Universidad de Chile
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

SACRATISS
PRINCIPIS
LIB IX

CODEX
IUSTINIANI

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

contabl. conyl. A.D.S. 16/5/52

Universidad de Deusto
Biblioteca

CODICIS
DN. IVSTINIANI
MI
SACRATISS. PRINCIPIS
PP. Augusti ex repetita prælectione
Libri nouem priores,

Ex Codice Theodosiano, & alijs vetustissimis Exemplaribus quoad fieri potuit, repræsentati.

Commentarijs Accursij, scholijs, intellectibus singularibus, additionibusq; Clarissimorum Iureconsultorum nouissimè illustrati.

Holandri etiam catalogum Consulum non omisimus.

AVGVSTAE TAVRINORVM.
Apud hæredes Nicolai Beuilaquæ. MDLXXVI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Imperatorum nomina, quorum constitutiones duodecim libris Codicis sunt insertæ.

Hadrianus
Antoninus Pius
Diui fratres, siue
M. Antoninus & Verus
M. Aelius Antoninus solus
Aelius pertinax
Seuerus & Antoninus Caracalla
Antoninus Caracalla solus
Antoninus Heliogabalus
Alexander
Maximinus
Gordianus
Philippus
Decius
Gallus & Volusianus
Valerianus & Gallienus.
Gallienus & Valerianus iunior
Gallienus solus
Claudius
Aurelianus
Probus
Carus, Carinus & Numerianus
Carinus & Numerianus
Diocletianus
Diocletianus & Maximianus Herculius
Constantius & Maximianus Galerius
Constantinus Magnus
Constantinus Iun. Constantius & Constans
Constantius & Constans
Constantius solus
Iulianus
Iouinianus
Valentinianus & Valens
Iidem & Gratianus
Valens, Gratianus & Valentinianus.iij.
Gratianus & Valentinianus.ij.
Iidem & Theodosius
Valentinianus.ij Theodosius & Arcadius
Theodosius & Arcadius
Iidem & Honorius
Arcadius & Honorius
Iidem & Theodosius iunior
Honorius & Theodosius iunior
Theodosius iunior solus
Iidem & Valentinianus.iij.
Valentinianus.iij.solus
Idem & Martianus
Martianus solus
Leo
Idem & Anthemius
Leo iunior & Zeno
Zeno.
Anastasius
Iustinus
Iustinus & Iustinianus
Iustinianus solus.

Codicis Iustiniani Rubricæ ferme omnes nouem subiectis uersibus comprehenduntur.

Primi libri Rubricæ.
Pars prior officia, leges, & sacra docebit.

Officia. De offi. præfec. præto. orien. Offi. præfec. præto. Aphri. Officio præfec. vrbis. Offi. magistri militum. Offi. quæstoris. Offic. magi. officiorum. Offic. comi. sacra. largit. Offic. comi. re. priuatarum. Offic. comi. sacri pala. Offic. procon. & legati. Offi. comi. sa. patrimo. Offi. co. Orien. Offi. præfe. augusta. Offic. vicarij. Offi. prætoris. Offic. recto. prouin. Offi. præfec. vigil. Offi. ciuilium iudi. Offi. mili. iudi. Offic. diuerso. iudi. Offic. eius qui vi. alicuius iudi. vel præsi. obtinet. Offi. iuridi. Alexan.

Leges. De legibus & constitutio. prin. Mãda. prin. Senatusconsul. Vete. iure enucle. Iuris & facti igno. &c. Nouo Codi. compo. Iusti. Codi. confir. Emenda. Iusti. Codi. &c.

Sacra. De summa trini. & fi. catho. Sacrosan. eccle. Epis. & cle. Episcopali aud. Ne san. bap. ite. His iungantur illi qui faciunt contra sacra. vt est titu. De hæreti. Aposta. Nemini lice. sig. sal. Iudæ. & cæli. Ne christianum man. Paga. & sacrifi. His qui ad eccle. confugi. His qui in eccl. ma. Statu. & ima. His qui ad sta. confugi.

Si quos titulos & hic & in sequẽtibus omiserimus, illos p̃ tuo arbitrio sub quo voles verbo collocabis. Aut alia (si mauis) cõtexito carmina, quæ tibi huic rei aptiora videantur. Neque nos qui tum breuitati, tum vtilitati studuimus, dente canino laceres.

Secundi libri Rubricæ.
Transigo, restituo, gero, postulo parte secunda.

Transigo. De transactio. Pactis. Et quia talia fiũt quandoque mediãtibus arbitris: ideo de recep. atbi. in fine libri ponitur. Et de iureiur. propter calum. dando.

Restituo. De in integrum resti. Filiofa. mino. Fideiuss. mino. Si tu. vel cura. inter. Si in cõmuni eademque causa in integ. resti. postule. Si aduersus rem iudi. Si aduersus venditio. Si aduersus dona. Si aduersus liberta. Si aduersus transactio. Si aduersus solutio. Si aduersus dotem. Si aduersus delic. Si aduersus vsuca. Si aduersus fiscũ. Si aduersus credito. Si minor ab hære. se absti. Si ut omis. hęre. In quibus cau. resti. Qui & aduersus quos. Si minor se maio. dixe. Si sæpius in integ. resti. His qui ve. æta. impetra. Si maior fac. Vbi & apud quem cog. resti. agen. sit. Reputatio. quæ fit. Etiã p procuratorẽ cãm resti. postu. Resti. mili. Vxo. mili. Tempo. in integ. rest. Quibus ex cau. ma.

Gero. De nego. gesti Procura. His quæ vi metusve cau. gesta sũt. Dolo malo. Edẽdo. In ius voc.

Postulo. Id est aduoco. De postulando. Aduo. diuer. iudicio. Aduo. diuer. iudicũ. Aduocati fisci. Errore aduocato. Vt q̃ desunt aduoca. Et qa postulare nõ possũt, q̃ infames sunt: iõ ex q̃b. ca. inf. irro.

Tertij libri Rubricæ.
Iudex conqueritur. diuidit.
Tertia ius dicens, queritur, seruit, petit, occat.

Ius dicens. De iudiciis. Sportu. & sump. in diuer. iudi. fa. Peda. iudi. Qui pro sua iurisdi. iudi. da. Ne qs in sua causa iud. Qui legi. perso. stã. In iudi. hab. Vt nemo inui. agere. Ordine iudicio. Litis cõtest. Plus peti. Dilatio. Feriis. Iurisdom. iud. Quãdo imperator iter pup. Vbi de cri. agi opor. Vbi de posagi opor. Vbi fidei cõmis. pe. opo. Vbi cõue. q̃ cer. loco. Vbi in rem actio. Vbi de hære. agitur. Vbi de ratione. Vbi causa status agi debeat. Vbi quis de curia. Vbi sena. vel clarisi. In quibus causis mili. fori præscrip. vti nõ pos. Vbi causæ fisca. Quando li. vnicuique sine iudice se vindi.

Queritur. De inofficioso testamento. Inofficiosis donatio. Inoffi. dotibus.

Seruit. De seruitu. & aqua. Vsufruct. & habitation. & ministerio seruorum.

Petit. De peitio. hęredi. Rei vendicatione.

Occat. Familiæ erciscũdæ, id est, hæreditatis diuidendæ. Cõmuni diuidum. Communia vtrisque iudi. Finium regundo. Consor. eiusdem lit.

Quarti libri Rubricæ.
Actio, contractus, testes quarta referantur.

Actio. De actionibus & obliga. Vt actio ab hęre. & cõtra hære. incip. Ne vxor pro mari. Ne filius pro patre. An seruus ex suo fac. Quando fiscus vel priua. Hæred. actio. Ex delic. de func. Cõstitu. pec. Rebus credi. & iureiur. Si cer. pet. Suffra. Prohib. seq;. pecu. cõdi. inde. condi. ob causam cõdi. ob turpẽ causam. Cõdictio furti. Cõdi. ex lege. Pigno. actio. Insti. & exerci. Quod cũ eo qui in alie. pot. Per quas perso. no. acquir. Ad senatusc. Macedo. Ad senatusc. Velle. Non numerata pecu. Compensa. Hære. vel actio. ven. Actio. emp. & vendi. Aedili. actio.

Contractus. De cõmodato. Vsuris. Nauti. fœn. Depositi. Mandati. Si ser. extero se emiman. Pro socio. Contrahen. emptio. & vendi. Quæ res vedi non pos. Quæ res expor. non debe. Eunuchis. Patribus qui fil. distra. Rescind. venditio. Quando li. ab emptio. disce. Si propter publi. pensita. Sine censu vel reliq. Peri. & commo. rei venditæ. Si quis alteri vel sibi. Rebus alie. non alie. Commu. re. alie. Rem alienã geren. Pactis inter empto. & vendi. Si ser. expor. vene. Si manci. ita veneat ne prosti. Si man. ita fue. alien. vt manu. Monopolis. Nundi. & mercationib. Vectiga. & com. Noua vectigal. insti. non posse. Commer. & merca. Rerum permuta. Locato. Iure emphyteutico.

Testes. De testibus, & aliis speciebus probationũ: videlicet, De probatio. Fide instru. cui adhæreti. Plus valere quod agitur.

Quinti libri Rubricæ.
Quinta dabit nuptas, tutelarumque figuras.

Nuptas. De spõsalibus. Si re corpro uin. vel adeũ pertinentes spõsalitias dederint arras. Donati. ante nupt. Nuptiæ incestis & inuti. nupt. Interdicto matri. inter pu. & tuto. Si quacunque prædi. potesta. Si nupt. ex rescrip. pe. Secun. nup. Si secundò nupse. mulier. Dotis promissio. Iure dotium. Rei vxo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tituli Codicis nouem versibus comprehensi.

actio. Pactis conuen.tã super dote quàm super dona. ante nup. Dote causa nõ nume. Dona. inter vir. & vxo. Repu. Solu. matri. quemadmo. dos pe. Si dos constan. ma. so. fue. Ne fideiuſ. vel manda. do. dentur. Rerum amo. Ne pro dote mulie. bona quondam ma. adicantur. Fundo dota. Diuor. facto apud quem liberi morã. vel edu. debe. Alen. libe. Concubinis. Natura. liberis.

Tutelarum. De teſtamen. tute. Comfirman. tuto. Legi. tutel. Qui pe. tuto. Et breuiter proſequere vſq; ad finẽ huiuſce libri, & omnes fermè titulos huic verbo accommodatos iudicabis.

Sexti libri Rubricæ.
Sexta libertos, & teſtamenta notabo.

Libertos. De ſeruis fugiti. & libertis. Furtis & ſer. corru. Ope. liber. Bonis liber. Si in fraudem patro. à liber. alie. fac. ſit. Obſeq. patro. præſtan. Libertis & eo. liber. Iure aureo. annulo.

Teſtamenta. De teſta. militis. Qui teſta. facere poſ. Teſta. Hære. inſti. Inſti. & ſubſti. & reſti. ſub condi. fac. Impu. & aliis ſubſti. Neceſſa. ſer. hęre. inſtit. Libe. præte. Poſthu. hęre. inſtit. Iure delibe. Repudian. & abſti. hære. Quemadmodum teſta. aperian. Edic. di. Hadria. Si quis aliquem teſta. prohibue. lis quibus vt indig. hęre. aufe. Codicillis. Legatis. Et quia in teſtamenti quandoque uerba ponũtur obſcura, ideo eſt ibi tit. de uerbo. & re. ſignifi. Si omiſ. ſit cã teſta. Iunge hic materiam bonorum poſſeſſionum. Alioſque huius libri titulos pro arbitrio accipias.

Septimi libri Rubricæ.
i. ſeptima. *i. appellat non ter.*
Hepta manumittit, præſcribit, prouocat haud ter.

Manumittit. De uindicta lib. & apud cõcilium manumiſsione. Teſta. manumiſ. Le. fu. ca. tol. Fideicommiſ. libert. Dediti. liber. tol. Lati. liber. tol. Communi ſeruo manumiſſo. Ser. pig. da. ma. Ser. reipu. manu. His qui a nõ domino manu. Qui manu non poſ. Qui non poſ. ad liber. perue. Quibus ex cau. ſer. pro præ. liber. acci. Inge. manumiſ. Cõmunia de manumiſ. Liberali cauſa. Aſſer. tol. Quibus ad liber. procla. nõ li. Ordi. cognitio. Collu. detegen. Ne de ſta. defun. poſt quinquem. quæra.

Præſcribit. De long. temp. præſcrip. Pecu. eius q. libe. me. Senatuſcon. Claudia. Nudo iure Quiri. Vſucapione pro empto. Vſuca. pro dona. Vſuca. pro dote. Vſuca. pro hære. Communia de vſuca. Vſuca. transfor. Acquiren. & reti. poſſ. Præſcrip. lõgi tempo. In quibus cauſis ceſ. lon. temp. præſcri. Quibus non obiicitur long. temp. præſcri. Si aduerſus credi. Quadrien. præſcrip. Ne rei do. uel templo. uendi. tẽpo. præſcript. ſubmo. Præſcri. xxx. vel xl. anno. Anna. excep. Alluuio. & paludi.

Prouocat. Haud ter. Ne lice. in vna eademque cã tertio prouocare. Appellatio. Tẽpo. & repara. appel. Quando prouo. non eſt neceſſe. Quorũ appel. non reci. Si penden. appel. mors interue. Iis qui pmet. iudi. non appel. Si urus ex plu. appel. Si de mo. poſ. fue. appella. Et quia appellationes emittunt a ſententiis: iõ pſupponendi ſunt tituli de ipſis ſententiis loquentes: & ſunt hi, De ſentẽ. pfecto. ptorio. Qũo & quãdo iudex ſenten. profer. debet. Sentẽ. ex breuic. recitau. Sentẽ. & interlocutio. oĩum iudi. Senten. q̃ ſine cer. quanti. prolata eſt. Sẽten. q̃ pro eo qđ intereſt pfe. Si a non compe. iudi. iudicatũ eſſe di. Pœna iudi. q̃ male iudi. Sententia reſcindi non poſſe. Fructi. & liti. expẽ. Re iudicata. Execu. rei iud. Vſuris rei iudi. Si plures vna ſententia iudi. fue. Quibus res iudi. nõ nocet. Cõia. epiſto. Si ex fal. inſtrumen. vel teſtimo. iudi. ſit.

Paucos qui reſtant titulos pro arbitrio applicabis.

Octaui libri Rubricæ.
Pignorat octaua. Interdicit. Dat. Stipulatur.

Pignorat. De pigno. & hypothe. In qui. cau. pig. tacit. contra. Si alie. res pig. da. ſit. Quæ res pig. obli. poſ. Qui potio. in pig. ha. His qui in prio. credito. lo. ſuc. Si anti. cre. pig. uendi. Si res com. pig. da. ſit. Prẽto. pign. Si in cã iudi. pig. ca. ſit. Si pig. pign. da. ſit. Partu pigno. & omni cauſa. Remiſ. pig. Etiã ob chirogra. pecu. pig. tene. Diſtractio. pign. Debito. uẽ di. pigno. impe. non poſ. Si uen. pig. aga. Luitio. pign. Si unus ex plu. hęre. Si pig. conuẽ. Iure domi. impetrã. Pac. pigno. Credito. euic. pigno. non habere.

Et huiuſmodi rubricę concernunt ius qđ quis hẽt in rebus. Addamus per quandã ſimilitudinẽ rubricas concernentes ius qđ in perſonis habemus: ut ſunt, De patria poteſt. Adoptio. Eman. libe. Ingra. libe. Poſtli. reuer. In fan. expoſi. Infir. pe. cęliba. Iure liberorum.

Interdicit. De interdictis. Quorũ bonorũ. Quorum legatorũ. Vnde ui. Si per uim uel alio modo abſen. tuba. ſit poſ. Vti poſſi. Tabu exhib. Libe. exhiben. Preca. & Sal. interdi. Aedifi. priua. No. ope. nun. Ope. publi. Ratioci. ope. publi.

Dat. Pro dona. De donatio Dona. quæ ſub modo. Reuocan. dona. Dona. cauſa mortis.

Stipulatur. De contrahen. & cõmit. ſtipula. Duo. reis ſtipulan. & promitten. fideiuſſ. Nouatio. & delega. Solu. & libera. Acceptila. Euicti.

Si quid omiſſum ſit, tu illud cõformitate perſpecta pro arbitrio ad aliqđ ſupradictorũ reducere poteris.

Noui libri Rubricæ.
i. punit.
Vltima multiplici pars crimina lege flagellat.

Nonus liber. Codicis re uera crimina uaria punit, incipiens per rubricam, De iis qui accu. nõ poſ. Accuſa. & inſcripto. Exhib. & introreis. Cuſto. reorum.

Iſtos & reliquos ſequentes titulos per ordinem carmini ſuperiori aptiſſimos iudicabis, ni diſtorto tra haris iudicio.

Rubricarum omnium colligationes & continuationes ex Azonis ſumma excerptę: & hic nunc primũ impreſſæ, magnam lectoribus afferent eruditionem.

Et ſi nouem illa ſuperius explicata tibi forſitã prolixiora videntur: materiam ipſam totius Codicis quatuor ſuppoſiti verſiculi enodare poterunt.

Materia nouem librorum Codicis.

Sacra prima. Secunda parat. Ius tertia dicit.
Contrahit & quarta. Nubere quinta docet.
Teſtatur ſexta. Libertos ſeptima ponit.
Pignorat octaua. Crimina nona premit.

Tituli Totius Codicis Iuſtiniani per Alphabeticam ſeriem digeſti, eoque pacto impreſsi, vt eadem Rubrica propter allegationem varietatem poſsit ſub diuerſis inueniri literis.

Abigeis. fo 1814
Abolitionibus 1823
Acceptilationib. 1639
Accuſationibus & inſcriptionibus. 1729
Acquirenda & retinenda poſſeſsione 1378
Actionibus empti 726
Actionibus hæreditariis. 574
Actionibus & obligationibus. 560
Actore a tutore & curatore dando. 986
Ad exhibendum. 518
Ad legem Iuliam maieſtatis. 1745
Ad legem Iuliam de adulteriis. 1748
Ad legem Iuliam de ui publica. 1767
Ad legem Corneliam de ſicariis 1775
Ad legem Flauiam de plagiariis. 1785
Ad legẽ Falcidiam. 1240
Ad legem Viſcelliam. 1787
Ad legem Corneliam de falſis. 1788
Ad legem Iuliam de Ambitu. 1801
Ad legem Iuliam repetundarum. 1802
Adminiſtratione tutorum 941
Adoptionibus. 1675
Ad ſenatuſconſultum Velleianum. 637
Ad ſenatuſconſultũ Tebellianũ. 1233
Ad ſenatuſcõſultum Tertullianũ. 1270
Ad ſenatuſconſultum Orficianum. 1275
Ad ſenatuſconſultũ Tuꝫpillianum. 1827
Ad ſenatuſcõſultum Macedonianũ 633
Ad Sylianianum. 1870
Aduocatis diuerſorum iudiciorũ. 228
Aduocatis diuerſorum iudicum. 233
Aduocatis fiſci. 239
Alex lusu & aleatoribus 521
Alendis liberis. 908
Alienatione mutãdi iudicii cã facta 341
Alimentis pupillo præſtandis. 968
Alluuionibus & paludibus. 1479
Amiſsione inſtrumentorum. 602
Annali exceptione. 1414
Annonis. 172
An ſeruus ex ſuo facto 571
Appellationibus. 1471
Apochis & antepochis. 602
Apoſtatis. 103
Arbitris 341
Arbitrium tutelæ. 969
Aſſertione tollenda. 1357
Aſſeſſoribus. 69
Authoritate præſtanda. 983

Bonis libertorum. fol. 1041
Bonis maternis. 1289
Bonis quæ liberis. 1292
Bonis autho. iudi poſſidendis. 1517
Bonis proſcriptorum 1836
Bonis eorum qui ſibi mortem conſciuerunt. 1840
Bonorum poſſeſsione ſecundum tabulas. 1055
Bonorũ poſſeſsione contra tabulas quã prętor liberis pollicetur. 1056
Bonorum poſſeſsione contra tabulas liberti. 1057

Caducis tollendis. fo 1249
Calumniatoribus. 1423
Cancellariis iudicum. 169
Capitatione adminiſtrant. &c. 172
Captiuis redimendis 44
Captiuis per poſtliminium reuerſi. 1635
Carboniano edicto. 1063
Caſtrenſi peculio clericorum. 44
Caſsione bonorum. 1513
Codicillis. 1178
Collationibus. 1065
Colluſione detegenda. 1364
Commerciis & mercatoribus. 759
Comminationes, epiſtolas. 1465
Commodati. 617
Communi diuidundo 505
Communi ſeruo manumiſſo. 1327
Communia de ſucceſsionibus. 1286
Communia de manumiſsionibus. 1343
Communia de vſucapionibus. 1375
Communia utriuſque iudicij. 508
Communia de legatis. 1216
Communium rerum alienatione. 739
Compenſationibus. 660
Concubinis. 909
Conditione indebiti 545
Conditione ob cauſam. 549
Conditione ob turpem cauſam. 555
Conditione furtiua. 557
Conditione ex lege 558
Conditione ſine cauſa, uel iniuſta cauſa 558
Conditionibus inſertis. 1228
Confeſsis. 1468
Confirmando tutore. 923
Conſortibus eiuſdem litis. 515
Conſtituta pecunia. 578
Contrahenda emptione. 700
Contrahenda & committenda ſtipulatione. 1624
Contrario iudicio tutelæ 982
Contractibus iudicum. 172
Contractu negotiatorum illicito, prohibito. 753
Creditorem euictionem pig. non debere. 1671
Crimine peculatus. 1804
Crimine ſacrilegii. 1804
Crimine expilatæ hæreditatis. 1807
Crimine ſtellionatus. 1812
Curatore furioſi. 996
Cuſtodia rerum. 1738

Debitorem venditionem pig. 1607
Decimariis ſublatis. 1721
Dediticia libertate tollenda. 1321
Defenſoribus ciuitatum. 174
Depoſiti 680
De quibus rebus ſupplicare liceat. 137
Dilationibus. 395
Diſtractione pignorum. 1605
Diuerſis reſcriptis. 146
Diuidenda tutela. 974
Diuortio facto 907
Dolo malo. 283
Domeſtici iudicum 169
Donationibus iudices faciendis inhibẽdis. 172
Donationibus inter vir. & vxor. 879
Donationibus cauſa mortis. 1719
Donationibus ante nuptias. 787
Donationibus. 1696
Donationibus quę ſub modo. 1714
Dote cauſa non numerata. 877
Dotis promiſsione. 878 540
Duobus reis ſtipulandi. 1633

Edendo. 177
Edicto diui Hadriani tollendo. 1166
Edictis principum. 116
Aedificiis priuatis. 1550
Aedilitiis actionibus. 751
Emancipationibus liberorum. 1682
Emendatione luſti. codicis. 8
Emendatione ſeruorum. 1774
Emendatione propinquorum. 1775
Eo qui pro tuto. vel cura. negotia geſsit. 965
Eo quod certo loco dari oportet. 410
Epiſcopis & clericis. 44
Epiſcopali audientia. 84
Errore calculi. 213
Errore aduocatorum. 240
Etiam ob chirographariam pecuniam pignus teneri poſſe. 1600
Etiam per procura. cauſam in integrum reſti. 327
Euictionibus. 1660
Eunuchis. 711
Exceptionibus ſeu præſcriptionibus. 1615
Excuſationibus ueteranorum. 994
Excuſationibus tutorum & curatorum. 986
Ex delictis defunctorum. 577
Executione rei iudicatæ. 1458
Executoribus litium. 382
Exercitoria & inſtitoria actione. 623
Exhibendis & trã mittendis reis. 1737
Ex quibus cauſis infamia irrogatur. 241

Falſa cauſa adiecta. 1224
Falſa moneta. 1799
Familiæ erciſcundæ. 492
Famoſis libellis. 1814
Feriis. 399
Fideicommiſſis. 1203
Fideicommiſſariis libertatibus. 1315
Fideiuſſoribus minorum. 293
Fideiuſſoribus & mandatoribus. 1636
Fideiuſſoribus tutorum 981
Fide inſtrumentorum. 602
Filiofamilias minore. 291
Fininm regundorum 512
Foro competenti 403
Formulis & impetrationibus. 349
Fructibus & litium expenſis. 1453
Fundo dotali 907
Furtis & ſeruo corrupto. 1022
Generali abolitione. 1825
Hæredes ſcripti vbi in poſſeſſ. mitti poſtulare debeat. 42
Hæreditate vel actione vendita. 706
Hęreditariis actionibus. 574
Hæreditatibus decurionum. 1307
Hæredibus tutorum. 978
Hæredibus inſtituendis. 1111
Hęreticis & manichæis 94
His quę ſiue ſcriptura facti poſſunt. 602
His quę ſub modo legari vel fideicommiſsi relinquuntur. 1226
His quæ vi metuſve cauſa fiunt. 278
His qui accuſare non poſſunt. 1722
His qui ad eccleſiam confugiunt. 110
His qui in eccleſiis manumittuntur. 115
His qui ad ſtatuas confugunt 150
His qui potentiorum nomine. 263
His qui venia ætatis impetrauerũt. 321
His quibus ve indignis. 1170
His quæ pœnæ nomine in teſtamento vel codicillis relinquuntur. 1200
His qui ante apertas tabulas hæreditatem tranſmittunt. 1261
His qui a nõ dñis manumiſsi ſunt. 1333
His qui per metum iudicis non appellauerunt. 1509
His qui in priorum creditorum locum ſuccedunt. 1591
His qui parentes vel libros occiderũt. 1777
His qui plebem contra rempub. audent colligere. 1805
His qui ſanguinolentos nutriendos acceperunt. 1692
His qui ſibi adſcribunt. 1797
His qui latrones vel alios criminibus reos occultant. 1815
His qui notantur infamia. 241
His qui nõ poſsũt ad liber. perue. 1337
Imaginibus 149
Impuberum & aliis ſubſtitutionibus. 1122
Inceſtis nuptiis. 811
Indicta viduitate 1197
Infantibus expoſitis. 1692
Infirmandis pœnis cœliba. 1721
Ingenuis manumiſsis. 1339
Ingratis liberis 1684
In litem dando tutore. 964
In litem iurando. 976
In integrum reſtitutione minorũ. xxv. annis. 287
In integrum reſtitutione poſtulata nequid &c. 327
Iniuris. 811
Inofficioſo teſtamento. 424
Inofficioſis donationibus 448
Inofficioſis dotibus. 457
In ius vocando. 182
In quibus cauſis in integrum non eſt neceſſaria. 314
In quibus cauſis militantes. 420
In quibus cauſibus tutorem habenti. 939
In quibus cauſis ceſſat longi temporis præſcriptio. 1390
In quibus cauſis p gnus vel hypotheca tacite contrahitur. 1575
In quibus cauſis ſerui pro præli. acquirũt 1338
In rem miſsione tollenda 1216
Inſtitutionibus & ſubſtitutionibus. 1116
Inſtitoria actione. 623
Inter alios acta vel iudi. ali. non nocere 1469
Interdicto matrimonio. 816
Interdictis. 1535
Inutilibus ſtipulationibus. 1631
Iudęis & cęlicolis. 105
Iudices adminiſtrationis tempore propitius ædes ne edificent. 172
Iudiciis. 760
Iure aureorum annulorum. 1049
Iure codicillorum. 1178
Iure dominij impetrando. 1611
Iure deliberandi. 1142
Iure dotium. 843
Iure emphyteutico. 778
Iure liberorum. 1722
Iurando. 525
Iurando propter calumniam. 350
Iure patronatus. 1041
Iuris & facti ignorantia. 132
Iuriſdictione omnium iudicum. 403
Iuſtiniano codice confirmando. 4

Latina libertate tollenda. 1321
Legatis. 1182
Lege aquilia. 490
Lege cõmiſſoria in pignoribus reſcindenda. 1614
Lege fuſia caninia tollenda. 1314
Lege Iulia miſcella tollenda. 1197
Legibus & cõſtitutiõibus principũ. 116
Legitima tutela. 925
Legitimis hęredi. 1277
Libellis famoſis. 1814
Liberali cauſa. 1345
Liberis exhibendis. 554
Liberis præteritis 134
Libertis & eorum liberis. 1247
Litigioſis. 1620
Litis conteſtatione. 392
Locato & conducto 765
Longi temporis præſcriptione. 1367
Luitione pignoris. 1609

Magiſtratibus municipalibus. 176
Magiſtratibus cõueniẽdis. 1014
Maleficis & mathematicis. 1778
Mancipio ciuitatum. 1017
Mandatis principum. 123
Miniſterio ſeruorum 474
Modo multarum. 173
Monopoliis. 753
Mortis cauſa donationibus. 1719
Mulieribus quę ſeruis propriis ſe iunxerunt. 1767
Mutatione nominis. 1301

Naturalibus liberis. fo. 907
Nautico fœnore 678
Neceſſariis ſeruis hæredibus inſtituen. 1129
Ne chriſtianum mancipium &c. 108
Ne rei militaris &c. 166
Ne de ſtatu defunct. 1365
Ne ex delictis defunctorum hære. conuen. 1
Ne fiſcus vel publica. 266
Ne filius pro patre. 568
Ne fideiuſſores vel mandatores dotiũ dentur. 5
Negotiis geſtis. 267
Ne libertus pro patrono, vel ſeruus domino conuenientur. 568
Ne liceat potentioribus. 261

Universidad de Deusto Biblioteca

Tabula legum Codicis:

Ne liceat in vna eademque causa.1513
Ne mater pro filio 566
Nemini licere signum saluatoris&c.105
Ne pro dote bona mariti addicantur. 907
Ne quis in sua causa iudi.387
Ne rei dominicæ vel templorum. 1399
Ne sanctum baptisma iteretur.102
Ne sine iussu principis.1836
Ne tutor vel curator vectigalia conducat.9:9
Ne vxor pro marito 566
Nisi ageribus non rumpendis.1814
Non numerata pecunia.649
Noua vectigalia.758
Nouationibus & delegationibus. 1648
Noui operis nunciatione.1560
Nouo Codice faciendo.1
Noxalibus actionibus.516
Nuda pollicitatione 640
Nudo iure quiritium tollendo.1370
Nundinis & mercationibus.755
Nuptiis.798
Nuptijs clericorum velitis permissis. 44
OBsequiis patrono præstandis. 1045
Officio comitis sacrarum largitionum.160
Officio comitis sacri palatij.160
Officio comitij rerum priuatarum.160
Officio comitis orientis.161
Officio comitis sacri patrimonij.161
Officio ciuilium iudicum.165
Officio diuerso iudicum.166
Officio eius qui vicem alicuius iudicis obtinet.168
Officio iuridici Alexandriç 176
Officio magistri militum.157
Officio magistri officiorum.159
Officio militarium iudicum.165
Officio præfecti augustalis.161
Officio præfecti vrbis.156
Officio præfecti vigilum.164
Officio prætoris.162
Officio præfecti prętorio Aphricæ.151
Officio præfecti prętorio Orientis & Illirici.51
Officio proconsulis & legati.160
Officio quæstoris.158
Officio rectoris prouinciæ.161
Officio vicarij.61
Operis libertorum.1036
Operis noui nunciatione.1560
Operibus publicis.1560
Ordine iudiciorum 390
Ordine cognitionum.1361
PActis.fo.184
Pactis inter emptorem & venditorem.741
Pactis conuentis tam super dote. 872
Pactis pignorum.164
Paganis & sacrificiis & templis eorum 109
Partu pignoris & omni causa.1596
Patria potestate.1672
Patribus ciuitatum.1564
Patribus qui filios distraxerunt.712
Peculio.625
Peculio eius qui libertatē meruit.1368
Pecunia pupillari fœrecunda.941
Pedaneis iudicibus.384
Pœna iudicis qui male iudicauit. 1451
Pœnis.1830
Per quas person[...] nobis acquiritur. 631
Periculo & comm[...] rei venditæ.724
Periculo tutorum 9[...]
Petitione hæreditatis.
Pignoratitia actione.61
Pignoribus & hypothecis [...]
Plus valere quod agitur.6 6
Plus petitionibus.394
Posthumis heredibus instituen[dis] 1140
Postliminio reuersis.1685
Postulando.223
Precario & saluiano interdicto.1555
Precibus imperatori offerendis.137
Prædiis & aliis rebus minorum. 1003
Prescrip. longi tempor. pro liberta. 1385
Præscriptione longi tem.x. vel xx. anno.1385
Præscriptione.xxx. vel xl. annorum. 1400
Præscriptis verbis.761
Pretorio pignore.1593
Priuilegio fisci.1523
Priuilegio dotis.1525
Priuatis carceribus.1741
Probationibus.581
Procuratoribus.249
Pro donato.1373
Pro dote.1373
Pro emptore.1370
Prohibitu rerum alienatione vel hypotheca.736
Prohibita sequestratione pecuniæ 544
Pro hærede.1374
Pro quibus cau.serui.pro præ.liber.acci.1338
Pro socio.997
Proxeneticis.783
QVadrienni præscriptione. 1395
Quando ciuilis actio præiudicet criminali.1806
Quando dies legati vel fideicommissi cedit.1262
Quando decreto opus non est. 1009
Quando ex facto tutoris.957
Quando fiscus vel priuatus.523
Quando imperator inter pupillos & viduas.406
Quando libellus principi datus facit litis contestationem.141
Quando liceat vnicuique sine iudice se vindicare.424
Quando liceat ab emptione discedere. 720
Quando mulier tutelæ officio fungatur.936
Quando non petentium partes.1054
Quando prouocare nō est necesse.1499
Quando tutores vel curatores esse desinant.985
Quæ in fraudem creditorum.1526
Quemadmodum scriptus hæres in possessionem mittatur.1165
Quemadmodum testamenta aperiantur.1164
Quæ res vendi non possunt 709
Quæ res exportari non debeant.710
Quę res pignori obligari possunt vel non.1579
Quæstionibus.1817
Quæ sit longa consuetudo.1694
Qui accusare non possunt.1722
Qui admitti ad bonorum pos. possunt. 1050
Quibus ad libertatem proclamare non licet 1359
Quibus in causis in integrum resti.314
Quibus in causis pig.ta.contra.1575
Qui bonis cedere possunt.1513
Quibus ex causis serui pro pręmio libertatem accipiunt.1338
Quibus ex causis maiores.338
Quibus non obiicitur longi temporis pręscriptio 1392
Quibus res iudicata non nocet.1464
Quibus vt indignis.1170
Qui dare tutores vel curatores possunt 931
Qui & aduersus quos in integrum restitui non possunt.316
Qui ętate se excusant.995
Qui legitimam personam habent standi in iudicio vel non.388.995
Qui manumittere non possunt. 1336
Qui morbo se excusant.995
Qui non possunt ad libertatem peruenire.1337
Qui numero liberorum se excusant. 995
Qui vendere uel mercari uetantur. 709
Qui numero tutelarum.996
Qui potiores in pignore habeantur. 1582
Qui pro sua iurisdictione iudices dare darive possunt.386
Qui petant tutores uel curatores. 926
Qui testamenta facere possunt. 1086
Quod cum eo qui in aliena potestate. 625
Quod iussu.6 5
Quod metus causa 278
Quomodo & quando iudex. 1421
Quorum appellationes non recipiuntur.1503
Quorum bonorum.1537
Quorum legatorum.1539
RAptu uirginum seu uiduarum. 1772
Ratihabitione.879
Ratio ciniis operum publicorum & patribus ciuitatum. 1564
Rebus creditis.525
Rebus alienis non alienandis.736
Rebus eorum qui ad libertatem proclamare non prohibentur.1359
Receptis arbitris 341
Redimendis captiuis 44
Rei uendicatione.463
Rei uxoriæ actione.862
Re iudicata.1456
Relationibus.1470
Religiosis & sumptibus funerum.521
Rem alienam gerentibus.741
Remissione pignoris.1597
Repudianda uel abstinenda hæreditate. 1161
Repudianda bonorum possessione. 1066
Repudiis 892
Reputationibus.326
Requirendis reis.1816
Rerum amotarum 905
Rerum permutatione. 761
Rescindenda venditione. 712
Restitutione in integrum.327
Restitutione militum. 328
Res inter alios acta.1469
Reuocandis his quę in fraudem creditorum alienata sunt.1526
Reuocandis donationibus.1715
SAcrosanctis ecclesiis.19
Saluiano interdicto.1555
Satisdando.348
Secundis nuptiis.821
Seditiosis.1805
Senatusconsultis.123
Senatusconsult. Macedonian.634
Senatusconsult. Velleian 637
Senatusconsulto Claudiano tollendo. 1369
Sententia quæ sine certa quantitate prolata est.1436
Sententiis præfectorum prætoriorum. 1421
Sententiis ex breuiculo recitandis. 1428
Sententiis & interlocutionibus omniū iudicum.1430
Sententiis quę pro eo quod interest pro feruntur.1447
Sententiam rescindi non posse.1452
Sententiam passis.1841
Separationibus.1517
Sepulchro uiolato.1780
Seruitutibus & aqua.484
Seruo pignori dato manumisso.1330
Seruis reipublicæ manumittendis.133
Seruis fugitiuis.1017
Si aduersus rē iudicatam restitutio postuletur. 296
Si aduersus uenditionem.299
Si aduersus uēditionem pignorum.301
Si aduersus donationem.302
Si aduersus libertatem 303
Si aduersus transactionem. 305
Si aduersus solutionem. 306
Si aduersus dotem.307
Si aduersus delictum.308
Si aduersus creditorem.311
Si aduersus creditorem.1394
Si aduersus usucapionem.309
Si aduersus fiscum.309
Si aliena res pignori data sit.1576
Si a non competenti iudice.1449
Si antiquior creditor pignus uendiderit.1592
Si communis res pignori data sit.1593
Si contra ius uel utilitatem publicam. 143
Si certum petatur 535
Si contra matris uoluntatem tutor datus sit.967
Si dos constante matrimonio. 904
Si de momentanea possessione fuerit appellatum.1511
Si ex falsis instrumentis.1466
Si ex pluribus tutoribus. 958
Si in cōi eademque causa in integrum restitutio postuletur.296
Si in causa iudicati pignus captum sit. 1594
Si in fraudem patroni. 1044
Si maior factus alienationem ratam habuerit.1011
Si mancipium ita uænierit. 747
Si mancipium ita fuerit alienatum. 748
Si maior factus ratum habuerit. 324
Si mater indemnitatem promisit. 965
Si minor ab hęreditate se abstinuerit. 311
Si minor se maiorem dixerit, uel probatus fuerit.3 8
Sine censu uel reliquis fundum comparari non posse.722
Si nuptię ex rescripto petantur.820
Si omissa sit causa testamenti. 1196
Si pendēte appella.mors interuenerit. 1507
Si per uim uel alio modo absentis possessio turbata sit.1549
Si pignus pignori datum sit. 1595
Si pignoris conuentionem numeratio pecuniæ secuta non sit. 1611
Si propter publicas pensitationes venditio fuerit celebrata 721
Si plures una sententia condēnati sunt. 1463
Si quacunque præditus potestate. 819
Si quis aliquem testari prohibuerit. 1169
Si quis alteri vel sibi.732
Si quis ignorans rem minoris esse. 1010
Si quis imperatori maledixerit.1744
Si quis eam cuius tutor fuerit corruperit. 1766
Si rector prouincię.786
Si reus uel accusator mortuus fuerit. 1747
Si secundo nupserit mulier.839
Si sępius in integrum restitutio postuletur.320
Si seruus extero.696
Si seruus exportandus vęneat 745
Si tutor contra uolunratem matris datus sit.967
Si tutor non gessit.979
Si tutor uel curator causa reipub.ab fuerit.994
Si tutor uel curator interuenerit. 294
Si tutor uel curator falsis allegationib. excusatus sit. 993
Si uendito pignore agatur.1608
Si unus ex pluribus appellauerit 1510
Si unus ex pluribus hæredibus.1610
Si ut omissam hęreditatem. 313
Si ut ab hęredi.se absti.311
Soluto matrimonio.900
Solutionibus & liberationibus. 1651.
Sponsalibus 783
Sportulis. 382
Statuis & imaginibus.149
Sublata differentia rerum municipi nec mancipi.1376
Successorio edicto.1061
Suffragio.543
Suis & legitimis. 1266

Summa

Tabula titulorum & authenticarum Codicis.

Summa trinitate & fide catholica.1
Sūptib.in diuersis iudicijs faciendis.382
Suspectis tutoribus.961
TAbulis exhibendis 1553
Temporibus in integrum restitutionis.332
Temporibus & reparationibus. 1490
Testamentaria tutela.920
Testamento militis.1079
Testamentis & quemadmodum testamenta ordinētur.1091
Testamentaria manumissione.1309
Testibus.592
Transactionibus.100
Tutoribus vel curatoribus illustriū.929
Tutore vel curatore qui satis non dedit. 959
VBi causa status agi debeat. 414
Vbi causę fiscales 420
Vbi conueniatur qui certo loco dare promisit.410
Vbi de ratiocinijs tam publicis quam priuatis agi oportet.413
Vbi de hæreditate agitur.412
Vbi de crimine agi oportet.407
Vbi de possessione agi oportet.409
Vbi & apud quem cognitio in integrum restitutionis agitanda sit.324
Vbi fideicommissum peti oportet.410
Vbi hæredes scripti in possess.mitti postulare debeant.1112
Vbi in rem actio exerceri debeat.411
Vbi petantur tutores vel curatores.929
Vbi pupilli educari debeant.968
Vbi quis de curiali aliaue conditione cō ueniatur.416
Vbi senatores vel clarissimi 417
Vectigalia noua institui non posse. 758
Vectigalibus & commissis.758
Verborum & rerum significationæ.1192
Vetere iure enucleando.123
Vbi bonorum raptorum. 809
Vindicta libertate.1308
Vnde legitimi.1059
Vnde liberi 1058
Vnde vir & vxor.1065
Vnde vi.1540
Vsucapione pro emptore.1370
Vsucapione pro donato.1373
Vsucapione pro dote.ibidem
Vsucapione pro hærede.1374
Vsucapione transformanda.1376
Vsu & vsufructu, habitatione &c. 474
Vsuris rei iudicatæ.1461
Vsuris.665
Vsuris pupillaribus 980
Vsuris & fructibus legatorum.1232
Vt actiones ab hæredibus, & contra hæredes incipiant.565
Vt causæ post pubertatem adsit tutor 967
Vti possidetis.1552
Vt in pos.legatorum.1264
Vt lite pendente.142
Vt intra certū tempus criminalis quæstio terminetur.1825
Vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur.389
Vt nemini liceat sine iudicis authoritate.265
Vt nemo de fide publice contendere audeat.11
Vt nemo priuatus titulos. 264
Vt omnes iudices tam ciuiles quam militares.167
Vt quæ desunt aduocatis.241
Vxoribus militum.331

FINIS INDICIS *rubricarum.*

Authenticas varijs sub titulis Codicis insertas index iste Alphabeticus

vnicuique luculentissimè indicabit: quas in diuersam impressores tabellam non abs re coniecerunt.

ADeos fol.838
Ad hæc ex his.613
Ad hæc qui fructus.672
Ad hæc.938
Ad hęc.si.363
Ad hoc qui suam.1326
Agricultores 1581
Antiqua.1694
Apud eloquentissimum.610
Adscriptitios.74
At qui semel.589
At si contractus 614
Boua damnatorum.fol.1840
CAusa quæ sit.fol.69
Cessante.1278
Clericus quoque.70
Contra qui propriam.652
Contra rogatus.1238
Cui relictum.1199
DEcernit ius nouum fol.345
Defuncto.1274
Diaconissam.50
Donationem.856
Dos data 797
EContra.fo.893
Ei qui appellat.1493
Eisdem pœnis.822
Eo decursum.798
Episcopo nullam.55
Episcopalis ordo 75
Aequalitas.876
Et consequenter 1435
Et cum solis 1274
Et non obseruato.1109
Et qui iurat.1520
Ex causa.1140
Excipitur.1297
Ex complexu.815
Ex testamento.1067
GEx testamento.8025
Azaros.fol.101.
Generaliter autem.60
HAnc autem querelam. folio. 660
Hæc vsus.37
Hæres lucro.829
Hoc ita.1570
Hoc ita.1634
Hoc ius porrectum 32
Hoc sacramentum.351
Hoc nisi.1656
Hoc amplius.1216
Hoc inter.1102
Hoc ius stabit.261
Hoc si debitor.1572
Hoc locum.840
Hodie quantiscunque.894
Hodie nouo.1740
Hodie iurant.376
Hodie autem.1476
IDem est in his.fo.1298
Idem est de nestorianis.101
Imo à debito 564
Incestas nuptias.815
In donatione.824
Ingressi.26
In isto iuramento.353
In successione.1270
Interdicimus.54
In testamento.1274
Iraque mortuo.1288
Item qui domum.1783
Item sibi inuicem.36
Item possessor. ~~[...]~~ 1554
Item prędium.36
Item sine.919
Item hæreditas.1297
Item priuilegium.95
Item & a priuatis.1707
Iubemus.in tit.de iudicis.366
LIbellum vero fo.394
Liberi furiosi.94
Licentiam habeat.72
Licet patri.915
Licet testator.64
Litigiosa in titu.de litigio. 1721
Lucrum hoc.825
MAle fidei possessore.fo.1386
Matri & auiæ.937
Maximis.808
Minoris debitor.933
Multo magis.33
Multo magis.55
NIsi rogati.fo.1237
Nisi tricennale.1290
Nisi breues.1429
Non licet.1139
Nouissime.941
Nouissima.427
Noua alia.919
Nouo iure.1451
Nouo iure.in titu.de rela.1471
Nullus episcopus.57
Nunc soli.911
Nunc autem.835
Nunc autem.56
Nunc si hęres.1623
ONunc inhibetur.798
Offeratur ei.fo 393
Omnes peregrini.1287
PErpetua.fo.35
Permissa est.796
Post fratres.j.1279
Post fratres.ij.1379
Post iusiurandum.378
Præsente tamen.1638
Pręsides.91
Presbyteri seu diaconi.49
Presbyterum.fo.eo.
Presbyteros.72
Presbyteros diaconos.79
Preterea.40
Preterea si matrimonium.1066
Præterea qui 919
Principales.353
QVas actiones.fo.43
Qua in prouincia.408
Quæ tertiæ 1077
Quæ supplicatio.139
Quibuscunque modis.34
Qui rem.37
Qui semel.1426
Qui res 34
Quod pro hac causa 65
Quando sine subscriptione.1102
Quod matet.1717
Quod ius.918
Quod eis permittitur.807
Quod si quis.1386
Quod hodie.898
Quod locum.879
Quod obtinet.583
Quod obtinet.1574
Quod nunc generale.1001
Quod locum.1069
Quod fieri non debet.396
RQuo iure.1560
Es quę subiacent.fol.1223
Rogati.600
SAcramentum.fo 937
Sed cum testator.1243
Sed episcopalis.71
Sed & periculum.724
Sed & si quis 601
Sed & permutare.36
Sed & lis.1494
Sed & si quis.826
Sed hodie.1050
Sed hodie.1336
Sed hodie.899
Sed hodie nouo.565
Sed hodie.1763
Sed hodie.59
Sed hodie nouo.166
Sed hodie.890
Sed iam cautum.685
Sed iam necesse.794
Sed & in ea re.1244
Sed iudex.58
Sed ueque.1783
Sed neque curialem.47
Sed nouo iure.51
Sed noua.918
Sed nouo iure.1753
Sed nouo iure.542
Sed nouo iure.803
Sed nono iure 910
Sed nouo iure.895
Sed nouo iure.1019
Sed omnino.568
Sed quamuis.870
Sed que nihil 876
Sed si aurum.832
Sed si post xxv.432
Si minor.xxv.annis.336
Si modo subiiciatur.505
Si appellatione.1494
Sicut alienatio.33
Sicut hæreditas.925
Si captiui 78
Similiter Falcidia.1244
Si omnes creditores.312
Si pater.908
Si qua mulier.646
Si qua mulier.26
Si quando quis.579
Si quas ruinas.35
Si quid ex rebus.1591
Si quis vult 1587
Si quis litigantium 87
Si quis liberos 919
Si quis in aliquo.181
Siquis episcopus.52
Siquis ei.1763
Si seruus sciente.74
Si tamen abstineat.830
Si tamen in medio.1494
Si testis productus.596
Siue à me.645
Si uero contingerit.380
Si vero antequam.168
VSi vero criminis.1755
Erum & si legitimo.fo.75
Vnde & si parens.428
Vxore mortua.820

FINI[S] *lea[...]*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula legum Codicis.

LEGES OMNES
TOTIVS CODICIS HIC
Alphabetica serie imprimuntur, ut
si quando ineptus, aut mendosus sit
titulus: legem, quam quæris, in prō-
ptu habeas. Multi insuper multa-
rum capita legum tenent, quarum
situationes eos prorsus latent:
talium labores præsens
legum tabula non
mediocriter
leuabit.

A Bacti animalis.fol.1814
Ab administratione.1185
Ab Anastasio.695
Abdicatio quę græco.1674
Abducti plagio.1786
Ab eo.1204
Ab eo iudicato.1422
Ab eo qui.1331
Ab executione.1505
Abhorret à sæculo.266
Ab hostibus.1394
Ab hostib.j. de postliminio reuer. 1686
Ab hostib.ij. de postliminio reuer.1689
Ab hostibus.iij. de postliminio reuersis.1690
Ab incestis.816
Abolitio præsentibus.1823
Abolitionem adulterii.1755
Absentem capitali.1731
Abstinendum prorsus.1505
Ab vno hærede.274
Ab uno.958
A caligato militę.804
Acceptam mutuo.673
Actio quidem.1611
Actionem ei.251
Actione administratæ.202
Accusationis exordium.1736
Accusationis institutæ.282
Accusationem à qua.1725
A cohæredibus.1248
Acta simulata.616
Actor quod.591
Actor rei.412
Actori delato.528
Actus omnes.491
Ad agnatos.925
Ad aunculos.925
Ad barbaricum.711
Ad bonorum.313
Ad commentariensem.1741
Ad comparandas.691
Addictos supplicio.86
Ad dictos supplicio.1483
Ad eum.1233
Ad eos qui.956
Ad exactionem.841
Ad exhibendum.519
Ad fiscum.422
Ad fraudem.267
Adi præsidem.1555
Ad instructiones.21
Ad inuidiam.281
A dite præsidem.390
Ad intestati.1279
Aditus competens.1365
Ad litem datus.965
Ad none.j. qui petant tutores.927
Ad none.ij qui petant tutores.928
Ad mutandum.1342
Adolescentes tempus.314
Ad officium.506
Adoptio non tabellis.1676
Adoptatum.1677
Ad palatinorum.160
us.1561
ationem.j.de prob.590
tionem.ij.de probatio.591
onem.773
nem.1350
ndam.965
endos.1342
714
56
dinem.233
Ad solutionem.1457
Ad tempus.244
Aduersus cohæredes.493
Aduersus creditorem.667
Aduersus curatorem.942
Aduersus debitorem.564
Aduersus eum.686
Aduersus eum.727
Aduersus eum.1024
Aduersus eos.270
Aduersus eos.466
Aduersus eos.765
Aduersus eos.1232
Aduersus fratrem.1616
Aduersus hæredes.979
Aduersus hæredes.1015
Aduersus nominatorem.1015
Aduersus petitiones.653
Aduersus sententiam.298
Aduersus uxorem.1808
Adulter post.1751
Adulteram si postea.1753
Adulterii accusatione.1764
Aduocati qui dirimunt.232
Aduocatos amplissimæ.234
Aduocationis causa.554
Affinitatis iure.1286
Age cum geminiano.201
Agrum pluribus.1262
A iudice iudex.362
Altius quidem.487
Alearum usum.524
A legatis gentium.757
Alia causa est.1174
A libertina matre.1343
Alienam suscipere.257
Alienam sectæ.1745
Alienum seruum.1024
Alii desponsata.784
Alimenta quidem.271
Alio iure.977
Alumnos tuos.1579
A marito in uxorem.887
Ambiguitatem antiqui iuris.478
Ambiguitates quæ.1104
Ambiguitates legis.1198
Amita tutores.927
Amitæ cui.1286
Ampliorem prouidentiam.1489
Amplissimi ordinis.987
Ancilla quæ.746
Ancillæ subtractæ.1027
Ancillæ dominus.1287
Ancillam sine seruum.1319
An in totum.1557
Animaduertimos.263
Ante diuisionem.849
Ante oblationem.557
Ante sententiæ.1507
Antequàm scriprus.1287
A nullo iùdice.400
An tibi partis.964
Antiquæ iurisdictionis.647
Antiquæ sublimitatis.1370
Antiquitas dubitabat.480
Antititem qui.103
Apparitores.157
A patre uerbis.1072
Appellatione interposita.1472
Apertissimi iuris.378
A plerisque prudentium.1806
A posidentibus.472
Apostatarum sacrilegium.104
A procedente iudice.397
A proconsulibus.1480
A procuratore.690
Apud antiquos.1031
Apud concilium.1308
Apud eos.606
Apud hostes.1268
Aquam quæ in alieno.486
Arbitri nulla.1428
Arbitrorum ex compromisso.343
Archigerontes.86
Arianus si mota.1353
Arriani & macedoniani.97
Arris sponsaliorum.784
Arrogationes eorum.1677
Artem geometriæ.1778
Assenerationē debitum.654
Assiduis aditionibus.1588
Atrocem sine dubio.1812
Authore laudato.1663
Authoritatem uobis.1541
Auia tua.846
Aui paterni.1353
Aureorum usus.1050
Aunculo priori.1286
B Asilicam inauratam.fo.1564
Bene à zenone.1394
Binos qui priores.250
Blanditus tibi.1641
Bonamariti.1523
Bona quæcunque.495
Bona quondam.880
Bonam fidem.561
Bonorum.1051
Bonorum quidem.1053
Bonorum quidem possessio.1056
Alumnia eo tempore.fol.1828
C Alumnię pœna.1839
Captatorias institutiões.1084
Captum ab hostibus.1688
Carbonianum edictum.1065
Cassitati temporum.1752
Cautio ratihabitionis.249
Casus eius.1844
Casus maiores.1095
Causam in integrum.327
Causam iureiurando.525
Causas vel lites.208
Celebrandis.804
Cælicolarum nomen.107
Censemus vt si.1622
Censualis quidem.1698
Certa est forma.1266
Certa ratione.1501
Certum est.473
Certum est.496
Certum est.979
Certum est.994
Certum quidem est.1061
Certum est.1575
Certum ius.1336
Certi & indubitati.709
Certi iuris.381
Certi iuris.767
Certi iuris.1083
Cessante omni.760
Cessante quoque.1422
Christianis qui.110
Christianos proximorum.88
Circa locationes.772
Ciues & incolæ.1477
Ciuile est.1024
Ciuili disceptationi.1169
Ciuitas phodiorum.163
Clarum posteritati.984
Clari & aperti.1209
Codicilos, seu.scripturam.1165
Cogi possessorem.460
Cognouimus esse.100
Cohęredibus diuisionem.499
Collegium si nullo.1114
Coloni.989
Commercio redemptæ.1690
Commissoriç venditionis.742
Commissum antea.1760
Commune negotium.515
Communium rerum.916
Comparandi serici.710
Comparantem ab eo.1786
Comparationes literarum.612
Compensationes.664
Comperit nostra.1406
Competens iudex.909
Competens iudex.959
Conditionis incertum.184
Condictioni.1117
Conductores alienarum.777
Confessos in iure.1468
Congruentius quidem.1673
Compensationis æquitatem.906
Consanguinitatis.1278
Consensu licita.895
Consentaneum iuri.1425
Consiliarios iudicum.169
Consobrinorum tuorum.1959
Constante matrimonio.1701
Constat virum.1539
Constitutionis nouæ.1293
Constitutionem quam.952
Constitutione.925
Constitutiones.137
Constitutionibus.674
Constitutio quæcunque.1451
Consuetudinis vsusque.1693
Consulta quædam.1104
Contractus locationis.774
Contractus venditionem.608
Contra eos.309
Contra eos.1266
Contra impuberes.168
Contra maiores.431
Contra negantem.491
Contra patronum.1045
Contra voluntatem.1310
Conuenticula illicita.52
Cordi nobis.8
Corruptionē vsusfructus.482
Cretionum scrupulosam.1147
Creditor.j.de pignoratitia actione.619
Creditor.ij.de pignoratitia actiõe.620
Creditor instrumentis.668
Creditor debito.888
Creditor ad petitionem.1571
Creditor si.1187
Creditor.j.de distractiõe pignorũ.1602
Creditor.ij.de distractiõe pignorũ.1602
Creditor prohiberi.1634
Creditoris falso.548
Creditori qui.1637
Creditori tuo.186
Creditorem debitoribus.933
Creditoribus hæreditarios.577
Creditores qui.1566
Creditoribus tuis.571
Creditricem patrui.1598
Crimen adulterij.1753
Crimen lenocinii.1749
Crimen non dissimile.17 7
Criminis accusationem.1729
Criminales causas.1826
Cuidam qui iustum.920
Culpa similis.1780
Cum absenti.1816
Cum acutissimi.1212
Cum ad eas.644
Cum aduocatio.230
Cum affirmes.1347
Cum allegans.266
Cum allegas.671
Cum alienam rem.1186
Cum aliquid.423
Cum aliquis.1152
Cum aliis.827
Cum aliis quidem.998
Cum alter.1640
Cum a matre.470
Cum a matribus.928
Cum a nobis.398
Cum ancilla.630
Cum ancilam.553
Cum ancillis 812
Cum Antea.346
Cum anterioribus.1496
Cum antiquis 446
Cum in antiquioribus.1150
Cum antiquitas.479
Cum antiquitas 1107
Cum appellatio.1481
Cum apertissime.838
Cum a præfecto.224
Cum arthemidoram.1265
Cum apud veteres.317
Cum apud.602
Cum apud.1330
Cum apud veteres.1528
Cum a socero.847
Cum assueres.1400
Cum auum.1116
Cum certum sit.1249
Cum circa probandum.320
Cum circa fidem.849
Cum ciuili.391
Cum clericis.58
Com cognatum.1340
Cum cognatos.1686
Cum cognitionaliter.18
Cum conductorem.775

Cum

Tabula legum Codicis.

Generali lege.388
Generali lege.931
Generaliter censemus.827
Generaliter de omnibus.530
Generaliter sancimus 79
Generaliter sancimus.649
Generaliter sancimus.656
Generaliter sancimus.1119
Generaliter sancimus.1647
Generaliter sancimus.1718
Gesta quę sunt.1457
Grachus quem.1750
H Abeat vnusquisque.19
Habitatio morte.478
Habitantis precario.1556
Habito semel.750
Hac consultissima.ic 87
Hac consultissima.1100
Hac edictali.830
Hæc lege sancimus.423
Hac lege.874
Hac lege.1428
Hac perpetua lege.416
Hac valitura.108
Hac quæ necessario.12
Hæc sententia j.de senten.quæ sine certa quanti.prolata est.1438
Hæc sententia.ij.de senten.quæ sine certa quanti.prolata est.1438
Hæres institutæ.1123
Hæres qui.1526
Heredi scripto.1540
Hæredem fideiussoris.1678
Hæredem mariti.575
Hæredes eorum.979
Hæredes quoque.644
Hæredes quos necem.1170
Hæredes tutorum 978
Hæredum etiam.1211
Hereditas extraneis.873
Hereditas in testamento.1172
Hæreditas materteræ.456
Hæreditatis vel legati.115
Hereditatis petitionem.458
Hæreditatem eius.1538
Hæreditatem quidem.1123
Hæreditatem quidem.1178
Hæreditatem quidem.1392
Hypothecis vel pig.1602
Hi qui ad.1476
Hi qui imposita.719
Hi qui in alienā.1675
Hi qui sanctam.104
Hi qui conficiendi.1835
His qui tempore.1510
Hi quos mundatio.1420
Hi quibus.1317
His solis.1717
Hisdem priuilegijs.230
Hoc fructuum.1454
Hoc quod placet.1821
Honor veteranis.1831
Honorati.165
Humanum esse probamus.120
Humanitatis ac religionis.992
Humanitatis intuitu.1127
Humanitatis intuitu.915
Humilem vel abiectam.815
A Mdudum.fol.115.
Iamdudum.415.
Iampridem quidem.1375.
Iam tibi.1659
Id quod pauperibus.58
Ignorantia creditoris.1811.
Ignorare non debes.329.
Ignoti iuris.1528.
Illam iniuriam.1722.
Illam meritò 1976.
Illam subtilem.706
Illatæ dispensatori.604
Illic vbi res.413
Illud æquitatis.511
Illud inspiciendum.288
Illud quod ex veteribus.38
Illud quod.1192
Illud requirendum.1009
Illud sine ratione.177
Illustres viros.173
Illustribus præfectus.930
Imperialis benuolentiæ.1805
Impetrata rescripta.1453
Improba possessio.1381
Improbum fœnus.248
Improbum quidem.1810.
Impuberem quem.1675
Impunitas delicti.1832.
In actione.529
In adoptionē j.de adoptionibus.1677
In adoptionē.ij.de adoptionibus.1677
In adulterij.1764
In annalibus.1189
In arenam.429
In bonæ fidei.190
In bonæ fidei.526
In bonæ fidei.670
In bonis.1517
In causa.168
In causa iudicati.1595
In causarum.317
In causis.898
In causis.1736
Incendium ære.540
Incerti iuris.500
Incerti iuris.1536
In ciuile.469
In ciuile est.1518
In ciuilem rem.1023
In ciuilibus causis.161
In communes seruos.1326
In communione.507
In consilio.316
In coniunctione.804
In consiliarijs.170
In contractibus.339
In contractibus.616
In contractibus.657
In copulandis.801
In corrigendis.1775
Incredibile est.1831
In criminali.404
In criminibus.308
Indebitum solutum.548
Indebito legato.307
Indebitas vsuras.672
Inde coram obseruationem 986
In defensoribus.175
In dicia certa.472
In donationibus.1246
In donationibus.1765
In dotibus quas.879
In dubium.960
Indubitati iuris.660
Inductum.1658
Indulgentia.1825
In ea quæ.661
In ecclesijs.51
In emancipationibus.1682
In emphyteoticarijs.780
In eum.1029
In executionibus.1828
In exercendis.607
In extraneos.1074
Infamiæ detrimentum.242
In familiæ erciscundæ.590
Infantis nomine.1051
In fraudem.1310
In fuga seruum.1685
In genuum se contendo 1343
Ingenuum natam.134
Ingenui nascuntur.1341
In hac secratissima.1704
In hæredes.1015
In his in quibus.332
In imponenda.1241
In initio uenditionis.743
In ipsius mariti.494
In insulam.1842
In integrum restitutione.302
In iquum & longe.1728
In iudicio 305
In iudicio.775
Iniuriarum.j.de iniurijs.1815
Iniuriarum.ij.de iniurijs.1832
Iniuriarum ex persona 245
In legatis.1189
In legatis 1233
In legatis 1227
In litibus.415
In locum tutoris.927
In magistratus.1016
In metallum.1837
In minorum.314
In nomine domini.153
In nostræ.150
In nullus locis.1806
In offerendis.1488
In officiales.163
In omni cessione.1515
In omnibus causis.350
In pecuniarijs.261
In pecuniarijs.1817
In possessionem.1519
In possessionem.1759
In potestate eius.1651
In postulandis.962
In quacunque.1739
In quæstione.1844
In quibus casibus.834
Inquisitio ueritatis.1657
In rebus quæ.388
In rebus dotalibus.856
In redhibitione.1041
In rem actio.411
In re mandata.692
In rem pupilli.299
In restituenda 457
In seruili.933
In seruorum.1391
Insolidum est.1818
In solutum nomine.574
Institoria tibi.624
Instrumenta ad ius.520
Instrumenta domestica.583
Instrumenta prædiorum.1211
Instrumentorum exempla.141
Instrumentis etiam.605
In successione.1280
In successione.1277
In successione.1271
In summa.1567
In synagogam.106
Intelligere debes.1610
Inter alios factam.1469
Inter alios.1469
Inter antiquam.481
Inter claras.14
Inter æquitatem.115
Interest 476
Interest multum.1658
Inter filios.496
Interlocutio præfidis.248
Interlocutio præfidis.1466
Inter omnes.504
Inter omnes.1008
Interpositas.206
Inter priuatos.398
Interrogatam.1352
Interrogari seruos.1822
Inter uirum.1721
In testamento.1243
In testamento.j.de testa.mi.1082
In testamento.ij.de test.mi.1084
In testamentis.1105
Intestata mortua.1720
Intestato quidem.1267
Intestetorum curialium.1307
Intra vrbem.1561
Inuasor locorum.1542
In vendentis.704
Inuicem debiti.664
Inuitus agere.389
Inuitus procurationem.256
Inuito uel ignorante.521
Inuito vel ignorante.1655
Inuitum comparare.703
Inuictos conductores.769
In una.321
In uniuersis litibus.935
Inusitatam rem.992
Ipse dispice.178
Ipse significans.1790
Ipsis rerum.1265
Irritam facere.1373
Irritum quidem.1245
Is apud quem.178
Is demum.1827
Is penes 682
Is qui.1777
Is qui aggressorem.1736
Is qui bona.1461
Is qui liber.1690
Is qui tempore.1519
Is quidem.1338
Is qui rationem.976
Is qui soluendo.1130
Ita demum.255
Ita nobis.1760
Iubemus.j.de sa.san.eccle.23
Iubemus.ij.de sa.san.eccle.27
Iubemus aduocationem.233
Iubemus apud.176
Iubemus adscriptiorum.73
Iubemus atque.1803
Iubemus cura 176
Iubemus eum.160
Iubemus eos.90
Iubemus eos.914
Iubemus in omnibus.222
Iubemus licere.1683
Iubemus licere.644
Iubemus ne.754
Iubemus nemini.1742
Iubemus omnes.592.
Iubemus omnes.1355
Iubemus omnino.1108
Iubemus pro tempore.234
Iubemus prouinciarum.1564
Iubemus quoties.1235
Iubemus si quæ.1487
Iubemus vt quicunque.899
Iudæus seruum.109
Iudæi j.de iud.& cælico.106
Iudæi.ij.de iud.& cælico.108
Iudæi qui reatu.111
Iudæorum primatæs.108
Iudæis & cælicolis.105
Iudæos quosdam.107
Iudex ad certam.1449
Iudex qui.1466
Iudices absentium.1550
Iudices dominicis.86
Iudices oportet.365
Iudices qui tempore.1804
Iudices siue.609
Iudices tam latina.1434
Iudicium vxoris.1170
Iudicio cæpto.360
Iudicibus non solùm 1488
Iudicati executio.1468
Iuliana cuius.957
Iuris manifestissimi.1465
Iure mariti 1751
Iure nostro.1638
Iuris formulæ.349
Iuris ignorantiam.1052
Iurisiurandi.595
Iurisiurandi contempta.526
Iuris ordinem.404
Ius postliminij.1695
Ius emphyteoticarium.779
Ius familiarium.523
Ius sepulchri.524
Iusio qua sibi.106
Iustum est.180
Iustissimos.162
Iuxta edicti.1356
Iuxta sanctionem 44
L Ata sententia.fol.1481
Latam sententiam.1502
Laudabile viteq;.235
Legatum à defuncto.522
Legatum alij.1198
Legatum siue.1229
Legati non solum.160
Legatorum.1232
Legem Anastasij.914
Legem iuliam.1199
Legem quam.188
Legem quam.872
Legem quam.1698
Legem quidem.771
Legem duodecim.1282
Lege leonis.876
Lege venditionis.745
Leges.j.de legibus.117
Leges.ij. de legibus.120
Leges.iij.de legibus.121
Leges quoque ipsas.1696
Leges Iuliæ.1514
Lex quæ tutores 947
Lex Viscellia.1781

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula legum Codicis.

Libera concubinatus.1354
Libera matrimonia.1631
Liber captus.1699
Libera quidem.1432
Liberum est.892
Liberum fuit.1642
Libellus.151
Liber necne fuerit.459
Liberam resistendi.424
Liberari fideiussores.1652
Liberi concubinas.799
Liberi de inofficioso.435
Liberum sciens.1787
Liberos a parentibus.712
Liberos.j.de lib.cau.1355
Liberos.ij.de lib.cau.1348
Liberos qui.1075
Libertа eademque.811
Libertæ quę voluntate.1045
Libertæ tuæ.1039
Libertas a debitore.1331
Libertas testamento.1309
Libertati a maioribus.1675
Libertatem seruorum.1766
Libertinæ conditionis.1049
Libertinæ conditionis.1365
Libertum qui.799
Libertum tuum.961
Liberi contra tabulas.1056
Liberti libertæque.1040
Liberti non modo.1049
Libertinum qui.817
Libertorum aduersus.597
Libertos a tutela.984
Libertos exemplo.1674
Liberos siue liberta s.1048
Liceat omnibus.171
Licet eccepta.1304
Licet adieris 1247
Licet duersus.978
Licet ante.558
Licet antiquis.1086
Licet certis.768
Licet dos.853
Licet dotale.1231
Licet epistolæ.1624
Licet ex causa.1057
Licet ex tabulis.1789
Licet hisdem.1584
Licet incontinenti.1145
Licet in delictis.308
Licet in principio.260
Licet inter priuatos.192
Licet iudice 361
Licet liberi.1270
Licet neque.908
Licet orationis 591
Licet pacto.591
Licet postquam.142
Licet possessio.138
Licet quidam.816
Licet repudij.694
Licet retro.777
Licet seruilis.138
Licet seruitatis.572
Licet turorem.940
Licet tutorum.976
Licet vnde.1617
Liquet igitur.7
Litem te redimisse.256
Lite ordinata.1349
Lite pendente.1621
Lites super seruili.1357
Litigantibus.1421
Litigator victus.1454
Litigatoribus.1478
Locum quidem.523
Longe diuersam.1368
Longi temporis.1387
Longi temporis.1388
Luminibus captus 995
Luminibus captum.931

Macedoniani.fol 636
Magisteriæ potestati.405
Magistratus.176
Magistratus eius.929
Magnam legum.1628
Maiori annis.xxv.1572
Maiorem seueritatem.1789
Maioribus etiam.508
Mala fide.558
Mala fide.1367
Male agitur.1401
Mancipia diuersis.1021
Mancipia patris.738
Mancipia quorum.733
Mancipia tua.1370
Mandatum re integra.691
Mandati actio.1641
Manichæos.96
Manifesti & indubitati.1610
Manifesti iuris.1657
Manifestissimi quidem.1032
Manumissionis causa.1037
Maritus citra mandatum.258
Maritus & si.931
Maritus & uxor.1065
Maritus manumissionis 888
Mariti qui.907
Mater inter eas.1829
Mater pupillæ 817
Mater quæ defuncto.1272
Mater testamento.922
Matet tua.465
Mater tua.1038
Matris pietas.927
Matri intestato.1275
Matrem tuam.588
Matre uel legitimis.19
Matres naturalibus.929
Matres quæ.936
Matres quæ puberes.1271
Matrimonium quidem.882
Mathematicos 88
Maximum uitium.1136
Meminimus antea.1284
Meminerint cuncti.1543
Meminisse oportebit.1748
Mæniana quæ græco.3559
Mercalem te.556
Mercatores tam imperio.760
Metalli supplicium.832
Metum non.282
Miles si castrensium.1080
Militis uoluntatem.522
Militem.251
Milites de locis.157
Milites in expeditione.1085
Milites neque.820
Milites nostros.776
Militiæ armatæ.932
Minimæ & quæ ludibrio.85
Minimè fas.1478
Minor annis.1316
Minorem pecuniam.650
Minores.xxv.an.313
Minorum possessionis 1005
Minoribus annis 294
Minoribus.xtate.793
Minoribus.j.de in inte.rest.289
Minoribus.ij.de in inte.rest.291
Minoribus xxv.an.1173
Minoribus.xxv.an 314
Minus ex tutelæ.297
Minus instructus.1378
Moderatores pronunciarum.164
Momentaneæ possessionis.389
Momentariæ possess.1546
Monumenta quidem.1187
Monumentorum inscriptiones.523
More litis.474
Mortis casus.726
Mortuorum reliquias.524
Moueor quod te.746
Multa.173
Multarum seuera.173
Mulier in minore.854
Mulier iuris.785
Mulier licet.1605
Mulierem contra.643
Mulierem quam.748
Mulierem quidem.676
Mulieribus quidem.638
Multum interest.734
Multum interest.740
Multum interest.787
Multum interest.1042
Multi magicis.1779
Multis rationibus.1350
Mutuæ pecuniæ.541

Natales antiquos.fol.1049
Naturalibus liberis.924.
Ne causas.1479
Ne cui liceat.777
Ne contra iuris.569
Ne diu.1834
Ne frumentum.710
Ne splendidissimæ.1562
Nec ambigi.1698
Nec apud.1114
Nec auus.1683
Nec bona fide.1388
Nec ceterorum.224
Nec codicillos.1179
Nec creditoris.1650
Nec creditores.621
Nec damnosa.139
Nec de statu.399
Nec emancipati.1074
Nec emere.1147
Nec exemplum.1794
Nec ex uera.1382
Nec fideicommissariam.1337
Nec filius.528
Nec filium.802
Nec filium.1674
Nec fratris sui.1720
Nec honore.48
Nec ignorans.1699
Nec imperiale.1552
Nec intentio.212
Nec inter eas.831
Nec magistratuum.936
Nec mulierem.1308
Nec marito.903
Nec nos.1686
Nec omissa.1349
Nec patronis.1939
Nec petentem.1387
Ne fenatorum.990
Nec seruis.1811
Nec si maior.296
Nec si maior.1577
Nec in simili.1465
Nec si mors.1819
Nec si uolens.1347
Nec uim.1465
Nefandissimum scelus.820
Neganda est.1728
Negantes debitores.563
Negotiorum gerentes.276
Negotiandi causa.1556
Negotiatores.84
Negotiatores siqui.759
Negotiis gestis 276
Ne in arbitris.343
Ne lucrum quidem.997
Nemo agentium.159
Nemo alienigenis.711
Nemo ambigit.1383
Nemo apostolorum.19
Nemo arbitretur.1495
Nemo harusp icem.1779
Nemo clericus.13
Nemo de hiis.165.
Nemo primò de episcopali audiędo.84
Nemo.ij.de episcopali audien.89
Nemo.j.de iudæis & cœlicolis.106
Nemo.ij.de iudæis & cælicolis.106
Nemo.j.de accessoribus.170
Nemo.ij.de accessorib.170
Nemo.iij.de accessoribus.171
Nemo ea.110
Nemo excepta.238
Nemo ex lege.1092
Nemo ex uiris.167
Nemo humanum.524
Nemo iudex.1661
Nemo iudex.1434
Nemo iudicium.1562
Nemo martyres.19
Nemo neque frater.926
Nemo ob id.244
Nemo post depositum.413
Nemo posthac.1721
Nemo post litem.404
Nemo prohibetur.767
Nemo res.738
Nemo vel in foro.228
Nemo venerali.110
Nemini columnas.1558
Nemini iudicum.1564
Nemini liceat.803
Nemini licentia.909
Nemini licere.231
Nemini licere.92
Neminem ab angariis.23
Neminem in iudicio.738
Neminem qui 811
Neminem sequitur.245
Ne passim liceat.137
Neptem defuncti.428
Nepotes ex diuersis.267
Nepotibus aui.1060
Nepotibus fratris.929
Neque actiones.984
Neque ad exhibendum.519
Neque a præside.932
Neque à tutela.988
Neque commissum.755
Neque.j.de nuptiis.802
Neque.ij.de nuptiis.eod.
Neque æquam.535
Neque ex eius.568
Neque filia.995
Neque furti.242
Neque fructuarium.477
Neque libertis.1047
Neque mater.849
Neque mutui.1393
Neque natales.584
Neque pactio.200
Neque patrone.1047
Neque per epistolam.924
Neque per se.1115
Neque professio.1094
Neque reipublicæ 330
Neque scriptura.662
Neque suam.1452
Neque tutoris.984
Neque tutoris.1616
Neque tutores.253
Ne quidam.1086
Ne quis christianam.106
Ne quis ex corpore.229
Ne quis iudicum.163
Ne quis mortalium.109
Ne quis pro coertione.1834
Ne quis sine.1805
Ne quis uela.265
Nexum non facit.1579
Nihil arbitramur.258
Nihil ciuitati.1308
Nihil interest.1652
Nihil pro hærede.1374
Nihil prohibet.736
Nihil sibi.1822
Nimia credulitate.564
Nimis graue.594
Nimis properè.1458
Nisi eam pecuniam.943.
Nob liores.760
Nolumus conuelli.110
Nomen quoque.1580
Nominis uenditio.707
Nomina paternorum.970
Nominibus in dotem.560
Nominationes libellis.1482
Nominatori pignori.1569
Non ab re.1548
Non absolit.1649
Non aduersus.541
Non animaduertimus.427
Non codicillum.1096
Non conuenit.453
Non damnatos.247
Non defensæ.421
Non dubium.118
Non dubium.1097
Non dubitatur.1662
Non dubitandum est.241
Non eo minus.255
Non epistolis.586
Non est ambiguum.495
Non est ambigui.982
Non est dubium.1147
Non est dubium 1184
Non est ignotum.1047
Non est ignotum.943
Non est incerti.348

Noo

Tabula Legum Codicis.

Cum confet.1579
Cum constitutio.1318
Cum contra.1609
Cum conuenit.725
Cum creditor.1620
Cum debitoris.364
Cum debitum.1343
Cum de bonis.1699
Cum dedititij.1122
Cum de inofficioso.424
Cum de mortis.1720
Cum de nouo.121
Cum de nuptiis.799
Cum de possessione.1512
Cum dicas.679
Cum diuus.1337
Cum dominam.1569
Cum donationis.218
Cum donationibus.452
Cum dotem.848
Cum dubitabatur.1559
Cum dubitabatur.781
Cum duodus.430
Cum ea quæ.231
Cum emancipatis.1004
Cum eorum.1431
Cum eo tempore.1825
Cum & filiisfamilias.1515
Cum & ipse 311
Cum & ipse.1361
Cum & iudices.361
Cum & iudices.352
Cum & minores.298
Cum & postliminij.1687
Cum & soluta.546
Cum stipulationes.565
Cum etiam.527
Cum eum 618
Cumeum.1676
Cum est causa.426
Cum ex causa.686
Cum ex causa.1599
Cum falsa demonstratione.134
Cum fidem.651
Cum filium.431
Cum filiusfamilias.625
Cum fratrem.1175
Cum furiosus 999
Cum hæredes.1088
Cum hęredes.1123
Cum hæreditas.683
Cum hæreditatis.461
Cum hi.1217
Cum ignorantia 133
Cum in adoptiuis.1678
Cum in causa.1565
Cum indulgentia 305
Cum in integrum.1844
Cum in libris.1116
Cum in longi.1379
Cum in nostris.1369
Cum in rem.341
Cum in societatis.698
Cum in speximus.1684
Cum in te.789
Cum interdictæ.991
Cum inter emptorem 726
Cum inter institutum.1166
Cum inter veteres.1319
Cum instrumentis.606
Cum ipse tutor.701
Cum iudex.1433
Cum iudicem.1437
Cum iure.928
Cum iure.1671
Cum lege.78
Cum libertatem.1315
Cum magistratus.1501
Cum mandati 690
Cum maritum.1555
Cum mota 203
Cum multa priuilegia.1300
Cum multę nobis 795
Cum nec patronos.1812
Cum necessitatem.1209
Cum nemo.1380
Cum non frumentum.671
Cum nondum.1677
Cum non eo.1502
Cum non redemptum.687
Cum non solum.1300
Cum non voluntatis.1427
Cum nostri animi.1376
Cum notissimi.1406
Cum omnia.454
Cum oportet.1296
Cum ob augumentum.948
Cum Papinianus.1433
Cum patrem.850
Cum patrem tuum.1525
Cum patrem.1841
Cum patremfamilias.1228
Cum per procuratorem.688
Cum per eos.735
Cum per liberam.632
Cum per absentiam.1393
Cum pignoris.1597
Cum postea.188
Cum post omnes.1134
Cum post motam.1386
Cum post sententiam.1481
Cum precum.1348
Cum precibus tuis.1588
Cum precibus.1763
Cum præsentibus.1527
Cum pro patre.1591
Cum pro eo.1448
Cum proponas.j.de pac.191
Cum proponas.ij.de pac.193
Cum proponas.209
Cum proponas 679
Cum proponas.1317
Cum proponas.752
Cum proponas.1315
Cum proponas.1535
Cum proponas.527
Cum proponas 1520
Cum proponas.698
Cum proponas.1112
Cum proponas.1285.
Cum proponas.1011
Cum proponas 847
Cum proponatis.1179
Cum propria pecunia.733
Cum propriorem.1060
Com profitearis.1716
Cum pro pecunia.1658
Cum pro hæræde.1374
Cum propitia.155
Cum quædam mulier.951
Cum quęrebatur.1548
Cum quæritur.427
Cum quæstio.1189
Cum quis a muliere.917
Cum quis.136
Cum quis legatum.534
Cum quidam.614
Cum quidam.859
Cum quidam.1455
Cum quidam duobus.1128
Cum quidam.1122
Cum quidam.1131
Cum quidam.1191
Cum quidam.1231
Cum quidam.1320
Cum quidam.1455
Cum quidam.1635
Cum rationibus.1727
Cum res.585
Cum res.701
Cum res filio 1701
Cum res.1578
Cum rem pecuniariam 249
Cum rem publicam.583
Cum repudiante 997
Cum responso.1186
Cum res manifestæ.1834
Cum salutatus.1841
Cum scimus.325
Cum sententiam.1431
Cum secundum voluntatem.1202
Cum ferui.1130
Cum seruum matris.1364
Cum seruum.1021
Cum Syllanianum.1176
Cum sit nobis.105
Cum sit adiecta.1016
Cum sit iniustum.1782
Cum sit probatum.1372
Cum soluto.1516
Cum solitum.1436
Cum & soluta.545
Cum specialis 382
Cum speciem.726
Cum status.1363
Cum stipulationes.565
Cum successores.1668
Cum super vernis.468
Cum suppositi.1791
Cum talis quæstio 489
Cum te 539
Cum te a debitore.1598
Cum te.j.ne vx.pro ma.&c.567
Cum te.ij.ne vx.pro ma.&c eodem
Cum te.801
Cum te domus.282
Cum te fisci.239
Cum te fundum.743
Cum te minorem.584
Cum te non solum 278
Cum te pecuniam.1566
Cum te pietatis.432
Cum te propter.555
Cum te proponas.201
Cum te sponsę.790
Cum te transegisse 203
Cum testamentum.135
Cum testamentum.1820
Cum testamento.1309
Cum testator.1330
Cum testatorem.1228
Cum tibi.1584
Cum tibi in ea.931
Cum tibi liberum.1668
Cum tutores.268
Cum tutelæ.970
Cum vendente.422
Cum venditorem.730
Cum venerandæ 1293
Cum veterum.791
Cum vir.1764
Cum virum.1208
Cum vultra hoc 654
Cum vxori.1163
Cuncti hæretici.95
Cunctis molitionibus.515
Cunctos populos.11
Curabit præses.628
Curator adolescenti.935
Curator adulte.1577
Curator adultis 992
Curator reipublicæ.173
Curatoris etiam.273
Curatorem adulto.818
Curatorem habenti.935
Coratorem tibi.269
Curatores impleta 996
Curatores quidem 961
Curæ tui.159
Curialis neque 776
Curiales omnium.98

Damnum per iniuriam.490
Damnum quod.770
Damnato pertentosę.97
Damus licentiam.1795
Datum legatum.1188
Data certæ.560
Data iampridem.1703
Data opera.1726
De alimentis præteritis.204
De ancilla.1353
Deberi etiam.1316
Debitor qui.165
Debitoris denunciatio.1067
Debitori tuo.187
Debitorem neque.1570
Debitores qui bonis.245
Debitores tuos 603
Debit ores præsentes.1569
Debitores quidem.1616
Debitorum pactionibus.195
Debitoribus pupillæ 946
De bitum cuius.1598.
De bonis.1837
Decernimus ut antiquitatis 37
Decernimus vt.61
Decernimus.89
Decisione nostra.1134
De constitutione.238
De contractu.714
De creationibus.92
Decreto amplissimi.246
De crimine adulterij.1753
De crimine quod.1726
Decorionem in opus.1831
Decuriones.176
Decuriones quidem.243
Decuriones, 1822
Decurionum filii.832
Dedititia conditio.1321
De dolo actio.284
De emancipatis.1281
De eo qui.1452
Defensiones sine exceptiones.1619
Defensores.j. de defensoribus ciuitatum.175
Defensores.ij. de defensoribus ciuitatum.eodem
Defensores.iij. de defensoribus ciuitatum.176
Defensores.iiij. de defensoribus ciuitatum.eodem
De fideicommisso.206
De fide testamenti.1793
Defuncto quidem.1044
Defunctis suis.1279
Defunctis reis.1743
De hæreditate.457
De his clericis.46
De his quæ.498
De his quæ 248
De his 827
De his quæ in fraudem.945
De his quæ.1026
De his quæ seruus.1810
De his quos.1741
De inofficioso testamento.429
De instrumentis 509
Delata conditione 529
De latronum.1360
Delegatio debiti.1648
Denunciamus vobis.112
Deo authore.123
Deo nobis 81
De operis noui.1560
De ordinario iudice.151
De pecoribus.491
Deportari nec earum.1836
Deportatorum in insulam.1832
De quæstione.198
De rebus.791.
De rebus quas.906
De restituendis 618
Desyderium tuum.682
De societate.699
De successione sua.9481
De tormentis.1823
De tutela.795 290
De vsuris.678
Dictam legem 553
Dictantibus testamenta.1103
Dies festo.402
Die sabbato.107
Diffamari statum.1341
Digna vox.118
Directas libertates.1312
Directis verbis.1311
Discretis surdo.1091
Dispar causa.1350
Disputare de principali.1805
Dissentientis patris 893
Dissolutæ quantitatis.558
Distractis a debitore.150
Distrahente mrito.737
Diuersarum homines.1691
Diuersis temporibus.1585
Diui Hadriani.581
Diui Constantini.9013
Diuine admodum.262
Diuinam nostram.102
Diuisionem prædiorum.508
Diuo Marco.1336
Diuo Marco.1821
Diuortij causa.906
Diutina possessio.1387
Diuturnum silentium.1395
Doce ancillam.468
Dolus emptoris.716
Dolo vel metu 1632
Dolum authoris.725
Dolum ex industria.286

Domesticu

Universidad de Deusto Biblioteca

Domesticus iudicis.169
Dominicis colonis.422
Dominij iure.1612.
Dominus horreorum 765
Dominus litis.1477
Dominum per seruum.630.
Dominum pro atroci.1812
Dominos ita.530
Dominus seruorum.1829
Domum quam.466.
Donatio mancipiorum.880.
Donatio. 1702
Donationes.j.de donationibus inter virum & vxorem.890
Donatione.ij.de donationibus inter virum & vxorem 891
Donationes circa 1718
Donantem ancillam 1373
Donatarum rerum.1379
Dos a patre.901
Dotis actione.903
Dotis quidem.1069
Dotis tuæ.847
Dotem numeratio 878
Dubium non est.141
Dubium non est.892
Dubium non est.900
Duces militum.166
Dudum proximis 715
EA conditione.718
Ea demum.1070
Ea lege.551
Ea lege.764
Ea quæ aduocati.240
Ea quæ pater.246
Ea quæ a patre 331
Ea quæ de temporibus.334
Ea quæ. 414
Ea quæ in nominibus.494
Ea quæ.546
Ea quę tibi.788
Ea quæ 1420
Ea quæ statuuntur.1424
Ea quę causa.1465
Ea quidem.617
Ea quidem.750
Ea quidem 7032
Ea quam.1206
Eam quę 748
Eam quæ.351
Ede quam te.766
Edicto quidem.310
Edicto diui Hadriani.1166
Edificia quę.1563
Edita actio 179
Educatio pupillorum.968
Eius quantitatis.1653
Ei qui diutissime.332
Ei qui seruo 627
Eius qui.1504
Eius qui requirendus.1508
Eius quod 663
Eius quod ex causa.980
Eius quod.1165
Eius quod..673
Eius rei 625
Eligere debes.982
Emancipatione facta.606
Emancipata.1052
Emancipatus repudiata.1066
Emancipator liberos.1067
Emptionem & venditionem.700
Emptionem rebus.764
Emptione pignoris.616
Emptionum mancipiorum.1696
Empti actio.1667
Empti fides.703
Emptor bona fide.1388
Emptor fundi.1663
Emptor hæreditatis.708
Emptor hæreditatis 1660
Emptor seruorum.731
Emptori etiam.1669
Emptorem quidem 769
Eo casu.1487
Eo quod.540
Eo tempore.288.
Eorum demum.1840
Eorum est scientia.1779
Eorum qui.1308
Eorum qui 1841
Eos.j.de appellationibus.1474
Eos ij.de appellationibus.1478
Eos qui.157
Eos qui.536
Eos qui.676
Eos qui.1730
Eos qui.1815
Eos qui veniam.j.de his qui veniam ætatis impetrauerunt.321
Eos qui veniam.ij de his qui veniã ætatis impetrauerunt.323
Eos qui acceperunt.1585
Eos qui à seruo.1028
Eos qui catholicarum 105
Eos qui condemnati.1461
Eos qui ne testamentum.1170
Eos qui ordinario.174
Eos quos.1460
Eos testes 594
Episcopale iudicium 89
Eris alieni.1700
Error facti.134
Error facti.1245
Errorem calculi.223
Errore scribentis.1094
Errores eorum.240
Es alienum.706
Est in arbitrio.565
Est iurisdictionis.1517
Et ab antiquis.1110
Et balneum.1556
Et in epistola.1210
Et in legatis.1241
Et in maioribus.1480
Et in multis 1482
Et in priuatorum 1450
Et in prouinciali.486
Et militibus.1085
Et nomen 1249
Et publicarum.1507
Et quę à diuo.182
Et qui non.1467
Et qui.1604
Et qui notitiæ 955
Et senatus censuit.660
Et si à patre.921
Et si à muliere.624
Et si ad te.1793.
Et si contra 800
Et si crimine.1753
Et si de tua.882
Et si dotis.845
Et si excepta.1779.
Et si frater.1570
Et si inutiliter.1202
Et si is.10 6
Et si legibus.145
Et si libidine.1759
Et si marcellus.1742
Et si minor.304
Et sine interpositione.1010
Et sine scriptura.1235
Et si non asscripta.1317
Et si non cognitio.145
Et si perfectis.1715
Et si pręses.1005
Et si scisses.944
Et si seuerior.242
Et si tutores.957
Et virtutum.150
Etiam.j.si tutor vel curator interuenerit 295
Etiam.ij. si tutor vel cura. interuenerit. 295
Etiam.j.de obse.pa.præ.1045
Etiam.ij.de obse.pa.præ.1046
Etiam à pupillorum.1210
Etiam aduersus.301
Etiam constante.642
Etiam ex aliis 1745.
Etiam furti.1025.
Etiam id.1596
Etiam in opus 1830
Etiam iure.593
Etiam mulieres.966
Etiam nomen.1459
Etiam per alienum.463
Etiam post mortem.1507
Etiam si non.628
Etiam si non.847
Etiam si 662
Etiam .639
Etiam.si contrariam.687
Etiam si is.508
Etiam si tacitum.1241
Etiam si veritas.1225
Etiam si vxoris.881.
Etiam testamento.962
Etiam vectigale.1007
Euicta re 843
Eum à quo. 1656
Eum ad quem.477
Eum cui.566
Eum cui aliena.413
Eum qui a pupillo.1372
Eum qui mancipium.1786
Eum qui seruum.105
Eum qui duas.1756
Eum qui inofficio.431
Eum qui asseuerat.1776
Eum qui mutuam.540
Eum qui probabilem.54
Eum qui res.250
Eum qui.557
Eum qui.970
Eum qui.1197
Eum qui.1333
Eum tutorem.960
Eum quem.963
Eum qui.1372
Eum qui celauit.1791
Eunuchis liceat.1088
Exactores tributorum.989
Ex arrhali.728
Ex causa.503
Ex causa quidem.661
Ex causa transactionis.1372
Exceptionem dilatoriam.589
Exceptione doli.1664
Excepta possessionis causa.63
Excepto tempore.772
Exceptis his.758
Ex contractu.1518
Ex contractu.1648
Ex contractibus.623
Ex conuentione.189
Ex conuentione 722
Excusationis quidem.987
Excusationem nauicularius.993
Ex diui Antonini.766
Ex duobus.1685
Executorem eum.1469
Executores a quocunque.1581
Exemplo cæterorum.306
Exemplo perniciosum.584
Ex eo instrumento.1632
Ex fideicommisso.1212
Exhibitionis necessitate.520
Ex his prædiis.1662.
Ex his verbis.1083
Ex his verbis.1263
Exigendi a filio.254
Ex illo tempore 1478
Ex imperfecto.1093
Ex initio.1793
Ex legato.1188
Ex libera conceptus.1268
Ex libris. 384
Ex libris.483
Ex morte ancillæ.491
Ex morte cuiuscunque.875
Ex nominis emptione.709
Ex patroni.569
Ex pecunia dotali.848
Expeditam antea.848
Ex persona fratrum.334
Ex persona.582
Expillatæ.i de crie expilatę hæredi.867
Expillatæ.ji.de crimine expilatæ hęreditatis.1808
Expillatæ.iij.de crimine expilatæ hæreditatis.1809
Ex placito.762
Ex plosis atque.515
Ex præcepto.4
Ex prędiis.669
Ex præstatione.757
Exprimere debueras.1635
Expulsos vos 732
Ex repudiatione.1211
Ex sententia.342
Ex stipulatione.1631
Ex stipulationis.1432
Ex testamento.1058
Ex testamento.1081
Ex testamento.1212
Ex testamento.1309
Extraneum.j.de hære.insti.1114
Extreneum.ij.de hære.instu.1115
Ex tribus vnciis.434
Ex verbo.1318
Ex verbis quæ.885
FActum sponte fol.1734
Falcidie ratione.1141
Fallaciter icusantibus.1870
Fallaciter incusãtibus.1824
Falsus procurator.1030
Falsi quidem.178
Falso.1407
Falso tibi.740
Falsa suasione.986
Falsam quidem.1467
Familiæ erciscundæ.510
Fœdissimam earum.1757
Fœdissimæ mulieris.1687
Felicissima quam.1334
Fœmine quæ.823
Fœminis alienas.644
Fideicommissaria.1317
Fideicommissum.4 0
Fideicommissum.547
Fideicommissum.1212
Fideli deuotàque.111
Fidem rumpens.145
Fideiussor seu manda.1640
Fideiussoris quidem.1644
Filius familias.292
Filio familias.1144.
Filius familias.1639
Filius paciscendo 194
Filij patris.498
Filio delatam.1066
Filium habere.1268
Filius quem.502
Filij matrem.434
Filios debitoris.1527
Filios & filias.1685
Filia in orbitate.432
Filia legatorum.286
Filia tua.1674
Filiæ cuius pater.499
Filiæ.j.de collationibus.1068
Filiæ ij.de collationibus.1073
Filiæ diuortium.893
Filiæ pecuniam.903
Filiam.j.de collationibus.1070
Filiam ij.de collationibus.1074
Filiam præteritam.431
Fisci aduocatus.249
Formam.151
Fori tui 229
Frater emancipatus.926.
Frater tuus.505
Frater tuus.1079
Frater tuus.989
Frater vester.1593
Frater vester.1775
Fratris tui filijs.205
Fratris vel sororis.433
Fratris vxorem.813
Fratres aut sorores.435
Fructus prædiorum.872
Fructus post perfectum.731
Frumenti vel ordei.670
Frustra adhuc.1843
Frustra disputas.566
Frustra existimas.840
Frustra opinaris.653
Frustra senatusconsulti 638
Frustra timetis.942
Frustra tutores 943
Frustra veremini.584
Fucande atque distahendæ.709
Fundo sicut.1193
Fundum pignori.1601
Furiosum in suis.1090
Furti actione.1028
Fustibns cæsum.247
GEneralis indulgentia.fol.1842
Generali definitione.905
Generali lege.25

Non est incognitum.1393
Non est interdictum.741
Non est nounm.180
Non est probabilis.715
Non est vobis.1004
Non exceptionibus.1619
Non ex eo.1670
Non hoc.1061
Non idcirco 704
Non ideirco.143
Non idcirco.143
Non idcirco.606
Non ideirco.1095
Non idcirco.1179
Non idcirco minus.1354
Non idcirco minus 717
Non idcirco miuus 1169
Non ideo minus.1731
Non ideo.496
Non ideo.1113
Non ideo minus 1346
Non ignorat 1455
Non ignorat.1726
Non ignorabit.519
Non interest.280
Non iustam.1234
Non minorem.211
Non minus.170
Non modus.488
Non moriturum 1627
Non mutant.1348
Non nudo.1682
Non nudis.586
Non omnimodo.1591
Non omnium.961
Non omni titulo 946
Non oportet.1173
Non plures.20
Non possunt obesse.284
Non prius.574
Non prius quenquam.1830
Non prohibentur.1725
Non pro numero.1275
Non quidem fuit.403
Non quidem.758
Non recte.1637
Non semper.1422
Non seruum 472
Non sine ratione.1295
Non solent noua.759
Non solum barbaris.759
Non solum.1024
Non solum verba.1749
Non tantum.1188
Non valet.1784
Non uidetur.291
Non videtur 1430
Non vnde.538
Non vtiliter.966
Nos reddentes.15
Nostram prouisionem.12
Nostris & parentum 183
Notum est.1196
Nouatione legitime.1638
Nouationum nocentia. 16
Nouerint iudices.1826
Nouum quod postulas.14
Nuda pollicitatione 1626
Nullus haruspex.1778
Nullus hæreticis.12
Nullus in carcerem.1738
Nullus iudicum.170
Nullus omnino.1081
Nullus omnino.1746
Nullus prouinciæ.164
Nullus tanquam iudęus.107
Nulli defensorem.176
Nulli hæreticorum.103
Nulli iudicum.164
Nulli iudicum.1836
Nulli licere. 62
Nulli officialium.1505
Nulli patriæ.164
Nulli prorsus 366
Nulli prorsus.349
Nulli qui.1433
Nullo iusto.437
Nulla dubitatio.2 9
Nulla lege.845
Nulla nisi.49
Nulla res.626
Nulla tibi.1653
Nullam existimationis.246
Nullam ex officio.423
Nullum palatinis 264
Nullum penitus.597
Nunquam omnino.165
Nuper legem.918
Nutritoribus 1287
OB causam.fol.561
Ob commissa.1757
Ob debitum.1767
Ob æs alienum.564
Ob ęs alienum.1007
Obligata pignoris.1593
Obligatis pignori.1606
Ob maritorum.567
Ob negotium alienum.274
Ob noxios criminum.523
Obseruare curabis.1504
Obsignationem totius.1654
Ob restituenda.557
Obtentu expillatę 1809
Ob tutorem.967
Ob causas contrahentium.394
Officia & conditiones.158
Officiales rationales.46
Officium hellesponti.161
Officio nec minus.269
Oleo quidem.675
Omissis quoque.1742
Omne verbum.1219
Omnis a clericis.44
Omni inuocatione.21
Omnem ambiguitatis.1292
Omnem honorem.1503
Omnem inquietudinem.166
Omnem matri.1272
Omnia corporatorum.157
Omnia loca.110
Omnia priuilegia 72
Omnia tributa.161
Omnes adolescentes.322
Omnes.j.de ope.pub.1561
Omnes.ij.de ope.pub.1562
Omnes cognitores 1802
Omnes cuiuscunque.146
Omnes dies.400
Omnes iudices.eo
Omnes minoris.158
Omnes nocendi.1404
Omnes omnino.19 2
Omnes omnino 410
Omnes prouinciarum.164
Omnes pro his.724
Omnes que.66
Omnes qui.1396
Omnes quos.1835
Omnes stipulationes.1627
Omnes tutores.971
Omnes vetitæ.95
Omnium rerum.757
Omnium testamentorum.1098
Omnibus.172
Omnibus in re.595
Omnibus iudicibus.383
Omnibus militibus.756
Omnibus per ciuitates.1771
Omni modo testatorum.436
Opinione falsa.1374
Opprimendorum.424
Optimam quæstionem.1629
Optimum duximus.287
Orationis diui seueri.997
Ordinarij iuris.470
Ordo rei.1459
Orphano trophos.64
PActum.j.de pactis.fol.191
Pactum.ij.de pactis.192
Pactum.iij.de pactis.194
Pactum dotale.873
Pactum dotali.1068
Pactum vulgare.619
Pacto successorum.195
Pacta nouissima.189
Pacta quæ.187
Palatinis.160
Paraborani.54
Parentes & liberi.594
Parentes natales.1352
Parentum necessitatibus.908
Parentibus arbitrium.428
Partus ignorante.1596
Partum ancillæ.467
Pater pro filia 874
Pater tuus 996
Pater tuus.111
Pater tuus.1784
Pater vester 978
Patris nomine 569
Patrem qui.803
Patronus liberti.1058
Patroni tui.927
Patruo ac materteræ.1280
Pecunia quam.1524
Pecuniæ indebitę 545
Pecuniæ solutę 1655
Pecuniam a te.554
Pecuniam quam.550
Pecuniam quam.574
Pœnam sua.1833
Pendente appellatione.1055
Penes illum.756
Per agrum.488
Per aquilianum.1660
Per diuersas 693
Peremptorias exceptiones.1453
Perfecta donatio.1715
Perfectam emptionem.720
Pergit audaciæ.1782
Per hanc iubemus.1261
Per hanc legem.237
Par hanc.1496
Per iniquum & temerarium.405
Per liberam.1378
Permutationem re ipsa 762
Per omnes regiones.175
Per procuratorem.1382
Per prouincias.1558
Per retentionem.667
Persecutionem eorum.278
Persecutione pignoris.1572
Per tutorem.958
Petens ex stipulatione.196
Petendæ in integrum.336
Petitionem virorum.233
Petitiones virorum.236
Pietatis fungeris.663
Pignus in bonis.621
Pignus intercidit.1600
Pignoris causa.622
Pignoris vel hypothe.1578
Pignorum gratia.1581
Pignoribus datis.1645
Pignoribus quidem 674
Placet.j.de peda.iudi.335
Placet.ij.de peda. iudi.eod.
Placet nost ę.53
Placet rationabilis.22
Placuit eos.1356
Placuit in omnibus.109
Placuit in omnibus 364
Placuit quoties.386
Plagij.j.ad legem flauiam de plagiariis. 1786
Plagij.ij.ad legem flauiam de plagiariis eodem.
Plagiarii qui.1787
Plures apochis 601
Plurimi immunitates.1560
Plus est hominem.1778
Polla quidem.1171
Pollicitatione à fratre.788
Portionem propriam.1699
Portionem quidem.741
Possessionem quam.1716
Possessiones quas.582
Possessiones tuæ.1011
Possessionum diuisiones.512
Post aditam.1124
Post certi.1355
Post decisionem.1027
Post diui Marci.1748
Post duos.232
Posthumo nato.1057
Posthumo præterito.1072
Post litis contestationem.578
Post mortem.1205
Post perfectam 724
Post perfectam.732
Post sententiam.1433
Post solutionem.691
Postquam eo 7 8
Postquam liti.186
Postquam in integrum.29
Post venditionem.185
Postulata 327
Potes authoribus.239
Potest de falso.162
Potioris gradus.163
Potuit quidem 940
Potuit pupillus.1744
Præbemus licentiam.1796
Præscriptionem.xl.an.1405
Præcibus quidem.450
Precibus tuis 1126
Pretij rerum.692
Præcipimus ex appellationibus.1485
Præcipimus.165
Pretij causa.716
Prædium rusticum.1009
Prædiorum quæ 1006
Prædia obligata.1203
Prædia rustica 1005
Prædiis instructis 1193
Præfecti vigilum.164
Præfectura.157
Præfectus Augustalis.161
Prefectus vrbi 747
Præposteri.1105
Præsbyteros,diaconos 48
Præsbiteri citra.49
Præscriptio temporis 1561
Præscriptionem peremptoriam.1618
Præscriptione bona 1394
Præscriptione.144
Præscriptiones fori.1620
Præsenti lege.112
Præses prouinciæ.557
Præses prouinciæ 206
Præses prouinciæ 487
Præses prouinciæ.771
Præses prouinciæ.1567
Præses prouinciæ.962
Præses prouinciæ.1431
Præses prouinciæ 1473
Præses prouinciæ.1536
Præses prouinciæ 1608
Præses prouinciæ.1688
Præses prouinciæ.1694
Pręses prouinciæ 1785
Præses prouinciæ. 1823
Præsides.169
Præsides prouinciarum. 162
Præstat firmam.1368
Prætextu debiti.618
Prætoria iudicum. 1561
Prætori defertur.162
Pridem pracuit.1819
Primicerius adiutor. 157
Principaliter.1349
Principaliter.1351
Prior quidem.1583
Priuatorum consensus.404
Priuilegia quę.24
Priuilegia quę. 94
Priuilegiis 159
Prius de possessione.1472
Prius est 1723
Pro auro 675
Procurator citra. 1577
Procurator meus.421
Procurator meus.1831
Procuratori nostro.384
Procurator priuatę.181
Procuratorem non tantum. 68
Procuratorem uel actorem. 25
Procuratores meos.173
Procuratores nostros 414
Procuratoribus institutis.259
Pro debito.1518
Pro dubietate .49
Programma .466
Pro hæreditarius 575
Prolatam a præside.1431
Promissę tibi.572
Promissis transactionis.218
Pro officio.947
Pro oneribus 851
Properandum nobis.366

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula Legum Codicis.

Pro portione.1616
Proprias tuas res.1187
proprietatis dominium.582
Propter.25/573
Propter honorem.514
Propter insidias.1727
Propter instrumenta.682
Propter late diffusum 940
Propter mutuam.1635
Propter violatam.1752
Prouidendum est.227
Prouinciarum præfides.402
Puberem agnoscentem.1146
Publicati semel.1093
Publicas ac fiscales 400
Publico iudicio.1748
Puniri iubemus.145
Pupillus ageret 981
Pupillus fieri.968
Pupillorum repudiatio.1163
Pupillorum seu minorum.947
Vadraginta diebus.400
Quandiu non est.1603
Quandiu per facti.1052
Quando quis.1839
Quanquam curatores.321
Quanquam ita.1797
Quanquam in tutela.990
Quanquam militum.1080
Quanquam omnium.1087
Quanquam pater.1248
Quanquam pecuniæ.1437
Quas gratias.152
Quamuis.j. de pignoribus & hypothecis.1566
Quamuis.ij. de pignoribus & hypothecis.1568
Quamuis.iij. de pignoribus & hypothecis.1571
Quamuis.j. ad legem Iuliam de adulteriis & stup.1757
Quamuis.ij. ad legem Iuliam de adulteriis & stup.1761
Quamuis.j de vsuris.666
Quamuis.j de vsuris.668
Quamuis ancilla.1509
Quamuis codicilli.1315
Quamuis cum causam.132
Quamuis cum.571
Quamuis.1757
Quamuis de inofficioso 425
Quamuis etiam.1028
Quamuis eum.219
Quamuis eum.1827
Quamuis ex causa 1524
Quamuis Fluminis.1419
Quamuis fructus.1575
Quamuis hæres.1183
Quamuis in lucro.137
Quamuis instrumento.733
Quamuis mulier.641
Quamuis pater.872
Quamuis pecuniam 536
Quamuis placuerit.1124
Quamuis quis.1166
Quamuis eum qui pactus.219
Quamuis senatusconsultum.123
Quamuis simpliciter.1207
Quamuis uerbis.1183
Quæ adulterium.1761
Quæcunque res.1294
Quædam pupillorum 966
Quædam sunt negotia 386
Quædam dicis.920
Quæ ex relationibus.1116
Quæ ex torturis 620
Quæ in testamento.1798
Quæ nuper.438
Quæ operibus publicis.1561
Quæ prædium.1578
Quærela falsi.1791
Quæ specialiter.1604
Quæstionem de seruis.1818
Quæstionem ex facto.1214
Quæstiones eorum.407
Qui accusare.179
Qui a creditore.1608
Qui ad tutelam.995
Qui ad statuas.159
Qui aliena.735
Qui bonis.1513
Qui calumniatores.1829
Qui causaria.994
Qui certo loco.410
Qui contra legum.813
Qui crimen.1724
Qui iure.1721
Qui de crimine.1732
Qui deperantur.1112
Qui depositum. 683
Qui diuinę legis.1805
Qui ea lege.742
Qui ex conducto.1375
Qui exercendorum.755
Qui explicandi.1733
Qui exportandus.746
Qui falsas.1790
Qui fideicommissariam.1204
Qui filios 1582
Qui in potestate. 183
Qui iure. 1721
Qui legati.1265
Qui liberos.1813
Qui licitam.143
Qui manumittunturi041
Qui necessario.229
Qui nondum 707
Qui non probasse.1829
Qui nummis.1037
Qui ordinariam.163
Qui pactus.1614
Qui pignus.1582
Qui post 314
Qui post testamentum. 1183
Qui potentatus.1825
Qui prædium.1625
Qui pro parte.1609
Qui pupillæ.269
Qui rem emit.1661
Qui religiosa.115
Qui rem propriam 772
Qui restituitur 326
Qui secutus.624
Qui se non.980
Qui se patris.1059
Qui sententiam. 1833
Qui sepulchra.1781
Qui sine authoritate.1564
Qui stipendia.252
Qui sub prætextu.22
Qui tibi hæreditatem. 708
Qui tibi hęreditatem. 1314
Qui tutores.944
Qui veluti.1792
Quia absente.251
Quia nonnunquam.710
Quia plurimę.1564
Quicquid animi.229
Quicquid auus.1290
Quicquid contra.758
Quicquid tutoris.972
Quicunque administrationem.172
Quicunque ex iudæis.107
Quicunque ex eo.1817
Quicunque fugitiuum.1020
Quicunque in hac. 98
Quicunque locus.1563
Quicunque maleficiorum.178
Quicunque non illustri.417
Quicunque prętorianæ. 260
Quicunque rem.1621
Quicunque res.1052
Quicunque residentibus.52
Quidam ancillæ.1276
Quidam cum testamentum. 1141
Quidam cum testamentum.1131
Quidam elogio.1151
Quidam filium.1213
Quidam testamento.1240
Quidam uetusti.820
Quinque pedum.514
Quinquaginta dies.988
Quisque accusator. 1825
Quisquis.j. de episc.& cler.53
Quisquis.ij. de epis & cler. 61
Quisquis crimen.1830
Quisquis cum militibus.1746
Quisquis fuerit. 383
Quisquis iudici.541
Quisquis maior.718
Quisquis ne voluntas.1506
Quisquis rem.1704
Quisquis uult esse.226
Quo minus fructuum.622
Quo minus.1593
Quod adhibitas.1798
Quod certatum.1141
Quod cornelia.105
Quod debitori.1656
Quod de suo.878
Quod dicis.932
Quod est constitutum.1366
Quod euitandi.555
Quod ex liberta.1040
Quod ex operis.618
Quod fauore.119
Quod in uxorem.172
Quod magno.1466
Quod placuit.995
Quod plerunque.969
Quod promulgatis.156
Quod quis.252
Quod res.992
Quod scitis.1294
Quod sponsæ.788
Quod tempore.329
Quoties ab omnibus.1204
Quoties accipientis.536
Quoties aliquis.1270
Quoties a tutoribus.1464
Quoties certi.1115
Quoties de dominio.1821
Quoties de emancipa.1275
Quoties donatio.1714
Quoties duobus.470
Quoties ex quolibet.544
Quoties inter omnes.495
Quoties pluribus.1054
Quoties principali 1205
Quoties quæstio.361
Quoties rescripto.138
Quoties res.845
Quoties uito.418
Quoniam aduersus.1011
Quoniam alexandrum.1859
Quoniam auus.1661
Quoniam affecueras.763
Quoniam.j.de inof testam.436
Quoniam.ij.de inof. test.438
Quoniam.j. de appellation. 1481
Quoniam ij.de appel. 1481
Quoniam.ij.de appel.1481
Quoniam circunuentam.307
Quoniam ciuili.392
Quoniam consulis 399
Quoniam desyderia.912
Quoniam ea.325
Quoniam indignum.197
Quoniam inter.1615
Quoniam liberum.663
Quoniam liberi.596
Quoniam multa. 1769
Quoniam multi102
Quoniam nihil.1264
Quoniam nonnulli.1480
Quoniam uonnulli.1799
Quoniam plerunque.395
Quoniam prætoritæ 838
Quoniam religiosa.1338
Quoniam seruos.1785
Quoniam sororem.1145
Quoniam venerabilis. 57
Quoniam unum.1740
Quos retrahi.304
Ratio iuris fo 707
Rationes curæ.945
Rationes defuncti.583
Rationales priuatæ 240
Raptores uirginum.80
Raptores uirginum.1772
Ratas manere 715
Rebus certa 764
Rebus quas.266
Rebus quidem 1456
Recepturia actione.579
Recte possidenti.1540
Rectores prouinciarum.1835
Refert largiter.1226
Regiæ maiestatis.264
Regionem certam.513
Relationes uicariorum.162.
Renitente.1146
Repetitia promulgatione.75
Repetitio peculii.1367
Reprehendenda.1119
Requirendi fugitiuos.1018
Res alienas.474
Res in iudicium.392
Res inter alios.1464
Res iudicatę.1457
Res mobiles.1374
Res ob causam.1595
Res obligatas.1571
Res obligata.1810
Res pignoris.1599
Res quæ ex matris.1289
Res quas.850
Res religioni.1780
Res uxoris. 889
Rei annonarię 723
Rei creditor.1606
Rei iudicatę.1465
Rem in præsenti 862
Rem maioris.713
Rem non nouam.375
Rem quam a patre.302
Rem quam pater.852
Rem quidem.1346
Re quidem.720
Re tua.472
Respublica.340
Respublicę iuribus.266
Reum criminis.251
Reos adulterii.1752
Reos capitalium.1730
Reos principales.1643
Rescripta.140
Restituendę sunt.236
Romanę gentis.732
Rupto quidem.1178
Acramenta puberum.fo.3
Sacris affatus.148
Sacrilegii instar.143
Sacrosanctę 71
Salarium incerta. 691
Sancimus.147
Sancimus.j.de admi.tut.951
Sancimus. ij. de administratione tuto 953
Sancimus.j.de fac.san.ec.39
Sancimus.ij.de fac.san.ec.41
Sancimus.j.de nupt.809
Sancimus.ij.de nup.810
Sancimus.j. de aduocatis diuer. iudi 229
Sancimus. ij. de aduocatis diuer. iudi 231
Sancimus cautionis.1193
Sancimus de inuectis.1576
Sancimus eiusmodi.1803
Sancimus fauore.315
Sancimus iis.331
Sancimus iis.1394
Sancimus ibi.1835
Sancimus licentiam.1238
Sancimus mulieres.348
Sancimus nemini.1693
Sancimus omnem.1706
Sancimus omnes.378
Sancimus quemadmodum.1288
Sancimus si.1106
Sancimus si.1343
Sancimus si quis.1645
Sancimus siue.738
Sancimus si.1461
Sancimus ueterum.700
Sancimus ut si.94
Sanum mente.214
Sacrosancta.22
Satis aperte.1788
Satis notum est.1575
Scholarium nostrorum.159
Seiant cuncti.592
Sciant iudices.1802
Sciant principes.166
Sciant qui.1280
Sciens liberum.407
Sciens seruum.1372
Scientis conditionem.1341
Scimus antea.444

Sci-

Tabula legum Codicis.

Scimus iam.1153
Scire debes.1240
Scire debetis.1266
Scire debes.1526
Scire debuisti.1285
Scire debuisti.626
Scriniarios.1086
Scriptura testamenti 511
Scripturæ diuersæ 607
Scripturas quæ.586
Scripulosam ueterum.67
Secundus creditor 1572
Secundas diui Leonis.705
Secundum placiti 606
Secundum rationem.901
Secundum responsum.625
Senatores in pecuniariis.48
Senatores seu præfectos 909
Senatusconsultum 454
Senatusconsultum 638
Senatusconsultum.87
Senatusconsulto.725
Senatusconsulto.1797
Senectus ad donationem.1700
Senium quidem 1087
Sententia bonorum.643
Sententiis finita. 241
Sępenumero præceptum.1399
Sæpe quidam.1413
Sæpe rescriptum 266
Seruus creditoris.185
Seruus in iudicio. 363
Seruus sub pęna.182
Seruus successores.1286
Seruus tuus.623
Serui ob uiolatum.1758
Serui qui.1339
Seruo ex sententia 1833
Seruo qui fuerat.1573
Seruo tuo.1311
Seruum communem.501
Seruum emptor 474
Seruum fugitiuum 1018
Seruorum capitis. 836
Seruorum libertates 1314
Seruis si dominorum 75
Seruis testamento. 1184
Seruos meos.1336
Seruos non solum.822
Seruos pro domino. 595
Seruos qui.1771
Seruos qui.189
Seruos quos.1608
Seueriter præses.990
Si a creditore.562
Si a creditrice.672
Si a patre.1143
Si a patre.547
Si a matre.849
Si a fratre.1085
Si a non dominis.1335
Si a sponso.792
Si ate.744
Si adducta mancipia. 1026
Si ab Eliano.784
Si ab eo.270
Si ab eo.1280
Si ab eo.1347
Si ab hostibus.340
Si absentis.346 536
Si absentibus.993
Si actionem.194
Si accusatoribus.1730
Si actor.477
Si actore.657
Si actu solenni.1528
Si ademptis bonis. 842
Si ad excludendam.527
Si ad instar.1555
Si ad resoluendam.1005
Si ad scribatum.473
Si aduersarius 604
Si aduersarius.641
Si aduersus.310
Si adulta.576
Si alienam.1643
Si aliquando 1563
Si aliquis.1699
Si alterius.319
Si ancillam 702
Si ancillam.730
Si ancillam 880
Si ante conceptus. 1831
Si ante matrimonium 790
Si appellatione.1484
Si apud. 479
Si apud priorem 752
Si apud prouinciæ.1716
Si aquam 485
Si arbiter. 1430
Si auus tuus.1058
Si auus tuus.1135
Si aui tui.1808
Si auia 1633
Si auia tua.1145
Si auia uestra.1781
Si auiæ eorum 1 65
Si auiam tuam.1340
Si aut nullum. 1279
Si barsatoram.1641
Si bona debitoris.158
Si bonam causam.945
Si bonorum possessio.1451
Si cautiones.1723
Si causa.216
Si causam 1458
Si certis annis.196
Si cessante. 1603
Si circunscripta 902
Si citra ullam.546
Si clericus 84
Si codicillos.1109
Si cognati tui.276
Si cogitatione.500
Si competenti.909
Si competenti.1262
Si confidis.1768
Si conductionis.775
Si compensandi.113
Si consentiente.791
Si constat.662
Si constante matrimonio. 793
Si constante matrimonio. 888
Si constante.904
Si constante matrimonio. 898
Si constiterit.514
Si constiterit.605
Si contra.342
Si contra amplissimi.1010
Si contra defuncti.1371
Si contra licitum 692
Si contra maiorem.1476
Si contra matris 967
Si contra pupillos.406
Si contra te.1509
Si controuersia.1663
Si conuenis 873
Si creditor.295
Si creditor 619
Si creditor.1596
Si creditor.1612
Si creditor.1619
Si creditor. 792
Si creditoris. 1209
Si creditore.609
Si creditores.192
Si creditoribus.138
Si creditrici 668
Si crimen.1362
Si crimen.1726
Si criminis.518
Si criminis.1768
Si cui 660
Si cui loci.1558
Si cuiusque.263
Si cuidam crimini.1730
Si cum.1084
Si cum ante 780
Si cum aui tui.313
Si cum ea.741
Si cum esses.358
Si cum exiguam 551
Si cum fratre.169
Si cum hermes.768
Si cum inter te.1500
Si cum militaribus.330
Si cum minor.318
Si cum pater.297
Si cum pater.644
Si cum patruus.762
Si cum patruo.509
Si cum pecuniam 1524
Si cum pecuniam.1625
Si cum quæstio.1666
Si cum seruus 1652
Si cum tibi.362
Si cum ipse 638
Si cum uel in uitero.1084
Si curatoris 1145
Si curator.970
Si curatorem.288
Si curatores.944
Si curatores 985
Si curatores.987
Sicut initio 561
Sicut bonis 182
Sicut certi.1083
Si cut cessat 883
Sicuti conuictis.1819
Sicut datam.1353
Sicut eligendi 1644
Sicut falsi.1793
Sicut in initio.1801
Sicut iniquum 604
Sicut in rem.1402
Sicut instrumenta.1352
Sicut liberis. 688
Sicut maior.1163
Sicut periculum.730
Sicut sacrificia.109
Sicut semel.1351
Sicut uim.1571
Sicut usumfructum.489
Si debitor.1337
Si debitor.1524
Si debitor.1605
Si debitor.1841
Si debitori.1395
Si debitum.573
Si de certa.216
Si decretum.1332
Si decreto.1582
Si defunctus.973
Si defunctus.1268
Si de fundo.771
Si de hæreditate.1362
Si delegatio.1748
Si deportationis.1844
Si deportatus.1838
Si depositi 681
Si depositi.cod.
Si de possessione.590
Si de possessione.1541
Si de proprietate.1450
Si de serta 721
Si defertorem.1339
Si diuersa pars.207
Si diuisa.770
Si diuisio 975
Si diuisionem.497
Si diuisum.958
Si docceas 1714
Si docueris.1791
Si dolo.714
Si dominium.ancillę.518
Si dominæ 478
Si dominium.1568
Si donatio 1697
Si donationis.281
Si donationis.700
Si donationis.1660
Si donationis causa.1705
Si donationem 1716
Si donatione.1719
Si donatione.1073
Si donationum.805
Si dotare filiam.641
Si dotem.852
Si dotem.1226
Si dum in tuo.1754
Si duo uel plures.633
Si duobus.1220
Si ea.1010
Si ea.1246
Si ea.j.de vsuris 670
Si ea.ij.de vsuris.672
Si ea condemnatione.1229
Si ea lege 742
Si ea lege.749
Si ea pecunia.367
Si ea,quę.1702
Si ea quæ crimen.1725
Si ea quæstio.1172
Si ea,quæ stupro.1758
Si ea,quæ tibi.293
Si ea a quo.1759
Si eius quę.1277
Si emancipata.33
Si emancipati.1071
Si emancipatis.733
Si eo tempore.1598
Si æstimata 907
Si ex alio.629
Si ex cautione.950
Si ex cautione.555
Si ex contractu.626
Si ex edicto.539
Si ex falsi.222
Si ex libertate.1348
Si ex maiore.1618
Si ex multis.1418
Si ex pecunia,713
Si pecunia.1022
Si ex persona 306
Si ex possessione.415
Si ex pretio.538
Si ex quocunque.521
Si ex senatusconsulto.1233
Si extat corpus.516
Si ex uenditione 663
Si ex uoluntate 882
Si falsum instrumentum.617
Si fallus codicillos.790
Si familiæ erciscundę.497
Si fœmina.1828
Si fœnebris.642
Si fideicommissum.1264
Si fideiussor.283
Si fideinssor.688
Si fideiussor.1646
Si filius familias.460
Si filiusfamilias.492
Si filiusfamilias.569
Si filiusfamilias.j.ad senatusco. Macedo.634
Si filiusfamilias.ij.ad senatusconsul. Macedonia.fo.635
Si filiusfamilias.iij.ad senatusco. Macedonia.637
Si filius pro patre.171
Si filius tuus.836
Si filius tuus.451
Si filius tuus.636
Si filium tuum.1674
Si filius tuus.1673
Si filius tuus 1700
Si filiș tui.886
Si filiæ tuæ.1624
Si filium tuum.1355
Si filiis debitoris.927
Si filiæ tuæ.790
Si filiam tuam.432
Si fines agri.1664
Si forte mulier.1777
Si fortidianum.1184
Si frater patruelis.1088
Si frater tuus.292
Si frater tuus 1203
Si fratris tui.1143
Si fratri tuo.1267
Si fratrem tuum.1784
Si fratres.248
Si fratres uestri.510
Si fraudem.1088
Si fraude.1387
Si fructus eorum.782
Si fugitiui.1019
Si functiones.1697
Si fundum.471
Si fundum.728
Si fundum parentes.742
Si fundum.1583
Si fundum seiens.1669
Si fundi nomine.1615
Si furiosi 809
Si furti.244
Si gtudentius 702
Si generaliter.1584
Si genero 853
Si hæredes.1311

Si hęredum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula legum Codicis.

Si hæredum.429
Si hæreditas.1310
Si hi.958
Si hi conera quos.778
Si hypothecas.1599
Si hi qui.779
Si hi quos.1346
Si his.1280
Si homines.1232
Si iam puberes.294
Si idcirco.339
Si idem codicilli.1180
Si ideo.1174
Si ignorans ſtatum.901
Si ignorante.1597
Si imperialis.121
Si in area.471
Si in cauſa.573
Si in curſu.680
Si indebitam.1642
Si in ædibus.488
Si infanti.1148
Si inferiorem.464
Si in fraudem.1044
Si in fraudem.1196
Si in fraudem.185
Si in fraudem.1336
Si ingenuum.1340
Si in hoc.1605
Si in locum.939
Si in nomine.1093
Si in perſonam.1210
Si in poſſeſsione.45
Si in poteſtate.1553
Si in rem.540
Si in rem.1578
Si in rem.957
Si in ſolutum.562
Si in te.393
Si in teſtis.1525
Si inter minores.324
Si inter patrem.1653
Si inter virum.851
Si inter vos.510
Si interrogatione.666
Si inteſtate.1275
Si intra annos.333
Si intra ætatem.290
Si intra legibus.653
Si intra legitimam.333
Si inuita.801
Si inuito.1692
Si in vna.1511
Si is.j.de ſtatu.defunctorum.1365
Si is. ij. de ſtatu defunctorum. 1366
Si is.1828
Si is contra.1388
Si is contra.1557
Si is, cui.1025
Si is, qui.1391
Si is, qui.1508
Si is, qui.1689
Si is, qui depoſitam.683
Si is, qui minorem.318
Si is, qui pretium.759
Si is, qui puellam.784
Si is, qui te.1087
Si is, quem.1743
Si is quem.1346
Si ita vt lege.1332
Si iudici.1510
Si iure.755
Si iure.1311
Si iuſta.749
Si legata.1134
Si legatarius.1491
Si lex municipij.1682
Si legis aquiliæ.490
Si legibus.90
Si lenones.89
Si liber conſtitutus.554
Si liber homo.1346
Si liberum.1689
Si liberis.793
Si libertam.811
Si libertatem.1798
Si libertis.944
Si libertis.1042
Si liberti.1729
Si liberam.629
Si libellum.147
Si liqueat.452
Si lis pecuniaria.175
Si lyſas adempta.1636
Si literas.988
Si literarum.1658
Si longis.1460
Si magiſtratus.1014
Si magnum.1727
Si maior annis.743
Si maior.527
Si maior.717
Si maior.1281
Si maior.j.de tranſactionibus.212
Si maior.ij.de tranſactionibus.218
Si maior.xxv.286
Si maiores.213
Si mancipium.473
Si mala fide.1375
Si mandator.628
Si mandatum.272
Si manifeſte.487
Si manumiſſus.1048
Si manumiſſori.1045
Si maritus.1074
Si maritus.1606
Si maritus.j.de donationibus inter virum & vxorem.883
Si maritus.ij de donationibus inter virum & vxorem.884
Si maritus ſororis.687
Si maritus tuus.433
Si maritus tuus.1674
Si mater.639
Si mater.1576
Si mater filijs.425
Si mater tua.452
Si mater tua.675
Si mater tua.703
Si mater tua.1062
Si mater tua.1366
Si mater veſtra.791
Si mater vos.1118
Si matrem eius.1371
Si matrem tuã.1872
Si matre.1270
Si miles.1737
Si militem.552
Si militaris.1450
Si miniſterium.1349
Si minor an.300.
Si minor annis.1336
Si minor.730
Si minor.xxv.an.1907
Si minorem.289
Si minores.1009
Si monumento.1579
Si mortis cauſa.1242
Si mulier.j.ad ſenatuſconſultum Velleianum.641
Si mulier.j.ad ſenatuſconſultum Velleianum.646
Si mulier.853
Si mulier.1765
Si mulier marito.876
Si mutuam pecuniam.624
Singularum vrbium.1558
Singuli quinque.166
Singuli vniuerſique.1735
Si necdum.523
Si negotium.273
Sine metu.1756
Si neque mandaſti.1464
Si nominis.1697
Si non conuitij.1812
Si non deſignata.1225
Si non donationis.702
Si nondum rem.1023
Si nondum vobis.959
Si non es.182
Si non eſt.559
Si non ex propria.983
Si non inducta.1576
Si non iniuria.1666
Si non omnem.492
Si non proprietatem.1334
Si non ſimpliciter.751
Si non ſinguli.537
Si non ſinguli.1463
Si non ſpeciali.1095
Si non ſubſcripſiſti.916
Si non ſuſpectum.963
Si non tranſactionis.134
Si non verum.886
Si nulla.1381
Si nullã culpã.620
Si nulla vſucapionis.739
Si nuptiis.799
Si ob cauſam.1665
Si obligata prædie.1667
Si obligatum.1655
Si olei certa.772
Si operis.833
Si operas.1657
Si pactum.1617
Si pacto.190
Si parentes veſtri.1667
Si partem poſſeſsionis.1371
Si partus ſubiecti.1788
Si paſcenda.188
Si paterna.j.de repudianda & abſtinenda hæredi.1161
Si paterna.ij.de repudianda & abſtinenda heredi.1162
Si paterna hereditate.1527
Si paternam.640
Si paterno.271
Si patroculus.748
Si patronum.228
Si patruus tuus.509
Si pater.i.de inofficioſo teſtamento.430
Si pater.ij.de inoffi.teſta.430
Si pater dotem.852
Si pater filium.1118
Si pater inteſtatus.1057
Si pater marito.841
Si pater omne.449
Si pater pactum.784
Si parer ſecundum.939
Si pater ſeruum.1334
Si pater.475
Si pater tuus.687
Si pater tuus.729
Si pater tuus.773
Si pater tuus.983
Si pater tuus.997
Si pater tuus.1113
Si pater tuus.1286
Si pater tuus.623
Si pater tuus.1502
Si pater tuus.1508
Si pater tuus.1514
Si pater tuus.1939
Si pater tuus.1649
Si pater tuus.1810
Si pater veſter.1843
Si pater vſumfructum.476
Si patris tui.818
Si patris tuo.475
Si patri tuo.1702
Si patrem tuum.900
Si pecuniam.650
Si pecuniam.270
Si pecuniam.981
Si pecunia patris.732
Si pecunia tua.1022
Si pecuniam.1457
Si pecuniam.1511
Si per fideicommiſſum.1234
Si per ignorantiam.547
Si per impreſsionem.282
Si permittente.635
Si permutationis.570
Si per te.668
Si per vim.280
Si plures perſonæ.1230
Si potiores.1592
Si Pontionilla.1263
Si poſſeſsio.1393
Si poſsidonium.243
Si poſt decretum.303
Si poſt depoſitam.170
Si poſt diuiſionem.170
Si poſt finitum.974
Si poſt motam.456
Si poſt perfectam.1668
Si poſtquam.1265
Si poſt ſententiam.320
Si poſt teſtamentum.1240
Si pretium.257
Si prædium.753
Si prædium.852
Si prædium tibi.1662
Si prędium ruſticum.1008
Si prędiorum.1247
Si preſens.91
Si preſes.1424
Si preſes.1424
Si preſes.1698
Si preſidi.788
Si præſidi.736
Si prætorium.1594
Si prior.1592
Si priuſquam.1604
Si pro alieno.178
Si probare.1009
Si probatum fuerit.506
Si probaueris.1201
Si probaueris.1577
Si probaueris.1597
Si probus.309
Si pro contutore.982
Si proculiana.1197
Si procurator.252
Si pro dote.840
Si pro ea.689
Si pro eo.1827
Si pro fundo.217
Si pro mutuo.539
Si propriis habitis.888
Si propter fructus.663
Si propter officium.338
Si prouincialium.759
Si puellam.751
Si puerum.1391
Si pupillorum.922
Si putas.458
Si qua beneficia.147
Si qua conſeruo.1767
Si qua ex fœminis.823
Si qua fideicommiſſorum.495
Si qua illuſtris.1276
Si qua inter chriſtianos.108
Si qua mulier.1271
Si qua mulier.821
Si qua per calumniam.57
Si qua vnquam.1400
Si quam tibi.1038
Si quando.j.de oper.ibus publicis.1562
Si quãdo.ij.de operibus publicis.1563
Si quando.103
Si quando.150
Si quando duciano.1489
Si quando iniuriarum.183
Si quando inuitos.600
Si quando negotium.1368
Si quando quis.396
Si quando ratio.1471
Si quando talis.442
Si quando vis.1547
Si quantitatem.1513
Si quas actiones.434
Si quas petitiones.964
Si quaſi.653
Si quę res.302
Si quæſtio.391
Si quemquam.64
Si qui adulterij.1765
Si qui aduocatorum.225
Si quidem ante.884
Si quidem autem.1813
Si quidem.563
Si quidem.1006
Si quidem ex cauſa.273
Si quidem intentionem.1618
Si quidem viuit.902
Si quidem zenoni.1627
Si quis.j.de inoffi.teſta.1438
Si quis.ij.de inoffi.teſt.1440
Si quis de tenuioribus.174
Si quis te iniuriam.1732
Si quis ad declinandam.76
Si quis ad ſe fundum.1770
Si quis aduerſus.137
Si quis aduerſus.422
Si quis aduocatus.1620
Si quis agere.1180
Si qui alicui.1745

Tabula legum Codicis.

Si quis aliquid.323
Si quis alterius.411
Si quis alumnam.810
Si quis argentum.1719
Si quis aſſerat.123
Si quis cohortali.1307
Si quis cohortalibus.164
Si quis conductionis.774
Si quis contra.1805
Si quis cum.1744
Si quis curialis.51
Si quis decurio.1794
Si quis defunctum.104
Si quis duobus.1129
Si quis de rogatis.230
Si quis ex familiaribus.1729
Si quis fabricenſis.1307
Si quis famoſum.1814
Si quis filium.440
Si quis filium.1135
Si quis fundum.722
Si quis emptionis.1411
Si quis geſtum.626
Si quis hæredem.1121
Si quis homicidij.1734
Si quis imperatorem.1088
Si quis inceſti.814
Si quis in conſcribendo.78.
Si quis in conſcribendo.197
Si quis in cuiuſcunque.1582
Si quis in ea.1739
Si quis in emancipatum.1703
Si quis in hoc.50
Si quis in libertatem.1360
Si quis in metalum.1833
Si quis in quacunque.1512
Si quis in poteſtate.786
Si quis in ſuo.439
Si quis in tantam.1544
Si quis in teſtamento.1319
Si quis intra.1837
Si qui ita.744
Si quis iudicum.149
Si quis iudicum.160
Si quis iudicum.1470
Si quis iuſiurandum.529
Si quis lege.103
Si quis libellos.1482
Si quis maior.221
Si quis modeſtiæ.1744
Si quis naturalem.911
Si quis nauicularibus.1307
Si quis necandi.1777
Si quis nolente.277
Si quis non dicam.48
Si quis nummos.1800
Si quis ordinaria.819
Si quis parentis.1777
Si quis patronorum.1042
Si quis per abſentiam.1498
Si quis vel pecunias.683
Si quis percuſſorem.1776
Si quis poſt.1558
Si quis poſt.1558
Si quis poſthac.1815
Si quis poſt hanc.711
Si quis præbyter.53
Si quis prioris.834
Si quis pro publicis.165
Si quis propter.712
Si quis pro redemptione.1712
Si quis prouocatione.1483
Si quis quadringentorum.1248
Si quis quodlibet.1537
Si quis rebatizare.103
Si quis ſciens.468
Si quis ſepulchrum.1781
Si quis ſeruus.1339
Si quis ſeruo.1030
Si quis ſeruo.1344
Si quis ſeruum.548
Si quis ſeruum.1022
Si quis ſeruum.1786
Si quis ſeruos.1735
Si quis ſine perſona.758
Si quis ſine vxore.1345
Si quis ſponderit.1630
Si quis ſuper.513
Si quis ſuper.1802
Si quis ſuus.1163
Si quis te.1777
Si quis teſtibus.598
Si quis tibi.1669
Si quis tutoris.818
Si quis vel curiæ.416
Si quis vel ſi qua.1278
Si qui deſyderia.443
Si qui ex conſenſu.86
Si qui inclytas.761
Si qui iudices.1562
Si quis latrones.1815
Si qui orthodoxæ.100
Si qui publicorum.1022
Si qui poſt.151
Si quid a procuratore.325
Si quid de bonis.329
Si quid mater.1715
Si quid a negotiorum.160
Si quid pars.486
Si quos iudices.151
Si quos forte.1691
Si quos debitorum.718
Si quondam.1754
Si reddita.1610
Si repetendi.553
Si reſiduum.1603
Si res mobiles.1809
Si res tuas.520
Si res tuas.1363
Si res pupillares.956
Si rerum tuarum.1714
Si rufinus.1081
Si ſciens creditor.640
Si ſcriptum.585
Si ſcripti hæredes.459
Si ſecundum mandatum.692
Si ſepulcrum.522
Si ſeruus.111
Si ſeruus.1781
Si ſeruus extero.696
Si ſeruus fuiſti.1318
Si ſeruus ignorante.517
Si ſeruus tuus.627
Si ſerui neſtri.516
Si ſeruum alienum.271
Si ſeruum veſtrum.1028
Si ſeruos diſtraxiſti.729
Si ſine decreto.1012
Si ſine voluntate.639
Si ſocero filiæ.904
Si ſocrus.850
Si ſocietatis.699
Si ſolennibus.605
Si ſoluere tibi.1650
Si ſorori ſuę.1147
Si ſoror tua.1071
Si ſororis tuæ.934
Si ſororem tuam.1728
Si ſtatus.1362
Si ſtatus tibi.1666
Si ſtipulatio.844
Si ſub ſpecie honorarij.224
Si ſucceſsione patris.1526
Si ſui iuris.986
Si ſunt.1607
Si ſuper poſſeſsione.204
Si ſuperſtite.285
Si tabulas.1467
Si te bonis.1146
Si te donatam.1318
Si te & filios.1341
Si te expilaſſe.245
Si te in vacuam.888
Si te manumiſſum.1597
Si tempore manumiſſionis.1036
Si te non remittente.1555
Si te parens.1268
Si teſtamentum.1095
Si teſtamentum.1121
Si teſtamento.1125
Si teſtator.1797
Si tibi ac filio.1064
Si tibi controuerſia.592
Si tibi liberam.1669
Si tibi notarium.1573
Si tibi pater.923
Si tibi per furtum.518
Si tibi pupillorum.648
Si tibi quę.77
Si tibi res.790
Si tibi ſeruitutis.1354
Si tibi ſeruitutem.48
Si tibi teſtamento.1352
Si totas facultates.451
Si tradita ſunt.1334
Si traditio.728
Si tranſactionis.655
Si tres tutelas.996
Si tu & collega.1015
Si tuis nummis.1039
Si tutor tuus.315
Si tutor.992
Si tutor.1130
Si tutor.1332
Si tutor.1766
Si tutor petitus.956
Si tutor vel curator.818
Si tutores.164
Si tutores.921
Si tutoris.950
Si valerianus.328
Si ſiue apud acta.214
Siue cum nupſiſſes.1332
Siue emancipatis.1700
Siue ex iure.965
Siue ex teſtamento.965
Siue fuerit.1373
Siue initio.1180
Siue in libertatem.1665
Siue negotiorum.181
Siue pars.397
Si poſſeſsio.1665
Siue poſsidetis.587
Siue pro fratre.268
Siue ſerui.572
Siue ſeruum plagij.517
Siue velut in id.664
Si vendidiſſet.1592
Si venerabilis.51
Si veritas.1211
Si veſtram poſſeſsionem. 1342.
Si vicinis.801
Si vi fluminis.521
Si vineæ.1387
Si vindicari.1834
Si viua matre.1291
Si virgis.1774
Si vi vel metu.279
Si vltra hoc.1644
Si vniuerſæ.1187
Si vnquam libertis.1718.
Si vnus.1609
Si vnus de ſeptem.1096
Si vnus ex his.891
Si voluntate tua.715
Si voluntate.841
Si voluntate.1316
Si vos paternæ.312
Si vſuras preſtari.674
Si vſufructus.474
Si vſumfructum.839
Si(vt allegas.)311
Si(vt allegas.)572
Si(vt allegas.)991
Si(vt allegas.)1246
Si(vt allegas)1776
Si(vt allegatis)448
Si vteris.603
Si vt manus.745
Si(vt nunc aſſeueras)1611
Si vt proponis.j.de nuptiis. 800
Si vt proponis.ij.de nuptiis.eod.
Si(vt proponis).j.quomodo & quando iudex.1423
Si(vt proponis)ij.ibid.
Si(vt proponis.)467
Si(vt proponis)550
Si(vt proponis)881
Si(vt proponis.)914
Si(vt proponis.)994
Si(vt proponis)1335
Si(vt proponis.)1459
Si(vt proponis.)1459
Si(vt proponis.)1601
Si(vt proponis.)1555
Si(vt proponis.)1559
Si(vt proponis)1643
Si(vt proponis.)1743
Si(vt proponis.)1837
Si vxor pro marito.643
Si vxorem tuam.1230
Si vxor tua.519
Si vxor tua.1569
Si vxor tua.1609
Societatem vno.698
Sola temporis.1368
Solam teſtationem.593
Solennibus penſionibus.473
Solita prouidentia.1600
Solo obſequij.1353
Solutionem aſſueranti.1659
Sororem fratris.1175
Spem eorum.1580
Spem futuræ.1697
Statuas ſepulcro.523
Statuliberis.1312
Statuti ingenue.1343
Statum tuum.605
Statutis generalibus.1429
Stellionatus accuſatio.811
Stipendia retineri.1459
Studentibus nobis.156
Studiorum labor.169
Sub prætextu.j.de tranſactionib.220
Sub prætextu.ij.de tranſact.215
Sub pretextu.525
Sub ſpecie nouorum.1657
Subſcriptio filij.1354
Subtracto furto.1026
Succeſsionum varietas.513
Succeſſores eius.1754
Succeſſores legata.1247
Suggerente.169
Suggeſtioni Illiricianæ.1195
Suggeſtionem viri.233
Summa ſententia.977
Sumptus in pupillum.943
Super annali.1414
Super chirographariis.542
Super delictis.1471
Super empti.1666
Super longi.1389
Super hypothecis.1573
Super rebus.705
Super ſtatu.1820
Superuacuam differentiam.339
Superuacuam obſeruationem.1200
Superuacuam veterum.685
Supplicare.142
Suſpectos tutores.963
Suus hæres.1162
Suum hæredem.1146
Suo potius periculo.966

Anta circa nos.10.126
Talis de antiquo iure.1177
Tam dementis.93
Tandiu ſocietas.699
Tam mandatori.655
Temporales actiones.141
Temporalibus actionibus.331
Tempus expeditionibus.1392
Temporis quod.957
Tempore contractus.744
Tempore fatalium.1491
Terminaro tranſactoque.1454
Teſtamentum militis.433
Teſtamentum non ideo.1098
Teſtamenti tabulas.1164
Teſtamenti factionem.433
Teſtamento iure.1124
Teſtamento matris.923
Teſtamento tutor.989
Teſtamenta omnia.1098
Tanſtandi cauſa.1096
Teſtes ſerui.1092
Teſtium facilitatem.588
Titius ſi.1040
Titulis non præcedentibus.1338
Titulos.161
Totius minoris.158
Traditionibus.193
Traiectitiæ quidem.680
Traiectitiam pecuniam.679
Tranſactio nullo dato.219
Tranſactionis placitum.204
Tranſactionem.240

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula legum Codicis.

Transactionem.j.de transac.218
Tractionem.ij.de transac.215
Transigere.210
Tres denunciationes.1427
Tres tantummodo.85
Tres tantummodo.162
Tunc conuenit.1735
Turres noui.1563
Tutelæ actio.973
Tutelæ actione contra.923
Tutelam administrare.936
Tutelam pupillorum.944
Tutor filiorum.1842
Tutor licet.946
Tutor post puberem.973
Tutor qui satisda.961
Tutoris officium.986
Tutoris tui.1768
Tutori vel curatori.274
Tutorem quondam.972
Tutorem vel curatorem.980
Tutores.j.de admi.tu.945
Tutores.ij.de admini.tutorum.950
Tutores etiam.923
Tutores nominatos.991
Tutores qui necdum 967
Tutores quos.993
Tutores tutelę.912
Tutoribus vel curatoribus.956
Vbi adhuc.fo.854
Vbi auiarum.1269
Vbi aut vis.410
Vbi falsi.1795
Vbi pactum.220
Vectigalia noua.759
Vectigalia quæcunque.758
Velamento absentiæ.225
Velles nec ne.1717
Velut castrense.170
Vænales sententias.1502
Venditio quidem.1003
Venditioni ancillæ.1371
Venditionem ob tribu.721
Venditiones,donationes.283
Venditiones.700
Venditi.j.de actio.emp.& vendi. 727
Venditi.ij.de actio.emp.& vendi 729
Venditor factum.717
Venditrici succedenti.737
Venia edicti.183
Verbum precibus.247
Verbum volo.1204
Verba superflua.1713
Verba testamenti.1094
Verba testamenti.1224
Verbis testamenti 1375
Vestium auri.719
Veteranis qui.1502
Veteris iuris 973
Veteris iuris.1594
Veteris iuris.1628
Veterem dubitationem.986
Veteres circuitus.1681
Veterum ambiguitates.648
Vetustissimam obserua.1612
Viam veritatis.769
Vi bonorum 1809
Vitia possessionum.1383
Vice donatricis.1701
Viduæ intra.803
Vi pulsos.1641
Viri illustres.157
Viros clarissimos.993
Vis eius.587
Vitrico priuigni.1286
Vltra modum.731
Vniuersi fiduciam.423
Vniuersi prouinciales.756
Vniuersa bona.1575
Vniuersa rescripta.149
Vniuersa rescripta.159
Vniuersas terras.1400
Vniuersis simul.140
Vniuersis tam legionibus.1307
Vnus ex multis.1606
Vnus indiuiduum.1391
Vnusquisque procura.1803
Vnusquisque sobolem.1693
Voluntariæ tutelę.990
Voluntas patris.1203
Voluntatis defuncti.1203
Vsucapio 1375
Vsucapio.1568
Vsufructu.j.de vsufr.&c.496
Vsufructu.ij.de vsufruct.&c.477
Vsuræ in depositi.681
Vsuræ per tempora.669
Vsuras emptor.666
Vsuras quæ.1654
Vsurpationem totius.757
Vt creditor.581
Vt debitum.576
Vtere viri.1007
Vtilitatione.175
Vt in die domnico.399
Vt inter absentes.1631
Vt inter diuinum.42
Vt intestato.1267
Vti possidetis.1552
Vt legis.1784
Vt liberis.1074
Vt nemini de cætero.1079
Vt nullo modo.678
Vt perfectius.14.7
Vt profanos.109
Vt iesponsum.208
Vt testamentum.1164
Vtrum nepos.968
Vt verborum.1054
Vt vnius pœna.1802
Vt vxori.907
Vxor patrui.118
Vxor quæ.894
Vxor tua.492
Vxor tua.1725
Vxoris ab ortu.1141
Vxorem libertam.902
Zenodorus.634

FINIS.

De Iustiniano ex Platina in Libro de Vitis Pontificum, & ex Suida.

IVSTINIANVM Imperatorem tanti constat ingenij, tantæque doctrinæ fuisse, vt mirũ non sit, si leges Romanas sparsas incompositasque, In ordinem ad omnium vtilitatem redigerit: eaq; reciderit quæ superuacanea, atque inutilia videbãtur. Hac tamen in re, cõsilio. & opera Ioannis Patricij. Triboniani, Theophili, Dorothei, & aliorum vsus est: qui & doctrina & auctoritate insignes habebantur. Immẽsum namq; illud librorum pelagus (ad duo enim ferè milia librorum fuisse constat) coaceruatis simul ab vrbe condita ad hæc vsque tempora tot iudicijs, in quinquagintalibros titulatim digesit: quos nunc Digesta, nunc Pandectas appellant, quod omnem doctrinam contineant. Idem quoque legum epitomen fecit librorum quatuor. has autem leges Institutiones appellant Dicimus item Iustiniani Codicem & volumen esse. Sunt præterea qui dicant Iustinianum ipsum libros incarnatione domini eleganter scripsisse. Templum quoque in honorem Dei patris (nam filius, patris est sapientia, vera (vt mihi quidem videtur) sed quoniam diuersa sentit. Suidas, hic etiam id quod his de eo memoriæ prodidit adscribere non pigebit. Iustinianus, inquit Romanorum Imperator in primis orthodoxus, literarum omnium rerum adeo fuit, atque etiam (quod aiunt) analphabetus. Et mirum mehercle si literarum expers fuit Iustinianus, qui omnem iuris ciuilis voluminibus vel tantulum discreparet: qui & ea quæ per Tribonianum cæterosque collecta erãt, legisset ac recognouisse non in vno loco testificatur. At valeant calumnię: nos synceriora sequamur.

Περὶ Τριβωνιανοῦ τοῦ Σουίδα.

Τριβωνιανὸς Μακεδονιανῶ, ἀπὸ δικηγόρων τὸ πάῤ ἐμοῦ. οὗτος ὁ Τριβωνιανὸς ἑλλην ὑπῆρχε καὶ ἄθεος. ἀλλοτρίως κατὰ πάντα διέκειτο χριστιανῶν ἐθαίσεως. κόλαξ δὲ καὶ ἀ πατεων. καὶ πένθων. ἐπὶ τὸν βασιλέα, ὡς ὅτι ἐκ ἀποθανοῦτις, ἀλλ̓ εἰς τοὺς οὐρανοὺς μετὰ σαρκὸς ἀναληφθήσεται. ἦν δὲ καὶ αἱρετικὸς, Ἰουδαιανῶν, ἀπὸ τοῦ φύσεως μὲν δικαίου ἐχρητο καὶ παιδείας εἰς ἄκρον τὰ ἐρίκ· αὐτὸν. κἀνοὺς ἦσαν. ὡς δὲ φιλοχρηματίαν, δαιμονίως ἐσπουδακώς. διὸς τῶν κέρδους ἀεὶ τὸ δίκαιον ἀποδιδόσας, τῶν τε νόμων ἡμέρας οὐ μικρὰς ἐπιπλέον ἐκάστης τοὺς μὲν, ἀνῆρει. τοὺς δὲ ἀπεμισθοῦν τοῖς δεομένοις κατὰ τιῶν χρεῶν ἑκατέρᾳ ἔτη δὲ πολλὰ ἐπιβιοὺς τῇ τιμῇ ἐτελεύτησε νόσῳ, οὐδενὶ χάριτος οὐδενὸς πατῶν, ἦν γὰρ αἰμύλος τε καὶ τάλλα ὠδύς. καὶ χρηματίας τὸ νοσιμαίτατος τῇ δὲ παιδείας περιεσῖα.

DE TRIBONIANO EX SVIDA.

Budeo Interpretæ.

TRIBONIANVS. Natione Græcus cum omnis religionis cõtemptor erat, tum vero in primis a Christiana fide abhorens, assentator & fraudulentus, vt qui Iustiniano persuaserit mortem eum nõ oppetiturum esse, atq; in cœlũ cum carne assumptum iri. Quæstor Iustiniani fuit, tantavi ingenij præditus vt doctrina præstantissimus euaserit, ac nulli æuo suo secundus: cæterum auaritiæ eousque indulgens, vt lucro venale ius habendum semper duxerit. Nam & leges cotidie fermè sordida dinũdi one anti quare identidẽ ferreque instituerat, vt cuique commodum esset. Hic cum diu post honorem adeptum ruixisset morbo tandem interiit, nihil prorsus molestiæ a quoquam vnquam passus. Eratenim sermone blandus, loqui suauis: auaritię quoque morbum doctrinæ præstantia facile obumbraræ poterat. Hęc ille Vldaricus Zasius LL. doctor celeberrimus, in commentariis suis ad legem secundam. ff. de orig. iur. §. & cum placuisset. ad um, iniuriosè. aliud prorsus de Triboniano sentit, nempe illum à Christi ana fide minimè abhorruisse: vt qui cũ quibusdã iurisperitis ad compillandum Codicem quem vocant, princeps delectus, tam sanctas, tanque religioque adeo catholicas constitutiones (vt in ipsius Codicis prętertim init; o videre est) colligit, vt non nisi ab hoe Christiano proficisci potuerint: quas & alioqui poterat non admittere, vt qui apud Iustinianum quæ vellet et. Quod si semel recipias, illum scilicet Christi cultorem fuisse, iam cætera quæ de eo subdit Suidas, vides quàm exsibilentur. Vale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Terrarum dominus Cunctarum bella superbis
Infero: subiectis parcere promptus ero.

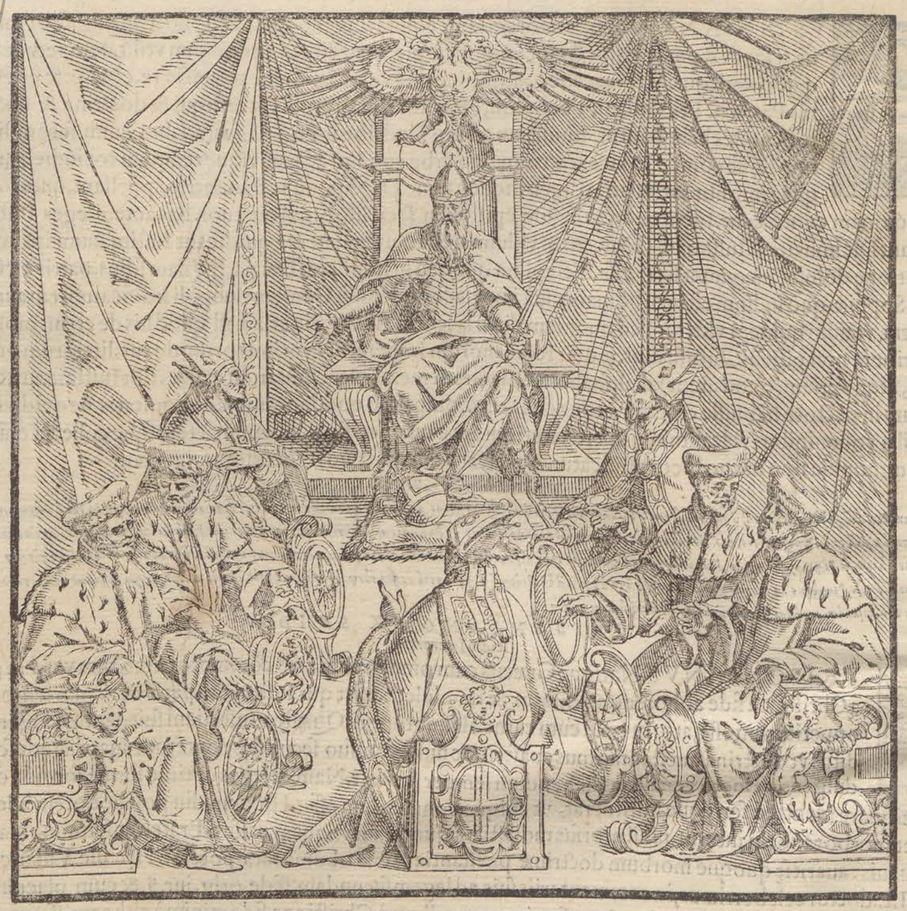

IMPERATOR, à septem principibus Germanis eligitur: tribus ecclesiasticis, & quatuor laicis. Ecclesiastici electores sunt, archiepiscopus Maguntinus, Treuerensis, Colonien sis. Laici electores sunt, Palatinus comes Rheni, Dux Saxoniæ, marchio Brandemburgensis, & Rex Bohemię. Et præfati electores subiectis uersibus comprehenduntur, quos ponit glos. in cap. ad apostolicæ. circa fin. de re iudica. libro, sexto.

Maguntinensis, Treuerensis, Colonien sis,
Quilibet imperij sit cancellarius horum:
Atque Palatinus dapifer, Dux portitor ensis,
Marchio præpositus cameræ, pincerna Bohemus,
Romanum regem Statuendi dant sibi legem.

Rex Romanorum secundum scribentes corona triplici coronatur. Prima est ferrea, quam recipit ab Archiepiscopo Colonien sii in Aquisgrano eiusdem diœcesis. Et significat fortitudinem, qua uincere debet rebelles, & infideles conculcare. Secunda est argentea, quam ingressus Italiam recipit a Mediolanen si Archiepiscopo in uilla Modicien. eiusdem diœcesis. Et significat mũditiem & claritatem, quæ debet esse in ipso Imperatore. Tertia est aurea & de puro auro, qua coronatur per Papam in ecclesia sancti Petri ad altare sancti Mauricij. Et significat ipsum Imperatorem aliis regibus & principibus in potentatu & iustitia excellentiorem esse debere: instar auri quod metallis oĩbus est excellẽtius. Pro hoc singularis gl. in c. Romani. §. porrò. de iureiu. in cle.

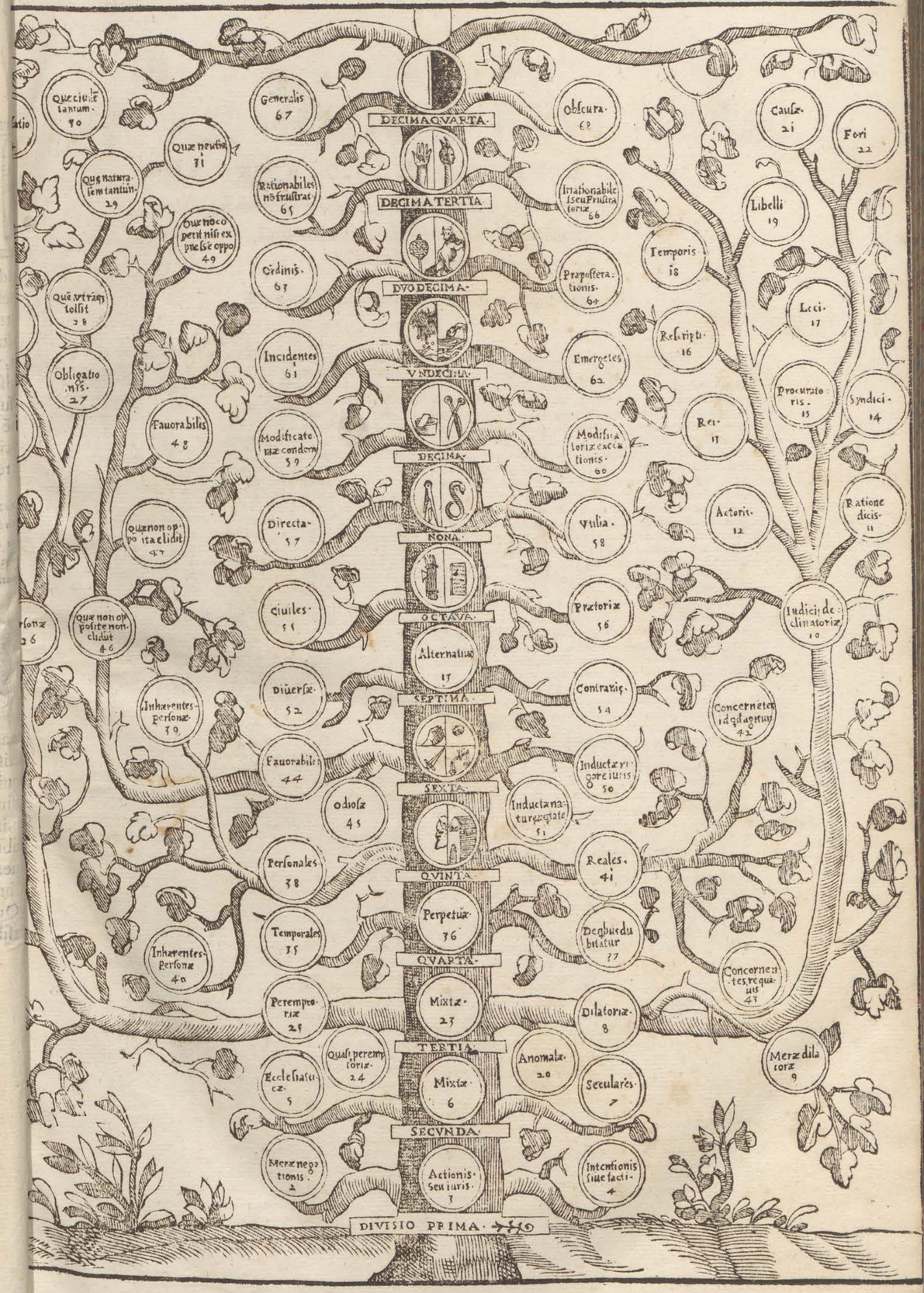

Universidad de Deusto
Biblioteca

NOVISSIMA,

ET ADMODVM FRVGIFERA

EXCEPTIONVM ARBOR EDITA

per disertum virum Petrum Rebuffi de monte Pesulano,
Iuris vtriusq; Doctorem, & supremæ curiæ
Parisiensis aduocatum,

Et ab authore iam recens recognita, atque emendata.

QVIA omnis de aliqua re institutio debet a definitione proficisci, iuxta illud quod scripsit tuba Romani eloquij Cicero, (qui hoc modo appellatur per gl. in l j.de stud.liber.vrb.Ro.li.xj. C.) primo officii.lib.& refert Bald.in proœ.feudo.col. iij.in fi.cum sequen.per tex. & ibi Bald. in l.j.ff.de iustitia & iu.& l.j.ff.si certum peta.& Barbar.in rub.huius titul.in clem. in princ.& in rubr.de rescript.col.j.& de cõst.col.ij.& in rub. de postulat.prælat.colum.ij.& Pert.de fer. in prac.in forma positionum actoris.in ver. postquã. & Troilus Maluitius in tractatu de oblationib.in primo dubio.docto.in l.j.ff.de acq. pos. Bonus de curtili in tractatu nobilitatis,in secunda parte,& doc.in l.j.per illum tex.ff.de test.& l.j.ff.de tutelis. nam definitio est omnino substantia cuiuscũq; significantis ſm Barba.in ru.de re.iu.in clem. Videamus ergo quid sit exceptio. Secundo quo iure inuenta sit. Tertio ad arboris declarationẽ accedamus. Ad primũ igitur veniendo, cũ materia exceptionũ sit multũ necessaria, per tex.in §.alioquin.inst. eo. & in auth.de restit. & ea, quæ parit in vndecimo mense.col.iiij. post principiũ ibi,& in quadã exceptione.necessaria, & frequens,& in iudiciis uersatilis:& ideo amplectẽda.l.legaui.ff.de lib. lega.cum similib.& definitio est multũ periculosa. l. omnis definitio.ff. de re.iu. tamẽ per illas definitiones nihil mutatur in re nec ex eis obolũ lucraberis secundum Io.Fabrum in §. ex non scripto. co. ij. inst. de iure naturali.

1 Igitur sic definitur exceptio per aliquos doctores. Exceptio est ius reo competens ad elidendã, excludendamve actoris intentionẽ.& hæc definitio cõprehẽdit dilatorias,& peremptorias: vt tenet domi. Ant.de Tremolis. in addit. ad pract. de Bonacurso. in prin. Ego vero insequor definitionẽ iurisconsulti (quia non possum inuenire meliorẽ) positã in l. ij.ff.e.Exceptio est actionis, vel intentionis exclusio. Hãc posuerũt fere omnes summistæ, Goff. Azo. Host.& alij. & Barb.in rubr. huius tit.in clemen.licet Ang.in rub.inst.eo. c. mihi. iiij. versi. Capiamus. primũ tenet quod nõ est definitio,sed aliusio:ât ego.intra meo exce. plenius tradidi vbi dixi standum esse verbis iurisconsulti, siue sit allusio, siue definitio.& cõmuniter tenetur ꝙ sit definitio: & latius declarabitur in j.diuisione, infra. Nor.tamen ꝙ exceptio duob. modis sumitur: large, & stricte seu proprie. Largè pro omni defensione, exclusione,& replicatione: vt tenet gl.in l.ij.ff.e.nã replicatio excludit,ergo exceptio large nũcupatur, per gl.in l.fi.C.de eden.l iurisgentium.§. siue autẽ.ff.de pac.& l. nã postea.in prin.ff.de iureiurã. Stricte, seu proprie capitur pro defensione, quæ reo competit cõtra actionem actori cõpetentem contra dictum reum: vt tenet gl.& docto.in d.l.ij.& Host.in summa hui⁹ titu.§ j. Ang.in rub. eiusdem tit.inst.col.mihi.v. canonistæ. in rub. de excep. Azo. in summa. versi.est ante sciendum & gl. superius allegatæ,& ibi Doctores. Ad secũdum. quo iure sit inuenta, & vĩ ꝙ iure diuino in paradiso terrestri. nam Adã de inobedientia a domino reprehensus cur pomum vetitũ comedisset,actioni Dei exceptionem obiiciens.relationem criminis in vxorẽ vertit dicẽs. Quã mihi sociã dedisti, dedit mihi de ligno vitæ,& comedi.& Deus dixit ad mulierẽ: Quare hoc feci⁹ti?quæ respondit: Serpens decipit me,& comedi.hæc habentur Genesis.iij.c.& in ca.serpẽs.de pœnitentia, distinctio. j. ita tenet Spec.in proœ. sui operis.versi.sane.Ang. in rub.huius tit.col.v versi. veniamus ad secundum. Panor.tamen in d. iu.tenet quod est de iure naturali:quia est defensio,sed nihil allegat. Posſimus allegare tex.in l.si quidem.ibi,nulla defensio. & l. defensiones. C. eo.c.cũ inter. ibi defensionis copia. e. tit. Sed defensio est de iure naturali.& ibi Flo.ff.ad l.Aquiliam.ergo & exceptio. Alij vt Bar.in l.ex hoc iure ff.de iustitia & iure.& Ioan.Fabr. in princ. instit. de obligationibus c.ij. quod sit de iure ciuili tenet:quia est actionis exclusio dicta l. ii.eod. tit.ff. Sed actio est de iur.ciu.l.in commodato.§.sicut.ibi,actiones ciuiles ff. commoda.Ang.& Ias.in § j.inst.de actionibus.ergo &c. alias sequeretur absurdum, quod exceptio esset prius quã actio, & sic exclusio. Ego dicerem quòd exceptio,quę habet materiam de iure naturali,dicitur il lo iure inuenta: & tunc dicitur habere materiã in hoc, ne innocens condemnetur,& indebite oprimatur. Nam hoc respicit defensionem,quæ est de iure naturali. per dictam clem. pastoralis. de re iu. ita tenet Deci. in d.rub.num.vj.ad hæc col.fi.de resc.Si vero habet materiam præexistentem de iure ciuili: tunc est illo iure: vt exceptio præscriptionis non nume. pecu.& similes secundũ Decium vbi sup. Possunt tũ oẽs exceptiones dici de iure ciuili formalitate,& in modo,& ordine excipiendi,& se defendendi. Nam ius Ciuile non admittit omnes exceptiones passim, nec omni tempore,sed certo modo,& ordine: vt tenent Panor. & Deci.in dicta rubric. Socin.in rubric.ff.eo. Ciuilistæ.in l.si quis. §. si is, pro quo.ff.quod quisque iuris. Canonistæ in c.ex parte. secundo. de of.delega. Nec obstat quod dicebatur de iure diuino: quia ibi erat quædam defensio, quæ proprie non est exceptio per glossam singularem, & communiter approbatam in capitu.primo de litis contestatione.in vj.sed improprie sic vt respondet Feli.& Deci. in rubric. & in dicto capit.ex parte. Nec etiam obstat quod dicebat Pan.in dicta rubrica. allegãdo Cic. primo officiorum.ibi,primo generi &c.quia intelligitur de defensione actuali, seu manuali,ad quam natura omnia animalia inclinat, imo eis dedit certa instrumenta quibus ab aduersis se tuerentur: ut bobus cornua.l.j.§. cum arietes.ff.si quadraniennium pauper.fec.dic.l. bouem. in principio ff.de ædi.edicto.ita Felinus & ibi in additio.ad eum in capitu. dilecti filij.eodem tit.& ideo conquæritur homo, quare natura eum nudum produxit ut haberet in Plinio in principio de naturali historia. & omnibus animantibus dedit instrumenta: vt supra dixi. Nec obstat, quod sit de iure ciuili: quia verum est inquantum excludit actionem, quę est de iure ciuili: vt supra probaui: & etiam respectu formę: sed respectu intẽtionis de iure naturali: quia intentionis exclusio erat ante ius ciuile,sicut petitio erat ante actiones quæ manu regia expediebãtur. l. ij.in principio.ff.de origine iuris. Deci.vbi supra. Floria.in l. si seruus.numero vij.ff.ad l. Aquiliam. Effectus ex ista quæstione resultãtes, vide per Docto.in dicto c.ex parte.

2 Prima ergo erit diuisio, quòd quædam exceptiones sunt merę negationis,quædam actionis,seu iuris,quædam intentionis, vel facti. Merę negationis est, quando actio actori non competebat, nec competerat. ideo si actor agat, & aliquid petat,reus potest negare: & hæc non est proprie exceptio secundum Soci.in rubric. de excep. ff. & Alexan. in additio. ad Bartol. in l.prima ff. eo. gloss.in l.nam postea.ff. de iureiurand.in principio. & c.secundo. de ordine cognitionum. & quia nil ponit,ideo à reo non erit probanda: vt tenet Bald.in l.peremptorias.C.sententen. rescindi non posse numer. 36. & in l. si quidem. in principio C.eodem. Largè tamen exceptio dici potest secundum Deci. in d. rubric. numero iij.vide Bartol.& alios.in l.si Titius. ff. de verborum obligationib. & l. si pluribus.ff.de laga.j. & l.quoties. §. si temporali. ff.de admin.tut. & hanc possuit primum: quia in ius vocati sunt faciles ad negãdum.l.Item si vnus.§.fi.ff.de arbitris. & prima responsio reorum est negatio vt ocularitèr videmus.

3 Aliæ sunt actiones, seu iuris, & sunt quæ actionem præsupponunt: vt si Titius decem mihi promisit metu,& ago:habeo actionem ex stipulatu: tamen Titius habet exceptionem metus, quæ excludit actionem ex stipulatu: ideo in definitione supra fuit dictum quòd est exclusio actionis per textum in d.l.secunda. & regulariter exceptiones in scriptis non opponuntur, sed satis est quòd in actis per notarium redigantur, & scribantur: vt tenent Bartol.& alij in l.prima.ff. eodem. Florianus in lege in exceptionibus. ff. probationibus. lege prima notab. vltimo. ff. de edendo per Alexandrum, Decium in capitulo quoniam. numero 26. de probat. Aufrer. in decisionibus capellæ Tolosanę, quæstione 110. Antonius de Tremolis in additionibus ad practicam Vberti de Bona curso in rubrica de peremptorijs exceptionibus.in uersic. & subtiliter & Lanfran.in repetitione dicti capituli,quoniam. in uersicu. exceptiones.in fine. & Ange. col. mihi. 18.in rubrica. imo sufficit quòd proponatur factum ex quo resultet: exceptio licet non dicat Excipio, secundum Baldum in dicta lege prima nisi in exceptione recusationis, & excommunicationis, quæ in rescriptis debent proponi: vt tenet Philippus Francus in capitulo appellatio. de appellatio. in vj. & Felin. in rubric. vide tamen Barba.allegantem text.in quibus debemus dicere, Excipio, vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

Declaratio

excipiendo dico in capitu. eum in causa. numero quarto. de officio delegati. quod intelligitur doctis, secus in ignaris, quia sufficit factum narare, vide textum in ca delecti filij. prima de appellationibus. Et ista est proprie exceptio secundum Socinum vbi supra, & doctores in rubrica de exceptio. in de cretalibus: per glossam in lege qui se debere. ff. de conditione causa data. & in lege, in rebus. C. de iure dotium & Alexand. in additio. ad Bartolum in dicta l. secunda. & licet excludat actionem, nō tamen tollit restitutionem in integrum, per gl. singula. in lege in causæ secunda ff. de minoribus. secundum Rauen. in alphab. in verbo. exceptio.

4 Item aliæ sunt intentionis, seu facti, quę actionem non competere actori ostendunt: vt si solui tibi decem quæ debebam, sublata est actio instit. quibus modis tollitur obligatio. in principio. Si iterum petis. excipiam, & excludam intentionem tuam: quia actionem non possum excludere, cum nulla sit, hoc declarant Paulus, & Iason. in lege Titia. ff. de verborum obligationib. Vel potest dici exceptio facti: quia sicut de facto agis, ita de facto exceptio gloss. Bartolus, & alij in dicta lege secunda & lege obligationem fere §. fi. ff. da actioni. & obligatio. Barba. in rubric eiusdem titul. in cle. & doctor. in dicta rubric. in decreta. & Angel. collatio. mihi v. Lanfranc. in repeti. c. quoniam in verbo. exceptio dilatoria. Panor. in capitu. postea. numero 22. eodem titulo, & in hac parte possit index absoluere reum eo etiam non petente, cum sit in iudicio agens sine actione: vt tenet Bartol. & Pau. in dicta lege secunda licet Socin. ibi dicta rubric. aliter dicat: scilicet quod postquam ponit, est vera exceptio. Felin. Dec. & communiter. alij in dic. rubric. contrarium tenet. & Legistæ vbi supra Bald. in lege peremptorias. C. senten. rescin. non posse. Et tamen de stylo curiæ parlamenti Tolo. quod licet reus sit paratus ad prædictas exceptiones probare, & se offerat, tenebitur tamen implere manum curiæ de tanto quantum petit actor: alias ad ipsas proponendas non admittitur: vt est modus loquendi, (que il garnisse la main, & amplisse la main della court:) vt habetur in stylo parlamenti. in eodem titu. in §. de stylo, & ibi ratio ponitur: quia debitores malitiose & causa distingij quandoque proponunt: vt res vel bona de quibus incontinenti posset fieri satisfactio interim pendente dicta probatione possint elongare, vel consumere, ideo hic dolus non debet eis patrocinari. cap. fraudes. & capit. ex tenore. de rescrip. & cap. ex literis. de dolo, & contumacia. cum similibus.

5 Secunda diuisio est quod. quædam sunt ecclesiasticæ, seu spirituales, quædam mixtæ, & quædam seculares. Ecclesiasticę sunt, quę coram iudice ecclesiastico probari debent: & de his iudex laicus non se intromittit: vt si iudex laicus detinet clericum in suis carceribus, potest excipi: quod est clericus: & coram iudice ecclesiastico remittetur: & ibi dicta exceptio probabitur, per textum. in capit. si iudex laicus. de sententia excommunica. in vj. Miratur tamen d. Benedic. in repeti. capitu. Raynutius. in verbo. & vxorem. numero. ccccxl. de testa. quod in regno Francię non obseruetur. & Guido Papæ in suis decisio. quæstio. cxxxviij. & & do. Bart. de Cassa. in consuetudine Burg. in rubrica. (des iustices.) in §. quinto in glossa. (Sil na grace.) numero lviij. cum seq. Et tales iudices hoc non obseruantes non sunt tuti in foro conscientiæ secundum eundem de Cassa. in rub. (des iustices.) verficulo: (& droictz dicelles.) in nu. xli. Nota tñ q̄d licet curia parlamenti de tonsura proprietate non dēat cognoscere: tñ an vestis sit clericalis nec ne cognoscere pōt, q̄a hoc cognoscere nō est cognoscere de re spirituali, sed tpaliter ergo cognoscit de pileo partito: & an vestis sit clericalis: & de caligis, & aliis vestibus, & indumentis: vt arresto fuit Parisijs decisum in q. p. arresta. q. 42. & in stylo parlamenti in 4. par. arresto clxxxiiij. & clxxxvj. idem do. Barth. de Cassa. in consuetudine Burgun. in rubrica. (des instices) in §. 5. in gloss. (Sil na grace) numero dix. verfic. decimo fallit. Idem in exceptione excommunicationis, per textum. in cap. corripiantur. ibi, Episcopale iudicium. 24 quęstion. ij. & Specu. in titul. de competen. iudic. aditio. §. primo in principio. potest etiam coram seculari iudice proponi, vt no. gloss. singu. in lege prima C. de iuris. & facti igno. & capitul. j. de exceptio. in vj. & docto. in c. intelleximus. de iudicio. Hoc tamen non seruatur in curijs laicalibus huius regni secundum Ioannem Fabri. in §. finali. instit. de cura. Sed vnde tantus abusus processerit. ignorat Guliel. Benedict. in repet. c. Raynutius. in verfic. mortuo. in j. numero. cclxxxij. de testa & Aufre. in decisio. capellę Tolosa. quæ cxxxiij. & clxxxix. & ibi decidit an excommunicatus possit mentionem de occultis impetrare. hanc consuetudinem reprobat subtilis Petrus de Bellaperti. in iplacet. C. de sacrosanctis eccle. addit. ad Vber. de Bonacurso. in rubric. quibus modis examen iudi. ordi. declina. & text. de iure ciuili loquentes de excommunicatione, vide per Barbat. in clemen. vnica collatio. iij. eodem titul. & vltra eum text. in l. hi qui sanctam. de apostа. gloss. in capitu. vno. quo tempore miles inuestituram petere debeat. Executio tamen bene potest fieri aduersus monacum, & alium virum ecclesiasticum in sua temporalitate fructibus pendentibus, & in reditibus nondum receptis vt dicit Ioannes Masueri. in rubrica de executio. in uer. item creditor. & hoc vidi multoties practicari: ideo bene no. Idem in exceptione vsurarum. capitu. præterea. & per totum, de vsur. quod intelligę verum si super iure contentio oriatur. secus si super facto: quia tunc iudex laicus erit competens, secundum Bart. Iaf. Hercula. & alios in l. Titia. ff. soluto matri. Bartol. alios in l. quoties C. de iudic. Bartol. in l. ij. ff. de iurisdictione omnium iudicum licet multi Cano. refragentur in cle. dispendiosam. de iudi. Potest tamen iudex laicus excipienti statuere tempus intra quod se præsenter excipiens coram iudice ecclesiastico, non tamen quod probet, secundum Vtcen. in l. ij. numero. vj. de re iudica. ff. vide. Alexand. consil. xcj. in 2. volu. Et an arbitrator possit de vsuris cognoscere, & quę requiratur antequam iudex ecclesiasticus possit inhibere iudici seculari: vide per Alexand. consil. lx in iiij. volum. Idem exceptione hæresis c. ad abolendam & per totū, de hæreti. &c. vt in inquisitionis. de hæret. in vj. Alias exceptiones vide Per text. & ibi not. in cle. dispendiosam. de iud. c. cum sit generale. de foro competen. & in locis supra allegatis.

6 Mixtæ sunt quæ tam coram seculari, quam coram ecclesiastico iudice proponi, & probari possunt: & de his tam vnus, quam alius cognoscit: vt exceptio sacrilegij. gloss. in dicto. capitu. cum sit generale. Idem in exceptione iuramenti. vt obseruetur: quia tunc est mixti fori. de seculari patet in c. licet mulieres de iureiuran. in vj. de ecclesiastico. in capitu. fin. de foro competen. eodem lib. idem tenet Alexand. consilio. xxix. numero iij. in iij. volu. idem Feli. in c. ij. numero. xxviij. ver. iij. conclusio. de rescriptis, & melius per Alexan. consi. cli. in 7. vol. Exceptio adulterij est etiam mixti fori. de seculari patet in c. cum sit. & ibi Doc. de foro competen. & ibi vide alias. & in l. quoties. C. de iudi. & in d. l. Titia. Idem quando agitur de reparatione ecclesiæ: nam & ecclesiasticus, & secularis est competens: per text. in l. hæreditas. ibi, principali, vel pontificali. de peti. hæred. ff. & Benedic. in repeti. c. Raynutius. in ver. si absque in ij. numero. 35. in substitutione fideicommissaria. de testa. Alexan. consi. 170. in ij. volu. & in stylo parlamen. Tolosa. in parte quarta arresto. 237. & ibi in additio. Notandum est tamen quod si laicus vulnerat clericum, vel verberat, crimen est mixtum, secundum Ioannem Baptistam in repe. l. cunctos populos. col. 13. de summa trini. C.

7 Seculares, quæ ad cognitionem iudicis secularis spectant: & de his iudex ecclesiasticus non se intromittit, vt si agatur actione reali, & inter laicos (idem tamen in clericis) coram iudice ecclesiastico. nam potest excipi, vt coram iudice laico agatur: per text. in c. quo iure viij. dist. &c. cum deuotissimam. iuncta subscriptione, quæ reginæ Gallię dirigitur; & illa de possessione cognouit & ca. seq. ibi, & vestra regia dignitate. xii. q. ii. Et quicquid sit de iure, in Francia tamen obseruatur clericos in realibus conueniendos coram seculari ex consuetudine tanti temporis cuius memoria non est in contrarium. secundum Ioannem Fabri. authen. statuimus. C. de Episcopis & cleric. & in §. fi. instit. de satisda. Pau. in c. qualiter. de indi. patruus meus Iaf. rebuffi. in l. viros. de pala. sacra. largl. libro. 12. Aufre. in repetitione. cle. primæ de offi. ord. collatio. 76. in parua impressione. Idem tenet Benedic. in rep. c. Raynutius in verfi. & vxorē numero. 431. de testamē. & in magna consuetudine. in rubri. (Des cas qui peuuent toucher. le Roy, & Leuesque) verfi. si official. & Ioan. masuer. in rubric. de iudicibus. in principio dominus meus, & conciuis. d. Nico Boer. in consuetudine Bitur. in §. 26. de iurisdictione omnium iudicum. & de hoc fuerunt prolata multa aresta: vt habetur in stylo curiæ parlamenti. Tolosa. in quarta parte. aresto. 15. & 21. imo capitulum sancti Maximi fuit in ducentis libris condemnatū: quia de actione reali cognouerat: ut habetur ibidem aresto. 176. & in quæstio. per aresta. quæstio. xliij. vbi Parisiis fuit per supremam curiam pronuntiatum anno. 1384. & idem quæstio. 179. aresto. vltimo. Item de omni crimine priuilegiato: vt læsæ maiesta. falsæ monetę, saluæ guardiæ. & portus armorum, & alijs similibus secundum Benedict. vbi supra numero. 431. & ample Ioannes Feraldus in tractatu. de iuribus, & priuilegiis regni Francorum per totum, Maxime decimonono priuilegio vbi multa allegat. & Cigaul. in tractatu suo de bello Italico, in c. regali, Errant tamen aliqui iudices seculares volentes quoslibet clericos punire pro portuensis, vel quorumlibet aliorum armorum, cum non committāt crimen portus armorum, sed in magno consuetudin. declaratur tunc committi illud crimen in rubric. (des droiz royaulux:) verficu. (Item auront lesdiz baillifz, & lieutenans & non aut res la cognossance punition, & correction des crimes de lese maieste, port darmes notables, qui est a entendre quandil. auront compagnie de gens garnis dautres armes, que despees, coutea uiz, ou batons &c.) & in verfi. (Ité plusieurs.) in rub. (de gens non maries.) & Feraldus vbi. dicit. tunc committi quando villa ꝺ villā, dñscaftris ꝺ aliū cū armis. & coadunatione gentū: nō tñ si duo se verberant: quod bene no. & de crimine priuilegiato vide in q. per aresta. quæst. 177. aresto. 11. & in stylo parlamenti Tolosa. in vij. par. rub. de accusa. ordina. 10. idem in petitione Laudimiorum secūdum do. Bar. de Cassa. in consuetudin. Burgun. in rubrica, (des censes.) in §. j. in gloss. j. numero. 9. & seq. idem dicentem in arreragiis: vt habetur in quæstio. per aresta. quæst. l. sed contrarium fuit dictum Tolosæ: vt in eius stylo continetur, aresto. 49. ideo concord. quod quando promissio arreragiorum interuenit: quia reus promisit dicta arreragia soluere tunc iudex ecclesiasticus cognoscit: & ita intellexerunt domini consiliari Votosani & Parisienses: vt habetur in quæst. per aresta. quæst. 87. Secus si aliqua promissio non interuenerit: quia tunc solus secularis cognoscit. & ita intelligitur. quæst. l. arestorum Parisijs hoc tenet Ioannes Masuer. in rubric. de iudica. in principio & casus in quibus gentes regiæ cognoscant. contra clericos, ponit. dict. Bartho. de Cassa. in consuetud. Burgund. in rubric. (des iustices.) in gloss. (& droictz dicelles nu. cj. & §. v. gloss.

Arboris exceptionum.

v. gl. (Sil na grace.) numer. 8. cum seq. & Anfr. in suo tract. casus in quibus iudex secularis &c. & an clericus possit banniri per secularem iudicem Ioan. Galli vbi. §. quæst. lxvj. & trib. modis dicitur negotium seculare: vt tenet d. Cassa. in rub. (des iustices.) in §. vj. gloss (messieurs.) numer. 32. Idem si seruientes regij verberentur, vel, hostiarij parlamenti officium exercendo: quia tunc curia suprema cognoscit. & in materia prouisionali secundum Vinc. Gigaut in alleg. suis in verfi. capitulum regale. quod ego intelligerem quā do essent seruientes curiæ supremæ, vel ostiarij, vel officiarij, vel executiones facerent pro eadem curia: alias secus per supradicta.

8 Tertia succedit. & principalior diuisio. quòd exceptionum quędam sunt dilatoriæ: quædam anomalæ. quædam mixtæ, & quædam quasi peremptoriæ. Dilatoriæ sunt, quæ actionem differunt. l. secunda. § fin. eod. & in §. appellantur & ibi Docto. instit. eo. & in duplici differentia reperiuntur: quia quædam sunt meræ dilatoriæ. quædam iudicij declinatoriæ. ita gloss. in ca. fi quis Episcoporum. iij. q. vj. Petrus de Ferra. in practica sua in forma responsionis rei conuenti. in verficu. saluis alijs exceptionibus. & in his quomodo sit concludendum scribit in d. exceptio.

9 Dilatoria mera est dilatoria solutionum: vt si fecisti mihi pactum de non petendo vsque ad certum tempus: si aute petis. habeo exceptionem per quam possum solutionem differre. l. tertia §. primo. ff. eodem. vel si fim cōdemnatus in actione personali, & ante quatuor menses conuenior, possum per exceptionem differre solutionem vsque ad quatuor menses. l. secunda. & l. debitoribus. ff. de re iudic. & ibi Docto l. secunda. C. de vsur. rei iudicatæ. c. quod ad consultationem. de sen. & re iud. idem in dote quando in pecunia cōsistit. l. vna. §. exactio. C. de rei vxo. & Specul. eodem titu. §. nunc videndum. in principio. & quando ante tempus petitur, inducię temporis testantis debent duplicari. per textum, & ibi est communis opinio docto. in §. sed hodie. instit. eo. docto. in l. iustas. de iure fisci libr. x. C. Vber. de Bonacurso in rubr. quibus modis suo nomi. agen. ciuiliter. & ibi additio. ad eum ponit quatuor limitationes in verficu. impediuntur vide Aufre. in decisio capel. Tolo. quæstio. cclxxix. & Præpo. in cap. ex parte. in secundo. colum. iij. de appellat. Et istas quis debet proponere ante litem contestatam: sed eas non tenetur probare nisi intentione actoris fundata. l. exceptionem. & ibi Docto. C. de proba. l. si quidam. C. de exceptio. capitu. primo. de liti. contesta. in vij. quod intellige. & declara, vt per additio. ad Vber. de Bonacurso in rubric. de impedimen. & exceptio. ver. attende tamen. & si opponens exceptiones in harum probatione deficiat, poterit statim in expensis condemnari: per textum & ibi Docto. maxime Philipp. in tj. not. in capitul. primo. verficulo si quis igitur. eodem ticul. in vj. Et si non sint oppositæ in causa principali, in causa appellationis opponi possunt minime, secundum Felin. in capitul. cum Ioannes numero 29. de fide instrumento. nisi rederent iudicium retro nullum. secundum Philipp. in capit. licet colum. secunda. de appella. in vj. & alijs casibus positis per Felin. in cap. ad audientiam. in ij. numero 13. verficu. omittens dilatoriam. de rescrip. Quia pars litem contestando dicit se velle litigare, vel se velle præsumitur, eum nihil dicat contra ingrediendo negotium: sed dilatorias proponendo dicit se nolle litigare, saltem tacite, cum veniat ad iudicium differendum: & sic præpositione istarum post litem contestatam resultaret quædam contrarietas. c. cum causam. & ibi not. de appella. merito tanquam sibi contrarius non debet audiri. per text. in capitu. solicitudinem. de appella. in l vbi repugnantia. ff. de regulis iuris. l. Titiæ. ff. de con dic. & demonstratio. Panor. in capit. exceptionem. numero 10. de exceptio. Limita tamen quod diximus, videlicet, quod ante litem contestatam proponantur in nouem casibus positis per Alexand. in lita denum. C. de procura. & ibi Iaf. multos alios addit. & Fely. in capitul. exceptionem. & ibi alij eodem titul. Domini. & Ioann. de Turre cremata in capitu. si quis Episcoporum. in iij. quæstio. sexta. Anto. de Tremolis in additio. ad Vber. de Bonacurso in rubrica de impedimen. & exceptio. quæ contra rescript. verficu. & est sciendum. & Petrus de Bellapertica in suis quæstioni. quæstio xxvij. Alexand. in l. si mulier. ff. soluto matrimo. Et si iudex denegauerit eas admittere, habet pars appellare: alias eas non potest amplius proponere etiam si protestatio interuenit, contra gloss. in capitul. ex conquæstione. de restitutio. spoliato. quam reprobant Antoni. de Butrio, Areti. & alij. in capitul. tam literis. de testibus do. in capitul. in primis. §. quia igitur. secunda. quæstion. prima. addit. ad Vber. in loco proxime allegato. verficulo, & quid si iudex. Præpo. in capitul. ex parte. in secundo. columna secunda. de appellatio. Si tamen contineret notoriam falsitatem, non esset per iudicem admittenda: per gloss. & ibi. Docto. & Philip. in capit. statutum. in principio. in verficul copia de rescriptis. Et breuiter nota quod omnis exceptio quæ non perpetuo, sed ad tempus impedit, est dilatoria: vt tenet Bar. in l. ij. ff. eodem. & Nico. milius in reper. in verficu. exceptio ordinis. Formam proponendi vide per Spec. in titulo eodem. §. viso. verfi. & nota quod omnes dilatoriæ.

10 Aliæ sunt declinatoriæ iudicij: & istæ etiam sunt dilatoriæ: per gloss. in l. tertia. ff. eodem. & in l. Pomponius §. ratihabitionis. ff. de procuratoribus. Panormi. in capitul. pastoralis numero. 15. & Felin. columna quarta. eodem titu. Do. in capitul. vt circa. verficul. alioquin. de elect. in vj. Præpo. in capitul. si duobus. columna quinta. & sequen. & capitul. interposita. de appella. Et istæ debent proponi, & probari ante litem contestatam: quia natura earum (paucis exceptis) nō est. reddere iudicium. inutile postquam est fundatum, secundum Baldum in l. exceptionem. numero 3. C. de probatio. nec iudex potest eas reseruare post litem contestatam, nisi de expresso consensu partium quia iudiciarium ordinem non potest mutare secundum Alexandr. consilio clxxxij. in sexto volumin. Areti. consilio lxxiij. vide Aufre. in decis. capel. Tolosa. quæstione clxxx. Et hæc est multiplex, mirum vnde culplex. vt in arbore patet, & infra declarabitur. Cautela tamen est si velis excludere aduersarium ab opponendo istas, vt facias interrogari eum per iudicem an velit litigare: & si respondeat quòd sic, amplius non poterit. declinatorias opponere. & hoc si sciebat sibi competere: vt tenet Cepo. in cautela. cxx. & cano. per illum textum in princip. de iudic. & melius in verficu. exceptio declinatoria iurisdictionis. Sed vt te defendas ab ista cautela, constituas procuratorem ad respondendum saluis exceptionibus tuis: vel potestatis respondere saluis exceptionibus. & hoc tenent Docto. in capitul. primo. de iudic. & ibi do. de ripa. Notandum est tamen quòd si aliquis se submittat parere mandatis curiæ, non poterit iudicium declinare, secundum Paulum, & alios in l prima. ff. si quis in ius voca. non ierit. & illa submissio quam faciunt cotidie capti se submittendo misericordiæ curiæ, non valet, nisi fiat ei misericordia: & ideo appellat, & omnia agit tanquam non esset submissus, exceptis declinatorijs. per textum. & ibi Docto. in ca. fraudem. de renuncia. Corset. in repetitione verficu. verba ista. Guido Papæ in suis decisi. quæstio. cccxcv. & ibi vide de aliis submissionibus. & in capit. veniens. ibi, se gratiæ capitu. commisisse. de renuncia.

11 Prima competit ratione iudicis: & hoc tripliciter. Primo respectu amoris vbicunque verisimile est ex coniecturis quod vna pars sit magis dilecta, quam altera: & tunc iudex recusatur, vt tenet Antonius de Butrio in capitul. postremo. & ibi Præpo. columna tertia. de appella. & not. in c. accedens. in secunda. vt lite non contesta. c. ad hæc. de rescrip. capitu cum R. & ibi docto. de officio. delegat. vt si sit pater. vel consanguineus actoris: nam poterit iudicium declinare, per textum. in l. qui iurisdictioni. de iurisdictio. omnium iudicum. ff. & ibi Doctor. & hoc in lxxv. casibus positis per Præpositum in cap. postremo. de appella. Secundo respectu odij. quando apparet. quòd iudex alteram partem odio prosequitur. cap. cum super. & ibi gloss. & Docto. de offic. deleg. Tertio ratione indifferenti & non rationo odij. vel amicitiæ sed alia ratione: vt quia iudex est infamis, excommunicatus furiosus. l. neque famosis. C. de digni. libro xij. etiam infamia facti. l. secunda. ff. de sena. doct. in capi. scisitatus. de rescript. & l. cum lege. ff. de arbitr. l. quidam. de re iudic. & Leum prætor. ff. de iudic. & primus actus. debet esse legitimatio iudicis & prius in eum debet opponi. secundum Felin. in capitu. inter. columna secunda. & seq. de re iudic. & Vber. de Bonacurso in rubric. de recusa. in versi. & quanquam. & ibi in addi. ad eum Philip. in cap. si contra vnum & capit. iudex. de offic. de leg in sexto. Si tamen exceptio suggillat, seu notat famam iudicis, seu honorem: vt quia opponitur quod est infamis, vel seruus: tunc superior de illa cognoscit, vel arbitri eliguntur, secundum Bartolum Alexand. & alios in dicta l. quidam. ff. de re iudic. & Cano. in capit. cum super. de offic. delegat. & in capitul. super literis. de rescript. & in capitu primo. eodem titul. in sexto. & in capit. si contra. & ibi Philip. in secunda no. de offic. delega. capitulo primo. libro sexto. Nicomilius in reper. in ver. exceptio excommunicationis contra &c. Hæ tamen non sunt proprie exceptiones. per gloss. singu. in capit. quoniam. in ver. exceptiones. de probat. & secundum Felin. in rub. ciusdem titul. de except. & sequuntur Doct. in dicto capitul. quoniam. & addi. ad Vber. de Bonacurso, in rubr. de impedimen. siue exceptio columna quarta. licet aliqui intelligant in delegato, non in ordinario: sed & alia quæ contra iudices possunt opponi, vide per Neapo. de monte albano in lib. qui fugitiuus nominatur. c. exceptiones contra iudices, & Specul. in titul. de iudice delega. in § penultimo. & vlti. & Ang. in instit. eo. §. præterea. in secunda columna octaua. cum sequen. Vber. de Bonacurso in practica sua rub. quibus modis examen ordinarij iudicis declinatur. Formam proponendi vide per Specul. in tit. eod. §. viso. verfic. si verò contra. & Petrum de Ferrarijs in sua practica in forma, libelli. de declina. iurisdict. alicuius iud. per totam illam formam libelli, & Bartol. & alios in lege prima. C. de testament. & quando valeat processus si non opponatur, vide plene Panormita. Felin. & Deci. in capitul. suscitatus. de rescriptis.

12 Aliæ competunt ratione actoris: vt si quis agit contra me, excipiam quod est bonis ei interdictum ratione prodigalitatis. Item est demens, surdus, furiosus, fatuus: vel mulier luxuriosa, per text. in §. præterea. verficu. Item furiosi. instit. qui non est permissum facere testamen. l prima. §. finali. cum l. seq. ff. de postuland. l. consilio. ff. de curato. furio. & l. & mulier. illo titu. & vide cautelam per quam poteris prohibere meretricem, & mulierem luxuriose viuentem testimonium dicere scilicet quod ei bonis facias interdici. l. & mulieri. de cur. furi. ff. ponit Thoferr. cautela. vj. & Benedict. in repe. c. Ray. in verfi. mortuo. in primo nume. 311. de testamen. ponit de triplici prodigalitate. Alia quæ contra actores possunt opponi, vide per Vber. de Bonacurso in practica sua. rub quibus modis suo no. agentes ciuiliter. per Speeu. in titul. de actio. in §. j. Nepos, vbi §. rubrica. de excep. contra actores. Ange. §. præterea. iam allegato.

13 Aliæ competunt ratione rei: vt quia legatus missus in legatione conuenitur, nam potest excipere, & iudicium declinare. l. secunda. §. legatis. ff. de iudi. & alijs modis ibi positis per textum & Docto. Quod intellige si illud priuilegium allegetur. alias non competet. capitu. finali, ibi, quam si tunc allegasset. de foro competen. text. in l. quarta. §. hoc autem iudicium. de damno infecto. in cle. causam. de electio. capitu. primo. de sepulc. in vj. Guido Papæ in suis decisio. quæstio. ccxxj. & Alexand. consilio, xcvj. in quarto volumine. Ioan. maria, vulgo Riminaldus. in l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Declaratio.

secunda.numero 5.de bonorum posses contra tabul.C.Ias.in l.vniuersa.C.de preci.imper.offer.& in l.scimus.C de inofficios.testa.Tho.parlaz.in repe.l.si quis maio..xij.no.de transact.Tenebuntur tamen tales consentire pronunciare & coram suo iudice se præsentabunt.l.secunda.§. sed si dubitetur.ff.de iudic.Hodie tamen non competit hæc exceptio si conueniantur in curia Romana:vt tenent domi.de Rota, dec.cxviij. in aut quoribus.Alia quæ possunt opponi contra reum, vide per Spec. in titul.de reo per totum & Vber.in rubr.quibus modis exa.ordi.iudic. ver ratione rei.Potest etiam opponi mista consideratione:videlicet iudicis & actoris,vel iudicis,& rei:per tex.in l.Iulia.ait si alter.ff.de iudic. & Vber.vbi.sup.vers.si.sed intendo cum superioribus simplicibus comprehendere licet mistum sub simplicibus regulariter non comprehendatur,per gloss.& doc.in l.secunda.ff.de verborum obligatio.Angel.& l.son.in §.primo.institu.de actionibus.Alber.in tracta.status in quæstio. xxix.& xxxiij.in secunda parte.Alex.ind. consilio cxv) in secundo volum.& consil.lxxxij.in tertio volum.& Ioan.de mente Ferrato in rep. l.Gallus §.& quia si tantum.colum.xx.& ibi,Fortu.ff.de liber. & posth.

14 Aliæ competunt rationi syndici,vt si forte aliquis tanquam syndicus ageret in cuius cõstitutione non fuerunt inserta legitime nomina constituentium in instrumento:prout debet fieri l.final.& ibi Bartol. & patrius meus Rebuffi.de venden.rebus ciuita. libro.11. C. Bartol.in l.final.de præd.curia.libro decimo.C.nisi essent tot constituentes qui non possunt in pelle pergameni describi: quia tunc sufficit quod notarius opponat quod maior pars,vel sanior constituit:secundum Ioan.Fab.in §.finali.instit.de cura.Alexand.consilio primo.in quarto volumi.Barto. in l.prima.de Albo scribendi.ff.Sal.in l.prima.de rebus eorum qui sub tutel.vel cura.sunt & in l.ciuitas.si certum petatur. Item potest opponi quod est constitutus à concilio non congregato tuba, cornu,campana, vel nuncio ad hoc specialiter deputato ex prioris commissione, vel superioris regentis collegium,vel vniuersitatem.gloss & ibi Doctores in l.secunda.de decu.libro x.& in l.actuarios.de octua.libro xij.C.vel opponitur quod non est constitutus à duabus partibus,vt oportet.l.nulli.ff. quod cuiusque vniuersita.no.l.plane.de decre.ab ordine faciendis,& l. nominationum.de decurio. libro decimo.C.Alexand. consilio ccx.in principio.in sexto volumine.Alias exceptiones,quæ possunt opponi contra syndicos,actores,& œconomos.vide per Nepot.vbi supra cap.contra procuratores,syndicos,actores,& œconomos. Vber.de Bonacurso in practica sua,in rub de exce.opponendis syndicis vel actoribus.Spec. in tit.de syndico.canonist.s in cap.vno de syndico.An in §.præterea.sæpius allegato col.xxiij.& dominus Ban.de Cassa.in consue. Burgun.in rub.(des forestz.)§.vj.in fi.

15 Ratione procuratoris aliæ opponuntur: & istæ procuratoriæ vocantur.l.tertia § procuratoriæ.ff.eodem.§ præterea.in ij.instit.eodem. & septem modis potest opponi.Primo respectu constituentis:quia à minore vigintique annis est constitutus sine curatore.l.neque. C. de procura.Secundo ratione eius qui constituitur : quia miles,fatuus,mulier.l. filiusfamilias.§.milites.& Imutus ff.de procura.Tertio respectu actionis:vt quia est criminalis,in qua non potest procurator intervenire.l.penultima.§.ad crimen.ff.de publicis iudic.l.verum.§.publice.ff de procura.quod est verum quando reus non est captus:secus si detineatur in carceribus:quia tunc procuratorem constituit ad se defendendum : vt tenent Barto.& Imol.in dicto §.ad crimen.& Philip in capitul.primo. numero 6 de iudicijs.in sexto.& domi.de Rota in decisio.ccj.in nouis. & vide dominum Barto.de Cassa.in consuetu.Burgundiæ.in rubr. (des droicts &c.)in numero 2..9.v glossa(es droicts.) Item potest procurator rei opponere exceptiones impedientes processum:vt quod libellus inquisitionis non procedat:vel quod iudex non potest inquirere, vel actor accusare,& similes,secundum Barto.in d.§.ad crimen.Alexand.in consilio cxxxviij.columna finali.in sexto volumine.Hodie verò in regno Franciæ nullus admittitur ad accusandum criminaliter:vt tenet dictus Benedict.in verbo.& mortuo.in primo numero 200.de testament. excepto procuratore regio secundum eum,qui est magnus magister:vt Ioan.Fab.attestatur in §.finali.instit.eodem. Quarto opponitur de cautione non præstita:vt l.Pomponius.§.rathabitionis.ff. de procuratoribus. Quinto ratione formæ:vt quia non est constitutus ad defendendũ, sed agendum secundum Specula.in titul. de procuratoribus.§. ratione autem formæ.Sexto ratione officij,vt si tutor,vel curator contra pupillum,vel adultum suum actionem suscipiat,vel cessionem illarum:vel constituatur procurator nam poterit opponi contra:vt in authentic.vt hi qui obliga.se habe.perhibent res mino.in princip.columna sexta.l. frater.& ibi not.ff.de condi.indebi.l.latius ff.si seruitus vendicetur. Septimo ratione causæ : vt si constituitur a masculo ad ætatis veniam impetrandum,vel ad actionem popularem:vel si est procurator generaliter constitutus, & in integrum restitutionem petat : vel velit intentate interdictum.de liberis deducendis in quibus non sufficit mandatum habere generale.l.secunda.de his qui veniam æta.impetra.C.& l.secunda. de publicis iudic.l.licet.C.de procuratoribus.hoc sequitur Vber.de Bonacurso in sua practica.rub.de except procurato.per totum.& ibi vide alia quæ contra procuratores possunt opponi:& per Nepo.vbi supra capit.exceptiones contra procuratores. Specu.in titu.de procuratoribus, Ang.in fæpe allegato §.præterea.in secundo. volumina. xvij. institu. eodem gloss.in capitu.primo.in verficulo absentia.de electio. in sexta.& ibi doctores.vide Alex.in suis consilijs.consi.lxxij.in iij volu.& consil. lxj.in v.volumi.

16 Aliæ competunt ratione rescripti : vt si quis impetrat rescriptum super obligatione antiqua,vel actione,quæ ante rescriptum competebat,possunt contra rescriptum exceptionem opponere : & dicitur dilatoria:quia licet rescriptum perimat, non tamen obligationem, vel actionem antiquam.si vero ex rescripto actio oriretur, vt quando super beneficijs impetrantur rescripta:si exceptio contra rescriptum opponatur,dicitur peremptoria gratiæ,vt tenet Specul.in §. dicto. verficul. sed quæro de exceptione.eodem titulo.& Hostien.in summa huius tituli.§. quæ sit exceptionum.versicul. quædam contra rescriptum. Notandum est tamen quòd contra rescriptum variis modis potest excipi.Primo ratione falsi:vt capitu.ad falsariorum.& capit.quam grauis.& per totum,de crimine falsi. Secundo ratione formæ : quia non est impetratum secundum formam,vel stylum curiæ : nã in illo Papa vocat Episcopos filios, vel Reges fratres,vel se ponit in singulari:vt ponitur in dicto capitulo, quam grauis. Tertio ratione impetrantis : vt quia seruus.l.prima.C.de precibus impera offeren.vel excommunicatus capitu.primo.de rescriptis.in sexta.Quarto ratione eius contra quem impetratur : vt si impetratur contra priuilegiatum non faciendo mentionem de priuileg.cap. cum ordinem.& ibi Doctores.de rescriptis gloss.in capitulo primo.illo titul vel ille contra quem impetratur, erat mortuus.l.penultima.ff. quæ sententiæ fine appellatione rescinduntur.Quinto ratione eius ad quem impetratur:vt quia impetratus non est in dignitate,iuxta text.in capitu. statutum.de rescriptis.in sexta.vel est excommunicatus.in capitu.intelleximus & ibi doctor.de iudic.in capitu. decernimus de sententia excommunicatio.in sexta.Sexto ratione taciturnitatis : quia defectum natalium tacui:vt in titu.de fil.presbytero,vel aliud quo expresso literas non obtinuissem,capit. super literis.de rescript.vel honoria de leui.cap.postulasti.in fin.illo.tieu.Septimo potest opponi contra rescriptum ratione causæ:vt si est obtentum à principe seculari super decimis.vel contra cap.licet.& capitulo ex tenore.& ibi doctor.de foro competenti. Item causæ continentiam diuidit,contra.l.nulli.C.de iudic.& capit.primum. de causa posse.Et ista continentia potest tripliciter opponi. Primo ratione actionis:vt quia est generalis multa comprehendens capita:vt tutelæ,pro socio,negotiorum gestorum:vt dicit gloss & docto. in dicta l. nulla.Secundo ratione personarum:vt quia sunt plures socij, vel plures hæredes indiuisi:nam vnus coram vno iudice non poterit conueniri, & alius coram alio.l.prima.& secunda. ff.de quibus rebus apud eundem iudicem agatur.& habet locum ille titulus non solum in ciuilibus : sed etiam in criminalibus secundum Iaso.in dicta l.nulli.Et ideo vuam cautelam ponit Tho.Ferra.in cautela. x.& Hippol.de Marsilijs in singul. clxxx.& refert domi.Cass in consuetu.Burg.in rubr.(des iustices.)in §. quinto.in gloss (Sil na grace.)numero 70 & Felin. capitul. primo. numero 6.de rescript hoc plane ponit multa allegando, & ordinate more suo dominus meus, & cognatus domi.Nico.Boe. in consuetu.Bitu.in §.x.de iurisdictio.omnium iudicum.quod si plures vulneraverunt, vel interfecerunt vnum, si vnus illorum sit clericus, omnes iudices ecclesiastici sunt remittendi:ne causæ continentia diuidatur : & dicit dominus Cassa.vbi supra vidisse hanc cautelam in ducatu Mediolani obseruari in casu emergenti:& est cautela pro amico. Tertio ratione subiecti, vt quando duo iudicia ad eundem finem tendunt:vt possessorium, & petitorium:nam iudex possessionis facilius expediet petitorium quam alius,secundum gloss.& ibi Ioann.Roge.in dicto capitulo primo.de causa posse.& Vbert.de Bonacurso in rubric.de impedi:& exceptio. quæ contra rescriptum possunt opponi ibi vide,& Nepo.vbi supra,in c.j.Spe.in tit.de rescrip præsentia.per totum.Ang.in prædicto.& præterea colum. quarta.Formam pronunciandi super istis exceptionibus vide per Spec. eodem titulo.§.vtlo.verficu præfixo.ibi forma interloquendi. & Vbert. vbi supra.

17 Aliæ competunt ratione loci : vt si aliquo loco soluere promisit quis,& alibi conueniatur:nam potest excipere de loco solutioni destinato:vel ibi conueniatur capit vno & l vna.de plus petitioni.§.plus.& ibi Iaso.plene in titu.de actionibus.Nisi promittens in illo loco nollet se reperire per textum & ibi notat.ff.de eo quod certo loco. vel dicit se non posse conueniri extra ressortum,aut regnum, vel locum non insignem in appel.statutum de rescript.in sexta.& Guido Papæ.quæstione cccexvij. Ioann.Fabr.in §. appellantur. columna quarta. institut. eodem.vel extra territorium, & locum maiorum.in l.finali.ff.de iurisdictio.omnium iudicum.capitu.finali.de constitu.in sexta.l.j.& ibi.no. ff.de iud.Vber.in rubr.de impedimen.executio.& cau. nullita. verficul. vij.si iudex.

18 Sunt & aliæ, quæ competunt ratione temporis : vt si die feriato conueniat,nam de feriis excipere possum,& declinare iudicium ratione temporis feriati.l prima.& per totum.ff.& C.de fer.& in dec.illo titulo,vel si conueniar de nocte.cap.consuluit.de offic de leg.l.non minorem.C.de transactio.& ibi Iaf.vel potest excipi quòd alio tempore teneatur in capitulo primo.de plus petitio.& iura in proximæ cellulæ declaratione allegato,& primus qui feriias latinas inuenit, fuit Tarquinius superbus:vt tenet dominus Aym.Rinalli.in Historijs iuris ciuilis,libro primo capitul.finali.quod ego intelligerem feriias latinas.quæ apud Romanos fuerunt : sed feriæ in honorem Dei introductas dicerem esse de iure diuino,per ea,quæ habentur Genes.secundo capitul.in principio.& Exod.xx.capitul.& ad Hebræos.quarto capitul.& ita Stuester de Prierio in sua summa.in septima dominica tenet. Quot sint genera feriarum,ponunt Azo,& Hostiensis in summa de ferijs. vide Vbert. in rubric.quibus modis suo nomine ciuiliter agenses.in verficu.item reijciuntur actores,& ibi in additio.ad eum l.Lanfran.in reper. capitul.quoniam.in verficu.dilationes probationibus.text.glo.& docto.in cle.sæpè. in prin.

Arboris exceptionum.

in princi.de verb.signifi. Ang.de clauasio in sua summa.in verficu.feriæ. & Specu.in titu.de feriis.quos vide.

19 Sunt & aliæ, quæ competunt ratione libelli : ut si producas libellum inepte formatum contra me, potero excipere, per text.in capitulo examinata.de iudica.& alia ponit Specul.in titu.de libel.conceptio. §.iuxta propositionis ordinem.& Nepo.vbi.sup.c.exceptiones,contra libellum. Lanfran.in repeti.c.quoniam.in versi. petitiones. de probationibus.Doct.in capitulo primo & per totum de libelli obligatio.Et ista exceptio libelli inepti potest quandocunque opponi,per gloss.signi.reputatam in versi.secundum.institu.de obligatio.in princi.text.pro illa glo. in l.nisi finita.§.si adhuc.ff.de tutel.& ratio. dictra.l finali.in verficu.nihil agit ff.de liberis,& posthumis.& etiam post sententiam secundum.Ang. consi.clxxviij.& cxcvij.quia reddit iudicium.retro nullum. per textum. in l.si patronus libertam.ff.de iureiurand.l.licet.C.de procur. Ang.consi. clxvij.cum ibi non possit esse iudicium vbi non est fundamentum. in c. cum Paulus prim. quæstio.primo capi.de si presbyter.non baptiza.l.egi. ff.de excep.rei iud.ita tenet Sab.in l.exceptionem.nu. xiiij. de probatio. Roma.consi.lxix.& Vber.Bonacurso in dicta practica sua, in rub.qui. mo.suo.no.ciuiliter agentes.ver.& generaliter, & ibi in addi. ad eum. Secus in exceptione libelli obscuri. quia hæc ante litem contestatam proponi debet:vt tenet Alex.in l.j.ff de eden.doct.in l.ædita. Cillo titulo & Maria.in capitulo secundo de libera.obliga. Imo si ex libelli in specione constat iudici libellum fore ineptum, tunc iudex ex officio potest reijcere,& dentibus lacerare.l.j.ff.de offic.assesso. & Innocin capitulo primo de officio.uicar.refert. Panormita.in capitulo cum inter. in fin.de consuetu.& idem Panormita.in capitulo. primo numer.v.de po. & cinter dilectos.nu.vij.de donatio.c.fi.numero.x. de libel.obla.c.dilecti.nume. ij. de iudica. capitulo si clericus. numer. iiij. de foro competenti Nota tamen qđ quando libellus est ineptus,seu non solennis,tunc nulla exceptio est pœnalis:si reus tunc mentiatur se possidere. seu pro alio cõstendo se possidere,cũ pro se possideat,siue aliter calũnietur,non punitur si libellus sit ineptus : quod est notandum pro limitatione.l.fin. ff.de rei vendica.secundum Alex.per illum tex.in l.j.de his qui potenti. no.C Roma.consi cccccx. & cccxij. Alexan. consilio clxxxvij in vj. volu.Fest.in capitulo ex tenore.col.iij verfic.de rescripto. de reicri.Hodie tamen propter ineptitudinem libelli actionis,vel processus,aut omissam iudicij ordinis solennitatem:dum tamẽ ex petitione certa actio, vel conclusio elici possit alia quam per partes deducta, & conclusa fiat & ex propositis,& probatis certa possit ferri sententia, iudices sententia,ferre non omittant,secundum ordinat o. Philippi Regis Francorum latio.in ordi.ij.eam ponit Galiel.Benedic.in repeti.capitulo.Raynutius. fideicommissaria & alia alleg.vide.

20 Ratione fori aliæ competunt sic fi absens de crimine accusetur.potest eius procurator venire, & declinare iudicium,& forum,allegando quòd delictum in illo loco non esse perpetratum vbi conuenitur eius dominus,per tex.in l.se ũ.§.publice.ff.de procu de cuius tex.intellectu vide Guid.Papæ in suis dec.q.338.Soc.in regula 322.in tract.fallen. Cæpol. caute.lxvj.& 109.celij.Dec.in l.in eo.dé.§ nemo.ff.de reg.iu.& Alb.in ij. pre statu.in q.xxvij. & cxxiij.Alex.consi.cxvj.in ij.vol.do.Bar.de Cassa. in cõsu.Burg.in rub (des droictz)§.v.gloss.(es droctiz)nu.xxvij.& idẽ si clericus coram seculari conueniatur in auth. statuimus. C.de Episco. & clericis.capitulo si diligenti.& c.significasti.de foro compe.& Vber. de Bonacurso.in rub.quibus mod.suo no.ciuiliter agen.ver.item non audiuntur. & ibi in addi.ad eum.& istam quis debet proponere ante litem contestatam si sciat sibi competere : sed si ignoret post sententiam audiatur opponendo per l.fina.C.eod.& Specu.in eodem titu.§.nunc videndum. versi.cæterũ dilatorię per text.in capitulo at si clerici.de indi.Felin.in capitulo exceptionem. eod. titu.do.Bart.de Cassa.in consue. Burgun.in rubrica (des iustices) §.v.in gloss.(Sil na grace.) numer.xlv.& quomodo perdantur,vide Io.Masuer.in rub. istius.utuli.verfic.item virtute.

21 Aliæ ratione causæ competunt : vt si super pluribus personalibus actionibus me conueniat aliquis coram iudicibus diuersis,potero secundum iudicium declinare ratione causæ in alio iudicio introductæ.capitulo ex tenore de rescrip.& cap.dilpendia.illo titulo.in vj.& idem si sum obligatus sub conditione, & ante conditionis euentum creditor me conueniat,vt per totum titulum de condit.appos.capitulo vno.de plus petitio.l.j.C.de rei vxo.actio.vel si iudex vult iudicare in causa in qua su it aduocatus:vel in causa propria, vel de illa summa quæ iurisdictionem suam excedit.l.solet. & l.prætor. ff. de iurisdi.om. iudic.ne quis in causa iudicet C.l.si idem.ff.de iurisd.omn.iudi.Verb.de bonacurso in rub.qui bus mo.examen.ordina.iud.declina.in verfic.ratione causæ.

22 Anomolæ sunt,quæ normam aliarum non sequuntur; quia possunt & ante litem contestatam & post opponi,licet dilatoriæ sint. vt exceptio excõmunicationis in capitulo primo de exceptio. in vj.& in cle.vna. eo.tit.& in capitu.exceptionem, eo.titu. in decretalibus. & idem tenet Petrus de bellapertica in quæstio.xxvij.suarum quæstionum.vel dicuntur anomalæ, non ex eo quod dilatoriæ, & peremptoriæ possunt opponi, sed ex eo quod etiam in vim dilatoriæ possunt opponi in qualibet parte litis secundum Cardina.in cle. vna.in ij.q.allegat. Quãdoque exceptio dicatur opponi in vim dilatoriæ,declarat Specul.in titu.eodem §.dicto verficu.hoc quoque notandum est.dicens tunc peremptoriam in vim dilatoriæ opponi quando reus dicit, tu non potes esse iudex,in hæc causa: quia Titus adrersarius meus fecit mihi pactum de non petendo in perpetuum, vel mihi detulit iuramentum, & ego iuraui nihil sibi debere. Dilatoria opponitur in vim peremptoriæ, quando quis dicit,non tenor dare tibi decem quæ petis. quia iudex coram quo me conuenis, est tuus amicus, vel rescriptum est surreptitiũ;tamen ista stare non possunt, cum habeant diuersos effectus:quia quod est dilatoriæ, scilicet differre attribuunt peremptoriæ, quæ habeat perimere, vel contra:quod non debet esse, nec sic debent misceri secundum. Specul.vbi supra Vel anomalæ possunt dici:quia possunt esse reporales, & perpetuæ.l.ij.§. pales.ff. eodem.& ibi Albe.vide Hostien in summa huius tituli.§.quæ sit.Ang.in rub. col.vij.Specul.vij.in §.j.verfic.anomoiæ.& §.nunc videndum.verporro & quia ista non vult sequi normã aliarum ; ideo posui eam solam, vel quia excommunicatus nulli debet communicare capitulo. primo ibi nullus eidem communicet.de iudic.ideo eam posui solam ne alijs haberet communicare. & alios inficere. Formam opponendi vide per Specul.vbi supra.§. viso.verficu sed quoniam.Alias exceptiones vide in stylo parlamenti Telosa.in eodem titulo in prima parte.§.de stylo.& in rubrica.de adornandis hæredibus mortuorum &c.resumptio.arramento. per totum.& Per.de ferrarijs in practica sua in forma libelli.rei conuenti in ver.saluis alijs.& Doct.in capi.si quis Episcoporum.ij q.vj.in §.j.

23 Mixte sunt quæ alio mõdo diæ appellantur,vt si petas decem quæ tibi promisit sub pœne:dubiũ est an sit dilatoria an peremptoria qa si primo cognitum,erit dilatoria:si non,erit peremptoria in dubio tamen iudicatur peremptoria : per tex.in l.sufficit. & ibi doct ff.de condi.indebi. Spec.eo. ti.§ j.tex.gl.& ibi Doct.in capa.fi.de rescripti. in vj. & in ca. si gratiosè, illo titulo. & li. Consilit tamen idem Specul. in §. dicto verficu.quid de exceptione &c. quod ante litem contestatam proponantur,& cau ius.i. idem tenet Ioan.fabri.in § appellantur. in fin. institu.cod.& Vber.de Bonacurso in practica sua, in rubrica peremptorijs. excepto. verficu. pacinci piente,est & exceptio.Vel exceptiones dicuntur mixtæ:quia habent causam mixtam,vt exceptiones iurisiurandi,transactionis, vel aliæ lis finitæ.l fratris.C.de transac.. Et iste exceptiones possunt opponi pro vt ro placuerit, vel ad impediendum processum, vel ad meritã causæ,dummodo legitimo tempore opponantur:ideo mixtam causam habere dicuntur. l. eleganter §. j.ff.de condictione indebiti.& ibi Bartol.& alij.ideo eam in medio posui,cum sit mixta.Et quando dicatur opponi ad processum,dic si opponatur ante litem contestatam,hoc modo non potes agere contra me : quia non habes actionem : vel non competit tibi aliquod ius agendi,vel hmõi modo secundum Stepha. Aufre. in decisio. capel. Tolos.quæst..lxvij.Ad merita causæ hoc modo opponitur : mihi debeo quia solui,& ideo produco instrumentum solutionis,& hoc facit post litem contestatam.& tunc iudex discutiet iura vtriusque partis:& si reperiat exceptionem fore admissibilem,absoluit reũ definitiue.& ita declarant Bartholu.& doctores.in l.nam postea.in princip.quam legem cum l. ait prætor. §. fina. ff. de iureiurando. Barto. in dicta. l. eleganter Barto.in l.fina. ff. pro suo.& l.cum quæritabatur. iudicatum solui.Ang.in §.æque.eo.penultima.& §. appellantur. col. xix. eod. titulo. L'infrancus in verficu.exceptiones.co.mihi.ij. magne. impressionis. de probationibus.Alias exceptiones litis finitæ vide per Marta.Soc.& alios in capitulo primo de litis contestata. & in capitulo primo illo titu. in vj per Philip.xlv.& Ale.in addi.ad Bar.in l. vir bonus ff.iudi.fol.Ange.in d. §. æque col.v.& seq.Pet de ferra.in sua practica in forma respõdi.rei conuenti.in verficu.quo ad impediendum processum.Et sic exceptio triennalis possessionis valet quod in beneficialibus post triennium non possit quis inquietari nec in possessorio nec in petitorio,per regulam pragmatica.sanctio. & concordat in rub. de pacifi. posse impedit litis ingressum in principi.seu processum propter illud verbum inquietari seu molestari, secundum do. Barto. de Cassa.in consue. Burgun. in rub.(par benchca diuentoire.)in uer.per hoc & ibi ponit alias exceptiones.

24 Quasi peremptoria est quæ contra personas testium opponitur, non dico diffiniendo,sed declarando : & in hac arbore solum declaro, non vero quod ponam diffinitiones quidditatiuas,& ideo non turberis. & quatuor sunt quæ contra testes possunt obici,crimen.infamia, suspicio,&.macula manifesta,secundum Panormita. in capitulo. primo. no. tertio eodem titulo. Et ideo dicitur quasi peremptoria, quia directe non perimit, sed per obliquum : quia sublata probatione ius patris remanet inutile.capitu.repe.de restitutio.spoliatorum.l.uno sunt.ff.de testatut.ideo vsque ad sententiam vel ad conclusionem in causa potest opponi,sicut aliæ peremptoriæ.l secunda. C.senten.rescin.non posse.ita eam appellat gloss.in capitul.primo.eodem titu.& in capi.ex parte.de testi.licet gloss.in capitulo.de testibus,illo titulo vocet eam peremptoriam.& Imol.in cle.constitutionem.numero 22 de ele.Et ista non potest dici dilatoria : quia iudicium non differt, nec potest regulari secundum regulas dilatoriarum sed peremptorium. & si in causa principali non fuit oppolita, in causa appellationis admittetur. gloss. & ibi doctor. in capitul. ex parte. iam allega.& in dicto capitulo.de testibus.& doctor.in authen.si dicatur. de testibus. C. nisi pars malitiose distulerit opponere.gloss & doctor.in capitu cum Ioan.& Ale.de re iudic.& si talis opponẽs contra testes non probat crimen oppositum, tenetur actione iniuriarum.ita docto.in capitul.fina.de iniur.secus si probet quia fecit animo defendendi.Barto.Alexand.& Iaf.in l.fin.ff.quod quisque iur.Fel.in cap.j.eo.tit.De consuetudine tamen non tenetur nec potest iniuriarum conueniri,vt tenet.d.meus & conciuis omin. Nico. Boer. in consil.posito post consuetu.bitur.incipien.si quis animo iniuriandi.imo etiam si non probat:vt ibi dicit, & Guido Papæ in statuto.

Si quis

Universidad de Deusto Biblioteca

ſi quis per literas.in verſicu.communi æſtimatione.columna. xv. & ſequitur.d.de Caſſa.in conſuetudine Burg.in rubric. (des enfans de pluſieurs lictz.) §.quarto.in gloſſa prima.in fin.per gloſſam. ſingu. in l.quiſquis.in uer. vtilitas C.de poſtulan.ſecundum Gulie.de ludo.in ſign.lxxxvj.& maxime ſi proteſtate fuerit. vt ſolet fieri.nō opponere animo iniuriandi,ſecundū Ioannem Maſuer.in pract.ſua rub. de iniur. in uer.item aliquis.licet. Ant.de tremolis addi.ad Vber.de Bonacurſo, in rub. qui.mod.ſuo no.ciuili.agē.verſ.repelluntur quoque. in ver. et at nocens. dicat ſe vidiſſe teſtes actione iniuriarum Tolo. agentes reportaſſe ſententiam.pro ipſis fortius talem conſuetudinem non valere. contrarium vidi tamen ſæpius in dicta ciuitate, & in curia.ſeneſcali Nemauſi habita proteſtatione ut ſ. dixi Imo fortius dicit Auſere. in deciſio. capel. Tolo.q.ccccix.quod ſi aliqs in modum exceptionis oppoſuit crimen parti quod poſtea non potuit probari,non tenetur iniuriarum, ſi fuerit proteſtans,& non fuerit pertinax in probando quod bene nota. Tamen ſecundum lege non repellitur quis a teſtimonio per obiectum crimini niſi teſtes ſit condemnatus. & infamis effectus. & hoc eſt de ſtylo. vt habetur in ſtilo parla. Toloſæ in j.parte.in fi.rub.ſequitur aduiſamentum.§.& pen.& ibi Aufre.in addi.quod ſecus eſt de iure canonico: quia ſufficit ſi probetur criminoſus, per tex.in c.teſtimonium, &c. ſuper eo & ibi no. de teſti.& an ſi opponatur exceptio contra teſtes & tempore quo producuntur, debeat excipiens admitti:& ſi iudex nolit admittere quod agendum ſit, Panor.in c.ex parte & ibi Feli.late de teſti.

25 Peremptoriæ ſunt quæ rem de qua agitur, perimunt. verba ſunt imperatoris in §.appellantur.inſtitu.c.alias definitiones ponunt doctores.maxime Vbe.in rub.de perem. excep. & ange.in d §.appellatur,ſed eas vide:& illis viſis non inueniens meliorem. Et dicitur peremptoria à perimendo,quia rem de qua agitur perimit:vt in definitione habetur,ſic dicitur peremptoria à perimendo.l.& tertium.ff. de iudic. Congruentius tamen poſſent eliſoriæ uocari ſecundum Vber. de Bonocurſo vbi ſ. cum quædam ſint quę non perimant, ſed elidant. Sed ego defendendo & iuriſconſul. & Imperatorem, dicerem quod imo melius dicitur peremptoria:& non obſtat quod aliquando non perimat, ſed elidat:quia illa eliſio poteſt largo modo accipi pro peremptione, & quantum ad effectum:ut not.doct.in l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pact. vel poteſt dici peremptoria,& non ſemper habitu:vt no.doc.in proœ.ff.& inſti.matrimonio,& auguſto,vel etiam dicitur peremptoria reſpectu dilatoriæ,vel reſpon.hoc nomen eſſe.impoſitum à iuriſconſultis cauſa frequentioris uſus quia frequentius tollit quam elidat, vt patet:ergo alium caſum non excludi.ſcilicet. eliſionum:vt no.glo ſing.reputata in cle.j.in ver.præſidentes.de elec.ſecundum Barb.in c.ſedes.col.xviiij.&c.de teſt.& ibi allegat alias vide.vel poſſumus reſpōdere prout reſpon.gl.in rub.ſol.ma.ff.& in l.ij.C de conſti.pecunia.quod pertinacibus. Et iſta peremptoria eſt quintuplex perſonæ, obligationis,iudicij,pœnæ,& accuſationis,& vnaquæque infra declarabitur in ſuis cellulis.

26 Perſonę peremptoria eſt,quę perſonam perimit,ut ſi conſtituatur religioſus procurator ſine licentia ſui Abbatis:nam non ualet.in cle.religioſus de procur. & ſi ille agit nomine procuratorio. poſſunt excipere contra eius perſonam, & perimere: quia nec non nec alio tempore ſine licentia poterit: vt declarat Imol.in cle.in conſtitutionem. nu. xxvj.de elect.licet Hoc. in c.noſtra.de procu. vocet eam quaſi peremptoriam. idem ſi infamis.vel furioſus.l.cum prætor.ff.de iudi.

27 Perēptoriæ obligationis ſunt in quadruplici differentia. videlicet quædam tollit:quædam vtranque natura tantum,quædam ciuile,tantum & quædam neutram.

28 Exceptio quæ utranque tollit, eſt quæ potius appellatur facti, ſeu intentionis quam iuris,quam declaraui ſupra in prima.diuiſione.Spec. eodem titul. in §.dicto verſicul.,& ut plenius ponit exemplum: vt ſi filiusfamilias recipit pecuniam mutuo,& recipiendo naturaliter obligatur, & ſcripturam faciendo ciuiliter per totum inſtitutione de lite,obligatione.tamen ſi mutuans petat exceptio macedoniani poterit opponi,quæ vtranque tollet vel elidet ſecundum Aug.in rub.eiuſdem titulus col.xiiij.

29 Alia perimit naturalem tantum: vt ſi quis me inſtituat hæredem, & leget ultra dodrantem,ego hæres ſum naturaliter obligatus ad ſoluēdum legata:in capitulo primo de ſol. ciuiliter vero non cum poſſum deducere quartam per.l.falcidiam ff & C.ad l.fal.ſi ergo legatarij ad integra legata me conueniant,ergo accipiam quod quartam volo detrahere per l.falcidi.& iſta exceptio tollet naturalem quæ hæres tenetur ad ſoluendum integra legata: vt tenent Bar. Alexand. & Iaſ.in l.prima.ff.de condi.inde.& l.cum qui.C.de iur & facti igno.

30 Alia ciuilem tantum perimit: ut ſi debeam decem, & mihi facias. pactum de non petendo, illud pactum tollit naturalem ideo ſi petas,per exceptionem ciuilis tollunt ſeu elidetur vt Specu.vbi ſupra ait & Ang. in d.rub.ponit aliud exemplum, videlicet in exceptione præſcriptionis, vide Bart.in l.fina.rem ratam habe.& iſta exceptio præſcriptionis, non debet per iudicem ſuppleri,niſi opponatur: vt tenet.d.Barth.de Caſſa. in conſue.Burg.in rub.(de foreſts) §.vij.in fi.& Alexand.conſi.ccxiij in ij.uol.& conſi.xcij.in v.vol.& de hac materia præſcriptionum late vide Ioan.Fran.Balbum in tract.præſcriptio.in prima parte, & per totum,& in addi.ad Vber.in rubri.peremptoriæ exceptio in verbo præſcriptiones.

31 Alia neutrum perimit, vt ſolutionis exceptio, ſe cundum Specu. vbi ſupra & Ang.in rubr.huius tituli,& ibi ponit alia exempla. Et regulariter iſtæ exceptiones peremptoriæ vſque ad ſententiam poſſunt opponi.c.exceptionem. eo. titul. l. peremptorias. C. ſenten.reſcin.non poſſe. Specu.in §.appellantur. inſtit. eo. & Lanfran. in repetit.c. quoniam.in verſicul.exceptiones.& probatio.Docto.in cle.ſæpe.in uerb. ſign.Petrus de ferra.in practica ſua,in forma reſpon.rei conuenti.in verſic.ſalius alijs exceptionibus. vel poſſunt opinioni vſque ad concluſionem in cauſa per tex.in c.cum dilectus.de fide inſtru.& Barb.in tract.de pręſtan.Cardi.in v. Baſilica.ſecundæ partis. ponit Bal.in l.exceptionem. C. de probat.rationem: quia ordo priuationis eſt quod eam præcedat habitus,nihil allegat.potes adducere tex.in l.decem.ff.de verb.oblig.§.ſeruus inſti. de cap.dimi.vnde quia omnis actio eſt habitus.& omnis exceptio eſt priuatio & iſti ordo eſt ſecundum naturam: ideo gloſſ. in c. de teſtibus de teſti.reputat ſtultum illum qui probat peremptoriam donec aduerſarius probauerit ſuam intentionem: quia ſi aduerſarius nihil probauit,non indiget reus aliqua exceptione. l. ſi quidem. C. eod. Conſuetudo tamen ſeruat quod omnes peremptoriam oportet ſimul proponere: vt tenet Ioan. Maſuer. in practic. ſua. in rub. de literis notis & notatis in princip. Formam opponendi vide per Specul.in eo.tit. ul. §. viſo. uerſicu. fina.

32 Peremptoria iudicij eſt quę iudiciū perimit quandocunque opponatur: vt tu non es nec vnquam fuiſti procurator:ſecus ſi dicatur, tu non potes eſſe procurator: quia miles. vel fœmina. quia hæc dilatoria eſt, per tex.in l.licet C.de procu.& ibi doct.Ang.in d.§.præterea col.ij.Bal. in l.peremptorias. iam allega.vel non habes mandatum ſufficiens: quia hæc dilatoria eſt: ideo ante litem conteſtatam opponi debet: nam litis conteſtatio ſuppellet defectum dubij mandari: vt tenet Milius in reper in verſi.exceptio iſta,tu non & Secus ſi diceret,tu nō habes mandatum:quin hæc quandoque opponitur etiam poſt: ſententiam quia iudicium retro nullum redit: vt aſſerit Alex. conſi. clxvij. in vj. volu. & dixi latio in cellula ſupra ratione procuratoris. & vide alex. conſi. xlij.in iiij. volu. Vel pone exemplum: quia filius fa.non poteſt ſine conſenſu patris ſtare in iudicio.l.fin.§. neceſsitate. C. de bo. quæ liberi. ſi tamen contra me agat.& in fine iudicii opponam quod eſt filiusfa.& non habuit conſenſum patris:illa exceptio iudicium perimit: ideo dicitur peremptoria iudicij notatur in d.§.neceſsitate.De conſuetudine tamen filiusfa.in omni cauſa iniuriam, & exceſſuū, & multo magis cum agitur criminaliter, admittitur agendo, & defendendo etiam ſine authoritate patris ſm Io. Maſuer. in rub. de exceptio.in uerſi.item ſimiliter ibi de conſuetudine.& nee etiam curia parlamenti curat de patria poteſtate. nec propterea annullatur proceſſus in filio maiore,licet conſenſu patris non interuenerit. q dicit Gui.do Papæ.conſi.liiij.in deciſ.ſuis, &.ſequitur Gulie. Benedi.in repet.c.Raynutius.in verſi. abſque.in ij.in ſubſtitutione fideicommiſſaria.nu. 50 de teſt.qđ bñ no. Nec etiā curia parui ſigilli mōtiſpeſſalani exceptionē patriæ poteſtatis admittit nec ,ppterea annullat̄ ,pceſſus in d.curia,licet conſenſus pr̄is nō interuenerit,ſi filius eſt maior,cū tantum in d.curia admittantur tres exceptiones,videlicet ſolutionis,falſitatis, & pacti de non petendo:vt tenet ex expreſſum Guido Papæ vbi ſupra conſi.ccccx.& habetur in ſtylo patria,Tolo.in ru.de act.perſonali.§ item hæ. in prima parte & de officio parui ſigilli montiſpeſ. iudicis uideat iudex.& cuius aduocati ſtylum curiæ paria.Tolo in rub.de off.iudi.pa.ſigilli montiſpe.& ordina regias in rub.(du petit ſeel de Mompellier) & idem fere ſtylus eſt in curia tamen hunc ſtylum vidi impetrare literas cancellariæ vt aliæ exceptiones poſsint opponi:& tunc opponunt̄.dominus meus & conſcius do.Nic.Boer.in conſue.bitur.in.§.ij.de conſue. iur. ſta. perſona dicit generalem conſuetudinem regni Franciæ, eſſe vt maior.xxv.annis ſine authoritate patris poſsint in iudicio ſtare cum ſit prorſus abſolui,& non ſint in poteſtate patrum vt tenet gl.ſign. in §. fi. inſtit.de patria poteſtate. fuit tamen contra illam glo.latum areſtum in parlamen. Pariſien. prout refert & ſequitur do. Bart.de caſſa.in conſuet. Burgun.in rubric. (des enfans de pluſieurs) §. tertio. numero xxj.

33 ¶ Peremptoria pœnæ eſt ſi fiat concordia vel tranſactio in criminalibus nam per illas pœnas remittitur: vt not.docto. in l.tranſigere.C. de tranſact.Bal.in tract.ſtatu. in verſi.concordia. in penul.q. vide glo.& docto.in l.ij.ff.de ſenatuſ. ſylla.Ange.in §.j.inſt.eodem. Vel pone exemplum in eo qui gratiam obtinuit agere.prout notat plene.d.Bar.de Caſſa.in conſue.Burgum.in rub. (des iuſtices(in §. v. in gl.(Si na grace) & ibi ponit modum interinandi gratiam.& quando concedatur in die ueneris ſancta,quid operetur,ibi vide.

34 Alia peremptoria accuſationis, vt ſi me accuſat de plagio quia tuum ſeruum vendidi,& ſubtraxi,excipiam quod erat meus:& hac exceptione accuſatio tolletur nam ſi ſit meus. non potui in eo plagium committere per text.in l.quoniam Alexandrum.C.ad l. Iul.de adult. ad Barba.hoc declarat in addition.ad Bal.in c.j.§.naturales. in verbo, nota ſi de feudo fuerit controuer.inter dominum & agant. vaſſal. Vel pone exemplum in hoc titul.ad l.Flauiam quod ſi aliquis ſurripiat: filium Boemi. vel alterius, vel Boemus hoc faciat, qui hoc ſunt ſoliti facere, & vendant,tenetur. l. Flauiana. de plagiar vt declarat Specu. in titulo de accuſatio.in §.fina.in principi.in quarta parte dicens pœnam eſſe capitalem.

35 Quarta per ordinem ſuccedit diuiſio:quia quædam ſunt temporales quædam perpetuæ,& de quibus dubitatur. & hæc probantur per text.not.in l.iij.ff.eodem Temporales ſunt quę non ſemper locum habent ſed euitari poſſunt & rem de qua agitur, non perimunt.tex.in §. appellantur.inſti.eo.&.in d.l. iij.vt pactum de non petendo intra certum tempus. Nam ſi agatur ante tempus, erit excipiendum.non tamen perpetuo

poteſt

poteſt euitare quo minus ſoluat:vt dicit Hoſtien. in ſumma huius tit.in §.quæ ſit.& Spec.§.j.tex. & ibi Felin.& alij in c.autem de reſcrip.& latius declarabitur in ſequenti idem in exceptione reſtitution. per tex.in l.nec non.§. exemplo.ff. ex quibus cau. maio.l poſtea.§. ſi minor.ff.de iureiuran.l.fina. & per totum de tempo. i integ.reſt. peten. Steph. Auf. in deciſio.capel.Tolo.q. ccxxxviij.

36 Perpetuæ ſunt quæ ſemper locum habent,& euitari perpetuo poſſunt,& rem de qua agitur,perimunt d.l.iij.& d.§. appellantur. & exceptio doli.nam ſi dolo induxiſti me ad aliquid promittendum vel faciendum,& poſt promiſsionem agas, poſſum de dolo perpetuo excipere etiam vſque ad mille annos:vt tenet Hoſti.in §. & quando.verſi. item in ciuilibus.Spe.in §.primo ver.eſt autem. eodem. titu. & Vber. de Bonacurſo in practica ſua in rubric.de peremypto.excep.in princi.& Azo. In ſumma huius tituli.verſi.fina. & ideo perpetuæ dicuntur, quia ſi perpetuum agatur,perpetuo excipiatur.Feli. in d.c. ſi autem. & fere omnes pemptorię perpetuæ ſunt: vt ait Spe.in eo.titu.§. viſo.verſi. Item nota quod fere idem in pacto de non petendo.l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pac.idē dic in pacto de agendo. l. poſtquam liti.C.de pact & Aufre.in deci.capel. Tolo,q.cclix.Hæc tamen cum ſit declinatoria ante lit.conte.debet opponi,& non poſt:vt tenet Phil.in c.primo de litis conteſt.in vj.Et idē dic in pacto dequota litis.l.item.C.de proc.non omitto pactum de non mouendo quęſtionē.de quo per Inn.in c.cum ueniſſent.de inſtitu. & de pacto prorogatiuo.l.lecta & ibi doc.ff.ſi cer.pet.in quib.omnibus pactis ſi agit qui mihi fecit pactum,ſemper cotero excipere de pacto: niſi vt ſupra dixi ſecundum Bald.in marga.in verb.exceptio.in l.quæſtio.idem ſi aliquid contra leges perpetratum.ſlit. nam ſi maritus reluctante uxore prædium alienauit dotale,& emptor poſtea agat,excipiet uxor alienationem eſſe cōtra leges. & idē ſi ꝯ ſenatuſcōſulta puta ſi mulier interceſſerit,& conueniatur,ex hoc excipiet eſſe ꝯ ſenatuſconſulta puta ꝯ ſenatuſconſul. Velleia. lege prim. & per totum ff.ad ſenatuſconſult. Velleia & C.illo titul.& vide de hoc ſenatuſconſolto per additio.ad Vber. in d.rubric. de perempto.excep.& Ange.in §.item colu.12.cum ſeq.inſti.eodem.Bald.in marg.in verſi.mulier. in ulti.q. Pet. de Bellapertica in ſuis quæſtionibus.q.34.

37 Aliæ ſunt de quibus dubitatur an ſint temporales vel perpetuæ, vel exceptione maritus conuenitur vltra.quam facere poſsit.l. maritū. ff.ſolu.ma.& lege ſunt cum legibus ſequen.ff.de re iud.nam dubium eſt an perpetuo maritus erit pauper, an perueniret ad pinguiorem fortunā: nam ſi perpetuo ſit pauper, perpetua erit. ſi perueniat ad diuitias erit temporalis. ita declarat gloſſ.in d. l. iij. Intellige tamen hanc exceptionem habere locum niſi perſona principalis,contra quam opponitur, indigeat:quia tunc non habebit locum exceptio:quia charitas bene ordinata a ſeipſo incipit.lege. præſes.C.de ſeruitu.& aqua.le. ſi quis.§.de alimentis.ff.de liber.agnoſcen. in c. qui vult ordinare de pœnitea. diſtin. iij.gloſſ.in c.ſi.Romanorum.19.diſt.dicit. abſurdum eſſe alijs benefare. & non ſibi.glo.in c. niſi.de authori.& vſu pall.in ſic potius debere diligere me,qua m alium.gloſ.in c.ex parte.in ij.de cleric. non reſi.l.& hāc opinionem tenet Roma.in repet.l.ſi vero.§.de viro.colum.36. fallen.39. ff. ſolu.matri.Et licet hęc exceptio poſsit opponi contra aliquas perſonas nunquam tamen habebit locum ſi dictæ perſonæ, quæ poſſunt eas exceptiones opponere,non præſtiterint cautionem de ſoluendo ex integro ſi peruenerint ad pinguiorem fortunam,per tex. i l.vna §.cum autem.C. de rei vxo.actio.ita Anto.de tremolis in addi. Vber.de Bonacurſo in rubric.de exceptio.& benefic. in verſ. & cæteri. & ibi vide alias perſonas hoc priuilegium habentes.& in d.l.ſunt.cum legibus ſequen.& ibi doctores.idem in exceptione non numeratæ dotis: vt Hoſt.canit in §.quæ ſit in uer.de quibuſdam eodem.ti.Sal.in l.exceptionē.nu.35. de probatio.& idem Spec.vbi ſup.§.j.& §.dicto.

38 Quinta diuiſio eſt,quod quædam ſunt perſonales,& quædam reales. perſonales ſunt quę perſonæ cohærent & ad alios non tranſeunt.l. exceptiones,quæ perſonæ.ff.eo.& hę ſunt duplices: quædam inhęrent perſonę per quam aliæ perſonæ contra quam: vt tenet Io.Andr. in addi.ad Specu.in §.primo.eodem titu.in fine.

39 Exceptiones inhærentes perſonæ cuius generis ſunt iſtæ de legato:vt ſi legatus miſſus ad aliquas partes ibi conueniatur,habet exceptionem ſuæ inhærentem perſonæ,per quam agentem repellet.l.ij.§. legatis.ff.de iud. & ibi ponuntur alię perſonæ cōſimile priuilegium habentes. Idem ſi clericus coram ſeculari conueniatur, cum ipſo iure prohibeatur in c.clericum nullus.11.q.j.&c.ſi diligenti.&c.ſignificaſti. de foro compet. Idem dic ſi exemptus coram non ſuo iudice conueniatur: nam per exceptionem actorem repellet à limite iudicij. & alia exempla videas per Specu.in tit.de reo. & Hoſti. ſumma huius tituli. in §. ſi ver.item eſt effectus. dēnt tamen ſupradictę perſonę cauere de iudicio iſto coram eorum iudicibus:vt pulchrè dicit text.in dicta lege ſecunda. ſed ſi dubitetur.ff.de iud.

40 Inhærentes perſonæ cōtra quam excipitur,ſunt ſequentes. Primo ſuſpicio iudicis.nam ſi quis coram iudice ſuſpecto me conueniat, cōtra eum excipiam, quę exceptio inhæret perſonæ contra quam excipitur, cum durum ſit coram eo litigare. in c.inter.eodem tit.& cauſas ſuſpicionis ponit gloſſ.in c.cauſam. & ibi Hoſti.in ſumme ibi,quæ ſint iuſtæ cauſæ.Ene.de ſalco.in c.cauſam.in ij.de iudi.& late Præpo. in c. poſtremo. de app.Archidia.& alij in c.ij.de ap.in vj. Et an fideiuſſori competant tex.in d.leg.exceptiones.Ang.Io.Fab.& alij in §.fin.inſti.de replica.Roma.ſingu.ccccccxxvij.d.de Ripa.in c.j.nu.xxv.de iudi.Bal. in tract.ſtatut.in verſ.debito.in v.q.& in ver.excipere.ij.q.Petr.de Bella pertica.in ſuis quæſtio nibus.q.cxxix.& q.xxxvj.Petr.de ferra.in pratica ſua in forma reſpon.rei conuenti.in uerſic.ſaluis.alijs.col.pen.& Vber.de Bonacurſo in practica,in rubrica.de exceptionibus,& beneficiis quæ poſt diffinitiuam ſñiam opponunt̄.verſi.opponi aūt pñt. & ibi in additio. ad eū.

41 Reales ſunt,quę rei adhęrent.& fideiuſſori competere poſſunt.exceptiones. §.rei.ff.eod.& ſunt in duplici differentia.quædam rem ipſam de qua principaliter agitur,concernunt, quædam vero quamlibet rem.

42 Concernentes rem de qua agitur.ſunt,ſi petis beneficium,& dico ſublatum de eccleſia.in c. cum acceſsiſſent de conſtit. vel dico tibi non deberi ex qualitate eius:quia forte curatum,& non attingis uigeſimum quintum annum iuxta notata in c. cum in cunctis per illnm text.ad hoc expreſſum. §. inferiora. de elect.& ad omnem ſucceſſorem tranſit: vt Ange.atteſtatur in rubric.colu.vij.ver. venio nunc ad quintū. ideo dicit Ange.conſi.lviij.exceptionem rei iudicatæ eſſe realem.

43 Alię reſpiciunt,ſiue concernuut quamlibet rem:vt locum aſsignare non tutum,remotum, inhoneſtum,reſcriptum uitioſum,libellum inepte conceptum, nam de qualibet re excipiam,ſiue fuerit eccleſiaſtica, ſiue prophana.per tex.in c.ex parte.in j.de appel.& ibi doc.in c.uenerabilibus.§. ſed ſi ex cauſa.de ſenten. excom. in vj. clem. paſtoralis de re iudi.in l.de ętate.cum.l.ſeq.& ibi Alex.qui legit illas leges cum.§.ſi l. recuſare.ff.ad Treb.Feli.in c.cum.R.de offic.de leg.Car.& alij in cle. vna de foro competenti.Et iſtæ licet ſint dilatoriæ: quia habent cauſam ſucceſsiuam,& multiplicatiuā, poſt litem conteſtatam poſſunt opponi:tum ſi de nouo citetur, de nouo grauetur: ideo prodeſt quo ad futuros actus: nō quo ad præteritos:vt no.in c.delictus.in ſecundo.de reſcriptio. Nic.de milis in reper.in ver.exceptio dilatoria habēs cauſam &c.idem tenet.d.de Ripa.in trac.de peſte,in iij.par. 2. par. q.iij. dicens quod licet quis comparuerit in loco peſtifero ſemel vel pluries, non tamen tenebitur amplius comparere, etiamſi promiſerit ſe ſiſtere in illo loco,per tex. in l ij.§.fin.ff.ſi quis cautio. nec tenetur mittere procuratorem: vt ibidē not.docto.& Vber.de Bonacurſo in practica ſua,rubric.qui.mo. citatio impune contemni poſsit.§ j.& per totam rubricam.& Felin.in c. accedens in ij.vt lite non conteſtata.

44 Sexta diuiſio. Quædam ſunt fauorabiles.quædam odioſæ inductæ propter rigorem iuris,& inductę propter naturalem æquitatē. Fauorabiles ſunt quę in merum fauorem ſunt principaliter introductę.per tex. in l.qui exceptionem,& ibi Barto.& Ia.ff.cond. inde. Et tunc pręſumitur introductum principaliter in fauorem, quando eſt introductum ob inbecillitatem: vt velleiani exceptio.& aliæ multæ.

45 Odioſæ ſunt,q̄ ſunt principaliter in odium alicuius inductæ, per ea quæ dicit Bart.& Iaſ.in dicta l.qui per exceptionem, & ſunt hę, Macedoniani, & ſimiles. nam Macedoniani exceptio contra naturalem rationem in odinm.fœnerantium filijsfa.eſt introducta: vt habet̄ per totum titul.ff.& ad Macedon. vt filius ſolueret mutuum acceptum, ante diem patrios inquirebat in annos: vt dicit Ouid. & refert gloſſ. in l. fin. C.de pac.& hęc ponit gloſſ. in §. item ſi iuſte exceptio. Vber. in ſua iam allegata practica,& rubric. de perempto. excep. & ibi vide in addi.Idem dic in exceptione criminum in c.accedens.de accuſa.Spe.in c. titu.§dict. ver. verum autem notandum eſt enim quod omnis exceptio poteſt ſui natura dici fauorabilis. cum ipſius mater ſit æquitas. lege qui ęquitate.de doli.excepe. inſti. eodem in princip. Bartol. in lege prima de uaca.mun.ff.Azo.in ſumma huius tituli.Panor.in c. cum inter eodē. ti.& Felin.in rubric.Bal.in marga.in verbo exceptio.quæſtio.xxxij.Angel.in col.vj.rubr.vel capimus tertium.gloſſ.ſing.in l.venia.in ver. liberis.C.de in ius voca.ſecundum Barba. in tractat. de præſtantia Cardin. in prim. quæſtio. prima partis num.lxxiiij.col.ultim.

46 Odioſę vero quando inductæ propter dolum, vt in macedoniano. ita tenet Bal.in l.penulti.C.de pact. Iaſ. in d.leg. quia exceptionem. & eſt quadruplex. prima, quę non oppoſita nunquam elidit: vt exceptio epiſtolæ diui. Adriani & tunc ſolutum non oppoſita exceptione nunquam repetitur per caſum ſing.in l.ſi teſtamento.§.quod ſi duo.ff.de fideiuſ. & hę. ſcilicet Macedoniani & Velleiani in exceptione opponi poſſunt:vt tenet Albe.in ij.parte ſtatuto.quæſtione cxlviij.

47 Alia quę non oppoſita elidit quodam modo naturalem obligationem,& ſic ius agendi: & tunc indebite ſolutum repetitur. d.l. qui exceptionem.& Bald.in marga. in verb.exceptio.in quęſtio. 20.quęſtio.

48 Alia eſt fauorabilis,& perpetua,& eſt illa quę ſimul naſcitur cum ipſo contractu:vt exceptio Velleiani:vt per totū ti.ff. & C. ad velleia. & Ang.in §.item.col.12.inſti.eodem.Pet.de Bellapertica. quęſtio.34. & Vber.plene in practica ſua.in rubric.de perempto.exce. in verb.exce.Velleiani.& ibi in additionibus ad eum.

49 Alia quæ non competit niſi expreſſe opponatur: vt exceptio compenſationis,de qua per Iaſ.in le qui exceptionem:Feli.in c. ſuborta. de re iudic. Alex.conſil. 149.in ij. vol.& conſi.61.in iij. vol. & conſi.93. in iiij.parte.& 86.in v.parte. & Vber. in practica prędicta in rubric.quibus mod.ſuo nomine ciuiliter agentes.uerſ.pręterea. in verbo pecuniarijs.ibi in addi. ad eum plene. & an excommunicatus prędictam exceptionem opponere poſsit.quod non,tenet Stepha. Aufre.in deciſ. Cap. Tolo.quęſtio.j.& quęſtio.171.& quęſtio.390.& hæc in excuſatione, & poſt ſententiam poteſt opponi vt inquit Angel.conſi.132.& conſi.229.

50 Alię inductę ſunt ad rigorem iuris ſeruandum, vt exceptio rei iudicatę: ut per totum titulum de excep. rei iudic. & in c. fina. de excep. in vj. Pet. de Ferra. in practica ſua, in forma reſponſio. rei conuenti in uer. reique iudicatę. & Vber. de Bonacurſo in rubria. de perempto. except. in uerſic. rei iudicatę. ibi per additio. ad eum. &

quatuor

Universidad de Deusto Biblioteca

quatuor requiruntur in hac exceptione .s. quod sit eadem causa petendi identitas personarũ uere uel interpretatiue l. cum quęritur. cum duabus. seq. ff. de exce. rei iudica. Item quod fuerit a iudice competenti lata. Do. in c. seculares. de foro compẽ. in vj. & c. fin. & ibi Phil. Franc. illo ti. uide Alex. in l. sępe. de re iudi. & in consi. 94. in ij. uol. & in l. qui Romę. & ibi alios. ff. de ver. oblig. Et idem in exceptione litis pendentis. l. Iulianus. ff. de condi. indebi. & ibi Doct. & d. l. qui exceptionem. Ang. in §. item si in iudicio. eod. tit. instit. & illa tria quæ debent in sententia concurrere debent etiam in exceptione litis pendentis interuenire: vt tenet Philip. in c. fi. eo. ti. in vj. Quot modis dicatur lis pendere? dic. v. modis. Primo per libelli oblationẽ. l. ij. & iij. ut lite penden. C. Secundo per appellationem. nihil noua. ap. pen. ff. Tertio. per relationẽ. seu cõsultationem per iudicem superiori factam. l. ex illo tempore. C. de appel. Quarto per iudicis recusationem. c. secũdo. requiris. &c. cum speciali. de app. l. apertissimi. C. de iud. Quinto per in integrum postulationẽ restõnis. l. una in integ. resti. postula. ne quid no. fiat. C. & Petr. de Fer. in prac. sua in uer exceptionẽ litis pẽdentis in forma rñ. rei conuen. Alex. cons. cv. in iij. uol. & 42. in iiij. uol & 132. in eod. vol. & So. in consi. 38. in j. vol. & 42. in iiij. volum. & 132. in eo. vol & Sol. in consi. 38. in 1. uolum. in c. exemptionem numero. 41. eod. titu. Intellige tamen exceptionem litis pendentis posse opponi si pendeat coram iudice competenti. alias secus per text. in cle. ij. ut lite penden. Phil. in ca. final. eodem. titulo, in vj. de exceptione. compromissi pendenti uide Alexand. consil. 71. in quinta parte.

51 Sunt, & aliæ inductę propter naturalem æquitatẽ: vt exceptio doli: ut habetur per totum titulũ de doli excep. ff. & Alex. in l. si quis cum aliter ff. de uer. ob. gl magistra & sing. in l. qui se debere. ff. de cond. cau. data & ibi Ias. ample. Aduerte tamen quod hęc exceptio plebeio, seu humili contra constitutũ in dignitate non competit, per tex. sing. in l. non debet ff. de dol. singu. secundum Aret. in § j. colum. 12. secus dicerem in exceptione metus. idem Cepol. caute. cvij. & 161. & Pe. de Ferra. in practica sua in forma responsionis rei conuenti. in uerb. doli exceptione. Vber. de Bonacur. in sua practica, in rub. de perempt. exceptio in uers. doli mali. Idem in exceptione non numeratæ pecuniæ, erroris, & ignorantię. l. j. & per totum de non nu. pec. §. erroris. in clem. vna de sequestra. poss. & fruct. in gl. fin. Ange. d. §. appellantur col. 18. & de hac exceptio. non numeratæ pec. c. erroris. in cle vna, de sequestra. pos. & fruc. in gloss. fi. Angel. d. §. appellantur. col. 18. & de hac exceptione non nume. pecu. vide Feli. in c. si cautio. de fide inst. Et potest opponi per ecclesiasticas personas etiam post biennium, imo pręlatus ecclesiæ huic renuntians non præiudicat eccle. vt tenet princeps canonistarum Io. And & alij post eum in ca. fin. de sol Bald. in authen. hoc ius. C. de sac. san. eccle. Ias. in l. cum quis. C. de iud. & fac. igno. Nico. milius in reper. in uerb. exceptio non nume. pecn. Angel. in consi. 145 . colum. iij. in ij. dubio. imo fortius dicit Angel. consi. 156. quod si exceptio non numeratæ pec. obijcitur contra illum qui dicit se numerasse pecuniam, perpetuo competit & potest opponi: quia ei opponitur de dolo suo, in quo uersatur, cum scire debuerit pecuniam non numerasse, ex quo de sua numeratione agitur, de qua non potest ignorantiam prætendere. l. fin. pro suo. ff. licet secus esset si opponetur contra alium, puta contra successorem qui non numerauit & hoc procedit de canonica æquitate secundum eundem Arg. quem vide. idem dicit in exceptione rei litigiosæ, transactionis, pietatis, vel malitiæ vt tenet Host. in summa huius tit. §. quę sit. uer. si. Formam apponendi ponit. Spec. eo. titu. §. uiso. uers super exceptione.

52 Septima sequitur diuisio quod exceptionum quædam sunt. diuersæ, alternatiuæ, & contrariæ. Diuersę sunt qñ multa remedia propono: vt si petas a me domum, excipiam quod fecisti mihi pactum de non petendo: & res iudicata est, vel transacta. nam hoc facere quis minime prohibetur per text. in l. contra minores. C. de inof. test. Bal. & Sali. in l. si quidem. C. eo. in l. perẽptorias. C. sent. rescindi non posse. De consuetudine tamen defensio non potest in plures partes diuidi, & potissime qñ ad vnum finem tendit per. l. iam tamen, §. pe. ff. iu. solui. & ideo si reus habet plura remedia, aut plures exceptiones ad unum finem tendentes: illa simul tenetur proponere, & vna uice: alias non est audiendus ad aliquid de nouo proponen: vt asserit Io. Masuer. in practica sua parlamenti. eod. tit. versi. de consuetudine. & seq & idem seruatur in parlamento Tolo. vt hr in stylo parla. Tolosę. § fi. nisi in casi. positis per Steph. Aufr. in d. §. fi. ibi videre licet. vide do. de Selua. in tracta. de beneficio. in iij. par. q. 19.

53 Alternatiuæ sunt per quas reus sic excipit contra actorem, non potes agere contra me quia es fur. aut falsarius. seruus, vel excõicatus. & exceptiones regulariter non admittuntur: quia alternatiua parit obscuritatem. in c. ut qui duas. de elec. in vj. & obscura exceptio debet reijci. l. j. §. Labeo ff. de flu. quod fallit in tribus casibus positis per Feli. in c. iij. loco. col. iij de prob. ibi, adulterinum &c. Io. An. & alij in regula. in alternatiuis, de regu. iur. in vj. sex species alternatiuorum. vide per Bar. & alios in l. iij. ff. de eo quod cer. loco. Io. fab. & cęteros. in §. huic insti. de ac. & d. Bar. de Cassa. in consue. Bug. in rub. (des mais mortes.) §. 21. in gl. fina. no. doc. in c. inter. de rescr.

54 Contrarię dicuntur quando aliquis dicit excipiendo se non habuisse, & soluisse, vel pactum de non petendo sibi esse factum, vel si reus accusetur de homicidio, potest negare se occidisse: & conuincatur, potest allegarẽ quod ad suã defensionẽ fecit: vt dicit Io. And. in c. nullus. de regu. iu. in vj. in mercuria. Bar. in l. cum de indebito. ff. de pb. Bart. & alij in auth § qui propriam C. de non nu. pec. Ale. Ias. Hercul & alij in lege prima, si §. si quis simpl. citer. ff. de verborum. obligationib. Bartol. & alij in l. nemo. ff eodem ideo est dicendum quod exceptiones contrarias potest quis conditionaliter opponere: ut nemo me habuisse: & casu quo probetur, dico me soluisse vel aliud, per gloss in c. cum dilectus. de relig. do. gloss. Panor. & alij in c. auditis de pręscrip. Panor. & Feli. in c. pastoralis. eodem titul. Bal. in d. l. si quidem. C. eodem. Spec. tamen in d. §. viso. versi. quid si debitor dicit alia uia nos posse excipere. scilicet si aliquid petatur alicui, fas erit dicere dubito: & si probet, potero allegare solutionem vel aliam exceptionem, argumento tex. quem allegat in l. si debitor ibi, neget, aut dubitet. ff. de peti. hær. facit tex. licet non adducat, in l. iusiurandum. & ad. l. pecunias. ibi, puta decessisse. ff. de iureiurando in lege si quis inficiatus. ibi, procuratorem non putaret. ff depo. in l. cum quo ibi, dubito. ff. ad legem falcidiam. l. fin. ibi, procliuior sum. ff. de condi. cau. data. & l. fideicommissa. § si quis illicitè. ibi, procliuior. ff. de le. iij. Spteph. Aufre. in decisio. Tolosanæ. quęst. xxj. Aret. cons. xcvj. Flo. in dicta l. cum de indebito. Petrus de Ferra. in practica sua in forma responsio. rei conuenti. in vers. contrarietatem. vide Deci. tres conclusiones ponentem in d. c. pastoralis. & quando sit licitum allegare contraria Bald. ponit in l. j. C. de fur. præpo. in c. dilecto. col. xx. de ap. Alex consi. c. in v. volu. additio. ad Vber. de Bonacurso in rubric. qui. mo. suo no. ciuiliter agentes. §. similiter.

55 Restat octaua diuisio, quod quędam sunt exceptiones ciuiles, quædam pretorię, hęc diuisio probatur in §. alioquin. inst. eodem. Ciuiles seu legales sunt quę a lege ciuili sunt introductę: vt exceptio suspicionis. l. apertissimi. C. de iud. Bar. in rubric. huius tit. in clemen. ita tenet & non obstant iura in contrarium adducenda. videlicet tex. in c. quod suspecti in fin. iij. q. v. c secundo requiris. in fin. de app. quę dicunt recusationem a iure naturali scaturire: quia ibi dicitur quodammodo, & sic impropriè. c. secundo requiris. non loquitur de iure naturali cõmuni omnibus animantibus: sed de ratione naturali quia licet committatur iudici suspecto recusatione remota poterit tamen bene iudicare: & non grauatur pars. quia poterit appellare: vt tenet Barba. in c. ex parte. in ij. de offic. deleg. uel pone p totum titulũ vt pręp. o. no. imperat. col. v. ut si producis instrumentum, excipio quod in eo non est annus, dies, & consul, & Imperator. per gloss. in l. j. in ver. æditiones. ff. de eden. alias curiosus lector inuenire pcuret, quas per discursum iuris inueniet.

56 Prętoriæ, quæ a Pętore introductę sunt: vt doli exceptio, metus per totum titulum. ff. de dol. ma. metus ve exceptio. & alię per corpus iuris inueniuntur. quas per iuris cursum videre licet. nam plus laboriosum est: quam subtile eas cumulare. vt in simili loquitur gloss. in rubric ff. de sol. & in rubri. de diuer. & rem. præscrip. & in l. in honorariis. ff. de actio. & obligatio. & in l. prima. ff. soluto matrimonio, cum similibus.

57 Sequitur diuisio nona, Nam quędam directæ sunt vtiles vero alię directę sunt quando verba l. & mens conueniunt seu cõcordãt ut si petebã totum fundum & iudicatũ est cõ me, si iterũ uolo petere, obstat exceptio directa: idem si petam partem: quia si iudicatum est super toto, ergo super parte: per text. in l. si quis cum totum. §. & generaliter. & per totum legem. ff. de except. rei iudi. & idem si generaliter. petebam redditionem administrationis tutelæ. & transegimus, vel ad centum fuis condemnatus. si iterũ peto, obstat exceptio directa: quia transactio est generalis super omnibus. & etiam verba conueniunt tex. in l. sub pretextu. C. de transac. & l. age. illo tit gloss. in l. si quis id quod. ff. de iurisdictio. omn. iudic & in l. si iudex ff de minoribus.

58 Vtilis est quando ne verba legis nec mens conueniunt, sed ex mente legis extenditur. vel quando nihil dicunt verba, sed mens hoc habet. & de hac loquitur tex in l. licet. C. de iud. vel quia subest eadem ratio. Cępola in tractat. de serui. vrba. prædio. in c. lxxxj. & vide gloss. in l. curatoris. & ibi docto. ff. de negot. gest. l. j. & l. actionis verbo. ff. de actio. & obligat. docto. in rubric. de rei vendi. ff. Felin. in c. aduersario. e. titulo.

59 Decima diuisio. Quędam enim sunt modificatorię condemnationis aliæ executionis. Modificatoriæ condemnationis sunt, quæ condemnationem moderantur: vt si contra patrem agatur ratione obligationis filij. poterit pater excipere, ut cõdemnetur eatenus, quatenus est in peculio. & hæc exceptio condemnationem futuram modificabit per tex. in l. penul. quod cum eodem ff. & ibi Bar. & Bald. in l. si dubitetur. §. fi. ff. de fideius. Bar. in l. fi. C. quod cum eodem & Io. fab. Pla. Ang. & Ias. in §. actiones. institu. de actio. idem in tributoria. l. prima & per totum. ff. de tributo. actio. §. introduxit. & ibi. Do. insti. quod cum eo. idẽ de exceptione de in rem verso. l. prima cum toto titulo. ff. de in rem verso. §. præterea. instit. quod cum eodem. Et istæ tempore peremptoriarũ possunt opponi: quia quatenus minuunt, eatenus perimunt, vt tenet Bal. in l. exceptionem. C. de prob. uide Vber. de Bonacurso in rubric. de impedimen. executio. & causæ nulli. per totam rubric. & in ibi in additio. ad cum.

60 Modificatoriæ executionis sunt, quæ executionem modificant: vt si socius omnium bonorum contra alium socium agat, & sit condemnatus, potest exceptionem opponere. ne exigatur ab eo vltra quam facere posit l. maritum cum legibus sequen. ff. solut. matri & l. sunt cũ ll. seq. ff de re iu. idem in exceptione inuentarij cõfecti. l. fi. C. de iure delib. & §. hinc nobis in auth de hę. & fal. co. j. Et qa executionẽ moderanẽ: ideo post sñiam possunt opponi. & de istis cognoscit executor. l. cum fideicommissum. ff. de confes. & de quibus exceptionibus possit executor cognoscere, vide per Steph. Aufre. in decis. capel. q. cccxliiij. Alexand Ias. & alios in l. q. Romæ. §. fi. ff. de verbo. obli. Rauẽ. in alpha. i uerbo, quis potest. Bar. de Cassa. in consue. Burg. in rub (des successions.) §. xiij. in gl. j. Ale. conf. xcv. in iiij uol. uide Vital. de camba. in tract. clausularũ in clausula, nulla exceptiõe obstante. fo. xj. Sal. in l. exceptionem. num xxiij. de prob. C. Vber. de Bonacurs. in rub. de excep. & benefi. quæ post defi. seu oppo. & ibi in aditio. ad cũ. Idẽ in exceptiõe cõpensatiõis, & rei nõ traditæ: ut attestatur Fel. in c. suborta. de re iud. & in c. cũ Io. de fid. instr. An exceptio pretij nõ soluti. possit in executione opponi ponit Spec. in eo. tit. §. dicto uers. sed pone. & idem in tit. de execut. sent. §. si. refert Nicol. de mili. in repe. in uer. emptor.

61 Vndecima diuisio. Quædã sunt incidẽtes. quædã emergẽtes. Incidẽtes. quæ ante processum originẽ habuerũt: ut exceptio iusiurandi, pacti, & aliæ ante motũ processũ cõpetentes. glo. & Doct. in c. j. de ordine cog. & an si exceptio ecclesiastica incidat corã seculari, possit talis iudex cognoscere, late ponit Fel. in c. cum sit. col. penu. de foro compet.

62 Emergẽtes, quæ in ipso negotio. i. in ipsa lite de nouo emergũt ut si pducis testes, excipio nõ esse admittẽdos, uel uis habere dilationẽ, dico nõ dandã istud de nouo in lite emergit. ergo dicit emergẽs, ut tenẽt Bar. & alij. in l. j. de ord. iudicio. C glo. & Doctores in l. qd insit. ff. de re iud. Panor. in c. ij. eo. titu. in fi. Feli. in c. suborta. de re iud. Imol. in cle. sæpe. num. xxij de uerb. fig. Bar. in extra. ad reprimẽdũ. in uers. summariè. Pet. de ferra. in practica sua, in forma except. cõtra positiones. in uerbo. petẽs & Bald. in l. præscriptione. col. ix. C. si contra ius uel utilit. public.

63 Duodecima diuisio. Quædã exceptiones sunt ordinis. quædã uerò pposteratiõis. Exceptio ordinis est, q ad ordinis obseruationẽ tẽdit: ut si pro aliquo fideiussi, & conueniar, possum excipere quod prius principalis excutiatur, per textũ in auth. præsẽte C. de fideiusso. & in. §. sed neq; in auth. de fideius co. j. & licet non fuerit opposita, ualebit tñ pcessus: ut tene. Stepha. Aufre. Dec. Capel. Tolos. quæst. lxxx. & licet p aliquis iurauerim soluere, adhuc tñ exceptionẽ ordinis opponere possum, ut tenet Aufre. ubi supra. q. 139. & hæc est dilatoria gl. in l. 3. ff. eo. Cyn in Auth. præsente. C de fideius. & in l. exceptionẽ. & ibi Bal. C. de prob. & in l. exceptiones. ff. eo. Ang. in l. si mancipium. §. j. ff. de euictio. Alex. in cõsi. 114 in 6. uolũ. & cõsi. 19. in 7. uolũ. & ideo debet opponi ante litẽ cõtestatam secundũ Bart. & alios in d. l. iij. & Guido Papæ in suis Decisio. quæstio. 570 nec in caussa appellatiõis admittit si nõ est in causa principali opposita: ut tenet Alex. cõsilio. 34 in 3. uolũ. Pro intellectu tñ auth. pręsẽte. uide eius limitatiões per Rom. in singu. 635 & in cõsil. 93 & cõsi. 201 & Socin. in tracta fal. regula. 134. Io. de Pla. in l. j. de cõuenĩẽ. fisci. debi. lib. 10. C. Fran. de Cremo. sing. 136. Alex. in l. etiã. §. fi. ff. soluto mat. & cõsi. 83. in 3. uolũ. & cõsi. 100. in 5. uolum. Spec. in tit. de renũ. & cõclu. §. j. uer. uiso de &c. Vital. de Cambanis in tractat. clausularũ fo. 339. in parua impressiõe. Alber in tract. statutorũ. in 2. parte. quęstiõe. 166. & Benedic. in repeti. cap. Raynutius. in uersi. si absque. in 2. num. 52. de substitutione fideicõmissaria. de test. Bar. de Cassa. in cõsuetudi. Burgun. in rubri. (des uentes uendues reachat.) §. 2. & in rubrica. (des censes) §. 6. in gl. (contre letenementie. in fin. & Ant. de Tremol. in addit. ad Vber. de Bonacurso in rubri. quib. mod. exa. ordi. iudi. declina. uer. idẽ puto. 64. Aliæ sunt præposteratiõis, ut si quis agat actione familiæ erciscũdę excipere possũ quod agit pręposterè, cũ nõ sit hęres, nec hęreditatẽ possideat & primò agendum est petitio. hæredi, & posteà familię erciscũdę. l. ij. C. cõmuni diuidũ. l. si mãcipiũ. § j. ff. de euiction. l. præposteri. C. de test. & l. j. & ibi Flo. ff. fam. erciscũ. Bal. in l. exceptionẽ. C. de probatio. l. ut debitũ. & ibi Bar. in rubr. de hær. actio. C. Ale. cõsil. 49. in 6. parte. Bal. in sua disputatiõe Incipiẽte, accusatus de ui turbatiua, colum. 4. uersic. sexto fit Felin. in cap. cum dilecta. uersi. demum ad ornatum. de rescrip.

65 Decimatertia diuisio. Quædam sunt rationabiles & nõ frustratorię aliæ irrationabiles, & frustratoriæ seu friuolæ. Rationabiles sunt quæ à iure sunt approbatę, ut si iudex sit meus inimicus, & ego oppono exceptionem, vt c. cum inter. de exceptio. uel aliæ quæ verè cõpetunt p text. in l. si alius. §. bellissimè. cum sequen. ff. quod ui, aut clam. Bar. in extrauagan. ad reprimẽ. in uersic. summariè. Card. Imol. & Geor. Nata in clem. sæpe in uersi. dilatiões. de uerbo. sign. uel stabit arbitrio iudicis quando erunt rationabiles: ut tenet Barba. in c. ex parte in secũdo. de offic. delegat. num. 16. uide text. in c. ea quæ. c. latore. cũ super. de re iudi. &c. super eod. quod metus causa. c. 3. de eo q mittit in pos. c. fi. de sequest. pos. cap. j. &c. conquerẽte de restitu. spolia. c. cũ olim. de dolo, & cõtumacia. &c. si cõstiterit. &c. ad petitionẽ. de accusa. c. studuisti. de offi. leg. c. notum. cum similibus. ij. q. j.

66 Irratiõabies, seu frustratoriæ sunt, quæ iudiciũ potius frustrãtur, & differunt, quã ueritatẽ cõcernãt, ut recusatio iudicis eò. quia aduocatus alterius patris est familiaris illius, uel exceptio excõmunicatiõis opponitur cõtra reũ se defẽdẽtẽ cõtra c. cũ inter. & ibi Docto. de exce. Quod intellige nisi excõmunicatus potuisset absolutionẽ petere, & non curauit, quia tunc uidetur excõmunicationẽ cõtemnere, ideo nõ poterit ẽt se in iudicio defendere & hoc est dictũ singulare Io. Cal. in rep. c. ab excõmunicato. col. 13. in parua impressiõe de rescr. refert & sequit Barba. in rub. de rescr. colum. 7. num. 54. Et breuiter dicas quod omnis exceptio dicitur frustratoria, & irrationabilis, quę causa subterfugij proponit. Sed pro, ut nullas frustratorias, & friuolas proponas, nec animã tuã dæmonibus cõmendes, vt dicit Vber. de Bonacurso in practica sua in rub. de recus. in princ. dicẽs quod omnis exceptio, ut est frustratoria, & friuola, aut uera, & legitima: & huic adhæres sicut Bononiẽsi carrocio, ut dicit glos. in l. oĩs definitio. ff. de reg. iuris quod dicat frustratoriũ, uide gl. in merito. ff. de ui & ui arma. & l. in cle. sæpe. de uerbo. significa.

67 Decima quarta, & ultima pro nũc diuisio est, quia quędã generalis dicitur, quędã obscura. Generalis est quãdo generaliter cõtra aliquẽ excipitur, puta esse inimicũ, & nõ exprimit ex qua causa secundũ Bal. l. si quis testibus. C. de test. uel quod est infamis, & causa infamiæ non specificatur debet fieri per textũ singularẽ. in c. præsentiũ. in §. testes. ibi facta sigillatim specificatiõe, de testibus. in 6. & tenet Mar. Antonius Baueri. in §. sed cũ aliquis. col. 2 instit. de testa. Bar. in l. 3. §. lege Iulia ff. de testi. & in l. j. C. de test. idem dicit Baue. vbi supra, si aliquis allegauerit excipiendo damnum esse sibi datum. quia non debet audiri nisi in specie exprimat quomodo est sibi datum gl. in l. cũ Stichus. ff. de solutio. Et ista exceptio generalis nõ releuat partẽ opponẽtẽ. l. si. C. de anna. exceptione. Bar. & alij, in l. j. ff. de cõdi. ob turpẽ causam. Bal. in l. edita. in repetitione perusina. col. 9. C. de edendo. doctores in c. pastoralis. eodẽ tit. & doctores in c. dudũ. de decimis textus. in l. scire oportet. §. scire ff. de excu. tut. Alex. cõsi. 181. nu. 2. i 6. uo. Ang. in cõsi. 61. textus in l. quicquid. ff. cõmunia prædiorũ. Limita tamen excipiẽtẽ generaliter nõ esse audiendum nisi probaret in specie & sigillatim crimẽ oppositũ, uel illud quod opposuit per gl in l. j. §. si quis argentũ. ff. depositi & Bauer. ubi sup. Et qd operetur ilia clausula quam practicãtes ponũt in libello post exceptiones aliquas oppositas, specialiter oppono omnes exceptiones mihi cõpetentes, uide per doc. in d. c. pastoralis & Baldũ & alios. in l. scire. §. sufficit. ff. de excusat. tut. Alex. & alij. in l. Titiæ textores. ff. de leg. j. uide Felin. in c. sedes. colũ. ij. uersic. clausula generalis. de rescrip. & ibi alios docto & non dicitur dispositio gñalis qñ totũ genus nõ cõprehendit, si uerificatur in una specie sub genere cõprehensa. per text. in l. si hęres. ff. de optio. leg. in c. ex parte. in primo. de officio deleg. Bar. in l. si domino ff. de legat. primo Felin. in c. pastoralis. §. fi. in prin de rescrip. & ibi hoc tenent alij doctores.

68 Ob causa est quæ nõ est intelligibilis. l. ij. ff. de his quę pro nõ scriptis habentur. l. ita fidei. ff. de iure fis. l. ait qui aliter. §. si quis ibi, obscurè. ff. quod ui aut clã. uel aliquid dicitur obscurũ quando mutipliciter potest intelligi, ut tenet Alex. cõsi. 238. in 6. uol. p iura supra allegata & l. quoties. in stipulatiõibus. ff. de uerborum obligatio. ut si quis excipiat cõtra testes quod nõ sunt omni exceptione maiores. nam non ualet, quia, sũt, denotat tempus pręsens. l. cũ stipulamur. & l. si a colono. ff. de uerborum obligatione & l. si quis ita. ff. de auro & argen. lega. & poterit esse quod tpe iuramẽti testes erant omni exceptione maiores, ut tenet Ang. in cõsilio primo. Iason. in d. l. Titiæ. & illud tẽpus debet attẽdi secũdũ Alber. in tracta. statuto. in quarta parte. quæstio. 71. & Ange. ubi supra, & Speculat. in tit. de instrumẽt. edit. in. §. uidendũ restat. uersiculo itẽ non exhibeas. Alex. cons. 150. in. v. uolum, Steph. Aufre. in stylo parlamen. Tolosę in prima parte rubric. sequitur ad uisamentum § penulti. in additio. Et hæc exceptio dubia, seu obscura, quæ potest concludere, & non concludere, debet per iudicem admittit, cum posteà in processu possit declarari. gl. in c. ex insinuatione. de procu. Anto. in c. in literis. de restitu. spolia. Nico. de milis incepe. in uerbo exceptio. licet debeat. Felin in rubri. huius tit. iij. Vber. de bonacurso. in rub. quib. mod. suo nomine ciuiliter agen. & generaliter. Aduertẽdum est tñ quod si iudex. dubitat an debeat admittere exceptionẽ uel non põt eam admittere si & inquãtum de iure ut dicit gl. & sequitur ibi docto. in c. cũ contingat. de offi. deleg. uide Roma. consi. 401. & Pręp. o. in cap. sæpè. col. 4. de appel. Corse. in singu l. uersic. iudex. in 4. Alię sunt præiudiciales. de quibus per Bar. & alios. l. j. C. de ordi. iudici. Ia. & alios. §. præiudiciales. inst. de actio. Bar. in l. generaliter. & l. fundum. ff. eod. Bald. sæpius allegat. l. exceptionẽ. canonist. in cap. 2. de ord ine cognitio. gl. in l. per minorẽ. ff. de iudi. Bald. in marg. in uerb. exceptio. q 57. Ang. in rubr. huius tituli. col. 2. Præposi. in c. nuper. eod. co. j. l. j. de appel. Aufre. in decis. capellę Tolos. q. 29. Multæque aliæ sunt exceptiones, & infinitę. vt dicit tex. in. §. alioquin. ibi. multis uarisq; instit. eo quia sunt modi agendi tot sunt modi excipiendi, vt attestatur Ang. in rub. col. 6. in fine. cum sequen. Et alias multas posuissem, quas in tractatu exceptionum reseruo, ubi latius dicam. his tamen intellectis, aliæ facilimæ intelligentur. In quibus omnibus, si quoddam. rancidulũ protulero, correctiõi melius sentientis subiicio, ut in simili loquitur tex. in l. Claudius. in fin. ff. qui potio. in pign. habean. ut emendet charitatiuo calamo, ut dicit Ioan. Fab. in. §. item is. institut. quibus modis re contrahitur obligari. Si bene dixero, attribuatur Deo omnipotenti, qui in Trinitate perfecta uiuit, & regnat in secula seculorum. Amen.

SPES MEA CHRISTVS.
FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuisio.

IN nomine domini.§ ¶ Iustinianus generis humani director, in præsenti rubrica, siue intitulatione tria facit: quia primò ponit diuini nominis inuocationem, per quam Deus veneratur. Secundò ponit propriam, & appellatiuam descriptionē per quam præsens denominat. Tertiò subdit intitulationem, per quam præsens opus proœmialiter inchoatur. Secunda ibi, Codicis domini, &c. Tertia ibi, Repetitæ prælectionis. vsque in finem rubricæ. hoc dicit secundùm Bal. Vel aliter. Diuiditur ista rubrica in tres partes. Prima est generalissima ad omne opus inchoandum: vsque ibi, Codicis. Secunda generalis ad totū istud volumen dūtaxat: vsque ibi, De nouo Codice faciendo. Tertia specialis ad istam primam constitutionem. hoc dicit. secundum Paulum de Castro.

IN NOMINE [x] DOMINI nostri Iesu Christi Codicis Domini Iustiniani[b], sacratissimi[c] Principis, perpetui[d] Augusti[e] iuris enucleati ex omni vetere iure collectiq repetitę[f] prælectionis incipit constō prima.

De[g] nouo Codice faciendo.

TITVLVS I.

¶ *Retro uisa communiter utilia, litiumq; decisiua, audaciter sunt attentata, superfluitate resecanda. h.d. secundùm Salic. Vel sic: Ista fuit quędam epistola Iustiniani Imperatoris, quam direxit senatoribus urbis Constantinopolitanæ: ut patet in fine eius. h.d. secundùm Pau. de Castro.*

¶ Imperator Iustinian. Augu. ad Senatum vrbis Constantinopolitanæ. LEX I.

HAEC, [h] quę necessario corrigenda esse multis retro Princib. visa sūt, intereà tamen nullus eorum ad effectum ducere ausus est; in præsenti [i] rebus donare cōmunibus, [k] auxilio Dei omnipotentis censuimus, & [l] plixitatē [l] litium [m] amputare: [n] multitudine [o] quidem constitutionum, quę tribus Codicibus, Gregoriano, Hermogeniano, atque Theodosiano continebantur, illarum prædecessorib. suis detrahit. Secūdo nota, q̄ omnis audacia est à Deo. Tertiò, q̄ intentio Principis in generali est bonū publicū, non bonum priuatum, vel proprium. Quartò, q̄ tria sunt, quæ præcipua sunt, quæ p̄tinent ad publicam vtilitatem, scilicet prolixitatem litium amputare, multitudinem constitutionum inutilem resecare, & leges in vnum componere, & congruè situare. Vltimo nota in versi. ideoque. q̄ quidam sunt, qui habent plura officia cum dignitate, & esse Magistrum legum est digni tas, secundum Bal. hic. h ¶ Hæc. § scilicet iam correcta. vl melius. i. corrigenda secūdùm vos iudices. Et dic, q̄ hęc cōstitutio diuidit in quatnor partes. Prima vsq; illuc, Ideoque &c. Secunda vsque illuc, quibus specialiter, &c. Tertia vsque ad luc. Hæc igitur. Quarta & vltima ab inde vsq; in finem. Dic ergo hęc, quę corrigenda, scilicet nūc. i ¶ In p̄senti. § Hoc verbum in præsenti determinat verbum donare, non verbū cēsuimus: quia cōtrariū affeuerat per præterita cēsuimus. Azo. k ¶ Communibus. § id est communi vtilitati, quæ prouenit ex constitutionibus. l ¶ Censuimus. § id est ordinanimus in corde, vel toti Reipublicæ, vel Imperio: alia tamen forma, quàm olim. m ¶ Litium. § Quæ fiebāt immortales. etiā repete multitudine. Accu. n ¶ Amputare. § redit attentū. & facit. ff. si certū peta. l. quidam. o ¶ Multitudinem. § aliàs multitudine. & tunc est. j. resecāda, & m eliùs. p ¶ Illarum. § scilicet constitutionum. q ¶ Eum. § scilicet Theodosium.

tiam, quæ post eosdem Codices à Theodosio diuinę recordationis, aliisque post eum ¶ retro Principibus, [r] & à nostra etiam clementia positæ [s] sunt, resecanda: [t] vno autem Codice sub fœlici nostri numinis vocabulo componendo, † in quem colligi tam memoratorū trium Codicum, quam nouellas [u] post eos [x] positas [y] constitutiones oportet.

¶ *Pro magnitudine rei gerendæ sunt artifices eligendi. hoc dicit. secundùm Salicetum.*

¶ Ideoque [z] ad hoc maximum, [a] & † ad ipsius Reipublicæ [b] sustentationem [c] respiciens [d] opus efficiendum elegimus, [e] tanto fastigio [f] laborum, tantæque solicitudini sufficientes, [g] Ioannem † virum Exeellentissimum, exquæstore [h] † nostri sacri palatij, Consularem, [i] atq; Patritium, [k] Leontium virum * sublimissimū, Magistrum militum, ex præfecto † prætorio [l] Cōsularem, atq; Patritium, Phocam virum Eminentissimum Magistrum militū, Consularē, atque Patritiū, Basilidē virum Excellentissimum, ex præfecto † prætorio Orientis, atq; Patritium, Thomā * virum Gloriosissimū, Quæstorē sacri nostri palatij, & ex consule, * Tribonianū virū Magnificū, magisteria dignitate inter agentes [m]

† Concor. gl. vlt. in c. fuerunt. distinct. vij.

† Ad hoc maximè opus efficiēdum, & ad ipsius reip. sustentatiōnē respicientes, eleg.

* *Subtilissimum.*

† Dicit gl. in p̄œmio, li. vj. decr. super ver. doctoré, q̄ hi viri erat gloriosi nō solū scientia legum, ēt experiētia rerum.

† Exquæstorem.

† Expræfectum.

† Expręfectum.

* *Exconsularem.*

Lucæ. ij. Ro. xiiij.

[x] ¶ Retro principibus. § quo ad nos id est ante nos.
[s] ¶ Positę. § vt extrauagantes constitutiones.
[t] ¶ Resecanda. § alias resecando. & tunc habeat multitudinē. alias resecanda. & tunc multitudine.
[v] ¶ Nouellas. § Non omnes, sed vtiles.
[x] ¶ Post eos. § Tres Codices.
[y] ¶ Positas. § id est factas.
[z] ¶ Ideoque. § Quia iam nos dicimus, quod volebamus illos tres Codices, & extrauaganres constitutiones in vnum Codicem redigere, ideoque.
[a] ¶ Maximum. § Si habes maximum, plana est. si habes maximè, sic expone: nam non solum istos decem viros elegimus ad hoc opus: sed etiam ad alios libros faciendos: sed maximè ad hoc.
[b] ¶ Reipublicæ. § id est Imperij.
[c] ¶ Sustentationem. § quia per leges sustentatur Respublica: sicut & per arma. Legibus sustētatur respublica.
[d] ¶ Respiciens. § Et tunc plana alias respicientes, & tunc sic construe. ideoque elegimus viros ad hoc maximum opus efficiendum: opus dico respiciens ad sustentationem ipsius Reipublicæ. id est Imperij.
[e] ¶ Elegimus. § scilicet homines, qui ibi ponuntur.
[f] ¶ Fastigio. § id est altitudini, vel magnitudini. & scribe per g, non per d. Accursius. Fastigiū.
[g] ¶ Sufficientes. § scilicet viros infra scriptos.
[h] ¶ Exquæstore. § nomen est dignitatis, sicut dico in expræfecto, & consule, secundum Io. vt j. de aduoc. diuer. iudic. l. petitiones. §. egredientem. sicut Exquæstor. vt ff. de offic. Quæstor. l. j. in fine. Alij dicunt eum Exquæstorem, qui Quæsturam dimisit. & sic Exconsul, qui Consulatum dimisit. Exquęstor. Ex præfectus. Exconsul.
[i] ¶ Consularem. § consularis est, qui insigna Consulum beneficio Principis consequitur: sed Consules sunt in ipso actu gerendi: vt j. de Consulib. l. iij. & iiij. libro xij. Cōsularis. Consul.
[k] ¶ Patricium. § expone vt in ff. quib. mod. ius. pat. pot. fol. §. filius famil.
[l] ¶ Prætorio. § natum, vel vocatum.
[m] ¶ Inter agentes. § Inter agentes dicuntur, qui sunt inter eos, qui res Interagentes.

[n] ¶ Multiplices figurarū species ponit in gl. in verb. patre ablata. in c. forus. extra de verbo. signifi. Meli. Alc. libr. iiij. de verb. signi.

¶ DE NOVO. &c. ¶ *Superior rubrica est cōis ad totū librū: sed qā sequitur, s. de nouo Codice cōfirmando, ad cōstitutionē ista tm. Azo.*

HAec quæ. § ¶ Hanc constitutionē diuide in quatuor partes, vt in gl. j. ¶ Casus in terminis non potest commodè poni: sed loco casus figura talem quæstionē secundū Bal. Senatores quæ fuerunt ab Imperatore sic: Domine, scimus, quòd officium vestrū debet esse circa duo, scilicet circa arma, & leges. circa arma scimus vos bene egisse, sed quærimus qualiter feceritis circa leges: Resp. Imperator, q̄ ea, quæ necessariò corrigenda esse multis retro Principib. visa sunt, tamē nullus eorū ad effectū produlit, nos in præsenti proponimus donare cōi vtilitati, lites amputādo, superfluitatē constitutionū resecando, & vnū Codicē sub nostro fœlici nomine cōponēdo, in quē colligat omnis substantia veterū Codicū, nouellarū cōstitutionū. hoc dicit vsq; ad versi. ideoq;. Sed instat quærens, Domine quot sapientes elegistis ad hoc opus faciendū? Respon. Imperator tria considerans, scilicet opis ponderositatē, operis substantialitatē, & operis vtilitatē quòd ipse elegit decem viros, quos nominat, & cognominat, ad hoc sufficientes, & fama, & dignitate præclaros, & sublimes. Hoc dicit vsque ad §. quibus. ¶ Viso casu literali ex tex. resultant notanda sequentia. Et primò ibi, interea, nota secundū Bal. & Paul. de Ca. q̄ Iustinianus se cōmendat, &

ADDITIO. Hic solet quæri, an donatio facta per Constantinum Papæ Siluestro, quia per eam diminutum est Imperium, valeat. vide Ange. Aret. in superscrip. iusti. & eos, ad quos ipse remittit, quibus adde Abb. consil. lxxxiij. versic. sed in casu nostro. & gl. in verbo Constantinum. in clemen. prima. §. porrò præter. versic. ipsaque omnia. de iureiurando.

[f] ¶ Repetitæ. § Iusit enim fieri primò Codicem ex tribus, & iterum iussit dissolui, vt ibi apponeret quasdā decisiones, quas posteà fecerat: & sic iterum iussit ligari, & ideo dicit repetitæ: vt j. de emend. Iustinia. Cod. per totum. & §. in antiquis enim, &c. Item q̄ dicit prælectionis, i. lectionis. & est figura prothesis. sic ponitur. ff. de dot. præle. per to. tit.

[g] ¶ *Sequitur, s. de nouo Codice cōfirmando, ad cōstitutionē ista tm. Azo.*

Universidad de Deusto Biblioteca

imperiales administrāt, vel qui agūt, id est morantur circa latus Principis. vnde habes ǰ.tit.de principibus agentium in rebus.lib.xij.
a ¶ Largitionum. ʒ id est donationum, quæ fiebant in aula regia.
b ¶ Inter agentes.] quidā habent inter gentes, sed malè. Dic ergo inter agentes, & id expone, vt suprà Accursius.

tibus vnum facturos: vt ǰ.de iure delib.l.fi.in princ.& §.fi. Item nota, ꝙ sanctio dicitur multis modis: vt no.in procœmio.ff.in prin.
g ¶ In vnā. ʒ i.legē imper.vel.i.hūc codicē. ita sequitur x. præceptum.
h ¶ Diebus.] Si dies, & cōsules erāt adiecti. ADDITIO. An leges valeāt sine die, & consule, vide Bar.hic.& latius per gl.eiusdē in extrauag. qui sint rebelles. versi.data. Item an statum debeat edi cū die, & cōsule, & an requirat scripturam, vide Alex.ď Imo.in rub.ff.de nou.ope.nunc.

decoratum, Constantinū virū Illustrem, Comitem sacrarum largitionum[a] inter agentes,[b] & Magistratū scrinij libellorū, sacrarūq; cognitionum, Theophilum virū Clarissimum, Comitē sacri nostri Cōsistorij,† & iuris ĩ hac alma vrbe[c] Doctorem, Dioscorū, & Præsentinum, disertissimos togatos fori amplissimi prætoriani.

¶ Imperator electis uiris tradit formā uerā, ut inutiles ꝑfationes, et similia, ex qbus nō augēt effectus, & contraria resecarēt, & similiter ea, q̄ erant abolita rationabili cōsuetudine, et claras, et aptas leges ex tribus Codicib. et nouellis traderēt, ipsisq; adderēt, & detraherēt, et earū sensum clariorē efficerēt, ubi opus foret, & in unū Codicem componerent h. d. secundùm Baldum.

¶ Quib.[d] specialiter ꝑmisimus[e] (resecatis tam superuacuis, quantum[f] ad legum[g] soliditatem[h] pertinet, pręfationib.[i] quàm[k] similibus,[l] & cōtrariis,[m] præterquā,[n] si iuris alia † diuisione[o] adiuuentur,[p] illis[q] etiam, quæ[r] in desuetudinem[s] abierunt) certas,[t] & breui[u] sermōe cōscriptas ex iisdē tribus Codicib. & nouellis[x] constitutionib. leges[y] cōponere, & cōgruis[z] titulis subdere,[a] adiicientes[b] quidā, & detrahētes,[c] imò &[d] mutātes[e] verba earū, vbi hoc rei cōmoditas exigeret: colligentes[f] verò in vnā[g] sanctionē, quæ variis constitutionibus dispersa sunt, & sensum earū clariorē efficiētes: ita tamen, vt ordo temporum earum constitutionū non solū ex adiectis diebus,[h] Consulibusq;, sed etiam ex ipsa compositione[i] earum clarescat: primis quidē, in primo loco, posteriorib. verò, in secūdo ponēdis.[k] & si quæ earum sine die, & Cōsule in trib. veteribus Codicib. vel in† quib. nouellæ cōstitutiones receptæ sunt, inueniātur, ita iis ponēdis, nullaq; dubietate super generali earū robore[l] ex hoc oriūda: sicut & illas vim generalis cōstitutionis obtinere palā est, quę ad certas[m] personas[n] rescriptę,[o] vel ꝑ pragmaticam[p] sanctionē ab initio datæ, eidē nouo Codici propter vtilitatē sanctionis insertæ[q] fuerunt.[r]

¶ Impator superiùs posuit suā intentionē & operis cōmissionē in gn̄ali: nūc uerò ponit formā in speciali. & ad hoc ǰ. ibi titu. primo, dū dicit, sub certis finibus magnū laborem commisimus. h.d. secundùm Bald.

¶ Hæc igitur ad vestrā notitiā[s] ferre properauimus, vt sciatis, quanta nos diuturna super rerum communi vtilitate cura solicitet, studētes certas, & indubitatas,[t] & in vnū Codicē collectas esse decę terò cōstitutiones: vt ex eo tantū modo, sub felici nostro nomine nūcupando Codice, recitatio cōstitutionū in omnib. ad citiores[u] licitū decisiones[x] fiat[y] iudiciis.

¶ De Iustiniano Codice confirmando.[z] TIT. II.

¶ Ista fuit epistola directa ad Prefectū ꝑtorio, postq̄ uiri, de quibus in ꝑcedēti dictū est, opus eis cōmissum expleuerunt: ꝑ quā Imperator confirmat Codicem nouiter factū per illos, & mandat ipsum publicari, & seruari. h.d. secundùm Paul. de Cast.

¶ Imperator Iustinianus, pius, fœlix, inclytus,[a] victor, ac triumphatus, semper Augustus, Mēnæ[b] Præfecto prętorio.

LEX Vnica.

EX ꝑcepto[c] † huius almę vrbis[a] Cōstātini Cōsulis, ac Patritij sūma[b] Reipublicę tuitio, de stirpe duarū rerū armorū. s. atque legū veniēs, vimq; suā exinde muniēs, fęlix Romanorū genꝰ oīb. aňponi nationib. oībusq; gētib. dn̄ari, tā ꝑteritis effecit tꝑib. q̄ Deo ꝓpitio in ęternū efficiet. istorū etem alterū alteri auxilio[c] semꝑ eguit: & tā militaris res legib. ĩ tuto collocata ē, q̄ ipę leges armorū præsidio[d] seruatę[e] sunt. ¶ Meritò[f] igř[g] ad primā[h] cōiū[i] rerū sustentationē n̄ram sn̄īam, & mentē, laboresq; n̄os referētes, militaria q dē agmina[k] multiplicib. & oēm prouidētiā cōtinētib. modis correximus: & tā veterib. †[l] ad meliorē statū breui tꝑe reductis, quàm nouis nō solū exq̄sitis,[m] sed ēt recta dispōne n̄ri noīs † sine nouis expēsis publicis constitutis, primò seruādo posita,[n] deīde noua ponēdo, firmissima[o] subiectis effecimus. ¶ Sed cū[p] sit necessariū multitudinē cōstōnū tā in trib. veterib. Codicibus relatarū, q̄ post earū cōfectionē posteriorib. tꝑib. adiectarū, ad breuitatē reducēdo, caliginē earū rectis iudicū definitionibus insidiātē[q] penitus extirpare, ad hoc cōe præstandū beneficiū, Deo ꝑsule, prono aīo nos dedimus:[r] & electis viris gloriosissimis, tā doctrina[s] legū, q̄ experientia[t] rerū, studioque Reipublicę indefesso,[u] & laudabili proposito pollētib. sub certis finibus, magnū laborē cōmisimus: ꝑ quē tā triū veterū Gregoriani, Hermogeniani, atq; Theodosiani Codicū cōstōnes, q̄ plurimas alias post eosdem Codices à Theodosio diuinę memoriæ, cęterisq; post eū retrò Principib. à n̄ra ēt clemētia positas, ĩ vnū Codicē felici n̄ro vocabulo nuncupandū colligi præcepimus. ¶ Tollēdis quidē tàm præfationibus nullum suffragiū sanctionib. cōferētib.[x] q̄ contrarijs cōstitutionibus, q̄ posteriore ꝓmulgatiōe vacuatę sūt: similibus[y] etiā, pręter eas, q̄ eadē penè sanciendo, diuisionem iuris aliquā facere noscuntur: ex qua[z] diuidendo vetera, nouū aliq̄d nasci vř: multis insuꝑ alijs[a] ad rectā huius Codicis cōpositionē pertinētib.[b] iisdē prudētissimis viris à n̄o numine mandatis,[c] & nostro studio ꝓ Republica instituto, suū pręsidiū Deus oīpotens innuit.[d]

¶ Ad istū em̄ laborē, & tāti opis cōsūmationē electi,[e] vir Excellētissimus ex q̄store nostri palatij, Cōsularis, atq; Patritius Ioānes, & vir Sublimissimus ex ꝑfecto ꝑtorio Cōsularis, atq; Patritius Leōtius, vir quoq; Eminētissimus Magister militum, Cōsularis, atq; Patritius Phocas, etiam vir Excellētissimus ex præfecto prætorio * ꝑ Orientē, & Patritius, & nunc Præfectus ꝑtorio ꝑ Illyricū Basilides, & vir Gloriosissimus Quęstor sacri n̄i palatij, & exconsule Thomas, imò, & vir Magnificus magisteria dignitate inter agentes decoratus Tribonianus, & vir illustris Comes sacrarū largitionū inter agentes & Mgister scrinij, libellorum, & sacrarū cognitionū Constātinus, & vir illustris * ex Magistro, & iuris doctore in hac alma vrbe Theophilus, viri ēt disertissimi togati amplissimi fori tuæ Sublimitatis Dioscorus, atq; Præsentinus omnia, quæ eis mandauimus sedula,[f] & peruigili industria,[g] moderataq; digestione,[h] cum Dei auxilio, ad prosperum tulerunt terminū, & eundē nouū Iustinianeū Codicē nobis obtulerunt ita cōpositū, vt & reb. ꝓfuturus esset cōib.[i] & n̄o conuenisset imꝑio. ¶ Hūc igitur[k] in ęternum[l] valiturum iudicio tui culminis[m] intimare[n] ꝑspeximus: vt sciant omnes tā litigatores, quàm disertissimi aduocati nullatenus eis licere de cætero cōstitutiones ex veterib. trib. Codicib. quorū iā mētio facta est, vel ex iis, quæ nouellæ cōstitutiones ad ꝑsens tꝑs vocabanť, ĩ cognitiōalib. recitare certaminib.[o] sed solum eidē n̄o Codici insertis cōstitutionibus necesse[p] esse vti: falsi crimini[q] subdendis iis, q cōtra

c ¶ Vrbe. ʒ scilicet Cōstantinopolitana.
d ¶ Quibus specialiter &c. ʒ sunt ergo decē: & sic decē fuerunt in petēdis tabulis: vt ff.de orig. iuris.l.ij.§.exactis: Tres verò in institutis.xvj. in cōpilatione digestorū: vt inst.in ꝓœmio.§.Cūque hoc Deo.& §. quas ex oībus.& ǰ.de ve. iur. enucl.l.ij.§.quę oia. Itē quinq; in compilatione noui Codicis: vt ǰ. tit.j. sed cum nouellæ.
e ¶ Permisimus. ʒ scilicet pręcipiēdo. Et no. ꝙ decem facit præcepta.
f ¶ Quantū. ʒ quasi dicat, solidè id est integrè. leges remaneant. resecatis superfluis.
g ¶ Legum. ʒ ecce primum præceptum.
h ¶ Soliditatem. ʒ quia medula legis benè est solida sine superuacuis præfationibus.
i ¶ Præfationibus. ʒ nota superuacuis. aliàs ꝓ. ff. de orig.iur.l.j.
k ¶ Quod. ʒ ecce secūdum.
l ¶ Similibus.] ad hoc est ꝓ.ff.de distra.pig.l.arbiter. & l. vltim. sed fuit vitium scriptoris. Itē & alias in multis locis sunt similia, quæ omnia solue vt ǰ.de vet.iur. enucl.l.ij.§.si quid.
m ¶ Contrarijs. ʒ ecce tertium.
n ¶ Præterquam. ʒ Similibus dico, præter.q. d. id est pleniore indagine: vt ǰ.titu.j.§. sed cùm sit.& ǰ.de vet.iur.enucl. l.ij.§.si quid. Item probatur ex duobus: vt ǰ.de iuris & fact ign.l.si post diuisionē.ff.fam. ercis.l.cū putarem. non autem refertur ad id, quod dixerat de contrarijs: quia nullum contrarium inuenitur vt ǰ.de vete.iur.enu. l.ij.§.contrariū. Vel ēt ad contrarium pōt referri. & tunc patet exēplū in legibus supradictis.l.si post diuisionem.& l.cum putarem.
o ¶ Diuisione. ʒ id est aditione.
p ¶ Adiuuentur. ʒ illa scilicet similia.
q ¶ Illis.] scilicet resecatis.
r ¶ Quæ.] ecce quartum.
s ¶ In desuetudinem. ʒ sic instit.in procœmio. §.igitur post.in fin.& ǰ. de vete.iur.enuc.l.j.§.sed & si quæ.iij.col.
t ¶ Certas.] in sui responsione. vnde in fine huius legis uocat indubitatas, & fallit vbicūq; est defensio doc.& in §.sępè fallit in Scęuola.
v ¶ Breui.] hoc fallit in legibus Iustiniani quandoque.
x ¶ Nouellis.] quæ sunt extrauagantes.
y ¶ Leges.] sic reddit dociles. nam docilem facit, qui summam rei breuiter comprehendit. Accursius.
z ¶ Congruis. ʒ ecce quintum.
a ¶ Subdere. ʒ subaudi eos permisimus. Accursius.
b ¶ Adiicientes. ʒ ecce sextum Accursius.
c ¶ Detrahentes. ʒ ecce septimum.
d ¶ Imo.] ponit pro &: Et sm quosdam sic exponitur. ǰ. de sacr.eccl. l.iubemus.ij.§.œconomus nō correctiue: vt & aľs.ff.de hær.inst.l.si ita scriptū.in prin. ADDITIO De ista dictione imo, qn̄ ponatur copulatiuè, & qn̄ correctiuè, vide Bar.hic, & eūdē in l.si ita scriptū. in gl.alle.
e ¶ Mutantes. ʒ ecce octauum.
f ¶ Collegiantes.] ecce nouū, & beneuolum reddit: quia dicit ex plu

† Palatij.

† Aliqua.

Contrarietas nulla est in legibus.

i ¶ Compositione.] id est compilatione primo loco, vt primò lex sit vnius Imperatoris, & sequens eiusdē tituli sit sequētis Imperatoris post illū, & sic deinceps. Nō aūt intelligas, quo ad totū volumen. nā inuenies legē Iustiniani, etiā circa principiū voluminis, & tū inuenies postea in aliis titulis aliorū Imperatorū. postea iterum & eiusdē Iustiniani legē inuenies primò factam poni postea, & factam postea priꝰ positā vt patet. ǰ. de iudiciis.l. properandū.& ǰ. vt intra certū tēpus.l.fi. Item not. hic de ordine, vt no. in authen. de hæred.& fal.§. inordinatum.col.j.
k ¶ Ponendis. ʒ scilicet sine die, & consule. & valet, vt subiicit. Sed contra. ǰ. de diuersis res.l.si qua. Solu. hic de ijs, quæ iuris corpore clauduntur, ibi non.
l ¶ Robore. ʒ ꝙ sint sine die, & consule. Accu.
m ¶ Ad certas. ʒ ex motu Principis.
n ¶ Personas. ʒ ad hæc verba cōcordat. ǰ. in cōstitutione ꝓxima sequēti.§.hunc igitur. ibi. nullaq; dubitatione. Accu.
o ¶ Rescriptæ. ʒ huic ē contra. ǰ. de legi. & constit.l.ij.& insti. de iur. natur.§.sed & quod Principi.in fi. So. hic de iis, q̄ iuris corpoř clausæ sūt: ibi nō. Vel hic rescripsit in aliqua quæstione respondēdo quid iuris: sed ibi in priuilegijs. Itē intellige hoc, quod hic dicit, nisi dicatur in l. expresim contrarium: vt patet. ff. de cen.l.j.& ǰ. de decur.l.neq; Dorotheū.lib.xj.& ǰ. de ijs qui ad eccl.confu.l.fi. in prin.
p ¶ Pragmaticā:] quæ fit cōsilio Procerū. ADDITIO Vide gl. in verbo, pragmaticā. in pragma.sanc.in tit.de cōclu.ec.gal.post prin.
q ¶ Insertæ. ʒ aliàs indultæ.
r ¶ Fuerunt. ʒ futuri temporis. nec enim est factus, sed fieri mandatur per hanc constitutionem.
s ¶ Notitiam.] ad Senatores loquitur.
t ¶ Et indubitatas. ʒ &, ponitur pro id est.
v ¶ Ad citiores. ʒ propria potest intentio Iustiniani hic notari: sed & beneuolentia. Accursius.
x ¶ Decisiones. ʒ aliàs diuisiones.
y ¶ Fiat. ʒ ecce propria Iustiniani intentio.
z ¶ DE IVSTINIANO CODICE CONFIRMANDO. ¶ *Superior constō fuit facta nondū facto Codice, hæc cum iam esset facta: ut ǰ. eadem l.§. tollendis. ibi, ijsdem prudentibus.*
a ¶ Inclytus.] i. bene auguratus. totū expone vt in proœ.ff. in prin.
b ¶ Mennæ.] Supple missa fuit ex præcepto &c. Accursius.
EX præcepto.] ¶ Pro huius constitutionis casus positione diuide eam secundùm Viuia. in quatuor partes. Prima pars cōiūgit leges, & arma, & vnū dicit egere auxilio alterius, & factum armorū se bene expedisse. & qualiter expediuit. Secunda dicit qualiter expediuit se de legibus per v.viros: & sic recipiat. superiorē constitutionē. Tertia mandat hūc codicē seruandū alijs codicib. prætermissis: qualescūq; sint leges: ex quo erūt in hoc volu. Quarta cōmēdat hūc codicē, eū extēdēs inter subiectos. Scd'a ibi. Sed cū. Tertia ibi, Hūc igř. Quarta ibi, Illustris. ¶ Ex tex. no. primò ĩ prin. q'd fuit, q'd fecit ātiquus Romanos ꝑcellerē, & dn̄ari cūctis nationib. No. sc'do ĩ versi hūc igiť. ꝙ Imperator ꝓhibet allegari veteres CC. Tertiò not. ibi, falsi crimis. ꝙ allegās leges abrogatas incidit in crimen falsi: q'd q̄si sit verum, dic, vt no. ĩ c.nouit. extra de iud. ĩ gl. q cūq;. & ꝑ Bar. in l.fi.ff. de fals. Vltimò no ĩ §.si q̄ vero. & ad hoc sp allegař, ꝙ ꝑ nouā legem, vel statutū non censentur reuocata priuilegia cōcessa singularib. ꝑsonis, & nō cōprehēsa in corpore iuris, vel statuto, sc'dm Paul. hic.
¶ Ex pręcepto. ʒ alias ex præfecto almæ vrbis cōditoris Cōstantini &c.
a ¶ Vrbis. ʒ subaudi cōditoris. Et sic patet, ꝙ de noua Roma, cū eā fecerit Cōstantinus: non de veteri cum eam fecerit Romulus. Et dic, ꝙ Cōstantinus pręcepit hic duo s. ꝙ arma, & leges essēt ad tuitionem reipublicæ: & hoc, si habes Cōstantini. sed aľs est Cōstantino, & patritio. tunc dic ex præcepto, s. diuino summa tuitio veniens Constantino, &c. & sic sunt datiui casus. & semper incipit constructio, summa &c. & facit institu. in procœmio in princip. Imperatoriam &c.
b ¶ Summa. ʒ aliàs summa tuitio, & aľs summa reipublicæ tuitio. & not. ꝙ Pynus hic, Sūma &c. incipit legē. sed alibi sic. ex pręcepto huius almę vrbis Constantini, atque Patritij. & ꝙ dicit vrbis, subaudi conditoris.
c ¶ Auxilio. ʒ Nam & leges indigent armis: vt ff. de rei ven. l. qui restituere. Item ad puniēdos rebelles: vt ǰ. de Episco. & cler.l.si quis in hoc. & arma legibus: vt ff. de re milita.l.iij. §. miles. vsq; in fin. legis.
d ¶ Præsidio. ʒ i. auxilio.
e ¶ Seruatę.] alias seruandæ.
f ¶ Merito. ʒ hic dicit Imperator, qualiter se habuit ad arma.
g ¶ Igitur. ʒ cum prædicta duo. s. arma, & leges fecerint Romanū ppłm omnib. aliis nationibus dn̄ari, & sint duo brachia mūdi: merito ergo Imperator fecit, si habuit curā circa ea: & q̄re habuerit dico. & primò circa arma tanquā digniora Accur.
ADDITIO. An arma sint digniora legib. & sic miles præferendus sit doctori, vide Bal. in ꝓœ.ff. veteris. in fi.& Ang. Are. in ꝓœ. inst.j. rn̄so.
h ¶ Primam. ʒ scilicet maximam, & hoc, vt tollas contrarium. ǰ.l. ꝓxi. in principio. vbi dicit, quod primò ad leges.
i ¶ Communium. ʒ armorum.
k ¶ Agmina. ʒ milites in agminibus.
l ¶ Veteribus. ʒ scilicet agminibus.
m ¶ Exquisitis. ʒ scilicet expensis publicis.

† In quibus.

Leges ordine situandæ.

Roma est duplex.

† Legibus.

† Numinis.

Leges armis egent, & econtra.

Romani ꝓ quod omnibus sunt dominati.

n ¶ Posita. ʒ s. agmina, iuxta illud Oui. Nō minor est virtus, quam quærere, parta tueri. o ¶ Firmissima. ʒ scilicet agmina.
p ¶ Sed cum.] Hic dicit, qualiter se habuit ad leges.
q ¶ Insidiantem. ʒ Nam quando legem non intelligis, tibi insidiatur.
r ¶ Dedimus. ʒ id est deputauimus. vel edidimus. id est ad hoc dedimus nosmetipsos.
s ¶ Doctrina. ʒ quo ad cognitionem.
t ¶ Experientia.] quo ad operationem.
v ¶ indefesso. ʒ i. non fatigabili. aľs indefenso studio. i. quia nullus defendit hoc studiū nō esse benefactū. vt sic hęc dictio in, exponatur. i. non: vt & aľs. Vel melius dic indefenso. i. multū defenso ꝑ istud opus: & sic ponitur in, pro valde. & sic etiam ponitur increscit aqua. i. valde crescit: vt ff. de aq. plu. ar.l.j.§.j. & indifficilis. i. valde difficilis. ff. de libe. & posth.l. gallus. §. ille casus. aľs est indefesso: & tūc est plana. q a isti nunquā erāt fessi donec cōplerent, & semꝑ erāt recētes vnde colligitur, ꝙ melius fecerunt: nā in primis horis diei: vř post somnū, qn̄ aliquis est recens, melius facit. vt ff. de verb. sig.l.ij. in fi.
x ¶ Conferentib.] qn̄q; em̄ cōferūt: vt patet ǰ. de cadu. tol. in prin. & de rei vxo. act.l.j. in prin. Et de his dic, vt diximus in superiori constitutione.
y ¶ Similibus. ʒ scilicet tollendis.
z ¶ Ex qua. ʒ s. diuisione.
a ¶ Aliis. ʒ tollēdis repete, q̄ olim erant scripta.
b ¶ Pertinentibus. ʒ scilicet si tollantur.
c ¶ Mādatis. ʒ i. electis.
d ¶ Annuit.] i. suum prębuit assēnsum: exhuit voluntatem: præstitit fauorem. & sic per id, q'd fecerūt, apparet, ꝙ ea, q̄ eis cōmisimus, feliciter cōpleuerūt. & hoc dicit vsque ibi, ad istū enim &c.
e ¶ Electi. ʒ Verbū huiꝰ, nominatiui est longe. ǰ. videlicet ibi, ad prosperum tulerunt &c.
f ¶ Sedula. ʒ i. cōtinua.
g ¶ Industria.] i. valde exorauimus eos, vt ď hac compositione deliberarent. Azo. vel dic, quòd determinat sequentia.
h ¶ Digestione. ʒ id est deliberatione.
i ¶ Cōibus. ʒ i. propriis singulorū. & ita expone ꝓ. & ǰ. semꝑ. nā non erāt omnia cōia cōicatione.
k ¶ Hunc igitur. ʒ tertia pars.
l ¶ In æternum. ʒ ponit pro perpetuò.
m ¶ Culminis. ʒ Loqť Mēnę Præfecto ꝑtorio.
n ¶ Intimare. ʒ id est mittere: vt ǰ. in fi. sed signatoribus tantùm significauit: vt ꝓ. constit. proxi. in fi.
o ¶ Certaminibus. ʒ id est in iudicijs.
p ¶ Necesse.] Nisi Impatores post nos aliquas correxerīt: sicut & nos facimus de legib. aliorū. Nā nouæ derogāt antiq̄s: vt ǰ. de vet.iur.enuc. l.tāta. in prin.& ff. de legib.& se.cō.l.nō est nouū. Et not. hic nō esse trahendum argumentū legibus abrogatis. vt ǰ de la.li.tol l.j. circa princ.
q ¶ Crimini. ʒ id est accusationi. crimini enim non lex, vel Imperator

Ouidius.

Indefensus sumitur dupliciter.

* Orientis.

Ingenium acutius est in primis horis diei.

* Ex magisterio.

Argūm non est trahendum ex legibus abrogatis.

sed ipsi se subiiciunt.& facit.ff.ad leg.cor.de fal.l.fi,
a ¶ Recitatio. ʒ scilicet in iudicijs.
b ¶ Compositæ. ʒ aliàs componitæ.
c ¶ Proculdubio. ʒ Super hoc,& superiori dicto potes dicere cõtraria, quæ diximus.s̄.tit.j.in fi. Accursius.
d ¶ Veterum. ʒ scilicet trium Codicum.
e ¶ Commẽdare. ʒ nõ allegare.
f ¶ Tunc. ʒ Quod est in tribus Codicibus.
g ¶ Aduersetur.] id est concordat. tunc.n.allegatur non tanq̃ antiqua, sed tanquã noua: nisi velit subdi crimini falsi.
h ¶ Si quæ. ʒ Quarta pars.
i ¶ Pragmaticæ. ʒ Dictũ est.s. de cõstõnibus clausis in corpore iuris: hic de ijs, q̃ sunt ex sanctiões, vt sunt rescripta.
k ¶ Scrinijs. ʒ His.s. qui præerant scrinijs, id est officijs, quorũ acta reponuntur in scriniis.
l ¶ Impertitæ sunt. ʒ à nobis, aut ab alijs post nos, uel ante nos.
m ¶ Priuilegium] Faciendi quid, vel non faciendi.
n ¶ Ratas.] siue aduersetur, siue non constitutioni Codicis. & sic est s̄.j.de pre. impera. offe. l.rescripta. & de sacros. eccles.l.priuilegia. ij.respon. Sol. hic nullus impetratiõe fuit ꝯcessum, ibi sic. Vel hic non lædebat alium: ibi sic.
o ¶ Capitulis. ʒ Nõ pro priuilegio, sed iure cõi.
p ¶ Si qua.] ante huius Codicis compositionẽ. Accursius.
q ¶ Re gesta.] id est causa actitata.
r ¶ Militarib⁹.] q. a magister militũ dat sententias. j. de numerarijs. libr.xij. per totum. Azo.
s ¶ Expensis. ʒ scilicet publicarum personarũ, puta iudicum, & aduocatorum, & executorum, & militum.
t ¶ Posita. ʒ id est statuta.
v ¶ Censemus. ʒ Non, vt vicẽ legum teneant, s̄m H. sed tantũ ꝯ eos: nisi fortè ex Principis permisso de iure responderunt.
x ¶ Illustris. ʒ Quinta pars,& vltima.
y ¶ Tua. ʒ ò præfecte. Accursius.
z ¶ Pro innato. ʒ quia ante natiuitatem, & post natiuitatem fuit studiosus.
a ¶ Propositis. ʒ id est publicè positis.
b ¶ Subnotatione. ʒ id est subscriptione. Accursius.
c ¶ Peruenire.] Quidam non habent hic plus.
d ¶ Extãtibus. ʒ i.cũ festũ erit celebre, legetur de eo quãtum poterit.
e ¶ Diebus. ʒ s. festiuis paschalibus extãntibus, id est aduenientibus.
f ¶ Septimæ idictionis. ʒ Imò vr̃ xij. vt j. de vet.iur.enucl.l.ij.§.leges. quæ est ꝯ. Sol. verbum indictionis, dissimiliter hic,& ibi accipitur. nam olim xv. anni erãt constituti,& in primo quinquennio Imperatori pro tributo offerebatur aurũ: in secundo quinquẽnio argentũ: in tertio ęs. & primi quindecim anni dicebantur prima indictio: secũdi secunda: & sic de singulis.& sic erat vij. indictio hic, id est reuolutis septem vicib. quindecim annis: quę reuolutio inducebat septimã indictionẽ & quod ibi dr̃ xij. id est duodecim annis septimę indictionis, quæ fiebat in septima reuolutione quintidecimi anni.& sic est idẽ tempus hic, & ibi, sed hoc non placet: nã nec idem consulatus, nec eędem calendę assignantur hic,& ibi:& ita non est idẽ tp̃s. Dic ergo, ꝙ hic assignatur indictio in qua fuit factus Codex,& publicatus: ibi verò assignatur indictio, in qua fuerunt digesta correcta,& institutiones factæ,& publicatæ: vt ibi apertè dicitur. Sed ꝯ hoc esse uidetur; quod in eadẽ lege dicitur. §. omni igitur. nã dicitur ibi in tribus annis post cõpositionẽ Codicis fuisse correcta digesta,& institutiones factas,& i septima indictione fuit Codex publicat⁹, vt hic dicit. ergo ibi deberet dici decima idictione. Ad hoc respõdet, ꝙ duo anni fuerũt interpositi post cõpositionẽ Codicis ante inceptionẽ digest.& in tertio correcta. Vel dic, ꝙ statim post cõpositionẽ Codicis fuerũt inchoata: licet post cõtinuationẽ steterit per duos annos, anteq̃ publicarentur,& in tertio fuerũt publicata. Vel dic melius, ꝙ de indictione loquitur hic, quę currebat tempore, quo factus est primus Codex: i quo non erant extrauagãtes constitutiones: q fuit posteà dissolutus: & nõ de Codice nouo, q nõ fuit posteà mutatus. Itẽ nota, ꝙ tabelliones, cùm dicũt indictione prima, vel secunda, in instrumẽtis, intelligitur primus annus indictionis: & sic de singulis. Item si vis inuenire indictionem cuiuslibet instrumenti publici, q̃n factum fuerit, vel quæ indictio sit, currat, uł currebat quolibet anno, accipe annos dñi illius instrumenti, vel eius anni de quo quæris, & diuide ꝑ quindecim, & adde tres annos: q a tot erant tempore natiuitatis Christi, & reiice quindennarium numerũ donec habes eum cõpletum: & ꝙ remanet tota erit indictio: vel si nihil, tunc prima. ADDITIO. Nota hic, ꝙ dr̃ indictio ab indicẽdo, quia in singulis quindecim annis indicebantur tributa à Romanis. Nam in primis quinque annis dabatur Romanis tributum in ferro pro armis, in secundis in argẽto pro stipẽdiarijs, in tertijs in auro fuãdo ꝑ Republica, ut per gl. in verbo, indictionis. in auth. vt præpo. nomen Imperato. in princip. colla.v. & Gloss. super rubr. de indict. libr.x. Simile notatur de triplici corona Imperatoris: de quo ꝑ gloss. in verbo, vestigiis. in clemen. Romani. de iureiurando. De hac materia vide etiam pulchram gl. super verbo, indictionis in c. inter dilectos. extrà de fid. instr.
g ¶ Recitationes. ʒ in publicis.& sic inter plures vices, cùm non posset totus legi vna die.

Libros Digestorũ intelligit. — Continuatio. — † Habentibus & recitãtibus. — † Repertę.

hoc facere ausi fuerint: cũ sufficiat earundẽ constitutionũ nr̃i Codicis recitatio, a adiectis etiã veterũ iuris interp̃tatorũ laborib. ad omnes dirimendas lites: nullaq; dubitatione emergenda, vel eo, ꝙ sine die,& Cõsule quędã cõpositæ b sunt, vel ꝙ ad certas personas rescriptæ sunt: cũ oẽs generalium cõstitutionum vim obtinere, ꝑcul dubio c est, sed & si q̃ earũdẽ cõstitutionũ detractis, vel additis, vel ꝑmutatis certis verbis (qđ & ipsũ p̃fatis Excellẽtissimis viris specialiter ꝑmisim⁹) cõpositæ sũt, nullis cõcedim⁹ ex libris veterũ d iuris interp̃tatorũ aliter eas hñtes † recitare, sed solã iuris interp̃tatorũ sentẽtiã cõmẽdare: e vt tũc f teneat, cum minimè aduerset g eiusdẽ nr̃i Codicis cõstitutiõib. ¶ Si q̃ h verò pragmaticæ i sanctiones, q̃ minimè in eodẽ nr̃o Codice receptæ † sunt, ciuitatib. fortè, vel corporib. vel scholis, vel scriniis, k vel officiis, vel alicui ꝑsonæ imꝑtitę l sunt, eas (siquidẽ aliqđ priuilegiũ m speciali beneficio indulgẽt) oĩmõ ratas n manere: si verò ꝑ certis capitulis o factę sũt, tũc teneř, cũ nulli nr̃i Codicis aduersãt cõstitutioni, p̃cipim⁹. Sed & si qua p re gesta q in tui culminis iudicio, vel in aliis iudiciis ciuilib. vel militarib. r vel apud principia numerorũ, ꝑ publicis expẽsis, s vel qbuscũq; titulis ad publicũ ꝑtinentib. posita t sũt, ea ẽt (ꝑut cõis rei cõmoditas exigit) firma esse censemus. u ¶ Illustris x igr̃, & magnifica auctoritas tua y ꝑ innato z sibi circa Rempublicã, nostrasq; dispositiones explẽdas studio, ad omnium populorũ notitiã eundẽ Codicẽ, edictis ex more propositis, a ꝑuenire faciat: ipso etiam textu Codicis in singulas prouincias nostro subiectas imperio, cũ nostra diuina subnotatione b mittẽdo: vt eo modo, ad oĩum notitiã eiusdẽ nostri Codicis cõstitutiones valeant peruenire: c & vt extãtibus d festis diebus, e id est ex die sextodecimo calendarũ Maij p̃sentis septimę f idictionis, cõsulatu Decij viri Clarissimi recitatiões g cõstitutionũ ex eodẽ nr̃o Codice fiãt. Dat. vj. Id. april. Decio V.C. coss.

De emendatione Codicis Domini Iustiniani, & secunda eius editione. TIT. III.

¶ Imperator h Cęsar, Flauius Iustinian⁹, Alemanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vãdalicus, Aphricanus, pius, fęlix, inclytus, victor, ac triumphator, semper augustus, Senatui vrbis Constantinopolitanæ, S.

Ordi nobis est Patres i conscripti semper nr̃i animi curas reb. cõmunibus † k auidissimè impendere: vt nihil à nobis inceptum, imperfectũ l relinquat. Igitur in primordio m nr̃i † Imperij sacratissimas cõstitutiones, quę in diuersa volumina fuerant dispersæ,& † q̃ plurima similitudine, necnõ diuersitate vacillabant, a in vnũ corpus colligere, oĩq; vitio purgare ꝑposuimus,& hoc iã ꝑ viros excelsos & facundissimos perfectũ est, & à nobis posteà cõfirmatũ: quod geminæ cõstitutiones nostræ, q̃ antè positæ sunt, ostẽdunt. ¶ Posteà verò, cũ b vetus ius cõsiderandũ recepim⁹, tã q̃nquagĩta decisiões c fecim⁹, d q̃ alias ad cõmodũ ꝑpositi opis ꝑtinẽtes plurimas constitutiones ꝑmulgauim⁹ qb. maximus antiquarũ legũ e articulus emẽdatus,& coarctatus est, omneq; ius antiquũ, superuacua ꝑlixitate liberũ, atq; enucleatum in nr̃is constitutionib. & † Digest. reddidim⁹. ¶ Sed cum nouellę nostræ, tã decisiones, q̃ cõstitutiones, quę post nostri Codicis confectionẽ † latæ sunt, extra corpus eiusdem Codicis diuagabantur,& nostrã prouidentiam, nostrumq; consiliũ exigere videbantur (quippe cũ earũ quædã f ex emersis posteà factis, aliquam meliore consilio permutationẽ, vel emendationem desiderabant) necessariũ nobis visum est, g per Tribonianũ virum excelsum Magistrum ex quæstore, & ex consule † legitimũ operis h nr̃i ministrũ, necnõ virũ Magnificũ quæstorẽ & Beritiensiũ legum Doctorẽ Dorotheum, Mennam insuper, & Cõstantinũ, & Ioannẽ viros eloquentissimos togatos fori amplissimæ sedis, easdem constitutiones nostras decerpere, † i & in singula discretas capitula, ad perfectarum constitutionũ soliditatẽ cõpetentib. supponere k titulis,& priorib. constitutionibus eas aggregare. ¶ Supradictis itaq; Magnificis, & prudẽtissimis viris ꝑmisimus hæc omnia facere: & si qua emẽdatiõe opus foret, hanc facerẽt nõ titubãte aĩo, sed nr̃a auctoritate freti. l cõstitutiones verò superfluas, vel ex posteriorib. sanctionib. nostris iã vacuatas, vel si quę similes, vel cõtrariæ inuenirẽtur, circumducere,& à ꝑprij Codicis congregatione separare,& tàm imperfectas repellere, quã nocte obscuritatis obductas m noua elimationis n lucem detegere: vt vndiq; nõ solùm Institutionum,& Digestorum via dilucida & aperta pateat, sed etiã constitutionũ nr̃i Codicis plenũ iubar o omnib. clareat, nulla p penitus, nec simili, nec diuersa, nec inusitata relicta cõstitutione: quũ nemini uenit in dubiũ, quod repetita prælectio q † probauit, hoc satis validũ satisq; esse formosum. in antiquis etenim libris nõn solùm primas editiones, sed etiã secundas (quas repetitas † prælectiones veteres nominabant) subsecutas esse inuenimus: quod ex libris Vlpiani viri prudentissimi ad Sabinũ scriptis p̃optum erat quærẽtibus reperire. ¶ His igitur omnib. ex nostra confectis sententia, cõmemoratus Iustiniane⁹ Codex à prædictis gloriosissimis,& facũdissimis viris purgatus,& candidus factus, omnib. ex nostra iussione,& circũductis,& additis,& repletis, necnõ trãsformatis, nobis oblatus est: & iussimus in secundo eum ex integro conscribi, non ex priore compositione, sed ex repetita p̃lectione,& cum nostri numinis † auctoritate nitentem in omnibus iudicijs solùm r (quantũ ad diuales cõstitutiones s ꝑtinet) frequẽtari ex die quarto t Calendarũ Ianuarij quarti nostri fęlicissimi Consulatus,& Paulini viri Clarissimi: nulla alia extra corp⁹ eiusdẽ Codicis cõstitutione legẽda, nisi posteà varia rerum natura aliquid nouum creauerit, quod nostra sanctione indigeat. Hoc etenim nemini dubium est, quin * si in posterum melius inueniatur,& ad constitutionẽ necessariò sit redigendum, hoc à nobis & constituatur, & in aliã congregationẽ u, referatur, quæ nouellarum x nomine cõstitutionũ significetur. ¶ Repetita itaq; iussione nemini in posterum cõcedimus, vel ex decisionibus y nostris, vel ex alijs cõstitutionib. quas anteà fecimus, vel ex prima Iustinianei Codicis editione aliq̃d recitare, sed ꝙ in præsenti purgato,& renouato Codice nostro scriptum inueniatur, hoc tantummodò in omnibus rebus,& iudiciis,& obtineat,& recitetur. cuius z scripturam ad similitudinẽ a nostrarum Institutionum,& Digestorum b sine vlla signorum dubietate conscribi iussimus: vt omne quod à nobis compositum † est hic, † & in scriptura,& in ipsa sanctione purum, atq; dilucidum clareat: licet ex hac cã in ampliorem numerum summa huius Codicis redacta est. ¶ Vt igitur sanctissimi,& florentissimi patres, nostri labores vobis manifesti fiant,& per omne tempus obtineãt, hãc pręsentem legem ad frequentissimũ ordinem vestrũ duximus destinandam. Data xvj. Kal. Decẽbris. Dño Iustiniano P.P. A. IIII. & Paulino. V.C. COSS.

¶ DE EMENDATIONE CODICIS DOM. IVSTINIANI.
h ¶ Imperator Cesar. ʒ Hæc verba expone, vt in procemio digestorum in principio.
Ordi. ʒ Hanc cõstitutionẽ loco casus diuide in quatuor partes. Primò dicit, qualiter curat componere leges ad negotia dirimẽda. quod patet, quia iam fecit Codicem & confirmauit eundem. Secundò dicit, quod post prædictum Codicem factum, fecit ipse multas constitutiones, corrigens, & immutans aliquas leges de iis, quæ erant in Codice, quę constitutiones cùm non essent in corpore Codicis, mandauit quibusdam sapientibus, vt primum Codicem dissoluant, & istas interserant,& alias immutent, vt eis videbitur,& sic nouum librum faciant. Tertiò dicit hoc esse factum,& ideò mandat eum seruari,& nullam aliam Imperatoris legem, nisi de nouo faciat quæ portetur in quodã libro, qui nouellarum dicatur,& hunc librum scribendum esse per consequentiam literarum. Quartò,& vltimò mittit eum Senatoribus Constantinopolitanis. Secũda ibi. Posteà verò. Tertia ibi, Supradictis. Quarta ibi, Repetita.
i ¶ Patres conscripti. ʒ scilicet senatores, ætate, vel similitudine curæ dicit patres, vt in Salustiõ. Patres conscripti. ideo quia eorum vel eius nomina scripta erant in diademate capitis eorum in literis aureis, vt recognosceretur ab alijs hominibus.
k ¶ Communibus rebus. ʒ omnibus, de quibus sunt faciendæ leges. l. cęptum. de legibus.
l ¶ Imperfectum. ʒ nihil videtur esse actum,&c. vt j. de iis quibus vt indignis. l. cum syllanianum. in fin.
m ¶ Primordio. ʒ imò primò. s. q̃ ad leges, ad agmina militum videtur
sa

se retulisse: vt s̄. titu.j. in princi. sed expone ibi primã. i. maximam. Vel dic, ꝙ nõ dicit hic prius.
a ¶ Vacillabant. ʒ quia multa erant ibi ꝯria.
b ¶ Cum vetus. ʒ quod erat positum in voluminibus desperatis iuris veteris.
c ¶ Decisiones. ʒ decisio est lex Imperatoris, quã cõponit ad dirimendã aliquorũ dissentionẽ. & sic ponitur j. de contrahẽ.& cõmit.stip.l.veteris. Sed ꝯstitutio dr̃ q̃libet lex à Principe facta Acc.
ADDITIO. Differentiam inter legẽ, & constitutionem ponit Bar. super rubri. j. de legib. Nam lex est, quę ꝑfert à populo interrogãte, vel alio interrogante pro populo, qui populo præest. Constitutio est Principũ edictum. & licet alias edicta ponãtur propriè pro edictis prętorum, tñ in d. rubrica đ legibus ponitur pro omni lege, quæ est, siue vocatur edictalis: quia in ea ponitur hac edictali, vel hoc edicto &c.
d ¶ Fecimus. ʒ i. dedimus sententias decidendo lites.
e ¶ Legum. ʒ id est digestorum.
f ¶ Earum quædam. ʒ q̃ in Codice primo facto đ tribus erant recepta.
g ¶ Est. ʒ id est fuerat.
h ¶ Operis. ʒ digestorũ, & institutorum constitutiones, q̃ in Codice erãt. Vel meliùs, loquitur de quinquaginta decisionibus,& de alijs constitutionib. quas post Codicẽ composuerat. dic ergo.
i ¶ Decerpere. ʒ s. ex alijs, vt spãles,& meliores, seu vtiliores colligere.
k ¶ Supponere.] proposuimus, scilicet per illos sapientes.
l ¶ Freti. ʒ s. & securi.
m ¶ Obductas. ʒ id est sublatas: quia nimis difficiles erant ad intelligendum: vñ nihil valebant, & seipsas auferebant.
n ¶ Elimationis. ʒ istius Codicis noui.
o ¶ Iubar. ʒ id est vigor.
p ¶ Nulla. ʒ cõstitutõe.
q ¶ Repetita p̃lectio. ʒ Istud præ, nil operatur, sicut dr̃ ff. de dote prælegata. Azo. Et dic ordinẽ seruandum: quia prius hũc Codicẽ fecit,& confirmauit: vt in prin. huius. posteà digesta. deinde institutiones. ad vltimũ, vt paulò ante in §. postea. hunc Codicem relegit, & emendauit, & hic est ille, qđ patet ex eo ꝙ j. de veteri iure enuc. l. ij. §. sed cum omnia. & §. nomenq;. & §. omni igit. & §. leges. facit mẽtionẽ de cõpositione digestorum,& institutionum.
r ¶ Solum quant... ʒ Aliæ em̃ diuales cõstitutiones nõ ꝑferunt: quantum ideo dicit, quia nũc nõ diualia quædam proferuntur, vt leges digestorum. Azo.
s ¶ Constitutiones. ʒ q. d. non vero allegari leges institutionum, & digestorum, sed leges imperatorum id est diuales constitutiones.
t ¶ Quarto calendarũ. ʒ ꝯ j. de vet.iur. enuc. l. ij. §. leges, vbi dr̃ tertio Calẽ. Ianua. Sed illud intellige post digesta correcta, instĩoes factas,& Codicẽ factũ: non tñ adhuc dissolutũ,& reemẽdatũ: sed hoc itellige post hoc totũ factum. ADDITIO. Vñ dicant Calẽdę,& quõ mẽsis diuidatur, habes per glo. in l. cũ bissextus. ff. de ver. sign. & gloss. super datam. de reg. iur. lib. vj.
v ¶ Congregationem. ʒ Hic sume arg. ꝙ Iustinianus fecit librũ authenticorũ, quasi iã tũc venerat in mentẽ suã eũ quãdoq; cõponere secũdum Ioan. Sed Irn. ꝯ. & elicit hic arg. in contrariũ: quare. s. liber iste authenticorum sit repellendus. Nã non nominatur sicut hic dr̃, sed authenticorũ. itẽ eius stylus cùm cęteris Iustiniani constitutionibus nullo modo cõcordat: sed oĩmodo inter se discrepant. Item eius libri principium nullum est: nec stylus: nec ordo. Itẽ nouellæ istę constitutiones, de quib. hic loquitur, non promittuntur, nisi de nouis negotijs. Item ad hoc est arg. j. de leg. & cõsti. l. humanum. in fi. vt ibi notatur.
x ¶ Nouellarum. ʒ Vr̃ loqui de authenticis.
y ¶ Decisionibus. ʒ differt đcisio à ꝯstitutione.
z ¶ Cuius. ʒ scilicet Codicis pręsentis.
a ¶ Similitudinẽ. ʒ Nã ibi pręcipit non fieri signa: vt j. de veter. iure enuc. l. j. §. ne autem.
b ¶ Et digestorum. ʒ ut j. de vete. iur. enuc. l. ij. in §. eandem autem.
c ¶ Ampliorem numerum. ʒ s. chartarum.

Quæ. — Decisio. — † Institutionibus. — Continuatio. — † Constitutione. — † Et consulem. — † Or... — Et digerere. — † No... — Diui... — Patres scrip... — Digesta Institutiones, & Codex nouo ordine sunt facta. — † Prędictio. — † Secũdas repetitæ prælectionis. — † Nominis — * Quod si quid. — † Dispositum. — † Hoc.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ DE SVMMA TRINITATE. De iustitia tractaturus, de eius parte præcipua quidem tractat,·.de religione. Religionis aūt principiū est fides, & hāc pmittit. Vel sic pōt cōtinuari. Cū oīa ab ipsa trinitate pcedāt, ut dr̄ in euang. Ioan. In principio erat uerbum, &c. & j. de uet. iur. enu. l. ij. circa prin. meritò igr̄ de sum. trin. & fid. cath. rub. pponit. & hęc cōtinuatio tāgit primā tm̄ partē rub. Vel sic cōtinua, et tāgit scḋa pars rubricæ. Cum oē, qḋ non est ex fide sit peccatū, ut extra de pscr. c. oēs. §. ex his itaq; xxviij. q. i. c. i. & nr̄a reparatio à fide sūpsit exordiū, et cū nihil boni possit sine fidē supædificari, ubi fidei ē est fundamētū: ut i. q. i. c. cū Paulus. iō Impator Iustinianus sui opis posuit summā trinitatē, & fidē catholicā fūdamētū.

Continuatio rubric. Ioan. j.

Rom. xiiij. in fin.

In nomine domini Iesu Christi, incipit liber do. Iustiniani repetitę prælectionis id est cōstitutionum.

† Primus. & rectius.

b ¶ Fide. } Fides est sperādarū rerū credulitas, nō tn̄ cuiuslibet rei, sed circa trinitatē, & argumentū nō apparētiū. ADDITIO. qḋ sit fides, & quot sint spēs fidi, & quot articuli, & q pmiū credētiū: & q̄ sit pęna nō credētiū vide gl. su p. rub. extr. isto ti. in anti.

Fides qd.

c ¶ Catholica. } i. vniuersali. & vbiq; porrecta, vn̄ dicit, in oēm ter. exi. so.

Psal. xviij. Rom. x.

d ¶ Cōtendere. } alias est tractare. i. disputare.

† Ex libr. xvj. titu. ij. C. Th.

† Tempe ramentū. C. Th.

LIBER PRIMVS IVSTINIANI CODICIS.

De summa [a] Trinitate, & fide [b] catholica, [c] & vt nemo de ea publicè contendere [d] audeat.

TITVLVS IIII.

¶ *Fides catholica circa Trinitatē ē seruāda scḋm apostolicā doctrinā, & Euāgelicā disciplinā: & eā seruātes uocant Chriani: nō seruātes uocant hr̄tici: & ut demētes, & infames habent, & à Deo, & à Pricipe puniunt. h. d. scḋm Bal. & Bar. uel sic: Subditi Rom. Impio debent seruare fidē Chrianā, ut credāt Deū esse trinū, & unū. s. trinū in psonis, unū in substātia, sub pari maiesta te: & q hoc faciunt, uocant Chriani: & serui denominant ab ipso dn̄o: qui autē faciūt contrarium, uocantur hr̄tici, & sunt infames, & puniuntur nō solum à Deo in alio seculo, sed etiā ab homine, i. à Magistratu imperiali in hoc seculo, & pœna temporali. h. d. in effectu secundùm Pau. de Castr.*

¶ Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodosius AAA. Edictum ad Populum vrbis Constantinopolitanę. LEX I.

CVnctos [e] †populos, quos [f] clementiæ [g] nr̄ę regit Imperium, † in tali volumus religione [h] versari, quā [i] Diuum Petrum apostolum [k] tradidisse Romanis, religio [l] vsq; ad huc † [m] ab ipso [n] insinuata [o] declarat, quamq; pontificē Damasum [p] sequi claret, & Petrū Alexandriæ Episcopū virum apostolicæ [q] sanctitatis: hoc est, vt secūdū apostolicā [r] disciplinā, euangelicamq; [s] doctrinā, Patris, & Filij, & Spūssancti, vnam Deitatē sub pari Maiestate, & sub pia Trinitate credam [t]. Hanc legē sequentes, Christianorum [u] catholicorum nomen iubemus amplecti. reliquos [x] verò dementes, [y] vesanosq; [z] iudicātes, hęretici dogmatis infamiā [a] sustinere, [b] diuina [c] primùm vindicta, [d] post etiam motus [e] animi nr̄i, quē ex cęlesti arbitrio sumpserimus, [f] vltione plectendos. Data iij. Kal. Mar. Thessalonicæ Gratian. A. V. & Theod. A. I. Coss.

Cunctos. } Hęc lex diuidit in tres partes. In prima parte, Imperator præcipit fidē seruari, quàm sancti patres tradiderūt: & ostendit qualis sit. scḋ ò afficit pręmio seruātes. Tertiò afficit pœna triplici non suātes. Vinia. ¶ Ex hoc tex. no. quē puniri ex eodē dlictoplurib. pęnis: et hoc, qn̄ iponunt p eādē l. copulatiuè. si aūt alternatiuè, sufficit vnā, q̄ iudex elegerit: vt j. de ser. fug. l. si fugitiui. cū l. seq. scḋm Paul. de Castr.

† Vsq; ad nunc Al. vsque nunc C. Th.

f ¶ Quos. } arg. quòd si Bononiensis conueniat Mutinæ, non debet iudicari secundum statuta Mutinæ, q bus nō subest: cū dicat, quos nostrę clementiæ regit Imperiū. t Videtur hic text. supponere, q non oēs populos regit Imperator. quod an sit verum, vide hic pulchrè p. Ioā. Fabri in suo breuiario, & vnde processit Imperium, & an Papa iurisdictionem temporalem habeat.

† Vide latè hic per Bar. versic. nunc veniamus ad gl.

g ¶ Clementiæ. } Clementia est pars modestiæ. modestia enim conuenit superioribus, & inferioribus: sed proprium est superioribus erga inferiores exercere clementiam: vt j. fa. ercis. l. in ipsius. ADDITIO. Multa notatu digna de clementia vide hic per Io. Fa. in breuiario suo.

† Vide q̄ ego notaui in clem. pastoralis. de sentent. & re iud.

h ¶ Religione. } id est fide.

i ¶ Quam. } id est qualem. Et dic, quòd religio est ius cuiusdam superioris naturæ, quæ curam, ceremoniamq; nobis affert. Item ex eo, q dicit volumus, ergo est lex: vt inst. d̄ iur. nat. §. sed & q Pricipi placuit.

Religio quid.

k ¶ Petrum apostolum. } Ex hoc, quod hic legit, sume arg. quòd vsurę hodie peti non possunt, secundum ius ciuile, nam dicit Imperator quòd vult, q subditi sibi, sequantur fidem, siue religionem, quam Petrus apostolus tradidit Romanis. sed iure diuino prohibitæ sunt vsurę: ergo peti non possunt vsuræ. Item iura ciuilia non dedignant sacros canones imitari: vt in auth. de eccl. tit. in prin. col. ix. vnde do. Azo. in summa de vsuris concessit, q scilicet non possent peti. verūtn̄ ad istam legem posset responderi, q dicit sequi quantum ad fidem. Ad hoc respondent quidā ita, q sacræ leges non dicūt, q sint phibitæ, ne capiantur vsuræ in quatuor consiliis: sed quidā decretistæ dicunt, q sunt phibitæ, sed distigue, aut petit quis, vt lucrum, & nō potest. aut quia abfit sibi, quia passus est damnū. & tūc nō vt vsuræ, sed vt interesse petūtur. ar. ff. pro soc. l. sociū. in verb. de feudo. in c. cōquestus. extra de vsu. & gl. xiiij. q. 3. in summa. quæ enumerant casus, in quibus licet aliquid vltra sortem accipere.

Vsuræ an possunt peti secundū ius ciuile.

l ¶ Religio. } circa fidem.

m ¶ Vsque adhuc. } id est hodiernum diem.
n ¶ Ab ipso. } scilicet Petro. Accursius.
o ¶ Insinuata. } id est, docta.
p ¶ Damasum. } scilicet Papam.
q ¶ Apostolicæ. } Nō dicit ideo q a fuerit Apostolus. nā tm̄ vnū Petrū legim Apl̄m fuisse: s3 & hic apostolorū vitā egit.
r ¶ Scḋum aplicā. } q a Apostoli ita pdicauerūt.
s ¶ Euangelicamq;.] i. vt continet in euāgelio.
t ¶ Maiestate. } id est potentia.
v ¶ Christianorum. } ecce maximū pmiū, q seruus vocat nomine dn̄i.
x ¶ Reliquos. } Vltione plectendos.
y ¶ Dementes. } id est sine mente.
z ¶ Vesanosque.] A ve quòd est sine, & sanos: quasi sine sanitate. Acc.
a ¶ Infamiam. } Ecce vna pœna. & collige hic arg. q piur puniēdus sit: licet. j. d̄ re. cre. & iureiu. l. ij. dicat q nō dēat puniri corporaliter: punit tn̄ als, vt hic. leges enim, quę piuria puniūt &c. vt j. de indicta vidui. l. pen.
b ¶ Sustinere. } iubem.
c ¶ Diuina. } s. ecclesiastica: q a separant à cōione fideliū: & q dicit eos infames, ergo nō possunt ferre testimoniū: vt ff. d̄ testi. l. iij. §. lege iulia de vi. q lex inter eos in contractibus, & in testamentis etiā inter alios cōcedit, vt j. de hęre. l. qm̄. in prin. & in fi. So. hic loqt de infamia facti, q nō repellit à testimonio: d̄ qua etiā loquit. ff. de obseq. l. ij. Vel aliter hic loquitur de infamia iuris: sed loquitur de his hęreticis, q nunq̄ testificari pūt, qui & i illa lege assignantur. Vel tertiò repellit eorū testimoniū inter orthodoxos: inter se nō: sed exceptis quibusdam: quia etiā inter se repellūtur: vt in illa lege quoniā. Vel dic eos infames non ipso iure, sed per sententiam, & cælesti arbitrio proferendam: quia cor Regis in manu Dei est, vt j. eo. l. inter claras. hodie verò omnes sunt ipso iure infames: vnde repelluntur: vt j. de hære. authen. gazaros, &c.
d ¶ Vindicta. } ecce alia pœna.
d ¶ Vindicta ecclesiastica.] vel propriè, quā Deus dabit in die iudicij
e ¶ Motus. } Ecce tertia pœna.
f ¶ Sumpserimus.] Sic ergo videtur, q extraordinaria sit: sed hodie est ordinaria, quia certa: vt j. de hære. l. ij. & l. quicunque. §. scientibus. & §. vniuersis. & §. nulli insuper. Item contra j. de reb. cred. l. ij. Sol. vt ibi.

¶ *Prohibet Impator locum cōgregationis hr̄ticorū: & tradit fidē seruandā: & punit cōtra facietes: & repetit phibitionē, ut pęnā addat. h. d. scḋm Bal. Vel sic: Hæc lex à quodā Græco fuit cōpilata: iō sūmū scū à summo rerum pr̄e dicit pcedere: nos autē q nedum à patre, sed etiā à filio, ut hic in gl. & in hoc discrepamus ab eis in articulis fidei: ideo signa glo. & glo. quartam super uerbo, per fraudem. & plene super uerbo, orthodoxis. h. d. secundùm Salic.*

¶ Idē. AAA. Eutropio. Prę. prę. LEX II.

NVllus [g] hęreticis ministeriorum [h] †locus, nulla ad exercendam animi obstinatioris [i] dementiā pateat occasio. Sciant oēs, etiā si qḋ [k] spāli quolibet [l] rescripto †per fraudē [l] elicito ab hmōi hominū genere impetratū sit, [m] nō valere. Arceant cunctorū hæreticorū ab illicitis congregationibus turbę: vni [o], & Summi Dei nomen vbiq; celebretur. Nicenæ [n] fidei dudū à maioribus traditæ, &

† Ministeriorum.

† Dementionis côuenticula habeant. l. iiij. C. Th.

g ¶ Vllus. } CASVS Imperator quatuor facit in hac lege. Primò pcipit, q nullus locus pcedat hr̄ticis ad pueniendum, vt ibi tractet sup error eorū firmādo. scḋo, q nullū priuilegiū sup hoc, vl alio ab eis ipetratū valeat. Tertiò vnū Deū credi, & eius fidē suari vult: & dicit qualis sit. Quartò iponit pęnā tā facientib. cōtra fidē, q̄ conuenienti bus in aliquē locum cū hr̄ticis. ¶ No. ex hac l. q cōgregatiōes suspectę dn̄t phiberi, & q debet obuiari malis futuris antequā eueniāt. Pau. hic.
h ¶ Ministeriorum. } vt doceant, vel doceantur.
i ¶ Obstinationis. } i. durioris futuri ob hoc si eis licet conuenire. & facit. j. ea. l. in fi. & j. de hæret. l. iij. & in auth. de interdictis col. hære. §. j. col. ix. Sed cōtra j. de Iudæis. l. in synagoga. Sed aliud est in Iudæis, q̄ aliis hæreticis: quia & ipsi legē acceperūt à Domino: sed hr̄tici non.
k ¶ Siquid.] puta vt liceat eis facere istas cōgregatiōes. Vel dic, si qḋ i. aliquid. nā tales psonæ nihil possunt impetrare, nec ipetratū tenere.
l ¶ Per fraudē. } quod psumit semp, aliàs nihil esse cōtra eos spāle, cū & ab aliis sic impetrata nō valeāt: vt j. si cōtra ius vel vti. pub. l. ij. sic & als psumit qnq;, vt j. si nup. ex rescri. pe. l. fi. & de rescin. ven. l. de cōtractu. & de ser. fug. l. mācip. in fi. & de epis. & cle. l. quicūq;. & l. quisquis. j.
m ¶ Impetratum fit. } vt liceat in aliquo loco conuenire.
n ¶ Nicænæ. } id est in illo concilio traditæ.

† Fraudo pœnam ma...

a ¶ Obseruantia. } id est statuta in illo concilio Niceno.
b ¶ Teneat. } id est valeat.
c ¶ Qui spiritum. } Sic construe. Qui. s. catholicus, non uiolat scilicet catholicam fidem, negando spiritumsanctum: q. d. non negat, & ideo non violat. si aūt diceres q spiritū negando non uiolaret, falsum esset.
d ¶ Quē. } s. spm̄sanctū. Et nota q loquitur secūdùm Græcos, qui dicunt spm̄sanctū esse à patre. vn̄ in euāgelio: Spūssanctus q tm̄ a patre procedit &c. vn̄ dic q Gręcus fecit istā legē in fine decretorū: nos dicim spm̄ sanctū pcedere tā a pr̄e, q̄ a filio: ut dr̄ in credo i vnū Deū. qḋ in missa cātat ibi, q ex patre filiòq; procedit. & Ps. Quicunque vult.
e ¶ Speramus. } per fidem. Accursius.
f ¶ Accipimus.] p grām.
g ¶ Negando. } Quod non negat.
h ¶ Apud quē.] s. cultorem catholicæ fidei.
i ¶ Incorruptè. } Repete & apud quem.
k ¶ ὁμοούσιον al. Vsia. } i. indiuisa substantia. aliter ff. de contrahen. empt. l. in venditionibus.
l ¶ Hæc.] statuta in concilio Niceno.
m ¶ Inseruiunt. } scilicet statutis in dicto cōcilio: vt j. l. ß. §. suscipimus.
n ¶ Dolis] scilicet cum effectu inuentis.
o ¶ Nomen. } s. christianitatis: quia non habent hoc priuilegium, quod vocentur Christiani.
p ¶ Denotētur. } i. excōmunicentur: vt in auth. de interdic. col. hæret. col. ix. Vel dic, id est accipiunt nomen propriū sm̄ genus hæresæos: & j. statim subijciet de excōmunicatione. Accur.
q ¶ Arceantur. } Quia hęretici uocabuntur.
r ¶ Cū. } redit ad primū.
s ¶ Oppida. } scilicet maximè. nā nec extra oppida licet eis facere congregationes. Azo &c.
t ¶ Eruptio. } id est operatio in malū, id est conspiratio.
v ¶ Factiosa. } q faciant iocum, vbi exerceāt sua ministeria. vel factiosa, id est facinorosa.
x ¶ Exterminato. } id est immoderato.
y ¶ Furore. } quia quasi furiosi eis videant. Vel dic, quòd ipsi censentur vt furiosi.
z ¶ Orthodoxis. } Ab orthos, quod est rectum, & doxa quod est gloria: quasi rectè glorians.
a ¶ Catholicæ. } Nominatiui casus.

† Nicænæ autem.

assertione firmatæ, obseruantia [a] semper māsura teneat [b]. ¶ Is † autē Nicęnę assertor fidei, & catholicę religionis verus cultor accipiēdus est, qui oīpotētē Deū, & Christū filiū dei vno noīe cōfitet; Deū de Deo, lumē de lumine: q [c] Spiritū sanctū (quē [d] ex summo rerū parēte & speramus [e], & accipimus [f]) negando [g] nō violat: apud [h] quē intemeratæ fidei sensus viget, & incorruptę [i] Trinitatis indiuisa substantia, q̄ Græco verbo † ὁμοούσιος [k] rectè credentibus dr̄. Hæc [l] profectò nobis magis probanda, hæc veneranda sunt. ¶ Qui verò nō ijsdem inseruiunt [m] † desinant affectatis dolis [n] alienū veræ religionis nomē [o] assumere, & suis aptis criminibus denotent [p], atq; ab oīum sū moti ecclesiarum limine penitus arceantur [q]: cùm [r] oēs hęreticos illicitas agere intra oppida [s] cōgregationes uetemus. at si quid eruptio [t] factiosa [u] tentauerit, ab ipsis etiam vrbiū mœnibus extermina to [x] furore [y] propelli iubemus: vt cunctis orthodoxis [z] Episcopis, q Nicęnā fidem tenent, catholicæ [a] Ecclesiæ toto orbe reddantur.

† Seruiūt.

¶ *Nō ē licitū de fide catholica publicè disputare, pp duas rationes hic positas, & ex uarietate, seu condōne psonarū, uariæ ipo nunt penæ. h. d. scḋm Bal. concordat Salice.*

Imperator †Martianus A. Palladio Præfecto prætorio. LEX III.

† Imp. Valenti Martianus A A. vniuersis populis.

NEmo clericus, vel militaris, vel alterius cuiuslibet [b] cōditionis de fide Christiana publicè [c], turbis coadunatis, & audientibus tractare conet in posterū, ex hoc [d] tumultus †, & pfidiæ [e] occasionē reqrēs [f]. Nā & iniuriam facit iudicio reuerēdissimę † synodi, si q s semel iudicata, ac rectè disposita reuoluere [g], & publicè disputare cōtēderit: cū ea, q̄ nūc de Christiana fide à sacerdotibus, [h] q Chalcedōe cōuenerūt, p nr̄a pcepta, statuta sunt, iuxta apostolicas [i] expositiōes, & īstituta Sctōrū patrū trecētorū decē & octo ī Nicęna, & cētū [k] qnquaginta [l] ī hac regia vrbe definita esse noscant. Nā [m] ī cōtéptores huius legis pęna non deerit: q a nō solū cōtra fidē verè expositā veniūt, sed ēt Iudæis, & paganis, ex hmōi certamine psanāt [n] venerāda mysteria. ¶ Igit [o] si clericus erit q publicè tractare d̄ religiōe ausus fuerit, à cōsortio clericorū remouebit. [p] si verò militia pditus sit, cingulo spoliabit. cæteri [q] aūt huius † criminis rei, si quidē liberi sint, de hac sacratissima vrbe repellant, p vigore iudiciario ēt cōpetentib. supplicijs [r] subiugandi. si uerò serui, seuerissimis [s] animaduersionib. plectent.

† Vel.

† Religiosissimè.

e ¶ Perfidię. } Nam qui essent hæretici, magis fierent perfidi.
f ¶ Requirens. } Quod quidem semp pręsumit, nisi fiat cā addiscendi in scholis. nam de singulis dubitare non est inutile secundū Aristotelē, vel causa conuincendi aliquē hæreticum: ut j. ti. ij. l. quoniam.
g ¶ Reuoluere. } i. in dubiū reuocare. sic & j. de cri. sacr. l. ij. Sed ar. j. de app. & con. l. & in maioribus. sed hic non posset appellari: cū sit quasi ius naturale: vt instit. de iure. nat. §. pen. Accur.
h ¶ Sacerdotibus.] id est Episcopis.
i ¶ Apostolicas.] i. sm̄ quod apl̄i docuerunt.
k ¶ Centum. } s. patrum.
l ¶ Quinquaginta. } Repete, & iusta statuta &c. vt instit. de iur. nat. §. responsa prudentum.
m ¶ Nā in cōtépores. } verè iniuriā faciunt, quia pœnas patiuntur. & est locus ab effectu.
n ¶ Profanāt. } i. detur pare videntur. fana enim sunt sacra. inde profana quasi procul à sacris.
o ¶ Igitur. } quia pœna nō deerit, igit audi hoc.
p ¶ Remouebitur. } i. priuilegio clericorū non vtatur.
q ¶ Cæteri. } pręter clericos, & milites.
r ¶ Supplicijs.] quia verberabuntur.
s ¶ Seuerissimis. } i. ultimo supplicio. qḋ mortē interpretamur: vt ff. de pœnis. l. vltimum. & est hoc gn̄ale, vt plus serui, q̄ liberi puniant: vt hic, & ff. de pœ. l. in seruorū. in prin. & de incen. rui. l. pe. dius. Sed oppo. ex eo qḋ est j. d̄ epis. & cle. li. pbri. vbi i dignitate positi pl puniunt, q̄ minores. Sed hic dupl'r hi minores delinquūt, & quia disputāt, & quia immiscent se rei non pertinēti ad se, sicut ad maiores. vt ff. de reg. iuris. l. culpa. j. Sed quid de statuliberis? Rn̄deo, vt liberi puniantur. vt ff. de pœnis. l. moris. fi. Sed arg. cōtra. ff. de statu lib. l. statuliberi à cęteris. Sed dic, vt ibi.

Fama quæ. Profana vnde.

† Etiā huiusmodi.

¶ Gloriosissimo, † & Clementissimo filio Iustiniano A. Ioannes Episcopus vrbis Romæ salutem dicit. LEX IIII.

INter claras sapiētię, ac māsuetudinis vestræ laudes Chrianissime pricipū, puriore luce tanq̄ aliqḋ sydus irradiat, q amore fidei, q charitatis studio edocti ecclesiasticis disciplinis, Romanę sedis reuerētiā conseruatis, & ei cūcta subiicitis, & ad eius [u] deducitis vnitatē; ad cuius auctorē, hoc ē, Apostolorū primū, [x] Domino loquēte pręceptū est, Pasce oues [y] meas. Quam [z] esse omniū verè ecclesiarū caput, [a] & patrū [b] regulę, & Principū statuta declarāt, & pietatis vestræ reuerendissimi testantur affatus. [c] Patet igit in vobis impletū fore, quod scripturę loquūtur [d], Per me Reges regnant, & potentes scribunt † iustitiā. Nihil est eū, qḋ lumine clariore pfulgeat, q̄ recta fides ī Pricipe: nihil ē qḋ ita nequeat occasui subiacere, quā vera religio. [e]

† Hæc epistola in aliquibus nō habetur, et propterea non glossatur. Azo. Serui grauius puniuntur, quā liberi.

Ioan. xxi. c.

† Prouerb. decernūt.

t ¶ Gloriosissimo & clementissimo. } Nota q Papa pręmittit Imperatorem in epistola: quod hodie non faceret. Itē not. quòd primū miserat Imperator epistolam Papę, quam habes j. eod. l. nos reddentes &c. vsque illuc, liquet igitur &c. & ista, quæ hic est remissiua in qua interserit missiuam, & totam ei remittit. & hęc probātur j. proxi. ibi, pietatis vestræ reuerendissimi &c. ibi. textus autem. &c. Accursius
INter claras. } Plana est vsque ibi, nos reddentes.
v ¶ Ad eius. } scilicet Romanę sedis.
x ¶ Primum. } scilicet Petrum.
y ¶ Oues. } id est fideles.
z ¶ Quam. } s. Romanam sedem.
a ¶ Caput. } Nam Cōstātinopolitana ecclesia inferior est Romana, & eam sequi dēt: vt in auth. de eccl. ti. §. j. col. ix. & qḋ dicit patrū. s. Augustini, & cæterorum: vt circa principia decretorum in multis locis.
b ¶ Patrum. } s. Augustini, & cęterorum.
c ¶ Affatus. } id est epistola quam nobis misistis: vt j. eo. victor. &c.
d ¶ Loquuntur. } id est homo per scripturam, vt in libro sapientiæ.
e ¶ Vera religio] Religio vera non patit defectum in genere sic accepta, sed religiosus sic. vnde dictum est: Septies in die cadit iustus. nā & sanctus Petrus apl̄s cecidit, sicut & dicimus in iure naturali: vt insti.

Religio nō patit defectū in gn̄e.

Universidad de Deusto Biblioteca

de iure natus. §. penult.
a ¶ Authorem uitæ.] id est Deum.
b ¶ Vtraque.} scilicet fides, & religio. Accurs.
c ¶ Exorabitur.} Passiuè. scilicet à nobis.
d ¶ Labijs.} i. sententiis.
e ¶ Authorem.} id est principem si hoc faciat.
f ¶ Custodit.} s. Deus.
g ¶ Ei.} s. Imperatori,
h ¶ Quẽ.} Imperatorẽ.
i ¶ Rugis.} id est scismatibus. — Prou. xxij.
k ¶ Apices.} i. literas.
l ¶ Quod.} i. vt expellantur hæretici.
m ¶ Victor.} præmittit nomen suum Imperator in epistolæ textu.
n ¶ Archiepiscopo.} id est Papæ.

Diuisio textualis, quæ melius poneretur in princi. epistolæ.

N ¶ Os reddentes.} scribit Imperator Papæ, Primò, reddẽs honore dño Papæ. Secũdò significat ei de quibusdã qui erant infideles in certis capitulis fidei, referens quæ sit fides catholica, quã sancti patres, & ipse Imperator seruant. Tertiò petit, quod Papa eũ comendare, & alios Episcopos, si bñ credũt de fide Christiana, debeat: & etiã petit orari pro se. & hoc ibi, textus & c vsque illuc, Liquet & c. Posteà ibi, inter claras. qđ est. s. rescribit ei Papa. Primò cõmẽdãs eũ de honore. quẽ sibi, & ecclesiæ reddit. & hoc multis authoritatib. vsq; ad §. pinde. Secundò qualiter Papa recepit nuntiũ Imperatoris prędictã epistolã portantẽ. Tertiò cõmendat eum de fide: quã seruat, hortans eũ multis rõnib⁹, & varijs ad eandẽ seruandã. Quarto refert. s. quid fecit ipse Papa, de quibusdã hæreticis noui ter inuentis, quia non pepercit eis, nisi errorẽ deponerẽt: & de hoc rogat Imperatorẽm, quòd parcat, si redire voluerint. Vltimò orat pro eo, & cõmendat legatos sibi missos a Principe.

In vetustis exẽplarib. incipit, eadẽtes.

o ¶ Cõmota sunt.] Per quosdam malos monachos, de quibus dicit j.
p ¶ Indubitata.} De fide. Accursius.
q ¶ Quæ.} Romana ecclesia.
r ¶ Caput.} vt & habuisti in superiori epistola.
s ¶ Apostaticè.} Apostata dicitur retrograd⁹, qui fidẽ, quã suscepit, derelinquit: vt j. de apost. — Apostata.
† Quæ.
t ¶ Denegantes,} Ecce illud, in quo errabant.
v Filium dei } Et sic dicũt nõ esse fideliũ dei.
x ¶ Vnũ.} s. denegãtes.
y ¶ Archimandritæ.] ab archos quòd est princeps, & mãdros quòd ẽ ouis. inde archimãdrita. id est abbas, qui præest omnibus, id est monachis, qui sunt quãdoq; lupi rapaces. Vel monach⁹ grecè, latinè dicitur auriga: & sic per similitudinem. — Archimandrita vnde dicitur.
z ¶ Diebus.} post quos nõ mutabit. & ideo dr̃ ĩ vltimis. Et no. quod vj. sunt ætates mũdi. Prima est, ab Adã vsq; ad Noe. Secũda, vsq; ad Abraham. Tertia, vsq; ad Moysen. Quarta vsque ad Dauid. Quinta, vsq; ad aduẽtũ domini. Sexta vsq; ad finem seculi, vt in Huguitiõe in verbo, sum es est.
a ¶ Homoousion.} i. indiuisa substantia. aliàs est in tex. ὁμοίου.
b ¶ Sumpserit.} quia & ante fuit.

Nã cũ auctore a vitæ, vel luminis vtraq; b respiciãt, rectè & tẽebras respuunt, & nesciũt subiacere defectui. ¶ Quãobrẽ Gloriosissime Principũ, votis oĩbus exorabiť c diuina potẽtia, vt pietatẽ vestrã ĩ hoc ardore fidei, in hac deuotiõe mẽtis, in hoc ĩtegræ religiõis studio, sine defectu sui ĩ lõgiora tpa cõseruet. hoc.n.& factis credimus ecclesiis expedire. Scriptũ est eñ, Labiis d regit Rex. & iterũ: Cor Regis ĩ manu Dei est, & vbi voluerit inclinabit illud. hoc est eñ, qđ vestrũ firmat Imperiũ: hoc, quod vestra regna cõseruat. Nã pax ecclesię, religionis vnitas, auctorẽ e facti in sublime prouectũ, grata sibi tranquilitate custodit. f Nec.n. parua ei g vicissitudo à potentia diuina tribuiť, p quẽ h nullis rugis i ecclesia diuisa scerniť, nullis ĩsertis maculis variať. Scriptũ est.n. Quia cũ Rex iustus sederit supra sedem, nõ aduersabiť sibi quicquã malignũ. ¶ Proinde Serenitatis vestrę apices, k p Hypaciũ, atq; Demetriũ sanctissimos viros, fratres, & coepos meos, reuerẽtia cõsueta suscepimus, quorũ ẽt relatiõe cõpim⁹: quod fidelib. populis pposuistis edictũ amore fidei, p submouẽda hęreticorũ intentione secundũ apostolicã doctrinã, fratrũ, & coepõrũ nostrorũ interueniẽte cõsensu: quod, l qa apostolicæ doctrinæ cõuenit, nr̃a auctoritate cõfirmauim⁹.

¶ *Clarissima est lex, in quo Dñs Imperator rescribit Papæ de fide, q̃ nũc tenet, quã uide p te, & per istã l. ẽt apparet, quõ prohibitæ sunt usuræ: sup ista epistola dicit Odo. qđ ratione peccati Papa potest cognoscere de quocunque delicto: sed tu dic ut no. per Ber. ext. de pur. can. c. nos inter alios Bal.*

Textus autem epistolæ Imperatoris talis est.

¶ Victor m Iustinianus, pius, fœlix, inclytus, triumphator semper augustus, Ioanni Sanctissimo Archiepiscopo n almæ vrbis Romæ, & Patriarchæ. S. LEX IIII.

NOs † reddentes honorẽ apostolicæ sedi, & vestræ Sanctitati (quod sp nobis ĩ voto & fuit, & est, & vt decet prẽm,) honorãtes vr̃ã Beatitudinẽ, oĩa, q̃ ad ecclesiarũ statũ ptinẽt, festinauimus ad notitiã deferre vr̃æ Sanctitatis: qm̃ sp nobis fuit magnũ studiũ vnitatem vr̃æ apostolicæ sedis, & statũ sanctarũ Dei ecclesiarũ custodire, † q hactenus obtinet, & incõmotè pmanet, nulla intercedente cõtrarietate. ¶ Ideoq; oẽs sacerdotes vniuersi Oriẽtalis tractus, & subiicere, & venire sedi vr̃ę sanctitatis pperauimus. In pñti ergo q̃ cõmota o sunt (quãuis manifesta, & ĩdubitata p sint, & secundũ apostolicę vr̃ę sedis doctrinã, ab oĩb. semp a sacerdotib. firmè custodita, & pdicata) necessariũ duximus, vt ad notitiã vestræ Sctitatis peueniant. Nec .n. patimur q cq̃, qđ ad ecclesiarũ statũ ptinet, quãuis manifestũ, & indubitatũ sit, qđ moueť, vt nõ ẽt vestræ innotescat Sctitati, q q r † caput est oĩm sctãrũ ecclesiarũ. Per oĩa.n. (vt dictũ est) pperamus honorẽ, & auctoritatem crescere vestræ sedis. ¶ Manifestũ igitur facimus vr̃æ Sctitati, quod pauci qdã infideles & alieni sanctæ Dei catholicæ, atq; apostolicæ ecclesiæ cõtra dicere iudaicè, atq; apostaticè s audi si sunt aduersus ea, quæ ab omnib. sacerdotibus secundũ vestram doctrinã rectè tenẽtur, & glorificanť, atq; pdicanť, denegãtes t dñm † nr̃m Iesum Chr̃m, vnigenitũ filiũ v Dei, Deum, & Dñm nr̃m, incarnatũ de Sancto spũ, ex sctã, atq; gloriosissima semper virgine Dei genitrice Maria hominẽ factũ, atq; crucifixũ, vnum x esse sanctæ, & cõsubstantialis Trinitatis, & coadorandũ, & conglorificãdũ pr̃i, & Spũ sctõ, consubstantialẽ patri secundũ diuinitatẽ, & consubstantialẽ nobis eundẽ ipsum secundũ humanitatẽ, passibilem carne, eundẽq; ipsum impassibilem deitate. Recusantes .n. Dñm nr̃m Iesum Chr̃m vnigenitũ filium Dei, & Dñm nr̃m fateri vnũ esse sctæ, & consubstantialis Trinitatis, videť Nestorij malã seq doctrinã, ẽm grã̃m dicentis, vnũ filiũ Dei, & aliũ dicentis Dei verbum, & alium Chr̃m. ¶ Oẽs verò sacerdotes sctæ catholicæ, atq; apostolicæ ecclesiæ, & reuerẽdissimi Archimãdritę y sctõrũ monasteriorũ, sequẽtes Sctitatẽ vr̃am, & custodiẽtes statũ, & vnitatẽ sctãrũ Dei ecclesiarũ, q̃ hñt ab apostolica vr̃æ Sctitatis sede, nihil penitus ĩmutãtes de ecclesiastico statu, q hactenus obtinuit, atq; obtinet, vno cõsensu cõfiteť & glorificãt pdicãtes Dñm nr̃m Iesũ Christũ vnigẽitũ filiũ, & verbũ Dei, & Dñm nr̃m añ secula, & sine tpe de pr̃e natũ, in vltimis dieb. z descendisse de cœlis, & incarnatũ de Spũsctõ, & ex sctã, atq; gloriosa virgine, & Dei genitrice Maria natũ, & hoĩem factũ, & crucifixũ, unũ eẽ sctę, & cõsubstãtialis Trinitatis, & coadorandũ, & cõglorificãdũ pr̃i, & sctõ spũi. nec.n. aliũ Dei verbũ, & aliũ Chr̃m cognoscimus, sed vnũ, atq; eũdẽ ipsũ cõsubstãtialẽ pr̃i, ẽm diuinitatem, & consubstãtialẽ nobis eũdẽ ipm ẽm humanitatẽ, passibilẽ carne, eundẽ ipm impassibilẽ deitate. Vt eñ est in diuinitate pfectus, ita idẽ ipse & in humanitate pfectus est. in vna .n. substãtia deitatẽ suscipimus, & cõfitemur, qđ dicũt Græci ὁμοίου. a Et qm̃ vnigenit⁹ fili⁹, & verbũ Dei añ secula, & sine tpe de pr̃e natus, idẽ ipse, & in vltimis diebus descẽdẽs de cęlis, incarnatus de spũsctõ, & ex sctã atq; gloriosa sp virgine, & Dei genitrice Maria hõ factus Dñs nr̃ Iesus Chr̃s, pprię, & verè Deus est: iõ & sctãm, atq; gloriosam virginẽ Mariã, pprię, & verè Dei matrẽ esse dicimus: nõ qa Deus verbum pricipiũ ex ipsa sumpserit, b sed quia in vltimis dieb. descendit de cœlis, & ex ipsa incarnatus, & homo factus, & natus est: quẽ cõfitemur, & credimus (sicut dictũ est) consubstantialẽ esse pr̃i ẽm deitatem, & cõsubstantialem nobis eundem ipsum, secundùm humanitatẽ: eiusdẽ miracula, & passiones, quas sponte in carne sustinuit agnoscẽtes. ¶ Suscipimus aũt sctã quatuor cõcilia. i. trecentorũ decẽ & octo

a ¶ Congregati.} ecce vnum.
b ¶ Regia.} Constantinopoli.
c ¶ Vrbe.] vbi Nestorius fuit condemnatus.
d ¶ Conuenerunt.] ecce secundum.
e ¶ Congregati.} ecce tertium. Primò congregati hoc ideo dicit, quia fuerant ibi duo concilia, extremũ quorũ fuit maledictũ, & decretũ fuit, vt non teneretur, nisi primũ. Et nota concilia, q̃ recipiunť esse quatuor: Nicænum, Constantinopolitanum, Ephasinũ, & Chalcedonense. sic & j. de hær. & ma. l. quicũq;. — Concilia quatuor ab ecclesia recepta.
f ¶ Conuenerunt.] Ecce quartum.
g ¶ Fratrem.} Hic eũ parificat.
h ¶ Sedem sequi.} Minor itaque est.
i ¶ Conseruet.} Aliàs reseruet.
k Liquet igiť.} Finita epistola ĩperatoris, quã interposuit, redit ad suam dñs Papa.
l ¶ Abundet.} aliàs iucundet.
m ¶ Cęlũ.} i. cęlestis magnitudo Imperij. Vel p cœlum significantur hi, qui suæ vitæ sublimitate cæteros supergrediunť. — Cœlum.
n ¶ Montes.} i. hi qui nõ tam altæ vitæ sunt. — Montes.
o ¶ Colles.] Hi qui inferioris vitæ sunt. — Colles.
p ¶ Mendacium.} Hoc est in Esaia. xxviij. c.
q ¶ Recede.} hoc ait Iob. xxij. cap.
r ¶ Se ipse.} Not. quòd quis seipsum cõdemnat. hc & ff. de confes. l. j.
s ¶ Cyprum.} Propriũ nomen. Azo.
t ¶ Succendistis.} Interpositio est.
v ¶ Pastoris.} hucusq;.
x ¶ Gremium.} contra inf. de aposta. l. iij. Solut. vt ibi.
y ¶ Receptis.} Præstito ante sacramẽto, vt xxiij. q. fi. c. pessimam.
z ¶ Et vnitate.} Dicit Papa imperatori.

¶ DE SACROSANCTIS ECCLESIIS.
Dictũ ẽ s. de summa tri. & fid. catho. sed qa mr̃ fidei, & religionis ẽ ecclesia, ut j. e. l. iubemus. ij. §. uerũ ĩ fi. §. iõ supponit de sacrosan. eccl. Et qa res sunt necessariæ, ijs q ĩ ecclesiis obsecundãt diuinis ministeriis: Siqdẽ q altari seruit, de altari debet uiuere. c. cũ secundũ. extrà d pbẽd. ĩ pr̃i. iõ subiungit de reb. in qbus qm̃ ecclesię multis gaudẽt priuilegijs, adiicit d priuilegijs earũ. Azo. Vel sic secũdũ Accur. Ecclesia Thessalonicẽsis excusat à tributis, ut tũ res al'arum nõ dicat suas, ut sic fiat det fiscũ, & hoc ẽ, qđ dicit, sacrosã. & c. uel sic: Cũ fides, de qua dictũ ẽ s, & religio sit Deo debita, & ecclesia sit mr̃ fidei, & religiõis: ut j. e. tit. l. iubemus. ij. §. uerũ ĩ fi. §. cui ecclesiæ opus est reb. tã diuino cultui, q̃ psonarũ ibidẽ seruiẽtiũ usui suppeditãtib. & cũ aliæ quoq; domus religioni dicantur, i. dedicãtur, necnõ & sine loco.

† Cõfirmauimus. — I. Cor. ix. — Continuatio. Accur.

octo sanctorũ patrũ, qui in Nicæna vrbe congregati a sunt, & cẽtũ quinquaginta sanctorũ patrũ, qui ĩ hac regia b vrbe c cõuenerũt, d & sctõrum patrũ, q in Epheso primò cõgregati sunt, & sctõrũ patrũ, q ĩ Chalcedõe cõuenerũt, sicut vestra apostolica sedes docet, atq; pdicat. ¶ Oẽs ergo sacerdotes sequẽtes doctrinã apostolicæ sedis vr̃ę, ita credũt, & cõfiteť, & pdicãt. Vñ pperauimus hoc ad notitiam deferre vestræ Sanctitatis p Hypatiũ, & Dẽetriũ, Beatissimos Epos: vt nec vestrã Sanctitatẽ lateãt, q̃ à qbusdã paucis mõachis malè, & iudaicè ẽm Nestorij pfidiã denegata sunt. ¶ Petimus ergo vr̃m paternũ affectũ, vt vestris ad nos destinatis lr̃is, & ad Sanctissimum Epm huius almæ vrbis, & Patriarchã vestrũ fratrẽ, g qm̃ & ipse per eosdẽ scripsit ad vestrã Sãctitatẽ, festinãs in oĩb. sedẽ h sequi apostolicã Beatitudinis vr̃ę, manifestum nobis faciatis, quod oẽs, q pdicta rectè confitenť, suscipit vr̃a Sanctitas, & eorũ, q iudaicè ausi sunt rectã denegare fidẽ, cõdẽnat perfidiã. Plus.n. ita, & circa vos oĩm amor, & vestræ sedis crescet auctoritas, & quæ ad vos est vnitas sanctarũ ecclesiarũ, inturbata seruabitur, qñ per vos didicerint omnes Beatissimi Epi eorum, quæ ad vos relata sunt synceram vestræ Sãctitatis doctrinam. Petimus aũt vestram Beatitudinẽ orare p nobis, & Dei nobis acquirere puidẽtiã.

¶ Item subscriptio talis fuit:
Deitas te conseruet i per multos annos Sctẽ, ac Religiosissime pr̃.

¶ Sequiť residuũ epistolæ Papæ.

Liquet k igiť Impator Gloriosissime (ut lectiõis tẽor, & legatorũ vr̃orum relatio patefecit) vos apostolicis eruditionib. studere, cũ de religione catholicæ fidei ea sapitis, ea scripsistis, ea protulistis, ea populis fidelibus publicastis, q̃ (sicut diximus) & sedis apostolicæ doctrina, & sanctorũ patrũ veneranda decreuit auctoritas, & nos cõfirmauimus † in oĩb. Opportunũ est ergo voce exclamare prophetica, Iucũdeť tibi, & abundet l cœlum m desuper, & effundãt mõtes n iucunditatẽ, & colles o lætitia lætabunť. Hæc igr̃ ĩ tabulis cordis fideliter scribere, hęc vt pupillas oculorũ conuenit obseruare. Neq; .n. quisquã est, in quo Chr̃i charitas feruet, qui tã rectæ, tã veræ confessionis vestræ fidei refragator existat: cũ euidẽter impietatẽ Nestorij, Eutychetisq;, & oĩum hæreticorũ dãnãtes, vnã verã catholicã fidẽ Dñi, & Dei nr̃i saluatoris Iesu Chr̃i magisterio institutã, & ppheticis, apostolicisq; pdicationib. vbiq; diffusam, & Sctõrũ p totũ orbẽ confessionib. roboratã, patrũ, atq; doctorũ sententiis adunatã, & nr̃æ doctrinæ cõsentaneã, incõcussè, atq; inuiolabiliter deuota Deo, & pia mẽte seruatis. Soli etẽim pfessionib. vestris † aduersanť, de qb. diuina scriptura loquiť dicens, Posuerũt mẽdaciũ p spẽ suam, & mendacio operiri sperauerunt. & iterũ, q secundũ pphetam dicunt dño Recede q à nobis, vias tuas scire nolumus. pp quod Salomon dicit, Per semitas ppriæ culturæ errauerunt: colligunt aũt manib. infructuosa. ¶ Hæc est igr̃ vera vr̃a fides, hæc certa religio, hoc beatæ recordationis (vt diximus) pr̃es oẽs, præsulesq; Romanæ ecclesiæ, quos in omnib. sequimur, hoc sedes apostolica prædicauit hactenus, & incõcussè custodiuit. huic confessioni, huic fidei quisquis contradictor extiterit alienum se ipse r à sctã cõione, alienũ ab ecclesia iudicabit esse catholica. Nos eñ Cyrũ s cũ sequacib. suis in Romana inuenimus ciuitate, qui de Cumitensi monasterio fuit: quos apostolicis suasionib. ad rectam fidem, & velut oues, q̃ perierant errãtes, ad ouile contendimus reuocare dñicum, vt agnoscant scđm prophetam linguæ balbutientes, loqui quę ad pacem sunt. Ad non credentes autem, per nos primus apostolorum Esaiæ pphetæ verbum dicit, † Ambulate in lumine ignis vestri, & in flãmis, quas succendistis. t Sed obduratum est cor eorũ (vt scriptũ est) vt nõ intelligerent: & pastoris u vocẽ oues, q̃ meę nõ erant, audire minimè voluerunt, in qb. obseruantes ea, q̃ ab ipsorũ sunt statuta Pontifice, eos minimè ĩ nr̃a cõione recipimus, & ab oĩ ecclesia catholica esse iussimus alienos: nisi, errore dãnato, doctrinã nr̃am q̃to ocyus seq habita regulari pfessiõe signauerint. Aequũ q ppe ẽ, vt q nr̃is minimè obediẽtiã accõmodãt statutis, ab ecclesiis habeanť extorres. Sed qa gremiũ x suũ, nũq̃ redeuntib. claudit ecclesia, obsecro clemẽtiã vestrã, vt, si pprio deposito errore, & praua intẽtione depulsa, ad vnitatẽ ecclesiæ reuerti voluerint, in vr̃am cõionẽ receptis y indignationis vr̃æ remoueatis aculeos, & nobis intercedẽtib. benigni aĩ grã̃m cõdonetis. ¶ Deũ ãt, & Saluatorẽ nostrũ Iesũ Christũ exoramus quatenus lõgęuis, & pacificis vos digneť custodire tpib. ĩ hac vera religiõe, & vnitate, z & veneratiõe apostolicę sedis: cui⁹ pricipatũ, vt Chr̃ianissimi, & pij cõseruatis ĩ oĩb. Pręterea Serenissime Pricipũ, laudamus legatorũ vr̃orũ psonas Hypatij, & Demetrij fratrũ, & coepõrum nostrorũ: quos clemẽtiæ vestræ gratos fore ipsa manifestauit electio. Nã tantę causæ põdus, nõ nisi pfectis in Chr̃o, potuisset iniungi: tantæ verò pietatis, tantæ reuerẽtiæ plenos affatus, nisi per amantes minimè dignaremini destinare.

† Nostris. — Esaiæ xxviij. Iob xxij. — † Pergite in luminis ignis vr̃i, et flammæ, quã accendistis.

¶ Gratia Dñi nr̃i Iesu xp̃i, & charitas Dei pr̃is, & cõicatio sancti spũs, sit semper vobiscũ piissime fili. Amẽ.

¶ Item subscriptio: Omnipotens Deus Regnũ vestrũ, & salutem vestram ppetua protectione custodiat Gloriosissime, & clementissime fili Imperator Auguste.

De sacrosanctis ecclesijs, & de rebus, & priuilegiis earum. TITVLVS V.

¶ Quilibet

Universidad de Deusto Biblioteca

et quando relinquitur captiuis, p'a actio est, ex quibus. s. reb. opus est, ut necessitatem habentibus exhibeantur, quibus omnibus in reb. suis, & rerum acquisitione ius impertiit singulare: ideo de his dicit.

HAbeat vnusquisq;.] CASVS. Titius reliquit collegio Beati Nicolai quoquo titulo, quæritur an valeat? videtur, quòd nõ: quia collegiis non potest relinq. sed hoc de illicitis intelligitur. licitis vero potest: & redditur ratio nihil enim &c. ¶ Nota ex hoc tex. q collegio catholico vnusquisque potest relinquere in vltima voluntate, secundùm Bald.

a ¶ Habeat vnusquisq;.] habilis ad testandum.

b ¶ Concilio.] siue monachorũ, siue clericorũ. & idẽ cuicũq; corpori, licito tamẽ: vt ff ad treb. l. omnibus. & de leg. j. l. si hæres. §. vicis. & j. ad tre. l. iij. ADDITIO. Quid si relinquatur vni de collegio. quid si prælato, quid si ecclesiæ? vide hic per Ioan. Fabrum in breuiario.

c ¶ Non sint cassa.] Ob hoc ipsum, quod relictũ est ecclesiæ, vel simili collegio, si modo alia ratione sit vallatum testamentum: vt j. e. l. generali. & inf. tit. j. l. si quis presbyter. & in aut. d' san episc. §. si qua mulier. col lat. ix. & j. de inoff. testa. l. si quando. in prin. alias verò si alia ratione deficit, non valet: vt ff. de lega. j. l. nemo potest. & de admi. tuto. l. quidam decedens. in prin. & d' cõd. insti. l. quidam in suo. in prin. & j. vt in pos. lega. l. scire. in fi. & ff. ad Treb. l. sed sciendum. & ff. de inoffic. testamen. l. Titia.

d ¶ Nihil enim est.] fauemus relicto gratia ei, cui quid relinquitur: vt dictum est: quoniam & testantis gratia fauorabile est relictum: vt sequitur.

e ¶ Quam.] scilicet voluntatem.

f ¶ Non possunt.] morte superueniente.

g ¶ Stylus.] id est dispositio in scriptis.

h ¶ Arbitrium.] sine scriptis. Sed contra est huic legi j. de Iudæis. l. j. & d' hære. insti. l. collegiũ. Sed illud in illicitis: quib. nõ potest relinqui, licet possit cuilibet singulariter de collegio, quando non est prohibitũ ratione sectæ, vel quia non est a lege, vel a Senatu, vel a Principe approbatum: vt ff. de rebus dub. l. cum senatus. ff. de colle. illi. l. illicitum arbitrium. Alia ratio sumi potest j. de Iudæis. l. nemo. ij. Accur.

NEmo.] Plana est. Vel pone casum tribus modis, vt nota. in glo. seq.

i ¶ Nemo apostolorum.] vel aliorũ sanctorũ ecclesias, vel reliquias. Quid ergo si cõtra factũ fuerit? R ñ. extra ordinẽ punient: vt ff. de pęnis. l. sanctio legũ. Item nihil valet qđ agit. j. de leg. & const. l. non dubium.

k ¶ Vel martyrum.] vel confessorum: vt j. l. proxim.

l ¶ Sedem.] id est sepulturam.

l ¶ Sedẽ.] Sedes apostolorũ est ecclesia, q a reliquę eorũ sunt in ecclia.

m ¶ Concessam.] i. ipsam ecclesiam ad sepeliendũ. Vel dic ad morandum laicis in choro cũ clericis dũ faciunt officiũ: vt extra de vi. & ho. cle. c. j. Vel habitare in his, phibet, vel contractũ in his habere. & j. px.

NEmo.] pone casum duobus modis, vt no. in glos.

n ¶ Martyres.] id est ecclesias martyrũ: vel dic id est reliquias.

o ¶ Distrahat.] i. vendat: vel aliorũ sanctorũ ecclesias vel reliquias. Quid ergo, si cõtra factũ fuerit? R ñ. extra ordinẽ punient: vt ff. de pœn. l. sanctio legũ. Itẽ nihil valet: quod agit: vt j. de leg. & cõst. l. nõ dubiũ. 4

p ¶ Mercetur.] id est emat.

NOn plures.] Pro casu huius l. diuide eam in tres partes. Primò dicit certum numerum esse in ecclesia cõstituendum. Secundò, qđ nulli addantur, eligant, aut substituant, donec redeant ad dictum numerum, cum plures sint. Tertiò, dicit, q illi, qui sunt vltra numerum, non habeant priuilegium, quod habent intra numerũ cõstituti. ¶ Ex hac l. nota, q priuilegia pcessa clericis, cẽsent pcessa, vel fauore ordinis clericalis, vel fauore ecclesiæ, ideò non possunt eis renũciare secũdum Pau.

q ¶ Nõgẽti.] cũ forte ibi eẽt maior numerus, & vltra facultates ecclę.

r ¶ Decani.] Decanus dictus a decem, quia decem præest, sed tractã appellatione significat eos, qui dicuntur canonici.

s ¶ Amplissimæ.] scilicet Constantinopolitanæ.

Ex libr. xvj. tit. ij. l. iij. C. T. & hanc l. repetiit Andreas Bessetus qui de vario eius intellectu disserit.

Aduerte, quòd non oẽs inhabiles ad testãdũ de iure cõi. de quibus per gl. in l. si quæramus. ff. de testa. sunt inhabiles, in casu istius legis. vide Bar. hic in repetitione vers. de persona relinquentis abbatem sup rubr. ex. de test. ver. sed hic quęrit.

Puta solenitate legali: quàm Iason post Bar. non requirit i hoc casu ponderans dictionem, liber:

Concor. gl. vnica in c. ad audientiam. l. j. extrà de rescrip.

An sct' in ecclesia fieri possit: & facti teneant: item quid de iudiciis: vide c. decet iũcta glos. in verbo processus. ex d' immu. eccl. libr. vj.

4 Dicit Bal. hanc gl. singularem q qũ lex vel statutũ phi...

¶ Quilibet in sua ultima uolũtate, liberẽ põt de bõis suis catholico collegio relinquerẽ, p libito uolũtatis. Bal. Vel sic collegiũ catholicũ iuridicè potest institui, & ei relinqui. & ultimis uoluntatibus defunctorũ est fauendũ. h. d. secundùm Sal. Vel sic, Collegia ecclesiastica sunt appellata licita, & potest eis in testamento relinqui, & ualet relictum, si aliquis defectus non subest. Pau. de Castr.

¶ Imp. Constãtinus A. ad populũ. LEX I.

HAbeat vnusquisq;[a] licẽtiã, sanctissimo catholico, venerabiliq; concilio[b] decedens bonorum, quod optauerit, relinquere: & non sint cassa[c] iudicia eius. Nihil[d] n. est quod magis hominib. † debeaẽ, quàm, vt supremę voluntatis, post quàm[e] iã aliud velle nõ possunt,[f] liber sit stylus,[g] & licitum, quod iterum non redit arbitrium.[h]

¶ Cõtractus ñ dẽt fieri ex ecclesia. h. d. in ueriorẽ lectu. Bal. uel sic: Humana corpora nõ dẽnt sepeliri cũ corporib. Sctõrũ Martyrũ. Vel sic: Humana corpora ñ dẽnt sepeliri in ecclesiis. Vel sic: Laici nõ debent sedere cũ clericis in choro, hoc dicit: secundũ Sali.

¶ Imp. Gratia. Valẽtinian, & Theodosius AAA. Pancratio Præfec. vrbi. LEX II.

NEmo[i] Apostolorũ, vel Martyrũ sedẽ,[l] humanis corporib. existimet eẽ cõcessã.[m]

¶ Martyrum corpora, & ecclesiæ non sunt in commercio hominum. h. d. secundũ Bald.

¶ Imperatores Honorius, & Theodosius AA. præfec. vrbi. al. P.P. LEX. III.

NEmo martyres[n] distrahat,[o] nemo mercetur.[p]

¶ Numerus taxatus in ecclesiis psumiẽ taxatus scdm facultates ecclesię: nõ nõ ẽ excedẽdus. ñ recepti ĩ numerũ non hẽnt iura, nec priuilegia aliorũ canonicorũ. h. d. scdm Bal. uel sic: in ecclesia nõ dẽt esse maior numerus, q patiat facultates ipsius. Et si sint aliq ultra numerũ, debet expectari, q moriantur: & in loco eorum debẽt substitui. Lic recepti ultra numerum, ẽt per suffragia potẽtium nõ gaudẽt priuilegiis eorum, q sunt intra numerũ, q priuilegia uidentur in fauorẽ ecclesiæ cõcessa. h. d. secund. Pau. de Cast.

¶ IidẽA A. Nicæno, † P.P. LEX. IIII.

NOn plures, q nõgenti[q] quinquagita decani[r] sacrosãctæ huius ãplissimę[s] vrbis deputenẽ ecclesię:[t] nulliq; his[u] addendi, vel mutãdi, vel in defũcti[x] locũ substituẽdi pateat[y] copia: nulli aliis[z] corporatorũ pter dictũ numerũ, p patrocinia[a] ĩmunitate[b] cõcessa, negataq; oĩ nouatiõis[c] facultate similia[d] vẽdicãdi iis,[e] q ĩ honorẽ, vel necessaria obsequia sacrosanctæ ecclesiæ indulta[f] sunt.

¶ Absordidis munerib. et supindictis, & ẽt ab extraordinariis ecclesię sunt ĩmunes: pęna excõicationis, & ppetui exilii contrafacientib. imminẽte. h. d. scdm Sal. uel sic: Ecclesia nullum onus agnoscit, nisi ordinariũ, & pp subitũ aduẽtũ Principis. h. d. Ia. But.

¶ Iidem AA. Melitio. P.P. LEX V.

PLacet† rationabilis cõsilii tenore pscõs[g] districta moderatiõe pscribere,[h] à qb. spãliter necessitatib,[i] singularũ vrbiũ[k] ecclesiæ habeanẽ immunes. prima[l] quippe illius vsurpatiõis[m] contumelia depellenda est, ne prędia[n] vsibus cælestium secretorum dedicata[o] sordidorum[p] munerũ[q] fæ-

t ¶ Ecclesiæ.] scilicet Constantinopolitanę. & sic est hęc lex localis: sed idẽ est hodie, & in aliis ecclesiis: vt pro facultatibus ecclesiæ cõstituantur. vt j. ti. j. l. ĩ ecclesiis. & in auth. de mẽsura or. cle. col. iij. & in auth. quo modo opor. episc. §. sed neq;. col. j. & extra de vita & honest. clerico. c. quoniã, vt ait scriptura. & in authen. vt deter. sit num. cler. col. j. in princ.

v ¶ His.] nongẽtis quinquaginta. Accur.

x ¶ Defuncti.] qui erãt vltra numerum, debent venire ad numerum.

y ¶ Pateat copia.] Donec perueniatur ad hũc numerũ. sic & s. de aduo. diuer. iudicũ. l. petitiões.

z ¶ Nulli aliis.] quasi dicat, si qui vltra prædictũ numerum in prædicta ecclesia fuerint incorporati. i. in eo corpore assignati, non habeant immunitatem, id est, priuilegium.

a ¶ Per patrocinia.] i. auxilia aliquorũ. quę priuilegia habent alii intra numerum cõstituti. Vel dic, si q s fuit icorporatus p patrocinium alicuius, nõ gaudet immunitate, qua gaudent alii intra numerum constituti. & patrocinia, vel prçcedẽtia, vel sequẽtia determinat. Et dic per patrocinia, id est adiutoria aliorum.

b ¶ Immunitate.] id est priuilegio.

c ¶ Nouationis.] quidam habent nouationis. i. introducendo nouitatẽ aliã, quam hæc lex dicat, ad vendicãda similia, & alii habent nouationi, id est eis, qui de nouo admittantur vltra prædictum numerum.

d ¶ Similia.] scilicet priuilegia.

e ¶ Iis.] scilicet priuilegiis. Accursius.

f ¶ Indulta sunt.] sic ergo priuilegiũ clerico cõcessum psumiẽ ecclię cõcessum: qđ & ad alias acquisitiões trahi potest: vt j. ti. j. auth. licẽtiã.

PLacet.] Hæc lex septẽ dicit. Primò pollicetur q munera subeat ecclesia, vel non. Secundò, excusat eã a sordidis. Tertiò, ab extraordinariis. Quartò, à superindictis. Quintò, a trãslatione prędii in fiscũ. Sextò, generaliter a quolibet, præter duo. Vltimo punit. ¶ Ex hac l. not. quod omnia debet facere Princeps cum consilio suorum Baronũ, & sapientum. facit l. non dubium. j. de legi. Paul.

g ¶ Perpensõ.] vt neque respublica nimis oneretur, & quòd honor ecclesiis exhibeatur. Ir.

h ¶ Præscribere.] id est perfectè scribere.

i ¶ Necessitatibus.] personarum, vel rerum.

k ¶ Vrbium.] extra Italiam. nam in Italia omnes sunt priuilegiatę: vt j. tit. j. de his.

l ¶ Prima.] a sordidis, ab extraordinariis, a supindictis, a translatione est ecclia imunis. Et dic vsurpationis, quo ad eccliam, nõ quo ad alios.

m ¶ Vsurpationis.] id est iustè exactionis: vt j. tit. j. l. ij. in princ.

n ¶ Prædia.] scilicet ecclesiarum.

o ¶ Dedicata.] id est ex quorum fructib. fit eucharistia. si autẽ ad hoc nõ sint designata, aliud est: vt j. de exac. trib. l. fi. li. x. quæ est cõtra. Vel dic, quòd ibi erãt diuina prædia. i. patrimoniũ Domini Imperatoris, nõ autem ecclesiæ. illa quidem possunt fieri fiscalia: vel ibi nõ de sordidis.

p ¶ Sordidorũ.] calcis coquẽdæ, vel arenę fodiẽdæ, custodia aquæductus, calefactio balnei: vt ff. de mu. & ho. l. munerũ. ij. §. inter personalia.

q ¶ Munerum.] Quid sit munus, dic vt ff. de verb. sign. l. munus. i. & ij. Munerũ alia angaria, alia parãgaria, alia rerum: vt ff. de muner. & ho. l. munerũ. Prima duo non subiit ecclesia, vel ecclesiastici: vt j. ti. j. l. ij. §. ad parangariã. & l. presbyteros. & hæc possunt dici sordida quo ad ecclesiam, vt hic, nisi in duobus casib. vno ad necessitatem, altero, si ad publi.

publ. vtilitatẽ: vt l. ad istructiões. & l. iubem' nullã. & l. neminẽ. j. e. Alia duo licet ad publ. vtilitatẽ respexerit. Rerũ verò ordinariũ subiit pter supindictũ, qđ est ordinariũ: vt j. d' indi. l. j. li. x. & d' exc. tu. l. vl. & d' mu. pa. l. pfessio. & l. ceteri. li. x. Secus si extraordinariũ: vt hic: nisi vt mõ dixi, in aliis, & hoc ĩ puincialib. dixi: vbi alii. s. & laici regulariter oia subeũt, ĩ psonalib. aũt facilè q s excusaẽ: vt p to. ti. de vaca. mu. & de iur. immu. inter quos notaui differentiam: vt in rubri. de iur. immu. Sed primũ nõ euitant: vt ff. de vaca. mu. l. sunt munera. cũ concor. nisi spãli beneficio Principis, vt ibi, & j. d' iis q a pri. va. l. j. li. x. vel veteri iure scripto: vt j. tit. j. l. j. & ĩ. de mu. & ho. l. munerũ. ij. §. patrimoniorũ. & no. in d. l. sunt munera.

a ¶ Extraordinarium.] i. ex legitimũ canonẽ: vt puta priceps filio sibi nato, vel vxore ducta pcipit subditis, vt sibi pferãt aliqd puta aurũ, vel argẽtũ, vẽ forte vnũ bouẽ, q a facit magnũ festũ, & magna cõuiuia p filio sibi nato: vel vxore ducta.

b ¶ Abhĩc.] i. ab hoc tpe in antea. Et dic exordinariũ. i. ex legitimũ canonẽ: vt q a principi sit nat' fili', vñ collectã facit.

c ¶ Superindictũ.] i. superimpositũ ab Imperatore tpe fertilitatis se d' cuiusmodi est ecclesię priuilegiũ, cùm a nullo sit exigendũ: vt j. lib. x. de sup indictis. l. j? Rñd. a nullo exigiẽ sine authoritate Principis, ab ecclesia ãt & cũ Principis authoritate nõ licet exigere, & est ordinariũ: vt in l. j. de indic. li. x. dicitur. Accu.

d ¶ Trãslationẽ.] i. nõ timeat ecclia, nec sit solicita, q trãsferaẽ in fiscũ prædiũ ob cessationẽ tributorũ ẽt debitorũ, nedũ i debitorũ. Sed s. j. ti. j. l. de his. Sol. ibi d' prædiis clericorũ. hic ecclesiæ. Alii dicunt, q de iis prædiis dicit, ex quibus peruenit corpus Christi.

e ¶ Signetur.] id est deputetur.

f ¶ Canonicã.] canon, id est regula. inde canonica. i. regulari: vt quia nascitur filius Principi, vel facit filium militem, vel facit nuptias. Etiã dicitur canonica, quando vel pro capitibus animaliũ, vel seruorum, vel pro rebus suis præstat collectam. Sed nonne hospitis recipiendi est canonica, & patrimonialis, & sic contra. j. tit. j. l. j? Sol. vt ibi. Item hęc corrigitur: vt in consti. Fride. item nulla communitas. j. tit. j.

g ¶ Illationem.] id est ordinarium tributum.

h ¶ Quã aduẽtitiæ.] Repete & pter. similis lectio est. ff. de adop. l. si arrogator. §. j. Si autẽ istud q, refertur ad canonicã illationem, falsum est: quia quod hęc sarcina poscit, non est canonicũ, sed extraordinariũ.

i ¶ Necessitatis.] id est nisi Imperatorem ad eas partes venire contigerit, & ei aliqu id necessarium fuerit: vt j. co. l. neminem.

k ¶ Functionib.] i. præstationib. vel solutionib. vt ff. si cer. pe. l. ij. §. j.

l ¶ Contrauenerint.] quia exegerit quod non debuit.

m ¶ Acrimoniã.] i. excõicationẽ: quæ sic dicta est, quia a gremio matris ecclesiæ eiiciũtur excõicati. vel acrimoniã sic dictã, quia eos arcet.

n ¶ Deportationis.] i. tit. j. l. si ecclesiæ. contra. Sol. vt ibi. Et potest hic distinguere, vt in summa. Azo.

OMni innouatione.] CASVS. Hæc lex dicit, quòd cessante omni innouatione, seruentur antiqui canones facti pro ecclesiis. sed si quid dubietatis emerserit circa dictos canones, terminetur consilio Antistitis Constantinopolit.

o ¶ Omni innouatione.] quia fortè erat facta ab aliquo tyranno nouatio, quòd canones desierunt esse in vsu.

p ¶ Vetustatem.] id est priuilegia.

q ¶ Canones.] q desierunt esse in vsu, & innouati sunt per priuilegiũ.

Qđo legi intelligi debeat hęc vid. p Io. gne. in l. necessarios. §. nõ alias. nu. 14. ad Syl.

† Et deest l. C. Th.

† Tum s. l. & s.

Qualiter hæc lex sit intelligẽda, vide. c. non minus iũc. gl. in verbo sub tributo. extr. de immu. eccles.

Canon. Canonica.

Acrimõia vnde dicit.

ce vexenẽ: nil extraordinariũ[a] ab hinc[b], supindictũve[c] flagiteẽ: nulla translationũ[d] sollicitudo signetur[e]. Postremò, nihil pter canonicã[f] illationẽ[g], & quã[h] aduẽtitiæ necessitatis[i] sarcina repẽtina poscerit, ei fũctionib.[k] adscribatur. Siqs cõtrauenerit[l], post debitę vltionis acrimoniã[m], quę erga sacrilegos iure pmẽda est, exilio deportationis[n] ppetuò subdatur.

¶ Interptatio canonis, uel statuti, d' cuius mẽte dubitaẽ, ptinet ad cõditorẽ: & canones sũt ĩ seculari foro seruãdi. h. d. scdm Bal. Vel sic: Innouata contra canones hic inualidantur. & eius est interpretari cuius est condere, uel conditæ rei auctoritatem impertiri. h. d. Ibi, antistitis, qui prædictos canones fecerat unà cum Imperatore, uel de eius licentia, secundùm Iac. Butrig.

¶ Iidem A A. Philippo P. P. Illyrici. LEX VI.

OMni † ĩnouatione[o] cessãte, vetustatẽ[p], & canones[q] pristinos ecclesiasticos, q vsq; nũc tenuerũt, ẽt † per oẽs Illyrici prouincias seruari pręcipimus: vt si qd †dubietatis emerserit[r], id oporteat (nõ absq;[s] scientia viri R euerẽdiss. sacrosanctæ legis Antistitis[t] ecclesię vrbis Cõstãtinopolitanę, q[v] Romæ veteris prerogatiua[x] lętatur) cõuẽtui sacerdotali[y], sãctoq; iudicio[z] reseruari[a].

¶ Ecclesia teneẽ cõferre, & cõtribuere ad refectionẽ pontiũ, & uiarũ. h. d. scdm Bald.

¶ Iidem AA. Asclepiodoto. LEX VII.

AD instructiones[b]† itinerũ, pótiumq;[c] etiam diuinas[d] domos, & vẽerabiles ecclesias, tã laudabili titulo[e] libenter adscribimus[f], quia non est inter sordida munera numeratum.

r ¶ Emerserit.] super his antiquis canonibus.

s ¶ Non absque.] interpositio est.

t ¶ Antistitis.] id est Patriarchæ.

v ¶ Quæ.] scilicet vrbs.

x ¶ Prærogatiua.] arg. s. tit. j. l. victor. & c. alias, nos reddentes. in ma. ij. col. vbi dicit in omnibus sequi se. ap. beatitudinis vestræ. Sed ibi in ecclesia, quòd subsit, hic in ciuitate, quòd nõ subsit. Et facit ad hanc legẽ j. de leg. & cõst. l. humanum. ff. de fideicõ. lib. l. itaq;. & ff. d' præto. stip. l. in prætoriis. & ff. d' ap. ab executore. in prin. & j. de priui. vrb. con. l. j. lib. xj.

y ¶ Sacerdotali.] Episcoporum.

z ¶ Iudicio.] interpretatio non absq; &c.

a ¶ Reseruari.] In prima parte huius l. confirmat canões datos ecclesiis orientalibus, quæ erant ante decretum. Secunda plana est.

AD instructiones.] Hęc l. plana est: id pone casum p teipsum.

b ¶ Ad instructiones itinerum.] an pro quolibet itinere faciendo? Respõ. non, sed pro illo scilicet publico, per quod publicè transitur.

c ¶ Pontium.] de nouo faciendorum, vel etiam reficiendorum.

d ¶ Diuinas.] nostras, similiter & Imperatricis. & facit j. de priui. do. Augu. l. absit. lib. xj.

e ¶ Titulo.] an ad muros ciuitatis? Respon. vt j. de quibus mune. ne. li. se excusa l. fi. libr. x.

f ¶ Adscribimus.] s. nos. de anno. & tri. l. j. libr. x.

¶ Munus capitationis Thessalonicẽsis ecclesia nõ cognoscit: sub ptextu tñ sui priuilegii nõ debet cõmittere fraudẽ. h. d. scdm Bal. Vel sic: Ecclesia sub prætextu priuilegii sibi concessi non debet priuatos à muneribus defensare, hoc dicit. secundùm Salic.

¶ Impator Carus † Isidoro. P.P. L. VIII.

SAcrosancta[g] Thessalonicensis ciuitatis ecclesia, apertè sciat, ppriè[h] tantũmodò capitationis[i] modũ bñficio nñi numinis subleuãdũ[k]: nec extraneorũ[l] grauamine[m] tributorũ[n] Rẽpublicã ecclesiastici noĩs abusione[o] lędẽdã.

¶ Implens diuinum offm solo nomine non debet gaudere priuilegio clericis cõcesso: imò alius debet subrogari loco eius, de uolũtate tñ Primatis illius. h. d. Sali. Vel sic: Qui nõ seruit ecclesiæ, uel fingit se esse clericũ, cũ non sit, non debet priuilegio clericorũ gaudere: sed eius loco est alius subrogandus. hoc dicit secundùm Iac.

¶ Imper. Theod. & Valentin. A A. Cyro. P. vrb. LEX IX.

QVi sub pretextu[p] decãorũ, seu collegiatorũ, cũ id munus non impleant, aliis se munerib. conãtur subtrahere[q], eorum fraudibus credimus esse obuiandũ[r]: ne quis sub specie muneris[s], quod minus[t] exequitur, alterius muneris oneribus releueẽ: ne argẽtariorũ, vel nũmulariorũ munera declinẽtur ab iis. q dici tãtũ modo[v] collegiati, vel decãi[x] festinãt. Ideoq;, si q s eorũ sub nudę appellatiõis velãine collegiatũ, seu decanũ se appellat, sciat, p se aliũ subrogandũ, q prædicto muneri[y] sufficiens approbetur: subrogatione[z] videlicet, loco memoratorũ, vel eorum[a], qui moriunẽ, Primatum[b] eius, qui subrogaẽ admissa[c]

SAcrosancta.] CASVS. Dicit hic imperator q ecclesia Thessalonicensis excusatur a tributis: & hoc beneficio specialiter tamẽ, vt res aliorum non dicat suas: ne sic fraudet fiscum.

g ¶ Sacrosancta.] hæc lex localis est.

h ¶ Propriè.] tantummodò ergo in ea spãle est, quod non præstat tributa. in aliis contra: vt j. de exac. tri. l. fi. li. x. & s. eo. l. placet. facit j. de anno. & tribu. l. fi. lib. x.

i ¶ Capitationis.] hominum, vel animalium: quia fortè pro quolibet capite animalis, vel hominis soluebatur aliquid.

k ¶ Subleuandum.] ab ea. l ¶ Extraneorum.] id est aliorum.

m ¶ Grauamine.] q a grauamẽ esset Reip. si nõ haberet ab aliis exñeis.

n ¶ Tributorum.] quæ extra ordinem debent impendere.

o ¶ Abusione.] quia dicit ecclesia, hæc prędia mea sunt: cùm non sint.

QVi sub prætextu.] CASVS. Laicus quidam fecit se eligi in canonicum sancti Petri, vt euitet munera laicorum. an euitet? R espond. imperator, quòd nõ, imò alius canonicus eligatur, qui videatur idoneus Episcopo, & Primatibus ecclesiæ illius.

p ¶ Qui sub prætextu.] id est velamine: cùm id, quod ad decanos spectat, non impleant, cum nesciant officium.

q ¶ Subtrahere.] quod faciunt laici.

r ¶ Obuiãdũ.] nõ enim prætextu liciti dẽt venire ad illicitũ, vt hic, & ff. de via pu. re. l. j. §. si quis. & de offi. præsi. in l. illicitas. in §. illicita. & in auth. vt iud. sine quoquo suf. §. quod autem primitus. colla. ij.

s ¶ Muneris.] vt muneris laicorum.

t ¶ Minus.] id est non. v ¶ Tantummodò.] & non sunt.

x ¶ Decani.] & non sunt: quia illud officium non faciunt.

y ¶ Muneri.] quod ad decanos, vel ad collegiatos spectat.

z ¶ Subrogatione.] scilicet facienda in locum memoratum.

a ¶ Eorum.] repete in loco.

b ¶ Primatum.] genitiui casus pluralis numeri.

c ¶ Admissa.] si. n. monachũ sancti Proculi monachi sancti Pet...

† Al. Imp. Theod. A. Isidoro. P. P. Illyr. C. Th.

Decani qui sint explicat D. Alc. lib. Parer. j. c. vltim.

An clerici teneant ad custodiã murorũ: vide ca. ij. cũ ibi not. per do. ex. de immu. eccles.

velunt

Universidad de Deusto Biblioteca

volit eligere, vel in monachū, vel ī decanū, debebit iudiciū abbatis sācti Proculi interuenire, & ꝯsensus ei⁹, q̄ ē Primas, subrogādi. Si verò districtiorē habitū vellet eligere, posset ēt sine ꝯsensu Primatis. Itē no. ꝙ ꝑ legē istā excludit à ꝓcessione q̄cūq; mun⁹ refugit occasiōe religiōis. & facit ad hāc l. in aut. de sanctis. epis. §. si mōachus. col. ix, & j̄. de collegiatis. l. vnica. lib. xj. & j̄. de anno. & trit. l. fi. lib. x.

a ¶ Iudicio.} id est habita licentia.

b ¶ Dispositione.} id est lege.

IVbemus.} CASVS. Hęc lex tria dicit. Primò, ꝙ in aduentu fęlicis embolæ, i. cū milites Romani q̄ ꝑpter supabundantiā militū mittebant in ex rc tū null⁹ poterat nauem suā capacē vltra duorū miliū modiorū excusare ꝓ reb. specieb. aut armis portandis, siue reportādis ad expeditionē exercit⁹, & hoc quocūq; priuilegio, aut dignitatis, seu pietatis fauore. Scdò dicit, ꝙ si q̄s impetrauerit à Pricipe r̄scriptū, seu ānotatiōnē, aut pragmaticā sāctiōnē, vt nauē suā possit excusar̄, ꝙ non valet: q̄a tale rescriptū ꝑ fraudē p̄sumit̄ ipetratū. Tertiò dicit, ꝙ si q̄s suā nauē i aduētu felicis embolę excusauerit, illa nauis d̄bet publicari in fiscū: & ita id nauigij, q̄d excusat̄, publicatiōe corripit. ¶ No. ex hac l. i ver. nec si cęleste. ꝙ r̄scripta impetrata cōtra pub. vtilitatē nō valet: nec ē eis obediendū, ꝙ intellige, ēt si contineant clausula nō obstante aliqua lege, vel statuto. Paulus hic.

c ¶ Vltra.} s. quātitatē.

d ¶ Ante.} id est cōtra.

e ¶ Embolā.} i. militū superabūdantiā. ꝗ nā tot nascebant̄ i vrbe Roma, q̄d ꝑpter nimietatē oportebat aliquos alibi transmitti, sic & dicitur annus embolismus. s. annus superexcrescens.

f ¶ Specierum.} vt annona, vel arma.

g ¶ Dignitatis.} quia sit episcopi.

† Neminem excusante.

† Extat iisdem ver. l. fi. tit. iij. lib. xj.

† Priuilegio.

† Et, † Præcipimus.

ꝗ Vide Alcia l. fin. de nat. non ex e is. lib. xj.

Annus embolismus Cælestis.

iudicio: a ab hac dispositione b nemine se excusante, † sacrosanctarum ecclesiarum reuerentia.

¶ *Negligētia Prælati nocet ecclesię: & rescriptū ꝯ publicā utilitatē īpetratū ē ipo iure nullū. h. d. s̄m Bal. Vel sic: Nauis ecclesię nō excusat ab onere sferēdarū rerū, uel ꝑsonarū ex Republ. Et illa, q̄ subtrahit̄, publicat̄. h. d. s̄cdm Bar. Vel sic: Nauis ecclesia nō excusat ab onere ferendarū rerū, uel ꝑsonarū pro Republica: & illa q̄ subtrahit̄, publicatur. h. d. secundùm Pau. de Castr.*

¶ Iidem AA. Florentino. P.P. LEX. X.

IVbemus† nullam nauē vltra c duorū miliū modiorum capacem ante d fęlicē embolā, e vel publicarū specierū f transuectionē, aut priuilegio dignitatis, g aut religionis h intuitu, aut ꝓrogatiua † ꝑsonę i publicis vtilitatib. subtractā k excusari posse, nec si cęleste l contra m ꝓferat̄ oraculum, n siue ānotatio o sit, siue diuina pragmatica sanctio, ꝓuidentissimæ legis regulas excusare p debebit. Quòd ēt † in omnibus causis cupimus † obseruari: vt generaliter, si quid huiusmodi q cōtra ius, vel vtilitatē publicā ī quolibet negotio ꝓferat̄, non valeat. r Quicq̄d enim in fraudē istius legis quolibet modo fuerit attentatū: id nauigij, q̄d excusat̄, publicatione corrigimus. s

¶ *Añ felicē ēbolā nullus ab angarijs, et parāgarijs, ēt si sit ecclesia, excusat̄. h. d. s̄cdm Bal. Vel sic: A muneribus incumbentibus propter Principis expeditionem res ecclesia nō sunt immunes. h. d. s̄cdm Pau. de Castr.*

¶ Iidem AA. ad Taurū P.P. LEX. XI.

NEminē ab angariis, t vel parāgariis, u vel plaustris x vel quolibet munere excusari præcipim⁹, cū ad fęlicissimā expeditio-

NEminē.} CASVS Impator facit trāsitū ꝑ aliquā ꝓuīciā, vel aliqua loca: & mādat, ꝙ oes coloni ꝑuīciarū reficiant viā, vel q̄d exhibeāt plaustra sua. nūq̄d ab istis munerib. āgarijs, & parāgariis excusabunt̄ coloni ecclesiarū? Certè nō: cū ꝑtineāt ad pu·blicā vtilitatē. Viui.

t ¶ Angariis.} quæ sunt in operis personarum. Irn.

nē nostri numinis omniū ꝓuinciarum per loca, quà iter arripimus debeant solita nobis ministeria exhiberi: licet ad sacrosanctas ecclesias possessiones pertineant.

¶ *Priuilegia concessa clericis confirmantur. Leges contra ipsos tollunt̄. Eleemosynę debentur h. d. Vel sic: Priuilegia ecclesiarū confirmantur: inducta in contrarium tollūtur: & eleemosynæ cōsuetæ dari iubentur. h. d. secundùm Paulum de Castr.*

¶ Imperator Valentin. & Martianus AA. Palladio. P.P. LEX. XII.

PRiuilegia, y q̄ generalib. cōstitutionib. vniuersis sacrosāctis ecclesiis orthodoxę religionis retrò z Principes a ꝓstiterunt, firma, & illibata in ꝑpetuū decernimus custodiri. b ¶ Oēs sanè pragmaticas c sanctiones, q̄ contra canones ecclesiasticos īteruētu gr̄e, vel ambitionis d elicitæ sūt, robore suo, & firmitate vacuatas cessare ꝓcipimus. ¶ Et q̄a humanitatis nostrę est egenis ꝓspicere, ac dare operā, vt pauperib. alimēta nō desint, salaria etiā, quæ sacrosanctis ecclesiis in diuersis speciebus e de publico hactenus ministrata sūt, iubemus, nūc quoq; incōcussa, & à nullo prorsus imminuta ꝓstari: f liberalitatiq; huic prōptissimæ g perpetuā tribuimus firmitatem.

¶ Noua constitutio Friderici Imperatoris. Colla. x.

¶ *Statuta ꝯ libertatē ecclesię, vel ecclesiasticarum ꝑsonarum ipso iure sunt nulla, & debēt abradi de volumīe statutorum, et puniunt̄ facientes. h. d. & ista auth. nō & ponit ius nouum, nisi in addōne pœnarum. B.*

CAssa, & irrita esse denuntiari per totam Italiā n ꝓcipim⁹

v ¶ Parāgariis.} in q̄b. vtrūq; vertit̄. s. opera ꝑsonarū & rerū impēdia. sed contra. j. tit. j. l. ij. Sed ibi solue. Itē excipe ab hac l. milites, & veteranos: vt ff. de mun. & ho. l. fi. §. pe. & facit j̄. de cursu pu. l. nullus. ij. li. xij. & j̄. d̄ qui. mu. vel præs. ne. l. j. lib. x. an ergo q̄d accepit gualdana. i. exercitus imꝑatoris, iustè alienet̄ ab ea? q̄d videt̄, vt hic. ar. ff. ad l. rho. de iac. l. ij. §. ij. i fi. vbi dicit cōicādū tpe necessitatis. Itē q̄d filij Israel accipiebāt spicas alienas. vj. q. iij. c. scriptū. d̄ cōse. di. v. c. discipulos. Itē & oia sunt principis. in auth. q̄uo opor. epis. §. illud quidē. col j. & j̄. de quadri. prę. l. fi. & ff. de iudi. l. nō aliàs. §. fi. & ff. d̄ verb. obl. l. si stipulatus. fuero ꝑ te. ꝗ Sed ꝯ dicas, q̄a non valet alienatio, q̄a debētilli de exercitu se ꝑmunire. & si q̄d deest, à cōitatibus terrarum debent exigere. nec enim inde iniuriarū &c. vt j̄. vñ vi. l. meminerint.

x ¶ Plaustris.} in rebus tantùm, siue personis, sed impendio suc.

PRiuilegia.} CASVS. Hęc lex tria facit. Primò ꝯfirmat priuilegia cōcessa ecclesiis. Scdò, reuocat quæ ambitiosè ꝯtra sacros canones sunt statuta. Tertiò, salaria ecclesiis de publico cōsueta præstari confirmat. Secūda ibi, Omnes. Tertia ibi, Quia &c. ¶ Not. ex hac l. ꝙ, vbi lex est cōtraria canoni, debet seruari canon, & non ius ciuile. circa q̄d dic. vt per Bald. hic.

y ¶ Priuilegia.} constitutionibus nostris, & aliorum posita.

h ¶ Religionis.} quia sit ecclesiæ. Accursius.

i ¶ Personæ.} quia sit marchionis.

k ¶ Subtractam.} de facto, & non de iure.

l ¶ Cæleste.} id est Principis, qui est quasi Deus. Cælestis enim Deus in cælis est: ita Princeps in terris.

m ¶ Contra.} id est in contrarium.

n ¶ Oraculum.} id est rescriptum.

o ¶ Annotatio.} rescripta oia possunt dici oracula, aliàs annotatio, vt quæ fit paucis adhibitis, alias pragmatica, vt q̄ꝛæ aduocatis patriciis, & palatinis in modum causæ facta examinatione conceditur. & hæc omnia possunt dici oracula.

p ¶ Excusare.} aliàs expurgare id est excludere.

q ¶ Huiusmodi.} scilicet annotationib. vel pragmaticis sanctionibus.

r ¶ Non valet.} vt j̄. si contra ius, vel vtilitatem. pub. l. fi. & j̄. de preci. imperat. offerend. l. nec damnosa. Accursius.

s ¶ Corrigimus.} istud delictū corrigimus. No. ecclesiā in hoc casu pati damnū ꝑ factū prælati sicut & aľs: vt in auth. vt cū de ap. cog. §. si q̄s de prædictis, col. viij. & in auth. de san. epis. §. si q̄s rapuerit. col. ix. Vel dic quòd administratores ab ecclesia conuenientur: quia delictū est ꝑsonę, nec debet redūdare in damnū ecclesiæ, xvj. q. vj. c. si episcopū. & ar. j̄. c. l. iubemus. ij. §. œconom⁹. sic & in tutore: vt j̄. de iud. l. ꝓperādū. §. sin verò causæ. & j. vñ vi. l. meminerint, & ff. de eo ꝑ quē fac. erit. l. fi. ij. rñ. Vel dic tertiò, q̄d delinquendo pōt ecclesia cōditionē suā facere deteriorē, non contrahendo super alienationib. mobiliū, vel quasi mobilium: vt in minore xxv. an. patet. Sed nō dānificat ecclesiā vnius clerici pactū, vel delictū, vt dictū est in tutore: sed omniū delictū. & sic loquitur hęc lex,

Oraculum Annotatio Pragmatica.

Ecclesia an debeat dānum pati ꝑ factum prælatu.

z ¶ Retro.} ante nos.

a ¶ Principes.} catholici.

b ¶ Custodiri.} priuilegia ecclesiis concessa confirmat. vt j̄. titul. j. omnia. & j. de legi. & constit. l. ij. Accursius.

c ¶ Pragmaticas.} factas à quodam infido, vel tyranno principe.

d ¶ Ambitionis.} vt q̄a princeps ambit aliq̄d reuerentię, vel honoris.

d ¶ Ambitionis.} q̄d est pręsumendū: vt in auth. hic posita. Succumbit ergo lex canoni, vbi est ei cōtraria: vt hic & in auth. vt cle. apud ꝓ epi. §. fi. col. vj. & in auth. vt deter. sit nu cle. §. fi. col. j. & in auth. hic posita, quæ sic incipit, cassa & irrita &c. quæ eadē cōfirmat, & pęnas imponit.

e ¶ Diuersis speciebus.] vt pane, vino, & similibus.

f ¶ Præstari.} licet certā quātitatem nō adiiciat imꝑator in ꝓcedēdo, tñ valet, sicut in annuo legato. ff. de an. le. l. si cui annuū. & in legato ad viā reficiendā: vt ff. de le. ij. l. quidā in testamento ita scripsit. Sed aliud in alio legato, & in aliis contractib. inter viuos factis: vt ff. de ver. oblig. l. ita stipulatus. in prin. & de iur. do. l. cum post. §. gener. licet quidā idē.

g ¶ Promptissimę.} id est quàm sponte damus.

CAssa & irrita.} CASVS. Hæc constitutio tria dicit. Primò dicit, & præcipit oia statuta cōtra libertatē ecclesiasticā esse cassa, & irrita, eaq; deleri de libris statutorū mādat. Secūdò ꝓcipit, ꝙ decętero non fiant statuta cōtra ecclesias: & si fiant nullius sint momenti. Tertiò, ponit pœnā cōtra facientib. & dicit ꝙ, si qui reperiant̄ per annū huius constitutionis ꝯtemptores bona eorū publicabuntur. ¶ No. ex hac l. in princ, quòd in iis, quæ sunt nulla ipso iure, cadit cassatio, & irritatio: q̄d exponit̄. i. cassa, & irrita fiant: vt in c. accedens. ex̄ vt lit. non contest. P.

h ¶ Per Italiā.] vbi maximè fiebāt. si tñ & alibi in Romano imperio hæc

hæc fiant, eadem est æquitas: ergo idem ius: vt ff. de verb. obl. l. Titia. in fi. & ff. ad legem Aquil. l. illud.

a ¶ Capitularibus.} id est libris statutorum.

b ¶ Constitutio.} scilicet hæc.

c ¶ Statutæ.} in corpore, vnde sumitur istud parum.

d ¶ Annū.} ex quo fuit facta hæc constitutio.

GEnerali.} CASVS. Sanctimonialis, vel deo dedicata mulier relinquere potest ecclesię, vel cuicunque voluerit iure institutionis, vel legati, vel fideicommissi in sua voluntate vltima solenni. Vi. ¶ Nota ex hac l. q̄d quęlibet vltima voluntas, etiā sine scriptura valet, secūdū Bal. hic.

e ¶ Generali.} dicitur lex generalis, quæ vbiq; est seruanda: vt j̄. de tēp. in integ. restit. l. vlt. Vel dic eam gn̄alem: vt dicit̄ j̄. de leg. & constit. l. iij.

f ¶ Vidua.} quia virū amisit. ff. de verb. sign. l. malum. §. viduam. & dic quod Deo se dedicauit.

g ¶ Diaconissa.} quæ ministrabat olim sacerdoti. sed hodie non est in ecclesia Rom.

h ¶ Deo dicata.} vt puella, quæ nondum velum suscepit.

i ¶ Religiosi.} vt conuersa.

k ¶ Dignitatis.} vt abbatissa.

l ¶ Vel codicillo.} q. & sine scriptura fit: vt j̄. de bo. lib. l. vlt. in prin. & in fi. huius legis ibi, siue nō scripta &c. No. hic in singulari numero codicill⁹, frequenter tamen in plurali profert̄, vt ff. de ver. sig. l. non est sine liberis.

Vel.

Vidua.

oīa statuta, & cōsuetudines cōtra libertatē ecclesię, eiusq; ꝑsonas īductas aduersus canonicas, & † imperiales sanctiōes, & ea d̄ capitularibus a penitus aboleri mandat noua cōstō: b & decætero similia attētata, ipso iure nulla esse decernit. si q̄d cōtra fiat, pœnæ, quæ statutæ c sunt, īminebūt. Sed si ꝑ annū d huius nouellæ cōstitutionis, aliqui inuenti fuerint cōtemptores, bona eorū ꝑ totū nostrū imperiū impunè ab oībus occupentur.

¶ *Iure isto quęlibet persona quātacunq; dedicata de bonis suis poterat in ultima uoluntate disponere. h. d. secūdùm Sal. uel sic: Omnes personæ etiam Deo dedicatæ possūt testari, & relinquere tàm clericis, quàm quibuscunque personis. hoc dicit secundùm Iacob. Butr.*

¶ Iidem AA. Palladio. P.P. LEX XII.

GEnerali e lege sācim⁹, siue vidua, f siue diaconissa, g vel virgo Deo dicata, h vel sctīmonialis mulier, siue quocūq; alio noīe religiosi i honoris, vel dignitatis k fęmina nūcupata, testō, vel codicillo l suo (q̄d m tamē alia n oī iuris rōne mūitū o sit) ecclesiæ, p vel martyrio, q vel clero, r vel monachio, s vel pauperibus t aliq̄d, vel ex ītegro, u vel ex ꝑte ī quacūq; re, x vel spē crediderit y

in auth. cod. §. illud quoq;. ibi, & nō erit dominus &c. & quia cū est alterius iuris, nō pōt ipse aliq̄d h̄re: vt ff. d̄ acq. re. do. l. hō liber. in fi. & d̄ re. iu. l. q in seruitute. & facit ad pręmiss. ar. ff. d̄ vsur. l. placuit. vñ cū cōuersus etiā ecclesię seculari se dedicat, nō potest habere bona rōne p̄dicta. Item si dedi me, & mea, nōne superfluo dicūtur mea: cū enim deditiōe mei bona sunt monasterij facta, nō plus fieri ei⁹ possunt: vt ff. de acqurē. possess. l. iij. §. ex pluribus? Respō. distinguitur quid præcedat, vt si me præcedat, superfluo dicatur mea. si mea, ecclesia habebit bona exp̄ssa ꝯcessione, nō tacita: vt arg. j̄. de pac. cō. tā super do. l. fi. Vel dic, ꝙ etiā si præcedat me, si tñ statim sequatur mea: habet ecclesia bona ex concessione expressa: vt arg. ff. de no. l. cum enim. Item quid si ingressus non tenet, & in alijs cōtractibus inter viuos factis? R ñ. nec oblatio bonorū tenet: q̄a vbi expressum nō valet, nec tacitū: vt ff. de ser. rustic. prædi. l. itē. in fi. ꝗ Item si tenebat̄ ex contractu, vel delicto ingressus, an ꝓ eo monasteriū teneatur? R ñ. sic, ad instar capite minuti: vt ff. de cap. diminutione l. secunda. in prin. & l. tutelas. §. si libertate. Item quid, si ingressus habebat precariam, vel liuellum (Precaria dicitur quando q̄s emit ab eo, qui habeat in emphyteosim: Liuellus quando quis emit ab eo, qui habet precariam: sed tamen isti omnes tales habent vnū intellectum quāuis omnia talia sunt vulgaria, vel liuellum vt̄ vsumfructum in rebus alienis) an duret, & post ingressum saltē in vita illius? R ñ. sic. arg. ff. de leg. ij. l. peto. §. j. & de don. inter vi. & vx. l. sed si mors. ij. rñ. in fi. Item est ar. contra in auth. vt nulli iud. §. si verò q̄n. col. ix. vbi bona ingredientis monasteriū non sunt oia statim dedicata. Sed dic, quod ibi inuitus fuit ingressus: hic spontaneus.

relinquendū, id modis oīb. ratū, firmūq; cōsistat, siue hoc īstitutione, siue substitutione, seu legato, aut fideicōmisso z ꝑ vniuersitatē, seu spāli, a siue scripta, siue nō scripta volūtate fuit derelictū: omni in posterum b in huiuscemodi negotijs † ambiguitate submota. c

IN AVTH. de monachis. §. illud quoque. col. j. constit. v.

¶ *Dedicatiuus ingressus monasterij aufert dedicanti potestatem de bonis suis disponendi. h. d. secundum Salice. & est canonizata xix. q. iij. ca. quia ingredientibus. Paulus de Castro.*

INgressi d † monasteria ipso ingressu, se, suaq; dedicant e Deo: Ne ergo de his testentur, vtpote f nec domini rerum.

IN AVTH. de san. episco. §. si qua. collat. ix. constit. xv.

¶ *Dedicatiuus ingressus monasterij non aufert potestatem disponendi liberos habēti, quibus legitimam non potest minuere: plus autem potest eis dare, uirili sibi retenta. & eo non disponente, lex prouidet, ut legitima detur cuilibet liberorū, hoc dicit secundùm Salic. & est canonizata xix. q. ulti. c. si qua mulier.*

SI qua mulier, † aut vir, liberis non extantibus, monasticā vitā elegerit, & monasterium intrauerit, g monasterio, quod intrauerit, res eius competere h iube-

Monasterio dans se & sua, quid dat.

† negotio.

† De practica huius authen. & seq. vide ex̄. de probat. c. in præsentia. & Bart. hic in sua repetitione.

ꝗ Vide de hoc in cap. quod ad te. in gl. super verbo, redire, ex̄ d̄ cle. coniu. & ibi vide omnino Ab.

ꝗ De sensu & intellectu huius auth. vid. Mari. Soc. i l. sciendum. nu. 114. de leg. j.

m ¶ Quod.} s. testm̄.

n ¶ Alia.] quasi dicat de hoc non curo, an sit monacha.

o ¶ Munitum.} testium, & aliarum solemnitatum: vt no. s̄. eo. l. j.

p ¶ Ecclesię.} generale nomen est, quæ verò sequuntur, specialia sunt. Sic & ecōtrà. ff. ad l. aquil. l. si seruus seruum. §. rupisse. alias inquit lex.

q ¶ Martyrio.} id est ecclesiæ, vbi sunt reliquiæ martyrum.

r ¶ Clero.} Vbi est multitudo clericorum.

s ¶ Monachio.] vbi est multitudo monachorum.

t ¶ Pauperibus.} simul habitantibus, vel non.

v ¶ Ex integro.} i. exceptis his facultatib. quæ dicunt̄ j̄. ti. j. si quis pbr̄. &

x ¶ Re.} id est quantitate. nam rei nomen generale est: vt ff. de rebus credit. & si certum petatur. l. j. in fine,

y ¶ Crediderit relinquendum.} id est voluerit relinquere modis omnibus: etiam si extraneo relinquat, scilicet collegio. Accurs.

z ¶ Fideicommisso.} vt quando est de tota hæreditate restituenda.

a ¶ Speciali.} scilicet fideicommisso.

b ¶ In posterum.} id est post hanc legem.

c ¶ Submota.} permittit igitur hęc lex testari talib. ꝑsonis: sed constitutio Ingressi &c. prohibet in monachis. at illa aut. si qua. distinguit. & ideo sic per ordinē lege, ingressi &c. quia prior est in ordine authen.

INgressi.} CASVS. Hæc auth. duo dicit. Primò, ꝙ ingressi monasterium eo animo, vt ibi perpetuo maneant, se, & sua deo dedicāt: & sic desinunt esse domini rerum suarum. Secundò dicit, quod quia per ingressum monasterij desierunt esse domini rerum suarum, amplius de illis testari non possunt. ¶ Nota ex hac l. in princ. quod in iis, quæ sunt nulla ipso iure, cadit cassatio, & irritatio: quod exponitur id est cassa & irrita fiant: vt in cap. accedens. extrà vt lit. non contesta: Paul. de Castr.

d ¶ Ingressi monasteria.} vt seculo renuntient tacitè, vel expressè. tacitè, vt si dedicent se: sed expressè si renuntient, ibiq; remaneant. ꝙ est eo ipso quòd fit monachus, non causa orandi tantum, vel amicū visitandi, vt in cor. auth. de mona. §. illud quoq;. col. j. ergo idem si quamlibet ecclesiam etiam secularem, si seculo renuntient tacitè, vel expressè, & sic generaliter appellant vltramontani. secus si non renuntienc seculo ingredientes capellam, vel ecclesiam secularem: quia habent ꝓpria: vt in auth. de san. episc. §. presbyteros. col. ix. & j̄. titu. j. l. sacrosanctæ.

e ¶ Dedicant.} i. trāsferūt, ꝓpriè em̄ quo ad se: vt j̄. ti. j. l. q̄s q̄s emēsis. sed impropriè quo ad bona: vt ff. de pol. l. ij. in prin. sic & aľs: vt ff. de off. ꝓcon. & le. l. ij. Itē q̄d si ex pacto aliqua retinuerit? R ñ. non valet pactū, sed ingressus non vitiat̄: vt ff. de hęre. insti. l. si ita q̄s hęres institutus. &

seculo renuntiatur dupliciter.

ADDITIO. Vasallus, vel emphyteota si intret religionem, an gaudebit priuilegio, quandiu vixerit: vide hic in breuiario Ioan. Fabri.

f ¶ Vt pote nec.] hęc est probabilis ratio, non necessaria: non est dominus: ergo non testatur. nam & non dominus testatur quandoque de rebus alienis: vt no. in auth. sequenti. sed hoc regulare: vt ff. de iure codi. l. conficiuntur. §. si post. in fi. §. & ideo dicit, si qua.

SI qua mulier.} hæc authentica diuiditur principaliter in duas partes. Quia prima in liberos non habente. Secunda in liberos habente, ibi: Sed si persona. Hæc secunda subdiuiditur in tres: quia in prima ingressus vult relinquere filijs, quantū minus potest. In secunda quātum plus potest. In tertia prouidet, vbi nihil eis relinquit̄. Secūda ibi, Sed si oēm. Tertia ibi, sed si post. ¶ Casus in terminis talis est. Quæritur vtrum hodie debeat seruari authen. ingressi? Respondeo quòd sic, quando ingressus non habet liberos. hoc primò. Sed quid si habet liberos? nunq̄d poterit disponere inter ipsos, & qualiter? Resp. quòd potest hac forma: quia aut vult relinquere liberis quantum minimum potest, & debet eis relinquere legitimam: & residuum est monasterij. Aut vult relinquere quantum plurimum potest: & debet personam suam connumerare cum filijs, & sibi retinere virilem: quæ virilis erit monasterij: & totum residuum erit filiorum. hoc secundò. Sed quid, si iste ingressus decessit, & nil de bonis suis disposuit? Resp. ꝙ mona. habebit totum excepta legitima, quæ filiis applicetur. h. d. ¶ Not. primò ex hac authen. quod ille qui non habet liberos, post ingressum monasterij non potest testari, nec disponere de bonis quondam suis. ¶ Secundò not. quod legitimam filiorum pater non potest eis auferre, licet vellet eam dare Deo, vel ad pias causas. ¶ Tertiò no. ꝙ si pater nihil disponit, præsumitur fauorabilibus pro monasterio, quàm pro filiis: vt patet in fi. huius authen. Bald.

g ¶ Intrauerit.} aio ibi manēdi, non cā orādi: vt dixi in aut. ingressi.

h ¶ Competere.} saluo pacto dotis, & donatiōis ꝑpter nuptias: sicut ex morte naturali: vt j̄. li. j. deo nobis. §. j. & in aut. de mona. §. si aūt vxorē. col. j. Itē quid si añ ingressum instituat extraneū? Dic idē indistinctè, vt hic, vt oia cōpetāt monasterio. Sed dic, ꝙ si aliq̄d dimiserit monasterio iure institutiōis, q̄d modo ingredit̄, nō rūpit̄ testm̄. alioq̄n sic: cū eccl'ia exequet̄ filio nascituro. vt in aut. de san. epis. §. sed & hoc p̄nti. col. ix. &

Testm̄ an rūpatur per ingressum monasterij.

facit

Universidad de Deusto Biblioteca

facit.ff.de iniusto rup.testa.l.si quis post prin.ibi:nam agnoscēdo &c.& l.antepe.& de lib.& posth.l.filio.§.fi.Præterea cū habens filios, oīa eis donare non potest multò minus extraneis:vt hic dicit.Itē alia ratione nil remaneat extraneo hæredi:nā dominium rerū, quod remāsit penes testantem in ecclesiam est collatū, vnde iā nihil habet tempore mortis. Item propter capitis diminutioné testatoris, qui decesserit, cū non sit sui iuris, vnde est irritatū,vt insti.quibus mod. testa.infir.§.non tñ.& ff. de iniusto rup.test.l.si qs filio exhæredato.§.irritū.E contra vr̄ tenere testm̄, qa pro mortuo habeť ergo testm̄ hic sicut morte confirmatur. sed non est verū, qđ habeat pro mortuo,quo ad oia. ergo sto primę opinioni. Item q.d,si inter filios testatus est ante ingresſū, & nihil relinquat monasterio?Videť hic,vbi dicit,anteq̄ de reb.suis inter eos disponat, à cōtrario sensu ꝙ non rumpať. Item an iure hæreditario,vel ex donatione cōpetunt hęc bona ecclesiæ:qđ prodest p.p actiones,quæ dabunť ꝑ ingressum.Rñ.iure successorio quasi sit mortuus.arg.insti.per quas personas nobis acquiritur.§.fi.&j.ad l.Iuliam.de vi.l.ij.

a ¶ Iubemus.& sic idē dicit,quod auth.ingresſi.

b ¶ Liberos.}quid si parentes.q.d.non filios habeat tm̄?Rñ. & hi secundum Py.habent legitimam:vt in auth.eo.§.presbyteros.& j.tit.j.si quis presbyter.& arg.ff.de inoffic.testa.l.nam & si parentibus.in prin.& in auth.vt nul.iud.§.adulteram.col.ix.secundum Azo.contra,cum monasterium reputeť pro filio : vt in d.auth.de san.epis.§.sed & hoc præsenti.col.ix.& hoc , vbi qs seculo renuntiat.secus si clericus secularis fiat, vt d.§.presbyteros.& d. l.si quis presbyter.Item in d.auth.vt nul.iud.inuita intrauit. Vel hic corrigitur.Vel expone ibi monacham.i.monasticam vitam gerentem,non quòd pro veritate sit monacha.

† Non.

Monasterium ꝓ filio reputatur.

Tu tene primā opinioné gl.et solue motiuum Azonis, vt per Bar.hic.

c ¶ Postea.}& in hoc casu corrigitur. authentica ingresſi.

d ¶ Diuidere.}nunquid est hęc diuisio testamenti,hoc enim potest ꝓdesse si de actione quæratur,vel de numero testiū,per Io. G. & H? Rñ. non:quia arbiter,& iudex diuidit,non tamen testatur, quia non est dominus:vt in auth.ingresſi.& ff.de iure codi.l.conficiuntur.§.si post.sed quicquid dicatur,numerus duorum sufficit:vt in filijs dicitur j.fa. ercis. l.fi.sed Azo.dicit esse testm̄,& sic non dominus testatur,vt aliàs j.de secun.nup.l.fœminæ.§.fi.& insti.de pupill.sub.§.non solum.& ff.de do.inter vi.& vx.l.cum hic status.§.si miles vxori.& de iniusto testa.l.si quis filio exhæredato.§.sed & si quis.& potuit etiam seruo hæc lex cōcedere testandi licentiam.Si velis primam tueri,quòd non sit testamentum: dic quòd in l.fœminæ.domina erat mater,licet haberet necesſitatem filio relinquere.Item illa de pupil.subst.permittit: quia ibi filij non poterant testari sibi propter ætatem.Item videtur,quòd nec etiam diuidere posſit pater post ingressum:vt j.tit.j.auth. nunc autē.super l.si quis pbr̄. quæ est cōtra.Sol.vt ibi.Item non obstat,vt apparet s̄.auth.ingresſi.

Nota secundū Bar. hic ꝙ hæc auth.nō habet locum in fratribus minoribus ꝓfesſis,qui post professioné factā de reb. mūdanis nihil possunt disponere. c. exiui.đ verbo.sign.in cle.

e ¶ Diminuta.}ergo volebat dare minus,quàm poterat.

f ¶ Omnem.}ecce,vbi vult dare aliquid plus, quàm potest.

g ¶ Connumerata.}vt tm̄ sibi retineat,quantū necesse habet dare , aliàs vnicuiq; filiorum ſm Io.& nos. Alij sit,vt quantum dat alicui filiorum,cui plus confertur.arg.j.de sec.nup.l.hac edictali.circa prin.&hoc qñ sunt partes inęquales.Si aūt sunt æquales partes, reseruat sibi virilē. & ad hoc in auth.e.§.diaconisſā.col.ix.& ff.de col.bo.l.j.§.portiones.

h ¶ Moriatur.}Innuit hanc portioné.s.legitimā demū post morté naturalē debere præstari.ſm Alb.vt arg.in auth.vt li.ma.& à §.quia verò. & ex consensu.col.viij.& j.de do.int.vi.& vx.l.res. Sed pōt dici quantū ad alimēta saltē debere añ agi.arg,ff.de an.le.l.seruus.& vt in pos.le. l.pe.& de lib.ag.l.si quis à liberis.vel si velis dicere, ꝙ stati post ingressum petať hęc portio,habes arg.in aut.de mo.§.illud quoq;.col.j.& j.đ epi.& cle.Deo nobis.§.j.& in auth.vt nul.iud.§.adulterā.aliàs est versi. sub §.si verò qñ.Accur.ADDITIO. Istam q.tangit Abbas in ca.Raynutius.in fi.extra de testa.& plenius in c.cum scimus. vbi videtur casus de reg.plenisſimè in c.in præsentia, in xvj.col.de ꝓbationib. vbi vide.

i ¶ Percipient.}hæc dispositio est legis, non testatoris.

Vbemus.}CASVS. Imperator in hac l.primò prohibet alienationē fieri rerum ecclesiæ Constantinopolis deuolutarum ad eam quoquo titulo.Scđò pœnas imponit. Tertiò excipit casum,vt si qs ab ecclesia petat fundū sibi dari:poterit hoc modo habere,vt vsufr. habeat ab ipsa ecclesia tpe vitæ suæ,vel etiā certo tépore: & ipse suo det iure dominij similē rem incōtinenti ecclesię,& finito prędicto tpe vtraq; res redeat ad ecclesiam verūtñ vtriusq; rei habeat ecclesia vsumfr. aliàs nō tenet ꝯtractus.& sicut prima pars huius legis iubemus.prohibitoria est: sic in prima eius parte signātur authenticę,q̄ prohibent auth.hoc ius.multò. sicut quibuscunq;.In secunda parte legis,quę pœnas imponit in res recipiétem:in œconomū:in scribentem ꝯtractum alienationis:& i iudices, signātur auth.quæ pęnas imponit.s.q res.In tertia parte legis ꝑmittit ꝯtractū emphyteoticū,& signatur authen.si quas ruinas. cuius casus est talis. Ecclesia,vł locus religiosus, habet domos ruinosas : vult eas dare in emphyteosim : quia ipsa nō pōt eas reædificare. qriť primò,an posſit. secūdò quæritur, si pōt, sub qua pēsione.Et dr̄ ad primū, ꝙ pōt ita,ꝙ emphyteuta lignis,& lapidibus illarū domorū in reædificādo reparet.Ad scđm rñ. distinguendo,quia aut statim tpe contractus ante quā ædificet,velit soluere pensionem:& tūc minuatur antiqua pensio vſq; ad tertiā : quā tertiā præstabit , non plus. aut vult ædificare,& posteà incipere soluere: & tuuc æstimabiť quantum plus valeat solito:& medietas ęstimationis detur ecclesię:puta si añ ruinā solita pensio fuit xij.post ruinā non dabitur,nisi tertia solitæ pensionis.s.quatuor.si ergo per ædificationem melioratur in tantum,quod pensio valet xvj. ergo emphyteota tenetur ad medietatem,puta iiij.additorum vltra solitas pensiones per reædificationem:ergo tenetur ad vj.Vel dic secūdum Azo.vt in summa.

mus.[a] ¶ Sed si persona liberos[b] habés antè, quā de reb. suis inter eos disponat,monasteriū intret,liceat ei postea[c] ĩter eos diuideř,[d] legitima nulli† deminuta:[e] & ꝙ eis non dederit, monasterio cōpetet.¶ Sed si oēm[f] substantiā inter filios diuidere voluerit,suaꝑsona filiis connumerata,[g] partem sibi retineat, quæ monasterio cōpetere debet.¶ Sed si post ingressum monasterij moriař[h] antè, quam inter eos diuidat, filij legitimam percipient, [i] reliqua substantia monasterio competente.

¶ Res ecclesię Cōstātinopolitanę īmobiles, uel q̄ censent immobiles,ut adscriptitij,uel annonæ ciuiles, nullo titulo dēnt alienari : debēt tñ coli,& ꝑ posse augmētari, & conseruari.Bal.uel sic.Prælatus cū toto capitulo, nō pōt immobilia ecclesiæ alienare.h. d.Bar.Vel sic.Res immobiles ecclesiæ Cōstātinopolitanæ nullo titulo pn̄t alienari, etiā sub colore officij colorati : diuidi tamē possunt,coli,& augeri,ut patrimonium ecclesiæ matris fidei seruetur illæsum.hoc dicit secundum Salic.usque ad §.sanè.

¶ Imper.Leo,& Anthemius.AA. Armasio Pręfecto præto. LEX XIIII.

ij IVbemus,† nulli posthac[k] Archiepo[l] in hac vrbe[m] regia sacrosanctę , orthodoxæ ecclesiæ præsidēti,nullo ęconomo,† cui[n] res ecclesiastica gubernāda[o] mādatur,[p] esse facultatē fūdos,[q] vel prædia siue vrbana, siue rustica, res postremò[r] immobiles , aut in his ꝑdiis colonos,[s] vel mācipia[t] constituta, aut annonas[u] ciuiles cuiuscunq; suprema , vel superstitis voluntate ad religiosas† ecclesias deuolutas, sub cuiuscunq; alienationis specie, ad quacunq; transferre personam: sed ea etiam prædia diuidere[x] quidem,coleř, augere,[y] & ampliare,[z] nec vlli[a] iisdem prædiis audere cedere.[b] ¶ Verum,[c] siue testamento quo cunque iure facto, seu codicillo, vel sola nūcupatione,legato, siue fideicōmisso,aut mortis causa do-

¶ Ex hac l.no.primò quod ille dicitur œconomus, qui administrat bona ecclesiastica:& debet esse clericus,& non laicus,vt j. de episc. au.l. decernimus.in tex.&gl.No.secūdò in ver.annonas ciuiles.cū gl.ꝙ redditus annui computantur inter immobilia,secundum Pau.No.iij.ibi, sed ea prædia.ꝙ qui nō potest alienare,pōt tñ diuidere scđm P.de Ca.hic.

k ¶ Post hanc.}id est post hanc legem.aliàs post hac.id est deinceps.

l ¶ Archiepiscopo.}id est patriarchæ.

m ¶ Vrbe.}scilicet Constantinopolitana.& sic est hæc lex localis: sed hodie est ius generale,vt in auth.hoc ius porrectum.j.eodem.

n ¶ Cui.}definitio œconomi.

o ¶ Gubernanda.}ab episcopo.

p ¶ Mandatur.} quasi ꝓcuratori ad agendū fortè & defendendū. Et no.ꝙ hæc definitio œconomi aliquo addito:vt j.tit.j.l.omnes.§.hoc nihilominus.qui & aliàs dicitur cimiliarchus:quasi custos sacrorum vasorum,& aliarum rerum ecclesiæ,vt j.de bo.autho.iud.pos.l.fi.in fin.

q ¶ Fundos.]Nomen fundi generale est ad sequentia,& ꝓpriè vniuersitatem fundorū significat:vt ff.de ver.sig.l.quæstio est.& de re du.l.j.

r ¶ Postremo.} vt breuiter dicam.

s ¶ Colonos.s.constitutos.

t ¶ Mācipia.}q̄ iter ĩmobilia sunt:vt hic,& ff.de diuer.[& té.]prę.l.iij.

v ¶ Annonas.}id est præbendas de publico:vt s̄.e.priuilegia. Vel de cuiuscunq; priuato patrimonio soluendas,vt statim subiungit,quę inter immobilia computantur:vt in authen.de non alie.§.hæc ergo.collat.ij.

x ¶ Diuidere.}vt vna pars seminetur vno anno,alia alio anno,diuisiōe facta ꝑ sepes,& fossata,& sulcos:vt ff.de leg.ij.Caius Sceuola.§.Titius. secundū Io.Alij dicunt diuidere potest,si ꝓuoceť:non si prouocet illū, cum quo communionem habet,sicut minor:vt ar.j.de fun.do.l.ij.& de prędi.mi.l.inter omnes.& ff.de re.eo.qui sub tu.vel cu.l.si pupillorum Tertij vt P.ꝙ aliam ecclesiā pōt prouocare,non priuatum,sicut& cum ea permutat,vt in auth.item sibi inuicé.j.e. Quarti vt P.& Al. quod ēt priuatum prouocat cum sibi expedit:sicut alienat inutile prædium propter fiscalium onus:vt in auth.item prædium.j.eo.& arg. ff.de iur.do.l. fi.Vel diuidit secundum H.vt accipiendo partem,quo ad vsum, & non quo ad proprietatem locando,cum socius nolit suam partem locare.

y ¶ Augere.}id est quo ad quantitatem.

z ¶ Et ampliare.}quo ad pretium,quod fit diligenti cultura:vt ff.de iure fis.l.non intelligitur.§.diui fratres.

z ¶ Ampliare.} impinguando.

a ¶ Vlli.}patriarchæ,vel œconomo.

b ¶ Cedere.}i.concedere,s.seruitutem aliquam.nam qui alienare ꝓhibetur,seruitutem cōstituere nō potest:vt j.de re.alie.l.fi.& ff.de re. eorum.l.iij.§.fi.vel dic ꝙ viriliter debent resistere,ne quis posſesſionem talium prædiorum intret,vt in auth.de non alie. §. œconomum.col.ij.

c ¶ Verum.}istud idem dicit,quod s̄.veruntamen plura.

Confer-

a ¶ Conferentur.} œconomi,siue clerici.

b ¶ Beneficij.} vt quia dicūt aliqué seruiuisse ecclesiæ,q nō seruiuit.

c ¶ Referendæ.} vt quia dicatur extitisse gratiosus ecclesiæ.

d ¶ Permissam.] an ergo benemerenté potest bene remunerare?Dic quod sic.nam si colorati beneficij remuneratio impeditur, ergo vera permittitur ēt de immobilibus, vt videř hic innui.argumentum cōtra j.ead.l.§.fi.

Ecclesiā remunerā- an posſ- alienař.

e ¶ Cōsentiant.} & renuntient.& sic est ſpāle, ꝙ non pōt renūtiare:q a ecclīæ ē, nō eorū fauor: sicut sunt & alia multa, notanť j.de pac.§.pe. ADDITIO. Sed hoc, ne res alienentur,nō est inductum in fauoré eorum,sed in fauorem ecclesię:vt j.subiicit,ut sicut ipsa &c.

f ¶ Fidei.} sequuntur auth. quę similiter ꝓhibent.s.hoc ius porrectū. & sequentes.

g ¶ Mater.}vt s̄.ti.j.l.victor.§.& in præsenti.& j.cod.decernimus.

h ¶ Illæsum.} vt nec episcopus posſit alienare: vt in decr.xij.q.ij.

Summarium Bartoli.

¶ SANE. Si alienatio fuerit facta contra hāc legē,puniť accipiēs, & cōcedens, & notarius scribens.Bartol. Vel sic. Emēs rem ecclesiasticā contra legem, rem cum fructib. restituit, & pretium non repetit.hoc dicit secundùm Sali.vsque ad §.sane ne omnis.

Summarium Saliceti.

i ¶ Nostrę.} i.nos,q sumus perennes in seruāda huiusmodi voluntate.

k ¶ Sacrilega.} i.quasi vt enim improprie dicit dedicatio rei,cū conferť ecclesiæ : ita si clericus alienet, desecratio quædā,vt ita dixerim : & ita dicitur quasi sacrilegiū.

l ¶ Statuimus.}in vltimo §.

m ¶ Fructum.} id est commodum.

n ¶ Temeritatis.}id est huius contractus facti ꝑ temeritatem.

o ¶ Pretia.} qñ emit.

p ¶ Munera.} quando dona accipiet.

q ¶ Acquirantur.}sic ergo ecclesia locupletatur cum aliena iactura:vnde ęquum est,quod reddat: vt ff.de cond.inde.l.nam hoc natura,& j. de iis q̄ vi metusve causa. l. si vi vel metu.nō dico , quod actione aliqua compellatur ecclesia ciuili.sed an si non fuerit solitū , pretium posset peti? Respō. non secundum [illegible] et. quia quędam honeste accipiuntur,non tamē honeste petuntur:vt ff. de var.& extraord.co.l.j.§.j.secus in emphyteuta: vt in authent.qui res iam.in fi.j.co.Alij cōtradicunt odio emptoris posse peti, & non reddi si est solutum,& hoc fauore ecclesiæ per dictam authent. qui res.& ff.de dam.infect.l.fi. & hic,etiam si bonæ fidei emptor fuit, licet tunc habebat actionem contra œconomum:vt j.§.proxi.

r ¶ Constituta.} Vt mancipia, & instrumenta fundi.

s ¶ Oeconomus.}Et per istos primo loco vendicanť,sed in subsidium quilibet permittitur,quasi publicū factū:vt parochianis, vel patronis, vt in curiali,qui retrahitur per quoslibet:vt j.de decurionibus.l.si quis. lib. Sed nūquid idé,qui védidit? questio est sabbatina,& videtur ꝙ idé:vt j.de lib.causa.l.j.& ff.de bo.lib.l.si fili°.circa prin. & i decre. xij.q.ij.nō liceat.j.E contra,ꝙ non idem : vt ff.de accu.l.si cui.§.ijsdé. & i decre.xij.q.ij.l.monemus.vt ff.de adop.post mortem.& ibi de hoc inuenies solutionem.

natione,aut alio quocūq; vltimo arbitrio , aut certè inter viuentes habita largitate,siue cōtractu venditionis,siue donationis,aut alio quocunq; titulo, qsquam ad ꝑsatam venerabilé ecclesiam pri̅mo nium suum partéve certam pri̅mo nij in fundis,prędijs,siue domib. vel annonis,mancipiis , & colonis, eorumq; peculiis voluerit ꝑtinere:inconcussa ea oīa sine vlla penitus immutatione conseruentur. [a] ¶ Scientes nulla sibi occasione vel tpe,ad vicissitudiné beneficij [b]collocati, aut gratiæ referendæ, [c]donandi, vel certè volétib. emere,alienandi aliquam facultatem ꝑmissam, [d] nec si oēs cū religioso epo,& œconomo clerici in earum posſessionum alienationem consentiant. [e]Ea .n.quæ ad beatissimę ecclesiæ iura pertinent,vel posthac fortè ꝑuenerit, tanquā ipsam sacrosanctā, & religiosam ecclesiam, intacta conuenit venerabiliter custodiri : vt sicut ipsa religionis, & fidei, [f] mater[g] perpetua est, ita eius patrimoniū iugiter seruetur illæsum. [h]

¶ Puniř emptor amisſione ꝑtij: & titulus nō excusat eū à percipiendis.Puniēdus est œconomus priuatione officij, & resarcitatione damni,ad quod etiam hæres tenetur. Punitur tabellio pœna exilij.Puniuntur iudices,& tabelliones, qui suscribunt acta, & insinuationes istius donationis prohibitæ, priuatione dignitatis, & amisſione bonorum.h.d.secundum Bal.

¶ Sanè si hęc nostræ[i] perēnitatis statuta audaci spiritu, & mente sacrilega, [k] quisq̄ œconomorū, vel hominum temeranda crediderit: ipse q.dem,q ꝓteruo ausu ecclesiastica ꝑdia donatiōis, vel ēptiōis, seu cōmutationis titulū,vel cuiuscūq; contractus alterius nomine, nisi eo modo,quo nūc statuimus,[l] acquirere,vel habere tétarit,oém hmōi fructū[m] ꝓpriæ temeritatis[n] amittat:& pretia[o] q.dē, & munera,[p] q̄ eius rei gr̄a data fuerint ęconomo,siue aliis q.buscūq; ꝑsonis, ecclesię lucris, & cōmodis acq.rātur. [q] prędia aūt, & ĩ his oīa cōstituta,[r] ab ipsis clericis,& temporalibus œconomis,[s] cū fructib., seu pēsionib. vel accesſionib.[t] totius medij tpis vindicētur: vt tāquam penitus à nullo empta,vel vēdita teneātur,[u] qa ea,quæ cōtra leges fiunt,pro infectis habenda sunt.[x]

¶ Oeconomus uēdens rem ecclesiasticā cōtra legē priuari debet officio: & nihilominus oē damnū illatum ecclesiæ,teneť restituere tàm ipse,quam eius hæres.h.d.Salic.

¶ Oeconom°† autem,qui hoc fecerit,[y] imo[z] fieri passus[a] fuerit, vel in quacunq; ꝓrsus huiusmodi venditione,seu donatiōe,vel cōmutatiōe,nisi ea,q̄ pręsenti[b] lege cōcedimus, postremo ĩ quacunq; alienatiōe cōsenserit,cōmissa sibi œconomatus administratiōe priueť:[c] deq; eius bōis qđcūq; exinde incōmodū ęcclesię contigerit, reformetur:hæredesq; eius,& successores,ac posteri[d] super hoc facto sine cōsensu cōpetēti ab ecclesiasticis ꝑsonis actiōe[e] pulsenť.[f]

¶ Tabelliones instrā conficiētes de cōtractibus ueteris,debent relegari.hoc d.Salic.

¶ Iis tabellionib.qui hmōi cōtractuū vetitorū ausi fuerint instrumenta conscribere, irreuocabilis exilij animaduersione plectēdis.

¶ Iudices contractibus illicitis auctorantes puniuntur bonorum publicatione,& dignitatis amisſione. hoc dicit Salicetus.

¶ Iisquoq;iudicib.[g] vel ius[h] gestorū habētib. qui huiusmodi donationū, vel cōtractuū gesta cōsecerint[i] dignitatis ꝓpriæ,& bonorū[k] oīm spoliatione damnādis.[l]

¶ Hic incipit tertia pars principalis legis, & h.d.Vsusfructus rei ecclesiasticæ ad certum tempus , uel ad uitam recipienti s pōt concedi hoc acto,qđ usufructu finito reddatur res,uel tantundē reddatur.h.d.scđum Bar.uel sic : Res immobiles ecclesiæ poteſt in alium trāsferri quo ad usumfructū,dum tñ per pactū sit conuentum, quod ipsam rē restituet tempore conuento finito, & aliā tāti ualoris,et fructus ecclesiæ relinquet : & de his conficienda est scriptura : alias non ualet.hoc dicit Salicetus.

¶ Sane† ne oīs religiosis ęconomis commodæ prouisionis via, & occasio venerandis ecclesiis ꝓfutura videatur exclusa: id qđ vtile plerunq;[m] iudicatur,sub cautelæ obseruatione necessariò procedere cōcedimus.[n] Si quādo[o] igitur vir religiosus œconomus huius regię vrbis ecclesiæ perspexe-

t ¶ Vel accesſionibus.} scilicet naturalibus, sed non ciuilibus : quia sic esset vsura.

v ¶ Teneantur.} id est habeantur.

x ¶ Habenda sunt.} vt inf.de legi.& constit.l.non dubium.& hoc quo ad ecclesiam, nō quo ad œconomum, qui teneť emptori, & ecclesiæ.

y ¶ Fecerit.} id est alienauerit.

z ¶ Imo.]pro vel. [a] Et nota, quòd agens & consentiens pari teneñ pœna: quia pariter delinquunt:vt hic , & ff.de ijs qui not.infa. liberorum. in fin.& de iure pa.l.adigere.in prin.& j. tit.j.si quenquam. in fin.& ibi etiam de hoc habes multas concordantias.

a ¶ Passus.} per quendam de subditis.

b ¶ Præsenti.} in vltimo. §.

c ¶ Priuetur.} per sententiam,nō ipso iure: alioquin non habet locū ꝙ ipse posſit vendicare. Itē dicit,priuetur,& nō priuatus sit. sed videtur alia pęna imponi hæc : vt j.tit.j.si ecclesiæ:quæ est contrà.solutio, vt ibi Accursius.

d ¶ Ac posteri.] id est successorū successores.

e ¶ Actione.} mādati uel neg.gest. vel condi. ex l.ista.

f ¶ Pulsentur.} id est conueniantur.

g ¶ Iudicib.] qui sunt tantum iudices.

h ¶ Ius gestorū.] i.scripturarum. nam idē erāt iudices,& notarij. Vel dicit de officialibus curiæ,qui scribunt acta.

i ¶ Confecerint.]id est confici mandauerint:vt ff.de iis qui notantur infa.l.furti.§.mandati.uel propriè quando habent ius gestorum. sed prout ad iudices , tantum impropriè.

k ¶ Bonorū omnium.] Sed cui applicabuntur? Rñ.ecclesiæ forte, quā lædere voluit:ut argu.s. l.§.j.Tu dic fisco:ut j.de modo mult.l.multarū. & ff.de ir officio.testamen.l.Papinianus.§.meminisse.

l ¶ Damnandis.] Sequitur authenti. qui res iam dictas, quæ similiter punit.

† Vide optimū text. ex de reb. eccles.non alien.ca.si quis presbyterorū.

† Concor. cap. nulli. de re.eccl. non alien.

[a] Qualiter hęc dictio imo accipiatur : & ponitur vide per Bart.s. distin.j.cōsti.iij.iiij.col.ver.oppono hic dicit,&c.

† Iste §.est canonizatus.x.q.ij. §.si ęconomus.

Casus.

m ¶ Plerunque.} vt in contractu, qui sequitur.

n ¶ Concedimus.}Nota sic instit.de autho.tuto.§.neque.

o ¶ Si quando.} desiderabat quidam ab ecclesia temporalem vsumfructum alicuius prædij vrbani,vel rustici vsq; ad quinque, vel decem annos,vel diebus vitæ suæ : & finito tempore dicit se redditurum hoc prædium,& aliud quod totidem fructus reddat. quæritur, an œconomus hoc facere posſit? & dicitur, quòd sic, & facit hæc conscribi.

Peti-

a ¶ Petitione. ʒ Ex hoc sumpsit Ir. quod posuit in formulario tabellionum in contractibus emphyteusis. dicunt enim sic emphyteuticariis, scilicet petitionibus &c.
b ¶ Vtrosque. ʒ id est œconomum, & secum contrahentem.
c ¶ Vitę. ʒ accipientis ad plus.
d ¶ Conscribat. ʒ sic ergo scriptura exigitur: aliàs nō velet, vt ĩ. dicam.
ADDITIO. Multos alios casus in quib. scriptura requiritur, vide ꝑ glo. in verbo, in scriptis. cap. j. §. postquam. extra de cens. libr. sexto.
e ¶ Per quæ.] s. pacta.
f ¶ Manifestum. ʒ scilicet per pacta.
g ¶ Acceperit. ʒ ab œconomo.
h ¶ Beneficij gratia. ʒ quod confert in ecclesia de suo.
i ¶ Præstando. ʒ desyderanti. Accurtius.
k ¶ Proprietate. ʒ id est, possessione eius prædij, cuius vsusfructus confertur frequenter ecclesiæ. nā ꝓprietas nunquam ab ecclesia separatur. sic ff. de ver. sig. interdū. & de iudi. l. si de vi. & ĩ. de rei ven. l. quoties. & ĩ. de probatio. l. ij. alij ponunt ꝓprietatē possessionis, q in ecclesiam confertur.
l ¶ Prædiorum. ʒ sic scilicet de nouo dandorū.
m ¶ Derelinquat. ʒ in vltima voluntate, vt innuit verbum relinquat: vt ff. de tab. exhib. l. j. §. fi. sed hodie ab initio & mox vt in auth. de non alie. §. si quis autem voluerit. col. ij. Lege sic lecta sequūtur auth. Et primò l. ꝓhibētes. Secūdò puniētes. Tertiò permittētes: vt in hac l. in textu facit Leo. sic ergo lege primò Hoc ius porrectum. & sicut alienatio, & multò magis. & quibuscunque modis. secūdò, qui res iā dictas. tertiò, si quas ruinas. &, perpetua quoq;. &, sed & permutare. &, itē sibi iuicē. &, item prædiū. &, qui rem huiusmodi &, hæc vsus præstatio. Sed alij ponunt illam, qui rē. inter punientes, sed non est in hoc vis.

Concor. glo. in c. cū accessisset. super verbo, assensu. de constit. & c. fine exceptione. xij. q. ij.

rit expedire, vt desideranti cuiquā certarum possessionum, atq; prædiorū, & vrbanorū scilicet, siue rusticorū (ad ius ecclesiasticū pertinentiū, temporalis vsusfructus) possessio ꝓ ipsius petitione [a] præstetur: tūc eius tꝑis, quod inter vtrosque [b] conuenerit, siue in diē vitæ [c] suæ ab eo, qui desyderat postuletur, pacta cum eo, qui hoc elegerit ineat œconomus, atq; cōscribat: [d] per quę [e] & tēpus, intra qđ hoc prestari placuerit, statuatur, & manifestum [f] fit, quòd quisque acceperit [g] ab inuicē huius beneficij gratia [h] præstando [i] quidē ecclesiastici prædij, pro tempore vsumfructum: post statutum autem tēpus, & placitū, ipsorum redituū ꝓprietate [k] ad dominū, & ius ecclesiasticū recurrēte firmiter: ita scilicet, vt siue cōpleto spatio, qđ fuerit inter eos constitutum, siue mortis suæ tempore (si hoc quoq; conuenerit) is, qui possessionē ecclesiasticam, & certorū redituum vsumfructū habendi gratia interueniēte pacto suscepit, nō minus quam alterius tantę quantitatis, quantę acceperit reditus, cū ipsorum prędiorum [l] dñio, & rebus immobilibus, eorumq; colonis, & mancipijs ecclesiæ derelinquat. [m] nisi enim hac cōditione pacta inita † fuerint, ea quoq; decernimus non valere, sed possessionē ecclesiasticam, tanquā nullo iure transcriptam, in iure ipsius, atq; dominio ꝑmanere, & ab ecclesiasticis œconomis decernimus vēdicari.

IN AVT. De non alienandis aut permutandis. §. nos igiť. coll. ij. constit. j. & in auth. de alienat. & emphyteut. §. hoc etiam super ipsis. & §. hoc verò iubemus. coll. ix. constitu. iij.

¶ *Res immobiles cuiuscūq; ecclesiæ, ab Imperatore ꝓuentæ non alienanť, uel pignorantur indistinctè. Aliunde uerò q̄sitæ pignorantur, uel alienantur debito urgente, cum solennitate tñ hic subiecta. h. d. Salicetus:*

HOc ius [n] † porrectum [o] est ad omnē venerabilē locū, oēq; collegiū, quod actio [p] pia cōstitutit: vt nec res eorū pignorentur. [q] Et hoc ꝑpetuò [r] seruetur in iis rebus immobilibus, quæ ab imperiali domo prædictis locis applicanť. In cæteris [s] eatenus excipitur, [t] si debitū vrget: ꝙ si ex mobilibus solui nō possit, [v] primò res immobiles specialiter [x] dentur pignori: quarum fructus, creditor sibi reputet [y] tam in sortem, quam in vsuras, [z] vsque ad quartam centesimæ. [a] Quod si nolit [b] creditor ita accipere, tunc ordinator [c] domus apud eū, [d] à quo ordinatur, [e] habitis absque dispendio gestis, [f] iuret [g] (maiore [h] parte ibidem seruientium consentiente [i]) & debitum existere, [k] nec ex bonis mobilibus solui [l] posse. [m] quo subsecuto, per viginti dies rem ecclesiæ venalem esse publicè notatum sit: vt plus offerenti deť, ꝑtio modis oīb. ꝓ debito [n] dando.

§. sed neque dationē pignoris. col. ij. sed per aliā de alio. & emphy. §. hoc autem. quælibet permittitur, si debitum vrgeat, vt hic dicit.
r ¶ Perpetuo. ʒ id est incōmutabiliter sine exceptione. Nota ergo sex casus, vbi ecclesia nullo modo alienat. Primus, vt hic, quādo res immobilis à principe datur: ꝙ sumitur ex auth. de alie. & emphy. §. ea vero. col. ix. Secūdus, qñ ipsā ecclesiam alienaret: vt ĩ auth. multò magis, ĩ. eo. Tertius, qñ ipsemet emeret, vel cognato vēderet vt authen. quibuscunque modis. ĩ. eo. Quartus, qñ est data res ecclesiæ sub hac cōditione, ne alienetur: vt in auth. de aliena. & emph: §. sanctissimas. colla. ix. Quintus est, qđ heretico non alienet: vt in auth. de eccl. ti. §. iubemus. collat. ix. Sextus in annuo relicto de propina quo prestando: vt in authent. dē eccles. tit. §. si autem annale. collat. ix.
s ¶ Rebus cæteris. ʒ præterquam donatis ab Imperatore.
t ¶ Excipitur. ʒ a supradicto.
v ¶ Non possit. ʒ scilicet commode: vt ff. de verb. sign. l. nepos proculo.
x ¶ Specialiter dētur. ʒ hoc est authen. de alien. & emphy. §. hoc autem super. colla. ix. nam per authen. de non alien. §. si autem creditor. collat. ij. non permittebatur specialis hypotheca, sed generalis.
y ¶ Reputet. ʒ quod est cōmune ius in omni creditore, nisi sit pactus, vt fructus vice vsurarum cedant: vt ĩ. de pigno. act. l. prima. & secunda. & de vsuris. si ea pactione.
z ¶ In vsuras. ʒ Primò ĩ vsuras. Secundò in sortē: vt inf. de solut. l. j. nec obstat hic ordo scripturæ: vt ff. de solu. nec enim. & de legat. ij. l. cum pater. § fidei tuæ. r est l. cum pater. §. pen. hic speciale est fauore ecclesię, vt primò in sortem.

a ¶ Centesimæ. ʒ hoc est vt in fine anni tñ habeat ꝓ vsuris, quantum est quarta pars sortis. sors enī cētesima dř. i. quoddā pricipale, vel perfectū, quia centesimus numerus est pfectus, vt ponat in vim substantiui. Cētesima est ergo pars, q̄ æq parat sorti ĩ anno: vt patet. ĩ. đ vs. l. eos. §. j.
b ¶ Nolit. ʒ scilicet creditor.
c ¶ Ordinator.] id est abbas.
d ¶ Eum. ʒ scilicet episcopum.
e ¶ Ordinatur. ʒ vt apud episcopum, & episcopus apud archiepiscopum: sed cum archiepiscopus vendit: duo episcopi debent interesse: vt in auth. vt nullus fab. or. dom. §. fi. col. quinta.
f ¶ Gestis.] quia pro scriptura nil dabitur tabellioni. sic ĩ. de episcop. audien. l. tam dementis.
g ¶ Iuret. ʒ contra. ĩ. tit. j. cum clericis. §. quod si lis. So. hic speciale super alienatione.
h ¶ Maiore. ʒ quæ attenditur primò, in numero, secundò, in dignitate: vt ff. de pact. l. maiorem. non connumeratis seruientibus, sed ordinatis in ecclesia. Si verò quidam absint, oportet duas partes ordinatorū esse præsentes, sed sufficit maiorem partem duarum partium consentire. vt ff. de decret. ab ord. fac. l. j. & iij. & ff. quod cuiusque vniuersitatis. l. nulli. & l. planè. & ĩ. de pręd. curia: l. ij. & de decur. l. nominationum. lib. x.
i ¶ Cōsentiēte. ʒ iuramēto vt su ꝑ suā animā iuret: vt aut. ꝑpetua. ĩ. e.
k ¶ Existere. ʒ i. solutū non esse. non autē iurari debet cū effectu. hoc autem creditor ꝓbabit: vt in fi. huius auth. & hoc etiā ita demum si sit: alias nō cogitur periurare, sed iurabūt alij, qui sciūt, vt in auth. ꝑpetua.
k ¶ Existere. ʒ ecce vnum.
l ¶ Solui. ʒ ecce secundum.
m ¶ Posse. ʒ scilicet commodè.
n ¶ Pro debito. ʒ emptor enim soluet creditori: vt in aut. de eccle. re. imo. alie. §. ementibus quidē in fiscum. col. v. sic & ff. de in rem ver. l. iij. §. penul.

Diuisio. HOc ius. ʒ Diuiditur in septem partes. Nam primò legem Codicis extendit. Secundò prohibet alienationem in quodam casu simpliciter. Tertiò permittit pignorari in casu necessitatis. Quarto permittit venditionem si creditor non recipiat pignorationem. Quinto permittit dationem in solutum si emptor non reperiatur. Sextò declarat quæ res debent vendi. Septimò dicit quis intelligatur creditor. Secunda ibi, Et ꝑpetuò. Tertia ibi, In cæteris. Quarta ibi, Quod si nolit. Quinta ibi, emptore. Sexta ibi, Si tamen. Septima ibi, Et his. Bartol. & Bald.
CASVS. Dic breuiter, ꝙ hæc auth. extendit prohibitionē ad omnem ecclesiā, & seruatur perpetuò in rebus ab Imperatore datis. In aliis dat formam alienādi. Ex tex. no. primò, ꝙ non sunt vocandi absentes, dum modo duæ partes sint præsentes, & maior pars istarū duarum partium consentiat: vt no. glo. sing. in cap. præsentiū. de testib. lib. vj. Secundò no. ibi cum dicit habitis absque dispendio, &c. quòd, quando venditur res alicuius ecclesiæ, episcopus, qui interponit authoritatem, & etiā notarij curiæ suæ non debent aliquid recipere pro sportulis, & labore: cuius contrarium seruatur, & malè secundum Pau. de Castr. hic.
n ¶ Hoc ius. ʒ Imperator Leo rebus Constantinopolitanæ ecclesiæ prouiderat per legem istam iubemus. sed per hanc authenticam extenditur prouisio, & priuilegium ad omnem locum venerabilem. Sic ergo dic, hoc ius porrectum. & sumitur hęc pars vsque illuc, & perpetuò, &c. ex auth. de non alienan. §. nos igitur. colla. ij.
o ¶ Porrectum. ʒ id est productum.
p ¶ Actio pia. ʒ id est pius actus, & sic ponitur. ff. de don. inter vir. & vxo. l. iij. §. fi. alias non factū, vt hic, sed ius designat, vt inst. de act. §. j.
Actio qualiter sumit. q ¶ Nec pignorentur. ʒ scilicet res ecclesiasticæ specialiter, sed generaliter, & hoc per authen. non de alienā. §. si autem. creditor. in fi. §. &

§. penul. & ff. de rebus eorum. l. magis. §. ne tamen.
a ¶ Aliter enim. ʒ id est nisi prædicta solennitas seruetur, vel nisi pretium cedat in vtilitatem ecclesiæ. Accur.
b ¶ Inscribať. ʒ in iuramēto. sic ergo debet fieri scriptura: aľs nō valet cōtractˀ: & in l. iubemus. §. fi. pōt ergo prædicto casu alienara res ecclesię, cū debitū vrget. Item secūdò ĩ ꝑpetua emphyteusi: vt in aut. perpetua. Tertiò cū alia ecclesia ꝑmutādo: vt in auth. item sibi. Quartò cū principe. in aut. sed & permutare. Quintò vt in redemptione captiuorū: vt in auth. de alie. & emphy. §. sanctissimas. collat. ix. Item sextò, vt superflua vasa: vt in authenti. præterea.
c ¶ Aestimationis. ʒ s. rei datæ in solutum.
d ¶ Decima. ʒ vt si res valeat nouē, deť ꝓ decē: sed certè tūc nō addereť decima, sed noua. Alij, vt si res valeat decem, accipiat ꝓ vndecim, secūdū Azo. & scđm hoc ecclesiæ fit additio. Alij, vt si res valeat xj. accipit per decē [t] & qđ dicit addita. scilicet emptori, vt q̄ grauať in vno, ꝙ scilicet iuitˀ accipit aliud ꝓ alio releuať ĩ hoc: vt ff. de iureiu. l. eū q. in pri. Itē est hic spāle, ꝙ aliud ꝓ alio recipiat iuitˀ: vt ĩ. de sol. aut. hoc nisi debitor. sed regľr contra: vt ff. de re. cre. & si cert. pet. l. ij. §. j.
e ¶ Ordinarius. ʒ id est abbatis.
f ¶ Maioris partis ibidem seruiētiū. ʒ Sed vř, ꝙ non valeat, nisi oēs cōsentiat: vt ff. de ser. rusti. præ. l. ꝑ fundum. Rñ. aut aliqd pertinet ad plures, vt ad vniuersos: & tunc sufficit maioris ꝑtis cōsensus: vt hic, & ff. ad municip. l. qđ maior pars. aut ꝑtinet ad plus, vt ad singulos: & tunc nō sufficit maior pars, sed oēs consentiēt: vt ff. de ser. rusti. præ. l. ꝑ fundum. & cōia prædio. l. receptum. & ff. communi diui. l. sabinus. Fallit in duobus casibus. Primus ut cum multi creditores habent eundem debitorem vt ff. de pact. l. maiorē. & C. qui bonis ce. pos. l. ult. Itē in alio casu: vt ff. de rerum diui. l. in tantum. §. penult. & hoc fauore religionis.
g ¶ Mediocris. ʒ s. in auth. de fideius. §. qđ aūt. colla. j. contra vbi quā meliorem habet debitor, dare dēt in solutum. Solu. hic speciale fauore ecclesiæ. hoc placet. vel ibi pretiosius metallum debebat: vt aurum: & ideo pretiosior res solui debet: quam debitor habeat. Accurtius.
h ¶ Onere. ʒ scilicet debiti pro quo venditur, vt res magni pretij ꝓ debito paruo non vendatur: vt ff. de rebus eorum magis. §. idem prætor. vel dic onere tributorum: vt in auth. sicut ĩ. proxi.
i ¶ Probat in vtilitatem. ʒ spāle est. sic & ĩ. si aduer. cre. l. j. & ff. si cert. pe. l. ciuitas. regulariter ꝯ: vt ĩ. si cer. pe. l. incēdiū. ꝓbauit ergo fortę per ꝓsumptionē: vt q̄ prǽlatus est diligens, & ecclia tūc indigebat. nō aūt, vbi qlibet nūmus sit datus: vt ff. de exer. l. fi. j. rñ. Vel q̄ oibus de ecclesia simul dedit, ꝑ quos pōt deterior ecclesiæ fieri ꝯditio: vt s. eo. l. iubemus. §. si qñ. aliàs est ver. sub §. sanè ne oīs. Quid si cōsuetudo in contrarium sit? scđm Azo. valet: vt inst. de iure na. gen. & ciui. §. ex nō scripto.

Ecclię res in sex casibus possūt alienari.

Glos. dicit, quod si res valet x. habeat pro vt x. sibi remittantur.

aliter enī [a] res emptori nō cōceditur. & hoc ĩscribať, [b] nihil esse factū in ea re dānū diuinę domus. Emptore verò non inuento, res æstimata directè creditori deturĩ solutū, addita in ꝑtio vniuersæ ęstimationis [c] decima [d] parte, & accedente cōsensu ordinatoris, [e] & maioris [f] partis ibidē seruiētium. Sit tamen ea res mediocris [g] ĩter cęteras, inspecta ipsius qualitate, & quantitate, & onere. [h] Et is creditor hic intelligať, qui, qđ credidit, probať [i] in vtilitatem diuinę domus processisse.

IN AVTH. de non alienandis, aut permutandis. §. sicut autem. colla. ij. constit. j.

¶ *Alienare, uel acquirere dānosa ecclesię pariter sunt prohibita. h. d. Salicetus.*

SIcut alienatio rerū ecclesiæ interdicitur, ita prohibetur, ne qua sterilis [k] ei deť possessio, aut alioqui onerosa, ueluti fiscalium [l] nomine, uel onere.

IN AVTH. de non alienādis. §. qa uerò cognouimus. colla. ij. const. iij. & in auth. de alie. & emphyt. §. & qñ, coll. ix. const. iij.

¶ *Propter qđ unūquodque tale, & illud magis. Vel sic: Potētior est ꝓhibitio in cā quā in causato. h. d. secundum Iaco. But.*

MVltò magis [m] prohibeť ipsius monasterij [n] alienatio, qua [o] redeat in antiquū statum, & secularem usum.

IN AVTH. de alienatione & emphyteusi. §. si verò non sint. versic. œconomis. collat. ix. constitut. iij.

¶ *Alienatio rei ecclesiasticæ permissa incommutabiliter prohibetur in œconomū, & sibi coniunctum hoc dicit Sal.*

QVibuscunq; modis hoc ius aliis ꝑmittiť, [p] interdiciť certis ꝑsonis res hmōi accipere, ut œconomo, eiusq; cognatis [q] alioqn bona eorū, & œconomorū, & ordinatorū q̄b. cōiuncti sunt, post mortē eorū ꝑueniēt ad ecclesiam, de qua rē accipiunt.

IN AVT. de nō alie. aut ꝑmutā. §. qa uerò Leonis. colla. ij. cōsti. j. & colla. ix. cōsti. iij. de alie. & emphy. §. si uerò præter hæc.

¶ *Accipiens rem ecclesiasticam titulo nō lucratiuo pręter legis formam, rem cum incremento restituit: & quod dedit perdit. Accipiēs uero titulo lucratiuo, reddit quod accepit, & tantundē de suo. h. d. Sal.*

QVi res iā dictas [r] nō gratuito [s] alienationis titulo citra formā legis [t] accepit, rē quidē cū oĩ incremēto medij tēporis restituat, eius aūt, qđ dedit nullā actionē cōtra venerabilem locū, sed aduersus † eū, [u] q alienauit, hēt. Donatarius aūt, & rē cū omni [x] cā, & fructus restituat, & aliud tātūdē. Creditor [y] quoq; restituta re pignorata, crediti actionē cōtra solū pignoris datorē [z] hēat. Emphyteusis acceptor & ab ea cadat: [a] nec qđ đdit, repetat: imò statim soluet, qđ solutur ˀ esset in unoquoq; anno, si iure cōtraxisse. [b] sed meliˀ [c] dicit ornispecialiter hic excipitur œconomus in fi. illius. §. si autem. vbi expressè œconomo idem prohibetur.

fiā deueniret fūdus: vt ff. đ pub. & vec. l. imꝑatoris. j. rñ. Itē pōt esse onˀ tributorū, & in hoc maiorē partem fructuum oporteret dari ꝓ tributis.
m ¶ Vltò magis.] s. quam aliarum rerū. & est verbum Ir. non legis.
n ¶ Monasterii. ʒ id est ecclesiæ, vel loci consecrati.
o ¶ Qua. s. alienatione. & hoc est in cor. de alie. & emphy. §. qñ. col. ix. & in auth. de non alie. §. quia verò cognouimˀ. collat. ij.
Q Vibuscunque. ʒ Ista aut. plana est. Et no. bene ea, quia semper allegatur contra prælatos, q concedūt suis cōsanguineis res ecclesiæ. Nā etiā si subsit iusta cā alienandi, & etiam si adhibeatur oīs forma, rō tenet rōne ꝑsonæ, in quā sit: qđ est intelligendū, etiā si palā hoc fiat, & bona fide: & est spāle: secus ĩ alius administratoribˀ: vt ĩ. đ cō trahē. emp. l. si eum ipse. hoc tñ qualiter intelligatur, & limiteť, vide bonā glo. in c. decēter. lxxxix. dist. & in capit. non satis. lxxxvj. di. Paul. de Cast.
p ¶ Permittitur. ʒ Qđ est in septem casibus: vt diximus in auth. hoc ius porrectum. in glos. super verbo inscribatur.
q ¶ Cognatis. ʒ vel affinibˀ: vt in corpore vnde hæc sumitur. i. in act. de alie. & emphy. §. œconomi. coll. ij. & est ratio, q̄ ex officio, qđ administrat, nō licet emere ꝑ se vel ꝑ aliū, vt ff. de contrahen. emp. l. nō licet. & l. q̄ officij. in prin. Et sic no. gñale, ꝙ nō admittatur aliqs vt quilibet, vt ĩ. de dolo. l. j. vbi de hoc dixi. Sed cōtrà in aut. de san. epis. §. si autem ecclesis. col. ix. vbi dispensationib. ꝑmittitur accipere. Sol. [a] ibi permittit conducere, vel temporalem emphyteusim accipere. hic autē prohibet perpetuam alienationē. Itē hic œconomo prohibet: ibi dispensatori ꝑmittit: puta prælato non administrāti. &

† Limita hunc versi. cum glo. si emptor fuit in dolo pręsumpto. qđ est eo ipso, ꝙ contra legem mercatur. c. q cōtra iura. de re. iur. lib. vj secus, si fuerit in vero dolo: đ quo gl. fi. in c. ad audientiā. eχ de rebus ecclesialie, & Bar. hic, versi. & v. đ glos.

[a] Istam solutionē sequtur Bal. hic: quam dicit bene esse notandam.

S Icut. ʒ CASVS. Sicut alienatio rei ecclesiasticæ ꝓhibetur: sic ne sterilia, aut aliàs onerosa ecclesiæ dentur. hoc dicit hæc auth. Ex qua nota damnum contingere interdum in acquirendo, sicut in alienando. & dicit Bald. per istam authen. quod si ecclesia adiuit hæreditatem sine beneficio inuentarij, secundum quosdam, non valet aditio, ne consequatur damnum, vt hic. secundùm alios valet, sed non tenetur vltra vires hæreditarias. & hæc magis placet secundùm Pau. de Cast. hic.
k ¶ Sterilis. ʒ id est non fructuosa, vel fenea, vt in cor. vnde hoc sumitur, de non alien. §. penul. col. ij.
l ¶ Fiscalium. ʒ sed quō pōt esse onus tributorū fiscaliū, cū scđm qualitatē fructuū deněť: vt ĩ. đ allu. & pa. l. j. & iij? Rñ. ꝓ ꝑteritus anteq̄ ad eccle-

Q Vi res. ʒ ista aut. respicit scđam partem. l. iubemus. s. §. sanè. s. eo. vbi puniuntur cōtrafacientes. Pau. hic. ¶ No. primò scđm Bal. ꝙ illicitè ꝯhens super reb. ecclesiæ punituř pœna expressa in aut. Secundò no. ꝙ illud, qđ dedit talis cōtrahens, perdit quo ad ecclesiā, sed nō perdit, quantum ad administratorem, cū quo cōtraxit: quia repetit ab eo. Bal.
r ¶ Iam dictas. ʒ scilicet locorum venerabilium.
s ¶ Non gratuito. ʒ Vt emptione, permutatione, & similibus.
t ¶ Legis. ʒ Vel quia non erit de casibus permissis: & secundum hoc expone citra pro contra. Vel si erat, non fiebat cum solemnitate, qua debebat: vt in authen. hoc ius, diximus. & tunc dic citra id est præterquam alienauit. licet non valet contractus in præiudicium ecclesiæ.
v ¶ Eum. ʒ s. œconomū. Item ꝑponderas dolū œconomi ꝑ ꝑ essm dolo emptoris. Quid, si nō est soluēdo, vel nil debet: cū sit vnus de monachis? Rñ. teneť ecclesia, si locupletior est, ꝑ cōdictionem sine cā: vt ff. de cōdi. ob tur. cau l. perpetuo. scđm quosdam. & de eo per quem fac. l. fi. in princ.
x ¶ Cū omni causa. ʒ Qualiter intelligatur, habes. ff. de rei vē. l. pterea.
y ¶ Creditor. ʒ Qui accepit rem pignori, & in causam non concessam.
z ¶ Datorem. ʒ Non autem contra ecclesiam.
a ¶ Cadat. ʒ iure exceptionis.
b ¶ Cōtraxisset. ʒ & sic esset futuri tꝑis, nō solū præteriti. & hoc ideo, q̄ deliquit in ꝯtrahendo. si aūt deliqt tm̄ nō soluēdo canonē, posteā nō soluit ꝓ futuro tꝑe: vt in aut. qui rem. ĩ. e. Et est ratio, quia hic ab initio caruit titulo, & iusto initio: cū fieret cōtractus emphyteuticus ꝯtra legē; vñ magis deliquit, cùm ꝯtraxit lege ꝓhibente. Sed ibi ab initio valuit contractus emphyteuticus: sed cessauit soluere canonem debitum per biennium: & sic minus deliquit, & ideo præteriti temporis, non futuri.
c ¶ Sed melius. ʒ Hæc verba referunť ad id, qđ dicit, cadat, nō videbať

cadere iure exceptiõis:sed meli⁹ ē, vt cadat ipso iure. Vel melius. hæc verba sunt Ir. nec multũ ĩportãt vtilitatis:pñt ita ɔtinuari. Ex prædictis videbaẽ emphyteuta repellēd⁹ exceptiõe:sed meli⁹ ē, vt ipso iure actio denegeẽ. & est sic. ff. đ arbi. l. si cũ dies. §. si q̃s ex. Azo. & sumiẽ hæc tota ex cor, ĩ auth. de nõ alie. §. q̃a uerò Leonis. col. ij. & ex sequẽtib. & idē ĩ auth. de alie. & emphyt. §. si uerò præter hæc. & sequentibus §§. col. ix.

a ¶ Denegandas.} Sub audi ipso iure.

SI quas.} CASVS. Impator Leo concessit, ꝙ non possit alienari res ecclesiastica, nisi quo ad vsumfructum, vt in l. iubem⁹ posteà ĩ casu necessitatis ꝑmissum est, alienari ēt ꝓprietatē; ut ĩ auth. hoc ius porrectũ. nũc verò loquimur nõ in casu necessitatis, sed vtilitatis, ne domus ruat, ex qua re ecclesia nullã posteà habebit vtilitatē. vñ dicit Impator hoc casu volo, ꝙ talis res ecclesiastica detur in emphyteusim, vt oĩno nõ alienetur nã emphyteuta habet vtile dñiũ:, & eccl'ia directũ, & dicit, ꝙ licet tũc ipsi emphyteutæ vti materia domus ruinosæ ad reparationē. Pau. ¶ No. ꝙ dom⁹ ruinosa ecclĩæ põt cõcedi ad perpetuã emphyteusim sub canõe hic ꝑfixo, ſm Bal. hic.

b ¶ Si quas ruinas.} id est ruinosas domus.

c ¶ Non valeant.] scilicet cõmode: vt ff. đ ver. sig. l. nepos.

d ¶ Detur.} i. dari pñt. rñdet eñ. & qđ dicit ꝑpetuã: dic in ĩfinitũ, q̃diu pēsio soluiẽ. insti. loca. §. adeò. & ſm hoc dēt fieri reuocatio, vt q̃s nõ dicat se ꝑscripsisse secundũ cõsuetudinē: alij vsque ad xxx. an. vt insti. de perpe. & temp. act. in princ. alij vsq; ad tertiã gñationē vt in auth. de non alie. §. emphyteusim. coll. ij. & ſm hos non fit renouatio in tertia, sed in quarta. prima uerior. s. donec soluatur pensio, & corrigatur illa de nõ alie. §. alienationis. quę non permittebat perpetuam.

† Habitationis.

* Prius.

Tu dic secũdũ Bal. hic, quòd hoc est speciale, in domo ruinosa, propter vtilitatem quàm ex refectionē cõsequitur ecclesia, alias verò, per illam authē. non erat ꝑmissum nisi in tertiam generatione, sed per illã auhen. de alie. & emphyt. permittitur in perpetuũ vt ibi no.

modo denegandas [a] esse actiones huiusmodi acceptori.

IN AVTH. de alie. & emphy. §. si uerò quædam sunt. col. ix. constitut. iij.

¶ Res ecclesiæ ruinosa, pēsione inchoãda ĩ initio cõtractus, dari põt ĩ emphyteusim, reficiēda ꝑ tertia pte pēsionis, q̃ colligebatur añ dirutionē, pēsione uerò inchoanda, ęde demũ refecta, dari põt pro dimidia pluri, pēsionis, quæ pro ea refecta potest haberi. hoc dicit secundum Salic.

SI quas [b] ruinas habent memoratę diuinę domus, quas reędificare nõ ualēt, [c] & hę ĩ emphyteusim dētur [d] ꝑpetuã: ēphyteuta vsuro mã † depositæ [e] dom⁹, uel habitatiõis: vt pēsio [f] deminuaẽ [g] in tertiã [h] partē, [i] ab ea, q̃ stantib⁹ adhuc ędificiis, colligebaẽ: aut * primit⁹, eo reędificãte, [k] ex adiectis [l] illi ꝑ æstimationē [m] pēsionib⁹, medietas deẽ religiosę domui. nam priore casu, ab initio emphyteusis [n] præstanda est pensio.

IN AVTH. de non alienand. §. quia verò Leonis. col. ij. consti. ij. & in auth. de alien. & emphy. §. & hoc quidem. versic. licentiam. colla. ix. constit. iij.

¶ Res ĩmobilis ecclesiæ, cuius pēsio nõ est diminuta, põt in emphyteusim dari diminuta ad plus illius pēsiõis 6. par. ubi uerò pensio respectu eius, qđ ꝑcipiebaẽ, qñ ad ecclesiã peruenit, sit diminuta, dari põt in emphyteusim ꝑ pēsione nũc stãte: at res ꝑtiosa, modici tñ fructus, dari põt ꝑ pēsione iusta ꝑ architectos æstimãda. h. d. secũdũ. Sal.

PErpetua [o] quoq; emphyteusis ĩ his [p] ꝑmittiẽ reb⁹, si res ĩ eorũ geraẽ præsentia, q̃bus hoc assignatur lege, [q] iurantibus [r] iis, quorum interest, ex eo contractu nihil ad lęsionē diuinę dom⁹ effici, solito reditu ipsius rei, q̃ fuit, cũ diuino iuri đdicareẽ, [s] non minuendo, nisi in sextã [t] partē: aut si ob cladē [u] deminuta [x] fuerit, tũc, cõstante [y] nũc pēsione, in emphyteusim detur. Quòd si res pretiosa [z] quidē est, paruum tñ, aut nihil pręstat pēsionũ: res subtiliter estimanda est, vt ex hac pensio insta [a] cõstituatur: ea tamen sola dentur in emphyteusim, que ad hoc † cõgrua videntur œconomo, & aliis gubernatoribus.

IN AVTH. de non alienã. aut permut. §. finimus igitur. Col. ij. constitut. j.

¶ Cum principe, uel alia ecclesia permutatio est permissa. Salic.

SEd & ꝑmutare † principi [b] licet, [c] pro re maiori, [d] meliori, vel æquali, si respublica [e] hoc exposcit [f], & pragmatica [g] forma superhoc præcedente.

IN AVTH. constitutio quę ex adscriptio. §. quia igitur. col. v. constit. vij.

¶ Permutare potest una ecclesia cum alia, dum illa permutatio fiat cum utilitate utriusque ecclesiæ: alioquin una contra aliam restituetur. h. d. Viuia.

ITē [h] sibi inuicē rectè permutant cũ vtriusque indēnitate, [i] eorũ, scilicet, concessu interuenientę, qui suprà referuntur. [k]

IN AVT. de ali. & emp. §. si verò quis de prædictis colla. ix. constitu. iij.

¶ Inutile prædiũ propter onus fiscalium, potest ecclesia alienare, seruata debita solennitate. hoc dicit. Salicet.

ITē prædium ꝑꝑ onus fiscale [l] inutile alienatur, & gestis, vt supra [m] cõficiēdis, eodē iuramen-

e ¶ Depositę.} id est dirutæ.

f ¶ Vt pensio.} antiqua.

g ¶ Diminuatur.] ad plus.

h ¶ Tertiã partē.} i. tertia minuaẽ, & duæ ꝑstentur. alij ut R. & B. P. vt duæ remittanẽ, & tertia ꝑsteẽ. & hæc est uerior. vt in corpore ꝓbaẽ. Sed quicquid dicatur, est & cõtra illã auth. ꝑpetua ʃ. eo. vbi dicit diminuendã pensionē in sextã: sed illud in nõ ruinosis, Sed adhuc aliud in contra, in ea auth. perpetua, dũ dicit, si ob cladē diminuta sit pensio: tũc ɔstante nũc pēsiõe ĩ emphyteusim daẽ. Sed dic determinari ꝑ istã, vtrũ soluat statim & ꝑsens ꝑtiũ minuaẽ in tertiã partē, an nõ: & tũc tñ ꝑstet quantũ põt nũc haberi: dũ tñ detur medietas pēsionũ adiectarũ preędificationē. Et dic cõstante tũc pēsione diminuta, tñ in tertiã partē, ab ea q̃ ante quã clades superuenerat, colligebaẽ. nã hæc auth. est post illã in cor. auth. cũ hæc sit de ali. & emph. §. si uerò q̃dã. & illa de nõ ali. §. q̃a verò Leonis. Nec dicas hãc habeẽ locũ tñ in ecclesia Cõstantinopo. (vt quidã dñt) imò in oĩbus: vt in auth. de ali. & emphy. §. quæcunq; verò. col. ix.

i ¶ Partem,} scilicet soluendam.

k ¶ Reędificãte.} i. ædificare volente, añq̃ aliq̃d noĩe pēsionis soluat.

l ¶ Ex adiectis.} i. ex pensionibus, quæ nunc ædificio reædificato, vltra solitas pensiones accipi possunt, medietas deẽ, & posteà similiter detur pensio, quæ primo ex ruinosis stantibus ædificijs colligebatur.

m ¶ Per æstimationem.} id est reædificationem. nam per eam maior æstimatio pensionis præstatur.

n ¶ Emphyteusis.] scilicet contractus.

PErpetua.] CASVS Ista auth. tres hẽt partes. Prima pars loquitur in non ruinosis, quę multũ dãt reditũ. Vltima pars loquitur in ruinosis, quæ parũ dãt reditũ. Media uerò pars in ruinosis, quæ nullum dant reditũ. Viu. ¶ No. ex hoc tex. ꝙ vbi paritas priuilegiorũ est, vtrunque redigiẽ ad ius cõe. facit l. sed & milites. §. j. de excusa. tuto. Bal.

o ¶ Perpetua.} hoc verbũ est ex auth. de alie. & emphy. nã in illa de non alie. non erat hoc verbũ. & expone illud ut modo dixi in illa authē. si quas ruinas. s. proxim.

p ¶ In his.} scilicet ecclesiasticis non ruinosis: vel in his s. ruinosis.

q ¶ Lege.} ut in auth. hoc ius porrectum. s. eo.

r ¶ Iurantibus.} scilicet clericis.

s ¶ Dedicaretur.} id est esset applicata.

t ¶ Sextã partem.] s. ad plus aliãs magis retineret eccl'ia, quam vēdat. Sed nõne eccl'ia est deterioris ɔditiõis quã alius? Rñ. nõ, quia diminutio fit ꝑꝑ sterilitates: quę qñ erũt, priuatus remitteret totum: vt ff. locat. & conduct. l. si uuo. §. j. Vel dic ꝙ hic erat res deterior, quã tũc, qñ fuit ecclesię data prima verior: & hoc cũ non est ruinosa: alias: secus: vt in auth. si quas. s. eo. quæ est cõtra Itē vř in nihilũ diminui. ut in auth. đ ali. & emph. §. j. sed ibi spãle ĩ pascuis & in agris ꝓximarũ villarum maioris ecclesiæ Constantinopolitanæ.

v ¶ Aut si ob cladem.} Nũc loquiẽ eo casu, quo auth. si quas ruinas.

x ¶ Diminuta fuerit.} vel eius fructus, aut vilis facta.

y ¶ Constante.} nunc i. vt tñ præstēt quãtũ ꝑcipi posset nunc, si nũc ē locata: & addent medietatē pēsionũ adiectarũ ꝑ reædificationē rei ruinosæ: & de refecta soluatuř pēsio. Vel si añ refectionē sit solutũ, fit diminutio in tertiã partē. Vel si stati, dic, vt ibi, & addatur tertia illi⁹, quę poterat percipi cõstãte ędificio: ut in auth. si quas ruinas q̃ est ʃ. Vel hic qñ aliquos hẽt reditus, ibi nullos. Vel hic est ruinosa. clade: ibi vetustate. prima verior, vt ibi dixi: quia hæc determinatur per [illam]

z ¶ Pretiosa.] vt turris aliqua.

a ¶ Iusta.] s. detur talis pensio, quæ collecta in xx. annis contineat rei. æstimationem: vt in auth. de non ali. §. si verò alicuius ecclesiastici. sed si est Hierosolymitanæ, & oporteat vendi: tunc in quinquaginta annis: vt in auth. de alie. & emphy. §. sanctissimas. col. ix.

b SEd & permutare principi.} id est cum principe.

c ¶ Licet.} scilicet ecclesię.

d ¶ Maiori.} danda a principe.

e ¶ Si respublica.} id est Cæsar.

f ¶ Hoc exposcit.} Benè dico maiori. si res &c.

g ¶ Pragmatica.} id est consilio procerum. & sumitur hæc auth. de nõ alie. §. si minus. colla. 2.

h ITem sibi inuicem.} vna scilicet ecclesia cum altera: vt in authen. vt decætero commu. colla. 5. in fine.

i ¶ Indemnitate.} Alioquin vna contra aliam restitueretur: vt ff. ex quibus cau. ma. l. fin.

k ¶ Referuntur.} vt in auth. hoc ius porrectum. & hæc est in auth. constitutio, quæ ex adscript. & lib. na. §. si verò. colla. 5.

l ITem prædium.} Onus fiscale. hoc expone vt s. in auth. illa, sicut alienatio.

m ¶ Supra.} in auth. hoc ius porrectum & est hæc alie. & emphy. §. si verò quis de prædictis. colla. ix.

Immuni-

a ¶ Immunitas.} id est indemnitas.

QVirem.} ¶ Diuide istã authē. in quatuor partes principales prout quatuor imponũtur pœnę emphyteutę, uel cõductori rei ecclesiasticę deteriorantibus eam, uel nõ soluentibus censum intra biēnium. Secunda ibi, Vt tamen soluat. Tertia ibi, Et id ni quo rem lęsit. Quarta. & vltima ibi, Non repetiturus. hoc d. secundùm Ias. de mayno, secũdùm quē no. ibi deteriorē &c. ꝙ emphyteuta, vel colonus ecclesię ꝑꝑ deteriorationē rei põt expelli à iure qđ habe a & dic idē esse in colono priuati. l. q̃ro. §. inter locatorē. in ver. & ut oportet. ff. loca.

b ¶ Qui rem hmõi.} id est talē, quę permittitur in emphyteusi dari: vt in auth. perpetua.

c ¶ Deteriorē.] potest enim quilibet cõductor repelli, si rē deteriorē facit: ut ff. loca. l. iij. in fin.

d ¶ Per biēniũ.] Et emphyteuta priuati triēniũ vt ʃ. de iu. emphy. l. ij. ĩ colono simplici biēniũ seruaẽ: vt ff. loca. q̃ro. §. iter.

e ¶ Repelli potest.} Ecclesia dedit in emphyteusim ꝑ q̃nquaginta, cũ valeat parũ plus, statuta pensione vnius nũmi. An habeat locũ pœna huius auth. Vř ꝙ sic, ĩ cùm nõ sit mutatũ: vt ʃ. de test. l. sancim⁹. Itē omne pactũ factũ ĩ eo cõtractu valet: & sic d. forma: ut instit. loc. §. adeò. ĩ si. E ɔtra, ꝙ nõ, tũ q̃a ille ɔtractus est cõtra legē istã: & ita eius forma nõ seruãda est: vt ĩ auth. de nõ ali. §. lex itaq; col. ij. tũ q̃a graue ēet nimis ꝑꝑ cessationē vnius nũmi, totũ ꝑtiũ, & rē perdere: vbi aũt ɔhiẽ scđm auth. si quas. & scđm illã ꝑpetua. nõ est graue dãnũ vltra modũ. Itē nõ est verisimile imponi pęnã in casu, quo non põ: ɔtingere. ar. in auth. de fil. añ dota. instru. na. in fi. coll. iij. Quid, si vna ecclesia hẽt ab alia, & non soluit? Respond. idē: vt ar. ʃ. de fru. & lit. expen. l. fi.

f ¶ Temporis.} ꝑsentis. & præteriti, non futuri: vt dixi in auth. qui res.

g ¶ Meliorationis.} Locupletaẽ igiẽ ecclesia cũ aliena iactura? Rñ. hoc fieri culpa huius q̃ dãnũ sentit. quare sibi imputet vt ff. đ re. iur. l. qđ q̃s. Et sumiẽ hęc auth. ex illa de nõ alie. §. scire aũt. & ex illa de alie. & emphy. §. si verò quis locator. col. ix.

HÆc vsus.} CASVS. Hæc auth. dicit duo. Primò ꝙ contractus iste ɔcessus in maiori ecclesia Cõstãtinopolitana, vt possit alienare in certũ vsum ɔcediẽ in qualibet ecclesia. Scđò dicit, ꝙ si ecclesia cõcedit rem in vsum finito tēpore illo, debet ea res pleno iure ad ecclesiã redire, aut alia æque bona inspecto reditu: nec illa res quæ datur, debet esse magis onerosa tributis, quã fuit illa res ecclesiæ. ¶ No. ex hoc te. in ver. pleno iure. ꝙ per istã auth. & ꝑ l. Iul. j. in fi. ff. de rei ven. tenet Barto. in materia substitutionis cõpēdiose, ꝙ vbi ponitur hoc verbũ pleno iure, ꝙ substitutio sit directa: q̃a exponiẽ pleno iure i. directa: vt hic, & d. l. Iulianus.

h ¶ Pręstatio.} Quam facit ecclesia alicui priuato: vt in fi. l. iubemus. & sumitur in auth. de alie. & emphy. §. si uerò quis uoluerit. col. ix.

DEcernimus.} Pone casum vt in gl. j. Et no. primò ex tex. ibi, Deum ꝙ q̃ facit contra ecclesiã, facit contra Deum. Bal. & Paul. ¶ No. secundò ibi, pręsidendi. ꝙ honor est alios præcedere. Odof. & Bal.

* Hanc sequuntur omnes doct. per istã authent. quæ gñaliter loquitur & facit qđ not. ff. de contrahenda em. l. si res bona fide. secundum Bal. & Pa. de Cast.

to ꝑstito, id est, ꝙ alia de causa nõ alieneẽ, nisi, vt immunitas [a] eiusdē venerandæ domus seruetur.

IN AVTH. de alie. & emphyt. §. si verò quis aut locator. col. ix. consti. iij. & de non alie. §. scire. col. ij. const. j.

¶ Non soluens ecclesiæ canonē ꝑ bienniũ uel rē deteriorē efficiens repelli potest ab emphyteutico iure. h. d. secũdũ Bal. uel sic Emphyteuta deteriorans, uel nõ soluēs canonē ꝑ bienniũ, quatuor pęnis hic cõtētis puniẽ: quia põt expelli, & sic perdit utile dominiũ. Itē nihilominùs soluit qđ soluere debebat pro tempore præterito. Item damnũ, seu interesse refundit. Itē melioramēta non repetit. hoc dicit Paul. de Cast.

QVi rē hmõi [b] conductã, vel ĩ emphyteusim acceptã fecerit deteriorem, [c] aut emphyteuticũ canonē ꝑ biēniũ [d] nõ soluerit, hac lege repelli [e] potest: vt tñ soluat totius tꝑis [f] pēsionē: & id, in quo rē lęsit, resarciat, non repetiturus, si quid impendit nomine meliorationis. [g]

IN AVTH. de alie. & emphy. §. si uerò aliquis voluerit. col. ix. constit. iij.

¶ Alienatio ꝑmissa ecclesiæ Cõstãtinopolitanæ suprà e. tit. l. iubemus. §. fi. extendiẽ ad omnē locum piũ. h. d. Salicetus.

HAec vsus ꝑstatio [h] locũ hẽt ĩ omni domo religiosa: quo finito, res vtraq; plano iure perueniat in domum iã dictam: nec tributis quidem grauata maioribus sit ea res, quæ datur inuicem, & eiusdem reditus sit.

¶ Cassatis oĩb. factis, tꝑe tyrannidis, priuilegia ecclesiarũ in omnibus in suo robore perseuerēt. h. d. secundũ Bal. Vel sic: Oĩa q̃ facta sunt tꝑe tyrannidis, superueniēte iusto domino, debēt rescindi. h. d. Pau. de Ca.

¶ Iidem. AA. Sebastiano. PP. LE. XV.

DEcernim⁹, [i] ut antiquatis, [k] ac [l] ĩfirmatis fundit⁹ [m] iis, q̃ [n] cõtra ipsum ortodoxę religionis * Deũ quodammõ facta sunt, in ĩtegrũ restituanẽ vniuersa, & ad suũ ordinē reuoceñẽ q̃ ante * ꝓfessionē nřę mãsuetudinis, đ orthodoxę religiõis fide, & sanctissimarũ ecclesiarũ, & martyriorũ † statu firmiter obtinebãt: lis, q̃ cõtra hęc tꝑe tyrãnidis innouata sũt, tã cõtra venerabiles ecclesias quarũ [o] sacerdotiũ [p] gerit Beatissimus, ac [q] Religiossim⁹ Ēps Patriarcha nřę pietatis, př Acaci⁹, quã cõtra cæteras, [r] quę ꝑ diuersas ꝓuĩcias collocatæ sunt necnõ & ieuerēdissimos earũ antistites, seu de iure sacerdotalis creationũ, [s] seu de expulsione cuiusquã ēpi, à quolibet his tꝑib⁹ fctã, seu de ꝓrogatiua ĩ Ēporũ cõcilio, vel extra cõciliũ añ alios residēdi, [t] vel de priuilegio. metropolitão uel patriarchicę sub iisdē ĩpijs tꝑib. penit⁹ antiquãdis: vt cassatis, & rescissis, q̃ ꝑ hmõi sceleratas iussiões, aut pragmaticas sanctiones, aut cõstitutiones impias, siue formas subsecuta sunt, q̃ à diuę recordationis retrò Prĩcipib. añ nostrum Imperiũ, & deĩceps à nřa mãsuetudine indulta, vel cõstituta sũt, sup sctĩs ecclesiis, & martirijs, & religiosis Ēpis, & clericis, aut monachis, ĩuiolata seruenẽ. ¶ Sacrosanctã quoq; huius religiossimæ ciuitatis ecclesiã, matrē [v] nřę pietatis, & Christianorũ orthodoxæ religionis oĩm, & eiusdē regię vrbis sanctissimã sedē, priuilegia, & honores oēs sup Ēporũ creatiõibus, & iure añ alios residendi, & cætera oĩa, quę ante nostrũ Imperium, vel nobis imperantibus, habuisse dinoscitur, habere in perpetuum firmiter regię urbis intuitu iudicamus, & sancimus.

* Dominũ.

* Professionem.

† Martyrum.

¶ Valet donatio facta piis locis, et pauperib. usq; ad q̃ngētos aureos, uel solidos, sine aliqua insinuatiõe. h. d. Bal. Vel sic: Donatio priuato collata nõ ualet ultra cc. solidos, nisi ĩsinuata. In ecclesiã uero collata, ualet usq; ad q̃ngētos ēt nõ insinuata. Prĩcipis tñ est priuilegiũ, ut ab eo ualeat sine insinuatione donatũ. h. d. Sali.

¶ Imper. Iustinia. A. Mennę. P. P. L. XVI.

ILlud, [x] qđ ex veterib. legib. licet obscurè positis à q̃busdã attentabaẽ, ut donatiões sup piis causis factę, licet min⁹ [y] in actis [z] intimatę [a] essent, † tñ ualerent, certo, & dilucido iuř taxamus, ut in aliis [b] quidē casibus iura vetera sup intimandis [c] donationib. intacta [d] maneant: si q̃s [e] verò donationes vsq; ad q̃ngētos solidos, in q̃buscunq; rebus fecerit, [f] uel in sanctã ecclesiã, vel in xenodochium, [g] vel in nosocomiũ, [h] vel in orphanotrophiũ, [i] vel in pto-

† Sint.

i ¶ Decernimus.] Imperator Leo uersus Oriētem ꝓfectus erat: & iõ q̃dã tyrãnus ecclesias inuaserat s. Odoac⁹: & multas leges, & statuta cõtra ecclesias, & earũ priuilegia statuerat: q̃ oĩa cassat per hanc l. ad pristinam formam reducit. Accur.

k ¶ Antiquatis.} id est vt frequētari nõ debeat.

l ¶ Ac.] pro idest.

m ¶ Fũditus.} ipso iure.

n ¶ Quæ.} subaudi his. Accursius.

o ¶ Quarum.} scilicet ecclesiarum.

p ¶ Sacerdotium.} id est patriarcharum.

q ¶ Ac.} ponitur pro i.

r ¶ Cæteras.} s. eccl'ias.

s ¶ Creationum.} qui & à quo ordinetur. Ēps.

t ¶ Residendi.] q̃s à dexteris, & q̃s à sinistris Patriarchæ debeat sedere: vt fuit contentio inter Archiepiscopũ Rauennaten. & Mediolanen.

v ¶ Matrem.} s. secundam post Ro. sedē: vt s. e. l. iubemus. ij. §. scientes. & in auth. de eccles. titu. §. j. colla. ix. & s. de sum. tri. l. victor. Accur.

ILlud quod.} plana est hæc lex. ¶ Et no. j. ex ea in verbo, in actis, & vers. actorũ. ꝙ scripturę factæ coram iudice, vel Magistratu, ēt per modũ voluntarię iurisdictionis dicunẽ acta: & sic debet oĩbus fieri copia ipsarũ, vt sunt emancipationes, & adoptiones, & creationes tutorũ, uel curatorũ, in q̃b. requiriẽ authoritas Magistratus. de quo vide qđ not. Inno. in c. j. extra de ꝓba. ¶ No. scđò q̃ dicanẽ donatiões factę ad pias causas. Bal. & Paul.

x ¶ Illud quod ex veteribus legibus.} Dicebaẽ, ꝙ donatio facta in priuatum valeat usque ad cc. solidos: sed si in ecclesia fieret in plus: sed nõ determinatur ꝑ eas unde dicit, illud &c.

y ¶ Minus.} id est non

z ¶ Actis.} i. chartis.

a ¶ Intimatæ.} id est recitatæ.

b ¶ In alijs} i. cum donatio cõfertur in alium.

c ¶ Intimandis.] id est in scriptis deducendis

d ¶ Intacta.} vt debeãt insinuari, si sunt vltra cc. solidos. & ʃ. de donat. l. sancimus. in princ.

e ¶ Si quis.} in quibuscunque mobilibus, vel immobilibus.

f ¶ Fecerit.} id est facere uoluerit.

g ¶ Xenodochium.} in quo peregrini aluntur.

h ¶ Nosocomium.] locus In quo egroti curantur.

i ¶ Orphanotrophium.} in quo pueri orbati parentibus aluntur.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

Prochotrophium. Gerōtocomium. Brephotrophium.

a ¶ Ptocotrophium.} in quo pauperes aluntur.
b ¶ Gerontocomium.} in quo pauperes propter senectutem, & propter infirmitatem curantur.
c ¶ Brephotrophium.} in quo infantes, & imbecilles aluntur: vt probantur hæ expositiones in nouellis super illa const. de ali. & emphy.

chotrophiū, a vel ī gerōtocomiū, vel in curotrophiū, b uel ī brephotrophiū, c vel in ipsos pauperes, vel in quācūq; ciuitatē: d istæ donatōes ēt citra actorū e cōfectiones cōualescāt. ¶ Si verò amplioris quātitatis f donatio sit (excepta, s. imperiali donatione g) non aliter valeat, h nisi actis intimata, i fuerit, nulli dāda licētia qua cūq; alia cā, k quasi pietatis iure subnixa pręter eas, l quas specialiter exposuimus, introducenda, veterum m scita n super intimandis donationibus permutare.

¶ Vasa sacra, et uestes sacre non p̄nt pignorari, uel alienari præterquā in redemptionē captiuorū, aliàs a recipiente uendicantur omni exceptione remota. h. d. Bald. Vel sic: Res mobiles, ēt sacræ, non p̄nt alienari, uel pignorari, nisi in redemptionem captiuorum, uel si debitum urget, quòd aliundè solui non ualet: & alteri ecclesię tantum: aliàs uendicantur extantes: & consumptarum æstimatio condicitur. h. d. secundum. Sali.

¶ Iidem A. Demostheni. P. P. L. XVII.

SAncimus o nemini licet sacratissima, atq; arcana uasa, uel uestes, ceteraq; donaria, p q̄ ad diuinā religionem necessaria sunt, (cū ēt ueteres leges eā, q̄ iuris diuini sunt, humanis nexibus nō illigari q sanxerit) uel ad uēditionē, uel hypothecā, uel pign⁹ trahe: sed ab iis, q̄ hęc suscipere ausi fuerint, modis oībus vindicari, tā p̄ Religiosissimos Ep̄os, r quā œconomos, s necnon & sacrorum † vasorū custodes: nulla eis t actiōe relinquēda u uel sup̄ recipiendo p̄tio, x uel fęnore y exigendo, pro quo res pignoratę sūt: sed oīb. huiusmodi actionib. respuēdis, ad restitutionē eorū, z omnibus modis coarctari. Sin autem, vel cōflata a sunt, b uel fuerīt, c uel alio mō immutata, uel dispersa: nihilomin⁹ vel ad ipsa corpora, d vel ad † pretia e eorū actionē † cōpetere, siue p̄ in rē, f siue p̄ cōdictionē, g siue p̄ in factū h actionē, cuius i tenor ī multis, & varijs iuris articulis k sępè ē admissus: excepta, l delicet cā captiuitatis, & famis ī locis iis, in q̄b. hoc (qd̄ abominamur) cōtigerit. Nā si necessitas fuerit ī redentione captiuorū, l tūc & vēditionē p̄fatarū m rerū diuinarū, & hypothecā, & pignoratiōes fieri cōcedim⁹: q̄m nō absurdū est animas n hominū q̄buscunq; vasis, † vel vestimētis p̄ferri: hoc obtinēte nō solū ī futuris negotijs, sed ēt in iudicijs pendentibus. o

IN AVTH. de alienat. & emphyt. §. penult. in fi. col. ix. constit. iij.

¶ Ista authēti. addit alium casum, in quo uasa sacra possunt alienari. Bald.

PRętereà, p si hēat ecclesia superflua vasa, cū debitrix sit, nec aliūdè soluere possit, ne q̄d immobile alienet, vel distrahat, integra ea q (gestis habitis corā eo, cui⁹ ē loci ordinatio) uel aliis locis venerabilib. r oblata den̄t, uel cōflata s cuilibet alii vēdant, quo magis debitū p̄soluat. ¶ Qui aūt hęc acceperit cōtra hāc obseruationē, eisdē pęnis subiaceat, q̄ in rebus īmobilibus sunt p̄ditę.

d ¶ Ciuitatem.} sic ergo i hoc, & aliàs parificatur ciuitas cū eccl'ia. vt & j. e. l. vt inter diuinū.
e ¶ Actorū.} id est, scripturarū factarum coram iudice.
f ¶ Quantitatis.} quam quingentorum solidorū.
g ¶ Donatione.} imperiali: nam Imperator pōt plus dare pijs locis, vltra quingentos solidos sine actis: ut in authen. de non ali. §. finimus, col. 2.
h ¶ Valeat.} s. donatio in eo, quod excedit: vt j. de don. l. si quis argentū. §. finaūt donator. ver. sed in omnibus Accur.
i ¶ Intimata.} id est scripta in actis.
k ¶ Alia cā.} absimili p̄dictis. nā in locis similibus p̄dictis idē iuris est: sed ibi est sec⁹, vbi q̄s vellet dicere. donaui amico meo, vel consanguineo: & cā pietatis tūc eñ nō posset, nisi ſm vetera iura, vt hic dr̄, vsq; ad cc. solidos: vt j. de don. l. sancimus. i prin. & p̄ hoc ff. de leg. & senatuscō l. qd̄ verò contra ratione: hodie verò est cōe ius oīm donationū. vt vsq; ad qngentos solidos, valeāt sine scriptura: ut j. de do. l. pe. in fi. Vñ dicunt quidam hodie valere in ecclesia Romana vsque ad octigētos sine scriptura: vt sicut olim in trecentis vltra donatiōes aliàs fiebat, sic hodie: qd̄ satis dici pōt, sed ſm auth. videtur in immensum, vt in auth. de non ali. §. finim⁹ col. 2. sed certè ibi dicit de Imperatore donāte. Illud autem constat siue Imperator priuato, siue priuatus ei donet, nō est necessaria scriptura: vt in auth. vt nō fiant pig. §. fi. col. v. Sed q̄d, si dicā dono talē rē pauperib. corā q̄busdā? vr̄, q̄ valeat, vt ff. de le. ij. l. cū pater. donatiōis. & j. tit. j. l. si q̄s ad declinādā. §. vbi aūt. Sed dico aliud i legato, vbi nō exigit legatarij p̄sona. & aliud in hmōi p̄tractib. vbi exigit p̄ se, uel p̄ aliū, & sic intellige in pauperes p̄sentes p̄ se, vel p̄ alium.

† Alligari. Dōatio sctā eccl'ię ultra qngētos aureos: sine scriptura, nō valeat. † Sāctorū.

l ¶ Præter eas.} scilicet causas.
m ¶ veterum.} scilicet legum.
n ¶ Scita.} id est statuta.
SAnximus.} Hæc lex tria facit. Primò p̄hibet. Scd'ò punit. Tertiò excipit. litera plana est. ¶ No. hanc l. cōtra illos, qui recipiunt pignori calices, vel cruces ecclesiarum, ut perdant pecuniā, & illa restituant, quia postquā semel sunt dedicata diuino vsui, non debent redire ad humanum, quòd intelligit Inno. etiam ex pacto apposito in contractu, vt ipse no. in c. verum de foro compet. Paul.
o ¶ Sanximus.} Sicut lex, iubemus prohibet punit, & permittit, ita hæc, sed illa in mobilibus hęc in immobilibus. & sic ista imitatur illam, licet cæteræ leges huius tit. dicāt de iis, quę sunt vsui Deo ministrantiū, hic tamen de rebus diuino cultui consecratis dicit.
p ¶ Donaria.} vt thuribula, & similia, ista. n. quodāmō dōata sunt Deo.
q ¶ Sāxerint.} vt j. de reli. l. locū. & ff. de p̄h. emp. l. & liberi. & l. sed celsus. in prin. & de vsuc. l. vsucapionē. & de re. di. l. intantū. §. sacrę.
r ¶ Episcopos.} cùm forte res erant episcopalis ecclesiæ, imò certè. & si alicuius capellę, vel monasterij sibi subditi, ut in auth. de aliena, & emphy. §. & quoniam cognouimus. col. ix.
s ¶ Oeconomos.} quando alius obligauit, non œconomus.
t ¶ Eis.} scilicet temporibus.
u ¶ Relinquēda.} s. cōtra ecclesiā. sed contra œconomū sic, vt in auth. de ali. & emphy. §. si uerò præter hęc col. ix. & in auth. de non ali. §. si autem creditor in pignore.
x ¶ Pretio.} quando emit.
y ¶ Fœnore.} id est, fœnerata pecunia, quando scilicet mutuauit.
z ¶ Eorum.} scilicet uasorum.
a ¶ Conflata.} id est confracta, & in massam redacta.
b ¶ Sunt.} scilicet uasa à tēpore huius legis.
c ¶ Vel fuerint.} scilicet deinceps. Acc.
d ¶ Corpora.} si extant.
e ¶ Ad ipsa pretia.} id est æstimationem. s. si corpora non extant.
f ¶ Per in rem.} s. si extant in eadem forma.
g Siue per condictionem.] i. ex lege ista, vel sine cā, quando mutata sunt, vel non extant.
h ¶ Per infactum.] cùm consumpta sunt, & non extant. vel i. cùm extant, vel non extant.
i ¶ Cuius.} s. actionis in factum.
K ¶ Articulis.} Nam loco cuiuslibet edicti, & interdicti dat̄: vt insti. de interdi. in fin. & in subsidiū legis aquilię, ut insti. ad l. aquil. in fi. & in cōtractibus in nominatis tribus, do ut des, facio ut facias, do vt facias. in quarto. s. facio vt des, datur de dolo actio: vt ff. de præscri. ver. l. naturalis. & in alijs multis casibus in subsidium, ut hic, & ff. de pręscri. verb. l. quoties. & de hac actione dic, vt no. ff. de præscri. ver. sup̄ rubr. Sed ad id, qd̄ dixi, dari rei uen. est cōtra. ff. de rei ven. in rē. §. loc. Sol. q̄ ibi dixit rē sacram rei vend. peti nō posse, verum est a priuato, & laico, sed ab ecclesiasticis pōt. Vel dic adiecta causa eccl'ię, quia vendicat tanquam ecclesię, non tanquā suā, sicut & arg. ff. de rei vēd. l. j. §. j. Vel hæc corrigit. vel hæc est disiunctiua, cuius altera pars est vera, in rem scilicet, vel in factum dari. q. a in factū datur. Vel ponitur uel p̄ &, siue correctiuè, prima verior.
l ¶ Captiuorum.} scilicet vendi talia uasa.
m ¶ Præfatarum.} s. mobilium, hodie, & immobilium, nisi hac conditione, ut non alienetur, ad ecclesiā venerint, ut in auth. de ali. & emph. §. sanctissimas. col. ix. q̄ quidā hic habeāt, quæ incipit, res mobiles.
n ¶ Animas hominum.} i. animata corpora, vt & arg. ff. de pœnis. l. in seruorū. §. fi. & instit. de eo cui li. causa bona add. § ne hmōi. & ff. de ven. in poss. mit. l. j. §. & gñaliter. & illud. Et mihi res, non me rebus submittere conor. Hac ēt ratione dicas, p̄ alimentis pauperum fieri alienationē, quia animæ hominū, &c. & q. a simili mō sine insinuatione in vtraq; causa donatur, vt s. eo. illud. & j. de don. l. si quis pro redemptione in pri. & pro hoc in decre. xij. q. ij. c. aurū habet ecclesia. licet auth. de nō alie. §. iisdē. coll. ij. & de ali. & emph. §. sacratissimas. coll. ix. d' his nō dicāt.
o ¶ Pendentibus.} dummodo non pedeant ex appellationis causa, vt in auth. vt cū de appel. cog. in prin. coll. viij. ¶ Sequitur auth. præterea. vt si hactenus fuerint factæ tales uenditiones, modo reuocentur.
PRæterea.} CASVS. Vasa superflua, si debitum vrget, qd̄ aliundè nō possit solui, p̄nt vendi ne quid aliud immobile alienetur, & possunt vēdi integra alteri eccl'ię, laico autē nō, nisi cōflata, & si præter istā formam emant, vel vēdātur ista vasa, reuocantur, & eedē pęnę imponuntur accipienti, q̄ imponerent si acciperet rem immobilē ecclesiæ.
p ¶ Præterea.} Lex C. in casu p̄miserat alienari, hic in alio p̄terea, &c.
q ¶ Ea.} scilicet vasa.
r ¶ Venerabilibus.} subaudi, sicut sunt, scilicet integra.
s ¶ Cōflata } i. cōfracta, & liq̄data, sed tñ & adhuc vident̄ sacra. argu. insti. de re diui. §. sacræ res. & ff. de rerū diui. l. intantū. §. semel. licet decretistę distinguāt. Sed bñ pōt rñderi, q̄ calix fractus nō sit sacer, cum nil calicitatis remāsit eo fracto, sed domo diruta remanet area, q̄ est ei⁹ maxima

maxima

maxima pars. Itē q̄ūo vendent̄, cùm æstimari non possunt: vt ff. de re. di. l. sacra. §. fi. & de contrahen. empt. sed celsus in prin? Respon. fiet vt poterit æstimatio, vt & in libero homine cuius venditio quandoq; valet. vt j. de pa. qui fili. dis. l. 2. & ff. de ijs qui deiecerunt vel effu. l. fin.

Homo liber quandoque vendi potest.

SAncimus.} CASVS. Lex erat, q̄ si curialis alicui daret in vita, vel in vltima volūtate, quarta dabatur curiæ: fallit si daret ecclesię. litera plana est. ¶ No. ex hac l. in fi. arg. q̄n contra te allegatur aliqua lex, quæ loquat̄ in ecclesia: si nō occurit alia congrua rñsio, potest dicere, speciale ē in ecclesia p̄p rationem, quæ hic ponitur in text. secundum Pau. hic.

¶ Ecclesię lucratiuā d' scriptionē nō soluūt. Bal. Vel sic: Ecclesia hēt īmunitatē à lucratiuorū inscriptiōe. h. d. Bar. Vel sic: fauore ecclesiæ p̄mittit̄ adscripto curiæ totā suā substantiā, in ecclesiam, uel locū piū transferre, nulla fienda diminutione. Salic.

¶ Iidem A. Demostheni. P. P. L. XVIII.

SAncimus a res ad uenerabiles ecclesias vel xenones, b monasteria; vel orphanotrophia, vel gerōtocomia, vel ptochotrophia, uel noscomia, uel brephotrophia, vel deniq; † ad aliud talē cōsortiū descēdētes ex qualicūq; curiali c † liberalitate, siue īter viuos, d siue mortis cā, siue ī ultimis volūtatib⁹ habita, à lucratiuorū īscriptionib. liberas īmunesq; eē: legē, s. q̄ sup̄ hmōi īscriptionib. e posita ē, in alijs f q̄dē personis, suū robur obtinēte: in p̄te aūt ecclesiastica, vel aliarū domū, q̄ hmōi piis cōsortijs deputate sunt vigorē suū pietatis intuitu mitigante. Cur. n. non faciemus discrimen inter res diuinas, & humanas g? & quare nō competēs p̄rogatiua cœlesti fauori cōseruet̄? h quā oportet nō solū ī casib. quos futurū tp̄s creauerit sed ēt in adhuc pendētibus, & iudiciali termino & amicabili compositione nec dum sopitis obtinere.

¶ Ecclesia, et ciuitas, ī reb. relictis iure hęreditario, legatis, donationib. et uēditiōib. hēt priuilegia circa prescriptionē cētū annorū, & circa dñi acq̄sitionē, sine traditione possessiōis: et hēt p̄sonalē, hypothecariā et ēt in rē actionē. h. d. secūdū Bar. Ista lex est ualde not. premisso præmio huius lec. triplex subdit statutū, ut patet ex sūmario.

¶ Iidem A. Iuliano. P. P. L. XIX.

VT inter diuinū, i publicūq; ius, k & priuata l cōmoda cōpetēs m discretio n sit, sancimus, si q̄s aliquā relinq̄rit hr̄ditatē, o uel legatū, vel fideicōmissū, donōnis titulo aliq̄d dederit, p vel vēdiderit q siue sacrosctīs ecclesijs, siue venerabilib. xenonibus, r uel ptochotrophijs, uel monasterijs masculorū, uel uirginiū, uel orphanotrophijs, vel brephotrophijs, uel gerōtocomijs, necnō iuri ciuitatū, vel dōatorū, uel vēditorū, uel relictorū s eis sit longęua exactio, nulla tēporū solita p̄scriptiōe coarctāda. t ¶ Sed & si ī redēptionē captiuorū q̄dā pecunię, vel res relictę, u uel ultīmo mō donatæ sunt: & earū exactionē lōgissimā x eē cēsemus. ¶ Et nobis q̄dē cordi erat nullis tēporū metis hmōi actiones circūcludi: sed ne uideamur in īfinitū y hāc z extendere, lōgissimū uitæ hominū tp̄s eligimus. & nō aliter eā actionē finiri cōcedimus, nisi cētū annorū a curricula excesserint: tūc b eñ tīmmō huiuscemodi exactionē euanescere finim⁹. Siue itaq; c memoratis religiosissimis locis uel ciuitatib. hr̄ditas, uel legatū, uel fideicōmissum fuerit relictū, uel donatio, uel uendō processerit in q̄buscūq; reb. mobilib. vel immobilib. uel se mouētib. siue p̄ redēptione captiuorū d q̄dā fuerint derelicta, uel donata, e dit eorū f penè p̄petua uendicatio, & ad annos cētū (ſm qd̄ iā dictū est)

Casus

a ¶ Sācimus.} Cōsuetudo, siue lex erat, q̄ dicebat, q̄ si q̄s decurionū, vl' curialiū uellet suā substātiā totā dare quoquo mō alicui siue in vltima volūtate, siue inter viuos: certa pars puta quarta dabatur curię: hodie uero excipiunt̄ p̄ hāc legē oīa loca venerabilia, vt eis decuriones bona oīa dare possint: & curia nil detrahat: & in alijs oīb. remaneat dictat cōsuetudo, vt hic. & j. q̄n & q̄b⁹ quarta pars. l. j. & ij. & j. d' impo. lu. d'. l. j. lib. x. sed si curialis sit clericus, tunc tres partes suæ substantiæ remanent apud curiam: vt j. ti. j. auth. sed neque, quę est contra. secus si aliter donet ipso in curia existente, vt hic.

† Si quid

† Aliàs curialis.

Xenones.

b ¶ Xenones.} vbi peregrini alunt̄: & oīa quæ sequuntur, sunt nomina venerabilium locorū: quæ expone: vt s. eo. illud.
c ¶ Curiali.} id est alicuius curialis. nam ex bonis curialium tantùm dabatur quarta ipsi curiæ.
d ¶ Viuos.} scilicet donationis.
e ¶ Inscriptionibus.} Inscriptio erat 4. portio ei⁹ rei, quā aliquis dabat venerabili loco: vt j. quando & quibus. quarta pars de l. ij. & j. de impo. lu. descri. l. j. lib. x.
f ¶ In alijs quidem personis.} scilicet priuatis.
g ¶ Humanas } q. d. bñ debemus facere discrimen.
h ¶ Conseruetur.} quasi dicat bene debet conseruari.
VT inter diuinum.] CASVS. Facit hęc l. dr̄iam inter priuatos ex vna p̄te, & eccl'ias, & ciuitates ex alia circa prescriptionē in quatuor casib. s. hæreditate, in legato, vel fideicō in donatione, in venditione: vt si ecclesiæ vl' ciuitati ex p̄dictis causis debeat̄, nō currat p̄scriptio nisi cētū an. Scd'o dicit d' captiuis eccl'ię, vel ciuitatis, si q̄d eis debeat̄ ex p̄dictis causis. Tertiò q̄ si eccl'ię, ciuitati, & captiuis aliq̄d debeat̄, p̄sonalis, & realis actio, & hypotecaria ex causis p̄missis eis cōpetit. Vlt. q̄ i p̄sentib. & futuris locū habeat negotijs. ¶ No. ex hac l. i pri. ſm Ias. hic q̄ eccl'ia, & ciuitas ęq̄parant̄: & ad hoc quotidie alle. iste te. & itellige verū quātū ad 3. casus positos hic in tex. alˢ ęq̄paratio nō p̄cedit. ¶ No. ij ibi, aliquàm reliquerit secundum Alb. Bal. Sal. Ful. Pau. & Ias. hic, quòd verbum relinquendo, trahitur ad institutionem hæredis. Et hoc ideo, qua adiectum vniuersitati secundum eosdem.
i ¶ Vt inter diuinum.} duobus modis dr̄ ius diuinū, & à Deo constitutū, vt euangelia. & Deo constitutū: vt super rebus eccl'iasticis factū: & hoc secundo mō accipit hic. Itē & publicū duobus modis dr̄, vt à qualibet ciuitate factū, quod dr̄ ius ciuile: vt insti. de iur. nat. §. ius autem ciuile. & ciuitati factum. s. super rebus ciuitatis: & sic hic accipitur. Accur.
K ¶ Publicumque.} ex una parte, & priuatum ex alia parte.
l ¶ Priuata cōmoda.} dic. i. iura super cōmodis priuatorū facta inter duo prima. s. ius diuinū, & publicū, ex vna parte, & hoc tertiū ex alia, est dr̄ia: vt hic, & s. l. p̄ xi. in fi. Et sic no. quòd idem ius datur rebus ciuitatum, quod rebus ecclesiarū: vt hic: & s. e. l. illud. & ar. in auth. de non ali. §. finimus. ij. Sed ar. §. ff. de ver. sig. l. eum qui vectigal. in fi. Item not. hic q̄ ius publicum ciuitatū aliarum appellatur, præter Romanorum, ſm quosdam: vt j. de ser. fu. l. mancipia alibi p̄ Romanorū, & aliarum ciuitatum: vt ff. de publica. l. sed & hi. §. præterea. alibi pro Romanorum tñ: vt d. l. eū q. vectigal. & j. de offi. eius q. vicē alterius gerit. l. j. Accur.
m ¶ Competens.} id est idonea.
n ¶ Discretio.} id est differentia.
o ¶ Hæreditatem.} instituendo ecclesiam, vel ciuitatem.
p ¶ Dederit.} id est dare consueuerit.
q ¶ Vendiderit. quatuor no. secundum Io. in quibus hæc l. locū habet in hæreditate, in legato, in donato, in vendito.
r ¶ Xenonibus.} locus, in quo perigrini suscipiūtur, & expone huiusmodi venerabilia loca: ut s. eo. l. illud. Accursius.
s ¶ Relictorum.} hoc refertur ad hæreditatem, & legatum.
t ¶ Coarctanda.} scilicet exactione.
v ¶ Relictæ.} idem in hęreditate relicta eis: idē & in emptione facta nomine captiuorum.
x ¶ Longissimam.} id est centum annorum.
y ¶ In infinitum.} No. infinitatē vitiari: 1 vt ff. de leg. 3. l. fideicōmissa §. si q̄s x. de dam. infect. l. q. bona in fi. & in authen. ut deter. sit nu. cle. in prin. col. j. ar. contra in auth. d' non alie. §. finimus. & ff. de in litē iu. l. videamus. §. iurare. & ff. de fideius. l. si ita stipulatus à Seio.
z ¶ Hanc.} exactionē.}
a ¶ Centum annorū.} 2 hæc enim est longissima hois vita: vt hic & ff. de vsufr. l. an vsusfructus. & tāto tp̄e durant actiones ecclesijs, & ciuitatibus, & captiuis: vt hic. Sed vr̄ contrariū in iure ciuitatū, secundū M. nam vr̄, q̄ xx. tñ an. duret: ut ff. de di. & tēp. p̄scri. l. in oībus q̄ est cōtra. Sol. ibi specialiter in reb. fiscalib⁹ Romanorū loquit̄, 3 q̄ multis alijs priuilegiis gaudēt: quare mirari nō debes: si hic grauent̄: cū & idē in libertate si. s. qd̄ quandoq; est deterioris conditionis quā res aliæ: q. a & alia multa hēt priuilegia: vt ff. de libe. cā. l. liberis. §. si duo. & l. duobus. & de ma. test. l. cum ex pluribus. Vel dic secundùm P. quod ista corrigitur per l. j. de p̄scrip. xxx. an. l. oēs. & j. de fund. pa. l. fi. li. xj. quę sunt similiter huic p̄. nā statuerūt xl. an. & illæ duæ corrigunt̄ p̄ istam, & ista per auth. quas actiones. j. eod. Vel dic, illę, tres loquuntur de retinendis, hæc loquitur de acquirendis, sed hoc non placet: quia præscriptio deberet statui in amittēdo, quam in acquirendo, siue recuperando. Vel dic secundum Io. quod hęc in quatuor tātum casibus loquitur, illæ in alijs. hęc placet. Vel dic, quod omnes illæ actiones, quæ p̄lixius durabant arctant: hæc autem econtra, quæ minus durabant, prorogat. Item contra. j. de fun. rei priua. l. eum qui. li. xj. vbi xxx. an. p̄scribitus seruus publicus: sed ibi de seruo principis dicit. præterea est ibi fauor curiæ præscribentis, qui facit etiā naturales filios legitimos: vt in auth. quibus mo. na. effi. sui. §. quod verò non est col. vij. & instit. de nup. in fin. Item contra. j. de ope. pub. l. præscriptio. sed ibi speciale vt nulla præscriptio currat in locis publicis. ff. de via pub. l. viam.
b ¶ Tunc.} s. elapso illo tp̄e nulla petitione, vel exactione facta Ac.
c ¶ Siue itaq;.} Repetit ut addat: quia iam dedimus priuilegiū circa præscriptionem: innuit itaque & aliud demus, vt ei competat in rem, ēt si non tradiderit: & repetit tamen prius, quod dixerat.
d ¶ Captiuorum.} Vel simili causa, ut pauperibus: vt j. tit. j. l. nulli. & l. si quis ad. & ep̄o his casibus datur vendicatio per leges illas.
e ¶ Donata.} ita q̄ nō tradita. f ¶ Eorū.} s. relictorū, vel donatorū.

1 Gl. in c. 3 super ver. ecclesia fūgatur &c. dicit p̄ hac l. q̄ eccl'ia fungitur. iure reipublicæ.

1 Concor. c. licet. dilectus. cū gl. 2. ver. infinitas. extra d' test.

2 Concor. c. ad audiētiam. ante fi. extra de præscript. & c. cū nobis.

3 Solue aliter secundum Bald. hic. & dic q̄ hic loquitur in quatuor casib. fauorabilibus, sed odiosis.

a ¶ Inhibenda.] scilicet actione. Accursius.
b ¶ Primas personas.] Relinquētiū.s.hæredes primos, vel contrahentium. Hoc ꝙ dico relinquentiū, referas ad hrdes, & successores: hoc ꝙ dico.ꝯhentium, referas ad primas personas, & hæredes, & successores, ꝯ primas eñ ꝑsonas relinquentiū nō posset moueri actio, cùm nō sint.
c ¶ Moueatur.] actio.

extēdaſ: nulla alia exceptiōe temporis ĩhibēda, [a] siue cōtra prĩas [b] ꝑsonas, siue cōtra hrdes, uel successores eorū moueaſ. [c] In his aūt oĩb, casib. nō solū ꝑsonales [d] actiones dam⁹, sed ẽt ĩ rē, [e] & hypothecariā ſm nrę cōstitutōis tenorē, q̄ legatarijs, & fideicōmissarijs hypothecariā [f] dōauit: & supradictis oĩb. vnū tm̄mō terminū hūanę vitę † ĩponim⁹. i. cētū metas annorū, hęc aūt oĩa obseruari sancim⁹, & ĩ his casib. q uel posteà fuerint nati, vel iā ĩ iudiciū deducti [g] sūt.

IN AVT. de eccl. tit. §. ꝑ tpalibus autem. col. xi. constit. vj.

¶ *Hodie, ubi cōtra priuatū haberet locū præscriptio x. xx. uel xxx. annorū, gaudet ecclesia spatio xl. annorum, sublato centū annorū spatio, quod soli ecclesiæ Romanæ reseruatur in priuilegium. h. d.*

QVas actiōes † aliàs decēnalis, alias vicēnalis, aliàs tricēnalis ꝑscriptio excludit, cę, si loco religioso competant, quadraginta annis excludūtur, [i] vsucapione [k] triennij, vel quadriēnij ꝑscriptione [l] in suo robore durantibus, [m] sola Romana ecclesia [n] gaudente centum annorum spatio, vel priuilegio.

s.sic ergo, si cōtra alios agat potest repelli minori ꝑscriptione: qđ in petitione hæreditatis pōt adaptari. & in rei vendicatione, & non in alijs.
d ¶ Personales actiones.] exempto, vel condictione ex lege, uel ex testamento actione, vel hæreditatis petitione.
e ¶ In rē.] s. vtilē. [1] Sed, q d, si ꝑtiū nō fuit solutū, idē fortè:, vt ff. de publ. l. de ꝑtio. nā & hic de vtili dicit: vt ibi. Sed tu dic, ꝙ ĩ eodē casu vēdicat sine traditiōe, quo & priuat⁹ facta traditione. s. soluto ꝑtio, [2] vł alias satisfacto: vt inst. đ re. di. §. vēditæ. Itē nunq d possessio sine traditiōe transferſ? Rñ. nō q a plurimū facti hēt possessio: ut ff. ex q b. cau. ma. l. deniq;. & ff. de acq. pos. l. cū hæredes. in prin. Itē qđ, si vni ecclię prius vēdidit, & solutū fuit ꝑtiū: nō tñ tradidit: deinđ alij ecclię vēdidit, & tradidit. q̄ erit potior? Rñ. j. prælata vtili actione directè: [3] vt ff. de ꝓcur. l. in causæ in fin. licet sit ar. ꝯ. j. de rei ven. l. quoties. sed illa in priuato loquitur, & extraordinaria est.
f ¶ Hypothecariam.] Hoc refertur ſm Azo. & H. ad sola legata, & fidei cōmissa, & in alijs bonis relinquētis: & non est ſpāle in hypotheca: q a & ꝑ aliā legē cōpetit, vt subiicit ſm, l. quam habes. j. cōia de le. l. j. Alij ẽt ad donata trahunt, & empta, & vēdita: vt & ibi cōpetat tacita hypotheca, sicut in alijs bonis vēdētis, vel donātis: & ſm eos tria priuilegia cōcedit hæc lex circa ꝑscriptionē, quæ aliàs similis nō reperitur, nisi ut in d. l. de usufru. l. an vsusfructus. & j. ne rei do. vel tem. l. j. & ij. & iij. & in rei vendicatione, quæ daſ non tradita possessione: quod non est aliàs, vt ff. de rei ven. l. si ager. & j. de pac. l. traditionib. q̄ sunt cōtra. Itē in tacita hypotheca, vt dixi.
g ¶ Deducti sunt.] id est existunt, & nondum defuncti.
QVas actiōes.] Hęc auth. in parte corrigit. l. in parte adiuuat: dicit lex codicis, ꝙ ecclię gaudent ꝑscriptione centū anno. hęc aūt dicit, ꝙ contra omnes ecclesias præscribitur pręscriptione xl. annorum excepta Romana ecclia, ꝯ quā nō ꝑscribitur, nisi spatio cētū annorū. Viuia.
h ¶ Quas actiones.] Si competant priuato.
i ¶ Excludunſ.] hoc fallit in duob. casib. in quibus priuatus audiretur vsq; ad xxx. an. vt & aliàs tricēnalis est ꝑscriptio. & sic ecclesię est annalis: vt in hæreditate hæretici ut in auth. vt cū de ap. co. §. si verò liberi. col. 8. & in bonis rapiētis monachā: vt in auth. de san. epi. §. si quis rapuerit. col. ix. [4] Sed q d, si ecclia ꝯ ecclīam se uellet tueri? Rñ. quadraginta an. tueri pōt ſm Al. ar. ff. ex q b. cau. ma. l. fi. licet quidā dicāt. xxx. an. Itē q d, si ecclia contrà priuatū velit se tueri: nunq d priuatus poterit uti eadē exceptione? Rñ. eodē mō, quo & aliquis priuatus cōtra aliū priuatū: nec ob. ff. ꝙ q sq; iu. l. j. q a hoc priuilegiū ex liberalitate Pricipis fuit indultū nullo petēte: ibi ad alterius petionē: vt ff. e. ti. l. 3. i pri. Itē an idē in ciuitate, ꝙ in ecclia cui ꝑscriptio. c. annorū fuit largita? Rñ. non idē ſm Pi. & Io. q a in ea nō inuenit correctū: ut j. de ap. l. ꝑcipim⁹. in fi. & de testa. l. sancim⁹. sed Pla. dicit idē: q a eadē est rō, vel maior ergo idē eius: ut ff. ad l. Aq. l. illud. & j. đ di. rescr. l. j. Itē nūq d poterit hodie cōcedi, ut tm̄ cētū annis, ꝯ aliquā ecclesiā ꝑscribaſ? Rñ. sic, ut fuit Nouātulanę ecclesię. tñ q a sunt odiosę ꝑscriptiones, sicq; arctandæ: tñ q a antiquæ formę reddiſ. vt ar. ff. de pa. l. si vnus. §. qđ & in specie. & j. de spon. l. fin. Itē an hoc poterit cōcedi, vt nulla ꝑscriptio obiiciaſ? Rñ. nō: ut ar. ff. si quis cau. l. sed & si. §. quęsitū. [5] Itē nunq d ꝯ has ꝑscriptiones, vel minores, q̄ currunt, ut statim dices, poterit restitui in integrū ecclesia, vel ciuitas? Quidā ut Pi. sic, vsq; ad quadriēniū à tpe lęsionis. s. cōpletę ꝑscriptionis vt j. de iur, reip. l. rēpubliā. li. xj. & j. qui. ex cau. ma. l. respublica. nā hic parificat Rēpublicā ecclię: sed Respublica restituiſ: ergo & ecclia. & hoc dñt ferè oēs. Alij, ꝙ nō: & æq paratio fit minori in ꝯctibus, non aūt in præscriptionibus. Item quid, si pręscriptio x. vel xx. vel xxx. annis cœ

[1] Imò potest dici directam.
† Suæ.
[2] Ista ē vera. Paul. & Ias.
† Hęc auth. ē canonizata. xvi. q. 3. §. de præsc. uersic. quas actiones.
[3] Ista ratio est falsa. P. de Cast. & Ias.
[4] Hoc hodie ē iure canoico imutatū est vt in c. fi. đ præscript. libr. vj. vbi vide.
[5] Iste §. nihil facit ꝑ gl. secundū Bal. Raph. & Ias.

perat currere contrà eum, cui ecclesia successit? Dicunt quidam secundum Pi. & Ia. fieri quadraginta annis. vt ff. de vsu. l. cum quidā. §. fiscus. & §. si debitores. Sed potest dici eam debere vti iure priuati: vt ff. de iure fisci. l. fiscus. & de fun. do. l. si fundum. [6]
K ¶ Vsucapione.] scilicet triennij. Accursius.

De epis, & clericis, [o] orphanotrophijs, † & xenodochijs, & brephotrophijs, pthocotrophijs, & asceterijs, & monachis, & priuilegijs eorum, & castrensi peculio, & de redimendis captiuis, & de nuptijs clericorum vetitis, seu permissis.

TITVLVS. VI.

¶ *Clerici extraordinaria munera nō subeūt, et hospitē recipere nō tenenſ. h. d. Bal.*

¶ Imperator Constantinus A. clericis salutem dicit. LEX. I.

IVxta sanctionē, [p] † q̄ dudū meruistis, [q] & vos, & mancipia [r] vestra nullus [s] nouis collationibus [t] obligabit: sed vocatione [u] gaudebitis: præterea † neq; hospites [x] suscipietis. Data vj. Kal. Octo. Placido, & Romu. Coss.

¶ *Clerici nō uocanſ ad munera sordida: qa cōueniētius est qđ bona eorū inter pauperes distribuanſ, quàm in sordidis muneribus uel aliàs illicitè cōsumanſ, et hoc priuilegiū datur clericis, et eorū seruitorib. & uxoribus, & filijs. h. d. secundū Iac. Butr.*

¶ Imperator. Constantinus A. & Iulianus Felici Episcopo. LEX. II.

OMnis [y] † à clericis † ĩdebitę [z]

l ¶ Præscriptione.] vt si fiscus rem eccllesiæ vēderet tanquam suam: vt j. de quadrien. prę scr. l. 2. in fi. principij.
m ¶ Durantibus.] vt currant cōtra ecclesiam cū effectu. & idē in qualibet ꝑscriptiōe minore decēnio: vt in redhibitoria, vel quāto minoris: quia in x. xx. & tricenali tm̄ innouat hæc constitutio: vt in cor. auth. vñ hæc sumitur. Hæc cōstitutio innouat constitutionē priorem. & in auth. de eccle. tit. §. pro temporalibus. colom. ix. secus in minore, contra quem ipso iure non currit: vt j. in q b. cā. in integ. resti. non est necessaria. l. fi.
n ¶ Sola Romana ecclesia.] Hæc clausula sumpta est ab Irnerio ex illo titulo, vt ecclesia Romana &c. col. iij. qui dicebat aliā cōstitutionē s. hæc constitutio, &c. col. viij. loq in alijs ecclesiis tantùm. Sed tu dic, ſm H. ꝙ in omnibus dicit, & sic corrigit illam, vt ecclesia Romana cum etiā specialiter de ea mentionem faciat in rubrica sic dicens hæc constitutio innouat, &c. est ergo hic adiectio falsa iure legū: sed iure canonum valet. qđ dicit Irn. xvj. q. 3. c. si. & c. ad audientiam. & c. cum nobis, & c. si diligenti. extrà de præscript.
o ¶ DE EPISCOPIS, ET CLERICIS, &c.
¶ *De rebus ecclesiarum dixit: nunc de ministris.*
IVxta sanctionem.] CASVS. Eximit clericos, & eorum familiam, vt nō soluāt munera extraordinaria: nec hospitēt armigeros. ¶ No. ex hoc tex. de dictione, iuxta. nam quandoq; ponitur relatiuè, qñq; locatiuè, & designatiuè. Primò mō loquitur hic Scđò mō loquitur tex. & gl. ff. de seru. vrb. ꝑd. l. quidā hyberus. & l. si statuas. ff. de iniu. Bal.
p ¶ Iuxta sanctionem.] id est legem.
q ¶ Meruistis.] ò epi & clerici. & facit mentionē de l. placet. s. tit. ꝑx. & loquiſ hic Cōstātinus q fuit Imꝑator primus Chrianus. j. de nat. li. l. diui Cōstantini. & l. illā, placet fecit vel ipse, vel alius eius antecessor.
r ¶ Mancia.] id est, familia vestra.
s ¶ Nullus.] scilicet, exactor.
t ¶ Collationibus.] s. sordidorū munerum, uel extraordinariorum.
v ¶ Vocatione.] s. sordidorum munerum, vel extraordinariorum.
x ¶ Hospites.] hospites hic intellige milites armatos, quorū hospitalitas eis, quasi munus, incūbebat: hospites aūt. i. pauperes suscipere debēt. Vñ Pau. hospitalitate inuicē ꝑuenientes. vt j. l. ꝑx. Sed opponitur, hospitis receptio est ꝑrimoniale munus: vt j. de mu. pa. l. 3. & l. ēt. li. x. & ff. de mu. & ho. l. fi. §. si aūt. & l. & q originē. §. munus hospitis. ergo clerici debēt subire: vt j. e. l. de his. q̄ est ꝯtra? Rñ. subeūt clerici munera ꝑrimonialia, sed nō oia: q a tributorū tm̄ Vel aliter hospitis susceptio: alia rei ꝑpriæ cohæret: alia nō: sed quasi ex inopinato suscipiſ. prio casu clerici nō excusanſ: q a nec milites, nec mulieres, nec ĩpuberes, nec veterani, imò nec ipse princeps. vt j. de mu. pa. ꝑ totū. libr. x. & vt ne lice. in emp. spe. se exi. lib. x. & ff. de va. mu. l. sunt munera. In secūdo & clerici, & milites excusanſ: vt hic & ff. de var. mun. l. his. §. angaria. Vel melius, licet patrimoniale sit munus suscipere hospites: tñ propter beneficium speciale huius legis se excusant. illi enim soli se excusant, qui de hoc habēt speciale priuilegium: vt ff. de va. mu. l. sunt munera. vt philosophi, & artium ꝑfessores, & milites, & ueterani: vt ff. de mu. & ho. l. fi. §. pe. & fi.
y OMnis.] Tria dñr in l. ista. s. ꝙ clerici, excusantur ab extraordinarijs muneribus. 2. ꝙ si q d honestè q̄sierint, ꝙ erogeſ ĩ usus pauperū. 3. hoc cōcedit tā clericis, q̄ suis familiaribus. Ex hac l. no. ꝙ clerici de bonis præbēdarum suarum, quas vēdūt, uel vendi faciūt, nō tenētur soluere gabellas, nec ēt ad portā soluunt, ēt si sint clerici cōiugati. Not. iiij. ꝙ priuilegium clericorum datur eorum vxoribus, & filijs. Bal.
z ¶ Indebitæ.] quo ad eos: & si exigantur, iniuria est eis, sed si exigatur

gatur à laicis, non est iniuria, vt statim dicet. Et dic, ꝙ de extraordinarijs exactionibus dicit. nec obstat. j. l. proxima.
a ¶ Conuentionis.] s. extraordinarię collectæ.
b ¶ Exactionis.] s. sordidorum munerum.
c ¶ Nullaque.] idem dicit melius declarando.
d ¶ Sordidorum.] id est operum.

conuentionis [a] iniuria, & iniquæ exactionis [b] repellaſ improbitas, nullaq; [c] conuētio sit contra † eos munerū sordidorū: [d] & cum negotiatores [e] ad aliquā præstationē [f] cōpetentē vocanſ, abhis vniuersis [g] istiusmodi strepitus [h] cōquiescat. Si quid eñ vel parsimonia, [i] vel ꝑuisiōe, [k] vel mercatura honestati tñ cōscia, [l] cōgesserīt, [m] id in vsum pauperū, atq; egentiū ministrari oportet: [n] at id, qđ ex eorūdē ergasteriis, [o] vel tabernis [p] cōq ri potuerit, & colligi, collectū id religiōis [q] existimēt lucrū. [r] Verū ēt [r] oĩb. [s] eorūdē, [t] q o pā in mercimonijs [u] habēt, Diui Pricipis genitoris mei statuta multimoda obseruatiōe cauerūt, [x] vt iidē clerici priuilegijs pluribus redundarēt. [y] itaq; extraordinariorū munerū, à ꝑdictis necessitas, atq; oĩs molestia cōq escat. [z] ¶ Ad parāgariā quoq; ꝑstationē nō vocentur, nec eorūdē facultates, atq; substātię. Oĩb. clericis [a] hmōi ꝑrogatiua succurrat: vt & cōiugia [b] clericorū ac liberi, [c] eorū quoque ministeria, [d] i. marēs pariter, ac fœminæ, eorūq; ēt filij, [e] & filię, ĩmunes ſp ab hmōi [f] munerib. perseuerent.

¶ *Nullus laicus pōt ĩponere collectā uel onera clericis, ecclesi s, uel pijs locis, nec inuadere bona ecclesiarū, uel clericorū, et si reqsiti negligūt emendare, subiacēt bano imperiali, de quo nō eximant, nisi debita satisfactione præmissa. h. d. Bald.*

¶ Noua cōstitutio Friderici Imperatoris de statu. & cōsuetu. cōtra liber. eccle. col. x. §. itē nulla.

ITē nulla [g] cōmunitas, † vel ꝑsona publica, vel priuata collęctas, vel exactiones, angarias, [h] vel parāgarias, ecclesiis, vel alijs pijs locis, aut ecclesiasticis ꝑsonis

e ¶ Negotiatores.] scilicet laici.
f ¶ Præstationem competentem.] ut collectā extraordinariam.
g ¶ Vniuersis.] s. clericis non habita relatione ad singulos clericos. i. ad singula gñrā: q a nō ad vagabūdos. vt j. eo l. gñaliter. sed ad singulos gradus. i. ad gña singulorū.
h ¶ Strepit⁹.] vocatio.
i ¶ Parsimonia] parcè viuendo quæsiuit.
K ¶ Prouisione] i. ex scientia vel scriptura. simile verbum ff. de pecu. l. peculium ex eo.
l ¶ Conscia.] vt ex scriptura.
m ¶ Cōgesserint.] i. cōgregauerint. Accur.
n ¶ Oportet] i. opportunū est, vel decēs est. sic ff. de iust. & iur. l. j. i prin. nec. n est necesse: vt j. e. l. sacrosancta. quæ est cōtra. Vel hic ĩ quæsitis de rebus ecclesiæ: ibi de suo patrimonio.
o ¶ Ergasterijs.] ab erga, qđ est opa, & steron, qđ ē statio: inde ergasterium. i. operarum statio.
p ¶ Tabernis.] ꝑ eodē accipe. i. stationib. vel ꝑpriè. [1] Sed hoc qūo, cū ēt tabernas intrare nō debeant. xliiij. dist. c. nulli? Rñ. locabūt: vt ff de pet. hęred. l. ancillarum.
q ¶ Religionis.] scilicet pauperum.
r ¶ Verūetiā.] Nō solū clericis damus hoc priuilegium, verūetiam &c.
s ¶ Hominib⁹.] scilicet familiaribus.
t ¶ Eorūdē.] clericorū.
u ¶ In mercimonijs.] scilicet vendendis.
x ¶ Cauerunt.] id est, prouiderunt.
y ¶ Redūdarēt.] id est, abundarent, tam in se, quam in suis.
z ¶ Conquiescat.] nisi sint ea, quæ ad expeditionem nostri numinis accipimus: vt s. tit. j. l. neminem. quæ est contra.
a ¶ Clericis.] id est, hominibus clericorum.
b ¶ Coniugia.] licita tamen, quia antequam erant clerici.
c ¶ Liberi.] Habiti ante sacros ordines.
d ¶ Ministeria.] id est, ministri.
e ¶ Filij.] aū cōcepti. nā post sacros ordines essent ĩncœsti. Itē si sint in seruitio parētū, & viuūt patres clerici. nō alias. & facit s. ti. j. l. placet.
f ¶ Ab huiusmodi.] non extraordinarijs.
Tē nulla.] hęc cōstitutio coadiuuat, & auget. l. C. & dicit duo: Primò ꝑcipit, ꝙ nulla cōitas, vel ꝑsona publica, vel priuata, dēt cogere clericos, ad exactiōes collectarū, siue ad extraordinaria munera. Scđò dicit ꝙ si aliqs ꝯfecerit, tenetur reddere acceptū in triplū: & bāno iperiali subiiciaſ: à quo non liberabiſ nisi satisfecerit. Ex hac ꝯstitutiōe no. primò, ꝙ cōitates nullā habent potestatē in ecclesia, vel ecclesiasticas. personas: nec possunt imponere eis collectas. No. scđo de triplici pęna quę alibi nō reperitur in insinuatione rei immobilis, ſm Bal. hic.
g ¶ Item nulla.] Constitutio Friderici.
h ¶ Angarias.] hoc expone vt dixi s. tit. j. l. neminem.
i ¶ Pręsumāt.] Ex prędicta cā, q a non soluerunt collectas, vel etiā ex alia: ut hic tanquàm fauor extēdaſ: vt ff. de lib. & posth. l. cum q dam.
k ¶ Quod si fecerint.] aliqui officiales.

† Circa.
[1] Quid autem sit taberna, & vnde dicatur vide gl. in verbo, ta bernariorū in cle. j. ex de vit. & hon. cle.
† potestas.

l ¶ Ab ecclesia.] rōne ergo delicti erit laicus in foro ecclię, qđ est notandū: sicut fit de loco pub. ꝑ auth. qua ĩ ꝑuincia. j. vbi đ cri. agi opor.
m ¶ Triplum.] sic insti. de actionibus. §. tripli.
DEijs.] Plana est. ¶ Et no. ex hoc tex. q. quā ꝑponit Guil. de Cug. hic, verū rōne tributorū clericus possit trahi ad forū seculare, & dicit ipse, ꝙ ꝑ censib. & tributis ipsi possunt conueniri, & trahi corā iudice seculari, quem reprehendit hic Bald.

imponere, † aut ĩuadere ecclesiastica bona pręsumant: [i] quod si fecerint, [k] & requisiti ab ecclesia, [l] vel Imperio emendare cōtempserint, triplum [m] refundant: & nihilominus bona bāno ĩperiali subiaceant: quod absque satisfactiōe debita nullatenus remittatur.

¶ *Clerici ꝑ prædijs ꝑ rijs tenenſ ad fiscalia, alias patiuntur translationem. h. d. Sal.*

¶ Idē A. & Cęsar ad Taurū. P. P. L. III.

DEijs † clericis, q prædia possident, sublimis auctoritas [n] tua nō solū eos aliena iuga nequaquā statuet excusare, [o] sed ēt ꝑ ijs prædijs, quæ ab ipsis † possidentur, eosdem ad pensitanda [p] fiscalia [q] perurgere. † Vniuersos namque [r] clericos, possessores dūtaxat [s] ꝑuinciales pensitationes fiscalium, [t] translationesque [u] faciendas recognoscere iubemus.

¶ *Officialis nō redditis publicę administrationis rōnib. non pñt clericari, sed redditis pñt: Et si clam fecerunt se ad ordines promoueri: puniunſ pena hic statuta. Bal. Vel sic: Officiales publici ad ratiocinia obligati non possunt se iugo clericali adstringere: secus si non sint obligati, qa possunt palā. i. consentiētibus ijs, qui præsunt publicis ratiocinijs, & sine pœna, nō clā; alioquin patiātur translationē duarum partium bonorū, secundū formā hic traditū. h. d. Sal.*

¶ Idem A. ad Taurū Pręf. præt. L. IIII.

OFficiales [x] rōnales, [y] si exhibitione cursus, [z] seu primipili [a] necessitate [b] neglecta, ĩteruersa [c] ēt ratione fiscali, ad clericatus honorem putauerint transeundum, [d] ad priorē conditionē retrahantur, [e] Si verò obnoxij ratiocinijs, vel necessitatibus nō sint, sub notione [f] iudicū [g] officijs [h] consentientibus [i] (si id probabilis vitæ studium postulauerit) transferantur, [k] nec cessionem [l] metuant facultatum.

n ¶ Auctoritas.] loquiſ Prefecto pretorio.
o ¶ Excusare.] qđ quandoq; faciebat. vt s. de sacrosan. eccl. & l. seq.
p ¶ Ad pensitanda.] id est soluenda.
q ¶ Fiscalia.] s. tributa.
r ¶ Namq;.] bene dico Prefectū pretorio posse cōstringere clericos, vt soluant tributa pro prædijs. nam bene volumus quod soluant, alias amittent prędia, & hæc vera sunt in ꝑuincialibus prædijs tantùm.
s ¶ Duntaxat.] Hæc dictio duntaxat, respicit ꝑuinciales. qđ sequitur; nam ad proximiorē scripturā referendum est, vt ff. de postu. l. j. in §. deniq;. & §. sequen. quædem tamen prouinciæ hodie euaserunt, vt ff. de cen. l. pe. & fi. Sed videtuſ etiā italiorum ꝑdia esse grauanda tributis, vt j. fine cē. l. oēs. q̄ est ꝯtrā. So. vt ibi. Itē similiter ꝯ institu. de re. di. §. ꝑ traditionē. Sol. nulla est differentia quo ad translationem dominij: sed quo ad tributa sic. Itē eodē mō est ꝯtra vt j. đ vsuca. transfor. l. j. sed & ibi ęquatū est ius oĩum ꝑdiorum in vsucapione, non in tributis.
t ¶ Fiscaliū.] id est tributorum solutiones.
v ¶ Translactiōesque.] Si eñ nō soluant, eis auferēt fundus, & in alios tranferēt. Sed contra. s. tit. j. l. placet. in illo ver. nulla &c. Sol. ut ibi. sed hodie vī correcta ista l. per auth. item nulla. q̄ ꝑximè legimus.
[2] OFficiales.] Hæc l. tractat de certis ꝑsonis, quę nō pñt clericari. Et ponit tres casus, quos vide in tex. ¶ No. ex hac l. quod clericatus est dignitas, & honor: vt patet ibi in tex. ad clericatus honorem. & c. j. de cleric. cōiuga. lib. vj. Paul. de Cast.
x ¶ Officiales.] s. iudices fisci generale nomen est.
y ¶ Rationales.] quia ratiocinia gerunt. Accursius.
z ¶ Cursus.] id est actus, relicta ratione. vel cursus, id est officij sibi impositi: vt j. de cursu. pub. libr. xij. Accursius.
a ¶ Primipili.] hoc expone j. eo. l. quisquis emensis. vel primipili, id est primæ, & maximæ administrationis, quam gerebant.
b ¶ Necessitate.] id est finito tempore, vel reddita ratione.
c ¶ Interuersa.] quia obnoxij sunt, & non reddunt rationem.
d ¶ Transeundum.] id est transierint. Accursius.
e ¶ Retrahantur.] sicq; personaliter piectuntur, & in facultatibus puniuntur: vt in fin. huius legis.
f ¶ Sub notione.] id est, examinatione.
g ¶ Iudicum.] scilicet eorum, qui curialibus præsunt.
h ¶ Officijs.] id est officialibus.
i ¶ Consentientibus] scilicet officialibus.
k ¶ Transferantur.] in clerū. s. palā, exceptis primipilarijs: vt j. eo. tit. l. quisq s emēsis. q̄ est ꝯtra. sic ergo ad alios se hic refert. Vel sol. ut ibi.
l ¶ Nec cessionem.] propter quem timebat olim. nam olim si clericus fiebat curialis, reddere debebat bona curiæ.

† Imponāt.
† Ex libr. xvj. tit. ij. l. xv. C. Th.
† [illegible]ūs.
† Quia res transit cum so onere, vt hic & c. j. fu gloss. j. post prin. extra de iure pa.
† Cōcor. c. j. cū gl. sup verbo. rōcinia. circa mediū. ex de obliga. ad rō. nō. ordi. post pri. gl. ibi si verò administrationem deposuerit.
[2] Dicit Bar. hic & in l. placet. in prin. s. ti. ꝑx. ꝙ hęc l. nō est correcta: sed loquitur in ꝑdiis tributarijs: & sic i oneribus, q̄ ecclesia ēt hodie subit. xj. q. j. ca. si tributū sed authē. item nulla, loquitur in munerib. personalibus.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Clandestinis.} No.plus puniri clãdestinũ delictũ, q̃ publicũ:sic ff. de adm.tu.l.nõ existimo.& retẽto casu,qñ nõ sunt obnoxij. patet ergo p hãc l.q pot curialis effici cleric⁹.sed hodie p aut.sed neq;,&c.nõ pot nisi ẽm formã sibi datã.& hoc dicit aut.sed neq; curialẽ. q̃ hic lege.
b ¶ Irrependum } i.eundũ ad ordinẽ clericatus.vel id est intrandum.
c ¶ Militant.} id est, militarunt vsque huc.

Delictũ occultũ q̃nq; plus punit, q̃ manifestum.

Sed neque } Hęc aut. corrigit.l.C.nã prohibet officialem durante officio fieri clericum : q l.permittebat.
d ¶ Clero.} vnde scilicet abstrahitur.
e ¶ Constituantur.} de facto.
f ¶ Monasticam.} non tamen fiet monachus,cũ ppriã substantiã habere dici non posit: vt s.tit. j. aut. ingresi.qđ tñ statim dicet. Sed qũo hoc,cũ j. dicat,idẽ est in alijs monachis.ergo idẽ in istis? Rñ.nõ ponitur ibi respectiuè:vt in auth.vt desun. seu fu.in prin.col.v.Quare ergo vxorem ducere non potest? Rñ. quia habitũ hẽt, & quia satis est clericari curialem.
g ¶ Quarta.} hæc particula est in §. curialem. sed tota alia est in §. sed neq; curialem.&in auth. de sanct.episco.col.ix.
h ¶ Clericatus.} refertur ad id,quod dixi s. Tales enim, &c.
i ¶ Fortunæ.} i. curię.
k ¶ Ecclesiastico gradu.} vt vsque ad duos gradus.
l ¶ Non prohibetur.} vt in minoribus ordinibus: q est generale, in quolibet monacho:vt in auth. de mona.§.antepe.colla. j.& hic subiicit, & generaliter,&c.Accur.
m ¶ Idem est.] vt tradatur curię.
n ¶ Licet.} q. d. licet nõ essent officiales.
o ¶ Fortunæ. } seruus verò domino debet reddi:vt j.eo. auth. si seruus. quæ est contrà.Item contra.j.de decur.l. ne quis. libr.x.Sol.dicitur hic redire in pristinam conditionem,quãtũ ad onus sustinendum, nõ quãtũ ad honores:vt ff. de interdi. & re.l.relegatorum.§.fi.
p ¶ Quicunque. } scilicet curialis.
q ¶ Redierit.} habendo vxorem, vel concubinã.

Sic clericus cõiugatus non debet cogi ferre tõsurã clericalem ne fiat iniuria clerico: vt in c. Ioãnes.extra đ cler.cõiug.

Quòd si clandestinis artib.puta ucrĩt irrepẽdũ, duas partes suarũ rerũ cõcedãt liberis:aut si proles defuerit, ppinquis ex ppria substãtia portionem tertiã sibimet retẽturi. Sin verò ppinquorũ necessitudo defuerit,geminæ portiones officijs, in quib. militant, relinquant,portione tantummodò tertia sibi retenta.

IN AVTH. de sanct. episc. §. sed neque curialem.col. ix. constit.fin.

Officialis publicus uel curię adscriptus nõ põt clericari,nisi forma hic subiecta. Et clericus posteà reptus uxorẽ ducere, uel concubinã tenere,à clero dẽt expelli et curiali fortunę subiici,h.d.Salic.

Sed neq; curialẽ,aut officialẽ clericũ fieri pmittim⁹:ne ex hoc venerabili clero fiat ĩiuria. Si verò tales psonę in clero cõstituant, tãquã nec ad ordinationẽ pductæ, ppriæ fortunę restituant:nisi monasticã forsitã vitã aliq s eorũ nõ min⁹ xv. an.impleuerit. tales.n. ordinari pcipim⁹,quarta ppriç substãtię sibi retẽta,reliq s partib.curię, & fisco vindicãdis si ĩ clero cõstituti monasticã,& decẽtẽ vitã ĩpleuerĩt.sed si post clericat⁹ honorẽ aliq s eorũ vxorẽ aut cõcubinã accepit, ppriç fortunç reddat, licet tali ecclesiastico gradu tenebat,ĩ quo q s cõstitutus vxorẽ ducere nõ phibet. Idẽ ẽ & in oĩb.alijs monachis,licet nulli fortunę prius subiecti fuerint. & gñaliter quicũq; in quolibet ecclesiastico gradu cõstitutus ad secularem vitam redierit, honore nudatus curiali fortunæ propriæ ciuitatis reddatur.

In atrocißimis delictis punitur delictũ attentatum,et si non sit secutus effectus. Bal.Vel sic:Punit affectus licet nõ sequatur effectus.hoc dicit secundum Bar.

r ¶ Curiali.} imò in aliud monasterium:vt in auth.de sanct.episc.§.si monachus. col. ix. Sed dic,quòd hic bis fugerat,secus si semel,vt ibi distinguitur.
s ¶ Reddatur.} alias est in tex.tradatur.

Si quis.} CASVS. Si quis mulierem Deo dedicatam cã matrimonij, vel cõcubinatus corrumpere ausus fuerit,pœna capitali puniet*,et si eam non rapuerit. Vivia. ¶No. ex hac l.q vbi punitur attentatum,multò fortius consumatũ,& sic in delictis,& pœnis delictorum habet locũ:& ad hoc semper allegatur iste tex.ẽm Paul.& Bal.

t ¶ Si quis. } ita lege. Si q s fuerit ausus,nõ dicã rapere matrimonij cã sed attẽtare tm̃.s.eius pudicitiã.sic accipitur.ff.de iniur. l. attentari. Vel ita.Si q s ausus fuerit,nõ dicã rapere,sed attentare tm̃ mr̃imonij coniũgẽdi cã.& secundũ hoc est cõtra.ff.de pœ.l.cogitationis.& ff.ad l.Cor. de fal.l.q falsam. Ad quorũ ptrariorũ solutionẽ sic distingue,aut q s cogitauit tm̃ deliquere,& ad actũ nõ pcessit:& tũc nõ punit:ita loqt. ff. đ pę.l.cogitatiõis.nã primi motus nõ sunt ĩ ptãte nr̃a:aut ad actũ pcessit,& tũc aut pduxit ad effectũ.& ĩdubitãter punit,siue vtat,siue nõ: vt ff.q q̃sq; iur.l.iij.in prin.aut nõ pduxit,& tunc aut q a noluit:& hoc ca-

Ordo text.

Cogitatio q̃ñ puniat.

su ei parcit. & sic loquit.ff.ad l.Cor.de fal.l.qui falsam.& ff.ad turp.l.q si tũ aut,q a nõ potuit,& tũc aut erãt atrociora:& hoc casu punit,ac si ad effectũ pduxisset:vt hic,& j.si quacũq; prę.po.l.j.in prin. & ff. đ exor. cri.l.j.aut nõ erãt atrociora:& hoc casu nõ punit:vt ff.qđ q̃sq; iur.l.j.§.fi.& hoc casu aut nõ desyderãt iuris efficaciã,aut desyderãt:& hoc casu q s non punit. j. si manci. ita fue.ali. l. ea quidem.

¶ Imp. Iouianus A. Secundo P.P. L.V.

Si q s nõ dicã rapere, sed attẽtare tantũmõ iũgendi cã mr̃imonij sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pęna ferietur. Data xj. Kal. Mar. Antioc.Iou. & A. Varro. Coss.

Clerici cõstituti in minorib.ordinib.sũt immunes à tutelis,& munerib.psonalib.Et est multũ notandũ,q habẽtes minores ordines non suscipiunt tutelas, nec aliquod officium seculare,seu onus psonale.Bald.

¶ Imp.Valen. Valẽs & Gratianus. AAA. ad Cataphronium. LEX VI.

Presbyteros, † diaconos, subdiaconos,atq; exorcistas, & lectores,ostiarios, & acolytos ẽt,psonaliũ munerum expertes esse præcipimus. Data iij.no. Maij. Grat. A. iij. & Merob. Coss.

Eps non compellitur testimonium dicere,nec admittit.h.d.Bal.Vel sic: Epi non sunt citandi,ut testimoniũ ferant,nec uenictes decet in ciuili foro recipere,sed iudex,uel minister ad eorũ domum dẽt accedere:et ppositis,nõ tactis sãctis euãgeliis debent deponere.h.d.cũ auth. seq. Salic.

¶Imp. Theodosius dixit. LEX VII.

Nec honor,nec legib. eps ad testimoniũ dicẽdũ flagitet. Itẽ dixit. Epm ad testimonium dicendũ admitti nõ decet.nã & persona oneratur, & dignitas sacerdotis excepta confunditur.

IN AVTH. de sanct. episco. §.nulli verò iudicum.col.ix. consti.fin.

Sed iudex mittat ad eos, quos dã de suis ministris, vt propositis sacrosanctis euangelijs, ẽm q decet sacerdotes, dicant ea,q̃ nouerint, nõ tñ iurent.

Presbyteri ita sunt priuilegiati, ut occasiõe testimonij nõ torqueant,sed ĩ alijs clericis seruat ius cõe,si tñ falsũ dixerit, puniunt.h.d.Bal.Vel sic:Presbyteri,licet uacillẽt ĩ testimonio,nõ sunt torquẽdi. qđ alijs clericis nõ cõcedit, de falso tñ presbyteri nõ prohibentur accusari.h. d. Sali.

v ¶ Rapere.} q mai⁹ est.
x ¶ Sed attentare.} s. si cogitatione,quod est minus, & hoc si ad aliquem actũ pcesserit: alias nullam patitur pœnã.vt ff. đ pœ.l. cogitationis. Item nota puniri delictũ, licet nõ sequat effectus: vt hic & j.de furt.l.si q s seruo. & j.ad l. Iul. maie.l.quisquis.& ff.de extraor. cri. l.j.& j.si quacũq; prę.po. l.vnica. & hæc sunt specialia: regulariter cõtra: vt ff quod quisq; iuris.l.j. in fi.& ad l.Cor. de fal. l. qui falsam & de hoc dic, vt not.ff. de fur. l. qui ea mente.& ff.de pe.l.cogitationis.
y ¶ Matrimonij.] & ne dum stupri: multo magis ergo,si vt concubinã eã habuerit, vel habere attentauerit.Accur.
z ¶ Capitali.} vel capite punitur,vel vt ciuitatẽ amittat.& facit j.de rap. virg.l.j.
Presbyteros.} Hęc lex cum se. plana est.
a ¶ Personalium.} vt tutelę, vel curę: vt ff. de mu.& hon.l.j.& l. munerum.§.j.& j.eo. generaliter.ij.& i auth. ibi posita.
Nec honore.} id est iure prætorio. q. d. aliq s honor est ei, si veritatẽ aperiat. Vel dic honore.s.iudicis vocantis q reputat sibi honorem.
b ¶ Legibus.} i.iure ciuili,quasi ius ciuile cogat homines ad testimoniũ perhibendum : vt j. de testibus l.si quando.
c ¶ Flagitetur.} i.vocetur inuit⁹. s.sed nec volẽs est admittẽdus ẽm H. vt subiicit hic. Accur.
d ¶Item dixit.} scilicet Theodosius.
e ¶ Dicendum.] coram iudice.
f ¶ Admitti.} sponte volentem testificari.
g ¶Oneratur.} alias honoratur.i.honoranda est, in hoc & in alijs. si verò habes onerat, plana est.

h ¶Sacerdotis.} id est episcopi.
i ¶ Exempta.] id est priuilegiata a tali onere.
k ¶Confunditur.} s. si adducatur,vel confunditur cum alijs clericis. s.quia iam non esset differentia inter episcopum,& alios clericos.
l Sed iudex.] Hæc auth.corrigit.l.C.
¶ Ministris.} si ipse iudex impediatur ire,alias ipsemet debet recipere testes: vt in auth.vt defunct.seu.fu.§.illud col.v.& hoc est speciale,vt eatur ad domum testis,sic & ff.de iureiur.l.ad personas.
m ¶Propositis. } & tactis ẽm Py.ut j.de test.l.iurisiurandi.Tu dic nõ tactis: q a subiicit ẽm M. q decet,&c.q a sacrosanctę scripturę proponuntur añ eũ,& non tangunt.sic & j.de iud.l. rem non nouã, &c.
n ¶Sacerdotes.} hic mutat personas.nam s.dixit ad eum : hic dicit sacerdotes,& dicant,quæ nouerint.Accur.
o ¶Quæ nouerint.} Et hoc si velint dicere: alias non coguntur : vt in summa huius ti.§.priuilegium. sic ergo pro vtraq; parte, vt hic,& j.e. l.proxi. presbyteri.& in authent.de testib.§.& quoniam.colla vij. & est hæc generalis constitutio.

Presbyteri.

Presbyteri.} CASVS. Hæc lex tria dicit. Primò q presbyteri ferentes testimonium,si vacillent in dictis suis,non debent subijci q̃stionibus, licet alij testes subijciant, dum tñ verum dicant, & falsum non simulent. Scdò dicit,q cæteri clerici,qui sunt inferioris gradus,si in testimonio ferendo vacillent,possunt subijci q̃stionibus. Tertiò, dicit, q si presbyteri inueniantur falsum testimonium dixisse, puniendi sunt maiori pœna, q̃ laici : q a cũ eis plurimũ honoris cõmittit, multò magis pœna digni sũt. Viuia. ¶ Not. primò ex hoc text.regulam, q oẽs in testimonio vacillãtes, possunt, & debẽt torqueri pro veritate eruenda. ¶ Not. scdò, q non solũ est falsus testis ille, qui falsum deponit, sed etiã ille, qui verũ supprimit, id est, tacet veritatẽ, & istud est valdè notandũ secundũ Bal.& Pau.hic.
a ¶ Citra iniuriam.} id est,sine iniuria.
b ¶ Quæstionis.} id est, tormentationis,vel ita vt non fiat eis postea quæstio postquam dixerint testimonium, vtrum bene, vel malè dixerint.
c ¶ Simulent.} id est,dicant, quia de falso accusantur : vt j. subijcit, sed non torquebuntur.
d ¶ Sequuntur.} non tamen habent.
e ¶ Leges.} de laicis.
f ¶ Præcipiunt.} vt possint subijci quæstionibus, sicut cæteri liberi homines, si in testimonio vacillant,& dicant,se inter fuisse facto: vt ff. de quæstio.l.ex libero. in princ. & l. vnius. §. testes. & j. de aboli.l.fallaciter.§. q si ingenuorum.
g ¶ Salua.} nunc redit ad primum casum.
h ¶ Actio.} i.accusatio. sic ponit vt in auth. e.§ si quis aũt pro pecuniari.. & ff.đ iureiu.l.ait prętor. §.j. Item & actio pecuniaria potest dari in falsarium,vt j.ad l.cor.de f.l. l.qui nomine.non tamen torquetur:vt hic dicit.
i ¶ Suo nomine.} hic dicunt quidam speciale in sacerdotibus, q possint in causa propria testificari.sed est falsum : vt j.de testi.l.omnibus.Tu expone suo nomine.i. propter suum nomen, quia obtinet locum superiorem.
k ¶ Superioris.} clericali noĩe. nam sacerdotes sunt in superiori gradu inter cæteros clericos.
l ¶Præcepti.} id est,accusati.

Ex li. xj. tit.xxxix.l. C.Th.

Sub. C. Th.

Aliàs si occulto inueniantur in crimine. C.Th.

Ista l. est duab. auth. sequ. corrigunt hodie p iura canonica nouissima sc. xti. & cle. Nam abbatissa pôt esse in 30.anno: ut in c. indemnitatib. de ele. l.6.in psbytero suffi ũt 25. In acenatu, & subdiaconatu sufficiunt 18. ut in cle.si. de æta.& quali. in Epo requirunt 30. ut in c.cum in cunctis. de electio. Paul.

Presbyteri † citra ĩiuriã questionis testimoniũ dicãt: ita tñ,vt falsa nõ simulent. ¶ Cæteri verò clerici, qui eorũ deinde gradũ,vel ordinẽ sequunt, si ad testimoniũ dicẽdũ petiti fuerint,prout leges pcipiunt, audiant: vt salua tñ sit litigatoribus falsi actio, si forte pbr̃i,q suo †noĩe superioris loci testimoniũ dicere,citra aliq̃ corporalẽ iniuriã sunt pcepti, hoc ipso, q nihil metuãt, vera suppresserint. multo magis.n. pęna digni sunt, q bus q̃ plurimũ honoris p nr̃am iussionẽ đlatũ est, si ĩ occulto inueniat crimẽ. †

IN AVTH. de san.episc.§. reuerendissimis. col.ix. constit.fin.

Presbyteri pro falso testimonio in causa ciuili lato,per triennium suspenduntur ab officio, pro lato in causa criminali puniuntur pœna falsi,qua in quacunq; causa punirentur cæteri clerici. h.d.Sal.

Presbyteri, seu diaconi, si falsum testimoniũ perhibuisse cõuincant,si quidẽ in cã pecuniaria, à diuino ministerio dũtaxat per tres annos separati monasterijs pro tormentis tradant. Sed si in criminali,clericatus honore nudati,legitimis pęnis afficiẽdi sunt. ¶Cęteri vero clerici cõi iure ab officio ecclesiastico depulsi,sine delectu cãę verberib⁹ coerceant.

¶ Imperator Valentianus & Theodosius AA. Tatiano.P.P. LEX IX.

Nulla, †nisi emensis q̃nquaginta, vel sexagita annis secundũm præceptum apostoli, ad diaconissarũ consortium transferatur.

IN AVTH. de san. episco. §. presbyterum.coll.ix.constit.fin.

Clerici in maioribus ordinibus cõstituti debẽt esse ætatis hic scriptæ.h.d.cum authent.seq.hodie seruatur cle.si.de ætate,& qualit.Salicet.

Presbyterũ minorẽ xxxv. anis fieri nõ pmittim⁹,sed neq; diaconũ, vel subdiaconũ minorẽ xxv.an.neq; lectorẽ minorẽ xviij. Itẽ Epm minorẽ annis xxxv. ordinari phibemus.

m ¶Metuant.] de tormentis.
n ¶ Suppresserint.} id est occultauerint.
o ¶Honoris.] ab eo,cui plura cõmittunt,plura exigunt: vt hic,& ff.đ pœnis.l.quędam.& in aut.vt desun.seu fu.§.j.coll.v.Sed ar.contra. ff.đ incẽ.rui.nau.pedius.& j.vt nemo priua.l.nequis.& ff.de pęnis.l.capitalium.§.fi.& s.de sum.trin.nemo. §. fi. Itẽ not. committere falsum, qui tacet verũ.vt ar.j.si ptra ius,vel vti.pub.l.ij.& ff.ad l.cor. de fal.l.j.§.j.

Presbyteri seu diaconi.}} CASVS. Hæc aut.dicit, q si presbyteri, vel diaconi,in causa pecuniaria falsum testimonium deposuerint,a ministerio sacerdotali repelluntur,& in monasterium per tres annos detrudunt. Si autem in causa criminali,nudati honore clericatus legitimis pœnis subijciantur. Cæteri verò clerici sunt puniendi legitimis pœnis,sine distinctione personarum. ¶No.primò ex hoc tex. q̃ propter crimen falsi clericus debet priuari beneficio suo.ex quo enim tollitur officium,tollitur & beneficiũ ẽm doc. ¶ No.scdò de pęnis degradationis.sed an erit realis,vel verbalis? Rñd.vt per Bald.hic.
p ¶ Presbyteri vel diaconi.} Dixerunt falsum,quod sit etiam tacendo verum: vt in l.presbyteri. s.

IN AVTH. de san.episc.§. diaconissam verò.col.ix.consti. fin.

Diaconissam † ĩ sctã ecclesia, ñ ordinari pcipim⁹, q̃ minor sit an.quadraginta, aut si ad scđas puenerit nup.

Irruens in ecclesiã, & ministros, debet capitaliter puniri,et per inquisitionem, et ubicunque sit, debet capi. & si sit in arce, uel loco,ex quo nõ poßit faciliter extrahi, debent ad hoc milites conuocari, & indici bellũ.h.d.Bal. Vel sic: Iniuriam sacerdotibus,uel ministris illatã intra ecclesiã, tpe cultus diuini,anteà,uel posteà, debet Præses uindicare,capitali pęna in cõuictũ,siue confeßũ inferenda. Et quilibet ad accusandum,uel denuntiandũ admittitur. Et ubi Præsidis potestas non sufficit,auxilium militare debet implorare.h.d.Sali.

¶Imperat.Arcadius &Honor. AA.Theodoro.P.P. LEX X.

Si quis †ĩ hoc †genus sacrilegij pruperit, vt in ecclesias catholicas irruens, sacerdotib.& miĩstris,vel ipĩ cultui, locoq; aliq d importet iniurię: quod gerit, à prouincię Rectoribus animaduertatur: atq; ita puinciæ moderator sacerdotũ, & catholicæ ecclesię ministrorũ, loci quoque ipsius,& diuini cultus iniuriam capitali in conuictos, siue cõfessos reos sñia nouerit vĩdicãdã:nec expectet, vt Eps iniuriæ ppriæ vltionẽ deposcat,cui sanctitas ignoscẽdi gloriã dereliq t. ¶Sitq; cũctis laudabile factas atroces sacerdotib.aut ministris ĩiurias, veluti crimẽ publicũ psequi,ac de talib.reis vltionẽ mereri. ¶Quòd si multitudo violenta & ciuilis apparitoris executione, & adminiculo ordinũ, possessorũ ve nõ potuerit flagitari, se armis,aut locorũ difficultate tueatur,psides puinciarũ,etiam militari auxilio p publicas literas appetito competẽtẽ vindictã tali excessui imponere non morent.

q ¶ Ministerio.} id est,officio, & beneficio.
r ¶ Legitimis.} laicorũ: quę sunt.ff.ad legem cor. de fal.l.j.in fin.
s ¶ Cæteri.} A presbytero vel diacono.
t ¶ Sine delectu.} Sine distinctione illa, vtrum fuerit pecuniaria causa, an criminalis:vt s. eod.l. licet. hic aliter,& mitius puniatur in pecuniaria, quàm criminali.
v ¶ Verberibus.} id est, tormentis.
x Nulla.} Transferatur. vt in aut. q ũ modo opor.epis.§.quãta. col j.sed Paul. ad Timotheũ dixit d.xl.itẽ aut. hic posita diaconissã &c. corrigit hanc legẽ,& dicit de xl.sicq; minus tempus putauit sufficere Imperator, quã Apostolus, vel Imperator antiquus.
y Presbyterum.} Diaconum.s.vel subdiaconum:vt in cor.auth.vnde hæc sumit, đ san.epis. §.presbyterum. coll.ix.
z Si quis.} In hoc tres specialiter notãtur hac lege. Prima, q crimen iniuriarum est publicum crimen. Secunda, q ex eo infligitur pœna capitalis. Tertia, q quis sine accusatore punitur. Vel dic, quòd ĩ nullum sit hic speciale: quia non loquitur de crimine iniuriarum,sed đ crimine sacrilegij quod est publicum, & pœna capitalis imponitur: vt ff. ad l. Iul. pecu l.sacrilegi.
a ¶ Hoc genus.} nam hoc est vnũ inter cætera.
b ¶Proruperit.] id est, inciderit.
c ¶Ipsi cultui.] quando dicitur officium.
d ¶Locoque.} quando non dicitur.
e ¶ Quod geritur.} id est,quòd ĩ factum est.
f ¶Animaduertatur.} id est, puniatur.
g ¶Cultus.} ac si dicat cuilibet ibi existenti.
h ¶Conuictos.} id est, comprobatos per testes.
i ¶Nouerit.} sic ergo post confessionem datur sentẽtia:vt diximus.ff. ad l.aquil.pridem.ij.§.notandum. & dic sponte confessum:vt ij.q.j.c. nos in quenquã.alias cõtra: vt ff.de quæst l.j.§.diuus seuerus.& §.si q s vltrò.
K ¶Nec expectet.} scilicet,prçses,vel moderator.
l ¶Sanctitas.} alias sanctas.
m ¶Laudabile.} sine accusatore punitur ergo: vt dixi j. de testibus.l. nullum.
n ¶Reis.} id est,delinquentibus.
o ¶Quod.} pro &.
p ¶Multitudo.} scilicet, delinquentium.
q ¶Apparitoris.} id est,nuncij communis.
r ¶Ordinum.} id est,militum iustitiæ illius castri,vel loci.
s ¶Flagitari.} id est iudici præsentari.
t ¶Quod.} id est,quia.
v ¶Appetito.} sic & j.de ijs qui latro.l.ij.ante mediam.

† Concor. 77.dist. nemo in fi.

c.5.Epi.j.

† Ex li.16. titu.2.l.31. C.Th.

† Hæc lex alle.18.q.4. si q s suadẽte.circa medium.

† Concor. c. cũ sit generale. i fi. cũ gl.super verbo, malefactores.i me.extra đ fo.comp.

†Concor. c.sedes apostolica. in prin. cũ gl. j. extra de rescr.

† Liberum. C.Th.

Apparitio n.s.C.Th.

†Præ enta ri.C.Th.

¶Adde gl. pulchrã. in c. nos quenquã. ij.q.j.

Sed

Universidad de Deusto Biblioteca

SEd nouo.] CASVS. Lex superior dicebat, si quis turbauit diuina ministeria, siue alias iniuriam intulit, cõuictus capite puniebatur. hæc authen. hoc corrigit, & dicit qđ nouo iure pro tali pęna verberaẽ, & in exiliũ mittiẽ. sed si aliquis turbauit aut prohibuit sacra ministeria celebrari, capite puniatur. Eadem distinctio est in litanijs. nã si q̃s facit iniuriã eunti ad litanias, verberaẽ, & traditur in exilium. Si autẽ eas concussit, capite punitur. Itẽ laicis est prohibitum facere litanias sine clericis quia litanię non debent fieri, sine orationibus, & cruce. Viuia.

a ¶ Aut.] pro &: ut patet ex eo, quod dicit de litanijs. sic & ff. de verb. sig. l. sæpe.

b ¶ Mittitur.] quando officium nõ celebratur.

c ¶ Ministeria.] tẽpore quo celebraẽ ministeriũ.

d ¶ Pro iniuria.] illata clericis: ita tñ, vt non turbetur officium litanię vt patet ex eo, quod dicit đ litanijs. sic ff. de verb. sig. l. sæpe.

e ¶ Verberatus.] hic qñ sunt factæ. aliàs punitur aliter vt sequitur.

f ¶ Eas.] Ita, q̃đ sacra non fuerint facta sic.

g ¶ Clericis.] ita tamẽ, vt non turbeẽ officium.

IN ecclesijs.] lex ista plana est.

h ¶ Vicis.] nõ accipias hic vicũ, nisi de adscriptitijs tñ alterius possessionis, nã ex eadẽ possessione clerici ordinantur volente demũ dño: p̃stõne noua, & p̃ter volũtatẽ.

i ¶ Vel vico.] si idonei sint ibi aliàs secus: quia đ alijs terris: vt argu. ff. de mu. & ho. l. vt gradatim. §. & si lege. & qđ cuiusq; vni. l. j. §. pen. Irn. tamen dicit hanc legẽ loqui in adscriptitijs tantum. & ꝑ eo. j. eo. l. quisquis. j. vñ & inuito dño: vt in auth. e. §. adscriptitios. Sed & in alijs loqui potest, qui rõne possessionum ad aliqua tenenẽ p̃standa: ut & ar. j. de offi. prętor. l. tres.

K ¶ Vt proprię.] id est, tributi quod tenebantur prestare.

l ¶ Capitationis.] idest, pensitationis, vel tributi animalium.

m ¶ Sarcinam.] quantum ad corpus.

n ¶ Recognoscant.] quantum ad patrimoniũ scilicet in eo vico.

o ¶ Iudicio.] consentiẽte patrono: vt i auth. e. si q̃s oratorij domũ, vel ibi ad collationẽ vacantium, hic ad certũ numerũ clericorũ. & facit s. ti. j. l. non plures. & in decret. lxj. dist. c. nullus.

† Concor. lxxxj. dist. hortamur. & de cle. pete. ca. te nobis.

† Concor. c. quãto. de cẽsi. & c. in nouo. xxj. dist. & glo. in c. pe. sup verbo, diminu. de cõsti. & ea. ex parte in fi. extra de p̃ceß. p̃ben.

† Ex libr. xvj. ti. ij. l. xxxiiij.

IN AVTH. de san. episco. §. si q̃s cum sacra. col. ix. constit. fin.

SEd nouo iure pro tali iniuria verberaẽ, aut[a] in exiliũ mittitur.[b] ¶ Sed si sacra ministeria[c] turbauerit, vel celebrari ꝓhibuerit, capite puniaẽ. ¶ Idem est, & in litanijs. nam ꝓ iniuria[d] verberatus[e] exilio tradaẽ. si eas[f] cõcusserit, capite plectaẽ. ¶ Laicis facere litanias interdicimus sine clericis:[g] quæ sine orationibus, & cruce fieri non debent.

¶ *Ad ecclesiã sunt promouẽdi illi, q̃ sunt de illa ciuitate, uel oppido. h. d. Bald. Et numerus iudicio Epi debet taxari. Salicet.*

¶ Iidem AA. Eutychiano. P.P. L. XI.

IN ecclesijs,† q̃ in possessióib. (vt fieri assolet) diuersorũ, vicis[h] ẽt, vel q̃buslibet locis sũt cõstitutæ, clerici nõ ex alia possessiõe, vel vico,[i] sed ex eo, vbi ecclesiã esse cõstiterit, ordinenẽ: vt ꝓprię[k] capitationis[l] on⁹, ac sarcinã[m] recognoscãt,[n] ita, vt ꝓ magnitudine, vel celebritate vniuscuiusq; vici, ecclesijs cert⁹ iudicio[o] Epi clericorũ numer⁹ ordinetur. †

¶ *Prohibitus clericari dẽt reuocari ad pristinũ statum p manus iniectionẽ: & nõ prodest ei cedere bonis. Salicetus.*

¶ Iidem AA. Eutichiano. P.P. L. XII.

SI q̃s curialis[p] clericus fuerit ordinatus, nec statim, cõuẽtione[q] p̃missa, pristinæ conditioni reddaẽ,[r] is vigore, & solertia[s] iudicantium[t] ad pristinam sortẽ, veluti[v] manu[x] iniecta,[y] mox reuoceẽ:[z] clericis enim vlterius legem[a] ꝓdesse non patimur, q̃cessione p̃rimonij subsecuta, decuriones clericos esse non vetabat.

¶ *Violãs priuilegia ecclesiæ puniẽ in 5. li. auri. et loq̃ hæc l. ĩ priuilegijs, q̃ concedũtur singularib. ecclesijs. h. d. Bal. & Sal. & est canoniz. 25. q. ij. uer. ecclesiæ. Pa. de Ca.*

¶ Iidem AA. Fidiano vicario. L. XIII.

SI venerabilis † ecclesię priuilegia cuiusquam fuerint, vel temeritate violata, vel dissimulatiõe neglecta, cõmissum[b] hoc q̃nque librarum auri condemnatione[c] plectetur.

SI quis curialis.] CASVS. Hæc lex prohibet ne aliquis curialis adstrictus curiæ suæ, sine consensu sui superioris possit clericari: & si fuerit factus clericus, nisi incontinenti facta sibi denũtiatione redeat ad curiam, iudex sua auctoritate debet eum reddere primæ conditioni cessante l. quæ dicebat, quòd curialis potest inuito suo superiore clericari, relictis omnibus bonis suis curiæ. Viuianus.

p ¶ Si quis curialis.] id est, obnoxius rationibus curię.

q ¶ Conuentione.] idest, citatione.

r ¶ Reddatur.] à prælato.

s ¶ Et solertia.] id est, solicitudine.

t ¶ Iudicantium.] fortè ab iis, quibus seruiebat, si p̃sidis desit copia: vt j. de decur. l. generali. lib. x.

v ¶ Veluti.] exemplificatiuum est.

x ¶ Manu.] militari, idest societate. & tunc dic.

y ¶ Iniecta.] i. imissa. vẽ ꝓpriè dic, q̃ man⁹ iniciaẽ in eũ capiẽdo ipsũ.

z ¶ Reuoceẽ.] sed an clericus esse desinat? Rñ. non, sed priuilegijs clericorũ non vtetur, quia nec decurio, qui quæstioni mancipaẽ. id est, daẽ decurio esse definit: vt j. ad l. cor. de fal. l. si quis. Sed arg. cõtra. in auth. q̃uo opor. episc. §. neque autem. col. j. & facit ad hanc legem, de agric. & cens. l. fin. li. xj. & in auth. vt iud. sine quo. suff. §. necessitatẽ. col. ij. & in decre. di. lj. c. ij. & iij. & 34. di. cap. pręcipimus. & j. e. l. quisq̃s. ij. & posset hic legi authẽ. sed neq;. quę est s. e. l. officiales.

a ¶ Legem.] quã nõ habem⁹: q̃ dicebat hoc, qđ sequiẽ. erat eñi lex, quæ patiebatur fieri decuriones clericos, si vellẽt cedere bonis, & dare curię.

b SI ecclesiæ.] Cõmissum, id est, peccatũ, siue delictum.

c ¶ Cõdẽnatione.] Sed ɔtrã. s. ti. j. placet. sed hic imponitur pœna ciuiliter, ibi criminaliter. Vel ibi đ priuilegijs circa tributa, đ q̃b. dicit ibi: hic de alijs. Vel hic de priuilegijs specialiter alicui quo ad pecuniã indultis. ibi de generalib. Vel ibi vindicta, hic multa. Item contra. s. tit. j. l. iubemus nulli. §. sanè. Sol. ibi vindicta, hic multa. Vel ibi q̃n circa alienationem violantur priuilegia. Item contra. j. de leg. & cõsti. l. 2. sed ibi soluas. Vel intelligas legem istam loqui de eo, q̃ volebat priuilegiũ ecclesię impugnare. priuilegia tamen intellige non inclusa in corpore iuris. Itẽ est hic auth. noua. Itẽ quęcunq; &c. nã violauerat priuilegia ecclesię cõcessa &c.

¶ *Hæc auth. uenit augmentatiuè ad l. Codicis. nam auget pœnam uiolatoribus priuilegiorum ecclesiæ. Sal.*

¶ Noua cõstitutio Friderici de statut. & consuetu. cõtra li. eccle. §. item quęcunque. collat. x.

ITẽ quæcunq; cõmunitas, vel ꝑsona per annum in excommunicatione propter libertatẽ ecclesiæ fractam, & violatã perseuerauerit, ipso iure imperiali banno subiaceat, à quo nullatenus extrahaẽ, nisi priùs ab ecclesia beneficio absolutionis obtento.

¶ *Repulsus ab Episcopatu propter delictum commissum in Rempublicam non est reuocandus ad Episcopatum. Salicetus.*

¶ Iidem AA. Hadriano. P.P. L. XIIII.

QVicũq; residẽtib.[d] sacerdotib.[e] fuerit Epali loco, & nomine detrusus,[f] si[g] aliqd cõtra custodiã, uel q̃etẽ publicã moliri fuerit dep̃hensus, rursusq;[h] petere sacerdotiũ,[i] à quo vi[k] expulsus: ꝓcul ab ea vrbe, quã cõturbauerit,† cẽtũ milib.[l] vitã agat: nec nr̃a adeat secreta, nec ĩpetrare rescripta speret, sed ẽt ĩpetratis[m] careat, defẽsorib.[n] ẽt eorũ,[o] nr̃am† indignationẽ[p] subituris.

IN AVTH. de san. episco. §. si quis autem episcopus. collat. ix. constit. fin.

SI q̃s Epus sacerdotio pulsus, p̃sumpserit ingredi ciuitatẽ, ex qua pulsus est, relinquẽs locũ, in quo degere iussus est; iubem⁹ hũc monasterio ĩ alia regiõe cõstituto tradi: vt q̃ ĩ sacerdotio deliq̃t, ĩ monasterio degẽs † corrigat.

¶ *Verbũ nõ respiciẽs finalẽ causam, non inducit argumentũ à cõtrario sensu. h. d. But. uerũ est qđ dicit hic gl. sed nõ tex. nisi iunctus cũ gl. Bal. Vel sic, conuenticulum illicitũ est prohibitum: et domus, in qua celebratur, est publicanda. Sal.*

¶ Iidem AA. Studio. Præfe. vrbi. L. XV.

COnuẽticula illicita[q] ẽt extra ecclesiã[r] ĩ priuatis ędibus celebrari ꝓhibem⁹: ꝓscriptionis[s] domus periculo imminẽte, si dñs eius ĩ ea clericos[t] noua, ac tumultuosa[u] conuenticula extra

d QVicunque residentibus.] in concilio.

e ¶ Sacerdotibus.] id est, episcopis.

f ¶ Detrusus.] i. inclusus. ꝑ electionem. & qđ dicit j. expulsus. scilicet ipso iure per talia commissa. Vel verius dic detrusus, id est, depositus & propriè poniẽ, & probatur hæc expositio in authen. e. § si quis autem episcopus. quam authenticã habent hic quidam.

g ¶ Si.] pro quia.

h ¶ Rursus.] i. iterum.

i ¶ Sacerdotium.] i. episcopatum petere velit.

k ¶ Videtur.] & ẽt &c.

l ¶ Milibus.] id est miliaribus.

m ¶ Impetratis.] rescriptis. Accursius.

n ¶ Defensoribus.] Qui vellent eos defendere.

o ¶ Eorum.] expulsorum.

p ¶ Indignationem.] s. nostram.

q COnuenticula illicita.] vt aliquorum hæreticorum.

r ¶ Extra ecclesiam.] i. ex ecclesiasticã religionẽ, & sic expone in fi. huius l. alij habent ibi etiam. & sic est plana lex. Vel dic tertiò, q̃ licet extra ecclesiam prohibeat, non ideo in ecclesia permittit. nõ enim semper valet argumentum à cõtrario sensu: vt j. de iur. om. iud. l. nemo.

s ¶ Proscriptionis.] i. publicationis. sic & j. đ fal. mon. l. j. §. domus.

t ¶ Clericos.] scilicet hæreticos.

v ¶ Tumultuosam.] Sic & j. de ijs qui ad eccle. confug. l. denunciamus. & j. de hære. l. iij. & j. de prag. san. & em. l. j.

Quisquis

a QVisquis.] Hæc lex plana est. ¶ Et no. q̃ ad hoc principaliter allegatur s̃m Pau. q̃ ille, qui tenetur aliquid facere personaliter põt illud facere per substitutum. & hoc est verum, quando ipse est impeditus. & ita erat hic propter clericatũ: quia amodo non habebat vacare operi rurali, sed diuino officio, aliàs secus: q̃ dic, vt per Cy. hic.

b ¶ Fuerit.] id est, esse voluerit.

c ¶ Annotatus.] i. glebę seru⁹ effect⁹, vt de ea cẽsum solueret annuũ, & dic annotat⁹. i. allegatus.

d ¶ Fuerit.] i. eẽ voluerit.

e ¶ Sub hac lege.] i. dño permittente: sed hodie etiam inuito: vt in authẽ. adscriptitios. quæ est j. eadem l. iubemus.

f ¶ Capitationis.] id est, tributi.

g ¶ Compellatur.] scilicet talis clericus: vt s. eo. in ecclesijs.

h ¶ Obsequijs.] scilicet colendi fundum.

i ¶ Subrogato.] id est, hmõi locato. Ar. q̃ vasallus posset seruire feudo ꝑ substitutũ. Itẽ ar. q̃ hęres adauocati nõ iurisperit⁹ posit seruire ꝑ aliũ, & retinere feudũ: vt j. e. l. ad similitudinẽ. & l. iubemus. Sed ar. ɔ̃. ff. pro socio. de illo. & j. đ ꝓcu. l. fi. & est hic ar. ꝓ nobis ad quęstionẽ q̃ not. j. de vsufru. l. antiq̃tas. in gl. illa, ar. q̃ liber homo. &c.

k ¶ Immunitate.] quæ fit cum dñi voluntate.

l ¶ Indulta.] s. huic clerico. Accursius.

m ¶ Capitationis.] s. extraordinariæ. sed ordinariam pręstat: vt s. e. de his. Vel hic, qđ dicit de prædijs ecclesię. Accu.

n ¶ Venerandis.] s. alijs clericis occasione venerandarũ ecclesiarũ.

PLacet.] Lex ista bona est, & fuit prodita ad honestatẽ clericorum cobseruandã. Et diuidiẽ in tres partes. secunda ibi præterea, tertia ibi, sub ea. Viuia. ¶ Et no. ex hac l. q̃ clerici nõ p̃nt esse aduocati, nec procuratores in causis secularibus. & ẽ glo. in l. j. §. sexum. ff. de de postul. Bal.

o ¶ Placet nostrę clementiæ.] id est, nobis, q̃ sumus clementes. sic habes. s. de sum. tri. l. j.

p ¶ Publicis.] id est, cũ publicis muneribus.

q ¶ Actionibus.] publicę iõ dicuntur, quia iure publico, id est, ciuili inductæ sunt: vt & ff. de ori. iur. l. 2. deinde ex his. aliàs dic actionibus, id est, muneribus, vt sit iudex. Accursius.

r ¶ Vel.] s. actib. siue officijs pertinẽtibus ad singulos đ populo: vt j. e. l. repetita. similis expositio est ĩ auth. hoc ius porrectũ. ĩ pri. s. ti. ꝓx. Ac.

s ¶ Annexi.] ergo in curia episcopi, quia eius curiæ corpori sunt annexi, habere possunt aliquid commune. Accursius.

t ¶ Habeant.] Sed quam pœnam habebũt, si immisceant se de facto? Rñ. extra ordinem arbitrio iudicis puniuntur: vt ff. de pœnis. l. sanctio. Vel dic, quòd illam pœnam patientur, quæ est j. eo. repetita. in fin. l.

v ¶ Parabolani.] id est, medici. sic dicti, quia multas habent parabolas: q̃ ij & circuitores vocantur: vt ff. de excu. tut. l. si duas. §. j.

x ¶ Spectaculum.] id est, ludum.

y ¶ Syndico.] i. defensore ipsius corporis medicorũ, q̃ sexẽti erant: vt j. e. ꝓxi. & eorũ nomina scripta erãt in breui in quaterno quodã, vt hic subiicit. Et no. q̃ aliqua põt facere q̃s ꝑ se, vel pro suo corpore q̃ pro alio nõ põt: vt j. de ꝓcu. l. q̃ stipẽdia & ff. de pcur. l. q̃ filiusfa. §. milites.

z ¶ Sub ea definitione.] Hoc est iubeo prædicta sub certa pœna definita siue statuta contra eum, qui venit contra.

a ¶ Breuibus.] id est, scriptis vel quaternis &c.

b ¶ Cõpetenti.] s. qđ videtur iudici. ff. de pœnis. l. sanctio legum.

Vide hic Cy. & Bar. l. ꝓtinuus. ff. ab eo. ff. e ver. obl. vbi tractat Bar. q̃n vasallus an possit per alium seruire. Monaxio Concor. cum prin. cip. huius ex ne cle. vel mo. c. j. & cap. sed nec.

In cõi.

Causa.

† Ne.

Parabolani qui dicũtur.

Facere ꝑ se q̃s potest aliqua, quæ non ꝑ alio.

ecclesiam celebrantes susceperit.

¶ *Rusticus adscriptitius alicuius dñi promotus ad clericatũ, põt deseruire ĩ ruralibus obseqs ꝑ subistitutũ, ꝑ cuius seruitiũ repsentaẽ eadẽ utilitas, et effectus. Bald.*

¶ Imperator, Honorius, & Theod. AA. Authemio. P.P. LEX. XVI.

QVisq̃s[a] cẽsib. fuerit[b] adnotat⁹,[c] inuito agri dño temperet ab oĩ clericatu, adeò ut ẽt si ĩ eo vico, ĩ quo noscitur mãsitare clericat⁹ fuerit,[d] sub[e] hac lege, religiosũ assumat sacerdotiũ, ut & capitatiõis[f] sarcinã per ipsum dñm agnoscere cõpellaẽ:[g] & in ruralib obsequijs,[h] quo maluerit subrogato[i] vtaẽ, ea. s. immunitate[k] indulta,[l] quę certę capitationis[m] uenerandis[n] ecclesijs relaxatur: nullo contra hanc legẽ unquam ualituro rescripto.

¶ *Clerici nõ p̃nt esse aduocati, uel procuratores, in causis secularib. nisi in causis ꝓprijs, aut ꝑ collegio suo. hoc dicit. Bal.*

¶ Iidem AA. Maximo. † P.P. L. XVII.

PLacet[o] nr̃ę † clemẽtię, vt nihil cõe cleri cũ publicis[p] actionib.[q] uel[r] ad curiã ꝑtinẽtib. cuius corpori nõ sunt annexi,[s] habeãt.[t] ¶ Pretereà iis, q̃ parabolani[u] vocanẽ, neq; ad qđlibet publicũ spectaculũ,[x] neq; ad curię locũ neq; ad iudiciũ eccedẽdi licẽtiã permittimus: nisi fortè singuli ob causas proprias, & necessitates iudicẽ adierint, aliquem pulsantes lite, vel ab alio ipsi pulsati. vel in cões † totius corporis causas † syndico[y] ordinato: sub ea[z] definitione, vt si q̃s eorũ hæc violauerit, & breuibus[a] parabolanis eximatur, & cõpetenti[b] supplicio subiugetur, nec † vnquã ad eãdem solicitudinẽ reuertatur.

IN AVTH. de san. epis. §. interdicimus. ij. colla. ix. constit. fin.

¶ *Clerici ꝑ se, uel per aliũ non p̃nt ludere ad ludũ subiectũ fortunæ: quinimò nec inspicere, sub pœna hic subiecta. h. d. Salice.*

INterdicimus.] Hęc auth. prorogat. l. C. nam interdicit sanctissimis episcopis, & presbyteris, & dianconis, & subdiaconis, & cantoribus, & cæteris clericis, ne ludant ad tabulas, vel ne cum alijs ludentib. participes sint, vel ludentes inspiciant. Item interdicit eis, quòd nõ accedãt ad spectacula aliqua. & si ali qui ex p̃dictis contrà fecerint, in monasteriũ detrudantur, per triennium sacro ministerio eis interdicto. Sed si medio tp̃e se ostenderint pœnitentes, reuocantur per suum episcopum. Viuia.

c ¶ Sanctissimis episcopis.] quales omnes esse debent.

d ¶ Collegijs.] i. in conuersis. Vel collegium gẽnus est conuersorum.

e ¶ Schematis.] id est, ordine, vel figura.

f ¶ Ad tabulas.] Etiam gratis, argumento eius, quod dicit de spectaculo quod fit gratis. Sed quid si ad scacchos? Rñ. fortè secus quia in ingenio naturali consistit: nec committiẽ virib. fortunę. & est hęc auth. de san. epis. §. interdicimus. ij. colla. ix. vbi est similis glos.

g ¶ Redigi.] Sed quis hoc faciet? Respond. episcopus, si clericus sibi subditus sit delinquens: vt in auth. de san. episc. §. inter dicimus. ij. in fin. §. vel si episcopus deliquerit, tũc archiepiscopus: ut in authẽ. vt nul. fa. ora. do. §. fi. collat. v. Sed quid si episcopus, vel archiepiscopus non vult imponere istam pœnam? Respon. à Deo pœnam expectẽt vt in authentica de sanctis. episcop. in fin. §. prædicti.

z ¶ Minuere.] scilicet triennium.

PArabolani.] Hęc lex plana ẽ & hẽt locũ solũ in Alexãdrina ciuitate. Viuianus. ¶ Not. ex hac lege specialiter, q̃ đ collegium medicorum, dẽt ordinari per episcopum loci. & hæc lex posita fuit in hoc titulo propter officium pietatis qđ exercent in curandis infirmis, secundum Paulum de Castro.

† Parabolanos.

z Vide Abb. in cã. clerici. ver bo, & ex his. ver. circa primũ dico vbi ẽt tractat an possit repeti. ludo p̃di ta ex đ vi. & ho. cl. vbi tenet idẽ q̃ ista gl. Inn. ĩ c. lator. de ho. & Arc. 35. dist. ep̃s in prin.

† Concor. gl. sup ver. impedimẽto. in c. scitatus. extra de rescrip.

† P.P.

† Ex libr. 16. titu. 2. l. xliiij. C. T.

INterdicimus sc̃tissimis Epis,[c] & pbr̃is diaconis, & subdiacõis. & lectorib. & oĩb. alijs cuiuslibet ordinis venerabilis collegij,[d] aut schematis[e] cõstitutis, ad tabulas[f] ludere, aut alijs ludẽtib. participes eẽ, aut inspectores fieri, aut ad qđlibet spectaculũ, spectãdi grã venire. Si q̃s aũt ex his in hoc deliquerit, iubemus hũc trib. annis à uenerabili ministerio prohiberi, & in monasteriũ redigi,[g] sed in medio tẽpore, si se pœnitentẽ ostenderit, liceat sacerdoti, sub quo cõstitutus est, tp̃s minuere,[h] & hũc priori rursus, uel proprio ministerio reddere.

¶ *Hęc lex est localis: & breuiter dicit, q̃ sexcẽti medici in Alexandrina ciuitate debẽt iudicio Antistitis statui. h. d. Sal.*

¶ Iidem AA. Maximo. P.P. L. XVIII.

PArabolani,[i] † q̃ ad curãda debiliũ ęgra corpa deputanẽ, sexcẽtos cõstitui p̃cipimus: ita, ut ꝑ arbitriũ[k] uiri Reuerẽdissimi Antistitis Alexãdrinę vrbis, đ iis, q̃ ãnte fuerãt,[l] & q̃ ꝑ cõsuetudine curãdi gerũt experiẽtiã,† sexcẽti parabolani, ad hmõi solicitudinẽ eligãẽ: exceptis, videlicet honoratis,[m] & curialib. ¶ Si q̃s aũt ex his[n] naturali sorte fuerit asũptus, aliter ĩ eius locũ ꝓ uolũtate eiusdẽ sacerdotis[o] (exceptis[p] honoratis, & curialib.) subrogeẽ: ita, vt hi sexcẽti viri reuerẽdissimi sacerdotis præceptis, ac dispositiõib. obsecũdẽt & sub eius cura cõsistãt, reliq̃s,[q] q̃ dudũ latę legis[r] forma[s] cõplectiẽ, sup hiis parabolanis, uel đ spectaculis, vel đ iudicijs, cęterisq; (sicut iã statutum est) custodiendis.

¶ *Cũ clericis nõ debẽt habitare mulieres, eorũ castitatẽ infamantes. h. d. Salicetus.*

¶ Iidem AA. Palladio. P.V. † L. XIX.

EVm,[t] q̃ † ꝓbabilẽ seculo disciplinã agiẽ,[u] đcolorari,[x] cõsortio sororię[y] appellatiõis non decet, q̃cũq; igiẽ cuiuscũq; gradus

i ¶ Parabolani.] id est, medici. & regitur à verbo præcipimas, quod est. infrà sic indeclinabile.

k ¶ Arbitrium.] id est voluntatem.

l ¶ Fuerant.] scilicet ante electionem faciendã de tanto numero.

m ¶ Honoratis.] id est, officialibus qui eligi non possunt nec debent sicut ne subrogari, vt subiicit statim.

n ¶ Ex his.] scilicet medicis.

o ¶ Sacerdotis.] id est episcopi.

p ¶ Exceptis.] quia non debet quis eligi de illis.

q ¶ Reliquis.] scilicet præceptis

r ¶ Legis.] scilicet superioris.

s ¶ Forma.] vt s. l. proxi.

t EVm.] vt episcopum, vel clericum.

u ¶ Agit.] id est, agere debet castè viuendo.

x ¶ Decolorari.] id est diffamari.

y ¶ Sororiæ.] vt retineat aliquam, quam dicat sororem.

Sa-

a Cognoscant.] sic ff. de vsu & hab. l. non aliter.
b Filias.] quas habuerunt aut clericatum.
c Septa.] id est clausa.
d Fœdus.] i. vinculum, vel proximitas consanguinitatis.
e Relinqui.] id est bene poterit retinere secum.
f Coniugium.] scilicet maritorum.
g Cõuersatione.] Fuit enim talis conuersationis hęc vxore, quod voluit secũ castitatẽ. Vel sic suasit ei, vt esset sacerdos.
h Multo magis.] i. cũ prohibent clerici ne retineant aliquã extraneam inconcubinam, multò magis.
i Coniugia.] quæ de nouo facerẽt: ut statim subiicit: & sic nõ corrigitur. l. ij. s. eod.
K Peruenerint.] cantores, & lectores.
l Ascendant.] s. cantores, & lectores. tertias nullo modo contrahant vt in cor. auth. & hęc est de mona. §. si q's aũt. coll. j. & de nu. §. sed & si quis. & quo opor. epis. §. neque autem. coll. j.
m Episcopo.] hoc est in auth. quo opor. epi. §. neq; aũt. coll. j. & in authẽ. e. §. presbyteris. coll. 9.
n Nullã.] idẽ in monacho: ut in auth. quo opor. Epis. §. non egrediuntur. presbyteri uerò & inferiores pñt habere secum illas, quæ oẽm effugiunt suspicionem: ut in auth. eo. §. presbyteris. coll. ix.
Si quis presbyter.] Hęc l. plana est. No. primò hic sex personas præferri ecclesię in successione clerici intestati. s. persona liberorũ: persona agnatorum, & cognatorũ vir, & uxor, & curia, & dñs, & patronus. No. secundò, quod ecclesiæ præfertur fisco. Bal. & Pau.
o Loci.] i. gradus.
p Monachus.] secundum hæc tẽpora monachi habebant propria.
q Solitariæ uitæ.] i. solæ, ut sit in una cella.
r Censib.] adscripti. ut serui glebæ.
s Subiecti.] id est liberti facti clerici.
t Bona.] libertorum.
y Peculia.] adscriptitiorũ, quæ impropriè dicuntur peculia, cũ sint liberi sed quia à tpe harũ legũ nõ erant nisi castrensia, vel quasi: vt j. de inoffi. test. l. si. vnde pro pusillo patrimonio puniunt: vt ff. ad Trebel. l. cogi. in prin.
x Legibus.] olim alia quia quarta, & hodie tertia: vt instit. de suc. lib. §. sed nostra.
y Cui.] s. domino.
z Eorum.] scilicet clericorum.
a Constitutionis.] ut j. de hær. decur. l. 4. & ar. s. eod. l. officiales.
b Forma.] ita, & sine hærede decedant.
c Competentibus.] aduersus dominum, vel patrem.
d Reseruatis.] contra eorũ bona, vel patronũ, vel dñm, vel curiam.

† Fieri
† Simile habetur in c. cũ in iuuentute extra de præsump. & in c. j. cũ gl. ij. & c. à nobis. de coha. cler. & mule.
† Sui.
† P.F.P. & patri.
† Ex lib. v. tit. 3. l. j. C. Th.
† Si qui.

sacerdotio fulciunt, vel clericat⁹ honore cẽsent, extrãearũ sibi mulierũ interdicta cõsortia cognoscãt: hac tñ eis facultate concessa, vt matres, filias, atq; germanas, itra domorũ suarũ septa cõtineãt. in his enim nihil sęui criminis existimari fędus naturale pmittit. Illas ẽt non relinqui castitatis hortaẽ affectio, quæ añ sacerdotium maritorũ, legitimũ meruere cõiugiũ, neq; n. clericis incõpetẽter adiũctæ sunt, q̃ dignos sacerdotio viros sua cõuersatione fecerũt.

IN AVTH. de nupt. §. sed & si quis inter. collat. iiij. constitut. j.

Illud, qd non permittitur ad tps, multò minus permittit in ppetuũ: qa fortior rõ prohibitionis est in perpetuo, quã in tẽporali. h. d. Bal. Vel sic Ad noua cõiugia non pñt clerici aspirare. Solis enim cãtorib. & lectorib. pmittit. dũ tñ tertias non contrahant nuptias. h. d. cum gl. Salicetus.

Multò magis ergo cessãt eorũ cõiugia: soli n. cãtores, lectoresq; nuptias cõtrahere pmittunt, alijs aũt oĩb. penit⁹ iterdicim⁹. verũtñ, si & ipsi ad secũdas puenerint nuptias, nequaquam ad sacerdotij culmen ascendant.

IN AVTH. quo opor. epi. §. hæc aũt. ver. neq; aũt. coll. j. consti. fi.

Cum epo, uel monacho, nulla fœmina ẽt non suspecta põt habitare. h. d. cum gl. Sal.

Episcopo nullã mulierẽ secum habere permittitur: sed si habere probeẽ, ab Epatu deiiciatur, quo se fecit indignum.

Bona clericorũ & religiosorũ ab itestato decedẽtiũ, post liberos, et coniunctos, et uxorẽ ad ecclesiã deferunẽ: saluo sp iure curiæ: si erat curialis, et iure patronatus, si erat libertus: & iure dñi, si erat adscriptitius. Item hæres cuiuscunque administratoris rerum ecclesiarum tenetur reddere rationem. Bald.

Impp. Theod. & Valentinianus AA. ad Taurum. P.P. LEX XX.

Si quis presbyter, aut diaconus, aut diaconissa, seu subdiacon⁹ vel cuiuslibet alteri⁹ loci, clericus, aut monachus, aut mulier, quæ solitariæ uitę dedita est, nullo cõdito testõ decesserit, nec ei parẽtes utriusq; sexus, uel liberi, uel qui agnationis, cognationisve iure iũgunẽ, uel nec uxor extiterit; bõa, quæ ad eũ, uel ad eã ptinuerũt, sacrosanctæ ecclesiæ, uel monasterio, cui fortè fuerat dstinatus, aut dstinata, oĩfariã socientẽ: exceptis iis facultatib. quas fortè cẽsib. adscripti, vel iuri patronat⁹ subiecti vel curiali cõditioi obnoxij clerici, vel monachi, cuiuscũq; sint sexus, reliquũt. Neq; n. iustũ ẽ, bona, seu peculia, quæ aut patrono legib. dbẽt, aut dño possessiõis, cui q's eorũ fuerat adscript⁹, aut ad curias ptenore dudũ latè constitutiõis, sub certa forma pertinere noscuntur, ab ecclesijs, aut monasterijs detineri: actionibus videlicet competentibus sacrosanctis ecclesijs, vel monasterijs reseruatis, si quis fortè prædictis conditionib. obnoxius, aut ex gestis negotijs, aut ex quibuslibet alijs ecclesiasticis actionibus, obligatus obierit.

IN AVTH. de monachis. §. illud quoq; col. j. consti. v.

Hæc auth. uenit ad l. C. correctiuè, in eo qd permittebat monachis habere propriũ, & in eis solũ corrigit. sed auth. ingressi. s. tit. 1. generalius locuta est in quolibet ingrediente monasteriũ. In presbyteris aũt hæc authentica nihil innouat. Salicetus.

Nũc aũt, cũ monachus fact⁹ est, hoc ipso suas res oẽs obtulisse mõasterio vĩ, si prius testatus nõ sit: & exinde, iudicio eius cessante, lege disponiẽ, vt si liberos hẽat, in quos aut nihil, aut minus lẽĩma portiõe quoquo donãdi titulo cõtulerit, eaten⁹ sub stãtię monasterio destinatę detrahaẽ, ne quid contingat circa liberos iniquum, saluo tñ iure vxoris, & aliorum creditorum.

Dignitas superueniẽs facit, quod quis põt seruire per substitutum. h. d. Bal. Vel sic: curialis lẽĩmæ clericus, uel Eps factus seu illustrẽ dignitatem adeptus põt curię per substitutum seruire. hoc dicit. Sal.

Iidem AA. Thomæ. P.P. LEX XXI.

Ad similitudinẽ tã Eporũ orthodoxę fidei, quã presbyterorũ, & diaconorũ, ijq; honorario titulo illustrẽ dignitatẽ cõsequuti sũt, p substitutos piculo suarũ facultatum curię muneribus satisfacere non utẽtur.

Trahẽs in criminali cã Epm ad iudicẽ p calũniã, puniẽ pœna xxx. pondo auri. Item oĩa priuilegia clericorũ sunt firma. Itẽ clerici peregrini, nõ habenẽ p clericis, nisi habeãt literas testimoniales suorũ diœcesanorũ h. d. Bal. Vel sic. Accusãs Epm calũniosè de aliquo crimine ultra pęnã calũnię patiẽ pœnã pecuniariã, p temeraria uocatiõe de qua hic. hoc prĩo. Et priuilegia concessa ecclesiis, quantum ad hoc, ut confugientes ad eas sint securi, firma permanent. hoc secundo. Et clerici peregrini, non habentur pro clericis, nisi habeãt literas testimoniales suorum episcoporum. h. d. Pau. de Cast.

e Prædictis.] censibus vel patrono.
f Obnoxius.] id est obligatus.
g Gestis.] ab eis scilicet negotijs ecclesiæ.
h Actionib.] i. obligat. ex q'b. pueniũt actiones. vel i. actibus.
Nunc aũt.] Ista auth. plana ẽ. Et no. ex ea tacita obligatio bonorũ nõ intelligit facta de rebus, de quib. monachus ẽ añ igressum testat⁹, alias si intelligerẽt facta, tunc intelligeretur facta saluo testamẽto, vel dispositione præcedente: quod est notandũ secundum Bal.
i Cessante.] s. testamẽtario. diuisoriũ aũt nõ cessat: vt s. tit. j. auth. si quã est cõtra. vel secũdũ Io. si cessauerit. põt enim testari per illã: & hoc placet. vel hæc p illã corrigitur cũ hæc sit in auth. de monachis. §. illud quoque. illa de san. episc. §. si qua. col. ix. Vel dic hæc verba esse Irn. non legis.
k Eatenus.] i. vsque ad supplementũ quartæ.
l Detrahatur.] etiam in vita pris: vt j. e. l. Deo nobis. in fi. & in authẽ. vt nulli iu. §. si vero præter. Sed arg. ptra. j. de do. inter vir. & vx. l. res. §. fi. Vide gl. fi. & quæ ibi no. in auth. si qua mulier. s. ti. pxi.
Ad similitudinem.] CASVS. Curialis q'dã factus est Cõsul, vel alias illustris. seruiebat quidẽ curiæ p substitutum, sicut si curialis fieret Eps, vl cleric⁹ & hoc piculo suarũ rerũ &c.
No. ex hac l. qd Epi equiparanẽ illustribus, illi nõ sunt illustres: quia nullũ simile est idẽ: sed cardinales sunt illustres sine dubio Bald.
m Ad similitudinem.] nã si curialis fiat episcopus, vel presbyter, potest clãm seruire curię p substitutum.
n Honorario.] vt quia prius erat curialis, vel decurio: & ex eo. ti. electus est ad illustrem dignitatẽ: seruiet: quædẽ per substitutũ. secus dictus decurio, vel curialis esset in epm, vel pbrm, vel diaconũ electus. Sed hoc videtur falsum: quia curialis vendicatur à curia, si fiat clericus: vt s. eo. l. si quis curialis clericus. quæ est contra. Solu. hęc in alijs curiæ alligati: illa in decurionibus, vel curialibus secundum quosdam, hoc nõ placet. aliàs illa de clericis, qui sunt infra diaconum: hærede illis qui sunt. s. eoquod dicit de clerico. hodie tamen hæc corriguntur per authẽ. s. eo. sed neq; curialẽ vel ibi clãm: hic palam: & non erat obnoxius: vt patet. s. eo. l. officiales.
o Illustrem.] id est vt haberent eum honorem, quem habent illustres: sed tamen sine administratione.
p Per substitutos.] dic ut s. eo. l. quisquis. & sub idoneos.
q Suarum.] vt si substitutus male administret.

a Si qua per calumniam.] verè cognitam sm quosdam. Tu dic præsumptã calumniã, uel quia non probauit, quia destitit: & est similis præsumpta calumnia. j. eo. l. omnes qui vbicunq;. j. rñ. in fi. & ff. de offi. præfec. præto. l. j. §. his cunabulis. & ff. de transact. l. cũ his. §. in persona.
b Postulatio.] id est accusatio.
c Exhibitionis.] i. ut exhibeatur i. præsentetur apud iudicem, vt respondeat accusationi.
d Auri.] hoc si ciuiliter agaẽ. si criminaliter. tunc similitudine supplicij, vel extraordinariè. arg. ff. ad turpil. & in priuatis. & l. si quis. §. fi. & j. de accus. l. finali.
e Calculis.] id est rationibus fisci.
f Procellatur.] i. ut puniaẽ ille, quod p calumniam postulauit eum exhiberi.
g Quin etiam.] scilicet præcipimus.
h Confugarũ.] ut cõ fugientes ad eam securi sint. vt j. de his qui ad eccle. confu. l. presenti.
i Decanorum.] ut s. tit. j. decernimus.
k Præstita sunt.] vt s. tit. j. priuilegia.
l Intacta.] in totum.
m Illibata.] ut partẽ.
n Seruari.] scilicet præcipimus.
o Adueniant.] fortè nec discedãt de Roma, añquã insinuatio iudici desiderio discidendi licẽtiam consequãtur à dño Papa: alioquin indignationem competentẽ sortientur, vt j. de decu. l. si quis decurio. lib. x.
p Putabuntur.] & si qua fuerit eis iniuria facta, nõ vidicabiẽ, vt clericorũ. Et sic est ar. quod si q's verberauerit clericũ intõsum. nõ incidit in canonẽ. & sic ar. ff. de iniu. l. itẽ apud §. si q's virginẽ. & ff. locat. l. si ignorãs. & ad hoc, quod hic dr literis dicit, est simile. j. de ijs q' latro. l. 2. §. tribuni. & j. d' mãd. prin. l. j. & in authẽ. de san. epis. §. interdicim⁹. j. coll. ix. & quo opor. epi. §. non aũt aliter. col. j. & ut dif. iud. §. nec aũt & j. de offi rec. prouin. l. nullus. Accur.

Clericum intõsum percutiens an ligetur excommunicatione.
De hoc vide tex. in c. si uerò ij. extra de sen. excõmunica.

Iidem AA. Florentio: P.P. L. XXII.

Si qua p calũniã postulatio sup criminalibus causis apud petẽtẽ iudicẽ deposit, exhibitionis cã fuerit, sacrosanctæ religiõis antistiti, trigĩta põdo auri cõdẽnatiõe publicis calculis inferẽda, ut pcellaẽ, præcipimus. Quĩ ẽt oĩa priuilegia, quæ sacrosanctis ecclesiis, confugarũ, aut clericorũ decanorũ, aut aliorũ ecclesiasticorũ cã, legibus sunt pstita, intacta, atq; illibata seruari. Preterea iubemus, ut omnes clerici, atq; monachi, q' d' suis ciuitatibus, ad hanc almã vrbem, ecclesiastici negotij, uel religiõis cã pficiscunẽ, lrĩs Epi, cui vnusq'sq' eorũ iter faciẽs obsequiẽ, muniti adueniant: sciturĩ, quod si citra hãc fiduciam accesserint, sibimet imputabunt, quod nõ clerici, vel monachi esse putabuntur.

IN AVT. de sanc. epi. §. sed neq; p qualibet. col. ix. const. fin.

Episcopus non trahitur inuitus ad iudiciũ seculare, pœna imminente iudici mandanti, et executori exequenti. Salicetus.

Nullus Eps inuitus ad ciuilẽ, uel militarẽ iudicem in qualibet cã pducaẽ, uel exhibeaẽ: nisi prĩceps iubeat. iudex aũt, q' duci, uel exhiberi imperauerit post cinguli priuationẽ xx. libras auri ecclesię illi, cuius Eps est, persoluat: executore post cinguli priuationẽ verberibus subdẽdo, & in exilium deportando.

In memoria ęterna erit iustus ab auditione mala nõ timebit. h. d. et ad hoc allegatur. Vel sic: Memoria iusti dẽt extolli: memoria iniusti aboleri. Salicetus.

Imper. Valentin. & Martianus AA. Palladio. P.P. LEX. XXIII.

Quoniã venerabilis recordatiõis Fabian⁹ † huius almę vrbis Eps cũ uenerabilis synodi innumerabiliũ penè sacerdotũ, q' Calcedõe cõuenerũt, tanto, & tali dcorat⁹ ẽ testimonio, ut Eutyches, quæ cõtra senserat cũ sceleratis dictis suis, ab oĩb. vno ore dãnaret, aboleaẽ quædẽ Eutychetis dãnosa memoria, Fabiani aũt laudabilis recordatio releueẽ.

† Flauianus.

Relictum pauperibus in gñe ualet, non obstãte, quod nulla persona sit specificata. Bal.

Iidem AA. Palladio. P.P. L. XXIIII.

Id, quod pauperibus testamento, vel codicillis relinquitur, nõ ut incertis psonis relictum euanescat: sed oĩbus modis ratum, firmumque consistat.

Clerici Constantinopolitani debent conueniri coram patriarca Constantinopolitano, uel præfecto, & nullus alius iudex põt cognoscere de causis ipsorũ. h. d. primò. Secundò dicit, quod isti clerici satisdant: et quod eorũ fideiussor est œconomus usque ad quinquagintas libras auri: abindẽ s. non satisdant, nec iurãt. Itẽ œconomus non satisdat pro se. Itẽ dicit, quod pro executoribus isti clerici non debent dare, nisi duos solidos: & cũ clericis mitius, quã cũ laicis ẽ agendũ.

Imperator Martianus. A. Constantino. P.F.P. LEX. XXV.

Cum clericis in iudiciũ uocatis, pateat epalis audiẽtia: volẽtibus tñ actorib. si actor disceptationẽ Sãctissimi Archiepi noluerit experiri, eminẽtissimę tuę sedis examẽ cõtra catholicos sub uiro Reuerẽdissimo Archiepo hui⁹ urbis, clericos cõstitutos, vel cõtra reuerẽdissimũ œconomũ, tàm de suis, q̃ de ecclesiasticis negotijs, sibimet nouerit expetẽdũ: q. in nullo alio foro, uel apud quẽquã alterũ iudicẽ, eosdẽ clericos litib. irretire, & ciuilib. vel criminalibus negotiis tenetĩnectere. Memorati aũt reuerẽdissimi clerici orthodoxorũ ecclesiarũ, q̃ sub viro Religiosissimo Antistiti hui⁹ inclytę vrbis sunt, in cã, in qua vel ipsi, uel pcuratores, quos p se dederint, sentẽtiarũ tuarũ auctoritate pulsanẽ, executoribus, per quos cœperĩt cõueniri, fideiussorẽ sacratissimę hui⁹ vrbis ecclesię œconomũ, vel defẽsorẽ pbeãt, qui usq; ad quinquagĩta libras auri si

Quoniam.] Pro intellectu huius l. dic. quod iste Euthyches hæreticus, q. fuit dãnatus in cõci. Calcedonẽsi, dicebat in Chro tm vnã fuisse naturam. s. humanam. & ibi fuit determinatũ, quod erat dupla natura s. diuina & humana. nam si humana tm resurgere non potuisset. & si diuina tm nõ potuisset mori. de hoc hr. xv. dist. c. canones. & in isto concilio interfuerũt septingẽti. xxx. epi: nec in aliquo alio vnquã tot fuerunt, sm Paul.
q Senserat.] circa fidem catholicam.
r Ab ominibus.] scilicet episcopis.
s Vno ore.] crucifige, crucifige. patet ergo, quod d' fide catholica, licet publicè disputare, ad probandum prauam opinionem hæreticorum: vt hic, & not. s. de summa trinit. & fide cath. l. ij.
t Damnaretur.] vt j. de hęre. l. quicunque. Accursius.
v Releuetur.] id est de memoriæ habetur.
Id quod pauperibus.] litera plana est. Et ex hoc text. not. incertitudinem non vitiare, secundum Bald.
x Id quod pauperibus.] omnibus generaliter.
y Euanescat.] alias deficiat.
z Ratum.] de iure.
a Firmumque.] de facto.
b Cõsistat.] fauore pietatis: vt j. eo. l. si quis ad declinãdã. & l. nulli. & s. tit. j. l. j. & l. gñali aliàs aut in laicis incertis psonis relictũ nõ ualet: in certis psonis, vt insti. de le. §. incertis. & ff. de vsufru. leg. l. q. plures. sed incerto de certis s. hominibus valet: vt do valeat. ff. de re. du. l. q. dam. & d. §. incertis. nisi in libertate: vt ff. de manu. testa. l. cum ex pluribus.

Relictum

Cum clericis.] ista lex sex dicit. Primò, quod si volo cõueniri clericum Constantinopolis ciuitatis: agã corã Patriarcha vel pfecto ptorio, & non alibi. Scdò, quod cleric⁹ dabit fideiussorẽ iudicio sisti œconomo maioris ecclesiæ vsq; ad l. auri libr. Tertiò, quod ipse œconom⁹ vel defensor vrbis Constã. non dabit fideiussorẽ iudicio sisti, & est iõ, quia aliorũ defensor esse dẽt. Quartò, si quantitas est vltra l. lib. auri, nõ daẽ fideiu. p residuo: sed caueatur sine iuramẽto. Quintò, quod duos solidos dẽt p sportulis. Sextò, quod ẽt alij clerici dabunt minores sportulas, q̃ laici. Viuia.
No. ex hoc tex. ibi volẽtib. quod qñ reus plures habet iudices, seu plura fora, de iure cõi electio est actoris: vt hic, & l. fina. j. vbi in rem act &c. Bald.
c Cum clericis.] uel causatiuè, vel pro quãuis lege cum. & est hæc lex localis Constantinopolitanæ ciuitatis.
d Episcopalis.] i. archiepalis, vt stati innuit. nã oĩs archieps est eps.
e Volentibus.] nõ inuitis. vt hic, & j. tit. j. l. decernimus. sed hodie etiã inuitis actoribus: vt j. eo. auth. clericus quoq;. & auth. causa quæ fit.
f Actoribus.] sub pateat.
g Archiepiscopi.] quẽ vocauit episcopum.
h Examen.] loquitur præfecto prætorio.
i Suis.] s. œconomi & aliorum clericorum.
K Nouerit.] s. actor.
l Expetendum.] id est agendum.
m Qui.] s. actor.
n Iudicẽ.] nisi apud archiepiscopum, vel præfectum, vt dictum est.
o Innectere.] id est experiri.
p Orthodoxorum.] id est catholicarum.
q Viro.] quem s. uocauit episcopum, & archiepiscopum.
r Sententiarũ.] s. conuentionaliũ, seu citationum. Est enim sententia interlocutoria, cũ pcipit iudex, vel eius executor, eũ puenire ad cãm.

Sententia interlocutoria,

s Pulsantur.] id est citantur.
t Executoribus.] id est notorijs.
v Fideiussorẽ.] i. iudicio sisti, vel iudicatũ solui qd continet tria: vt ff. iu. sol. l. iudicatũ. j. Et no. qd hic dr, dupliciter corrigiẽ: tũ quia clerici nõ dãt fideiussorẽ iudicio sisti: vt in auth. e. §. si q's aũt p pecuniaria. col. ix. tũ quia œconomus vel defensor nõ dẽt fideiubere: vt in auth. e. §. aliũ. Itẽ quia nemo suo nomine cõuẽtus hodie satisdat iudicatũ solui; ut in insti. de satisda. §. sed hęc hodie pterea sm has ll. est contra. j. eo. omnes. §. in hac. ij. Sol. vt ibi. Item notant quidam alium hic esse œconomum, & alium defensorẽ. s. syndicum: vt ff. de mu. & ho l. munerũ. ij. §. defensores.

Clerici nõ dãt fideiussores iudicio sisti, vel iudicatum solui.

x Defensorem.] iudica. sol. vel iudicio sisti.

Vtpote.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vtpote.ʒ no.q; q alios informat,vel instruit nō dēt ab alio instrui, & informari:vt hic & i auth.c.§.j.vbi dicit,q; aēt alios docere,non dēt ab alijs doceri:vt & ff.de eden.l.si quis ex.§.prætor ait.versʒ prohibetur.

b ¶ Fideiussor.ʒ fideoneus. multo magis pro se.

c ¶ Memoratā.] ſl.lib .auri,& nomine summæ.tu ēt species cōprehēdas:vt ff.de leg.iij.l.quisquis.in fi.cit.

d ¶ Cautionem.ʒ i. nudam promissionē:ut j.de ver.sig.l.sancimus.

e ¶ Insertum. ʒ i. nulli præstabitur iusiurādum.

f ¶ Prohibentur.ʒ idest iudicio sisti, & iudicatū solui:sed de calūnia sic. & sic nō ob.j.de iureiur. ꝓp cal.l.ij.vbi dī quemli bet iurare debere: vt extra de iureiur.c.pe.& fin. Item ut famā suā purget: vt j.de hiis q; ad eccl.pf. l.præsenti. §. ſicubi.item ꝓ testimonio:vt j.ſ test. l.iusiurandi. item in alienatione rei ecclesiasticę: vt ſ.ti.j.auth.hoc ius porrectum.& authen.ſed iudex.

g ¶ Executoribus.] qui detulerint suas conuentionales, vt nuncijs. nam olim soluebat litigator nuncio pro tota causa.

h ¶ Oeconomus.ʒ conuentus.

i ¶ Beatissimo.ʒ scilicet existente.

k ¶ Sententiarum.ʒ scilicet conuentionaliū seu citationum.

l ¶ Dent.ʒ ſ.illis executoribꝫ.& accipe solidum. ꝓ auro:vt & ff. de in ius. vo.l.pe.& ibi ff. de pe. tit. li.§.fin. ¶ Sed vī q; minus:vt j.e.l.oēs q.§. executoribꝫ. quę est contra. Sol.ibi de minoribus iudicib. hic de maioribus. Ité hic Cōstantinopolitanis clericis, ibi de alijs. sed hodie ſerua auth. ſed hodie nulla &c. quā hic legas primò, & postea lege aliam, generaliter autem &c.

m ¶ Pro cōmonitione.ʒ alias conuentione.d.citatione ſad iudicium.

n ¶ Pro institutione.ʒ ſ. faciendo instrumento ꝓ curationis.

o ¶ Procuratoris. ʒ id est pro instituto procuratore in iudicio. hoc est dicere, siue per se agant, siue per procuratorem.

p ¶ Etiam.ʒ scilicet procuratorem.

q ¶ Circa alios quoq;.ʒ q; reos obseruant in iudicio vel instruūt. Acc.

r ¶ Consuetudine.] vt in exculento,& proculento.

s ¶ Officio.ʒ id est procuratoribus.

t ¶ Clericorum.ʒ fortè reorum.

v ¶ Pautiores.ʒ ve minores ſportulæ præstentur apparitoribus à clericis,quam a laicis.

Ēd hodie.] Hęc auth.plana est. Et no.ex ea ēm Bal.& Pau.dū dicit, q; nō ꝓmittunt dare vitra quatuor ſiliquas &c.ꝙ ſi ita taxatur certa ſumma notarijs ꝓ eorū ſcripturis p statuta, non licet eis recipere ꝓplus ēt a ſponte ſoluentibus.nam ſi isti prohibent accipere,ergo & illi dare: p istū tex.& vide tex. cum gl.in c.statuerū.§.notarium.de rescrip. lib. vj.

x ¶ Siliquis.] siliqua est 4. pars vnciæ: vt ff. de ān.leg l.liberto.§.filium. vincię dico auri,nō libræ auri,vt q; dā alij dīcq; fic ēt excederēt statū modū.Sed quidā habent vt M.in l.liberto.ſiciliquſi,& nō ſiliquā. Tu dic ſecundū Io.q; genus est monetæ ſiliqua,qua ꝓuinciales vtūtur.aliās vocatur medalea ſanctæ Hęlenæ.& sic accipit.j.de vſur.auth.ad hæc.

y ¶ Vltra vnū ſolidū.ʒ qđ erit plus:q; iudex mō vocat ad diuersā ꝓuinciā.VI fic.q; executor.] laborat,cū vocat ꝓsonā ecclasticā,ad diuersā ꝓuinciā:vt in corpore auth.vñ hæc ſumitē.l.in auth.e.§.ſportularum.

z ¶ Oeconomis.ʒ quid ſi contra eꝑum actio ꝓponatur nomine rei epiſcopalis,cum illa ecclesia non fit œconomus? Rūdeo actorem ordinet cum authoritate epiſcopi.vt argu. institit.de cur. §. fin. non ſyndicum vel œconomum: ʒ qa non est vniuersitas seu vniuersitas. ſed Aldricus ipsum episcopum debere conuenīri,& de calumnia iurare dicebat.

a ¶ In duplum.ʒ ſ.cūs qđ iniuste est exactum:non quod iuste: vt j. de donac.l.ſancimus.§.ſi quis aūt.j. Item est contra in auth. vt lit.iur. §. ex hoc quoq; col.ix. vbi ſimplum damnū passo,& triplū fiſco datur. Solu. & hic dicit dari triplum fiſco,& damnum passo: hic duplum ſaltem ecclę: ſ.licet ibi i alijs prętetur ſimplum. & quia de ſportulis clericorū est dictū generaliter subiicit dēoib.ſportulis,i anth.gñaliter aūt &c. Vel pōt legi ſup.§.memoran. quia ibi tractatur de satisdatione rei: nūc gñaliter dicit,đ satisdatione actoris.

G Eneraliter.ʒ hæc aūt. est valde vtilis, & dicit tria. Primò,ꝙ ſi qs cōuenit aliquē ſiue clericū ſiue laicū, ꝑud cōpetentē iudicē,vel ei⁹ officialem : ſiue litiget p ſe,ſiue per ꝓcuratorem : & ſi p ꝓcuratorem, ꝓcurator eius ſatisfaciat de lite illa perducēda ad finē & decimā partē quātitatis, pecunię petitę in libello noie exp̄ſarū, reſtituet, ſi actor fuerit cōuictus in iustē mouisse litē. Sed ō dicit,ꝙ ſi actor hanc ſatisfactionē ſe non posse ꝑsta re dixerit iuratoriæ cautioni committit. Tertiò, dicit ꝙ iudices formā huius auth. nō obſeruantes, pœna x. librarū auri puniunt. Executor aūt iudicis,dānat in exiliū: & bona ei⁹ publicant. Quōd aūt actor ꝑdictā ſatisdationē ꝑſtet,hoc verū est, ſi apud iudicē q̄ſtio moueat,ſed ſi corā arbitrio, non tenet Vtuia. ¶ No.i ver.aut ſi fideiussorem ꝙ ille, q; tenet ſatisfiare cū ſi deiusſorib.ſi iurat ſe non reperire,releuatur ab eis dādis,& ſufficit, ꝙ ꝓmittat cū iuramēto. & quod obliget bona ſua : vt j.e. omnes.§.in hac aūt. & ꝙ etiā ꝓmittat pœnam, ſe cundum Paul.hic.

b ¶ Gñaliter aūt. ʒ hæc ſed quia alibi commodius poni nō ꝑterat,ponitur hic. Sed nunquid clerico argenti remittitur hodie,ſicut & fugientium: in auth.eo.§. ſi quis au tē pro pecuniaria. col.ix? Respond.non: vt j.de appel. l. præcipimus. in fin.Item nomine hæc auth.est ſuperflua per illam,quæ est v.de lit con. & de incohanda lite præstatur:hæc poſt datum iudici libellum , & de finienda causa datur:ſicq; illa priùs,quàm ista præstatur.

c ¶ Per ſe.] ſi ſciat ſcribere.

d ¶ Per tabularios.ʒ cùm neſcit.

e ¶ Conſcribat.ʒ id est conſcribi faciat. Nunquid ex hac ſcriptura oritur actio? vel ād quid fit? Rñ.ut iudicis officium in exigenda decima interueniat:licet poſtulatio non fuerit ſubiecta. Vel dic.ꝙ condictio ex l.oritur.ex hac ſcriptura vt ff. de condi.ex lege l.vnica .

f ¶ Et in actis.ʒ id est ſcriptura inde facta actore iudice.

g ¶ Officij.ʒ i.officialium,& est periculum in hoc, ꝙ ſi non recipiunt fideiussorem,vel minus idoneum sit eorum periculo,qui ad hoc deputati sunt,& præstat hæc cautio conuento,vel executoribus : ex quorum pacto habet reus vtilem actionem: vt ff. rem pup.ſal.fore l. non quaſi, prin.& est forma cautionis,quæ ſequitur, quod vīſq; &c. Sed contra j. de appel.l.eos.in fin.vbi non ſatisdatur de finienda lite. Sol. ſpeciale est in causa appellationis.vel hic corrigit illam.

h ¶ Si conuictus.ʒ ecce ſecundum punctum cautionis.

i ¶ Iniuste.ʒ quòd ſemper præſumitus, quando perdit: vt j. de indi.l. properandnm.§.ſin autem reus, ſecundum quoſdam. Tu dic eum iuſta ignorantia excuſari:vt in auth. de iudi.§.oportet.col.vj. Vel dic vt ibi.

a ¶ Expenſarum.ʒ factarum à reo.

b ¶ Partē.ʒ ēt amplius ſi reus plus expedit. 1ꝙ sit decima pars litis:ne theu.libellū.& j. de dila. authē.quod fieri. & j. de fructibus & li. expenſ. l. terminato. & in auth. de litig.§.oēm. col. viij. Ité quod ſubiicit quātitatis, etiam ꝓ qualibet ſpecie, vel reponas: vt ff de leg. iij.l.quiſquis. in fin. tit. & de verbo.ſigni.l.cùm ſtipulamur.& l. prope. & l. pecuniæ.j. & l. ſeq.

c ¶ Pullūto.]ad decimā ſoluendam ſi ſuccūbat. & aliās pulſator.

d ¶ Superiiſdem.ʒ ſ.duobus.ſ.quòd permaneat vſque ad terminū litis:& qđ det decimam partem , ſi ſuccumbat. Ité & ꝙ non pōt fideiussorem dare:vt ſubiicit.qđ intellige com modè,vt ff.de ver.signi.l. nepos proculo.& est ſimile ad hoc.ʒ.de asser.tol.l. j.§. omnes. & ff. qui ſatisdare cogan.l.de die. §.ſi.

e ¶ In denis.ʒ aīs i decē.

f ¶ Cauſa.ʒ facienda ſine fideiussore.

g ¶ Ex vtriuſq;.ʒi.apud arbitrū, apud quē dicta cautio nō præſtatur. Sed ērā puto, quia iudicium ordinariū imitatur: vt ff. de arbi.l.j.& ʒ. de iudi. l. rem non nouā poſt prin. dic ergo,niſi &c.i.,niſi remittatur ꝑdicta cautio conſenſu partiū: vt argu. ff.de fe.l.j.ij. reſponſ.

D Ecernimus.ʒ CASVS. Monachi.Bti Stephani volunt facere eccleſiam in curia, & inferre reliq;as alicuius Sācti.quæritur,an licet hoc facere? Rñ. ꝙ non : ut in tex. ¶ No.primò ex hac l.qs reliquię ſanctorū , & ēt ſignū crucis , non debent ſtare in locis profanis,ſed dūtaxat in ecclesijs & locis ſacris. Not.vltimò circa fin.textū moralē de patiētia & modeſtia.quæ debet tā in clericis , quā in regentibus Rempublicam. Paul.

h ¶ Poſt hac.ʒ i. poſt hanc legem.

i ¶ Non desint.ʒ cùm multæ ſint.

K ¶ Poſſunt.] ſcilicet monachi.

l ¶ Nomen.ʒ Dicitur ēm monach⁹ à monos,qđ est vn⁹,&achos qđ est triſtis:q; a ſol⁹,& triſtis ſtare debet,nō in tumultu.ſic est ar.ex vi nois: vt j.de of.ſpe.vrb.l.ſtudētib.in fi.& ff.ad l.aquil.ita vulneratus. in princ. & inſti.de dona.§.est & aliud.ff.de verb.ſign. l.uguriū. Sed arg. contra in eod.titu. l.tabernæ. & dicit canon: Si cupis esse quod dicēris,quid facis in vrbe ?

Q Viſquis.ʒ Iſta lex diuiditur in tres partes. Secunda ibi, His actionibus. Tertia ibi,Exceptis. Et eius declaratione vide l.officiales. §. titu.j.Paul.

m ¶ Quiſquis emenſis.ʒ id est euacuatis,ſiue finitis.

n ¶ Stipendijs.ʒ vt miles.

o ¶ Officijs.ʒ id est officialibus, vel curialibus.

p ¶ Conditione .ʒ hominum.

q ¶ Conſecrauit.ʒ id est dedit.ſic ſ.tit.j.in auth.ingreſſi.

r ¶ Ad quæ.ʒ ſcilicet miniſteria.

s ¶ Rñſurus.ʒ ergo officialis rōnibus ſubiectus ſit clericꝰ.& ſic est ꝑ. ſ. e.l.officiales in prin.So.hic qñ tps ſuæ militiæ,ſiue officij est finitū : ibi nō ut pateat ex prin.huius l.& in his ita diſtingue,vt officiales ceteris ſi-

Et ſic in b ¶ Partē.ʒ ēt amplius ſi reus plus expedit. 1ꝙ sit decima pars litis:ne
anibus ex sit ptraria alijs ll.quę dñt omne damnū reſarciēdum:ut de lit. ꝓtest. au-
nſis.& cō
r.c. calū-
am. đ pę.
ca. vl. de
a. & obe.
tra.Quan
as capit
neraliter.

† Aut.

† Nota qđa nomine est arguendū. de hoc ple ne per Abbatem in c. j.ver.vl.pro inuenibus ex de iudi. Officiales an & quando posſint clericari.

† Concor. c.j. in prin. extra đ iur. calum. vbi est tex.legi bus itaque cōperimus cautum, vt nullus clericus. iurare ꝓſumat.

Adde qđ lxxij. aurei ſiue ſolidi. faciunt libram auri. l.quotieſcū qne.C.đ ſu ſcepto. præpoſitis. & ar.lib.x.

Si quis qđ est.

† Caſus.

† Aut.

† Aut.

† Aut

Universidad de Deusto Biblioteca

Itē fallit si spāliter dixit testator, ut illud legatū petat, & exigat: vt ff. de le. j. l. si à plurib. Scd'm istā dis. intelligunt decreta dicentes, q fideicōmissarij, vt executores pnt ab inuitis hęredib. exigere. Sed nūq d isti commissarij q debēt expēdere ad pias cās, debēt cauere hrdib. de expēdēda pecunia? Rñ nō vt ist. satisd. tut. i pri. & ar. ad hoc. ff. ad l. fal. l. diui. vl pōt dici, q debeāt cauere vt & ff. d pd. & d. l. q b. dieb. §. fi. Vel distingue, aut psona est suspecta vita, & morib. & quia non possidet imobilia. & tūc teneat satisdare. aut nō ē suspecta & nō teneat. ar. ff. de pet. hęr. l. cū idē eadē. in fi. & ff. q satis. cog. l. si fideiussor. §. fi. Sed an d expēsis credit sacro cōmissariorū? vr q sic: vt j. gl. d do. l. si q s p redēptiōe in pri. Vel pōt dici cōtra vt hac l. §. cū aūt. Vel veri', aut ē modica. & stet assertioni suæ si magna, testib. vel instris debeat pbare expēsam factā. ar. ff. d pig. act. l. si quis in pignore. §. fi. & ff. de vētre inspi. l. j. in fin.

Ita videt dicere, ca. Joann. de testam. vbi de materia præcedēti, vide pulchrè. Abb.

De hoc text. facit mētionem c. iij. iuncta gl. sup uerbo. leges. & gl. 2. in c. re latū. j. & c. tua nobis. cum glo. j. extra de testam.

Alias, de est tàm.

Concor. glo. in ver. natalibus. in §. fi. inst. de ingenuis & gl. i uer. natalis. in l. cū quidā. ff. de ann. legat.

& p sua cōsciētia[a] uotū ad ipleta testatoris. ¶ Sin aūt psona nō designata, testator absolutè tm̄mō summā legati, vel fideicōmissi taxauerit, q debeat memoratæ cāæ pficere, vir Reuerēdissim' Eps † illi' ciuitatis, ex qua testór orit,[b] habeat facultaē exigēdi, qđ hui' rei gra fuerit directū, piū defuncti ppositū, sine ulla cūctatione[c] (ut cōuenit[d]) ipletur'.[e] ¶ Cū aūt vir Religiosissim' Eps hmōi pecunias pio relictas arbitrio fuerit cōsecutus, statī gestis[f] iteruenientib.[g] earū quātitatem, & tps, quo eas susceperit, apud Rectorē puīcię publicare đbebit.[h] ¶ Post vni'[i] verò anni[k] spatiū, & numerū captiuorū,[l] & data p his ptia eū manifestare pcipimus: vt p oia ipleatur tāt pię đficiētiū volūtates: ita tñ, ut Religiosissimi Antistites gratis, & sine vllo dispēdio[m] pdicta gesta cōficiāt.[n] ne humanitatis[o] obtētu relictę pecunię iudiciorū dispendijs erogent. ¶ Qđ si testator, q hmōi legatū, vel fidi cōmissū nō designata psona, reliqt barbaræ[p] sit natiōis, & de eius patria[q] aliqua emerserit ambiguitas, vir Reuerēdissimus Eps ciuitatis eius, in qua idē testator defunctus est, eiusdē habeat legati, seu fideicommissi petitionē, defūcti ppositū modis oīb. ipletur'.[r] Qđ[s] si in vico, vel territorio testator mortē obierit, illi' ciuitatis vir Reuerendissimus Eps exactionē habebit, sub qua[t] vicus, vel[v] territoriū eē dinoscit. ¶ Et ne piū defuncti ppositū iproba fraudatorū[x] calliditate celet, q c q d pro hmōi cā, à testatore relictū fuerit, vniuersi, q id quocūq; mō cognouerīt, vel i uiri Clarissimi Rectoris puīcię, uel i vrbis Epi notitia đferēdi librā habeāt facultatem. Nec[y] đlatoris nomē, suspicionęq; formidēt: cū fides: atq; idustria eorū tā laude, q honestate, ac pariter pietate nō careat, cū ueritatē i publicas[z] aures, lucēq; đduxerīt.[a]

a ¶ Pro sua cōscientia.] id est sicut scit testatorē voluisse. Accur.
b ¶ Oritur.] i. ortus est. & sic tps p tpe ponitur: vt ff. d neg. ge. l. 3. §. hæc verba. & ff. d re. iur. l. nec ex prętorio. Alibi ponit præsens p futuro: vt ff. de vsufru. l. q fur. ibi q summittit &c. Itē q d si i una est ortus, & i alia hēt domiciliū? Rñ. Eps vtriusq; ciuitatis agere pōt: ut ff. ad muni. l. eius. §. celsus. & l. assumptio. §. iuris. & j. de adop. l. i adoptionē q dē. §. fi. ar. ɔ. ff. de ver. si. l. puinciales. Sed ɔ. j. §. q si testator &c. vbi dicit epm illi' ciuitatis in qua fuit defunctus. Sol. ibi qñ erat barbarę, & dubięnationis: hic qñ sciebatur. Vel pōt dici orit. i. morit i. incipit esse in alio mundo, & in natiuitate dr̄ sanctorū in calendario.
c ¶ Cunctatione.] i. sine vlla dubitatione. vel dic id est sine vlla mora.
d ¶ Conuenit.] id est conueniens est.
e ¶ Impleturus.] alioqn succedit archieps in eo faciendo: vt i auth. de eccle. tit. §. si aūt q hoc facere. col. ix. & in auth. licet testator &c. & sic lege hic auth. licet testator &c. q est de eccl. tit. §. si q s aūt. & quod dicit idē est in œconomo, id est cum episcopus deest. & tunc archieps cū eo statim & nō ex interuallo.
f ¶ Gestis.] i. scriptis.
g ¶ Interuenientibus.] apud principem.
h ¶ Debebit.] quasi faciendo inuentarium.
i ¶ Post unius.] id est post redemptionem captiuorum, & est hoc quasi redditio rationum.
k ¶ Anni spatium.] scilicet à tpe acceptæ pecunię numerandum.
l ¶ Captiuorum.] s. redemptorum.
m ¶ Dispendio.] sic j. tit. j. l. tam de mentis. Accursius.
n ¶ Conficiant.] id est confici faciant.
o ¶ Humanitatis.] scilicet in redemptionem captiuorum.
p ¶ Barbaræ.] id est ignotæ.
q ¶ Patria.] quia nescit vnde fuit ortus, vel vbi habuit domicilium.

r ¶ Impleturus.] scilicet episcopus.
s ¶ Quod si in vico.] facit ff. ad municip. l. qui ex vico.
t ¶ Sub qua.] scilicet ciuitate.
v ¶ Vel territorium.] Quid si territoriū, habemus ff. de ver. signi. l. pupillus. §. territorium.

IN AVTH. de eccle. tit. §. si q s autem pro redemptione. col. ix. const. vj.

¶ Etiā testatore inuito Eps se intromittit pro eius uoluntate exequēda, negligentes moniti priuantur cōmodo à defuncto pcepto: ad Epm deuoluit executio. h. d. Sal.

Licet testator, vel donator, interdixerit ei aliqđ ad hoc participiū in ea re habeī. Idē est i œconomo. Sed si ij, q facere iussi sunt, neglexerit, semel, vel bis ab Epo, uel œconomo admoniti per publicas psonas, amittāt lucrū, q eis cōtingebat ex volūtate đfuncti: & Eps hēat licētiā vindicare illud lucrū: & illud, qđ distribui debet, distribuere, quod si non fecerit, rationē reddere debet.

¶ Ad Epatū nemo promouendus est per simoniā: et si est pmotus, dēt à gradu sacerdotii remouęri: et agētes, et cōsentiētes pari pęna puniunī. Bal. uel sic: Eps dēt eligi effugiēs, et nō appetēs, et ppriis meritis, et uirtutib. nō pecunia, interuenientib. aliàs nō solū electus sed etiā eligēs à sacerdotio repelluntur, & infamia notantur. Sal.

¶ Iidem AA. Armasio. P.P. L. XXIX.

SI[b] quēquāt uel in hac regia vrbe, vel i cęteris puīcijs, q toto terrarū orbę diffuse sunt, ad Epat' gradū puehi Deo auctore cōtigerit, puris hoīm mētib. nuda[c] electiōis cōscientia,[d] syncero oīm iudicio pferat.[e] Nemo gradū[f] sacerdoti ptij[g] uęnalitate mercet. quātū[h] q s q; mereat,[i] nō q tū dare sufficiat, ęstimet. Profectò eñ quis loc'[k] tut', & q ea eē poterit excusata,[l] si venerāda Dei tēpla[m] pecunijs expugnent?[n] Quē murū[o] itegritatis, aut vallū fidei puiđbim', si auri sacra[p] fames[q] in penetralia[r] venerāda psperat[s]? Quid deniq; cautū eē poterit, aut securū, si sctitas[t] icorrupta corrūpat? cesset altarib. iminere pfanus ardor auaritię: & à sacris ad ptis repellat piaculare[u] flagitiū.[x] Itaq; cast', & hūilis nr̄is tpib. eligatur Eps vt quocūq; locorum peruenerit, omnia vitæ propriæ integritate purificet: nec pretio,[y] sed præcibus[z] ordinetur Antistites.

x ¶ Fraudatorū.] i. fraudātiū, puta, hrdū vel gratorū. alias legatariorū.
y ¶ Nec delatorū.] delator dicitur, q aliena bona defert fisco, & non pbat, & infamatur. vt ff. de iur. fis. l. j. in prin. sed hic nō erat delator. sic i aut. de nō alie. §. fin. col ij. & j. eo. l. si quis in hoc.
z ¶ Publicas.] scilicet episcopi, & præsidis.
a ¶ Deduxerint.] id est deducere voluerint.
¶ Sequitur anthen.] Licet testator. quæ non habet gloss.
SI quenquam.] Hęc lex est multum elegans, & notabilis: cuius singula verba sunt ponderanda. Diuide eā vt i gl. j. ¶ Et no. primò ex ea, q simonia est publicū crimē: & qñq; cōmittit in pmotione episcoporum, q a ibi lędit, & offenditur diuina maiestas: tunc æqparatur crimini læsę maiestatis. Secūdò no. q eps ordinandus non debet se offerre, quia annoteretur de ambitu: sed dēt quodammodo inuitus meritis suffragantibus promoueri. Bald.
b ¶ Si quenquā.] Duo dicit lex ista. Primò q eps non eligatur per pecuniā. Scd'ò punit dantē, accipientē pœna infamię si cōtra factū fuerit. & hoc est in ei' corpore.
c ¶ Nuda.] à muneribus.
d ¶ Cōsciētia.] vt illi q eligunt, sciant q s, & qualis sit qui eligitur.
e ¶ Proferat.] i. eligat.
f ¶ Gradū.] vel quamlibet ecclesiasticā administrationē: vt in auth. e. §. sed neq; clericū. & §. sed neq; xenodochiū. col. ix.
g ¶ Pretij.] à quocūq; dati: vt ff. de calumnia. l. & generaliter in prin.
h ¶ Quantum.] hoc est eligēd' cui' sit meriti, cuius sit bonitatis.
i ¶ Mereat.] rōne scientię, & honestatis.
k ¶ Locus.] i. in ordinibus, & honoribus.
l ¶ Excusata.] id est q non poterat excusari firma manens.
m ¶ Tēpla.] i. epatus.
n ¶ Expugnentur.] id est euincantur.
o ¶ Quē murū.] quam defensionē. alias hoiem.
p ¶ Sacra.] i. sacrabilis fames: q a vt familię panē, sic ipsi aurū đfiderant.
q ¶ Fames.] id est cupiditas auri.
r ¶ Penetralia.] id est sacra veneranda quæ facta sunt penetralia.
s ¶ Prosperat.] id est latenter subintret, uel inuadat.
t ¶ Sanctitas.] id est ij, q debent esse sancti. alioquin contra. s̄. de summa Trinit. & fide cathol. l. inter claras. ibi, nihil est enim.
u ¶ Piaculare.] id est purgabile. vel id est pijs rebus incumbens. Vel dic delictum sanguine piandum ad instar læsæ maięstatis: vt j. in fi. l.
x ¶ Flagitium.] scilicet sanguinem.
y ¶ Pretio.] dando a se uel ab alio.
z ¶ Precib.] ad se, ut recipiat, nō à se porrectis, vt eligatur: ut innuit. j. statim.

statim. & ad hæc facit j. ad l. Iul. repe. l. fi. & in auth. qūo opor. Episco. & cleri. §. & hanc. col. j. & in auth. e. in prin. tit. colla. ix. & hodie est expeditum: vt in auth. statuimus. quam statim leges post alias.
a ¶ Tantum.] i. in tantum. vel adeò.
b ¶ Cogendus.] s. vt velit, vt ff. de tute. l. qui hēt. §. si pupillus. j. aliàs nō pōt esse nisi velit: vt in auth. qūo opor. epis. §. sed et sic constitutum &c. col. j. & in decr. di. 74. c. 2. Itē nonne qui episcopatum &c. vt 8. q. j. c. q epatum. &c. displicet. q. 4. sed ibi vt profit. Accur.
c ¶ Necessitas.] i. sola necessitas excuset eum.
d ¶ Inuitus.] sed volens nā suspectus est, q operas ingerit in inuitum: vt in aut. vt ij q obli. se ha. phi. §. qm̄. coll. 6. & ff. ad l. Cornel. de fal. l. vxori. §. j. & đ procu. l. qui omnia. §. j.
e ¶ Par facinus.] Nota æquale delictū æqualem exigere pœnā: vt hic, & in aut. vt fra. fi. §. si. colla. 9. & ff. ad l. aqui. l. illud. & in auth. de man. Prin. §. titulos. col. 3. inf. de hære. l. quicunque. in fi. & ff. ad l. iul. de adul. l. si adulteriū cum incestu. in prin.

Et hoc dicitur in c. p nq sitionē cum glo. super verbo, solicitasse. extra de electio.

Concor. c. cū P. mā conella. in glo. j. ex de accusat. Delictū æquale pœnā æqualē exigit.

Tantum[a], ab ambitu debet eē sepositus, vt qrat cogēdus:[b] rogat' recedat, inuitatus effugiat sola illi suffraget necessitas[c] excusandi. Profectò. n. indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinat' inuitus:[d] cū sanè, si q s hāc sanctā, & venerādā Antistitis sedē pecuniæ interuentu subijsse, aut si q s, vt alterū ordinaret, vel eligeret, aliq d accepisse detegit, ad instar publici criminis, & lęsę Maiestatis † accusatione, pposita a gradu sacerdotij retrahat. Nec hoc solū deīceps honoī priuari, sed ppetuæ quoq; īfamiæ dānari decernim': vt eos, quos par[e] facin' coinqnat, & æquat, vtrosq; si'is pœna comitet.

IN AVTH. de san. epis. §. præ omnibus. coll. 9. consti. fin.

QVod p hac cā datū est, & ptiū, qđ expēsum est, restituat ecclesiæ, cuius sacerdotium voluit comparare.

¶ Hospitalarij æquiparantur tutorib. & curatorib. & debent inuentarium facere: & administrationē auctoritate superioris recipient, & bona hospitalis, nisi ex causa urgenti, non debent, nec possunt alienare, & tanquàm patres pauperum illius loci non tenentur pauperibus illius loci administrationis rationem reddere. Bald.

¶ Iidem AA. Dioscoro. P.P. L. XXX.

ORphanotrophos[f] h' inclytę[g] vrbis (nulla subtilitate iuris obsistēte) q qdē pupillorū sunt quasi tutores, adolescētiū verò quasi curatores, sine vllo fideiussionis[h] grauamine i emergentib. causis tā in iudicio, q extra iudiciū (vt opus exegerit) ad similitudinem[i] tutoris, & curatoris, psonas, & negotia eorum (si qua possint hre) defēdere, ac vindicare iubemus: ita videlicet, vt pñtib. publicis psonis, i. tabularijs,[k] aut interueniētib. gestis in hac qdē inclyta vrbe, apud virū pfectissimū Magistrū cēsus i puincijs verò apud moderatores earū, vel defensores locorū res eorū eis tradant, à q b. sunt custodiēdæ: vt si quas earū dērerū pp fœnus forsitā, vel aliā vrgētē cām,[l] vel eo q seruari nō pñt, alienādas eē pspexerint, prius habita[m] æstimatione liceat eis alienationis inire cōtractū,[n] vt ptia eorū, q ex inde colligunt ab eisdē psonis custodiāt. Hmōi āt piū, atq; religiosum offm̄, p tpe orphanotrophos ita pagere cōuenit, vt minimè rōcinijs tutelarib. seu curationib. obnoxij[o] sint. Graue. n. atq; iniquū est, callidis quorundā (si ita cōtigerit) machinationib. eos vexari, q pp timorē Dei parentib. atq; substantijs destitutos minores sustentare, ac velut paterna affectione educare festinant.

¶ Extra suam prouinciam, clerici non debent in ius uocari. h. d. Sal. Vel sic: Hęc lex determinat ubi clerici debent conueniri, & qualiter, & qñ debēt satisdare: & sportulis soluendis ab eis: & prohibet eis iniuriam fieri, & conseruat eorum priuilegia: & punit trahentes eos ad iudicem per calumniam, uel temeritatem. h. d. Bal.

¶ Iidem AA. Entropio. P.P. L. XXXI.

OMnes,[p] q vbique sunt, vel post hac fuerīt orthodoxæ fidei sacerdotes, & clerici, cuiuscūq; grad' sint, monachi quoq; in causis ciuilib. ex nulli' penitus maioris, minorisve snīa[q] iudicis cōmonitoria ad extranea iudicia ptrahāt, aut puinciā, vl locū, vl regionē, quā habitāt, exire cogāt.[r] ¶ Nulli' eorū ecclias, vl monasteria ppria, q religiōis ituitu habitāt, relinqre mirabili necessitate iubeat, sed apd[s] suos iudices ordīarios. i. puinciarū rectores, i q b. locis degūt, ecclīarū ministerijs obsecūdēt, oīūq; cōtra se agē

ORphanotrophos.] Dicit primò hæc l. q hospitaliarij administrēt Romæ, & in prouincia: & agunt, & defendunt sine aliqua satisdatione rem ratam haberi. Scd'ò dicit, q administratio cōmittit dictis personis gestis interuenientibus Romæ apud Magistrum census i puincia apud psides, vel locorum defensores. Tertiò, q administrando potuerunt alienare ex cā, & ptium seruent. Quartò q non tenent reddere rōnē administrationis: & reddit rōnē quare nō. ¶ No. ex hoc tex. q hospitalarij hñr instar tutorum, & curatorum. ex hoc apparet, q hospitale ipsum hr ad instar minorum: & sic si lædit, pt noie hospitalis peti in integrū restitutio. quod est notan. sm Bald. & Pau. de Cast. hic.
f ¶ Orphanotrophos.] i. administratores hospitalium.
g ¶ Inclytæ.] i. Constantinopolitanæ. sed hodie idē p totū orbē: vt in aut. de ec. ti. §. fi. col. 9. sed per l. istā vr̄ gñaliter dici ibi in prouincijs verò &c.
h ¶ Fideiussionis.] s. rē ra. ha. q nec tutori incūbit: nec iudicio sisti q tutori incūbit: vt j. de adm. tu. l. fi. §. defensionē. & §. se. & l. tutores debita.
i ¶ Ad similitudinem.] quasi ipsis in hoc similes esse non debent.
k ¶ Tabularijs.] aliàs tabulario. alterum illorum sufficit sm Irn. s. vel tabularijs, vel corā iudice. Vel pone aut pro &, vt sic vtrunq; exigatur. Et dic tabularijs, i. tabellario. sic j. de iur. delib. l. fi. §. 2. & in auth. de hæ næ aliæ, quàm notarij, qui quondam officium habebant in publico, & hoc modo poterit intelligi. j. de admi. tuto. l. tutores. ij. Vel verius dic, q notarij erant: & sic dictam l. tutores. intelligas.
l ¶ Causam.] quia non potest seruari: vt j. de admi. tut. lex quæ tut. vel quia sterilis: vt ff. de iure dotium. l. fi.
m ¶ Prius habita &c.] cum & similitudinem habeant: vt s. in prin.
n ¶ Contractum.] etiam sine decreto: vt dicunt: sed Pyl. dicit debere cum decreto fieri: vt hic dicit.
o ¶ Obnoxij.] Nunquid ergo ipsi vexabūt orphanos p expēsis de suo factis? Rñ. nō, q a pietatis cā faciunt: vt j. de neg. gest. l. j. & de nup. l. si vt proponis. j. & q a claudicaret, si ipsi non teneant, sed alij tenent: eis q eē non debet: vt ff. de arbi. l. si cùm dies. §. pen. in fin. Hodie verò oēs hmōi administratores rōnē reddere tenent. vñ corrigit, quod hic dr, & quod dr in auth. de eccl. ti. §. fi. col. 9. vbi idē dr, quod hic: & hoc per auth. de san. epi. §. ęconomus āt. Sed pr ēt hodie non reddit rōnē filio de administratione aduētitiorū, nec satisdat: vt j. de bo. q li. l. cū oportet. §. nō aūt. & l. fi. §. hoc pculdubio. & in auth. de nupt. §. sed qđ sancitum. col. 4.

Orphanotrophus.

Tabularij.

Orphanotrophi an rōnem reddere teneātur. Ista tenet ēt glo. in d. §. œconomus. gl. verò in d. §. fi. §. allegato aliter dicit. Sed Petr' de Bel. pt. vt Bart. ibi refert, sic distinguit. Autq̄rim', vtrū teneatur reddere rōnē ipsi hospitali: Et dic, q sic. ita loq t d. §. ęconomos. aut alteri: & dic q non, ita loquit d. §. fin. & hæc lex.

Tutelarijs.

P ¶ Mnes.] Ista lex duodecim ponit casus. Primus q clerici existentes in puincijs ɔuenient apud psidem suæ prouinciæ, & nō als. Scd'ò q cōstantinopoli existētes cōueniunt apud Præfect. pto. Tertiò, redit ad primū dicens, q in puincia clerici ɔuenti dēt fideiussorē iudicio sisti ęconomū suę ecclesiæ. Quartò, redit ad pm, q Cōstantinopoli cōuenti nullum dēt fideiussorē: sed vel inter se fideiubeant: vel nuda cautione pmittant. Quintò, de vtroq;: q si volo ecclesiam conuenire, faciā libellū ɔ œconomum: & pro eo fideiubebit defensor ecclesiæ. Sextò, de pstando noie sportularum semissę, & dimidio aureo in puincia. Septimò si pfectus citet puincialē de puincia, duo solidi dent. Idem dic, si pmittat causam alicui in puincia. Octauò, si dictus Præfect' conueniat in ciuitate Cōstantinopo. prouincialē clericū, detur aureus pro sportulis. Nonò, q nulla faciat clericis iniuriam factis, vel verbis, & pęna imponit facienti. Decimò, confirmat priuilegiū ecclesię concessum: vt decimas dare clericis, & alijs religiosis dans immunitatē. nam & alij quidam habent. Vltimò dicit, q actor, q ɔuenit clericum, vbicunq; sine cā faciat, reddet expensas ei: vt sic temperent ammodo eos vexare. ¶ Not. primò, ex hoc tex. q clerici, vel monachi nō sunt a suis ecclesijs, vel monasterijs extrahendi: sed debent ibi facere residentiā: & ideo non debent trahi ad extranea iudicia. ¶ Secundò, not. in §. in hac autem regia, q clericis quanquàm litigantibus debet reuerentia, & honor. ¶ Tertiò no. q aduocati dicuntur oratores. ¶ Quartò, not. in versic. præterea. ibi, approbentur. q clerici hæretici, vel scismatici non hñt priuilegia clericorum. Bal. hic.
q ¶ Sententia commonitoria.] Azo, nisi in casu: vt j. eo. §. verum si apparitor. sed non est extraneum.
r ¶ Cogantur.] sed nōne idē est in quolibet alio laico. p l. j. de iuris. om. iud. l. in criminali? Sed dic, q specialr de clericis dici', ne videatur negligere: vt ff. de iniurijs. l. item apud. §. hoc edictū. & si ɔ fecerit, actor amittit cām iure canonū: vt xj. q. j. c. inolita. Itē iure legū: vt j. de iur. om. iud. l. in criminali. ij. rñ. Sed ɔ inf. proxi. §. vbi ɔueniunt in ciuitate Constanti. Sed dic, vt ibi erant pro alijs factis suis: vt patet in prædicto. §. prox. ibi, contigerit reperiri &c. & in alio §. in hac. in prin. sed huic vr obstare j. e. §. verū si apparitor: sed ibi non vocauit prima vice de prouincia. Accur.
s ¶ Apud suos.] vel per seipsos, vel per datos iudices cognoscentes: vt inf. e. l. iubemus. §. fi. q est ɔ, in eo, q dicit litigatorem venire ad domum iudicis: hic cōtra. vel ibi in criminalibus: hic in ciuilib. vt ibi dicam. Vel dic tertiò, vt in locis in quib. degunt, recipiant actiones: i. apud Prætores, & Magistratus illorum locorum. s. ciuitatum, in quibus sunt ecclesiæ suæ, vt sic ipsi adeant iudicem, non iudex eos.

Universidad de Deusto Biblioteca

Suscipiãt pretorium quid sit.

a ¶ Excipiant. ĩ. i. recipiant.
b ¶ Prætorij. ĩ locus est vbi cāæ vẽtilant. aliàs dr̃ locus, vbi paterfamiliàs morãt in die: vt ff. de vsu & ha.l. plenum in prin.
c ¶ Intẽtio. ĩ f. illius, qui agit ꝯ eccl'asticos viros, q̃ est calumniosa ꝑsumptiue. f. prima facie.
d ¶ Constituti. ĩ al's destituti. f. clerici. aliàs constitutis. f. altarib. q̃ tñ præsumptio nõ facit ad eius ꝯdẽnationẽ, q̃ fugit: eoq̃ue casu dicitur ꝓrium. j. eo. l. iubemus. §. omnes.
e ¶ In hac. ĩ Ecce secundus casus gñalis. Superi⁹ ergo dixit de ꝓuincialib. clericis in ꝓuincijs conueniẽdis: & corã quo iudice: nũc de ex̃neis, qui sunt in vrbe Cõstãtinopolitana ꝯueniẽdi, & corã quo.

Continuat textum.

f ¶ In tuæ. ĩ subaudi ò Præfectæ, vel ẽt Ep̃e, vel Archiep̃e: vt s. e. l. cũ clericis. Sed hodie corã Episcopo tm̃ monachus: vt in auth. causa. j. eod. & idem est de alijs clericis: vt in auth. clericus quoq;. quas lege hic.

Maluerit.

g ¶ Eis. ĩ f. clericis.
h ¶ Oratorum.] i. aduocatorum.
i ¶ Præterea.] redit ad primam.
k ¶ Sententia.] commonitoria.
l ¶ Fideiussores.] hoc hodie corrigit ꝑ duo, & q̃a nõ dantur, & q̃a tales fideiubere nõ debẽt: vt in aut. eo. §. si quis aũt ꝓ pecuniaria. & §. alium.
m ¶ Flagitat.] i. postulat.
n ¶ Innoxiæ.] ꝑsumptiue, & ad hoc. ff. de ædi. edic. l. ꝙ si nolit. §. si q̃s exegerit. & ff. ad Tre. l. co gi. §. inde. ver. sed Iulianum.
o ¶ In hac redit ad ſm.
p ¶ Amplitudinis.] loq̃tur Præfect. præto.
q ¶ Quod.] f. iudicium.
r ¶ Eis.] f. clericis.
f ¶ Solũ.] h. d. ad excludendos iudices ciuiles.
t ¶ Fideiussores.] imò ꝯ: vt s. e. l. cum clericis. §. memorati. Sed ibi de clericis Cõstãtinopolitanis, hic de prouincialib. qui sunt in ciuitate Romana. Azo. hodie tñ neminem dant: vt in auth. e. §. si quis autem pro pecuniaria.
v ¶ Professioni.] cum iureiu. ſm Azo. ꝙ est falsum: vt s. e. titu. l. cum clericis. §. penul.
x ¶ Obligationib.] i. sub hypotheca rerum suarũ: vt instit. de satisda. §. sed hæc hodie. Accur.
y ¶ Hoc nihilominus.] Nunc de vtroq;. Vel dic verius de j. ne sit contra. s. §. ꝓxi. ad id, ꝙ in fi. hic dicitur fideiussor.
z ¶ A sacerdote.] i. Ep̃o, & idem in actore: vt inst. de cura. §. fin. sed & q̃nq;

Concor. glos. j. in c.

tiũ excipiãt a † actiones: vt ijs horis saltẽ, atq; tp̃ibus, quibus religiosos viros, à turbulẽta obseruatione pretorij b vacare cõtigerit, cùmq; eos ad tp̃s petitorũ intentio c calũniosa laxauerit, ad sua se monasteria, & venerabiles ecclesias cõferẽtes, sapiẽti aĩo, precatione solita, faciliusq́; de ꝓximo sacrosanctis altaribus obsecũdent, in suis laribus, domicilijsq; constituti. d

¶ *Clerici extranei nõ ꝓuinciales ĩ ciuitate Cõstantinopol. reperti, ibi ꝑnt conueniri, & solùm coram Præfecto. h. d. Sal.*

¶ In hac e autẽ regia vrbe, si qñ cuiuscũq; rei cã Ep̃os, vel ꝑsbyteros, cęterosq́; clericos, q̃ sacrosãctis ecclesijs obsequũtur, siue monachos ex alijs quibuscũq; ꝓuincijs cõtigerit reperiri, quos tñ in litẽ quisquã vocare voluerit, † ĩ nullo alio⁹ sit licitũ memoratos cuiq̃ pulsare iudicio, nisi in tuę f Sublimitatis dũtaxat examine, vbi eis g & btĩtudinis honor debit⁹ reseruet, & oratorũ h assiduẽs ĩ defensionib. copia largè ꝑstetur.

¶ *Cleric. citati non compelluntur dare alium fideiussorem de iudicio sisti, quam œconomum ecclesię. Sa.*

¶ Pręterea i cũ ĩ ꝓuincijs ex ei⁹, q̃ regit ꝓuinciã, fuerĩt sñia, k vel ĩterlocutiõe cõuẽti, siue illi sacerdotes, siue cuiuscũq; grad⁹ clerici, siue monachi habeant (dũmõ approbent orthodoxi, q̃ ĩ ꝓprijs causis, cõtractibulve pulsant) nõ alios, q̃ ecclesię proprię defensores, seu quos œconomos appellãt, fideiussores l ꝑbeãt: ne dũ executoris ꝑtinax, & aura proteruitas extraneos, & idoneos fideiussores flagitat, m multiplex innoxię n paupertati ĩfligat incõmodũ.

¶ *Clerici extranei in urbe Constãtinop. nõ tenent ꝑstare fideiussiones, nisi uicissitudinarias, aut ꝑ proprias promissiones, cum obligatione bonorum. h. d. Sali.*

¶ In hac o aũt inclyta vrbe inuẽti ex quacũq; ꝓuincia venientes cũ ĩ tuę Amplitudinis p iudicio (qđ q eis r solũ s delegauim⁹) lite pulsati fuerint, reuerẽdissimi orthodoxę fidei sacerdotes, seu certè ęconomi, aut ecclesię defensores, seu clerici in causis ciuilibus suis, siue ecclesiasticis, nulla ꝑbẽdi fideiussores t molestent ĩiuria: sed aut vicariis fideiussionib. cõtradantur, quas tñ stipulationũ solemnis cautela vallauerit; aut cautiõi, & ꝓfessiõi u ꝓpriæ, aut facultatum suarum obligationibus x committantur.

¶ *Oeconomus ordinatus in causa ecclesię est conueniendus. h. d. Salic.*

¶ Hoc y nihilomin⁹ † obseruan do, vt ĩ causis ecclesiasticis nullũ aliũ cõueniri fas sit, nisi eũ, quem dispẽsatorẽ pauperũ, i. ęconomũ ecclesiæ Ep̃i tractatus elegerit. Hunc. n. sine dubio à sacerdote z conuenit ordinari: a quẽ tñ cõuentum defensoris b ecclesiæ c fidei committi d præcipimus. e

¶ *Sportulæ sunt soluendæ secundũ taxationem hic subiectam. h. d. Salic.*

¶ Executorib. f ĩ minorib⁹ q̃dẽ iudicijs g oĩbus ĩ ipsa cõuẽtione sacerdotũ, seu clericorũ non amplius, quã vnũ semissem h aut spe rãtib⁹, aut ẽt audẽtibus i accipere. Verũ, k si apparitor tuę magnitudinis ex sñia tuę sedis amplissimæ ĩ ꝓuincia degẽtes eos l commouerit, m iubemus nõ amplius eũ, n quã duos solidos sportularũ noĩe accipere. In hac o verò vrbe magnifica idem apparitor tuę Magnitudinis, vno aureo sportularũ gratia, à prouincialibus clericis contentus sit, quantælibet summæ, p qui conuentus fuerit, exponatur obnoxios.

¶ *Contumeliæ reales, uerbales, uel personales nõ debẽt per executores inferri citatis. h. d. Salic.*

¶ Præterea q null⁹ executor vexare cõtumelijs clericos vllos, nullis ĩpulsionib. molestare, nullis exprobare cõuitijs, aut corporalib⁹ iniurijs fatigare conetr ijs, q̃ huiusmodi aliquid aggressi fuerint, post amissionem r cinguli, & patrimonij, vltima protinus animaduersione plectendis.

¶ *Priuilegia circa numera ecclijs, et clericis ꝯcessa ꝑ hãc legẽ cõfirmant. h. d. Sa.*

¶ Priuilegijs s sane singulis quibuscũq; sacrosctĩs ecclesiis orthodoxę fidei xenodochijs, siue ptochotrophijs tã gñaliter, quã spãliter attributis, ꝑpetuò obseruãdis. Nullis eas, t earũq; sacerdotes, aut clericos, cuiuscũq; grad⁹ sint, aut monachos ptochotrophijs, aut xenodochijs orthodoxę fidei deputatos extraordinarijs munerib. ꝑcipim⁹ ꝑgrauari. Eas. n. sarcinas oneris, q̃s plerisque ꝑsonis diuersa rõne remittimus, u ĩpõni btĩssimis viris, nr̃o seculo incõueniẽs ĩ cẽ iudicam⁹.

¶ *Illi, q̃ succũbũt in iudicijs cũ ecclesiasticis personis, rõne ꝑsumptæ calumniæ et minimæ temeritatis, debẽt condemnari in expensis, & damnis. h. d. Bal. Idem uidetur dicer. Salic.*

¶ Præterea, ne cui temeritas sua lucratiua x cõcedat; & vt impudẽs calũniãtiũ refrenet audacia, iubemus quoties, ij, q̃ sacerdotes, seu clericos, ac monachos, cęterosque supius designatos, vel in tuæ Magnitudinis examine, vel in ꝓuinciali iudicio, ꝓposita actione, conuenerunt, si cã cognita cõuicti fuerint, sine iusta eos causa, & legitima petitione pulsasse: oẽs eis y legitimas expensas, ĩ sumptusq;, quos ab exordio cœptæ controuersię ipsorum

alius, q̃ ęconom⁹ ꝯuenit: vt dixi. s. ... sed hodie.
a ¶ Quẽ.] f. œconomũ.
b ¶ Defensoris. ĩ alius ẽ. ergo defensor, vt ꝓfon⁹ forte, & alius œconom⁹.
c ¶ Ecclæ fidei.] Sed ꝯ. s. e. l. cũ clericis. §. ipse verò. vbi dicit, ꝙ œconomus, si ꝯueniat, non dẽt dare fideiussorem. Et hic dicit ꝙ sic. Sol. ibi loquĩt de clericis Constantino. hic de prouincialib.
d ¶ Cõmitti.] hodie neminẽ dãt: vt s. ꝓx. §. d. xi.
e ¶ Præcipimus.] si in ꝓuincia ꝯuenit: v. l nullũ dãt: vt s. prox. §. & s. eo. l. cum clericis. q̃ sunt ꝑr...
f ¶ Executorib.] nunc redit ad primum.
g ¶ Iudicijs.] qualia sunt prouincialia iudicia.
h ¶ Semissem.] i. mediũ bizantium, siue aureum.
i ¶ Audentib.] Non ergo ꝑt clericus huic priuilegio renuntiare. Et sic ẽ ar. ꝯ. j. e. l. si quis in cõscribendo. sed ibi fori priuilegio renunciabat, qđ potest, vt ibi. at hic priuilegio huius §. non potest.
k ¶ Verum.] Nunc redit ad secundum.
l ¶ Eos.] f. clericos prouinciales ꝑ delegatum illuc missum cognoscẽtẽ: ne sit contra s. e. in prin.
m ¶ Commonuerit.] cõtra. s. ea. l. in prin. Sol. hic non trahitur ex ꝓuincia: sed corã præfect. vel eius vicario in ꝓuincia ... rñdere cogebatur. ibi sic.
n ¶ Eũ.] f. executorem.
o ¶ In hac.] & hic de secundo, & his duob. casib. est contra. s. e. l. cum clericis. in fi. Solu. vt ibi.
p ¶ Summæ.] speciem etiam intellige, vt ff. de leg. 3. l. quisquis.
q ¶ Prætered.] Nunc ď vtroque.
r ¶ Post amissionem.] ne videatur in dignitate mori.
s ¶ Priuilegijs.] de vtroque.
t ¶ Eas.] f. ecclesias.
v ¶ Remittimus.] vt ꝯ. qui ætate ꝑ totum. li. x. & j. de excu. mu. l. maximarum. & l. fi. li. x. & j. de ꝓfes. & me. l. medicos. li. x. & j. de suarijs, & suscep. l. j. lib. xj.
x ¶ Lucratiua. ĩ a pęna tamen excusantur q̃nque: vt ff. ad legẽ. Iul. ma. l. famosi. & j. de abol. l. 3.
y ¶ Eis. ĩ f. clericis supradictis.

edo ... med ... refer ... glo. ... adm ... hunc ... ciũ ... ẽt ... can ... œco ... ad ... dũ ... bene ... vac ... doc ... dei ... pro ... illi ... dep ... idõ ... i c. ... cũ ... vel ... no ... de

Ita ... niens ...

† Con ... gl. ... bo ... poss ... ve ... pla ... ne ... do ... rum ... ibi A

a ¶ Cogantur. ĩ Speciale est in clericis: q̃a tp̃e huius legis latæ nondũ fuit de sumptib. litis statutum, quod est hodie: vt j. de iudic. l. properandum. §. fin aũt alterutra. ſm Ir. Alij dicant, ꝙ clericis redduntur damna, quæ etiam extra iudicia passi sunt. Alij, vt Bal. ꝙ etiã si plusquam debẽt expendant: totum eis redditur: quod non est in alijs. media placet.

b ¶ Reuocati. ĩ Isti calumniatores. al's territi.
c ¶ Acquiescant. ĩ f. nobis præcipientib. eis retinere seipsos ab improba petitione.
d ¶ Magistra. ĩ Nos enim magistri sumus imponendo necessitatem.
e ¶ Retinere. ĩ i. retinendo se dolosè.

Redhibe re.

C Ausa.] Ista auth. corrigit legẽ Codicis ĩ monachis, inquantũ illa vult ĩ prin. ꝙ possint cõueniri corã ꝑsidib. ꝓuinciarũ. Ista vult, ꝙ ñ, nisi corã ep̃o, & ꝑ œconomũ defendi. & si iudex secularis al'r ꝓcesserit, priuat offõ suo: dãnatq; in x. lib. auri applicãdas fisco, sitr̃ & sui officiales. Executor aũt, q̃ ꝯ fecerit, in locũ decanicũ dẽt detrudi: nec de cætero aliquã executionẽ faciet. Vi. & Paul.

¶ Not. ex hoc text. ibi ſm l. ꝙ ep̃s in foro suo dẽt seruare ll. imperiales, & ſm illas ferre sententias: quod intellige, nisi canones ꝯdicant. quod dic vt s. tit. j. l. priuilegia. per Bart. secundùm Bal. & Paul.

f ¶ Causa quæ sit cum monacho. ĩ Fortè erat obligatus añ monasterij ingressum. nã si posteã ꝯheret mecum, vel dãnum daret mihi non teneretur ecclesia: vt j. vn de vi. l. meminerint. & de ser. fug. l. quicunque. ibi, in minorum quoque persona &c. & j. de sal. mone. l. j. circa fin.

g ¶ Apud ep̃m. ĩ quid si est exemptus à iurisdictione episcopi? Respond. fortè coram superiore respondebit.

Monachus si cõuenit, quis respondere deat.

h ¶ Debeat. ĩ i. præsentatio ex parte monachi. nã ipse abbas, si spontè velit potest, vt hic. Sed Al. dicit ẽt inuitum respondere abbatem cum melius veritatem nouit. Sic ergo nota hic, ꝙ causa sit cum monacho, & libellus de eo ꝯcipit, rñdet abbas, vel syndicus ecclesiæ, monachus nõ: quia vt mortuus est: vt inf. e. l. Deo nobis. §. j. & quia vt seruus: vt ff. si q̃s cau. l. quoties. sic & concipiam libellum nomine filij, & respondebit pr̃: vt inf. de bo. ma. l. j. In aduentitia tñ hr̃ditate filiosa. delata, trimembris fit distinctio: qm̃ aut pater, & filius consentiunt, aut tm̃ filius, aut tm̃ pr̃: vt inf. de bo. q̃ lib. l. fi. per totam l. In ijs, qui sub tutela, vel cura alicuius, ætas distinguitur: vt maior infante posit, vel ipse conueniri auctoritate tutoris, vel curatoris, nisi sit absens, vel ipse tutor, vel curator. Quando verò minor. f. infante, tm̃ tutor: vt ff. de admi. tut. l. j. §. j. Sed & si contra collegium noĩe talis monachi, actio proponatur, non reprobo: vt s. eo. auth. sed hodie. §. actiones. Idemq; puto seruari, si monachus agere velit, vt abbas, vel syndicus agat. Item nunquid monachus de veritate dicenda iurabit, si agatur de eo, quod per eum factum est: sicut diximus in minore 25. annorũ? Rñ. ita: vt ar. j. de quæst. l. interrogari. nã ad iudicem spectat inq̃rere veritatẽ: vt inf. de eden. l. is apud. & inf. de iud. l. iudices.

i ¶ Statutæ. ĩ scilicet statim.

k ¶ Iudex. ĩ f. ciuilis. sed nunq̃d ꝯdemnabit monachus, an ecclia? Rñ. nõ monachus, sed syndicus, vel ecclia: vt j. de sen. & inter. oĩum iud. l. j. Itẽ q̃s iurabit de calũnia, an syndicus, an monachus? Rñ. syndicus. cũ ipse sit ltimus administrator: vt inf. de iur. calũ. l. 3. §. qđ obseruari. & auth. principales. in fi. Itẽ ꝯ quẽ mandabit sñia executioni? Quidã dñt ꝯ monachũ exẽplo minoris: vt ar. inf. qñ ex fa. tu. vel cu. l. j. & ff. de re iud. l. si se nõ obtulit. §. j. & ff. de adm. tu. l. 2. Sed pŏt dici, ꝙ mandetur executioni ꝯ ecclesiam, ſm formam dictam insti. de acqui. per arro. §. fi.

l ¶ Cum officio. ĩ i. iudex in v. & officiales in alijs v. vt arg. ff. de verb. obl. l. stipulatio ista. §. cum. & l. eum qui ita. in prin. secus si dixisset in denis: vt ff. de leg. j. l. si quis testõ. in prin. Et hoc, si ep̃s facit ius, aliàs aditur ciuilis iudex: vt in auth. de san. epis. §. si quis autem pro pecu. & est hæc

ipsorũ vitio tolerasse eos constiterit, reddere † cogantur, a vt hac saltem censurę iustissimæ formidine reuocati, b q̃ improbis assiduè cõflictationib⁹ occupãtur, acquiescant, c iamq́; sopitis clamoribus iurgiorũ, magistra d deinceps necessitate, continere e se assuescãt.

IN AVTH. apud quos oportet causas dicere monachos. §. j. col. vj. conf. vij.

¶ *Monachi ad iudiciũ seculare nõ sunt trahẽdi, pœna iudici, notarijs, & executori cõtrã facientibus imminente. h. d. Salicet.*

C Ausa, quæ fit cũ monacho, f vel cum muliere qualibet in monasterio consistente non apud iudicẽ ciuilẽ vẽtiletur, sed apud Episcopũ, g qui de personę ꝑsentia, quod conuenit, statuet: siue per Abbatẽ, vel Antistitẽ, vel per alios hoc fieri debeat, h qui ſm legẽ rẽ disponat, & sacras regulas, salua debita ꝑsonæ reuerẽtia. Si vero contra fiat, pœnæ, quæ statutæ i sunt, imminebũt. Iudex k enim, q̃ de his sñiam proferre præsumpserit, ab administratione depulsus, tanquam diuinitati contumeliam faciẽs, pena x. librarũ auri vnà cũ l officio suo multabit, sacratissimò nostro ærario inferenda: executoribus aũt, qui admonitionẽ facere præsumpserint, ab ipsis sanctissimis Episcopis in locis decanicis detrudẽdis, decęterò nullam exactionem facere permittendis.

auth. ex auth. apud quos oportet causam dicere mo. col. 6.

C Lericus quoq;. ĩ Ista auth. etiam corrigit legem C. in clericis secularibus, & in ciuilib. tantùm causis. In criminalib. autem distinguit inter criminalia, ciuilia, & ecclesiastica. Paul.

m ¶ Pecuniaria. ĩ Largè accipe ad differẽtiam criminalis: vt ff. de ver. sig. l. pecunię. j. & ij.

IN AVTH. vt cler. apud propri. episc. conue. in princip. versi. vt si quis habet. colla. vj. cõst. xj.

¶ *Clericus in causa ciuili debet conueniri apud Episcopũ: nisi natura causæ non patiatur. sed in criminali, si crimen est ciuile, cõuenitur corã iudice seculari: non tñ fit executio antẽ q̃ degradetur, sed in crimine ecclesiastico est cõueniendus coram Ep̃o. h. d. Sed hodie per auth. statuimus. j. eo. nec ciuiliter, nec criminaliter potest conueniri, nisi sub Episcopo. Bal. & Pau. de Cast.*

C Lericus quoq; ĩ lite pulsat⁹, pecuniaria, m cã, pri⁹ n apud Ep̃m cõueniat, ꝑ quẽ sine dãno o cã decidat. ¶ Quòd si natura causæ, p vel alia q rõ faciat, vt negotiũ apud eũ decidi nõ possit: ꝑ ciuilẽ procedat iudicẽ, obseruatis clericorum priuilegiis: nec mora r circa talia fiat. ¶ Sed ĩ ciuili crimine, s ciuilis ꝑsit iudex, vt lis vltra duos nõ egrediatur mẽses: t nec tñ priùs puniat, ẽt si re⁹ sit u inuẽtus, q̃ ꝑ Ep̃m x sacerdotio spolietur. Si verò y crimẽ sit ecclesiasticum, ep̃alis z erit examinatio, & castigatio.

¶ Noua constitutio Friderici Imperatoris, de statu. & cõsue. con. li. eccles. §. item statuimus vt nullus. collat. x. constit. fin.

¶ *Hodie clericus non pŏt corã iudice seculari, in quauis causa trahi: nec ei iustitia denegari, sub pœna hic statuta. h. d. Salicet.*

S Tatuimus, a vt nullus ecclesiasticã ꝑsonã in criminali b q̃õne, vel ciuili c trahere ad iudiciũ seculare ꝑsumat cõtra cõstitu-

n ¶ Prius. ĩ Nã eo deficiẽte venitur ad Præsidem: vt in auth. de san. epis. §. si quis autem pro pecuniaria. col. ix.
o ¶ Dãno. ĩ gestorum sportulæ tñ debẽt ꝑstari à clerico: vt s. e. auth. sed hodie. q̃ est contra.
p ¶ Qđ si natura cãæ. ĩ Vt q̃a est liberalis: vt j. de præda. iu. l. placet. j. ĩ fi. vel actio iniuriarum, q̃ a cognato ep̃i coram eo non mouet: vt ff. de iniur. l. lex Cor. in prin.
q ¶ Alia rõ. ĩ Vt q̃a sit ĩfirmus ep̃s: vt ff. de iu. l. l. si lõgius. j. rñ. vĩ fuerat iã illius cãæ aduocatus: vt ff. de iur. om. iud. l. ꝑtor. & j. de asses. l. fi. Vel quia ep̃s erat suspectus eo ꝙ erat cã ꝯiũctorũ: 1 vt l. q̃ iurisdictioni. ff. de iuris. om. iud. & de iniur. l. lex Cornelia. Vel q̃a clericus suo priuilegio renũtiauit: 2 vt infr. de pac. l. si q̃s in ꝯscribẽdo. licet sit ꝯ: vt extrà ď fo. compe. l. si diligenti.
r ¶ Mora. ĩ Fortè vltra duos menses, vt statim subijcit in criminalib. in corpore tamen non aperit, sicut nec hic.
s ¶ Sed in ciuili crimine. ĩ puta ď homicidio, de falso, & ď adulterio, & de similib. Sed ecclesiasticũ crimẽ est de articulis fidei, & de simonia. 3 Sed certè imò qđlibet publicũ crimẽ canonicũ ẽ ciuile, si agat ad pęnã legalẽ imponendã. Si verò ad pęnã ecclĩasticã. f. vt excõicet, vel deponat ẽt ciuile dicã canonicũ. hoc tñ hodie corrigit: vt infr. prox. aut. statuimus

1 Istę tres rationes ꝑcedẽtes nõ valent ſm. Bal. hic.
2 Ista rõ est vera ď iure antiquo. secus iure nouo, & iure canonũ. vt in auth. statuimus. j. e. & c. si diligenti. alle. in glo.
3 Vide plenè ꝑ Abb. in c. cum sit gñale. ex ď fo. cõp. ubi discutit, q̃ crimina generaliter dicant ecclesiastica, & quæ secularia.

Absoluit nemo, qui condẽnare non potest.

t ¶ Menses. ĩ A tp̃e contestationis 4 ꝯputandos: vt in cor. huius auth. & est speciale. ĩ aliàs durant vsq; ad ij. annos: vt inf. vt intra cer. tẽp. l. fi.
v ¶ Etiã si reus sit. ĩ Innuit, ꝙ absoluere ꝑt absoluẽdũ, sed nõ damnare dãnandũ. sic & inf. vbi se. vel cla. l. quoties. § sedẽ di. Est ꝑ hoc no. reg. nemo q̃ ꝯdẽnare nõ ꝑt absoluere ꝑt: vt ff. de reg. iu. l. nemo qui. Sed non in eũdẽ, vt hic: sicut q̃ ꝑt legare seruo, & dño, & ecõuerso: nõ tñ in eãdẽ rẽ, vt seruitutẽ: vt ff. de leg. 2. l. debitor. in fi. & de ser. le. l. & maximè. Idẽ q̃ ꝑstat opẽ furto, teneĩ furti: non tñ q̃ ꝑstat opem furto manifesto, tenet furti manifesti, sed non manifesti furti tm̃: vt ff. de fur. l. is qui opem.

4 Istã glos. sequit Bal. hic. & est nota. ſm eũ. deus.

x ¶ Per episcopum. ĩ Iterum acta coram Præside conspicientem, an rectè processerit, & an probetur reus: vt in cor. auth. de sanc. epis. §. si verò priùs. coll. 9. & tunc spoliat, aut deponit eum, vt non puniatur in dignitate existens: vt s. eo. in l. omnes qui vbicunque. §. præterea. j.
y ¶ Si verò crimen sit ecclesiasticum. ĩ Expone vt s. eadem l.
z ¶ Ep̃alis. ĩ Hoc si clerico inferat. Si verò laico, cognoscet ꝑses cum ep̃o: vt in aut. de man. prin. §. si verò canonicũ. col. 3. & est hæc aut. ex ti. vt cle. apud ꝓpri. epi. post prin. coll. 6. tñ sunt de san. epi. §. si q̃s ꝯ aliquẽ. & §. sed col. 9. Clericus ergo simplex (vt dictũ est) sub Ep̃o ꝯuenitur. sed Ep̃s sub Archiep̃o, Archiep̃s sub Patriarcha, patriarcha sub Papa: vt in aut. de san. epis. §. si q̃s verò sanctissimorũ. coll. 9. & duob. §§. seq. Sed si à sñia Ep̃i appelletur, itur ad Præsidẽ, vel Defensorem ciuitatis: vt in aut. eo. tit. §. si quis aũt litigantium. licet a sñia Archiepiscopi, ad Patriarchã appellatur: vt d. §. si quis verò sanctissimorum. & §. si autem.
a S Tatuimus. ĩ Ista aut. corrigit gñalr in oĩb. ꝑsonis ecclĩasticis, q̃ possint esse, licet nõ sint monachi, vel clerici, tñ Deo deuoti: vt in Iesuatis, & heremitis. & ẽt corrigit aut. clericus. vt idistinctè in crĩalibus siue sint ecclĩastica, siue ciuilia, nõ trahant nisi corã ecclĩastico iudice. P. & est nouissima aut. q̃ sumitur ex aut. de sta. & cõsu. §. itẽ statuimus. col. 10.
b ¶ In criminali. ĩ corrigit ergo auth. clericus. quę coram Præside ire prius permittebat in ciuili crimine.
c ¶ Vel ciuili. ĩ per hoc corrigitur lex illa, omnes. quæ permittebat

in causa ciuili coram Præside conueniri.
a Tertio.} ad malitiam superandam: vt j.de iud.authen.iubemus.Et no.hic q priuilegium meretur amittere,&c.vt & j.de iud.l.iudæos.
b Requisitus.} a clericis.
Acrosanctæ.} Litera plana est.
c Diaconi.} idē in alijs clericis, vt statim hēs in aut. presbyteros.
d Constituti sunt.} hoc quo ad epm hodie corrigit: q.a nō est in potestate: & sic lege hic pri⁹ aut.sed epalis dignitas,&c. q est pstō, q de digni.§.palam.coll.6.1
e Bona.} i. tanquam castrense peculium.
f Vindicent.} s. epi &c. Sed nunq d hic fili⁹ sacerdotis,si agat rei vē. p re sua, pr dēt consentire? Rñdetur sic: vt j.d bo.quæ lib.l.fi.§.j.
g Libera facultate.} qd tū ad hoc distinguūtur administratores ab alijs clericis.iō prius lege aut.licentiā,&c. & ē in auth.de eccl.tit.§. interdicimus, scdō auth. psbyteros. q est de san. epis.§. psbyteros. col.9.
h Quoquo tempore nunquam} nec in dimēsione veniant.
i Conferantur.} s.ex necessitate iuris.
k Posteros.} non ergo patri pceditur occupare ab intestato: & sic est hic speciale. als p in castren.vel quasi: vt ff.d castren.pec.l.ij.Item p. huic legi.s.eo.l.ij. circa prin.Sol.vt ibi.
Ed episcopalis dignitas. Ista auth. corrigit. l. C. q innuit epm esse sub patria ptāte. Vi.
l Episcopalis dignitas.} adueniens filiofamilias.
m Consularis.} si filiusfamilias sit cōsul, vel pfect.pto. vel pfectus vrbi,vel magister militū: vt subijcit,fit sui iuris: & hoc legit in auth.pstō q de dign.§.j.col.6.
n Militare.} soluit ius patr.pote.
o Liberare.} soluit ius patr.pote.
p A curia.} i.a curiali condōne, a qua liberat quis per 12. dignitates, quæ numerant j. de decu.l.fi.lib.x.
q Cum hoc.} s. præmium suæ ptātis,&c.
r Honoratis.} s.tm, ēt si adhuc non sunt in administratione episcopatus: qd in duab.alijs ē admissum. s. in consulatu,& in patriciatu: vt in cor.huius aut.& inst.quibus mod.ius pat. po. sol. §.filius. cæteræ liberant demum, quando administrant: vt in d.l.de decur.l. fin.
s Præstet.} scilicet dignitas episcopalis.
t Eorum.] scilicet episcoporum.
u In potestatem.] scilicet episcopi.
x Eos.] s.epos.& est speciale hic: regularite.cōtrrā: ut ff.de adop.l.si

Alij autē clerici per clericatū nō eximuntur à patria ptāte, in tēporalibus vt ca.si annū.in fi. de iudic. li.vj. vbi dr q in spiritualib. filius. nō ē sub ptāte patris: sec⁹ ergo in tēporalibus. hoc tenent cōiter docto. in c.in decorū licet gl.j. ibi in fin.dicat priū de æta. & qual. & Abbas super rubr de pec. clerico.

† Procedant.

† Vere.

tiones īperiales, & canonicas sanctiones. Qd si actor fecerit, suo iure cadat, iudicatū non teneat, & iudex extunc ptāte iudicandi priuetur. ¶ Sācimus ēt, ut si qs clericis, vel ecclesiasticis psonis iustitiam denegare psumpserit, tertiò [a] reqsitus [b] iurisdictionem suā amittat.

¶ *Clerici filijfamilias possunt de eorum peculio testari, tanq de quasi castrensi, & testamentū eorum non subiacet resciBoni. Bal. & Pau.de Cast. Vel sic: clerici, ēt in parentum potestate constituti, lucra occasione clericatus prouenientia sibi quærunt: & pro libito de eis disponunt in ultima uoluntate, uel inter uiuos. h.d. Salic.*

¶ Iidem AA. Eutropio. P.P. L. XXXII.

SAcrosanctæ orthodoxæ fidei Epi, atq; pbri, diaconi [c] quoq;, q semel pbatis morib. integritate castissima, ad hunc gradū meruerunt peruenire, ea, q cūq; in eo dē clericatus gradu, locoq; uiuentes acqrere, & hēre potuerint, ētsi in patris, auique, aut proaui ptāte constituti [d] sint, & adhuc superstites habeantur, antequàm bona [e] propria uindicent [f], de his (si qn eis libitum fuerit) testandi, uel donādi, vel quolibet alio titulo alienandi libera [g] facultate concessa: vt ea bona quoquo [h] tpe, nunq ad diuisionē veniant, nunq fratribus, vel sororib. aut ex his genitis conferantur [i], sed ad eorū filios posteros [k], & quoscunq; extraneos hæredes perueniant: nec à patrib. auis, aut proauis, sed ad ipsorum liberis, tanq pcipua vīdicent: & certè iis lucro cedant †, quib. ipsi id peculiū, uel inter uiuos alienatione habita, uel mortis tpe, ultima, & iure † cognita uoluntate cōcesserint. Da. v. Kal. April.

IN AVTH. Cōstitutio, q de dignitate. §. palam. coll. vj. const. ix.

¶ *Episcopalis dignitas, & cæteræ hic nominatæ liberant a patria potestate, ad proficuum, non ad damnum. h.d. Salic.*

SEd Episcopalis [l] dignitas soluit ius patriæ potestatis, sicut & Cōsularis, [m] & Præfectura sacrorū ptoriorū, & urbicaria, & Magisteriū militare [n], & oīs dignitas valens liberare [o] à curia [p], liberat à patria ptāte: cum hoc [q] qdcunq; cingulū suæ potestatis præmiū honoratis [r] præstet [s]: ita tamen, ut filij eorum [t] post mortem auorum recidant in ptātem, [u] ac si contigisset eos morte parentū, & nō ex præsenti lege suæ potestatis fieri.

IN AVTH. de eccle. titu. §. interdicimus. coll. 9. consti. 6.

¶ *Episcopi, & cæteri administratores ecclesiarum, de bonis quæsitis antequam habuerint administrationē, possunt facere testm: sed de posteà quæsitis non possunt, nisi præsumantur quæsita non intuitu ecclesiæ, sed personæ, puta ex testamento coniunctorum, usque ad quartum gradum: in pias tamen causas possunt expendere. Bal.*

LIcentiā [y] † hēt Eps quæcunq; añ Epatū pbatus [z] fuerit habuisse, [a] quæcunq; post Episcopatum iure cognationis [b] vsq; ad quartū gradum, ad eū [c] peruenerūt, ad quos voluerit, vltima voluntate transmittere. [d] ¶ Cæteris reb. alio modo [e] acquisitis ab eo, dñio ecclesiæ reseruatis. ¶ Nisi in vtilitatem ecclesiæ, vel opera pietatis consumptæ sint. ¶ Eadem distinctione habita in administratorib. cuiuscunque loci religiosi. Itē, si quis Episcopus, aut minister ecclesiæ moriatur sine testamento, & successore legitimo, vel legitima successio competit ecclesię, in qua constituti sunt. †

IN AVTH. de sanct. episco. §. presbyteros. coll. 9. consti. fin.

¶ *De quasi castrensi peculio possunt clerici (licet in potestate sint) tam inter uiuos, quam in ultima uoluntate disponere. liberis, & parentibus legitima portione reseruata. h.d. Salic.*

PResbyteros, [f] & diaconos, & subdiaconos, cātores, & lectores (quos oēs clericos [g] appellamus) res quolibet mō ad dñium eorū veniētes, hēre in sua ptāte † præcipimus ad similitudinē [h] castrensium peculiorum, & donare cui volunt secundùm leges, & de his testari, licet sub parentum potestate sint: sic tñ, vt horum filij, aut his non extantibus parentes eorum, ltīmam ferant [i] partem. †

¶ *Ad similitudinem hospitalis Iotici, cætera, hospitalia priuilegiatur. Bal. & Paul. de Cast. Vel sic: Priuilegia hospitalibus retrò concessa, hic confirmantur, & noua conceduntur ut res hospitalium gaudeant priuilegijs concessis, & concedendis reb. maioris ecclesiæ. h.d. & notabiliter secundùm Salic.*

¶ Iidem AA. Dioscoro. P. P. L. XXXIII.

OMnia priuilegia, quę a retrò Principib. aut a nostra Serenitate, vel iudiciarijs † dis-

pater filium.& inst.quib.mo.ius pa.po.sol.§.j.
Icentiā.} ista aut.sitr corrigit.l.C.ē dicit epos, & alios clericos testari posse, & relinquere exneis: q dic verū de bonis acquisitis añ adeptū epatum. Pau. Et no. q hæc aut. loquit de secularib. nō aūt de religiosis, q.a illi nō hñt pprietatem, sed vsum: nec testanr: vt s.ti.j.aut.ingressi. & hoc sentit.gl.j. ibi expresse.& dicit Io.in c.j. extr.de test.Bal.
y ¶ Licentiam.} Hæc loquitur in prælatis, sequens in alijs clericis.
z ¶ Probatus.} Ergo psumptio est p eccla, nisi p fuerit probatum. sic j.dc don.inter vir.& vx.l.ēt.& ff.de do.inter vir.& vx.l.quintus.& de an.le.l.annua.§.fin. Sed arg.p. j. arbitriū tut.l.si defunctus. Sed fm Azo. & Io. hoc ipso probat, q nō probatur ptra. sic. & j. qui test.fac.pos.l.2.
a ¶ Habuisse.} s.epm.
b ¶ Iure cognationis.} Nō exigit, q successerit cognatis, sed q potuerit succeder. vñ & si epo aliqs cognatorū donauit iter viuos, idē puto. De quarto aūt gradu iō ponit: q.a vsq; ad quartū illū verisile est, q habuit iure dilectiōis naturalis i. q rōne cognatiōis naturalis ptingat. Nā a remotiorib. poti⁹ occasione rerū ecclæ, quā sanguinis, hre vr: cū nemo iactare sua p sumat: vt ff de pb. l. cū de indebito.§.j. Sed Io.& Azo dicūt idē ēt si non cognatus det, si mō ñ det gr̄a bñficij sibi collati. olim de bonis ecclæ, nā túc est remunerō loco bñficij collati: vt sic fiat ecclæ: vt ff.de pet.hær.sed & si §.psuluit.& hoc nisi pbet p ecclam. nā & in corpore nō ē cognationis mentio. sed sic gñe piuncto. secūda placet.
c ¶ Ad eum.} s.epm.
d ¶ Transmittere.} vel inter viuos: vt ar. instit. de le.fu.ca.tol.
e ¶ Alio modo.} sub. preterquam sit dictum.
f Resbyteros.} Hāc Paut. legūt quidam. j.eo.super.l.cum lege.
g Clericos.} Cleros dr sors: q.a sorte debet eligi: vt electus est Mathias i. diuina electione non alia notitia. Ac.
h ¶ Ad similitudinē.} non per omnia, vt subijcit, sic tamen, &c.
i ¶ Ferant.} s. per querelā inof.test. vt i aut. vt cū de app.cog.§.& hęc q.dē de parentū. col.8. Tu dic condic.ex hac l. & sic nō erunt p.j.q. testa.fa.pos.l.fi.& j.de inof.test.l.fi.& j.eo.l.cum leg. q dicunt in tali peculio cessare qrelam.
Mnia.} CASVS. O Ioticus fuit primus hospitalarius, & eius loco successit Ycho, qui oīum hospitaliorū curam gessit, & multa priuilegia cōcessa sunt à principe, & alijs reb. pertinētib. ad eius curā: q p hāc l. confirmat. & redditur ratio ibi, valde, &c. Secūdò dicit, q prædicta hospi-

hospitalaria, & res eorum omnia habeant priuilegia, quæ habet, vel habebat maior ecclesia Constantinopolitana. Viua.
a Dispositionibus.} vt sportularum.
b Liberalitatibus.} scilicet, principum.
c Quibuscunque.} in præteritum, & futurum.
d Temporibus.} id est, præteritū, & futurū.
e Metatorū.} i. militū, ñ ēm milites i domo religiosa d bēt hospitari vt s.co.l.j. & dicūt mutati a metior metiris q.a incertas metas castra conficiebant, & fossis circundabant.
f Monasterijs.} id ē, locis illis, in quibus sunt sitæ ecclesię.
g Omnibus.} qui sūt de iure ecclesiarum. vt ne præstent tributa.
h Eorū.} s.monasteriorum, rebus dico ptinētib⁹ ad curā ecclesię.
i Vel ad eos.} & pertinētibus ad eos, id est, ad curam eorum.
k Eū.} s. œconomū.
l Eius.} s.œconomi.
m Ad similitudinē.} ptinet dico ad curā œconomi. s. ad similitudinē.
n Qui.} s. Ioticus.
o Dicitur.} Fuit ergo prius hospitalarius, oīa quidē pdicta priuilegia p hāc &c. Et hoc q dat hospitali Iotici, dat & cuidā alii. s.s. Mariæ d Sansoñ. q est in Constātin. vt in aut.de eccl. tit. §.fi. col.ix.& sic ad similitudinē Iotici datur alijs, & nō habebit locum.
p Valde necessariū.} vtilia priuilegia sint firma, quæ sunt rebus præstita.
q Exinde.} idest, ex rebus prædictis.
r Sustentatio.} scilicet, cōparet, quod ē j.
s Ecclesiasticis.} i.ecclesiast. corū virorum.
t Viri.} s. œconomi.
v Eū.} s. œconomū.
x Adipiscitur.} id ē, adeptus est defensor huius vrbis inclitæ.
y Vbemus.} Creationes. scilicet, in clerū.
z Facultatem.} Repete iubemus.
a Idemq;.} q.d. quod dixi in clericis, hic i monachis. Alij dicunt primū casum de adscriptitijs, secūdum de agricolis, non est differentia.
b Prohibemus.] Sed adscriptitius dño volente poterat. Seruus autē etiā domino volente si poterat, ergo adscriptitius non est seruus.
c Omnes.} s. clericos.
d Sententiis.} scilicet, commonitorijs.
e Pariter.} als patēt.
f Naturali.} i. diuino s. quo dicit omnis anima subdita sit regi, quasi pcellēti, & ducibus tanq ab eo missis. Itē & illud, q maior ē vestrū, fiat tā quā minor. vñ licet magni sint clerici, tñ ēt iure ciuili cōueniri poBūt
vt ff. quis ordo in bo.pos.ser.l.ij.§.si præses.& arg. in auth.e.§. vt autem.
g Vocari.} scilicet, re & verbis, nisi in casibu., vbi sit verbo tantum vocatio, vt ff. de in ius voc.l.sed & si is.
h Per datos.] scilicet, delegatos.
i Procedere.] Sic ergo venire d bēt vocati inuitati, sed causæ examinatio fi. i locis, vbi degūt iudice aliū delegāte cā.m: & sic soluit p.s.e.l. oēs qui.in prin. vbi dicebat eos ñ debere uocari ex puinciā sua. vel hic i magnis iudicibus, ibi in paruis. vel hic corrigit. vel hic in criminali, ibi in ciuili: vel veri⁹ ibi phibet eos vocari ex suū præsidatum. hic in suo pmittit. Sed hæc hodie sunt correcta per auth. causa. & per auth. clericus. & auth. statuimus. quas habes. s.e.l. omnes.
k Dscriptitios.} Adscripti. Non ergo in alijs locis, qd est notādū, & addit hic aut. illi legis. s.e.l. quisquis. j. quia ibi volēte dño tm fiebat
l Adimpleant.] Per se, uel p aliū, vt s.e.l. qs.j. & l. ad similitudinē. Item præter voluntatē potest, vt hic. Sed an contra voluntatem domini possit fieri cleric⁹? Quidā (vt Irn.) q non, vt arg. ff. d procur.l. Pōponius. i fi. Sed dic arg. contra, vt in nouellis. eo.§. si adscriptitius clericus &c.
I seruus.} Plana est, & diuide eam in tres partes. Secunda ibi. Si verò ignorante. Tertia ibi, Si verò seruus.
m Sciēte.} Nota patientiā consēsu cōparari libertatis fauore sic ff. ad munic.l.quoties.& j. ad Vel.l si fine.§. q si patientiā.& ff. d do. inter vi.& vx.l. si seruus cōis. & ff.loca.l.itē qrit. §. fi. Itē p.ff.de sta.ho.l.hō liber.in fi. Sol. vt ibi, non est ibi sol. sed dicas ibi odiū eius, qui se vēdidit ad ptiū participandum. hic fauor ordinis. Accu.
n Ignorante.} s.qd p sumit, vt ff. de prob.l. verius.& j. qui mili.non pos.l. superseruis.lib. xii.
o Liceat.} id est, licitum est. Accursius.
p Probare.} i.qd possederit eū, vt seruū ante ordinationē. nā ille d bet pbare se nō esse seruū cum ñ sit diu in libertate moratus, & bona. si d. ff.de acq.pos l.iij.§.si seruus.& hoc, si secularis sit clericus, & sic hic loq r. Si aūt monachus sit, puta q monasteriū possideat eū, & ego debeo pbare seruilē cōditionē.i.eū meū esse seruū, vt i aut. d monachis.§. hinc aūt. col.j. Sed q.d, si ē factus sacerdos, vt i casu istius aut? Rñdet, remanet sacerdos, sed peculiū reddit domino, diaconus se reddat dño, vel aliū seruū p se æquè bonū,

† Orphanotrophio.
† Ptochiis.
† Domib.

† Imp. Leo A. viuiano P.P.

positionibus, [a] aut liberalitatib⁹ [b] pro singulis qbuscūq; [c] tpibus, [d] vel cōsuctudine, vel costitutiōe, siue circa ius metatorū, [e] siue ī alijs qbuslibet reb. pstita sunt orphanotrophiis, siue asceteriis, vel ecclesiis, aut ptochotrophiis, † seu xenodochiis uel monasteriis, [f] atq; cęteris oībus, [g] ac ēt rebus iuris eorū [h] ad curam œconomi viri religiosissimi pbri, & orphanotrophi, vel ad eos, [i] q post eū [k] loco ei⁹ [l] successerint, ptinētibus, ad similitudinē [m] Iotici beatissimæ memoriæ, q [n] primus hmōi pietatis offiiū inuenisse dicit: [o] p hanc pragmaticā sanctionē firma, illibatāq; in ppetuū custodiri decernimus. ¶ Valde [p] etem hoc videt esse necessariū, cū exinde [q] sustentatio, [r] vel educatio orphanis, atq; egenis, & vsibus ecclesiasticis, [s] ac ptochotrophiis, vel asceteriis cōparetur domus ēt, aliasq; res superiùs nominatas, ad curā memorati viri [t] ptinētes, vel postmodū quolibet mō ad eius solicitudinē, vel eorū: q post eū [u] ad eiusdē orphanotrophij curā vocati fuerint, perueturas, ad instar maioris venerabilis ecclesiæ huius inclitę vrbis, oībus priuilegiis, q eadē sancta ecclesia, vel nūc adipiscit, [x] vel post eà merebitur, perpetuò potiri pietatis intuitu decernimus.

¶ *Adscriptitij, & censiti non pnt, sine expressa uoluntate dñorum clericari, uel solitar am eligere u tam. h.d. prin. l. Sali.*

¶ Idē AA. Sebastiano P.P. LXXXIIII.

IVbemus adscriptitiorū creationes, [y] secundū veterē cōstitutionē (nisi dominorū possessionū, vnde oriundi sunt, euidens cōcurrerit consensus) nulli⁹ penitus esse momēti: sed eisdē fundorū dñis, q faciendæ creationi non (sicut dictū est) euidēter consenserit, ius ppriū ad similitudinē cæterorū colonorū in suos adscriptitios exercendi, tāquā si nulla creatio intercessisset, tribui facultatē. [z] ¶ Idēq; [a] sup illis quoq; agricolis dcernim⁹ obseruari, q cum essēt adscriptitiæ cōditionis nexib. adstricti, solitariam vitā, videlicet, appetētes, qbuslibet sese mōasteriis contra voluntatem dominorum fundorum duxerint offerendos.

¶ *Seruus nō pōt in clericū ordinari, nisi libertas clericatum præcedat. h.d. Bal.*

¶ Seruos sanè sociari clericorū cōsortiis, volētibus, atq; cōsentientibus dñis, modis omnibus phibemus: [b] cū liceat corū dominis, data priùs seruis libertate, licitū eis ad suscipiendos honores clericorū iter (si hoc voluerint) aperire.

¶ *Litigator debet corā iudice cōparere, iudex coram litigatore: quia esset opprobrium, & iniustum. Bald.*

¶ Oēs [c] ptereà virorū Clarissimorū puincias modrātiū sentētiis [d] absq; vlla priuilegii differētia (qui tñ præsidiali iurisdictioni subiecti sunt) siue Epi, vel quilibet clerici, aut monachi, aut cuiuslibet conditionis sint, pariter [e] respondre decernimus: nulla in posterum viris Clarissimis puinciarum Rectoribus ad loca, in quibus incusatæ psonæ consistunt, perueniendi necessitate penitus imponenda: cū non solùm legibus, verum etiam naturali [f] quoque iuri conueniat, quos res exegerit, iudicialibus ad iudicium vocari [g] sententiis, non ipsos iudices (qd dictum etiam iniustum est) ad subiectos deduci, sed per [h] datos ab his iudices ad causæ examinationē in locis, vbi incusati degunt, procedere. [i]

IN AVTH. de san. epis. §. adscriptitios. col. ix. consti. fi.

¶ *Adsciptitij pñt hodie clericari, per substitutum tñ debēt seruire. h.d. Bal. & Sal.*

ADscriptitios † in ipsis possessionibus, qbus sunt adscripti, [k] clericos ēt præter voluntatem dominorum [l] fieri permittimus: ita tamen, vt clerici facti, impositam sibi agriculturam adimpleant, [l] subrogato aliquo, quem maluerint.

IN AVTH. de san. epis. §. si seruus. colla. ix. consti. fi.

¶ *Auth. hæc corrigit. §. seruos. ī l. iubem⁹, et loquit, qñ seruus clericat: lex sequēs cū authē. uerū loquitur, qñ monachatur. Sal.*

SI seruus, sciente [m] domino, & non contradicēte, in clericum ordinatus fuerit ab Epo, ex hoc ipso, q constitutus est, liber, & ingenuus erit. [a] ¶ Si verò, ignorāte [n] domino ordinatus fuerit, liceat [o] domino intra anni vnius spatium, & seruilem fortunam probare, [p] & seruum suum accipere. ¶ Si verò seruus sciente, vel nesciente domino (sicut diximus) ideo quòd in clero constitutus liber est factus, ministerium ecclesiasticum reliquerit, & ad secularem vitam transierit, suo do-

† Concor. cum tribus authen. sc. liiii. distin. c. si seruus sciente. in fin.

† Domini.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

vt in decr.54.dist.c.si seruus absente. Si autem Eps sciuit, tunc id dupli domino emendat: vt ead.dist. c. si seruus. Loquitur ergo hic in clericis vsque ad subdiaconatū inclusiuè.

a ¶ Tradatur. } curialis verò reddit curiæ suæ: liber clericus factus, relinquēs monasteriū tradat curiæ: vt s.e.auth.sed neq;. q est p̄ & est hęc, & superior in authē. de san. Epis. in §. si seruus. & illa i §. adscriptitios. col.ix.

b Eruis. } Vitā. s. monachorū. nō ita si aliàs fiebat clericus: vt s. l.proxi.§.seruos, sed & illud ibi corrigitur per auth. si seruus.

c ¶ Quam. } s. seruitutē alīs q.d. s. iugū in cod. tit. §. sed hæc quidem.

d Piscopalis. } Liberat. Scilicet omnino seruum.

e ¶ A curiali. } Nisi p 15.an. pri' excesserit vitā: vt s.e.auth. sed neq;.

f Erum. } Et si efficiatur seruus.

g ¶ Permanere. } hoc si dubia ē eius condō: alioqn ꝓut abbati videbit. stati cucullā poterit ponere & facere monachū: vt in aut. eo. §. si qs āt ad. & hæc est de monachis. §. hinc āt. coll.j.

R Epetita. } ¶ Nota bñ ista l. & ad hoc sp allegat, ꝙ qñ iurisdictiones sūt distinctæ, & litatæ, non hēt locū prorogatio: & pone exemplū, vt p Pa. d Ca. hic.

h ¶ Repetita, } Nā & alibi hoc est dictum: vt j. de testa. l. consulta.

i ¶ Quos. } s. Defensores. Accur.

k ¶ Competit. } hodie ēt defensori ciuitatis: vt in auth. de defen. ciui. §. interim. coll.3. Imò et veteri iure defensori ciuitatis cōpetebat: vt j. de test. l. iam. & j. d donat. l. in hac. & fit hæc publicatio sic, quia hr̄s institutus in testō scripto a testatore, vel alio priuato, vel sine scriptura, adit magistrum census, vt illam scripturā, cum testes sua sigilla recognoscāt, vel dicta testiū in publicā scripturā redigat & erit plena ammō securitas: licet testes pereant: vel prima scriptura, vt hic, & j. de test. l. 2. Sed q dā nuncupatiuū tm̄ testm̄ dñt publicandū, q a ergo modicū lucri ꝑ his dabat, clerici cupidi hoc sibi vsurpabant.

l ¶ Absurdum. } quod hæc lex remouet.

m ¶ Si peritos. } vt ꝓhibita ñ faciāt: ꝑmissa āt a lege faciūt: vt s. eod. l. placet, & ideo scire leges debēt: vt j. de legi. & consti. l. leges iij.

n ¶ Disceptationum. } i. eorum, quæ disceptabantur in foro.

o ¶ Auri. } & ēt sacrilegium ꝑmittunt: vt j. de crimi. sacrileg. l.3.

Vide distinctionē gl. fi. in c. a. ex de seru. non ordi.

Reddat.

Monachicæ. Additio.

Publicatio testamenti quō fiat.

Remonendos.

mino ad seruiendum tradatur. †

¶ *Not. ꝙ consensus per aliquem pstitus cōtemplatione certæ causæ finalis tandiu intelligitur durare, quandiu durat causa in esse. h.d. Bal. Vel sic: Serui possunt cum licentia domini monachari: sed uitā monasticam deserentes ad prioris domini seruitutem restituuntur. h.d. Salice.*

¶ Iidē AA. Sebastiano. P.P. L. XXXV.

SEruis, si dñorum fuerint voluntate muniti, solitariā vitā b participandi licētia non denegeē: dum tñ eorum dñi non ignorent. ¶ Quòd si seruis suis ad monasteriorū cultū migrandi tribuerint facultatē, eorundē seruorū dñio, donec ijdem serui in eodem monachorū habitu durauerint, spoliādos esse censemus. Alioqui, si relicta fortè vita solitaria, ad aliā quamlibet se se condōnem transtulerint, certum est eos ad seruitutis iugū, quā monasticæ † professionis cultu euaserant, reuersuros. Da. ix. Febr.

IN AVTH. de sanct. Epis. §. sed hæc quidem. col. ix. consti. fin.

¶ *Non potest breuius summari. Salic.*

EPiscopalis ordo liberat d a fortuna seruili, vel adscriptitia, sed nō a curiali, e siue officiali. nam & post ordinationem durat: ita, vt p subiectā, vel interpositam personam, officium adimpleaē nisi curiæ, vel officio restituatur.

IN AVTH. de monachis. §. hinc autem. col. j. consti. v.

¶ *Seruus legitimè monachatus, liberatur a iugo seruitutis. h.d. Salic.*

VErùm f & si ltīmo ꝓbatus experimento monachus efficiatur, euadet iugum seruitutis. Debent. n. per trienniū ante, quā monachi efficiant, in monasterijs permanere: g posteà verò si monachi facti fuerint, liberi erunt.

¶ *Clerici non debent se intromittere de iurisdictione ad eos non ptinente, nec de insinuatione testōrū. Bal. Vel sic: Insinuatio, siue publicatio testōrū dēt fieri in urbe, corā Magistro, Census, nō coram alijs iudicibus, nec ecclesiarum defensoribus. h.d. Sal.*

¶ Imp. Iustinianus A. Archelao P.P.

LEX XXXVI.

REpetita h ꝓmulgatione, non solum iudices quorumlibet tribunalium, verum etiam defensores ecclesiarum huius almæ vrbis, quos i turpissimum insinuandi vltimas deficientium voluntates genus irrepserat, * præmonendos esse censemus, ne rem attingant, quā nemini prorsus omnium secundùm constōnum præcepta, præterquam Magistro census com

SI quis ad declinandam. } ad euidentiā huius l. vide c. si parer. de testa. li.6. & no. ꝙ directus titulus instōnis non subiacet Falcidię. & ideo dicitur hic, ꝙ ad declinādam legem Fal. testator vtebatur via directæ institutionis captiuorum, vel pauperum. Eadem in substitutione directa secundum Bal. quem de hac materia vide plenius hic.

petit. k Absurdum l etenim clericis est imò etiam opprobriosum, si peritos m se velint ostendere disceptationum n esse forensium. ¶ Temeratoribus huius sanctionis pœna quinquaginta librarum auri o feriendis.

¶ *Si captiui instituantur hæredes, uel pauperes, ualet institutio, & uenit distribuenda sine quartæ deminutione. h.d. secundùm Iaco. But. Vel sic: Valet institutio facta de captiuis, uel pauperib. in gñe: nec uitiatur pp incertitudinem. Et in primo casu capit Episcopus hr̄ditatem, & distribuit. In secundo uerò casu, si in loco sit aliquod hospitale pauperum, pertinet ad illud: & si sint plura pertinet ad pauperes. Si uerò nullum, idem qd in primo casu. ut Episcopus capiat tanq̄ hæres & distribuat, alienando mobilia, & immobilia reseruando. Et si nominata esset certa persona, uel locus, ad illum pertinet: nec Episcopus aliquid agere debet: nec debet aliquam utilitatem sibi appropriare de talibus relictis. Paul. de Cast.*

¶ Imper. Iustinianus A. Ioanni P.P.

LEX XXXVII.

SI quis ad declinandā p legē Falcidiā, q cū desiderat totā suam substantiam, pro redemptione captiuorum relinquere, eos ipsos captiuos subscripserit hæredes, ne videatur, quasi incertis personis hæredibus institutis, iudiciū suum oppugnandū reliquisse: r sancim' eiusmodi, & talem instōnem pietatis intuitu valere, s & non esse respuendam. ¶ Sed & si pauperes, quēdem scripserit hr̄des, & non inueniatur certū ptochotrophium, † vel certæ ecclesiæ pauperes, de quibus testator cogitauerit, sed sub † īcerto vocabulo pauperes fuerint hæredes instituti, simili mō t & huiusmodi instōnem valere decernimus. ¶ Et si quidem captiuos scripserit hr̄des, ciuitatis in qua testator larē fouere, ac degere v noscit, Eps, & œconomus hęreditatem suscipiant: & oīmodo in redēptionē captiuorū ꝓcedat hæreditas, siue per annuos reditus, siue p vēditionē mobilium, siue se mouentium x rerū sit, nullo pęnitus hoc ex lucro vel œconomo, vel Epo, vel sacrosanctæ ecclesiæ relinquendo. Si enim propter hoc, a speciali hærede recessum est, vt non Falcidiæ ratio inducatur, quomodo ferēdum est hoc, quod in sacrum venerit, p Falcidiam, vel aliam occasionem minui? y ¶ Vbi autem † indistinctè z pauperes scripti sunt hęredes ibi xenonem a eius ciuitatis omnino hæreditatem nancisci cense-

p ¶ Ad declinādam. } i. ad euitandam.

q ¶ Legē Falcidiā. } s. dolo bono. & est similis dolus: vt in auth. vt licē. ma. & aui. in princi. col.7.

r ¶ Reliquisse. } i testō, qd faciūt, postquam re dierint. Nā instantes nō possent testari, vt ff. de testa. l. eius. in prin.

s ¶ Valere. } sed nōne supfluit hęc p illā l. s. e. l. nulli? Rñ. nō: q a hæc i institutione: illa in singularibus relictis.

t ¶ Simili mō. } & hoc vr̄ supfluū p l. s. e. id qd pauperib. sed & illud de singularib. relictis. Sed licet euitet hoc mō Falcidia iure instōnis: an euitatur Falcidia iure naturæ, vt posit exhæredari filius, vel pteriri? Rñ. non. nā q vult Deū instituere, & filium exhæredare: alium pro cō filio quærat. & recipiat, non Augustinum: 17.q.4.c.fina.

v ¶ Degere. } vbi de la re. s. dubitabatur. sic & s. e. l. nulli. §. sin aūt persona. & §. quid si testōr. & arg. ff. de condi. & de mon. l. quæ conditio. §. cum ita.

x ¶ Sed mouentium. } qd d immobilibus? certè idē eadem ratione.

y ¶ Minui. } sic & Deus potest hr̄s institui: vt in auth. de eccle. titulo. §. si quis in non inc. colla. 9. & ei legari: vt ff. ad legem Falcidiam. l. j. §. ad municipum. Idē de aliquo sanctorum: vt in authen. de eccle. titul. §. si quis autem vnum sanctorum. & in his omnibus casibus videtur cessare Falcidia: cum ad pias causas sunt relicta: vt in authen. de eccle. titul. §. si autem hæres. & sic corrigitur l. illa. ff. ad legem Falcidiam. l. j. §. ad municipum. quæ ꝑmittebat detrahi Falcidiam de legato relicto Deo. Vel aliud qñ Deo, aliud quando relinquitur ad piam causam. Alij vt Al. & R. dicunt ꝙ tunc demū cessat Falcidia in legato ad pias causas relicto quando hæres fuit contumax in soluēdo: & sic intelligunt dictam aut. de eccl. ti. §. si autem hęres. coll. ix.

z ¶ Indistinctè. } aliàs indiscretè.

a ¶ Xenonem. } quasi hæredem. & hoc quando est vnus xenon, & alius non dicat spectare ad se hæreditatem.

Com-

§. si qs autē pro redemptione, in autenth. de eccles. tit. vbi dicitur īdistinctè, quod ē i arbitrio epi qūo velit tale relictum distribuere: quod seruant epi de cōsuetudine, vt dicit Bart. hic.

Paupertas prodest.

Vilitas ꝓdest.

Vide plenè per An. Areti. §. j. inst. qui & ex qui. cau. & ibi etiā Christo. porc. & Ias. in suis additioni. & Bart. in l. illicitas. §. fi. ff. de off. præsi.

a ¶ Comparent. } hoc est plus i pauperibus, q̄ i captiuis q a ibi ñ emūtur aliæ possesiones.

b ¶ Licentia. } oīno dāda. s. epo vr̄ xenoni, quos quasi hæredes dicimus.

c ¶ Et in priore. } Vbi captiui sunt hæredes scripti.

d ¶ Et in secunda. } vbi pauperes.

e ¶ Exigere. } s. episcopum.

f ¶ Eis. } s. episcopis, & œconomis.

g ¶ Sine Falcidiæ. } Est ergo hęres noīe, sed nō re, vt inst. de fideicō. hære. §. restituta. & ff. d fu. l. pen. Hodie ēt si certa ꝑsona instituitur, cessat Falcidia ī relicto ad pias causas: vt j. dicitur.

h ¶ Sin autem ampliores. } id est plures.

i ¶ Datio. } id est relictum à testōre, vt dēt.

k ¶ Pauperior. } Et ꝓdest paupertas: vt hic, & ff. de trāsi. l. cū hi. §. in ꝑsona. & §. si i annos. & j. de op. li. l. j. & ff. ma. l. si ꝓcuratorē. §. si ignorantes & in aut. d ec. ti. §. si qs aūt vnū sanctorū. co. ix. & vilitas ꝓdest: vt ff. q. & à q. l. si qs habens. Ar. p̄ i aut. d test. §. sancim'. col. vij. & fere ī omnib. d lictis, vbi grauius ex vno delicto puniē ignobilis, siue vilis, q̄ nobilis: vt. ff. de inc. ru. nau. l. pedius. & d pę. l. capitaliū. §. fi. & ad. l. cor. d fal. l. j. ī. fi. & inf. ad le. fla. de pla. l. fi. & inf. vt nemo priti. l. ii. circa prin. Ac.

l ¶ Antistite. } i. epo.

m ¶ Sanctionem. } s. e. in prin.

n ¶ Cōsenserint. } No. aliquē puniri quia cōsentit malo, vel q a nō corrigit malum ac si ipse faceret sic. inf. de cōmer. & mer. l. ij. & in decret. ij. q. vij. c. negligere.

o SI captiui. } Hæc est in aut. vt cum d ap. cog. §. si vnum de prædictis. col. viij.

p ¶ Seu cognati. } alicuius captiui redēptionem &c.

q ¶ Et si. } id est quāuis.

r ¶ Capitulis. } Nota ergo quinq; specialia hic. Primū, ꝙ valeāt legata licet ñ valeat testm̄: regulariter p̄: vt inf. d fid. l. eāq̄. Secūdū, ꝙ id qd aufert i digno applicat ecclesiæ. sed regulariter p̄: vt inf. de iis q. vt ind. l. hæreditas. Tertiū, ꝙ qui nō est dñs, rē captiui alienat, legis authoritate ꝑmittēte. regulariter p̄: v. ff. de ac. re do. l. traditio. Quartū q a min. 18. an. non patiē huius. l. pęnā, cū aliàs regulariter ēt impuberes doli capaces, ex d lictis teneāt: vt inst. de obl. q̄ ex delic. §.

mus & per xenodochū, in ægrotātes fieri patrimonij distributionē, secūdū ꝙ in captiuis cōstituimus vel p redituum annaliū erogationē, vel p vēdōnē rerū mobiliū, uel sese mouētiū, vt ex his res immobiles cōparent, a & annuus victus ægrotātibus accedat. Quis. n. pauperior est hoībus, qui & inopia tēti sunt, & ī xenone repositi, & suis corporibus laborātes, necessariū victū sibi nō possunt afferre? Licētia b oīo danda & in priore, c & in secunda d specie, & actionē mouere, & debita exigere, e vt in captiuos, vel in ęgrotātes consumant. Si. n. hæredū eis, f & ius, & nomē dedimus, sine g Falcidiæ tñ legis emolumento, necesse est eos debita exigere, & creditoribus rñdere. Sinaūt h ampliores in ciuitate xenones, vel ptochotrophia sint: ne incerta videaē pecuniarū datio, i tūc ei xenoni, vel ptochotrophio, q pauperior k esse dinoscit easdē res, vel pecunias assignari sancimus, hoc videlicet, discutiēdo à viro Reuerēdissimo locorū Antistite, l & sub eo cōstitutis clericis. ¶ Sinaūt nullus xenō ī ciuitate inueniaē, tūc scd̄m de captiuis sanctionē m ꝑ tpe œconomus sacrosanctę ecclesię, vel Eps hr̄ditatē accipiat, & sine falcidiæ rōne pauperib. qui in ciuitate sunt, vel penitus mēdicantibus, vel alia sustētatione egētib. eędē pecunię distribuaē. ¶ Hæc tñ oīa locū hr̄e sancimus, qñ non certi xenonis, vel certi ptochotrophij, vel certæ ecclesiæ noīatio, à testatore subsecuta est, sed incertus est eius sensus. ¶ Sinaūt ī personā certā, uel ī certā venerabilē domū respexerit: ei tantūmō hr̄ditatē, vel legatū cōpetere sancimus: nulla Falcidia, nec in hac ꝑte intercedēte. In oībus aūt hmōi casib. cęlestes iracundias sacrosanctarū rerū administratores expectent, si qualecūque lucrum ex huiusmodi gubernationibus sibimet acquisierint, vel si hoc committi ab alio cōsenserint, n & non grauissima pęna, & interminatione, quod perperā factum est, studeant corrigere,

IN AVTH. vt cum de ap. cog. §. si vnum de prædictis. colla. viij. constitu. xj.

¶ *Negligens redimere testatorem, uel cognatum à carcere, eius successionem sperare non debet: quia applicatur ecclesię, expēdēda in redēptionem captiuorum, saluis alijs capitulis testamenti: parcitur tamen minori xvij. annis. & qui propriam non habet pecuniam, potest uendere res captiui, pro ipsius redemptione, qui cogitur habere ratū h.d. Bal. uel sic. Sperans hæreditatē alicuius ex testamento, uel ab intestato, si non redimat eum de carceribus, cùm pot, & ibi ille moriatur, priuatur eius successione, & deuoluitur ad ecclesiā distribuēdā ī redemptionem captiuorum. Paul. de Castr.*

SI o captiui alicui' liberi, seu cognati p redēptionē eius neglexerint; ñ solū exhr̄dari pñt, sed ēt lege denegaē eis successio: & si q fuerint scripti hr̄des, tm̄ valeat testm̄ ī alijs capitulis. r ¶ Hęc ergo successio deferē ecclesię ciuitatis eius, expēdēda s scilicet, in captiuorū redēptionē. Multò magis, si extraneos instituerint, q redimere t supersedeāt: Excipiē minor xviij. annis. ¶ Qui aūt redimere studēt, si ꝓprias ñ hēant pecunias, sup q buslibet reb. ipsius, ī eā cām rectè cōtrahunt, ētsi minores xxv. annis sint maiores tñ 18. qui tñ pro maioribus xxv. hic accipiunē. v Et captiui si reuersi fuerint, cogunē hr̄e x ratū contractū. eadē pęna est parentum, si redemptionem neglexerint liberorum.

Testamenta facta super peculio quasi castrensi clericorum, non subiacent querelæ inofficiosi. h.d. subiacēt tamen condictioni ex lege, usque ad legitimam debitam filijs, & parentibus: ut suprà eo. auth. presbyteros. quam quidam hic legunt. Bal.

¶ Iidem A. Ioanni. P.P. L. XXXVIII.

CVm lege Leonina y viris Reuerēdissimis Epis, & p̄sbyteris, & diaconis peculium hr̄e, quasi castrēse cōcessum est, eo addito, z vt ī ipso testari posint: dubitabaē, si hmōi testā dēant a de inofficioso querela expugnari, cū de oībus personis, quę hmōi peculiū † meruerunt, eadem fuerat qō exorta. b ¶ Sancimus itaq; viris Reuerēdissimis Epis, & presbyteris, & diaconis, q tale peculiū, id est quasi castrense posidēt, super ijs tantūmodò rebus, quę quasi castrensis peculij sunt; non solū vltima cōdere secūdū leges c elogia d licere (quod ex Leonina cōstitutione descēdit) sed etiam eorū vltimas volūtates super his e tantūmodò habitas, de inofficioso † q̄relæ minimè subiacere. f

¶ *Clerici confessione, uel pacto possunt renuntiare priuilegio fori, ne decipiant contrahentes: & ualet renuntiatio: nisi contra eam sit lata pronuntiatio, uel facta transactio. h.d. Bald. Vel sic: Licitum est cuiq; renuntiare iuri suo h.d. secundùm Bartolum.*

¶ Iidem A. Ioanni. P.P. L. XXXIX.

SI quis g in cōscribēdo † instrumēto sese cōfessus fuerit non vsurum fori pscriptione p p sacerdotij prærogatiuā: sancimus ñ licere ei aduersus sua pacta venire, h & cōtrahētes decipere: cùm regula sit iuris antiq, oēs licentiā

Codicis.

pe. Quintū quia maior. xviii. an. minor. xxv. an. ñ restituiē, regulariter p̄. vt ff. de mino. l. j.

s ¶ Expendenda. } scilicet hæreditas.

t ¶ Redimere. } supersedeant. Loquiē fortè d iis, qui veniūt ad successionem. nec enim dferē successio cuilibet redimenti. vt in furiosi liberis: vt j. tit. j. auth. liberi.

v ¶ Accipiunē. } Sicq; concordat cum iure Logobardorum.

x ¶ Habere ratū. } Nā quod legitimè ē factū, rescindi ñ dbet: vt inf. d admi. tut. l. sancimus. j.

y CVm lege Leonina. } quam habes. s. eod. tit. l. sacrosanctæ.

z ¶ Addito. } scilicet, eadem l. in fin.

a ¶ Debeāt. } i. possint.

b ¶ Exorta. } Et similē habes solutionē, ut non posint expugnari p querelam: vt j. de inof. test. l. fi. §. in his itaque. & infra qui test. fac. pos. l. fi.

c ¶ Secundum leges. } i. sm legum solemnitates: ut s. tit. j. l. generali.

d ¶ Elogia. } i. testā.

e ¶ Super his. } s. peculiis.

f ¶ Subiacere. } hodie huiusmodi peculia. i. testamenta sup his peculiis facta uidenē subiacere qrelæ: ut i auth. ut cū de ap. cog. §. & hęc qdē de parētū. col. viij. & s. eo. aut. presbyteros. quā quidam hic legunt. Vel dic: vt ibi diximus, i aut. p̄sbyteros. Itē in epo alia ratione corrigiē hæc lex: q a cū hodie sui iuris sit, vt s. e. aut. sd epalis, nō pōt hr̄e peculiū: vt inf. de inof. test. l. fi. Nec tñ testari pōt, nisi de his reb', q dicūē s. e. authen. licētiā. Accurs.

SI quis. } ¶ Casus in terminis talis est. Mutuaui pecuniam cuidam sacerdoti: & cōueni, ꝙ renuntiaret priuilegio suo, seu foro: & mihi corā alio iudice respōderet, seu solueret, qriē, nū qd sibi ꝑiudicet? Et videē ꝙ sic. h.d. primò. sd instatur quærēdo de ratiōe. Rñd. Imperator, ꝙ duplex ē ratio. Prima: quia clericus nō debet decipere cōtrahētes secum. Secūda, q a regula iuris ē, quod vnusquisq; pōt renūtiare iuri introducto, pro se. Sed vlterius instaē, nunqd hēat locū in præteritis confessionibus, seu renūtiationibus? Rñdeē quod sic, nisi in contrariū lata sit sentētia, vel amicabiliter sit cōpositum. Bal.

g ¶ Si quis. } s. clericus, vel aliàs priuilegiatus.

h ¶ Licere venire. } imò videē licere: vt ff. d iu. om.

De intell. huius Auth. vid. Lud. Bologni. in l. 4. §. Cato. nu. 115. & 124. de verb. ob.

Peculio.

Inofficiosi.

Hæc lex non procedit hodie in clericis: quia non possunt priuilegio fori renunciare. ca. si diligenti. extra de foro comp.

Ju.om.iud.l.si puenerit. q est p. Sed hoc fuit pactũ i scriptura redactũ, ibi non. Sednõ valet: vt j. de pa.l. hoc pactũ, quod bona fide,&c. vel illa in actore, hoc i reo. Et hoc no valet: vt ff. de re.iur.l. nõ de actori. Tu distingue an velit p pactũ iurisdictionẽ prorogare: qd si pt, nisi lit.ote. vt ibi an euitare: qd pt, vt hic. Fallit aũt hæc rña in multis casib⁹, quos dic, vt j. de pac.l. si qs in pscribẽdo. Vbi ẽ hæc lex de verbo ad verbum: & quæ hic desunt, ibi supplebis.

Diuisio.

a ¶ Qui.} casus.

Generaliter.} Diuidit i tres partes. primò, ponit dictũ suũ, seu statutũ. Scdo, declat. Tertiò, prorogat. Scda ibi, eos tñ. Tertia ibi: & hoc nõ solũ. Bal. ¶ Casus in terminis talis est. Quæsitũ fuit ab Imperatore, aliqui clerici sunt diaconi, & alij subdiaconi, vl cæteri clerici. nũqd cõpellunt subire tutelas, vl curas eis dlatas? Rñ. Imperator, quod nõ. Sed nunqd est verũ de curis nõ solũ adultorũ, sed furiosorũ, pdigorũ, & cæterorũ? rñ. quod sic. Sed istat qrens, pone quod qdã sunt clerici vagãtes p mundũ: nũqd illi gaudẽt priuilegio? Rñ. Imperator, quod nõ. Quartò istat qrẽs, nũqd pdicta habeãt locũ in ciuitate Romana, & Cõstãtinopolitana? Rñ. Imper. qd in oĩ loco vbi Chrs colit. Bal.

† Hæc lex est canonizata, 16. q. j. gñaliter.

b ¶ Nõ sunt clerici.} qa nec hoies: vt i auth. de mõ.§.j & §. si ãt vxore. col j. fm quosdã, sed si pquras, minimè eos nõ eẽ hoies ex auth. pallegata reperies. Tu dic ñ sunt clerici s. sp, qñq; enim sunt, qñque non.

c ¶ Ipso iure.} nã & si intra pstituta tpa qnquaginta dierũ nõ se excusent, tñ nõ piudicãt sibi: qd in alio nõ ptingit: vt insti.de excu. tu. §. q ãt excusare. & vt j. de ap. l. ciues & incolę, fm. Io. hodie ãt nõ pñt esse, nisi ltimi, exceptis Epis, & monachis, q nec ltimi eẽ pñt: vt in auth.ead.§. Deo amabiles ãt. col.ix. vnde lege hic auth. presbyteros.

d ¶ Datiuæ.} q datur a iudice.

e ¶ Dantur.} vt prodigo, & illis, q suis reb. superesse non pñt. vt in auth eo.§. Deo auté. & institutio. de cu. §. furiosi. quam auth. lege, quę incipit presbyteros.

Epi, & monachi, tutores esse nõ possunt.

f ¶ Derelictis.} Sic ergo cessante cã cessat & effect⁹, sic & j. de hære. l.j. & ff. de mi.l.j. & de mi.tes.l.fi. & s.c. auth. sed neq; tu. & auc. si seruus,

Causa cessante cessat effectus.

hñe ijs, q pro se indulta sunt, renũtiare. Quã gñalẽ legẽ in oĩb. casib. obtinere sancimus, qui [a] necdũ p iudicialem sñiam, vel amicabilem conuentionem sopiti sunt.

¶ Personæ hic enumeratæ, hñt immunitatẽ a tutelis, & curis, ut inhæreant diuinis ministerijs: qua causa cessante, cessat effectus. Vel sic: Clerici in sacris ordinib. constituti, & ẽt monachi (licet non sint clerici,) sunt immunes ab onere tutelæ, uel curæ, ut inuiti non cogant suscipere, dummõ clericaliter uiuant, et ecclesiæ deseruiant: pp quod datur eis hoc priuilegium: ideo, cessante causa cessat effectus. et ad hoc semper allegatur ista l. Paul. de Cast.

¶ Idem A. Ioanni. p.p. LEX XL.

Generaliter †sancimus oẽs viros reuerendissimos Epos, necnõ psbyteros, diaconos, & subdiaconos, & præcipuè monachos (licet nõ sint clerici [b]) immunitatẽ ipso [c] iure oẽs hñe tutelæ siue testamentariæ, siue ltĩmæ, siue datiuæ: [d] & non solùm tutelæ eos esse expertes, sed ẽt curæ, non solũ pupillorũ, & adultorũ, sed & furiosi, & muti, & surdi, & aliarũ psonarũ, qb. tutores, vel curatores a veterib. legibus danẽ. [e] ¶ Eos tñ clericos, & monachos hmõi hñe beneficiũ sancimus, qui apud sacrosanctas ecclesias, vel monasteria pmanẽt, non diuagantes, neq; circa diuina ministeria desides: cũ pp hoc ipm bñficiũ, eis indulgeam⁹, vt alijs omnib. derelictis, [f] Dei oĩpotẽtis ministerijs inhæreãt. ¶ Et hoc non solũ in vetere Roma, vel in hac regia ciuitate, sed & in omni terra, vbicunq; Christianorum nomen colitur, obtinere sancim⁹.

IN AVTH. de san. Epis. §. Deo aũt amabiles. coll. ix. consti. fin.

¶ Illi, qui non coguntur ad tutelã, sed sponte recipiuntur ad ipsam, debent uoluntatem suam intra quatuor mẽses declarare in scriptis. h.d. Bal. Vel sic: Ad legitimam tutelã uolens admittitur clericus, nisi sit Episcopus, uel monachus. Salicetus.

Presbyteros, diaconos, aut subdiaconos [g] iure cognationis, ad tutelã, vel [h] curã vocatos, suscipere pmittimus, si tamen intra quatuor menses, ex quo vocati sunt, apud iudicem competentem in scriptis declarauerint talem administrationem propria se voluntate suscepisse. ¶ Si quis autem sic fecerit, [i] nullum, ex hoc præiudicium circa alienam tutelã, vel curam patiatur. ¶ Episcopos auté, vel monachos tutelã alicuius personæ subire non permittimus.

¶ Raptores mulierum hic descriptarum puniuntur pœna capitis, et omnium bonorum amissione: et deprehensi in crimine, possunt ab ijs quorum interest, occidi: et, si aufugerint, debent capi, et remitti ad locum delicti post probationes ltimas puniendi. Eadẽ pœna puniunt, qui eis tpe rapturæ auxiliũ præstiterunt: sed conscijs, et ministris licet capite puniunt, bona non adimũtur. Bal. Vel sic: Mulierũ Deo dedicatarũ raptores capite puniuntur, et amsi mulieres fuerint uolentes: bonaq; eorũ, quo ad proprietatem monasterio, uel ecclesiæ ipsarum applicantur: usufructus aũt ipsis mulieribus debetur: et in flagranti crimine reperti a personis hic noĩatis possunt occidi impune: sociantesque ipsos conscij, et ministri pęna hic scripta sunt puniendi. hoc dicit. Sali.

¶ Idem A. Hermogeni Magistro officiorũ.

LEX XLI.

Raptores virginũ, vel viduarũ, vel diaconissarum, [k] quæ Deo fuerint dedicatæ, pessima criminũ peccãtes, capitis supplicio plectendos esse decernim⁹: qd non solũ ad iniuriam hoĩum, sed & ad † ipsius oĩpotentis Dei irreuerentiã [l] cõmittiẽ. ¶ Qui itaq; hmõi crimẽ cõmiserint, & qui eis auxiliũ tpe inuasionis prębuerint: vbi inuenti fuerint ĩ ipsa rapina, & adhuc flagrante crimine dephensi a parentib. sanctimonialiũ virginum, vel viduarum, vel diaconissarum, aut earũ consanguineis, vel tutorib. seu curatorib. [m] conuicti [n] interficiantur. ¶ Si aũt post cõmissũ tã detestabile crimẽ, aut potẽta tu raptor se defẽdere, aut fuga euadere potuerit: ĩ hac qdẽ regia vrbe tã viri †excelsi P.P. q gloriosissim⁹ pfectus vrbis: in puincijs aũt, tã viri eminentissimi pfecti ptorio per Illyricum, & Aphricã, q Magistri militum per diuersas nostri orbis regiones, necnon vir spectabilis [o] præfectus Aegypti, & Vicarij, & Proconsules, & nihilominus viri spectabiles Duces, & viri Clarissimi Rectores prouinciarũ, nec non alij cuiuslibet ordinis iudices, qui in locis illis inuenti fuerint, simile studium, cum magna solicitudine adhibeant, vt eos possint comprehendere, & cõprehẽsos in tali crimine, post legitimas, & iuri cognitas probationes, sine fori præscriptione, [p] durissimis pęnis afficiãt, & mortis condemnent supplicio. ¶ Bona autem eorum, si hoc commissum fuerit in sanctimonialem virginem, quæ vel in asceterio, vel monasterio degit, siue eadem virgo diaconissa [q] constituta sit, siue non eidem monasterio, vel asceterio, vbi cõsecrata est, addicanẽ: [r] vt ex his rebus & ipsa solatiũ hẽat dũ viuit, sufficiens: & res oẽs sacrosanctum asceteriũ, seu monasteriũ, pleno hẽat dñio. ¶ Si aũt † diaconissa cuiuscunque ecclesiæ sit, in nullo tñ monasterio, vel asceterio constituta, sed per se degit, raptoris eius substantia ecclesiæ, cuius diaconissa est, assignetur: vt ex his facultatibus ipsa quidem vsumfructũm, dum superest, ab eadem

ecclesia

ff. p soc.l. actiõe. §. itẽ alicui⁹. & insti. de excu. tu. §. itẽ ij q reip. & ff. de excu. tu. l. si duas. § pen. arg. ž. ff. de postu.l.j. §. sexũ. sed ibi impulsiua: hic est finalis causa.

g ¶ Presbyteros.} Subdiaconos. Hic not. quod his fcm q sunt i sacris ordinib. pstituti, daẽ immunitas: ergo iferiorib. denegaẽ pellunẽ ergo exorcistæ, & alij, eẽ tutores. Sed isti pñt eẽ ltimi volentes, sed non testamentarij, vel datiui: Eps ãt, vel monachus, nullo mõ: vt j e. auth. in fi. & i aut. vñ hęc sumiẽ. §. Deo amabiles. col. ix.

h ¶ Vel curã.} loquiẽ d cura furiosi, vel pdigi, ad quã p l. xij. tab. vocãtur agnati: vt insti. de cura. §. furiosi.

i ¶ Si qs ãt sic fecerit.} i. si declarauerit hoc intra quatuor mẽses. ergo si nõ fecerit, hoc piudicat in alios fm Pau. sed Py. Ir. & Azo. & nos ž. & dic, si qs ãt sic fecerit, i. si ita tutelã susceperit solẽniter, nec. n. eã alr suscipe dẽt, nullũ ex hoc &c. vt j. de excu. tu. l. voluntariæ. & j. de exc. tu. l. volũtariæ. & j. de ijs q spon. pub. mu. sub. l. ij. & j. lib. 10. Itẽ nunqd susceptio vnius excusat ab alijs: vt als tres tutelæ excusant: vt insti. d exc. tu. §. item tria? ñ. sic, fm P. Sed tu dic suũ priuilegiũ excusare eum nõ susceptionẽ huius, sed per hanc susceptionẽ renuntiatũ non videtur priuilegio, vt dictum est.

k ¶ Raptores.} Diaconissarũ. Idẽ in qualibet muliere. Azo.

l ¶ Irreuerentiã.} i. Dei reuerentiã: sic & j. de hæret. l. manicheos. & hoc, si est in i. contra. aliàs ad.

m ¶ Curatorib.} quondam.

n ¶ Cõuicti.} s. p dephensionẽ, vt negare nõ posint. sic & j. v. liceat vnicuiq; si. iu. l. 2. Sed ar. ž. j. de iudæ. l. nullus. Solu. illud regulare est: istud speciale. Ac.

o ¶ Spectabilis.} Not. qui sunt clarissimi: qui spectabiles. Ac.

p ¶ Præscriptione.} omnem. n. honorẽ &c. vt j. vbi se vel cla. l. j.

q ¶ Diaconissa cõstituta.} & ita consecrata.

r ¶ Addicanẽ.} Si petatur intra annũ, postea ãt habet fiscus: vt in auth. eo. §. si quis rapuerit.

a ¶ Plenam possessionem.} ciuilem, nõ naturalem: vt ff. de aequi. pos. l. naturaliter in prin. Azo. Alij dicũt eam non esse fructuariam, sed habere vsumfructum: vt ff. de vsufru. l. defuncta. §. fi. Tertii dicunt, per hanc l. quod vsufructuarius nullam habet possessionem: prima verior est.

b ¶ Cæteros.} Præter seruos, qui cõcremanẽ: vt j. de rap. virg. circa fi. & q hic desunt, ibi supplenẽ in multis. Accurs.

c ¶ Capitali.} Non eñ spolientur dictis bonis: imò habebunt bona sui hæredes.

† Minimè.

Deo nobis.} CASVS. Imperator dicit, quod fecit multas leges, pro statu ecclesiarũ & adhuc paratus est facere: vt i casu pñti. vt ecce spõsus, q dederat arrhas, vult venire ad religionẽ, olim dãs amittebat, recipiẽs reddebat i duplũ. vtrũq; hoc remouet: nã spõsus recuperat itẽ illa ñ reddit nisi simplũ. secũdò dicit, si vir, vl vxor venit ad religionẽ: quod q intrat, habeẽ p mortuo: & sic mulier, vl ei⁹ hęres dotẽ rehabẽt, vir, vel hęres eius donationẽ p pnuptias: nisi eẽt facta pacta de lucrãdo altero pmoriente: q nunc habẽt locum, ac si religiosus esset mortu⁹.

† Etiam.

¶ Hoc etiam.} CASVS. Pater d bet filiũ monachũ istituere, sicut ñ monachũ. Scdò quod sic succedit ab intestato sicut ñ monach⁹. Tertiò si p⁹ exeat d ecclia, res remanẽt apud ecclesiã.

¶ His ita.} CASVS tria dicit. Primò, præcipit, quod nullus iudęus, vel paganus habeat seruum Christianũ: & si habeat ille seruus catholicus fit liber. Secundò, quod si dñs posteà fuerit cõuersus, nihilominus seruus quõdã remanet liber. Vltimò quod faciãt iudices hęc seruari sub pęna. Viuia.

d ¶ Properamus.} in animo.

e ¶ Vir quidem.} sanctimonialem eligens vitam. Azo.

f ¶ Sponsa vero.} scilicet, seculo renuntians.

g ¶ Duplum.} id est duplicatum.

h ¶ Accepisse.} idẽ est si qualibet alia legitima cã dirimat sponsalia: vt j. d spon. l. fi. §. his illud quoque.

i ¶ Et maritis.} In spõso, & sponsa aliqua sunt innouata: in maritis aũt non: Nam pro quia.

k ¶ Lege.} s. græca. nõ ãt dicit de illa, quæ est in aut. e. §. sponsalibus. & §. si verò constante. col. ix. q hoc idẽ dicit, q illã post istã posuit.

l ¶ Legitime.} i. legitimo pacto. & ẽ ibi figura endiadis, vt ibi, pateris libabat & auro. i. pateris aureis. nã pact⁹ erat vir, si pdecederet mulier, se lucrari mediã dotẽ: & vxor si pdecederet vir, mediã donationẽ ań nuptias, vl pp nuptias. Vel die legitimè. i. eũ vir laborat inopia, & mrimoniũ fit sine dote: nã tũc si pmoriaẽ vxor locuples, vl eõ vir, & vxor supstes laborat inopia: existẽtib. tribus filiis, vel paucioribus, supstes succedit in quartã: vt j. vnde vir & vxor. auth. præterea. Vel pone mulierẽ fecisse pactũ de lucrãda dimidia donatione pp nuptias, virũ de lucranda tertia parte dotis. debet. n. reduci manus pactũ ad minus, vt fiat legitimũ: vt j. de do. ante nupt. l. cũ mulier. § pen. Itẽ q d, si ambo ingrediãtur? Rñ. neuter lucratur: vt i auth. eo. § si vero cõstãte. in fi. §. Sed q d si volunt ex cõsensu diuertere. & i seculo remanere? Rñ. nõ possunt: nisi castitatis cõcupiscentia: vt i auth. vt lice. ma. & auiæ. §. q a vero & ex cõsensu. coll. vij. Itẽ no. hic renunciantem seculo haberi p mortuo: vt i aut. d nup. §. distrahiẽ. coll. iiij. Sed ar. ž. ff. de verb. obl. l. ex ea parte. §. in insulã. Itẽ no. quod hoc ẽ verũ, si alter vult quod alius intret: alias cõtrã, vt i aut. q est. j. d repu. l. si cõstante. & auth. hodie, & in decr. nõ eñ possunt, si volũt diuertere, ex cõsensu, nisi castitatis concupiscẽtia: vt in auth. vt li. ma. & aui. §. q a verò & ex cõsensu. † Accu.

ecclesia cõsequatur: ecclesia verò oẽm pprietatẽ, & plenã possessionẽ [a] earũdẽ rerũ nostro habeat beneficio: nemine, † vel iudice, vel quacunq; alia psona hæc audente cõtẽnere. ¶ Pęnas aũt, † quas pdixim⁹, id est mortis, & bonorũ amissionis, cõstituimus nõ tñ aduersus raptores, sed ẽt cõtra eos, q hos comitati in ipsa inuasiõe, & rapina fuerint. Cęteros [b] autẽ oẽs, q cõscij, & ministri hmõi criminis reperti, & cõuicti fuerint, vel eos susceperint, vel quãcunq; opẽ eis tulerint, siue masculi, siue fęminæ sint, cuiuscunq; cõditiõis, vel gradũ, vel dignitatis: pęnæ capitali [c] tñmodo subiicimus, vt huic pęnę oẽs subiaceant, siue volẽtib., siue nolẽtibus sanctimonialibus virginibus, siue aliis supradictis mulierib. tale facinus fuerit ppetratũ.

¶ Sponsus, et sponsa, sine arrha possunt monasterium ingredi. Itẽ uir, et uxor, saluo pacto dotis, et donatiõis propter nuptias. hoc primò. Pater non potest abstrahere filium, uel filiam de monasterio, nec hac occasione eum exhæredare, sed debet filius, uel filia habere legitimã, et est habilis ab intestato succedere. hoc secundo. Non licet Iudæo, habere mancipiũ Christianũ: nec eũ impedire, qui uult fieri Christianus. Bal. Vel sic: Potest alter ex sponsis altero inuito religionẽ ingredi: et soluũtur sponsalia, nec per hoc aliquã pœnã arrharũ patit, quia nã uidentur dissoluta eius culpa, sed ex iusta, et legitima causa. Similiter alter ex cõiugibus põt, altero inuito religionẽ ingredi et dissoluitur matrimoniũ: nec per hoc pęnã aliquã patitur circa dotem, uel donationem pp nuptias: quasi eius culpa matrimonium sit solutum: habetur tamen ingrediens pro mortuo, uel mortua. et sic uindicat sibi locum pactum, uel statutum de certa parte dotis lucranda, in causa mortis. h.d. usq; ad §. hoc etiam cognitum. Paul. de Castr.

¶ Idem A. Ioanni. P.P. LEX XLII.

Deo nobis auxilium prębẽte omnia, q pro honore sanctæ ecclesię catholicæ, ad Dei placitũ fieri pperamus [d] legibus cõstituere, & operibus adimplere desideramus. ¶ Et iam quidem multa cũ eius auxilio statuimus, q ecclesiasticæ doctrinæ, atque statui conueniunt: in præsenti verò hoc pia deliberatiõe duximus corrigẽdũ, quod hactenus cõtra Dei timorẽ fiebat. ¶ Cognitũ etenĩ nobis est, quod si quis spõsus, vel sponsa post datas, vel acceptas arrhas, voluisset se diuino deputare seruitio, & à seculari cõuersatione recedere, ac sanctimonialem vitam viuere, atq; in Dei timore permanere, cõpellebaẽ vir quidẽ [e] ea, q arrharum nomine dederat, amittere: sponsa verò [f] in duplũ [g] id, qd acceperat, reddere. quod nr̃æ mansuetudini † religioni contrarium esse visum est. ¶ Vnde p pñsentẽ legẽ in perpetuũ valiturã iubemus, vt si quis spõsus, vel spõsa desiderauerit seculi istius vitã cõtemnens, in sanctimoniali cõuersatione viuere, spõsus qdem oĩa, q arrharũ nomine futuri cã cõiugij dedit, sine vlla deminutiõe recipiat: spõsa aũt nõ duplũ, sicuti hactenus, sed hoc tñ spõso restituat, qd arrharum noĩe acceperat, & nihil ampliùs reddere cõpellaẽ, nisi quod pbata fuerit accepisse. [h] Nã & maritis, [i] & vxoribus, qui seculo renũtiãt iam anteriore lege [k] à nobis puisum est, vt siue maritus, siue vxor religionis causa, à cõiugio recesserit, & solitariã vitã elegerit, vnusquisq; eorũ res suas recipiat, quas pro dote, vel antenuptias donatione pstiterat, & hoc tñmodò lucri noĩe consequatur, ab eo, qui solitariã vitã elegerit, quod debuit legitimè, [l] vel ex pacto per casum mortis exigere.

† Satis.

¶ Filiusfamilias, inuito patre, põt clericari et monachari, et retinet ius succedendi ex testamento, uel abintestato: nec ob hoc põt reputari ingratus. hoc dicit Salicetus.

¶ Hoc † etiã cognitũ nobis correctione nr̃a dignũ iudicamus, vt si quis in parentũ potestate cõstitutus, vel cõstituta, vel forsan huiusmodi iure absolutus, [m] vel absoluta elegerit se monasterio, vel clero sociare, & reliquũ vitæ suæ tẽpus sanctimonialiter degere voluerit, nõ liceat parẽtibus eosdẽ, vel easdem † quocunq; modo abstrahere, vel pp hãc tñmodo causam, quasi ingratum, [n] vel ingratã à sua hæreditate, vel successione repellere, sed necesse sit eis omnimodo, cùm vltimã voluntatẽ suã, siue per scripturam, siue alio legitimo modo perficiunt, quartã [o] quidem portionẽ secundùm leges nostras eis relinquere. Sin autem, & ampliùs voluerint eis largiri, hoc † eorũ voluntati cõcedimus. Sin verò vltimã voluntatem parẽtes neque testamẽto, neq; alio vltimo elogio declarasse monstrati fuerint, omnẽ parẽtũ [p] substantiã

m ¶ Absolutus.} per emancipationem puta.

n ¶ Quasi ingratũ.} ob hoc ipsum, quod intrauit monasteriũ, exhæredari nõ debet. vt hic. & i aut. eo. §. nullam. & §. interdicimus autem parentibus. Sed quid, si ante ingressum ingratitudinis causam cõmisit? Videẽ, quòd non possit exhæredari: quia talis ingressus omnem maculam abstergit: vt in authen. de monachis. ipn in. col. j. Vel intellige illud de peccatis, de quibus satis facere deo põt in monasterio cõstitut⁹. sed i nouella videẽ dici, quod ingratitudo purgetur p itroitũ. Itẽ quomõ vouet hic filiusfamilias? nã voto non debet obligari: vt ff. de poll. l. si quis rẽ. §. voto. quæ est contra. sed hic corrigitur. vel hic seipsum, ibi ad aliquid dandum.

o ¶ Quartam.} Quæ est hodie triens, vel semis: vt de inoff. testam. authen. nouissima.

p ¶ Parentum.} Sed an cæteris agnatis, vel cognatis succedre põt? videẽ quòd nõ, quia eorũ cognatio ẽ in cęlis, non in terris, vt in auth. quomodo oporte. mona. §. nõ ingredienẽ. col. j. Sed dico ž: & quod dicit, non habent cognationẽ in terra, verum est, vt ea occasione exeãt monasteria ad colloquẽdũ cognationem; tamẽ annexã naturalẽ retinẽt: vt infrà de codicil. l. fin. & ff. de reg. iur. l. iura. Sic ergo nota, quod nõ nocet mutatio status, ad succedendum: vt ff. vnde liberi l. fin.

† Adde quod iure canonico matrimonio nõ dũ cõsummato põt alter cõiugũ, altero inuito religioné igredi, & licitum est i sæculo manenti, alteri se copulare. c. ij. & c. ex public. extrà de cõuer. coniu.

† De intell. huius tex. an monachus retineat suitaté vid. Fort. Garc. in l. Gallus. §. & quid si tñ. n 55. & li. & posth.

† Hoc est expressum in c. non licet. xix. quæst. iij.

† Quid autẽ in irregularitate, vide gl. fi. in c. j. extrà de apost.

† Vel eas personas. Monach⁹, an agnatis, vel cognatis succedere posit.

† Hæc ei⁹.

Hæredes

Universidad de Deusto Biblioteca

a Hæredes.} filii.
b Pertinere.} vt in auth. de san. episc. §. si monachus. & hoc si tenuit ingressus. alias si expressum non valet, nec valet tacitum, id est, rerum translatio: vt ff. de seru. rust. præd. l. itē sic. §. qui habet haustum. in fi. §.
c His.} versus est iste.
d Tenorem.} Græcarum legum: vt j. ne christianum man. l. j.
e Eripiantur.} vt j. d' hær. l. manicheos. i fi. Sed videt hoc ꝯ Paulū q dixit, Serui subditi estote dñis vřis ñ tñ bonis, & modestis, sed etiā discoli. Sed illud intellige dū serui sunt. nō aūt ꝓhibet eos fieri liberos per l. istam. & sic posteà non essent serui. (1. Pet. 2.)
f Reducere.} Arg. ꝯ in aut. vt nulli iu. §. adulteram. coll. ix. vbi vir recuperat vxorem.
g Aeternitas.} id est nos qui sumus æterni.
h Gnauiter.} i. sapiēter. Ignauiter. i. stultè.

¶ DE EPISCOPALI audientia.

Continuatio. ¶ *Suprà d' priuilegijs, & officijs clericorum: nunc de iurisdictione Episcopi, quā habet in audiētia causarū, & similib., ponit & c. Azo.*
i De episcopali audiētia.} Ac. s. dicat, de iurisdictione Episcopi.
k Curāq;.} i. reuerendum solicitudinem epi.
N Egotiatores.} id ē, mercatores. subaudi, e nā si q &c. & dic nostrā. s. pricipis. Solebāt eñ negotiatores qdā Christianos captos ab hostib⁹ redimere, & exigebāt vltra id qđ dabāt. Sed hodie nihil ꝓter ptiū, vł opam quinquenalē d'bēt exigere: vt j. d' postlim. re. l. fi. & hoc vt fiat, xp̄iani epi ꝓuideāt, qb⁹ verus cult⁹ &c. & supple, Itē prouidēt adiuuař &c. Vł lege sine suppletiōe. sic ergo statuit modus i mercando, & sic ē ꝯ. j. de iudæ. l. nemo exterus. & ff. ad l. iul. de annona. l. fi. Sol. speciale ē in mercatura hominū. Vel ibi nolebat vēdre: hic sic. & secūdū hoc pōes hic casum in qualibet mercatura rerū, qb⁹ hoīes indigēt ad viuēdū, & sunt venales; vt ar. ff. de offi. p̄fe. vrb. l. j. §. cur. & ff. de mu. & ho. l. fi. §. item episcopi.
m Christiani.} s. epi. Alij habēt Christianos, & i fi. habēt episcopos: & tūc plana est litera.
n Quibus.} s. episcopis, s̄m vtrunq; modū.
o S I cleric⁹.} Quærit, quare hoc sit dictū i clerico, & an idē sit i laico? Voluerūt qdā dicere, ꝙ ñ ē idē i laicis, qđ i clericis: qa ab eis maior exigit honestas: qa cui plus cōmittit, ab eo pl⁹ exigitur: vt not. j. ti. j. l. p̄sbyteri. Tu dic cōtrà. nā iō ponit in clericis, qa i eis magis dubitabat. nā credidisset fortè aliqs, ꝙ occasiōe priuilegiorū, q cōcessa sunt clericis, fortè istud esset cōcesšū, qđ remouet hęc. l. sed vř hūc clericū ñ d'bere puniri, cū appellatio nō teneat: vt j. quo ap. ñ re. l. añ sniæ. & ff. d' ser. exp. l. si vēditor. & inf. si mācipia fue. alie. l. ea q. dē. sed certè licet nō teneat appellatio, pœnā tñ nō deerit. & ꝓ hoc ff. ad l. cor. d' fal. l. si quis.

Concor. cū hoc. §. & se. c. j. & ij. & c. iudæi. extrá de iudæis. — Oēs. — Præsentibus. — Fidei. — Post hic. — Mercādis reb. an possit modus institui. — Diues plus obligatur ꝙ pauper.

hæredes, a quibus ab intestato cōpetit secundùm leges nostras, sibi defendāt: nullo eis impedimento ex sanctimoniali conuersatione generando, siue soli, siue cum aliis ad successionem vocentur.

¶ *Bona monasterio quæsita per ingressum, non reuocantur, licet ingressi ad seculare remeauerint uitam. Salicetus.*

¶ Huius aūt perpetuæ nřæ legis bñficia eos volumus obtinere, q in monasterio, vel clericatu perseuerauerint. Nā si q eorū, de qbus p̄sentē legē posuimus, sanctimonialē vitā elegerint, ad secularem aūt cōuersationē posteà remeauerint, iubemus oēs eorum res, ad iura eiusdem ecclesiæ, vel monasterii, à quo recesserint, ꝑtinere. b

¶ *Iudæis, paganis, uel hæreticis non licet seruos Christianos habere. quinimò statim liberi efficiuntur. Et non christianus ad catholicam fidem conuersus, liber efficitur: nec dominus aduersus eum restituitur. h.d. Salicetus.*

¶ His c ita † dispositis, repetita lege iubemus, vt nullus Iudæ⁹, vel paganus, vel hæretic⁹, seruos Christianos habeat. q si inuenti in tali reatu fuerint, sancim⁹ † seruos omnib. modis liberos esse, secūdùm anteriorē nostrarū legū tenorē. d

¶ In p̄senti aūt hoc ampliùs decernimus, vt si quis ex prędictis † Iudæis, vel paganis, vel hæreticis habuerit seruos, nondū catholicę fidei sanctissimis mysteriis imbutos; & prædicti serui desiderauerint, ad orthodoxā fidem venire, postquam catholicæ ecclesiæ † sociati fuerint, in libertatem modis omnibus ex p̄senti lege eripiantur, e & eos tam iudices ꝓuinciarum quā sacrosanctæ ecclesiæ defensores, necnō Beatissimi Episcopi defendant, nihil ꝓ eorū pretijs penitus accipiētib. dñis. ¶ Quòd si fortè posthac † etiā ipsi dñi eorū ad orthodoxā fidem conuersi fuerint, non liceat eis ad seruitutē reducere f illos, qui eos ad fidem orthodoxā pręcesserint. Sed si quis talia vsurpauerit, pœnis grauissimis subiacebit. ¶ Hæc igitur omnia, quæ pietatis intuitu nostra sanxit æternitas, g oēs iudices, & Religiosissimi ātistites, siue Aphricanę diœceseos (in quam maximè huiusmodi vitia frequentari cognouimus) siue aliarū prouinciarum gnauiter, h & studiosissimè obseruari procurēt. Nā contēpto res nō solū pecuniaria mulcta, sed etiam capitis supplicio ferientur.

De episcopali i audientia, & diuersis capitulis, quæ ad ius, curamq; k & reuerētiam pertinent pontificalem.

¶ *Prohibetur hominum mercatura, & q̄stus ex ea. h. d. secundùm unā lect. secundū aliā. h. d. In qualibet mercatura debet seruari modus in pretio, & hoc debet p Episcopū taxari, Bald. Vel sic, ad curā episcoporū ptinet, ne redimentes captiuos ab hostibus plus ab eis exigant, quam pro eis soluerint. h.d. secundum unam lecturam. Et secūdum aliam lect. h. d. quod ad curam episcoporum pertinet quod tempore caristiæ uictualia uendantur pro iusto foro, ne pauperes fame pereant. h.d. Pau. de Cast.*

¶ Impera. Valentinianus & Valens AA. ad Iulianum Comitem Orientis. LEX I.

NEgotiatores, l si † q ad domū nostrā ptinēt, ne commodū † mercandi videant excedere: Christiani, † m qbus n verus Deus † cultus ē, adiuuare pauperes, & positos i necessitate, prouideāt Episcopi. Dat. xv. Kalen. Mart. Constantinop. Valētiniano, & Valente. A A. Coss.

¶ *Clericus ante definitiuam sentētiam frustratoriè appellans punitur in quinquaginta libris argenti, quæ pœna non applicatur fisco, sed debet pauperibus erogari. hoc dicit Bald. Salic. & Paulus de Castr.*

¶ Iidem AA. ad Claudium. P.P. L. II.

SI clericus o ante definitiuā sentētiam frustratoriæ dilationis causa p ad appellationis auxiliū conuolauerit, mulctam q quinquaginta librarum argenti, quam cōtra huiusmodi appellatores sanctio r generalis imponit, cogatur expendere. s Hanc t aūt non fisco nostro volumus accedere, sed pauperibus fideliter erogari. u Dat. vj. Idus Iul. Valentiniano N.P. & Victore † Coss.

¶ *In diebus paschalibus non debent captiui in carcere detineri, nisi detineantur pro crimine enormi, uel nisi sint delinquere assueti Bald. & Paulus de Castr.*

¶ Imppp. Valētin. Theod. & Arcad. AAA. Neotherio. P.P. LEX III.

NEmo † deinceps x tardiores fortassis affatus y nostræ ꝑennitatis expectet, † exeq̄tur iudices, ꝙ indulgere consueuimus. z vbi primus † dies Paschalis a extiterit, nullū teneat carcer inclusum, oīm vincula dissoluant.

p Causā.} qđ p̄sumit semp, s̄m Io. & ideo appellatio nō valet: vt inf. quorū ap. nō rec. l. abstinēdū. & inf. ad l. cor. de fal. l. satis. & sic no. ñ appellari s̄m l. ante sniam definitiuā. vt hic, & inf. quorū ap. l. ante. nisi in casibus, vt ff. de app. rec. l. ii. Sed aliud secundùm canonem: vt xi. q. j. c. qcunque. & extrà d' app. l. cum sit romana. Acc.
q Mulctā.} ipropriè ponit: vt ff. d' ver. sig. l. si qua pœna. l. aliud. §. j.
r Sanctio.} quæ est. inf. quo. appel. non reci. l. ab executione. in fin.
s Expendere.} id est, soluere: vt infr.
t Hanc.} s. pœnam.
v Erogari.} speciale est hic. alias fisco: vt inf. de mō mul. l. mulctarū. Et nō circa hāc l. s̄m B. ꝙ ante lit. cōtest. locus ē recusatiōi: vt j. de iud. l. apertissimi. In medio nō est locus remedio s̄m leges. vt j. d' sente. & iter. om. iud. l. fi. & i palle. l. apertissimi. & hic i fi. loc⁹ ē appellatiōi: vt j. d' app. l. eos. Et dic erogari ab epo. & sic facit ad tit.
NEmo.} CASVS. Diebus paschalib⁹ cōsueuit Imperator permittere icarceratos stare extra: qđ mādat aliis iudicibus faciēdū per l. istā et sine alio speciali mādato. Secūdò excipit quosdam i maximis criminibus cōstitutos, q stabūt, semp intra carceres. Tertiò dicit, ꝙ et illi, qui debent stare extra carceres, ita demū stent, si illa crimina nō commiserint nisi semel.
x Deiceps.} s. iudex.
y Affatus.} i. responsiones, vel rescripta, quę tarde damus quandoq;, cū sumus aliis attēti: vt in auth. de ap. §. j. col. 4.
z Consueuimus.} Nō intuitu personæ, vel speciali prærogatiua: quia tūc nō egrediť ꝑsonā: vt inst. de iur. nat. §. sed & ꝙ principi. Inspicitur ergo cōsuetudo, vt ff. d' pig. ac. l. vel vniuersorū. & de fer. l. p̄sides. & j. d' fer. l. ꝓnunciarū. & ff. qđ cū eo. l. fi. & de lega. j. l. si seruus pluriū. §. fi. Sed arg. contra. ff. de reb. eo. l. j. §. si defunctus.
a Paschalis.} Qui scilicet, dies dicitur p septem dies antè, & per septem post: vt j. d' feriis, l. omnes secundo.

Sed ab his

a Sed ab his.} quæ dicta sunt super proxi. respon.
b Secernimus.} id est, excipimus.
c Sacrilego.} sacrilegus est ille, qui sacrum surripuit, siue de loco sacro, siue non: vt ff. ad legem iul. pecu. l. sacrilegi. (Sacrilegus qs dicitur.)
d Stupri.] quæ differentia sit inter hæc tria, habes ff. de adul. l. stuprum. per totam & l. si adulterium.
e Adulter violatorq;} ꝓ codē ponunt hæc duo cum s. dixit de adultero.
f Parricidaq;.} qui occidit patrē, vel aliquē de parētibus suis, ex linea ascendēti, vel descēdenti.
g De domino.} id est, à domino.
h Non debet.} nam frustra inuocat aliquē, q in eum comisit: vt hic & ff. de min. l. auxiliū. in fi. ff. de ri. nuptia. l. filio. §. si ignominiosam. & in aut. vt lib. ma. & à §. q a verò ita cōperiuntur. col. viii.
i Concludimus.} s. aliis quibus permisimus.
k Crimina.} scilicet, minora.
l Commissa.] id est, delicti commissi.
m Consuetudini.} no. ꝙ duæ vices faciunt consuetudinē. Sed contrà extrà de cā pos. & ꝓpri. l. cū ecclesia sutrina. ibi, nec exeo, ꝙ clerici antedicti &c. Sol. hic in criminalibus. alias ñ inducūt cōsuetudinē, nisi p̄scriptio incideret: vt ibi. Et not. delicta iterata plus puniri. sic & ff. de iure pat. l. j. & ff. de pœ. l. aut dānum. §. quisquis. & j. ad le. iul. de vi. l. seruos. §. fi. & j. de ser. fug. l. quicunq;. & ar. j. ad vell. l. si mulier. ij. & d' bo. quæ libe. l. fi. §. vbi autem puerilis. & ff. de le. j. l. fideicommissa. §. si quis decē. & in auth. d' defen. ci. §. fi. col. iij. & ff. de var. mu. l. j. §. j.
n MImæ.] id est ioculatrices fęminę, & mimi mares.
o Habitu.} i. nō portēt vestes monachorū. Acc.
p Deodicatæ sunt.} & hoc ad curam epi ptinet & est generalior hodie hæc ꝓhibitio: vt in auth. co. §. fi. col. ix.
q ARchigerontes.} i. archip̄bri. ab archos, qđ est princeps: & gerō, senex: quasi maiores, & seniores sacerdotes: qui sunt archipresbiteri. Alii dicunt, id est, archiepiscopi. Vel dic. idest, minores sacerdotes. Accu.
r Diœcetæ.} i. diaconos, secundum quosdam. vel dic idest, epi. sic dicta à diocesi. vel dic est alii sacerdotes.
s Ergasiotanorum.} hoc est eorum qui damnati in metalla: qui Christiani erant.
t Dirigātur.} vt eis cōfiteanť pctā, & isti illis pœnitētiā indulgeant.
v Quod officiū tuum.} o tu præfecte prætorio, cui missa fuit hæc lex.
x Solicitis.} nam debes mittere omnibus episcopis, qui sunt sub tua diœcesi, vt hæc obseruent.
y Excubiis.} id est vigiliis.
ADdictos.} CASVS. Quidā religiosi p vim auferebant damnatos dū ducebātur ad furcas: quod hic ꝓhibetur. Secūdo, q a iudex ciuilis puniť, nisi ipse punierit dictos religiosos: qđ ñ nō p̄t, referat ad principē. Tertiò ꝙ epi debēt corrigere suos clericos, ne talia faciāt alias eorū ē periculū. Quartò ꝙ tā dānati, q̄ alii pro eis possint appellare intra tempus legitimum: olim biduū, vel triduum. hodie decem dierū.
z Addictos.} i. deditos, vel deputatos, vel cōdēnatos, vel iudicatos: vt damnent ad mortem.

Concor. xxv. q. ij. c. nota nos in ꝓprin. d' pœ. dist. iij. c. sicut tribus. facit c. venerabilē. i gl. sup verbo, ex successione. de elect. vbi dicitur ꝙ bin⁹ act⁹ inducit cōsuetudinē, non distinguendo inter criminalia, & ciuilia. — Hæc l. in scriptis exēp. non habetur neque enim ad hunc titulum pertinet. — Concor. c. cū decorem. in gl. j. circa me. extrà de vi. & ho. cler. vbi dicit gl. ꝙ prohibitū est, vti veste monachali. causa ludibrii: & adducit hanc l. in argm. — † In publico.

¶ Sed ab his a secernim⁹ b eos, à qbus cōtaminari potiùs gaudia, letitiáq; cōem, si dimittantur, animaduertim⁹. Quis em̄ sacrilego, c dieb⁹ sanctis indulgeat? q s adultero, vel stupri, d incestive reo tpe castitatis ignoscat? q s nō raptorē virginis, i sūma quiete, & gaudio cōi ꝓsequat instātiùs? Nullā accipiat vinculorū requiē, q quiescere sepultos quadā sceleris immanitate ñ sinit. ¶ Patiat tormēta venefic⁹, malefic⁹, adulter, e violatorq́; monetę, homicida, parricidaq́;, f q fecit, semp expectet: re⁹ ēt Maiestatis d' dño, g aduersus quē talia molit⁹ ē, veniā sperare nō d'bet. h

¶ His ergo sub tali adstrictiōe dānatis, indultū nřæ Serenitatis eo p̄cepti fine cōcludim⁹, i vt remissionē venię crimina, k nisi semel cōmissa l nō habeāt: nec i eos liberalitatis augustę referat humanitas, q i punitatē veteris admissi ñ emēdationi potius, q̄ consuetudini m deputauerint. Dat. Kal. Maij, Arcadio. A. & Bauton. V.C. Coss.

Imperator. LEX IIII.

TRes † tātummodò Prętores electę opiniōis i hac vrbe p singulos annos iudicio Senat⁹ p̄cipimus ordinari: q cōpetentes causas, & d'bitos actus integrè disceptare, atq; retractare d'beāt.

¶ *Mimæ, & meretrices, non debēt induere habitum mulierum Deo dedicatarū. Sal. & not. secundùm. Bal. super hac l. inter habitū meretricalem, & matrimonialem esse distinctionem: & ideo cogi possunt meretrices portare aliquem habitum distinctum, uel aliquod signum. Bald.*

¶ Imppp. Theod. Arcad. & Honor. AAA Rufino. P.P. LEX V.

MImę, n † & q ludibrio corporis sui q̄stū faciūt, o publicè habitu p earū virginum, q Deo p dicatæ sunt, non vtantur.

¶ *Ad cōdemnatos debet mitti presbyter, ad audiendum pœnitentialem eorum confessionem. Bald. Vel sic: Seniores presbyteri ad confessiones audiēdas debēt deputari. h.d. Sali. Adde quod confessio ista in pœnitētia non probaret in iudicio: quia confitetur tanquam Deo, non tanquam homini: ut extra: de offi. or. c. si sacerdos. Bald.*

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. Gennadio. P.P. Augustali. LEX VI.

ARchigerontes, † q diœcetæ r que s ergosiatonorum s nō nisi Christiani dirigant: † t quod u officium tuum solicitis x obseruet excubiis. y

¶ *Dānatos ad suppliciū nemo p̄t eximere: sed si tpe suffragātur, appellādi arbitriū nō denegat. Bal. Vel sic: Dānatos ad mortē nemo p̄t eximere de manib. familiæ: alias puniunť, ēt si sint clerici, q hoc faciāt, nō solū p iudicē, cuius iurisdictio est offensa, sed ēt p episcopū eorum, potest tamen quilibet appellare pro talibus: & hoc modo impedire executionē fieri. h.d. secundū Pau. de Cast.*

Idē AA. Rufino. P.P. LEX VII.

ADdictos z supplicio, & ꝑ criminū immanitate dānatos, nulli clericorū, vel monachorū, eorū a ēt, quos synoditas vocāt, ꝑ vim, atq; vsurpationē vindicare b liceat, ac tenere. sed & reos ad locū pęnę, sub c ꝑsecutiōe † ꝑgētes, d nullus teneat, aut defendat: sed sciat se cognitor triginta librarū auri multa, & primates e officij capitali esse sententia feriē dos: nisi vsurpatio ista f vindicet, at si tāta clericorū, aut monachorū audacia est, vt bellū potiùs, q̄ iudicium futurū esse existimet, ad clementiā nostrā g cōmissa referātur, vt arbitrio nostro mox seuerior vltio ꝓcedat. ¶ Ad Episcoporū sanè culpam (vt cætera h) redūdabit, i si quid k fortè in ea parte regiōis, i qua ipsi l populos Christianę religionis doctrinæ insinuatione moderantur, ex iis, q̄ fieri hac l. ꝓhibuimus, a monachis perpetratū esse cognouerint, nec uindicauerint. ¶ Quib⁹ m in cā criminali humanitatis cōsideratiōe, si n tpa suffragant, interponēdæ ꝓuocationis copiam non negamus.

¶ *Prorogātes iurisdictionem episcopi, tenent eius iudicio stare, dū tñ eū sponte elegerint h. d. secundū unā lect. secūdum aliā dicit: Cōpromissum factū in episcopū est ratū: dū tamen sic sponte factū. Bal. Vel sic: In episcopum possunt non subditi cōpromittere, tanquā in arbitrum, & eius sententia (si lata est partibus præsentibus) debet seruari, secus si lata esset altera parte absente etiam citata. h.d. secundum P. de Castr.*

¶ Iidem AA. Eutychiano. P.P. L. VIII.

SI qui o † ex cōsensu apud sacræ legis p Antistitē q † litigare uoluerint, ñ vetabūt: r sed expe-

a Eorum.] repete nulli, & dic synoditas. i. q p̄sunt synodis, vel congregationibus, vt prælati.
b Vindicare.] s. auctoritate sua.
c Sub persecutione.} ideò dic persecutiōe, q a cū tales ducuntur ad suppliciū, multi sequuntur eos maximè praui.
d Pergentes.} Et iō quia cū pergunt, quilibet debet eos verberare.
e Primates.] i. maiores officiales curiæ. Acc.
f Vindicetur.] no. clericū puniri à iudice ciuili cessante priuilegio fori, propter criminis enormitatem: vt & j. vbi se. vel cla. l. j. & hoc cū punit in patrimonio suo. In persona aūt nō puniť, nisi pri⁹ ab epo spolietur: vt s. ti. j. aut. clericus. & est lex ista de verbo ad verbum. inf. de ap. l. addictos.
g Nostram.} s. imperatoris.
h Vt cætera.} quæ eis commissa sunt.
i Redundabit.} s. hoc.
k Siquid.} i. aliquid.
l Ipsi.} s. episcopi.
m Quibus.} s. damnatis, vel dic etiā clericis, vt appellēt ꝓ dānatis ēt eis inuitis: vt ff. d' ap. l. nō tm̄. Nec obstat quod clerici nō debēt interesse causæ sanguinis secūdum canones: q a nō iter sunt, vt imponať pęna: sed vt nō imponať. c. sententiā. extra ne cleri. vel mo. Itē solū appellāt, non exercent.
n Si tempora suffragātur.} Olim bidui, vel tridui hodie decē dierum: vt in authen. de app. in prin. col. iiii.
o SI qui.] s. non subditi ei⁹ iurisdictiōi: alias in eum cōpromittere nō possunt: vt ff. de arb. l. sed si in seruum. §. j. Item ponunt quidā, ꝙ sunt laici. nam clerici non possunt declinare iurisdictionem sui episcopi: vt arg. in au. de san. epis. §. œconomos autem. in fi. §. coll. ix. Et hoc dicūt etiam quidam decretistæ: sed nō potest probari per legem, vel canonem aliquem: quia ille §. œconomos, loquiť i speciali casu, reddēdę rōnis, sed secundùm Loth. & secundùm hęc iura episcopus nullam habebat iurisdictionem, vt. s. ti. j. l. cum clericis. & l. omnes qui. & l. iubemus. §. fi. Et sic secundùm eum non est necesse prædicta sic exponi. sed non videtur bene dixisse: quia etiam secundùm iura ciuilia habebat iurisdictionem inf. eo. l. episcopale.
p Legis.} id est religionis.
q Antistitem.} id est compromissarium iudicem.
r Non vetabuntur.] Sicut nec apud extraordinarium iudicem. Et dic, non vetabuntur, imò permittitur eis: quia, quod non prohibetur, permittitur: vt ff. quibus ex causis maio. l. nec non. §. quod eis.

Ex libr. xiij. titu. xxvij. l. j. — Diligantur. — Clericus quādoque à iudice seculari punitur. — Prosecutione. — Aut protinus vindicetur aut si. — Ex libr. ij. tit. j. l. x. §. fi. C. Th. — Antistites. — Aduerte ꝙ clerici. i ñ suo iudicē ñ possūt cōsentire: nisi ēt clericus si & diœcesani cōsensus accedat. c. significasti. extra d' iud.

In ci-

a In ciuili.} Nā i criali nō sic tenet: vt ff. de arb. l. ñ distinguemus. §. Iu.
b Sponte.} imò postquā consentiunt, ex necessitate iam cōpellunt. Sed dixerūt quidā ꝑ, ꝙ eps resides spōte inter eos, q. eum elegerūt: & nō cogitur sententiā dicere, licet cæteri arbitri cogant: vt ff. de arbi. l. iij. §. j. Vel dic inspecto initio: quia non cogit recipere inuitus, per allegatam l.

c Quod.} s. iudiciū.
d Absuisse.} si habes assuisse, subaudi coactè. & est sic ff. de iu. l. ij. in pri. & de auth. & con. tu. l. j. §. fin. Vel si habes absuisse, tunc dic. i. nūquam i eos consensisse: vel etiā si cō- senserunt, tūc sententiæ est una ꝑs absens, Nā nō valet snia altera parte ab sente ꝓlata: nisi in compromisso hoc esset dictū. ff. de arbit. l. dié. §. si quis litigatorū. alias est l. si qs litigatorū. Itē no. ꝙ v. q. ad hanc legē tractauit de cura episcop.: nūc incipit de audientia in hac l.

Coactos potius adfuisse.

Piscopale } CASVS.
E Duo extranei consentiunt in epm Bonon. vt iudicem. valet snia, & nō pōt appellari, sicut neq; a præfecto. Secūdò dicit ꝙ iudex ciuilis producet in executionem sententiam episcopi. Viuia.

Nostris inferre.

e Audiri. Hæc l. loquitur cū duo nō subditi cōsenserunt in epm, vt in extraordinarium iudicē, & prorogāt iurisdict. eius, superior tñ lex, vt in arbitrum, aut qñ inter subditos ordinariè iudicauit: & ita nō corrigit l. istā in eo qđ hic dicit nō appellari: sed ẽm alios corrigit, vt j. statim dices. Item in dubio p̄sumit in eū, vt in iudicē consensum potius q̄ in arbitrium, vt sic snia valeat, & actionē pariat, vt ff. de re. dub. l. quoties. ij. nisi pœna, vel simile sit appositū, quod declarat esse arbitrū, vt ff. de leg. j. l. si seruus pluriū. §. fi.
f Vestris.} p̄fectis p̄torijs loquit, a quorū sententiis non appellatur. sicut nec ab epo, vt hic & ff. de offi. pręf. pręto. l. j. §. fi. & de mi. l. præfecti. licet supplicari possit, vt j. de sen. præfect. præto. l. j.
g Tribuatur.} Nor. sniam per epm latam a potestate exequēdam. sic ergo & a magistro, latam vel doctore. Et no. arg. ꝓ sententia doctorum.
h Si quis litigantium.} Hęc est in aut. e. §. si quis autem litigantium. coll. ix.
i Contradicat.} appellando a sententia epi.
k Iudex.} Hæc auth. corrigit dupliciter. l. epale secundū quosdā. Priò quia ibi æquat eps p̄fect. p̄to. hic aūt minor reputatur ēt magistratu municipali, cū demū ad maiorē appellatur a minore, vt in aut. đ app. §. pe. & §. fi. col. 4. Secūdò. q. a pil- lā l. ñ appellat a snia epi, ꝑ hāc sic. Tu dic ñ corrigi q. a hic cognouit vt or-

rientur illius in ciuili duntaxat negotio more arbitri spōte residentis iudicium. Quod is obesse non poterit, nec debebit, quos ad prædicti cognitoris examē cōuentos potius absuisse, quā sponte venisse cōstiterit. Dat. vj. Kalen. August. Mediolani, Honorio A. iiij. & Eutichiano Coss.

A snia lata per epm ex prorogatione iurisdictionis, nō appellat: quæ sententia debet executioni mandari per iudicem secularem. h. d. Bal. & Paul. de Cast.

Theodoro. P. P. LEX IX.

EPiscopale iudiciū ratū sit omnibus, q. se audiri à sacerdotibus elegerit: eamq; illorum iudicationi adhibendā esse reuerentiam iubemus, quam vestris deferri necesse est potestatibus, à qbus nō licet prouocare. Per iudicum quoq; officia, ne sit cassa episcopalis cognitio, definitioni executio tribuatur. Dat. Idib. Decemb. Basso, & Philippo Coss.

IN AVTH. de sanct. episc. §. si quis autem litigantium. col. ix. const. fin.

Ab epo cognoscēte ex prorogatione p̄t appellari semel tm̄, si feratur snia confirmatoria: quæ est executioni mandanda per cōfirmatorē. sed si feratur sententia infirmatoria, pōt appellari ab ista secunda snia. Itē qñ episcopus cognoscit, ut delegatus principis, uel alterius, appellat: ad delegatem. Bal. & Pau. de Cast. Vel sic: A snia epi lata extraordinaria; uel delegata iurisdictione appellatur: quæ si confirmata fuerit, amplius appellari non poterit. Sali. & est canonizata xj. q. j. de persona.

SI quis litigantiū intra decē dies contradicat iis, quæ iudicata sunt, tūc locorum iudex examinat causam: & si inuenerit iudiciū rectè factū, ēt per sentētiā suā propriā hoc confirmet, & executioni propriæ tradat, quæ iudicata sunt: & non liceat victo, iterū in tali causa appellare. Si verò snia iudicis cōtraria fuerit, tūc licet à snia iudicis appellare. Si tñ ex imperiali iussione, aut iudiciali p̄cepto Episcop⁹ iudicat inter quascūq; ꝑsonas appellatio, aut ad Principē, aut ad eū, q. trāsmisit negotium, transferatur.

Iudex dēt prouidere, ne carcerū custos inhumaniter se hēat erga carceratos: pęna sibi & eius officio imminente, & cura ad episcopum spectante. h. d. Salic.

Imperator Honor. & Theod. AA. Cæciliano. P. P. LEX X.

IVdices dominicis diebus ꝓductos reos de custodia carcerali videāt, & interrogent: ne iis humanitas clausis per corruptos carcerum custodes negetur. Victualem substantiam non habentibus faciant ministrari, libellis duobus, aut tribus diurnis, vel quot existimauerint cōmentarienses, decretis, quorū sumptibus profi ciant alimoniæ pauperū: quos ad lauacrū sub fida custodia duci oportet: mulcta iudicibus viginti librarum auri, & officiis eorum eiusdem pōderis constituta, ordinibus quoq; triū librarum auri, mulcta proposita, si saluberrima statuta contēpserint. Nec deerit Antistitum Christianæ religionis cura laudabilis, quæ ad obseruationem constituti iudicis hanc ingerat monitionem. Da. vij. Cal. Febr. Rauennæ, Honorio viij. & Theodosio vj. AA. Coss.

Libri improbatæ fidei debent, uidēte episcopo, cōburi: & artē mathematicam exercens (nisi errore dimisso) debēt expelli de sacro imperio: intra quod postea repertus, est deportandus. Salicetus.

Iidem A A. Cæciliano. Præfecto præto. LEX XI.

MAthematicos, nisi parati sint, codicib. erroris ꝓprij sub oculis Episcoporū incēdio cōcrematis, catholicæ religionis cultui fidē tradere, nunq̄ ad errorē primum redituri: nō solū vrbe Roma, sed etiā omnib. ciuitatibus depelli decernimus. Quòd si hoc nō fecerint, & cōtra clementię nostræ salubre constitutum in ciuitatib. fuerint comprehensi, vel secreta erroris sui, & professionis insinuauerint, deportationis pęnam excipiant. D. Kal. Febr. Rauennæ. Honorio viij. & Theodosio iij. AA. Coss.

Ad curā eporum spectat, ut redeuntes à captiuitate nemo iniurijs afficiat. Salic.

Iidem A A. Theodoro. P. P. L. XII.

CHristianos ꝓximorū loco rū volumus solicitudinē gerere, vt Romāos captiuos, q. reuersi fuerint, nemo teneat, nemo iniuris, aut damnis efficiat. Dat. iij. Idus Decembr. Honorio viij. & Theodosio iij. AA. Coss.

Pater, uel dñs, qui necessitatem peccādi imposuit filiabus, uel ancillis, earum potestate priuatur. hoc dicit Salicetus.

Imp. Theod. & Valentin. AA. Florentio. P. P. LEX XIII.

dinarius inter suos subditos vt ex corpe patet in §. p̄ce. illa q. inter non subditos. sed plenè dic vt in cor. Secūdò not. hic speciale, quia secūdò appellat ab eodem litigatore. sic & in aut. de app. §. illud. coll. iiij. & j. de asser. tol. l. j. §. j. & de preci. imper. offer. l. si quis. & in aut. de san. epis. §. si quis verò. col. ix. regulariter contra, vt inf. ne lic. i vna eademq; causa. l. j.

l Fuerit.} s. snia epi.
m Appellare.} & secundū ordinē legū appellatiōi deferri, vt i corpore.
n Principem.} distinctione habita quę sit j. de ap. l. p̄cipimus i fi. & i aut. de ap. §. illud. in fin. coll. iiij. Vel intellige illud sic ri ad ipm, & illos cognoscere ex eius delegatiōe. Vel loquit auth. illa cum est delegata vniuersitas causarū, hęc cū aliqua cā spālis. Itē secūdū Azo. qñ q; hoc fallit in d̄legato ad cām spālē, si ipse delegauerit alii. nam appellatur ad eum, non ad principē, vt inf. qui pro sua iurisdictiōe. l. j. in fi. & est cōtra regulā generalē. ff. quis & à quib. l. j. §. j. Sed ibi in delegato ab alio, & non à principe, & ad vniuersitatem causarum.
o Vdices.} Productos. i. procul ductos.
p Negetur.} & ad hoc inf. de cu. reo. l. j. & l. fi.
q Libellis.} i. panibus à libū libi. vel à liba libæ quod est panis albus, & subcinericius, & sic est diminutiuum. & hoc quod dicitur in auctoritate puer fugitiuus noluit libū a sacerdote accipere.
r Cōmētarienses.} id ē carcerum custodes, vt inf. de cust. reo. l. ad commentariensem. Accurs.
s Decretis.} id est, assignatis.
t Alimoniæ.} i. quæ pauperibus sunt relictæ, cū nulli sint pauperiores istis, vt s. tit. j. si quis ad declinandam. §. vbi autem.
v Quos.} scilicet incarceratos.
x Lauacrum.} vt stupham.
y Ordinibus.} eius loci vel ciuitatis.
z Nec deerit.} id est, non debebit deesse.
a MAthematicos.} Sic dicti a mathesi penultima ꝓducta, qđ ē diuinare, non a mathesi penultima correpta nā scire facit mathesis, ẽd diuinare mathesis.
b Sub oculis.} i. in pręsentia. & sic ponitur sub ꝓ corā, vt inf. de re. cre. l. generaliter. in fi. prin. ibi, sub ipso iudice &c.
c Depelli.} id est, expelli. ẽd certè imò magis puniri, vt inf. de male. & mathe. l. & si ita excepta. ꝑ. Sed dic, ꝙ habebāt tantū libros, non autem operabantur in malum, vt in l. contraria. Accur.
d CHristianos.} i. episcopos. & hoc habes inf. đ post. re. l. fi. & ar. s. e. l. j.
e Aut damnis.} id est, iniuriis.

Si lenones

a I lenones.} Absolui. Emancipent filiæ, manumittant ancillæ ẽm oēs, & iō non mutet hæc interpretatio: vt ff. de leg. & senatuscō. minimū & exp̄sse hēs. j. de spectaculis. li. xj. l. fi. Sed ꝑ. ff. qui sunt sui vel ali. iur. l. si dñs. vbi dr̄, ꝙ ꝑpellit vendere. Sol. hic corrigit: vel hic passim ꝓstituit: ibi cū vno, vel altero tm̄ copulauit. Itē nota speciale vt ꝑpellatur p̄r emancipare, sic & ff. de cond. & dem. l. si cui. ij. & si qs a pa. ma. fue. l. fi. & ff. de ado. l. & si pubes. rīr ꝑ: vt insti. quibus mod. ius. pa. pote. so. §. fi. quæ est ꝑ. Sed hoc est speciale in relegato propter huiusmodi crimen: ita quod intra quinquennium bona adimantur. Vel non auferuntur per iudicem: sed per legem scriptam sic: vt hic. Item exilium impropriè dicitur hic: propriè, quando in perpetuū fit, dicitur exilium: vt ff. de pub. iud. l. 2. & est hæc l. de verbo ad verbum. j. de postu. l. nemo.

Pater qñq; cogit emācipare.

Ex li. 15. t. 8. l. 2. C. Th.

Marit⁹ ēt debet esse auctor vxori tollēdi bonos mores. arg. huius l. & c. discretionem. iun. ta gl. j. i fi. extra đ eo qui cog. cō san. vxo.

Ecernimus.} CASVS. Quicunque vult ꝓuenire œconomū maioris ecclię Cōstātinopolis, agat coram patriarcha, si vult: nā & corā p̄fecto p̄torio p̄t agere. sed a pars ibi: & sacer dotis. idē dicit, qđ lex. s. si qui ex consensu.
b Quicunq;.} s. actor.
c Quæ.} s. ecclesiæ.
d Et ad.} &, pro. i.
e Præbiturū.} alias. presbyterū. s. Episcopū.
f Etiudicis.} nam & in se synceritatē hēre debet, & q. a Eps, & q. a iudex. & no. ex hac l. œconomū dr̄e eē clericū, alioqn quare diceret Archiep̄m i eū hēre iurisdictionē? & ad idē. ff. qđ cuiusque vni. no. l. planè. sed ibi dicit potest. non dicit debet.

Post hac.

Oeconom⁹ an dēat eē cleric⁹.

Charitatem.

g Episcopale.} i. archiepale. & facit s. ti. j. l. cū clericis. hodie iuit⁹: vt s. tit. j. auth. clericus.
h Antistitē..} i. epm.
i Ducatur.} nam & pręfectum p̄t eligere actor: vt s. tit. j. l. cum clericis. & l. omnes qui. §. j.
k Inuitus.} q. a p̄fectū p̄t eligere. innuit ergo hic ꝙ aīs inuitus agat. & sic est ꝑ. j. vt nemo in uitus agere vl̄ ac. co. l. j. So. hic ē inuitus: q. a aīs non p̄t consequi qđ debet: vt ff. de separa. l. fi. & sic ꝓpriè dr̄ inuitus. & sic intellige, ꝙ ducat inuitus, qñ duos hēt iudices. inuitus, q. a habet præfectum prætorio.

Cognitorem.

l NEmo.} O p̄fecte.
m Togatorum.} id est, aduocatorum.
n Mysterijs.} Nō est necesse ꝙ sit theolog⁹, vl̄ audiuerit theologiā: sed ꝙ sit baptizatus, & i se habeat alia sacra mysteria christianitatis, & non sit hæreticus.
o Attētatū.} punit affect⁹, & si ñ sequat effect⁹: vt dixim⁹. j. de fur. l. si qs. & s. ti. j. l. si qs nō dicā. & đ hoc dic vt ibi.
p Officium.} i. officialis: vt s. tit. j. l. si qs ñ dicā. & đ hoc dic, vt ibi.
q Sublimitatis.} i. præfecturæ prætoriane. Accur.
r Idem verò.} s. aduocatus.
s Præstiterit.} sic. n. demū secuto effectu punit aduocatus: licet in officialib. aliud sit, vt modo dixi. & est ratio, q. a grauius punit: vt hic dr̄.
t Proscriptionis.} i. amissionis bonorum: vel alio modo punitur: vt not. s. de sacrosan. eccle. l. }. [cauerit.
v Huiusmodi.} s. ꝙ aliquis non imbutus sacrosanctis mysterijs aduocauerant eum hæreticum, non tenentur.
x Attentatum.} eis scientib. & non contradicentib. alioquin, si igno-
y Dimidiæ.} nunquid ergo ad tempus relegatis bona auferuntur? Respond. non: vt ff. de interdi. & relegat. l. relegatorum. §. ad tempus.

SI lenones patres, & dñi suis filiab. vel ancillis peccandi necessitatē imposuerint, liceat filiab. & ancillis, Episcoporum implorato suffragio omni miseriarū necessitate absolui. Dat. xj. Kal. Maij, Fælice & Tauro Coss.

In urbe Constantinopolitana iudex c'ericorum erat archiepiscopus, uel præfectus, ut actor eligeret. h. d. Salic.

Imp. Martianus A. Constantinopo. P. P. LEX XIIII.

DEcernimus, vt q cunq; ca tholicorū ecclesiarū, q̄ sub viro religioso Archiep̄o huius almæ vrbis sunt reuerēdissimū œconomū (siue de ecclesiasticis, siue de ꝓprijs, & ad ipsum solū pertinentib. causis) vel quemcunq; alterū earundē ecclesiarū clericū aliqua voluerit lite pulsare, apud me moratū Beatissimū Archiep̄m causam dicat, in negotijs audiendis, fidē, ac synceritatem geminam p̄biturum, & sacerdotis, & iudicis volentibus tñ actoribus pateat ep̄ale iudiciū: ac nullus, qui huiusmodi intēdit in sacrosanctas ecclesias, vel in prædictos clericos actionē ad Religiosissimum Antistitem ducatur inuitus. Da. viij. April. Varari & Ioanne Coss.

Non potest esse adnocatus, qui non est verus Christianus: & iudex scienter hoc passus, & eius offm̄ punitur: & ipse ab officio adnocationis depositus deportatur. Sali.

Impp. Leo & Anthemius AA. Nicostrato. P. P. LEX XV.

NEmo vel in foro Magnitudinis tuæ, vel in prouincia li iudicio, vel apud quenq̄ iudicē accedat ad togatorū consortiū, nisi sacrosanctis catholicę religionis fuerit imbut⁹ mysterijs. Sin aūt aliquid quoquo modo, vel quadā ēt machinatione factū, vel attentatum fuerit, officium quidē Sublimitatis tuæ centū librarū auri iacturā, ꝓ cōdēnatione sustineat: idē verò, quicunq; ausus fuerit contra prouidum nostræ Serenitatis decretum offm̄ aduocationis ꝓ surreptionē arripere, & ꝓhibitū patrocinium p̄stiterit, ab aduocationis officio remotus, stylū ꝓscriptionis, ad ꝑpetui exilij specialiter sustinebit: scituris etiā ꝓuinciarū rectorib. ꝙ is, sub cuius administratione aliqd hmōi fuerit attentatū, partis bonorum dimidiæ proscriptionem, & pœnā exilij per quinquennium sustinebit. D. pridie Kal. Aug. Constantinopo. Antemio A. ij. Coss.

Impedimentum stans a principio imputatur scienti, & non ignoranti. Salic.

Iidem AA. Erythrio. P. P. L. XVI.

SI legib. ꝓhibitæ non sint speratæ nuptiæ, & post arrhas sponsalitias, spōsa cōiugiū sponsi ꝑp religionis diuersitatē recusauerit si qdē ꝓbatū fuerit añ datas easdē spōsalitias arrhas, hoc idē mulierē, vel parētes eius cognouisse, sibi debeāt imputare. Si verò horū ignari spōsalitias arrhas susceperint, vel post datas arrhas talis causa pœnitentiæ intercesserit, eijsdē tm̄modò redditis, super alterius simpli pęna liberi custodiēt. Quod simili mō etiam de spōsis sup recipiēdis, necnō arrhis p̄stitis custodiri cēsemus. D. Kal. Iu. Martiano & Zenone Coss.

Ciuitatum defensores non possint eligi, nisi orthodoxi: & quod ita sint, debent iurare electi. h. d. Salic.

Imp. Anastas. A. Eustachio. PP. L. XVII.

IVbemus eos tātummō ad defensorū curā peragendā ordinari, qui sacrosanctis orthodoxæ religionis imbuti mysterijs, hæc in primis sub gestorū testificatiōe, p̄nte quoq; Religiosissimo fidei orthodoxæ Antistite, ꝑ depositiones cū sacri religione celebrādas patefecerint. Ita. n. eos p̄cipimus ordinari: vt Reuerēdissimorū Ep̄orū, necnō clericorū, & honoratorū, ac possessorū, & curialiū decreto constituant. D. xiiij. Kal. Maij. Sabiniano, & Theodoro Coss.

IN AVTH. de defen. ci. §. interim. coll. 3. constit. ij.

Hæc auth. declarat, q debent eligi ciuitatum defensores, & quales, & per quos: & pęnam imponi electo declinanti: & eius officium, & iurisdictionem annectit. Salic.

I legib.} CASVS. STiti⁹ despōsauit Bertā per verba de futuro, & dedit arrhas: & ipsa Berta, vel p̄r eius sciuerunt Titiū paganū, vel ꝑp religionē non iacere in lecto. vñ vult eū dimittere. certè reddat arrhas in duplū. aliud si ignorauerit. Scđ ò, dicit idē si spōsa dedit spōso.

Exiliū propriè quando dicatur.

z Post arrhas.} s. mulieri datas.
a Sponsa.} per verba de futuro.
b Diuersitatē.} vel sectæ, vel aliam iustā causam: vt habes de ver. ad verbum. j. de spons. l. fi. §. his hoc quoq;.
c Probatum fuerit.} nā p̄sumit ignorās, nisi ꝓbet sciēs. sic j. q. mi. si poss. l. sup seruis. li. 12. & ff. de ꝓb. l. verius. sed ar. ꝑ. de prob. l. cū de indebito. sed illud in odiū illius q. negauit sibi solutū qđ erat solutum. Itē ei qđ dicit scientiā parētum filiab. nocere, est ꝑ. ff. de iu. & fac. ign. l. ini quissimū. So. nō obstet q. a parētes sciūt: sed q. a p̄sumit eā scire, & ꝙ p̄r certiorauit eā vt j. de in integ. rest. mi. l. de tutela. & ff. vñ cog. l. octaui. rñso. 2. & j. de li. cau. l. si filiū. Vel dic parētes imputent sibi suā sciētiā filiā suā: q. a si parentes sciuerunt, & acceperūt arrhas, tenent in duplum.

Ignorātia p̄sumit nisi sciētia probetur.

Datas.

Præcipimus.

d Hoc.} ꝑp qđ spōsa sponsum recusauit.
e Imputar.} & arrhas i duplū reddāt nā ñ dēt certiorari, q. ñ ignorauit &c. vt ff. de ac. ep. l. j. i fi.
f Ignari.} Mulier vel parentes eius.
g Intercesserit.} Quia postea incepit eē i tali religione, vel eā. & est sic. ff. vt in poss. leg. l. planè. ea n. q̄ đ nouo emergunt, nouo auxilio indigēt: vt ff. de interro. act. l. de ætate. §. ex cā. cum cōcor. ibi notatis.

Certiorare non debet is, qui non ignorauit.

h Liberi.} i. in libertate stant.
i Quod similimō.} i. sub simili distinctione. s. quam proxi. respon.
k Desponsis.} i. qđ dixi, qñ spōsa recepit, vel eius parens: idem dico eꝑ ñ sponsus recepit: vel eius. Vel dic, ꝙ dixi, qñ vir est alterius sectæ: idem quando vir, & mulier velit petere arrhas.
l V bemus.} Defensorum. s. ciuitatis.
m Imbuti.} non est necesse, quod sit theologus, sed quod sit Christianus, & quod misteria christianitatis habeat in se.
n In primis.} s. ꝙ sic sint imbuti cum sacramenti religione.
o Sub gestorum.} aliàs subiectorum, aliàs subditorum.
p Per depositiones.} i. scripturas a tabellione confectas, in quib. contineatur, ꝙ sic iurauit. sic ponit. j. de testa. l. hac consultissima. §. si quis.
q Patefecerint.} hodie hæc, & alia iurāt: vt in aut. iusiur. qđ p̄sta. co. 2.
r Constituantur.} de hac electione plenè dicit auth. de defens. ciuit. §. interim. coll. 3. quam quidam habent hic.

Si

S I præsens. CASVS. Confessus sum me accepisse centū mutuo à quodā milite sub spe futuræ numerōnis: qui postea cœpit eē ptās me⁹: nunc volo opponere excep.nō nume. pec. q̄rit, quorā quo opponatur? dr corā alio iudice. Secundò si nō sit alius: tūc corā epo. Tertiò, dicit idem in exceptione nō numera.dotis.

a ¶ Si pñs. i. p̄sentia͏r adest. Quid aūt si abest eā alicuius ptāriæ: an interim possum eum hic pvenire? R n̄d. sic: vt hic innuit. Nā loq̄t qn̄ corā eodem d͏r et agi. & habes. ff. ex quib. cau. ma. l. item ait prætor. §. fi. & l. ergo. & ar. inf. eo. l. fi.

b ¶ Alias res. q̄ consistūt pōdere, numero, vl mēsura: & ī mutuo tm̄. alioqn non posset sic venire p̄ scripturā ppriā, nisi per argumenta scriptis inserta: vt inf. de nō nu. pec. l. generaliter.

c ¶ Obijcit. s. hæc.

d ¶ Factā. i. ppositā.

e ¶ Interrumpere. sa cit inf. e. l. fi. & de an. excep. l. vt perfectius.

f ¶ In exceptione. s. opponenda exn̄eo, q d͏r numerasse dotē p vxore. Nā mulieres remotæ sunt ab officijs ciuilib. vl publicis: vt ff. de reg. iu. l. 2. Et facit j. de non nu. pe. l. in p̄ctib. §. fi. vbi ē hæc l. de verbo ad verbū. & auth. ibi posita. Idē quod in his exce. dn̄t q dā in alijs oībus exceptionib. qđ nō placet cū licet diu non opponant tpa nō currunt: vt ff. de do. li. exce. l. pure. §. fin.

Mulieres remotę sūt ab officijs publicis.

g ¶ Locū. opponēdo patri, vel extraneo.

h N Emini. oēs alios pprehendit, nō tm̄ colligentē, de quo hic subijcit. & sic etiā dn̄m primum comprehēdit.

†Hanc authen. nō approbat cōsuetudo, vt dicit Bart. hic, sed statuta circa hoc inducunt aliam formam iuramenti, q̄ seruādā dicit.

i ¶ Condōne. vt quia seruus, vel adscriptitius. Nā de vtroq; subijcit. & hoc, qn̄ dn̄o volēte fuit exposit⁹: sec⁹ si ī eo ignorāte: vt j. de infan. expo. l. 2. & j. de bo. li. l. 2. & facit ff. de li. agn. l. necare.

k ¶ Colonariæ. Est ergo alius vnus, & alius alter.

l ¶ Distinctione. fortè, an receperit eos sub pdōne, vt sui fierent, vel non: & ad hoc. j. cōia de su. l. nutritorib. & inf. de infan. expo. l. fi. in princ. vbi est hęc lex quasi de verbo ad verbum.

m ¶ Discrimine. i. distinctione.

n ¶ Aucti. i. augmēt. ti.

o D E creationibus. i. electionibus.

p ¶ Oporteat.] & dn̄r hæc de verbo ad verbū. inf. de cura. fur. l. fi. §. sed

P Ræsides gentiū p vnāquanq; ciuitatē præparēt hoīes nō vilissimos, sed nobiliores ciuitatū habitatores, q̄bus aliqua rō est bonæ opinionis, cōstitutos noīari defensores p circulū: vt eo expleto, rursus ad eandē solicitudinē reuertant: decreto facto cū iureiurādo oīum possessorū in ea ciuitate consistentiū, electione facienda à Deoamabili Epo, & venerabili clero, & alijs in ciuitate bonę opinioni studentib. ¶ Et nulli liceat defensoris ordinationē declinare: alioquin quinq; librarū auri pœna coercebit, q̄ in opa ciuitatis impēdet, & post pęnę solutionē nihilomin⁹ defensoris officiū suscipere, cogere, & iurabit oīa s̄m leges, & ius agere. ¶ Et cōfirmabit ex p̄cepto gloriosissimorū p̄fectorū nr̄orū; & in biennio solo administrabit; & iudex potiùs, quā defēsor esse videbit: vt ēt testamenta, & donationes apud hunc insinuentur, & acta apud eum componantur: & habeat vnū exceptorē, & duos officiales ex prouinciali officio; & iudicet in causis pecuniariis vsq; ad trecentos aureos. ¶ Prætereà habeat defensor publicā habitationē, in qua monumēta recondat, & vnū hominem, qui acta conseruet.

¶ Noua constitutio Friderici Imperato. de statu. & consue. cō. lib. ec. §. statuimus etiā. coll. x. const. fi.

¶ Præsides, uel ciuitatū rectores, debēt iurare, q damnatos de hæresi per ecclesiam omnibus uiribus exterminabunt: aliàs non ualent eorum sententię h. d. Bald.

S Tatuimus † hoc edicto in p̄petuo valituro, vt Potestates, Cōsules, siue Rectores, quibuscunque fungant officiis, p defensione fidei p̄stent publicè iur͏m, q de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab ecclesia denotatos, bona fide p viribus suis exterminare studebūt, ita vt amodo qn̄cunq; quis fuerit in ptātem seu ppetuā, seu tpalē assumptus, hoc teneat capitulū firmare iuramēto. Alioquin neq; pro Potestatibus, neq; pro Cōsulibus, neq; pro Rectoribus habeant: eorūq; sentētias ex tūc irritas iudicam⁹, & inanes.

¶ Vbi is, cōtra quē debet proponi querela non numeratæ pecuniæ, sit in administratione maiori positus, pōt aduersarius ad p̄scriptionē eius interrumpendā, adhibere alium administratorē, per quē ei notificetur querela sibi delata: uel loci episcopum, per quē similis denuntiatio fiat. h. d. Salicetus.

¶ Imperator Iustinianus A. Mennæ. P.P. LEX XVIII.

S I p̄sens [a] quidē sit, qui pecuniā numerasse, vel alias res [b] dedisse scriptus ē, aliquā verò administrationē, in prouinciis gerat, vt difficile eē videat denūtiationē ei dē nō numeratę pecunię mittere, licentiā damus ei, q memorata exceptiōe vti velit, alios iudices adire & p eos ei manifestare, q a exceptionē huiusmodi obiicit, [c] factā [d] à se sup nō numerata pecunia q̄relam esse. Quòd si nō sit alius administrator ciuilis, vel militaris, vel p aliquā cām ei sit difficile, q memoratā querelā opponit, eum adire, & ea q̄ dicta sunt facere, licētiā damus ēt p uirum Reuerēdissimum Epm eādē suā exceptionem creditori manifestare, & ita tēpus statutum interrumpere. [e] ¶ Qđ ēt in exceptione [f], non numeratę dotis, locum [g] habere receptum † est. Dat. Calē. Iul. Constantinopo. D. N. Iustiniano. A. ij. Conss.

¶ Recolligētes pueros expositos nō efficiūtur eorū dn̄i, sed sunt illi liberi sui iuris, & ingenui ēt si ex seruili conditione sint nati: & sibi quęrunt, & quæsita ēt ad extraneos hæredes transmittunt. h. d. Salice.

¶ Idem A. Demostheni. P.P. L. XIX.

N Emini [h] licere uolumus, siue ab ingenuis genitorib. puer paruulus procreatus, siue à libertina progenie, siue seruili cōditione [i] maculatus, expositus sit, eum puerum in suum dominium uindicare, siue nomine domini, siue adscriptitiæ, siue colonarię [k] cōditionis. ¶ Sed neq; ijs, q eos nutriendos sustulerint, licētiam concedimus † penitus cum quadā distinctione [l] eos tollere. Sed, nullo discrimine [m] habito, ij, qui ab huiusmodi hominib. educati, vel nutriti, vel aucti [n] sunt, liberi, & ingenui appareāt, & sibi acquirāt: in posteritatē suam, vel extraneos hæredes, omnia, quæ habuerint, quomodo voluerint, transmittant: hęc obseruantibus non solum Præsidibus prouinciarum, sed ēt viris Religiosissimis Episcopis. D. Calcedon. viij. Kal. Iul. Lampadio, & Oreste VV. CC. Coss.

¶ Curator in testō furioso datus est confirmandus, & cæteris præferendus: nullo uero dato ad legitimū peruenit: quo uel cessante, uel idoneo nō exist ēte, iudex de uno hēt prouidere: & administrationē ei habet decernere, & forma & solēnitate hic descripta seruata. h. d. Sali.

¶ Idem Augusto Iuliano. Præfecto Prætorio. LEX XX.

D E creationibus [o] curatorum, qui furiosis vtriusq; sexus dantur, necessarium † nobis visum est cōstituer, quēadmodū eas celebrari oporteat. [p] ¶ Et si quidem pater curatorē furioso, vel furiosæ in vltimo elogio hęredibus institutis, vel exhęredatis dederit, [q] vbi & fideiussionē cessare necesse est, paterno [r] testimonio p eius satisdatione † sufficiēte, ipse, q datus est, ad curationē [s] pueniat: ita tn̄, vt ī puinciis apud Pręsides earū p̄sente † eis tā viro Religiosissimo locorū Antistite q̄ tribus Primatibus, [t] actis interuenientibus, tactis sacrosanctis scripturis, depromat [u] omnia se rectè, & cum vtilitate furiosi gerere, neque prætermittere, quæ vtilia esse furioso putauerit, neque admittere [x] ea, quæ non vtilia furioso esse existimauerit: Et inuentario [y] cum omni subtilitate † publicè conscripto, [z] Res

cum antiquitas.

q ¶ Dederit. p̄t ergo & exhr̄datis dare curatorē: vt hic. nec mireris, nā & substituere eis p̄t, quod maius est: vt ff. de testa. tu. l. pr̄. & insti. de pup. sub. §. non solum.

r ¶ P r̄no testimonio. vt & insti. de satis. tut. ij. rn̄. & eō facit grande p̄iudicium contra alios p̄ filio: vt ff. de agn. lib. l. j. §. Iulianus. aliàs incipit quod senatuscons.

s ¶ Ad curationē. per afirmationē: nō. n. tenet datio: vt inst. d͏r cura. fur. l. pe. & ff. de confir. tuto. l. 2. & 3. & l. vtilitatem.

t ¶ Primatib. fortè ecclesiasticis. s. archipbr̄os, archidiacōo, & d͏r canonicos vt exponitur in auth. de san. Episc. §. j. coll. ix.

v ¶ Depromat. s. curator. & media pducit. i. iuret. & hoc est primū.

x ¶ Admittere. id est facere.

y ¶ Inuentario. hoc est secundum.

z ¶ Cōscripto. s. mox: vt j. de admi. tut. l. tutores. ij. & ff. de admi. tut. l. tutor q reptoriū. ī prin. & ē hodie hoc cōe: vt ī aut. vt ij. q obl. §. fi. col. 6. sed an curator ad litē facit inuentarium? R n̄d. non, cū non possit ei sol ui ad instar procuratoris in litem: vt ar. ff. de solu. l. hoc iure. arg. contra s. de episco. & cle. l. nulli. §. cum autem.

† Concor. ca. j. iuncta gl. fi. extra de adulte.

a ¶ Res. scilicet furiosi.

b ¶ Disponat. tertium.

c ¶ Sub hypotheca. tacita, per id quod dicit, ad similitudinem &c. vt j. de admi. tuto. pro officio.

d ¶ Lex. s. xij tab. Et no. q hoc casu & in prodigio datur a lege curator: vt hic, & insti. de cur. §. furiosi. aliàs sp est datiuus cum multis alijs personis detur: vt insti. de cura. §. iij. & ff. de postulan. l. ij. iij. iiij. & v.

e ¶ Primates. expone vt suprà.

f ¶ Sufficientē. Diuitiæ. n. a satisdatione excusant. Sed arg. p̄. ff. de pcu. l. minor. §. fi. & l. seq. Sol. hic speciale pp necessitatē officij: vt insti. de excu. tu. in prin. ergo in hoc releuatur: vt ar. ff. de iure iur. eum qui. in princ. illic defensor existebat ex voluntate.

g ¶ Exploretur. aliàs eō a satisdatio pauperi remittitur, & a diuite exigitur: vt ff. si cui plus quā p legem fal. l. cū nō facile.

h ¶ Propositus. pręsidi & epis & primatibus: vt & als. j. de iudi. l. rem nō nouā. & subaudi & tactis.

i ¶ In omni cā. siue detur fideiussor, siue non.

k ¶ Præfatum. hoc est primum.

l ¶ Inuentarium. hoc est secundum.

m ¶ Hypotheca. hoc est tertium.

n ¶ Adhibenda. ergo iij. faciūt remedia: sacr͏m inuētariū: & hypotheca.

o T Am dementis. ¶ Contrahere. dū tn̄ sint lt̄imæ ætatis in masculo. xiiij. in fęmina. xij. vt insti. de nu. in prin.

p ¶ Præstanda. pro facultatib. & dignitatib. vt hic subijcit: vt ff. de iure do. l. quero. & ff. de admi. tuto. l. cum pluces. §. fin.

q ¶ Aestimatione. i. arbitrio. Accur.

r ¶ Tā opinione. Dic opinione personæ, & moderatione ante nupt. &c. vt j. de nup. l. si furiosi.

s ¶ Statuenda. si dote & dona. propter nuptias.

t ¶ Eorum. filiorum.

v ¶ Nobiliores. nō hoc exigitur: sed sic est consuetudo.

x ¶ Pęgrauet. nā nihil dabit tabellioni vt in decr. xij. q. ij. c. charita. & sic not. q nos dēt addi afflictio afflicto: vt vij. q. j. c. cū pcussio. & d͏r offi. p̄si. l. diu. sed arg. p̄. ff. de tu. & cu. da. ab his. l. Romanus.

y L Iberi furiosi. i. patris.

z ¶ Eius. aliàs ei, scilicet patri furioso.

a ¶ Digni sunt. si resipiscant.

b ¶ Pœnis. Quas subijcit, nam si quis &c.

e ¶ Legitimis siue resipuerit, siue non.

d ¶ Attestatione &c. no. de auctoritate denūciatiōis, & alia q̄ diximus s̄. ti. j. aut. si captiui. Ac.

e ¶ Testam͏s. ante furorem.

f ¶ Capitulis. Sed q d si nemo procurat? Dico filios esse hæredes: sed eis auferendā hr̄ditatē, vt ab indignis, & fisco applicādā: vt ff. de ijs qui. vt indi. l. 3. & est hoc in auth. vt cū de ap. cog. §. si vnū de p̄dictis. col. 8. ADDITIO. Et vide ibi gl. q̄ est in verb. neglexerint. q̄ dopliciter rn̄det ad quęsitum istius glo. & secundā opi. tenet ibi Iaco. de Bel. cum qua et transit ibi Bartol.

res [a] suscipiat, & s̄m sui opinionē disponat [b] sub hypotheca [c] rerū ad eū ptinētiū: ad similitudinē tutorū, & curatorū adulti. ¶ Sin āt testīn q dē parēs nō cōfecerit lex [d] āt curatorē (vtpote agnatū) vocauerit: vel eo cessante, aut nō idoneo forsitā existente, ex iudiciali electione curatorē ei dare necesse fuerit, tūc. s. & in puincijs apud p̄sides cuiuscunq; puinciæ, & virū Religiosissimū Epm ciuitatis, necnō tres Primates [e] creatio p cedat: ita, vt si q dē curator substātiā idoneā possidet, & sufficiētē [f] ad fidē gubernatiōis, sine aliqua satisdatione creatio pcedat. Sin aūt non talis cēsus eius inueniat, tunc & fideiussio (inquantū possibile est) ab eo exploret, [g] creatio ne oīno sacrosanctis scripturis p positis [h] in oī cā [i] celebrāda. ¶ Ipse āt curator cuiuscūq; substātiæ, vel dignitatis sit, p̄fatū sacr͏m [k] p vtiliter reb. gerendis p̄stāte, & inuentariū [l] publicè conscribēte, & hypotheca [m] rerū curatoris modis oib. adhibenda, [n] quatenus res possint furiosi vndique vtiliter gubernari. Da. Kal. Septemb. Constantinopo. Lampadio, & Oreste VV. CC. Conss.

¶ Liberi dementis, uel furiosi, licet in potestate p̄nt cōtrahere nuptias, dote, & donatione constituenda de bonis parentū, sine dispendio aliarū expensarum. h. d. Salic.

¶ Idem A. Iuliano. P.P. LEX XXI.

T Am demētis, q̄ furiosi liberi cuiuscunq; sexus, p̄nt lt̄imas cōtrahere [o] nuptias, tā dote, quā añnuptias donatione a curatore eorū p̄stāda: [p] æstimatione [q] tn̄, in hac q dē regia vrbe excellētissimi p̄fecti vrbi, in prouincijs aūt virorū Clarissimorum earū p̄sidū, vel locorū Antistitū, tā opinione [r] p̄sonæ, † quā dotis moderatione, & añnuptias donationis statuēda, [s] p̄ntib. tā curatoris dementis, quā furiosi, necnō ijs, q ex gn̄e eorum [t] nobiliores [u] sunt: ita tn̄, vt nulla ex hac cā oriatur, vel in hac regia vrbe, vel in puincijs iactura substantiæ furiosi, vel dementis, vel mente capti: sed gratis oīa procedant, ne tale hoīum infortuniū etiam expensarum detrimento prægrauetur. [x]

IN AVTH. vt cum de ap. co. §. si quis de prædictis parentibus furiosus. col. viij. constit. xij.

¶ Filij furiosorum negligentes eorum curam, a successione eorum priuantur, licet heredes sint scr pti: deferenda ei, qui furiosum in domum suam suscepit. h. d. Salic.

L Iberti furiosi, [y] qui curā ei [z] negligūt p̄bere tā exhr̄datione digni sunt, [a] quā alijs pęnis [b] lt̄imis. [c] Nā si q s attestatione [d] ad eos missa, cū adhuc negligāt, in domū suā susceperit, & pcurauerit: ex hoc erit eius successor lt̄imus, licet testatus [e] esset ēt in liberos fortè: manētib. tn̄ alijs testamenti capitulis. [f] ¶ Eadem pœna parentibus imponænda, si quidem de liberis in furore constitutis curare neglexerint. [g]

¶ Vbi aduersarius est absens, infans, uel furiosus uel in maxima potestate constitutus, per solam libelli porrectionem factam coram præside, uel Episcopo, interrumpit præscriptio. h. d. Salic.

¶ Idem A. Ioanni. P.P. LEX XXII.

S Ancimus, vt si qn̄ absfuerit is, qui res alienas, vel creditori obnoxias detinet, & desideret dn̄s rei, vel creditor suā intentionē pponere, [h] & non ei licentia sit absente aduersario suo, q rē detinet, vel infantia, vel furore laborante, & neminē tutorē, vel curatorē habente, vel in summa ptāte constituto, [i] eandē [k] rē auctoritate sua vsurpare, licentia ei det adire p̄sidem puinciæ, libellūq; ei porrigere, & hæc in q̄rimoniā deducere, & intra constituta tpa interruptionē [l] facere. Sin āt nullo poterit mō p̄sidē adire, saltē ad Epm locotū eat, & suā manifestare volūtatē in scriptis deproperet. Da. Constano. Kal. Octob. post consulatum Lampadij, & Orestis VV. CC. Conss.

De hæreticis, & Manichæis, & *Samaritis.

TITVLVS VIII.

¶ Qui in legem committit priuilegium legis amittit. h. d cum auth. seq. Salic.

¶ Imppp. Cōstantinus, Cōstantius, & Cōstans, ad Gracilianum. P.V. LEX I.

P Riuilegia, quæ contemplatione religionis indulta sunt, [m] catholicę tantum legis obseruatoribus prodesse oportet. [n] Hæreticos [o] non solum ab his priuilegijs alienos esse volumus, sed aduersis mulieribus constringi

g ¶ Neglexerint. s. curā filiorū, & dic emacipatorū, vel non. sed tunc nō propriè d͏r curator: vt j. de cura. furio. l. fi. in prin.

S Ancimus. CASVS. Si possidentē, & præscribentem rē meā, vl ius meum non possum cōuenire, vel quia absens, vel infans, vel furiosus, vel quia est in magno Magistratu, certè pręsidi porrigā libellum, q si non potero præsidis hr̄e copiā, tunc epo porrigā. Viuia.

h ¶ Proponere. rei vē. vel hypo. p p interrūpendam p̄scriptionē. & facit s. e. l. pn̄s & j. de non nu. pec. l. in contractib. §. fin. & dixi plenè. j. de an. excep. l. vt perfectius.

h ¶ Proponere. si est hic & inferior versus abundat. Si non est, & non abundat. Accur.

i ¶ Cōstituto. Repete suā intentionē pponere & hoc si habes, supple si non habes, nihil sup. hic.

k ¶ Eandē Iste versus vsque ad illud verbum, licentia ei: aliàs deest.

l ¶ Interruptionem. temporis facere. & sufficere hoc ad plenissimam interruptionem.

¶ DE HAERETICIS.

¶ De ministris catholicę fidei, & eorū priuilegijs dixit, nūc de eorum aduersaris et eorū ...s, & de hr̄ticis, et sp̄aliter d. Manichæis. Vel sic. Di ctū est s̄. de ministris catholicæ fidei. Nūc audiamus de aduersarijs eius. i. hr̄ticis in gn̄e. & sp̄alr de Manichæis, et Samaritanis, p̄ hdiores hr̄tici sūt, et maiori, et sp̄āl ori pena sunt digni: ut j. dicemus, et similiter ponit ru. de ser. & aqua. Sæpe enim posita gn̄e supponitur species: et p̄m sp̄a specie: supponit genus: ut ff. ad l. aqui. si seruus seruum. §. inquit lex.

m P Riuilegia. ¶ Indulta sunt.] Vt clerici: vt s̄. de epi. & cle. l. cū clericis. & de sacrosan. ecc. l. placet.

* *Samaritans. alij legunt schismaticos.*

n ¶ Oportet. Pone q̄ dā mulier, ea existēte nupta, fcā est hæretica. existente ea in hæresi marit⁹ quasdā res dotales vendidit. Deinde mulier reuersa est ad fidē. nunquid. mulier poterit reuocare bona? Et vr̄ q non. arg. s̄. de epi. & cle. l. Deo nobis. §. pe. Sed p̄ j. e. auth. idē est de nr̄ florianis.

o ¶ Hæreticos. Licet clericos, presbyteros, vel papas, vel sacerdotes eorum sic appellant.

Et

Universidad de Deusto Biblioteca

† Concer. cũ hac ꝯ authen.ca.ex literis, ĩ gl. super verbo, obligata, in fi. extra de pig.

Minister q non est, ministeriũ cõmendare nõ potest.

‡ Et sic ex leui cã probatur quis hæreticus. hoc ẽt dicit glo.sup verbo, vehementè ĩ c.litera ex. de presum. & in c.j.ex de hæreti, iuncta gl.j. vbi dr ꝙ dubi⁹ in fide est hęreticus. Hęretici q dicuntur.

a ¶ Et subijci.} sic ergo q est puniendus, non dẽt hre ĩmũi: vt j.e.l. curial.
¶ Tẽm priuilegium.}
b ¶ Anteponitur.} vt habes inf.quipo. in pign. ha.l.aßiduis.
c ¶ Tacitis.} vt infr.de rei vxo.act.§.j.
d ¶ Alia oĩa.} vt inquantũ facere poßit dãnet: vt ff.de re iud.l.nõ tm.in fin. Itẽ tacitè stipulatã dotẽ sibi reddi intelligaẽ: vt j. de rei vxo.act.l.j.in prin.
e ¶ Clauduntur.} i.denegantur.
f O Mnes. ¶ Vel discere.nam culpa similis est tam prohibita discere, quam docere. vt infr. de mathe.l.culpa.
g ¶ Eorundem.} hæreticorum.
h ¶ Habent.} Falsus denarius non est denarius.
i ¶ Qui nõ sunt.} aliàs quod non sunt. Qui.n.nõ est minister, ministerium commendare nõ potest. vt ff.de neg.gest. l. qui aliena.§.quanquam.
k ¶ Conniuẽtiã.} i. consensum, vel negligentiã.
l ¶ Negligatur.} i. neglecta crescat.
m ¶ Vel.} pro saltem.
n ¶ Leui argumẽto. ‡ } i.leui articulo, qui manifestè debet sciri, quia ꝑtinaciter illud asserit. non ãt si illud dicat cã disputandi, & ad hoc, ꝙ ꝑ delicto in leui re cõmisso magna sequaẽ pęna. Nã ad hoc, qđ dico, quòd leui sit delictũ, facit inf.de li. & e.li. l.ij.& đ primice.li.12.l.j. Vel dr hrticus, qui nõ est membrũ sanctæ eccłiæ, vel q sunt diuersarũ hęresum: vt in aut.de priui.do. col.8. Vel q non credunt quatuor ꝯcilia: vt inf. e.l. q cunq; in prin. & in aut. vt eũ de app.cog. §. generalẽ.col. 8. & alijs multis modis põt dici hæret. vt no.extra de hære. c.3.
o ¶ Deuiare.} Peruicaci animositate.
p C Vncti.} ¶ Adimenda.cã coeundi: vt & s.de sum.tri.& fi.ca.l.2.& de epi.& cle.l.ꝯuẽticula. & inf.de ijs, q ad eccl.cõfu.l.4.& in auth.de inter. col.hæreticorum.col.9.
q ¶ Sublimitatis tuæ.} Loquiẽ præfecto ꝑtorio.
r M Anichæos.} Qui Chrm dicunt non esse verum hoiem: sicut econtra Arriani purũ hominem esse dicunt.
s ¶ Cæteris.} de quo statim ponet exemplum.
t ¶ Crimen.} vt quilibet de populo poßit accusare. Accur.
v ¶ Quod in religionẽ.} i. contra religionem. sic & s.titul.ij.l. raptores. in principio.
x ¶ Subire.} Est ergo, simile crimen hrĩcos crimine lesę maiestatis: vt

& subijci.[a] Dat.prid.Kalend. Septemb. Gerasti Constantio ij. & Constante Conss.

IN AVTH. de priuile.do.hę. mu.§.quia enim dedimus. colla. viij.constit.v.

ITẽ priuilegiũ † dotis, quo mulier creditorib. tpe prioribus anteponiẽ, necnõ đ tacitis hypothecis, & alia[d] oĩa mulieribus à lege data claudũtur[e] iis, q catholicã nõ participãt cõionẽ.

¶ Mandatur, ut hrtici cõquiescãt, & episcopos nõ habeant, Et hæreticus declaraẽ, qui à minimo fidei deuiat articulo.h.d.Sa.

¶ Impe.Grat.Valẽtin.& Theodo. AAA. ad Hesperidum, P.P. LEX II.

OMnes vetitę legib.diuinis, & imperialib. cõstõnib. hęreses ꝑpetuò quiescãt. nemo vlteriùs coneẽ, q repererit, ꝑ fama ꝑcepta vel doceẽ, vel discere:[i] necãt istites eorũdẽ[g] audeãt fidẽ insinuare, quã nõ habẽt,[h] & ministros creare, q ñ sũt. ¶ Nec ꝑ cõueniẽtiã[k] iudcãtiũ, oĩumq;, qb. ꝑ cõstõnes paternas sup hoc cura mãdata est, eiusmodi audacia negligaẽ,[l] & crescat. ¶ Hrticorũ aũt vocabulo cõtineẽ, & latis aduersus eos sanctionib. succũbere debent, q vel[m] leui argumento[n] à iudicio catholicę religionis, & tramite detracti fuerĩt deuiare.[o] D.iij.No.Sept. Medi. Ausonio, & Olybrio Conss.

¶ Hæretici nõ debent hre loca, in quibus ꝯueniãt, nec missas uel litanias dicere: pęna iudicib.nõ uindicantib.imminẽte. Sali.

¶ Imper.Aread.& Honor.AA. Clearco. præfecto vrbi, LEX III.

CVncti hrtici ꝓculdubio nouerint oĩa sibi loca adimenda[p] esse, siue sub ecclesiarũ noĩe teneãt, siue diaconica appellenẽ, vel ẽt decanica, siue ĩ priuatis ædib.uel locis hmõi cętib. copiã ꝑbere videanẽ, his ędibus vel locis priuatis ecclesię catholicæ vẽdicãdis. ¶ Ad hęc, interdicaẽ his oĩbus ad litanias faciẽdas nocte, vel die ꝓfanis coire cõuẽtib. statuta videlicet, cõdẽnatiõe cẽtũ librarũ auri contra offĩn Sublimitatis[q] tuę, vel ꝑsidale quĩquaginta, si qđ hmõi fieri, vel ĩ publicis, vel in priuatis ędib. cõcedaẽ. Dat.v.Non. Mart. Archadio.iiij. & Honorio iij.AA.Conss.

¶ De crimine hrsis publicę, põt à quolibet accusatio institui: et reo dãnato, publicanẽ bona, et memoria defuncti põt dãnari: nec ei succedũt filij, nisi sint catholici.h.d. Sal. Sęd hoc ultimũ hodie, inqt Iac. But. correctũ est per auth. Gazaros. j.eod.

¶ Iidem, & Theodosius AAA. ad Senatorem præfect.vrb.al.PP. L. IIII.

MAnichęos,[r] seu Mãichęas, vel donat istas meritissima seueritate ꝑsequmur. Huic itaque hoĩum geniri, nihil ex moribus, nihil ex legib. cõe sit cũ cęteris. ¶ Ac primũ quidẽ volum⁹ esse publicũ crimẽ:[t] q a qđ in religionẽ[u] diuinã cõmittiẽ, ĩ oĩum ferẽ iniuriã. † Quos bonorũ etiã oĩum publicatione ꝑsequimur. Ipsos quoq; volum⁹ amoueri ab oĩ liberalitate, & successiõe quolibet titulo venientes. ¶ Prętereà nõ donãdi, nõ emendi, nõ vẽdendi, nõ postremò contrahẽdi cuiq conuicto relinquimus facultatẽ. In mortẽ quoq; inquisitio extendaẽ.† Nam si in criminalibus maiestatis licet memoriã accusare defuncti, nõ immeritò, & hic debet subire[x] tale iudiciũ. Ergo & suprema illius scriptura irrita sit, siue testõ, siue codicillo, siue epistola, siue quolibet alio genere reliquerit voluntatẽ, q Manichęus fuisse cõuinciẽ. Sed nec filios hrdes eis existere, aut adire ꝑmittimus, nisi à paterna prauitate discesserint. Delicti.n.veniã pœnitẽtib.[y] † damus. In eos ẽt auctoritatis nrę aculei[z] diriganẽ, q eos domib. suis dãnanda ꝓuisione defendũt. ¶ Seruos insuper extra noxã[a] esse volum⁹, si dñm sacrilegũ euitãtes ad ecclesiã catholicã seruitio fideliore[b] trãsierint. D.viij. Kal. Mar.Romę Honorio vij.& Theodo.ij.AA.Conss.

¶ Noua constitutio Friderici Imperatoris de statu & consue.§.si verò dominus.coll.x.constitutio.fin.

¶ Si temporales dñi ab ecclesia moniti neglexerint hrticos extirpare, catholicis cõceditur terram eorum occupare.h.d.Salic.

SI verò dñs tpalis[c] requisitus, & admonitus ab ecclesia terrã suã purgare neglexerit ab hrtica prauitate: post annũ à tpe monitionis elapsum, terrã ipsi⁹ exponimus catholicis occupãdã: q[d] eã, exterminatis hęreticis, absq; vlla cõtradictione possideãt, & in fidei puritate cõseruẽt: saluo iure dñi principalis,[e] dũmodò super hoc nullũ pręstet obstaculum, nec aliquod impedimentũ opponat. ¶ Eadem nihilominus lege obseruata cõtra eos, qui non habẽt domos principales.[g]

¶ Noua constitutio Friderici Imperatoris, de statu & consuet.§.credentes.colla.x.constitutio.fina.

¶ Hic seriatim ponunẽ pœnę hæreticorũ, & receptantium, & defensorum, & fautorum ipsorum. Salicet.

CRedẽtes prætereà, receptatores, & defensores, & fautores hrticorũ dãmnamus, firmiter statuẽtes, vt si postq qlibet aliũ fuerit excõicatione notatus,[h] satisfacere contẽpserit intra annũ: ex tũc ipso iure sit infamis, nec ad publica officia, seu consilia, vel ad eligendũ aliquos adhibeaẽ, neq; ad testimoniũ admittatur. ¶ Sit ẽt intestabilis, vt nec testãdi liberã hẽat facultatẽ, nec ad hrditatis successionẽ accedat. ¶ Null⁹ ꝑtereà ei sup quocũq; negotio, sed ipse aliis rñdere cogaẽ. ¶ Quòd si fortè iudex extiterit, eius snĩa nullam obtineat firmitatẽ, nec causæ aliqua ad eius audientiã perferanẽ. ¶ Si verò fuerit aduocatus, eius patrociniũ nullatenus admittatur. ¶ Si tabellio instrumenta per ipsum confecta nullius penitus momenti censeantur.

¶ Tria notat. Primò ꝙ heretici in Romano solo, non habẽt facultatẽ cõmorandi. Scdò ꝙ lex semper est in uir.di obseruãtia, et sic quotidie

Arriani

vtrũq; poßit post mortẽ accusari vt hic, & infr.ad l.iul.maie.l.fi.in fin.sic & in apostaticis: vt j.đ apo. l.2. q & hic vsq; ad quinquenniũ fortè in omnib. prædictis: vt inf.de apost. l.si quis defunctum.
y ¶ Pœnitentib.} sic & s.de sum.tri. & fide cat.l. fi.in fi.nisi in casu: vt infr. de apost.l.2.qui sanctam.
z ¶ Aculei.} i. vigores.
a ¶ Extra noxam.} i. liberi erunt.Accur.
b ¶ Seruitio fideliore.} vt & s.de epis. & cle. l.fi. §.j.& inf.ne Christi.man. l.prima.
c S I vero dñs temporalis.} nõ spiritualis: vt puta aliquis Comes hẽt in feudum vnam terram a quodã Rege, in qua sũt multi hæretici.
d ¶ Qui.} s. catholici.
e ¶ Principalis.} s. Regis, q đ dit Comiti in feu.
f ¶ Opponat.} q orthodoxi põt ciuitatẽ intrare, & hæreticos repellere.
g ¶ Principales.} s.si ipse rex possidet ciuitatem & nõ legiẽ hęc in scholis.
h C Redentes.} Notatus, s. hęreticus.

Arriani.

Macedoniani.

Hæresum diuersitatẽ habes 24. q.3. q dam auten. vsq; ad fin. quæstionis.

† Tetraditæ, seu.

† Ascodrogitæ.

† Ex libr. xvi. tit. iiij. l.lvij. C.T.

a A Rriani.} Hi diuidunt ĩ trinitate substantiam, & patri filium coęternũ ñ negãt. Ioan.
b ¶ Et Macedoniani.} Hi negant spiritum sanctum Deum esse.
c ¶ Pneumatomachi.} pneuma.i.spũs: & tocos. i.mẽ.inde Pnematomachi, qui spiritum sanctũ ex matre ipsa ꝓcessisse dicebant de filio Dei.
d ¶ Apollinariani.} Hi Christum corpus sine anima assumpsisse dicũt.
e ¶ In Romanum.] Nota vt ĩ auth. de eccl. tit.§.iubemus.colla.ix.
f ¶ Ciuitatibus.} Alias, facultatibus.
g ¶ Iniuria.} sic ecõtrà s.đ epi.& cl.l. si quemq.
h ¶ Ecclesiæ.} j.eo.si q contra. & non legitur hæc in scholis.
i ¶ Vendicandis.} i.vẽdicantibus Manichæis.
k D Amnato. } CASVS. Nestor fuit author cuiusdã hæresis: & sui sequaces Nestoriani dicuntur. Ita Arriani & Nestoriani à suis authorib⁹ dicunẽ. Secũdò ꝑcipit, ꝙ libri Nestoriani cõcrementẽ. Vltimò punit faciẽtes ꝯ hãc legẽ: & hæretici non excusanẽ ab onerib⁹, siue munerib⁹, cũ đ hoc debeãt puniri.h.d.cũ l.seq.vj.
l ¶ Portentosæ superstitionis.} id est miraculosæ hæresis.
m ¶ Congrui nominis.} id est nomen.
n ¶ Inuratur.} i.imponatur.
o ¶ Gregalibus.} i. Nestorio, & iis, q eũ sequũẽ.
p ¶ Sortiri.} sic.s.de episc.& cle. decernimus.
q ¶ Statuimus.} vt & s. eo.cũcti.& s. de episco. & cle.l.conuenticula.& s.de summa trinit.l.ij.
r C Vriales.} hæreticos. vt quia in patrimonio, nel in ꝑsona đ bent seruire curiæ. Acc.
s ¶ Facultatũ.} s.noĩe.
t ¶ Contumelioso.} in contumeliosam eorũ petitionem in eo, ꝙ ambiebant.i.petebant immunitatem, & erant hęretici.
v ¶ Auctoritate.} no. pœna non tribuit immunitatem: vt ff.de interdi. & releg.l.relegatorum. in fi.& s.eod.l.j.& ff. lol. mat.l.si ab hostibus. §.j.
Q Vicunque. } CASVS. Apollinaris fuit author cuiusdã hęresis: Eutyches ꝯdiscor⁹ sunt eũ secuti: vñ eorum sequaces vocanẽ Apollinaristę, vl Eutychanistę & succũbunt legib⁹ latis ꝯ hrticos. scdò, ꝙ nõ habeãt loca ad cõueniendũ: & põit pœnã dño loci vsq; ad § nullũ.tertiò remouet eos à militia. quartò ꝓhibet eos stare certis locis v. ꝓhibet cõuenire, & disputare, uel docere: & discẽtib. pęnã iponit. vlt. punit ꝑ̃des terrarũ, si ħ neglexerit.
x ¶ Quicũque.} hic no. quatuor concilia, vt statim infrà notatur: & nõ legitur ĩ scholis hęc lex.
y ¶ Eutychetis.} q fuit hæreticus: vt s.de epi.& cle.l.qm̃. Et no. hrticum eẽ, q nõ credit quatuor cõciliorũ statuta. s. Niceni, Constantinopolitani, Ephesini, Chalcedonensis vt s.đ sum.tri.l.nemo.
z ¶ Sequũtur.} accipe. sciant per xj. lineas.
a ¶ Sciant.} vsque huc durat constructio.
b ¶ Apollinaris.} q fuit magr̃ Eutychetis.
c ¶ Apollinaristas.} accipe verbum prohibemus, quod est infrà.

loquiẽ, & disponit, et suas uires emittit quãtucunq; pœnalis, & hoc cũ lex disponit in futurum, & nõ in ꝑteritũ. Tertiò quod factũ procuratoris, uel dolus cõductoris non nocet domino ignoranti, sed scienti sic. Sal.

¶ Imperator.Theodo.A. & Valentinianus Cæs.Florentio.P.P. LEX V.

ARriani,[a] & Macedoniani,[b] Pneumatomachi,[c] & Apollinariãi[d] Nouatiãi, seu Sebatiani, Eunomiani, Tessarescæ đcaditę Valẽti. Pauliãi, Papiãistæ, † Mõtanistæ, seu Pricilianistæ, vel Phryges, vel Pepuzitę, Marcionistæ, Borboritæ, Messeliãi, Euchetę siue Entousiastæ, Donatistæ, Haudiani, Hydroparastatæ, Tascodrogitę, † Batrachitę, Hermogeniãi, Photiniani, Pauliniani, Marcelliani, Ophitę, Encratitę, Carpocratitę, Sacophori, & q ad imã vsq; scelerũ neqtiã ꝓuenerũt, Manichei, nusquã ĩ romanũ[e] locũ cõueniẽdi morãdiq; hẽant facultatẽ. ¶ Manichęis ẽt đ ciuitatib.[f] pellẽdis & vltimò supplicio tradẽdis: qm̃ his nihil relinqdũ loci ẽ, ĩ quo ipsis ẽt elemẽtis fiat ĩiuria.[g] ¶ Cũctis quoq; legib., q cõtrà eos, cęterosq;, q nrę fidi ĩ refragãẽ, olĩ, diuersisq; tpibus latæ sunt, semp viridi obseruãtia valituris: siue de donatiõib. in hrticorũ cõuenticula (q ipsi audacter ecclesias nũcupare conanẽ) factis, siue ex vltima volũtate rebus qualitercũq; relictis, siue de priuatis ædificiis, ĩ q dño ꝑmittẽte, vel cõniuẽte cõuenerint, venerãdę nobis catholicę ecclesiæ[h] vindicandis,[i] siue đ ꝓcuratore, q hoc nesciẽte dño fecerit x. librarum auri multã, uel exiliũ, si sit ingenuus, subituro, metallũ verò post verbera, si seruilis cõdõis sit: ita, vt nec ĩ publicũ cõuenire locũ, nec ędificare sibi quasi ecclesias, nec ad circũscriptionẽ legũ quicq meditari valeãt, oĩ ciuili, & militari, curiarum ẽt, & defensorũ, & iudicũ sub viginti librarũ auri interminatione ꝓhibẽdo auxilio, illis ẽt oĩb. in sua manẽtib. firmitate, q de militia, pœnisq. varijs, deq. diuersis sunt hrticis ꝓmulgata, vt nec speciale quidẽ bñficium aduersus leges valeat impetratũ. Dat.iij.Ka. Iun. Constãtino. Felice, & Tauro. Coss.

¶ Iidem AA.ad Leontium.P.V. † L.VI.

DAmnato[k] portẽtosæ[l] supstitionis authore Nestorio, nota cõgrui[m] noĩs ei⁹ inuraẽ[n] gregalib.:[o] nec Christiãorũ appellatiõe abutãẽ, sed qmadmodũ Arriani, ab Arrio lege diuę memorię Cõstãtini ob similitudinẽ impietatis, Porphiriãi a Porphirio nuncupãtur, sic vbiq; participes nefariæ sectæ Nestorij, Nestoriani vocenẽ, vt cuius scelus sunt ĩ deserẽdo Deũ imitati, eius vocabulũ iure esse videanẽ sortiti.[p] ¶ Nec verò ĩpios libros nefandi, & sacrilegi Nestorij aduersus venerabilẽ orthodoxorũ sectã, đcretaq; sctĩssimi cętus ãt isti tũ Ephesi habiti scriptos hẽre, aut legere, aut đscribere quisq audeat, quos diligẽti studio reqri, ac publicè cõburi đcernimus, ita, vt nẽo ĩ religiõis disputatiõe aliq supradicti nõis faciat mẽtionẽ, aut qbusdã eorũ habẽdi cõcilij grã ĩ ędib., aut villa, aut suburbão suo, aut quolibet alio loco cõuẽticulũ clã aut aptè ꝑbeat. Quos oĩs cœtus celebrandi licentia priuari statuimus,[q] scientibus uniuersis uiolatorẽ huius legis publicatione bonorũ eẽ coercẽdũ. Da.iij.Kal.Aug. Constãtino, Theodosio, xv.& valẽtini.iiij.AA.Goss.

¶ Non summatur: sed dicit Salicetus quòd hæc lex concor.cum l.i.supra eo. & quæ ibi dicit, possunt hic repeti.

¶ Iidem AA.Florentio.P.P. LEX VII.

CVriales[r] omniũ ciuitatũ onerosis q netiã militiæ, seu diuersis officiis facultatũ,[s] & ꝑsonaliũ munerũ obligatos, suis ordinib., cuiuscunq; sectæ sint, inhærere censemus, ne videamur hoĩb. execrãdis cœtu melioso[t] ambitu immunitatis bñficium ꝑstitisse, quos volumus hui⁹ constitutionis auctoritate[u] dãnari. Dat, pridie Kalen. Febr. Theodosio. A.xvj.& Fausto Coss.

¶ Nõ summatur, sed nota tex.in uer.idcirco.in prĩ.ꝑ testibus concordantibus in sententia, licet non in uerbis, & discrepantibus in nomine, sed concordantibus in corpore, ut ualeat testimonium, de indemnitate tamen corporis debet constare.h.d.Salic.

¶ Imperator Valentin.& Martian.AA.Palladio.P.P. L. VIII.

QVicunq;[x] ĩ hac sacra vrbe, vel Alexãdrina, vel ĩ oĩ Aegyptiaca dięcesi, diuersisq. aliis ꝓuinciis Eutychetis[y] profanã peruersitatẽ sequunẽ,[z] & ita ñ credunt, vt trecenti decẽ & octo sancti patres tradiderunt catholicã fidẽ in Nicęna † ciuitate fundãtes, centũ quoq; & quinquaginta alij venerabiles Epi, q ĩ alma vrbe Constantinopolitana posteà conuenerunt, & sicut Athanasius, & Theophilus, & Cirillus sanctę recordationis Epi Alexandrinæ ciuitatis credebãt, quos ẽt Ephesina synodus (cui beatæ memoriæ Cyrillus præfuit, in qua Nestorij error expulsus ẽ) in uniuersis secuta est, quos & nup venerabilis Calcedonensis synodus est secuta, prioribus concilijs sacerdotum ex oĩ prorsus parte consentiẽs, nihilq; adimẽs sacrosancto symbolo, neq. adiciẽs, sed Eutychetis dogmata funesta cõdemnãs, sciãt[a] se esse hæreticos Apollinaristas. Apollinaris enĩ facinorosissimã sectã Eutyches, & Dioscorus mente sacrilega sunt secuti. Ideoq. hi hoĩes, q Apollinaris,[b] vel Eutychetis ꝑuersitatẽ sequunẽ, illis pęnis, quã diuorũ retrò Principũ constitutionib. contra Apollinaristas, uel Serenitatis nrę postmodũ sanctiones cõtra Eutychianistas, vel hac ipsa augustissima lege cõtra eosdẽ decretæ sunt, nouerĩt se eẽ plectẽdos. ¶ Idcirco Apollinaristas,[c] hoc est Eutychianistas (qb. etsi est in appellatione diuersitas, tñ est in hæresis prauitate cõiunctio & dispar quidem nomen, sed idẽ sacrilegiũ) siue in hac alma vrbe, diuersisq; prouinciis, siue in Alexãdrina ciuitate, siue intra Aegiptiacã dięcesim sunt, & † neq; ita credunt, vt prædicti venerabiles patres credebãt, neq. viro Reuerendissimo Alexãdrinæ urbis Antistiti Procerio † fidem orthodoxam tenenti communicant, Episcopos, & ꝑsbyteros, aliosve clericos creare, & habere

† Nicęna.

† Deest & rectè.

† Proterio proicio.

Universidad de Deusto Biblioteca

Alterū de trib. qñque dicitur.

a ¶ Alterū.} no. alterū de tribus dicit: vt & j. de furtis. l. ancillę. & ff. locati. l. & hęc distinctio. §. cū fundum. & đ vul. & pu. sub sti. cū ex filio. §. fin. Io. ꝓpriè aūt dicit đ duobus.
b ¶ Addici.} vt & s̄. de epi. & cle. côuēticula. & arg. s̄. eo. Arriani. & inf. de sal. mo. l. j. sed arg. ꝯ inf. de pagan. l. fi. & inf. l. ꝓxima, sed ibi solues.
c ¶ Coerceantur.} vt & ff. depositi. l. bona fidꝰs & de cust. reo. l. diuus. in fi. & de pœ. si quis aliquid. §. qui abortionis. & l. aut facta. §. fin.
d ¶ Damnentur.} discentes hæresim in decē libras auri: sed seruātes deportētur: docētes moriantur. Idē si ad sacrificium, vel ī tēplū côuenerūt, vt j. đ pag. & sacr. l. j.
e ¶ Eos verò.} q̄ discendi. inf. mathem. l. culpa. ꝯ. So. hic non discit, sed tm̄ fuit cā discēdi. Acc.
f ¶ Fisco.] fortè hodie ecclesiæ: vt in aut. de interdic. colle. hæret. coll. ix. & de eccle. tit. §. si aūt orthodoxus. collat. ix.
g ¶ Huiusce modi.} chartæ. sic. s̄. tit. infr. mathematicos.
h ¶ Par pœnæ.} sic. s̄. tit. ii. l. si quenquā in fin.
i ¶ Neglexerint.} punitur negligentia: vt de off. præf. præt. l. si q̄s. & j. de pag. l. j. & in auth. de san. epis. §. ante p. coll. ix.
k SI qui.} Commentitio: quia fingebat locare, & vendebat.
l ¶ Documenta.} id est instrumenta.
m ¶ Vēdicari.} s̄. eo. cū & l. ꝯ. & l. Arriani. ꝯ. & l. quicūq;. §. quod si fecerint. ꝯ Sol. hic loquit de illis pdīis, vel domibus, in quibus erāt cōstitutæ orthodoxæ fidei ecclesiæ, vel oratoria, & postea sunt alii nata hæretici: ibi sunt hæ possessiones, in q bus nulla sunt oratoria, trāslatæ in eis. Vel hic loquit cū translatæ sunt in aliquā singularem personā hęretică: ibi cū alicui cōgregationi hęreticorū, ad hoc vt ibi côuēticula sua faciāt: & tūc n̄ fisci, sed ecclię catholicę iurib. sunt applicādę: vt in aut. đ interdict. col. hæret. & de ecc. ti. §. si autē orthodoxus. colla. ix. Alii dicunt hoc corrigi per dictas aut. vt hodie sc̄m p ecclesiæ vēdicētur: qđ satis dici pōt: vt d. §. si autē orthodoxus. nec hoc legitur.

† Aliàs nul libi.

n ¶ Reditiua.} quia ipsi redeant.
o ¶ Primari.} repete sēper non dubitari pōt.

† Audierit.

† Adde hic q̄ habētur i c. excōicamus. ij. iuncta glo. sup verbo, puniendi, extra eo. tit.

COgnouimus.} CASVS. Decessit parēs catholic⁹ vel hęretic⁹. Primò filij catholici ei succedūt: q si n̄ sūt, tūc fisc⁹. Sed đ dicit, qđ parēs hæreticus tenetur filiis catholicis dare alimenta, & dotes secundū patrimonij facultates. Tertiò confirmat leges latas contra hæreticos.
p ¶ Vbi alter.} scilicet pater, vel mater.
q ¶ Repellendis.] vt & §. eod. l. manicheos. Ac.

ꝓhibemus: scientibus tā his Eutychianistis, & Apollinaristis, q ausi fuerint cuiq̄ Epi, vel pbri, vel clerici nomē imponere, q̄ his, q passi fuerint īpositū sibi nomē sacerdotale retinere pœnā exilij cū facultatū suarū amissione se subituros. ¶ Vniuersi ꝑtereà Apollinaristæ, vel Eutychianistæ nō ecclesias, nō monasteria sibi cōstruāt, parasynaxes, & côuēticula tā diurna, q̄ nocturna non contrahāt: neq; ad domū, vel possessiones cuiusq̄, neq; ad monasterium, vel quēcūq; alterū [a] locū o paturi sectę funestissimę congregent. Qđ si fecerint, & hoc factū fuisse, dño volēte cōstiterit, post rē ī examine iudicis approbatā domū, vel possessionē eius, ī qua côuenerint, vel monasteriū eius ciuitatis orthodoxę ecclesiæ, in cuius territorio ē, iubem⁹ addici. [b] Si verò ignorāte dño, sciēte verò eo, q pēsiones domus exigit, vel actore, vel conductore pdij, parasynaxes, & conuēticula īterdicta collegerit, cōductor, vel ꝓcurator, siue actor, vel qcūq; eos in domū, vel possessionē, vel monasteriū receperint, ac passi fuerint illicitas parasynaxeis, conuētusq; celebrari; si vilis, & abiectæ sint cōditionis, fustib⁹ publicè, & in pęnā suā, & in aliorū coerceant [c] exēplū: si honestæ verò sunt psonæ, decē libras auri mulctę noīe fisco nr̄o cogāt īferre. ¶ Nullū ꝑtereà Apollinaristā, vel Eutychianistā ad aliq̄ iubemus aspirare militiā. Et si inuēti fuerint militari cingulo soluti honestorū hoīm, & palatij cōione priuēt, nec in aliqua, nec in qua nati sunt ciuitate, vel vico, aut regiōe versent. Si q verò ī hac alma vrbe nati sūt, tā sacratissimo comitatu, q̄ oī per ꝓuincias metropolitana ciuitate pellātur. ¶ Nulli † īsup Eutychianistę, vel Apollinaristę publicè, vel priuatim côuocādi cętus, vel circulos cōtrahēdi, & đ errore hæretico disputādi, ac pueritatē facinorosi dogmatis asserendi tribuat facultas. [d] Nulli ēt cōtra venerabilē Chalcedonēsē synodū liceat aliqd vel dictare, vel scribere, vel edē, re, atq; emittere, aut aliorū dicta, vel scripta sup eadē re pferre. Nēmo hmōi hēre libros, & sacrilega scriptorū audeat monumenta seruare. ¶ Qđ si q ī his criminib. fuerint depręhēsi, ppetua deportatione dānent. ¶ Eos verò, q discēdi studio adierit † de infausta hæresi disputantes decē librarū auri, q̄ fisco [f] nr̄o inferēdæ sunt, iubem⁹ subire dispēdiū. ¶ Vltimò † ēt supplicio coerceātur, q illicita docere tētauerint. ¶ Oēs verò huiusce modi chartæ, [g] ac libri, qui funestū Eutychetis .s., & Apollinaris cōplexi fuerint dogma, incēdio concremenē: vt facinorosę puersitatis vestigia flāmis cōbusta depereant. Aequū nāq; ē, vt immanissima sacrilegia par pœnæ [h] magnitudo pcellat: scientibus moderatoribus prouinciarum, corūq; apparitoribus, defensoribus etiam ciuitatum, quod si ea, quæ legis huius religiosissima sanctione custodienda decernimus, † aut neglexerint, [i] aut aliqua permiserint temeritate violari, denarum librarū auri mulctam fisco nostro inferre † cogantur: insuper etiam existimationis suæ periculum sustinebunt. Data Constantinopolita. Idib. Augu. Constantio, & Ruso Coss.

¶ *Si in hæreticā personā alienentur pdia, in quibus sint ecclesiæ, vel oratoria orthodoxæ fidei, prædia illa fisco sunt uindicāda. hoc dicit Sal.*

¶ Imperator Anastasius A. Erythrio. P.P. LEX IX.

SI qui orthodoxæ religionis emptione vera, vel fictitia, aut quocunq; alio iure, vel titulo pdia, vel possessiones, resq; īmobiles, ī q bus orthodoxæ fidei ecclesiæ, vel oratoria constituta sunt, in hæreticæ sectæ, & contrariæ orthodoxæ fidei sentiētē quācūq; psonā transferre voluerint: nullā hmōi vel inter viuos habitā, vel secreto iudicio cōpositā valere volumus voluntatē, ētsi ab orthodoxæ fidei vēditore, vel quocunq; mō alienatore cōmētitio [k] sub qualibet occasiōe fuerint assignata: sed irrita omnia hmōi documēta, [l] & tamē nec penitus scripta esse censemus. Hæc enī pdia, & possessiones, q̄ in hr̄ticas psonas quocūq; modo trāslatæ fuerint, vel collatæ, fisci nostri iuribus đcernimus vēdicari. [m] Siue enī apud dños, possessores ve orthodoxos ea pdia maneāt, siue ad fisci nr̄i iura puenerint, necesse est ī his ecclesias, & oratoria constituta diligentius, & solicitius instaurari. Nr̄æ etenī Serenitatis undiq; ad hunc exitū ꝓuidentia ducit, vt oīpotentis Dei tēpla (ī q bus nr̄æ fidei instituta pdurāt) cultu assiduo p oīa secula reditiua [n] seruēt. Nec enī dubitari pōt, si in hr̄ticos tales veniāt possessiones, in q bus verè fidei ecclesiæ vel oratoria constituta sunt, & integritas colit, oīno ab his deseri, atq; destitui, & oī cultu vacare, oībus sacris, & solitis viduari mysteriis, oī splēdore priuari, [o] nullis populorū conuentibus, nullis clericorū obseruationib. celebrari: & ex hoc sine dubio easdē ecclesias perire, ruere, complanari. Nec enī đ earū instauratione hęretici potuerūt aliqñ cogitare, quas penit⁹ esse nolebāt. Quæ oīa resecātes, ad psentē legē peruenimus. Dat. v. Idib. Aug. Boetio V. C. Conſ.

¶ Imperator Iustinianus A. Demostheni. P.P.

¶ Constitutio Græca.

¶ *Liberi duntaxat orthodoxi uindicant sibi ius succedēdi in bonis parentum: & alimentari à parentibus etiam non orthodoxis compelluntur, & dotes, & donationes propter nuptias petere possunt. Sabeetus.*

¶ Idem A. Iuliano. P.P. LEX X.

COgnouimus multos esse orthodoxos liberos, qb; nec pater nec mr̄ orthodoxę sunt religionis, & ideo sancim⁹, vt n̄ tali ī casu, vbi alter [p] n̄ orthodoxę religionis ē, sed ēt in iis casibus, in q bus vterq; parēs alienę sectę sit, i. pr̄, & mr̄, hi tm̄mō liberi ad eorū successionē siue ex testō, siue ab intestato vocēt, & donationes, seu aliæ liberalitates his accedere possint, q orthodoxorū venerabili sūt noīe decorati: cęteris liberis eorū, q n̄ Deo oīpotētis amore, sed pr̄nā, uel maternā impiā affectionē secuti sunt, ab oī bñficio repellēdis. [q] ¶ Liberis āt orthodoxis n̄ existentib., ad agnationē, vel cognationē eorū (orthodoxos tn̄) easdē res, uel successiōes puenire. Qđ si nec agnatio, vel cognatio rectè īueniat, tūc easdē res fisci

a ¶ Iuribus.} sed hodie distinguit cleric⁹ à laico, vt in auth. vt cum de app. cogno. §. gñalem. co. viij. qua statim habebis. Idem est de Nestorianis, &c.
b ¶ Alere.} vt & inf. de alen. libe. l. fin.
c ¶ Dare.} vt & j. de iure dot. l. neque mater.
d ¶ Nepotibus.} repete semper necessitatem imponimus.
e ¶ Liberalitatibus.} improprie ponit, q a inuitus, & in necessitatibus nemo liberalis existit: vt ff. de adimē. leg. l. rem legatam. & de leg. ij. l. vnum ex familia. §. si de falcidia.
f ¶ Dē est.} ¶ Et acephalis. i. qui nō habent caput. i. prælatum.
g ¶ Quo trāsacto.] s. anno. Sic ergo pscribit ecclesię p annū: sic i auth. de sanct. epis. §. pe. col. ix.
ADDITIO Hoc est hodie immutatū pér c. fi. de præscr. li. vj. vbi vide. Sed an à prælato pōt ecclesia repetere dānū, qđ habet? Rñdeo q sic. & si nō est soluendo, petet restitui, vt j. de iudi. l. prope rādum. §. fi. & j. vnde vi. l. meminerint. & hic.

* Præscribere.

Liberalis nemo est īuitus, aut in necessitate positus.

† Aliàs Ascodrogitarum.

† De hac pscriptiōe facit mentionē glo. sup verbo, īra annū. in c. q̄m frequēter. post prici. ex ut lit. non cōtes.

QVoniam multi.} Secundum Bart. ista lex est valde notabilis. & hoc habet in effectu.
¶ Quęstio fuit de facto, an hæretic⁹ possit esse testis? rñd. aut lis est inter catholicos saltem ex vna parte, & tunc nō pōt, aut inter hęreticos, & tūc potest, exceptis q busdā pessimis hęreticis, q b⁹ & alij hmōi actus sunt interdicti. In fine restringit primū, q in iudiciis ꝓhibentur hæretici, nō extra iudiciū testificari: imò meli⁹, qđ in cōtractib⁹, & vltimis volūtatib⁹ admittūtur, in iudicialib. nō, nisi ante iudiciū cœperint testes esse, quod p auth. sed nouo iure tollitur. Viu.
h ¶ Cōtra orthodoxos.} sed nec p eis hæretico p ducente: cum hodie p vtraq; parte dicāt, vt inf. đ iudæis. l. die sabbati. & s̄. de epis. & cler. auth. sed iudex. Itē sc̄dm canones, vt p vtraque parte ferant testimonium. vt iij. q. ix. c. hortamur. & xiij. q. v. c. non sanè. Sed an pars orthodoxa potest tali priuilegio renūtiare? Respon. vtiq;: q a & tacita voluntas pdest, vt j. de testi. l. si quis. Item an orthodoxus contra hæreticos pōt testificari? Respō. sic: vt in nouellis. c. & in decret.
i ¶ Cōionē.} hoc intellige secundum qđ in fine hui⁹ legis distinguit. s. in iudiciali testimonio. Acc.
k ¶ Introducere.} i. nil, Iudæus iudæo: nil Catilina Cethego. vt hic. & s̄. de epi. & cle. si quēquam.

† ad intell. huius auth. uide Fort. Garc. in l. gall⁹. §. idē credendū. nu. 250. de lib. & post.

† Isti Arnaldistæ ēt dānantur iure canonico ut ex eo. ti. c. excōicamus ij. & ad intellectū huius auth. uid. Io. Corasī. in l. qui liberos. nu. 211. de ritu nupt.

fisci nostri iurib. [a] uīdicari. ¶ Sed ne videamur morientib. q dē genitoribus, liberis ꝓuidere, viuētib. aūt nullā inferre ꝓuidētiā (qđ etiā ex facto nobis cognitū ē) necessitatē imponimus talib. genitoribus orthodoxos liberos sc̄dm vim patrimonij alere: [b] & oīa eis pstare, q ad quotidianæ vitæ côuersationē sufficiant: sed & dotes p filiabus, & neptib. dare, [c] & antenuptias donatiōes p filiis, vel nepotibus [d] * pscribere: in oī casu sc̄dm vires patrimonij hmōi liberalitatibus [e] æstimādis: ne propter diuini amoris electionē paterna, vel materna sint liberi prouisione defraudati, oībus, videlicet, q̄ nr̄æ constitutiones de pœnis Paganorum, & Manichæorū, & Borboritarū, & Samaritarum, & Montanistarū, & Tascodrogitarū iam, † & Ophitarū, cæterorūq; hæreticorū iam cōstituerunt, ex hac nostra lege cōfirmandis, & in perpetuū valituris. Dat. Constantin. x. Kal. Decemb. Lampadio, & Oreste VV. CC. Coss.

IN AVTH. vt cùm de appel. cog. §. generalem. colla. viij. constit. xj.

¶ *Si liberorum aliqui sint orthodoxi, & aliqui non, ad orthodoxos tantum deuoluitur successio tota, donec non orthodoxi ad fidem sint conuersi. h. d. Sal.*

IDem est, † de Nestorianis, & acephalis: [f] quia si q s ex his liberos habet ecclesiæ sanctę cōmunicātes, his solis ex testamēto, vel ab intestato hæreditatem transmittere pōt. ¶ Si verò permisti sunt, etiā portio infideliū interim resideat penes orthodoxos: ipsis, si côuersi fuerīt, restituēda q dē, sed absq; rōne fructuū, & administratiōis. Permanebit aūt apud orthodoxos, si ipsi pseuerent in neqtia. ¶ Si autē oēs liberi puersi sint, vocent agnati rectæ fidei. Quibus non inuētis, si clericus fuerit, ecclesia intra annum admittatur: quo transacto, [g] si nō fuerit clericus, succedat fiscus.

IN AVTH. de stat. & consuet. §. Gazaros. coll. x. consti. fi.

¶ *Non summatur, sed loco summarij nota, quòd filij hæreticorum non admittuntur ad eorum successionem, sed fiscus. Salic.*

GAzaros, Patarenos, Leonistas, Speronistas, Arnaldistas, † Circūcisos, & oēs hęreticos vtriusq; sexus, quocūq; noīe cēseant, ppetua dānamus infamia diffidamus, atq; bānim⁹: cēsentes, vt oīa bona taliū cōfiscent, nec ad eos vlteri⁹ reuertant: ita, q filii eorū ad successionē eorū puenire n̄ possint: cùm longè graui⁹ sit æternam, quā tēporalē, offendere maiestatē. ¶ Qui aūt inuēti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatū ecclesiæ iuxta cōsiderationē suspiciōis, qualitatēq; psonæ, propriā innocentiā cōgrua purgatiōe monstrauerint, tanquā infames, & bāniti ab omnib. habeant: ita, q si sic per annū pmāserint, ex tūc oēs tanquam hæreticos condēnamus.

¶ Imp. Iustinianus. A. Demostheni. P.P.

¶ Constitutio Græca.

¶ *Ad testimoniū iudiciale cōtra Christianos nō admittit hæreticus, sed ī cōtractib., uel ultimis uolūtatibus sic, inter se uerò possunt testes esse, exceptis quibusdā hic nominatis, qui nec inter se possunt esse. h. d. Salic.*

¶ Idem A. Ioanni. P.P. LEX XI.

QVoniā [l] multi iudices ī dirimendis litigiis nos interpellauerūt, nr̄o indigentes oraculo, vt eis referet, † qđ de testib. hæreticis statuendū sit, vtrū ne accipiātur eorū testimonia, an respuātur, sancimus cōtra orthodoxos [h] q dē litigātes nemini hæretico, vel iis ēt, q Iudaicā supstitionē colūt esse ī testimonia côionem, [i] siue vtraq; ps orthodoxa sit, siue altera. Inter se aūt hęreticis, vel Iudęis, vbi litigādū existimauerint, cōcedim⁹ fœdus pmistū, & dignos † litigatorib. ēt testes īntroducere: [k] exceptis, scilicet iis, quos vel Manichaicus † furor, cuius partem & Borboritas esse manifestū ē, vel pagana supstitio đtinet: Samaritis nihilominus, &, q illis nō absimiles sunt, Mōtanistis, & Tascodrogitis, & Ophitis, q bus pro reatus similitudine [l] oīs legitimus act⁹ interdictus est. ¶ Sed iis q dē, id est Manichæis, Borboritis, & Paganis, necnō Samaritis, & Mōtanistis, & Tascodrogitis, † & Ophitis oē testimonium, [m] sicut & alias legitimas côuersatiōes, sancim⁹ eē īterdictū. ¶ Aliis verò hęreticis tm̄modò iudicialia testimonia [n] cōtra orthodoxos, secundū qđ constitutū est, volumus esse inhibita. ¶ Cæterū testamentaria testimonia eorū, & quæ in ultimis elogiis, vel in contractibus cōsistunt, ppter vtilitatē necessarij vsus eis sine vlla distinctione pmittimus: [o] ne ꝓbationū facultas angustetur. [p] Dat. v. Kal. Aug. Cōstantinop. post consulatū Lampadij, & Orestis VV. CC.

¶ Constitutio Græca.

¶ *Etiā ex militis testamento non recipiunt hæretici. Sal.*

¶ Idem. A. Ioanni PP. LEX XII.

DIuinā nr̄m sanctionē, [q] per quā iussimus neminem errore cōstrictū hæreticorū, hæreditatē, vel legatum, vel fideicōmissum accipere, ēt in vltimis militū volūtatibus locū habere præcipimus, siue cōmuni iure, siue militari testent. Dat. Kal. Sep. post cōsulatum Lāpadii, & Orestis VV. CC. anno II. † Imperii Iustin.

in fi. & ff. sol. mat. l. viro. & j. de libe. cau. si filiū. & j. de inoff. test. l. in arenā. & ff. si q s omis. causa test. l. q dā. & l. si nō solus. §. j. & ff. ne quid in loco pub. l. ii. §. idem ait si in publico. Sed argu. contra. ff. de pub. iud. l. is qui.
l ¶ Similitudine.} sic s̄. de epi. & cle. si quemquā.
m ¶ Testimonium.} etiā inter se.
n ¶ Testimonia.} i. de iis, quæ in iudiciis tractantur, vel videnē, vt de confessionibus & testificationib., & interlocutoria aliqua, vel definitiua, an sit ita lata. Alij dicunt iudicialia, quæ incipiunt à iudicio, vt si agat iniuriarū, uel furti, & iudex testes quæsierit, ij quidem adhibiti non fuerant, sicut in cōtractibus adhibentur. In pscriptione ergo, quā viderint, poterunt ferre testimoniū secundum opinionē primā, cùm tātum iudicialia prohibeantur.
o ¶ Permittimus.} Et poterunt etiam produci in iudicio.
p ¶ Angustetur.} nam hoc edictū de testibus ꝓhibitoriū est. s. certarum psonarū: & sic q libet admittit, q non ꝓhibet, vel aliqua lege excusat: vt ff. de test. l. j. & facit vt ꝓbationū facultas āpliet: vt j. de reb. cre. & iureiur. l. gñaliter. in princ. & ff. de incen. l. ne q d. §. de iis. & de test. l. serui. & inf. de iu. delib. l. fi. §. licentia dāda. Sed videt etiā in contractib. nō admitti: q a hæretici sunt infames: vt s̄. de sum tri. & fide ca. l. j. in fi. & infames ferre testimoniū non possunt: vt ff. de testi. l. iij. §. lege. in fi. Sed huic rñ. s̄. de sum. trin. l. j. Itē signāt hic q dā talem auth. Sed hodie nulli Iudæo permittit ferre testimoniū cōtra orthodoxū, nisi in curiali cōditione, vt in auth. de hæreti. vel ī auth. vt hæretici curiales. §. illud. vel in authen. de test. hæreticorum. Sed certè non inuenitur hæc authen. inter auth. sed dicunt quidam reperiri in nouellis.
q DIuinā sanctionem.} s̄. eo. l. Maxichęos. & hæc non legitur.

¶ NE SANCTVM BAPTISMA ITER.

¶ Dictū est s̄. de hæreti. sed q a species est hæresis rebaptizare baptizatum, ponit prohibendo, ne sanctū baptisma reiteretur.

† ad intell. huius l. uid. Nat. consi. 394. nu. 16.

† Aliàs rñdeē, resonetur.

† Concor. gl. pen. in c. testimoniū ex de test.

† Manichēticus. aliàs Manichę⁹.

Edictū de testibus est ꝓhibitoriū

† Aliàs, Ascodrogitis.

Hæretici an possint testificari. īfames ferre testimoniū nō pñt.

† Al. vj.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ne sanctum baptisma iteretur.
TITVLVS IX.

¶ *Episcopus iuris errore baptizatum rebaptizans, priuandus est sacerdotio. h. d. Sal.*

¶ Imperatores Valentin. Valens, & Grat. AAA. ad Florianum Vicarium Asiæ, L. I.

Antistitē, qui sanctitatem baptismatis illicita vsurpatione geminauerit, sacerdotio indignū esse censemus. Eorum enim condemnamus errorem, [a] qui apostolorum præcepta calcantes, Christiani nominis sacramenta sortitos alio rursus baptismate nō purificāt, sed incestāt, lauacri nomine polluentes. Data xvj. Kal. Noucb. Constanti. Gratiano, A. iiij. & Merobaude. Coss.

¶ *Scienter rebaptizans, & rebaptizatus puniuntur capite. h. d. Salic.*

¶ Impp. Hon. & Teh. AA. ātemio. P.P. L. II.

SI quis rebaptizare quempiā de ministris catholicæ sectæ fuerit detectus, vnà cū eo, qui piaculare [b] crimen cōmisit [c] (si tamen criminis p etatē [d] capax sit) & hic cui † persuasum sit, vltimò supplicio [e] percellatur. Dat. xv. Kal. Apr. Lucio, & Herodiano VV. CC. Coss.

¶ *Baptizantes Christianum sub alia lege, puniuntur pœna hic statuta, quod iudex nō potest dissimulare, uel minuere. h. d. Salic.*

¶ Impp. Theod. & Valentin. AA. Florentio. P.P. LEX III.

NVlli hæreticorū danda licētia est, vel ingenuos, vel seruos pprios q orthodoxorū sunt initiati [f] mysterijs ad suū rursus baptima deducēdi, necnon † illos, quos emerīt, vel qualitercūq; habuerint, necdū suæ superstitioni cōiunctos. phibēdi catholicæ sectæ religionē ecclesię. [g] Qđ q fecerit, [h] vel cū sit īgenuus, in se fieri passus sit, vel factū nō detulerit, exilio, [i] ac decē librarū auri mulcta dānabitur, testi, & donationis faciēdę vtrique denegāda licētia. ¶ Quæ oīa ita custodiri decernimus, vt nulli iudicū liceat delatum ad se crimē minori, aut nulli coercitioni māndare: nisi ipse idē pati uelit, q alijs dissimulādo cōcesserit. D. iij. kal. Ian. Cōstātinop. Fęlice & Tauro. Coss.

De Apostatis. TIT. X.

¶ *Apostatæ bona publicantur. Salic.*

¶ Imp. Constantius A. ad Talasium. P.P. LEX I.

SI † quis lege venerabili cōstitut⁹, & ex Christiano Iudæus effectus sacrilegis cœtibus aggregē: cū accusatio fuerit ap pbata facultates eiusdē dñio fisci iubemus vīdicari. D. Noñ. Iul. Cōstātio. A. ix. & Iul. Cæs. II. Coss.

¶ *Apostatatus crimen potest accusari post mortē usque ad quinquenniū. h. d. Salic.*

¶ Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. ad Hypacium. P.P. LEX II.

SI quis defunctum violatæ, atq; desertæ Chrianæ religionis accusat, eumq; vel ad sacrilegia tēplorū, vel ad ritus Iudaicos transisse cōtendit, [k] eaq; gr̄a testari minimè potuisse confirmat, intra iuge [l] quinquēniū, qđ de † inofficiosis actionibus [m] constitutū est, proprias exigat actiones, futuriq; iudicij huiuscemodi sortiatur exordium. [n] Data xv. Kal. Ian. Grat. A. iiij. Merobaudæ ij. & Satur. Coss.

¶ *Apostatantes à fide perdunt omnia etiā à iure communi Christianis concessa, nec ad mittitur pœnitentia. Salic.*

¶ Imppp. Theod. Valent. & Archad. AAA. Flauiano. P.P. LEX III.

HI, qui sanctam fidem prodiderūt, & sanctū baptisma hęretica superstitione pfanarūt, à cōsortio oīū, segregati sint: à testimonijs alieni, testamenti (vt ante iam sanximus) nō habeāt factionē: nulli ī hęreditate succedāt: à nemine scribanī hæredes. Quos etiam præciperemus procul abijci, ac lōgius mādari: nisi pœnæ visum fuisset esse maioris, uersari inter homines, & hominū carere suffragijs. [o] Sed nec unq̄ in statum pristinū reuertanī: nec flagitiū horū † oblitterabiī [p] pœnitentia: neq; vmbra alique exquisitę defensionis aut muniminis obduceī: [q] qm̄ q dē eos, q fidē, quā Deo dedicauerāt, polluerunt, & pdētes diuinū mysteriū in pfana migrauerunt: tueri ea, q̄ sūt cōmētitia, & cōcinnata nō possūt. Lapsis etenim, & errantibus [r] subuenīī: pditis verò (hoc est, sanctū baptisma profanantibus) nullo remedio pœnitentiæ (quæ solet alijs criminibus adesse) succurritur. Da. v. Id. Maij. Concordię Catiano, & Symmacho. Coss.

¶ *Crimen apostatatus est publicum, [s] ideo quilibet admittitur ad accusandū, & alienationes ipso iure sunt apostatis interdictæ, & post mortem possunt accusari, bonis proximioribus fidelibus applicandis. Salic.*

¶ Impp. Theod. & Valentin. AA. Basso. P.P. LEX IIII.

APostatarum sacrilegū nomē, singulorū uox continua [s] accusatione incesset: [t] & nullis finita tēporibus [u] huiuscemodi criminis arceatur indago. ¶ Quibus, quāuis pterita interdicta sufficiāt: tñ ēt illud iteramus, ne postq̄ à fide deuiauerint, testādi, aut donandi q dpiā habeāt facultatē. Sed nec vēditionis specie facere legi fraudē sinanī: totumq; ab intestato Christianitatē sectantib. propinquis potissimū deferaī. [x] Intātum aūt contra huiuscemodi sacrilegia ppetuari [y] uolumus actionē, ut uniuersis ab intestato ueniētib. etiā postmortē peccātis, absolutā uocē insimulationis [z] cōgruæ non negemus. ¶ Nec id patiemur obstare, si nihil in cōtestationē pfano dicaī uiuēte pductū. ¶ Sed ne huius interpretatio criminis latius in incerto uagetur errore, eos præsentibus insectamur oraculis, qui nomine Christianitatis imbuti sacrificia sacrilegia uel fecerint, uel facienda mandauerint: [a] Quorum etiam post mortem comprobata perfidia, hac ratione plectenda est, ut donationibus, testamentisque rescissis, ij, quibus hoc

Eum qui

---

a Antistitem. } Err orē. s. iuris sec⁹ si đ facto dubitēt baptizatū esse, nec .n. pōt dici iteratū, qđ ignorat esse factū vt i decr. de cōse. dist. j. c. de ecclesiarum. Sed arg. contra. ff. de dolo. l. & eleganter. §. non solùm.

Iterarum non dicitur quod factū esse ignoratur.

b SI quis. } piaculare. i. piādum sanguinę. i. debet amittere caput.

c ¶ Cōmisit. ł clericus s. & ille, qui baptizatur.

d ¶ Per ætatē. } quilibet rebaptizans, & quilibet capax criminis p ætatem rebaptizās patiī piaculare flagitiū. Vel fortè loqtur de eo, qui rebaptizanti respondendo præbuit ministerium.

e ¶ Vltimo supplicio. } q morté interptamur: vt ff. de pœnis. l. vltimum.

NVlli hæreticorū. }

f ¶ Initiati. } vt quia Christiani erant tñi, & ita cathecumeni: non autem erant baptizati.

Persuaserit.

g ¶ Ecclesiæ. } & auferunī hodie dñis eorū, vt inf. ne christianū man. l. j.

h ¶ Quod qui fecerit. } id est, hæreticus rebaptizans ingenuos, vel seruos proprios.

i ¶ Exilio. } mitiorē hic patiī pęnā, cū adhuc non fuerat baptizatus, q̄ si fuisset, vt s. l. pxi. Alij hoc referunt de pœna exilii ad eum, qui sciuit, & non detulit, nō autem ad baptizantem. Prima placet.

Nec verò.

¶ DE APOSTATIS.

¶ Qm̄ apostatæ plusquā hæretici sunt ideo ponit de apostatis. [1] Qui dicantur apostatæ, habes. inf. e. l. apostatarū. §. sed ne huiusmodi. & l. fi. in fi.

[1] Quotuplex sit apostasia, vide gl. in c. j. extra e. tit. & adde q ista rubri. non loquitur pprię de apostatis, quos nos appellamus quotidie apostatas, s. de egredientib. religionem sed loquitur de iis, q fidem relinquunt, quia illi pprię dicuntur apostatæ, vt dicit Bar. hic super rubri.

† Ex libr. xvi. ti. vi. l. lxiii. C. T.

SI quis. } prima nō legitur. In secunda not. q de iofficiosis actionib. quinquēnium statuiī: vt inf. de inoffic. test. si q s filiū. Sed videtur ppetuò agi, vt inf. eod. l. apostatarū. Solu. illa corrigit hāc, vel hæc post mortē testōris, ibi viuente testatore dicit se posse deferre.

k ¶ Contendit. } accusator, vel etiam contendit de alia hæresi.

l ¶ Iuge. } i. cōtinuum.

m ¶ Actionibus. } s. quæ relæ inofficiosi testamēti.

n ¶ Exordium. } i. vsque ad quinquennium.

HI qui. } CASVS. Hæc l. puniuntur Christiani si fiant hæretici patiendo se baptizari more hæretici, vt non possint esse testes, neque facere testm̄, non autem relegantur, & ponitur ratio. Item pœnitentia eos non excusat, q̄ prodest alijs errantibus. Viuia.

o ¶ Suffragiis. } quare ergo hæretici expellūtur de ciuitatibus, & non apostatæ, vt s. de sum. trin. l. ij. Respondeo, quia alios docerent, & eadem ratione expelluntur clerici apostatātes, vt inf. eo. l. fi. Ac.

p ¶ Obliterabitur. } id est delebitur.

q ¶ Obducetur. } id est delebitur.

r ¶ Et errantib. } hřticis. s. violentib. ad fidē puerti, quā nunq̄ habuerūt, vt s. de su. tri. & fid. cath. iter claras. in fin. & de hære. l. iiii. in fi. sed nō q iam fuerunt de fide, & posteà ab ea diuiserūt se oīo, vt hic. Vel dic quo ad pœnam mūdi non pdest pœnitere, quo ad Deū sic, vt ibi, Corcōtritū, & humiliatū deus nō despicies. & alibi. Dixi pfitebor, & tu remisisti impietatem pcti mei.

s APostatarum. } Continua, etiam sine libello.

t ¶ Incesset. } id est incessanter accuset.

v ¶ Temporibus. } nisi intra quinquennium post mortem, vt s. eo. l. ii.

x ¶ Deferatur. } primò liberis, secundò agnatis, vt s. de hæreti. l. cognouimus. Accur.

y ¶ Perpetuari.] cum alia crimina vsq; ad xx. annos regulariter porrigantur, vt j. ad legem Cornel. de fal. l. querela.

z ¶ Insinuationis. } id est accusatiōis, vt inf. de acc. l. ea quidem. & facit. ff. de testa. l. cum lege.

a ¶ Mandauerint. } s. Iudæis, vel Paganis.

deferret legitima successio huiusmodi personarū hęreditate potiātur. D. viij. Id. Apr. Rauēnę Theodosio. xiiij. A. & Maximo Coss.

¶ *Qui persuasionibus seruum, uel liberum fecerit apostatare à fide, puniri debet capite. h. d. Salicetus.*

¶ Iidem AA. Florentio. PP. LEX V.

EVm, qui [a] seruū, siue ingenuū inuitū, seu suasione plectenda ex cultu Christianæ religionis in nefandam sectam, ritumve transduxerit, cum dispendio fortunarū capite puniendum esse censemus. Da. prid. Kal. Feb. Theodosio xv. & Valentiniano. iiij. AA. Coss.

¶ *Etiam monachi hæretici pœnis legitimis sunt puniendi, & de sacro imperio expellendi. h. d. Salicetus.*

¶ Impp. Valent. & Martian. AA. Palladio P.P. LEX VI.

EOs, q̄ [b] catholicarum ecclesiarū clerici, vel orthodoxę fidei monachi, relicto vero orthodoxæ religionis cultu, Apollinaris, vel Eutychetis hæresim, & dogmata abhomināda secuti fuerint, omnib. pęnis, q̄ prioribus legibus aduersus hæreticos cōstituæ sunt, iubem⁹ teneri, & extra ipsum quoq; Romani Imperij solū repelli, sicut de Manichæis pcedētiū legum statuta sanxerūt. Da. Kal. Au. Valētiniano A. vij. & Aniano † Coss.

Nemini licere signum Saluatoris Christi humi, vel ī silice, vel ī marmore, aut insculpere, aut pingere.
TITVLVS XI.

¶ *Signum crucis non debet sculpi, uel pingi in loco, qui possit pedibus calcari. Salic.*

¶ Impp. Theod. & Valentin. AA. Eudoxio P.P. LEX VNICA.

CVm sit nobis cura diligens p oīa supni numinis religionē tueri: signum saluatoris Christi nemini licere [c] vel in solo, vel in silice, vel in marmorib⁹ humi positis insculpere, vel pingere: sed quodcūq; repertū, tolli grauissima [d] pœna multādo eo, q cōtrariū statutis nr̄is tētauerit, specialiter īperam⁹. Da. xij. Ka. Iu. Hierio, & Ardaburio Coss.

De Iudæis, & Cœlicolis.
TITVLVS XII.

¶ *Collegio Iudęorum legari nō pōt. h. d. Sal.*

¶ Imp. Anto. A. Claudio Triph. LEX I.

QVod Cornealia [e] Saluia vniuersitati Iudęorum, qui in Antiochēsium ciuitate constituti sunt, legauit, peti non potest. [f] Dat. prid. Kal. Iul. Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Iudæi irruentes in conuersum ad Christi cultum sunt concremandi. Salic.*

¶ Imp. Cōstā. A. ad Euagriū P.P. L. II.

IVdæis, [g] & cœlicolis, & maioribus eorū, & patriarchis volumus intinari, q si quis post hanc legem aliquem, qui eorū feralē [h] fugerit sectā, & ad Dei cultū respexerit, saxis, aut alio furoris genere (qđ nūc fieri cognouim⁹) ausus fuerit attentare: mox flāmis dādus est, & cum omnibus suis participibus concremandus. D. xv. Kal. Nou. Cōstant. A. viij. & Cōstātino Cæs. vj. Coss.

¶ *Christiani non debent irruere contra synagogam Iudæorum. h. d. Salic.*

¶ Impp. Valentin. & Valens AA. Remigio magistro offic. LEX III.

IN synagogā [i] † Iudaicę legis, veluti hospitij † meritò irruētes [k] milites iubeas emigrare, quos [l] priuatorū dom⁹, nō religiosarū [m] loca habitationū meritò cōuenit attingere. D. prid. Noñ. Mart. Valentiniano, & Valente AA. Coss.

¶ *Immunitas antiquitus Iudæis concessa per hanc legem reuocatur. Salic.*

¶ Imppp. Grat. Valent. & Theodo. AAA. Hypatio P.P. LEX IIII.

IVssio, qua sibi Iudaicæ legis homines blandiuntur, per quam eis curialium munerum dabatur † immunitas, [n] rescindatur. Da. xvij. Kalen. Maij Mediolani, Merobaude. ij. & Saturnino Coss.

¶ *Christiani cum Iudæis non possunt matrimonium contrahere sub pœna capitis, licentia accusandi cuilibet concessa. h. d. Salic.*

¶ Imppp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. Cynegio P.P. LEX V.

NE † quis Christianam [o] mulierē in matrimonium Iudæus accipiat, neq; Iudææ Christianus cōiugiū sortiaī, nā si q s aliquid huiusmodi admiserit, adulterij vicē cōmissi hmōi crimē obtinebit: libertate inaccusandū publicis quoq; vocibus relaxata. [p] † Dat. prid. Id. Mart. Thesalonicæ Theodosio. A. ij. † & Cynegio Coss.

¶ *Nuptiæ inter Christianos prohibitæ similiter inter Iudęos prohibētur, sua lege cessante. Salic.*

¶ Imppp. Theod. Arcad. & Honor. AAA. Infantio Comiti Orientis. LEX VI.

j NEmo Iudæorum morem suum in coniunctionibus [q] retineat: nec iuxta legem [r] suam nuptias sortiaī: nec in diuersa [s] † sub vno tempore coniugia conueniat. Dat. iij. Kalend. Ianuar. Theodosio A. iij. & Habundantio Coss.

¶ *Hæc est bona lex, & breuiter hoc dicit: Iudæi habent ea, quæ sunt ciuium Romanorum, & coram iudicibus Christianus debent litigare, & possunt unum ex eis arbitrum assumere. Barto. Vel sic: Caussa Iudæorum secundum iura nostra est agitanda, & si in arbitrum compromiserint, ualebit sententia per iudices exequenda. Salic.*

¶ Impp. Arcard. & Honor. AA. Eutychiano. LEX VII.

j IVdæi communi Romano iure viuentes, in iis causis, quæ tam ad superstitionem [t] eorum, quàm ad forum, & leges, ac iura pertinent, adeant solemni more iudicia: omnesque Romanis legibus † conferant, † & excipiant actiones. ¶ Si qui verò ex his cōmuni pactione ad similitudinem arbitrorum [u] apud Iudæos in ciuili [x] duntaxat negotio putauerint litigandū, sortiri eorum [y] iudicium iure publico non vetentur. Eorum etiam sententias iudices exequantur: tanquā ex sententia cognitoris arbitri dati fuerint. Dat. iij. Noñ. Februar. Constātinop. Honorio A. iiij. & Eutychiano Coss.

¶ *Iudæi non possunt arctari ad uendendas res proprias, aliterquàm Christiani. Barto. Vel sic: Ad curam Christianorum non spectat statuere pretia rebus Iudæorum hoc dicit. Salic.*

¶ Impp. Archid. & Hon. AA. ad Iudæos. LEX VIII.

j NEmo † exterius [z] † religionis Iudæorū Iudæis p̄tia statuet, cùm vęnalia proponūt. Iustū est enim sua cuiq; cōmittere. † Itaq; rectores prouīciarū

vobis

---

a EVm, qui. } non legitur.

b EOs, qui. } nec hæc legitur, sed cōtra. s. eo. l. hi. sed ibi solue.

¶ NEMINI LICERE SIGNVM, &c.

¶ Qm̄ signū nrę redemptiōis ab oībus est adorādū, & venerandū: & si in manib. alicuius gestaī, ei debem⁹ cū deuotione assurgere. & si alicubi positū emineat, honorē debemus impēdere: ideo phibet ne humi ponaī, vel in aliqua materia humi posita, sculpaī, aut depingatur, ne pedib⁹ conculceī. Et q posuerit, vel positū non leuauerit, grauissima pœna mulctaī, quā fortè mortē interpretamur, vt ff. de pœn. l. vltimū. Azo.

c CVm sit. } Nemini licere signum saluatoris, &c. signū crucis humi ponere ē cōtrariū religioni, & ideo đ hoc ponit: & lege p te.

d ¶ Grauissima. } s. pœna mortis, q̄ est grauissima: vt ff. de pœ. l. vltimū.

¶ DE IVDAEIS &c.

¶ Quia Iudæi, & Cęlicolæ multa cōtraria proponūt religioni, ideo de his dicit. & sunt cælicolæ, q planetas colunt. Vel sic: de hæreticis in gñe dictū est. s. modò ponit in specie. Vel sic: Suprà dictū ē de Christianis, q plenissimè diuinā religionem colūt: Nūc videamus de Iudæis, qui semiplenè, & ad literā deū reuerentur, & colunt, & leuius errant, quàm alij hæretici. Azo.

e QVod Cornelia. } propriū nomen est.

f ¶ Nō pōt. } vt j. d hær. inst. collegiū. secus si vni eorū, vt ff. de reb. dub. l. cùm senatus.

g IVdæis. } non legitur.

h ¶ Feralem.] id est crudelem.

† Alias. Valenti. a. viij. & Authemio.

i IN synagogā. } idest in domum Iudæorum.

k ¶ Irruentes.] alias milites irruentes, & est contra. s. de sum. trin. l. ij. solu. vt ibi.

l ¶ Quos. } s. milites.

m ¶ Religiosarum.] s. Iudæorum. sunt enim quo ad eorum opinionem religiosa.

n IVssio.] Immunitas. in multis enim immunitatem habebant, antequā Christus veniret in virginem. & facit. ff. de decur. l. generaliter. § fin.

a Eam legem nō, de iudæis sed de christianis intelligendā censet Alc. in ann. ad decimū li. C. ti. de decu.

o NE q s Christianā.] debet enim esse cōmunicatio diuini iuris: vt ff. de ritu nu. l. j.

p ¶ Relaxata.] etiā sine inscriptione [a] fortè. sed regulariter contra, vt j. qui accu. non poss. l. iij.

[a] Hunc ca

q NEmo.] In cōiunctionibus, id est in matrimoniis.

r ¶ Legem. } ipsi enim statuerūt, vt quasdā personas ducere liceat, quas duci non licet, vt auiam & sororem fortè: & hoc est, quod hæc lex eis phibet.

s ¶ Diuersa. } poterant enim quā habebāt relinquere, & aliam accipere.

t IVdæi] Ad superstitionem. i. ad fidem eorū.

v ¶ Arbitrorum. } id est à Christianis [3] electorū apud Iudæos.

x ¶ In ciuili.] sec⁹ in criminali: vt ff. de arb. l. non distinguemus. §. Iulianus.

y ¶ Eorū.] s. arbitrorū. & hoc dic sine pęna, vt j. de recep. arbi. l. cū anteā.

z NEmo exterus.] nec ēt Iudęi inter se, nec Christiani: vt ff. rerum amo. l. non eñi. & inf. de monop. l. j. nisi ex causa, vt s. de epis. aud. l. j. & ff. de offi. pfec. vrb. l. j. §. cura. & ad le. Iul. de anno. l. fi. §. j.

sum specialitatis ponit etiam gl. ij. in c. su p his. extra de accusa.

[3] Imo ab ipsis iudęis. cū hæc constitutio non đ christianis, sed de iudæis tractet.

† In synagoga iudaica velut hospitio milites irr. &c.

† hospites.

† debebatur.

† Ex libr. 3. titu. viij. l. ij. C. TH.

† resesuatæ.

† xij.

† Et sic iudæi prohibentur habere plures vxores, vt hic, & in ca. gaudemus. iunct. gl. sup verbo, vxores. extrà de diuor.

† inferant.

† Ex hoc patet q iudei sunt subiecti imperatori vt, etiā inc. venerabilem. in gl. super verbo. in germanos. extra de elect.

† Attributi.

† Hęc lex nemo. & l. iudęi inuer sę sunt.

† Concor. in cā. ij. iun.

Universidad de Deusto Biblioteca

gl.c.i. extra de iureiur. vbi dicit glos. q̃ sap suis rebus proprijs potest quis iurare & facere pro volũtate sua & in c. pe. in gloss.j.post prin. extra de sepul.

a ¶ Vobis.] s. Iudæis.
b ¶ Vos.} qui non subibunt talem pœnã, nõ tñ statuunt, vt modo dixi.
c Q Vicunque. } non legitur.
d ¶ Mancipentur. } id est vendicentur.
e I Vdæos. } Solemnia puta coronam spineam, & crucem.
f ¶ Ritus. } id est consuetudines.
g ¶ Tẽperauerint.] priuilegium enĩ ď bet amittere, qui concessa sibi abutiẽ potestate, vt lxxiiij.di.c.vbi.& ff.de pec. l.libera.&ff.de neg.gest. q. fine.& in aut.de tabel. §.nos autem.col.iiij. †
h C Ce icolarum. } Contrarium, q. nõ ẽ mecũ cõtra me est. sic ff. de reg.iur.q. ñ facit, & ff. de fideicõ.li.si cum.§.pe.& ad Treb.l.si cui purè.§.j.
i D Ie sabbato. } Neminem.s. Iudæum.
k ¶ Cõuenire. } vel à Iudæis, vel a Christianis.
l ¶ Cõuenire. } facit.inf. de fruc.& lit.expẽ.l.fi.& de rescin.vẽ.l.ratas.& ff. quod quisq; iuris.l.j.Sed cõtrà.inf.de leg.& cõst. quod fauore.Solu.vt ibi.
m N Vllus Iudæus. } id est ob hoc ipsum, q̃ est Iudæus.
n ¶ Innocens. } à crimine, quo inculpatur.
o ¶ Obteratur. } id est verberetur.
p ¶ Religio. } obterentis.& dic expositum, id est, exposito eo.
q ¶ Passim. } id est indistinctè.
r ¶ Vltionẽ. } Sed nũquid eo casu pmittiẽ, cũ ille ñ vult venire ante iudicẽ, nec iudex põt eum cogere? Rñ. scđm Io. sic ar.inf.ď dec.l.gñali.li.x. & ff.q i frau.cre.l.ait prętor.§.si debitorẽ.& s̃.de ep.& cle.si q̃s curialis. Illud aũt cõstat, q̃ cõtra quasdam personas q̃nq; hoc licet, vt inf. q̃n licet. sine iud.se vind. l.j. & fi. Itẽ facit, cũ hac.l.inf. ne quis i sua causa. l.j. & ff. quorũ leg.l.j. i pr.& ff.ď vsufr.si cuius.als incipit, si vsusfr.§.deniq;. & ff.q in frau.cre.l.pe.& ď fur. l.interdũ.ij.& ti.ij. Christianis.& ff.de orig.iur.l. ii.§.post originem.
s S I qua inter. } per vos legite.
v I Vdæorũ primates. } legite per vos.
H Ac valitura. } Interdictæ sunt, imò videtur, q̃ ad honores admittantur, vt ff. de ď cu. l.gñaliter.§.fi. quæ ẽ cõtr-. Sol. q̃da dicũt hanc corrigere. Alij dicunt, q̃ hic erãt Iudæi, ibi nõ, licet Iudaicã sup̃stitionẽ, vel vitã seruarẽt. Alij, q̃ illud fuit spãliter indultũ eis. prima verior est.

a Concor. c. tua tamẽ nos.§. verũ extra de priuil.

† Nam priuilegium meretur amittere, q̃ permissa sibi abutitur potestate, vt hic,& in c. licet iũc. glosi. super verbo, amittere. extra de reg.

† Ioanni.

† D.D.N. N.Ho.viij. & theodo. A.iij.

Ex libr. xvj.tit.vj.l. lxxvii. C. Th.

vobis a nullũ discusorẽ, aut moderatorẽ esse cõcedent. Quòd si quis sumere sibi curã(pter vos, b pceres q; uros)audeat, eũ uelut aliena appetẽtẽ supplicio coercere festinẽt D.iij. Ka.Mar.Cõstantinop.Arcadio.iiij.& Honorio iij.AA. Coss.

¶ Iidẽ AA.& Theodosius A. Eutychiano P.P. LEX IX.

QVicũq; c ex Iudæis obnoxij curiæ comprobanẽ, curię mãcipenẽ d Da. iij. Ka. Ian. Theodosio A.j.& Rumoridio.Co.

¶ *Quando Iudęi celebrant sua solemnia, nõ debent aliquid agere in contemptum Christianæ fidei.aliàs puniuntur.Salic.*

¶ Impp. Honor. & Theodo. AA. Anthemio.Præfect.præto. LEX X.

IVdæos quodã festiuitatis suæ solẽnia e ad pęnæ q̃dam recordationẽ incẽdere,& sctẽ crucis adsimulatã speciem in cõtẽptum Christianæ fidei sacrilega mẽte exurere prouinciarũ Rectores phibeant, ne locis suis fidei nostrę signum immisceant,sed ritus f suos citra cõtẽptũ Christianæ legis retineãt,amissuri † sine dubio pmissa hactenus, nisi ab illicitis tẽpauerĩt. g D.iiij. Cal.Iun.Basso, & Philippo Coss.

¶ *Nisi cælicolæ conuertantur ad fidem,ut hæretici puniuntur.Salic.*

¶ Iidem AA.Iouio P.P. LEX XI.

COelicolarũ nomen inauditũ quodãmodo,nouũ crimẽ superstitiõis vindicauit. Hi nisi ad Dei cultũ, venerationẽq; Chr̃ianã cõuersi fuerint, iis legibus, qb9 præcipimus hæreticos adstrĩgi, se quoq; nouerĩt adstringẽdos. Aedificia aũt eorũ(quæ nescio cuius noui dogmatis cõuentus habẽt)ecclesiis vĩdicenẽ. Certũ.n.est, quicq̃d à fide Christianorũ discrepat, legi Christianæ esse contrarium. h

¶ *In die sabbati,et alijs festiuitatib. Iudęorũ ipsi ñ possũt cõueniri,nec alios cõuenire. hoc dicit Bar.etiã pro cõmodis fisci.Sali.*

¶ Idẽ AA.Iouio. † P.P. LEX XII.

DIe sabbato,ac reliquis sub tpe quo Iudæi cultus sui reuerentiã seruãt,neminẽ i aut facere aliq̃d,aut ulla ex pte conuenire k eos dñe pcipimus, ita tñ,vt nec illis detẽ licentiã eodẽ die Chr̃ianos orthodoxos conuenire: l ne Christiani forte ex interpellatione Iudæorũ ab officialib. pfatis diebus aliq̃ sustineant molestiã, cũ fiscalibus cõmodis, & litigiis priuatorũ constet reliquos dies posse sufficere.Da.vij.Ca.Aug.Rauẽnæ, † Honorio.ix.& Theodo.v.AA.Coss.

¶ *Nec Iudæos offendere,nec bona eorũ inuadere cuiquam liceat propria auctoritate,nec econtra.Salicetus.*

¶ Iidẽ AA.Philipp.P.P.p Illiric. L.XIII.

NVllus m † tanquã Iudæus,cùm sit innocens, n obterat, o nec expositum eum ad cõtumeliam religio p qualiscũq; perficiat. nõ passim q eorum synagogæ, vel habitacula cõcremẽtur, vel perperã sine vlla ratione lædantur, cũ alioquin etiã si sit aliquis sceleribus implicitus, idcirco tñ iudiciorũ vigor, iurisq; publici tutela videtur in medio cõstituta, ne quisquã sibi ipsi permittere valeat vltionem r † ¶ Sed vt in hoc personis Iudæorum volumus esse prouisum, ita id quoq; monendũ esse cẽsemus, ne Iudæi forsitã insolescant, elatiq; sui securitate quicquam præcipites in Christianam reuerentiam vltionis admittant. Da.viij.Id.Aug.Constantino, Honorio.ix.& Theodosio.v.AA.Coss.

¶ *Iudæus actor, uel reus forum sequitur Christianum.Salic.*

¶ Iidem AA. Aureliano.P.P. LEX XIIII.

SI qua s † inter Christianos, & Iudæos sit contentio, non à senioribus Iudæorum, sed ab ordinariis iudicibus dirimatur. Dat.xiii. Calend. Nouembr. Honorio.xij. † & Theodosio.viij. † AA. Coss.

¶ *Bona Iudæi Christianum circuncidentis sunt publicanda. Salic.*

¶ Iidem AA.Asclepiodoto. P.P. LEX XV.

IVdæi t † & bonorũ proscriptione, & perpetuo exilio damnabuntur, si nostræ fidei hominem circuncidisse eos, uel circuncidendum mandasse cõsticerit. Dat.Prid.Cal.Feb.Theod.xvij.& Festo.Coss.

¶ Impp.Theod.& valẽt.AA.Ioã.Comiti sacrarũ largitionũ. L. XVI.

IVdæorũ u † Primates, qui in vtriusq; Palæstinæ synedris dominanẽ, vel in aliis puinciis degunt, periculo suo anniuersariũ canonem de synagogis omnibus, Palatinis compellentibus, exigant ad eam formam, quàm Patriarchæ quondam coronarij auri nõie postulabant,& hoc, quod de Occidentalibus Patriarchis conferri consueuerat, nostris largitionibus inferatur. Data iij. Cal. Iun. Constantinop. Florentio. & Dionys. Coss.

¶ *Iudęi non possunt habere aliquem honorem.h.d.Bart.*

¶ Iidem AA.Florentio.P.P. LEX XVII.

HAc valitura in omnẽ ęuũ lege sancimus, neminem Iudæorũ(quib. oẽs administratiões,& dignitates interdictæ sunt x) nec dẽfensoris ciuitatis fungi saltẽ officio, nec pr̃iæ honorẽ arripe cõcedimus, ne acq̃siti sibi officij auctoritate muniti, aduersus Christianos,& ipsos plerũq; sacræ religionis Antistites, veluti insultantes fidei nr̃æ, iudicãdi, vel pnũtiandi quãlibet habeant potestatẽ. ¶ Illud etiã † pari cõsideratione rationis arguentes pcipimus, nequa Iudaica synagoga in nouã fabricã surgat, fulciẽdi ueteres permissa licentia, q̃ ruinam minanẽ. ¶ Quisquis igitur vel insulas acceperit, quæsitis dignitatib. non potiaẽ, vel si ad officia vetita irrepserit, ab his penitus repellatur, vel si synagogã extruxerit, cõpendio catholicæ ecclesię nouerit se laborasse. Et qui ad honores, & dignitates irrepserit, habeatur ut anteà, conditionis extremę, & † si honorariam illicitè promeruerit dignitatem. Et qui synagogę fabricam cœperit, non studio reparandi, cùm damno quinquaginta librarum auri fraudetur ausibus suis. Cernat præterea bona sua proscripta, mox pœnę sanguinis destinandus, quasi qui fidem alterius expugnauit peruersa doctrina. Dat. prid. Kal. Feb. Cõstan. Thodosio.A. xvii. & Festo Coss.

¶ NE CHRISTIANVM MAN. &c. ¶ Quia contrarium est religioni, quod hæreticus habeat Christianum mancipium, ideo ď hoc ponit.

Ne Christianum mancipiũ y hæreticus, vel Iudæus uel paganus habeat, uel possideat, uel circuncidat.

TITVLVS XIII.

¶ *Mancipia Christiana Iudæis sunt interdicta, & statim libera fiunt: mancipia uerò alterius sectæ eis sunt permissa: sed non possunt eos circuncidere sub pœna hic statuta. Salic.*

¶ Imp.Constantinus A.P.P. LEX VNICA.

Iudæus.

† Ex li. 18. tit.7.l. 2. & 4. C. Th.

a I Vdæus. } Christianũ habuerit, sufficit habere, vt pęnã indictã patiaẽ, at propter nõ Christianum duo sunt necessaria, & possidere, & circuncidere, vt subiicit. Accur.
b ¶ Capitali. } i. perpetuo exilio.& cõcordat. s̃. ti.j.iudæi.ij. nã illa est capitalis pœna: vt ff. de pœnis.l.rei capitalis. in prin. & de publi.iud.l.ii. & facit.s̃,de episc. & cler. l.fi.
c ¶ DE PAGANIS. ET SACRIFI. &c. ¶ De Iudæis, q. i q̃busdã nobiscũ cõueniũt, dixit, nunc de paganis, q. prorsus a nobis discrepat, dicit. Vel sic: Dictũ est.s̃.de Iudæis: modò ponit ď paganis. i. de sarracenis, qui deos innumeros, deasq;, imò dæmones colunt, & adorant. Et adiicit de eorum sacrificiis, & de templis. Azo.
P Lacuit. } per vos legite.
e N quis. } per vos legite, & ia. infr. de male.l.v.
f S Icut. } per vos legite. Accur.
g ¶ Abreptæ. } No.ar. q̃ si aduersarius retinet instrumentum, qđ credo & dico falsũ, possum ipsum vi eripere, & dilaniare, vt hic colligiẽ, vel melius possũ ipsum arripere, & ad Principẽ illud referre.
h V T profanos. } per vos legite.
i O Mnia.] per vos legite.& fa.s̃.de hære.l. iij.
k C Hristian is. } In duplũ. spãle est. regulariter contra, vt insti. vi bo.rap.in prin. & facit s̃. de iudæis.l. nullus.
l N Emo. } hanc, & sequentem legite per vos. Figura tñ in ea casũ hoc modo: faciebãt olim sacrificia: q. a aperiebãt ď lubra, vł tẽpla animo adorãdi, & reddebãt honorẽ nefandũ simulacris, & postes tẽplorũ redimiebãt: thura incẽdebanẽ, & pateris gustabatur vinũ, qđ totũ remouet. Secundò imponit pœnã facientibus.
¶ DE IIS QVI AD ECCLES. &c. ¶ Qm̃ inter cætera, quæ ecclesia habet priuilegia, hoc pręcipuum habet, ne cõfugiẽtes ad eã alicuius temeraria abstrahanẽ auctoritate, ideo ď cõfugiẽtib. ad eam, & exclamantibus in ea ponit. Azo.

† De sacrific. Paga.

† Ex libr. 16.titu. 8.l. 9.C.Th.

† Concor. gl.1.25.q. 2. c. rescripta.& gl.1. in c. pastoralis. extra de fid. inst.

† Licentiã. † Exhiberẽ. † Volũtates. † Iniri.

IVdęus † seruum Christianum nec comparare debebit, nec largitatis, vel alio quocunq. titulo cõsequetur. Quòd si aliquis Iudæorũ mancipiũ, vel Christianum habuerit, a vel sectæ alterius, seu nationis crediderit ex quacunq. causa possidendũ, & id circũciderit, nõ solũ mancipij dãno mulctẽ, verũ etiã capitali b sentẽtia puniaẽ, ipso seruo pro pmio libertate donãdo. Da.iiij.id.Apr.Cõstantin.Honor. A.xj.& Constantio.C.V.ij.Coss.

De paganis, c † & sacrificiis, & templis eorum. TIT. XIIII.

festa consueta non debent eis interdici. Sal.

¶ *Templa ad sacrificandũ dijs debẽt claudi,& sacrificantes conscij, & ministri gladio debent puniri,& bona confiscari,& iudices negligentes incurrunt pœnam quinquaginta librarũ auri.h.d. ista l.& sequẽs, & l.pen.infrà eod.Salicetus.*

¶ Imp.Constant.A.ad Taurũ.PP. L. I.

PLacuit d omnibus locis, atque vrbibus vniuersis claudi protinus templa,& accessu vetito omnibus licẽtiam delinquendi pditis abnegari. Volumus etiam cunctos sacrificiis abstinere. Qđ si aliquid fortè hmõi perpetrauerint, gladio vltore sternanẽ: facultates etiam perempti fisco decernimus vindicari:& similiter puniri Rectores puinciarũ, si facinora vindicare neglexerũt. Da. Kal. Dec.Cõstãt.iiij.& Const.AA. Co.

¶ Imp.Theod.A.Cynegio P.P. L. II.

NE qs e † mortaliũ ita faciẽdi sacrificii sumat audaciã, vt ĩspectione iecoris, extorũq. psagio vanæ spem pmissionis accipiat, vel(qđ ẽ deterius) futura sub execrabili cõsultatiõe cognoscat. Acerbioris etenim imminebit supplicij cruciatus ei, q. cõtra vetitũ p sentiũ, vel futurarũ rerũ explorare tẽtauerit veritatem. Dat. vij. Kal. Iuñ. Archadio,& Bautone Coss.

¶ Impp.Arcard.& Honor.AA. Macrobio, & Præliano vicar. LEX III.

SIcut f sacrificia tẽplorũ phibemus, ita volumus publicorũ operũ ornamenta seruari. Ac ne sibi aliqua auctoritate blãdianẽ, q. eaconanẽ euertere, si qđ rescriptũ, si qua lex fortè pẽdiẽ, abreptę g ex corũ manib. ad nostrã sciẽtiã referãẽ. Da.xiij.Ka.Feb. Cõstã.Theod.& Rumoridio Coss.

¶ *Conuentus ciuium,& eorum, lætitiæ,& festa consueta non debent eis interdici. Sal.*

¶ Iidẽ AA.& Theodo.Apollodoro pcõsuli Aphricæ. LEX IIII.

VT profanos h ritus iam salubri lege submouimus, ita festos cõuentus ciuiũ, & cõmunem omniũ lætitiã † nõ patimur submoueri. Vnde absq; vllo sacrificio, atq. vlla supstitiõe dãnabili exhiberi † populorũ voluptates † scđm veterẽ cõsuetudinẽ, ministrari † ẽt festa † cõuiuia, q̃do exigũt publica vota decernimus. Dat. viij.Kal.Septẽ.Honorio.vij.& Theodosio. ij. AA. Coss.

¶ *Princeps potest publica donare,& donata in patrimonio donatarij debent perpetuò remanere.h.d. Salic.*

¶ Impp.Honor.& Theod.AA.populo Carthaginiensi. LEX V.

OMnia i loca, q̃ sacris error veterũ deputauit, nr̃æ rei iubem9 sociari. ¶ Quòd aũt ex eo iure vbicũq; ad singulas quascũq. psonas, uel pcedẽtiũ Principũ largitas, uel nr̃a Maiestas uoluit puenire, id in eorũ patrimoniis ęterna firmitate perduret. ¶ Ea uerò, q̃ multiplicib. cõstitutis ad uenerabilẽ ecclesiã uolum9 ptinere, christiana sibi meritò religio uindicabit. D.iii.Kalen. Sep. Rauennæ, Honorio.x.& Theodosio. vj. AA. Coss.

¶ *Christianis non licet paganos offendere, nec eorum bona rapere sub pœna dupli.hoc dicit Salic.*

¶ Iidem AA.Asclepiodoto P.P. LEX VI.

CHristianis, q. verè sunt, vel esse dicunẽ, specialiter demandamus, ut Iudæis, ac Paganis quietè degentibus, nihil tentãtib. turbulentũ, legibusq. cõtrariũ, non audeãt man9 inferre religionis auctoritate abusi. Nã si contra securos fuerint uiolenti, uel eorum bona diripuerint: non ea sola, q̃ abstulerint, sed conuicti ĩ duplum, k quæ rapuerint, restituere compellenẽ. Rectores etiã prouinciarũ,& officia, & principales † cognoscant se(si non ipsi talia uindicent, sed fieri a popularibus hæc permiserint) ut eos, qui fecerint, puniendos. Da.vii.Id. Iuñ. Constantinop. Asclepiodoto & Mariniano Coss.

† Prouinciales.

¶ *Summata est cum prima: sed unum nota, quòd agentes, consentientes & ministri puniuntur pari pœna.h.d.Sal.*

¶ Impp. Valent.& Mart.AA.Palladio PP. LEX VII.

NEmo l venerãdi, adorandiq. † animo delubra, q̃ olim iã clausa sunt, referet. Absit à seculo nostro infandis, execrãdisq. simulacris honorẽ pristinũ reddi, redimiri sertis tẽplorũ impios postes, profanos aris † accẽdi ignes, adoleri in iisdẽ thura, victimas cædi, pateris vina librari,& religionis loco existimari sacrilegium. ¶ Quisquis autem contra hanc Serenitatis nr̃e sãctionem, & contra interdicta sanctissimarum ueterum constitutionum sacrificia exercere tentauerit, apud publicum iudicem reus tanti facinoris legitimè accuseẽ, & conuictus pscriptionem oĩm bonorũ suorũ, & ultimũ supplicium subeat. Conscij etiam criminis, ac ministri sacrificiorũ eãdem pęnam, q̃ in illum fuerit irrogata, sustineant, ut hac legis nr̃æ seueritate pterriti, metu pœnæ desinant sacrificia interdicta celebrare. Qđ si vir Clarissimus Rector Prouinciæ post accusationem legitimam, & post crimen in cognitione conuictum, tm̃ scelus dissimulauerit uĩdicare, quinquaginta libras auri ipse iudex q̃nquaginta ẽt officiũ eius confestim fisco nr̃o inferre cogaẽ. D.prid.Id.Nouẽb.Martiano. A. & Adelphio Coss.

† Veneratis, adorantisque. † Sacris.

¶ *Cuilibet licet de hoc crimine accusare, & domini, in quorum prædijs committitur, scientes puniuntur pœna hic scripta. Salic.*

¶ Impp.Leo,& Anthemius AA.Dioscoro PP. LEX VIII.

NEmo ea, q̃ sæpius paganæ supstitionis hoĩb. ĩnterdicta sunt, audeat ptentare: sciẽs, q̃ crimẽ publicũ committit, q. hæc ausus fuerit ppetrare. In tãtũ aũt hmõi facinora uolumus eẽ resecãda, vt ẽt si in alieno pdio, uel domo aliq̃d tale ppetretur, sciẽtib., videlicet dñis, pdiũ quidẽ, uel domus sacratissimis † iuribus ærarij addicenẽ: dñi verò p hoc solo, q̃ scientes consenserint † sua loca talib. cõtaminari sceleribus, si q̃dẽ dignitate, vel militia quadã decoranẽ, amisiõe militiæ vel dignitatis, necnõ rerũ suarũ pscriptiõe plectenẽ, priuatæ uerò cõdõnis, uel plebeiæ constituti post cruciatus corpis, o pib. metallorũ, aut ppetuò deputabunẽ exilio.

† Sanctissimis. † Concesserint.

De iis, qui ad ecclesiam † confugiunt, vel † ibi exclamant,& ne quis ab ecclesia extrahatur.

† Ecclesias. † Et.

TITVLVS XV.

a Iudæi.⁊ Simulãt. Idem & ſi nõ ſimulãt, ſed iſta verba denotãt frequentiam.
b ¶ Crimina.⁊ id eſt pœnas, quæ pro criminibus imponuntur.
c ¶ Arceantur. ⁊ i. ab eccleſia extrudãtur, alias extrahantur.
d ¶ Nec ante.⁊ ſic. & ſ. de ſacroſan. eccle. l. qui ſub prætextu. Accur.
e Fideli.⁊ Confugientes, ſcilicet Chriſtianos liberos homines.
f ¶ Abducere.⁊ pter homicidas, adulteros, & virginum raptores tributorũ quoque exactiones, & intra tẽpla decenter fieri cõueniat: vt in aut. de mã. prin. §. neq; aũt. colla. ii. Hodie idẽ, vt ſi ꝓ quocũque maleficio fugiat ad eccleſiã, inde abſtrahat: vt notatur in d. authent.
g ¶ Tentauerit.⁊ ſic ſ. ꝺ epiſ. & cleri. l. ſi quis non dicam. Accurſius.
h ¶ SI ſeruus.⁊ q grauiter dñm offendit.
i ¶ Abſtrahatur.⁊ à clericis ſi poſſunt, vel ſi non poſſunt, ſubiicit q d fiat.
k ¶ Indicetur.⁊ i. ſignificet. Ar. ꝙ aliqs tenet indicare furẽ. Sed arg. contra. ff. ꝺ pſcr. ver. l. ſolent. & de condi. ob. tur. cau. l. iiij. §. fi. & hic fit ſpeciale.
l ¶ Configi.⁊ id eſt cum lancea occidi. Accurſius.
m ¶ In concertatione.] ſic. j. ad l. Iul. de vi publ. vel pri. l. quoniam.
n ¶ Nec conflandæ criminationis.⁊ alias eſt in textu cõflandi criminis. i. nõ accuſabitur de crimine homicidij: licet alias ſicut ꝓ libero, ita ꝓ ſeruo locũ habeat l ex cor. de ſi. ca. vt ff. ad legẽ Aquil. l. inde Neratius. §. penult.
o ¶ DEnuntiamus.⁊ Facit j. de ſeditioſis. l. j. & ii. & ſ. de epiſ. & cle. l. con uenticulam. & ff. de col. il li. l. iij. & l. qui. & ff. ad legem Iul. maie. l. fin.
p ¶ Colligere.⁊ ex particulis. Accurſius.
q ¶ Celebrare.] id eſt ordinare collectam.
r ¶ Conetur.] ſ. tractare conuenticula, vt irruat in eccleſiam. ſic. ſ. de epiſ. & cleric. ſi quis in hoc.
s ¶ Quibuſdã.] id eſt qui confugerint in eccleſiã, vel id eſt congregauerint in eccleſia.
t ¶ Præſidium.⁊ non tñ tumultum, & impetum in eccleſiam committere.

Præſenti.⁊ CASVS. In. vij. partes diuiditur hæc lex. Primò dicitur hæc lex habere locũ, vbicunq; præterquã Cõſtantinopo. Secũdò dicit, ꝙ ſi liber homo debitor reip. vel priuatę fugit ad eccleſiam, vt ſolutionem euitet, non debet extrahi, neque eccleſia ꝓ eo ſatisfacere. Tertiò, ꝙ nõ ſolum non extrahantur inuiti, ſed neque etiam ita malè tractẽtur, neq; impediantur habere, qꝺ comedãt. Quartò, ꝙ ſi creditor ꝑ ꝑ quẽ fugit, uelit eũ cõuenire, aut cõparet, & citabit aut latitat itra fines eccleſiæ, & œconomus eũ pſentet, vt poſsit citari à nũtio; & citat⁹ rñdebit ꝑ ſe, vel ꝑ procur. & ſi non faciat. fiat miſsio pro mẽſura debiti, & vẽditio etiã ĩmobiliũ. ꝙ ſi etiã mobilia ſunt, inquirantur extra ecclĩa, & intra vbicũq; ſunt, adeò vt iudex illũ apud quẽ bona eſſe credunt, ſi ea occultauerit, ad iuramẽtũ pſtãdũ adſtringet. Quinto adiicit, ꝙ etiã in fideiuſſoribus, & aliis acceſſoriis fugientib. ad eccleſiã cũ rebus eorũ hñt locũ pdicta. Sextò dicit, ꝙ ſi qs de familia mea ſeruus, vl adſcriptiti⁹ vel libertus vel berat⁹ à me aufugit cũ aliquib. reb. ad eccleſiã, aut iuſta cauſa receſſit, & parũ puniet: & dño reddet, aut iniuſta, & tunc reddet dño iuranti, ꝙ propter hoc eum non offendet. & hæc citò fiant, ne bona pauperum comedantur, neq; dominis ſubtrahantur ſeruitia. Vltimò mandat, quòd œconomi quærant cauſam, propter quã aliquis confugiat ad eccleſiam. Viuia.

† Non tñ ſunt ab eccleſia violẽter extrahẽdi. dummodo abſit ſimulatio, vt ait gl. c. inter alia. gl. ſup uerbo, extrahẽd⁹, extra de immu. eccle.

† Concor. cũ hac l. d. c. iter alia. vbi hæc l. citatur.

Iudæi ad eccleſias cõfugiẽtes, ñ prius debẽt ſuſcipi, q̃ uniuerſa ꝺbita ſoluerint, uel ſuſpecti ꝺ crimine ſe purgauerint. h. d. Salicet.

¶ Impp. Archad. & Honor. AA. Archelao. Præfecto Auguſtali. LEX I.

IVdęi, q reatu aliquo, vel debitis fatigati [a] ſimulãt ſe Chriſtianę legi velle cõiũgi, vt ad eccleſias confugiẽtes euitare poſſint crĩa, [b] vel pondera ꝺbitorũ, arceãtur: [c] nec ãte [d] ſuſcipiãt, q̃ ꝺbita vniuerſa reddiderint, vel fuerint innocẽtia ꝺmõſtrata purgati. Dat. xv. Ka. Iul. Cõſtãtinop. Cæſario & Attico Coss.

¶ Qui ſunt in eccleſiis, inuiti extrahi non poſſunt. h. d. Bar. Vel ſic: Fugientes ad eccleſias, inde non ſunt extrahendi ſub pœna hic ſtatuta. h. d. Salice.

¶ Impp. Honor. & Theod. AA. Iouio P. P. LEX II.

FIdeli, deuotaq; pceptiõe ſancimus, nemini licere ad ſacroſanctas eccleſias cõfugiẽtes [e] abducere: [f] ſub hac videlicet definitiõe, vt ſi qſq̃ cõtra hãc legẽ venire tẽtauerit, [g] ſciat ſe Maieſtatis crĩe eſſe retinẽdum. Dat. x. Kal. April. Conſtantio, & Conſt. Coss.

¶ Seruus alicuius ad eccleſiam confugiẽs à clericis eiici debet. quod ſi non poſſunt, domino nuntient, cui facultas extrahendi conceditur etiam manu armata: adeò, quòd ſi ſeruus in pugna occideretur. delictum domino non adſcribatur. h. d. Sal.

¶ Impp. Theod. & Valent. AA. PP. Hierio. P. P. LEX III.

SI ſeruus [h] † cuiuſquã in eccleſiã, altariave armatus nullis hoc ſuſpicãtib. inopinat⁹ irruerit, ex inde protinus abſtrahatur: [i] vel cõtinuo domino, vel ei, vnde eum tã furioſa formido proripuit, indicetur: [k] eiq; mox abſtrahendi copia nõ negetur. ¶ Sed ſi armorũ fiducia reſiſtẽdi animos, inſania impellẽte, cõceperit abripiendi, extrahẽdiq; eũ dño, quib. id poteſt efficere virib., cõcedat. Quòd ſi illũ etiã cõfigi [l] in cõcertatiõe, [m] pugnaq; contigerit, nulla erit eius noxa: nec cõflandæ [n] criminatiõis relinquet occaſio, ſi is, qui ex ſtatu ſeruili in hoſtilis, & homicidæ conditionẽ trãſiliit, ſit occiſus. Da. v. Ka. Apr. Valerio, & Aetio Coss.

¶ Iſta lex ꝓhibet coadunationẽ, & hoĩum cõuẽticula fieri ĩ eccleſia. Bart. Vel ſic: Seditiões, tumultus, et cõuẽticula, uel cõſpirationes in eccleſiis ẽt cõtra priuatã perſonã nõ debẽt fieri, ſub pœna ultimi ſupplicij. h. d. Sa.

¶ Imp. Martianus. A. ad populum. L. IIII.

DEnuntiamus [o] vobis oĩb., vt in ſacroſanctis eccleſiis, & in aliis qdẽ venerabilib. locis, in qb. cum pace, & quiete vota cõpetit celebrari abſtineatis ab oĩ ſeditione: nemo cõclamatiõib. vtaẽ, nemo moueat tumultũ, aut ĩpetũ cõmittat, vel cõuẽticula collecta multitudine ĩ qualibet parte ciuitatis, vel vici, vel cuiuſcunq; loci colligere, [p] ac celebrare [q] conet. [r] Nã ſi qs aliqd cõtra leges à quibuſdã [s] ſibi exiſtimet ꝑpetrari †, liceat ei adire iudicẽ, & lĩmũ poſtulare pſidiũ. [t] ¶ Sciãt ſanè oẽs, ꝙ ſi qs ꝯ hu i⁹ edicti normã, aut agere aliqd, aut ſeditionẽ mouere tẽtauerit, vltiõ ſupplicio ſubiacebit. Da. iij. Id. Iu. ipſo Martião. A. & Adelph. Co.

¶ De eccleſia nullus debet extrahi, ſed debet ibi uerbaliter citari. h. d. uſq; ad §. cũ aũt Bar. Vel ſic: Hęc l. loquitur primo in libero, ſecũdo in ſeruo. Secunda ibi. Sane ſi ſeruus. Prima ſubdiuiditur in tres. nã primo prouidet in confugis. Secundo eorũ aduerſarijs. Tertio prædicta extendit ad fideiuſſores, et mandatores. Secũda ibi. ijs qui hoc moliri. Tertia ibi, Adijcientes. Prima terũ ſubdiuiditur in quinque nã primò mãdat confuſa de eccleſiis nõ ꝓtrahi. uſq. ibi; Nec ꝓ his. Secũdò mãdat clericos ꝓ his nõ exigi, uſq; ibi, His q, Tertiò ponit cõtra attẽtãtes, uſque ibi, Ex his. Quartò concludit primum dictum, uſq; ibi, nec in ipſis. Quintò adit primo dicto, prouidendo ne eccleſia auferatur confugis. h. d. ſecundum Sali.

¶ Imp. Leo. A. Erythrio. P. P. LEX V.

PRæſenti lege decernimus per oĩa loca valitura (excepta hac vrbe regia, ĩ qua nos diuinitate ꝓpitia degẽtes, quoties vſus exegerit, ĩuocati ſingulis cauſis, atq; pſonis pſentanea cõſtituta [u] prę ſtamus [x]) nullos penitus cuiuſcunq; cõditiõis [y] ſint de ſacroſctĩs eccleſiis orthodoxę fiꝺi expelli, [z] aut trahi vel ꝓtrahi cõfugas: [a] nec ꝓ his venerabiles Epõs, vel religioſos œconomos exigi, q̃ ab ipſis debeant: iis, q hoc moliri, aut facere, aut nuda ſaltẽ cogitatiõe, [b] atq; tractatu auſi fuerĩt tẽtare, capitali, & vltimi ſupplicij animaduerſione plectẽdis. ¶ Ex his ergo locis, eorũq; finib., quos [c] anteriorũ legũ pſcripta ſanxerunt, nullos expelli, aut eiici aliquando patimur, nec ĩ ipſis eccleſiis reuerendis ita quẽquam detineri, atq; cõſtringi, vt ei aliquid victualiũ [d] rerum, aut veſtis negeẽ, aut requies. ¶ Sed ſi q-

c ¶ Quos.⁊ ſcilicet fines.
d ¶ Victualium.⁊ miſſorum de domo ſua, uel amicorum, uel ẽt de eccleſia: ut j. eo. §. pen. Accur.

u ¶ Cõſtituta.⁊ i. ea, quæ ſunt conſtituta in hac prę ſenti lege: vel erimus prę ſentes, & præſtabimus id, quod in hac lege præſenti eſt conſtitutum.
x ¶ Præſtamus.⁊ id eſt præſtabimus, vel id, quod nobis videtur. Et dic ſcilicet præſtabimus verbo, non re.
y ¶ Conditionis.⁊ ergo nec ſerui. Sed cõtra. ſ. eo. ſi ſeruus. Sol. ibi armati, hic non. Vel hic de liberis tantùm, vt j. eo. §. ex his. & ſecũdùm hoc liberorum hominum multæ ſunt conditiones. vt inſti. tu. de iur. per. §. fi. Vel dic tertiò, quod largè hic cõditio hominis dicit, quaſi dicat. ſiue miles, ſiue nõ, ſiue diues, ſiue pauper, ſiue magnus, ſiue non. & erit eadem ſecunda, & tertia ſolut.
z ¶ Expelli.⁊ ſcilicet ꝑ clericos.
a ¶ Confugas.⁊ niſi in caſibus, vt dixi. ſ. eo. fideli.
b ¶ Cogitatione.] Contra ff. de pœnis. cogitationis. Sol. hoc priuilegio eccleſiæ, vel ad terrorem dictũ eſt. Vel dic aut pro & ſ. nuda cogitatione & tractatu. Vel diſtingue, quia aut eſt cogitatio adeò nuda, vt non tranſierit in aliquod conamen, & tũc nõ punitur, vt ibi. Aut tranſiuit in conamen, licet non venerit ad effectum, & tunc in grauioribus punitur, vt hic. & inf. ad l. Iul. maie. l. quiſquis. & ff. de extraordin. cog. l. j. & ſ. de epiſcop. & cleric. ſi quis nõ dicam. maximè quia maleficiis voluntas cum aliquo actu ſpectatur, non exitus, vt ff. ad legem cor. de ſica. l. diuus Hadrian⁹. Et ſic lego aut ꝓ &, vt dixi modò. In minorib. autem oportet ſequi effectum, vt ff. quod quiſque iur. l. j. in fi. & ad l. Corneł. de falc. l. qui falſam. Et de hac materia plenè dic vt not. ff. de furt. qui ea mente.

Publicè

a ¶ Publicè.⁊ i. intra ſepta tamen eccleſiæ Accur.
b ¶ Conueniendos.⁊ id eſt citandos verbo.
c ¶ Seruata.⁊ quia citabitur verbo, non re.
d ¶ Sententiis.⁊ commonitoriis, non re. ⁊ caſus.
e ¶ Monitus.⁊ ſ. ab epo, vt hoc fiat. Vel dic dictionẽ monitus, eẽ genitiui
f ¶ Præſentet.] Volenti monere vel citare.
g ¶ Ciuili.⁊ Sed i criminali nõ pót: vt ff. de publ. iud. l. pen. §. ad crimen.
h ¶ Eius.⁊ ſ. fugitiui.
i ¶ Elegerit.⁊ No. liberũ eſſe ꝑ ſe, vel per procuratorẽ agere, vel reſponꝺre: vt inf. de procu. l. fi. & ff. de iniur. ſed ſi vnius. §. idem ait & ſi nepoti.
k ¶ Solemniter.⁊ ſ. vt caueat iudicatũ ſolui, & de defendendo: vt inſtit. de ſatiſd. §. fi. & ff. de ꝓcu. l. ſi. & quod dñs de calũ. iuret hodie: vt j. de iur. cal. l. ij. §. ſi autem abſuerit.
l ¶ Directo.⁊ id eſt deſtinato.
m ¶ Reſpondere.⁊ Ar. hic. & ff. de ꝓc. l. nõ ſolũ. in prin. & l. ſed ẽt ex his. cõtra eos, q dicunt cũ ꝓcuratore nõ fieri lit. cõte. ſicut nec de calũ. iurari.
n ¶ Solitus ordo.⁊ Non eſt hic ordo ſeruandus, q ſequit, vt primò immobiles accipiãt, poſteà mobiles, ſed eſt cõtra: vt ff. de re iudi. a diuo §. ii. ſic. ff. ꝺ pecu. leg. l. quidam. non enim ordo ſcripturæ ſeruatur. vt ff. de ſol. nec .n. & d. l. quidam.
o ¶ Poſſidet.] ſ. fugiens ad eccleſiã imobiles, contra. ff. de re iudi. l. à diuo pio. §. ii. vbi dicitur ꝙ res mobiles primò debent aſportari. Dicas, ꝙ ſi non ſunt res mobiles, vel etiã nõ apparẽt, tũc res imobiles aſportari debent, arg. literæ ſequentis, ꝙ ſi res.
p ¶ Poſt edictorum.] Citari enim debet trinis edictis, quorũ quodlibet continet ſpatium decem dierum, vt patet. ff. de iudic. l. ad peremptorium. cũ. ij. legibus ſeq. Accur.
q ¶ Admodũ.⁊ Hoc referas ad venditionẽ. nam ſecũdũ hęc iura fiebat miſſio i oĩa bona, ſed vẽditio ſcꝺm menſurã declarati debiti, vt ff. ex qb. cau. in poſ. l. j. & l. Fulcinius. §. j. & §. adeò aũt. Hodie aũt vtrũq; ſit pro mẽſura, vt inf. ꝺ bo. aut. iu. poſ. aut. & qui iurat. Sed dñs Ot. hic ſcribit, ꝙ olim nõ ſolum miſſio fiebat in oĩbus bonis, ſed etiã vẽditio fiebat olim ante legẽ iſtã oĩum rerũ. Vel pót dici ſecũdũ Al. ꝙ l. illa quibus ex cau. in poſ. ea. l j. loquitur cùm fit miſſio lit. cõteſt. hæc aũt cùm ante: vt arg. ff. de reg. iur. nõ ſolẽt. Alij dicũt, ꝙ hic fit mẽtio noui iuris, vt fiat miſſio pro mẽſura debiti declarati. prima placet. Itẽ notãt hic q dã, ꝙ ante lit. cõteſ. ferat definitiua. qꝺ eſt gñale, ſecũdũ M. & ꝓ eo. j. qũo & qñ iud. aut, qui ſemel. & ff. de iudi. ſi prætor in prin. & j. de ingenua. l. diffamari. & inf. vbi quis decu. vel cohor. cõ. l. fi. & inf. ad Treb. l. pen. §. cùm aũt. & inf. vbi de cri. agi opor. aut. qua in ꝓuincia. Sed B. & Io. cõtra: & pót dici hic litem fuiſſe cõteſtatã priuſquã fugeret ad eccleſiã. & ꝓ eis. inf. ꝺ tẽp. ap. l. fi. §. an tep. Cũ ergo fit ibi ſpale, ergo oportet hic eſſe cõe ius, vt ff. ad munic. l. j. & qꝺ dicit, vbi dec. vel cohor. eſt ſpeciale. & eodẽ modo ad illã, quæ i ꝓuincia. & ẽ hæc alia ſolutio. Pręterea hęc nõ ẽ definitiua, ſed iterlocutoria ex qua fit miſsio, & vẽditio, vt inf. ꝺ bo. aut. iud. poſ. l. pe. & ẽ hęc vera.
r ¶ Traditio. i. in poſſeſſionem miſſio.
s ¶ Mobiles habet.] ſcilicet fugiens ad eccleſiam.
t ¶ Conſcientia.⁊ Nota quẽ ſe debere, ꝑ ſacramẽtũ purgare, vt hic, & j. de pœna iud. q ma. iud. aut. nouo. & inf. de re. cred. l. iij. & de vſur. eos. §. fi. & ff. de ince. rui. nau. l. j. & §. ſi ſuſpicio. & de ede. ꝑtor. §. ii. & inf. ꝺ exc. tut. licet. & de bo. aut. iud. poſſ. l. fi. in fi. & de iur. do. l. fi. §. pen. & de fid. inſtr. l. fin. & de iure delib. ſcimus. §. licẽtia dãda. & ff. de publ. iudi. is qui. & inf. de proc. reum. & j. qñ & q. quarta pars. l. iudi. x. & ex his legibus ſacramentum delatũ referri nõ poteſt.
v ¶ Rerum.⁊ ſcilicet inquiſitione.
x ¶ Per eos.⁊ ſ. defenſores, & œconomos.
y ¶ Domeſtica.⁊ Hic aſſignantur quędam domeſticæ pſonæ, vt ff. de fur. ſi libertus. & de p œ. l. reſpiciendum §. domeſtica. & inf. de quæſti. pridem pla cuit. Itẽ vxor viro, & ecõtra ſunt domeſtici. arg. inf. de re mili. q cunq;. lib. xij. & ff. de ædil. ed. l. ædiles etiam. §. familiæ. & ff. de relig. l. familiaria. & ad Syll. l. j. §. ſi vi. Arg. contra. inf. de quæſt. l. iij. & ꝓ ſunt hæc ad id, quod habetur. inf. de teſt. l. etiam.
z ¶ Furatus.⁊ hoc non refertur ad libertũ, cùm ſit liber.
a ¶ Sacroſancta.] non ſui, ſed potius dñi ſæuitia ſ. parua, & ſic non debuit fugere. Si aũt magna dñi ſæuitia: tũc dic, vt inſt. de iis, qui ſunt ſui iu. § fi. & ſic nõ obſt. ſ. eo. ſi ſeruus. Itẽ facit. j. de ſer. fugi. l. j.
b ¶ Religioſis.⁊ intercedente interceſſiõe humaniſſima dico, quod eſt inf.
c ¶ Cõpetenti.⁊ vbi friuola de cauſa receſſit.
d ¶ Interceſſione.⁊ quam fecit œconomus & defenſor.
e ¶ Humaniſſima.⁊ vbi iuſta cauſa aufugit, & ſic non deliquerat ſeruus.
f ¶ Interuentione.⁊ iurabit enim dñs, ꝙ eum non lędet ob hoc. ſic & in aut. de monachis §. ij. col. j. & de ſanc. epi. §. ſi qs autem ad monaſticam. col. ix. Et ſunt hic arg. ꝙ iuret vir, quod non lædet vxorem cùm eã repetit. & de hoc extra vt lit. nõ cõteſt c. j.
g ¶ Reformandis.⁊ domino, & patrono. Accur.
h ¶ Pauperũ.⁊ Nam res clericorũ, pauperũ ſunt, vt ſ. de epiſc. & cle. l. ii. Et plenè dic de cõfugiẽtib.: quia aut ſeruus cõfugit, aut liber. Primo caſũ aut propter domini ſæuitiã, & tunc ſerua, ut inſti. de iis, qui ſunt ſui vel alien. iur. §. fi. aut propter delictum magnum ſerui, & tunc ſerua. ſ. cod. ſi ſeruus, aut propter paruum, vel nullum, & tunc ſerua quod hic. §. pen. dicitur. Et hoc inquirat prælatus, uel epiſcopus, vt in fine huius legis. Si liber, aut non chriſtianus, & tunc ſerua ſ. eo. l. ii. ſi chriſtianus, tunc habet triginta dies, vt aut extra eccleſiã reſpondeat ſecuritate renuntiata, aut intra eam non renuntiata, vt in auth. de manda. princip. §. ſed neq; poſt ſpatium ſerua quod dicitur. ſ. ea. l. §. cũ autem monitus. ſed hoc fallit in caſibus: vt ſ. cod. l. ii.
i ¶ Conquirant.⁊ ſ. œconomus, & defenſor.
k ¶ Inſtruant.⁊ defenſor, & œconomus.

dẽ ipſi refugæ appareant in eccleſia publicè, [a] & ſe ĩ ſacris locis offerãt q̃rentibus cõueniẽdos: [b] ipſis, ſeruata [c] locis reuerẽtia, iudicũ, q-bus ſubiacẽt, ſnĩtiis [d] moneant, rñſum daturi quale ſibi quiſq; pſpexerit † cõuenire. ¶ Quòd ſi ĩ finib. eccleſiaſticis latitãt, religioſus ęconomus, ſeu defenſor eccleſiæ, vel certè quẽ his negotiis cõmodiorẽ auctoritas epalis elegerit, recondi tã, latentẽq; perſonã decẽter ſine vllo incõmodo monitus [e] intra fines eccleſiæ, ſi inuenit, pſentet. [f] †

¶ Citatus ĩ eccleſia, pót ꝑ ſe, uel ꝑ procuratorẽ cõparere, & ſi nõ cõparet, proceditur contra eum ad primum, & ſecundum decretum, & ad eorum inueſtigationem ſecundũ iuris ordinem. h. d. uſque ad § ſanè. Bart.

¶ Cũ aũt † monitus fuerit ĩ publico, priuatove cõtractu actiõe ciuili, [g] ĩ eius [h] ſit arbitrio, ſiue ꝑ ſe, ſiue (ſi magis elegerit [i]) inſtructo ſolẽniter [k] procuratore directo, [l] in eius iudicis, cuius pulſat ſentẽtiis, examine reſpõꝺre. [m] ¶ Sed ſi hoc facere detrectet, aut differat, iudiciorũ, legũq; ſolitus [n] ordo ſeruet. Itaq; ſi res immobiles poſſidet, [o] poſt [p] edictorũ ſolẽniũ citationẽ † ex ſnĩa iudicãtis vſq; ad [q] modũ debiti, bonorũ eius, ſiue pdiorũ traditio, [r] ſiue vẽditio celebret. ¶ Qꝺ ſi res mobiles habet, [s] eaſq; extra terminos occultat eccleſiæ, ſnĩa iudicãtis, & executoris ſolicitudine ꝑquiſitæ, quocũq. loco occultent erutæ, ꝑ ęq̃tatis tramite, modoq. ꝺbiti publicis ratiõib., priuatiſq. ꝓficiãt. ¶ Sanè ſi intra fines habẽt eccleſię, vel apꝺ quẽlibet ex clericis abſcõditæ, ſiue ꝺ poſitę fuiſſe firmanẽ: ſtudio, & ꝓuidentia viri reuerẽdiſsimi œconomi, ſiue defenſoris eccleſię diligẽtia inq̃ſitę, hæ quolibet mõ ad ſacroſanctã eccleſiã pueniẽtes ꝓferanẽ: vt pari æquitatis ordĩe, iiſdẽ ex bonis fiſco, vel Reipub. ſiue creditoribus, & qbuſcũq. iuſtis petitorib. ad modũ debiti cõſulat. Sicubi depoſitæ, † vel commodatę † dicũt: ingrẽdi talẽ † volumus eẽ cautelã, vt ſi ſola ſuſpicione apud aliquẽ aſſerant abſconditæ, ꝺ ſua etiã conſciẽtia [t] † ſatisfacere auctoritate venerabilis Antiſtitis iubeaẽ: adiiciẽtes, ꝙ ea, quæ ꝺ principalib. pſonis ꝺcreuimus, in cauſis fideiuſſorũ, ſiue mãdatorũ, ſeu rerũ [u] ad eos ꝑtinẽtium, vel familiarũ, & ſociorũ, ſeu participũ, & omnino in iiſdem cauſis obnoxiorũ pſonis pcipimus obſeruari, ſcilicet, ſi ipſos quoq. ſecũ cõ fugæ intra eccleſiarũ terminos habere voluerint: ut eorũ quoq. bonis publica debita, priuataq. ſoluanẽ: & ꝑ [x] eos rerũ, vbicũq. depoſitæ ſũt, ꝓcedat inq̃ſitio. Et hæc quidem ꝺ ingenuis, liberiſq. pſonis. Sanè ſi ſeruus, aut colonus, uel adſcriptitius, familiaris, ſiue libertus, & huiuſmodi aliqua pſona domeſtica, [y] uel cõditioni ſubdita, cõquaſſatis reb. certis, atq. ſubtractis, aut ceu ſeipſum furatus, [z] ad ſacroſancta [a] ſe loca contulerit: ſtatim à religioſis [b] œconomis, ſiue defenſoribus ubi primũ hoc ſcire potuerint, per eos uidelicet, ad quos hoc ꝑtinet, ipſis pſentibus pro eccleſiaſtica diſciplina, & qualitate commiſſi, aut ultione cõpetẽti, [c] aut interceſſione [d] humaniſſima [e] ꝓcedente, remiſſione ueniæ, & ſacramẽti interuẽtione [f] ſecuri, ad locũ, ſtatũ q. ꝓpriũ reuertanẽ, rebus, quas ſecũ habuerĩt, reformãdis [g] diutius enim eos ĩ eccleſiis † ñ cõuenit morari, ne patronis, ſeu dominis ꝑ ipſorũ abſentiã obſequia iuſta denegenẽ: & ipſi ꝑ incõmodũ eccleſię egẽtiũ & pauperũ [h] alantur expẽſis. Inter hæc autem, quę ſedulo ad religioſi œconomi, ſiue defenſoris eccleſiæ ſolicitudinem, curamq. reſpiciũt, erit etiã illud obſeruãdũ, ut ſingulorũ intra eccleſias confugiẽtium perſonas, cauſaſq. inceſſanter conquirãt: [i] deinꝺ iudices, uel eos, ad quos cauſæ, & perſonę pertinent, inſtãtius inſtruãt, [k] & † æq̃tati cõueniẽtia diligẽtius exequanẽ. Da. prid. Kal. Mart. Leone. A. iij. Coss.

† Proſpexerint.
† Repræſentet.
† Sic quis tenetur iure canonico indicare furem. c. qui cum fure. extra de furtis. ibi Abb. & Ba. in l. ciuile. inf. de fur. Ad inte. l. hui⁹ §. uid. Bologn. in l. ſi finiea. ſ. Iulianus. nu. 43. de dam. in fec. & Mic. cur. ibi de in. hu. ẽt 43.
† Recitationem, & ſententiã.
† Poſitæ.
† Cõmẽdatæ.
† Tantam.
† Conſcientia. i. per ſacramentũ. gl. in c. vlt. ſup verbo, famoſa. extra de iure iur. dicit ꝑ hunc text. qꝺ vbi lex defert iuramentum. non habet locum relatio iuramẽti.
† Quis pót recuſari. propter familiaritatẽ concor. c. inſinuante. cũ gloſſa ſuper verbo, cõſenſerit. in fi. de oſ. dele. & gl. ſuper verbo. de familia. in c. in literis. ꝺ teſti. quæ remittit ad hunc text. qui dicuntur familiare.
† Præcedẽte repromiſſione.
† quaſcũq;
† intra eccleſias.
† Vt &.
† Adde ꝙ non ſolum eccleſia cõſecrata, ſed etiã non dũ conſecrata in qua diuina officia celebrãtur gaudet hac immunitate, c. pe. extra de immunitate eccl. iunct. ibi glo. ii.

Deiis,

Universidad de Deusto Biblioteca

¶DE IIS, QVI IN ECCLES.

¶ *Fauet ecclesia fugientibus, fauet & manumittendis.*

IAndudum. CASVS. Quærebant quidam, an posſit fieri manumiſſio in ecclesia præsente episcopo, & populo, & scriptura interueniente, quibus respondet in genere, & specie, quòd sic. Viuian.

a ¶ Domini. etiã minores viginti annis, sicut coram iudice, vt insti. de libertinis. §. multis autem modis.
b ¶ Plebis. i. populi.
c ¶ Antistitibus. i. antistite. plurale pro singulari, vt s. de episc. & cleri. l. orphanotrophos.
d ¶ Faciant.] id est manumittant.
e ¶ In qua. s. scriptura.
f ¶ Ipsi. manumittẽtes.
g ¶ Vice. s. domini.
h ¶ Signet. i. scribant, & sigillent, quod est vice scripturæ tabellionis coram iudice factæ. Vel dic pro tabellione poni, quod non est opus pro scribendo testamẽto, sed sufficit scriptura priuata.
i ¶ Vobis. qui quæritis, an hoc fieri posſit.
k ¶ Pacto. in ecclesia, vel extra coram iudice. Vel dic pacto. i. impositione operarum, quas volet.
l ¶ Testimonium. licet alii non sint testes secundum Petrum, imò totus populus sunt testes.
m QVi religiosa. legite per vosmetipsos.
n ¶ Meritam. quia bene seruierant.
o ¶ Libertatẽ. teste, vt interprete non expectato iudice, sed ipso iure scd'm Ir. vel dic testẽ p tabellione poni ĩ tali testamento, vt s. e. l. j. Et nota, q quidã dicunt hic speciale, vt ante aditã hæreditatẽ cõpetat libertas, qd falsũ ẽ, q a cõem regulã, vt ff. de contra tab. l. filium. & inf. de fideicõ. l. eã. & de cadu. tol. §. in nouissimo. Subaudi ergo hic publicatæ s. & aditæ hæreditatis.

† Fiat. † Auctorũ. † Ex lib. 4. tit. 7. l. 1. C. Th.

¶ Græca constitutio.

De iis, q ecclesiis manumittũtur.

TITVLVS XVI.

¶ *Minor xv. annis coram Antistite, & plebe potest seruum suum manumittere scriptura interueniente. hoc dicit Salicetus.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Protogenem Episcopum. LEX I.

IAndudũ placuit, vt in ecclesia catholica libertatem dñi [a] suis famulis præstare possint, si sub aspectu plebis [b] asſistẽtib. Christianorũ Antistitibus, [c] id faciãt: [d] † vt ppter facti memoriã vice actorũ † interponatur qualiscunq; scriptura, in qua [e] ipsi [f] vice [g] testiũ signẽt. [h] Vnde à uobis [i] quoq. ipsi ñ immerito dandæ, & relinquẽdæ sunt libertates, quo quisq; vestrũ pacto [k] voluerit: dũmodò vestrę voluntatis euidẽs appareat testimoniũ. [l] Da. vj. Id. Iuñ. Sabino, & Rufino Coss.

¶ *Clericis permittitur inter uiuos, & in ultima uoluntate seruos suos manumittere, et plenam libertatem consequũtur. Salicetus.*

¶ Idem Augu. Osio. LEX II.

QVi † religiosa [m] mẽte ĩ ecclesię gremio seruulis suis meritã [n] cõcesserint libertatẽ, [o] eandem eodẽ iure donasse videantur, quo ciuitas Romana solẽnitatib. decursis [p] dari consueuit. Sed hoc duntaxat iis, [q] qui sub aspectu Antistitũ dederint, placuit relaxari. ¶ Clericis [r] aũt ampli⁹ cõcedimus, vt cũ suis famulis tribuunt libertatẽ, ñ solũ in cõspectu ecclesię, ac religiosi populi plenũ [s] fructum libertatis cõcesſisse dicant, verum etiã cũ postremo iudicio dederint libertates, seu qbuscũq; verbis dari pceperint, ita, vt ex die publicatę volũtatis sine aliquo iuris teste, uel interpte cõpetat directa libertas. D. 14. Ka. Mar. cr. ij. cõst. ij. Co.

p ¶ Decursis. coram iudice, & dic per cursum seruatis.
q ¶ His. laicis minoribus.
r ¶ Clericis. Sed an idẽ in laicis? Rñdet sic p l. insti. de libe. §. multis. ubi dicit in ecclesiis. sed non per l. istã nisi in clericis, in q b. erat spãle.
s ¶ Plenũ. i. plenã libertatẽ, & erat in clericis spãle. hodie cõe ius est, ut inst. de liberti. §. fi. & in corpore authenticorũ, ut lib. de cætero. §. fin.

DE LEGIBVS, ET CONSTITVTIONIBVS.

¶ *Suprà de religione, quę ad fidem, & ecclesiam pertinet: nũc de ea, quæ ad leges sacras: ut infra eo. leges sacratiſsimæ. Vel sic: Suprà de diuinis sacris dictum est: nunc de humanis sacris ponit. nam leges sacræ sunt: ut infra eo. l. leges sacratiſsimæ. Azzo.*

t INter æquitatem.] Cùm dubium sit an ius scriptum, & strictum sit æquum, & si non est, quis faciat ius super ea æquitate? Rñdet Imperator, nobis solis licet inspicere.

v ¶ Iusq;. s. scriptũ. & pone casum in iure scripto, & stricto, & æquitate non scripta, ut ff. qui & a quib. pspexit. & ff. man. inter causas. §. non oĩa. & insti. de le. fu. can. tol. & ff. ad Tertul. l. j. §. quia operas. & in his legibus est æquitas non scripta iuri scripto contraria. [1] Item qñq; latius ponitur æquitas, quam ius scriptum, ut j. ad Maced. l. pen. qñque strictius, ut ff. ad Maced. sed Iulianus. §. mutui. [2] Et dic interpositam. i. interponendam a nobis solis. i. nobis licet eam inspicere. Vel dic interpositã pprie. s. in suis iustitiæ finib. & huic intellectui non obstat, j. de iu. placuit, quia ibi loquitur de æquitate scripta. Item potest poni eodem modo in iure stricto, & non scripto, & æquitate non scripta, ut in monacho an posſit succedere in feudũ rigore iuris, sicut in aliis bonis patris, ut s. de episc. & cler; Deo nobis, rigore æquitatis non. Et expone interpositam, ut prius. Item potest poni in æquitate scripta, & iure scripto, & stricto, ut j. de furtis. si quis seruo. & instit. de lege fu. ca. tol. §. j. & ff. ad Tert. l. j. §. qui operas. Et interposita propriè ponitur, & nobis. i. a nobis solis oportet, & licet inspicere. s. omnes. & sic concordat. d. l. de iudi. placuit. Item in eo, quòd dicit soli Principi licere, est contra. ff. eo. l. nõ possunt, vbi etiã quilibet iudex facit legẽ trahendo de similibus ad similia. Sed dic, [3] quòd illa interpretatio non est gñalis, sed causa illius tm̃, cũ res inter alios acta, &c. ut j. res inter alios, &c. Sed hæc interpretatio necessaria est, generalis, & probabilis, & in scriptis redigẽda, doctoris autem tantũ probabilis. ut j. de prof. qui in vrbe Constantinop. l. j. lib. xij. nã nemo est astrictus stare uerbis magistri, ut j. de prof. l. j. lib. x. Necessaria tantùm, ut iudicis in vna causa, quæ etiam in scriptis est redigenda. generalis tantùm, & non in scriptis, ut consuetudo, ut ff. eodem. non potest. & l. nam ut. & l. si de interpretatione. Item contra. ff. eodem. non ambigitur. & ff. a qui. appel. non licet. & j. §. fin. & insti. de iure na. §. lex est. & de offi. Præf. præt. l. formam. Respon. dicitur, isti faciunt auctoritate Principis, ut j. eod. l. fi. imperialis. in fi.

x ¶ Solis. Sed nonne consuetudo potest interpretari, ut ff. de legi. & constitu. l. si de interpretatione. Et præterea nonne senatus potest interpretari? Distingue, quædam est interpretatio generalis, & necessaria, & in scriptis redigenda, & ista soli Imperatori competit. Quædam est generalis, & necessaria, & in scriptis non redingenda, quæ competit consuetudini. Alia nec generalis, nec necessaria, nec in scriptis redigẽda, & ista neminem ligat. Ad hæc autem, quod dicitur, quòd senatus potest interpretari, dicas, quòd hæc dictio solus, non excludit populum Romanum.

[1] gl. sequit Pau. hic. [2] Nihil est Pau. dic ergo, quòd illæ leges loquuntur de æquitate scripta, nã ius scriptũ aliqñ extẽditur ex æquitate per aliã legẽ, & ita loquitur lex penul. aliquãdo restringit & loqtur, §. mutui.

Ista soſo ... bona ad ... pria ... cedentia ... Pau. de ... Istam se... tur Bar. ... Dic aſt, ... loquitur ... cõcesſio ... nõ cõ... net ius ini... alias, si ... stet facta ... postula. ... terius, ex ... torquere ... exm ... Pau. & ... Iac. hic. ... Aliàs in... ... si ve... ... bilis. ... Alias inci... ..., hæc ... Vt le... ... Deest & ... Al. inter [illegible]

De legibus, & constitutionibus principum, & Edictis.

TITVLVS XVII.

¶ *Iudex non debet recedere a iure scripto propter æquitatem non scriptam, nisi auctoritate Principis, ad quem hoc pertinet, scilicet imitare ius scriptum. h. d. secũdùm primam lecturam, quæ est uera, & eam tenent Bar. Pau. de Cast. & Salicetus.*

¶ Imp. Cõstantinus A. Basso P. V. † L. I.

INter æquitatem, [t] † iusque [u] interpositam inter pretationẽ nobis solis [x] & oportet, & licet inspicere. D. iij. Noñ. Decemb. Sabino, & Rufino Coss.

¶ *Priuilegia non faciunt ius generale, sed in suis terminis sunt seruanda. Surreptitia interpretatio non ualet, & puniuntur iudices, qui referunt Principi, ubi referri nõ debet. h. d. Bal. Vel sic, Specialiter, & in priuilegium concessa non sunt extendenda, nec p rescriptum retractãtur, quinimò impetrãs prẹter annullationem rescripti notatur infamia, & iudex illud rescriptum admittẽs, uel Principi referens punitur. h. d. Salice.*

¶ Imp. Theod. A. & Valenti. Cæsar ad Senatum. LEX II.

QVæ [y] ex relationib., uel suggestionibus iudicãtium, vel consultatione [z] † in commune florẽtisſimorum sacri nostri palatij procerũ [a] auditoriũ introducto negotio statuimus, [b] vel qbus libet corporibus, [c] aut legatis, [d] aut puincię, [e] vel ciuitati, [f] uel curię [g] donauim⁹, nec generalia [h] iu

QVæ. CASVS. Imperator concesſit priuilegium cuidam priuato, uel corpori, uel collegio quæritur, an trahitur ad alias personas, uel res? Respon. quod non. Secundò prohibet ea retractari ab aliquo per rescriptum, & pœnam infamiæ retractanti imponit. Tertiò punit iudicem permittẽtem aliquid retractare. Viuia. ¶ No. ex hoc tex. q priuilegium a Principe concessum nõ potest ab aliquo reuocari, nec in contrarium impetrari secundum Bal. Item no. contra iudices, qui audiunt allegationes contra priuilegia principum, nam temere allegantibus debent imponere silentium, alias puniuntur, ut hic Bald.

y ¶ Quæ ex relationibus. Relatio. n. absentis, suggestio præsentis, uel relatio in scriptis, suggestio sine scriptis, uel relatio simplex suggestio cõsulendo. & pone in Rege scribente Principi pro Marchione lancea, q daret ei quoddam castrum, quia bene seruierat.
z ¶ Consultatione. partis, uel ẽt alicuius iudicis, an auferat castrum tali militi, qui multum seruierat principi, & imperator per priuilegiũ cõcedit, & non auferri præcipit.
a ¶ Procerum. i. consiliariorum.
b ¶ Statuimus. imò statutum in cõi auditorio est ius generale, ut j. eo. si imperialis, quæ est contra. Sol. hic in priuilegiis, [4] uel ibi præsentibus partibus, & cognitionaliter. hic una tantum præsente. & quod dicit introducto negotio, s. ab una parte.
c ¶ Corporib. s. monachorum, uel mercatorum.
d ¶ Aut legatis. s. Romanorum.
e ¶ Prouinciæ. ut Antiochiæ, ut j. de decu. eo. lib. x.
f ¶ Ciuitati.] ut metropoli, ut infra de metropo. l. j. lib. xj.
g ¶ Vel curiæ. i. ordini decurionum.
h ¶ Nec generalia. Nõ ergo decretales, q oẽs epistolæ generales sunt, ut uidetur, Sed contra est, vt xx. distin. c. j. & plus ualent ẽt, quam expositiones

Concor. intercæ... in fi. gl. vl. de ser. pt. & in causis ... sent. & iu. ... ogram... qd fit. Gl. sequi Bal.

Quo in... ligendũ ... qd ab ... piano di... est, pri... legib. ... fibus fe... esse, pul... expli... Bud. in ... anno. ... Pan.

tiones sanctorũ patrũ. vt e. di. c. ij. Itẽ huic cõtra. s. de nouo Cod. fac. circa finẽ. sed ibi de iis, q sunt ĩ iuris corpore clausæ, [1] hic nõ sic: vt & j. l. prox. in fi. Item cõtrà. j. q fit lon. consue. l. fi. in fi. sed expone ibi perpetuè. i. fine pfinitione tẽporis: [2] vt j. de diuer. re. falso. nõ autẽ ppetuæ, id est generales. Vel intellige generaliter inter ipsas psonas. iter alias nõ. Itẽ contra. ff. qd quisq; iuris. l. j. sed ibi nõ excedit psonam rationẽ sui fauoris, sed ratione odij. [3] Vl distingue postulatio facta fuerit, nec ne: vt in l. iij. illius tituli.

a ¶ Negotiis. nõ ergo perducẽtur ad cõsequẽtiam: vt instit. de iure na. §. sed & quod principi. & ff. de const. prin. l. j. in fi.
b ¶ Notam infamiæ. ipso iure, uel p sentẽtiã.
c ¶ Astutè. i. malitiose.
d ¶ Rescripto. s. quia vellet aliud rescriptũ contra primum impetrare.
e ¶ Eliciti. s. rescripti.
f ¶ Retulerit.] phibet ergo relatio: & sic est s vt in auth. de iudi. §. fin. coll. vj. & distiguit vt dicetur inf. de rela. l. j.
g ¶ Triginta. cõtra. s. de sacrosan. ecc. l. placet. & s. d' epi. & cle. si ecclesię. [4] ibi eñ aliẹ pœnæ imponunt. Sed ibi alia priuilegia fuerunt violata, hic alia. Vel hic iudices violauerũt, ibi alii. Acc.
h LEges. s. de singulaˌribus legibus obseruandis dixit. nunc de generalibus. & ponit signa generalitatis.
i ¶ Vt. id est tãquam.
k ¶ In posterum. vt in hibita declinent &c. vt j. eo. leges sacratisſimæ.
l ¶ Cœtum. s. senatorũ: vt j. d' cadu. tollẽ. l. j.
m ¶ Edicti. id est hac edictali: vt j. d' secũ. nup. l. hac edictali.
n ¶ Precatio. inter præsentes.
o ¶ Relatio. inter absentes.
p ¶ Programãtibus. i. scripturis publicè procedentibus: vt habes ferè in omni constitutione.

ra sint, sed leges faciãt iis dũtaxat negotiis, [a] atq; psonis, p qb. fuerit pmulgata: nec ab aliquo retractent; notã [b] infamię subituro eo, q uel astutè [c] ea ĩterpretari uoluerit, uel ĩpetrato impugnare rescripto: [d] nec habituro fructũ p surreptionẽ eliciti: [e] & iudice, si dissimulauerit, uel ulterius litigantẽ audierit, uel aliqd allegãdũ admiserit, & sub quodã ambiguitatis colore ad nos retulerit, [f] trigĩta [g] librarũ auri cõdẽnatione plectẽdo. Dat. viij. Idus Nouẽb. Theodosio A. xj. & Valẽtiniano Cęsare Coss.

¶ *Leges generales debent ab omnibus obseruari, & censentur generales ex quinq;, uel sex signis hic positis. h. d. Bald. Vel sic: Si leges extra corpus iuris positæ aliquo de quinq; signis hic positis sint roboratę, ut generales sunt seruandæ. Interlocutio Principis non est extendenda, sicut nec in priuilegium concessa. hoc dicit Salic.*

¶ Iidem AA. ad Senatum. LEX III.

LEges [h] ut [i] † gñales ab oĩbus ęqualiter ĩ posterũ [k] obseruẽtur, q uel missę à nobis † ad uenerabilẽ cętũ [l] orone cõdunt, uel ĩcerto † edicti [m] uocabulo nũcupant, siue eas nobis spõtane⁹ mot⁹ ingesserit, siue pcatio, [n] siue relatio, [o] uel lis mota legis occasionẽ postulauerit. Nã satis ẽ edicti eas nũcupatiõe cẽseri, uel p oẽs populos iudicũ pgrãmatib. [p] diuulgari: [q] uel expssius cõtinere, [r] q [s] Prĩcipes cẽsuerint ea, q ĩ certis negotiis statuta sũt, similiũ † quoq; cãsũ fata [t] cõponere. ¶ Sed & si gñalis lex uocata est, uel ad oẽs iussa ẽ ptinere, uim obtineat edicti: [u] interlocutionib. quas ĩ uno negotio iudicãtes ptulimus, uel posteà pferemus: nõ ĩ cõe piudicãtib. [x] nec iis: q̃ spãliter quibusdã cõcessa sũt ciuitatib. uel puinciis, uel corporibus, ad gñalitatis [y] obseruãtiam pertinentibus. Da. viij. Id. Nouẽb. Rauennæ, Theodosio A. xij. & Valentiniano A. ij. Coss.

q ¶ Diuulgari.] repete satis est. Accursius.
r ¶ Continere.] id est generalitas in eis.
s ¶ Quòd. id est quia, vel quando.
t ¶ Fata. id est fines. alias facta.
v ¶ Edicti.] hoc si non est in corpore, alias est generalis etiam sine his, vt s. de no. Cod. facien. in fine.
x ¶ Præiudicantibus. vt & ff. ad leg. Falc. l. j. §. si cohæredes. Sed contra. [5] j. eod. l. fin. Sol. ibi à capite vsque ad finem audiuit Princeps negotium, hic non. Vel ibi diffinitiuè, hic interloquendo. Item contra. ff. quod met. cau. l. metũ. §. sed quod prætor. in fi. sed illa est recepta in corpore iuris. hæc de iis, quæ non sunt receptæ. Vel solue vt ibi. Item contra. inf. de constit. pecun. l. fi. & ff. de iuris & fac. igno. l. pen. §. fi. sed ibi de iis, quæ sũt receptæ in corpore iuris, vt s. ea. l. in princ. hic de iis, quæ non sunt.
y ¶ Generalitatis. repete nec.
z D Igna vox. Ponit casum, & eius rationem, & commendationem, & exemplum. Sed quomodo est digna vox, cùm sit falsum, [6] vt ff. eo. Princeps. & ff. de leg. iii. ex imperfecto. & in auth. de consulibus. §. fi. col. iiij. & inf. de testa. ex imperfecto? Respon. digna est, si dicat se uelle, non quod sit, vt inst. quib. mo. testa. infir. §. fi. & in pallega. l. ex imperfecto. alii dicunt, quòd hic permittit mẽtiri, vt insti. de act. §. aliæ. quod non placet.
a ¶ Adeò. hoc est, tantum de auctoritate iuris nostra pendet auctoritas, id est imperium, adeò vt digna uox sit Maiestate regnantis.
b ¶ De auctoritate. hæc est ratio primi dicti, & quod dicit iuris, s. legis regiæ, quę est de imperio transferendo de Populo in Principem, vt instit. de iure nat. §. sed & quod principi. & infrà. de vet. iu. enu. l. j. §. hoc etiam.
c ¶ Principatũ.] sub quã leges pricipatui, siue imperio, quasi dicat maior est honor, & maior ẽ cõueniẽtia, cũ imperiũ sit de fortuna. vnde dicit: Si fortuna uolet, fies d' Rhetore Cõsul. Si volet hæc eadẽ, fies d' Consule. Rhetor. at leges sũt diuio nutu plate. vt j. d' psl. ô. tẽ. l. fi. & sic ĩmutabiles

d ¶ Et oraculo. i. exemplo. & quod dicit edictali. i. huius generalis. L alias ponitur edictum pro edicto Prætoris. Vel potest dici, q oraculum est, q ad orationem alicuius, vel preces concessum est, vel oraculum est diuina voluntas ore hominis declarata, vt inf. de præsc. lon. temp. l. fi. in fi.
e ¶ Quod.] scilicet solutos esse legibus.

lis lex uocata est, uel ad oẽs iussa ẽ ptinere, uim obtineat edicti: [u] interlocutionib. quas ĩ uno negotio iudicãtes ptulimus, uel posteà pferemus: nõ ĩ cõe piudicãtib. [x] nec iis: q̃ spãliter quibusdã cõcessa sũt ciuitatib. uel puinciis, uel corporibus, ad gñalitatis [y] obseruãtiam pertinentibus. Da. viij. Id. Nouẽb. Rauennæ, Theodosio A. xij. & Valentiniano A. ij. Coss.

¶ *Princeps debet uiuere secundùm leges: quia ex lege eius pendet auctoritas. Bald. Vel sic: De debito honestatis Princeps legibus est subiectus. Et paribus licet indicare, non imperare. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Iidẽ AA. ad Volusianũ P.P. L. IIII.

DIgna vox [z] est Maiestate regnãtis, legib. alligatũ se Prĩcipẽ pfiteri. Adeò [a] de auctoritate [b] iuris nrã pẽdet auctoritas: & re vera maius Imperio est summittere legib. Principatũ: [c] & oraculo [d] præsentis edicti, q [e] nobis licere ñ patimur, aliis † indicamus. [f] Dat. iij. Id. Iuñ. Rauennæ Florentio, & Dionysio Coss.

¶ *In pœnas legis incidit, qui facit cõtra mẽtem legis seruans uerba, sicut qui facit contra mentem, & uerba. Quod fit contra legem, uel in fraudem legis, ipso iure non ualet, nec confirmatur iuramento: nec etiam ualet quicquid sequitur ex eo, uel ob id. hoc dicit. Vel sic: Facere contra legem, uel in fraudem legis, parificantur quantum ad pœnas legales. hoc dicit secundùm Iac. Butr.*

¶ Iidẽ AA. Florentio P.P. † LEX V.

NOn † dubium est [g] in legem committere eum, qui uerba legis amplexus, [h] contra legis nititur uoluntatẽ. † Nec pœ

f ¶ Indicamus. s. successori nostro, & ñ dicit præcipimus, quia par in parẽ nõ habet imperiũ: vt ff. de arbi. l. nam & magistratus. & ad Treb. l. ille à quo. §. tempestiuum.
NOn dubiũ est. Ista lex est multum no. s'm Bar. Pau. de Cast. & Ias. hic: quia multę leges & eius materia concurrũt in ipsa: & ĩ ea examinãtur materiæ infinitarũ legũ. Ad euidẽtiã igitur pmitte, q habemus tres terminos. s. facere c legẽ, cõmittere in legẽ, & facere fraudem legi. Nã facere cõtra legẽ ẽ, qñ qs facit d' directò cõtra verba, & mẽtẽ legis, vt ĩ hoc exẽplo, lex phibet minorẽ alienare res ĩmobiles sine auctoritate tutoris, & d' creto iudicis, si ergo minor alienaret sine ista solẽnitate, dicit facere cõtra legẽ. Facere fraudẽ legi ẽ, qñ qs nõ venit cõtra verba legis, sed c mẽtẽ, imò verba legis obseruat, exemplũ, lex phibet ne pecunia numerata mutuet filio fa. aliqs ñ mutuat pecuniã, sed fructũ vel aliã rẽ vt posteà filiusfamiliàs vẽdat, & pecuniã habeat. Iste nõ facit c uerba legis, sed cõtramẽtẽ, ideo fraudẽ legi facit, vt l. sed & Iulian⁹. §. mutui. ff. ad Maced. Cõmittere verò in legẽ ẽ terminus generalis ad duo supradicta. siue eñ directò faciat c l. siue faciat cõtra solã mẽtẽ, utroq; casũ dicit cõmittere ĩ legẽ & d' hoc pprie loqt lex ista. q diuid' in quinq; partes, q a primò ponit dictũ. Scd'ò effectus dicti. Tertiò declaratio effectus. Quarto quædã extẽsio. Quinto cõditio gñralis. secunda ibi, nec pœnas tertia ibi, nullũ eñ. quarta ibi, qd' ad omnes. quinta ibi, sed in pdictã secũdũ Bal. & Ias. ¶ Istis prẹmisſis casus in terminis talis est. Quidam seruauit verba legis, & non mẽtẽ, qrit an legem offendat, & faciat cõtra legẽ? Respon. quod sic. & h. d. j. pars. Sed instatur, quis est effectus huius dicti? Rñ. quia talis offendens mentẽ legis pœnas legales euitare non poterit, hoc secundo. Instat tertio, q sunt istæ pœnæ? Respondet, & dicit, q pęna est, q a nullũ pactũ, nulla cõuentio, nullus cõtractus factus cõtra mẽtem legis ualet. & hoc extẽditur ad leges antiquas, & nouas. Nã eoipso, q aliquid phibetur, videtur habere tacitã clausulã derogatoriã, & annullatoriã eius, q fit, & etiã eius, qd' sequit ex eo, vel ob id. & cõcludit iperator ex prædictis quãdã regulã, q nec stipulatio, nec mãdatũ, nec iuramentũ tenet ex iis, quæ sunt re pbata per legẽ, uel mentẽ legis. h. d. secundũ Bal.
g ¶ Non dubium est. Hæc lex asſignat duos modos, q b. facit quis contra legem, vel committit in legem. Primus quãdo quis facit in fraudẽ, vt patet. inf. q met. cau. l. pen. Secũdus, qñ quis facit cõtra legem, q hic per exẽpla, qñ lex aliq d phibet, nõ aũt vltra progreditur circa annihilandũ cõtractũ, s. vt nõ valeat, vt inf. quę res expor. l. fi. & inst. de nup. §. affinitatis. & s. d' sacrosẽcc. nemo martyres. & ĩ talibus q d obtineat, dicit hęc l.
h ¶ Amplexus. i. circũplectẽs, adeo vt a verbis [7] tanquã Iudæus recedere nolit. immutat eñ quãdoq: eorũ significatio, vt ff. queãd. vlusfr. ca. l. iii. §. desinere. & ff. de aqua cot. & æsti. l. j. §. qsitũ. Itẽ vbicunq; ponit actio p accusatione, & ecõtra, vt in aut. de san. epi. §. si quis aũt pro pecuniaria. col. ix. & ff. de sepul. vio. l. iii. §. fi. Itẽ vbicunq; verbũ generaliter positum restringit, vt ff. de calũ. l. in hæredẽ. & l. hæc actio. Quãdoq; cõtra extenditur verbũ legis, vt inst. de re diui. §. appellatione. & ff. de iuris. om. iu. si quis id. §. fi. Sic ergo non licet mentem offendere, siue eadẽ sit cum sensu verborũ, siue non. [8] Sed an verba legis tantũ liceat offendere, licet mẽs, vel æq tas sit in cõtrariũ? P. dixit q non, vt ff. qui & à qui. prospexit. & de test. mi.

Par in parem nõ habet imperium. Facere cõtra legem. Facere fraudem legi. † Aliàs deest, & recte. Committere in legẽ. † P. V. nou. Th. † Ex nouel. Theo. † Concor. c. fi. de reg. iur. lib. vj. Diuisio. Casus. [7] Istã gl. sequitur Bal. in l. quicunque j. d' ser. fu. & Iac. hic. Legis verba an posſint offendi mẽte seruata. [8] Locum à scripto cõtra sñiam seu uolũtatem, ac rursus à sñia c scriptũ eleganter tractat Hegdorphinus li. 4. dialecticæ legalis.

Universidad de Deusto Biblioteca

test.mi.qđ cõstitutũ.& de exer.l.j.§.si is.& q petãt tu.l.credendũ.Sed Io, cõtra vt ff.de iure pa.l.adigere.§.quãuis.& totũ illud generale,sensum nõ verba spectari,vt ff.de adim.leg.l.iii.§.conditio.& ff.qđ cum eo.si filiusfa.& de in ius voc.quãuis.Tu dic si patet alia mẽs,& est redacta ĩ scriptis, tũc sñia Io.tenet.si nõ,tũc Placẽ.vt ff.de leg.iij.nõ alit.& de exer.l.j.§.si is.& de test.mil.ꝙ constitutũ.& s̃.eo.l.j.Item dic, quot modis fiat fraus legi,vt dixi.ff.e.l.contra. [1]

a ¶ Nullum enim pactum.} s. ad excipiendũ, vel dic expressum.

b ¶ Nullam conuentionẽ.} ad agẽdũ. Vel dic tacitã.Vel dic ꝓeodẽ poni.

c ¶ Nullũ contractum.} vbi hinc inde cõtrahitur obligatio,vt ff.de verbo. sign.l.Labeo.ij.

d ¶ Quod ad omnes veteres.} vt digesta.

e ¶ Nouellas.} vt Codex.

f ¶ Pro infectis.} opponitur de maleficiis, sed hic loquit [2] in his,q de iure sortiunt effectũ, vt pacta,& similia. Itẽ opponitur de iis, quæ non debẽt fieri, facta tñ tenẽt, vt ff. quãdo ap.fit.l.j.§. biduũ. sed illud non est cõtra legẽ,sed pter legẽ. lex em non resistit.sed assistit. Item opponitur de iis, q etiam postea confirmantur,vt inf.de contracti.iu. l.j.& inf.de nup. & si contra,sed e asunt [3] ꝓhibita fieri,vel inchoari,non cõfirmari. Item opponitur de iis, quæ inutilia sunt ꝑ exceptionem,vt in Macedoniano,& Vell.& dolo, & metu.Rñd. [4] per inde est,ac si ipo iure sint inutilia quo ad effectum, vt ff. de reg.iu.l.nihil interest. Itẽ opponitur de libero hoie vẽditio inter ignorãtes,vt ff.de cõtrah.empt. & vendi.l.liberi.Rñ. hic deliquit vterq;:ibi alter tantũ,puta uenditor,vt ibi notatur, vel ibi nullus. Item opponitur.ff.ad munic.l.Titio.in princ.sed actio in factum aufertur per eum cuius interest, vel respondetur vt ibi.Item opponitur.ff. de eõd. ob tur.caus.l.idẽ.§.sed ꝙ meretrici.sed non facit turpiter, quod accipit.

g ¶ Ex eo.} vt ex vẽditione,vel alio cõtractu tradito. Sed opponitur, quia ex inutili traditione, vel contractu quandoq; dominiũ transfertur, vt ff.de dolo.& elegãter.§.j.Rñ.qui actionem habet, ipsam rem habere videtur &c.vt ff.de reg.iur.qui actionẽ.Itẽ opponitur, quod in pari causa turpitudinis potior est conditio posidẽtis,vt inf.de cond.ob tur.cau.l.ij. Sed certè repetit fiscus:vt ff.de iur.fisc.Lucius. Itẽ opponitur de filiofa. in quẽ transit dominiũ pecuniæ mutuò datæ.Sed ibi creditor deliquit mutuando,non filius capiendo.hic autẽ loquitur,vbi vterq; deliquit. Ir.

h ¶ Ob id.} vt fideiussor,vel pignus.Sed opponitur.inf. de prædiis min. & si is.Sol.secundũ M.hic in perpetuò prohibitis,sed alienatio prædii minoris non est perpetuò prohibita.quandoq; enim conceditur: vt ob ęs alienum,vt in eo.tit.l.ob æs.& secundũ hoc nulla oppositio obstaret. Sed certè si in ppetuè prohibitis tantũ seruaẽ hæc lex, in paucissimis casibus locum haberet,q a vix ẽ aliq d sic gñale,cui ñ derogeẽ p speciale,vt ff. đ reg.iur.l.ois definitio.Dico [5] ergo ꝓhibitũ esse res minorũ a ienari in eorum pıudıcıũ,ñ aũt pıudicaẽ minori,si tutor sit obligatus, uel res eius Similiter opponiẽ,& rñdetur.ff.de arbi.si pupillus,& s̃.de sacrosẽ.ec. Iubemus.ij.§.sanè.j. Vel si velis euitare oẽs oppositiones,dic,ꝙ in ppetuò ꝓhibitis loquaẽ,qđ nõ placet.Vel sol.ad oĩa,& dic vt dixi in prin. ꝙ loquiẽ, q̃ñ lex aliquid ꝓhibet,& vltra nõ ꝓcedit,vt s̃.de sacros.ecc.nemo martyres,si aũt vltrà ꝓcedat,serua qđ statuit.Nec habet locum hæc l. gñalis, cũ spãles clausulæ habeãt locũ,vt ff.de verb.obl.l.doli.& de pœnis.l.sanctio.& ex q b.cau.ma.sed & si p §.deind.Nec obstat qđ hic diciẽ,licet legislator &c.vbi innuit idẽ esse siue vltrà pcesserit,siue nõ : q a hmõdi oratio nã sem p innuit cõtra,vt ff.de verb.obl.quodcũq;.§.ij.Itẽ op. de Barbario, [6] nõ debuit esse in dignitate,vt ff.de off.præt.Barb.sed ibi erat error cõis.Item op.de §.alteri stipulari.inst. de inut.stipu.sed ibi præter.l.

i ¶ Qua.} diãs quã vbiq; seruari,& tũc dictio,factũ,regiẽ a verbo prohibente,als quã vbiq; non seruari &c. & tunc, quã regitur a verbo seruari.

k ¶ Stipulationem.} vt ff.de verb.oblig.l.generaliter.

l ¶ Mandatum.} vt inst.mandati.§.illud.Accur.

m ¶ Nec sacramentum.} vt ff.de pact.iurisgentium. §.& generaliter.& in auth.scenicas non solũ.§.j.col.v.Sed cõtra.inf.si aduer.vẽ.l.j.sol.secundùm M.in perpetuo prohibitis.Tu dic secundùm B. quod ibi fuit secundum legẽ venditio,quia cũ decreto,& sacramentũ restitutionẽ denegat.

n ¶ Quod fauore.} Pone casum vt inf.de ꝓcu.nõ eo minus.& inf.de fi.instr.plures.& ff.de carb.edi.l.iii.§.duæ.& inf.de secun.nu.l.generaliter.§.in his.& ff. de mi.si iudex.& facit.ff.eo. nulla. Sed contra.ff.quod quisque iur. l.j. Sol.referẽtur ad postulationem fuerit concessum,vt ibi,an non, vt eo.tit.l.iij.in princ. & hic.Item contra instit. de auth.tu.§.neq; certè etiã damnũ poterat ibi esse in vexando, vt ff. de minor. l.minoribus xxv.an.Item obligaretur creditoribus hæreditariis.Item contra infrà.de quæstio.l.pridẽ. Sed illud euenit propter perplexitatem quandam, quia non posset torqueri pro eo,quin & contra eũ. Nam pro vtraque parte debet dicere veritatem, vt s̃.de epis. & cler. auth. sed iudex.Item contra s̃. de Iudæis.l.die sabbati. Sol.illud speciale pro stiuitate iudæorum. Vel ibi cõcesio priuilegii non stetit in finibus concessionis,sed vltrà ꝓcesit,hic stetit. Vel ibi duo præcepta sunt. Itẽ contra.ff. de iur.au.ann.l.ij. sed ibi priuilegio suo renuntiasse videtur, cùm dixit se ingenuũ. Item est contra.ff.de excu.tu.l. cũ ex oratione in fi.Sed ibi libertus habebat priuilegiũ fauore patroni non pro se, quod ab alia tutela excusaretur, vnde si impetrat ius ab aliorum aurorum, priuilegium, vel excusationem perdit, quia non sibi erat priuilegium concessum. Item.ff.de peric. & cõm. rei vend.l.si vina.j.Sed distingue,an pacto,vt ibi:an lege, vel a Principe, vt hic,fauor inducatur.Primo casu obtinet quod ibi,secundo quod hic dicitur.Sed hoc non valet:vt ff.de leg.commis.l.3.& de in diem addic.Sabinus.Sed tu dic,ꝙ ibi non est fauor.quia non est extra ius commune,nã enim dicitur fauor, vel priuilegium,cum est extra ius commune.nam dicitur priuilegium,id est priuata lex.Item contra.ff.de pac. do. inter socerũ. §.cum inter.Sed ibi non fuit aliquis fauor propriè.

LEges.} Hæc lex plana est,& diuidiẽ in duas partes. Primò ponit regulam,secundò exceptionẽ.Scđa ibi,nisi. ¶ No.ex tex. cũ gl. ꝙ licitum est allegare leges veteres,& correctas ad decisionẽ pteritorũ negotiorũ, ad quæ lex noua,& córrigens nõ trahiẽ,sed decidit ẽm legem veterẽ. vt de Bal.in l.fi.ff.de fal.& gl.in c.nouit.de iud.sup verbo,q cunq;. Pau. hic.

o ¶ Futuris.} vt inf.de vsur.l.de vsuris.

p ¶ Sit cautum.} vt s̃.de sacrosẽ.eccl.l.antepenul.& penul.& fi.Sed quid si agitur causa post legem factam, & de contractu inito ante legem? Dic in ad veterem seruari legem: vt in auth.vt cum de app.co.in prin.coll.8.& in authen.hæc cõstitutio interpr.prio.const.col.vj.& inf.de test.iubemus.in fi. ADDITIO. Intellige gl.veram in casu, quo lex respicit litis decisionem:secus verò,quando lex pertinet ad litis ordinationem,ita loquitur ij.in prin.& in §.fi.inf.de iureiur.propter.cal.dan.secundum Bar.hic.

HVmanum.} Tria facit.Primò ponit dictum seu formam legis condẽdæ secundum Pe.Secundò dicit aliter non procedendum, quàm forma seruata.Tertiò commendat ea,quæ fiunt cum deliberatione. Secunda ibi,Scitote.Tertia ibi,Bene enim Bald.

q ¶ In publica.} vt si quæratur,an ciuitas posit dari in feudum.

r ¶ Priuatave.} vt an possit monachus, vel clericus succedere in feudo.

s ¶ Legata.} i.delegata alicui notario,vt dicetur.

t ¶ Recenseri.} i.tractari,an æquum sit.

v ¶ Vniuersorum.} Vniuersitas enim consentit.Et sic est argu. contra ff. de acquiren.pos.l.j. in fin.& ff.de lib.vniuer.l.j.fraus sic legi de persona ad personam vt ff.de do l.j.in fin.& inf.de contractibus.l.vnica.& ff.de admin. re.ad ciui.pertinen.l.j.§.j.de re ad rem.ff.ad Maced.sed Iulianus.§.j. Mutui datione: vel de re ad rem eandẽ.inf.de agr.& censi.l.quemadmodum.§.fi. 12.De contractu ad contractum:& hoc dupliciter:vel ad eundẽ; vt ff.ad Vell quamuis.§.si cum essem.vel ad alium: vt ff.de don.inter vir.& vxor. sponsus,§.circa,Vel de nomine ad nomen: vt in auth. vt nulli iudicũ.§. Promul-

[1] Adde gl. xiiij.q.iij. plerisque. & Py.inc. si.de regu.iur.lib.vj.& glo.in c.quanto.extra de priuileg.

[2] Istã sol.reprehendũt oẽs doct. ideo dic secũdũ B.qđ ista verb.habeantur ꝓ infectis, intelligantur s.per fictionem. Iaso.hic.

† Concor. c.quæ contra ius. de reg.iur. li. vi.

† Et sic principali cassato, oia q ex eo sequuntur, cassantur. cõcor. c. nihil est ĩ gl.si. post prin.ibi ied pone. extra de ele.

[3] Ista solu. est bona.bene intellecta,dicit Iason.

[4] Istam so. reprobant Bar. & docto. Ia.hic.

† Concor. c. quod ob grãuã.iunc. ibi glo. de regul. iur. lib.vj.

[5] Ista solu. est vera secundũ Ias.

Minorũ res aliquando licitè alienantur.

[6] Istam so. tenet simpliciter Bar.sed nõ est bona secundũ Ias. hic.

nas ĩsertas legib.euitauit, q se contra iuris sñiam seua ꝓrogatiua verborũ fraudulenter excusat. Nullũ enĩ [a]pactũ,nullã [b]cõuẽtionẽ, nullũ [c]cõtractũ inter eos videri uolumus subsecutũ,q cõtrahũt,lege cõtrahere ꝓhibẽte. ¶ Qđ ad oẽs ẽt legũ ĩterpratiões tã ueteres [d],q̃ nouellas [e]trahi gñaliter ĩperam⁹, ut legislatori, qđ fieri ñ uult,tm̃ ꝓhibuisse sufficiat,cęteraq; quasi expssa ex legis liceat uolũtate colligere:hoc ẽ,ut ea,q̃ lege fieri ꝓhibẽt, si fuerĩt fcã,ñ solũ inutilia,sed ꝓ infectis [f]ẽt habeanẽ, † licet legislator fieri ꝓhibuerit tm̃,nec spãliter dixerit, ĩutile esse debere, qđ fcm̃ est. ¶ Sed & si q̃d fuerit subsecutũ ex eo, [g]† uel ob id, [h]qđ ĩterdicẽte lege factũ est, illud quoq; cassum, atq; ĩutile esse pcipimus. ¶ Scđm pdictã itaq; regulã,qua [i]vbicũque nõ seruari factũ lege ꝓhibẽte censuimus, certũ ẽ nec stipulationẽ [k] hmõi tenere,nec mãdatũ [l]ulli⁹ eẽ momẽti,nec [m]sacrm̃ admitti. Dat. xvij.Id.April.Cõstantinop. Theodosio A.xvij.& Festo Coss.

¶ Fauorabile interpretationem nõ recipit, q̃ eũ,cui fauet,lædere possit.h.d. Salicetus.

¶ Iidem AA.Florentino PP. LEX VI.

QVod fauore [n]†quorundam cõstitutũ est,qbusdã casibus ad læsionem eorum nolumus inuentum videri. Dat. Kalen. Aug. Theodosio A.xvij.& Festo Coss.

¶ Natura legis est disponere de futuro, non de prꝛterito.hoc primo.nisi caueatur in lege, ꝙ extendatur ad præterita, uel pendentia.h.d.secundò.Bal.

¶ Iidem AA.Cyro PP. & cõsuli dsignato. LEX VII.

LEges, †& cõstitutiones futuris [o]certũ est dare formã negotiis,nõ ad facta pterita reuocari,nisi noĩatim, & de pterito tpe, & adhuc pẽdẽtibus negotiis cautũ [p]sit.Da.No.Apr. Const. Valẽtiniano A.v.& Anatolio Coss.

Ex No. Cart. Omniũ.

¶ Quãdo cõtĩgit casus nouus,sup quo oportet statui,recurrit ad Principẽ,& ille cum Procerũ,& Senatorũ deliberatiõe ꝓcedat, faciẽdo suũ statutũ redigi in scripturã. Bal.

¶ Iidem AA.ad Senatũ. LEX VIII.

HVmanũ esse ꝓbamus, † si qd đ cętero ĩ publica, [q]priuatave [r]cã emerserit necessariũ, ꝙ formã gñalẽ, & antiq̃s legib.nõ insertã exposcat,† id ab oĩb.anteà tã procerib. nostri palatij, quã gloriosissimo cętu vr̃o (Patres cõscripti) tractari,& si vniuersis tã iudicib.,quã vobis placuerit,tũc legata [s]dictari, & sic ea dẽuo collectis oĩbus recẽseri, [t] & cũ oẽs cõsenserint,tũ demũ ĩ sacro nr̃i numĩis cõsistorio recitari, vt vniuersorum [u] cõsensus, nostræ Serenitatis auctoritate firmeẽ. Scitote igiẽ (Patres

Dubitationem quis decidere debeat.

Concor. cũ princi. istius l. c. cõsultationi. iuncta gl.ii. extrà de frigidis & male.

conscripti) non aliter in posterum legem a nostra clementia promulgandã [a], nisi supradicta forma fuerit obseruata, Bene enim cognoscimus, ꝙ cùm vestro consilio fuerit ordinatum,id ad beatitudinem nostri Imperij,& ad nostram gloriam redũdare [b]. Da.xvj.Kal.Nouemb. Aetio.iij. & Symmacho Coss.

¶ Leges non debent ab aliquo ignorari.hoc primò.Et si circa legem Principis occurrit dubitatio, est ad Principem recurrendum. Bal.Vel sic: Ab omnibus debent sciri iura ad pmissa sectanda, & prohibita declinãda. Et legum obscuritas,uel duritia à Principe est interpretãda,& mollificãda.h.d.Salic.

¶ Impp.Valent.& Martian. AA. ad Palladium.PP. LEX IX.

LEges †sacratissimæ, quæ cõstringũt hominum † vitas, intelligi ab omnib.debẽt [c], vt vniuersi præscripto [d]earum manifestius cognito, vel inhibita declinent, vel [e]permissa [f]sectentur. ¶ Si quid uerò in ijsdem legib.latũ fortasis obscurius [g]fuerit,oportet id ab impatoria interpretatione patefieri: duritiãq; [h]legũ nr̃æ humanitati incõgruam emendari. D.prid.non.Apri. Constan. Aetio & Studio.Astorio.VV.CC.Coss.

¶ Dubitatio super noua lege nouiter emergens debet dirimi per interpretationem cõditoris.h.d.Non intelligas quòd non possit dirimi per iudicem causæ inter litigantes, sed inter uniuersos debet dirimi per conditorem.h.d.& tunc habet uim legis generalis.h.d.lex seq.Bald.Vel sic Vbi l.intellectus consuetudine uel alia lege non est declaratus,Princeps est adeundus. Salic.

¶ Imp.Leo.& Zeno.AA. LEX X.

CVm de nouo [i]iure, quod inueterato vsu [k]non adhuc stabilitum est, dubitatio emergat, necessaria est tã [l]suggestio iudicantis,quàm sententiæ principalis auctoritas. D.x.Kal.Maij.Leone iuniore.A.Coss.

¶ Sententia definitiua Principis lata sup causa, de qua plenè cognouit,& eius declaratio habet uim legis generalis, & eius est interpretari,cuius est condere.Salic.

¶ Imp. Iustinianus A.Demostheni.PP. LEX XI.

SI imperialis [m]†maiestas causam cognitionaliter examinauerit,& partibus cominus [n]cõstitutis sentẽtiam dixerit: omnes omnino iudices, qui sub nostro imperio sunt, sciãt hoc esse legẽ non solùm illi causæ, per qua ꝓducta† est,sed & omnib.similibus [o]. Qui enim maius,quid sanctius imperiali est Maiestate? vel quis tantæ superbiæ fastigio tumidus est, vt regalẽ cõsensum contẽnat? cũ & veteris iuris conditores constõnes,q̃ ex imperiali decreto processerũt, legis [p]vim † obtinere apertè, † dilucideq; definiãt? ¶ Cum igiẽ & hoc in veteribus legib.inuenimus dubitatũ, si imperialis sensus legẽ interpretat⁹ est,an oporteat hmõi regiã interpretationem obtinere, eorũ quidẽ vanã subtilitatẽ †tam risimus,quã corrigendã esse cẽsuimus.Definimus aũt oẽm imperatorum †legũ interpretationẽ siue in precib.siue ĩ iudicijs, siue alio quocunq; modo factã, ratam & indubitatã haberi. Si enim in pñti leges cõdere soli Imperatori [q] cõcessum est: & leges [r]interpretari solo dignũ Imperio esse oportet. Cur autem [s]ex suggestionib. procerum, si dubitatio in litibus oriaẽ, & sese non esse idoneos, uel sufficientes ad decisionẽ litis illi existimẽt, ad nos decurratur? & quare oẽs ambiguitates iudicũ, quas †ex legibus oriri euenit,aures accipiũt nostrę, si nõ à nobis interpretatio mera ꝓcedit? Vel qs legũ ænigmata [t]soluere, & oĩb aperire idoneus esse vi debiẽ, nisi is, cui soli legislatorem esse concessum est? ¶ Explosis [u] itaq; his †ridiculosis ambiguitatib⁹,tã creditor, q̃ interpres legũ solus [x]Impator iniustè existimabiẽ: nihil hac lege derogãte veteris iuris cõditorib. quia & eis †hoc Maiestas imperialis permisit [y]. Dat. vj.Kal.Nouemb.Decio V.C.Coss.

De mandatis Principum.

TITVLVS XVIII.

¶ Mandatum Principis non potest ꝓbari, nisi p scripturã.Bald.uel sic:Prætextu mãdati Principis ñ debet admitti quis cuiusuis dignitatis:nisi illud probet in scriptis.Salic.

¶ Imppp.Grat.& Valent.& Theod. AAA. ad Eusignium.PP. LEX VNICA.

a ¶ Promulgandam.} Arg. pro Ir.ad id,quod dixit.s̃.de emen.iusti.Codi.in fin.Sed potest responderi,ꝙ in principio, quando condidit legem istã,non credebat amplius se corrigere,vel emendare ll. quas fecerat in corpore iuris.Sed mutauit propos.tũ.nam qđ medicamenta morbis,hoc exhibẽt,&c.vt in aut.hæc constitutio innou.col.viii.Tu dic post Bar.hic ꝙ iste ordo non est necessitatis,sed volũtatis, ideo omisio eius non vitiat.

b ¶ Redundare.} vt inf. de repu.non dubium.

c LEges.} Debent vt & inf.de iur.& facti ign. l.constitutiones.Sed contra.s̃.de episc.& cler.l.repetita. & inf. de iure deliber.l.fin.in princ.Solu.vt in ambabus diximus.

d ¶ Præscripto.} id est dicto.

e ¶ Vel permissa.} pone semper vel,pro &.

f ¶ Permissa.} Hoc verbo,etiam imperata continẽtur.alias ponitur aliter. vt ff.eod.l.legis uirtus.

g ¶ Obscurius.} vt nomine datorum etiam donata contineantur,vt inf.de col.authẽ.ex testamento. dixi. & idem vbicunque est dissensio doctorum.

h ¶ Duritiam.} quod esset necesse, vt ff. qui & à quib.l.prospexit.

i CVm de nouo.} Superius de legibus cõditis,& condendis dixit, nunc de his intelligendis. Et pone exẽplũ. In nouo iure sic statuit ius nouum sacramenta minorum inuiolabiliter obseruari. an tantum detur exceptio emptori? an etiam actio? Interrogabiẽ de hoc Princeps, & ipse respondebit. sine eo tamen potest dici, ꝙ etiam actio datur, vt ff.de acquir.re. domi.statuas.& ff.fam. erci. inter cohæredes.§.ij.& de leg.iij.cum quis.§.nuptura.Et distingue hic cum dubitatio in iudicio cõtingit,aut super nouo negotio, puta an ciuitas posit dari in feudum, vt an monachus posit succedere in feudum. Aut super lege aliqua.Primo casu dominus imperator est consulendus, si est præsens,vt s̃.eo. humanum.&inf.de ve.iu. enu.l.ii.§.sed quia diuinæ. & ff.de fideicom.lib.l.itaque.& arg.inf.de iudi.l.fi. ibi,ne compellatur, &c. Si autem non sit eius copia,tunc procedant de similibus ad similia.ff. eo.ñ possunt. Si verò super lege,si quidem certo modo per cõsuetudinẽ est intellecta, eius intellectui stabitur,vt ff.eo.l.minimè.& l. si de interpretatione. Quòd si ex consuetudine non certificata,recurritur (vt dictum est) ad principem,si fit eius copia,vt hic,& ff.eod.& ideo. & l.nam vt ait.ibi,vel certa iurisdictione,&c.alioquin interpretabor in benigniorem partem,vt ff.eod.l.benignius.& l.in ambigua.Sed si dubitẽ, quæ sit benignior, verborum significationi stabo,vt ff.de cond.& dem.l. Publius.§.j.quanquam uidetur primò standum significationi uerborum, vt ff.de leg.iii.non aliter.Tertio procedam de similibus ad similia, vt ff. eo.l.neq; leges.& de hoc dixi.ff.eo.non possunt.

k ¶ Vsũ.} id est consuetudine.

l ¶ Tam.} si a primo incipias,hæc duo sunt necessaria, sic. inf. de iure deliberan.l.potuit.

SI imperialis.} Tria facit.primò ponit dictum. secundò adducit tres rationes ad illud probãdũ.tertiò concludit.Secũda ibi, Quid enim maius.Tertia ibi,Explosis itaq;. Bal. ¶ CASVS. Si causa ventilata est corã Principe,& ab eo definita,dicitur ꝙ illa sententia est lex communis ẽt ad alia similia, cũ & lex antiqua dicit, ꝙ principi placuit,&c.Secũdò,quærebatur, an princeps posit legem dubiã interpretari.quam dubitationẽ remouet dicẽs,cum & legẽ posit condere de nouo quare alias recurreretur ad eũ ꝓ his, & aliis dubiis, si eius interpretatio nõ valeret? Solus ergo ipse est conditor,& interpres legum,saluo quod iurisconsulti fecerunt, quia ipsi authoritate Pricipis fecerunt. Viuia. ¶ Nota in versi.Quid enim &c.ꝙ nihil est maius, & sanctius imperio. & hoc intellige nisi apostolatus beati Petri,cum apostolicus confirmet Principem, vt in auth.de defen.ciui.§. interim.& ideo Imperator iurat Domino Papæ fidelitatem, p c. venerabilem. extra de elec.& cl.j. de iureiuran. Bald.

m ¶ Si imperialis.} hãc l.intellige in iis, quæ non sunt decisa per ll.vt in feudo,& similibus. in aliis .n. potius legem seruaremus scriptam,cum hæc sententia non sit lex constituta sicuti debet constitui, vt s̃.eod.humanum.

n ¶ Comminus.} i. præsentialiter,alias non valeret,vt ff.de re iud:l.đ vno quoq;. Item magis ob absentiam, quam q a ius habeat contra absentẽ, lata uidetur, vt ff. de euic.si ideo.& ff. de inoff. testa.l. qui repudiantis.§. fin.

o ¶ Similibus.} contra.s̃. e.l.ij.sol.vt ibi.Itẽ contra. inf.de sent.l. nemo fd hic Princ.ibi alterius iudicis.

p ¶ Legis vim.} vt insti. de iure natu.§.sed &quod Principi.

q ¶ Soli Imperatori.} hoc expone,vt inf.statim.

r ¶ Leges.} nunc rñdet.

s ¶ Autem.} id est certè.

t ¶ Aenigmata.} id subtiles dubitationes.

v ¶ Explosis.} id est remotis.

x ¶ Solus Imperator.} ita ꝙ nullus alius solus.vñ PopulusRomanus potest etiã hodie legẽ cõdere, vt insti.de iure na. §. lex. Itẽ senatus, vt ff. eod. l. non ambigitur. Excludit ergo (solus) singula generum, non genera singulorum, vt & ibi, Scipio solus ciuitatem seruauit, id est nullus alius solus,magis autem populus seruauit.Item non obstat.inf. de offic.præf.præto.l.formam.alias normã. quia authoritate Principis hoc facit,vt & hic subiicit. Itẽ nec quod dicit,ꝙ populus transtulit potestatẽ in Principẽ. Nam expone.i.concessit,vt ff.de off.eius cui man. est iurisd. l.j.in fi. Alii vt Io. dicũt ꝙ Populus Romanus hodie non põt facere legẽ.

y ¶ Permisit.} vel ratum habuit,vt in procemio instit.§. cumque & facit.inf.de vete.iure.enu.l.j.in princ.tertiæ col.

Diuisio Bald.

† Introducta.

† Vice.

† Apte.

† Scrupulositatem,

† Imperatoris,

† Concor. c. cum venissent. cũ glos. super verbo, iudicari extra de iudi.

† Quę.

† Huiusmodi.

† Quia hoc eis.

¶ DE MANDATIS PRINCIPVM.

¶ Supra đ cõst.pri.dixit:Sed q a mãdata sunt cõstitutiões spãles, iõ de

his

Universidad de Deusto Biblioteca

† Ex libr. j. ti. iij. l. j. C. Th.

his supponit. Et est inter mandatū, & constitutionem differētia, tanquam inter genus, & speciem.

† Venire.

a S I quis. ℥ Scriptis nō aūt testib. vt hic, & ē spāle, vt & arg. s. d ep. & cl. si qua per calū. §. fin. Et not. j. si minor sema. di. l. iij. & dic d hoc extrà d iureiu. c. ego.

† Præferat potestatē. † Sed sacris nostris esse credendum.

¶ DE SENATVSCONSVLTIS.

¶ Dictū est. s. d legibus, q̃ à populo, eiusq; interuētu fiebant, sed quia aucto populo in immēsum difficilè cœpit posse cōuenire in lege cōdēda ideo elegit popul' cētū Senatores, vt ipsi vice populi cōsulerētur, vt quicquid statuerēt, lex eēt: vt insti. de iure natu. §. senatuscōsultū. & ita factū est Senatuscōsultū Velleianū, Macedonianum, & alia multa.

† Val. The. & Arcad.

b Q Vāuis. ℥ Firmitatē. vt inst. de iure naturali. j. senatusconsultum.

† Id.

c ¶ Statutorū. ℥ à senatu.

d ¶ Crimine. ℥ Et sic ēt deporteē. vt j. ad leg. Iul. de ambi. l. j. & hoc, q a magnæ authoritatis est senatuscon. vt ff. à quibus appel. nō li. l. j. & ff. de flu. l. quo min'. & facit. j. de p ci. im p. offerē. l. rescripta.

Continuatio libri. † Legūtur. † Et ex q bus li. d bet sententia declarari.

¶ DE VETERE IVRE ENV. &c.

¶ De nouis iurib. dixit, nūc de vetere, vel sic: Ex positæ sunt. s. duæ partes legis. s. cōstitutio, & senatuscōsul. videamus de plebiscitis, & prætorum edictis, & ita de veteri iure enucleādo. Et q a in cōpositione veteris iuris q dā maiorē, q dā minorē sciētiā habuerūt, de authoritate eorum ponit Azo.

† Oculos.

e D Eo. ℥ Prima lex dicit, q mādat fieri digesta, & quib. & qualiter faciāt, & ex q bus libris. Secūda dicit', q facta sunt, & dicit qualiter, & ex q bus libris, & seruari pcipit. Itē dicit, q mādauit fieri instituta, & q bus: & ex qua materia, & tādē pręcepit seruari.

† Eorum.

f ¶ Neq; armis. ℥ Vnde illud, non in fortitudine equi voluntatē habebit, nec in tibiis, &c.

g ¶ Hocque opere.] id est Codice, & digesto.

h ¶ Tuæ. ℥ Triboniano loquitur: vt inf. l. proxi. §. nos itaque.

i ¶ His itaq;. ℥ sapientib' à Triboniano electis.

k ¶ Vt ex his omnibus. ℥ collige hic quæ sit materia huius operis i. digesti. Accur.

† Primum.

l ¶ Scripserunt. ℥ nō ex licentia Principis.

m ¶ Sanctionem.] id est digestum.

n ¶ Fuerit. ℥ i. quia vos legeritis, & elimaueritis.

o ¶ Eam.] s. materiam.

p ¶ Prærogatiua. ℥ arg. contra. inf. de off. rect. prouin. l. potioris. & not. hoc verbum.

q ¶ Ex multitudine. ℥ sic pro testibus, vt ff. de testi. ob carmen. §. fi.

r ¶ In notis.] id est, libris Papin. notatis per istos alios. Accur.

s ¶ Respuere. ℥ s. velitis.

S I qs† asserat cū mandatis nr̄is secretis se venisse,† oēs sciant nemini quicquā, nisi quod scriptis[a] pbauerit, esse credendū: nec vllius dignitate terreri, siue ille Tribuni, siue Notarii, siue Comitis proferat dignitatem, sed sacras nostras literas esse quærendas. † Da. xv. Kal. Iul. Heracleæ, & Merobaude. ij. & Saturnino Coss.

¶ Constitutio Græca.

De Senatusconsultis.
TITVLVS XIX.

¶ Senatusconsulta sunt seruanda, & contra ea rescripta, non ualēt, & impetrator punitur. h. d. Salicetus.

¶ Imppp. Grat. Valent. & Theod. † AAA. ad Senatum. LEX VNICA.

Q Vamuis Senatusconsultum ppetuam per se obtineat firmitatem,[b] tñ nostris legibus etiā idem† prosequimur, adiiciētes, vt si quisquam speciali supplicatione eliciēdum aliquod rescriptū tētauerit, vt trāsire ei formā licet statutorū,[c] tertia patrimonii pte multet: & dānatus ambitus crimine[d] maneat infamis. Da. vij. Kal. Aug. Heracleæ, Ricomere, & Clearcho Coss.

De vetere iure enucleando, & de auctoritate iuris prudētum, qui in Digestis referuntur. †
TITVLVS XX.

¶ Imp. Iustinianus A. Triboniano viro Eminenti. Quæstori sacri palatii. LEX I.

D Eo[e] auctore nostrū gubernāte Imperiū qd nobis à cœlesti Maiestate traditum est, & bella feliciter peragimus, & pacē decoramus & statū Reipublicæ sustētamus, & ita aīos† nr̄os ad Dei omnipotētis erigimus adiutoriū, vt neque armis[f] cōfidamus, neq; nr̄is militib. neq; bellorū Ducibus, vel nr̄o ingenio: sed oēm spē ad solā puidentiā referamus summæ Trinitatis, vñ & mūdi totius elemēta pcesserūt, & rerū† dispositio in orbē terrarum pducta est. ¶ Cùm itaq; nihil tam studiosum in oībus rebus inuenitur, quā legū auctoritas, quę & diuinas, & humanas res bene disponit, & oēm iniquitatē expellit, reperimus autem omnem legum tramitem (q ab vrbe condita, & Romuleis descendit tpibus) ita esse confusum, vt in infinitum extendatur, & nullius humanæ naturæ capacitate concludatur, prius † nobis studium fuit a Sacratissimis retro Principibus initium sumere, & eorū cōstitutiones emendare, ac viæ dilucidæ tradere, quatenus in vno Codice† cōgregatæ, & omni supuacua similitudine, & iniquissima discordia absolutæ, vniuersis hoībus prōptū suæ synceritatis pbeant psidium. Hocq;[g] ope cōsummato, & in vno volumine, nr̄o nomine psulgēte coadunato, cùm ex paucis, & tenui oribus releuati, ad summam plenissimam iuris emendationem puenire properaremus, & omnem Romanam sanctionem colligere, & emendare, & tot auctorum dispersa volumina vni Codici indita ostendere, (qd nemo alius neq; sperare, neq; optare ausus est) res quidem nobis difficillima, imò magis impossibilis videbatur, sed manibus ad cœlum erectis, & æterno auxilio inuocato, eā quoq; curam nostris animis reposuimus, freti Deo, qui & res penitus desperatas donare, & consummare virtutis† magnitudine potest. Et ad tuæ[h] synceritatis optimū respicimus ministerium, tibique primum hoc opus commisimus (ingenii tui documentis ex Codicis nostri ordinatione accepti) & iussimus, quos probares tam ex facūdissimis antecessorib. quā ex viris disertissimis togatis fori amplissimæ sedis ad sociandū laborē eligere. ¶ His itaq;[i] collectis, & in palatium nostrum introductis, nobisq; tuo testimonio placitis, totā rem faciendā permisimus, ita tñ, vt tui vigilantissimi animi gubernatione res omnis celebretur. ¶ Iubemus igitur vobis, antiquorū prudētū (quibus auctoritatē cōscribendarū, interpretādarumq; legum sacratissimi Principes præbuerūt) libros ad ius Romanum pertinentes, & legere, & elimare, vt[k] ex his oībus materia colligat, nulla (secundū qd possibile est) neq; similitudine, neq; discordia derelicta, sed ex his hoc colligi: quod vnū p omnib. sufficiat. Quia aūt & alii libros ad ius ptinētes scripserūt,[l] quorū scripturæ à nullis auctorib. receptæ, nec vsitatæ sunt: neq; nos eorum volumina nostrā† inquietare sanctionē[m] † dignamur. ¶ Cumq; hęc materia à summa† nostri numinis liberalitate collecta fuerit,[n] oportet eam[o] pulcherrimo opere extruere, & quasi ppriū, & sanctissimū templū iustitiæ cōsecrare, & In libros xv. & certos titulos totū ius digerere, tā secundū Codicis nostri constitutionē, quā edicti ppetui imitationē, put hoc nobis cōmodius esse potuerit, vt nihil extra memoratā cōsumationē possit esse derelictū, sed his xv. libris totum ius antiquum per mille, & quadringentos † penè annos confusum, & à nobis purgatū, quasi quodam muro vallatum nihil extra se habeat, omnib. auctorib. iuris æqua dignitate pollētib., & nemini quādā prærogatiua[p] seruanda, quia nō omnes ī omnia, sed certi per certa vel meliores, vel deteriores inueniūtur. ¶ Sed neq; ex multitudine[q] auctorū, qd melius & æquus est, iudicatote, † cū possit vni' forsan, & deterioris sniā & multos, & maiores aliqua ī pte superare. Et ideo ea, quæ † ī notis[r] Aemilij Papiniani ex Vlpiano, & Paulo, necnō & Martiano adscripta sunt, quæ anteà nullā vim ppter honorē splendidissimi Papiniani obtinebāt, non statim respuere:[s] sed si quid ex his ad repletionē † summi ingenij Papiniani laborū, vel interpretationem necessariū esse pspexeritis, & hoc ponere † legis vicē obtinens, nō moremini: vt omnes, q relati fuerint in hūc Codicem, prudentissimi viri habeant auctoritatem, tā quam si † eorum studia ex principalibus constitutionibus profecta, & à nostro diuino fuerint ore profusa.

con-

† Concer. in c. j. † Qui non. † Sed & studio. † Cum. † Futuro Codice. † Simpliciter erudi.

a ¶ Omnia enim. ℥ Nota omnia enim, &c.

b ¶ Subtiliter. ℥ Si habes nō subtiliter, dic nō subtiliter factū, q emendat, &c. Si habes non in subtiliter, dic emēdat ñ insubtilit, sed subtiliter sic. ff. d hær. inst. l. j. §. ij.

c ¶ Rectè. ℥ quo ad sententiam, sed superior. §. quo ad ordinationem.

d ¶ Translata sit.] i. cōcessa. sic. ff. de offi. eius, cui man. est iur. l. j. in fin.

e ¶ Nulla. ℥ Nota nullū ãriū, vel simile in legib' reperiri, vel inueniri. vt inf. l. pxi. §. p contrariū.

f ¶ Codicis. ℥ s. digesti.

g ¶ Romæ. ℥ vt ff. de legi. & senatusc. d q b'. Itē no. Romā caput orbis.

h ¶ Codicibus. ℥ idest codice, & digesto.

i ¶ Codice. ℥ i. Digesto.

k ¶ Obtinens. ℥ repete iubemus.

l ¶ Commentarios. ℥ s. faciēdo, & addēdo nouas leges. Nā ñ phibet ex poni istas, sed veri' ē qd re pbet: vt stati patet

m ¶ Codicis. ℥ i. digesti.

n ¶ Admonitoria. ℥ signa antiqua, quæ vicem tenent cōcordātiarum.

o ¶ Ex interpretatione. ℥ de qua dixi. s. de legi. & consuit. l. j.

p ¶ Significetur.] quia dicit Iul. lib. x. continuè enim debet scribi.

q ¶ Codex. ℥ i. digestū.

r ¶ Digestus. ℥ i. factus.

s T Anta. ℥ Quæ. s. tēpora.

t Vacillantem. ℥ s. sanctionē, & vocat tā imperatorum quàm aliorum leges sanctionem.

v ¶ Hoc. ℥ s. antiquū ius.

x ¶ Extendentem. ℥ repete sanctionem.

y ¶ Neq; contrarium. ℥ neque idē, nisi iuris diuisione adiuuetur. vt s. l. proxi. §. nulla. & d nouo codice facien. §. quibus.

z ¶ Præsidium. ℥ id est Deū, q ē psidiū mortis.

& ¶ Centena millia versum. ℥ versus appellat leges, vel paragraphos, vel responsa.

Oīa[a] eñ meritò nr̄a facimus, † q a ex nobis oīs eis imptietur auctoritas. Nā q † subtiliter[b] factū emendat, laudabilior ē eo, q primus inuenit. ¶ Sed in hoc studiū † vobis eē volumus, vt si quid in veteribus libris ñ bene positū īueniatis, uel aliquod supfluū, uel minus pfectū, sup uacua lōgitudine semota, & qd imp fectū ē, repleatis, & oē opus modratū, & q pulcherrimū ostendatis. ¶ Hoc ēt nihilominus obseruādo, vt si aliqd in veteribus legibus, uel constitutionib., q̃s ātiq ī suis libris posuerūt, ñ rectè[c] scriptū īueniatis, & hoc reformetis, & ordini modrato tradatis, vt hoc videat esse uerū, & optimum, & quasi ab initio scriptū, qd à uobis electum, & ibi positum fuerit. Et nemo ex comparatione ueteris uoluminis quasi uitiosā scripturā arguere audeat. Cū eñ antiqua lege, q regia nuncupabatur, oē ius, omnisq; ptās populi Romani ī imperatoriā trāslata sit[d] potestatem, nos sanctionē oēm ñ diuisimus in alias, & alias cōditorum partes, sed totā nostrā esse uolumus, ne qd possit antiq tas nr̄is legibus abrogare. ¶ Et in tm̄ uolumus eadem oīa, cū reposita sunt obtinere, ut si aliquit fuerint apd ueteres cōscripta, in cōtrariū aūt in compositione nr̄a inueniant: ñ scripturæ, sed nostræ electiōi hoc adscribat. ¶ Nulla[e] itaq; in oīb. pdicti codicis[f] mēbris ἀντινομία sic eñ à uetustate græco uocabulo nuncupat aliquē sibi locū uēdicet: sed sit una concordia, una consequētia, aduersario nullo constituto. sed & similitudinē (scd'm qd dictū est) ab hmōi cōsumatione uolum' exulare: & ea, q̃ sacratissimis cōstitutionib., quas ī codicē nr̄m redegimus, cauta sunt, iterū poni ex ueteri iure ñ concedimus: cum diualium constitutionum sanctio sufficiat ad eorum auctoritatē: nisi fortè uel p p diuisionē, uel p p repletionē, uel pleniore indagine hoc contigerit, & hoc tñ p raro, ne ex cōtinuatione hmōi lapsus oriat aliquid in tali prato spinosum. ¶ Sed & si q leges ī ueteribus libris positæ, iam p desuetudinē abierūt, nullo modo uobis easdē ponere pmittimus, cū hæc tantū obtinere uelimus, q̃ uel iudiciorū frequentissimus ordo exercuit, uel longa consuetudo huius almæ urbis comprobauit, scd'm Saluii Iuliani scripturā, q indicat & oēs ciuitates consuetudinē Romę[g] sequi, & leges, q̃ caput est orbis terrarū, ñ ipsam alias ciuitates. ¶ Romanā aūt intelligimus ñ solū ueterē, sed etiā regiā nostrā, q Deo ppitio meliorib. condita est auguriis. ¶ Ideoq; iubemus duobus istis codicibus[h] oīa gubernari, uno constitutionū, altero iuris enucleati, & in futuro codice[i] cōponēdi: uel si q d aliud nobis fuerit pmulgatū institutionū uicē obtinēs:[k] ut rudis anim' studiosi simplicibus † enutritus, facilius p d altioris prudētiæ redigatur sciētiā. ¶ Nostrā aūt consummationē, q̃ à nobis, Deo annuēte, componet Digestorū, uel Pandectarū nomen hr̄e sancimus: nullis iurisperitis in posterū, audentibus commētarios[l] illi applicare, & uerbositate sua supradicti codicis[m] compēdiū † confundere: queadmodū & antiquioribus tpibus factum est, cū p contrarias interptātiū † sententias totum penè ius conturbatum est, sed sufficiat p indices tm̄mō, & titulorū subtilitates q̃ παράτιτλα nūcupant, q dā admonitoria[n] eius facere, nullo ex interptatione[o] eorū uitio oriundo. ¶ Ne aūt p scripturā aliqua fiat ī posterū dubitatio, iubemus ñ p signorū captiones, † & compendiosa ænigmata (q̃ multas p se, & p suū uitiū ἀντινομίας induxerunt) eiusdē codicis textum conscribi, ēt si numerus librorum significet,[p] aut aliud quicquā. Nec ē hæc p spālia signa numerorum manifestari, sed p literarū consequentiā explanari concedimus. ¶ Hæc igit oīa Deo placido facere tua prudentia una cum aliis facundissimis uiris studeat, & tā subtili, quā celerrimo fini tradere, ut codex[q] consummatus, & in quinquaginta libros digestus[r] nobis offerat in maximā, & æternā rei memoriā, Deiq; omnipotētis puidētiæ argumentum, † & nostri Imperii, uestriq; ministerii gloriam. Dat. xiiii. Kal. Iañ. Constant. Lampadio, & Oreste. VV. CC. Con.

† Textum. † Interpretationum. † Sigillorū capacitatē. † Augmentum.

¶ Imper. Cæs. Fl. Iustin. A. ad Senatū, & oēs populos. † LEX II.

T Anta † circa nos diuinæ humanitatis ē puidentia, ut semp æternis liberalitatib. nos sustentare dignetur. Post bella eī Partica eterna pace sopita, postq; Vandali cā gentem ereptā, & Carthaginem imò magis oēm Libyam Romano Imperio iterū sociatam, ēt leges antiquas iā senio pgrauatas, p nostram uigilantiā pbuit in nouam pulchritudinem, & moderatum peruenire cōpendiū: q nemo ante nostrum Imperiū unquam sperauit neq; humano ingenio possibile esse penitus existimauit. Erat eñ mirabile, Romanam sanctionem ab Vrbe cōdita usq; ad nostri Imperii tpa (quæ[s] penè in mille, & trecentos † annos decurrūt) intestinis præliis uacillantē,[t] hocq;[u] † & in imperiales constitutiones excedentē,[x] in unam reducere consonantiam, ut nihil neq;[y] contrarium, neq; idē, neq; simile in ea inueniat: & ne geminæ leges pro rebus singulis positæ usquam appareant. Nanq; hoc cælestis quidem prouidentiæ peculiare fuit humanæ uerò imbecilitati nullo modo possibile. Nos ita que more solito ad immortalitatis præsidium[z] respeximus, & summo numine inuocato, Deum auctorē, & totius operis præsulem fieri optauimus, & omne studium Triboniano uiro excelso, Magistro officiorum, ex quæstore sacri nr̄i palatii, & ex consule credibimus: eiq; omne ministerium hmōi ordinationis imposuimus: ut ipse unà cū aliis illustribus, & prudentissimis uiris nostrum desyderium adimpleret. ¶ Nostra quoq; Maiestas semp inuestigando, & perscrutando ea, q̃ ab his componebant, q c quid dubium, & incertum inueniebat, cum numine cęlesti rectè emendabat, & in competentem formam redigebat. Omnia igit confecta sunt, Dño & Deo nr̄o Iesu Christo possibilitatem tam nobis, quam nostris in hoc satellitibus præstante. Et principales quidem constitutiones. xii. libris digestas, iam ante in Codicem nr̄o nomine psulgentem contulimus. ¶ Posteà uerò maximum opus aggredientes, ipsa uetustatis studiosissima opa iam penè confusa, & dissoluta, eidem uiro excelso permisimus tam colligere, q̃ certo moderamini tradere. ¶ Sed cum oīa percontabamur à pfato uiro excelso suggestum ē duo penè millia librorū esse conscripta, & plusquam tricies centena millia uersuum[&] à ueteribus essusa, quam necesse esset omnia & legere, & perscrutari, & ex iis, quod † optimum esset, eligere. ¶ Quod cælesti fulgore, & summæ trinitati, fauore confectum est, sm nostra mandata, quā

ab initio

† Hic deest tit. de confirmat. digest. Vide Alciat. libro disputat. j. cap. xxiij. † Quadringentos. † In hoc quoq;, hocque. † Si quid.

ab initio ad memoratũ virũ excelsum fecimus:& in quinquaginta libros omne,qđ vtilissimũ erat,collectum est, & oẽs ambiguitates decisæ sunt,nullo seditioso relicto: nomẽq; libris ĩposuim⁹ Digestorũ,seu Pãdectarũ: ꝙ oẽs disputatiões,ac decisiones ĩ se habeãt legitimas.Nã qđ vndiq; fuit collectũ,hoc in sin⁹ suos receperũt, [a] in cẽtũ qnquaginta penè millia versuũ totũ opus cõsummãtes: & in septẽ ptes eos [b] digessim⁹,ñ pperã, neq; sine rõne: sed numerorũ naturã, [c] & artẽ respiciẽtes,& cõsentaneã eis [d] diuisionẽ ptiũ cõficiẽtes. Igiť prima qdẽ ps totius cõtext⁹ (quã græco vocabula τὰ πρῶτα nũcupaŧ) in iiij.libros reposita † est.Secũdus aũt clericus vij.libros habet,qui de iudiciis appellaŧ.In tertia verò cõgregatione oĩa, quã de rebus nominanŧ,cõtulimus,octo libris ei deputatis. Quartus aũt locus,q & totius cõpositionis quasi qdã inueniŧ vmbilicus,octo libros suscepit:in quorum primo oĩa,quã ad hypothecã ptinẽt,reposita sũt,vt nõ à pignoratitia acti õe ĩ libris đ reb. posita multũ distarẽt. Alio libro eidẽ inserto volumini,q ædilitiũ edictũ,& redhibitoriã actionẽ,& duplæ stipulationẽ,quã đ euictionib. pposita ẽ,cõtinet:qa hæc oĩa titulis emptionũ & vẽditionũ cõsentanea sunt:& p̃dictæ actiones quasi pedisse quã illarũ ab initio pcesserũt ĩ vetustioris qdẽ edicti ordinatiõe † in loca deuia,& multũ distãtia diuagãtes,p nr̃am aũt puidentiã [e] his cõgregatæ:cũ oportuerat ea,quã de codẽ penè loquunŧ,in cõfinio ponere. ¶ Alius deniq; liber post duos primos nobis excogitatus ẽ,đ vsuris,& traiectitiis pecuniis,& đ instrumẽtis,& testib.,seu pbatiõibus,nec ñ p̃sumptionibus:& memorati tres singulares libri iuxta compositionẽ de reb. positi sunt. ¶ Post hos,si qua de spõsalib.,& nuptiis,đ dotib.,& legib. earũ dicta sunt,reposuimus,trib. librorũ voluminib. ea cõcludentes. ¶ De tutelis aũt,& curaŧionib. geminos libros cõscripsim⁹:& memoratã ordinationẽ octo librorũ mediã totius operis reposuimus,oĩa vndiq; tã vtilissima quam pulcherrima iura cotinẽtẽ. [f] ¶ Quintus aũt nobis exoriŧ Digestorũ articulus,ĩ quo đ testamẽtis,vel codicillis tã priuatorũ,quã militũ oẽ,qcqd ab antiquis dem̃ est,inueniat qs repositũ,q [g] de testamentis appellaŧ. ¶ De legatis aũt,& fideicõmissis v. librorũ numerus aggregat⁹ est,cũq; nihil tã peculiare fuerat,quàm legatis qdẽ legis Falcidiæ narratio, [h] fideicõmissis aũt,quã senatuscõsulti Trebelliani: [i] singulis libris vtriq; eorũ applicatis tota pars qnta ĩ nouẽ libros coadunata est. ¶ Solũ aũt senatuscõsultũ Trebellianũ ponẽdũ esse existimauimus. Captiosas etem̃,& ipsis veterib. odiosas Pegasiani senatuscõsulti ambages,& vtrisq; senatuscõsulti ĩter † se tã supuacuas quã scrupulosas diuersitates respuẽtes [k] totũ ius sup his positũ Trebelliano senatuscõsulto adiudicauimus. Sed & ĩ his nihil de caducis à nobis memoratũ est ne cã,quæ in rebus ñ psperè gestis,& tribus tpibus Romanis increbrũit calamitatib.,bello coalescẽs ciuili,in nostris remaneat tpibus,quã fauor cœlestis,& pacis vigor firmauit,& sup oẽs gentes in bellicis victoriis posuit:ne luctuosum monumẽtũ [l] læta secula inũbrare cõcedaŧ. ¶ Sexta deinde pars Digestorũ exoriŧ: ĩ qua oẽs bonorũ possessiões positæ sunt,q̃ tã ad ingenuos, q̃ ad libertinos respiciũt, & ius oẽ,qđ de gradibus,& affinitatibus descẽdit,legitimæq; hr̃ditatis † & oĩs ab ĩtestato successio:& Tertyllianum,& Orfitianũ Senatuscõsultũ:ex qbus matres,& filii inuicẽ sibi hr̃des existũt,in geminos libros cõtulim⁹ bonorũ possessionis multitudinẽ in cõpẽdiosum,& manifestissimũ ordinẽ cõcludẽtes. ¶ Post hęc ea,q̃ de operis noui nũtiationib.,dãniq; infecti,& đ † ædificiis dirutis, & eorũ ĩ̃idiis,& de † aqua pluuia arcẽda veteribus auctorib. placita sunt:nec ñ q̃ de publicanis,& donatiõib. tã ĩter viuos,quã mortis cã cõficiẽdis,cauta legib.inueni-

a ¶ Receperunt. s. digestorum libri. b ¶ Eos. scilicet libros digestorum. † Seposita. c ¶ Naturam. Constat enim ex digniori bus. i. partibus, & sic ex trinitate. & iiij. &c. sic ex quatuor elementis.& incipit hic librum.ff. diuidere. † Oratiõe. d ¶ Eis libris digestorum. e ¶ Prouidentiã. i. digestorũ cõpilationẽ. f ¶ Continẽtem. s. ordinationem. g ¶ Qui s. articulus, sed alii libri ei adiiciũŧ. h ¶ Narratio. subaudi adiũgatur. † Deest nobis. Flo. i ¶ Trebelliani. repete. s. narratio adiũgatur. k ¶ respuentes. scilicet nos. Ad Fl. l ¶ Monumentum. id est memoria. † Hæreditates. Pro Fl. † Quæ de. Fl.

mus,ĩ librũ singularẽ deduximus. ¶ De manumissionib. aũt,& de liberali cã alius liber rñdit: quẽadmodũ & de acqsitione tam dñij,quã possessionis,& titulis,q eã idcũt,multæ,& variæ lectiões vni sunt insertæ uolumini: alio libro deputato iis,q iudicati,vel ĩ iure cõfessi sunt: & de bonorũ detẽtionib.,& vẽditionib.: & vt ne qđ in fraudẽ creditorũ fiat. ¶ Postq; hæc oĩa interdicta glomerata sunt:& deinceps exceptiões,& de † tẽporũ plixitatib.,& de obligationib.,& actionib. liber iterũ singularis extẽdiŧ:vt p̃fata sexta pars totius Digestorũ voluminis octo libris definiaŧ. ¶ Septimus aũt,& nouissimus articulus Digestorũ sex libris formatus ẽ: ĩ quo de stipulatiõibus,seu uerborũ obligatiõib.,& fideiussoribus,& mãdatorib.,nec ñ nouationib.,& solutionib.,& acceptilationib.,& de ptoriis stipulationib. oẽ qdẽ ius [m] † inueniŧ gemino volumine inscriptũ esse, qđ in libris antiquis nec numerare possibile fuit. ¶ Et post hæc duo terribiles libri positi sunt de delictis priuatis,& extraordinariis,necnõ publicis criminibus:q oẽm cõtinẽt seueritatẽ pœnarũq; atrocitatẽ. Quib. pmista sunt & ea,quã đ audacib. hominib. cauta sunt,& q se celare conanŧ,& cõtumaces existũt:& đ pęnis,q̃ cõdẽnatis infligunŧ, vel cõcedunŧ:necnõ de eorũ substãtiis. ¶ Liber aũt singularis de appellatiõib. nobis excogitatus est cõtra sentẽtias tã ciuiles,q̃ criminales cãs finiẽtes. ¶ Cætera aũt oĩa, de † municipalib.,vel decurionib.,& muneribus,uel publicis operib.,uel nũdinis,& pollicitatiõib., ac diuersis cognitiõib.,& cẽsib.,& significationibus † verborũ à veterib. inuẽta sunt,quæq; regulariŧ [n] definita, ĩ se recipit qnquagesimus totius cõsummatiõis pfectus. [o] † ¶ Quæ oĩa † per virũ excelsũ,necñ prudẽtissimũ Magistrũ,exquæstorẽ,& excõsulẽ Tribonianũ,q similiter eloquẽtię,& legitimę scientię artib. decoratus,& ĩ ipsis rerũ experimẽtis emicuit,nihilq; maius,nec charius nr̃is vnquã iussionib. duxit:necñ per alios viros Magnificos, & studiosissimos pfecta sunt,id ẽ Cõstãtinũ uirũ Illustrẽ,Comitẽ sacrarũ largitionũ,& Magistrũ scrinij libellorũ,sacrarumq; cognitionũ: qui semp nobis ex bona opinione,& gloria sese cõmendauit: Necnõ Theophilũ virũ Illustrẽ Magistrũ,iurisq; peritũ in hac splẽdidissima ciuitate laudabiliter optimã legũ gubernationẽ extẽdentẽ: [p] Et Dorotheũ virũ Illustrẽ,& facundissimũ q̃storẽ, † quẽ in Berytientiũ splẽdidissima ciuitate leges discipulis tradẽtem pp eius optimã opinionẽ,& gloriã ad nos deduximus, participẽq; huius operis fecimus: Sed & Anatoliũ uirũ Illustrẽ Magistrũ,q & ipse apud Berytienses iuris interpres cõstitutus,ad hoc opus adlectus † ẽ, vir ab antiqua stirpe legitima pcedẽs:cũ & pater eius Leõtius,post Patriciũ inclytæ recordatiõis q̃storẽ,& antecessorẽ,& auus eius Eudoxi⁹ post Leõtiũ uirũ gloriosissimorũ ptoriũ cõsularẽ atq; Patriciũ filios eius optimã sui memoriam in legibus reliquerũt: Necnon & Cratinũ uirũ Illustrẽ, & Comitẽ sacrarũ largitionũ,& optimũ antecessorẽ huius almæ urbis cõstitutũ. Qui omnes ad p̃dictũ opus electi sunt unà cũ Stephano,Menna,Prosdocio,Eutolimio,Timotheo,Leonide,† Leõtio,Platone,Iacobo Cõstãtino, Ioãne iuris prudẽtissimis,q patroni quidẽ sunt causarũ apud maximã sedẽ præfecturæ, quæ Oriẽtalibus ptoriis p̃sidet,oẽs autem suæ uirtutis testimoniũ undiq; accipientes,& à nobis ad tanti operis cõsummationẽ electi sunt: & cùm oẽs in unum conuenerunt gubernatione Triboniani uiri excelsi, vt tantum opus nobis auctoribus possent conficere, Deo propitio in xv. libros opus consummatum est. ¶ Tanta autẽ à nobis antiquitati habita est reuerentia,ut nomina prudentiũ taciturnitati tradere nullo modo patiamur,sed vnusquisq; eorũ,q auctor legis fuit,nr̃is Digestis inscriptus est:hoc tm̃modo à nobis

effecto,vt si quid in legib. eorũ,vel superuacũ, vel ĩmpfectũ,aut minus idoneũ visum eẽt,vel adiectionẽ,vel deminutionẽ necessariã accipiat,& rectissimis regulis tradaŧ:sed & ex multis similib. vel cõtrariis qđ rectius hãre apparebat,hoc p aliis oĩb. positũ est:vnaq; oĩbus auctoritate indulta,vt qcquid ibi scriptũ est, [a] hoc nostrũ appareat,& ex nr̃a volũtate cõpositũ:nemine audẽte cõparare ea,q antiquitas habebat cũ iis,quę nr̃a auctoritas introduxit:qa multa, & maxima sunt, quæ pp vtilitatẽ rerũ trãsformata sunt:adeò,vt & si principalis cõstõ fuerat in veterib.libris relata, neq; ei pepercimus,sed & hãc corrigendã esse putauerimus, & in melius restaurandã.Nominib.n.veterib. relictis,qcquid legũ veritati decorũ,& necessariũ fuit, hoc nr̃is emendationib. seruauimus.Et pp hãc cãm, & si qd inter eos dubitabaŧ,hoc iã in tutissimam puenit qetẽ,nullo titubante relicto. ¶ Sed cũ [b] p̃speximus,ꝙ ad portãdã tantæ sapiẽtiæ molẽ nõ sint idonei hoĩes rudes,& q̃ in primis legũ vestibulis stantes intrare ad arcana eorũ pperant,ẽt aliã mediocrẽ eruditionẽ p̃perandã esse censuimus:vt sub ea colorati,& quasi primitijs oĩm ĩbuti possint ad penetralia eorũ intrare,& formã legũ pulcherrimã non cõueniẽtib. oculis aspicere. Et iõ Triboniano viro excelso,q ad totius opis gubernationẽ electus ẽ, necnõ Teophilo,& Dorotheo viris Illustrib. & facundissimis antecessorib. accercitis mandauimus, quatenus libris,quos veteres cõposuerũt,q prima legũ argumẽta cõtinebãt, & instõnes vocabanŧ vndiq; separatĩ collectis,qcqd ex his vtile& aptissimũ,& vndiq, elimatũ,& reb. q̃ p̃senti æuo in vsu vertunŧ,cõsentaneũ inueniaŧ: hoc & capere studeant,& in quatuor libris reponere,& totius eruditionis prima fundamẽta, atq; elemẽta ponere,quib. iuuenes suffulti possint grauiora,& pfectiora scita legũ sustẽtare. Admonuimus aũt eos, vt memores ẽt nr̃arũ sint constõnũ,quas pro emẽdatione iuris pmulgauimus, & in confectione institutionũ ẽt candẽ emẽdationẽ ponere non morenŧ, vt sit manifestũ,& qđ anteà vacillabat,& qđ postea in stabilitatem redactũ est. Qđ opus ab his pfectũ,vt nobis oblatũ, & relatũ † est,& pno suscepimus animo,& nr̃is sensib. nõ indignũ esse iudicauimus:& p̃dictos libros constõnum vicẽ habere iussimus:qđ in orõne nr̃a, q̃ eisdẽ libris p̃posuimus,apertius declaraŧ. ¶ Oĩ igr̃ Romani iuris dispositione composita,& in trib. voluminib. i. Institutionũ,& Digestorũ,seu Pandectarũ,necnon Constõnũ pfecta,& trib. annis [c] consummata (q̃ vt primũ sperari cępit,neq; in totũ decẽniũ compleri sperabant oĩpotẽti Deo,& hanc opam ad hominũ sustẽtationẽ piis obtulimus animis: vberesq; gr̃as maximæ Deitati reddidimus,q̃ nobis p̃stitit,& bella fœliciter agere,& honesta pace potiri:& non tm̃ nr̃o,sed ẽt omni æuo tam instanti,q̃ posteriori leges optimas ponere. ¶ Omnib. itaq; hominib. eandẽ sanctionem manifestam facere necessariũ eẽ p̃speximus,vt sit eis cognitũ,quãta confusione, & infinitate absoluti,in q̃tam moderationẽ,& legitimam veritatẽ puenerint:legesq; in posterũ hẽant tam directas,q̃ compendiosas,oĩbusq; in promptu positas, & ad possidendi libros earũ facilitatẽ idoneas: vt non mole diuitiarũ expẽsa hoĩes supuacuæ legũ multitudinis adipisci volumina,sed vilissima pẽcunia, facilis eorũ comparatio pateat,tam ditioribus, q̃ tenuiorib. minimo p̃tio magna prudẽtia reparanda. ¶ Si qd [d] aut in tanta legũ compositione, quæ ab immenso librorum numero collecta est,simile forsitan raro inueniatur,nemo hoc vituperandum existimet:sed primũ qdẽ imbe-

a ¶ Scriptũ est. hoc nota. s. e. l. px. §. hæc cõmunia. b ¶ Sed cũ. nũc mandat Institutiões fieri. ¶ Relectũ. c ¶ Et trib. annis. Not. trib. annis factas leges. qđ facit ad idqđ not. s. de iusti. Co. confir. in fi. Itẽ no. vtilissima pecunia posse libros cõparari: ꝙ falsum est hodie. ¶ Iniquitas. d ¶ Si quid hic no. duo verba bõa.

cillitati humanæ (q̃ naturaliter ĩest) hoc inscribat: qa oĩm † hr̃e memoriã,& penitus in nullo peccare, diuinitatis magis,q̃ mortalitatis est: qđ à maiorib. dictum est. deinde sciat,ꝙ similitudo in qbusdã,& his breuissimis assumpta non inutilis est,& nec citra nr̃m propositũ hoc subsecutum. Aut. n. ita lex necessaria erat,vt diuersis titulis pp rerũ cognationẽ † applicare eã oporteret:aut cũ fuerat aliis diuersis pmista, impossibile erat eam p partes detrahi, † ne ius totũ confunderetur: & in his partib. i, quib. pfectissimæ iussiones † veterũ expositæ fuerant, qđ particulatim in eas fuerat sparsũ, hoc diuidere,ac separare penitus erat inciuile: ne tam sensus: q̃ aures legẽtiũ ex hoc pturbarenŧ. Simileq; modo si quid principalib. cõstõnib. cautũ est, hoc in digestorũ volumine poni nullo mõ concessimus,quasi constitutionũ recitatione sufficiẽte:nisi & hoc raro ex iisdẽ causis,ex qb. similitudo assumpta est. ¶ Contrarium [e] aũt aliqd in hoc Codice [f] positũ nullũ sibi locũ vendicabit,nec inueniŧ,si qs subtili animo diuersitatis rationes excutiat:sed est aliqd nouũ inuentum,vel occultè positũ,qđ dissonantiæ q̃relã dissoluit, & aliã naturã inducit discordiæ fines effugientẽ. Sed & si qd forsitã p̃termissum est,qđ in tantis millib. quasi in pfundo positũ latitabat: & cũ idoneũ fuerat poni,ob scuritate iuolutũ necessariò derelictũ est: quis hoc rep̃hẽdere recto aĩo possit? Primò qdẽ pp ingenij mortalis exiguitatẽ: deinde pp ipsius rei vitiũ,qđ multis inutilib. pmistũ, nullã sui ad eruẽdũ p̃buit copiã: deinde qđ multò vtilius [g] est pauca idonea † effundere,q̃ multis inutilibus hoĩes p̃grauari. ¶ Mirabile aũt aliqd ex his libris emersit,ꝙ multitudo antiqua p̃sente breuitate paucior inueniŧ. Hoĩes etem̃,q anteà lites agebãt:licet multę leges fuerant positæ,tñ ex paucis lites pferebant,vel pp inopiã librorũ,quos cõparare eis impossibile erat,vel pp ipsam inscitiã,& voluntate iudicũ magis, q̃ legitima auctoritate lites dirimebanŧ. In p̃senti aũt consummatione nr̃orũ digestorũ ex tãtis leges collectæ sunt voluminib. quorũ ẽt noĩa antiqores hoĩes non dicimus nesciebant,sed nec vnq̃ audiebãt: q̃ oĩa collecta sunt substantia amplissima congregata: vt egena qdẽ antiqua multitudo inueniaŧ,opulẽtissima aũt breuitas nr̃a efficiaŧ. ¶ Antiquæ autẽ sapiẽtiæ librorũ copiam maximè Tribonianus vir Excellentissimus p̃buit:in quib. multi fuerant,& ipsis eruditissimis hoĩnib. incogniti: qb. omnib. plectis qcqd ex his pulcherrimũ erat, hoc semotũ in optã nostrã cõpositionẽ puenit. Sed huius opis conditores,non solũ ea volumina plegerũt,ex quib. leges positæ sunt,sed ẽt alia multa, q̃ isti nihil, vel vtile, vel nouũ in eis inueniẽs qđ excerptũ † nr̃is digestis applicarent,optimo aĩo respuerunt. ¶ Sed qa diuinæ [h] qdẽ res pfectissimæ sunt humani verò iuris cõditio semper in infinitũ decurrit,& nihil est in ea, qđ perpetuò stare possit, † (multas etem̃ formas edere natura nouas depperat) non desperamus quædam posteà emergi negotia,quæ adhuc legũ laqueis nõ sint innodata. ¶ Si qd igr̃ tale contigerit,Augustũ imploreŧ remediũ:qa ideo imperialẽ fortunã reb. humanis De⁹ p̃posuit, vt possit oĩa,q̃ nouiter cõtingũt,& emẽdare,& cõponere,& modis,ac regulis compẽtẽtib. tradere,& hoc non primũ a nobis dictũ est,sed ab antiqua descẽdit p̃sapia,cũ & ip̃e Iulianus legũ,& Edicti ppetui subtilissimus cõditor suis libris hoc retulerit,vt si qd impfectũ inueniaŧ,ab imperiali sanctione hoc repleaŧ. Et hoc nõ ip̃e solus, sed & diuus Hadrianus in cõpõne edicti,& Senatusconsulto qđ eã secutũ est,hoc aptissimè definiuit, vt si qd in edi

† Concor. c. porrecta cum glo. ij. ex de confir. vti. vel inutil. vbi hæc verba recitantur. † Cognitio oem. † Distrahi. † Visiones Fl. & rectè. e ¶ Contrariũ nor. f ¶ Codice, id est ci gesto. g ¶ Multò vtilius, no. vt in authentic. de referendariis sa. pala. col. ij. & in authentic. de tabellioni. post me. col. iiij. & in decret. xxiij. disti. c. tales. † Effingere. Fl. † Exceptũ. Fl. h ¶ Sed qa diuinæ. no. hic auauctoritatem. † Concor. c. cũ adeo. in gl. j. circa fi. de rescript. vbi hæc verba recitantur.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Nuncupantur.} s.l. pxi.i fi. ꝯ hoc dic vt ibi. b ¶ Cõfusam.] f.facerẽt. c ¶ Libri.] Nota totum falsum rõne ptis.sic ff.de furtis.l. vulgaris. §. qđ si totũ vas.& ad Sillania.l. iij.§.si qs tabulas. Vł dic cõtrà in instrumẽtis: vt j.de transa.l. si ex falsis, d ¶ Duodecimæ indictiõis.]s.de iusti. co.con fir.in fi.cõtrà. Sol.vt ibi.

Construere.

Continuatio rubri.

1 Istam gl. sequtur Ias.

¶ DE IVRIS ET facti ignorantia. ¶ *Quia in pdictis iurib. quandoq; errat & i factis, i iõ de hoc ponit. Acc. Vel sic. Dictũ ẽ.s.de legib. ꝙ ab oib. debent intelligi & sciri. Sed qa in pactis & factis itẽ in causis sæpe prætendit ignorantia, tã in iure q̃ in facto ideo de ea uideamus. Azon.*

Q Vamuis.} CASVS. Quidam miles ab aduersario suo ↄuẽtus, pp simplicitatem armatæ militiæ,(non militiæ aduocatorũ q. quis sit miles, tenet tñ iura scr̃) ignorãtia iuris omisit suas exceptiones oponer. post sñiam latam & iudicatã voluit ad eas redire & eas proponere. qritur, q d iuris sit? Rñd. ꝙ si aduersario nódũ satisfecerit, pót vti exceptionib. sicut ante lit. cont. Viui. ¶ Ex hoc tex.} no. dum dicit, nondũ satisfecisti, à cõtrario sensu, ꝙ exceptio q̃ nõ excluditur per sñiam excluditur p executionem sñiæ. Bald. e ¶ Agere.} ò miles, i. defenderes 2 sic ff.de edẽ, l.j.in prin.& de re iud. l. sæpe sic ecõtra.l.j. Vel p priè. j. de test.q a qui excipit, agit: vt ff.đ excep.l.j. nã reus i excep. fit actor, f ¶ Armatæ.} Milites n.nostro,&c. vt j.de iure deli.l.fi.in prin. Sed q dsi rusticus? Rñ. 4 idẽ si nõ potuit cõsulere pitiores vt ff.eo.l.regula.§. sed iuris aliud in aliis: vt j. sen. resci.nõ posse.l. pemptorias.ff.de bo.pos.l. in bonorum. solue secũdum illam,& distingue. g ¶ Allegationes.} id ẽ exceptio.f. pemptorias. h ¶ Permitto.} ipso iure alij per resti. in integ. i ¶ Ex sñia.} s. actione in fcm, quæ descendit ex sñia: vt j. đ re. cre, l. actori. k ¶ Vti.} tria pro milite faciũt: q a miles: q a certat de dano vitãdo,& q a reus. 5 Duo ↄ eum. s. res iudicata,& iuris ignorantia. Itẽ no. hic casum, vbi peremptoria post sententiã opponit. Secũdus. si

3 Piat Flo.

Indigna. Fl.

2 Istam sequitur Bar. & Iason.

3 Nihil ẽ. Bar. & Ias.

4 Placet Ioã. Bab.& Fulg. displicet. tñ. Bar. Pau. Bald. Sali. & Ias. & ratio est, q a nõ subuenit rustico, nisi i casib. a iur expressis per tex. in l. fin. j. eo. tit.

5 Idem in milite actore: vt tenet Barto. hic.

ćto positũ ñ inueniat, hoc ad eius regulas, eiusq; coniecturas,& imitatiões possit noua instruere †auctoritas. ¶ Hęc igr̃ oĩa sciẽtes (Patres Cõscripti) & oẽs orbis terrarũ hoĩes, grãs q dẽ ãplissimas agite sũmæ Diuinitati, q̃ nr̃is tẽporibus, tã salubẽrrimũ opus seruauit, Quo. n. antiqtas digna diuino nõ est visa iudicio, hoc nr̃is tpib. indultũ est. ¶ Has ita q; leges & adorate,& obseruate oĩb. antiq oribus qescẽtib. nemoq; vr̃m audeat, vel comparere eas priorib. vel si q d dissonãs in vtroq; est, reqrere: q a oẽ, qđ hic positũ est, hoc vnicũ & solũ obseruari sancimus. Nec in iudicio, nec in alio certamine, vbi leges necessariæ sũt, ex aliis libris nisi ex iisdẽ Institutionib. nr̃isque Digestis,& Constitutionib. à nobis cõpositis, vel pmulgatis, aliquid vel recitare, vel ostẽdere conet: nisi temerator velit falsitatis crimini subiectus vnà cũ iudice, q ei audiẽtiã accõmodauerit, pęnis grauissimis laborare. ¶ Ne aũt incognitũ vobis sit, ex q b. veterũ libris hæc consũmatio ordinata sit iussimus & hoc in primordiis digestorũ nr̃orũ inscribi, vt manifestũ sit ex q b. legislatorib. q busq; libris eorũ,& quot millib. hoc iustitiæ Romanæ tẽplũ ędificatum est. ¶ Legislatores aũt vel cõmẽtatores eos elegimus, q digni tãto opre fuerant,& quos anteriores piissimi Principes admittere nõ sũt dedignati: † oĩbus vno dignitatis apice imptito, nec sibi quoquam aliq̃ prærogatiuã vindicãte. Cum n. constõnũ vicẽ,& has leges obtinere cẽsuimus, quasi ex nobis pmulgatas: q d amplius, aut min᷒ i q busdã esse intelligat: cum vna dignitas, vna potestas oĩb. est indulta? ¶ Hoc aũt qđ ab initio nobis iustũ visũ ẽ, cũ hoc opus fieri Deo annuẽte mandamus, tẽpestiuũ nobis esse vr̃ & in p̃sẽti sancire, vt nemo nec eorũ, q in p̃senti iuris peritiã hẽnt, nec q posteà fuerint, audeant cõmẽtarios iisdẽ legib. annectare: nisi tñ, si velint eas in gręcã vocẽ transformare, sub eodẽ ordine, eadẽq; consequẽtia, sub qua voces Romanæ positæ sunt: hoc quod græci κατὰ πόδα dicũt: vel si q d forsitã p titulorũ subtilitates annotare maluerint, & ea, q̃ παράτιτλα nũcupant ᵃcõponere. Alias ãt legũ interpretationes, imò magis puersiones eos iactare non cõcedimus: ne verbositas eorũ aliquod legib. nr̃is afferat ex cõfusione dedecus: qđ in antiqs edicti ppetui commẽtatorib. factũ ẽ, q opus moderatè confectũ, huc, atq; illuc in diuersas sñias pducẽtes, in infinitũ detraxerũt †, vt penè oẽm Roma. sanctionẽ esse confusam ᵇcernere. qđ si non passi sumus, quẽadmodũ posteritatis admittet vana discordia? Si q d aũt tale facere ausi fuerit, ipsi q dẽ falsitatis rei constituant, volumina aũt eorum oĩno corrũpãtur. ¶ Si q d verò (vt supra dictũ est) ambiguũ fuerit visum, hoc ad impiale culmẽ p iudices referat,& ex auctoritate Augusta manifestet, cui soli leges cõdere,& interpretari concessũ est. Eandẽ aũt pęnã falsitatis cõstituimus,& aduersus eos, q i posterũ leges nostras p signorũ obscuritates ausi fuerint cõscribere. Oĩa n. i.& noĩa prudẽtũ,& titulos,& librorũ numeros p cõsequẽtiã lr̃arũ volumus non p signa manifestari: ita, vt q talẽ librũ sibi cõparauerit, in quo signa posita sunt, i qualicũq; loco libri, vel volumĩs, sciat inutilis se eẽ codicis dñm, neq;. n. licẽtiã apimus ex tali codice i iudicio aliq d recitari, q quacũq; sui pte signorũ hẽt malitiã. ipe aũt librarius, q ea inscribere ausus fuerit, nõ solũ criali pęna (scđm qđ dictũ est) plectet: sed ẽt libri ᶜęstimationẽ in duplũ dño reddit, si ipe dñs ignorãs talẽ librũ, vel cõpauerit, vel cõfici curauerit. qđ & antè, à nobis dispositũ est cõstõne, q̃ ad legũ pfessores dimisimus. ¶ Leges ãt nr̃as, quas in his codicib. i. institutionũ, seu elemẽtorũ, digestorũ, seu pãdectarũ posuimus, suũ obstinere robur ex tertio nr̃o fęlicissimo sancimus Cõsulatu p̃sentis duodecimę ᵈidictiõĩs, tertio Kal. Ianuarias, i oẽ æuũ valituras,& vna cũ nr̃is cõstõnib. pollẽtes,& suũ vigorẽ in iudicis ostẽdẽtes in oĩb. causis, siue q posteà emerserint, siue q̃ in iudicijs adhuc pẽdẽt, nec eas iudicialis, vel amicabilis forma cõpescuit. Quę n. iã, vel iudiciali sñia finita sunt, vel amicabili sopita pacto: hæc resuscitari nullo volumus modo. ¶ Bene ãt properauimus in tertium nostrum Consulatum,& has leges edere: quia maximi Dei,& Dñi nostri Iesu Christi auxiliũ fęlicissimũ æuum nostræ Reipubli. donauit: cum in hoc & bella Partica abolita sunt,& quieti ppetuæ tradita: & tertia pars mundi nobis accreuit. Post Europam enim,& Asiam, tota Libya nostro Impio adiuncta est,& tanto operi legũ caput impositũ,& omnia cęlestia dona nr̃o tertio Consulatui indulta. ¶ Omnes itaq; iudices nr̃i, p sua iurisdictione easdem leges suscipiãt: & tã in suis iudiciis, q̃ i hac regia vrbe hẽant, & pponãt,& pcipuè vir excelsus huius almę vrbis p̃fectus. Curæ aũt erit trib. excelsis p̃fectis ptoriis tam Orientalib. quàm Illyricanis, necnon,& Libycis, per suas auctoritates omnibus, qui suæ iurisdictioni suppositi sunt, eas manifestare. Dat. xvij. kalen. Ianuar. Constantino. D. N. Iustiniano. præfect. præto. A. iij. Coss.

¶ Græca constitutio.

De iuris & facti ignorantia. TITVL. XXI.

¶ Permittit militi, q exceptionẽ pemptoriã, per iuris ignorantiã ante sententiam non obiecit, ut eam post sententiã poßit opponere. Bal. & Salic. Vel sic: Miles potest exceptionem peremptoriam, quam per errorem iuris omisit, opponere ante sententiam: opponere etiam post sententiam, quare transit in rem iudicatam, & impedire executionẽ eius, si facta non est. Sed postquam esset facta, non poßet uirtute priuilegij militaris, propter hoc retractari. h.d. Pau. de Cast.

¶ Imp. Antonius A. Maximo militi. LEX I.

Q Vamuis cum causam tuã ageres, ᵉignorantiã iuris pp simplicitatẽ armatæ ᶠmilitiæ allegationes ᵍcompetẽtes omiseris: tamen si nundum satisfecisti, permitto ʰ tibi, si cœperis ex sententia ⁱ conueniri, defensionibus tuis vti. Da. ij. Kal. Maij, duobus Asperis Coss.

Renun-

de re iud.l. nescennius.§.fi. Tertius.ff.de fideius.l.fideiussores.§.idẽ m.rñ. Quartus ff.ad mac.l.tametsi nõ opposita. Quintus.j.de pcu.l.licet Sextus.ff.đ mino.l.minor.xxv.an.l.omissam. Alius.vt ff.sol.ma.l.ex diuerso.§.fi.alius vbicũq; dico iudiciũ nullũ fuisse, q a iudex icõpetẽs, vel excõicatus: vt j.qñ puo.nõ est.ne.p tot.& j.si a nõ cõpe. p totũ licet impropriè dicat exceptio hoc casu. & in falso pcuratore, cũ nullũ sit iudiciũ: vt in d.l.licet ars. at præter istos casus post sententiã opponi non põt: vt j. sen. rescin.nõ pos.l. pemptorias. De dilatoria dic, vt j.đ pba.l.exceptio. ADDITIO. dic, ꝙ dẽ est iudiciũ de dilatoriis sicut de pemptoriis. s. ꝙ poterũt opponi post sentẽtiã diffinitiuã. Pau.& Ia.hic.

Ista glo. & singulariter Ia. i l. j. s. de sacrosan. eccle. ad hoc ꝙ exceptio excõicationis põt opponi corã iudice seculari.

1 Idem A.

2 Gl. sequitur hic Bal.

C Vm ignorantia.] CASVS. Quidam fecit talem q̃stionẽ: mater mea mortua est, eius hr̃ditatem repudiaui, q̃ nũc vellẽ. nunq d ego eã petere potero? Dicit Imperator. quare repudiasti? Dicit ei: dñe, iuris ignorantia ductus. Rñ. Imperator: serò venisti ad petendã illã hæreditatem, eo ꝙ p ignorantiã iuris eam repudiasti. Viuian. a ¶ Non possis.] ò fili. b ¶ Desideras.} imò vr̃ audiri: vt j.de repu.hæ.l. fi. q̃ est cõtra. So. illic in paterna hæreditate loqtur, hic i mr̃na. hoc non placet, 3 q a & in mr̃na videt admitti post renũciationẽ. ff. ad ter.l. filij.§. j. quę ex ptra. Sol. refert, an renunciet eo mõ, vt i ppetuũ eã ñ habeat, 4 vt hic, an dicat: ñ adeò, q a magis differt tũc, ar. j. vñ li.l.fi. Vł hic pterierat 5 annus, itra quẽ p illã filij poterãt adire. & iõ dixit sera pce. Tu dic, ꝙ hic alius audiuerat, ibi nõ. ar. ff.đ mi.l. ꝙ si minor. §. scæuola.& ff.đ suc.edi.l.j.§. sed videndũ.& d.l.de repu.hęr.l.fi. & no. tria facere ptra istũ, quia maior: q a ius ignorauit,& q a de lucro certat.

S I emancipata.} CASVS. Titius habebat filiã, quã emancipauerat, decessit intestatus: ista filia non petiit bo.pos.intra annum: voluit postea petere p̃tendens ignorantiã iuris. nũquid põt: dicitur, ꝙ non. Viui. c ¶ Si emãcipata.} secus si nõ emãcipata, q a tũc intra trienniũ audit: vt j. de rep. hære.l. vlt. quæ est ↄ, 6 imò hoc iure ptorio. Item no. ꝙ tria faciunt ptra istã: quia maior: quia de lucro certat, & q a in iure errauit. d ¶ Nullis rationib.} cũ potuisti cõsulere peritiores, alias secus, vt ff. de bo.pos.in l.bonorũ. Sed vr̃, ꝙ iuris ignorantia nõ obsit in dãnis vitãdis: vt ff.de iure.& fact.igno.l.error. hoc aũt est damnũ, cum patris hæreditas sit debita filiæ: vt j.de cõdi.l.fi.§.pen. Sed rñ. nõ est debita. sed quasi debita: vt j.đ cu.l.fi.§.j.& sic nõ est vere dãnũ. Itẽ admitti põt. ex alio capite, puta, vñ cognati, q a renũtiatio 8 nocet tm̃ in illo, quod sibi tũc cõpetebat. s. vnde liberi: vt ff.de suc.edi.l.j.§. sed videndũ. Vel dic, ꝙ perpetuò possit adire de iure ciuili, q a nõ repudiauit: vt j.đ iur.deli.l.licet.

S I post diuisionem.} CASVS. Quidam facit talem quæstionem Imperatori. Decessit agnatus, vel cognatus meus, cuius successio ab intestato ad me ptinere debet. veni q dã,& attulit testm̃ quoddã dicẽs, ꝙ in simul cũ eo in eo testõ fui institutus hæres: feci cũ eo extra ius diuisionẽ. mõ apparebat falsum testm̃, vel minus solemne: q̃ro, q d iuris sit, dr̃, ꝙ si credit te posse pbare testm̃ esse falsum, vel minus solemne: adeas rectorem puinciæ,& coram eo prob. quod si feceris: non obstabit diuisio, quin solidã recipias hęreditatem. Viui. Ex hac l. no. in ver. ostendit igitur. ꝙ scriptura testamenti præsumitur vera. No. secundò, ꝙ testm̃ in dubio præsumitur solemne. Tertiò no. ꝙ afferenti negatiuam ad impugnationem scripturæ incũbit onus pbandi, secundũ Bal. hic.

e ¶ Factam.} scilicet, sine iudice.

f ¶ Tibi.} hæredi instituto in testamẽto nõ solẽni cũ quodã extraneo.

g ¶ Comparabitur.} quin habeas totum ab intestato.

h ¶ Ostende igitur.} ò fili.

i ¶ Fide veri.} quia est falsum.

k ¶ Non posse.} quia minus solemne. Et sic no. quòd statur testamento.& præsumitur solemne, donec contra probetur.

l ¶ Obtineas.} ↄ est. ff. fam. ercis. l. cũ putarẽ. vbi post sñiam nõ retractatur diuisio, etiã si nõ fuerit cohæres. So., 9 ibi cũ iudice, hic sine iudice

3 Imo. Bar. & Pau.& ratio est: q a hæreditas paterna magis debet filio quã materna. Paul.

4 Sequitur eam Barto. & Bald. & Salic.

5 Ista cum sequen. est diuinatiua. Bartol. & Paul.

6 Dic melius, ꝙ ibi repudiauit hr̃ditatem expsse hic verò tacitè. Bar.& Pau.

7 Gl. sequũtur hic Bar. Bal. Pau. & Ias.

8 Tacita. Ias.

9 Istam so. sequuntur Bart. Bald. Pau. & Ias.

¶ Renũtiãs hr̃ditati mr̃næ, eã posteà non põt adir, licet ptẽdat iuris ignorãtiã. Bald.

¶ Imp. Gordianus A. Iuuenali. L. II.

C Vm ignorantia iuris excusari facile non possis ᵃ si maior annis. xxv. hæreditati matris tuæ renuntiasti, sera prece subueniri tibi desideras ᵇ. Dat. xiij. Kalen. Maij, Ariano,& Papo Coss.

¶ Lapsus tpis petẽdi bonorũ possess. inducit tacitã, & irreuocabilẽ repudiationẽ Bal. vł sic: Ignorãtia iuris ñ excusat i lucro seu quasi lucro captãdo. h.d. P. de Cast. & Sal.

¶ Imp. Philip. A. Marcello. LEX III.

S I emancipata ᶜ à patre intra annum bonorum possessionẽ petere cessasti, prætẽdere iuris ignorantiam nullis rationibus ᵈ potes, D. xvj. Kal. Iul. Peregrino,& Aemeliano Coss.

¶ Erronea diuisio, errore pbato nõ officit diuidẽti. Et p̃sumit error si ex postfacto apparet rẽ aliter se habere. h.d. Bal. Vel sic diuisio facta p uerũ hr̃dẽ, cũ hr̃de putatiuo p ignorãtiã iuris, uel facti, non p̃iudicat uero hæredi probata ueritate. Pau. de Castro.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Iulianæ. LEX IIII.

S I post diuisionẽ factam ᶜ testamẽti vitiũ i lucẽ emerserit, ex ijs, quæ p ignorãtiam confecta sunt, præiudiciũ tibi ᶠ non cõparabitur ᵍ. Ostẽde ʰ igit apud Rectorẽ virũ Clarissimũ amicũ nostrũ testm̃, vel fide ⁱ veri deficere, vel iuris rõne stare nõ posse ᵏ: vt infirmata scriptura, quæ tstamẽti vice plata est, solidã successionẽ obtineas, ˡ D. viij. Id. Iul. Diocletião. iiij.& Maximiano iij. AA. Coss.

¶ Falsa cõfessio nõ imutat ueritatẽ, ideo p bata ueritate nõ p̃iudicat cõfitẽti. P. de Ca.

¶ Iidem AA.& Cõstantius,& Maximianus Cæs. Martiali al. Marcello. LEX V.

C Vm falsa ᵐ demonstratione mutari substãtia veritatis minime possit, respondẽdo id, ꝙ paternũ ⁿ erat, ex maternis esse bonis, nihil egisti. ᵒ Da. prin. kal. Ianuar. Diocletiano, v.& Maximiano iiij. AA. Coss.

¶ Promißio p parte indebita catenus reuocatur, quatenus errat, nisi ex causa transactionis interponatur. Bald. uel sic: Promittens plus, quam debeat per errorem, potest liberationem condicere. Paul. de Castr.

¶ Iidẽ AA. CC. Tauro,& Pollioni. L. VI.

S I nõ trãsactiõis ᵖ cã, sed indebitã errore ᵠ facti olei materiã vos Archũtico ʳ stipulãti dare spopõdisse Rector puĩciæ animaduerterit: reddito ˢ qđ debetis residui ᵗ liberationem condicentes ᵛ audiet. Dat. v. Ka. Maij. CC. Coss.

¶ Erronea confeßio, cùm erretur in facto, potest usque ad sententiam reuocari, sed post rem decisam est irreuocabilis.

¶ Idem AA. & CC. Zoæ. L. VII.

E Rror. ˣ †

facta fuit diuisio, vt ibi in fi. Itẽ ꝙ j.de test.l.nõ dubiũ.§.fi. So. vt ibi. Itẽ videt nullo modo repeti eo casu, cũ fuit nõ solemne. naturaliter.n. erat debitũ, ꝙ solutũ p ignorãtiã iuris nõ repetit: vt j.eo.l.cum quis. Rñ. ¹⁰ scdm quodã extraneis naturaliter debent legata ex nõ solẽni voluntate ¹¹ nõ aũt hęredes inter se tali obligatiõe tenent. qđ nõ placet: q a sicut cũ solemne est, obligant inter se ciuiliter,& naturaliter: sic cũ est nõ solẽne, debẽt naturaliter obligari. vt video ex stipulatiõe: ex qua, vbi est solẽnis, nascit ciuilis, & naturalis obligatio. vbi ¹² verò non solẽnis, naturalis tñ. Dic ergo, ꝙ hic fuit error facti, ñ iuris. ¹³ credebat. n. testm̃ habere se ptẽ sigilla: cũ nõ haberet nisi sex: & fortè ostendebat ei, ac si essent septẽ. & sic ex pbabili ignorãtia facti solutũ repetit vt ff.ad Macedon. l.fi. Sed qua actiõe repetit? Rñ. ¹⁴ illã medietatẽ medietatis, q̃ dedit eis credẽs esse accipiẽtis rei vendic. cũ errãs dñiũ non mutauit: vt ff.de condi.cau.dat.l.dedi.§.pe. aliã p cõd.id. vel sine cã: vt ff. de pdi.sine cã.l.j. Sed Pe. ¹⁵ dicebat hũc nõ tradidisse, & iõ dicit, obtineas. s. tu filius. i. retineas scdm eum.

C Vm falsa.} CASVS. Sempronius ↄueniebat actione hypothecaria p domo quadã p̃rna, quasi domus esset materna. quæ fuit creditor ab eo verũ domus esset p̃rna, q̃ ↄuenit eum p ista domo hypothecaria actiõe. dicit ei Sęproni: nõ est domus de bõis p̃rnis, sed maternis: ecce instrumentũ, p qđ apparet ꝙ fuerit de bonis maternis, non paternis. modò quæritur, vtrum sua cõfessio possit ei nocere? & dicit Imperator, quòd nihil ei nocebit, si facta fuit extra iudicium. cùm falsa sit. Viuianus.

m ¶ Cum falsa.] Hypothecaria ¹⁶ conueniebatur filius in bonis maternis,& erat hæres patris,& matris.

n ¶ Id quod paternum.] siue in facto errando, quia credebat matrem emisse, quod pater emerat, siue in iure, quia credebat donationẽ a p̃re, in matrem vxorem factam tenuisse.& hoc si extra ius. Si autem in iure, error iuris non excusat, sed facti sic: vt ff.de confessis.l.non fatetur.

o ¶ Nihil egisti.} quo ad dominium perdendum, vel mutandum, in quo sola voluntas ¹⁷ nõ sufficit. Sed in possessione sic: vt ff.de acq.pos. l.si qs vi.§. differentia. Sed ar. contra l. istam. ff. de pact. tale. in prin. ¹⁸

S I nõ trãsactionis.} CASVS. Quidã Titius q̃suit ab Impatore, dũs Archõticus mortuus est, q fecit me sibi pmittere cẽrtã quãtitatem olei, q a credebat me esse suũ debitorẽ maiori q̃titate, q̃ essem puta debebã l.& pmisi p stipulationẽ. c. q̃rit, vtrũ possim istã obligationẽ pdicere in eo, qđ plus est? & dicit Imperator, ꝙ si hoc non fecisti ex causa transactionis, tũc bene poteris pdicere, soluto prius, quod debes. Viuia.

p ¶ Si non transactionis.] tunc enim secus. vt j.de condi.indeb.l.ij.

q ¶ Errore facti.} an idẽ sit iuris? q dã nõ, vt hic. Sed nos ↄ? cũ nõ debet nocere in dãno vitãdo: vt ff.de iu.& fac.ig.l.error.an fi. Et dic, ꝙ ciuiliter,& naturaliter indebitũ, vł naturaliter tm̃, secus si est naturaliter debitũ, nã tũc solutũ nõ repetit: vt ff.de pd.ind.l.fideicõmissũ. j.e.l.cũ q s.

r ¶ Archontico.} illi fœneratori, proprium nomen est.

s ¶ Reddito.} scilicet, tu debitor, scilicet, soluto.l.fi.C.ne fil.J.

t ¶ Residui.} debebat em̃ quinquaginta cados olei.& pmisit centum.

v ¶ Condicentes.} per condi.sine cã: vt ff.de cond.sine cau.l.qui sine.

E Rror.} Habet duas partes. In prima parte loquit de tpe an sñiam. In scđa pte.de tpe post sñiam, vel alio modo rem decisam Scđa ibi, Nã causa. Bal. CASVS. Dicit Imperator, ꝙ si aliqs fuit cõfessus aliq d in iudicio p errorẽ facti, qđ nõ erat verũ: post istã pfessionem põt reuocare. qđ verũ est ań sñiam. si aũt sententia lata fuerit, nõ poterit. Viuia.

x ¶ Error.} Lex ista potest intelligi,& in errore, qui interuenit circa confessionem factam in iudicio,& in eo, qui interuenit in ea, q̃ facta est extra iudicium. In eo, qui fit extra iudicium, dic vt s. e.l. cum falsa. nam ibi nocet negotio non finito, sed eo finito vel per transactionem, vel per sententia posteà subsecutam, sic s.l. prox. Est tamen differẽtia: quia dum pfessus est extra iudiciũ, põt retractare, nec prẽsumit ita esse: licet

10 Istam etiã sequuntur Bartol. Bald. Paul. & Ias.

11 Ermald Bar.

12 Nihil ẽ Paulus hic.

13 Imò dic ꝙ de vtroque errore intelligitur Bar. Bald. Pau. Salic. & Ias.

14 Ista sol. est bona secundũ prædictos.

14 Ista opinio non placet hic scribentibus.

15 Idẽ dic in actione personali ex testamẽ Ias. hic.

† Concor. glos. j. post prin. in c. significante de rescri.

16 Istã gl. sequuntur Bar. Paul.

17 Solue secundũ Bar. hic: quia ibi loquitur in confessione liberatiõis, quæ sola voluntate põt induci.

18 Et bene Iason.

Diuisio.

Confessio per errorẽ facta, an posit reuocari.

Universidad de Deusto Biblioteca

Io.ꝯtra, 1 ſed cũ in iudicio cõfitet͂,pſumit͂ ita eſſe,niſi cõtra ꝓbet͂:vt ĩ. đ erro.adu.l.ij.Sed ad iſtã primã regulã ſũt ſ.gnata ꝯria in primis.ff.đ iter.ac.l.đ ętate.§.vl.Sed nõ ob.q̃a ibi loq̃t͂,qñ dixit ex certa ſciẽtia. 2 tũc.n.ita demũ licet ei pœnitere,ſi nulla captio ſit actoris, & ſi eſt captio,pœnitet añ litẽ cõte.Itẽ ſignat͂ ꝯ.ff.de confeſ.l.ſi is cũ quo.Sed ibi dicit,ꝙ fuit confeſſus ex certa ſciẽtia. Vel eſt ibi ſpãle: q̃a videt͂ confiteri quaſi ex tranſactione cũ conueniebatur actione, q̃ creſcit p inficiationẽ. Itẽ ꝯ dicit. ff. ad Vel.l.ſi mulier in iure. vbi dicit iuuari mulierẽ errãtẽ ſe natuſconſ.Vell.Sed rñd. nõ 3 negat p hoc,qñ & huius leg.auxiliũ poſſit haber͂. Vel dic,ꝙ ibi,vbi dicit,exiſtimauit ſe hęredem,& credebat ſuũ creditorẽ,doſteà reperit,ꝙ nõ erat, inuenit͂ interceſſiſſe, ſubuenit͂ quidẽ ei. Vel dic, ꝙ iã erat cõtra ipſam lata ſentẽtia,poſtquã auxiliũ Velle.cõpetiit.ad hoc eſt ſignatum aliud cõtrariũ.ĩ.đ li.cau. l. iubemus. Sed illud eſt verũ quo ad pręſumptionẽ,nõ tñ nocet,ſi ꝓbetur contrariũ. Iſta tñ regula fallit in caſu.ĩ.arbi.tut.l. vl.poſt prin.Itẽ no.ꝙ dicit Pe.ſecus eſſe i errore aduocati,q ñ reuocat͂ niſi intra triduũ:vt ĩ. de erro.adro.l.ſi.& inducit rõnẽ,q̃a meli⁹ q̃s errorẽ alienũ, quã ſuũ corrigere põt, vt patet in ludo de ſchacis. nã melius videt q ibi aſsiſtit,q̃ luſor.ſed nr̃i pceptores intelligũt aliter.l.iſtã,vt ibi,& dicã.ĩ.de fi.inſtr.l.iiij.& ff.de don.l.iij.& ff.de noxalib.l.electio.§.neq;.

1 Et bene Paul.

2 Nihil eſt ãmo dic ꝙ ibi confeſſio fuit erronea cir. ea præparatoria iudicij, quæ nõ ſunt tanti præiudicij ſicut circa deciſionẽ cauſæ. P.& Iaſ.hic.

3 Iſtud nihil eſt dicere: imò dic quòd mulier iuuatur ſpãli priuilegio quo non iuuat͂ maſculus. Pau.

† Quę.

facti, a necdũ finito b negotio,nemini nocet. c Nã cauſa deciſa d velamento tali e non inſtauratur. Dat.ij.Non.Iul. CC. iij. Coss.

Erronea cõfeſsio nõ facit ualere teſtm̃ inualidũ,nec ei ĩponit uires:nec etiam ualet p ſeipſum,ut diſponat in aliquo effectu. Bal.Vel ſic:Erronea cõfeſsio p uirib.teſtamenti non ꝑiudicat confitenti.Vel ſic:Verba enuntiatiua per errorẽ emiſſa,ſiue principaliter propter ſe,ſiue pp aliud, diſpoſitionem non inducũt etiã fauore libertatis. hoc dicit iſta lex.cum ſeq. Pau. de Caſtr.

¶ Iidem AA.& CC.Dionyſiæ. L. VIII.

CVm teſtamẽtum f nullo iure cõſtiterit:ex eius,q † ab inteſtato ſucceſſit, ꝓfeſſione ſola, velut ex teſtamento liberos per errorẽ ꝓfitentis,orcini, g vel ꝓprij liberti,ſi non ipſius h acceſſit iudicium i(cum errantis volũtas nulla ſit)effici non potuerunt, k D.v. Kalen.Septemb. CC. iiij.Coss.

Qui recipit aliquid tanq̃ à tali,nõ intelligitur confiteri eũ talem eſſe, ſi appareat erraſſe per contrariorum terminorum ueritatem.Bal.uel ſic:Verba enunciatiua per errorem in contractu,uel quaſi emiſſa non diſponunt.hoc dicit Salic.

a ¶ Facti.]pone caſum.ff.famil.erciſc.l.cum putarem. Item in qualibet exceptione etiam dilatoria. quæ omiſſæ per errorem facti poſſunt opponi etiam poſt lit.conteſta.etiam in indebito ſoluto.

b ¶ Finito.]tranſactione, vel ſententia, vel iureiurando.

c ¶ Nocet.]niſi probetur cõtrariũ. d ¶ Deciſa.]per ſententiam.

e ¶ Tali.]i.errore facti.ſed cõtra.ĩ.de errore calculi.l.j.imò concor.vt ibi.Item cõtra. 4 ĩ.de reb.cred.l.ſi.& ſi ex falſis inſtr.per totũ, & de re iudi.l.diuus.& de iureiu.l.admonendi. So. 5 in his omnibus dolus eſt admiſſus ab aduerſario,qui non debet ei patrocinari:vt ĩ.de leg.l.ſi legatarius.& ff.de dolo.l.ſi legatarius.Itẽ cõtra ĩ.ſi aduer.rẽ iud.l.ij. Sed illud ratione ætatis,nõ erroris.Itẽ ꝯtra.ĩ.de furt.l.ſi. §. ſi autẽ neſennius. dicit, 6 ꝙ ibi nõ reſtauretur aduerſus eundẽ,ſed aduerſus aliũ. ſ. furẽ. Itẽ cõtra.ff.de ꝯfeſ.l.ſi is cũ quo.q̃a ibi error ante ſententiã pręiudicat, & tñ eſt error facti.Sol.ibi in facto ꝓprio errauit, hic i alieno, ꝙ quidẽ licet:vt ff.pro ſco.l.ſi.in ſi.Itẽ ꝯ.ff.quando act.de pecu.eſt an.l.ij.Sol.ibi erat cõis error,ſicq; probabilis:vt ff.ad maced.l.iij.& ff.de off. præto.l. Barbarius.Vel ibi falſo ex certa ſcientia aduerſarius aliud alegauit,ſic. ff.de iudi.l.ſi prætor. §. marcellus. & ſic ſoluitur. ff. de inſt.l. habebat. i in princ.Vel ibi in l.habebat.poſt ſententiam non agit ex ea cauſa,qua prius egit.ſex ex alia.Item ꝙ dicit errorem facti non nocere, eſt verũ, maximè alieni,nec etiam facti ſui nocet in iudicio:vt ar.ff. pro ſuo. l. ſi. & ff.de confeſ.l.non fatetur.& de hoc dixi plenè. ff.eo.l.regula.in prin.

CVm teſtamentũ.]CASVS. Quidã condidit teſtm̃ minus ſolẽne, in quo libertatẽ ſeruis ſuis reliquit.& quandã,quæ poterat ſibi ſuccedere ab inteſtato,hæredẽ inſtituit.iſta mulier inſtituta non adiit ex teſtõ,cũ potuit ab inteſtato ſuccedere quadã die vocauit iſtos, quibus erat relicta libertas in teſtõ,ſuos libertos cũ tamen in veritate nõ eſſent liberti:quia teſtm̃ non erat ſolemne.modo quæritur,vtrum per iſtã confeſsionem mulieris libertis ſint iſti facti?& dicitur quod neq; orcini,neque liberti mulieris erunt,quia errantis nullus eſt cõſenſus. & dñtur orcini, quia directo erat eis relicta libertas ab eo,q tẽdebat ad orcũ. Vi.

f ¶ Cũ teſtm̃.]i quo erat ĩſtitutus agnatus,q ab iteſtato erat ſucceſſur⁹.

g ¶ Orcini.]i.directo iuſsi eſſe liberi:ṅt inſti.de ſin.re.per ſi.re.§. libertas.ver.at is.qui.ab orthos quod eſt rectũ.Vel dicuntur ab orco.q̃a manumittuntur ab eis,qui tendunt ad orcum,vel ad mortem.

h ¶ ipſius.]qui ſucceſsit ab inteſtato. i ¶ Iudicium.] i. voluntas.

k ¶ Non potuerunt.]imò videtur,ꝙ errantis hæredes voluntas ei pręiudicet.ff.ad leg.fal.l.j §.ſi legatarius vbi errantis voluntas tollit hæredi Interdictum Quorũ legatorũ:ſed ibi rõne poſſeſsionis præiudicat, 7 hic verò in proprietate.vel dic,vt ibi not. Item not.ꝙ In gloſſauit hic cũ ex ignorantia deficit id,ꝙ fieret 8 à ſciente,vt hic fuit pactum,alias delictũ:ꝙ expone,hic enim deficit libertas propter ignorantiam,q̃ valeret cẽt.ſi &ꝙ ſubiicit hic pactũ.ſ.tacitũ dãdę libertatis.Itẽ ꝙ ſubiicit

4 Gl.ſequitur Bar. B. & Salic.

5 Iſtã ſol. ſequitur B.

6 Iſti glo. vſque ad ſinem ſequit͂ Bar. & Paulus.& Sali.

7 Glo.ſequitur Bar.Baldi. Pau.& Iaſ.

8 Et bene Bar.

alias delictũ.ſ.deficit rõne ignorãtiæ,vt ĩ.ad l.cor.đ ſica.l.j.& ſic ponit vt.i.ſicut.Vel dic 9 ꝙ à ſciẽte fiat.q.d.idẽ eẽt à ſciẽte.nã ſiue tacitũ pactũ,vt hic:ſiue expſſum pactũ iter dñm,& ſeruũ de libertate dãda ſuturũ ñ valet: 10 vt ĩ.đ traſ.l.iterpoſitas,& ĩ.de col.dete.l.j.ſed nec mõ daẽ.nã hæc verba ñ ſũt dãdæ libertatis:vt ĩ. de teſt.mil.l.ex his verbis. ſed põt rñderi, ꝙ aliud hic,q̃ ibi:q̃a hic naturaliter erat đbita libertas ex voluntate teſtatoris,ſed ibi nullo iur͂. Prętereà q̃a ſubiicit aľs đlictũ exponũt 11 q dã,& alio mõ. aliud ẽ i đlicto:q̃a valet libertas.& da exẽplũ.ĩ.ſi mã.ita fuerit alien.l.j. vt aľs delictũ.i. aliud eſt, ſi quis ſciẽter delinquat:vt aľs delictũ.i. aliud eſt, ſi q̃s iuris ignorantia fatet ſe deliqſſe: vt ff. de ꝯfeſ. l.nõ fatet͂.prima placet.

¶ Non potuerunt.]remanebunt ergo ſerui.

NOn idcirco.]CASVS Seius plures ſeruos habebat, ab illis ſeruis:vt à liberis recepit quandã ſummã pecuniæ & factũ eſt publicum inſtrumentũ inter dñm,& ſeruos ſuos ſup hoc. vocat poſteà illos ſeruos ſuos:qui dicũt ei.dñe decętero nõ potes nos vocare ſeruos:q̃a feciſtis pactũ & inſtrumentũ nobiſcũ ſicut cũ liberis. quæritur q̃d iuris ſit.Dicit͂, ꝙ nihilominus pñt mouere eis quæſtionẽ etiã hæredes mei,cum errantis nullus ſit conſenſus. Viuia.

¶ Iidẽ AA.& CC.Caio,& Antemio. L.IX.

NOn idcirco minus,ꝙ àvobis velut à liberis debitam accipiſſe pecuniam Sanius dicitur, (cũ nullus ſit errãtis † cõſẽſus m) mouere ſtatus quæſtionem prohibentur eius heredes.Dat.vj.Id. Decembr.CC. v. Coss.

Debitũ naturaliter tm̃,indebitum ciuiliter,ſolutũ tñ per ignorantiam iuris non repetitur, ſed per ignorantiam facti repetitio conceditur.h.d.ſcdm intellectũ gl.Bald. Vel ſic : Indebitum ciuiliter tantum facti errore non iuris ſolutum repetitur.Salice.

¶ Iidem AA.& CC.Araphiæ,aľs Amphię. LEX X.

CVm q̃s n ius ignorãs † indebitã pecuniã ſoluerit, ceſſat repetitio. Per ignorantiam enĩ facti repetitionẽ tm̃ indebiti ſoluti competere tibi notum eſt. Da.v.kalen.Ianuar.CC.vj. Cos.

Mulieribus nõ ſuccurr tur pp ignorantiã iuris in lucris captãdis:ſicut nec maſculis,niſi ratione minoris ætatis. quo caſu tã mulierib.quã maſculis ſuccurritur per beneficium reſtitutionis. Paul.de Caſtro.

¶ Imp.Conſtantinus A. Agneti Vicar. Præfect. LEX XI.

l ¶ A nobis.]ſcilicet,libertis.

m ¶ Cõſẽſus.]vt ff.de iur.om.iu.l.ſi p errorẽ.& đ iu.l.ij.in prĩ.& ĩ.loc. l.ad ꝓbationẽ.ſed qđ,ſi hoc fuit ſciens?Rñ.idẽ, 12 licet quidã ꝯdicat.

n CVm q̃s.]Textus iſte primò ponit dictũ. Secundò ponit quandã diſtinctionẽ bimebrẽ.Scđa ibi,ꝑ ignorãtiã.Bal. ¶ CASVS. Meuius quãdã quãtitatẽ,q̃ fuit debita nãliter,indebita verò ciuilr:putà mihi in teſtamento minus ſolẽni,ſoluit errando in iure: vult ipſe legata repetere,vt indebitã,quærit͂,an habeat ipſe repetitionẽ?Dicit͂, ꝙ non: quia in iure errauit.ſecus ſi in facto fuiſſet erratũ. Viui. ¶ Not.ex hac l. duo neceſſaria.Primũ eſt,ꝙ error iuris non poteſt prodeſſe circa repetitionẽ debiti naturalis tm̃.Secũdo eſt,ꝙ error facti ꝓdeſt circa repetitionem debiti naturalis,& ſic nõ dabitur retentio nõ obſtante, ꝙ ſit naturaliter debitũ.de hoc no.ff.de cond.inde.l.interdũ.& l.cũ is.§.j. Bal.

o ¶ Dũ q̃s.]Pone caſum in indebito ciuiliter,ſed naturaliter debito: vt ĩ.ad l.Fal.l.error. Vt dic i volũtate nõ ſolẽni credebat hęres deberi legata.& diſtingue q̃a aut eſt ciuiliter indebitũ, ſed nãliter debitum & tũc ſolutũ p ignorantiã facti repetit͂,iuris nõ:vt hic,& d.l.error.& ff.de cõd.ind.l.fideicõmiſſum.& ff.ad mace.l.ſi.fallit in muliere,& i minori, q repetũt ẽt p ignorãtiã iuris ſolutũ tale ĩdebitũ:vt ff. ad Vell.l. quamuis.§.interdum.& ff.de cõd.ind.l.interdũ.ſed Pe.dixit 13 i tali indebito ſoluto ſiue p errorem facti,ſiue iuris non repeti:& dicebat ſpãle.in Fal.& muliere,& minore.Itẽ ecõtra,ſi debitũ eſt iure ciuili, ſed naturaliter indebitũ,ſolutũ p errorẽ iuris,vel facti repetit͂,vt ff.de cõd.ind.l. nõ ſortẽ.§.indebitũ.& §.adeò.fallit inſt.de obli.q̃ ex quaſi cõ.§.ſi.& ff.de cõd.inde.l.ſumma.in prin.& ff.man.l.ſi fideiuſſor.j.§.in oĩb.Itẽ ſi eſt indebitũ vtroq; iure:ſiue errore facti,ſiue iuris ignorantia ſolutũ repetit͂: vt p to.ti. de cõd.ind.C.& ff. ſed fallit in caſib.quos modò in ſuperiori caſu notaui. Si autem eſt vtroq; iure debitũ,ſed ope exceptionis indebitũ,ſi q dẽ eſt dilatoria,debitũ ſolutũ per errorem facti repetit͂,ſecus ſi iuris:vt ff.đ cõd.ind.l.in diẽ.& ff.mãd.l.fideiuſſor.§.q̃uis. vel ſecũdum Azo.idem vtrobiq;:vt ff.man.l.fideiuſſor.§.quãuis. Si aũt ꝑpetua:ſi quidem fauorabilis,vt velle. ſolutũ ſiue iuris,ſiue facti errore repetitur. Si verò odioſa,vt Mace.ſolutũ per ignorantiam iuris nõ repetitur:vt ff.de cond.ind.l.q exceptionẽ.in prin.ſed p facti errorẽ ꝓbabilẽ,repetit͂: vt ff.ad mace.l.ſi.Si verò dubitetur,ſit ꝑpetua,vel dilatoria exceptio:ſolutũ ſiue iuris,ſiue facti errore repetit͂.vt ff.de cond.ind eb.ſufficit.quocũque caſu dixi ſolutũ repeti,ibi ex certa ſcientia ſolutũ nõ repetit͂:vt ff.de condict.ind.l.j.Idem,ſi eſt tutus exceptione, quæ ſit inducta ad rigorẽ iuris conſeruandum,& ſoluat,nullo modo repetit:vt ff.de condi.inde.l. Iulianus.& ĩ.de condict.ind.l.j.Item opponitur in caſu huius.l.Nonne eſt tutus fauorabili exceptione hæres ? ergo ſolutum repetitur per prędicta l.qui exceptionem.Sed reſpondetur:non dicitur hæres hr͂e exceptionem,cũ legatarij nullã habeant actionem ex nõ ſolẽni volũtate.Item & ſi ſolẽnis, & excedũt legata dodrãtẽ:ipſo iure remanet i bonis hẽdis quarta:vt inf.ad l.fal.l.pe.& ff.ad l.fal.l.plautius.vnde non dicit͂ habere actionem

Gl.ſequũtur Bar.Bal. Paul. & Iaſ.

actionem legatarius.ſic ergo nec hæres exceptionem. Sed in minore 1 dic,vt ĩ.ſi aduerſus creditores.l.j.& hæc omnia intellige in maiore.

QVamuis.] CASVS Mulier quædam errans in iure:quia omiſit petere bo.poſ.erat minor.vult modo petere.ꝯſuluit dñm Imꝑatorẽ, qui dicit ei:quare nõ petiſti?illa reſpõdet: credebã curſum tp̃is mihi nõ nocer͂.dicit ei Imꝑator: nõ potes petere,q̃a in iure erraſti.illa dicit, ꝙ minor eſt xxv. ann. dicit ei Imꝑator:ſi hoc eſt,rõne ætatis bñ petere potes. Viui. ¶ Not.ex hoc tex. ꝙ magis ſubuenit͂ imbecillitati ætatis, q̃ ſexus, licet aliqñ æquiparent͂.l. ĩ.in ſi.ff.de eden. Ia.hic.

a ¶ Quamuis.]Pone caſum:vt ſupra e.l.ſi emancipata.

b ¶ Imperfectũ.] quia eſt minor:& ſic reſtituit͂ vt ff.de minori.l.ait prætor.§.vltimo.

COnſtitutiões.] CASVS.Hac l.cauet͂, quòd nulli permiſſum ignorare,vel diſſimulare conſtitutiones Imperatorum : & dicitur ille ſimulare,qui non ſcit eas, & diſſimulare qui ſcit,& ſe neſcire dicit.Viuia.

c ¶ Conſtitutiones.]Aliud eſt in aliis legib. ſecundũ quoſdã:qđ nõ placet Io.vt ſ.ti.j.l.j.in fi.ij, col.& ſ.de legi.& cõ.l.leges ſacratiſsimæ.& facit in aut.vt ſa no.cõ. col.v.

d ¶ Diſſimulare.] Qđ nõ eſt ſimulo, diſſimulo q; qđ eſt:vt ff.đ ꝓcuſ. l.j.

NE paſſim.] CASVS. Quia mulierib.ſuccurritur quãdoq;, crederet aliquis, ꝙ indiſtinctè ſuccurrat͂ ita, vt liceret eis contra pacta ſua venire paſſim.& indiſtinctè.hoc remouet. & dic,vt in litera.Viuia.

¶ No.hic,ꝙ ſtatuta gñaliter,& indefinitè ꝓdita, ligant mulieres,ſicut maſculos,niſi ſpecialiter excipiantur, ſm Iaſ. hic.

† Liceat, vel non.

Mulieribus multæ leges ſubueniunt.

QVamuis a in lucro nec fœminis ius ignorantibus ſubueniri ſoleat, attñ cõtra ætatẽ adhuc imperfectam b locũ hæc nõ habere retrò Principũ ſtatuta declarant. Dat.iij.Kal.Maij. Gallicano, & Symmacho Coss.

Nemo poteſt diſsimulare ſe leges neſcire.Bal.

¶ Imppp.Valentin.Theo.& Arcad.AAA Flaniano.P.F.Illy.& Ital.P. L. XII.

COnſtitutiões c Principũ nec ignorare queq̃,nec diſſimulare d ꝑmittimus.D.iij.Kal. Iun.Tatiano, & Symmacho Coss.

Mulierib.nõ ſubuenit͂ pp ignorãtiã iuris ultra,quã maſculis,niſi in caſib. à iure expreſsis.h. d. ſecundum Bar. & Pau. de Ca.

¶ Impp.Leo,& Anthemius AA.Erythrio, P.P. LEX. XIII.

NE paſſim e liceat mulierib., oẽs ſuos contractus retractare in his,quæ pretermiſerĩt, vel ignorauerint,ſtatuimus,ſi per ignorantiam iuris, damnũ aliqđ, circa ius, vel ſubſtantiam ſuam patiant͂,in iis tantũ caſibus, in quib. præteritarum legum auctoritas f eis ſuffragatur,ſubueniri.Da. Kal. Iul.Martiano,& Zenone.Coss.

De precibus Imperatori offerendis,& de quibus rebus ſupplicare liceat,& vbi †.

TITVLVS XXVII.

Laudabilis fidei exẽplũ,& atrocitas criminis faciũt ĩhabilẽ ꝓ habili reputari ad ĩpetrãdũ,& ẽt ad ꝓſequẽdũ impetrata Bal. Vel ſic:Seruus,q ad ſupplicãdũ r͂gulariter nõ admittit͂,ꝑ laudabili exẽplo , & atroci delicto in pſona dñi cõmiſſo auditur. Salic.

e ¶ Ne paſſim.]id eſt,indiſtinctè.

f ¶ Authoritas.]Sunt enĩ quædam leges,quæ ſpecialiter prouident eis, vt in interceſsione:vt ĩ.ad vel.l.ſi ſinc. in ſecundo rñ. Itẽ,vt ab inceſtus crimine excuſent͂,ſi ſola iuris noſtri obſeruãtia deficit:vt ff. de adul.l.ſi adulteriũ.§.j.Itẽ in ſatiſdatione iudicio ſiſti recepta minus idonea:vt ff. qui ſatiſd.cog.l.de die.§.minori.Itẽ cũ indebitũ ſoluũt,vt exonerent͂ ꝓbatione:vt ff.de ꝓb.l.cũ de inde.§.j.Itẽ ſi cautiones,vel orões i iudicio nõ edũt:vt ff.de eden.l.j.§.vlt.Item cũ ſtipulantur dotem nouãdo de bono debitore ad inopẽ:vt ff.ſolu.ma.l.ſi cũ dotẽ.§.ſi mulier. Itẽ cũ legatũ ſibi adſcribunt dictante matre:vt ff.ad l. cor. de falſis. l. diuus claudius. §.idẽ in filia.Itẽ vt ff.ad turp.l.j.§.accuſationẽ.in ſi.& l.mulier . Item. ĩ. de fal.mo.l.j.§.viduas.Itẽ.ff.de iure fiſ.l. ij. in fin. Sed nonne regulariter etiã maribus,iuris ignorãtia non nocet in dãno vitãdo:vt ff. eo.l. error. in ſi.ſic ergo fœminæ deterioris cõditionis eſſe vident, cum certis caſibus eis ſubueniatur,ſed maribus ſemper.Sed certe 2 hic dicit illis caſibus eas iuuari,quibus & mares:& eo amplius in prædictis,in quibus non iuuarentur mares.vnde dic.ꝙ in prædictis mulieres iuuant͂ vltra mares.

Ignorantia iuris nõ nocet in damno vitãdo.

1 gl.ſequũtur hic Bar. Pau.& Iaſ.

¶ DE PRECIBVS IMPERATORI OFFEREN. &c.

¶ *Dixit de iure,qđ conſiſtit in ſacris,& ſacerdotib.nunc de eo,quod in Magiſtratib.& primò 3 de Principe,ꝑmittens à quib.& qualiter adeat.Vel ſic:Poſt tractatũ diuinorũ ſacrorũ, eorundẽq; miniſtrorũ tractauimus ſupra de humanis ſacris id eſt de legib. unde conſequẽs eſt,ut uideamus de miniſtris humanorum ſacrorũ,i. legum : quarum quia dominus Imperator caput eſt,& miniſter,de Imperatore audiamus.Et quia ipſe nõ temere,ſed per preces eſt adeundus , uideamus de precib.ei offerẽdis,& de quib.reb.liceat ei porrigere ꝑces.Azon.*

3 Sequũtur gloſſ. Bart. Bal.& Sal.

LIcet ſeruilis.] CASVS. Dñs meus,qui plures ſeruos habebat, occiſus eſt à quibuſdam.vnus de iſtis ſeruis adiit Imꝑatorem, & narrauit ſibi factum illud,& nullus de parentela ſua hoc Imperatori voluit intimare,rogans,& ſupplicans Imꝑatori, vt reſcriptũ cõcederet aliquibus iudicibus,q de morte eius facerent inq̃ſitionẽ:dicit ei Imꝑator: Frater, tu ſeruus es,neq; potes de iure admitti ad poſtulandũ reſcriptũ:verũtamen,q̃a atrox eſt delictũ,& ꝓpter tuũ laudabile ꝓpoſitũ,vt & alij ſerui fiãt fideliores dñis ſuis dabimus tibi reſcriptũ.vade ergo cũ reſcripto noſtro ad Præfectũ prætorio,qui te libenter,vt decet,audiet: & qui vindictã ſeueriſſimã prout conuenit in male factorib. ĩponet. ¶ Not. ex hoc tex.ibi,atrocitas, regulã notabilẽ,ꝙ ꝓpter atrocitatẽ,& enormitatẽ delicti quædam permittunt͂ cõtra regulas iuris, quæ alias non permitterent͂. & facit iſte tex. ſm Bal. hic in ſecundo not, ꝓ regula, q̃ tradit Inno. in c.j,de cõſti.ꝙ ex cauſa licitũ eſt leges traſgredi,ſecundũ Iaſ. hic.

g ¶ Licet ſeruilis.] id eſt,ſeruus.

h ¶ Precis.]i.vt deferat preces Principi:ſic aliàs in iudicio eſſe põt in caſibus,vt dixi.ff. de iudic.l. vix certis.& eiſdẽ caſib. poterit fortè ſupplicare. ſed licet regulariter non admittat͂,vt hic:ſi tñ fuerit admiſſus,valet, qđ ei ꝯcedit͂:vt ĩ.e.l.vniuerſis.

i ¶ Exemplũ.] vt ĩ. de ꝓba.l.exẽplo.& ff.đ ꝓe.l. aut facta.§. ſi. & l. ſi quis aliquid. §. q abortionis.

k ¶ Vindicãda.] Hoc enim petebat ſibi licere.

l ¶ Annotationis.]i.ſcripturæ factæ motu principis. in ſimili enim negotio fecerat idem . vel de præſenti decreto dicit.

m ¶ Curet.] & etiam libertatẽ habebit in præmiũ:vt ĩ.q.ex cau.ſer.ꝓ præ.ac li.l.j.& ff.ſi.ma.ad li.per.l.q ob necem. Sic & ſi accuſat quẽ crimine læſę maie.aud it: vt ĩ. ad l.Iul.maie.l. nullus. & ff. ad l.Iul.ma.l. famoſi.§.j.

QVoties.] Diuidit͂ in duas partes. Prima loquit͂ in reſcripto,quod concernit dilationem iudicij,vel ſolutionis. Secũda loquitur in reſcripto,qđ concernit deciſionem litis,& ipm principale negotiũ.Secunda ibi.Qđ aũt.Bal. ¶ Caſus iſtius legis ponit͂ duob.modis vt in gl.Vno modo ſic. Dñs meus acceſſit ad Imꝑatorẽ,& dixit ei:Dñe habeo creditorẽ,q tota die vexat me petẽdo qđ ei debeo:peto reſcr ptũ ne poſſit me ꝯuenire intra quinquenniũ. Dixit ei Imꝑator,bñ tibi ꝯcedimus. Vult mõ magis aliud reſcriptũ petere,vt ne in ꝑpetuũ poſſit ꝯueniri à ſuo creditore.Dixit Imperator: Illud tibi cõcedere nõ poſſumus ſine magno dãno aduerſarij.Verius alio modo pone in creditore,q voluit impetrare reſcriptũ, ne aliqua exceptio poſſit obiici:& tunc planior eſt litera. ¶ No.ex hac l.ſecundum Cy.Bar, & alios illud vulgatũ,quod differtur,nõ auſertur.cui concordat.c.ancillam.xxxij.q.ij.& ca.nemo diſperandus eſt.de pœni.diſt. vij. Iaſon hic.

† Quia nõ refert per quem preces ſint oblatæ,vt hic, & in c.cum oporteat in ſũ cta gl. pen. ibi,nec refert vnde cũque ex de accu.

¶ Impp.Diocletianus,& Max Firminæ. LEX I.

LIcet ſeruilis g conditio deferendæ precis h facilè capax non ſit, tamen admiſſi ſceleris atrocitas,& laudabilis fidei exẽplum, i ſuper vindicanda k cæde dñi tui, nobis hortamẽto fuit, † vt pfecto prætorio iuxta annotationis l noſtræ decretũ demanderemus (quẽ adire cura)vt auditis iis,quæ in libello cõtuliſti, & reos inueſtigare,& ſeueriſſimã vindictam iuxta legum cenſuram,exigere curet. m D.viij.Id.Oct.Diocletiano. vj. & Maximiano.iij.AA.Coss.

Reſcriptũ,ꝑ qđ dilatio dat͂,uel remouet͂ ualet:ſed reſcriptũ, p qđ ꝑemptoria exceptio dat͂,uel remouet͂,nõ ualet: q̃a eſſet nimis ꝑiudiciale,& nimis exorbitaret à rõne h.d.Bal Vel ſic:Dilatoria per reſcriptum conceditur,non peremptoria.h.d. Salic.

¶ Imp.Conſtantinus A. Seuero P F. V.al. P.P. LEX II.

QVoties n reſcriptio nr̃o moratoria o præſcriptio p permittit͂,aditus ſupplicãti pãdat͂. ¶ Quòd aũt totius negotij † cognitionẽ tollit,& vires prĩcipalis negotij exhaurit,ſine graui partis alterius diſpẽdio cõuelli q nõ põt.nec pſcriptionis igr͂ perẽptorię relaxatio petat͂. r D.Kalen.Iul. Paulino,& Iuliano Coss.

Fiſco damnoſa, uel iuri contraria nõ cõuenit impetrari.Et eſt canonizata. xxv. q. ij.c.nec damnoſa.

¶ Idem A.ad populum. LEX III.

† Concor. c.ij. in glo. ſi. de reſcr. & gl.ij.in c, ad hæc. in me.gloſ. & circa ſin.e. ti.vbi habetur ꝙ literę apoſtolicæ inqtatem ꝯtinentes, nõ ſunt admittendæ, quia præſumunt͂ falſę.

n ¶ Quoties.]Pone caſum in debitore petẽte dilationẽ tꝑalẽ, 4 q eſt audiẽdus:q̃a non eſt magnũ dãnũ in mora modici &c.vt ff.de iud.ſi debitori.ſi aũt ꝑẽptoriã peteret,nõ 5 audit͂:& ſic nihil eſt ꝯ.Vel pone 6 caſum i creditore,q petebat,vt ſtati ſibi ſolueret͂, cũ debitor hẽret tꝑalẽ exceptionem.auditur.n.ſecus ſi ꝑpetuã habet debitor,q̃a nõ audiet͂, vt hic.& ſm hunc caſum primæ parti eſt ꝯ:vt ĩ.de pac.l.inter emptorem & l.ante pe.Sed ibi 7 magnũ tꝑs petebat auferri debitori,hic paruũ. Vel ſol.vt ibi.Itẽ ꝯ.ſecundæ parti.ĩ.de reſcin.ven.l.ratas.ſed ibi non fuit conceſſa:ſed dicit,ſi cõcederet͂,ſequeretur inconueniens. Sed quæro,an ex certa ſcientia Princeps poſſit concedere?Rñdetur, ſic in actionib. quæ ſunt de iure ciuili.ſecus in dominio rei meæ , quod mihi vellet auferre , etiam ex certa ſcientia.non enim poſſet,cùm illud habeam de iure gentium,ſiue naturali,quod eſt immutabile:vt inſti.de iur.na.§. penul.

o ¶ Moratoria.]id eſt dilatoria.Accur.

p ¶ Præſcriptio.]id eſt exceptio.Accur.

q ¶ Conuelli.]id eſt concedi.

r ¶ Petatur.]vt infra eod.l.reſcripta.& ſ.de ſacroſan.eccle.l.priuilegia. & inf.de eman.l.nec auus.& ĩ.ſi per vim,vel alio modo.l.ſi,& ff.de religio.l.ſi quis ſepulchrum.in princ.

4 Iſtũ intellectũ gl.ſequunt͂ Bal. Sal.& Iaſ.

5 Et bene Bal. Sal. & Iaſon.

6 Iſte intellectus eſt i ſe verus & cõgruit literæ,Iaſon.

7 glo. vſq; ad ſi.ſequũtur hic Bar, Bald.Paul. Sal. & Iaſ.

Universidad de Deusto Biblioteca

a NEc dãnosa fisco.} Vt, q fiscus teneat de euictione vltra quadriẽnium, cũ vendidit rem alienã, vt suam: vt institutio. de vsuca. §. fi. Itẽ, q non soluãtur tributa, sed desyderat secũda iussio c ad hoc, vt nõ soluant tributa: vt in aut. vt nulli iud. §. & hoc verò iubemus. col. ix. Ac. b ¶ Nec iuri cõtraria.] Puta, vt minori. xiiij. an. liceat testari: vt infr. qñ ꝓuo. nõ est neces. l. ij. & j. si ꝯ ius vel vti. pub. l. fin.

1 Istã glos. sequuntur Bart. Bald. Paul. Salic. & Ias.

VNiuersa.} CASVS. Hæc l. limitat legem quoties. s. eo. nam in lege quoties. dicitur, q debitor põt impetrare rescriptũ, q nõ teneatur soluere creditoribus suis vsq; ad quinquẽniũ. Hæc l. dicit, q hoc verũ est, si idoneũ fideiussorẽ dederit creditoribus de satisfaciendo ad diem positã. ¶ Not. primò ex hac l. q rescriptũ, qđ ꝯcedit dilationẽ, nõ valet, nisi pręstet idonea satisdatio, de soluendo in termino. Secũdo nota, q q. habet dilationẽ, tenet interim satisdare, sẽm Bald. hic. Et ista l. est canonizata. xxv. q. ij. ca. vniuersa. vbi etiã habes quasi omnes leges huius tituli, & titulorũ sequentiũ, sẽd'm Ias. hic. c ¶ Præstandis.} ipsis debitoribus. d ¶ Valeant.} id est sortiantur effectum. e ¶ Præbeatur.] creditori, & pbent antequã impetret rescriptum. aliter indultum nullum est sẽm Pe. 2 sed tu, 3 q tenet: sed eo vti nõ põt, nisi det fideiussorem demũ, si aduersarius postulet. arg. ff. so. ma. l. si ꝯstãte. §. ij. Sed ã & hoc on 4. s. dãdi fideiussorẽ, p priuilegiũ remitti põt? Rñ. ñ cũ eẽt graue alteri parti: vt s. eod. l. j.

¶ In aliquibus codicibus hęc lex si quis præcedit legẽ vniuersa.

2 Et malè Bart. Bald: Paul. Sal. & Ias.

3 Et bene. Bar. Bal. P. Sali. & Ias.

4 Istam sequunt Bal. Pau. Sal. & Fulg. nisi inferatur ista clausula, nõ obstãte: qa tũc remitti põt Bal. dicit, scilicet tñ Bar. & Ias.

SI quis aduersus.} CASVS. Bene scitis q à Præfecti prætorio sñia non appellat. pone pfectus ptorio tulit aliquã sñiam cõtra M. supplicauit iste M. ꝯtra sãtẽtiã. ille aũt, q cognouit đ supplicatiõe, cõfirmauit primã sñiam. vult iterũ M. supplicare sup eod. negotio. qrit an possit. Dr q nõ põt. Vi. ¶ No. ex hoc tex. q licet sit pmissũ bis appellare, tñ nõ ẽ pmissũ victo, nisi semel supplicare, sẽm Bal. hic. f ¶ Supplicandum.} Nam appellari non põt: vt inf. de s n. pręfec. pto. l. j. & s. de epis. au. l. episcopale. & ff. de offi. præt. l. j. §. fi. Sed videtur non posse etiam supplicari: vt j. ne li. in vna. ea. causa. tertiò prouo. iu rub. & in tex. sed certè ibi iam fuerat iudicatum bis, vel ter vnde sicut non potest ab alio appellari, sic nec ab isto supplicari. Alij dicunt, 5 q hic in principali causa tulit sententiam: ibi in causa appellationis. Accur.

5 Dic melius sẽm Bar. q ibi fuit bis appellatũ, hic verò nõ fuit appellatum.

† Concor. i c. ad audiẽtiã. ij. in gl. sup verbo, in irritum. versic. nisi fuerit appellatum. ex đ rescript.

NEc dãnosa fisco, a nec iuri b cõtraria postulari oportet. Dat. prid. Kal. Octo. Constãtio. A vij. & Constantino. Cæs. iiij. Coss.

¶ *Qui habet dilationem à Principe, tenetur satisdare de soluendo in termino: alter non gaudet dilationis commodo. h. d. Bald.*

¶ Imppp. Grat. Valentin. & Theodo. AAA Floriano. P.P. LEX. IIII.

VNiuersa rescripta, q̃ in debitorũ causis sup pstandis c dilatióibus ꝓmulgant, nõ aliter valeãt, d nisi fideiussio idonea super debiti solutione pbeatur e Dat. vij. Kal. Mar. Constantinopo. Antonió, & Syagrio Coss.

¶ *Semel tantum licet supplicare, contra sententias Præfectorum pretorio. Bald. Vel sic: Supplicatio, & non appellatio permittitur aduersus sententiam Præfecti prætorio & tantum semel. Sal.*

¶ Impp. Valentin. & Valens AA. ad Volusianum. P.P. LEX. V.

SI qs †aduersus pfectorũ prætorio sñias duxerit supplicãdũ, f victusque denuo fuerit nullã habebit licentiam iterum super eadem causa supplicãdi. Dat. xv. Kalend. Octobr. Romæ, Valentiano, & Valente AA. Coss.

IN AVTH. vt sponsa. lar. §. aliud. colla. ix. constit. ij.

¶ *Vbi supplicatur Præfecto prætorio intra decem dies non mandatur sententia executioni sine satisdatione: sed ubi post decem dies supplicatur, mandatur sententia executioni sine satisdatione: sed si retractatur sententia, intra biennium retractatur executio retrò facta. h. d. secundùm Bal.*

QVę supplicatio †gloriosissimis pfectis, g vel h eorũ cõsiliarijs, vel cãs ĩtroducẽtib. i intra decẽ dies post sñiam offerenda k est quo subsecuto l sentẽtia m nõ aliter executioni mãdabitur, nisi victrix n pars dignã fideiussionẽ præbuerit, tantũ restituendi cũ legitimis augmentis, o quantum fuerit in cõdẽnatione, si legitima retractatione sententia resoluat. Nisi sub hac forma p supplicatio porrigat, executio causę sine fideiussione ꝓcedet: retractationis q iure illi seruando, qui se grauatũ putauerit: ut intra biennium supplicare posit Imperatori.

¶ *Non refert, à quo sit impetratum, dum modò à Principe sit concessum. Bald.*

¶ Impp. Honor & Theodos. AA. Isidoro. P.P. LEX VI.

VNiuersis simul hãc obseruantiã remittimus, vt à quocunque liberę cõditióis cõstituto, vel seruo r supplicãte impetratum fuerit rescriptum: minimè s requiratur †p quẽ preces oblatę sint. Dat. iij. Id. Nouemb. Theodosio. A. vij. & Palladio Coss.

¶ *Rescripta iuri contraria non ualent: sed rescripta, quæ neminem lædunt, & supplicantibus prosunt, ualent. Item ualent rescripta, quæ pœnam commißi criminis indulgent. hoc dicit.*

¶ Impp. Theodosius, & Valentin. AA. ad Senatum. LEX VII.

REscripta †cõtra ius t elicita, ab oĩb. iudicibus refutari u pcipimus: nisi fortè sit aliqd, qđ nõ lędat x aliũ, & ꝓsit petẽti, vel crimẽ supplicãtib. ĩdulgeat. Dat. viij. Id. Nouem. Rauẽnę, Theodo. xij. & Valentiniano ij. A C. Coss.

¶ *In supplicatione sufficit ponerẽ substãtiã & effectum instrumentorũ, super quib. supplicatur, nec expedit ponere totum tenorẽ*

h ¶ Vel eorũ cõsiliariis.} Qđ est absurdũ. dic ergo, eis offerẽ libellũ, sed Prĩceps, vel pfectus cognoscet: vt ff. de mino. l. minor aũt. & l. pfecti. i ¶ Introducentibus.} s. referendarijs: vt in auth. vt lit. iu. §. fi. coll. ix. k ¶ Offerenda.} etiam in scriptis: vt in appellatione contingit. l ¶ Subsecuto.} id est supplicatione subsecuta intra decem dies.

m ¶ Sententia.} s. à qua supplicatum est. n ¶ Victrix pars.} scilicet actor. o ¶ Augmentis.} fructibus, & accessionibus. p ¶ Forma.} i. intra x. dies. s. vt det gloriosis pfectis, vł eorũ ꝯsiliariis, vł causas introducẽtib. q ¶ Retractationis.} sed qũo retractabitur? Rñ. si cõtra ius cõstitutionis est lata. aliàs cùm nec appellatio recipiat, nec supplicatio ibi sẽm Azon. 6 Alij. dicũt grauari eũ in fideiussore tantũ. Itẽ fit hæc retractatio vsq; ad bienniũ: vt hic, & j. đ sen. præfe. præt. l. j. & ibi plenè no. Itẽ no. hic, q pendẽte supplicatione mandat sñia executioni, nõ sic pendente appellatione: vt ff. nihil noua. app. pen. l. j.

VNiuersis.} CASVS. hoies seruilis cõditionis non admittuntur ad impetrandum rescriptũ vel supplicandũ. sed cũ impetratum fuerit, valebit nec refert à quo fuerit impetratum. Not. ex hac l. secũdum Iac. But. q sicut declinatoria tollit per litis cõtestationẽ, ita per rescriptũ impetratum Bald. & Ias. hic. r ¶ Vel seruo.] impetrãti ꝓ alio, licet admitti non debuerit: vt s. eo. l. j. Quid aũt, si ꝓ se. Rñ. valet, si sciuit princeps. nõ alias: vt ar. j. q admit. ad bon. poss. l. bonorum. ij. & ff. de bo. poss. l. seruus. s ¶ Minime requiratur.] Sic non requirit. ff. de inoff. test. l. posthum. §. si qs ex his. & de petit. hęr. l. itẽ veniũt. §. à quo & đ ver. obl. l. cum seru. ADDITIO. Intellige istam l. nisi impetrans fuisset excõicatus: quo casu rescriptũ ipõ iure ẽ nullũ: vt in c. đ resc. li. vj. Itẽ nisi ipetrãs cõmitteret mẽdaciũ, vł falsitatẽ, vt si asserit se ꝓcuratorẽ & si ẽ: hoc vitiat ẽt rescriptũ. c. qa nõnulli. & c. ex pte. ex đ rescr. i anti.

REscripta ꝯtra ius.} Primò ponit regulã. scđò ponunẽ duæ exceptiones. Scđa ibi, Nisi fortè. Bal. CASVS. Dñs meus impetrauit rescriptũ p mẽdaciũ. vtrũ valeat? Dr q nõ. sed pcipit impator refutari rescriptũ a iudicib. nisi tale qd ꝯcessum sit, qđ nõ nocet alij: & ꝓsit petẽti, vł tale qd qđ pęnę remissionẽ obtineat. Alij aliter ponũt, cũ rescriptũ impetratũ sit ꝯ formã iuris, nõ valebit. ¶ Ex hac l. nota duas regulas prima est, q rescripta ꝯ ius impetrata, nõ dẽnt p iudices obseruari. Scđa est, q illud, qđ nemini nocet, & mihi ꝓdest, de facili ꝯcedendũ est. Concor. tex. no. in l. j. & ij. §. item varus. in fi. ff. de aqua plu. arc. Ia. hic. t ¶ Rescripta ꝯ ius.} puta vt liceat pẽptoriã opponere post sñiam, non ãt põt itelligi i illis priuilegiis, q̃ ꝓhibita sunt à iure peti. nã tũc nõ valẽrẽ ẽt si alij nõ nocerẽt, & ꝓdessent petẽti: vt j. si nup. ex re. l. j. qđ vult finis huius l. Loqt ergo đ istis priuilegiis, vł rescriptis, đ q b. nõ dr in l. qđ nõ debeãt tribui, sed sunt ꝯ id, qđ dicit lex, siue qđ dictat ius cõe & põe exẽplũ đ hoc vltio, vt s. l. nec dãnosa. in fi. no. nã si ꝯcederet, nõ põt stari. v ¶ Refutari.} vt inf. si contra ius. l. fin. & s. de sacrosanct. eccle. l. iubemus nullam. & inf. de eman. l. iiij. x ¶ Nõ lædat aliũ.} vt ff. de sena. l. fi. & j. đ ppo. sacr. cub. l. xij. l. fi. & de đ cu. l. x. l. neq; dorotheũ. Itẽ qđ dicit nõ lædat aliũ. s. prius. secus. n. si nõ modicũ vt s. e. l. quoties. & ff. ne qd i lo. pu. l. ij. §. si qs à pricipe. & ne qd i flumie pu. l. j. §. sũt aũt q putãt. & đ reli. & sum. fu. l. si qs sepulchrũ i pri. y ¶ Crimen.} i. criminis pœnã. & da exẽplũ in infamia mulieri intra tps luctus nubẽti remissa: vt j. ad. Tertyllia. l. si qua. & in scenica: vt & j. de nup. l. imperialis. §. illud his itẽ. 1 j. de sen. pas. l. fi. in fin. & p totũ.

Instrumen-

INstrumentorum.} CASVS. Hæc lex tractat qualiter sit principi supplicandum, & dicit quod si aliquis accedit ad principem, volẽs ei supplicare, non debet ei narrare totum tenorem instrumẽtorũ: sed vim quæstionis, & illa tantum verba quæ in se habent dubitationem. Nota primò, ex tex. in princ. quod in exemplo debet poni tenor de verbo ad verbum nullo addito vel minuto, secundum Bal. hic. ¶ Nota secũdò ibi, inter partes ita dubitari, &c. q illa particula est edenda, de qua est cõtrouersia inter partes: reliquæ vero particulæ tanquam inbertinentes, nõ edant, secundũ Iac. Are. a ¶ Instrumentorum.} Vt cum quis de quadam parte testamenti qreret: & in preces originem totius rei ostendere vellet. sufficit enim vim instrumenti principi dari: & sensum eorũ verborum, de quibus fuit dubiũ: vt hic, & j. đ appelat. l. ampliorẽ. §. in refutatoriis. & l. ne causas. & ff. đ edẽ. l. argentarius. §. j. & inf. si contra ius vel vtil. pub. l. prima. Et arg. cõtra. j. de transact. l. vt responsum. sed solue vt ibi dicitur.

ipsorũ. h. d. Bal. uel sic: Superflua nõ debẽt scribi in supplicatione: sed necessaria tñ, idq; pro negotij instructione. Salicetus.

¶ Idẽ AA. Florentio. LEX VIII.

INstrumentorũ a exempla non prosit precibus adiunxisse: sed necesse sit eorũ in supplicatione vim exprimi, vt respõsuro Prĩcipi vera precatio rẽ aperiet cognoscendã: iis solis, cũ necessitas exegerit, verbis precibus inserendis, quorũ de sensu inter partes ita dubitari contigerit, vt etiam meritò nostrũ expectet iudiciũ. D. vj. Kal. April. Constantinopo. Florentio, & Dionysio Coss.

Quando libellus Principi datus litis contestationẽ faciat.

¶ *Rescriptũ Principis nõ solum habet ꝓ libello. sed ꝓ cõtesta. lit. & trãsit ad hrđẽ. h. d. lex prima. Hoc uerũ est in actionib. annalibus: secus ĩ perpetuis: qa ibi rescriptũ non hr pro cõtestatione litis. h. d. lex secunda. & sic totus titulus est conclusus. Bald. uel sic: Rescriptũ delegatoriũ supplicanti concessum, actiones pretorias, & annales perpetuat, & facit ad hrdes transitorias. hoc dicit cum l. sequen. Salice.*

¶ Imp. Arcad. & Honor. AA. Remigio. P. Augustali. LEX I.

DVbium b † non est † cõtestarionẽ litis intelligi, ẽt si nr̃æ fuerint trãquillitati pces oblatæ: c eas que aduersus hæredẽ quoq; eius, in quem porrectæ sunt, vel ab hærede eius, qui meruit, exerceri. d D. iij. † Kal. April. Cõstantinop. Arcadio, & Honorio AA. Coss.

¶ Imp. Iustinian. A. Mennæ. PP. L. II.

TEmporales actiones, quę p oblationẽ precũ, & ad eas e rescriptionẽ f perpetuant, definire necessariũ esse duximus, ne quis putet ad alias etiam, quæ certis taxantur tẽporib. hoc ptinere. Sciant igitur omnes, eas tãtummodò per oblationẽ precũ, & ad eas rescripta, perpetuari, q̃ à Prętore cõstitutę, annali † tempore coarctatæ sunt. D. Kal. Apri. Constan. Decio. V. C. Coss.

¶ QVANDO LIBELLVS PRINCIPI. &c. ¶ *Generaliter de pcib. dixit, nũc đ effectu illarũ: qa quo ad qdã ꝓ lite contestata habentur.*

DVbiũ nõ est.} premitte q q̃dã sũt actiões, q̃ nõ danẽ hrdibus, neq; in hæredes, nisi lis fuerit ꝯtestata: puta meræ pęnales &c. CASVS. Dñs meus habuit aliquã temporalẽ actionem cõtra aliquem: porrexit preces imperatori, vt ipse rescriberet aliquibus iudicibus, vt de hac causa cognoscerent, rescripsimus Imperator mortuus est impetrans, vel supplicãs, qrit an actio ista transeat ad hrdes. Dicitur quod sic, ac si lis esset contestata: & etiam contra hęredes datur. & illud quidem verum est, dominus imperator rescripsit. Viuian. ¶ Not. primò secundum Iac. hic. quod rescriptum habetur pro libello & cõtestatione litis, quantum ad effectum huius tit. sed non habet vim libelli conditionalis secundum Bald. & Fulg. hic. ¶ Nota secundò ex tex. q si est impetratum rescriptum, & ille qui impetrauit mortuus est antequam ipsum produceret in iudicio, tale rescriptum transit ad hæredes actiue & passiue. secundum Bal. Fulg. Pau. de castr. & Iac. hic. b ¶ Dubium non est contestationem.} Nota quo ad effectum in casib. qui sunt. j. l. proxim. nam illa hanc restringit. c ¶ Oblatæ.} imo etiam executor est mittendus: vt j. de pręscript. triginta annorum. l. sicut. in pri. quæ est contra. Sol. hic in prætoriis: vt j. l. proxi. ibi de aliis. vel hic coram principe, ibi coram alio iudice. d ¶ Exerceri:} & hoc casu. potest loqui. ff. de action & obligat. l. constitutionibus. & facit argum. contra. ff. de in ius vocan. l. libertus. ij. Sol. vt ibi dicitur. ADDITIO. Dic quod quantum ad hoc quod incidat in pœnam. l. aureorum tanquam temerariè vocauerit patrem, vel patronum in ius, supplicatio porrecta principi etiam obtento rescripto non sufficit: vt ibi. secus quo ad effectus, de quibus hic Iason.

TEmporales.} CASVS. Dictum est supra: quod quædam actiones perpetuantur: quædam non: dicit imperator non esse verum in omnibus actionibus: nisi in temporalibus, annalibus & prætoriis, in aliis non. Viuianus. e ¶ Ad eas.} est ergo necesse peti & concedi. f ¶ Annali.} vt iniuriarum: & vi bono. rapto. & quod met. caus. & aliæ quæ non sunt rei persecutoriæ: vt ff. de actio. & obl. l. in honorarijs. Itẽ cõtra. j. de an. excep. l. vt perfectius. vbi etiam ciuiles per libellum perpetuantur. sed ibi speciale in quatuor casibus. Item ibi g non fuit libellus datus principi: sed episcopo vel præsidi.

† Ex lib. j. ñ. ij. l. vij. C. Th.

† Concor. cũ hac l. c. relatũ. ex. đ off. delega. cũ glo. vnica. in fi.

† Al. xiij.

† Aĩs rescriptiones.

g ¶ VT LITE PENDENTE VEL, &c. ¶ *De pcib. & earũ effectu dixit nunc qñ sit, uel non sit supplicandũ.*

Vt lite pendẽte, g vel post ꝓuocationem, h aut definitiuã sententiã nulli liceat Imperatori supplicare. †

¶ *Præuenire sñiam in supplicãdo, nõ prodest, si anteq̃ Princeps rescribat, sñia feratur. Bal. uel sic: Sñia nõ retractat uirtute rescripti postea subsecuti, licet supplicatio fuisset priùs porrecta. hoc dicit notabiliter. Paul. de Castr.*

¶ Imp. Alexander A. Caperio. L. I.

LIcẽt † postquam supplicasti, i priusquã rescriptum impetrares, k Præses ꝓuinciẽ vir clarissimus ꝓnũtiauerit; l cũ tñ à sñia nõ ꝓuocaueris, rescriptum, quod posteà secutũ esse suggeris, m ad retrahẽda ea, q̃ decreto terminata sunt, non patrocinatur. o D. Kal. Mar. Lupo, & Maximo Coss.

¶ *Lite pẽdente nõ licet, nisi in certis causis, supplicare: sed ea sñaliter terminata impoßibilis, & pœnalis est ipsi supplicãti supplicatio. h. d. sẽm Bal. Vel sic: Lite pẽdẽte ñ licet supplicare, nisi ꝓ actorũ, uel sñiæ copia denegata: cũ uerò finita, nullo mõ, sub pœna dispendij, & infamiæ. Salic.*

¶ Imp. Const. A. Probiano suo salutẽ. L. II.

SVpplicare cã pendente nõ licet, p nisi vel actorum q cõmuniũ, vel ꝓnuntiationis r editio denegetur. Qui aũt terminatam rescripto, vel consultatione

h ¶ Post prouocationem.} scilicet, omissam.

Dic melius, q ibi loquitur in interruptione præscriptionis, hic non Ia.

LIcet supplicasti.} CASVS. Meli, habuit cãm cũ vicino suo & corã pside litẽ ꝯtestatus ẽ, pẽdẽte lite iste adiit impatorem & impetrauit rescriptũ, quo ꝯtinebat, qualiter iste đberet sentẽtiã ferre. vel dic melius, vt iudiciũ trãsferret in aliũ, & anteq̃ dñs meus esset reuersus cum ipso rescripto, pręses vel prior tulit sentẽtiã: vult M. prætextu illius rescripti retractare sententiã: quæritur an posit? Dicit quod non, nisi ab illa sententia prouocatum fuisset. Viuianus. ¶ Not. ex hac l. subtiliter secundũ Raph. Fulgos. hic videri text. quòd arripere iter ad principẽ nõ habet vĩ ꝓuocationis interpositæ ab ipso iudice. Iason hic. i ¶ Licet supplicasti.} Vt non posses conueniri sub tali iudice: & hanc supplicationẽ porrexisti ante lit. contestatam, vel post: nam etiam ante nõ est adeũdus priceps, nisi prius defensus reqsitus non faciat ius: vt in auth. vt diffe. iudic. §. si verò. j. col. ix. & de mand. prin. §. & nõ pmittere. col. iij. k ¶ Impetrares.} id est, concederetur. l ¶ Pronuntiauerit.} contra te. m Suggeris.} id est, dicis, & idem si ante sentẽtiam fuisset indultum. n ¶ Decreto.} i. definitiua sententia. & ad hoc j. de transl. causas. & j. de errore aduoc. l. sentẽtiis. & j. sen. res. non pos. l. iij. o ¶ Non patrocinatur.} id est, non iuuat.

† Concor. glo. vni. in medio. in c. j. de lib. ob. & vide glo. fi. in c. illud. ex. de psc. quæ ponit quot modis iter rumpatur pscriptio. † Appellare.

† Concor. cũ hac l. c. vlti. iunct. gl. j. ex. vt lit. pen.

SVpplicar.} CASVS. Non licet alicui supplicare lite pendente, nisi iudex ei copiam actorum, vel inspectionẽ negauerit. tunc enim potest supplicare vt impator rescribat cogendo iudicem, vt ei actorũ copiam faciat, neq; est iste audiendus, qui quæstionem determinatam iterum vult refricare. si autem contrà fecerit: puniendus erit. in fine dicitur. Viuianus. ¶ Nota primò, ex hoc text. secundum Bald. quod semper est fienda copia actorum, & etiam sentẽtiæ, supple cum die & consule: & ita intelligitur iste textus: & l. ij. infra, de edend. licet secus in aliis instrumentis priuatis: vt in lege j. §. editiones. ff. de edend. ¶ Nota secundò, ibi dum dicit protinus condẽmnetur. quod si quis producat aliquam scripturam vetitam produci sub certa pœna: quod eo ipso potest condemnari ad pœnam, sine alio processu, secundum Bal. & Pal. de Cast. hic. p ¶ Non licet.] tria nota tempora, ante lit. contest. & tunc licet supplicare, dũmodo prius sit reqsitus suus iudex, & nõ facit ius: vt dixi. s. l. proxi. Item post contesta. & tunc non licet, vt hic, nisi in casibus qui excipiuntur hic. Tertium post sententiam: & post decem dies: & tunc non licet: vt in fi. huius l. & j. l. proxim. & hoc in iis quæ petuntur pro ipsa causa. si autem aliud priuilegium peteretur, quã locunq; peti potest. s q ¶ Actorum.} id est, eorum quæ aguntur in iudicio. s. attestationum, & confessionum, quæ publicanda sunt: vt hic. & in auth. de test. §. quia vero. col. vij. ADDITIO. Dic quod talia acta in iudicio sunt communia, & debent edi vtrique parti. & concord. c. G. perpetuus. de fide instrumen. & glos. in c. quoniam contra. in verbo, tempora. de probat. Bar. & Pa. r ¶ Pronuntiationis.} scilicet interlocutoriæ: vel etiã fortè diffinitiuæ

s Dummodo non cõcernat causam de qua cõtẽditur. Bar. & Pa.

Universidad de Deusto Biblioteca

illius iudicis à quo appellatur: vt j. de eden. l. is apud. & de appel. l. qui nonnulli. & l. a proconsulib. De tertio aût potest supplicari lite pẽdente, scilicet vt iudex procedat. Item de quarto vt alius associetur: cû fortè ille suspectus sit: vt in auth. in medio litis. §. super hoc. col. viij.

Supplicare in quibus casibus liceat lite pẽdente.

a ¶ Quæstionem. } Per definitiuam sententiam, à qua nô est appellatû, aliàs nec terminata vr: vt ff. ad turpi. l. j. in fi. & ď pœ. l. rei capitalis.

b ¶ Suffragio. } scilicet rescripto.

c ¶ Aestimationem. } Et sic in duplũ puniuntur.

QVi licitã. } CASVS. Ideo non debet aliquis rescriptum impetrare lata sententia, per quod posit sententiã infirmare: quia debet quis lata sententia contra se appellare: quod si non fecerit, perpetuò debet silere. si autem contra fecerit, desyderio suo carebit, & pœna notabit infamię. Viui. ¶ No. primò ex hac l. quod de natura sententiæ est imponere ꝑpetuũ silẽtiũ victo. & intellige silentiũ, sup cõtradictione, scd'm Bal. ¶ Nota secundò in fi. secundũ Pau. hic vnũ mirabile, quod incurrit infamiã qui supplicat, vt retractet sententia, quæ transiuit in rẽ iudicatã: & sic si ꝓduceret ĩ teste, posset sibi obiici, quod non esset habilis: patitur etiam aliam pœnam de qua in l. præcedenti, ĩ fi. & dicit Paul. hic istud menti tenendum.

d ¶ Omiserit. } Quid autem si illicitã omisit, vt quia toties appellauerat, quia iam plus appellari non poterat: vel ex vera contumacia fuerat damnatus? Respõdetur. potest supplicare tunc secundum quosdam sar. huius l. quod non placet, ne altero casu ex cõtumacia consequatur præmium: vt ff. de neg. gest. l. si hæreditaria. altero infinitas incurratur: vt s. de sacrosanct. eccle. l. fin.

† Ex libr. ij. ti. xxx. l. xvij. C. T.

† Alias imprudens.

† Alias deest tentet.

† aliàs AA. Gregorio.

† Ad intel. huius l. j. vi de Pau. de criaßo. in l. j. de officio eius. numer. 118.

quæstionẽ[a] exquisito suffragio[b] refricare conabitur, in omnẽ litis æstimationẽ[c] aduersario suo ꝓptinus cõdemnetur: omni venia denegãda, si quis contra hæc supplicare tẽtauerit. Dat. Id. Aug. Arelatæ, PP. Seuero & Rufino Coss.

¶ Non appellanti est impositum silentiũ ipso iure: & si tentat per rescriptum retractare decisa, notatur infamia. Bal. uel sic: Qui renuntiauit appellationi expreßè uel tacitè, non potest aduersus sententiam supplicare. Paul. de Cast.

¶ Idẽ A. ad vniuersos prouinciales. L. III.

QVi[†] licitam prouocationẽ omiserit,[d] perpetuò silere debebit, nec à nobis impudens[†] petere ꝑ supplicationẽ auxiliũ tẽtet.[†] Quod si fecerit, desyderio suo carebit, & ignominię pœna notabitur. Dat. Kalend. Augu. PP. Kalend. Septembr. Basso, & Ablauio Coss.

Si cõtra ius, vel vtilitatẽ publicã, vel mendacium fuerit aliquid postulatum, vel impetratum.

¶ Omißio non uitiat rescriptum in eo, quod si fuisset expreßum, fuisset tamen æquè cõcessum. hoc dicit. Bald.

¶ Imp. Diocleti. & Maximian. AA. CC. Grecorum.[†] LEX I.

NOn idcirco[†] minùs is, cui ex nostro rescripto cognito delata est,[e] iudicare potest, quod ex gestis[f] quædam in præcibus[g] omissa proponis. Dat. v. No. Maij. Diocletiano. iiij. & Maximiano. iij. AA. Coss.

¶ Ista lex est notabilis & utilis habet duas lectiones. Vna est secundum Plac. si reperiatur rescriptum per mendacium impetratũ, non cognoscet impetratus de negotio principali h. d. Bal. Vel sic: Ista lex habet multas lecturas, & summariè secundũ omnem lecturam hoc intendit. Mendacium supplicantis, delegatum cognoscere, & pronunciare nõ impedit pro tenore ueritatis. uel magis strictè, Supplicantis mendacium in qualitate, uel circunstantia rei non impedit delegatum cognoscere, & pronuntiare pro ueritate tenoris. h. d. Salic.

¶ Iidem AA. & Constantius & Maximianus CC. Statio.[†] LEX II.

PRæscriptione[h][†] mendaciorum opposita,[i] siue in iuris[k] narratione mendacium reperiatur, siue in facti,[l] siue in tacendi[m] fraude: pro tenore[n] veritatis, nõ deprecantis affirmatione, datum iudicem cognoscere debere,[o] & secundùm hoc de causa conuenit ferre sententiam.[p] Data Kalend. Decem. Sirmij. CC. Coss.

¶ Vbi rescriptum dicitur falsum, recipiẽda est probatio super obiectis: aliàs punitur iudex. h. d. secũdùm unum intellectum. uel non loquitur hic de falso propriè sumpto, sed de mẽdacio impetrantis: super quo iudex debet recipere probationem. hoc dicit secundùm aliam lecturam. Bald.

¶ Imp. Constantinus. A. ad Basium. P. P. LEX III.

¶ SI CONTRA IVS VEL VTILITA. &c. ¶ *Tractãdo de rescrib. fecit mẽtionẽ de rescriptis: nũ de his gñaliter supponit.*

NOn idcirco. } Dominus meus impetrauit rescriptum, contra vicinum suum. impetrãdo omisit quędam, quę exprimere debebat. porrexit illud rescriptum iudici, & petiit vt procederet in causa: aduersarius dicit quòd non debet ꝓcedere: quia quædam dicuntur omissa, & sic tacita veritate impetratũ rescriptum. quæritur, vtrum procedere debeat? Et dicitur quod sic, & debet cognoscere in causa. Viuianus. ¶ Nota ex hac l. quod vbicunq; aliquid tacetur quod videtur obstare, & in effectu non obstat, non vitiatur rescriptum secundum Bald. hic.

e ¶ Delata est. } id est delegata causa, puta appellationis.

f ¶ Gestis. } apud primum iudicem.

g ¶ In precibus. } principi porrectis: quia videbatur per mendacium impetratum, & sic nullum, sed tamen valet. sed contra infra l. proxima. Solut. vt ibi.

PRæscriptione. } CASVS. Dominus meus impetrauit rescriptum, & per mendacium. quæritur ergo an iudex debeat procedere, & sententiam ferre? Et dicitur quod bene debet procedere non secundũ mendacium, sed secundum tenorem veritatis. falsum autem est, siue in facto, siue in iure aliquid falsum, vel tacẽdo verum, exprimatur. ¶ Nota ex hoc tex. ibi. siue in tacendi fraude. quòd mendacium ita potest cõmitti tacendo veritatem, sicut exprimendo falsitatem, secundum Iaso. & dicunt hic in fi. Barto. & Rapha. Fulgo. post Iaco. Butri. quòd testis ita debet puniri pœna falsi, quando scienter tacet veritatem, sicut quãdo exprimit falsum. concordat. c. j. & ibi Panor. de crim. fal. & tex. not. in c. quisquis. xj. q. iij.

h ¶ Præscriptione.] id est exceptione: quia dicitur suggesto mendacio impetratum.

i ¶ Opposita. } Ab eo contra quem est impetratum.

k ¶ Iuris. } s. scripti: vt quia dixi legem dicere intra duodecim dies posse appellari: quod non placet: 1 cùm omnia iura sint in eius pectore: infra de testamentis. l. omnium. & infra. vnde vi. l. meminerint. & quia multi sunt circa eum semper iurisperiti. dic ergo iuris consuetudinarij, cum ius aliud scriptum, aliud non scriptum: v. institu. de iure naturali gentium & ciui. §. constat. Dicebat 2 enim consuetudinem esse terræ suæ, quòd intra xij. dies poterat appellari. & sic dic iure, id est qualitate facti. dicebat enim se intra decem dies appellasse: cùm postea appellasset. & sic ponitur ius. ff. de iureiurand. l. fi. §. fin. autem.

l ¶ In facti. } scilicet narratione: quia dicebat se appellasse, cùm non esset verum.

m ¶ Tacendi. } Quia dicebat se appellasse, & in veritate appellauerat, sed non exprimebat super qua causa: cùm talis erat super qua nõ poterat appellari, quæ sunt multæ: vt infra quorum appella. non re. per totũ. & maximè in lege fina. Item exemplum est ff. de euictio. si rem. ij. §. vlti. & de adop. l. si paterfamilias. §. fin. & de in ius voc. l. sed si hac. §. patronum.

n ¶ Pro tenore.] Contempto rescripto.

o ¶ Debere.] Quatuor modis intelligitur hoc. Primò vt pronunciet se iudicem non esse, secundum P. Secũdò quòd sit aliàs ordinarius partium dictus delegatus secundum H. Tertiò quòd consenserint partes in delegatum, non in hoc quod per mendacium est impetratum. Quartò, quia delegatus non cognoscit, sed alius qui erat ordinarius partium: & secundum hos modos quatuor non cognoscit rescripti de principali negotio: sed quia, vel partes consenserunt, vel quia alias erat ordinarius: vel nullo modo, vt in primo. Quintò secundum Azo. ex vi rescripti sequendo veritatem tacitam, non mendacium expressum cognoscit de toto negotio secundum decretales: vt extra de rescript. c. super literis.

p ¶ Sententiam. } id est feret sententiam, super hoc, scilicet vtrum fuerit impetratum per mendaciũ, an non, secundũ Placen. sic causa dubitationis habet iurisdictionẽ. quam alias non haberet: vt arg. ff. de iudic. l. si quis. j. & si qs in ius voc. l. pen. & de lib. causa. l. ordinata. & j. si aduer. rẽ iud. l. si cum pater. Vel dic 3 secundum Azo. quod feret sententiam super causa principali: & illud quod erat per mendacium dictum, illi non proderit: Sed secundum hoc contrariũ huic legi videtur. j. eo. l. & si legib. nam videtur hic, quod mendax precator, non prorsus careat impetratis: quia saltem iudicem habet ex hoc rescripto per mendaciũ impetrato. sed hic loqtur de eo, q. alias erat ordinarius partiũ. alias secus esset vt ibi scd'm Ir. Sed ar. contra huic solutioni. ff. de off. eius cui mand. est iur. l. si prætor. non ob. quia ibi tenuit delegato: hic non. Vel intellige quòd hic dicit, cũ partes consenserunt in delegatione iurisdictionis, sed in forma iudicandi nõ consenserũt, sed unus impetrauit, per mẽdaciũ. Vel dic datũ a lege, id est ordinariũ, non a principe datũ. & sic ordina literam istam, pro tenore veritatis datũ iudicem cognoscere debere: non datum pro deprecantis affirmatione. Item cõtra supra. l. proxi. sed illa in rescriptis, hæc in priuilegiis. Vel ibi ea tacuit, q si dicta fuissent, nihilominus impetrasset, hic nõ: vt ff. de ven. inspicien. l. j. §. fi. Vel distingue vtrum fuit per errorem falsum dictũ. Vel distingue, si rescriptum fuerit impetratum per mendacium; aut ad obseruantiam iuris communis: & tunc valet, quia pro tenore veritatis cognoscendum est: vt in le. nostra. & l. & si non cognitio. aut ad priuilegium, & tunc non valet, & sic potest intelligi infra eodem. l. & si legibus. & ff. de na. restitu. l. j. & de adop. l. si pater. in fi. cum l. seq. & est ratio, quia priuilegia impetrantur pro meritis: vt ff. de re mili. l. non omnes. in fi. & j. de statu imag. l. vl. vnde si mentiatur, non est mirum si penitus careat impetratis: vt præal. l. j. eodem. l. & si legibus. sed rescripta ad obseruantiam iuris communis. vnde vt iustitia obseruetur, pro tenore veritatis cognoscendũ est: vt in l. nostra

l. nr̃a patet per omnes solutiones, quod ex vi rescripti de principali nũquam iudicabit. Vel dic, ex vi rescripti esse pro veritatis tenore iudicandum, & non pro affirmatione deprecantis: vt infra eodem. lege, & si legibus. secundum Azonem. & sic veritas tacita habetur pro expressa: vt ff. de serui. lege, si cui.

† Alias deest Barbarum.

† Ex libr. j. tit. ij. l. iiij. C. Th.

Veritatis sectatores Deo placent.

PVniri.] CASVS. Quoddã rescriptum fuit impetratum à principe, quo iudicem delegauit dominum M. in causa quadam. vocatis partibus voluit procedere. arguebatur de mẽdacio. M. voluit illud sustinere. quæritur quid iuris? Dicitur quod iudex, q vetuit probari tale mendaciũ, debet puniri in x. libras auri. No. ex hac l. secũdum Bald. hic puniri qui licitam, & debitam probationẽ nõ admittit &c.

a ¶ Iudices.] Non ergo timeant miseri prælati, si veritatem sequantur, cũ deo, & papę per hoc placeant: vt j. de ap. l. fin. in fi. etenim quædam in sermone tacitè excipiũtur alias, vt ff. de ser. l. si cui. sic & hic veritas tacita pro expressa habetur, vt secundum eam procedatur: vt supra eod. l. ij.

ET si non cognitio.] CASVS. M. impetrauit rescriptum vt sententia, quædam mandaretur executioni. cum autem ad iudicem peruenit cùm rescripto suo, qui debebat istam facere executionem: dictum fuit ab aduersario fraudem interuenisse in impetratione. vt quia forsè principi dixit latam fuisse sententiã cùm non esset. quæritur quid iuris sit? Dicitur quod iudex executionis debet diligenter inquirere de veritate precum istarum, & si inuenerit quòd M. fuerit in fraude versatus, tunc de omni negotio cognoscat. ¶ Nota ex hac l. secundum Cyn. & Rapha. Fulg. hic esse textum valde singularem, quod si alicui committitur executio alicuius sententiæ, & re vera nulla vnquam sententia fuit lata, potest iste cognoscere de causa principali. Iason hic. ¶ Not. secundo hic videri textum fortem in verbo, de omni negotio, pro oppo. Azo. contra Placen. de qua in l. præscriptione suprà eodem. caue tamẽ secundum Iasonem hic: quia textus dicit impersonaliter, cognoscatur. vnde Placent. respondet scilicet, ab ordinario.

b ¶ Et si non cognitio. } causæ principalis: Vel dic executionis.

c ¶ Sed executio.] cùm hoc consistat in misto imperio, mandari non potest: vt ff. de iuris. om. iud. l. iubere. & l. j. & ff. de offic. eius cui mandata est iu. l. j. sed respond. 1 princeps mandat, vt hic: non alius. Vel hic mãdauit 2 cognitionem executionis, id est, esset mandanda, vel nõ esset: sed ipsa missio non potest mandari. Vel hic 3 primum decretum, ibi secundum: vt ff. de offi. eius cui mand. est iu. l. cognitio. in fi.

d ¶ Precum.] dixit reum damnatum. non dixit verum, vel tacuit.

e ¶ Fraus. } puta dixit latam sententiam esse, cùm adhuc non esset.

f ¶ De omni.] puta de principali causa & tota. Sed a quo? Respondẽt, ab ipso: vt quia dixit latam sententiam, & non erat. & de hoc dic vt extra de senten. & de re iud. c. de cætero. Item contra. j. de execu. rei iud. l. si vt proponis. sed hic interuenit fraus: ibi non. vel ibi de nuncio: hic de iudice executore. Vel 4 hic de mendacio: ibi de facto principali cognoscat. ADDITIO. Vide de hac materia pulchram gl. in verbo, & si sciat. in c. pastoralis. §. quia verò. extra de offic. deleg.

Istam tenet Bar. hic

Ista est contra tex. Paul.

Ista ẽ falsa. secundũ Paul. hic.

Glos. ista nõ bñ soluit: ideo dic melius secundum Pau. hic.

ET si legibus consentaneum. } CASVS. M. Impetrauit rescriptum, & per mendacium: neque tamen legibus contrarium, sed iuri consentaneum. quęritur vtrum commodum aliquod inde debeat habere? Dicitur quòd non, sed carere debet commodo rescripti. & si nimia eius fraus inueniatur, iudex eum pro arbitrio suo punire poterit. ¶ No. secundum Pau. de Castro. & Ias. hic, quòd ista lex loquitur in rescripto gratioso, in quo princeps concedit aliquam gratiam, vel secundum, vel præter ius puta concedit feudum, vel cõcedit beneficiũ ecclesiasticũ, vel cõcedit gratiam alicuius delicti. certè si supplicatio arguit de falso, rescriptum redditur nullum; imò potest puniri de falso supplicãs, quia ꝓ̃sumitur quod princeps concesserit gratiam, propter supplicationem. & iste est verus intellectus huius l. sed. l. præscriptione. supra codẽ. loquitur in rescripto ad obseruantiam iuris cõmunis, secundum Ia. hic.

g ¶ Consentaneum. } scilicet, aliàs: vt quia non lędat alium, & prosit petenti, vt s. de precib. impe. offe. l. rescripta.

h ¶ Mendax. } Vt quia dixit se strenuum militem, & multos latrones apprehendisse, & transfugas demonstrasse. ob talia enim consueuit crimina remittere Imperator. vel aliqua priuilegia concedere: vt ff. de re milita. l. non omnes. §. fin. at iste in omnibus est mentitus.

i ¶ Careat.] vt & j. titu. j. l. fin. & j. si nup. ex rep. l. j. & supra de senatusc. l. j. sed certè imò videtur valere secundum veritatem: vt supra eod. l. ij. quæ est contra. solutio. vt ibi.

OMnes. } CASVS. Sępe contingit quod rescriptum est impetratum contra leges communes, & aliquando cõtra voluntatem principis. præcipit ideo Imperator, quòd non recipiãtur huiusmodi rescripta ab aliquibus iudicibus, imò quòd ab eis debeãt refutari: & præcipit similiter iudicibus, quod istas leges generales, & cõmunes sequi debeant. ¶ Nota primò ex hac l. quòd generalis constitutio est obseruãda potius quam rescriptum. ¶ No. secundò, quod rescripta inutilia non sunt per iudicem causæ admittenda. & idẽ dic in aliis instrumentis inutilibus, quod iudex non debet pati, quod redigantur in actis, secundum Bal. hic.

PVniri iubemus decem librarum auri mulcta iudices,[a] qui vetuerint precum argui falsitatem. Dat. Kalend. Octobr. Constantino. A. iij. & Licinio Cæsa. iij. Coss.

¶ Iudex executionis habet cognitionem obreptionis. Bal. uel sic: Etiam ubi executio committitur, de ueritate precum inquirit: & si pronuntietur rescriptum non tenere, ordinarius causę, habebit de cætero procedere in principali. hoc dicit.

¶ Iidem A. ad Barbarum[†] Pompeianum consularem campaniæ. LEX IIII.

ET[†] si non cognitio,[b] sed executio[c] mandatur, de veritate precum[d] inquiri oportet: vt si fraus[e] interuenerit, de omni[f] negotio cognoscatur. Da. iij. Idi. Nouemb. Aquis Dalmatio, & Zenophilo Coss.

¶ Mendacium necat priuilegium. hoc dicit secundum Bal. uel sic, Priuilegium, uel rescriptum in re, uel causa, fraudulento mẽdacio impetratum est nullum, & impetrãs punitur. hoc dicit. Salicetus.

¶ Impp. Theodo. & Valentin. A A. ad Senatum. LEX V.

ET si legib. consentaneũ[g] sacrum oraculum mẽdax[h] precator attulerit, careat[i] penitus impetratis; & si nimia mentię inueniatur improbitas, etiam seueritati subiaceat iudicãtis. D. vij. Id. Nouembr. Theodosio xij. & Valentiano. ij. A A. Coss.

¶ Rescriptum contra ius cõstitutionis, uel contra publicam utilitatem, nõ ualet. Bal. uel sic, Rescriptum contra publicam utilitem tanquam iuri contrarium, nullius est momenti. hoc dicit.

¶ Imperator Anastasius A. Matroniano P. P. LEX VI.

OMnes cuiuscunq; maióris, vel minoris administrationis, vniuersæ nostræ reipublicæ iudices monemus, vt nullũ rescriptũ, nullã pragmaticam sanctionem, nullam sacrã annotationem,[k] quæ generali[l] iuri, vel vtilitati publicæ aduersa esse videat, in disceptatione cuiuslibet litigij, patiantur proferri: sed generales sacras constitutiones, modis omnibus non dubitent obseruandas. Dat. Kal. Iul. Cõstantino.

De diuersis rescriptis, & pragmaticis sanctionibus.

¶ Rescriptum cõmuniter impetratũ, præsumitur utriq; concessum. Bal. Vel sic: Pręiudicij paritas, & rationis identitas facit, quod in responsione intelligitur repetita persona, quæ in interrogatione præcessit. hoc dicit secundum Bartol. Vel sic rescriptum in causa communi, uni de supplicantibus directum ad utrunque porrigit suum effectum. hoc dicit. Salicetus.

k ¶ Annotationem. } quæ fit ipso motu: vt s. de legib. l. iiij.

l ¶ Generali iuri. } vt s. de precib. imper. offer. l. rescripta. & l. nec damnosa. & de sacrosanct. eccl. l. iubemus nullam. & ff. ne quid in loco publ. l. ij. §. si quis a principe. & inf. de transact. l. causas. & infr. de operi. pub. l. v. & supra de legib. & consti. l. iij. & infra de vec. l. omnium & distingue: quia si rescriptum est contra ius Dei vel euangeliorum, non valet: vt ff. de ar. l. non magistratus. Distinguere tamen potest lex humana, legem Dei: vt illud, In ore duorũ &c. nam distinguitur testamẽtum ab aliis: & est ratio: vt j. de fideicom. l. fin. cum & Apostolus dicat, Estote subditi omni humanæ creaturæ propter dominum; siue Regi, tanquam præcellenti, & ducibus ab eo missis. Si verò contra ius humanum: si contra ius naturale, vel gentium, non valet: vt si petam quòd res alterius mihi detur. nam dominia rerum sunt de iure gentium: vt ff. de iust. & iur. ex hoc. & tunc non valet, cum sint immutabilia: vt inst. de iu. natu. §. pe. Fallit tamen in casibus: vt infra de ven. re. fis. l. j. lib. x. & infra de quadr. pręsc. l. fi. & fallit ratione delictorum, vt per totum titu. de bo. Dam. Item ratione publicæ vtilitatis: vt ff. de relig. l. si quis sepulchrum. circa princip. Si aũt ꝯ ius ciuile, vt circa actiones: quæ sunt de iure ciuili: vt ff. de orig. iur. l. ij. §. omniũ. si q dem, vt prorsus tollãtur, non valet: si ut differantur, valet, vt s. de precib. imper. offe. l. quoties. Quid autẽ si dixerit Impator non obstante tali lege? R ñ. valet. vt ff. de leg. iij. l. si quis. in prin. & in authen. de testa. imperfe. §. penu. col. viij. Alij. hoc non exigunt, sed distinguunt an ex certa scientia concedat: vel non: arg. ff. si quis caut. l. sed & si quis. §. fi. Si autem est contra publicam vtilitatem, valet tunc demũ si secunda iussio intercedat: non aliter, vt hic: & in auth. de man. prin. §. deinde cõpetens. col. iij. & auth. vt nulli iud. §. & hoc verò iubemus. col. ix. si verò per mendaciũ, valet. sed secundum veritatem iudex datus debet procedere: vt s. eo. l. ij. sed P. dixit etiam tunc valere si modicam contineat læsionem. & hoc no. ff. de constitu. princip. l. j. in fine.

¶ DE DIVERSIS RESCRIPTIS.

¶ Dixit suprà, de rescrip. cõtra ius elicitis: nũc generaliter de oĩbus pragmaticis factis. Vel sic: Dictum est supra de rescript. q̃ sunt ꝯ ius: nũc audiamus de diuersis ab his, i. contrarijs, i. de iis, quæ sunt secundũ ius. Vel sic: Supra tractauit de rescriptis in specie: nũc ponit in genere. primo dicit de diuersis: i. de uarijs rescriptis: sicut & illa rubrica intelligit de diuersis & tẽporalibus præscriptionib. in fin. Azon.

continuatio rubr.

Si

Universidad de Deusto Biblioteca

SI libellum.] CASVS. M. vna cum fratre suo accessit ad imperatorem, & de quadam sua communi causa quam cum Titio habebant, obtulerunt libellum imperatori: & cum imperator deberet rescribere, non fecit in rescripto mentionem, nisi solum de M. voluit frater M. agere: obiiciebatur ei quod non possit, quia rescriptum nõ fecit de eo mẽtionẽ. quæritur q̃d iuris sit? Dicitur quod bene potest agere, eo maximè quod libellũ simul obtulerunt. & eo ꝙ causa erat cõmunis. Viuianus. ¶ Nota ex hoc tex. secundũ Ias. hic regulã, ꝙ rescriptum ambiguũ debet intelligi secũdum supplicationem. facit. l. si defẽsor. §. q iter rogatus. ff. de inter. acti.

l. j. §. si vnus ex plurib. appella.

a ¶ Si libellum.] In quo continetur, quòd princeps delegat iudicem in causa, quam vult intentare cõtra quendam pro impetrando iudice.

b ¶ Prospectũ est.] quia quæ in præfationibus dicuntur, &c. vt est ff. de verb. oblig. l. titia. §. idẽ respond. Item not. quod beneficium ratione consortis, ad alium porrigitur: vt hic, & ff. quemad. seruit. amit. l. si cõmunẽ. in prin. & si ser. vendic. loci. §. si fundus. & facit in authen. vt li. ma. & aui. §. ah doc. in fi. §. & inf. si vnus ex pluribus appel. l. j. & ij. & inf. ad exhibẽ. l. si res. Sed argum. contra. ff. de mino. l. quòd si minor. §. si seruus. & ff. de cõdi. furt. l. vj.

† Idẽ AA. † Concor. c. venerabilis. de iudi. in gl. & gl. j. in c. si aũt. ex. de rescri. † ꝑpetua. † Intra qđ.

FAlsò. CASVS. M. impetrauit rescriptũ quo vsus non est intrà annum: post annum vult vti: consuluit sapientem suum, qui respondit ei, ꝙ rescriptũ non valuit, ex quo annus lapsus est post impetrationẽ, adiuit imperatorem volens aliud rescriptum impetrare super eadem causa. dicit ei imperator, nonne aliud rescriptum habuisti? rñ. Imperatori, domine sic: sed sapiens meus dicit, post annũ non valere, ex quo vsus non sum. vade ad domũ, & vtere rescripto tuo: quia falsò persuasũ est tibi, imò scias, ꝙ huiusmodi rescripta ꝑpetua sunt. Viuianus.

† Hæc lex est canonizata. xxv. q. ij. sancimus.

c ¶ Falsò.] aduerbium.

d ¶ Ad ius.] id est, ad causam.

† Lusitanos. aliàs ad Bassum. P P. † Ex libr. j. tit. j. l. j. C. Th.

¶ Imp. Alexander A. Supero. LEX I.

SI libellum a de cõmuni causa, tu fraterq; tuus dedistis, quãuis rescriptum ad vnius personã directum sit, vtriq; tamen prospectum b est. Dat. Idib. Iul. Alexandro A. ij. & Marcello Coss.

¶ *Rescriptũ est perpetuũ, non aũt est annale, nisi aliud tps definiatur in rescripto. & est no. tex. Bal. Vel sic: Rescripta de iustitia sunt ꝑpetua, nisi in eis apponaẽ certum tempus. hoc dicit. Paul. de Castr.*

¶ Imp. † Claudius A. Epagatho. L. II.

FAlsò c † asseueratur auctoritatem rescriptorũ reuoluto spatio anni obtinere firmitatẽ suam non oportere: cũ ea, quæ ad ius d rescribũtur, potẽtia e † esse debeant; si modò tẽpus, in quo † allegari, vel audiri debent, nõ sit comprehensum. f Dat. vij. Kalend. Nouemb. Antiochiano, & Orphito Coss.

¶ *Per originalia nõ per exẽpla fit ꝓbatio rescriptorũ. h. d. secundũ unũ intellectum: istud ẽ uerũ, nisi sint legitimè exẽplata citatis citãdis. h. d. Bal. uel sic: Originalia nõ exẽpla ꝓbant, uel sunt insinuãda. h. d. scdm utramq; lecturam in glossa positam. Sali.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Crispino Præsidi prouinc. Phœnicæ. L. III.

SAncimus † vt authẽtica ipsa, atque originalia rescripta, & nostra ẽt manu subscripta, nõ exempla g eorũ insinuẽtur. h D. prid. Kal. April. Annibaliano, & Asclepiadoto Coss.

¶ *Nõ ualẽt rescripta, sine die & cõsule. concor. 25. q. 2. cap. si qua. ubi est hæc lex canonizata. hoc dicit Bald. & Salic.*

¶ Imper. Constantinus. A. ad Lysitanos. †

LEX IIII.

SI qua † beneficia personalia sine die, & consule fuerint deprehẽsa, auctoritate careãt. k Dat. v. Kal. August. Sabariæ Probiano, & Iuliano VV. CC. Coss.

¶ *Contẽptor auctoritatis imperialis uel põtificalis, pœna sacrilegij puniẽ. h. d. Bal. Vel sic: Negare principẽ posse, est crimen quasi sacrilegij committere. h. d. Salic.*

¶ Imppp. Valent. & Theod. & Arcad. AAA. ad Nicenum † P. F. annonæ.

LEX V.

SAcrilegij l instar est, super quibuscũq; administrationib. vel dignitatibus promulgandis, diuinis obuiare beneficiis. D. Kalend. † Februa. Mediolani, Arcadio A. & Bautone Coss.

¶ *Rescripta, et priuilegia ĩperialia dẽnt scribi de imperiali encausto, & in mẽbranis: & dẽt esse subscriptio propria manu principis; si iste stylus omittat, rescriptũ et priuilegium est nullũ. h. d. Bal. uel sic: Rescripta debent esse scripta, cũ encausto cocti muricis, & in chartis siue membranis: aliàs non ualent. & nemo priuatus tale encaustum habere põt, sub pœna capitis, & bonorum amissione. h. d. Salicetus. sed hodie non seruatur, ut in glossa.*

¶ Imp. Leo A. Hilariano magistro officiorum, & Patritio. LEX V.

SAcri affatus, m quoscunq; nostrę mãsuetudinis, in quacunque parte paginarũ scripserit auctoritas, non alio vultu n penitus, aut colere, nisi purpurea tantummodò inscriptione lustrentur: o scilicet, vt cocti muricis & triti cõchylij ardore signentur. p Eaque tantummodò fas sit proferri, vel dici rescripta in quibuscunque iudiciis, quæ in chartis, q siue membranis r subnotatio nostræ subscriptionis impresserit. s

¶ Hanc autem † sacri encausti confectionem, nulli sit licitum, aut concessum habere, aut quærere, aut à quocunque † sperare: eo, videlicet, qui hoc aggressus fuerit tyrannico spiritu, post proscriptionem bonorum omnium, capitali non immeritò pœna plectendo. Dat. vj. Kalend. April. Iordane, & Seuero Coss.

e ¶ Perennia.] id est, sine fine. sic ponitur. ff. de flumi. l. j. §. ij. & argu. infra de pe. l. seruus. vel verius si ad agendum tunc vsque ad triginta annos. vt infra de præscriptione triginta annorum. l. sicut. si ad excipiendum, tunc perpetuũ: vt ff. de dol. except. purè. §. fin. secus autem si ad faciendum: vt ff. de nundinis. l. j. quæ est contrà. & est ratio, quia priuilegium nundinarum decennio perit, vt ibi: quia in præiudicium vniuersorum impetratur: sed alia in præiudicium singularis personæ. Quid autem si concessit princeps alicui facere molendinum in flumine publico? nonne hæc concessio erat perpetua? Certè sic per hanc l. cum indistinctè loquatur. non obstat l. de nundinis: quia in speciali casu loquitur: nec debet trahi ad consequentiam: vt ff. de legibus. & senatusconsl. quòd verò.

f ¶ Comprehensum.] vt argum. ff. de euic. l. si rem. j. §. fin.

SAncimus.] CASVS. Qui vult probare aliquid per rescriptum, non debet exemplum probare ex publico, sed ipsum originale. idem est si hoc exemplificaui ad perennem rei memoriam. & hoc põt lex dicere. sic ergo authentic. & originalia rescripta sunt iudici præsentanda, non autem exempla. Viuianus.

g ¶ Non exempla.] Ar. quòd per originalia est probandum: vt & j. de eden. l. procurator. & ff. de fide instrum. l. ij.

h ¶ Insinuentur.] i. in iudicium ostendantur ad aliquam probationem faciendam Vel insinuentur. i. publicentur ad æternam rei memoriam ad fidem habẽdã, de publicatione loquitur j. de testam. l. publicati. & l. consulta.

SI qua. Personalia.] i Quid si non personalia? certè idẽ: quia quare aliud esse debeat, non video. ff. ad l. aquil. l. illud.

k ¶ Careant.] Contra, supra, de nouo cod. fa. §. penult. sol. vt ibi.

SAcrilegij.] CASVS. Imperator concessit immunitatẽ domino M. vel aliquod aliud priuilegium. dicitur a quibusdam, quòd dñs M. nõ est dignus talem habere immunitatem, vel dignitatem. dicitur quod q tale aliquid dicit, incidit in crimẽ sacrilegij. nam instar sacrilegij est reputare aliquẽ indignũ, quem imperator approbauit.

¶ No. primò, ex hoc text. ibi, diuinis. ꝙ rescriptum imperatoris dicitur res diuina: q a est Deus in terris. vt no. i l. iubemus. s. de sacrosf. eccl. ¶ Not. secundò. in verbo dignitatibus. ꝙ imperator potest conferre dignitates alicui non habẽti, & nobilitare quencunq; vult, secundum Bald. & Pau. de Castro hic.

l ¶ Sacrilegij.] dic casum: vt ff. de re iudic. l. quidam consulebat. & facit. j. de cri. sac. l. ij. & s. de sacrosan. eccles. l. placet. & de precib. impera. off. l. vniuersis.

SAcri.] CASVS. In rescriptis emanantibus ab imperatore fiebat subscriptio imperatoris: vt s. eodem. l. sancimus. crederet quis quod illa subscriptio posset fieri de quolibet liquore, vel quolibet encausto. non est ita (dicit imperator) sed debet scribi de quodam encausto, quod debet fieri de duobus piscibus de murice & conchylio: qui debent comburi, & ex illo puluere fiet encaustũ imperiale. & nisi de tali encausto fuerit facta subscriptio, non valet rescriptum. Diceret aliquis Romanus: volo tali encausto scribere rationes meas, & facere. dicit Imperator, quòd non licet alicui habere, nisi ipsi soli: & si aliquis hoc tentauerit, pęna capitali punietur, Viuianus.

m ¶ Sacri affatus, id est, nostra rescripta. Et nota quædam referri hac lege, sine quibus non valet rescriptum: quæ tamen hodie non seruantur.

n ¶ Vultu.] id est aspectu.

o ¶ Lustrentur.] id est, scribantur ex toto. vel verius lustrentur: id est, illuminentur vel cinnabrientur.

p ¶ Signentur.] id est, illuminentur affatus. Est autem murex piscis qui debet coqui: & conchylium est animal sine capite, quod debet comburi, & posteà vtrunq; teri, vt ex eo fiant signa in rescriptis. Accursius.

q ¶ In chartis.] de bombice.

r ¶ Membranis.] de ouibus. & dicuntur membranæ, quia de membris animalium eripiuntur.

s ¶ Impresserit.] id est, scripserit.

Vniuersa.

VNiuersa.] CASVS. hac lege tractatur sub qua forma debeant impetrari rescripta: & dicit quod Imperator debet scire fidem precũ vtrum veritatem contineant, vel non: & tunc debet rescriptum concedi, neque valet rescriptum, nisi illa clausula. s. si preces veritate nitantur. fuerit inserta. & si quæstor manum apponat rescripto, debet diligenter inspicere si inuenerit ibi illã clausulã: q̃ si nõ inuenerit, debet tunc subtrahere rescriptũ quasi nullum, qđ si iudices susceperint, reprehensionẽ subibunt: & hoc faciũt curiales. Itẽ in curia dñi Imperatoris erãt scriniarij, & notarij: dicit illis Imperator qđ ñ dẽt aliqs illorũ illicitè aliqua rescripta dictare, vel scribere, nec recipiãt hmõi rescripta, & si cõtra fecerint puniẽtur. Dicit in fine, qđ non vult facere pragmaticã aliquam sanctionem ad postulationẽ alicuius priuati: nisi fuerit ad postulationem alicuius ciuitatis: vt in fine dicit. Cætera omnia plana sunt, vsq; ad titul. de edendo. vide per te. Viuianus.

† Hæc lex est canonizata. xxv. q. ij. vniuersa. aliàs quæ vel adnotatio. aliàs nominantur. aliàs deest mẽdax.

a ¶ In personam.] Vbi Imperator alloquitur ipsos precantes.

b ¶ Annotatio.] quæ fit spontaneo motu.

c ¶ Pragmatica.] i. cã ventilata in auditorio.

d ¶ Quæstio fi...] i. inquisitio. i. superior adiecto: si preces veritate nitantur: sed secundum ca non. valet rescriptum etiam si hęc verba non apponantur: quia tacitè intelliguntur: vt extrà de rescrip. c. ij. & ad hoc s. tit. j. & si non cognitio. Sed Petr. dicit etiam secundum. l. si non inserantur valere rescriptũ: qđ est cõtra l. hanc. Item dixit ꝙ si est inserta hæc clausula præsumitur pro impetrãte, vt verum dixerit. si aũt non expressit, tunc contra eũ præsumitur. quæ distinctio non probatur lege.

Annotatio. Pragmatica. aliàs deest præcipimus. Quæstor est cancellarius.

e ¶ Quæstor.] i. cancellarius hodie. & no. ꝙ in fine rescripti debet esse subscriptio q̃storis qua cõtineatur inter quos, & ad quem iudicem, & per quam personam fuerint directa: vt in authen. vt diuinæ iussi. subscri. ha. glos. quæst. col. viij.

f ¶ Sanctiones.] id est, rescripta: quæ danẽ consilio procerum. Accurs.

g ¶ Schola.] id est, vniuersitas hominum.

h ¶ Vt in his ẽt veritatis.] i. si p̃ces veritate nitãtur. debet. n. hoc apponi sm l. licet Pet. dixerit contra: sed non bene.

¶ *Nõ ualẽt rescripta ꝑncipis, nisi apponat clausula, si p̃ces ueritate nitant. & puniũt q rescripta dictãt uel scribũt hac clausula nõ apposita. h. d. ĩ prima pte. In secũda parte dicit, qđ pragmatica sanctio, seu cõsistorialis determinatio non habet locum in causis singulorũ, sed in causis arduis uniuersitatũ, uel corporũ. h. d. & est not. Bald.*

¶ Imp. Zeno. A. Sebastiano P.P. L. VII.

VNiuersa † rescripta, siue in ꝑsonã a precantiũ, siue ad quẽlibet iudicẽ manauerint, q̃uis adnotatio, b † vel q̃uis pragmatica c sanctio nominẽt; † sub ea cõditione ꝓferri p̃cipimus, si p̃ces veritate nitunẽ. Nec aliquẽ fructũ p̃cator mẽdax † oraculi percipiat ĩpetrati (licet in iudicio asserat veritatẽ) nisi q̃stio d fidei p̃cũ, in pali beneficio monstreẽ inserta. Nam & vir magnificus Quæstor, e & viri spectabiles magistri scriniorũ, qui sine p̃fata adiectione, qualecunq; diuinum respõsum dictauerint, & iudices, q susceperint, reprehẽsionem subibunt. Et q illicitè dictata scribere ausi fuerint, cuiuscũq; scrinij memoriales, seu pragmaticarij vel adiutores primicerij, amissiõe cinguli ferientur. ¶ Pragmaticas ꝑtereà sanctiões f non ad singulorum p̃ces sup priuatis negotiis ꝓferri p̃cipimus, † sed si q̃n corpus, aut schola, g vel offĩn, vel curia, vel ciuitas, vel ꝓuĩcia, vel q̃dã vniuersitas hoĩum, ob cãm publicã fuderit p̃ces, manere decernimus: vt in his h ẽt veritatis q̃stio reseruet. D. x. Ka. Ianua. Constantinopol. post consulatũ Basilici. ij. & Armatij.

De statuis & imaginibus.

TITVLVS XXVII.

¶ *Iudices non debent permittere erigi aliquas statuas sine principis licentia, sub pœna hic statuta. Salicetus.*

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. Theodoro. P. P. LEX I.

SI quis iudicum accepisse ęneas, vel argenteas, vel marmoreas statuas extrà imperiale m beneficium in administratione positus detegetur: emolumenta, quæ accepit in ea positus dignitate quã polluit, n cũ extortis titulis o vel p̃sumptis in quadruplũ fisco nr̃o inferat, simulq; nouerit existimationis suæ pœnam se subiturum. p

¶ Nec eos sanè à periculo pudoris haberi volumus immunes, qui adulandi † studio, aut metu inconstantis ignauiæ q transire quæ sunt interdicta tentauerint. D. xij. Kal. Ianuar. Mediolani, Honorio A. iiij. & Eutychio † Coss.

† Nota ex hoc textu sm Pau. de Cast. hic, ꝙ adulari, est species proditionis.

¶ *Quia p rescripta cõcedebanẽ fieri imagines ĩ suũ uł alienũ honorẽ, iõ de his ponit. Et est differẽtia inter statuã & imaginem, quia in statua, nihil ẽ qđ hoĩs effigiẽ ñ designet, sed ĩ imagine sic, & ẽ pictura. Vel sic: Dixit ꝗ p̃ncipe: nũc ꝗ statuis & imaginib. q̃ ad eius reuerẽtiã ptinẽt.*

Statua & imago differunt.

i SI quis. Accepisse.] id est, fieri permisisse.

j ¶ Aeneas. id est, de ære.

k ¶ Extra.] id est sine.

l ¶ Imperiale.] i. sine licentia principis. Accurs.

m ¶ Polluit.] id est, vituperauit.

n ¶ Titulis.] videtur enim illicite extorsisse: id est, accepisse dignitatem quam modò perdit.

o ¶ Subiturum.] nam erit infamis.

p ¶ Nec eos.] puta officiales.

q ¶ Ignauiæ.] id est, ꝑ...antiã & socordiam.

† Eutychiano.

¶ *Quando statuæ eriguntur in honorem principis, iudex loci debet adesse: nõ tñ statuam debet adorare. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Impp. Theod. A. & Valentin. C. Aetio. P.P. LEX II

SI quando † nr̃æ statuę vel imagines eriguntur, siue dieb. (vt assoluet) festis, siue cõib. adsit iudex sine adorationis r † ambitioso fastidio, vt ornamentũ diei, & loco, & nostræ recordationi sui probet s accessisse præsentia. t † D. iij. Non. Maij, Theodosio. A. xj. & Valentin. C. Coss.

† Ex li. xv. tit. iiij. l. vnica. C. T. † Osonis. † Præsentiam.

r SI quando. Adorationis.] quia non debet adorari ibi dñs imꝑator.

s ¶ Probet.] s. iudex.

t ¶ Præsentia.] id est, propter suam pręsentiã.

¶ *Populares non debent cogi ad conferẽdũ pro principum statuis. hoc dicit. Salice.*

¶ Iidem A. & C. Florentio. P.P. L. III

IN nostræ serenitatis imaginib. ac statuis erigendis priuatæ collationis † iniuriam u ꝓpulsari x p̃cipimus, ne quid in eis suũ collator agnoscat. † D. iij. Non. April. Theodosio A. xvij. & Festo Coss.

v IN nostræ. Iniuriã.] id est, quæ esset iniuria si hoc fieret.

x ¶ Propulsari.] id est procul abiici & remoueri, & facit j. l. proxim.

† Collectionis. † Cognoscat.

¶ *Sine p̃cipis licẽtia, nõ põt erigi statua, ĩ honorẽ alicuius uirtutũ p̃mia merẽtis: & nõ expẽsis populariũ sed illius in cuius honorẽ erigitur, collocanda est. h. d. Salicetus.*

¶ Iidem A. & C. ad Numum † comitem, & magistrum officiorum. LEX IIII.

ET virtutũ y præmia tribui merẽtib. conuenit, & aliorũ honores aliis dãnorũ occasionẽ fieri nõ oportet. z Idcirco quoties vel iudicibus nostris, vel cuilibet alij statua fuerit à quocunq; collegio seu officio, vel ĩ hac sacratissima ciuitate, vel in ꝓuinciis postulata, a nequaq̃ ex descriptione sũptus colligi patimur: sed eius, cuius ad honorẽ petiẽ, † expensis ꝓpriis † statuam collocari præcipimus. Da. v. kal. April. Theodosio A. xviij. & Albino Coss.

y ET virtutũ.] Nota sic ff. de iusti. & iur. l. j. in princ. & j. de nup. l. si libertam. & s. de episcop. & cleric. l. quoniam venerabilis. Accursius.

z ¶ Oportet.] vt si aliquis vellet facere statuã non debet facere collectam inter amicos, ad faciendam statuam.

a ¶ Postulata.] à principe, vt mandet iudici terræ, quod permittat eam fieri.

† Nomum.

De iis qui ad statuas cõfugiũt.

TITVLVS XXVIII.

¶ DE IIS QVI AD STATVAS CONFVGIVNT.

¶ *Quia ad statuas (ꝗ quibus dictum est) quidam confugiebant homines, ideo ponit de confugientibus ad statuas. Azon.*

¶ *Qui cõfugerũt ad statuas p̃ncipis, ab oĩ uiolentia dẽnt esse tuti: si tamen sine iusta cã ibi confugerint, sunt puniẽdi. h. d. Salic.*

¶ Imppp. Valent. Theodo. & Arcad. AAA. Cynegio. PP. LEX VNICA.

QVi † ad statuas, vel euitandi metus, vel creãdæ inuidiæ b cã cõfugerint, si certas habuerĩt cãs q̃b. cõfugere ad imꝑatoria simulacra debuerint, iure ac legib. vindicenẽ. c Sin verò ꝓbati † fuerint artibus d suis, inuidiã inimicis creare voluisse, vltrix ĩ eos sñia e ꝓferaẽ. D. pridie Non. Iul. Constantinopo. Honorio N. P. & Euodio V. C. Coss.

b QVi ad statuas. Inuidiæ.] i. blasphemiæ: aliàs plasphemi creandi. dicebat eñ se fugisse ad statuas: quia Titius volebat eum interficere, cum non esset verum, & hoc faciebat causa infamandi Titium.

† Patitur.

c ¶ Vindicentur.] nam punientur illi q volebãt isti iniuriari si ad aliquẽ actũ ꝓcessissent, nã alias sola cogitatione nõ punirenẽ, nisi in casib. vt ff. de pę. l. cogitationis. & de hoc plenè habes notatũ. s. de episcop. & cler. l. si quis non dicam rapere. & s. de iis q ad eccles. cõfu. l. præsenti. circa prin.

† Glo. vlti. in fi. in cap. mãdamus. ex̃ de of. Archid. induxit hanc l. ĩ arg. ꝙ eps accedẽs ad ecclesias sibi subiectas pro suis necessitatibus debet ꝓcurari ꝓpriis sumptibus. † Ex libr. ix. ti. xliiij. l. j. C. Th.

d ¶ Artibus.] id est, maleficiis.

e ¶ Sententia.] nam vinculis publicis mancipantur: vt ff. de pęn. l. capitalium. §. ad statuas. & facit institutio. de iis qui sunt sui vel alie. iur. §. fina.

† Proditio.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ DE OFFICIO Præfecti ꝑtoriorũ Oriẽtis & Illy. ¶ Dictũ ẽ ſ. ꝙ principe, q caput ẽ oĩm magiſtratuũ: nũc audiamus ꝗ aliјs magiſtratib. q ſũt pricipis tãq̃ capitis mẽbra, ut ĩ. ad l. Iul. ma. l. qſqs. ibi, Nã & ipi ſũt ps corpis nr̃i. Azo.

L Ibellus. ſupplicatorius.

¶ Nõ poteſt.] lȝ fuerit reſcriptũ ad eũ libellũ, & ſic ñ parificant i hoc principi: ar. ſ. qñ li. prin. l. j. & ij. ſecus in caſu. ĩ. l. proxi.

F Ormam. ꝫ Aliàs formãal. normã. Et no. præfectum facere legẽ, ſicut princeps: ſic nec ab eius ſnĩa appellatur. ĩ. de ſent. præfect. præt. l j.

d S I quos iudices. ꝫ

¶ Iis.] ſ. iudicibus.

e ¶ Remotis. ꝫ Sic epus degradat̃ ſi eſt inutilis. & ad hoc. ſ. ꝗ hęre. l. q cũq; & ĩ de ſer. fu. l. mãci. & ff. de ſuſp. tu. l. hæ em. §. fi. & ff. de cuſt. re. l. carceri.

f ¶ Subactis. ꝫ alias ſubiectis.

g D E ordinario iudice. ꝫ delinquente.

h ¶ Ab eo. ꝫ ſ. ordinario.

¶ DE OFFICIO Præfecti ꝑtorio Africę.

Q Vas gr̃as. ꝫ Nota q̃dã bona verba cir. pri. & non leguntur iſtæ duæ leges.

k ¶ Vltimum. ꝫ Nota hic ꝙ vocat ſe imꝑator, vltimum ſeruũ minimũ: ſic papa dicit in reſcriptis, ſeruus ſeruorũ dei.

l ¶ Exoramus. ꝫ ſ. Deũ.

m ¶ Publice. ꝫ i. qñ nos ſcribemus etiã prefectis: etiã huic videamur ſcribere inter alios.

n ¶ Quam. ꝫ ſ. ſedem.

o ¶ Ab ea. ꝫ ſ. ſede.

p ¶ Annexa. ꝫ vt ĩ. eod. §. hoc etiã. ſimile verbũ ĩ. l. ꝑx. §. ad hoc iubem⁹.

† Thodoto. † Vide in hãc l. Alci. li. Paradoxorum. ij. c. ix. † alias & lõginquam. † Concor. glo. j. añ fi. i c. dilecti filij. de renũ. & facit c. in timaſti. de app. cõcor. ẽt c. cum ad mõaſteriũ. iunct. gl. ſuꝑ verbo, negligens. ex de ſtat. mo. vbi Abbas, ſi ſit negligens, remoueri debet à dignitate. † alias & viſce. † alias ſcientia.

De officio Præfecti prætoriorum Orientis, & Illyrici.

TITVLVS XXIX.

¶ Imper. Alexan. A. Theodoro. † LEX I

L Ibellus [a] Præfecto ꝑtorio datus pro litis conteſta. haberi non põt. [b] D. pri. Kalen. Octobr. Agricola & Clementino Coss.

¶ Nota quod Præfectus prætorio poteſt facere legem generalem, & in hoc dicit gl. quod equiparatur principi. Salicet.

¶ Idem A. Reſtituto. LEX. II.

F Ormam [c] † à præfecto ꝑtorio datam, & ſi generalis ſit, minimè legib. vel conſtitutionib. contraria, ſi nihil poſteà ex auctoritate mea innouatum ẽſt, ſeruari æquum eſt. D. Idib. Auguſt. Seuero, & Quintiano Coss.

¶ Nota quod propter ualetudinem, uel negligentiam, furtum uel baratariam, iudices poſſunt remoueri ab officio. Salic.

¶ Imppp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. Tatiano. P. P. LEX III.

S I quos iudices vel ꝑp aduerſam, vel lõgã † corporis valetudinẽ, vel ꝑ ‡ negligentiã, † aut furtũ, vel ſimile aliqꝗ vitiũ, Sublimitas tua ĩutiles eſſe reperit, iis [d] ab adminiſtratione remotis, [e] & ĩ vicẽ † eorum aliis ſubrogatis, furibusq́; pęnis legitimis ſubactis, [f] ad nr̃æ mãſuetudinis ſententiã † ñ crimina, ſed vindicta referat̃. D. v. Id. Decẽ. Cap. Arc. & Bautõe. Coss.

¶ De iniuria uel iniuſtitia iudicis Prefecto ſubditi cognoſcit ipſe Præfectus. h. d. Salic.

¶ Iidem AAA. Addeo comitis & magiſtro vtriuſque militię. LEX IIII.

D E ordinario iudice [g] ſemper illuſtris eſt cognitio Præfecturæ, licet militari viri ab eo [h] facta fuerit iniuria. Dat. prid. Kal. Ianuar. Conſtantin. Theodoſio A. iij. & Habundantio Coss.

¶ Imppp. Arcad. Honor. & Theod. AAA. Anthemio. P. P. LEX V.

S I qui poſthac velut indebitis oneribus grauati, ad preces crediderint conuolandum, ſiue de nauicularijs rationib. ſiue de trãſuectionibus, reſcripta quæ de omnibus his, atq; huiuſmodi ordinationib. emitti † contigerit, ad ſedem Sublimitatis tuæ reſcribantur. D. Idib. Decemb. Stilichione † ij. & Anthemio. Coss.

† Mitti. † Stilichone. † Diœceſos. in manus.

De officio Præfecti ꝑtorio Aphricæ, & de omni eiuſdem diœceſeos † ſtatu TITV. XXX.

¶ In nomine dñi noſtri Ieſu Chriſti. Imꝑator Cęſar, Flauius Iuſtinianus, Alemanicus, Gothicus Germanicus, Frãcicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Aphricanus, pius, felix, inclytus, victor, ac triũphator, ſemꝑ Auguſtus, Archelao P. P. Aphricæ. LEX I.

Q Vas gratias, [i] aut quas laudes dño Deo noſtro Ieſu Chriſto exhibere debeamus, nec mens noſtra põt cõcipere, nec linqua proferre. Multas quidẽ, & anteà à Deo meruimus largitates, & ĩnumerabilia circa nos eiuſdem beneficia confitemur, ꝓ quibus nihil dignum nos egiſſe cognoſcimus: prę omnib. tñ, hoc quod nunc omnipotẽs Deus ꝑ nos, ꝓ ſua laude & ꝓ ſuo nomine demõſtrare dignatus eſt, excedit omnia mirabilia opa, quę in ſeculo cõtigerunt: vt Aphrica ꝑ nos tam breui tẽpore reciperet libertatẽ, * anteà nonagintaquinq; annos à Vandalis captiuatã q animarũ fuerant ſimul hoſtes & corporũ. nam animas qdẽ diuerſa tormenta atq; ſupplicia non ferẽtes, rebaptizando ad ſuã ꝑfidiã transferebãt: corpora verò liberis natalibus clara, iũgo barbarico duriſsimè ſubiugabãt. Ipſas quod; Dei ſacroſanctas eccleſias ſuis ꝑfidijs maculabãt: aliquas verò ex eis tabula fecerũt. Vidimus uenerabiles viros, q abſciſis radicitus lĩguis, pęnas ſuas miſerabilter loquebãtur: † alij verò poſt diuerſa tormẽta, ꝑ diuerſas diſꝑſi prouincias, uitam in exilio peregerũt. ¶ Quo ergo ſermone, aut qb. operibus, dignas Deo gratias agere ualeamus, q per me vltimũ [k] ſeruum ſuum eccleſię ſuę iniurias vindicare dignatus eſt, & tantarũ prouinciarum populos à iugo ſeruitutis eripere? qꝗ beneficiũ Dei anteceſſores nr̃i meruerunt: quib. non ſolũ Aphricam liberare non licuit: ſed & † ipſam Romam viderunt ab eiſde vãdalis captã, & omnia imperialia ornamẽta, in Aphricã exinde translata. nũc verò Deus ꝑ ſuã mĩam, nõ ſolũ Aphricã, & oẽs eius ꝓuincias nobis tradidit, ſed & ipſa ĩperialia ornamẽta, q̃ capta Roma fuerãt ablata, nobis reſtituit. Ergo poſt tãta bñficia, q̃ nobis diuinitas cõtulit, hoc de dñi Dei nr̃i miſericordia poſtulamus, vt ꝓuincias, quas nobis reſtituere dignatus eſt, firmas, & illæſas cuſtodiat: & faciat nos eas ſm voluntatẽ ſuam, ac placitũ gubernare: vt † vniuerſa Aphrica ſentiat oĩpotẽtis Dei miſericordiã, & cognoſcant eius habitatores q̃ à duriſſima † captiuitate, & iugo barbarico libertati, in quanta libertate, ſub fęliciſſimo noſtro imperio degere meruerunt. ¶ Hoc ẽt deprecantes exoramus [l] ſanctæ, & glorioſæ ſemꝑ virginis, & Dei genitricis Marie precibus, vt quicquid minus eſt reipublicæ noſtræ, per nos vltimos ſeruos ſuos reſtituat in ſuo nomine Deus, & dignos nos faciat ſeruitiũ eius adimplere. ¶ Deo itaq; auxiliãte, ꝓ fœlicitate, reipublicæ [m] noſtræ, ꝑ hanc diuinã legẽ ſancimus, vt omnis Aphrica, quam nobis Deus pręſtitit, per ipſius miſericordiã optimũ ſuſcipiat ordinẽ, & ꝓpriã habeat præfecturam: vt ſicut Oriẽs, atq: Illyricũ, ita, & Aphrica, prætoriana maxima poteſtate ſpecialiter nr̃a clemẽtia decoretur. cuius ſedem iubemus eſſe Carthaginẽ: & in præfatione publicatum chartarũ, præfecturis aliis eius nomen adiungi: quã [n] nũc tuã Excellẽtiã gubernare ꝗcernimus. Et ab ea [o] auxiliante Deo ſeptẽ ꝓuinciæ cũ ſuis iudicibus diſponant̃, quarũ Tingi, † & quæ ꝓconſularis anteà vocabat̃, Carthago, & Bizanciũ, ac Tripolis rectores hẽant cõſulares. reliq̃ verò, i. Numidia, & Mauritania, & Sardinia à Pręſidib. cũ Dei auxilio gubernentur. Et ĩ officio quidẽ tuæ magnitudinis, necnon pro tempore viri magnifici Præfecti prætorio Aphricæ, trecẽtos † nonaginta ſex viros ꝑ diuerſa ſcrinia & officia militare decernimus. In officiis verò conſularium, ac ꝑſidũ, quinquaginta homines ꝑ ſingula officia eſſe ſancimus. Quæ verò emolumenta, ſiue magnificẽtia tua, ſiue conſulares, & ꝑſides, & q d vnuſquiſq; ex officio eorũ de publico cõſeq debeat, notitia ſubter ãnexa [p] declarat. ¶ Optamus ergo, vt oẽs iudices nr̃i ſecũdũ voluntatem, & timorẽ dei, & noſtrã electionẽ † atq; ordinationem, ſic ſuas adminiſtrationes gubernare ſtudeãt, vt nullus eorũ, aut cupiditati ſit deditus, aut violentias aliquas vel ipſe inferat, vel iudicibus, aut officiis eorũ, aut quibuſcunque

cunq; aliis collatoribus inferre permittat. Licet. r. per oẽs ꝓuincias noſtras (Deo iuuante) feſtinemus, vt illæ ſos hẽant collatores: maximè tñ tributariis diœceſeos Aphricanæ cõſuluimus, † q̃ poſt tãtorũ tẽporũ captiuitatẽ meruerunt) Deo iuuante ꝑ nos lumen libertatis aſpicere. ¶ Ergo iubemus omnes violentias, & omnẽ auaritiam ceſſare, & iuſtitiã, atq; veritatẽ, circa omnes noſtros tributarios reſeruari. Sic enim, & Deus placat̃, & ipſi poſſunt celeriùs, ſicut collatores alij noſtrę reip. releuari, atq; florere. ¶ Sportulas etiam ab officio tam viri magnifici Præfecti prætorio Aphricani, quàm reliquorum iudicum, ſic exigi iubemus, quõ in noſtris legibus eſt diſpoſitum, & ab omni republica noſtra cuſtoditur, vt † nullus audeat quocunq; tempore, vel quocunq; modo earum excedere quantitatem. Hoc etiam ꝑſenti † ſanctione credimus ordinãdũ, vt nõ multa diſpendia ꝓ cõtẽplatione chartarũ, vel codicillorũ, vel ĩ noſtro laterculo, vel in ſcriniis Præfecti prætorio † per Aphricã iudices ſuſtinere videant̃: qa, ſi ĩpſi diſpendiis læſi nõ fuerint, nullam habebunt neceſſitatẽ eiuſdem noſtræ Aphricæ tributarios prægrauandi. ¶ Iubemus ergo, vt iudices diœceſos Aphricanæ, tã ciuiles, quàm militares, ĩ noſtro laterculo ꝓ codicillorũ atq; chartularum promotionis ſuæ conſuetudinib. nihil vltra ſex ſolidos præbeant: at verò in ſcrinio præfectorum, non vltra duodecim ſolidos cogãtur inferre. Quem modũ ſi quis exceſſerit, ipſe qdẽ iudex triginta librarum auri diſpẽdio ſubiacebit, officiũ verõ eius nõ ſolùm ſimile diſpendium, ſed & capitale periculum ſuſtinebit. Nã ſi aliquis ex quacunque parte auſus fuerit iuſſiones noſtras excedere, & non feſtinauerit cum Dei timore eas ſeruare: non ſolùm dignitatis, aut ſubſtantiæ periculũ ſuſtinebit, ſed etiam vltimo ſupplicio ſubiacebit.

Reliqua in finem reiecimus his notulis **

† Aliàs cõſuluimus. † Alias in præſenti. † Prætoriorum.

¶ Iidem A. Beliſario magiſtro militum per Orientem. LEX II.

I N nomine dñi [a] nr̃i Ieſu Chriſti ad omnia conſilia, omneſq́; actus ſemper progredimur. Per ipſum eñ iura imperij ſuſcepimus. Per ipſum, pacem cum Perſis in æternũ confirmauimus. Per ipſum, acerbiſſimos hoſtes, & fortiſſimos tyrãnos deiecimus. Per ipm, multas difficultates ſuperauimus. Per ipſnm & Aphricã defendere, & ſub noſtrũ imperiũ † redigere nobis cõceſſum eſt. Per ipſum quoq;, vt noſtro moderamine rectè gubernetur, & firmè cuſtodiatur confidimus. Vnde & iã per eius gratiã, etiã ciuiliũ adminiſtrationũ iudices, & officia † ſingulis Aphricanis ꝓuincijs cõſtituimus: attribuẽtes † quid emolumẽtorũ vnuſquiſq; perciper debeat. Ad eius igr̃ ꝓuidentiã etiãnum animũ noſtrũ referentes, & armatas militias, & duces militũ ordinat̃ diſponimus. ¶ Sãcimus itaq;, vt dux militum Tripolitanæ ꝓuinciæ, in Leptimagnẽſi ciuitate ſedes interim habeat. Dux verò Bizacenæ prouinciæ, & in Capſa, & altera Lepte ciuitatib. interim ſedeat. Dux verò Numidiæ ꝓuinciæ in Cõſtantinẽſi ciuitate, ſedes interim [b] habeat. Dux aũt Mauritaniæ ꝓuinciæ in Cęſariẽſi ciuitate interim ſedeat. ¶ Iubemus etiã, † vt in traiectu q eſt contra Hiſpaniam, qui Septa † dr̃, quantos † prouiderit tua magnitudo de militib. vnà cũ tribuno † ſuo homine prudente, & deuotionem ſeruante reipublicę noſtræ, per omnia conſtituas, qui poſſint & ipſum traiectum ſemper ſeruare, & omnia quæcunq; in partibus Hyſpaniæ, vel Galliæ, ſiue Francorũ aguntur, viro ſpectabili duci denũtiare, † vt ipſe tuæ magnitudini referat. In quo traiectu etiã dromones, [c] q̃tos ꝓuideris, ordinari facias. ¶ In Sardinia aũt iubemus ducẽ ordinari, & cum iuxta montes, vbi Barbaricæ gẽtes vident̃ ſedere, habẽntem milites ꝓ cuſtodia locorũ, quãtos & ibi tua magnitudo prouiderit. Et omnes diligenter ꝓ cõmiſſis ſuæ cuſtodię ꝓuinciæ inuigilent, † & ab omni hoſtiũ incurſione ſubiectos noſtros tueant̃ illæſos; & ſe ſtinent die nocteq́; Dei inuocando auxiliũ, & diligẽter laborãdo, vſq; ad illos fines prouincias Aphricanas extendere, vbi ante inuaſionẽ Vandalorũ, & Maurorum, reſpublica Romana fines habuerat, & vbi cuſtodes antiq ſeruabãt: ſicut ex clauſuris, & burgis oſtendit̃. maximè [d] aũt ciuitates, quæ ꝓpè clauſuras [e] & fines anteà tenebant̃, cum eſſent ſub Romano † ĩmpio conſtitutę, auxiliante diuina miſericordia cũ hoſtes per partes expellunt̃, feſtinent † comprehẽdere, atq; munire: & in illis locis duces, & milites per partes accedant, vbi anteà fines & clauſuræ prouinciarũ erant, quando ĩtegrę Aphricanæ ſeruabant ſub Romano imperio prouĩciæ: quod Deo annuẽte, cuius auxilio nobis reſtitutę ſunt, ſperamus citò noſtris ꝓuenire tẽporibus: vt & in ſecuritate, † & pace ꝓuinciæ cũ antiquis finib. integrę ſeruent̃, † & vigiliis ac laboribus deuotiſſimorũ militũ, et cura ſpectabiliũ tꝑe ducum cuſtodiantur illæſæ: quoniam ita conuenit, vt ſemper cuſtodes fines ꝓuinciæ ſeruẽt, nę det̃ hoſtib. licentia incurrendi, aut deuaſtãdi loca, q̃ noſtri ſubiecti poſſident. ¶ Quantos autẽ milites, ſiue pedites, ſiue equitẽs, per vnũquẽq; limitẽ collocari oportet, ad cuſtodiẽdas ꝓuincias, & ciuitates, tua magnitudo, ꝓut cõſiderauerit, ordinet, & nobis referat: vt ſi præuiderimus ſufficientẽ eſſe ordinationẽ, cõfirmemus eam: [f] ſin autem perſpexerimus, & aliqd amplius fieri, vt eam augmentemus. Quid autẽ dux ſtipendiorũ nomine pro ſe, ſuiſq́; hominibus, & q d eius officiũ conſequet̃: hoc in ſubdita declarat̃ notitia. Sicut ergo prædictũ eſt, interim nunc duces ac milites ſecũdum noſtrã diſpoſitionem in locis, ſeu ciuitatib. in qb. iuſſimus, ſedeãt, donec Deo auxiliãte, nobis, ac reipublicæ nr̃ę ꝑ labores nr̃os in illis locis cõſtitui poſsint, in quibus vniuſcuiuſq; prouinciæ antiquus limes cõſtitutus erat, qñ florente Romana republica, memoratæ prouincię integrę tenebant̃. ¶ Pro limitaneis verò ordinãdis, neceſſariũ nobis eſſe vĩ, vt extra Comitatenſes milites, qui per caſtra ſunt, milites limitanei conſtituant̃, qui poſsint & caſtra, & ciuitates limitis defendere, & terras colere: vt & alij ꝓuinciales vidẽtes eos ꝑ partes, ad illa loca ſe cõferãt. Et exẽplũ fecimus vnius numeri limitaneorũ, vt ſecundũ exemplũ qꝗ nos miſimus, per caſtra, & loca q̃ ꝓuiderit tua magnitudo, eos ad ſimilitudinẽ noſtri exẽpli ordinet: ſic tñ, vt ſi inueneris de ꝓuinciis idonea corpora, aut ꝗ illis, quos anteà milites habebant, limitaneorũ cõſtituas numero ĩ vnoquoq; limite: vt ſi aliqua forſitan cõmotio fuerit, poſsint ipſi limitanei ſine Comitatenſib. militib. vnà cum ducib. ſuis adiuuare loca, vbi diſpoſiti fuerint, nõ longè limitẽ exeũtes, nec ipſi limitanei, nec duces eorũ: vt nullũ ẽt diſpendiũ à ducib. vel ducianis ꝑdicti limitanei ſuſtineãt, nec aliquas ſibi cõſuetudines, ꝗ eorũ ſtipẽdiis, ꝑ fraudẽ ad ſuũ lucrũ cõuertãt. Hęc aũt nõ ſolũ in limitaneos volumus obſeruari, ſed ẽt in Comitatẽſes milites: & vnũquẽq; ducẽ, & tribunos eorũdẽ militũ iubemus, vt ſemper militẽs ad exercitationẽ armorũ teneãt, & non cõcedant eos diuagari, vt ſi quãdo neceſſitas cõtigerit, poſsint inimicis reſiſtere: & nullũ audeãt duces aut tribuni cõmeatalẽ de ipſis dimittere: ne dũ ſibi lucrum ſtudẽt cõficere, incuſtoditas noſtras relinquant prouincias. Nam ſi vſurpauerint memorati duces, vel officia eorum, ſeu tribuni, commeatalem ꝗ militibus relinquere, aut aliquod lucrum de eorum emolu-

a ¶ I N nomine domini. Nota, In nomine domini inciꝑiendũ, vt in authentico: de armis ĩ prin. col. vj. & in auth. de q̃ſto. in prin. col. vj. † Alias noſtro ĩperio. † Alias deeſt &. † Als officiales. † Als Exhibentes quidem emolumẽtũ qꝗ vnus. b ¶ Interi. ꝯpone, vt ĩ. ea. l. §. ſicut ergo prædictũ. † Ergo. † Rectè Septa, de qua apud Procopiũ libr. 6. de ædifi. Iuſtin. † Quanta. † Tribuniano. † Nuntiat̃.

c ¶ Dromones. i. naues. † Et vigilent. d ¶ Maxime. aduerbium. e ¶ Clauſuras, ideſt, imperij limina. † Noſtro. † Feſtinate. † Extitit. † Referuẽtur. f ¶ Eã ordinationẽ, de ꝓuinciis ſic. ff. ꝗ mu. & honori. vt gradatũ.

a Labores suos.} sic j. d' offi. magi of. l. nemo.
b Ausus fuerit.} alias vsurpauerit.
c Reducti.} s. erunt.
d Fuerit.] id est, sit.
e Docuerit.} scilicet, tua magnitudo.
f Castella.} sicut Papa pōt d' vno episcopatu facere duos, sic & Imperator pōt de duabus ciuitatibus facere vnā, & ecōtra: vt in auth. vt iudi. sine quoquo suffra. §. nulli.
g Annexa.} s. proxi. l.
h Percipiat.} quidam finiūt hanc l. hic. quidam habēt plus. s. quātū quilibet dux cum suis hominibus capiat. & sic est notitia d' qua s. fecit mētionē.
i DE OF. PRAEFECTI VRBI.
k Studētibus.} Redundasset.} i. si totū committeremus praefe. annonae.
l Praefecturae.} scilicet, vrbis.
m Lateat.} q. nī spēhēat.
n Potestates.} praefectus vrbis, & praefectus annonae: vt eod. tit. l. iiij.
o Potestas.} i. praefectus vrbis, vt j. l. iij.
p Exerceat.} i. habeat.
q Nomine.} vocatur em̄ praefectus ut ipse. Et no. hic duo ꝙ inferior subsit superiori: vt j. de off. re. ꝓuinciae. l. potioris. Et ꝙ nomini est deseruiēdum: vt j. de defens. ciuit. l. defensores. ij. & s. de epis. & cleri. decernimus in fin.
r Vod promulgatis.} hęc lex non legit.
s Sanctionibus.} quas non habemus: quae dicebant quod sequit. & facit ff. eod. l. j. §. cum vrbem.
t Tua.} loquitur praefecto vrbis.

emolumentis sibi acquirere: hoc nō solùm in quadruplū iubemus publico dependere, sed ēt dignitate eos priuari. Magis. n. debēt, & duces, & tribuni supra deputata sibi emolumenta, secundùm labores suos, a de nostra largitate remunerationē sperare, & nō de cōmeatis militū, aut eorū stipendiis lucrū sibi acquirere: qm̄ ideo ordinati sunt milites, vt ꝑ ipsos ꝓuinciae vindicent: pręcipuè cū sufficiēter, & † ipsis ducib. & eorā officijs emolumēta praestitimus, & semper ꝓuidimus vnūquenq; ſm labores suos ad meliores gradus, & ad maiores dignitates pro ducere. † ¶ Postq̄ verò Deo placuerit, & ꝑ tuā magnitudinem limes oīs in antiquū statū peruenerit, & bene ordinatus fuerit, tunc vbicunq; necessitas emerserit, viri spectabiles duces iuicē sibi, qū vsus exegerit, auxiliū p̄beant: vt prouincię seu limites † eorū vigiliis & laboribus (Deo iuuāte) illę si custodiant. Sicut āt iubemus audaces, & feroces cōtra inimicos, iudices, ac milites nostros ēē; sic volum⁹ eos mites, & beneuolos circa collatores nr̄os ēxistere, & nullū dānū, nullāq; lęsionē in eos efficere. Sin aūt q̄squā de militib. ausus fuerit, b † quācunq; lęsionē tributariis nostris inferre: periculo viri spectabilis ducis, seu tribuni & principis digna vindicta afficiat, vt indēnes tributarij nr̄i custodiant. Si verò ꝑ quibusdā causis interpellatio, apud nr̄os iudices facta fuerit: iubemus nō amplius sportularū nomine, q̄ nr̄is legib. definitū est, executores accipere, pœnā eisdem legibus insertā, ex transgressione formidantes. Cū aūt Deo annuēte † Aphricanae nr̄ae prouinciae per tuā magnitudinem ſm nostrā dispositionem † ordinatę, & limites in antiquū statū reducti, c † & omnis Aphrica sic detenta fuerit, d † sicut erat: Cū ergo haec omnia (Deo iuuante) p̄sente tua magnitudine disposita, & perfecta fuerint, & ꝑ labores tuos antiquos fines omnis Aphrica receperit, & docuerit e nos de omni ordinatione totius Aphricanae dioeceseos. i. quanti, & qui milites, in quibus locis, vel ciuitatibus constituti † sunt, & quāti limitanei, & in quib. locis & militijs † collocati sunt: tunc iubemus tuā magnitudinē ad nostrā clemētiam remeare. ¶ Intereà verò, si aliquas ciuitates, seu castella f per limites cōstituta † prouiderit tua magnitudo nimię esse magnitudinis, & ꝑꝑ hoc non bene posse custodiri: ad talē modū ea cōstrui disponat, † vt possint ꝑ paucos bene seruari. Cùm aūt magnitudo tua oībus dispositis ad nos remeare iussa † fuerit: tunc duces vniuscuiusq; limitis, quoties ꝓ cōponēndis ciuitatib. aut castris, & pro stipendiis suis, aut ꝓ annonis aliquid opus habuerint, celerius ad virū magnificū Praefectū per Aphricā significent, † vt ipse quę necessaria fuerint festinet facere, ne aliqua ꝓtractio ꝓuinciis noceat. Ea verò q̄ ipse fecerit, vel q̄ adhuc necessariò ꝓcurāda sunt, posteà & memoratus vir magnificus Praefectus ꝑtorio Aphricae, & viri spectabiles duces, & de aliis oībusq; ibi agunt frequēter ad nos referant, vt bene facta cōfirmemus, & quae opportuniùs debēt fieri, ex nr̄a dispositione peragant. ¶ Hoc ēt decernimus, vt iudices, qui ordinādi sunt ꝑ Aphricanos limites, nihil amplius in sacratissimo palatio, cuilibet ꝑsonę, aut dignitati, vel ꝑtorio ꝑ Aphricā p̄fecturae, & magisterię ptāti p̄beāt, nisi quantū subter annexa g declarat notitia. Nā si quis amplius q̄ in subdita notitia taxatū est: vsurpauerit seu acceperit, † xxx. libras auri mulctę dependat noīe, cū quo & periculo indignationis nr̄ę serenitatis subiacebit: nulla alia qualibet persona, aut dignitate, aut officio accipiēte aliquid ab eis, p̄ter illos, quorū noīa in subiecta notitia cōtinent. Ad hoc iubem⁹ vt (Deo iuuāte) vnusq̄sq; dux, seu eorū officia, ſm qđ notitia subter annexa † cōtinet, emolumēta sua ex tributis Aphricanae ꝓuinciae ex Kal. Septēb. instantis foelicissimae tertię decimae indictionis ꝑcipiāt: h † & haec notitia, Deo volente, debet delegari ducib, & eorū officiis, in Aphrica cōstitutis, Pro annonis & capitu ꝑ singulos annos p̄bendis, ita. Clarissimo viro duci Tripolitanae ꝓuincię, & hoībus eius, a anno nonagesimo singula annona solidos qnq; cap. centū quīnquaginta nouē singuli cap. solidos ducentos octoginta duos: assessori ducis, & officio, ac hominibus eius. xl. an. nonaginta & vij. Itē viro clarissimo duci Byzacenę, & hoībus eius similiter. Itē viro clarissimo duci Numidiae & hominibus eius similiter. Itē viro clarissimo duci Muritaniae ꝓuinciae, & hoībus eius similiter. Item duci Sardiniae & hominibus eius similiter. Item notitia consuetudinū, quas in sacro laterculo, & in praetorio amplissimae praefecturae per Aphricam, & ī officio magistri militū pro tꝑe dux praebere solet † vnuscuiusq; limitis, sic. In sacro laterculo sex solidos. In officio magisteriae militū potestatis, pro insinuādis diuinis administrationib. seu diuinae serenitatis affatibus, † solidos duodecim, pro officio amplissimę p̄fecturę, ꝑ Aphricā pro insinuādis eius chartis solidos duodecim. ¶ Gloria itaq; tua, quae ꝑ hanc pragmaticam sanctionem nostrā statuuntur, eternitatis effectui † mancipari, obseruariq; praecipiat. *

† Ex. † Alias ꝓducere. † Milites. † Vsurpauerit & rectius. † Iuuante. † Dispensationem. † Deducti. † Fuerat. † Collocati. † Vicis. † Limitem constructa. † Eas constituti disponant. † Reuersa fuerint. † Alias significētur.

De officio Praefecti vrbi
TITVLVS XXXI.

¶ Nota ꝙ licet ... alis officialis cōstituatur super annona, uel abūdantia, uel super damnis datis: non propterea tollit iurisdictio, quā potestas hēt super his ratione uniuersalis iurisdictionis. cum ista cōcordant tex. & glo. in l. fi. j. de iurisdi. om. iud. Sal. c.

¶ Imper. Valentin. & Valens AA. Volusiano. P.P. LEX I.

STudentibus nobis statum † vrbis & annonariam rationem † aliquando firmare: in animū subiit, eiusdem annonae curam nō omnib. deferri potestatib. k Et ne praefectura vrbis abrogatum sibi aliquid putaret, si totum ad officium annonarium redundasset, eidem † praefecturae l solicitudinis necessitatē † mādamus: sed non ita, vt † lateat m officiū annonarię praefecturae, sed vt ambae potestates, n in quantū sibi negotij est, tueantur ciuilē annonam: sitq; societas muneris: ita ut inferior gradus meritū superioris agnoscat: atq; ita superior potestas o se exerceat, p † vt sciat ex ipso nomine q quid Praefecto debeatur annonę.

¶ Non pōt ad inquisitionē procedi, nisi fama praecedat. Bar. uel sic: Solum obnoxij sunt ad iudicem ducendi. h.d. secundum Salicetum.

¶ Iidem AA. ad Pelium. P.V. al. P.P. LEX II.

QVod ꝓmulgatis r sanctionib. s tua t synceritas recriptū eē nō nescit, ēt ex p̄cepto nr̄o cōpetēter obseruet: a nec quasdam personas de prouincia existimet aduocandas, † b nisi tm̄modò suos officiales, & homines populares huius almę vrbis seditioni obnoxios.

¶ Praefectus urbis praeest cunctis officialibus, & potestatis. Salicet.

¶ Imppp. Valens Grat. & Valentin. AAA. ad Rufinum. P.V. L. III.

PRaefectura c vrbis † cunctis, quae intra vrbem sunt, antecellat dignitatibus, & potestatibus, tantū ex omni parte deriuans, † quantum sine omni iniuria, ac detrimento honoris alieni vsurpat. d Dat. vj. Kal. Iuli. Valente A. v. & Valentiano Iun. Coss.

¶ Vniuersi ciues, & collegia Praefecto sunt subdita. h.d. Salicetus.

¶ Imppp. Valen. Theod. & Arcad. AAA. Seuerino comiti Sacrarum largitionum. LEX IIII.

OMnia corporatorum genera, e quae in Constantinopolitana ciuitate versantur vniuersosq; ciues, ac populares, praefecturae vrbanae regi moderamine cognoscas. †

¶ Officiū primicerij durat biēnio: quo finito siue tꝑe, siue morte, siue alia ratione, se q̄ntes in ordinē matriculae locū eius dēt obtinere. Salic.

¶ Imp. Theod. A. Constantino. P.P. † LEX V.

PRimicerius adiutor † tuae sedis officij per bienniū, quod in eodem gradu ex consuetudine priscae ordinationis meruit, curam insuꝑ personarum, † f vsurpatione omni, atq; † ambitione cessante, † suscipiat: hoc etiam adiecto, vt si quis ex memorato ordine, vel conditionis humanae sine praeuentus, vel alia quacūq; ratione militiae gradum proprię amisisse monstrabit: solitae ambitionis iniuria vacante, locum g is, q iuxta matriculae † veritatem sequitur, obtineat.

De officio Magistri militum.

¶ Imppp. Valent. Grat. & Theod. AAA. ad Eugenium. † P.P. LEX I.

VIri illustres comites, & magistri peditum & equitum, in prouinciales nullam penitus habeant potestatem, nec amplissima praefectura in militares viros.

¶ Impp. Hono. & Theodo. ad Hypacium magistrū militum per Orientem. LEX II.

APparitores per orientē statutos officij tui ad aliud iudicium trahi minimè oportebit. Sciat igr̄ illustris magnificentia tua sub te, siue ciuiliter, siue criminaliter appetantur, eos litigare debere.

¶ Imp. Zeno A. Sebastiano. P.P. LEX III.

EOs, h qui i ltra statutos in officio magisteriae per Orientem potestatis militant, ciuilium quoq; iudicum sententiis k super quolibet negotio subiacere te praecipimus: ipsis quinetiam † statutis, in tributarijs collationibus ciuilium l quoq; iudicum dispositionibus proculdubio parituris.

¶ Imp. Anastasius A. Ioanni magistro militum per Illyricū. L. IIII.

MIlites m de locis, in qbus consistūt, ad alia loca sine speciali nr̄ae serenitatis auctoritate, nullatenus transferri p̄cipimus, ne eorū expēsae in locis, in quibus consistūt, n minuantur. Sed si fortè quaedam vrgens, & necessaria cā emerserit, vtilitati, ac securitati publicae tam amplissimā p̄torianam praefecturam, o quàm tuam sedem sine vlla ꝓcrastinatione p ꝓspicere protinus † oportet, & suggestiones ad nostras aures destinare, indicantes tā loca, de quib. milites transferēdi sunt, quàm ea, ad quae ꝑuenire eos oportet, nominaq; fortissimorū numerorū † in quib. iidem milites referūtur, necnō quantitatē annonarū, & añ oīa q causam, ob quam iidem milites transferendi sunt: vt pōst talē suggestionem, à nostra auctoritate cōpetenti procedant.

¶ Imp. Iustinianus A. Zetae † viro illustri magistro militum per Armeniam, & Pontum Polemoniacum, & caeteras † gētes. LEX V.

CVm ꝓpitia diuinitate r Romanū nobis sit delatū imperiū: solicita cura, cauta diligētia ꝓtractātes, perspeximus oportere † ēt partib. Armeniae, & Ponto Polemoniaco, & gētib. ꝓpriū magistrū militū ꝑ hāc lēgē cōstituere: tuāq; magnitudinē q̄ nobis ex antè gestis optimè cōmendata ē, idoneā ad talē fore dignitatē cōfidētes eligim⁹: certasq; ꝓuīcias, i. magnā Armeniā, q̄ interior dicebat, & gētes, Anzethenā † uidelicet, Acilicenā, Asteaenā, † Sophenā, † & primā & secundā Armeniā, & Pontū Polemoniacum tuę curę cū suis ducib. cōmittim⁹, comite Armeniae penitus sublato: cunctosq; subdimus numeros, nō mō, quos in p̄senti nouos constituimus, sed ēt de p̄sentalib. & Orientalibus, & alijs agminibus segregatos: nō tū eorū quātitatē agm... ū minuētes: sed qa plures eis addidim⁹ sine republicę grauamine, & sine augmēto sūptuū aliquantos subtraximus: ita tū ut pōst hanc subtractionem ampliores remanserint, quàm usque ad nostra felicia fuerant tempora.

De officio † Quaestoris. s

¶ Imp. Theodosius A. Sallustio † quęst. L. I.

TOtius minoris laterculi u curam scias ad tuae sublimitatis solicitudinē pertinere: ita vt tuo arbitratu, & scrinio memorię totius minoris laterculi dignitates, hoc est, praefecturae, omne is tribunatus, & praepositurae castrorum, x iuxta consuetudinem priscam clementię meae auctoritate deinceps mittantur. D. vj. Kal. Maij, Constantinop. Castino, & Victore Coss.

¶ Idem A. Heliono. † Comiti, & magistro officiorum. LEX. II.

OMnes minoris † laterculi dignitates, q̄ sub cura q dē, ac solicitudine viris illustris, Quęstoris eē añà videbant, posteà verò, vel vniuersę vel medię ad magistrorū militū potestatem dispositionēq; trāsierant, placuit nunc clementię meę vetusti tꝑis more renouato, † ad prisca deinceps iura reuocare. Dat. iij. Kal. Maij, suprascriptis Coss.

¶ Imp. Anastasius A. Eusebio magistro officiorum. LEX. III.

OFficia, z & cōditiōes, quę ꝑtinēt ad uiros deuotos, ī sacro scrinio memorię militātes, a nemini liceat sub quacunq; occasione, sine vlla diuinae subscriptionis liberalitate peragere: b eo quicunque in hoc fuerit

† Reuocans. † Aliàs Praefectus urbis. † alias tm̄ oī parte priuatis. † Cognomen. † Adiutorem. † Ipsorum. † Absque. † Necessariae. † Matericulae. † aliàs Eugenium. † Etiam. † aliàs vrgens. † Penitus. † Virorū. † Alias Gitgetes. † In vet. de caeteras. † Oportet.

a ¶ Obseruet.} s. hoc.
b ¶ Aduocandas.} corā se; quia in eis nō habet iurisdictionem.
c PRaefectura.} non legitur.
d ¶ Vsurpat.} no. pro incipientibus aliquē librū qui rogant scholares, vt eos audiant sine praeiudicio aliorum.
e OMnia genera.} vt pistorum vel similiū haec non legitur.
PRimicerius.}
f ¶ Personarum.} i. aliarū suscipiat curam.
g ¶ Locum.} Sic ff. de mune. & hon. l. vt gradatim. & j. de aduo. diuer. iudic. l. petitionem. Sed arg. contra in authen. de mona. §. penul. col. j.
¶ DE OFFI. MAGISTRI MILIT.
¶ Hic titulus nō legit: nec sequēs de offi. q̄sto. nec sequēs d of. magistri officiorū, nisi in l. nemo. ubi no. simile. s. de offi. ꝑfe. ꝑt. aphricę. l. ij. §. et sp. et j d ꝓxi. sacror. scri. l. unicuiq; lib. xij. Et l. ult. sup illo uer. subrogetur, pōt notari. pro praebenda uacante.
h EOs.} Praecipim⁹. sub audi eos subiacere sententijs ciuilium iudicum super quolibet negotio: qui militant ultra statutos. s. milites in officio magisteriae potestatis per Orientem.
i ¶ Qui.} Not. quod q non sunt in matricula, sunt tanquam priuati.
K ¶ Sententijs.} subaudi iubemus.
l ¶ Ciuilium.} repete parituris.
m MIlites.} ꝑ Illyricū.
n ¶ Cōsistūt.} s. primò. sed omnia in suo statu remaneant: id est milites in suis locis, ne expēsae &c.
o ¶ Pręfecturā.} vrbis.
p ¶ Procrastinatiōe.} loquit magistro militum.
q Oīa.} repete d' stinare.
r CVm propitia.} hic incipit. l. cū ꝓpitia.
s ¶ Sed quia.} ꝙ aliàs.
DE OFFICIO QVAESTORIS.
¶ Hitulus nō legit.
TOti⁹.} Laterculi. i. camerę deputatę ad thesaurū principis recipiendum: ut not. in auth. vt iud. sine quoquo. suffr. §. quod aūt. col. ij.
x ¶ Castrorum.} ut deutacuri, aliàs deauratori; ut Petrus de Vico.
y OMnes. Reuocare.} redeant. ad quaestorem.
z OFficia.} No. ꝯtra Petrū de Vico qui locat quęstus sine principe.
a ¶ Militantes.} scilicet quaestores
b ¶ Peragere.} sine licentia principis.

† Alias elegimus. † Aliàs Anzitenam. † Alias ingilenā, Astyanenam. † alias ita legitur, Sophenā, Sophanenam in quale est Martyropolis, Balabitenā, & primam. † Hic dr̄ institię custos i Nou. Val. iij. † alias Salustiano. † Helloni. † alias minores. † alias reuocato.

DE

Universidad de Deusto Biblioteca

posteà facinore cõuictus, publicatiõe bonorũ suorũ mulctãdo, officio quoq; rectoris ꝓuinciæ, ĩ qua non allegato sup gerenda solicitudine sacro rescripto, aliquis ausus fuerit, eãdẽ curã sibimet vsurpare, triũ librarũ auri dispendio feriendo. D. Kal. Mar. Constãtin. Anastasio. A. & Rufino Coss.

De offõ Magistri officiorum.

TITVLVS XXXIIII.

¶ Imp. Cõstãtin. A. ad Agentes i reb. L. I.

Priuilegiis dudum scholæ vestrę † indultis integris reseruatis, ad ducenariam, † & centenariam, & biarchiam nemo suffragio, [a] sed † labore vnusquisq; ꝑueniat: principatũ verò adipiscatur matricula † decurrente: ita vt ad curas agendas, & cursum illi exeant, quos ordo militię vocat, & eius laborũ adiutor. [b] Præterea [c] in quo totius scholæ status, & magistri securitas cõstituta est, idoneus probitate morum, ac bonis artibus præditus, nostris per magistrum obtutibus offeratur, vt nostro ordinetur arbitrio. * †

¶ Imppp. Valentin. Theo. & Arcad. AAA. Patricium † magistrum officiorum. L. II.

Nemo agentiũ in rebus ordinem militiæ, atq; stipẽdia † præuertat, † ẽt si nñi numinis † ꝓ obreptionẽ detulerit indultũ. [d] at si qs formã admissi [e] eiusmodi docebit obtulisse, in locũ, ex quo ĩdecẽter emerserat, reuertatr vt is gradu cęteros ãtecedat, † quẽ stipẽdia meliora, † vł labor ꝓlixior fecerit anteire. P. P. Hadrumeti.

¶ Impp. Theodo. & Valentius † AA. Plecio † comiti, & magistro officiorũ. L. III.

Scholariũ nrum deuotio ꝓbata à nris parentib. circa maximæ serenitatis nræ deuotionẽ, vel effectionẽ enituit. vñ qcquid ad fouenda seruandaq; eorũ priuilegia postulatr, statim credimus admittendũ. Ideoq; suggestionẽ tui culminis approbãtes, viris spectabilibus comitib. scholarum verberãdi degradãdive † senatores [f], & ducẽnarios licẽtiã denegamus. Ea nãq;, quæ tali cõmotione digna sunt, ad tuæ sublimitatis volumus referri notitiã.

¶ Iidẽ AA. Nomo † magistro officiorũ. †

LEX IIII.

Curæ tui ꝑpetui † culminis credimus iniungendũ, vt super oĩ limite, sub tua iurisdictione constituto, quemadmodum se militũ numerus habeat, castrorumq; ac clausurarũ cura ꝓcedat, quotãnis significare nobis ꝓpria suggestione procuret. D. ij. Id. Septemb. Constãtinop. Maximo ij. & Paterio Cos.

¶ DE OFFICIO MAGISTRI OFFIC. ¶ *Hucusq; de illustrib. tractauit. Nũc ĩcipit tractare de spectabilib. secũdũ T. q mediã gerũt administrationẽ: ut in aut. de nõ alie. aut permu. §. ultimo. col. ij. Azo.*

a Priuilegiis. } ¶ Suffragio id ẽ, precibus.
b ¶ Adiutor. } i. ordo.
c ¶ Præterea. } subaudi ille.
d Nemo. Indultum. } id est, rescriptum.
e ¶ Admissi. } scilicet, rescripti impetrati.
f Scholarium. } ¶ Senatores. i. filios senatorum qui erant scholares in militia, & ducennarios eorum filios.
g Iubemus } ¶ Præcepit Not. ꝓ locis in scholis: nã scholare recedente, nõ debet alius sibi locũ illum vẽdicare sine licẽtia dñi. Item no. ꝓ ꝑbenda. nam vno canonico mortuo, non debet alius in locum eius subrogari sine licentia papę.
h ¶ Pro tempore. } Repete culminis, &c.
i ¶ DE OFFI. COM. SAC. LARGIT. ¶ *Hic ẽ illustris, ut ĩ. de asses. l. fi. & non legitur.*
k Palatinis. } i. officia lib. palatij principis, qui sunt cũ comite largitionum.
l ¶ Conquerantur. } id est, dicant principi.
m ¶ Desidia. } sic inf. de priua. car. l. j. §. j.
n ¶ Prouiderint. } q. d. vnus iudex accusat aliũ.
o ¶ Largitiones. } alias religiones. & ꝓpter hoc est hic titulus. at sequens titulus de officio comi. rerũ priuatarũ nõ legit.
p ¶ DE OFFI. COMI. RERVM PRIVAT.
q Si q d. } alias si q dẽ negotiũ. als si qđ.
r ¶ Priuatæ. } idẽ, ꝓcuratoris Cæsaris.
s ¶ Sibimet. } idẽ fisco.
¶ DE OFFICIO COMI. SAC. PA.
t Si quis. } ¶ In articulo. id est, statim.
¶ DE OF. PROCON. *& lega.* ¶ *Perfecto tractatu illustriũ supponit de spectabilib. hic. n. ꝓcõsul spectabilis ẽ, ut diximus s. de of. præf. præt. Azo.*
v Legati. } Proconsulum.
x ¶ Trãsmittere. } excepto crimine suspecti tutoris

† Nostræ.
† Ducenã etiam & cẽtenam.
† Nisi.
† Matercula rectè.
* † Alias PP. Romæ in foro Traiani. Palatini q dicantur.
† Pricipiũ.
† Peruertat. alias peruertat.
† nominis.
† alias, ac si quis formã istiusmodi.
† Idem in c. de multa. cũ gl. super ver. literatas. extra de præben. q literatæ personę dignæ sunt pluribus beneficiis, adde gl. fi. prope fi. in c. fi. eo. tit. & in c. cũ dilect°. in gl. super verbo, digniores, ex de electi.
† alias, longiora.
† Valentin.
† Alias Phle. Zethio,
† redingrãdi. integrãdi. alias regradandi.
† Mono.
† Militum.
† Sic legẽ, Curæ perpetuæ tui.

¶ Impp. I[...]inus † & Iustinianus AA. Tatiano magist. officiorũ. L. V.

Iubemus eũ ad militiam deuotissimorum scholarium decætero peruenire, qui nostrum meruit iudicium: nec licere pro tempore tui culminis administrationem habẽti, sine huiusmodi ꝓbatoria, aliquẽ inter eosdem viros deuotos scholares suis referre ꝑceptionibus: sed sciat is, qui sine sacro rescripto, ad eandẽ peruenire militiã ausus fuerit, non solùm ea se priuari, verum etiam pœnæ xx. librarum auri subiici. Illud etiam obseruari de cætero volumus, vt si quis locus statutus ve scholarium, in quacunq; scola vacauerit, ille subrogetur, quem nostra pietas per sacrum rescriptum, vacantem subire locũ præceperit. [g] Ad hæc, quadriméstruos breues eorundem scholariũ, cura † tuæ sublimitatis & pro tẽpore [h] viri excellentissimi magistri officiorum conscribi volum⁹, & eos sacro scrinio laterculi præstari, ibi deponẽdos: vt semper notitia eorundem scholariũ certa sit, neq; † publico dãnum aliquod infligatur. D. x. Kal. Maij. Constantinop. Mauortio. V. C. Coss.

TITVLVS XXXV.

De officio Comitis sacrarum largitionum [i].

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. Limenio † comiti sacra. largi.

LEX VNICA.

Palatinis [k] hęc cura debet esse præcipua vt periculo proprio notariis destinatis, † super negligentia iudicum (si ita res exegerit) cõquerantur, [l] ne eorum sit impunita desidia. [m] Iudices quoque de eorum nominibus referre conueniet quos commodis propriis magis, quàm vtilitatib. publicis studere prouiderint. [n] breues etiam quadrimestruos, ad officium palatinum nouerint dirigendos, [...]rumq; exactum ad sacras largitiones [o] sine vlla dilatione esse mittendum. Dat. iij. Kalẽ. Maij, Honorio vij. & Theodosio ij. AA. Coss.

De officio Comitis rerum priuatarum. [p]

TITVLVS XXXVI.

¶ Impp. Valentin. & Valens AA. ad Honoratum consularem Bizantij.

LEX VNICA.

Si quid [q] negotiorũ actitatũ fuerit, in quibus aliquid commodi fiscalis appareat, ad officium rei priuatæ [r] tua grauitas acta transmittat: vt instructione percepta, quid sibimet [s] iuris auxilio debeatur, agnoscat. D. vj. Kal. Ianuar. Valentiniano, & valente. AA. ij. Coss.

De offõ Comitis sacri palatij. † TIT. XXXVII.

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. Mineruio comiti rerũ priuatarũ. L. I.

Ad palatinorum curam, & rationaliũ officia, omniũ rerum nostrarũ, & totius perpetuarij, hoc est, emphyteuticarij iuris exactio reuertatur. Dat. Kal. Ianuar. Mediolani, Cæsario, & Attico Coss.

¶ Iidem AA. Vrsatio comiti R. P. LEX II.

Si quis iudicum vir illustris, vel præfectus vrbi, cognitionem comitiuæ rerum priuatarum examini debitam, sibimet vendicandam censuerit, vel tuitionẽ contra eiusdem statuta sedis præstiterit; ad quinquaginta librarum auri illationem pœnæ nomine officium eius teneatur, quam decet in articulo [t] exigi, mansuetudinis nostræ ærario sociandam. Dat. vj. Id. Augu. Rauennæ, Constantio, & Constantino Coss.

De officio Proconsulis, & legati.

TITVLVS XXXVIII.

¶ Imper. Constantinus A. Aelio proconsuli Aphricæ.

LEX VNICA.

Legati [u] non solum ciuiles, sed ẽt criminales cãs audiãt: ita vt si sñiam † ĩ reos ferẽdã prouiderint, ad proconsules eos transmittere [x] nõ morentur, etiam

de quo ẽt ꝓnunciãt. Not. duo in hoc legato spãlia, & q de oĩ crimine cognosci, & q ẽt ꝓnũciat i crimine suspecti: vt hic, & ff. de offi. ꝓcõ. & le. l. solent. & ff. de suspec. tuto. l. j. §. j.
a ¶ DE OFFICIO comitis sacri patrimonij. ¶ *Constitutio Græca.*
b Officium. } ¶ Adijt. } f. suis ingressib. ad eum.
c ¶ Agere. } i. viuere.
d ¶ Cuius. } f. officij.
e ¶ Principẽ. } patrem serenitatis nræ. qđ est. s.
f ¶ Commouerunt. } no. quod pia allegatio mouet principem.
g ¶ DE OFFICIO comitis Orientis. ¶ *Procurator erat rerũ, q erant in Oriente. et non legitur hic titulus.*
h ¶ DE OFFICIO præfecti Augustalis. ¶ *Hic est spectabilis: ut infra de priua. car. l. i.*
i Omnia tributa. Tuæ. } Loquit præfecto Augustali.
k Præfectus. Puniendi. } imò videtur: vt ff. de offi. præf. l. Illicitas. §. qui vniuersas. i est contra. Solu. speciale hic, vt non habeat ius gladij. Vel dic non habet ius in hos, habet tamen in alios.
l ¶ DE OFFICIO vicarij. ¶ *Non legitur.*
m In ciuilib. } ¶ Meritũ. } cuius est hic vicarius.
n ¶ Reuerentiam. } cum præfectus repræsentat reuerẽtiam principis, & sic iste vicarius præfecti fit ꝑ medium præfectum, vt ff. de off. præfe. præto. l. j.
o Relationes. Auctoritas. } No. contemptũ esse si non audiatur.
p ¶ DE OFFICIO prætoris. ¶ *Spectabilis est, & dic primam legem q tractat de officio eius. et no. tex. ibi, sedula seruitus. et q plus seruiet emãcipatus patri q si sit in ptãte.*
q Prætori. } ¶ Exuant. } i. liberent.
r ¶ Res. } Olim. 18. vt ff. de ori. iur l. 2. §. deinde diuus Augustus.
s ¶ Proprium larem. } sic & s. de epis. & cler. l. in ecclesijs. Sed contra. ĩ. de cri. sacri. l. fin. sed speciale in prætore. Item contra. ff. de of. præt. l. Barbarius.
t ¶ DE OFFICIO rectoris prouinciæ.
v Potest. } Pone casum. Quidã fecit scribi rem in instro, q ab alio possidebat, suã esse,

* *Al. deest hac ru. & sic hæc lex ex tij. titu. præcedentis.*
† aliàs patres.
† aliàs vrguebatur.
† In q̃busdam exẽ. legitur ora sic sub imperio tuæ sublimitatis agere ptãtem: cuius alle. hu. ꝑ piũ prin. cõmouerũt: quas & nos &c.
† aliàs ptãtem.
† Viceio. als Pulæo PP.
† als, Alytarchiæ.
† Alytarchiæ.
† Officij.
† Subeundi.
† als, Herminerico.
† In curã & prouisionem.
* *Debent.*
† De offic. vic. & præf. al. vtrunq. deest.
† Vide Alcia. libr. 2. Para. c. 12.

De officio Comitis sacri patrimonij. [a] *

TITVLVS XL.

¶ Impp. Honor. & Theodo. AA. Simplicio proconsuli Asię. LEX VNICA.

Officium Hellesponti consularis æternæ recordationis patrem † serenitatis nostræ adijt, [b] & expositis suis incommodis, quibus a Vicarianis apparitoribus vrgebatur, † orauit sub † tuæ sublimitatis agere [c] potestate: † cuius [d] allegationes humanæ procliuius pium principẽ [e] commouerunt: [f] quod & nos obtinere censemus.

De officio Comitis Orientis. [g]

TITVLVS XL.

¶ Imp. Leo. A. Vsco † P.P. L. VNICA.

Titulos, qui Lyciarchiæ, † & Syriarchiæ muneribus, in prima Syria deputati sunt, per officia tã viri spectabilis Comitis Orientis, quam viri clarissimi Rectoris prouinciæ flagitari ꝑcipimus. ¶ Lyciarchiæ † quidem ludi cura viri spectabilis Comitis Orientis, & eius officio. † Syriarchiæ verò solicitudine viri clarissimi moderãtis prouinciam, eiusque apparitoris exercentur: nulliq; penitus curialiũ, nec si voluerint, idem munus, vel honorem subeũti † licentia permittat. Da. v. Id. Nou. C. P. Basil. & Ari. † Coss.

De officio Præfecti Augustalis. [h]

TITVLVS XLI.

¶ Imppp. Valen. Theo. & Arcad. AAA. Florentio P. Augustali. L. I.

Omnia tributa ꝑ Aegyptiacam diœcesin cura [i], † & prouidẽtia claritatis tuæ [i] a moderatoribus prouinciarum exigi iubemus. Si qui tamen ex possessoribus, siue militaribus, ad inferenda quæ * debent, audaces extiterint: eos per militare etiam auxilium (si opus exegerit) ad solutionem compelli sancimus.

¶ Imppp. Theodo. Arcad. & Honor. AAA. Rufino P.P. L. II.

Præfectus prætorio Augustali, ordinariorum sub se iudicum examinandi flagitia, & super his referendi, non amouendi, vel puniendi [k] habeat potestatem.

De officio vicarij. [l] †

TITVLVS XLII.

¶ Imppp. Valent. Valens & Gratia. AAA. Antonio P.P. L. I.

In ciuilibus † causis vicarios comitibus militum conuenit anteferri, in militaribus negotijs comites vicarijs anteponi. Quoties societas † in iudicando contigerit: priore loco vicarius ponetur, † comes adiunctus accedat. Siquidem præfecturæ meritum [m] cæteris dignitatibus antestet, † & vicaria dignitas ipso nomine eius se trahere iudicet portionem, & sacræ † cognitionis † habeat potestatem, & iudicationis nostræ soleat repræsentare reuerentiam. [n]

¶ Idẽ AAA. Ad Hesperium P.P. L. II.

Relationes vicariorum, si quãdo vsus attulerit, ad nostram mansuetudinẽ referant. Relationes enim iudicum libenter audimus: ne administratorũ decrescere videat auctoritas, [o] si eorum cõsulta veluti personarum preces, à nostris adytis repellamus.

De officio Prætoris. [p] †

TITVLVS XLIII.

¶ Imp. Constan. A. ad Senatum. L. I.

Prætori defertur hæc iurisdictio sancientibus nobis, vt liberale negotium ipse disceptator examinet. Sanè interponi ab eo decreta conuenit, vt siue in integrum restitutio referenda est, probatis dũtaxat causis ab eodem ẽt interponat decretũ: seu tutoris dandi, seu ordinandi curatoris impleatur ab eo interpositio decretorum: quippe cũ apud eum quoque ad ꝑsci dẽat patronorũ iudicio sedula seruitus libertatem. Nec sanẽ debita filiorũ votis patrũ vota cessabunt, vt patẽti † copia liberos suos exuant [q] potestate, † magis proprijs obsequiis mancipatos: cũ sese intelligant his obsequijs † plus debere, a quibus se meminerint sacris vinculis exutos. D. vj. Kal. Ian. Eusebio, & Hypacio Coss.

¶ Impp. Valent. & Marcian. AA. Tatiano P.P. LEX II.

Tres [r] tantummodò prætores electæ opinionis, in hac vrbe per singulos annos iudicio senatus præcipimus ordinari: qui cõpetentes causas, & debitos act⁹, integrè disceptare, atq; tractare debebũt. Vt hi tũ † tres ex ijs qui propriũ larem [s] in hac alma vrbe habeãt, non ex prouincijs eligantur. Nec si quis fortè propter alias causas ad hanc vrbẽ de prouincijs venerit, ad præturæ munus efferatur: † sed hi tantummodò (vt dictũ est) qui hic domicilium fouent: ita tamen, vt nec ipsi sumptus quosdam inferre cogantur inuiti, sed debeãt spontaneum † liberalitatis arbitrium.

De officio Rectoris prouinciæ. [t] †

TITVLVS XLIIII.

¶ Imperator Alexander A. Iuliano. LEX I.

Potest [u] † de falso causam cognoscẽs præses prouinciæ, incidentem proprietatis quæstionem dirimere Da. vj. Kalen. April. Maximo. ij. & Vrbano Coss.

¶ Imperator Constan. A. ad Maximianum præsidem prouinciæ. L. II.

Præsides [x] prouinciarum oportet, si quis potentiorum extiterit insolentior, [y] & ipsi vindicare nõ possunt, aut examinare, aut pronuntiare nequeunt: de eius nomine ad nos, aut certè ad prætorianæ præfecturæ scientiam referre: quò [z] prouideatur qualiter publicæ disciplinæ, & læsis tenuioribus consulatur. Dat. v. Kalẽ. Maij, Probiano & Iuliano Coss.

¶ Idem A. ad prouinciales. L. III.

q cũ de falso accusaret, dixit se nõ accusari posse, q a verũ erat qđ i instro ẽ scriptũ. vel dixit: De falso me accusas, sed ego dico te seruũ meũ esse: & sic ꝓprietatis tui ipsius tibi refero qõnem: vt & aliàs. ĩ. de adul. l. quoniam Alexandrum. Vel tertio dic: Petebam fundum a muliere, & ostẽdebã instrm. ipsa illud de falso accusabat. ego eam dico nõ admitti, quia fœmina est, q non admittitur ad publicam accusationẽ. sed ipsa dicit suũ esse fundum, & sic pro sua re debere admitti: vt ĩ. qui accu. non pos. l. vxor. sed l. se. contra. & facit infr. de fal. & si adte. & de ordi. iudi. l j.
x Præsides. } Hæc lex non legitur, nec sequẽtes: vide tñ notabilia.
y Insolẽtior. } i. immodestior, inobediens.
z ¶ Quo. } pro vt.

† Scrititias fortitio.
† Ponderetur.
† als, antistat.
† als, sacrã.
† Concor. c. j. cum gl. 2. extra de of. archid.
† als Prætorum.
Vet. patẽte.
† aliàs potestatem.
† Obsequij
† als tamẽ.
† Vocetur.
† Spontaneæ.
† In q̃busdam exemplarib. hoc amplius legitur, & vt nulli prĩæ suæ administratio sine speciali permissu principis ꝑmittatur.
g Gl. in c. cum super. super verbo cã possessorium quàm petitorium, de cau pos. & pro. inducit hanc l. in argu. q duę petitiones eodem iudicio expediuntur.

a Vstissimos. Accusādi.§ repete dam⁹ ptātem. b ¶ Absumat.§ sic s. de episco.& cleri.l. quoniam venerabilis. c ¶ Voces.§ contra malos iudices. d N officiales.§ facit.j. de spor.l.2. e ¶ Publicū.§ s. officiū. f P Otioris. Tribuatur.§ vt & s.de offi.pręfec. vrb.l.studentibus. g ¶ Irrogatur.§ aľs iniuria,& aľs pœna.& facit j. de of. diuer. iud.l. singuli. & s.de vet. iure enu. l.j.§. omnib.& §. sed neque. h C Iuitas.Ingenium.§ i. superbia. i Q Vi ordinariam. Dignitatem.§ aliàs potestatem. k ¶ Profligauerit.§ quia accepit de salario sequentis potestatis. l N E quis. Contra cōsulta cœlestia.§ i.contra præcepta huius legis. m N Vllū.Possessor.§i.ciuis vel rusticus. n ¶ Horreat.§ quia non ibit ad eum.& ita palatini imminent iudicibus, & iudices collatoribus. o O Mnes.Insolentia.§ s. officialium, siue apparitorum inobedientia. p N Vlli iudicum. Palatia.§ s.principis. q ¶ DE OFFICIO Præfecti uigilum. ¶ *Licet tractare de clarißimis, hic tū est spectabilis:ut ff. eo. l. 3. Quare ergo hic ponitur? Rū.cōsiderauit prima tēpora, secundū q̄ non erat pfectus uigilū, imò erat q̄dā q̄ perat excubijs: ut ff.e.l.i.in fi. et de ori. iur. l.i. §. hęc omnia. & non legitur hic titulus.* r P Ræfecti vigilum. s ¶ Tuæ.§ præfecti pręetoris, vel vrbis.

† aliàs,Da. Kal. † Concor. c. ad audiētiam. iunc. glo.j.circa fin. de consue.vbi habetur quòd quādoq; relaxatur minori, quòd maior nescit. Maiori. † Sempe. † Viribus. † Potestatem. † Hominibus. † aliàs exactorem. † Circa.

IVstissimos,& vigilātissimos iudices publicis acclamatiōibus, collaudādi dam⁹ oīb. potestatē: vt honoris eis auctiores pferam⁹ pcessus: & è contrario iniustos, & maleficos q̄relarū vocib. accusandi, ^a vt censurę nrę vigor eos absumat. ^b Nam si verę voces ^c sint,nec ad libidinem per cliētelas effusæ, diligenter inuestigabimus: præfectis prætorio, & comitimus, q per puincias constituti sunt, puincialium nrorum voces ad nram scientiā referētib. Da.prid.Ka. † Noué. Cōstātino.Basso & Ablauio Coss.

¶ Idē A.Ad Periclem præsidem. L. IIII.

IN officiales ^d pfectorum,cursum publicū ^e laniātes,vel praua cōtra vtilitatē publicā moliētes,vindicādi tibi dedim⁹ ptātem: ita vt pfectos d' eorū culpa facias certiores.Dat.x.Kal.Nouembr. Nicopoli,Constantio & Albino Coss.

¶ Impp.Valentin.& Valens.AA. ad Aprōnianum.P.V. LEX V.

POtioris grad⁹ iudicib.ab inferiorib. cōpetēs reuerentia tribuat. ^f Sed vbi publica tractat vtilitas, & si minor iudex veritatē † īuestigauerit,nulla maiorib. † irrogat ^g īiuria. ¶ Sanè q īsignia dignitatis ad hoc exercet, vt indignis iniurijs existimet afficiēdos eos, qui officia cum ptāte moderant, non declinabit nostræ indignationis aculeos. Da. v.Kal.Iun. Arintheo & Modesto Coss.

¶ Imppp.Valentin.Grat.& Theodo.AAA. Cynegio.P.P. LEX VI.

CIuitas Rhodiorum iniuriam suā nō tam decēter, quā serò cōquesta est. Vnde īuiolabili obseruatiōe sancimus, vt quoniā tempore hyemis nauigatio sępe † periculosa est,& semper incerta:in illis quinque vrbibus, quæ potiores esse cæteris asseruntur, vicissim hyemandum sibi iudices recognoscant. ¶ Quòd si cuiquam tale existat ingenium ^h, vt præcepta nostra contemnat, quinquaginta ab eo argenti libræ, centum ab eius officio, si aliter factum fuerit, fisci nostri iuribus † inferantur.

¶ Imppp.Valent.Theod.& Arcad.AAA.Cynegio.P.P. L. VII.

QVi ordinariā gesserit † dignitatem, ^i quicquid ex venturæ delegationis titulis pfligauerit ^k, cùm dispēdio pudoris atq; fortunę d' pprijs facultatib. ītra puinciā posit⁹ īferre debebit.Da.vij.Ka.Inn.Constantinop.Honorio nobilis.puero,& Euodio Coss.

¶ Iidem AAA.Cynegio P.P. LEX VIII.

NE quis iudicum in prouincia sua præfectianū, vel palatinum,vel militem,vel ex ijs ēt omnib. † qui antea in huiusmodi officijs fuerint cōmorati, intercessorem,id est executorē † cuiusquā litigatoris petitione in quolibet, seu priuato, seu publico negotio putet esse tribuēdū. Nā peccantē cōtra † cōsulta cęlestia, ^l cum officio suo non solum detrimētum famæ, sed etiam patrimoniorum damna comitentur. Data Nō. Augu. Constantinop.Honorio.N.P.& Euodio.Coss.

¶ Iidem AAA.Polemio.P.P.Illyrici. LEX IX.

NVllus prouinciæ moderator augustissimam vrbem sine iussione nostra adire audeat. Nam si patuerit quem contra decreti nostri pcepta venisse: is congrua cōdemnatione plectet. Data x. Kalen. Ianu. Mediolani post consulatum Timasij,& Promoti.

¶ Impp.Arcad.& Honor.AA.Limenio Comi.sac.Larg. L. X.

NVllum palatinis tibi obsecundantibus,cum † puincialibus volumus esse comercium:sed iudices scire debent †, hoc sibi præcipuè commissum, vt ipsi a prouincialibus exigant, & consueta deposcant: palatinum vero possessor ^m nō horreat, ^n qui non sibi, sed iudicibus, atque officijs præceptus est imminere. Dat.vj.Kalen.April.

¶ Imppp. Arcad.Hono.& Theod.AAA.Theodoro.P.P. LEX XI.

MOderatores † prouinciarum curam gerere iubemus, ne quid potentum procuratores perperam iniusteque † committant.Da.vj.Kalen.Decembr. Rauennæ,Basso,& Philippo.VV.CC.Coss.

¶ Impp.Honor.& Theod.AA.Monachio.P.P. LEX XII.

OMnes prouinciarum † apparitores, pro inueterata auctoritate, iuxta motum iudicis nudatos, verberib.(si ita res tulerit) subiacere præcipimus: vt & facilis executio rerum publicarum sit, & officiorum insolentia ^o comprimatur, & iudicum seueritati † competens reddatur auctoritas.Dat.vj. Kalen. Ianuar. Honorio ix.& Theodosio v.AA.Coss.

¶ Imp.Leo A.Constantino.P.P. LEX XIII.

SI quis cohortalib.adhuc obsequijs obligatus, regimen prouinciæ,cingulum cuiuslibet militiæ dignitatisve quoquomodo meruerit: contra licitum vsurpatis, impetratisve careat, etiam si vltroneæ † à nostra liberalitate ius regendæ † prouinciæ vel militiæ seu dignitatis cuiuspiam sibi iactauerit delatum fuisse. Da. vij.Id.Aug.Leone A.iiij.& Probiano Coss.

¶ Imp. Anastasius.A.Viuiano.P.P. † LEX XIIII.

NVlli iudicum, qui prouincias regunt, in ciuitatibus,in quibus sacra palatia,aut prætoria sunt, liceat,his rectis,priuatorum sibi domos ad habitādum veluti prætoria vindicare: sed sacratissima modis omnibus inhabitare palatia, ^p seu prætoria cogantur: vt hac necessitate compellantur eorum reparationi puidere. ¶ Vbi autem & palatium est, & prætorium, palatium quidem habitationi præsidis, prætorium autem, vel suscipiendis, conseruandisque speciebus publicis horreorum vice, vel alij † necessariæ rei debetur. Quòd si quis aliquando dissimulare tentauerit: protinus eum atque officium eius quinquaginta librarum auri mulctam ad reparandum sacrum, quòd neglexerit palatium, soluere sancimus. Dat.vj.Id.Feb.Clementino & Probo Coss.

¶ Idem A. LEX XV.

NVlli, † patriæ suæ administratio, sine speciali permissu principis permittatur.

De officio Præfecti vigilum.

TITVLVS XLV.

¶ Impp. Theod.& Arcad.AA.Nepridio † præfecto vigilum.

LEX VNICA.

PRæfecti vigilum ^r huius vrbis, nihil de capitalibus causis, sua auctoritate statuere debent, sed si quid huiusmodi euenerit, culmini tuæ ^s potestatis referre: † vt de memoratis causis, celsiore sententia iudicetur.

¶ DE OFFICIO ciuilium iudicum. a H Onorati.§ i. aduocati. b ¶ Pandunt.§ vt infr. de postu.l.quicquis.in fin. Sed in alijs horis sedere possunt: vt j.de offi.diuer.iudi.l.fi. c ¶ Residendi.§ i.sedendi.Accur. d S I quis.§ aliàs est hic rubrica. De officio præfecti annonæ. ¶ Sequens titulus de offic.mili. iudi. non legitur, sed s.l. j. signatur contra. ff. de rei vend. l. qui restituere. Sol.vt ibi. Item sequens ne comi. rei milit. non legitur. ¶ DE OFFICIO militarium iudicum. e N Vnquam.§ dic vt in superiori rubrica. f P Ræcipimus.§ ¶ In eo.§ iudicio magistri militum. g ¶ Comitianum.§ id est comitis qui præest prouinciæ. h N Emo.Hæc.§ aliàs huius. i D Vces. Principibus.§ i.maioribus iudicib. non legitur. ¶ NE REI MIL. comitibus. k O Mnem. Adærationē.§ aliàs exactionem. i. collectam. l ¶ Ministerium.§ vt lauacra eis præstentur. ¶ DE OFFICIO diuersorum iudicum. m N Emo. Matersa.§ q ipsa sit habes.ff.de ijs qui suat sui vł alie.iur.l.nam ciuium. n ¶ Protrahat.§ sic ff. de in ius vocand.l. neque impuberes.in princi.& l. plerique.& ll. sequentib. Et potes hic dicere auth.quę est in auth.vt nul.iu. §. necessarium.collat. ix. & est scripta.inf.de custo re. super illa lege,quoniam. o ¶ Eius.§ s.mulieris. p ¶ Quæ.§ s.mulier. q ¶ Necessitatibus.§ id est,debitis,idem tamen in priuatis. r ¶ Posse seruari.§ publicis necessitatib. quod habetur supra. s S Inguli. Celsioribus.§ id est legum doctoribus. t ¶ Viris.§ sic. s. de offi. rec.prou.n.l.potioris.& j. l.proxi. v S Ciant principes.§ idest maiores officiales. x ¶ Corniculari.§ id est, turbatores. y ¶ Honoratis.§ s.doctoribus. z ¶ Denegata.§ vt & inf. vbi sena.vel cla.l.fin. §. sedendi.nisi in casu: vt s. de off.ciui.iudi.l.j.

† Ex libr.j. tit.7.l.j.C. Th. † Facta pādūtur. † Romæ.aliàs Rauennæ. † Apparitio. † Ex libr.j. tit.8.l.C. Th. † aliàs ī negoijs. † Maximo. † Curialis. † Accipiāt. † Interminatione. † Vice. † Serenitatis. † Constringatur.

De officio ciuilium iudicum.

TITVLVS XLVI.

¶ Impp.Arcad. Honor. & Theod. AAA. Curtio.P.P. LEX I.

HOnorati, ^a q lite hre noscuntur, ijs horis, uel tēporibus, quib. causarū merita,uel † fata panduntur, ^b residendi ^c cum iudice non habeāt facultatem.D. iij. No. Febr. † Basso & Phil.VV.CC.Coss.

¶ Impp.Honor.& Theod. AA. Anthemio. P.P. L. II.

SI quis ^d pro publicis functionibus, quæ flagitant, aliquo se defendere tentet munimine, adeat iudicē,& promat q duxerit asserenda. Quem si iudex(quod non arbitramur) minus audire maluerit: ipse quidē administrator. xxx. librarum auri,apparitor † verò eius quinquaginta feriatur dispēdio.D. 13. Kal.Aug.Constant. Honorario. 8. & Theod.3.AA.Coss.

De officio militarium iudicū.

TITVLVS XLVII.

¶ Imppp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. magistris, & comitibus vtriusque militiæ.

LEX I.

NVnquam ^e † omnino negotiis † priuatorum uel tuitio militaris, uel executio tribuatur. Dat.Prid.Id. Febr. Constantinop. Theodosio A.iij. & Habundantio VV.CC.Coss.

¶ Impp.Honor.& Theod.AA.Monachio † P.P. LEX II.

PRæcipimus, ne quando curiales, † vel priuatæ conditionis homines, ad militare exhibeāt iudicium, uel contra se agentium actiones excipiant, † uel litigare ī eo ^f cogantur. Interminationem † aūt quinquaginta librarū auri, aduersus comitianum ^g officium proponi decernimus, si quid contra hoc aliquando tentauerit. D. vj. Kal.Sept.Theodosio.A.vj.& Palladio.Coss.

¶ Impp.Theod.& Valent.AA.Anatolio magistro militum. L. III.

NEmo de ijs, qui in virorum spectabilium ducum officiis militauerit, scholæ agentiū in rebus quacūq; subreptione post completam militiam societur,nec agendi vices † uiri clarissimi principis accipiat facultatem. Si quis aūt aduersus hæc ^h nostrę perennitatis † decreta venire conet, militia spoliatus, pscriptionis pœnę p parte bonorum tertia cōstringat. † Da.v.kal.Feb.Constantinop.Maximo.ij.Paterio Coss.

¶ Iidem AA. Nomo magistro officiorum. LEX IIII.

DVces militum, † & præcipuè quibus gentes, quæ maxime cauendē sunt, appropinquant, in ipsis limitib. cōmorari, & milites ad proprium redigere numerum, imminentib. † magisteriis potestatibus, diuturnisque eorum exercitationib. inhærere † pcipimus. Castrorum quinetiam refectionis, lustrationisque † curam habeant. Quibus cum principibus † castrorumque præpositis, pro laborum uicissitudine, limitaneorū militum duodecimā annonarū partē, distribuendam † videlicet inter eos magisterię ptātis arbitrio, deputamus. Da ij.Id.Sep.Constantin.Maximo.ij.& Paterio Coss.

† Limitum † Magistris † Inesse. † Clusurarumque. † Distribuēdi.

¶ Constitutio Græca.

Ne rei militaris comitibus, vel tribunis lauacra præstentur.

TITVLVS XLVIII.

¶ Imppp.Arcad.Hon.& Theo.AAA.Anthemio P.P. L. VNICA.

OMnem inquietudinem à curijs, † & ciuitatib. præcipimus prohiberi, nec ulla priuata ab his succendi balnea ad tribunorum, uel ducum, aliorumve militarium comitom usus: nec adærationem ^k aliquam pro hac cā profligari. † Illustribus enim tantummodo uiris comitib. ac magistris militum (si tamen id uoluerint) hoc ministerium ^l īdulgemus; dupli pœna uiolatoribus huius sanctionis imminente. Da.v.Kal.Decem.Arcadio A.vj.& Probo Coss.

† Curia. † Infligi. aliàs pro flagitari.

De officio diuersorum iudicum.

TITVLVS XLIX.

¶ Imp.Constantinus A.ad Domitium & Celsum VV.CC. L. I.

NEmo † iudex aliquē officialem ad eam domum in qua matersa ^m degit, † cū aliquo præcepto existimet esse mittendum, ut eādem in publicum protrahat, ^n cum certum sit debita eius, ^o quæ ^p intra domum, considerato sexu, semet contineat, domus eius, uel cuiuscūq; rei habita distractione, publicis necessitatibus ^q posse seruari. Quod si quis in publicum matremfamilias post hac crediderit protrahendam, inter maximos reos citra ullam indulgētiam, capitali pęna plectetur. Da.iiij. † Id. Augu.Sabino & Rufino Coss.

IN AVTH. vt nulli iudi. §.necessarium.col. ix. constit. ix.

SEd hodie nouo iure pro fiscalibus, uel priuatis debitis, nulla mulier debet includi, sed ad iudicē ueniet per se, uel per procuratorem suum: uel mittat unum vel alterum, quatenus negotium legitime exequantur. ¶ Si contra factū fuerit, maiores iudices uiginti libris auri, minores decem puniantur. Obedientes autem eis cingulo spoliabuntur,& pœnis subiacebunt corporalibus,& in exilium damnabuntur.

¶ Imppp.Valentin.Theod.& Arcad.AAA.ad Principium P.V. † LEX II.

SInguli quique iudices sciant celsioribus ^s uiris, ^t & ijs, quorum nonnunquam iudicio prouehūtur, honorificentiam debitam esse præstandam: nec in proscriptionibus † suis fratres audeāt nominare, apparitione mulctanda, cuius hæc est cura. Dat.Idib. Feb. Richomere † & Clearcho Coss.

¶ Iidem AAA.Constant.præposito Galliarum. L. III.

SCiant principes, ^v & cornicularij, ^x & primates officiorum, iudices etiam, ternas libras auri a suis facultatibus eruendas, si honoratis ^y uiris (quibus etiam consistorium nostrum ingrediendi facultas præbetur) secretarij iudicum non patuerit ingressus, aut reuerentia non fuerit in salutatione delata, aut sedēdi cum iudice societas đnegata, ^z Da.vj. † Id. Noucmb. Tyberiade, Timasio,& Promoto Coss.

† aliàs, ad Domitium Celsum Vicarium. † Ex libr. j. tit.9.l.j.C. Th. † Agit. † D. iij.Id. Ian. Treu. Sab.& Rufi.Coss. † aliàs, ad Principes populi. † Subscriptionib.aľs superscriptionibus. † Ricimere. † Denegatur. † aliàs V

Vt omnes iudices tam ciuiles, quàm militares, post administrationem depositam, quinquaginta dies in ciuitatibus, vel certis locis permaneant. †

TITVLVS I.

¶ Imp. Zeno. † A. Sebastiano. P.P.

LEX VNICA.

NEmo ex viris clarissimis præsidibus prouinciarum, vel consularibus aut correctoribus, nève † qui administrationis maioris insulas meruerint, id est, viri spectabiles proconsules, aut præfectus augustialis, aut comes Orientis, aut cuiuslibet tractus vicarius, aut quicunque dux † vel comes cuiuslibet militis †, vel diuinarum comes domorum, postquā sibi successum fuerit, audeat excedere. a locis, quos rexisse noscit, antequā b quinquaginta dierū † cōstitutus numerus finiatur. Sed per id tēpus præsides quidē, & cōsulares, necnon correctores in Metropoli, spectabiles vero iudices, tā ciuiles, quā militares in ciuitatib. administratæ diœceseos illustriorib. † publicę, non domi, vel intra sacrosanctos terminos, vel religiones †, aut penates domus † latitātes, sed in celeberrimis locis, ante omniū, quos nup gubernauerāt, ora versent: vt pateat omnib. facultas libera sup furtis c, aut criminib. querimoniam commouēdi: ita vt ab omni defensus iniuria ꝓuisione post eum administrātis, ac periculo officij, nec minus curialiū, & defensoris ciuitatis: iuratorię tm̄ cautioni cōmissus, postquā fuerit in quærimoniā deuocatus, pulsare volētib. (vt dictū est) pro legū rōne respōdeat d nec vllam ante præfinitum tp̄s de ꝓuincia discedēdi excusationē ei tribuat, vel diuinę vocis † copia e, vel codicilli alterius administratiōis oblati, vel p̄ceptum amplissimæ tuæ sedis, vt alterius ꝓuinciæ moderatoris vices obtineat, aut p̄ceptum præfatæ, vel alterius ciuilis vel militaris cuiuscūq; potestatis, vt q̄cunq; solicitudinē publicā gerat, aut exhibeatur, vel deducatur; ac postremo cuiuslibet artis astutia, cuiuscunque occasionis excogitata calliditas excludatur: ut modis omnibus quę pro uniuersarum prouinciarum salute sancimus, sortiantur effectum. ¶ Qđ si quis temeritate punienda saluberrimam legem circunscribendam, uel uiolandam crediderit; licet & maiestatis reus non immeritò iudicetur, attamē quinquaginta librarum auri mulctam publicis calculis inferre f cogetur: simili pęna plectendo eo, q post eum administratiōe suscepta, minimè eū curauerit honestè retinēdum, aut super eius fuga ꝓtinus referēdum. ¶ Administrationē autē deponere non uolumus decessorem, antequàm successor ad prouincię fines peruenerit g, licet literis ad eum, seu programāte, uel edicto ad officium, & prouinciales usus fuerit. Ipse aūt, qui præsentem fugiens nō obseruauerit legem, ubicunq; repertus fuerit, licet in hac florētissima ciuitate, ac prouinciam sine vllo penitus obstaculo p̄ceptiōe tui culminis, cura etiam uiri clarissimi rectoris prouinciæ in qua repertus fuerit, deducetur, per sex mēsiū curricula ibidem moraturus: quatenus intereà minimè possint crimina, uel furta cęlari. ¶ Officium etiam quod eum (debito tamen honore h seruato) non prohibuerit contra legis tenorem discedere, triginta librarum auri dispendio feriatur. † ¶ Quod si intra quinquaginta dierum numerum fuerit fortè pulsatus, & præfato tempore elapso, necdum finita lis fuerit: ciuiliter quidem sup furtorum sceleribus pulsatus, dato procuratore instructo, post quinquaginta dies protinus habeat licētiam discedendi. accusatione uero super criminalibus facta, per inscriptionum laqueos irretitus i usq; ad terminum causæ ibidem necessariò perdurabit k. ¶ Sciant autem vniuersi iudices, apud quos, vel administrationis iure, vel ex præcepto amplissimę tuę l sedis huiusmodi controuersiæ ciuiliter, vel criminaliter ventilantur, intra viginti dierum spatium debere se p̄fata litigia postquàm orta m fuerint, terminare n. Nam si supersederint, ipsos quidem decem librarum auri condemnationem subire censemus accusationem verò, seu ciuilem intentionem semel in iudicium deductā, pręfato modo o legitimè terminari. Da. v. Id Oct. Constantinop. Zenone. A. ij. Coss.

IN AVTH. vt iudices sine quoquo suffr. §. necessitatem. col. ij. consti. ij.

SI verò antequàm compleātur quinquaginta dies fugiens capiatur, detineatur à prouincialib. & omne quod datum fuit ei, occasione furti hoc exigatur: præsente tamen Deo amabili Episcopo, & causam ex non scripto examinante.

De officio eius qui vicem alicuius iudicis, vel præsidis obtinet.

TITVLVS LI.

¶ Imp. Gordianus A. Domitio. P.P. LEX I.

IN causa quæ spectat ad vtilitatem reipublicæ, eum qui vice præsidijs prouinciam p administrat, potuisse cognoscere, in dubium non venit. ¶ Sanè si in aliquo captum est ius reipublicæ q: iuxta scita diuorum principum defensores reipublicæ r (si modo adesse fiduciam negotio putant) restitutionis auxilium possunt flagitare s. Dat. iij. Non. Nouembr. Sabino. ij. & Venusto Coss.

¶ Mandata Imperatorum Theodo. & Valentin. AA. missa Antiocho cęterisque præfect. præto. per Referendarium, quæ sic habent.

LEX II.

Sugge-

¶ VT OMNES IVdices tam ciuiles, &c.

a NEmo. Excedere. i. recedere.
b ¶ Antequā quinquaginta. Nota.
c ¶ Super furtis. s. suis & domesticorū, & manipulariorū: vt inf. ad l. iul. rep. l. j. & in quadruplū dānat: vt ibidem dr̄, & inf. titu. 2. consiliarios. & infr. vbi de ratiocinijs. l. fi.
d ¶ Respondeat. apud epm̄ cām examinantem, & non ex scripto: sicut & cū fugit, vel etiam apud principē: vt in auth. vt iudi. sine quoquo suffra. §. si qs aūt. & §. necessitatem. & §. si autem voluerit. col. ij. vel apud superiorē magistratū: vel apud eū cui cōmisit prætorio p̄fectus: vt in fi. huius legis.
e ¶ Copia. alias diuina, id est reuocatoria.
f ¶ Inferre. Idem velut seruus inhonestus capi pt: vt in aut. vt iud. sine quoquo suffr. §. necessitatem. & inf. eo. l. §. ipse autem.
g ¶ Peruenit. Nisi per duos dies tm̄: vt in auth. de administrato. §. illud aūt. col. vij. si verò nullum mittat nunciū, sp indicat vsq; ad aduentū successoris: vt ff. de offic. procon. l. meminisse. in princ. Nuncius aūt p̄missus exercet oia p̄ter mēbri abscisionē, & vltimum suppliciū: vt in aut. de col. §. ad hoc id prohibemus. col. ix.
¶ Peruenerit. finito tēpore primi.
h ¶ Debito tamen honore. imò non seruato hodie: vt in auth. vt iudi. sine quoquo suffr. §. necessitatem. col. 2.
i ¶ Irretitus. s. per accusatorem, qui inscripsit.
k ¶ Perdurabit. & patitur pœnam pro qualitate delicti: vt ff. ad l. Iul. repe. l. lex iulia. ij. §. fin.
l ¶ Tuæ. ò præfecte prętorio.
m ¶ Orta. per contestationem.
n ¶ Terminare. s. p̄ale. j. d̄ iud. l. pperādū. i prin.
o ¶ Præfato modo. id est intra viginti dies.

¶ DE OFFICIO eius q vice alicuius, &c.

¶ Dictum est suprà. de magistratib. ordinarijs, nam & uicarij (de quib. dictum est) ordinarij erant, & in tempus certum eligebantur: q etiā erat ordinarijs præfixū: ut ipsi uices ordinariorū pātium, & uiuentiū supplerent. Nunc autem ponit de ijs qui gerunt uices mortuorum, & absentium, & appellant suffecti: decedentes aūt dicebantur demortui. Azo.

† Idem ait Crœ. l. Iulia repetundarum cautum fuisse.
† Leo.
† Neq; qui administrādo.
† Iudex.
† Limitis.
† Concor. in c. de causis. in glo. j. in fi. extra de of. dele.
† aliàs illustribus.
† Regiōes.
† aliàs potentes domos.
† In q buſdam exē. legitur, tribuat: vel diuina reuocatoria, vt codicillis alte. administratiōis oblatis, vel præcepto amplissimę tuæ sedis, vt alterius prouinciæ moderatoris vicem obtineat, aut p̄cepto præfatæ vel alterius ciuilis, seu militaris cuius-

p IN causa. Reipublicæ. ciuitatis alicuius: & sic in iudicio restituitur ciuitas: vt j. de iure reip. l. j. li. xj. & in p̄ctu: vt eo. tit. l. rem. & j. qui. ex cau. maio. l. respublica. & hoc patet quia de præside dixit, aliàs procur. cæsaris.
q ¶ Reipublicæ. ordinabit aūt respublica syndicum, vel actorē p̄ priuatū: & cognoscet p̄ses prouinciæ, vel eius vicarius.
r ¶ Flagitare. ad instar pupilli: vt inf. de iu. reip. l. rēpublicam. li. xj. & j. q b. ex cau. ma. l. respublica.

SVggerente magnificentia vestra a, docta imperialis æternitas debere eos b, qui p̄ceptione principali, seu vestrę sedis c: amplissimæ, tueri locū rectorū d prouinciarum noscuntur, auctoritatē habere e tutores, seu curatores petentibus dare, decretum etiā interponere ad alienādas minorū similiumq; eis personarū, seu curialiū facultates, & emācipatiōes quoq; legib. celebrare, & omnia quæ ad iurisdictionem rectoris prouinciæ ptinent actitare f: p̄cipere dignata est pro dispōne vestrę celsitudinis præfatas hmōi solicitudines p agendi habere licētiam. Da. prid. Idus Octobr. Constantinop. Hierio & Ardabure † Coss.

De assessoribus g, & domesticis, & cancellariis iudicum.

TITVLVS LII.

¶ Impp. Diocletianus & Maximianus AA. Paulino. †

LEX I.

STudiorum labor † meretur, ut ij qui in publicis administrationib. constituti, sociari sibi consilio rum participes cupiunt, spe p̄miorum, atq; honorificentia sua ꝓuocent h † eos, quorum prudentiam sibi putant esse necessariam, nō metu terribili, & necessitate incōgrua libertati. Dat. prid. Id. Iul. Tiberiano & Dione † Coss.

¶ Imp. Constantinus A. ad Bassum. P.V.

LEX II.

PRæsides non p assessores, sed per se subscribant libellis. i † ¶ Qđ si qs k assessori subscriptionem inconsultis nobis permiserit: mox assessor, qui subscripsit, exilio puniatur: præsidis verò nomen ad nos referri iubemus, vt in eum seuerius vindicetur †. Da. xv. Kalen. Septem. Constantino. A. 6. & Constantino Cęsare Coss.

¶ Impp. Arca. & Honor AA. Messalæ † PP.

LEX III.

COnsiliarios l iudicū, & cācellarios m, & eos q domestico rū fungunī officio n, post d̄ po sitā administrationē quinquaginta dies in ꝓuincijs † residere p̄cipimus. o ¶ Pro confesso aūt tenebit, qui accusatus, hmōi personam subtraxerit p: eaq; in quadruplum restitui iubemus, q̄ docebūtur † ab lata, vt duplū spoliatus accipiat, & duplum noster fiscus q acquirat. Dat. vj. Kalē. Iannuar. Mediolani, Theodosio & Rumoridio Coss.

¶ Ijdem: & Theod. AAA. ad Cæcilianum vicarium.

LEX IIII.

DOmesticus iudicis à publicis actibus arceat r, ¶ Qđ si necessitatib. publicis sese cōuictus fuerit miscuisse; statim eum ad maioris potestatis s examen deduci oportet, vt competēs in eū vindicta ꝓmatur. D. vj. Id. April. Honorio A. vj. & Aristeneto Coss.

¶ Impp. Hono. & Theod. AA. Seleuco PP.

LEX V.

NEmo in ꝓuinciis, q semel domestici, vel cācellarij ministeriū gesserit, ad eādē obseruationē aliqua ambitione t iterū remeare cōcedat. D. iij. Id. Dec. Raue. Ho. x. & Theo. vj. Coss.

¶ Ijdē. AA. Vitaliano duci Libyæ. L. VIJ.

NEmo de domesticis ducū, vel comitū militariū, officijs eorū cōnumeratus, † post cōpletū sui tpis actū, ad eādē rursum solicitudinē audeat aspirare, decē librarū auri condēnatione ꝓposita, si qs hāc violare voluerit sanctionē; eadē pœna officio quoq; eius coërcendo si per ambitionem, vel auaritiam ex his aliquid temerariè † consenserit. Dat. viij. Kal. Nouemb. Honorio A. xj. & Constantio. ij. Coss.

¶ Iidem AA. Eustachio PP. LEX VII.

VElut u † castrense peculium filijfamilias assessores ēt post p̄ris obitū vindicēt q consilijs proprijs administratores iuuare cōsueuerūt, si quid licitis, honestisq; lucris coadunare potuerint. Dat. Kal. April. Cōstantin. Honorio. xiij. & Theodosio. x. AA. Coss.

¶ Iidem AA. Asclepiodoto PP. LEX VIII.

NVllus † iudicū ad ꝓuinciā sibi cōmissam quenquā secū ducere x audeat cui domestici, vel cācellarij nomē imponat y: nec ꝓfectū ad se vndecūq; suscipiat, ne famæ nota cū bonorū publicatione plectaī. Periculo eīn primatū officij cācellarios sub fide gestorū, ex eodem officio electos iudicibus applicari † iubemus: ita vt post depositā administrationē, nec militiā deserant, & prouincialib. præsentiā sui exhibeāt, quò volentib. sit accusandi eos facultas. † Si enim idonea causa exegerit: ad detegenda † iudicis flagitia, & q̄stioni eos subdi oportet. z D. prid. Ka. Iun. Constāt. Asclep. & Marin. Coss.

¶ Impp. Theod. & Valen. AA. ad Taurum. LEX IX.

SI post depositam administrationē iudicū, præsentiā, vel exhibitionem domesticorum querimonia prouincialium, aut curialiū, vel alia publica necessitas postulauerit, per eosdem a administratores, quorum domestici fuerint, iudicio legibusq; tradantur. D. v. Nonī. Iul. Constantinop. Theodosio. A. xiiij. & Maximo Coss.

¶ Iidem AA. Florentio. PP. LEX X.

IN Consiliariis obseruari censemus, vt in eū qui in sua ꝓuincia b vltra quatuor menses moderatorib. assederit c, aduersus leges antiquas, & diuorū retro principum scita, proscriptio bonorum, & accusatio publici criminis immineat, nisi per cœleste oraculum, vel amplissimæ tuæ sedis præceptionem † sese defendat. Dat. xiij. Kal. Februar. Theodosio. xvij. & Festo Coss.

¶ Iidem AA. Zoilo PP. Orientis. LEX XI.

NOn minus † assessorib. maiorū magistratuū, quā ipsis iudicb. nostrę † beneuolētię liberalitatis tribuenda est. ¶ Ideoq; cōsiliarios virorū illustriū p̄fectorū p̄toriorū, q̄ huius inclyte vrbis, eminētissimorūque magistrorū militū, necnō etiam viri illustris magistri officiorum, siue prædicto officio iam functi sunt, seu fungētur in posterum: post depositum etiam officium ab omni

a S Vggerente. Vestra. ò præfecte.
b ¶ Eos. s. vicarios.
c ¶ Sedis amplissimæ. vel alterius qui habet merum imperiū: vt de offic. eius cui man. est iur. l. j.
d ¶ Rectorū. s. decedētium, vel absentiū qui decedentes dicunī demortui, & substituti vicarij dicuntur suffecti. Secus si delegaret: quia talia delegari non possunt: vt ff. de of. eius cui man. est iur. l. mandata. & ff. de re iu. l. oia. est. n. vicarius ordinarius a lege, non delegat'.
e ¶ Habere. faciendi ea quæ dicit. s. tutores.
f ¶ Actitare. præter vltimū suppliciū fortè, & membri abscisionem: vt in aut. de col. §. adhoc id prohibemus. col. x.
g ¶ DE ASSESSOribus & domesticis.
¶ De iudicibus & eorū officijs. s. dictū est. Nūc uideamus de collateralibus eorum. i. assessorib. et domesticis, & cancellarijs. Quis sit assessor, qs domesticus, qs cancellarius & q possint esse, & qđ sit eorū offm̄. Azon.
h STudiorum. Prouocēt. sic & s. d̄ statuis. l. & virtutum. Accur.
i PRæsides. Libellis. i. petitionibus q fiunt super alierandis prædijs minorū, & p trāsactionibus alimentorū & alijs faciedis q sunt misti iperij. secus in testamēto, vbi p aliū subscribit quis: vt inf. de test. l. fi. & l. iubemus. & aut. & non obseruato.
k ¶ Si quis. præses.
l COnsiliarios. i. assessores.
m ¶ Et cancellarios. vt suos notarios.
n ¶ Officio. vt sui milites, & alij de familia, de quorum omniū delictis tenentur vt hic, & j. ad l. Iul. re. l. j.
o ¶ Præcipimus. vt s. vt oēs tam ciui. quām mi. l. j. in prin.
p ¶ Subtraxerit. vt & j. de exacto. tri. l. 3 li. x. & ff. ad Syl. l. lege. §. pen.
q ¶ Fiscus. vt & j. de modo mult. l. fin. §. quod si quis.
r DOmesticus. Arceatur, id est non sit patronus in causis.
s ¶ Potestatis. s. præsidis.
t NEmo. Ambitione. non enim potest qs continuare honores: vt hic, & ff. de muner. & honor. l. honor. §. gerendorū. & j. l. pxi. secus aūt si nō est ibi ambitio: vt j. e. l. licet. & j. de prin. agen. in re. l. ex agentib. li. 12. vel illa d. l. liceat. loquitur in assessore: hęc in domestico vel cancellario.
v VElut. No. & fa. inf. de aduo. di. iudi. l. fori. & inf. de inof. test.
x NVllus. Secum ducere. imò vr̄, cum in de hr̄e non potest: vt inf. l. in consiliarijs. sed illud in assessore hic etiam in alijs. Vel hic nomine sed non erat cancellarius.
y ¶ Imponat. cum nō sint tales. arg. contra. s̄. e. l. consiliarios.
z ¶ Oportet. & sic tenetur pro his quos secum duxit: vt & ff. de off. proconsul l. obseruare.
a S I post. Per eosdem. & sic. inf. de aboli. falsa citer. Sed ar. cōtra. infr. de testi. l. nimis graue.
b IN consiliarijs. Prouincia. s̄. eod. l. nullus. contra. Sol. vt ibi.
c ¶ Assederit. ex iussu principis. aliàs nec intra

Delegatio in quibusdam fieri nō potest.
† Aliàs Ardaburi.
Continuatio.
† aliàs, Paulino Comiti.
† Nota q studere laboriosum est. facit authen. habita. j. ne fili. pro pat.
† Concor. in c. cū ab oi. in gl. super verbo, nomine assessorū. in fi. extra de vi. & hone.
† aliàs, Tyberio, & Maximo.
† aliàs, libellos.
† Iudicet.
† Messalino.
† Prouincia.
† Desiderantur.
Honores nō sunt continuandi.
† Cōnumeratis.
† Temerari concesserit, rectè.
† Ex libr. j. titu. xj. l. j. C. Th.
† Ex eo. ti. l. ij.
† Applicare.
† Facilitas.
† Retegenda.
† Præceptione.
† Parum.
† Nostris.

Universidad de Deusto Biblioteca

hoc tempus potest: vt ff. ex qui.cau.ma.l.hi qui. & l.si cui.in prin.

a ¶ Iceat. } Et sæpius. cũ Lalij non inueniuntur idonei: vt ff. de mu.& ho. l.honor §.fi.& in auth.de defen.ciui.§.fi. col. iij. & j.de aduo.di.iud. l.si quis de togatis. alioquin ſ: vt s.e.l.nemo. vel s. male egit primo anno, hic bñ.

b ¶ Emo. } Cuiuscunq; Nmagistratus. Non pt ergo quis simul esse assessor, & aduocatus, sicut nec iudex & aduocatus: vt j.de postulan.l. quisq s. nec in duabus militijs: vt j.qui mili. non pos. l. v.§. in posterum.li.12. sic nec plus habere honores: vt ff.ad municip. libertus.§. pscriptio.& ff.eo.l.pe.Itẽ nec vicem duarum psonarũ.vt ff.de pac. l. si plures.& j.de pxi sacro.scri. l.hac parte.lib. 12. nec in duabus societatibus, vt ff. de colle. illici.l.j.§.fin. & facit in decr. 89. distinct. singula.& ibi no.plene de hac materia.

c ¶ Ad vtrunq; festinat. } vnde illud, Qui binos lepores vna sectabitur hora, Vno quandoque, quandoque carebit vtroque.

d ¶ Sufficere. } sic ff. de reb.eorum.l. magis. §. in primis.& ff. de neg. gest. at qui natura. §. cum me.

e ¶ Quasdã literas. } sic. s.de legib.& consti.l.non dubium.& j.de natu. lib. l.legem.in fi.

f ¶ Iudicare. } aliàs vendicare, deposita etiã aduocatione.

g ¶ Incorrupti. } i.boni.

h ¶ Iudicis. } vt ff.de iur. omn.iud.l. prætor nec testis: vt ff.de testib.l.fi.

¶ DE ANNONIS, &c. ¶ *De maiorib. & minoribus magistratib. suprà dictũ est. Nunc autẽ ponit de eorũ solatijs, uel salarijs. Et quia ipsi pcipiebant salaria in annonis, ideo ponit de annonis, et capite. i. capitatione ministrantiũ & accessorũ, & aliorũ gerentiũ publicas dignitates. i. q̃ dabantur ministrantib. publica officia. Azo.*

i ¶ De annonis, &c. } generaliter de annonis, specialiter de capitatione dicit hic, & j. de serui. & aqua. Vel dic de annonis, &c. i. de annona quæ pro capite & persona magistratuum, & assessorũ dabatur. & hoc est quod dr̃. j.de anno.ciui.l.fi. lib.xj. & de eroga.mi. anno.l.fi. li.12. q milites nostri annonas & capita singulis dieb.consequebantur. Sicut enim capitatio dicit tributum qd quidẽ p capite datur, ita annona dicit tributũ, qa p capite magistratus datur: vt dixi s.

† alias dãnatione.

† Iniungete.

† Hęc subscriptio ad grecam cõstitutiõem Zenonis A. pertinet quæ deesse notatur.

Continuatio rubri.

† Remota.

Annona & capitatio sunt tribu.

omni indictionis onere seu ciuiliũ, seu militariũ iudicũ, prsus immunes esse pcipimus: vt nec ab amplissima q dẽ sede tui culminis eis, vlla molestia sup suscipiẽdo quolibet grauamine penitus iniungat: qnquaginta librarum auri offõ tui culminis cõdẽnatione † mulctãdo, si q d aduersus statuta clemẽtiæ nostræ innouari concesserit. Dat. v. Kal. Mart. Theodosio. A. xviij. & Albino Coss.

¶ Impp. Valentin.& Martian.AA.Palladio. P.P. LEX XII.

Liceat oĩb.iudicib. illustri pditis ptãte consiliarios sibi cosdẽ scdõ, ac tertiò, & sepius a adiungere: † quia semel rectè cognitus est, non debet ob hoc solũ, q iam probatus est, improbari. D. vj. Kalend. Iul. post cõsulatum Decij & Longini. †

Constitutio Græca.

¶ Imp.Iustin.A.Demostheni.P.P. L.XIII.

iij Nemo ex ijs, q aduocati cãrũ cõstituti sunt, vel fuerĩt ẽt in hac regia vrbe, ĩ quocunq; iudicio deputati, & in alijs oĩb. puincis nr̃o subiectis ĩperio, audeat vno eodemq; tpe, tã aduocatione vti, quã consiliarij cuiuscũque b mr̃atus, quib. respublica gerenda cõmittit, curã arripere: cum satis abundeq; sufficiat, vel p aduocationẽ causis pfectissimè patrocinari, vel assessoris offõ fungi: ne cũ ad vtrunq; c festinat neutrũ bñ peragat: sed siue aduocatus esse maluerit, hoc cum debita solertia implere possit: vel si assessionẽ elegerit, in ea, videlicet, permaneat: ita tñ, vt post consiliarij solicitudinẽ depositã, liceat ei ad munus aduocationis reuerti. ¶ Nec sit concessum cuiquã duob.mr̃atib. assidere & vtriusq; iudicij curã peragere. (Neq;.n.facile credendũ est duab. necessarijs reb. vnũ sufficere. d Nã cũ vni iudicio adfuerit, alteri abstrahi necesse est sicq; nulli eorum idoneũ in totũ inueniri.) sed altera assessione penitus semota, † vnius mr̃atus esse contentũ iudicio. ¶ Nec callidis machinationibus hmõi legẽ putet qs esse circunscribendã, etsi non consiliarij signũ, q solitum est, chartis imponat, sed aliàs quasdã lr̃as e excogitatas assimulauerit, existimans ei licere fungi quidẽ memorato offõ, sub hmõi tñ vmbra latere: cũ in legẽ cõmittãt, & ij, q vigorẽ eius scrupulosis, & excogitatis artib. eludere festinant. ¶ Neq; sibi blãdiri quẽquã oportet qd pũtis ẽt legis aculeos possit euadere, quẽadmodũ anteriores leges sup hac repositas deludebat. Si quis.n.in tali cõmisso fuerit inuentus, sciat se de matriculis aduocatorũ penitus esse delendũ, & decẽ librarũ auri mulctam nostris priuatis largitionib. illaturũ, per virum illustrem comitem rerũ priuatarum exigendam: & aliam maiorem regalis culminis subiturũ offensam: cum nec ipse iudex, q hoc fieri passus est, & sciens prudensq; hoc commiserit, sine imperiali commotione remanebit. Eidem pœnæ quidẽ subijciendo etiã eo, vel eis, qui in iis causis quarum patrociniũ adepti sunt quibusque aduocationẽ suam pstiterunt, assessiones cuiuscunq; magistratus colere † audeant vel iudicare f ne affectionis suæ, vel aduocationis † memor incorrupti g iudicis h non possit nomen præferre. Da. v. Kal. Octob. Chalcedone, Decio. V.G. Coss.

De annonis i & capitatione † administrantium, & eorum assessorum, aliorumve publicas solicitudines gerentium, vel eorum qui aliquas consecuti sunt dignitates.

TITVLVS LIII.

¶ Impp.Theod.& Valenti.AA.Florentino.P.P. LEX VNICA.

Omnibus tam viris spectabilib. quàm viris clarissimis iudicibus qui per prouincias, siue militarem, siue ciuilem administrationẽ gerũt, necnon commiti commerciorum, magistro ęris, siue priuatæ rei rationali per Ponticam, Atque Asianam diœcesim, item & assessoribus iudicum singulorum in præbẽdis solatijs annonarum hic fixus ac stabilis seruabitur modus, vt ea pro annonis & capite k † dignitatis l suæ debitis pretia consequantur, quę particularib. m delegationibus † solent contineri. Da. iij. Kal. Constantinop. Theodosio xvij. & Festo Coss.

De contractibus iudicum, n vel eorum, qui sunt circa eos & inhibendis donationibus in eos faciendis, & ne administrationis tempore proprias ædes ædificent sine sanctione pragmatica.

TITVLVS LIIII.

¶ *Prætores, & prouinciarũ rectores non pñt per se, uel p alios contrahere in loco sibi cõmisso, nisi pro necessitate uictus, & uestitus. h.d. Sal.*

¶ Imp.Iusti.A.Mennæ.P.P. LEX VNICA.

Quicunque administrationẽm in hac florentissima vrbe gerunt, emere o quidem mobiles res, vel immobiles, vel domos extruere non aliter possunt, nisi specialem † nostri numinis hoc eis permittentem diuiuam rescriptionem meruerint. ¶ Donationes verò omnimodo recusent, scientes non esse validas eas, in quibuscunque rebus, & quacunque æstimatione, nisi post administrationem depositam, vel specialiter in scriptis donator eandem donationem ratam habuerit, vel tempus quinquennale præterierit, p in quo nulla querela super eisdem donationibus, vel ab ipso donatore, vel ab eius successoribus facta sit. ¶ Prouincias q verò moderantibus, non solum donationes, sed etiam emptiones quarumcunq; mobilium, uel immobilium rerum (præter eas quæ ad alimoniam,

k Omnib. } Et capite. i. capitatione alias capu.

l ¶ Dignitatis. } i. debito & capite præstando.

m ¶ Particularib. } i. singulorum descriptionib. Cuncta leguntur.

n ¶ DE CONTRActib. iudicum, vel eorum qui sunt &c.

o ¶ Vicunq; } Emere. vt ff. de ꝯhen.em.l.nõ licet.& l.officij.in prin. & de iure fisci aufertur.§.ij.

p ¶ Præterierit. } sic. j.si maior factus ratum habuerit.l.fi.Accur.

q ¶ Prouincias. } hoc in minorib. s. in præsidibus q sunt clarissimi: vt infr. de pri.car.l. j. & ita inter

minores q d iuris sit audi, vbi non possunt ratificari hmõi pctus, multò minus ergo & in defensore ciuitatis, vel magistratu municipali, q non hñt merum imperiũ, sed modicã iurisdictionẽ & coercionem: vt ff. de iur.om.iud.l. magistratib. sed psides ẽt merum imperium hñt: vt ff.de of. præsi.l. illicitas.§. q vniuersas. Sed q d si duo sint in magistratu? an alter emere põt ex officio si alter auctoret? Vr̃ q sic, sicut in duob. tutorib. quorum vno auctorante alter emit: vt ff. de auctor. tu.l. pupillus.§. sanè. Sed puto contra, quia ibi est media persona vt pupilli, cui pstatur auctoritas quia ipse psentit: quod dici non põt in vniuersitate, q consentiat: vt ff.de lib. vniuer.l.j. Vel, quod verius est, ipse magistratus vniuersitatẽ repræsentat: vnde non inuenitur media persona: vt s. in pupillo dictum est.

a ¶ Alimoniam. } Nor. sic & ff.de offi. præsi.l.plebiscito.

b ¶ Aedificationes. } repete prohibemus.

c ¶ Datum sit. } vel quia ex rebus ciuitatum alijs vendiderat: vt j. de ven. re.ci.l.fi.lib.xj.

d ¶ Personam. } vt & j. de ijs quę vi metusve cau. l.pen.& facit. j.si cer. pet. l.eos.& l.penul.

e ¶ Iudicationibus. } i. sententijs.

¶ DE MODO mulctarum, &c.

¶ *Dictũ est. s. de magistratib. forè oĩb. sed quia permissum est eis defendere iurisdictionẽ suam pęnæ, uel mulctæ iudicio: ut ff. si quis ius dicenti nõ obtempera.l.i. ideo ponit de modo mulctarum.*

f ¶ Iudicibus. } habentibus merum imperium, nõ alijs: vt ff. de iud.l.2.§.fi.& j.l.2.& l.3.quas lege.

g ¶ Vlcta dãnũ. } Extraordinarium. Et not. pro condemnatis Bononiæ bonum argumentum, q non sunt in fames, cum extraordinariè condemnentur.

h ¶ Vrator. } Logista. id est rationalis. à logos, quod est sermo. inde analogista: vt ff. de admi. tut. l.quidam decedens.

i ¶ Vlctarum. } Seuera. i. crudelia.

k ¶ Aerario. } nisi in casibus: vt s. de epi.aud. l.2.& ff. de iu.pa.l.diuus.ij.§.fin.

l ¶ Exculpitur. } id est, aufertur.

m ¶ Vel cursui. } i. salarijs aduocatorum.

n ¶ Os qui ordinario. } de Legati non nisi in casu: vt j.de sportu.l.j.

o ¶ Proconsularẽ. } idẽ

† Præterierit.

† Cõcessus.

Magistratum si duo gerant an vnus alteri auctoritatẽ pstare poterit.

† Interpositionem psonarum.

† Ad intel. huius Rubricę. vid. Io. Iuuenalem.i.l. Imperiũ.num. 20.de iuris. om. iud.

† *Id ẽ rõnales & rest.*

† Sancim9

Logista q d sit & vnde dicitur.

alimoniã, a vel vestes ptinent) & ædificationes, b sicet sacri apices aliq d eorũ pmiserint, penit9 interdicimus. ¶ Nec ratũ sit qd his donatione, vel vendõne datũ c est, licet quinquennale tp̃s, post depositã administrationẽ excesserit, † vel consensus † donatoris, vel venditoris post eandem administrationem adiectus sit. ¶ Hæc aũt etiam ad domesticos, & cõsiliarios eorũ trahi necessarium duximus: illud ẽt adiicientes, vt nec per interpositam personã d † aliquid eorum sine periculo possit perpetrari: quæ etiam ad pterita negotia referri sancimus, nisi transactionib. vel iudicationib, e sopita sint. Dat. v. Idus Decemb. Constantinop. D.N. Iustiniano A.ij. Coss.

De modo † mulctarum quæ a iudicibus f infliguntur.

TITVLVS LV.

¶ *No. gl. hic positã q̃ adhoc cõsueuit allegari, q dãnatus ex inquisitione nõ sit infamis: qd clarius tenet gl. j. de suspec.tu.l. fi. Sal.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Firmo. LEX I.

Mulcta damnum g famę nõ irrogat. D. v. Id. Apr. Antonino A. & Geta vtriusque ij. Coss.

¶ *Procurator Cæsaris non habet potestatem mulctandi. & idem in procurat. fiscali: ut in l. seq. Salice.*

¶ Imp. Alexander A. Decimio P.P. L.II.

Procuratores meos * vel rõnales, mulctę indicẽdę ius nõ hr̃e sæpe rescriptũ est. Da. xiij. Kal. Sept. Modesto, & Probo Coss.

¶ Imp. Gordianus A. Celeri P.P. L. III.

Curator reipublicæ (q Græco vocabulo logista h nuncupatur) mulctandi ius non habet. Dat. Idus Septemb. Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ Imppp. Gratian. Valent. & Thedo. AAA. Eutropio P.P. LEX IIII.

Illustres viros præfectos prætoriis vsq; ad quinquaginta librarum auri mulctam, cum pactum grauissimum erit, peruenire finimus. † Dat. viij. Id. Ian. Gratiano. v. & Theod. AA. Coss.

¶ *Nota duo. Primò, q mulcta applicatur fisco. Secundò, q iudex potest mulctam in eius impositione in salarium aduocatorũ deputare, uel in refectionem alicuius rei spectantis ad rempublicam. Sal.*

¶ Imppp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. ad Prætextatum P.P. LEX V.

Mulctarum seuera i compendia ærario k nostro ptinus esse quærenda nullus ignoret: nisi ipse iudex id, quod ad pœnam admissi facinoris exculpit, l vel publicis operibus, vel cursui m publico, vel alijs necessarijs causis specialiter deputauerit. Dat. v. Id. Septemb. Aquileiæ, Richomere, & Clearcho Coss.

¶ *Secundum uarietatem iudicum maior, et minor mulcta põt imponi: ob correctionem tamen malorum morum, ultra ter quis non potest mulctari: & contra faciens punitur: nec mulcta imposita potest minorari, nisi ob paupertatem mulctari. h.d. Salic.*

¶ Impp. Arcad. & Hono. AA. Messalæ P.P. LEX VI.

Eos, qui ordinario n puincias iure moderant ergo eorũ personas, quos culpa reddit obnoxios. vltra duarum vnciarũ auri summam condemnare non patimur. ¶ Proconsularem o verò potestatem, si mulctãdi necessitas imminebit, senarum vnciarum auri summa cohibebit: in qua forma etiam comes Orientis, atque præfectus Augustalis erit. Cæteri verò spectabiles p iudices, † & qui vice nostra administrationis gubernacula susceperint, vltra tres auri vncias sibi intelligant licentiam denegatam. † ¶ Id quoque obseruandum a moderatore esse censemus, vt in vnius correptione personæ (si ad id continuatio peccati † impulerit) trinæ q tantummodo in annorũ condẽnationis sub præstituta summa seueritas exerceatur. † Quòd si quis r prædictum modum excesserit: huius author s admissi condemnato ad dupli restitutionem: fisco u verò nostro ad inferendam eam quantitatem, quam mulctę nomine inflixerit, tenebitur. † ¶ Nec tamen ad huius legis moderationem pertinere se credant, x qui in peculatib. y aut manubijs, i. de prædationibus, aut concussionibus, furtis, aliisq; flagitijs, quæ coerceri seuerius cõuenit, fuerint deprehensi: s. vt scripta per iudices memoratos, in cuiuslibet z fuerit dirigenda dispendium, sententia proferatur. a ¶ Nec putent factu facile esse, vt aut præcipiti persuasione condẽnent, quem culpa non ingrauet: aut erubescẽda varietate b iudicij pro arbitrio proprio immutãdum esse quod iusserint: nisi paupertas c condemnati hoc persuaserit. Da. xij. Kal. Septemb. Theodosio A. ij. & Cynegio Coss.

De defensoribus d ciuitatum.

TITVLVS LVI.

¶ Impp. Valentinianus & Valens AA. Senecæ defensori. LEX I.

Si quis † de tenuioribus ac minuscularijs rebus interpellandum te esse crediderit: in minoribus f causis, id est, vsque ad quinquaginta solidorum summam acta iudicialia g conficiat: h s. vt si quando quis, vel debitum iustum, vel seruum qui per fugã fuerat elapsus, vel qd vltra delegationem de-

vt in episcopo quod in pconsule & istis: vt s. de episc.audi.l. episcopale. & in auth.de sanct.episc.§.si autem œconomus.col.9.

p ¶ Spectabiles. } secus in magistratibus municipalibus: vt j.titu.j.defensores.ij.

q ¶ Trinæ. } Sed contra. j. de seruis fugiti.l. 4.§.j. j.Sol.vt ibi.

r ¶ Qd si quis. } s. iudex.

s ¶ Excesserit. } s. iudex.

t ¶ Actore. } i. iudice.

v ¶ Fisco nostro. } vt & s.de asse.l.consiliarios.

x ¶ Se credant. } q.d.prędictus modus seruabitur in delinquentes, nisi reperiantur commisisse peculatum, vel furtum, vel aliqua crimina, quę grauius solent coerceri. tunc enim maior mulcta potest a prædictis indici.

y ¶ In peculatibus. } sic ponitur in auth. de trie.& semi.§.hæc a nobis. col.3.

z ¶ In cuiuslibet. } i. contra vel super, dummodo in casibus prædictis. Ac.

a ¶ Proferatur. } etiam vltra summam prędictã.

b ¶ Varietate. } Not. q varietas reprobatur. Sed argu.contra.ff.de col. bo. l.nonnunquam. in prin. & dixi.ff.de procur.l.in causæ.in prin.

c ¶ Paupertas. } vt & ff. de of.præsi.l. illicitas.§.fi.

¶ DE DEFENSOribus ciuitatum.

¶ *Dictum est. s. de maiorib. magistratib. s. prouinciarum. nunc de minoribus, i. ciuitatum defensorib. uideamus. Et in primis qualiter defensor cõstituatur, & posteà quod sit eius officium. Azo.*

d ¶ De defensoribus ciuitatum. } q sunt minimi, qui nec merum nec mistum habent imperiũ: vt in aut.e.§.nulla.in fin.col. 3.sed modicam coerctionem: vt eo.tit.§. audient.

e Si quis. } Crediderit de defensoribus loquitur.

f ¶ In minoribus. } causis. aliter quandoque ponitur minima summa: vt ff. si cui plusquam per l. fal.l. 3.§.quamuis. hodie vsque ad trecentos aureos: vt in auth.eo.§.& iudicare.col. 3.Accur.

g ¶ Iudicialia. } s. tua.

h ¶ Conficiat. } s. actor.

i ¶ Delegationẽ. } quia fortè a fisco annona consequebantur: vt j. de numerarijs actu, & chartu,

† Duces.

† Denegandam.

Varietas reprobatur.

† Peccãtis.

† Exeratur

Continuatio rubri.

† Retinebitur.

† Vide Alcia. libr. iij. Dispunc. cap.v.

Lexceptores.lib.1 2.
a ¶ Restituas.} i. restitui facias:
b ¶ Cæteras.} s.res.
c D Efensores.} Idoneis. & catholicis: vt s. de episcop. audi. l. iubemus.
d I Ndefensoribus.} Erit hæc forma. & non legitur hæc lex.
e ¶ Quinquennij.} hodie biennij: vt in auth. eo. §. iusiurandum.
f ¶ Procacitati.} repete occurras.
g ¶ Iudicẽ.} i. præsidem.
h ¶ Exigendi.} alias exibenda: alias exigenda. i. inferrenda. Accur.
† Prospe-rum.
i D Efensores.} Multas. nisi in casu: vt inf. de sportu. l. 2.
k ¶ Plebem.} i. populũ.
l ¶ Desinant.} sic nominasunt consequentia seu ꝯuenientia rebus. vt insti. de dona. §. est & aliud. & arg. inf. de feri. l. à nullo.
m P Er omnes.} non legitur. Accur.
n ¶ Coalescere.} i. crescere.
† ¶ Ciuitatũ.
o ¶ Maturari.} i. pfisci.
p D Efensores.] imbuti: vt s. de epi. audi. l. iubemus. & in auth. iusiurandum quod præsta. col. 2.
† Suburbanosq; &c.
q I Vbemus.} non legitur.
r ¶ Oportebit.} hęc ꝓtestatio habetur pro libello dato. Ac.
s ¶ Constiterit.} s. acta recipere.
t ¶ Exeratur.} i. exerceatur per præsidem, cum desensio nolit facere.
† Superexhibendi.
v N Vlli.} Liberare. vt ff. de off. præfi. l. legatus.

¶ DE MAGISTRAtibus municipalibus.

¶ *Supra de magistratib. ciuitatũ: Nunc de magistratib. municipiorũ, uel uillarũ, seu burgorum: in quib. satis dici potest eadem seruanda quæ dicta sunt in defensoribus ciuitatum. Azo.*

x ¶ De magistratib. municipalibus.} Hic tit. tractat de magistratibus castrorum & villarum, non ciuitatum.
† Seueriores.
Continuatio rubr.
y D Ecuriones.} Tres menses antequam incipiat eorum administratio. Accur.
z M Agistratus.] facit. infra l. proxi. titul. proximo.

¶ DE OFFICIO iuri. Alexand.

I Vbemus.] Duntaxat. quasi dicat non apud

derat, postulauerit, vel quodlibet hmôi, tua disceptatiõe restituas.[a] Cæteras[b] verò, quæ dignæ forensi magnitudine videbuntur ordinario insinuato rectori. Dat. xv. Kal. Ianuar. Terici, Valẽtiniano & Valente AA. Coss.

¶ Idem AA. ad Probum. P.P. L. II

j DEfensores ciuitatũ, non ex decurionũ, seu cohortaliũ corpe, sed ex alijs idoneis psonis huic offõ deputentur. Dat. iij. Non. Nouemb. Iisdem Coss.

¶ Iidẽ, & Gratian[9] AAA. Ad Senatũ. L. III

VTili rõne pspectũ † ẽ, vt innocẽs & q̃eta rusticitas, peculiaris patrocinij, i. defensoris locorũ bñficio perfruatur, & apud eum in pecuniarijs causis litigandi habeat facultatẽ. Da. iiij. Id. Aug. Hierapoli, Valentiniano & Valente AA. vtrisque. ij. Coss.

¶ Imppp. Grat. Valentianus. & Theodos. AAA. Theodoro defensori ciuit. L. IIII.

IN defensorib. vniuersarũ † prouinciarũ erit[d] administrationis hæc forma, & tp̃s quinquennij[e] spatij metiẽdũ: s. vt in primis parẽtis vicẽ plebi exhibeas: descriptionib. rusticos[*] vrbanosque non patiaris affligi: officialiũ insolẽtiæ & iudicũ procacitati[f] (salua reuerentia pudoris) occurras: ingrediendi cum voles ad iudicẽ[g] liberam habeas facultatẽ: superexigẽdi[h] † dã na, vel spolia plus petẽtium ab ijs, quos liberorum loco tueri debes, excludas: nec patiaris q̃cquam vltra delegationẽ solitã ab his exigi quos certũ est, nisi tali remedio nõ posset reparari. D. xj. Non. Ia. Constanti. Arcadio, & Bautone. Coss.

¶ Imppp. Valentin. Theodos. & Archad. AAA. Potamio præ. Augustali. LEX V

ij DEfensores nihil sibi insolẽter, nihil indebitũ vindicãtes, noĩs sui tm̃ fungant̃ offi cio. Nullas insligant mulctas.[i] Sæuiores † non exerceat qõnes. Plebẽ,[f] vel decuriones ab oĩ improborum insolentia, & temeritate tueantur: vt id tantũ quod esse dicuntur, esse non desinant.[l] Data iij. Non. Mart. Constantin. Archadio A. ij. & Rufino Coss.

¶ Iidem AAA. Tatiano. P.P. L. VI.

PEr oẽs[m] regiones, in q̃b. fera & periculi sui nescia latronum feruet insania, pbatissimi q̃q; & districtissimi defensores adsint disciplinæ, & quotidianis actibus psint, q̃ nõ sinaũt crimina impunitate coalescere.[n] remoueant patrocinia, q̃ fauorẽ reis, & auxilium scelerosis impertiendo maturari[o] scelera fecerunt. Dat. v. Id. April. Arcadio A. ij. & Rufino Coss.

¶ Imppp. Arcad. Honor. & Theod. AAA. Cæciliano. P.P. L. VII.

iij DEfensores† ciuitatum, oblatos sibi reos in ipso latrocinio, vel cõgressu violentiæ, aut ppetrato homicidio, aut stupro, vel raptu, vel adulterio deprehensos, & actis publicis sibi traditos, expresso crimine cum ijs: a quibus fuerint accusati, mox sub idonea persecutione ad iudicium dirigant. Da. xij. Kal. Febr. Rauen. Hon. viij. & Theodo. iij. AA. Coss.

¶ Impp. Honor. & Theod. AA. Cæcilio. P.P. LEX VIII.

DEfensores ita† p̃cipimus ordinari, vt sacris orthodoxæ religionis imbuti[p] mysterijs, reuerẽdissimorum eporum, necnon clericorum honoratorũ, ac possessorum, & curialiũ decreto constituant̃: de quorum ordinatione, referendum est ad illustrissimam prætorianam potestatẽ: vt literis eiusdem magnificæ sedis eorũ solidetur auctoritas. ¶ Quòd si quid a qualibet persona contra publicam disciplinam, in læsionẽ possessorũ fieri cognouerint defensores, referẽdi habeant ptãtem ad illustres, & magnificos viros præfectos prætorijs, & illustres viros magistros equitum, & peditum, magistros etiam officiorum, & comites tam sacrarum largitionum, quàm rerum priuatarum. Dat. xv. Kalend. Febr. Rauennæ, Honorio viij. & Theodo. iij. AA. Coss.

¶ Iidem AA. Cæcilio † P.P. LEX IX.

IVbemus[q] cura, ac solertia defensorũ minimè possessore maiorib. mensuris, & põderib. a susceptoribus prægrauari: sed eos deprehensos ad iudiciũ dirigi cũ ipso commissæ fraudis indicio. ¶ Illud ẽt fieri pmittimus, vt si prouincialib. nostris contestari iniurias, seu læsiones † suas cupientib. actorum confectio a defensorib. denegetur, licentia eis tribuat̃ querelæ ppriæ libellũ conscriptum, eo tpe, † quo fuerat contestandum, in frequentiorib. ciuitatum locis, pponendi, conueniendiq; scribas tabularios, & cætera officia publica commonendi, p q̃ libellũ colligi oportebit,[r] atque inuitis supra memoratis personis, sub actorum confectione ingerendi, quorum quæstiones fides possit inquiri: qua probata, in eos quos gestorum petitam confectionẽ negasse constiterit,[s] vigor iudiciarius exeratur.[t] Dat. xj. Kalen. Febr. Rauennæ, Honorio viij. & Theodosio. iij. AA. Coss.

¶ *Nota quòd non potest aliquis renũtiare officio defensoris ciuitatis, nisi cum auctoritate principis. Bar.*

¶ Impp. Theod. & Valent. AA. Cyro. P.P. LEX X.

NVlli defensorũ licere decernimus, si de publica sollicitudine se uoluerit liberare,[v] nisi diuinos affatus † intimauerit tuę sublimitatis iudicio: triginta librarũ auri pęnam, tam moderatorib. puinciarum, q̃ cæteris iudicib. uel temeratorib. sacri nostri oraculi subituris, si neglecta fuerit auctoritas principalis. Dat. xv. Kal. Septemb. Constantinop. Cyro. V.C. Coss.

De magistratibus municipalibus.[x]

TITVLVS LXII.

¶ Imperator Constantinus A. ad Florentium P.P. LEX I.

DEcuriones † ad magistratum, uel exactionem annonarum añte tres menses,[y] uel amplius nominari debent: ut si quærimonia eorum iusta uideatur, sine impedimento in absoluendi locum alius surrogetur. Dat. Id. Apr. Constantin. Seuero, & Rufino. Coss.

¶ Impp. Valentin. & Valens. AA. ad Germanianum. LEX II.

MAgistratus[z] conficiendorum actorum habeant potestatem Dat. xiij. Kalend. Ian. Gratiano. N.P. & Dagalaipho Coss.

De officio iuridici Alexandriæ.

TITVLVS LVIII.

¶ Impp. Leo, & Antemius AA. Alexandro duci & prefec. Augustali. LEX VNICA.

IVbemus apud Alexandrinæ duntaxat[a] clarissimæ ciuitatis iuridicum, licitum & concessum esse singulis

alium in eadem ciuitate.

a ¶ Dicerentur.} vt & ff. eo. l. j & s. tit. prox. l. ij. & s. de dona. l. in hac.

¶ *DE EDENDO.* ¶ *Dictum est de magistratib. sequit̃ de iudicijs, q̃ per magistratus exercentur: ut ff. de orig. iur. l. ij. §. post originẽ. & primò de edẽdo,* 1 *q̃d pparatorium est iudiciorũ. Vel sic: Dictũ* 2 *est. s. de magistratib. & eorũ officijs, q̃ diximus consistere in cõtẽtiosa iurisdictione. Cõtentiosa aũt iurisdictio est in iudicijs cognoscendis, & terminandis: quorũ iudiciorũ ppa ratio est editio actionis. Et iõ ponit de edendo, i. de editione faciẽda (subaudi eorum q̃ necessaria sunt in agenda cã.) Sed in prim s necessaria est editio actionis: post modũ litis cõtestatio: in processu cãæ necessaria ẽ editio rõnum in instrorũ & actorum: de quib. omnib. u deamus. Azon. Et not. q̃ tripliciter* 3 *editũ de edendo dicit, s. actionum: ut j. eo. l. edita. Rõnum, ut j. eo. l. i. & l. non est. & l. insiũ. & l. fi. Et instrumẽtorum:* 4 *ut j. eo. l. ij. l. qui accusare. & l. pcurator. Et dic de edendo, i. demonstrando, ab edo edis. Sed quærit quare dixit de edendo p gerundium, & non de editione? Itẽ quare nõ sub iũxit accusatiuũ? & dic ut diximus.* 5 *ff. e. ĩ rub.*

1 Istam gl. approbant oẽs scribentes hic.
2 Illud nõ est de glo. vsque ibi: & not.
3 Seruare.
4 Videren tur.
5 Imò qua druplicitar Bal. & Pa.
6 Quorum appellatione acta cõtinentur Ful. Alex. & Ias.
7 Glos. ibi malè loquitur: dic q̃ hic tractat d̃ actu edẽdi & nõ de effectu: iõ rub. cõcipitur per gerũdiũ. Bar. Pau. Alex. & Ias.

singulis quibuscunque uolentib. donationis conscriptæ solenniter instrumenta reserare: † eisdemque robur adijciat gestorum series apud cundem confecta, tanquam si apud uirum clarissimum moderatorem prouincię, uel magistratus, uel defensores plebis, habita fuisse dicerentur.[a] †

Codicis domini Iustiniani Sacratissimi principis ex repetita prælectione.

LIBER SECVNDVS.

De edendo.

TITVLVS I.

¶ *Actor primò debet inspicere, quam facultatem probandi habet: quia reus hñs rationes, uel instrã, ex quib. possit de iure ipsius actoris doceri, non tenetur edere: nisi ex iusta causa in iure expressa officio iudicis indagandа. h. d. secundũ utrãq; lecturã. Primò in codice rationem intelligitur. Secundò in instrumentis: ut in gl. Alex. Imol. Vel sic: Editio petitur iudicis officio causa cognita exhibend. h. d. Salic.*

IPse.} CASVS. Pecuniam meam apud campsorem deposui. decessit: & successit ei filia. si volo quòd exhibeat mihi codicem rationum in quo continentur data & accepta, vt probare possim quantum recepit, & quãtum mihi solutum est: an sit compellenda, quæritur? & respon. quòd inspicere debeo quo genere mihi debeatur: an ex causa mutui &c. vel qua specie probatio nis vti possum: vel per testes, vel per instrumenta: & competens iudex interponet se vt exhibitio fiat, si me mandante vel aliquo nomine meo confectæ sint rationes, vel si mihi editæ sunt, sed amissæ fortuito casu, tunc enim iudex iubebit mihi exhiberi. Viua. ¶ Ex hac. l. no. primò ibi, quemadmodum secundum verum intellectum quod depositum potest probari non solum per instrumentum publicum, sed etiam per testes & per omnẽ aliam speciem probationis. ¶ Not. secundò singulariter secundum Ias. ex hoc tex. quod etiam in contractu depositi reus non tenetur edere acto ri librum rationum ad fundandum intentionem actoris. ¶ No. tertiò ibi, ad iudicis officium. hic videri tex. quòd editio actionis petitur officio iudicis. & sic intelligunt gl. Bar. & doct. Ias. hic.

b ¶ Dispice.} i. diuersis modis aspice, omnem speciem probationis.

c ¶ Quemadmodum.} s. vel ex causa depositi, vel ex alia, cũ multa sint genera credendi. Vel sic, 6 qua specie probationis: hoc est per testes vel instrumenta: vel confessiones.

d ¶ Rationes.} i. codicem rationum in quo accepta & data solent describi: vt ff. eo. l. si quis. §. rationem. alij 7 intelligunt in instrumentis.

e ¶ Id ex causa.} vt faciat edi. s. si me vel procuratore meo mãdante scriptæ sint, non aliter. ff. eo. l. si quis. §. pertinere. & l. prætor. §. j. Vel q̃ semel editæ sint, debent tamen iterum edi: quia actor amisit sibi editum fortuito casu: vt ff. e. l. si quis. §. prætor. & inf. de fid. instru. l. illatæ. In hoc est ergo causæ cognitio si sint scriptæ me mandante, vel procuratore meo, vel nõ. Item an amiserim casu fortuito vel non. s. semel editum. Sed quomodo potest poni in rationib. cum fœmina esse non possit argentaria: vt ff. e. l. fœminæ. & hic dicit fœminam teneri? Respon. 8 hæc successit argentario: vt ff. eo. l. quædam. §. nihil. Item quomodo officium fit exhibitio: imò per actionem: vt ff. eo. l. si quis. §. ex hoc? Sed dic, vt ibi dixi. Alij 9 qui intelligunt in instrumentis: dicunt ex causa edere reum actori. s. ad replicationem probandam, non intentionem fundandam: vt inf. e. l. fi. in fin. & sic ẽt loquitur. l. qui accusare. s. vt non petat ad intentionẽ fundandã: facit etiam ad hunc secundum intellectum. ff. ad leg. Falc. l. maritus. §. fin.

f ¶ Officium.} dicit vna lex, q̃ si tutor non faciat rationes, vel factas nõ exhibet, siue non edit hr̃e locum actionẽ tutelæ: vt ff. de m. & ra. dist. l. j. §. officio. Alia ꝯ procuratorem non edentem dari mandati contra socium pro socio: vt ff. e. l. quædam. in prin. sic ergo, cum sp argentarius conficiat, vel scribat rationes mandato scholaris, vel eius pcuratoris: locum habet mandati, & nõ offm̃ iudicis, vel actio in factũ ex illo edicto, de edẽdo. sic ergo totus tractatus de edendo vr̃ destructus, vbicũq; notant doctores dari offm̃ iudicis, vel actionẽ in factũ. Rñ. 10 quotiescũq; ab initio contrahitur cũ aliquo, vt gerat negotia mea, vel sit meus socius: vt fuit in d. l. q̃dam. vel vt sit tutor & gerat negotia mea, & faciat librũ rationum: vt fuit in d. §. officio. ꝯ tutorem procuratorem, & socium locũ hẽt tutelæ, vel mandati, 11 vel p socio: vt in palle. l. aut nõ fuit ab initio ꝯ̃ẽtum, sed dixit tantũ scholaris argentario, vt scribat rõnes: tunc habet locum offm̃ iudicis, vel actio in factũ ex illo edicto de edendo: vt ff. de edend. l. si quis ex argentarijs. §. ex hoc. Accur.

8 Iste ẽ verus intellectus, quem approbant Bal. P. Ias. & Ioã. ma.
9 Sequitur eam Bart. Bal. Paul. Are. & Ias.
Editio nõ debet fieri sine causæ cognitiõe. Fœmina non potest esse argentaria.
Ista glo. est diuinatiua. iõ dic & melius quòd ista fęmina virtute officij publici, nõ confecerat rationes, sed aliàs voluntariè nihilominus tamen in eis procedit dispositio huius l.

secundum Barto. Bal. P. & omnes scribẽtes.
Iste intellectus est violatiuus literæ: ideo displicet. Paul. Aret. & Io. Marię.
10 Ista sol. modicũ ꝓcludit s̃m Bar. Iac.
† Hanc. l. Repetijt Purp. & non intel. illustr. nu. 34
11 Nisi mãdatũ fieret admonitionem nõ ad obligationem. Bart.

¶ Imp. Pius Antoninus A. Aemilio. L. I.

IPse † dispice[b] quemadmodum[c] pecuniam, quam te deposuisse dicis, deberi tibi probes. Nam q̃d desideras ut rationes[d] suas aduersaria tua exhibeat, id[e] ex causa ad iudicis officium[f] pertinere solet. PP. iiij. Kalend. Octob. Sabino. ij. & Seuero Coss.

¶ *Acta publica sunt edenda cuilibet pratẽdẽti interesse. h. d. Pau. de Ca. Vel sic: Acta tã criminalia, quã ciuilia iudicis offõ edenda sunt, tam iudici, q̃ parti cuius interest. h. d. secundum communem lec. Alex. & Imo.*

¶ Impp. Seuerus, & Antonin. AA. Fausto. LEX II.

IS, apud quẽ[g] res agit̃, acta publica.[h] tã ciuilia, q̃ criminalia exhiberi[i] inspicienda, ad inuestigandam ueritatis fidem † iubebit. PP. Nõ. Iul. Seue. A. & Albino. Coss.

¶ *Editio actionis dẽt demõstrare speciẽ futuræ litis: pt tñ emendari, & mutari put edicti ppetui monet auctoritas. & ius dicentis dictat æqtas. Bal. Vel sic: Libellus actoris q̃ editur reo, dẽt clarè continere id, super quo*

ADDITIO. Tota hæc materia dẽt intelligi in rõnibus publicis, & factis ab ijs q̃ publicũ exercẽt offm̃: secus in priuatis secundum doc. l. argentarius. ij. respon. ff. eo. vt expressè tenet hic Io. Fab. in suo breuiario.

I S apud.} Casus huius legis ponitur. s. vt libell[9] prin. l. ij. j. de iud. l. properandũ. §. j. & ff. de iudi. l. mortuo. Item in causa appellationis: vt inf. de app. l. nec causas. & l. eos. & l. a proconsulibus. Ita in administratore. vñ si quis egit ꝯ aliquem, & testes, vel alias pbationes induxit: & iudex distulit causam vltra tempus statutum. s. trium an. & actor iterum incipit agere: q̃ritur cum acta illa siue ciuilia, siue criminalia quæ prius fcã fuerunt, sint apud administratorem, vtrum possit cogi ad exhibendum eo fortè q̃ testes mortui sunt? & dr̃ q̃ iudex compellet eum exhibere, vt veritatem inuestiges. ¶ Ex hac. l. no. tria. Primò, q̃ iudex causæ facit edi acta. Secundò not. q̃ hoc est verum in qualibet causa, tam ciuili, q̃ criminali. Tertiò not. q̃ finis & vtilitas editionis est inuestigatio veritatis: vt hic, & inf. e. l. non est nouum. Bal. hic.

† Et sic iudex dẽt inquirere veritatem. cõcord. c. iudicantem. 30. q. 5. & c. occidit 23. q. 8.

g ¶ Is apud quẽ.} s. iudex. & dic quinq; modis casum. 12 Primò res. i. cã appellonis: vt inf. de app. ne causas. & l. a proconsulib. & l. eos. in fi. Secundò res. i. causa principalis. Sed exhibent̃ acta, q̃ a diu absuerat actor: vt inf. de iud. l. properãdũ. §. & si q̃dem. Tertiò, res. i. causa principalis quæ apud successorem primi iudicis agit̃: vt ff. de iud. l. mortuo. Quartò, in administratore. i. ordinario q̃ commisit, seu delegauit totã cãm cognoscẽdam retenta sibi definitiua snĩa, q̃ acta debet videre ter: vt inf. de iud. auth. ad hæc. Quintò, loquitur de publicatione testiũ, quã iudex mandat fieri: vt & s. vt lit. pen. l. ij. & in auth. de testi. §. quia verò multi. col. vij:

h ¶ Acta publica.} Publica acta vocat oĩa acta q̃ fiũt publicè corã iudice.

i ¶ Exhiberi.} officio suo, 13 vel pdõne ex hac l. & facit exhiberi sibi, vel actori, & reo s̃m diuersas positiones. Sed vr̃ q̃ criminalia acta etiam fisco non edantur. q. d. multò magis nec priuato edantur: vt ff. de iure fisci. l. ij. §. diuus. in fi. §. quæ est ꝯ. Sol. ibi non dicit 14 de actis, sed de alijs instrumentis: q̃ quidem ciuilia exhibentur: criminalia nõ: quia pecuniariter ea exhiberi non interest: ar. ff. ad exhib. l. si liber. hic autem de actis dicit. Vel dic & in ciuili & in criminali debent exhiberi fisco instrumenta: vt ff. e. l. ne quisquam. sed in ciuili eo ipso q̃ non exhibentur, finguntur fisco subtracta, vt possit agere forti pro ipsis instrumentis, quod non est in criminali: vt in l. contra. hic autem de actis dicit. & hæc verior, vt dixi. Et nota hic quòd iudex laborat ad veritatem inueniendam, & sic est arg. q̃ testes debent iurare pro vtraque parte. Item est ar. q̃ minor 15 iuret de veritate dicenda, licet de calumnia non iuret: vt s. de epis. & cler. auth. sed iudex. & s. de hær. & ma. l. q̃m. in fi. & j. de quæstio. interrogari. & ff. de proba. l. cum probatio. Item an ex his actis probari potest cõtra omnes quod contra vnum agendo testes asseruerunt? Respon. non: vt arg. ff. de iureiur. l. sed & si possessori. §. fi. & l. seq. Sed ar. ꝯ ff. de cri. expi. hæred. l. res hæreditarias. & ff. fa. ercis. l. hæredes. §. idem scribit. sed l. illam intellige quòd prosunt, scilicet ad præsumptionem qualemqualem, non plenam probationem: vt ff. de re iudi. l. sæpe. in prin. & eodem modo respondeo ad §. idem scribit. Vel ad vtranque potest responderi quia non diuersæ, sed eædem personæ censentur. Item nec inter easdem personas prẽiudicat, nisi sint testes producti præsente aduersario: vt inf. de testi. si quando. §. fin. & secundum hoc intelligo. inf. de arbi. l. pen. in fin. ADDITIO. Ex hac glo. colligitur, q̃ acta faciunt fidem inter easdẽ personas: sed inter alias præsumptionem tantùm. de hoc vide hic plenius Ioan. Fab. in suo Breuiario.

12 Vt s. posuimus s̃m Viu. & q̃libet casus positio placet Bar. to. Bal. Paul. Ale. Aret. & Ia.
13 Ista prima declaratio gl. est verior s̃m Ale. & Ias. hic & ẽ de mẽte Bart. Bal. & Pa. in l. j. s. eo.
14 Imò q̃ ibi sit mentio de instris quorũ appellatio ne etiã acta continentur Ias.
15 Vide gl. pleniorem in l. 2. §. q̃d obseruari. j. de iureiur. propter calũ. dan.

Edita.

Universidad de Deusto Biblioteca

Dita.} CASVS. Certũ eſt, ꝙ actio debet edi.ſed edita q̃d operetur,q̃ritur.& rñ.ꝙ ſpeciem futurę litis demonſtrat.& ſic actionis editio propoſita in libello conuentionali ſpeciem &c.& hęc emendari poteſt: ut ſi primò petijſti minus poſteà plus petere poſsis uniuerſali iudicio:ut eſt petitio hæreditatis, & hoc vſque ad ſñiam, ſiue gñali: ut in actione tutelæ: neg. geſt. ſed in ſingulari uſq; ad lit.cõteſt.Item & mutari põt, ut ſi rei vẽdi ꝓponã pro aliquo furto: poſteà potero agere pro parte, uel ẽt in quãtitate: ut ſi primò ꝓpoſui ꝑ xx. poſſum poſteà ad x.

litigari dẽt:põt tñ emẽdari,& minui dũmõ hoc fiat ſine præiudicio conuentiſtã in concedendo,ſi opus fuerit,facultatem iterũ deliberandi,an uelit cedere, uel contendere, quã in refectione expenſarũ quas reum pp hoc facere oportet, ita.n. eſt de mente edicti ptoris,& conueniens æquitati iudicãtis cui hoc committit.h.d in effectu.declaratio patet ex ſummario & glo.Alex.

¶ Iidem AA.Valenti. LEX III.

EDita a † actio b ſpeciẽ c futuræ litis demõſtrat, d quã emẽdari, e vel mutari lȝ prout f edicti perpetui g monet auctoritas, uel ius reddentis h decernit æquitas. Dat.ij.Kal. Septembr. Seuero iij.& Antonino AA.Coſſ.

¶ Reus nõ tenet edere actori ꝓpria inſtrumẽta, ad intẽtionẽ fundãdã:et actore non ꝓbante,reus abſoluitur . Ale.c. Bal. & Sal.

¶ Imp.Antonin.A.Epaphrodito. L. IIII.

QVi i accuſare † uolũt probõnes hr̃e debent:cum neq; iuris, † neque æquitatis k † rõ permittat, ut alienorũ inſtrumentorum inſpiciendorũ poteſtas fieri m debeat. Actore n enim non o ꝓbante,qui p conuenit,& ſi nihil ipſe præſtat, q obtinebit. r PP.v. Id Mart.Duobus & Aſpris Coſſ.

¶ Mercator tenet edere re◆ codicem rõnũ ſuarum,ut ueritas appareat.h.d.Bal.

¶ Imp.Alex.A.Valẽtinianæ. † L. V.

NOn eſt † nouũ,eũ s à quo petitur pecunia, t implorare rõnes u creditoris , ut fides veri conſtare poſsit. PP. vij. Idus Mar.Maximo.ij. & Aeliano Coſſ.

¶ Publicę rõnes debẽt edi,ut appareat q̃d ẽ ſolutũ,et q̃d reſtet fiſco ſoluendũ.h.d.Bal.

¶ Idem A.Vranio. LEX VI.

IVſtũ eſt deſideriũ eius, x à quo pecunia petiẽ,licet nomine publico † ut rõnibus publicis exhibitis cõſtet quantũ ſub nomine ſuo ſolutum y ſit.PP.xvj.Kal. Decemb.Maximo.ij.& Aeliano Coſ.

a ¶ Edicta actio }nemo experitur ſine actione:ut ff.de admi. tu.l.quoties.§. item ſi temporalẽ.ff. de. neg.geſt.l.ſi pupilli.§. fin.

b ¶ Actio.} i.actionis editio.

c ¶ Speciem.} i.qualitatẽ futuræ litis: ut ff. eo.l.i. ij.reſpon. & recita hic qđ ibi no.in tribus primis gl. illius legis.

d ¶ Demonſtrat.}ſi edatur ſicut debet, l. cũ ſuis comitantijs.

e ¶ Emendari.} emẽdo cum primo petebam minus,nunc plus,uel ẽꝯ, qđ dicunt fieri poſſe uſq; ad ſñiam:ut inſt.đ act.§.ſi minus.nos 1 idem dicimus in uniuerſali iudicio . ut ff. de petit.hęredi.l.iiij. & ſi quo.& dicimus idẽ in gñali: 2 ut j̃.de iud.l.licet.In ſingularib. vſq; ad lit.conteſt.non poſt: 3 vt ff.de iud.l.non põt & ff.de excep.rei iud.l. cũ q̃ritur.& l.egi.Sed quare non põt fieri emendatio ſp, cum ibi non mutetur actio? Rñdeo, 4 imo mutatur actio,cum una de concomitatijs mutet.ſ. res.Ei autẽ quod dixi poſt lit.conteſt.non fieri emendationem non obſt. ff.de noxa.l.in delictis.§.ſi detracta.q̃a ibi non mutaẽ actio,uel res,uel cã ſed quoddã bñficium daẽ,vel aufert conuẽto,qđ p legem daẽ.Item nec dictus.§.in inſti.q̃a exponit ibi in eodẽ iudicio.i.corã eodẽ iudice, in alio tñ iudicio,ſiue inſtantia:vt ibi dixi.Subijcit de mutatione,qñ.ſ.vetere relicta nouã vult eligere.Circa quod dicas, 5 ꝙ poſt li.conteſt. non fit mutatio:ut ff.de iud.l.non põt.& l.de qua re.ſed cumulatio ſic.i. ageẽ uia veteri,& nihilominus via noua,cũ nulla lex vetet: 6 vt ff.ex qui. cau. maio. l.necnon.§.qđ eis.niſi per veterem in quã neceſſe hẽat pſiſtere, obſtaret exceptio rei iudicatæ.in noua.quia eędem ſunt pſonæ,eadẽ res,eadem cã agendi, licet alia ſit actio.ff de excep.rei iud.l.ſi mř.§.eandem.& l.cũ q̃ritur.& de iure iu.l.duob.§. exceptio. uel niſi actio vetus in qua neceſſe hẽt perſiſtere,ita ſe habeat ad ſecundam,ut tollaẽ electione:qđ cõtigit in caſib.vt j̃.de fur.l.j.& j̃.ſi ſer.extero ſe emi.man.l.j.& j̃.de codic.l ſi.& j̃.de pac.inter emptorem.l.commiſſoriæ.& ff.de trib.l.qđ in hrđẽ.§.eligere.& de leg.ij.cum filius. §. varijs. his enim caſibus nec cumulatio fieri poteſt. Quod dixi non fieri mutationem poſt lit.conteſt.idem hodie, & ante lit. conteſt.ſi iam ſit reus conuentus, & libellus datus.ſi aũt non ſit cõuentus, nec libellus datus,impunè actor poſſet deſiſtere:ut j̃.qño & qñ iud. auth. qui ſemel. Sed nunquid ſu p noua actione cumulata iurabiẽ de calumnia? quod vř ẽm Azo.quia ſuper ipſa actione iuraẽ:ut ff.fam.erciſ.l. inter cohęredes.§.qui familiæ.Sed H.ꝯ dicit enim potius ſuper facto quã ſu p actione iurari.& pro eo.j̃.de iuram.calum.auẽ.in iſto iuratur: 7 tñ quia cã mutaẽ.i.in cumulata actione quod noua cã eſt,& ſic nouum factũ?Itẽ nunq̃d ſu p eo qđ primo petitum eſt,fereẽ ſñia?Rñ.non,ſi poſſet fieri præiudiciũ p hãc ſñiam in ſequenti petitione,alioquin fereẽ ſententia ẽm quoſdã. ſed fortè non eſt ita,cum mõ dixerim non admitti cumulationem,cũ talis eſt ſecunda cui ex prima obſtaret exceptio rei iudicatæ . Item an in noua actione noua dẽt hr̃e dilationes cã deliberationis ? Dic ꝙ ſic, 8 niſi ubi in ſecunda põt eſſe inſtructus ex deliberatione prima.Quid 9 enim ſi cõuentus eſt ui.bo.rap.& poſtea ex eadem rapina conueniaẽ.furti, & conditione furtiua in id quod plus eſt? Rñdeo non dabunẽ dilationes, cũ poſsit eẽ inſtructus ex prima deliberatione. ADDITIO. Actio & cã agẽdi an mutare poſsit,& libellos non ſpecificans cãm agẽdi, an debeat admitti,& an poſsit declarari poſt litem cõteſtatam,tractat hic ingenioſè Ioã. Fab in ſuo breuiario: quam uideas ſi tibi corde ſedet.

f ¶ Prout.} tp̃s & qualitatem ſignificat,vel ſecundum tantùm.

g ¶ Perpetui.} i.generalis, 10 cuius mentẽ habes.ff.eo.l.j.in princ.uult enim prætor uel iudex poſſe mutari,uel emendari,eatenus tamẽ ut arma.i.defenſiones quę reus ſibi parauerat,primo ꝯ prius editam actionem, ꝓſint ei p p ſimilitudinem.alias noua dabitur dilatio cum emendatione dãni:& ita beneficium edicti ſit ſaluum reo.ſic ergo ita põt mutari, uel emẽdari,ut reus propter hoc ſolum non ſit minus inſtructus:quod ſi fuerit, tenetur ſibi actione in factum 11 in id quod ſua intereſt non mutaſſe,niſi p ſonæ ratio habeatur:ut ff.eo.l.ſi quis ex.§.ex hoc.& l.i.§.ſi. & hic ſecundũ Bul.& noua dabitur dilatio.Accur.

h ¶ Reddentis.} ſ.iudicis.

De materia huius l. tractat gl. unica poſt me.in c. 2. extra de libel.bla. Libellus vſque quo emendari poſsit.

1 Et malè Bart.Alex. Pau.& Iaſ.

2 Tractaẽ extra de ꝓba.c.i.& cõcor.c.3. extra de cau. poſſ.& proprie.

3 Hoc.

4 Nihil eſt Bar. Pau. Alex.& Ia.

5 Sequitur iſtam Bart. Pau. Alex. & Iaſ.

6 Et bene Bar.

7 Et bene Bart. Pau. Alc. & Ia.

8 Hoc eſt verũ qñ ꝓponunẽ plures actiões ad res diuerſas , & ex diuerſis cauſis, ſed non cõtingentibus. Bart.Bald. Pau.Alex. Sali.& Ia.

9 Hoc uerũ qñ p cumulatione additẽ noua inſtantia alias ñ Bart.

Cum iſta gl. tenent. oẽs ſcribẽtes hic.

10 Iſtud exẽplũ gl. non ualet.Bart. Alc. & Ia.

Gl. ſeq. Bar. & Iaſ.

11 Imo officio iudic. Bar. Alex. & Iaſ.

Vi accuſare.} CASVS. Si agere vis contra me , & ad intentionem tuam fundandam petis ut exhibeam inſtrumenta,an ſis audiendus, q̃ritur? & dr̃ ꝙ non,cum neque iuris neque æquitatis ratio hoc permittat. & ſi non probaueris,abſoluat.nam actore non probãnte reus abſolui debet. vel ſic:ſi volo te accuſare de adulterio,an probare debeas te non cõmiſiſſe, vel ego,ꝙ cõmiſeris,q̃ritur. & rñ. ꝙ ego debeo ꝓbare:alioq̃n abſolueris. prima poſitio verior eſt. ¶ No.in hac l.quatuor. Primò ꝙ omnis agẽs debet hr̃e probationes : alias temere agit.Secũdò no. ꝙ quis non tenetur ſuum aduerſariũ inſtruere.Tertiò no.ꝙ actore non probante &c.Quartò,& vltimò no.ꝙ ille q occultat propriũ inſtrumentũ,non cõmittit dolũ , nec falſũ: cũ nõ teneaẽ edere:ſecus ſi occultaret protocolũ notarij.& ita no.j̃ de fal. l.eum.& ff.de falſis.l. Paulus.Bal.hic.

i ¶ Qui accuſare.} i. agere in ciuili 12 qõne ſubaudi:ut in aut.de ſan. epi. §.ſi quis aũt pro pecuniaria.colũ.9. econtra ponit actio ꝓ accuſatione quãdoque:ut ff. de ſepul. uio. l.iij.§.fin.

k ¶ Iuris.} ſ.ſcripti, ut j̃. de proba.l.actor.& de rei vend.l.ſi.& de prohi.ſeq. pecu.l.j.& inſt.de interd.§.commodũ.& in ſt.de leg.§. non ſolũ:& ſ̃. e.l.j. & j̃.de teſtib.l.nimis graue.& de ac.& obl.l.negantes.& de except.l.ſi q̃dem.& ff.de pub.iud.l.is q.& j̃.de uſu.l.creditor.& j̃.de peti. hær. l. cogi.

l ¶ Aequitatis.} ſ.non ſcriptæ.Accur.

m ¶ Fieri debeat.} ſ.aliquo mõ,cũ reus nolit uti:aliàs ꝯ:ut ff.e.l.i.§. edenda.Item ꝯ.ff.eo.l.ne quiſquam.ubi exhibentur agenti pro fiſco. Sol.ſpeciale ibi in fiſco.Item ꝯ.ff.eo. l.argentarius.in prin.ſed ibi in rationibus dicit quæ ſunt communes:ut eo.titu.l.prætor.§.j. 13

n ¶ Actore.} idem in accuſatore:ut j̃.de pe.l.qui ſententiam . præterquã in quibuſdam caſibus: 14 ut j̃.ad leg.Corn.de fal.l.ubi.& de aboli.l.falaciter.in fin.

o ¶ Non probante.} plenè uel ſemiplene:& ſic tollo contrarium 15 qđ eſt.j̃.ve rebus cred.l.in bonę fidei. & l.delata.

p ¶ Qui conuenitur.} ſ.reus.

q ¶ Præſtat.} i.nullam defenſionem,uel probationem.Accur.

r ¶ Obtineat.} i.abſoluatur. 16

NOn eſt nouum.} CASVS. Campſores ſcribunt in codice rationum debita & credita ſoluta & ſoluenda.ſi campſor petat à me x.quia plus ſoluit quàm ſoluere debuit:uel confiteor me debuiſſe,ſed dico ſoluiſſe:& hoc uolo probare per rationes campſoris:nunquid ſi petam ꝙ mihi exhibeat rationes,ſum audiendus? & rñ.ꝙ ſic.

¶ No.ex hac.l.ꝙ finis editionis eſt declaratio veritatis ẽm Bal.hic.

s ¶ Eum.} ſcholarem reum.

t ¶ Pecunia.} quam reus ſcholaris ſolutam aſſerit.

v ¶ Rationes.} propriè accipe rationes. Alij 17 dicunt in inſtrumentis quæ hic petuntur ad exceptionem probandam : non autem ad actionem probandam:ut j̃.l.ſi.in ſi.& his modis dic:ut j̃.l.proxi.ſtatim.

IVſtum.} CASVS. Quod dixit in l.proxima in debito , uel ratione priuati,dicit hęc.l.in rationibus fiſci.pone ergo,ꝙ nomine fiſci petebam ab aliquo.x.qui dixit ſoluiſſe.petit ut hoc manifeſtetur per rationes publicas.an debeant exhiberi,quæritur?& rñ.ꝙ ſic:ut appareat de ueritate ſolutionis. ¶ Nota per librum probari affirmatiuam & negatiuam , unde omnis qui repetitur inter non ſoluentes,uidetur non ſoluiſſe : & ſimiliter omnes qui reperiuntur non ſcripti in libro præſumuntur non ſoluiſſe:ut l. j̃.de exacto.tribu.lib.x.j̃.Bal.hic.

x ¶ Eius.} ſ.rei.

y ¶ Solutum.} ſ.à ſe,uel ab alio:ut j̃.de fide inſtru.l.illatæ.Et nota ꝙ lex ſuperior dicit quando eſt actor priuatus,hic fiſcus.& ſic eſt huic contra.ff. de iure fiſci.l.in fraudem.§.neque.ubi non eduntur alij contra fiſcum.Solu.ibi agebat priuatus contra fiſcum. hic defendebat.uel ibi loquitur i actis & inſtrumentis,hic in rationibus. Item ibi 3 tertio non eduntur, hic ab aduerſario.

PRocurator priuatæ.} CASVS.Deceſsit paterfa.relictis duobus hæredibus.ante diuiſionem bonorum patris unus filiorum propter commiſſum crimen condemnatus eſt.ſucceſsit ei fiſcus.inſtrumenta patris ſunt l.apud fiſcum depoſita ſunt tanquam digniorem ex more alter filiorum in cauſa aliqua neceſſe habet uti inſtrumentis ad probationem aliquam, an ea exhibere debeat fiſcus,quæritur & dicitur ꝙ ſic, ſi uelit is qui conuenitur,eis uti alioquin ſi his uti non vult , facit fiſcus facultatem deſcribendi ea,ut habeat exemplum penes ſe, ¶ Not.ex hoc tex.ꝙ fiſcus eſt dignior quam priuatus, & ꝙ inſtrumentũ cõmune fiſco , & priuato debet teneri

in archiuo publico,vt poſsint inde extrahi cum neceſsitas exegerit. Bald.

a ¶ Priuatæ.} i.fiſci ſecundum quoſdam.vel melius ,ꝗd eſt , Cæſaris:vt ſ̃. de mod. mul.l.ij.

b ¶ Cũ fiſco.} vt q̃a fratri tuo tecũ ſucceſſerat ex quo erant cõia.'Vel pone exemplum.i.quia ego & fiſcus ex vna parte ꝓximus cum quodã alio ex alia parte. ſicque apud eum (vtpote potiorẽ) erant:vt ff. de fid. inſtr.l.ſi.

c ¶ Morem .} Eſt enim mos(vt dixi) vt ſint apud digniorem , & ꝓbeat ille alijs copiã authentici inſtrumenti ad ſcribendũ : vt d.l.ff.de fid.inſtr.l.ſi.& ff.fami.erciſc.l. ſi quæ.

d ¶ Eorum.} authenticorũ, 1 nã nõ credit exẽplis ſiue reſcriptis, ſed authenticis tñ,ſiue originalib.vt ff.đ ſi.inſtr.l.2. & ſ̃. de diuer.reſcr.l.iij. & hoc ẽt dicit auth.ſi quis in aliquo &c. quam hic lege q̃ eſt ex cor.vt ſpon.lar.§.& hoc inſuper.col.9.

e ¶ Conuenit .} ſ. iſte 2 qui habet communia cũ fiſco inſtrumenta. conuenitur enim iſte à quodam alio qui vult exhiberi ſibi authenticum.Ac.

SI quis in aliquo.} CASVS. Hæc auth. confirmat.l.C.Lex enim C.dicebat: ſi duo habebant inſtrumenta communia: ſiue priuatus cũ fiſco , ſiue priuatus cũ priuato:illa inſtrumenta debent eſſe apud digniorẽ cohæredẽ : & dignior cohæres debet facere copiã deſcribendi illud : & ſi exẽplũ non ꝓbat, põt petere exhiberi authenticũ, ſeu originale. Hæc auth.idem dicit, ſed clarius . Nã dicit ꝙ ſi aliquod inſtrm̃ eſt exẽplatũ qđ faciat mentionẽ de originali,exẽplatũ non probat:ſed neceſſe eſt,ꝙ originale oñdatur, vt ſiat fides teſtib.in exẽplato poſitis ita verũ eſſe . & iſtud eſt iure nouo.hoc idẽ ẽt in legib.veteribus ꝯtineẽ. ¶ No.ex hac.l.ꝙ exemplo nõ crediẽ & rõ eſt,q̃a non crediẽ tabellioni de fcõ de quo nõ eſt rogatus,ſed iſte q exẽplificat,nõ eſt rogatus de fcõ principali, ſed ſolũ de ipſa exẽplatione:merito nõ ꝓbat factũ principale.Secunda rõ eſt: q̃a nõ crediẽ tabellioni,niſi de geſtis tpe ꝯfecti inſtr̃i . ſed tunc tp̃is non ſuit ꝯfectũ originale:ergo de eo non crediẽ ſibi.iſtã rõnem ponit Inn.in c. cũ in iure. de of.de leg.ex̃ de prob.l.qm̃ ꝯ falſam. Tertia ratio eſt,quia qñ vnũ inſtrm̃ habet relationem ad aliud,oportet ꝙ conſtet de cætero ad q̃đ ſit relatio: q̃a ſi deficit exemplũ,deficit exemplatum:vt ff.de cõd. & dem.l.in teſtõ. j.Quarta ratio eſt,quia poſſet fraus & deceptio interuenire. nam poſſet eſſe quòd originale eſſet falſum:& ſi crederetur exemplo, non poſſet ex cõparatione literarum,vel ex ſigno quod non videretur,dici de falſitate : & dareẽ materia falſum fabricandi ẽm Iac.But.hanc rõnem tangit Inn.in c. Alber.extra de reſti.in ſi.& in c.abbate.de ver.ſig.ẽm Bal.hic.

f ¶ Si quis in aliquo documento.} priuato . ſec⁹ fortè ſi publicum alterius publici faciat mentionẽ : quia tunc creditur exemplo ẽm Alc. arg.in auth.vt fratrum ſi.§.illud quoq;.col.9.& ff.de admi. tut.l. chirographis.in prin.& j̃.de teſt.l.publicati.Sed Io contra 3 etiam ſi publicum ſit exemplum.nam adhoc creditur exemplo publico, quia ita continetur in alio, & poteſt eſſe ꝙ in originali erant aliæ literæ . Vel cancellationes, q̃ non continentur in exemplo,vñ non probatur plane per exemplum:vt hic,& in l.noſtra,procurator.& ff.fa.erci.l.ſi quæ.& l.Pomponius . & de fide inſtru.l.2. niſi 4 originale ſit officio iudicis publicatũ 5 i. exemplatum vt in auth.vt fratrum filij.§.illud quoq;.& ff.de admi.tut.l.chirographis .

g ¶ Memoria.} i.inſtrumento in quo habetur memoria pmi. & ſic multa habet nomina,vt no.ff.de fide inſtru.l.2.

h ¶ Exactio.} i.condemnatio.

i ¶ Alia probatio.} ſ.vel per teſtes,vel per confeſsiones.

k ¶ Exhibeatur.} ſ.talis. l ¶ Inuenitur.} aliàs inuentum eſt.

ET quæ.} CASVS. Dic vt hic notatur.Hucuſque tractauit de exhibitione inſtrumentorum facienda reo ab actore , vel econuerſo hic ponit de exhibitione inſtrumenti de aliqua re communi pluribus , & eſt apud alterum eorum vt cuſtodiatur : & eſt generale quòd vbi inſtrumentum commune eſt,debet reſidere penes potentiorem,& digniorem. Viuia.

¶ Fiſcus tenetur edere inſtrã cõia ſibi & priuato, tã ut exemplentur , q̃ ẽt,ut ex eis neceſsitas exegerit, probetur. Sali. Vel ſic: Inſtrã cõia debent eſſe apud digniorem , & alteri fieri copia . Et cùm expediens fuerit, debebit etiam originale exhiberi ad requiſitionem minus digni.h.d..Ale.Imol.

¶ Idem A.Valenti. † LEX VII.

PRocurator priuatæ a rationis, inſtrorum , q̃ cõia tibi eſſe cũ b fiſco dicis,deſcribendorum facultatẽ ẽm morem c fieri iubebit: & ſi qñ res exegerit ad fidem petitionis tuæ apud alium iudicem ꝓbandam, † aliquod eorum d ꝓferri:deſiderante eo,qui cõuenitur , e vt id fiat,præcipiet.PP.x.Kalend. Mart.Fuſco & Dextro Coſſ.

IN AVTH. vt ſpont. larg. §. & hoc inſuper.col.ix. conſti. ij.

¶ Non creditur exemplo, niſi producatur originale,uel alio genere probationis appareat ueritas.h.d.Bald.

SI quis † in aliquo documento f mentionẽ faciat alterius documenti : nulla ex hac memoria g fiat exactio, h niſi aliud documẽtũ cuius memoria in ſecũdo facta eſt, proferatur , aut alia , & ſecundum leges, quãtitatis debitę probatio i exhibeatur k ꝙ quãtitas, cuius memoria facta eſt,pro veritate debeatur.Hoc enim & in veteribus legibus inueniatur. l

¶ Iſta no.lex ſecũdũ primã lec.hoc intẽdit: Reo actor tenetur edere inſtrã, ad exceptionem fundandam:ſed econtra, reus nõ teneẽ edere actori ad originẽ petitionis fundandã. & ubicunq; ſit mentio de rõnib. accipe pro inſtrĩs ſecundũ iſtã lec.ſed ſecundum Azo. hoc intẽdit: Vbi de rõnib.q̃rimus, illi edunt indiſtincte:ſed inſtrã non eduntur. Bald.

¶ Idem Aug.Floro. LEX VIII.

ET quæ à diuo m Antonio pr̃e meo , & q̃ à me reſcripta ſunt, cum iuris , n & æquitatis o rationibus congruunt . nec enim diuerſa ſunt, vel diſcrepantia, ꝙ multum p interſit an ex parte eius , q q aliquid petit, quiq; doli r exceptione ſummoueri ab intentione petitionis ſuæ poteſt,rationes s promi reus deſideret, t quibus ſe poſſe inſtruere contendit, quod vtique ipſa rei æquitas ſuadet: an verò ab eo à quo aliquid petitur,actor deſideret rationes exhiberi : u quando x hoc caſu non y oportet originem petitionis ex inſtrĩs eius, qui conuenitur, fundari. z PP. Kal. Octob.Fuſco & Dextro Coſſ.

De in ius vocando. a

TITVLVS II.

¶ Reuerentia q̃ debetur marito, debeẽ uxori.h.d.Vel ſic:Etiã pœnalis conſtitutio rõne uiri porrigitur ad uxorem.h.d. Bal. Vel ſic: Libertus uxorem patroni ſui non poteſt in ius uocare ſine uenia.h.d.Salic.

¶ Imp.Alexander A.Triphonio. L. I.

SIcut † bonis moribus cõuenit reuerentiã b manumiſſoris vxori præberi: ita † re exigente, c in ius eam ſine permiſſu prætoris vocari

m ¶ Et q̃ a diuo.} duob.mod.põt intelligi hæc lex.Primò 6 in inſtrĩs. dixerat.n.imperator Antoninus in l.j.in ſi.& l.qui accuſare. non poſſe actorem petere edi inſtrm̃ rei. Sed in l.non eſt nouum. & l.iuſtum . dictum eſt reum poſſe petere ab actore.Hæc quidẽ vñr ꝯria,ſed non ſunt: quia multum intereſt an petat reus ab actore,qđ q̃dẽ põt: an actor a reo, qđ nõ poteſt, ad ꝓbandã intẽtionẽ ſed ad iuuandã 7 replicatione:& ẽm hoc expone literã,& q̃ a diuo.ſ.in l.j. & l. q accuſare.& a me. ſ.in l. non eſt.& l.iuſtũ. Alio ſecundo 8 mõ in rõnib. nã dictũ erat in l.j.ꝙ petit edi rõnes actor a reo ex cã. & in l.non eſt.& l.iuſtum. & dixit idem eꝯ . vtrunq; dicit hic eſſe iuſtum: quia non intereſt vtrum petat actor à reo,vel eꝯ. vtrunque.n.permittitur q̃a cõe ẽ quodammodo inſtrm̃ : vt ff.eo.l.prætor.§.j. & l.ſi q̃s.§.rõnem . Sed ſi actor a reo vel contra petat inſtrumentum alterius tñ, non cũe, vt ex eo inſtruatur: nunquam licet : vt in ſi.huius legis diciẽ: vterq; tñ ab altero petit ſibi exhiberi inſtrm̃,quo eſt vſurus principaliter , non vt inſtruatur ad probationẽ per ſe ꝓſtandam,ſed vt videat ſi ſit talis charta cui iudex debeat hr̃e fidem, an non:vt ff.eo.l.j.§. edenda . & ſecundum hunc ẽt expone literam,& q̃ a diuo.ſ.in l.j.& a me.in l.non eſt.& l.iuſtum .

n ¶ Iuris.} ſ.ſcripti.

o ¶ Aequitatis . } ſ. non ſcriptæ:quę eſt vt actori a reo editio nõ fiat, ſed reo ab actore,ẽm 9 primum. Vel ẽm alium ęquitatis.i. æqualitatis. 10 vt hinc inde quaſi cões edantur .

p ¶ Quod multũ. } i. q̃a multum intereſt an cum petit ꝙ edat : vtrũ &c. nã vnus originaliter, alter ex poſt facto eſt reus.intereſt ẽm primũ:vel ſecundo 11 non intereſt petat actor a reõ ad replicationẽ,vel eꝯ. Nã actor dr̃ reus cum replicat,& reus agere cum excipit:vt ff.de exce.l.j. Et ſic vterq; eſt reus,alter originaliter, alter ex poſt facto : vel ẽm alium. 12 i.multũ dicatur intereſſe:nam non intereſt quis eorum ab altero petat.

q ¶ Eius.} ſ.actoris ſecundum vtrunq;. [l.2.§.& gñaẽr.

r ¶ Doli.} q̃ ẽ exceptio gñalis vbicunq; alia hẽt locũ:vt ff. de doli exce.

s ¶ Rationes.} i.inſtrumenta ẽm primum,ſed propriè ẽm alium .

t ¶ Deſideret.} quod eſt permiſſum:vt ſ̃.e.l.non eſt.& l.iuſtum . ſecundã vtrunque caſum .

v ¶ Exhiberi.} i.dicere an actor a reo , quod non poteſt ad fundandã intentionem ſuam:ſed ad iuuandam ſic,& ſubijcit ẽm primum . Et verbum rationes,pro inſtrĩs ponitur. Vel ẽm alium propriè, & dic ꝙ poteſt petere actor a reo : nec obſtat quod aliàs dicitur ꝙ actor non debet fundare intentionem ſuam ex inſtrumentis conuenti: vt ſ̃.eo.l.qui accuſare. quia hic non ex inſtrumentis conuenti,ſed communibus. 13 ſ.rationibus fundat, vt ſubijcit,cum petuntur rationes exhiberi.

x ¶ Quando.} pro quia. y ¶ Non oportet.} ſubaudi dici.

z ¶ Fundari.} ſed fundata adiuuari:vt ſ̃.eo. l.j.in ſi. ſecundum primum : ſed ſecundum alium nil ſubaudes.Eſt tamen arg.contra.ſecundæ lecturæ. ff.ad leg.Falc.l.pen.§.fin.& plenè diſtingue hic:vt dixi.ff.eod.l.j.§.editiones.in gl.hæc debent apponi,&c.

a ¶ DE IN IVS VOCANDO. ¶ *Ab hoc titu.omne iudicium incipit:& ideo 14 de eo dicit: ut inſtit.de pœn.te.li.§.fin.accur.*

SIcut bonis.} CASVS. Seruum tuum manumiſiſti . tam tibi , q̃ vxori tuæ debet reuerentiam,quia neque te , neque eam debet vocare in ius ſine venia prætoris:& ei aſſurgere teneẽ ſicut tibi. ¶ Nota ex iſta.l.ſecundum Bald. quòd qui facit honorem vxori,facit honorem viro:& qui facit iniuriam vxori,facit iniuriam viro:vt in ſtit.de iniur.§.patitur.ſecundum glo.&c.

b ¶ Reuerentiam.} in faciendo.

c ¶ Re exigente.} i.æquitate dictãte,quę propriè res diciẽ , cum ſemper vna

† Valentino.

1 Sequitur gloſ. Paul. Ale. & Iaſ.

† Præbendam.

2 Hæc gl. loq̃t ꝯ tex. ibi,i verbo, ad fidem petitionis tuæ,&c.ẽm Fulgo . Sa. & Ia.

† Et concor.c.ex in ſinuatione. cum gl.j.in ſi. extrà de reſcr.& c.j. de fide inſtrumẽ.vbi po.tex.

3 Idẽ Bart. & omnes.

4 Et bene Bart.

5 Vocata pte cuius intereſt: alias nõ credit exemp. Bar.& oẽs.

6 Iſta prima lectura eſt melior ſecundum Bart. Paul. Ale. & Iaſ.

7 Pro iſto dicto ẽt ex. i l.pe.§.ſi.ff. ad l. fal.ẽm Bar.Ale. & Iaſ.

8 Iſta diſplicet Bar. P. Alex.& Ia. licet eã ſequaẽ Sa.hic

† Nouã inductionem h⁹.l. vid.in Deciſ. pedemõt.31. nu.16.

9 placet B. & alijs.

† etiam.

10 Diſplicet Barto. &c.

11 Vtraque eſt bona & tẽdit ad primã lect. Cy.B.Alexã. & Iaſ.

12 Iſta expoſitio tendit ad lecturã Azo. & ſic diſplicet illis q.b. diſplicet eius lectura.

13 Et ſic inſtrumenta communia debẽt edi. & cõcor.c. g perpetuus. extra de ſi. inſtr.

14 Iſta continuatio placet Barto!. Sal. & Iaſ.

Universidad de Deusto Biblioteca

vnt & eadē permaneat. Vel dic .i.cùm necesse est vti ius vocet. Et nota q facit similitudinē inter reuerentiā, q est in faciēdo vt in assurgendo, & etiam quæ est in nō faciendo, vt de nō vocando in ius sine venia. 2 Sed quare marito patronæ, hæc nō præstantur, vt inf. de operis lib. liberti. sed vxori patroni sic, vt hic? Respon. vxori per virum fit honor naturaliter, sed nō sic ecōuerso: vt in sti. de iniur. §. patitur. & ff. de iniur. l. j. in fi. & l. seq.

1 Ista expositio est me[...] secun[...] Ias. 2 Gl. sequitur [...] vsque [...] Salic.

a ¶ Prohibitum.} quod est generale in omnibus quibus reuerentia debet: vt ff. eo. l. generaliter. Et sic de illis personis, quæ enumerantur. ff. eo. l. quique. §. prætor.

V Enia.} CASVS. Quæritur an libertus patronum suum, vel parentes eorum. s. patrem matrem & auum vocare possit in ius, vel eius liberos, & respon. q nō: nec si vocauit, per rusticitatem excusabitur. si ergo libertus filiū patroni in ius vocauerit venia non petita, vel petita sed nō obtēta, non ob. principis rescripto impetrato q ei pęna remittat, nō remittetur, neq; valebit rescriptum. ¶ Not. ex hac lege q ius patronatus liberti transit ēt ad hæredem extraneū quo ad quid, puta vt non possit in ius vocari sine venia, s̄m Bal. hic. Vi.

† Gratia. ‡ Glo. 2. in l. de famulis, de ser. nō ordi. inducit hāc l. in hoc q famulus ecclesiæ non potest contra eam testificari q a est patrona eius. q est notādum.

b ¶ Non petita.} vel petita, sed non impetrata: vt s̄. l. proxi.

c ¶ Parentes.} vtriusq; sexus. hæc duo nomina accipe in infinitum: vt ff. eo. l. 4. §. j.

d ¶ Liberos.} siue sint hæredes patris, siue non, vt quia exhæredati, dum non mala mente: vt ff. de po. lib. l. si patronus. ij. §. si quis non mala.

prohibitū a est. PP. iiij. Kal. April. Agricola, & Clementino Coss.

¶ Ad quemcunque transit ius patronatus, transit etiam reuerentia: & in delictis quæ naturali ratione prohibentur, non excusat rusticitas: & pœna quæ applicatur parti, nō debet per principem remitti. h. d. Bald. Vel sic: Patroni & eius parentes & liberi ac etiam eius hæredes extranei non possunt a liberto in ius uocari sine uenia: nec ei parcit, licet sit rusticus, nec per rescriptum pœna remittitur. h. d. Salicetus.

¶ Imp. Gordian. A. Nocturno. LEX II.

VEnia † edicti nō petita b, patronum, seu patronam † eorumq; parētes c & liberos d, hǣdes insup, ēt si extranei e sint, à libertis seu liberis f eorum non debere in ius vocari certissimum est. nec in ea re rusticitati g venia præbeatur: cum naturali h ratione honor huiusmodi psonis debeatur. ¶ Cum igitur confitearis patroni tui filium, sine permissu præsidis te in ius vocasse: pœnam i edicto perpetuo præstitutam rescripto tibi concedi k temerè desideras. PP. viii. Id. Nouembr. Gordiano. A. & Auiola. Coss.

¶ Filius in potestate, etiam petita uenia nō potest agere contra patrem: secus in emancipato. h. d. secundum Bald.

¶ Imp. Diocletian. & Maximian. AA. Rosanæ. al. Romanæ. LEX III.

QVi in potestate patrum agunt l, aduersus m eos experiri non possunt. Si igitur emancipata es, venia edicti petita hoc facere non prohiberis: quod & in matris n persona obseruādum est. PP. viij. Id. Nouemb. Diocletiano ij. & Maximiano AA. Coss.

Constitutio Græca. De pactis o.

TITVLVS III.

¶ Pactum super incerto remittendo ualet. h. d. Bal. Vel sic: Ius futurum potest remitti per pactum, & defectus causæ impulsiuæ non præbet impedimentum. h. d. Sal. Vel sic: Fideicommissum conditionale potest conditione pendente per pactum remitti: & datum pro remissione non repetitur etiam cōditione defecta. h. d. secundum Alex.

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Philino. LEX I.

COnditionis † incertum p, inter fratres non q iniquis rationibus conuentione r finitum s est. Cū t igitur uerbis fideicōmissi petitum u à pr̄e x tuo pfitearis y, ut si uita z sine liberis decederet a, hærēditatē Licinio Frontoni restitueret b: pactum eo tempore de c sextante Licinio Frontoni dando d cum liberos Philinus e non sustulerit † interpositum, non idcirco potest iniquum uideri, quòd f facta (sicut placuit) diuisione diem suum te g resoluatur secundum Bald.

n ¶ Matris.] licet, vulgo conceperit, q a certa est: vt ff. eo. l. iiij. in fi. & l. v. Et nota q refertur ad proximum casum non ad superius responsum.

o ¶ DE PACTIS. ¶ *Quia metu iudiciorū peruenit ad pacta & transactiones: ideo 6 de his interserit. Accur. Vel sic. s̄. de in ius uoc. & de editione, q̄ sunt quasi pludia iudiciorū, expositum est unde consequenter de iudicijs esset tractandū. Sed qd uocati ad iudicium sæpe transigunt: nā meticulosa res ē ire ad iudiciū: idcirco uidendū esset de transactione: & quia non tm̄ pecunia, sed etiam gratia qs a lite sæpe desistit, & decentius est p gratiam remittere, quā pecunia uēdere actionē: uel quia facta generaliora sunt, iō uideamus de pactis primò: ut ff. de transf. l. i. primo & scdo respon. Azo.*

COndónis incertū.] CASVS. Decessit p̄r, duos filios hęredes instituit, & rogauit eos vt si alter eorum sine liberis decesserit, alteri portionem suam restitueret. pone Seiū & Titiam: Seius vxorē habens liberos procreare nō potuit: conuenit cū Titio de dādo ei sextā partē. i. duas vncias portionis suæ: deinde suscepit filium. quæritur an filius sextantem tantum reuocare possit, cum p̄r suus liberos habuerit. rńdetur q nō. Vi. ¶ Ex hac lege not. primò, & ad hoc sp allegatur, q ius vel fideicōmissum de futuro seu conditionale potest p pactum remitti s̄m Paul. ¶ Not. secundò, q datum contēplatione certæ causæ nō reperitur, licet [illegible] causa

e ¶ Si extranei.} hic est cōtra. j. de ope. lib. l. liberti. Sol. vt ibi. Itē cōtra. inf. de la. lib. tol. l. j. §. sed si sub cōditione. Sol. vt ibi. ADDITIO. Ad vtrunque cōtrariū dic q hic loquimur de operis consistentibus in non faciendo. lex contraria loquitur de operis cōsistentibus in faciēdo. Cin. Bar. Bal. Sal. Alex. & Ias.

f ¶ Liberis.} cum patribus manumissis. hoc non valet, quia frustra adijceret liberis. Dic ergo, qui sunt in potestate, licet ingenui. ipsis enim agentibus pater agere videtur, vt ff. de bo. li. l. quæritur. Vel viuente liberto eo demq; patre debet reuerentiam eius filius: posteà non, vt plenè dixi. inf. de lib. & corū lib. l. fi. Sed cur hæredibus extraneis patroni debetur reuerentia, vt hic, sed extranei hæredes liberti non debent, vt ff. de obseq. lib. l. hæres? Respon. ex parte patroni 3 est fauor, & ideo prorogandus. ex parte liberti est odium, & ideo restringendum, vt arg. ff. de lib. & postu. l. cū quidam. & ad Maced. l. sed & si pater. §. non solum. in fin.

3 Istam gl. sequuntur Bar. Bald. Sali. Alex. & Ias. hic. Benefaciēdum est benefacientibus.

g ¶ Rusticitati.} vt inf. de inter. ma. l. j.

h ¶ Naturali ratione.} non dicit iure naturali, quia hoc falsum esset, sed naturali ratione, quæ dictat vt benefacienti benefaciamus, vt ff. de cond. inde. l. si non sortem. §. libertus. & sic non ob. de iur. & fa. ign. l. regula. & l. error. in fin. & l. iure. vbi error iuris non nocet in damnis. nam alterius iuris est ibi error. s. ciuilis, hic autem quasi naturalis.

i ¶ Pœnam.} s. quinquaginta aureorum, proposita actione in factum, quæ nec hæredibus, nec in hæredes datur, vt ff. eod. l. penul. & fin.

4 No. perpetuò istā glo. secundū oēs doctō. ad hoc q pœnam pecuniariā parti applicandā princeps p suū rescriptum remittere nō potest.

k ¶ Concedi.} i. remitti. 4 sic inf. de recep. arbi. l. ne in arbitris. in fi. Sed videtur q non temerè, cum contineat remissionem pœnę, vt s̄. de preci. imper. l. rescripta. Sed ibi de pœna corporali uel pecuniaria in fiscū inferenda, hic patrono datur. Itē intelligo nisi pœniteat vocantē, vel nisi patronus nō veniat, vel nisi volens vocetur, vt ff. eo. l. quāuis. & l. libertus. j.

QVi in potestate.} CASVS. Filius in potestate constitutus, me in ius vocare non potest. si sit emancipatus, venia impetrata poterit. idem est in matre, quia neque causa vocare poterit in ius sine venia.

l ¶ Qui in potestate agunt.} id est, degunt.

m ¶ Aduersus eos.} transit de singulari 5 ad plurale, vt. & ff. de nou. ope. nū. l. j. §. inde qritur. & l. de pupillo. §. j. sic econtra. inf. de test. l. omnium. & ff. de transact. l. qui cūm. in fi. Item intellige in filiis iustis naturalibus, vel adoptiuis, durante adoptione, nisi in castrensi vel quasi, vt ff. eo. l. adoptiuum. in prin. & de iudi. l. lis. & dic vt ibi, & l. si à me. & de fur. l. serui. in pri. Item fallit hoc in aliis casibus quos dixi. s̄. de epis. aud. l. si lenones.

5 Approbata ē ista gl. per Bar. & alios hic.

p ¶ Conditionis incertum.] id est, incerta conditio vel grauamen pendens sub incerta conditione, quæ ad vtrunlibet se habebat. Vel dic ad alterum tantum: vt differat a l. cum proponas. j. j̄. eodem.

q ¶ Non iniquis.] sed ęquis.

r ¶ Conuentione.] id est, pacto.

s ¶ Finitum.} i. finiri potuit 7 loquitur Imperator filiofamilias.

t ¶ Cum igitur.} dixit in genere: nunc in specie.

v ¶ Petitum.} id est, auus petijt.

x ¶ A patre tuo.] Philino.

y ¶ Profitearijs.} tu filius Philini.

z ¶ Vita.} scilicet, pater tuus.

a ¶ Decederet.] Philinus.

b ¶ Restitueret.] hęc tota est conditio.

c ¶ De sextante.} id est, duabus vncijs: vt insti. de hær. insti. §. hæreditas. & potest dici de sextante totius hæreditatis, vel suæ partis tantum.

d ¶ Dando.} ante partē, & ppter hoc Frontoni remisit fideicōmissum.

e ¶ Philinus.} id est, pater tuus. nec etiam te illo tempore.

f ¶ Quod.} pro quamuis.

g ¶ Te filio.} per quod videbatur nullam esse remissionem, & q ob causam datum erat repetendū, quasi causa non secuta: vt ff. de cond. ob. turp. caus. l. j. §. ob rem. & de conditio. causa data. l. j. sed tamen satis 8 est incertum conditionis esse remissum: vt hic, & inf. eo. l. cum proponas, id est, & inf. tit. j. l. de fideicommis. & ff. de ver. ob. l. qui Romæ. §. fin. & adhoc quod de causa dictum est, plene habes rescriptum. inf. eod. in gl. ibi, quintò, &c. Sed videtur sex rationibus non valere hoc pactum. Primo quia adhuc nō competebat ius cui renunciabatur: vt ff. de leg. ij. l. si ita scriptum. §. si sub conditione. & ff. de acquirend. hęredita. l. qui superstitis. & l. is qui. in prin. & de regulis iur. l. qui potest. §. quod quis. & ff. de succesf. edict. l. j. §. decretalis. quæ sunt contra. Solutio. i. in repudiatione loquuntur prædicta iura: sed pactum valet de futuro iure, vt hic, & ff. eod. l. & hæredi. §. penulti. & de maiori. l. denique. §. si quid. & ff. si à pat. quis fu. ma. l. j. §. parens Argumen. contra. infra, de captiui. & postlimi. reuer. l. nec nos præterit. Solu. 9 ibi pactum fuit de bonis capti de quo dubitatur viueret vel non: & ita non valet, vt infrà, eodem. l. fina. hic autem de bonis mortui fit, & ideo valet, & potest assignari ratio: quia pactum ideo valet de iure futuro, quia duorum consensu vallatur: vt ff. codem. l. j. §. pactum. sed repudia

repudiatio vnius voluntate tm̄. Secundò obstat, in eo, q hæres cōsentiendo legatario ante aditam hæreditatem in accipiēdo legato, non admittit intedictū quorū legatorū: vt ff. quorū lega. l. j. §. quod ait ptor voluntate. Sol. 1 illud magis accedit repudiationi quā pacto. vel ibi inuitabatur legatarius ad delinquendum: hic non. Tertiò obstant ea iura q dicunt non valere pactū futuræ successionis: vt j. e. l. fi. de colla. l. pactū. & de inof. testa. l. si quando. §. j. & de inuti. stip. l. ex eo. Sol. hic non agebatur vt non esset hæres fratris: sed vt has res ex causa fideicōmissi non peteret: nec per pactum in alijs rebus hæres esse prohibetur. Quartò opponitur. Nonne est s̄ voluntatem defuncti, & sic contra legem fiet hoc pactū: vt in aut. de nup. §. dispo- nat. col. 4. & sic nō valet. inf. e. l. pacta. j. Rń. nō est s̄ legem hoc pactum, id enim pactum s̄ legem est quod lex phibet interponi. ita & quod contra voluntatē defuncti, sed hoc testator nō phibuit, satis enim habuit ei cui relinquebat fideicommissum, consulere, vt agere possit pro fideicōmisso: vt argu. ff. de pac. l. pactū. & l. pacisci. & ff. de ædil. edic. l. qritur. §. pen. Quintò hoc pactum ideo sumpsit vires, q liberos Philinus non sustulit: ergo causa secuta: quia suscepit filium, cessat pactum? Respon. hæc fuit impulsiua, non finalis. ar. ff. de dona. l. 2. §. fi. Vel finalis causa pxima fuit remissio, non aūt quia filios non habet. Sexto opponit. Nonne est hic trāsactio? ergo hęc lex debuit poni. j. ti. j. Rń. non, imò pactio: q a non fuit de re dubia. Itē an possit agi pro sextāte si traditus non fuisset? Rń. 2 ita, q a fuit do vt facias, vel vt des. i. remittas: vt ff. de cond. cau. da. l. si mulier. hic aūt remisit p acceptilationem factam, & Aquilianam stipulationem s̄m Azo. licet H. contra & no. j. ti. pxi l. siue. secus si dixisset se non petiturum fideicommissum. vel dabo si non petieris: vt ar. ff. de cond. ind. l. eleganter. §. si quis. Sed an cautio Mutiana locum habet? Rń. non: 3 q a in relictis locum hēt tantum: vt ff. de con. & de. l. Mutianę. & facit ff. p socio. l. si socius pro filia. & de aqua plu. arc. l. in diem. §. fi. & s̄. de fideicom. l. si in persona. & ff. à quibus ap. non li. l. j. §. si quis ante. & j. de temp. app. l. fi. in fin.

1 Neutra solu. placet doctorib. hic iō dic vt in prox. apostilla. s.

2 Accusationes. & ad intel huius l. & l. si creditores. j. eod. vid. Vbert. Zuchardū. in Rubr. s̄. de pac. nu. 65. Pactū quādo dicitur esse contra legem.

3 Omnes istæ so. præceden. placent doct.

4 Ista est cōis opinio Alex.

filio eius supstite functus a esset. b PP. vii. Kalend. Decem. Seuero A. ij. & Victorino Coss.

¶ Creditor hr̄ditarius qui spōte egit cōtra emptorē hereditatis, intelligit pacisci de nō cōueniendo herede. h. d. Sali. Vel sic. Tacitū pactum prodest absenti, & ignorati. Ia. But.

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Claudio. al. Claudiano. LEX II.

POst vēditionem hereditatis c à te d factā, si creditores cōtra emptores actiones † suas mouisse pbare potueris, e eòsq; f eas g spōtanea h volūtate suscepisse, exceptiōe taciti i pacti nō inutiliter defenderis. PP. prid. Id. Feb. Seuero. iij. & Antonino AA. Coss.

¶ Seruus pōt domino pdesse, sed nō obesse in iure quæsito. h. d. Bal. Vel sic: Seruus pt in domini fauorē, nō in lesionē paciscī. h. d. Sal.

¶ Iidem AA. Restituto. LEX III.

SEruus creditoris meliorē causam domini facere potest k: in deterius autem reformare nouo pacto non potest l obligationem rectè constitutam. PP. viij. Kalen. April. Seuero. iij. & Antonino AA. Coss.

¶ Renūciatio litis renunciātē excludit à pcessu cāæ, & à iure principaliter intētato: nec habet locum pœnitētia. h. d. Bal. Vel sic. Renuntians liti motę, renuntiare uidet tam instātię, quam causę, hoc est iuri in illud iudicium deducto. Et ideo ad eādem cā denuo redire non potest, cùm per renunciationem finita fuerit. h. d. in effectu. Alexan.

¶ Iidem AA. Valeriæ. LEX IIII.

POstquam m liti de prædio motæ n renunciasti, o causam finitam instaurari posse, nulla p ratio permittit. PP. iiij. Id. Feb. Albino, & Aemyliano Coss.

¶ Eadem obligatio potest partim tolli ipso iure per solutionem, & partim per pactum de non petendo: & cui damus actionem, tantò fortius exceptionem. h. d. Alex. & Salic.

¶ Imp. Antoninus A. Demagoræ. L. V.

CReditori tuo si partem pecuniæ exoluisti, de parte q verò non petenda, inter r te & ipsum † conuenit, ob s causas negotiaq; eius tuo patrocinio, fidèq; t defensa: ea obligatione partim ciuili v iure, partim honorario x liberatus es. Nam executio perpetua pacti conuenti, vel doli y, residui petitionem repellit: cum & solutum per z ignorantiam, repeti

§. j. de iureiu. si seruus. & l. quantò magis. & hoc communi rōne quæ est alterius pactū alteri non nocere. vt ff. e. l. si vnus ante omnia. Itē qd̄ dicit in si. loquitur 6 in acquisitis, secus in acquirēdis: vt inf. de acq. pos. l. fi. & infr. de hær. inst. l. 3. in fi. Itē in dn̄icis præter quā in seipso. se enim vel occasione noxæ, vt ff. de vi & vi ar. l. j. §. quod ergo adijcit, vel occidendo se subtrahit dn̄o. ff. de pecu. leg. sed si dānum. alias incipit, peculiū autem deducto. §. si ipse. est enim ipse res dominica: vt ff. de pec. l. deposui. §. Stichus. In re autem peculiari facit deteriorem 7 dn̄i cōditionē: vt ff. de pecu. l. si quis seruum. §. etiā. Excipe septē casus. si donec: vt ff. eod. l. contra. §. si filius. Secūdus si compromisit cum pœna. Tertius si suscepit iudicium. Quartus si fideiussor sit in causa non peculiari: vt ff. de pec. l. 3. §. si filius. & §. si seruus. Quintus si se mandauerit emendum. Sextus si se vendiderit: vt ff. mand. l. cum seruus extero. Septimus si vouerit: vt ff. pe polli. l. si quis rem. §. voto. Item nota q dicit nouo pacto. nam & in ipso contractu quod pepigit, seruatur: vt ff. eod. l. si autem. Accur.

6 Cum ista gl. vsq; ad finē tenent Bar. Bald. Pau. & Ias.

7 Si habet liberā administrationem aliàs secus Pau.

POstquā liti.} CASVS Tu possidebas aliquod prædium quod dicebam meum, vel mihi obligatum, & sic cœpi te conuenire rei vend. vel hypo. oblato libello, præstito iuramento calumniæ. ante sententiam liti motæ de prædio renūtiaui, vel expressè, ita dicendo, huic liti renuncio. vel tacitè recipiendo a te æstimationem prædij, in processu temporis volo mouere actionem prima. s. rei ven. vel hypo. nunquid mihi licebit? respondet Imperator q non. Viuian.

† Aliàs est. & ad intel. huius. l. vid. Fort. Garzi. in l. si vnus. §. pactus. nu. 35. ff. eo.

a ¶ Functus.} scilicet Philinus pater tuus.

b ¶ esset.} natus post pactum.

POst venditionem.} CASVS. Delata tibi erat hęreditas, in qua erant plures creditores: vendidisti eam. cum suo onere transit, si creditores emptorem conueniunt, & sponte actionem suscepit, an eis creditoribus volentibus agere contra te obstabit exceptio, quæritur? & respon. quòd sic ratione taciti pacti, quia tacitè videntur pepigisse tecum de te non conueniendo, conuento emptore. Viuian.

c ¶ Hæreditatis.} transferandæ ad emptorem, cum omni onere & emolumento. vnde in singulis non præstatur, vt j. de eui. l. j.

d ¶ A te.} scilicet herede.

e ¶ Potueris.} tu venditor.

f ¶ Eos.] s. emptores.

g ¶ Eas.} scilicet actiones.

h ¶ Spontanea.} nec enim coguntur 4 directè: sed tu venditor conuentus si soluisti, habes recursum contra emptorem per actionem ex vendito vt restituat: vt inf. de hæred. vend. l. 2. & ff. de hæred. vel act. ven. l. 2. §. si venditor. & ff. de don. l. hereditatem.

5 Regulariter Paul. & Ias.

i ¶ Taciti pacti.} facti. s. inter te & creditores. Sed vr̄ q ipso iure sis liberatus: vt ff. de sol. l. solutionem. Sed dic 5 non esse factum animo nouādi. ar. ff. de præto. stip. l. pen. Item unnquid si vnus tm̄ creditor egerit præiudicat cæteris? aut si vnus vna actione, an in alijs præiudicet? Respon. non: vt inf. ne vx. pro ma. l. fi. & s̄. de epis. & cler. auth. presbyteros. ij. & inf. de excu. tuto. l. voluntarie. & ff. eo. l. rescriptum. in prin. nec obstat primo dicto lex illa. ff. eod. l. maiorem. quia in alio casu loquitur.

6 Istam gl. in omnibus sequuntur Bart. Bald. Pau. & Ias.

SEruus.] CASVS. Seruus creditoris fecit pactū cum debitore de non petendo qrit an dn̄o præiudicet. & respon. q non. si verò fecit pactum de petēdo, valet pactum: q a meliorem, &c. vel pone exēplū. ff. depositi. l. seruus suus. & de iureiur. l. si seruus. & l. quantò magis. Si autem creditori fecisset pactum de non petendo, valet pactum serui. Viuia.

k ¶ Facere potest.} vt ff. eo. l. si debitor. & de reg. iur. l. melior. & de acq. rerum do. l. etiam inuitis. & de verb. obl. l. seruus vetante.

l ¶ Non potest.} vt ff. deposi. seruus tuus. & de leg. j. si seruus legatus.

¶ No. primò ex hac lege q actor in reali, vel personali iudicio renunciās excluditur a processu causæ. ¶ Secundò not. q per hoc etiam excluditur a iure dominij, vel obligationis; & adde quod not inf. ti. j. l. siue apud acta. ¶ Tertiò not. q postquam est in iudicio renunciatum, non habet locum pœnitentia, secundum Bal. hic.

m ¶ Postquam liti.] Per hoc tam instantiæ, q̄ iuri renunciatur in dubio.

n ¶ Motæ.} apud iudicem.

o ¶ Renuntiasti.} hæc renunciatio lite tantum mota nocet: pactum verò & antè & pòst: vt dixi s̄. l. j. & fuit facta hæc renunciatio præsente, vel absente aduersario, 8 per hęc verba, nolo amplius venire ad cām. quocunque enim modo potest ostendi expressè, vel tacitè, satis est: vt infr. qui accu. non pos. l. si ea. ff. de mino. l. si filius. & hoc odio litium: vt ff. de mino. l. minoribus. non autem placet q quidam dicunt. q per triennium tacendo liti motæ renunciet: quia tunc in xl. annis perpetuatur: vt inf. de præscr. 30. an. l. fi. nisi dicas instantiam finitam per renunciationem.

8 Intellige si ibi iudex est pręsens tanquā publica persona recipiēs pro aduersario aliàs absenti nō pdesset vt l. certū. §. si qs absente ff. de confes. & l. fi. ff. de interro. actio. Bart.

p ¶ Nulla ratio.} communi iure. secus speciali, vt in minore.

CReditori.} CASVS. Debebam tibi xv. solui. x. de alijs. v. conueni vt ea mihi remitteres pro patrocinio quod tibi præstiti: vel de præstando si conuenti, a primis quinq; ipso iure solutione liberatus sum ab alijs ope exceptionis pacti. vel doli, quæ generalis est. vnde si postquam remisisti, mihi, ego soluero tibi per ignorantiam, habeo conditionem indebiti. ¶ No. ex hoc tex. q exceptio pacti est de iure prætorio, non de rigore iuris ciuilis: & sic pactum de non petendo, de rigore iuris ciuilis nihil prodesset: q a est nudum: sed requireretur acceptilatio præcedente Aquiliana stipulatione: sed per edictū ptoris quo cauetur, pacta seruabo: vt l. j. in prin. ff. eo. & l. iurisgentium. §. ait ptor. inducitur exceptio secundum Pau. de Cast.

q ¶ De parte.} scilicet residua.

r ¶ Inter te.} debitorem.

s ¶ Ob causas.} Nota causam in pactis considerari: vt ff. de exce. doli. l. 2. §. circa. ADDITIO. Hoc verum in pactis obligatorijs: secus in liberatorijs: vt l. tale pactum. in prin. ff. eo. Bar.

t ¶ Fideque.} i. fideli patrocinio.

v ¶ Ciuili.} id est, solutione.

x ¶ Honorario.} vt per pactum quod prætor tuetur: vt ff. eod. l. iurisgentium. §. prætor.

9 Et ciuilis obligatio erat. elisa. Sali.

y ¶ Doli.} quæ est communis: vt ff. de excep. doli. l. ij. §. generaliter.

z ¶ Per ignorantiam.} iuris vel facti secundum Azo. cum de damno vitando tractetur: vt diximus. sup. de iur. & fact. ign. l. cum quis. Et est ratio, quia liberatus erat vinculo naturali: 9 vt ff. de sol. l. Stichum. §. naturalis. Alij dicunt ideo q a fauorabilis est 10 hęc exceptio: vt ff. de cōd. inde. l. q exceptioné. Itē nota hic cui damus actionem, &c. vt. ff. de superfi. l. j. & ij.

10 Attenta origine. Sa.

Potuisset.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Potuisset.] i.licet facere pactum contra beneficium quod est inductum per edictum ædilium curulium.

Pacta.] CASVS. Si pactum factũ fuerit de alienãdo pdio dotali, quasi 5 legem factum non valebit. Item si pepigi vt ibi patrociniũ pstarem pro quota parte litis, vel quasi potentior, quasi 5 constitutionem factũ non ualebit: ut j. ne li. poten. uel si pepigi cum eo cui spes erat hæreditatis de ea diuidenda: eo mortuo quasi 5 bonos mores factum non ualebit pactum vt j.eo.l.ulti. Viu.

b ¶ Pacta quæ contra leges.] ut insti. quibus alie. li.in prin.& ff.de uer.ob.l. generaliter.& l.seq.

c ¶ Cõtra cõstitutiones.] vt j.ne li.po.l.j.vel si tutor de pupilla ducenda i uxorem paciscitur:ut j.de interdic. ma.l.i.

d ¶ Contra bonos mores.] s. cões, nõ ipsius qui fecit: ut ff.de iniur.l. item apud.§.idẽ ait aduersus.& da exemplũ de futura successione:ut j.eo.l.fi. Item dicas si fiat cõtra alias partes iuris:ut ff.eo.l iurisgentium.§. prætor. Et distingue 1 hic, q a pacta alia secundum legẽ, & tũc ualet principale, & accessoriũ:ut p totũ hũc ti. ut tñ actor altero sit cõtentus, nisi in 5rium agatur:ut ff. e.l.rescriptum.§. si pacto. & de transac.l.qui fidem. alia contra legem, 2 & tunc neutrũ ualet neque principale neque accessoriũ:ut hic,& s. de legi. & consti.l.non dubiũ. & de verb.obl.l. stipulatio hoc modo.& l.titia.& j.de inu pti.stipu.ex eo.alia pterlegem,& tunc accessorium ualet,& nõ principale: ut ff.de uerb. obl. stipulatio. ista.§.alteri.

e ¶ Nullam uim.] uires aũt sunt quatuor. Pariunt, perimunt, informant, & elidunt. Addunt quintũ. s. adiuuant: qđ non placet: quia continet sub verbo elidunt, quæ.n.elidunt actionem, adiuuant exceptionem:& q adiuuãt actionẽ, elidunt exceptionẽ. Pariũt aũt pactũ vestitũ 3 qđ dices.s.eo.l.legẽ. Perimũt acceptilationes, & stipulationes animo nouãdi factę:ut insti.quib.mo.tol.obli.§.itẽ per acceptilationẽ.& §.pe. Informãt actionẽ pacta incontinenti apposita.i.noua forma dat ueteri actioni ad quã mõ dat:ut ff.e.l.iurisgentiũ.§.quinimo. Itẽ & p p aliud q a licet origo sit bonæfidei,ut exẽpto,mõ p pactũ erit stricti iuris: 4 quia succedit in locũ actionis pscriptis uerbis:ut ff.si qs cau.l.si eũ.§.q iniuriarũ. Itẽ elidunt ut pactũ de non petendo,ut dices.j.eo l.pacta nouissima.

Debitor.] CASVS. Debebã tibi c.instituit te hæredẽ. aditione hrditatis confusa est actio. Itẽ aduersus Titiũ qui illam hæreditatem possidebat, egisti peti.hære & succubuit,& cũ eo pepigisti, ut sibi hæreditatẽ restitueres, si tibi & alijs creditorib. satisfaceret, uel credidisti, & non stat placitis,& pacto fuit stipulatio subiecta ages ex stipulatu, & certi cõditione: si non fuit subiecta, ages pscriptis uerbis. ¶ No.ex hac l. regulã, q qñ creditor est hæres debitoris, confundit obligatio & actio. Bal.

f ¶ Eum.] s.defunctum.

g ¶ Adita.] s.animo tantum:ut insti.de hrdũ quali.& diffe.§.item.

h ¶ Confusa est.] ut ff.de sol.l.stichũ.§.aditio.& j.ad leg. Falc. licet. & j.de fideicom.l.cum secundum.& de ne.ge.l.si ab eo.ff.de fideius.l. si debitori creditor.& j.de hære.act.l.pen. Sed 5, ut j.de iure deli.l.fi. §. fin vero & ipse.sed ibi p p inuentarium quod fecit, non extinguitur actio. Vel si velis dicere q extinguatur, non tamen quin deducat. Et distingue hic, q a aut debitor creditori, uel econtra succedit, & tunc extinguit actio, 5 ut dictum est, & contra fideiussores: ut ff.de fideius.l. hæres.§. q si stipulator aut quidam reus reo promittendi, uel reus cum reo stipulandi,& tunc ambæ remanent: 6 ut ff.de duob.reis.l.si reus.in prin.& ff.de sol.l.si duo. aut fideiussor fideiussori,& tunc neutra tollitur: ut ff.de fideius.l.hæres.§. non est. aut fideiussor reo stipulandi, uel econtra:& tunc accessoria tollitur: ut ut d.l.hæres.§.q si idem stipulator, aut fideiussor reo promittendi, vel ecõtra:& tunc si tenetur reus naturaliter, & ciuiliter, accessoria tollitur, 7 si naturaliter tantum, tunc nulla. ut d.l. hæres.§. quod si hic. & §.retro.

1 Sequitur eã Cy. Bar. B. Sal. Ale. & Ias.
2 Vel quia lex expresse phibet & reprobat conuẽtionem. sed si lex simpliciter esset prohibitiua, non tñ re probatiua: bñ ualeret Bal.
† Ex stipulatu.
3 Et ẽt nõ vestitũ ad minus obligationem naturalem. qđ cunq; sit siue de nõ petendo siue de petẽdo. Bald. hic.
4 Istud nõ ste uerũ, ut dicit Bart. hic quia est s l 2. j. de pact. inter empto. con iuncta.l.uideamus. §. si actionẽ. ff.de usu.
5 Quia actiones actiuę & passiuę nõ pñt concurrẽ in eodẽ subiecto. Bal. Sali. Alex. & Ias.
6 Quia sũ paris potẽtiæ. Ias.
7 Nisi iam fuisset contestata

potuisset [a] PP. viij. Kal. August. Romæ Antonio A. iiij. & Balbino Coss.

¶ Pactum contra ius, uel bonos mores, nullius est momenti. h.d. Ale. Et concor. cap. fi. cum gl. ij. in fi. extra eod. titu.

¶ Idem A. Basiliæ. LEX VI.

Pacta, quæ contra [b] leges cõstitutionesq́; [c] vel contra [d] bonos mores fiũt, nullã vim [e] habere, indubitati iuris est. PP. Kal. August. iisdem Coss.

¶ Si creditor debitori hæres extitit, obligatio confunditur. Sed si possessori victo hæreditatem tradidit, ut sibi & alijs creditorib. soluatur, interueniente stipulatione, ex stipulatu agitur. h.d. Bald.

¶ Idem A. Maximo. LEX VII.

Debitori tuo si hęres extitisti, [f] actio quam contra eum habuisti, adita [g] hęreditate cõfusa [h] est. Sed si eã hęreditatẽ, posteà quàm in iudicio obtinuisti, [i] ei tradidisti [k] quem sententia superaueras, ea conditione, pactoq́;, vt tam cæteris creditoribus [l], quàm tibi in eo quod tibi deberetur [m] si eam hæreditatem non adisses, satisfaceret: pacti conuentonique fides seruanda est: quæ si non seruatur [n], ex stipulatione [o] †(si modo pacto subiecta est) dabitur actio, [p] vel præscriptis verbis, si stipulatio non interuenit PP. iij. Kalen. Augu. Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ Pactum appositum super fœtibus pecorũ inter dominum, & pastorem diuidendis est seruandum. h.d. Bald. & Sali.

¶ Idem A. Mucatraelio. L. VIII.

Si pascenda pecora partiaria, id est, vt fœtus eorum portionibus, [q] quib. placuit inter dñm, & pastorem diuidantur Apollinarem [r] suscepisse probabitur, fidem pacto præstare per iudicem cõpelletur. [s] PP. iiij. Kalen. Octob. Alexandro A. ij. & Marcello Coss.

¶ Remittens ius, quod habet ex sententia, per dolum aduersarij, non perdit ius quæsitum ex sententia. h.d. secundum Bal.

¶ Imp. Alex. A. Dionysio. L. IX.

Cum posteaquã aduersarius [t] matris tuæ victus esset, matrem tuam circunuenerit [u] vt ei caueret [x] nullam se controuersiã de seruis moturã: id † pactũ mala fide factum, irritum [y] est: & cum ex ea conuentione cum matre tua agi [z] cœperit, iudex eam liberabit. PP. prid. Id. Septemb. Alexandro. ij. & Marcello Coss.

¶ Pactum appositum in traditione rei uestitur ipsa traditione. h.d. Bald. Vel sic: pactũ appositum iuxta rei traditionem, uestitur ab ea ut actionem producat. hoc dicit Paul. de Cast.

¶ Idem A. Nicæ. LEX X.

Legem, [a] quam dixisti, cum dotem pro alumna dares, seruari oportet: [b] nec obesse tibi poterit † quod dici solet, [c] ex pacto actionem nõ nasci. tunc enim hoc iure [d] vtimur, cum pactum nudum est: alioquin cum pecunia datur, & aliquid de reddenda ea

i ¶ Obtinuisti.] cum effectu, id est, quia fuit tibi restituta.
k ¶ Tradidisti.] i.reddidisti.H.
l ¶ Creditoribus.] quia intererat tua his solui: vt j.de hære.ven.l.2.
m ¶ Deberetur.] condõne indebiti.ff.de cond.indebi.l.si is qui ij. quãdo dixit, do tibi hæreditatem.si.n.rebus specialiter designatis, non tenetur.

n ¶ Seruatur.] q a dicat te alij pactũ fecisse, & sic nõ ualere; quia alteri stipulari uel pacisci nemo põt. ff. de uerbo. obl. l. inter stipulantem. §. alteri. uel nõ posse resuscitari actionẽ extinctam.

o ¶ Ex stipulatu.] i ex stipulatione certæ cõdictionis. alioquin si non est subiecta, sed pactum agitur pscriptis uerbis: ut j. de rerum permu. l. rebus. Et si excipiat, ex pacto replicabis. Si traditio non interuenerit, sed apud possessorẽ qui dicit se hrdem res dimisit hoc pacto, aget 8 ex sententia. & si excipiat de transactione replicet: vt j. eo. l. cũ proponas. ij. si sine pacto aget 9 actione sibi cõpetente prius p se: vt arg. ff. de hære. uen. l. 2. §. pe. pro alijs aget 10 iure cesso. qđ si nõ est cessum, aget secundũ H. ex snia. & si opponit aliquid, replicet de dolo, quasi cum habeat emolumentum, habeat & onus: ut d.l. de hære. vend. l. 2. Accur.

p ¶ Actio.] ad interesse uel pœnam.

Si paciscenda.] CASVS. in cum pastore de pecoribus tuis pascendis cõuenisti, tibi parte fœtus reseruata, & sibi parte si placitis nõ stet: eũ ut stet, compellet competens iudex. uidebatur non esse seruandũ prædictum pactum, quia de inæqualibus partib. conuenit, & ita esse iniquum. contrarium verum est. Viu.

q ¶ Portionibus.] fortè inæqualibus, propter quod videbatur iniquum ideoque non seruandum.

r ¶ Apollinare.] pastorem.

s ¶ Cõpelletur.] p actionẽ p socio si voluerũt esse socij: vt ff. pro socio. l.cum duobus.§.si in coeũda. alias est cõtractus innominatus 11 do vt facias, & sic agitur prescriptis verbis: vt ff.de præscr. ver.l.si tibi rem.

Cum postea.] CASVS. Seruos suos à me possidẽre petiit rei ven. mater tua: & obtinuit si eã dolo induxi, forte inebriãdo eã, vt mihi condemnationẽ remitteret. quęritur an ualeat pactum? & rñ. quòd non & si agatur ex sententia, & ego excipiam de pacto, ipa replicabit de dolo & ita est casus in quo quis potest venire contra factum suum.

t ¶ Aduersarius.] scilicet, possidens familiam matris, s. seruos.
v ¶ Circunuenerit.] dolo dante causam conuentioni.
x ¶ Caueret.] sine pœna vel cum pœna accepta forte pecunia parua.
y ¶ Irritum est.] vel replicatione doli. vnde aget prima actione. si excipiatur de pacto replicabitur de dolo. 12 Sed ego intelligo, quòd petitur. sententia executioni mandari. vel si actio prima per Aquil. stipulationẽ fuerit ipso iure sublata, tunc de dolo: vt j. tit. j. l. sub prætextu. §. sanè.
z ¶ Agi.] id est, excipi 13 vt arg. ff. de ex[illegible] doli. l. j. & tũc dic, liberabit, s. indulta replicatione, vel actione doli, vt dixi. Vel dic agi propriè, scilicet, ad pœnam quam mater promisit si contrauenerit.

Legem.] CASVS. Pro alumna tua centum in dotẽ marito dedisti futuro: & cũm eo pepigisti de ea summa tibi reddẽda quocunque modo solutum matrimonium fuerit, vel morte, vel alio modo decessit alumna. maritus non vult pacto stare, quasi non uallato per stipulationem, quęritur an sit compellendus? & rñ. q sic, & ex eo agere potes, non enim opus fuit stipulatione, cum rei interuentu pactum vestiebatur, quia in traditione dotis pactum fuit factum.

a ¶ Legem 14] i. cõuentionẽ: ut ff. depositi. l. i. §. si cõuenerit. & fuit hęc conuentio ut solu. matr. dos ei redderetur.
b ¶ Oportet.] s. legem.
c ¶ Solet.] ut ff. eo. l. iurisgentium. § sed cum nulla. & §. quinimo.
d ¶ Hoc iure.] quia actio non nascitur ex pacto.

cum [illegible] iussore: est tex[illegible] sing. in [illegible]
† Mucatrauli.
8 Idem [illegible] net Bar. Pau. & Ia.
9 Scilicet ex snia [illegible]
† Et Nisi Bar. & Ia.
† ponit
11 Idẽ Bar. & alij.
12 Ista gl. est de mẽte Ias.
13 Quæ [illegible] tio glo. [illegible] de mẽ[illegible] Pau. & Ia.
14 Ista [illegible] positio [illegible] bẽtib. & dic quo[illegible] lex stat [illegible] prie, & intellig[illegible] lege pri[illegible] ta sm Bal.

Conuenit.

a ¶ Conuenit.] & sic non est nudum pactum, sed rei interuentu 1 vestitum. Vel dic vestitum est cohærentia contractus, in quo interuenit res: & sic cessat opinio quæ fit contra hanc glo. quam alibi notaui.

b ¶ Condictio.] i. certi pdõ gñalis. Vel dic, si habes conditio. i. pactionis adiectio. si condictio. i. psonalis actio: ut insti. de ac. §. sic itaq;. & ff. rerum amo. l. rerum amotarũ. Et dic condictio vtilis. i. efficax, & noiatur pscriptis verbis: vt hic, & j. de psc. verb. l. rebus. & j. de pac. conuen. l. j. & j. de do. l. legẽ. & ff. de pscri. verb. l. si dñs. & ff. e. l. diuisiõis. Sed 5. infr. locati. l. si tibi sol. vt ibi. 2 Itẽ no. hic tria. Primò qualiter cognoscatur nudum pactũ. Scdo quot sunt vestimenta pactorũ. Tertiò quot casibus nuda pactio parit actionẽ: quæ dic vt dicimus. ff. eo. l. iurisgentiũ. §. sed cũ nulla. in glo. cautè incipit. & in §. quinimo in gl. q n pro etiã &c. in fi. eius. & dic vt ibi.

Ex conuentione.] CASVS. Si patri tuo mulier sibi nubes prędium in dotem creditori obligatũ dedit. & cum ea pepigit, vt sortem, & vsuras solueret: ex isto pacto interposito inter eam & tuum patrẽ qritur an agere possis mortuo patre vt soluat? & distinguitur, aut fuit datũ æstimatum, aut non in primo casu ages ex empto, vt faciat qđ cõuenit, in scdo nõ ages, cũ tua non intersit, etiã si fuerit pactum stipulatione vallatum. Viui.

¶ No. primò ex hac lege q ad quẽ non transit dos, nõ trãsit ius agendi ex pactis dotalib. istud est verũ si sua nõ interest. aliàs secus. & ita dicit hæc lex. Secundò not. & non solũ ex toto instrumento, sed etiam ex qualibet parte instrumenti oritur probatio, secundum Bal.

1 Melius dixisset rei traditione: vt est de mẽte Ia. & Io. Mariæ.
2 Dic quòd ibi nõ fuit initum pactũ cum eo cui facta fuit traditio. hic sic Ias.

conuenit, [a] vtilis est condictio. [b] PP. iij. Kal. Mart. Albino, & Maximo Coss.

¶ Ex pacto apposito iuxta contractum nõ agitur, se desinit interesse cõpetere. h.d. secundum Alex.

¶ Idem A. Capitoni. LEX XI.

Ex conuentione [c] quidem qua pactam nouercam tuã cum patre tuo dicis, cũ fundũ in dotẽ daret, vt [d] creditoribus quibus fuerant prædia obligata, vsuras solueret: [e] actio tibi [f] aduersus eam [g] competere non [h] potest, & si [i] pactum in stipulationem deductum probetur. Sed si fundus æstimatur [k] (ita vt pars instrumenti [l] significat) in dotem datus est ex vẽdito [m] actio vt placitis [n] stetur cõpetit. [o] PP. Noñ. Decemb. ipso A. iij. & Dione. iij. Coss.

¶ Vltima pacta priorib. contraria derogãt eis: & ideo pactum de non utendo, pacto de non petendo antè facto, redd't efficacem obligationem el[illegible] ab illo. hoc dicit Ale.

¶ Idem A. Flacillę. al. Facillę. L. XII.

Pacta [p] nouissima [q] seruari oportere, tã [r] iuris, q̃ ipsius rei æquitas, [s] postulat. Qua ppter si conuẽtione, quę prçcessit, [t] diuersa pars vsurã se non esse cõsensit, [u] & [x] maximè si (vt pponis [y]) Id etiam apud acta prçsidis asseuerauit, actionem, quæ super prima cõuentione fuerat, exercere non prohiberis [z]. PP. iij. Kalend. Mar. Agricola. & Clemente Coss.

¶ Pacta apposita incontinenti iuxta contractũ ualent, etiam ad producendam actionem: sed ex interuallo apposita prosunt ad excipiendum tantum. h.d. Ale.

¶ Imp. Maximinus A. Mario. L. XIII.

In bonæ fidei contractibus [a] ita demum ex pacto [b] actio [c] competit, si in † continenti [d] fiat. nam quod postea [e] placuit, id [f] non petitionem, [g] sed exceptionem [h] parit. PP. v. Id. Iannuar. Maximino A. & Aphricano Coss.

¶ Quando pœnalis stipulatio incipit à præcedendi conuentione nuda, si conuentio nuda non seruatur, agitur ad pœnam: à qua liberatur reus si conuentioni nudæ pareat: alias condemnabitur ad pœnam. Et bona debitoris propter conuentionem non seruatam non debent in creditorem de facto, transferri, sed ordine iuris seruato. h. d. Ale.

¶ Imp. Gordianus A. Cęlio militi. LEX XIIII.

Si pacto, [i] quo [k] penã aduersarium tuum promisisse [l] proponis si placito [m] non stetisset, stipulatio subiecta [n] est: ex stipulatu [o] agens, vel id quod in conuentionem [p] deuenerat, vt fiat, consequeris, vel pęnam stipulatione comprehensam more iudiciorum exiges. [q] nam [r] bona aduersarij tui in te transferri citra

r ¶ Tam iuris.] pretorij & stricti iuris: vt ff. eo. l. iurisgentium. §. prætor.
s ¶ Aequitas.] que tuetur pacta: vt ff. eod. l. j.
t ¶ Præcessit.] de non petendo.
v ¶ Consensit.] & sic q liceat petere.
x ¶ Et maximè.] maximè valet p p præsentiã actorũ: vt ar. ff. de eden. l. si qs. §. j. & facit pro literis sigillatis 9 ab Epis vltra montes. Vel dic maximè valet, q a magis potest p barisi negetur pactum.
y ¶ Proponis.] creditor
z ¶ Prohiberis.] Et si opponat exceptionẽ ex primo pacto, replicabis ex alio. & sic non tollitur ipso iure primũ: & ita est contra. ff. de solu. l. stichum. §. naturalis. Sol. vt diximus. ff e.l. si vnus. §. pactus. in gl. imò videtur &c. & vires primi & secũdi pacti, dic, vt in ea. gl. diximus.

In bonæ fidei contractibus.] CASVS. Terrã tuam mihi vendidisti. l. in continenti pepigisti mecũ, vt tibi traderẽ ad colendũ. vel vendidi tibi codicem, & incontinenti cõueni vt eum mihi cõmodares ad auscultandũ. an valeat pactũ vt ex eo agere possis, qrit? & rñ. q sic. videbatur q nõ quasi nudum esset. sed nudum nõ est, sed vestitũ cohærentia contractus, & hoc si incontinenti fuit factũ pactum. sed si ex interuallo, actionem non parit, sed exceptionem tantum. Viuia.

a ¶ In bonæ fidei contractibus.] qui enumerantur insti. de ac. §. actionum. & dicas 10 idem in stricti iuris: vt inf. e. l. petens. & ff. si cer. pe. l. lecta. §. dicebam. sed in his. s. bonæ fidei maximè videbatur valere etiam ex interuallo appositum propter exuberantem fidem: quæ in his desideratur. Iac.

9 Quibus statur in ijs q sunt modici præiudicij: & nõ in alijs Bal. & de ista materia vide plenissime per Panor. & Fel. in cap. post cessionẽ, ex de pba.
† Ex.
† Cęcilio.
† De integ. hui⁹. l. vid. Hyero. Veriũ. in Rubri. de ver. obli. num. 128. & Marian. Soci. in l. ita stipulatus. nu. 187. de verbo. obli.
10 Istã gl. sequit Bar.

c ¶ Ex conuentione.] in dotem, scilicet inæstimatum.
d ¶ Vt creditoribus.] hoc est pactum vt creditoribus, &c.
e ¶ Solueret.] scilicet nouerca.
f ¶ Tibi.] scilicet, filio. g ¶ Eam.] scilicet, nouercam.
h ¶ Non põt.] & est rõ scdm quosdã, q a matrimonium non trãsit ad hæredẽ, nec ergõ eius accessio. i. dos, neq; de dote pactũ: vt ar. ff. si qs caud. si eum. §. fi. licet ex cõtractu actiones gñaliter transeãt ad hęredes: vt ff. de vsuf. adhuc. §. si operas. Sed hæc ratio non placet sm H. Dic 3 ergo quòd ideo nõ agit pro futuro tpe, quia prædiũ redit ad mulierem cũ suo onere. sed pro pterito si quid est solutũ à marito quondam, agere potest: vt ff. de vsufr. l. quæsitum.
i ¶ Et si.] id est, quamuis.
k ¶ Aestimatus.] Dupliciter enim fit æstimatio: una quæ facit emptionem, 4 vt hic: alia quæ determinationem: & p hoc. ff. de iure do. plerunq;.
l ¶ Instrumenti.] dotalis.
m ¶ Venditio.] Aestimatio enim facit emptionem: vt ff. de iure dotium. l. plerunq;. & j. de iure do. l. j. & l. cum dotem. Et dic ex vendito. i. ex empto: vt & j. si seruus extero. l. j. ff. de ac. em. l. ueteres. Item contra. j. fine cẽsu vel reli. l. j. vbi dicit quòd non competit. Sol. hic in vsuris loquitur secundum ius commune, ibi in tributis secundum ius singulare: quod non placet, quia etiam in tributis bene valet inter eos, licet non in præiudicium fisci: vt ff. eo. l. inter debitorem. & l. epistola. §. pactum. dic ergo 6 in l. contraria non ualere in præiudicium fisci, sed contrahentium sic.
n ¶ Placitis.] id est, pacto. o ¶ Competit.] id est, datur.

Pacta.] CASVS. Debebas mihi. x. feci tibi pactum non pertendo, de inde de petendo. quæritur cui istorum pactorum standum sit? & respõ. quòd vltimo, & agam actione pristina. Viuian.

p ¶ Pacto.] quando sunt contraria, & ab habili persona: 7 & nisi prima fuerit derogatoria posteriorum. ff de leg. iij. si quid. de lega. j. si mihi. §. fin. vbi ponitur casus, quod in codicillis legauero, valere nolo.
q ¶ Nouissima.] vt si primum fuit factum de non petendo, secundum q liceat petere: vt hic, & inst. de replica. in prin & ff. eo. l. si vnus. §. pactus. & idẽ 8 in vltima voluntate: vt ff. de adi. le. l. 3. §. fin. Itẽ hoc verũ si vltima valent. alias non: vt ff. eo. l. iurisgentium. §. sed si fraudandi. Item est verum nisi primum deroget vltimo: vt ff. de le. j. l. si mihi & tibi. §. fi. Item hoc verum nisi per primũ sit actio ipso iure sublata: vt ff. e. l. si vnus. §. pact⁹. ij. rñ. & l. si tibi. §. qdã. Itẽ verũ nisi res si secuta ex porlmo: vt ff. e. l. ab emptiõe.

Actiones ex contractu trãseũt ad hrdes.
3 Idẽ Bar. & alij.
4 Et illa in dubio præsumitur nisi modicitas pretij aliud suaderet. Ias. hic.
6 melius facit l. 2. secũdũ Io. ma.
6 Ista placet Sali. & Ias.
7 Imò incompatibilia Bart. B. & Ias.
8 Ista glo. placet Bar. Sal. & Ias.

b ¶ Ex pacto.] scilicet nudo.
c ¶ Actio.] pscriptis verbis 11 & vet⁹ informata: vt j. de pac. inter emp. & vend. l. 2.
d ¶ Incontinenti.] i. in ingressu vel egressu contractu: vt infr. eo. l. petẽs. & de ædil. act. l. si apud. & sic quod non diuerterint paciscentes ad alia: vt ff. de duo. re. l. duos. §. fin.
e ¶ Postea.] s. ex interuallo. f ¶ Id.] i. pactum.
g ¶ Non petitionem.] i. actionem, licet ad petitionem sit factum, puta vt fideiussor detur pro euictione.
h ¶ Sed exceptionem.] si fiat adhoc 12 puta vt non det fideiussor quẽ primò conuentum fuerat dari: vt ff. de contrahen. emp. l. facta. & distingue hic vt ibi diximus. in gl. vt j. &c.

Si pacto.] CASVS. Conueni tecum de permutando codicem cum digesto tuo nudo pacto, quia non interuenit traditio, & deinde conuenit pacto de pœna pstanda si non fiat quod conueni in principio. Deinde de ea pręstanda per stipłonem puenit, si non fiat quod cõueni. & istud est tertium pactũ, & vestitum, qritur quo istorum conueniente si non feceris qđ conuenit primò? Rñd. q agam ex tertio vt consequar quod conuenit per primum, vt metu pœnæ pareat cõuentis, aut cũ effectu exigetur pœna puenta in secundo pacto. an aũt audiendus sim si velim mitti in pos. rerum tuarũ, qritur? & rñ. q non. ¶ Ex hac. l. not. primò q pactum principale est nudũ, licet pactũ pęnale sit vestitũ. Ex hoc infert q accessoriũ non vestit principale, & ratio est: q a non dependet ex eo, nec influit accessorium in principale sm Bal. Secundò no. q si non seruat nuda conuentio, agi tñ nõ potest ex stipłone pœnali. Tertiò no. q petitio pœnæ habet naturã processus alternatiui, cum possit solui principale aut pœnale vsque ad sniam. Quartò, & vltimò no. ex hoc admitti purgationem moræ. Bald.

i ¶ Si pacto.] Tria fuerunt pacta. Primũ nudum de aliqua permutatione. Secundum nudum de pœnæ præstatione. Tertium vestitum verbis, s. de præstatione eiusdem pœnæ: Dic ergo, si pacto scilicet secundo.
k ¶ Quo.] scilicet, secundo.
l ¶ Promisisse.] i. nudo pacto conuenisse.
m ¶ Placito.] s. primò. n ¶ Subiecta.] quæ est tertium pactum.
o ¶ Ex stipulatu.] s. ex tertio.
p ¶ Conuentione.] s. prima.
q ¶ Exiges.] per tertium pactum.
r ¶ Nam.] respondet tacitæ obiectioni.

11 Quæ nascit ex pacto vestito sm Bar. P. Ale. & Ias.
12 Imò idẽ si fieret principalr ad agendũ. Ias.

Solennem

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Solennem ordinem.¶ sed cum solēni posset, vt si debitor cedit 1 bonis secundum quosdam. Vel dic 2 q̄ est ordo vtex interlocutoria ol.m fiat in omnia bona mission vt ff. quib. ex eam. pos. l. j. hodie pro mensura debiti declaratiue: vt j de bo. auctho. iud. pos. l. pro debito. & l. cū ponos. & aut. ibi posita. Ex desinitiua 3 ēm legem. ff. de re iudi. l. a diuo. §. in vendi tione. Ei aūt quod dicitur solennem ordinē frustra deprecaris. PP. Kal. April. Gordiano A. ij. & Pompeiano Coss.

¶ *Non valet pactū per qd pater promittit in instro dotali se filiam instituturum inæquali portione cum filio, quia auferet liberā testandi facultatem. Ale. & Bald.*

¶ Impp. Valer. & Gal. AA. & Valer. nobilis Cæs. Pacensio. al. Nonio. L. XV.

1 PActum, b quod dotali instrumēto cōprehēsum est, vt si pater vita fugeret, c ex equa portione ea d qua nubebat, cum fratre hīs patri suo esset: neq; vllā obligationē contrahere, neq; libertatē e testamenti faciendi mulieris patri potuit auferre. f PP. x. Kalen. Mart. Æmyliano, & Basso Coss.

¶ *Fideicommissum fratribus reciprocē inuicem, potest pacto remitti: & iussi ens causa est, quod unus alteri, & alter alteri remittat. h. d. Bald.*

¶ Impp. Diocletian. & Maximian. AA. Diophanto. L. XVI.

CVm † proponas filios testamēto scriptos hīdes rogatos esse, vt qui primus rebus humanis eximeretur, h alteri portionē hīditatis restitueret: qm precariam substōnem fratrum consensu remissam asseris, fideicōmissi persecutio cessat. PP. iij. Id. Febr. Maximo. ij. & Aquilino Coss.

¶ Pactum cū scriptura, & sine scriptura eiusdem est efficaciæ. Vel sic: Fides non scripta sicut scripta est seruanda. Bal.

Ad intel. fui⁹. l. vid. Barba. in l. cum acūtiss. num. 98. ff. de fideicōmiss.

Idē Ale. & Ias. licet Folgo. cō ma.

Diuinat Bart.

Reprobant Alex. & Ias. quia idem in definitiua q̄ interlocutoria Ias.

Idē Bal. & Alex. & Ias.

Istam se quitur Bart. & Ias.

Dic q̄ nō mittitur lite contesta sup pœna Bart. & Ias.

Pactū tūpe dicitur multis modis.

Et malè Bart. Bald. P. & Alex. & Ias.

PActum. ¶ CASVS. Piliam tuatu cuidā viro tradidisti, & pro ea dotem tradidistis: sed cum ea conuenisti, vt tibi cum fratre suo ex æquali portione succederet. neque ciuiliter neq; naturaliter te obligasti: cum tale pactum sit contra bonos mores. s. de futura successione. vnde eo non obstante habes testandi facultatem. Viuian.

b ¶ Pactum. ¶ comprehensum inter patrem & filiam.

c ¶ Fungeretur. ¶ id est decederet.

d ¶ Ea quæ. ¶ quæ erat sui iuris.

e ¶ Libertatem. ¶ id est facultatem.

f ¶ Auferre. ¶ vt j. co. l. fi. & de inoff. test. l. si qñ. §. j. & de coll. l. pactum. & ff. pro socio. l. cum duobus. aliās si fratres. §. idē respondit, est enim turpe pactum nō solum quod contra ius vel naturā est: sed & illud quod facit non esse liberi arbitrij, quod esse debebat: vt §. de sacrfan. eccl. l. j.

CVm proponas. ¶ CASVS. Duos filios hēredes instituisti, & rogasti, vt si quis eorum sine liberis decederet, quòd alij portionem suam restitueret. illam substitutionem factam ad inuicem remiserunt. an valeat pactum, quæritur? & respon. quòd sic, licet videtur contrā, cùm factū sit de non succedendo vt j. de colla. l. pactum. quia licet vnicuique renuntiare iuri suo. Viuianus.

g ¶ Cum proponas. ¶ licet hoc pactum videatur contra ius, non tñ est: quia vnicuiq; &c. vt j. eo. l. pen. & ff eod. l. pactum. & facit. j. tit. j. de fidei commiss. & de pac. conuen. l. hēreditas. Item si vnus fratrum cum alter frater rem venderet, præsens non contradixit, dico eū sibi fecisse. præiudicium: arg. j. de fideicomm. l. quoties. j. & de leg. ij. l. cum pater. §. liberis. Sed contrā. ff. de lega. j. fi. fundum per fideicommissum. Item differt. hæc lex à prima huius tituli: quia ibi alter tantùm rogatus legitur, h̄ c vtrq;. Item ibi unus solus remisit, & non totum remisit, hic vterque & totum & ea quæ ibi diximus, & hic dici possent.

h ¶ Eximeretur. ¶ scilicet sine liberis.

PActum. ¶ CASVS. An sine scriptis valeat pactum, quæritur? & rñ. q̄ ficiō præses seruabit ēm ius. i. secundum iuris formam: vt si fuerit ad agendum: agatur. si ad expediendum: excipiatur. Viuian.

i ¶ Bonafide. ¶ id est non dolo vel metu.

k ¶ Probationibus. ¶ i. approbationibus: videlicet si tales sint personæ q̄ pacisci, & res quæ in pactum possunt deduci nec pactum sit improbatum. f. contra leges vel bonos mores. Ego 9 aliter lego, vt ponatur hęc dictio propriè. & expone: puta testibus, vel confessionibus partium.

l ¶ Secundum ius. ¶ id est secundum iuris formam, siue ad agendum siue ad excipiendum. Sic ergo nota quòd tantum valet pactum sine scriptura, quantum cum scriptura: vt j. citu. j. cum te. & infra fam. erc. l. non ideo. & de reiuen. lic. l. indicia. & de fi. instr. l. j. & l. instrumentis. & l. fcq. & l. an exercendis. fed fallit, ut supr. auth. hoc ius porrectum. de sacrosan. eccs. & infra de nō nume. pecu. l. generaliter, & infra de fide instru. l. l. contractus. & de iure emphy. l. j. & ff. de prob. l. cēsius. & j. fi mi. de ma. dit. l. 3. & 5. de mand. prince. l. j. sed non est pactum.

SI creditores † vestros ex parte debiti admisisse quęquam vestrum m p̄ sua persona soluentē probaueritis: aditus rector † prouinciæ pro sua grauitate, ne n alter pro o altero exigatur, prouidebit. p PP. vij. Id. Ianuar. Diocletiano. iij. & Maximiano AA. Coss.

¶ Pactum futuræ successionis inter priuatos, non valet etiā pro donatione causa mortis: sed inter milites ad discrimen belli pergentes factum contemplatione mortis, uim habet ultimæ uoluntatis. h. d. & non est aliter secundum. Alex.

¶ Idem AA. Victoriano militi. L. XIX.

LIcet ¶ inter priuatos r huiusmodi scriptū, quo cōprehēditur, vt is, qui superuixerit, alterius s rebus potiatur, ne donationis quidem mortis t causa gestæ

p ¶ Prouidebit. ¶ taciti pacti exceptione opposita: vt ¶. de fideiuss. l. liberum. Sed contra eo ti. l. cos. Sol. 10 admisit dicendo, quòdlibet admitto genum vniuersale: vt ff. de hęre. instit. l. articulo. & ēm hoc est expressum pactū vnum conuenit. secus si diuidat 11 petendo pro parte, vel accipiēdo: & sic debet esse quemq; id est vnumquemq;. & sic tacitum pactum: vt hic, secundum Azo. Vel dic 12 nō rediri primum: vt hic, nisi alius sit non soluendo: vt ibi, & arg. ff. de fideiuss. l. inter eos. §. j. ij. & iij. & de pecu. l. si ex duobus. in fin. primi respon. Et eisdem modis, scilicet primo & tertio, id est altero: vt ff. de pac. l. restipulum. §. si pacto. vel in vltima voluntas speciale. Item arg. contrā. ff. eo. l. tale. §. post diuisionem. sed etiam ibi

LIcet. ¶ CASVS. Pactum inter priuatos de futura successione contra bonos mores factum est: vñ non valet, verum si duo milites ad bellum venientes pępigerunt, vt quicunq; illorū in bello decederet, bona eius ad superstitem deuoluerent, an valeat pactum, quæritur? & resp. q̄ sic p̄ p̄ prilegiū militiæ: & ad bona decedentis vocabitur superstes. Viui. ¶ No. primò ex hac l. q̄d p̄ donationem cā mortis nō pōt dari hæreditas: sicut nec p̄ codicillum, vel ep. stolā. q̄ tene mēti ēm Bar. ¶ Secundò no. q̄ uerbū potiatur, & verbum pertinere. vident esse verba directa. ¶ Tertiò no. q̄ nomine rerum vniuersa hæreditas significatur, secundum Bal. hic.

q ¶ Licet. ¶ id est quamuis.

r ¶ Inter priuatos. ¶ non priuilegiatos.

s ¶ Alterius. ¶ scilicet qui non superuixerit.

t ¶ Mortis causa. ¶ vt ¶. de pac. cōuen. l. hereditas. huic ēm donationi potius accedere videbat, sed ibi non est, quia in 13 donatione præfertur donatarius hęredi, vt ff. de do. cau. mor. l. ęsia. per legē illā in §. fi. dic q̄ non videtur donare causa mortis nisi expresserit, vt ff. de do. cau. mor. l. fenat. §. j. hic autem tali pacto hæredem sibi efficere cupiebat. Item donatio emolumentum, & non onus afferre potest, vt ff. man. l. si hæreditatem. hic autem etiam onus habet: propter vicissitudinem, quia in persona euenit hic Cy. q̄ ideo non est hic donatio causa mortis, quia illa requirit quinque testes, vt infrà. de codicil. l. fina. hic autem non fuerunt nisi duo, ergo non

go non potest valere vt donatio causa mortis inter priuatos.

a ¶ Voluntas. ¶ scilicet, aliàs in alio casu.

b ¶ Decreto. ¶ id est, dispositione.

c ¶ Quoquo modo. ¶ ut j. de testam. milit. l. milites.

d ¶ Pergentes. ¶ iam armati. hic ad hoc, q̄ ille qui stat armatus iuxta delinquentē, vt sibi præstare opē, & de rixa cogitasse.

e ¶ Constitutionum. ¶ id est, legum.

f ¶ Cōpendiū. ¶ s. vniuersitatis, nō solñ quodlibet emolumentū singulare.

Sed quæritur, an sit testamentū? Quidam q̄ sic: 1 vt hic inuit in fi. l. Alij patra, & dicunt simpliciter vltimam voluntatem.

ADDITIO. Ista glos. est sing. ēm Ang. in l. iij. §. generaliter. ff. de acq. poss. & secundum Ias. hic ad hoc, q̄ Dabilis est vltima voluntas in genere.

Raditionibus. ¶ CASVS. Cōueni tecum de permutanda re mea cum tua, nudo pacto traditione nō secuta. an p̄ hoc rei meæ dñs effectus sis, quæritur? & rñ. q̄ vsucapione, & traditione dominia rerū trāsferuntur: nō nudo pacto. vel aliter pollicitus sum tradere, & nō tradidi. & vide vt. pri⁹, Viuia. Ex hac l. not. tria. Primò, q̄ rerū dñia ęrūt p̄ traditionē. Sc̄do q̄ rerū dñia trāsferuntur p̄ usucapionē. Tertio, q̄ ipsa rerum dñia non quæruntur per obligationem seu conuentionem personalem. Bal.

g ¶ Traditionibus. ¶ uel quasi: 2 ut inst. de re. di. §. interdum. Item intelligē cum causa uera, uel putatiua. ff. de acq. re. do. nūquā. & idonea ad trāsferendū dñium: ut instit. de re. di. §. p̄ traditionē. & à dñio ut ff. de acqui. re. do. l. traditio. uel quasi: ut instit. q̄ alie. licet. §. i. Sed & his interuenientibus fallit in re vendita tradita: nisi satisfaciat de pretio: vt instit. de re. diui. §. venditæ.

Idē Bart. & Ias.

a Ista placet Bar. & Ias.

ADDITIO. Ista gl. est not. ēm Io. ma. etficaciter speciē oñdat: tū cū uoluīas militum, q̄ sup ultimo vitę spiritu, de q̄ familiaris rei decreto, quoquo mō cōtēplatione mortis ī scripturam deducit, uim postremi iudicij obtineat, proponasq; te, ac fratrē tuū ad discrimē plij pgētes, ob cōem mortis fortunā iuuicē esse pactos, ut ad cū, q̄ superstes fuisset, res eius cui casus finem uitæ attulisset, pertinerent: existente cōditione, intelligitur ex fratris tui iudicio (quod principaliū cōstitutionū c prōpto fauore firmatur) ēt rerum eius cōpendium, d ad te delatum esse. PPi j. xi. kalen. Decemb. Sirmij ipsis. xv. & iij. AA. Coss.

Dñium non acquirit̄ solo consensu uel pactu: sed demū traditione secuta, si tradēs est dñs: si aūt non est. dominus, tunc. fe euta usucapione. h. d. Alex

Idem AA. & CC. Martiali.

TRaditionib⁹ & usucapionib. dñia rerū, non nudis pactis transferunt. PP. Kal. Ianuar. ipsis V. & iiij. AA. Coss.

Ex pacto diuisionis nō dat̄ actio, sed ex ceptio possidenti: q̄ tollitur replicatione si dei nō seruat. h. d. Sal. uel sic: Ex pacto nudo trāsactionis possidēti nō dat̄ actio, si pfectē ñ impleuit traditionē p̄ pte sua. Sed contra si seruatē trāactionē, poterit redire ad primā actionē, sup qua transactū fuerat: qa non seruanti fidem fides seruanda non est. h. d. Alex.

Idem AA. & CC. Eusebio.

CVm p̄ponas iter vos sine scriptura placuisse, fratrū tuorū successiones æqs ex partib. diuidi, & trāsactiōis cām

Idē AA. & CC. Dux.

SI actionē legati, uel fideicōmissi, quam aduersus hæredes mariti quoudam tui habuisti, probari possit hāc itercessisse cōuentionē, exceptione te tueri potes, n si possides. o Quòd si aduersari⁹ tuus teneat, ex hoc placito p nullā actionē natā q̄ eē, si tibi stipulatione non prospexisti, dbes itelligere: nec aduersario tuo trāsactione uti, concedēdū est, nisi ea quæ placita sunt, adimplere paratus sit. PP. kal. Maij, Fausto. Ioan. & Gallo Coss.

De debito liquido p administratorē nō pōt fieri gratuita remissio. h. d. Sal. uel sic: Legitimus administrator pōt recipiēdo solutionem debitorē liberare, non autem debitum liquidum remittere. Alexa.

Idem AA. & CC. Arc. PP.

PActū curatoris recipere minorē quātitatē pacisc̄tis, adultæ ętatis suffragiū nocet, efficiet. tutores. n. & curatores exigentes pupillis, & adultis debitū, nō ēt remittētes, præstāt obligationis liberationem. PP. xviij. Cal. Decemb. Sirmii, ipsis. vij. & vj. AA. Coss.

Filius non pōt tollere actionē cōpetētē p̄ri: per pactum de non petendo, uel etiam debitum recipiendo. h. d. scd̄m Pau. de Cas.

Idē AA. & CC. Honorato.

FIlius pacisc̄edo, vel debitū accipiendo, nihil detrahit patris obligatiōi. PP. 17. Cal. Sirmij, ipsis. vij. & vi. AA. Coss.

Pactum de non petendo factum aliq̄b. hēdibus tm, non prodest aliis cohęredibus h. d. secundum primam lectu. Alex.

Universidad de Deusto Biblioteca

bus puta remisit:non præiudicat sibi aduersus alios. Viuianus.

a ¶ Affectione heredū.] Et hic, q cū erant quatuor hæredes, remisit duobus ex his, nō preiudicat ꝯ alios: vt ỹ.tit.j.l.j & ff.eo.l.si vnus. §. ante oia. Vel si remisit putatiuis, nō ꝑiudicat ꝯtra veros: vt ff.eo.l.si tibi. §.cū possessor. Sed est ꝯ.ff.de const.pe.l.si post.sol.vt ibi. Itē ꝯ. ff.eo.l. antepe. sed pone ibi casum vt ibi dixi. Vel dic tercio, actiones legatas pro parte remisit debitori amore hęredū, & ideo non ꝑiudicat in residuo. Dic ergo alliis.s.hæredib. ſm primū. vel aliis qui hr̄des non erant, ſm aliū, vel aliis.s. debitoribus affectione hæredū, secundum vltimum casum. & ē simplex relatio.

ꝑ Idē Bar. & alij approbant. Dic quòd ibi loquit̄ in pacto obligatorio: hic in liberatorio. Ias. 3 Reprobatur quia est de indubitabili nec congruit literæ secundum Bart. & alios.

te affectione hr̄dum aliis remisse, ꝓbes: exceptionē pacti contra debitores instituēti actiões nocere tibi minimè posse ītelligis PP. xvii. kal. Ian. Sirmii. CC. iij. Coss.

¶ *Debitores super iure creditorem pacisci non pn̄t. Bal. Vel sic: Pactū īter debitores factū seu hr̄des ḋbitorū, q alter soluat oia debita, seu hr̄ditaria, non nocet creditorib. quo minus agere possint contra quē libet ꝓ debita sua hr̄ditaria portione. h.d. cū l. seq. secundum Pau. de Cast. & Alex.*

¶ Idē AA. & CC. Euthemero. L. XXV.

Debitorū pactionib. creditorum petitio nec tolli, nec mutari pōt. S. iiij. Calen. Maij. Sirmii. CC. iij. Coss.

¶ *Creditor non tenet̄ seruare pacta hr̄dū debitoris: sed ipsi hr̄des inter se seruar̄ tenent̄. Bal. Vel sic: Lex ꝑcedens ponit regulā: ista ponit exēplū regulę. h.d. Vel sic: Aes alienū ipso iure inter hr̄des diuidit̄: nec eorū pacto creditorib. præiudicat̄. Et non exhibitio instrumento communi, ad interesse potest̄ agi. hoc dicit. Salic.*

¶ Idē AA. & CC. Corneliæ. L. XXVI.

Pacto successorū debitoris, ex lege duodecim tabularū æs alienū hr̄ditariū, ꝓ portionib⁹ quæsitis singulis ipso iure diuisum, insolidū vnū obligare creditori non potest: quod & in honorario succedentibus iure, locum habet. De chirographis itaque communib⁹ exhibendis cohr̄dē, vel nō ꝑfectis ī diuisione placitis, cōuenire quāti tua interest potes. PP. iij. Id. Octob. Variani. CC. Coss.

D Ebitorū.} CASVS. Si debitores tui quorum quilibet fuerit debitor insolidū, inter se pepigerūt, vt vnus pro omnibus tibi satisfaceret. an pacto eorum tollatur actio, quā habebas aduersus alios, queritur? & respon. q nō. neq;.n. tolli pōt in totum: neq; mutari à persona in personā, scilicet q iste pro omnibus conueniatur, & illi liberentur. Viuia.

alias, Euthemero.

b ¶ Debitorum.} hic decessit creditor multorum debitorū duobus relictis hæredibus. sed ỹ.l. proxi. decessit debitor.

c ¶ Pactionibus.} habitis inter eos. secus in creditoribus: vt ff.eod.l.& sium.§.fi.& l.sequen.

d ¶ Tolli.} in totum.

e ¶ Mutari.} á persona in personam: vt ff.famil. ercis.l.iij.& ỹ. fa.er.l. licet.& ff.de reg.iur.l.alterius.& ff.eo.l.tale.§. post diuisionē. & l. si vnus.§. pacta aliàs ē.§. ante oia.

aliàs Pactū successorū debitoris ex lege xij. tab. ad æs alie. hære. pro portionib. quæsitū singulis, ipsoque iure diui. &c.

Cum cohærede.

P Acto.} CASVS. Decessit paterfa. iij. vel iiij. hæredibus institutis, diuiso ære hæreditario ipso iure, quod testatori debebatur, vel ipse debat, pepigerunt inter se, vt creditori hæreditario vnus pro omnibus satisfaceret. an eorum pactum eum solùm creditori obligare posit, quæritur? & respon. q non: sed vnusquisq; pro hereditaria portione tenebitur, neq; illud tn̄ locū habet in succedente de iure ciuili, sed pretorio. Vel sic forma quæstionē: an quis pro ære alieno alij insolidū pacto suo obligari possit, quæritur? & respond. quod non. si autem conuenerit inter eos, q vnus haberet chirographa debitorum, vt à debitoribus exigeret, & creditorib. satisfaceret: si placitis non stet, vt reddat, vel exhibeat chirographa cōuenitur, vel ad interesse vt faciat quod conuenit, id est vt satisfaciat creditoribus. Viuia. ¶ No. q obligatio diuisa inter hæredes debitoris, vel bonorum successores eorum pacto nō potest in persona vnius reintegrari, secundum Bal. hic.

f ¶ Ipso iure.} vel dic pro portionibus quæsitis singulis ipso iure. & sic punctabis post dictionem, iure. vel dic 4 verius: æs alienum diuisum ipso iure: vt ar.ỹ.si cer.pet.l.j.& fami.erc.ea.& l.licet. & de hære. ven.l.j. & l.pro hæreditariis.de hęr.actio. & quod dicit æs alienum, id est quod ipse aliis, vel alij sibi debebant: vt ff.de ver.sig.l.cedere diem.§.æs.

Ista placet Sal.

g ¶ Vnum.] successorem.

h ¶ Non potest.} id est pro ære alieno quis insolidum obligari non potest pacto suo.&c. Azo, conuenerat enim inter eos quòd vnus haberet chirographa debitorum, & satisfaceret creditoribus. quod si non facit, vel vt reddat chirographa, vel ad interesse vt faciat quod cōuenit, conuenietur.

Ista glos. est de mente Sali.

i ¶ Honorario.} id est iure prætorio.

k ¶ De chirographis.} id est instrumentis.

l ¶ Exhibendis.} scilicet condictione ob causam. Vel dic vt exhibeantur secundum. l.ff.famil.ercis.si quæ sunt.

m ¶ Cohęredem.} Conuenire potest. alias contra hæredem. & aliàs cum hærede. & sub. agere potes.

n ¶ Placitis.} ut scilicet perficiantur.

o ¶ Cōuenire.} præscriptis verbis. Sed nūquid illo casu ille qui debuit ex cōuentione insolidū creditorib. respondere, prius cōueniet̄: vt euenit in duob. magistratib. dantibus tutorē: & cōueniētib. vt alterius tantùm periculo detur: vt ff.de mag.con.l.j.§.si inter? Respon. 6 non, quia vt ibi dicit perinde est ac si alter tantùm dedisset tutorem.

p P Etens.} Quidam ita ponūt casum. 7 Stipulatus sum à te, quod nudo pacto cōuenisti, vel conuenies. hæc positio non valet: quia quare diceret statim? nā si post, vel ante per mille annos pactus esset, idem esset, præterea non ageretur ex pacto: 8 vt ar.ff. de hære.insti.l.asse. & de con di. insti.l. institutio. Alij dicunt quòd pepigi tecum quòd in cōtractu quem feci, vel faciam tecum: de imperialibus intelligatur. & contractus stipulationis erat in decem. Tu dic tertio secundum V. 10 pactum fieri incōtinenti ut aliqd fiat stipulatori, & agitur ex stipulatione informata, & ex pacto præscriptis verbis. Sed quid si ut aliquid fieret conuenit debitori accipienti pecuniam sine vsuris? Respō. deo, 11 non puto ei informari stipulationem: quoniam non ipse sed alius interposuerat: sed si daret vsuras, fortè contra esset, 12 quia gratia vsurarum se creditor onerauit. Itē ad hoc ut vestiatur pactum nudum ex stipulatione, intellige stipulationem factam super principali, pactum nudū super accessorio. Aliud autem dico si nudo pacto conuenio de permutando: & si non dederis, stipulor pœnam. nam hic non puto pactum vestiri à stipulatione, cum stipulatio penæ sit accessorium, pactū verò principale: & principale nō vestitur ab accessorio. Sed contrà: vt ỹ.de contrahen.stip.l.nuda. Item si nudo pacto conuenio de permutando, & incōtinenti aliquid nudo pacto paciscor, deinde ex interuallo, primum pactū ex rei traditione vestiatur, an & secundum pactū à primo sumat vires? Respon. nō, quia ab initio fuit nata tm̄ naturalis obligatio, & posteà nascitur ciuilis: sed secus dico vbi à principio nascitur etiam conditionaliter ciuilis, & naturalis, vt in venditione conditionali: vt ff.de peri.& commo.rei vendi.l. si in venditione. secundum Azo. Item quid si pacto nudo, & vestito interposito, tollam per acceptilationē vestitum, an remaneat illud? Quidam dicunt q sic: vt ff.de contrahend.empt.l.sed celsus.§.si fundus. & arg.ff.de contra tab.l.si post mortem.§.fi. Accurs.

q ¶ Placiti.} quod erat de dando centum animo nouandi, secundum tertiam positionem.

r ¶ Statim.} siue antè, siue post: vt ỹ.de ædil.act. siue apud.& de vsur.si vsuras.& arg.ff.de incen.rui.nau.l.si q̄s.§.qd̄ ita.& ff.si cer.pe.l.lecta.

S Icertis.] CASVS Mutuaui tibi.x pacto mecum conuenisti vt præstares vsuras, decem annis soluisti: sed plus soluere non vis: an ex pacto tecū agere possim, vt in posterū soluas, quæritur? & rn̄. q non, nisi pacto fuisset subiecta stipulatio: alio modo pone vt in glos. Viuia.

s ¶ Si certis.} Casum pone in vsuris: vt ỹ.de vsu.l. creditor. Vel pone in operis nudo pacto debitis: vt ff.de oper.lib.l.operis, sed ibi nec nudo pacto erant cōuentæ operę. Vel in donatione olim: hodie secus: vt ỹ.de dona.l.si quis argentum.§.fi. Vel in seruis, ex quacunq; causa promittentibus posteà factis liberis. & ita sciebant se non teneri, nisi naturaliter tātum: sed vim ciuilis credebant fortè habere. Si autem poneres, in eo, q crederet se ciuiliter & naturaliter obligatum, cum esset naturaliter tantùm, etiā stipulatione subueniretur promissori propter facti errorem: vt ỹ.de erro.cal.l.j. quod hic videtur negari. secundum Azo. facti error erat: scilicet credebas fortè se promisisse post manumissionem cùm antè promisisset. sed quando credidit q teneatur ciuiliter. Dic ergo si certis, scilicet paucioribus tribus, secundum M.& sic soluitur contrarium. ỹ.de fideicom.l.j. vel ibi duplici fauore, scilicet alimentorum, & vltime voluntatis. 13 Vel hic errans soluit, ibi sciens. & sic etiam non obstat. ỹ. de non nume pec.l.cùm fidem.

t ¶ Obligare.} de præstando in posterū. Sed cōtrà ff.de usur.l. cùm de in rem verso. Sol. ut ibi in gl. scilicet decennio.

tua interest potes. PP. iij. Id. Octob. Variani. CC. Coss.

¶ *Pactū cohærens cōtractui stricti iuris informat illū adeò, q ex eo sic informato, dat̄ actio, ad id qd̄ in pacto deuenit. Salic. Vel sic: Legit̄ trib. modis: in gl. tū secundū verā. lec. hoc intendit: Pactū cohærēs contractui stricti iuris, informat actionē q̄ oritur ex illo cōtractu, ut ex ea sic īformata agi possit, ad id qd̄ in pacto deuenit. Alex.*

¶ Idē AA. & CC. Aurel. Chresimo. L. 27.

Petens ex stipulatione, q placiti seruandi cā secuta ē: seu antècessit pactū, seu post statim interpositum sit, rectè secundum se ferri sententiam postulat. S. vj. Idib. Nouem. Heracleæ CC. Coss.

¶ *Præstatio tp̄alis non est modus obligationis ualidandæ. Vel sic: Nudū pactū præstatione longi tp̄is non uestit̄. Vel sic: Præstatio regulat̄ à cā, à qua descēdit: nō aūt regulat̄ à præstatione. Et loquit̄ hæc lex in ꝑstatione formali, i. ad certam cām relata. h.d. secundū Bal. Vel sic: Præstatio diuturna, non est efficax, ad confirmandū pactum nudū, seu obligationē inualidā. Vel sic: Pactum nudū rei iteruētu nō uestit̄ cōtra ipsum implentē: sed uestit̄ uerbis, id ē si sit stipulatione uallatum. Alexan.*

¶ Idem AA. & CC. Leontio. LEX XXVIII.

Si certis annis, quod nudo pacto conuenerat, datū fuerit; ad præstandum in posterū in debitum solutū obligare non potuit eū qui pactū fecit, nisi placitis stipulatio īterceſserit. S. iij.

13 Hanc sola tenet hic Bar. reprobatis priore & sequē.

Si quis.

S I quis in conscribendo.} CASVS. Hæc lex dicit, q si aliquis specialiter fori priuilegio renunciet, q sibi ratione militiæ, vel dignitatis cō petit, non potest contra suam renunciationē, seu pactū venire: & subijcitur rō, quia non licet decipere contrahentes, pacta, quæ legitime inita sunt retractando, quæ prætor tuetur, neque antiquæ regulæ repugnare, qua dicitur, quòd vnicuique liceat ijs quæ pro se introducta sunt, renūciare. In fine vero dicitur, q si iudices maiores: vel minores arbitri, siue illi qui in locum recusati iudicis eligunt̄, hoc obseruare neglexerint, punient̄,

¶ Not. primo ex hac.l. secundum Bal. q ille qui confitetur, renunciare vr̄ Secundo not. circa finē, & hoc semper allegat̄, quòd sicut iudex qui male iudicat, facit litē suā: ita arbiter vel arbitrator sed tn̄ non tenentur nisi de dolo, & lata culpa postquam fuerunt assumpti de consensu partium per.l.i.§.j.ff. si men. falsum mo.dixe. Pau.hic.

a ¶ Si quis in conscribē do.] non est in hoc vis: vt s.eo.l.pactum. 2.

b ¶ Præscriptione.} id est exceptione.

c ¶ Militiæ.} Nam vt cōueniatur sub magistro militum, habet priuilegium: vt j. de iurisd. om. iudi.l.magisteriæ.

d ¶ Dignitatis.} dignitas est genus: sacerdotiū spés. & dic de tali sacerdotio vt dicit.ỹ.de natura li.l.j.circa prin. Si aūt diceres de clericis, corā episcopo, corrigeret̄ per decreta, de foro cōpe. si diligēti. & ꝑ auth. Fridrici, statuimus. positam s. de episc.& cleri. vbi dicitur, quòd non possunt renunciare priuilegijs fori. & in auth. de san. episc §. œconomos. co.9. ADDITIO. Dic q illa iura loquunt̄ in eo q renunciaret foro sui ordinarij. sed tex. iste poterit etiam hodie procedere in eo qui renunciaret priuilegio fori, vt non posset conueniri nisi coram aliquo particulari iudice, puta corā Archidia. vel alio iudice speciali. Bar. Ioan. Mariæ. & Ia.

e ¶ Scripturam.} in qua fuit confessus se non vsurum fori priuilegio.

f ¶ Nemini licere.} paciscentium, secundum Py. non quia iudices eorum possunt eos extrahere. vel lex ista loquitur in illis personis, quæ tres iudices habent: vt scholares.

g ¶ Decipere.} hæc duo simul iuncta non permittuntur: sed alterum, vt contra pacta veniret licet quandoque: vt statim dices in casibus, in quibus non videtur decipere, cum authoritate legis fiat. Item licet cōtrahentes decipere, vt ff.de mino.l.in causæ.ij.§.pen.

h ¶ Edicto.} quod est ff.eo.l.iuregentium.§.prætor ait.

i ¶ Non valeant.} non potest reddi ratio: vt ff. de verb. obl.l. à titio. in fi. ibi, cur non idem &c.

k ¶ Antiqui.] vt & ff.ad vel.l.fi.§.pe in fi.& de mi.l.si iud.& ff.eo.l.pactū.& s.de epis.& cler.l.si quis in conscribendo. Sed ꝯ.ff. de iur.om.iu.l.si cōuenerit. Sol. vt ibi. 1 Itē fallit hæc regula in q̄busdā casib. notatis hic à Ioan. Primus. ff.de pac.do.l.de die.cum.ij.ll.seq. sed ibi spāle: vt ar.ff.so.mat.l.j. Secundus.ff.so.ma.l.aliā.§ elegāter. Sed ibi, quia ꝯtra bonos mores. Tertius.ff.de post.l.quos prohibet. sed ibi propter honorem pretoris: vt eo.titu.l.i. vel vt pūni ant̄ prohibiti: vt ff.ad l.aqui.l. ita vulneratus.§.quod si quis. Quartus.ff.de proc. filiusfam.§. veterani. sed ibi propter publicam vtilitatem: vt ỹ.locati.l.milites. Quintus infra. de iura.cal.l.2.§.sed quia. sed redditur ibi ratio. Sextus infra. de lib. cau.l. nec si volens. sed ibi non sunt verba pacti: vt diximus suprà. de iuris & facti ignoran.l.cum testamentum. Item.ff.de vsufr.l.sed & si quid.in fi. Expone vt ibi. Item alius infra. de pac. pi.l. fi. sed ibi speciale ne creditores nimium extendant suam auaritiam. Item.ff. si quis cau.l. sed & si. §.qsitū. sed ibi tenet speciale pactū, & ita nō est contra. Item contra.ỹ. de qō. seruos. ibi non fuit pactum. Itē & ff.de pact.l.si vnus.§.pacta. sed ibi ponitur ratio solutionis. Item contra.ỹ.de inof.test.l.si quando.§.illud.& de col.l.pactum.& ỹ.proxi. Sed illud contra bonos mores. Item ff.eo.l.ius autem agnationis. sed ibi est ius naturalē. Itē contra infra. de pa.po.l.abdicatio. sed ibi non fuit pactū Item.ff.de transactio.l.cum hi in principio. Solu. speciale ibi. Item. ff.de pigno. actio. l.tertia. in fine sed est speciale: vt ibi nota. Item infra. de aduo. diuer. iudic. l. ne quis. Solu. vt ibi nota. Item. ff. de libe. causa.l. prima.ij.& iij. sed ibi non tantum renuntiantis, sed etiam mei causa est: vt in eodem titulo.l. quoniam. Itē. ff. de preca.l. cum precario. Sed ibi non fecit pactum de non petendo: tunc enim teneret: sed concessit ad tempus, & etiam interim mutauit voluntatem. ideo quia cum vnum speciale pro eo cui conceditur, inducatur: scilicet ne teneatur, nisi de dolo & lata culpa: & hoc contra eū inducitur: vt ff. de iureiu. l. eum qui. in principio. & quibus ex cau. ma.l.i. & de precario.l.quæsitū. §. eum quoque. Ioan. Item ff.commu. diui.l.in hoc iudicium. §. si conueniat. sed ibi ut euitetur infinitas. Item & alius.ff. de transactio. de his. Item & alius.ff.de offi.præsid.l pen.

1 Tu dic q quandoque aliquis est iudex alteri⁹ sed ille ex proprio priuilegio potest eum declinar̄. exēplū in scholari. authentica habita ỹ. ne filius pro patre. exemplum etiā in l. j. ỹ. si qua præpo.l.j. tunc per pactū potest renūciare. ita loquitur hic. & tex. in c. j. extra de iudic. secundū cōmuni

Soter doc. ibi Aut q; nullo mō est iudex: & tūc ꝓ pactū ista exceptio iudicis incōpetentis nō potest impediri. ita loquitur. l. si conuenerit. ff. de iurisdic. om. iud. secundū Bar. hic.

nōn. Decemb. Rurtodixi, ipsis 8. & vij. AA. Coss.

¶ *Priuilegio fori à lege, uel à principe indulto: potest renunciari: & iudex, uel arbiter, qui admittit exceptionem declinatoriam non admittendam, facit litem suam h.d. Bal. & Sal.*

¶ Imp. Iustinia. A. Ioanni PP. L. XXIX.

Si quis in conscribendo instrumento sese cōfessus fuerit nō vsurum fori præscriptione, propter cingulum militiæ suæ, vel dignitatis, vel etiam sacerdotij prærogatiuam: licet anteà dubitabitur, siue oporteret eandem scripturam tenere, & eum qui hoc pactus est, non debere aduersus suam conuentionem venire: siue licentiam ei præstari discedere quidem à scriptura, suo autem iure vti: sancimus nemini licere aduersus pacta sua venire, & contrahentes decipere. Si eñ & ipso prætoris edicto, pacta cōuenta, quæ neque contra leges, neque dolo malo inita sunt, omnimodo obseruanda sunt: quare, & in hac causa pacta non valeāt: cum alia sit regula iuris antiqui, omnes licentiam habere, ijs, quæ pro se introducta sunt, renunciare? Omnes itaque iudices, nostri, & hoc litibus obseruent: & huiusmodi obseruatio, & ad pedaneos iudices, & ad compromissarios, & arbitros electos perueniat, sciturì, quòd si neglexerint, etiam litem suam facere intelligantur. D. Kal. Septembr. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestę. VV.

Alias, si. — Deberet. — Alias, vel licentiam ei pręstare. — Sua. — Indulta. — Vide gl. j. in c. si diligenti. extra de foro cōpe. Clerici priuilegio fori renuntiare nō possunt. — Alias, sciturus.

¶ *Pactum, quo disponit̄ de hr̄ditate uiuētis, non ualet: nisi ille consenserit, & in eodem cōsensu perseuerauerit usque ad mortem. h.d. Sali. & Alex.*

¶ Idem A. Ioanni. P.P. L. XXX.

De quæstione tali, à Cæsariēsi aduocatione īterrogati sum⁹: Duab. vel plurib. personis spes alienæ hr̄ditatis fuerat, ex cognatiōe fortè ad eos deuoluendæ, pactaq; inter eos inita sunt pro aduentura hæreditate, quibus specialiter declarabatur, si ille mortuus fuerit, & hæreditas ad eos peruenerit, certos modos in eadem hæreditate obseruari, vel si forte ad quosdam ex his hæreditatis commodum peruenerit, certas pactiones euenire. Et dubitabatur si huiusmodi pacta seruari oporteret. Faciebat autē

l ¶ Iudices.} ordinarii.

m ¶ Obseruent.} si de hoc ipso aliqua corā eis causa est vt non audita allegatione fori procedant.

n ¶ Pedaneos.} id est delegatos. & ponitur in authen. de iudi.§. vetus. col. vj. alias ponitur etiā pro ordinario, qui tantum de minimis cognoscit: vt infra. de peda.iudi.l. fina. & quod subijcit compromissarios, scilicet cum pœna, & arbitros electos, scilicet sine pœna. Vel dic compromissarios, scilicet arbitros & electos: vt ponatur totum pro eo qui datur in locum recusati iudicis: vt infra. de iudi.l. apertissimi. Vel dic vt prius Vel quòd subijcit electos, scilicet in locum recusati.

Si duab⁹. — Pedaneus index quis dicitur. — Alias, positiones.

o ¶ Suam.} sed qualiter potest habere locum in arbitrio? Rn̄deo: ut quia compromisimus de causa principali: & sic sunt duæ rationes: s. quia compromisit: & quia renunciauit. Vel dic 2 q de hoc ipso fuit cōpromissum an renuntiatio ualeat.

2 Quęlibet opinio placet Bar. & Ioan. mariæ.

p ¶ Intelligant̄.} & sic actione in factū ex quasi maleficio tenent̄: vt inst. de obl. q ex qua. delicto in prin. Sed vr̄ q arbiter non faciat litem suā: vt ỹ.de arb. auth decernimus. q est contra. Solu. 3 ibi deliquerunt partes compromittendo contra legem: & ita arbiter non tenetur eis.

3 Sequitur Salic.

D E quæstiōe.} CASVS. Hic quæritur si duo vel plures d̄ cognatis alicuius suā hr̄ditatē ad se sperant deuoluēda, nō tn̄ necessario, sub hac forma pacta ꝑficiāt, si hr̄ditas cognati mei, puta auunculi, ad aliquē nr̄m pro parte, vel insolidum ꝑueniat: inter nos pro uirilib. portionib. diuidat̄: vtrum valeat, necne? dr̄ q videbat̄ valere, eo q neq; de succedendo, neq; de non succedendo tractabat̄, sicut si conuenisset de ipsa disponenda: sed quia ex pactione dispositionis futurę successionis alicuius idem periculum posit prouenire, q de ipsa successione cōtingere consueuit: oia hmōi pacta, tanquam contra bonos mores inita penitus ꝓhibent̄: nisi de voluntate ipsius processerint, de cuius hr̄ditate hic talia tractabant̄. & hæc vera sunt, quocunq; genere cōtractū hmōi pacta fiant. ¶ Nota primo in hac.l. q pactum de hr̄ditate uiuentis, certo modo disponendo post mortem eius, censetur eē contra bonos mores, & ideo non valet, nisi consentiat dn̄s, & vsque ad mortem in cōsensu perseueret. Secundo no. q licet quis posit hypothecare bona præsentia: & futura, non tamen potest hypothecare bona viuētis, q̄ sperat sibi per successionem deferri, secundum Bal. hic.

Ouidius.

q ¶ Aduocatione.} i. ab aduocatis Cæsaris.

r ¶ Alienæ.} hęc lex nō loquit̄ de liberis duplici rōne. Prima, q a ipsi si nō insidiarent̄ vitæ parētū vt extranei. vn̄ Ouidius, filius ante diem patrios inquirit in annos. Itē q a nō de aliena sed de sua hęreditate dicerent̄ pacisci: vt ff.de lib.& post.l.in suis. sc̄d̄m quosdā. Tu 4 dic idem in liberis, 5 q a & ipsi insidiant̄: vt ist. q cum eo.§ pe.& nō sunt dn̄i, sed ꝓꝑ spem dicunt̄ quasi dn̄i: vt insti. de hær. quali. & dif.§.sui. cum ergo sit eadem rō, ergo idem ius: ut s.l.proxi.& ff.de verb.obl.l.à titio.

4 Et bene Ioā. mariæ. & Ias. — 5 Idem esset in parētibus. Ias. Casum ponit.

s ¶ Quibus.] pactis.

t ¶ Declarabat̄.} ꝓ stipulationem, puta dabo tibi tertiam partem hr̄ditatis, si ad me peruenerit tota. & tu mihi idē facies. vel si mihi & tibi obuenerit, promitto q diuidā æqualiter. Nam ita demū est pactum si uni

Universidad de Deusto Biblioteca

vni ab altero q̃d eſt dandũ, vel faciendũ, non ab alio tertio alteri eorũ vel ab altero eorũ alteri tertio. Et ita nõ placet 1 poſitio quorũdã q̃ in pmiſsis caſib. admittunt pactionẽ. & hanc intelligunt, cũ promiſi q̃ tu ſuccedas, vel poſsis ſuccedere. Sed certe hoc nõ eſſet pactũ: quia ẽt ex voluntate partiũ nullus eorum alteri eorũ de aliquo dando vel facien- adſtringitur. Pactũ ergo erat, vt dixi, de diſponendis rebus per ſucceſſionem deuoluendus.

1 Et bñ Ba.

eis quæſtionem a quia b adhuc ſuperſtite eo, de cuius hæreditate ſperabatur, huiuſmodi pactio proceſsit: & c quia non ſunt ita confecte, quaſi omnimodo hæreditate ad eos peruentura, ſed ſub duob. conditionibus compoſita ſunt, Si ille mortuꝰ fuerit, & Si ad hæreditatem vocentur ij, qui huiſmodi pactionem fecerunt. ¶ Sed nobis omnes huiuſmodi pactiones odioſæ videntur †, & plenæ triſtiſsimi, & periculoſi euentus d. Quare enim quodam viuente, & ignorante, de rebus eius quidam paciſcentes conueniũt e f? Secũdùm veteres itaque regulas, ſancimus omnimodo huiſmodi pacta quæ cõtra bonos mores inita ſunt repelli, & nihil ex his pactionibus obſeruari f: niſi ipſe fortè de cuius hæditate pactum eſt, voluntatem ſuam eis acommodauerit g, & in ea h vſque ad extremũ vitę ſpatiũ pſeuerauerit; tuc i etenim ſublata acerbiſsima k ſpe, licebit eis illo ſciente, & iubente huiuſmodi pactiones ſeruare, qđ etiam anterioribus legibus & conſtitutionibus l non erat incognitum, licet à nobis clariùs eſt introductũ m. Iubemus n etenim neque donationes taliũ o rerum p neq; hypothecas penituseſſe admittendas, neq; aliũ quenquam contractũm: cùm in alienis rebus

a ¶ Quæſtionem.} i. dubitationem.
b ¶ Quia adhuc.} hęc erat ratio quare non valent: vt ff. de vulg. & pupil. ſubſtitu. l. 2. §. prius. alias interdum.
c ¶ Et quia.} hæc eſt ratio econtra quare valeant.
d ¶ Euentus.} ꝓpter inſidias, quæ parantur eius vitæ, ſuper cuius bonis paciſcuntur: vt j. tit. i. l. de fideicommiſſo.
e ¶ Conueniunt.} alias conuenerunt, vt quaſi futuri ei hæredes.
f ¶ Obſeruari.] ſed potius 2 auferẽ eis hẽditas, vt ab indignis, ẽt ſi eis deferaẽ: vt ff. de dona. l. q dã. §. vlti. & l. ſeq. & de his quibus vt indi. l. 2. §. fi. Item no. hic argu. ſecundum quoſdam quòd non tenet conceſſio præbendæ non vacãtis, 3 vel feudi nondũ aperti in dño: vt arg. ff. de iu. codi. l. literæ. ſed falſum eſt: vt ff. pro ſo. l. 3. §. de illo. & j. vt actio. ab hærede & contra hęredem. l. i. & ff. de dona. cã mortis. l. mortis cãca pimus. in prin.
g ¶ Accommodauerit.} ſed ipſe non poteſt paciſci: vt j. titu. l. cũ donationis. & de pactis cõuen. l. hæreditas. Et ſic no. quod nõ poteſt facere, l. paciſci: alii tamen conſentit. ſic. ff. de manu. vin. l. ſi pater. in fine. Item fructuarius manumittere non põt: vt j. de vſufru. l. vſufructu. matri tamen conſentire poteſt manumittenti: vt infra communia de manu. l. i. Sic econtra quandoque poteſt per ſe, quod non poteſt per alium: vt ff. de ſolut. l. fugitiuus. & de vi & vi arma. cum fundum. & infra de theſau. l. nemo. lib. decimo. per ſtipulationem tamẽ põt fieri, vt ſi promittam tibi bona mea poſt mortem meã: vt j. vt acti. ab hærede. l. i. & erit donatio cauſa mortis, vel inter viuos. ADDITIO. Dic q̃ ille caſus ẽ penitus diuiſus, à caſu legis noſtræ, ſecundum Iaſ. gl. tamen eſt vera in ſe ſecundũ eundem Bar. & Pau.
h ¶ In ea.} ſ. voluntate.
i ¶ Tunc.] ſ. quando ille de cuius hæreditate fit diuiſio, conſenſit diuiſioni quam iſti faciebant.
k ¶ Acerbiſsima.} i. vt præſumitur q̃ iſti inſidientur vitæ eius: quia niſi eſſent boni, non præſumitur q̃ iſte conſentiret diuiſioni quam iſti faciebant de bonis eius.
l ¶ Conſtitutionibus.} quas non habemus.
m ¶ Introductum.} per hanc l.
n ¶ Iubemus.] redit ad primum caſum.
o ¶ Talium.} ſcilicet ſic factas propter ſpem ſucceſsionis: vt fuit in primo caſu.
p ¶ Reum.} ſ. adhuc viuentis.
q ¶ Paciſci.} 4 ſ ſic vt dixi: ne ſit ꝯ. ff. de contrah. empt. l. rem alienã. Sed vr̃ contra. ff. pro ſo. l. 3. §. de illo. Sol. 5 ibi non de hæreditate certæ perſonæ. Item ꝯ. ff. de hære. vendi. l. ¶. §. illud Solu. ibi abundat maxime. 6 Item ꝯ. ff. de act emp. l. ſi quis ſeruum. Solu. vt ibi. Item vr̃ quòd pactum huius l. non eſt de futura ſucceſsione: quia tunc eſt de futura ſucceſsione quando id agitur, vt per pactum ſucceſsio ad aliquem perueniat. Hic vero tale pactum non inuenitur: nec. n. de eo dubitabatur, cum & ante Iuſtinianũ hoc erat certum: vt j. de col. l. pactum. & ſ. e. l. pactũ. i. & j. de inuti. ſtipu. l. ex eo. & ff. de verb. obli. l. ſtipulatio hoc modo. Sed reſp. quod eſt futuræ ſucceſsionis, ſcilicet diſponendæ, quæ ad

Cõcor. c. accepimus eſt glo. 1. extra de pac.
alias, cõuenerunt.
2 Iſtam gl. ſequiẽ Bar.
Præbenda non vacãs conferri ñ poteſt.
3 Vide de hoc c. nulla cũ c. ſequẽ. extra đ cõceſ. pb. & c. relatum. in gl. i. de præbend. & ad de c. deteſtãda de cõceſ. pb. li. 6.
4 Sub ſpe futuræ ſucceſsionis. Bar.
5 Iſta ẽ bona. Ba. hic.
6 Tu dic q̃ ibi pactum venit in cõſequentiam

eos erat deuoluenda.
r ¶ Secta temporum, &c.} i. nos qui ſequimur alios imperatorem, nõ patimur: & facit. ff. de aqua plu. arc. l. in diem. & ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. 2. § ſed dominorum.
¶ De TRANSACTIO. ¶ De pactis 7 in gñe dixit nunc in ſpẽ.

alterius cõtractus pretendis, ideo valet, ſecus ſi principaliter fieret tale pactio vt hic.
7 Iſta continuatio placet Bart. & Iaſ.

contra domini uoluntatem aliquid fieri, vel paciſci. ſecta r temporum noſtrorum † nõ patiatur. Data Kalen. Nouemb. Conſtantinop. poſt conſulatum Lãpadii & Oreſtæ. VV. CC.

Meorum alias, Oreſtis.

De tranſactionibus. TITVLVS. IIII.

¶ Tranſactio facta cũ quibuſdã ex adminiſtratorib, non patrocinat cæteris, cum quibus non eſt tranſactũ. h. d. Bal. & Sali. Vel ſic. Liberatio facta per pactũ gratuitũ, uel per tranſactionem uni ex tutorib. uel curatorib. non prodeſt alteri, quo minus ꝓ mala adminiſtratione conueniri poſsit. h. d. Alexan. & Pau.

¶ Imp. Antoninus A Clerico. L. I.

NEque pactio, s neq; tranſactio, cum t quibuſdam ex curatoribus, ſiue tutorib. facta auxilio cæteris eſt in iis, quæ ſeparatim communiter ve geſſerunt, uel gerere debuerunt. ¶ Cum u igitur tres curatores habueris, & cum duobus ex his tranſegeris: tertium x conuenire non prohiberis. Da. Kalẽ. Maij, Gentiano, & Baſſo Coſſ.

¶ Timor litis motæ, uel mouende ẽt de facto, & nõ de iure, ẽ ſufficiens cã pp quam poſsit fieri tranſactio ualida: iõ ex cautione interpoſita datur actio, & ſoluti inhibetur repetio. h. d. Sal. & Alex.

¶ Idem. A. Luctatio. alias, Luctatitiæ. LEX II.

N Eque pactio. } CASVS. Tres curatores habuiſti, cũ fuiſti adultus: qui tibi ex mala adminiſtrationetenebãtur. contra duos litem inſtituiſti, & cũ eis tráſegiſti, vel eis pacto remiſiſti. nunquid tráſactio facta cum duob. tibi præiudicet aduerſus tertiũ, quominus cũ eo agere poſsis quæritur. & rñ. q̃ non, ſiue coniũcta ſiue ſeparata fuit adminiſtratio. Viu.
s ¶ Pactio.} pactio gratuita dicitur, tranſactio econtra. 8 ff. eo. l. i.
t ¶ Cum quibuſdam.} vnuſquiſq; enim in quo deliquit tenetur. arg. ad hoc. j. de pe. l. ſancimus.
v ¶ Cum igitur.} dixit in gñe: nunc 9 in ſpẽ.
x ¶ Tertium.} cũ quo pp vnitatem actionis uidebatur tráſactio, & pone exemplum. j. ſi vnus ex pluri. appel. l. i. ſed nõ eſt: ut hic, & ff. de pact. l. idem in duob. §. i. & l. ſi vnus. §. ante omnia. & j. de repu. hæred. l. ſuus. & j. ſi aduerſus rem indi. l. 1. & j. ar. tu. l. omnes. & l. e ũ qui. & j. quib. res iud. non no. l. 2. Sed cõtra. ff. de tut. & ra. diſ. l. ſi ex duob. in fi. Sed ibi in eo quod accepit, nõ ultra p iudicat. Et diſtingue hic aut diuiſa eſt adminiſtratio per iudicẽ, aut à teſtatore, aut ab eiſdem, aut à nullo. Primis duobus nullus ex alteriꝰ parte teneẽ. & ſic poſſet loqui hæc lex in eo qđ dicit ſeparatim: ut j. de diui. tu. l. ii. §. i. ſed fallit in caſibus ibi dictis: ſed in alijs duobus ſubdiſtinguitur: quia aut omnes geſſerunt, ſine dolo tamen: aut vnus, aut nullus. aut omnes doloſe. Primo caſu præiudicat 11 in virili, cum omnes in viriles teneantur beneficio diuiſionis: vt ff. de tut. & ra. diſ. l. prima. § nunc tractemus. & quia ceſsio fieri nõ poſſet: vt ff. de ſol. l. ſtichũ. §. pe. In ſecundo dic q̃ electo gerente liberantur alij: vt de admiſt. tuto. l. ſi pupillus. j. rñ. In tertio & quarto dic idem ius in vno quod in alio. Nam & vterque eorum inſolidum tenetur ſine beneficio diuiſionis, ſecundum Azo. 12 licet H. contra & verius: & nulli ceditur actio. vt ff. de tut. & ra. diſ. l. i. §. nunc tractemus. & ff. de admi. tu. l. ſi plures. His ergo caſibus vno electo non pjudicat, niſi in accepto: vt ar. ff. de fideiuſ. l. ſi ſtipulatus. §. fi. & de tu. & ra. diſ. l. ſi ex duob. Loquitur ergo hæc lex in eo quod dicit ſeparatim, ſcilicet quando à teſtatore, vel à iudice facta fuit diuiſio: vt ꝯ tertium remaneat in ſua parte adminiſtrationis. Item & qñ geſſerunt omnes, ſiue dolo in eo quod dicit, cõiter ve, &c. & ſic tertius conuenitur, ſcilicet pro virili, & in duobus vltimis ſimiliter conuenitur tertius. Sed tunc in omni eo quod deeſt, 13 poteſt itelligi hæc lex. Item not. q̃ ſi vnus ſoluit totum cum dicitur culpa geſsiſſe, habet regreſſum contra alium, etiam ſi actio non concedatur: vt dic. § nũc tractemus. quare non ita in fideiuſſore: vt ff. de fideiuſſori. l. vt fideiuſſor? Reſpondeo: quia fideiuſſor habet contra reum actionem mandati: vñ non ſic facile ei ſubuenitur: tutor contra nullũ. datur ergo ei ꝯ tutorem. Vel dic quòd tutor conuenitur actione bonæ fidei, ſcilicet tutelæ: fideiuſſor ex ſtipulatu, quæ eſt ſtricti iuris: vt ff. de carbo. edicto. l. tertia. Vel dic alio modo: vt not. dicta l. vt fideiuſſor. & de hoc etiam plura habes. ff. de neg. geſt. l. ex facto. ADDITIO. Et ibi gl. innuit veram ſolutionem, iſtam ſcilicet ſi tutor ſoluens vt correus hoc agit vt ſuum contutorem correum liberet ſicut ſe, merito habet actionem cõtra eum. fideiuſſor vero principaliter agit vt liberet reum, ſed confideiuſſores liberantur per quandam conſequentiam: igitur contra eos nõ habet actionem niſi cedatur. Bar.

8 Approbatur p Bar. Sal. & Iaſ.
9 Approbatur per eos. Tranſactio vnius ex tutoribus non prodeſt aliis.
10 Approbata eſt p Bar. & Pau. Alex. & Iaſ.
11 Pupillo Pau hic.
12 Ambæ opiniones approbantur p Bar. Alex. & Iaſ.
13 Glo. male loquitur ſm Alex. & Iaſ.

C Vm te proponas. } CASVS. A ſorore tua hæreditatẽ poſsidẽte eã petiiſti, & cũ ea tranſegiſti pro centũ, quamuis ſibi petenti iure non ſoluiſti: poſteà fiſcus ſuccedit ſorori tuæ, ob delictũ ab ea cõmiſſum. nũquid. c. ꝓmiſſa ex cauſa tranſactionis tenearis ſoluere fiſco? Reſp. q̃ ſic: quia ſicut ſi ſoluiſſem ex ea cauſa fiſco repetere nõ poſſem: ita ſi nõ ſoluiſſem ex illa ſtipulatione, rectè conueniri poſſem. Vel dic, q̃ idem eſt in fiſco quod in priuato.
¶ Nota primò ex hoc text. quòd iuſtitia, vel iniuſtitia cauſæ principalis non attenditur in tranſactione. Secundò not. q̃ quæſtio mouetur inſiſtendo, & reſiſtendo. Tertiò quòd idem iuris eſt in fiſco & priuato. Quartò nota, quòd tolerabilior eſt dolus poſſeſſoris quam dolus petitoris, ſecundum gl. Bal. hic.
a ¶ Tranſegiſſe.} Et ſic eras actor. Nam propriè actor dicitur tranſigere: reus impropriè.
b ¶ Cauiſſe.} id eſt cautionem promiſiſſe: vt j. de verb. ſig. l. ſancimus. & illa 1 dabat tibi totam hęreditatem. Vel dic 2 impropriè tranſegiſſe, & eras reus.
c ¶ Nulla.} ſcilicet de iure. de facto tamen erat. & ſubaudi nõ per calumniam. nam tunc non valet tranſactio, ſiue actor ſiue reus per calũniam litiget ſecũdum Rogeriũ: vt ff. de cõdi. inde. in ſumma. ſed in actore conſentio. in reo autem exiſtens calũnia non impedit trãſactionem, licet alia via cõueniri poſsit doloſus: vt j. eo. l. ſub prætextu.
d ¶ Rectè cauta.} id eſt recta & naturalis cauſa tranſactionis fuit timor litis: vt & arg. ff. de pec. quod debetur. & de ali. iud. l. item. §. poteſt.
e ¶ Si fiſco.} Qui fortè tuæ ſorori ſucceſsit. Vel dic ideſt eſſe in fiſco quod in priuato.
f ¶ Conuenireris.} certi condictione ex huiuſmodi cautione: vt j. eo. l. nec intentio. & de non nu. pec. l. ſi tranſactionis.
A Ge. } CASVS. Curã alicuius geſsiſti, & negotia in pluribus ſpeciebus adminiſtraſti: & conuenit te is, cuius negotia fuerunt: interuenit tranſactio interpoſita Aquiliana ſtipulatione, & acceptilatione. deceſsiſti. an non obſtante iſta tranſactione. facta ſuper vna re conuenire poſsit hæredem de aliis ſpeciebus, quæritur? & reſp. q̃ poteſt. Dicitur in litera de quanta pecunia: id eſt de quibus ſpecieb. &c. dic q̃ hic fuit ſpecialis tranſactio: vnde tranſactione facta ſuper vna ſpecie, puta frumento, non potuit impedire petitionem ſuper alia. Viuia.
g ¶ Age cum Geminiano.} ſcilicet vtili negotiorũ geſtorũ actione: vt j. de neg. geſt. l. curatoris. & eſt verbũ permittẽtis, non pcipiẽtis, age, ſm Ir. aliàs eſſet ꝯ: vt j. vt nemo inuitus agere, vel acc. l. j.
ADDITIO. ex hac gl. nota quod quando alicui imperatur aliquid q̃ eius priuatam vtilitatem continet, verba imperatiui modi habent vim conſilij: vt hic, & probatur in l. ij. in fi. ff. mandati Bar.
h ¶ Negotia.] & malè.
i ¶ Actione.} ſcilicet prædicta.
k ¶ Tranſactio.} ratio quare non teneaẽ, vel econtra ratio quare iudex inquirat.
l ¶ Stipulatio.} ſupple & acceptilatio, ſcilicet inter te & patrẽ Geminiani: & qualr fiant hęc, dic vt inſt. q. mo. tol. obl. §. eſt aũt acceptilatio.
m ¶ Interpoſita.} ſcilicet cum patre Geminiani.
n ¶ Iudicij.} ſ. actionis negotiorũ geſtorũ, q̃ eſt bonę fidei: ut hic, & ff. de neg. geſt. l. q a tãtũdẽ. & inſt. de ac. §. actionũ. ſed als aliter accipiẽ iudiciũ: vt no. inſti. qui. nõ eſt permiſſa. teſt. §. præterea. Et notant quidã hic ex eo, q̃ dicit quæret, q̃ iudex ſupplet de facto i bonæ fidei iudicio quod eſt falſum, niſi ei ſit cognitum vt iudici. & ſic intelligitur hic, & j. de tem. & repara. ap. l. ij. §. fi. & de ap. l. ampliorẽ. circa prin. & ff. de teſti. l. iij. ibi, tu magis &c. ſed de iure poteſt: ut j. vt quæ deſunt adu. l. j. Quare ergo dicit bonæ fidei? Reſp. ſubaudi 3 maximè: quia in eis latius eſt officium iudicis: vt patet inſti. de act. §. in bonæ fidei. Sed tñ idẽ in hoc caſu eſſet in ſtricti iuris, ſi de parte non de toto eſt tranſactum.
o ¶ Quanta pecunia.} id eſt de quot ſpeciebus, licet generaliter fuerit actum contra curatorem.

1 Propter.
1 Placet Iaco. & eſt đ mẽte Bart.
† als, Fuliæ.
2 Iſtum intellectũ ſequũtur omnes.
Tranſactio nẽ an uitiet calumnia.
† Quęreret
3 Et bene Pau. & approbatur p Bald.

CVm te ꝓponas cum ſorore tua đ hæreditate trãſegiſſe, a & ideo † certam pecuniam ei te debere cauiſſe: b & ſi nulla c fuiſſet quæſtio hęreditatis, tamen propter timorem litis tranſactione iterpoſita, pecunia rectè d cauta intelligitur, ex qua cauſa, ſi fiſco e ſoluiſſes, repetere nõ poſſes: & ſi non ſoluiſſes, tamen iure conuenireris. f PP. iij. Id. Auguſt. Antonino A. iiij. & Balbino Coſs.

¶ Specialis tranſactio ſpecialẽ operatur effectum. h. d. Bar. uel ſic: Specialis tranſactio non præiudicat ultra deducta in ea. h. d. Sal. uel ſic: Si petatur pars pecuniæ debitæ, & ſuperparte petita tranſigatur, trãſactio ad alteram partem non extenditur. h. d. ſecundum lect. quæ ponitur in gl. in uerbo, nominatim. Alexan.

¶ Impp. Alex. A. Tulliæ. † LEX III.

AGe cũ Geminiano, g quod pater eius curator tibi datꝰ negotia h tua geſſerit: & ſi apud iudicẽ negabit ſe hac actione i teneri, quoniam tranſactio k & Aquiliana ſtipulatio l interpoſita m eſt: iudex cõtemplatione iudicij n (quod bonæ fidei eſt) quæret † de quãta o pecunia nominatim p tranſactum ſit: & ſi apparuerit de minore q tranſactum, † quã tam pecuniam reliquam ex adminiſtratione curæ deberi probatũ fuerit: ſoluere eum iubebit: r q̃ s non in ſtipulationem Aquilianã obligationis iure † t tantum deductum eſt, quanta † erat quantitas pecuniæ quæ debebaẽ. u Data prid. Id. Auguſt. Maximo. ij. & Aeliano Coſs.

¶ Hoc intẽdit. Ad actionem ipſo iure per trãſactionem, & acceptilationẽ extinctam non datur regreſſus: ſed dolo ductus habet actionem de dolo, qua ſibi ſuccurritur, niſi ſuper dolo tranſegerit. Bal. Vel ſic: Generalis trãſactio acceptilatione uallata actionẽ ſic extinguit, quod ad eam amplius regreſſus haberi nõ poteſt: ſed dolo inductus agit de dolo: niſi de illo dolo tranſactum fuerit. h. d. Salic.

¶ Idem A. Numidio. † LEX IIII.

ACtione adminiſtratę curę x ab eo qui legitimę † ætatis annos y cõpleuit, in Aquilianã ſtipulationẽ deducta, z & p acceptilationem extincta, nullã aliam ſupereſſe niſi a de dolo intra conceſſa tempora b non ambigitur; niſi ſpecialiter, etiam de dolo tranſactum c ſit. PP. ij. Noñ. Mart. Alexand. A. ij. & Marcello Coſs.

p ¶ Nominatim.} debebat. cc. & petiit. c. & de his tranſegi pro. l. potero petere alia. c. Accurſius.
q ¶ De minore.} id eſt de una ſpecie.
r ¶ Iubebit.} oppoſita replicatione: vt & j. de iud. l. licet. q̃ nõ placet: 4 imò ibi in iudiciis. Sed ꝯ. j. eo. l. ſub prętextu ſpecierũ. ſed diſtingue: quia aut eſt generalis petitio, & generalis tranſactio, & tunc obſtat exceptio in omnibꝰ: vt ibi, niſi in duobus caſibus: vt ff. de pact. l. tres fratres. & ff. eo. l. nõ eſt. Aut generalis petitio, & de ſpecie trãſactũ eſt, & tunc obtinet quod hic dicit. Aut econtra ſpecialis petitio, & generalis tranſactio: & tunc ſimiliter in ſpecie petita tantũ nocet: vt j. eo. l. ſi de certa, aut vtraque ſpecialis: & tunc idem: vt ff. de pac. l. ſi vnus. §. & in ſumma. alias ante omnia.
s ¶ Quod.} id eſt quia.
t ¶ Iure.} alias purè: alias curæ.
u ¶ Debebatur.} ex obligatione curæ malè adminiſtratæ.
A Ctione. } CASVS. Curam alicuius geſſiſti, & malè ſi maior factus te conuenerit ex mala adminiſtratione, & tecum dolo inductus tranſegit, quia fortè inebriaſti: an liberatum te per acceptilationem prima actione conuenire poſsit, quæritur. & reſp. q̃ non, ſed ſibi ſupereſt actio de dolo: quia dolo eum induxiſti ad tranſigendum. & hoc ſi ſuper dolo nulla interceſsit tranſactio lite ſuper eo poſtea mota. Ex hac. l. not. quòd dolus nõ impedit quin acceptilatio ipſo iure perimat actionem, & q̃ poſt quàm actio eſt ipſo iure perempta, nunquàm reſuſcitatur. Bald.
x ¶ Curæ.} id eſt vtilis neg. geſt. vt ſ. l. proxi. Accur.
y ¶ Annos.} xxv. &c. vt j. de iis qui ve. æta. l. fi.
z ¶ Deducta.} quod ideo fit, quia obligatio iure gentium non poſſet accepto ferri: niſi deduceretur in ſtipulationem Aquilianam: vt inſtit. quibus modis tol. oblig. §. item per acceptilationem.
a ¶ Niſi de dolo.} Hæc dictio niſi 5 ponit, ſcilicet q̃ de dolo detur. ſic & ff. ſi quis cau. l. ſi eũ. §. ſi. in fi. & dic arg. q̃ ibi notatur. Sed pro quo dolo datur de dolo? Reſpon. pro dolo in tranſactione commiſſo: nam dolo fuit inductus ad tranſigendum: ut infrà eod. l. ſub prætextu inſtrumenti. ij. reſpon. Alij dicunt vt Py. quia non implet q̃ conuenit: quod non placet ſecundũ Azo. ut ff. de dolo. l. j. §. ſi quis. Item alia ratione, quia tunc daretur condictio ob cauſam, vt ſe reponat in obligationem: vt ff. de condi. cau. da. l. ſi quis accepto. Vel datur actori præſcriptis verbis ad intereſſe, quaſi ex do, vt des: vt hoc remittere ſit dare: vt ff. de cõdi. cauſa da. l. ſi mulier. & de præſcrip. ver. l. ob eam cauſam. & ſic ceſſaret de dolo. Sed ſi velis tueri P. dic q̃ ibi in l. ſi quis accepto. loquitur de conditione certi generalis, quæ concurrit cum actione de dolo. Vel quia ibi erat certum eum fuiſſe debitorem, hic non. Vel tertiò, quia hic non agebatur, vt tantum accepto ferret: ſed vt in perpetuum deſiſteret. Vnde etiam committitur pœna, ſi vel de facto agatur poſt Aquilianam ſtipulationem: vt infra eo. l. vbi. cum ergo non ſit in totum cauſa ſecuta ꝓpter quam reus dare conuenit, agi non poteſt condictione ob cauſam, vt ſe reponat in priſtinam obligationem: quia nondum eſt verum eum in perpetuum deſtitiſſe. vt ff. de condictio. indebi. l. & eleganter. §. penul. ad hoc allegabatur hic. §. ſiue in perpetuum &c. & hoc vbi ſit tranſactio ſuper re, quæ eſt in controuerſia & lite: ut hic erat. Aliud ſi ſuper re certa remittenda gratis, vel non gratis, vt in l. ſi quis accepto. ſed primã lecturã approbo p l. j. ff. de dolo. §. ſi quis. ſed & alr põt dici vt ibi.
b ¶ Tempora.} olim annum vtilem, hodie biennium: ut infra de dolo. l. finali.
c ¶ Tranſactum ſit.} actione de dolo mota & ſopita per tranſactionẽ. & intellige ſecundũ B. ẽt ſi per dolũ ſit tranſactũ ſuper dolo q̃ valeat: vt j. de plus peti. l. j. ne in infinitũ eatur. Itẽ quæritur, ſi trãſegi cũ curatore meo: vtrum poſsim cum poſtea conuenire de eo, q̃ per dolum malè geſsit, quaſi non videar tranſegiſſe ſuper dolo? Videẽ q̃ poſsim: vt ff. de lib. leg. l. Aurelio. §. fi. Sed dic ꝯtra. Aliud eſt enim legare liberationẽ: & tũc obtinet lex Aur. §. fi. & aliud eſt dicere, nolo vt cõueniaris: vel re

4 Iſtam gl. vſq; ad finẽ ſequiẽ Bar.
† als, de minore trãſactũ cẽ quãtitate pecuniæ, ex q̃ adm. &c.
† Curæ.
† Quanti.
† Numidię
† Legitimos.
5 De hac dictione niſi. uide Bar. hic. & Dy. in regula. peccatũ de reg. iu. li. 6. Itẽ de dictione pter vide pulchrã glo. in verbo præter. in tit. de iis qui i miſſa nõ complet. i pragma. ſanctio.
Tranſactio facta cũ curatore, liberat eũ ẽt a malè geſtis per dolum.

Universidad de Deusto Biblioteca

mitto tibi actionem.quo casu omnia remisisse videt: vt dicta.l.Aurelio. in princ.& eod.tit.l.si quis rationis.& l.petitor.& de admi.tuto.l.quidã decedens.in fin.

C Vm te.} CASVS. Tutelam alicuius gessisti & decessisti. si pupillus factus adultus de mala administratione conuenit hæredem tuũ, & transegit,non ob hoc, quod scriptura non intercessit,minus stabit placitis.cũ enim transactioné intercessisse alijs probationibus probare possit, scriptura necessaria non est Vinia.

a ¶ A Placitis.} id est à transactione.aliàs à placito.

b ¶ Intercesserit.} vel intercessit. & est amissum: vt j. de fide instrumen.l.j.

c ¶ Necessaria nõ est.} vt j.si mi.se ma.dix.l.j.& facit ad hoc.s.titu.j.l.pactum.ij. & j. de probatio.l.proprietatis.& l. cũ res.& de rei vendi. iudicia. & famil. ercis. l. non ideò.

† Iste text. est singul. scd̃m Bal. hic.& Pau in l.j. ff. de pœna deli.

C Vm mota.} CASVS. Si auus tuus decessit,& matrem tuuam exhæredauit, & extraneos instituit, & inofficiosi querela agens cum eis trãsegit,vt accepta parte hæreditatis, à lite discederet, & discessit. an si placitis nõ steterint instituti possis tu heres matris tuæ redire ad querelam inofficiosi: quæritur. & respon.quod non. sed si intercessit stipulatio, ages ex stipulatu. si non, ages præscriptis verbis. ¶ No. primò q; querela inofficiosi sublata, amplius non potest institui. Secundò nota, quòd ex non obseruãtia pactorum, non resuscitatur actio perempta. Tertiò, q; ex pacto de bonis suscipiendis ex stipulatione deducto,agitur ad interesse. Baldus.

† Pomponio.

† Vid Al. lib. v. Parerg. c. vj. & Bereng. fern. intel. pacta puenta,ca.3.nu. 75.de ꝓhé. emptio. & Crot. ī Rubr. de uer. ob.nu.39. vbi & Verius. num. 207.c.316.

d ¶ Cum mota.} Quo solo casu transmittebatur à l hæredem, nisi sopita esset per transactioné vt hic fuit,& ff.de inoffi. test.l.posthumus.§.fin.& l.seq.hodie vero etiam non præparata transmittitur ad hæredem, vt j. de inoff.testa.l.si quis filium.

¶ Idem operatur confeßio quod publicũ instrumentum factum de cõtractibus hoc. d.Vel sic: Non est minor probatio per confeßionem,quàm probatio per publicum instrumentum.h.d.Bal Vel sic.Confeßio probat, & defectus scripturæ transactionem non uitiat.h.d.Sal.& Alex.

¶ Idem A. Euocato. LEX V.

CVm te trãsegisse cũ hærede quondam tutoris tui profitearis; si id post legitimam ætaté fecisti frustrà †d̃ sideras,ut à placitis [a] recedatur.licet enim (vt proponis) nullum instrumentum intercesserit, [b] tamen si de fide contractus confessione tua constet: scriptura, quæ probationem rei gestæ cõtinere solet, necessaria [c] non est.PP.Kalend.Mart.Albino & Aemiliano. Coss.

¶ Querela inofficiosi sopita nõ põt instaurari, et ob nõ obseruantiã promissorũ: sed agitur præscriptis uerbis,uel ex stipulatione,ut seruentur ꝓmissa. h.d. Sali. Vel sic, Ad querelam inofficiosi testamenti motã, & per transactionem remissam non datur regressus hæredibus transigẽtis,licet promissa eis non seruentur,sed contra non seruantem succurritur per actionem ex stipulatione,uel præscriptis uerbis,si stipulatio non intercessit. hoc dicit. Alexand.

¶ Idem A. Pomponio.† LEX VI.

CVm† mota [d] iofficiosi q̃rela matrẽ vestrã cũ diuersa parte transegisse, ita vt partem bonorũ susciperet, [e] & à lite discederet, ꝓponatis: instaurari [f] quidem semel omissam querelã per [g] uos,qui matri hæredes extitistis, iuris ratio nõ sinit. [h] Verũ si quod interest,diuersam partem [i] rectè conuenietis. [k] Aut enim stipulatio conuentioni subdita est,

e ¶ Susciperet.] Vnde patet quòd fuit do, vt facias. licet præuentum fuerit in faciendo.

f ¶ Instaurari.} id est intentari.

g ¶ Per Vos.] sed per matrem posset si uiueret, & ei fides non seruaretur: vt ff.de inoffic. testamen.l.si instituta.in princ.quæ est contra. † Vel ibi sub cõditione renunciauit si seruaretur ei fides.prima verior. Vel ibi præparata,hic habetur pro non præparata,quia destitit omnino siue renunciauit: vt ff.de inofficio. testamen.l.Papinianus.§.si quis post rem & l.nam & si §.j.

† Gl. istam sequit Bar. Bal. Sal.& Ias.

h ¶ Sini.} vt ff.de inofficioso testamen.l.nam & si §.primo.& l.Papinianus.§.j.& §.ij.

i ¶ Partem.} scilicet cohæredis.

k ¶ Conuenietis.] scilicet vos filij.

l ¶ Stipulatu.} propriè si de incerto dando conuenit. Si autem de certo, tunc exponetid est certi condictione, vt ff.si cer.pet.l.si quis certum. & instit.de verb.oblig.in princip.

m ¶ Vtilis actio.} id est præscriptis verbis efficax, quę demonstratur à re gesta.

n ¶ Danda est.] scilicet à lege. & sic est datiua.sed non est hoc verũ. Sed dic vt alibi notatur. Sed videtur dari de dolo, vt ff. de præscriptis verbis l. naturalis.§.quòd si faciam. quæ est contra, Solut. hic fuit do vt facias: licet ipsa præuenerit in faciendo, vt in litera modò notaui. Item contra suprà titulo primo. cum proponas. nam

* Reprobatur per omnes dẽpto L.& Alex.

& ibi non seruatur fides non seruanti. Item actio ex pacto non datur: in quibus duobus hæc lex contrarium seruat. Solut. speciale est pro filijs.cum enim vnum sit contra eos, quia non datur eis querela et præparata,quod fieri debet: vt ff.de inoffic.testamen.l.quemadmodum.& aliud pro eis posset induci, vt habeant actionem præscriptis verbis: vt argumen. ff. de iureiurando.l. eum qui.in princip. Vel dic, quòd fit speciale ratione querelæ: quia ipso iure per pactum tollitur: vt in actione furti, & ff. vt ff. de pactis. l. si tibi. §.quędam. & l.si vnus. §. pactus. in fine. idem vbicunque per pactum ipso iure tollitur actio, vt acceptillatione: vt dixi. s. eo.l.actione.alioquin rediret ad primam: vt j.ea. l.fine apud.

& ex stipulatu [l] actio competit. aut,si omissa uerborum obligatio est, vtilis actio, [m] quæ præscriptis verbis rem gestam demonstrat, danda [n] est.PP.viij.Id.Ianua. Agricola, & Clementiæ† Coss.

† aliàs Clemẽte, aliàs Clementino.

¶ Procurator ad agendum, transigendo præiudicat domino. hoc dicit Alex.& Salice.Vel sic: Qui habet exercitium actionis non habet poteStatem decisionis.hoc dicit Iacob.Butri.

¶ Imp.Gordianus A.Iunio militi.al. Lucio. LEX VII.

TRansactionis † placitũ [o] †ab eo [p] interpositum, cui causę actioné, [q] nõ decisioné litis mandasti nihil petitioni tuę derogauit. [r] Data xj. Kal. Ianua. Pio, & Pontiano. A. Coss.

† Ex Cod. Gre.et. prima.

¶ Ransactionis } CASVS. Si procuratorem ad agendum instituisti, & cũ aduersario tuo transegit: cum hoc ei non mandasti, tibi præiudicare non potuit. Viuianus.

o ¶ Placitum.] id est pactum.

p ¶ Ab eo.] id est procuratore.

q ¶ Actionem. } id est actum siue exercitium: vt exponitur.s. de sacrosanct.ecclesiauth.hoc ius porrectum.

¶ Super alimentis præteritis liberè trãsigit: sup futuris uero auctoritas ꝑtoris requirit. rõ est,quia ex futuris alimẽtis pendet uita hominis,non ex ꝑteritis.Bald.

¶ Idem A. Licinio. LEX VIII.

DE alimentis ꝑteritis, si quæstio deferatur, transigi põt: [s] de futuris autẽ sine pretore, seu præside [t] interposita transactio,nulla auctoritate† iuris censetur. PP.x. kalend.Ianuar. Pio, & Pontiano. Coss.

† aliàs,PP. xiij. Kal. Ia.Gordiano.A.& Auiola Coss.

¶ Transactio conditionalis ualet,et sufficit ad transigentẽ aliquid peruenire posse ut trãsactio ualeat. Et transactio parit exceptionem etiam contra realem actionem. hoc dicit Sal.& Alex.Vel sic: Quanuis nihil fuerit datum nomine transactionis, si tamen fuit dandum, transactio tenet hoc dicit Iacob. Butr.

¶ Idem A. Agrippino. † L. IX.

SI super† possessione, quę tibi quæsita est, cum quęstionem patereris à fratre [u] vxoris tuę pa-

r ¶ Derogauit.} Nisi in tribus casibus, si habet speciale mandatum, vel si leberam, vel si sit in rẽ suã: vt ff. de procuratoribus.l.procurator cui generaliter.& ff. de iureiuran.l. iusiurandum quod ex.§.fin.& l.sequen.& de pact.l.rescriptum.in fin. cum tribus. ll. sequen. & j. de noua. non abstulit. & ff.de solu.l.hoc iure. ADDITIO. Declara hanc glo.secũdum Pau. cum dicit ibi, vel si liberam,q; quãdo habet liberam administrationem omnium bonorum, vel habet liberam administrationé in lite, & causa illa,in qua transegit, sec' si in lite tantum:q a tunc non posset transigere de causa principali sed solum super instantia, vt not.per Bar.ff. de procu. l.mandato.& l. qui Romę.§.Callimachus.de verbo.obli.& probatur in c.qui ad agendum.de procura.lib. vj.

‡ approbat ꝑ omnes

† aliàs, fid...

† Crispino.

DE alimentis.} CASVS. si tibi in testamento alicuius alimenta relicta sunt,& cum hærede super his non petendis sine prætore vel præside transegisti, non valet transactio: neque tibi præiudicat, de præteritis autem si tibi non soluit, non de futuris potuisti transigere sine prætoris, aut præsidis auctoritate, & sine causæ cognitione. Viuianus.

s ¶ Transigi potest.} etiam sine prætore.

t ¶ Præside.] Vel cum eo,sed nõ causa cognita. cognoscere em̃ d̃et, & modũ alimentorũ,& personas transigentiũ,& causas trãsactionis, & potes etiã alia addere: vt ff.eod.l.cum hi. An autem possit ãgi pro futuris alimentis? dic quòd sic: vt dixi ff.de vsuris.l.j.§.j.secundum Azo. p l. j.de fideicom.l.j Accur. ADDITIO. Hanc l.intellige in alimentis relictis in vltima voluntate, secus in debitis ex contractu, quia de his potest indistinctè transigi, vt d.l.cum hi.§.planè.Bart.

Trãsactio sup alimentis, an fieri possit.

SI super.} CASVS. Maritus sororis tuæ super fundo tibi quæsito quæstionem mouit,& cũ eodẽ transegisti, vt sibi cederes possessionem fundi,si tibi decem daret intra octo dies,& si placitis nõ staret, vlterius quæstionem de fundo non moueret,si non fecit quod conuenit,si bi agenti obstabit doli mali exceptio,& si sua authoritate accipiat, præses prouinciæ vim mihi fieri prohibebit. Viuianus.

v ¶ A fratre.} qui dicitur Leuir.sed soror viri dicitur glos.duorũ fratrũ vxores dicuntur einateres, vt ff. de gradibus. l. non facilè. §. gradus.

Leuir. Glos. Einateres.

Vim.

a ¶ Vim.} Neque iudicialem,neque aliam. Sed contrà.j.e.l.trãsactio. Sol. sufficit aliquod emolumentum posse capere, cùm per eum stet quo minus caperet, vt hic fuit. Vel dic, q; dicitur pactum, non transactio s̃m Odo. Et facit.ff.de rei ven.l.si quis hac lege. & ff.de pactis.l.tale pactũ. §.j.& j.de pact.inter empt.l.j. Accursius.

b ¶ Competeret.} pro fundo quem possides.

c ¶ Summoueri.} Si intentetur.

Ratris.} CASVS. Filios fratris tui super hereditate,& super statu conuenisti, quia dicebas eos non esse filios suos, vel forte filios sed se venundari passi sunt ad pretium participandum, & transegisti, si à principe impetrare volueris, vt à pacto transactionis resilire possis, & quæstioné sopitam resuscitare, non eris audiendus. tùm ratione sanguinis, tùm propter fidem transactionis: tum quia nullus esset litium finis; quia qua ratione recedi posset à trãsactione, & à sententia, & à iureiurando, & per sententiam, & per transactionem receditur à lite: vt ff. de iureiuran.

† possessione.

† Actione.

¶ Nota primo ex hac. l.quòd de quæstione spurietatis, vel status potest transigi.

¶ Secundò not. quòd finis debet litibus imponi.Bald.

d ¶ Ac statu.} id est libertate: vt quia passi fuerunt patre viuente, se vẽdi ad pretium participãdum,& ideo patri, vt serui non debebant succedere.

† aliàs Gordianus.

† aliàs etiã nunc.

e ¶ Etiam nunc.} Ante transactionem faciebat contra fidem sanguinis, nunc transactione facta, & contra eandem, & cõtra pactum trãsactionis; sic & s. de episco.audi.l. decernimus. Accursius.

f ¶ Parum probè.} id est malè.

g ¶ Nullus.} Sed nonne remanet finis sententię, & iusiurandum: vt ff. de iureiu.l.j.& ij. Respõdeo.si liceret recedere à transactione, eadem ratione ab alijs: & sic nullus remaneret finis. Et nota de fine litis: & dixi. ff.si cer.pet.l.quidam.in fin.

ctum conuentum,& stipulatio inter vos (vt allegas) inter posita é, vt si intra diem certum, idem aduersarius tuus, decem aureos tibi numerasset, possessioné †cederes: vel si eam inferre quantitatem non curasset, vlterius quæstionem non patereris: & is, qui ita spopondit, promisso satis non fecit: consequens est te, ad quem res pertinet vim [a] ab eo pati non debere. Cuius rei gratia, vir clarissimus præses prouinciæ interpellatus vim fieri prohibebit: præcipuè, cùm etiam si in rem diuersæ parti actio competeret [b], huiusmodi pactione † propter vtilem exceptionem posset summoueri [c] PP. vj. Id April. Cordiano A.ij & Pompeiano Coss.

¶ Exceptio transactionis impedit ꝓcessum ut finis sit litiũ.h.d.et ad hoc sp allegatur ista lex.h.d.Sal.uel sic: Exceptio transactionis impedit ꝓcessum inchoari sup ijs quę p trãsactioné remissa fuerũt et sic impedit litis ingressum,seu contestationé, qa est exceptio litis finitę.& ad hoc allegatur semper ista lex. Alex.

¶ Imp. Philippus †A. Apollophanię. LEX X.

FRatris tui filijs d̃ pr̃na successione, ac statu [d] etiã nũc contra fidẽ sanguinis, itẽque placitorum quęstioné inferre parum probè [f] postulas. nullus [g] etenim erit litium finis, si à transactionibus bona [h] fide interpositis cœperit facilè discedi. PP. pri. Kalend. April. Perẽgrino & Aemiliano Coss.

¶ In reciproca remißione æqualis speciei nullus intelligit lędi nec senex,nec iuuenis h.d.no. Bal.uel sic. Fideicõmissum uicißim ininuctũ potest remitti, nec ex hoc dicitur minor lędi hoc dicit Salicetus. Vel sic: Quando reciprocum fideicommissum remittur, neutra pars lædi uidetur. hoc dicit & non est alibi secundũ Bal.& Alex.

h ¶ Bona fide.} Secus si mala: vt s.eo.actione.vbi rescinditur per actionem de dolo.& j.eo.l.sub prætextu instru.in fin.

DE fideicommisso.} CASVS. Si te,& fratrem tuum testator instituit: & si alter vestrum sine liberis decederet,ad alterũ veniret sua portio,& contra,& hoc fideicommis. inuicem remisistis, valebit remissio & transactio,& hoc duplici ratione. vna quia tollitur votum alterius mortis captandæ. alia quia iure communi vsi sunt. Et not.quòd impropriè ponitur transactio. Vel dic fortè dubium fuit, an hincinde fuissent grauati: hoc casu potest dici transactio: & valebit vt concordia inter nos retineatur: neq; debet transactio rescindi si dicas te deceptum cum minor non fuisti: si ẽt minor fuisses, non ob hoc debuit rescindi, cum iure communi vsus fuisti: q a quantũ tu remisisti,& ille tibi remisit. vnde contra tale pactum, non eras restituendus: vt ff.de mino.l.denique.§.vltimo. ¶ No. primo ex hoc textu, de verbo, concordia: quod sępe reperitur in statutis. retinetur cõcordia, dum discordia,& causa discordię amouetur: vt hic textus expressè dicit,& de hoc verbo vide. capitulũ primum, extra de mutu. petitioni. ¶ Secundò nota,quòd ille qui non proponit causam sufficientem, non debet audiri. Bald.

i ¶ Dato.} id est relicto vt detur.

k ¶ Excesserit.} id est decesserit.

l ¶ Transactio.} i.finis quidam siue refutatio. nam impropriè ponitur, cùm non sit de re dubia, & lite incerta: vt ff.eo.l.j. Vel dic quòd dubiũ erat an hincinde essent grauati à testatore: vt faciat ad titulum. Accur.

m ¶ Captandę.} id est cadendæ, vel minuendæ. alibi ponitur pro acquirere: vt cum dicimus, talis captauit beneuolentiam talis.

¶ Impp. Valerianus, Gallienus AA.& Valerianus nob. Cæsar. Caiano militi. L. XI.

DE fideicõmisso à patre inter te,& fratẽ, tuũ, vicissim dato, [i] si alter vestrũ sine liberis excesserit [k] vita, interposita transactio [l] rata est: cum fratrum concordia, remoto captandæ [m] mortis alterius voto improbabili, retinetur: & non potest eo casu rescindi, tanquam circumuentus sis, cum [n] pacto tali consenseris: neque eam, cui subueniri solet, ętatem agere [o] te proponas: nec si ageres, [p] iisdem illis de † causis [q] in integrum restitutionis auxilium impetrare deberes. PP. xv. Kalend. Decemb. Valeriano,& Gallieno AA. vtriusque. ij. Coss.

† Ex.

n ¶ Cum pacto.} Hæc dictio cum, põt esse rõ quare non sit circumuentus: & econtra quare videbatur circumuentus: & subaudi semper sine machinatione alterius: vt s. tit. j. l. cum proponas. j. aliàs secus. s. tit. j. l. cum posteà. sed si sciret illum dolosè facere, non infirmatur: vt ff. de acti. emp. l.j.§.fi.& ff.de re iudic. l. nemo videtur.

o ¶ Agere.} i.habere.

p ¶ Ageres} i. haberes.

q ¶ De causis.} quas ꝓposuisti, quia non es circumuentus, vsus enim fuisti iure communi, ideoq; non es circumuentus: vt ff de mino.l. verum. §.fi. Item non restituitur: vt j.de in integ. resti.l. non videtur.& facit.s. tit.j. l. j.& l.cum proponas.j.

¶ Administrator ciuitatis põt sup re dubia transigere, non autem debitum liquidum remittere.h.d.secundũ Alex. Bal. & Sali.

¶ Idem AA. Primo. LEX XII.

PRęses ꝓuincię existimabit, vtrũ de dubia lite trãsactio inter te,& ciuitatis tuę administratores facta sit; ambitiosè [r] id quod indubitatè deberi posset, remissum sit. nam priore [s] casu, ratam manere transactionem iubebit: posteriore, verò casu, nocere ciuitati gratiam non sinet. [t] †PP. xvj. kalend.Mart. Aemiliano, & Basso Coss.

PRæses.] CASVS. Si debitori ciuitatis administrator eiusdem transactionis causa remisit debitum: hoc casu an valeat transactio quæritur. vnde distinguendum est, aut liquidũ fuit ciuitatis debitum, quo casu nõ valet remissio: vt hic, aut non, & valebit: quia tunc de re dubia fit; & hoc præses, id est maior magistratus prouidebit. potuit esse quòd credebas te aliquid ciuitati debuisse, cum nõ tenebaris.

r ¶ Ambitiosè.} Ambiebat, id est desiderabat honorem per debitoré.

† aliàs posteriore noceri ciuitati gratia nõ si.

s ¶ Nam priore.} quando de re dubia,& lite incerta.

¶ Trãsactio facta iusto metu, rescindit: metus tñ iustificatio, ex sola qualitate facti in trãsactioné deducti nõ ꝓbat: & inter dñm & seruũ transactio nõ ualet h.d. Alex. & Sali. Vel sic: Transactioné uitiant, metus, & dominium, seu seruitus, ubi inter dominum & seruum interuenit. h.d. Iac. Butri.

¶ Impp. Diocl.& Max. AA. Probæ. † L. 13.

INterpositas metus causa transactiones, ratas nõ haberi, edi-

† Prolæ.

t ¶ Non sinet.} vt & ar. ff.de iureiurando. l. eum qui.§.in popularibus. & l.tutor. in princ. & l.iusiurandum quod ex. § j. & ff.de pac.l.imperatores. & de decret. ab ordi. fa. l.ambitiosa. Sed contra. j.de vsur.l.aduersus. Sol. vt ibi. Et not. quòd dicit hæc lex in administratore ciuitatis, idem in omni alio simili administratore, vt prælato, tutora, vel curator. Sed q d si nõ ambitiosè, sed bona fide gratis remittũt, & liquidũ debitũ erat. sed quia forte vsura erat, vel alia iniqua pecunia: dices valere: vt hic innuit ambitiosè, & ff.de fur.l.interdũ.ij.§.qui tutelã. & l.si pignore.§.fi.& de iniu.l.sed si vn'.§.j.Pla.ꝓ.s.titu.primo.l.pactũ. iij. ADDITIO. Istam opinionem Pla. sequuntur communiter doctores, vt testatur hic Bar. soluens rationem, & iura per gl. allegata.

Ciuitatis administratores, an transigere possint.

INterpositas.] CASVS. Si metum intulisti non valet transactio, & hoc in prima. refert tñ an fuerit talis metus, qui potuit cadere in cõstantẽ virũ, quo casu nõ valebit: alioquin secus,& hoc in secunda. Si aũt cum mihi promitteres, metum intuli, & sup promisso transactũ est: & mihi concessisti aliquid: nõ videbitur metu extorta trãsactio. vnde licet in principali causa,& in promissione probaueris tibi metum illatũ, non propter hoc metũ intercessisse probasti in transactione, vnde contra eã venire non poteris Vel dic in principali causa protestatus fuisti magno clamore tibi vim trãsigendo illatã, hoc aũt solum non sufficit ad probãdũ metũ: sed probare debes. vt.j.de dolo.l.dolus Vel dic, q; habebas iustã causam,& liquidã, vnde non erat verisimile te trãsigere &c. nisi tibi metũ intulissent, sed nõ sufficit ad probationé illationis metus, q a necesse habebas aliter ꝓbare quàm per qualitaté causæ principalis. Si autem me seruũ tuũ dixeris,& hoc probaueris, nõ valebit trãsactio, cum,

Universidad de Deusto
BibliotecA

inter dominũ,& seruũ non teneat pactio. Viuia ¶ Nota ex hac l. bonũ tex. q ad hoc vt cõpetat actio directa qđ met.cau.ex verbis , & mente edicti ptoris positi in l.j.ff.quod met.cau.requiritur metus iustissimus. s. mortis, vel cruciatus corporis, secundum Pau. de Cast. hic.

a ¶ Edicto perpetuo. quod habes. ff. quod met.cau.l.j. Sed & qñdoque loci habet tantum edicti sententia : vt ff. quod met.cau.isti quidem §. si is. quandoque officium iudicis: vt ff. eo. titu l. fin. §. sifq; nerator. & de var. cogni. l. medicus: & quare. act. non datur l.j. §. q onerandæ. quãdoque cõstitutio: vt j. quod metus cau. l. si per impressionẽ ex his omnibus modis rata non habentur. Item quod dicit perpetuo, id est generali. multa enim significat: vt dix mus. ff. pro soc. l.j. vel dic siue tẽporis præfinitione : vt ff. quod metus. & §. de diuer. rescript. l.ij. non autem quòd eo actio perpetuò detur, nisi ad simplum : vt ff. quod metus cau. l. si cum. §.j. & ij.

† alias, ex ancilla seruum natũ asseueras. † Amplexa

† Et.

b ¶ Nec tamen.] Licet dicat generaliter de metu, nõ tñ quilibet sufficit: vt sufficiũ: vt ff. qđ metus cau. l. metũ autẽ nõ &c. & ff. quibus ex cau. ma. l. iij. & j. de distra. pig. l. & qui. & j. de rescin. vendi. l. si uolunt ate.

† Aduersa.

c ¶ Qui salutis. ʒ vt mortis, & quasi mortiv. quod me. cau. l. isti, §. pe. & fi vt sic differat à sequenti casu,

† alias desideres al. de sideras.

d ¶ Cruciatum. ʒ quod iudicis discernitur arbitrio: vt ff. ex qui. cau. ma. l. metus autem causa. in fi. & sic no. causam principalẽ ipsam vẽditionẽ.

e ¶ Qualitas. veluti si in vendítione dolus, vel metus fuerit, ex qua venditione transactio processerit ex interuallo: per hoc enim non creditus fuisse in transactione dolus. Vel principalem causam dicit contestationem doli, vel metus quæ sola non sufficit, nisi consequenter probetur: vt j. de dolo. l. dolum. & quod met. cau. l. metum. & j. eod tit. l. si maior. Vel tertio † qualitas causæ, scilicet quòd dicat ita se iustam & liquidam habuisse causam, vt non sit verisimile transegisse. vnde habebat instrumenta quibus sufficienter poterat fundare intentionem suam.

1 Idẽ Bar. & Ias.

f ¶ Alia ratio. ʒ superior enim erat dolus vel metus, hic autem ratio pſonæ: quia cũ ea pacisci non poterat.

Formari pactũ quando dicitur.

g ¶ Reformat. ʒ id est rescindit. sic referare, id est aperire. formari autem pactum dicitur quando vestitur.

h ¶ Non posse. ʒ nisi de libertate pacisc atur: vt arg. j. de lib. cã. l. cùm affirmes. & l. post certi. secundum quosdam. Nos contra ar. earundẽ legum. Sed cõtra nos. ff. de acq. hæred. l. fi seruum. §. fi quis dederit. Solu. vt dixi in d. l. cum affirmes. Item contra. j. eod. l. fi. Sed ibi dicit valere transactionem super quæstione libertatis factam : quod verum est † si tamen dubitabatur de statu. fic & ff. de iud. l. vix. hic autem super alia quæstione. ADDITIO Dum quæritur an pactum factũ inter dominũ, & seruũ Dei falso, quã de libertate, & indistincte non valet, vt hic : aut fit de libertate, & tunc aut erat dubium an esset seruus, & valet vt : l. fi. j. eod. aut certum, & tunc aut fit cum domino futuro, & valet: vt l. fi seruum. §. fi quis dederit. ff. de acquren. hered. aut cum præsenti. & tunc secus: vt d. l. cum affirmes. j. de libe. cau.

2 Idẽ Bar. & Ias.

SI diuersa. ʒ CASVS Si me ad fundum conuenisti, & transegisti: vt mihi fundum cederes, & tibi darem decem: an. à pacto transactionis discedere possimus, quæritur? & respon. quòd sic, dũmodo hoc fiat de vtriusque cõsensu: & actione pristina agere potest refusa mihi pecunia quam dedi nomine transactionis. Viuianus.

i ¶ Si diuersa pars. ʒ id est actor.

k ¶ Contra placitum.] scilicet transactionis.

l ¶ Refusa. ʒ id est restituta.

m ¶ Pecunia. ʒ Transactionis nomine data per reum ipsi actori. & dic condictionem indebiti competere ad hanc pecuniam repetendam: vt ff. de condi. indeb. l. eleganter. iij. respon.

n ¶ Tu. ʒ scilicet reus.

o ¶ Agi. ʒ vt & ff. de solu. l. pupilli. §. j. Sed nunquid ipso iure non obstante prima transactione? Rñ. nõ ut ff. de pact. l. fi vnus. §. pactus. & dixi. Stit. j. l. pacta nouissima. Itẽ quid si sublata erat prior actio per acceptilatione, & Aquilianam stipulationẽ? R. idem vt esse dicendum : agatur veteri. vt infra eod. l. vbi. Sed ar. cõtra. ff. d epact. l. fi vnus. §. sed si pactum. Sed forte dabitur ei prior actio vtilis ex æquitate : vt arg. j. si aduersus transl. l. j. & j. Item quære secus in sententia, vbi etiam lata per partium consensum secunda non valet : vt j. quando prouoc. non est necesse. l. nisi cùm esset dubium, an esset iudicatum, & super hoc iudicaretur : vt ff. quæ sentẽ appel. rescind. l. primæ. Respon. quia sic ex consensu transactio, & ideo contrario consensu tollitur : vt ff. de regu. iur. l. nihil tam naturale. sed iudicium in inuitum redditur : vt ff. de verbo. obligã. l. inter stipulantem. §. j.

¶ Tractatio facta p Aquilianã stipulationẽ, & acceptilationem ¶ crimit omnem actionem, & permittipso iure. secus si non intercesserit Aquiliana stipulatio, & acceptilatio: quia tunc non permittipso iure, sed ope exceptionis: vt hic dicit Bal. Vel sic: Si transactio fiat per acceptilationem precedente Aquiliana stipulatione, non potest actor ad pristinam etiam realem redire, licet reus transactionem non obseruet. hoc dicit Alexand.

¶ Idem AA. Pontio. L. XV.

VT respondeam cõgrũ † accipere possis, p inferre pacti exceptionem ita n. intelligimus, vtrùm sola conuentio fuerit, an etiam Aquiliana stipulatio, nec non & acceptilatio secuta fuerit: q quę si subdita esse illuxerit, r nullã aduersarię tuæ petitionem hæreditatis, vel in rem s specialem competere, palàm fiet. † PP. xv. Kalend. Augu. ipsis. iiij. & iij. AA. Coss.

† Et.

CA SVS. Quærebas à principe, an mulier te ꝑ dote puentes, & tecũ trasigens, venire possit ꝓtra transactionẽ. & respon. declarare debes, an facta fuit simpliciter transactio : quo casu ei agenti actione pristina, obstabit excep. transactionis. an fuit sublata per acceptilationem interpositã Aquil. stipul. quo casu nullam habebit aduersus te actionem neque vniuersalem, id est in hered. peti. neque singularem, ut rei uendi. Viuianus.

¶ Legitima transactio rescripto principis non tollitur. h. d. Alex. Bal. & Sali.

¶ Idem AA. & CC. Cæcilio. L. XVI.

CAusas, u vel lites trãsactioni bus ltimis x finitas, imperia li rescripto rescisitari non oportet. y S. Id. Mart. ipsis. v. & iiij. AA. Coss.

¶ Ex transactione penali cũ clausula, rato manẽte pacto, dat exceptio, et peng exactio: ex penali uerò sola exceptio. hoc dicit.

p ¶ Posse. ʒ tu qui simpliciter quæris an posit aduersaria tua contra transactionem uenire. Et not. quòd benignè docet imperator supplicanti qualiter proponat, vt s. de precib. imper. offer. l. fi. Durius autem respondet alibi iurisconsultus: vt ff. de testa. l. Domitius.

q ¶ Fuerit.] His enim duobus modis fit: vt ff. eo. l. ij.

r ¶ Illuxerit. ʒ id est apparuerit.

s ¶ Vel in rem. ʒ sed quomodo istæ actiones accepto ferentur. cùm so la verborum obligatio posit accepto ferri: vt ff. de accep. l. an inutilis. instit. quib. mod. tol. obli. §. item per acceptilationem. Sed quomodo potero rem meam stipulari: vt ff. de leg. j. l. cęteræ. §. j. de verb. obli. l. nemo? Respond. non rem, sed quanti mea interest: vt instit. quib. mod. tol. oblig. §. est autem. & ff. de verb. oblig. l. scire debemus. §. fi. fiure.

¶ Palam fiet. ʒ Nisi vt j. si aduersus transactionem l.ij. Accursius.

Ausas. ʒ CASVS. Transegi tecum, postea imperauit iudicem conctione, certè si facio te citari coram iudice, & tu compares, & excipis de transactione iam facta, & factas de ea fidem, iudex debet pronunciare rescriptum esse surrepticium: quasi de transactione facissem mentionem tale rescriptũ non obtinuissem: q a nõ est intentio principis litis sopitas per transactionem, vel sententiam resuscitare : & sic prouinciabit se non esse iudicem competentem, secundum Paul. de Cast. hic.

v ¶ Causas. ʒ Dicunt quidam causam ante litis contestationem : post controuersiam tamen. sed post litis contestationẽ incipit esse lis : ut ar. j. de litig. auth. litigiosa: aliq causas criminum, sed lites ciuiles vt ff. de restib. l. j. §. j. & ff. de verb. signi. litis nomen. Tu potès dicere tertio, scilicet causã post contestationem litis. sic enim dicit Tullius, Causa est res quæ habet in se controuersiam in dicendo positam cum certarum personarum interpositione: sed lis est antè & post, & sic est genus, & causa te contestationem potest transigi? videbatur quod non, quasi nõ sit res dubia lite: vt ff. eo. l. j. Sed contra est, vt hic, & ff. de cond. indeb. l. elegãter. §. fi quis non autem post sententiam: vt in ea. l. §. fi post.

x ¶ legitimis. ʒ alias non: ut §. tit. j. l. cum posteà,

y ¶ Oportet. ʒ Cùm enim ex auriat in totũ ius alterius, præsumitur contra ius, & ideo nõ valet: 4 vt hic. & §. de precib. impe. offe. l. quoties. & si contra

si contra ius vel vtili. publi. l. omnes. & j. de erro. aduo. l. fi. & sen. rescin. non pos. l. fi. nisi diceret, non obstante hac l. ff. de leg. iij. fi quis. in princi.

CVm proponas ʒ CASVS. Mulier aliqua petebat à te fundum : tecum transegit, vt dares ei decem, & à lite discederet; non vult stare pacto transactionis, petis vt pacto stet, vel reddat quæ nomine transactionis dedisti. qualiter tibi cõsulatur, quęritur. & respondetur, aut conuenisti, vt staret transactioni, & si nõ staret trãsactioni, repetere posses quę dedisti transactione manente: aut non. Primo casu, repetes quæ dedisti, si non stet pacto: & ei agenti obstabit transactionis exceptio, cùm intercesserit stipulatio, si cõtra transactionem veniret, neq; fuit minor xxv. an. Si autem non conuenisti, sed vt à lite simpliciter discederet, dedisti: sibi agenti similiter obstabit transactionis exceptio, neque datorũ tibi dabit repetitio. Viui.

† Facit ad hanc l. glo. ff. in fi. in c. dilecti. extrã de arb.

† Cõtra te

a ¶ Ab ea. ʒ scilicet actrice, vel à creditrice præsenti.

† Et.

b ¶ Resiluisse. ʒ id est, resilire uelle.

c ¶ Pacto scilicet transactionis.

d ¶ Perspicis. ʒ id est in telligas, vel intelligere debes.

e ¶ Fuerit.] Nam si minor esset, iuuaretur in integrum restitutione.

f ¶ Habeas. ʒ id est habebis vt & ff. de trãs. l. q. fidem. Sed contra. ff. de pac. reſcri. §. Sed ibi non fuit dictum, rato manente pact.

g ¶ Exceptio. ʒ vt j. de dolo l. fi superflue. Et non quòd huius l. distinctio locum habet, vbi non iuraut se non venturum cõtra transactionẽ. tunc enim & soluit pœnam, & reddit accepta, nec agere pot: vt j. eod. l. fi quis maior. Item intellige cũ vetus actio superest. r alioquin restituit accepta, & non agit ltẽ præstat pœnam: vt j. eod. vbi. Sed qd si est stipulatus reddi data non eo addito, vt remaneret placitum? Respõ. dicunt quidam esse in electione promissoris reddere data, an stare pacto: vt ar. j. eo. l. vbi. Tu dic. s in electione repetentis: ut ff. de condi. indeb. l. eleganter. §. fi quis post. in fin. & de pac. l. rescriptum. §. j. & ff. eodẽ. l. pacto. & l. qui fidem. & de verb. obli. l. ita stipulatus. in fin. & de euic. l. vendicantem.

1 Idẽ Bar. & Ia.

2 Approbatur p Bart. & Ia.

h ¶ Repetitio. ʒ scilicet simul, sed per se sic: vt ff. de condi. indeb. l. eleganter. §. fi quis. in fi. & dices j. eod. siue apud.

i ¶ Parta.] id est quæsita.

TRansigere.] CASVS. Titius accusauit aliquem de crimine publico capitali. quæritur an super hoc crimine posit transigi, vel pacisci? Resp. & distingue. aut enim irrogat pœnam sanguinis, aut non. Primo casu transigitur, præterquam in crimine adulterij. In secundo casu non, præterquam, in crimine falsi. Viuianus.

K ¶ Transigere. ʒ scilicet gratis quod ad pacisc entes, & nõ gratis quo ad transigentes: vt ff. eod. l. j.

Crimen dicitur capitale triplicit er.

l ¶ Capitali.] puta q ingerit pœnam sanguinis. Tribus modis dicitur capitale crimen. Primo dr vltimum suppliciũ, vt in fi. de pub. iud. §. publicorũ. Secundò, amissio libertatis, & per cõsequens ciuitatis, puta q a damnatur in metallum, vel opus metalli. Tertio amissio ciuitatis tãtum vt cum deportatur. ff. de pub. iud. l. ij. & ff. de bo. pos. l. edicto. §. rei autẽ capitalis. & ff. de pę. l. ij. & i. quidam. hic autem strictius accipitur, pro eo q ingerit pœnam sanguinis tantum: vt no. per sequentem literam. & sic strictè ponitur. ff. de bo. eo. qui fibi l. j. sed in l. ij. eiusdem tit. largè.

3 Reprobatur p Bart. Bald. & Ia. excepto Fulgo.

m ¶ Prohibitum. ʒ f. accusato. 3 sed accusati est prohibitum. vnde si pacisceretur, vel trãsigeret, incideret in Turpillianũ ff. ad turp. l. ab ac accusatione. sed accusato licet qualitercunq; redimere sanguinẽ suũ: vt ff. de bo. eo l. j. Item nunquid transactio talis præiudicabit alijs si velint eũ interim de eodẽ crimine iterum accusare? Rñ. non: 4 vt ff. ad le. iul. de vi pub. l. qui cœtu. §. fi. Sed ar. contra. ff. de præuar. l. preuaricationis. & ff. de iureiur. l. eum qui §. in popularibus, sed illud est, q a habent iudicis authoritatem: hic autem partium consensum tantum. Alij dñt gratuitum pactum non præiudicare: vt d. l. qui cœtu. in fine. sed transactio sic. Imò contrà. in eo quòd excipit adulterium tantum. vt hic. & infrà ad legem iuliam. de adul. l. de crimine. imò & raptus videt ex cipi: vt j. quibus ex causis ser. pro præd. ac. l. pe. Sol. Idẽ statuitur in raptu virginis, quod in adulterio, propter similitudinem quã inter se habent. sed secundũ Io. bene potest transigi, vel pacisci de raptu: vt videtur velle litera illa. dicit enim pacto trãmissum: ergo apparet quòd per pactũ est remissum: ergo fuit licitum pactum. Itẽ cõtra in eo quòd hic dicit de adulterio non posse t ausigi: vt in auth. veli. mit. & auiæ. §. fin. col. viij. ibi, nisi tamen nondũ aut iudiciali decreto, aut amicabili cõuentione &c. Solu. dicunt quidã hoc corrigi. sed verius sm Ioan. q ibi dicitur, non est referendũ ad capitulum adulterij, sed ad alia capitula in eadem auth. primò posita. Item contra in auth. vt nulli iudi. §. adulterã. j col. ix. Solu. speciale fore tẽ in viro. Vel verius ibi actum erat, & etiam mulier punita, q a in monasterium erat missa: sed vir sibi reconciliat intra biennium. Item contrà. ff. de adul. l. si maritus. ij. §. fi negauerit. Solu. ibi repudiauit, non autem transegit, vel pactum fecit. Item cõtrà. ff. de pac. l. iuris gẽ. §. fi pacisc ar. & §. seq. ubi non permittit valere pactum cõtra publicam utilitatem factũ. Sol. illa distinguitur per istam: vt ea locum habeat in crimine quod nõ ingerit pœnam sanguinis. Alij dicunt eam tantùm loqui in gratuito pacto, istam in transactione tantùm. & exponunt hic trãsigere, vel pacisci pacto, scilicet nõ gratuito: & inducunt. supra. eod. de mil. præses.

Alcia. l. ij v. Paradox. ca. 8, 9. 10. & 11. & hic.

† Vide c. j. cũ glo. j. de transact. & c. inter mo nasterium, de re iudic. & intell. nouum. huius l. uid. o Io. Coras. in l. admonẽdi. num. 54. de iur. iur.

† Prohibẽt alias de eam.

† Ista m g. sequuntur Albe. Bart. Bald. Pau. Sal. & oẽs moderni.

Transactio an possit fieri super crimine falsi.

6 Approbatur p Bar. & Ia.

n ¶ In alis autem publicis.] Publica iudicia sunt, q enumerata sunt: ff. de pariudi. l. j. Quid autem erit in priuatis delictis? Resp. Io. vt in eis posit transigi & pacisci. Satis enim est, quòd non inuenio prohibitum in eis: vt ff. qui. ex cau. ma. l. necnon. §. j. Sed ar. contrà. ff. de ar. l. nõ distinguemus. §. Iulianus. & ff. de ijs qui no. infa. h. quoniam. & potest sic distingui 5 an criminaliter, & tunc non licet. an ciuiliter agitur: & tunc licet.

5 Idẽ Bar. & Ia.

o ¶ Non licet. ʒ vt j. de conrah. & com. stipu. l. si quidem. in fi. quia si transigat, p confesso habetur: vt ff. de prœuari. l. in omnibus. Et quòd nõ repetit nisi transigere. nã pacisci bene licet: vt ff. de iur. fisc. l. in fisci. & l. eius. & ad l. Iul. de in pu. l. qui cœtu. §. fi. quòd non placet Ia. vt alibi no. Sed quid si transigat? Dicunt quidam transactionẽ valere inter eos: sed alijs non præiudicare. quod non placet: quia sic nulla esset differentia an transigat quis super re familiari, an super republica: sed lex apertè facit differentiam: vt ff. de pac. l. iuris gen. §. fi pacisc ar. & l. si vnus. §. pacta. & sic dico etiam inter eos non valere: vt no. d. §. fi pacisc ar m glo. Fit enim nunciatio &c. hic videtur aliter dicendum ut alibi notatur, scilicet cùm refertur ad pecuniariam æstimationem.

p ¶ Falsi accusationem.] vt j. de fal. l. ipse. & est ratio, quia plerunque falsi accusatio refert ad pecuniariam æstimationem, sm Io. & hoc solo casu videtur eã accusationẽ exceptã à transactione. scilicet prohibita: videlicet ut fieri posit trãsactio, sup falso q refert ad pecuniariam æstimationẽ. nã q sqs irrogat pœnã sanguinis: vt j. de fal. mo. l. j. §. actore. & l. pe. Vel dic 6 q semp super crimine falsi licet transigere, & etq irrogat pœnã sanguinis: vt in prin. l. item cùm non irrogat: vt hic. alioquin non esset bona exceptio quam fecit, Et no. versus. Sanguinis in pœnis (nisi mœchus) transigit omnis. In cęteris nulli licebat nisi crimine falsi.

SVb prętextu.] CASVS. Mutuauit tibi x. factum est instrumentum. negasti te mihi debere, vel te soluisse dicis: vnde venit in dubium. te cum transegi: pro. v. & alia. v. remisi: quia inst. umentum reperire nõ potuit: sed transactione facta instrun. entum inueni. an eius prætexta lite finitam transactione resuscitare possim, quæritur: & respon. q non. Si autem instrumenta subtraxisti per seruum, vel per alium credentem tua esse. & neutro casu commissum fuit factum, vt propter hoc facilius veniretur ad transactionem, aut simplex transactio. aut Aquil. stipulatione vallata. & acceptilata. Primo casu agam actione pristina, & si, exceptias de pacto transactionis, replicabo de dolo. Secundo casu, cùm nullum detur mihi auxilium. agam de dolo Viuianus.

q ¶ Sub prętextu. ʒ Prohibẽt iura, nisi in cã publica: vt ff. de re iud. l. imperatores. & nisi in causa eccłie: vt ar. in auth. de nõ alie. §. finim'. col. ij. & nisi in cã pupilli: vt j. de iur. reip l. remp. li. xj. & nisi sit testamentũ: & infrà ad legem iuliam. de adul. l. de crimine. imò & raptus videt ex cipi: vt j. quibus ex causis ser. pro præd. ac. l. pe. Sol. Idẽ statuitur in raptu virginis, quod in adulterio, propter similitudinem quã inter se habent. sed secundũ Io. bene potest transigi, vel pacisci de raptu: vt videtur velle litera illa. dicit enim pacto trãmissum: ergo apparet quòd per pactũ est remissum: ergo fuit licitum pactum. Itẽ cõtra in eo quòd hic dicit de adulterio non posse t ausigi: vt in auth. veli. mit. & auiæ. §. fin. col. viij. ibi, nisi tamen nondũ aut iudiciali decreto, aut amicabili cõuentione &c. Solu. dicunt quidã hoc corrigi. sed verius sm Ioan. q ibi dicitur, non est referendũ ad capitulum adulterij, sed ad alia capitula in eadem auth. primò posita. Item contra in auth. vt nulli iudi. §. adulterã. j col. ix. Solu. speciale fore tẽ in viro. Vel verius ibi actum erat, & etiam mulier punita, q a in monasterium erat missa: sed vir sibi reconciliat intra biennium. Item contrà. ff. de adul. l. si maritus. ij. §. fi negauerit. Solu. ibi repudiauit, non autem transegit, vel pactum fecit. Item cõtrà. ff. de pac. l. iuris gẽ. §. fi pacisc ar. & §. seq. ubi non permittit valere pactum cõtra publicam utilitatem factũ. Sol. illa distinguitur per istam: vt ea locum habeat in crimine quod nõ ingerit pœnam sanguinis. Alij dicunt eam tantùm loqui in gratuito pacto, istam in transactione tantùm. & exponunt hic trãsigere, vel pacisci pacto, scilicet nõ gratuito: & inducunt. supra. eod. de mil. præses

Universidad de Deusto Biblioteca

sic non daretur de dolo, quã hic dicit dari: vt ff. de do. l. j. ait prætor. & l. ij. Per aliũ aũt subtrahit, vt si alicui mandauit vt acciperet ea: q putãs esse mãdantis, ea accepit. Nec em mãdator cõmisit furtũ: quia nõ cõtrectauit, nec fuit præsens, nec accipiens cõmisit furtũ: q a nõ fuit in dolo: vt ff. de fur. l. si is qui rẽ. ij. §. si tu titiũ. & l. si quis perferendũ. & l. falsus. §. si quis nihil. Alij non exigunt hmõi expositiones: q a dicunt cõpetere furti cũ actione de dolo: cùm sint famosę ambæ: quod non placet: vt ff. de dolo. l. j. & l. ideoque.

† Concor. gl. in c. j. super verbo tineat. extra eo. tit.

ADDITIO. Aduerte: q duplex est dolus: vnus cõmissus in subtrahendo, & ex illo cõpetit actio furti, & non de dolo. Secundus est, dolus. cõmissus in celando, & extorquendo à te trãsactionem, & ex isto, nõ oritur actio furti: quia assidua contrectatione nõ nascitur. l. ei qui. ff. de furtis. vnde meritò agitur de dolo: & isto casu loquitur hæc lex secundum Iac. Bart. quod approbat hic Bar.

a ¶ Argui potuit. } id est argutę probari.

b ¶ Actio. } Quæ est, si quidem &c. vt statim dicit.

c ¶ Perempta. } scilicet actio vetus. & sic fuit stipulatio, & acceptilatio.

† Concor. gl. in c. consuluit. super verbo, odit lucem. in fi. extra de off. deleg.

d ¶ Constitutum tempus.] scilicet biennij: vt j. de dolo. optimum.

e ¶ Exercere. } sic ergo vbi quis per calumniam resistit, valet trãsactio, vt hic, licet sit secus in actore cõmittente dolum, vt dixi. s. e. l. ij. Sed cùm dolus dederit causam transactioni, quare nõ est nulla ipso iure, sicut vẽditio, vt ff. de dolo. l. & eleganter. post prin? Respon. in venditione qui rem tradit, habet de dolo. Nã vt ait B. precessit venditio vt infirma, secuta est traditio vt infirmanda per actionẽ, de dolo. sed iste videtur tradidisse, cùm remisit actionem. Vel aliud in bonæ fidei, aliud in stricti iuris. sicut est transactio secundum B. sed hoc non placet: vt infra de inuti. stipu. l. dolo. Item quomodo datur de dolo, cum alia competit: vt ff. de dolo. l. j. §. si quis cum? respondet But. hic nulla competit post dolum admissum. Vel dic quod hic in ea amittenda passus est dolum: vt ibi dicit. Item quare non datur condictio, ob cãm, vt se reponat in obligationem: vt ff. de cond. cau. da. l. si quis? Respon. quia hic factum fuerat a reo quod conuenerat: sed actor dicebat se dolo inductum: vt dixi supra eodem. l. actione. & facit infra. in quib. cau. cess. lon. temp. præscri. l. j. & s. ti. j. l. cum postea. & j. de re iudi. l. sub specie. & ff. de excep. l. qui agnitis & de iureiu. l. admonendi. in fine.

† Trãsactio facta p dolum nõ est nulla ipso iure.

Teneri.

mentis, quibus veritas argui [a] potuit, decisionẽ litis extorsisse, pbetur: si quidẽ actio [b] superest, replicatiõis auxilio doli mali, † pacti exceptio remouetur. Si verò iam perempta [c] est, intra cõstitutum [d] tempus tãtùm actionem de dolo potes exercere. [e] Da. iiij. Kalen. Octob. Sirmij AA. Coss.

¶ *Cõtra trãsactionẽ non põt ueniri, sicut nec cõtra rẽ iudicatã: nec tẽpus noctis uitiat trãsactionẽ. h. d. Sal. Vel sic: Trãsactio et sñia paris sunt auctoritatis: et ualet trãsactio facta de nocte, sicut de die. h. d. Alex.*

¶ Iidem AA. & CC. Antistiæ. L. XX.

NOn minorem [f] auctoritatẽ transactionũ, q̃ rerũ iudicatum esse, recta ratione placuit. Siquidẽ [g] nihil ita fidei [h] cõgruit humanę, quàm ea, quæ placuerant, custodiri. Nec enim ad rescindendum pactum [i] sufficit, quod hoc secunda [k] hora † noctis intercessisse proponas: cum nullum tempus [l] sanæ menti maioris vigintiquinque annis cõsensum repudiet. [m] S. iiij. Kalen. Octob. ipsis AA. Coss.

¶ *Simulata emptio, ex cã trãsactionis facta, fictũ emptorẽ non obligat ad pretium soluendũ. Bal. Vel sic: Trãsactio uera preualet uẽditioni, ex cã transactionis simulatę: iõ pretiũ ex ea fictũ peti nõ põt. h. d. Salic. Vel sic: Plus ualet quod agitur, quàm qd simulatè concipitur. h. d. Alex.*

¶ Iidem AA. Geminiano. LEX XXI.

CVm ea quæ transactionis cã dari, [n] aut retineri † cõuenit velut emptorem eẽ quẽ accipere placuerat, obtinere pscribitur: [o] iis, quæ simulatè gerunt, pro infectis habitis, frustrà ficti pretij postulatur numeratio. [p] S. V. Noñ. Octob. ipsis AA. Coss.

¶ *Protestatio, uel contestatio super dolo, non facit dolum præsumi. hoc dicit. Sali. & Alex. Vel sic: Transactio non rescinditur ex protestatione. Iac. Butr.*

¶ Iidem AA. & CC. Alexandro. L. XXII.

SI maior transegisti, ad rescindẽdam transactionem de dolo cõtestatio [q] † non sufficit. S. Kalẽ. Decemb. ipsis AA. Coss.

¶ *Exceptio, nõ sũ hẽs, opposita creditoribus hẽreditarijs, est exceptio intẽtionis. Itẽ cui denegatur defensio, multò magis denegat actio. h. d. Bal. uel sic: Si cõuẽtus ut hæres nõ opposuit, q nõ erat hæres, sed ut hæres trãsegit, et soluit repetere nõ põt, licet uerè nõ esset hæres: et si nõ soluisset, cõpelleret soluere si stipulatio interuenisset. h. d. Ale. et Sal. Vel sic: Post rẽ trãsactiõe decisam nõ põt opponi exceptio intẽtionis, uel facti, nec soluti repetitio cõcedi. h. d. Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Tatiano. L. XXIII.

NEc intẽtio [r] creditorũ Archimedori, [s] † cui alies successisse profiteris, si obligatus [t] pro eo nõ fuisti, tenere [v] te † põt. sed † hoc integro [x] negotio tractari cõuenerat. Nã cum iam quæstionẽ transactione decisam, & à te dari [y] placitam, numeratam [z] pecuniã proponas; huius indebiti soluti pretextu [a] improbè tibi petitionẽ [b] decerni postulas, cùm etsi tantùm in stipulationem fuisset deducta, [c] indebiti promissi velamento defendi non posses. [d] D. viiij. Id. Mart. CC. Coss.

CVm ea. } ¶ Pone casum in terminis vt in gl. proxima. Ex qua gloss. pro declaratione ipsius nota dũ dicit, scholaris in dando reus, id est qui conueniebatur, dedit siue restituit. sed dũ dicit in retinẽdo actor, id est q dũ scholaris ageret, cõuenit q aduersarius retineret. & finalis cõclusio huius legis stat solum in hoc, quòd vbi est vera transactio, & simulata emptio, stat trãsactioni, & contractus simulatus nihil operatur, sm Bald. Et adde secundum Ias. q simulatio nõ potest liquidè probari, iõ sufficiunt verisimiles coniecturę, sicut in dolo. l. dolum. j. cod.

n ¶ Cũ ea. dari. } Scholaris gloriosus, & inanis glorię cupidus, in retinẽdo actor, in dando reus, cum ageret ad fundum, conuenit, vt aduersarius retineret fundum, velut emptor cum retineret ex causa transactionis modico dato scholari. Item si aliam rem dedit nomine transactionis, vt sibi daretur fundus petitus, & conuenit vt illa titulo emptionis retineretur ab aduersario. econtra in dando reus qui restituit fundũ, cum sit reus, sed fingit emptionem modica pecunia accepta per transactionem.

o ¶ Præscribitur. } i. in præiudiciũ veritatis scribit vel Ante oculos scribitur. Cum enim verè esset transactio, fingebatur emptio. Et dic præscribitur. s. in instrumento vẽditionis.

p ¶ Numeratio. } vt j. de contrahend. empti. & de dona. inter virum & vxor. l. creditor. & plus va. quod agi. l. j. & l. si q̃s. & j. si cert. pe. l. si non singuli. & l. si expretio.

SI maior transegisti. } CASVS. Licet protestatus fueris in transactione dolum interuenisse, nõ propter hoc rescinditur transactio, nisi probetur, vt j. de dolo. l. dolũ. ¶ Not. ex hac. l. quòd licet reperiatur protestatum, non tamẽ præsumitur protestatio vera nisi probetur: quod not. secundum Bal.

q ¶ Contestatio. } id est protestatio: vt & dixi s. eo. l. interpositas. nisi probetur: vt j. de dolo. l. dolum. & de iis quæ vi. &c. l. metum. Excipiunt quidam in minore, à contrario sensu: vt hic. sed male. ff. de iureiu. nam & postea. §. si minor. & ff. de minori. l. non omnia. Vel dic contestatio de dolo, id est q litem fuerit contestatus super actione de dolo.

NEc intentio. } CASVS. Decessit aliquis, credebas te eius hæredẽ: & conuentus à creditoribus cum eis transegisti. alio existente hærede repetere vis quod nomine transactionis soluisti. quæritur an possis? & respon. quòd non: quia antequam transigeres, tibi prospicere debuisti, vnde si transegisti, licet non soluisti: soluere teneris. & si solueris, non repetes. Viuianus.

r ¶ Nec intentio.] id est petitio.

s ¶ Archimedori. } cui putas te hæredem esse.

t ¶ Obligatus.] quoquo modo, vt fideiussor.

v ¶ Tenere. } repete nec.

x ¶ Integro.] id est antequam transigeres & solueres.

y ¶ Dari. } scilicet creditoribus Archimedori.

z ¶ Numeratam. } Id est datam esse.

a ¶ Prætextu. } siue sciente, siue ignorante ius vel factum.

b ¶ Petitionem. } id est repetitionem.

c ¶ Deducta. } non etiam soluta, & hoc præcedente transactione.

d ¶ Non posses. } Et cui denegatur hæc defensio, multò magis actio, nec etiam a veris hæredibus repetes, qui non sunt liberati, per tuam transactionem. & sic contra. digest. de petitio. hæredita. le. si quid possessor. Sed dic, quod ibi soluit ex contractu defuncti: hic autem in suo, scilicet transactionis. hoc modo intelligitur. ff. de pactis. le. si tibi. §. finali. alias pen. Item contra. ff. de tutor. & rat. distr. lege, si ex duobus. sed aliud in tutoribus & curatoribus, qui vna obligatione

obligatione & actione tenẽtur. hic autẽ non soluit ex obligationi qua tenebantur hæredes, sed sua, vt dixi. Itẽ nota datũ, vel pmissum trãsactionis cã ẽ indebitũ nõ posse repeti: sed tunc solui dẽt: vt hic, & j. de cõd. ind. l. si certa. & d' nõ nu. pec. l. si trãsactionis. & de contrah. stip. l. scire. & de plus pet. l. j. nisi in casu qñ actor calũniat: vt. ff de cõd. ind. in summa.

Trãsactionis causa datum nõ repetitur.

¶ Non posses. } fui aduocatus in cã tua. pmisisti mihi. l. trãsegi p xl. residuũ non possum petere.

SI quidem. } CASVS. debebat tibi aliqua mulier x. ea. petisti. dicebat soluisse, vel nihil debuisse. vnde venit in dubium, & cum ea transegisti. v. tibi soluit, & alia. v. remisisti. an alia. v. petere possis, quæritur. & respõ. q nõ, q a obstat exceptio. si aũt confessa tibi debere q nque, soluit v. alia quinque petere nõ prohiberis, si alia. v. debeat. Viuianus.

a ¶ Instrumento. } trãsactionis.

b ¶ Conuenit. } minore pecunia ob transactionem acceptam.

c ¶ Perspicis. } vt ff. eo. l. qui fidem.

d ¶ Decisiõe.] id est nõ interposita transactione. in vtroq; ergo plus fuit petitũ, & minus solutũ, siue cõfessatũ. vnde. videbat q sicut in primo est exceptio p residuo, sic & in isto. Sed cõtrà ẽ ut hic. & ff. de pac. l. si vnus. §. & in summa. aliàs ante omnia. & l. si intra & ff. eo. l. cum aquiliana & ff. de excep. rei iudica. l. si ex testamẽto. & j. de sol. l. si inter. & l. si interest. & infrà, de furtis. l. post decisionem.

e ¶ Tam eam.] quantitatem, scilicet quam fuit confessa se debere.

SI maiores } CASVS. Debebat tibi patruus tuus. x. petiisti, & cum eo transegisti: & quinque remisisti, ea spe vt hæredem te institueret. instaurari per transactionem litem iam sopitam frustra conaris: quia agenti tibi actione pristina obstabit exceptio. ¶ Nota hic, quòd licet donatarius non instituat donatorem hæredem, non proptereà dicitur ingratus: ideo non reuocatur donatio, quanquam nil relinquatur donati in testamento donatarij, secundum Bald.

f ¶ Si maiores. } auunculus meus mihi centum debebat: transegi cum eo pro xx. quia credebam quòd me hæredẽ faceret. non possum petere.

g ¶ Transegistis. } minore pecunia ob transactionem accepta, quàm deberetur.

h ¶ Conditione. } sed q d si actor expressisset conditionẽ, puta remitto tibi litem, si me feceris hæredem? Resp. vt dicã j. eo. l. cum donationis.

i ¶ Eius. } scilicet patrui.

k ¶ Debent. } vt j. de condi. ob cau. da. si repetendi. & ff. de cond. caus. da. l. iij. quanquam constet.

TRansactione. } CASVS. Debet tibi aliqua mulier decem: ea petiisti, & transegisti, vt filij sui serui tui forent. quæritur an eis præiudicet transactio? Et respond. quòd non. Vel dic: duo inter se transegerunt de muliere aliqua, dicentes esse eorum ancillam: non præiudicat filiis quominus liberi sint. Viuianus

l ¶ Transactione matris. } i. facta à matre, vel inter alios super conditione matris. nam hæc non valet: vt j. eo. l. si. no. & facit. ff. e. l. de re. filiorum. & de pac. l. si vnus. §. & in summa. & de reg. iur. l. non debet alteri. & j. de proba. l. ad probationem. ij. & de lib. cau. l. post certi.

SAnum. } Ista lex plana est, ideo pone casum per teipsum.

m ¶ Manifestum est. } non eo minus quia æger est: sicut nec eo minus testari potest: vt j. qui testa. fa. pos. l. senium.

SIue apud. } CASVS. Transactione facta inter te & aduersarium tuum, siue corã iudice, siue extra iudiciũ, scriptura interueniente, vel nõ, rata est & obseruanda. ergo fundũ petebas, & transegi vt q nq; tibi darẽ, & mihi fundi pos. remitteres, si nõ stem placitis: an tibi dẽt actio, ex pacto trãsactionis? Rñ. q nõ. Si aũt intercessit stipulatio in trãs. ages ex ea. si nõ, ages ex actiõe pristina: & si excipiã ex pacto trãsactionis, replicabis de dolo, vel in factũ, si fuerit parẽs, vel patronus: & sic consequeris quod conuenit, si pristinã velim euadere petitionẽ fundi, & ita ad aliud agit quis, & aliud cõsequit. agitur ad fundũ, sed hoc consequitur. hic agẽs. s. vt fiat quod in pacto conuenit. Viuia.

n ¶ Actis.] tãtundẽ em valet: vt s. tit j. l. pacta. ij.

o ¶ Vel non. } tãtũdẽ enim similiter valet: vt s. e. l. cum te transegisse.

p ¶ Conuenit. } siquidẽ nihil &c. vt s. cod. l. non minorem.

q ¶ Certum. } puta. x. idem si incertum.

r ¶ Pacto. } scilicet nuda trãsactione. & intellige ad dãdũ actori: vt hic & s. ti. j. l. cùm proponas. ij. Sed ad repetendũ reo quod dedit, sic, ff. de od. causa da. l. iij. §. j. in prin. & de condi. inde. l. elegãter. §. pe. Sed quare ñ acuti sicut reo datur? Respõdeo. secundum B. q hæc species incidit in contractum illum facio vt des: ex quo dẽt dari de dolo: vt ff. de pręscri. verb. l. naturalis. §. q si faciãt. hęc autem. s. de dolo locũ habere hic nõ potest: [1] q a alia cõpetit vel ppetiit: vt ff. de dolo. l. j. §. si quis cũ. Hoc aũt nõ valet: q a sic posset dici, [2] do vt des, cũ remittere sit dare, vt ff. de od. cã da. l. si mulier. Dic [3] ergo q ea est ratio, quia est nudũ. nec enim est vestitum aliquo vestimento, etiam rei interuentu, quod magis videbatur: quia licet remiserim, nõ tamẽ plenè vestiui, cum adhuc possim agere. vt ff. de cond. inde. l. elegãter. §. pe. ibi Sed hic non videtur &c. quid ergo si per acceptilationem liberaui? Dico idẽ, q a saltẽ de facto agere possum: vt j. e. vbi secundũ H. Azo. cõtrà: vt ff. de pac. l. in traditionib. & s. de pac. l. legẽ. Itẽ quid si caueã me nõ acturũ? Respon. videor plenè vestisse: vt ff. de cond. insti. l. iiij. §. fi. nõ tamen possum cogi ad cauendũ nisi conuenerim hoc: vt ff. de con. cau. da. l. iij. in prin. licet aliàs quandoq; quis cogatur ad cauendũ: vt in contractib. vt ff. de iud. l. in omnibus. [4] & in seruitutib. vt ff. si ser. ven. l. harum. & in vltimis voluntatibus fauore earum. vt ff. de cõd. & demon. l. mutianæ. Nec ob. q d si stipulor conuentum, quòd possim petere: q a tũc est vestitũ stipulatione, siue pmissione mea. lex enim mihi suũ non meum denegat auxilium. Itẽ no. quòd hæc est regulare, quòd ex nudã transactione non datur actio. Fallit autẽ in duobus casibus, vbi datur actio: vt j. e. l. si pro fundo. & s. e. l. cùm mota. vel dicas, quòd in legibus illis fuit à lege data, nõ natiua. uel in l. cum mota, fuit pctus innominatus do vt facias: licet præuenerit illa in faciendo. Itẽ, quæ est differentia inter contractũ facio vt des: & pactum transactionis(Respondeo aliud est factũ de quo dicitur in dicto contractu, quod scilicet prorsus consummari potest: vt scribo librum manumitto seruum, quæ reuocari non possunt. & aliud de quo hic loquitur quod non prorsus perficitur: vt d. l. eleganter. §. pe.

s ¶ Pendẽte. } dicitur pendere prima vẽdicatio, propter incertũ exitũ: quia incertum est an rem redderet, an conuentũ seruaret. vel dic [5] pendet ex eo, q non prorsus definit esse dominus remittens, quòd est nota. Sed arg. contrà. ff. ad l. fal. l. iij. §. j. melius facit. l. iiij. secundum Bar. hic.

t ¶ Vel in factum. } contra patrem vel patronum: vt ff. de doli excepti. apud §. aduersus.

v ¶ Vrgere. } nõ pciose, sed causatiuè si vult euadere primã petitionẽ. sic alias aliud petit, & aliud q s consequit; vt s. tit. j. l. si pacto. & j. de rei vxo. ac. § j. Sed vsq; quo audiet hic reus? Rñ. [6] Vsq; ad finiam: vt j. e. l. si maior.

¶ *Solutio partis debiti ex cã trãsactiõis, inducit liberationẽ a toto: secus in cõfessione partis facta à reo. h. d. Bald. & Sali.*

¶ Idẽ AA. & CC. Victorino. L. XXIIII.

SI quidẽ ex causa transactionis, acceptis, † iis, quæ instrumento [a] continẽtur, nihil amplius peti conuenit, [b] aduersariã tuã exceptionis auxilio defendi perspicis. [c] Sin verò certam quantitatẽ, quasi solã ab ea debitam reddere, se debere, sine litis decisione [d] cõfessa est: tàm [e] eam, quàm residuã debiti partẽ petere minimè prohiberis. S. V. Noñ. April. Sirmij. CC. Coss.

† exceptis.

¶ *Transactio nõ rescinditur ob defectum causæ non expressæ. h. d. Bar. et Bal. uel sic: Defectus causæ impulsiuæ, uel finalis in corde retente non uitiat transactionem, uel debiti remissionem. h. d. Sali.*

¶ Iidem AA. & CC. Marcellæ, & Quirillæ. al. Sabinæ. L. XXV.

SI maiores [f] vigintiquinq; annis, cum patruo, siue auũculo vestro transegistis, [g] vel ei debita donationis causa, sine aliqua conditione [h] remisistis, non idcirco quod hoc eius [i] hæreditatis captandæ causa, id est, spe futuræ successionis, vos fecisse pponatis: † alij ei succedẽtibus instaurari finita debent. [k] S. ij. Id. April. CC. Coss.

† alias proponitis.

¶ *Status liberorum ex contractu matris, non læditur. Bald.*

¶ Idẽ AA. & CC. Dionysiadæ. L. XXVI.

† alias Dionisię.

TRansactione matris, [l] filios eius non posse seruos fieri notissimi iuris est. S. Idib. April. CC. Coss.

¶ *Valet transactio hominis ægri sicut sani: dummodo sit sanæ mentis. h. d. Bal.*

¶ Iidem AA. & CC. Catoni. L. XXVII.

SAnum mẽte, licet ęgrum corpore, rectè transigere manifestũ [m] ẽ; nec postulare dbueras improbo desiderio placita rescindi, ualetudinis corporis aduersæ velamẽto. S. vij. Id. Maij. CC. Co.

¶ *Ex solo trãsactionis pacto nõ dat actio nec primitiua tollit: qua si agat, contra excipiẽtẽ replicatio dat. h. d. Sal. uel sic: Trãsactio cũ scriptura, uel sine scrã apud acta, uel extra pducit exceptionẽ. actionẽ uerò nõ, si fuit facta nudo pacto: reus eã nõ seruãs cõueniri põt primitiua actione: cõtra quã si excipiat, repellitur replicatione: cuius uirtute compellitur implere conuenta: aliàs ad ulteriora pcedetur in causa, super actione primitiua. h. d. Alex.*

¶ Idẽ AA. & CC. Sapparitę. L. XXVIII.

† alias, Appharitæ.

SIue † apud acta rectoris puinciç, siue sine actis, [n] scriptura intercedẽte, vel nõ, [o] trãsactio interposita ẽ, hãc seruari couenit. [p] Sed qm, vt certũ [q] quid accipias, conuenisse te, licet sine scriptura, proponis, nec hui9 rei cã stipulationem secutam esse, quamuis ex pacto [r] nõ potuit nasci actio: tñ rerũ uindicatione pẽdente, [s] si exceptio pacti opposita fuerit, doli mali, vel in factum [t] replicatione vsa † poteris ad obsequiũ placitorum aduersarium tuum vrgere. [v] D. iij. Noñ. Iul. CC. Coss.

† intell. huius l. vid. apud Iaco. Nigri. in l. j. nu 96. de ver. ob. & Hiero. veriũ in Rub. eiusdẽ tit. nu. 202.

† alias, usus.

¶ *Transactio generalis generalem parit exceptionem in eo, quod tunc poterat sub actione proposita includi, nõ in eo quod includi non poterat: licet actor transigẽs includi per errorẽ putaret. h. d. Alex. et Bal. Vel sic: Gñalis transactio, nõ rescinditur prætextu specierũ nouiter repertarum, nisi transactionis tpe, apud tertium fuerint constituta. hoc dicit Sal.*

1 Et bene Bar.

2 Ista ratio reprobatiua nõ valet. Sali. & Ias.

3 Ista ẽ verissima opi. sm Bar. Pan. & Ias.

4 Cõtrariũ tenet B. Bal. Pa. & Ias. q a ibi loquit de cautione, quę datur vt aliquis reddat securior: & nõ de cautione quæ habet vim implementi. Ias.

5 Vtraque placet Sal.

6 Istã communiter sequunt scribentes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ista nullo modo pôt esse vera Sali.

¶ Istam ap probat Iaſ.

¶ Et istud est odiosũ. Iaſ. hic.

maior. Vel ¶ post dié vſq; dũ cõueniat iudicati: vt ff. de peti. hære. l. ité veniũt. §. idem rectè ait ſi noxali. Ité opponitur: q a ſemper ex trãſactio ne datur actio. Nã aut dolo me induxiſti, & datur de dolo: aut nõ ſeruas cõuentionẽ, & ago condictione ob cãm: vt dixi §. eod. l. ſub ptextu. Reſpõdeo, a de dolo datur ex delicto, nõ ex pacto. Ité ob cãm, non ex pacto, ſed vt ſe reponat in obligationẽ. hęc autem lex ex pacto denegat dari. Item ꝓ dicit dari primã, ſallit, ¶ in accuſatione: vt infra ad Turpil. l. quamuis.

SVb prætextu. § CASVS. Cõueni te ꝓcuratorem meum, pone actione mandati petitione generali propoſita, hoc eſt vt rationem reddas adminiſtrationis quã geſſiſti. interueniente poſtea inter te, & me generali trãſactione, hoc eſt; quòd amplius de adminiſtratione tua te nõ cõueniam: reperitur poſteà aliqua ſpecies, adminiſtrationem tuam contingens, de qua nihil fuit actum neque cogitatum in trãſactione. Quæritur an ptextu rei poſteà repertę poſsim reſcinde re trãſactionem? Reſp. quòd non niſi forte res illa, ſeu ſpecies, apud alium tempore trãſactionis fuerit conſtituta quã meam eſſe ignorauit. Vitianus.

a ¶ Sub prętextu. § generalis fuit petitio, & generalis fuit trãſactio: & in omnib⁹ nocet, etiã ĩ ea ſpecie, ꝺ qua cogitatum non fuit, niſi dolus interueniat aduerſarij: vt ff. de pact. l. tres fratres vel alias ſufficiens cauſa: aut ff. eo. l. de re filiorum. & l. de his. & l. non eſt. Sed contrarium huic. §. eo. l. ꝛge. Sol. vt ibi. ¶ Item contra. ϳ. de iudi. l. ij. ſed ibi fuit ſpecialis petitio licet generalis ſententia: vt ϳ. eo. l. ſi de certa. quod non placet: imò aliud in iudicis, quæ reſtringũtur ad cogitata, cũ reddantur in inuitum: vt ff. de verb. obl. l. inter ſtipulantẽ. §. j, & aliud in trãſactione quę ex conſenſu fit, & ideo tollitur: vt ϳ. vt ac. ab hære. & contra hær. l. j. Item & quando eſt petitio ſpecialis in trãſactione, & iudicio, & deciſio generalis: ipſo iure non nocet in trãſactione: niſi in ſpecie petita, ϳ. eo. l. ſi de certa. Sed in iudicio ſic, licet replicetur, vt poteſt dici per prædictã. l. ij. Sol. ¶ ibi indefinitè, hic ęqualiter facta fuit deciſio. Vel ibi in iudicio: imo ibi iure reſtõnis, 6 Et qd hic dixi in trãſactione generali & petitione ſpeciali, ſeruã ẽt in arbitrio, vt ff. de arbi. l. ſi cũ dies. §. plenũ. Ité quære hic qđ quæſtui. ff. de pac. l. ſi vnus. §. illud.

b ¶ Prætextu. § Hic quondam pupillus tranſegit cum tutore vel curatore.

c ¶ Specierum. § Agebatur generali, vel vniuerſali iudicio.

d ¶ Finita. § id eſt ea quæ ſunt finita.

e ¶ Proprietatẽ. § ad differentiam perſonalis actionis.

f ¶ Poteſt. § Loquitur tranſigenti, qui tempore trãſactionis putauit eã rem eſſe apud eũ, cum quo tranſigebat, cũ eſſet apud alium: vel eõtrà, 7 hoc quidẽ ei nocet. vel dic § qđ erat error circa proprietatẽ hoc modo: hic adultus non credebat ſuã, eo quod non erat inter cæteras res ſuas conſtituta apud procuratorẽ, ſed apud aliũ. Sed quid ſi actor ſciebat eſſe apud eum, ſed non credebat ſuũ? Adhuc dicit Pla. 8 idẽ, q a de ea nõ videtur cogitaſſe: vt. ff. de neg. ge. l. Põponius. in fine. & de li. l. l. non ſolum. ij. §. ſi hæres. & l. fin. §. titia. & de except. rei iudi. l. ſi ex teſtamento. & quia ſuper perſonalibus non ſuper realibus petitionibus trãſegit: timo puto etiam ſi ſuper realibus petitionibus tranſegit. Alij dicunt contrà, quòd dirigit ſermonem reo, ſcilicet quòd etiam de illa re ſit ei tranſactum: & ſic concordabit cum princip. huius. l. Vel primò noo credebat ſuam, eo quòd erat apud alium: tamen nihilominus prodeſt ei tranſactio. Accurſius.

I Ranſactione. § CASVS. Pone induxiſti me dolo, vt fundum meum (quem meliorem credebas) cum famulo tuo permutarem: tu ipſe deceptus fuiſti. Quęritur, ſi coutractum reſcindere velis, tanquam dolo initum, debeas audiri turpitudinẽ propriam allegans. & reſpondetur quòd non: mihi tamen bene licebit agere & facere vt ſtetur trãſactioni. ¶ Ex hac. l. no. arg. quod poſitio dicitur criminoſa, quod cunq; contineat crimen, ſiue criminaliter, ſiue ciuiliter: & ideo non debet reſponderi, quando fiet aduerſario. et ita iuducit Bart. iſtum text.

10 Imò cõ

¶ Iidem AA. & CC. Martię. L. XXIX.

ij SVb apretextu bſpecierum c poſt repertarum, gñali trãſactione finita dreſcindi ꝓhibent iura. Error autem circa proprietatem e rei, apud aliũ extra perſonas tranſigentium, tempore tranſactionis conſtitutę, nihil poteſt f nocere. S. iiij. Kalend. Octob. CC. Coss.

¶ Allegãs ad reſcindendã trãſactionẽ ꝓpriũ dolũ, repellitur: & crimẽ fateri uidetur. h. d. Bal. Vel ſic: Qui aliquẽ ad trãſigẽdũ inducit, non põt petere reſcindi tranſactionem ratione ſui doli: quia turpitudinem ſuam allegat. h. d. Alex.

¶ Iidem AA. & CC. Antonino. L. XXX.

ij TRanſactione finita, cũ ex partibus tuis magis g dolũ interceſſiſſe, q̃ eorũ cõtra quos preces fundis, cõfitearis: inſtaurari, graue, nec non criminoſum tibi eſt. S. V. Id. Octob. Crebro CC. Coss.

¶ Clauſula generalis referẽ ad ſpecificata Vel ſic terminus, ad quẽ ſit relatio, reſtringit terminũ proferentẽ, ſiue referẽtẽ. h. d. & eſt notabilis lex. Bar. Vel ſic: Generalia uerba tranſactionis reſtringuntur ad rẽ et cãm, de qua litigãt. hoc dicit Alex.

¶ Iidem AA. & CC. Proculo. L. XXXI.

SI de certa re h, pacto tranſactionis interpoſito, hoc cõprehenſum erat, nihil amplius petiri: & ſi non additum fuerat, eo k nomine: de cęteris tamen quęſtionibus l integra permanet actio. PP. iiij. Id. Octob. Byzantij. CC. Coſſ.

¶ Poſt ſũam, quę trãſuit in rẽ iudicatã, nõ põt tranſigi: actio tñ ex ea põt nouari, & acceptilatione perimi. Sali. uel ſic: ſup re iudicata nalida & indubitata tranſigi non põt: ſed bene põt iudicatum remitti ꝓ acceptilationem factã ex alia cauſa quàm tranſactionis: & ſi nõ eſſet remiſſum ꝓ acceptilationem, poteſt executioni mandari hoc dicit. Alex.

¶ Iidem AA. & CC. Cyrillo. L. XXXII.

SI cauſa m †cognita, probata ſnia (ſicut iure n traditum eſt) appellationis, o vel in integrum reſtitutionis, p ſolennitate ſuſpenſa non qeſt: ſuper r iudicato ſuſtrà tranſigi, s non eſt opinionis incertæ. Proinde † ſi non Aquiliana ſtipulatione, & acceptilatione ſubſecuta, competentem tibi actionem t

¶ Iidem AA. & CC. Martię. L. XXIX.

ij SVb apretextu bſpecierum c poſt repertarum, gñali trãſactione finita dreſcindi ꝓhibent iura. Error autem circa proprietatem e rei, apud aliũ extra perſonas tranſigentium, tempore tranſactionis conſtitutę, nihil poteſt f nocere. S. iiij. Kalend. Octob. CC. Coss.

¶ Allegãs ad reſcindendã trãſactionẽ ꝓpriũ dolũ, repellitur: & crimẽ fateri uidetur. h. d. Bal. Vel ſic: Qui aliquẽ ad trãſigẽdũ inducit, non põt petere reſcindi tranſactionem ratione ſui doli: quia turpitudinem ſuam allegat. h. d. Alex.

¶ Iidem AA. & CC. Antonino. L. XXX.

ij TRanſactione finita, cũ ex partibus tuis magis g dolũ interceſſiſſe, q̃ eorũ cõtra quos preces fundis, cõfitearis: inſtaurari, graue, nec non criminoſum tibi eſt. S. V. Id. Octob. Crebro CC. Coss.

¶ Clauſula generalis referẽ ad ſpecificata Vel ſic terminus, ad quẽ ſit relatio, reſtringit terminũ proferentẽ, ſiue referẽtẽ. h. d. & eſt notabilis lex. Bar. Vel ſic: Generalia uerba tranſactionis reſtringuntur ad rẽ et cãm, de qua litigãt. hoc dicit Alex.

¶ Iidem AA. & CC. Cyrillo. L. XXXII.

SI cauſa m †cognita, probata ſnia (ſicut iure n traditum eſt) appellationis, o vel in integrum reſtitutionis, p ſolennitate ſuſpenſa non qeſt: ſuper r iudicato ſuſtrà tranſigi, s non eſt opinionis incertæ. Proinde † ſi non Aquiliana ſtipulatione, & acceptilatione ſubſecuta, competentem tibi actionem t

hic, & ϳ. ad velleia. l. iubemus. & ff. eo. l. qui cum tutoribus. & ϳ. de iud. l. licet. & ϳ. ſi eduer. rem iud. l. j. & ff. de arbit. l. ſi cum, §. plenum. & de cõdi. indeb. l. Sticus. §. idem quæſuit.

k ¶ Eo nomine. § id eſt nomine rei de qua fiebat tranſactio.

l ¶ Quæſtionibus. § De quibus non fuit actũ nec cogitatũ, 12 & poteſt intelligi, ita vt ſi de eadẽ re experiar, ſi tamen ex alia cauſa, non obſtat tranſactio, ſicut nec ſententia, vt ff. de excep. rei iud. l. cum quæritur. ar. ff. eo. l. qui cum. in prin. & in fi. Sed hoc puto falſum ſecundum H. tribus omnibus omnino ẽt de quibus non cogitaui: vt §. e. l. ſub ptextu ſpecierum. licet ſecus ſit in iudicio. ϳ. de iud. l. ij. Idem ergo debet eſſe in ſpecie: vt in omni cauſa noceat quantum ad illam rem. ff. de adminiſt. tut. l. ſi duo. in fi. licet huic rationi poſſet reſponderi eſſe verum, ſi agat ex eadem cãuſa. Quid enim ſi prius perſonali, nunc rei vendicationa agit? Secunda ratio eſt, quia vbi promitto non mouere litem, teneor nõ modo ex delicto. & ff. de arb. l. ſi ita. & ideo dicunt in principio. & ibi ϳ. de leg. l. pen.

SI de certa re. § CASVS. Tenebaris mihi ab fundum: tegi & trãſegi his verbis expreſsis, vt amplius non petam, hoc nõ adiecto, nomine fundi ſubinteligiẽ eũ, & ſi non apponatur nomine fundi: an per iſtã generalia verba mihi fundum ĩ iudicẽm, quàtum ad ſpecies, ad quas mihi alias tenebaris. quæritur: & reſpõdetur ꝙ non. Viuian. h ¶ Si de certa re. § id eſt de ſpecie certa. puta fundo. Incertum tamen erat propter litẽ an poſſem petere: aliàs contra c.l.j. Accurſius.

i ¶ Peti. § Vnde videbatur propter generale pactum in tranſactioni cõprehenſum, nec aliquo ſpeciali nomine coarctatum de omni re tranſactum: ſed non eſt ita: vt

o ¶ Appellationis. § quæ eſt communis iuris.

p ¶ Reſtitutionis. § quod eſt ſpeciale ius.

q ¶ Non eſt. § Neque poteſt ſuſpendi: vt. ff. de cõd. indeb. l. leganter §. primo.

r ¶ Super iudicato. § vt potè ſuper certo. & adde quod diximus. ff. eodem. l. poſt rem.

s ¶ Tranſigi. Jniſi animo donandi vel nouandi: vt & illa reuocetur in dubium, vt pote ſuper certo: tamẽ per pactum de non petẽdo poteſt ipſum liberare.

t ¶ Actionem. § in factum ex re iudicata: vt ϳ. de re. cre. l. actori.

Peremiſti.

a ¶ Peremiſti. § aio fortè donandi, vel nouãdi: q fieri põt: vt ϳ. de ex ce. rei iu. l. ſi cãm. & ff. de re iud. l. ſi ex conuentione. & tunc ſi nouata actio reuocatur in dubiũ, põt ſup ea trãſigi: vt ff. de mino. l. minor annis. xxv. Alij dñt, ꝙ poſſit fieri tranſactio p Aqlianam ſtipulationẽ, ſuꝑ ſnia: licet non ſimpliciter. ꝙ non placet: q a ex quo ꝓhibet trãſactio, ergo quælibet eius ſpecies. Sunt autẽ eius ſpecies duæ. ſ. ſimplex, & per Aquilianam ſtipulationem: vt ff. eo. l. j.

b ¶ More. § quem habes ff. đ ſi iu. l. à diuo. §. i.

SI pro fundo. § CASVS. Petebã à te fundum Titianum: trãſegi, & conueni ut dares fundum Seianũ liberũ, neq; alienũ, vt ꝓ parte, vel toto à lite recederẽ: receſsi. fundus euictus eſt, vel alij erat obligatus: volo reſcindere trãſactionẽ, nunq̃ poſsũ, quæriſ? & reſ. ꝙ nõ: ſed ſi interceſsit ſtipulatio, agã pro euictione ea. ſi non, agã ſcriptis verbis ad intereſſe. Si autẽ fundus Titianus quẽ petebã fuerit à te euictus, vel à fiſco, vel ab alio: ſi ideo euictionis actionẽ habes: & tibi imputare debes quod eum non reſtituiſti cum tradere potuiſti. Viu.

c ¶ Si pro fundo. § Titiano.

d ¶ Prædiũ. § Seianũ.

e ¶ Liberum. § Et non obligatum, vel alienum in totum, vel pro parte: ideoq; iuſtũ titulũ in eo dedit tibi: tu aũtem nullũ cum nihil ei tradidiſti.

f ¶ Dari. § i. accipiẽtis fieri: vt ff. de verb. obl. l. vbi aũt. §. ſi. ſi ergo euin citur, apparet non fuiſſe factum accipientis.

g ¶ Seruari. § i. cauſa ſeruandi.

h ¶ Agere: § ſic & ĩ cõtractu ꝑmutationis nõ agit prius, ſed re tradita euicta. ſic & ff. de re. ꝑmu. l. §. ii. & ſic nõ ẽ cõtra: vt §. l. ſiue apud. vel ſolue vt ibi. Ité facit. ff. de ſol. l. qui ſibi aut titio.

i ¶ Conſtituras § Apoſtrophe. id eſt mutatio perſonarum eſt. ¶ Vel dic eidem quærenti de pluribus quæſtionibus, reſpondet Imperator.

k ¶ Poteſt. § vt & ff. de rei ven. l. ar ex diuerſo. §. petitor. & de cõdi. ſur. l. ſi ſeruus. §. cauere. Sed contra. ff. de dona. inter. vir. & vxo. l. ſi donatæ. Sol. ibi cõuentus habuit cauſam ab actore: vt ibi dixi. Accur.

CVm donationis. § CASVS. Tutelã fratris tui geſsiſti, & in c. ex mala adminiſtratione tenebaris. Idẽ pubes factus petit à te illa. c. & tranſegit, vel animo donandi remiſit, quia pollicitus es ꝙ illum hæredem faceres. & alios hęredes poſtea inſtituiſti. vult venire contra tranſactionem, quaſi dolo eſſet inductus. an poſſit, quæritur? Et reſ. ꝙ nõ: q a non videtur voluẽ dolum paſſus, nec ex pollicitatione tua adſtringebaris, cum eſſet contra bonos mores, quaſi de futura ſucceſsione: neque valet etiam ſi ſtipulatio eſſet interpoſita. Vel ſic: forma quæſtionem, an ipſe poſſet agere de dolo, vt adimpleatur quod promiſiſti? Reſpon. quòd non obligatus es ad relinquendum alicui hæreditatem tuam. Vi

l ¶ Dolus. § Nor. dolus &c. vt ϳ. de reſcin. vendi. venditor. & ff. de reg. iur. l. nemo. vſ. & ff. de act. em. l. i. in fi. Item nota ſcire ſe ius habere, vel ſibi deberi, tranſactioni non nocere: ſic econtra: niſi eſſet in inſtitẽte, ſ. in actore: vt ff. de condi. indeb. l. in ſumma. §. i.

m ¶ Adſtingitur. § cum ſit cõtra bonos mores. & idem ſi interueniſſet ſtipulatio: vt ff. de verborum. obliga. l. ſtipulatio hoc modo. imputatur

ergo ei qui tali pollicitationi credidit. Et nota hic tres caſus. nã aut q remiſit, nihil de hæreditate dixit, ſed in corde reſeruit, & tunc valet pactum, ſiue ille cui tranſigebatur, eam pollicebatur, vt hic: ſiue niſi dicebat, vt ſupra eo dem. l. ſi maiores. Aut dixit quid etiã, ſed in forma condi tionis: vt puta: remitto tibi ſi me feceris hæredem. & tunc nulla eſt remiſſio. Secũdũ B. ſicus. & ſtipulatio ſub impoſsibili conditione facta nõ valet: vt inſtitu. de inutil. ſtipulatio. §. impoſsibilis. Nam turpia de l. cum dona iure dicuntur impoſsibilia: vt ff. de condicio. inſtitut. l. filius. & l. conditiones. Sed Pla. dixit pẽ dere remiſſionem in euentum cõditionis, nec eſt enim turpis, cũ non captetur mors alicuius: ſed tantum ex teſtamento ſe ſperet hæredem. Si ĩ verò remittat, & dicat, Ideo hoc facio vt me facias hæredem. & ſic etiam vterque cõſentiat, dico quòd non poſſet petere debitum: quia in pari cã potior eſt coaditio poſſidentis: vt ϳ. de condictio. ob turpem cauſam. l. i. Accurſius.

¶ Ranſactionem. § CASVS. Petebam à te decem, interuenientibus amicis, tecũ tranſegi, & conueniſti de aliquo mihi dando nomine tranſactionis, vel ꝓmiſiſti. uis vt reſcindatur tranſactio, quaſi per metum extorta. quæritur an ſis audiendus? Et reſpond. quod non: ſed improbitas tua detegitur: quia non eſt verſimile te metum paſſum tranſigendo, cum omnes amici tui interuenerunt: ſimilem præſumptionem habes. ff. quod metus cauſa. l. non eſt verſimile. Viuianus.

n ¶ Tranſact. onem. § Conſtrue literam, & dic, eu m tibi trãſigebã, vel quid mihi dediſti, vel promiſiſti, vel aliquam actionem quã cõtra me habes, remiſiſti.

o ¶ Interueniẽtib⁹. § per quod tollitur cogitatio metus: ut & ſ. de ijs qui per me. iud. non appel. l. i.

p ¶ Improbitatem. § Niſi apertiſſimis probabet argumentis: vt ff. quòd metus cau. l. non eſt verſimile. in princip. Accurſius.

SI maior. § CASVS. Petebam à te fundũ: conueni vt dares mihi decẽ intra certum diẽ: & à lite recederem. receſsi. ſi ſtatuto tpe non ſeciſti ꝙ promiſiſti, non ꝓ hoc reſcindeſ tranſactio. & ſuppletur in literam: quòd ſi nullo modo vellet dare: nec offerant, ſ. ſtatuto tpo, ſed poſt. aliquin ſi nullo modo vellet offerre, ageres actione priſtina: vt §. eod. cum proponas. cum ſuis concordãn. Vel ſic: Reus conuenit ſe daturum decem nomine tranſactionis, vſque ad certum diẽ. dicit ſe non teneri ſtare pacto cum ex eo, interim vſque ad certum diẽ. dicit ſe non teneri ſtare pacto cum ex eo, interim vſque ad certum diẽ. dicit ſe non teneri ſtare pacto cum ex eo, interim nihil commodi ſentire poſsit: ſed ſibi obſtabit exceptio tranſactionis. Et ꝙ dicit repreſentata. i. ante diẽ ſolutionis oblata: aut inſti. de leg. §. ſi qs ꝙ dicit repreſentata. i. ante diẽ ſolutionis oblata: aut inſti. de leg. §. ſi qs ta partu, vel fructibus nondum maturis.

q ¶ Dari tibi. § ſibandi vſque ad certum tem pus vel diem.

r ¶ Nec offerant. § ſcilicet termino ſtatuto: offerunt ſi poſtea in lite. ſe cus aũt ſi nec in lite offerunt: quia non eſt fides &c. vt & ſupra eodem.

Universidad de Deusto Biblioteca

deicom.lib.l.fi.Vel aliter intellige legẽ,ne videat laicis quædã iniqtas, ꝙ reus conuenit ſe daturũ decẽ,ex cã trãſactionis vſq; ad diẽ:ſed actor ante diẽ illã decẽ petebat, cũ.n.nil cõmodi interim habeat ex pacto, credebat ſe non teneri ſtare ei:& hoc innuit in eo ꝙ dicit,repræſentata, ſtante diem:vt inſt.de leg.§.ſi quis debitori ſed hoc non põt dicere.

a ¶ Amplius.ʒ niſi prædicta decem.

P Romiſſis.ʒ CASVS. Si conueni te ad.x. & conueniſti ut dares mihi v.nomine trãſactionis: & ſi non dares,ſtipulatus ſũ pœnam:ſi nõ facis quod conueniſti, quæritur an pœnam petere poſſim:? Et reſpon.quòd ſic. vel ſi conuenit inter tranſigentes,vt ſi quis eorum veniret ꝯ tranſactionẽ, ſolueret.v.noĩe pęnę:quæritur an peti poſſit?Et rñ.ꝙ ſic ſi ab alterutro eorum cõtra trãſactionem factum fuerit.Viu.

b ¶ Impletis.ʒ ab altera parte.

c ¶ Exigi poſſe.ʒ Non etiam quod promiſit ex cauſa tranſactionis, uel non poteſt opponi exceptio. vt ff. de doli excep. l.apud. §. Labeo.& ff. de pact.l.reſcriptum.§. j. niſi eo manente rato ſit ſtipulatus: ut ff. eod.l. qui fidem.& ſ.eo.l. cum proponas.an autẽ poſſit hic purgari mora,dixi.ſ. utu. j.ſi pacto.

Concor. c.ſuper eo. cum gl. in verb. dato extra eo. ti.

T Rãſactio.ʒ CASVS. Non poteſt fieri tranſactio,niſi aliquid detur, vel promittatur,vel retineat:quod procedit etiã cum reus liberat actorẽ, pro aliquo qđ ſibi dẽt.& ſupple hic vel remitt.t, vt ſ. e.l.de fideicõmiſſo.

Concor. cũ hac l. c. coniugi.cõ glo.in uer. annis.extra eo.tit.

qui conueniuntur : ne quid amplius, a ab ipſis exigi poſſit, exceptionis proficit æquitas.S. vj. Id Decem.CC.Coss.

¶ Si non impleant promiſſa in tranſactiõe pœna cũ effectu exigit : quod eſt uerum ſecundum Bal.& Sali. et ſi pœna adiecta ſit datio uſurarũ:quia nõ præſumitur adiecta in fraudem uſurarum, in contractu tranſactionis:ut hic.Alex.

¶ Iidem AA.& CC,Baſiliſſæ.

LEX XXXVII.

P Romiſſis tranſactionis cauſa non impletis, b pęnã in ſtipulationem deductam ſi contra factum fuerit,exigi c poſſe conſtat S.xii.Kalen.Iau.Nicomediæ.CC. Coss.

¶ Tranſactio eſt contractus reciprocus,in quo debet aliquid interuenire hincinde. h. d.Bal.& Alex.

¶ Iidem AA.& CC.Theodotioni.al.Theodotiano.

LEX XXXVIII.

T Ranſactio † nullo dato, d vel retẽto,ſeu promiſſo minimè procedit. e S. viij.Kal. Iañ. Nicomediæ.CC. Coss.

¶ In contractu tranſactionis non habet locum pœnitentia.Alex.

¶ Iidem AA.& CC.Martianæ.

LEX XXXIX.

Q Vamuis eum, f † qui pactus eſt ſtatim pœniteat, tranſactio tñ reſcindi,& lis inſtau

d ¶ Dato.ʒ pro eo quòd remittitur.

e ¶ Procedit.ʒ vt & j.de rep.hęr.l.ſuus.& ſupple hic,vel remiſſo:ut ſ.eo.de fideicommiſſo.Sed contra.ſ.eo.l.ſi ſuper.ubi nullum eorum interuenire videtur.ſed ſolue vt ib.

Q Vamuis. CASVS. Si tecũ tranſegero,& ſtatim pęnituero: ñ q d ꝑ ꝑ hoc reſcindit tranſactio,& iſtaurat lis finita?R ñ.ꝙ ñ.& ſi quis hoc mihi perſuaſerit,ſ.ꝙ pœnitere poſſim, falſo aſſeuerauit. videbatur enim ꝙ ſic propter parem,uel ſimilem quam habet cum re iudic authoritatem.ſ.eo.l non minorem.

¶ No.ex hoc tex.ſecundum Iaſ.hic ꝙ in tranſactione eſt ſpeciale , vt licet ſit contractus innominatus,& res ſit integra,tamen non eſt locus pœnitentiæ,ne lis ſemel extincta per tranſactionem,amplius inſtauretur.concor.lex,fratris.ſ.eo.Et iſtud procedit etiam ſi tranſactio tenderet non ſolum ad liberandum,ſed ad obligandum.l.ſi ſuper. ſupr. eod.

f ¶ Quamuis eum qui pactus.ʒ in tranſigendo, ut ſtatim ſubijcit.

g ¶ Aſſeuerauit.ʒ vt j.ſi certum pet.l.eo quod.& de reu. do.l. veles. & de act.& obl.l.ſicut.& de contrah.emp.l.non idcirco.

V Bi Pactum.ʒ CASVS. Petebas à me x.conueni vt parẽ tibi v. nomine trãſactionis: & dedi tibi penſionẽ de x.reſiduũ per aquil. ſtipu.& accep til.remiſiſti,& me liberaſti.ſtipulatus ſum nomine pęnę. c.ſi venires contra tranſactionem , & etiam ꝙ data repeterẽ. & de his fuit facta ſcriptura.vis venire contra.qualiter mihi ſuccurratur quærit? & reſpon.quòd repetam data,& petam pœnam ante cognitionẽ cauſæ principalis,quam tu inferes ſi hoc voluero.Viu.

h ¶ Vbi pactum.ʒ gratuitum.

i ¶ Tranſactio.ʒ no gratuita:vt ff.eo.l.i.& ij.Vel dic, r vel pro id eſt: nam de tranſactionibus tm̃ proſequitur, cum. j. dicit reſtitui data &c. vt ff.eo.l.i.Et ſi iſte venerit contra tranſactionem,poſſum pęnam & data repetere, & iſtum repellere per exceptionem ſi agat: quia actio ſemel,&c.vt ff.de ſolu.l.qui res.§.aream.

r Idẽ Bart. & Ang. licet Bald.& Sali.dẽt tertiam expoſitionem.

k ¶ Firmitas.ʒ i.tranſactio iure firmata eſt.

l ¶ Innexa.ʒ i. colligata vinculis &c. Inſunt enim in obligationibus vincula:vt inſtit.de oblig.in prin.& ſunt vincula Aquilianæ ſtipulationis manifeſta.ſed z vincula acceptilationis ſunt naturalis obligatio, qua tenetur ad non petendum accepto ferens:cum pactum hoc faciat vt no.ſupra.tit.i.l.pacta nouiſſima.

z Iſta pars glo. eſt ſingularis ſm Bal. in margarita ſua i verb.acceptilatio.

m ¶ Aut.ʒ modo reſpondet.

n ¶ Subſecutis.ʒ ſ.conuentionibus.

o ¶ Secundum leges.ʒ i. ſecundum quòd pacta facta ſunt.nam con-

tractus &c.vt ff.de poſ.l.j.§.ſi conueniatur.Vel ſecundum.l.vt ff.de pac. l.iuriſgentium.§.prætor ait.

p ¶ Pœna.ʒ quæ fuit promiſſa ſi pacto non ſtetiſſet:& accipe,eſt inferenda &c.& dic eã peti cum ventũ fuerit ꝯ tranſactionem,non ante: vt ff.de cond.cau.dat.dedi.in principio.& l.ꝙ ſeruus. Quando autem veniat q.s cõtra,habes infra l.proxi. Item & hæc verba ſcilicet ante cognitionem cauſæ,expone, ſcilicet principalis. & eſt hic ſpeciale.alias generaliter obtinet, quòd qui prior appellat,prior agat: ut ff. de iud.l.4 prior Vel dic quod illa regula : q. prior &c.intelligenda eſt,quãdo prior agit de iure, vel dubitatur,an de iure agere poſsit. Sed hic ſolum modo agere potuit de facto,quia nulla actio de iure ei competebat obſtante Aquiliana ſtipulatione , & acceptilatione. & ſic non obſt. illa lex , qui prior. Vel dic cognitionem , id eſt deciſionem, vel tranſactionem :quod determinat illud nomen data. & hæc expoſitio cõcordat cum opinione domini Azo infra poſita. & idem eſſet in datis poſt deciſionem , vel tranſactionem. & ſic non obſt. illa qui prior 3 Item quòd dicit, ſi aduerſarius maluerit,ſcilicet reus qui conuenitur ad pœnam, veruntamen fuit actor in cauſa principali ſecundũ Azo.vt argumen.ff. de iure dot.plerunque . in fine velid eſt actor qui eam ſcilicet pœnam petit : vt dixi.ſ.eod.l. cum proponas.quod ẽ verius.& hoc alterum tantũ velit. po-

rari non põt , & qui tibi ſuaſit intra certum tempus licere à tranſactione recedere , falſum aſſeuerauit. g S.Kalend. Ianuar. Sirmii, CC.Coss.

¶ Venientes contra tranſactionẽ pœnalẽ, per quã fuit ipſo iure ſublata priſtina actio mediate Aquiliana ſtipulatione,q̃ in trãſactione interuenit,reſtituent data,pœna ſoluent,ac etiã agendo priſtina actione repellentur exceptione tranſactionis a limine iudicij.h.d.ſecundum lectur.Azo.quæ eſt magis communis.Alex.

¶ Imppp.Grat.Valenti.& Theodo.AAA. Eutropio PP.

LEX XL.

V Bi pactũ h † vel tranſactio i ſcripta eſt,atque Aquilianæ ſtipulatiõis, & acceptilationis uinculis firmitas k iuris innexa l eſt:aut m ſubſecutis n ſcd̃m leges o † accõmodãdus eſt cõſenſus aut pęna p una cũ ijs q̃ data probãtur, q ante cognitionẽ r cauſæ, s ſi aduerſarius t hoc mulier,inſerẽda e v D.iij Non.Iun.Conſtant. Eucherio & Syagrio Coss.

¶ Veniens contra tranſactionẽ iuratã per Deum,uel per principẽ,infamis eſt,ab actione cadit,pœnam ſoluit,& data reſtituit,& applicatur aduerſæ parti tranſactionem obſeruanti.h.h.Alex.

¶ Impp.Arcad.& Honor.AA.Rufino PP.

LEX XLI.

teſt tamen hæc omnia ſi velit ſecundum Azo.& tunc expone aut ꝑ &. Ex prædictis patet quòd agitur,licet ipſo iure erat actio ſublata. Quo hoc?Rñdeo:quinque opiniones ſunt in hac lege . ait enim Azo ꝙ non põt agi niſi ſponte reus velit pati.& ſic loquit hic,ſi maluerit &c.& ſic triplex eſt commodum reo:ſ.reſtitutio datorũ, quia recipiet quod dedit:& pęna & exceptio ſi velit eam obijcere. Super hoc tertio auxilio ſunt opiniones in gl.recitatę,non ſuper alijs duobus.& dic exceptio facti non iuris,quia actio ſublata eſt,ſi eam obijcere vult. & hoc triplici ratione. Prima in odium remittentis,tam ſolenniter,vt & argu.j.l.proxima.Secunda, quia ipſo iure tollitur ſtipulatio per ſtipulationem , licet non ſic in pacto:vt ff.de pact.l ſi vnus.§.pactus.Tertio:quia cum iudex interrogabit,qua actione,vel obligatione eſt ei obligatus, non poterit reſpondere,& ſic iudex abſoluet aduerſarium. Alij vt Al.dicunt hic renaſci directam veterem actionem in odium eius qui repetit pecuniam,& pœnam,& ſic diſſoluatur tranſactio argum.j.de non numerata pecunia,auth.contra qui propriam & j.quando lice.ab empt.diſc. l.i.& ſic quaſi voluntariè fingebat reſcindi tranſactionem: quod poſſet fieri: vt ſ.eodem.l.ſi diuerſa.cui reſpondet Azo ꝙ non petit omnia illa vt reſcindatur,imò vt ſeruetur ei pactum. Tertij dicunt hic renaſci veterem:vt arg. j.ſi aduer.tranſactio.l.j.& ij.& ff.de excep.do.l.apud. .Labeo.Quarti dicunt condictionem,ſine cauſa dari,vt ſe reponat in obligationem antiquam:vt ff.de con.ſine cauſa.l.j.& iij.Alij dicunt de facto agi,& ſibi non excipi:vt & j.de contrah.ſtipu.l. nuda.& ff. de verbo.obl.l.ſi Titius.Cum enim habeat & pęnam & data , non debet exceptionem opponere:vt & ſupr.eo.l cũ proponas.ſed quamcunque tenueas.inuenies primo de facto agi,ſecundo pœnam committi, & eã ſolui,tertio,agi cauſam principalem ſecundum omnes alias opiniones ꝑter primam , ergo de facto ſolummodo agendo committit in pęnam. Eſt enim contra:vt j.ſi man.ita ſu.alie.l.ea quidem.& l.fin.Solu.ibi de effectu beneficij tantum cogitauit, alias ibi etiam ſecus eſſet: ut ff.de verb.obli.l.qui Romæ.§.Flauius.Item contra.ff.de verb.obl. l. ſtipulatio iſta.§.quæſitum.Sol.illa eſt ſtipulatio iuris:ut ille demum in eam cõmittat qui de iure agitur ead.l.§.hi qui.

q ¶ Probantur.ʒ à reo.

r ¶ Ante cognitionem.ʒ i.antequam repetat fundum.

s ¶ Cauſæ.ʒ principalis ſecundum Azo.hæc eſt ſecunda pœna à reo actori nomine tranſactionis inferenda.

t ¶ Si aduerſarius.ʒ qui tranſactionem obſeruat.ecce tertia pœna.

v ¶ Inferenda eſt.ʒ Hæc eſt prima pęna.

Si quis

S I quis maior.ʒ CASVS. Mecũ tranſegiſti,nomine tranſactionis.dedi tibi.x.ſtipulatus ſum.c.ſi contrauentũ fuerit & ſimiliter de non veniendo ꝯ,interpoſitum eſt ſacramentũ.vis recedere à tranſactione . In primis eris infamis.Secundò cadis à petitione tua . Tertiò pœnã præſtabis.Item omne emolumentũ quod fueris cõſecutus ex pacto vel trãſactiõe, amittes, & mihi applicabitur, q a ſto placitis . prædicta vera ſunt et ſi iuraueris per ſalutẽ principis de ſeruãdo qđ conuenit. Viuianus .

† Ex lib.ij. tit.ix.l.j. C. Th.& de intellectu huius.l.uid.Iaco.Nig.i.l. ſi inſulã. n. 290.đ ver. obl.ubi ẽt. Ioã. Hãnibal.nu.164 & Io. Bol. in conſ.16. nu.35.

a ¶ Si q.s maior.ʒ Quid de minore ? Diſtingue vt in venditione teneat tranſactio,vel nõ: vt j. ſi aduer.ven.l.j.& ſ.de leg. & cõ.l.nõ dubium . in fi. ſed per aut.ſacramenta. eorum ſacramenta indiſtinctè ſeruantur.

† Iuratur.

b ¶ Imperio.ʒ & non per metum.

c ¶ Et voluntate.ʒ Sec' ſi metu eẽnt extortę: vt ſ.e.l.interpoſitas. Azo.

d ¶ Iudicem.ʒ No.qualiter quis videat facere ꝯ pacta vel trãſactiones. Sed ꝯ.ff.rẽ ra. ha. l. amplius.So. refert fortè ꝑmittã pęnã ſi veniã ꝯ trãſactionẽ:aut ſi petã . Nã in caſu primo ſtipulatio cõmittitur ſola interpellatione : vt hic. & idẽ in ſtipulatione rem ra. haberi:vt ff. rẽ ra.ha. l. quo enim.§.j.& ij.ſecũdo de mũ lite cõteſtata: vt ibi, vel quod hic minus dr̃ , ibi ſuppletur. Nã interpellatio,& conteſtatio ẽ neceſſaria , ſecundum Azo.aliàs in caſu etiam ad finem duci neceſſe eſt: vt ff de bon.liber. l.qui cùm maior.§.accuſaſſe.

† Itaq; ea omnia quæ poſt tranſactionẽ acceptá ſũt, & rerum ꝓprietas eorũ, mox cõmodo deputabũtur eis qui intemerata, &c.

Stipulatio, ſi cõtra venero, uel amplius petero. quan do cõmittatur.

S I q.s a † maior annis viginti-qnq;,aduerſus pacta,vel trãſactiones,aullo cogẽte imperio, b ſed libero arbitrio,& volũtate, c cõfectas ; putauerit eẽ ueniẽdũ, vel ĩterpellando iudicẽ, d vel ſupplicãdo e pricipalib. f uel nõ implẽdo ꝓmiſſa,eas g aũt ſuó cato Dei oĩpotentis noĩe,eo auctore ſolidauerit, h non ſolũ notet † ĩſamia, i verumẽt actiõe k priuatus, l reſtituta m pœnaq̃ pactis ꝓbat inſerta, & rerũ ꝓprietate n careat,& emolumento qđ ex pactione,uel trãſactione illa fuerit conſecutus. o † itaque oĩa eorũ p mox cõmodo † deputabunt eis,qui intemerata pacti iura ſeruauerint. q ¶ Eos ẽt huius legis, uel iactura r dignos eẽ iubemus, vel munere, s qui nomina noſtra placitis inſerentes, ſalutem principium confirmationem initarũ iurauerint eſſe pactionum. t D. V.Id.Octob.Conſtantinop.Olybrio,& Probino Coss.

¶ Eatenus reſcĩdit trãſactio iurata, quatenus eſt facta ꝑtextu falſorũ inſtrorum, niſi ſuper falſo tranſactum fuerit.Alex.

e ¶ Supplicando.ʒ pro impetratione iudicis:ar.ſ.quando li.prin.da.litis conte.fa.l.j.Quid autem ſi impetro priuilegium vt liceat contrauenire ? Reſpon.non põt:vt ſ.eo.l.cauſas.nec cadit in pęnam,quia nõ venit ꝯ: ſed petit licentiam contrauenĩendi.

alias, cõmoda.

f ¶ Principibus.ʒ Primò interpellatione iudicis delegãdi,vel delegati cogniturí ſuper cauſa,ſuper qua iã trãſactum eſt , & ſacramentũ exactũ:ſecus tamen ſi impetraſſet vt tranſactio reſcinderetur, quia tunc nõ incidit in l.iſtam: vt ſ.e.l cauſas.& eſt ratio: quia hic venit contra factũ ſuum,tanquam iure ſuo hoc ſibi liceat.at ibi tanquam iure alieno.

g ¶ Eas ʒ ſcilicet tranſactiones.

h ¶ Solidauerit.ʒ quia iurauit non venire contrà .

i ¶ Infamia.ʒ No.periurum infamem: ‡ vt & j.de dig.l.quoties.lib xij.& ſic eſt arg.contra.ff.de cri. ſtel.l.ij.& ff.de infamib.l.Lucius. Sol.. hic per ſententiam,ibi verò ipſo iure ſm quoſdam : ꝙ non placet. imò hic ipſo iure.Et dic plenè vt diximus in d.l. Lucius.

‡ Concor. gl.ſup verbo,teſtimoniũ.in fi. in c. teſtimoniũ extrà eo.&c.infames. vj. q.j.

k ¶ Actione.ʒ perſonali quam remiſit. nam primò per exceptionem , nunc ipſo iure eſt remiſſa.

l ¶ Priuatus.ʒ ipſo iure in omnibus,licet alij dicant per ſententiam.

m ¶ Reſtituta.ʒ id eſt data.

n ¶ Proprietate.ʒ ſi fortè ſpecies petebãtur.Vel dic ꝙ ſpecies datę ꝑ tranſactione reddantur,& emolumentum quando eſt quantitas. Et ꝙ hic habet omnia ille cuius rumpitur tranſactio , eſt in odium peierãtis. aliàs ꝯ:vt ſ.e.l.cùm proponas.& de doli excep.apud.§ Labeo.

o ¶ Cõſecutus.ʒ actori:& ecõtrà in reo,itẽ i his pęnis q̃ pũt ei aptari.

p ¶ Eorum.ʒ ſupradictorum à principio vſque huc.

q ¶ Seruauerint.] Nam illi datur pœnæ petitio , qui in eam non incidit:vt ff.de re.iu.l.cùm par.§.illi.

r ¶ Iactura.ʒ Propter non ſeruantes.

s ¶ Munere.] id eſt emolumento propter ſeruantes.

t ¶ Pactionum.ʒ huic eſt contrà.j.de re.credi.l.j.So. vt ibi.

S I ex fal.] CASVS. Petebas à me codicem meum,& alias plures res, produxiſti inſtrumentum falſum,cuius timore veni ad tranſactionẽ: prætextu falſi inſtrumenti,an poſſim retractare tranſactionẽ,quæritur ? & reſp.ꝙ ſic.& licet interpoſitũ ſacramentũ de nõ veniendo ꝯ, tñ reſcindetur ꝑdicta tranſactio.& ſi plures fuerũt cauſæ ſuꝑ quib.trãſactũ eſt timore illius falſi inſtrumenti,in his maneat rata trãſactio, in quib. inſtrumentũ falſum nõ eſt,in aliis aũt infirmet.& hæc ſunt vera, niſi quæſtio falſi inſtrumẽti prolati mota cũ aliis cõtrouerſijs fuerit deciſa:vt ſi protuliſti ꝯ me inſtrumentũ falſum,& illud arguebã de falſo, inſtitui cõtra te actionem,deinde tranſegi tecum . Ex hac.l.not.ꝙ quando capitula ſunt ſeparata,falſitas vel dolus circa vnũ capitulũ non vitiat aliud capitulũ:ſecus tñ eſſet in connexis capitulis vel depẽdentibus: quia vitiato principali omnia capitula vitiantur:vt ff.de minor.l.etiam.§.j.Iaſ.

u ¶ Si ex falſis.ʒ i.timore falſorum inſtrumentorum ab actore contra reum,vel à reo contra actorem productorum,& idem in falſis teſtibus.

¶ Impp.Leo & Anthemius AA. Acrochio. † PP.

† Etichrio. aliàs,Etythrino.

LEX XLII.

S I ex falſis u inſtrumentis trãſactiones , uel pactiones initæ fuerint : quamuis iuſiurandũ de his x interpoſitum ſit, tamen † ciuiliter y falſo reuelato eas retractari præcipimus: z ita demũ, vt ſi de pluribus cauſis , uel capitulis eædem pactiones,ſeu trãſactiones initæ fuerint , illa tantũmodo cã , uel pars retractetur , q̃ ex falſo inſtrumento cõpoſita cõuicta fuerit:alijs capitulis firmis a manentibus, niſi fortè b ẽt de eo quod falſum dicitur, cõtrouerſia orta deciſa ſopiatur. c Dat. Calẽ. Iul. Conſtantinop. Martiano & Zenone Coss.

† Etiam.

¶ Qõ mota ſuper cõditione ſeruili,uel aſcriptitia,poteſt tranſactione decidi . Alex.

¶ Imp.Anaſtaſius A. Thomæ PP. per Illyricum.

LEX XLIII.

I Vbemus d in omnibus litigiis iam e motis, f & pendentib. g ſeu poſtea h ſuper ſeruili, uel aſſcriptitia conditione mouendis , tranſactiones celebrandas , vel iam celebratas, ſi non alio iuri cognito modo eas va-

x ¶ De his.ʒ ſ. tranſactionibus.

y ¶ Ciuiliter.ʒ Non ſolum criminaliter. nã põt quã viã velit prius eligere : vt j.de fal.l. damus . Quatuor ergo modis agitur de falſo.Vno criminaliter per actionẽ legis Corneliæ de falſis, cuius pęna eſt deportatio , & oium bonorum publicatio:vt ff.ad l.cor.de fal.l. j.§.fi. Secũdò ꝑ actionẽ in factũ ad intereſſe: vt ff.de fal.l.qui noie. Tertiò ꝑ exceptionẽ ſi actor agat ex trãſactiõe facta timore falſorũ inſtrumẽtorum, & reus excipiat. Quartò ꝑ replicationẽ , ſi reus excipiat ex trãſactione inita ex falſis inſtrumẽtis: nã actor replicat.& iſti ſunt tres modi ciuiles,đ quib.hic dicit.

z ¶ Præcipim'.ʒ ‡ Per in integrũ reſtitutionẽ : vt ff.de re iud.l.diuus. & j.tit.iij.l.j.Nec enim intelligitur tacita cõditio, ſi vera ſint: quia nõ retractarenť, ſed ipſo iure nõ valerẽt:vt arg. ff. đ acq. poſ.l.ꝙ meo.§.ſi fur ipſo. & ff.qui ſat.cog.l.fi.Nec diſtinguo , ſi ſciat an neſciat falſa qui vtitur eis : ſicut nec in ſnia aliàs ſi calumnioſè agat, nil ꝓdeſſet allegare inſtrumẽtorũ falſitatẽ: quia & ſine his hoc caſu non valeret tranſactio : vt ff. de cond.inde.in ſumma.§.j.Item contra.j. ſi mi. ſe ma.dix.l. ſi alterius . in fi.vbi poſt iuramentũ non retractatur pactio.Sol.licet hic,& ibi nõ iurantis ſed aduerſarij malitia interuenit,hic tamẽ maior:quia falſitas. vnde hic remittitur,ibi nõ.Itẽ cõtra.j.ſi aduer.ven.l j. Sol. vt & modò dixi.Vel dic ꝙ ibi fuit veditio facta cũ decreto: vnde valuit.hic nõ valuit tranſactio.Itẽ ꝯ.j.ad l.cor.de fal.l.ipſe.vbi poſt tranſactionẽ non tractatur de falſo.Sol.hic non fuit mota q̃ſtio falſi ante tranſactionẽ, ibi fuit. alioquin ſecus.vt hic in fi.l.& j.ſi ex fal.inſt.l.j.& de fi.inſtr.l. fi. Itẽ ꝯ.j. de plus peti.l.j.& ff.de excep.qui agnitis.ſed non ſunt cõtra.Et ibi ante tranſactionẽ fuit mota quæſtio fal.Item quid ſi ex ſacramẽto falſo,id eſt in quo falſum aſſeruiſti ? Dic,aut detulit iudex,aut pars.primo caſu poſſit retractari:ſecundo non:vt ff.de iureiur.admonendi . Aut nullus,ſed vltrò obtulit:& tunc detur de dolo.ff.de dolo.l.ſi legatarius.

‡ Vide gl. in verbo , poſt ſniam, in me. in ver. & no. ꝙ ſecũdũ. ca.licet. eẍ de probat.

No. Bar.in hac gl. ſingulariter , ꝙ titulus ſi ex fal. iſtr, j.& l.diu*. ff.de re iudi.habet locũ, et ſi fuerint producta inſtrumenta falſa,abſq; dolo partis, quod no.

a ¶ Firmis.] vt ſi quinq; data ſunt,vt actor non petat fundum paternũ , nomine cuius non exhibetur falſum inſtrumẽtũ, & decem ſunt data ne petat hæreditatem,fortè cuius nomine vtebatur falſo inſtrumento. Sed quid ſi non appareat pro quo ſcilicet ſit datum , ſed eſt data pecunia ꝑ omnibus,qui erant in controuerſia,ſed pro quibuſdã tantùm oſtendebatur falſum inſtrumentum , cuius timore tranſactum eſt ? videtur ꝙ pro pretio rerum interpretor pro vnoquoq; datum: vt arg.ff. de lega.j.l.qui ſolidum.§.cùm põſt. Item nota hic arg.ꝙ inſtrumentum non eſt totum vitioſum,ratione partis:vt ſ.de lati.liber.tol.§.pen.Alij contra : vt ſ.de vet.iur.enuc.l.ſecunda.in fine.& ff.quemad.teſt.aper.l.j.§.ſi quis.& dixi j.de teſta.l.ſi vnus.Item intellige ſi cauſa ſit diuidua, alioquin ſecus : vt ff.de mino.l.etiam.§.j.

b ¶ Niſi forte.ʒ Illa tantummodò cauſa,uel pars retractetur , niſi &c. vnde non refertur ad omnia prædicta.

c ¶ Sopiatur.ʒ Nam poteſt tranſigi ſuper falsò expreſsè, uel tacitè, ut ſ.eo.l.tranſigere.& j.de fide inſtr.l.fi.

¶ Sopiatur.ʒ i.extincta ſit.

I Vbemus.ʒ CASVS. Mouebam tibi qõnem ſtatus dicendo te ſeruum meum eſſe,uel aſcriptitium.tranſegiſti ut remitterem tibi qõnẽ ſtatus.an ualeat iſta tranſactio quæritur? & rñ.ꝙ ſic.neque obeſt qđ ſuꝑ ſeruili,uel aſcriptitia conditione interpoſita fuerit. ſecus ex diuerſo , q a contra bonos mores,& contra formam tranſactionis .

d ¶ Iubemus.ʒ Nã multis modis loquitur iſta lex,qñ de ſtatu agitur.

e ¶ Iam.ʒ ante legem iſtam.

f ¶ Motis.ʒ & finitis tranſactione.Accur.

g ¶ Et pendentibus.ʒ tempore huius legis.

h ¶ Poſtea.ʒ poſt legem iſtam.

Serui...

Universidad de Deusto Biblioteca

Transactio vt quis fmã neat seruus nõ valeat.

a Seruili. } Hic est ʒ.ʒ.c.l.interpositas.Sol.vt ibi.sed si valet inter seruũ,& dñm,q.d si dicatur, ꝙ seruus fuit, vel ascriptitius & aliquid ei deť? Rñdeo,non valet: tũ quia est ꝯ bonos mores: vt arg.ff. de verb.obl.l.inter stipulantem.§.homo liber.Itē quia non transiret ad eũ cõmodũ aliquod: vt s.eo.l.transactio.Itē ꝓ hoc.j.de lib.cau.l.nec si volens.Itē no. hic ar. ꝙ in causa uersionis, & monachationis ratione dubitationis valet transactio, & in causa matrimonij: vt ar.ff.si quis in ius voc.nõ ie l. ex quacũque. sed decretũ epi est necessariũ, cũ sit spiritualis cã. nã & in alia re alienãda est necessarium epi decretũ: vt i aut. hoc ius. s.de sacrosan.ecclesijs.

Epi decretũ qñque ē i trãsactiõe necessariũ.

cillare contigerit, vires suas obtinere; nec ob hoc uideri tenorē earum titubare, ꝙ pro cõdõne seruili, vel asscriptitia cõfectæ sunt. D.xv.kal.Decem.Patritio,& Hypatio.Coss.

De errore calculi.

TITVLVS V.

¶ *Error calculi non nocet,ēt si sępe sit erratũ: & ēt si stipulatio iteruenit, nisi sit iudicatũ, uel trãsactũ.h.d.Bal.uel sic: Si erratũ sit in calculo, põt calculi fieri retractatio, nisi super errore sit transactũ uel iudicatũ. & indebitum per errorem calculi promissũ condicitur.h.d.Sal.& Alex.*

¶ Impe. Diocl. & Maximia AA. & CC. Aureliano quarto al. Aurelio. L.VNICA.

ERrore calculi, siue ex uno contractu, siue ex plurib' emerserit, ueritati nõ afferre præiudiciũ sæpe cõstitutum est: vñ rõnes etiã sæpe cõputatas, denuo tractari posse, si res iudicatæ nõ sũt, vel trãsactio nõ interuenit, explorati iuris est. Sed & si ꝑ errorē calculi, uelut debitam quantitatem, cum esset indebita, promisisti: condictio liberationis tibi cõpetit. D.vj.Kal.Mart.AA.Cos.

¶ *DE ERRORE CALCVLI.* ¶ *Dixit de trãsactione, in cuius cõputatione qñque errat, ideo de tali errore dicit. Vel sic; Dictum est suprà de trãsactione: quæ qã fit per errorē calculi, id est cõputationis: posito eo per quod fit, ꝓ eo quod fit: sic ecõuerso id quod fit, ponitur ꝓ eo per quod fit: ideo ponit de errore calculi. Azo.*

Constitutas. Retractari.

a ERrorem.} CASVS. Tenebaris mihi in aliquã quantitatē pecuniæ ex pluribus causis, puta ad puta ad x. ex causa mutui, ad alia x. ex cã emptionis, & vēditionis, ad v. ex cã permutationis. ꝯputaui dicēs. x.& x.ēt v. faciũt xxx. cũ non faciēt nisi.xxv.& sic computaui deinde. ꝙ tenebaris mihi in xxx. & hoc ꝑ errorem. an tibi pręiudicetur quo min' iterũ fiat cõputatio qritor.& rñ. ꝙ nõ, nisi fuerit qstio super errore cõputationis sopita trãsactiõe, vel ꝑ sñiam. vnde si plusq̃ debuisti ꝓmisisti, liberationē condictione sine causa condices Idem erit si penes me, mercatorē aliq̃ quãtitatē deposuit scholaris, puta.c. computauit qđ penes me remaneret, & quod recepit.apparuit ꝙ restabant.l.& alia.l.soluissem.cum tñ non soluissem nisi. x. an iste error præiudicet scholari qrit.& rñ.ꝙ non. uel apparuit ꝙ l.essent soluta, cum essent soluta lx.hoc non ꝑiudicat mihi mercatori: & licet ꝑ ꝑ hoc promisi plusquam debui, agam condictione sine cã, ut liberer. & hæc sunt vera nisi veniret in dubium computatum eēt necne: & de hoc esset transactum, uel sñia lata. ¶ Not.ex hac.l. ꝙ erronea calculatio, ēt sæpe facta non nocet: & est argumentum ꝙ erronea confessio sæpius repetita possit reuocari, secundum.Bal.hic.

Calculus Persius.

b Errorem calculi.} i.cõputationis, quæ fiebat olim ꝑ lapillos, q̃ dicunť calculi, eo, ꝙ non impune pedib.calcantur. Vnde Persius: Hunc macrine diem numera meliore lapillo.quia pro bono die ponebant album lapillum: pro malo nigrum. qñque ponitur pro cognitione causæ: vt j de iud.l.rem non nouam.in prin.quandoque pro sententia: ut j. de ap.si actor.quia lis calcatur, i.terminatur.secundum P.

c Constitutum est.} si ueritas appareat: ut hic, & ff.de off.præsi. l. illicitas.§.ueritas.& s.de iur.& fac igno.l si non.& l.error.

d Res.] i.quæstiones habitæ super errore computationis.Acc.

Transactio & snia finē imponũt litibus.

e Vel transactio.] Sententia ergo, & trãsactio finē imponũt qõni habitæ sup errore cõputationis, ēt si hęc sententia, uel trãsactio nõ rectę faciat cõputationē: ut hic dicit: & j.de re iudi.l.2. & sic est cõtra. ff. q sen. sine ap.l.j.in prin.& §.1.ubi dicit non ualere sñiam. So. distingue i utroq; vtrũ fuerit expressa cã erroris, uel ñ: ut primo nõ teneat, scđo sic. & hęc bona. Alij dñt ꝙ hic errauerunt partes, ibi iudex. Vel tertio distingue in sñia, ut ibi dicit. sed in transactione dic, ꝙ valet sp errore sublato de medio, per exceptionem, uel replicationem, ut in eo non ualeat trãsactio: ut ff.si quis cau.l.sed & si.§.fin.& de fideius.l.si quis postquam.

f Condictio.} sine cã: ut ff.de cond.sine causa l.3.& j.de cond.inde. l si citra.& l.cum & soluta.

¶DE POSTVLANDO. ¶ *Quia in iudicijs, de quorũ initijs, dixit s.de edēdo, & de in ius uoc.sunt necessarij aduocati: iō de his.h.d.*

De postulando.

TITVLVS. VI.

¶ *Snĩa quę definitum tps non continet, ꝑpetuum habet effectum.h.d.uel sic, Remotus ab officio, nunquã illud recuperat.h. d. Sal.Vel sic: Non appellans à sñia, per quã prohibetur causas agere, non potest postulare.h.d.Salic.*

g CVm a præfecto Aegypti.} CASVS. Præfectus a postulatione aliquem prohibuit, quia fortè falsa aliqua allegauit, vel testes subornauit: & non appellauit ꝓhibitus. an iste ab officio aduocationis abstinere debeat quæritur? & respon. ꝙ sic.

g Placitis. } id est sententiæ sic dictæ, quia placet iudici.

¶ Imp.Antoninus A.Artemidoro. L. I.

CVm à præfecto Aegypti perpetuò causas agere prohibitus nõ appellaueris, placitis obtēpera. PP. iij. Kal. Augusti. Sabino.ij.& Amulino Coss.

¶ *Etiam libertini possunt aduocare, si sunt literis eruditi.h.d.tex.Bal.& Sali.*

¶ Imperator Alexander A. Polydoro. LEX II.

NEc cęterorum liberti, nedum mei quidē, si ita sunt literis eruditi, ut patrocinia desiderantib. prestare possint prohibentur id facere. PP. Noñ. Mart. Iuliano. ij. & Crispino Coss.

¶ *Ista.l.est notabilis, & .h.d.Cõfessio, uel cautio facta sub spe futuræ cãę, ęqparatur confessioni factę spe futurę numerationis: & iō põt intra tps constitutum exceptio oppoñi, & cautio condici. Sal. Vel sic: Si occasione salarij ex cã mutui promittatur põt intra tempus legitima exceptio obijci, & liberatio condici.h.d.Bar.*

¶ Imp.Gordianus A.Flauio. L. III.

SI sub specie honorarij, qđ aduocato usque ad certum modum deberi potuisset, eam quantitatem quam desiderio tuo complecteris te daturum cauisti, & quasi mutuam pecuniã accepisses, eã te redditurũ

h Obtempera.] vt & ff.de pœn.l.moris. i prin. & si non pareas sententię, punieris: vt ff.eo.l.j.§.qui aduersus. ꝓsumitur.n. tibi placuisse, cũ non appellasti: vt s.vt li.pen.l. fi. & j. đ ap.l.hi q̃ ad ciui.& qũo & qũ iud. ab eo. & de iuris.om.iud.l.j. & de sententia q̃ sine cer.quanti.l.fin. & de nup. si vt proponis. j.& ar.ff.ad maced.l.si filiusfamilias.ij. Sed videt vltra annũ prohibitionē nõ porrigi: vt ff.de pęnis. l.si.quæ est contra. Solu. aliud in aduocatione, aliud in cæteris operibus, siue artibus, quæ vitę hominũ sunt necessarię. Sed certè, & aduocare est necesse: vt j.ti.ij.laudabile. Alij dicunt ꝙ hic præfectus erat ꝑpetuus. aliud aũt in præside annali, vt ibi. nec hoc placet, quia & hic erat annalis: vt ff.de offi.præfec.augu.l.j. Tertij distinguunt, an velit in perpetuũ interdicere, quod potest, vt hic: an ad tēpus, quod potest. Sed intra annum tantũ ut ibi. arg.j.de indi.aut.ad hæc. Tu dic secundum Io. ꝙ sententiãdo definitiuè ꝓcedente accusatione de aliquo delicto, potest in perpetuũ: vt hic, interloquendo vsq; ad tēpus suę administrationis: vt ibi. Item qđ dicit, Prohibitus, dic.s.expressè. & tunc poterit in alia prouincia postulare, nisi ex ea causa sit prohibitus quę irrogat: vt ff.eo.l.ex ea.vel tacitè, vt in condemnando eum ex ea causa quæ irrogat infamiã: & tunc si pœna sit ꝑpetua, ꝑpetuo ꝓhibitus vř: q a infamis non põt postulare: vt ff eo.l.i.§. hoc edicto. Si aũt fuerit tēporalis: siquidē non est aucta, uel minuta, trãsacto tpe euitat infamiem. idē si fuerit aucta, idē si minuta, sed cã cognita: alias non, nisi finito tpe cõi: vt habes hic, & ff.eo.l.Imperator, & de infamibus.l.quid ergo.§. pœna. & de re milit.qui cum uno.§.ad tempus.& ff.ad.l.cor. de fal.falsi.§. ordine.& j.ex qui.cau.j.irro.l.si seuerior.Acc.

i NEc cæterorum.Facere.} nam & assistere pñt: ut ff.de off.assess.l. 2. Quid autem si non sint literis eruditi? Rñ.idem si factorum peritiam habent: ut j.de iud.l.pen.non tamen inter aduocatos numerabuntur: ut j.titu.i.l.nemini.& titu.2.l.iubemus.§.nec de cętero.& ff. de uar. cogni.l.i.§.aduocatos.Accur.

SI sub specie.} CASVS. Si aduocato tuo. cc. aureos ꝓ defensione tua dare cauisti, cum non oportuerat te dare nisi centum: & ex cã mutui recepisse confessus es, & te soluturum promisisti, post cãm finitã pœnitebat te tm̃ ꝓmisisse; an si petat.cc. obstet sibi exceptio nõ numeratæ pecuniæ, quærit.& rñ.quòd sic si adhuc biennium non currit. aũt & post biennium competere põt exceptio, non numeratæ pecuniæ in id ꝙ excedit. sed post non ut aduocatus probet: sed ꝓbabis tu cautionē in id ꝙ excedit.c. aureos, ex turpi cã intercessisse: & sic añ & post biennũ posse liberationē, aut cautionē in id ꝙ excedit, ꝓduci manifestũ ē.

¶ No.ex hac.l.& ad hoc semper allegatur, arg.à contrario sensu literę, ꝙ tpi spatio gesto negotio consensus ac fides adhibetur, & sic est argumentum ꝙ in chirographo post biennium fit naturalis obligatio ꝑ ꝯsensum.quod est ualde notandum secundum Bal.hic.

k Si sub specie.} i.occasione.

l Honorarij.} i.salarij.

m Certum modum.} æstimandum ex consuetudine fori, & facũdia aduocati, & qualitate causæ: non tamen ultra centum aureos: ut ff. de uar.& extraor.cog.l.j.§.in honorariis.& §.si cui.

n Potuisset.} puta decem.

o Quantitatem.} puta uiginti.

a Spatio.} scilicet, biennij hodie, licet olim quinquennij: vt instit. de liber.obl.§ multum. Accur.

b Competenti.} Nunc respondet.

c Non numeratæ.} i.in factũ ꝓ pecunia nõ numerata, vt j. de non nu. pe.l.cùm vltra.& hoc in id, quod excedit legitimũ modum. At in eo qđ est infra legitimũ modũ, nõ obstat exceptio etiam intra bienniũ. vt ar.j. de dona.l.si qs argētũ. §. sed in his omnibus. & si quid solutũ est, repeti põt condictiõe indebiti, & incerti vt liberet: vt ff. de cõd. sine causa.l.iij. Quid autē si biennium est elapsum? Videtur idē, ac si non excessisset: q̃a non fecit hoc spe futuræ numerationis. & sic subauditur maximè i superiori litera. sed hoc est cõtra legem istã. Alij dicunt ante bienniũ cõpetere exceptionē nõ numeratæ pecuniæ in id, quod excedit, sed post non, vt creditor ꝓbet, sed ꝓbat debitor ex turpi ca cautionem intercessisse: vt j. de condi.ob turp.cau.l. j. Tu dic in eo qđ non excedit præiudicari biennio, in alio aũt, & antè & post competit, sine causa exceptio. etiam secũdum hoc quod dicitur in princ. gl. satis est bonum. Accur.

Concor. cũ hac lege.lxiiij. distinc.c.j. & ij. & gl.super verbo, aduocatus. in fin.in c. j.vt lit. non contest.

d Tutus es.} si conueniaris ad præmissa.

Palladio. Simil.l.j. tit.x. lib. ij. C.Th.

e Ex hac.} Nunc dat aliam viam.

f Vsitato more.} agēdo condictiõe sine causa.

g Condicere.} i.petere si cõuenia is vel non.

Tertiæ.

VElamento.} CASVS. Si absente aduocato tuo tempore sententiæ latæ, prętextu absentiæ suę, ad litem finitam redire volueris: an sis audiendus, quæritur? & respon. quòd non.

Seueritate.

h Velamento.} id est prætextu. Accur.

i Causæ } tpe sententię.

promisisti, nec tēporis spatio ge sto negotio consensum, ac fidē accommodasti: competenti exceptione non numeratæ pecuniæ tutus es: & ex hac causa cautionē interpositam, vsitato more potes condicere. PP.v.Id.Iun. Sabino ij.& Venusto Coss.

¶ *Absentia aduocati non uitiat sententiã. h.d.Fallit in aduocato fisci.Bald.& Salic.*

Impp. Dioclet. & Maximia. AA.& CC. Theodotioni.al.Theodotiano L. IIII.

VElamento absentię patroni causæ, rursus ad finitas quæstiões redire quis frustra conatur. S.iiij.Kalen. Ianua. Nicomediæ CC.Coss.

¶ *Aduocatus q de quota litis paciscitur, debet officio aduocatiõis priuari, seu priuatus declarari, secundũ g. tanquã deprædator.Bald. Patitur etiam aliam pœnam, de qua in l.si non remunerandi.§.fin.ff.man.& idem in procuratore, ut ibi patet, & in l. ... cet.de procurat.secundum Pau.de Cast.hic.*

Imp.Constant.A.Helladio. LEX V.

SI qui aduocatorum existimationi suæ immensa, atq; illicita cõpendia prętulisse, sub nomine honorariorũ ex ipsis negotiis, quæ tuēda susceperint, emolumēta sibi certæ partis, cum graui damno litigatoris, & deprædatione poscentes, fuerint inuenti, placuit, vt oēs, q in huiuscemodi sæuirate permãserint, ab hac ꝓfessione penitus arceãtur. D.iij.Kal. April.Paulino & Iuliano Coss.

¶ *Nõ debet esse idē aduocatus, & iudex eiusdē causæ, nec debet in contumeliã prorumpere, nisi expediat. nec debet studiosè litē protelare, nec debet loq ultrà q̃ deceat, & cũ allegat, debet stare, & non sedere. h. d. secundũ Bal. Nec contractũ põt lite pendēte inire cum cliente. sed exiguum clientis munus debet placidè accipere. Salic.*

¶ Impp. Valentin. & Valens AA. ad Olybrium.P.P. LEX VI.

Alias, P. V.

QVisqs vult esse causidic', nõ idem in eodē negotio sit aduocat' & iudex: quoniã aliquē inter arbitros, & patronos oportet esse delectũ. ¶ Ante oĩa aũt vniuersi aduocati ita prębeant patrocinia iurgãtibus, vt nõ vltra quã litiũ poscit vtilitas, in licentiã conuitiãdi, & maledicēdi temeritatē prorũpãt. Agant, quod causa desiderat: temperent se ab iniuria. Nã si qs adeo procax fuerit, vt nõ ratione, sed ꝓbris putet esse certandũ, opinionis suæ imminutionē patiet. Nec enim cõniuētia cõmodanda est, vt quisquã negotio derelicto, in aduersarij sui contumeliã aut palam ꝑgat aut subdolè. ¶ Præterea nullũ cũ eo litigatore cõtractũ, quē in ꝓpria recepit fidē, ineat aduocat', nullã cõferat pactionem. ¶ Nemo ex iis, quos licebit accipe, vel decebit, aspernãter habeat, qđ sibi semel officij gratia libero arbitrio obtulerit litigator. ¶ Nemo ex industria protrahat iurgiũ. ¶ Apud vrbē autē Romanã etiã honoratis, qui hoc officiũ puta-

Ex lib. ij. tit. x.l.ij. C. Th. Facit ad hoc prĩcipiũ.i.gl. in c.bonæ memoriæ. j.super verbo, curauimus allegare.in me.in versi & debet supplere.extra.de postul.pręl.

Opprobris.

k Conatur.} vt j.de rep.bo pos.l.j.nisi in aduocato fisci, vt j. de aduo. fis.l.fi. Acc.& ff.de iure fis.l.si fiscus.& de hoc extrà vt lit.non contest. c.j.

l SI qui.} CASVS. Si peti.hære.mecũ egeris, & cum aduocato tuo de pstãda ei medietate hæreditatis pepigeris, an valeat pactum, quæritur? & dicitur ꝙ non: sed officiũ aduocationis interdicet illi aduocato.

m Existimationi.} id est, famæ. Accur.

Partis appellatione, cõtinetur dimidium.

n Immensa.} Ex hoc verbo dixit M. ꝙ liceat ei pacisci de dimidia parte litis.& adhoc facit illud verbũ partis. nam appellatione partis, si nulla adiiciatur quota, dimidia continetur, vt ff. de verb. signi. l. nomen filiarum.§.portionis.& sic dicit hanc legē loqui cùm paciscit de magna parte, ꝙ nõ placet secundũ H.& Azo.& no.de hoc.j.mã.l.si cõtrã. melius q̃ hic.Item quid si cùm ageretur ad hæreditatem, paciscatur de re eiusdem hæreditatis cum cliente? Videtur ꝙ valeat.& expone certæ partis. s. quotæ.Nam differentia videtur inter rem certam, & partem quotam, vt j. de sen.pas.l.si debitor.& insti.de fideicom. hære. §. si quis præterea nomine palmarij.i.victoriæ licet ei aliquid pacisci: vt ff.de var.cog.l.j.§.& si nomine. Sed Azo contrà, ne fiat fraus legi, & pro hoc est.ff.si mand. l. si remunerãdi.§ fi. sed prima verior.s. vt possit pacisci de re hæreditatis, quia non mutatur.Accur. ADDITIO Contrarium notatur.ff.de pac.l sumpt' & hoc communiter tenetur: vt attestatur Bar.hic, & idem in d.l. sumpt' Et ratio quod non valet huiusmodi pactum, est: quia inducit aduocatum ad delictum. nam cognoscens se habiturum partem eius quod prosequitur, etiam calumniose aduocabit, siue igitur faciat pactum de quota litis, siue de certa specie, seu quantitate: eadem semper est ratio, ergo &c.

o Honorariorum.} id est, salariorum, vt s.eo.tit.l.si sub specie.

p Arceantur.} ipso iure.& facit.j.de procur.l.litem.& mandati.l.si cõtra licitum.& ff.de pac.l.sumptus.& ff.de offi.proconsu. l. nec quicquam. §.ij.& j.de condic.ob causam da. l. si cùm exiguam.& inf. quod me.cau. l.si per impressionem.

QVisquis.} CASVS. Nullus in ea causa, in qua est aduocatus, iudex esse debet. hoc in prima. Itē probra nõ alleget, sed rationes & leges, alioquin infamis de facto efficitur, neq; ferēdus est aliquis, negotio derelicto, allegare in contumeliã aduersarij sui.& hoc in secũda. In principio litis conueniat cum clientulo de salario: neq; pendēte litę amplius petat, quàm sibi fuerit cõstitutum in prin.& hoc in tertia. In quarta ita dicit, ꝙ si munus aliquod licet modicum sibi offerat clientulus, recipiat, nec aspernetur. In quinta dicit, quòd litem non protelet. In sexta vt scias, qui dicuntur honorati, sũt .n. honorati, qui dignitatem habent, siue administrationem, & intrant secreta iudicis, & imperatoris quando volunt, & causis interSunt, vt j.de offic.diuer. iu.l. vlt. Dicit igitur Imperator in hac parte, ꝙ honorati in vrbe Ro. si officiũ aduocati sibi elegerint aduocent quãdiu voluerint, nec sibi turpe salarium constituatur. In septima dicitur, ꝙ si quis vult esse aduocatus in aliqua causa personam suam petente, non mutet. q. d. non sit iudex neque assessor: nec pro malo reputet, si sibi standi onus immineat, ex quo elegit sibi ius standi, quando officiũ aduocationis elegit. ¶ Nota,bene hanc legem quæ instruit aduocatum in bonis morib.: & si quis seruaret hanc legem, reputaretur sapientissimus, aduocatus, quo ad Deum & mundum. Sed credo (vt dicit Bal.) quòd pauci reperiuntur hodie.

Causidicus quis dicit.

q Causidicus.} Causidicus generaliter dicitur, quicunque causas dicit, siue aduocatus, siue iud.

Als, propria recepit fide.

r Negotio.} & eodem tēpore: diuerso enim tempore potest sm quosdam, vt s.de asses.l.nemo.circa princi.quod nõ placet, vt in eadem l.nemo.in fi. & ff.de iu.om. iud.l. prætor.

s Aduocatus.} supplet tamen, vt inf. vt quæ desunt aduo. partium iud. supple.l j.

t Arbitros.} id est, iudices, multas enim habet significationes, vt ff.de recep.arbi.l.pen.

v Patronos.] id est, aduocatos. Accu.

x Delectum } i.differentiam, vt ff.de ritu nup.l.palam.circa princ.

Fama quãdoque consumit, quãdoque minuitur.

y Vtilitas.} videtur quòd vtilitas exposit quandoq; conuitiari. quod Ioan.admittit, vt si quis obiiciat aduocato quòd testes falsos instruxit, vel calumniatus est.

z Desyderat } quòd vnus alteri dedecus non dicat.

a Temperent.} id est, abstineant.

b Procax.} id est, superbus.

c Opinionis.} id est, ipso iure erit infamis secundum quosdam. Tu dic, ꝙ eius opinio grauetur apud bonos & graues. Nam quandoq; consumitur, quandoque minuitur fama: vt ff.de var.cog.l.cognitionum.

Aduocatus cũ cliente cõtrahere nõ potest. Infirm' ꝓ sanitate paratus esset oĩa dare.

d Imminutionem.} q.d.opinio sua denigrabitur.

e Conniuentia.} id est, consensus.

f Commodanda.} id est, accommodandus.

g Contractum ineat.] Ergo emere, vel alias contrahere cum clientulo non potest. & est ratio, quia omnia daret propter timorem litis, sicut infirmus propter timorem mortis, vt ff.de var.cog.l.medicus. Item hoc pendente lite: antè verò & post sic. ff.de var.cog.l.j.§. si cui. Sed quid si antè non cõuenit de salario? Rñ. secundũ Io.& tunc potest conueniri pendēte lite, arg. huius literæ, in propriã receperit fidem &c. hoc non puto, licet æquitas me multùm moueat in cõtrarium. Itē intellexit M. inuito cliēte: sed eo volente sic: vt ar.d.l.medicus.& in eod.tit.l.diuus. (proxi.§.

h Decebit.} hoc ꝓpter honoratos, quos accipere aliquid nõ licet, vt j.

i Habeat.} Vnde Cato. Exiguum munus dum dat tibi pauper amicus Accipito placidè, & plenè laudare memento.

k Obtulerit.} Puta vnum par caponum.

l Ex industria.} id est, sagacitate & malitia.

m Protrahat iurgium.} i.protelet litem: vt & inf.de iudi.l.apertissimi. alias grauiter punitur: vt inf. de iud.l.properandum.§. illa proculdubio.

n Honoratis.} de quibus dicit s.de offi.ciui.iudi.l.j.& de offi.diuer. iudi.l.ij.& iij. habent enim dignitatem sine administratione.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Orare.} id est aduocare.
b ¶ Maluerint.} Sed nunquid hoc est verum, si tota die vult dicere? Rñ. imponit ei iudex modum, vt ff. de iis quæ in test. delen. l. proximæ. sed hic videbatur quòd eis non liceret, quia maximæ dignitatis sunt.
c ¶ Ad turpe.} Nullum enim debent recipere salarium isti, vt inf. subiicit, nam si lucro, &c.
d ¶ Per eam. } scilicet aduocationem.
e ¶ Quousque.} quod intelligitur, in tota causa, nisi fiat iudex in administratione positus, vt ff. de iurisdi. om. iudic. l. prætor.
f ¶ Standi.} stare ppriũ est aduocatorũ, sedere iudicũ, vt hic, & in auth. vt ab illustribus. §. j. col. v. & s. de offi. ciui. iud. l. j. & de offi. diuer. iudi. l. fi. Itẽ no. nõ turbari ordinẽ officiorum. vt & j. de test. l. cõsulta. in fi. & j. de spor. l. j.

Aduocat⁹ stare, iudex sedere debet.

† Sumpsit.

PRouidendum. } CASVS. Si tecum habuero causam, & meliores aduocatos propter potentiam meã habuero, iudex prouidebit, vt æqua distributio fiat aduocatorum. si aũt aduocat⁹ a iudice monit⁹ patrociniũ tibi præstare noluerit, si solũ interdicit sibi forũ, sed agẽdi copia. & si apparuerit me tibi copiam parem defensionis subtraxisse, videbor litem, iniquã fouisse, & auctoritatẽ iudiciariã elusisse: & ob hoc puniar. ¶ Ex hoc text. not. Primò ibi, Nobilissimos. ꝙ virt⁹ nobilitat hoiem. Secũdò no. ibi, Aequa diuisio, æqualitatem esse seruandã. & qđ dicitur in aduocatis, idẽ in quibuscunque ꝑ iudicẽ eligẽdis. Et tria sunt dicta hui⁹ legis. Secũdũ ibi, Si quis verò. Tertium ibi, Si quis autẽ.
g ¶ Meritũ.} i. ꝙ bene sciunt, & ꝙ bñ studuerũt.
h ¶ Nobilissimos.} i. discretissimos iudices, potes etiã hic nota re, quod scientia nobilitat, si ꝓpriè accipis nobilissimos, sicut & vetustas, vt hic subiicit, & s. de epi. & cle. l. parabolani. vbi dicit, ꝙ q̃ pro consuetudine, &c. & j. de iud. l. pe. & ff. de iure immu. l. semper. Dic ergo secundum legem istã fiebat par distributio aduocatorum, quia salaria ꝑcipiebant de publico, hodie contra seruatur.
ADDITIO. Dic ꝙ licet hodie aduocati nõ ꝑcipiãt salaria ex publico, tamen salaria quæ percipiunt a clientulis, succedunt loco salariorum publicorũ. arg. l. fori. j. tit. j. ideò est hodie idem quod olim quantum ad casum huius legis. Item quia eadem est ratio hodie, quæ olim. ergo, &c. Ita vult Barto. hic.

† Arbitri Diuisio.

† Hæc verba sequentia ponunt in c. constitutis. j. circa fi. extra de testi.
† alias, elusum.
† alias, Treueris.

uerint eligendũ, eousq; liceat orare, [a] quousque maluerint; [b] videlicet vt nõ ad turpe [c] cõpendiũ, stipẽdq; deformẽ hæc arripiatur occasio, sed laudis per eam [d] augmenta quærantur. Nã si lucro, pecuniaq; capiãtur: veluti abiecti, atq; degeneres inter vilissimos numerabũtur. ¶ Quisq̃s igit̃ ex iis, quos agere pmisim⁹, vult esse causidic⁹: eã solam quam sumet † tpe agẽdi, sibi sciat esse ꝑsonã, quousq; [e] causidicus ẽ. Nec putet q̃squã honori suo aliq̃d esse detractum, cùm ipse necessitatẽ elegerit stãdi, [f] & † cõtẽpserit ius sedẽdi. PP. x. kal. Sep.

¶ *In aduocatis concedendis debet seruari æquitas. & qui subtrahit aduocatum, præsumitur habere malam causam. h. d.*

¶ Iidem & Gratianus AAA. ad Olybrium P. V. LEX VII.

PRouidẽdũ est, ne ij, quos in foro aut meritũ [g] nobilissimos [h] fecerit, aut vetustas, ĩ vna parte cõsistãt: aliã à rudib. [i] atq; tyronib. necesse sit sustineri, atq; ideo si in vno auditorio, [k] duo tantùm præcæteris fuerint, vel plures quorũ fama sit hilarior: in iudicãtis officio † sit, vt par causidicorũ distributio fiat, & exæquẽt partib. auxilium singulorum, & æqua diuisio ꝓcedat. ¶ Si q̃s verò mõitus a iudice, ea excusatiõe, quæ [l] nequeat cõprobari, cuicũq; [m] parti patrocinium denegauerit, careat foro: [n] sciat etiã nũquã [o] sibi ad agẽdũ copiã posse restitui. ¶ Si q̃s aũt ex litigatorib⁹ detectus fuerit, separatĩ tractasse cũ plurimis, [p] & aduersario suo tali fraude † subtraxisse paris [q] defensionis copiam: ostendet ꝓculdubio iniquã a se litẽ foueri, [r] & auctoritatẽ iudiciariam a se delusã † experietur. D. kalend. Mart. Treuiris, † Valentiniano & Valente AA. vtrisque iij. Coss.

¶ *Nullus potest esse aduocatus, qui non sit Christianus, alias tam ipse, quàm eum recipientes puniuntur pœna hic statuta. Salic.*

i ¶ A rudibus.} id est nouis aduocatis, qui non bene sciunt.
k ¶ In auditorio.} id est curia.
l ¶ Quæ.} scilicet accusatio.
m ¶ Cuicunque.} scilicet siue reo cum adiuuabat actorem, siue actori, cum adiuuabat reum.
n ¶ Foro.} ipso iure.
o ¶ Nunquam.} id est nullo tempore, & nullo loco. si autem iustam habet causam, excusatur: vt j. de excu. tuto. l. humanitatis.
p ¶ Plurimis.} scilicet aduocatis.
q ¶ Paris.} i. aduocati, qui sit par aduocato, quem habet iste, qui est de bonis aduocatis de terra.
r ¶ Foueri.} Præsumitur enim contra eum, sed ex tali præsumptione nõ damnatur.

NEmo.} CASVS. Nullus nisi catholicus admittatur aduocatus, alioquin officialis præfecti præto. in centum libris auri puniatur. aduocatus si patrocinium vetitũ alicui fuerit impertitus, in ꝑpetuũ relegabitur. defensor aũt ciuitatis qui hoc passus fuerit in dimidia parte bonorũ mulctabitur, & per quinquennium relegabitur.
¶ Ex tex. ibi, Sin aũt not. quod ille q̃ admittit non admittendũ ad officium, debet puniri secũdũ Bal. Cætera plana sunt usque ad tit. de aduo. fisci.
s ¶ Nemo.} loquitur ꝑfecto prætorio.
t ¶ Magnitudinis.} ò prç fect. præto.
v ¶ Sublimitatis.] ò præfecto prætorio.
x ¶ Stylum.} i. sententiã damnationis bonorũ, vt subiicit. & est de verbo ad verbum hæc lex. s. de epis. audien. l. nemo.

¶ Impp. Leo & Anthemius AA. Nicostrato. PP. LEX VIII.

NEmo, [s] vel in foro magnitudinis [t] tuæ, vel ĩ prouinciali iudicio, vel apud quẽquã iudicem, accedat ad togatorum consortium, nisi sacrosanctis catholicæ religionis fuerit imbutus mysteriis. † Sin autẽ aliquid quoquo modo, vel quadam machinatione factum, vel attentatum fuerit: officium quidẽ sublimitatis [u] tuæ centum librarum auri iacturã pro condemnatione sustineat. Idẽ verò, quicunque ausus fuerit contra prouidum nostræ serenitatis decretum officium aduocationis per surreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præstiterit: ab aduocationis officio remotus, stylum [x] proscriptionis, atque perpetui exilij † specialiter sustinebit: scituris etiam prouinciarum rectoribus, ꝙ is sub cuius administratione aliquid huiusmodi fuerit attentatum, partis bonorum dimidiæ proscriptionem, & pœnam exilij per quinquennium sustinebit. Data prid. Ka. April. Constantinopo. Anthemio. A. ij. Coss.

† Ministeriis.

De aduocatis diuersorum iudiciorum.

TITVLVS VII.

¶ *Præuaricatio aduocati probata, facit aduocatum puniri, & iterum de causa quæri, non ꝓbata facit accusantẽ puniri, & sententię stari. h. d. Bal. Vel sic: Ex præuaricatione aduocati punit̃ aduocatus, & sentẽtia lata rescinditur, si præuaricatio nõ ꝓbatur, allegans punitur, & sentẽtia manet rata. h. d.*

¶ Imp. Antonius A. Doloni. LEX I.

SI patronum causæ præuaricatum, [y] putas, & impleueris [z] accusationẽ, non deerit aduersus eũ ꝓ temeritate cõmissi [a] † sententia, atq; ita de principali causa denuo [b] q̃ret̃. [c] Quòd si non docueris [d] præuaricatũ, & calumnia no-

¶ DE ADVOCATIS DIVERSORVM IVDICIORVM.
¶ *Dixit suprà de postulando: non de personis postulantibus.*
y SI patronum. Præuaricatum. i. ex altera parte animo, & ex altera parte corpore consistens, vt ff. de præuarica. l. j. & ff. de iis qui not. infa. l. athletas. §. penult. & ff. ad Turpil. l. j. in princ. Item si nũtiat consilia suæ partis, vt ff. de re mi. l. omne. §. exploratores. Præuaricationis delictum dicitur duobus modis. s. publicũ, cũ quis accusat aliquẽ. aliud priuatum moribus inductum: vt in aduocato, vt ff. de præuarica. l. j. & iij.
z ¶ Impleueris.} i. præuaricatũ ꝓbaueris in publico vel priuato iudicio.
a ¶ Commissi.} id ẽ peccati. fiet enim infamis, vt ff. de iis q̃ no. infa. l. athletas. §. pen. & extraordinariè punietur: vt ff. de præuarica. l. j. in fi. & l. ij.
b ¶ Denuo.} i. iterum.
c ¶ Quæretur.} apud eũdem iudicem. vt ff. de mino. in l. causæ. ij. §. fi. & ipso iure non valente sentẽtia prima, vt hic. & sic est contrà. ff. de mi. l. minor. ij. §. j. vbi dicit dari restitutionem. Solut. quidam dicunt & hic dari restitutionem, non aũt ipso iure, vt ibi. & arg. ff. de re iudi. l. diuus. & j. si ex fa. instru. per totum tit. † Alii dicunt ꝙ hic allegauit pro diuersa parte, ibi non, licet pro suã parte dicenda non dixerit. vel dixit non dicenda. Tu distingue, vt si est pecunia corruptus, tunc ipso iure, vt hic, & inf. de pœna iudi. constit. Si non pecunia, sed precibus, tũc per restitutionem, vt ibi, & ff. ad Treb. l. seruo inuito. §. cum prætor. si tamen & calliditas aduersarij interuenit, vt ff. de iudi. l. si prætor. §. Marcellus. Sed opponitur ad hoc, ꝙ detur de dolo. vt ff. de dolo. l. & eleganter. §. si dolo malo procurator. sed illud intellige ad cętera damna, & expensas, non ad id, quod in principali petitione continetur.
d ¶ Quod si nõ docueris.} i. non ꝓbaueris. & est ar. ꝓ Io. ꝙ eo ipso, ꝙ q̃s nõ ꝓbat calũniari vr̃, & đ calũnia est puniẽd⁹, vt in aut. de san. epi. §. si q̃s aũt elec. & ff. đ test. l. iij. §. idẽ diu⁹. Sed ar. cõtra. ff ad Turp. l. j. §. j. & l. mulier. & j. de calũ. l. qui nõ ꝓbasse. & l. ij. & ad l. Iul. de adult. l. quamuis. ij. sed illa in specialib. casib.

† Præuaricator quis dicitur.

Hæc forma solummodo cõmuniter tenetur. Præstat Bar. [illegible]

ADDITIO. Vide pulchram glos. quæ est in uerbo, ex vtraque. in l. Athletas. §. calumniator. ff. de ijs, qui not. infa.
a ¶ Notaberis.} quia pateris eandẽ pœnã, quam aduocatus passus esset, si ꝓbasses eũ prçuaricatũ.
b Vi necessario.} i. Q ex necessitate, uelut i magistratus qui fiũt ad fiscũ cuiuscũq; municipij
c ¶ Patriæ.] genitiui casus: & regitur à dictione municipio.
d ¶ Functiones.] i. qui funguntur aliquo munere præstando.
e ¶ Aggregatos.] i. electos, vel associatos.
f ¶ Euagari.} i. ad diuersa officia assumi. Acc. vel dic, ad militiã vel solicitudinem aliquam: vt inf. de decu. l. curiales ultra. & l. q̃dã. & l. q̃ derelicta. li. x.
g ¶ Officijs.} Hęc duo permittit.
h ¶ Munera.} i. munera q̃ imponunt decurionib.
i ¶ Permittatur.] nisi in casib. ut ff. de postu. l. pen. & ul. quæ sunt contra.
k NE quis. Illigatus. } Nsecus si curialis eẽt quia tunc cuncta munera ciuitatis per eum complẽtur, vt inf. de decur. l. curiales omnium. lib. x.
l ¶ Vt ambientibus.} ergo volẽs admittitur. Sed contra. s. de pact. l. si quis in conscribendo. Sol. hoc ideo, quia fieret iniuria toti suo ordini. Accur.
m ¶ Ingressus.} contra infr. eo. l. petitionem. in fi. sol. ut ibi.
n ¶ Ori. Aduocati.} vel F assessores. ut s. de assess. l. uelut.
o ¶ Castrense.} hoc forte nõ erit hodie, cũ aduocati nõ habeãt salariũ de publico: nisi sit aduocat⁹ pauperũ: sed in iudicibus cõitatis Bononiæ potest hñe locum: quia ipsi percipiunt de publico: & sic erit quasi castrense. secus si aliũde forte, & à clientulis. Sed certe cum istud sit subrogatũ loco publici salarij vr̃ idem quod olim, ꝙ sit quasi castrẽse. arg. s. de assess. l. uelut. ubi non percipit ex publico: vt inf. eo. l. cũ aduocatio. ad fi. & facit. s. de epi. & cleri. l. sacrosancta.
p ¶ Vendicare.} idẽ in silentiarijs: vt inf. de silẽ. l. fi. li. 12. & facit. inf. fa. er. l. si filius. & de inof. te. l. fi.
Q Vicquid.] Hæc non legitur.
q ¶ Vrbicariæ.} i. aduocati præfecti urbis.
s SAncim⁹. Inspectio.} vt inspiciant qualiter opera publica fiant.
s ¶ Perçquatio.} ut exequent hoies in collecta secũdum facultates suas.
t ¶ Instructio.} ut instruãt rusticos ad opera.
v ¶ Discussio.} ut discutiant quanta pecunia sit necessaria Azo. Sed contra. inf. de discuss. l. fi. lib. x. sed hic de aduocatis spectabilium iudicũ, ubi classissimorũ: uel ibi in subsidium, quia alius non inueniebatur idoneus.
x ¶ Ratiocinium.} ut computẽt cum ijs qui administrant.
y ¶ Arbitrium.} s. iudicandi, ut delegationem. quod mandat inuito: ut hic: & ff. de mu. & hono. l. fi. §. iniũcãdi. & de uac. mu. l. prçtor. §. qui autem non habet. secus in arbitro compromissario: ut ff. de arbi. l. 3. §. i.
z ¶ Isdem. Togam.} id est togatos.
a ¶ Toga.} i. toga tus.
b C Vm aduocatio.} ut inf. eo. l. iubemus.
c ¶ Minuendo.} ut infr. titu. i. iubemus.
d ¶ A cohortis.} hęc cohors erat uilium officialium. inde cohortalis.
e ¶ Consortio.} quia cõsors eorum non erit: aduocatus tamen erit, & comes consistorij.
f ¶ Decernimus.} sic & s. eo. l. fori.
g S Iquis.] Abstractus est.] No. post depositum honorem iterũ posse fieri aduocatum. & facit. s. de assess. liceat.
h B Inos.] Non legitur in scholis. Sed pone

† alias Præuaricatum. Sed ꝑperã.
† Hoc pertinet. l. ex. 6. lib. xij. ti. i. C. Th.
† Muria.
† alias decẽ.
† Permittatur.
† alias, P. V. ut & i C. Th.
† Ex li. xij. titu. i. l. clu. i. C. Th.
† Ex li. i. ti. a. l. 3. C. Th.
† al. id etiã post.
† P. P.
† al. Magnificẽtia. Sed recte i tex.
† Præstitutum.

taberis, [a] & reb. iudicatis à quib. non est prouocatum, † stabit. PP. iij. Kal. Octob. Antonino A. iiij. & Albino Coss.

¶ *Aduocatus, qui in terra sua ad magistratũ assumitur, extra eã non potest uagari, & in ea põt officium aduocationis exercere, præterquam contra rempublicam. Bal.*

¶ Imppp. Valens, Gratianus, & Valentin. AAA. ad Antonium. P. P. L. II.

QVi † necessario [b] pñæ [c] suæ debent municipio functiones, [d] eos decurionibus aggregatos. [e] nolumus euagari: [f] pmittentes ut in negotiis causidicorũ funguntur officiis, [g] & in ciuitatib. ꝓpriis subeant munera [h] † curialiũ: ita tñ, ut non cõtra rempublicã ciuitatis, in qua honorẽ hũc cõsecuti sunt, eis † adesse permittatur [i] †. D. xv. Kal. Sep. Rauennæ, Valẽte. vj. & Valentiniano ij. AA. Coss.

¶ *Aduocati nõ pñt esse collectores collectarũ, neq; uolẽtes, neq; nolẽtes. h. d. secũdũ B.*

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. ad Aphricanum P. P. † LEX III.

NE † quis ex corpore togatorũ, minimè curialib. nexib. illigatus, [k] ꝓuinciales suscipiat functiones: s. ut ambientib. [l] claudatur ingressus, [m] & ĩuitis necessitas auferatur. Da. iij. Non. August. Constantino. Arcadio iiij. & Honorio iij. AA. Coss.

¶ *Quod aduocati quærunt ex aduocatiõe, uel eius occasione: quasi castrense peculium reputatur. h. d. Bal.*

¶ Impp. Honor. & Theodo. AA. Eustatio PP. LEX IIII.

FOri † tui culminis & uniuersorum iudiciorũ aduocati, [n] q̃cq̃d ex huiuscemodi professione, uel ipsius occasione q̃sierint: id post † patris obitum præcipuũ, ueluti peculiũ castrense, [o] ad exemplum militum, proprio dñio ualeant uindicare. [p] Dat. x. Kal. April. Constantin. Honorio xiij. & Theodosio x. AA. Coss.

¶ *Priuilegia quibusdã concessa, possunt ad alios per principẽ siue superiorem generalibus uerbis transferri. h. d. Bal.*

¶ Impp. Theo. & Valen. AA. Cyro. P. V. LEX V.

QVicquid animi largitate, & munificentia † principali ꝑstitimus togatis ꝑ Oriẽtẽ eminẽtissimæ ꝑfecturæ reuerẽtia studiorũ; id sibi pñti sanctione ꝑsti tũ † esse cognoscãt ꝑroni cãrũ illustris vrbicariæ [q] ꝑfecturæ. Dat. vij. Kal. Ian. Cõstantin. Theodosio xij. & Valentiniano. ij. AA. Coss.

¶ *Aduocati nullũ munus personale debet iniungi, nisi neceßitas consulendi, arbitrandi, & iudicandi. h. d. Bal.*

¶ Iidem AA. ad Florentiũ P. P. L. VI.

SAncimus, ut aduocatis, qui apud tuam magnificẽtiã cãs acturi sunt, à nullo iudice, nec ab ipsa eminentissima præfectura solicitudo ulla penitus iniungat̃: † sed nec aduocatis prouinciarum, uel spectabiliũ iudicũ, q̃ squã existimet aliquid iniungendũ. ¶ Nulla igitur togatis inspectio, [r] nulla pæquatio [s] ingerat̃, nulla operis † ĩstructio, [v] nulla discussio, [x] nullum ratiocinium [x] imponatur, nullum deniq; aliud eis mandetur, præter arbitrium [y] in eodem † duntaxat loco, ubi aduocationis exercent † officium: quinquaginta librarum auri pœna officio feriendo, si † legis istius regulas temerare tẽtauerit. Dat. viij. Cal. Mart. Constanti. Theodosio A. xvij. & Festo Coss.

¶ *Concordat cum l. quicquid. s. e. h. d. Bal.*

¶ Iidem AA. Thalassio P. P. per Illyricum. LEX VII.

ISdẽ priuilegiis, iisdẽq; immunitatib. potiri togã [z] illustrissimæ per Illyricũ præfecturæ, quibus fruitur toga [a] per Orientem prætorianæ sedis excelsæ, decernimus. D. vij. Id. Septem. Constantinop. Theodosio A. xvij. & Festo Coss.

¶ *Officium aduocati fisci liberat de conditione curiali. Et quod ex eo officio q̃ritur: quasi castrense peculium est, nec patribus, nec auis acquiritur. h. d. Bal.*

¶ Iidem AA. Cyro P. P. L. VIII.

CVm aduocatio [b] ꝑtoriana † centũ quinquaginta numero togatis minimè, uel minuendo, [c] uel augendo concludat̃, iubemus eos q̃ ex his ad fisci patronatũ ꝑuenerint, à cohortis [d] uel alterius uilioris conditionis nexib. cum liberis q̃ñcunque genitis liberos custodiri: postque tale officium depositum, annumque cõpletum, aduocatorum consortio [e] abscedere cum comitiua consistoriana: omneque quod togatis fori celsitudinis tuæ quolibet casu, quolibet acquiritur titulo, quasi † castrense sibimet uindicare: nec patrib. uel † auis paternis earum rerum commodum acquirere, legis istius auctoritate decernimus: [f] his omnib. etiam ad vrbicarię præfecturæ aduocationem trahendis. Dat. iij. Cal. Ianua. Valentiniano A. v. & Anatolio Coss.

¶ *Si aduocatus ad unum officium assumitur, eo finito, potest ad aduocationis officium remeare. h. d. Bal.*

¶ Iidem AA. Apollonio P. P. LEX IX.

SI q̃s de togatis fori celsitudinis tuæ, uel Illyricanæ, seu vrbicariæ ꝑfecturæ, † siue de iis, qui in prouincialib. iudiciis causarũ patrociniũ ꝑfitent̃, electiõe tuæ sedis regẽdæ ꝓuinciæ munus, ꝑtãtemq; susceperit: post peractã integrè, ac sine ulla opinionis labe administrationẽ, † ad illud officiũ vñ abstractus est, [g] & unde sibi vitæ subsidia comparabat, remeandi hẽat facultatẽ: nec causas orare denuo quadã prohibeat̃ iuidia. D. xij. Cal. Sept. Constantinop. Eudoxio & Dioscoro Coss.

¶ *Qñ in officio, cui unus consueuit præesse plures eliguntur: quilibet illorum illis priuilegiis utitur, quibus ille solus utebatur. h. d. Bal.*

¶ Impp. Valentin. & Marcianus AA. Palladio P. P. LEX X.

BInos, [h] qui priores in tui culminis sede † inueniuntur, ad patronatum fisci singulis quibusque annis accedere, parib. dignitatis † & priuilegiorum insigni-bus

† Adiũgat.
† Constructio.
† Concors. gl. sup uerbo, remittẽtem. in c. pastoralis. de off. dele. extra.
† al. PP. Consuli designato: † prætoriana.
† quãdoq.
† Vt. † al. nec.
† Præeunt.
† Al. priores fori tuę sedis.
† dignitatibus.

Universidad de Deusto Biblioteca

casum, quia olim ex curia præfecti prætorio, eligebatur vnus ad præstandum pro fisco patrocinium. hodie duo eliguntur. dicit Imperator illos duos habere idem priuilegium, quod olim habebat ille vnus.

† Summarium illud est l.xij. in fine & quod ei aly. adscribitur bene notatur.

† Iuliano.

a Ambiendos.] id est fulciendos honore.

b Emini asidendi.] scilicet simulando quod sit assessor, cum nõ sit, sed aduocatus.

c Consilium.] clientulorum. Acc.

d Cohortalibus.] Hi erant vilis conditionis. s. e.l. cùm aduocatio. & facit. inf. e.l. iubemus. §. post lapsum.

e Iurisperitos.] Nota de scrutinio.

f Eorũ.] aduocatorũ.

g Posthac.] id est post hanc legem. Accur.

h Cæteris.] Not. vt j. tit. j. l. iubemus. §. & filios. & inf. e.l. petitioné. §. filiis.

i Ancimus.] non legitur.

k Quotannis.] id est singulis annis.

l Consortio.] erant enim plures.

m Etitionem.] Nec ista legitur. Et no. quod hæc lex loquitur in aduocatis Alexandriæ, sed superior ex, nemini. in aduocatis præfecti prætorio.

n Inscribi.] in foro Alexandriæ. Accur.

o Filiis.] vt s. eod. l. nemini. §. filios. Accurs.

p Decorari.] nota quod exconsul dignitatem habet. Accur.

q Ei.] s. aduocato fisci, & durante biennio, vsq; ad quod tempus durat eius officiũ: vt s. l. proxi. & sup. e.l. §. egredientem. Accu.

r Et vxoribus.] & facit. j. titu. j. l. iubemus. §. ad hæc.

s Defuncti.] aduocati fisci. Accur.

t Speraturis.] præter salarium eius anni, vt j. e. l. post duos. §. iis quoque. quæ est contrà. Accur.

v Inuitis.] ergo ar. à cõtrario sensu sumpto, si velint suscipere functiones possunt, & sic arg. est contra. j. e. l. ne quis. So. ibi durante officio aduocationis. hic non Accur.

x Duocati dirimũt.] i. dicunt ea propter quæ dirimuntur. nam ipsi non dirimunt, sed iudex. Accur.

y Facta.] i. fines. Ac.

z Lapsa.] vt quia propter omissas aliquas allegationes iuris, quis sententiam reportauerat contrariã, & postmodum restauratur per aduocati industriam eius causa Accur.

a Fatigata.] vt q a fuit multo tpe cã ꝓtracta.

b Aduocatos.] & merito. militãt nãq;, &c. Ac.

c Militant.] sic & qli-

† alias, conficiat. al. cõficiãt. forte legẽ. conficiantur.
† Statui.
† Al. his notis ( ) inclusa desunt.
† Cẽtenis.
† al. iudicii.
† Aliis.

bus ambiendos præcipimus, quibus ante hac vtebatur is, qui solus fisci creabatur patronus. Da. xiiij. Kalend. Iul. Constantinop. Herculano, & Asporatio. Coss.

¶ † *Officiũ aduocati fisci olim durabat annũ: nunc durat biennio. Bald.*

¶ Imp. Leo. A. Viuiano. P.P. LEX XI.

NEmini licere sancimus, aliquem, sub assidendi colore, statutis centũ quinquaginta aduocatis, quos sibi eminentissima pfectura in consiliũ assumpserit, aggregare. ¶ Nõ aliter verò consortio aduocatorũ tuę sedis aliquis societur, nisi prius ĩ examine viri clarissimi rectoris ꝓuincię, ex qua oriũdus ẽ, pſentibus cohortalibus gesta conficiant, † quib. apertè pateat cohortali vitæ, † ac fortunæ eundẽ minimè subiacere. (atque hæc fieri volumus), si pſens vir clarissimus rector ꝓuinciæ fuerit in eius examine: si verò absuerit, apud defensorẽ sui oppidi gesta cõfiãt. Iurispitos ẽt eorũ doctores iubem⁹ iuratos sub gestorũ testificatiõe deꝓmere, esse eũ qui posthac subrogari voluerit, peritia iuris instructum. Filios autem togatorum excellẽtiæ tuæ, qui vel nũc causas agunt, vel futuris temporibus actitauerint, cęteris † supernumerariis anteferri. ¶ Illud insuper decernimus, vt etiam iis, qui vltra centũquinquaginta aduocatos eminẽtissimę tuæ sedis reperiuntur, liceat & apud virũ spectabilẽ ꝓconsulẽ, vel pfectũ Augustalẽ, vel comitẽ Oriẽtis, apud viros etiã spectabiles, vicarios, & apud rectores ꝓuinciarum negotia perorare. Dat. Kal. Feb. Constantino. Magno, & Apollonio Coss.

¶ *Sub colore assidẽdi prohibitus in cõsiliũ non debet aßumi. Itẽ nullus ĩ aduocatorum collegiũ aßumatur, nisi prius ꝓbatũ fuerit, eũ nõ esse cohortali cõditioni adstrictum, et doctoris iuramẽto fuerit approbatus, filijs aduocatorũ, & ijs qui sunt ultra numerum, in subrogatione præponendis. h.d. Bar.*

¶ Idem A. Eusebio. P.P. Illyrici. L. XII.

SAncimus patronũ fisci iudicio †, celsitudinis tuæ nõ iam quotãnis, sed biennio pro vetere consuetudine finẽ officii sui sortiri, saluis † eidẽ consortio priuilegiis omnibus, quæ à retrò prĩcipibus meruit, manentibus. Dat. x. Kalend. Mart. Constantinop. Basilio, & Viuiano Coss.

¶ *Nomina eorum, qui sunt de collegio, debent scribi in matricula, & debet scribi tẽpus, in quo recipiuntur in ipsa matricula, quæ probat eos esse de collegio. Et si aduocatus decedit, integrum salarium, quod a fisco recepit, ad hæredem transmittitur. scilicet illius anni. h.d. Bal.*

¶ Impp. Leo & Anthemi⁹ AA. Alexandro Duci Aegyptiaci limitis. P.V. † L. XIII.

PEtitionẽ virorum disertissimorũ aduocatorũ Alexãdrię † splendidissimæ ciuitatis, q̃ de fori sui matricula, & fisci patrono obtulerũt, meritò admittẽtes, hac sanctione dcernimus quinquaginta statutos haberi: eorũq; noĩa pro tpe matriculę cõficiẽdę inscribi, & eos aduocatiõis officiũ in iudicio, tã viri spectabilis pfecti Augustalis, quam viri spectabilis ducis Aegyptiaci limitis petentib. adhibere, cæteros verò vltra memoratũ numerũ constitutos, apud alios iudices eiusdẽ Alexandriæ ciuitatis perorare: filiis scilicet statutorum in loco deficientiũ supernumerariis anteponẽdis. ¶ Egrediẽtem autẽ post bienniũ fisci patronum cõtẽplatione laborũ excõsulari † moderatoris ꝓuĩciæ dignitate decorari: licentia facultateq; ei non denegãda, cũ vsus exegerit, tàm ꝓ se, q̃ ꝓ filiis parentib. & vxorib., necnõ etiã psonis ex trãsuerso latere, vsq; ad quartũ gradũ constitutis, patrociniũ suũ adhibere. ¶ Quãdo aũt fisci patronũ mori cõtigerit, gradu † eũ sequentẽ sine vlla dilatiõe in locũ eius subrogari, hæredibus defuncti nihil exindẽ sibi cõmodi acquiri posse speraturis: cũctis priuilegiis, q̃ hacten⁹ habuisse noscũtur, necnõ iis, q̃ suggestio tuę magnitudinis cõtinet, etiã in posterũ intactis inuiolatisq; seruãdis, quaten⁹ hmõi dlato eis liberalitate nr̃æ serenitatis honore, possint in otio, & trãquillitate, reliquũ vitæ suę tps pagere, nulla eis inuitis ĩgerẽda solicitudĩe.

¶ *Aduocati militibus ęquiparantur, quia per eos tanquam per milites, uita & patrimonia hominum defenduntur. Bal. Vel sic: Aduocati dicuntur militare, & ita sunt necessarij reipublicæ sicut alij milites armorum. Salicetus.*

¶ Iidem AA. Callicrati P.P. Illyrici. LEX XIIII.

ADuocati, qui dirimũt ambigua facta †, causarum, suæq; defensionis virib. sæpe publicis in rebus, ac priuatis lapsa erigunt, fatigata reparãt: nõ min⁹ prouident humano generi, quàm si præliis, atq; vulneribus patriã, parentesq; saluarẽt. Nec .n. solos nr̃o Imperio militare credimus illos, qui gladiis, clypeis, & thoracibus nitũtur, sed etiã aduocatos, militãt nãq; causarum patroni, qui gloriosæ vocis confisi munimine, laborãtiũ spem, vitam, & posteros defendunt. Dat. v. Kalen. April. Constantinop. Zenone & Martiano Coss.

¶ *Aduocatus transmittit ad hæredem salarium totius anni, in quo moritur. hoc dicit. & not. Salic.*

¶ Imp. Leo A. Dioscoro. P.P. LEX XV.

POst duos fisci patronos, qui ex anterioribus cõstitutionibus iisdem beneficiis muniuntur, sexagintaquatuor togatos, † qui in præsenti sunt, à primo vsq; ad sexagesimumquartum, imperialibus beneficijs ꝓfrui censemus, quibus fisci patroni, liberiq; eorum honorati sunt. His quoq; illud adiiciendũ esse statuimus, vt si quis patroni fisci adeptus gradũ fatalẽ diem obierit: vniuersa totius anni solatia, ex quo hoc idem officiũ peragere cœperit, ad hæredes seu successores suos (siue liberi, siue extranei fuerint,) transmittendi tàm ex testamento, quàm ab intestato liberam habeant facultatẽ. Dat. xvij. Kal. Iun. Cõstãtino. Festo, & Martiano Coss.

¶ Impp. Leo iunior & Zeno. AA. Iustiniano. P.V. LEX XVI.

tabe-

bet in suo officio: vt inf. in quib. cau. mili l. j. Item & illud, Militat in sylvis catulus. Accursius.

d Spem.] vt acquirant quod non habent. Accur.

e Vitam.] vt non perdant, quod habent. Acc.

f Posteros.] ne infamentur, vel ne in seruitutem deducantur. & facit. j. titu. j. l. laudabile.

g Ost duos.] Non legitur. Accur.

h Muniuntur.] vt s. eo. l. binos. Accur.

i Sexagintaquatuor.] qui erant in præsenti. s. foro tui præfecti, qui sunt aliis meliores, qui inter omnes erant centumquinquaginta: vt s. e. l. nemini. Ac.

k Gradũ.] aduocandi.

l Totius anni.] Istud puto priuilegium aduocatorum: vñ aliud dico in fortuito casu cõtingente in psona scriptoris, qui locauit opas suas. & est ad hoc. ff. de var. cogni. l. j. §.

† al. & P. A.
† al. Alexandrinæ, & ...
Aduocati salarium ad hæredes ...
† al. exconsulatis.
† al. gradu ...
Facta. aliàs ...
ad h... l. vid. sup. not. i. l. petitioné. §.
Togatos.
Patronatus.
Habeant.
† al. Iustiniano.

pe. & de offi. asses. l. diem functo. & ff. locat. sed addes. §. fi. Item dicunt q. dã sec⁹ esse in legato annuo alicui relicto, quàm hic dicat in salario præstãdo alicui aduocato singulis annis, vt ff. de an. leg. l. si ĩ singulos annos. Sed certè imò idem est in legato. vt ff. de an. leg. l. in singulos annos. Nec obstat contrà. quod signatur huic legi. s. eo. l. petitionem. §. fi. vt ibi dixi. Item facit. ff. d stipul. ser. l. si seruus. ij. §. cum seruus. Accur.

a D similitudinem.] Nec hæc legitur. Et not. quod de alio pfecto loq̃t hæc lex q̃ superior. nam plures erant præfecti.

b Præfecturæ.] vt s. l. proxi. Accur.

I Vbemus.] Non legitur. Accur.

c Culminis.] Ista lex dirigitur præfecto prætorio per Illyricum.

d Fine.] quia ibi biennio iam steterat.

e Biennium.] quasi dicat, vltrà non durat.

f Ad impletionem.] alias ad pleniorẽ, s. nũerũ

g Definiti] quasi diceret. s. q. s. definiuim⁹. Acc.

h Apparitoribus.] alias apparitionibus. scilicet, primæ curiæ, vnde isti erant cohortales.

i Si qua competit.] q. a interim non currit accusationi tempus.

k Post lapsum.] facit. s. e. l. nemini. §. nõ alit.

l Postulãtes.] i. petentes iterum eẽ aduocatos.

† Sedis.
† al. in quinquaginta
† Electiõe.
† al. ad pleniorẽ supra definitum numerum rubro.
† al. apparitionibus.
† Exierunt.

AD similitudinem sexagintaquatuor aduocatorũ fori amplissimæ prætorianæ pfecturæ, † quindecim tantùm ex foro tuæ magnitudinis, qui in pręsenti gradus primos obtinent, post fisci, videlicet, patronum, eisdem priuilegiis nostræ mansuetudinis beneficio perfruantur, quibus fisci patroni liberique eorum muniuntur. Dat. xvij. Kal. Apr. Constantinop. Leone iuniore A. Coss.

¶ Imp. Zeno. A. Paulo P.P. per Illyricum. LEX XVII.

IVbemus aduocationem fori tui culminis centũ quinquagĩta (sicut anteà cõstitutũ fuerat) aduocatis cõcludi: eundemq; numerũ, quoties vel ꝓfessionis fine, † vel morte, vel quocunq; fuerit casu imminut⁹, electione magnificæ tuæ sedis impleri, ita vt in pſenti quidẽ, & hinc vsq; ad biennium ad impletionem, † suprà definiti numeri † surrogandi, sine vlla cohortalis, aut cuiuslibet deterioris cõditionis quæstione succedant, salua, videlicet, aduersus eos apparitoribus † (si qua cõpetit) actione, quam certũ est, postquã fisci patronatum officio impleto exegerint, † euanescere. post lapsum uerò bieniũ foro tuæ magnificæ potestatis inseri postulãtes, nõ aliter nisi sub gestorum confectione minimè eos cohortali cõditioni subiacere patefactum fuerit, admittantur. ¶ Cuncta sanè priuilegia, quę magnificæ per Orientẽ præfecturę aduocatis, ex diuinis retrò principũ, seu inclytæ recordationis Leonis, vel nostris sanctionibus indulta sunt, tuæ quoq; gloriosissimæ sedis causi dicis, absque vlla discretione † competere, per hanc in æternum valituram legem sancimus. D. vj. Kal. Ianuar. Constantinop. Decio & Longino Coss.

¶ DE ADVOCATIS diuersorum iudicũ.

Rubricæ istius à pcedenti ponit differentiã.

¶ *Superiori tit. dixit de illis aduocatis, qui adhuc sunt in officio aduocationis: sed hic loq̃ de illis, q iã deposuerunt officium illud: ut patet. j. e. l. 1. & l. iubemus. §. ad hæc. et §. filios. & §. ut aũt. & l. petitiões. et l. laudabile. vñ nullus est superfluus, ut qdã dicunt. Itẽ superior de postulatione cõplexus est iã eos, qui ꝓ se, q̃ eos, q pro alijs postulare pñt. Aut in illis duob. complectitur tñ eos, qui ꝓ alijs. Vel titulo superiori loq̃ de illis, qui scripti erãt ĩ matricula, & salaria de publico pc piebãt: hic de alijs. Vel aliter. s. de illis aduocatis, q necesse habebant postulare in certis iudicijs, uel ĩ certis locis puta in illa ciuitate, uel ĩ illa prouincia. hic de illis, q necesse habebãt postulare corã certis iudicib. in quacunq; essent prouincia, ciuitate, uel loco.*

† Discrepatione.
† Hęc rub. in veter. libr. deest. nec enim, necessaria est.
† Proconsulum.

m Vbemus.] non legitur.

n Primatem.] erat

De aduocatis diuersorũ iudicũ. †

TITVLVS VIII.

¶ *Aduocati comitis rerum priuatarũ principis & proconsulis Asiæ, post depositum officium clarissimi efficiuntur. h.d. Salic.*

¶ Imp. Anastasius A. Eusebio magistro officiorum. LEX I.

SVggestionẽ viri illustris comitis rerum priuatarum, & proconsulis † Asiæ duximus admittẽdam: quam nostrę serenitatis auribus intimauit, fori sui aduocatos, cõmuni petitione magnoperè postulasse, vt postquam aduocationis deposuerint officium, dignitate quadam nostra liberalitate potiãtur. ¶ Iubemus itaq; post depositũ (vt dictum est) præfatũ officium, vnũ quemq; eorũ, q. in præsenti sunt, vel posteà matriculis eorũ ꝓ tempore fuerint inserti, clarissimi primi ordinis comitis ꝓfrui dignitate, quatenus & tpe qetis fructum pteritorũ laborũ consequantur, ꝓ quo fide, atq; industria erga cliẽtes suos comprobata, à priuatæ cõditionis hominum multitudine segregati, clarissimis meritò connumerentur: Dat. ij. Kal. Ian. Constantinop. Anastasio A. ij. Coss.

¶ *Aduocati præfecti in aduocatos fisci assumpti, cohortali conditione liberantur, tã ipsi, quam eorum liberi, & eorum patrimonium. h.d. Sal.*

¶ Idẽ A. Thomæ P.P. per Illyricũ. L. II.

ADuocatos amplissimæ tuæ sedis, qui pro tẽpore ad fisci patroni gradũ, & officium ꝓuehuntur, vnà cũ liberis iam natis vel posteà ꝓcreandis, ab omni cohortalis, † seu cuiuslibet deterioris cõditionis vinculo immunes, ac liberos cũ patrimonio suo conseruari decernimus: † cum cõstet hoc iãpridẽ, tã aduocatis amplissimæ pretorianæ per Orientẽ, quam magnificæ vrbicariæ pfecturæ, sacris cõstitutionib. esse indultũ, & non dubiũ sit, non tantum eas, sed etiam sublimissimæ tuæ sedis germanas esse potestates. D. xij. Kal. Decẽb. Patritio, & Hypatio Coss.

¶ Idem A. Constantino P.P. LEX III.

IVbemus pro tẽpore primatẽ aduocatorũ fori viri illustris comitis Orientis, per biennium fisci patroni fungi officio, & solatia sibi cõmuni consensu deputata per idem bienniũ consequi: hoc quoq; transacto, ꝓfessionem aduocationis deponere, consortio, videlicet, eorundẽ aduocatorum, ad quadraginta tantũ viros redigẽdo, ita vt si q superflui sunt, iam eidem consortio sociati, de aduocationis officio minimè reiiciant: nemine alio eis adiiciẽdo: ne quadraginta virorũ numerum, aduocatorum consortiũ excedere cõtingat. Ad hæc eos, qui (prout statutũ est) fisci patroni deposuerint officiũ, posteà quoq; nõ ꝓhiberi singulos, tàm pro se, quàm ꝓ iugali sua, & socero & socru, necnõ genero, & nuru, liberisq; ꝓpriis, colonis, & seruis ad se ꝑtinẽtib., aduocationis fungi officio: nec ædiculas eorum metatorum onere molestari, si tamẽ in vna tantũmodò, suaq; domo singuli talem ꝓrogatiuam sibi vindicare maluerint. ¶ Pro sportulis prætereà modum quẽ notitia nobis porrecta declarat, tam ꝓ his, quã pro colonis, & eorum seruis custodiri, neminiq; pberi licẽtiam eundem modũ circa sportularũ exactionẽ cõtra eos excedendi. Nec de cæterò quenquã, antè quã per statuta tempora legum eruditioni noscatur † inhæsisse, supradicto consortio sociari. Et filios aduocatorum, vel adhuc in tali constitutorum officio, vel eorum, qui fisci patronatum deposuerint, superstitum, vel mortuorũ, extraneis ad idem officium accedentibus anteponi, eiq; gratis & sine sumptibus sociari, si & ipsi (prout dispositum est) solito tempore legum doctrinam meruerint. ¶ Vt autem iis, qui fisci patroni officium adepti sunt, vel fuerint, non tantùm su-

enim quidam aduocatus, qui præerat aliis, & erat ancianus supra alios.

o Et solatia.] i. salariũ. nam solatium est eis habere salarium. Accur.

p Consequi.] facit. j. e. l. petitiones. circa princ.

q Aduocatorum.] qui sunt sub primate.

r Consortium.] sic & s. de sacrosanc. eccl. l. non plures.

s Officium.] prædicti primates, siue anciani q. poterant quiescere.

t Pro iugali.] sic & j. e. l. petitiones. §. ad hæc. & s. tit. j. l. petitionem. §. licentia.

v Eorum.] primatum, s. post depositũ officium.

x Metatorum.] i. militum, quos recipere non tenentur, vt hic.

y Si tamen.] hæc vera sunt, si tantum vnam domum habent. ergo à contrario, si plures domos habent, non habẽt istud priuilegium.

z Modum.] id est, æquitatem.

a Notitia.] i. petitio eorum nobis porrecta super hoc. petebant enim se nõ teneri ad seortulas, vel teneri ad paruas in causis suis.

b Per statuta.] s. quinquennij: vt in procemio ff. §. sed quia solitum.

c Et filios.] & sic. s. ti. j. l. nemini. §. filios.

d Sumptibus.] Nota

† pro quanque fide. al. proq;
† al. cohortali.
† Præcipimus.
† Noscantur.

Universidad de Deusto Biblioteca

Doctorum filij in quo ſunt priuilegiati. † Vocati ſunt.

arg. ꝙ filij doctorũ nõ debet aliqd dare ꝓ ſumptibus, cũ legunt ordinariè, uel extraordinariè, vel examinantur, & quod aliis etiam æquè bonis præferantur.
a ¶ Exhibitionis. ȝ in iudicio faciendę. Accur.
b ¶ Deductionis.] vt ducantur inuiti ad principẽ, vel ad alium iudicem: niſi vt ſubiicit.
c ¶ Per ſententiam. ȝ cõminatoriam.
d L Audabile. ȝ Non legitur.
e ¶ Solatia. ȝ aliàs ſolatium. Nota de ſtrenis, de quibus ſtrenis habes expreſſe in decr. xxxvij. diſtin. c. legãt. & xxxvij. qõ. vlt. c. non obſeruetis.
f ¶ Inferi. ȝ repete iubemus: quod eſt. ſ. & hoc dico ꝓcepturos ſine quadam ſuffragij ſolutione.
† Euſtratio. al. Euſtathio.
g ¶ Sacras. ȝ ſolitas epiſtolas tribunorum. id eſt miſſas à tribunis. Vel hic expone: ut inf. ea. l. reſtituendæ. §. ſacras.
h Alterutri. ȝ ſi duo ſunt fiſci patroni.
i Affectu. ȝ i. contracto matrimonio per affectũ.
k ¶ Alegationibus. ȝ id eſt probationibus.
l ¶ Eas. ȝ allegationes.
m ¶ Commendari. ȝ id eſt allegari & probari.
n ¶ Abſentibus. ȝ Not. teſtes poſſe recipi abſente altera parte ante litem conteſta. ad publicationẽ faciendam: ut in auth. de teſ. §. & hoc uerò. col. vij.
† Punctos. al. cuncta † al. depoſuerint.
o P Etitiones. ȝ Et hæc non legitur.
p ¶ Iubemus. ȝ ab iſto verbo in anteà vſque in finẽ eſt hæc lex de verbo ad verbũ. ſ. eo. l. iubemus.
q ¶ Ad triginta. ȝ contra. ſ. ea. l. iubemus. nam ibi xl. hic xxx. ſed ibi in alio foro quàm hìc.
† Arbitrio.
r ¶ Modũ.] i. quantitatẽ.
s ¶ Porrecta. ȝ id eſt petitio eorum nobis porrecta ſuper hoc. petebant enim ſe nõ teneri ad ſportulas, vel teneri ad paruas in cauſis ſuis.
† Intimare.
t R Eſtituendæ. ȝ Hęc eſt intentio huius legis quia olim. lx. libræ dabant patronis fiſci. ſed eno abſtulit eas patronis fiſci, & deputauit pedaneis iudicibus, & q buſdã aliis q arbitrabant & æſtimabãt vires fideiuſſorũ datorũ, ꝓ reb⁹ pupillorum. & poſteà Zeno eſſe æquũ credidit, ſi eis, qui æſtimabant res fideiuſſorũ auferrentur pro parte; nõ tñ in totũ abſtulit; ſed Iuſtinianus omnibus aufert, & prioribus reſtituit.
†Aduocati fiſci quæ ſalaria olim habebant. † Al. matrimonium.
v ¶ Luminibus. ȝ id eſt aduocatis fiſci.
x ¶ Arbitris. ȝ id eſt pedaneis iudicibus.
† Liberalitates.
y ¶ Principis.] eiuſdem Zenonis.

perſtitib., ſed etiã morte pręuẽtis proſpiciatur: tàm ad hæredes fiſci patroni, q ſemel ad talẽ gradũ vocat⁹ ſit, † ſolatia eius trãſire, hiſq; ſeruari: quàm ipſos, qui fiſci patronatũ iã depoſuerũt, vel poſteà depoſuerint, minimè cuiuſlibet act⁹ publici ſolicitudinẽ nolentes ſubire cõpelli, nec exhibitionis,[a] ſeu deductiõis[b] onere (niſi ſpeciali auctoritate noſtra) moleſtari: & in ꝓuincia incuſandos, per ſententiã[c] viri ſpectabilis comitis Orientis, vtpote cõpetentis iudicis, conueniri, atq; litigare decernimus. Dat. Kalend. Iulij, Conſtantinopo. Sabiniano. & Theodoro Coſſ.

¶ *Hęc l. priuilegiat aduocatos fiſci. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Euſtatio †. PP. LEX IIII.

L Audabile,[d] vitæq; hoĩm neceſſariũ aduocationis officiũ, maximè principalib. ꝑmiis oportet remunerari. Ideoq; iubem⁹ viros clariſſimos fiſci, ꝓ tempore patronos fori tuę celſitudinis, ſolẽni die feſtiuitatis Kalẽdarũ Ianuariarũ, ipſius tãtũmodò anni, ꝓ quẽ talę peragũt officiũ, inter ſpectabiles ſacri noſtri cõſiſtorij comites, diuina noſtræ ſerenitatis manu pũctis † conſequi ſolatia,[e] ¶ Et poſt quã tale depoſuerunt † officium, ſi quidẽ filios ingenuos habeãt, eos clariſſimorũ notariorum inſeri[f] cõſortio, tribunorum ſacras[g] ſolitas epiſtolas, ſine quadam ſuffragij ſolutione ꝓcepturos. Et ſi quis per ſñiam ſublimitatis tuæ monitus, ſuꝑ agnito debito, vel agnita cauſa, q̃ ingerit ei, cõfeſſionẽ exponere paratus ſit, eã nõ arbitro † delegato, ſed tũc temporis fiſci patronis, vel alterutri[h] eorũ, ſi alter adeſſe non poſſit, pro more tñ ſolito ſub actorũ teſtificatiõe intimari, † ¶ Quotieſq; de nuptiis, quis ſine dotalibus inſtrumẽtis mutuo contrahendi matrimonij † animo celebratis, ſuꝑ affectu[i] ſuo liberis ex hmõi cõiugio iã extãtib., vel necdũ ꝓcreatis, legitimis allegationibus[k] vti maluerit: eas[l] apud eoſdẽ ꝓ tẽpore fiſci patronos, vel alterutrũ eorum (vt dictũ eſt) geſtis interuenientib. cõmẽdari,[m] ita videlicet, vt iuri cognitæ allegationes abſentib.[n] ꝑſonis, ſi q̃ competunt, ſeruẽtur intactæ, ¶ His inſuꝑ, q cũq; apud viros glorioſos, pro tꝑe cõſules mancipia ſua libertate donare voluerint, ante latos fiſci patronos, ad eaſdẽ libertates † peragẽdas, ꝓpriã aduocationis vocẽ accõmodare, ¶ Aliis nihilomin⁹ priuilegiis, quę † iampridẽ memoratis † vel fiſci patronis, vel adhuc aduocatiõis pro tẽpore peragentibus officiũ togatis, diuerſis modis indulta ſunt, ex hac etiam ſanctione noſtra, in ſua ſtabilitate duraturis. Da. xij. Kal. Decem. Conſtantino. Ariouinio, & Meſſala Coſſ.

¶ *Nota quòd nullus poteſt aſſumi in aduocationis officium, niſi tempore ſtatuto ſtuduerit. quod tempus eſt quinq; annorum.*

¶ Idem A. Sergio. PP. LEX V.

P Etitiones[o] virorũ diſertiſsimorũ † fori ꝑſidalis ſecũdæ Syriæ prouinciæ aduocatorum cum competenti moderatione cenſuimus admittẽdas: & iubem⁹[p] ꝓ tꝑe primatẽ eorũ per bienniũ fiſci patroni fungi officio, & ſolatia ſibi cõi cõſenſu hoc in vſu deputata, per idem bieniũ cõſequi, hocq; trãſacto profeſsionem aduocationis deponere, conſortio videlicet eorundẽ aduocatorũ ad triginta[q] tantummodò viros redigẽdo: † ita, vt ſi qui ſuperflui ſunt iam eidem cõſortio ſociati, de aduocationis officio minimè reiiciãtur: nemine alio eis adiiciendo, ne triginta virorũ numerũ aduocatorũ excedere cõſortiũ cõtingat. ¶ Ad hæc, eos q (ꝓut ſtatutum eſt) fiſci patrõi depoſuerũt officiũ, poſteà quoq; nõ ꝓhiberi ſingulos tàm pro ſe quam pro iugali ſua, & ſocero & ſocru, necnon genero & nuru, liberiſq; ꝓpriis, colonis, & ſeruis ad ſe pertinentibus aduocationis fungi officio, nec ædiculas eorũ metatorũ nomine † moleſtari: ſi tamen ĩ † vna tantũmodò, ſuaq; domo ſingulari talem prerogatiuã ſibi vindicare maluerũt. ¶ Pro ſportulis p̃tereà modum,[r] quem notitia nobis † porrecta[s] declarat, tã pro his, quã ꝓ colonis, & eorũ ſeruis cuſtodiri, neminiq; ꝑberi licentiã eundẽ modũ circa ſportularũ exactionem cõtra eos excedẽdi. Nec decæterò quẽquã antè, quã per ſtatuta tẽpora legũ eruditioni noſcat inhæſiſſe, ſupradicto conſortio ſociari. Et filios aduocatorum, vel adhuc in tali cõſtitutorũ officio, vel eorũ qui fiſci patronatũ depoſuerint, ſuperſtitũ vel mortuorũ, extraneis ad idẽ officiũ accedentib. anteponi: eiq; gratis, & ſine ſumptibus ſociari: ſi & ipſi (ꝓut diſpoſitũ eſt) ſolito tẽpore legũ doctrinã meruerint: ¶ Vt aũt iis, qui fiſci patroni officiũ adepti ſunt, vel fuerint, non tantũ ſuperſtitibus, ſed etiã morte pręuentis ꝓſpiciatur, tàm ad hæredes fiſci patroni, qui ſemel ad talẽ gradũ vocatus ſit, ſolatia eius trãſire, hiſq; ſeruari, quã ipſos, qui fiſci patronatũ iam depoſuerũt, vel poſteà depoſuerint, minimè cuiuſlibet actus publici ſolicitudinẽ nolẽtes ſubire cõpelli, nec exhibitionis, ſeu deductionis onere, (niſi ſpeciali auctoritate noſtra) moleſtari: & in prouincia incuſandos per ſententias viri clariſsimi, prouinciã, in qua degunt moderantis, vtpote cõpetẽtis iudicis, cõueniri, atq; litigare decernimus. Dat. Kal. Decẽb. Anatolio, & Agapito Coſſ.

¶ Imp. Iuſtinus A. Marino. † P. P. LEX VI.

R Eſtituendæ[t] ſũt clariſsimis eloquẽtię luminib.[v] ſexaginta auri libræ, quas ſub imperio Zenonis diuę memoriæ pedaneis deputatas arbitris,[x] necnõ fideiuſſorũ vires æſtimãtibus, † tñ auferẽdas credidit pro parte † poſterioris ſubtilitas principis,[y] vt iam liberalitate noſtri numinis, viri clariſsimi fiſci patroni præfatã auri ſummam, ſine fraude annis ſingulis conſequantur, ab ampliſsima tua ſede pari lance in vtrũq;[z] diuidẽdã. ¶ Nam vniuerſis reddit, qđ pro voto[a] omniũ primatibus[b] indulget. ¶ Sacras inſuper epiſtolas, quibus apꝓbãtur viri clariſsimi tribuñi prætoriani, & notarij, non aliis

z ¶ Vtrumque. ȝ aduocatorum fiſci: erant enim duo: ut ſ. tit. j. l. binos.
a ¶ Pro voto. ȝ i. ſi aliqđ bñficium vel priuilegiũ concedit alicui poteſtati, puta rectori ꝓuincię vel ſimilibus, oĩbus, q ſub eo ſunt, uidet eſſe cõceſſum. & eſt ſic ff. de condi. & demon. l. municipibus.
b ¶ Primatibus. ȝ i. aduocatis fiſci, qui præſunt

† Etiam. † Al. memoratis cauſis. † Clariſsimorum. † Dirigendo. † Onere. † Al. ãnobis. † Al. Mariniano. † Fidem. † Præparata.

aliis aduocatis, cùm eligebãtur ex primatib. aduocatorũ: vt ſ. e. l. iubemus.
a ¶ Alterius. ȝ erant .n. duo aduocati fiſci: quorum vnus vel alter faciebat literas approbatorias, vt & ſ. eod. laudabile. §. & poſtquam.
b ¶ Illuſtrandos. ȝ ſcilicet aduocati fiſci.
c ¶ Ad hæc altiore. ȝ auget dignitatem illuſtrem ſuperiorũ tribunorũ, & notariorũ: vt vni cõceſſa dignitate, ꝑſit alteri amico, vel non amico, dũmodò de ſua prouincia ſit.
† Cognoſcente.
d ¶ Quos.] ſ. codicillos. i. literas, quas alicui dirigit Imperator de præſtãdo beneficio, vel priuilegio aliquo, puta fortè, ꝙ ſit illuſtris.
† Oſtendẽdos. † al. præſentibus.
e ¶ Alteri. ȝ ſic. ſ. de diuer. reſcrip. l. j.
f ¶ Itidem. ȝ id eſt, de illo loco vnde ſunt.
g ¶ Noſtrã. ȝ homines dico, id eſt, ambasſiatores adoraturos noſtram purpuram. i. nos qui ſumus veſtiti de purpura. Accu.
h ¶ Vnum. ȝ i. vn⁹ horũ ambaſsiatorũ ponẽt inter domeſticos militũ: alter peditũ in locũ defuncti.
i ¶ Facundisſimi. ȝ ſ. tribuni & notarii.
k ¶ Offerendos. ȝ id eſt, mittendos.
† Meritus.
l ¶ Dicatisſimorum. ȝ id eſt diſertisſimorum.
m ¶ Stipendiis. ȝ id eſt denariis, quos habẽt pro expenſis.
n ¶ Solatiis. ȝ i. ſalariis.
o ¶ Tyronibus. ȝ id eſt ambasſiatoribus.
p ¶ Iudicati ſunt. ȝ nota hic maiorem honorem deberi iis, qui electi ſunt ab Imperatore, ad aliquã dignitatem, quàm iis, qui ad eandem dignitatem ſunt electi ab aliis. ſic & ff. de al. ſcri. l. fin.
Honor maior debet electo a maiori. † Iudicãdi. † al. in anteriorib. quoque legib⁹. † al. P. V.
q P Er hanc legem. ȝ Nõ legitur.
r ¶ Vel. ȝ ſtãd, vel, reſpicit aut quod eſt. j. Accur.
s ¶ Eorum. ȝ ſcilicet aduocatorum.
t ¶ Numerũ ȝ ſ. in matricula. filij ergo aliorum qnquagita, q ſunt poſteà ſcripti, nõ poſſunt poſteà ibi taxari ſiue poni.
v ¶ Gratis.] ſic & ſ. eo. l. iubemus. §. & filios. & l. petitiones. §. & filios.
† Annorũ. † Facũdia. &.
x ¶ Exteri. ȝ i. extranei.
y ¶ Et vt in mercatorum. ȝ ſubaudi ſit interdicenda licentia.
z ¶ Induſtria. ȝ i. calliditate aduocati.
a ¶ Peregrinationis. ȝ ſcilicet, aduocati.
b ¶ Eorũ. ȝ ſ. primatum.
c ¶ Obiecerint. ȝ ſic & j. de app. l. quonia iudices.
d ¶ Per annos ſingulos. ȝ nam incipiebant anni ſinguli ſecundum antiquos in calendis Aprilis. & ſic eſt argumentum propen

vnius tñ noĩe, ſed alterius[a] quoque utrius ꝑſtandas perſpicimus, ſiue ſuos filios, ſiue alios quoſdam duxerit illuſtrandos.[b] Ad hæc,[c] altiore beneficio codicillos, quibus illuſtris honoratur dignitas, conſequant: quos[d] unius ſolũ nomine eiſdẽ uiris facundiſsimis daturos nos pollicemur, profuturos ſcilicet alteri[e] eorũ altero concedente; † ſeu q ex prouinciis ſuis, uel ex amicis uoluerint, in prouinciis tñ degentibus. Licentiã eis ꝑterea facimus, binos hoĩes ſingulis annis itidẽ[f] offerendi, nr̃am[g] adoraturos purpurã, ſtatutis inſerendos † ꝑſentialib. † domeſticis: vnũ[h] equitũ, alterum ſcholę peditum, in uacãtẽ eorũ locũ, qui diem functi ſunt: nullo dũ ſupererũt, de militia vænundanda pacto cũ eis interpoſito, quorũ eiuſmodi conuentiones interſunt: ita tñ, ut iidẽ viri facũdiſsimi,[i] cũ offerendos[k] eoſdem crediderint homines, bina ſolidorum pro ſingulis milia, nihilq; amplius, nouerint depẽdẽda uiris magnificis comitib. dicatiſsimorũ[l] domeſticorũ, i. equitũ quidem pro eo, qui inter equites meriturus † eſt: peditũ aũt, pro eo, qui inter pedites inſerẽdus eſt; ſolitis uidelicet ſtatim ſtipendiis,[m] necnõ cæteris ſolatiis[n] iiſdem tyronib.[o] deputandis, ſine quolibet alio diſpẽdio. Aliis ẽt priuilegiis potiant, q̃ diuerſis tꝑib. conſecuti ſunt, ſiue per auguſtos apices, ſiue per diſpõnes, & ſententias ampliſſimæ tuæ ſedis. nam qui nobis digni iudicati[p] † ſunt, ij multòmagis in anteriorib. † quoq; ſunt adiuuãdi. Dat. Kal. Decem. Conſtantinopo. ipſo A. & Eutherico Coſſ.

¶ Idem A. Theodoro P. P. † LEX VII.

P Er hanc legem[q] decernimus, ne antè, quã in octoginta tantùm uirorũ numerũ fori tui culminis togatorũ collegiũ deductũ fuerit, aſpirare quis qualibet arte concedatur, aut poſſit: niſi uel[r] eorum[s] filii, qui triginta priorum † obtinent numerũ,[t] facundiæ † ſtudiis eruditi, gratis[u] uidelicet, & ſine ullo ſuffragio, aut fortaſſe exteri[x] non ultra duos per annos ſingulos, facundia & ipſi cõſpicui, taxati fuerint: nullo deĩceps, poſtq̃ in octoginta uirorũ numerũ redacti fuerint, ſuperare qualibet rurſus ambitione, uel aſtutia quãtitatem auſuro. ¶ Interdicenda quoque cunctis licentia præuertẽdi ꝓgreſſus ſeriem, quã ipſius tꝑis ordo ſuppeditat. & ut ĩ mercatorũ[y] contractibus, loca permutandi: & adhuc tyrones iam intereſſe ueteribus. Hoc ẽt pronuntiandũ cenſemus, ne quis ex his in aliis degat regionibus, relicta obſeruatione glorificæ tuæ ſedis. Nouerint. n. q poſt nomen impetratum patroni litium, ultra trium annorum ſpatium, ex ſacratiſsima hac urbe morandum duxerint: nec nũcupationem togati, nec † priuilegia uirorum huiuſmodi cõcedenda ſibi: ut nec petitis † ex induſtria[z] ꝑdictæ ſedis auctoritatib. protrahantur, aut multiplicẽ peregrinationis[a] excurſus. † Quorũ omniũ, ſi quid, vel minimũ quocũque tꝑe fuerit violatum: uiginti primates eiuſdẽ ordinis, & qui pro tempore ſolicitudinem ab actis in amplitudinis tuæ gerent officio, adiutores etiã eorum[b] denis ſinguli libris auri ferientur, quòd aduerſus imperialia conſulta ſerenitatis nr̃æ tendentibus, non ſtatim obiecerint[c] interceſsionem legis præſentis, aut nõ reſtiterĩt, & omnino nõ prohibuerint, ne quid tentaretur cõtrariũ: cùm nec in adminiſtratores † ſublimiſsimæ tuæ ſedis, ſi non intentè cuſtodierint diſpoſita ſalutaria, & ut non temerentur, proſpexerint, pœna deerit † decẽ auri librarum. ¶ Sexcenti autẽ aurei, quibus pro tẽpore fiſci patronis fori tuæ celſitudinis, ad exemplũ priorum temporum ex arca tui iudicij conſulatur: ne poſt decurſum † celerẽ aduocationis, & labores glorioſoſegeni exeant: non (ut ſæpè contingit) incerto die præſtẽtur, ſed cum ad medium iter peruenerĩt patrocinij rerũ fiſcalium; id eſt, Kalendis Octobribus per annos ſingulos[d] ſine cunctatione[e] ſoluentur. ¶ Quicquid inſuper priuilegiorum retrò principum ſacris affatibus, uel auctoritate tribunalis,[f] cuius[g] intereſt, huic eidem ordini datum oſtenditur, inuiolatum ſeruari. ¶ Cùmque lite quiſquam eorum[h] pulſatus fuerit, ſeu ciuilis cauſæ certamine, aut criminalis quæſtionis obtentu, hic[i], uel in prouinciis: cùm per conceſſum[k] tempus eorum adeſſe quenquam euenit,[l] nullas executores ſportulas aſſequi: nec[m] qui controuerſiis mouendis inſeruiunt, aut excipiendo, ſeu præparando, † uel officio quolibet alio, quocunque nomine ſumptum exigendũ cenſemus. Dat. Idibus Februar. Conſtantinop. Iuſtiniano, & Opilione Coſs.

¶ Idem A. Archelao P. P. LEX VIII.

N Emo,[n] excepta Menandri[o] fiſci patroni ꝑſona, ſperet decẽterò permutationum ſaltibus ſuperiore gradu captato fruiturum[p] ſe beneficiis, quæ[q] patronis ærarij[r], ſeu dum officium exhibẽt[s] cauſis fiſcalib. aut poſt expletum agmen[t] impertita monſtrantur.[u] Dat. xij. Kal. Septemb. Iuſtiniano, & Opilione Coſs.

¶ Imp. Iuſtinianus A. Ioanni P. P. LEX IX.

D E conſtitutione[x] diuinę recordationis Iuſtini patris noſtri ſuper togatis ampliſsimæ tuæ ſedis prolata, Illyricani aduocati poſtulauerũt à nobis, eis

ſione ſoluenda in medio anni. ſic & ff. ſol. mat. l. diuortio. j. reſpon. Sed arg. contra. ff. de condi. & demon. l. Publius.
e ¶ Cunctatione. ȝ id ẽ, ſine mora.
f ¶ Tribunalis. ȝ id eſt iudicis.
g ¶ Cuius intereſt. ȝ i. ad quem ſpectat dare talia priuilegia.
h ¶ Eorum. ȝ ſcilicet, aduocatorum fiſci.
i ¶ Hic. ȝ ſ. in Roma.
k ¶ Conceſſum. ȝ ſcilicet dilationis.
l ¶ Euenit. ȝ quia venit in termino conſtituto.
m ¶ Nec. ȝ ſubaudi ab illis, qui &c. & accipe ſumptum exigendum, quod eſt in fin. legis.
n N Emo. ȝ non legit.
o ¶ Menandri. ȝ ꝓprium nomen aduocati fiſci.
p ¶ Fruiturum ſe. ȝ qui ſecerunt ſaltum.
q ¶ Quæ. ȝ ſ. beneficia. Accurſius.
r ¶ Aerarij. ȝ qui ſunt aduocati, & non per ſaltum.
s ¶ Exhibent. ȝ qui fecerant ſaltum.
t ¶ Agmen. ȝ i. officiũ. & facit. ff. de muneri. & ho. l. vt gradatim.
v ¶ Monſtrãtur. ȝ No. nõ habet priuilegium, qui per ſaltum prouehitur, ſic & de eo, qui fit ſacerdos, antequam ſit diaconus.
ADDITIO. Vide de hoc extrà de cleri. per ſaltum pro. in c. vnico. cùm ibi not. per glo.
x D E conſtitutione. ȝ Non legitur.

† Ne. † al. ut ne repedis. † Exceſſus. † Adminiſtrationes. † decernitur. † Diſcurſũ celebrem. † Ordinatum. † Separando.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Si.} id est an.
b ¶ Habere.} scilicet illa constitutio.
c ¶ Eorum.} scilicet aduocatorum Illyrici.
d ¶ Commeatu.} id est licentia habita à superiore.
e ¶ Assistere.} id est esse cum eis.
f ¶ Eiusdem.} Illyricanæ. Accursius.
g ¶ DE ADVOCATIS FISCI.

¶ Quia qdã specialia seruãt i eis, ideo d eis dicit.

† al. iudicũ. † al. pforis

Cum te.} CASVS. Si p fisco nõ pro persona priuata aduocasti, prætextu salarij tibi nõ soluti aduersus eum in eadẽ causa consistere prohiberis. ¶ Ex ista l. not. argu. ꝙ licet non soluatur salarium doctoribus, non tamen possunt interdici facere studium secundum Bald.

h ¶ Agitasse.} sed non vsque ad finem.
i ¶ Proponas.} tu aduocate fisci.
k ¶ Placitis.} id est conuentioni, vt ducas ad finem. Vel dic placitis scilicet principum.
l ¶ Præstare.} in eadem causa, secus in aliis. vt inf. l. proxi. nisi in casibus, vbi etiam in eadem causa, vt ff. de postu. l. pen. & fi. secus in patrono priuati, si salarium non soluatur, vt ꝗ. de iudi. l. properãdum. §. honorariis.

Potes.} CASVS. Si in vna causa pro fisco aduocasti, an in alia causa pro priuato contra fiscũ possis cõsistere, quæritur? & dicitur ꝙ sic. Vi.
m ¶ Potes auctoribus.} per legem istam.
n ¶ Declines.} nisi in casibus, vt s. l. proxi. dixi.

Fisci.} CASVS. Si p fisco aduocas: ea quę sibi necessaria sunt, occultare non debes, neq; nomine fisci contra priuatum calumniam mouere. Viuianus.
o ¶ Negotio.} quantũ ad fiscum, qui nullum ius habet: & facit. ff. de admini. tuto. l. quoties. §. nec vsque.

Rationales.} CASVS. Si causam habeat fiscus contra priuatum, coram rationali, id est procuratore Cęsaris Augusti, debet agi & præsente patrono fisci; alioquin lata sententia rescindetur. Viuia.
p ¶ Rationales.} id est procuratores Cæsaris, vt s. de modo mulc. l. ij. qui cognoscunt inter fiscum & priuatum, vt ꝗ. si aduer. fisc. l. j. & ij. Vel pro eisdem.
q ¶ Suscipiant.} aliter rescinditur sententia, vt ff. de iure fisci. l. si fiscus. secus in priuato, vt s. de postu. l. velamento.

† Ex l. i. ti. xv. lib. x. C. Th.
† Vete. null[ũ] ..., vt & in C. Th.

clarum fieri, si[a] locum ẽt circa eos possit habere,[b] siue cùm commeatu, siue sine commeatu, iudicio † eiusdem sublimitatis tuę absfuerit. ¶ Sancimus itaq; talem legem generaliter etiam in persona † eorũ[c] ualere, ut si quis sine commeatu[d] ultra continuum bieniũ absfuerit, uel cum commeatu ultra qnquenniũ, de matricula penitus aboleatur, nulla licentia ei dãda gradum suũ uindicare, nec iterum viris disertissimis togatis eiusdẽ sedis assistere.[e] Perfruanẽ igiẽ aduocati eiusdem[f] sublimitatis hac nr̃a generali sanctione.

De aduocatis fisci.[g]

TITVLVS IX.

¶ *Fiscalẽ causã, aduocatus fisci ñ debet deserere ptextu salarij nõ soluti. hoc d. Bald.*

¶ Imp. Antoninus A. Claudio. LEX I.

Cum te fisci causam agitasse[h] proponas:[i] quãuis te salariũ percepisse neges, tamen placitis[k] acquiesce. Eos enim, qui cãm fisci egissent, prohibitum est aduersus fiscum patrocinium præstare.[l] PP. xiij. Kal. Ianua. Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Qui in una causa fisco præstitit patrocinium, in alia potest contra fiscum postulare. h. d. non tamen intelligas in generali aduocato fisci. Bal.*

¶ Impp. Valerianus & Gallienus AA. Frequentio. al. Frequenti. LEX II.

Potes[m] auctorib. nobis aduersus fiscum quoq; patrocinium exhibere priuatis: dum eã scilicet cãm, quam tu, cùm fisci aduocatus fueras, fortè tractasti, suscipere declines.[n] PP. vj. Cal. Mart. Valeriano ij. & Gallieno AA. Coss.

¶ *Aduocatus fisci nihil debet omittere, tamen aliquam litem nõ debet per calumniã mouere. h. d. no. ista lex Bald.*

¶ Imp. Constantinus A. Aeliano. P. V. Aphricæ post alia. LEX III.

Fisci † aduocatus pœnas metuens, caueat, ne fiscalia commoda occultet: neve ullo † negotio[o] existente, fisci nomine priuatis audeat calumnias commouere. Dat. vij. † Id. Nouemb. Treu. † Constantino. A. iij. † & Licinio iiij. Coss.

¶ *Procurator Cæsaris, non debet cognoscere absente aduocato fisci inter fiscum & priuatum: sed aduocato præsente. h. d. Bald.*

¶ Impp. Grat. Valentin. & Theodo. AAA. ad Ammianum Comi. R. P. LEX IIII.

Rationales,[p] † priuatę rei causis, vel sacris ærariis præsidentes, examen præsente † fisci aduocato suscipiant.[q] Dat. xiiij. Kalend. † Ianuar. Merobaude. ij. & Saturnino Coss.

De errore[r] aduocatorum, vel libellos, seu preces,[s] concipiẽtiũ.[t]

TITVLVS X.

¶ *Hoc intendit, Illud ꝙ præsente parte, aduocatus pfert, ipsa pars pferre uideẽ. Bald.*

¶ Imp. Alexander A. Aureliæ. LEX I.

Ea, quæ aduocati præsentibus[u] iis, quorum causæ aguntur, allegant, perinde[x] habẽda sunt, ac si ab ipsis dominis litium proferantur. PP. Kalend. Mart. Albino, & Maximo. Coss.

¶ *Error scribentium libellum, non nocet parti, probato errore. Bald.*

¶ Imp. Gordianus A. Rogato militi. LEX II.

Errores eorum, qui desyderia, id est preces[y] scribunt, veritati præiudiciũ afferre nõ posse manifestum[z] est. Et ideo si condẽnationem, cuius mentionem libello insertam[a] esse proponis, manifestè probare potes non intercessisse:[b] allegationes tuas lædi non oportere, is qui super negotio disceptaturus[c] est, non ignorabit. † PP. x. Kalend. Iul. Pio, & Pontiano Coss.

¶ *Error aduocatĩ potest reuocari usque ad sententiam, & etiam in causa appellationis. hoc dicit Bal.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Vlpiæ. LEX III.

Sententiis finita negotia rescriptis reuocari non opor-

Ea quæ.} CASVS. Si in causa mea aduocatus fuisti, & aliqua me præsente & intelligente allegasti, perinde allegata sunt, ac si egomet allegassem. & intelligo idem quo ad effectum, quia sicut ego si errassem, reuocare possem errorem vsque ad sententiam, eodem modo & tu. Viuia.

v ¶ Præsentibus.} & intelligentibus.
x ¶ Perinde.} quo ad iuris rationem. sicut ergo suum errorem potest corrigere vsq; ad sententiã, vt supra d iur. & fac. ign. l. error. sic & aduocati secundum Io. & H. quidam contrà, vt ꝗ. cod. l. fi. dices.

Errores.} CASVS. Habebã causam contra te. dedit iudex contra me interlocutoriam sententiam, sciens me grauatũ, volo petere restitutionẽ in integrum, quia fortè eram minor. in libello supplicatorio quidã scripsit ita, petit restitutionem cùm sit cõdemnatus nec tamen eram condemnatus. an ille error mihi noceat, quæritur? & respon. quod non, si probare possim, quod nõ fui condemnatus. Viuia. ¶ Nota primò ex ista lege, quod error scribentis libellum supplicatorium, vel conuentionalem non præiudicat veritati, secundum Bald. ¶ Not. secundò argumen. quòd quando quis respondet confitendo positionem, addit tamen prout in tali instrumento continetur, ꝙ si in illo instrumento non sic continetur, illa confessio non habetur pro confessa licet dixerit confiteor, quia est positio inefficax. casus est hic secundum Baldum. ¶ Vltimò nota negatiuam probari, secundum eundem.

y ¶ Preces.} vel principi vt delegetur iudex, vel iudici ordinario datas.
z ¶ Manifestum est.} vt ff. de of. præsi. l. illicitas. §. veritas. & de regu. iur. l. si librarius. & inf. de test. l. errore. Accur.
a ¶ Insertam.} errore scribentis. volebam enim scribi in libello me petere restitutionem a contractu: ille adiecit a sententia, qua dicebam me esse condemnatum, sed non eram condemnatus, vel non in tantum.
b ¶ Intercessisse.] quomodo pbatur negatiua, vt ꝗ. de probatio. l. actor? Respondeo, eo ipso, quòd non probatur contra, secundum quosdam, vt inf. qui mili. non poss. l. super seruis. libro xij. Vel secundum Pla. probo non intercessisse, scilicet sicut dicit actor. nam dicebat in quinquaginta, eo quòd in precibus meis sic continebitur. & sic probabo cõtra per sententiam, quæ dicit, inquantum sim condemnatus. & sic secundum Plat. aliter ponitur casus, quam dictum sit in prima glos. Vel tertiò probabo tunc iudicem fuisse alibi, vel mortuum, cùm a certo iudice dicas datam sententiam, vt ꝗ. de contrahend. stipu. l. optimam.
c ¶ Disceptaturus.} Quis iste? Respond. delegatus vel ordinarius sub lato errore.

Sententiis.} CASVS. Eras aduocatus in causa mulieris, ea præsente, & non contradicente confessus es eam debere. x. triduo elapso

lata

† al. vj. † al. Tyberiade. † al. iiij.
† Ex lib. xj. tit. iij. xii. C. Th.
† al. ignorat.

¶ DE ERRORE ADVOCATORVM, &c.

¶ *Quoniam aduocati, de quibus dictum est, errant in officiis suis exequendis, ideo ponit de erroribus eorum, & ea occasione subiicit de erroribus scribentium libellos conuentionales, uel libellos precum. Azo.*

r ¶ De errore aduocatorum.} scilicet noceat vel non.
s ¶ Preces principi.] porrigendas.
t ¶ Concipientium.} qui similes sunt in hoc aduocatis.

lata est sententia cõtra eam. nõ appellauit intra. x. dies, cum potuit. vult impetrare rescriptum à principe, vt retractetur sententia. an sit audienda quæritur? & rñ. ꝙ non. nam negotia per sententiam &c. & maximè cum hæc mulier intra triduũ errorem aduocati non reuocauit, neque à sententia appellauit, cũ appellare potuit. ¶ Not. ꝙ incontinenti dicitur fieri, quod fit intra triduũ: & sic si q̃s incontinenti offert se aliquid probaturum, sufficit si hoc pbat intra triduũ, vt hic, & ꝗ. de iudi. l. fin. ¶ Not. vlterius, ꝙ error potest reuocari, & corrigi in causa appellationis. & sic habes quod confessus appellat, quia in causa appellationis potest reuocare errorem, & probare contrariũ. hoc probatur apertè. ff. de app. l. creditor. §. iussus. Bald. hic.

a ¶ Oportet.} vt & s. vt lite pendente. l. j. & ꝗ. sen. rescin. non pos. l. j. & ij. & s. de transact. l. causa. & ꝗ. de iudi. l. si cum tibi.
b ¶ Triduo.} si contingat ꝙ p iij. duntaxat dies causa durauit post errorẽ. & sic non ob. s. de iuris & facti igno. l. error. Alii vt Pla. dicũt errorẽ aduocati intra triduũ tantum posse corrigi: vt hic, & ꝗ. de iud. l. fi. Prima verior, vt s. co. l. j. De errore autẽ iuris constat apud omnes vsque ad sententiam, vt ꝗ. de iudi. l. iudices.

† Prçsente.
† Incontinenti, vel excontinẽ. q̃ variè sumatur, vid l. in verb. mox. c. quia pp. de electi. in antiq.
† al. Dubitandũ non est iudici. Facit ad hãc l. c. bonæ. j. cũ gl. sup verbo, curauimus allegare. extrà de post. prela.
Error aduocati vsq; quo possit corrigi.
† al. De causis ex quib. infamia alicui irrogatur.

¶ VT QVAE DEsunt aduocatis &c.

¶ *Si errent aduocati, qd iuris sit, audisti: nũc si minus dicãt.* ADDITIO. *Vel sic secũdũ Bal. Dictũ est. s. qualiter error aduocatorũ corrigatẽ: hic qualiter omissum suppleatẽ.*

c ¶ Aduocatis.} De iure profert iudex, & supplet, vt quia actor dicit, mutuaui decem. vnde de æquitate faciatis mihi restitui, licet non sim mihi stipulatus. nescit autem dicere debitorem obligatũ re. certè hoc profert iudex. Vel si dicat obligatum re, non tamen adducat legem. nam tunc iudex supplet inducendo legem. Vel cum actor inducat minus bonam legem, iudex supplet bonam. Vel melius potes hic dicere hoc modo, ꝙ iudex hic proferat, cum actor dicit factum, vt cum dicit aliquem obligatum sibi aliqua actione, sed non dicit ius. i. nõ adducit legẽ, vel si dicit factum & ius. i. legem, sed non bonam: iudex supplet meliorẽ. de facto autem supplere, vel proferre non debet quod ẽst ei notum vt priuato, sed sic vt iudici, vt per testes.

Iudex d iure supplet, licet non d facto.

Non dubitandũ est.} CASVS. Si aduocatus tuus minus prote allegauit, quam debuit, & omisit, ꝙ omittere nõ debuit: hoc supplere põt iud. & pferre: dũmõ iuri cõi sit cõsonũ. Vi.

d ¶ Ab iis.} vt aduocatis vel procuratoribus.
e ¶ Minus.} etiam si nihil dixerint, quia minus dicit, qui nil dicit, vt ff. de verb. sign. l. minus.
f ¶ Supplere.} cùm minus continet.
g ¶ Et proferre.} cum prorsus omisit: & dictio minus, cõuenit vtriq;, vt ff. de tribu. l. illud. §. minus. Et no. hic, ꝙ iudex supplet de iure, vt hic, inducendo legem, vel arguendo ad causam sedendo, non stando: vt s. de postu. l. quisquis. & ita l. bellum corriget, eum non recipiendo, si non potest conuenire aliquo modo actio causæ, vt ff de offic. assess. l. j & ꝗ. vt nemo pri. l. ij. in fin. aliàs amittat actor causam recipiendo. i. si iudex recipiat talem libellum, in quo proponitur actio, quæ non potest conuenire causæ, vt ff. si mensor fal. mo. di. l. j. §. ideo. Item inducendo casum similem, vel ducendo ad inconueniens, vt ff. de leg. iij. Aufidius, alias, Offidius. in facto autem non, nisi sit ei notum vt iudici: vt dixi. s. de transact. l. age. licet Placen. contrà, vt ff. de pet. hæred. l. fin. sed expone eam vt ibi.

Suppletio de iure qualiter fit per iudicem.

h ¶ Publico.} id est, communi. & secundum hoc dic legibus. s. specialibus vel magistratibus, qui tuentur ius publicum in se consistens: vt s. de eden. l. edita. in fi. & ff. de orig. iur. l. ij. §. post originem.

¶ EX QVIBVS CAVSIS INFAMIA &c.

¶ *Quia à postulãdo d quo dictũ ẽ, remouẽtur infames: ideo d his dicit.*

Infamiæ.} CASVS. Si iudex te in carcerem, vel in vincula, ob crimen quod dicit te commisisse, siue iustè siue iniustè coniecit: an propter hoc sis infamis? & respon. quòd non.

i ¶ Infamiæ.} id est, infamia, quæ est detrimentum famæ. sic dicitur creatura salis, id est, creatura, quæ est sal.

ter.[a] Nec enim, quę cõstituta sũt, id est, ut aduocatorũ error litigatorib. non noceat, tibi ẽt opitulari possunt: cũ te præsentem, † neq; cãæ palã ex continẽti, † i. triduo[b] proximo contradixisse, neq; post sententiã appellationis remedio (si tibi hæc displicebant) usam esse proponas. Dat. vj. Kal. Sept. Viminatij. CC. Coss.

Vt quæ desunt aduocatis[c] partiũ, iudex suppleat.

TITVLVS XI.

¶ *Iudex ex officio suo supplere potest in iure, non in facto. h. d. Alexan.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. ad Honoratũ. al. Honoriũ. L. VNICA.

Non dubitandum est † iudicem, si quid à litigatorib. uel ab iis[d] q negotiis assistunt, minus[e] fuerit dictũ: id supplere,[f] & proferre[g] qđ sciat legib. & iuri publico[h] conuenire. S. xvj. Kal. Mart. Diocletiano. v. & Maximiano iiij. AA. Coss.

Ex quib. causis infamia irrogaẽ. †

TITVLVS XII.

¶ *Inquisitio pendens non irrogat infamiã inquisito. Bal. Vel sic: Missus in carcerem, uel uinculatus causa maleficij inquirendi, non est infamis. hoc dicit Bart.*

¶ Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Manilio. al. Manualio. LEX I.

Infamiæ[i] detrimentum minimè tibi affertur ob id solùm, ꝙ in carcerem coniectus[k] es, uel uincula[l] tibi iussu legitimi iudicis iniecta sunt. PP. sine die & Consule.

¶ *Publicanus cõdẽnatus in duplũ, quia exegit indebitum, nõ notatur infamia. h. d. Bal.*

¶ Iidem AA. Venerio.† LEX II.

Neque[m] furti, neque vi bonorum raptorum, neq; peculatus[n] dãnatus intelligi põt, q cùm plus debito † noĩe tributorum exegisset, in duplum à pręside condemnatus est.[o] PP. v. Id. Ian. Laterano, & Rufin. Coss.

¶ *Pœna accessoria diminuiẽ ex parte pœnæ principalis. Et põt iudex, causa cognita, alterare pœnã delicti. h. d. Bal. Vel sic: Vbi iudex ex causa minuit pœnã criminis, uidetur sup infamia trãsigere. h. d. Iac. Butr. Vel sic: Si pœna maleficij fuerit p sententiã deminuta, uidetur infamia esse remissa. h. d. Alex.*

¶ Iidem AA. ad Metrodorũ. LEX III.

Et si[p] seuerior[q] sententia dici debuit,[q] tamen cũ proconsul vir clarissimus[r] certis[s] rõnibus motus, mitiorẽ sñiam dixerit, & ordine decurionum te biennio abstinere iusserit, transacto[t] tempore non esse te in numero infa-

k ¶ Coniectus.} iustè vel iniustè.
l ¶ Vincula.] ob crimẽ explorandũ, non exploratũ. s. in pęnam, vt ꝗ. eo. l. nullã. & ff. de cust. re. l. j. & ij. Et not. ꝙ infamia dicẽ famæ priuatio, seu diminutio, priuaẽ enim q̃s qũque in totũ: vt p maximam, & mediã capitis diminutionẽ: & de hac nihil in titulo isto, cũ cõstet, ꝙ ad nullũ ciuile, vel publicũ officiũ admittaẽ is, cuius fama est in totum cõsumpta: vt ff. de pœnis. l. quidã. fama autem minuitur, cum ciuitas, & libertas retinetur, sed circa statũ pœna plectimur, vt ff. de var. cog. l. pe. §. cõsumit. & §. minuitur. Fama autem econtra est illæsæ dignitatis status, legibus & moribus cõprobatus, & in nullo diminut' &c. Et not. ꝙ fama & opinio & existimatio idẽ significant. vt ff. eo. l. pe. §. existimatio. ADDITIO. Tu dic melius secundum Bal. hic ꝙ duplex est fama. s. hominis in seipso, & de homine apud alios. Prima fama rectè definitur. s. in gl. fama verò secundo modo accepta, nõ definiẽ p est, sed perdiciẽ. Est enim fama ista dictũ & opinio maioris partis gentiũ: vt ff. de quæstio. l. de minore. §. tormenta. & ibi per Bart.

Infamia d trimentum est famæ. Infamia qui[d] est.
Fama quid est.
Herẽnio. al. Verẽnio.
† Debiti.

Neq; furti.} CASVS. Publicanus nomine tributorũ exegit plus, quã exigere debuit actione in factũ quæ [est] cõtra publicanos, egisti, & i duplũ condẽnat' est. an propter hoc efficiatur infamis? & rñ. ꝙ nõ. cùm neq; fur dicẽdus est, neq; raptor, neq; in crimen peculatus incidisse: quæ crimina infamant. Viui.

m ¶ Neq; furti.} Quia hic actor à volente demum exegit, licet coactè volens, & eadẽ est ratio, quare nec vi bonorum raptorũ tenetur. vel aliter, vt in fi. huius. l. dicam.
n ¶ Peculatus.} quod videbatur. nam & in crimine peculatus dãnatur quis in duplum, si pecunia erat alicuis ciuitatis, vbi non propriè dicitur peculatus, non autẽ erat pecunia reipublicæ Romanorum, vbi propriè dicitur peculatus: vt ff. de fur. l. ob pecuniam. & ad le. pe. l. iiij. §. fi.
o ¶ Condẽnatus.} suo officio, quod inhæret actioni in factum in libello propositæ. Et sic no. publicanum non teneri furti: quare est contra. ꝗ de fur. l. etiam. Sol. vt modò dixi hic à volente: ibi ab inuito exegit. vel hic ignorans, ibi sciens, vt & ff. vi bo. rapt. l. ij. §. si publicanus. Tu dic, verius, quod hic fuit dãnatus in actione, in factum de publicanis, quæ est arbitraria, nec infamat, vt hic. & ff. de publ. l. in prin. & l. hoc edicto. in princ.

† Intellige ... l. quan[do] imponi[tur] vna pœna corporalis, pro alia corporali. secus autẽ si imponiẽ pecuniaria pro pecũiaria, vel pecuniaria, p corporali, vel. q d ergo. §. pœna. ff. eo.
Peculatus vbi ppriè dicatur.
Publican' furti nõ tenetur.

Et si seuerior.} CASVS. Si decurio, qui propter falsum testimoniũ, vel instrumentum, quod retractauit sciente præside, fuit condemnatus in biennium, cùm in decennium meruerit condemnari: an elapso biennio videatur sibi remissa infamia? & respon. quòd sic, ex quo enim pœna remissa est, & sequela pœnæ, quæ est infamia, si causa cognita imminuta fuit pœna.

Pęnã mitigare ex q bus causis possit iudex.

p ¶ Et si.} id est, quamuis.
q ¶ Debuit.} quæ si dicta esset, infamiam irrogasset, vsq; dum durat effectus sententiæ: vt ff. ad muni. l. ordine. in princ.
r ¶ Clarissimus.} impropriè ponitur nam spectabilis est: vt s. de epi. & cler. l. raptores.
s ¶ Certis rationibus.} Pone exemplum, vt quia instrumenta apud se deposita meo aduersario prodidit, & inspicienda exhibuit: & ideo deportari & infamari in perpetuum debebat: vt ff. de pœ. l. si quis aliquid. §. instrumenta. & ad leg. Cor. de fal. l. j. §. is qui. Sed iu. mitigauit propter ætatem paruam vel magnam: vt ff. de minor. l. auxilium. §. in delictis. & ff. de termo. l. ij. Vel quia sine dolo deliquit: vt ff. de pœ. l. respiciendum. §. delinquunt. & l. absentem. §. fin. vel quia dicit se commilitonem & militem reip. fuisse: vt ff. de re mi. l. non omnes. §. fi. Vel quia non dolo, sed lasciuia homicidium fecit: vt ff. ad leg. Corn. de sica. l. in lege. Vel melius quo ad hanc le. pone exemplum in decurione biennio dãnato, qui in decennio fuit damnandus propter falsum testimonium vel instrumentum, quod recitauit cognoscente præside: vt ff. ad leg. Corn. de fal. l. falsi. j. §. ordine. In aucta autem pœna pone exemplum: vt ff. de pœ. l. aut facta. §. fi.
t ¶ Transacto.} Apparet ergo eum interim infamem, & eo trãsacto definit: vt ff. ad le. Cor. de fal. l. falsi. §. ordine. & ad munic. l. ordine. in princ.

Remi-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Remisisse.} Cùm enim pœnã remisit, & sequelã. hoc est infamiam remisisse videtur. Sed cõtrà j. de gener. aboli. l. fi. sed ibi loquit de indulgentia principis, quã fecit post pœnæ interpositioné, volens pœnæ gratiam facere, & nõ infamiæ, hic cùm iudex in sua sententia pœnã minoré imponit causa cognita pro maiori, & non per erroré, alias secus, vt ff. de in iur. l. diuus. quæ est cõtrà. Item no. ꝙ non distinguo secundum H. ex quo crimine fuit pœna hæc minor imposita, vt ff. de decur. l. iij. & de postulan. l. Imperator. Sed quidam distingunt, vt si tale erat crimé, quod nõ importat infamiã, obtineat qđ hic dicit, alias durat etiã postea infamia, vt ff. de decur. l. generaliter. §. j. & l. ad tẽpus. quod nõ placet, & ibi non causa cognita fuit minuta pœna, vt j. e. l. ad tẽp⁹. Itẽ no. ꝙ hac & superiori lege videbatur infamia irrogari, & pœna infligenda, sed non est ita. Item quomodo potest iudex pœnã minuere vel augere, cùm hoc sit in legis ptãte: vt ff. ad Turpi. l. j. §. j. in fi. §. & ff. ad mun. l. ordine. ij. rñ? Sol. ibi nõ fuit causa cognita, hic sic vel ibi post sententiam non potest: hic in sentẽtia potest: vt & ff. de pœn. l. hodie. Nec dicas illud esse verum in extraordinariis tantũ criminibus, vt possit augeri vel minui pęna in sententia. nam idẽ dicitur in publicis iudiciis & extraordinariis, vt ff. de pœ. l. respiciendum in princi. & l. aut facta. §. fi. & ad leg. Corne. de fal. l. antepen. Et plenius super his potes dicere: vt ff. eod. l. quid ergo. §. pœna. in gl. sed quomodo potest pœnam iudex &c

† Venustio. al. Venustiano.

† al. deest, secundum.

† Tẽpato. al. tẽporario.

Iudex an possit pœnam augere vel minuere.

† Notãd⁹.

minum palã est: eo quod post bienniũ remisisse a tibi ꝓhibitioné decurionatus iudex videt. PP. x. Kalẽ. Iañ. Laterano, & Rufino Coss.

¶ *Sẽtẽtia, causa cognita, lata ĩ minori pęna vel maiori, intelligit sup infamia dispensare, ut ñ duret post tẽpus sentẽtiæ. hoc dicit textus cũ gl. secundũ utranque lecturam. Bal.*

¶ Iidem AA. Venustiando. † L. IIII.

SI Posidonium b in tẽpus anni relegatum, c secundũ † sententiã non excessisse d procõsulis ꝓbaueris: quinq; annis exilio temporali † damnãdũ e inter infames haberi nõ oportet. f quoniã g sentẽtiæ h seueritas cũ cæteris dãnis i transigere k videtur. PP. vj. Kal. Mart. Saturnino, & Gallo Coss.

¶ *Decuriones non incurrunt infamiam ex genere pœnę: sed incurrunt eam quæ irrogatur ex genere sententiæ. h. d. secundum Iac. Butr. & Bal. Vel sic: Licet decuriones & eorum filij non debeant fustibus cædi, tamen iniuriarum damnati sunt infames. h. d.*

¶ Iidem AA. Ambrosio. LEX V.

DEcuriones quidem, item filios decurionũ fustibus l castigari ꝓhibitũ m est. Verũ si iniuriam te fecisse, n proconsul vir clarissimus o pronuntiauerit: ignominia notatus p es. † PP. Kal. Iul. Saturnino, & Gallo Coss.

I Posidonium.} CASVS. Posidonius aliquod crimen commisit, propter quod erat relegandus. iudex causa cognita condemnauit eum in annum, cum erat relegandus in quinquennium. nunquid elapso anno desinit esse infamis? Certè sic: quia non debet consyderari seueritas sententiæ dicendæ, sed iam dictæ. & sic accipitur propriè relegatum & condẽnatum. Vel dic damnatum propriè. tunc dic casum, ꝙ erat relegandus vsq; ad annum, & condemnatur in quinquenniũ. & dic seueritas sententiæ. s. dictę. ¶ Not. ꝙ hæc lex legitur duobus modis, vno modo in sententia mitigante, & tunc finis legis non corrcredpondet principio, nisi consyderemus sententiam non prout qualis est: sed prout regulariter esse debuit. secundũ gl. quæ expositio non placet. Secundo modo loquitur in sententia pœnã exaggerãte. i. aggrauante. tunc finis legis stat propriè, sed principium stat impropriè: quia ponitur tempus ꝓ tempore. Et secundũ has lect. tota ista lex nõ ponit nisi vnũ casum cũ ratione, secũdũ Bal. hic.

b ¶ Si Posidonium.} proprium nomen.

c ¶ Relegatum.} exponunt quidam. i. relegandũ. & ꝙ dicit. j. damnandum. i. damnatũ. sic & ponitur tempus pro tẽpore. s. de legi. & consti. l. j. & hoc ideo, vt differat à lege superiori. nam secundum hoc ibi minuitur causa cognita, hic augetur. Tu dic etiam propriè poni hęc verba, & quòd minuit hic sicut, & superiori lege, sed in alio notetur differẽtia, quia hæc in relegato. Illa de eo, qui est ab ordine motus. hi enim duo cõueniunt in quibusdam, vt nullus eorum impleto tempore ad nouum aspiret honorem, nisi tãto tẽpore steterit iterum, quantũ in pœna fluxit. ad veterem autem ambo similiter aspirant quando vacabit, sed cum vacabit, differunt. nam ab ordine motus ipso iure statim recuperat. relegatus nõ, nisi ꝑ nouam electionem, vt ff. de decu. l. ij. in princ. & ad muni. l. ordine.

Tẽpus pro tẽpore quãdoque ponitur.

Relegatus & ab ordine mot⁹ an differant.

d ¶ Excessisse.} alioquin duplicaretur tempus, vt ff. de pœn. l. aut damnum. §. quisquis. Vel grauiori pęna afficitur, & sic infamis esset, vt ff. de pęnis. l. capitalium. §. in exulibus.

e ¶ Damnandum.} id est, damnatum.

f ¶ Oportet.} post tempus pœnæ finitum, vt l. ordine. ff. ad muni. l. qui cum vno. §. ad tempus. ff. de re mili. alias autem esset perpetua etiam post tempus pœnæ, vt not. ff. de pœn. l. in seruorum. §. fi. & in summa huius tit.

g ¶ Quoniam.] pro quia.

h ¶ Sententiæ.} s. dictæ secundum quosdam. vel dic dicendæ secundum aliam positionem, vt modò diximus.

i ¶ Damnis.} cætera damna vocat infamiam.

k ¶ Transigere.} nam de infamia dicitur transigere, id est, finiri, vt ff. eo. l. quid ergo. §. fin.

l DEcuriones fustibus.} pro quibus contingit aliquem infamem fieri ex genere pœnæ, vt ff. eod. l. ictus.

m ¶ Prohibitum est.} ꝓpter priuilegiũ ꝑsonæ: & ideo non est remissa pœna ipso iure: sed ꝓpter decurionatũ infligi non põt, vt ff. de decur. l. ij. §. j. & l. fi. & j. de pœ. l. decurionũ. & l. si matrẽ. & l. decurioné. & ff. de iniusto test. l. si q̃s filio. §. eius. & de pœn. l. moris. §. iste ferè. & §. parẽtes. & j. de quæstio. l. diuo Marco.

¶ *Vbi est causa famosa, contrahitur perpetua infamia. Bald. Vel sic: Finita pœna sine causæ cognitione minuta non tollitur infamia. Vel secundum aliam lectu. Finita pœna debita, quia non aucta, nec minuta, licet tẽporanea, durat infamia. h. d. Salic.*

¶ Iidem AA. Iusto. al. Iustio. L. VI.

AD tẽpus ĩ opus publicum q damnati, r † pristinum quidem statum s retinẽt, sed dãno infamiæ post impletum tempus subiiciuntur. t PP. vij. Id. Decem. Geta, & Plautiano Coss.

¶ *Ex eo quod quis repudiat hæreditatem patris non efficitur infamis. h. d. Salic.*

¶ Iidem AA. Demetrio. L. VII.

NEmo ob id, quod bonis paternis abstinuit, † infamis u est. PP. v. Id. Ianua. Antonino A. & Geta. ij. vtrisque Coss.

¶ *Condemnatus de furto, fit infamis, sed cõdemnatus de receptatione, quam ignorãter fecit, non est infamis. h. d. Bald. & Salic.*

¶ Iidem AA. Vlpiæ. L. VIII.

SI furti condemnata x es, citra verbera quoque fustium famæ dãnũ subiisti. y Quòd si res furtiua, quam alter surripuit, apud te ignorantem z comperta † est, non læsit existimationem tuam durior sententia. a PP. x. Kal. Mart. Antonino A. & Geta vtrisque. ij. Coss.

n ¶ Te fecisse.] filiũ decurionũ, vel decurioné.

o ¶ Clarissimus.] impropriè. i. claræ & amplæ dignitatis, vt s. eo. l. & si seuerior.

p ¶ Notatus es.} quia condẽnatus es actione famosa. s. iniuriarũ: vt ff. e. l. j. vel crimine iniuriarum, quo cõdemnatus quis similiter est infamis, vt ff. de pub. iudi. l. infamem.

† Dañ.

AD tempus.} CASVS. Aliquid cũ misisti, ꝓpter qđ in opus publ. cõdẽnat⁹ es seruire vsq; ad quinquenniũ puta. an elapso quinquennio remaneas infamis? Videtur ꝙ sic. & quod dicit retento priore statu, dic vt in ciuitate & libertate.

† al. se abstinuit.

q ¶ Publicum.} hic fuit minorata pœna sine cã, vt ff. de pu. iud. l. infamẽ.

r ¶ Dãnati } alias, dati, q̃ erant dãnandi in perpetuũ, q̃ a tũc ꝑdit ciuitatẽ, qđ dic vt j. de pœnis. l. j.

s ¶ Statum.} i. ciuitatem & libertatẽ, secus si in ꝑpetuũ, quia tunc ciuitatẽ perderent: vt ff. de pœ. l. quidã in fi. Illi enim qui dãtur vel damnantur in opus metalli, vel in ministerium metalicorũ, vel in metallũ, amittũt ciuitatẽ & libertatẽ. Item durioribus vinculis afficiũtur dati in metallum quàm alij. Item refugientes minorem pœnam damnantur in maiorem. vnde refuga ab opere metalli datur in metallum, vt probatur hoc. ff. de pœn. l. quidã. & l. capitaliũ. in prin. & §. diuus. & §. in exulibus. & l. aut damnum. §. inter eos. & de var. cog. l. cognitionum. in fi.

Damnatus in metallum est pęna[…] teris gra[…]uior.

† al. acceptæ.

t ¶ Subiiciuntur.} propter genus pœnæ qđ est tale, vt infamem faciat post tẽpus pœnæ finitũ, sed in quosdã. Tu dic ideo, quia dãnatus est de publico crimine, & sic est infamis, vt ff. de publ. iud. l. infamem. Item s. eo. l. iij. Sol. hic sine causæ cognitione: ibi cum causæ cognitione fuit minuta.

NEmo.} CASVS. Si tibi hęreditas paterna delata est, & ab ea abstinuisti: an propter hoc efficiaris infamis? & respon. quòd non. videbatur quòd sic, quia fama patris per credit. iniuriatur, vt instit. qui ma. non poss. contrarium tamen est verum: vt hic Viuian.

u ¶ Infamis.} econtrà videbatur quia patris fama per creditores iniuriã videbatur, vt arg. instit. qui manumit. non poss. §. j.

Ratio dubitandi huius legis.

SI furti.} CASVS. An mulier de furto cõdemnata efficiatur infamis? & rñ. ꝙ sic. sed si penes eam ignorantem rem furtiuam esse reperiatur, & ad exhibendum & rei vend. conuenta eam nolit restituere, & iuretur contra eam in litem, & in restitutione rei & ad interesse condemnata sit: an quia in plus condemnata est, fiat infamis, quæritur? & rñ. quod non.

x ¶ Condemnata es.} a iudice. quia sentẽtia arbitri non infamat. Vel dic condemnata, non ab arbitro, vt ff. eo. l. quid ergo. §. ex compromisso.

y ¶ Subiisti.} ex sententia, vt ff. eo. l. Athletas. §. fin.

z ¶ Ignorantem.} & ideo non fecisti furtũ. sed certè idẽ si sciẽs, si modò non contrectauit, & lucrandi animum non habuit, vt ff. de fur. l. inficiãdo.

a ¶ Durior sententia.] puta condemnata in duplum proposita actione furti concepti, vt insti. de obl. quæ ex deli. nas. §. conceptum. & sic soluitur contrarium. ff. de fur. l. non potest. sed nescio an illa infamaret, vel nõ. Vel aliter fuit condemnata actione furti proposita in duplum, & tamen non est infamis, secundũ M. quia licet præiudicet quo ad pecuniã, non tamen præiudicat quo ad infamiam iuri litigatoris, vt ff. de pub. iudi. l. generi. Sed certè speciale est ibi in socero. Et contra eum est. ff. de rit. nup. l. palàm. §. in adulterio. & ff. de fur. l. non poterit. & ff. eod. l. quid ergo. §. pœna. & ff. de pœn. l. quod ad statum. Dic ergo tertiò, quòd fuit condemnata in duplum, quæ est pœna actionis furti. & in ista pœna fuit damnata proposita certi condictione generali. Ideo autem non infamatur, quia nulla condictio infamat, vt ff. de action. & obligat. l. cessat. Vel dic quartò, quòd fuit condemnata in rem & in interesse, & plus etiam quam esset in litem iuratum, proposita actione ad exhibendum, & rei vendicatione. Vel dic, quòd error fuit expressus in sententia, quia dixit quia res furtiua inuenta est apud te, ideo te condemno in duplum. & sic sententia est ipso iure nulla, ut ff. de app. l. si expresśim. nam talis sententia infamiam non irrogat. Vel dic, fuit appellatum, unde interim non infamat: ut ff. eod. l. furti. §. j. Vel durior sententia erat lata contra alium. s. furem: qui subripuit: quæ non potuit lædere tuam existimationẽ: quia res inter alios &c. Vel durior dici debuit: sed dicta non fuit: sed tantùm ad rem, & ideo tuã existimationem nõ lædit. Vel dic, ꝙ fuit durior lata, puta si te in parte bonorũ debuit mulctare, & te relegauit, ut ff. e. l. quid ergo. §. pœna. sed tertia & quarta placẽt: alię nõ.

Condictio nulla infamat.

Sentẽtia errorem cõtinẽs est nulla.

† Non.

NEminem.} CASVS. Si hostes patriam tuã inuasissent, neque eã defendisti: an propter hoc efficiaris infamis? Rñ. ꝙ nõ. secundum hanc expositionem est in litera, ob nõ defensa: aliàs est fine nõ, & dicas, ꝙ aliquis detulit fisco esse hæreditatem delatã. an ob hoc ꝙ delator dicat, efficiatur infamis? rñ. ꝙ non. Vel sic in actione famosa. patriã tuã defendisti, & condemnatus fuisti: an efficiaris infamis? & rñ. ꝙ non: quia alieno nomine cõdemnatus &c. vt ff. eo. l. furti. §. q̃ alieno. Ratio dubitationis fuit, quia videbatur delator: ut s. de epis. & cler. l. nulli. i fi.

† al. Ireneo

† Al. incipit, Qui bonis cessent.

Ratio dubitandi.

a ¶ Ob defensa.} in libro Martini est, ob non defensa. & est plana. videbatur enim quędam infamia, cum Cato dicat, pugna pro patria. ar. inf. de abol. l. fallaciter. §. pe. sed alij habẽt ob defensa, puta etiã actione famosa. & est ratio, quia alieno nomine cõuenitur, vt ff. eo. l. furti. §. si q̃s alieno. Vel pone, ꝙ detulisti iudici patriæ tuæ. i. fisco hęreditatẽ esse delatã, & nõ ꝓbasti, nec fecisti pręmio: & ob id vt delator infamatus credebaris: sed secus est, vt hic, & ff. đ iure fis. l. ij. i prin. Vel pone vt j. de dela. ex varia. li. x.

† Al. iuuentio

¶ Iidem AA. Læto. LEX IX.

NEminem sequitur infamia ob † defensa a publica negotia patriæ suæ. PP. xij. Kalẽd. Mart. Antonino A. & Geta vtrisque. iij. Coss.

¶ *Condemnatus ex iniuria facta, etiam personæ uili, est infamis. Bald.*

¶ Iidem AA. Seuero. LEX X.

INiuriarum ex persona quoque serui b damnatus c, infamia notatur. PP. iiij. Kalend. Augusti iisdem. Coss.

¶ *Cessio bonorum nõ irrogat infamiã. hoc dicit Salic. Et nota, quòd cedẽs bonis nõ est infamis: licet in quibusdã locis eligetur ad columnam. hoc dicit Bald.*

Imp. Alex. A. Herennio. † LEX XI.

DEbitores † qui bonis cesserint, licet ex ea causa bona eorum vænierint d, infames non fiunt e. PP. x. Kalend. Maias, Maximo ij. & Aeliano Coss.

¶ *Damnatus de crimine expilatæ hęreditatis, fit infamis. h. d. Bal. & Salic.*

¶ Idem A. Donato. LEX XII.

SI te expilasse hęreditatem sententia præsidis constiterit, nõ ex eo, quòd non & alia f pœna tibi irrogata est, furti improbioris infamiam euitasti g. PP. Kalend. Iul. Iuliano ij. & Crispino Coss.

¶ *Improperium patris, filios non infamat: lædit tamen opinionẽ filiorum apud bonos, & graues. hoc dicit Bald.*

¶ Idem A. Inuentio. † LEX XIII.

INiuriarum.} CASVS. Alieno seruo iniuriã intulisti. domino eius per seruum iniuria fit. actione iniuriarum conuentus cõdemnatus es. an efficiaris infamis? & rñ. ꝙ sic, & sic non est contra insti. de iniuriis. ubi dicitur, ꝙ seruo non fit iniuria: quod intellige, quia domino fit per eum, ut hic.

b ¶ Serui.] iniuria fuerat facta seruo, & agebat dominus.

c ¶ Damnatus.} si seruo alterius iniuriam intulisti, & ideo fuisti domino damnatus, cui ꝑ eũ fuit facta iniuria. & sic non est contra instit. de iniu. §. seruis. Vel illud iure ciuili inspecto, hoc naturali. Item secus, si nomine tui serui iniuriam, facientis es cõdemnatus, quia cum alieno nomine hoc fit, non es infamis, ut §. eo. l. seruus. ar. eo. ti l. furti. §. si quis alieno.

DEbitores.} CASVS. An ob hoc quod quis alienis debitis grauatus bonis cedit, efficiatur infamis? & respon. quod nõ. uidebatur tamen ꝙ sic, quia non erat cautus in excipiendo.

d ¶ Venierint.] id est distracta sint.

e ¶ Fiunt.} facit insti. qui manu non pos. §. j. & j. qui bo. cede. pos. l. fina.

SI te.} CASVS. Iacente hæreditate alicuius res hæreditarias surripuisti: conuentus & condemnatus es, licet tibi iudex pœnam nõ imposuerit, an ob hoc minus efficiaris infamis? & responde quod nõ: quia actio etiam si non fuisset nisi ciuiliter intentata, infamaret.

f ¶ Alia.} fuisti enim solummodo cõdẽnatus, sed pœna tibi imposita nõ fuit: non ideo minus eris infamis, quia pœna legis seruatur arbitrio, ut ff. ad Turp. l. j. §. j. Vel dic, nulla alia pœna quàm huius criminis, quę furti est in arbitrio iudicis, ut. ff. de cri. expi. hære. l. j.

g ¶ Euitasti.} quamuis enim interim nõ sit persona, cui furtũ fiat, tenetur tamen extraordinariè crimine expilatæ hæreditatis, quod succedit in locum actionis furti: ut. ff. de cri. expi. hære. l. ij. Et est hic infamis: quia condemnatus est de crimine expilatæ hæreditatis, ꝙ descendere videtur ab actione, quæ etiam ciuiliter intentata, & pecuniariter. s. furti, irrogat infamiam, & ideo est infamis, vt. ff. de pub. iudi. l. infamem. Item not. hic furtum improbius esse crimen expilatæ hæreditatis. sed rapina improbissimum: sed improbum est, cùm aliàs committitur furtum clàm, ut hic, & in sti. vi bo. rap. in prin. & ff. quod met. cau. l. si cum ex. §. qui vim.

Expilatę hæreditatis reus infamatur.

Fur triplex est.

EA quæ.] CASVS. Si pater filios suos in testamento increpauerit dicendo eos malos, an propter hoc efficiantur infames? & respon. quòd non, sed opinio grauatur: & sic incurrunt infamiam facti.

h ¶ Eius.} s. filij. Et not. quód mutat personas.

i ¶ Onerant.} & sic de facto infamantur. Et de tali infamia dicitur, inf. eod. l. verbum. & l. interlocutio. & ff. eo. l. ob hęc verba. & de obsequijs. l. honori. & l. parens. & l. licet. & est duplex effectus talis infamię, vt dicemus. inf. eod. nullam.

EA, quæ pater testamento suo filios increpans scripsit, infames q̃dẽ filios iure nõ faciũt: sed apud bonos, & graues opinionem eius h, qui patri displicuit, onerant i. xiij. Kal. Nouembr. Ipso A. iij. & Dionysio Coss.

¶ *Tortura nõ infamat. h. d. Bal. Vel sic: Fustigatus, uel tortus ad ueritatem eruẽdam, non infamatur. h. d. Salic.*

¶ Imp. Gordianus A. Iouino. L. XIIII.

NVllam existimationis infamiam k auunculus tuus ꝑtimescat, ictibus † fustiũ subiectus ob crimen l quæstione m habita, si sententia nõ ꝑcesśit ignominiæ maculã irrogans. Dat. Kalen. Septem. Pio, & Pontiano Coss.

¶ *Non seruans luctum in habitu, non infamatur, secus si festinanter nubat. h. d. Bald. Vel sic. Habitus non facit uiduam, sed pudicitia uidualis, quam uiolans intra annum luctus, efficitur infamis. h. d.*

¶ Idem. A. Sulpitiæ. LEX XV.

DEcreto amplissimi ordinis n luctu fœminarum deminuto, tristior habitus cæteràq; hoc genus insignia, mulieribus remittuntur o: non etiam intra tempus, quo his elugere maritum moris est, matrimonium cõtrahere p permittitur, cùm etiam si nuptias alias intra hoc tempus secuta est, tàm ea, quàm is, qui q sciens eam duxit vxorem, etiam similes fit, perpetuo r edicto labem pudoris

NVllã.} CASVS. Licet auũculus tuus ictibus fustium fuerat subiectus ad veritatem eruẽdã. s. an crimẽ quod commisisse dicebatur, commisisset: an propter hoc efficiatur infamis? & rñ. ꝙ non, cum nõ præcesśit condemnatio, per quam infamia irrogetur.

k ¶ Infamiam.} de iure, sed facti infamiam cõtrahit, per q̃ repellitur à dignitate, nisi in subsidiũ, ut ff. de dec. l. eos. & l. generaliter. §. j. & inf. de digni. l. ij. lib. xij. Item facit repelli à querela inofficiosi testamẽti, qui aliàs admitteret. j. de inoffi. testa. l. fratres. Aliàs est in glos. & ad querelã inofficiosi testamenti facit admittere talẽ, qui aliàs non admitteretur, ut fratrem consanguineum, ut inf. de inoffi. testa. l. fratres.

† Al. ictui

Infamiæ facti effectus.

l ¶ Ob crimen.} explorandum.

m ¶ Quæstione.} ut ueritas eruatur per eius confesśionem: siue etiam principaliter inculpetur: ut s. eod. t. j. siue contra alium, vt testis inducatur. Nam quandoque testes torquẽtur, ut inf. de abo i. l. fallaciter. §. quod si ingenuorum. & ff. de quæstionibus l. vnius. §. testes. & l. ex libero. Aliud autem si fustigetur non ad inquisitionem, sed in pœnam suã pro delicto, quod certum est ab eo esse commissum, ut. ff. eod. l. ictus. & j. eod. l. fustibus. quæ sunt contrà, ut hic in fine. Vel dic hic causa non suberat, ut ex postfacto apparuit: ibi sic: & ita in inferenda infamia ex genere pœnæ distinguitur: subsit causa uerè, uel non. si sic, per sententiam infamatur quis, ut. ff. de fur. l. non potest.

Fustigatio an isamet.

DEcreto.} CASVS. Per annum olim à morte mariti consueuit mulier deferre vestes lugubres ex hoc innuit Imperator dicẽs, quod hęc necesśitas lugendi eis remittatur: non autem concidetur eis intra annum nubere absque infamiæ nota. ¶ Nota hic secundum Baldum quòd vxor non cogitur plorare de morte mariti: nec induere habitum nigrum, si nõ vult. Vnde propriè viduitas non stat in lachrymis, nec in habitu. ¶ Nota insuper quod non potest intra annum nubere, secundum Bal. hic.

n ¶ Ordinis.} senatorij, qui erant centum numero, vt infrà de peti. hære. l. fi. in prin.

o ¶ Remittuntur.] nam prius tristem habitum deferebant: sed contra vir vxorem lugere non compellitur etiam iure veteri. vt. ff. eod. l. vxores.

p ¶ Contrahere.} nisi à principe impetrent, ut. ff. e. l. solet. Itẽ nisi partũ edant, vt. ff. e. liberorũ. §. j. quod tamen dic, vt ibi notaui. Item est hoc verũ, etiã si est talis vir, qui more maiorum non sit lugendus, vt. ff. eo. liberorũ. §. j. si tamen contrahat, tenet matrimonium, vt in aut. de resti. & ea quæ pa. §. fi. col. iiij. Itẽ dicit apostolus: mortuo viro nubat in dño, ut. ij. q. iij. §. hunc autem. Tamẽ potest dici, ꝙ nihilominus remanet infamis, q̃a punit nimia festinatione, ut. ff. de dona. l. quidã. & ff. de iure fis. l. edicto. §. cùm antè. & ff. de ijs quib. vt indi. l. ij. Etiam quidẽ decretistæ subaudiunt nubat in domino, dum tamen legitimè. ADDITIO. Tu dic ꝙ doctores canonistæ in. c. pe. & fi. extrà de secun. nup. communiter tenent ꝙ pœna quæ imponitur nimis festinanter nubenti, de qua hic, sit hodie abolita ꝑ dictum. c. pe. & fi. sed pœna quæ imponitur mulieri, ideo quia nubit secundo, de qua in. l. fœminæ. inf. de secun. nup. non est sublata.

i. Co. vij. Mulier nubens intra annum luctus, an fit infamis.

q ¶ Qui sciens.] nõ ignorãs: sed ignorãtia facti excusat, non iuris. vt. ff. e. l. liberorum. §. j. in fi. §. & facit. j. de secun. nup. l. j. & j. ad Tertul. l. si qua.

r ¶ Perpetuo.} id est generali.

s ¶ Edicto.} cuius verba põnuntur. ff. eo. l. j.

Contra

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Contrahat.} ipso facto, siue ipso iure non expectata sententia.

F ¶ Vstibus.} CASVS Aliquid commisisti, propter quod verberibus subiectus es, tibi etiam dictum est per sententiam à prætore, ꝙ fur fuisti. an ideo efficiaris infamis? & respon. quod sic.

b ¶ Fustibus cæsum.] ob crimen exploratum.

c ¶ Dictum est.} hæc verba expones. j. eo. l. proxima. Item est contra. s. eo. l. nullam. Sol. vt ibi.

d ¶ Notatum.} quia fuit condēnatus p sentētiam.

V Erbum.} CASVS. Habebam contra te causam, aduocatus tuus tantùm verbis instabat, quòd mihi, vel patrono meo non dares locum loquēdi. petit patron⁹ me⁹, vt iudex imponat ei silentium, sic dicens, tace, vel vade sycophanta, non propter hoc fit infamis.

¶ No. hic secūdum Bal. & Paul. de Cast. hic, quod condemnatus de damno dato, eo quòd comedit ficus, non est infamis.

¶ Nota. vlterius secundum eosdem, quòd iudex potest facere quasdam experientias pro inuentione maleficii.

e ¶ Precibus.} s. principi porrectis.

f ¶ Insertum.} s. in libello precum, in quo & responsio iudicis continebatur.

g ¶ Dictum.} sequitur Græcum ꝙ expressit M.

h ¶ Sycophanta.} id ē, comedens ficus: à sycus quod est ficus, & phagein, quod est comedere, quasi comedens ficus. Et dic quòd iudex dedit aquam calidam bibere illi qui dicebatur surripuisse ficus, & comedisse, & sic euomit ficus, quare iudex dixit, vade sycophanta. i. comedent ficus. Sed Ioā. dixit, & verius, sycophanta. i. improbus litigator. Vel dic, id est, proditor, inde esycophantisas tu. i. proditor es tu. alias litera habet, sycophagi. ADDITIO. Tu dic secundum Perot. quòd sycophanta dicitur à ficis edēdis, mendax cauillator, siue dolosus: quod hinc originem habuit. Et duob. seruis Græci cuiusdam cum alter ficus, quæ domi paratæ erant absumpsit: alter quis eas abstulisset, ignorabat, quærenti eas domino sons innocentem accusabat. Herus ut ueritatem exploraret, haurire utrunque subtepidam aquam iussit, deinde euomere. tūnc primùm sycophanta ortum uocabulum: eo ita appellato, qui ficos deuorauerat: culpamq; in innocentem cauillando ac mentiendo reiiciebat.

i ¶ Patroni.} i. aduocati actoris uel rei: s̄m Io. ut in superiori gl. Cum. n. instares, nec locum loquendi aduersario dares: petiit patronus, ut iudex tibi silentium imponeret, & dixit iudex, tace, uel uade sycophanta: id est, calumniator, secundum Io.

N On damnatos.] CASVS. Non solùm damnatus, sed & pactus de iniuria not. infamia. Sed refert, an simpliciter pactus sit: an uerò pecunia interuenit, nam si interuenit pecunia, notatur, si aūt nihil dedit, non notatur. si autem conuento iniuriarum deferatur iusiurandum & iuret se iniuriam non intulisse; absoluendus est, & non erit infamis.

k ¶ Sed pactos.} quod obtinet in quatuor casib. s. in furto, & in iniuria, in rapina, & dolo malo, ut insti. de pœna te. li. §. ex quibusdam. & ff. eo. l. athletas. §. fin. sed aliter in actionib. famosis descendentib. ex contractib. ut ff. eod. l. in actionibus.

l ¶ Vllos.} i. aliquos.

m ¶ Pro conscientia mala.] quod dic ut no. ff. eo. l. furti. §. pactus ve.

n ¶ Numerassent.] uel aliam rem soluissent. s. citra iussum iudicis. qm̄ intelligitur crimen confiteri qui paciscitur, ut ff. eod. l. qm̄. dic ut ibi dixi, & in l. furti. §. qui iussu.

† συκοφαντῶς.

† Alc. li. ij. disp. c. 26.

† συκοφαντῶς.

† irrogauit.

Sycophanta vñ dr̄.

† al. aduersariis.

Infamis est qui sup certis criminib⁹ paciscit. Confitetur crimen, qui paciscitur.

contrahat.[a] PP. xvij. Kalend. Iul. Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ Ictus fustium ex interlocutoria lata, causa cognita, infamat. h. d. Bald.

¶ Idem A. Domitiano. LEX XVI.

F Vstibus[b] cæsum, cui per præconem ita dictū est[c] σ'υκοφάντη ἔας: † vt calumniatorem videri notatum,[d] ideoq; esse famosum, manifestum est. PP. iij. Kalen. Aug. Sabino, & Venusto Coss.

¶ Interlocutoria lata sine causæ cognitione, non infamat. h. d. Bald. Vel sic: Verbum iniuriosum per iudicem prolatum, non infamat. h. d. Salicetus.

¶ Idem A. ad Magnum. LEX XVII.

V Erbū † precibus[e] insertū,[f] potiùs verecundiam onerare, q̃ vllam existimatiōis maculam videtur aspergere. Etenim cū non causa cognita dictum[g] est σ'υκοφάντησας,[h] † sed ad postulatum patroni,[i] interlocutione iudicis responsum sit: nequaquam hoc infamiam irrogat. † PP. viij. Kalen. Octo. Attico, & Prætextato Coss.

¶ Transactio in causa famosa irrogat infamiam, sed non pactum gratuitum, nec purgatio per iuramentum. Bal. & Salic.

¶ Impp. Valeria. & Galien. AA. Antiocho. LEX XVIII.

N On damnatos quidē duntaxat iniuriæ, sed pactos[k] quoque perpetuū edictum infamat. Verùm pactos eos demū, qui vllos[l] aduersario nummos ꝓmala[m] cōscientia ex transactione numerassent,[n] in hac causa placuit intelligi. Cęterum[o] simplex eius rei gratia integrā pacti[p] existimationem, illibatamq; conseruat. Quòd si iureiurando[q] decisa contentio sit, nemo dubitauerit, quin reli-

o ¶ Cæterum simplex.} id est, sine pecunia.

p ¶ Pacti.} id est, paciscentis.

q ¶ Iureiurando decisa.} vt ff. e. l. furti. §. sed & si iureiurādo. & dic vt ibi.

r ¶ Religionem.} id est, sacramentum.

s ¶ Sequatur.] & sic non est infamis.

gionem[r] absolutio iudicantis sequatur.[s] PP. xiiij. Kalend. Ianuar. Sæculare. ij. & Donato Coss.

¶ Verba generalia, ut quis redeat ad meliorem uitam non infamant. h. d. Bald.

¶ Impp. Carinus & Numerian. AA. Aristocrati. LEX XIX.

I Nterlocutio præsidis, quæ indicta † est, infamem eū de quo queris, † fecisse non videtur:[t] cū nō specialiter ob iniuriā, vel admissam vim cōdemnatus sit, sed ita p̄sidis verbis grauatus, & admonitus, vt ad melioris vitæ frugem se reformet.[u] PP. xvij. Kal. Feb. Carino. ij. & Numeriano. AA. Coss.

¶ Omnes usurarij improbum fœnus exercētes sunt infames. h. d. Bald. & Salic.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian AA. & CC. Fortunato. LEX XX.

I Mprobum[x] fœnus exercentib., & vsuras vsurarum illicitè exigentibus, infamiæ macula irroganda[y] est. S. xvij. Kalend. Mart. ipsis AA. & Coss.

¶ Aetas minor ueniam meretur, ut ipso facto infamiam non irrogetur ob artem ludicram. uel ioculatoriam. h. d. Bald.

¶ Iidē AA. & CC. Statio. LEX XXI.

S I fratres[z] tui minores duntaxat ætate in ludicræ artis ostentatione † spectaculum[a] sui populo præbuerunt, inuiolatam[b] existimationem obtinent. Dat. v. Kal. Sept. ipsis AA. & Coss.

¶ Condemnatus in actione pro socio de fide rupta, est infamis. h. d. Bald. & Salic.

¶ Iidē AA. & CC. Domitiano. L. XXII.

F Idem[c] rūpens societatis, cum infamiæ periculo suo[d] nomine pro socio cōuētus,[e] ad faciendum satis, vrgetur. Dat. vj. Id. Decembr. Nicomediæ. CC. Coss.

I Nterlocutio.} CASVS. Si iudici de aliquo querimoniam deposuisti, & ei iudex dixit, reformes te ad frugem melioris vitæ, interloquēdo, nec ipsum de aliquo crimine condemnauerit, an fiat infamis? & rñ. quod non, quia nō de vi vel iniuria damnatus est.

t ¶ Videtur.} de iure.

v ¶ Reformet.} hæc est infamia facti, vt ff. eo. l. q d ergo. §. quantum. & s̄. e. nullam. & l. ea quæ.

I Mprobum.} CASVS. Dicit hæc lex, ꝙ non solum is, qui nomine vsurarum vltra leges statutum aliquid accepit, notatur infamia, sed qui pecunia credita suo die non soluta, vsuras computat in sortem, & illius sortis accipit vsuras. Viuia.

x ¶ Improbum.} i. vltra legitimum modum, qui est. inf. de vsur. l. eos. §. j.

y ¶ Irroganda.} ipso iure, alias non posset infamari. Nam cū condictione indebiti, vel sine causa, vel ex lege ista tantum posset conueniri ad repetendū. i. pro dictis vsuris illicitis repetēdis, & ipsa nō infamaret. vt ff. de ac. & obligat. l. cessat. ergo ipso iure fit infamis. Præterea & si crimine stellionatus accusaretur, non fieret infamis, quia nihilominus in locum prædictę actionis condictio indebiti daretur, & sic non infamaret: vt ff. de publi. iudi. l. infamem.

S I fratres. CASVS. Dicit hæc lex, ꝙ exercēs artem ludicram, sine dubio est infamis. an autē minor xxv. an. exercens artem ludicram infamis sit? & rñ. ꝙ non. neque obstat quòd in delictis ei nō subuenitur, vt j. si aduer. deli. in l. ult. & ff. de min. l. auxilium. qđ est intelligendum quo ad restōnē: hic autem non restituitur: quia ipso iure non tenetur.

z ¶ Si fratres tui minores.} Sed nonne alij maiores infames sunt? ut ff. e. l. j. §. j. & l. ij. §. fi. minorib. autem non parcitur in delictis, quæ ex aio proueniunt, ut j. si aduer. deli. l. fi. Rñ. non iuuantur. s. per restōnem, hic autem non datur restitutio: quia ipso iure non tenenť. lex enim quę eos infamat, de maioribus tantum sentit.

a ¶ Spectaculum.} iuuanť in delictis ut p delinquentib. non hēantur.

b ¶ Inuiolatam.} quasi diceret, non erunt infames.

F Idem.} CASVS. Si mecum societatem contraxisti, & societatē dolosè rupisti, fortè subtrahendo aliquas res de societate. conuentus actione pro socio tuo nomine, non solum ut mihi satisfacias compelleris, sed efficieris infamis. & bene dixi, nomine tuo: quia secus si alieno: ut ff. eo l. furti. §. si quis alieno.

c ¶ Fidem rumpens.} s. dolo. secus si culpa, ut inst. de susp. tu. §. suspectus būt remotus. Idem s̄m canones de omni eo, q est in mortali peccato positus: quia est infamis, ut iij. q. 5. c. constituimus.

d ¶ Suo nomine.} secus si nomine alieno, uel hæreditario, ut ff. eo. l. j: & l. furti. §. j.

e ¶ Conuentus.] & damnatus. & sic no. ꝙ tribus modis infertur īfamia. s. ipso iure. Item per sententiam. Item ex genere pœnæ. De primo sunt exempla. ff. eod. l. j: in princip. usq; ibi, qui in iudicio &c. & §. qui eam. & de ritu nupt. l. palam. §. qui in adulterio. & supra eod. l. improbum. & l. decreto. De secundo sunt exempla. ff. eod. l j. §. qui in iudicio. &c. & s̄. eod. l. non damnatos. & l. furti. & l. iniuriarū. De tertio est exēplū. s̄. ęo. tit. l. fustibus.

† al. precib. inducta. † Querens.

† Ostētio.

Minoribus delictis non dat uenia.

Infamia tribus modis infertur.

De

¶ DE PROCVRATORIBVS. ¶ Quia infamis repellitur à postulando, ut sup. de postul. l. si quid. ideo de procuratoribus, qui antiquitus repellebant pp infamiā, sed non hodie: ideo dicit de his. Vel continua sic, 1 Quia similes sunt procuratores aduocatis in quibusdam, ut ff. de uar. & extraord. cog. l. ij. §. aduocatos, 2 ideo de his subijcit. Differunt enim quandoq;, cū procurator colludens tenetur mandati: 3 ut j. eo. l. si procurator. ī fi. & ff. mā. si procuratorem ī prin. aduocatus aūt de p̄uaricatione accusatur, ut sup. de adu. diuer. iud. l. 1. Itē not. differentiam inter hūc tit. & inferiorem tit. mādati. quia hic de procuratoribus iudiciorū, nisi in duabus legibus. inf. eo. l. si pcurator. & l. si ptiū. ibi de pcuratore negotiorū tractat. Itē hic d officio pcuratoris: ibi d actiōe mādati.

1 Istam cōtinuationē sequuntur Bart. & Sa.

2 Dic secūdū Bar. in l. j. j. manda. in fi. & s̄m Ia. ꝙ largè sumpto vocabulo pcurator dicitur aduocatus

3 Istud nō placet Ia. pl. & eleganter. §. si dolo malo. ff. de dolo.

† Concor. gl. in c. non nulli super verbo, speciali mandato. post medium in versi. generaliter traditur. extr. de rescrip.

De procuratoribus.

TITVLVS XIII.

¶ Procurator actoris de rato tunc demū cauet, cum de eius mandato incertum est. hoc dicit Alex. & Salic.

¶ Diuus Antoninus Pius A. Seuero. L. I.

C Autio[a] † ratihabitionis[b] tunc[c] exigitur à procuratore,[d] quoties[e] incertum est, an ei[f] negotium[g] mādatum[h] sit. PP. iiij. Id. Octob. Gallicano, & Venusto Coss.

¶ Causa pecuniaria uxoris per maritum legitimè satisdantem agi potest, siue sit causa principalis, siue causa appellationis. hoc dicit secundum utranque lecturam. Ale. Ba. & Salicetus.

¶ Diui Fratres Sextiliæ. LEX II.

C Vm[i] rem pecuniariam esse dicas,[k] potes per maritū tuū solennibus[l] impletis, appellationi[m] aduersariæ tuæ responde re: cū appellationes[n] pecuniariæ, etiam per procuratores exerceri ab vtraque parte litigantium possint.[o] Accepta. viij. Kalen. Augu. ipsis iiij. & iij. AA. Coss.

¶ Non defenso minore fit missio in possessionē bonorum eius, sed negligens defensor ab administratione remouetur. h. d. Iacob. Butr. Vel sic: Propter cōtumaciam administratoris, potest ipse ab officio remoueri, & nihilominus contra dominum administratoris, in possessionem proceditur. h. d. Alex.

¶ Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Pomponio. LEX III.

E Vm,[p] qui res agit[q] hæredum, à quibus[r] tibi deberi fideicōmissum dicis, euoca[s] ad prætorem virum clarissimum: qui aut tibi respondere[t] cogetur,[v] aut ab administratione negotiorum secūdum formam iurisdictionis,[x] prohibebitur. ¶ Deliberabit[y] autem prætor, si non defendantur hæredes, an mittere te in possessionē[z] debeat, secuturus iurisdictionem, quæ exerceri aduersus indefensos solet.[a] PP. x. Kalen. Septem. Chilone, & Libone Coss.

C Autio.} CASVS. Tenebaris mihi in x. Titius procurator noie meo illa x. petiit. dubitasti, an haberet mādatū, & ut tibi satisdaret me ratū habiturū, petiisti. an cauere debeat pcurator me⁹ de rato, cū de mādato nō cōstet? & rñ. ꝙ sic. ¶ No. ꝙ p cautionē rati legitimatur pcurator, sicut per probationē mandati. concord. ff. de dam. infec. l. inter quos. §. alienos. Bald.

a ¶ Cautio.} Nomē verbale est: quare dicit̄ actiuè & passiuè. s. respectu cauētis, q a cauet: & eius cui cauetur. Quæ cautio tanquam genus in tria diuiditur, alias enim satisdatio dicitur, accepto nomine tantum à parte dātis, alias satisacceptio, accepto tantum nomine, à parte accipientis. & hę duæ cū fideiussore, alia remanet in suo nomine. Et dicitur cautio, id est, nuda pmissio, vt habes hic, & ff. qui satisda. cog. l. j. & ff. de verb. obl. l. stipulationum aliæ. §. satisacceptio. & j. de verb. sig. l. sancimus. Hic autem non ponitur propriè pro sua specie, sed pro satisdatione, cum sit prętoria, vt ff. de præt. stip. l. j. §. stipulationum. & l. prætoriæ. iij. & ff. eo. l. Pomponius. §. ratihabitionis. Itē quid sit ratihabitio, habes. ff. rem ra. hab. l. quo enim. s. approbare agnoscereq; quod actum sit à falso procuratore. Item quod dicit à procuratore, passiuè legas, quia aliud à procuratore actoris, & ad iudicium dato exigitur, secus in dato ad compromittendum. & est ratio, ꝙ dic vt ff. de arbi. l. non distinguemus. §. pe. Item quod dicit incertum, dic hoc fieri negatione cōuenti: ut j. quib. ad li. pro. non licet. l. iij. 4 Itē an possit augeri uel minui hæc cautio consensu partium, ut uel cum pignorib. fiat, uel ēt sine fideiussore? Rn̄deo sic: ut instit. de rer. di. §. uenditæ. & ff. de col. bo l. j. §. iubet. & ff. de fideicommiss. lib. l. iiij. §. adiici. Item distingue: quia aut est certum de mandato, aut econtra certum est, quòd non est mandatum: aut dubium. & hoc tertio casu triplex est opinio. quod dic ut ff. eodem. l. non solùm. §. qui alieno. ADDITIO. Vide etiam gl. in uerb. habiturum. in §. fin autem per procuratorem. insti. de satisd. & gl. j. in c. j. extra eo. tit.

b ¶ Ratihabitionis.} i. satisdationis de rato, quæ talis est: promitto me facturum, & curaturum quod dominus ratum habeat.

c ¶ Tunc.} i. eo casu.

d ¶ A procuratore.} s. actoris.

e ¶ Quoties.} i. quo casu.

f ¶ Et.} s. procuratori.

g ¶ Negotium.} i. exercitium iudicij, uel causæ.

h ¶ Mandatum sit.} siue generaliter, siue specialiter, sed in gn̄ali fallit. ff. de min. l. illud. & ff. eo. l. qui duos. in his enim exigitur speciale. similiter fallit ubi speciale etiam habuit. ff. de no. ope. nun. l. de pupillo. §. qui procuratorio. ADDITIO. Multos casus in quibus speciale mandatum requiritur, habes in c. qui ad agendum. iuncta ibi gl. in uerbo, uel pacisci. eo. titu. lib. vj.

C Vm rem.} CASVS. Mulier mulieri tenebatur in x. conuenta maritum procuratorem constituit. an possit, quæritur? & rñd. ꝙ sic, cum sit causa pecuniaria, & maritus iudicatum solui satisdat. & ꝙ dicit appellationes, dic. i. interpellationes secundum quosdam. Vel in causa principali alius egit, & in causa appellationis maritus, & ideo satisdatur de nouo. Tu dic, ꝙ fuit satisdatio data in causa principali coram iudice illius causæ: tamē non intelligitur satisdatum in cā appellationis coram iudice: vnde satisdari debuit: vnde dicit appellationem propriè. i. in causam appel. vel pone casum vt in gl. ¶ No. subtiliter ex hac l. secundum Ias. hic, quòd in causa criminali in qua venit pœna pecuniaria applicando fisco, maritus non admittitur procurator. ita probat iste tex. à contrario sensu gl. & communiter doct. in l. seruū quoq; §. publicæ. ff. eo. & gl. in l. absentem. ff. de pœn. & de hoc vide plenius per Ias. hic.

i ¶ Cum rem pecuniariam.} secus in criminib⁹: vt ff. de public. iudi. l. pen. §. ad crimen. nisi in casu, vt inf. de iniuriis. l. fi. & ff. eodem. l. sed & hæ. §. patronus.

k ¶ Dicas.] tu vxor.

l ¶ Solemnibus impletis.} id est, cautione vel satisdatione data de iud. soluendo.

m ¶ Appellationes.} i. interpellationi. si enim causa appellationis esset, aut prius est satisdatum, & sic non satisdabitur: aut non: & sic serò petitur. vt j. eo. l. ita dęmum. secundum quosdam. Tu potes etiam propriè ponere: & dic quòd de nouo 6 interuenit: vt inf. de cons. eiusdem lit. l. ij. Vel pone tertio etiam prius satisdatum coram primo iudice. Vnde non intelligitur satisdatum coram iudice appellationis, nisi sit expresse dictum: vt ff. iudi. sol. l. cùm apud. Item quod dicit hic solēnibus impletis, scilicet satisdando iudicatum solui: quod continet tria, vt ff. iud. sol. l. iudicatum solui. j. Item nota, maritum esse procuratorem vxoris, vt inf. eo. l. maritus. sed curator non: ut insti. de excus. tut. §. pe.

n ¶ Appellationes.} i. interpellationes.

o ¶ Possint.} ut & j. e. l. fi. sed fallit in quibusdā causis pecuniariis: q a ibi requiritur speciale mandatum, ut ff. e. l. non solū. §. fin. & l. Pomponius. in prin. & l. licet. in prin. & ff. de min. l. illud. §. si talis. sed ille non merè pecuniariæ dici possunt, ut plenè dixi. ff. eo. l. seruum. §. publicæ.

E Vm.} CASVS. Testm̄ fecisti: & filios tuos impuberes instituisti: & eis tutorem dedisti: & mihi fideicom. ab hæredib. præstandum reliquisti. si tutor à me conuentus actione ex testamento rñdere non uult, an sit compellendus ut respondeat, uel ab administratione remoueatur, quæritur? & rñ. ꝙ sic. summariè autem cognoscit iudex si pupilli non defendātur, an s̄m mittendus in pos. bo. pupillorū, ut si per calumniam petā mitti, non mittat: alioquin sic, cū pœna non defensi sit, ut in poss. bo. fiat missio.

p ¶ Eum.} s. tutorem, uel curatorem, uel gestorem.

q ¶ Agit.} i. administrat, siue tutor, siue curator, siue gestor, siue quicunque sit.

r ¶ A quibus.} s. hæredibus.

s ¶ Euoca.} i. euocari per iudicem facias. nam sic incipit causa, ut in stit. de pœna te. lit. §. fi.

t ¶ Respondere.} soluendo uel litigando.

v ¶ Coget.] si in administratione perseuerare uelit. & ita sub condōne cogitur defendere, ut si nolit defendere, remaneat uacua possessio.

ADDITIO. Hæc glo. potest procedere in procuratore, ut l. filiusfa. §. fi. & l. non cogendum. in priu. ff. eo. sed in tutore & curatore non procedit, quia iudex potest eos præcisè cogere ut defendant. l. j. in prin. ff. de ad min. tut. ita dicit hic Bar.

x ¶ Iurisdictionis.] quæ talis est ut nolens defendere, ab administratione remoueatur, ut j. de admin. tut. l. fi. in prin. & arg. s̄. de off. præfe. prætori. l. si quos.

y ¶ Deliberabit.} summatim cognoscendo an petatur per calumniam, quod si esset, non mitteretur in possessionem, ut ff. de carb. edi. l. iij. §. cāę. & ff. ut in poss. leg. l. si is à quo. §. necnon.

z ¶ In possessionem.} olim omnium bonorum, ut ff. quib. ex cau. ī poss. ea. l. Fulcinius. §. j. hodie pro mensura debiti declarati, ut in auth. de exhi. §. si uerò etiam quidam. col. v. s̄m quosdam. quod puto uerum, si personali agatur ex testamento. secus si hypothecaria: quia tunc cum omnia sint obligata tacitè pro legato, ut infr. commu. de leg. l. j. in possessionem omnium mitteretur, ut inf. ut in poss. le. l. certa. In personalibus ergo actionibus tantùm locum habet auth.

a ¶ Solet.} Nam fit missio, si aliquis non defendatur, ut hic, & ff. q b. ex cau. in poss. ea. l. Fulcinius. §. adeo. & infra ubi in rem actio. l. ij.

Cautio q d sit, & quotuplex est.

Cautio dicitur nuda promissio.

Ratihabitio quid sit.

4 Istud reprehendūt cōmuniter doctores, vt dicit hic Bart. quem vide.

† Intell. nouū huius. l. uid apud. Vrcurrū. in l. si finita. §. Iulianus. nu. 67. de dam. inf.

Reprobatur. Paul.

† Iste text. est sing. s̄m Bald. in l. mādatū. in ij. q. versic. & istud est j. mā. & s̄m Pau. & Ia. hic ad hoc ꝙ iudex vidēs se cōtēni à pcuratore absentis pōt pcuratori interdicere officiū pcurationis, ne dn̄s per suā cōtumaciā damno afficiatur.

6 Istud placet Ias.

7 Concor. cū ista glo. Sa. & Ale. Marit⁹ est vxoris procurator.

8 Cum ista expositiōe gl. concor. Salic. hic.

† Verū est si agat̄ contra omnia bona d̄fūncti p securitate, sec⁹ si p cōsecutiōe vnius legati. Sal. Ale. & Ias.

Iidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVia absentes. ¶ CASVS. Lite contest. absente reipubl. causa, condemnatus es vxore tua te defente: quæ & sententiæ acquieuit: vel alio modo inter fuit iudicio. an tibi præiudicetur per vxorem tuã, quo minus restituaris ad causæ tuæ cognitionem, & defensionem, quæritur? & rñ. q non cũ neque alieno nomine agere possit mulier, neq; defendere, nisi sic procuratrix in rem suam. alij sunt casus, quos die ut hic notatur. Viu.

Concor. Bal. & Sal.

a ¶ Quia absente. ¶ nec legitime defento, & post litem contestatam. Ité exiusta & probabili causa: quod plene dixi in us. ff. de in integr. restit. l. fi.

Guil.

b ¶ Dicis. ¶ ò miles.

c ¶ Restitui. ¶ ipso iure q̃ non opus sit appellare.

d ¶ Defensionem. ¶ omnino. non autem ad appellandum tantum.

e ¶ Possint. ¶ facit ar. si non potest ex parte actoris, neque rei, & sic duo dicit hæc lex.

f ¶ In rem suam. ¶ ut ff. de reg. iur. l. fœminæ. & ff. eo. l. neq; fœmina. & ff. ad Vell. l. in fi. excipeut hic. Item & vt ff. eod. fœminis. Item vt j. quæst. mutuo. ff. in fun. post. l. fin. & in auth. ibi posita. Ité excipe: vt ff. de lib. caus. l. 3. & facit inf. quib. ex caus. m. al. l. j. & inf. & quomodo & qñ iudex. l. ab eo. Acc. Ctionem. ¶ CASVS. A Petebam a te x. per ꝓ procuratorem, volebas ut cauere de defendendo, si non caueat, quid in ris fi. quærit? & rñ. quòd denegabis fibi actio. hęc enim est pœna procuratoris non defendentis: ut ff. eo. l. mutuus. §. pœna.

Concor. glos. ff. post prin in cul. extra de iudi.

¶ Not. ex hoc tex. quòd procurator simpliciter constitutus ad agendũ, itelligit ẽt cõstitutus ad defendendũ, licet nõ exprimatur in mandato, q̃a ifud venit in necessariam cõsequentiam. & ita tenet glain l. nuntius. in gl. fi. circa medium. inf. e. Ia. hic.

Ex li. citat. l. xii. C. Th.

Facit ad hãc l. glo. sup verbo, curauimus. & i verbo, sed utraq; pars. ibi. in c. bonę memoriæ. extra de post. prælato.

¶ Non eum defendat. ¶ prorie accipe si rẽ litatim agere vult. alias cauet, vt & dixi. ff. eo. l. seruũ. §. ait prætor. & ibi ædictum, de quo hic dicit. & facit. ff. eo. l. mutuus. §. pœna. & est hoc verũ, nisi sit procurator in rem suam ex causa non lucrativa, & non in fraudem eorum, qui volunt agere: vt ff. eo. l. seruum. §. fi. & l. seq. secus si ex causa lucrativa: quia tunc defendit: vt ff. eo. l. pater.

a Cum ista glo. transit Bar. ¶ Pet. de bella pa. Ia. Butr. & Ful. teneat contra.

3 Concor. cũ ista glo. Bart. Bald. Salic. Alex. hic.

¶ Eum criminis constitutum defensionẽ causæ suscipere non posse ante, quã purget innocentiam suam, incognitum non est vj. Kalen. Mart. Maximo ij. & Aeliano Coss.

¶ Miles non potest esse procurator alterius, etiam coniunct. ¶ personæ. h. d. Alex.

Idem A. Macrino LEX VII.

¶ Militẽ nec pro patre, uel matre, uel etiam vxore, nec ex sacro rescripto, procuratorio nomine experiri oportet: cum neque defensionem alienam suscipere, vel redimere negotia, uel quasi suffragatorem accedere, utilitate publica permittatur. PP. viij. Id. Mart. Maximo ij. Aeliano Coss.

Idem A. Antonino. L. IIII.

QVia absente te, iudicatũ dicit, æquum est tibi restituite cãæ defensionẽ. Nec obest tibi, q̃ uxor tua interfuit iudicio, aut ẽt acquieuit sententiæ: cũ aliena negotia p̃ mulieres non aliter agi possint, nisi ire suã, & propriũ lucrum mandate sint eis actiones. PP. prid. Non. Ianu. Apro, & Maximo Coss.

¶ In consequentia mandati ad agendũ uenit defensio. sufficit ergo procuratorium ad agendum, licet non dicat ad defendendum. h. d. Bal. & sic: Procurator repellitur ab agendo, nisi defendat dominum in cã reconuentionis. h. d. Alex. & Sal.

¶ Imp. Antoninus A. Pancratiæ. L. V.

ACtionem ei, qui absentis nomine agere uult, si non eum defendat, denegari oportere, iam edicto perpetuo expressum est. iiij. Kalend. Mart. Duob. & Aspris Coss.

¶ Accusatus de crimine, quousque processus pendet, alterius procurator esse non potest. h. d. Alexan.

¶ Imp. Alexander A. Mariano. L. VI.

REum criminis constitutum defensionẽ causæ suscipere non posse ante, quã purget innocentiam suam, incognitum non est vj. Kalen. Mart. Maximo ij. & Aeliano Coss.

Concor. Bal. & Sal. Alex. Paul. & Ia.

Mã. fos. & doc. in l. veluti. ff. de iust. & iure. Ia. hic.

Gl. Cyn. Ia. Alex. Paul. & Ia.

¶ Militẽ. ¶ militanté. secus in veterano: vt ff. e. l. filiusf. §. veterani.

¶ Rescripto. ¶ s. de precib. imp. offe. l. quoties contra. Sol. ibi de excepture dilatoria solũ cui is vel iudicij, hic persona. Vel hic dico, quia ter tibilis esset aduersarius, vel vt non deferat, militiam: vt & inf. loca. l. milites. & 7. eo. l. qui stipendia. & ff. eo. l. neque fœmina. An aũ idem in clericis? Respõde ut dixi in auth. de sanct. epis. §. alium autem. col. ix. Item hoc fallit, quando pro suo cõmilitone agit: vt ff. eo. l. filiusfa. §. veteranus. ¶ Redimere. ¶ Hoc etiam omnibus interdicitur: vt j. eod. l. 1. item. sed huic videbatur licere forte: quod hic remouet.

¶ Suffragatorem. ¶ id est, aduocatum. ut infr. de suffrag. l. vnica.

Vod quis. ¶ CASVS. Mandam tibi, vt x. in quibus mihi Titius tenebatur, ab eo peteres. litẽ non contestam. alij vt ea x. peteret mandare voluisti. an sis audiendus, quæritur? & rñ. q̃ non, neq; procuratorem constituere potes, nisi demum litem contest. cum ex tunc litis dominus efficiaris: quod intellige ad causas, secus ad negotia, vel si rem in tuam fis factus, ꝓcurator.

¶ Ex hac lege no. tres regulas: una expressam, & duas tacitas. & istas tres regulas ponit clare text. in cap. i. de proc. libr. 6. & Ias. hic.

P ¶ Quod quis.] Litis ꝓ curator datus ad agendũ non potest procuratorẽ facere ante litem contestatam. postea potest quasi dñs litis factus: ut hic. & infr. e. l. neque. in fin. & l. nulla. sed ad negotia sic quandocunq; : ut ff. man. l. si procuratorem. §. i. 16 quod hic dicit, est uerum nisi fit in rem suam datus: vt j. de dona. l. illem.

Vi stipendia. ¶ CASVS. Quæritum fuit, an actione sibi cessa miles in rem suam sit factus procurator, & esse posit? Rñ. q̃ sic licet ẽm ex alterius persona agat, suũ tamẽ negotiũ gerit.

¶ No. ex hac lege, q̃ ille qui agit ex iure cesse, narrat factũ suũ esse causam in persona cedentis actionem. nam potest narrare in persona sua intentando utilem, uel in persona cedẽtis intentando directam, secundum Bal. hic.

q ¶ Stipendia. ¶ sic dicta, q̃ a per stipes. i. modica æra colligebant: vt ff. de verb. sig. l. ager. §. 1.

r Inoffensæ ¶ i. non offenditur per hoc disciplina: ut & arg. §. de epis. & cler. l. placet. & ff. eod. l. filiusfa. §. milites. & idem & in criminalib. vt infr. qui accu. non poss. l. non prohibentur.

s ¶ Disciplina. ¶ militari.

t Etuerecunda. ¶ à malo, ut donatio, uel emptio, uel similis. Verecundia est quasi custodia honestatis. secus si non honestat: vt ff. de alim. iud. l. pe.

v Suam rem. ¶ Arg. q̃ propria causa est alicuius, cx eo, q̃ lucrum, & damnum ad eum respicit: vt ff. quando app. sit. l. i. §. in propria. & ff. eod. procuratore. & sic est ar. q̃ iuret de calumnia procurator in rem suam: ut dicet infr. de iura. calumniæ. l. v. §. fin autem.

x ¶ Iniquum est. ¶ nisi sint illustres: vt infr. eo. l. quicunque.

S ¶ CASVS. Ordinauit procuratorem ad petenda decem vel equum, plus patriæ, vel alias res, quam sibi mandatũ sit. an mihi præiudicauit quo ad alias species, si ea petendo succubuit, quæritur? & rñ. q̃ non: si aũt habuit generaliem administrationem, & liberam, si quidem õne p eum iudicatum est, non potes retractare. sed si quid dolo cõmisit, ut quia passus est superari se ab aduersario, habes actionẽ mandati cõtra eũ.

¶ No. ex hac lege secundum Aar. & doc. quòd fines mandati sunt à procuratore diligenter custodiendi. concordat. l. diligẽter. in prin. ff. man. c. cũ dilecta de rescrip. & tex. ad literã in c. p tuas. de arbi. & in c. porro. & ibi gl. de privileg. adde q̃ d non solum seruandum est mandatũ, sed ẽt qualitas mandati. c. cum ueniſſent. & ibi non. Bal. de eo, qui mit. in poss. l. ac hic.

y ¶ Si procurator.] actoris.

z Ad vnam. ¶ ad causam, vel negotium.

a ¶ Gessit. ¶ circa mandatum.

b ¶ Potuit. ¶ ut & ꝛ. de transl. l. transactionis. & ꝛ. de pact. l. sed & si rantẽ. & l.

nam & nocere, & no. ff. eo. l. Pomponius. §. sed & is. & j. mandat. l. cum mandati. & ff. de iureiurando. insiurandum quod. §. fi. & l. si itaq;. & de dolo ex cept. l. si procurator. ij. j. de noua. l. non abitum. Hoc idem intellige in tu-

Concor. de venerabilis. cum g. super vobo, mandat. de offic. deleg.

dice del. gato: ¶ vt j. ut à non compe. iudicij, simules enim sunt. vt ff. de iurisdict. omnium iudicum. l. & quia. in fin.

idem Ia. Concor. Bar. & Pa. hic.

a ¶ Plenam. ¶ specialiter ꝛ cõcessam, secundũ quosdã, ar. ff. de pec. quã Tuberonis. §. alia. Tu dic, ꝛ ꝙ sufficit generalis cum libera ad agendũ & trãsigendũ, sed generalis sola non sufficit ad transigendum: vt ff. eo. l. procurator cui generaliter. & l. mãdato generali. Sunt tamen quædam, in quibus exigit speciale mandatũ. quæ die vt dixi. ff. e. l. Ponponius. in prin. & §. e. l. ij.

Ité text. é valde notã. secũdũ Ias. hic. ad hoc, ꝙ dominus tenetur habere ratũ id quod factũ est dolose a procuratore.

b ¶ Cum fi quid. ¶ Sed eo existẽte nẽ soluendo, reus absolutus de dolo cõuenit, qui participauit dolum, nisi sit prius paratus pati iudicũ sub exceptione hac, si collusum sit, vt ff. de dolo. l. & eleganter. §. pen. & ff. mand. l. si procuratorem. in princ.

c ¶ Non prohibearis.] actione mandati, vt ff. eod. l. licet. §. 2.

NEques. ¶ CASVS. Quæsiuit quidam ab Imperatore, an in causa pupilli tutor, aut curator ordinare possit procuratorem? & rñ. quod non, sed actorem constituat in causa, ꝛ a dominus nõ est. an aute pupillus possit? & rñ. q̃ sic, tutore auctore. an autem saltem in lite contestata possit tutor procuratorem constituere? Rñ. q̃ sic, ad exemplum procuratoris, quia tunc dominus litis intelligitur.

d ¶ Neque. ¶ quare ad negotia ante litem contestatam procuratorem potest constituere, sed in causis secus, vt hic? Sol. administrare quis cum mandato, & sine mandato potest in negotiis, in causis non. ff. de præscrip. verb. l. naturalis. §. sed fi facio.

e ¶ Facere possunt. ¶ Lite nondum cœpta. & est ratio, quia non sunt domini: vt ff. eo. l. j. licet sint quasi domini, vt ff. pro emp. l. qui fundum. §. fi men ad ne gotia per tex. in l. ita tñ. §. gessisse. ff. de admini. tuto. Bart. Paul. Alex. & Ia.

f ¶ Constituere. ¶ suo periculo, & rerum suarum.

g ¶ Debent. ¶ cum decreto iudicis, si impediti fuerint administrare, vt inst. de cura. §. fi. & ff. de admin. tuto. l. decreto. & j. de app. l. si actor. Vel potest dici, ꝙ ipse tutor ordinauit actorẽ: vt no. in sum. huius tit. §. constituent. vel ipse iudex: vt inst. de cur. §. fi. l. de in Episcopo, vt non ꝓcuratorem sed actorem ordinet, vel Oeconomũ. nã ipse nõ est vniuersitas, vt syn dicũ ordinet. Est tamẽ ar. cõtrà in aut. de sanct. epis. §. fi. qñ. vbi procurator syndico: vt hæc lex permittit: vel ponitur ibi procurator pro respõsore. differt hic actor à procuratore, quia procurator tantũ a dño or dinat, actor a non domino, vt hic. Ité procurator etiam sine iudice fit, actor ad omnia ad instar tutoris, vt inst. qui test. tu. da. poss. § certe. licet aliud sit in actore vniuersitatis, q̃ etiã ad vnã ordinat: vt ff. qđ cuiusq; uniuersit. nom. l. j. §. pe. Ité a dño or dinat, actor a non domino, vt hic. Ité procurator etiam sine iudice fit, actor ad instar tutoris, vt inst. qui test. tu. da. poss. § certe. licet aliud sit in actore vniuersitatis, q̃ etiã ad vnã ordinat: vt ff. qđ cuiusq; uniuersit. nom. l. j. §. pe. Ité aliæ differentiæ, ad futuras causas, non posse esse, vt ff. quod cuiusq; uniuer. l. item eorum. §. fi decuriones. in causa

Ad iudicia, sec. tamen ad ne gotia per tex. in l. ita tñ. §. gessisse. ff. de admini. tuto. Bart. Paul. Alex. & Ia.

Contrarium tenet glo. j. in l. fi actor. j. de appe. per il lu text. quã gl. sequitur hic Bar. re prehẽden do ista par ticulã huius gl. hic. Pupillus si ne tutore non potest procuratorem ordinare. Idẽ Bart.

h ¶ Interueniente. ¶ Et sic dicitur legitimè datus, vt inf. si aduer. rem iudi. ff. & cum minores. in causa tamen rutorem per se adesse oportet, vt in alienatione rei minoris, vt inf. de prædiis min. l. minorum. Sed quid si citra tutoris auctoritatem procuratorem ad litem fecerit pupillus, & non fuit repulsus? Respond, ꝙ non valet iudicium contra eum prolatum, vt j. eod. l. licet. sed, ꝙ eo fit: vt inf. eo. l. non eo minus. Quid si non est lata sententia, sed testes sunt producti, & plenè probant de iure suo minor, obiicitur nunc ab aduersario, quòd non est legitimus productor, & quòd non tenet quod factum est, quia dicit lex, quòd minores possiint constituere procuratorem legitimum, sed hic non legitimè constituit. Item quia l. non eo minus. dicit valere sententiam latam pro eo, sed non dicit, quòd valeat alia pars iudicii non lata sententia? Sed videtur arg. contrarium prædicta, quæ legi. & arg. 3. de leg. & constit. l. quod fauore. & ff. de vsur. l. quisquis.

i ¶ Ad exemplum. ¶ iam procuratores post litem contestationem fiunt: vt dixi. §. eod. l. quod quis.

EXigendi. ¶ CASVS. Ab aliquo conuentus lite contest. te absente, vt sub ex procederet, fitius tuus minor xxv. annis. defensioni tuæ se obtulit, oritur aduersarius ipsum non requirit mãdatũ, quid iuris, quærit? & respond. quod mandatum ab eo exigendum nõ est, duplici ratione, quia quilibet ad alterius defensionem siue extraneus, siue liber admitti debet, tum quia est de personis coniunctis, quæ siue agãt, siue defendant, non probant mandatum: vt ff. de procuratoribus. l. fed & hæ personæ. an autem repellendus sit eo quòd minor? respondeo quod potest, sed melius est eum admitti, quam absentem quasi contumacem & indefensum condemnari. prædicta sunt uera, si is, q̃ admittitur ad defensionem, caueat de defendendo, & de dolo, quod absit, & promittat soluere condemnationes.

k ¶ Exigendi. ¶ id est, an ei mandaueris necne.

l ¶ Ratione. ¶ prima communis. secunda specialis.

m ¶ Potest. ¶ etiam in iudicium: ꝛ vt ff. quod cuiusque vniuersitatis no. l. j. in fi. & ff. de solution. l. solutionem. & hæc est communis ratio.

n ¶ Pro defensione. ¶ id est, quòd defendat vsq; ad finem a bitratu boni viri. ex quo incoꝑ t vt ff. eod. l. seruum. §. ait prætor. Item & de dolo quod absit, & soluere condemnationem promittit. & hoc subiicit, & alia proculdubio &c. quæ tria continentur sub illa stipulatione iudicatum solui, vt ff. iudicatum solui. l. iudicatum solui. Alij dicunt, quòd hoc ¶ primum de defensione comprehendit hæc tria, & quod subiicit, & alia proculdubio &c. dicunt, scilicet, de rato, quod non placet, quia procurator rei non cauet de rato, nisi in casibus, vt ff. eod. l. Pomponius. §. sed & is.

o ¶ Obseruatione. ¶ id est, satisdatione.

p ¶ Si vltro. ¶ id est, sine mandato.

q ¶ Non cogitur. ¶ cum sit de coniunctis, ut ff. eodem l. sed & hæ. in prin cp. & est hæc ratio specialis. An autem coniunctus admittatur ad agendum sine mandato in casibus illis ¶ vbi exigitur speciale mandatum? Respondeo, non: vt ff. de rain. l. patri. circa principium. Item quod dicit, non cogitur, sumit argumen. Paul. si est hoc speciale in coniunctis, vt non cogantur præcisè de mandato probare, ergo alii cogũtur præcisè probare de mandato, & sic est in electione rei. Sed ru expone, non cogitur, sipple vel satisdare, vel probare mandatum, ad quorum alterum extraneus cõpelletur: vt dixi s. eod. l. j. Vel dic probare, id est, allegare.

r ¶ Legitimam. ¶ ad procedendum in publicum int. ꝛ xvij. ann. vt ff. de postul. l. j. §. iij. quod non placet. sed minor xxv. annis erat, vt inf. de us, qui veniam ætat. in pe. l. fin.

s ¶ Non iniuste. ¶ iure communi, quia minor, vt ff. eod. l. minor. licet specialiter admittatur, vt hic subiicit. Vel iustum est repelli eum ante litem contestatam, sed post iustius est eum admitti. Vel certò dic iustius poni electiuè, vel correctiuè, de eo quod dixerat non iniuste, non comparatiuè. prima tamen verior est. sic ergo iure communi repellitur minor, ꝛ procuratione. Sed contra instit. qui ma. non pos. §. & seruus qui manumittitur. Solutibi ad negotia, hic ad iudicia. Item contra. ff. de postul. l. j. §. puerilitam. Sed aliud in aduocato, qui damnum non timet, cum se non obliget. & aliud in procuratore, qui se obligat ad iudicatum soluendum. Nota hic aliquid esse iustum, cuius contrarium est iustius, vt & de fin. l. si seruus communis. §. quod verò ad mandati. & de offi. proconsul. l. nec quicquam. in princ. & l. obseruare §. j. & de verb. obl. l. vbi autem. §. j. & de posse. l. bona fides. §. incurrit. & de vsufr. ibi. l. si filius qui patri. sic & ecotra aliquid est malum, cuius contrarium est decorum, vt ff. de reg. iur. l. quoties nihil. & de dol. except. l. si procurator rei.

t ¶ Audire. ¶ cum satisdatione tamen, vt ff. qui satisda. cog. l. filius. & in princ. huius legis.

v ¶ Condemnatione. ¶ qđ esset, si hunc minorẽ repelleres. Si ergo absens vt contumax damnari non potest, vt quia lis non erat contestata contra absentem non admittit minor: vt ff. eo. l. minor. & ar. ff. eo. l. nõ solũ. §. fi. an aũt hic defensor post lit. cõtest. interuenies debeat damnari, hic non aperit. Sed puto ꝙ sic, eum & hic dicat eũ defensorem, & plenè defendit, vt & ff. de ne-

Ité Bart. & Alexan.

de ne.gest.l.liberto.§.fi.licet M.dixerit non eum,sed absenté, i qué facta est contestatio litis,condénandū,ut ibi dixi. Tertij dicunt, ut P.& V.hic loq. de eo,qui cās absentiæ tm̄ allegabat. Sed tunc quæro, quare satisdet iudicatum solui,ut hac l.dicit? Rñdent P.& V. in duob.casib. eam loq. In primo qñ filius erat maior: in secundo qñ minor. In primo admittitur ad plenam defensionem: in secundo ad causas absentiæ tm̄ allegandas, ut ff.eo.l.seruum. §.publicæ. sed prima uerior. Si ergo condénatur, nunquid restituetur ipse, & fideiussor eius? Dicunt quidam ꝙ sic,ut ff.eod.l.minor. Vel melius dic eū non restituendū in tali cā: qa iure cōi est usus defendendo patrem,cū ipsa natu. hoc exigat,& sic non restituitur,ut j.de in inte. resti. l. fi. sicut & cū alimentorū noie matri uel alii cōiuncto donat:licet alias ei donare nō possit,ut ff.de tu. & ra.distr.l.j.§.sed nōnullos. Ité ideo, quia magis patri, quam ipsi filio suo succurri vr̄,ut ff.de mino. l.iij.§.sed utrum. & l.cum mandato. Item quare succurrit filio fideiubenti ꝓ patre, ut infra de filiofa. minore l.j. & nō defendēti,ut hic? Rñ.hic admittit eū lex. s.ista ad defendendū. vnde hic aduersarius inueniret se deceptū, auctoritate legis: qđ esse non debet, ut infra de iis qui ue.æta.impet.l.j.

a ¶ Afficere. ʒ sed ualet sñia,& facit litem suā: sed nunqđ ualet sñia, quā dedit iudex hoc modo? Rñ.sic, sed poterit conueniri ipse iudex: nam etiā iudex vr̄ facere lité suam dando in ustam sñiam, ut ff.de uar. & extraor. cog. l.fi.& insti.de ob.q̄ ex qua si delicto.in prin.

Defensor ueniés post lité contes. an sit condénandus.

† Viciano. † Sequitur eam Salic. † Mandauerat. † Iste text. est sing. secundū Bal. Paul.& Ia. hic ad hoc ꝙ exceptio dilatoria, quæ nō fuit ante lit. cōte. in causa principali opposita, nō pōt opponi i causa appellationis. † exceptio. † Concor. cū ista glo. Sa.pro qua adde tex. i l.fi.ff.de varius &extrā ordi.cogn.

afficere.[a] v.kal.Octobr.Agricola, & Clementino Coss.

¶ *Exceptio dilatoria seu procuratoria debet opponi ante litem contestatam. Et si non fuit opposita in causa principal, nō poterit in causa appellationis opponi.h.d. Alex.*

¶ Imp.Gord.A Luciano militi. L.XIII.

Ita demū super lite persequenda quā tibi mater mādauit, actionē intēdere potes,si cum primū litem contestareris, nō est tibi eo nomine apposita præscriptio militiæ;[b] quod nec cum† appellatio[c] agitur,[d] tibi obiici pōt. Nam si integra[e] res est,ratio† ꝑpetui edicti accepta[f] tibi nō permittit alieno nomine actioné intendere. iij. Id. Ian.Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ *Sententia lata pro persona non legitima rōne ætatis,ualet, quæ cōtra eā nō ualeret. h.d.Bald.uel sic: Sentētia lata pro procuratore minoris,quanquam minus legitimè cōstituto,ualet,quamuis contra eum lata non ualeret.h.d.Alex.& Salic.*

¶ Idem A.Sabiniano. LEX XIIII.

Non eò minùs sentētia aduersus te lata iuris ratione subsistit, ꝙ aduersaria tua minor vigintiquinq; annis cōstituta,causam suā marito sine curatore[g] agēdā mādauit. Minorib. etenim ętas in dānis[h] subuenire,non in rebus prosperè gestis obesse consueuit. PP.iij. Noñ. Octob. Gordiano A. ij.& Pompeiano CC.Coss.

Ita demum. CASVS. Mater filiū suū milité in eā,quam habebat,cōtra Titiū,instituit ꝓcuratorem ad agendum. vult Titius eum repellere an possit,quærit,qa miles est? Rñ.aut lis est cōtest.cum eo:aut nō. Primò casu nō repellet:neq; si vsq; ad sñiam steterit & obtinuerit: & à sñia fuerit appellatū,& i appellatiōis iudicio fuerit ꝓcurator,vel interuenerit,nō poterit exce.opponi,cū in initio litis nō fuit apposita. In secūdo casu.s. cū lis contest.nō est,repelli potest.vel dic in cā principali, si nō fuit obiecta exceptio,an posteà in causa appellationis obiici possit? Respon. ꝙ non.

b ¶ Militiæ.ʒ à parte,vel à iudice. ʒ vt ff.e.l.filiusfa.§.veterani.& ad hoc s.e.l.militem.& l.qui stipendia. Sed an idem i quolibet, qui nō potest esse procurator,vt in fœmina & similibus:vt ff.e.l.neq; fœmina? Rñdeo sic, cum diuersitatis ratio reddi non possit,vt ff.de verb.obl.l.a Titio.in fi.

c ¶ Appellatio.ʒ id est,iudicium appellationis.

d ¶ Agitur.ʒ s.per te. Et sic no.duo, primū ꝙ huiusmodi exceptio procuratoria,cum sit dilatoria,in initio opponitur,vt j.de prob.l. exceptionem.& de except.l.si quidem.& ff.eo.l.Pomponius.§.ratihabitionis. Sed aliud si esset falsus,quia tunc quandocunq; inueniatur falsus, patet iudicium nullum,vt j.eod.l.licet.& ar.inf.de eo qui pro tu.neg.gest.l.ij. Secūdò no.quòd causa appellationis eadē est cum prima,cum in ea nunc non possit repelli.& pro hoc.inf.eo.l.inuitus. Sed argu.contra.ff.iud.sol.l.cum apud.& inf.de app.l.eos.in princ.& sic faciunt hæc arg.ad quæstionē sabbatinam,an aduocatus pro eodē salario teneatur iuuare in causa appellationis, vel non. ADDITIO. Dic ꝙ si appellat ab interlocutoria, tenetur aduocatus causam prosequi. si verò a definitiua non. Ia. hic.

e ¶ Integra.ʒ id est,non contestata lite, licet sit datus libellus, vt in auth de litig.§. si verò apud iudicem.col.viij.

f ¶ Acceptam.ʒ id est,demandatam potestatem exercendæ actionis.

Non eo.ʒ CASVS. Mulier minor annis in causa,quā habuit cum maiore,maritum suum procuratorem constituit tutore non auctore, agit maritus,& obtinuit. vult maior vt reuocetur quod actum est a procuratore dato a minore sine tutoris auctoritate,an sit audiendus,quæritur?& rñ. ꝙ non,quia fauore eius introductum est,s. vt lata sententia contra se non teneat,s.in læsionem eius,sed si pro se, non retractetur.

g ¶ Sine curatore.ʒ auctore.hoc enim fieri non potest,vt s. eo. l. neque.

h ¶ In damnis.ʒ vt & j.qui leg.per.l.prima. & ff. de re iudica l. acta. in fin. & facit. s. de leg. & con. l. quod fauore.& sic cessat hic illa regu.

† Ista glo. est valde sin. secundū Sal. hic & Ang. in l.Pōponi⁹. §.ratihabitio.ff. e. ad hoc ꝙ terminus præfixus parti ad opponēdam exceptionem dilatoriā videtur esse præfixus ipsi iudici. † Concor. glo.in c.in nostra.sup ver.exceptio. circa mediū. extra de procura. & de distinctiōe exceptionum. uide in c. exceptionū extrà de except.

quod quisque iuris &c.quia hoc priuilegium datur mino.ribus sine cuiuscunq; postulatione: ʒ ut ff.quod quisque iur.l.iij.in princ.

Item.ʒ CASVS. In cā,quam habebas cū Titio,procuratoré ordinasti:qui tecum pepigit de danda medietate eius,de quo erat cōtrouersia. non uis adimplere quod conuenisti. conquerit principi procurator.an sit audiēdus quæritur? Et rñ. ꝙ nō ualet pactum de præstāda quota parte litis quasi ꝯ bonos mores factum, procurationem autem suscipere licitum fuit. cuius officiū gratuitum esse debet.

¶ *Pactū de quota litis in ꝓcuratore reprobatur,& cū ab agēdo repellit.h.d. Alexan.*

¶ Impp.Dioclet.& Maximian. AA. & CC. Cornificio. LEX XV.

Item te redemisse[i] contra bonos mores ꝑcibus manifestè professus es: cum procurationem quidem suscipere (quod officium gratuitum[k] esse debet) nō sit res illicita;huiusmodi aūt officia[l] nō sine repħēsione suscipiunt.[m] † S.iij.Noñ.April.CC.Coss.

¶ *Procurator uel actor sine speciali mandato,non potest uendere rem in præiud.ciū domini.h.d.Alex.& Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Paconiæ. L. XVI.

Procuratoré[n] vel actorem prædij,[o] si nō specialiter[p] distrahēdi† mādatū accepit, ius rerum dominij† vendendi non hr̄e certū,ac manifestū[q] ē. Vnde si non ex volūtate[r] domini vendētibus his,fundū comparasti, peruides † improbum tuum desiderium esse, dominium ex huiusmodi emptione tibi concedi desiderantis.[s] † S. Noñ. April. Byzantij.CC. Coss.

¶ *Officiū procuratoris quis inuitus acceptare nō cogit.,ꝑ actore uel reo. sed si spontè suscepit,& ꝯ se sñiam reportauit, appellare tenetur,non autem causam appellationis ꝑsequi uirtute mandati simpliciter facti ad il lam causam agendā.h.d.secūdū lect. ueram.*

¶ Iidem AA.& CC.Mardonio. LEX XVII.

Inuitus[t] † procurationem suscipere nemo cogitur: nec[a] eandem vltrà, nisi prouocationis[b] † causa extendere.[c] Sed[d] necdefensionem absentis supere compellitur,cum fidé susceptā implere sufficiat.PP.vj. Noñ.Iu.Philippopoli.Dioc.V.& Max.AA.CC.Coss.

i ¶ Redemisse.ʒ partem litis pacifcendo.

k ¶ Gratuitū. ʒ ut ff.mā. l.j.in fi. licet oneris causa aliquid detur,ut ff.man.l. si remunerandi. in princ. & l.salarium.

l ¶ Officia. ʒ ut tu dicis redimendo.

m ¶ Suscipiuntur.ʒ ut infra man.l.si ꝑ licitū. & supra eo.l.militē.in fin.& ff. de pac.l.sumptus. & ideo punitur procurator, ut ff. mand.l.si remunerandi.§. Maurus.& aduocatus. supra de postu.l.si qui.

Procuratorem.ʒ CASVS. Procurator tuus uel actor prædiū tuum sine speciali mandato distraxit,& tradidit, an tibi præiudicauit,quæritur?& rñ.ꝙ non, neque emptor audiendus est, si uelit in se transferri,cum uolunta te tua præcedente uel sub sequente distractum non fuerit. Viuia.

n ¶ Procuratorem. ʒ s.liberum,nō seruum, sed actoré seruum castaldum secundū quosdā. sic.n plerunq; ponitur actor, ut in fra quod cum e.l.fin.& ff. de leg.j.l.legato generaliter.quod H.non placet. & dicit procuratorem. s. liberum uel seruum,ad negotia.s.vt hic erat,& ff.eo.l.seruū. vel actorem. s.a tutore constitutū,qui debet esse tantum liber ad instar tutoris, vt infr. qui da.tu.poss.l.ix. seruili.& secundum hoc dices prædium fuisse pupilli.

o ¶ Prædii.ʒ potest punctari ante & post.

p ¶ Specialiter.ʒ i.expressim,vt qa vel hoc dixit, vel gñalé dedit & liberam,vt ff.de proc.l.ꝓcurator cui gñaliter. Alii exigunt spāle mandatū, vt & alias.ff.eo.l.Pōponius.in prin. sed prima verior. sic ergo refert habeat liberā vel nō. Sed M.distinguebat,an haberet totorū bonorū administrationē,& tunc nō vēderet,an vniuersorum,& tunc sic.ꝙ non placet.

q ¶ Manifestum est.ʒ vt & ff.eo.l.procurator totorum.& l.mandator.& s.eo.l.si procurator.& s.de transact.l.transactionis.& inf.si ali.res pig.dat. sic.l.fin.& j.mand.l.cum mandati.& ff.de pact.l.nam & nocere. & inf. ꝙ cum eo.l.si seruus.& de noua.l non abstulit.

r ¶ Ex volūntate.ʒ præcedente,vel sequente,vt inf.eo.l.si pretium.

s ¶ Desyderantis.ʒ nisi fructus essent,vel aliæ res,quæ facile corrūpi possunt,vt ff. e.l.procurator totorum pretium tamen recuperas per conditioné indebiti,vel sine causa,vel iudicis officio,vt dicit.inf. eo. l. si ꝑtiū.

Nuitus.ʒ Prima pars loquitur in procuratore actoris. Secunda in procuratore rei. In tertia ponitur regu.generalis ad omnia prædicta. Secunda ibi, Sed nec. Tertia ibi, Cum fidem.Alexan. CASVS. Rogauite,vt essetprocurator in quadam causa,quam habebā contra Titium.si vis,potes,si non vis,compellere te non possum.& hóc in prima. Si autem spōtè suscepisti,& sic te ad causam ordinaui,& per sententiam finita est, finitur officium procurationis:nisi ꝙ appellare teneris tantum.& hoc in secūda. Si autē rogaui,vt defensionē susciperes meā in causa,quā habebat Titius contra me,si vis,potes,si nō vis,non es cōpellendus inuitus, si spōtè susce pisti,idem adimpleas.& hoc in tertia.vnde duæ partes loquūtur in procuratore actoris,tertia in ꝓcuratore rei.& dicit ꝙ ille versi.cum fidē &c. potest referri ad finē secundæ partis,neq. exten.&c. Vel continua ad proximum,& tunc supplebit,subire non cōpelleris,sed supple, si susceperis, cōplere debes,neq; vltra extendere,cùm fidem &c. ¶ Nota secundum Iac.hic,ꝙ nemo inuitus cogitur officiū ꝓcuratoris suscipere.secus in aduocato.l.j.§.ait prætor.j.ff.de postu.&l.prouidendū.versi.si qs verò.C.đ postu.Ité sec⁹ in doctore,qui pōt cogi inuitus ad consulendū. l. in sacris, vbi gl.& Bar.no.C.de ꝓxi.sac.scri.li. xii. casus falléntiales vide ꝑ Iac. hic.

t ¶ Inuitus.ʒ intellige inuitum si non probatur voluisse, vt ff.eo.l.filiusfamilias

† Seqt̄ gl. Bar. & legi. † al.suscipiunt. † Distrahendi. † Dñi aliis. † al.prouides. † Desideranti. † Nisi eis interuenerat. † Procurator aliquis ne speciali mandato. Diuisio.

§.inuitus.

a ¶ Nec eandem.ʒ fortè susceptam sponte. quandoque tamen cogitur suscipere non præcisè,sed causatiuè s.in administratione vult perseuerare:vt s. e.l. eum qui. Quare compellitur defendere procurator actoris, rei non? quia fauorabiliores &c.

b ¶ Prouocationis.ʒ iter ponēdę,non dēfendēdę.

c ¶ Extendere.ʒ cogit eū ꝓuocare, nisi ꝓpter inopiā excuset:nō aūt exercere appellationē: vt ff.mā.l.si ꝓcuratorem.§. si ignorātes.& đ neg.ge. l.liberto.§.fi.& j.de ap.l. si actor.& j.vt causę post pnb.assit tm.l.j. Sed videtur ꝙ ēt exercere tenet causam appellationis:& hoc dicit Pla. & sic intel lexit hic, & pro eo est ff. an ꝑ aliū causa app.l.fin. sed ibi ad principalé, & ad appelationis causam fuit dat⁹ procurator. vel dic vt ibi. Ité ꝓ eo. ff.e.l. qui proprio.§. ité quęrit. sed ibi eodé modo ad vtrunq; fuit datus ꝓcurator,s.ad principalē & ad cām in integrum restitutionis. Vel dic vt ibi not. Item ꝓ eo: quia si appellare tenet, (ꝙ nemo negat) ergo prosequi quasi negotiū inchoatū: vt ff. cōmo. l.incōmodato. §. sicut.sed non obstat quia actus appellandi,& exercendi diuersi sunt: licet primus sit præparamentum secundi.

d ¶ Sed nec defensionem.ʒ puta egit procurator citra aliquem: nūc vult aduersarius ꝙ defendat,& satisdet de defensione eius cuius nomine egit:& dicit ꝙ non cogitur inuitus,cū sufficiat implesse fidem quā suscepit:& sic nullam aliā patietur pœnam quantū ad aduersarium,nisi quòd denegabitur ei actio,vt s.eo.l.actioné.& ff.e. l.mutus §.pœna. sed quantū ad eum à quo suscipit mandatū patietur: quia tenebitur actione mādati ei ad interesse: vt ff.māda.l.si procuratoré.§.si ignorātes. & sic loquitur tota hæc lex in procuratore actoris secundū hanc antiquā positionem:ꝙ non placet: quia si alcui ē mādatō vt agat aduersus aliqué,ea sibi videntur mandata, sine quibus id explicari non potest:vt ff.eo.ad rem,& l.ad legatum.& ff.de iurisd. om. iu. l.ij.ergo cū nō possit agere nisi satisdet de defendēdo,& defendat, merito hoc videtur sibi mandatū,& si non facit,nō adimplet fidē Alij dicunt,quòd satisdet defensione: sed vult aduersarius eum compellere, vt præcisè defendat. Et respōdetur ꝙ non potest, si vult hic ꝓcurator præstare interesse. sed certè cōtrariū est.ff.e.l.sed & hæ. §. ꝑtor. Testij dicūt,quod non cogit præcisè ab absente,si velit hic procurator ꝑstare interesse: sed ab aduersario cōpellit. sed nec hoc placet: vt ff.e.l.fi. defunctus. Tu dicas quarto modo secundū Ioā.s.ꝙ principium legis loquatur in ꝓcuratore actoris: posteà loquit in ꝓcuratore rei:quasi diceret,sicut aliqs nō cogitur suscipere procurationē ad agendū: sic nec ad defendendū. quamuis publicè vtile sic: vt ff.e.l.seruū quoq;.§. publicū. cum satis sit implere fidem susceptā sponte,non autem suscipere cogitur inuitus. Vel hoc,cùm fidem &c. ad primū casum referas. & facit ff.de arb.l.iij.§.tametsi nemine. Et sic possunt notari in hac l. quinque casus. Primus & penultimus sine mādato. Secundus,& tertius, & quintus cum mandato. idest mandato suscepto. Accursius.

¶ *Mater non potest defendere filium pupillum, sed ei debet tutorem petere.h. d. Bald.Sali.& Alexan.*

¶ Iidem AA.& CC.Dionysiæ. L.XVIII.

Alienam suscipere † defensionem, virile est officium, & vltra † sexum muliebrē esse constat. Filio itaq; tuo, si pupillus est,tutoré[f] pete.S.xiij. kalen. Febr. Sirmij.CC.Coss.

¶ *Pretium conuersum in utilitatem dñi, qui uenditioni suæ rei factæ per gestorem suum non consentit, restitui debet per ipsum dominum emptori. Alexand.*

¶ Iidem AA.& CC.Firmo. LEX XIX.

Si pretium quidem actoribus alienum † fundū vel seruum citra mandatum domini tibi distrahētib. dedisti, & neq; ꝓcessisse,neque secuta contractum domini declaretur voluntas,in rem autem eius idē pretiū ꝓcessisse † prouinciæ præses causa coginita perspexerit: † hoc tibi restitui iubebit. Prid.Id. Mart. CC.Coss.

Non refert, an procurator constituatur à principio ante litem contestatam, an hoc dicit Salic.& Alex.

¶ Iidem AA.& CC.ad Verrinum præsidem Syriæ. † LEX XX

Nihil arbitramur interesse[k], vtrùm ab initio, an cœpta iam lite,negotium ad ꝑsonā procuratoris transitum[l] fecerit. Dat.x.kalend. Octobr. Demesso. CC.Coss.

Maritus potest agere pro uxore etiam sine mandato dummodò caueat de ratio, in quacunque causa uxoris: nisi habeat ab ea mandatum de agēdo in quadam causa:quia tunc in alijs censetur prohibitus agere. adeò quòd in eis agere non poterit, etiam si cauerit de rato. hoc dicit secundum intellectum glos.Alex.

¶ Imp.Constantinus A. ad concilium prouinciæ Aphricæ. † LEX XXI.

Maritus citra mandatum in rebus vxoris cum solēni[m] satisdatione[n],& alia obseruatione[o] intercedēdi liberam habeat facultatem: ne fœminæ † persequendæ litis obtentu, in contumeliam matronalis pudoris irreuerenter irruāt, & † conuen-

Alienam.ʒ CASVS. Si mulier in causa,quàm contra filium suū, quis habet ad defensionem eius velit admitti:an sit audienda? & respon.quod nō:sed petet sibi tutorem.licet auté ab innitio non admittatur,ex post facto admittitur ad appellandum:vt ff.de appellatio.reci. l.prima. Viuia.

e ¶ Constat.ʒ vt & ff.de reg.iur.l.feminæ.& ff.eo.l.neq; fœmina. & s. eo.l.quia absente.& j.quando mu.tu.of.fun.potest.l.j.

f ¶ Tutorem pete.ʒ vt j.de leg.hære.l.sciant.nec sufficit etiam petere nisi idoneum petat:& cùm effectu:ita quòd detur:vt ff.ad Tertu.l.ij.§. non solùm.sed licet non audiatur à principio,si tamen lata sententia cōtra filium mater velit appellare:potest ff.de appel.re.l.j. Sed quæritur, cum mulier agat pro patre quandoq;,vt ff.eo.l.fœminas.quare non ēt pro filio agat? Quidam vt H. idem. Sed dico contra,quia eis potest cōsuli per tutores:vt hic,& ff.de neg.gest.l.qui aliena.§.pe. Itē nota etiam quibus causis potest mulier agere pro alio,multò magis defendere, ut argumen s.eodem l.exigendi. Accursius.

† Interponendæ subau. nō exercendæ. l.si procuratoré.§.si ignorātes.ff.mā. † Concor. c.pe. cū gl. super verb. appellare. extra de ꝓcura. † al. P. P. non.al.Da. vj.non. Iul. † Concor cum hac l. dij.q.vj.§. ma. † Ac extra. † al.xij. † Alienis. † al.cessisse. † Sequitur eam Bar.& docto. † Et bene Ia. post do. † Istud dictum gl.est valde sing. secundum Pau.& Alexand. hic. † Et bene: quia præcise tenetur dominum defendere: vt in §.prætor alleg. hic. Barto. † Et bene Bar.& alij. † Ista lectura est vera, & cū ea concordāt omnes docto. hic. † Imò ad vtrumque potest referri. Bartol. Sa.& Alex. Mulier qua nō pōt potest agere pro filio sicut facit pro patre.

S I pretium.ʒ CASVS. Actor tuus contra mandatū tuum speciale mihi vendidit vineam.solui pretiū,cùm non valeat venditio,qualiter recuperabo pretiū,quæritur?& resp.quòd præses prouidebit, vt mihi restituatur,si declaret voluntatem non præcedentem,vel subsequenté cōtractui interuenisse. quæ autem actio mihi competat ad ꝑtium recuperandū, non aperit.tu dic actionem de in rem verso, si in rem meam versum fuerit, & fuerit procurator seruus: vel negotiorum gestorum, si fuit liber: vel condictionem sine causa: vel officiū iudicis:vt hic. Viuia.

g ¶ Distrahentibus.ʒ q. enim emit ab eo qui liberam non habuit administrationem, vel cui specialiter mandatum non est, facit furtum vt j. qđ cum eo.l.si liberam.

h ¶ Pretium.ʒ ꝙ dedisti pro re illa quā emisti.

i ¶ Iubebit.ʒ Actione de in rem verso, si seruus erat.si liber, actione negotiorum gestorū,vel cōdictione sine causa. ff. ad Macedo.l.sed & si §.j vel officio iudicis:vt j.ꝙ cum eo.l.ei qui.&ff.si certum petatur. l. si & me. & facit.s.eod.l.procuratorem.

k ¶ Nihil. interesse. ʒ quo ad dandi facultaté.nā qui potest dare & dari ante, & potest post. qui verò non ante, nec post. Item sicut tenetur mandati interueniēs post: sic & ante. Item satisdat interueniens pòst sicut ante:vt hic, & j. de consor.eiusdem lib. l. ij. Item sicut dānatur interueniens antè,sic post:vt ff.e.l.licet.§.penultimo.& l.qui proprio.in prin. licet M.dixerit,si posteà interueniat,quòd dominus non procurator debeat damnari,per l.j.de senten.& interlocut l.prima. Idem in defensore:quia debet ipse damnari:vt ff.eo.l.minor.§.primo. & l. Plautius.& ff. de neg.gest.l.liberto.in fine.& s. eo.l.exigendi.& hoc si verba condénationis possunt referri ad personam procuratoris vel defensoris.quandoque enim non possunt, vt in criminali. quandoque procurator admittitur,vt infrà de iniur.l.fin.& in causa matrimoniali,vbi admittitur procurator. Item sicut euitatur infamia, si interueniat ante,sic & si post: vt ff.de infa.l.seruus. Sed M.dixit tunc demum dominum non infamari, si à principio interuenit procurator: vt ff.de infam.l.furti. §. si quis. sed subaudi ibi maximè. Porrò differunt in quibusdam: quia ordinatus ante litem contestatam ordinat procuratorem. secus si detur post, secundū Ioan.sed fortè idem posset dici vtrobique secundum Azo.arg.dictæ.l.j. de consort.eiusdem litis.l.ij.

l ¶ Transitum.ʒ à domino litis in procuratorem, vel ecōuerso:secus autem si procurator alium procuratorem velit dare:vt s.eod.l.qđ quis. An autem procurator datus ad audiendam sententiā debeat damnari?& nō puto, quia non defendit:vt ff.de neg.gest.l.liberto.§.fi j.respō.

Maritus.ʒ CASVS. In causa vxoris suæ, mandato non interueniēte an maritus esse possit procurator? & resp.quòd sic.cùm non cōgruat sexui suo iudiciis virorum interesse:interposita tamen cautione de rato,& de defendendo si contingat vxorem reconueniri. Si autem ad certam causam eum instituerit,& de agendo ei mandauerit: an ad aliā causam sine mandato admitti posit,quæritur?& dicitur quòd non.

¶ Not.ex hoc textu secundum Iacobum,quòd maritus potest agere ꝓ vxore sine mandato.sic & alibi vbicunque protestatio vel denunciatio debet fieri vxori, tantum importat si fiet marito l.aut qui aliter.§.sed& Seruius.vbi glo.no.ff.quod vi aut clàm.

m ¶ Solenni.ʒ quare citra mandatum potest in omnibus defendere agendo,mandato autem habito super vno,in alijs non? quia in primo non præiudicat mulieri,in secundo sic. Accursius.

n ¶ Satisdatione.ʒ scilicet de rato.

o ¶ Obseruatione.ʒ scilicet de defendendo. nā has duas præstat procurator actoris:vt ff.eod.l.seruum.§.ait prætor. Sed in marito videtur cōtra, vt non satisdet de rato: vt infra de pact.con.l.fin. Solut.ibi in paraphernalibus vel dotalibus, hic in alijs rebus mulieris. Accursius. ADDITIO. Dic quòd mulier habet patrimonium triplicis generis: quod prosequere vt per Bartolum Bald.Cyn.& Salice.hic, & Auge. Aret. in §.pen insti.de excusa.tuto.

p ¶ Intercedendi.ʒ interueniendi in rebus vxoris,& exercendi lites.

† Prospexerit. † al.Cœlesyriæ. † al.Aphricanę. † Concor. tex.in c.mulieres.đ iudi.lib.vj. & glo.in ca.at si clerici.extrà de iudi. quæ inducit hanc le. Condénari an debeat ꝓcurator, vel dominus. Nec conuenibus. Istam gl. vsque ad fi. sequit Bar. & docto. 10 Idē Bal. & Pau.hic. Procurator actoris duas præstat cautiones.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Cogantur.] vt inf. de recept. arbit. l. sancimus. & j. de iis qui ve. æta. impe. l. ij. §. j.
b ¶ Præscripserit.] i. ante oculos scripserit, vel etiam sine scriptura dixerit. 1 Et sic no. seruandos fines mādati: vt & ff. de iur. iu. l. si itaq;. & ff. de pa. l. sed si tm̄. & s. de transa. l. trāsactionis. & s. e. l. si procurator. & ff. de arb. l. nō distinguem. §. de officio. & inst. mā. §. is qui. Sed arg. 2 ff. e. l. ad rē mobilē. & l. ad legatū. Item no. ꝙ quod in vno permittitur, in aliis phibetur, sic & ff. de fun. instru. l. quæsitū. §. pen. & l. cū de lanionis. §. cui fundum. & de vsuris. l. iij. §. cum Pollidius. & j. de pa. conuē. l. fi. & ff. de vulga. substi. l. si ita quis. & j. de præ. cur. l. fi. ibi, vt ex hoc & c. lib. x. & ff. de auro & argen. lega. l. j. & ff. de iu. l. cum prætor. in princ. & de mi. l. & si fine. §. sed qd Papinianus. Sed arg. cōtra. ff. de fund. instruct. l. quæsitum. §. fi. 3 Itē not. maritum esse de psonis, quę sine mandato admittuntur. sunt & aliæ multæ: vt dixi. ff. eod. l. sed & hæ. in princ.

1 Sequitur eam Bar. & Salic.

2 Iste text. est sing. secundū Bar. hic in casu suo, intelligendo tm̄ intellectum glo.

3 Dic ꝙ q hēt mandatū ad vnum cēset hēre ad aliud sine quo illud explicari nō pōt, vt in legib. cōtrariis: non tñ vr̄ hēre mādatū ad aliud penitus diuersū & disparatū vt hic. Bart. Salic. & Pau.

3 Dic ꝙ ibi exprimitur genus & species: hic verò exprimit spēs tātum Bar.

PRocuratorib.] CASVS. Ad agendum procuratorem instituisti, lis est contesta. an eo inuito lit. contestat. in te possis transferre iudicium? Respond. quòd non: nisi morbus vel inimicitia capitalis intercesit, vel alia causa legitima: quo casu etiam eo inuito in te erit lis transferenda.
c ¶ Contestatam litē.] antē verò, & sine causæ cognitione potest: vt ff. eo. l. ante litem contestatam, & j. manda. l. si pater. ADDITIO. vide ca. quamuis procurator. eo. tit. lib. vj.
d ¶ Effectis.] hoc expone vt j. l. proxi.
e ¶ Persequendi.] & sic per consequens à procuratione eos remouere.
f ¶ Necessaria.] quæ multæ sunt: vt ff. eo. l. filiusfa. & §. fi. & l. se. vsq; ad l. sed etiā. & l. post litē. vsque ad l. quæ omnia. §. j.
g ¶ Intercesserit.] s. inter procuratorem & dñm litis. tunc enim inuitis his trāsferri lis pōt.
h ¶ tunc enim.] s. quando sunt inimici capitales, vel alia iusta causa.
i ¶ Etiam] q. d. non solum procuratoribus volentibus transfertur in dominum, sed etiam eis inuitis. Accur.

† Concor. gl. vlt. in c. ex parte de cani. i me. extra de rescript.

† Publicatam.

† Litem.

tibus virorū, vel iudiciis interesse cogantur.[a] Sinautem † mandatū susceperit, licet maritus sit, idsolū exequi debet, quod procuratio emissa pscripserit.[b] Da. iiij. Id. Mar. Adrumeti, Constantino A. & Licinio Cæsare, vtriusq; ij. Coss.

¶ *Procurator per litis contest. efficitur dominus litis: nec potest sine causa remoueri. h. d. Bal. Vel sic: Lite cum procuratore contestata, dominus non potest litem in se transferre sine causa. h. d. Salic.*

¶ Idem A. ad Bassum. P. V. L. XXII.

PRocuratoribus institutis, & post contestatam [c] litem dominis effectis [d] hi qui mandauerant, non habeant facultatem negotia persequendi, [e] nisi capitales inimicitiæ, vel morbus, vel alia necessaria [f] causa intercesserit; [g] tunc [h] enim etiam [i] inutilis his transferri lis potest. Dat. xiij. Kal. Iul. Constantino A. & Licinio Cęsa. v. vtriusque Coss.

¶ *Mandatum procuratoris effecti domini litis non reuocatur absentia, uel morte mandantis: & loco suo alium potest instituere. h. d. Bal. Vel sic: si lite cum procuratore contestata, moriatur dominus, non propterea finitur instantia, nec procuratoris mandatum. h. d. Sal. & Alex.*

¶ Imp. Iulianus A. Secūdo P. P. L. XXIII.

NVlla † dubitatio est, post causam in iudicio agitatā, † vt pote dominum litis [k] pcuratorem effectum, etiam post excessum [l] eius, qui agendam, vel defendendam litē mandauerat, posse inchoatam causam † iugiūque finire; quippe cum & procuratorem posse eum [m] instituere, veteris iuris voluerint conditores.[n] Lect. ij. Non. Februar. Iuliano A. iiij. & Salustio Coss.

¶ *Exceptio falsi procuratoris reddit iudicium retrò nullum: ideo potest quandocunque opponi. Alexand.*

¶ Imppp. Grat. Valent. & Theodo. AAA. Pancratio. P. V. † LEX XXIIII.

LIcet in principio quæstionis persona debeat inquiri [o] procuratoris, an ad agendū negotiū mandatū à domino litis habeat: [p] si tamen falsus procurator inueniatur, [q] nec dici controuersiæ solent, [r] nec potest esse iudicium. Dat. ij. Kal. Apri. Constantinopo. Antonio, & Syagrio † Coss.

¶ *Personæ hic enumeratæ non possunt per se litigare, sed per procuratorem. & si contrà fecerint, sententia pro eis lata non habet effectum: & iudex qui eas admisit, pœnam hic statutam patitur, & hoc hodie restrictum est usque ad personas illustres inclusiuè. hoc dicit cum authentica hic posita. Alexand.*

¶ Imppp. Valent. & Theod. & Arca. AAA. Tatiano PP. LEX XXV.

QVicunque prætorianæ, [s] vel vrbanæ † præfecturæ sublime † fastigium, [t] vel magisterium [u] militare, vel consistorianæ comitiuæ [x] insignia † meruerit dignitatis, vel proconsulare [y] ius dixerit, [z] aut vicarij [a] fuerit administratione suffultus; si quod ab eo vel infertur iurgium, [b] vel refertur procuratoris personam in negotij sui iura substituat. † ¶ Quòd si quis sanctionis huius statuta transgressus, iudiciis † sese iurgaturus īgesserit: careat eius litis sorte, cuius non p procuratorē expectauit euētū. iudex nihilominus qui contrà fecerit, [c] nouerit à se viginti [d] libras auri, item ab

sententia, fingitur retro iudicium nullū fuisse, id est neque contestatio, neq; partiū confessio, neq; testium productio, neq; controuersia, scilicet repetita. tenet tamen iudicium vtrum fuerit procurator vel non.
o ¶ Inquiri.] ex natura dilatoriarum exceptionum: vt j. de prob. l. exceptionem. Est enim hæc dilatoria: vt insti. de except. §. fi.
p ¶ Habeat.] & sic cogatur mandatum ostendere, vel de rato satisdare: vt s. eo. l. j.
q ¶ Inueniatur.] quod asserēdo permittitur aduersario probare quādocunque velit: vt ff. eo. l. in causæ. §. j. & de iu. l. non idcirco. §. fi. Itē no. 4 hic speciale in hac dilatoria, vt opponat post litē cōtestatā. sic & in qualibet alia dilatoria, per quā cōtenditur retro nullū fuisse iudiciū, vt nō sit iudicis. Vel melius, 5 in huiusmodi exceptiōe falsi dicas ꝙ à principio vr̄ opponi: q a ipso iure nil est actū: vt j. si à non compe. iud. l. j. Alij dicūt ꝙ si dicam, nō es procurator, ꝙ est perēptoria. Si aūt dicas, nō potes esse, q a miles: hęc est dilatoria: qd nō placet. 6 Alij vt H. dicunt, aut scio falsum pcuratorē: aut credo verū: aut ambigo. si scio, repello, 7 si credo verū, quocūque tēpore iudicij probē nō esse verū, repellit falsum asserēdo: vt hic. Sed si ambigo, in principio hoc debeo dicere vt in prin. huius l. Alij 8 dicūt ꝙ hic ab initio fuit proposita, sed adiecit, audiamus quid dicere velit.
r ¶ Solent.] de re principali. est tamen iudicium de persona, vtrū sit pcurator, vel non, & sic vtrū sit procedendū vel nō: vt ff. de iudic. l. si quis. j. hinc est ꝙ & si solutum fuerit tali falso procuratori, q. scilicet nunquam habuit mandatū, vel habuit sed fuit reuocatū, potest repeti, nisi per sententiā soluatur: vt ff. fami. ercisc. l. cū putarem. & ff. mand. l. si fideiussor. j. §. in omnibus. & ff. de don. inter vi. & vxor. l. si sponsus. §. si vxor. magis tamē puto, ꝙ possit repetere per iudicē, vel sententiā solutū vt ff. rē ra. ra. l. si sine. §. ꝙ si procurator. & §. ꝙ si debitā. & de don. inter vi. & vx. l. si spōsus. §. si vxor. Item nullū est iudiciū, vt hic dicit in præiudiciū domini, nisi habeat ratū: vt ff. de iud. l. licet. & j. de ne. ge. l. si p cu. niā. qd etiā appellādo ratū habere vr̄: vt ff. rē ra. ha. l. iij. §. fi. sed in suum piudiciū & fideiussorū, quos pcurator d rato hñdo dedit, vel iudicium.

† al. P. P. & in lib. ij. tit. xij. C. Th.

NVlla.] CASVS. Procuratorem ad agendum, vel defendendū instituisti, lite cōtestata decessisti: vel te ex iusta causa absentasti. an nō eo minus ꝙ decessisti, vel absentasti te posset procedere procurator? & rñ. ꝙ sic, cum per lit. contesta. litis. i. instantiæ iudicialis (non intellige rei petitæ in iudicio) dominus efficiatur, ét procuratorē instituere pōt, quod non posset, nisi dominus per litis contecta. fuisset. dic, quod est dominus, quia potest testes quosdā reprobare, & quosdā approbare & admittere, & instare, vt iudex in causa procedat, ac si dominus fuisset litis.
k ¶ Dominium litis.] id est instantiæ litis. Et sic no. ꝙ per contestationem fit dominus: vt hic, & s. l. proxi. & ff. de app. l. ab executore. §. fi. de except. do. l. si procurator agit. §. j.
l ¶ Post excessum.] id est recessum. Vel dic id est mortem: vt ff. de iurisdict. omn. iud. l. & quia in fi. Accur.
m ¶ Eum.] s. procuratorem per contestatam litem dominum factum.
n ¶ Conditores.] vt ff. e. l. in causæ, in fi. & s. e. l. neq;. in fi. & l. qd quis.
LIcet.] CASVS. Tenebatur Titius mihi in x. tu dicens te procuratorem meum, cū non eras, ea petiisti, & obtinuisti, lata sententia vult tibi Titius opponere exceptionem falsi procura. Rñ. quòd licet talis exceptio falsi procur. in initio litis, vel antè esset pponēda ad exēplū dilatoriarum exceptio. vt in aut. de litigio. tamē quandoq; siue lis contestetur, siue nō, proponi & pbari pōt ab aduersario: qua pbata licet lata fuisset

QVicunque.] CASVS. Tres habet partes. In prima dicitur, quòd in dignitate cōstitutus, siue fuerit prætor, siue præfectus, siue magister militum, siue proconsul, siue vicarius principis, & litem inferre vel suscipere putauerit: hoc per procuratorem faciat. alioquin si per se duxerit litigandum, cadat a causa. & hoc in prima parte & secunda. Iudex autem vna cum officiali suo qui hoc passus est in xx. libris auri mulctetur. & hoc in tertia. qd aūt hæc l. dicitur, restringitur ad illustres inclusiuè, & descensiuè. in illustrib enim & superillustrib. habet locū hæc lex.
s ¶ Prætorianæ.] quia sit prætor. Vel dic præfectus prætorio.
t ¶ Fastigium.] id est altitudinem, vt quia sit præfectus vrbis.
v ¶ Magisterium.] quia magister militum.
x ¶ Comitiuæ.] quia sit comes consistori, siue palatij principis.
y ¶ Proconsulare.] quia sit proconsul. z ¶ Dixerit.] alias dixit.
a ¶ Vicarij.] scilicet quia sit vicarius principis.
b ¶ Iurgium.] ciuile. nam criminale non instituitur per procuratorem: vt j. de accu. l. tunc conuenit. & ff. de publi. iud. l. pe. §. j. & in authen. vt ab illustribus. §. j. col. v. nisi in crimine iniuriarum. vt j. de iniur. l. fi.
c ¶ Contra fecerit.] id est admiserit talem personam ad iurgandum.
d ¶ Viginti libras.] publico inferendas.

a ¶ Officio.] id est officialibus.
b ¶ Ocius.] vt non liceat ei agere per se, sed per procuratorem.
c 1 ¶ Visque.] & extensiuè & inclusiuè. 1 sic ergo illustres & super illustres hoc seruabunt. & est ratio: quia ratione dignitatis debent seruare cū iudice: sed si allegarent, stare deberēt. & sic vnū absurdū inde sequeret: vt in corpore huius aut. vt ab illustribus. §. j.
d ¶ Cæteri.] Clarissimi ac spectabiles.
e ¶ Commune ius.] vt in criminibus, ex quibus imponitur pœna vsque ad relegationē, nō possit institui procurator, nisi in causa iniuriarū: vt j. de iniur. l. fi. in inferioribus sic, & in pecuniariis causis: vt dixi: s. eo. l. cū rem.

1 Gl. istam sequuntur Sal. & Ale. & de dictione vsque, vide hic per Iac. But. & Sal. p Cy. & Sali. in l. à caligato. j. de nup. & plenius per Bar. in l. patronus. §. j. de le. iij.

IN pecuniariis.] CASVS. si in pecuniaria causa iudex vt ad iudicium venias te citare fecit, neque tibi nuncius dixerit vt venias, vel procuratorem mittas: cū electionē habeas veniendi, vel mittendi. si nō venias sed mittas: an videaris iudicis pcepto paruisse, q̄ritur: & rñ. ꝙ sic. electionē enim habes ex hac l. nisi in casib. vnus est cū melius scias veritatem quā procurator, vel tua psona legalior est, ita ꝙ tibi credi debet: quo casu in propria persona venire debes: vel si talis sit cā, q̄ per pcuratorē expediri nō possit: vt est popularis. ff. eo. l. licet. in prin. & est qd sequit nisi &c. vt si non idoneū procuratorē misisti, vult iudex vt instiorē instituas. Ex ista l. no. ꝙ in oī citatione simpliciter facta, intelligit alternatio, vt q s p se cōpareat, vel pcuratorem mittat. facit. l. j. i. §. visus. ff. e. c. fi. d dilat. c. dilecti. & c. pe. d iu. calū. la. hic.
f ¶ In pecuniariis.] qua re hoc dicat, dixi. s. e. l. ij.
g ¶ Sententiæ.] s. conuentionalis, 2 ac si dicat, licet præceptum, vel sententia, qua q s ad iudiciū vocatur, minimè designet, vt vocatus hēat hanc electionem. s. vt veniat, vel procuratorem mittat, hēt tñ ex hac l.
h ¶ Passim.] id est indistinctè.
i ¶ Maluerit.] nam inuitus non cogitur,
k ¶ Facultatem.] vt ff. de iniu. l. sed si vnius. §. Idē Iul. & ff. fam. ercisc. l. plane & insti. de his per quos agere pos. §. fi. & ff. de arbi. l. nō distinguemus. §. quæsitū. ver. sed si domini. & s. de iis. qui ad eccle. cōfu. l. fi. §. cūm autem. sed hodie 3 prius iurat de calūnia, quam cōstituat procuratorē: vt j. de iura. calum. l. ij. §. sinautem absuerit. Vel aliter dic vt ibidē dixi.
l ¶ Forte.] potest quilibet & per se litigare si vult nisi &c.
m ¶ Iustiores.] s. procuratores: vt s. prox. l. & sic respicit ꝙ dixit s. si tamen ita maluerit: quia ibi innuit ꝙ possit per se si vult. & ponitur hæc exceptio, nisi &c. Vel 4 dic ipsos dominos litis quādo non possunt per procuratores agere, ꝙ quandoq; euenit: vt ff. eo. licet. in prin. & j. de iis qui ve. æta. impe. l. ij. Vel tertio, 5 quia dominus melius scit veritatem, quā procurator. vel est verior & legalior persona dñi, & non ita rixosa.
n ¶ Nonnunquam.] & aliquando ob causas aliquas iustior est vnus, quàm alius. vel ad causas ad quas vocātur, erit vnus iustior, quam alius.
o ¶ Vehementiores.] i. expeditiores. nam non est sic rixosus.
p ¶ Maximi iudicis.] maximum vocat quemcunque audientem causam. respectu enim partium saltem est magnus. ADDITIO. Vide ca. ij. extra. eo. in anti. iuncto. c. j. eo. tit. lib. vj.

2 Adde gl. simile quā sequuntur ibi Bartol. Bald. Sali. & Pau. in l. cum clericis. in ver. sententiarū. s. de epis. & cleri. Idem Sa.

3 Et meli. Bar. hic. & concor. cū hac glo. c. ij. iūcta gl. super verb. decretus. in versi. & illud scire debet. extra eo. titu.

4 Ista displicet Bar. sed vltima placet doc. hic.

¶ NE LICEAT POTENTIORIBVS. &c. ¶ Dixit de licita pcuratione, & eius occasiōe: sequit hic & sequētib. titu. de illicita. Na omnia mala exēpla sunt orta de bonis reb. ut ait Salustius.

DIuine.] CASVS. Tres habet partes. in prima recitat Imperator constitutionem diui Claudij, qua cauetur, vt si aliquis causam habens cum aliquo suffragium potentiorum, ratione officij implorauerit, quo magis aduersarius vr̄ ad trāsactionē veniat, vl̄ cedat, in amisiōe causæ puniatur: & lis suo tramite æqualiter decurrat: & hoc in prima. Assumens seuera sentētia puniatur. quæ autem sit pęna, hic non aperit: & dicitur seuera in faciendo: nō in patiendo: quia patiēs ea dignus est. & hoc in secūda. quia autē omniū interest, & maxime pauperū, à potentioribus nō grauari: duo præsidi committuntur per dictā cōsti. scilicet vindicta, si nō fuerit obseruatū, ꝙ in constitutione dicitur: & cognitio pęnæ. s. iactura causæ: hoc est rei inductæ in cām debitore hoc petente, & querelā deponēte. neq; timeat pręses ꝙ potentioribus præiudicet. s. in dignitate: cùm q̄tum ad hoc superior sit.

officio [a] quoque suo tantundem ponderis exigendum. Dat. xviij. Kalend. Octobr. Arcadio. A. ij. & Rufino Coss.

IN AVTHEN. vt ab illustr. §. j. colla. v. constitut. xviij.

HOcius [b] stabit vsq; ad [c] illustres solos. cęteri [d] enim cōmune [e] ius amplectuntur.

¶ *Citatus in causis pecuniariis, potest per procuratorem comparere, licet hoc in citatorio non contineatur: nisi fuerit citatus, ut personaliter compareat: quod facere potest iudex iusta ex causa: non aliter. h. d. Alex.*

¶ Impp. Arcad. Hono. & Theod. AAA. Anthemio. P. P. LEX XXVI.

IN pecuniariis [f] controuersiis, & si specialiter hoc præcepti, vel sentētiæ [g] minimè designat auctoritas: passim [h] vnicuique (si tamen ita maluerit [i]) per procuratorem respondendi tribuimus facultatē [k]: nisi forte [l] quosdam iustiores [m] nōnunquàm [n] ob causas vehementiores [o] maxmi [p] iudicis vocabit auctoritas. D. prid. Id. Octobr.

Ne liceat potentioribus, patrocinium litigātibus præstare, vel actiones in se trāsferre.

TITVLVS XIIII.

¶ *Recipiens patrocinium potentioris, ad terrorem aduersarij debet puniri in iactura causæ. Et patrocinium præstans, uenit puniendus arbitrio rectoris prouincię, qui in prædictis est iudex, etiam contra potētiores magistratus, quamuis tales iurisdictioni rectoris prouinciæ regulariter non subessent. hoc d. Alex.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. † Aristobolo salutem. LEX I.

DIuinè † admodū [q] constituit [r] diuus Claudius †, consultissimus princeps, parēs noster, vt iactura causæ afficerentur [t] ij, qui sibi potentiorum [v] patrociniū aduocassent [x]: vt hoc proposito [y] metu, iudiciariæ lites potiùs suo marte [z] decurrerent, quàm potentiorum domorum opibus [a] niterentur. Quem [b] palàm est intantum prouincialium quæstionibus esse commotum vt huius [c] sanctionis rectores prouinciarū custodes [d], & contemptæ huius rei vindices fecerit [e]: scilicet, vt in actores [f] seu procuratores, in subsidia [g] negotiorum, vel vsurpatos [h] gratia, vel redemptos [i], seuera [k] sententia vindicarent. ¶ Quare [l] cùm intersit in vniuersum omnium, & præcipuè tenuiorū [m], qui sæpe importunis † potētium intercessionibus opprimuntur: inter litigatores [n] audiētiam tuam impertiri debebis. Nec metuas, [o] † ne pīudices [p] clarissimis viris: cum diuus Claudius huius rei rectorem prouinciæ disceptatorē, & si res postularet, vltorem

¶ Ex isto tex. no. secūdū Ia. ꝙ assumēs patrociniū potentioris punitur in amissione causæ. Similiter comitatenses, qui faciunt ciuem emere aliquam rem pro eis, vt sub titulo ciuis nō subsit oneribus eis impositis: puniunt amissione talis rei emptæ, quæ debet publicari. ita no. Bar. in l. j. C. de naui. non excus. lib. xj.
q ¶ Admodū.] i. valde.
r ¶ Constituit.] & ideo de nouo constituendum non est.
s ¶ Iactura.] i. amissiōe.
t ¶ Afficerētur.] 6 an ipso iure? q dā sic. Tu dic per sententiā. nā dicit afficerentur, & non sunt affecti: vt j. l. proxi. Itē q a hic cōmittit statim duo scilicet vindictam, & cognitionē huius pœnę. s. iacturæ debiti, si appareat id cōmissum. & hoc implorante debitore, & querelā exponente. Acc.
v ¶ Potentiore.] non loquitur de quolibet potētiore: sed de eo qui ratione officij est potētior: & qui minacem potest feruorem ostendere: vt j. ꝙ metus cā. l. si per impfessionē. & si quacunq; præpo. l. j & j. si rector puinciæ, vel ad eum per l. j. & patet hic. & j. e. l. §. fi. vbi dicit, ne præiudices &c. & sic differt hic ti. ab eo, de alie. iu. mu. cā. fac. q a ibi de potēte alia rōne tractat: vt ff. d ali. iu. l. iij. & ff. si ex nox. cau. l. j. § si defin. t. Opponit. s de ad. di. iu. l. ij. sed ibi in minori: hic i maiori offāli.
x ¶ Aduocassent.] videtur, quòd ex hoc solo, quòd paciscuntur de patrocinio. licet non fuerit præstitum, puniantur. Vel forte de æquitate tunc non puniuntur: vt ff. de in ius voc. l. quamuis.
y ¶ Proposito.] i. procul posito. Vel dic ecōtrà. i. anteposito. s. de amissione causæ.
z ¶ Marte.] id est æqualiter. vel id est suo ordine.
a ¶ Opibus.] i. suffragiis: & quod dicit domorum, id est illis de domibus. vt ff. si cer. pe. l. lecta. in prin.
b ¶ Quem.] s. diuum Claudium.
c ¶ Huius sanctionis.] qua prohibentur potentes patrocinari.
d ¶ Costodes.] quo ad amissionem causæ: sed iudices quo ad pœnam imponendam potenti.
e ¶ Fecerit.] diuus Claudius.
f ¶ In actores.] i. aduocatos, quos vocat actores, quia causam agunt. Sed contra. j. de suffra. l. j. Sed non potest assumi in terrorem: vt hic; potest tamen ad ius conseruandum. Vel ibi non erat potentior.
g ¶ In subsidia.] id est auxilia. h ¶ Vsurpatos.] i. male quæsitos.
i ¶ Redemptos.] scilicet pretio.
k ¶ Seuera.] id est capitali. secundum B. & dicitur seuera in faciendo. vel verius secundum Azo. pro motu iudicis.
l ¶ Quare cū intersit.] q a diu Claudius &c. & est loc ab auctoritate.
m ¶ Tenuiorum.] fauetur debilibus, vt hic, & j. quando imperat. inter pupil. & vid. l. j. & in auth. de mand. prin. §. si tibi. co. l. iij.
n ¶ Litigatores.] hoc ipsum q̄rētes. cōquerit. n. reus de tali pcuratore
o ¶ Metuas.] loquitur præsidi.
p ¶ Præiudices.] præiudicat. eñi. nā alias clarissimi, & illustres non cōueniuntur sub præside: vt j. vbi se. vel cla. l. ij. quæ incipit, quoties. & s. de offi. rect. prouin. l. ij. sed ratione delicti hoc sit: vt j. vbi se. vel cla. l. j.

† al. & CC.

† Intell. huius l. & seq. vid. per Rebuf. in l. vn. nu. 347. j. de sent. quæ pro eo qd interest.

6 Concor. c. j. cū gl. j. de of. dele.

† In oportunis

† al. nec metues.

Titulus ne liceat po. quomodo differat à titu. de alie. iudi. mu. &c.

Aduocati actores vocantur.

Illustre, sub pręside non conueniuntur.

Universidad de Deusto Biblioteca

specialiter [a] fecerit. Dat. iiij. Id. Septemb. AA. iij. & ij. Coss.

¶ Cedens actionem suam potentiori ratione officij, perdit actionem illam, & cessio non habet effectum. hoc dicit. Alex. cõcordat Bal. & Salic.

¶ Impp. Arcadius. Honor. & Thodo. AAA. Ioanni P.P. LEX II.

SI† cuiuscunque† modi actiones[b], ad potentiorũ† fuerint delatæ[c] psonas, debiti creditores iactura[d] multentur. Apta enim credẽtium[e] videtur esse veracitas, qui alios actionũ[f] suarũ redimunt[g] exactores. Dat. v. Id. Iul. D D. N N. Honorio xiij. & Theodo. x. A A. Coss.

† Ex lib. ij. tit. xiij. l. j. C. Th.
† Concor. cum hac l. & superiori c. ij. cum gl. sup ver. sanctiones. ex de alie. iud. mutan. causa fa.
Actionis cessio, ex tribus præsumitur simulata.
† al. potentium.

De ijs qui potentiorũ nomine titulos prædijs affigunt, vel eorum nomina in litẽ prætendunt.

TITVLVS XXV.

¶ Qui titulos seu insignia potentiorũ prædijs suis affigunt, vel eorum nomina in litem prætendunt, suo iure priuantur, & in metallum damnatur, & potentior si consenserit, infamatur. hoc dicit in effectu. Bal. Sal. & Alexand.

¶ Impp. Arcadius & Honorius AA. Messalæ PP. LEX VNICA.

ANimaduertimus † plurimos [h] iniustarum [i] desperatione causarum, potentium titulos[k], & clarissimæ priuilegia dignitatis iis, à qbus in ius vocantur, opponere. At[l] ne in fraudem legũ aduersariorũmque terrorem his nominibus abutantur, & titulis: q[m] huiusmodi dolo scientes cõniuerint[n] †, afficiẽdi sunt publicæ sẽtentię nota[o]. Quòd si nullũ hac in parte cõsensum præbuerint[p], vt libelli, aut tituli eorum nominibus[q] vel ædibus affigantur alienis; eatenus in eos q fecerint vindicetur, vt affecti[r] plumbo[s], perpetuis metallorum suppliciis deputentur. ¶ Quisquis igitur lite pulsatus (cum[t] ipse & rei[u] sit possessor & iuris,[x] & titulum[y] illatę solẽniter pulsationis exceperit[z]) cõtradictoriis libellis aut titulis alterius. nomen crediderit ingerendum†; eius[a] possessionis aut causæ[b], q̃ sub hac fraude, aut retinere[c], aut euitare[d] tentauerit, amissione multetur[e], nec repetendæ actionis[f], etiam si ei† pbabilis negotij merita suffragãtur, habeat facultatẽ. ¶ Eos[g] sanè, q se sponte alienis litib⁹ inseri patiũtur, cum his neque possessio, neq; pprietas competat: veluti famę suæ prodigos, & calumniarum redemptores notari oportebit[h]. Dat. xv. Kalẽd. Decemb. Mediolani, Stilicone, & Aurelião Cos.

† Ex lib. ij. tit. xiij. l. j. C.Th.
† Cõniuẽt. C. Th.
† Possessionibus.
† Inferendum
† Vel

Vt nemo priuatus titulos prædiis suis, vel alienis imponat, vel vela regia † suspendat.

TITVLVS XXVI.

¶ Qui titulum principis rei suæ imponit, illam perdit, & iuris publici illam facit. hoc dicit. Bal. Salic. & Alex.

¶ Impp. Honorius & Theodosius AA. Flauiano P.P. LEX I.

REgiæ [i] maiestatis est, vt nostræ tantummodo † domus & patrimonia, titulorum inscriptione

† al. regalia
† al. tantũ

& est optimum simile in auth. de man. prin. §. patrocinia. col. ij.
a ¶ Specialiter. & ideo alij delegare non põt: vt ff. de of. eius. cui man. estiur. l. j. in princ. nec ob. j. de iu. a iudice. in fi. Nã hic dat̃ iurisdictio ab ipsa cõstõne, vel à principe p constõnẽ, vt ordinari⁹ sit illius causæ spãliter: & ideo delegare nõ potest: vt ff. de of. eius cui man. est iur. l. j. ibi autẽ vt delegatus simpliciter.
Et quia de cessione actionis hic fit dicit in rub. & in l. si ideo. distingue: quia aut fit in vltima voluntate, aut inter viuos: primo casu valet: vt ff. de le. iij. nomẽ. in prin. & de li. be. le. l. legaui. nisi iam erat in iudicium deducta: quo casu agit hæres: & quod cõsequitur, legatario præstat: vt j. de litig. l. quicunque. & in authẽ. ibi posita, nunc si hæres. Secundò siquidẽ potẽtiori ratione officij, actio amittitur: vt j. l. p xi. & j. qui dare tuto. poss. authẽ. minoris, si alia ratione, tũc habet locũ titulus de alie. iudi. Si nõ potẽtiori, si est in iudicium deducta, nulla est cessio, nisi in casibus, nõ tamẽ amittitur actio, licet fiat cessio de ea litigiosa: vt j. de litig. l. ij. & fi. in fi. Si autẽ est indubitata, id est in iudiciũ non deducta: si constat veram cessionem, valet, vt p tot. tit. de hær. vl acti. ven. si aũt pstat eã simulatã, nulla est: vt infra plus vale. quod agi. per totum. Si dubitatur an sit simulata, vel non, ex tribus præsumitur simulata, scilicet quòd pro parte sit vendita: & p parte donata: itẽ q minori pretio vendita: itẽ q titulus cessionis nõ sit in instrumento cessionis: qd' esse debet in prin. vt j. man. l. per diuersas. & l. fin.
SI cuiuscunque. } CASVS. Debebas mihi x. actionẽ mihi competẽtem contra te potentiori cessi, an valet cessio, quæritur? & respon. q non adeò quòd amissione debiti mulctari debeam.
b ¶ Actiones. } aliud si res: quia tunc non amittitur: vt ff. de alie. iudi. l. pen. Vel aliter solue vt ibi. vel hic de potente ratione officij, ibi alia ratione. aliàs legitur cautiones:
c ¶ Delatæ. } ab eo cui competebant. Et dic delatæ per cessionem.
d ¶ Iactura. } i. amissione.
e ¶ Credentium. } id est creditorum qui cedunt, & quibus ceditur.
f ¶ Actionum.] quid si minor fuerit? sibi per restitutionem in integrum non subuenitur per l. si aduer. deli. l. j. tñ si ius ignorauit, qd' licet ei, potest.
g Redimunt. } gratia vel pretio: vt s. l. proxi. & not. quòd hæc lex, respicit vltimam partem rubricæ.
¶ DE IIS QVI POTENTIORVM. &c. *¶ Supiori tit. phibuit actores aduocare potentis patrociniũ: nunc econtrà in reo prohibet.* ADDITIO. Hãc cõtinuationẽ reprehendit hic Bar. ea occasione, quia innuit hæc gl. titulũ pcedẽtẽ nõ habere locũ in reo qd' secũdũ eũ falsum est p p gñalitatẽ rubr. quæ dicit ibi. Patrociniũ litigantib. pstare. Item patet ẽt ex l. j. in prin. q loquit̃ generaliter. Cõtinua ergo sic. Suprà punit litigantes qui aduocãt patrociniũ potentiorũ pstandũ dicto, vel facto ipsorum potẽtiorũ hic punit litigãtes, q aduocant patrociniũ potentiorũ dicto, vel scñ ipsius litigãtis: qd' facit assignãdo titulos, &c. vt videbitis. j.
ANimaduertim⁹. } CASVS. Petebam à te fũdũ: dicebas aliquẽ clarissimũ esse possessorẽ illius fundi, vel te noĩe illius fundũ possidere: & inscriptionẽ quandã in illo fundo fecisti talem, hic fund⁹ ẽ talis potẽtioris. & hoc fecisti, quo magis me ab agẽdo repelleres. qualiter mihi psulat̃, qrit̃. & dicit Imperator, q animaduertit plures reos, puẽtos hoc fecisse. hoc i pria. In scda statuit pęnã i psonas potẽtiũ, q psenserũt nomẽ suũ iponi, vt ifames efficiãt̃. & hoc similiter dicit i fi. l. ibi, eos, &c. & potes cõtinuare illũ ver. cũ hac scda pte. In tertia dr̃ q si hmõi potẽtiores psenserũt, q puẽti hoc fecerit, pęna plũbi afficiãt̃, & ppetuò in metallũ dent̃. Itẽ si qs lite pulsatus cũ possideret, nomẽ ptẽtis in lite ptenda: amissione causæ puniat̃, ita q neq; facultas cõtrouersiam recuperãdi ei tribuat̃, &c. ¶ Ex tex. ibi repetẽdæ actionis no. secundum Bar. q pęnę huius l. hẽnt locũ nedũ in reo, sed ẽt in actore. & istud etiã sequit̃ Alex. licet Rapha. Ful. hic teneat, q ista lex solũ habeat locum in reo per aliqua verba tex. ibi in ius vocatus. & in ver. pulsatus. Ias. hic.
h ¶ Plurimos. } scilicet reos conuentos.
i ¶ Iniustarum. } quia credebant se habere lites iniustas.
k ¶ Titulos. } s. subscriptionẽ quandã: q hęc domus sit cuiusdã potẽtissimi, vel q noĩe potentissimi possidet: vt p hoc sub certis iudicibus pueniat̃, vt j. vbi se. vel cla. l. ij. Vl minores det sportulas, vt j. de fru. & li. expẽ. l. fi. vel cõueniat̃ in scriptis: vt j. de dign. l. quoties.. i. xij. Vel dic vt terreat, & nũc icipit soluer̃ terrorẽ.
l ¶ At.] pro sed.
m ¶ Qui.] s. potentes.
n ¶ Conniuerint. } id est consenserint.
o ¶ Nota. } id est fiunt infames: vt j. in fi. l. & etiam de crimine stellionatus possunt accusari, cũ titulus criminis deficiat: vt ff. de cri. stel. l. iiij.
p ¶ Præbuerint. } s. potẽtes. refert. n. quo ad potẽtes vtrum psenserint, vel nõ. Non aũt quo ad eos, q scripserint, vtrũ cõsenserint potentes, vel non.
q ¶ Nominibus. } scilicet adiectis.
r ¶ Affectui.] perpetuis metallorum suppliciis deputentur.
s ¶ Plumbo. } quod deferunt ad metalla.
t ¶ Cum ipse.] interpositio est vsque ibi contradictoriis.
v ¶ Et rei. } s. corporalis, p qua conuenit in rẽ.
x ¶ Et iuris. s. incorporalis: vt seruitutis, vel actionis psonalis, qua cõuenitur, p re corpali: q (licet impropriè) possideri dicunt̃ à debitore: vt ff. d pe. hæ. l. regulariter. & l. ẽ. §. pe. vel dic iuris. s. emphyteutici. Vel dic p eodẽ poni rei. s. & iuris. i. re[1] iustè possessæ: vt j. statim dicet. vel econtrà, ita vt iure conueniri possit*
y ¶ Titulum. } id est actionem qua pulsabatur.
z ¶ Exceperit. } id exceptione repulerit, sed hoc nihil est. Sed dic exceperit, id est susceperit libellum recipiendo.
a ¶ Eius possessionis. } cũm in rem agitur.
b ¶ Aut causæ.] cũm agitur personali actione.
c ¶ Retinere. } quando in rem.
d ¶ Euitare. } cũm agitur in personam.
e ¶ Multetur. } sed cui dabitur hæc mulcta? quidam fisco. sed puto aduersario: vt s. titu. j. l. fin.
f ¶ Actionis. } id est defensionis. ADDITIO. Vult hic glo. q hic tit. non habet locum in actorem, sed solum in reo. Idem vult glo. rub. sed Bar. tenet hic contrarium. s. q etiam habet locum in actore, sicut in reo. Et l. j. s. tit. j. loquitur in alio casu: vt dixi. s. in rubri. præsenti.
g ¶ Eos. } scilicet potentes.
h ¶ Oportebit. } vt s. eo. l. ij.
¶ VT NEMO PRIVATVS, &c. *¶ Supiori titulo dixit q dicebat, q sua erat aliena: nunc quãdo suam, vel alienam dicit suam.*
REgiæ. CASVS. Si in fundo tuo vexilla suspendisti, cum hoc ad principem pertineat: fundus confiscabitur: si in alieno: nõ confiscabitur fundus, sed omnia tua bona confiscabuntur: & differt iste titulus à superiori: quia ibi dicebat conuentus, q res sua erat aliena: hic sua.
i ¶ Regiæ. } id est ad maiestatem regiam pertinet.

Legantur

legantur[a]. Oẽs igitur intelligãt publico iuri esse deputãdũ[b] † id cui nomẽ dominicum[c] præscribitur[d]. Dat. iij. Kal. Decemb. Rauẽnæ Basso, & Philippo Coss.

¶ Imponens titulum, uel uela regia reb. ab alio iustè uel iniustè possessis, si plebeius est, ultimo supplicio punitur. si autem est nobilis, deportatur. licet etiam unicuique ista frangere, & tollere, de quo non poterit accusari: & iudex recipiens accusationem, punitur pœna hic statuta. hic dicit. Salic. & Alexand.

¶ Impp. Theod. & Valentin. AA. ad Florentium PP. LEX II.

NE quis vela[e] regia † suspẽdere, vel titulum[f] audeat sine pceptione iudicis cõpetentis alienis reb. imponere, quas quocunq; modo qualiscunque persona possideat, licet non dominus, licet iniustus possessor, vel † temerarius inuasor qui possidet, doceatur. ¶ Eum autem, q hoc facere ausus fuerit, si plebei⁹ est, vltimo[g] subdi supplicio, si clarissimus, vel curialis, vel miles, vel clericus, pscribẽdum †[h] deportandũmque, non solũm ciuitate Romana, sed etiam libertate[i] priuari censemus: executorẽsq; huius legis omnes iudices esse oportere[k]. ¶ Deponendi autem, vel frangendi titulos, & † conscindendi vela, non solũm eis, ad quorum præiudicium tale aliqd cõtra fas, contràq; leges committitur: sed omnib⁹ tam liberis, quàm seruis, sine metu calũniæ[l], vel accusatione[m] criminis, licentiam ministramus: decernẽtes iudices, eorũque officia tricenis libris auri multari, si talem accusationem vel admittãt, vel depositam scribi concedat. D. xv. Kalend. Iul. Theodosio A. xvij. & Festo Coss.

† Imputãdum
Possessiõi alienæ inscribentis pœna.
† al. regalia
† Ac.
† Proscriptum.
† Vel.

Vt nemini liceat sine iudicis auctoritate signa rebus imponere alienis. †

TITVLVS XVII.

¶ Insignia imposita rei meæ sine iudicis auctoritate, licet mihi proprio auctoritate remouere. h. d. Salic. Vel sic: Lite pendẽte, nemo potest imponere signum suum rei quam petit. hoc dicit cum l. seq. Alex.

¶ Imp. Probus. A. Octauio. LEX I.

¶ Superior titulus dixit de uexillis & titulis: hic generaliter de signis. Itẽ. s. non licebat ante litem contestatam, hic non licet etiã post litem contestatam: & ideo si signa imponit post litem contestatam, non patitur pœnam superioris tituli: sed iudex eum puniet pro motu suo. Accursius.

SAepè rescriptum est ante sententiã signa reb⁹, quas aliquis tenebat, imprimi non oportere. Et ideo ea[n] rebus, aut fructibus apud te constitutis illicitè imposita[o], poteris ipse licitè detrahere[p]: vt amotis his, causa, quę ex officio tibi infertur, terminet̃. D. iiij. kal. Iul. Probo A. ij. & Lupo Coss.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Craugasio. al. Graphio. † LEX II.

REbus, quas alius[q] detinet, imprimere signa nemini[r] licet; etiam si suas,[s] vel obligatas sibi eas esse aliqs[t] affirmet.[u]

† al. signa imprimere reb. quas alius detinet
Deportatio aliquando adimit libertatẽ.
† Octauiæ. al. Octauiano.

Ne fiscus,[x] vel respublica[y] pcuratione m alicui patrocinij causa in lite † præstet.

TITVLVS XVIII.

¶ Sub prætextu pecuniæ fisco debitæ non debet fiscus patrocinium præstare. Bar. aũt aliter istã legẽ intelligit, & summat eã sic: Actio litigiosa, uel dubia nõ potest in solutum fisco dari spontè recipienti. h. d. Alex.

Imp. Gor. A. † Legitimo & aliis. L. I.

REipublicæ[z] † iuribus adiuuari te sub obtentu quantitatis, quã eidem reipublicę debes, cõtra iuris rationem desideras. iij. Id. Iañ. Gordi. A. ij. & Põpeiano Cos.

¶ Respublica non debet pacisci de quota litis. h. d. Vel sic: Actionem litigiosam, uel dubiam ex causa donationis respublica suscipere non potest. hoc dicit. Alex.

¶ Idem A. Tertullo. † LEX II.

CVm allegas partẽ rerũ, vel actionũ dimidiã fisco, quo magis eius iuribus †, ptegaris, velle te donare: huiusmodi litiũ donationẽ admitti tẽporũ meorũ disciplina nõ patit̃. vnde ius tuũ si quod tibi cõpetit, citra inuidiã[a] fisci mei tueri solẽniter cũra. S. vj. Noñ. Augu. Gordiano A. ij. & Pompeiano Coss.

¶ Impp. Diocl. & Max. AA. & CC. Amphioni. LEX III.

ABhorret à seculo nostro sub prætextu debiti[b] procurationẽ contra priuatos, [c] fi-

† al. Grugasio.
† Illicitè. aliàs, in litem.
† al. & Gordianus Cæsar.
† Viribus.
† al. Tertullio.
† Actionẽ.
† al. Virib. & ad intel. huius l. vid. Ruin. in le. hoc edicto §. nũciatio nun. 60. de oper. noui nuncia.
† Dãnationem.

a ¶ Legantur. } id est designantur.
b ¶ Deputandum. } aliàs imputãdũ. videt̃ enim ipse velle ea publico iuri deputari, cum ipse inscribat ei suũ nomẽ, cum ppriũ sit regiæ maiestatis sua patrimonia tali gaudere inscriptione: vt hic, & j. de bo. vocan. l. iij. lib. x. & est simile ad legem istam. ff. de diuor. & repu. l. fi. in fi.
c ¶ Dominicum. } i. nomen dñi Imperatoris, vel. i. eius, cuius est dom⁹ vel possessio, & hoc cũ dñs possessionis inscribit. Si autẽ alienæ possessioni quis inscribat, non cõfiscatur possessio illa: sed omnia bona inscribẽtis: vt in aut. de mã. prin. ci. §. fi. col. iij. Accurs.
d ¶ Præscribitur. } i. in præiudicium scribitur, vel ante oculos scribit̃.
NE quis. } CASVS. In prima parte prohibet, quòd nullus vexilla, vel vela in aliena possessione, siue possessor fuit iustus, siue inuasor, suspendat. & hoc in prima. Si autem fecerit: si plebeius est, vltimo afficiat̃ supplicio. si clarus, vel etiã clericus, deportabit̃. & non solum ciuitatem amittet, sed libertatẽ. & hoc in secũda. hmõi aũt pœnæ infligendę sunt in oẽs iudices executores. & hoc in tertia. Cuilibet frãgẽdi tales titulos, vel vela pateat facultas: non solũm ei, in cuius præiudicium suspensa sunt: & hoc siue seru⁹, siue liber, neq; timeat, q d' calũnia accusetur. hoc in quarta. Iudex autẽ qui talẽ accusationem admiserit. xxx. lib. auri vnã cum officia li suo puniatur. & hoc in quinta. Nota in hac. l. q ea q illicitè ędificata sunt, possunt p quẽcunq; licitè destrui, & sine pœna. facit l. fidei cõmissa. § si quis illicitè. de lega. iij. secundum Pau. de castr.
e ¶ Vela.] fortè vexilla.
f ¶ Vel titulum. } id est chartulam scriptam.
g ¶ Vltimo.] pro leui delicto imponitur hic magna pęna: vt j. de liber. & eorũ lib. l. ij. Itẽ est hic arg. cõtra. s. de episco. & cle. l. presbyteri.
h ¶ Proscribendum. } i. damnandũ in confiscatione bonorum', vel id ẽ bona proscribenda.
i ¶ Libertate. } hodie nemo bene natus &c. vt in aut. de nupt. §. qd' antem prius. coll. iiij. vnde in liberto, qui non est bene nat⁹ ab initio, hęc lex posset habere locũ. Item nota hic pęnã d' portationis adimere alicui libertatẽ, quod est spãle: aliàs secus, vt in contrario: vt instit. de capi. dimi. §. minor. sic j. de postlimi. reuer. l. fi. Et dic deportantur, scilicet in metallũ. & sic non loquitur de deportatione, sed de damnatione in metallũ. Accu.
k ¶ Oportere. } qui tamen habent merum imperium', cũm deportatio fit de imperio: vt ff. de offi. præf. i. l. illicitas. §. qui vniuersas.
l ¶ Calumniæ. } id est non poterit dici calumniator
m ¶ Accusatione. } item non poterit accusari. Et nota in fine huius tit. de officio iudicis circa libellum: vt ff. de offi. assess. l. j.
¶ VT NEMINI LICEAT SINE IVDI. AVTH. &c.

SAepe.] CASVS. Petebas à me rem mobilem, ante sententiam signum illi rei imposuisti: auctoritate mea illud possum extrahere, vt causa quam mihi moues, officio iudicis terminetur.
n ¶ Ea. } s. signa, q̃ appellantur Bononiæ glifa.
o ¶ Imposita. } s. ab actore.
p ¶ Detrahere. } etiam auctoritate tua: vt arg. ff. qd' vi aut clã. l. si vitẽ: §. si ad ianuã. & s. ti. j. in fin. & ar. s. de iudæis. l. nullus.
q REbus. Alius.] puta Titius.
r ¶ Nemini.] s. Seio.
s ¶ Suas.] id est Seij.
t ¶ Aliquis.] s. alius à possidente, sed iis quas ipse tenet, sint suæ vel alienæ potest imponere signa, sed non vexillum, vel vela: vt s. tit. j. l. j. & ij.
v ¶ Affirmet. } non est tamen verum.
x ¶ NE FISCVS VEL RESPVBLICA &c. *& dic, Ne fiscus id est procurator fisci.*
y ¶ Vel respublica. } Licet gñaliter prohibuerit suprà patrocinium potẽtis: nũc tñ specialiter phibet fiscũ, vel rẽpubli. id est fiscũ. siue reipublicæ. i. fisci pcuratorẽ. Ac.
REipublicæ. } CASVS. Mihi in c. tenebaris: & reip. illa c. obtulisti, & contra me petẽtẽ illa. c. auxiliũ reip. iplorasti, an sis audiẽdus, qritur? & rñ. q nõ. Vl dic si reipu. tenebaris in c. & ego tibi in x. si fecisti mihi pactũ de nõ petẽdo: si reip. sua c. obtuleris, quo magis contra me præstaret iuuamẽtũ, an sis audiẽdus? & dicit q non.
z ¶ Reipublicæ. } hic cũfitebat̃ se debere suo creditori: sed à fisco ptra ius se iuuati cõtra priuatũ postulabat, sed i vltĩa lege huius ti. nõ pfitebat̃ se debere. Vel dic q hic ptra debitores exceptione tutos se iuuari petebat, in vltima cõtra creditores. Accur.
a CVm allegas. } plana est. Inuidiã. i. blasmũ. Idem in quolibet aduocato vt hmõi pactũ facere non possit: vt s. de postu. l. siquis.
ABhorret. } CASVS. Tenebat̃ tibi fiscus i c. ei remisisti, quo magis tibi in causa p me patrociniũ pstaret. qritur an valeat? rñd. q non.
b ¶ Debiti. } quod fiscus tibi debet quod volebas fisco remittere, si tibi patrocinium exhiberet. Vel pone vt s. l. j.
c ¶ Priuatos. } debitores illius qui volebat fiscũ suũ esse pcuratorem, vel aduocatum. Item superior lex loquitur in creditorib. nihil fisco debentibus: hæ autem duæ de debitoribus loquuntur tam fisci, quàm priuati: & prima similiter. vel hanc expone vt prius. Accur.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Fiscum.} scilicet debitorem.

A D fraudem. CASVS. Tenebaris in c. & fisco in alijs. c. fisco sua. c. obtulisti, quo magis tibi cõtra me patrocinium præstaret, hoc implorare non debuisti: sed si negas me tibi. c. mutuasse, exceptione nõ numer. pe. taris. Quod ergo differt hæc lex à superiori? Plac. dicit quòd ibi debitor se debere cõfitebatur: hic negat. Vel ibi contra debitores suos exceptiõe se iuuari postulabat: hic ꝯtra creditores.

b ¶ Ad fraudem.} i. ad dãnum: vt ff. de ædil. edi. l. cũ autem. §. excipitur. Vel propriè pone.

c ¶ Inuidiam.} i. patrocinium fisci, quod inuidiã generaret, id est, odium.

¶ DE NEGOTIIS GESTIS. ¶ Dixit de neg. gest. ex mãdato, nũc quando sine mandato.

C Vm tutores. CASVS. Mater tutores filiorũ suorũ accusabat de suspecto, & alios petiit corã iudice dari: sũptus fecit: an eos ꝓ actionẽ neg. ge. repetere possit? & rñ. ꝙ remouẽdo suspectos & petendo idoneos, officio pietatis fũcta est: vñ eis donasse vr eos. quocirca repeter nõ põt. neq; n. si extraneus in familia sua fecisset eos, repetere posset: multò fortius neq; ista, cũ maior sit pr̃na, vel materna dilectio quã domestica. ¶ No. ex textu ibi, nõ admit tit. ꝙ idẽ est dicere non admitto, & de nego. & per hoc dic, si repit in actis, ꝙ exceptiones iudex nõ admisit, ꝙ idem est dicere ꝙ reiecit eas. & tene menti, secundum Bal.

d ¶ Suspectos faceres.} id est detegeres, accusando eos de suspecto, & ꝓbãdo. sic. ff. de æqu. rerũ do. l. adeò. §. cum quis. & hoc accusando corã prętore si ẽ Romæ, vel si est in ꝓuincia, corã præside, q. solus in ꝓuincia ꝓ tribunali cognoscit: vt ff. ad Turp. l. j. §. suspecti. & insti. de suspe. tut. in prin. Et nisi hæc duo faciat ꝙ suspectum remoueat, & alterum petat, vt hic dicit: repellitur à filij successione: vt j. de leg. hęred. l. sciant. Imò. nõ repellit licet nõ accuset: vt in cõtrario: vt ff. qui pe. tu. l. fi. §. fi. accusare tamen põt: vt institu. de suspe. tu. §. cõsequẽs. & hic. ¶ Vel verius petere debet, nõ suspectũ facere, vt ibi. Sed quõ mulier accusat: cũ prohibitũ sit mulieribus accusare: vt ff. de accusa. l. qui accusare circa prin? Rñ. hoc est speciale. vt insti. de suspt. tut. §. cõsequẽs. Et est ratio specialitatis, quia hæc mulier vindicauit suorum iniuriã, accusando tutores de suspecto: qđ est ꝓmissum: vt j. de ijs qui accu. non pos. l. de crimine. & est alia ratio, q. a remouet, etiã sine accusatore: vt ff. de suspec. tut. l. ij. §. præterea. licet regulariter contra: vt ff. de mun. & ho. l. rescripto. §. pen. & sic patet ꝙ accusatio de suspecto nõ imitat alias accusatiões. Vel repete.} Suspectos faceres.} improprie. mater enim non facit eos suspectos, sed mala administratio. Accursius.

e ¶ Munere pietatis.} aliquando vocatur pietas, vt inter patrem & filium. ff. de cur. fur. l. furiosæ matris. Aliquando obsequiũ, vt inter libertũ & patronum: vt j. l. officio. aliquando religio, vt erga deum: vt ff. de iust. & iur. l. veluti. quandoque beneficium, & generaliter atque propriè: vt ff. de seruis. expor. l. seruus. Vel dic: munere pietatis, id est officio illo quod est pietas: quæ causa facit, vt etiam si vtiliter gestum sit, nihil possit petere: quia videtur naturale debitum soluisse. Irn. sed non est semper verum, quod videatur mater donare quicquid impendit, sed hoc perpenditur ex qualitate & quantitate impensarum & ex facultatibus matris & filiorum: vt ff. de do. inter virum & vxo. l. vtrum. & de lib. agn. l. si quis a lib. §. si mater. & dixi. ff. eo. l. necennius. & dices. j. e. l. alimenta.

f ¶ Non admittit.} l. non inducit. Vel dic. i. denegat: vt ff. eo. l. ex duobus. §. fi. de cond. inde. l. cum is. §. pe. de reli. l. si quis. §. hæc actio. & fa. ercis. l. q pater. ij. & j. e. l. alimẽta. j. rñ. sed fallit in casu: vt j. de nu. l. patrem.

g ¶ Possis.} sed quid si est protestata se uelle petere expensas. De hoc dic: vt j. eod. l. alimenta.

scum a præstare. Dat. viij. Kalend. Ianuar. Philippopoli. CC. Coss.

¶ *Respublica non debet debitorem suum iuuare contra alium prætextu debiti sui. hoc dicit. Salic.*

¶ Iidem AA. & CC. Achilli. LEX IIII.

A D fraudem b creditoribus faciendam, inuidiam c fiscalem contra seculi nr̃i trãqllitatem implorari nõ decet. Redde itaque quod fisco nr̃o debes. & si conuentus velut à creditore fueris, quem tibi numerasse pecuniam negas? exceptione non numeratæ pecuniæ secundum leges vti potes. Dat. xvj. kalẽ. Iannuar. Sirmij. CC. Coss.

De negotijs† gestis.

TITVLVS XIX.

¶ *Expensæ factæ pietate materna, uel affectione domestica, non repetũtur: qa animo repetendi factæ non uidentur. h. d. Alex.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus. AA. Sopatræ. LEX I.

C Vm tutores filiorũ tuorum suspectos faceres d, eisdèmque tutores, seu curatores peteres, munere e pietatis fungebaris; quæ causa non f admittit negotiorum gestorum actionem vt sumptus, quos in eam litem fecisti, repetere possis g: cum h ẽt si i qs pro affectione domestica k aliquos sumptus fecerit, nulla l ratione eos repetere possit. PP. iij. No. Oct. Dextero & Prisco Coss.

al. de negotiorum gestorum actione.

al. i ea lite

al. petere

Mater an filij successionem ꝓdat. si tutorem suspectum remoueri non faciat.

Istud approbat hic Bart. quod dicit probari in l. ij. §. si si mater nõ petierit & §. fin. ff. ad Tertyl. Ex quo soluit aliam quæstionem. Quid si mater fuerit protesta quòd istas expẽsas faciebat animo repetẽdi; vtrũ posset repetere? & dicit ꝙ sic i expẽsis factis in accusando tutorẽ suspectũ, qđ nõ tenebatur facere. Sed expensas factas in petendo tutorẽ non posset repetere: quia ad illas tenebatur: & sic gessit suum negotium, &c.

h ¶ Cum etiam.} probatur á minori.

i ¶ Si quis.} id est extraneus alius.

k ¶ Domestica.} quæ est minor quàm paterna vel materna. Accur.

l ¶ Nulla.} neque communi, neque speciali, neque ciuili, neq; naturali, vt hic, & ff. eod. is qui. & j. eod. l. quod in vxorem.

¶ *Pupillus ex gestione non tenetur, nisi quatenus locupletior est effectus: & in illo etiam non tenetur, si alius gratis erat facturus. hoc dicit. Alex.*

¶ Iidem AA. Rufinæ. LEX II.

C Ontra impuberes quoque, si negotia eorum, vrgentib. necessitatis m rationib. vtiliter gerantur: inquantum locupletiores n facti sunt, dandam actionem, ex vtilitate o ipsorum receptum est. Quæ tibi quoque iure decernitur, quòd p sumptus in pupillum, quem Romam † tutorum petendorum gratia duxisti, fecisse te allegas: si non matertera eiusdem q seu facere paratam pro prijs impendijs ostenderit r. PP. x. Kalen. Februar. Laterano, & Rufino Coss.

¶ *Pro eo, qđ quis soluit sponte, & utiliter ꝓ alio, cõpetit actio negotiorũ gestorũ directa. sed si soluit ex necessitate cõionis, seu ceusatiua competit actio familiæ erciscundæ, uel communi diuidundo. h. d. secundum magis communem intellectum. Alex.*

¶ Idem AA. Hadriano. LEX III.

S Iue pro fratre s coherede pecuniam t soluisti, negotiorum gestorũ actione experiri potes u: siue pignoris liberandi gratia debitum vniuersum soluere coactus es, x actionem eãdem y habebis, vel iudicio familiæ erciscundæ (si non est inter vos z redditum, a eã quãtitatem assequeris. b PP. viij. Kalen. Febr. Anulino, & Frontone Coss.

Contra.} CASVS. C Præmittit regulam, qua ponit exẽplũ, quod tale est. Quicunq; siue minoris, siue maioris vtiliter negotia gesserit, ꝓpter sibi neg. gest. actio, ad repetẽdũ quod impẽdit in pupillo, quatenus factus est locupletior. si ergo pupillum Romam duxisti causa tutoris petendi, & sũmpt9 fecisti: neg. gest. act. repetere potes: nisi matertera sua ꝓbet se velle hũc sumptũ fecisse. quo casu p̃sumeris donasse: nec repetes, sicut neq; ipsa repetet sumpt9.

† Romæ.

m ¶ Necessitatis.} vt quia tu gestor curator eras. Azo. Vel dic ꝙ erat voluntarius. & quod dicit necessitatis, dic .i. vtilitatis eius cuius negotia geruntur. nam si sit necessarium vt quia res erat peritura, etiã si non sit locupletior, teneť: vt ff. de sol. l. in pupillo. & đ mino. l. verum. §. item nõ restituetur. quæ sunt contra. Et dic necessitatis, qua tenebatur ille, q. negotiũ gessit, vel ille, q. necesse habebat geri.

n ¶ Locupletiores.} Quod tẽpore litis contestatæ inspicitur: vt ff. e. l. litis. & est ĩ pupillis hoc ius singulare. alias sufficit vtiliter cęptum, ẽt si euẽtus nõ sit secutus bonus: vt ff. eod. l. sed an vltro. §. j. sunt & alij similes casus huic, quos nota. ff. eo. l. si negotia absentis.

o ¶ Ex vtilitate.} ne alias desererent: vt insti. de obli. quæ ex quasi cõtractu. §. j. & ff. de min. l. & si fine. §. idem faciunt. & ff. de admini. tuto. l. cum plures. §. j.

p ¶ Quod.} id est quia. q ¶ Eiusdem.} pupilli.

r ¶ Ostenderit.} tunc enim donasse videris, vt ff. eodem. l. si pupilli. §. fi. & arg. j. de ali. pu. præ. l. ij. in fin. & ff. de eo, qui pro tuto. l. j. §. fi. Item subaudi hic vel non amicitia paterna ductus: vt s. l. proxi. in fi.

S Iue pro fratre.} CASVS. Quæsiuit q. dã, an cohæres debitum paternum soluens cohæredib. ꝓ act. ne: ge. repetere possit. & dr̃ ꝙ sic. Vi

s ¶ Siue pro fratre.} tuo, scilicet nomine eius.

t ¶ Pecuniam.} a defuncto debitam, & sine pignore. ideo pro parte negotium potuit expediri, vt differat a casu sequenti.

v ¶ Potes.} scilicet contraria. vt ff. de procu. l. si quis cum. §. j. sed videtur ꝙ non possit repetere, sicut mater, causa pietatis: vt. s. eo. l. j. Sed non est tanta pietas in fratre sicut in parente. non minus enim terrentur in persona filiorum quam sua. ff. quod met. cau. l. isti quidem.

x ¶ Coactus es.} si pignus velles liberare: vt j. de distract. pign. l. quandiu. ff. de ver. ob. in executione. §. fi. & fa. ercis. l. hæredes. §. in illa. & de contrah. empt. l. fistulas. §. qui fundum. & arg. ff. eo. l. si communes.

y ¶ Eandem.} vtilem secundum quosdam: cum ex necessitate, vt dixi, soluerit totum: vt arg. ff. eo. l. ait prætor. §. hac. & sic concurrit hic actio vtilis cum actione fa. erc. & communi di. eo. casu, quando nõ põt negotium pro parte expediri, nõ autem directa: vt ff. fa. erci. l. hæredes. §. non tantum. & communi di. l. si quis putans. §. jq sunt cõtra. Alij dicũt, ꝙ hęc desijt esse cõis eo casu, quo datur negociorũ gestorũ: vt ff. cõi di. l. j. in fi. Tu dic eandem. i. communi di. quæ datur ad idem quod negotiorum gestorum, & est simplex relatio, sicut & ibi, mulier saluauit quæ damnauit: vt j. de iniur. l. dominum. & sic idem in genere, non in specie.

Relatio simplex qualiter cognoscitur.

z ¶ Vos.} sed videtur cõtra: q a petitio hæreditatis. qđ est vniuersale iudiciũ sicut illud, amplius q̃ semel potest intentari. Sol. hoc iudiciũ fa. ercisc. vniuersale est effectu, istud non. vnde aliud hic, & aliud ibi.

a ¶ Redditum. nam amplius quã semel intẽtari nõ põt: vt ff. fa. erc. l. si filia. §. familiæ. b ¶ Assequeris.} scilicet a fratre.

Qui pupillæ

Q Vi pupillæ.} CASVS. Mandato tutoris negotia pupilli gessisti: an ei ꝓ tutelæ actione tenearis, quæritur. & resp. ꝙ non, sed negotiorum gest. quia non vt tutor gessisti, & tutori mandati teneris, & ipse tibi contraria, & tibi pupillus neg. ge. ad repetendum, si quid impendisti.

a ¶ Mandato.} tutor mandauit gerẽda pupillæ negotia, & non pupilla tutoris: licet hoc hęc litera etiam tolerare posset. Itẽ quomodo ex mãdato hæc actio datur: vt instit. de oblig. quæ ex quasi contrac. §. j. quæ est contra? Solu. hic pupilla non mandauit, licet mandauerit tutor. Accursius.

b ¶ Pro tutore.} vna pars est sicut bonorum possessio.

c ¶ Non videtur.} vt id eo teneatur actione pro tutelæ, qua ille tenetur, qui credit se tutorẽ: vt ff. de eo q. pro tut. neg. gest. l. j. & per totum. Est enim vnũ nomen protutor. sed hic nõ credebat, sed sciebat se non esse tutorem: nec gessit vt tutor. Sed qualiter desiderabat agere potius ꝓtutelę? Dic q a plus consequeretur, vel q a tacitè habet bona obligata. Vel posset gestor ad vnum attendere, procurator ad omnia: vt j. e. l. tutori.

d ¶ Pupillæ.} si & eius contemplatione gessit, sm Io. Vel fortè etiam si nõ eius contẽplatione: vt j. eod. l. si mãdatum. Itẽ ecõtra pupilla ei, qui successit in locũ tutoris, in eo quod locupletior est, tenetur: vt ff. e. l. si pupilli. in prin. non impediente actione mãdati, quæ datur inter tutorẽ & gestorem.

O Fficio.} CASVS. Si libertus filiarum patroni negotiũ gessit, quæritur, an ei ꝓtra eas neg. gest. actio cõpetit? et respõ. ꝙ nõ. & no. ꝙ dicit pupilla, quia secus si esset adulta, secũdũ quosdã. Tu dic quòd nisi ꝓtestetur a principio, non repetit: vt ff. e. l. nesennius.

¶ Ex hac. l. nota differentiam inter officium, obsequium, & pietatẽ. Bal.

e ¶ Offici.} officiũ dicitur inter hominẽ, & hominem vt ff. de ser. expor. l. seruus. in fi. Obsequium inter patronum, & libertum: vt hic, & j. de obsequijs. in rubrica. & infrà. qui pẽ. tut. l. patroni. Pietas verò dicitur inter patrem, & filium: vt s. eod. l. j. & ff. de cur. fur. l. furiosæ matris.

f ¶ Functus.} scilicet, tu libertus.

g ¶ Pupillas.} aliud fortè si adultæ essent. Nam notabiliter videtur hic ponere pupillas. Sed dic idem in adulta, nisi protestetur: vt argu. ff. eod. l. nesennius.

h ¶ C Vratorem. CASVS. Si pater tuus in testamento curatorẽ dederit tibi, & negotia tua administrauit: quæritur, an tibi neg. gest. act. teneatur? respon. quòd licet rectè datus non fuerit, tamen neg. gest. actione tenebitur, quia non rectè egit institu. de curatoribus. §. primo.

¶ Nota ex hoc tex. ibi, instituit scilicet, de facto: quia ante confirmationem iudicis non habebat ius administrandi: vt ff. de excu. tu. l. Caius. Bald.

i ¶ Factum.} vt hic, & insti. de cura. §. j.

k ¶ Eum.} scilicet, curatorem datum in testamento, se non valebit.

l ¶ Hæredes.} vt j. eod. l. curatoris. nec etiam debet, amodo, postquã se immiscuit, vel gerere cœpit, deserere, nisi petito curatore, vel certioratis cognatis pupilli, vt ff. de admi. tuto. l. tutores §. curatores. & de eo qui ꝓ tu. l. j. §. fi. Quatuor modis dicitur negotium ad aliquem pertinere, vt quia impendi in rem tuam. ff. e. l. si pupilli. §. videamus. Ipso gestu, qñ solui creditoribus tuis: vt hic. Cura & solicitudine, vt ff. eo. l. si pupilli. in prin. vt in procuratore & curatore. Ratihabitione, vt quia exigisti a debitore meo, & ego ratum habui: vt ff. eo. l. si pupilli. in fi.

† Gladio. al. Graccho.

† Mãdatu. Actio protutelæ contra quẽ detur.

† Trahino. al. Trophono. al. Trophimo

† potes.

Officium obsequiũ, & pietas differunt.

Negotium quatuor modis ad aliquem dr̃ pertinere.

¶ *Mandatum tutoris non impedit actionem negotiorum gestorum oriri inter gerentem & dominum negotiorum. hoc dicit Bal. & Salic. Vel sic: Gerens negotia pupillæ mandato tutoris, tenetur pupillæ actione negotiorum gestorum, non autem actione protutelæ. hoc dicit. Alexander.*

¶ Iidem AA. Claudio.† LEX IIII.

Q Vi pupillæ negotia tutoris mãdato a † suscepit, ꝓ tutore b negotia nõ vr̃ c gessisse, sed negotiorũ gestorũ actione pupillæ d tenebit. PP. iij. Non. Decẽbr. Fabiano, & Mutiano Coss.

¶ *Libertus obsequium necessarium præstans patroni filijs, non habet actionem negotiorum gestorũ. hoc dicit secundum communem intellectum. Alex.*

¶ Iidem AA. Tryphonio. † LEX V

O Fficio, e nec minus obsequio liberti functus, f negotiorũ gestorum actionem contra patroni filias pupillas g habere non potest. † PP. xiij. kal. Iul. Geta, & Plautiano Coss.

¶ *Curator in testamento dari non potest: & ideo quod ante confirmationem gerit, uenit in actionem negotiorum gestorum, tanquam gestum à simplici gestore. hoc dicit Bald. uel sic: Si officium iniunctum non arctat gerentem, habet locum actio negotiorum gestorum directa pro ipsa gestione. Alexan.*

¶ Iidem AA. Gallo. † LEX VI.

C Vratorẽ h tibi quidẽ patris testamẽto datũ dicis, quod non põt videri iure factũ. i si (vt ꝓponis) administrationi se immiscuit, negotiorum gestorum actio, tam aduersus eũ, k quàm cõtra hæredes l eius tibi competit. PP. †Apro, & Maximo Coss.

¶ *Hæreditatis aditio debitum non confundit, nisi pro hæreditaria portione. Vel sic: Successor ĩ dubio cõpẽsat. h. d. Bal. Vel sic: Pro ea parte pro qua creditor debitori succedit, confunditur: pro alijs uero partibus competit actio contra hæredes. hoc dicit. Alexan.*

S I ab eo.} CASVS. Negotia mea gessisti, & malè. vnde ex mala administratione mihi. in xij. tenebaris. me hæredem instituisti in duabus vnciis, quæritur an ad repetendum. x. aduersus cohæredem mihi nego. gest. competit actio. & respon. quòd sic.

¶ Imp. Antoninus A. Euphratæ. L. VII.

S I ab eo, qui negotia tua gessit, m hæres ex duabus vnciis institutus es; etiam si adeas n hæreditatem, in reliquis decem vnciis, aduersus hæredem competit o tibi petitio, si quam aduersus defunctũ habuisti actionem. PP. vj. Id. Mar. Romæ, Sabino, & Anulino Coss.

¶ *Qui diu stat, quòd debitum non petit: maximè, si propter occupationes facit: debitum remittere non uidet. Vel sic: Ratio administrationis potest peti reddi usq; ad xxx. annos. Bal. Vel sic: Actio personalis non tollitur longo tempore. h. d. Alexan.*

¶ Idem A. & C. Seuero. † LEX VIII.

A Duersus eos, q negotia tua gesserunt, negotiorũ gestorum iudicio ciuiliter p cõsiste: nec tibi oberit, si propter occupationes militares, q eam litẽ tardiùs r fueris executus: cũ hoc genus s actionis, longi temporis præscriptione, t excludi u nõ possit. kal. August. Antonino & Aduento Coss.

¶ *In negotio, quod est nostrum ratihabitione, oritur actio negotiorum gestorum ratihabitione secuta. h. d. Bal. & Alex.*

¶ Idem A. Salustio LEX IX.

S I pecuniam †tuam x à debitore tuo y Iulianus exegit, z eamque solutionem ratam habuisti: habes aduersus eum a negotiorum gestorum actionẽ. b PP. viij. kal. Mart. Præsente, & Extricato Coss.

¶ *Qui curat seruum alterius non inutilẽ domino, habet actionem negotiorum gestorum. hoc dicit. Bal. & Alex.*

¶ Imp. Alexander A. Secundo & aliis. LEX X.

m ¶ Gessit.} & malè, sicque in xij. penè factus est debitor.

n ¶ Ad eas.} Non solũ si omittas durat actio: sed &c.

o ¶ Competit.} vt j. de bo. aut. iudi. po. si vxor. & ad l. falcid. l. licet. & s. de pac. l. debitori. & j. de rei vẽdi. l. cũ à matre. & hic, nisi cõpensandi gratia dimisit: vt j. de hęre. actio. l. si adulta. & j. de hæred. insti. si cõpẽsandi. & ff. de le. ij. l. cũ pater. §. Titio.

A Duersus.} CASVS. Si negotia mea gessisti, & quia militiæ causa aberam, contra te actio. nego. gest. intentare non potui. per x. annos vel viginti, mihi reuerso an ea detur, quæritur? & respon. quòd sic. non enim lõgi temporis spatio. i. x. vel xx. annorum excluditur, cũ sit p̃sonalis, & durat vsq; ad xxx. annos.

† Imp. Antoninus Heliogabalus A. Seuero.

p ¶ Ciuiliter.} i. curialiter. prætoria enim est hęc actio: vt ff. e. l. ait prętor. in prin. Vel largè accipe ciuiliter, vt etiam prætorias cõprehendat: vt ff. de var. co. l. j. §. j.

q ¶ Militares.} Sic euenit. nam idem si qualibet causa. vel sine causa.

r ¶ Tardius.} i. tardè. nõ dum enim. xxx. anni elapsi erant: vt subijcit.

s ¶ Hoc genus.} i. huiusmodi. i. personalium: vt s. de consti. pecu. l. ij. Vel genus. i. species. i. negotiorum gestorum.

† In non nullis codicib. hæc. l. si pecuniã precedit. l. aduersus.

t ¶ Præscriptione.} s. decem vel viginti annorũ. durant enim triginta annis.

v ¶ Excludi.} i. tolli.

S I pecuniam tuam.} CASVS. Si à debitore meo pecuniam mihi debitã exegisti, & solutionem tibi factam ratã habui: an mihi contra te act. neg. gest. competat, quæritur? & respon. ꝙ sic. videbatur ꝙ non, id mandati, quia ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur, vt ff. de neg. gest. l. semper. contrarium tamen est verum.

Ratihabitio an comparet mandato.

x ¶ Si pecuniam tuam.} i. tibi debitã, vt ff. si cert. pet. l. si & me Accur.

y ¶ Tuo.} id est tuo noĩe. alias non posset haberi ratum, ut ff. de preca. l. si seruus. & ff. eod. l. si pupilli. §. ed si ego. ibi, nam & si &c. si aũt nec mandassem ergo creditor, nec ratum haberem, debitor meus mihi remaneret obligatus, vt ff. eo. l. soluendo. & de nouat. l. si Stichum. §. fi.

z ¶ Exegit.} nomine tuo.

a ¶ Eum.} scilicet, Iulianum.

b ¶ Actionem.} vt ff. e. l. Pomponius. in fi. Sed cõtra. ff. de reg. iur. l. ꝓ qui non prohibet. vbi dicitur ratihabitionẽ mandato comparari. ergo mandati datur actio, negotiorum gestorum. Solutio. hic ratum habet negotium ab absente factum, ibi à præsente, secundũ Io. Vel ibi fuit mãdatũ vt gereret, nõ tamen susceptum. Postea domino ignorante gessit ꝓcurator dñs ratũ habuit: vnde datur mandati ꝓꝓ præcedens mãdatũ, secundũ Bul. Alij dicunt ibi in fideiussione iudicio sisti, in qua sit speciale, vt & alia multa sunt specialia in iudicijs, vt ff. si quis cau. l. & si post tres. Vel dic comparari mãdato, sed nõ ꝓ oia. Itẽ vnde nascitur hæc actio negotiorũ gestorũ? Respondeo, ex ratihabitione, non ex pristina actionẽ † secus in actione ꝓ socio & tutelę, q ex veteri contractu, vel quasi oriũtur finito demũ officio, vt ff. de tute. & rõ. distra. l. si tutor. ĩ fi. sic & in ꝓctu do, vt des, demũ secuta traditiõe oritur actio ex pristino pacto: vt j. de rer. permu. l. ex placito. Et nota hic quòd quatuor modis

Actio nego. gest. vnde nascaẗ.

Bar. hic dicitaliter, scilicet ꝙ ex ipso negotio post ratihabitiõnem oritur actio, non

Universidad de Deusto Biblioteca

dicitur negotium alienum: vt dixi. ff. eod. l. si pupilli. §. idem ait. in fi. §.

S Iseruum.] CASVS. Si in seruo meo ægroto curato sumptus fecisti, an nego. gest. act. repetere possis, quæritur? & respon. quod sic, si vtiliter gessisti. Viuianus.

a Inutilem.] Quid autē si credidit vtilem, cū non erat? Resp. tenetur dominus, secundum quosdā. vt ff. de ho. auth. iud. pos. l. prætor. §. quod ait prætor. Sed tu dic cōtra secundū Guil. vt ff. e. l. sed an vltro. §. j. & aliud in creditore misso in possessionem: vt d. l. prętor.

b Negotium.] Quid si in causa noxali seruū defendat? Rñ. ideq đ hic habita distinctiōe huius legis. ff. eo. l. qui seruum.

A Limenta.] CASVS. Si nomine alimentorū in filiū mater aliquid impendit, an repetere possit, quæritur? & dicitur q nō, cùm officio pietatis functa videatur. si autem illa negotia tanquam aliena vtiliter gessit & impēdit animo repetendi per acti. nego ge. repetet. si materna affectione, quasi animo donandi: nō repetet. Viuia.

c Prestitisti.] O mr.

d Materna pietate.] Quæ impedit repetitionē: vt j. e. l. si paterno. Et dic cū mater alit filiū aut patre viuenti & tūc nō repetit à filio. vt ar. s. e. l. ij. i fi. aut eo mortuo: & tūc intra trienniū idē, vt j. de pat. pote. l. nec filium. & hoc etiā si fuerit ptestata, q has expēsas animo repetendi, nō donādi fecit. Si autem post quàm habeat tres annos & tunc cùm quæstio sit facti, iudex deneget repetitionē ex qualitate, siue ex quātitate facultatum matris, & filiorū, & impensarum, & ex qualitate personarū: vt hic, & ff. delibe. agno. l. si quis, à li. vsq; ad §. si vel parēs: & §. si mater. & ff. de donat. inter vi. & vx. l. vtrū. & ff. cōmo. l. in rebus. §. possunt. & de lib. agn. l. pe. Et idem in auia, ēt mortuo patre. Si autē diuortio facto solutum sit matrimonium, tunc si culpa mulieris alantur, apud patrem expensis matris, econtra idē, scilicet qđ alantur apud matrem expensis patris, quando culpa viri factum fuit diuortium, vt in auth. vt liceat matri & auiæ. §. illud quoq;. col. viij. & eadem per omnia dic in auia & proauia, vt ff. eo. l. Nesennius. in alijs autē expensis, quæ non fiunt circa alimenta serua, quod hic subiicit.

ex ratihabitione p tex. in l. si pupilli. §. item quæritur. ff. eo. vbi dicit tex. ratihabitio negotiū nostrū facit. disponit ergo ratihabitio super ipso negotio, & p eam negotium efficitur nostrū: & sic actio nascitur ex negotio gesto, & non ex ratihabitione: q alias diceretur actio ratihabitionis qđ nusquā reperit, sed vocatur actio nego. tio. gest. & est vtile illud ad practicam in casu quo negotium gestum est in vna ciuitate, & ratihabitio secuta in alia vt hic p eūdē Bart. Mater an possit repetere alimēta filio facta.

al. Alexā. A. Coss. alias Hermiæ. al. decē si.

SI seruum alienum non inutilem a domino cōstitutū ęgrū, curastis negotiū b vtiliter gessistis, & competenti vobis actione, sumptus recuperare potestis. PP. xij. kalend. Decemb. Alexandro A. ij. & Marcello. Coss. †

Quod mater expendit in alimentādo filium, ab eo non repetit: quia uidetur expēdisse pietate materna, & non animo retendi: secus in eo quod expendit circa res filij. h. d. Sali. & Ale.

Idem A. Hierenniæ. † LEX. XI.

ALimenta quidē, q̄ filijs tuis præstitisti, c tibi reddi non iusta ratiōe postulas: cū id, exigente materna pietate, d feceris. Si qd aūt in reb. eorū vtiliter. & pbabili more impendisti: si nō & hoc materna liberalitate, sed recipiendi animo fecisse te ostenderis, e id negotiorum gestorum actione cōsequi potes. PP. xij. Kal. Febr. Albino. & Maximo Coss.

Si filius soluit debitum paternum, uiuēte patre, non repetit, si cōstat quòd animo donandi soluerit: aliàs secus: quia uidetur soluisse animo repetendi. hoc dicit. secundum magis communem intellectum. Alex.

Idem A. Theophilo. LEX. XII.

SI filius pro patre suo debitum soluerit, nullā actionē f ob eā solutionem habet, siue in potestate patris, cū solueret, g fuit: siue sui iuris constitutus, si† donandi animo h pecuniam dedit. Si igitur pater tuus sui iuris cōstitutus, pro patre suo i negotia gerens, k non præcedente mādato, debitum eius soluit, negotiorum gestorum actione agere cum patruis l tuis † potes. PP. Kalen. Aug. Agricola, & Clemētio † Coss.

&c. Vel dic, q conditionaliter ponitur.

i Suo.] qui est tibi auus.

k Gerens.] non animo donandi.

l Cum patruis.] Cohæredib. patris. hæc em actio hęredib. & contra hæredes competit: vt ff. e. l. iij. §. hæc aūt. & facit. ff. fa. er. l. hæredes eius.

Expēsa facta ī curāda uxore, ñ repetit, secus ī expēsa funeris eiusdē, qñ dos apud maritū non remanet. h. d. Bal. Sal. & Ale.

Idem A. Aquilæ. LEX XIII.

QVod in vxorē tuā ægrā erogasti, non à socero m repetere, sed affectioni tuæ debes expendere. n † In funus sanè eius o si quid nomine quasi recepturus p erogasti; patrem, ad quem dos rediit, iure conuenis. q PP. xiiij. kal. Nouemb. Agricola, & Clemente † Coss.

Idem actus respectu, diuersarum personarum potest parere actiones diuersi generis. h. Bal. Vel sic: Mandatum tertij non impedit hanc actionem oriri inter gerentem, & eum cuius negotia gesta sunt: sed inter mandantem, & mandatarium parit actionem mandati. h. d. Alex.

Idē A. Mutiano Rufo. LEX XIIII.

SI mandatum solius mariti secutus, tàm ipsius, quā vxoris eius negotia gessisti; tàm tibi, s quàm mulieri t inuicem negotiorum gestorum, cōpetit actio. Ipsi sanè qui mandauit, aduersus te mandati u actio est: sed & tibi aduersus eum contraria, x si quid fortè super erogasti. PP. x. Kalen. Mar. Maximo ij. & Vrbano Coss.

Vitricus in priuignum expendens paterno affectu non repetit: secus si gestorio nomine. hoc dicit Bal. & Alex.

Imp. Gordian. A. Euthychiāo. † L. XV.

SI paterno y affectu priuignas z tuas aluisti, a seu mercedes p his b aliquas magistris c expendi

QVod in vxorem.] CASVS. Si in curatione vxoris tuæ ægræ aliquid impendisti: à socero tuo repetere, nō potes: q a animo affectionis hoc fecisse psumeris. Si aūt in funus eius aliquid impendisti, repetes à patre, ad quē dos redire debet actione funeraria.

No. q maritus tenetur vxori infirmæ subuenire de alimētis, & medicinis, & omnib. necessariis. nā cū duret matrimoniū, tenet subire onera, & si nō subiit, nec ex pacto, hoc statuto, pōt litē lucrari: vt l. si ab hostib. §. si vir. ff. sol. ma. Sed pone q maritus expulit vxorem de domo. nūquid debeat eā alimentare? Rñ. si pter culpam mariti, sic. si vxoris, non. secundum Iaco. de areti. Cyn. & Bald

m A socero.] id est à patre vxoris tuæ.

n Expendere.] expēsam referre, vel i. imputare: vt ff. e. l. nesennius.

o Eius.] s. vxoris tuæ.

p Recepturus.] à patre mulieris.

q Conuenis.] funeraria actione de dote: & ēt ipse vir tenet conferre, si qd sibi de dote remanet: vt hic & ff. de reli. l. in eū. & l. se. & l. i prem. & l. seq. & ff. de iur. do. l. cū in sua do ij. rñ. & arg. ff. de in rē verso. l. si filiusfamiliàs.

S Imandatum.] CASVS. mādato meo negotia mihi, & vxori meæ cōmunia gessisti, tibi aduersus me cōtraria mādati ppetit ad repetēdū qđ impendisti: mihi aūt cōtra te directa: mulieri autem aduersus te competit neg. ge. directa. tibi autem aduersus eam contraria.

† al. Non. q negotio, ob dictionē, si s. inferta vī addēda, aut vtraque dū erit expūgēda & rectè iuxta fidem se rè omnium exemplarium.

† al. Clemētino. al. Clemente.

† al. iputat.

† al. viij.

† al. Clemētina.

Mutiāo

e Ostenderis.] Tu mater quia fuisti protestata, vt d. l. Nesennius. secundum quosdam vel dic verius eo ipso, q non mōstratur cōtrariū, vt j. qui mi. nō pos. super seruis. lib. xij. & j. qui test. fa. pos. ij. & secus in alimētis, vt ibi exigatur ptestatio. & sic. verbum ostenderis est actiuum, quia ipsa ostendit, & in hoc dr agere. Alij dicūt ostenderis esse pręsens passiui: q a filius est qui hic ostendit, & sic ponitur passiuè quātum ad matrē & in hoc ipsa dicitur pati, quod non placet, quia sic contra seipsum probaret. & facit. j. de cap. & postli. reuer. l. liber. & ff. fa. er. l. quę pater ij.

SI filius.] CASVS. Si filius sui iuris negotia patris gerens, debitum eius soluit, & animo repetendi actione neg. ge. à fratribus suis cohæredibus repetet quod soluit. si aūt animo donandi, non repetet. Viui.

f Actionem contra.] patrem, vel eius hæredes.

Peculium est quadruplex.

g Cum solueret.] Non de castrensi peculio, vel quasi, q a tūc repeteret ēt eo uiuo, vt ff. de fideius. l. si dubitetur. §. fi. in eo enim vt paterfamilias habetur, vt ff. ad mace. l. ij. & s. de epi. & cle. l. sacrosanctæ. Soluit ergo hic de profectitio, vnde de propria bursa tibi soluisse videtur. Quid aūt de aduentitio? Dicunt quidā, quod repetit mortuo patre per actionem fa. erc. nō eo viuo, vt arg. j. de bo. q lib. l. cū oportet. in prin. & s. e. l. siue pro fratre. Io. contra, quia præsumitur donare patri p hanc legem.

ADDITIO. Hęc l. videtur contrarium dicere. s. q vr soluisse filius animo repetendi secundum Bar. hic, qđ probatur in simili. s. l. proxi.

h Si donandi animo.] si, id est quia. & ideo bene infert, si igitur.

r Mariti.] contemplatione tamen vxoris gesturus eras, secundū Io. vt ff. e. l. si pupilli. §. si quis ita simpliciter. ibi, nā, &c. Sed nos cōtra, vt ff. e. l. itē si cū. § fi. & in l. si pupilli subaudi maximè, vt no. ff. eo. l. iij. & fi.

s Tam tibi.] scilicet gestori contraria.

t Mulieri.] directa. sed non videtur hic habere locum, cum mandatum intercesserit: vt instit. de obli. quæ ex quasi contractu. §. j. quæ est cōtra. Sol. hic quo ad mulierem non intercesit mandatum. Item videtur dari in factum, vt ff. man. l. mandauero. ij. §. si curator. quæ est contra. Solu. ibi in rem absentis nihil erat impensum. hic sic. & ita est hic negotiū mulieris re ipsa, ibi, ratihabitione. ADDITIO. Hæc lex indubitate intelligitur, ubi de mandato uiri contemplatione uxoris gesit. Quid autem in aliis generib. negotiorum? uide hic per Io. Fab. in suo breuiario. ubi succinctam ponit distinctionem.

v Mandati.] s. directa. si quid apud te ex gestione remansit, ut ff. mā. l. idemq;. §. idem Labeo. Accursius.

x Contraria.] s. mandati. sed mulier agit contra maritum negotiorū gestorum, ut ff. eo. l. nam & Seruius. §. fi.

SI paterno.] CASVS. Si uxoris tuæ filiam non tuā, quæ priuigna dicitur, aluisti. uel ī magistrū suū, ut eā doceret aliquid impēdisti, an repetere possis, quæritur? & distingue, aut paterno affectu. i. ea affectione qua pater filium suum aleret, uel in eum impenderet, ita eam aluisti, nō repetis, si aūt aio repetendi sumptus fecisti, illos recuperabis. Viu.

y Si paterno.] lex ista intelligitur in prima parte, qñ fecit impensas circa personas. in secunda quando circa res.

z Priuignas.] i. filias uxoris tuæ.

a Aluisti.] s. tu vitricus.

b His.] i. priuignis.

c Magris.] ut docerent eas suere. uel texere, qđ est ppriū mulierum.

Mulierū artificia quæ sint.

Erogationis

a Erogationis.] id est, eius expensę.

b Nulla.] vt ff. eo. l. is qui amicitia.

c Repetiturus.] quod pbare debes, scđm quosdam ex ptestatione, vel alio mō. Tu dic, q ipse debet pbare te aio donādi fecisse: vt ff. e. l. nesennius. Sed posset ēt distingui, an in eius stabat fuit in, vel nō: vt ff. đ don. inter vir. & vxor. l. sed si vir. §. si. Et no. hic q cessat hæc actio ex multis causis. Primò propter paternum affectū vt hic vel amicitiā paternā: vt ff. e. l. is q. & l. ex duobus. §. fin. vel cā pietatis: vt s. eo. l. j. & ij. & j. de nu. l. patrem. Vel alimentorū ratione à matre factorū: vt s. e. l. alimēta. Vel affectionis domesticæ: vt s. e. l. q in vxorē. Vel causa obsequij: vt s. e. l. officio. Vel prohibitionis factæ à domino: vt s. eo. l. fi. Accur.

† puta quia scripsisti in libro tuo rationū: talis tenetur mihi, & c. vt. l. Nesenni°. ff. eod.

† al. intētanda.

S I negotium.] CASVS. Si pro vxore tua soluisti, ea mandante, vel rogante: tibi contraria mandati actio cōpetit. Viuia.

d Soluisti.] Sine mandato.

† recuperare.

e Rogante.] ex vna parte. Vel non mandante vel non rogante alia competit &c. secundum Girardum.

f Gestorum.] imò mādati, siue rogatio, siue mandatum interueniat: vt ff. manda. l. j. & l. si remunerandi. §. j. quæ sunt cōtra. Sol. redde hic singula singulis: vt quod dicit hic negotiorum gestorum, referatur ad principiū legis. quod verò mādati, referatur ad id qđ dicit mandante, vel rogāte. Alij dicunt, q hæc rogamina non fuerunt tūc admissa: sed posteà gessit: & sic negotiorum gestorum daī. Tertij exponunt rogante. i. admonente, nō autē volēte se obligare ex eo mandato. sic ff. eo. l. si serui mei. & ff. mandati. l. idemq;. §. si quis. sed in dubio statur significationi verborum: vt ff. de leg. iij. l. non aliter. prima verior est.

sti: eius erogationis a tibi nulla b repetitio est. Quòd si vt repetiturus c ea q̄ in sumptū misisti, aliqd erogasti: negotiorum: gestorum tibi intendenda † est actio. PP. vj. Idus Iul. Gordian. A. & Auiola Coss.

Vbi nō intercessit mādatū: soluēti p alio daī actio negotiorū gestorū. h. d. Salic. Vel sic: Soluēs tributa p alio ēt si sit frater per hāc actionem repetere potest. h. d. Alexā.

Imppp. Gallus, & Volusianus AA. Eutychiano. LEX XVI.

SI negotium sororis tuæ gerēs, p ea tributa soluisti, d vel mādante, ea, vel rogante e id fecisti, negotiorum f gestorū actione, vel mādati, id qđ soluisse te cōstiterit, repetere † poteris. PP. vj. ka. Maij, Gallo, & Volusiano Cos.

Obligatio cōtracta rōne administrationis, transit ad hæredē: sed ipsum offm non transit ad hæredē: & per hoc non transit alienandi potestas. h. d. Bal. Vel sic: Contra hæredes gestoris necessarij competit hæc actio utilis, in qua uenit dolus, & lata culpa defuncti, non leuis: licet officium ad ipsos hæredes non transeat. Alexan.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Claudiæ. LEX XVII.

CVratoris etiam successores negotiorū gestorū vtili g cōuentos actione, h tā dolum quàm latam culpam pręstare debere, nec ad eos k officiū administrationis trāsire: ideoq; l nullam alienandi eos res adultæ potestatem habere conuenit. D. xiij. Kal. Ianuar. Sirmij AA. Coss.

C Vratoris.] CASVS. Curam gessisti alicuius adultæ, decessisti: an hæres tuus de dolo: & lata culpa à te cōmissa neg. ges. actione pueniri possit, q rit? & rñ. q sic. Sed an ad hrdē offm administrandi te defūcto ptineat, q rit? & rñ. q non: vñ alienādi res adultæ facultatem non habet. Vel sic. certū est quòd curator nego. gest. actione vtili tenetur: an hæredes eius teneanī sicut defunctus? Rñ quòd sic de dolo: & lata culpa, neq; officium administrandi ad eos transit, & ideo nullam &c.

g Vtili.] i. vtiliter. sic ponit p tot. titu. ff. de peti. hær. vbi dr vtilē dari s titulo possidente. nā exponit vtilis. i. vtiliter. & spāliter in l. nec vllam. aliàs. l. ēt si §. si q s. Nā directò, & vtiliter respectu gerentis negotia dñr: directa verò & vtilis respectu dñi negotiorū. & sic in curatorē, vel eius hæredē, q suspiciōe necessitatis gerit, daī directa vtiliter. in spontaneum gestorem directa directò: vt ff. eo. l. iij. § pen. & ff. de tu. & ra. distra. l. post humo. & de actio. & obliga. l. ex contractibus. & s. eo. l. curatorem.

Actiones sunt in multiplici differentia

h Actione.] actionū aliæ directę, alię cōtrarię. Primæ dño. Secundæ gestori danī: vt inst. de obl. quæ ex quasi contrac. §. j. Item aliæ directæ aliæ vtiles. Primæ dantur ex verbis & mente legis. Secundæ ex mente tantum, & secundum hanc scđam diuisionē: dñs habet directā in duobus casib. primi edicti. Item vtilē in tertio edicto ab Vlpiano: vt ff. eo. l. ait ptor. in prin. & §. sed si quid. Econtra gestor spontaneus habet directā: vt inst. de obl. q ex quasi contrac. §. j. At qui ex necessitate, vtilē habet, cū verba edicti deficiāt: verba em edicti quæ sunt. ff. eo. l. iij. in spontaneo gestore dicunī: & sic patet q directa: & vtilis p nomē ad actorē referunī: siue dñs: siue gestor agat. Ecōtra p aduerbiū tenet directò qñque aliqs: qñq; vtiliter: vt ecce gestor spōtaneus directò: q ex necessitate vtiliter. Sic. n. in rei vendicatione dr possidentes teneri directò: at q dolo desiit possidere vtiliter. Itē in petitione hrditatis possidens p hrde, vel possessore directò: q titulo hrditatē sciēs emit vtiliter: vt ff. de peti. hę. l. nec vllā. alias. l. ēt si. §. si quis sciens. Econtra dñs tenet directò, s. qñ sunt gesta negotia sua, vel hæreditaria. Itē vtiliter, qñ neutrū horum erat: vt d. §. sed si q d. Et no. ex pmissis, q qñq; daī directa directò, qñq; vtilis vtiliter. qñq; directa vtiliter: qñq; vtilis directò. Itē & no. q considerata vtraq; diuisione patet aliqñ dari dño directā directò: qñq; directam vtiliter. Itē econtra gestori contrariā directā, & contrariā vtilem.

i Culpam.] à defuncto cōmissam, nō etiā leuem ex persona defūcti: sed sua sic, licet ex suspicione necessitatis gerat: vt ff. e. l. iij. §. pe. Itē verū est, q ex persona defuncti nō tenetur nisi de dolo & lata culpa, nisi in tribus casib. vt si lis fuerit cum defuncto ptestata, vel ex dāno pupilli lucrū captatū, aut gratia pstitū sit: vt j. de hære. tuto. l. j. ij. & iij. & j. de ī litē iurā. l. alio. & ff. de hęre. tu. l. j. secus aūt in hęrede eius, qui spontè gerit. Nā si defunctus leuē, & ipse leuē præstet: vt ff. e. l. iij. §. hæc autē actio. At curatorem siue tutorē cōstat teneri de dolo, & lata culpa & leui: vt j. e. l. tutor. & j. arbi. tu. l. & q c q d. Sed s. ff. eo. l. actio. vbi dicitur nō esse differentiā inter directam & vtilē: sed ibi vtilis pro solemni ponitur: vt ibi dixi. Accur.

Hæres curatoris an teneatur de leui culpa.

† Vtere.

Hæc actio est bonæ fidei, siue spontè, siue ex necessitate geratur: ideo ueniunt in ea usuræ ex mora. Alex. uel alia iusta causa secundum glossam Bal. & Salic.

Iidem AA. & CC. Pōponio. L. XVIII.

OB negotiū alienū gestū, m sumptuū factorū vsuras n pstari bona fides suasit: quo iure contra eos, etiam, quorum te necessitate o compulsum p negotiū gessisse proponis, per iudiciū negotiorum gestorū vteris. † D. ix. kal. Ianuar. AA. Coss.

Etiam pro communi negotio gesto, hēt locū negotiorum gestorum actio. h. d. Bal. Vel sic: habens ratam uenditionē pro parte suo nomine factam, agit ad pretium actione negotiorum gestorum. h. d. Sal. Vel sic. Vendens communem rem cum alio tanquam communem, tenetur socio restituere partem pretij, per actionem negotiorum gestorum. hoc dicit. Alex.

Iidē AA. & CC. Alexandro. L. XIX.

ABvno * hærede pro solido re veluti communi q vænūdata, de pretio cohæres vēditoris negotiorum gestorum, actione † ratam faciens venditionem, agere potest. Da. Idib. Feb. Sirmij. CC. Coss.

Officiū tutoris & curatoris differt ab officio gestorū: quia illorū officiū necessariū est, & necessitate cessante, finitur. officium uerò gestorū ex uoluntarium; & propria uoluntate finitur. Item illi actionē intentant: gestor uerò non. uterq; tñ etiam de leui culpa tenetur. h. d. Sali. & Alex.

Iidem AA. CC. Octauianæ. †

LEX XX.

TVtori, r vel curatori similis

k Ad eos.] s. hæredes, vt ff. de iis qui no. infami. l. furti. §. pen. & j. si quis igno. rem mi. l. j.

* Cohęrede.

l Ideoq;.] id est cum officium administrationis, ad eos hæredes non transeat ideoque &c.

† al. deest, actione.

OB negotium.] CASVS. Si negotia mea bona fide gessisti, & sumptum fecisti, moram aut in sumptibus reddendis feci: an ad vsuras tibi tenear act. nego. gest. quæritur? & respond. quòd sic, vel intellige: quando pecuniam sibi vsuris ob gerenda negotia mea accepisti. idem est in eo: qui alienum gerit negotium ex necessitate, puta quia est curator, vel suspicatur se curatorem esse: vt ff. eo. l. iij. §. vlti.

† Octaui°.

m Gestum.] scilicet, sponte.

n Vsuras.] vt quia accepisti sub vsuris. vel etiam tuam impendisti: & eras solitus fœnerare: vt ff. de vsur. l. qui semisses. & l. & in contraria. & inf. manda. l. j, aliàs ex mora, vel ex alia iusta causa veniunt: vt ff. eod. quia tantundem. & l. at qui. §. fi.

Vsuræ quādo sunt pręstandæ.

o Necessitate.] puta quia fuisti curator, vel suspicabaris esse: vt ff. eo. l. iij. §. penult.

p Compulsum.] vt curator. Accursius.

A B vno.] CASVS. Si cohæres rem mihi, & sibi communem meo, & suo nomine vendidit, & venditionem ratam habui: an mihi contra eum pro parte pretij dabitur neg. gest. act. quæritur? & respon. quòd sic, si ratam &c.

q Communi.] si em nō vt cōem vendidisset, non posset habendo ratum hanc actionem habere: vt ff. eo. l. si pupilli. § item quæritur in fi. §. & §. sed ego. in fi. & ff. de præcar. l. si seruus. nisi in subsidiū: vt j. de rei vendicatione. l. si mater. & j. de rebus alie. non alienan. l. j. & ff. si cer. pet. l. si eum seruum. Sed hæreditatis petione pretium petet: vt j. fami. erciscū. l. in familiæ. Et distingue de hac materia vt dices. d. l. in familiæ.

T Vtori.] CASVS. In prima parte assignat vnā differentiam inter tutores, & spontaneos neg. gest. s. quia tutor, & curator omnia negotia necesse habent gerere: quousq; eorum finiatur officium, spontaneus administrator, finit administrationē suam pro velle suo. item differunt: q a qui spontè gerit, si accessit vt vnū gesturus, nō tenet alia gerere. an autē gestor de dolo, & lata culpa, & leui teneat, quæritur? & rñ. q sic. vñ scias eum, qui negotiū gerere non tenebatur, & spontè gessit: si ei tenebatur, cuius negotia gessit, neq; debitū à seipso exegit, cū iure redder cōpelleretur: tenebit ad vsuras. si aūt ab aliis nō exegit: sibi nō imputabit, cum posset repelli per hanc exceptionem: quia non haberet mandatum: vñ aget dominus contra debitores suos, vel eos qui res suas detinent.

r Tutori.] dominus negotiorū volebat gestorem, & de gestis, & de gerendis, & de actionibus non intentatis, ad similitudinem tutorum

vel

Universidad de Deusto Biblioteca

vel curatorum, qui tenentur de gestis & gerendis sibi teneri. & hoc est thema. & Imperator respondet.
a ¶ Non habetur.} quātū ad negotia administranda: qđ hic timebatur.
b ¶ Qui.} ille subaudi.
c ¶ Superioribus.} s. tutori & curatori.
d ¶ Necessitas.} scilicet finita.
e ¶ Muneris.} s. publici. nam placuit &c. vt insti. de excusa. tuto. & cura. in prin. Et q subiicit, necessitas. Dic q est necessariū in subeundo: qa inuitus datur & inuito: nisi adulto extra iudiciū: vt ff. de tuto. & curat. da. ab iis. l. nec non. & insti. de cura. §. itē inuiti. Itē est necessariū q.a ex quo est, tenet oia gerere, hæc ergo necessitas scilicet, cessans facit finem, vt quandiu s. duret officiū. & sic ex necessitate tenetur oia gerere. Finitur autē tutela, siue cura, multis modis: vt instit. quib. mod. tut. fi. & de curat. in princ. nisi quādoq;: vt j. vt cau. post pub. ad sittu. l. j.
f ¶ Huic.} s. spontaneo gestori.
g ¶ Propria voluntas.} quam ab initio habuit. Nam si quasi omnia gesturus accessit, de omnibus tenetur: vt ff. eo. l. Pomponius ij. & l. sequent. secundum Guil. de Cabriano. Sed Io. cōtra: vt licet accessit quasi oia gestur' nō tñ teneatur nisi de gestis: nō autē de gerendis: vt ff. eo. l. nam & Seruius. §. si viuo. Dic ergo ꝓpria volūtas facit finem: vt q vult gerat: & q non vult gerere dimittat: licet oia gesturus accedat. nā sufficit &c. vt hic, & ff. de admi. tuto. l. tutores qui. §. iij. & ff. de procu. l. q ꝓprio. §. ei q. & j. ne vxo. pro mari. l. fi. Sed secundū secundā expositionē est argu. cōtra. ff. cōmoda. l. i cōmodato. §. sicut. Sol. hic i inchoandis ibi in inchoatis. Vel ibi alius erat gesturus: vt arg ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. fi. vel ſm Guil. hic quasi vnū gesturus accessit: ibi verò vt oia gereret. Prima verior est: & expone, vel, ꝓ saltem. ADDITIO. Circa hanc gl. distingue secūdū Bar. hic, aut quis incepit gerere, & posteà illud omisit: & de illo tenet: vt d. l. in cōmodato. §. sicut. aut nō incepit, & tūc aut ab initio accessit vt omnia gesturus: & de omnibus tenetur: vt d. l. Pompo. ij. & l. seq. Aut non accessit vt gesturus omnia, sed vt gesturus quædam: & tunc aut alius fuisset gesturus omnia, nisi ipse acccessisset, & tenetur de omnibus. d. l. si pupilli. §. videamus. Aut alius non erat gesturus: & tunc non tenetur nisi de his ad quæ gerenda accessit: vt hac l. cum similibus.
h ¶ Facit.} s. fidem administrationis.
i ¶ Secundum quæ.] quia tunc non tenetur de gerendis, qñ vnum gesturus accessit. nam si accessit tanquam omnia gesturus, de gestis & gerendis tenetur: vt hic subiicit secundum quæ &c. secundū G. vel secundum Io. sic secundum quæ scilicet, quia de gestis tantùm tenetur: etiā si omnia gesturus accessit super his &c. Vel secundum H. ſcđm quæ id ē, secundum prædictam differentiam: q.a tutor, vel curator oia sine mādato agere pōt: hic verò cætera sine mandato facit, non aūt actionē exercet. Conueni ergo eum de iis quæ gessit. De iis autem quę gerere non potuit, sine mandato non conuenies. Vel aliter patet ex supradictis esse differentiam inter tutorem & curatorem ex vna parte, & spontaneum gestorem ex alia: nunc assignat aliam differentiam inter prædictos, scilicet, quòd tutor vel curator intentat actionem nomine pupilli: & si non facit, imputatur sibi. At secus in gestore, vt hic subiicit.
k ¶ Et leuem.} quæ omnia præstat tutor: vt j. arbi. tu. l. quicquid. Item in gestore est hoc regulare, quandoque enim de solo dolo quandoque etiam de leuissima culpa tenetur: quandoque etiam de fortuito casu: vt dixi. ff. eo. l. iij. §. interdum.
l ¶ A te.} scilicet, domino.
m ¶ Ab eo.} scilicet, spontaneo gestore.
n ¶ Patuerit.} accedens ergo vt vnum gesturus, à se debet exigere secundum Ir. & colligitur. j. proxi. & ff. eod. l. si pupilli. in fi. & l. diuortio. & l. qui sine. & secundum hoc dicit patuerit, ex antiquo contractu. Et alij exponunt patuerit deberi, scilicet ex administratione.

Tutor datur inuitus & inuito.

Negotiorum gestor an teneatur de gerendis.

al. Michræ.

Gestor de quo tenet.

Gestor an teneatur a seipso exigere debita.

o ¶ Cū vsuris.} quæ in hac actiōe veniūt ex mora: & ex aliis causis: vt j. de vsu. l. in bonæ fidei. & ff. e. l. at qui. §. pe. & l. q.a tātundē. & l. qui sine.
p ¶ Sunt.} ab eo qui spontè gessit. Accursius.
q ¶ Exceptionis.} quæ est: si ei mādatū nō est: & sic sine actione nemo experitur: vt ff. e. l. si pup. §. fi. & ff. de admi. tu. l. quoties. §. itē si tēporali.

similis non habetur, a qui b citra mandatū negotiū alienum spōtè gerit: quippe superioribus c quidem necessitas d muneris, e administrationis finē: huic f autem propria voluntas g facit. h Ac satis abundeque sufficit, si cui, vel in paucis amici labore cōsulatur: secundū i quæ super iis quidē quæ nec tutor, nec curator constitutus vltrò quis administrauit: cùm nō tātum dolum & lata culpa, sed & leuē k præstare necesse habeat, à te l conueniri potest, & ea quæ tibi ab eo m deberi patuerit, n cum vsuris o cōpelletur reddere. De cæteris verò, quæ ab alijs tui cōstituta iuris, detēta exacta nō sunt p ab hoc qui nec agendi quidē propter exceptionis q obstaculum facultatem habere potuit: exigi nō potest. r & idcirco aduersus eos, quos res tuas s tenere dicis, detorquere tuas petitiones debes. D. viij. kal. Maij. Sirmij. CC. Coss.

¶ *Obligatio personalis, non impedit libertatem serui: & factus liber non tenetur de ante gesto. h. d. Bal. & Salic. Vel sic: Seruus qui alterius negotia malè gessit, non prohibetur à domino manumitti: nec ex ante gesto, post manumißionem conueniri potest. hoc dicit. Alex.*

¶ Iidem AA. & CC. Michræ. L. XXI.

SI t cognati tui seruos suos manumiserunt: hoc quòd administrasse eos rem tuam † contēdis, t impedimento eorum libertati fieri non potuit. u Quin x autē † y ex actu præcedenti z post manumissionem, si vtriusque temporis administratio non connexa, a sed separata sit, conueniri nō posse ꝓculdubio b est. D. vj. kalē. Octobr. Viminatij. CC. Cos.

¶ *Negotiorum gestor de casu fortuito nō tenetur: nisi hoc fuerit conuentum secundum Bal. Salic. & Alex.*

¶ Iidem AA. & CC. Eulogio. L. XXII.

NEgotium gerentes c alienum, non interueniēte speciali d pacto, casum fortuitū præstare non compellūtur. e Dat. xj. Kal. Decem. CC. Coss.

¶ *Pro negotiorum gestione datur actio personalis, non hypothecaria, quæ est in rem. hoc dicit. Alex.*

¶ Iidem AA. & CC. Theodoro. †

LEX XXIII.

NEgotiis gestis, nō in rem, f sed in personam est actio. D. xij. kal. Decembr. Nicomediæ. CC. Coss.

¶ *Prohibitio domini tollit negotiorum gestorum actionem, in ijs, quæ post prohibitionem geruntur: secus in ijs, quæ prius gesta fuerunt. hoc dicit. Salic. & Alex.*

¶ Impp. Iustinianus A. Ioanni † PP.

LEX XXIIII.

r ¶ Non potest.] nisi erat de coniunctis, q sine mādato agūt, & poterat facile satisdare: vt ff. eo. l. sin autem. in prin.
s ¶ Res tuas.} quaslibet etiam debitū: vt ff. si cer. pe. l. j. in fi.
SI cognati. } CASVS. Si seruus tuus negotium gessit, & eum manumisisti: an ob hoc quod gessit, videt impediri eius manumissio quęritur? & rñ. q nō. videbatur q sic, q.a erat obligatus. An autē de eo quod gessit in seruitute liber factus teneatur, quæritur? & distinguitur, aut est administratio cōnexa: vt q.a in seruitute ędificare inchoauit, & liber fact' cōsummauit: quo casu gestū in seruitute in iudiciū negotiorum gesto. actio. venit, nō vt ex eo teneat, sed separetur id quod actū est in libertate, vt ex post facto teneatur: si separata: vt quia quod ædificauit in seruitute, corruit in libertate: iterum reædificauit: de antè gestis nō tenetur. Viuianus.
t ¶ Contendis.} Et malè supple. & sic erāt obligati tantum naturaliter.
v ¶ Non potuit.} Contra videbatur: q.a obligati erant serui: vt j. de ser. pig. da. ab eo, sed ibi realiter, hic personaliter.
x ¶ Quin.} pro etiam.
y ¶ Autem.} pro sed.

† Vestram

† Etiam

† al. Theodosio.

† al. Iuliano.

z ¶ Præcedenti.} quod fecit eo tempore quo erat seruus.
a ¶ Non connexa.} Quid si connexa? Respondeo secundum B. & H. venit prima administratio in iudicio: vt separetur non vt restituatur. & de hoc quod gessit, post quam liber factus fuit: conuenietur. Alij contra: vt habes. ff. eo. l. eum actum. & l. seq. & l. at qui. in prin. & §. Scæuola. Reliqua temen de peculio legato retineri possunt: vt ff. de pecu. le. l. si peculium. in fi. & de li. le. l. Aurelius. §. Sticho.
b ¶ Proculdubio.] vt j. an seruus ex suo facto. l. j. & ff. de reg. iur. l. quod quis. Sc † contra. infra de petitione hæredita. l. fi. Solutio. illud speciale: vt ibi dices.
NEgotium gerentes. } CASVS. An negotiorum gestor de fortuito casu teneatur, quæritur? & respond. quòd non: nisi conuenit vt teneatur. Verbi gratia. cum viderem te velle gerere negotia mea, dixi: si contingat te gerere, volo quòd de casu fortuito tenearis, quo casu si consensisti, teneberis. vnde regula est quòd gestores de casu fortuito non tenentur, nisi in se suscipiant casum fortuitum. Viuia.
c ¶ Negotium gerentes.] in procuratore poni oportet. Aliàs gestor sine mādato qualiter pacto se adstringeret? Vel dic etiam in gestore hoc modo. cùm viderem te velle gerere, vt dixi, si contingat te gerere: de casu fortuito tenearis, cui pacto consensisti. & sic per eadem verba dico remitti vsuras. ff. eo. l. si pupilli. in fi.
d ¶ Speciali.} pro nobis vt debeant numerari casus fortuiti, saltem quidem secundum B. vt diximus. ff. si quis cau. l. sed & si quis. §. quęsitum. & sic est contra M. sed ipse exponit speciali, id est, expresso. quod sufficit: licet generaliter exprimatur. et pro eo. j. l. fin. in princ. & ff. de procura. l. procurator tutorum. & s. de procura. l. procuratorem. Item no. hic casum, vbi gestor de fortuito casu tenetur. Sunt & alij: vt nota. ff. eod. l. si negotia.
e ¶ Compelluntur.] vt j. commo. l. j. & de pigno. act. l. quæ fortuitis.
NEgotiis gestis. } CASVS. Actio nego. gesto. an in rem sit: an in personam, quæritur? & respond. quòd in personam. videbatur tamen contrarium, quòd datur ad rem, & ex ea re nascitur: puta ex gestione. Viuianus,
f ¶ In rem.} Contra videbatur: quia ex re. i. gestione datur. vel quia ad res: quandoque tamen datur in rem: vt j. de admi. tuto. l. pro officio. vt j. arbi. tu. l. ij. & ff. quando ex fac. tu. l. ij. & j. de rei vendi. l. si vt proponis. & ff. de do. inter virum & vxo. l. vxor marito.

Casus for... tuiti peri... lum qu... modo qui... in se suscipiat. Gestor qu... doque de casu fort... to tenetur.

Si quis.

SI quis.} CASVS. Si me nolēte, & expressè cōtradicēte, mea negotia gessisti, & in ea aliqd de tuo īpēdisti: an aliqua actiōe id à me repetere possis, quæritur: & rñ. qdā q ibi directa, vel vtilis neg. gest. datur. Alij dicunt q nulla danda est, vt Iul. Imperator distinguit: aut post denūciationē tibi factā negotia mea gessisti, & nulla tibi actio cōpetit ad repetendum quod impendisti: sicut dixit Iul. aut antè, & dabitur: alioquin esset absurdum. s. quòd si añ denunciationē multas īpēsas vtiliter fecisti & tūc ꝓhibui ne anteriores expēsas repeteř posses, & q nulla ad anteriores sumpt' tibi dareť actio qđ eēt incōueniēs: sed ex eo die ex quo tibi denūciatio facta est, vt i scriptis, vel subtestificatione tñ aliorū, ne gereres: sumpt' repeteř potes anteriores. i. añ denūciationem factos, & vtiliter. posteriores verò repetere nō potes, actione ꝓtra me sua natura currente. Ex ista. l. no. q tres erant opiniones veterū. Quidē cōcedebāt actionē directā ad differentiā vtilis. Alij cōcedebāt vtilē in cōtrariū, & nō directam cōtrariā. Tertij concedebāt neutrā, & ista est sñia Iuliani, q hic approbat. Rō aūt talis est, q sicut nō cogor tecū cōtraheř inuitus, nec etiā incidere in obligationē tuam, ita non cogor tecū quasi cōtrahere, nec te hēre creditorem. secūdum Bald.
a ¶ Specialiter.} i. expsse, sic ponitur. ff. e. l. sed an vltro. in prin. & s. l. negotium. secundum M.
b ¶ Bene ab eo gestæ sint.} Locupletatur ergo cum aliena iactura, propter suā contradictionē. Et sic est ꝓtra. ff. de insti. l. si qs mācipiis. §. proculus. sed ibi licet dñs contradiceret: seruus tamen voluit, qui etiā inuitū dñm de peculio, vel de in rē verso obligat: vt ff. de pecul. l. si quis seruū. §. etiam. & continua sequentia hoc modo. bene dico expensas post denūciationem factas non repetit: antiquiores autem sic. quid enim &c. vt ff. de re mili. l. desertorem. §. in bello.
c ¶ Patimur.} Nam nemo &c. vt ff. de reg. iur. l. nemo potest mutare.
d ¶ Currentem.] Natura eius est, vt currat vsq; ad xxx. an. vt j. de consti. pecu. l. ij. cū sit psonalis. & s. e. l. negotiis. & l. aduersus. Itē an de æquitate dabitur aliqua actio ꝓ gestis post denūciationem, cū bene est gestū, in simili casu potest quæri, vt si mandaui vt emerem res pro decem & dedisti viginti, & vtiliter, q.a bene valet & plus. Et ait M. agi posse. ar. ff. de verb. signi. l. cū in testamento. & de cond. inde. l. nā hoc natura. sed B. cō tra. & Io. & nos. s. vt non posit agere nisi ꝓ taxata quātitate: vt ff. eo. l. q aliena. §. libertos. & l. ex duobus. & hic, & ff. man. l. si remunerandi. §. si passus. & l. si pro te. nisi in casu: vt ff. de relig. l. at si quis. §. idē Labeo ait.

Quibusdam.

Alias his notis ( ) inclusa desunt.

Deinde.

Die.

Mandatarius transgrediēs mādatum an possit repetere quod plus dedit.

SI quis nolente, & specialiter a prohibente domino rerum administrationi earum sese immiscuit; apud magnos auctores dubitabatur, si pro expensis, quæ circa res factæ sunt, talis negotiorum gestorum habeat aliquā aduersus dominum actionem. Quam quibusdam pollicentibus directam, vel vtilē: alijs, † negantib.) in quibus. & Saluius Iulianus fuit): hoc decidentes sancimus, si contradixerit dominus, & eum res suas administrare prohibuerit, secundū Iuliani sententiam, nullam esse aduersus eum (vel directam vel vtilem) contrariā actionem, scilicet post denūciationem, quam ei dominus transmiserit, non cōcedēs res eius attingere, licet res bene ab eo gestæ sint. b ¶ Quid enī † si dominus aspexerit ab administratore multas expensas vtiliter factas: & tunc dolosa assimulatione habita, eū ꝓhibuerit, vt neq; anteriores expensas pstet? quod nullo mō patimur: c sed ex quo † ea testatio ad eum facta est, vel in scriptis, vel sine scriptis, sub testificatione aliarum tamen personarum: ex eo die pro faciēdis meliorationibus nullam ei competere actionem; super anterioribus autem, si vtiliter factæ sunt, habere eum actionem contra dominum concedimus, sua natura currentem. d Dat. xiiij. Kal. Decembr. Lampadio, & Oreste Coss.

De ijs, quæ vi, metùs ve causa gesta sunt.

TITVLVS XX.

¶ *Periculum interitus spectat ad furem, & metum inferentem. h. d. Salic. & Alex.*

¶ Imp. Alexander A. Felici. LEX I.

PErsecutionem e eorum, quæ vi, vel furto ablata sunt, etiā † si postea interciderint f † integrā esse, iure responsum g est. PP. x. kal. Decembr. Maximo. ij. & Aeliano. Coss.

¶ *Spontanea solutio metum in promittendo adhibitum purgat: & sic actionem quod metus causa tollit. h. d. Salic. & Alexander.*

¶ Idem A. Alexandro. LEX II.

CVm te † nō solum cauisse, h verùm etiam soluisse i pecuniam cōfitearis; qua rōne vt vim passus k restitui quod illatū est postules, perspici non pōt. l Quando m † verisimile non sit ad solutionē te properasse, n omissa

Quarta scilicet turbatiua locū habet, qñ duo se possidere cōtendunt: & inducit in rebus immobilibus interdictum vti possidetis. In mobilibus vtrobi: vt insti. de inter. §. retinēdæ. Quinta. s. inquietatiua locum habet, qñ aliquid facis in meo, prohibitus, vel sciens te prohibendum, & hæc inducit quod vi aut clam: vt ff. quod vi aut clā. l. iij. §. fi. & l. iiij. Est sexta vis, quando sine authoritate iudicis ꝓsequor ius meū: vt ff. e. l. extat. sunt & alia genera violētiarū vt ibi dixi. ADDITIO. vide simile fere gl. in verbo, cā. in c. ad audientiam. extra eo.
f ¶ Interciderint.} nisi intra tēpora quadrimestria post secundā sententiā currētia pereant: vt ff. e. l. si cū exceptione. §. q si homo. Item hoc quando nō erat ꝑitura penes actorē: quod dic: vt ff. e. l. si cum ex. §. sed & si sine culpa. in gl. vt q.a distrahatur' &c. Itē hoc nisi morā purgauerit per obligationē factam dño: qđ dic vt j. de fur. l. subtracto.
g ¶ Responsum.} vt ff. de vi & vi arma. l. j. §. rectissime. & l. pe. & inf. de cōdi. fur. l. ij. & ff. de concic. fur. l. fi. & ff. si cui pl' quā ꝑ l. fal. l. iij. in princ.
Cum te.} CASVS. Aliquis te coegit vt sibi pecuniam promitteres, & promisisti: posteà per interuallum temporis soluisti: an istam pecuniam possis repetere quasi per metum extortam? & respon. quòd nō, quia potuisti actionē, q metus causa intentare, & te liberare ab obligatione ꝑ metū extorta. quod cū non fecisti sed sponte soluisti: videris ratam habuisse promissionem: secus si vt solueres metum tibi intuli, quo casu repetes. Viuianus.
h ¶ Cauisse.} id est coactè promisisse per metum.
i ¶ Soluisse.] sponte. k ¶ Passus.} in cauendo.
l ¶ Non potest.} Imò videtur perspici posse: vt ff. de cōd. ob turpem cau. l. ex ea. & ff. e. l. metū autē. §. sed quod prætor. quæ sunt cōtrā. Sol. ibi in promittendo & soluendo fuit facta vis: hic in promittendo tantùm. Vnde nullo modo repetit: tum quia sublata est proxima causa turpitudinis. turpitudo enim est vis & metus. Causa proxima dicitur coacta voluntas, quæ tollitur: quia ratum quod fecit videtur habere, sponte soluendo: vt ff. de cond. ob tur. cau. l. si ob turpē. Tum etiam quia odiosa est exceptio hæc: vt ff. de excepti. doli. l. ij. & iij. in prin. & l. apud Celsum. §. pe. vnde omnino cessat repetitio: vt ff. de cond. ind. l. qui exceptionē. Tū etiam quia vna solutio, non parit liberationem & repetitionem: vt ff. de soluti. l. qui hominem §. fi. Vnde his tribus rationibus reprobatur glo. Ir. quæ dicit sponte soluentem admitti ad repetendum, si probet vim factā in cauendo his verbis. Præsumitur enim querelam de vi non habuisse: aut ergo omnino non repetit: aut eatenus impeditur donec probet contrarium. Ir. Primam ergo partem secundū B. & Pla. & Io. admittimus: secundam, non. s. quòd posit probare vim factam in cauendo. Sed Py. eā exponit, donec probetur contrarium. s. vim factā in soluendo, qđ nihil est ſm Azo. nam quia certū erat vim non adhibitā in soluendo: præsumitur ergo nec in promittendo. Item quid si parū post cautionem coactā sponte solui? Rñ. secundum Al. repeto: vt arg. ff. de mino. l. iij. §. scio. & j. ad velle. l. si mulier. ij. & ff. ex quib. cau. ma. l. ab hostib. §. fi. qđ non placet secūdū H. Itē quid si iuraui per metū dare decē: & do spōte? rñ nō repeto: q.a soluere non tenebar. ar. ff. qui satisd. cog. l. fi. & q.a sublata est ꝓxima causa turpitudinis: vt ff. de cōdi. ob tur. cau. l. si ob turpē. Sed Plat. cōtra: vt ar. j. si aduer. vendi. l. j. & in aut. sacramenta. sed secūdū canones soluo & repeto: vt in vsu. vt extra de iureiu. ad nostrā. ij. & ca. debitores. Itē nōne hac l. soluēs errat in iure, credēs se teneri: ergo in dāno vitādo, subuenit ei: vt ff. de iur. & fac. ig. l. error? Rñ. hic fuit fatu' error: vt ff. eo tit. l. nec supina. Itē nunqd fuit turpis ꝓmissio, & sic ꝯ legē: quicquid ergo sequitur ex eo vel ob id &c. vt s. de leg. & consti. l. non dubiū? Rñ. non fuit turpis sed turpiter facta: quia non venit turpe in obligatione.
m ¶ Quando } pro quia.
n ¶ Properasse.} cùm nemo suas pecunias iactet: vt ff. de probatio. l. cū de indebito. vers. j. sic ergo ad primordjū tituli posterior non formatur

† Et. al. interciderunt.

† Concor. cum hac l. gl. sup verbo, ad resignationē. in c. ad audientiam. extrà e. tit.

† al. Quin verisimile non fit.

Turpitudo est vis & metus.

Solutū per metum interueniēte iuramento an repeti posit.

Sed non ne quilibet error in dāno vitando parit repetitionem. l. sed & si me putē. ff. de condic. indebi. vnde

Continuatio.

Violentia est multiplex.

¶ DE IIS QVAE VI METVSVE CAVSA GESTA SVNT. ¶ *Seruant antiquā intitulationem: hodie sufficit alterum: vt ff. e. l. i. Et continua. Suprà dixit de nego. gest. quæ ab alio gesta, rata habemus: nūc de ijs, quæ à nobis gesta infirmantur.*

PErsecutionem.} CASVS. Res ablata vel subrepta cuius periculo sit, quæritur. respon. q auferentis & metum inferentis, & surripientis. vnde si rem tuam tibi aliquis abstulit vel surripuit & periit estimationem repetere potes per actionem quod metus causa. Viuianus.
e ¶ Persecutionem.} Largū est verbū persecutionis: vt ff. de actioni. & obli. l. actio in psonā. & quod dicit vi. s. cōpulsiua. & de furto gratia similitudinis dicit. Distingue ergo quinq; genera violentiarū, quia alia expulsiua, alia ablatiua, alia turbatiua: alia compulsiua, alia inquietatiua. Prima parit interdictum vnde vi. Secunda actionem vi bonorum rapto. vt instit. vi bonor. rapto. in prin. & ff. de vi & vi arma. l. j. §. ij. Tertia actionē quod metus causa, personalem & in vtilem in rem: eo casu quo vim passus erat [illegible] ante traditionem, & exceptionem: vt dices. j. l. iij. Item in pri[illegible] sine distinctione pertinet ad delinquentem periculū: vt [illegible] arma. l. j. §. rectissime & l. penul. In tertia similiter, nisi in casib[illegible] dices, & hoc si agatur cōtra metum inferentē: secus si contra bonæ fidei possessorem: vt ff. eo. l. si cum. §. aliquando. & l. si ipsa.

euentus

Universidad de Deusto Biblioteca

euentus:quod ſit alibi:vt infr.de impo.lu.deſcrip.l.i.in fi.lib.x.
a ¶ Querela.} ſ.metus.
b ¶ Dicas.} & fidem iudici facias,vt ſ.de tranſac.l.interpoſitas. & l.ſi maior.j.& infr.eo.l.metum.

SI vi.} CASVS. Si auo meo metum intuliſti,vt tibi fundū vēderet,& tu emiſti, & alij eū vēdidiſti: an cōtra ſcd'm emptorē refuſo ꝑtio qđ auus acceperat ad repetēdum fundū actio mihi cōpetat & quę,quæritꝛ & rñ. ꝙ ſic. & datur ei in rē vtilis actio : niſi præſcriptione.3o. vel xx.ann. ſe tueri poſsit:cum hr̄s ei directo vel per patrē meū medium extitam.
c ¶ Si vi.} q̄tum ad corpus metu.quo ad animū.
d ¶ Si maxime.} i.quod maximum videbatur vt agere non poſſes.
e ¶ Extitiſti.} ſiue directo,ſiue per medium patrē datur hæredibus hęc actio:vt ff.eo.l.quod diximus,§.fin.
f ¶ Reddito.} ſ. ei, qui dedit, vel ei qui emit ab eo:& ſic fuit hic:& cogetur primus emptor habere ratū:cū ipſe teneaꝫ ſecundo de euictione:vt ff. de neg.ge.l.ſoluendo.& l.Pomponius.j.& l. quæ vtiliter.§.fi.& l.ſeq.& de excep.doli l. ſi opera. ſicque q̄libet in ſuo reqoniē ſtatu:vt j.de reputa.q ſi.i iudi.l.i.& ff. de minor.l. qđ ſi minor.§. reſtitutio. Sed ad hoc ꝙ dicit rddi debere ꝑtiū eſt contra. j.de rei vē.l.ſi mancipiū.

dic quod licet errans in iure non repetat in l.ꝑ actionē qđ met.cā repetit tñ caſu iſtius ꝑ codō.id. d.l.ſed & ſi me putem. nec obſtat ꝙ hęc gl.ſ. in verſic.tū ér q̄a odio ſa &c.dicit hāc exceptionē eſſe odioſā &c. q̄a in hoc non dicit verū ſcd'm doc.hic,ut hic refert Bar. quem de hoc uide latius.

querela a de chirographo, vtpote per vim extorto, niſi & in ſoluendo vim te paſſum dicas b. PP. vj.Kalend.Iul.Alexandro A.ij.& Marcello Coss.

¶ Vendens,uel eius hæres, fundum propter metum uenditum repetit utili actione in rem à quolibet poſſeſſore, ſi pretium offerat:& poſsidens longo tempore non ꝑſcripſerit.Sali.h.d. Sal.& Ale.

¶ Imp.Gordianus A.Caio. L. III.

SI vi c,vel metu fundum,a uus tuus diſtrahere coactus eſt: etiam ſi maximè d emptor eū alij vendidit,ſi tamen tu auo tuo hr̄s extitiſti e:vt tibi reddito f à te pretio reſtituatur, poſtquàm placuit in rem g quoque h dari actionem ſecundum formam perpetui edicti, adito præſide ꝓuinciæ poteris poſtulare: ſi modo q ſecundo loco comparauit, longę poſſeſſionis i præſcriptione non fuerit munitus k. PP.vj.Id.Augu, Pio,& Pontiano Coss.

¶ Actio quod metus cauſa, intra annum datur ad quadruplum,ſi res non reſtituatur:poſt annum uero ad ſimplum , ſi alia actio non competit.h.d.Bal.Salic.& Alex.

ſed hic reſtituit q̄a verſum eſt in ſui vtilitatē.i. aui cui ſucceſsit,cuius ꝑſonā hr̄s ſuſtinet:vt in auth.de iureiu.à mo.præſtito.§.i.colla.v. ſic & ff. de rei vē.l.emptor.Et eodē mō ſoluiꝫ.j.de ꝑſc.3o.an.l.j.in fi. & j. ne rei domi.vel tēpo.l.ij.Itē ad idē eſt contra.j.de reſc.vend.l.i.ſed ibi abundat maxime.Itē ad idē eſt cōtra.j.e.l.ſi ꝑ impreſsionē.Sol.ibi ſpeciale. Itē qđ pretium redditurꝛ Rñ.quod præſtitū eſt auo . Nam & ſi nihil auo præſtitū eſſet,nihil redderet,vt j.de euic.l.ſuper emptione,ſed ſi aliquid ſit minus,& illud reddi poteſt:vt j.de reſt.mili.l.ſi cum militarib.
g ¶ In rem.} licet.n.non ſit dn̄s de iure ciuili,trāſtulit enim dominiū in emptorem:& tñ de æquitate prætoria vr̄ dn̄s , quia nemo videtur re ſua excluſus &c.ff.de in integ.reſtitu.l.nemo.& non videtur poſſeſsionē adeptus &c.ut ff.de acq.poſſ.l.non videtur.
g ¶ In rem.} id eſt reſciſſoriam.
h ¶ Quoq;.} q.d.non ſolum perſonalē quod metus cā,que eſt in rē ſcripta:& daꝫ vtilis non directa:q̄a tranſlatum fuit dñium:vt ſ.dictū eſt.& datur contra quemlibet poſsidentē:vt ff.eo.l.metum aūt.§.fi. & l.ſi cū. §.in hac.& §.aliquando.Tria ergo auxilia dantur ex hoc edicto . Actio in rem utilis, & actio perſonalis quod metus cauſa. Item exceptio] metus:ut hic;& ff.eo.l.metum.§.ſed quod prætor.& §.licet.& §.volenti.
i ¶ Longæ poſſeſsionis.} vt decennij inter præſentes, vel xx. inter abſentes.
k ¶ Munitus.} Præſcribit enim utili rei vendicationi , non actioni qđ met.cā,cum ipſa ſit perſonalis:vt inſti.de actio.§.præterea quaſdam. & earum ſit meta.xxx an.ſpacium:vt j.de conſtitu.pecu.l.2. ſecundū Pla. & ſic,ſi modo &c.refertur ad vtilem in rem , non ad perſonalem . Vel dic præſcribi actioni quod metus cauſa,nam cum excedit ſuos terminos in eo quod eſt in rem ſcripta,& datur contra quemlibet poſsidentem:vt ff.eo.l.metum aūt.§.fi.excedaꝫ à non ſuis terminis:vt j.de edic. diui Hadr.tol.l.fin. Item oppono, qūo præſcribit qui dn̄s factus eſt per traditionem:vt inſtitu.de rerū diui.§.per traditionem.& per uoluntatē, coactam:vt ff.eo.l.ſi mulier.§.ſi metu.& ff.de vſuca.l.ſequitur.§.lana.rñ. quo ad ius ciuile verum eſt.Sed de prætorio contra:vt ff.de in integ.re. l.nemo.Præterea quia eſt dominus de iure ciuili,multo fortius præſcriptione longi temporis tueri in dñio prætorio ſe debet:ut ſic magis cōn tra intentionem agentis præſcribatur quam dñium:vt ff.de cap.l.in bello.§.ſi quis ſeruum.Item adhuc contra:inſti.de uſucap.§.furtiuæ.& j. đ vſucap.pro empto.l.ſi patrem.& ff.de vſuca.l.non ſolum.in prin. & l.ſequitur.§.quod autem.quibus legibus dicitur,ꝙ res furtiuæ,& ui poſſeſſæ non præſcribuntur.Sol.ibi de ui expulſiua:hic autem compulſiua,in qua eſt voluntas:hodie enim male fidei poſſeſſor &c.ut in auth. ut ſpō. largi.§.ruſus.coll.ix.& ff.de dolo.& elegāter.in prī.nam in metu dolus eſt.Itē ſi emptor eſt munitus exceptione,nonne poteſt agi cōtra metū inferentem.Rñ.non:vt j.de ijs,qui à non do.ma.l.fina. Itē nunqđ

Actio qđ metus cā qualis ē & cōtra quē datur.

Actio pſonalis ſcripta in rem præſcribit, longo tpe.

Vſucapio non hēt locū in reb' furtiuis & vi poſſeſſis.

† Iſtud reprehendūt hic oēs vt etiā refert Barto. hic Nec obſtat l.ſi. hic alle.quia loquitur.

finitur anno reſciſſoriaꝛ Rñ.d.illud q̄ſi officio iudicis petiꝫ reſtitutio,hic actionis iure.Itē & illud poſt cōpletā vſucapionē.hic añ. Itē quo iure ē obligatꝰ bonæ fidei emptor,an actione pſonaliꝛ Rñ.ex varijs figuris cārū:vt ff.de actio.& obli.l i.in prin.Itē q̄d ſi res eſt integra,an ageꝫ quod metus cā cōtra eū,q̄ me cōpulit vt vēderēꝛ Rñ.ſcd'm Io.non,cum ipſo iure nō teneat cōtractus, ut in dolo ſimplici : vt ff. de do.l.& elegāter.i pri. vel illud i ſimplici dolo.

q̄ſi dñium rei eſt cā actionis perſonalis : ita quod actio datur in cōſequētiam dñij; ꝙ hic non eſt. Vide de iſto latius eūdē Bar.in l. 3. ff. vi bo. rapt.

¶ Idē A.Primo,& Euthichio. † L. IIII

SI per vim l,vel metū mortis, aut cruciatus †corporis m, vēditio à vobis extorta ē & nō poſteà eam conſenſu n corroboraſtis:iuxta perpetui edicti formā, intra annū quidem agentes, quo ex piundi o poteſtas eſt,ſi res nō reſtituatur, p quadrupli condēnationē referetis q,ſcilicet reddito à uobis pretio r.Poſt annū verò cauſa cognita,eadem actio in ſimplum permittiꝫ.quæ cauſæ cognitio cò ꝑtinet,vt ita demū decernatur,ſi alia actio s non ſit.PP.iij No.Augu, Gordiano A.& Auiola Coss.

¶ Actio quod metus cauſa competit, ſiue quis ſit coactus uendere,ſiue minore pretio uendere,nec refert,an uendatur metū inferenti,an alij.h.d.Sali.& Alex.

¶ Idem A.Rufo militi. L. V.

NOn intereſt, t à quo vis u adhibita ſit pr̄i,& patruo x tuo,vtrū ab emptore,an vero ſciēte emptore ab alio y,vt vi metùve poſſōnē vēdeꝛ z cogereꝫ. Nāſi a adhibita vi,compulſi ſunt,

SI per uim.} CASVS. Si per metum compuliſti me ut fundum meū tibi venderem, an actio quod metus cā, ad recuperandū fundū mihi cōpetat,quæriturꝛ & rñ. ꝙ ſic,niſi poſtea ex interuallo vēditioni cōſenſum tacitū,vel expreſſum ꝑbuiſſem:& dabitur intra annum , niſi reſtituatur ex prima ſnia, qua iudex eū ꝑtiū mihi reſtitui iubet i quadruplū : poſt annū in ſimplū cā cognita.In cāę cognitiōe hoc vertiꝫ , an mihi alia actio cōpetat: q̄ ſi cōpetat hęc nō dabitur. & intellige , ꝙ actio qđ metus cā dabiꝫ refuſo ꝑtio tibi quod accepi pro fundo. ¶ Nota ꝙ cōtra hanc actionē opponitur exceptio cōſenſus adhibiti.Bal.
l ¶ Si per uim.} ſ. compulſiuam.
m ¶ Corporis.} vel aliū ſimilē metū: vt ſ. de trāſac.l.interpoſitas.
n ¶ Cōſenſu.} expreſſo vel tacito:vt ſ.l.2.
o ¶ Experiundi. } ergo eſt annus utilis : vt ff. eo. l.ſi cum.§.poſt annum.& ff.de diuer.& temp.præſcrip.l.i.

† Concor. c.pe. ī me. extra đ iis q̄ vi metuſue cā fiunt.

† al.Euthychio.al.Eutycheo.al. Eutycheo.

† Concor. cum hac l. c. abbas. extra eo.tit.

p ¶ Reſtituatur.} Per primam ſententiam: vt ff.eodem,lege ſi cum.§. ſatis.ſcire enim debemus,ꝙ duæ ſententiæ feruntur in hac lite qđ metus cā.Prima in qua condemnaꝫ,vt rē reddat.Scđa eſt:quia ſi iſte condēnatus non reddit rē,damnaꝫ ad quadruplum:ut ff.eo.l.ſi cum. §. hęc aūt actio.& in hoc quadruplo ieſt res.ut in prealleg.l.§.quadruplabit. Item quęritur,an vtraq; ſit definitiuaꝛ Itē an ab utraq; poſsit appellariꝛ Item quod tempus eſſe debet inter primam,& ſcđam ſententiam ? & alia multa quæ notantur.ff.eo.ſi cum exceptione.§.hęc autem actio.
q ¶ Referetis.} i.referri faciatis.
r ¶ Prætio.} Hic ſigna.& ſolue eodem modo contraria , quæ ſunt ſ. l. proxima.
s ¶ Alia actio.} ſ.ciuilis & ordinaria,ueluti petitio hæreditaria:vt ff.e. l.ſi cum.§.poſt annum,nam cum actione de dolo datur: ut ff. eodem. l. ſi cum.§.cum qui.& cum vtili rei vendicatione:vt ff.e.l.metum autem. §.volenti.& ſ.eo.l.proxima.raro en m inuenitur,quin alia competat,qñcunque tamen inuenitur,vt cum promiſi per metum uel acceptum tuli per metum.Item poſt annum,ſecundum iura uetera, non competit de dolo. Poteſt etiam exponi ſecundum Io. ſi alia actio non ſit.i. ſi aliūde actio non ſit.Tertij dicunt non dari.quod metus cauſa,ubi datur in re, & in prædictis caſibus tantum,vbi non datur in rem : dicunt dari quod metus cauſa non placet.

NOn intereſt. CASVS. Si pater tuus,vel patruus metu compulſus fundum diſtraxit,non alias diſtracturus:an repetere poſsit per actionem quod metus cauſa, quæriturꝛ & rñ.quòd ſic. neque refert an ab emptore compulſus fuerit, an ab alio ſciente: ſi alias fuerat diſtracturus,& metu compulſus minori pretio diſtraxit : puta ualebat centum; diſtraxit pro l.quod acceptum eſt per actio.quod metus cauſa retractabitur.
t ¶ Non intereſt.] quo ad emptorem.nam vtrobique tenetur.
v ¶ Vis.} compulſiua.
x ¶ Patruo.} i.fratri patris tui.
y ¶ Ab alio.} Vtrobique enim agitur actione , quod metus cā contra emptorē.Itē nec hoc intereſt:non erat alias vendīturus ut hoc caſu aut erat venditurus,& fuit coactus vt minoris vēderet:vt ſ. ꝓximo caſu.nā ſi adhibita &c. 2 Item quod dicit ſciente emptore, ſupplent quidam & fraudē participāte:& ſic ſoluiꝫ cōtra.ff.eo.l.metū aūt.§.ſed licet.Sed certè in alio prorſus caſu ibi loquiꝫ:& hic ſubaudi maximè.Nam idem eſt in emptore ignorante.ſ.ꝙ ſp teneatur quod metus cā: ſed in hoc eſt ſolum differentia inter emptorem ſcientem,& ignorantem:q̄a ſi ignoraret liberatur rei interitu:ut ff.eo.l.ſi cum.§.in hac.& §.aliquando.
z ¶ Tendere.} pater tuus,& patruus.
a ¶ Nam.ſi probat à minori.

Maiore,

Snīæ duæ feruntur in lite quod met cauſa

Dic ꝙ tū ad hoc ut cōpetat iſta actio qđ me. cā. non ē diſtin... in iſtis duobus caſibus vt hac. Sed in ... cōcludēdū ē dñia, ſi coactus ... dere pe... reſcindi con... tractum & rē reſtitui ... coactus ... ro vende... ꝑtio vili... ri,peti ſu... pleri iuſti ... reſtitui ... bat in l. ſi. res.§.i.ſ.de iu.do. Bal.

a ¶ Maiore.} ſ.prætio,& ſubandi maximè.nam licet alias venditorem compellam iuſto prætio vendere,teneor:ar.ff.re.amo.l.nō enim.Io.Sed Py.contra arg.ff.eo.l.ſed & partus.§.ſi.& l.ſi cum,in prin. Sed certe ſecundum Azo.poteſt intereſſe eius magis,quam valeat res: vt ff. de min. l.ſi in emptione.Item maioris pręti eſt,ꝙ magis eligis:vt inſti. de actio. huic autē.& §. præterea ſi quis.ff.de diem adie.l.ſi venditor.
b ¶ Diſtrahere. } alias venditurum,vt differat à priori caſu.
c ¶ Tenore.} i.actione quod metus cauſa.
d ¶ Impetrabunt. } ita ꝙ ſi contumax eſt, in quadruplum condēnabiꝫ.qđ vero iuſto ꝑtio deeſt, ſuppleꝫ ſecundū P.& Ir.Ac.

AD inuidiam.} CASVS Si alicui potenti rem meam vēdidi,& eo ꝑtextu volo eam reuocare : q̄a in dignitate fuit is cui vēdidi: ꝑ ac. quod metus cā,an poſsim quæriturꝛ & dicitur ꝙ nō ſufficit ad metū probandū, ꝙ ille fuerat in dignitate conſtitutus,etiam vno teſte adiūcto:licet ſi vim paſſus fuiſſem , præſumptionē faceret cōtra eum dignitatas:vt.eo. non eſt veriſimile.Viuia.
e ¶ Ad inuidiam.} i.malam præſumptionem.
e ¶ Inuidiam.} ſ.creandam præſumptionē : vel id eſt blaſmū:vt q̄a dignitatē habeat nō pſumitur feciſſe vim. ſed contra in paſſo vim facit pſumptionē cōtra eū ſua dignitas: vt ff.eo.l. non eſt.in prin.
f ¶ Arguendum . } i. argutè probandum. ꝙ eſt neceſſe:vt j.e.l. metū. & j.tit j.l.dolum.Accur.

SI donationis. } CASVS Si vt tibi donarem aliquid , vel promitterem , vel tecum tranſigerem, mihi metū intuliſti:an ualeat ꝙ actum eſt quæriturꝛreſp.quod non, quāuis inde factū fuerit inſtrumentū:& hoc ꝑtoris edicto ꝙ eſt.ff.eod.l.j.
g ¶ Alterius .] innuit donationem uocari contractum:vt & j.de præſcriptio.xxx.an. l. ſi quis emptionis.in prin.
h ¶ Capitales.} Puta ne combureret inſtrumenta ſtatus, ꝙ eximit caput de ciuitate,ſicut mors naturalis:vt ff.eo.l.iſti quidem.§. ſi is.non dico quod loquatur,vbi timui capitalem accuſationem,licet Io.procedendo hic reſponderit,quia tunc nullo modo repetitur: vt j.eo.l. accuſationis. nec dico, quod loquatur ibi minabatur quod me interficeret, quia hoc continetur ſub illo membro,metu mortis.& facit.ſ.de tranſact.l.interpoſitas.& ſ.de reſcin.vendi l.j.& ff.de condi.ob tur.cau.l.ex ea.
i ¶ Formam.} quæ eſt.ff.eo.tit.l.j.

CVm te.} CASVS. Exactori tributorum,frumentum ſoluturum promiſi publicum,& factum eſt inſtrumentum promiſsionis:facta ſolutione ipſe retinet inſtrumentum,ſpe recuperandi inſtrumentum:fundum meum vendidi ei:volo fundum reuocare per act.quod metus cauſa:an poſsim,quæriturꝛreſpon,quod non. Item ſi electus fuiſti in ciuitate aliqua,ut aliquos nominares ad ſubeunda ciuilia munera , & ne me nominares,fundum quem affectaſti , tibi vendidi:an reuocare poſsim , quaſi per metum inductus quæriturꝛ Et reſoonde.quòd non.& eſt rō,q̄a cauſa pro qua vendidi nō fuit expſſa:vt j.de cond.ob.cau.l. ſi repetēdi.
k ¶ Feciſſe.} ſ.actori tributorum.
l ¶ Recipiendi.} expreſſe tamen hoc non dixiſti.
m ¶ Feceras.} quod modo erat ſolutum.Accurſius.
n ¶ Inſtrumentum.} eidem enim caueras de dando inſtrumento.
o ¶ Munera.} nominator enim erat.Et nota quod prætor hos caſus in edicto non poſuit,ſed princeps interpretatus eſt: quia in his ſæpe continetur atrocitas:vt ff.eo.l.non eſt Accurſius.
p ¶ Non poſſe.} vt arg.j.de reſcin.ven.l.non idcirco. & ſ. de tranſ.l.ſi

† al. maiora.al. maioris.

poſſeſſiones ſuas, q̄ maiore a † valebāt,minimo diſtrahere: b iuriſdictionis tenore c ,vt id qđ improbè factum eſt,in priorē ſtatum reuoluatur, impetrabunt d .PP. vj. Kal. Ian. Gordiano A. & Auiola Cos.

¶ Ex ſola dignitate non præſumitur dolus, uel metus inferri. hoc dicit. Bal. Vel ſic: Ex ſola dignitate contrahentis non pręſumitur uiolentia.h.d.Alexand.

¶ Impp. Diocletianus & Maximia. AA. & CC.Polliæ.al.Pollæ. LEX VI

AD inuidiam e alicui nocere nullam dignitatem oportet vnde ītelligis quod ad metū arguendum f ,per quem dicis initum eſſe contractū,ſenatoria dignitas aduerſarij tui ſola non eſt idonea.PP. iij. Kalen. Maij. Heracliæ. CC.Coſſ.

¶ Minę capitales inducunt iuſtum metum: & omnis contractus, qui fit per metum,poteſt peti reſcindi.h.d.Bal.uel ſic:Quilibet cōtractus celebratus iuſto metu ſiue ſit hinc inde obligatorius,ſiue ex altera tantum parte,reſcind.tur.h.Alexan.

¶ Idem AA.& CC.Cotui. L. VII.

† Cocinio.

SI donationis , vel tranſactionis vel ſtipulationis , vel cuiuſcunq; alterius g contractus obligationis cōfectū inſtrumentum, metu mortis , vel cruciatu corporis extortū , vel capitales h minas pertimeſcendo , adito præſide prouinciæ probare poteris:hoc ratum haberi ſecundum edicti formam i non patietur. Dat.ij. Non Ianua. AA.Coſſ.

¶ Metus ne quis uocetur ad munera non inducit actionem quod metus cauſa.hoc dicit.Bal.uel ſic:Venditio facta, ut cautio frumenti ſibi reddatur: uel ne ad ciuilia munera uocetur, per actionem quod metus cauſa non retractatur.h.d.Sali.& Alex.

¶ Idē AA.& CC.Tryphonio.† L. VIII.

CVm te domus, & horti venditionem feciſſe k ſub ſpe recipiendi, l ꝙ de frumēto feceras m inſtrumentum, n vel timore, ne ad ciuilia munera o nominareris, proponas , & reſcindi venditionē veluti metus cauſa factam † deſideres;intelligis,ad ratum non habēdum contractum, metum huiuſmodi prodeſſe non poſſe. p D. xj. kal. Septem.Viminatij.CC.Coſſ.

¶ Ex ſolis minis non probatur metus, niſi fuerit deuentū ad actum.hoc dicit. Bal. Sal. & Alexand.

¶ Iidem AA.& CC.Hymnodæ. L. IX.

METum non iactationibus q tantum , vel conteſtationibus, †ſed atrocitate, r facti ꝓbari conuenit.Data kal.Decem. CC.Coſſ.

¶ Timòr accuſationis inſtitutæ, uel inſtituendæ non facit hāc actionem competere , ad reſcindendum contractum.h.d.Alex.

¶ Iidem AA.& CC.Fauſtinæ. LEX X.

ACcuſationis inſtitutæ, vel futurę metu alienationem,ſeu promiſsionem factam reſcindi poſtulantis, improbum eſt deſiderium. s Dat.vj.Kalen. Febr.CC. Coſſ.

¶ Venditio facta officiali deputato,ad iuſtitiam adminiſtrandam,reſcinditur condictione ex hac lege,ſi facta fuit per impreſsionē, ſiue ſit facta uenditō ſibi ſiue alteri ſuppoſito ab eo ,nec pretium ei redditur.h.d..Alex.

¶ Imp. Conſtantinus. A. ad Euagrium. † P.P. LEX XI.

SI per impreſsionem † quis aliquem metuens ſaltem in

maiores.ideo autem non reperitur,quia in neutro caſu fuit cauſa expſſa. Quid autem ſi fuiſſet cauſa expreſſaꝛ Rñ.in primo caſu huius legis repetitur:vt j.cond.ob .cauſam.l.ſi repetendi.& ff.de condi.cauſa.da.l.iij.§.ſi quis.In ſecūdo ſi quidem erat inhabilis,repetit:vt j.de con.ob.tur. cau. l.quod euitandi, ſi habilis non repetit,licet ſit cauſa expreſſa,quia in pari delicto &c.ut.ff.de cōdi.ob tur.cau.l. ſi ob turpē.Eſt enim delictū militiam detractare vel munus militiæ euitare: vt ff. de re milita.l.qui cū vno. §.qui poſt accurſius.

METum.} CASVS. Qui metum allegat : probare debet, certum eſt.ſi ergo aliquando minas mihi intuliſti , quia mihi vim inferres , vel coram plurib. an talis iactantia mihi ꝙ vim inferres , ſufficiat ad metum probandum quæriturꝛ & reſpon.quod non.
q ¶ Iactationibus.} quia præſens metus accipitur:vt ff.eod.l.metum.iij. in prin.& diſtingue , quæ perſona ſit , quæ iactauit ſe illaturam vim,vel metū:potens,vel nō: de qua ſit veriſimile , ꝙ inferre poſsit:vt j.ex q. cau.ma. l.ij. & iij. & ff. eod. l.non eſt in prin. & ſecundum hoc dic , ꝙ hæc duo verba iactationib.& cōteſtationib. intelligantur in eo, qui dicitur feciſſe metū:vt iactatio dicaꝫ , quæ fit præſente nullo,conteſtatio quæ fit præſentib. pluribus ; poſſunt econtra intelligi , in eo qui diciꝫ paſſus.Poſſunt ēt diuiſim intelligi,vt iactatio ad metum inferentem , quia plerunque minatus fuerat hunc ſe interficere. conteſtatio ad vim paſſum q exclamauit coram alijs,vel non coram.
r ¶ Sed atrocitate.} in qua capitales continentur minæ. & facit ſup. de tranſ.l.ſi maior primo.

ACcuſationis.} CASVS Ne te accuſarem de crimine aliquo, vel iam accuſatione inſtituta deſiſterem,fundum mihi vendidiſti , vel aliquid promiſiſti: an repetere poſsis , quæriturꝛ Et reſpond. quod non.non enim ſufficit talis metus ad venditionem reſcindendam , quia præſumitur tranſactio. Viuianus.
s ¶ Eſt deſiderium.} Hoc eſt planum,ſi nō fuit cauſa expreſſa , ob quā dedit.Si autem fuit expreſſa,quod fieri debet,vt j.de condi.ob cauſam da.l.ſi repetendi.aut erat accuſatio calumnioſa , & tunc datum repetitur:vt ff.de condi.indebi.l.in ſumma.in principio, aut non calumnioſa: & tunc ſi tale erit crimen , de quo poterat tranſigi , & non ſtetur tranſactioni,repetitur datū,& exceptio obijcitur:ſi non poterat trāſigi repetitur datum,quaſi turpiter datum:vt ff.de condictio.ob turpem cauſam. l.ſi ob turpem.& j.de contrahend. ſtipulatio.l. ſi quidem.De quibus autem criminibus tranſigi liceat,vel non:habes ſ.de tranſactio .l.tranſigere.Sed contrarium huic l.eſt.ff.eodem.l.timorem. §. fina. & l. ſequenti. vbi dicit repeti poſſe id , quod ab eo datum eſt , qui in adulterio ſit deprehenſus.Solutio ibi metus inſtabat , vel hic timebat pœnam legitimam,& a legitima perſona inferendam:ſecus vbi deprehendor in adulterio:nam ibi poſſum , vel non poſſum iure occidi : & ideo iuſte timui, quia non iure præcipiente : ſed permittente occidor Item quia non eſt ibi miniſter legis ut iudex:ſicut eſt hic.

SI per impræſsionem. } CASVS Si tibi in aliquo officio conſtituto timore officij tui me opprimenti fundum vendidi: vel amico quē interpoſuiſti per fraudem,cum forte tibi emere non licuit,totum debet reſcindi:nec pretium reſtituitur. ¶ Nota iſtam legem contra fœneratores qui faciunt res,vel recipi inſtrumenta per vxo. vel per familiares eorum.quod tene menti ſecundum Bal.hic.
t ¶ Aliquem } Caſtaldionem puta.

In me-

(no. † Trophi- al. Trophino. al. Trophonio.

Munus militię euitare delictū eſt.

† Extortā.

Metus vt ſufficiēter probetur, probatur iactatione minantis.

† Conteſtatione eius.

† Euādrū. al. Euavriū

† Concor. c.ſup hoc. cū glo. parua. ſuper verbo, oppreſsionn . extra de renuncia.

Accuſatus tranſigens an poſsit datum repetere.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ In mediocri.} alias in modico.

b ¶ Reddatur.} per actioné quod metus cã secundũ quosdã. Vel dic cõdictione ex hac.l.& sic metus quãq; punitur per actioné, quod metus cã: ex verbis legis, & in sententia, vt fere per totum titulum istum. Quandoq; per sententiam tantũ: vt ff.eo.l.isti.§.pe & §.fi. Quandoq; per constitutioné principis, vt hic, Quádoque officio iudicis vt ff.e.l.nõ est. per totam legé.

Met° multipliciter punitur.

c ¶ Retineatur.] quadruplũ quãque fisco dat; ut ff.de contrahé.emp.l. nõ licet.& l.q officij. Et est hoc spále, vt pretium non reddatur. alias contra vt s.eod.l.si vi.& l.si per vim.

d ¶ Si qui.} i.officiales.

e ¶ Prædã.} i.lucrũ. de quo dictum est.s.in prin.

† Talem.

f ¶ Acquirant.} i. acquirere nitantur.sic. ff.de aut.tut.l.pupillus.§.fi.& s.de contractibus iud.l.j.

† al.Cæs.

Enditiones.} CASVS. Sicut venditio siue donatio seu quilibet cõtractus metu mortis, vel cruciatu corporis initus, pro rato habédus non est, similiter neque si per potentiam extortus sit. Viuianus.

† Ex libri iiij. titu.j.l. vlti. C.Th.

g ¶ Infirmari.} vt hic. & ff.de off.psi.l. illicitas. in prin.& j.de contrahé. emp.l.inuitum.& intellige potentiã talé, de qua lex superior dicit. Vel dic de tali, quæ inducit actionem, quod metus causa.

mediocri a officio constitutum, rei quæ eadem prouincia, vel loco, ubi tale officium peregit, sub venditionis titulo fecerit cessionem: & quod emptum fuit, reddatur b, & nihilominùs etiam pecunia retineatur c: simili pœna seruãda, si d qui vel coniugis, vel amici nominibus abutentes, prædam e tamen † sibi acquirant f. x. kalend. Octobr. Aquileiæ, Constan. A.ij.& Constãti. CC. † Coss.

¶ *Extortum per potentiam, infirmatur. h.d.Bald. Vel sic: Quilibet contractus metu potentis celebratus uenit rescindẽdus. h.d.Sal.& Alex.*

¶ Impp. Honorius & Theodosius AA. ad populum. LEX XII.

VEnditiones †, donationes, transactiones, quæ per potẽtiã extortę sunt, pręcipimus infirmari g, D.xiij. kalen. Mart. ipsius AA. viij. & iij. Coss.

De dolo malo.
TITVLVS XXI.

¶ *Si creditor pignora sibi obligata, uelit iure creditoris uendere, fideiussor non debet pro se emere: alias tenetur de fide rupta, quia censetur habere mandatum soluendi, & sic liberãdi pignus, unde si emat, tenetur rem debitori reddere, restituta sibi sorte cum usuris. h.d.Alex.*

Dolus duplex est.

¶ DE DOLO MALO. ¶ *Ideo dicit malo, quia est & bonus & malus dolus: ut ff.eo. l.i. Et cõtinua. Dixit d rest.in? ac.quod met. cau. nunc de ea, quæ datur iure actionis de dolo. Accur.*

¶ Immpp. Seuerus, & Antonius AA. Clementiæ. LEX I.

† al.Clemétinæ.al.vehementię.

SI fideiussor à creditore pignora h emerit; oblata i quantitate sortis, & vsurarum k, tibi dominium l cum fructibus, quos bona pcepit, cõsultiùs restituet m, ne fidei ruptę n gratia, de dolo o possit actio exerceri. Accepta Da.iij.Id. Maij, Plautiano, & Geta Coss.

I fideiussor. CASVS. Mihi decem mutuasti: pignora & fideiussorem dedi, & fideiussori iure creditoris pignora mea vendidisti: qua actione ea reuocare possum, quærit? & respond. quòd si fideiussor emerat, consulte faciet, si oblata sibi forte cum vsuris, pignora cum fructibus restituat: alioquin dabitur contra eũ de dolo actio. id est actio mandati nomine doli, propter fidem ruptam. q.d. propter tacitum pactum videtur tacite conuenisse de seruanda fide in toto contractu. vnde mihi non sibi pignora luere debuit. Nota ex hac l.secundum Bald. quòd quando actio est famosa, lex consulit debitori quod soluat, & non expectet sententiam. concordat. ff.de procura.l.si reus paratus.

h ¶ Pignora.} exposita venalia.

i ¶ Oblata.} hic respondet. Et dic oblata.i.deposita & cõsignata quantitate à debitore isti fideiussori.

k ¶ Vsurarum.} s.solutarum, & etiam vsuras totius quantitatis solutæ: cum & fructus reddat, & bonæ fidei sit iudicium: vt ff.manda. l. si verò non remunerandi.§.si mihi mandaueris.

l ¶ Dominium.} fuit ergo dominium translatum: vt insti.quibus ali.licet.§.j. Vel dic dominium, id est rem ratione dominij: vt ff. de verborum signifi l.interdum.

Præsumptio iuris & de iure nõ admittit probationé in contrariũ.

m ¶ Restituat.} est ergo præsumptio iuris & de iure, contra quam non recipitur probatio, quòd ex necessitate fuit facta venditio: ideoque debitori superest ius offerendi: vt ff.de distra.pig.l.ij.& l.cum secundus.§.j. Item nota generale, non admittitur.s.fideiussor, vt quilibet alius: sic & ff.de vulg.substitu.l.cohæredi.§.cohæres.& de leg.ij.l.fi.§.quatuor. & de d strac.pig.l.ij. Sed arg. contra, ff.quod cuiusque vniuer.l. item, in prin.& de adop.l.si paterfamiliàs.§.qui duos.

m ¶ Restituet.} sine lite. Accursius.

n ¶ Ruptæ.} s.taciti pacti, nã bonã fidé promisisse videt in toto negotio, quã nõ seruat emendo, sed luendo. vt ff.man.l.si mandato.ij.§.j.in fi.

o ¶ De dolo.} imo datur mandati: vt ff.man.l.si mãdato.ij.§.j.& de pi.l.ij.l.& sic nõ de dolo: vt j.l.pxi. Sol. expõe hic.i. mãdati nomine doli secundũ Io. Alij. vt l. quod hic emit debitore inuito. Alij. quod hic iã erat actum mandati: vt ar. ff.fam.erci.l.si familia.§.familiæ. Alij quod hic fideiussit ad tẽpus, & tpe elapso emit pignora. arg. ptra hanc solutioné. ff.man.l.si fideiussor.j.§.fi. vel distingue, an officio iudicis sit assecut' fideiussor. & tũc mãdati: an cõtra spõte emit: & tũc de dolo: vt ar. ff.de distrac.pig.l.ij. Alij aliter soluunt, sed oẽs reprobo præter primã: vt in contrario notaui. Ac.

¶ *Actio de dolo, non concurrit cum alia: & causa cognita competit. h.d.Bal.& Salic. Vel sic: Actio de dolo cum alia regulariter non concurrit. h.d.Alex.*

¶ Imp. Antoninus A. Agrippæ. L. II.

DE dolo p actio, cùm alia q nulla cõpetit, cã cognita r permittitur. D. Non. Noué. Gentiano, & Basso Coss.

E dolo.} CASVS. Ita demum de dolo datur actio, si nulla alia competit & hoc cũ causæ cognitione. Hæc auté in causæ cognitione versantur, tẽpus, res, psona. Tẽpus, vt vltra annũ nõ detur, secũdũ antiqua iura: hodie vltra bienniũ, vt j.l.vlt. Itẽ res, quia pmo dica te non datur: vnde nisi quantitas sit vltra duos aureos, non det. Itẽ persona, vt nõ contra parẽtes, vel patronũ detur, cũ sit famosa: vt ff.eo. l.si oleũ.§. vlti.& l. seq. Vel pone casum vt in gl. seq.

¶ *De utili tempore deducitur tempus absentiæ. hoc dicit. Alex.*

¶ Imp. Gordianus A. Aquilino. L. III.

NOn possunt obesse tibi tempora, q in actione de dolo solent computari s qbus t reipublicę causa (vt allegas) occupatis: sed exinde u tibi incipiet tẽpus cedere x, ex quo muneribus liberatus, facultaté agẽdi intra y præstituta z tempora cœperis obtinere PP. Idib. August. Sabino. ij.& Venusto Coss.

Casus litteralis.

p ¶ De dolo.} CASVS. Emi à te equum, nõ vis mihi tradere: volebam agere actione de dolo, dicit Imperator nõ potes, sed empto.

¶ *Ex contractu innominato facio, ut des, ubi ex facto præstito: nihil adest aduersario, cuius contemplatione factum præstatur: uel si adest, non consistit in commodo pecuniario, non datur actio pscriptis uerbis, sed actio de dolo, ut impleantur conuẽta. h.d. secundum intellectum gl. quem sequuntur Ray. Iaco. But. & etiam Bal. Vel sic: Secundum intellectum Pe. Cyn. Barto. & Ang. hoc intendit. Si in cõtractu facio, ut des, non seruatur fides facienti, & factum de se non est repetibile: datur actio de dolo, ad id quod interest eius illud factum non præstitisse. sed si est repetibile, daretur conditio ob causam ad repetendũ. Vel ei daretur rei uendicatio, si dominium non erat translatum. h.d. Alexand.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Menandræ. † LEX IIII.

† al.Menandro.

q ¶ Alia.} s.specialis. & æquũ sit actioné dari ex dolo cõmisso: secus si generalis, vt pdõné certi vel sine causa: nam species non excludit suũ genus. Itẽ nulla alia quę nõ sit arbitraria & pretoria, & ex eadẽ æquitate inducta, & restitutoria, alioquin contrà: vt ff. quod metus cau.l.si cũ.§.cum qui. & sic potest dici interdictum vnde vi.& quod vi aut clã.& iniuriarũ actio né dari cũ hac actiõe: qa & cũ actione qd metus causa datur, ẽt vnde vi. vt ff. quod metus cã.l.metũ. iiij.in prin. Sed cõtra est ff.de in integ.restit.l.diuus.in fine: & ff.eodem.l.j.§.ait prætor.ibi, vsque adeò &c. Sic nota hanc actionem habere se ad modum inuidi: qui non maiori, vel minori statu, sed pari inuidet: sic hæc non cum pari, sed cum generali supra se, vel speciali sub se bene datur, vt dictum est.

Actio dolo quas actiones secum admittit. Inuidus sibi pari inuidet.

r ¶ Cognita.} in causæ cognitione spectatur quantitas, tempus, & persona: vt ff.eodem l.si oleum.§.fi.& ll.seq.

NOn possunt. CASVS. Vltra annum vtilem à tempore doli commissi de dolo non datur actio, si ergo tibi competit, & reipubli.causa aberas, an currat tibi tempus, quæritur. & respond. quod nõ quòd verum est, si procuratorem relinquere non potuisti. ff.de diuer. & tempo.præscrip.l.j. sed á tempore tuæ reuersionis, quo tibi experiendi fuit facultas, currit, vt extunc nisi intra præfinita tempora litem terminaueris, & ages, tibi præiudicasti, hodie tamen hæc actio intra bienniũ potest experiri.

s ¶ Computari.] scilicet vtilis anni secundum vetera, hodie biennij: vt j.eo.l.fin.in princip.

t ¶ Quibus.} s.diebus subaudi: nullo enim modo currunt, si nec per se, nec per alium agere potuit, si verò per alium potuit, currunt: vt j.eo.l.fin. Sed restituitur: vt ff.de diuer.& tempo.præscript.l.j. sic & dicimus ff.de in integ.restitut.l. finali. Item quòd mero iure currant, sed restituantur patet, per l.vlti.j.eodem, quæ est contra.& j.de restit.mili.l.j.& ij. vel solue vt ibi.

v ¶ Exinde.} id est eo tempore.

x ¶ Cedere.} id est currere.

y ¶ Intra.} id est iuxta.

z ¶ Præstituta.} Olim annus, hodie biennium.

Cùm

CVm proponas.} CASVS. Ancillam meam tibi in contubernio copulasti, & cõuenisti, vt mihi aliud mãcipiũ dares, vt eã manumitterem, vel darem tibi ad manumittendũ eã, posteá manumisi, vel tu manumisisti, & est cõtractus, facio vt des, si non facias quod puenisti, qualiter mihi succurratur quæritur. & distinguit, aut est manumissa, aut non, si sit manumissa, in seruitutem non reuocabitur, sed mihi de dolo dabitur actio si tẽpus quo mancipiũ dari debet nondũ excessit: si manumissa ñ est, eã cũ partu recuperabo, si mihi à tẽ, vel ab ea quæstio status nõ moueatur, puta quia dicat se ingenuam a natiuitate. Viuianus.

† Noui intel. huius l. vid. p For. Garc. in d. l. iurisgentium. num. 19. de pact. & nu. 29.

CVm proponas †, inter te, & eũ quem in contubernio a ancillam tuam sibi coniũxisse memorasti, placuisse, vt tibi b pro ea dem c daret mãcipium; intelligis, quòd si manumisisti, vel ei tradidisti, d & ille manumisit, reuocandæ libertatis potestatem nõ habes; e sed solùm, si necdum statutum f tẽpus g excesserit, & fidem placiti rũpat, desideraŕ debes, de dolo tibi decerni actionem. h Quod si penes te, dominium eius remansit, i adito præside prouinciæ, cum natis k eius hanc potes recuperare, si nulla moueatur l status quęstio. Dat.iij. Kalend. Maij. Heracliæ. CC.Coss.

Matrimonium tantũ est inter liberos.

a ¶ In cõtubernio.} Nã inter liberos tantum est matrimonium: vt ff.ad l. Iul.de adulte.l.inter liberas.& j.de incest. nupt.l.cũ ancillis. ADDITIO. Tu dic, quod de iure canonico, etiam inter seruos potest contrahi, & esse matrimonium, de quo in c.j.& per totum titu. extra de coniug.seruorum.

b ¶ Tibi.} Dño ancillę.

c ¶ Eadem.} Manumittẽda prius a te, & ita fuit facio vt des, licet postea pro factoquod facere debuit, alij dedit ad id faciẽdum, & sic datio est pro facto.sic. ff. loca. l. si ubi habitationem.

d ¶ Tradidisti.} Hoc casu videtur contractus do, vt des, & sic videtur præscriptis verbis non de dolo dari: vt ff.de pręsc.ver. l.naturalis.§.j. quæ est cõtra. Sol. hic tradidi, nõ vt sibi haberet, sed vt per eũ vt per ministrum manumitterem. Vnde ego videor manumisisse sicut & superiori casu, cum per me manumitto. ff. de adm.tut.l.ita autem.§.gessisse. Sed huic solutioni obuiat quòd aliàs dicitur, quòd nemo manumittitur per alium: vt infra communia de manu.l.j.in fin.& de vin.liber.l.nec mulierem. Sed hic possum: quia transtuli dominium, & in rem suam feci eum procuratoré nõ autem per simplicem procuratorem, nisi sit filius, vt ibi. Item adhuc est contra, & vtrique casui.s.de transac.l.cum mota vbi in facio vt des, videtur dari præscriptis verbis. Solutio ibi fuit do vt facias, licet in facié do fuerit præuentum. Item adhuc contrà. ff.de cond.cau.da.l.ii.§.idem erit. versi.quinimo.&c. vbi non de dolo sed conditionem dicit dari in facio vt des. Solu. ibi dicit de conditione certi, quæ est genus ad hanc, quę de dolo specialem secum admittit. vel aliter, vt ibi.

† Amphrodisiæ. alias Amphrodisæ.

Manumissio an possit per aliũ fieri.

e ¶ Non habes.} s.fauore libertatis.

f ¶ Statutum.} in actione de dolo.

g ¶ Tempus.} non dando tibi mancipium quod promiserat.

h ¶ Actionem.} actione præscriptis verbis deficiente, cum non ita dedisti, vt aliquid de tuo facto ei videatur adesse. Vel vt hac datione eum obligare volueris. Sed potius manumissionis eum facere ministrum. Et hæc est ratio secundum eum, quare in facio vt des, non detur præscriptis verbis. sed hanc reprobaui, sed postea approbatur: vt ff.de præscri. ver.b. naturalis.§.quod si faciam. vel dic vt dic. Accurs.

i ¶ Remansit.} Quia adhuc non tradidisti, nec manumisisti, nec hac cõditione expresse tradidisti, si daret prius mancipium: vel incontinenti dicebat se daturum, vt in venditione vidémus: vt institutione.de rerum diuis.sic.§.venditæ.

k ¶ Cum natis.} id est filijs.

l ¶ Moueatur quæstio.} Ab ea dicente si liberam a natiuitate vel ab isto. nam tunc termineretur quæstio status antequam agat rei vendicatione.

¶ *Valet transactio inter filium emancipatum & patrem cuius tutelam pater gessit: sed si dolus patris interuenit, talis dolus purgatur per actionem in factum, non per actionem de dolo. h.d.Bald. Vel sic: Transactio facta pacto nudo, tollit actionem ope exceptionis: sed si facta fuit per acceptilationem, tollit ipso iure. Quod si pater fuit in dolo transigendo, datur filiæ contra eum actio in factum, loco actionis de dolo. Alexand.*

¶ Iidem AA.& CC. Amphidrosæ. L. V.

SI superstite patre, per emancipationem tui iuris effecta, matri successisti, rebusq; tuis p legitimum tutorem patrem, m eundemq; manumissoré n administratis, posteà transegisti o cum eo bona fide; p perspicis, quod si pactum q tantum factum sit, petitio tua per exceptionem r submouebitur. Si verò nouatio legitimo modo intercessit, & acceptilatio subsecuta est, nullam tibi iam superesse s actionem. ¶ Sanè si læsa t es immodicè, u liberatione solenniter per nouationem, atque acceptilationem tributa, non de dolo propter paternam verecundiam, sed in factum actio tibi tribuẽda x est. Da. Idib. Iun. CC. Coss.

SI superstite.} CASVS. Filiam tuam impuberem a matre institutã emãcipasti: res eius vt tutor legitimus administrasti, maior facta tecũ transegit, reuocato in dubium an ei ex administratione obligatus esses vult venire contra transactioné: an possit, quæritur? distinguitur an fuit interposita transactio bona fide tua, an non. Primo casu: aut fuit simplex pactio, aut vallata stipulatione Aquiliana, subsecuta acceptilatione. Primo casu cum fuit simplex conuentio, dabitur tibi exceptio. Secũdo casu nulla sibi superest contra te actio, cum ipso iure libereris: si autem mala fide, sibi contra te factum actio dabitur: cum de dolo dari non possit: quia contra parentem, vel patronum non datur. Viuia.

m ¶ Patrem.} vt insti.de legiti.parentum tu.

n ¶ Manumissorem.} i.emãcipatorem: vt ff.qñ act.de pe.act.an.l.j.§.i.

o ¶ Transegisti.} Facta maior.

p ¶ Bonafide.} s.interueniente ex parte tua. Vel dic bona fide: quia dolus patris non intercessit.

q ¶ Pactum.} id est simplex transactio.

r ¶ Per exceptionem.} replicabis tamen in factum si pater dolum cõmisit, vel non replicabis, quando dolum non fecit pater.

s ¶ Superesse.} s.quod est notandum.

t ¶ Si læsa.} Vt quia dolo te induxit ad transigẽdũ, secus si nõ præstitit pmissa tũc enim agit cõdictione ob turpem causã vt ff.de cõdi.ob tur. cau. l.si quis vel aliter: vt not. s.de transact.l.actione.

v ¶ Immodice.} i.vltra duos aureos: vt ff.e.l.si oleum.in fi. vel dic iudicis arbitrio æstimabitur.

¶ *Dolus non præsumitur, nisi per indicia urgentia probetur. h.d.Bal.Sali.& Alex.*

¶ Iidem AA.& CC. Hymnodæ. † L. VI.

† al.Euodię

DOlũ y ex indiciis † pspicuis z pbari cõuenit, a Data kalẽdis Decembr. † CC.Coss.

† Insidiis.

† al.AA.& CC.Coss.

¶ *Dolo inductus ad repudiandum hæreditatem agit contra inducentem per actioné de dolo. hoc dicit. Bal. Vel sic: Repudians hæreditatem dolo substituti, contra illum agit de dolo. hoc dicit Salicet. Vel sic: Repudiatio hæreditatis facta per dolum alterius, ad quem deuoluta fuit hæreditas non redditur propterea nulla: sed contra illum per actionem de dolo succurritur ad interesse. h. d. Alexand.*

¶ Iidem AA & CC. Sebastiano. L. VII.

SI maior a qnq;, & viginti ãnis hæreditaté fratris tui repudiasti, nulla tibi facultas eius adeunde relinqtur. ¶ Sanè si ei' vxoris tibi substitutę dolo factũ c est;

x ¶ Tribuenda.} sic ergo restituitur filia contra patrem: vt j. de bon.quæ lib.l.fi.§.fin aũt patre. & sic est cõtrà. j. qui & aduer.quos.i.fin. Sol. vt ibi. Itẽ no. hic quod actio famosa non datur in patre: vt ff.de obsequiis.l.parens. & l.licet.& ff.eo.l.nõ debet. Et sic est contrá. ff.de fur.l.si qs vxori.§.j. vbi dicitur dari furti etiam in patrẽ, sed hęc famosior. Vel verius expone ibi.i. in factum nomine furti. sic.j.de iure do.l.j. Itẽ ad idẽ est contra. ff. de inius voc.l.sed si hac.§.prætor ait. & ff.de iniu.prætor edixit.§.præterea. Vbi iniuriarum dicit filio dari in patrem, & liberto in patronum. Sed & ibi expone vel tempora, secundum Azo.i.in factum, nomine iniuriarum. Item ad idem contra. ff. de vi & vi ar.l.j.§.interdictum hoc. Sed illud non infamat: vt ff.illo ti.l.neque.

Actio famosa an possit ĩ patrem dari.

DOlum. CASVS. Delata mihi erat hæreditas aliqua: persuasisti vt eam adirem quãuis minus soluendo esset: si dicã te dolo induxisse me ad adeũdũ, an dolũ probare debeã, quærit? & rñ. quod sic: ex pspicuis circũstãtiis: nõ eñ doli sufficit attestatio. vt s.de transf.l.si maior. No. quod ea quę cõsistũt in animo, nõ possunt pbari directò, sed probanẽ ex indiciis pspicuis. q.d. leuia indicia nõ sufficiunt ad pbatioñé, secũdũ Bar.& Bal.

y ¶ Dolum.} Volo agere actione de dolo, & dico quòd talis est ille, qui solet homines decipere.

z ¶ Perspicuis.} id est probationibus manifestis.

a ¶ Conuenit.} Vt j.de rescind.ven.l.si dolo.& l.dolus.& ff.eo.l.& eleganter.in fi.& s.de transf.l.si maior.j.& s.ti.l.ad inuidiam.& ff.eo.l. quid enim.& de mino.l.iij.§.j.in fi.& de proba.l.quoties.§.j. hoc tamen fallit in illa regula brocardorum, dolum pręsumi: vt ff.man.l.si procuratorem.§.si ignorantes.& ff.ad l.fal.l.dolo.& ponebat Aldricus casum in hac lege in Hispanis, qui inuitauerant eum ad prandium, vt fideiuberet p eis, vel rationes suas accõmodaret, & dabant ei vinum album, quasi aquam rubeo mistum vt sic inebriaretur. ADDITIO. Aduerte quod quandocunq; aliquis omittit id quod scit se facere debere, psumiẽ esse in dolo. ita loquuntur ll.per gl.alleg. Si autem facit quis aliquid, tunc aut illud est simpliciter prohibitum, & etiam præsumitur esse in dolo.l.j.j.de fica. & l.si non.de iniur.& c.j.ex de præsumpti. Aut est simpliciter permissum id quod facit, & non præsumitur dolus nisi probetur: vt hic.

Hispanorũ cautela.

SI maior.} CASVS. Frater tuus te maioré xxv.an. hæredem instituit, & vxorem suam tibi sustituit: dolo inductus ab vxore eam hæreditatem repudiasti; an tibi ad adeundam hæreditatem detur facultas, quæritur? & respon. quòd non, sed tibi contra eam de do. datur. actio. Viuia.

b ¶ Si maior.} si enim minor esses, cessaret actio de dolo cum locum haberet in integrum restitutio: vt ff.eo.l.j.§.ait prætor.& ff.de mino.l.& si sine dolo.§.restitutus.

c ¶ Factum est.} vt eam hæreditatem repudiares.

Potes.

a ¶ Potes.] Sed oppone, quia ipso iure videtur nulla repudiatio dolo date ci causam, vt in venditione dicitur: vt ff. e. l. & elegater. in prin. & l. si quis affirmauerit. & sic nō est necessaria de dolo actio, cū ipso iure sit munitus? Rñ. tamen vim habet repudiatio, quantā venditio: cū sequitur traditio: sed venditio precedit vt infirma traditio vt infirmanda per actionē de dolo. sic ergo à simili infirmanda est repudiatio per actionē de dolo. & facit ad hanc l. s. de iur. & fa. igno. l. ij. & ff e. l. seruus. j. de resci. ven. si dolo. & ff. de act. emp. l. Iulianus. §. si venditor.

Vēditio facta per dolum nō valet.

actionem de dolo contra eam exercere potes. D. xvj. kalen. Maij. CC. Coss.

¶ *Actio de dolo hodie durat tantum biennio continuo, à tempore doli commissi numerando, quod tempus currit absenti, & ignoranti: & lis intra illud bienniū inchoata, debet etiam terminari. h.d. Salic. uel sic: Hæc actio debet hodie intra biennium moueri & terminari: alias ipso iure tollitur; & istud tempus absenti, etiam ignoranti currit. h.d. Alex.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Symmachum vicarium. LEX VIII.

Optimum † duximus, non ex eo die, quo se quisque a admissum dolum didicisse commemorauerit, neq; intra anni vtilis tempus, sed potius ex eo die, quo asseritur commissus dolus, intra continuum biennium de dolo actionem moueri; b siue absuerit, c siue præsto sit is, qui dolum d se passum esse conqueritur. omnes igitur sciant, neque incipiendæ post biennium, neque ante completum biennium cęptę, post biennium verò finiendæ e doli actionis esse concessam licentiam. Da. viij. Kal. Augu. Nesso Constantino A. v. & Licinio C. † Coss.

† Ex libr. ii. tit. xv. l. j. C. Th.

Optimū.] CASVS. Tempus statutum est infra quod de dolo debet exerceri actio à quo tempore quæritur? vtrū à tempore doli cōmissi, an à quo quis scit dolū cōmissum? & rñ. quod nō intra annū vtilē, sed intra bienniū tempore doli cōmissi, exerceri debet & terminari: siue absens fuerit, siue præsens qui dicit se dolum passum: nulla igitur licentia alicui eam post bienniū mouere seu motam exercere.
b ¶ Moueri.] sed biennio transacto perpetuo, tenetur actione in factū, de eo quod ad eū peruenit: vt ff. e. l. itaq; §. j. & l. Sabinus.
c ¶ Absuerit.] currunt ergo hic tēpora absenti. & sic est cōtra. s. eo. l. nō possunt. Sol. hic corrigit: vel illa in vtili tempore. hic in continuo. Vel ibi rei publicæ cā aberat: hic ex alia causa. Vel verius currūt vt hic sed restituitur vt ibi. & solue vt ibi.
d ¶ Dolum.] sed consulitur ei actione in factū vsq; ad xxx. annos.
e ¶ Finiendæ.] Non ergo perpetuatur actio lite cōtestata. sic est in rescissoria secundū quosdam: vt j. de tēp. in inte. resti. l. superuacuā. quod non placet. & ibi loquitur de restitutione, quæ officio iudicis fit ad rescissoriā recuperandam generaliter ergo omnis actio lite contestata perpetuatur: vt j. de præsc. xxx an. l. fi. & ff. de reg. iur. l. non solet. & l. nemo enim. & ff. de noua. l. aliā. Sed fallit in actione de dolo: vt hic, & ff. de peculio. l. quæsitum. §. fi. Itē fallit in retractatione status defuncti, quæ fieri debet vsque ad quinquennium tantum: vt ff. ne de sta. defun. l. ij. §. fin. & de collu. de. l. ij. §. aliter atque. Sed ar. contra in ead. l. ij. §. quinquennium autem non.

† al. deest, Cęs.

Litis contestatione an perpetuetur actio.

His notis () inclusa ais desunt.

De in integrum restitutione minorum (vigintiquinque annis.)

TITVLVS XXII.

¶ *Minor læsus in renunciando querelæ inofficiosi testamenti tacitè, uel expreßè, restituitur in integrum. Bald. & Alex. Vel sic: Renuntiatio querelæ expreßa uel tacita præiudicat maioribus, non minoribus ætatis beneficio. Sali.*

¶ Impp. Alexander A. Plotianæ LEX I.

Illud inspiciēdum f est, g num h inofficiosi querelæ, vel palam, vel taci i ta dissimulatione, i sit renuntiatum: k ¶ Nec l hoc m autem in tuam n personam cadere o posse, auxilium, quod ætati impertitur, p ostendit. D. v. Id. Iul. Maximo ij. & Aeliano Coss.

¶ *Liberorum numerus non supplet ætatē, quantum ad excludendum à restitutione in integrum. h.d. Bal. & Sali. Alex.*

¶ Impp. Gordianus A. Alexandro. L. II.

EO tempore, quo soror tua auxilio ætatis iuuabatur, q si patris intestati bonorum possessionem accipere debuit: r † licet quinque filios superstites habuęrit, non tamē ideò minùs edicti s prærogatiuam pertinet: scilicet, si nunc per ætatem beneficium restitutionis largitur. t PP. viij. Id. Au. Pio & Pontiano Coss.

¶ *Si minor habens curatorem, contrahit sine eo, contractus est nullus: sed si nō habet: contractus ualet: sed restituitur, si læditur. Bal. Vel sic: Contractus celebratus ab adulto curatorem habente, sine illius auctoritate non ualet ipso iure: ideo non est necessaria restitutio in integrum: sed cū auctoritate illius ualet mero iure: tamen si læsus est, restitutionem petere potest. h.d. lex ista melior de corpore iuris in suo casu. Alex.*

¶ Impp. Dioc. & Maxi. AA. & CC. Attiano. LEX III.

SI † curatorē u habēs minor quinque, & viginti annis post pupillarem x ætatem y res z vēdidisti, hunc contractum seruari nō oportet: a cum non absimilis b

¶ DE IN INTEGRVM RESTITVTIONE. ¶ Dixit *supra de restitutionibus, quæ dantur iure actionis; nunc de iis quæ dantur iudicis officio. Primò quæ dantur minoribus, præmittendo generalem tit. posteà speciales supponendo.*

Illud.] CASVS. Pater filium suum exhæredauit, & extraneum instituit hæredem, querelæ de inoff. testa. expressè renunciauit vel tacitè. expressè: vt quia dixit se nolle eam intentare. Tacite, vt quia agnouit legatum in eo testamento ei relictum, vel hæredi patrocinium præstando: an ad eam redire posit, quæritur? & rñ. quod non si fuit maior: si fuit minor, potest desiderare, vt in integrum restituatur.
f ¶ Inspiciendum quantum ad ius commune & regulariter.
g ¶ Num.] id est an.
h ¶ Palā.] qua fecit pactū de nō agēdo viua voce: vt s. de pact. l. postquam.
i ¶ Dissimulatione.] agnoscendo iudiciū defuncti, accipiēdo aliquid ex testamento, vel præstando patrociniū legatariis: vt j. de inoff. test. l. parentibus. & ff. de inoff. testa. l. Papinianus. §. si conditioni. & l. fi.
k ¶ Renuntiatum.] an non subaudi: vt si renuntiatū sit, amplius moueri non posit, & hoc si est maior: nā si est minor, distiguitur, vt hic sequitur,
l ¶ Nec &c.] hucusque loquitur in maiore: sed hic, nec hoc &c. in minore loquitur.
m ¶ Hoc.] id est, non solummodo hoc imò & cætera præiudicia.
n ¶ Tuam.] id est, minoris.
o ¶ Cadere.] s. cū effectu, vel efficaciter. cadit enim, sed restituitur: & sic ponitur per totum titulum j. quibus non ob. longo temp. præscrip. & hoc si cū auctoritate tutoris renunciauit. aliàs ipso iure nō nocet: vt j. e. l. iij. sed certè imò videtur semper ipso iure nō nocere: vt j. in quib. cau. in inte. rest. nō est nece. l. ij. quæ est contra. Sol. ¹ secus est in transcursu tpis, quā in renūciatione expressa vel tacita, quæ fit ipsa re, vt aduocādo pro testō: vt ff. de inoff. test. l. fi. Vel ² dic quod s. dixi tacita dissimulatione, dices tacendo quinquēnio: vt j. de inoffi. test. l. contra maiores. Et secundū hoc verbū cadere, propriè & impropriè ponitur propriè quātum ad hoc quod dicit tacita: quia tūc ipso iure tutus est, vt in contrario. Impropriè quantū ad id quod dicit palā: quia tūc verè cadit in minore: sed restituitur. sic & aliàs. ff. de off. procō. & l. e. l. ij. Vel ³ tertiò dicit quod hęc lex corrigitur per illā. Vel dic secundū Hug. ⁴ spāle in odiū querelæ: vt etiam expressa renuntiatio minori nō noceat ipso iure per legem istam.
p ¶ Impertitur.] i. datur, & tñ hoc inspiciendum est, vt si non renunciaueris, nec læsa dicaris. & iō non restituenda. si aūt renūciaueris, videris læsa & restituenda. ADDITIO. Ex ista gl. not. secūdum Bal. Pau. & Ale. quod minor eo ipso quod est læsus, potest petere restitutionē in integrū absque hoc quod probet lęsionem.

Querelæ inofficiosi testamenti, quomodo tacite renūciatur.

EO tempore.] CASVS. Sorori tuæ habenti xx. an. & v. liberos delata est bonorū possessio in bonis patris sui, neque intra annum petiit: vult restitui vt petere posit: obiicitur, quod restitui non potest: quia filij v. pro v. annis debent cōputari vt tunc compleuerit xxv. an. dabitur ei restitutio, quæritur? & respon. quod non obstante prædicto numero liberorum restitui debet, si ad hoc tempus non accesserit, intra quod petere debet. ¶ No. ex ista l. quod liberi nihil adiiciunt ætati, & ideo non excludunt beneficium restitutionis. Bal.
q ¶ Auxilio ætatis iuuabatur.] vt quia xx. an. habebat.
r ¶ Debuit.] intra annum: vt insti. de bo. posse. §. liberis. sed hodie in tali præscriptione ipso iure seruatur illæsa: vt s. in quibus cau. in integ. restit. non est ne. l. fi.
s ¶ Edicti.] quod est de minoribus: vt ff. eodem. scilicet de minori. l. prima. §. primo.
t ¶ Largitur.] id est si adhuc minor est, vel intra tempora restitutionis. quod enim edictum est. vt singuli liberi, pro singulis annis computētur, ad honores pertinet: vt ff. eo. l. ij. & j. de admit. tut. l. de his. & ff. de munc. & hono. l. ad rem. & facit. j. qui & aduer. quos. l. j. in fin.
SI curatorem.] CASVS. Si minor xx. an. curatorem habens eo non enim auctorisante, mihi precium vendidit: an teneat vēditio, quæritur? & respon. quod non ipso iure: neque est restituendus: sed quod vendidit rei vendicatione recuperare potes, similis est ei, cui bonis interdictum, est qualis est prodigus, si autē curatorem nōn habuisti cum contraxisti, tenet cōtractus: sed in integrū restitueris cā cognita: vt si dolo malo, vel facilitate læsus fuisti: neq; tēpus ad restitutionē petendā adhuc excessit.
v ¶ Si curatorem.] tu scilicet.
x ¶ Pupillarem. & ita erat Adultus
y ¶ Aetatem.] intra enim ipso iure non valet indubitanter: ¹ sed de hoc dubitabatur.
z ¶ Res.] s. mobiles. vel hodie, ² quæ seruando seruari non possunt: vt j. de admi. tut. l. lex in fi. & ff. eod. l. & si fine. §. quæsitum. De aliis autem immobilibus etiam cum tutore, non valet sine iudice.
a ¶ Non oportet.] s. ipso iure propter defectum tutoris, vel curatoris, vnde nec restituendus: vt ff. eo. l. in causæ. ij. in prin.
b ¶ Absimilis.] quantum ad hoc. Item quantum ad aliud, vt se non obliget sed alios sibi sic: vt ff. de verborum oblig. l. is cui. Sed & ille, cui est bonis

est bonis interdictum, similis est pupillo: non solùm adulto habenti curatorem: vt ff. si cer. pet. l. certi condictio. §. item quæritur. sic ergo adultus curatorē habens, similis est pupillo, non solum adulto: sed in casib. sunt dissimiles. s. adultus curatorem habens, & prodigus: quia adultus testatur, non prodigus: vt ff. de testa. l. is cui bonis. & de lib. leg. l. Aurelio. §. fi. & insti. qui test. fac. pos. §. præterea. & §. itē prodigus. & ff. de bo. pos. fin tab. l. j. §. si quis at. & de leg. 2. l. cum pater. §. curatoris. Itē differt adultus a pupillo, vt in accusatione suspecti tutoris: vt instit. de suspec. tut. §. impuberes. Item in restituenda hæreditate curatori vel tutori: vt ff. ad Treb. l. j. §. fuit quæsitum. ad princ. legis vt s. ff. de verb. obli. l. puberes. sed caute ibi punctabis, & non erit contra. Sed quid si habens tutorem, vel curatorē cum decreto iudicis fecerit, & sine tutore vel curatore? Quidā quod non valet, quasi vnum sit omissum de necessariis: vt ff. de transa. l. cum hi. §. si prætor. & inf. per pu. pen. l. fi. Sed contrarium videtur: vt ff. e. l. ait prætor. §. permittitur. & inf. qui admit. ad bo. poss. l. bonorum quidem. ADDITIO Vide Bar. hic pulchrè distinguēte de hac qōne.
a ¶ Ei.] s. prodigo.
b ¶ Cui.] s. prodigo.
c ¶ Constitutus.] valet contractus, sed restituitur, quia aliter non valeret.
d ¶ Fecisti.] Hic enim vt quasi paterfamilias: & ideo quod fecit, valet, & sic necessaria est restitutio, si læsus est.
e ¶ Cognita.] si fuerit læsus ¹ sui facilitate, vel dolo aduersarij. & facit ad l cui bonis. ff. de noua. & j. qui leg. per l. ij. & ff. de reg. iur. l. furosi.

Prodigus & adultus differunt.

Et sic presumitur maior, nisi probetur minor. & concor. c. in presentia. cum glos. super verbo secūdæ extra de proba.

† al. restitutionis.

† al. debet.

¹ Istam gl. sequitur Sal. hic.

ei a habeatur minor curatorem habens, cui b a prætore curatore dato, bonis interdictū est. ¶ Si verò sine curatore constitutus, c contractum fecisti, d implorare in integr. restitutionem (si necdum tempora præfinita excesserint) causa cognita, e non prohiberis. Dat. 14. Kal. Maij, Heraclitæ AA. Coss.

¶ *Allegans ætatem ad suæ petitionis fundamentum, debet eam probare. Idē in eo, qui allegat ætatem ad fundm̄ suæ intentionis, uel defensionis. ad hoc allegat secundū Iac. But. Bal. Vel sic: Qui petit restōnem in integ. ratione minoris ætatis: necesse habet ætatē probare quam allegat: aduersarius uerò, qui vult ipsum excludere, necesse habet probare quod tempus petendæ restitutionis, in integ. sit finitum. h.d. Alex.*

¶ Iidem AA. & CC. Isidoro. L. IIII.

SI minorē te quinque & viginti annis fuisse, f cum contraheres ostenderis, g & tempora restitutioni † præstituta, h excessisse ab aduersario tuo comprobatum, i nō fuerit: præses prouinciæ in inte. restōnis dare tibi auxiliū debebit. † Da. 6. Kal. Maij, Heracliæ AA. Coss.

¶ *Vbi reperitur minor ætas: & læsio: ibi cōpetit in integ. restitutio. h.d. Bal. uel sic: Minor læsus restituitur, etiam si nō dolo aduersarij sit læsus, sed sui facilitate. Item restitutio in integ. potest implorari durante etiam minor ætate, non solùm post. h.d. Ale.*

¶ Iidem AA. & CC. Rufo. L. V.

Minoribus in inte. restitutio, j in quibus se captos k probare possunt, l etsi dolus aduersarij non probetur, competit. ante impletum etiam quintum m & vicesimum annū, de iis in quibus se captos existimant minores, posse in integrum restitutionem implorare, certissimi iuris est. Dat. 5. Kal. Maij, Heracliæ AA. Coss.

¶ *Instantia causæ in inte. restitutionis transit in hæredem. Bal. & Sal. Vel sic. Iudicium restitutionis in integ. inchoatum, non extinguitur morte rei, sed continuatur contra hæredem eius. Ale.*

¶ Iidem AA. & CC. Sententiæ. L. VI.

SI intra † ætatem, cui succurri solet, in integrum restitutionis auxilio lis inchoata est, nec ei a te renunciatum n est, mors eius, contra quem hæc fuerat implorata, fraudi o tibi esse non potest. † Data 5. Calend. Maij, Sirmij CC. Coss.

¶ *Non dicitur decipi: qui credit assertioni quā scit esse falsam. Et ideo licet minor in liberatione tutoris & auunculi se maiorē asseruit, illa assertio auunculo, uel tutori non patrocinat, nec restōnem minoris excludit. Bal. Vel sic: Minori qui asseruit si maiorem, ut induceret aduersarium ad transigendū, non denegatur restitutio, si aduersarius sciuit, uel scire præsumatur eum fuisse minorē & sic eum mentiri, secundum primum intellectum glo. h.d. Ale.*

¶ Iidem AA. & CC. Seueræ. L. VII.

DE tutela auunculi, p eiusdēq; tutoris, cui falso, ætate probata, q præstiti liberationē, quem r

SI minorem.] CASVS. Minor xxv. an. prædium mihi vendidit, & læsus fuit. vult restitui, dicens se minorē tempore contractus. dico eum minorem non fuisse, quis nostrum probare debeat ipsum minorem tempore contractus, quæritur? & respon. quod ipse probare debet: & hoc probato, nisi probauero eum, quando petit in integ. restitui, excesisse tempora intra, quæ datur restitutio, proculdubio restituetur.
f ¶ Fuisse.] tunc & læsum.
g ¶ Ostenderis.] non enim quia est minor &c. vt ff. de iureiur. l. nam & postea. §. si minor.
h ¶ Præstituta.] aliàs præfinita, s. vsque ad 29. ann. vt j. de temp. in inte. resti. l. superuacuam.
i ¶ Comprobatum.] quasi ad instar exceptionis. est ergo duplex præsumptio: vna cum tempore contractus præsumitur maior fuisse, nisi probetur contrariū. Secunda quia hoc probato, hodie præsumitur esse intra tempora restitutionis. quod vtrunq; puto verum in dubio. secus autem si ex aspectu appareat contrariū: quia aspectus transfert onus probationis: vt ff. eo. de ætate. l. minor 25. annis adito. Sed cum aliquando fuerit minor: quare non semper minor præsumitur, sed probat se fuisse minorē, vt hic, & j. de probat. l. cum te? Respon. ideo quia solo tractu tpis quis maior efficitur. Vel quia est hodie maior, sicut & in possesione, vt ff. de acq. poss. l. si quis vi. §. differentia. & in quasi possesione: vt ff. de probat. l. si arbiter. nisi posidēs habeat ab eo causam: vt j. de pig. act. l. nec creditores. & ff. ad exhi. l. tigni. Item nisi probetur reum tempore litis contestatæ possedisse: nam præsumitur postea posidere: vt j. ad exhibē. l. non ignorabit. Item in indebita pecunia. l. cum enim constet aliquando fuisse indebitam, non tamen sequitur quòd hodie sit: vt ff. de probatio. l. cum de indebito. secus autem in dominio: vt j. de probat. l. siue. arg. tamen sumi potest, quod solo tractu temporis dominium amittatur: vt infr. de omni agro deser. l. qui agros. lib. 11. & ibi de hoc. Vel verè intelligenti hic colligitur, quod qui fuit minor, & hodie præsumitur minor, quod est verum, si constet eum aliquando fuisse minorem ex probationibus, vt hic: secus si constet enim solum secundum natiuam: vt in dicta opinione.

Præsumptio, nō supsumitur de pterito ad præsens.

MInoribus.] CASVS. Minor si in contractu quē fecit, doceat se deceptum fuisse facilitate sua, restituet, licet nō probet dolum aduersarij sui intercessisse. vnde in quibuscunq; deceptum se ostenderit ante completos. 25. an. restituetur: & demum intra tpa ad hoc præstitura.
k ¶ Captos.] sui facilitate, vel dolo aduersarij sui: vt ff. e. l. j.
l ¶ Possunt.] nec enim &c. vt ff. de iureiur. l. nam postea. §. si minor. & ff. eo. l. verum. §. item sciendum. & l. patri. §. j.
m ¶ Quintum & vigesimum annū.] nā postea demū, vt aduersarius asserebat: vt j. si minor se maio. dixe. l. j. Sed tamē fallit in iis quæ veniā ætatis impetrauerunt, maribus post 20. annos, fęminis post 18. in eo quod postea faciunt, præterquam in alienatione, vel hypotheca rerū immobiliū: vt inf. de iis qui ve. æta. impe. l. j. & pen.
SI intra.] CASVS. Si minor intra tps, quo restitutio dari consueuit, eāq; petiit, & litē est contestatus, & ea pendente decessit aduersarius, an ei oberit, quo minus eam aduersus hæredes defuncti implorare, seu prosequi posit, quæritur? & rñ. quod non, nisi ei tacitè, vel expresè renūciauit, & in minore ætate: vt s. de pac. l. postquam. tacitè: vt ff. de minori. l. minor aūt magistratus.
n ¶ Renunciatū est.] s. in maiori ætate, & expresè: vt s. de pac. postquā. Bal. vel tacitè: vt ff. de mino. l. si filius. In minori non pt, cum hoc ipso esset læsus: vt ff. e. l. inter dū. ibi hoc. n. ipso &c. & l. & si sine. §. restituit. & l. ait prætor. in prin.
o ¶ Fraudi.] i. damno. vt ff. de ædil. edic. l. cum aūt. §. excipitur. Sic ergo restitutio datur contra hæredes: vt hic, & inf. l. proxi. & hæredibus: vt ff. de in inte. resti. l. non solū. & ff. de mino. l. minor autem magistratus. §. fin.

† Eam. al. minorem.

† Quia beneficiū restitutionis, in integrū transit ad hæredes, l. nemo autē magistrat. §. fin. ff. de minori.

DE tutela.] CASVS. Auūculus tuus tutelam administrauit, tu probas te, ad instantiam eius esse maiorem, falsò: eum à tutelæ ratione liberasti, vis restitui: an posis, quæritur? & respon. quod si tps non excessit, eam petere potes, neque debuit auunculus tuus ætatem tuam ignorare, tum quia tutor, tum quia consanguineus est: vnde si decesit, hæredes eius conuenire potest. ¶ No. ista l. quod coniuncti præsumuntur scire ætatem. Item allegatur, quod non repellitur ille, qui allegat dolum proprium, contra illum, qui sciuit dolum, secundum Bal.
p ¶ Auunculi.] sic enim probauit, quod fuit natus, quando Imperator Fridericus intrauit Lombardiam. sed nunc 25. ann. elapsi sunt, ergo fuit maior.
q ¶ Probata.] a te minore, & sic turpitudinem suam allegat hic minor, quod non licet: vt s. de transact. l. transactione. sed non est ita, 2 nam tutor præsumitur scisse, & sic dolus ei non infertur: vt s. de transact. l. cum damnationis. Vel tunc credidit se maiorem, & nunc aliter credit. 3 Et secundum hunc casum est contra. ff. e. l. minor 25. an. adito, vbi non auditur: ex quo falsò probauit ętatem. Solu. 4 hic duo sunt contra eum: quia tutor & quia auunculus. ibi enim tutor vel curator. Item 5 coram iudice. hic non. Item contra. j. si mi. se ma. dix. l. j. & ij. & l. si alterius. in princ. Sol. & ibi tutorem ignorantē decepit minor, hic sciens fuit tutor, vt hæc lex præsumit. Vel dic secundo secundum Ir. probata a tutore tibi minori. Et tunc quæro, quomodo tenet remisio cum dolus 6 dederit ei causam. Respon. verum est si statum esset in finibus pacti: vt s. de transact. l. sub pretextu instrumēti: quia tunc non valeret remisio ipso iure: sed hic per acceptilationem fuit liberatus: quia tunc valet remisio ipso iure. Et quod facit traditio venditione, hoc facit liberatio: vt s. de transac. l. sub prætextu instrumenti, vtrobique ergo dolo dante causam contractui. debet dari de dolo: sed restitutio hic eam excludit: vt ff. de dolo. l. 2. Si autem nudo pacto fuisset facta remisio, ageretur 7 prima actione. & si exciperetur, replicaretur 8 de dolo: vt ff. de transact. l. sub prætextu instrumenti. & sic cessat restitutio, cum iure communi sit tutus: vt ff. e. l. in causæ. ij. in prin. vel si velis dicere, quod nudo pacto remisit etiā in casu. Ir. dic cum iudicis auctoritate: alias ipso iure tutus est, si est pupillus, si adultus cares curatore missio 10 tenet, sed datur restitutio: vt s. eo. l. si curatorē.
r ¶ Quem.] scilicet, auunculum.

2 Ista reprehendit per Bar. & Alexan. & dicit Pau. hic quod ista solutio non est multum necessaria. 3 Hæc magis tuta Bar. & sequitur Bal. & dūt Pa. & Alex. quod est vera in se: sed diuina. 4 Istam tenet Alex. 5 Vtraque bona Sal. 6 Ista glo. allegat semper doctus naturæ est contractus: illius naturæ est distractus. 7 Et bene Bar. & Pa. 8 Et male Salic. licet Pau. cōtra. 9 Dicit tn Bal. quod iudicis auctoritas nō operatur ualidare contractū gestū inter tutorē, & pupillū. 10 Cōcor. cū hac gl. in hoc Bal. Pa. & Sal.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Ignarum.} arg. q aliquis ratione sanguinis, & officij præsumitur cõgnoscere alterius ætatem, vel statum: vt ff. vnde cognati. l. octaui. §. j. & j. de liber. cau. l. si filium. & s. de episc. aud. l. si legibus.
b ¶ Arguit.} i. argutè probat.
c ¶ Statutum tempus.} s. tempus vtilis anni.
d ¶ Hæredes.} & etiã ipsum auum si viueret.
e ¶ Eius.} s. auunculi.

M Inorib.} CASVS. Si minor sibi quærelam competẽtem inof. testa. omisit, restituitur: vt s. eo. l. j. Si autem per ignorantiã legatum in minus soléni testõ relictum soluit restituit, vt j. si aduer. solu. l. indebito soluto: neq; istud tñ verum est exemplis, sed multis iuris articulis, vt auctoritatibus.
f ¶ Prætermiserunt.} omittendo qđ omittere non debuerunt: vt s. e. l. j. & j. si vt omissa hære. per to. Et dic ptermiserint, s. scientes: vt differat a sequenti dicto. vel ibi fecit quod sibi nocuit. hic omisit.
g ¶ Ignorauerunt.} et de iure: vt j. si aduer. solutionem. l. indebito. & ff. d iur. & fa. ign. l. regu. la. § j. & sic fecerunt qđ facere non debuerunt.
h ¶ Innumeris.} id est, infinitis.
i ¶ Auctoritatibus.} vt ff. eo. tit. per totum.

ignarum a ætatis tuæ non fuisse, tam officium tutelæ, quàm sanguinis proximitas arguit: b si necdum statutum c tempus excessit, ex causa in integrum restitutionis hæredes d eius e conuenire potes. Datã iij. Kalend. Aug. CC. Coss.

¶ *In omissis ex certa scientia, uel sine, minor restituitur. Salic. & Alc.*

¶ Impp. Honor. & Theod. AA. Iuliano † proconsuli Aphricæ. L. VIII.

Minoribus † in iis, quæ vel prætermiserunt, f vel ignorauerunt, g innumeris h auctoritatibus i † cõstat esse cõsultũ. Dat. Pridie Non. Mar. Rauen. Constant. V. C. Coss.

† II. Ex lib. 2. tit. 16. l. 3. C. Th. — Auctorib. — Iuliano. al. Alieno.

¶ *Minor læsus non sui facilitate; quia facit id quod diligens paterfamiliãs faceret; nec etiã læsus dolo aduersarij, sed casu fortuito, non dicitur circunscriptus; & ideo non restituitur in integrum. Alex.*

¶ Imp. Zeno. A. Aeliano. PP. L. IX.

Non videtur k circũscriptus esse minor, qui iure l sit vsus communi. Da. kal. Ian. Basil. & Constan. Coss.

De filiofamilias minore.
TITVLVS XXIII.

N On videtur.} CASVS. Tu minor seruum tibi necessariũ emisti, posteà interiit. vis restitui: an sis audiendus, quæritur? & respõ. q nõ: quia iure communi vsus es: vnde nõ videris circumscriptus: vt ff. eo. l. verum. §. item sciẽdum. Vel sic: Consuetudo est in aliqua regione, q omnis qui vendit rem promittat duplum euictionis nomine. minor existens in illa regione rem suam mihi vendidit, & promisit de duplo nomine euictionis, secundum consuetudinem regionis: si velit restitui non est audiendus: vt ff. de pign. act. l. si vendito pignore. §. vlti. & l. seq.
k ¶ Non videtur.} pone casum: vt ff. e. l. verum. §. sciendũ. & §. item nõ restituetur. & §. si locupleti. vel pone quando de dupla promisit, de euictione secundũ regionis morẽ: vt ff. de pign. act. l. si pignore. §. fi. & l. seq. quilibet enim hoc fecisset, & est ad l. istam. ff. de re iud. l. nihil consensui. §. j. & de fideiuss. l. inter eos fideiussores. §. cum inter. & de solut. l. in pupillo. Fecit autem dominus Ir. super. l. istam glo. talẽ. Consequentiã tollit, scilicet hæc lex nõ oppositũ infert: quia pars eius est. Hæc cõsequẽtia tollitur, si vsus est iure cõmuni. ergo est circumscriptus. Item infert cùm dico iure communi vsus est: ergo non est circũscriptus: quod infertur, scilicet ergo non ẽ circũscriptus, non est oppositum primi, scilicet vsus iure communi; & verè non est oppositũ: quia quod infert, s. vsus iure cõi est species: quod infertur, scilicet nõ est circũscriptus, est genus, & & species põt inferre genus affirmando, vt homo est, ergo aial est: non aũt genus infer speciem. bñ dico, q non circumscriptus est genus. Nam non circũscriptorũ quidam vtuntur iure cõi vt cũ deliberatione adeuntes hrditatem. & quidam non vt sine deliberatione adeuntes hrditatem locupletem. Sed certè ẽm Hug. si bñ discutias, hñt se vt excedentia & excessa: nisi velis dicere, q tñ importat dicere, est vsus iure cõi quantũ si diceres, fecit qđ quilibet diligens faceret: quare nõ vr circumscriptus, sic nec restituẽdus. Et ẽm hoc dic, quod eius pars est, i. particulariter est verũ, i. in quibusdam est verũ, in quibusdã non: quod qui est circumscriptus, est vsus iure cõi, & ec õuerso. & qui non est circumscriptus, est vsus iure cõi & e conuerso. Item potest dici tertiò hanc consequentiam tolli, est vsus iure cõi & minor, ergo læsus. Vel secundum Azo. cuius verba hæc sunt, sic expone, est minor læsus, ergo circumscriptus, hoc tollitur, aliàs colligitur per hæc verba. vsus iure communi, i. eo ipso q iure communi vtitur, minor videtur non circumscriptus, quasi diceret, & si est circumscriptus, non denegabitur ei hoc beneficium: & sic ordinabis literam, minor, qui iure communi vtitur, videtur non circumscriptus. præsumitur ergo contra eum, hoc ipso, q non restituatur. Ias.

Species pt affirmatiuè genus inferre.

l ¶ Qui iure.} i. qui fecit quod quilibet sapiens faceret adeundo pinguẽ hrditatẽ, quãuis posteà vineæ, prædia, &c. alluuione, casu ate, perierint.

Continuatio.

¶ DE FILIOFAMILIAS MINORE.
¶ *Dixit de restõne in gñe, nunc in specie, & primo in specie psonarũ, s. filijsfamilias, cuius restõ patri proficere uidebatur, & ideo etiam sibi denegãda, sed tamen datur ut in hoc tit. & ff. eo. l. 3. § sed utrum.*

F Ilijsfamilias.} CASVS Hæc lex dicit q minor 25. an. siue p extraneo, siue pro patre fideiussit, neq; ei succedit: restituitur. secus si succedit, quia tunc non restituitur duplici ex causa. vna quia læsus non videtur, si succedit. alia ratio quia extincta est sua obligatio.

¶ *Auctoritas patris non firmat contractũ filij minoris, cõtra restitutionem in integrũ. h. d. Bal. Vel sic: Minor fideiubens, etiam pro parte, restituitur in integrum, nisi sibi successerit. h. d. Ale.*

¶ Imp. Gord. A. Triphoni militi. † L. I.

Filiusfamiliãs si minor vigintiquinque annis, pro extraneo fideiussit, in integrũ restitutioné implorare † non prohibetur. m ¶ Sed & si pro patre suo fideiussor n extitit, eiq; diem suum functo non successit: o in integrum restitutionem postulare † potest. p Dat. Kalend. Iul. Gordiano A. ij. & Pompeiano. Coss.

¶ *Filiusfamiliãs minor restituitur aduersus mutuum, nisi iussus patris interuenerit, uel iuuetur per Macedonianum. h. d. Salice. & Alexan.*

¶ Idem A. Triphoni militi. L. II.

Si frater tuus, cum mutuam pecuniam acciperet, in patris fuit potestate, nec iussũ q eius, nec contra senatusconsultũ r contractũ est: propter lubricum ætatis, ad-

m ¶ Non prohibetur.} vt ff. e. l. ait pror. §. nõ solũ. reus tñ remanet obligatus: vt ff. e. l. minor se in id. in vlt. col. Itẽ accipe exneũ oẽm pter patrem, vel alium in ptãte hñtem: vt auus patern°: vt j. de rei vx. ac. §. exneũ. Item est hoc verũ, qđ hic dicit, ẽm P. si nõ est soluendo ille, p quo fideiussit, vt sic in subsidiũ detur restitutio: vt arg. ff. eo. l. cum mandato. §. sed si ex euentu. & §. si autẽ ipse. sed ibi in vno casu primo principaliter iure maioris cõtraxit minor, hic secundario. in alio nõ ɔxit minor, sed pcurator eius. vnde ipse in subsidiũ restituitur. Vel aliter & verius, quod ibi dr, intelligitur quando pater statuerat iniquum pretiũ, & filius pro illo statuto a patre pretio vendidit, licet res plus valeret, nõ tñ filius potest restitui, secundum Ias. & Azo. Dic ergo eum hic restitui, etiam si sit soluendo principalis, qa interest sua potius non soluere, quàm solutum repetere. vt ff. de compen. l. ideo. & ff. de fideiuss. l. si stipulatus. in princip.

Filiusfam. minor fideiubens an sit restituendus. — † al Idẽ A. Gaudentio militi. al. Caudiano & postponit l. si filius ter j. & est ij. huius tit. — † Postulare. — † al. nõ pot.

n ¶ Fideiussor.} quæ fideiussio valet: vt ff. de fideiuss. l. si dubitetur. §. filiusfamilias. & ff. qui satisd. cog. l. 2. §. & filius.
o ¶ Non successit.} s. ipse filius: secus 1 si successit patri, vel extraneo, pro quo fideiussit: quia tunc duplici ex causa non subuenitur. Prima qa non est læsus. Secunda quia est extincta obligatio sua: vt ff. de solut. l. Stichum. §. quod vulgo. & de fideiuss. l. gñaliter. & hoc si simpliciter fideiussit. vbi autem principalr se obligat pro alio, tunc vna ex causa tñ non restituitur, 2 quia non est læsus, non aũt obligatio est extincta: vt ff. de fideiuss. l. gñaliter. Sed P. dicit 3 secus esse, si successit extraneo, quasi nihilominus restituatur: ar. huius l. sed certè semper confirmatur pro ea parte, qua successit: vt d. l. Stichum. §. qđ vulgo. & de fideiuss. l. hæres. §. quod si stipulator. & sic ad fictioné se refert: sed in sequenti expositione ad veritaté. Item dixit P. cũ patri succedente in parte nõ modica, non restituendum pro ea parte. alias secus: vt ff. quod cum eo. l. 2. & 4. sed secus 4 hic puto, qa noie patris, siue iure hæreditario conuenitur: ibi suo nomine.
p ¶ Potest.} Aduersus cautionem: vt j. si aduer. cred. l. 2. & infr. l. pxi.
S I frater tuus.] Titulus iste habet duas leges: & prima consueuit incipere filiusfa. secunda, si frater. quæ autem earum sit prior, non est vis. CASVS. Minor 25. an. in potestate patris cõstitutus, mutuam accepit pecuniã & et consumpsit: an possit restitui, nec cautione emissa de reddenda ea conueniri possit, quæritur? & rñ. q potest, nisi iussu patris eam accepit, quo casu cessabit restitutio: vel ɔ senatuscon. Ma. quo casu iure cõi tutus p Macedonianum non restituitur, vt si causa studij aberat, mutuũ accepit, vel dic, q publicè habebaẽ, vt paterfamilias. ¶ Not. duo q faciunt cessare restõnem in inte. primum est contractus firmitas, vt quia iussu patris ɔxit mutuum. Est enim firmus, & inexpugnabilis propter patrem, qui habet in hac specie contractus ius præcipuum. Secundum est contractus infirmitas, vt quia contraxit mutuum in casu prohibito. nam cessat restitutio: quia est tutus ipso iure per Macedoniannum Bal.
q ¶ Nec iussu.} quo casu specialiter est restitutio denegãda: aliàs 5 autem si iussu patris contrahat, restituitur filius, si ipse conueniatur: si verò pater, tunc nec ipse nec filius restituitur: vt habes hic, & ff. e. l. 3. §. sed vtrum. Si verò nomine filij directa actione pater conueniatur, datur restitutio patri, etiam filio inuito, secundum quosdam: vt ff. eo. l. patri. §. j. qđ non placet. 6 & illam aliter expone vt ibi.
r ¶ Contra senatusconsultũ.} quia tunc iure cõi tutus p Macedonianũ non restituit: vt ff. e. l. in causæ. 2. in prin. Sed qualiter esse põt, q tunc det restõ qñ non ɔ senatusconsultum factum est, si. n. studiorum cã aberat, vel in necessarias causas accepit, nõ iuuat? Sed dic loqui tñ, cũ publicè paterfamiliãs videbaẽ: vt ff. ad Maced. l. 3. & l. pen. & j. ad macedo. l. j. & 2. Item & quando in necessariam causam accepit, & post sua facilitate amisit: nam puto eum restitui, quamuis videbatur vsus iure cõi: vt s. tit. j. l. fin. secus si fato: vt ff. e. l. verum. §. sciendum. Vel dic eum non restitui. vt argu.

1 Et bene Odo. Bar. & Sali. — 2 Sequitur istam Bar. & Sali. — 3 Et male Odo. — 4 Istam tenent Odo. Sal. & Al. — 5 Istã gl. que ad litt. sequit Bar. & Salic. — 6 Et bene ẽm Pau. intelligendo gl. qñ pater non erat obligatus: nec specialiter bat obligari.

n arg. ff. de solu. l. in pupillo. sed ibi in facto loquitur.
a ¶ Eam cautioné.} quam fortè emiserat de sorte reddenda, & vsuris.

¶ DE FIDEIVSSORIBVS MINORVM.
¶ *De minoribus dixit, nunc de eorum fideiussoribus dicit.*

Continuatio.

P Ostquam.} CASVS. Mihi minor fundum promisit, fideiussores dedit: si vult restitui ad fundum, an possit, quæritur? & rñd. q sic. sed an fideiussores liberantur. Rñ. q nõ. Si autem qd pstiterit, idem erit.
b ¶ Aetatis.} & lęsiõis.
c ¶ Restitutus.} cõtra emptorem cõuentus de dupla. vel dic restitutus ad rem vendicandam.
d ¶ Non cogeris.} cõ sequitur ergo p restitutionem, vt de euictione nõ teneatur: sed si fuerit paternũ, vt hic dicit, & sic filij, iiuria fit emptori si extraneus euincat, & ita minor de iure cõi non tenetur, & sic non est opus petere in integrum restõnem: vt ff. de eui. l. si per imprudẽtiã. Vnde dic q fuit patris quo ad æstimationẽ: qa sic credidit. Sed quid si fuit extreanei, in quo decipit reddendo pretiũ? Respondeo non eo qđ vẽdidit, sed qa duplam pmisit. cũ & sine ea tantũdẽ potuit vẽdere, nec erat ɔsuetudo regionis pmittere de dupla: vel quia pretiũ amisit. Alij dicunt pdiũ fuisse minoris, & cũ restitutũ ad rẽ vendicandam. Itẽ dic, q cũ decreto facta fuit venditio. aliàs ipso iure non valet, nisi qñ pater permisisset. vt inf. quando decre. opus nõ est. l. pdiũ. & tamen fideiussor semper teneretur: vt inf. de præd. mi. l. & si is.
e ¶ Sed ea res.} i. restõ tibi data, vt de euictione nõ tenearis. Vel restõnẽ. tibi datam ad rẽ.
f ¶ Fuerint.} quia perinde est, ac si soluissent: vt inf. mand. l. si p ea. & ff. manda. l. lucius.

† al. Minori. — † al. iuuatis. — † al. manifestum est.

uersus eam a cautionem, in integrum restitutionem potuit postulare. PP. iij. Noñ. Octobr. Pio, & Pontiano Coss.

De fideiussoribus minorum.
TITVLVS XXIIII.

¶ *Restitutio concessa minori, non prodest fideiussori. ideo si fideiussor soluat, uel ad soluendum condemnatus sit repetere potest a minore: nisi minor aduersus fideiussorem restitutionem petat. h. d. Ale.*

¶ Impp. Seuer°, & Antoninus AA. Mironi. †

LEX I.

Postquam in integrum ætatis b beneficio restitutus c es, periculum euictionis emptori, cui prædium ex bonis paternis vẽdidisti, præstare non cogeris. d Sed ea res e fideiussores, qui pro te interuenerunt excusare non potest: quare mandati iudicio, si pecuniam soluerint, aut condemnati fuerint, f conuenieris: g modo si eo quoque nomine restitutionis auxilio non iuuaberis. h † 6. Kal. Octob. Seuero A. & Albino Coss.

¶ *Restitutio minoris non prodest fideiussori, nec potest restitui fideiussor minoris, nisi ob dolum aduersarij. h. d. Bal.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximia. AA. Curioni.

LEX II.

Si ea, quæ tibi vendidit possessiones, i interposito decreto præsidis, k ætatis tantummodo auxilio iuuat, l non est dubiũ fideiussorem ex persona m sua obnoxium esse cõtractui. verũ si dolo n malo apparuerit cõtractũ interpositum esse: manifesti iuris est, † vtrique o personæ, tam venditricis, quàm fideiussoris consulendum esse. S. 6. Kalen. Maij Diocletiano ij. & Maximiano AA. Coss.

g ¶ Conuenieris.} tu minor a fideiussoribus actione mandati.
h ¶ Iuuaberis.} contra fideiussores. iuuaris enim. ff. e. l. in causæ. j. Ac.
S I ea quæ.} Hæc lex si ea. in princ. dicit idem quod in superiori proxima. CASVS Dicit igitur, q si rem suam minor tibi vendidit, decreto præsidis interueniente, & fideiussorem dederit nomine euictionis: an eo restituto liberetur fideiussor, quæritur? & respond. q si dolo minorem (vt tibi venderet) induxisti, non solummodo sibi, sed fideiussori succurritur.
i ¶ Possessiones.} id est, res possessas: vt ff. de verb. sig. l. interdum.
k ¶ Præsidis} alias nulla esset venditio ipso iure. Item & tutoris auctoritas est necessaria: vt inf. si propter pu. pen. l. si. & tamen nihilominus poterit restitui: puta si minori pretio vendidit quàm valeret: vt iufr. de pd. mi. l. si quidem. Sed conta. ff. de min. l. ait prætor. §. quid tamen & §. sed credo. Solu. ibi præcipit hic permisit: vt ff. eo. tit. l. quod si minor. §. pen.
l ¶ Iuuatur.} puta læsa sui facilitate, non dolo aduersarij. Ac.
m ¶ Ex persona sua.} i. ex suo pacto, vel obligatione sua, sed in veritate nomine minoris est obligatus: vt ff. de ijs qui no. infa. l. furti. §. si quis. Sic. inf. de leg. l. ex legato nominis.
n ¶ Si dolo malo.} sed non videtur hoc stare posse. si enim dolus dederit causam contractui: iure communi videtur tutus, & per actionem de dolo. & p condictionem sine causa, vt fideiussor liberetur: vt ff. de dolo. l. eleganter. in prin. & j. de rescin. ven. l. si dolo. si incidit dolus ergo agitur actione ex eo contractu: vt ff. de dolo. si quis affirmauerit. & de ac. emp. l. Iulianus. §. si venditor. & §. per contrarium. sic ergo semper cessat restitutio: vt ff. eo. l. in causæ. ij. in prin. Sed dic quòd dolus dedit causam contractui, & facta fuit venditio & traditio. cessat enim de dolo: quia datur restitutio: vt ff. de do. l. j. §. pen. Vel posset dici quòd hic dolus non emptoris, sed tertij interuenit: vñ & tenet emptio vt dicitur. ff. de do. l. & eleganter. §. j. sed datur restitutio: vt hic. Alij dicunt competere restõnẽ cum actione ex contractu: vt ff. eod. l. in causæ. ij. §. Pomponius. & l. Aemilius. & sic de incidente dolo dicunt.

Dolus qñq; dat cãm ɔctui, qñq; incidit in ɔctum. — Dolus tertij, an vitiet emptionẽ.

o ¶ Vtriq;.} hoc odio illius, qui dolum adhibuit. Sed nunquid si minor restituitur eo ipso fideiussor eius restitutus videtur? Rñd. exceptioné hẽt, non aũt ipso iure liberatur, nisi & ipse restitutioné petat: quã petet eodẽ iure, quo & minor. cum hic dicat, vtriq; psonę &c. secũdum Azo. licet hoc mirabile videaẽ: vt ff. de exce. l. exceptiones. ij. §. rei aũt. vsque in fin. sed secus, vbi minor sui facilitate decipit, vt ibidẽ dr i prin. Sed si minor ñ petat restitui, an fideiussor poterit? rñ. sic: vt ff. d bo. pos. ɔ sab. l. si post. §. fi. & de pa. l. fi. & ff. de fideiuss. l. ex psona. & hic. nã dicit tam vni, quam alij, ergo cuilibet eorũ, ẽt altero nõ petẽte. Vel dicas, q non põt fideiussor restitui, minore nolente, sed eum cum effectu conuenit actione mandati: vt ff. e. l. q si minor. in prin. Item in eo q hic i prin. l. dr fideiussori minoris nõ subueniri. & superiori. l. proxi. est ɔ. ff. de procur. l. minor. vbi indistinctè dr fideiussori subueniri. So. distingue, an cõsulto reo & fideiussore detur in aliũ regressus actori, vt ibi erat, & tũc vtriq; consulatur: vt ibi: an non, & tunc reo tantũ: vt hic & eodem mõ soluas. ff de admi. tu. l. ij. & ff. de acq. hęr. l. si pupillus. ij. Vel dic hic in cõtractu, in quo circumscriptus ẽ, dedit fideiussorem: in legib. ɔrijs in alio ẽm Ioã. Alij aliter hoc soluunt, vt diximus i d. l. minor. Itẽ ad id qđ hic in fi. dicit est ɔ. ff. de fideiuss. l. Marcellus. vbi dicit fideiussori nõ subueniri: sed dic ideo, qa non tenetur, cum pro furioso, vel simile intercedit.

† Intercesserit. — † Marcianæ. — † al. sed & si nunc. — Fideiussor minoris, an & qñ possit in integrum restitui. — † al. posuistis.

Si tutor vel curator interuenerit. †
TITVLVS XXV.

¶ *Minor aduersus aditionem, potest restitui intra tempus legitimum quo elapso contra curatorem sibi succurritur, qui auctoratus est sibi. Vel sic: Mora petendæ restitutionis, contra aditionem hæreditatis, non excludit remedium agendi contra curatorem, qui perperam auctoratus fuit minori, in ipsa aditione, uel immixtione Bal.*

¶ Imp. Antoninus A. Martianæ † & alijs.

LEX I.

Si iam puberes p vtriusque sexus, parentũ hæreditaté adiistis, q si etiam nunc † in ea ætate estis, ut eo q paternæ hæreditati vos obligastis, in integrum restitutionis auxilium accipere debeatis: per procuratores r vestros adite præsidem prouinciæ. ¶ Quòd si legitimam ætatem s implestis, idq; tempus, t quo in integrum restitui potestis, † excessistis: curatores vestros, si aduersus eos nõdum experti u estis, iudicio x secundum formam y iuris conuenite. PP. ij. Noñ. April. Læto, & Cereali Coss.

¶ *Tutoris auctoritas in iudicio, uel extra nõ impedit restõnem minoris. h. d. Bald. Vel sic: Minor circũuentus pñte tutore, uel curatore in iudicio, uel extra, restituit. h. d. Sa.*

¶ Imp. Alexander A. Martianæ. L. II.

Minoribus annis vigintiquinque, etiam in ijs, quæ præsen-

¶ SI TVTOR VEL CVRATOR &c.
¶ *Quando interuenit fideiussor in contractu minoris dixit, nunc quando tutor, uel curator interuenit.*

Continuatio.

S I iam.} CASVS. Si adulti vtriusque sexus auctoritate curatorum hæreditatem paternam adierint, quæ non soluendo sit: an possit restitui, quæritur? & distinguitur, aut excessit tempus, quo petitur restitutio, aut non. si non, eam implorare possunt: si sic, non dabitur restitutio, sed curatores conueniet, qui vt adirent suaserunt, secundum formam iuris, vel vtili neg. gest.
p ¶ Puberes.} Quia impuberes non possunt sine tutore: vt instit. de aucto. tut. §. neque tamen.
q ¶ Adiistis.} Curatore interueniente, vñ videbaẽ eius auctoritate corroborata aditio.
r ¶ Per procuratores.} Habentes speciale mandatum: ut ff. de min. l. illud. §. si talis.
s ¶ Aetatem.} xxv. an. & cũ auctoritate curatoris, ut s. de procu. l. iij.
t ¶ Idque tempus.] s. quadriennium.
v ¶ Experti.} ob hoc q adierunt hæreditatem non bonam.
x ¶ Iudicio.} actione utili negotiorum gestorum.
y ¶ Secundum formam.} quæ est ut de gestis 1 & gerendis 2 teneãtur utili actione negotiorum gestorum, ut s. de neg. gest. l. tutori. & in e. tit. l. curatoris. Sic ergo secũdum P. pupillus qui cum tutore adiit, abstinet sine restitutione: pubes nõ põt sine restitutione. Sed tu dic, 3 q uterq; p restitutionem, ut diximus. ff. eo. l. ait prætor. §. nõ solum. & facit ad hanc l. j. si mi. se ab hæred. absti. per totum.

1 Vt qa pperã auctoritaté gesserunt. Sali. — 2 Quia nomine eorũ restõnẽ nõ postularũt. Sali. — 3 Idẽ Bar. Pau. & Sal.

M Inoribus.} CASVS. Cũ minor tu. uel cur. præsente, extra iudicium uel in iudicio circumscriptus sit, in integ. resti. auxilium põt

Universidad de Deusto Biblioteca

implorare, ẽt ſi tutor, vel curator pupilli, vel adulti emerit, vel vendiderit: vel aliàs in reb. eorũ ꝯxerit, & ſe læſos dixerint, nõ ſolũ pupillo ꝯ tutorem dabit pſonalis actio tutelæ, ſed ẽt ad rem ſuã reſtituentur. idem eſt in adulto, vt ei teneať curator vtili neg. geſt. act. ſimilr & reſtõ ꝓceditur.

a ¶ In iudicio. ʒ accipe exẽpla: vt ff. e. l. & ſi ſine. §. pe. & l. minor autem magiſtratus. §. j. & l. minor 25. an. adito. & l. ẽt ſi. & ff. de conſe. l. certũ. §. pen. & j. ſi aduer. rem iu. per totũ. & inf. de iu. l. ꝓperandũ. in fi. & inf. de admi. tu. l. ſi bonam.

b ¶ Circumuenti. ʒ ſui facilitate, vl dolo aduerſarij. hoc tñ fallit in caſibus: vt j. de admi. tuto. l. conſtitutionem. & l. ſancimus. j. & inf. ad Treb. l. pen. in prin.

c ¶ Etiã. Malè geſſiſſe. ʒ dolo, vel ſine dolo, culpa tamen: vt ff. eod. l. tutor vrgentib. in princ.

d ¶ A tutore. ʒ Actione ſcilicet tutelæ.

e ¶ Curatore. ʒ ſ. vtili negotiorum geſtorum.

f ¶ Suum. ʒ i. ſibi debitum. ſic. ff. ſi cer. peta. l. ſi & me. Et dic ſecundum quoſdã poſſunt. ſ. de iure, non de facto: quia nõ ſunt ſoluẽdo. alioqn ſecus: vt ff. de mi. l. cũ mãdato. & l. intra. §. vendẽtib. & eodem modo ſoluitur aliud ꝯrium. inf. de iu. l. properandum. in fi. Vel aliter: vt j. e. l. ſi. no. Vel dic indubitabiliter hoc locum habere, qñ intereſt ſua hẽre rem: vt ff. e. l. ſi ex cauſa. in prin. & quod cum fal. tu. l. pupilli. Item ꝯ. ff. de mi. l. in cauſę. ij. in prin. vbi dicitur dari reſtõnem minori demum deficiente alio auxilio. Sed dic ꝑ eundem ibi. hic aũt ꝯ diuerſos. Vel dic, vt ibi, generale eſt quod hic dicitur ſpeciale, ibi. inf. de iudi. l. properandum. in fi. ſecundum Iaſ.

† Concor. cum hac l. ſuper verbo reſtituim' in fi. in ca. 2. extra de reſtit. in integ.

tib. tutorib. uel curatorib. in iudicio a, uel extra iudiciũ geſta fuerit, in integ. reſtit. auxiliũ ſupereſſe (ſi circũuenti b ſunt) placuit. PP. iij. No. Mar. Max. ij. & Aquil. Coss.

¶ Auxilium extraordinarium cum ordinario concurrit contra diuerſos h. d. Bald. Vel ſic minor non prohibetur reſtitui, licet indemnitatem a ſuo tutore uel curatore poſſit conſequi. h. d. Salic.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Nicomedi. L. III.

j ETiã † in iis, q̃ minorum tutores, uel curatores malè geſſiſſe c probari pñt, licet pſonali actiõe à tutore, d uel curatore e ius ſuum f conſequi poſsint: in integrũ tñ reſtõnis auxilium eiſdẽ minoribus dari, iã pridem placuit. Da. iiij. No. Maij, Maximo, & Aqlino Cos.

¶ Minor non reſtituetur contra obligationem, quam in ſe ſuſcepit eius adminiſtrator. h. d. Bald. Vel ſic. Vbi aduerſus minorem ex contractu adminiſtratoris ſui non datur actio, ei non competit reſtitutio. Sal.

¶ Iidem AA. & CC. Iſidoro. L. IIII.

SI creditor nõ veſtrã pſonã, ſed curatorũ ſecutus g, cũ ipſis contractum habuit, & ab ipſis ſtipulatus eſt; nullam h ei i prorſus aduerſus vos k actionem competere, manifeſtum l eſt v. kalen. Maij, Heracliæ. AA. Coss.

¶ Licet minor poſsit reſtitui: tamen poteſt contra adminiſtratorem experiri: nec præiudicat ſibi per electionem. Bal. Vel ſic: Vbi tutor uel curator res minores diſtrahit, minor poteſt petere reſtitutionem: uel uia ordinaria experiri contra adminiſtratorem: uel uia ordinaria experiri contra adminiſtratorẽ, nec ſibi pjudicat per electionem. h. d. Sa.

¶ Iidem AA. & CC. Valentino. L. V.

ij ETiam tutorib. uel curatorib. diſtrahentib. m, uel aliàs contrahentibus n, minores tãrc ſtitui reb. propriis, q̃ tutorũ uel curatorum damna ſeq o †, nullo eis ꝑ iudicio ꝑ electionẽ generãdo p †, placuit. vj. Id. Decẽb. CC. Coss.

S I creditor. ʒ CASVS. Tutori vel curatori minoris fidem eius ſecutus non adulti, pecuniã tuã credidiſti, & ab eo ſtipulatus es eã tibi tradi: an aduerſus adultum detur actio, quæritur? & reſpon. ꝙ non. quia tantum cum curatore contraxiſti. & opus eſt quod hoc ſpecialiter exprimatur.

g ¶ Secutus. ʒ ſ. ſpecialiter.

h ¶ Nullam. ʒ neq; directam, neq; vtilem: quia dixerat ſe nolle cũ minoribus ꝯhere, aliter ex contractu tutoris in pupillum daretur actio, vt etiam datur pupillo ex contractu tutoris. Item nec fuit hic verſa pecunia in pupilli vtilitatem, aliàs teneretur, licet cum tutore tantum creditor contraxiſſet, vt inf. quod cum eo. l. ei qui. in fi. & inf. quando ex fac. tu. l. ſi in rem. & ff. quod fal. tu. auth. l. pen. §. j. q̃ ſunt contra. Et dicas hic diſtinctionem ſi vis, quam habes. ff. de neg. geſt. l. ſi pupilli. §. j.

Tutoris cõtractus qñ obligat pupillum.

i ¶ Ei. ʒ ſ. creditori. k ¶ Vos pupillos.

l ¶ Manifeſtũ eſt. ʒ ergo nõ indiget reſtõne: vt ff. e. l. in cauſæ. ij. in prin.

E Tiam. ʒ CASVS. Si curator minoris res eius diſtraxit: vel aliàs contraxit, puta permutando dabitur minori electio. vel agere contra tutorem ad conſequendum id, in quo per eum damnificatus eſt, vel petere rebus ſuis reſtitui: neque altera electa, præiudicabitur ſibi in altera, quo minus ad eam regreſſum habeat, vel habere poſſit.

m ¶ Diſtrahentibus. ʒ i. vendentibus res pupilli, vel adulti.

n ¶ Contrahentibus. ʒ i. permutantibus.

o ¶ Sequi. ʒ ſ. bona eorum propter damna ſua.

p ¶ Generando. ʒ contra. infr. de codi. l. fi. in prin. ſed ibi loquitur quãdo contra eundem eligit: hic autem ꝯ diuerſos. Item contra. ff. de mi. l. in cauſæ. ij. in prin. vbi non datur extraordinaria, donec habet locũ ordinaria, ſed hic qñ tutor, uel curator diſtraxit: ibi quando ipſe minor, vt facilius contra factum tutoris vel curatoris veniat, qui cõtra ſuũ. ſic ergo qñ minor diſtraxit, nõ reſtituit ad rem, cum habeat actionem ꝯ tutorem, vel curatorem, niſi magis interſit ſua hẽre rem, quam actionem: vt ff. de mino. l. in cauſæ. j. §. fi. & l. ſeq. Sed. B. nõ admiſit ſuperiorẽ diſtinctionẽ. & lex illa, in cauſæ. loquitur ſm eum, qñ ꝯ eundem, hic quando ꝯ diuerſos. ſic ergo datur electio. & hoc placet. Tertij dicũt, qñ ipſo iure eſt munitus, ceſſat reſtõ: ſed quãdo iuris actionis, datur nihilominus reſtitutio. Quarti dicũt, ꝙ hic non erat ſoluẽdo tutor: & tũc eligit. ar. ff. de mino. l. cum mandato. Itẽ ꝯ. j. de iu. l. properandũ. in fi. vbi primò dicit agendũ ꝯ tutorem. Solu. ſpeciale, in iudicijs ꝑ auctoritatem iudicantis. Vel ibi in inſtantia fuit læſus. vñ actio eſt ei ſalua, & firmior q̃ pri'. ſi aũt quia teſtes, vel inſtrumenta nõ produxit: qa cã non eſt ei ſalua, ſed eſt amiſſurus, reſtituit ẽt non ꝑuento tutore. Vel hæc ſm illã: quia hic non erat ſoluẽdo. Quid aũt ſi nõ appellauerit? Dic vt j. tit. 2. l. in rẽ. Itẽ qñ per ꝓcuratorem decipit, quare non hẽt hãc electionẽ: vt ff. de mi. l. cũ mandato. §. ſi aũt? Rñ. plus tribuit ex neceſsitate gerenti tutori: vt hic quã ſpõte gerẽti: vt ibi. ADDITIO. Qñ auxilium extraordinariũ concurrat cum ordinario, vide pulchrè ꝑ Bart. in l. in prouinciali. §. ſi verò in loco cõmuni. ff. de no. ope. nunc.

Reſtitutio in integrũ, an deſ minori habẽti aliud auxilium.

† al. profeſſi. † Generãto.

Si in communi eademq; cauſa in integ. reſtit. poſtuletur.

TITVLVS XXVI.

¶ Pactum ſororis non præiudicat fratri. reſtitutio ſororis non patrocinatur fratri. h. d. Bal. Vel ſic: Tranſactio fratris, non nocet fratri ratum non habenti: nec reſtitutio minoris prodeſt maiori ſecum communem cauſam habenti. Sal.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Aphobio & alijs. aliàs Amphobio. †

LEX VNICA.

NEc ſi maior q uigintiqnq; ann. ſoror vřa fuit, uobis non mandãtibus nec ratam tranſactionẽ habẽtib. de iure veſtro qcquã minuere potuit. r Nã s ſi cognitis, quæ geſſit t †, his conſenſum poſt uigintiquinq; annos ætatis u accommodaſtis: † quãuis illa minor pro portione ſua † reſtitutionis auxiliũ implorare † poſſit: uobis tñ ad cõicandum edicti ꝑpetui beneficiũ eius ætas patrocinari nõ pt. S. iij. Id. Aug. CC. Coſ.

† al. Amphibio. al. Phobio. † al. geſſerit. † al. cõmodaſtis. † Proprit. † Implorãſet.

¶ SI IN COMmuni eademq;, &c.

¶ Quia de negotijs minorũ tm de geſtis dixit: nunc de illis q̃ cũ alijs habent communia.

NEc ſi maior. ʒ CASVS. Fundum mihi & ſororẽ cõem poſſedit Titius, quem ego & ſoror mea petiuim': ſoror me non mandante, neq; ratũ hñte: vel fortè lite cõteſt. ab vtroq;: me tamẽ poſteà abſente tranſegit: an mihi præiudicauerit quo ad portionem meam? reſpon. ꝙ non: vt ſi maior eſſet ꝙ non ſoluet: ſi minor, repetet. Si autem maior 25. an. eam ratam habui: & ipſa ad portionem ſuam beneficio ętatis reſtituta fuit: an mihi hoc proſit, quo magis portionem recuperare poſſum, quæritur? & reſpond. ꝙ non.

Al. his notis ( ) incluſa deſunt & ſubaudi. vt in ſeq.

q ¶ Maior. ʒ nedum quod ipſa erat minor: vt j. dicitur in fin. l.

r ¶ Potuit. ʒ vt ff. de pact. l. ſi vnus. §. in ſumma. & ſ. de tranſac. l. tranſactionis.

s ¶ Nam ſi cognitis. ʒ ſ. a vobis fratribus.

t ¶ Geſſit. ʒ etiam non nomine fratrum. ſed tantùm ſuo: vt j. de rei ven dic. l. mater. v ¶ Aetatis. ʒ ſ. veſtræ.

x ¶ Patrocinari. ʒ quia eſt perſonale beneficium: vt ff. de exce. l. exceptiones. ij. §. rei. ff. de admi. tut. l. ex pluribus. Item hoc ſi res erat diuidua, puta tranſactum erat ſuper rei vendi. impetrauit hic reſtitutionem: vt poſſit vendicare pro parte dimidia, quæ ei competebat. Si autem eſſet indiuidua: puta ſeruitus fortè: nam omnis ſeruitus eſt indiuidua præter vſumfructum: vt ff. ad leg. fal. l. j. §. ſi vſuſfructus. Contra eſſet vt ff. quemad. ſer. amit. l. ſi communem. in prin. & inf. ſi vnus ex plu. ap. l. j. & ij. ff. ſi ſerui. ven. l. loci corpus. §. ſi fundum. & arg. ſ. de di. reſcript. l. j. & arg. ff. de appel. l. ſi quis ſeparatim. §. fi. Item no. ꝙ quidam ſignant contrariũ huic l. ꝙ eſt ff. eo. l. 3. §. ſcio quaſi hic facta fuit tranſactio, omnibus iſtis exiſtentibus minoribus a ſorore. ſed certè non exigo hos fratres fuiſſe minores tranſactionis tempore: licet & hoc poſito adhuc lex illa non obſtaret: vt in ſolutione contrariorum ibi diximus.

† al. vilijs.

Seruitus quælibet ẽ indiuidua excepto vſufructu.

Si aduerſus rem iudicatam (reſtitutio poſtuletur.)

TITVLVS XXVII.

¶ Contra ſententiam pro parte condemnatoriam, & pro parte abſolutoriam, poteſt minor pro parte. ſ. quatenus eſt læſus reſtitui: ſed ſi ſententia incidit in tempus maioris ætatis, reſtitutio ceſſat. h. d. & eſt no. lex. Bal. Vel ſic: Aduerſus ſententiam latam cõtra minorem, ſuper actione tutelæ datur reſtõ, non ſi ſit lata contra maiorem. h. d. Sal.

¶ Imp. Alexander A. Iulijs. LEX I.

¶ SI ADVERSVS REM IVDICATAM, &c.

¶ *De perſonis dictum eſt. nun uerò de negotijs.*

Minus

MInus. ʒ CASVS. Tutor obligatus pupillo in x. pro vna re malè adminiſtrata, & a pupillo facto adulto in x. conuentus in v. cõdemnatus eſt, in alijs. v. abſolutus: minor a ſñia non appellauit, ſed ſtetit vſq; ad 28. an. petit nunc reſtitui, an ſit audiẽdus, quæritur? Diſtinguitur. aut poſt lẽtimam ætatem fuit ſententiatũ, aut non: ſi poſt, reſtituendus nõ eſt: ſi ante, ſic: cum ſit intra an. vtilem olim. hodie intra quadriennium reſtitutio peti poteſt de ijs, quæ in minori ætate geſta ſunt.

a ¶ Minus. ʒ pone hic caſum, quo gñalis fuit petitio, & gñalis abſolutio: & ſic contra: vt ſ. de tranſac. l. ſub prætextu ſpecierum. Vel pone, ꝙ generalis, vel ſpecialis fuit petitio: ſed ſñia ſpecialis. Ex vna ſpecie ad decem egit: & in quinque fuit ꝯdemnatus: & i quinq; abſolutus. Quid autem ſi de aliis tacuit? Reſp. iure communi agit: vt ff. de neg. geſt. l. ſi autem. §. fi. & de cõpen. l. quod in diẽ. §. j. nec ꝑiudicat ſñia: vt ff. de except. doli. l. apud. § item quæritur. Sed quidã dicunt tacitè i reſiduo abſolutũ per l. iſtam: vt j. de ap. l. ampliorẽ, in fin. & inf. depo. l. 4. quod nõ placet. ſed expone eã, vt ibi dixi. Item nec dr nulla, in eo quod expreſſit: ſed aliqua, ſecundũ H. licet quidam vt Azo, hoc dixerunt per l. ff. fam. erciſ. l. in hoc. Item pro hoc quòd ſuper toto debeat iudicare cõdemnando, vel abſoluendo habes. ff. de ar. l. quam. §. j. aliàs eſt. l. dicere.

MInus a ex tutelæ iudicio cõſecuti, b de ſuperfluo c habere actionem d ita poteſtis, ſi tempore iudicij e minores annis fuiſtis, & nunc beneficium ætatis vobis largitur. f

¶ Cæterum ſi poſt legitimam ætatem g ſententia prolata h eſt, iterato eãdem actionem de eiſdem ſpeciebus, i inferre non poteſtis. PP. 5. kalen. Febr. Pompeiano, & Peligno Coſſ.

¶ Minor 25. annis poteſt reſtitui contra ſententiam latam pro patre, ſuper patria poteſtate. h. d. Bald. & Salic.

† Seueræ.

¶ Imp. Gordianus A. Serenæ. † L. II.

SI cum pater k tuus te in ſua poteſtate eſſe, minimeque emancipationem l a ſe factam valere diceret, proconſul ſuper cauſa cognoſcens te eius poteſtati ſubiectam pronunciauerit: m cum aduerſus eam ſententiam n in integrum reſtitui poſtules: o is, qui p prouinciam regit, in impertienda cognitione ſuas partes ſecundùm leges exhibebit. q PP. 15. kal. Decemb. Pio, & Pontiano. Coss.

¶ Aduerſus ſententiam uicarij, uel delegati principis, ſolus princeps cognoſcit, & reſtituit. h. d. Bald. & Salic.

¶ Imp. Philippus A. & Philip. C. Aelianæ. † LEX III.

ADuerſus ſñiam eius, qui tũc vice r principis iudicauit, in integrum reſtitutionis auxiliũ apud prætorem, ſeu præſidem prouinciæ clariſſimũ virum efflagitare nequaquã poteris. s † ¶ Nam aduerſus eius ſententiã, qui vice principis cognouit, ſolus t princeps reſtituet. PP. 18. Kal. Nou. Philippo A. & Titiano Coss.

¶ Sententia lata aduerſus minores indefenſos, eſt nulla ipſo iure, ſed ſi ſunt legitimè defenſi, eſt ualida: ſed poſſunt reſtitui. h. d. Bal. Vel ſic: Sententia definitiua contra minorẽ defenſum, eſt aliqua: ſed per reſtitutionem reſcindenda. Salic.

¶ Impp. Diocle. & Maxim. AA. Vrbinio, † & alijs. L. IIII.

CVm & minores vos eſſe affirmetis, & ĩdefenſos, v nullũ x

b ¶ Conſecuti. ʒ puta quinque.

c ¶ De ſuperfluo. ʒ ex aliis, ſcilicet, quinque

d ¶ Actionem. ʒ ſ. tutelæ efficacem petita prius in integ. reſtitutione.

e ¶ Iudicij. ʒ ſ. totius. nam ſi tempore ferẽdæ ſententiæ maior erat, ita demum reſtituitur, ſi dolo aduerſarij hæc dilatio eſt facta: vt ff. eo. l. iij. §. j. etiam ſi altero die poſt impletam ętatem eſt lata ſententia. Sed certè imò videtur reſtitui tunc: nam ille cuius res poſt abſentiam vſucapta eſt, modico tempore reſtituitur ſecundum omnes: vt ff. ex quib. cau. ma. l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. Sed poteſt eſſe ratio: quia hic poteſt appellare. ADDITIO. Aliam rationem diuerſitatis aſsignat Bar. hic dicens: Modicum tempus ex quo quis reuerſus eſt, computari nõ poteſt abſenti, donec ſarcinulas compoſuerit, & aduocatum quærit. quæ ratio ceſſat in modico tempore, ex quo ſuperuenit ætas.

f ¶ Largitur. ʒ quia eſtis intra vtilem annum. hodie quadriennium.

g ¶ Aetatem. ʒ ſcilicet xxv. an.

h ¶ Prolata. ʒ non ſorde tutoris: vt ff. eo. l. iij. §. j.

i ¶ Eiſdem ſpeciebus. ʒ maximè de eiſdem non poteſtis, nam nec de aliis ne ſit contra. ſ. de tranſact. l. ſub prætextu ſpecierum. vel aliud in tranſactione dic, quàm iudicio propter plures actiones, & ſpecies, quas tranſactio admittit. Vel in vtraque idem. ſed ibi generaliter agitur & tranſigitur: hic ſpecialiter iudicatum fuit. & facit. j. de iudic. l. ij. & ſ. de tranſact. l. age cum Geminiano. & l. ſi de certa. & ff. de tranſac. l. qui cum tutoribus. in principio.

S I cum. ʒ CASVS. Pater filium ſuum, quem emancipauerat in poteſtatem petiit, actione pręiudiciali propoſita: filius in modum exceptionis inſtrumentum protulit emancipationis: replicat pater inſtrumentum falſum eſſe, vel minus ſolenne: vt puta quia erat emancipatus coram iudice pedaneo, cum erat emancipandus, corã iudice ordinario: lata eſt ſñia contra minorem filium: vult reſtitui: quid iuris ſit, quæritur? & reſpon. præſes prouinciæ ipſi audientiam ſuam impertietur, an reſtituendus ſit an non quidam dicunt ꝙ non. per tit. qui & aduerſus quos. l. vlti. tu dic ꝙ ſic. neque obſtat lex illa: quia ſpeciale eſt, ꝙ filius contra patrem audiatur in cauſa ſtatus.

k ¶ Si cum pater. ʒ Pone caſum. agit pater actione in rem, de iure quiritũ: excipit filius emancipationẽ. pr replicat emancipationẽ nõ valere.

l ¶ Emancipationem. ʒ quam factam eſſe ille filius dicebat in forma replicationis.

m ¶ Pronuntiauerit. ʒ ſed malñ ſecundum quoſdam. & ſic non eſt contra. ff. de adop. l. poſt mortem. Vel ibi duo faciunt contra patrem: factum ſuum, & longum tempus: hic vnum tantum. ar. infr. de fun. pa. l. ſi. lib. 11. & inf. de te. l. ſancimus.

n ¶ Sententiam. ʒ in qua fuiſti ſubiectus poteſtati patris.

o ¶ Poſtules. ʒ tu filius.

p ¶ Qui prouinciam regit. ʒ Videtur ergo ꝙ minor magiſtratus, puta præſes poſsit in integrum reſtituere, cõtra ſententiam maioris, puta proconſulis, qui eſt ſpectabilis: iſte clariſsimus: vt inf. l. proxi, & ſ. de epiſco. & cler. l. raptores: quod eſſe non poteſt: vt ff. eo. l. in cauſæ. ij. §. fi. & l. præfecti. & l. minor aũt magiſtratus. ſic & in appellatione: vt in auth. de ap. & intra quę tempora. §. fi. col. 4. Sed dic pſidis nomen generale eſſe: vt ff. de offic. præſi. l. j. Vel hic non facit mentionẽ præſidis. ſed loquitur de eo proconſule, qui regit prouinciam. vel litera iſta non dicit, quod reſtituat, ſed ꝙ ſit impertienda cognitio.

Pręſidis nomen eſt generale.

q ¶ Exhibebit. ʒ d' negãdo reſtitutionem. & ſic non eſt contra. j. qui & aduer. quos. l. ſi. vbi dicit non dari reſtitutionem contra patrem. Vel dic hanc per illam corrige: quod in idẽ recidit. Vel cognoſcet, ſed ſuꝑ hoc non pronunciabit: vt arg. ff. de of. proconſul. l. ſolent. Vel dic ſpãle, cũ de ſtatu agitur, vt def, aliàs ſecus. hoc placet. Vel reſtituitur contra ſententiam non contra patrem. ar. j. ſi aduer. dona. l. ſi. quod non placet. & facit ad l. inf. de patr. pote. l. ſi filium. & de peti. hære. l. ſi putas.

al. A. Alienæ.

al. potes.

Vrbano.

A Duerſus. ʒ CASVS. Ex delegatione principis, quidam vice eius de cauſa, quã habebat minor contra aliquem cognouit: tulit ſententiam contra minorem: vult reſtitui aduerſus eam. an prætor, vel præſes poſsit reſtituere, vel cognoſcere: & an ſit reſtitutio danda, vel non, quæritur? & reſpond. quòd non. ſed ſolus princeps reſtituet. Sed nunquid ipſe delegatus poſsit reſtituere? dicit quòd ſic.

r ¶ Qui tunc vice. ʒ puta quia vicarius erat, de quo loquitur. ſ. de off. eius qui vi. al. l. j. Vel quia erat delegatus: vt ff. e. l. minor autem. §. pen.

s ¶ Poteris. ʒ vt inf. vbi & apud quem. l. j.

t ¶ Solus. ʒ aliud videtur in appellatione: vt in authent. de appellat. & intra quæ tempora. §. fin. colla. quarta. & hoc ideo, quia ipſe princeps videtur cognoſcere. cum quis cognoſcit vice eius. vnde ſicut ipſe poſſet tunc in integrum reſtituere, ita nunc: vt ff. de minor. l. minor autem magiſtratus. §. pe. ſed quidam dicunt hodie immutatum: vt inf. vbi & apud quem. l. fin. ADDITIO Dicit hic Bart. ſi reſtitutio petitur aduerſus interlocutoriam aliquam: tunc ipſemet delegatus poteſt reſtituere: vt dicta l. fin. ſi verò petitur reſtitutio aduerſus definitiuam, tunc ipſemet delegatus reſtituere non poſſet, vt hic: niſi ſibi ſpecialiter committeretur: vt d. l. fin.

CVm & minorſ. ʒ CASVS. Si contra pupillum vel adultum, & indefenſos, quia neque tutor, neq; curator interuenit, lata eſt ſentẽtia: nulla eſt ipſo iure: vnde reſtitutio non eſt neceſſaria. ſi autem defendantur, & contra eos lata eſt ſententia: valet. ſed aduerſus eam reſtituuntur, idem eſt ſi per procuratorem defendantur.

Sententia lata contra adultũ non habentem curatorem an valeat.

v ¶ Indefenſos. ʒ ab alio, ſed vobiſcum fuit lis conteſtata.

x ¶ Nullum. ʒ quia non interuenit curator vel tutor: vt ff. de re iudi. l. acta. §. fi. & l. contra pupillum. & j. qui leg. per l. j. & ideo non eſt neceſſaria reſtitutio: vt hic, & ff. de mino. l. in cauſæ. ij. Quid autem in adulto non habente curatorem? videtur quòd valeat ſententia: quia ſibi ſua defenſio committi videtur: vt ff. quib. ex cau. in poſſ. eatur. l. hæc autem. §. fi. Sed dic contra ſecundum omnes: licet nulla lex hoc dicat: nam & hæc & alię loquuntur, cùm habet tutorem, vel curatorem, & non interuenit &c. & eſt in iudiciis ſpeciale. ſecus in contractibus: vt ſ. de in integr. reſti. l. ſi curatorem. & ſecus in hæreditate: vt ff. de acq. hær. l. neceſſariis. Item & in iudicijs, excipio ſentẽtiam de mittendo in poſſeſſionem, quę datur contra pupillum: vt ff. quib. ex cau. in poſſ. ea. l. apud Iulianum. §. fi. & l. ſeq. In adulto tamen hoc eſt plus in iudicijs, quòd patitur venditionem: vt ff. de bon. auth. iudi. poſſ. l. ſi minor. Item quid ſi tutor vel curator in exordio fuit: ſed poſt citatus per iudicem deſtitit: & condemnatur minor? Videtur quòd nõ valeat: quia ſi medio tempore deſierit eſſe tutor, vel curator, non valet ſententia: vt inf. quomodo & quãdo iudex. l. ſi præſes. & ad hoc j. de adul. l. quamuis. j. Sed quid ſi in principio non fuit: poſteà autem citatus affuit. nunquid valet ſententia? Reſpon. vt infr. qui leg. per l. momentaneæ. Sed dic contra: quia hic non deſierat ſicut à contrario ſenſu eiuſdem. l. probatur. idemque dico, & ſi non fuit tutor citatus: quia iam confeſſus erat: & cauſa cognita, ſed minor cum tutore agit: vt arg. ff. de bon. autho. iudic. poſſ. l. minor.

Miſſio in poſſeſsionẽ fit ꝯ pupillum.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Præiudicium.} per sententiam, in qua succubuistis.
b ¶ Statutum.} contra vos, pro vobis autem valet, etiam sine ea: vt s. de procu.l.non eo.
c ¶ Necessarium.} & habebitis, probata lęsione. Sed contra.ff.e.l. eum qui. Solu. ibi non restituit, qui sponte se obtulit defensioni minoris. nec minor, q. a nō tenet. hic tenetur, & sic restituit.
d ¶ Legitime.} sa minore cū auctoritate tutoris, vel curatoris. vt s. de procura. l. neque. & hanc l. habent quidam pro vltima huius tituli, & alij pro pe.

vobis præiudicium a fieri præses prouinciæ pro sua grauitate curabit. ¶ Nam si iusta defensione tutorū vel curatorū vobis assistente aliquid statutū b est, intelligitis in integrum restōnis auxilium vobis esse necessarium c. eodē obtinente, etiam si per procuratorem vestrum legitime d ordinatū lis agitata est. Dat. 16. kalen. Maij, Maximo † & Aquilino Coss.

† Aquiliano.

¶ *Non attenditur qualitas administratoris, sed qualitas dñi.h.d.Bal. Vel sic: Sententia lata contra tutorem in causa pupillari, dicitur contra pupillum lata: ideo pupillus potest restitutionem petere.h.d.Sal.*

¶ Iidem AA.& CC.Martiano. † L. V.

IN rem pupilli, e vel adulti contra f tutores, seu curatores a præside lata sententia, restitutionis auxilium non minus, quā si quid aduersus g eos fuisset statutum, implorare minores posse constat. h † Dat. 10.kal.Nouem.AA.Coss.

† Cōstitit.

Sententia ꝯ tutores, vel curatores lata, ꝯ quos mandabit executioni.

I N rem. CASVS. Si in causa pupilli, vel adulti ꝯ tutores, vel curatores lata fuerat snia: an aduersus illam pupillis vel adultis debet in integ.rest. licet in personā eorum lata fuerat, quæritur? & respō. quòd sic, perinde ac si cōtra eos aliquid fuerat statutū. ratio est, quia in res eorum mandatur sententia executioni: vt ff. de re iudic.l.si se.§.j.
e ¶ Pupilli.} secus si non est in rem eorum.
f ¶ Contra tutores.} q. etiam iudicio affuerūt: vt infr. de sent. & interlocu.l.j.& j.in q.b. caus. in integ.resti.non est necess.l.si tutor.
g ¶ Aduersus eos.} s. minores præsentes.
h ¶ Constat.} mandaretur.n. sententia executioni in res eorum, s. minorum. Azo. vel adultorum: vt ff. de re iud. l.si se. in princip.& §.j. vnde secus, quando aliquis se obtulit eorum defensioni: cum tunc fiat executio in offerentem: vt ff eo.l.eum qui.& de procur.l.Plautius. Restituitur hic ergo ad totam causam: vt ff. de in inte. resti.l.fi. Vel ad appellationem.ff.e.l.& si fine.§.pen. An autem hodie tempora appellationis currant contra minorem? Quidam dicunt ꝙ non: vt j.quib.cau.in integ.restit.non est neces.l.fi. Vnde dicunt hodie non dandam restitutionem contra sententiam, cum iuri communi possit appellari. sicque habes hanc titulum correctum: sed certè & si non currerent tempora appellationis: tamen plus est restitui ad totam causam, quàm ad appellationem: vt j. s. sæpius in integ. resti.post.l.j. Vnde etiam si appellauit curator pro adulto, tamen adultus potest restitui: vt ff. de admi.tuto. l.si minoris. Sed tu dic, ꝙ huiusmodi tempora iudicialia currunt hodie propter auctoritatem iudiciorum: vt j.de iudi.l.properādum. in fi. & in auth.de hære.& fal.§.pupillus.col.j. sic ꝙ tam ad totam causam, quam ad appellandum restitutio est necessaria. secus in absentibus reipublicæ causa, qui quandoque ad appellandum tantum restituuntur: vt ff. de in integr.restitu.l.fin.

Si aduersus venditionem, &c.

TITVLVS XXVIII.

¶ *Si uēditio solennis processit a minore cū iuro, excludit beneficiū restitutionis.h.d. Bal. Vel sic: Contra uenditionem in se ualidam: minori corporaliter iuranti, de non contrauenien-do, non datur restitutio. Sal.*

¶ Imp. Alexander A. Florentino † militi. LEX I.

† Florētio.

SI minor annis uigintiquinque emptori i prædij cauisti, k nullam de cætero te esse cōtrouersiam facturum, idque etiam iureiurando corporaliter l præstito seruare † confirmasti; neq; pręsidię m neq; † periurii n me auctorem tibi futurum sperare debuisti. Data sextò Kalendas Septembr.

¶ *Contractus puberum iuramento firmati, nequeunt infirmari: nisi uis est iustus metus interuenerit, uel nisi sit iuratum de non exponenda querela maleficiorum. Bal. Vel sic: Contractus puberum iuramento spontaneo firmari nequeunt retractari: secus si iuramentum per uim sit extortum. hoc dicit. Sali.*

¶ Noua constitutio Federici.

SAcramenta † puberū o spontè facta super p contractibus q rerum suarum non retractandis, inuiolabiliter custodiantur. r Per uim autem, uel per iustum me-

¶ SI ADVERSVS VENDITIONEM, &c.

S I minor.] CASVS. Minor 25.an.cum decreto prædium tibi vendidit: promisit, quòd non veniret contra venditionem: & hoc iuramento firmauit: petit restitui: an sit restituendus, quæritur? & respond. quòd non.
i ¶ Emptori.} secus si alij iurasses, vel etiam coram testibus septem, & ta ...llione, te non venturum contra illam venditionem, quā facturus sis: vt statim dices in auth. hic posita. Item dic emptori cū decreto. & sic tenuit ꝯtus ipso iure. vnde non facit rem prohibitam, quare non potest venire contra, nisi per restitutionem: vt j. de præd.mi.l.si quidem. sed prætor non vult eum restituere: vt hic. si autem sine decreto vendidit, ipso iure nullus est contractus: quia fecit rem prohibitam de iure, sicque pōt suo iure vendicare minor, & sacramentum super hoc exactum nullum est. & sic loquitur lex contraria. s. de leg.& const.l.non dubium. in fin. & ff. de pact.l.iurisgentium.§.generaliter.& hoc est quod dicit Bul. per elegantia verba præstito sacro accedente decreto, officio non vtere. non accedente decreto, tuo iure vtere. i. rei vendicatione: nam prætor suū non tuum tibi denegat auxilium. Sed M.dixit.l.istam loqui ēt sine decreto facta venditione: quia hæc lex non distinguit. ergo nec nos: vt ff. de pu.in rem act.l. de pretio. & d.l non dubium. intelligebat in perpetuo prohibitis: vt non accipere matrem in vxorem. At prohibitio ista (ꝙ minor non vendat prædia) in multis casibus fallit: vt j. de præd.mi.l ob æs. sed quæstio est decisa hodie per auth.sacraméta, &c. quam lege hic: per quam probatur intellectus M. si modo sit pubes.
k ¶ Causti.} i. per stipulationem promisisti.
l ¶ Corporaliter.} vt in auth. iusiurandum quod præ. in princip. colla. ij. secus si verbotenus: vt inf.si mi.se ma.dixe.l.si alterius.
m ¶ Præsidiæ.} i.contra fidem pacti.
n ¶ Periurij.} Contra sacrm. Sed ꝯ.s.de transac.l. si ex falsis. vbi venitur ꝯ transactionem ēt iuratam: sed ibi fuit dolus ex altera parte, hic nō. vel ibi fuit transactio ꝯ legem, hic venditio. non tamen fuit cū decreto iurata sēm Bul. Vel dic sēm M. religio sacri facile repellit aliquem a priuilegio qd̄ hēt in ꝯtu licitè inito, si non iurasset. Idē hodie in illicito p auth.hic positā, & inf. si minor se ma.dixe.l. si alterius. sed a iure cōi, qd̄ q.s hēt, vt rescinderet pactum, si nō iurasset nō repellitur: licet iurauerit: vt ibi, & s.de le.& ꝯsti.l.non dubiū. Nam & aliàs sola cōfessio repellit mulierē a priuilegio Velleiani: vt j. ad Velleian.l.antiquæ. sed nō repellit a iure cōi. vt multis ꝓbatur argumentis. vt j.de prob.l. cum precib.& de do.cau.l. fi. & j.de non nu. pec.l.in ꝯtractibus. iura.n.cōia præferuntur priuilegijs: facilius.n. tolluntur priuilegia, q̄ iura cōia, vt hic, & in authē. de non alie.§. quia verisimile. colla.2. vnde & difficilius expugnantur.

Transactio iurata an possit infringi.

Seruanti Velleiani perdit mulier p sola confessionem.

SAcramenta.} CASVS In hac auth. pcipit Imperator seruari inuiolabiliter iura puberum, nisi p vim vel metū fuerint extorta. quo casu etiam a maiorib. annis 25. præstita, nō valent: & præcipue non sunt seruanda hæc iuramenta, si exacta sunt propter hoc, ne quis conqueratur de aliquo maleficio.h.d.

Idem eo q metu tradit, & iurat nō repetere verbo, resignandum in c.ad audientiā extra de his qui met. ca. fi.& c. per eo.titu. † intell. huius Auth. vid. per Io. Hannibal. in l. nemo pōt n. 287. de leg. 1.

o ¶ Puberum.} impuberes.n.non iurant, ut teneant: vt ff. de iureiu.l. qui iurassæ.in fi.1.rñ.nisi in casu: vt ff.de li.cau.l.fi. ADDITIO. Doc.cōiter tenent iste Bar.hic, ꝙ si impubes est maior infante proxim9 pubertati, ita ꝙ in eo cadat delictum, tunc obligetur iuro, ut l.impuberem.ff.ad l. Cor. de fal.cum similib.Et hoc tenent ēt Ab.consi.39.lib.quia sicut peccādo, & peierando pōtse obligare diabolo, ita & Deo: vt in c.i.de delic.pu.
p ¶ Super.} siue in ipso contractu. siue prius, siue post etiam quandocunque, secundum Azo.
q ¶ Contractib.} etiam si ipso iure non ualeant, ut quia non fuit decretum. in eis.n. maxime iuramentum firmat pactū, alias nihil adiiceret hęc constitutio ueteri: vt ff.de leg.i.l.si quando.in prin.& ad mu.l.i.& infr. de thesau.l.i.lib.x. Item dicunt 1 quidam, ꝙ tm̄ loquitur hæc auth. in contractibus, ubi hinc inde nascitur obligatio: ut ff.de uerb.sign.l. Labeo. Nos ꝯ nam in donatione, & stipulatione locum habent, cum & hæ appellentur quandoq; contractus: ut s.quod met.cau.l.si donationis.in prin.& inf.de præscrip.30.ann.l.si quis emptionis.in princ. Item quid si generaliter iuret coram aliquibus, ꝙ non veniet contra illum contractum, quem sic facturus? Rñ.non ualet: quia res inter alios acta, &c.ut ff. de pac.l.si unus.§. pacta quæ.in fi.§ alias est.§.ante omnia.& infr.ad Vel.iubemus.& inf.res inter alios acta.& ff.si serui.uend.l.loci.§.si fundus. & l.si de cōi.& de eui.l.si rem quæ apud.§.i.& ad l.Iul.de adul.l.denunciasse.§.quæritur. Itē alia ratione: quia generalis renunciatio non ualet: ut ff.si quis cau.l.sed & si q.s §.quæsitum. Sed & posset allegari in contrarium quod dr̄ in quæstione illa, de omni casu fortuito recipiendo, quam no.in d.§ quæsitum. Item q.a fuit super contractibus, ut hic, vnde non auditur, &c vt ff.de leg.3.l. non aliter.& de exerci.l.i.§.in re igitur. Item quia subest ratio legis, C. ut s. nō sit auctor perfidiæ, &c. Item quid in iudicio? Rñ.idem, arg. de pecu. l. licet in prin.& C.de temp.app.l.fin.in fi. Sed arg.contra.ff.de uer.obli.l. inter stipulantem.§.si stichum.ibi, nam stipulatio, &c.& j.de arb.authen. d̄ cernit ius. ADDITIO. Dic ꝙ licet iudicium reddatur in inuitum, tamen iuramentum non exigitur ab inuito. merito habet locum hæc auth. secundum Bar.hic.
r ¶ Custodiantur.} s. vt det̄ actio 2 & exceptio: ut ff. de acq.re.do. l. statuas.& ff.fa.ercis.l.inter.§.i. Sed q̄ actio? Rñ.re non tradita actio ex eo cōtractu quasi sic, i.cum sacramento non sit inhibita alienatio: ut arg.ff.fam. erc.l.inter cohęredes.§.i.& de leg.3.l.cum quis.§.nuptura. Si autē re tradita cadit à possessione, emptor agit publiciana. contra quemlibet etiam minorem, si ad eum redeat possessio, secundum quosdam .. quasi non sit translatum dominium.l.prohibente, cum sacramentum pꝯsonam afficiat, non rem. Sed magis puto 3 dñium translatum, & ei rei vēdicationē dad. non aūt actione ex eo contractu aget, ammō semel re tradita. argu. ff.de verb.ob.l.inter stipulantē.in prin.& de act.emp.l.si quis alienā. & de ꝯhen.emp.l.si cum fundū. Item si vltra dimidiam iusti pretij est deceptus, qui iurauit, an veniet contra? Dic vt dixi. j. de rescin.ven.l. 2.

1 Gl. istam in omnib. sequuntur Bar.& Do.

2 Cum ista glo. usq; ad fi. tenet Io. post doct.

3 Et bene Bart. dūmodo minor sit dñs.

a ¶ Extorta.] quia non vr̄ deierare, 1 qui ex licita causa contrauenit: vt ff. qui satis. cog.l.fi. Quid si iurauerit quis dare x. vtrum per constitutionem istam teneat? Dico ꝙ non. Quid si testator componēdo testm̄ iurauerit ꝯ non venire? Dicunt quidam per.l. istam ꝙ non potest. 2 ꝯ.ff.de verb.sig.l.verba contraxerunt. & ff. de leg.j.l. nemo. vbi dicit nemo potest facere, q n leges locū habeant &c. pacto non potest. j. de inof.testa.l.si quando. ADDITIO De hac qōne vide glo.in c.vltima voluntas.13.q.2. & Io.And.in cap.quod semel. de reg.iur.lib.6.in mercurialib. & Bart.in l.si quis in princ.ff.de le. iij.qui dicit, ꝙ possit nō obstante iuramento cōtrauenire citra etiam metum periurij: quod est notabile.

1 Glo. sequitur Salic.

2 Et bene Bar. & Sa.

tum extorta, a etiam à maioribus (maximè ne querimoniam maleficiorum commissorum faciant) nullius esse momenti iubemus.

¶ *Minor læsus sui facilitate, uel per tutoris insidias, restituitur in integrum. Bal.*

Imppp. Constātinus, [Constātius, & Constās. AA] A. ad populum. L. II.

His notis [] inclusa desunt in vet. & C. Th.

IN † integrū restitutione minoribus aduersus commētitias b † véditiones, c & aduersus tutorū seu curatorū insidias, d sanctionum præsidio cautum esse non dubium est. Id. Aug. † Sirmij, Constātio. vij. † & Cōstante. † CC. Coss.

† Ex lib. ij. tit. 16.l.j.C. Th.
† Tutorū.
† Martij.
† al.ij.
† al.ipso.A. vij.& Constantino Cęsa.iiij. Coss.

I N integrū. CASVS. Siue minor, siue eius tutor rem suam vendiderit, & deceptus fuerit: restituitur ad rē. & contra tuto.& cura. datur ei actio tutelæ de iure communi.
b ¶ Commentitias.} quas psumit commentitiè esse cōpositas, cū pupillum lædunt.
c ¶ Venditiones.} & trāsactiones: vt j. de pdiis mi.l.non solùm. nisi res sint, q̄ seruari n̄ psit, quas nō reuocat, nisi sordes tutoris interueniat: vt ff.e.l.& si fine.§.j.
d ¶ Insidias.} p actionē tutelæ. sic ergo ad rē agitur: vt hic, & ff.e.l.in cāæ.j.§.interdum. & ꝯ tutorem, vel curatorē: vt s.si tuto.vel cur.l.fin.

† venditionem.

Si aduersus venditionem pignorum, &c.

TITVLVS XXIX.

¶ *Si res minoris est uendita iure creditoris: minor non restituitur, nisi propter enorme damnum.h.d.Bal.& Salic.*

¶ Impp.Dioclet.& Maximian.AA. CC.Sabinæ & alijs. LEX I.

ETiam aduersus e venditiones † pignorū, quæ à creditoribus f fiunt, minoribus subueniri g (si tamen magno detrimento h afficiantur,) iam pridem palcuit. Si igitur i pignori captis k prædiis, ac distractis, enorme damnum ex huiusmodi venditione passos uos ostéderitis, presertim l cùm hodie quoq; † minores uos esse affirmetis; auxilium restitutionis uobis impertietur. Da.x.kal.Decemb. Sirmij, ipsis AA.Coss.

† al. deest, quoque.

¶ SI ADVERSVS VENDITIONEM PIGN. &c.

ETiam.} CASVS Paterfam.pro mutuo quod accepit pignus obligauit: moritur paterfa.minorē sibi instituit hrd̄em, creditor vel ex pacto, vel ex lege pignus vendidit: vult minor restitui ꝯ venditionem pignoris: an possit, quæritur? & respon. ꝙ si enorme damnum passus est: & sit intra annos, intra quos datur in integ. resti.restituendus est. vel potest hæc lex loqui in ipso minore tantùm: & in pignore prætorio seu iudiciali: vt differat a sequenti. ¶ Et sic not. ex ista.l.secundum Bal. ꝙ qui damnum allegat, probare debet.
e ¶ Aduersus.] non solùm aduersus alias venditiones: vt s.tit.j.
f ¶ A creditorib.} ex pacto vel lege, & cepit pignus a pdecessore: als ēt pro paruo damno restitueretur, licet non pro minimo: vt dices. j.l.proxi.§.& non fuit necessarium decretū: vt ff.de re.eo.l.j.§.si cōis in fi.
g ¶ Subueniri.} contra emptores.
h ¶ Detrimento.} vel fraudis consilium interuenit. & sic non est contra. j.de prę.mi.l.2. Alij dicūt, ꝙ hic a minore cœpit, ibi a prædecessore.
i ¶ Si igitur.] primò in genere, postea in specie.
k ¶ Captis.} i. acceptis a prædecessore. Vel dic captis auctoritate iudicis: obligauit tamen prædecessor minoris.
l ¶ Præsertim.] nam idem si in quadriennio essetis. j. de tem.in inte.restitutio.l.superuacuam.

R Em quam.} CASVS. Pater minoris rem obligauit hoc pacto, vt liceret creditori distrahere pecunia non soluta sua die: si creditor ex pacto distrahat: an minor ad illud possit restitui? respon. ꝙ non. & hoc in prima. Idem est & si extraneo successit. & hoc in secunda. Si autem creditor in venditione mala fide uersatus fuerit, vt quia vendidit rem pro x. cum ualeret xx. aget contra creditorem actione pignoris: contra tuto.vel curat. vtili nego.gest.
m ¶ Distraxit.} fortè patre viuente. & ita nullam recipit dubitationem lex ista secundum quosdam. sed non placet: quia in fi. legis reprobatur. nam imputat tutoribus. dic ergo mortuo.
n ¶ Non habet.} vt infr. de restit.mi.l. quæ a patre. & de re. ali.l. mancipia. Hoc tamen fallit in duob. casibus secundum Bul. s. propter enorme damnum, vel fraudis consilium cum emptore participatum, vt s.l. proxi.& j.de præd.mi.l.2.& ff.de dist.pign.l.si creditor.§. illud. in quib. etiam ad rem restituitur. sed maior tantùm contra creditorem aget: vt j.si vend.pign.aga.per totum.

¶ *Contra uenditionem pignoris, quod incœpit ab auctore minoris, minor non restituit: sed si creditor fuit in aliqua fraude, succurretur minori contra creditorem. Item contra tutorem uel curatorem, qui paßi sunt uenundari. Bal. Vel sic: Vbi pignus cępit a prædecessore minoris, contra uenditionem minori non datur restitutio. sed contra uenditorem agit, si fraudem commisit, & etiam contra tutorem, uel curatorem qui uenundari paßus fuit.h.d.Salic.*

¶ Iidē AA.& CC.Seueræ, & Clemētianæ. † LEX II.

† al. Clemētinæ.

REm, quā à patre uestro quondam creditor eius obligatam sibi distraxit m, per ætatē vestram postulantiū reuocari desideriū non hēt n rōné. quod iuris est, ēt si extraneo succeßistis. Nam si creditor non bona fide uersatus o est, ipsum magis, p uel tutores siue curatores q uestros, qui hanc vęnū dari paßi sunt, conuenire. D. xiij. Kal.Maij, Sirmij.CC.Coss.

Pignore minoris vēdito, an sit ei tribuenda restitutio.

o ¶ Versatus est.} non tamen participauit emptor fraudē: nec fuit enorme dānū. als restituitur ēt ad rem. Et circa hoc distingue: q.a si cœperit ꝯuētionale pign9 a minore, restituit pro modico dāno, licet nō pro minimo: vt in alijs suis ꝯctib. vt j.de prædi. mi.l.j.& ff.de in integr. resti.l.socio. Si prætoriū vel iudiciale, quod pōt incipere a minore: vt ff. de reb. eo.l.3.§.j. tunc pro enormi damno restituit: vt ff. de minor.l. si ex cā. in prin. & l. pe. vel fraudis consilio: vt e.tit.l.& si fine.§.idē faciunt. Sin aūt a prædecessore, triplex est opi. Prima Bul. qd̄ restituit pro enormi dāno: vt s. l.proxi. vel fraudis consilio, vt j de pdiis min. l.2. nō aliter. vt hic. fraudē intellige cū emptore participatā, aliàs nō dat restōnem: sed ꝯtra venditorem agit iure cōi, vt hac.l.bene ꝓbatur. Scd̄a Io. ꝙ exigat vtrunq;, s. grande damnū, & fraudis consiliū. & ꝓ eo est ꝙ hęres dēt omnino vti iure defuncti: vt ff.eo.l. Aemylius. & quibus ex causis in poss.ea.l. apud. Sed est arg.contra. ff. de verb. obl.l. cum filiusfami. §. in hac. Sed ibi tot sunt stipulationes, quot sunt facta: vt in eo.titu.l.si sic stipulatus. quæ non possunt intelligi in pupillū, ex suo facto committi, hic autem vna conuentio ex qua defunctus & hæres eius tenetur, & præiudicium patit. Tertij dicunt primo casu cum cœpit a minore exigi enorme damnū per l.j. huius tit. Sed in secundo, qn̄ a prædecessore ēt pro modico, si modo fraus interuenerit. Potes dicere sēm Azo. ꝙ nullo modo restituatur ꝯ emptorem, qn̄ cepit a prædecessore per.l.ff.eo. Aemylius. & secundum eum cepit pignus a prædecessore. ADDITIO. Quando pignus cepit a prædecessore sic distingue sēm Bart. hic: aut uenditio fit ex pacto habito cum defuncto: tunc minor non restituitur. ita loquitur hæc l.& l. Aemilius. ff. de min.& l.apud Iulianum.§.j.ff.quib.ex cau.in pos.ea. Aut aliquid gestū est cum minore: vt quia interpellaui eum, & ex mora eius sum consecutus ptātem uendendi a lege &c. tunc ipse posset impetrare restitutionē in integrum: vt l.cum filiusfa.§.in hac.ff.de uerb. obl. hanc distinctionē tangit gl.in l.si cum militaribus. j.de resti.militum.
p ¶ Magis.} pignoratitia actione: ut inf.si uendi.pig.aga. per totum. & dic magis quàm emptorem ad rem.
q ¶ Curatores.] vtili actione negotiorum.

Hæres vtī debet iure defuncti.

Si aduersus donationem, &c.

TITVLVS XXX.

¶ *Minor non restituitur contra congruentem donationem, ppter nuptias, uel nuptialia munera consueta. Bald. Vel sic: Donatio sponsalitia non immoderata, prætextu ætatis non reuocatur.h.d.Salic.*

¶ Impp. Dioclet.& Maximian. AA. Theodoræ. LEX I.

SI quæres r † ā nuptias s † congruenti moderatione t à minore annis 25. marito u spōsaliorū

† Theodoræ.
† Per.
† Donationem.

¶ SI ADVERSVS DONATIONEM, &c.

¶ Scilicet, petatur restitutio à minore.

SI quæ res.} CASVS Si minor in sponsam suam donationem propter nuptias fecit: an restit.beneficio eam repetere possit, quęritur? & respond. quòd non. secuto matrimonio, si modò data fuerit: & præsente curatore: aliter enim non valet: vt s.de in integrum rest. l.curatorem.
r ¶ Res.} scilicet mobiles.
s ¶ Ante nuptias.} hodie appellatur propter nuptias: vt j.de don.ante nup.l.si. Vel dic, ꝙ fuit hic donatio sponsalitia, siue simplex ante matrimonium, aliàs non exigeretur insinuatio cuiuscunque esset quantitatis: vt in auth. ut fratrum filij.§.illud.col.9.
t ¶ Moderatione.} quæ pro qualitate personarum est attendenda, sicut dicitur in dote: vt ff.de iure do.l.quæro.& l.siue generalis.& l.cum post. §.gener.& de mino.l.si ex causa.§.in dotis.
v ¶ Marito.} futuro. Accur.

Universidad de Deusto Biblioteca

i ¶ Curatore.] sine eo enim non valet donatio: vt s̃.de in integ.rest.mi. l.si curatorem.& j.de iure do.l.mulier.
b ¶ Non reuocabuntur.] ipso iure, sed restitutione data. Vel speciale est, vt contra talem donationem non restituatur. subest.n.iusta cã.i.spes matrimonij. vnde spe durante non reuocatur. sicut aliàs.ff.de tuto. & ra. dist.l.j.§.sed nonnullos. & ff.de admi.tut.l.cum plures.§.fin.sed videtur in hoc casu reuocari: vt j.de prædiis mino.l.prædia.quæ est contra.Sol. hic de mobilibus dicit: ibi de immobilibus, q̃ sine decreto alienari nõ possunt. Alij dicũt hic, de donatione ꝓpter nuptias ibi, de sponsalitia largitate loqui. Alij ꝯ: prima placet. An aũt sine decreto in re immobili fieri possit donatio ꝓp nuptias.habes.j.de admini. tuto.l.lex quæ. in princ.& si maior factus aliena.&c.l.fi.§.fi.

Donatio ꝓpter nuptias facta per minorem an possit retracta ri.

tempore, etiam curatore [a] præsente, tibi donatæ sunt: obtentu ætatis non [b] reuocabuntur. S. iij. No. Nouembr. Diocletiano, & Aristobolo. Coss.

¶ Pater non potest alienare res donatas filijs emancipatis: nec obest filio minori consensus, in re, quę sine decreto alienari non potest. h.d. Bald.

¶ Iidem AA. & CC. Medeæ. † L. II.

SI in te ac fratrem tuum †emancipatos [c] pater vester donationem fecit: in aliũ posteà transferendo portionem eius, [d] nihil [e] uobis abstulit: nec si frater tuus sibi † quæsiti prædij rustici partem donanti patri consensit, dominiũ ab eo discedere potuit, [f] propter senatusconsulti [g] auctoritatem: nec auxilium † in integrum restitutionis, hac in re necessarium est. In alijs uerò rebus, quæ etiam sine decreti recitatiõe alienari possunt: [h] si postquam sibi donatę fuerint, posteà alij donanti eandem patri voluntatem in minori ætate accommodauit, nec prestituta tempora restitutionis excesit: † hoc auxilium implorare potest [i] Dat. 8. kalend. Ianuar. AA. Coss.

† Medæ. al. Mediæ.
† Fratres tuos. aliàs. & de intel. hu⁹. l. vid. per Hiero. Verium. in Rubri. de verbo. obl. nu. 21.

SI in te.] CASVS In te & fratrem tuũ emancipatos, pater donationẽ pdij fecit: si portionẽ illius in aliũ transferat, nõ præiudicat vobis. si aũt frater tuus patri donãti consensit, dominiũ ab eo discedere nõ potuit, ꝓp auctoritatem cuiusdã senatuscõsul. quod non habemus: neq; restõne opus est. Si aũt vobis talẽ rem dedit, q̃ sine decreto alienari possit, & eã posteà alienauit: restõnis auxiliũ vobis impartietur.
c ¶ Emancipatos.] Secus si in potestate: quia tunc non valeret: vt inf. de inof.dona.l.2.
d ¶ Eius.] Scilicet donationis.
e ¶ Nihil vobis.] vt j. de præd.mi.l. cum emãcipatis.& j. de cri. stel. l.2.
f ¶ Potuit.] vt de pdi. mi.l.si ad resoluendam. & de ijs qui a non dom. ma.l. si patri. nisi factus maior hẽat ratũ: vt inf. si maior factus.l.fin.
g ¶ Senatusconsulti.] cuius nomen non habemus, sed verba sunt orationis i senatu recitata, quę prohibet alienationem rerum minorũ sine decreto: vt ff. de rebus eorum.l.j.& infr.de præd.mi.l.prædia.

†† Tibi.
† Concor. gl. in c.j. super verbo, redire. in fi. ex. de resti. in inte.
† al. commodauit.
† Excesserunt.
Donatio facta filio in ptãte a patre non valet.
† al. Annię
† Intel. huius. l. ponit Bal. nouel. in l.j. §. si qs ita in fi. de verb. obli.

Si aduersus libertatem, &c.

TITVLVS XXXI.

¶ Minor restituit cõtra sñiam, qua pronuntiatur aliquem liberandũ, sed nõ contra sententiam libertatis. h.d. hæc lex not. Bald.

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Hamniæ. † LEX I.

SI post † decretum [k] prętoris uiri clarissimi, qui [l] fideicommissariam libertatem deberi [m] pronuntiauit, [n] Secundus [o] (quem conditioni [p] non paruisse conqueris) manumissus non est: ætas tua litis instaurationem admittit. ¶ Quòd si libertatem (quamuis indebitam) dedisti, non posse eam reuocari [s] intelligis, sed damnum, quod ob eã causam [t] illatum [v] est, iudicio negotiorum gestorum a curatoribus tuis, [x] esse sarciendum. PP. ij. kalẽ. Iul. Laterano, & Rufino Coss.

h ¶ Possunt.] quales sunt res mobiles omnes tempore huius legis. sed hodie idem in illis, quod in immobilibus, exceptis ijs, quæ non possunt seruari: vt inf.de admi.tuto.l.lex quæ. Accur.
i ¶ Potest.] Sed non videtur danda contra patrem: vt infr. qui aduersus quos.l.fin.quæ est contra. Solut. petit restitui: sed non datur, secundum.Ir.quod non placet. Tu dic, quod datur contra emptorem, si non habet regressum de euictione vt hic: non contra patrem: vt ibi. Alij ꝙ per obliquum restituitur.& sic de euictione teneatur: vt hic, non autem directo: vt ibi.
¶ SI ADVERSVS LIBERTATEM, &c.
SI post.] CASVS. Pater fecit testamentum, & minorem instituit: rogauit hæredem de manumittendo seruum, si daret ei.x. seruus libertatem coram iudice petijt: & pronunciauit iudex sibi libertatem deberi: & eũ non debere dare decem, vult hrs minor restitui contra sententiam an possit, q̃ritur? & dicitur: aut seruus manumissus est, aut non. si non: restituetur. si sic: eam libertatem licet indebitam reuocare, non potest, sed damnum si quod passus est, iudicio nego.gest. vt a curatore resarciatur, consequetur. ¶ Not. ex ista l.quòd aliud est pronunciare quem esse liberandum, & aliud pronunciare quem esse liberum. Bal.

k ¶ Post decretum.] i.sententiam.
l ¶ Qui.] s.clarissimus.
m ¶ Deberi.] s. Secundo.
n ¶ Pronunciauit.] & malè.
o ¶ Secundus.] proprium nomen serui.

¶ Manumissio uindictã.i. causa cognita & cum decreto, ratione minoris ætatis retractari non potest. h.d. Bal. Vel sic: Minor aduersus libertatem præstitam, licet dolo manumissi non restituitur: sed manumissus propter dolum tenetur. h.d. Sal.

¶ Imp. Gordianus. A. Solanæ. † L. II.

ETsi minor viginti annis, [y] (vt allegas) constituta seruum tuũ ab eo circunscripta [z] in concilio [a] manumisisti, tamen vindictæ impositio, † qua libertas iusta munitur, ne obtentu [b] quidem ætatis rescindi potest: indemnitati verò tuæ, a manumisso scilicet sarciendæ, ab eo, cuius iurisdictio est quatenus iuris ratio permittit, consuli [c] debet. PP. 6. Id. Mar. Gordiano A. ij. & Pompeiano. Coss.

¶ Quod est nullum, non rescinditur per restitutionem in integrum. Item ineptè petit restitutio in integrum super eo, quod nullũ est. Item resarcitio damni, & punitio criminis, possunt protedere ex eadem instantia. Bal. Vel sic: Libertas præstita a minore causa, non probata, non ualet ipso iure: ea uerò probata ualet: nec restituitur: sed contra manumissum, uel dolosum curatorem agit. h.d. Salice.

¶ Impp. Valerianus & Gallienus AA. Marthonæ † & Sabinillæ. L. III.

QVos retrahi in seruitutem postulatis, si nõ in concilio, causa cognita, cum minores annis viginti fuissetis, manumisistis: non per in integrum restitutionem, sed ipso iure [d] persequi potestis. Quòd si, probata causa, libertas præstita est, restitutio in integrum contra libertatem locum habere non põt. [a] Si tamẽ in ea re, culpa seu fraude liberti, [b] eiusdemq; curatoris, ratio vestra læsa sit: sarciri damnum ab eo, qui hoc intulit, præses prouinciæ curabit: non dubitaturus [c] etiam grauiorem [d] executionem [e] adhibere, si quid tam aperta fraude cõmissum est, vt puniendum in liberto crimen deprehendatur. [f] PP. viij. Kalend. Octob. Seculare ij. & Donato Coss.

p ¶ Conditioni.] s. ascriptæ in testã. & sic malè pronunciauit. sed tñ valuit sententia: quia ꝯ ius litigatoris fuit lata: vt ff. quæ sen. sine appel.l.j.§.j.in fi.
q ¶ Admitti.] per in integr. restit. Sed certè imò ipso iure non est liber, nisi conditione impleta. sicut nec redit pdium ob tributa venditũ in bonis dñi, nisi soluerit tributum: vt ff. de rescin.ven.l.pe. quæ est arg. contra. Est & aliud arg. ꝯ.ff.si quis omis.causa testa.l.qui autem.§.fi. Sol. in prima erat obligatus dare: hic non, si volebat esse liber: vt ff. si quis omis.cau.testa.l.si q̃s sub. Vel vt soluas vtrunq;, dic ꝙ hic fuit in sententia expressum, ne etiam decẽ det: vt ff. de compen.l. quod in diẽ. §. si rõnẽ. & de neg. ge. l. si aũt. §.pe. vñ necessaria est restõ. Item ꝯ j.e. l.fi.& ff. d' do.l.sed d' dolo. So. hic liberãdus, ibi liberatus fuit iudicat⁹.
r ¶ Dedisti.] maior in fante, & tutore auctore, & decreto ꝓtoris: & peculio non sequente manumissum: vt ff. de manu.vindic.l.pupillus.
s ¶ Reuocari.] nisi ex magna causa hoc a principe consequatur: vt ff. de minor.l. nisi.
t ¶ Ob eam causam.] i.ob manumissionem.
v ¶ Illatũ est.] pupillo.
x ¶ Tuis.] sed si nõ sint soluẽdo, de dolo actio, vel in factũ, inquantum interest minoris, detur ad interesse in manumissum: vt ff. de dol.l.elegãter, in prin.& de inof.testa.l.si sub hac. & ff. eo. l.verũ. in prin.& facit ff. de ad.tut.l. si minoris.
ET si minor.] CASVS. Ad intelligentiam casus no. ꝙ minor 20. anno. manumittere non potest: nisi ex causa probabili allegata, & approbata in cõcilio. Pone ergo, si mulier minor circunscripta a Sticho manumisit eum: an per beneficium restitutionis eam libertatem reuocari possit, quęritur? & dicitur ꝙ non. & quod dicit, neq; obtentu, &c. dic de qua magis videtur, quam per act.de dolo. sed vt damnum quod passa est eum manumittendo, a manumisso, vt sibi resarciatur act. de dolo consequetur.
y ¶ Viginti annis.] dummodo excesserit infantiam: vt ff. de manumis. vindi.l.pupillus.
z ¶ Circunscripta.] promisit multa, nec soluit postea. Accur.
a ¶ In concilio.] id est causa probata, quæ sunt multæ: vt insti. qui manumit. non pos. §. eadem.
b ¶ Nec obtentu.] de quo magis videtur.
c ¶ Consuli.] actione de dolo, vel in factum: vt s̃ l.proxi. dixi.
QVos retrahi.] CASVS. Si minor xx. ann. causa apud concilium non probata seruũ suum manumiserit: ipso iure manumissio impediẽte l. Aelia Sentia non tenet: vt ibi, neq; restõne opus est. si aũt causa cognita, & probata libertas data est, per in integ. resti. reuocari non põt. si aũt culpa, vel fraude liberti curatoris sui manumisit: damnum quod passus est ab eo, per iudicem vt resarciatur, consequetur. ꝙ si fraus eius aperta fuerit grauius procedet contra eum, corporalem ei pœnam infligẽdo.
d ¶ Ipse iure.] quia lex Aelia Sentia impedit libertatem: vt insti. qui manu.

† Reuocare.
† al. Solanæ.
† Vindictã impositã.
† Matronę

manu.non poss.§.eadem.
a ¶ Non potest.] semel enim causa approbata, siue vera siue falsa, libertas præstita non retractatur: vt insti. qui manu. non poss.§.semel.
b ¶ Liberti.] i.manumissus dum seruus fuit, curabat vestra negotia, & malè: nunc tenetur fortè actione de dolo. ar.ff.de dolo.l.& eleganter.in prin.arg.ff.de offi.præsi. l.fi. Vel dic ꝙ quidam libertus alius, & curator tuus, prædicta de seruo passus est eum facere, vel fortè etiam dolosè minorem ad ea facienda induxit. & pro hoc. j. de admi.tu.l.si liberti.
c ¶ Dubitaturus.] præses.
d ¶ Grauiorem.] i. si comprehensum erit ꝙ ille libertus commiserit dolum.
e ¶ Executionem.] duplici ergo ratione punitur: quia idem est libertus & curator.
f ¶ Deprehendatur.] in persona, vel arbitrio iudicis: sed in rebus nõ potest.
IN iudicio.] CASVS. Si minor aliquem de possessione libertatis in seruitutem reuocare voluerit, dicendo eum esse seruum suum, & pro libertate sñia data est, an aduersus eam si petat restitui, audiendus sit, quęritur? & dicitur quòd non.
g ¶ Pro libertate.] cõpetente, non competitura. & sic non est contra. s̃. eod.l.j. hæc enim est liberalis causa, ibi non, nam petitur ibi, vt detur libertas. ff. de iudi.l. qui se. & argum. ff.eod. l. si ex causa. in fin. & l. sequen. & l. verum. §.j. & ij. ff. de dolo.l.si dolo: in fin. l. Accur.
h ¶ Sine appellatione.] potest ergo appellari in causa liberali: vt & ff. de appel.l.illud.

¶ Contra sententiam libertatis procedit appellatio: sed non in integrum restitutio. h.d. Bal. Vel sic: Aduersus sententiam in causa liberali declaratoriẽ latam, minor non restituitur, sed appellatur. h.d. Sali.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Titiano. al. Titiano. L. IIII.

IN iudicio de liberali causa sententiam pro libertate [g] latã, ne quidẽ prærogatiua minoris ætatis sine appellatione [h] posse rescindi ambigi non potest. Dat. 6. Id. Ianuar. ipsis AA. 5. & iiij. Coss.

† al. Tacipano.

Si aduersus transactionem, vel diuisionem in integrum minor restitui velit.

TITVLVS XXXII.

¶ Minore restituto contra transactionem, uel diuisionem, restituitur aduersarius ad ueterem actionem. Bal. Vel sic: minor aduersus transactionem, uel diuisionem potest restitui. quo restituto, aduersarius eius in pristinum statum reponitur. Sali.

¶ Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Antonio. † L. I.

CVm † in integrum pupilla restituta, rescindi transactionem, vel diuisionẽ placuit: tu quoque [i] actionibus, quas pridem habuisti, [k] vteris. PP. 15. Kalend. April. Sirmij CC. Coss.

† Honorato.
† al. si.

¶ SI ADVERSVS transactionem, vel diuisionem in inte. &c.
CVm in integrum.] CASVS. Minor fundum petijt, & transegit: aduersus transactionem vult restitui. an eo minore restituto restituatur maior ad act. pristinam, quæritur? & rñ. ꝙ sic, & expone verba ibi, tu quoq;. tu. s. qui cum eo transegisti. vel dic: tu. i. tu pupilla. & sic dic casum. l.seq. A pupilla fundum quis petijt, & transegit si aduersus transactionem restituitur minor in integr. an ad act. restituatur maior, & si minor excipiat de pacto de non petendo, replicabit maior, ꝙ fides ei seruanda non est, qui fidem seruare noluit. Si autem interuenit stipulatio Aquiliana, & acceptilatio: ad pristinum iut restituetur iudicis officio.
i ¶ Tu quoque.] i. tu pupilla impetrata in integr. restitutione. Vel dic tu, qui cum ea transegisti. & secundum hoc est contra. ff. eo.l.cum minor. Sol. hic habebat actionem aduersus pupillam a primordio, qua modo poterit vti contra minorem: ibi non. Vel dic: vt inf.l.proxi. Accur.
ADDITIO. Tu dic, ꝙ aduersarius non restituitur, nisi ad actionem illam, in qua læsus erat per illum actum, contra quem petita est restitutio. secus si suam actionem aliàs amiserat: vt in contrario. Bar.
k ¶ Veteris.] distingue, an fiat transactio super re, quam petebat min. q̃ poterat alienari sine decreto, vt tunc sine tutore nulla sit, cum eo scilicet, tutore valeat: sed restituitur. idem in adulto habente curatorem: vt s̃. de in inte.rest.mi.l.3. an quæ non poterat alienari sine decreto: & tunc ipso iure nulla sit sine decreto: licet interuenerit tutor, vel curator: vt j. de prædi.mi.l.non solum.& ff. de transac.l.cum hi.§.sed cum his. Sed ar. contra. ff. de rebus eorum. l.3.§.idemq; erit. ADDITIO. Dic quòd aliud in sententia, vt ibi: aliud in transactione, vt hic. Bar.
SI ex persona.
l ¶ Transactum.] aliàs transactionem.
m ¶ Imploretur.] vt non dent promissa, vel dic, vt s̃.l.proxi.
n ¶ Replicatione.] eo casu, quo ꝑ pactum simplr transactio facta est.

Casum. l. seq. ponit.
Transactio facta a minore an valeat.

¶ Per restitutionem actio elisa roboratur aduersario: uel denuo oritur, si prima erat ipso iure extincta. h.d. Bald.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. CC. Hymnodæ. l. Hemodiæ. † L. II.

SI ex persona minorum in integrum restitutio aduersus transactum [l] propter ætatis auxiliũ imploretur: [m] tibi quoq; agẽti ex integro, vel replicatione [n] contra exceptionem pacti, vel si peremptam [o] esse constet pristinam obligationẽ, ex instauratione [p] negotij, tributa tibi [q] actione. consulendum est. D. kal. Decemb. CC. Coss.

Si aduersus solutionem, q a tutore, † vel a se [r] factum [s] &c.

TITVLVS XXXIII.

¶ Minor causa cognita, restituitur aduersus solutionẽ factam eius curatori. h.d. Bal. Vel sic. Tutores quondam pupillorum soluentes curatoribus eorum liberantur: sed eis dabitur restitutio, si pecunia eis non sit salua. h.d. Salic.

¶ Impp. Dioclet. & Maximia. AA. & CC. Sotericæ. l. Soteritæ. LEX I.

EXemplo cæterorum debitorũ tutores [t] etiã, quæ ex administratione [u] tutelæ debent, curatorib. soluentes liberantur: [x] sed ante tempus in integrum restitutioni † prestitutum, edicto perpetuo permissum beneficium implorari, [y] an sit tribuendum, per causæ cognitionem æstimari potest. [z] Dat. 6. Id. Febr. CC. Coss.

o ¶ Peremptam.] s. per acceptilationem.
p ¶ Instauratione.] ita enim fit restitutio, vt vnusquisque suum habeat: siue erat species, siue quãtitas: vt tunc inquantum minor est locupletior: vt ff.e.l.quod si minor. §. restitutio. & ff. de act.emp.l. Iulianus.§. si quis colludente. & arg. s̃. de transact.l. vbi pactum. Si vero erat actio, & tunc restituitur ipso iure aduersari⁹ minoris, ex quo minor est restitutus: & sic habet ex persona minoris, quod ex sua ñ pt: vt hic, & s̃.l.prox.& inf. de temp. in integ.resti.l. petendæ. in fin. & ff. ad Velleia.l.si debitrix.§.si pro eo. & ff.eo.l.fi. & cõtra alium, non solum cõtra minorem: vt ff. de tute. & ra. dis.l. alterius. licet aliàs actio extincta &c. vt arg. contra. ff. de solu.l qui res.§. areã. sed speciale est hic in minore rõne æqualitatis. iniquum.n. esset, ꝙ minor restitueret, alter nõ. seruari.n.debet æqualitas: vt j.de impu.& al. sub.l. ij. & l.quamuis. & ar. ff si ex noxa.causa aga.l.2.in fin. Alij dicunt per offm restituendum, non ipso iure: vt hic innuit: & ar. j.de acceptila.l. fi. Sed quodcunq; dicas, est ꝯ. ff.e.l.cum minor. vbi aduersario minoris non datur restitutio, licet minor restituatur. Solu. distingue, aut pdidit aduersarius actionẽ, ob restitutionem minoris: vt hic, & sic restituit: aut non, vt ibi. Vel ibi in sententia, hic in trãsactiõe. Vel veri⁹ distingue, an sint ꝯiunctæ species, aut non: vt ff.eo.l.etiam.§.j. & j.de temp.& repa.appellatio.l.p hãc. & j. de appel.l.fin. in prin. Item qd differt hæc lex a superiori? Rñdetur, hæc clari⁹ distinguit sit perempta prima actio ipso iure, vel non, quàm prima. Item in prima pupilla agebat ad rem, super qua fuit transactũ secundum primum casum ibi positum, in secunda cõueniebatur. Itẽ in prima diuisione etiam dicit, de qua non dicit in secunda: de qua dic ꝙ prouocatur minor, & non prouocat: & valet tunc etiam sine decreto, sed restituitur: vt inf. de prædi.mino.l.inter omnes. & ff. de rebus eorum.l.si pupillorum. & econtra actor suæ actioni restituitur: vt s̃.l.proxi.
q ¶ SI ADVERSVS SOLVT. A DEBITORES &c.
¶ De hoc tractat lex.i. Accur.
r ¶ Vel a se.] de hoc tractat lex.2.
s ¶ Factam.] subaudi, velit minor restitui.
EXemplo.] CASVS. Si tutor pupillo ex administratione teneatur in c. & ei facto adulto, vel eius curatori soluit: an liberetur, quæritur? & respon. ꝙ sic. si autem pecunia consumpta fuerit, vel aliàs læsus per solutionem sibi factam, neque tempus restitutionis in integrum excesit, puta 25. an. aduersus solutionem restitui potest.
t ¶ Tutores.] q.d. non solum debitores alii.
v ¶ Administratione.] s. mala.
x ¶ Liberantur.] j. de admi.tu.l.frustra.ij. Accur.
y ¶ Implorari.] s. offm iud. ut ff. de min. l.quod si minor. §.ult.
z ¶ Potest.] quia sic quælibet daſ, ut ff.eo.l.in causæ.j.§.causa. Et considera hic, quia debitor pupilli aut plenã, aut pleniorẽ, aut plenissimã cõsequitur securitatem. Plenã, si soluit pupillo sine tutore, uel adulto sine curatore, & hanc pecuniam saluã habet, uel tantũdẽ: ut insti. qui.ali.li. §. nunc autem admonendi. & ff. de solu.l.in pupillo. Plenioré, qñ cum auctoritate tutoris, uel curatoris. nã tunc ipso iure liberaſ, sed restituit minor si non habet pecuniam saluam, uel tantundem, ut insti. in d.§.& hic, nisi in tribus casibus, ut j. de admi.tut.l.sancimus.j.& l.constõnem. & j.ad Treb.l.pe. in prin. Plenissimam, qñ cum iudice, ut d.l.sancimus. & in

Restituto minore. an aduersari⁹ eius restituatur ipso iure.
† al. Iornandæ.
Aequalitas seruãda ẽ.
† al. deest, tibi.
† al. debitore.
† al. restitutionis.
Minor prouocaſ: non tamen prouocat.
Debitor pupilli plenã, pleniorẽ, & plenissimã consequitur qñq; securitatẽ.

Universidad de Deusto Biblioteca

& institu.d.§.& ff.eo.l.ait prætor.§.j.& §.ij. ADDITIO. Similem habes glo.in §.fin.insti.qui.alie.licet vel non. Item aliam similem in l. ait prætor.§.permittitur.in verbo,imputandum.ff.de minor.

INdebito. CASVS Si minor ex minus solenni testõ per ignorantiam iuris legata soluit indebita ciuiliter,licet naturaliter debita: an per beneficium restõnis, sibi detur restõ.quæritur? & respon.ꝙ sic. Vel dic,ꝙ detrahere potuit Falcidiam, & non detraxit, sed legata solida soluit, & restituetur.

† Lucianę. al. Lauronię.al. Laurinæ.

¶ *Minor restituitur contra solutionem debiti naturalis, quam facit lapsus errore iuris Bald.& Sali.*

¶ Iidē AA.& CC.Laurinæ.† L. II.

IN debito a legato, licet per errorem b iuris c à minore soluto, repetitionem ei decerni, (si necdum tempus, d quo restitutionis tribuitur auxilium, excesserit) rationis est. Dat.xv.kalen. April.Sirmij.CC.Coss.

a ¶ Indebito.] s.iure ciuili, sed naturalr debito: vt q̄a poterat p legē Falcidiā retineri, vł q̄a non erat solenne testm̄.

b ¶ Licet per errorē.] quia fecit pater legatū non adhibitis septem testibus.

c ¶ Iuris.] quo casu nō dareē maiori repetitio, q̄a naturalr debeaē, sed minori datur restõ, vt s. de iuris & fac.igno.l.cū quis.& j.ad l.fal.l.error. sed p errorē facti solutū ēt a maiore repetitur: vt d.l.error. & distingue: aut est debitū vtroq; iure.s.iure naturali, & ciuili, aut neutro, aut vno tātum. Primò si est tale quod nō pōt alienari sine decreto, non potest soluere sine decreto, nisi defunctus permiserit: vt ff.de reb.eo.l. magis. §. si pupillus.aliàs cū tutore faciat: vt insti. de aut. tut.in prin.etsi sine eo faciat, liberaē per cōsumptionē creditoris, nō aliàs: vt ff. si cer. pet.l.nō omnis.§.si pupill⁹. In secūdo repetit iure cōi p pdictionem indebiti. In tertio si est naturaliter tm̄ debitū, legitimè solutum.i.cum tutore, vel curatore, vł decreto, nō reperitur, nisi per restõnem, extet vel non: vt hic. sed non ltīmè solutum si extat, vendicatur. si est consumptū, cedit in solutū : & ex cōi iure patitur compensationem: sed rōne ætatis compensationē euitat, & repetit : vt ff.de neg.gest.l.3.§.alterius.& ff.si cer.pe.l.non omnis.§.fi.& hic, & ff. ad Treb.l.si eius. Sed quidam dixerunt pupillum suo nomine repetere, etiam sine restitutione: vt diximus.ff.de cond.inde.l.interdum.

Indebitū solutū a minore quemadmodum repetatur.

d ¶ Tempus.] s.vsq; ad annum, vtilem olim: hodie vsque ad quadriennium: vt inf.de temp.in inte.resti.l.superuacuam.

Si aduersus dotem restitutio postuletur.

TITVLVS XXXIIII.

¶ *Hæres minoris, quæ sui facilitate dederat omnia bona sua in dotem, cum pacto de lucrando, uel sine, potest ex persona mulieris in integrum restitui: ut corrigatur excessus hmōi.h.d.ista lex not.Bal.Vel sic. Minor circumscripta in datione dotis uiro tanta dote non digno pōt restitui, & eius hæres.h.d.Sa.*

¶ Imp.Alex.A.Valenti. L. VNICA.

QVoniam circumuentam e dicis sororem f tuam omnia bona g in dotem dedisse: an veritas h allegationi tuæ † assistat, si ad te hæreditas sororis tuæ, vel bonorum possessio pertinuit, h & tempora nondum præterierint, intra quæ legib. conceditur ex persona defuncti i postulare in integrum restitutionem: præses prouinciæ præsente, k aduersa † parte, examinabit. Data.6. Id.Iul.Maximo, & Paterno Coss.

† al. deest, tuæ.

† Diuersa.

¶ SI ADVERSVS DOTEM RESTIT. POSTV.

QVoniā circumuentā.] CASVS. Si mulier minor omnia bona sua marito, qui indignus erat tot bona recipere circumuenta in dotē dedit,& in mr̄imonio postea decessit: an frater suus, ad quē de iure sua hr̄ditas pertinet, ex p̄sona defunctæ restitui possit, q̄ritur? & rñ.ꝙ sic, si nondum tp̄s excesserit, quo locū hēt in inte.resti.sed cum videatur, ꝙ iure cōi repetere possit, cum sit hæres, intellige ꝙ maritus fecit pactum de parte dotis lucrāda, mortua muliere in matrimonio: ad quam vult iste restitui, & ad fructus: quos medio tempore ex portione quæ in dotem dari non debuit, recepit maritus.& sic est contra.ff.eo.l.in causæ.in prin.sed ibi fuit maior, secundum Io. ¶ No.ex ista.l.ꝙ mulier potest dare in dotem omnia bona sua: tamen si est minor,& læsa, potest petere restitutionem in integ. non aduersus matrimonium, sed aduersus modum dotis constitutæ. Not.insuper ꝙ restitutio transit ad hæredem, secundum Bal.

e ¶ Circumuentam.] quia facto pacto de non petendo cum donasset marito suo bona sua.

f ¶ Sororem.] quia cum nobiliori,& ditiori, & pro minori quantitate potuisset contrahi.

Prædia minoris, an possint in dotē dari.

g ¶ Omnia bona.] sed an prædia possint dari in dotem? Rñ.non s̄m Io. arg.j.de prædi.mi.l.ob æs.Ar.contra.ff.de iure dotium.l. Titia.quanquā possit responderi,ꝙ ibi non dederit minor, sed maior prædecessor: minor tamen erat cum permutauit. & eodem modo respondeas ad id qđ est.j.de admi.tut.l.lex quæ.in prin.sed secundum Azo.potest dici speciale in dote: nec obstat.d.l.ob æs.vt ibi notaui.

h ¶ Pertinuit.] de iure prætorio. ad quid ergo fuit necessaria restitutio cum communi iure possit repetere, cum sit hæres: vt ff.eo.l.in causæ.ij.in prin.Rñ.dic ꝙ pactū erat hic,ꝙ partē dotis lucrareē vir mortua vxore. Vel aget pro fructibus medij temporis eius portionis quæ nō debuit dari in dotem, cum vir non esset dignus tanta dote: vt ff.de vsufr.l. q. vsumfructum.§.fi.& l.quæsitum.sed secundum Azo.etiam cum actione communi competit restitutio: vt ff.eo.l.in causæ.§.Pomponius.

i ¶ Defuncti.] quod fieri potest: vt ff.de in inte.resti.l.non solum. & intra quantum tempus sit, dices.j.de temp.in inte.resti.l.ea quæ.§.j.

k ¶ Præsente.] vel per ꝯtumaciā absente.ff.eo.l.in cāæ.j.§. causa. Et vt omnia soluas ꝯria, dic ꝙ mulier maior oia; q̄ hēt pōt dare in dotē: vt j.de iu.do.l.nulla minor.si vltra parrimoniū, ipso iure nō valet, ēt si tutor vł curator pmittat: nisi dolo vel aio donandi: quo casu valet in sui tutoris, vel curatoris p̄iudiciū : vt ff.d iure dot.l. siue generalis. & de admi. tut. l.cum post.§.j. si vero vltra vires, vt habens centum, debet quinquaginta.& xl. dat in dotem: valet, sed restituiē: vt ff.e.l. si ex cā.§.in dotis.sed & cū auctoritate tutoris, vltra vires valet pmisio, sed exceptionē hēt de æq̄tate: vt ff.de adm. tu. l.cū post.§.j.& hæc i ea. in hærede autem eius dicas vt modo dixi.

† al. deest, suum.

Mulier an possit omnia bona sua dare in dotem.

Si aduersus delictum suum † &c.

TITVLVS XXXV.

¶ *Vbi minor deliquit per dolum, restõ non procedit: sed ubi p culpam, ibi subuenitur ei per restõnem in integrum.h.d.Bald.Vel sic: Contra delictū culpa commissum minori succurritur ope restõnis in integrum. contrà uerò commissum dolo non succurritur, si criminaliter agatur: secus, si ciuiliter.h.d. Salic.*

¶ Impp.Seuerus, & Antoninus AA. Longino. LEX I.

IN criminibus l † quidem ætatis suffragio, minores m non iuuantur. etenim malorum mores infirmitas n animi non excusat. si tamen † delictum o non ex animo, sed extra p † venit: noxia q † non committitur, r etiam si pœnæ causa pecuniæ damnum irrogetur: s & ideo minoribus in hac causa t in integrum restitutionis auxilium competit. u Dat.Idib. Octobr. Seuero. A. ij. & Victorino Coss.

† Cōfer cū l.auxilium. ff.de min.

† al.Sed & delic.

† al.ex contractu. sed improbat.

† Nota. id est scelere vel crimine commissum delictum quod mi... ē q̄ crimen.

¶ *Minor nō petens tutorem filio impuberi, ipso iure seruat illæsa: nec successione impuberis est priuanda.h.d.Bal.Vel sic: Delictum tutoris non petiti, non cadit in matrem ætate minorem: ideo non priuatur successione filij morientis in ætate pupillari.h.d. Salic.*

¶ Impp.Dioclet. & Maximian. AA.& CC. Proculæ. L. II.

LIcet in delictis ætatis neminē excusari cōstet. x matri tamē, q̄ filijs tutorem ætatis lubrico lapsa † non petijt, eorū minimè denegari a successionē conuenit: cum hoc in maiorib. matribus tantum obtineat. b v. No. Mar. CC.*

† Lapsu,

¶ SI ADVERSVS delictum suum, &c. ¶ *Supra dixit qualiter in contractibus minoribus succurratur: nunc si in delictis.*

Continuatio.

IN criminib.] CASVS. Si minor an.delictū aliquod ꝯmisit, an aduersus delictū restitui possit, q̄riē? & distinguiē, aut ex aio puenit delictū, aut non: si sic, non restituetur vt in nihilum teneatur, sed cū aliàs quam ex aīo, puta ex culpa deliquisset, ei posset pœna infligi: sed per in integ.resti.succuritur. & hic subintelligitur ille versi.ēt si pœnæ &c.vnde posset continuari cum prima parte: & tunc illi duo versi.sed cum &c.& illud. & ideo &c. debent distingui vtrum dolo an culpa deliquerit: vt si dolo, non restituatur. & sic loquitur prima pars.vel culpa, & restituetur.& sic loquitur secunda pars.

l ¶ In criminib.] ex animo punientibus vbi fuit voluntas nocendi: vt j.ad l.Cor.de sic.l.j.& l.si quis.malitia enim &c. vt j. si minor se ma.l.2.& l.3.

m ¶ Minores.] sunt tamen doli capaces.

n ¶ Infirmitas.] est tamen doli capax, cum ex animo delinquant: aliàs non tenetur: vt ff.ad leg.Corn.de sic.l.infans.& de fur.l. impuberem. & j.de pœnis.l.impunitas.

o ¶ Delictum.] delictum est genus generalissimum siue veniat ex animo, siue non.sed crimen est genus subalternum.continet enim sub se furtum & adulterium, & alia quæ ex animo proueniunt.i.ex conscientia, & sic cautè dicit delictum hic.sed s.dixit crimen.

Delictum & crimen differunt.

p ¶ Extra venit.] puta tantū ex culpa, non dolo: vt patet.ff.ad leg.Cor. de sica.l.in lege.& ad l.Aquil.l.5.§.j.

q ¶ Noxia.] i.delictum: vt insti.de noxa.in prin.vnde versus. Noxia delictum, delinquens noxa vocatur.

r ¶ Non committitur.] s.inexcusabilis. nā cōmissa per in integrum restõnem excusatur: licet aliàs si deliquisset ex animo, irrogaretur ei pœna pecuniaria. nam tunc non subuenitur nisi vt habeatur pro transacto vel confesso, vt subijcit: & dixi plenè.ff.eo.l.si ex causa.§.nunc videndū. Item contra.ff.commo.l.j.in fin. vbi ex dolo dicit pupillum non teneri. So.illud per tertiam statim legem ibi corrigitur: vt ibi diximus. Acc.

s ¶ Irrogetur.] cum ex aīo vel sine.& dic irrogeē si nō petat restitui.

t ¶ Hac causa.] cum non ex animo delinquitur.Accur.

v ¶ Competit.] scilicet, in totum: vt ff.de reg.iur.l.ferè.

x ¶ Licet.] CASVS. Prima lex loquitur quando minor delinquit in faciendo, hæc in omittendo. si ergo mulier minor quæ lubrico ætatis lapsa est, intra annū filijs suis tutorem non petiit, an restitui possit, quo magis ad successionē filiorum suorū possit venire, quibus non petijt tutorem, quæritur? & rñ. ꝙ restit.non eget auxilio, quia ipso iure tua est: quia ꝙ amittat successionem filiorū, locum habet in maiorib.matribus.

x ¶ Constet.] cum ex animo proueniunt: vt s.l.proxi.

a ¶ Denegari.] nec ipso iure.Accur.

b ¶ Obtineat.] vt intra annū petat. aliàs repellantur ab eorum impuberum successione: vt inst.ad Tertul.§.fi.& j.de leg.hære. l. sciant. & j. quando muli. tutelæ offi.l.ij.& inf.ad Tertu.l.matres.& inf.q. petant tut. l.cum a matrib. sunt ergo tutæ matres minores ipso iure, nec est opus restitutione: sic & als s.ex qui.cau.infa. irro.l. pen. & inf.de fal.mo.l.j.in fi. & s.de epis.& cle.auth. si captiui.Accur.

Si aduersus vsucapionem restitutio postuletur.

TITVLVS XXXVI.

¶ *Contra usucapionis damnum minor restituitur.h.d.Bald.Vel sic,: Vsucapio inchoata cum defuncto, finitur cum eius hærede, licet minore: sed restitui potest. h.d.secundum intellectum communem dicto. Salic.*

¶ Impp.Dioclet.& Maximian. AA. & CC. Isidoræ. LEX VNICA.

COntra eos qui res minorum tenent, si vsucapione c dominium acquisierint, restitutionis auxilium eis decerni debet. Dat.Kal.Maij, Sirmij CC.Coss.

¶ SI ADVERSVS vsucapio.&c.

COntra eos.] CASVS. Si res minoris vsucapta vel p̄scripta fuerit, an restitui possit, quęritur? & respon.quòd sic.

c ¶ Vsucapione.] s.trienij.nam 10.vel 20. ann. nō dñium, sed quasi dominium acquiritur: vt inf.de præscri.30. an.l.si q̄s emptionis.circa principi. Sed certè idem dēt esse in p̄scriptione, vt minores iuuenē: vt hic: & infr. quibus ob. long. temp.præscr.l. nō est incognitū.& ff.e.l.ēt ei q. & ar.inf.de tēp. in inte. rest.l. si intra. Et not. ꝙ hic tit. nō vł hr̄e hodie locū.nā in rē pupilli nō, q̄a vsucapi non pōt: vt ff.de acq.rer.do.l.bonæ fidei.licet sit arg.ꝯ ff.de exce.do.l.apud.§.si quis non tutor. Sed dic quo ad opinionē erat pupillus: vt ibi no. nec i p̄dijs adulti, q̄a alienari non pñt. vt ff.de re.eo.l.j. ergo nec vsucapi vel pręscribi.ff.de ver.sig.l.alienationis.nec in re mobili adulti hodie, siue seruari possit: vt j.đ admi. tu.lex q. siue non: q̄a tāto tpe.s. triennij retineri non pōt. Sed certè dicta argumentatio nō valet: vt dices.j.i q̄b. cau. in integ.resti.non est necess.l.fi.Item nec in aialib.superuacuis, j pñt alienari p illā.l.lex q̄. q̄a vt br̄ dicā nulla p̄scriptio currit ꝯ minorē: vt inf.in qui.cau.in inte.rest.non est necess.l.sancimus. nec ēt p̄scr.30.an.locū hr̄e vł, licet lex illa sancim⁹, illam pmittat: q̄a aut cœpit a minore, & tunc nō currit in pupillari ætate: vt inf.de p̄scr.30.an.l.sicut.& sic essent.40.& 4.anni, qñ esset ꝯpleta. aut a p̄decessore, & tunc currit, ita ꝙ nō restituaē: vt ff.e.l. Aemylius. & ex q.cau.in pos.ea.l.apud Iulianū. & de fundo do l. fundum. Sed tu dic qualibet tpalē, vel ppetuā cœptā in p̄sona maioris, ꝯ hr̄dē minorē currere, sed dari restõnē si ꝯpleaē ꝯ eū.& sic hāc intellige p.l. ff. de min.l.ēt ei. vt no.in l.sancimus.& j.de nō nu.pe.l.si intra excepta 30.an. p̄scriptione sui odio, q̄ in pupillo dormit: vt in d.l sicut.Sed eā expone, vt ibi dixi.

Pupilli res an possit vsucapi.

Præscriptio nulla currit contra minorē.

Si aduersus fiscum restitutio postuletur.

TITVLVS XXXVII.

¶ *Minor restituitur, etiam contra fiscum, h.d.Bal.Vel sic: Si minor lædatur in uenditione facta procuratori Cæsaris, pōt restitui: & competēs iudex est procurator fisci. h.d.secundum unam lect. & ueriorem Sali.*

¶ Impp.Seuerus,& Antoninus AA. Longino. LEX I.

SI Probus d in minore ętate constitutus, circumuentus e a Rufino dispensatore nostro, f venditionem rei præcipiti animo pretio longè minore g contrahere festinauit, iuris h publici i fiscus k noster in integrum restitutionis † sequitur auctoritatem.D. Seue.AA.ij.& Victorino Coss.

† al. restõnis iure sequæ.

¶ *Inter priuatos cognoscit præses prouinciæ.tamen inter priuatum ex una parte, & fiscum ex altera, cognoscit procurator Cæsaris, adiuncto præside.h.d.Bal.*

¶ Imp.Alex.A.Antiochio,& alijs. L. II.

SI aduersus priuatos, in integrū restitutionem, tam tu, quàm fratres tui desideratis, p̄sidis prouinciæ viri clarissimi notio est: isque, causa cognita, æstimabit, an auxilium quod imploratis, conferri † vobis debeat. ꝙ si aduersus fiscum id postulatis: intelligitis procuratorē meum l vnà cum m præside, † præsente fisci patrono, n adire vos debere. Dat.kal. Aug. Alexandro A.ij.& Marcello Coss.

† Conferre in vos.

† Prouinciæ.

¶ *Si minoris res alicui est uendita a fisco iure creditoris minus solenniter, & iniusto pretio: etiam post quinquennium retractatur, debitore satisfaciente fisco.h d.Bal.Vel sic: Si fiscus uendidit rem alienam ut suam, dominus poterat iure isto rem uindicare usque ad quinquennium, si erat maior. minor uerò etiam ultra, si non uendidit iure creditoris isto tempore neuter eorum auditur, nisi sit pretio minori uendita, & solennitas debita non seruata: & de hoc cognoscit procurator Cæsaris.h.d.Salic.*

¶ Impp.Diocletianus,& Maximian.AA. & CC.Laurentio. L. III.

EDicto o quidem diui Marci parentis nostri res minorum exceptæ, † p nihil tuū q adiuuant

† Exceptæ.

¶ SI ADVERSVS FISCVM RESTITVTIO &c.

¶ *De personis minorum, & rebus, & negotiis, aduersus q̄ restituunt minores, dictū est: nūc de personis dicendū, aduersus quas restituunt.*

SI Probus.] CASVS Minor 25.an.procuratori Cæsaris longè minore pretio, quam valuit, vendidit, puta valebat. 30. vendidit pro 20.rem suam.si petat restitui, coram quo restitutionis causa agitari debet? respond. quòd coram procuratore fisci, qui iudex est inter priuatū, & procuratorem priuatæ rationis. i.procuratorem Cæsaris.

d ¶ Si probus.] proprium nomen est.

e ¶ Circumuentus.] re ipsa, non dolo aduersarij, sic ponitur.ff de mino. l.in causæ.ij.§.idem Pomponius.aliàs non haberet in integrū restitutionem: cum si dedisset dolus causam contractui, ipso iure esset tutus: vel si incidisset, esse tutus actione ex eo contractu: vt ff.de act.emp.l.Iulianus. §.si dolo,& §.si venditor.& per contrarium. Vel dic dolum dedisse causam contractui, sed processum fuit ad traditionem, vnde sicut maiori daretur de dolo, sic minori in integrum restitutio.

f ¶ Nostro.] s.procuratore Cæsaris, siue principis, qui etiam rationalis dicitur: vt s.de modo multa.l.2.& 3

g ¶ Minore.] non tamen vltra dimidiam iusti pretij, quia & tunc ageret actione ex eo contractu: vt j.de rescin.vend.l.2.arg. ff. de iure dotiū. si res.§.j.& l.iure succursum.§.fi.Accur.

h ¶ Iuris.] ius priuatorum vocat hic ius public. ideo quia publica auctor.est inuentum.

i ¶ Publici.] id est iuris communis.

k ¶ Fiscus noster.] i. procurator fisci, qui cognoscit inter priuatum, & Rufinum procuratorem Cæsaris: vt inf.e.l.4. Vel dic Rufinum esse procuratorem fisci. & sic fiscus, i. procurator fisci Rufinus patietur dari ꝯ se restõnem. Sed hic ex pone.s. dispensatore nostro.i.fisco. Sed tunc erit iudex pcurator Cęsaris: vt infr.l.proxi.prima verior.

SI aduersus.] CASVS. Si q̄s aduersus priuatū vult restitui coram quo agitanda sit cā restõnis, quæritur? & rñ. ꝙ corā p̄side prouincię. si aūt ꝯ fiscum priuatus vult restitui, cognoscat procurator Cæsaris, an danda sit, necne: & hoc præsente prouinciæ pręside & aduocato fisci.

l ¶ Procuratorē meū.] qui cognoscit inter priuatū & fiscū : vt hic, & inf.l.pxi.& inf.vbi causæ fisc.l.ad fiscum. Et dicitur rationalis.

m ¶ Vna cum.] sed hodie s̄m R.sol⁹ princeps cognoscit, vt in auth. vt omnes obe.iudi.§. fina. coll.5.Accur.

n ¶ Patrono.] i.aduocato, q. si nō adesset, ex itegro cognosci oporteret: vt ff. de iure fisc.l.fiscus.& s. de aduo.fisc.l.fi. Et not.in hoc tit.priuilegiatum ꝯ priuilegiatum admitti: vt ff. ex quibus cau.ma.l.fi.

Priuilegiatus ꝯ priuilegiatū admittitur.

EDicto.] CASVS Habebat minor aliquis prædium cēsuale, p quo reddere censum singulis annis tenebaē, cessauit in solutione, procurator fisci p̄dium distraxit. vult minor ad illud restitui, an sit audiēdus, quæritur? allegat minor pro se, ꝙ sit restituendus, quia edicto diui Marci continetur, ꝙ si fiscus vendit rem alienam vt suam, emptor securus sit præscriptione quinquennali. quo edicto excipiebantur res minorum, vt vltra quintum annum competat minori rerum suarum restitutio. Rñ. Imperator, ꝙ edictum pro minore isto nihil facit, quia tunc locum habet illud edictum, cum fiscus vendit rem alienam, vt suam. hoc autem casu vendidit alienum, propter aliquam cessationē censuum. si aūt procurator fisci longè minore pretio vendidit quā valuit, puta valebat 30.& vēdidit pro 10. vel solēnitatem quæ in his desideratur, non seruauit, minor restituetur. Sunt enim tria seruanda in tali venditione. Primum vt quis debeat, secūdum vt in solutione cessauerit, tertium vt res subhastentur: quorum si aliquod defuerit, si minor fisco satisfecerit, procurator Cæsaris, qui cognoscit inter priuatum & fiscum, fundum sibi restitui iubebit venditione penitus reuocata.

o ¶ Edicto.] Duobus modis vendit fiscus rem alienam. Primò vt suā, & in hac venditione locus erat edicto diui Marci, quo cauetur, vt emptor securus sit præscriptione. 5. ann. quo edicto excipiuntur res minorum, vt etiam vltra.5.ann. possint repetere, vt hic: sed hodie hoc edicto sublato statim securus est emptor, licet intra quadrienniū dominus possit agere contra fiscum: vt instit.de vsuc.§.fi.& infr.de quadri.præscri. l. omnes.& l.fi. Sed minor etiam vltra quadriennium ad rem suam admittitur: vt inf.de resti.mili.l.neque. Secūdò vendit alienam ob aliquod debitum sibi cuius rei possessionem nunquam habuit: in qua vendōne nec maiores, nec minores iuuantur: & tria oportet ibi concurrere. Primum, vt aliquis debeat, & eum cessare in solutione, & venditionem solenniter fieri. aliquo istorum deficiente reuocatur, etiam a maiore talis venditio soluto pretio: vt in fi.huius.l.& infr.si propter pu.pen.l.fi. & l.2.& de rescin.ven.l.si quos.& ff.de rescin.ven.l.fundus.& infr.de fi.instrum.& iure hastæ fisc.l.j.2.& 6.lib.10.& arg.s.si aduer.vend.pign.l.1. & infr. de execu.rei iudi.l.ordo.& ff.eo.l.si ex causa §.pen.

Fiscus dupliciter rē alienā vendit.

p ¶ Exceptæ.] a præscriptione.5.annorum indulta ex edicto, cum rem alienam vendit fiscus vt suam.Accur.

q ¶ Tuum.] minoris: vt dixi j.de fide instr.& iure hastæ fisc.l. pe.lib.10.

Dene-

Si

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Siquidem.] id est, quia.
b ¶ Debiti.] erat autem edictum diui Marci, vt si quis rem emptam a fisco quinquennio possedisset, tutus esset, nisi res esset minoris. sed neq; res minoris intelligebatur excepta cum nomine paterni debiti a fisco ei quæstio moueretur: & ob id cessat beneficium edicti in hac parte.

desideriũ: siquidẽ [a] debiti [b] causa patris [c] minoris, vel etiam ipsius [d] prædia venundata, quinquennij præscriptionis nullam admittunt qõnem. [e] Sed qm̃ per collusionẽ, siue fraudem tunc temporis procuratoris [f] nostri † nimis exiguo pretio fundũ tuũ cũ mancipijs venundatum asseueras: si aditus Rationalis noster tuis adesse fidem allegationibus, nec seruatã solẽnitatem hastarum animaduerterit: fisco te satisfaciente, reuocata venditione, fundũ † tibi restitui iubebit. [g] Dat. Id. Feb. Sirmij CC. Coss.

c ¶ Patris.] ergo vt alienam vendebat.
d ¶ Ipsius.] s. minoris.
e ¶ Quæstionẽ.] q.a nõ vt suã, sed vt alienã vendidit: & sic emptor est securus, si interuenerũt tria, q̃ sunt necessaria.
f ¶ Procuratoris nr̃i.] i. fisci. qui dr̃ procurator Imperatoris quantum ad iurisdictionem.
g ¶ Iubebit.] s. procurator Cæsaris.

† Numinis, nimis.
† Tuum.

¶ SI ADVERSVS creditorem, &c.
¶ *Stricte hoc tit. ponitur creditor p mutuatore, ut aliquid in eius odiũ inducatur specialiter. ut j. l. pxi. dices.*

CVm & ipse.] CASVS. Si minori an. 25. x. mutuasti, & ea pdidit: si restitui velit aduersus obliõnẽ mutui, ne ex ea teneat: an sit audiẽdus, q̃rit? & rñ. q sic, nisi probet eũ locupletiorẽ factũ: vñ læsus p̃sumit, nisi c̃rium pbetur. sed spãle est in odiũ creditoris: alioquin esset c̃. ff. de iure iur. l. nam posteà. §. si minor. vbi dicitur, q non ideo quia minor est, læsus esse intellr̃: vnde debet se læsum probare.
h ¶ Cum & ipse.] s. tu fœnerator. Accur.
i ¶ Contraxisse.] dando ei mutuam pecuniã. speciale est hic in odiũ fœneratoris. eius cõtrarium est gñale. s. de in integ. rest. l. minoribus.
k ¶ Locupletiorẽ.] psumitur ergo læsa, nisi c̃ probet. & sic est c̃. ff. de iure iu. l. nã & posteà. §. si minor. & s. de in integr. resti. mi. l. 5. Sol. speciale est hic in odiũ fœneratoris. r ar. ff. de re. cor. l. magis. §. ne tñ. & ff. eo. l. pri. § j. & arg. s. de sacrosan. eccl. aut. hoc ius porrectum in fi. Sed & aliàs videtur idem: vt j. de præd. mi. l. si pdium. sed expone vt ibi. Alij dicunt vt Py. q hic creditor spontè in se onus pbandi suscepit: vt arg. ff. de proba. l. circa. Tertij dicũt, q hic probauerat minor tria. s. se minorem tempore contractus fuisse & pecunia non indiguisse, & acceptã amisisse. ergo est restueda, nisi creditor probet locupletiorẽ. & secundũ hos tres casus dic restitutã. i. restituendã. & sic. s. de leg. & consti. l. j. Quarti dicunt q data fuerat restitutio iam minori, qui probauerat lęsionẽ, & creditor appellauerat. Vnde in causa appellatiõis debet appellator pbare, & iniq̃tatẽ sentẽtiæ detegere: vt ar. ff. e. l. præfecti. & j. de ap. l. ij qui. Sed malè dñt: imò idẽ q pri⁹, & nũc pbare dẽt vt j. de app. l. iiij. & ff. nihil noua. ap. inter. l. j. & ff. ad Turpil. l. j. in fi. & in auth. de iis q ingre. ad app. §. illud quoq; determinare. col. v. [& dr̃ detegere iniq̃tatẽ appellator eo ipso q dicit, inique dico sñiam contra me latam. sic ergo quatuor modis intelligi põt hæc lex. sed primus verior.
l ¶ Restitutam.] .r. stituendam.
SI vt allegas.] CASVS. Minor an. x. mutuasti: quæ cõfessus est minor se recepisse, sed perdidisse. vult restitui. an sit audiendus, quæritur? & rñ. q sic: nisi probes pecuniam in rem suam uersam esse quod non præsumitur, nisi tu probes eam in eius commodum uersam.
m ¶ Versa est.] qd̃ pbare debes. s. nõ eẽ versam secd̃m quosdã. Tu dic q p̃sumit nõ esse versa, nisi creditor pbet, in eius odiũ: vt dixi. s. l. proxi.

† al. confitearis.
† al. docere potuisse prætore vira clarissimo.
† al. Gazano Cyanio.
† Ideo dñt doctores, vt per Bar. hic, q si esset mutuatum minori sine fœnore, non haberet locũ hęc lex: qd̃ notatur.
† al. PP. 3. Non. Febr Gordiano A. ij.
Appellans quid probare tenetur.

Si aduersus creditorem, &c.

TITVLVS XXXVIII.

¶ *Ipse minor in mutuo læsus præsumit, nisi mutuans pbet uersum in rẽ minoris: et ideo minor restituit. h. d. cũ l. seq. Vel sic: Contra fœnerantẽ minori p̃sumitur, nisi pbet mutuũ in utilitatẽ minoris conuersum: ex qua præsumptione restitutio datur, & data iustificatur. h. d. secundum omnes lect. Bal.*

¶ Imp. Antoninus Pius A. Prunico. L. I.

CVm & ipse [h] profitearis † cum Zenodora minore vigintiquinque annis te contraxisse: [i] nec doceri potuisse prętorem virum clarissimũ † ex eo contractu locupletiorem [k] eam esse factam: intelligis eam merito in integrum restitutam. [l] Da. 6. Non. August. Largo & Messalino Coss.

¶ Imp. Gordianus A. Caiano. † L. II.

SI (vt allegas) minor annis pecuniã fœnori accepisti, nec ea in rem tuam versa est, [m] aduersus cautionẽ, p quam eo noĩe te obligasti in integ. restitutionis auxiliũ potes solemniter postulare. PP. iij. No. Oct. Pio & Pont. Coss. †

Si minor ab hr̃ditate se abstineat.

TITVLVS XXXIX.

¶ SI MINOR AB HAERED. SE ABSTINEAT.
SI vos.] CASVS. Si filiofa. minori delata fuerit hæreditas paterna, neq; ei se miscuit, an non obstante eo q protestatus non est se illam hr̃e velle, sibi piudicauit, quo minus eam repudiet ne a creditorib. conueniatur, qui dñt eũ filium, & hr̃dẽ, q̃rit? & rñ. q non. si aũt se immiscuit, & posteà vult eam repudiare: an possit bñficium restitutionis in integ. petere q̃ritur? & respon. q sic.

¶ *Filius, qui se paternæ hr̃ditati non immiscuit, non eget bñficio restõnis in integ. ut abstineat: quia tutus est ipso iure per bñficiũ prætoris. sed si se immiscuit, uel bonorũ possessionẽ agnouit, & est minor, & læsus: restitutio in integ. sibi est necessaria. h. d. Bal.*

¶ Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Florentio † & alijs. LEX I.

SI vos paternæ hæreditati non immiscuistis, [n] ob eam rem [o] testificatio necessaria non fuit, cum fides veritatis [p] verborum adminicula non desideret. Quòd si pro hærede [q] gessistis, vel bonorum possessionem [r] accepistis, propter ætatem, cui subueniri solet, in integ. restitutionis auxilium accipere debitis. [s] PP. 6. No. Maij, Saturnino, & Gallo Coss.

IN AVTH. vt sponsal. larg. §. ad hæc quoque. coll. 9. consti. 2.

¶ *Ista auth. ponit modum procedendi, quando petitur restitutio aduersus aditam hæreditatem modus autem procedendi est, ut citatis citandis, & non comparentibus intra tres menses petenti restitutionem concedatur. qua concessa, ex officio iudicis datur curator hæreditati iacenti, qui debet inuentarium facere apud acta. h. d. Bal.*

SI omnes creditores præsentes [t] sunt, vbi restitutio postulatur, a iudice vocẽtur, [u] vt intersint, cum minor se abstinet. [x] sed si omnes absunt, vel quidam, solẽniter a iudice citentur, [y] quibus intra tres menses [z] non apparentibus, minor sine periculo ab hæreditate discedat: [a] iudice prouidente, vbi [b] & qualiter res hæreditariæ debeant custodiri, quantitate earum in actis manifestanda. †

¶ *Potest quis ab hæreditate paterna per restitutionem abstinere, & auitam amplecti. h. d. Vel sic: Hæreditates, quæ ex diuersis testamentis, uel ex diuerso iure deferuntur, non intelliguntur inuicem coniungi: & ideo admittitur earum separatio, ut hic. Bal.*

n ¶ Immiscuistis.] immiscere suorũ est, adire extraneorum: vt inst. de hære. qualitate & differ. §. extraneis.
o ¶ Ob eam rem.] s. q abstineatis. Et dic testificatio. i. denũciatio vl̃ p testatio corã testib. Et sic no. q hac. l. reprobat opi. quorũdã, q dixerũt, & suus hr̃s p̃sumit adisse, & teneri statim creditorib. & pro eis est illud Pauli, Si filius, ergo hæres. Itẽ q ẽ suus & necessarius: vt insti. de hære. quali. & diff. §. sui. & de hær. q ab inte. §. 2. Et ar. j. de cur. fu. l. fi. §. j. Sed illud est verũ, quãtũ ad nomẽ, nõ quantũ ad cõmodũ vel incommodũ, vt hic, & insti. de hęred. quali. & dif. §. necessarij verò. & ff. de acq. hęr. l. q̃sitũ. vel domũ pr̃is inhabitauit post mortẽ. nã & tunc dẽt pbare non aĩo adeũdi fecisse: vt j. de repu. hære. l. j. in casu tñ pinde hr̃, ac si statim immiscuisset se: vt ff. de fideic. lib. l. cum quasi. §. sed & si quis. in fi. §.
p ¶ Fides veritatis.] i. fides: q hr̃ veritati. s. hoc casu aliàs aũt qñq; exigunt verba, vt in stipulatione: vt ff. de verb. obli. l. j. in prin. & in testamẽtis: vt inf. de test. l. iubemus. & in nouationib. vt infr. de noua. l. j. in fi.
q ¶ Pro hærede.] i. p domino: vt insti. de hære. quali. & diff. §. fin.
r ¶ Vel bonorũ possessionẽ.] s. vñ liberi q dat suis & emãcipatis: vt j. vnde lib. l. j. & fi. Accu.
s ¶ Debetis.] s. si vultis: vt s. si tutor, vel cur. l. j. & hoc cum solennitate quam dicit auth. si omnes &c. quam hic lege, & est sumpta ab auth. vt spõsa. largi. §. ad hæc.
t SI omnes præsentes.] s. in illa ciuitate: ut in corpore. alibi aliter accipitur: vt inf. de præscrip. lon. tem. l. fi.
u ¶ Vocentur.] alias non ualet restitutio: vt ff. eo. l. ẽt si. §. fi. cum & cã cognita fieri dẽat: ut ff. eo. l. in cãæ. i. §. cã. & l. ait prætor. §. non solũ. in fi. §. & infr. si per uim uel alio modo. l. fi. & ff. si cui plus q̃ per leg. Fal. l. i. Quid in legatarijs? Rñ. & hi uocantur, ut in auth. de hære. & fal. §. sancimus. col. i. & infr. de auth. præs. l. fi. Sed arg. contra. infr. de iure delib. l. fi. §. sed & legatarij.
x ¶ Abstinet.] i. petit restitui, ut abstineat.
y ¶ Citentur.] non ergo per præsentes plures præiudicatur absentibus paucioribus secundum quosdam. infr. fa. ercis. l. cohæredibus. Sed argu. contra. ff. de pact. l. & suum. in fi. & l. maiorem. & l. rescriptum. & ff. de curat. bonis. dan. l. 2. debent tamen hi omnes uocari saltem ad domum: ut infr. de anna. excep. l. ut perfectius. in fin.
z ¶ Tres menses.] simile spatium datur: infr. de re iu. auth. iubemus. & infr. quomodo & quando iudex. auth. qui semel.
a ¶ Discedat.] per restitutionem.
b ¶ Vbi.] dando curatorem bonis: ut ff. de cura. bon. dan. l. i. ii. & iij. & excipe-

† Florentino.
Adire, & immiscere differunt.
Hr̃s suus [illegible] p̃sumat adisse.
Adire hęreditatem [illegible] detur, domum patris post mortem habitat.
¶ Gl. j. in fi. [illegible]
¶ Concor. c. cũ ex litteris. [illegible]

excipe, nisi quid perijt p imbecillitatem ætatis: vt ff. e. l. ait prætor. §. pen.
SI cum.] CASVS. Tres hæreditates erant delatæ, paterna, & duorum auorum patrum, & matrum. auitas hæreditates non adijt, sed paternam sentit se læsum: vult restitui ad tacitè repudiatas, s. auitas: vt abstineat a paterna. an sit audiendus, quęritur? & respon. q sic.

¶ Imp. Gordianus A. Herodotæ. L. II.

SI cũ aui tui [a] testamento te hæredem [b] reliquissent, hæreditates eorũ nõ adisti: [c] liberũ tibi est, repudiata p̃rna succesione, [d] per in integrum restitutionis auxilium quo te ætatis iure dicis esse munitam, hæreditatẽ parentum [e] tuorũ (licet anteà nõ adiisti) nunc obtinere. [f] PP. iij. Non. Feb. Gordiano A. ij. & Pompeiano Coss.

Si vt omissam [g] hæreditatem [h] vel bonorum [i] possessionem, vel quid aliud [k] acquirant. [l] †

TITVLVS XL.

¶ *Aduersus hæreditatis, uel bonorũ possessionis omissam agnitionem minor potest in integrum restitui. h. d. l. i. Tamen si emancipatus restituitur, debet conferre fratribus, quod habuit tempore mortis patris. h. d. l. ij. & sic habet totum tit. Bal. Vel sic: Minor potest restitui, ut adeat hæreditatem de iure ciuili: & etiam ut bonorum possessionem petat de iure prætorio: ad collationem tamen tenebitur. h. d. totus ti. Sal.*

Imp. Gordianus A. Protæ. L. I.

MInores vigintiquinque annis, non tantùm in iis, quæ ex bonis propriis amiserunt, verum etiam si hęreditatem sibi delatam non adierint [m] posse in integrum restitutionis [n] auxilium postulare, † iamdudum placuit. [o] PP. Id. Octobr. Pio, & Pontiano Coss.

¶ Impp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Sarapiadi. † LEX II.

AD bonorum possessionem [p] in paternis rebus omissam, [q] minores in integrum restõnis admitti benefico, iampridem placuit. [r] Restituti autem decreto, [s] bona quæ habuerunt mortis tempore patris, [t] debent conferre fratribus. † Dat. xvj. Kal. Nouem. Sirmij. CC. Coss.

a ¶ Aui tui.] paternus vel maternus. s. tui nominatiui casus.
b ¶ Te hæredem.] patre tuo fortè exhæredato antea, vel mortuo.
c ¶ Non adisti.] i. repudiasti, vel anno tacuisti. sic. j. qñ non pe. par. l. j. & ideo est lęsus.
d ¶ Succesiõe.] s. quã adiisti, & quam mõ repudias, iure restõnis, vt subiicit: vt ff. de mino. l. & si sine. §. restitutus. nõ communi iure: vt inf. de repu. hær. l. sicut.
e ¶ Parentum.] i. auorum. Sed nunq̃d iure ciuili, an ptorio? Rñ. si auita est ei delata post hr̃ditatẽ p̃rnam, iure ciuili, si añ, prætorio: vt inf. vñ libe. l. q se. nisi in duobus casibus sm̃ Io. vt ff. de cond. insti. l. fi. & vn de liberi. l. scripto.
f ¶ Obtinere.] s. per restitutionem.
g ¶ SI VT OMIS. &c. ¶ Scilicet lapsu ętatis.
h ¶ Hæreditatem.] de hoc tractat. l. j.
i Vel bonorũ.] de hoc tractat. l. 2.
k ¶ Aliud.] de hoc tractat. l. j. & 2.
l ¶ Acquirant.] per restitutionem.
MInores.] CASVS. Si minori sit delata hr̃ditas, & repudiauit: an ad eã restitui possit, q̃rit? & rñ. q sic. non. n. solũ restituit, si res suas, quas habuit, amisit: sed si quas nondum habuerit, eas tñ habiturus erat, si non incõsultè repudiasset.
m ¶ Adierint.] i. repudiauerit: & rursus poterit restitui vt repudiet: vt ff. e. l. & si sine. §. restitutus. & hoc re integra. als si distracta est hr̃ditas fortè à substituto, denegat: vt ff. e. l. qd̃ si minor. §. Scæuola. & nisi c̃ patrẽ velit iterum restitui: vt inf. de bo. q lib. l. fi. § vbi aũt pueriles.
n ¶ Restitutionis.] & ita non solum in dãno, sed etiam in lucro seruantur indemnes.
o ¶ Placuit.] vt j. de rep. hær. l. fi. & s. de in inte. rest. mi. l. pe. & ff. e. l. ait [prætor. §. fi.
ADbonorum.] CASVS. Si trib. uel duob. fueri: delata possessio bonorũ unde liberi in bonis paternis: & nunc eam unus repudiauerit: an ad eam restitui possit, quærit? & rñ. q sic: sed restitutus bona, quæ habuit tpe mortis paris, conferet cum fratribus suis.
p ¶ Ad bonorum possessionem.] Vnde lib. uel secundum tabulas, uel contra tabulas. secundum tabulas si fuit scriptus: contra tabulas, si non fuit scriptus.
q ¶ Omissam.] ab emancipatis expresè uel tacitè.
r ¶ Placuit.] ut s. l. proxi.
s ¶ Decreto.] s. prætoris.
t ¶ Patris.] Vel dolo habere desiissent, excepto quod creditorib. debent, ut infra de colla. l. ea demum. Item hoc accipe secundum determinationem nouæ legis, ut infra de colla. l. fi.
¶ IN QVIB. CAVS. RESTIT. IN INTEG. &c.
¶ *Dixit supra qñ restitutio est necessaria, quia est læsio, & datur, nũc quando non, quia non est læsio, in sequentibus tit. usque ad titu. ubi & apud quem est necessaria: sed non datur.*
MInorib.] CASVS. Maior 25. an. si necem pr̃is sui non vindicauit, repelletur a successione pr̃na. an aũt hoc locũ hẽat & in minore, vt ipse repellat si omiserit vindicare. q̃rit? & rñ. q non. vnde si pp hoc læsus fuerit, restitutione non indiget: q a ipso iure tutus est, ne hoc ipsi obiiciatur.

† Acqrat.
† al. in integrum restõnem postulare.
† al. Seraphiadi. al. Serapidi.
† al. deest, fratrib.

In quibus causis in integrum restitutio necessara non est.

TITVLVS XLI.

¶ *Pœna inultę mortis defuncti non habet locum in hæredib. minorib. h. d. Bal. Vel sic: Minor hæreditate paterna non priuatur, licet patris mortem non ulciscatur. h. d. Salic.*

¶ Imp. Alexander A. Mutato. L. I.

MInoribus vigintiquinq; annis (præsertim, [u] qui per tutores, & curatores non defenduntur [x]) non obesse, [y] si mortem defuncti parentis non vlciscantur, [z] innumeris † diuo. parẽtũ meorũ, ac meis rescri. continet Ale. A. iij. & Dione Coss.

¶ *Tempus mouendi querelam inofficiosi testamenti ipso iure non currit minoribus. h. d. Bal. & Sal. Vel sic: non est necessarium ministerium iudicis, ubi ex ipso iure producit effectum. h. d. Bal.*

¶ Impp. Valerianus, & Gallien. AA. Theodoræ. L. II.

ADolescentiæ [a] tempus non imputari † in id quinquenniũ liberis, cuius præscriptio seram inofficiosi qõnem mouentibus opponi solet [b], manifestè anteà scripsimus [c]. Impleta igitur ętate legitima, non est in integrum restitutio necessaria: quia non redintegratio † amissæ causæ his datur, sed integra ipsa causa seruatur. PP. ij. August. Tusco, & Basso Coss.

¶ *Fauore minoris, res ipsa sine interpellatione in bonæfidei contractibus mora contrahitur. Idem in testamentis: quia licet actio ex testamento sit stricti iuris, tamen æquiparatur actionibus bonæfidei. h. d. Bald. Vel sic: Si minor rem uenditam emptori tradidit, statim emptor moram committit, si ei pretium non soluit. h. d. Sal.*

¶ Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Decimo. L. III.

IN minorum [d] persona re ipsa, [e] & [f] ex solo tpe tarde pretii solutionis, recepto [g] iure moram [h]

v ¶ Prĕsertim.] id est, maximè.
x ¶ Non defendunt.] quia fortè non habent. idem & si habeant, & defendantur, vt hic innuit. & s. si tutor vel curator, per totum.
y ¶ Non obesse.] i. nõ priuatur hæreditate.
z ¶ Non vlciscantur.] s. accusando interfectores. non aũt debent ipsi interficere interfectores parẽtũ suorũ. vñ iure cõi debent auferri bona vt indignis. sed quia sunt minores, ipso iure seruant illæsi: vt hic, & j. de ijs, quib. vt indig. l. si ea. & l. minorib. Sed quid si postea maior efficit, puta post triduum quã adijt: an tũc teneat vlcisci? Rñ. nõ, quia oẽ beneficiũ debet esse pepetuũ: vt in auth. const. quæ de dignitatib. §. illud. collat. 6. & s. de diuer. rescrip. l. falso.
ADolescẽtiæ.] CASVS. Filio exhr̃dato vel pro hr̃de habito dat querela inofficiosi exercenda intra quinquenniũ: quo elapso repellitur. an aũt minori exhr̃dato, & intra quinquenniũ non agenti currat tempus quinquẽnij, quæritur? & rñd. q non: vñ restitui non indiget, cum ipso iure taciturnitas sua non obsit sibi, neque obesse debet.
a ¶ Adolescẽtiæ.] multò magis tempus pupillaris ætatis.
b ¶ Solet.] Hoc de quinquẽnio dñt quidã a cõpositorib. statutũ, quasi p Iustinianũ fuerit nouiter iductũ: vt j. de inof. test. l. si qs filiũ. in fi. & l. scim⁹. §. pe. Sed certè imò & añ eũ p hunc eundẽ Valerianũ cpilatorẽ huius legis: vt in e. tit. contra maiores. Itẽ contra. s. de in inte. rest. mi. l. j. Sol. vt ibi.

† Numerosis.
Beneficiũ debet esse perpetuũ.
† al. Theodotę.
† Computari.
† al. integratio.

c ¶ Rescripsimus.] s. in Græco.
IN minorum.] CASVS. Minor rem suam tibi uendidit, & tradidit. stetisti usque ad annum, uel plus, non curo, neq; pretium soluisti, neq; te ut solueres interpellauit. an ei tenearis, quæritur? & rñ. q sic. & hoc in bonæfidei contractibus locum habet, & in aliis, ut in legato & fideicõ. neque habet locum restitutio ad petendum usuras, cum ipso iure ad eas tenearis. ¶ No. q ille, qui emit rem à minore, & eam possidet, eo ipso est in mora, & tenetur minori ad usuras pretii: & ista mora dicitur irregularis secundum Bal. hic.
d ¶ In minorum.] s. ad eorum utilitatem.
e ¶ Re ipsa.] i. interpellatione cessante, & hic subiicit, & pro. i. ex solo &c. Et adhoc q re ipsa fiat mora in talib. & similib. est arg. contra. ff. de leg. ij. l. Titia seio. §. j. & de adim. lega. l. iij. §. idem dicendum. & de actio. emp. l. curabit. & ff. de fideicom. lib. l cum uerò. §. apparet. & ff. de usur. l. mora. & l. cum fine. & l. cum quidam. §. si cum pupillo. & infr. de cõpen. l. si constat. & infr. de vsur. & fruct. le. l. j.
f ¶ Et.] ponitur hic pro id est.
g ¶ Recepto.] i. approbato prædictis. s. legib. uel dic. s. speciali iure.
h ¶ Moram.] etsi non interpellauerit. Et est mora debitoris uitium.

De-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Desiderant.} s. non fieri, sed factam puniri.
b ¶ Fideicommissis.} quæ quamuis sint stricti iuris, tamen propter voluntatem defuncti adimplendã admittuntur vsuræ. Sunt & alij effectus moræ, de qua mora dic plenè vt diximus. ff. de vsu. l. mora. in prin.

SI tutor.} CASVS. Si tutor siue curator legitimus, vel sine inquisitione datus non præstita cautione rem pupilli egerit, vel defenderit, & succubuerit: an pupillo præiudicet quod actũ est quo magis sit necessaria in integ. restit. quæritur? & rñ. quod illud quod per procuratorẽ talẽ factũ ẽ, ipso iure nõ valet. vnde ĩ integ. rest. ñ ẽ necessaria, neq; enim legitimã administrationẽ assecutus est tutor nõ satisdans rẽ pupil. &c. vñ non valet quod per eum actũ est.
c ¶ Non cauerat.} cũ cauere debuerit. s. rẽ pupilli saluã fore, vt quia legitimus erat, vel sine inqsitione datus. als satisdare non tenetur: vt inst. de satis. tu. §. j. & dic vt ibi no.
d ¶ Non potuit.} s. iure cõmuni. sed si pro te, pdesset iure singulari: vt s. de procu. l. non eo.
e ¶ Firmitatem.} s. in tui præiudiciũ: vt hic. & j. de tuto. vel cur. qui non satisd. l. tutor. & l. in dubiũ. & ff. de cur. furi. &c. l. consilio. §. j. & ar. s. de procu. l. quia absente. & ff. de rebus eo. l. quia neq;. Sed ar. cõtra. ff. de offi. præt. l. Barbarius. Item nota. secundum Ioan. quod nõ legitimè ordinatus, pro non ordinato habetur. sic. ff. de re iudic. l. si se. §. condemnatus.
f ¶ Quando.] quia.

Legitimæ administrationis.

fieri creditum est, in ijs videlicet, quæ moram desiderant, a id est in bonæ fidei contractibus, & fideicommissis, b & legatis.

¶ Sententia lata contra tutorem, qui non cauerat rem pupilli saluam fore, pupillo non præiudicat ipso iure. h.d. Bald. Sali. Vel sic: Sententia lata contra tutorem, qui non hẽt administrationem, est ipso iure nulla. hoc dicit Bald.

¶ Iidem AA. & CC. Stratonicæ. L. IIII.

SI tutor tuus, qui pro tutelari officio non cauerat, c iudicio expertus est, contra eũ lata sententia iuri tuo officere non potuit: d nec ea, quæ ab eo gesta sunt, vllam firmitatẽ e obtinẽt. Frustrà ergo in integrũ restitutionis auxiliũ desideras: quando f ea, quæ ab eo gesta sunt quia legitimi administratoris † personam sustinere non potuit, ipso iure irrita sunt. S. 18. Kalen. Nouemb. Nicomediæ. CC. Coss.

¶ Præscriptiones a minoribus non incipiunt: & eis ipso iure non currunt: nisi sint præscriptiones temporis longissimi, quæ currũt adultis. h.d. Bal. Vel sic: Præscriptiones temporales, quæ olim currebant minorib. cum bñficio restõnis, hodie ipso iure non currũt. excepta præscriptione 30. uel 40. an. Salic.

¶ Imp. Iustinianus. A. Ioni. P.P. L. V.

SAncimus † fauore imperfectæ ætatis exceptionem non numeratæ pecuniæ g ab initio minoribus non currere: h ne dum in integrũ restitutionem expectamus, vel † aliquod emergat obstaculũ, i per quod huiusmodi beneficio minor vti non possit, vel † substantia eius subuertatur. ¶ Sed humanius est, latius eandem legis interpretationem k extendere in omnibus casibus, in quibus vetera iura currere quidem temporales præscriptiones, aduersus minores concesserunt, l per in integrum autem restitutionem m eis subueniebant, eas, n ipso iure non currere. † melius etenim est intacta † eorum iura seruari, quàm post causam vulneratã remediũ quærere, o videlicet exceptionib. triginta, vel quadraginta annorum in suo statu p remanentibus. Dat. Kalend. Nouembr. Constantinop. post Lampadium & Orestem VV. CC. Coss.

Qui, & aduersus quos in integrum restitui non possunt.

TITVLVS XLII.

¶ Vbi minor sem plenè docuit de læsione, recurritur ad uerisimilia, sed ubi de læsione cõstat, uerisimilia non attenduntur. h.d. & iste casus secundum Bar. est multum no. Bal. Vel sic: Vbi uerisimile non est minorem læsum per eius sagacitatem & industriam in publicis actibus approbatam, restitutio non conceditur, nisi euidenter de læsione plenè probetur. h.d. Salic.

¶ Imp. Alexander A. Cononidi. L. I.

IN consilio q quidem cognoscentis de restõne in integrũ esse oportet, nũ is, qui se minorem an-

SAncimus.} CASVS. Spe futuræ numerationis, minor scripsit se. x. mutuo à Titio recepisse: & cũ non recepisset, intra bienniũ exceptionem non numeratæ pecu. non opposuit. an igitur currat tps quæritur? Et rñ. quod non ipso iure. unde decætero extendaẽ ad oẽm exceptionem temporalẽ, quod ipso iure minori non currat. sed sm iura antiqua cucurrisset minorib. sed restituerentur. & hoc in secunda. In tertia dicit, quod ista quæ dicta sunt, vera sunt in omni exceptione: præterquam in præscr. xxx. uel xl. an. ista enim currunt, sed restitueretur. ¶ No. ex ista l. unam regulam generalem, quod oẽs pscriptiones, quæ olim currebant minoribus, i quibus dabatur restitutio, hodie non currunt ipso iure. Ias.

Casus quando non currit pscriptio; ponit gl. in c. cũ non liceat. i. uer. nõ obstãte. ex de pscr. al. deest, Vel.

g ¶ Non numeratæ pecuniæ.} quæ ex tpe causam habet, sm quosdã: sed certè imò tempore finitur. s. biennio. ut j. de non nu. pec. l. in contractib. sed aliæ. s. trium ann. & x. & xx. & xxx. & similes causam habent ex tempore: quia finito tempore res confirmatur.
h ¶ Currere.} aliàs currere, & aliàs non currere. & expone. i. nõ simul cum tempore currere: sed remanet fixa, ut demũ cõpleta ætate currat, Alii exponunt. i. non competere: quod falsum est: imò competit minori, & cõ eum. Item huic contrà j. de non nu. pec. l. si intra. in fi. ubi currit, & datur restitutio. Sed ibi incœpit à prædecessore minoris. Vel solue ut ibi.
i ¶ Obstaculum.} puta quia maior fieret interim, uel iuret se non uẽturum contrà. & sic subuertitur ius: quod esse non debet: ut instit. de iis quæ sunt sui uel alie. iu. §. pe. & ff. de of. præsi. l. illicitas. in prin. uel petendo restitutionem non probaret, uel per fas & nefas perderet.
k ¶ Legis interpretationem.} i. legem inducentem præscriptionẽ non num. pec. interpretatus est Iustinianus, quasi de minorib. non senserit illa l. & hanc eandem interpretationem extendit ad omnes leges inducẽtes pscriptiones temporales, quasi de minoribus non senserint.
l ¶ Concesserunt.} sm ueteres enim leges quandoque currebat præscriptio, ita quod non restituebatur minor. ut j. ne de sta. defunc. l. si mater. & ff. de min. l. auxilium. in prin. quæ sunt contrà. qñq; ipso iure cessat, ut s. eo. l. adolescentiæ. & ff. eo. interdũ. ubi erat utile tps. & j. si ma. fac. alie. l. fi. in fi. & sunt hæc specialia, quæ sunt contra, & in his nihil innouatur. Item quandoq; currebant, sed restituebantur. & de his hic dicit, & innuat; sed fallit quod dicit hic, ut j. de iudi. l. properandum. in fi. quæ est contra. & j. si sæpius in integ. resti. postu. l. j. Sed ibi speciale in præscriptio-

Præscriptio an currat contra minores.

nibus, quæ b. iudicia sopiunẽ. sic & aliàs in auth. de hær. & fal. §. pupillus. co. j. prima. Itẽ fallit. j. de temp. in integ. resti aut. si minor. quib. casib. currit præscrip. cõtra minorẽ. Item cõ. ff. qui. ex cau. ma. l. si cum miles. Sed certe ibi nil de minore dicit. Item cõ. ff. e. l. etiã ei. sed expone vt ibi. Itẽ contra. ff. eo. l. Aemilius. Sed ibi ex persona prædecessoris cœpit præscriptio. Item contra. s. si aduer. vsuca. l. j. sol. hic corrigit. Vel dic vt ibi no.
m ¶ Restitutionẽ.} vbi enim cõpetit ordinariũ auxiliũ, nõ est recurrendũ ad extraordinariũ.
n ¶ Eas.} s. præscriptiones, tam præscriptionẽ nõ numeratæ pecuniæ, quam als. s. x. vel xx. an.
o ¶ Querere.} vt j. qñ lic. vnicuiq; sine iudi. l. j. & j. ad Vel. l. antiquæ. §. pen. Sed arg. cõ. ff. de auth. tu. l. si tutor. sed ibi nihil de pscriptione dicit. Sed quo Iustin. hoc sibi attribuit, cũ ẽt ante cũ idẽ psequebantur minores, vt ipso iure seruarẽtur illæsi, vt j. si quis ignorẽ. mi. l. j. in fi. & in l. fi. & j. quib. nõ ob. lõ. tẽp. præscrip. l. ñ est. sed expone ibi ñ currit. s. cũ effectu, quia currit: sed daẽ restitutio. vel fuit illud a cõpositorib. additũ. vel secundũ Pla. biberat hic Iustinian. & nõ recordabaẽ de illis legib. Itẽ eodem mõ quæro, nõne prohibeẽ alienatio rerũ minorũ, quæ seruari pñt etiã mobilium, ẽt ante Iustinianũ: vt j. de admi. tu. l. lex quæ ergo vsucapio, & pscriptio, vt ff. de verb. sig. l. alienationis. exp s ẽ enim phibebatur vsucapio: vt ff. de acq. re. do. l. bonæfidei. sed neo in illis quæ obseruari non pñt, hẽt locũ: quia nõ tñ pñt seruari. Rñ. sm quosdã hic i actionib. psonalib. loqr. hoc verò non valet: quia actiones loco immobiliũ computantẽ: vt ff. de iu. delib. l. ait prætor. §. i. Alii dicunt hoc tenere, qd hic dicit qñ tenuit venditio, ut ob æs alienũ: qd non placet, quia cum teneat contractus, statim transit dñium, sicque cessat pscriptio: ut ff. de vsuca. l. sequiẽ. §. lana. & ff. de cap. l. in bello. §. si quis seruũ. Alii dicunt hoc tenere, qñ alienasset pdecessor minoris. Sed tũc quare dareẽ restitutio? Dic ergo tu. quod non ualent dicta argumẽta, nõ põt alienari, ergo nec vsucapi. nã fallit: vt ff. de fund. do. l. si fundũ. Itẽ quia spẽliter fuerat prouidẽdũ, & sic nõ fuerat psumtũ: ergo videbaẽ neglectũ: vt ff. de iniu. l. itẽ apud. §. hoc edictũ. spẽliter ergo Iustinianus dicit i hac lege. Itẽ quare non sic in cõtractib. ipso iure seruanẽ illæsi? Rñ. quod certum est hic deceptum eẽ: ibi non sic: ut ff. de iureiu. l. nam & postea. §. si minor.
p ¶ In suo statu.} s. vt currant post pupillarẽ ætatẽ: sed restituanẽ, quia læsi: vt j. de præscrip. 30. an. l. sicut. §. pe. ubi de hoc dices. & s. si ut omis. hære. l. i. in eo quod ibi dicit, in propriis bonis amiserunt. ff. eo d. l. ait prætor. & l. non omnia. secundum Io. sed Aldricus dixit currere, & non restitui: quia semper incipit contra prædecessorem minoris. Ar. s. si aduer. ven. pig. l. ij. & secundum eum idem esset in præscrip. x. vel xx. an. si incipit à prædecessora: sed certe ideo sic dicitur in uenditione pignoris, quia minor põt conuenire eũ, cum quo cõtraxit pdecessor. i. creditorẽ: quia ex pacto defuncti fit alienatio. vnde ibi nisi in subsidium non restituitur. ut ff. de dolo. l. & eleganter. i. rñ. & §. si procurator. Acc.

† al. nã.
al. cõcurrere.
† Concor. c. l. cum gl. super uer. non licet extra de restit. in integr.
Vinũ obseruationem pp rit, de quo vide pulchra p Io. de selua in tract. nuptiali par. q. 1 fu fallentibus li.
Actiones co immobilium computantur.
Vsucapi test quando potest alienari.
Tu dic secundũ Io. de Areto q rei minoris est simpliciter prohibita alienatio, quia pmissa decreto, j. de præd. minor. pp to. merito scribi p & iõ superior argumẽtatio procedit.
Index põt iudicare secundum id quod est ei notoriũ vt notorium.

¶ QVI ADVERSVS QVOS IN INTEG. &c.
¶ Supra dixit ubi propter causas cessat restitutio: nunc pp psonas.

IN psilio.} CASVS. Si minor in contractu quem fecit, dicat se læsum, & uelit restitui, aduersarius aũt dicat non esse uerisimile eum deceptum esse, cum fuerit sapiens, industriosus, & publicis actibus iter fuerit: iudex ista cõsiderare dẽt ut sic concedat, uel deneget restit. in integ. cũ cã tñ talis non sufficiat, ut prorsus non restituatur. sed si appareat eum euidenter esse læsum, & circumuentum, restituatur non obstante except. tali. Viu.
q ¶ In consilio.} i. in arbitrio siue deliberatione iudicis. Et no. quod iudex põt iudicare siue attẽdere id, qd ei est notũ ut notoriũ: ẽt si ei nõ pbaẽ ab aliqua partiũ. erat enim hic notoriũ eum fuisse decurionem. secus si est notum

est notũ non vt notoriũ; sed vt priuato: quia tunc magis ad pbõnem respicit: vt ff. de of. psi. l. illicitas. §. veritas. & j. de ijs qui ve. æta. impe. l. 2. j. rñ.
a ¶ Docuerit.} i. fecerit doceri. vel pprie. sic. n. omnia faciebat, quia doctus apparebat: vt ff. de prob. l. cum de indebito. §. si is autẽ qui. & ff. ad Maced. l. si quis. & de re. mili. l. non omnes. §. a barbaris. vt enim dicit Ir. nõ actus publici, sed industria per eos probata excludit a restitutione.
b ¶ Nõ sit.} cũ dubitatur, an lapsus sit. & sic sũt argumẽta pbabilia, quæ inducunẽ, vt ñ videaẽ læsus: licet possit esse cõrium: vt hic dicit. Sed oppono, aut hic minor pbat se deceptũ, & sic restituiẽ, ñ attẽdẽdo sit diligẽs, vel nõ. aut nõ, & non daẽ restõ: vt s. de in inte. rest. mi. l. minorib. & ff. de iureiu. l. nam & posteà. §. si minor. Sed rñ. neutrũ pdictorũ erat, sed semiplenè pbauerat. fortè p vnũ testẽ de læsione: quo casu deferaẽ ei iurm, nisi quia als fuerat diligẽs, vt hic dicit. & sic loqr in principio istius. l. & j. de reb. cred. l. in bonæ fidei. Alij dñt hic loq ĩ mutuo, vbi pbat creditor: vt s. si aduer. cre. l. j. & ij. sed vbi agiẽ cõ industriũ, nõ pbat, quia a p creditore psumiẽ. sed prima placet.
c ¶ Vrgentib.} quia deficiebant idonei: als minores nõ admittunẽ: vt j. l. q. ætate. li. x. l. 2. & ff. de mu. & hon. l. ad rẽ. & ff. de decu. l. gñalr. §. spurios. Vel alr fuit ordinatus inuitus, quia habebat 20. an. & 5. liberos, vt ff. eo. l. 2. & l. 3. in prin.
d ¶ Creat°.} supple sic.
e ¶ Educatione.} i. in educatione ppagabat sobolẽ. & sic hæc sunt argumẽta, licet pbabilia diligẽtiæ, nõ tñ necessaria sm Bar. in impediendo restõnem: vt s. de in integrum resti. mi. l. 2.

† Educationi.
Testis vnicus semiplene probat.
Vide Nouel. 155.

nis læsum esse dicit, diligẽs paterfamilias fuerit, actibusq; publicis ĩdustrium se docuerit, a ut lapsum eum per ætatẽ uerisimile non sit. b Verum si, causa cognita, circũuentus deprehẽdatur, propter hoc solùm, uelut præscriptione à solito auxilio remoueri non debet, scilicet, quòd urgentibus c patriæ necessitatibus, decurio minor annis creatus d sit, uel propagandæ soboli liberorum educatione e † prospexerit. PP. x. Calẽ. Octob. Lupo, & Maximo Coss.

¶ Filius contra patrem, & libertus contra patronum propter gestum cum patre uel patrono non potest implorare restitutionem in integrum, tum propter reuerentiam, tum quia lex fingit eos non lesos. h.d. Bal. Vel sic: Contra parentes, uel patronos non datur restitutio ratione minoris ætatis. Sal.

¶ Imp. Iustin. A. Ioanni P.P. L. II.

CVm apud veteres dubitabaẽ, an liberi parentes suos, uel liberti patronos, in querimoniam f deducere possent, quasi nõ ritè in eos uersatos: † quidam existimabant nullã esse contra hmõi personas in integrum restõnẽ ponendã naturali, g uel patronali h reuerentia huiusmodi petulantiæ i refragante, k nisi uel ex magna l causa, uel aduersus turpem m eorum personã: alij autem personarũ quidẽ vel causæ distinctionem respuendã esse censuerũt: tunc autẽ tantummodò dãdã esse restõnem putauerũt, cũ minor ex sua simplicitate se deceptũ, non ex dolo n patris, uel patroni circunscriptum esse dicat. o Sed † ut maneat in omnib. honor parentib. & patrono, uel patronæ illibatus, atque intactus, sancimus, nullo modo, p neq; aduersus parentes utriusq; sexus, neq; aduersus patronũ uel patronam dari restõnem. nam personarum reuerentia omnem eis excludit restitutionem: r cum proculdubio sit † ẽt ipsas s personas cauere, ne quid suæ opinioni t contrarium existat. Da. Cal. Septemb. Constãtinop. post consulatum Lampadij & Orestæ. VV. CC.

† Et.

CVm apud.} CASVS. An filius cõ patronũ restitui posset, inter veteres erat qõ. quidam dicebãt nõ esse dãdã, nisi pp enorme dãnum, ve si esset turpis persona parens vel patronus. alij dicebant nõ esse dãdã, nisi sui facilitate esset deceptus fili°, vel libertus minor, & ñ dolo parentis, vel patroni. Iustinianus dicit nulla habita distinctione personæ vel causæ. q. d. vel esset turpis psona parens, vel patronatus, vel enorme damnum, vel non, dicit Imperator, vt omnimoda reuerẽtia parenti, vel patrono reseruetur, vt nulla liberto, vel filio minori contra parentem, vel patronum detur restõ: cum verisimile est tales personas non velle committere id propter quod eorum opinio læderetur.
f ¶ Quærimoniam.} petendo in integrum resti. contra eos. de alijs n. querimonijs habes. s. de in ius voc. l. j. & 2. in fin.
g ¶ Naturali.} hoc refertur ad parentes.
h ¶ Patronali.} hoc refertur ad patronos.
i ¶ Petulantiæ.} i. superbiæ.
k ¶ Refragante.} i. contradicente.
l ¶ Ex magna causa.} p p enorme dãnũ: vt ff. e. l. si ex cã. §. fi. & l. seq.
m ¶ Turpem.} hæc ratio non valet, quia semper sancta & honesta &c. vt ff. de obseq. l. 2. & l. liberto. & in auth. de incest. nup. in prin. coll. 2.
n ¶ Non ex dolo} quasi eorum famæ parcatur.
o ¶ Sed.} aliàs quòd, pro sed.

† Diceret.
† Quod.

Si minor se maiorem dixerit, uel maior probatus fuerit.

TITVLVS XLIII.

¶ Asserens se maiorem per errorem, nihilominus põt petere restõnem in integrũ minori ætate probata. Bal. Vel sic: Minor probatus maior per instrã suæ natiuitatis, probato contrario põt restõnem petere. h.d. Sal.

¶ Imp. Alex. A. Maximianæ. LEX I.

SI cum minor annis uigintiquinq; esses, tabulis, quæ sunt tuarũ pfessionũ, u oblatis x tibi, ætatẽ, quasi maior annis vigintiquinque decepta probasti: y in integrum restitutionem, intra statutum legibus tempus etiam post impletam ætatem de omnibus intra eam ætatem aduersus te gestis, postulare apud eum, cui † de ea re iurisdictio est, potes. z PP. xij. Cal. Apr. Maximo, & Paterno Coss.

¶ Errantibus, non decipientibus, iura subueniunt. h.d. Bal. Vel sic: Fallaciter asserens se maiorem, non potest postea petere restitutionem. h.d. Salic.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Vitaliano. al. Vitalio. L. II.

SI is, qui minorem nunc a se esse asseuerat, fallaci maioris ætatis mendacio b te deceperit; cũ iuxta statuta iuris errantib. non etiã fallentib. c minorib. publica iura subueniãt, in integrum restitui nõ debet. D. iij. Calẽ. Dec. Diocletiano ij. & Maximiano AA. Coss.

¶ Si minor dixerit se maiorem proprio dolo, non restituitur. si autem dolo aduersarij, restituitur. si uerò propria simplicitate: si fuit simplex assertio, restituitur, probata læsione, & ætate per testes & instrumenta. si autem fuit assertio iurata, debet probari minor ætas solummodo per instrumenta. Sed si est iurata corporaliter tactis euangelijs, exclusa est omnis spes probationis, & omnis spes restitutionis. Bald.

p ¶ Nullo modo.} generale est hic: speciale in contractu.
q ¶ Restitutionem} vt arg. ff. de dolo. l. non dẽt. & ff. e. l. patri. §. fi. Sed contra. s. de dolo. l. si superstite. Sol. ibi de restõne, quæ datur iure actionis, hic officio iudicis: vt ff. e. l. quod si minor. §. fi. Item cõ. vt j. de bo. quæ lib. l. fi. §. in vtroque autem &c. Sol. vt ibi. Item ad idem cõ. s. si aduer. rem iu. l. si cũ pr. Sol. vt ibi. Item cõ. s. si aduer. dona. l. 2. Sol. vt ibi. ADDITIO. Sol. oium cõriorũ istius gl. vide succinctam & claram distinctionem. Bar. hic.
r ¶ Restõnem.} vt als delictum excludit priuilegiũ: vt inf. vbi sena. vel cla. l. j.
s ¶ Ipsas personas.} s. patronorũ & parentũ. Vel dic minorũ. q. d. nõ solùm maiorum.
t ¶ Opinioni.} s. ipsius patrõni, vel parentis sm primam expositionem. sic. ff. de offi. præsi. l. obseruandũ. in fi. j. rñ. Vel dic minorũ. q. d. nõ solũ maiorũ, & qd dicit suæ. s. patroni, & parentis.

† al. est.
Vide quæ nõ. in cle. j. de offi.
† al. Maximæ.

¶ SI MINOR SE maiorem, &c.
¶ In superiori ti. dixit ubi pp prnã psonã restõ denegatur, hic pp factum, quia fallaciter se maiorem dixit.

SI cum.} CASVS. Aliqs volens cõhere cum minore, psuasit ei, quod esset maior, oñdẽs ei instrm natiuitatis suæ quo pr, vel mater professa est tali tpe eum natũ fuisse: p qd videbaẽ maior: cui instro fidem adhibens minor confessus est se maiorẽ: cũ eo cõxit, & læsus est: an possit restitui, quæritur? & rñ. quod sic. s. si est intra illa tpa, intra quæ datur restõ in integ. si verò excessit illa tpa, de omnib. quæ contraxit intra minorẽ ætatem, restitui põt. nihilominus non intelligas, quod contra confessionem: quia ipso iure tutus est.

† Cuius.

u ¶ Professionum.} i. in quibus professus fuerat pater & mater tali tempore te natum.
x ¶ Oblatis.} s. ab eo, qui volebat tecum contrahere, vel ab alio.
y ¶ Probasti.} i. pbatũ credidisti. Vel dic approbasti, vel fortè subscripsisti.
z ¶ Potes.} vt s. de ĩ integ. rest. l. minorib. Sed nunquid aduersus cõfessionem restitueẽ? Rñ. non, nã cum sit erronea facti, non piudicat: vt s. de iur. & fac. ign. l. cum testm. ff. de confes. l. nõ fateẽ. licet sit arg. cõ. j. de cond. inde. l. cũ & soluta. Item quia est ex iudiciũ, & indiscreta: vt ff. de proba. l. cũ de indebito. §. fi. pbas ergo te deceptũ in cõtu aliquo, & minorem fuisse: quia psumeris maior, non p p cõfessionem, sed iure cõi: vt s. de in integ. resti. mi. l. si minorem. Vel dic vt ibi.

SI is, qui.} CASVS. Minor volens cum aliquo cõhere, qui non aliàs cũ minore cõxisset, si eum minorẽ sciuisset, fraudulẽter mẽtitus est se maiorem esse, & cõxit: posteà vult restitui, dicens se minorem fuisse tempore contractus, an sit audiendus, quæritur? & rñ. quod non, quia deceptis &c. No. quod vbi est dolus siue maleficium, cessat iuris beneficium, sm Bal. 2

2 Vide. l. 2. ff. si quis testa. lib.

a ¶ Nunc.} s. cum restitui petit.
b ¶ Mendacio.} i. fraudulento mendacio: quod fit a sciente tantùm: vt ff. de fur. l. falsus. §. si quis nihil Accur.
c ¶ Fallentibus.] vt infr. ad Vel. l. si fine. & ff. ad Vel. l. 2. §. hæc verba. & l. si decipiendi. & arg. s. de apost. l. 2. qui. in fi. & s. si aduer. delic. l. j. & 2.

Si

Universidad de Deusto Biblioteca

S I alterius.] CASVS. In prima & secunda parte huius legis vsq; ad illū ver.si tamē dic vt s.l.j.deinde dic sic. Minor voluit cōtrahere cū aliquo iurauit verbo se esse minorē,hoc credens.s.verū esse,neq; suo, neq; alieno dolo duct⁹. & sic nō obstat.s. de transa.l.si ex falsis.& cōtraxit,vult restitui, an sit audiendus, quæritur? & rñ. q̃ non, nisi ,pbet per instrm natiuitatis suæ se minorē fuisse tpe contractus:& nō per testes. ex quo sumes, q̃ magis cred tur mortuæ voci.i. instro,q̃ viuæ, vt testib. Si aūt corporale præstiterit iuramentū: petens restitui non audietur.

a ¶ Minor.] s. tu.

b ¶ Probare.] minor volebat decipe, & eius aduersarius eum.minor petit restitui. vtrū deat? Vr q̃ nō. sciēti.n.dolus nō infert: & ille non vr defraudare &c.vt ff. de re.iur. l. nemo vr. & in hoc est melior conditio possidētis.vt ff.de dolo. l. si pl'es dolo fecerint.

c ¶ Suppleat.] i. quod deficit in ætate,supplet.

d ¶ Statutum est.] vt s. l.prox. & no. q̃ hæc lex vsq; ad §.si tñ. continet ambas superiores. Primā ab illo vers. q̃ si p iniuriā &c. Secundam in princ.legis,vsq; ad verbū qđ si per iniuriā &c. tñ non superfluit, cū in ea aliquid additur. Vel fm Azo.q̃ abinde, aditus &c. sit tertius casus subdistinctus. Sed ɔtra huic respō.ff.e.l. minor. 25.an.sit adito.§. plane. Sol. ibi minores voluerūt decipere curatores, sed soluentes. Et ideo ɔ curatores agant,& non contra soluentes.Itē ad idem cōtra.s.de in inte. resti.mi.l.de tutela.Sol. eodē modo.Vel dic minor ibi nō decepit auunculum,cum sciens præsumitur. Item no.hic malitia &c. & sic probitas: vt j.de iis,q ve.æta.imp.l.ij.& s.tit.j.l.j.& lxxvij.dist.ca. monach⁹verò.

e ¶ Factum.] scilicet factum te esse maiorem.

f ¶ Durabit beneficium.] sic ergo non potest renunciari beneficio minoris ætatis: vt nor.ff.de minor.l.si iudex. & l.interdum.

g ¶ Tunc fuisse.] cùm te decepit: vt s. de in inte.rest. mi.l. si minorem.

h ¶ Per sacramenti.] nō corporaliter, sed verboten⁹ pstiti, vt statim patet.& dic loq. vsq; in fi.qñ dolo aduersarij fuit decept⁹: vt in superiori rñso, q̃ si per iniurā &c.secundū quosdā i Et sic huic rñso, & sequenti est cōtra.s. de trāsact.l.si ex falsis. Sed dic nō intercesit dol⁹ aduersarij tātus & talis vt ibi:quia ibi falsa instrumēta produxerat,hic mēdacia.vel secundū Azo.hic facilitate sui dic fuisse deceptū:vt differat à pręcedēti casu.Vel hic alias contracturus erat: ibi nō nisi instrumenta fuissent prolata.Vel ibi cōditionaliter iurauit,si instrumenta essent vera: hic nō.Vel ibi iurauit nō se moturū cōtrouersiā, hic se maiorē tantū.Vel hic tractatur de bñficio dādo,vel denegādo,qđ facile negat.ibi de iure cōi dādo vel denegando,qđ durius fit vt denegeť:vt in aut.de non alie.§.qa vero verisimile.col.ij. Et eo. modo rñ. ad l.ff.de pa.l.iurisgē.§.sed si fraudandi.& s. de trāsa.l. sub ptextu instrumēti. nā exceptio, vel replicato doli est de iure cōi.Vel ibi in eadē.l. si ex falsis, non fuit corporaliter iuratū: hic sic.qđ nō palcet.Item ad idē contrā.s.de legi.& cōst.l.nō dubiū.sed ibi fuit iuratū super illicito cōtractu: hic nō,imò sup quadā assertione.

i ¶ Palam.] sic in auth.de æquali.do.§.quia verò.col.vij.

k ¶ Per testium. plus ergo ceditur scripturæ quam testi. vt ff. si libe. inge.esse di.l.ij.§.qui se.& §.qui post quiquenniū.& ff. de ,pb.l.cēsus.& j. de non nu.pecu.l. generaliter.& s.de mā.prin.l.j.& j.arb.tu.l.fi.in princ. Sed contrà.j.de fi.instr.l.in exercēdo.Sol.hoc casu speciale: q.a difficile est tenere memoriā annorū & numerū: vt ff.de car. edi.l.iij.§.duæ.distingue ergo secundū Azo. dicat minor se maiorem aduersarij suasione : an vltro p se.Primo casu sibi non piudicat,si se minorē & deceptū probet: vt s.l.j. etiā si iurauit qualitercunq;, si tamē aduersarij dolus interuenerit:vt sic deciperetur in cōtractu. non tñ in hoc vt assereret se maiorē : q.a quodlibet sufficit,siue in cōtractu : siue vt se maiorē asserat:q.a replicabit de dolo,si ille excipiat,q̃ asseruit se maiorē:alias contra esset,ff.de pact.l.iurisgē.§.sed si fraudandi. vbi datur replicatio etiam maiori dolo cōmisso ab aduersario.Secundo casu omino repellit,si facit animo decipiendi.alias q.a se credebat maiorē, admittit,nisi iurauerit.tūc enim vel vult etiam nullo modo admitti, qñ corporaliter iurauerit: vel p instrumēta ,pbās gl.se.in fi. contrariū,vbi nō corporaliter iurauit:vt hic. si verò nō apparet, fecerit animo decipiendi vel nō, ,psumitur cōtra eū,qui tūc se maiorē,& nūc se minorē dicit:vt s.l. ,pxi. & ff.de act.emp.l.Iulia. §.j. & fm hoc ab illo ver. aditus &c. loq. qñ nō dolo aduersarij, nec suo, q.a sic credebat se maiorem. ADDITIO. Petr⁹ de Bel. pti. dicit nō p̄sumi dolū nisi ,pbetur.l.quoties. §. q. dolo. ff.de prob. & hoc putat Bar. hic verū per hāc.l. in vers.aditus, ibi, si tuū dolū non reperit &c.

l ¶ Auxilium.] eùm nō debeas sperare me authorem periurij : vt s. si aduer.ven.l.j.

Theodo‡ Circūscriptionem. Dolus sciēti nō infertur. ‡ al. probatione. No.quod secularis cogit obseruari iusiura. no.Abb. c. lfas. col. 3. de iu.cal & cogit turpe iusrm relaxare. Ro. singu. 410. c.j. imo cognoscit de nullitate absolutionis do.me⁹ de Selua, i tractatu de iureiu. q. v. in 3. parte. allegat Anch.consil. 483. i Tu dic secundum lecturā Azo. quā tenet & verā dicit hic Bar. q̃ iste versus. Aditos vsque ad finē loquitur quādo nullus dolus itercessit. si enim dol⁹ intercesserit:nō tolleretur per iusrm:& sic non ob. l.si ex falsis. j. alle.& hoc

¶ Iidem AA.& CC.Theodorę. ‡ L. III.

SI alterius circūueniendi cāmi nor ætate maiorem te ,pbarī b aspectu laboraueris : cum malitia suppleat c ætatē, restitutiōis auxilium tām sacris constitutionib. quàm rescriptorū auctoritate denegari statutum est. d Quod si per iniuriam, uel circunuentionem ‡ aduersarii hoc fuerit factum, e durabit f beneficium,quo minoribus causa cognita,subueniri solet aditus itaque præses prouinciæ, probationis ætatis examinata causa, si tuum dolum non repererit intercessisse,ac te minorem tunc g fuisse probaueris: causa cognita,in integrum restitui prouidebit. Si tamen in instrumento per sacramenti h religionem maiorem te esse asseuerasti: non ignorare debes, exclusum tibi esse in integrum restitutionis beneficium: nisi palam, i & euidenter ex instrumentorum prolatione ‡ non per testium k depositiones te fuisse minorē ostēderis.huiusmodi autem sacramēto corporaliter præstito, nullum tibi superesse auxilium, ‡ l perspicui iuris est. D. xiij. Cal. Octob. Sirmij CC.Coss.

¶ *Si restitutio est denegata propter ætatē probatam:ad restōnem, & probandam ætatem,minor iterum admittitur.h.d. Bald.Vel sic.Si iudex per errorem calculi renunciauit eum,qui se dicebat minorem,non debere restitui,ualet snīa, sed aduersus eam datur restō.h.d.secundum unam lecturam.Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Labio. ‡ L. IIII.

CVm circa m probandum annorum numerum apud rectorem n prouinciæ erratū esse proponas, & in huiusmodi causis, etiam filijsfamilias minoribus o subueniri admissum sit: ea quæ in prece ‡ contulisti, præsidem p prouinciæ q examinare couenit: qui si æstimata ‡ ætate tua, maiorem annis falsa opinione r te præsumpsisse ex probationum s luce cognouerit, t erga minoris personam fidem ueri sequetur. u Dat. vj. Id. Decemb.CC.Coss.

Libie. Precem. ‡ Ingestimāda. Sententia continens errorē non valet. ‡ Desideratis.

Si sępius in integrum restitutio postuletur.

TITVLVS XLIIII.

¶ *Si restitutio fuit semel denegata, iterum non concedit,nisi ad appellādum: uel nisi ex noua causa.h.d.totus titulus.Bart. & Bald. Vel sic:Aduersus latam snīam in causa restitutionis contra minorem, minor non restituitur,nisi ad appellandum.h.d.Salic.*

¶ Impp.Seuerus,& Antoninus AA.Romano,& alijs. LEX I.

SI : post x senten- tiam proconsulis cōtra uos latam y desiderastis ‡ in integrum restitui, z

CVm circa.] CASVS. Minor ɔxit.petit restitui allegat aduersarius ipsum fuisse.xij.& xiij.an.tempore contractus. iudex. xij. & xiij. credens facere xxix. ,pnunciauit eū nō esse restituendum.an aduersus snīam restitui possit, q̃ritur?& respon.q̃ sic.

m ¶ Cū circa.] Rector ,puincię putabat fortè xij.& x.esse xxv.vt allegabat. & sic errore ductus iudicauit eū maiorē 25.an.sicq; ñ restituēdū:& hoc non expresso errore in sentētia: & sic valet,als nō valeret: vt ff.ad treb.l.seruo.§.cum ptor. & ff. q senten. sine app.l.j.§.j. Vel alr pone aduersariū hūc maiorē probasse p falsos testes quos credidit eē veros. restituitur quidē contra snīam ratione ætatis, & alia ratione. s. cōmuni, vt s.de aduo. diuer. iudi.l.j.& ff.de re iu.l.diuus.nec vnū auxiliū extraordinariū aliud tollit:vt ff.qđ me.cau.l.si cū exceptione.§.cum q. Sed qualiter fuit pronuntiatū?definitiuè, vel interlocutoriè? secundo enim casu non præiudicat.s.in totū. primò præiudicat,nec restituit nisi ad appellationem:vt j.ti.j.l.j.Rñ.interlocutoria fuit,quę p̄ęiudicat,sed restituitur. Item & definitiua:vt j.ti.j.l.j.& ibi non est alia causa, quare denegetur.

n ¶ Rectorem.] qui tulit sententiam, ei restitutionem negando : vnde non admittitur ad restitutionem,sed appellat intra x.dies.j.tit.j.l.j.

o ¶ Minoribus.] quod non videtur, eo quòd per ipsos patribus prouideatur:vt ff.de mino.l.iij.§.sed vtrum.

p ¶ Præsidē.] eundē,vel successorē eius: vt ff.de min.l.in causæ.ij.in fi.

q ¶ Prouinciæ.] coram quo petebatur restitutio, vel cōtra aliquam sententiam:vel aliam læsionem.

r ¶ Opinione.] secundum primum errorem numeri, vel secundum alium,propter errorem testium falsorum.

s ¶ Ex probationum.] ff. quæ sen.sine app.re.l.j.§.j.

t ¶ Cognouerit] modò,& dic præsumpsisse,scilicet, olim.

v ¶ Sequetur.] restituendo te ad appellandum:vt inf.l.proxi.

¶ SI SAEPIVS IN INTEGRVM RESTITVTIO POSTVLETVR.

¶ *Scilicet,ab eodem,& in eodem contractu.*

SI post sententiam.] Pone casum in hac lege vt in gl.prox.Ex qua not. text.qui dicit:appellare debuistis, si vobis sententia displicebat: quē text.semper allegant doct.q̃ imputet sibi ille, qui non appelat Bald.

x ¶ Si post.] Pone sententiam latam aduersus minorem petentē fundum:& cùm petiisset beneficium in integrum restitutionis cōtra sententiam, denegatum est ei per sententiam, volebat iterum restitui contra istam sententiam secundum.dicitur quòd non potest. Verùm cum poterit appellare,si nō appellauerit restituitur ad applandū tantum.Eodem modo posset poni casus:si cùm deceptus esset in cōtractu,petiisset beneficium in integrum restitutionis, & fuisset ei per sententiā denegatum.

y ¶ Latam.] super fundo.

z ¶ Restitui.] ad totam sententiam in quæstione fundi latam. Vel posset intelligi de senteniā in integ. restitu.

z ¶ Restitui.] contra sententiam.

a ¶ Nec obtinuistis.] sed denegata fuit.

b ¶ Agitetur.] scilicet,sit danda,vel non.

c ¶ Sententia.] qua fuit restitutio denegata.

d ¶ Restituimus.] Currit eñ tps.Sed hodie contrà:vt s.in quib. cau.in integ.resti.nō est nec es.l.fi.Vel,dic vt ibi.Et dic,si noua allegatur causa ad totā causam, aliàs ad appellandum tātū datur restitutio : vt inf.l. proxi. Sed a qua sentētia ad appellandum datur restitutio? an à prima, qua fuit cōdēnatus in fundo, an à secūda,quā fuit restitutio denegata? Rñd.a quā vult, vel à secūda:&hoc magis videtur velle hęc lex.Itē qđ si primò aepellauit,& tempus cucurrit, secūdò petit restitutionē, & fuit denegata,an datur plus? Rñ.non, nisi ad appellandum: vt hic. Itē no.aliud esse restitui ad totā cām, aliud ad appellationem: q.a in primo casu perinde est ac si nō esset lata snīa. secūdo non,q.a si nō exequatur cām appellatiōis, vsq;ad annū, cōfirmatur prior snīa.Itē non poterit appellare tértio,licet lex dicat, extinguitur ,pnunciatū per appellationem: vt ff.ad turpi.l.j. in fin.

‡ Sic restitutione denegata non debet iterum peti. & concor. c.fin.extra de restit.in integ. Restitui ad totā causā est aliud q̃ restitui ad appellationem. ‡ Instituī.

nec obtinuistis: a frustrà rursus ‡ vt ea questio in integrū restitutionis agitetur, b desideratis.appellare eñ debuistis,si vobis sentētia, c displicebat. sed si adhuc in ea ætate estis, cui subueniri solet, appellādi ius vobis restituimus. d PP.V.kalēd. August. Chilole, & Libone Coss.

¶ *Ex noua cā pōt peti restitutio, q̃ aliàs fuit denegata,et nō aliàs.h.d.cū l.seq. Sal.*

¶ Imp.Alexander.A.Iusto militi. L. II

QVanquam curatores e pupillæ victi sunt, cùm in integrū restitui pupillā desiderabant: cū tamen nouis f defensionibus causam instrui‡ posse dicas: adeāt curatores vxoris tuæ iudicē,& petant, vt causas in integrum restitutionis agant. PP.v. Kal.Aug. Alexādro. A.ij.& Marcello Coss.

¶ Imp.Philippus.A.Anitiæ.‡ LEX III.

IN vna, h eadèmq;causa iteratū in integrū restitutionis auxiliū nō iure (nisi nouæ i defensiones‡ ptendantur)poscit‡ sepe rescriptū est PP.ij.kalend. Iul.Peregrino, & Aemyliano Coss.

‡ al. Anasiæ. ‡ Concor. c vlt. & gl. super vers. restituimus i c.auditis. extrà de restitut.in integr. ‡ Posse.

Vanqua.] CASVS. Tutor alicuius pupillæ, & curator sibi adiunctus eam læsam petierūt restitui.denegata est. an iterum possint petere, vt restituatur,quęritur?& dicitur q̃ sic noua defensio occorrit,vel quę nunc cōpetit,cùm sic.l. generaliter dicens, quicunq; minor læsus fuerit, & petat restitui,&denegetur ei restitui. potest iterato petere, si noua defensio occurrit.

e ¶ Curatores.] adiuncti tutoribus.

f ¶ Nouis.] siue quę tūc erant, sed allegatæ non fuerant: siue quæ postea emerserunt. Sed quidam intelligunt de omissis primitus tantùm, quasi non possint alię supervenire : contra quos est.s.ti.j.l. fi. Item not. vbi noua causa prætenditur,ad totā causam fit restitutio.vbi nō, tunc ad appellandum tantùm:vt s.l.proxi.& hic,& j.l.proxi. Sed cum ad appellandum tm̄ restituitur lata sententia,qua fuit denegata restitutio,nonne iudex appellationis restituet,sicut facere debuit prior : & sic restitutio denegata dabitur?Respond.causa appellationis alia est a prima:& prohibitio fit in eadem,non in alia causa : vt j.l.proxi. vel non videtur denegata,ex quo appellatur.

a ¶ Agant.] sed videtur deneganda:vt ff.eo.l.minor autem.§.denique. sed ibi fuit data. Vel dic:ibi fuerat prius denegata:vnde postea non datur nisi noua causa allegetur. vt hic dicit.

h ¶ In vna eademq;.] signantur contraria.ff.de min.l.& si sine dolo.§. restitutus.Sol.hic cum tutoris auctoritate,ibi sine.

i ¶ Nouæ.] expone:vt s.l.proxi.& facit.s.l.j. Sed videtur pluries dari: vt ff.eo.l.& si sine.§.restitutus.vbi ad hæreditatem adeundā sæpe restituitur.Sol.ibi speciale:vel ibi non fuit denegata,sed sæpius ɔcessa:quod potuit fieri,nisi in casu:vt j.de bo.quæ lib.l.fi.§. vbi autem puerilis. hic fuit denegata:vnde ammodo nō datur, nisi nouæ causæ prætendantur, vt hic:ne leges sint ludibrio:vt d.l.j.de bon.quæ libe.l.fin.§.vbi autem. & j.senten.rescin non poss.l.ij.Sed quid si impetrauit restitutionem cōtra sententiam, & fuit negligens in probando,an restituatur vt probet, & sic postea possit contra sententiam restitui?Puto quòd sic. Item not. sufficit semel.sic.j.de iure deliberan. l.fi. §.si verò postquam. & ff.vt lega.vel si.deic.l.j.§.si quid.& §.de his.

¶ DE IIS QVI VENIAM AETATIS IMPE. ¶ Cessat restō:quia minor natura,factus est maior iure,i.principis priuilegio.

De iis, qui veniam ætatis impetrauerunt.

TITVLVS XLV.

¶ *Auctoritate principis nemo dēt decipi. h.d.Bal.Vel sic:Aduersus gesta post ueniā ætatis impetratam, & iudici intimatam, minores non restituuntur. Sali.*

¶ Imp.Aurelianus.A.Agethocli‡ L. I.

EOs,qui veniam æta tis k àprincipali clementia impetrauerunt, l etiam si minus idoneæ rem suā administrare videātur, integrū restitutionis auxilium impetrare non posse, manifestum est:ne ii, qui cum eis contrahunt, principali m auctoritate circumscripti esse videātur.PP. kal. Iul. Aureliano.A.& Capitolino Coss.

‡ al. Agathocli. al. Aganthocle ti.al' Catholeti.

¶ *Masculus probata ętate xx.ann.fęmina uerò 18. ueniā consequuntur ætatis, per quā tñ immobilia alienare nō poterūt.h.d. Bar.qđ no.Bal.Vel sic:A solo principe uenia ętatis īpetrat. Et masculus dēt esse maior annis.xx.et dēt ,pbare ætatem,et morū instituta p se tm̄ apud cōpetētē iudicē. Fœmina uerò dēt esse maior ann.18.& hoc solū dēt probare,nec cogitur p se : q.a pōt ēt per procuratorē:et uenia impetrata,nō sinit immobilia alenari sine decreto.h.d.Sal.*

¶ Imp.Cōstantinus.A.ad Verrinum. P.P. LEX II.

OMnes adolescētes,q. honestate morum præditi paternā frugē, n vel auorū patrimonia gubernare cupiūt, & sup hoc īperiali auxilio īdigerēt o cœperint,ita demū ætatis veniā impetrare audeant,cum vicesimi anni metas īpleuerint: p ita vt post impetratā ætatis veniā,iidē ipsi p se q principale beneficiū r allegātes, s nō solùm per scripturā‡ ānorū numerū ,pbēt,sed etiā testibus idoneis aduocatis t morū suorū īstituta, probitatèmq; animi, & testimoniū vitę honestioris edoceant. u ¶ Fœminas quoq;,quas morū honestas, x mentisq; y solertia commēdat, cū octauū & decimū z annū egressæ fuerint, veniā ętatis a īpetrare sancim⁹. Sed eas propter pudorē,ac verecūdiā fœminarū cœtui‡ publico demōstrari‡ nō cogim⁹:sed ,pcepta ætatis venia,annos tantum ætatis pro-

EOs qui veniam.] CASVS. Minor xxv.an.veniam ætatis impetrauit à principe,vt omnia possit agere,tanquam maior. si posteà contrahat,& lædatur,si poterit resti.q̃ritur?& rñ.q̃ nō: ne cū eo cōtrahēs auctoritate principis circūscribatur. & hoc intelige,q̃ nō restituit,si priuilegiū pricipis impetratū,& obtētū fuerit iudici insinuatū: alioquin secus: vt j. de temporib. in integ.resti.l.ea quæ.

k ¶ Aetatis.] s.minoris, vt habeatur pro maiore principis priuilegio.

l ¶ Impetrauerunt.] & eam iudici intimauerunt. Sed si impetrauerunt, nō tamen iudici intimauerunt,& tūc ɔtraxerunt:videntur restitui : quia nec quadrienniū cōputatur, nisi a die intimationis: vt j.de temp.in int.resti.l.ea quæ.in prin.

m ¶ Principali.] non eñ inde iniuriarum &c. vt j. vnde vi.le. meminerint. Sed si in eo q̃ impetrat veniam ætatis, est læsus, an restituatur ? & videtur quòd sic : vt ff.eod. l. ait prætor.in prin.

‡ al.P.V.

OMnes.] CASVS. Si minor vult impetrare veniam ætatis, vt omnia possit agere tanquam maior,aut est masculus, aut fœmina.si masculus, non aliter pōt quā si xx. anno. īpleuerit:quo cōpleto, potest si vult impetrare per principē,& obtēto ipsius bñficio iudici isinuare coram quo ,pbet instrumētis, aut testib. idoneis vocatis,se esse idoneum ad administrandum res suas: & fœmina si īpetret, necesse hēt se probare habere xviij.an i quib.cōpletis p ,pcuratorē adeat principē,& non p se, & eius bñficio īpetrato,& obtento ,pcu.suus iudici insinuet, & tantū numerū an. probet misso ,pcu. per testes idoneos vel instrumētū, nulla probandi se sagacē iminēte necessitate: q.bus omnibus subsecutis tanquam maior res suas administrare poterit. excepto hoc q̃ prædia sine decreto prætoris alienare non possit. & si minor qui impetrat veniam ętatis fuerit senator,doceat se idoneū esse corā pręfecto ptorio:alij Romani corā pretore:in prouinciis coram preside si autem sine prædicta solennitate venia ætatis fuerit impetrata,& omni careat firmitate.

‡ al.præscriptorū. & rectè.i.suprascriptorum 20.annorū. ‡ al. cœtui. ‡ Testibus.

n ¶ Frugem.] id est substantiam.

o ¶ Indigere.] q.a non pñt ad honores aspirare,nec contrahere, nec in iudicio agere,vel conueniri, nisi habeant curatores : & ideo indigent imperiali oraculo concedente eis veniam ætatis.

p ¶ Impleuerint.] s. masculi. q ¶ Per se.] non per procuratores.

r ¶ Beneficium.] quo permissa est ætatis uenia.

s ¶ Allegantes.] apud suum iudicem.

t ¶ Aduocatis.] id est, adhibitis,

v ¶ Edoceant.] sic se ,pbasse corā principe fm P. ut ar.j. quorū bo.l.j.Sed fm Io.nō necesse est hoc ,pbare apud imperatorē, sed sufficit sic allegare:postea aūt probet corā iudice.& sic intellige hic,& d.l.j.quorum bo.l.j.

x ¶ Honestas.] quantum ad corpus.

y ¶ Mentis.] quantum ad animam,seu animum.

z ¶ Octauum & decimum.] Quare minori tēpore impetrat mulier q̃ masculus? Rñ. mala herba citò crescit, & citius est subdola mulier & auara:vt ff.ad velle.l.sed si ego.in fin.& hac ratione non probat morum instituta:quia sagatior præsumitur. ADDITIO. Tu dic secundum Bar.hic,quòd uera ratio est,quia mulier cùm sit minoris uitæ q̃ masculus,citius perficitur, & ita contingit in quolibet animali : quia quantò res est breuioris vitæ,tantò citius perficitur.

Mulier ptius de dolo, & auaritia participat,quā masculus.

a ¶ Aetatis.] quare ī muliere min⁹ q̃ ī uiro? q.a gen⁹auarissimū mulierū

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Testibus.] ætatis.
b ¶ Vel instrumentis.] aliud est propter iuramentum, vbi instrumentum tantùm: vt s. si mi. se maio. dixe. l. iij. in fi.
c ¶ Misso procuratore.] nã qui p se, & p aliũ: vt ff. de admi. tu. l. ita aũt. §. gessisse. & s. de pcu. l. maritus. at mascul⁹. p se dẽt tm̃ pbare: vt s. §. pxi. sic & als. j. de iure emphy. l. fi. & j. de asser. tol. l. j. in prin. & s. de pcur. l. fi. Ar. p̃. ff. fami. ercis. l. planè. & j. etiam per procu. causam in integr. restitu. agi. poss. l. j.

ADDITIO Dic hoc esse pp aspectũ personæq; requiritur. arg. j. de cad. tol. l. vnica. §. vt aũt. & ff. de adop. l. post mortem. No. hic ẽt tres differẽtias inter marẽ & fœminam. Prima in numero annorum. Secũda ĩ probatione faciẽda p se tm̃ in mare, qđ non est in fœmina. Item quia mulier de solo numero annorum debet probare, sed mascul⁹ etiam de aliis.

d ¶ Ita tamen.] illud refertur ad hoc qđ dictũ ẽ de masculis & de mulieribus. & ita ad vtrunq; p̃dictorũ refertur. Accur.
e ¶ Non alienẽt.] nec mares, nec fœminæ: quia nec tutor, nec curator facere posset sine decreto: vt j. de admi. tuto. l. lex.
f ¶ Sublimitatẽ.] i. præfec. vr. vel præfe. præt. Et no. hic minorẽ impetrantẽ. xxv. an. posse esse senatorẽ, alias aũt ad rempu. &c. vt ff. de mun. & hon. l. ad rẽ. imò antè erat senator in subsidiũ electus. quod dic vt s. qui & aduer. quos. l. j. notaui in gl. quia. &c.
g ¶ Contra.] i. sine: vt & illud. Qui non est mecũ, contra me est, &c.

EOs qui.] CASVS. Si minor veniã ætatis impetrauerit, & obtinuerit, an ideo magis rerum suarum immobiliũ alienatio sine decreto iudicis concedatur? respon. q non: & quantũ ad hoc onus par habetur conditio eorum qui impetrauerunt, & eorum qui nõ impetrauerunt.
h ¶ Eos qui.] Dubitari poterat an veniæ ætatis impetratio facultatẽ præstet alienandi ẽt ea quæ alias minor sine decreto alienare nõ potest. & dicitur quod non: imò nec obligandi.

¶ al. annos tantũ pbare testibus vel instrumentis.
¶ Rescripsimus.
Masculus & fœmina in impetrãda venia ætatis tripliciter differunt.
¶ Concor. c. innotuit. de elect. & gloss. in c. à multis. supp ver. metropolita. ni. de æta. & qualita. ordin
¶ Indulgentia.
Minor potest esse senator.
¶ præcepta

bare posse testibus [a] quinque, vel instrumentis [b] †, misso pcuratore [c], concedimus: vt ipsæ etiã ĩ omnib. negotiis tale ius habeãt quale & mares habere præscripsimus †: ita tamẽ [d], vt p̃dia sine decerto nõ alienẽt [e]. ¶ Sed senatores quidem clarissimi viri in hac regia vrbe commorantes, apud sublimitatem [f] tuam: cæteri vero, apud pretorem: in prouinciis autem, omnes apud earum rectores de suis moribus, & honestate perdoceant. ¶ Hi verò q cõtra [g] memoratam dispositionem veniam ætatis à principali clemencia † impetrauerint, sciant eam nullas vires obtinere. Dat. iij. Kal. Iul. Romæ, Crispo. ij. & Constantino C. ij. Coss.

¶ *Sicut minor obtenta uenia ætatis nõ potest alienare sine decreto immobilia, ita nec obligare, ut hic. Bald. uel pignori, uel hypothecæ dare. Salic.*

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ. PP. L. III.

EOs, qui [h] veniã ætatis à principali clemẽcia † impetrauerunt, vel impetrauerint [i], nõ solùm alienationem, sed etiã hypothecã minimè posse, sine decreti interpositione rerum suarum immobilium [k] facere iubemus, in quarũ alienatiõe, [l] vel hypotheca, decretum illis necessariũ est, q necdũ veniam ætatis meruerunt: vt similis [m] sit in ea parte cõditio minorum omnium, siue petita † sit, siue nõ, ætatis venia. Dat. viij. Id. April. Decio. V C. Coss.

¶ *Verba debent intelligi nãliter, & propriè, nõ ciuiliter, & fictè, uel impropriè. h. d. & ad hoc sp allegat. & est no. l. Bald. Vel sic: Vbi fit mẽtio ætatis legitimæ, uel perfectæ, intelligit̃ de naturali pfectione, non de cidentali fictione. h. d. Vel sic: Si quid debetur alicui, cum ad legitimam ætatem peruenerit, licet ueniam ætatis impetrauerit, non tamen illud petere poterit. Salic.*

¶ Idem A. ad Senatum. LEX IIII.

i ¶ Impetrauerint.] scilicet in posterum.
k ¶ Immobilium.] secus mobilium: quia tales minores qui veniã impetrauerunt, mobilia poterunt alienare: sed immobilia non. Ias.
l ¶ Alienatione.] s. qualibet. vt j. de pd. mi. l. nõ solũ. Sed p̃. j. qñ decre. opus nõ est. l. ij. So. ibi spãliter decretũ interposuit princeps, hic gñaliter cõcessit veniã. Item p̃ s. de epi. & cle. aut. si captiui. So. ibi spãle est.
m ¶ Similis.] ergo & cũ decreto alienato prædio dabitur restitutio.

SI quis aliquid.] CASVS. Minor mihi x. pmisit cũ erit legitimæ ætatis. posteà existẽs xx. an. veniã ætatis impetrauit. volo peter̃ x. cũ sit legitimæ ætatis ân possim q̃ritur? & rñ. q nõ. illa. n. verba, pfectæ ætatis vel legitimæ, intelligẽda sunt de ea ætate, q per annorũ curricula recepit cõpletionẽ, nõ q beneficio principis supplet̃. nisi de ea spãliter dictũ esset: & hoc intelligendũ est in substõne, cũ dr̃: substituo illũ cum erit legitimæ ætatis, vel illi restitue, cũ erit legitimæ ætatis. cũ ergo legitimæ ætatis erit facta mẽtio, intelligendũ est de ætate xxv. annorum.
¶ No. ex hac l. q maximè ĩ testamẽtis verba dñt intelligi naturaliter, & pprie, & nõ fictè, pcor. ff. de pd. & dem. l. si fideicõmissum. cũ si. Bal.

n ¶ Mentionem.] in contractu, vel testamento: vt lego tibi centum cùm eris legitimæ ætatis.
o ¶ Substitutionibus.] directis puta, substituto Stichum pupillo meo si ille Titius est legitimæ ætatis.
p ¶ Restitutionib.] s. obliquis, & p fideicõmissum factis. Et no. hic ar. referre q d ex æquipollẽtib. fiat vl̃ dicat̃. nã refert, vtrũ maior fiat natura, an p principẽ. licet hæc æquipolleãt. Itẽ nõ sufficeret aliquid ciuiliter fieret. nisi & naturalr̃ fiat: vt vt hic: & arg. j. de nup. l. sancimus. j. & ff. de leg. ij. l. si ita q s. §. si is. & ff. d ver bo. obl. l. ex ea parte. §. in fulã. & de leg. ij. l. cũ pater. §. hæreditatẽ. & j. qñ dies lega. ced. l. ex his. & ff. de cõdi. & dem. l. fidei com. & l. fi. & de leg. 3. l. cũ filio. & s. in quib. cau. in integ. resti. non est necess. l. adolescentiæ. Sed ar. p̃. ff. de in ius voc. l. qui que. §. parentes. & l. adoptiuũ. in prin. & est ar. ad hoc qđ hic dicitur. ff. de cõtra tab. l. nõ putauit. §. si quis emancipatũ. Arg. p̃. ff. man. l. fi. §. fin. & j. de don. quæ sub mo. l. fi. & j. de insti. & substi. l. si mater. & ff. de leg. iij. l. fideicommissa. §. si cui.

† Sensus huius l. apud Form. Garc. in Gallus, §. quid si tantũ numero, de liber. & posthum.
† Ciuiliter aliquid fit... nisi & naturaliter fiat.
† al. aut.

SIqs † aliquid dari, vel fieri voluerit, & legitima ætatis fecerit mentionẽ, [n] vel si se absolutè dixerit perfectæ ætatis: illã tantummodo ætatem intellectã esse videri volum⁹, quæ & vigintiquinque annorum curriculis cõplet̃, non quæ ab imperiali beneficio suppletur. & præcipuè quidẽ in substitutionibus, [o] vel restitutionibus [p] hoc intelligi sancimus: nihilominus tamẽ, † & in aliis: nisi specialiter quisquam addiderit ex venia ætatis velle aliquid procedere. Da. ix. Kalen. April. Lampadio, & Oreste VV. CC. Coss.

Si maior factus † ratũ habuerit. †

TITVLVS XLVI.

¶ *Ratihabitio tempore competit, supplet omnem defectum temporis incongrui. h. d. Bal. Vel sic: Ratificatio minoris recõciliat contractum in minori ætate celebratum, & ipsum reddit efficacem, & inexpugnabilem. h. d. Vel sic: Si maior factus ratificat ea, quæ in minori ætate gessit, restitutionem perdit. h. d. Salic.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Euthychiano. LEX I.

SI inter minores quinq̃ et viginti ãnis vel scriptura interposita, vel sine scriptua, facta sine dolo [q] diuisio [r] est, eàmque post legitimam ætatem ratam [s] fecerint; manere integrã debere conueuit. S. viij Kalend. Maij. AA. & Coss.

¶ SI MAIOR FACTVS RATVM HABVERIT. ¶ Cessat etiam restitutio: q maior factus ratum habuit, quod minor gessit. h. d. hic titulus.

SI inter minores.] CASVS. Habebat minor cum minore rẽ cõem. sine dolo facta est diuisio. maior factus ratũ habebat qđ factũ erat. expresse dicẽdo ratã habeo diuisionẽ: vel tacitè, vt puta cõ lẽdo partẽ. si erat fund⁹, an possit restitui si dicit se læsum, q̃ritur? & rñ. q nõ, siue ĩ diuisione interuenit scriptura, siue non.
q ¶ Dolo.] Si. n. dolo initia esset, nõ posset rati habitiõe pfirmari ẽt post maiorẽ ætatẽ. si cũ ratũ haberẽt, lateret dol⁹: vt ff. de pac. l. tres fratres. & ff. de trãsact. l. cũ Aquiliana. sed à sciente posset. ut ff. de lib. lega. l. si quis rationes. licet quidam contrà: vt ff. illo co. ti. l. Aurelio. §. Caius. Sol vt ibi.

† al. sectis.
† al. silẽ.

¶ Iidem AA. & CC. Sotericæ. L. II.

QVi post [t] vigesimumquintum annũ ætatis, ea quæ in minore ætate gesta [u] sũt, rata habuerint, frustra rescissionẽ [x] eorum postulat. Dat. Idib. Febru. CC. Coss.

Vbi & apud quẽ cognitio in integrum restitutionis agitanda sit. TITVLVS XLVII.

¶ *Contra sententiam delegati, uel uicarij, uel procuratoris principis solus princeps restituit. Bal. & Salic.*

r ¶ Diuisio.] j. fami. ercis. non ideo.
s ¶ Ratam fecerint.] Expressis verbis, vel aliquid faciendo per qđ videbantur habere ratum: vt ff. rem ratam habe. l. non solum. & j. de condict. indeb. l. indebitum. & ff. de lege commissoria. l. penul. Si autem tacitè habeat ratum, vt tacendo: tunc habet locum. j. si maior. fac. alie. &c. l. j. & vlti.
t ¶ Qui post.] Quod dixit in specie, vt s. l. prox. nunc dicit in genere.
u ¶ Gesta.] Siue à minori b. siue eorũ tutoribus. & facit. s. si in cõi eademq; causa. l. j. & arg. ff. de pign. actio. l. aliena res. ĩ prin. & j. si alie. res pign. data sit. l. si in rem.
x ¶ Rescisionem.] Nisi fecerit hoc ex consequentia prioris actus: ut ff. de minor. l. iij. § scio. quæ est contrà. sed huic. l. & solutioni est p̃. ff. de libe. cau. l. liberis. §. j. sed illud euenit: quia in minori ætate præcessit eius delictum: at in illo: §. scio. non præcessit eius delictum: præterea ibi participauit pretium factus maior: quod si non fecisset, non posset in seruitutem vocari.

¶ VBI, ET APVD QVEM COGNITIO, &c. ¶ Quando cesset restit utio dixit, nunc in quo foro impetrari debet.

SI quid.] CASVS. Minor cum maiore causam habuit coram delegato principis, & succubuit: vult restitui contra sententiam an præses restituere posit, quæritur. & respond. q nõ: sed solus princeps. vel dic quòd lata sententia a vicario principis. & expone a procuratore, id est, a vicario principis.
a ¶ A procuratore.] i. a iudice delegato a principe: vt ff. e. l. minor autem. §. pen. Vel dic a vicario principis: vt s. si aduers. rem iudi. l. aduersus. Vel dic, ppriè pcuratorẽ principis, q inter fiscũ & priuatum cognoscit: vt s. si aduer. fisc. l. ij.
b ¶ Solus.] Vel ipse qui iudicauit: vt ff. eo. l. in causæ. ij. §. fi. & l. præfecti. & l. pses. Alij dicũt in eo spãle, vt ipsemet. non possit.

QVoniam ea.] CASVS. Inter minorem Boñ. & maiorẽ Mutiñ. transf. facta est, ad decem quæ dedit minor nomine illius transactionis vult restitui. vbi debeat agitari res. causa quærit̃. & resp. q vbi res est quæ petitur. & ita coram Mutineñ. vel vbi reus habet domicilium. Viuia.
c ¶ Tradidisse.] nisi em̃ tradidisses, obligatum te aduersarius in tuo foro conueniret.
d ¶ Consequens est.] iure communi, vt j. de iuris om. iu. iuris. & vbi in rem ac. l. actor.
e ¶ Quacunque.] vt quia per calumniam est facta, vel dolum actoris: vt ff. de condict. indebi. in sũma. in pricipio vel ex falsis instrumentis: vt sup. de transactionib. l. si ex falsis vel res fuit data, quæ sine decreto dari non poterat: vt j. de prædi. mi. l. nõ solum. & ff. de reb. eo. l. magis. in prin.

CVm scimus.] CASVS. A quibus iudicibus danda esset in integ. restitutio, siue a maiore, siue a minore esset petita, olim dubitabatur: statuit ergo imperator, vt tã ordinarius iudex qui iurisdictionem habeat cum administratione: & tam delegatus ab ordinario, quã delegatus a principe eam dare potest. & hoc in prima. an autẽ arbiter qui cõpromissarius datus est sub pœna, vel delegatus ab eo qui iurisdictionem non habet eũ administratiõe, restituere possit q̃rit̃. & rñ. q nõ. & hoc in ij. In tertia redit ad primã, dicẽs, q tantũ his iudicib. de quib. in prima parte facta mentio est, licitum est restitutionem dare, siue fuerit specialiter causa restitutionis delegata: siue vniuersitas causarum, siue aliqua specialiter & incidit causa resti. puta per reconuentionem.

Fiscus & priuatus si litigent qs erit iudex.
† Intell. huius l. uid. p Ant. Rub. ĩ l. vinum num. 135. de reb. cred.
† Quacũq; alia causa.
† Cognitiones.
† al. Augusta.

¶ Imp. Antoninus. A. Seuero. LEX I.

SI quid à procuratore [a] meo iudicatum est, id p in integrũ restitutionẽ præsidis sententia non potes rescindi, Princeps enim solus [b] contra sententiam procuratorum suorum in integrum restituere solet. PP. vj. Kalend. Decẽbr. Læto, & Cereali Coss.

¶ *Agens ad distractum, tenetur sequi forum rei. h. d. Bal. uel sic: In causa restitutionis, actor sequitur forum rei. Sali.*

¶ Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Aquilinæ. LEX II.

QVoniã ea q ĩ trãsactiõe dari placuerat, te tradidisse [c] pponis; cõsequẽs ẽ [d], si de his repetẽdis p ĩ ĩtegrũ restõnã, vel q̃cũq; † [e] aliã cãm putaueris agendũ, eius adire te puinciæ p̃sidẽ, in qua domiciliũ habẽt, quos conuenis. D. iij. Kal. Sept. Cap. post. iij. Consul. Lamp. & Orest.

¶ *Restitutio in integrum potest peti corã iudicibus ordinarijs, & specialiter delegatis, uel ad uniuersitatem causarum, non coram arbitris, uel iudicibus chartularijs, uel delegatis ab eis. h. d. Bal.*

¶ Imp. Iustinianus. A. Ioanni. P. P. L. III.

CVm scim⁹ esse dubitatum de restitutio nibus, quæ in integrũ postulãt, siue tm̃mõ apđ iudicẽ, cui aliqua iuridictio [f] est, examinari eas oportet, siue & apud pedaneos [g] iudices, siue eas minores vigintiquinq; annis petierũt, siue maiores [h], secũdũ qđ anterioribus sanctionib⁹ vel veteris iuris nostris declaratũ est [i]: sancimus non solũ apud iudices pro tribunali [k] hmõi causæ cognitionẽ † pponi, sed ẽt apud eos iudices, quos augustalis † dederit maiestas, aut nr̃æ reipu. administratores [l] vel hac in regia vrbe, vel in puinciis: vt videat̃ ipse qui iudicem destinauerit, vtpote pro tribunali cognoscẽs, in integrũ dare restitutionẽ [m]. & causas eius examinare, Sic etenim nõ difficilis erit cãrum examinatio. ¶ Sed ne [n] quis ita effusè intellectũ nostræ constitutionis audiat esse trahendũ †, vt etiam apud compromissarios [o] iudices, vel arbitros [p] ex communi sententia [q] electos, vel apud eos, qui dantur [r] à iudicibus qui propriam iurisdictionẽ non habẽt [s], sed tantũmodò iudicandi facultatẽ, putet huiusmodi extẽdi sanctionẽ: cũ hos tantũ † generaliter volumus tales causas dirimere, qui vel certæ administrationi, cui & iurisdictio adheret, præpositi sunr, vel ab his fuerit dati: & multò magis, si à nostra maiestate delegata eis [t] si causarũ audientia. ¶ Sed ne quid penitus dubitandũ relinquantur: & hoc addẽdũ esse censemus, vt iis tantùm quos supra enumeraui mus †, liceat de ĩ integrũ restitutiõe disceptare, siue hoc specialiter eis fuerit mãdatum: (quod & veteribus [u] non fuerat incognitum) vel si generaliter dati [x] sunt iudices vel in aliis speciebus inciderit [y] † quædã q̃stio restitutõis. D. iij kal. Septemb. post consula. Lampadij. & Orestæ. VV. CC.

De reputationibus, quæ fiunt in iudicio in integrum restitutionis.

TITVLVS XLVIII.

¶ *Restitutio concessa minori, omnia in pristinum statum reintegrat tam pro minore, quam contra eum: & extendit etiam effectum suum ad tertiam personam. h. d. Bald. Vel sic: restitutio in integrum restituit omnia in pristinum statum, etiam cõtra tertium. h. d. Salic.*

¶ Imp. Antonin⁹. A. Tatiano. L. VNICA.

QVi restituitur † in integrũ, sicut in dãno [z] morari non dẽt, ita nec in lucro, [a] & ideo quicqd non

f ¶ Iurisdictio.] s. ordinaria cũ administratione, ẽt si non habeat merũ (imperium.
g ¶ Pedaneos.] i. delegatos à quocunq;.
h ¶ Maiores.] q æquales sunt ĩ hoc: & ĩ aliis q busdã: vt s. de ĩ iteg. resti. (mi. l. fi.
i ¶ Declaratum est.] s. quòd maiores debeant restitui.
k ¶ Pro tribunali.] id est, ordinarij qui habent iurisdictionem cum administratione: non tamen sunt simplices magistratus.
l ¶ Administratores.] scilicet dederint. Accursius.
m ¶ Restitutionem.] qui enim p aliũ &c. vt ff. de admini. tu. l. ita autẽ. §. gessisse. & l. tres tutores. in fi. & ff. de don. inter virũ & vxo. l. iij. in fi.
n ¶ Ne quis.] ne pro non, id est aliquis non.
o ¶ Compromissarios.] cum pœna, sed licet non posit restituere, an posit pronunciare restituendum, & de hoc compromitti? fortè sic, quia tunc ipse non restituit.
p ¶ Arbitros.] sine pœna.
q ¶ Sententia.] i. consensu: de quo dic: vt j. de recep. arbi. l. penul.
r ¶ Qui dantur.] id est, delegantur.
s ¶ Non habent.] i. non habent cum administratione & imperio: vt sunt illi qui a principe impetrãt, vt sint ordinarij: de quibus fit mentio. ff. de iudi. l. j. & s. de iudi. l. rẽ nõ nouam. Sed an hi restituant? Rñ. nõ: vt j. e. l. vercum hos &c. Vel dic propriã. i. ordinariam nõ habẽt, sed delegatam. Et si quæras, qñ potest delegare delegatus? Dic quãdo a principe. vel pconsule, vel etiã ab alio, lite corã se cõtestata: non alias: vt j. de iudi. l. à iudice. & ff. de offi. proconsul. & leg. l. penul. & ff. de iudic. l. cũ prætor. §. j. & arg. s. de pcu. l. neque.
t ¶ Eis.] s. delegatis.
v ¶ Et veteribus.] Not. duo specialia etiam veteri iure. vnum, quia quæ causæ cogn. &c. vt ff. de offi. pcon. l nec quicquã. §. vbi. & ff. de regul. iur. l. oĩa quæ sunt contra. tamẽ hic poterat delegari, & erat speciale in ea. Secundo, quia si poterat delegari, ergo videbatur cognoscere posse magistratus municipalis, vt ff. de e. l si. eius cui man. est iuris. l. j. §. j. quod lex vetat: vt ff. admuoi. l. ea. §. j. quæ est similiter contra. Sol. non omnia quæ delegabãtur, cõpetebãt iure magistratus: vt hoc exẽplo, & alio s. qñ contingit præsidem abesse: vt ff. de offi. eius cui man. est iurisd. l. j. §. ij. Vel dic poterat delegari non cuilibet: sed magistratui municipali: vt in tutelæ datione: vt ff. de tut. & cur. da. ab his. l. nec mãdante. & insti. de atti. tu. §. pe. & ideo non sequitur q cõpeteret iure magistratus: sicq; erat mistiimperij, vt tutelæ datio: vt ff. de tute. l. muto. §. tutoris. Hodie dici potest q iure magistratus competat: cùm isi distinctè possit delegari cuicũq; etiã: vt hic, & d. l. de offi. eius cui mã. est iurisdi. l. j. §. j. & sic corrigitur lex illa. ff. ad munic. ea quæ. §. j.
x ¶ Dati.] i. delegati.
y ¶ Inciderit.] vt generaliter in vno loco facta causarum cõmissione: vt ff. de off. præfe. vrb. l. j. §. initio. vel in vna causa: & hoc fit incidenter: vt j. de ordi. iud. l. j.

† al. audeat & rectius.
† al. contrahendum.
Delegatus qñ põt delegare.
† al. deest, tantum.
† Memorauimus.
† Autem. al. tamen.
† Gl. super verb. causa in c. præter eã. inducit fi. istius. l. ad hoc quod cõcesso principali conceditur accessorium. & perillud c. præterea. al. Orestis.
Concor. cum hac l. c. j. in fi. cũ gl. fi. extrà de resti. in integ.
Restitutio in integrũ, an competat iure magistratus.

¶ DE REPVTATIONIBVS. ¶ *Id est, computationibus contra minores qui restituuntur faciendis. Et dic quòd dixit apud quem iudicem petatur restitutio, nunc qualiter.*

QVi restituitur.] CASVS. Minor si vult restitui: sicut in damno morari non vult, ita neque in lucro morari debet. si ergo rem vendidit, & vult restitui, refundat quod accepit: eodem modo, si emit, vel alias contraxit. hoc in prima. Si debitor creditori suo minorem delegauit, si restituitur, minor debet restitui creditori in veterem debitorem actio. & hoc in secunda. Si autem hæres adiit, & vult restitui vt abstineat: quicquid de hære. ad eum peruenit, vel dolo fecit quo minus perueniret restituet, & hoc in tertia.
z ¶ In damno. & ideo datur restitutio.
a ¶ In lucro.] s. faciendo, cum alterius iactura. Vel dic in lucro quod

Universidad de Deusto Biblioteca

non potuit consequi, sine aliena iactura.
a ¶ Ad eum.] scilicet minorem locupletiorem.
b ¶ Restituere.] si locupletior est: vt hic, & s. si aduer.transf.l.ij. & ff.eo.l.quod si minor.§.restitutio.& l.patri.§.j.& l.tutor.§ item quæro. & l.intra vtile.§.vendentibus.& l.minor annis.§.prædia.& j. de præd. mi.l.si prædium.& l. non solum.

ad eũ ᵃ ꝑuenit, vel exẽptiõe, vel ex vẽditione, vel ex alio cõtractu hoc debet restituere. ᵇ ¶ Sed & si intercessor minor vigintiquinq; annis interuenerit, ᶜ in veterẽ debitorẽ, dẽt restitui ᵈ actio. ¶ Sed & cùm minor adiit hæreditatem, & restituitur: mox quicquid ad eum ex hereditate ꝑuenit, ᵉ đbet prestare. verùm & si quid dolo ᶠ eius factum est, hoc eum prestare conuenit. Sine die, & consule.

Sed arg contra. j. de rescind.ven.l.j.& s.quod met.caus.l. si per impressionem. Sed ibi est speciale quando fuit contractũ per impressionem. Et no. ꝙ si post impetratam restitutionẽ nolit ea vti, nõ cõpellit: vt ff.e.l.si iudex.
c ¶ Interuenerit.] apud me a debitore meo mihi delegatus animo nouãdi.
d ¶ Debet restitui.] & ita etiã qđ ad maiorẽ peruenit etiã extraneũ, restituit: vt hic.& ff. de tut. & ra.dis.l.alterius.& hoc impetrata restõne à minore pri⁹, sec⁹ in muliere intercedẽte, sic animo nouãdi. quia ibi ab initio mulier ipso iure nõ tenet: vt ff.ad vell.l.debitrix.§.si. Item in eo ꝙ hic restituit actio in veterẽ debitorẽ, est cõtra inst.q.b.mo.t.l.obli.§ ꝑtereã. Sol. ibi de pupillo hic de adulto, secundũ P. Vel ibi ꝑ extraneo: hic ꝑ suo creditore intercessit. Vel dic ꝙ ibi creditor donauit debitori, si daret intercessorẽ nec deceptero volebat hr̃e eũ obligatũ. Vñ ꝑ pupillũ saltẽ naturaliter obligatũ liberatur, sed secus i seruo, vt ibi dicit, q. nec naturaliter tenetur intercedendo: vt ff.de fideiusso.l.e. sed & si serui dominus. Vel dic verius hic minor fuit ciuiliter, & naturaliter obligatus: quia cum tutore vel curatore: & ideo restituitur: quare & eius aduersarius similiter contra suũ debitorẽ: nisi dolo creditoris inductus sit minor: vt ff.de fideius.l.si Titius.in fi.ibi naturaliter tñ.q.a sine tutore.vt curatore: vñ restõne nõ indiget, cũ cõueniri non possit: sicq; neq; aduersarius ei⁹ restituit: & sic qñ ꝯ naturalẽ obligationẽ restituit minor, qđ fit qñq;: vt ff. đ neg.ge.l.3 §.pupill⁹.& s.si aduer.sol.l.ij.tũc actio siue obligatio restituerẽ i veterẽ [debitorẽ.
e ¶ Peruenit.] Vñ locupletior fit: vt ff.e.l.ait prætor.§.pe.
f ¶ Dolo.] hæc enim sunt paria: eum locupletiorem esse & dolo fecisse quo minus sit: vt hic, & ff.depositi.l.j.§.an in pupillum.

Mulier fideiubemus ipso iure tuta est per velleianũ.

† Luciano al.Lucinio. al. Licinia no.

Pupill⁹ potest ciuiliter & naturaliter obligari.

⁷Aduerte ꝙ hoc est verũ quando principaliter postulatur restitutio, tunc enim requiritur speciale mandatum per iurã. s. allé. secus verò si veniat incidẽter in causa cõmissa. de quo vi. de glo. in ver. postulauit. in ca. suscitata. extra de in integ. resti. a Hoc qđ ẽ executio

Etiam per procuratorem causam in integrum restitutionis agi posse TITVLVS XLIX

¶ Restitutio in integrum potest peti per procuratorem, ad hoc speciale mandatum habentem. hoc dicit. Salic.

¶ Imp. Alexand. A. Licinio.† L.VNICA.

Causam in integrum restitutiõis, si qua cõpetit, etiã ꝑ procuratorẽ ᵍ agi posse placet. Da. xiij Kal. Octo. Põpeiano, & Peligno Coss.

In integrum restitutione postulata ne quid noui fiat. TITVLVS L.

¶ Pendente causa restitutionis in integrũ nihil est innouandum. Bal.& Sal.

¶ Imp. Gordianus A. secundino militi.

LEX VNICA.

Postulata ʰ in integrum restitutione, ⁱ oĩa ᵏ in suo statu esse debere, ˡ donec res finiatur, perspicui iuris est, idque curabit is, ad cuius partes ea res pertinet. PP. xij. Kalend. Iul. Gordiano. A. & Auiola Coss.

¶ ETIAM PER PROCVRATOREM, &c.
¶ Dixit suprà quando minor per se petit restitui, vel per tutorem, vel curatorem: nunc quando per procuratorem.
Causam.] CASVS. Vtrum minor per procuratorem possit petere in integ. resti, quæritur? & respon. quòd sic.
g ¶ Per procuratorem.] vt s.si tutor vel curator.l.j. & dic legitimè ordinatũ: vt s. de procur.l.nõ ideo minus.& l.neq;.& ꝙ hẽat spẽle mandatũ: vt ff.de mino.l.illud.§.si talis.sic & ff.de proc.l.Põponius.in prin. ¹ Itẽ arg.ꝯ.s.de iis qui ve.ætã.impe.l.ij. Sed pater inuito filio petit restitutionem, quia eius vertitur periculum, quia de peculio conuenitur: vt ff.eo.l.patri in prin. quod dic vt ibi no. Accursi.

¶ IN INTEGRVM RESTIT. POSTVLATA NE QVID NOVI FIAT. *¶ Subaudiunt qdã causa mutãdi iudici.*
Postulata.] CASVS. Mihi minor vendidit: petit restitui: pendẽte iudicio restitutionis in integrum, illius rei super qua petitur restitutio, alienatio fieri non potest. & ne alienetur curabit iudex. Viuianus.
h ¹ Postulata.] sed non concessa hic, nec denegata.
i ¶ Restitutione.] sententia lata contra minorem, exequi non debet, nisi ante cognoscatur, vtrum debeat restitui.
k ¶ Omnia.& ita etiam quò ad maiorem.
l ¶ Debere.] quo casu erant ante id iudicium, quod de restitutione cœptum est: vt nec fiat alienatio rei, super qua petitur restitutio: nec sententia mãdetur executioni: ¹ vt ff.nil nouat.ap.pend.l.j.& j. de appel.l.iij.& si locupletior erat minor tempore litis conte. licet postea desinat esse locupletior tempore sententiæ, nihilominus suo creditori teneatur: vt ff.eo.l.si minor xxv.annis filiofa.& tamen sufficit eum locupletiorem inueniri tempore sententiæ: licet tempore iudicij non erat locupletior: vt ff.de peti.hæ.l.si a domino vel a patre.§.quo tpe.& §.pen.

¶ DE RESTITVTIONIBVS MILITVM, &c. ¶ *Nõ solum minores, vt supra sed etiam maiores iustis ex causis iuuantur, quorum principaliores sunt causa reipublicæ absentiæ, & militiæ, & ideo de his præmittit.*

ne dici. telligẽdum de minatio suscitata de in teg. resti. cta ibi glo. in ver. postulata.

De restitutionibus militum & eorum, qui reipublcæ causa ab sunt.† TITVLVS LI.

¶ Absens læsus circa bonorum possessionem per absentiam probabilem, & necessariam: transmittit beneficium restitutionis ad hæredem. h.d. hæc lex multum not. Bald. Vel sic. Si miles absens causa reipublicæ, non petit bonorum possessionem, intra tempus legitimum, & postea decessit: hæres eius ex persona defuncti, intra annum utilẽ potest petere se restitui. h.d. Salic.

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Chiloni. LEX I.

Si Valerianus centurio ᵐ cohortis duodecimæ Alipinorũ, antẽ vita decessit,† quã bonorum possessionẽ acciperet; ⁿ hæres eius ex persona defunti, ᵒ restitutionis auxilium intra annum vtilem ita rectè implorabit, si Valerianus post exactos ᵖ dies, possessio dẽfetur, in militia defunctus est. PP. Kalend. Nouemb. Laterano, & Rufino Coss.

¶ Ad actionem præscriptam restituitur absens reipublicæ causa. h.d. Salic.

¶ Imp. Alexander A. Petronio Centurioni. al. Patroni. LEX II.

Si Valerianus.] CASVS. Militi existenti in militia delata erat possessio bonorum, in bonis patris vnde liberi, vel in bonis agnati, vel cognati, decessit in militia elapso tẽpore quod datur ad petẽdum bonorum possess. id est vnius anni, si erat pater qui decessit: vel c. dierum si erat de agnatis & cognatis qui concessit in fata: an hæres eius ex persona ipsius intra annum vtilem possit implorare in integrum restitu. ad bonorum possess. petendam, quæritur? & resp. ꝙ si decessit miles post tempus elapsum ad pet. bon. poss. dabit ei tũc qđ ꝯpetebat defũcto. Idẽ est, si añ dies finitos đcessit: & dic post exactos dies. s. maximè. ¶ No. ex hac l. hic ꝙ si qs in absentia est læsus eo ꝙ non petiit bonorum poss. in termino legali, si ipse viuit, potest petere restitutionem in integ. Si verò decedit, eam ad hæredem transmittit. Bald.
m ¶ Centurio.] miles qui centum præerat militib. in alpibus existentibus causa reipubl. & cũ fortè duodecĩ eẽnt cohortes, hæc erat duodecima.
n ¶ Acciperet.] s. alicuius cognati, vel agnati, vel superioris, vel inferioris. Vł dic oli cũ solẽnitate: hodie sola agnitiõe, vt j. q adm. ad bo.po.l.fi.
o ¶ Ex persona defuncti.] vt ff.de in integ.resti.l.non solum.
p ¶ Post exactos.] id est finitos, qui sunt annus si Valerianus est de ascẽdentibus, vel descentibus: aliàs centum dies: vt institu.de bonorũ possessioni.§.liberis. Item ideo dicit post exactos: quia si prius decessisset, id tempus quod superesset ad hæredem transmitteret, secundum quosdam: vt infrà titul.ij.l.ex persona. quod non placet, cum non possit bonorum possessio. ad hæredem transmitti non petita: vt ff. de bonorum possessio.l.iij.§.acquirere.in fine.§.sicut nec hæreditas non adita: vt inf. de iure delibe.l.quoniam. Item alia ratione non placet, ꝙ si secus decesserit ante dies exactos, vel post: quia expressè dicitur in lege, quod idem est, vt restitutio detur ex persona defuncti, licet intra dies decesserit, vt in contrario. ff.de acqui.hære.l.Pantonius.§.j. quare hic dic maximè si post. Vel dic si antè datur ex æquitate, non de rigore. si post, etiã de rigore datur restitutio. Vel secundũ Io. si antè, non datur. scilicet totius temporis. quia id quod in præsentia hæredis cucurrisset, cũ effectu computaretur: & sic ex persona defuncti habet qđ ex sua habere nõ posset. Item quomodo tempora bon.pos. cùm sint vtilia, vt insti.de bo.pos.§.fi. currunt absenti? Rñd. secundum P. olim erant hæc omnia tempora cõtinua: vt d.§.inst.de bo.pos. quod non placet: vt ff.quis or.in bo.pos.ser.l.ij.§.dies. Sed tu dic ꝙ currunt quantũcunque absens sit, cũ potuerit habere procuratorẽ, quem nõ habuit militia impeditus: vt ff. de diuer.præscript.l.j. ideo restituitur, vt hic secus si fuisset negligens in constituendo procuratorem. quia tunc non restituitur. ff. ex quibus cau.maio.le. non enim.& ff.de in integ.resti.l.fi. Item aliud est in absente necessaria causa tantum, vt qui relegatus, qui non restituitur: vt ff. de minor. Papinianus. Alij dicunt vt Azo. quòd hic de proximo erat absens: vnde currunt. secus si de longinquo, nec habuit procuratorem: quia tunc non currunt: vt dicta l.de diuers.& tempor.præscript.l.j. Item opponitur: Nonne si fuisset præsens, & tacuisset, currit ei tempus, & non restitueretur? idem ergo si fuisset absens: vt ff.ex quib.cau.ma.l.is qui reip.ij.resp. præsumo eum petiisse bonorum possessionem, si præsens fuisset. arg.ff.si mulier ventris no.l.j.in fi.

Bonorum possessio non petita ad hæredem non transmittitur.

Negligentibus non subuenitur.

Si quid.] CASVS. Reipubl. causa sine dolo malo aberas. interim res tua, aut vsucapta est triennio, vel præscripta x. vel xx. an. spatio: vel act. temporalem, puta redhibitoriam, vel quanto minoris, quàm contra aliquem habes, amisisti. an intra annum à tempore reuersionis vtilem restitui possis quæritur. & respond. quod sic.
a ¶ Si quid.] scilicet, corporale.
b ¶ Absentes.] Sine dolo & necessitate: vt ff.eo.l.& qui data.
c ¶ Diminutũ.] i. vsucaptum vel pscriptũ: vt ff. đ peti.hẽre.l. deperditum.
d ¶ Qua.] i. aliqua redhibitoria, vel quanto minoris liberatus pręsens.
e ¶ Perpetua.] i. generali iurisdictione prætoris: et ff.eod.l.j. sic & insti.de satisd.tuto. in prin. annua enim erat prætoris iurisdictio: vt insti.de perpe. & temp.act.in prin.& facit. s.de dolo.l.non possunt. & ff.eod.l.Iulianus.

Si quid ᵃ de bonis eorum, qui reipublicę causa absẽtes ᵇ sũt, diminutũ ᶜ ẽ, actionève qua ᵈ competẽte eis aliquis liberatus fuit; in integrum restitutio perpetua ᵉ iurisdictione intra annũ vtilem permittit, PP. xiij. Ka. Nouẽ. Alexandro. A. ij. & Marcel. Coss.

¶ Si vsucapio fuit inchoata in psentia, & i absentia cosummata, reuerso dat annus utilis: intra quem potest petere tẽpus absentiæ de medio submoueri, ad rem uendicandam: quo elapso, non auditur vlterius. h.d.

¶ Idem A. Flauio † Aristodemo militi.

LEX III.

Quod tempore ᶠ militiæ de bõis alicuius ᵍ possessum ʰ ab aliquo ⁱ est posteà quàis reipublicæ causa abesse desiit, intra annũ vtilẽ, amota præscriptio temporis ᵏ medij, † possessionẽ vindicare permissum est. vltra ˡ autem ius possessoris lædere contra eum ᵐ institutũ non oportet. PP. Nonis Ianuarij. Maximo. ij. & Aeliano Coss.

¶ Absentes cã reipubl. patiuntur primũ decretum, sed secundũ decretũ non patiuntur. h.d. Bal. Vel sic: Contra absentẽ reipub. causa fit missio, non venditio. Salicet.

¶ Imp. Gordian⁹. A. Mastriano. † L. IIII.

Ignorare ⁿ non debes, † eorũ q reipublicæ cã, sine dolo malo absunt, si absẽtes boni viri arbitratu nõ defendunĩ ᵒ, bona tantũ possideri ᵖ: venditionẽ aũt in tẽpus differri, quo reipublicæ causa abesse desierint. D. xij Kal. Ianua. Gordiano. A. &. Auiola. Coss.

Prætoris iurisdictio annua erat

† Flauia no. al. Florentino.

Quod tempore.] CASVS. Rem meã possedisti: primo anno, & secundo me præsente vsucapere eam inchoasti. Tertio anno absfuit causa reipu. si in absentia mea, vel intra modicũ tempus post reuersionem meam, quia pro absentia computat: vt ff.eo.l.ab hostibus. §.vlt. vsucap. cõpleuisti. & volo restitui ad rẽ subducto tempore absentię, perinde quasi non cucurrisset: an possim, quærit? & respon. quod sic intra annũ vtilem: quo elapso si negligens sum, non ero audiendus: sed ius tuum integrũ reseruabit tibi. & quod dicit medij temporis: dic quod erat inter primam præsentiam, & illud tẽpus quo reuersus sum post vsuca. completam. Item potes ponere in præscriptione x. anno. habita cõputatione præsentiæ & absentiæ: secundum quod dictum est, & hoc secũdum Mar.
f ¶ Quod tempore.] Dic secundum M. ꝙ primo, & secundo anno præscripsi in tui præsentia: tertio te absente: & sic est finita mea vsucapio, in tua absentia: vel modico tẽpore post reuersionem: alias si post, nõ daretur restitutio ad aliquid: vt in fi.l.& daĩ ad rem restitutio secundũ eum, non vt subducatur tempus. Et quod dicit medij temporis. s. inter primã præsentiã. & tempus quo post præscriptionem est reuersus, secundũ B. Sed dic: Primo anno te psente. Secundo te absente. Tertio te præsente daĩ restitutio, post cõpletam tamẽ vsucapionẽ, vel præscriptione, etiam in præsentia, & etiam post modicum tẽpus, cum detur, vt tempus absentiæ restituatur. tantò enim minus restituetur: quanto fluxit post modicum tempus, cõpleta tamen vsucapione. antequã enim cõpleatur vsucapio, nullo modo dari puto restitutionẽ, quia iure cõmuni vẽdicare poterit: vt ff de mino.l.in causæ.ij.j.rñ. Nec obstat quod legiĩ ff.de acqu.hære.l. Pantonius. quia ibi suo iure non poterat hæres admitti, licet defunctus potuerit. Et construe sic, permissum est vẽdicare possessionem, scilicet eius corporis, quod tẽpore &c. possessum est postquam, &c. & intra annum vtilem: hodie quadrienniũ, vt j.ti.ij.l.fi. si tanto tẽpore est læsus, vt dices hic in h.& hoc dicit amota præscriptione, q.a sic diceret iudex, vel prætor viuus: restituo te vt liceat tibi vendicare sicut licebat anteꝗ abesses, & idem in personali, restituo te: vt liceat tibi agere sicut quãdo cœpisti abesse, vt j.tit.ij.l.fi.ibi, ita &c.& actio quã nunc intentabit, est vtilis, quæ primò fuerat directa: quæ vtilis dicitur rescissoria, quia datur rescissa vsucapione, vel præscriptione: vt j ex quib.cau.maio. l.fi. & secundum hoc intellige. j.qui non ob.long.temp.præscrip.l.j.
g ¶ Alicuius.] militis.
h ¶ Possessum.] & vsucaptum s̃m M. vel ẽt non vsucaptum, s̃m H.
i ¶ Alique.] præsente.
k ¶ Temporis.] eius scilicet inter primam præsentiam, & secundam.
l ¶ Vltra.] id est, vltrà quam sit medium tẽpus, siue tempus absentię, non restituitur, vt plenè dixi. ff.eo.l.sed & si per prætorẽ.§ quoties. Vel dic si tantum tempus lapsum est in præsentia post modicum tempus, & vsucapionem completam quantum fluxerat in absentia, non læditur ius. s. vsucapionis institutum cõtra eum. s. absentem reuersum vẽdicare volentem: vt j. quib. non ob. long. temp. præscrip. l. pe. de quo plene dixi. ff.e.l.ab hostib.§.sed quod simpliciter. in gl. ibi, sed adquid, &c, & hoc secundum C. vel secundum M. dic vt s. dixi.
m ¶ Eum.] scilicet, militem absentem vendicantem.

† Sic secũdum canones deducuntur tẽpora schismatis: de pscriptiõe centũ annorũ: ut in c. cum nobis extra đ præscripti.

† Metriano. al. menstriano.

† Intell. huius l. ponit Mich. vt curr. in l. si finita. §. Iulia. de dã. infecto.

¶ Præscriptio quadriennij non currit absentibus causa reipublicæ, nec similibus. h.d. Bald. Vel sic: Contra præscriptionem quadriennij, quæ currit quando fiscus rem alienam uendidit, ut propriam, absentes possũt restitui. h.d. Salic.

¶ Idem A. Secundino militi. LEX. V.

Neque reipublicę causa absẽtibus neq; aliis maioribus ad titulũ ᵠ in integrũ restitutionis ʳ pertinẽtibus pscriptionem quadriennij ˢ † pòst factã à fisco ᵗ venditionẽ obesse posse ᵘ manifestum est. PP. vj. Id. Maij, Sabino, & Venusto Coss.

¶ Aduersus uẽditionẽ factã, pp negligentiã cõmissam tpe absentiæ iustæ petit restitutio. h.d. Bal. Vel sic: Venditio pignoris facta à creditore, debitore absente reipubli. cã ualet: sed absens põt restitui. h.d. Salice.

¶ Impp. Valerianus & Gallienus. AA. Germano Centurioni. LEX VI.

Si cùm militaribus laboribus ˣ operã dares, creditores tui hęredes possessiões sibi obligatas distraxerũt ʸ: poteris, adito pside ꝑuinciæ, in integrũ restõnẽ impetrare ᶻ: retractataq; ᵃ vẽditiõe ᵇ, recipies ᶜ possessiones ᵈ oblato ᵉ antè debito ᶠ, vel pretio, si min⁹ debito fuisset. PP. iij Noñ. Apr. Valeriano, & Gallieno. AA. Cos.

¶ Priuilegiũ successoris nõ rescindit factũ legitimũ pdecessoris. Vel sic: Ex psona successoris nõ mutat robur cõtractus. h.d. Bal. Vel sic: Consummata cum defuncto, non

Ignorare.] CASVS. Tenebaris mihi in x. causa reipubl. aberas. non habeo quem conueniam, qualiter mihi succurratur, quæritur. & rñ. quod mittẽdus sum in possessionẽ bonorum tuorum prorogata eorum vẽditione, in tempus reuersionis tuę.
n ¶ Ignorere.] in debitore absente pone casum.
o ¶ Non defenduntur.] quia idem est in pupillo. ff.ex quib. caus. in poss.ea.l. apud Iulianum.
p ¶ Possideri.] Hoc est cõmune ius eorum & pupillorum: vt ff.qui. ex ca. in pos.ea.l.apud Iulianũ. & l.in possessionẽ.§ cum dicit. Si aũt fiat venditio: vel ipso iure non valet: vł quod melius est, per restitutionem rescinditur: vt ff.de dam.infect.l.si finita §.si forte.& §. posteã aũt. & ff.de priui.cred.l. eum qui in alij autem absentes patiuntur pręscriptionẽ, latitantes etiã vẽditionẽ: vt ff.ex qui.cau.ma.l.item ait prætor. §.j.& s.de pro cu.l.eum qui. in fi.

† al. quinquennij. sed i oĩbus manu scrip. quadriennij.

Absentũ cã reipublicæ bona an uẽdi possunt.

Neq; reipub.] CASVS. Absfui causa reipub. rem meam vt suã vendidit fiscus. Lapsum est quadrienniũ, quo consueuit se tueri fiscus contra eum, cuius erat res. an mihi reuerso dabitur in integ. restitutio, vt rem meam vendicare possim quæritur. & respon. qđ sic: neq; solum dabitur mihi minori talis restitutio, propter absentiam meã causa reipub. sed cuilibet maiori. quod pertinet ad titulum de In integ. resti. maio. puta capto ab hostibus, & similibus, de quibus fit mentio. ff. eod.l.j.in fi.
q ¶ Ad titulum.] vt quia sunt ab hostibus capti, & similes qui sunt in edicto: vt ff.eo.l.j.in fi.
r ¶ Restitutionis.] per legem Zenonianam introductam à compositoribus, non ab imperatore.
s ¶ Quadriennij.] quam obiicit fiscus, cùm vendidit rem alienam, vt suam: qua olim quinquẽnij erat. sed à cõpositoribus est hic positum, de quo dic vt s. si aduersus fiscum. l. edicto.
t ¶ Fisco.] & est fiscus ¹ ipsum imperium, vel quod ei proponitur.
u ¶ Posse.] scilicet cum effectu. datur enim restitutio.
Si cum.] CASVS. Absfuisti causa militiæ. interim hæres creditoris res tuas sibi obligatas, elapso biennio denuntiatione præmissa distraxit. reuersus vis restitui ad vendicationem. an sis audiendus, quæritur. & respon. ꝙ sic, oblato a te pretio, vel debito. quasi dicat. si debitum fuit in minus, pretium fuit in plus: offerre debes debitum. sed si pretium fuit in minus: debitum in plus: offerre debes pretium. & hoc est quod dicit, oblato debito, vel pretio.
x ¶ Laboribus.] Est enim labor in militia: vt ff.de milit. testament. l.j.in fine.
y ¶ Distraxerunt.] secundum leges: vt infrà de iure do. impe.l.fi. si autem per pactum, tunc non reuocat: vt nec minor, vt supra si aduers. vendi.pig.l.ij.
z ¶ Impetrare.] vt ad rei vendicationẽ restituaris ꝯ possessorem.
a ¶ Retractataq;.] quod præsumitur de præsente quando non sumeret pignus pro rei venditione.
b ¶ Venditione.] per in integrum restitutionem.
c ¶ Recipies.] per rei vendicationem. Accursius.
d ¶ Possessiones.] id est, res possessas.
e ¶ Oblato.] scilicet, emptori, cùm in tuam utilitatem versum fuerit: vt ff.de rei vendi.l.emptor.& quia contra debet dari restitutio: vt s. de reputationi.l.j. alias non: vt j.de rei vend.l.si mancipium.
f ¶ Debito.] vt arg. j. quæ res pig. obl. pos. l. nomen.

¹ Fisc⁹ Principis redit⁹ significat, & cõstatq; canone, indictione, & oblatione, vide Alc. in l. iter publica. ff.de ver. bo. signific.

Labor est militia.

Universidad de Deusto Biblioteca

EA quæ à patre.] CASVS. Pater tuus contraxit,& læsus est. an prætextu militiæ tuæ per rest.in integ.reuocare possis quod à patre tuo factum est:eo dum vixit non conquerente se deceptũ esse,quæritur? & dicit q nõ. Ex hac l.no.vnũ fundamẽtũ in materia, q ex cã absentiæ quis restituit aduersus neglecta,nõ aduersus facta, secũdũ Bar.& Bald.

a Geruntur.] quoquo modo contrahendo. strictius ponitur.ff.de verbo. signific.l.Labeo.non præscribendo si finiatur tempore militiæ filiorũ: quia tunc restituerentur filij: vt j.tit.ij.l.ij.

b Disciplina.] siue doceant,siue doceantur. Et not. hæredes non reuocare facta defuncti: vt hic, & s.si aduer.ven. pig.l.ij. & j.de so.l.successores.& de rebus alien.non alie.l. vẽditrici.& j.de iis quib. vt indig. Polla. Accur.

c Militari.] quod dicitur à malo: vt ff. de mili. testa.l.j.§. miles.

d A filijs.] quia sunt milites.

e Irritum.] Not. hæredem venditionẽ patris non posse rescindere: qa à minoribus maioribus non subuenitur, sed potius econuerso.

f Contractu.] quod multum facit: vt ff. ad se natusconsul. sylla.l.j.§.j.

SAncimus.] CASVS. Si miles militiæ causa absens fuerit, & interim res sua vsucapta, vel præscripta fuerit dabitur sibi reuerso restitutio,ne sibi officiat præscripti.quę currit eo in milita existẽte.&hoc quod dicit in exceptioni.declinãdis, &c. & si legatũ annum relictũ fuerit ei:restituetur ad petendũ,ac si præsens fuisset.secus in militibus qui domi degunt: quia non restituuntur.

† al. Sedib. ita etiam legitur Insti. de militari testa.vbi huius suæ consti.meminit & ita vertit illic Theophilus.

g In exceptionib.] puta si restituatur an obiiciatur sibi præscriptio tẽporalis,quę cucurrit eo in militia existente.

h In integrum restitutionibus.] vt ad legatum annum: vt ff.e.l. Iulianus. §,fi.& l.seq.

† al.iiij.

i Eis.] superfluit hoc verbum eis,propter dictionem iis,quæ est suprà:sed repetit.

k Opitulari.] id est prodesse

Causa cessat priuilegium.

l Degunt.] nisi intra modicũ tẽpus,qđ pro absentia reputatẽ: vt ff.e.l. ab hostib.§.fi.& nota cessante causa,&c.vt j.de test.mili.l. ne quidam. & j.qui.non ob.long.temp.præ.l.sancimus.& s.de epi.& cle. l. generaliter.in auth.de sanct.epi. sed & hoc psenti.col.ix.& ff.de iud.l.ij.§.planè.

reuocantur hæredis priuilegio.h.d. Salice.

¶ Impp.Dioclet.& Maximian.AA.& CC. Marianæ. LEX VII.

EA quæ à patre geruntur a, non decet pro disciplina b militari c: à filiis d ad irritũ e reuocari: pſertim, cùm nec patrẽ tuum in rebus humanis agentem affirmes conquestum fuisse super huiusmodi contractu f. Da.Non. Februa. CC.Coss.

¶ *Tempus absentiæ, & occupationis reipublicæ causa prodest,non tempus præsentiæ,uel occupationis uoluntariæ.h.d. Sali. Vel sic:Miles est priuilegiatus in absentia, non in præsentia.h.d. Vel sic: Vbi occupatio est causa priuilegij, ibi cessante occupatione,cessat priuilegium.hoc dicit.Vel sic: Sola militia non præbet beneficium restitutionis in integrum,sed occupatio circa res militares.h.d. Bal.*

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ .P.P. LEX VIII.

SAncimus iis solis,qui in expeditionibus occupari sunt,ea tantummodo tẽpora q̃ in eadem expeditione percurrunt, tã in exceptionibus g declinandis, quàm in petendis in integrum restitutionibus h eis i opitulari k: illis temporibus per quæ citra expeditionis necessitatẽ in aliis locis,vel in suis ædibus † degunt l, minimè eos ad vindicãda memorata priuilegia adiuuantibus.Da. vj. † Id. April. Constantinopo. Decio V.C.Coss.

De vxoribus militum, & eorũ q reipublicæ causa absunt.
TITVLVS LII.

¶ *Vxor quæ sequitur uirum militantem, gaudet beneficio mariti.Bald.*

¶ Imp.Alexander A.Secundinæ. LEX I.

TEmporalibus actionibus exclusis mulieribus,quę cũ maritis reipublicę causa absẽtib.peregrinatæ sũt ad exemplum m militum subueniri solere,non est ignotũ n PP. iij.Non.Decem.Alexandro.A.ij. & Marcello Coss.

¶ *Quando uxor militis aduersus præscriptionem rei suæ restituitur, emptor à quo res euincitur, saluam habet contra uenditorem ad pretium actionem. hoc dicit secũdum primam lecturam.quæ est communis. Sal.Vel sic:Prima pars istius l.est clara, quæ idem dicit,quod est dictum in l.præcedenti, quod uxores militum, probabiliter cum uiris peregrinantes,habent beneficiũ restitutionis in integrum. secunda habet diuersos intellectus.h.d.Bal.*

¶ Imp.Dioclet.& Maximian. AA. & CC. Quintiliano. LEX II.

EI,quæ diutissimè fuit † cũ marito,qui militiæ o operam dabat,nõ officit p pſcriptio lõgi tẽporis.sed qa huiusmodi diutinæ absentiæ q cõmẽta callidè adhibita,atq;cõposita r,obesse omnino s † nõ debent: decernimus vt si talis mulier domũ ad se pertinere monstrauerit,quę ĩ absentia eius vẽditia est,refuso pretio t quod reuera solutum est, eandẽ recipiat.Dat. viij.Kalen.Decem. ipsis AA.& Coss.

De temporibus in integrum restitutionis; tam minorũ, & aliarum personarum, quæ restitui possunt, quàm etiam hæredum eorum
TITVLVS LIII.

¶ *Quando una causa petendæ restitutionis succedit post aliam,tempus petendæ restitutionis non currit.Bal. uel sic: Noua causa restitutionis superueniens impedit tẽpus ipso iure currere ex prima.h.d.Sali.*

¶ Imp.Gordianus A.Pudenti militi. LEX I.

INiis u in quibus læsus es,cùm minor annis vigintiquinq; esses,toto militaris expeditionis tempore

generalẽ constituit procuratorẽ,qui in absentia mulieris domũ eius dolo distraxit,ementi faciens gratiã, & pretiũ in vtilitatẽ mulieris conuertit;si interim præscripta est, restituet refuso ab eo pretio emptori. Vel sic:Venditor induxit mulierem,vt abesset.quo casu ptiũ refundet, venditor si est soluendo:alioquin mulier. Aliis modis ponitur secus, sed ista sufficiunt.

o Militiæ.] idem est iste casus cũ præcedẽti.secũdus est in extraneo,vel procuratore, qui vendidit rẽ mulieris, & male.

p Officit.] scilicet cũ effectu: quia restituitur, vt s.l.proxi.

q Absentiæ.] Datiui casus sunt. quasi dicat, ei quæ diu absuit, & dic cõmenta adhibita à quodã qui rem mulieris absentis vendidit suam dicens. Sicut ergo est æquũ mulierem restitui ad vendicandum post pręscriptionem:sic æquum est restitui emptori de euictione actionem ad pretium:licet extincta fuerit de euictione actio per præscriptionem: vt hic, & ff.de euictio.l. si cùm venditor.§.j. & l. qui alienam. & ff.de tute. & ra. distra. l.alterius. potest dici q non datur de euictione quando extraordinario iure succurritur ei.

Absuit. Mulier p[...] test restitui [...] etiam post præscriptionem, [...] care quocunque.

Omnino.

r Composita.] a venditore dicente rem suam esse eũ etiã mulieris esset.

s Obesse omnino.] sed neque mulieri quin rem recipiat: neque emptori quin pretium consequatur.sic.j. de repudi.l. dubium. & s. de repur. quæ in iudi.l.j.

t Refuso pretio.] à venditore, vt dictum est. & sic plana est. Potest etiam legi secundum Azo. vt a muliere recipiat pretium: vt si procurator generalis mulieris vendiderit dolo malo, rem eius, faciens alicui gratiam, & pretium in eius vtilitatẽ conuertit: vt ff. de rebus eorum l.tutorem.& ff.de rei vend. l. emptor prædium. & infra quòd cum eo.l.ei.qui. in fin. Tertij dicunt venditorem adhibuisse cõmentum,vt mulier abesset: quo casu, & ipse si est soluẽdo, pretiũ refundit.alias mulier cõuersum in suã vtilitatem.

¶ DE VXORIBVS MILITVM, ET EORVM QVI REIPVBLICAE CAVSA ABSVNT.

TEmporalibus.] CASVS. Miles quidã reipubl. causa absuit. secũ vxor sua pegrinata est.res vxoris interim pscripta est.an possit restitui,quæritur?rñ.quòd sic. sed non intelligas q vxor absuit causa reipub.quia abesse non potest: vt ff.de regu.iur.l.ij.

m Ad exemplum.] non quòd ipsæ absunt reipublicæ causa: vt ff. de reg.iur.l.ij.sed fauore viri: vt s.de in ius voc.l.j.

n Ignotum.] fauore militum.

EI quæ diutissime.] Casus istius legis in prin. est idẽ vt in superiori. & sic dic casum. Rem mulieris absentis cũ marito absente militiæ causa,quidam vendidit,dicẽs rem suam esse. an possit restitui ad eam vendicandam.quæritur?& resp.quòd sic,licet præscripta fuerit. an autẽ emptori detur restitutio ad pretiũ cõtra venditorẽ, quæritur? & respõ. q sic,licet præscripta sit. Vel pone secũdo sic:Mulier pfectura cũ viro,

Quarti,vt M.dicunt q si manifeste potest probari,mulierem commenta adhibuisse,quia studiose absuit,remouetur a restitutione: sed si non possit probari,licet calide sit versata,eatenus subuenitur ei, vt refundat pretium,& recipiat domum.Sed si venditor commenta adhibuit, ipse refundat:nisi cum est inops.& tunc mulier reddit idem si vẽditor abest. Et sic dominus M.ex hac l.colligit tres casus. Primum,si absuit mulier bona fide in prin.l.Secundum.i.qui non est in litera,sed colligiẽ a ptrario,qñ mala fide. Tertiũ quẽ lex ponit quasi mediũ inter duo extrema. s.cũ callide ab fuit,& calliditas pbari non possit. tunc eñ calliditas nõ debet emptori omnino nocere,sed pretiũ oportet refundere mulierẽ,si domũ ad se pertinere probauerit.Dic ergo secundnm eum nõ obesse.s. omnino venditori,cùm mulier callide abfuerit. vel mulieri cùm venditor callide,propter absentiam vendidit. priori casu mulier, posteriori venditor reddit pecuniam. sed prima & secunda lectura est verior.

Vxor militis an possit restitui contra alienationem absente sua factam.

¶ *DE TEMPORIBVS IN INTEGRVM, &c.* ¶ *Suprà specialiter dixit de restitutione minorum,& quorundã maiorũ:nunc generaliter de omnibus intra quæ tempora restituuntur. nec eñ est nouum,& c.ut ff.ad leg.aquil.l.si seruus.§.inquit.*

INiis.] † No.q hæc prima lex loquitur,scilicet quando minor cępit militare, ibique factus maior post aliquod tempus est reuersus

Continuatio. Casus, si minor [...] sus abest causa.

Secunda,cùm non militans instituit eum q militare cœpit posteà. Tertia,apponit vtrunq; casum,i.in militãte,& non militante. Quarta, cum militans instituit non militantem:nec etiam posteà cœpit militare.

a Postulare potes.] siu qui es in militia,& per procuratorem. Et nota q toto illo tempore petit:nec tamen dicas tũc currere vtilẽ annũ,nã & minor toto tẽpore minoris ętatis petit restitui, nec tñ currit ei annus,nisi post minorẽ ætatem: vt s.de integ.resti. mi.l. minoribus.& s. si tu. vel cura. inter.le.j. currit ergo hic annus vtilis, à tpe reuersiõis: vt arg.ff. quando actio de pec.est an.l.j.§. annus. Sed alij vt M. dicunt currere in absentia vtilẽ annũ. & secũdũ eos intra annũ à tempore reuersionis petit restitui ad annum qui fluxit,sicq; habebit duos vtiles annos post reuersionẽ: quòd nõ placet propter circuitum euitandum, sed aliud in tempore petendæ bonorũ possessionis, qđ currit absenti Valeriano: vt s.ti. ij.l.j. quia saltẽ per alium potuit petere: vt ff.de diuer.præscrip. l.j.& q s or. in bonor.poss.ser.l.ij.sed hic prohibetur, vt dixi, causa vitandi circuitus: quia forte ita restitueretur ad restituẽdum, quod esset absonũ. vnde statutum est ne currat, vt absurdũ hoc cuitẽt: vt ff. de condit. inde. l. dñs testamẽto.& ff.e.l.interdictũ. Sed cũ hodie quadriẽniũ fit continuũ, an post minorẽ ætatẽ statim curret: vt j.e.l.fi? Rñ. nõ currit. nã quo ad sui initium est vtile in aliquo. licet enim feriati dies,& non feriati cõputẽt: tẽpora tñ quibus est absẽns probabili, & necessaria causa, vel pbabili tñ,excipiuntur. idẽ,& si postquam cœpit currere, tales absentiæ interueniant. vt subducant talia tẽpora: vt j.eo.l.fi.§. fi.sicut erat de vtili anno nã, & ille qñq; currebat absenti: vt in Valeriano. qñque non: vt in vtili anno interdicti quod vi aut clam: vt ff. quod vi aut clã, semper.§.si quis reipublicæ. & vt s. dixi. sic est & alias,tempus vtile quo ad quid,&quo ad quid.non: vt ff.de calum. l.annus.& ff.de adul.l.quinquennium.& ff.de ędili.edi c.l. cùm sex.

reip. finita ætate: an interi curreat ei quadriennium quæritur. & respon. quod non sed demũ a tempore reuersionis incipit currere. & le ge sic in minore ætate læsus nõ petit restitutionem, an æquã fact' esset maior abfuit causa militiæ: cũ ex parte compleuit quadriennium restituitur ad totũ tẽpus absentiæ.

¶ Not. ex hac l.quod quandiu q s est in causa quòd restituatur terminus nun quã ei terminus currit. & hoc est ratione vitandi circuitus.secũdum Bald. Restitutionis i itegrũ petendæ.tẽpus an sit omnino cõtinuum.

† Indulgeretur.

† al.Continuato beneficio restit. p vsuca. li. ante mil. sup.sit, non patimur te &c.

auxilium restitutionis postulare potes a tẽpus b eteñ post impletam minorẽ ætatem pręstitutũ ex die missionis c iuxta rationẽ iuris computari debet. PP.iij. Nonas Octobr. Pio,& Pontiano Coss.

¶ *Si minor succedit maiori causa militiæ absenti toto tempore minoris ætatis,tẽpus petendæ restitutionis non currit.h.d. Bal. Vel sic:Beneficium restitutionis trãsit ad hæredem:& tempus quod supererat defũcto,non currit hæredi minori, uel in militia existenti.h.d. Salicetus.*

¶ Idem A.Secundino militi. LEX II.

SI intra d legitimã ætatẽ,vel ea impleta nõdum exacto e tempore f pstituto,pater tuus g in fata cõcessit, tùq; ei hrs extitisti, & intra viginti quinq; annos,vel post eã ætatẽ intra id tps, qđ ad ĩ integrũ restitutionẽ defũcto superat.nomẽ militiæ cedisti:præses prouinciæ cã cognita p integrũ h restitutionẽ ex psona i defuncti subueniri tibi puidebit.D.xj.Kal. Nouemb.Pio.& Pontiano Coss.

¶ *Siue in eadem persona, siue in diuersa priuilegiata tempora coniungantur: interim tempus non currit.h.d.hæc lex coniuncta cum prima & secunda.suprà eo. Bald. uel sic: Quadrienniũ qd dat minori facto maiori,ñ currit ei se absentãdi cã reip. Sal.*

¶ Idem A.Mutiano militi. LEX III.

SI intra annos, quibus in integrum restitutionis auxiliũ indulget †,cõstitutus es k vel eo tpe l nomẽ militię dedisti,& expeditione occupatus es: cõtinuatum m beneficiũ † restitutiõis, p vsucapionẽ n,licet añ militiam o suppleta p sit,nõ patiẽ te dispẽdio rei familiaris affligi q.D. ix. Kal. Nouemb.Pio,& Pontiano Coss.

¶ *Hoc dicit. Qđ dictũ est in psona principali, de beneficio continuando.s.l. proxi. idẽ est in hæredib.Bal.Vel sic. Beneficium restitutionis ex quacunq; causa cõpetẽs, ad hæredem transmittitur h.d. Salicetus.*

¶ Impp.Dioclet.& Maximian.AA. & CC. Dionysio. LEX IIII.

EX persona fratrũ, si tibi eorum quæsita est successio,potes cõtra quem r supplicas agere s nõ ignorans, quod si minores viginti quinq; annis militauerint frates tui,atq; in militia diem functi sunt,ĩ integrum restitutionis tẽpus eis nõ cesserit u † sed omne ad successorem transmiserint.S.viij.Kalend.Ianuar.Philipopoli.CC.Coss.

† Excesserit.

¶ *Post ueniam ætatis impetratam, & administrationem impetranti concessam,per iudicem de ante gesto datur restitutio usq; ad quadriennium,& ultra:donec compleuerit xxv.annos.h.d.usq; ad §.si quando. Sal.Vel sic: Tempus petẽdæ restitutionis in integrũ in minori ætate non currit, nisi uenia ætatis sit impetrata.sed superueniente maiori ætate: non eiusdem persona, uel in psona successoris: nec p t currere h.d.Bald.*

¶ Imp. Constan A.ad Bassum. P.P. L.V.

EA † quæ de tẽporibus in integrum restitutionũ legibus x cauta sunt,custodiri cõuenit: & si fortè q s beneficio nostro ętatis veniã fuerit consecutus: ex eo die quo indulgentia nostra in iudicio cõpetenti fuerit intimata y eique administratio rei propriæ permissa z † ad persequẽdas ĩ integrum restitutionum, finiẽdasq; causas iure † tẽpus habeat pstitutum a ita tamen b, vt nunquã minorib' vigintiquinq;annis cõstitutis,de iis quæ ante impetratam veniam ætatis gesserũt, auxiliũ ĩ integrũ restitutionis denegetur.

† Ex lib.ij. tit. xvj.l.ij. C.Th.

† Fuerit reseruata.

† Iuge.

¶ *Tempus utilis anni quod supererat ad restitutionem petendam defuncto,non currit eius hæredi minori:sed demum ei facto maiori.hoc dicit. Salic.*

SI intra annos.] CASVS. Rẽ minoris vsucepisti.an intra annum vtilem possit restitui,quæritur?rñ.quòd sic.sed pone q eo tempore quo restitui potuit ætatis beneficio,cœpit abesse militiæ causa: & ibi stetit quousq; tempus restitutioni præstitutũ lapsum foret:an restituatur, quæritur?respon.quòd continuatio minoris ætatis ad militiam indulget restitutionem.quasi dicat minor ætas ęquiparabitur absentiæ militiæ. nam licet cucurrisset sibi tẽpus nihilominus restituitur, olim enim currebat minori tempus secũdũ tempora huius l. vel dic ipso iure non currit: vt l.fi.§.in quib.cau. in inte. resti.nõ est neces.

k Constitutus es.] scilicet xxv. & vtilem annũ.

l Eo tempore.] quo potuisti restitui.

m Continuatũ.] minoris ętatis ad militiam.

n Vsucapionem.] factam ab aduersario.

o Ante militiam.] scilicet finitam: Vel dic, id est inchoatam.

p Suppleta.] id est, cõpleta, scilicet vsucapio. Accurs.

q Affligi.] s.cum effectu, quia restituitur. Et not. quòd hæc lex loquitẽ secundum antiqua tempora, quando currebant præscriptiones adultis: non dico pupillis. hodie contrà: vt supra in quibus caus.in integr. restit. non est neces.l.fin.

b Tempus.] vnius anni olim:hodie quadriennij: vt j.e.l. fi.

c Missionis.] intra quadriennium, vel post.

SI intra legitimam.] CASVS. Minor contraxit: læsus est ex contractu.& intra xxv.ann.vel postea, intra tamen quadriennium decessit: successit ei minor: qui vel in minori ætate, vel postea, intra tamen quadriennium quod supererat defuncto ad petendum restitut. cœpit abesse causa militiæ:eoque lapso,puta in xxx.vel.xl. an. reuersus est. an restitui ex persona defuncti,quæritur. respond. quòd sic. & dic non ad tempus quod fluxit in absentia, sed ad rem,scilicet intra tempus quod supererat defuncto. & si minor successit patri, restituitur totum illud tempus quod supererat patri.

d Intra.] id est citra: vt j.de posthu.hæred.insti.l.fi.Vel proprie,& dicitur ætas legitima minor,quia lege iuuatur.

e Exacto.] scilicet quadriennio: vt j.e.l.fi.

f Tempore.] scilicet vtilis anni.

g Pater tuus.] non militans,sed paganus.

h Per in integrum.] contra contractum antecessoris.

i Ex persona defuncti.] vt ff.de in integrum restitutio. l. non solum. & dic restitui ad tempus quod fluxit in absentia secundum quosdam,& male: vt s.l. proxim. Item quãdo pater decessit maior, dic restitui intra tantum tempus quantum supererat patri,vt dices iam. j.e.l. ea quæ.§. j.

EX persona.] CASVS. Minor contraxit: læsus est, posteà abfuit causa militiæ:&in militia maior factus decessit.totum tempus quo potuit restitui transmittit ad hæredem, eo quòd non cessit sibi existenti in militia.

r Ex persona.] hic successit non militans militanti.

s Quem.] qui rem eorum susceperat.

t Agere.] petendo restitui.

u Cesserit.] scilicet ipso iure,vt dixi.s.eo.l.j.

EA quæ.] CASVS. Certũ est quòd minoribus super his in quibus læsi sunt in minori ætate, datur in integrum restitutio.post legitimam ætatem,olim intra annum vtilem, hodie intra quadriennium.& hoc in prima. Sed quæritur,si quis veniam ætatis impetrauerit,ex quo tempore hic annus vtilis ei cedat,vel quadriennium? Respond.quòd ex quo rescriptum principis iudici impetrantis fuerit intimatum,& impetranti a iudice permissa fuerit bonorum suorum libera administratio.ita tamen quòd si hoc quadrienniũ intra legitimam ætatem acciderit vsq; ad xxv.an.extendatur.& hoc in secunda. postea distinguit:aut minor succedit minori, aut minor maiori, aut maior minori.In primo casu,si minor cui succedit,læsus fuerit:minor succedens toto tempore minoris ætatis,ex persona sui restituetur. postea verò ex persona defuncti intra quadriẽnium: licet quidam distinxerunt in contrarium:& hoc in tertia.In secũdo dicit,quòd ex sui persona. vt in prima restituetur quatenus ex tempore quadriennali defuncto superfuerit, & hoc in quarta.In tertio quidã ab adita hęred. vel bon.pos.agnita, deinde incipit tempus restitutioni præstitutum currere. & hoc in quinta.

x Legibus.] vt intra utilem annum dentur restitutiones.

y Intimata.] quæ qualiter fiat, habet supra de iis qui veniam ætat.impetra.l.ij.de eo verò qđ medio tempore gessit inter impetratam veniã, & intimationem,videtur restitui,vt hic.Argum.contra.s. de iis qui ven. ætat.impet.l.j.

z Permissa.] alias,admissa est vt. & repete conuenit.

a Præstitutum.] scilicet vtilis anni,hodie quadriennij,vt l.fin.

b Ita tamen.] i.dicere,si tunc quãdo impetrauit veniã ætatis masculus

Universidad de Deusto Biblioteca

vel maior xx.an.& fœmina.xviij.ꝙ sic an^s vtilis inueniatur compleri ante vicesimumquintũ annũ: suppleatur. vt vsq; ad vicesimumquintũ annũ detur restitutio.sic ff.de excu.tu.l.scire oportet.§.aliud.Alij dicũt ꝙ quadriennium debet semper currere demum completis xxv.annis

a ¶ Si quando.]hic.§.respicit vltimã partẽ rubricę.s. de hæredibus.

b ¶ Illibato.] s. quadriẽnio. Vel illibato.s.toto quod supererat defuncto,tã minoris ętatis quã vtilis anni, secundũ quosdam. Sed tu dic tantum vtilis anni.

c ¶ Quod si maioris.] scilicet decedentis intra vtilem annum.

d ¶ Decidendas.] nã & finiri debet causa intra dictũ tempus: vt j.e.l.fi.

e ¶ Fuerat.]quod tempus curret & post suã minorẽ ætatẽ completã, sicut & in absentibus causa reipublicæ:vt s̃.eo.l.j.ij.iij.& iiij.in fin.quippe minor, & absens similes sunt:vt j.e.l. superuacuã. Itẽ pro nobis.ff.de min.l. interdũ. Itẽ vt euitetur circuit^9,qui esset iã si diceres statim currere, & posteà restitui:quia daretur restitutio ad restituẽdũ,& poneres plures minores successiuè illis successisse: vt ff.de cõd.ind. l.dñs testamento. Alij dicũt vt M.ꝙ stati currit,ꝑ q.b.est.j.e.l.fi.§.fi.Sed nõ ob.quia in alio casu loquitur. Itẽ. pro eis in authen.de temp.non solutę pec.§.finautẽ.col.vij.sed ibi speciale. nam multa ibi sunt specialia etiã secundum omnes. Itẽ pro eis.ff. ex quib. cau.in pos. ea.l. apud.& j.de his qui. vt indig.l. Polla.Sed ibi cum defuncto fuit cõtractum. secus autem in eo quod posteà currit: vt hic, & ff.de iure fisci.l.fiscus,in princi.Et eodem modo responde ad l.s̃.si aduer.ven.pig.l.ij.potest etiam ibi agere contra creditorem pignoratitia actione,& contra tutorem,vel curatorem.Item pro eis.ff. de fundo. l.si fundum.sed magis ætatis ratio,quã mulieris habẽda est.ff. de mi.l. fi.

¶ Actiones.

Tempus restitutionis, quando currit minori.

¶ al.restitutiones.

¶ Si quãdo ^a sanè in minoris iura successerit minor: minimè prohibeatur,cũ quintum,& uigesimũ suæ ætatis annũ transierit,in integrũ restitutionis beneficio vti tẽpore illibato ^b ¶ Quòd si maioris ^c fuerit minor iura nactus: quãtum ad eas pertinet causas † quas ex persona maioris fuerit cõsecutus,tantum tẽporis ad exponendas in integrũ restõnis † decidendasq; ^d casus accipere debebit, quantũ defuncto cuius hęres aut. bonorum possessor docebitur extitisse, reliquum fuerat ^e.

¶ Maior succedẽs minori,habet annũ utilem,uel hodie quadrienniũ cotinuũ ad petendum restitutionẽ,ex persona defuncti. hoc dicit.Salicetus.

¶ Cũ verò maior successionem fuerit adeptus minores: si quidẽ ciuili iure ab intestato,vel ex testamẽto successerit, mox cùm fuerit adita hęditas ^f:si verò honorario ^g iure,ex quo bonorum possessio fuerit accepta, examinãdo, ac terminãdo in integrũ restitutionis negotio, solida sine vlla diminutione † tempora supputẽtur ^h.Dat. Non.Octobr.Romæ, Constantino A. & Licino Cæs. vtriusque.ij.Coss.

¶ al.imminutiones.

IN AVTHEN. de tempo. non solutæ pecuniæ super dote.§.generaliter.col.vij.const. x.

¶ Tempus oppnenẽdi exceptionẽ dotis nõ numeratæ fauore dotis currit minoribus: aduersus quẽ cursum,ipsi,& hæredes eorũ restitui possunt intra tẽpora determinata, per hanc authen.Bal.

SI minor viginti quinq; annis de dote cauta ñ numerata statim non q̃ritur ^i:restituitur eatenus,vt nõ transcendat à tempore nuptiarum ^k duodecimũ annum. Eo quoq;mortuo intra prædictũ tẽpus indulgetur annus hæredi ^l eius, ¶ Sed si hẽs sit minor maioris,seu minoris dẽfũcti: quinque annor. gaudeat spatio,nõ expectato exitu ætatis ^m eius

¶ Nota ẽ hæc lex.& hoc dicit.si petit dilatio,q̃ tempus instantiæ non excedit,tam actori quã reo cõceditur.quòd si excedat, nõ actori sed reo cõceditur: poterit tamẽ actor uti dilatione reo cõcessa hoc dicit Bar.secũdũ Bal.uel sic:Dilatio q̃ tẽpus instãtiæ causa restitutionis in integrũ nõ excedit,debet cõcedi tã actori,ꝙ reo.sin autẽ excedit,nõ actori,sed reo debet cõcedi, intra tamẽ dilationẽ reo cõcessam potest actor suas pbationes facere.hoc dicit,& notabiliter secundum Salice.

¶ Idem A.ad Iulianum.P.P. LEX VI

PEtendæ in integrum restitutionis temporibus ^n obseruatis,si dilatio ab actore † petatũ intra metas restõnis valet arctari: eadem,quocũq; flagitante, causis cognitis ^o,trib. oportebit. Sin verò eiusmodi postulanẽ curricula,quæ intra spatiũ receptum angustari nequeũt (quippe ^p si in

† Auctore

Dotis numeratæ exceptio currit minori & hẽt specialia

f ¶ CVM VERO. ¶ Adita hæreditas,quælibet pscriptio currit inchoanda extunc:vt hic,& ff.de stipulatio.seruo.l.si seruus hæreditarius.& de vsucapioni.l.fi.§.fi.& ff.ex qui.cau.maio.l.cùm miles. & ff. de condi.& demon.l.si in diem.nisi forte in casu:vt arg.contrà.ff.de diuersis rescript.l.si seruus.sed prius inchoata completur,etiam iacente hæreditate:vt ff.de in diem addictio.l.si prædio. in prin.

Præscriptio non inchoatur cõtra hæredẽ ante aditã hæreditatẽ.

g ¶ Honorario.]id est prætorio,vt per aliquã bonorum possesionem.

h ¶ Supputentur.] i.cõputẽtur. & statim:nec dãtur ei tẽpora minoris ætatis prędecessoris,quia & illi,si hodie fieret maior xxv. annis non darentur. Alij dicunt dari dicta tempora huic hæredi: quod non placet. Aut ergo minor succedit minori.aut mior maiori:aut maior minori. & isti sunt in hac l. Aut maior maiori:cui fortè de quadriẽnio annus supererat,qui non ponitur hic:nec habebit tẽpus minoris ætatis pdecessoris, quia est indubitabilis:nã ille annus tantũ hæredi dabitur:vt s̃.eod. l.j.

ADDITIO. Sed dubium est an hoc vltimo casu iacente hæreditate currant tẽpora? Bar.hic resp.ꝙ nõ.Nam tempus necessariæ & iustę absentiæ,de medio subducitur:vt j.eo.l.fi.circa fi.sed iusta,& necessaria absentia est mortis:ergo,&c. Nisi fortè hæres,dolo , & fraude aditionẽ differret.arg.l.cùm syllanianum.j.de iis quib. vt indig.

I minor.] ¶ Casus triplices sũt in hac aut.Primus,minor ptraxit matrimonium,& cõfessus est se recepisse dotẽ spe futuræ numerationis, quæ secuta nõ est.ipse nõ opposuit exceptionẽ nõ numeratæ dotis intra annũ,vel intra tres mẽses.solutũ est matrimoniũ.ad opponẽdũ excep.ñ numeratæ dotis fluxit tẽpus in minori ætate.pater mulieris petit dotem vult restitui,intra quod tẽpus restituetur? rñ.intra xij.an.cõputandos ex die nuptiarum contrahendarum secundum quosdam : vel contractarũ secundum alios. Secũdus casus est:si decessit minor:qui erat in duodecimo anno relicto successore hærede maiore:qa hæres est maior, intra qd tẽpus restituetur? Certè intra annũ.& non dabitur ei qd supererat defuncto ex.xij.an. Tertius ca.est,si decessit minor q poterat restitui ad opponendã exceptionẽ intra xij.an.& minor successit ei.intra qd tempus restituetur? Certè intra quinquẽnium, cõputando ex die quo successit: & quinquẽniũ currit in minori ætate non expectato exitu minoris ætatis:adeò ꝙ q intra quinquẽnium nõ petiit restituit, posteà non audietur

i ¶ Non quæritur.] id est nõ opponit exceptionẽ de dote non numerata intra legitima,& cõmunia tempora quę sunt j.de dote.cau.l.fi.in fi.& in authent. quod locum.

k ¶ A tempore nuptiarum.]contractarum, secundũ M. & Io.ar.j.de nupt.l. sancimus.& s̃.de iis qui ve.ætat. l. fi.& secundum hoc poterit restitui intra xxxvij annũ vna die minus, si ponas in vltima die xxv. anni minorem contraxisse matrimonium.Vel dic secũdum B.& Azo.id est contrahendarum: hoc est ex quo est habilis ætatis ad contrahendũ,quod est in xv. annis. vt in corpore vnde hoc sumitur, scilicet de tempore non solutæ pecuniæ super dote, ibi , nouimus enim eos qui vehementius. &c. & secundum hoc vsque ad xxvij. ann. vna die plus dabitur restitutio: si ponas finito,xv.ann. contraxisse matrimonium hunc minorem.vel quandocũque post.Item secundum M.& Io.malè diceret si minor: quia non minori, sed maiori curreret tempus:si ponas vltima die xxv. contraxisse.sed pro Mar. facit quod dicit vt non transcendat, &c. scilicet tempus in aliis præscriptionibus. statutum nam si intra xxvij. ann. tantũ daretur, non transcenderet tempus alias cõstitutum, quod est vsque ad xxix.an.j. e.l.fi.sed expone transcendat, id est ascendat secundum Bul. cum quo consentio.

l ¶ Hæredi.] maiori,vt patet statim. Et no. quatuor specialia ,Primum,quia dãtur hic xij.anni siue à tẽpore contractarũ,siue contrahendarum dicas alibi xxix.an. vt j.l.fi.Secundũ,ꝙ maior succedẽs minori non habet,nisi annum ex persona illius, etiam si plus illi supererat, vel minus de xij. ãnis.alias habet ex persona defuncti annũ vtilẽ vel quod ei supererat de anno vtili: vt l.ea quæ.in fi.Tertiũ,quia minor succedẽs maiori habet quinq; ãnos,cùm alias habet tempus suę ætatis:& posteà id quod defuncto supererat:vt s̃.e.ea quæ.§.quod si. Quartum quia currit tẽpus in minori ætate in exceptione non numeratę pecuniæ, vt in prin.alias nõ.vt s̃.in qui.cau. in integ.resti.non est neces.l.fi.in princ.sed secundũ M.currit hic etiã alias hoc tempus.vt not.in l.ea quæ.in fi.§.ꝙ fi.vnde secũdũ eũ nõ esset speciale.& hoc secũdũ omnes. Potest addi quintũ quia cũ alias quadrienniũ cõputetur ex tẽpore minoris ætatis cõpletæ,hic cõputatur xij. an.ex tẽpore nuptiarũ, siue cõtractarũ,siue cõtrahendarũ.Itẽ sextũ:ꝙ quinq; an.currãt durãte minore ætate,alias non:nisi in casu:vt in auth.de hæred & fal. § pupillus. Septimum,quòd adeò currunt.vt non restituatur. aliàs contrà:vt ff.de mino.l etiam ei.

m ¶ Aetatis eius.] s. defuncti vel succedentis quod erat intra xij. an.

PEtendæ.] CASVS. Minor contraxit:læsus est toto tempore minoris ætatis, & posteà eo elapso intra annũ vtilem intra quadriennium petit,vt sibi detur dilatio ad producendum testes,vel instrumẽta: an sibi concedi debeat,quæritur? & rñ.quòd sic.sed talis danda est,quæ possit prædicto quadriennio concludi,& non vltra extendi. si ergo sit in vltimo mẽse quadriennij,& petat dilationẽ, quæ prorogetur vltra illum mẽsem in alium mensem, non est audiendus,cùm erat in arbitrio suo non coarctare se ab initio. Ecõuerso si reus petat dilationem, quæ prorogetur vltra tẽpus quadriennij.quia nõ erat in eius potestate quando pulsaretur,dabitur tempus aptum.si talem tamen dilationem implorauit,eadem vtetur actor ad probandum quod intendit.

n ¶ Temporibus.]quæ sunt vsque ad finem vtilis anni.

o ¶ Causis cognitis.]prout dicitur.j.de dila l.j.

p ¶ Quippe.]conueniet denegari. quod est. j. Et nota.duo exigi vt denegetur si à primo incipias.s.vt in confinio petatur, & terminum transcendat

trascendat,s.tempori.

a ¶ Defensor rei.] i.ipse reus,vel eius defensor.

b ¶ Obstaculum] i.non obstante ꝙ dilatio transcendat utilem annũ.

c ¶ Etsi.] i.quamuis.

d ¶ Dimensio.] i.dilatio.

e ¶ Proferat] i. protẽdat.plus ergo reo quàm actori concedit. sic j. de dila.l.si quãdo.& ff.de fer. l.fi.& de re.iur.l.fauorabiliores.Et est hęc ratio, quia non est in rei potestatẽ qñ conueniatur,sed actoris qñ agatur hic:& ff.de excep. dol.l.purè. §.fi.& j.de an.exce.l.i.in fin.& ff.de reg.iur.l.qui.i alterius in fin.

Reus est fauorabilior quã actor.

† defensor

f ¶ Prohibetur.Not. habet per alium quod per se habere nõ põt: vt hic, & ff.de temp.ap.l.p hãc. & de ap l.fi.& s̃.fi aduer. transac.l.i. & ij. & ff. quę res pig.obli.pos.l. Aristo. Item contra huic.l.est j. l.proxim. sed illa secundum istam.

† Concor. gl.prima in me.in c.de causis.d of fic.de leg. Habeo per aliũ quod nõ per me.

† Quærendis.

SVperuacuam.] CASVS. Minor contraxit: læsus est,toto tpe minoris ætatis, & eo lapso, & intra annum utilẽ olim poterat restitui. loco eius utilis anni statuit imperator quod detẽ hodie quadriennium, quòd incipit currere a tempore illo,quo currebat.olim vtilis annus: quod tps obseruabitur tam in veteri Roma,quam in Constãtinopol.ciuitate cum cęteris prouincijs.& hoc in prima.qd quadriennium nõ solum in restitutione minorum , quod est statim ex quo illuxit prima dies xxv.an.imo in resti. maiorũ obseruabitur, puta si maior fuerit absens cã rei pub.& interim res sua vsucapta sit: dabit sibi beneficium restit.intra quadriennium a tpe reuersionis suę:quod incipiet currere a tempore quo fuit reuersus. & hoc in secunda . & sicut minori non currit,nisi post completam minorem ętatẽ , ita maiori non currit tps cum abest.& non refert quo genere causę fuerit absens , siue reipu.cã,siue quibuslibet quę enumeratę sunt.ff. ex quib. caus.ma l.i. & quantum ad hęc nulla est differentia inter maiores,& minores.

† Concor. gl.in c. cõtingit. sup ver annis. in fi. extra de transac.

confinio legitimi tẽporis petanẽ, & eius terminos progabunt)dilationẽ petitori denegari conueniet.in eius enim arbitrio fuerat tũc inferre litigiũ,cùm petitæ dilatiõis mora superstite spatio posset inculdi.Quòd si desẽsio † rei ^a, dilatonis suffragiũ postulauerit: eandẽ,asserta causa, citra obstaculum ^b tpis differri sancimus †:qua nequaquã steterat in ipsius ptãte qñ litigio pulsareẽ.dari igiẽ debet etsi ^c impetrata dimensio ^d sese vltra tẽporis desinitionẽ prferat ^e: qua dilatione,si à reo impetraẽ etiã actori requirendis † pbationibus vti minimè phibetur ^f.D. xiiij. Kal. Augu. Romæ. Constantino Cæs.V.& Maximo Coss.

¶ Pro anno utili daẽ hodie quadriẽniũ cõtinuũ ad iplorãdũ restitutionẽ i integrum, ex quecũq; capite postuleẽ.a quo quadriẽnio minor ætas,& iusta absentia,& oẽ legitimum impedimentum excipitur.Bald.

¶ Im.Iustinianus.A.Ioanni.P.P. L. VII.

SVperuacuã ^g differẽtiã vtilis anni ^h in integrũ restitutiõis à nostra republica separãtes sãcim^9,& in antiqua Roma,& i hac alma vrbe,& in Italia, & in aliis prouĩciis quadriẽniũ cõtinuò ^i tm modò numerari † ex die ex quo annus vtilis currebat & id tẽpus totius ^k loci † cẽ cõc.ex differẽtia eũ locorũ aliquod induci discrimen ^l satis nobis absurdum visũ ẽ: qd nõ solùm in minorũ restitutionibus)qbus vtilis annus incipit currere ex quo vicesimi sexti anni dies illuxerit ^m sed ẽt in maiorũ ^n hoc idẽ adhiberi sacimus, vt & hic p vtili anno memorata continuatio ^o tpis obseruẽtur ad interponẽdã cõtestationẽ,finiendãq; litẽ ^p.Et q̃madmodũ omnis minor ^q ætas excipiẽ in minorum restitutionibus,ita & in maiorum tps i quo reipublicę cã absuerint, vel aliis legitimis causis ,quę veteribus legibus enumeratę sunt, fuerint occupati, õne excipiaẽ ^r: & non absimilis sit ^s in hac parte minorũ, & maiorũ restitutio. D. kal.Sep. Cõstãtino. post cõsulat. Lamadij,& Orestæ VV.CC.

† Totis locis

Quibus ex causis maiores in integrum restituantur.

TITVLVS LIIII.

¶ Officiũ legationis est iusta cã indulgenda restitutionis in integrũ.Bald.Vel sic:Legatis indefesis condemnatis datur restitutio sicut absentib . reipublicæ causa. Salicet.

¶ Imp.Antoninus A.Aemilano †. L. I.

SI propter officium

g ¶ Superuacuã.] annus alius cõtinuus, vt in vsucapione. ut ff. de vsucap.l.3.& s.de dolo.l.fi.in illo tpe currunt feriati,& non feriati dies: potuit agere uel non : potuit intendere iudex vel non : reus conueniri vel non:sit pręsens,vel absens contra quem currit: vt.j. de præscrip.lõ. temp.l.fi.restituunt tñ quidam in integrũ,ut in distinctione quę est.ff.de in inte.rest.l.fi.alius utilis. Et vtiliũ multa sunt genera . nam quidam est vtilis quo ad sui initium,sed ex quo incipit est continuus: vt ff. de calũ. l.annus.& ff.de ędil.ędic.l.cum sex.Alius est vtilis toto tpe : & hic est multiplex.nam quidã est vtilis vt nec feriati dies computentur,nec absentiarum nec minorũ ętates:vt erat annus utilis qui dabatur restitutionibus maiorum & minorum :ut s̃.eo.l.i. & hac.l.in fin.& ff.de diuer.& temp.pręscrip.l.i.Alius qui currebat absenti eo ꝙ potuit procuratorem dimittere:sed restituitur,vt annus datus bonor.possesf.pet.ut ff.de diuer.& tempo.præscrip.l.i .& ff.quis ord.in bo. pos.l. petendis.& s̃. de resti. mili.l.i.& fi.sed si est pręsens,contra quem currit bon. poss. Non currit si impediatur agere secundum d.l.i.Est & quadriennium quod daẽ maioribus & minoribus loco utilis anni,& hoc est continuũ vt feriati dies & non feriati currant:possit agere vel non.sed absentię ab eo subducũtur.& secundum hoc quo ad quid est utile: vt hac.l.

h ¶ Vtilis annis.] In quo tria oportebat concurrere actori copia agẽdi:& reo defendi:& iudici iudicandi: vt ff.de diuer.pręscrip.l.i.

i ¶ Continuum.] Quòd non est priuilegiatum licet facta rescindanẽ, sed priuilegiatę rei datum,s.restitutioni.

ADDITIO. Probatur in l.doli mali exceptio.§.diuersum.ff. de noua. fallit in casu.l.fi.j.de repu. hæred. Vbi restituitur quis in eo quod facit intra quadriennium post perfectam ætatem,quem casum nota.

k ¶ Totius.] i.omnium locorum.

l ¶ Discrimen.] i.differentiam in hoc casu.sic & ff.de instito.l.cum interdum.alias autẽ quandoque inducitur:ut ff.de eo qd cert.loc. l. iòque & ff.de offi.procons.& leg.l.i. & ij.

m ¶ Illuxerit.] si mõ habet facultatẽ agẽdi.& hoc si in minori ętate contingit læsio. alioquin currit à tẽpore læsionis: vt arg.ff. qñ actio de pe.est & an.l.j.§.annus.sed secũdum Io.quod accipe qñ pręscrptio completa est contra maiorem reuersum de absentia,& post modicũ tẽpus. Ar.tamen contrà.s̃.eo.authen.si minor.sed ibi speciale.

n ¶ In maiorum.] s.restitutionibus, qui & ipsi iudicis officio iuuantur. alias si iure actionis de dolo,uel quod me.cã uel simili habẽt sua tẽpora.

o ¶ Cõtinuatio.] hoc si hic absens maior lædaẽ tanto tempore secũdum Azo.vel maiori quod est quadriẽniũ: si vero i minore illud habet solũ reuersus,& currit ei statim post reuersionem:ut ff.ex qui.cau.ma.l.sed & si per ptorẽ.§.si feriæ. & §.quoties.& dic plene vt ibi dixi. & idem in minore si lædaẽ ipse:ut quia res usũ capiatur:& usucapio cœpit cõtra pdecessorẽ. Si aũt lædaẽ in contractu, minori semper daẽ quadriẽniũ. maior aũt non restituiẽ in cõtractu : vt s̃.de resti.mil. l. quæ à patre . sed in tpe, ut si quid potuit quærere : vt ff. ex quib. cau. ma.l. Iulianus. §.cum.Sed q.dã dicũt sp dari quadrienniũ : licet i minori tpe sit læsio:ut diximus.s̃.titu.ij.quod tempore.Accu.

Minori læse in cõtractu datur restitutio : sed nõ maiori.

ADDITIO. Vide glo. magnam in hac materia in cle.j.de rest.in integr. quã tñ Bar. hic reprehendit:ideo pro intellectu istius glos.uide hic ipsum Bar.in versi.·debes scire, & hic aduerte.&c.

p ¶ Finiendãque.] litẽ. s in integ.re.petitæ.& sic litis cõtestatione nõ perpetuaẽ.vt s̃.eo.l.petendæ.§ sin vero.& ff.de mi.l.Papinianus.§.si quis.& de dolo.l.fi.Sed ar.ꝯ.ff.de mi.l.intra.i.rñ.Sed ibi aduersarius dolo appellauerat vt extenderet tps.Item contra.s̃.eo.l. petendę. §. ꝙ si defensor sed hęc secundum illam:nam fauore rei hoc cõstituiẽ.vñ eo uolente vltra retardaẽ non eo inuito:ut hic.Idẽ dico in utili in rem siue rescissoria q̃ daẽ post restitutionẽ:vt ipsa quadriẽnio finiaẽ,si nõ sit proposita: ut j. ti.j.l,fi.sed põt ppetuari litis contestatione actio rescissoria:cũ nulla lex hoc prohibeat:licet quidã ꝯdicant eam non ppetuari, secũdũ Azo.sed Io.habet eam p contestata eo ipso qd in integrũ restitutio est petita.

† Aemilio In integrũ restitutionis litis cõtestatione perpetuet

q ¶ Omnis minor.] s.infantia.pueritia,adolescentia.Accur.

r ¶ Excipiatur.] ut non computeẽ in ipso quadriennio ipso iure primũ tps absentię,siue medium,vltimumve.ẽt in minore sicut in maiore diximus.s̃.titu.ij.l.quod tpe.& est utile quo ad hoc:quia nõ currit tps minoris ętatis,uel iustę absentię,ut de quadriennio minuat.vt diximus s̃.titu. j.l.j.Item excipitur tps quo impedior agere per aduersarium meum,ne agam intra quadriẽnium:ut ff.de min.l.intra.

s ¶ Non absimilis sit.] Vt sicut demum currit pscriptio quadriennij minoribus post maiorem ętatem:ita maiorib.post reuersionem vel aliter.Sicut minores conseruantur hodie ipso iure illęsi:sic & maiores qd placet.sed sicut prędicta tpa iustę absentię excipiuntur de quadriennio quod datur minoribus,sic de quadriennio quod datur maioribus:ut hic dicit.Sed an quod alibi dr de anno utili, est per hanc l. correctum? Rñ.non arg.j.de ap.l.pręcipimus in fi.

¶ QVIBVS EX CAVSIS MAIORES IN INTEGRVM RESTIT.

¶ Dixit s̃ de restit.mil.specialiter de qbusdam maioribus.s.militibus, & reipublicæ causa absentibus:nunc de omnibus & de iis pter requalitatem restituuntur:ut i bonæ fidei iudiciis:ut j e.l.in cõtractibus.

Continuatio

SI propter officium.] CASVS. Petebam à te decem, litẽ sum tecum cõtestatus.lite contestata , legationis cã aberas:uel quia prĩceps misit te:vel qa ex cã à ciuitate tua mis^s es,te ei ato nec cõparẽte cõdẽnat^9 es:an tibi reuerso det cãe tuæ integra defensio p bñficiũ rest.in integ quæriẽ? resp.qd sic.codẽ.n.priuilegio vtiẽ legationis cãs absens,quo & reipub.puta Romanorũ cã absens. ¶ Ex hac l. no.scdm Bal.hic ꝙ in causis ambasiatorũ nõ sunt ferię à lege indictæ: qa tũc sententia eẽt ipso iure nulla nec esset opus remedio restitutionis.

Item

Universidad de Deusto Biblioteca

Item no. quod licet quis sit absens causa legationis reipublicæ, tamen citatio facta ad domum valet: licet ei concedatur in integr. resti. Bald.

a ¶ Ad me.] s. principem à ciuitate tua, vel à me: quia princeps misit, & quod subiicit, bona fide. scilicet interueniente ex parte tua, non enim hoc studiosè procurasti: vt ff. e. l. item hi qui. & l. qui data.

b ¶ Indefensus.] i. nullo modo defensus. idem si fuit defensus sed min⁹ legitimè: quia tunc restituit ad totam causam: vt s. de procu. l. quia absente. sed si legitimè defensus fuit, tunc ad appellādum tñ: vt ff de in integ. rest. l. si.

c ¶ Condemnatur.] Lite ante absentiā contestata: alias nō posset valere ipso iure definitiua: vt j. de iud. l. properandū. §. j.

d ¶ Iudicij.] Iam cœpti, id est instantiæ.

e ¶ Reipublicæ causa.] s. Romanorum: vt ff. eo. l. sed etsi per pretorē. §. fi. & l. legatis. Et potes distinguere vt diximus sup. de procu. l. quia absente.

Si idcirco.] CASVS. Petebam a te x. lite cōtestata captus es ab hostibus: citatione ad domum tuam emissa, nec te comparente cōdemnatus es. an tibi reuerso detur in integr. restitutio, ad integram causæ tuæ defensionem, quæritur? respond. quòd sic. idē est si in carcere pub. vel priua. foret quis detentus.

† Ame.

legatiōis ad m† bōa fide factę, absens, & idefensus [b] condemnatus [c] es. instaurationem iudicij [d] iure desideras, vt: ex integro desēsionibus tuis vtaris. nā eos quoq; qui legationis officio funguntur, in eo priuilegio esse, in quo sunt qui reipublicæ causa [e] absunt, receptum est. PP. V. Non. Mart. Duob. & Aspris Coss.

¶ *Detento in carcere succurritur, si propterea non potuit comparere: & restituitur in integrum. Bald.*

¶ Idem A. Dionysio. LEX II.

Si idcirco apud arbitrium [f] pręsentiā tui facere nō potuisti, qđ sub custodia militari iussu præsidis detinebaris, idq; in veritate esse præsidi prouinciæ probaueris; accipies causæ [g] instaurationem. PP. xiij. Kalend. Octobr. Læto, & Cereali Coss.

¶ *Maiorib. in contractib. enormiter læsis, officio iudicis subuenitur. Bald. & Salicet.*

¶ Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Proculo decurioni. † LEX III.

In cōtractibus [h], qui bonæ fidei sunt, etiā maioribus officio [i] iudicis, causa cognita, publica iura subueniunt. D. Non. Aug. Dio-

† Centurioni.

f ¶ Arbitrum.] i. iudicē ordinarium. sic s. de postul. l. quisquis. Sed videtur non valere ipso iure cùm non venerit citatio in notitiam absentis: sic non est restitutio necessaria. vt ff. quæ sen. sine appel. l. j. §. item cùm. Sed illud ibi ad maiorem exaggerationem, nam nec citatus ibi fuerat ad domum: hic sic. vnde sententia tenet, quare necessaria est restitutio. Vel potest dici vt loquatur de arbitro compromissario, cùm præcesit conuentio: vt etiam vno absente ferat sententiam: alias non haberet locum restitutio: cum sententia arbitri lata, altera parte absente non valeat: vt ff. de arbi. l. diem. §. si quis litigatorum. & l. non distinguemus. §. cum in plures. sed prima verior: quia in arbitro etsi tenet sententia quo ad commissionem pœnæ: non tamen ex ea datur actio. vnde non restituitur contra sententiam quod hic faciendum dicit, sed haberet exceptionē in pœna: vt ff. de arbi. l. si cum dies. §. si quis, & de exception. do. apud. §. si in arbitrum.

Arbitri sententia non parit actionem.

g ¶ Causæ.] scilicet iam cœptæ: vt hic: & ff. eodem. l. si succurritur. & l. in eadem.

In contractibus.] CASVS. Maiorem annis induxisti vt rem suam tibi venderet, quam non alias esset distracturus: an sibi subueniatur, quæritur? respond. quòd sic. sed non offic. iudicis restitut. sed iure actionis datur de dolo: si dolus dedit causam contractui, & dic hoc officium quod adhæret actioni, nosi quòd solum officium sit, vel pone exemplū. j. communia vtriusque iud. l. maioribus.

h ¶ In contractibus.] vt in diuisionibus perperam factis: vt j. communia vtriusque iud. l. maioribus. Item in venditione: si enim non alias venditurum me inducas vt vendam: ago re tradita de dolo: vt ff. de dolo. l. & eleganter. in prin. si enim & dolo me in pretio decepisti: agā actiōe ex eo contractu, vt ff. de act. empt. l. iulianus. §. si venditor. & §. per contrariū. & arg. j. dē rescin. vend. l. si dolo. si non dolo: aut vltra dimidiam me decepisti, & tunc similiter actione ex eo contractu: vt j. de rescind. vend. l. ij. aut non ultra dimidiam, & tunc non agam: vt ff. de minor. l. in causæ. §. pen. Sed an intra quadriennium tantum in secundo, & tertio casu? quidam sic. Sed tu dic vsq; ad xxx. an prout alias actio competens durat. Et quod hic appellat officium, non dicit de eo quod est solū, de quo dicitur. ff. de minor. l. quòd si minor. §. si. sed quod actioni inhęret, dē quo tractatur. ff. de rei vendit. per totum. & maxime in l. officium. Item ideo dicit bona fide: quia ibi exuberantior est adhibenda bona fides: vt institu. de oblig. ex consensu. §. fin. sed in stricti iuris iudiciis agitur de dolo: vt ff. de dolo. l. & eleganter. §. non solum. in fin.

Venditori decepto qualiter subuenitur.

Deceptus vltra dimidiam iusti pretij agit vsque ad xxx. annos.

i ¶ Officio:] re ipsa, id est, officio ministrante iudicij iam cœpti.

Respublica.] CASVS Procurator reipublicæ ciuitatis Romæ contraxit, & deceptus est: an respubli. restitui posit, quæritur? respond. quod sic. exemplo minoris cui potest comparari respu. Viuia.

k ¶ Respublica.] scilicet Romanorum, aliæ enim ciuitates loco priuatorum habentur: vt ff. de verbo. sig. l. eum qui vectigal. & ad macedoni. l. nihil. Qui de ciuitatibus? videtur idem: argum. ff. eod. legatis. & l. sed & si. §. fin. sed illæ in legatis contrà, alias videtur secus. sed dic vt inf. de iur. reipublicæ. l. rempublicam. lib. xi. Item an idem in castro, vel villa aliqua? Respond. non puto restitui.

cletiano, & Aristobolo Coss.

¶ *Republ. equipdrāt minori: & iō habet beneficiū restitutionis in intęgrū. h. d. Bal.*

¶ Idem AA. Prisciano. LEX IIII.

Respublica [k] minorum iure vti solet [l] ideòq; auxilium restitutionis implorare potest [m] Da. ij. Idus Nouemb. Diocletiano. & Aristobolo Coss.

¶ *Ista l. habet duas lect. scdm primā. h. d. Restitutione habita cōpetit utilis rescissoria, quę anno finitur. h. d. Scda lect. hoc intendit. Ad restitutionē in integrum petendam datur utilis annus: quo elapso, natiuitas rescissorię impeditur: unde impossibile est, quod rescissoria proponatur. Bald. Vel sic: Captus ab hostibus cum patre, & matre, reuersus illis ibi defunctis potest succedere, & eorum bona interim usucapta pōt uendicare utili rescissoria, restitutione pręhabita, quę olim intra annū utilem, hodie quadriennium continuum debet peti: non usucapta autem ipso iure potest uendicare. hec dicit. Secundum utranque lect. sed prima magis amicatur literę, scilicet ut in re usucapta loquatur. Salicetus.*

¶ Iidem AA. Liciniano. † LEX V.

Si ab hostibus [n] cū patre, ac matre captus. posteà his ibi defūctis, legis Cornelię [o] bñficio [p] reuersus successiōes eorū q̄sisti [q] exēplo vtilis actionis, q̄ ī integrū restitutis daī, cū exceptiōis annuę

l ¶ Solet.] cùm in aliquo contractu, vel pacto est læsa. Sicut enim minores sunt sub curatoribus, sic & respublica sub administratoribus: vt hic & infra de iur. reipublicæ. l rem. lib. xj. & s. de of. eius qui vicem. al. l. j. sic & in ecclesia, cùm reipublicę parificetur. s. de sacrosan. eccle. l. fi. & in aut. de nō alie. §. finimus. col. ij. ęconomi etiam vicem tutorum obtinent: ecclesia ergo pupillorū: vt in authē. de eccle. tit. §. fi. col. ix. & s. de epis. & cler. l. orphanotrophos.

Respu. est sub administratorib.

m ¶ Potest.] Sed intra quantum tēpus? quidam perpetuò, quasi semper sit pupilla. Tu dic intra quadriennium a tempore læsionis. ar. j. de sen. aduersus fiscal. la. l. j. lib. x.

ADDITIO. Vide de hoc textus expressos in c. j. de in integ. resti. libr. vj. & c. j. eo. tit. in clem.

Si ab hostibus.] CASVS. Paterfamilias & vxor, & filius capti erant ab hostibus: decessit maritus, & vxor in captiuitate: reuersus est filius, fictione legis Corneliæ hæres est, ac si parentes fuiin potestate hostium non esseut effecti, quæ fingit eos mortuos prima hora captiuitatis: quasdam res non præscriptas vendicare potest directa rei vendicatio ad exemplum rei vendicationis vtilis: quæ datur ad præscriptas, præhabita restituit. in integrum & intra annum vtilem olim, hodie quadriennium. & dic res vendicat non præscriptas. q. d. sicut datur vtilis contra posidentes præscriptas præhabita restitutione, vel vsucaptas. vel pone causam quando inuenit præscriptas. & dic sic res venditas non præscriptas exēplo, &c. id est, vtili actione, quæ inducta est ad instar directæ solennis. Vel sic: Exemplo vtilis actionis inductæ ad exemplum vtilis solennis, quæ olim cum solennitate proponebatur: vt ff. de origi. iur. l. ij. §. omnium. Viuianus.

† Liciniano.

n ¶ Hostibus.] qui sunt habes: vt ff. de capti. l. hostes. & adde quod dixi. ff. eod. l. ab hostibus. §. non minus.

o ¶ Legis Corneliæ.] Quæ fingit eos mortuos prima hora captiuitatis: & sic liberos: vt insti. quibus non est permis. face. test. §. fi. & ff. ad l. fal. l. j. §. j. Item est hic fictio postliminij similiter, quo recipitur hic filius, ac si non fuisset captus, & sic non est seruus: vt insti. qui. mod. ius pat. potest. sol. §. sed si ab hostibus.

p ¶ Beneficio.] Aliud est iure postliminij: quia ad ea solum restituitur, quæ tunc habebat antequam esset exul: sed ad succesionem parentū non. Accursius.

q ¶ Quæsisti.] i. es eorum hæres. & accipe. res vendicare, &c. Et dic casum duobus modis. Primò, quòd sint vsucaptæ: & tunc expone tribus modis. nam tunc vendicabis exemplo vtilis actionis: id est, vtili actione rescissoria, quæ datur ad exemplum primæ directę, cui est præscriptum præhabita restitutione: vt hic, & j. de postlim. reuer. l. ab hostib. captis. & j. quib. non obst. long. temp. præscrip. l. ab hostib. & de rei ven. nullo. Vel dic ad exēplum primæ directæ, quæ olim cum solennitate dabatur: vt ff. de orig. iur. l. ij. §. omnium. Vel dic datur vtilis, non solennis ad exēplum vtilis solennis. nam vtilis rescissoria dabatur olim cum solennitate, sicut aliæ actiones, hodie sine solennitate: vt dicto §. omnium. & infra de formulis. l. j. & ij. Et quod dicit cum obiectu, &c. ideo est, quia si post reuersionem quadriennio taceas, cum etiam tantum ante captiuitatem supererat parentibus tuis: posteà non audieris nisi fueris litem contestatus, super hac rescissoria restituta: vt dixi suprà titul. primo. l. si na. & hoc si ponas casum, quòd sint vsucaptæ. Sed si ponas secundo modo, quòd vsucaptæ non sunt: tunc vendicabis iure directo, exemplo vtilis, scilicet, rescissoriæ quæ datur restitutis, &c. ac si dicat, sicut datur directa re non vsucapta: sic vtilis cum effectu re vsucapta præhabita restitutione. Sic ergo annua obiicitur exceptio huic actioni: vt hic. ergo reuerso competit ipso iure licet inefficax: & est similiter pro hoc. ff. de act. & oblig. l. in honorariis. §. sed cum, vbi dicitur eam anno tolli. Alij dicunt

Casum ponit.

dicunt eam non nasci aliquo modo nisi præhabita restitutione. Et quod hic obiicitur exceptio, exponunt. i. natiuitati huius actionis. Nam obiicitur extunc cùm erat restituta: & ꝓ eo est hęc lex in eo quòd daī restitutis: ergo non restituendis: sed secundū nos vtrisque datur. s. restitutis cum effectu, restituēdis sine effectu. Dices ergo hic restitutis. s. ipso iure per prætorem mortuum licet sine effectu. Alij dicunt. i. idest, restituendis.

a ¶ Prohiberis.] Vendicare.

(quæ hinc obiici solet) obiectures vindicare non prohiberis [a]. Dat. xvj. Kal. Maij. CC. Coss.

¶ DE ALIENATIONE MVTANDI IVDICII CAVSA FACTA. ¶ *Hęc quoq; est causa restōnis, & meritò hic ponenda, propter futura iudiciorum mentionem: & propter tractatum restitutionū suprà positum. Accursius.*

De alienatione iudicij mutandi causa facta.

TITVLVS LV.

¶ *Facta alienatione ratione mutandi iudicij, possessor potest conueniri rei uendicatione quam possessio parit: & alienator potest conueniri ex edicto, de alienatione iudicij, ad interesse per actionem in factum, parit dolus transferentis in alterum, causa mutandi iudicij. Bald.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Attalo. Al. Catullo. † LEX VNICA.

Cum in rem [b] † actionem † possessio [c] pariat [d], alienatione [e] etiam iudicij mutandi causa celebrata, in integrū restitutio [f] edicto perpetuo permittatur: intelligis si rem ne secum ageret, qui possidebat, venundedit [g], & emptori tradidit: quem elegeris [h], conueniēdi tibi tributā esse iure facultatē. Dat. vj. Kal. Decembr. Viminatij. CC. Coss.

† al. Catullio.

† Concor. gl. in c. pastoralis. super verb. literæ. in me extra de rescri. & c. i. cum glo. super verbo, fecerint extra eo. titu.

Cum in rem.] CASVS. Rem meā possedisti: timens tibi cōtrouersiam me facturum: eam in potentiorem vendidisti: titulo alienationis tradidisti: qualiter mihi succurratur, quæritur? respond. quia agere possum cōtra posidentem directa rei vendi. vel contra alienantem actione in factum de alie. iu. mut. caus. fact. ad interesse.

† al. cum in rē actioni possessio pariat aduersarium alienatiōe et iudicij mutādi cā celebrata, in integ. restitutio edicto perpetuo permittaī, intelligis qđ si rem &c.

b ¶ Cum in rem.] Quidam habēt actionem, & aduersarium: & tunc expone, id est, facit aduersarium obnoxium: sicut obligatio actionis in personam Alij dicunt actionem, & aduersario: & vtraque bona. Et nota, quod sola possessio non inducit actionem in rē: sed opus est, vt actor habeat dominiū, vel quasi: vt ff. de rei vendi. l. in rē. in princip. vnde dicitur, rei vendicatio est actio, quæ competit alicui ratione dominij vel quasi: & possessionis, vel quasi: non dico ratione dominij. vel quasi tantùm, vel possessionis, vel quasi tantum: nam oportet quòd sit dominus vel quasi, & tu posideas vel quasi: non autem sufficit quòd sit dominus vel quasi: & tu non posideas vel quasi.

Arbitriis.

Rei vendicatio non cōpetit nisi duo concurrant.

c ¶ Possessio.] scilicet rei.

d ¶ Aduersario.] id est actori.

e ¶ Alienatione.] repete & cum alienatione &c.

f ¶ Restitutio.] scilicet, actione in factum ex edicto de alien. mu. iudi. causa fact. vt hic. & ff eo. l. ex hoc. §. ait prætor. Et nota tria necessaria ad hoc vt actio in factum locum habeat. scilicet quòd sit res alienata causa mutandi iudicij futuri. Item quòd dolo vt duriorem. mihi constituat aduersarium. Item quòd mea interfit: alias hoc locum non habet: vt ff. eo. l. j. in fin. & l. ij. & iij. in princip. & in fi. l. item. §. j. & l. ex hoc edicto. §. ait prætor. datur etiam contra alienantem vtilis in rem, cum dolo desiit posidere: vt ff. de noxa. l. electio. §. item fi. & l. bonæ fidei. & de petition. hæred. l. nec vllam. §. penult. & de rei vendi. l. si autem. §. ij.

Actio in factum ex edicto de alie. mut. iudi. &c. ut locū habeat. tria sunt necessaria.

g ¶ Venundedit.] Tribus interuenientibus vt dixi.

h ¶ Elegeris.] Vel eum qui alienauit actione in factum prætoria ex edicto: vel possessorem directa rei vendicatione: nec cessat extraordinaria: scilicet in factum per ordinariam. i. per directam in rem: quod quidam dixerunt vt prius ordinaria intentetur per l. ff. de mi. l. in causæ. ij. in prin. quia contra diuersos datur. & expresse hic dicit quā elegeris. Item nec vtilis in rem, quæ datur: quia dolo desiit posidere ꝓ directā eadem ratione & alia: quia directa in rem, vtilis extraordinaria dicit respectu rei: non actoris qui iure sui dominij admittitur ad agendum. Sed an per actionem in factum tollatur directa, vel vtilis in rem? Respond. non, cum ad interesse detur tantùm in factum: vt ff. eo. l. iij. §. ex quibus.

¶ DE RECEPTIS ARBITRIS.

¶ *Dixit de ꝑparatorijs iudiciorū: sequ ī de iudicijs, ꝑmittens de arbitris q ad similitudinē iudiciorū sunt inducta: ut ff. eo. l. i. Accursius.*

De receptis arbitris †.

TITVLVS LVI.

¶ *A sententia arbitri non appellatur, quia ex ea actio non oritur, sed metu pœnę paretur, dummodo compromissum sit de iure perfectum, & sententia lata sit intra terminum compromissi. Bald.*

¶ Imp. Antoninus. A. Nepotianæ. LEX I.

Ex sententia † arbitri ex compromisso iure perfecto [i] aditi [k], appellari non posse [l] sæpe rescriptū est: quia nec iudicati actio [m] inde [n] ꝑstari potest, & ob hoc inuicē pœna ꝓmittitur, vt metu [o] eius à placitis non recedaī. Sed si vltra diē compromisso cōprehensum iudicatū ē: snia nulla est; nec vllam pœnam committit [p], qui ei non paruerit. PP. ix. kal. August. Romæ, Antonino A. iiij. & Balbino. Coss.

¶ *Qui est contumax in non comparendo coram arbitro, incidit in pœnam compromissi. Bald.*

¶ Impp. Carus, Carinus, & Numerianus. AAA. Clementi. LEX II.

Si contra compromissum [q] aduersarius tu⁹ apud electū arbitrū præsentiam sui facere detrectauit [r]; placitæ [s] pœnæ videī obnoxius [t]. PP. viij. kal. Ianuar. Caro, & Carino. Coss.

¶ *Aduersus petitionem pœnæ, cōpetit exceptio doli, si per dolum uel sordes fuerit arbitratum. Bald.*

¶ Impp. Diocl. & Maximian. AA. & CC. Petroniæ. LEX III.

Arbitrorum ex cōpromisso sentētię nō obtēperans [v] si sordes, vel euidēs grā eorū q arbitrati sūt, ītercessit: aduersū filiam tuam agentē ex stipulatu [x],

Ex sententia.] CASVS. In controuersia quam mecum habebas, in arbitrum compromisimus. lata est sententia contra me. volo appellare: an posim, quæritur? respond. quòd non. adeò enim vilis est sententia arbitri, quòd ex ea non nascitur actio iudicati. & propter hoc hincinde pœna consueuit promitti si iudicato non stetur: si autem compromisimus vt intra certum tempus sententiā proferret, & eo elapso tulit eā, non valet: adeò vt si ei, vel à te, vel à me non steī, non cōmittitur pœna. Ex ista l. no. quatuor. Primò no. quòd à sententia arbitri non appellatur. Scdò not. ꝙ ex sententia arbitri non orit actio iudicati. Tertiò not. quòd in compromissis ideo pœna insert, vt metu pœnę laudo pareant. Quartò not. ꝙ si compromissum est tempore limitatum: quod fit vltra terminū, ipso iure non valet. & impunè potest contemni. Bald.

† Intell. hn ius. l. vid. ꝑ Io. Hannibalē. i1. ne mo. n. 437. de le. i.

i ¶ Iure perfecto.] s. in quo adsunt quæ adesse oportet: & ecōtra absunt quæ abesse oportet: maximè quia pœna est hinc inde promissa: vt ff. cod. l. litigatores. §. j.

† Addicti.

k ¶ Aditi.] i. electi.

l ¶ Non posse.] contra. ff. qui satis. cog. l. arbitro. & j. de iud. l. cùm specialis. sed ibi ponit arbiter pro iudice delegato.

m ¶ Actio.] s. in factum, quæ alias datur ex sententia iudicis: vt j. de re. cre. l. actori. est ergo hoc: quia vilis & nulla, non quia digna. Vel potest esse ratio quare non appellaī: quia appellationis remedio extinguitur pronunciatum. vt ff. ad turpi. l. j. in fi. sed cum arbitrium non posit verè dici sententia: vt ff. ex quib. caus. infa. irro. l. quid ergo. §. ex cōpromisso. ergo non potest rescindi per appellationem: vt ff. de iniusto testa. l. nam & si sub. §. j. Sed cum quandoq; detur actio, vt quando est expressè, vel x. dierum taciturnitate firmata: vt infr. eod. l. pen. §. j. & ij. an potest appellari? Respond. primo casu non. argu. infr. de non nu. pecu. l. generaliter. & quorū appel. non re. obseruare. & infr. de reb. cre. l. si quis. Secundo non: quia ante x. dies non datur, & sic non appellatur: ut hic. at post fero prouocatur. Et no. ꝙ hic est locus argumentandi à cōiter accidentibus, accidunt enim snię communiter. ut à qua sententia posit appellari, & ex eadem agi. ergo econtra: à quo remouetur vnum, & alterum: sed licet appellari non posit, est tamen quædam species appellandi: ff. eo. l. non distinguemus. §. cum quidam.

Arbitrium per appellatione nō rescindit.

n ¶ Inde.] i. ex sententia arbitri.

o ¶ Metu.] ergo ea soluta potest recedi: ut in auth. decernit ius.

p ¶ Committit.] id est, non incidit in obligationem: ut ff. eod. l. si cum. §. si intra. & l. non distinguemus. §. compromisso. alias est uersic. sub. §. summa rei. & §. fin. & l. fin.

Si contra.] CASVS. Compromisimus tu & ego in arbitrū, interposita stipulatione pœnali, si sententiæ ipsius non staretur. citauit te arbiter, non comparuisti: an in pœnam in compromisso comprehensam incidisti, quæritur? respon. quòd sic.

q ¶ Compromissum.] i. contra id quod fuit actum in compromisso: fuit enim actum ut adesset quando arbiter præciperet.

r ¶ Detractauit.] i. noluit.

s ¶ Placitæ.] pœnæ quam placuit imponere si quis contra præceptū ueñiret. Accur.

t ¶ Obnoxius.] videtur enim non stetisse sententiæ, qui sui non fecit ꝑsentiam quo minus arbiter sententiam posit ferre, vt hic. & ff. eod. l. si cum dies. §. si arbiter. & l. si diem. §. si quis litigatorum. & l. non ex omnibus.

Arbitrorum.] CASVS Pater cum filia emancipata in controuersia, q̄ inter se habebant in arbitrium compromisit, condemnatus ē pater per sordes arbitri: non uult stare sententię: an teneatur soluere pœnam in compromisso comprehensam, quæritur? respon. quod non: sed contra filiam agentem ex stipulatu, ad pœnam excipiet de dolo. Item potest agere aduersus filiam ad interesse, quando promisit dolum in toto negotio se non commissuram.

v ¶ Obtemperans.] s. pater.

x ¶ Ex stipulatu.] scilicet ad pœnam: cum non pareas sententię.

Po-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Poteris.} Imo videtur quòd ipso iure sit tutus, quasi sub hac conditione sit commissum: si non fecerit dolo: vt ff.e.l.ita demum. in princip. quæ est contrà. Sol. tacita conditio nõ facit negotiũ conditionale: vt ff.de cond. & dem.l.conditiones extrinsecus. Item econtrà videtur non excipi: vt ff.eo.l.diem.§.stari. quæ est contrà: sed ibi dicit, nisi sordes &c.

† Istar. fo. reprehendũ hic do. ideo dic secũdũ eos q̃ in illa l. ita demũ illa conditio in est exactioni: non aũt stipulationi & sic nõ suspendit nationem actiõis, sed executionẽ eius. Bal. & Paul.

† al. sed & ex.

b ¶ Clausula.} nam cum multa in compromissis promittantur hincinde, inter cętera ponitur quãdoque nullum dolum cõmitti, ex qua clausula agitur: vt hic, & ff. eod. l. ita demũ. in fin. Sed quid si arbiter dolo suo tulit, non dolo partium. Ioan. dicit stari, cùm is qui excipit dolũ actoris, debet probare: quòd hic facere non potest: vt ff. de excep. doli.l.ij.§.j. Item dolus cõmissus ab vno, non nocet alij: vt ff. quæ in fraud. cred.l.qui à debitore. Sed contrà puto, secundum Bul. quia saltem nunc dolo facit cum pęnã petit: quod sufficit vt dicta exceptio locum habeat: vt ff.de doli excep.l.ij.§. & generaliter. & de act. empt.l. si sterilis. §. cùm per venditorem. & de tribu.illud.§.si tamen.

c ¶ Conuenire.] ad interesse.

exceptione doli mali vti poteris: a sed ex † doli mali clausula b quę compromissi stipulationi subiici solet, filiam tuam conuenire c non vetaberis. PP.iij.id.Ianuarij. ipsis AA. & Coss.

¶ Si compromissum fuerit iuratum à partibus, & ab arbitro, uel à partibus tantum uel ab arbitro tantùm, uel in actis fuerit assertum, uel confessum esse iuratum: ex arbitri sententia condemnatoria oritur actio, ex absolutoria oritur exceptio. Secus, si iuratum non appareat in actis, licet altera pars, uel arbiter asserat esse iuratum: quia nec alteri parti, nec arbitro creditur. Item si arbitri sententia homologatur: ex sententia arbitri sine pœna electi, actio & exceptio oritur. Et dicitur homologari, siue dicat, non improbo: uel non contradico: nam non contradicere, homologationi par est.h.d.Baldus.

¶ Imp. Iustinianus A. Demostheni. P.P.

LEX IIII.

† Concor. cũ hac.l. c. cũ tempore & ca. ex parte. extr. e.tit. vbi dicitur q̃ arbiter potest eligi cũ iuramento. licet hodie secundũ leges hoc prohibeatur: vt in auth. se q.

† al. litigatores in scriptis hoc.

† al. deest, scripseirnt.

NE in arbitris.} CASVS. Innuit hæc lex, quod olim arbitrio pœna vallato, adiecto quoque iuramento, licitum fuit soluta pœna recedere à compromisso, & sic periurium committere, & decreta illudere arbitrorum: quod absurdum non immerito videbatur. Obstruens ergo imperator viã periuriis, statuit quòd si arbiter de iustè arbitrando: partes verò de parẽdo simul iurauerint, vel se iurasse scripserint, seu apud acta se iurasse deposuerint, aut partes tantùm, vel arbiter tantum: & hoc secundum prædictũ modum firmauerit, sententiam à tali arbitro latam firmam manere, ex ipsa si ad incertum actũ fuit, actionem in factum generalem cõcedens. Si verò ad certam cõdictionem ex hac l. & si forte res petita auctoritate iudicis tradita fuerit. vtilem rei vendi. si à possessione ceciderit: quod si quidem sub prædicta forma arbitrium vallatũ non fuerit, nullum erit. In fine verò dicit, quod si his non præcedentibus, vel partes subscripserint, vel se non contradicere protestati fuerint: perinde est ac si expresse consenserint, & valebit in omnibus: vt supra dictũ est.

NE in arbitris cum sacramenti † religione eligendis periuriũ cõmittatur d & detur licẽtia perfidis hominibus passim definitionis iudicum e eludere: sanctissimo arbitrio, & huiusmodi rem censemus esse componendam. ¶ Si igitur inter actorẽ, & reum: necnõ ipsum iudicem f fuerit consensum, vt cum sacramẽti religione lis procedat, & ipsi quidẽ litigatores hoc † suis manib[us], vel per publicas personas scripserint † vel apud ipsum arbitrum in actis, ꝓpria voce deposuerint, q̃ sacramentis pręstitis g arbiter electus h est, hoc ẽt addito i, q̃ ipse arbiter iuramẽtum pręstiterit super lite cum omni veritate dirimendã: eius definitionẽ validam omnimodò custodiri cẽsemus, & neq; reũ, neq; actorem posse discedere, sed tenere omnifarã, quatenus obedire ei cõpellãt. ¶ Sin autem de arbitro quidẽ nihil tale fuerit, vel compositum k, vel scriptũ l .ipsæ aũt partes literis hoc manifestauerint, quod iuramenti nexibus se illigauerint m, vt arbitri sentẽtiæ stetur: & in pręsenti n casu omnimodò definitionem arbitri immutatam o seruari, literis, videlicet, eorũ similem p vim obtinentibus: siue ab initio hoc fuerit ab his q scriptum, vel præfato modo depositũ, dum arbiter eligebatur: siue post definitiuam sententiam hoc scriptũ inueniatur, quod cum sacramenti religiõe eius audientiã amplexi sũt, vel quod ea, quæ statua sũt, adimplere iurauerint, ¶ Sed & si ipse solus arbiter hoc litigatorib[us] poscentibus, vel scriptis, vel depositionibus r (vt dictum est) manifestum facientibus, præstiterit s iuramẽtum, quòd cum omni veritate liti libramenta t impotat: similẽ esse etiã in præsenti casu † prioribus eius definitionẽ, & eam omnimodo legib[us] esse vallatã: & in his oĩbus v casibus liceat, vel ĩ factum x, vel cõdictionẽ ex lege y vel in rẽ ũtilẽ instituere actionẽ, secundùm quod facti qualitas postulauerit. ¶ Sin autem † in scriptura quidẽ, aut depositione nihil tale z appareat, vna aũt pars dicat iuramentum esse pręstitum, quatenus arbitrali stetur sẽtẽtię: huiusmodi litigatorũ, vel solius arbitri † sermones a minime esse credẽdos: cum & si quis iuramentum datũ esse non iudice b supposito nec hoc scriptura partium testante, concesserit: incerti c certaminis compositio (quæ inter homines imperitos sępe accidit) nõ aliquid vigoris † reb. iudicatis inferat, sed in huiusmodi casu hæc † obtineat, quæ veteres super arbitris deligendis sanxerunt d.

IN AVTH. de iudicib. §. qa vero multæ. collat.vj. constit.x.

d ¶ Committatur.} argum. j. de indi.vid.tol.l. ij.

e ¶ Iudicum.} scilicet, arbitrorum. sic & ponitur in authen. de appella. §. deinceps. collat. viij.

f ¶ Iudicem.} id est, arbitrum.

g ¶ Præstitis.} vel a se, vel a partibus.

h ¶ Electis.} non aperit an iurauerit vel non: sed scripserunt omnes se iurasse: cui scripturæ creditur, siue sit verum, siue non: vt & alias. ff. de dona.l.ex hac. Et nota quòd primus casus est, quando omnes scriptum est iurasse. Secundus, quando partes tantum. Tertius, quando arbitrum tantum. Quartus, quando dicitur ab vno, vel vtroque quòd sit iuratum, non tamen scriptum inuenitur.

i ¶ Addito.} in scriptura arbitri vel publica, vel in actis coram se.

k ¶ SINAVTEM. ¶ Compositum.} per se scriptum.

l ¶ Vel scriptum.} per alium.

m ¶ Se illigauerint.] nec hic aperit, an iurauerint: vel dic vt in superiori casu.

n ¶ In præsenti.} non solum in superiori casu, qñ omnes iurauerunt.

o ¶ Immutatam.} id est immutabilem.

p ¶ Similem.] suprà in proximo casu.

q ¶ Ab his.} scilicet, actore & reo.

r ¶ Vel depositionib.} facta scriptura in actis.

s ¶ Præstiterit.} id est præstitisse dixerit.

t ¶ Libramenta.} id est, finem. Accur.

v ¶ Omnibus.} scilicet, tribus casibus. Accur.

x ¶ In factum.} scilicet generali: de qua dicitur. sup. de sacrosanct. eccles. l. sancimus.j. & sic nõ est contra. s. eod.l.j. Et dic in factum dari cùm agitur ad factum quod est incertum, vt cùm dixit decem aut noxæ dare condictionem, ex hac lege, quãdo est certũ. in rem quando actũ est rei vẽdicatione, vel quando personali, & ex sententia fuit tradita possessio, & postea amissa: vt ff. de public.l. iij. in fin. aliàs nõ datur in rem ex sententia lata in personali actione, nisi in casu: vt institu. de officio iudi.§. fin.

y ¶ Ex lege.} scilicet, ista.

z ¶ Tale.} de tribus prædictis casibus.

a ¶ Sermones.} nam vxor vnus, vox nullius, vt infrà de testi. l. iurisiurandi. §. simili. at iudex ordinarius potest suam sententiam interpretari: vt ff. de appell.l.iiij. & argument. infra de iudic properandum. §. illo. argument. infra ad legem cornel. de fals.l. si quis decurio: quæ sunt argumẽ. cõtra. An ergo potest esse testis iudex vel arbiter de iis quæ coram eo acta sunt post sententiam? Dic quòd sic cùm non sint ꝓhibiti: vt ff. de testib. l. j. Et quod hic dicit, est iõ: quia scriptura exigebatur quæ nõ aderat: item erat solus. & pro hoc quòd possit est ff. de testi.l. ob carmen. §. illud quoque. & §. item senatus. Sed argumentum contra. ff. de testib. l. fin. & hoc notat Azo. in summa de testi. § habetur. sed prima placet. ADDITIO. distingue aut iudex assumitur, vt testis in causa done c est iudex, vel arbiter, & non potest, nec duplici fungatur officio: vt l. quisquis. §. de postu. aut postquam causa est finita: & tunc si quidem assumitur vt tęstis super processu, valet eius testimonium: vt d.l. ob carmen. §. illud quoque. nisi ei obstaret quod esset solus: vel quòd scriptura non esset facta: vt hac l. aut assumitur ad testificandum super iustitia sententiæ suæ, & non potest: quia suspectus est. arg.l. eos. in prin. j. de appel. & de hoc per glos. & Innoc. ex. de testi. capi. cum a nobis. & cap. dilecto filio & de elec. cap. cum dilectus.

b ¶ Iudice.} id est arbitro. & est sensus: & si constat iuratum, tamen nõ est scriptum coram arbitro a notario, nec a partibus, nec præiudicat. vis est ergo in scriptura.

c ¶ Incerti.} incertam dicitur: quia eius effectus non est certus: imò econtra est certum, quòd nullum effectum habeat.

d ¶ Sanxerunt.} vt partes non teneantur stare, nisi esset pœna apposita: vt s. eodem l. j.

† Casu. Sententia lata in personali actione non parit actionem in rem.

† Iste versic. cũ glo. semper legatur [illegible]

† Facit [illegible] cum glo. in verb. [illegible]

† al. apparuerit.

† al. non aliquod [illegible]

† al. deest hæc.

Decernit

a ¶ Decernit.} hæc aut. corrigit hãc legem vsq; ad §. finalẽ. vt hodie nõ iuretur & est ex authentico de iud. §. qa verò multæ. col. vj. & habet hic q. dã decernimus, & aliàs decernit. s. noua cõstitutio. CASVS. Hæc aut. corrigit. l. C. in eo q dicebat posse arbitrũ eligi cũ iureiurãdo. hæc ꝓhibet q nullus arbiter eligat cũ iuramento, sed cũ pęna. posteà iponit pœnã ibi: si contra factũ fuerit. ¶ No. ex ista le. quòd lex ciuilis potest reprobare iuramentum. Secundò notat. casum in quo arbiter male iudicãs non facit litem suam. Tertiò, nota casum, in quo dolus nõ punitur nisi à Deo, secundùm Bald.

b ¶ Fieri.} i. eligi.

c ¶ Sacramenti.} præstiti à se, vel à partib. secundũ Azo. & Io. vt hic, & in definitẽ dicit. & secundũ hoc habeas ĩ fine eis. sed B. à se arbitro præstiti tantum, & ꝓ eo est finis huius authenticæ, ꝓut habes ei. sic ergo secundũ eum partes non prohibentur iurare. Sed quid si pœne & iusiurandum sit præstitum? Respondent quidam non valere: quia cõtra legem factum est: vt s. de legi. & consti. l. non dubiũ. Sed Io. cõtra quasi forma, seu qualitas arbitrij sit improbata, nõ substantia nam compromitti nõ est prohibitum: sed sic compromitti prohibitum est: vt arg. ff. de condi. inst. l. quæ sub conditione. §. quoties. sic & matrimonij nimia festinatio punitur: sed matrimonium non cassatur: vt in aut. de resti. & ea q pa. §. vnũ. col. iiij. & j. de secun. nup. l. j.

d ¶ Hoc.} prohibitum à lege.

e ¶ Male.} quid si benè? dicunt quidã valere. Tu dic q non: vt argum. ff. de re mili. l. iij §. in libello.

f ¶ Pœnam.} periurij: vt j. de iureiu.

g ¶ Ei.} quidam habent ei, scilicet partibus: quia vna alteram vocabit per iurã: non aũt sententia arbitri pariet aliquã actionẽ de iis quæ dicuntur. in l. ne in arbitris. §. sed & si ipse. & sic est pro Martino & Io. Alij habent ei. s. arbitro. & sic pro Bul. & secundum hãc est contra. s. pe pac. l. si q s in cõscribẽdo. in fi. Sol. hic speciale in odiũ eorũ qui fecerũt iurare arbitrũ, alias facit litẽ suam: vt ibi.

ADDITIO. Aduerte quòd hæc aut. habet locum in arbitro, non in arbitratore: ille enim potest assumi cum iureiurando: vt ca. quintauallis. extra de iureiu. & l. si libertus ita. ff. de ope. liber.

† Si tamen est præstitũ seruari debet vt c. ij. cum glo. in verb. sacramenti. & c. cũ tẽpore. extra eo. ti.

† al. οὐ μὴ ἀντιλέγω τὰ ὑπὸ διαιτητοῦ.

† al. in q b. Matrimoniũ non est cũ festinatione cõtrahendum.

† Al. vel huiusmodi.

† transmittaẽ.

† Vera consuetudo.

† Eum.

¶ Hodie prohibetur fieri compromissum cum iuramento: & licet arbiter iuret, si male iudicat, solum à Deo punitur. hoc dicit, Salicetus.

DEcernit a ius nouum nullũ sic fieri b posse arbitrum, vt cum sacramẽti c † religione iudicet, sed pœnam statuat qua p̃stita, liceat à iudicatis recedeř. ¶ Si contra hoc d iudicatum fuerit: iudex q malè e iudicat si dolo facit, pœnã f à Deo expectet: si ignorãtia, nihil pręter sacramẽtũ ei g erit, neque litigatores rursus damno afficientur.

¶ Finis authenticæ.

¶ Sequitur tex. l. Codicis.

¶ Si quis autẽ post arbitri definitionem subscripserit h οὐ μὴ ἀντιλέγω † (græcis enim vocabulis hoc enarrare propter cõsuetudinem i vtilius visum est) & si nõ adiecerit k ὁμολογῶ: & sic omnimodo pactionem in factum eum cõpelli l casa cere, qbus † consensit. Qualis enĩ differẽtia est, sibi huiusmodi verbis etiã ὁμολογῶ adiiciaẽ, m vel huiuscemodi vocabulũ oĩmodo omittatur n †? Si enim verba consuetã stipulationũ, & subtilis, imo magis superuacua obseruatio ab aula o concessit, & nos qdẽ nup leg. à nobis scriptis multa vitię stipulationũ, multãsq; ambages, scrupulos vsq; circuitus correximus; p cur non & hmõi q scriptura totã formidinem veteris iuris amputamus: vt si q s hæc scripserit, vel vnum ex his, acquiescere eis compellaẽ, & ea ad effectũ omnimodo perducere? cũ nõ sit verisimile † hæc propter hoc scripsisse, vt tantùm non cõtradicat, sed r vt etiã ea impleat, aduersus quæ obuiam ire non potest. Data iij. Kaled. Nouemb. Decio V.C.Coss.

h ¶ Si quis subscripserit. Hoc est græcum quod sonat, id est, non contradico.

i ¶ Consuetudinem.} hæc enim lex facta fuit in ciuitate Constantinopolitana, vbi loquuntur homines Græcis verbis. Accursius.

K ¶ Adiecerit. & hoc græcum omologo, i. confirmo vel laudo.

l ¶ Compelli.} dicit hic Ir. loqui quando fuit iuratum, & scriptum: quod non placet: quia tunc valeret secundum hanc legem, etiam sine huius confirmatione.

m ¶ Adiciatur.} id est, non contradico.

n ¶ Transmittatur.} scilicet, confirmo, & laudo.

o ¶ Ab aula.} id est, à iure quod fit in aula: & sic ponitur id in quo fit pro eo quod fit.

p ¶ Correximus.} vt j. de contrahen. stipu. l. scrupulosam. & l. magnã. & l. omnes.

q ¶ Huiusmodi.} id est, hac lege. vel dic id est, hoc verbum non contradico.

r ¶ Sed vt.} Sic ergo non est hic simplex ab nutiũ sed curare debet & seruare: vt ff. de verb. obl. l. inter stipulantem. in princ.

CVm antea.} CASVS. Petebã a te x. negabas te mihi debere, cõpromisimus in arbitrũ sine pœna, olim obtinuit quòd si pro te lata esset sñia valeret, & dabatur exceptio: si autem pro me nõ valeret, nec dabatur mihi ex ea actio. Quod corrigit imperator, statuens vt si litigantes compromiserint in arbitrũ, & conuenerint de stando sententiæ suæ sine pęna, & arbiter sentẽtiauerit, & sententiæ subscripserunt, quòd eis placeat, nõ solũ dabitur reo exceptio si pro reo feraẽ, sed si pro actore lata fuerit dabiẽ tibi actio & mãdabitur executioni ꝑ officialem p̃fecti, vel per eũ iudicẽ cuius forũ sequiẽ reus. In prouinciis autem per moderatores &c. vel iudicem in cuius foro est pulsatus. & hæc in prima & secunda. ¶ SINAVTEM. Si autem post sententiam non subscripserint partes, sed per decem dies tacuerint nec dixerint contra, vidẽtur eam confirmare per taciturnitatem, & ideo dabitur exceptio actori. & hoc in tertia parte. Si autẽ altera pars intra decenniũ stare noluerit sententiæ, imò reclamauerit nec reo ex ea dabitur exceptio, nec actori actio. nisi cum iuramẽti religione fuerit assumptus arbiter: vt s. le. proxi. quo casu seruabitur quod in ea lege statutũ est. & hoc in quarta parte. an autem per litis contesta. factam coram arbitro, vel per libelli oblationem, executore transmisso, interrumpatur præscriptio sicut coram iudice, qriẽ? respon. q sic. & hoc in qnta pte. An autẽ partiũ cõfessio, testiũ ꝓductio facta corã arbitro, si altera pars corã ordinario litigare voluerit, valeat coram ordinario si opus fuerit, quæritur? respon. q sic. & hoc in sexta. Ex ista l. nota. q homologatio debet fieri post laudum nõ ante laudũ: appellationi verò potest renunciari ante sentẽtiam, & post vt j. de tempo. appel. l. fin. in fi. Vlterius not. in ver. sed in hac quidem per quos sententia arbitrorum executioni mandetur, & dicit tex. quod per iudicem rei. non ergo respicitur locus arbitrij, sed forus conuenti. quod est no. secundum Bald.

¶ Ex sententia arbitri pacto nudo, & sine pęna assumpti homologata expsse, uel tacite, oriẽ actio & exceptio. Itẽ corã arbitro fit p̃scriptionis interruptio, & ex actis ibi ꝓbatis corã eo in alio iudicio inter easdẽ ptes fit ꝓbatio. h.d. tota lex, q̃ est notabilis & singularis secũdum Bar. & Bal. Vel sic. Vbi ex sñia arbitri daẽ exceptio, actori non dabaẽ actio: hodie sine expsse, siue taciturnitate decẽ dierũ istius sñia sit homologata, actori daẽ actio, & reo exceptio: pte. uero reclamãte sñia non habet effectum, nisi cum sacramenti religione arbiter fuerit electus: & per litis cõtestationem factam coram arbitro interrumpitur præscriptio. Et gesta coram eo, ꝓbãt inter eosdem in iudicio ordinario. Salicetus.

¶ Idem A. Iuliano PP. LEX V.

CVm anteà † sancitũ fuerat ĩ arbitris eligẽdis quos neq; pœna compromissi vallabat neq; iudex d'derat, sed nulla sñia s præcedẽte cõmunis electio, vt illorum sentẽtiæ staretur, procreabat, si quidem pro parte pulsata t forma v arbitralis procederet, exceptionẽ ei veluti x pacti generari: sin autem pro actore calculus y poneretur, † nihil ex eo ꝓcedere ei z præsidij: sancimus in eos arbitros quos p̃diximus, & quos talis cõsẽsus elegerit sub eo pacto vel ĩ scriptis, vel nõ ĩ scriptis habito, vt eorũ definitioni stẽt: si qdẽ subscripserit, postquam a definitiuo ꝓcessit, q nõ displiceat ambab. partibus eorum sententia: non solũ reo exceptionẽ veluti pacti generari, sed etiã actori ex nostro nomine b infactum actionẽ, quatenus possit sententia eius executioni mãdari, in hac † quidẽ regia

† Intel. huius.l. vid. p Io. Hannibal. in l. nemo. n. 430. de leg. 1. & vbert. Zuchard. in Rubr. de pact. s. nu. 82.

† Al. proponeretur.

† Procedit.

† Al. scilicet in hac.

1 Glo. ista male loquitur secũdũ Pau. de Ca. hic. sed debet intelligi sane qd oriẽ ex sñia pp legis auctoritatẽ erit exceptio rei iudicatæ non pacti tantũ, consideratio verò Iustiniani q nõ sit distinguendũ inter actorẽ, & reũ, fundatur in qualitate seruanda in iudicijs: vt j. de fru. & lit. expen. l. fin.

s ¶ Sententia.} scilicet, de legatoria.

t ¶ Pulsata.} id est reo, illi enim acquiritur exceptio, sed pro actore non.

v ¶ Forma.} id est sententia.

x ¶ Veluti.} Non enim verum pactum & expressum compromittentium pręcessit, sed tamen quod statuitur ab arbitro videtur eorum pacto statui, licet autem in hoc casu secundum quòd hic dicitur exceptio reo competeret quasi facto pacto de non petendo, si arbiter id sentiet: tamen hoc hodie cessat: vt sicut actio in casu illo non competit, sic nec exceptio: vt j. eod. §. altera. H.

y ¶ Calculus.} id est, sententia.

z ¶ Ei.} Hoc corrigitur. j. eo. §. altera. nam quo casu valet pro actore: valet pro reo, secundùm Azo.

a ¶ Postquam.} Aliud si antè, cùm pactum sit nudum: argumentum tamen contrà. ff. de pactis. lege, & hæredibus. §. filia. & supra de pact. l. prima. si autem coram iudice ante sententiam fiat huiusmodi pactum valet: vt infrà. de tempor. & reparat. appell. l. finali. §. finali. Accursius.

b ¶ Nomine.} s. l. proxim. in fin. Sic ergo ex l. nascitur actio, & exceptio in hoc casu non ex sententia: & sic non est contra. s. e. l. j. & ff. eo. l. ij. Vel hic speciale, quia non fuit apposita pœna. Sed nonne hoc casu

etiam

Universidad de Deusto Biblioteca

etiã iure veteri poterat agi cõdictione incerti ad interesse: vt ff. e. l. die, §. fi. Rñd. hic nudũ fuit pactũ in cõpromittẽdo, ibi in stipulatione vallatũ. Item q̃d si pignus detur arbitro pro sententia seruanda? Resp. secundũ Ir. aut vt ipse teneat, quo casu est pignus nãli obligationi accedens, qua tenet pars ipsi arbitro ad seruandã sententiã: vt arg. j. de vsur. l. per retentionem. aut vt det parti, & tunc est depositum certa lege datum, & sic agit pars cui est dandum cõtra arbitrũ actione depositi: vt j. ad exhibẽdũ. l. si res. Tu dic hoc vltimo casu dari prescriptis verbis. ff. de præscri. verb. l. si rem. §. pe. Item quid si pœna promittitur reto manente pacto? dic vt ff. eo. l. ij.

ciuitate ab officio eminentissimæ præfecturæ, vel eius, cuiusforum pars sequitur † fugiẽris: iu prouinciis autẽ, tã per moderatores, quã per apparitores eorũ, vel per iudices quorũ regimẽ pars pertimescit † pulsata. ¶ Sinãt post sententiã minimè quidẽ subscripserint [a] se arbitri formã amplecti [b], sed silentio † eã roborauerint. & non intra decem dies [c] proximos attestatio [d] missa fuerat, vel iudice, vel aduersario ab alterutra [e] parte, per quã manifestũ † fiat definitionẽ nõ esse amplectẽdã: tũc silẽtio partiũ sententiã roboratã esse, & fugiẽti exceptionẽ, & agenti memoratã actionẽ cõpetere. ¶ Altera † autẽ parte recusãte secũdũ præfatũ [f] modum & implere statuta minimè cupiẽte, nihil fieri p̃ iudicij, neq; parari †, vel exceptionẽ reo, vel actori actionem: exceptis videlicet arbitris q̃ cũ sacramẽti religione electi sunt secũdũ nouellã nostri numinis † constitutionẽ [g] Tunc etenim ea oĩa seruari oportet. quæ lege nostra super huiusmodi audiẽtia definita sunt Licet † [h] nõ ignoremus Iulij Pauli opinionẽ & aliorũ certorũ † prudẽtiũ, q̃ tetigerũt q̃dẽ huiusmodi q̃stionẽque in præsenti aggredimur, nõ autẽ aptissimẽ † peregerũt, sed vsq; ad quasdã [i] actiones tẽporales stãdum esse existimauerũt. Pleni⁹ autẽ & gñaliter definimus cõuẽtũ [k] in scriptis apud cõpromissoriũ iudicẽ factũ, ita tp̃is interruptionẽ ĩducere quasi ĩ ordinario iudicio lis fuisset ĩchoata. ¶ Ad hęc gñaliter sancim⁹, ĩ iis q̃ apud cõpromissarios facta sunt, si aliquid in factũ [l] respiciẽs, vel p̃fessum [m] est, vel attestatũ [n]: posse eo & ĩ ordinariis vti iudiciis [o] D. vj. kalẽ. April. Lampadio & Oreste. VV. CC. Coss.

¶ *Mulier non potest esse arbiter. h. d. Bal. uel sic: Mulieris nõ possunt cõpromissũ recipere, & per eas laudata non nocẽt. Sali.*

¶ Idem A. Ioanni. P. P. † LEX VI.

SAncimus mulieres suæ pudiditiæ memores, & operum quæ eis natura p̃misit, à q̃bus eas iussit abstinere, licet summæ, atq; optimæ [p] opiniõis cõstitutę in se arbitrium susceperint, vel si fuerint patronæ, etiã si inter libertos suã interposuerint audiẽtiã; ab omni iudiciali agmine † [q] separari, vt ex earũ [r] electione nulla pœna, nulla pacti exceptio aduersus iustos earũ cõtemptores † [s] habeatur. Da. kalen. Sept. Constanti. Lamp. & Ore. Coss.

De satisdando.

TITVLVS LVII.

¶ *Procurator actoris factus apud acta, non tenetur satisdare de rato, sed de defendendo. Item reuocatio mandati quæ in notitiam iudicis, uel aduersarij non peruenit, iudicium nõ impedit: procurator uerò rei indistinctè caueat de iudicato soluendo. h. dicit. Bar. & Bal.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.

LEX VNICA

NOn est incerti iuris, cum qui apud acta [t] factus [v] est agentis procurator non compelli ratam rẽ dominum habiturum satisdare. hoc enim casu ueluti præsentis [x] p̃curatorẽ ĩteruenire ĩtelligẽdũ est. Itaq; etsi posteà mutata uolũtate procuratorẽ esse noluerit, [y] † tñ iudicium quo quasi p̃curator expertus est, iudex ratum habere

† Persequitur. † al. pertimescat. † Et sic silẽtio decem dierũ cõfirmatur arbitriũ. & cõp cor. glo. in c. cum tempore. super verbo, obseruãdum. in fin extra de arbi. † Ei. † Alterutra † Pari. † Nominis. † Enim. † al. cæterorum. † Perfectissimè. al. peritissimè. † al. cõpromissum. Libellus est coram arbitro dãdus. † al. Hoc genera. ali. deest, Ad. Iudicij vnius acta: faciunt fidẽ in alio.

a ¶ Subscripserint.] actor & reus. & collige hic sententiam arbitri in scriptis dandam vt iudicis: vt inf. de senten. ex breui cu. reci. l. ij.

b ¶ Amplecti.] f. velle:

c ¶ Decem dies.] Qui & posteà per authentic. statuti sunt ad appellandum à sententiis iudicum: vt in aut. de app. & intra q̃ temp. §. j. col. iiij. Accur.

d ¶ Attestatio.] i. contradictio. Accursius.

e ¶ Alterutra.] vt ff. e. litigatores. §. interdũ. Sed contra. in l. ij. eo. titu. & s̃. eo. l. j. Solu. vt s̃. eo. proximè. in gl. s̃. l. proxima.

f ¶ Præfatum.] id est, intra decem dies.

g ¶ Constitutionem.] vt sup. eod. l. proxim.

h ¶ Licet.] Hac lege habes effectum arbitrij. in fi. vt s̃. de actione vel exceptione danda. Item in principio: vt hic. Item in medio: vt j. proxi. §.

i ¶ Ad quasdam.] non omnes, nec ad perpetuas

K ¶ Conuentum.] id est conuentionem factam in scriptis & executore misso, non aliàs: vt infra de præscriptionibus triginta annorum. l. sicut. nisi in casibus coram principe: vt s̃. quando lib. princip. l. j. & ij. Item nota hic libellum in scriptis debere dari coram arbitrio sicut coram iudice: vt inf. de litis contestatione. authen. offeratur. Sed contra argu. s̃. de episcopis & clericis. authen. generaliter. in fin. Solutio. vt ibi.

l ¶ Factum.] i. ad facti quæstionẽ. m ¶ Professum.] i. p̃fessum ab eo.

n ¶ Attestatum.] id est, testibus affirmatum coram arbitro.

o ¶ Iudiciis.] data electione alteri parti, vtrum velit testes iterum produci si viuunt, an attestationes: vt j. de testi. l. fi. Et ita not. quod actum est in vno iudicio valet in alio: vt hic, & j. de lib. cau. l. iubemus. quod intelligitur esse verum inter easdem personas. Sed an etiam inter alias personas? Respon. non: vt s̃. de eden. l. ij. & facit. j. de re iud. l. gesta.

Sancimus.] CASVS. Petebam a te decem, negasti te mihi teneri, compromisimus in mulierem: an valeat compromissum, quæritur? Respond. quòd non quantæcunque fuerit opinionis: nec etiam si liberti in patronam cõpromiserint, & pœnam hincinde stipulati fuerint. si sententiæ non stetur. nec enim non stans sententiæ, propter hoc incidit in pœnam. Viuianus.

p ¶ Optimę.] nam generaliter præsumitur omnes sapiẽtes: vt j. de lib. cau. l. iubemus. & s̃: de iis qui ve. æta. impe. l. ij. §. j.

q ¶ Agmine.] vt neq; arbitri neq; iudices, neq; aliud officium in iudicio habeant: vt hic, & ff. de iudi. l. cum prætor. §. pen. & de regu. iur. l. secunda. & ff. de procura. l. neque. & arg. ff. de vsufru. l. sed & si quid. §. mãcipiorum.

r ¶ Earum.] scilicet, mulierum.

s ¶ Contemptores.] Quidã habent cõuentores, id est cõuenientes, siue promittẽtes qui sunt isti, quia nõ p̃nt ad eã cõueniri. Alij habent cõtemptores & idẽ est sensus. nam iustè contẽnunt eas soluere. Et quod dicit nulla pœna, quæ fuisset promissa, nulla pacti &c. si pactum de non petẽdo loco pœnæ fuit appositum: vt ff. eod. litigatores. §. interdum. Vel dic pacti, quia fuit compromissum secundum formã s̃. l. proxim. in principio. Quid in comitissa Campaniæ & Matildę quæ arbitrantur? Respon. serua consuetudinem quæ dat eis iurisdictionem: vt inf. de emanci. l. j. ADDITIO. De isto est casus expressus. in c. dilecti filij vbi verba istius. l. recitantur. extra eod. tit. & ibi Inno. Hostien. & Io. An. tenent quòd succeduns in comitatu & iurisdictione secundum Bald. hic.

¶ DE SATISDANDO. *Dicturus de iudicijs, præmittit de satisdãdo, quia hoc fit ante litẽ contestatã: ut inf. eo. §. i. & §. fina. & est satisdatio cum fideiussore: ut ff. qui satisd. cog. l. i.*

NOn est.] CASVS. A te decem petij in initio coram iudice, & te præsente ordinaui p̃curatorẽ, vel te nõ p̃sente: an compelli debeat procurator satisdare me ratum habiturum quæritur? Respon. quòd non. Si autem te & iudice ignorantibus reuocaui mandatum: tamen quicquid per procuratorem actum est. ratum debet habere iudex. & hoc in secunda Si autem petas vt satisdet de defendendo, quia me vis reconuenire: an sis audiendus, quæritur? Respõ. quòd sic. Alioquin iudex non procedet. Procurator autem. s. rei, an satisdare debeat de iudicato soluendo, quæritur? Dicitur quòd sic: quod obtinet in omnibus casibus.

t ¶ Acta.] acta sunt scripturæ quæ fiunt de actitatis coram iudice.

v ¶ Factus est.] aduersario præsente vel absente & ante iudicij initium.

x ¶ Præsentis.] dudum ante litis contestationem, actis tantùm facientibus, quantum si nunc in initio causæ dominus esset præsens, & cõsentiret, quo casu similiter nõ satisdat. Et idem si quolibet alio modo constet de mandato, vel per instrumẽtum, vel per literas domini missas ad iudicem vel aduersarium. nam his casibus non satisdat: 1 vt hic & ff. vt in possessio. leg. l. si is à quo. §. si procurator. & ff. rem ra. habe. l. ne satisdatio. & institutio. de satisdatio. §. sin autem. & ff. de procuratoribus. l. si procuratorẽ. & s̃. de p̃cur. l. j. Item hæc vera, nisi in duobus casibus, vt ff. de oper. noui nunc. l. de pupillo. §. qui procuratorio. & l. sequenti. & ff. ad Trebellianum. quia ita. §. etiam. Tu dic vt ibi.

y ¶ Noluerit.] & iudice & aduersario ignorante, secus vtroq; sciẽte: vt ff. de solutio. l. vero procuratori. §. sed & si quis. Quid autẽ si alter tantũ sciuit? Respon. si iudex tantùm, nulla est sententia: quia in non legitimã p̃sonã sciens tulit s̃niam ope replicatiõis. ff. de collusi. de. l. iij. j. de leg. l. si legatarius. si reus tñ tenet s̃nĩa, q̃a iudex nihil de cõtingẽtib. omisit: sed reus p p suã scientiã nõ dẽt habere cõmodũ ex s̃nĩa ope replicationis. si aũt procurator sciuit valet p̃ reo vt hic: non p̃ actore, cũ quo ad actorẽ, nõ p̃ legitimã personã fuit litigatũ: vt j. de leg. l. si legatarius. Et nota, q̃ semper præsumitur ignorantia nisi contrà probetur: vt ff. de probatio. l. verius. & hoc ante litis contestationem: post litis verò contestationẽ, si dominũ postea pœniteat, potest procurator inuito domino iudiciũ implere

Consuetudo datiua iurisdictiones. † P. V. † Exactè rectius. † Contemptores. Acta quæ dicuntur.

plere, nisi iusta causa impediatur: vt ff. de prec. quæ omnia. §. j. ex quo enim ingerit operas, videtur suspectus: vt ff. ad l. Cor. de fal. l. vxori.

a ¶ Debebit.] nemo enim debet mutare consilium suũ in alterius iniuriam, vt ff. de reg. iur. l. nemo potest.

b ¶ Exordio.] tũc. n. fieri dẽt: vt ff. de p̃c. l. Põponius. §. ratihabitionis vt j. p̃xi. §. & q̃a est dilatoria exceptio: vt j. de p̃batio. l. exceptionem.

c ¶ Defensionis.] i. q̃ defendat arbitrio boni viri. vt ff. de procu. l. seruum. § an prætor. Acc.

d ¶ Alegatio.] i. exceptio quasi procuratoria.

e ¶ Lite.] quacunq; velit reus reconuenire procuratorẽ nomine eius pro quo agit: vt ff. de procu. l. omniũ. & l. non solum.

f ¶ Qua.] scilicet, satisdatione.

g ¶ Conceditur.] pœna enim non defendentis &c. vt ff. de p̃cu. l. mutus. § pœna. tenet etiam dño mãdati ad ĩteresse quasi hoc fuerit mãdatũ vt defendat: 1 vt ff. de p̃cur. l. ad rem. & l. ad legatum.

h ¶ Procurator.] cum mandato.

i ¶ Defensor.] sine mãdato.

k ¶ Limine.] i. introitu.

l ¶ Cogitur.] vt instit. de satisd. §. fi. & j. de constit. eiusdẽ lit. l. ij. quæ cõtinet tria: vt ff. iudicatum solui. l. iudicatum solui. j.

¶ DE FORMVLIS ET IMPETRATIONIBVS &c. ¶ *Dixit de solẽnitate satisdationis, quæ fiebat olim, & hodie ĩ principio iudiciorum, nunc de solẽnitate formularum actionum, quę fiebant olim ut impetrarẽtur à collegio põtificũ, ut ff. de ori. iur. l. ii. § deinde ex his legib. hodie non, ut hoc titulo.*

IVris formulæ.] CASVS. Olim si quis volebat intentare actionem impetrabat à iudice quandam formulam verbòrum, quam debebat proponere, & si caderet a syllaba, cadebat a tota causa. quam formulam tollit imperator in hac. l. de medio.

debebit. [a] ¶ Sin aũt ei ab aduersario suo opposita fuerit in ipso litis exordio, [b] defensionis [c] allegatio: [d] etiã ipse quasi absentis in hac parte p̃curator satisdationẽ super excipiẽda lite [e] p̃stare cogitur, qua [f] nõ p̃cedẽte, litis quę ei data † est, vlteriùs procedere à iudice nõ conceditur. [g] ¶ Rei autẽ procurator, [h] vel defensor, [i] etiã sub gestorũ testificatione factus, in ipso litis limine [k] iudicatum solui satisdationem in omnibus causis præstare cogitur. [l] Dat. ix. Kalend. Nouembr. CC. Coss.

De formulis † & impetrationibus actionum sublatis.

TITVLVS LVIII.

¶ *Rubrum summat totũ nigrum: quia supernacuę formulæ sunt sublatæ: & non oportet actiones à pontificibus impetrare, sed sufficit eas apertè proponere. hoc dicit lex prima & secunda. Bal. concor. Salic.*

¶ Imp. Constantius A. Marcellino præsidi Phœnicę.

LEX I.

IVris formulæ [m] aucupatiõe [n] syllabarum insidiantes cunctorũ actibus, † radicitus amputentur. [o] D. x. Kalend. Febr. Constantino. iij. & Constante. ij. AA. Coss.

¶ Impp. Theod. & Valentin. AA. Hierio. P. V.

LEX II.

NVlli † prorsus non ĩpetratę actionis ĩ maiore, [p] vel minore [q] iudicio agẽti † opponat exceptio, [r] si aptã [s] rei & p̃posito negotio cõpetentẽ eã esse cõstiterit. D. x. Kal. Maij. Cõstãtinop. Felice, & Tauro Coss.

De iureiurando, propter calumniam dando.

TITVLVS LIX.

¶ *Siue quis exigat ab aduersario probationem, siue quis petat ad probandũ se admitti: debet prius iurare de calumnia: & testes qui sunt uiles personæ, non sunt torquendi: nisi in defectum aliarum probationum. Bald. Vel sic: In omnibus causis, in q̃bus necessitas probationũ exigitur, petens prius de calũnia iurare tenet, & ubi petatur, q̃ q̃stio de seruis hẽatur, dẽt iurare q̃ nõ odio seruorũ nec dominorum petit, sed quia aliter ueritas haberi nõ põt. h. d. Sali.*

¶ Imp. Iustinia. A. Demostheni. † PP.

LEX I.

IN omnibus causis siue propter literas [t] fuerit apud te certatum. siue propter instrumẽta siue p̃pter q̃cquã [v] aliud. ĩ quo necessitas p̃bationis incũbit: [x] sãcimus nõ aliter easdẽ p̃bationes p̃stare cõpelli, [y] nisi pri⁹ q̃ eas exposcit, [z] iuramẽtũ de calũnia prestiterit, q̃ ñ cã differẽdi hmõi p̃posuit allegationes. Nam sacramẽti timore cõtẽtiosa litigantiũ instãtia cõpescitur. [a] ¶ Ne autẽ [b] perperam in quęstionẽ seruorum quidã veniẽtes, sui animi crudelitatem exerceãt: nõ aliter cõcedi eis qui quæstionẽ seruorũ exposcunt, ad hoc venire, vel à iudicib. audiri, nisi pri⁹ tactis sacrosanctis scripturis

† Mãdata. † alias de iuris formulis & impetratione actionũ sublatis. 1 Concor. glo. in fi. in ca. j. extrà de procur. † al. Impp. Constãti⁹, & Constãs. AA. Cõtinuatio † al. auctoribus. † Ex lib. ij. tit. iij. l. j. C. Th. † Agendi. a Dic secũdum Iaco. de bel. q̃ istæ leges & similes loquuntur de solennitatibus vtilib. & necessariis: hic de superuacuis. Bald.

m ¶ Iuris formulæ.] id est, solennitates.

n ¶ Aucupatione.] quia sicut quis studet capere aues, sic studebat aliquis capere suum aduersarium in syllabarum prolatione: vt sic eũ a cã cadere diceret, si a syllaba caderet.

o ¶ Amputentur.] ut s̃. de iis qui in eccl. manu. l. fi. & j. de testa. l. q̃m. & s̃. de arbitris. §. ne in arbitris. §. fi. Sed ar. ɔ̃. ff. de in integr. resti. l. diuus. & j. de app. ex illo. & l. nominationes. 2 Itẽ ɔ̃. ff. de iure fisci. l. in fraudẽ. §. quoties. vbi causam amittet etiam hodie, si mutet syllabam: sed ibi non solùm aliter protulit, sed mutauit verbum actorum, falsitatem cõmittendo, uel speciale in procuratore fisci. Accur.

NVlli prorsus.] CASVS. Si aliquis actionem aliquam intentare velit, licet formulam verborum non impetrauit: non eo prætextu ab agendo, siue coram iudice ordinario, siue delegato repellitur, si suæ causæ actionem aptam esse constiterit.

p ¶ In maiore.] vt apud ordinarios.

q ¶ Vel minore.] scilicet, pedaneo, siue delegato.

r ¶ Exceptio.] quod non impetrauit actionem a collegio pontificum: ut ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde ex his legibus. Accursius.

s ¶ Si aptam.] ff. si mensor fal. mo. l. j. & si ineptam formam amittit.

ADDITIO. Aduertas q̃ de iure canonico non est necessarium nomẽ actionis exprimere, sed debet factũ ita clare proponi, vt ex eo ius agentis colligatur: vt in c. dilecti extra de iudiciis. Et si quis forte ineptam actionem, uel intentionem proposuerit, absoluitur reus ab instantia iudicij, & audietur iterũ actor, si apte egerit: vt in ca. examinata. illo titulo.

¶ DE IVREIVRANDO PROPTER CALVMNIAM DANDO. ¶ *Dixit de satisdatione quæ fit ante ingressum iudicij: nunc de iuro quod fit statim post ingressum: uel ecõtrà: dicturus de instãtia iudicij siue de iudicio: premittit de hoc quod fit in initio iudicij.*

IN omnibus.] CASVS. Petebam à te decem lite cõtest. vel post non curo: protuli instrumentum publicum quo continebatur tibi me mutuasse prædicta. x. tu cõtra excipis de falsitate instrumenti: an iurare debeas non animo calumniandi reprobationem exigere, quærit? respon. q̃ sic, siue in medio causę, siue ĩ principio: siue fuerint p̃latæ literę priuatę, siue instrumenta pub. & hoc in prima. in secũda dicit, si paterfamil. me & Titiũ instituit hęredes, & in diuisione rerũ hęreditariarum occurrat aliqua res, quam Titius cohæres dicit non esse hæreditariã, & petã seruos hæreditarios torqueri, vt eruatur veritas: an sim audiendus, quæritur? respon. q̃ non, nisi prius iurauero me animo calũniãdi hac non petere, scilicet, nõ in odium seruorum, vel in cohæredis offensam. sed quia aliter veritas sciri non potest. & hoc in secunda.

t ¶ Literas.] l. literas dic priuatas: sed instrumẽtũ publicũ. vel dic literas, vt quia dubitabatur an sint illi⁹ tabellionis. & sic est cõtrouersia de scriptura, per consequens veritatis. de instrumento dic quòd bene cõfiteantur esse illius tabellionis: sed dicit eũ falsum scripsisse, & sic de veritate quæritur sola.

v ¶ Quicquam.] Sic ergo in exceptione ante litis contestationẽ opposita iuratur. Sed ãn in accusatione criminali? Respond. ibi iuratur secundum Ioan. & B. & H. & Azo. vt hic, & j. t. proxi. vbi dicit in omnibus litibus & c. circa prin. & j. de pœna iudi. authen. nouo iure. & infrà de fide instru. l. fin. Sed M. contrà. & pro eo: quia nihil videntur habere simile cum cęteris iudicijs: vt institu. de publi. iudic. in principio. Secundò, quia satis est eum puniri similitudine supplicij: vt j. de accu. l. fina. Tertiò: quia cuilibet permittitur redimere sanguinem suum. ff. de bon. eorum qui ante sententiam mor. sibi cosciue. l. j. Sed certè prima non obstat: quia non est similitudo aliqua in effectu exigendi, cũ publica faciant pœnam fisco inferri: priuata faciunt dari actori. Item nec secunda: quia non solum similitudine supplicij: sed etiam hoc iure compescitur calumniator. Nec tertia: quia licet permittatur redimere transigendo, non tamen calumniando. facit etiam pro M. ff. de bon. liber. l. qui cum maior. §. si patris. vbi etiam calumniosã permittitur accusatio. Item pro eo quòd ad accusandum admittuntur personæ minus legitimæ, vt seruorum, & minorum: quandoq; quorum voces aliàs nõ admittuntur: vt j. de auctorita. præstan. l. clarum. & ff. de accus. l. ij. & l. qui accusare. cum duabus sequentibus. iuncta. l. secunda tamen. in principi. Accursius.

ADDITIO. Vide glo. in verbo criminali. & ibi Abba in ca. j. extrà de iura. calum.

x ¶ Incumbit.] vel producendi: quia prima facie præsumitur falsum instrumentum dicenti falsum: quia præsumitur instrumentum verum vel ecõtrà: vt j. de proba. l. iubemus.

y ¶ Compelli.] Easdem.

z ¶ Exposcit.] Ab aduersario.

a ¶ Compescitur.] Item & aliis duobus modis, scilicet pœna pecuniaria & metu infamiæ quandoque: vt institu. de pœn. te. li. circa princip. Accursius.

b ¶ Ne autem.] calumniosam probationem exactionem compescuit nunc tormentorum calumniosam exactionem compescit. Vel aliter. s̃. de iuramento probationem exigentis ab alio fieri: nunc de iuramento probantis: sed per seruorum alienorum quæstionem. quæritur enim quandoque a seruis: vt j. de quæstio. l. j. & l. interrogari. Et dic quid sit quæstio: vt ff. ad syl la. l. j. §. quæstionem.

† Ioanni. z Ex ista glo. iuncto tex. ar. q̃ appellatiõe ĩstrumentorũ non cõprehenditur scripturæ priuatæ: quia hic ponuntur vt diuersa. & est argumẽtũ si datur termin⁹ ad producẽdũ instrumenta, q̃ post terminũ poterunt produci scripturæ priuatæ. Pau. & Bal. Sanguinẽ suum redimere cuilibet permittitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deponant, quòd nõ odio seruorum, vel propter offensas cohærendum [b] ad hoc venerũt, sed q̃a aũt rerũ hĩditariarũ veritatẽ [c] exqrere vel ostẽdere nõ pñt. D.xij.Kal. Oct.Cõstantin. Decio.V.C.Cos.

IN AVTH. de iis, qui ingre. ad appel.§.fi.col.v. consti.xj.

¶ *Nota q̃ iuramentũ generaliter præstitũ, nõ in quolibet articulo repetitum. Vel magis propriè loquendo, genus inest cuilibet speciei. hoc dicit. Sali.*

HOc sacramentum [d] hodie remittitur, cùm in initio iuret nihil se calumniosè in toto negotio exigere.

¶ *Litigates et patroni causarũ debẽt iurare de calumnia: & si debẽtes iurare, ad iudicẽ uenire non pñt, uel non decet eos uenire, debet ad eos mitti. hoc dicit usque ad §. quod obseruari. Bal. Vel sic: Lite cõtestata, dicit iuramentũ calũniæ præstari. et primò à litigantibus. Secũdò à patronis causarũ. Et si q̃ sunt q̃ ad iudicẽ uenire non pñt uel eos uenire non decent: iudex dẽt mittere notarũ qui ab eis exigat iuramentum*

Nota ex ista l. hic de duplici iuramento scilicet, partium & aduocatũ. primò, iurant partes: secundò, iurat aduocatus: & ex hoc ordine nota. glos. quòd cum aduocatus autequam iuret, non possit fungi officio aduocationis quòd tempore quo reus respondet libello debet iudex præcipere aduocato, quòd stet à remotis: ita quòd non possit instruere respondentem: non potest ergo aduocatus dictare responsionem clientuli. de hoc est casus extrà de iudic. capi. pastoralis. Baldus, hic.

e ¶ Propositis.§ Sed nõ tactis: vt infra tit.j. l. rem non nouam. in principio. Nam de illa fit mentio quæ fuit facta ante istam: licet posterior sit in ordine. sic etiam proponuntur sed non tanguntur: ¶ vt suprà, de episcopis & cleri. authenti. sed iudex. Cum enim iurat in principio quòd sit iudex quòd omnia rectè iudicabit: non oportet quòd plus iuret: vt in authen. usurã quadum quòd præstatur &c.

aduersa parte præsente. hoc dicit. Sal.

¶ Idem A.Ioanni. P.P. LEX II.

CVm & iudices nõ aliter causas drimere cõcesserimus, † nisi sacrosanctis euangeliis ꝓpositis, [e] & patronos [f] causarũ in omni orbe terrarũ, qui Romano imperio suppositus est, prius iurare, & ita perferre causas dispositurimus: [g] necessarium duximus præsentem legem ponere, per quam sancimus in omnibus [h] litibus, quæ fuerint post præsentem legem inchoatæ, non aliter neque actorem, neq; fugitẽ [i] in primo exordio † litis exercere certamina; nisi post narrationem, [k] & responsionẽ, [l] antequã utriusq; [m] partis aduocati sacramentũ legitimũ præstent, ipsę principales personę subeãt iusiurandũ: & † actor [n] quidẽ iuret nõ calũniandi animo litẽ se mouisse, [o] sed existimando bonam cãm habere: reus autẽ non aliter suis allegationibus vtatur, nisi prius

1 Sic dicit papa in ca. iurat. postulantis de iudic. cæterũ. ex. eo.ti. q̃ hoc iuramentũ præstat ad veritatem inuestigandã.

1 ¶ Deponant. ꝫid est, affirmẽt: vt ponitur. j. de test. l. hac consultissima. circa finem.

b ¶ Cohærendum. ꝫsi fortè de seruis hæreditariis inter hæredes quæstio postuletur: vt j. de quæstio. l. fi.

c ¶ Veritatem. ꝫ 1 Vbi enim veritas aliter patefieri non potest, admittitur postulantis defidecurũ. ff.c. fi. si quis cau si eũ. j. respon. & j. de appel. l. eos. §. fi quis. & de temp. & re. ap. l. fi hanc. in fin. et ad l. cor. de fal. l. vbi. & l. fal. & quomodo & quando iud. aut. qui semel. ibi perquisita veritate &c. & suprà de hæreti. & ma. l. quoniam. in fin. & faciunt hæc quòd minor iuret de veritate dicenda: vt dixi. §. de edend. l. is apud quem.

HOc sacramentum.] CASVS. Hæc auth. legitur super le. in omnibus. in qua dicitur quandocũq; aliquis petit aliquam probationẽ, debet iurare quòd animo calumniandi non petit eam. dicit ista authen. hodie non est iurandum super qualibet probatione: quia tũc litis contestatio. iuratur semel pro omnibus quod in tota lite non exiget probationem nec necessariam, vel calumniose. hoc dicit.

d ¶ Hoc sacramentũ. ꝫ Quod sic scilicet hodie pluries quoties scilicet exigebantur aliquæ probationes, etiã in media causa: vt in aut. de iis qui ingre. ad appel. §. finali. colum. v. vñ hæc sumitur. Sed videtur etiam pluries iurari: vt ff. de dam. infect. l. qui bona. §. pen. Sol. illa corrigitur per hãc 2. vel ibi extra iudicium, hic in iudicio. Ité contra in aut. de testi. §. quia verò multi. in fi. §. col. vj. vbi in medio causæ iuratur occasione probationum, sed ibi de alio iuramento dicit.

ADDITIO. Aduerte secundum Barto. hic quòd hæc ante. corrigit. l. & in is tantum quæ fiunt post litem contestatam: & sic post prætitum semel iuramentum tales: sed in iis quæ fiunt ante litem contestatam, ita iuratur hodie super qualibet exceptione sicut olim: & sic in hoc hodie non est correcta. l. C.

CVm & iudices. CASVS. In princip. dicit quòd fecit quandam constitutionem, qua cauetur quòd iudices cuiuscunq; generis fuerint, non aliter lites dirimant, nisi propositis coram eis sacrosanctis euangelijs. Item quòd aduocati iurent clientulis suis se fidele patrocinium præstaturos, & causam defensuros, ex quo nouerint iniustam, vel desperatam esse: sed quia in illa constitutione nulla fiebat mentio de principalibus personis, actore, scilicet & reo: ideo statuit hic, quòd nullo modo in allegationibus suis audiatur actor, vel reus, nisi post litem contestatam iuramentum calumniæ præstiterint. & hoc in prima parte. Iurabit ergo actor se credere habere iustam causam, nec eã mouere animo calumniandi, reus: quia credit se vti iusta instantia, & ita ad colluctandum peruenerit. Demum iurent aduocati coram iudicibus, præpositis sacrosanctis, euangelijs, scilicet quòd in constitutione illa, infrà de iudi. l. rem non nouam. sanctimus est. & hoc in secunda. Si autem aliquis fuerit qui iurare debet, & tantæ fuerit dignitatis, quòd ad iudicem peruenire non debeat; vel mulier in domo sua iurabit omisso officiali: præsente aduersario, vel eius procuratore. & hoc in tertia. An autem in causa pupilli vel adulti: vel pater in causa filij iurare debet pupillus, vel adultus, vel filius, aut tutor, vel curator, quæritur? Respond. quod tutor &c. quia illi forte nouerunt factum: nec iurabunt quòd sit iusta causa: sed quòd credant eam esse iustam omnibus iuramentis &c. & hoc in quarta. Item si iis per procuratorem inferatur fuę defendatur: demum facta litis contesta. nisi de calumnia iuretur, vlterius non erit procedendum. In eo tamen differunt quòd actor coram iudice causæ, vel coram iudice loci in quo moratur: reus verò tantum coram de causa cognoscente iurat. & hoc in quinta. Hæc quidem ita vera sunt, quòd hoc iuramentum pro communi vtilitate introductum fit, & de consensu partium remitti non potest. & hoc in textu. Si vero causa alicuius collegij seu alicuius vniuersitatis, seu cuiuscunque corporis, vel etiam priuati, data etiam satisfactione de rato, per alium moueatur: lite contestata vlterior non conceditur processus, nisi vel priuatus, vel maior pars vniuersitatis de calumnia iurauerit. & hoc in septima. Ité si actor iurare contradixerit, cadit ab actione: reus verò pro confesso habetur, non tamen ipso iure, sed demum lata sneten tia: vt in authent. vt litigantes iurent. §. illa. & hoc in octaua parte. Hæc

§. & equus. col. ij.

f ¶ Patronus. ꝫid est, aduocatos.

g ¶ Dispositurimus. ꝫ vt j. tit. j. rem non nouam. §. patroni.

h ¶ In omnibus.] Contra M. sed ipse ad pecuniarias refert: vt ff. de verb. signi. l. litis nomen.

i ¶ Fugientem. ꝫid est, reum.

k ¶ Narrationem. ꝫid est, dicere post litis contestationem: vt j. de lit. conte. l. sed certè imò in princ. ꝫ debet fieri: vt j. ea. l. §. fin. quæ est contrà. Sol. satis dicitur fieri in primordio, si statim post fiat: vt §. proxi. & ff. si cert. peta. l. lecta. §. dicebam.

l ¶ Responsionem. ꝫ Nec distinguo an responsio sit affirmativa, vel negativa: quia vtroque modo lis contestatur, quamuis contrà videatur. j. tit. j. l. rem non nouam. §. patroni. sed nos stamus huic literæ quæ simpliciter loquitur. Iacobus.

m ¶ Vtriusque.] Per hoc apparet aduocatos partes non debere in interrogationibus, vel responsionibus instruere: quia prius fiunt, quàm ipsi adnocati iurent: vel aliquod officium habeant in causa.

n ¶ Et actor quidem iuret. ꝫ Sic ergo prius iuret actor, quam reus, nec obstat quod prius ponitur de sacramento rei: vt institutoruandus: vt ff. de solu. l. nec enim. & de pecu. legat. l. quidam. & institut. de pœna temerè litigãt. §. primo. non enim est ordo scripturæ quia intelligẽ iurãt reus prius, scilicet, quam audiatur in processu causæ, non autem prius quam actor: vt hic dicit. ff. de iureiurand. l. iusiurandum & ad pecunias. §. qui iusiurandum. & ff. de actio. emptio. l. Iuliani. §. offerri. Sed quid in duplicibus iudicijs? Respond. quilibet iurat actor, & vereus. ff. famil. erciscund. l. inter cohæredes. §. qui familiæ. Sed quis prior dicitur? Respond. ille qui prior pronocauit. ff. de iudi. l. in tribus. & l. seq. Item quæro si peto decem, & ꝫ confitearis debitum, sed exceptionem pactis opponis: quis primò iurat? Videtur excipiens: vt ff. de excepti. l. j. Sed puto contra, vt originalis causa inspiciatur: vt ff. de dona. l. qui id quod. in princi. & infra, ad Maced. l. si filius. §.

Universidad de Deusto
Biblioteca

An filius agat, vel quenia[t], qđ esse põt de auctoritate patris: vt ff. de bo. quę lib. l. j. §. fi. & tũc filius iurabit de calũnia, si aliàs habeat legitimã ætatẽ: ga maior ẽ. In castrẽsi aũt, uel quasi, & alijs quę tñ ipsi filio ac patri, dico ipsum filiũ iurare: vt ff. ad maced. l. ij. & ff. de act. & obl. l. filiusfa, cũ cõsensu tñ patris: 1 vt ff. de bo. q̃ li. l. fi. §. j. Itẽ cũ in cã mometa

1 Glos. ista in hoc mẽ loquitur ẽm Paul. cũ in illis habeat ꝓ pfs. vnde nõ requiritur cõ sensus pris in litem: vt ff. de in litem iur. l. uideamus.

2 Et malè Paul.

3 Dic ut qa agit de facto ipsius adulti. P.

† al. snia.

† al. est,

4 Et bene Bar. B. Pa. & Alex.

5 Ista glos. est notabilis, & ap. pbata secundã ĩteriben res hic.

6 Istud dictum gl. est valdẽ singulare ẽm P. hic ad hoc quod actor debeat audiri & qđ iudex debet ipsum compellere ad litigandũ cũ eo ꝛ pdicto i gl. &c.

7 Ista glos. est singularis, & valde notabilis ẽm Bar. & Paul. hic.

8 Istud dictũ glo. est valdẽ fragu lare, nec reperit alibi, & adistam glo. semper recurritur in materia positionũ Paul.

neæ possessiõis seruꝰ, & pupillus, & quilibet extraneus admittit: vt ff. si per vim, uel alio. l. j. nũquid de calumnia iurabunt? nñ, sic argu. §. qui ve. ætat. impe. l. j.

a ¶ Iureiurando. ¶ scilicet isto. secus i iuramẽto in litem: vt ff de in litem iur. l. uideamus.

b ¶ Causam. ¶ id est iustitiam causę.

c ¶ Eam. ¶ i. causam.

d ¶ Peruenerint. ¶ iurãdo prius.

e ¶ Scire possunt.] ex hoc dñt qđa 2 si adultus scit veritatẽ melius q̃ curator, 3 q̃ ipse de calumnia iuret: vt ff. de admi. tut. l. j. §. sufficit. & de auctõ. tut. l. accipientis. & §. de ꝑc, l. fi. & j. de auth. præst. l. clarũ secus in pupillo. vt ar. j. de fal. mo. l. j. in fi. & ff. de iureiu. l. qui iurasse. ibi, quia scies. &c. Sed ar. p̃ id quod dictum est de pupillo. ff. de liber. cau. l. l. fi. Sed quid secundũ eos si adultus, vel curator sciant, æqualiter, quis eorũ iurat? Rñ. ille qui cõuenitur, vt dicit lex de admi. tu. l. j. §. sufficit. Sed tu dic ꝙ nunqã minor de calumnia iuret, quia hoc iuramentũ cadit cũ in legitimam personam: & ideo dicit, ꝙ tutor, vel curator sciunt causam. i. qualitatẽ causæ fit iusta, uel nõ: sed minor nõ. licet sciat factũ ita bene vt curator. Nec obſt. ꝙ dixi, ꝙ põt eũ puenire auctoritate curatoris: quia & tũc curator iurat. fic ergo alius agit, & alius iurat, sed ñsde, tutor agere vł cum auctoritatẽ præstat, vt §. de iur. enuc. l. j. §. omnia enim merito. An ergo de veritate dicenda iuret? Rñ. sic, secundũ Ir. & Io. & nos. 4 vt §. de hære. quoniã. in fin. & j. de q̃st. ĩterrogari. & ff. de re. amo. l. Marcellus. §. j. & ff. ad Sylla. l. j. §. impuberi. Itẽ quia restituitur cõtra eõ fesionẽ, ergo interrogatur, vt ff. de calumnia: vt §. eo. l. in prin. Rñ. imo põt: ut ff. de ꝓca. l. sed et ex his. & l. nõ solũ. in prin. & qđ hic dicit est intelligendũ, cum sic ult. dare ꝓcuratoré, vt totã eãm debeat explicare vsq; ad finẽ. Vel dic lite cõtestata cũ domino non constituit procuratorẽ, nisi primo dominus subeat sacramẽtum calumniæ. & intellige hoc quando constabat de mandato. & ita in §. hoc ẽt loquitur quando dubitabatur de mandato. Accur.

9 Sin autem abfuerit † alterutra pars, n & per procuratorem causa eius agitetur, † non añ licentiã o habeat actor litem exercendã suo procuratori mandare, p nisi prius actis q interuenientibus in ꝓuincia, in qua degit, r sacramẽtum calumniæ subeat. s Similiq̃ modo si reus abfuerit, & forsitan per iudicatum t solui stipulationem ꝓ curatorem u ordinauerit, vel defensor x pro eo interuenerit, & ipse, y uel præsente actore per se,

† abutentes.

† al. uideãtur sibi.

† Quod fieri nõ debet qa pactis priuatorũ ius publicũ nõ mutabitur in ca. fi diligẽti. cũ gl. j. extra de fo. cõp. ꝛ Vide casum d hoc expressum in c. j. ref. j. eo. tit. li. vj.

† Causa.

† Sancim⁹.

vel per instructum procuratorẽ, vel etiam absente b eo, si hoc iudex perspexerit, inter acta iurm præstet, quod c reum dare anteà d dispositum est.

¶ Sacramentum calumniæ non põt ꝺ partib. remitti: quia ẽst introductum pro publica utilitate: et quia dolus futurus remitti non potest. h. d. Bal.

¶ Sed quia ueremur, ne forsitan quidã collusione e aliqua utẽtes, † remittere videanẽ f inter se. hu iusmodi sacrm, & ex prædicta dissimulatione g nrã sanctionẽ deludant: † sancimus h oẽs iudices, licet ex cõpromisso cognoscant, uigorẽ suũ exercentes (quia i non pro commodo priuatorũ, sed pro cõi utilitate præsentem legẽ posuimus) minimè pati tale sacrum remitti, k sed omnimodo hoc, & ab actore, & à fugiente exigi: ne paulatim uideatur hmõi res defraudari, & sacrm, uel principaliũ personarum, uel aduocatorum ex quacunque parte † mutilari. l

¶ Qui ꝓ dubium mandati ẽst admissus, cũ cautione rati, nõ releuatur. quin princi palẽ suũ debeat facere iurare de calumnia intratꝫ à iudice statuendum. h. d. Sali.

¶ Hoc m ẽr huic legi addendum esse censemus, † ut si qs pro alio litem mouere uoluerit, & nullo n mandato ꝓ alio, sed ꝓ fideiusionẽ o ratã rem dũm habiturũ, suam ꝓsonã firmauerit: p ne uel ex hac machinatione q lex circũscribi r uideat: sancimus si quid taleĩ posterũ emerserit (siue pro una persona quis litẽ mouere uoluerit, siue pro aliquo corpore, s uel uico, uel alia uniuersitate) fideiussionẽ t quidẽ solitã præstare, litẽ aũt ulterius minimè ꝓcedere, u nisi intra à iudice statuendum x tempus faciat personas principales y † sacramentum subire, uel pũ sẽte aduersario (si hoc maluerit z) uel alio a pro eo agente, uel penitus altera parte cessante, † inter acta apud defensorem locorũ huiusmodi sacramentũ calũniæ, uel ab ipso pro quo agitur, c uel à plurima d parte, uel idonea e uniuersitatis procedat.

¶ Si actor non uult iurare de calumnia, cadit ab actione, reus uerò nolens iurare habetur pro confesso. h. d. Bal.

¶ Quòd si actor noluerit sacrm calumniæ subire, & hoc legitimè fuerit approbatum: f non liceat ei penitus ad litẽ peruenire, sed † cadat g ab instituta actiõe quasi improbus litigator, & tristitia h iudicum ei cum summa interminatione occurrat, & à iudicio eũ quàm lõgissimè expellat. ¶ Sin autem i reus hoc sacrm subire recusauerit: in iis capitulis q̃ narratione k comprehensa sunt, ꝓ cõfesso l hẽatur: & liceat iudici sententiã ꝓferre, quẽadmodũ ei, & ipsa rei m qualitas suggesserit. Sic eũ non lites solùm, sed ẽt calum

† abutentes.

† al. uideãtur sibi.

† Quod fieri nõ debet qa pactis priuatorũ ius publicũ nõ mutabitur in ca. fi diligẽti. cũ gl. j. extra de fo. cõp. ꝛ Vide casum d hoc expressum in c. j. ref. j. eo. tit. li. vj.

† Causa.

† Sancim⁹.

† Concor. hoc. ut. in gl. in fi. in ca. fi diligẽti. de fo. cõp. ‖ Istud hodie est mutatũ de iure canonico, quia hodie potest quis per procuratorem probari, & defendi, & ita tenet Host. & Io. an. & Abb. & Ioan. de Imo. & Cardi. & Dec. & Ale. & Ias. & Rom. & Bal. & Sali. & Cyn. & Bart. & Pau. de Cast. & Ang. & Sali. & Fulgo. & Alex. & Iac. de Are. & Ioan. de Pla. & Ioan. de Ana. & Pan. & Ant. de Bu. & Imo. & Fran. & Abb. & Host. & Ioan. & Dec. & Cardi

nandus, Quid em 1 si actor fuerit confessus tale quid, pp qd reus non deberet dānari, puta dixit illū sibi x. p metū promisisse qui caderet in cōstātissimū hominē? Nō debet tunc iudex eū condēnare: licet nolit iurare, & hoc colligitur ex ipsis uerbis, ipsa rei qualitas, &c. Itē nūquid pōt petere tēpus ad deliberandū, vt subeat sacramentū calūnię? Rñ. ꝙ sic: vt dixi in respōdēdo. s. e. l. §. qd̄ obseruari. i gl. & sic quoddam aliud est. Item nūquid qui iurare nō vult tenebitur illi qui iurauit iniuriarū. Irn. & Ray. dicūt ita. Io. ꝯ: q a iuris executio, &c. vt ff. de iniu. l. iniuriarū. §. is qui. Cōtrà. ff. qui satisd. co. si verò. §. j. & ff. de iniur. l. si creditor. Accursius.

1 Ista glos. reputatur sing. secundum Paul. de Cast. hic ad hoc ꝙ quando ex tenore libelli apparet aliquid contra ipsum actorē pp quod reus deberet absolui licet reus uerè, vel fictè confiteatur contenta in libello, non dēt condēnari, sed absolui: quia censetur confitēri cū omnibus suis qualitatibus.

† Id est calumnię actione. inst. de pęna temerè litigā. §. uerius que.

a ¶ Credendum est. ʒ q. d. nullum alium.

b ¶ Calumnia. ʒ i. exactione, quę pro calūnia dabatur, q in decima parte litis mulctabatur: vt isti. de pęna teme. liti. §. hæc auth. ADDITIO. Aduertas ꝙ & hoc adhuc ius antiquū hodie redactū est, vt in auth. de litig. §. ad excludendas. colla. viij.

c ¶ Remedium. ʒ idem in alio iuramento: vt ff. de iureiur. l. j.

d ¶ Primordio. ʒ id est post exordium incontinenti: vt s. e. l. circa prin.

e ¶ Moratur. ʒ s. vtraq; persona. Et dic quid sit territorium: vt ff. de verbo. sign. l. pupillus. §. territorium. Accur.

f ¶ Ingressu. ʒ ad iudicium.

g ¶ Proposito. ʒ quod est vt abbreuiētur lites.

h ¶ Prædictum est. ʒ s. in vendentibus tantùm.

i ¶ Concedi. ʒ i. remitti. sic s. de arbi. ne in arbitris. in fi.

k ¶ Absfuerit. ʒ vt quia per procuratorem ab vtraque parte litigatur.

FINIS SECVNDI LIBRI.

¶ DE IVDICIIS.

¶ *Dixit de pparatoriis iudiciorū: ut de edendo, et de in ius uocādo; nūc generaliter 2 de iudiciis. Accursius.*

2 Sequunt Bart. Paul. Alex. & Ia. & extende vt per Bar. in rub. s. de pactis.

† al. aliqd.

Vdicio cœpto.] CASVS. Mutuaui tibi x. & stipulat⁹ sū noie vsurarū singulis mēsib. quatuor denarios, elapsis sex mēsib. adtiti illa decē & vsuras, litē sum contestatus. posteà durauit lis vsq; ad vij. menses. an istorū septē mensiū qui cucurrerunt a tempore litis cōtesta. possim petere vsuras, quæritur? Respon. quòd sic: cum primò in iudicium non fuerint deductæ, nec poterant, quia non erant commissę, & nō alia interpellatione opus est. ff. e. l. non potest videri. Vel pone casum, vt in glo. seq. ¶ Not. ex ista l. regulā quia creditor petendo in iudicio sortē principalem non præiudicat in vsuris interesse, damnis, nec aliis accessorijs, secus vr̄ in receptione solutionis: quia recipiendo sortē simpliciter sibi pręiudicat in istis accessorijs. l. fi. in fi. ff. de eo qd̄ cer. loc. iuncta distin. Bar. ibi, & l. ij. in prin. ff. si quis cau. Ias. hic.

l ¶ Iudicio ʒ Conueni debitorem meū qui in sorte & in vsuris mihi tenebatur, & singulis mensibus stipulatus fueram vsuram, qui nec sortem, nec vsuras (cum iam multum temporis erat elapsum) offerebat, non est perempta stipulatio vsurarū quę pēdēte iudicio cucurrerūt. 3 Vel aliter. Quidam tenebatur mihi ad sortem, & usuras quatuor annorum, super sorte, & duorum annorum vsuris, ipsum conueni, nihilominus possum petere vsuras in iudicium non deductas.

3 Idē Bart. Bal. Pa. Sa. Alex. & Ia.

4 Istam gl. sequuntur scribentes hic.

m ¶ Iudicio cœpto. ʒ Quod fit litis contestatione, vt in auth. de liti. §. si uero apud. co. la. viij.

n ¶ Vsurarum.] quæ pendente iudicio currunt 4 tamen putabatur

niatores minuentur: sic pro iudiciis putabunt sese homines in sacrarijs sisti. Si enim & ipsæ principales litigātium partes per iuramentum lites exerceant, & causarum patroni pbeant sacramētū, & ipsi iudices propositis sacrosanctis scriptoris, tam causæ totius faciant examinationem, quàm suū proferant arbitrium: quid aliud, nisi pro hominib. Deum in oībus causis iudicem esse credēdū est? [a] ¶ Antiqua itaque calumnia [b]† quiescente, & eius ambagib. constitutio nostra dilucida, & cōpendiosa, in terris clareat omnib. & sit maximum dirimendarum causarum remedium. [c]

¶ *In litibus post hanc legem mouēdis, hoc sacramentum debet præstari in primordio litis. in tunc uerò pendentibus præstari debet in primo litis ingressu. & si una pars tantum est præsens, illa sola debet iurare, & si ambæ sunt absentes, lis suo marte debet discurrere. Salic.*

¶ Sed prędictum sacramentum, in litibus quidem quę necdū sunt inchoatę, præstari volumus in ipso litis primordio. [d] Sin autem causæ adhuc pendentes inueniantur, uel post litem contestatam, & post solitas iudiciales cautelas iam præstitas, si quidem præstofuerit utraq; persona, & in eadem ciuitate, vel territorio eius moratur: [e] & in his litibus sacramentum locū habere, & in primo post hanc legem ingressu [f] eum compelli iusiurandum præstare. Sin autem una pars absfuerit: ne uideatur propter absentiam personæ lis differri, & aliquod† contrarium eueniat nostro proposito: [g] & quod pro compendio litium in

contrà, quasi hæc nouatio extingueret principalē obligationē sortis, sicq; per consequentiā stipulationē vsurarū. Sed 5 contra est, vt hic & ff. de verbo. obliga. l. cum stipulanti. & de exceptio. rei iudica. si in iudicio. & ff. de vsuris lite. & infra de vsur. l. in bonæ fidei. & ff. de regulis iuris. l. non solet. & ff. de nouatio. l. aliam. Alij dicunt vsurarum quæ scilicet cucurrerunt 6 ante litem contestatam: vt si pro quatuor annis erant soluendæ, & pro duobus tantum annis fuerunt in iudicium deductæ.

o ¶ Stipulatio. ʒ cum principale non subsistit, neque accessorium: vt ff. de re iudi. cum principale. Solut. 7 est quoddā accessorium quod non potest esse sine principali: vt in vsuris bonæ fidei. & aliud quod potest esse sine principali: si talis sit causa, ex qua sit æquum tolli accessoriū, vt præscriptio, nam negligentia causa est hinc inde, si ex alia bona sit.

p ¶ Perempta. ʒ nouatio est in aliam vel nouam obligationem translatio. Vel dic perempta: quia nec commissa secūdum primum casum. 8 vel propriè secundum alium.

q ¶ Quod non est. ʒ non solum vsuræ quæ ante litis ingressum debebantur, peti possunt: sed alię quæ post.

r ¶ Deductum.] quia nec poterat, 9 secundū primū casum, cū non esset commissa stipulatio. vt ff. eodem l. non quem admodum. Ideòque alia interpellatiōe 10 opus est: ut ff. eodem. l. non potest videri. sed tamen ad officium iudicis spectat 11 vt ff. de ędilitio edic. l. ædiles etiam. §. item sciendum est. Ioann. contra 12 in hoc: nec dicas illud in bonę fidei iudicio, tantum: quia idem est in stricti iuris iudicio 13 vt ff. de rei vendicatione. l. non solum. nec mirum si habet locum officium iudicis, & certi cōdictio ex stipulatione. nam & in illa l. non solum. habet locum officium iudicis & legis Aqui. actio.

5 Nam hic loquitur in nouatione necessaria vbi prima actio non tollitur vt in gl. fi. sed ubi in nouatione voluntaria per quā prima tollitur. l. nouationis & l. ... ff. de nouatio ...

6 Hęc ... Bart. Bal. Paul. Sal. Alex. & Ia.

7 Idē Cy. Alex. & Ia.

8 Hæc ... placet Bal. Pa. Alex.

9 Dissentit Pau. Alex. & Ia.

10 Ista ... vera ... dū ...

11 Imò ... Bar. Pau. Ale. & Ia.

12 Et bene ... Bar. & ...

13 ... tū ... dicio ... sententiam ... dū ...

14 Hęc ...

15 Et ... alium ... & Ia.

16 Sec ... go si ... uito. Alex. & Ia.

17 Quod ... bet ... placet ...

secundum alium casum potest aliorum duorum annorum vsuras petere per stipulationem, secus est si non per stipulationem, sed iudicis efficio debentur, vt j. depositi. l. iiij.

s ¶ Possis.] etiam in eodem iudicio secundum primum casum per officium iudicis, vel alio iudicio 13 secundum vtrunque. tot enim sunt obligationes, quot summę, vt ff. de verborum & rerum obligat. l. scire debemus. in princip. licet aliter sit vbi non per stipulationem, sed iudicis officio debentur, quia non possunt peti in alio iudicio, vt modò dixi. Et quia nouatione videbatur sublata, ideo largius 14 dic quod nouationum alia volunteria, alia necessaria. Voluntaria fit per stipulationem, 15 & per ea decedit, & non accedit obligationi, vt ff. de nou. l. aliam. & l. Paulus respondet & l. nouatione. & l. si creditor. & l. & si sticum. §. fin. nisi in posterioris obligatione sint repetita quæ fuerant in prima: vt infrà. etiam ob chiro. pe. l. j. & ff. de pigno. actio. l. solutum. in princip. Item fit hęc voluntaria litis contesta. vt si contra alium volens 16 meum debitorem liberare litem contestet, vt ff. de nouation. l. delegare. & de solutio. l. solutionem. necessaria autē cum contra debitorem meum mihi soluere nolentē. litem cōtestor, quæ ideo sic dr̄ 17 quia etiam inuitū te traho: vt ff. de verbo. obl. l. inter stipulantē, §. j. vel ideo: q a quodāmō inuitus videor vocare te in ius, cū aliter mihi debitum consequi non possum: vt ff. de s pa. l. fi. & per hanc fit nostra

conditio

CODICIS DOMINI Iustiniani sacratissimi Principis ex repetita prælectione.

LIBER TERTIVS.

De iudiciis.

TITVLVS I.

troductum est, protinus hoc in aduersariam figuram transformetur, iubemus præsentem quidem personam omnimodo dare sacramentum, absenti autem in pendentib. duntaxat litibus (secundum quod prædictum [h] est) hoc cōcedi. [i] Sin autem utraque principalis persona absfuerit, [k] ne diutiùs lites protelentur, etiam sine datione sacramenti lites pendentes suo decurrant tramite PP. iiij. Kal. Augus. Iustinia. A. iiij. & Paulino V. C. Cos.

¶ *Per litis cōtestationē factā super sorte, ac ēt in parte usurarū, nō extinguit stipulatio quo ad reliquas usuras iā discursas, uel etiam discurrendas. h. d. secundum utranque lecturam quę ponitur in gloss. in uerbo, usurarum. Alex. de Imo.*

¶ Impp. Seuerus, & Anton. AA. Clementi. LEX I.

IVdicio [l] cœpto, [m] usurarū [n] stipulatio [o] non est perempta. [p] superest igitur, ut debitorem eius tēporis, quod non est [q] in iudicium deductū, [r] conuenire possis. [s] PP. Kal. Apr. Antonino. ij. & Geta. ij. Coss.

conditio melior facta actione perpetua, 1 & trāsitoria in hęredes, vt j. de an. exc. l. j. §. ad hęc. & ff. de noua. aliam. Itē transfertur rei periculū in possidentem, 2 vt ff. de verb. oblig. l. nemo. §. j. & nihilominus currūt vsurę, vt hic. Itē interrumpitur prescriptio, & etiam vsucapio quantū ad effectum: currit tamen nihilominus vsucapio: vt j. de rei vendi. l. more. & ff pro emptor. l. ij. §. fi. quædam tamen actio nō perpetuatur, vt actio de dolo, vt s. de dolo. l. fin. & idem dicunt in rescissoria: quod negamus 3 vt dixi. s. de temp. in integ. restitu. l. superuacuam. fit quoq; necessaria per sententiā. & per eam reo absoluto, decedit obligationi, cum agens ammodo repellatur exceptiōe rei iudicatę, licet naturalis obligatio duret: vt ff. de condi. indeb. l. Iulianus. si autem damnetur debitor, accedit in hoc, quia alia noua actio datur in factum: vt infra. de reb. cred. actori. s. vbi uetus erat personalis. alioquin vtilis in rem 4 ex sententia datur actio: vt s. de arbi. l. ne in arbitris. §. sed & si vetus quoque durat: licet quidam dicant contrà. Si ergo agatur veteri, & excipiatur de sentētia replicabitur de re secundum actorem iudicata, ut ff. de excep. rei iud. si a te. §. si quis. Itē accedit: quia sine causę cognitione mandabitur 5 executioni, nisi nouatio fuerit facta, vt j. de execut. rei iud. l. si causam. Itē maior vsura currit: vt j. de vsu. rei iud. l. j. ij. & 3. decedit autē quia prior vsura currere desinit interim: 6 vt j. de usur. rei iudi. l. sancimus. Item decedit quia vbi duo tenebantur in solidū, & pariter condemnati fuerunt, viriliter 7 teneri incipiunt. Itē periculum vnius, alius ammodo non patitur: ut j. si plures vna sent. su. cor. l. j. & ij.

1 Ad quatuor annos. Pau.

2 Intelligentū. nisi reus haberet iustam cām litigādi q a nō teneturius suum i discussum relinq re. l. illud. ff. d pet. her. l. itē si §. fi. ff. de rei uen. Alex.

† al. valentino.

3 Idē Pau. Alex. & Ia. licet sit verū i officiū rescindente. Pau.

4 Et etiam datur actio iudicati sicut in psonali. Barto. Pau. & Ia. licet gl. cēseat cōtra.

† al. Faustinæ.

5 Et bene si implorer officiū iudicis, secus si actio. Ale. & Ias.

6 Istud placet Bar. Pa. Ale. & Ias.

7 Et bene si cōueniātur ex sententia: secus si actiōe pri męua. Ale. & Ia.

8 Idem in ordinario. Odo. & Ia.

9 Istā tenēt Bal. & Ale.

10 Sine specificatione spērū Bal.

11 Idē Bart. Bal. P. Sal. Ale. & Ias.

12 Et male Pa. Alex. & Ia.

13 Idē Cy. & Salic.

14 Imò pō quā ērat finiū primū iudiciū. Ias. & Pau.

14 Sine aliqua ope restitutionis inte. Pau. licet aliter Pet.

15 Quia ibi in trāsactione hic i sententia. Ale.

I Icet. ʒ CASVS. Tutelā alicuius pupilli administrasti, finita tutela in iudicium deduxit te, proposita actione tutelę generaliter, sed super una specie tantum processum est, & absolutus es generaliter, an non obstante re iudicata possit petere, vt sibi reddas rōnē administrationis in alijs speciebus. quæritur? Rñ. ꝙ sic, & si tu excipias de re iudicata, replicabit de dolo. ¶ No. ex hac. l. vnam regulā. ꝙ psecutio specialis restringit sniam generalē ad prosecuta. ratione vide p Ia. hic.

a ¶ Accepto. ʒ i. delegato 8 ab ordinario. Et dic 9 ꝙ egisti gnāliter 10 proposita actione tutelę. Vel dic 11 sm Ia. super uino, baldo, sale super pecunia: sed in iudicio unam cām tantum es prosecutus cum multas species administrationis una tutela habeat, & iudex generaliter absoluit. Alij dicunt, 12 ꝙ proposuisti actionem adiecta una causa, quam prosecutus es, ut ar. ff. de pecu. l. si ex duobus. Sed tūc non obstaret aliquo mō exceptio, 13 vt ff. de excep. rei iudi. l. si mater. §. si quis autem. & §. eandem. & sic ēt non esset aliqua dubitatio huius legis. Itē nec sic potest poni uel intelligi, vt fuerit generalis petitio, & specialis prosecutio & sententia, quia tunc non nocet in alijs: vt ff. de arbi. l. de rebus. ADDITIO. Non obstat illa l. de rebus. quia ibi fuit omissa psecutio scienter & dolose, hic per errorem. Bar. Bald. Pau. Alex. & Ias.

b ¶ Non est. ʒ in parte quam prosecutus nō es. In alia enim et natura debitor maneat: ut ff. de cōd. inde. l. Iulianus tū replicatio non datur.

c ¶ Et ideo. ʒ quia superest.

d ¶ Eundem iudicem.] nō aliū 14 ne causæ continentia diuidatur: ut ff. de qui. re. ad eundē iudi. ea. l. ij. & j. ar. tu. l. omnes. & ar. j. eo l. nulli.

e ¶ Vtilem. ʒ i. efficacē prima facie, sed ope replicationis 15 annullaē. Sed contra, s. de transact. l. sub prætextu specierum. Sol. distingue vt ibi, 16 & ad hoc. j. de excep. l. si ex maiore. & s. si aduer. rē iudi. l. j. & s. de transac. l. age. & l. si de certa. & ff. de arbit. l. si cum dies. §. plenum. & de admini. tut. l. Lucius. ij. §. tutelæ iudicio tutor conuentus. Item argu. contra. infrà. eo. l. si cum tibi. Sol. ut ibi.

f ¶ Allegas.] Si generaliter proponatur ad speciale descendi potest: nec obstat exceptio rei iudicatæ in vno.

QVoties. ʒ CASVS. Petebas à me hęreditatem cuiusdam Titij coram delegato iudice, dicebam te esse seruum meum, an iudex qui alias de causa status cognoscere non potest, possit se intromittere, quæritur? respon. quòd sic, quia incidens est. de liberali enim causa præses cognoscit, siue incidat, siue principaliter proponatur. ¶ No. ex hac l. regulam, quòd ille qui est iudex causæ principalis, est etiam iudex cuiuscunque causæ ibidem incidentis, dato quod de ea non posset principaliter cognoscere, secundum Ia.

¶ *Sententia gñalis lata super petitione generali, restringitur ope replicationis ad p secuta tantùm. h. d. Alex. & Sali.*

¶ Iidem AA. Valerio. † LEX II.

LIcet iudice accepto, [a] cum tutore tuo egisti, ipso tū iure actio tutelæ sublata non est. [b] & ideo [c] si rursus eundem [d] iudicem petieris, contra utilem [e] exceptionem rei iudi. si de specie de qua agis, in iudicio priore tractatum non esse allegas, [f] non inutiliter replicatione doli mali uteris. PP. vj. Kalen. Ianu. Faustino, & Rufo Coss.

¶ *Iudex qui de causa status principaliter cognoscere non posset: posset tū incidenter. h. d. Alex.*

¶ Imp. Alex. A. Faustinæ. † LEX III.

QVoties qō status bonorum disceptationi concurrit: [g] nihil prohibet, quo magis [h] apud [i] eum quoque, qui [k] alioquin sup cā status cognoscere non [l] posit, disceptatio [m] terminetur. PP. vj. Id. Feb. Iuliano. ij. & Crispino Coss.

g ¶ Concurrit. ʒ vt si à me hęreditatē, 17 & te seruū meum dicam.

h ¶ Quo magis. ʒ i. minus. simile. j. qui da. tut. poss. l. j. sic contra. j. eod. l. properandū. in fi. & ff. vi bo. rap. l. ij. §. j. vel ppriè 18 pone quo magis. q. d. non magis disceptationem principalem terminabit, quàm quęstionem status. nam vtranque terminabit, 19 & illa uerba nihil prohibent &c. expone id est omnia iura magis consonant in hoc, quo prout &c. sed in prima ponitur quo in uim nominis.

16 Corā iudice dl egato P. & Ia.

17 Et bn̄ P.

18 Idē Bar. Bal. P. Sal. Ale. & Ias.

19 Idē Pa. Alex. & Ia.

i ¶ Apud eum. ʒ vt puta delegatum.

k ¶ Qui alioquin. ʒ id est aliàs si principaliter quęratur de statu, nō potest agnoscere: vt j. de ped. iudi. l. ij. in fi. & sic propter suam personam impeditur. 20 Vel dic propter psonā eius, de cuius statu quęritur, ut quia est pupillus: vt j. de ord. iud. l. j.

l ¶ Non posit. ʒ q a fortè pedaneus erat.

m ¶ Disceptatio. ʒ s. vtraq; bonorū, & etiā status: adeò vt si secundum eum qui seruus dicitur d hęreditute pronuncietur, 21 sufficit ad libertatē. si contra non impediaē 22 defensio libertatis, vt j. de ordi. cogn. l. ij. An enī de incidentibus sit prouinciandum, triplex est opinio, vt dices. j. de ordi. iudi. l. j.

† Ista lex est singularis sm oēs hic. & vide gl. i c. accusatus. de hę re. li. vj.

† al. pupillo

20 Et si aduersarius uult posteà p modū agēdi petere declarari illū ēe seruū nō pōt. Pau.

† al. non oportere.

21 Quin actor posit petere declararise ēe liberū Pa.

† Cōcor. c. pastoralis, & c. qm̄ de of. dele. in prin. itel. huius l. vid. p Soc. i l. j. ff. qnis & a quo appell. n. 58.

¶ *Sententia lata super certa specie iudicij generalis, nocet in omnib. eius accessorijs, uel dependentibus: licet super eis non fuerit disceptatum. h. d. secundum utrum intellectum Alex. & Sal. Vel sic: Licet sentētia generalis non nocet in specie non prosecuta: nocet tū in appendicijs prosecutorum. h. d. secundum Bar. Sali.*

¶ Idem A. Popilio. al. Pōpilio. † L. IIII.

SI cùm † tibi pretium prædiorum à curatorib. cōparatorum reputaretur, [n] & instrā emptionis traderentur, quæstionem omissę [o] euictionis non mouisti: intelligis semel finitam litem instaurari nō posse. [p] †PP. Kal. Augu. Modesto, & Probo Coss.

¶ *Delegatus ab alio quàm à principe, delegare non potest. h. d. Sali. & Alex.*

¶ Imp. Gordianus A. Marcello. L. V.

A Iudice † iudex delegatus, iudicis dandi [q] ptātem non hēt, [r] cū ipse iudiciario munere [s] fungatur: [t] nisi à principe [u] iudex datus [x] fuerit. PP. iiij. Non. Septēb. Pio, & Pontiano Coss.

SI cum. ʒ CASVS. Curator tuus prędium tibi emit pro l. nec sibi fecit caueri de euictione: finita tutela vtili neg. gest. actione conuenisti eum ex c. quę tibi debuit ex mala administratione. l. tibi soluit, & reliqua. l. quæ in emptione prædij impendit tecum compensauit, & absolutus est, si post uis eum conuenire, quia non fecit sibi caueri, vel quia prædio euicto non egit de euictione, an possis, quæritur? Respon. quòd non possis.

n ¶ Reputaretur.] cum generaliter contra curatores ageres.

o ¶ Omissæ.] à curatoribus. s. quia curatores nō egerunt 23 de euictione prædijs illis euictis. vel dic quia omiserunt stipulari de euictione, vñ de negligentia poterant conueniri. Vel dic omissę scilicet, ab illis curatoribus, vel a te 24 in iudicio, quia quęstio euictionis accessoria est.

p ¶ Non posse. ʒ ut arg. s. de erro. aduoc. l. fi. & de iur. fac. igno. l. error. Sed contra s. eod. l. licet. Solu. hic fuit generalis petitio, & prosecutio & sententia, ibi specialis prosecutio. hæc non placet, 25 quia hic prosecutio fuit specialis; uel hic nō instauratur, quia hic generaliter obstat exceptio, sed replicatur: ut ibi. sic & hæc secundum illam. Vel dic 26 ꝙ hic species pendet ex alia. s. emptione prædiorum ut causa principali finita non possit de hac accessoria plus quæri, ut arg. j. depositi. l. iiij. & sic non est species per se, sed pars (vt si dicam) speciei.

A Iudice. ʒ CASVS. Iudex aliquis qui ordinariam habet iurisdictionem delegauit mihi causam, an eam delegare possim, quæritur? Respon. quòd non, quia hoc solum potest delegatus à principe.

q ¶ Dandi. ʒ id est, delegandi ante litem contestatam. post bene pōt: suprà de procuratoribus. neque tutores. per simile. sed non est similitudo, quia quod dedit, potest reuocare lite contestata. ff. eodem. l. iudicium soluitur.

r ¶ Non habet. ʒ Not. delegatus non delegat: 27 vt ff. de offi. eius cui mandat. est iuris. l. fin. & iurisd. omn. iud. l. more. & l. & quia. & infra qui pro sua iurisdic. l. j. Sed est contra in delegato a proconsule qui delegat: vt ff. de iudic. l. cum prętor. §. j. & de offi proconsul. l. legatus. quę sunt contra. Sol. Speciale 28 in eo sicut alia specialia in eo, scilicet, quò 1 cognoscat de causa criminali. ff. de offi. proconsul. l. solent. Alij dñt ꝙ habenti alias iurisdictionem potest delegare delegatus, non habenti non, sed non valet: vt ff. de offi. eius cui manda. est iurisd. l. & si prętor. Vel dic ut dixi, in d. l. legatus. Item contra. ff. quis & a quo app. l. j. Sol. 29 ibi ad vniuersitatem causarum erat delegatus.

s ¶ Munere. ʒ id est, honore, scilicet, alteri ordinario 30 cōpetenti nō sibi: ut ff. de iurisd. omn. iud. l. more. Vel dic munere, id est onere iudicādi, quod ex necessitate subit: vt s. de aduoc. di. iudicio. l. sancimus. j. non honore, vel potestate, quæ dicitur gladius.

t ¶ Fungatur.] scilicet, onere.

v ¶ A principe. ʒ vel a proconsule, 31 vel ad uniuersitatem 32 causarum: vt modo dixi. Sed videtur quòd nullus delegatus possit delegare: ut in auth. hic posita, ad hęc quę est ex titu. vt defun. seu fu. §. illud. coll. v. Dic ergo ad hæc &c.

x ¶ Datus. ʒ id est, delegatus.

22 Istā gl. seqē Odoa. & Ia.

24 Istā tenet Bal. P. & Sali.

25 Idē Bar. B. P. & Sa.

26 I ō tenēt B. B. P. Sa. Alex. & Ia. & nec re perit alibi sm eosdē.

27 Etiē de psensu ptiū Alex. & Ia.

28 Imò q a cēset delegatus ad vniuersitatē cārū. B. P. Ale. & Ia. licet cū gl. teneat. B.

29 Ista est vera sm prdictos scribentes.

30 Idē Sal. Alex. & Ia.

31 Idē i legatis cardinalium: ex quo cardinales ęq pa rātur p psu lib. c. 2. d of. leg. in 6. B. Ale. & Ias.

32 Verū ē qn̄ delegat vnam cām tm̄: secus

Universidad de Deusto Biblioteca

A D hæc.} CASVS. Hæc aut. nõ corrigit. l. C. sed ei aliquid addit. dicebat em in l. C. delegatũ subdelegare nõ posse. nisi esset à principe delegatus. Auth. ista tractat de ordinario cãæ principalis, & appellatiõis à delegato à pricipe: & ita ponit tres casus. Prim⁹ est. Iudex ordinarius occupatus p p rem publicam vult delegare cãm reseruata sibi sñia, nunquid hoc facere possit, quæritur? Respon quòd sic, si semel causam audiat in principio, in medio, & in fine. Secundus est. Si iudex ordinarius, qui de appellatione cognoscit, vult delegare causam, seruata sibi sententia: hoc facere nõ potest, quia per se debet cognoscere. Tertius casus est, in delegato à principe, si velit subdelegare, seruata sibi sententia. nõ licet sibi hoc facere. sed si velit delegare cognitionem & prolationem, hoc facere põt: & si contra hoc factũ fuerit, graues pœnæ imponuntur.

a ¶ Administrator.} id est ordinarius vt pñs. sic accipitur in auth. de iudic. circa prin. colla. 6.

b ¶ Consiliarios.} i. per aliquos 1 quibus audientiam cõmittat, sicut aliàs iurisdictio ex cã necessitatis per alium explicat: vt ff. de offi. cõsul. l. j. §. sed nõ põt. & intellige hoc qñ vult sibi seruare sententiã: ceterum si totã vult committere potest.

c ¶ Audiat.} s. totam, si vult sñiam sibi seruare, 2 vt nec ẽt mediam committat. Vel dic audiat litẽ, & sñtẽ tiet vt in alio dixi. s. sed prima verior, vt in delegato subijcit.

d ¶ Delegatus.} non ergo delegatus à principe delegat. Sed est contrà s. e. l. à iudice. Sol. hic de delegato ab alio, non a principe dicit secũdum quosdã. hoc nõ valet, 3 q a ẽt in delegato principis hic dicit. vt in cor. ibi, alios aũt, &c. Alij 4 hoc nouũ, illud vetus. Tertij, ibi fuit delegata habẽti alias iurisdõnem, hic nõ habentit: vt innuit in cor. ibi, alios aũt, &c. hoc nõ valet. 5 vt ff. de offi. eius cui mand. est iurisd. l. & si prætor. Tu dic, 6 quòd ordinarius reseruata sibi sentẽtia cætera cõmittit, vt tñ audiat ter. delegatus aũt si sibi reseruat sñiam, alia nõ committit, vt hic. sed si omnia velit cõmittere, põt, 8 & idem in iudice appellationis: & sic consuetudo interpretatur. & ex ordine literæ sumitur, sed iure canonico secus: 9 vt extra de offi. & po. iudic. deleg. c. super quæstionum articulis. in prin. vsque ad §. verum.

e ¶ Præstabunt.} alias pendent, id est soluent. Vnde versus. Pendo de pœnam: dum pendeo suffero pœnam.

S Eruus.} CASVS. An seruus in iudicio vt actor, vel reus consistere possit quęritur? Rñ. q non. nec si condemnetur, valet condemnatio.

f Seruus in iudicio.} scilicet vt sit pars iudicij vt actor vel reus, 10 vel iudex: vt hic, & ff. si quis cau. l. quoties. & j. l. proxi. & j. de re. vend. l. non seruum. & inf. de noxa. l. si tibi. & ff. de pecu. l. iij. §. si seruus. idem in arbitrio: 11 vt ff. de arbi. l. non distinguemus. §. si seruus. hoc tamẽ fallit in casibus: vt habes. ff. de iudic. l. vix.

g ¶ Subsistit.} i. vires habebit. alias est non subsistit, & sic vna negatio abundat: vt ff. de dam. infect. l. si luminum. in prin.

C Vm debitoris.} CASVS. Seruum tuum mihi pro c. obligasti, seruus ille tenebat omnia bona tua. an illum seruum bona tua tenentẽ conuenire possim, quæritur? Respond. q non: quia inter liberum & seruum, &c. sed officio iudicis mittar in possessionem bonorum tuorũ, & ita mihi succurretur. ¶ Not. ex versi. ad poss. secundum Bar. Bal. Sal. & modernos q contra hæreditatem iacentẽ potest perueniri ad primum decretũ: facit l. si bona. & ibi Bar. C. de bo. auth. iudic. poss. Bar. in l. iij. §. prætor ait. in verb. toties. ff. de dam. infec. Iason.

h ¶ Siquidem.} id est quia.

i ¶ Nullum.} regulariter. Sed fallit: vt dixi. s. l. proxi. & maxime in iudicio turbatæ possessionis: vt inf. si per vim vel alio modo. l. j.

k ¶ Officio iudicis.} cuius est iurisdictio. vt si neque veniat, neque defendatur reus, mittatur actor in possessionem rerum eius causa rei seruandæ, imò etiam in seruum petitum obligatum: vt j. de pig. l. creditores.

IN AVTHEN. vt defunc. seu fun. eo. non in iuri. à credi. §. illud. collat. v. constitu. xiij.

¶ Ordinarius iudex causæ principalis, potest eũ delegare reseruata sibi sñia, sed tũc oportet, quòd lis coram eo cõtestetur: probationes producantur, & per eum cunctis in fine examinatis, sententia per eundem proferatur, & delegatus ab eo, reliqua expediet. Iudex uero causæ appellationis, & ẽt delegatus, habẽs de iure potestatem omnia subdelegandi, prout est delegatus principis, non potest alteri delegare reseruata sibi sententia, & contra faciens punitur. h. d. Accur.

A D hæc, si ad ministrator a sit, & publicis occupationibus impediat, litẽ apud sese agitandam saltẽ in contestatione audiat: & rursus in medio semel, & in fine omnia quæ sunt examinata consequenter audiat, & sic ferat sentẽtiam, & appellationem, (si fiat) suscipiat: cætera licet expediri per consiliarios b. ¶ Item iudex appellationis rem per se audiat. c Delegatus d autẽ omnino per se litem vnà cum consiliarijs examinet si †contra hoc factũ fuerit, graues pœnæ sequentur. nam administratores & delegati viginti librarũ auri mulctã pstabũt: e cõsiliarij si quidem aduocati sunt, ab aduocatione expellentur: si verò non sunt, sed cingulum habeant: cingulo priuabuntur, & decem libras auri præstabunt.

¶ Cum seruis iudicium non consistit, hoc dicit Bal. & Alexand.

¶ Idem A. Iunię. LEX VI.

S Eruus f in iudicio interesse nõ potest, nec si condemnatio aliqua in personam eius facta sit, quod statutum est, subsistit. g Dat. xv. Kalend. Septemb. Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ Contra seruum detẽtorem rei hypothecatæ, non põt fundari iudicium ex persona dñi sui defuncti; sed hærede, uel alio nõ defendẽte causam, actor per officium iudicis in possessionem mittetur. h. d. Alexan.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Hyrinæ. al. Linteimæ. † LEX VII.

C Vm debitoris tui seruum tibi pignoris iure obligatum, bona dñi sui quondã rebus humanis exẽpti tenere profitearis, aduersus eum dari tibi actiones contra ius postulas; si quidẽ h inter seruum & liberum consistere †nullum i possit iudicium. Ad possessionem itaque pignorum magis officio k iudicis venire te conuenit, quam illicita postulare. S. xiiij. Kalend. Maij, Sirmij. CC. Coss.

¶ Aequitas scripta, rigori scripto præfertur. h. d. Bal. uel sic: æquitas pfertur rigori. hoc dicit Salic. & Alexand. de Imo.

¶ Impp. Constantinus & Licinius AA. ad Dionysium. LEX VIII.

P Lacuit l in omnibus m reb⁹ n præcipuam esse iustitiæ †ęquitatisque o scriptæ †quam p stricti iuris rationẽ q Dat. Idib. Maij, Volusiano & Anniano Coss.

¶ Religio iudicantis, debet prius de rei ueritate plenariè instrui per probationes, interrogationes, & responsiones, q sñia proferat. hoc dicit Bal. Vel. sic: Vbi sñia plenũ facit præiudicium: ibi plenaria debet interuenire cognitio. hoc dicit Sali. Vel sic: In causis regulariter requiritur plena causæ cognitio, & plenaria pbatio pro ueritate habẽda. hoc dicit. Vel secundũ Bart. In causis, in qbus sñia parit plenum præiudicium requiritur plena causę cognitio, & per cõsequens plenaria probatio. Alexand.

¶ Imp. Constantinus A. ad Maximum. LEX IX.

P Lacuit.} CASVS. Aliquid est statutum de iure stricto, aliquid de æquitate, quæ sunt contraria: quod eorum magis sequi debeat iudex, quæritur? Respon. quòd illud seq. debet quod de æquitate statutum est, & dic sic exemplũ. Seruo meo persuasisti, vt a me fugeret, & tibi codicem meum perferret: nunciauit illico seruus mihi domino, & me permittẽte, codicem ad te pertulit: an furti, vel serui corrupti, aduersus te agere possim quæritur? Respon. q de iure stricto, non: de æquitate secus, quæ iuri stricto præferenda est.

l ¶ Placuit.} vbi æquitas ex vna parte, ius strictũ ex alia est, & cõtra dicũt: equitas præferẽda est. Vel aliter allegabat similitudo de aliquo casu emergenti, qui nõ est determinatus quid sequemur æquitatem, vel ius strictum.

m ¶ In omnibus reb.} tam ciuilibus, quam criminalibus: & tam publicis, quã priuatis: 12 & pone exemplum 13 secundum Io. vt j. de furtis. l. si quis seruo. Vel pone: vt ff. de mino. l. j. & ff. de religio. & sum fu. l. at si q.s. §. idẽ labeo ait. & l. sunt personæ. & ff. de in rem vers. sed dicendum. & ff. de eo quod certo loco. l. quod si Ephesi. §. in summa. & ff. de verb. obl. l. si seruum. §. sequitur. & ff. de in integ. restit. l. pe. & ff. de excep. do. l. apud. §. si quos pupillo. & ff. depositi. l. bona fides. Item poni potest in qualibet exceptione, vt Macedoniani, & Velleiani. nam exceptio est de æquitate, regula de rigore. & sic magis est sequenda exceptio. Item poni potest infra si res ali. pign. da. l. cum res. & ff. de pign. l. j. in princi. & ff. de pœnis. l. interpretatione. in prædictis enim casibus ęquitas a rigore separatur, & sic seruatur æquitas. 14 alias si separata nõ est, id totale seruatur. 15 Et nota quòd hic loquitur de ęquitate scripta, alias secus est: 16 vt s. de legibus & constitutionibus. l. j.

n ¶ Rebus.} id est causis.

o ¶ Aequitatisque.} id est iustitiæ æquitatis.

p ¶ Quam stricti iuris.} ff. de leg. & se. l. non possunt. æquitas est rerum conuenientia. 17 quæ in paribus causis paria iura desiderat, 18 scilicet de æquitate scripta.

q ¶ Rationem.} strictum ius, vel ratio stricti iuris dicitur tribus modis. Primò ad differentiã actionis bonæ fidei. & sic accipitur instit. de actio. §. actionum. Secundò, quòd est adeò strictũ ius, id est firmatum, vt nullo modo possit ab eo recedi: vt ff. qui & a qui. ma. liberi non fiunt. l. prospexit. Terriò cùm latius, initiùsque quã dictet æquitas aliquid statuat, & sic hic accipitur.

I Vdices.} CASVS. Hoc dicit ista lex. Bonus iudex non debet præcipitare causas, sed debet inquirere veritatem, plena inquisitione, & antequã ferat sententiam, debet sępius partes litigantes interrogare, an habeant aliquid noui, quod velint proponere, & tũc debet ad finem negotij peruenire, siue sit iudex qui debet per se cognoscere, & definire, siue sit iudex qui debet ad superiorem referre.

In primis

Concor. glo. super verbo, in prin. in ca. super qstionum. extra de offi. de lega. intell. aut huius. l. vid. apud. Io. Longoual. in Limperium. nu. 37. de iur. om. iud.
1 Qui dicũtur assessores. & placet citramontanis. Bar. B. pau. Alex. & Ia.
2 Alias si nihil vellet sibi reseruare, potest delegare & totũ expedietur per delegatum secundum Alex. & Salic. hic.
† Al. sed si.
3 Et bene Bart. Bald. Pau. Alex. & Ias.
4 Reprobatur secũdũ eosdem.
5 Et bene fm eosdem.
6 Istam tenẽt Bar. Sa. Pau. Alex. & Ias.
7 Per viam delegationis Alex.
8 Et bene Bar. & alij.
9 Et bene fm scribentes hic: quia delegatus principis põt partem uel totã audientiã delegare, & sententiam sibi reseruare: & adijcere modum. vt q ferat sñiam cum consilio sapiẽtis. Bart. Bal. Sal. P. Ale. & Ias.
10 Etiã si pu. abatur liber.
11 Istã glo. sequuntur Barto. Pau. Ale. & Ias.

Missio in possessione qñ fieri potest.
† Al. Hyrineæ.

a ¶ In primis.} id est, ante sententiam.

b ¶ Rei qualitatem.} id est, negotij formam. H.

c ¶ Plena.} Sed plenissima in criminali: 1 vt j. de prob. l. sciãt. & j. ad leg. Cor. de fal. vbi in casibus tñ summariè 2 cognoscitur: vt ff. de libr. agno. l. si quis. §. pares. & de re iudic. l. à diuo. §. si super. & ff. vt in poss. legati. l. si is à quo. & de præto. stipu. l. j. §. & de carbo. edi. l. iij §. causę. & de ven. in poss. mit. l. j. §. sed ea. & ff. ad exhiben. l. iij. §. sciendum.

d ¶ Cum hoc ipsum.} seos sic interrogari.

e ¶ Referenda.} quia nõ potest ipse definire: vt ff. de off. procon. l. solẽt. & l. si q.s. Vel q a cognitio tantũ est delegata: 3 vt j. ad le. Cor. de fal. vbi, & s. e. auth. ad hęc. Vel tertio: dicat se minus sufficiẽtẽ p p sadicantem. Etiã, nõ ius: qñ fm iura ista poterat fieri relatio: vt j. de rela. p totũ. hodie nõ: vt i aut vtiu di. nõ exp. sa. iuſ. §. j. col. 9. post hoc lege aut. iube⁹. q hanc pfirmat & addit. & est ex cor. vt cũ d ap. cog. §. j. col. 8.

I Vbem⁹.} CASVS. Hęc auth. pfirmat & clarificat. l. C. h. d. Iudex examinato plenè negotio, anquã perueniat ad sententiã definitiuã, debet interrogare litigãtes, an velit aliq d amplius proponere: & si dicant non, dẽt eos facere renũtiare allegationib. Si aũt vna pars dicit se velle aliq d noui pponere, & altera q nõ: illi parti, q dicit se velle aliq d noui proponere: dẽt assignare ter minũ. s. xxx. dierũ ad proponẽdũ, & si intra xxx. dies non proposuerit, danẽ ei aduhuc 30. dies, intra quos si nõ p posuerit, dabũtur ei iterum. xxx. dies ad superandũ suam malitiam, & si intra istos tres menses nõ pposuerit: iudex dẽt ferre sententiam. ¶ Ex fin. huius legis. ibi, legibus & moribus. no. duo. Primò secundum Bal & Sal. hic, quòd iudex debet iudicare, non solum secundum leges, sed etiam secundũ consuetudines patriæ: & iudicando contra consuetudinem, ita facit litem suam, sicut si iudicaret contra ius commune. Secundò no. secundũ eosdem, quòd sicut iudex supplet circa ea quę sunt in legibus per tit. C. vt quæ desunt aduoc. ita supplet circa consuetudinem. & intellige quando consuetudo ex notoria: alias. secus. Ias. hic.

f ¶ Renuntiauerit.} Hæc renuntiatio in testibus facta ne producantur non nocet secundum quosdam, sed nocet quarta productio, & didicisse testificata: vt in auth. de testib. §. quia verò multi. colla. vij. idem fortè in instrumentis, vt non noceat renunciatio: valet ergo hæc renunciatio in allegationibus iuris. Accursi. ADDITIO. Contrarium tenet glo. fin. per illum tex. in cap. cum venisset. & glo. fi. in fin. cap. constitutis. ij. extrà de testib. quod sequitur ibi Abbas. & idem tenet Specu. in titu. de teste. §. vlti. versi. antepen. & ibi Ioan. Andr. in addi. Vide latius de isto p Barto. in authenti. at qui semel. in ij. col. versic. circa secundum. infrà de probationibus.

g ¶ Proponat.} Cum iudex interrogat an adere velint: vt s. eod. in l. iudices. Accursius.

h ¶ Tres menses.} Similis dilatio j. quomodo & quando iudex. auth. qui semel. Sed non videtur tot dilationes debere dari: vt ff. de fer. l. fin. quæ est contra. Solu. hic absenti, ibi præsenti, & postulanti datur dilatio. Item contra. ff. de iudi. l. ad peremptorium. & l. sequen. Vbi quatuor dabantur edicta. Sed illa 4 ad dandam definitiuam: istæ vero dantur ad allegationes.

i ¶ Expectans.} ob hanc causam, sed citabitur ad sententiam peremptoriam.

k ¶ Proferat.} erat ergo lis contestata: vt j. de temp. app. l. fin. § illud

N Vlli.] CASVS. Bonon. petebat sibi delegari iudicem ab Imperatore inter ipsum & Mutinen. super possessione constituta in territorio Mutinen. vult Mutinen. tantum super possessione alium iudicem sibi delegari in causa proprietatis: an possit hoc impetrare, qritur? Respon. q non, sed puniendus est. q hoc impetrauit. vel si cum possidebas rem meam, vnũ in causa possessionis petij iudicem, ea finita petij alium in causa proprietatis, an sim audiendus, quæritur? Respon. q non propter continentiã causæ, quæ diuidi non debet. ¶ Ex hac. l. no. regulã quòd cõtinentia causæ nõ debet diuidi coram diuersis iudicibus. & istã regulam limita sex modis vt p Ias. hic.

l ¶ Nulli.} neq; pagano, neq; militi. Et pone casum secũdum P. Bonon. petierat iudicẽ ab imperatore, super quęstiõe possessionis fundi existentis in territorio Mutinẽsi, & inter eũ & quendã Mutinen. nũc Mutinen. petit aliũ iudicẽ sup quæstione proprietatis, non põt: vt j. de sen. & interlo. l. cùm Papinianus. & auth. & pñ. sed certè. l. cum Papinianus. non loquitur de coniunctis vel continentibus. Sed alia est ratio. quare ibi prohibet corã alio: quia ei⁹ &c. non quia continentia. Item auth. & consequenter. est contra eũ: quia finita prima causa permittit corã alio fieri pũentione: quod est intelligendũ de nõ cõiunctis. Tu 5 autẽ approba casus positionẽ: non per illas sed p istã. l. nec obst. exceptio rei iudicatę agenti de proprietate: vt ff. de acqui. poss. l. naturaliter. § nihil. Vel pone secũdũ 6 Ioan. q alium petit in cã possessionis & aliũ i cã proprietatis, simul cognoscendo nõ possũ si opponas: & hic nõ ĩpeditur petitio: q a cõtinentia: sed q a seruandus ẽ ordo: vt j. de rei vendi. l. ordinarij. & de interdi. l. incerti. & de appell. l. j. & j. fin. regun. l. si quis. Sed dic, quòd de recuperanda, vel adipiscenda possessione, potest simul agi cum petitorio secundum M. hic. sed 7 non de retinenda vt dictis legibus. vel secundum Io. dic quòd simul 8 semper sint agitandæ, sed prius causa possessionis terminanda. Vel dic tertio 9 quòd si petito iudice super causa possessionis, & ea finita peto super causa proprietatis alium: hoc sola ratione continentiæ prohibetur. Sed an sine noua delegatione de proprietate cognoscant? Respon. vt j. si a non compet. iudi. l. iij. 10

m ¶ Continentiam.] siue sit causa plures species continet, vt tutelæ: siue sit talis super qua plures concurrunt quæstiones vt hic dixi,

n ¶ Prærogatiua.] s. a Principe concessa, vel quia erat miles.

o ¶ Iudicio.} i. apud eundem iudicem. sic instit. de act. §. si minus.

p ¶ Poterat.} i. debuerat. sic ecõtra, ponitur debet, pro potest. ff. an per alium cau. app. l. fin.

q ¶ Pœna.} fisco applicanda: vt s. de modo mul. l. multarum.

r ¶ Quæstione.] siue vnum petierat actor: alium reus secundum P. siue idem petierit diuersos vt simul cognoscatur, secũdum P. siue separatim vt modò dixi. & facit j. de accu. l. qui de crimine. in fin.

P Roperandum.] Ista lex diuiditur in sex partes principales. Primò ponit statutum suum, in quo limitat tempus instantiæ. Secundò punit actorem contumacem. Tertiò punit reum contumacem. Quartò punit iudicẽ negligentem. Quintò punit aduocatos negligentes. Sextò punit tutores & curatores neglĩgẽtes. secunda ibi, & si quidẽ. tertia ibi, sin autem reus. quarta ibi. §. sin autem vtraq;. quinta ibi, illo proculdubio, sexta ibi, sin verò Bar. Bal. & Ias. ¶ Casus in terminis vsque ad finem talis est. Petebam a te. x. tecum sum litem contestatus: quantum durare posit instantia causę a tẽpore litis cõtest. vsque ad sententiam, quęritur? Rñ. olim durabat vsq; ad x. an. vel vsque ad c. quod tempus vult imperator per. l. coarctare. & hoc tribus rationibus. Prima est, ne lites extendantur in infinitum. Secunda, est q criminalis causa olim limitabatur certo tẽpore, puta biennio: multò magis & ciuilis certo termino debuit limitari, quia frequentior est. Tertia ratio est, q a criminalis causa, q aliquãdo ex ciuili causa ortum hẽt, coarctatur. eodẽ modo ciuilis est coar

I Vdices oportet ĩ primis a rei b qualitatẽ plena c inquisitiõe discutere, †& tũc vtranq; partem sæpius interrogare, nũq d noui addere desideret; cum d hoc ipsum ad alterutram partem proficiat, siue definienda causa per iudicem, siue ad maiorem potestatem referenda e sit. Dat. Id. Ianuar. Sirmij, Licinio. v. & Crispo. ij. Coss.

IN AVTH. vt cum de appellat. cog. §. sed hoc. colla. viij. constit. xj.

¶ Dicenti se allegare uelle, dãtur tres dilationes successiuæ: quibus elapsis iudex debet proferre sententiam legi, & consuetudini conformem. hoc dicit. Alex.

I Vbemus vt si quando vna pars allegationibus suis renuntiauerit, f alia verò pars se habere aliquid, quod proponat g dixerit; iudex negotij modis omnibus eam partem, quę vtitur dilatione, compellat intra triginta dies, postquã altera pars allegationibus renũtiauerit, quicquid velit sine aliqua intermisione proponere: quod si non fecerit, tunc ad eius malitiam superãdam † alius mensis indulgeatur à iudice. Si verò adhuc distulerit, alterius mensis dilatio ei præbeatur: ita vt si vsq; ad prædictos tres h menses suas non posuerit allegationes: causæ cognitor non amplius expectans, i sententiam omnibus modis legibus, & moribus consonantem proferat: k vel si noluerit, referat: ne litigatoribus malè tractantibus liceat causarum exitus vltra protrahere.

¶ Causę cõtinẽtia nõ dẽt diuidi: & ideo non põt super causa possessionis unus iudex & super causa proprietatis alius iudex impetrari: & contra faciens punitur. h. d. Alex.

¶ Idem A. ad Seuerum P. V. † LEX X.

† N Vlli l †prorsus audientia præbeatur, qui causæ cõtinentiam m diuidet, †& ex beneficij prerogatiua n id, quod in vno eodemque iudicio o poterat p terminari, apud diuersos iudices voluerit uentilare: pœna q ex officio iudicis imminente ei, qui contra hanc supplicauerit sanctionem atque alium super possessione, alium super principali quæstione r iudicem postulauerit. Dat. iij. Kalend. August. Paulino, & Iuliano Coss.

¶ Duæ Constitutiones Græcæ *

¶ Ciuile causæ debent à tempore litis contestatæ intra triennium terminari: alias perit instantia, exceptis causis fiscalibus & publicarum functionum. Hoc dicit usque ad §. & si quidem. Bal. & Sali.

¶ Imp. Iustinianus A. Iuliano P. P.

LEX XI.

P Roperandum s nobis visum est, ne lites fiant penè immor

† Et ideo in causa criminali in defectum pbationis non datur iuramentũ. Bal. Salic. & P.
† Ex libr. ij. tit. xviij. l. j. C. Th.
a Quia de modico nõ pleno præiudicio tractatur. Bal. & Sali.
Concord. tex. in c. iudicantem. xxx. q. v.
3 Placet Bal. Pau. & Alex.
al. neq d.
† Sic de iure canonico caũr dilatio ad cõuincendã malitiam, vt in c. prout nobis. cũ glo. sup verbo conuincendã. de dolo & contum.
Dilatio est quandoq; trium mensium.
5 Dic q illa loquitur in dilatiõibus expectatorijs ad cõparẽdũ, ista in dilationibus allegatorijs. Pau

† al. P. P.
† Ex libr. ij. tit. xviij. l. ij. C. Th.
† al. diuidit.
† Concor. ad hanc. l. glo. ij. in c. vltim. post prin. extra de iudic. & ca. j. de cã poss. & proprie. & intell. nouum huius l. ponitur. Boss. in tracta. Criminal. tit. d foro. cõpe. num. 113.
5 Placet la. qui dicit eã conuenire literę, saltẽ in sui principio: licet cõtrà Bart. Bal. & Ale.
6 Et bene Bar. B. Pau. Alex. & Ia. Petitoriũ. & interdictũ de recuperanda, vel adipiscẽda simul. intẽtari. possũt.
7 Melius in l. cũ fundũ. in fi. de vi, & vi arma. Alex.
8 Displicet Bart. Pault & Alex.
9 Placet. Bart Bald. Alex. & Ia. licet cõtra Pe. Cyn. & Paul.
10 Et concluditur cõmuniter q nõ. Alex. & Ias.
Diuisa.

Universidad de Deusto Biblioteca

ctanda. Placuit ergo q quęcunque fuerit causa siue de proprietate, siue super possessione, siue conditione alicuius, fuerit seruus, vel liber: siue super iure ciuitatū, triēnio terminetur à tpe litis contestat. exceptis causis fiscalibus, & siue maior, siue minor fuerit iudex: siue ordinarius, siue delegatus: non conceditur causam vltra triennium prorogare: nec existimet se excusatū iudex hoc prætextu, quòd partes velint vltra trienniū prorogare: quia eo inuito non audiētur. & hoc in prima. Si autem tantum præterierit d. triēnio, quòd non super fuerint nisi sex mēses: & cōtingat absentia alterius partis: distinguit. Aut abest re', vel actor si actor iudex faciet eum citari per executorem per interualla decem dierū. quòd si nō venerit, acta inspiciat. & si p ea liquere ei de causa nō possit, quia minus fortè plenè probatum est: vel nullo modo: vt non possit sententiare: absoluat reum ab instantia iudicii: & actorem absentē reo condemnet in expensis iuramento rei declarandis, scilicet vt iuret quātum expendit. Si autē liquere possit. p eo ferat sententiam qui melius ius habuerit: & si pro actore: reum in expensis condemnet: ita vt deducantur expensæ rei de condēnatione. verbi gratia. Actor petijt centum & impendit viginti, reus decē, si actor absens non fuerit, condemnandus esset reus in centum & in viginti. Nunc autem deducuntur expensæ rei de pdemnatione, & cōdemnabitur in decem tantùm, scilicet in mediam partē eius quod impendit actor: & hoc sibi imponitur propter suam contumaciam. Si autem reus melius ius habuerit: pro eo ferat sententiam: nec audietur actor reuersus appellans. Si autem iudex reum pro parte absoluerit, & pro parte condemnauerit: puta debuit centum, & in quinquaginta est absolutus, & in l. est condemnatus: actor reuersus nullum habebit regressum contra reū. & hoc in secunda. Si autem reus absuerit, actor præsens sit: citabitur reus tribus dictis: quod si non venerit, contrahetur eremodicium, id est desertio causæ. & si liqueat iudici de causa per probationes actoris: condemnabit reum, si viderit eum condemnandū: & in rebus eius fiet executio si hoc de sua iurisdictione potest iudex: alioquin referat executionem ad maiorem iudicem. & si reus reuersus voluerit fideiussores dare de parendo iuri, & possessionem in actorem translatam recuperare: nō audietur. Cùm autem eremodicium contrahitur, debent esse sacræ scripturæ corā iudice, vt rei vel actoris absentia, Dei repleatur præsentia. nec timeat iudex si absens sententiæ suæ parere noluerit propter appellationis obiectum: quia reuersus non audietur appellans. Iudex prope finē triennij, & non ante ferat sententiam definitiuā. Si enim ante lōge triennium actor, vel reus abesset, & spes esset quòd reuerteretur: tantū in expensis esset præsenti absens cōdemnandus: nec esset sententia definitiua. Et intellige, quòd prope finem triennij est ferenda sententia ex necessitate: si actor est absens: ex voluntate iudicis reo absente ante triēnium; iudex autem victori condemnabit in expensis per iuramentum declarandis: alioquin de suo parti læsæ cōpelletur soluere. & hoc in tertia. Si autem tam actor quàm reus est præsens: iudex autem propter amicitias alterius partis, vel pretio corruptus sententiam intra trienniū ferre noluit: eo lapso si sit minor, in decem punietur, & ab officio iudicandi fiat alienus, & alius ei subrogetur. Si autem intra triennium decesserit iudex: vel alia de causa mutatus fuerit propter infirmitatem: vel propter rei familiaris periculum: subrogato ei dabitur tantum tempus, quantum supererat de triennio defuncto, vel aliàs mutato. si est annus dabitur sibi annus, si minus, nihilominus annus. & hoc in quarta. Si aūt per aduocatum steterit, quo magis vltra triennium causa proteletur: in duabus libris auri mulctetur, hoc in sententia iudicis expresso, cuius occasione datur dilatio, in quam triennium expirauit: & causam quam suscepit ad finem perducat, nisi ipse nouerit iniustam, vel desperatam: vel infirmitas, vel inimicitia inter ipsum & clientulum suum, vel infamia interuenerit, imponenda clientulo de præstando salario necessitate, si potest: alioquin per executionem compelletur. & hoc in quinta. hic autē quæ dicta sunt, in maioribus dicta sunt. Si autem causa est minorū, per tutorem agitanda. & sic per eorum negligentiam intra triennium decisa non fuerit, sed vltra prolata, damnum quod propter hoc pupilli, vel adulti passi fuerint, per tutorem resarcietur. Si autem tutor, uel curator soluendo non fuerint, in integrum restituētur. & hoc in sexta & vltima parte. Viuianus.

¶ Properandum. ğ Quatuor casus principaliter ponit, & incipit constructio properādum, &c. vel ibi, cùm criminales, &c. & pendet vsque ibi, præsentem. &c. Viuianus.

tales, a & vitæ b hominum modum c excedant: (cùm criminales quidem causas iam nostra lex d biennio conclusit, & pecuniarię causæ frequentiores e sunt, & sæpe ipsæ materiam criminibus f creare noscuntur) præsentem legem super g his per orbem terrarum, † nullis locorum, h vel temporum, i angustijs coarctandam ponere. ¶ Censemus itaque omnes lites † super pecunijs quantæcunque quantitatis: siue super conditionibus, k siue super l iure ciuitatum, siue priuatorum † fuerint illatæ, siue super possessione, vel dominio, vel hypotheca, seu super seruitutibus, m vel pro aliis quibusdam n causis, † pro quibus hominibus † inter se † litigandum est (exceptis tantummodò causis, quę ad ius fiscale o pertinent, vel quæ ad publicas respiciunt functiones p) non vltra triennij q metas post litem contestatam esse protrahendas. Sed omnes r iudices, siue in hac alma vrbe, siue in prouincijs, maiorem seu minorem peragant administrationem, siue in magistratibus positi, vel ex aula nostra dati, vel a nostris proceribus delegati, nō esse eis concedendum vlteriùs lites, quàm triennij spatio † extendere. s Hoc t etenim iudicialis u magis x esse potestatis, nemo est qui ignoret. nam si ipsi noluerint: † nullus tàm audax inuenitur, qui possit inuito iudice y

† Al. super his orbi terrarum.
† Siue.
† Priuato.
† Casibus.
† Omnib'.

a ¶ Immortales. ğ Tres ponit rationes quare hanc. l. facit. prima est finalis ne lites, &c. quod erat ante hanc l. vel per eum, vel per actorem. vel iudicis moram, vel aduocatorum.
b ¶ Et vitæ. ğ quæ est centum annorum: vt s. de sacr. sanct. eccle. l. fi. & in authentica. vt ecclesia Roma. centum annorum. in medio cōstitutionis. col. ij.
c ¶ Modum. ğ id est terminum.
d ¶ Lex. ğ quæ est. j. vt intra certū tempus. l. fi. licet illa sit posterior in ordine, prior tamen fuit in cōpositione. & est secūda ratio de similibus ad similia.
e ¶ Frequentiores. ğ vnde magis quàm criminales certo tēpore finiendæ: vt ff. de liber. leg. l. legaui. i prin. & de vsuca. iusto. in prī. & hęc est tertia ratio Accur.
f ¶ Criminibus. ğ vt petis fundū ex instrumento, quod dico falsum.
g ¶ Super his. ğ scilicet pecuniarijs causis.
h ¶ Locorum. ğ vt arg. supra de tempo. in inte. restit. l. fin.
i ¶ Temporum. ğ vt s. de diuer. rescri. l. falso.
k ¶ Superest conditionibus.] personarum liberorum, vel seruorum, ad scriptitiorum, colonorum.
l ¶ Super iure. ğ interpositio est. & dic ciuitatis. scilicet alterius quàm Romanæ: vt patet. j. per id quod dicit in fisco. quia idem iuris est 1 in re publica Romanorum, & in fisco.
m ¶ Seruitutibus. ğ prædiorum, vel personarum.
n ¶ Quibusdam. ğ vt pro filiatione, vel pro patria potestate, pro excusatione tutorum, pro honoribus recipiendis, vel non recipiendis.
o ¶ Fiscale.] vt de fundo fisci.
p ¶ Functiones. ğ puta super tributo. hæc quidem nō clauduntur triennio, 2 sed etiam in ferijs temporibus exercētur geminis mensibus. vt j. de fe. l. publicas. Item excipe 3 nisi prior iudex decedat, iuxta finem trienij. vt j. e. §. fin autem. in medio. Accursius.
q ¶ Triennij. ğ quædam tamen tàm ciuiles, quàm criminales citiori tempore tolluntur. & est in eis casibus speciale, qui notantur his. ll. j. vt intra certum tempus. l. fi. 4 & s. proxim. & in auth. vt cle. apud proprios Episcopos. §. si tamen. col. 6. & s. vt omnes tàm ciuiles, quàm militares. l. j. in fi. 5 & j. de naufra. l. pen. lib. 11. & j. de decur. l. generaliter. libr. x. & j. de ædict. priua. l. fin. 6 & j. ad l fal. authen sed cùm testator, & j. de assi. tol. l. j. Io. & ff. de excusat. tutor. l. quinquaginta 7 Azo. & in authen. de sanct. episco. §. ij. col. ix. Item hodie videtur quòd omnis lis debet finiri biennio, & sex mensibus. j. quomodo & quando iud. in auth. qui semel. 8 Sed dic vt ibi dixi, nam hodie nō durat causa vltra annū, & tres menses secundum quosdam: vel biennium. & sex mēses secundū alios, vt diximus in d. auth. Item in causa appellationis nō habet locum, quia illa intra annum vel biennium terminari debet: 9 vt j. de tēpo. & repa. appel. auth. ei qui. Item not. ad euidentiam huius l. quia aut vterque, id est actor & reus abest: & tunc nullo 10 modo fertur sententia secundū omnes. aut vterq; præsens: & tunc ferri potest quandocunque: cognito tamen de causa prius, & hoc secundum omnes. aut alteruter: & tunc si quidē reus absens esset, contrahit eremodiciū, & potest iudicari secundum veteres leges, vt ff. de lib. cau. l. diui. sin autem actor, nō poterat iudicari, nisi in quibusdam casibus: vt in causa liberali: vt ff. e. l. & post § j. & j. de lib. cau. l. iuxta. & no. ff de lib. cau. l. diui. sed hodie hoc nouū inducitur: vt ēt absente actore contrahatur eremodiciū: 11 vt j. e. §. & si quidē. Itē an potest prorogari triēnniū consēnsu partiū? videtur quòd sic. ff. e. l. ij. §. sed si iudex? Rñ. nō, cū publica sit vtilitas: vt patet ex ratiōibus positis. s. in prin. huius. l. & pro hoc. ff. de postu. l. quos prohibet. & s. ti. j. l. ij. §. sed quia veremur. & de legi. & const. l. non dubiū. Itē q d si sententia lata est post triēniū? Rñ. nō 12 tenet, & ex ea causa solutū repetit. nec ob. ff. fa. erc. l. cū putarē: quia ibi tenuit sentētia, & iudiciū. licet nulla fuerit actio. Item an loquatur de prima causa tantū: aut etiā causa appellationis? Rñ. causa appellationis nō durat vltra bienniū: 13 imo minus q bienio: vt in d. auth. ei qui appellat. Quid de cōpromisso? Rñ. q a statutum est tempus. vt s. de arbi. l. j. Item quid si per iudicē stet? Respō. vt infra. §. fin autem vtraque. Item hoc iure ciuili. 14 sed iure canonico non expirat instantia triennio: vt extra de iudicijs. cap. venerabilis. &c. significauerunt.
r ¶ Sed omnes. ğ siue ex aula nostra, id est à nobis.
s ¶ Extendere. ğ alias exercere.
t ¶ Hoc etenim. ğ extendatur vel non.
u ¶ Iudicialis.] bene dico iudicialis. non dico litigatoris, &c.
x ¶ Magis.] quàm partium.
y ¶ Iudice.] cuius iurisdictiōi suppositus est. H. vel qui causæ psidet.

† Al. ğ fe... † Vide... hic adde... dā ve... sciant... aliud... le. † Al. quā triennij... titur. † Volu... 1 Plac... Pau. & ... & est ... lis: in ... j. de ... & ibi ... Bar. ... quā ali... 2 Pl... Bal. Pa... Alex. 3 Erbo... Bar. B... Pau. & ... 4 Imo... cor. Ias. 5 Ibi... spāle... aduer... Pau. 6 De... legas... de no... nun... noui... dura... tres... Ias. 7 Ibi... fus di... si be... uerta... 8 Ibi... quid... illa... sed... qd... expe... q... stata... sent... B. Sal... Ale. & ... 9 Idē... 10 Pl... Bald. P... Ale. & ... 11 Pl... Pau. S... 12 Idē... tur Bar... P. Al... 13 E... ex ca... dat... ad... dum... lation... & Ale... 14 Pl... Bar. S... Ale. & I... licet... in utroque iure in ca... sa appellationis.

Et si

¶ ET SI QVIDEM. ¶ Ex hoc §. no. text. meliorem de iure: ibi, absentiam incusante. q si absens fuit citatus etiam facta relatione p nūtium: non potest dici contumax, nisi per alteram partem præsentē sua contumacia fuerit accusata: & tunc volens comparere non auditur nisi refusis expensis: vt j. eod. l. sancimus. & c. i. de dolo & contu. lib. 6. secūdum Pau. hic.

litem protelare.

¶ Propter actoris absentiam, lite contestata, non prorogatur definitio cāæ ultra triennium. & si de causa non liquet, absoluitur reus ab obseruatione iudicij. & actor absens condemnabitur in expensis legitimis sacramento rei taxandis. Si autem de causa liquet, fertur sententia in fauorem illius quem constat iustitiam habere: expensis factis à præsente de sententia lata pro absente deducendis: nec à definitiua lata pro præsente licebit absenti appellare. hoc dicit usque ad §. sinautem reus. Sali. & Alexand.

¶ Et siquidem a pars actoris cessauerit, quatenus b multiplici dilatione reus fatigetur, & triennij metæ post litem contestatam iam prope finem veniat, vt semestre tempus tantùm ei superfit: licentia c erit iudici per executores d negotij actorem requirere: parte fugiente e ex una parte actoris absentiam incusante: & iudicibus omnimodo suas aures huiusmodi quæstionibus f referantibus. g & si per tres vices: hoc h fuerit subsecutum, decem i dierum spatio per vnum quenque introitum destinato, & nec ita pars actoris fuerit inuenta k, & neque per se, neque per procuratorem instructum l peruenerit: tunc iudicem negotij acta m apud se confecta cōspicere n censemus: & si quidem nihil sufficiens actitatum est, ex quo possit termino o causæ certa fieri coniectura: volumus non solùm partem fugientem p † ab obseruatione q iudicij r relaxare, sed etiam in omnes expensas, quæ consueto modo circa lites expenduntur actorem s condemnare: uera quantitate earum sacramento t fugientis u manifestanda, & omni cautela, x quam super lite reus exposuit, reddenda: quæ y & si remanserit, viribus euacuabitur. z ¶ Sin autem † ex gestis apud se habitis, parte actoris minimè inuenta, possit inuenire viam † quam manifestum ei fiat, a quid statuēdum sit: etiam absente actore, si eum meliorem causam habere perspexerit, pro eo ferre sententiam non b moretur, & præsentem reum absenti actori condemnare: expensis tantummodò litis, quas reus legitimè se expendisse iurauerit, c condemnatione excipiendis: d quia hāc pœnam actori, & meliorem causam habenti, propter solam absentiæ

a ¶ Et si quidem. ğ quid iuris sit quando vtraque pars est psens, dictū est: nūc quando vna pars ē absens: & primo de actore post litem cōtestatā.
b ¶ Quatenus. ğ id est, quia, vel licet non faciat ex proposito, tamen lex hoc præsumit. vel ponitur consecutiuè: vt j. de obsequijs. l. si manumissori.
c ¶ Licentia.] iure isto nō veteri. 1 vt ff. eod. & post. §. circūducto. Sed nunquid ēt ante quàm sit prope finem triennij poterit hoc facere, & sic sententiam formare? Respon. secundum B. sic. nā non imponitur ei necessitas, vt non ferat ante: sed vt non differat vltra triennij finem. arg. ff. eo. l. non quicquid. & j. eo. quomodo & quando iudex. l. j. sed secundū P. 2 ante pronunciare licet. argu. j. e. a. l. §. huiusmodi. Sed tu distingue secundum Io. vtrum actor sit absens an re': si reus, tūc & ante finem pronunciare potest: quia & veteribus legibus reo absente contrahebatur eremodicium: & dabatur sententia: vt ff. eod. tit. l. & post & cùm non sit correctū dicā antè ferri posse sententiam, actore autem absente non licet ante pronunciare: cùm olim eo absente non contrahebatur eremodicium. & ideo cum non inueniam eum posse ante pronunciare: nec hoc cùm altera pars est absens. si autem vtraque, nunquā iudex potest proferre sententiam Si autem vtraque præsens, 3 qñcunque potest. j. eo §. finautem vtraque.
d ¶ Per executores.] i. nuntios: vt in auth. de litig. §. omnem, col. 8. alias aliter accipitur: vt j. de execu. rei iudi. l. executorem.
e ¶ Fugiente. ğ c dicta, quia consueuit fugere, non quia mō fugerit.
f ¶ Quæstionibus. ğ i. querelis. Accur.
g ¶ Referantibus. ğ id est, aperientibus.
h ¶ Hoc. ğ f. requisito per executorem.
i ¶ Decem ğ vt ff. eo. l. per interualla. quod poterat minorare: vt ff. l. nonnunquam. sed hodie est. xxx. dierū inter vnā dilationē & alteram si minus, vt in auth. de litig. §. omnē vero, & si hoc minime col. 8.
ADDITIO. Tu dic q ibi loquitur, quando reus non obstante contumacia actoris, vult facere probationes suas: & facere quod liquet de causa: & istud est maioris præiudicij: ideo requiruntur maiores dilationes. hic loquitur, quando sententia est absolutoria ab obseruatione iudicij. Bar. & Ias.
k ¶ Inuenta.] i. noluerit venire 4 ad causam: fuit tamen inuenta ab executoribus, & sibi denunciatum: & sic non obstante prium. ff. q sententia sine appella. l. i. §. Item cùm ex edicto. nam tunc ipso iure non valet snia: vt ibi secundum quosdam. Vel dic 5 ibi non citatus: secus aūt si citatus 6 licet non inuentus: 7 vt ff. de euictio. l. si iō. §. fin. & ff. de dam. infect. l. 4. §. toties. & ff. quod vi aut clam. aut qui. §. i. & j. de an. exceptio. l. vt perfectius. & si quidam per contumaciam veram 8 abest: non audietur post nisi veniat iudice sedente pro tribunali: & ad appellationem: vt ff. de in integ. restitu. l. diuus. & de iudi. l. & post. in fin. & j. eod. § cum autem. si aūt, 9 fictè contumax fuit, tūc auditur: vt palleg. l & post. §. fi. sinautem pbabili causa: serua distinctionem quam habes. s. de procur. l. quia absente.
ADDITIO. Vide ēt pulchram gl. in l. fi. ff. de in integ. resti.
l ¶ Instructum. ğ i. doctū. arg. s. de proc. l. fi. vel. i. ordinatum. Acc.
m ¶ Acta. ğ i. scripta facta ante absentiam actoris.
n ¶ Conspicere. ğ censemus.
o ¶ Termino.] i. definitiuæ sententiæ. sic j. eod. l. pen. sed videtur semper esse certum. aut enim probauit actor plene, & vincit. aut non: & absoluitur reus: vt s. de edendo. l. qui accusare. quæ est contra. sed illud loquitur vtraque parte præsente, vbi in dubio pro reo iudicatur: vt ibi, & insti. de interdict. §. commodum.
ADDITIO. Tu dicas post Bar. hic q l. pria loquitur, qñ apparet actorem nō probasse datis ei legitimis dilationib. vt l. fi. ff. de feriis & j. de dila. l. i. Sed si ponimus actorem se absentasse non datis legitimis dilationibus: tunc de cā non liquet, ita loquitur hic Cin. Bal. & Ias.
p ¶ Fugientem. ğ i. reū qui tamen est præsens.
q ¶ Ab obseruatione. ğ vt à sacramento calumniæ & iudica. sol. & si iterum venerit actor, oportebit ipsum incipere denuo: 10 sed tamen eius perpetuatur actio per litem contestatam.
r ¶ Iudicij. ğ id est, vt non teneatur huic instātiæ: sed de nouo incipiat actor si vult. & si hæc absolutio non tenet in principali qōne: 11 vt ff. e. l. non idcirco. §. postea. & l. & post. §. circunducto. imo in xl. annis ppetuat: vt j. de pscri. xxx. anno. l. fi. Sed argu. contra. in authen. de litis. §. fi. coll. 8. sed ibi bis fuit absens. hic semel. Item potest dici q vitium litigiosi 12 duret. Itē quid de attestationibus & cōfessionibus ibi factis: nū quid valebunt in alio iudicio? videtur quòd nō: quia perit instantia iudicij. Ar. contra s. de arb. l. pen. in fi. & j de testib. l. fin. de hoc dic: vt s. de eden. l. i: apud. Item q d si reus præsens vult in se onus probationis transferre? Respond. absoluetur definitiue secūdum B. & ff. de probatio. l. circa. in fin. Item hoc licet actori præsenti, reo absente: ergo & reo præsenti. nam non debet actori &c. vt ff. de re. iur. l non debet. Sed Io. cōtrà quia non est qui ibi contradicat. Accur. sed iure 13 nouissimo. opin. Bul. probatur per auth. qui semel. vt dicam. j. proxi.
s ¶ Eam. ğ id est, actorem absentem: vt ff eodem. l. quem temere. & infra de fruct. & lit. expen. l. non ignoret. & j. qui accu. non possunt. l. qui crimen.
t ¶ Sacramento.] No. speciale vt pro se alicui suo credatur sacramento, 14 quod est propter difficilem probationem. sic infra vnde vi. l. si quando. alias non nisi aliqua præsumptio sit pro reo: vt j. de rebus credi. l. in bonæ fidei.
v ¶ Fugientis. ğ i. rei qui solitus est fugere: sed nunc est præsens.
x ¶ Cautela. ğ i. iudicio sisti iudicatum solui, quas faciebat reus: vt insti. de satisd. §. i. & §. ij.
y ¶ Quæ. ğ scilicet, cautela.
z ¶ Euacuabitur. huius legis auctoritate. Item not quod tria noua sunt inducta post. l. istam per authē. j. quomodo & quan. iud. auth. qui semel Primum, quia ampliatur numerus decem dierum usque ad xxx. Secundum, quia abbreuiatur tempus triennij, in absente actore ad biennium, & sex menses secundum quosdam: vel ad annum, & menses tres secundum nos. Tertium, quia reus actore absente probat, & definitiue absoluitur per illam. l. quod non erat per istam secundum Ioan. sed ab instantia tantum absoluebatur. Sed B. contradicit, 15 etiam per l. istam, vt modo dixi. Item quartum, quia ipso iure cadit actor ab actione per l. illam quod non erat per l. istam. secundum Ioan. sed tantum instantia peribat. Vel ibi loquitur quando bis fuerat absens. secus si semel. vt hic. ar. s. de epis. au. l. 3. §. fi. Item an idem in reo vt bis absens causam amittat. Sed dic ut in auth. qui semel.
a ¶ Ei fiat. ğ i. iudici.
b ¶ Non moretur. ğ imo contra. ff. de re iudi. l. contumacia. in prin vbi damno expensarum litis, vel quia appellare non pot, punitur cōtumax. Item contra. ff. de confes. l. certum. §. pen. ubi præsens nō damnatur absenti. sed vtrunque solue: vt ff. eo. l. & post. in glo. 16 imo contra.
c ¶ Iurauerit.] cum taxatione iudicis: vt j. eo. l. sancimus.
d ¶ Excipiendis.] vt si petit actor centum, & expēdit decem, reus expendit quinque. si actor non esset absens, condemnaretur reus in decē, modo aūt deducuntur expensæ rei & sic in quinque tm condemnatur reus pro expensis secundum Io. Alij dixerunt 17 vt P. nec sua decem repetere actorem: & quinque quæ reus expendit, deducit de condēnatione: quod est iniquum, vt duplici damno grauetur.

1 Concor. cū hac gl. Bar. Bal. & Salic.
2 Idē Bar. Bal. Ale. & Ias. per §. huiusmodi. j. ea. hodie eā videtur q ñ sit tm necesse expectare actorē absētē: sed citius ēt possit puenire ad sñiam. authética qd fieri: j. d dila. fm præctos.
3 Idē Bart. & alii.
4 Ista expositio nihil ualet.
5 Idē tenēt Bar. & Ias.
6 Ad domū Alexand.
7 Personaliter. idem Alex.
8 Quia psonaliter inuētus & citatus dixit uoire. glos. & Bar. in l. fi. ff. de in inte. rest. Ias.
6 Inuentus nihil dixit vel dicit se venturū & non uenit. Bar. in l. fi. ff. de in int. restitu. Ias.
10 Idē Bal. Pau. Salic. Alex. & Ia.
† Præsentē
11 Idē scribentes hic.
† Concor. cū hoc §. gl. sup uerbo definitiua snia terminetis. post me .in vers. si verò actor. in c. prout nobis. extrà de do. & contumacia.
† Al. inueniri uia.
12 Contrarium tenet glos. & verius secūdū Pau. & Sal. ibi in l. j. j. de præscri. lon. temp. Alex. & Ia. in l. ij. j. de eden.
13 Idē scribentes hic.
14 Sequitur istā gl. Bal. Sal. Alex. & Ias.
15 Sequitur ea Bar. Bald. paul. Sal. Alexā. & Ia.
16 Solutiones quas dat ibi gl. sequitur hic & ibi Bar. B. P. Salic. Alex. & Ia.
17 Ista cōmuniter tenetur secūdum Alex. & Ias.

Contuma-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Contumaciam imponimus.} quæ præsumitur cum sit absens: vt ff. de re iud.l.contumacia.§.j.
b ¶ Actor mutat casum.
c ¶ Absoluatur.} in totum.
d ¶ Actore.} habente meliorem causam,& hoc reo præsente,& absente actore. non sic erat iure veteri: vt ff. eod. l. & post.§.j.
e ¶ Actor.} qui volebat appellare, quasi in aliquo vel maiori summa reus fuerit dānādus quod non potest,nisi veniat iudice sedente pro tribunali: vt ff.de in int. rest.l.diuus.
f ¶ Fiat.} id est fit.

contumaciā [a] imponimus: nullo penitus ei regressu ad eandem litem conseruando. Sed actor [b] cōtumax cadat omnino † à lite, si re9 absoluatur. [c] Sin verò aliqua condemnatio contra reum pro absente actore [d] proferatur, quam forsitan non sufficientem sibi actor [e] putauerit fugitiuus: nullo modo iterum [f] eandem litem resuscitari concedimus. & hæc quidem pœna actori fiat † imposita.

¶ Reus se absentās lite cōtestata legitimè citatus si contra eū liquet de cā, cōdēnat definitiue: & mittitur sñia executioni in reb' suis: nec reuersus audit appellās: nec possessionē recuperabit, etiā si cautionē præstare paratus sit. & absentia litigatoris, i. actoris uel rei, replet Dei psentia: & ideo si liquet de cā, fertur definitiua iuxta finem trienij: & uerus contumax non auditur appellās. & ubi uterque se absentauit, non pronūtiatur definitiuè, sed absolutiue ab obseruatione iudicij: tunc neutra pars condemnatur alteri in expensis. h.d. usque ad §. sin autem alterutra. Alex.

¶ Sin autem † reus abfuerit, & similis [g] eius pcesserit requisitio, quēadmodum pro persona actoris diximus: etiam absente eo eremodicium [h] contrahatur: & iudex (secūdum quod veterbus legibus cautum [i] est) ex vna parte, cum omni subtilitate causam requirat: & si obnoxius fuerit inuentus, etiam contra absentem [k] promere condemnationem [l] non cesset, quæ ad effectum perducatur: & per res, & facultates fugientis victori satisfiat: [m] siue ipse iudex ex sua iurisdictiōe hoc facere potest, siue per relationē ad [n] maiorem iudicem hoc referatur, & ex eo legitima via contra res [o] contumacis aperiatur: nulla licentia ei, [p] vel alij

Additio. ¶ SIN AVTEM. No. ex hoc.§. meliorē tex. de iure ibi, siue p relationē, ſm Pa.& Ia. s.q iudex alterius territorij nō pōt mitterē executioni sniam ab alio iudice latā, nisi ad literas & requisitionē illius iudicis, qui sententiam tulit: alias executio facta non valet.
g ¶ Et similis.} s. ter per decem dies: vt s. §. & si quidem.
h ¶ Eremodicium.} i. deseri videatur iudiciū sic vt definitiue possit pronunciari. 1 ab eremo enim sic dicitur.
i ¶ Cautum est &c. } vbi.s.reus ab est, nō vbi actor: vt ff. eo.l. & post i.rñ.& §.i. nisi in causa liberali, vbi etiam in actore contrahebatur eremodicium: vt j.de li. cau.l.diui.
k ¶ Absentiam.} scilicet, reum.& hoc dum est liquidū, alias ab obseruatione 2 iudicij: vt s.prox.§. Itē pōt eū mittere 3 i possessionē rei absentis, cum enim añ litem cōtestatam facere possit, ergo & post multo magis. j. quō & quando iudex.l. consentaneum. Accur.
l ¶ Condemnationē.} & hoc intellige quādo liquidum est ei de cā: alioquin obseruaret q dictum est in actore.
m ¶ Satisfiat.} s.generaliter quæcunque fuerit actio in rem, vel in personam contra res possidendas,& vendendas.
n ¶ Ad maiorem.} s.delegantem, cum ipse sit delegatus, vel ad eum q habet rem petitam in sua iurisdictione: 4 vt ff.de re iud.l. à diuo pio. j. rñ.& de bo.au.iudi.poss.l.cum vnus.§.is qui.
o ¶ Res.} possidendas & vendendas.
p ¶ Ei.} i reo.
q ¶ Solam.} iō dicit solam, quia alius ex suo iure vt hypothecæ pōt retere vt ff.de pign.l.si superatus.& arg. ff.de re iud.l.a diuo.§.si super.
r ¶ Audiat.} Hoc cum agitur in rem, quare tñ in possessionem rei petitæ est mittendus, 5 nō oium rerum. vt ff ex quib.cau.in poss.ea.l.Fulcinius.§.fi.circa fi.l.secus autem si personali, quia & in omnib. fiebat missio 6 olim: hodie pro mensura debiti: sicut fit ante lit.contesta. vt ff. qb ex cau.in poss.ea.l.i.& in auth.de exhiben.§.si vero nō administrāt.col. 5.& ppetuo auditur 7 ad recuperandam rem, siue possessionem si offeratur debitum, 8 nisi fuerit iam vendita, vel pro debito creditori adiudicata: vt j.de pscrip.xxx.an.l.si quis emptionis.§.pen. Sed videtur etiā in tali audiendus,& sic est contra. j.vbi in rem actio.l 2.in fin.& j. de pscrip.xxx.an.l.pen. Sed dic. aut est litis contestata, & liquet 9 de causa & sic hic loquitur. aut quasi contestata, & non liquet de causa, & tunc de proprietate non de possessione auditur: vt d.l. vbi in rem act. aut nec contestata, nec liquidum de causa, & tunc pro possessione & proprietate auditur,& sic loquitur. d.l. de præscriptione xxx.an. Itē quid si actor in possessionem rei petitæ est missus, non ex definitiua, quia ñ erat liquidū, sed lite vere cōtestata: an audiat de pprietate? R ñ. sic, 10 nō de possessione: vt j.quomodo,& quando iudex.l.consentaneum.
s ¶ Contradictionem.} nisi veniat iudice sedente p tribunali: 11 vt ff. de in integ.resti.l.diuus. vel nisi sit absens iusta causa, vel probabili: vt dixi s.de pc.l.qa absente

† Olim. — Additio. — † Sit. — 1 Verum si liquet d cā secus si nō nō liqueat. vt possit actor psens liquidare. Pau. — † intell. huius.§.vid. p Io.Longoual.in l.imperiū. nu. 171.de iur. om.iud. — 2 Imo pōt quidam postea facere ferri sniam p hūc text. Pau. — † Al.nulla psona erit alij personam. — 3 Idē Bart. & Alex. — 4 Cum gl. tenēt Bart. Bal.P.Sal. Alex.& Ia. — 5 Idē tenēt Bart. & Ia. — 6 Verū est qñ missio fieret exprimo, vel secūdo d creto lata snia sed lata sic executio p quātate, seu mensura d bita: & nō vltra. Cyn. Bar.P. Al. & Ias. — 7 Verū qñ missio ē facta: ñ vn tu te mæ Ias. — 8 Si hęc gl. referat ad tex. non bñ loquit ſm Bart. B. P. Alexan. & Ias.hic. — 9 Idē tenēt B.B. & Al.

personā † eius solam [q] pretēdenti concedenda cōtradicendi cùm in possessionem ex huiusmodi causa actor mittit. nec si reuersus ipse † fuerit, & voluerit fideiussores † dare, & possessionē recuperare, audiatur. [r] in huiusmodi etenim casibus omnem ei cōtradictionem [s] excludimus. ¶ Cùm autē eremodicium ventilatur, [t] siue pro actore, [u] siue pro reo: [x] examinatio causæ sine vllo obstaculo [y] celebretur. Cùm enim terribiles † in medio proponuntur scripturæ: [z] litigatoris absentia, Dei [a] præsentia repleatur: † nec pertimescat iudex appellationis obstaculū: cùm ei, qui contumaciter abesse noscitur, nulla sit prouocationis licentia. quod [b] & in veteribus legibus esse statutum manifestissimi iuris est. ¶ Huiusmodi [c] autem sententia, prope finem trinnij proferatur, [d] pro quo [e] & præsentem legem induximus. Si enim † in anteriore tēpore in quo larga temporis superest dilatio, & spes absenti relicta fuerit reuertendi, alterutra [f] pars cessauerit in sola expensarū datione, & absolutione [g] forsitan [h] præstetur [i] pœnalis [k] sententia: non autem tunc mors [l] litis, & condemnatio [m] in absentem introducatur. quæ in iis tantummodò casibus accidūt, [n] † in quibus triennij effluentis imminet formido.

¶ Victus uictori dēt in expensis condēnari sacramento uictori taxādis: alias iudex de suo resarcire debet. h.d. usq; ad §. sin autem utraque. Salic.& Alex.

¶ Siue autem [o] alterutra parte absente, siue vtraq; præsente lis fuerit decisa, oēs iudices qui sub imperio nostro cōstituti sunt, sciant vi

sed nō quo ad textum nostrum, Vltimo qro, cū p reum absentē nō p cōtumaciā nō pōt sententiari: vt j.qūo & qñ iud. l.ea quæ.& l.pen. an ecōtra reo præsente, & actore absente non p contumaciam poterit sententiari? R ñ. q sic: vt j. ad leg.Iul.de adult.l.quāuis indubitati.
ADDITIO. Bart. hic reprehendit istam secūdā partē gl. dicens q actore absente & ñ cōtumaciter nō pōt sententiari: pro quo allegat tex.in l.furioso.ff. de re iu. Vide eundē Bar. latius.in l.q situ.ff. illo tit.
t ¶ Ventilatur.} i.inquiritur cāæ euētus, & meritum,& an possit definitiue pronunciari.
v ¶ Pro actore.} s.absente, quod est nouum per hanc legem.
x ¶ Pro reo } absente quod erat in veteri iur.
y ¶ Obstaculo.} s.veteris iuris. Vel dic partis absentis.
z ¶ Scripturæ.} vt j. e.l.rem non nouam. & s.titu.j.l.ij.in prin.
a ¶ Dei præsentia. } sic ergo p psenti habēdus ē q ē contumax, vt hic,& in auth. vt omn. obed.iud.§. si vero neque.col.5.
b ¶ Quod.} i.vt q vere cōtumax ē, appellarē nō pōt: vt j. quo.ap.nō reci.l.j.& ff.e.l.& post. §.fi. Sed p.ff.de appel.l. creditor.§.ius9. So. 12 ibi fuit ptumax in ñ exhibēdo, siue nō restituēdo: hic in nō veniēdo.
c ¶ Huiusmodi autem snia.} s.definitiua.
d ¶ Proferat.] i.ex necessitate: ex voluntate 13 aūt iudicis reo, vł actore absēte, ēt añ trienniū ferri potest ſm. B. sed P. 13 p. Tu distingue secundū Io. vt dixi s.e. §.i.& Ir dixit idem his verbis, hæc oīa accipe si ex hac lege phat eremodiciū: ñ si veteri iure.
e ¶ Pro quo.} s.triennio.
f ¶ Alterutra.} i.altera.
g ¶ Absolutione.} i.ab obseruatione iudicij.
h ¶ Forsitan.} abundat, vel non abundat.& dic ab obseruatione iudicij in absolutione rei præsentis.
i ¶ Præstetur.} actor ergo erat absens.
k ¶ Pœnalis.] qua condemnatur in expensis. B. vel die, Pœnalis, gratia expensarum.
l ¶ Mors litis.} i.actionis & instantiæ. Vel dic, Mors.i. sententia definitiua super principali.
m ¶ Et condemnatio.} & pro,i.& dic,s.definitiua. Vel dic, Condēnatio,s.actionis & instantiæ.
n ¶ Accidunt.] ex necessitate ſm B. Vel dic vt modo no.
¶ SIVE AVTEM. No. ex hoc.§. regulam vulgarem q victus debet condemnari in expensis, vt hic,& l.eum quem temere.ff.de iud.& c. finem litibus.de dolo & contu.c.calumniam.de iudi.Ias.hic.
o ¶ Siue aūt alterutra.} nō vtraque, 14 quia tunc nulla esset sentētiā. Item dic non p contumaciam veram, 16 quia tunc siue reus, siuē actor absens vinceret: non condemnabitur victus, quin suæ expensæ deducūtur: vt s.eo.§.finautem ex gestis. sed P. 16 contra, quia lex vnum solum casum excipit, s.cum actor est absens.

10 Idē Al. — 11 Istud ē verū in se Alex.& Ia. — Sententiā ferri nō pōt reo absente non p contumaciam. — † al. decet. — † al. fideiussione & fideiussiones. — † Iste text. sing. ſm Ar ge. Alex.& Iaso. — † al.repleāt. — † Sin autē — Contumax an audiat appellans. — 12 Idē tenent Bar. Bal. Sal. Alex. & Ias. — † Accedit. — 13 Doctores cōiter approbat opinionem Pla. — 14 Placet Pau.in s.s. quidē vbi gl. sed lis in verit. centia. — 15 Male dicit: q aliud intelligit vbi q se absens pro cōtumacia. Alias si vt faleret vt no. ē j. quō & qñ iudex sed hic loquitur qñ cōtumax fuit. Ale. — 16 Ista opi. approbat per doc.

Victori.

a ¶ Victori.} actori, vel reo præsenti nō absenti: vel absenti, non tñ per ptumaciā: sed exceptionē faciat a regula cōtumacia, & iusta ignorātia. 1 qđ dic vt no, ff.de iudi.l.cū quē temere ſm Io & Ir & nos: ut s. eo. finautem ex gestis.& s.de ep:s.& cle.l.omnes.qui.in fin. & in auth. de iudi.§. oportet. coll.vj.& ff.de leg.ij l qui solidum,§.etiam.
b ¶ Iurauerit.] vt j.eo. l.sancimus.& de bo aut. iudi.poss.l.fin.§.j.ibi. expensis &c.& in authē.de defen.ciui.§. & iudicare. col iij. & j. de fru.& lite expe.l. non ignoret.& ff. eo.l. eum quem.& instit. de pœn. te.liti.§.j. Item not.de iuramento, nā p hoc excipitur absens per contumaciā, vt si ibi. de aliquibus iudici liqueat secundum P.
c ¶ Alterutra.] Non refertur ad proxi.dictum, sed ad superiora, in quibus alterutra parte absente, dr posse sententiari, vel definitiuè cum liqueat de causa: vel interloquendo, cum non liqueat: & absoluitur tunc aq instantia iudicij.
d ¶ Corrigentibus.} id est, deducentibus.
Additio. ¶ SIN AVTEM VTRAQVE. ¶ No. ex hoc.§. secundum Bar. & Ias. hic quòd grauius punitur pstitutus in magna dignitate, quam in parua: q intellige quādo agitur de pęna pecuniaria. sed quando agitur de pœna corporali: totum est contrà: vt l. Pedius. ff.de incen.rui.nau. secūdū Cyn.& Bal.in l. fi. s. de sum.trin.& est doctrina gl.in c.non coguntur. xlij.dist & in c.cum quidā.& ibi doct. de iureiu.
e ¶ Triū librarum.} maiori ergo pœna maiores afficiuntur sic. supra de epis.& cle. l. presbyteri. Sed nunquid hoc casu finitur instantia? Quidam dicunt q nō, vt in auth. vt spon.lar.§. hoc quoq; coll.ix. imò perit, sed restituit: 2 vt ff. ex quibus cau.ma.l.sed & si per. §. ait prætor.& §. siue cui.
f ¶ Vel morte.} vt ff.e. l.mortuo.
g ¶ Irrecusabili.} vt habes. ff eod l. si longius.
h ¶ Mutatum.] cautè dicit mutatum, non solutum: vt ff eod.l.proponebatur. Soluitur tamē iudicium quibusdā modis: vt ff.e.l.Iulianus.& l.iudicium.& l.si à me.
i ¶ Repleatur.} Ex hac l. olim enim contra: vt ff. eo.l.si iudex. quę est contrà. vel sol. vt ibi. 3 Et no. hic casum vbi lis vltra triennium durat: quod quidā intelligunt, in perpetuo iudice, non annali: ne lis in infinitū &c. qđ nō placet, 4 Quid si sex mensibus tm̄ durat? vr causa non finiri. ADDITIO. Imò habet locum ista lex in quibuscunq; iudicibus, quo ad supplementū anni, qui semel redintegrabitur. Cin. Pau. Alex,& Io.
¶ ILLO PROCVLDVBIO. ¶ No. ex hoc.§. circa fi. ibi in versi. hæc autē omnia.& ad hoc semper allegatur secūdū Pau.de Cast. quòd tempora iudicialia currūt minori hodie sicut olim, nec ob.l.fi. s. de in integr.rest vbi dicitur, quòd tēpora quæ olim currebant, & dabatur restitutio, hodie ipso iure non currunt. nam fallit hic in tempore iudiciali, puta instantię primę causæ. idem in instantia causę appellationis,& in tempore dato ad appellandum: ut no.gl.in l.fi.s.si aduer. rē iudi.& Bald.in l.fi.in quib.cau.in integr.resti.non est necess.
k ¶ Per patronos. } id est, aduocatos.

ctū in expēsarum cā victori [a] esse cōdēnandū, quātū pro solitis † expēsis litiū iurauerit: [b] nō ignorantes, q si hoc pretermiserint, ipsi de proprio huiusmodi pœnæ subiacebūt, & reddere eā pti læsæ coarctabuntur. ¶ Et hæc de alterutra [c] pte litigātiū se cōtumaciter absentāte nobis statuere visum est, adę q tatis rōnem oīa corrigentibus. [d]

¶ Iudex negligēs cām intra triēniū terminare. si sit de maiorib. punit ī libris x. auri: si de minorib. punit in tribus fisco applicandis, & ab officio remouetur. Itē eo mortuo, uel alias mutato intra triēniū: si ad litē terminandā supererat minus anno, suppletur ann9: aliter nō. h.d. usq; ad §.illo. Alex.

¶ Sin aūt vtraq; parte imminēte, & litē pagere cupiēte, iudex eam accipere noluerit, vel pter amicitias, vel inimicitias, vel turpissimi lucri gratia, vel propter aliud quod piā vitium, quod miserrimis animis huiusmodi iudicū innasci pōt, litē ipse ausus fuerit ptelare, & pter hoc trienniū fuerit transactū: iudex si quidē in magistratu posit9 est, vel in maiori dignitate vsq; ad illustratus gradū, decem libras auri priuatus nostris largitionib9 inferre per scholā Palatinam cōpellet. Si aūt iudex minor fuerit, trium librarū [e] auri multa plectetur, p eādem scholā exigēda, & nostro ærario applicāda: & eo remouendo, alter iudex in locū eius subrogabit sub similis pœnæ formidine. his omnib9 locum habētibus, cū vn9 iudex oēm causam ab initio peragit. † Sin aūt in medio triēnij vel [f] morte iudicis, vel alia irrecusabili [g] occasiōe iudiciū fuerit mutatum; [h] tunc si quidē ex triēnio annale tēpus, vel amplius residet, in quo ali9 iudex ei causę imponitur, intra reliquū tēpus cā finiat. Sin autē minus, quā annale, sit: tūc omne qđ deest, repleatur, [i] vt nō in minore quā perfecti anni tempore litē possit subrogatus iudex, tam discutere, quā terminare.

1 Istam gl. approbant Bart. Bald. Pau. Alex. & Ias. — † Solutis. — † al. litiquātiū contumaciter absente. — Additio. — Pęna maior maioribus debet. — † Peragat. — 2 Placet Bar. Bal. dicunt tamē Alex.& Ia. nō dari restitutionē nisi in subsidium. — Dic q hic in iudice ordinario, & de tempore pfixo instātię ibi in delegato & de tēpore iurisdictiōis. Pau. Al.& Ias. — 4 Idē Sal. Pa & Alc. — Additio.

l ¶ Sententia.] Qua cōdemnat patronos 5 ſm B. Vel dic qua absoluit, vel absolutas declarat 6 partes ab obseruatione iudicij. Sic no. iudicē dēre in talib. casib. inserere cām in sententia, 7 vt nō pereat ius ex toto agenti actori: vt ff.de leg.j.l.filiusfamilias.§.diui.& ff.de iure fis.l.2.§. senatus.& ff.de verb.obl.l.qui Romæ.in fin.& argu.ff.de suspe.tut.l. hæc. & de fideicom.lib.l. si legatario.in fi.

¶ Si facto uel negligentia aduocati cā ītra trienniū non terminet, aduocatus in duab. libris auri punit: & fert absolutoria ab obseruatione iudicij, pp lapsum instātiæ cā expressa in snia. Et si pp salarium non solutum lis retardat, clientulus iudicis arbitrio soluere cōpellit. h.d. usque ad §. sic uero. Ale.

¶ Illo pculdubiò obseruādo, vt si neq; p alterutrā litigātiū partē, nec iudicem steterit, quominus lis suo marte decurrat, [l] sed p [k] patronos causarū, licentia detur iudici, & eos duarū librarū auri pœna afficere pscholam Palatinā exigēda, & similiter publicis rationibus aggreganda: ipso videlicet, iudice, in sua snia [l] hoc ipsum manifestāte, q per patronos causarū, vel fugiētis, vel agētis dilatio facta est, vel p oēs, vel p quosdā ex his, necessitate aduocatis īponēda, ex quo litē peragendā susceperint, eam usq; ad [m] terminum (nisi lex, [n] vel [o] iusta cā impediat) implere, † ne ex eorū recusatione fiat causę dilatio: honorariis [p] scilicet à cliētib9 [q] qui dare possunt, disertissimis togatis omnimodo pstandis: [r] & si cessauerit, per executores negotiorū exigēdis, ne † p huiusmodi machinationē causæ merita protrahant: [s] nisi † ipse litigator [t] aliū p alio patronum eligere maluerit. [u] Hæc aūt oīa in iis omnib9 à nobis cauta sunt, qbus perfectæ ætatis cōstitutis arbitrium suum pro omnibus causis sufficit.

¶ Tutores, curatores, uel pcuratores minorum per quos factum extiterit, quo minus causa intra triēnium terminata fuerit omne damnum restituere tenentur: & eis non existentibus soluendo, minor restituitur in integrum. h.d. Sali.

¶ Sin verò causæ, vel pupillorum vel adultorum sint, vel aliorū sub cura agentiū, masculorum, vel fœminarū, vt per tutores, vel curatores, [x] vel actores, vel eorū pcuratores agantur, & eorum desidia triennium fuerit elapsum, & causa [y] ceciderint: litem [z] quidē nihilominus [a] suū habere vigorem: [b]

m ¶ Ad terminum.} i. ad definitiuam sniam. sic ponitur.s.eod.§.si quidē.
n ¶ Lex.} veluti sequēs rem non nouā §.patroni.
o ¶ Vel iusta causa.} vt valetudo, vel si infamis appareat, vel capitales inimicitiæ inter se & clientulum interuenerint. arg. ff.de procura.filiusfamilias.§.fin.& l.seq. & s.de postula.l.prouidendum. §.si quis vero. secus si per eum steterit aduocatū: 8 vt j.de cōdi.ob cau.l. aduocationis.
p ¶ Honorarijs.} id est, salariis.
q ¶ A clientibus.} i.dominis causarum.
r ¶ Præstandis.] ex iudicis officio. Quid aūt si dare non possunt? R ñ. de publico dantur ſm quosdam: vt in auth.de mād. prin.§.si tibi.colla.iij.
s ¶ Protrahantur.} patet ergo ante sententiā solui debere salarium, ne subtrahatur patrociniū: vt no.ff. de uar. & extraord.cog.l.i.§.diuus. sic.ff. cōia prædio.l. venditor. §.fi. sed de nouo conueniri ñ potest: vt s. đ post. l quisquis.§.præterea.
t ¶ Litigator.} tunc. n. non compellitur statim per iudicem soluere salarium, sed aduocatus, pro eo conueniet cliētem actiōe cōpetenti: vt dices j.de suffrag.l.1.nō autem exponas q non teneatur ad salarium, si alium aduocatū assumat: quia non esset verum: vt ff. loca. l. qui operas.& l.sed addes §.fina.
v ¶ Maluerit.} contra j.l.proxi.§.fi. So. hoc corrigit. Vel veri9 9 hic spernitur aduocatus, ibi non spernit, cū malā inueniat cām.& literam ibi positam expone, vt ibi no. nē huic sol. pria videatur.
¶ SIN VERO CAVSAE. ¶ No. ex hoc.§. casum in quo minores læsi in integrum nō restituūtur, nisi in subsidium, secūdum Bal. hic.
x ¶ Curatores vel actores.} decreto ordinatus ad agendum.
y ¶ A causa.} i.instantia iudicij.
z ¶ Litem.} i.instantiam causæ.
a ¶ Nihilominus.} i.nihilo magis. sic econtra.s.eo.l. quoties. & hoc si intelligas litem instantiam iudicij, sicut ponitur.s.ead.l. in princ. Si aūt dicas litem, i.actionem, 10 sicut & ponitur. j.eo.§. huiusmodi. vbi dicit mors litis: improprie ponitur nihilominus secundum Ioan. Alii proprie ponunt,& dicunt lis.i.causa suum habet vigorem.i.quod statuitur de lite dirimenda. Vel litem.i.eremodicium: quod idem est. Vel dic litem habere suum vigorem post restitutionem.
b ¶ Vigorem.} vt s.triennio finito denuo 11 inchoetur secundum secūdam expositionē. Sed an producentur iterū testes? R ñ. sic, 12 nisi mortui sint: qa tunc creditur actis primis: vt j.de testib.l. fin. ADDITIO. Dic q illa lex loquitur in attestationibus productis coram arbitro, hic coram iudice: ideo gl. displicet Bar.in l.2.ff.iudi.solu.& hic Alex.& Ia.

5 Istam gl. approbāt Barto. Pau. Ale. & Ias. — 6 Qñ iā est elapsū triēniū: & ista gl. est sing. ſm Barto. Pau. Alex. & Ia. — 7 Placet Pau. in sententia absolutoria. — 8 Istam gl. approbant Cy. Bal. & Pau. — † al. adimplere. — † Et ne ēt. — Et. — 9 Istam tenent Bart. Pau.& Al. — 10 Ista expositio placet Bartol. Pau. & Al. & ſm istā expositione text. est melior de iure q per lapsum triēnij ñ perit actio: sed sola instantia. Ias. — 11 Istud placet Bar. Pau. Alex. & Ia. — 12 Et bene post publicatione eorū: alias secus. Bart. in l. 2. ff. iudi. solu. & Ias. hic.

Ec

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Et omnes.] vt magistratus, qui eos tutores dederunt, & similes: vt instit. de satisda. tutor. §. pen.
b ¶ In quo fuerint.] quasi in defectũ. Et sic est ɔtra. s. l. si tutor vel cur. l. et. Sol. vt ibi. 1 Item ad idem contra in auth. de hære. & fal. §. pupill⁹ col. j. Sol. hic ideo 2 Restituit in subsidiũ pro dãno, q a saluã habet veterẽ actionẽ. alioquin electionẽ hr̃et, ut ibi. simile est alibi vbi prius tutor conuenitur. ff. de mi. l. et. cum l. Imperatores. & ar. ff. de dolo. l. si arbitrio. §. dolo cuius.

1 Et clariori mõ in l. si. ibi Bald. & Pau. 2 Istam approbãt Cy. & Bal.

h ¶ Viam.] i. materiam.
i ¶ Positæ.] vt ff. de iureiu. per totum. non aũt dicit de illa quæ est. j. de iur. calum. l. 2. quia illa post istã facta fuit: cum ibi de ista faciat mẽtionẽ.
k ¶ Maiores.] vt illustres.
l ¶ Minores.] vt spectabiles, vel clarissimos.

Rem non nouam.] CASVS. Habebamus ego & tu cãm corã iudice. an iurare dẽat se cũ oĩ veritate dispositurũ, q̃rit? Rñ. q olim sic cõsuetũ fuit sed iã abiit talis pstatio iuramẽti in desuetudinẽ: qđ reuocare intendit Imperator, p hãc l. statuẽs, ut quilibet iudex, siue maior, siue ab eo delegatus, siue ab alio, siue ordinarius, siue cõpromissarius, seu cõiter à partib. elect⁹, sine pœna in primordio hẽat corã se sacrosancta euangelia: & pmaneant à principio litis vsq; ad sniam definitiuã, ut sic p Dei psentiã sibi tribuat auxiliũ iudicãdi. & istud à quolibet iudice obseruet. alioqn si hoc cõtẽpserit, grauiter puniat. & hoc i prima. An aũt patroni causarũ iurare debeãt, q̃rit? Rñ q sic, icõtinenti ex quo lis fuit cõtestata. & hoc iquolibet iudicio, & corã quolibet iudice, cũ fuerit ordinari⁹ &c. & sic iurabũt ergo fidele patrociniũ pstare clientulis suis. & si cãm improbã, uel desperatã noluerint, eã relinquãt: quo subsecuto nul l⁹ i locũ recusantis subrogabitur. Si aũt quidam credant iustã, quidã improbam: qui iustam nouerint pseuerẽt, alij đ relinquãt: nec in locis eorũ alius subrogeẽ. & hoc dicit piũcta auth. hodie.

¶ No. bonã. l. p iurõ iudicantiũ, & ad terrendũ oẽs iudices à male iudicãdo, facit bonus tex. in c. cum æterni. de re iud. li. 6. Alibi dicit Bal. in l. 2. in vl. Col. C. de sen. ex bre. reci. q iudex debet hr̃e duos sales: vnum sapientię, ne sit insipidius. alium rectæ cõscientię, ne sit diabolus. Ia. hic.

c ¶ Rem nõ nouam.] Hic fuit derisus Bul. à suis scholarib⁹ cũ i nocte duxisset vxorẽ viduã, & mane iciperet legẽ istã.
d ¶ Cui.] i. alicui.

† al. legum latoribus. † Siue. Viduã ducẽs, rẽ nõ nouã aggreditur. Calculus qualiter accipitur.

oẽm aũt iacturam, quæ ex hac causa oritur, ad tutores & curatores, aut eorũ fideiussores hæredesq;, & res eorum, & ad oẽs, ᵃquorum in hac causa legitimè interest, redundare. Sin aũt non sufficiat pupillis, uel minoribus eorũ substantia: tunc in id. in quo ᵇfuerint detrimẽtũ ppessi, placuit in integr. restõnis auxilium eis superesse. Da. vj. Kalen. April. Lampadio, & Oreste VV. CC. Coss.

¶ Iudices ordinarij, uel delegati, & arbitri compromissarij, post iurm quod debent præstare q omnia secundum ueritatem, & legum obseruationem decident, sancta euãgelia coram se tenere debent: ut cõsiderẽt, quod illis contemptis non magis iudicabũt quàm iudicabuntur. Et aduocati debẽt corporaliter iurare, q cum omni eorum uirtute, & studio patrocinium præstabunt cliẽtulis suis, circa id qđ uerum & iustum putauernit: & si cã ei mala fuerit uisa, cãm deserent. qua deserta non est clienti licitũ recipere alios aduocatos. & ex consciẽtia possunt quidam remanere, & quidam deserere: & qui melius fecerint, apparebit ex sententia. h. d. Sali. & Alex.

¶ Idem A Iuliano PP. L. XII.

Rem non nouam, ᶜneque insolitam aggredimur, sed antiquis quidẽ legislatorib. †placitam: cũ verò contempta sit, non leue detrimentum causis inferentem. Cui ᵈenim non est cognitũ, antiquos iudices non aliter iudicialem calculum ᵉ accepisse, nisi prius sacramentum ᶠ prestitissent omnimodo sese cum veritate, & legum obseruatione ᵍ iudiciũ esse dispositurос? ¶ Cũ igitur, & uiam ʰ nõ inusitatam inuenimus ambulandam, & anteriores leges nostræ, quæ de iuramẽtis positæ ⁱ sunt, non minimam suæ utilitatis experientiam litigantib. præbuerũt, & ideo ab omnib. meritò collaudantur: ad hanc in perpetuum ualituram legem peruenimus, p quã sancimus oẽs iudices, siue maiores, ᵏ siue minores, ˡ †q in administrationib. positi sunt, uel in hac regia ciuitate, uel in orbe terrarũ, q nr̃is gubernaculis regiẽ, siue eos, q b. nos audiẽtiã cõmittimus, ᵐuel q à maiorib. ⁿiudicib. danẽ, uel q ex iurisdictione sua iudicandi hñt facultatẽ, ᵒuel qui ex recepto, i. compromisso ᵖ(qđ iudicium imitaẽ ᵠ) causas dirimendas suscipiunt, uel q arbitriũ peragunt, ʳuel ex auctoritate sententiarũ, & partium consensu ˢ electi sunt, & gñaliter oẽs oĩno iudices †Romani iuris disceptatores, nõ aliter litium primordium accipere, nisi prius ante sedem iudicialẽ sacrosanctæ deponant ᵗscripturę, & hæ permaneant, non solum in principio litis, sed ẽt in omnibus cognitionib. usque ad ipsum terminum, & ᵘdefinitiuæ sententiæ recitationẽ. Sic etenim attendentes ad sacrosanctas scripturas, & Dei præsentia consecrati ˣex maiore præsidio ʸlites diriment, sciturì ᶻ q non magis alios iudicãt, q̃ ipsi iudicãtur: ᵃcùm ẽt ipsis magis q̃ partib. terribile iudiciũ est. si quidem ᵇlitigatores sub hominib. ipsi aũt, Deo inspectore adhibito, causas proferunt trutinandas. ᶜEt hoc quidem iusiurãdũ ᵈ iudiciale oĩb. notum sit, & Romanis legib. optimum à nobis accedat incrementũ, & ab oĩb. iudicibus obseruãdum: & si ptereatur, ᵉ contemptorib. periculosum sit.

IN AVTH. de defen. ciu. §. pe. col. iij. & in auth. iusiurandũ q p. ab his. §. pe. colla. ij. const. iij.

¶ Propter eius breuitatem non summatur hæc authen.

Hodie †iurant se facturos secundũ qđ eis uisum fuerit iustius ᶠ & melius, exceptis defensorib. ciuitatũ, q iurant omnia secundũ leges, & iura se facturos.

¶ Finis Authenticæ.

Sequitur textus l. C.

¶ Patroni autem causarum, qui utrique p arti suum præstantes auxilium ingrediuntur, ᵍ cum lis

m ¶ Committimus.] ut à principe delegati.
n ¶ Maioribus.] s. qui ipsi sint, qui ab ordinario aliquo delegantur.
o ¶ Facultatem.] vt q. habet honorem sine administratiõne, qui iudicant si quis in eos cõsentiat: vt ff. de iudi. l. j. 3
p ¶ Ex compromisso.] hinc inde pęna pmissa.
q ¶ Limitatur.] s. regulariter: vt ff. de arb. l. i. & dixi. s. de arbi. l. pe. §. pe.
r ¶ Peragunt.] s. sine pœna: sed alias vallato, vt pignoribus, vel iuramento: vt s. de arbi. l. ne in arbitris. Vel si promiserit stare sententiæ. nã dabitur certi condictio ex lege nunc dicta.
s ¶ Consensu.] vt puta delegati sũt iudices vtraque pte ɔsentiente i eos.
t ¶ Deponantur.] sic s. de epis. & cler. auth. sed iudex. & s. de epi. audiẽ. l. de creationib. circa fin. & in auth. vt de fun. seu fun. §. sancimus igiẽ. col. v. & s. titu. j. l. ij. in princ.
u ¶ Et definitiue.] & pro id est.
x ¶ Cõsecrati.] iudices.
y ¶ Præsidio.] i. auxilio Dei: vñ illud, De vultu tuo domine iudicium meũ pdeat: & oculi tui videant æquitatem.
z ¶ Sciturì.] iudices.
a ¶ Iudicantur.] vnde dr̃, Nolite iudicare, & ñ iudicabimini vnde & illud: Qua mensura mensi fueritis, remetieẽ vobis.
b ¶ Siquidẽ.] pro q a.
c ¶ Trutinandas.] i. dirimendas.
d ¶ Iusiurandum.] i. euangeliorũ psentia, q̃ loco iuramenti est. vel dic q dicit de eo qđ q iurat se sm veritatem, & legẽ iudicaturũ: vt in princ. l. dixi. Et dicit iudiciale, quia iudex præstat: aliàs aliter accipitur: vt ff. de iureiur. l. j. & ij. Accur.
e ¶ Prætereatur.] Sed nũquid valebit snia? Rñ. sic: vt ff. de uentre inspi. l. j. §. fina. & in auth. de instrum. cau. §. si quis igitur vult. Arg. cõtra. j. de sent. & interlo. l. prolatã & s. de legi. & constit. l. non dubium.
Hodie.] CASVS. Istam authe. cõtinuabitis ad l. C. sic, Iurabãt iudices cum omni veritate, & obseruatione legũ negotia examinare, & definire: hodie iurant secundum q eis visum fuerit iustum iudicare: exceptis defensoribus ciuitatum, qui iurant iudicare secundum leges.

e ¶ Calculum.] i. sniam definitiuam. alias ponitur pro cõputatione: vt s. de errore calculi. l. i. Et dic accipere. s. potestatẽ iudicandi. Vel dic calculum. i. causæ examinationẽ. & sic. no. d. P. in summa de errore calculi.
f ¶ Sacramentum.] i. præsentiam euangeliorum; quæ cum prius fuisset in vsu, desijt: nunc reparaẽ. Vel dic, q de vero sacramento dicit quo iuratur, q cum veritate, & legum obseruatione iudicabit, quod pri⁹ fuerat in usu: nunc reuocat quod erat contemptum: & addit hic nouum de præsentia euangeliorum.
g ¶ Obseruatione.] Sed hodie videtur sibi committi prout sibi videẽ. & sic lege hic auth. quæ est ex cor. iusiurandum quod prę. §. pen. col. 2. quæ incipit, hodie &c.

f ¶ Iustius.] adijcias secundum ll. tamen: vt in auth. de defen. ciui. §. iusiurandum. coll. 3. Sed quidam dicunt speciale in defensore ciuitatis, vt non discedat à lege: vt d. auth & quidam habent exceptis &c. secus 4 in maioribus qui iurant iudicare secundum id qđ sibi videbiẽ, vt hic: qđ non placet, quia omnis ẽt maior tenetur sequi leges in iudicando: ut in auth. de iudi. §. omnis autem. colla. 6 & sic prima opinio placet.

¶ SEQVITVR GLOSSA TEXT. L. CODICIS.

g ¶ Ingrediuntur.] s. iudicium. Accur.

Obiectam

a ¶ Obiectam.] i. post litem contestatam: vt j. de lit. cõtest. l. i. & s. tit. i. l. 2. in prin. & instit. de pœna reme. liti. §. item actoris.
b ¶ Ex compromisso.] cum pœna.
c ¶ Datos.] i. delegatos.
d ¶ Electos.] scilicet, sine pœna. sed vel cum iuramento: uel pignoribus: vt s. de arbitris. l. ne in arbitris.

o ¶ Aestimatione.] quam leges taxationem vocant. Et sic est contra. ff. de rei vend. l. qui restituere. §. 1. Sed non fit 8 taxatio hæc à lege, vt ibi: sed à iudice sic, vt hic. Item no. q prius iuratur, & postea taxatur post iusiurandum. & in hoc est contra 9 auth. quam lege hic, post iusiurandũ & est ex cor. de iudi. §. oportet. col. 6.

8 Istã gl. vsque a 1 finẽ approbat Bart.

e ¶ Tactis.] No. tactis. sed quòd sic iuretur, lege cauetur, sed consuetudine non habetur: 1 vt dixit B. Busoni iudici Imperatoris.
f ¶ Quod cum omni.] potest dici, vt vel vsque illic, hocque &c. sit forma iuramenti. vel vsque illuc, nõ aũt credita &c.
g ¶ Credita.] id est, cõmissa.
h ¶ Improba.] quæ colorari potest allegationibus.
i ¶ Desperata.] quæ nõ potest colorari.
k ¶ Allegationibus.] i. dictis partium.
l ¶ Litigatori.] Litigator ergo spretus fuit, sed ipse postea spreuit patronum: vt j. sequitur. & sic puncta post dictionem contemptis. Vel quod infra dicit expone ne improba aduocatio surrogeẽ melioribus contemptis, id est, à contemptis clientibus. Et secundum vtranque expositionẽ 2 soluitur contra. s. l. prox. §. pe. An autem recedẽs totum salarium habere debeat? Respon. vt not. ff. de var. & extraordi. cog. l. i. §. diuus.

Sancimus.] CASVS. Habebamus ego & tu causam coram iudice delegato. contumaciter te absentasti reuersus nõ audieris, nec admitteris ad defensionem causæ tuæ: nisi omnia damna quæ in ingressu litis, id est, circa aduocatorum salaria passus fuero, resarcias declaranda per iuramentum meum, & eo præstito à iudice taxanda. & hoc in prima parte. Si autem iudex ad expensas, & ad damna non te condemnet, ex suo mihi refundet. & hoc in scđa parte. Istud autem non solum habet locum in ordinarijs iudicijs, sed & in delegatis. & hoc in tertia.
¶ Ex hac l. nota unam regulã, q contumax amplius non audiẽ, nisi pri⁹ solutis dãnis & expẽsis litis. concor. tex. in §. omnem. & ibi Ang. in auth. de litigiosis. & auth. qui semel. j. quomodo & quando iudex. Ias.

Iurãtes an debeant sacra tãgere, 1 Imo habetur consuetudine q præsteẽ iuramentũ. Iason. † Procurẽt. † al. patrocinentur. † Subiecto. 2 Istam gl. approbant Bar. & Pa. 3 Dic idẽ in reo qđ i actore: per gl. no. in l. p interuallum. ff. eod. & in c. i. de conse. li. 6. Bal. Sali. & Ias. 4 Ista approbaẽ per Ba. & Pau. & Iason. 5 Et ẽt sententiã interlocutoriã: non solum definitiuã sm Ia. licet ɔtra sniam glo. Bar. & Pau. 6 Istud placet Barto. Pau. & Al. & Ias. 7 Intrinsece: quia de extrinseco consideratio non habetur. arg. l. si sterilis. §. cũ per vẽditorẽ. ff. đ ac. emp. & l. inter. §. ñ cia. ff. mandati. Bal. & Erã. đ Arc.

fuerit cõtestata post narrationem propositam, & contradictionem obiectam, ᵃin qualicunque iudicio, maiore vel minore, vel apud arbitros, siue ex compromisso, ᵇ siue aliter datos, ᶜ vel electos: ᵈsacrosanctis euangeliis tactis, ᵉiuramentum præstent, quòd ᶠomni q dem virtute sua, omnique ope, quod verum & iustum existimauerint, cliẽtibus suis inferre procurabant, †nihil studij relinquentes, quod sibi possibile est: non autem credita ᵍsibi causa cognita, quòd improba ʰsit, vel penitus desperata, ⁱ & ex mendacibus allegationibus ᵏcomposita, ipsi scientes prudẽtesque mala conscientia liti patrocinabuntur: † sed & si, certamine procedẽte, aliquid tale sibi cognitum fuerit, à causa recedent, ab huiusmodi communione sese penitus separantes. Hòcq; subsecuto, † nulla licentia concedatur spreto litigatori ˡ ad alterius aduocati patrocinium cõuolare, ne, melioribus contemptis, improba aduocatio subrogetur. ¶ Sin aurẽ pluribus patronis adhibitis, & iuramento ab omnibus præstito, quidam ex his causa procedente patrocinandum esse crediderint, quidam recusauerint: exeant quidem recusantes, volentes autem remaneant. Causæ etenim terminus manifestare poterit qui timidius, quiq; audacius iudiciũ, vel reliquerũt, vel protulerunt: nec in hac parte litigatoribus danda licentia alios pro recusantibus subrogare. D. iiij. Kal. April. Lampadio, & Oreste VV. CC. Coss.

¶ Contumax non audiẽ, nisi refectis expẽsis. h. d. Bal. Vel sic: Contumax ñ audit, nisi reficiat sumptus, & dãna. h. d. Vellatius: Cõtumax reuersus ñ audiẽ, nisi reficiat aduersario sumptus, & dãna iurõ cum iudicis declaratione taxanda iudicib. cõtra facientibus de suo resarcientibus: quod obtinet in maioribus, & minoribus. h. d. Sal.

¶ Idem A. Iuliano PP. LEX XIII.

Sancimus ᵐ omnes iudices (siue in hac florentissima ciuitate, siue in pūinciis,) si qñ absens persona citata, posteà apparuerit, non aliter ei iudicialẽ aditum reuelare, †sed omnem claudere ei iudiciorum copiã, nisi priùs omnia damna ⁿrestituat ex huiusmodi vitio aduersariis eius inflicta, siue circa ingressus litis, siue circa honoraria aduocatorũ, vel † alias causas, quæ in iudicio versantur †æstimatione ᵒiudicis quantitate eorum definienda, postquàm iuratum ab eo fuerit, qui fecit expensas: executoribus negotiorũ modis omnibus dispositiones eorum adimplentibus: sciturìs iudicibus nostris, & executoribus, quòd si hoc pretermiserint, ex sua substantia huiusmodi detrimentum lęsis resarcire compellentur. ¶ Quod & in pedaneis iudicibus obseruari censemus, licet non ᵖcitati, sed requisiti litigatores mala conscientia absuerint. Da. x. Kal. Maij, Lampadio, & Oreste VV. CC. Coss.

IN AVTHEN. de iud. §. oportet. collati. vj. constit. x.

Post iusiurandum ᵠ delatum, & præstitum, non licet iudici ampli⁹ taxare. Sed & si hodie priùs iudex taxauerit, & ita secundum quãtitatem à iudice taxatam iuratum fuerit, non habeat licentiam iudex minùs quàm iuratũ fuerit, condemnare. Sed si viderit iudex neutrum litigatorum subdi debere rationi sumptuum propter negotij varitatem, sua sententia hoc declaret.

¶ Iudices delegati pñt ex cã suspicionis recusari: sed partes cogenẽ ad eligẽdos arbitros, qui uice delegati fungãtur. Bal. Vel sic: Iudex delegatus ẽt principis ex iusta cã suspicionis potest r̃cusari: & partes tũc coguntur arbitros recipere, qui officio delegati funguntur. h. d. Sal.

¶ Idem A. Iuliano. PP. L. XIIII.

Apertissimi iuris est, lice-

p ¶ Non citati.] per edicta in albo proposita: sed per se: 10 vt ff. ne q s eũ qui in ius vo. l. 3. si q s. secundum quosdam: vel etiam per nuncium secũdum nos: vt ff. de arbit. l. sed interpellatur. §. primo.

Post iusiurandum.] CASVS. Dicitur in l. C. quod contumax debet omnia damna resarcire parti præsent, declaranda per iuramentum. hæc auth. dicit quod post quam pars iurauerit, non licet iudici amplius taxare. sed pone quòd iudex prius taxauerit, & posteà pars iurauerit vsque ad certam quantitatem, certe iudex non condemnabit, in minus, quam iuratum fuerit. Si autem iudex considerat vtranque partem habuisse iustam causam litigandi, compẽsabit expensas. Viu.

q ¶ Post iusiurandum.] Olim in hoc casu 11 erat contra: vt s. eo. l. sancimus. Sed nunquid per hanc authe. corrigiẽ qđ est. ff. de in litem. iuran. l. videamus. §. pen. Quidã q sic. Alij quòd sit speciale in expensis litis, dicũt. Tu dic 12 hic iurari de veritate propter incertitudinẽ, & aduersarij delictum: vt j. vnde vi. l. si quando. ibi iurõ in litem scilicet, pro quanto nollet recarere.

ADDITIO. Aduertas quòd quandoque iuratur super veritate, vt hic & tunc debet præcedere taxatio iudicis. postquam enim iuratum est, non posset taxare: quia tunc detegeret periurium iurantis: vt hic. quandoq; iuratur de affectione, & tunc post iuramentum potest taxare iudex: vt dicta l. videamus. §. pen. quia tunc non detegitur iurantis periurium: sed refrenatur immoderata affectio eius. Ita dicunt communiter doctor. in dicta l. videamus. §. penult. Ex quo facile concipi potest quid dicẽdum sit in casu. l. si quando. j. vnde vi. & capit. fina. extra de his quæ vi &c. vbi iuratur de ueritate, sicut hic.

9 Et hñ s'm pdictos. 10 Isti approbat Ba. Bald. P. & Ias. † al. referare: & đ sensu huius l. vid. Mich. vrcurr. in l. si finita. §. Iulianus. n. 180. de dã. infect. † In. † Vertunt. † Concor. c. fi. cũ glo. fi. post pri. extra de rescrip. & ca. qm̃ ɔ. in fi. de proba. 11 Istud placet Ba. B. Pa. & Ia. 12 Placet Bart. Bald. Pau. sed displicet Ias. l. contraria.

m ¶ Sancimus.] Loquitur in actore. Quid in reo, non inuenitur 5 expressum ante litem contestatam: sed post mittendus est actor in possessionem causa rei seruandæ.
n ¶ Damna.] Sed nonne lex, properandũm. §. sinautem alterutra. s. e. prouidet de omnibus expensis, quæ in iudicio factæ sunt, vt victus victori &c. ẽt sine vitio absentię? Rñ. 4 hæc post litem contestatam, & añ: illa post tñ loquitur. Item illa respicit finem causæ 5 hæc cum redit absens ante sententiam: & potest esse bene q postea pro eo feratur sententia. Item hic addit de taxatione facienda à iudice. Item 6 hæc de oĩ 7 damno: illa de litis expensis tantum.

A Pertisimi.] CASVS. An iudex delegatus recusari possit, quæritur? Respond quòd sic: sed ante lit. contest. & hoc continebatur in statuto cuiusdam præfecti prætorio: quo cauebatur quòd potuit recusari ante lit. contest. & partes compellebantur eligere arbitros coram quibus iura sua proponerẽt. Nec refert an fuerit delegatus à principe, quia omnimodo potuit recusari, si hoc partibus videbatur. non enim de conscientia principis est, q sub suspecto iudice litigetur, eo autem recusato, & ei libello recusationis porrecto, aliũ assumat iudicẽ: & non lit. conte. fiat hæc recusatio, cũ post lit. conte. nec recusationi sit locus, nec appellationi añ sñiam. & hoc in prima. Per executorẽ aũt partes compellantur alium eligere: qui perinde erit iudex, ac si à principe esset delegatus

Et

Universidad de Deusto Biblioteca

Et quod dicit de executore, potes intelligere de delagato recusato. & hoc in secūda. Nec refert an fuerit recusatus iste delegatus a principe. & in hoc tertia & ult. ¶ No. ex hac. l. ibi, antequam lis inchoetur, ꝙ delegatus debet recusari, vt suspectus ante lit. conte. posteà non potest Ratio est duplex. Prima, quia intelligitur alias in eū cōsentire. Secūda 1 quia ista est exceptio dilatoria, quę debet ante litem contest. opponi. & ita habes tex. in ca. inter monasterium. vbi glo. & doct. de re iudi. imò talis exceptio debet ante omnes alias opponi. l. sed & si susceperit. in princi. ff. de re iudi. Bar. & alij in l. quidam consulebat. ff. de re iudi. Ias. hic.

1 Nisi ex causa iusta superueniēte. Bar. Pe. & Ias.
2 Et bene Bar. B. Pa. & Ias.
† Concor. iij. q. v. c. q. a suspecti. & c. j. cum gl. extra de exceptio.
3 Idē Bal. & Sal.
† Decurrat. al. curiat.
† Limita ut per text. in c. insinuante. de of. le. P. Prateius
† Soligere.

a ¶ Litigantibus.] etiā actori quando non certū 1 petijt, alias contra 2 j. de lit. contest. auth. offeratur.

b ¶ Iudices.} scilicet, delegatos. Sed an ordinarius possit recusari? videtur quòd non: vt s. de epis. & cle. l. conuenticula. M. quòd sic. & pro eo. j. de lit. contesta. auth. offeratur. sed illa loquitur in delegato. Item pro eo. j. de iurisdi. omnium iudicum. l. nemo. sed ibi non ualet argumētum à contrario sensu. Vel ibi loquitur 3 in eo qui sit ordinarius priuatorum consensu. ff. de iurisdict. om. iudi. si puenerit qui cum demum lite cōtestata sit iudex potest anteà recusari. Vel loquitur auht. in delegato, qui post litem contestatam dicitur ordinarius istius causæ Item pro eodem ff de libe. causa. l. si pariter. quę in ordinario loquitur. alias de liberali causa non cognosceret, vt j. de peda. iudi. l. ij. sed illa loquitur in actore. Item iustissima causa superuenit 4 inimicitiarum. Item pro eo. j. de senten. & interloc. omn. iudi. auth & consequenter. sed illa loquitur in delegato. Item pro eo. j. de asser. tol. l. fin. & ff. de iurisdict. omn. iud. l. prætor. Sed ibi non solum tanquàm suspectus, sed quasi acturus duo contraria officia repellitur a iudicando. Vel magis spernit quàm spernitur. argu. s. eod. l. rem non nouam. §. fin. Item pro eo. ff. de arbitr. l. non distinguemus. §. cùm quidā. Sed Bul. dicit 5 nec ante litem contestatam, nec post posse ordiniarium recusari, nisi in casibus: ut j. quaecūq; prędi. po. l. j. §. illo. & j. quando imper. inter pu. & vi. l. j. & j. de iuri. om. iudi. l. fin. & j. vbi quis decurio uel cohorta. l. fin. §. fin. sed potest ei associari eps, ut in auth. hic posita, si uerò contigerit. sed opinio. M. canonizata est: ut in c. cum speciali. extra de appellationibus.

4 Idē Bal. Pa. Sal. & Ias. ex quo limitat opinio Bul. j. posita.
5 Et bene Bar. B. Pa. & Ias.

re litigatoribus [a] iudices [b] delegatos, antè, quàm lis incohoet, [c] recusare, cum etiam ex generalibus formis [d] sublimissimę tuæ sedis statutum sit, necessitaté imponi iudice recusato [e] partibus ad eligendos [f] arbitros [g] venire, & sub audientia eorum sua iura proponere. Licet enim ex imperiali numine iudex delegatus, est tamen quia sine suspicione † omnes [h] lites procedere nobis cordi est, liceat ei qui suspectum iudicem putat, antequam lis inchoetur, eum recusare, [i] ut ad alium recurratur, † libello [k] recusationis ei porrecto, cum post litem cōtestatam neque appellari [l] posse ante definitiuam sententiam iam statuerimus, [m] neque recusari † posse, ne lites in infinitum extendantur: [n] eodem scilicet executore [o] necessitatem partibus per ordinarium iudicem, & omne ciuile auxilium imponēte, & arbitros eligere [p] † & ad eos venire, & sic litem appetere † quasi arbitri fuerint ab imperiali culmine delegati. ¶ Quòd & si ab imperiali maiestate iudex delegatus non sit, sed ab alio culmine, obtinere censemus. Dat. v. Kal. Maij. Constantinop. Lampadio, & Oreste VV. CC. Coss.

IN AVTHEN. Vt different iudices audi. interpellan. allegatio. §. si vero contigerit. colla. ix. consti. x.

¶ Auth. ista loquitur in iudice irrecusabili, id est, in ordinario: cui ratione suspicionis associatur episcopus, ut causam amicabiliter componant si possunt: alias cognitionaliter dirimant. hoc dicit. sed de consuetudine ista auth. non seruatur. Bal. Vel sic: Ordinario suspecto adiungit episcopus. h. d. Sali.

SI vero contigerit [r] aliquē subiectorum nostrorum in dubitationem habere iudicem: [s] iubemus sanctissimum archiepiscopū, vel episcopum locorum audire causam vna cum clarissimo iudice: ut ambo, aut per amicabilem compositionem [t] dissoluant, quæ dubia sunt, aut per annotationē [a] in scriptis factam, aut cognitionaliter [b] iudicent inter litigātes, ne prouinciales recedentes à patria, ad longinqua trahātur examina. ¶ Si autem iudex episcopo parere noluerit, principi scribat, qui de eo iudice sumet vindictam.

c ¶ Inchoetur.} per litem contestatam, ut in auth. de litig. §. si uerò apud iudicem. colla. viij.

d ¶ Formis.} habebat enim pręfectus suā statuta, per quæ hoc idem licebat.

e ¶ Recusato.} non actori si non uult, sed reo si actor uult.

f ¶ Ad eligendos.} vt sit in eorum arbitrio quem habeant, uel non habeant, ut ff. de re. du. l. utrum. §. cum quidam. & de verb. obli. l. centesimis. §. si ita. & de tutel. l. qui habet. §. j.

g ¶ Arbitros.] id est, iudices quasi delegatos.

h ¶ Omnes lites.] & matrimonia: ut j. de nu. l. viduæ. & educationes: vt infrà vbi pu. edu. l. ij.

i ¶ Recusare.} nisi a principe fuerit inhibita recusatio: 6 vt ff. à quib. appellat. non licet. l. j. in fin. & nisi in eum consenserit. j. de testi. l. si quis testibus. & nisi in alio casu j. de litis contest. authen. offeratur. & nisi partium acquiratur consensu: ut j de tempor. appell. l. vltima. in fin. Quid si recusationem? an & appellationem? sic, 7 vt j. de senten. & interloc. omnium iudic. l. fin. Alia quęstio, si post litem contestatam inter litigantem, & iudicem orta est quæstio, nunquid potest recusari. Videtur quòd sic. 8 ea enim quæ de nouo emergunt, nouo auxilio indigent. ff. de interrogat. acti. l. de ætate. §. ex causa. ff. de procurat. l. post litem. adhibetur aliud remedium, vt episcopus adiungatur: quia per litem contestatam factus est ordinarius. Et nota hic secundum Ioannem, quòd sufficit si simpliciter afferam eum suspectum etiam sine causa. 9 hoc enim innuit uerbum putat, & verbum suspicionis. & pro hoc est authen. hic posita, si uero contigerit &c. & ff. ad Trebell. l. quia poterat. & ff. de appellat. si perlusorio. & in decret. iii. quæstione quinta. quia suspecti. & ff. ad legem Iuliam. de adulter. l. denunciasse. §. quid ergo. Superfluo ergo quæritur an sit probanda, cum nec dicenda. potest etiam dici, quòd iuret 10 se habere suspicionē, licet causam ñ dicat, & hoc ne calūniosè recuset. nam & iuramentum calumniæ est ideo inductum, vt calumnia euitetur. Alij vt Py. dicunt eam esse asserendam, & probandum si dubitetur. & pro eis. ff. de liber. cā. l. si pariter. & j. de suspe. tutor. l. 4. & v. & j. de rebus cred. l. pen. §. finautem. & ff de transact. l. cum hi. §. in causæ. & ff. de priuileg. credit. l. si creditores. Et examinari causa debet apud recusatum: quia ratione dubitationis sortitur q̄s iurisdictionem. sic & ff. de iudi. l. si quis ex aliena. & ff. ad municip. de iure. sed illa de libe. causa. l. si pariter. loquitur in actore. Item est ibi causæ continentia: vt s. eodem. l. nulli. & ff. de quibus rebus ad eundem iudicem ea. l. i. Item ordinarius erat ibi: quia alias de causa liberali cognoscere non potest. Item & illa l. si q̄s ex aliena. & alia l. de iure, loquuntur quando est dubium an sit de iurisdictione eius. hic autem est certū quòd de iurisdictione delegati. Sed decreta suspicionis extra de officio delegati dicit arbitros eligendos ad causam suspicionis probandā. 11 extra de appellatio. ca. secundo requiris. §. tertio postulas.

6 Quia tūc non recusabit nisi ex causa in iure expressa Ias.
7 Idē Bal. & Sal.
8 Et bene Bal. Salic. Franc. de Are. & Ias.
9 Nisi esset temeraria, ut q a esset iudex de consensu partiū. Ias.
10 Idē Bal. Sal. Are. & Ia. & est singu. secūdū.

Ang. in l. [illegible] ... Alex. in l. ... † Appar[illegible] ... te recte.
11 Idem Bald. Sal. Are. & Ias.

k ¶ Libello.} Qui sic concipitur. 12 Quoniā res periculosa est, & tristissimos solet sortiri euentus, sub iudice suspecto subire iudiciū: ideo ego audientiam tuā domine R. recuso. & hoc si offeratur iudici. si vero alij, puta deleganti, vel alij: vt j. eod. l. fin. ratione omnia alia mutata ad audientiam illius, Et dic ei, id est, in eius pręiudicium porrecto. Accursius Florentinus.

l ¶ Appellari.} loquitur in ordinario. Accur.

m ¶ Statuerimus.} vt s. de episc. audi. l. 2. In principio enim est recusatio: in fine autem appellatio, in medio non est locus remedio, nisi in casu, s. cum iudex in ciuili quæstione, uel criminali negotio habendam q̄stionem contra leges interlocutus 13 fuerit: vt ff. de appel. recip. l. 2. & j. de appell. si quis prouocatione. Item fallit. ff. de arbi. non distinguem⁹ §. cum quidam. Sed secundum canones aliter obseruatur: vt ij. quæst. 6. cap. non ita. Accur.

n ¶ Extendantur.} Quod esse non debet: vt s. de transact. l. fratris. & j. de fru. & lit. expen. l. terminato. & s. de postu. l. quisquis. §. præterea. & j de re iudi. l. 2. & ff. pro suo. l. fin.

o ¶ Executore.} Forte loquitur 14 de iudice delegato, qui licet desinat esse iudex quantum ad iudicandum, postquàm est recusatus: non tñ quantum ad exequendum, vel faciendum exequi per ordinarium iudicem: vt j. eod. l. fin. §. electione.

p ¶ Eligere.} quasi delegatos intra triēnium: vt j. eod. l. fi. §. illico. qui non recusabuntur: vt j. de lit. contest. auth. offeratur.

q ¶ Delegati.} Substitutus ergo omnino iure utitur 15 eius cuius loco est substitutus: vt ff. de dona. inter uir. & vxorem. l. si donatę. §. si sponsus sic & actio quæ loco alterius venit, vice illius. ff. si quis cau. l. si eum. §. iniuriarum. Et nota hic argum. quòd vbi do tibi electionem, & tu eligis perinde est ac si ego elegissem: 16 vt s. de iudæis & cęlico. l. iudæi. & ff. de legatis secundo. vnum ex familia. §. si de Falcidia. & de hæredibus instituendis. l. asse. & de adoptio. lega. apud Aufidium. & per totum titulum.

SI vero.} CASVS Dicitur in l. codicis ꝙ iudex delegatus suspectus potest recusari. Quid autem si est iudex ordinarius suspectus, qui secūdum leges recusari non potest? quomodo subuenietur parti, quæ habet eum suspectum? dicitur in hac auth. ꝙ adiungetur ei apiscopus loci &c. sequentia clara sunt.

r ¶ Si vero contigerit.} sumitur in auth. vt diffe. iudi. §. si vero contigerit. colla. 9.

s ¶ Iudicem.} ordinariū: 17 nam delegatū omnino quis recusat: 18 vt s. eodem. l. apertissimi. hic vero non recusatur, quod est pro sententia Bul. sed alium ordinarium petit sociari, s. episcopum.

ADDITIO. Tu dic, ꝙ istud de episcopo non est in usu, nec seruatur de consuetudine: imo satis est, ꝙ ei adiungat alius probus uir. Guil. de Cug. Bal. Sal. & Ias.

t ¶ Compositionem.} non loquitur 19 de arbitro compromissario. illud enim ab ordinario iudice non recipitur: vt ff. de arbitris. sed & si in seruū. §. secundo. Sed de arbitratore, 20 ut tanquam vir bonus arbitratu

12 Idem Sal. & [illegible]
13 Idem Bal. [illegible]
14 Idē Bal. & Sal. [illegible]
15 Idem [illegible]
16 Et bene [illegible]
17 Idē Bal. [illegible] tenet [illegible] Bal. Pau. Ias.
18 Vt [illegible]
19 Et bene Bar. Bal. [illegible]
20 Idē Bal. Pau. & Ias.

tretur. nam arbitrorum duo sunt genera ut ff. pro socio. l. societatem meum. §. arbitrorum.

a ¶ Annotationem.} proprio animi motu.

b ¶ Cognitionaliter.} id est, aliorum consilio.

CErti iuris.} CASVS. An magister militum, uel literarum imperitus inter milites suos iudicare possit, quæritur? Respon. quòd sic, cum tales aliquando inueniantur per usum cotidianum causarum approbati, & legum scientia dirimentes causas. ¶ Ex ista lege nota secundum communē intellectum, quòd imperiti literarum possunt esse iudices, & in causis iudicare: & propterea uidemus quòd imperiti literarum eliguntur potestates, & proferunt sententias: tamen debent habere assessores literatos in iure, quorum consilio regantur, secundum Cyn. Bald. Sali. & Ias. hic.

¶ Magistratus militares & omnes illiterati possunt esse iudices, & iudicare. h. d. Bal. Vel sic: Magister militum, & alij habentes experientiā negotiorum, licet illiterati, possunt causas dirimere, & sententias proferre. h. d. Salic.

¶ Idem A. Ioanni. PP. LEX XV.

CErti iuris † est, quòd concessa est ēt militaribus [c] hominib' [d] iudicandi [e] facultas. Quid enim obstaculi est homines [f] qui alicuius rei peritiam habent, [t] de ea iudicare? cùm sciamus & militares magistratus, [g] & omnes tales [h] homines per vsum cotidianū iam esse approbatos, vt & audiāt lites, easque dirimant, & pro sui & legis [i] scientia [k] huiusmodi altercationibus finem imponant. Dat. kal. Nouemb. Lampadio, & Oreste VV. CC. Coss.

† Concor. gl. in c. scicitatus, super uerbo, impedimēto. in med. extra de rescrip.
† Hominibus.

c ¶ Militaribus.} id est, magistro militum iurisdictionem habente.

d ¶ Hominibus.} peritis in iure vel non.

e ¶ Iudicandi.} non postulandi, uel procurandi: vt s. de procuratoribus. l. militum.

f ¶ Habent.} & iurisdictionem. Accursius.

g ¶ Magistratus.} id est, magistri militum, & inter milites tm: 1 ut j. de iurisd. omnium iudi. l. magisterio. non inter alios: vt j. si a non compe. iud. l. ij. & iij. & erat hic peritus literarum: 2 ut in fine patet. Sed a principe delegatus etiam illiteratus esse potest: ut argu. ff. de re iudic. l. quidam Item potestates terrarum uel præsides, ut subiicit: & omnes &c. alii non: vt in authen. de iudicibus. §. 1. collat. vj. 3 ubi dicit, non enim existimauimus oportere &c. cùm sit in scriptis ferenda sententia, ut j. de senten. ex breuicu. recitā. l. ij. & iij. Dic vt ibi. Accur.

1 In criminali tamen oportet, ꝙ crimen sit militare. Paul.
2 Sed non iuris. Ioan. Fab. in §. similiter. insti. de excusa. tut.
3 Tu dic, ꝙ ibi loquitur in duodecim iudicibus delegatis in vrbe Romana q. propter eorum scientiā eliguntur: ideo debent esse literati: & in negotiis experti secundū Bar. ibidem.

h ¶ Tales.} iurisdictionem habentes, & potestates.

i ¶ Et legis.} quam habent per se, vel per suos assessores.

k ¶ Scientia.} contrà. j. de iure deliberan. l. fin. circa princip. hoc intellige pro scientia, scilicet, consiliariorum.

¶ Libellus recusationis debet offerri corā iudice recusato, si est præsens: uel corā iudice loci, ubi degit, seu est recusans, qui debet partes cogere ēt ad arbitros eligendos: quorū snīa per primū delegatū executioni mandabitur: nisi appelletur. Et appellatio debet fieri ad delegantem, non ad iudicem suspectū. h. d. Bal. Vel sic: Sufficit libellum recusationis porrigi corā iudice loci, ubi est pars uolens iudicem recusare, si ibi non sit copia delegati: & per eū cui libellus porrigitur, debent partes cōpelli ad arbitros eligēdos, quorum snīa per recusatum mādabitur executioni: & ab arbitrorum sententia appellatur ad delegantem. hoc dicit Salic.

¶ Idem A. Ioanni P.P. LEX XVI.

CVm specialis [l] † iudex siue ab augusta fortuna, [m] siue a iudiciali culmine in aliqua, puinciaī qua īcusatus degit, datus ē, & vna pars suspectū eū sibi esse dicit: de fortè, † absente psona iudicis, & in alia ciuitate eiusdē prouincię commorante, compellatur longo itinere emenso † recusationis libellum [n] ei incusatus offerre: sancimus, si quidem præsto est præses prouinciæ in illa ciuitate, vbi de ea re dubitatur, † licere ei qui suspectum sibi iudicem esse dicit, ipsum præsidem adire, & hoc facere in actis manifestum. [o] Si autem nō est moderator prouinciæ in præfato loco: hæc eadem apud defensorem locorum uel duum uiros [p] municipales gestis apud eos habitis, celebrare, & iudicē quidem eū recusare: illico autem, id est intra triduum [q] proximum, sine ulla dilatione compelli arbitrum, uel arbitros eligere, & apud [r] eos litigare: ne & datus iudex remoueatur, & alter non eligatur: electione uidelicet arbitri, si variatum [s] inter partes fuerit, simili modo, vel pręsidis prouincię (si adest) uel defensoris locorum, uel magistratuum municipij arbitrio dirimēda, [t] & executore negotij cui mandata [u] est huiusmodi causę examinatio, † imminente, & statuta ab arbitris effectui mancipante, [x] nisi fuerit prouocatum. [y] tunc enim ipse qui iudicē anteà [z] dedit [a] qui suspectus visus est, appellatione trutinata, [b] formam causæ imponat legitimā. D. Idi. Nouem. Lampadio, & Oreste Coss.

De sportulis, & sumptibus in diuersis iudiciis faciendis, & de executoribus † litium.

TITVLVS II.

¶ Executor qui fuit in principio litis, dēt usque ad finem in ea persistere. hoc dicit.

CVm specialis.} CASVS In causa quam Titius habebat contra Seium, fecit sibi Titius iudicem delegari: quem Seius tanquam suspectum voluit recusare: sed in prouincia in qua iudex erat, non denegabat an coram præside prouinciæ suæ si præsens est, vel eo absente coram magistratu municipali actis interuenientibus possit eum Seius recusare, quæritur? Et dicitur quòd sic, ne longo itinere fatigetur. & hoc in prima parte. Intra autem triduum compellentur arbitros eligere, & coram eis litigare: & si in eligendo arbitros concordare partes non poterunt, præses si præsens est eliget. & hoc in secunda. Si autem arbiter sententiam tulit, ei stabitur, & per executorem effectui mancipabitur, nisi ab eo fuerit appellatum: & appellabitur ad eum qui iudicem delegauit suspectum, & qui vt suspectus recusatus est. & hoc in tertia & vltima.

† Concor. cum hac l. gloss. super verbo, iudicū. in me. in ca. inter monasterium. extra de re iudic.

l ¶ Cum specialis.} id est ad vnam causam datus, vel duas vel tres. Sed quid si ad vniuersitatem causarum sit delegatus? Dic, non potest 4 recusari secundum nos, quia dicimus ordinarium non recusari, sed associabitur ei Episcopus: vt s. auth. si uerò. Accur.

4 Contrarium tenēt hic Bal. Salic.

m ¶ Fortuna.] Fortunæ est regnare: vt dixi s. de legi. & const. l. digna.

Fran. Pau. & Ias.

n ¶ Libellum.} scilicet, recusationis: qui fit vt dixi s. l. apertissimi. Sed an in præsenti, cum compareat coram eo, potest sine libello recusare? Videtur quò sic: vt ff. de appell. l. ij. Sed argu. contra 5 infra de senté. ex breui. recitan. l. ij. in fi.

5 Idē Bal. Sali. & Ias.
† al. ne forsitan.

o ¶ Manifestum.} sic j. de appel. l. cùm post.

p ¶ Duumuiros.} qui sic dicūtur, quia duorum suffragio eligebantur. quorum vnus à plebe, alter a maioribus constituebatur, vt in tribunis: vt ff. de ori. iu. l. ij. §. iisdé temporibus. Acc.

Duum uiri qui dicunt.
† Emerso.

q ¶ Intra triduum.} sic supra de erro. aduo. l. sententijs. Et caue, quia non dicit recusationem 6 intra tridunm faciendam, sed electionem arbitri. Sed recusatio fit intra xx. dies: vt j. de li. conte. authé. offeratur. Accur.

† Dubitabatur.
6 Sequitur istam glos. Bal & Sal.
Recusatio iudicis itra quātū tempus fieri debeat.

r ¶ Apud eos.} ordinarium vel delegatum.

s ¶ Variatum.} quis eligatur, an non. Acc.

t ¶ Dirimenda.} Eligit prætor eis discordantibus, vt hic, & instit. de satisda. tut. & cura. §. fin. autem. Sed argūm. contra. ff. de lega. j. l. huiusmodi. in fin. vbi compellitur consentire. Accur.

v ¶ Mandata.} à lege, vel à delegante: vt ff. de re iudi. l. a diuo. in princ.

x ¶ Mancipante.} Delegatus ergo exequitur. Sed contra. ff. de re. iudi. l. a diuo. in princip. Solu. hic a principe fuit delegatus 7: quod nō placet, vt s. circa principium. Vel dic, hic exequitur sententiam alterius, id est, non suam. hoc non tenet, quia quasi sua est. hoc nihil est dicere, vt supra l. proxi. apertissimi. in fi. Vel dic statuta non definiendo, sed in alia præparamenta causæ, vt supra l. proxi. l. apertissimi. in fin. hoc non placet: cùm hic de appellatione dicat. Vel dic ꝙ etiam executio erat cōmissa, vel eidem, vel alij de quo hic dicit. Sed huic obstat, ꝙ est misti imperij, vnde nō delegatur, vt ff. de iur. om. iudi. l. iubere. Tu dic omissis. prædictis mācipante nō per se, sed per aliud ciuile auxilium. sicut si ipse met dixisset.

Delegatus an possit sententiam exequi.
7 Idē Bar. Paul. Sal. licet Ias. teneat cōtra.
Al. exactio.
† al. executionibus

y ¶ Prouocatum.} Appellatur ergo a sententia arbitri. Sed contra. s. de arbi. l. j. Sed ibi 8 de compromissario, hic de delegato, vt ff. qui satisd. cog. arbitro. & j. de sentent. ex bre. re. l. j. & ff. de appell. l. ex consensu. & j. de appel. l. si appellationem.

8 Sequitur istam glos. Bal. & Sal.

z ¶ Antea.} Hoc cum distinctione intelligas, vt in auth. de app. & intra quæ tem. §. fi. ibi, ita tamen hæc sancimus &c. col. iiij. Accu.

a ¶ Dedit.} scilicet, illum qui antea.

b ¶ Trutinata.} i. cognita. Sed quæritur si delegatus proconsulis delegauerit, & appelletur, ad quem debeat appellari? Rñ. ad primum delegantem 9: vt hic. & ff. quis & a quo. l. j. Sed videtur ad secundum delegātem: vt hic, & j. qui pro sua iurisdi. l. j. in fi. Sed illa 10 corrigitur per hāc, & hoc secundum quosdam. Vel si est ibi, ad nos: planum est. Vel verius refert an delegatus deleget, vt ibi: an recusetur, & alter eligitur: vt hic, & illa, quis & a quo, intelligitur in delegato ad vniuersitatem causarum.

9 Idē Bal Sal. & Angel.
10 Nihil ē Bal Sali. & Ange.

¶ DE SPORTVLIS ET SVMPTIBVS IN &c.

¶ Dixit de iudiciis: nūc de sumptib. in eis faciendis, & executorib. qui sunt

Rubricæ duplex cōtinuatio.

sunt quasi partes adiacētes. Vel suprà de personis principalibus: nūc de secundariis, scilicet executoribus cōueniēdis, et exactorib. Accur.

Q Visquis.] CASVS. Habebas causam cum Titio, deputatus fuit nuntius ad citandum partes: ille idem à principio litis vsque ad definitiuam sententiam perseuerare debet. si autē aliter factū fuerit, primiscrinius ad quē spectat apparitorē dare, in quinque liberas auri mulctetur. Alio modo pone: q̄ si quis propter crimen captus creditus fuerit vni ad custodiam: alij tradi non debet ad custodiendum. Viuianus.

a ¶ Exhibitus.] id est, in iudicium ductus.

b ¶ Terminum.] id est, definitiuam sententiam sic supra. titu. j. l. properandum. §. j.

c ¶ Apparitore.] cum fideiussorē dare non possit in causa ciuili.

d ¶ Traditus.] id est, deputatus vt ab eo vocetur. Vel dic traditus ad custodiendum: vt ff. de custod. reo. l. prima, & secunda. Accursius.

e ¶ Posthabita.] id est præterita.

f ¶ Proscriminio.] qui præest scrinio, in cuius est officio apparitores dare, vt in authen. de iudic. §. hoc autem. & §. appellationes, collat. vj. Accu.

g ¶ Temerauerit.] iubendo alium exequi causam quàm primum. Alij dicunt ipsum apparitorem qui non compleuit. Accursius.

h ¶ Mulctando.] impropriè. ff. de verb. signi. l. antepen. Accur.

O Mnibus iudicibus.] CASVS. Iudex siue à principe fuerit delegatus, siue ab alio ad vniuersitatem causarum, executores litium nisi obediant, ab executione remouēdi facultatem habet, & alios idoneos loco eorum substituere. si iudex maior est, puniet executorem in quinque solidos, si minor, in tribus. Si autem superillustris fuerit, maiori pœna si vitium fuerit, scilicet, corporaliter. ¶ Nota primo ex hac. l. quòd iudices delegati possunt in causa sibi commissa eligere nuntios. concord. de offic. delega. capit. pastoralis. in princip. qui nuntij debent ante omnia iurare facere officium suum bene, & legaliter: quod iuramentum facit quòd stetur posteà eorum relationi: vt extra de appellat. cum parati. ¶ Secundò not. quòd si nuntius deliquit in officio, potest puniri corporali mulcta, & debet ab officio remouari, & alius subrogari loco ipsius. ¶ Tertiò not. quòd hoc est verum in maioribus iudicibus qui possunt impónere mulctas corporeles, in maiores mulctas. secus in minoribus iudicibus, qui hoc non possunt: & Ideo habes notare quod vicarij castrorum, & villarum non possunt nuntijs in officio delinquentibus imponere mulctas corporales, sed leuem mulctam tantum, secundum Bal.

i ¶ Mandantur.] repete siue. Vel dic illustribus delegat princeps, & sic nihil repetes. Accursius.

k ¶ Offerre.] Quod sæpe faciunt pessimi executores huius terræ non

Primiscrinius quis dicitur.

† Gl. in ca. ex literis. sup verbo, si subdelegatus. extra de offic. de le. dicit q̄ per hanc l. subdelegatus habet iurisdictionē sed modicā coerctionem.

† al. qui nostris.

† al. auferre.

Barto. Vel sic: Inchoata lis per unum non debet per alium expediri, secūdum Iacobū Butr. Vel sic: Apparitor siue nuntius in cā deputatus, debet ī tota cā officio suo fungi, nec debet mutari. h. d. Bald. Vel sic: Per unum & eundē nuntiū tantum debet quis citari usque ad ultimū. h. d. secundū unam lecturā. Vel sic: Ille cui quis est traditus custodiendus, non debet illum alij tradere custodieudū. hoc dicit secundum aliam lecturam. Vel sic: Nuntius in causa deputatus, non potest per iudicem mutari. h. d. glo. posita super uerbo, temerauerit. & notabiliter. Salic.

¶ Imppp. Grat. Valentin. & Theod. AAA. ad Potitum vicarium. LEX I.

Q Visquis fuerit exhibitus,[a] vsq; ad negotij terminum[b] ab eo apparitore,[c] cui pimū traditus[d] fuit obseruari eum decernimus. Si qua præsumptionem fuerit hæc mansuetudinis nostræ posthabita[e] præceptio; primiscrinio[f] qui iussa temerauerit[g], quinque librarum auri cōdemnatione mulctando.[h] Da. kalen. Iul. Mediolani, Ausonio, & Olybrio Coss.

Grçca cōstitutio Iustiniani A.

¶ Si executores non fuerint idonei, sed negligentes, remouentur ab officio: & alij in eorum locum subrogantur. hoc dicit. Vel sic: Executores seu nuntij negligentes, uel aliter in officio delinquentes possunt ab officio remoueri: & si res exegerit, mulctari etiam corporaliter, & alij eorum loco substitui. Salic.

¶ Idem A. Iuliano PP. LEX II.

O Mnibus † iudicibus licentiam præstamus, siue is, quibus à nostro numine lites mādantur,[i] illustribus, vel spectabilib⁹, vel clarissimis, vel togatis fori cuiuscunque præfecturę, vel ex alijs quibusq;, vel iis qui à † nostris iudicibus delegandas lites accipiunt, executores, si cessauerint causas eis instructas offerre,[k] † & remouere ab executione eos, & alios idoneos supponere,[l] vel etiam mulctis afficere. sed siquidem[m] illustres sint iudices, vsque ad sex solidorum summam;[n] sin autem alij,[o] vsque ad tres tantū-

modò aureos: & ad iudices[p] quorum interest, referre, † quatenus militia exuti pœnas luant corporales. ¶ Nostris autem amplissimis[q] iudicibus licentia sit, & maiores[r] pœnas, & corporales maculas executoribus imponere, si malè fuerint circa lites versati: vt sciant non esse causas à se deludēdas, † nec lucri gratia aliquod eis[s] vitium imponendum. Dat. v. Kalend. Aprilis. Lampadio, & Oreste Coss.

volentes parere iudicibus. Azo. Accur.

1 ¶ Supponere.] patet ergo, quod hi delegati eligunt executores ex auctoritate delegātis: vt in authen. de iudi. §. necessitatem. & §. vnoquoque. & §. si verò iudex colla. vj. & in authen. de defen. ciui. § licentiam. colla. iij. loquitur tamen auhent. de iudic. & fortè lex ista de delegatis ad vniuersitatem causarum, vt ex princip. patet, & ideo forte secus est in aliis, & pro hoc est quòd subiicit de imponenda mulcta: vt supra de modo mulct. l. eos. in princi. & ff. de iudic. l. ij. §. fin. & de verb. signifi. l. aliud in fine. Accursi.

m ¶ Siquidem.] modo dò distinguit mulctas. Accursius.

n ¶ Summam.] possunt punire executores.

o ¶ Alij.] scilicet, inferiores. Accur.

p ¶ Ad iudices.] scilicet, prçsides quibus suberant executores, vel ad alios delegantes, vt in authen. de iudi. §. necessitatem. & §. vnoquoque. col la. vj. & ad hoc s̄. de offic. rec. prouin. l. iij.

q ¶ Amplissimis.] amplissimos vocat superillustres: cùm de illustribus dixerit. Accur.

r ¶ Maiores.] vltra sex solidos. Accur.

s ¶ Eis] scilicet, causis: Accursius.

Delegati quidam ad vniuersitatem causarum.

† Referri

† al. eludendas.

† Vicariis.

De pedaneis iudicibus.

TITVLVS III.

¶ Sententia lata per delegatum ab incompetenti iudice ordinario, est ipso iure nulla. h. d. Bal. Vel sic: Procurator Cæsaris nō habet potestatem delegandi in causa priuatorum: ideo talis delegati sententia nō ualet. h. d. Salic.

¶ Imp. Gordianus A. Vicanis. † LEX I.

P Rocuratori nostro[t] non vice præsidis agenti,[u] dandi iudices inter priuatas[x] personas non competere facu[1]tatem manifestū est: & ideo si (vt allegastis) inter priuatas personas is, cuius meministis, arbitros[y] dandos putauit, sententia ab eis prolata, nullo[z] iure subsistit. PP. Kalend. Febr. Attico, & Prætextato Coss.

¶ Istam. l. dicit Bar. difficillimā quàm quæ sit in toto Codice: & hoc intendit. Causas medias præsides debent audire per se, uel delegare reseruata sñīa, si pp occupationes publicas, uel causarum multitudinē impediantur. Causas uerò meri et misti imperij, & causas iurisdictionis magnas iud:cent p seipsos. Causas uerò minimas delegent indistinctè. h. d. cum l. sequenti secundum Bart. Vel sic: Causæ pecuniariæ centum aureos excedentes, quas præsides leui causa impediti poterant delegare, hodie non possunt delegari, nisi præsides publicis occupationibus, uel multitudinę causarum sint impediti. Causæ uerò meri, uel misti imperij non delegantur, nisi causa ingenuitatis, & libertin tatis. Salic.

¶ Impp. Diocletianus, & Maximian. AA. & CC. Vicanis. LEX II.

¶ DE PEDANEIS IVDICIBVS.

¶ Sicut pes est pars inferiar corporis: sic & pedaneus iudex est inferior alijs. Ac.

P Procuratori nostro.] CASVS. Procurator Cæsaris cognoscit inter fiscum & priuatum, procurator fisci cognoscit inter procuratorem principis, & priuatum. si ergo procurator Cæsaris causam inter duos priuatos delegauit, non valet delegatio: ergo non valet sententia ab eo lata, nisi fortè vices præsidis gerat, non dico à præside delegatus.

t ¶ Nostro.] scilicet, Cæsaris: qui inter fiscum & priuatum tantùm est iudex 1: vt supra si aduer. fisc. l. secunda.

v ¶ Agenti.] sed tunc agit vice præsidis, cùm in eum priuati consentiunt prorogantes eius iurisdictionem: vt j̄. de iurisdictio. omnium iudicum. l. j. Vel quia mortuo præside gerit eius vicem. vt s̄. de officio eius qui vicem al. l. j. & ij. & ff. de tut. & curato. da. ab his. l. j. Vel etiam 2 eo viuo in loco suo gerit eius vicem si abest.

x ¶ Priuatas.] non tamen inter fiscum & priuatum.

y ¶ Arbitros.] id est, iudices delegatos.

z ¶ Nullo iure.] neque speciali, neque communi: vt j̄. si à non compet. iudi. l. ij. & l. fin. & ff. de appel. l. ex consensu. §. j. & j̄. vbi cau. fisc. l. iij. & j̄. ad leg. Flauiam de plagi. l. non valet. & j̄ ne de stā. defun. l. si pater, & j̄. de pœnis. l. procurator. Sed quid si vterq; sciebat eum ab incongruo delegatum? Respon. idem 3: vt j̄. de iurisdi. om. iudi. l. priuatorum. Item quid si sciebant à congruo delegatum, sed in causa in qua non potuit delegari, vt in causa appellationis 4 quæ ipso iure est nulla? Respond. idem 5 argu. ff. de postulan. l. quos prohibet.

Continuatio.

1 Idē Bart. Bal. & Sal.

2 Istam gl. sequit Sal.

3 Verū est si iste delegat⁹ nullā habet iurisdictionem ordinariā, sed erat simplex priuatus. Bar. B. Pau. & Sal. Vicariis.

4 Tu dic q̄ causa appellationis potest delegari. gl. in authen. ad hęc. s̄. de iudi. & gl. in l. eos. iuet bo. conuenit. j̄. de ap pel.

5 Idē Bart. Bal Pau. & Salic.

P Lacet nobis.] ¶ Ad euidentiam casus not. quòd tria erant genera causarum: vt in gl. j. s. minima, media, & maxima. de minima potuit iudex cognoscere, & indistinctè alium alij delegare, & mediā sic: sed hodie nō, nisi causa cognita: vt si propter publicas occupatiōes, vel pluralitatē causarū causæ superesse nō potest. maximā nec olim, nec hodie potest delegare, nisi in casu: vt ff. d' eo cui mā. ē iurisd. l. si nec. Hęc dicta sunt nō vt aliquid detrahāt honori præsidis: sed potius augeāt. licet aūt causa maxima, vt dixi, possit delegari in casu: nō tñ causa status: & hoc est q̄ subiungit in quarta parte ibi, dum tamē &c. vt de ea præses qui olim per se cognoscere cōsueuit, de ea hodie tñ cognoscat. Vel sic: olim p̄ses ,puicię, vel ali⁹ iudex ordinarius si impediret ex quacunq; causa per se cognoscere de causa, poterat eam alij delegare: sed hodie nō indistinctè delegabit, sed tūc demū si īpediāt publicis occupationibus, vel p p multitudinē causarum. Non aūt respōsum intelligas, vt possint in prędictis casibus quamlibet causam delegare, quàm illas de quibus poterāt prius cognoscere, nec delegare: sic ne modò possunt: vt sicut olim d' ingenuitate & libertinitate poterant cognoscere, & debuerūt p̄ se:ita & nūc sic. prima verior. Viuianus.

a ¶ Placet.] Ad euidentiam huius. l. no. tria genera causarū olim. Vilia, & hæc cognoscere, & alij delegare poterat p̄ses siue iusta cā impediatur, siue nō: 1 vt j̄. e. l. fi. Item media, vt quæ competūt iure magistratus, secundum H. vel ista quæ sunt misti imperij, nō meri, et illa poterat indistinctè delegar̄. Sed hodie si impediatur, aliàs nō: vt hic: Vel dic 2 causas pecuniarias vltra. ccc. solidos esse medias. sed in causis misti imperij idē est quod in mero. & prædictæ pecuniariæ ad cognitionem tantùm, 3 & sic ter audiet: vt s̄. de iud. auth. ad hæc. Item maximę: & has non delegat, nisi in casu cùm abest, nō si aliàs impediatur præses etiam ob necessitates publicas: & tunc ad cognitionem: vt hac l. & ff. de offi. eius cui man. est iurisdi. l. j. Si ergo in maximis causis, & in minimis nihil mutat̄ hodie: sed in medijs tñ: 4 vt dictum est: & sic sunt hodie etiam tria genera causarū: licet P. dixerit esse tantùm duo. Alij sic dicunt: tria sunt genera causarum maximia: & tunc idem quod nos. Itē media: & tunc cognoscere, & delegare possunt. Item minima, quæ cognoscere non poterunt, sed tantùm delegare: 5 quod cū esset iniquum, hac l. emendatur, secundum eos. Accur.

b ¶ Quod.] pro quia.

c ¶ Cognoscere.] propter facti impedimentum.

d ¶ Antehac.] aliàs antehac. aliàs ante hanc. id est ante. l. istam.

e ¶ Multitudinem.] vel quia contingit eos abesse.

f ¶ Non potuerint.] s. de iure, quia vilia erant negotia secundum quosdam: quò non placet, 6 cū non inueniā eos antiquitus de his non posse cognoscere, nec debere eos cognoscere: imò delegantur huiusmodi: vt j̄. eo. l. fi. Sed dic nō possunt cognoscere ,ppter occupationes publicas, vel propter causarū multitudinem, 7 vel aliud iustum impedimentum: vt in auth. vt defunc. seu. fu. §. illud. col. v. & de iudi. §. j. col. vj. & tunc possent delegare, sed si non habent tale impedimentū, non possunt: vt hic subijcit. sed elim etiā sine causa poterāt delegare, sed principiū cōtradicit fini. Rñ. 8 sed primò expone, non possunt quælibet etiam vilia. Acc.

g ¶ Ex officio.] puta ex lege vel senatuscōsulto: vt ff. de offi. eius cui man. est iur. l. j. Dic ergo, solebant & debebant, nisi in casu: & tunc ad cognitionem: vt d. l. dicitur. & ff. de off. procon. l. aliquādo. & l. solent. Acc.

h ¶ In præsidum.] Nomen generale est pro quolibet ordinario habente imperium. ff. de offi. præsid. l. j. Accur.

Vide Al. l. ij. Paradox. c. ij. & intel. huius l. late declarat Io. Lon goual. in l. imperium. nu. 20. de iurisd. om. iu.

† Propter.

† Alias. &c.

† Seraphionem.

Causarum tria erāt genera.

† Aliàs terminent.

1 Istud placet Bar. & Bald.

2 Idē Bal. Pau. Salic. Ang. Alex. & Ias. in l. imperiū. ff. de iurisdic. omn. iudi.

3 Istud nō procedit ī distinctę secūdū Bal. Pau. & Sa.

4 Idē Bar. Bal. Pa. & Sali.

5 Cōtrariū tenēt Bal. & Sa.

6 Istam gl. approbant Bart. Paul. B. & Salic.

7 Imo dic q̄ propter leue impedimentum ne. s. altæ causæ impedirentur Bartol. B. & P.

† Idem Serapionem.

j P Lacet † nobis prçsides de iis causis, in quibus, quod[b] ipsi nō possent cognoscere,[c] āte hac[d] pedaneos iudices dabāt, notionis suę examē abhibere: ita tñ, vt si vel per † occupationes publicas, vel per causarū multitudinē[e] omni huiusmodi negotia non potuerint[f] cognoscere, iudices dādi habeāt potestatem: Quod non ita accipi cōuenit, vt in iis etiā causis, in quibus solebant ex officio[g] suo cognoscere, dandi iudices licētia eis permissa credatur. Quod[i] vsqueadeo in præsidū[h] cognitione retinendū est, vt eorū iudicia non diminuta[i] videant̄: dū tamen[k] & de ingenuitate, super qua poterāt † ētantè cognoscere, & de libertinitate præsides ipsi diiudicent.[l] Dat. xv. Kal. August. CC. Coss.

¶ Indices delegati debent iudicare de qua cā cognouerint: nec possunt ad delegantem remittere: & ab eis pōt appellari. Baldus.

¶ Exemplum sacrarum literarum eorumdem. AA. & CC. ad Serapionem.

LEX III.

ij P Lacet, vt iudicibus (si quos grauitas tua disceptatores dederit[m]) īsinues, vt d'legata sibi negotia, lata sñīa † determinent, nec in ijs causis in quibus pronuntiare debent & possunt facultatē sibi patere remittendi ad iudicium præsidale cognoscant:[n] maximè cum & si iudicatio alicui litigatorū parti iniusta videatur, interponendæ prouocationis potestas, à sententia ex omni causa prolata libera litigatoribus tribuatur.[o] Dat. viij. Kalen. April. Antiochiæ. CC. Coss.

¶ Si iudices delegati sunt impediti, debet causa alijs committi: uel per delegantē ad ulteriora pcedi, & terminari. h. d. Bal. Vel sic: Vbi delegatus lite cōtestata, impedit̄ ratione publicæ absentiæ de causa cognoscere: alius, loco eius debet subrogari.

¶ Iidem AA. & CC. Firmio. L. IIII.

P Lacuit quoties pedanei iudices dati post litem cōtestatam vel ad aliud iudicium necessariò † dirigunt̄, vel publicæ vtilitatis rōne, in alias prouincias proficiscuntur, vel diem obierunt, atq; his rationibus negotijs cœptis finis nō potuit adhiberi: † alium in locum eorum iudicem tribui, qui negotiū examinet: ne huiusmodi casibus interuenientibus, impedimentum aliquod in persequendis litibus afferatur.[p] Dat. x. Kalen. Tyberio, & Maximo Coss.

¶ Causæ minimę iurisdictionis possunt indistinctè delegari. h. d. Bal. Vel sic: Præsides pñt constituere iudices pedaneos qui de uilioribus cognoscant. Salicetus.

¶ Imp. Iuliauns. A. Secundo. P. P. L. V.

Q Vædā † sunt negotia, in quī bus superfluū est moderatorem expectari † prouinciæ, ideòque pedaneos iudices[q] (hoc est qui negotia humiliora disceptant) constituendi damus præsidibus potestatem. Dat. v. Kalend. August. Antiochiæ, Mamertino, & Neuita Coss.

Qui pro sua iurisdictione iudices dare, darive possunt.

TITVLVS IIII.

i ¶ Diminuta.] sed aucta: quasi diceret, hoc dicimus nō detrahendo 9 honori præsidis, sed augendo eum. Accur.

k Dum tamē.] Sic puta. 10 dixi ibi, quòd nō ita, &c. maximas non posse delegari nisi absēte dū tñ &c. melius enim dixisset. Sed & de ingenuitate, &c. Nam & istæ sunt de maximis. In his ergo vt in alijs i casu delegat ad cognitionē, nō ad definitionem: vt hic. Vel referas ad id: qd' s̄. dictū est de medijs iudices dādi habeāt ptātem vt sic illud recipiat istā determinationē: & illā, q̄ non ita accipi &c. sed hodie ēt definitionē vr̄ posse cōmittere in causa status: vt in aut. de colla. §. prohibemus. col. ix.

l ¶ Diiudicēt.] s. tñ, & ñ delegēt: vt j̄. ne de sta. defunc. l. si pater. & j̄. vbi cā sta. l. iamdudū. & arg. ff. de iud. l. de qua re. & d' arbi. l. nō distinguemus. §. de officio. Sed j̄. j. de ordi. iudic. l. j. Sed ibi nō loquitur de præside prouinciæ, sed alio minore. cum generale nomen sit præsidis: vt ff. de of. p̄sid. l. j. Vel secūdū Io. distingue an 11 pupill⁹ agat, conueniat̄ possessorio iudicio, quo casu differtur quæstio status per Carbonianū in tēpus pubertatis, si moueat̄ quæstio status & bonorū. Si verò status tñ, tunc dic, q̄ differt similiter in fauorem pupilli percōstitutiones: vt ff. de carbo. edi. l. j. §. j. an petitorio: quo casu nō differt quomodo status si agat: sed si pueniatur, differt̄: vt ff. de car. edi. l. iij. §. si qs liber. & §. missum. & §. si duo impuberes. Alij dicunt q̄ ibi nō poterat cognoscere, q̄a incidens erat: hic principaliter intētabatur. Sed certè s̄m oēs cognoscitur de incidenti, etiam antequā de principali: licet de hoc an sit sententiandū, sit opinio: vt ibi dices. ADDITIO. Tu dic q̄ illa l. j. de ordi. iudi. non intelligitur quod non possit cognoscere propter defectum iurisdictionis: sed propter qualitatem personæ de cuius statu agitur, quia erat pupillus. Paulus.

P Lacet.] CASVS. An iudex delegatus causam sibi demādatam ad delegantem remittere possit, quæritur? Respond. quòd non & loquitur Imperator præfecto prætorio significans ei, quod si aliquam causam deleget ei, nullo modo patiatur eam remitti: sed delegatus per sententiam definitiuam determinet. tamen si alicui litigantium sententia iniusta fuerit visa, pateat prouocandi facultas.

m ¶ Dederit.] id est delegauerit, & loquitur hic Serapioni præfecto.

n ¶ Cognoscant.] vt ff. de iudi. l. de qua re. in prin. & in auth. vt iudi. non expec. fac. ius. § j. col. ix. & de iudi. §. si. col. 6. Sed contrà. inf. de relatio. l. j. Ibi in ordinario, hic in delegato. Vel solue vt ibi.

o ¶ Tribuatur.] vt j̄. de appel. l. in maioribus. & s̄. si sepius in integrum resti. postu. l. j.

P Lacuit.] CASVS. An iudici delegato impedito ob aliquam causam quo minus causæ sibi demandatæ superesse possit, vel mortuo lit. contest. iudex subrogari possit qui finē causis imponat, quæritur? Resp. quòd sic. nec em ipsum oportet de tali cognoscere. lex sequēs clara est.

p ¶ Afferatur.] vt ff. de re iudic. l. duo ex tribus & ff. de arbit. l. sicuti. & & in authen. de iudi. §. fin autem. col. 6. & ff. de iudi. l. si longius. in prin. & l. si iudex. & l. proponebatur. & sup. de iudi. l. properandum. §. illo. & §. fin autem in medio triennij. Accur.

q Vædam.] Iudices. Duobus modis dicitur iudex pedaneus delegatus. vt in auth. de iudi. §. vetus. & §. sedebunt. & §. illo. & §. ne autē. col. 6. & hic. Item ordinarius, si tamen humiliora disceptat, scilicet, vsque ad ccc. solidos, vt defensor ciuitatis: vt in auth. de defen. ciuit. §. & iudicare. col. iij. & de iudi. §. audient. collat 6.

9 Quia pōt cognitionem delegare reseruata sententia. Iac. de Aret. Barc. & Pau. iuxta formam authen. ad hæc. i prin. s̄. de iud.

10 Istā gl. approbant Bartol. B. Pau. & Salic.

† Necessarium.

† Haberi.

11 Istā gl. sequuntur Bal & Sal. in l. j. de ordi. iudi.

Pupilli fauore an differat̄. quæstio status.

Intell. huius. l. uid. apud. Bartho. Soc. in l. j. nu. 42. ff. qs & a quo. appellet.

† Expectare.

Iudex pedane⁹ duobus modis dicitur delegatus.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ QVI PRO SVA IVRISDICTIONE, &c. ¶ *Occasione sumpta à pedaneis. qui sunt delegati generaliter: de personis eorum qui dare possunt & dari, subiungit. Accursius.*

IN causarū. CASVS. Potestas Bonon. homini suę iurisdictionis duorū Mutinen. causam quę sua ordinaria nō est, posit delegare, quæritur? Rn̄. q nō: q a si causam suam ordinariam homini nō suæ iurisdictionis delegauit, puta duorū Bonon. Mutin. præcepto eius impune nō parebitur. & si placitū fuerit, & lata sētētia, nō valebit. nec ab eo erit necessario appellādū. & hæc sunt vera, nisi i delegatis à principe & si a delegato a principe fuerit appellatū ad delegātē appellabit, siquidē est in litera eos. si ad nos, & tūc dicit: appellabitur ad primū delegantē. & quod dicit causarū, dic siue fuerit ordinarius, siue non. & quod dicit personarū, dic cuiuscunq; fuerint iurisdictionis.

Constitutio Græca.

¶ *Non pōt delegari causa q̄ ad iurisdictionem delegantis non pertinet: & ille cui delegatur, dēt esse de iurisdictione delegantis. Itē cum delegatus principis subdelegat, appellatur ad ipsum. Bal.*

¶ Imp. Theod. & Valentin. AA. Cyro PP.

LEX VNICA.

IN causarum † delegationibus illud consultissimè præcipimus obseruari, vt ita valeant, si ad iurisdictionem a pertineant b delegantis. Quod si quis alienæ iurisdictionis causam crediderit delegandam, c nec præcepto † cognitorem datum d † patientiam e accommodare censemus. Et si cōtrà leges † obtemperauit deleganti: omnia quæ ab ea delegatione gerunrur, ita pro infectis haberi præcipimus, ac si ipsi qui † delegauerant, alienæ iurisdictionis iudices g resedissent: h vt ne appellandi quidem necessitas victis aduersus eas sententias imponatur.

¶ Hæc teneant, nisi iudices à nobis specialiter i delegantibus dati, aliis causas delegauerint † iudicandas. k nam l his delegantibus, nullo personarum causarumve habito tractatu, appellationū ad eos m iure iudicia † remeabūt. Dat. xiij. Kalend. Ianuar. Valentiniano & Anatolio Coss.

† Itel. nouū hui⁹. l. uid. apud Seb. Sap. in l. j. numer. 86. đ offi. eius cui man. est. iurisd. & Gaspar. Vallascū. ī l. imperiū. nu. 210. de iuris. om. iu. & ibi đ Io. Longoualium. nu. 28. Et sic delegans præcipit delegato vt causā assumat. concor. ca. pastoralis. cū glo. sup uerbo, si coerctionem. ex de of. de lega.

† Patiētiā.

1 Istā gl. approbāt Barto. Bald. & Salic.

† Cōcor. c. pastoralis. cū gl. ex đ dele.

† als remanebunt.

a ¶ Si ad iurisdictionē. ī. ordinariā, nō delegatā nisi sit à principe delegat⁹. vt ī. e. l. §. hęc nisi in casu 1 qn̄ confirmatur, ēt si non erat de iurisdictione delegātis à principe: vt ff. de offi. proconf. & leg. l. iiij. §. fin. & l. v. Et no. q hic delegat in hominē suæ prouinciæ causam non suā ordinario iure: sed in sequenti casu & causam non suæ iurisdictionis. & in hominem alterius prouinciæ, secundum Ioan.

b ¶ Pertineant. ī. causæ ergo à contrario si nō sunt đ iurisdictione sua causę: licet in hominem suæ prouinciæ deleget, non valet.

c ¶ Delegandam. ī. in hominē nō suæ prouincię: vt addat superiori.

d ¶ Datū. ī. delegatū.

e ¶ Patientiam. ī. cōsensum. Sed quid si hic cognitor delegat⁹ habebat aliàs iurisdictionē, & partes sciētes eū ab incongruo delegatū, sub eo tñ litigauerint? Vr̄ q teneat sententia, 2 vt ī. de iurisdic. om. iud. l. j. Itē q d si in principio cāæ delegatæ carebat alia iurisdictione, sed posteà eam est adeptus? Vr̄ ɔfirmari vt ar. ff. de iud. l. licet. a tēpore isto, & non prius: 3 vt ff. de offi. pcōs. l. obseruare. §. Vltim.

f ¶ Leges. ī. istam & similes.

g ¶ Iudices. ī. ipsemet.

h ¶ Resedissent. ī. quo casu non valet a sententia: ut ī. si a non compet. ind. l. fi. nec ergo nunc cum delegat: ut hic & s̄. vb: & apud quem. l. fi. & ff. de procura. sed & hæ. §. defendere. nam quicquid sequitur ex eo vel ob id, &c. vt hic & s̄. de leg. & coustitu. l. non dubiū. nisi hic partes post sententiam consensissent, 4 vt inf. cōmunia vtriusq; iudi. l. ij. Sunt ergo tria necessaria vt ualeat delegatio, & posit compelli delegatus. scilicet q sit ordinarius delegans. Item quòd causa ad eum ordinariè spectet. Item quòd delegatus sit de iurisdictione delegantis. vt ff. de offic. proconsul. & leg. l. iiij. in fin. sed si hoc ultimum desit, valet delegatio: 5 vt ff. de offic. eius cui mand. est iurisdict. l. & si prætor. sed non potest cōgi iudicare: vt habes hic. & ff. de iurisd. om. iud. l. eum qui.

i ¶ Specialiter. ī. id est ad vnam speciem. & subaudi etiam. Vel dic, id est expresim.

k ¶ Iudicandas. ī. Nam ipsi delegant sibi delegatā. vt hic, & s̄. de iud. l. a iudice. Sed q dā prauè intelligunt. vt posit delegat⁹ a principe causam delegare q̄ non fuerat sibi delegata: per hoc q dicit causas indefinitè, &c. nullo psonarū causarū, &c. Quid ergo si delegatus a principe causam criminalem sibi cōmissam delegat? Videtur q posit ex hac l.

† alias pf. vrbi.

2 Quod intellige put hic Bart. & Sal.

3 Idē Bal. Pau. & Sa.

4 Istud nō procedit indistinctè. ut hic p Bart. Bal. & Sal.

5 Istā sequitur Barto. Bal. & Sal.

Ne quis in sua causa iudicet, vel ius sibi dicat.

TITVLVS V.

¶ *Nemo est iudex in causa propria. h. d. Bald. & Salic.*

¶ Impp. Valens, Grat. & Valentin. AAA. ad Gracchum PP. † LEX VNICA.

GEnerali † lege decernimus neminem sibi esse iudicem, n vel ius sibi dicere debere. o In re enim propria iniquum admodum p est alicui licentiam tribuere sententiæ. q Dat. Kalen. Decem. Valente. v. † & Valentiniano. † AA. Coss.

Qui legitimam personam standi in iudicijs habeant vel non.

TITVLVS VI.

¶ *Sententia lata contra pupillum indefensum ipso iure non tenet. h. d. Bald.*

¶ Imp. Gordianus. A. Candidæ.

LEX I

SI cū esses pupillaris ætatis, sine tutoris auctoritate cū aduersario tuo, consistens r præses prouincię aduersus s te pronuntiauerit: minimè auctoritate iudicati nititur, quod statutum est. Dat. Idib. Decembr. Gordiano. A. & Auiola Coss.

¶ *Pupillus cū auctoritate tutoris, et adultus cum auctoritate curatoris, rectè possunt agere & conueniri. h. d. Bald.*

¶ Impp. Diocletia. & Maximian. AA. & CC. Gemachæ. LEX II.

IN rebus, quæ priuati t iudicij quęstionem habent, sicut pupillus tutore auctore & agere & conueniri potest: ita & adultus, v curatore consentiente, litem & intēdere & excipere debet. Data ix. Kalend. Ianuar. CC. Coss.

¶ *Minor potest mouere possessoriū: sed non pōt mouere petitorium, nec sibi moueri sine auctoritate tutoris, uel curatoris. h. d. Bal.*

¶ Impp. Honor. & Theodosius. AA. Iuliano Proconsuli. Aphricæ. LEX III.

l ¶ Nam. ī. pro certè.

m ¶ Ad eos alias est ad nos. & alias ad eos. & secundum primam cōncor. ff. quis & à quo appel. l. j. in fi. secundū aliam est contra. d. l. quę. dicit ad principē deferri si delegatus delegat, & tunc solue q hic in delegato a principe ad unā, ibi a prȩside ad vniuersitatem causarum, sed hoc videtur hodie hic corrigi per l. ī. de app. l. pcipimus. §. hęc si appellatio vsq; in fi. l. Velnerius ibi in l. præcipimus. ab ipso delegato principis appellabat: hic a delegato delegati. Itē secūdum eandem literā ad eos, est ɔtra. s̄. de iudic. l. fi. Solutio vt ibi.

Appellatur ad quem debeat subdelegato.

Ex lib. ij. tit. ij. l. j. C. Th.

Concor. cū hac l. c. conquerente. cum gl. super. verb. volueris. extra de ꝑt. stit. spol.

alias. vj. ij.

ADDITIO. Aduertas qđ de iure canonico si delegatus cōmisit in totū vices suas, tunc a subdelegato appellat ad primum delegantē. Si uerò reseruauit sibi aliqd delegatus, appellat ad eū: ut in c. super quæstionum. §. porrò. extrà de offi. delega.

¶ NE QVIS IN SVA CAVSA, &c. GEnerali. ī. CASVS. Ne qs in sua cā sit iudex, vel ius sibi dicat, phibet Impator & i rubro, & i nigro. Et q d dicit q nullus sit iudex, intelligo ī possessorio vl̄ petitorio vl̄ nō sit iudex definiādo, vel ius sibi dicat ēt interloquendo, vl̄ sit iudex in iudicādo, & ius sibi dicat in exequēdo. & causam subiicit, in re enim propria, &c.

n ¶ Iudicem. ī. quò ad proprietatem.

o ¶ Debere. ī. quò ad possessionē. vel primò definiēdo, posteà interloquendo, uel iudicē, iudicando. ius dicere exequendo. sic & ff. qđ metus cau. l. extat. Sed contra. ī. đ fideicō. l. fi. Sol. vt ibi. Itē ɔtra. ī. māda. in re mandata. Solut. ut ibi. Item contra. ff. de offi. præsid. senatuscon. sult. sed ibi 6 cū lis pīt. Itē contra. ff. de cōfes. l. j. sed ibi non sentendo, sed confitendo.

alias Senmachæ.

alias de est. &

6 Idē Bal. hic.

p ¶ Admodum. ī. id est valde.

q ¶ Sententiæ. ī. ut ff. de iudi. l. Iulianus. & de iurisdict. omn. iudic. qui iurisdictioni. & de arbit. l. penul. Sed arbitrator sic, 7 vt ff. de oper. liber. l. si libertus. ij. & ī. de contrahend. empt. l. fi.

¶ QVI LEGITIMAM PERSONAM STANDI, &c. *Supra de persona iudicis, nunc actoris & rei.*

SI cum esses. ī. CASVS. Pupillum sine tutoris auctoritate in iudicio conuenisti, & condemnatus est: an ualeat sententia, quæritur? Respondeo quòd non. Lex sequens idē dicit quod ista, sed addit idem esse in adulto quòd in pupillo.

r ¶ Consistens. ī. in iudicio, sed in arbitro dic vt ff. de arb. si pupillus.

s ¶ Aduersus te. ī. secus si pro te: 8 vt s̄. de procura. l. non eo. Item intellige pronuntiauit definitiuè: vt s̄. si aduersus rem iudica. l. cum & minores. vt ff. de rei iudica. l. acta. §. contra in fi. secus in interlocutoria 9 vt ff. quib. ex cau. ī poss. ea. l apud Iulianū. §. Marcellus. & l. in possessione. §. j. & de bon. auth. iud. posid. l. si minor. & hæc omnia serua in adulto. vt ī. l proxi.

t ¶ N rebus quæ priuati. ī. vel publici: vt ī. de auct. præst. l. clarum.

v ¶ Adultus. ī. hic excipe, nisi impetrauerit veniam ætatis, vt s̄. de iis qui ve. ætat. impe. l. ij. & nisi interdicto de libero homine exhibendo: vt ff. de libe. homi. exhib. l. quod & lex. §. sed & si mulier. vel nisi interdicto momentaneæ possessionis: vt infra. l. proxi. vel nisi pro cōiunctis: 10 vt ff. de procur. l. minor.

7 Approbatur Bart. Bal. Pau. & Sal. Continuatio.

8 Approbatur per pręd. dic scribentes.

9 Istud nō procedit indistinctè secundum Bal. Paul. hic. & Sal. Minor aliquādo sine curatore in iudicio. esse potest.

10 Approbatur per Bal. & Sal.

MOmentaneæ. ī. CASVS. An minor de possessione rei suæ per vim expulsus sine curatoris auctoritate, agere posit interdicto vnde vi, ad recuperandam possessionem suam, quęritur? Resp. q sic. & hoc in prin. Sed quid si succumbat in possessorio: an petitorium similiter curatore non auctore intentare posit, quæritur? Respon. quod non. & hoc in ij. si autem obtinuit in possessorio, an aduersarius sine tutore ad uersus ipsum posit intentare reconueniendo petitorium, quæritur? Rn̄. q non. & hoc in tertia. sic cō sueuit poni hic.

MOmentanec † a possessionis actio b exerceri pōt per quā cunq; c personā. Sub colore autem adipiscendæ possessionis, obreptitia d petitio e alteri obesse non debet, maximè cùm absq; conuentione personæ legitimæ initiatum f iurgium g videatur. Nihil autem opitulatur conuentio circa h minorē habita, cū id rectiùs circa curatorem debuerit custodiri. i Dat. ij. noñ. Mart. Rauennæ Constantio, & Constantino † Coss.

Vt nemo inuitus agere, vel accusare cogatur.

TITVLVS VII.

¶ Imp. Diocletian. A. Camerio. L. VNICA.

INuitus k † agere vel accusare nemo cogatur. Datum idib. Octobr. Carino ij. & Numeriano Coss.

† Momentariæ.

Iudiciū est duplex.

Possessoriū est triplex.

† Constantē.

a ¶ Momentaneæ. ī. alias momentariæ. Iudicium aliud petitoriū, aliud possessorium. Petitorium cū aliquam rem, vel possessionē ratiōe dominij peto vt perpetuò apud me sit. possessoriū quādo de possessione tantū siue adipiscenda: vt interdicto quorum legatorum, siue retinenda, vt per vti posidetis. siue recuperanda, vt p vnde vi. quod vltimum dicunt quidam corrigi per l. ī. vnde vi. si quis in tantā. Sed certè 1 quòd perpetuò sit apud actorē est ex vi constitutionis, nō interdicti: vt in eod. tit. l. momētaneæ. Item agitur de possessione per actionem, uel per officium iudicis, uel cōdictionem indebiti vel triticaria: vt infr. loca. l. si quis conductionis. & ff. de cond. indeb. l. indebiti. §. j. & de tritica. l. 2. Item per interdictum de precario. Item per interdictum quod vi aut clam, & per Saluianum, quod datur pro rebus coloni. loco tamen cuiuslibet interdicti in factum actio hodie datur: vt instit. de inter. §. fi. & dic, vt ibi, & ff. de vi & vi armata. l. j. §. fi. Prædicta quidem iudicia dicuntur momentaria aptitudine. quia poterat esse q qui amisit in possessorio, vincet in petitorio: & sic parum durabit apud eum possessio. potest esse econtra, & sic multum durabit apud eum possessio. Potest 2 etiam dici momentaria: quia cito debet expediri, & sine mora, vt arg. inf. vt intra certum tempus. l 2. §. fi.

b ¶ Actio. ī. scilicet in factum, vel alia pro possessione competens, vt dixi. Et nota actio: quia non sic si conueniatur 3 pupillus. Alij idem si conueniatur. Accur.

c ¶ Per quancunque. ī. i. quælibet persona nomine suo agere potest etiā pupillus & seruus in recuperanda vel retinenda, non sic in adipiscenda, vt infr. si per vim vel alio modo. l. j. & hic est primus casus huius legis. Si tamen pupillus succumbe... in possessorio obrependo pedetentim, agere velit de proprietate, non potest vt alter teneatur ei respondere sub colore quæstionis de possessione. Maximè autem ideo subiungit, quia si de possessione egisset pupillus cum tutore, & idem vellet de proprietate agere sine tutore: idem esset vt non admitteretur. & hic est casus secundus. Sed si pupillus obtinuit in possessorio, & reconueniatur in petitorio sine tutore, non valet sententia. & hic est tertius, & sic sunt casus tres secundum Azo. 4 Alij intelligunt totam. l. cum pupillus agit nomine alterius: de momentaria possessione, & ipse idem vult agere de proprietate. Vel reconueniatur, & eædem dantur responsiones: & similiter sunt tres casus qui non placent. Alij vt Irn. dicunt quod tota lex duos tantum ponit casus. Primus vsque illuc, sub colore &c. & sic non mutatur prima positio. Secundus ab inde vsque illuc, nihil autem, &c. & quod subijcit, nihil autem, &c. est expositio secundi. & secundum hoc dices adipiscendæ, id est adeptæ & alteri, id est minori. sed secundum nos adipiscendæ propriè ponitur: & alteri, id est aduersario minoris qui est maior. possent etiam dici quatuor casus, vt vnus assumatur in illa dictione maximè, alij tres nō mutentur.

d ¶ Obreptitia. ī. puta quia volebat intendere rei vendicationi, & de proprietate iste minor probare.

e ¶ Petitio. ī. quam aduersarius fecit de reconuentione siue proprietate.

f ¶ Initiatum. ī. id est incœptum: vt in possessorio. nam idem & si interuenisset tutor in possessorio, vt modo dixi. & ad hoc inf. qui da. tut. pos. l. vniuersis.

g ¶ Iurgium. ī. scilicet, totale possessorij & petitorij. sed pars eius, scilicet possessorium fuit finitum, in quo succubuit.

h ¶ Circa minorem. ī. id est, vult aduersarius obrepere contra pupillum, & de proprietate litigare. & hic vltimus non variatur.

i ¶ Custodiri. ī. s. potuerit. nam & minor pōt conuenire cum auctoritate tutoris. ff. de admin. tut. l. j. §. sufficit. Item ex eo quod dicit obreptitia petitio alteri obesse non debet, nota argu. 5 q testes in causa possessionis non sunt interrogandi de proprietate. Vel si interrogetur, nihil in ea dictum eorum profic. sic & ff. de pet. hæred. l. si quis liber. §. fin. in fin. & ff. de iureiurand. l. si duo patroni. §. ij. & l. cum qui. circa prin.

1 Idē Bal. Sal. & Pau.

Possessio multis modis repetitur.

† Concor. glos. vnica circa fin. in verbo non sit reus. in ca. ij. extra de libel. obla.

2 Ista etiā est bona: sed alia melior secundum doct.

3 Idē Bart. Bal. & Sal.

4 Idē Bart. Bal. & Pau. & est communis lectu. secundum Salic.

5 Approbatur p Bart. Bal. Pau. & Salic.

¶ VT NEMO INVITVS AGERE VEL ACC. &c.

INuitus. ī. CASVS. Tenebaris mihi in quinque: non potes cōpellere me vt conueniam te. vel si habeam contra te actionem criminalem, non potes compellere me vt te accusem inuitus.

k ¶ Inuitus. ī. Idē dicit tex. qđ rubr. & probat hæc regula. ī. de vsu. pu. l. vlt. & de pig. creditor. & idem est 6 eō in defendendo: q a sufficit in possessionem missio: vt ff. de in ius vocan. l. satisq;. nisi in casu: vt ff. de procu. l. sed & hæ. §. præter. sed ēt in agendo qn̄doque quis compellit causatiue: vt gestor negotiorum coniūcti: vt ff. de nego. gest. l. si aūt. in prin. Item procurator: vt ī. man. l. à procuratore. & l. procuratorem. Item tutor: vt ī. arbit. tut. l. ij. & ī. de admin. tut. l. debitoribus. & l. tutores. ij. Item hęres: vt ī. de ijs qui. vt indig. l. j. Item administrator ciuitatis: vt ff. de admin. rer. ad ciuit. pert. l. ij. §. si eo. Item mater: vt inf. de leg. hære. l. sciant. Item ille qui semel actionē proposuit. nam loquitur hic titu. quādo adhuc nullam ꝓposuit actionē: vt ī. quomodo & qn̄ iudex. aut. qui semel. Sed solet querī, an Bonon. posit cogi à scholare, vt agat contra scholarem qui in breui est recessurus. cum fortè Bononien. sperat eum conuenire cum habet pedem in stipendio. & est arg. l. ista q non posit. magis tamen puto 7 iudicem debere ei statuere tempus intra quod agat: & postea eum non audiri: argu. ī. de remis. pig. si eo. & ī. de inge. ma. l. diffamari. & ff. de opt. le. l. mancipiorum. & ff. de cur. bo. dan. l. j. & ff. de bon. auctor. iud. pol. l. si seruus. & ff. de carbo. edict. l. 3. §. duæ.

6 Idē Bal. Pau. & Sal.

Agere quādoque quis compellitur.

7 Istā glo. approban. Bart. Bald. Pau. & Sa.

De ordine iudiciorum.

TITVLVS VIII.

¶ *Si pupillo agenti petitione hæreditatis contra hr̄dem scriptū obijcit q nō est filius iudex debet examinari de principali & incidenti: non tamen habet de incidenti pronuntiare, sed solū de principali. h. d. Bal. Vel sic: Si quæstio status incidit quæstioni bonorum, de plene cognoscitur, licet iudex alias cognitionem de statu nō habeat, sed de principali tantum expressim pronuntiatur. h. d. Salicetus.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus. A A. Marcellinæ & alijs. LEX I

ADitę l præsidem prouinciæ, & ruptū esse testamentū Fabij Pręsentis agnatione m filij docete. neque enim impedit † notionē eius, n q status quæstio in cognitionē vertitur, o

† Al. deest notionem.

¶ DE ORDINE IVDICIORVM. ¶ *Id est, de quæstionib. ordinādis in iudicio, puta si cōcurrāt dno iudicia inter easdē psonas principaliter, uel incidēter: qđ pcedere, & qđ conseq debeat. sic ergo dr̄ iudiciorū. i. qōnum, uel rerū de quibus possunt fieri iudicia. i. quæstiones.*

ADitæ. ī. Testm̄ fecisti nulla facta mentione de vētre vxoris, quæ prægnans erat: & extraneum instituisti. natus est posthumus. agere vult tutor petitione hæreditatis aduersus scriptū hr̄dem. obijcit ei scriptus hr̄s q pupillus non sit filius defuncti legitimus, sed seruus natus ex ancilla sua. q̄ qō præferri debeat, qrit? Rn̄. q præses simul de vtraq; cognoscet: nec qō status incidens impedit notionē præsidis: licet alias de statu cognoscere nō possit, qn̄ pupillus. s. conueniretur petitorio: vt ff. de carb. edict. l. 3. §. si qs liber. licet in §. missum. dicatur contrarium sed ibi agit pupillus. pronunciabitur autem tantum super petitione hæreditatis.

l ¶ Aditæ. ī. ò vos tutores posthumi.

m ¶ Agnatione. ī. i. natiuitate, quæ rempit testamentum. vt ī. de posthu. hr̄d. insti. vel exhære. l j. & de bo. poss. contra tab. l. posthumo. & agit pet. hære. secundū B. sed s̄m eum est contra. ī. de car. edic. l. j. vbi dicit eā petitionē hæreditatis differri. sed hic subaudi 8 si impuberi. s. expediat: quia testes possunt mori: vt ff. de carb. edic. l. 3. §. duæ. Item secundum hūc casum super illo verbo huius l. & si super causa status, & est contra. ī. de pet. hære. liber. Sed ibi de statu defuncti: hic hæredis. Item super eodem est contra. ff. de car. edi. l. 3. §. missum. vbi dicit posse agi. de statu si impubes agat petitione hæred. Sed expone hoc quod non posit alias quando pupillus petitorio iudicio conueniretur: vt in §. si quis liber in e. l. 3. nam tūc in eius fauorem differtur quæstio status per Carbonianum: non quia præses de libertate cognoscere non posit: vt s̄. de ped. iu. l. placet. j. & ff. de carb. edic. l. 3. §. duæ. hic aūt agebat pupillus petitorio: & ideo non differtur quæstio status. Sed huic solutioni uidetur contrarium: vt ff. de car. edi. l. pen. vbi petitorio agit pupillus, & tñ differt quæstio status. Sed ibi cōtra alios posidentes res hæreditarias, secus aūt si contra eum qui ei mouit quęstionem status. Vel loquitur ibi cum satis dedit pupillus: vnde admittitur pupillus vt curator bonis datus: ut in eo. titu. sed & si is. § j. sed & ponī potest huius. l. casus in possessorio: 9 ut si dicas quòd pupillus volebat adipisci possessionem vel retinere de Carboniano. quod pōt, & vtrobique differtur quæstio status. & hoc dicit: & si super &c. ut hic, & ff. de car. edi. l. 3. §. parui. & ff. de inoffi. test. l. qui de inofficioso. nisi hactenus, vt summatim cognoscatur: vt ff. de car. edic. l. 3. §. causæ. & quod hic subijcit de hæreditate secundum hunc casum expone, id est, de possessione rerum hæreditariarū. Vel dic retento eodem casu etiam de hæreditatis proprietate summatim cognosci, cum petitur Carboniana. vt si euidenter probent eum hæredem non esse, nec filium denegetur ei Carboniana: vt ff. de carbon. edict. l. 3. §. causæ.

n ¶ Eius. ī. s. præsidis.

o ¶ Vertitur. ī. dicebant enim aduersarij eum non esse filium Fabij.

8 Idē Bar. Bal. Pau. & Salic.

Impubes si agat petitione hr̄ditatis an posit agi đ statu suo.

9 Istaest uera in se: licet nō congruat literę Bart. Bald. Pau. & Sa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel dicebant eum seruum.
a Et si. ¶ id est quamuis.
b ¶ Non posfit. ¶ salias cum conueniretur petitorio. hic autem sic, vt subiecit. quia hic agit. Vel dic non posfit. f. vt pronúcier. cognoscit tamen vt sibiciat. ne sibiipsi hæc litera contradicat. & hoc prout posui in petitorio.

sed secundum alium casum dic non posfit propter Carbonianum quod differri præcipit.
c ¶ Quæstionem. ¶ scilicet de statu fundata tamé prius intentione actoris, vt j. de probat. exceptioné. & j. de except. l. si quidem. sed prout in carboniano posui, quomodo de statu cognoscitur? Resp, summatim: vt j. de carb. edict. l. ij. prout autem in petitorio posui, plenè cognoscitur.
d ¶ Quoniam. ¶ Dixi cognoscendum quasi non pronunciandum, quoniá &c. & sic fi detur sententia pro puero in principali, etiam in incidenti pro eo data videtur. secus si contra eum in principali secundum Io. 1 vt hic. & inf. de ordi. cog. l. ij & ¶. de indic. l. quoties. Sed videtur non præiudicari in incidenti nisi de ea pronuncietur: vt ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. pen. & ff. de libe. agno. l. si quis a li. ¶. si vel parens. Sol. vt d. l. j. de ord. cog. Et no. qd primæ tres scilicet leges huius tit. dicunt de incidentibus quæstionibus quæ in modum exceptionum, vel defensionum opponuntur. vltima verò loquitur quando in modum reconuentionis, vel accusationis, non defensionis, tantum. An autem in incidenti sit pronunciandú? Pla. dicit q sic, vt ff. de iudic. l. de qua re. in prin. & ff. de mino. l. intra secúdú vná casus positionē. & ff. de pua. l. iij. ¶. fi. Bul. dicit q nõ per l. j. huius ti. & j. de ord. cog. l. ij. & in illa, de qua re intelligit principaliter, alia duo specialia dicit. Ioan. 2 verò distinguit inter incidentes: vt quæ habent causam vetustiorem ante iudicium, vt tunc non pronuncietur, vt in fin. huius l. & emergentes, vt quæ nouam causam habent & originem. vt fal sus testis. & tunc pronuncietur: vt j. de dila. l. à procedente. & ff. de liber. ca. u. l. liberis. ¶. fi. & l. seq. & hoc ideo quia aliter in causa procedi non potest: & hoc quando ciuilis incidit ciuili, vt in prima & secunda. l. huius. tit. Si autem criminalis criminali, tunc de vtraque pronunciatur secundum Bul. & pone exemplum vt ff. ad leg Iul de adulte. l. ij. ¶. si publico. & arg. j. de lib. cau. l. si filium. idem si criminalis ciuili: vt si ex instrumento te conueniam quod dicis falsum: vel contra ciuilis criminali: vt si de plagio te accusem, & tu dicas seruum tuum venditum fuisse, vt infra. eod. l. penult. vel pronuntiatur ibi per consequentiam secundum Ioan. vt ibi dices.

Sététia an sit super incidéti pronunciada. de hoc etiã tractat gio. j. extra de ordi. cogn. 2 Idé Bar. Bal. Pau. & Salic. hic.

ADDITIO. Vide de materia huius glo. aliá pulchrá glo. in c. j. extra de ord. cog. Bar. vero hic breuiter & clare sic distinguit, quod aut exceptio opponitur ad impediendum processum, & sup ea est pronuntiandum de necessitate: ut infra de dila. l. à procedente. cum simi. Aut opponitur ad iustitiam causæ, & tunc super ea non est pronunciandú: ut hic in fi. quod intellige de necessitate: potest tamen iudex si vult: ut l. in tra utile. ff. de mino.

1 Reproba tur Bart. B. & Salic.

I quæstio. ¶ CASVS. Si filius patrui mei & mihi delata fuerit hæreditas alicuius agnati uel cognati, agere possum fam. ercisc. iudicio ut hæreditas diuidatur. Si autem mihi obiiciatur q de illa cognatione non sum. quæ quæstio præferatur, quæritur? R ñ. q prius cognoscendum est de genere. l. de naturalis ueritate, quam de quæstione hæreditatis diuidenda. non tamen prius debet de ea pronunciare. Viuia.

c ¶ Si quæstio. ¶ in modum exceptionis.
d ¶ Tibi. ¶ agenti petitione hæreditatis.
e ¶ Generis. ¶ quia non fis agnatus uel cognatus.
f ¶ Patrueles. ¶ tuos, & sic eodem gradu.
g ¶ Experire. ¶ ad diuidendam hæreditatem cuiusdam agnati uel cognati tui & eorum.
h ¶ Quæstio erit. ¶ in modum exceptionis, qđ pót esse: ut ff. de proba. l. j.

et si ¶ super status causa cognoscere non posit. b pertinet enim ad officium iudicis qui de hæreditate cognoscit, uniuersam incidentem qõnem c quæ in iudicium deuocatur, examinare: qñ d nõ de ea, sed de hæreditate pronuntiat. Dat. xiij. Kalen. Decemb. Geta, & Plautiano Coss.

¶ Inter patrueles, si quæstio status non refertur, hæreditas delata æquo iure diuidit. sed si qõ status refertur, prius de ea discuti tur, quàm super petitione pronuntiet. h. d. Bal. Vel sic: Si qõ status incidit in iudicio diuisorium, prius de statu cognoscitur, quàm sententia definitiua detur. Pau. de Cast.

Imp. Antoninus A. Magnillæ. L. II.

SI qõ e tibi f gñris g ab iis, quos fratres patrueles h esse dicis ñ fiat: adito præside prouincię, & accepto familiæ erciscundæ iudicio, experire. i Quòd si de ea re q̃stio k erit: priùs de natiuitatis ueritate secundum iuris formam q̃ri, l idẽ uir clarissimus curæ habebit. PP. x. Kalen. August. Antonino. A. iiij. & Balbino Coss.

Qñ ciuilis quæstio est principaliter mota, & incidens criminalis est: eadem sententia terminantur. Bal.

¶ Impp. Valerianus & Gallienus. AA. Demetrio.

LEX III.

CVm ciuili disceptationi principaliter motę quæstio criminis incidit, m uel crimini priꝰ instituto ciuilis causa adiũgitur: n pót iudex eodem tempore utrãque discęptationem ¶ sua ſnſa diri mere. PP. ix. ¶ Kal. Galliæ. A. V. & Faustin. Coss.

¶ Prius de criminali est pronuntiandum, & de ciuili causa cognoscetur. h. d. Bal.

¶ Imp Constantinus A. ad Calpurnium.

LEX IIII.

QVoniam ciuili ¶ disceptatione intermissa, ¶ sæpe q̃st, ut prius de crimine ¶ iudicet, qđ, (ut pote maius,) meritò minori p̃ferẽt, ex quo criminalis qõ quocunque modo cessauerit, o portet ciuilem causam uelut ex integro ī iudicium deductam distingui: t ut finis criminalis negotij ex eo die, quo inter partes fuerit ¶ lata u sententia initium ciuili qõni tribuat. Dat. Idib. Mar. Nepotiano, & Facundo Coss.

De litis contestatione.

TITVLVS IX.

¶ Nec postulatio, nec l belli edictio faciunt litis contestationem: sed narratio cum contradictione. Luc. But.

¶ Imp. Seuerus & Antoninus AA. Valer.

LEX VNICA.

Es x in iudicium deducta y non uidetur, ¶ si tantũ postulatio ſ simplex z celebrata sit, uel actionis ſpecies fin. nisi ubi de incidenti sammatim cognoscitur, vt ff. de libe. agnosc. l. si qs a liberis. ¶. fi vel parens. & ¶. meminisse.

Quæritur. ¶ Non pronuntiari: vt ¶. l. proxi. dixi. in fin.

Vm ciuili. ¶ CASVS. Si criminalis quæstio incidat ciuili, vt si petam decem per instrumentum qđ dicis falsum, vel econuerso, vt si agam contra te de plagiariis pro seruo quem mihi abduxisti, & dicas illum seruum tuum esse: vtraque quæstio lata sententia super principali tantum debet vna sententia terminari, nec vna propter alteram differri.

m ¶ Incidit. ¶ vt agis ex instrumento, ¶ quod dico te testatorem cõpulsse ad faciẽdum, vt inf. si quis ali. testa. pro. l. j. Vel pone vt j. de ordi. cogn. l. j. sed ibi videtur vtraque principalis.

n ¶ Adiungitur. ¶ vt accuſes me de plagio, sed ego te seruum meum esse dico, vt inf. ad l. Fla. de plagia. l. antepe. Vel accuſas me de adulterio, vel simili, sed ego te seruũ meũ eẽ dico, vt j. ad leg. Iul. de adul. l. quoniã Alexandrũ. Item pone exemplum. ¶. de offic. rect. prouin. l. j.

o ¶ Tempore. ¶ imò videtur prius finienda criminalis, vt j. l. proxi. quæ est contra. Sol. 4 ibi reacusando, & sic ambæ quæstiones erant principales hic secunda i modum exceptionis proponitur. Itẽ quomodo pronunciatur hic super veraq̃, imò an tũm super principali, vt ¶. ¶. fi. h. quæ est contra. Sol. ibi incidit ciuilis ciuili, hic crimin. l ¶ ciuili. vel econtra secundum Bar. Vel potest dici secũdum Io. ¶ quod hic vtranque dirimit pronuntiando tamen de principali tantũ: & adeo incidens determinari videtur, vt fi contrà eam quis veniat, competat exceptio rei iudicatæ, vt j. de fide instru. l. fi. in

1 Ista glo. approbat per Barto. Bal Pau. & Salic.

2 Concor. vſq; ad finẽ glo. ¶ di ẽti scribentes hic. ¶ Ista auth. cũ ſequẽti est canonizata. 3. q. 3. c. iduciæ. ¶. offeratur.

Iudex ad quem spectat cognitio criminis ciuili incidentis.

Quæritur. ¶ Iudex a quo ciuilis causa pendet, an possit cognoscere de criminali incidente?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & ambæ sint ciuiles?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & ambæ sint ciuiles?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & vna ciuilis, & alia criminalis?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & vna ciuilis, & alia criminalis?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint principales, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles?

Quæritur. ¶ Quid si ambæ sint incidentes, & vna ciuilis, & alia criminalis, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles, & ambæ sint criminales, & ambæ sint ciuiles

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ EXegerit.[extra iudiciũ inducẽdo debitorẽ dolo ad promitendo dum.ff.de lega.iij.l.fideicommissa in prin.& de ser.cor.l.j.§.persuadere.
b ¶ Vocauerit.[ex dicta cautione.
c ¶ Inchoatam.ʒ per lit.contest.vt s.l.proxi.dicitur.
d ¶ Dispendio.ʒ s.iure debiti.quia non petere sed petere velle videtur, vt ff. rem rat. habe.l. amplius.& in hoc est ar.contra.ff.de ædilic.edict.l. qs sit fugitiuus.in prin.sed in expẽsis factis propter maiorem petitionem damnatur in triplum, vt inst. de act.§.tripli. licet P. dixerit in simplum.
e ¶ Arguatur. ʒ per testes. secus si per iuramentum vel cõfessionẽ, vt ff. de iureiu.l.eum qui. in pr. & inf.de non nu.pecu.auth.contrà qui propriam.
f ¶ Debito. ʒ in plus ergo punitur quàm delinquerit.
g ¶ Transactionibus. ʒ duos casus excipit vbi hæc constitutio cessat. Primus est, si ante sententiam est transactum super cautione dolosa etiã per dolum secundum B. vt in fine huius l. talibus enim hæc id est dolum etiã in transigendo commissum, &c. secus si super re alias transigatur per dolũ, quia nõ valet transactio, vt ff. de cond. indeb. l.in summa.Vel dic eã transactionem ita demum tenere, si fiat bona fide. & quod dicit in fi.hæc obiicere,&c. s.dolum primò cõmissum in extorquenda cautiõe, & in plus petitione facta. dolum autem præsentem id est in transactione cõmissum possum obiicere: vt s. de transact. l. transactione.ij.& l.sub prætextu instrumenti. Secundus quando post extortã cautionem per dolum, reus sponte confitetur se totũ debere,& cautionem fortè ei facit. Nam sicut indebitum à sciẽte solutum non potest repeti, sic cautio vel confessio de indebito exposita reo præiudicat, ut infr. ad l.falci.l. fin. & ff.de reg.iur.l. cuius. & de condi.inde l.fideicommissum.Et simile est.s.quod met.cau.l.ij.& inf. de præscrip.xxx.an.l.cũ notissimi.§.sed & si quis. Nec ego exigo hic cursum biennij post cautionem primam,licet alias exigatur propter Velleianum,vt inf. ad Velleia.si mulier.ij.quia hic est persona quæ statim potest sibi præiudicare. Alii etiam hic exigunt biennium.sic ergo duo sunt casus qui excipiuntur, Alii faciunt vnum & dicunt transactionem ex interuallo interuenisse,& postea secundam confessionem, qua confitetur se non acturum facta transactione:vt s. de transactio.l. transactione.ij. Sed quid si reus absoluitur actore non probante de adiectione falsæ quantitatis,nec confitente de indebito,nec reo probante dolum? Resp. adhuc habet locum hæc lex, vt debito careat.
h ¶ Hoc obiicere.ʒ i.dolũ commissum sup lite maiori q̃titate exposita.

† Et sic ante lit. cont. potest pœnitere. & concord.c. vnicum cũ glo.j. extra eo.tit.

† als defraudari.

Transactio dolosè inita super dolo an valeat.

Concor. cũ hac l.ij. q.iij.c.induciæ. §. spatii. vbi ponitur tenor istius legis.

Confessio d. indebito confitenti præiudicat.

exegerit, & ad iudiciũ debitorẽ vocauerit: siquidẽ ante inchoatã lite calliditatis eũ pœniteat, & debiti uerã quantitatem cõfessus fuerit, nullo eum dispendio prægrauari. Sin aũt liti præbuit exordiũ, & in certaminib. negotij permanens arguatur de adiecta falsa quantitate: non solũ ea, sed ẽt toto debito eum fraudari: transactionib. scilicet, & secundis cõfessionib. siue insinuatæ sint, siue ñ, ẽt in hoc casu suã obtinentibus firmitatẽ. Talibus etenim cautionibus hoc obiicere non oportet. Dat.xv.Kalẽ.Nouẽ.Lampadio, & Oreste VV.CC.Coss.

De dilationibus. TIT. XI.

¶ *Dilatio pbatoria dãda est, & moderãda secundum locorũ distantiam, nec est in potestate iudicis dare uel negare, & regulariter nõ dat nisi semel.h.d.secũdũ Iac.Bu.& Bal.*

¶ Impp.Diocletian. & Maximian. AA. & CC.dicunt. LEX I.

QVoniam plerũque euenit, ut iudex instrumẽtorum uel personarum gratia dilationem dare rerum necessitate cogatur: spatium instructionis exhibendæ postulatum dari conuenit. Qđ hac ratione arbitramur esse moderãdum, vt si ex ea prouincia ubi lis agitur, vel persona uel instrã poscantur: non amplius quam tres menses indulgeantur. si uerò ex continentibus prouinciis, sex mẽses custodiri iustitiæ est. In transmarina autem dilatione nouem menses cõputari oportebit. Quod ita constitutum iudicãtes sentire debebũt, ut hac ratione non sibi concessum intelligant dandæ dilationis arbitrium, sed eandem dilationem si rerum urgentissima ratio flagitauerit, & necessitas desideratæ instructionis exegerit, non facilè amplius quàm semel, nec ulla trahendi arte sciant esse tribuendam. Dat.xv.Kal.April. CC. Coss.

¶ *Impetrans rescriptũ, nõ debet habere dilationẽ ad producendum rescriptum, sed aduersarius eius debet habere dilationẽ ad cõtradicendũ & ad impugnandum. h.d. Bal.*

¶ Imp.Constãtinus A. ad Vrsum vicarium. LEX II.

SI quando quis rescriptum ad extraordinarium iudicẽ reportauerit dilatio ei penitus deneganda est. Illi autem qui in iudicium uocatur, danda est ad ĩprobanda precum mendacia, uel proferenda aliqua instrumenta, uel testes: quoniam instructus esse non potuit, qui præter spem ad alienum iudicium trahitur. Dat.ij.Non. Mart. Volusiano & Anniano Coss.

IN AVTHEN. de exhib.& introdu.reis.§.j.coll.v.const.vj.

Non debet quis trahi ad extraordinariũ iudicem, nisi prius actor satisdederit secundũ huius authenti.formam. hoc dicit tamen ista forma non seruat de consuetudine. Bal. Vel sic: Reus non cogitur sub iudice delegato respondere, nisi priùs actor satisdet de lite exequenda, & de expensis reficiendis si succũbat in causa, & actore nõ ueniẽte reus absoluitur ab obseruatione iudicij. h.d. Sal.

QVod fieri non debet, nisi actor satisdederit certã pro-

¶ DE DILATIONIBVS.

¶ *Quia dilationes in iudicijs petuntur, ideò de eis post iudicia ponit.*

QVoniam.ʒ CASVS. Si alterutra pars litigantium ad producendum testes vel instrumenta ad instructionem dilationem sibi concedi à iudice postulauerit: quæ dari debeat, quæritur? distinguitur, aut instrumenta sunt in eadem prouincia in qualis ẽ, aut in continentibus prouinciis, aut vltra mare, pro primo casu, danda est trium mensium dilatio, pro secundo vj. pro tertio ix. nec aliter iudici dandi dilationem tribuetur facultas, nisi instructio causæ hoc exegerit: nec amplius quàm semel.

i ¶ Instrumentorum.] largè accipe, vt ff.de fi.instr.l.j.& quod subiicit p sonarum.s.aduocatorum. Vel restringe instrumenta ad chartas tantum. personas accipe testium, item aduocatorum: vt ff. ex quibus caus. maior. ab hostibus.§.fin. & l. ait prætor. §. fin. An autem ob amicorum absentiam, non inuenio. Sed arg.est.ff.de vsur.l. sciendum. & de ser. vrb. præd.l.quidam hyberus. Item est danda vt actori denunciet? Arg.ꝙ sic. j.vbi in rem actio.l.ij. Idem si ob quascunque causas necessarias, vt j.cod. l.inter priuatos.in fi.& ff.de iudi.l.interdum.
k ¶ Rerum.ʒ id est, causarum.

Dilatio an sit danda propter amicorum absentiam.

l ¶ Continentibus.ʒ quæ aut nullo, aut modico freto distinguuntur, vt ff.de verbo.signific.l. notionẽ. § continentes.
m ¶ Sex menses. ʒ repete non amplius.
n ¶ Nouem menses.ʒ repete non amplius, vt infr. eod.l.fi.minus autem posset, vt in fin.huius l. & inf. eod.l.siue pars.& ff. de iudic. l. nonnunquam. nec est hoc mutatum per authen.vt omn.obe. iu.prouin. quæ est. j.vbi de crimin. agi oport. auth. qua in prouincia. vbi alia specialia dantur, quia illa loquitur de induciis quæ dãtur illi qui est absens vt p sumatur contumax, hic de iis quæ dantur præsenti & petenti. Item nec est mutatum per aliam quæ ẽ s.de iudic.auth.iubemus. quia & illa in absente ad eius malitiam superandã & plenè dixi de hoc.ff.eo. l.fin.
o ¶ Dandæ.] prædictæ vel minoris.
p ¶ Flagitauerit. ʒ vt & j.vt intra certum tempus cri.l. ij. est enim materia dãdarum dilationum amputanda, vt infr. de temp. app.l.ij. in prin. nec cõcedendum nisi ex causa, vt j.de fal.l.satis.& ff.de peti. hæred.l. si quis libertatem.§.planè.& ar.ff. si cui plus quàm per legem fal. l.hæc autem.
q ¶ Facile.] i.quod facile & temerarium esset dari vltra quàm semel pro singulis causis, vt ff. eodẽ oratione.& l.fin.
r ¶ Amplius. ʒ scilicet non potest.

Prouinciæ continẽtes quæ dicantur.

† Deportauerit.

† Probanda.

Dilationes sunt amputandæ.

SI quando.ʒ CASVS. Duo de Bonon. habebant causam adinuicem: actor ad extraordinariũ iudicem, Mutin. puta impetrauit rescriptum vt de causa cognosceret. an actori dãda sit dilatio, quæritur? R̃ñ. ꝙ non, sed reo. qui ad alienum iudicem citatus sibi puidere non potuit. & intellige de rescripto impetrato a principe alias impetrans cadaret ab actione, vt ff. de iurisd. omn. iud. l. in criminali.

† Cõcor. c. q.iij.c.induciæ.§.quid fieri & gl. ver. bo, ex extractione, extra de his quæ vi met. cau. fiunt.

s ¶ Rescriptum.ʒ quo cogit aduersarium ad alterius prouinciæ iudicem venire. Et dic a celesti oraculo impetratum, alias actionem perderet, vt inf.de iurisd.omn.iudicum.l.in criminali.
t ¶ Dilatio.ʒ scilicet ad probandum ꝙ veritate expressa impetrauit rescriptum, quod prima facie videbatur suspectum.
v ¶ Danda.ʒ qua actor vti potest, vt s.de tempo.in integrum restitu.l.petendæ.
x ¶ Vel testes.ʒ ad reprobandum rescriptum.
y ¶ Præter spem.ʒ vt ff.de except.doli.l. plurè. §. fi. Sed videtur hodie non tenere rescriptum.sed in prouincia eadem negotium terminandum, vt inf.vbi de crimi.agi oport.authen.qua in prouincia, quæ est contra.Solut.vt ibi.

QVod fieri.ʒ CASVS. dicitur in l.C. quòd reus potest conueniri per rescriptum impetratum ad alium iudicem. Hæc authent. dicit quod hoc non est faciendum, nisi prius actor satisdederit, & promiserit certam quantitatem si litem non exequatur. aut exequens non vincat. Secundò dicit quod actor debet intra decem dies comparere: alias dimittetur reus, & exigetur ab actore quod ipse promisit in superiori satisdatione.

z ¶ Quod fieri.] Hæc authen. non bene aptatur ad l. C. prout Irn. eam posuit. Nam innuit secundum eum ꝙ rescriptum non teneat nisi præstita satisdatione, quod falsum est: imò tenet. Dic ergo quòd fieri, scilicet vt cogatur reus respondere sub extraneo iudice per rescriptum, nisi actor &c. vt probatur in cor.j.respon.& §.primo.

a ¶ Quantitatem.] quã statuet iudex suo arbitrio: vt eadem auth. dici videtur. non tamen aperit delegatus an delegans, sed puto ꝙ delegatus cui causa est commissa. nam & ea sine quibus &c. vt ff.de iurisd.om.iud.l.ij.
b ¶ Aut.ʒ pro &. nam si non exequendo vinceret causam, q d fieri posset si esset absens & contumax qui impetrauit rescriptũ, & bonã foueret causam, vt s. de iudi. l. properandum.§. sin autem ex gestis. tunc nihilominus teneretur reo ad expensas, siue ad quantitatẽ in cautione pmissam. Vel propriè lege auth. nam quocunq; eorum deficit, satis ẽst reo vt agat ex cautione, cum sit alternatiua, vt ff.de cond.instit.l.si hæredi. & sic semper est idẽ sensus.
c ¶ Non occurrat. ʒ scilicet actor. secus si agitur coram ordinario. nam tunc expectatur per annum & tres mẽses, secundum nos: vel per bienniũ & sex menses secundùm quosdam, vt j. qũo & qñ iudex. authen. qui semel.
d ¶ Dimittatur.] ab obseruatione iudicij, cũ nõ sit liquidũ de cã: vt s. de iudi.l. pperãdũ. §. j. & ij.
e ¶ Cum taxatione. ʒ pcedente iuramentum, vt s. de iudic. authent. post iusiurandum.

† Amonæ.

† Idem dicit glos. ij. circa fin. in c. ij. extra eo. tit. per hanc l.

mittens quãtitatem se daturum si litem non exequatur, aut exequens non vincat cãm. Si igiť post tps à se constitutũ intra decẽ dies reo pñte non occurrat dimittať reus, exacto eo, qđ pmissum est, & si quid circa litem plus impẽdisse cum taxatione iudicis iurauerit.

¶ *Dilatione pendente iudicis officium conquiescit, & dies feriati & non feriati in dilatione computantur. h.d.Bal.& Sal.*

¶ Idem A.Profuturo præf.Pannoniæ. LEX III.

SIue pars, siue integra dilatio fuerit data eo usque iudicis officium conqescat, donec petiti tẽporis defluxerit curricula.

¶ Feriæ aũt, siue repentinæ, siue solennes sint, dilationum tpibus non excipiantur, sed his connumerentur. D.vij.Id.Feb.Sirmij.Licinio.v.& Grispo Coss.

¶ *Dilatio q̃ aduersarius negat dari dře, ñ debet dari uel denegari, nisi causa cognita, & iudice p tribunali sedẽte. & iudex denegãs dilationẽ, statim põt ad ulteriora pcedere.h.d.Bal.Vel sic: Expediẽnda cum causæ cognitione non fieri à iudice procedẽte.Sal.*

¶ Idem A.ad Caullianum Proconsulem Aphricæ. LEX IIII.

A Procedente iudice dilationem non conuenit postulari, etiam si, utraq; parte præsente tribuatur: cũ non aliàs, nisi cã cognita indulgeri quæat: & cognitio causæ non interpellatione plenaria, sed considente magis iudice legitimè colligatur: ut si fortè dilationis petitio fuerit improbata, suscepta quæstio per sentẽtiam iudicis dirimatur. D. v.Id.Febr.Sirmij, Licinio.v.& Crispo Coss.

¶ *Post cõclusionẽ in causa, siue pcesserant dilationes, siue ñ: nulla est dãda dilatio. h.d. Bal. Vel sic: In causa appellationis q̃ uertiť corã principe, nõ dať dilatio ad probãdũ, siue p seipsum cognoscat, siue p aliũ, cui p rescriptũ cõmisit. h.d. secundũ primã lect. gl. Vel sic secundùm aliam lect. In causa deuoluta ad principẽ per relationẽ inferioris iudicis (quia illa relatio non fit nisi causa plenè examinata & instructa, & post cõclusionẽ) siue cognoscať p principẽ, siue p delegatum ab eo, nõ dať dilatio ad probãdum, nec admittuntur testes uel instrumenta coram principe, uel eius dlegato. h.d. Paul.de Cast.*

¶ Idem A.ad Maximum P.V. LEX V.

CVm à nobis fuerit ad appellationem cõsultationẽve rescriptum, siue sit primo iudicio petita dilatio, & eò tributa non sit, siue ne petita quidẽ: eã dare cuiquã non licebit, eadẽ rõne quã ne in iudiciis quidẽ cognitionum nostrarũ dilatio tribui solet. PP.Romæ.viij.Kal.Apr.Probiano,& Iuliano Coss.

¶ *Fiscus in dilationibus utitur iure communi. hoc dicit Bald.*

¶ Impp.Cõstan.Cõstan.& Constans.AAA. ad Petronium vica.Aphricæ. LEX VI.

INter priuatos, & fiscum si aliqua lis mota fuerit, utrique parti petendæ dilationis per defensores suos copia deneganda non est, si hoc commoditatis rõ postulauerit. D.v.Idus April.Aquileiæ, Acyndino,& Proculo Coss.

¶ *Etiã in causa status debet seruari spatiũ dilationũ secundùm distantiam locorum à iure taxatũ. hoc intendit.Bal. Vel sic: Causa*

† Siue.

† Ex lib. iii. ti.vj.l.v.C. Th.

SIue.ʒ CASVS. Quo casu danda sit dilatio, s l.j. istius tit. dictum est. si ergo iudex dilationẽ datam à lege illa abbreuiauerit, vel integram alteri partium dederit: interim in ea non procedit: & in ea computantur feriæ tàm solennes quàm repentinæ.

† Caullianum.

† Concor. iii. q. iii. c. induciæ. §. a iudice vbi ponuntur verba huius legis.

f ¶ Siue pars.ʒ potest ergo iudex per se dilationẽ legalem abbreuiare, vt ff. de iudi.l. nonnunquam.
g ¶ Integra. ʒ id est legalis dilatio.
h ¶ Curricula.ʒ nisi ea data iudex ex causa abbreuiet, quod potest, vt ff. de re iudic.l.quod iussit.& ff.de arbi.qualem.in fi.quæ sunt contra.
i ¶ Connumerentur.ʒ vt inf.titu.j.l.j.

A Procedente.ʒ CASVS. Ad instrumenta vel testes producendos alter litigantium a iudice procedente dilationem petiit.q.d.in itinere postulauit dilationem, quæ tamen cum causæ cognitione danda est, & nisi iudice sedente pro tribunali expedienda non est. Si autem aduersarius dilationem petenti contradicat ne detur, hæc incidens quæstio, sit danda vel non, dilatio per sententiam iudicis interlocutoriam dirimatur, vel ꝙ dicit improbata, dic a iudice.& quod dicit quæstio.s. principalis terminetur per sententiam definitiuam.q.d.si videatur iudici quòd non sit danda, dari non debet, sed in causa principali procedat.

k ¶ Non conuenit.ʒ secus in bonorum possessione, quæ non tribuit ius, quia posset dari à procedente: vt ff.quis ordo in bonorum pos. seruetur. l.ij.§.dies.Item & libertas: vt instit.de liber.§.serui.
l ¶ Etiam si.ʒ id est quamuis.
m ¶ Tribuatur.ʒ id est tribui postuletur.
n ¶ Plenaria.ʒ alias planaria, quæ fiat de plano: sed subtiliter & causa cognita: vt & arg.ff.de reg.iur.l.omnia.
o ¶ Improbata.ʒ scilicet ab aduersa parte.& quod dicit quæstio.scilicet hæc emergens.
p ¶ Quæstio.] vtrum sit danda vel non.
q ¶ Per sententiam.ʒ scilicet interlocutoriam, & sic in emergenti pronunciatur, quia aliter in causa procedi non potest, vt dixi s.de ordi. iudic. l.j.in fin. Vel dic improbata, scilicet à iudice interloquente non debere dari dilationem.& quod subiicit quæstio. scilicet causa principalis. & per sententiam, scilicet definitiuam. Et secundùm hoc est arg. quòd ab interlocutoria non appelletur, cùm dicat statim posse dari definitiuam.& habes j. quo. appel.l.ante sententiæ. Accursius.

ADDITIO. Hæc lex debet intelligi, vt dicit hic Barto. in secunda vel in tertia dilatione quæ petitur. Nam prima conceditur de facili, ideo posset peti & concedi à iudice procedente: vt s.eod.l.j.& ff.cod.l.fin.

CVm a nobis.ʒ CASVS. Petebas à me x. succubui. ad principem appellaui. an in causa appellationis, siue ipse princeps de ea cognoscat, siue alij cognoscendum deleget: sit danda dilatio si fuerit petita, quæritur, & respond. quòd non, & hoc siue fuerit in principali causa petita, siue petita, & non data, siue non petita, nec data, & hoc eadem ratiõe qua nec in iudic. cogn. nostrarum scilicet dilatio tribui solet. subaudi ex supradictis causis appell. & consul. quòd si nec cùm ipse princeps cognoscit d causa appel. danda esset dilatio: nedum ab alio iudice. Sed quia positio hæc aduersatur naturali æquitati, (iniquum enim videtur si non daretur) propterea dic ꝙ iudex examinata causa coram eo, credẽs se insufficientem ad imponendum terminum cõtrouersiæ per sententiam definitiuam. vel si tãtum audientia erat commissa, sententia reseruata, delegatus retulit principi vt ipse iudicaret, vel ad iudicandum committeret, vel referenti scribat qualiter iudicare debeat. & hoc siue fuerit causa principalis, siue appell. & sic consulta. expone id est principalem causam. & quod dicit de app. dic id est in causa appellationis, siue causa principalis sit examinata, vt non supersit nisi sententia, non est postea danda dilatio ad proferendum instrumenta vel testes. Hæc casus positio verior est.& expone quod dicitur in fine sicut dixi.

r ¶ A nobis.ʒ si ad principem appellatur, siue ipse cognoscat, siue aliis deleget, non datur dilatio, siue priori iudicio sit data, vel non petita, sed in principali causa daretur.
s ¶ Fuerit.ʒ secundum antiquos casus ponitur quando ad imperatorem fuerat appellatum, siue ad alium, & ille retulit & imperatorem negotiũ, & imperator causam delegauit.
t ¶ Ad appellationem.ʒ id est in causa appellationis. Vel ad appellationem, id est interpellationem.
v ¶ Consultationem ve.ʒ pro &. siue habeas ve, siue vel. sic antiqui posuerunt. Nec obst. j. de temp. app. authen. sed lis. & inf. vbi sena. vel cla. l. quoties. quia non loquitur de dilatione danda vel non, sed dicit non perire instantiam fatalium dierum. magis autem contradicit æquitas naturalis. Vnde pone secundum Ioan. quòd iudex examinata causa (nec enim antè fieri potest, vt inf. de relat. l.j. & infr. de appel. l. nec causas.) cum se insufficiẽtem videret, vel tantum audientia erat ei commissa, retulit principi vt vel ipse iudicet, vel alii iudicandnm committat, vt in princip. vel sibi ipsi referenti dicat qualiter iudicet. & hoc siue principalis causa, siue appellationis sit. Et pones ve pro vel. sicque hodie corrigeretur hæc lex, cum se insufficientem dicat, cum non possit fieri relatio talis, scilicet propter suam insufficientiam, vt in authen. vt iudic. non expec. sa. ius. §. j. col. ix.
x ¶ Cuiquam.ʒ scilicet iudici vel parti.
y ¶ Cognitionum.ʒ scilicet habitarum ex causis suprascriptis.
z ¶ Tribui solet.ʒ quasi dicat, si nos cognosceremus, non daremus aliquãdo. ergo nec ab alio detur.

INter priuatos. CASVS Siue priuatus cum priuato causam habeat, siue fiscus cum priuato, danda erit petenti dilatio, si causa subfuerit, quas causas habes. ff. de iudic. l. interdum.

a ¶ Postulauerit.ʒ vt inf. vt intra certum tempus. l. ij. & ff. de iudic. l. interdum.

Universidad de Deusto Biblioteca

Nec de statu.} CASVS. Status quæstionem cuidam mouisti. intentionem tuam nisi per instrumenta quæ erant vltra mare, probare non potuisti, & dilationem vltra nouem menses postulasti, an danda sit quæritur? Respon. quòd non solùm in minoribus causis, sed nec in causa status vel patrimonij concedenda.

a ¶ Egredi. } nisi iusta causa videatur iudici faciendum dando nouam: vt ff. eod. l. oratione.

Continuatio. ¶ DE FERIIS. Dixit de dilationibus datis à iudice: nūc de datis à lege, & qb. dicit, q aliæ sunt solēnes, ut dies festiui, & tpa messiū, ut j. eod. l. fi. & l. omnes. ij. Aliæ repētinæ, ut qa filius nascitur principi. ut j. e. l. à nullo. & in l. fi. & ī repentinis si aliquod tēpus putà mēsis supest, tūc ad litis cōtestationē eis finitis restituit: sed nō sic in solēnibus, ut ff. ex q. cau. maior. l. sed & si. §. si feriç. & s. tit. i. l. siue pars.

Feriæ sunt duplices.

† Ex libr. ij. ti. vj. l. j. C. Th.

status in dilationibus parificatur alijs. h. d. Sal. Vel sic: Tempus à lege statutum in dilationibus dandis propter magnitudinem causæ non augetur. h. d. Paul. de Castr.

¶ Impp. Arcad. & Hono. AA. Messallæ PP. LEX VII.

Nec† de statu, ac patrimonio litigantibus in transmarina etiā dilatiōe mēsiū nouē spatia egredi a concedañ. Dat. vj. Kal.

De feriis. TIT. XII.

¶ Tempore feriarum solennium & repentinarum appellatio potest interponi, sed nō interposita exerceri, nec propter tales ferias ipsa fatalia prorogantur. Bal. Vel sic: appellationis tempora sunt continua, ideò ī eis computantur feriç repentinæ. h. d. Salic.

¶ Impp. Constantius & Maximian. AA. Seuerus & Maximinus Nobb. CC. Verino.

LEX I.

Quoniam consulis, b an similis obseruantia à nobis adiiciendarum c feriarum, q reb9 feliciter gestis † proueniunt, ad appellationum d quoq; tempora porrigenda sit, Verine charissime, rescribi placuit experientiæ tuæ, vt in causis prouocationum iugiter & sine additamento huiuscemodi dierum tempora scias obseruari, debere, & supradictorum dierum obseruationi in appellationum causis minimè fieri adiectionem.

¶ Imp. Theod. A. Viceno. LEX II.

Vt in die dñico emācipare, ac manumittere liceat reliquç causæ vel lites quiescāt: & à die octauo Kalendarū Iulij, vsque in Kalendas Augusti mesis feria cōcedatur: & à Kalendis Augusti vsq; in decimū Kalendarū Septēbris agēdarum causarū tribuatur licentia. A decimo autē Kalēdarū Septembris vsq; in Idus Octobris vindemialis feria cōcedañ. ¶ Sanctum quoq; diē Paschæ, & diē Natalis domini, & Epiphaniæ, septē qui præcedunt, & septē qui sequūtur, sine strepitu volumus obseruari, & quod contra hoc factum fuerit, omnibus modis irritatur.

¶ Die dominica debēt iudices & officia artiū quiescere, opera tamen ruralia ex necessitate possunt explicari. h. d. Bald.

† alias Maximianus

Quoniam cōsulis. CASVS. An in causa ap. excedendæ & interponendæ similis sit obseruantia repentinarum & solennium feriarum, quæritur? Rñ. quòd sicut appellatur intra decem dies in solennibus, sic in repentinis, neque deducūtur tales dies à temporib. statutis ad appella. nec a temporibus exercendarum appellationum: diebus tamen feriatis non exercentur.

Duar. perueniat.

b ¶ Quoniam consulis.} Quærebat Verinus an sicut aliàs est similitudo inter solennes, & repentinas ferias, vt in nulla earum fiat aliqua litis contestatio regulariter, sic & in temporæ faciēdæ & in tempore exercendç appellationis esset similis obseruantia in vtrisque. Vel dicam similis sit obseruantia a nobis adiiciendarum feriarū &c. supple & solēnium. q. d. quod seruatur in solennibus circa appellationem, seruetur etiā in repētinis. & eadem est quæstio propter verbum, quoq;. sed nō aperit quæstionē inquirēdo, sed Imperator aperit respondendo, & respondet q sic vt ecce: appellatur, & in tēpore feriarū solēnium. vt in aut. de ap. & intra quæ tem. in princ. col. iiij. & ff. quādo ap. sit. l. j. §. dies. sic ergo sit in tēpore feriarū repentinarum, vt posit quis appellare per legem istā. Item tēpore feriarū solēnium non exercetur } causa appellationis, sed tamen tēpora fatalium currūt: vt infra. eo. omnes, j. & infra de tem. app. l. ij. §. pe. & supra. ti. j. siue. §. feriæ. sic ergo fit in repentinis, vt tunc nō exerceatur causa appellationis sed tēpora currāt, per hāc l. & est ratio quare currant in exercēda: quia omni tempore possunt testes parari, & alia ad causam necessaria. Licet autem dixerim nō posse fieri cō testationē tēpore alicuius feriæ, excipe a solennibus: nisi sit res peritura: vt ff. eo. l. j. in fi. Itē in repentinis dic restitui iure restitutionis, non ipso iure tantum tempus quantum supererat: vt ff. ex quib. cau. ma. l. sed & fi. §. fi feriæ. Et idē poterit dici in tempore quod datur ad appellationem exercēdam: vt per restitutionem reddatur in repentinis, nō ipso iure; vt hic. Vel dic esse hic similitudinem inter solennes & repentinas, vt in vtrisque currant tempore continuè scilicet decem dierum & anni communi iure.

† als feriati.

† Hec tota constitutio in ver. cod. nō legitur. Alc. lib. v. Pater. c. [illegible]

Appellationis causa, an posit tēpore feriarum exerceri.

1 Concor. plo. ij. ante fi. in c. vlt. extra eo. ti.

c ¶ Adiiciendarum.} scilicet repentinarum, sed nemo alius eas indicit, vt infra eod. l. a nullo.

d ¶ Ad appellationum.} alias prouocationum exercendarum & interponendarum.

¶ Imp. Constantin. A. Elpidio. L. III.

Omnes iudices vrbanæq; plebes, & cunctarum artium e officia venerabili die solis f quiescant: g Ruri tamen positi, agrorū culturæ, liberè † libenterq; inseruiant: quoniam frequenter euenit vt nō aptiùs alio die frumēta sulcis, aut vineæ scrobibus h mādentur, ne occasione momēti i pereat commoditas cœlesti prouisione concessa. Dat. Non. Mart. Crispo. ij. & Constantino. ij. Coss.

¶ Solus prīceps indicit generales ferias repētinas Bal. Vel sic: Feriæ repētinæ nō indicūtur p inferiores à principe, & si indicāt, nō ualent, nec merētur habere nomen feriarum, nec etiam effectum. h. d. Pau. de Castr.

¶ Idem A. ad Seuerum. LEX IIII.

A Nullo iudice præsumi debet vt auctoritate sua ferias k aliquas condat. † Nec enim imperiales ferias vocari oportet, quas administrator edixerit: ac per hoc si nomine eximuntur, etiam fructu l carebunt. | Data Idib. April. Sirmij.

¶ In publicis & fiscalib. causis ñ sunt obseruādæ feriæ messiū, uel uindemiarū. h. d. Sal.

¶ Imppp. Valentin. Valens & Gratianus AAA. ad Olybrium. LEX V.

Publicas ac fiscales causas tua synceritas etiam feriatis geminis mensibus, m hoc est sine aliqua intermissione distinguat. † pistoriis n quoque causis iisdem diebus ratum in futurum examen adhibebit. D. iiij. No. Maij Tyberiade, Valentiniano N. P. Coss.

¶ Tempore quadragesimæ in criminalibus causis sunt feriæ. h. d. Bald.

¶ Iidem AAA. Luciano vicario Macedoniæ. LEX VI.

Quadraginta † diebus qui auspicio o ceremoniarū p paschale tempus anticipant, oīs cognitio inhibeatur criminaliū quæstionum. Dat. vj. Kalend. April. Thessalonicæ Grat. A. vj. & Theodo. j. Coss.

¶ Omnis dies ē iuridica, nisi appareat q sit feriata, et enumerāt hic diesferiati. h. d. Bal.

¶ Imppp. Valentin. Theo. & Arcad. AAA. Albino. P. V. LEX VII.

Omnes † dies iubemus esse iuri-

Omnes] CASVS. Ne opera mechanica die dominica exerceātur, prohibet Imperator. cultores tamen agrorum agriculturam exercere possunt: nec commoditas diuina permissione concessa propter diem dominicam perire debet.

† alias liceterque

e ¶ Et artium.} præter milites: vt ff. e. l. pe. & idē in scholaribus, præter rusticos: vt subiicit. ADDITIO. An studium sit licitū scholaribus diebus dominicis & festiuis, per tractat pulchrè Abb. in ca. j. extra eo. tit. in ver. & hæc faciunt ad quæstionem.

f ¶ Die solis.} Diem solis vocat diē dominicam septem enim dies, a septem planetis nomen sumpserunt, & sol inter eos est & hodie sic denominamus præter dominicum & sabbatū, quod Saturni nomē habebat. & sunt affixi firmameno secundum hunc ordinem descensiuè, Saturnus, Iupiter, Mars, Sol Venus, Mercurius, Luna. Accur.

Dies a planetis nomen sumpserunt.

† Concordat.

g ¶ Quiescant.} scilicet die dominica.

h ¶ Scrobibus.] id est foueis sub terra, vt faciūt vltramontani.

i ¶ Momenti.} id est diei dominici.

† Not. hic text. ad illud [illegible]

A Nullo.} CASVS. An alius a principe ferias repentinas indicere possit, quæritur? Rñ. quod nō. & si de facto indicantur, nec nomen feriarum habere merentur.

Differ gat.

k ¶ Ferias.} scilicet repentinas, quia alicui cōmitti nascatur filius. sed solennes sic, vt ff. eo. l. præsides. & de offic. procons. l. si aliquam. vel ibi statuit, id est statutas a lege ipse denunciat.

l ¶ Fructu.} quia non dabunt dilationem. Et not. a nomine argumentandum: 2 vt s. de episcop & cleric. l. decernimus.

† Ex lib. ij. tit. v. l. j. C. Th.

2 Quando sic argumentandū a nomine, vide Ia. in l. j. §. appellatio. ff. si cer. pe.

Publicas.} CASVS. An causa fiscalis tempore vindemiarum, & messium agitari possit, quæritur? Rñ. quod sic. similiter & pistorum vt panes faciant sicut debent.

m ¶ Mensibus.} qui ob necessitatem hominum sunt: secus in paschalibus vel similibus quæ in honorem Dei sunt: vt infra. eo. l. omnes. in fi.

Canonistæ in c. cum secundum apostolum de præbendis.

† Ex lib. ij. tit. viij. l. ij. C. Th.

n ¶ Pistoriis.} an bonum panem faciant: non dico in aliis suis causis. & est ratio: quia etiam omni tempore pane egemus.

Quadraginta.} CASVS. An in quadragesima criminalis qō exerceri posit, quæritur? Rñ. quòd non, licet de consuetudine alias obseruetur

o ¶ Auspicio.} id est initio.

p ¶ Ceremoniarum.} id est sacrificiorum & ieiuniorum, ac si dicat, in quadragesima alium criminaliter acenset. sed non seruatur.

Omnes dies.} CASVS. Qui dies feriari debeant, vt in eis ius non reddatur, in hac l. docet imperator. tempore ergo vindemiarum non reddetur

reddetur ius, quod secundum communem consuetudinem & diuersitatē dis- scepantium indici debet. Item dies kal. Ianuariarum. Item dies quo condebatur vrbs Roma, & ciuitas Constantinopolis. Item dies dominicus, ita vt nec coram arbitris sui electi fuerint à partibus, siue a iudicibus dati in talibus diebus flagitetur. Item nec die natiuitatis principis, vel quo insignia imperalia consecuutus est: ita q in xv. diebus paschalibus nec publicorum, nec priuatorū debitorum fiat exactio, nec manumissio in his exerceri posit.

† Indulgētius.

a ¶ Iuridicos.} id est ad ius dicendū concessos.

b ¶ Mensibus.] id est duobus mēsibus, vn9 a sui us pro messibus, alius autūnalis pro vindemiis. Sed alij dicūt q quatuor sunt: duo æstiui, & duo autunnales, quod non placet. & hi dies inducuntur secundum terrarū necessitatē: vt ff. eo. l. præsides.

† Duar. legit per autumnos.

‡ Duar. ab his ipsis.

c ¶ Ad requiem.} q. d. quiescāt à causis dum laborant in messibus, ne duplici labore pareant. Vel dic ad requiem, quia requies est fructus habere sui laboris.

Fructū laboris habere requies est.

d ¶ Annus.} i. indulgentior pars anni. indulget n. hominibus, quia habent tunc quid est necesse ad uitam per totum annum.

e ¶ Mitigādis.} per hoc quòd cessent causæ.

f ¶ Autumnos.] id est autumnales dies.

† Concor. c. j. & vlti. extra, e. tit.

† alias deē, in quibus.

g ¶ Mancipamus.} in quibus honores decernebātur. sed nec pridie debēt sui copiam facere potestates, vt ff. eo. l. pridie.

h ¶ Dies.} singulis annis fiebat vnum festum pro qualibet die in qua perfectæ fuerūt istæ ciuitates.

† dilectos.

i ¶ Epipharriarum.} ab epi, quod est supra: & phanos qđ est sonus, quia sonum desuper accepierunt Magi vt per aliam viam redirent. Vel a phanos quod est apparere, quia desuper eis apparuit stella supra vbi erat puer. Inde dicitur epiphania, id super apparitio.

† Concor. gl. 2. in c. ul ti. extra eo. tit. Epiphania vnde dicitur.

† &, nō est apud Dua.

k ¶ Apostolicæ.} id est festiuitatum apostolorū. An de festo beati Martini, quia ipse fuit par apostolis? Rñ. non. quia non per omnia. An in die beatæ virginis? Rñ. licet non sit lege cautum, tamē dic q sic, quia ipsa est supra Apostolos & angelos & Archangelos.

Martinus fuit par apostolis.

† Ex lib. 2. tit. 8. l. ij. C. Th.

l ¶ Passionis.} id est totius Christianitatis à cunctis iure celebratur.

m ¶ Solis.} id est dominicos.

dicos. a Illos tantùm manere feriarum dies fas erit, quos geminis mēsibus b ad requiem c laboris indulgentior † annus d excepit, æstiuos quidem dies feruoribus mitigandis, e † & autumnales f fructibus decerpendis. Halēdarum quoque Ianuariarum consuetos dies otio mancipimus. g His adiicimus natalitios dies h verbium maximarum Romæ atque Constantinopolis: in quibus debēt iura differri, quia & ab ipsis nata sunt. Sacros quoq; Paschæ dies qui septeno numero, vel præcedunt vel sequūtur. Dies etiam Natalis atque Epiphaniarum i Christi: & quo tempore commemoratio Apostolicæ k passionis l totius Christianitatis magistræ à cunctis iure celebratur. (In quibus etiam prædictis sanctissimis dieb9, neq; spectaculorum copiam referamus.) In eadem obseruatione numeramus & dies Solis, m quos dominicos † rite dixere maiores: qui repetito n in sese calculo reuoluuntur: in † quibus parem necesse est habere reuerentiā: vt nec apud ipsos arbitros, o vel à iudicib. flagitatos, vel spōte electos † vlla sit cognitio iurgiorū. Nostris † ēt dieb., p qui vel lucis auspicia, q vel ortus r imperii protulerunt. ¶ In quindecim autem Paschalibus diebus compulsio, † & annonariæ functionis omniumq; publicorum, priuatorumque debitorum differatur exactio. Da. ij. Id. August. Romæ, Timasio, & Promoto Coss.

¶ Actus uoluntariæ iurisdictionis possunt explicari quolibet tempore, etiam feriato. hoc dicit Baldus.

¶ Idem AAA. Tatiano. P. P. L. VIII.

Actus oēs seu publici sunt, seu priuati, diebus quindecim Paschalibus conquiescant. In his † tamen emancipandi & manumittendi s cuncti licentiā habeant: & super his acta non prohibeantur. Dat. Kal. Ianuar. Arca. A. ij. & Rufino Coss.

n ¶ Repetito.} per singulas hebdomadas.

o ¶ Arbitros.} ut & ff. de arb. idem Pomponius. §. fi. & l. si feriatis,

p ¶ Diebus parem habere reuerentiam est necesse.

q ¶ Auspicia.} quando natus est Imperator sed hoc non seruatur singulis annis, ut hic intendit dicere.

Feriis an posit à partibus renūtiari.

r ¶ Vel ortus.} id est coronatus. An autem ab omnibus prædictis posit ex consensu partiū recedi: Rñ. iis quæ ob necessitatem hominum sunt. sic, ut ff. eo. l. j. in prin. In iis autē quæ propter honorem Dei, secus: ut ar. ff. de arbi. nam magistratus. & l. si feriatis. in fi. 1 nisi fiāt quæ sunt de uoluntaria iurisdictione: ut j. l. pxi. Sed qñ ualet renunciatio, an testes cogantur. Rñ. non puto: ut ff. de pac. l. si unus. §. & in summa. alias ęst. §. ante omnia.

1 Et est ex presso ex tra. eo. c. fi. Idem dic i festis repē- [illegible]

Actus.} ¶ Et manumittendi. & alia quædam: ut ff. eod. l. solet. non placet, sed ibi de aliis dicitur.

Prouinciarum.] CASVS. An tempore quadragesimali uel paschali latrones torqueri posint, quæritur. Respō. qđ sic. Vel sic licet quidam dies sint quibus prohibitum est cognoscere de causis criminalib. ut quadragesi. eo tamen tempore permittitur punire quosdam latrones, & per tormenta inquirere de proditione factorum suorum nec timeat præses: quia ueniam a Deo expectabit: cum per hoc multorum salus conseruetur.

tinis, vt tex. nec gl. j. in ver. ob necessitates, in cle. sępe. post princ. de verbor. significa.

¶ Latro insignis potest quolibet die ad furcas mitti. Bal. d. s.

¶ Impp. Honor. & Theod. AA. Anthemio P. P. LEX IX.

Prouinciarum † præsides moneantur, ut in quæstionibus latronum, & maximè Isaurorū, nullum Quadragesimæ tēpus, nec venerabilem Paschæ t diem existiment excipiendum: ne differatur sceleratorum proditio consiliorū, quæ per latronum tormenta quærenda est: cùm facillimè in hoc sūmi numinis speretur venia, per q multorum salus, & incolumitas procuratur. D. v. Kalend. Maij. † Constantinop. Basso, & Philippo Coss.

† Ex lib. ix. titu. v. l. v. j. C. Th.

¶ No. ex ista l. secundum Pau. de Cā. hic qđ publici latrones, insidiatores, grassatores etiā diebus dñicis, & quibuscūq; festiuis possunt poni ad torturā, & etiam mitti ad furcas propter rationem quæ in tex. ponitur. & idem puta rē in quocunq; reperto in flagranti crimine magno: quia non potest fieri maius sacrificiū Deo, quam ut ij q in suam & aliorū perniciem diuagantur, competenti debeant vigore cōpesci: ut dicit tex. 23. q. 5. tali. & Seneca, in tragœdiis, qđ non potest pinguior victima mactari, Deo quam reus iniquus.

† alias Martij. & uerè it cōstans.

¶ Nullus actus iudiciarius potest exerceri die feriato in honorē Dei: nec etiam possunt celebrari lacrymosa spectacula, uel Circense certamen, pacta tamen confici possunt, & transactiones fieri, & inter partes concordiæ celebrari. hoc dicit Bald. & Salic.

¶ Impp. Leo & Anthemius AA. Armasio. P. P. LEX X.

Dies festos maiestati altissimç dedicatos nullis volum9 voluptatib. occupari, u nec vllis exactionū vexationib. profanari. ¶ Dominicū itaq; † diē ita semper honorabilem decernimus & venerandum, vt à cunctis executionibus excusef: nulla quenquam vrgeat admonitio: nulla fideiussionis x flagiteñ exactio, taceat apparitio: y aduocatio delitescat: z sit ille dies à cognitionib. alienus præcōis horrida vox silescat, respirent à controuersiis litigantes: & habeant fœderis interuallū: ad sese simul veniant aduersarij non timētes: subeat animos vicaria pœnitudo: pacta conferant: trāsactiones a loquantur: nec huius tamen religiosi diei otia relaxātes, b obscœnis c quēquā patimur voluptatibus detineri. Nihil eodē die sibi vindicet scena theatralis, aut Circense certamē aut ferarū lacrymosa d spectacula: & si in nostrum ortum, aut natalē celebrāda solēnitas inciderit, differañ. f Amissione militiæ, pscriptionemq; patrimo-

† Concor. c. j. & c. vl. extra eo. ti.

t ¶ Paschæ.} cōtra s. de episc. aud. l. iii Sol. hic speciale in latronib. de Isauria, qui perfidiores erant. nam. & in eo quod seruātur super cōscientia aliena, est similiter hic speciale. 2 nam regulariter contra: ut j. de accu. l. fin.

2 Hoc dicit etiā gl. ij in c. j. extra de confes. & de intell. istius l. vid. Carol. Rui. l. hoc edicto nu. 169. de no. oper. nūc.

Dies.} CASVS. Præcipit Imperator ut diebus festiuis. Deo dedicatis nullus sit uoluptati locus: nulla fiat debitorum exactio: nulla fideiussio sisti flagitetur: nulla citatio: nulla aduocatio: litigantes a controuersiis se abstineant: cū bestiis nullus congrediatur: spectacula nō fiant. & si dies natiuitatis imperatoris in hos dies inciderit, quo talia fieri consueuerant, usque in alium diem differatur. & hoc imprimis. Si aūt aliquis his diebus spectaculis interfit amissione patrimonij mulctetur. similiter & apparitor qui præcepta harum legum transgressus fuerit, simili pœna plectetur. & hoc in secunda & ultima parte.

u ¶ Occupari uoluptatibus.} pessimarum mulierum. & not. legem bene compositam.

x ¶ Fideiussionis.} id est iudicio sisti, nisi timeatur de eius recessu.

y ¶ Apparitio.] pro ea die.

z ¶ Delitescat.} id est de lite quiescat. Accursius.

a ¶ Transactiones loquantur.} i. de transactione loquantur. s. litigantes.

b ¶ Relaxantes } s. nos.

c ¶ Obscœnis.] i. turpibus uel iis quæ fiunt in scena.

d ¶ Lacrymosa.] quia lacrymantur homine præ dolore cum uident homines cum bestiis certantes succumbere: ut s. de ue. iur. enu. l. ii. §. quintus in fi. §. sed hodie corrigitur: vt j. de gla. l. i. lib. xi.

e ¶ Ortum.] id est natiuitatem. unde Esaias propheta, surge & illumina re Hierusalem in splendore ortus tui. Esaiæ. lx.

f ¶ Differatur.} prædictus ludus.

a ¶ DE IVRISDICTIONE OMNIVM IVDICVM, ET DE FORO COMPETENTI.

¶ *Quia iudicia ratione iurisdictionis exercentur, ideo de ea dicit.*

N On quidem.} CASVS. Duo priuati in causa quam habebãt, procuratorem Cæsaris, qui inter priuatum & fiscũ cognoscit, iudicem elegerunt: an eorum sit ab initio iudex quæritur? Respond. ꝙ non. & hoc in prima. si tamen in ipsum consenserint, cùm alias iurisdictionem habuerint inter fiscum & priuatum, & iudicauerit, stabitur sententiæ. & imputatur sibi qui talem elegerit, ꝙ scientes in non suum iudicem consenserint. & hoc in secunda. Quod non solùm habet locum in procuratore Cæsaris, si inter non subditos suos fuerit cõsensum, sed in quolibet alio, siue ordinario, siue delegato. & hoc in tertia.

b ¶ Non quidem fuit.] ab initio, ne sit contrà. j. si à non compe. iud. l. fin.

c ¶ Priuatorum.} scilicet priuatæ rationis.

d ¶ Sed cum ipsi.} scilicet vos.

e ¶ Et his.} scilicet procurator Cæsaris prædictus.

f ¶ Aduersariis.} id est vobis qui aduersabimini.

g ¶ Ex consensu.} non consensistis vt sic iudicaret, quia sic fieri non posset: vt ff. de arb. l. qualem. in prin. sed in eum vt possit esse iudex, consensistis. An autem ante litem contestatam ex solo consensu fuit iudex? Respon. & dico tria Guliel. dixisse circa hoc: vt not. ff. de iurisd. om. iu. l. si per errorẽ. in glo. §. fi. quæ incipit, id est discooperit.

Iudiciis.

h ¶ Personas.} scilicet inter fiscum & priuatum, vt s. si aduer. fis. l. j. & ij. & j. vbi causæ fisc. l. v. & hoc prætetquam in quatuor generibus causarum, vbi tantùm præses, vel eo maior iudicat. Primus, s. de peda. iudi. l. ij. Secundus, j. vbi cau. fisc. l. j. Terti⁹. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. l. j. in princ. Quartus. ff. ad Turpil. l. j. §. suspecti. Item not. quod alias habebat iurisdictionem, vt dicit. secus si non haberet: vt j. eod. l. priuatorum.

Causarum genera quatuor sunt, in quibus tantum præses vel maior eo iudicat.

i ¶ Scientes.} alioquin secus esset, vt d. l. si per errorem. & ff. de iudic. l. ij. in principio.

k ¶ Quod & in aliis.} hæc est secunda pars.

l ¶ Iudicibus.} alias iudiciis. quasi dicat, non solum si in procuratorem Cæsaris a non subditis sui consensum, sed etiam si in quemlibet alium habentem quamcunq; iurisdictionem ordinariam uel delegatam, vt ff. de iudic. l. j. & sic fit prorogatio de persona ad personam. Secundò de re ad rem. ff. de iudic. l. de qua re. §. j. Fit tertiò de tempore ad tempus, vt ff. de iudi. l. ij. §. sed si iudex. An autem in causis meri vel misti imperii possit fieri prorogatio? videtur quòd non, cum nec delegetur, vt ff. de offi. eius cui mand. est iurisdic. l. ij. in fin. & l. j. in princ. & s. de peda. iudic. l. ij. Sed forte potest in iudicem habentem alias merum vel mistum imperium, vt inf. vbi. de cri. agi opor. l. j. ibi, inchoata sunt &c. Item no. consensum facere valere quod alias non valeret: vt inf. communia vtriusque iudi. l. ij.

I Vris.} CASVS. Bonoñ. a Mutiñ. petebat. x. coram iudice Bonoñ an coram eo teneatur Mutiñ. quæritur. rñ. quòd non. actor enim forum rei secundum iuris ordinem sequi debet. vnde vbi domum reus habet tempore contractus, vel si post transtulit, conueniendus est. Ex istã l. not. regulam quæ semper allegatur, ꝙ actor debet sequi forum rei. Pau.

m ¶ Ordinem conuerti.} subaudi tu actor. fallit in fundo in causa reconuentionis, vel vbi contractus celebratur.

n ¶ Sequatur.} nam hic est ordo vt sequatur actor forum rei, vt hic, & infr. vbi in rem actio. l. fi. & infr. e. l. in criminali. & s. vbi & apud quem. l. ij. & ff. de iudic. l. hæres absens. in princ. & §. fin. Accur.

o ¶ Reus habet.} quod vbi sit, habes. ff. ad municip. l. eius. §. fin. & l. placet. & l. seq. & l. assumptio. §. fi. & j. de incolis. l. ciues. §. fi. lib. x.

p ¶ Contractus.} Contractum largè accipe: vt ff. de iudi. l. omnem.

q ¶ Tantum.} hæc dictio tantùm excludit domiciliũ actoris, non rei, si alium forum reus habeat. Illud enim constat quod multis modis sortitur quis forum, vt diximus. ff. de iudi. l. hæres absens. §. pro inde. in fi. in glo. nisi ratio.

Concor. ca. cùm si generale. extra de fo. compet. & xj. q. j. experientiæ. & c. sequen.

nij sustinebit, si quis unquam hoc die festo spectaculis interesse, uel cuiuscunq; iudicis apparitor prætextu negotij publici, seu priuati hæc, quæ hac lege statuta sunt, crediderit temeranda. D. Idib. Decẽ. Constantinop. Zenone, & Martiano Coss.

De iurisdictione[a] omnium iudic. & de foro competenti.

TITVLVS XIII.

¶ *Iudex incõpetens potest fieri competens partiũ prorogatione. h. d. Bal. Vel sic: Sententia iudicis nõ sui, aliàs iurisdictionem habentis lata inter scientes, & coram eo sponte litigãtes ut prorogationis est ualida. h. d. Sal.*

¶ Imp. Anton. A. Seuero & aliis. LEX I.

NOn quidem[b] fuit cõpetens iudex procurator noster in lite priuatorũ:[c] sed[d] cũ ipsi eũ iudicẽ elegeritis, & is[e] consentientib. aduersariis,[f] sñiam tulerit, ĩtelligitis vos acquiescere debere rei ex consensu[g] uestro iudicatæ: cum & procurator iudicandi ptãtem inter certas hẽat personas:[h] & uos incongruum eum esse vobis iudicẽ scientes,[i] tñ audientiam eius elegistis. Quod[k] & in aliis similib. iudicibus†[l] tam in actionem proponentis, quã in exceptionẽ opponentis persona locum habebit. D. ij. Id. Ianua. Messala, & Sabino Coss.

¶ *Actor debet seq̃ forũ rei, nõ reus forum actoris. & potest reus cõueniri in domicilio quod habebat tempore contractus, & in nouo domicilio, ꝙ posteà acquisiuit. h. d. Bal.*

¶ Impp. Diocl. & Maxim. AA. Alexandro. LEX II.

IVris† ordinem conuerti[m] postulas, ut nõ actor rei forum, sed reus actoris sequatur.[n] nam ubi domiciliũ reus habet,[o] uel tpe cõtractus[p] habuit: licet hoc posteà transtulerit, ibi tm̃[q] eum conueniri oportet. Dat. vj. Id. Octob.

¶ *Priuati non possunt conferre iurisdictionem. hoc dicit Bal.*

¶ Iidem AA. Iudex. LEX III.

PRiuatorum[r] † consensus iudicem non facit eum qui[s] nulli preest iudicio: nec quod is statuit, rei iudicatæ continet auctoritatẽ. Dat. vj. Kal. Ian. AA. & Coss.

¶ *Ordinaria iurisdictio ñ põt declinari post litis cõtestationẽ: nec recurrit ad supiorẽ p simplicẽ q̃relã, sed demũ p appellationẽ. B.*

¶ Imp. Constantin. A. ad vniuersos prouinciales. LEX IIII.

NEmo post litem contest.[t] ordinariæ sedis declinet examen: nec prius[u] præfecti p̃torio, aut comitis Orientis, uel alterius spectabilis iudicis ĩploret auxilium:[x] sed appellatione legibus facta ad sacrum auditorium[y] veniat. Dat. Kalẽ. Octob. Basso, & Ablabio Coss.

¶ *Trahens aliquem in uetito examine, pdit causam, & puniũt officiales q̃ p̃stãt milites suos executoribus iudiciũ incõpetẽtiũ. Bal.*

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. Vincentio. P. P. Galliarum. LEX V.

IN criminali[z] † negotio rei forum accusator sequaẽ. Is verò q̃ suã cãm, siue criminalẽ, siue ciuilẽ, siue cœlesti[a] oraculo[b] ĩuetito[c] uocauit examine, aut executionẽ poposcerit militarẽ: actor q̃dẽ propositi negotij actiõe multeẽ, reus uerò pro condemnato habeatur.[d]

P Riuatorum.} CASVS. Ego & tu ĩ causa quam habebam⁹, in iudicem, qui nullam alias habuit iurisdictionem consensimus vt inter nos iudicaret. an sit iudex, q̃ritur. Rñ. ꝙ non. nec si iu dicauerit, authoritatem rei iudicatæ obtinet iudicatum.

Concor. glo. vnica prope fi. ca. Rodulphus. de rescri. & c. significasti. de fo. compe. & intel. huius l. vid. p Ludou. Burgensẽ. in l. si fid. bijciant. 102. ff. de iudic.

r ¶ Priuatorum.} puta duorum vel trium, vel etiam decem. nam secus ĩ consensu alicuius collegij, puta cerdonum, pellipariorum, & similium, vt j. eo. l. fi. Item secus in cõsensu vniuersitatis, vt in auth. de defen. ciui. circa prin. & §. j. in fi. col. iij. Sed obstat quod ibi dicit quòd est confirmandus à præfecto prætorio. Sed dico ꝙ statim facta electione habent iurisdictionem, sed non effectum iurisdictionis. sic & s. quib⁹ ex cau. ma. l. fi.

Electione facta an statim habeant iurisdictionẽ electi.

s ¶ Qui nulli.} secus si alicui: vt & s. eo. l. j. & ff. de iudi. l. j.

N Emo.] CASVS. Petebam à te decem in iudicio: lit. conte. volebas iudicem recusare. an possis, quæritur. respon. ꝙ non. M. l. istam intelligit tàm in ordinario, quam ĩ delegato, vt si præfecto supplicasti vt à primo recederes, non es audiendus, sed ad principem appellare poteris demũ lata sententia.

† Ex lib. j. l. ix. e. ti. C. Th.

Ista lex valde singularis, secundũ Cast. & concor. glo. in c. sup. e contrà de rescript. & d eius intellectu vid. Ludoui. Burges. in l. si fid. subiiciant. nu. 118. ff. Iud. Iudex ordinarius an possit recusari.

t ¶ Post litem contestatam.} ergo ante litem cõtestatam recusari potest ordinarius, secundum Azo. quod est contra nos. sed expone hic, id est delegati ab ordinaria sede. Vel aliter vt dixi s. de iud. l. apertissimi. Sed arbiter lite pendente potest recusari iustis ex causis, vt ff. de arbit. l. non distinguemus. §. cum quidam Io.

v ¶ Nec prius.} ante definitiuam sententiam. nec est ergo remedio locus in medio, vt & s. de epis. audien. l. ii. & s. de iud. l. apertissimi in prin.

x ¶ Auxilium.} volebat enim a primo recedere, & alterius iudicis auxilium postulare, quod non potest, ut hic, & j. de asser. tol. j. in fi. & j. de excep. l. si quis aduocatus.

y ¶ Auditorium.} id est ad iudicem appellationis.

I N criminali.} CASVS. Actor forum rei sequitur. si ergo me coram iudice non meo semper crimine accusasti, vel te coram non meo per amicos meos compuli accusare, tu in primo casu in amissione causæ multaberis. in secundo casu habendus sum pro condemnato. & si sententiam latam a non suo iudice executor aliquis executus fuerit, capite puniatur.

z ¶ In criminali.} idem in ciuili, vt s. eod. l. ii. & ff. de ali. iud. mu. causa fac. l. iij. Accursius.

a ¶ Sine cœlesti.} nam cum cœlesti potest. s. de dila. l. si quando. & authen. quod fieri. ibidem posita.

b ¶ Oraculo.} id est sine rescripto.

c ¶ In vetito.} id est prorsus. & dic vocauerit. scilicet cum effectu, sic vt venerit aduersarius, vt ff. de in ius voc. l. quamuis. & quod quisque iur. l. j. in fin. & ff. rem rat. habe. l. amplius.

Reus an possit actorem cogere litigare sub certo iudice.

d ¶ Habeatur.} sed quomodo hoc põt facere reus ut cogat actorem cõram alio iudice litigare? rñ. fortè si reus cõmineẽ ei si sub eo nõ agat, & se sub alio nõ rñsurũ: sicq; per metũ eũ ad hoc cõpellat, vel p dolũ, vel per iudico amicos. Sed quid erit si postea eum actorem vel reũ pœniteat. Si quidem ante sententiã, indulgetur ei vt actionẽ actor non perdat, & reus non habeatur pro condẽnato, post non, vt ff. de in ius vocan. l. quãuis. hodie reus etiã per rescriptũ non trahit actorẽ ad extraordinariũ iudicem, vt in aut. quã in prouincia. j. tit. ij. & dic multeẽ nõ ipso iure, sed per sñiam. nõ e dicit multatus sit. Videtur ergo ꝙ condemnatus re⁹ post cõdemnationẽ agat conditione ex hac l. vel conditione sine causa, vt actor eum liberet. sic. j. d asser. toll. l. j. §. fin. vel in ipsa definitiua sententia bitur cõtra vocãtẽ in vetito examine scd̃m formam not. ff. de rei vend. l. vtiq;. teneẽ etiam iniuriarum: vt ff. de iniu. l. iniuriarum. §. si q̃s per iniuriam.

† ařs militum.

a ¶ Tribuni.] s. de actore & reo, hic de iudice.

b ¶ Capitalem.} id est deportationem.

c ¶ Interdictam.} ex p̃dicta sñia qua fuerit reus condemnatus, cum sit lata a iudice non competẽte. Vel dic idem in tribunis qui præsunt militibus & vicariis si ipsi adeanẽ, cum tamen ipsi non sint iudices rei vt audire non debeant.

M Agisteriæ.} CASVS. Si priuatus contra militem causam habuit, siue fuit ciuilis siue criminalis, de ea magister militum cognoscere potest: & hoc ideo, quia miles ab alio q̃ à iudice &c.

† Luciano.

† Constantius A. Anastasio.

d ¶ Magisteriæ potestati.} i. magistro militum.

e ¶ Etiam ciuilium quæstionum.} quasi diceret ñ solum criminalium. Sed contra in criminalibus, vt inf. vbi sena. vel cla. l. j. & ff. de accu. l. fi. in fi. Sol. hæc in milite militante. illa in non militante. Vel dic verius & plenius ꝙ in militari crimine, puta si vendidit arma, solus magister militum habet coẽrtionẽ, vt hic. In cõi vero crimine, si quidẽ enormæ iudex siue præses loci vbi deliquit, habet cognitionẽ & coerctionẽ: sed d mediocri habet cognitionẽ, & coerctionẽ verò remittit ad magistrũ militũ vt in legibus contrariis, & j. de re mili. l. fi. i prin. lib. xii. Sic & alias fit. vt in auth. vt cler. apud proprios. §. pen. col. vi.

† Eorũdẽ.

Miles si deliquit, quis erit eius iudex.

† Duar. quadam.

& tribuni[a] siue vicarij capitalẽ[b] sibi animaduersionem subeũdam esse cognoscant, si uel suam, uel militarem executionẽ interdictam[c] præbuerint. D. v. Kal. Ianu. Mediolani, Cæsario & Attico Coss.

¶ *Magistri militum habent iurisdictionem inter milites. h. d. Bal. Vel sic: Magister militũ potest cognoscere summariè inter milites suos, & etiam inter non militem & militem ab alio conuentum. hoc dicit. Pau. de Cast.*

¶ Imp. Honor. & Theod. AA. Anthemio. P. P. LEX VI.

MAgisteriæ potestati,[d] inter militares uiros, uel priuatũ actorem & reum militarem, ẽt[e] ciuiliũ q̃onum audiendi[f] concedimus facultatẽ: p̃sertim cùm id ipsum de more litigantium esse[g] videaẽ, constetq; militarem reũ, nisi à suo iudice, nec exhiberi posse, nec si in culpa fuerit, coerceri[h] D. v. Kal. Maij, Lucio V. C. Coss.

¶ *Qui sunt ĩ aliquo collegio rõne p̃fessionis uel negotiatiõis, iurisdictionẽ eius q̃ præest collegio, recusare nõ possunt, nõ minus tamẽ sunt sub p̃side, uel alio superiore. h. d. Bal.*

¶ Imp. Anastasius A. Constantino. P. P. LEX VII.

PEriniquũ[i] & temerarium esse perspicimus eos, qui[k] professiones[l] aliquas, seu negotiationes[m] exercere noscunẽ, iudicũ ad quos earundẽ † professionum, seu negotiationũ[n] cura ptinet,[o] iurisdictionẽ & p̃ceptionem declinare conari. Quapropter iubemus hmõi hominib. nec cuiuslibet militiæ,[p] seu cinguli uel dignitatis prærogatiuam in hac parte suppetere: sed eos q̃ statutis in quacunq; militia cõnumerati sunt uel fuerĩt, uel qui dignitatẽ aliquã pretẽdũt, sine † aliqua fori p̃scriptione his iudicib. tàm in publicis[q] quàm in priuatis causis obedire cõpelli, ad quorum solicitudinem, professionis seu negotiatiõis quàm preter militiam (ut dictum est) exercent, gubernatio uẽ respicere: ita tñ,[r] ut ipsis nihilominus iudicib. sub quorum iurisdictione militia siue dignitas eorum constituta est, p̃culdubio respondeant: iis, uidelicet, qui † contra huius tenorem legis uenire tentauerint militiæ cingulo, seu dignitatis honore pro tali conamine spoliandis.[s]

f ¶ Audiendi.} id est auditionis, vt & iter est ius ambulandi. id est ambulationis, vt instit. de serui. in princip.

g ¶ Esse.] vt & s. de iudic. l. penul.

h ¶ Coerceri.} de iure.

P Eriniquum.} CASVS. Pone in cãpsoribus Boñ. qui suos habent cõsules siue rectores. si ergo aliquis contra campsores causam habet, examen sui consulis cãpsorum declinare non potest: siue miles fuerit, siue nõ: siue in dignitate fuerit, siue nõ, vel fori excep. & hoc in prima. & licet sub suo rectore vel consule posit conueniri, nihilominus sub potestate, si hoc elegerit actor, conueniri poterit. & hoc in secunda. Qui autẽ cõtra hãc l. intentauerit. a missione cinguli siue dignitatis multetur. & hoc in tertia.

i ¶ Periniquum.} id est valde iniquum. Accur.

k ¶ Qui professiones.} puta medicinæ.

l ¶ Professiones.} vt parabolani.

m ¶ Negotiationes.} vt pannorum vel cambij.

n ¶ Seu negotiationum.} vt pelliparij, pistores.

o ¶ Pertinet.} ex electione eorum qui exercent. sic ergo dant ordinariam iurisdictionem illi de illa professione, vt etiam declinari non possit. Quid ergo in scholariũ vniuersitate? an possint habere rectores? Videtur quòd non, quia non exercent professionem, sed sub exercentibus sunt discipuli, sicut nec discipuli pellipariorum, secundum Azo. Magistri ergo possunt eligere, quia ipsi exercent professionem. & sic fit Parisius. Item nota hic qui dant ordinariam & qui delegatam iurisdictionem, vt dixim⁹ ff. de iurisd. om. iudi. l. & quia. in glos. §. j. consuetudo. Accur.

Scholares an possint habere rectores.

p ¶ Militiæ.] armatæ, vel inermis scd̃m quosdam, vel impropriè ponit nomen militiæ, quia qui aliquam exercent negotiationem, militare p̃hibentur, vt j. negotiato. ne mili. lib. xii. Vel tertiò dic ꝙ negotiatores militare possunt: sed non vt iurent non euitaturos se mortem pro republica, sed quia stigmate, vel caractere quodam notabantur in brachiis, vt j. de fabricẽ. l. stigmata. lib. xii.

Milites sunt duplices.

† Quicũq;.

q ¶ In publicis.} scilicet societatis illius, & priuatis quas habent inter se socij de aliis suis factis occasione societatis. sic enim seruatur secundum consuetudinem.

r ¶ Ita tamen.} quasi dicat, licet sub illo iudice valeant conueniri, nihilominus sub maiori, scilicet sub potestate.

s ¶ Spoliandis.} fortè vt in quinque libris auri damnantur: vt infrà de decu. l. curiales qui honorario.

Quãdo Imperator inter pupillos, uel uiduas, uel miserabiles p̃sonas cognoscat:[t] & ne exhibeantur.[u]

TITVLVS XIIII.

¶ *Personæ miserabiles non debent trahi in ius extra prouinciam, sed ipsæ alios trahere possunt. h. d. Bal. Vel sic: Pupilli & uiduæ et aliæ miserabiles personæ de quibus hic, habent hoc priuilegium quòd extra proprium domicilium non possunt pertrahi, etiam per rescriptum principis, uel in curia principis: sed in proprio domicilio sunt conueniendi. ipsi tamen possunt trahere aduersarios eorum extra domicilium coram principe, etiã per uiam simplicis querelæ. hoc dicit ista notabilis. l. secundum Paul. de Cast.*

¶ Imp. Cõstan. A. ad Andronicũ. L. VNI.

SI † contra pupillos[x] † uel uiduas,[y] uel diuturno morbo fatigatos & debiles ĩpetratum fuerit lenitatis nostræ iudicium: memorati[z] à nullo nostrorum iudicum cõpellantur comitatui[a] nostro sui copiam facere. quinimo intra prouinciam, in qua litigator,[b] & testes uel instrũ sunt, experiantur iurgandi fortunam[c] atque oĩs † cautela[d] seruẽ, ne terminos prouinciarũ suarum cogantur excedere.[e] ¶ Quòd si pupilli[f] uel uiduæ aliique fortunæ iniuria miserabiles iudicium nostræ serenitatis oraue rint, præsertim cũ alicuius potẽtiã

¶ QVANDO IMPERATOR &c.

¶ *Dictum est sup. aliquẽ inuitum esse cõueniendũ apud iudicem suũ de cuius foro est. Item aliquẽ posse conueniri apud extraordinarium iudicem ratione priuilegij, ut sup. de dil. l. ij. nũc ponit qua liter quilibet istorum patiatur exceptionẽ. Azo.*

† Ex libr. j. tit. ix. l. ij. C. Th.

Concor. xxiij. q. v. regum officium. & q. iij. ab imperatoribus.

t ¶ Cognoscat.] ipsis hoc impetrantibus.

v ¶ Exhibeantur.} in iure aliis petẽtibus. nam excipit à prædictis. dicit. n. ordinarium declinari non posse, vt s. l. proxima. hic excipit quando declinatur his & aliis miserabilibus personis petentibus. Et econtrà dictum est de dilationibus. l. si quando. quòd rescriptum valet ad extraordinarium iudicem impetratum. hic excipit casum vbi non valet econtra prædictas scilicet personas.

† Omni.

S I contra.} CASVS. Si causam habens cum pupillo, vel alia miserabili persona ad extraordinarium iudicem rescriptum impetrauit, non valet obtentum: nec obtinendũ admittitur. Si autem econuerso fiat vt miserabilis persona rescriptum impetrauerit, impetratum obtinet firmitatem. No. ex hac. l. ibi, fortunæ iniuriam. ꝙ fortuna dicitur iniuriari illis quibus accidit infortunium, & alibi dicitur ꝙ dicitur insidiari: vt l. fi. §. cũ antea. post prin. j. de temp. ap. Pau.

x ¶ Contra pupillos.} qui impuberes sunt, & non in potestate, vt ff. de ver. signific. l. pupillus. in princ.

y ¶ Vel viduas.} quæ virũ non habent, etiã si non habuerunt, vt ff. de ver. sig. l. malũ. §. viduã. Vel strictè hic accipitur p eis q̃ habere desierũt.

z ¶ Memorati.} pupilli & viduæ.

a ¶ Cõmitatui.] i. præsentiæ nostræ, vel illorũ q̃bus nos delegauimus.

b ¶ Litigator.} pupillus, & vidua, & similes.

c ¶ Fortunam.} vt j. vbi de ratioti. l. ij. & videtur hoc hodie ius commune, vt in authen. vt diff. iudi. j. respon. coll. ix.

d ¶ Cautela.} scilicet iudicio sisti.

e ¶ Excedere.} fallit ergo hic quod est s. de dilat. l. si quando. Quid autem si huiusmodi miseræ personæ consenserunt? Respond. Io. idem esse & tunc: hoc non puto, arg. eius quod sequitur.

f ¶ Si pupilli.} scilicet agentes.

Perhor-

Universidad de Deusto Biblioteca

Ordinari⁹ de iure recusari non potest.

a ¶ Perhorrescunt.} si ergo ex priuilegio hic cōcedit iudex ordinarius declinari, ergo de iure cōi recusari non pōt, nam superfluum est &c. vt j.de thesau.l.j.lib.x.& ff.de leg.j.l. si qñ. de cond.insti.l.uerba. & ad munici.l.j.& j.si quacunq; p̄.po.l.j.& in decre.xxv.quæ.c.i.ideo.§.pen.

¶ VBI DE CRIMINIBVS AGI OPORTET.

¶ Dixi §. gñaliter de foro: nunc spāliter ubi d criminib. agi oportet.

Q Væstiones.} CASVS. Tu Mutiñ.Bonoñ. deliquisti, vbi conueniri debeas, quæritur. Rñ.ibi ubi deliquisti. Item vbi causa inchoata est.

† alias dec xv.

perhorrescunt: a cogant eorum aduersarij examini nostro sui copiam facere. Dat. † xv.Kal.Iul.Constantinopo.Optato & Paulino Coss.

Vbi de criminibus agi oportet.

TITVLVS XV.

¶ *Cū criminalis tractatur altero de trib.locis, s.ubi crimen est commissum.uel causa ē inchoata, uel ubi deprehenditur reus habere domicilium.Bal. & Sali. Additur & alius in uagabundo: ut in glo.Sali.*

¶ Impp. Seuerus, & Antoninus AA·Lauriana.alias Laurianæ. LEX I.

QVæstiones eorū criminū quæ legibus, b aut extra c ordinem coercentur, vbi cōmissa, d vel inchoata e sunt, uel vbi reperiuntur f qui rei esse perhibentur criminis, perfici debere satis notum est. PP. iiij.noñ.Octob. Dextro, & Prisco Coss.

¶ *De plagio cognoscit apud quēlibet iudicē competentē. Ia.Bu.Bald. Vel sic: De crimine plagij cognoscitur in domo conuenit.h.d.Sal.*

¶ Impp.Dioclet.& Maximianus AA. & CC. Niceæ.alias Niciç. LEX II.

SCiens liberū vęnundando plagij crimen committit. g Ab eo h itaq;, cui super hoc quæri pōt, aditus cōpetens iudex (si is quē puerum ingenuum uendidisse proponis, ibi degit, i) causam cognoscet. Dat. ij. Noñ. Febru. Sirmij. CC.Coss.

b ¶ Quæ legibus.} publicis: vt ff.de publ.iud. l.j.& instit.de publ. iud. per totum.

c ¶ Extra ordinem,] priuata delicta de quibus extra ordinem qs punitur: vt ff. de priuat. delic.l.fin.

d ¶ Commissa.} si habes commissa, s.crimina vnde oriunt prædictæ qōnes. Si habes cōmissæ: tunc eodem modo expone.& cōcordat cū hoc.j.vbi sena.vel clar. l.j.& ff.de noxa.l.fin. & ff. de off. p̄sid.l. 3. & de accusa.l. fi.adeo, vt si ñ sunt ibi, tñ illuc remittātur: vt ff.d accu. l. si cui. §.fin.& in auth. vt nulli iudic.§.si vero qs comprehensorū.coll. 9. Alij dixerunt vt puniat, remittitur. verum primo cognoscet iudex su⁹ vbi habet domicilium.arg. j.de exhi.re.l.i. 1 An aūt & in contractu quis inuitus remittatur ad locum contractu? Diç vt diximus. ff.de iud,l. hæres absens.§.j.in glo.sup plent quidam,

ADDITIO. Vide de hac qōne casum in cap. Romana.in §.contrahentes.de foro compe.libr.6.

1 Vide de hoc pulchram glo. ī cle.pastoralis.in §.q si punitio.d re iud.q gl. p̄terea decidit an iudex loci vbi criminosus d̄git.cogat necessario remittere ipsum criminosū ad mādata iudicis loci vbi deliq.t.

† alias ibi d̄git ibi cām.

e ¶ Inchoata.} non opposita præscriptione fori, cum sciret eum nō suū iudicem eē: vt s.de iurisd.omn.iud.l. nam post litem contest. opponi non potest; vt j.de proba.l.exceptionem.& j.de excep.l.si quis aduocatus.secus si ignorasset eum incompetentem: vt j.si à non compe.iudi.l.si. Item contingit hoc propter regulam quæ est.ff. de iud.l.ubi.Sed quid si nesciuit à principio, sed sciuit postea, & litigauit? Rñdeo, tenet iudicium propter rat.habitionem: vt ff.de iudic. licet. secus si mea voluntate non potui facere iudicem: quia eius erat conditionis in princ.vt iudex esse non possit.nam licet mutatu sit eius conditio, non tamen tenet sententia secundum Azo.vt in illo generali, initium spectandum.

f ¶ Reperiuntur.} i.vbicunque sint, secundum q.vnde illud, Vbi te iuenero, ibi te iudicabo &c.& pro eo.j. l.proxi.ibi, vbi degit &c. Tu dic reperiuntur.s.hr̄e domicilium siue forum, quod multis modis constituit, vt diximus s.de iurisd.om.iud.l.2. Vel dic q loquitur ibi de vagabundis vt illi vbi libet possint conueniri: vt j.vbi quis decu.vel cohor. &c.l.i. & in auth.vt nulli iudi.§.si vero quis comprehensorum.coll.9.

Vagabundus vbi libet. potest conueniri.

SCiens liberum.} CASVS. Hominem vendidisti, commisisti crimen plagij, vbi conueniendus sis, quæritur? Respondeo, vbi domicilium habes.

g ¶ Committit.} vt & j.ad leg.Fla.de pla.l.pen.

h ¶ Ab eo.} vt à patre, matre, fratre: non extraneo, non muliere, nō pupillo: vt ar.ff.de popu.act.l.mulieri.nec enim publica est acusatio secundum Io.& P. Sed tu dic secundum Azo.q sic: vt j. ad l.Fla. de plagia. l. plagij.ij.& ideo dicit ab eo &c.quia etiam in publica accusatione sunt aliqui, qui non accusant: vt ff.de accusa.l.qui accusare.

Scholaris ī scholis an habeat domicilium.

i ¶ Degit.} i.habet domiciliū.uel dicit de vagabundo. Vel dic.i.cōuersatur vt scholis, licet domicilium nō habeat añ decennium: vt infr.de incolis.l.2.lib.x.& sic non facit pro opinione P.ut dicit s.l.proxi.

¶ SEQVITVR AVTHEN. *Qua in prouincia. quæ est super l.huius tit. legenda: & est in auth ut oēs obe.iudi.prouin.§.i.col.5.*

QVa in prouincia.} CASVS. Hæc authen. ponitur hic non ut corrigat, sed ut addat: & continet in se viij. dicta principaliter, Primo enim dicit, in quo loco quis rōne delicti, vel cōtractus, vel alia rōne debeat conueniri & rñdere. Secūdo dictū suū determinat verū esse vbi sunt ambæ partes p̄sentes, omi priuilegio cessante. Tertio ponit, si absens sit aliquis ex cuius domo iniquū q d patiat: præsens: ex facto alicuius p̄sentis qualiter debeat fieri pro iustitia consequenda. Quarto ponit, si dñs absens non veniat, qd remedium sit. Quintò ponit, si præsens quis facit iniuriam, non comparet: quid fiet. Sextò si compareat cōuentus & non actor, i casū isto qd iuris vr̄. Septimò excepit à primo dicto duos casus, in quibus aliquo tpe non cogitur re⁹ rñdere. Octauò & vltimo d terminat tertiū dictū. lr̄a exponit vt in gl.

IN AVTHEN. vt omnes obedien.iudi. prouin.§. hæc considerātes.collat.v.constit.xx.

¶ *Ista est no.auth.In prin. tradit regulā, et in fi.ponit exceptionē: in medio ponit casum mirabilē, & sic habet tres partes principales secunda ibi, Eo aūt, tertia ibi, excipit. Ia. Bu. Summari recte non pōt.h.d. Bal. Vel sic. Captus in loco delicti, uel in quo quis alias sortitur forū, pōt (si ibi reperiat) cōueniri p̄sonali, reali, & ēt mista actione, non obstante quocunque priuilegio exceptionis: nisi ex cā publicæ utilitatis, uel neceßitatis ipsum absentari oporteat, uel cām ad consistorum principis deuolui, uel nisi p appellationē legitimam fuerit deuoluta. Itē pro dāno pte mihi illato noīe alterius, uel illius mādato seu uolūtate, possum te præsentem cōuenire in loco dñi dati. & datur ibi terminus ad denuntiandū illi, ut te instruat de iuribus suis: quo non cōparent, uterque condemnatur, ēt lite non contestata, si sunt culpabiles, & ego in termino cōparui: alias cōuentus absoluit ab obseruatioe iudicij.h.d.in effectu. Pau.de Cast. et sunt plura singularia quæ alibi non reperiuntur.*

QVa k in prouincia l † quis deliquit, m aut in qua pecuniarum aut criminum reus sit, siue de terra & de terminis, n siue de possessione, o siue de proprietate, p siue de hypotheca, aut de alia qualibet occasione, uel re fuerit reus: illic etiam iuri subiaceat. quod † ius perpetuum q est ¶ Si ergo ambo & actor & reus sint in prouincia, r illic, omni s priuilegio † cessante, res expediatur. ¶ Eo t aūt

k ¶ Qua &c.} antiqui minus in lr̄a habent huius auth.q̄ moderni.

l ¶ In Prouincia.} 3 ff.de act.& obli. contraxisse. & de bo. author. iud.pos.l.3.Accur.

m ¶ Deliquit.} vt de eo ciuiliter conueniat. & quod subijcit, criminū sit reus: vt criminaliter accusetur. Vel dic deliquit sine animo: sit reus ex animo: vt j. ad l.corn.de sica.l.i.

n ¶ Et de terminis.} i. de terminis terræ. & agit d termino moto: vt j.de acc.l.j.& ff. de ter. mo.l.2.vel agit finiū regūdorū: vt ff.fin.reg.l.j.

o ¶ Possessione.} per aliquod interdictū, vel per actionem ciuilē: qd quandoque fit: vt ff. de cond.inde l. indebiti.§. sed & si.Accur.

p ¶ Proprietate.} & sic agitur rei vend.ff.de rei ven.l.in rem.

q ¶ Ius perpetuum.} i. generale. sic ponitur supra.de eden.edita.& insti.de satisda.tu.§.i.nam in delictis & quasi, in contractibus & quasi, in realibus & possessorijs ubi quis sortitur forum ratione possessionis: vt infr.ubi in rem. actio.l.fin. habet locum, vt dictum est.

r ¶ In prouincia.} idem si in Italia, quæ non est prouincia, sed prouinciarum domina.nam vbique hæc lex suam ostendit virtutem: vt in auth. in cor.unde sumitur.§.fin.

s ¶ Illic omni priuilegio.} Sed nonne hoc erat ēt ueteri iur.vt in hoc titu.l.i.& infr.vbi sena.vel cla.l.i.& de acc.l.si cui.§.fi.& l.fi.Rñ.sic, ut i corpore ibi, hoc enim & apud præcedentes &c.sed non sic purè & idistincte: ut in hac auth. præterea multa adijciuntur veteri iuri per auth.hanc. vt iam dices ī ultima glo.Item per hoc quod dicit, omni priuilegio &c. nunquid tollit.l.s.quando imper. inter pu.& vi.l.j.in fin. & alia de clericis.s.de epis.& cler.auth.clericus.& authen.causa.& alia de legatis.ff.de iudi.l.ii.§.legatis.& in authen. de san.epis.§.si uero episcopi.col.9.& alia de illustribus: ut infr.ubi sena.uel clar.l.ii. omnes enim istæ leges uident huic contrariæ. Sol.secundum quosdam priuilegium fori tollitur p hanc l.sed non sui iudicis. Si enim clericus extraneus Bononiæ delinquat, conueniatur Bononiæ sub episcopo, non sub potestate. Alij dixerunt quòd hęc corrigit omnes prædictas leges: quod non placet: quia illa, clericus: est post illam in cor.& illa de sanct.epi.§.si uero episcopi. col. 9. Dic ergo cessare priuilegia indulta per principem uiuentem: ut in corpore authenticorum, sed non indulta, per i.redactam in corpore iuris. 3 Itē ad hoc p̄, s.de dila. l.si quando.& auth.quod fieri. sed hiç prohibet reo, ibi actori concedit, quod est mirum. quia non debet actori &c ut ff.de regu. iur, non debet &c. sed hic speciale. magis autem est contra, s. de iurisdi. om.iu.in criminalis.in eo quod innuit cum cœlesti oraculo etiam reum impetrare rescriptum. Sed tu dic illam in hoc corrigi: 4 Excipiūtur ergo priuilegia indulta per l.istam. Item si actor impetret: vt dictum est. In tertio excipitur si pragmatica &c.vt infr. statim.

t ¶ Eo antem absente,} Casus iste antiquitus est positus in domino domus, qui cum inquilinis siue hospitibus suis, quod proprius est, habitabat vt ff. de vsu.& habita.l, secunda. §. primo & ex domo ab vno de hospitibus aliquid est eiectum: ille hospes conuenitur lege Aquil. Vel ex illo titu.de electio.actione in factum ex suo maleficio. Dominus etiā posset conueniri

conueniri quia opera malorum vtit: vt inst.de obl. quæ ex quasi delic. §. item exercitor. Permittit ergo hæc aut.dño nūciari.& si veniat, bene est. & si non damnat præsens & in subsidium, satis fit etiam de rebus absentis. Sed hæc positio non placet.cùm enim certum est quis deiecit, non debet alii teneri: vt ff.de iis qui deiec.l.j.§.fi.& l.seq. Secundò pone in eo qui aliū deiecerit te mandante, vt ff.d vi & vi arma.l.j.§.quoties.& §.cū aūt.& §.familiæ.& §.si quis tamē.& §.si q filius. Item potest poni & in eo q cōtraxit te mādante: vt ff. de insti.l.cuicunq;.§.fi.&l.seq. Item & in eo potest poni cui fuit data pecunia contemplatiōe vtriusq;: vt s.si tut. vl cu.inter.l.si creditor & dices quod sponte suscepit defensionē absentis. nam inuitus nō cogit: vt sup.de pcu.l.inuitus.sed se tantū defendere habet necesse. Itē dices ex domo eius.i. à domesticis eius. & permittit dño nūciari, secundū q hic subiicit. Vel secundū Io.pone in eo q fideiussit pro alio iudicio sisti.nam si reus postea absit, dat huic vel al.i volenti eū defendere, & satisdare iudicatum solui, tps vt nunciet dño.& hoc j.d fideiu.l.sancim⁹.& s̄m hoc dic.patior iniquum ex domo absentis ab eo q tenet in q mihi debet. Item secundū hoc p parte derogatur legi.ff.de solu.l.solutionē.& ff.de procu.l.non cogendum.§.sabinus.

† Iste text. etiam reputatur singula. secundū Pau. hic.& non reperitur alibi cui cōcor.c.dilect⁹. extra de procur.

Absentem defendere nemo cogitur inuitus.

Alias agetur.

a ¶ Noluit.} s.condēnetur, & tñ contra eum non est lis contestata, quod ē mirū: alias contra, nisi in iudicio appellatiōis: vt j. de tēp.ap.l.fi.§.illud. Vel dic hic quasi cōtestatā, vt inf.vbi in rē actio.l.ij.nam & in cor.dicit, condēnet absens secundum schema quod appellatur eremodicium.in §.si vero neque. Item eoipso q non prohibuit, vr̄ eum approbare, vt ff. ad Maced. l. si filius familias.ij.& ff. furti.aduer.nau.caup. sta.l.j.in fi.

Eremodiciū & schema idem sunt.

absente † ex cuius domo iniquum quid patior, ipsum q id amisit, uel eius curatorē conueniā: cui datis induciis licet denūtiare dño cāæ. qui si neq; p se veniat, neq; mittat: is qui primò conuentus est pręsentatus condemnet in quo sit obnoxius: insuper & is qui mittere noluit, a si tñ oīno b appareat obnoxius. nam & de reb. eius satisfiet, si is qui præsens est, non sit c soluēdo. ¶ Sed si nec ipse qui dñm præsentare debuit, compareat præconia d uoce uocatus: condēnet, e qa contumacia eius p pręsentia f est. ¶ Quòd si desit actor g cū reus venerit, siue miserit, absoluēdus h ē: ut & damna ei resartiant. ¶ Excipitur i hic si forma pragmatica k occasione publicæ cāæ procedens p̄ceperit quēquā principali comitatui exhiberi, aut ex lege hoc faciat quale est sup appellationib. ¶ Induciarū verò tps noua constōe variū p̄finitum est ex diuersitate locorū, quatuor. s.mensiū si uicina est p uincia, in qua hoc † agitur una aut duab. mansionib. in medio prouinciarum cōstitutis. si uerò maius sit spatiū, sex. Si uerò ex Palęstina aut Aegypto, aut gentium longinquarum, octo menses sufficiant. Si uerò ex Hesperiis gentibus, aut Septentrionalib. aut Lybia, sufficiēs visum est tps nouem mensium.

Vbi de possessione agi oporteat.

TITVLVS XVI.

b ¶ Omnino.} id est, omni tempore.

c ¶ Non fit.} ex sententia contra se lata. itē in rebus etiā absentis fit missio ex ea. s.sententia quæ contra se absentē datur: nō aūt dico vt sententia ī præsentem lata habeat executionem in alium, licet hoc dicant quidam.

d ¶ Præconia.} hodie per edicta, quia vox præconis paucis innotescit, vt inf.quomodo & quando iudex, authen.qui semel. vel hic est speciale.

e ¶ Condemnetur.} per missionem in possessionem secundum mensuram debiti si lis non est contestata. idem si est, & non est liquidum de causa. Si autem est contestata vel quasi, & liquidum, datur definitiua, vt s. de iudi.l.properandum.§.ij.

f ¶ Pro præsentia.} eius enim absentia dei præsentia &c. vt s. de iudi.l. properandum.§.cùm autem.

g ¶ Actor.} alias accusator: & tunc dic id est actor.

h ¶ Absoluendus.} ab obseruatione iudicii si lis non est contestata, alias definitiuè, vt d.l.properandum.& si quidem. sed & citari posset actor, vt inf.quomodo.& quando iudex.in authen.qui semel.

Pragmatica quæ sit.

i ¶ Excipitur.} hic versiculus est legendus cum prin.huius aut. & intelligē quod imperator vocat aliquem vt de causa cognoscat aliqua, vel aliquid p republica faciat. interim eū dilationē habet a iudice sub quo conueniebatur.& est pragmatica scriptura facta consilio pcerum. Sed hæc exceptio videt corrigi in cor.e.§.hanc dicentes.&c. qd quidā concedūt. Vel dic nō corrigi, sed nominat ibi p̄sonas.de quib. poterat dubitari: q a plus solet timeri qd &c. vt dicit canō.& ea quæ notabiliter fiunt, nisi spāliter notent, vident neglecta, vt ff.de iniu.l.itē apud.§.ait prætor. Et not. hic quæ noua inducit aut.ista. Primò, q dicit simpliciter omne priuilegiū cessare. Scd̄ò, de denuntiatione quæ permittit fieri dño: q olim non licebat nisi in casu: vt inf.vbi in rem act.l.ij. Tertium de iudiciis quæ hic sequuntur: nā aliæ dant alias: vt s.de dila.l.j. Quartum de satisfactione rerū absentis. Quintū q fertur definitiua secūdum quosdam añ litē cōtestatā,

Authētica quain prouincia multa inducit noua.

k Forma pragmatica.} id est imperiale rescriptum,

¶ VBI DE POSSESSIONE AGI OPORTEAT.

¶ *Hoc titulo ubi de possessario agitur iudicio, dicit, siue per interdicta, siue per alias actiones agatur.*

¶ *Cū uiolentiæ debet tractari, ubi est possessio, uel ubi uis illata est.h.d.Iacob.Butr.Bal. & Salic.*

¶ Impp.Valent.& Valens AA.ad Festum Proconsf.Aphricæ. LEX VNICA.

VBi aut l vis facta dicitur, aut momentaria possessio postulanda est, ibi loci iudicem aduersus eū, qui possessionem turbauit, conuenit iudicare. D.viij.Kalē.Iun. Gratiano & Dagalaipho Coss.

VBi.} CASVS. De posses. mea me deiecisti, vbi te cōuenire debeā interdicto vñ vi pro possessione recuperanda quærit. Rñ. vbi possessio est. vel sic: possessio erat Muti.in districtu Bonoñ. me vi retinuisti. ibi cōueniendus eris vbi vis mihi facta est s.in districtu Boñ.& sic sumit scd̄m auth. in sua significatione in prin. glo.

l ¶ Vbi aut.} Aut pro.i. nā nō pōt alibi fieri vis, q̄ vbi sit possessio. & sic vnū casum ponit tm̄ hæc lex, scd̄m quosdā, qd non placet: imò pōt fieri alibi vis, & alibi esse possessio, vt si possessio mea est Mutinæ, ad quā cum ire vellem: in districtu Boñ. me detinuisti. si eñ suspicor me posse repelli, amitto possessionē, & agā vñ vi & Boñ. 1 vbi facta est vis & Mutinæ vbi est.i.existit possessio momentaria, vt ff.de vi & vi ar.l.j §.interdictum autem hoc.& §.si ue aūt corpore.& sic duobus locis conuenit, & aut ponit disiunctiuè. Quare possessio dr̄ mometaria, dic vt dixi.s.qui le. p.l. fi.

1 Imò non Bononiæ, sed Mutinę vbi fuit collatus effectus violentiæ.arg.in l. cōtraxisse. ff. de act. & obli. Paul.

Vbi fideicōmissum peti oporteat.

TITVLVS XVII.

¶ *Vbi hæreditas est, ibi fideicomm. peti potest.h.d.Sal. Vel sic: Hęc lex glossatur. ff.de iud.in l.quod legatur.Bar.*

¶ Impp.Seuerus & Antoninus. AA.Demetrio. LEX VNICA.

FIdeicōmissum m ibi petēdum esse ubi hæreditas relicta n est, dubitari nō oportet. PP.viij.Kal. Septēb. Cilone, & Libonæ Coss.

¶ VBI FIDEICOM.

FIdeicōmissū.} CASVS Legatum vel fideicōmissum mihi reliquisti. vbi illud petere debeam quæritur. Respō, quòd vbi hæreditas est, vel eius maior pars.

m ¶ Fideicommissum.} quod in fideicōmisso dicitur, idem in legato fraternizant enim hodie. vt ff.de legat.j.l.j.

n ¶ Relicta est.} idest factum est testamentum. nam ibi defunctus videtur cum legatario contrahere, vt inst. de obl. quæ ex quasi contract.§.hæres. secundum quosdā quod non placet, quia non cum defuncto, sed cum hærede legatarii contrahere videntur, vt ff.quib. ex caus.in poss.eatur.l apud.§.fi.& l.seq. Dic ergo, relicta est, id est existit, vt sit tertium adiacens: 2 vt ff.de legat.j.l.cùm res. sic & satisdatio petitur vbi existit: vt ff. vt legat.no.l.postquam.§.fi. & plenè hic posses distinguere: vt ff.de iudic.l.quod legatur.in glos.j.legatarius &ç.

Legatarij nō cum defuncto, sed cum hærede eius videntur contrahere.

Vbi conueniatur qui certo loco dare promitit.

TITVLVS XVIII.

¶ *Vbi solutio est in certum locum collata: si alibi agitur, est actio arbitraria rōne loci in qua officio iudicis uenit interesse actoris uel rei.h.d bald.*

¶ Imp.Alexander. A. Heraclidæ. LEX VNICA.

QVi certo loco sese soluturū pecuniā obligat, si solutioni satis ñ fecerit arbitraria o actione, & p in alio loco pōt cōueniri, in q̄ venit

¶ VBI CONVENIATVR QVI CERTO LO. DA. &c.

QVi certo. CASVS. Mutaui tibi x.ea certo loco puta mihi soluere promisisti: dolo vel culpa vel mora tua cepi dilationem, an alio loco te cōuenire posim, quærit. Rñ. q sic condictiōe certi ex mutuo arbitraria, ī qua veniet dānū q pass⁹ sū & ēt p p loci mutationē, ideo q a suo loco pecunia soluta ñ ē.

o ¶ Arbitraria.} adiectum est.i.conditione certi arbitraria, quæ habet locum in tribus casibus: 3 vt ff.e.l.ij.§.hæc autem actio.& l. si hæres. & l.aut. Et dicitur arbitraria: quia solus iudex ex suo arbitrio æstimat damnum vtriusque si alibi soluatur: ut instit.de ac. §.præterea quasdam.

p ¶ Et in alio loco.} scilicet quolibet: nam ubi te inuenero, ibi te &c. & pro hoc.ff.de iudic.l.eum.& de constit.pecu.l.si duo.§.j.& de condi.inde. l.qui certo.quod non placet. Expone ergo idoneo 4 & hic & in prædictis legibus, vbi scilicet habeat forum qui conuenitur: vt ff.de mune. & hono. l.ut gradatim.§.j. Et quæro, si certo loco promisi, an eo loco quo fuit facta promissio, possum conueniri? Io.dicit 5 q non: quia non ibi, sed ubi est soluendum, contrahi uidetur: ut ff.de act.& obl.l.contraxisse.& ff.& ff.e.l.penul. Alij contra: & pro his.ff.de iud.l.hęres absens.§.fi. & l. oēm.

ADDITIO. Dicas quod locus cōtractus non inspicitur, & ibi non potest conueniri, sed solum locus solutionis faciendæ inspicitur: nisi aliud actum sit.pro quo Pe.de Bel.per.in l.contraxisse. §. alleg. allegat. l.quæro.ubi dicit esse casum.ff.de sol.vbi hoc tenet & sequitur Barto.

2 Hoc est verbū tertiæ personę nullam determinationem habēs secundum Dyn.

3 Tu dic in quatuor. Pau.hic.

4 Hęc vera & communiter tent. Pau.

5 Et benè Paul.

Al-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Alterutrius. ȝ vt quia vnius interest, non alterius. si autem vtriusque, tunc secus secundum Irn. & P. sed certè etiam si simul vtriusq; interest, vt plenè dixi. ff. eo. l. ij. in prin.

¶ VBI IN REM ACTIO EXERCERI DEBEAT.

IN rem. ȝ CASVS. Meam possedisti, quã cum petere vellẽ, dicis te nõ esse couenien dum, sed cũ q tibi vẽdidit. vbi aũt cõueniẽdus sis an vbi domiciliũ habes, an vbi actor q̃rit rñ. ꝙ ibi, vbi tu emptor: quia hęc forma iuris est. vt emptor ibi defendat, vbi forum habet: vt ff. de iud. l. venditorem.

† Concor. ea. P. & G. cũ glo. j. in me. extra de offi. de leg. † Eius. † Fusciano.

æstimatio, † quod alterutrius † a interfuit suo loco potius quam in eo, in quo petitur, solui. Da. vj. Id. Mart. Fusco, † & Dextro Coss.

Vbi in rem actio exerceri debeat.

TITVLVS XIX.

¶ *Vẽditor debet defendere emptorẽ in foro emptoris: nec põt ex ꝓpria ꝑsona declinare forum. h. d. Vel sic: Forum qđ est declinabile à defenso, non est declinabile à defensore. h. d. Bal. uel sic: Actio ĩ rẽ dat cõtra possidentẽ, nõ contra auctorẽ eius qui nõ possidet. datur tñ contra illum regressus de euictione, si sibi fuit lis denũtiata. Et si uult defendere possessorẽ de euictione: tenet ipsum defendere in loco ubi lis est ĩchoata: nec põt eũ trahere ad forum suũ. h. d. Pau. de Cast.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Pancratio. LEX I.

IN rem actio b non contra c venditorem, sed contra possidentem d competit. Frustrà itaque desideras non tecum congredi, † e sed cum auctore f tuo dominium vendicantẽ, g cùm te possidere contendas. Nam si denũtiasti h ei qui tibi vendidit, intelligis euictionis illi periculum imminere. Nec enim iurisdictionis forma, i in eadem prouincia constitutis tã petitore, quã possessore, ob auctoris personam, quẽ in alia prouincia dicis cõsistere, debet immutari. D. Id. April. AA. & Coss.

¶ *Qui possidet alieno noĩe, põt reali actione cõuentus dñm in iudicio noĩare: & dat̃ ei dilatio ad denuntiandũ dño: quo nõ ueniẽte, habetur lis cõtestata quantũ ad interruptionẽ præscriptionis. & si citatus legitimè non comparet, fit missio in possessionẽ: & reuersus nõ auditur de possessione, sed tantũ de proprietate. h. d. secundũ Iac. Butr. Bald.*

¶ Imp. Constantinus. A. ad vniuersos prouinciales. LEX II.

SI quis † alterius nomine quolibet modo possidens immobilẽ l rẽ, litẽ ab aliquo ꝑ in rẽ actionẽ sustineat, debet m statim ĩ iudicio dñm noĩare: vt siue in eadem ciuitate degat, siue in agro, siue in alia prouincia sit, certo dierũ spatio à iudice definiẽdo, n eoq; ad notionẽ eius perducendo, vel ipse in loca, in quib. ꝑdiũ situ est, perueniẽs vel procuratorẽ mittẽs, actoris intentiões excipiat. Si verò post huiusmodi indultũ tp̃s minimè hoc quod dispositum est, facere maluerit, tanquam lite, quæ ei ingeritur ex eo die quo possessor ad iudiciũ vocatus est ad interrumpendã lõgi tp̃is præscriptionẽ, cõtestata: iudex, vtpote o dño possessiõis nec post huiusmodi humanitatem sui presentiam faciente, edictis legitimis proponendis eũ p citare curabit: & tunc in eadem voluntate eo permanente negotiũ summatim q discutiens, in possessionem rerum actorẽ mittere † nõ differat: omni allegatione absenti de principali quæstione seruata. r D. x. Kalend. August. Basso, & Ablabio Coss.

¶ *In reali & personali actor sequitur forũ rei. Item reus potest conueniri in loco, ubi est res. hoc dicit Bal.*

¶ Impp. Valentin. Theodos. & Arcadius. AAA. LEX III.

ACtor rei forũ, siue in rẽ, siue in ꝑsonã sit actio, sequat. s Sed t & in locis in quib. res u ꝑ quas cõtẽditur, cõstitutæ sunt, iubemus in rem actionẽ aduersus possidentem moueri. † D. x. Kal. Iul. Arcadio, & Bautone Coss.

Vbi de hæreditate agitur, vel vbi hæredes scripti in possessionẽ mitti postulare debeant.

TITVLVS XX.

b ¶ In rem actio. ȝ id est vendicatio.
c ¶ Non ꝯ. ȝ nisi dolũ desisse possidere. vt ff. de rei vẽ. l. si ãt. §. j. & §. sed & is.
d ¶ Cõtra possidentẽ. ȝ vt & s. de alie. iur. mu. cau. fa. l. j. Sed quid si vẽditor vult suscipere iudiciũ ꝓ emptore, quasi defendẽdo seipsum: nunquid põt actore inuito? Quidã ꝙ sic: vt ff. de pe. hære. l. sed & si. l. §. itẽ si rem. in fi. §. & ff. de ap. l. ab executore. §. i. & ff. de re iud. l. sæpè. & de alie. iud. mu. cã. fa. l. iij. §. fi. Sed lex ista dicit ꝯ, & ff. de proc. l. si actor. sed dic ꝙ põt in foro emptoris: vt ff. de iud. l. venditor. nisi vt s. de procu. l. fi. Nec ob. hæc l. q a venditor nõ offerebat hic iudiciũ ꝓ emptore suscipere.
e ¶ Congredi. ȝ i. agi.
f ¶ Auctore. ȝ vẽditore.
g ¶ Vendicantẽ. ȝ s. rem ꝙne dñij: sed dñium nõ petit cũ habeat. verè. n. habet illud: q a si non haberet, nõ haberet rei vẽdicationẽ: 1 vt ff. de rei ven. l. i rẽ. in prin. vel dic habet quo ad q d, & quo ad q d nõ hẽt. Nã habere multis modis dr, vt ff. de verb. ob. l. stipulat o ista. §. habere. Vel dic vendicat sibi dñium. i. attribuit sibi dñiũ. i. dicit se dñm.
h ¶ Denuntiasti. ȝ s. ante sniam: vt ff. de euic. l. si rẽ quã. §. fi. & j. de euic. l. si cõtrouersia. & j. de peri. & cõmo. rei ven. l. j. secus si non denuntiauit cum posset: vt ff. de euict. l. si fundo. §. fi.
i ¶ Forma. ȝ quæ est vt ibi ipse emptor forum habet, defendatur per se vel per alium: vt ff. de iud. l. venditor.

† Habuisse. Hæc glo. placet doc. hic Pau. Habere multipliciter dicitur.

SI quis. ȝ CASVS. Fundum ad me pertinentẽ non tuo nomine sed alieno possedisti, quem petere volui, feci te citari; dicebas dñm nõ te esse. quid iuris sic quæritur. Rñ. ꝙ dabũtur tibi induciæ, vt dño denũcies vt veniat, vel sufficientẽ ꝓ se dirigat responsalẽ ad locũ in quo sita est possessio. Si aũt venire noluerit, iudex legitimis edictis propositis faciet eũ citari: & si in eadem voluntate perseuerauerit; lite contestat. quasi contra absentem interrupta præscriptione ex die quo possessor ad iudiciũ vocatus est, summatim de ea cognoscat, & me mittat in possessionem fundi: salua tibi reuerso de proprietate quæstione.
k ¶ Quolibet modo. ȝ vt commodatarius rei immobilis, vel colonus vel inquilinus qui nõ habet ius in re. & dic idem in eo qui habet ius in re, vt in feudatario, emphyteuta, vel fructuario, vel quocunq; modo teneat. nomine alterius ẽm Io. Sed alij. vt I. & P. dicunt aliud esse in eo qui habet iꝰ in re, vt in feudatario, emphyteuta, creditore, & fructuario superficiario, & similibus, vt ipsi non possunt dñm nominare in iudicio: nec liberantur hoc faciendo, sed defendere coguntur respectu iuris quod habent. Nã & vir si in dotem agit vel defendit, principaliter agere vel defendere dr ratione iuris quod habet, vt ff. de re iudic. l. sepe. §. sed scientibus. Item fructuarius respectu iuris quod habet in re, tenetur ad exhi. vt ff. ad exhi. l. Celsus. §. j. Item emphyteuta dicitur possidere vt euitet satisdationem; vt ff. qui satisd. cog. l. sciendum. §. j. si ergo onus euitat, & onus sustinere debet circa defensionẽ faciendã. Sed an ꝯ ciuiliter tm̃ possidentẽ detur rei vẽdicatio? quidã dicũt ꝙ sic, & fiat missio in rẽ pro ciuili tm̃ si nõ veniat qui defendat: & nõ fit præiudiciũ in naturali. ff. de acq. pos. l. pe. in prin. secundũ Io. nisi naturaliter possidens sciat, & patiatur: vt ff. de re iud. l. sepe. in fi. §. j. Alij dicũt nõ teneri rei vendicatione eũ qui tm̃ ciuiliter possidet, cũ nõ habeat facultatem restituẽdi. vt ff. de rei vẽ. l. officiũ. ADDITIO Vide de hoc Bar. in l. Põponius. §. si is q precario. vbi de hoc ẽt per gl. ma. in fi. ff. de acq. po. & q̃rit ẽt glo. super rub. ff. de rei ven. & est casus in l. cuiuscunq;. §. j. ff. de vsuf.

† Ista lex ẽ singula. ẽm Paul. licet habeatur: i ca. qm̃ frequenter. extra vt lite non conte. & concor. glo. j. in ca. edoceri. in prin. extra de rescr. & intell. huius vid. ꝑ Bolognin. in l. si finita. §. Iulianus, nu. 384. de dã. infec.

l ¶ Immobilẽ. ȝ ꝓ mobili non põt dño nũciare sed res deponit si suspecta persona sit: & agitur. ff. qui satisd. cog. l. si fideiussor. §. fi. & in hoc casu, s. immobili loquit d. l. officiũ, sed hodie idẽ in re mobili, per authẽ. quæ in ꝓuincia. s. vbi de cri. agi oportet. ADDITIO Dic ꝙ illa auth. loquitur in alio casu. Pau. hic.
m ¶ Debet. ȝ i. põt: ut ff. an per alium causa app. l. fi. vel debet si nunquam facturus est.
n ¶ Definiẽdo. ȝ fortè ẽm legẽ. s. de dila. l. j. vel secundum auth. qua in ꝓuincia. s. alleg.
o ¶ Vtpote domino. ȝ id est, eo qui dominauit sed verius pro vero domino pone.
p ¶ Eum citare. ȝ s. nominantem. tu dic dñm, vt euidenter dicit litera ꝙ dñs nunc primò citatur.
q ¶ Sũmatim. ȝ nã posset petere rẽ per calumniã: & ideò hęc fit summaria cognitio an ad eũ pertineat, vel non. sic & j. de bo. auctor. iud. possi. auth ei qui iurat. & ff. de car. edic. l. iij. §. causæ.
r ¶ Seruata. ȝ imò & de possessione: vt j. de præscrip. xxx. ann. l. si quis emptionis. §. pe. ꝯ videtur ꝙ nec ad proprietatẽ: vt s. de iud. l. properandum. §. finautem reus. quæ sunt contra. Sol. vt ibi in l. properãdum. 2 Sed vsq; ad quod tempus auditur de proprietate? Rñ. vsq; ad x. an. inter præsentes, & xx. inter absentes. nam posteà res erit vsucapta siue præscripta: quia iustè possidet qui auctore ꝑtore &c. vt ff. de acq. pos. l. iustè. nec distinguitur vtrum res fuerat absentis, vel alterius. Aliud autem est in noxali actione. nã statim efficitur dñs accipiens, si primò possessor erat dñs: vt ff. si ex nox. cau. aga. l. ij. in fi. & de noxa. act. l. & generaliter. & idem dicimus in causa damni infecti ꝙ in noxali. sed in actione personali vsque ad xx. an. dicimus audiendum volentẽ recuperare possessionem, cùm nec possideat missus, vt ff. de acqui. pos. l. ij. §. fi. nisi missus eam vendiderit, vel i solutum acceperit per iudicẽ. Itẽ an statim missus possideat, vel demum post annum? M. & Azo statim. sed P. & B. post annum. vt plene dices. j. de præscrip. xxx. ann. l. si quis emptionis. §. pen. sed hoc quando lis non est quasi contestata. at hic erat quasi contestata Accurs.

ACtor. ȝ CASVS. Tu Bonoñ. equũ tuũ quem possidebat Mutiñ. petere voluisti: vbi conueniendus sit, quæritur? Rñ. ꝙ ibi vbi domicilium habet, s. Mutinæ. licet Azo contra, scilicet vbi res est. Si autem res sit immobilis, puta fundus quem petere voluisti, & apud Rhegium sit fundus, & Mutiñ. vbi domicilim habet, & apud Rhegium vbi possessio constituta est petere potes.
s ¶ Sequatur. ȝ vt s. de iurisd. om. iud. l. ij.
t ¶ Sed & in locis. ȝ quasi dicat non solùm ibi vbi habet domicilium.
u ¶ Res. ȝ s. immobiles ferè ẽm oẽs. Sed Azo ꝯ, quia hic dicit indistinctè & per

Possessor rei mobilis an possit domino denunciare. † Mitti. † Cõcordat [illegible]

& per id quod est. ff. de iudi. l. quod legatur. §. finaũt. & pro eo in eodem tit. l. sed & si susceperit. §. fi. sed certè ẽm H. in mobili aliud vr̃ dicendũ. s. ꝙ sufficiat satisdare iudicio sisti in suo foro: vt ff. de offic. præsi. l. senatus. & ff. qui satisda. cog. l. si fideiussor. §. fi. nisi in causa vbi suffi sit nuda cautio propter priuilegium legationis: vt ff. de iudi. l. ij. §. pen. Vel loquitur ibi, cũ ꝑsona suspecta non erat, aliàs satisdabit, vl̃ res deponi debebit: vt d. l. si fideiussor. §. fi. Alij dñt ibi primò litẽ contestari vbi res est: & posteà satisdari. ꝙ posset esse verũ si actio eẽt tpe peritura: vt d. l. senatus. sed q d si reali te ꝑuenio hic vbi habes domiciliũ, & res est alibi: qs executioni mãdabit? 1 Rñd. iudex illius loci vbi est res ex denũtiatione huius, sicut fit a vera definitiua: vt s. de iud. l. ꝓperãdũ. §. finaũt reus. & ff. de re iud. l. à diuo pio. i prin. & vera interlocutoria: vt ff. de bo. autho. iud. pos. l. cũ vnus. §. fi. Item in cuius electione est, si loco domicilij, vel vbi res est, eligere forum? 2 Rñ. actoris: 2 vt ff. de iudi. l. ij. §. planè, & si ꝑfecta Accursius.

1 Subaudi sniam latã pro actore. Paulus. † æs sint. † oporteat

2 Ista gl. sp allegat qđ qñ quis hẽt plures iudices sub q b. põt conueniri. electio est actoris corã quo conueniat probat in l. fi. s. de iurisd. om. iudi. & j. de præscr. lõg. temp. l. fin. Pa. de Cas. † Hãnibaliano.

¶ *Siue agat̃ edicto diui Hadriani, siue petitiõe hr̃ditatis: agi dẽt ubi est res. Itẽ petitio hr̃ditatis põt moueri in loco domicilij heredis. h. d. Vel sic, & clarius: Iudiciũ possessoriũ ubi res sunt sitæ: iudiciũ uerò petitoriũ ẽt in domicilio conuenti possunt agitari. Sa.*

¶ Impp. Valerianus, & Gallienus AA. Messalæ. al. Messiæ. LEX VNICA.

ILlic a vbi res hæreditarias esse proponis, hæredes in possessionem rerũ hæreditariarum mitti postulandũ b est. Vbi autem domiciliũ habet qui cõuenitur: vel si ibi vbi res hr̃ditariæ sitę † sũt degit: c hæreditatis erit controuersia terminanda. D. vij. Kalen. Maij, Seculari, & Donato Coss.

Vbi de ratiociniis tam publicis quàm priuatis agi † oportet.

TITVLVS XXI.

¶ *De administratiõe priuata ibi dẽt rõ reddi, ubi administratio gestat̃. h. d. Bal. et Sal.*

¶ Impp. Diocle. & Maximian. AA. & CC. Gerontio. al. Gersantio. LEX I.

EVm qui aliena negotia siue ex tutela, siue ex quocunque alio titulo d administrauit, e vbi hæc gessit, rõnẽ f oportet reddere. Dat. vij. Kalen. August. Annibalione, † & Asclepiadoto Coss.

¶ *Ibi debet reddi rõ publicæ administrationis, ubi administratio gesta ẽ, q ibi habilius instructio sufficiens habet, & uerißima possunt testimonia monstrari. h. d. Bal.*

¶ Impp. Honor. & Theo. AA. Macedonio magistro militum. LEX II.

NEmo g post depositũ cingulũ h suæ priuatę vitæ † reditus, ob negotiũ ꝙ militiæ cã est ei exortũ ꝓstãdi ratiocinij gratia eius numeri, in quo militauit, vel quẽ ipse gessit, à quocũq; i pulsatus fori k præscriptionib. vtat. vnũquenq;. n. super huiuscemodi causis, publicis quas dũ militaret, exercuit, vel super ratiocinijs militaribus per q̃ suos cõtubernales † afflixisse asserit, l in militari m oportet iudicio respondere in quo & instructio sufficiẽs, n & nota testimonia, & verissima pñt documẽta præstari. D. ij. Id. Iun. Coss.

Vbi causa status agi debeat.

TITVLVS XXII.

¶ *Si seruus aufugit a dño ad aliã ꝓuinciã, cã possessionis tractatur eodẽ loco, sed causa proprietatis examinatur corã iudice uñ aufugit. h. d. secundum Iac. de Are. Bal.*

¶ Imp. Alexander A. Aurelio † Aristocrati. LEX I.

EA quæ à te, cum tibi seruiret o refugit, & in aliã prouinciam se contulit libertatem sibi vindicãs, p non iniuria q eo loco † litigare † compellenda est, vnde quasi fugitiua recessit. r Ideoq; remittere eã in prouinciam in qua seruiuit, præses prouincię qui eo loco ius reprę sentat, curæ habebit: s sed non ubi deprehensa est, audiri debet. t PP. xiiij. Kal. Septemb. Pompeiano, & † Pelignano Coss.

¶ *Procurator Cæsaris non est iudex cõpetens in causa status. h. d. Pau. de Cast.*

¶ Imp. Decius A. Felici. LEX II.

PRocuratores nostros u status x causas examinare non posse, omnib. notũ est. y PP. Kalend. Decẽ. Decio. A. ij. & Grato Coss.

¶ *Quando ille qui dicitur seruus, est in possessione libertatis, debet cõueniri ubi est: & illud dr̃ eius forũ. h. d. cũ. l. seq. Vel sic: Etiã in casu status actor sequitur forũ rei, licet actor sit senator. h. d. Salic.*

¶ Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Zenoniæ. LEX III.

b ¶ Postulandũ est. ȝ ꝑ interdictũ quo. bo. vt ff. quo. bon. l. j. in prin. vel ꝑ officiũ iudicis, vel ꝑ condi. ex lege, q̃ est j. de edic. diui Hadr. tol. l. fi.
c ¶ Degit. ȝ maximè si ibi degit. nã idẽ si ibi non degit vbi sunt res, q a poterat conueniri vbi sunt res, ad instar merè realis: vt s. tit. j. l. fi. & arg. s. vbi de pos. agi opor. l. j. cum hæreditatis petitio fit. & in rem, non solũ in personam, ut j. de pet. hæred. l. hæreditatis.

† Positum. † Rei.

¶ VBI DE RATIOCINIIS TAM PVBLICIS QVAM PRIVATIS AGI OPORTET.

EVm qui. ȝ CASVS. Tutelã alicuius pupilli, vel adulti curam administrasti. finita tutela, vel cura vbi cõueniri debeas quęritur. rñ. nõ ibi vbi domiciliũ habes, sed ibi vbi administrasti, puta si fueris Mutiñ. & Bononię curã vl̃ tutelã administrasti: Bonoñ. es cõueniendus, & illuc trãsmittendus si alibi habes domiciliũ.
d ¶ Titulo. ȝ vt argentarius, vel ꝓcurator, vel quocunq; modo: vt hic, & ff. de iud. l. hæres absens §. j. & l. argentarium. & de procu. l. neque. & de condi. & dem. l. cùm seruus. §. j.
e ¶ Administrauit. ȝ ff. de iudi. l. hæres absens.
f ¶ Rationem. ȝ reddit rõ villicationis, vt insti. de ob. q̃ ex quasi ꝯtract. §. sicut aũt. Sed an debeat transmitti si ibi nõ inueniatur? Quidã ꝙ sic. & sic speciale: vel non speciale, quia & idẽ in ꝯctibus fit q̃nq;. vt d. l. hæres. §. j. diximus. in l. autem sequenti constat ꝙ fit transmissio.

NEmo. ȝ CASVS. Aliquis constitutus ad subministrandum militibus stipendia, minus quam recepit impendit, finita administratione si appareat eum malè administrasse, vbi conueniri debeat, quæritur. rñ. ꝙ non vbi domicilium habet, sed vbi administrauit. s. sub magistro militũ, sub quo tẽpore administrationis militabat. & hoc sine fori præscriptione, vel exceptione: vt si dicat se non esse conueniẽdum vbi administrauit, sed vbi domicilium habet, non audiatur.
g ¶ Nemo. ȝ superior. l. de priuato: hæc de publico dicit. Accur.
h ¶ Cingulũ. ȝ fuerat enim electꝰ sup aliqua professione militũ vel negotiatorũ: vt s. de iurisd. om. iud. l. fi.
i ¶ Quocunq;. ȝ idoneo ad petendam.
k ¶ Fori. ȝ vt dicat se nõ cõueniendũ sub eo iudice sub quo cõueniũtur alij de illa militia.
l ¶ Asseritur. ȝ q a multa ꝓ expensis ab eis accipiebat, & eis parum præstabat.
m ¶ In militari. ȝ hodie adiungit̃ eps: vt in aut. vt iud. sine quoquo suffra. §. necessitatẽ. co. ij. & de col. §. super hoc. col. ix.
n ¶ Sufficiẽs. ȝ sic s. qñ impe. iter pu. & vi. l. j. in fi. j. rñs. & i auth. vt om. obe. iudic. §. hęc considerantes. col. v.

† Duar. afflixisse. † Onesio.

¶ VBI CAVSA STATVS AGI DEB.

EA quæ. ȝ CASVS. Si ancilla tua à te fugiẽs, & i alienã ꝓuinciã se ꝓferẽs asserit se liberã: vbi cũ statꝰ agi dẽat, q̃rit. rñ. ꝙ nõ ibi vbi eã dprehẽdisti, sed ibi vbi seruierat anteq̃ se in fugã incõsultè reciperet.
o ¶ Seruiret. ȝ i. erat in possessione seruitutis.
p ¶ Vindicans. ȝ i. libertatẽ ꝓclamans, posteaq̃ ꝓstiterit eã esse possessam in seruitute.
q ¶ Non iniuria. ȝ sed de iure.
r ¶ Recessit. ȝ nisi diu. i. x. annos morata est in possessiõe libertatis bona fide. i. putãs se liberã iustis rationib. ducta, vl̃ iniustis rationibus xxx. ann. vt ff. de acquir. pos. l. iij. §. si seruus. & l. ꝓ eum. §. j. & ff. qui, & à q bus ma. li. l. si cum fidei commissa. Aristo. & ad hoc. ff. de lib. caus. l. liberis. §. fi. & l. igitur sciendũ est. & j. de præscrip. long. temp. q̃ pro lib. l. j. & j. de lib. cau. l. ea quæ. & j. de proba. l. vis eius. & de ser. fug. l. cùm seruum. Accur.
s ¶ Habebit. ȝ conoscendo j. & nũciando super possessione: non ꝑ vĩ vi, vel vti pos. interdictũ cũ sit res mobilis. Itẽ q a nec dicit ꝙ seipsum possideat, sed fit hoc offi. iudicis, vel interdicto vtrobi. Ibi ergo quærit̃ & pronunciatur de possessorio: sed petitoriũ seruat̃ in loco vñ aufugit: & sic diuiditur causæ continentia. & sic est contrà. s. de iudic. l. nulli.
t ¶ Debet. ȝ in petitorio.

† alias cõpellanda. Concor. gl. ij. in c. de seruorũ. ex de ser. non ordinand. † alias Pelignano. Dua. Libertas quãto tp̃e ꝑscribitur.

PRocuratores. ȝ CASVS. Si priuatus priuato status moueat quęstionem, puta dicit aliquẽ esse seruum, qui si pro libero gerit: an procurator Cæsaris qui cognoscit inter fiscũ & priuatũ, cognoscere possit, q̃ritur? Rñ. ꝙ non. vel dic ꝙ si inter fiscum & priuatum de seipso, &c.
u ¶ Procuratores nostros. ȝ scilicet Cæsaris.
x ¶ Status. ȝ scilicet ingenuitatis.
y ¶ Notum est. ȝ inter duos priuatos inuitos. secus inter fiscũ & priuatum: vt dicunt. j. eo. l. iamdudum. quod non placet: nam nec inter fiscũ & priuatum: vt j. ne de sta. defun. l. si pater. Dic ergo ꝙ in l. iamdudum. erat vice prędis, vt s. de pe. iudi. l. j. Vel tertiò si inter fiscum & priuatũ de aliquo seruo vel liberto sit qõ, quia quilibet ad se pertinere dicit: cognoscere potest. si inter fiscũ & hominem priuatum qui se liberum vel ingenuum asserit, tunc non potest: vt hic, & d. l. si pater. Vel quartò distingue quæ quæstio est status: ut si quidem ingenuitatis, non possit: vt hic,

Procurator Cæsaris an possit cognoscere de cã status.

vt hic,& d.l.iamdudum.in fi.Et quod hæc sit causa libertatis,habes.j.de ord.cogn.l.si status.& d.l.si pater.An alterius status,& tunc potest:vt in prin.dictæ.l.iamdudum.vnde valet: vt ff.eo,l.2.& 3.

I in possessione.} CASVS. alicui mulieri in possessione libertatis cōstitutæ quæstionem status noluisti.vbi hæc status quæstio agitari dēat quæritur? rñ.quod ī foro mulieris cui status quæstio mouetur.

a Decoretur.} vt ff. de lib.cau.l.liberis.§.fi.

I ex possessione.] CASVS. Ex possessione seruitutis proclamasti in libertatem vbi cā status agi debeat, q̄ritur.rñ.ꝙ vbi consistit qui se dñm dicit.

b Si ex possessione.} hæc lex est contra ad superiorē: & est idē ī d. l.liberis.& j.de lib.cau. l.eam q̄.& ff.de proba. circa.& l.si quis liberū.

Concor. glo.2.in c.2.extra de ser.nō ord.

Amdudum.} CASVS. Inter priuatū & fiscū de quodā seruo vel liberto erat qō: q2 priuatus dicebat eum eē seruum suum vel libertū: ecōuerso fiscus suum eē dicebat an ꝓcurator Cæsaris de ista cā cognoscere posit q̄ritur.rñ.ꝙ sic.Si aūt fiscus dicat aliquē eē seruum suū.econuerso ille afferat se ingenuū, quis cognoscere de causa d̄beat,quæritur.Rñ.ꝙ p̄ses prouinciæ.

Concor. gl.2.in fin. in c.2.extra de seru.non ordi.

c Libertinitatis.}hic agebat vices præsidis. vel aliter vt modo dixi in l.2.huius tituli.

Liberta-

d Et seruitutis.} puta q2 fiscus vocabat aliquē ad seruitutē, & ille dicebat se manumissū à fisco,vel ab eo cui successit fiscus.at sequenti rñso dicebat se igenuū cum ad seruitutem vel libertinitatē vocaretur.

e Rationalem.} hic agebat vice p̄sidis: vel aliter, vt modo dixi in l.2.huius tituli.

Diuisionem.

f Vel magistrum. } vel pro id est.

g Vnde.} i.de quo est quæstio an possint cognoscere. Accur.

h Ingenuitatis.} s.inter fiscum & priuatu:vt j.de sta.defun.l.si pater. & s.eo.l.ꝓcuratores.& de pœ iudi.l.placet.j.

SI in possessiōe libertatis cōstituta es,cùm in status etiā quæstiōe actor rei forū seq; debeat: ibi causam liberalem agi oportet, vbi cōsistit,quæ ancilla dicitur,licet senatoria dignitate actor decoretur.a Dat.ij.Id.Maij. AA.Coss.

Idem AA.& CC.Sisiniæ. LEX IIII.

SI ex † possessione b seruitutis in libertatem quis proclamet: ibi agi oportere stat⁹ causā, vbi domiciliū cōstitutū habet q se dominū dicit,non est ambigui iuris. D.ij.noñ.Mar.Bizanti.CC.Coss.

Cā seruitutis & libertinitatis q̄ est īter fiscū & priuatū,pōt p procuratorem Cæsaris examinari: cā uerò ingenuitatis pertinet ad iurisdictionem præsidis.Baldus.

Iidem AA.& CC.Diogeni præsidi insularum LEX V.

IAmdudum † à nobis statutum est,vt si quæ causæ libertinitatis,c † & seruitutis d in ꝓuinciis inter fiscū & priuatos exorirētur, ad rationalem,e vel magistrum f rei priuatæ,hoc est,vnde g motæ essent quæstiones,remitterētur:si quæ verò ingenuitatis h essent, à rectore prouinciæ examinarentur. Dat.iiij.noñ.August.CC.Coss.

Etiam post quinquenniū manumissus de facto pōt ꝓuocare in ingenuitatē:qd olim ñ poterat nisi ex dñi auxilio,hoc ē gratia Cæsaris.h.d.Vel sic. Cōtra statū nō pscribit̄ spatio qnquennali:sed ꝓ statu sic:ut ī gl. Bald.

Imp.Iustinianus.A.Menæ.PP. L. VI.

IN litibus in quibus vtrùm ingenuus, an libertinus sit aliquis, quærit̄,quinquennij præscriptionem i † (post quod diuino k adiutorio opus esse veteres leges præcipiebant l) in posterùm cessare sancimus:& huiusmodi lites etiam post memoratum tempus ad exemplum cæterarum, vel in prouinciis apud earū moderatores, vel in hac alma vrbe apud competentes maximos iudices examnari. Quod

N litibus.} CASVS. Hominem ingenuū vt seruū possedisti.de facto cum manùmisisti. an elapso quinquēnio in ingenuitatē proclamare posit,quærit̄.rñ.ꝙ sic,licet olim ꝑriū obseruet̄ siue principalis beneficio super hoc impetrato & obtento: & post quinquennium de causa ista cognoscat ipse præses, nec refert an fuerit clarissimus, vel non, q tale fuit passus quæstionem.

i Præscriptionem } alias dimensionem.

k Diuino.} i.rescripto concesso per principem.

l Veteres leges præcipiebant,} olim enim ingenuus de facto manumissus non poterat in ingenuitatem proclamare ultra quinque annos, nisi auxilio principis.ut hic in prin.& ff.si liber.inge.esse di.l.2.§.1.& 2. corrigitur:vt hic subijcit.& arg.j.de præscrip.long.temp.quæ pro li.l.fi. Item vr̄ corrigi totus titu.inf.ne de sta.defunct.per istam legem.Sed illa loquitur de defuncti statu:hic uiuentis.Item hic ad bonum:ibi ad malum reuocabatur in seruitutem.Accur.

m Clarissima persona.} s.quæ ad ineenuitatem prouocat, vel cōtra quam fit prouocatio.

n Super tali conditione.} scilicet. quæ ad ingenuitatem prouocat, vel contra.

Vbi quis de curiali uel cohortali aliave conditione conueniatur.

SI quis.} CASVS. Nuntius vel procurator vel executor communis Bonon.in ciuitate Mutin.se contulit: & sub magistro nuntiorum militare cœpit. vbi cōprehensus sub quo iudice conueniri debeat,quæritur?Rñ.ꝙ in territorio illius sub cui⁹ captus est, nō expectato eo sub quo militare cepit:& cōuictus societati eorū quos declinauerat agreget.

etiam si clarissima persona m sup tali n cōditione, vel etiam seruili quæstionem patiatur,tenere censemus.Dat.iij.noñ. August.

Vbi quis de curiali vel cohortali, aliave conditione conueniat.

TITVLVS. XXIII.

Si curialis uel cohortalis à curia aufugerit pōt per eos a quibus fugerit,propria auctoritate capi ubicunq; reperitur, & cōuictus reduci p iudicē ad pristinū statū.h.d. Bal.Vel sic:Curialis uel cohortalis fugiens pōt capi,& agitur cā possessionis ubi capitur:de proprietate uerò ad locum unde aufugit,remittitur,secundū Ia.But.& Sal.

Impp.Arcad.& Honor.AA.Floro.P.P.

LEX I.

SI quis vel curiæ vel officijs iudicium, aut alijs quiscunque corporibus obnoxius,o intra prouinciam ab iis p erit, quos augit, cōprehensus,q non expectata eiusdem iudicis notione, r sub quo p ambitū r cœperat militare,s penitusq; emendicati honoris præscriptione summota, à iudice t qui in locis aditus fuerit,audiatur:u manifestarumque rerum probatione conuictus,eorum societati,quos declinauerat,aggregetur. D.xij. Kalen.Augu.Mediolani,Cæsario, & Attico Coss.

Homines obnoxiati,uel q ꝑ exactionibus uel cōcussionib.cōueniunt,non pñt fori præscriptionē opponer̄,nisi sint milites armatæ militiæ,uel eis spāliter sit cōcessū. h. d. Bal.

Impp. Theodo. & Valentin. AA. Cyro. P.P.

LEX II.

HAc perpetua lege sancimus prouincialibus iudiciis non posse fori p̄scriptionē opponere eos,q ad curias vocant̄,x vel cohortalibus,y debiti dicunt̄ officiis, vel aliis corporibus obnoxij sunt: eos,z etiam qui super exactiones, vel cōcussiones a perpetrasse firmentur: exceptis videlicer iis qui armata b militia præditi sunt,

No.ex hac l.i fugitiuo regulā, vbi te inuenero.ibi te iudicabo.& est speciale ꝑpter fugā secundum glo.& Bal.

o Obnoxius }in aliquā ciuitate.

p Ab iis.} vel procuratoribus eorum.

q Comprehensus.} ī alia ciuitate. Sic ergo spāle ē hic vt liberā psonā qs sua auctoritate capiat.sic & j.d̄ decur.l gñali.libr.x.& ff.q in frau.cred. ait p̄tor.§.si debitorē.Et ē rō, q2 sicut seruū i fuga cōstitutū adhuc dñs posidet: vt ff.de ac.pos.l.rē q nobis.& l.iij.§.Nerua.& §.si seruus.ita& hūc.Et sic ñ vr̄ capere qd̄ sit alienū, sed retinere qd̄ ē suū.Itē capit h.d. vt subiicit,vt ad iudicē d̄ducat,q cognoscat,& iustitiā exhibeat & sic nō ē ꝯ.s.de iudeis.l.nullus.

Personalitia ... doque ... sumus ... pria ... ritate ...

r Per ambitum.} i. malum desyderum.

Nota ... Militia ... dam ...

s Militare.} i militia inermj:vt q2 apparitor executor, scriptor, & primiscrini⁹ sec⁹ aūt in militia armata:vt j.l.ꝑ xi.& ī hoc differt.Itē & ī hoc q2 hic aufugit:in sequēti nō aufugit, sed dr̄ d̄bere ēe d̄ curia, vl̄ cohorte,vl̄ corpor̄.Ac.

t A iudice.}quolibet q ordinari⁹ sit ī eo loco vbi ē cōprehēsus.& sic no.vbi te.inuenero &c. & ꝑ p hmōi fugā. Sed q d̄ si ille ordinari⁹ erat sub quo militabat? rñ. ēt sub eo pōt qō hæc ꝑponi nō eni vetat hæc lex:sed dicit illū cognoscer̄ ī cui⁹ territorio ē capt⁹ nō expectato eo sub quo militabat. Itē qua actiōe petit̄ cū sit libera psona?Rñ.off.iudicis vl̄ vtili rē cā adiecta:vt ff.d̄rei.vē.l.j.§.j.

Persona libera actione petenda ... dicenda aliis ...

v Audiatur.}& expediat̄ vsq; ad tres menses hæc cā,vt j. de decur.l.generali. lib.x.

HAc perpetua.] CASVS. Si adstrictus curiæ ab officio sibi deputato se subtraxit,uel actor aliquis de negotio alicui metum, vt ab eo aliquid extorqueret intulit:si de his quomodo mota fuerit, quis cognoscere debeat,quærit̄.Rñ.ꝙ præses prouinciæ,nulla fori præscriptione opponenda,nisi miles fuerit, vel principis beneficio fuerit munitus, quo minus sub præside conueniatur:quibus causis à præside prouinciæ aliqd profert̄ ꝙ ad magistrū militū quomodo terminanda referatur.& hoc in prima & secunda parte.in tertia dicit ꝙ si aliquis pupillus præstationibus,vel debitis obnoxius inueniatur, nulla gaudeat fori præscriptione quin sub præside conueniatur,nisi principali priuil. muniatur aut p̄fecti præsidis nullo modo declinet examen.& hoc in tertia.Si qui aūt huius l.contemptores fuerint,inuenti à præside prouinciæ puniatur.

x Vocantur.} id est reuocantur.

y Cohortalibus.} cohortales erant magis cohortati quàm curiales.

z Eos etiam.} repete non posse,&c.Et dic quod superexactum est,restituitur in duplū sine vi ablatiua,aliàs in triplū:vt j.de superexac.l.j.lib. x.& ff.de publi.l.licitatio.§.quod illicitè.

a Vel Concussiones.} quas fecerunt dum erant in officio.

b Armata.} super quibus non potest iniici manus.

a Curiæ nomen.} quia dicitur curiæ adstrictus.

b Ad magisteriam.} id est,magistrum militum.

c Potestatem.} vt condemnet,ipse tamen præses cognoscet: sed etiam imò narrando factum vt causam audiant & exequantur. Accur.

d Prouinciali.} subaudi à.nam sunt ablatiui.

e Euentum.} i.sñiam sup eo de quo impetunt.

† al. aliis.

f Opponere.}etiam si prediti sint armata militia:vt j.in qui.cau.mi.fo. præscrip.l j.circa prin.& ꝙ subiicit,præter eos &c. non excipit de p̄cedentibus, sed ad subsequentia refert:quasi diceret,cæteros præter eos &c. Vel dic excipi illos quos.s.excipit.s.milites armatos.

g Præter eos.} vel est hic.§. vel.j. cæteros &c. & s̄m primum non refertur ad proximum.

h Cæteros.} respicit vel j.vel s̄.

i Sententiam.} cum lis erat contestata: vel verius de pœna contumaci imponenda dicit̄: vt ff.si quis ius di.nō ob.l.j.& sic falsa est nota quā quidam hic faciunt,ꝙ sñia ante litē contestatam fertur. Nota ēt hic ordinarium nō recusari,vt & s̄.de iudaeis. si verò contigerit.

Gulliel. de Cugno sic itelligit qd̄ ēt deffinitiua sñia proferat̄ in ꝯtumacem ī casib. hic positis: qd̄ sequit̄ hic Bart.& dicit mētiri eundum.

vel † aliàs speciali beneficio principali sese defendūt:ita tñ, vt cui ex militarib. viris curiæ nomen,a vel cohortalis officij quæstio ingeratur, rector prouinciæ super eius noīe tam ad sedē tuæ magnificentiæ, quā ad magisteriā b vel cōpetentē referat potestatē,c vt ij, qui velut debiti postulentur,ꝓuinciali d iudicio destinati, ibi euentū e iudicij expectent,vbi iura moueri præcipiūt huiusmodi quæstiones.

Super publicis aūt functionib. & debitis nemini liceat fori præscriptionem opponere,f præter g eos, qui specialiter excepti sunt.

Cæteros h excelsæ tuæ sedis, & rectorū prouinciarum in quolibet negotio declinare minime posse iudiciū decernimus,ita vt q tā saluberrimā legē ꝑtinaciter violare tētauerint,sciāt a moderatorib. prouinciarū aduersus se tanquam cōtumaces sñiam i proferendam. Dat.12.Kal.Oct.Cyr.V.C.Coss.

VBI SENATORES vel clar.

QVicunq;.} CASVS. Si clarissimus aliquis virginē rapuerit vel fines inuaserit, vel in aliquo crimen deprehensus fuerit, vel crimen cōmittat,nulla fori præscriptione opponenda puniatur a præside prouinciæ in qua deliquit: quia omnem dignitatem huiusmodi crimen excludit.

k Quicunq;.] Prima, in clarissimis & criminalibus tantum. Secunda, in ciuilibus & clarissimis & superioribus.Tertia,in criminalibus & spectabilibus & superioribus.

† Ex lib.9. [illegible] C.T.

l Non illustri.} in illis enim distinguitur: vt j.eod.l.quoties.

m Inuaserit.} & accusatus fuerit de crimine.

n Culpa.} pro que nō tantū sicut pro dolo condemnatur:vt ff.ad legem Corn.de sica.l.in lege.

† Concor. c.vlt.extra de fo.ꝯpe.

o Seu crimine.} quoniam voluntatem nocendi adesse oportet. j. ad legem corn.de sica.l.j.

† al. Datū ij.Non. als Pridie Nonis.

p Deprehēsus.} secus si conuictus, sed non deprehensus: quod placet imò idē vtrobiq;:vt ff.de ri.nu.l.palā.§.q in adult.

q Publicis legibus.} de quibus habes,instit.de pub.iud.per totum.

Vbi senatores, vel clarissimi ciuiliter vel criminaliter cōueniant.

TITVLVS XXIIII.

Qui occasione criminis conuenit, occasione dignitatis non illustris priuilegio fori non utitur.h.d.Vel sic:Reatus excludit omnem honorem.h.d.Bal.Vel sic:Dignitas clarissima non prodest quo minus clarissimus conueniatur ubi deliquit.h.d. Sal.

Imp.Constantinus A.ad Octauianum comitem Hispaniarum. LEX I.

QVicunq; k non illustri, l sed clarissima dignitate tantum p̄ditus virginem rapuerit, vel fines aliquos inuaserit, m vel in aliqua culpa, n seu crimine o fuerit cōprehēsus, p intra prouinciam, in qua facinus perpetrauit, publicis q legibus subiugetur, † nec fori præscriptione vtatur.omnem enim huius modi honorem reatus excludit. r Dat. † prid.Decemb.Serdicæ. s Accepta Non.Marcel.Cordubæ Gallicano,& Basso Coss.

Senatores in ciuilib.causis possunt conueniri ubi hñt domicilium,uel maiorē partē bonorū:uel ubi conuersantur:in urbe uerò corā suis iudicib.h.d.Bal.Vel sic:Senatores,uel constituti in dignitate illustri in causis ciuilib.pñt conueniri corā ordinarijs,tā Romæ corā suis magistratib. quàm in prouincijs ubi sortiuntur domicilium, uel assidue conuersantur.h.d.Pau.de Cast.

Imp.Valens,Grat.& Valentin.AAA.ad Senatum. L. II.

SEnatores s in pecuniariis causis, siue in hac alma vrbe, siue in suburbanis † degunt,in iudicio,tam prætorianæ,quàm vrbicariæ præfecturæ, necnon magistri officiorum, quoties tamen ad eū nostræ pietatis emanauerit iussio, in prouinciis verò vbi larem fouent, t aut vbi maiorem bonorum partem possident, † & assiduè versantur, rñdebunt. Da. kal.Mart.

† Prouincijs.

Obtinentes dignitatem illustrē ex p̄cedēti administratione,ex causis criminalib. arduis,in quib.non admittitur procurator,solùm corā principe,uel cui princeps commiserit pñt accusari: a quo cōmissario pñt absolui, sed non condemnari principe incōsulto: & eorum aduersarij de calumnia pñt condemnari, nisi similis dignitatis existāt. h.d.primo. Qui uerò sunt illustres ex priuilegio, non ex præcedenti administratione, poterunt sub quibusdam iudicib. hic nominatis in urbe, in prouincijs uerò apud earū rectores accusari: qui poterunt absoluere, sed non condemnare, principe inconsulto. h.d.Bal.& Paul.de Cast.

Imp.Zeno A.Arcadio PP. L. III.

QVoties viro fortè patritio, u vel ex patritio, x vel ei,quā prætorianæ, y vel vrbicariæ z amplissimæ sedis administratio illustrauit, vel consulari viro, quem tam ordinaria a professio,q̄ facta † nostræ pietatis pariter sublimauit oratio,quive magisteriæ potestatis sudoribus clarus factus est, vel ei, qui magistri officiorū, vel quæstoris officio functus, aut sacro † nostræ pietatis cubiculo præpositus,post depositam administrationem senatorio ordini sociatus est, aut cui nostra serenitas domesticorum scholam regendam mandauit, cuive sacros nostri numinis thesauros, aut res † priuatas nostræ pietatis, vel serenissimæ Augustæ nostræ coniugis gubernandas iniunxit: post depositam videlicet administrationē crimen publicū priuatumve (cui

† Sacra.

† Sacræ.

Patriciatus quis est.

† al. priuata.

r Excludit.} vt s̄.de epis.& cle.l.raptores.& j.de di.l.quoties.lib.12. & de decu.l.infamia.lib.10.& in auth. vt om.ob.iud.§. hæc considerantes.col.5.& ff.de off.præsi.l.3.Sed contra.j.de exh.re.l.j.& s̄.de iur.om.iud.l.magisteriæ.Sed ibi de hoc dixi.Item not.ꝙ hæc lex loquitur cū criminaliter agitur:sequens.s.senatores,quando ciuiliter.

SEnatores.} CASVS Si cum senatore causam quis habuit pecuniariam:vbi conueniri debeat,quæritur?Respond.quòd siue in vrbe, siue in suburbio degat,sub præfecto vrbis conueniri poterit, ex principis delegatione magistro officiorum. In prouincijs autem vbi domicilium habent,vel vberiorem partem bonorum suarum,conueniantur.

s Senatores.} qui super illustres sunt:vt ff.de sena.l.fin.Quidā habent hanc pro vltima.l.huius ti.Et not.hoc seruari ēt s̄ sint clarissimi, secus si criminalr̄:q2 tunc distinguit̄ sint clarissimi,an superillustres:vt inf.l.px.

t Vbi larem fouent.} i.vbi habet domicilium:vt j.de incolis.l.ciues. lib.10.& in scriptis conueniūtur & non satisdāt. vt infr.de dign.l.quoties. lib.12.

QVoties.} CASVS. Si superillustri vel spectabili aliqua criminis moueatur quæstio, cum per procuratorem respōdere non liceat,cognitio principis est, vel eius cui princeps specialiter demandauerit: in iure nulla stādi maneat necessitas, sed sedendi inferius iudicibus paribus licentia tribuatur: & si obnoxius inueniatur,principi eius cōdemnatio referuetur.alioquin vice principis cognoscēs ipsum absoluat: accusatoris calumniam etiam principe inconsulto puniendo, nisi tantæ fuerit dignitatis accusator quantæ & reus:quo ca su in punienda eius calumnia principis auctoritas requiratur. & hoc in prima. Alij aūt illustres à prædictis qui beneficio principis dignitatem siue administrationem adepti fuerint: si aliqui eorum criminis inferatur quæstio,præfectus prætorio, vel vrbis vel magister officiorum, si sibi à principe specialiter demandatur cognitio, poterit cognoscere: ita vt accusato sedendi nulla pateat facultas: cuius condēnatio si contra eum tamen probata fuerit,ad principem referatur. hoc in secunda In prouincijs autem si alicui illustri cui dignitas ex administratione committitur: vt differat & hoc a proximo superiori, aliqd obiiciatur, competens iudex absoluat absoluendum,nec cōdemnet si obnoxium inueniat, sed ad principē referat eius condemnationem: ita tamē, vt si in condemnādo, seu in puniēdo inueniatur accusatoris calumnia, distinctione supradicta puniatur.& hoc in tertia. ita videlicet ꝙ sedendi copia sibi non denegetur.

† Concor. c. dilectus filius.in gl. ij.in verb. aliàs dr̄. ex de rescrip.

u Patricio.} nomen est dignitatis. & dicitur patricius quem Imperator in patrem eligit.

x Ex patricio.} qui deposuit patriciatum,

y Prætorianæ.} spectabilis est.

z Vel vrbicariæ.} illustris est,sed consul & patricius superillustres. Hoc teneas ꝙ omnes sunt super clarissimos,hoc est spectabiles illustres, vel super illustres: vt differat a l.j.quæ de clarissimis dicit.

a Ordinaria.Nā ordini cōsulū cum administratione est aggregatus. Et nota ꝙ princeps aliquem sublimat. Et not. ꝙ numerat quosdam illustres qui tñ coram principe conueniuntur, vel delegato ab eo, ad hoc ꝙ petit absoluere,non condemnare: vt hic subijcit. & hoc vsq; illuc,viros autē illustres &c.Sed contra s̄.ne li.po.l.j.in fi.sed ibi clarissimis,hic in illustribus, vel ibi speciale vt sub præside rñdeant. Alij verò illustres

Principis ē aliquem sublimare.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

tamen non per^a procuratorē respondere liceat (in hac alma urbe^b uel in prouinciis cōmoranti ingeratur: nullius alterius iudicis nisi nostræ pietatis† huiusmodi esse cognitionem, uel sacri tantummodò cognitoris, cui nostra serenitas huiusmodi negotij audientiam uice sua sacris apicibus mittendis mandauerit^c ita tamen, ut apud talem iudicem nullius officij^d uel scholæ intercedente ministerio, more, atque habitu sacrarū consultationum, absque, ulla uidelicet obseruatiōe dierum fataliū^e introductæ causæ, uiris deuotissimis sacri nostri scrinij libellensib. solennia implentibus, audiantur: & eo, qui in crimen uocatus erit, ne† quas† ante probationes iniurias patiatur, sedendi^f quoque in aliqua secretarij parte, quę iudicibus inferior, altercantibus uerò superior esse uideatur, habituro licentiam. ¶ Adeò autem tantarum honores dignitatū duximus augendos, ut ne sacro quidem cognitori nostro, postquam crimen fuerit patefactum, contra huiusmodi uiros, uel eorum substantias statuendi aliquid concedamus facultatem, sed hoc solummodò in huiusmodi uiros uice quoque principis auditori licebit, ut intētatum apud se crimen, si patefactum fuerit, ad principalem referat notionem. Vltionis autem tantis inferēdæ dignitatibus modus nō, nisi in principis, residebit arbitrio: cum sit certum opportere accusatoris calumniā, reo uidelicet protinus absoluendo, ^g inconsulta quoque nostra serenitate, prout leges sanciunt, coerceri: nisi fortè accusator quoq; non minoris quā reus sit dignitatis. In hoc nāq; casu sup coercenda hmōi accusatoris calumnia non īmeritò consulenda erit principalis auctoritas. Viros aūt illustres ^h in hac inclyta urbe degētes qui sine administratione honorariis decorati fuerint codicillis, ^i licet talem prærogatiuam nostræ iussionis meruerint, ut qđ †non egerint, uideant egisse: ^k in criminalibus causis, magnificæ tuæ sedis, & illustrissimæ urbicariæ præfecturæ, necnon ēt uiri magnifici magistri officiorum (quoties tamen ad eius iudicium specialis nostræ pietatis emanauerit iussio) sententiis respondere decernimus: ita ut huiusmodi uiri sedendi quidem in cognitionibus dicendis minimè sibi uindicent facultatem: sciāt autem ipsi quoque nec de se, nec †de suis facultatibus iudicaturos aliquid, nec probatis criminibus (nisi prius ad nostram pietatem retulerint) posse statuere. ¶ Quoties autem uiri ^l illustres in prouinciis constituti, nō ij tū, quorum cognitio ad nostram maiestatē, uel ad iudicē uice nostri numinis† auditurum pertineat, in querimoniā fuerint criminalē uocati: & sedendi, cū celebratur cognitio, in secretariis iudicātium ius consequantur, & iudices patefactis quoque criminibus, ferendis contra huiusmodi uiros illustres, vel facultates eorum sententijs abstineant, dum nostræ pietatis ad suas meruerint relationes respōsum, supplicio videlicet, qđ accusatorib. patefacta eorū calumnia īgerēdū est, nec apud ,puinciales iudices si ñ sic, vt supiu' dictū similē dignitatē hēbāt differēdo.

præter prædictos. Itē & prædicti qui tantū honorē sine administratione hñt, cōueniuntur Romæ corā præfecto prætorio, & præfecto vrbi, & corā magistro officiorū, si hoc ei princeps permiserit. in prouinciis corā cōpetentib. iudicib. non absoluantur, nō damnentur ab eis sed ad principem referat & hoc dicit vsque in fin.

† Partis.

a ¶ Non per procuratorem. ſ nam quædam sunt crimina in quib. per procuratorem agitur: & respondetur: vt quæ imponunt pœnā relegationis, vel circa. s. minorē: vt ff. an per alium causa app. l. j. & infr. de iniur. l. fin.

b ¶ Vrbe. ſ s. Constantinopolitana.

c ¶ Mandauerit. ſ i. delegauerit.

† als qua. † Quis.

d ¶ Officij. ſ alterius quam nostri, vel delegati a nobis. Accur.

e ¶ Fatalium.] q. d. licet factum aliàs accipiat eā fatalibus diebus elapsis, vt causa appellationum: hic tamen secus est: sicut & quando princeps cognoscit: vt inf. de tempo. appel. auth. sed lis.

Nobilibus conceditur quod alijs denegatur.

f ¶ Sedendi. ſ speciale propter nobilitatē, vt sedeant & non dicāt. secus si dicāt: vt j. §. ita. & s. de of. ci. iu. l. j. & de of. diuer. iu. d. l. fi. & in aut. vt ab illustribus & qui collat. §j.

Absoluere quis potest qui donare non potest.

g ¶ Absoluēdo. ſ qui pt absoluere, non potest dānare. sic in auth. vt cle. apud propri. epi. conue. §. pen. col. 6. Et ar. ff. de carbo. edi. l. 3. §. causæ. sed ꝯ. ff. de reg. iur. l. nemo qui condemnare. hæc specialia. Vel dic, ꝙ etiam hic condemnat: sed prius cōsulto episcopo. Sed ꝯ regula est vera, qui potest damnare, & absoluere: vt ff. de re iud. l. 3. principe in d. auth. prius cōsul.

Damnat qui soluit.

h ¶ Illustres.] sine administratione.

i ¶ Codicillis. ſ i. literis ab imperatore sibi commissis vt aliquo honore, vel dignitate gaudeant.

k ¶ Egisse. ſ habent enim dignitatem illam sine administratiōe acsi habuissēt administrationē.

† Qui.

† Vel.

l ¶ Viri illustres. ſ Sine administratione.

† Nominis.

¶ IN QVIBVS causis militantes fori præscriptione vti non possunt.

m ¶ Mnes. ſ Domesticos principum.

n ¶ Militia.] armata, vel inermis secūdum quosdam. & sic est contra. s. vbi quis decur. vel co. l. 2. So. vt ibi, & sic hic non dicas de armata. Et dic quòd isti gaudentes aliqua dignitate si negotiationem exercent super publicis functionib. vel super publicis debitis, tantùm apud præsides prouinciarum conueniūtur & exiguntur: & excipiuntur armata militia ꝑ dicti, & qui ostendunt se accepisse vnius anni cōmeatum ad propriam rē componendum. & hoc hic dicit.

† Milites.

o ¶ Si hac. ſ s. præscriptione.

p ¶ Occupatos. ſ q. sunt de numero agētium, vel domesticorum.

q ¶ Sociantur. ſ i. societatem contrahunt: aliàs negotiantur.

r ¶ Militia. ſ tunc enim conducere non possunt: vt j. loca. l. fi. ab his excipit postea, nisi fortè commeatum, &c. secundum H. sed secundum Azo. vt dixi a superioribus excipit, vt intra spatium non conueniantur.

† Hic pertinet l. 3. & 3. de mili. C. T.

s ¶ Commeatum. ſ s. a militia quam exercuerā secundum H. nam tunc conueniuntur. vel commeatum, id est relaxationem: vt non conueniantur.

t ¶ VBI CAVSAE fiscales, &c.

¶ Hominumque. ſ causæ autem hominum diuinæ domus, siue sint serui, siue coloni vel inquilini, siue agant, siue conueniantur, in ciuili vel in criminali negotio audiuntur, & examinantur ad præpositum sacri cubiculi, & comitem domorum vel procuratorem Cæsaris: vt infr. eod. l. vlt. & l. cum aliquid. Et est hic notandum quòd serui principis agunt & conueniuntur: quod est contra regulam. Item & illud notandum est. vt si actor rerum priuatarum principis, vel procurator eius aliquem prouincialem vexauerit iniurijs: patefactis contumelijs, vel deprædationibus qui fecit iniuriam, publicè viuus concremetur, & certè vt ait P. in prædictis criminibus tantæ pœnæ tam horribili tam orrendæ consilium non dedisset, si eo tempore fuisset. Azo.

† Conductionis.

† al. 17.

In quibus causis militantes † fori præscriptione uti non possunt.

TITVLVS XXV.

¶ *Militantes etiam in curia principis fori prescriptionem non habent in publicis functionibus, uel si priuatis negotiationib. conueniuntur: nisi tempore commeatus. h. d. Bal. Vel sic: Conuenti super publicis debitis uel publicis functionib. cuiusuis sint dignitatis, non possunt uti fori præscriptione, nisi pro tempore commeatus. h. d. uel nisi sint milites armatæ militiæ. h. d. cum glo. Sali.*

¶ Impp. Theodosius & Valentinian' AA. Florentio. PP. LEX VNICA.

OMnes† omnino domesticos, ^m & agentes in rebus, & quæcunque alia ꝑtendat militia^n vel dignitas sub moderatoribus prouinciarum pro functionibus publicis respondere nulla fori præscriptione uali tura sancimus, si hac, ^o qui exigūtur publica debita, uti tētauerint: imo & in aliis priuatis actionibus occupatos ^p uolumus respondere qui uel per prouincias sociātur: ^q vel conductorum uocabulis, cum non armata militia ^r prædíti sint, defenduntur, siue domorum diuinarum, siue uirorum potentium, seu cuiuslibet conditionis †sint conductores: nisi si fortè commeatum ^s ad rem propriam componē dam vnius anni inducias ostenderint se accepisse, eadem forma seruanda in ijs etiam, qui mercandi, vel militandi sacra beneficia meruerint. ut & ipsi rectoribus prouinciarum respondeant. Dat. Calend. Constantino. Theodosio A †xxvij. & Festo. Coss.

Vbi causæ fiscales, uel diuinæ domus, hominumq; ^t eius agantur.

TITVLVS XVI.

¶ *De bonis auferendis ab hærede, qui mortem defuncti non uindicauit, non potest agi nisi conuictis reis, uel defunctis. h. d. Bal.*

Casus. ^a NOn defensæ. ſ i. non vindicatæ. ¶ Titius cōuenit Caiū coram procuratore Cæsaris dicēs Caiū institutū à Sēpronio interfecto, & nō vindicasse necē eius, ideoq; bona cōfiscāda. Cai' dicit sua morte mortuū, nō occisum. De hac qōne an i t mo uus, vel occisus, non cognoscit ,pcurator Cęsaris, sed primo apud pndē sunt accusandi occisores & dānandi, deinde pueniēdus est caius & damnandus, & postea se intromittet ,pcurator Cæsaris. idem si mortui suntoccisores: vt iam cōuinci nō possint: ut hic, & ff. de carb. edi. l. ij. Accursius.

† Si.

b ¶ Quæstionem. ſ post morā ergo hrdum alius accusat occisores dicens hæredes nō defendisse, & sic se uelle accusare: ut & no. j. de iis quib. vt indig. l. j. & l. sororem.

c ¶ Posse. ſ subau. priusquam &c.

d ¶ De crimine. ſ extra ordinem facta accusatione.

e ¶ Eum. ſ s. præsidem prouinciæ.

f ¶ Conuictis. ſ homicidis.

g ¶ Defuncti. ſ homicidij reis, & ideo accusari non possunt.

h ¶ Permittit. ſ ratio cur accusari nō possunt, quia non pecuniaria, sed criminalis causa morte extinguitur, vt ff. ad syl. l. caius. Item contra. j. đ is quibus. vt indi. l. si ea. Sed illa secundum istā.

NOn aiaduertimus. ſ CASVS. Testamentum fecisti, hæredē instituisti obiicitur hæredi quòd mortem metu criminis vel pœnæ tibi cōsciuisti. an ,pcurator. Cæsaris cognoscere possit, quæritur? Respond. ꝙ cū morte criminosi criminis quæstio infirmetur, cognoscere pōt nec ad præsidē est referēda.

i ¶ Debeant. ſ vt j. de bo. eo. q sibi mor. l. j. Ac.

k ¶ Quærendum est. ſ crimen enim morte criminosi finitur: vt hic & s. l. proxi. & j. si reus vel ac. mor. l. 2. & 3. & ff. de pœ. si pęna. & de calumnia. in hæredem. sed non pecuniaria quæstio: vt s. l. proxi. dixi. Accur.

PRocurator meus. ſ CASVS. Accusasti, ab accusatione destitisti. an sicut ,pcurator Cæsaris exigere potest pœnam desistenti inflictam à lege quinq; librarum auri: ita an sit inferenda cognoscere possit, quæritur? Respon. ꝙ sic. & secūdum hoc nec negatio est in primo verbo potest, nec in fine. sed cùm vtrobiq; est negatio, sic intelligatur de procuratore fisci, ꝙ sicut nec exigere pęnā promiserat, si ab actione desisteret: sic nec exigeret, nec an sit inferenda cognoscet: & hoc quia inter duos priuatos nō cognoscet, sed inter priuatum & fiscum. ¶ No. ꝙ qui non potest aliquem condemnare, non potest ipsum pronūciare cōdemnandum: & qui non potest absoluere, non potest pronunciare ipsum fore absoluendum. de hoc in l. j. s. si aduer. liber. Pau. hic.

l ¶ Pęnam. ſ scilicet, legalem.

Accusationis desertæ Pœna est quinque librarū auri.

m ¶ Non potest. ſ quidam habent sine non, & hic & in fi. & tūc est plana, & loquitur in procuratore Cæsaris. s. de pęna desertæ accusationis, quæ est quinque librarū auri: vt ff. de præuari. l. iij. in fi. Si habes, non, pt vtrobique, tunc dices in procuratore fisci, vel ēt dic Cæsaris: sed de pœna dicet quam accusator promisit accusato si desisteret: vt j. ad tur. l. ij.

¶ Impp. Seu. & Anto. AA. Dioscoro. L. I.

NOn defensę^a mortis quæstionem^b, apud procuratores nostros nō oprtere tractari nec bona à fisco peti posse^c priusquam† de crimine^d cōstiterit apud eū,^e cui cōuictis^f pęnam irrogare licet, quis ignorat? Planè defunctis^g homicidij reis apud procuratores quoque causam agēdam esse ratio permittit.^h PP. vij. Id. Maij. Laterano, & Rufino Coss.

¶ *Causa quæ pertinet ad procuratorem Cæsaris, coram incompetenti iudice tractari non potest. h. d. Bal. Vel sic: Procurator Cæsaris cognoscit an quis mortem sibi consciuerit metu pęnę criminis, forte propter publicationem bonorum a fisco petitam. h. d. Sali. Vel sic: Quando de maleficio non restat imponenda alia pęna quam confiscatio nis bonorum tota causa uenit tractanda coram procuratore Cęsaris. Pau. de Cast.*

¶ Iidem AA. Aristæ. L. II.

NOn animaduertim', cur causas ad officium procuratorū nostrorū ptinētes, ad ,pconsulis notionem aduocare velis. nam cùm hoc quæratur, an pater tuus mortem sibi consciuerit metu alicuius pœnæ, ac propterea bona à fisco vindicari debeant^i iam nō de crimine, aut pęna mortui, sed de donis quęrēdum^k est. Dat. xij. Kalen. Octobr. A pro. & Maximo Coss.

¶ *Iudex, q non pōt facere executionē, non hēt ius ,pnūciādi. Bal. Vel sic: Procurator, qui non pt pęnā desertæ accusationis exigere, ita nec pronunciare, ut exigatur. h. d. Ia. Bul. Vel sic: Cui denegat executio, denegat & pronunciatio, uel cui denegatur consequens, denegatur & antecedens. h. d. Salic.*

¶ Imp. Anton. A. Heliodoro. L. III.

PRocurator meus, q vice pręsidis prouincię non fungitur, sicut exigere pęnā^l desertę accusationis non potest:^m ita iudicare vt ea inferatur, sententia sua non potest. Da. x. kalen. Septem. Læto, & Cereali Coss.

hæc enim est inter duos priuatos, & ideo non cognoscit. Accursi.

CVm uendente. ſ CASVS. Aliquo mandante ad opus suum à procuratore Cæsaris prædium emisti, nec de prædio satisfecisti. satisfacere debes. an autem ante procuratorem ad pretium quod soluisti, uel usuras quas propter moram impendisti, mandatorē conuenire possis, vel idem procurator cognoscere possit, quęritur? Respon. quòd sic, si eum iudicem elegeris, quod intellige cum aduersario. nec obstat. s. de iurisdi. om. iudi. l. j. & de peda. iudi. in l. j.

¶ *Quo officio cogīt qs ad soluendum, eodē officio cogīt illo ,p quo soluīt. h. d. secundum Ia. Bu. Bal. Vel sic: Illud officiū quo qs compellitur pro alio soluere, pōt quando soluit implorare ut ille pro quo soluit tantundem debeat ei dare. hoc dicit Sali. quod no.*

¶ Imp. Alexander A. Maximæ. LEX IIII.

CVm vendēte procuratore^n meo emisse te prædia dicas: pretiū eorū necessariè soluere debes.^o cum iis verò, quibus mandantibus eadem prædia emisse^p te, & tradidisse dicis, agente te, procurator meus, si eius audiētiam elegeris,^q cognoscet: vt pecuniam, quæ pretij nomine tibi debetur, & vsuras, quæ fisco soluendæ^r † sunt, consequi possis, PP. iiij. Idus Octobr. Maximo, & Paterno Coss.

¶ *Inter fiscum & priuatum, procurator Cæsaris cognoscit. h. d. Sali.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Vrsum. L. V.

AD fiscum pertinentes causas Rationalis^s decidat,^t omnibus cōcussionibus^u ,phibēdis. D. Nōn. Febr. Constantinop. Feliciano, & Titiano Coss.

¶ *Procurator Cæsaris cognoscit etiam inter duos priuatos, qñ alter ipsorum, uel ambo sunt conductores bonorum Cęsaris. h. d. cum l. seq. secundum Alb. Pau. de Cast.*

¶ Idem A. ad Italicum. L. VI.

SI quis aduersus conductorem nostrum aliquid agendum crediderit: viro illustri comiti^x rerum priuatarum referri oportet: ne † & iudici^y existimationis,^z & officio^a eius salutis discrimen^b immineat. D. Kal. Febr. Coss.

¶ *De quęstionibus uertentibus inter dominicos, et patrimoniales colonos cognoscit pfectus, id est procurator Cęsaris. Sali.*

¶ Idem A. ad Bulephorum Rationalē summæ rei. L. VII.

DOminicis colonis, & ī patrimonialib. grauitatē tuam^c cēsuimus disceptatricē esse debere. Duces enim, & ꝑpositos militū,^d † & castrorū, & rectores

n ¶ Procuratore. ſ s. fisci. ut patet in fi. legis.

Procurator fisci nō potest fidē habere de pretio.

o ¶ Debes. ſ nec potest fides haberi de pretio ut trāseat dominium, ut ff. de iure fisci. l. si procurator in fi.

p ¶ Emisse. ſ s. a procuratore Cæsaris.

q ¶ Elegeris. ſ cum altera parte. nec enim tu sufficis, vt s. de iurisd. omn. iu. l. j. & de pæda. iud. l. j.

r ¶ Soluendę sunt. ſ a te q non soluisti pretiū.

AD fiscum. ſ CASVS. Siue fiscus cōtra priuatum, vel ecōuerso priuatus contra fiscum causam habeat: quis cognoscere debeat quæritur? Rñ. procurator Cæsaris, nec a partibus vt cognoscat ptiū exigere debet.

† Solutæ.

s ¶ Rationalis. ſ i. procurator Cæsaris.

t ¶ Decidat. ſ vna cum præside: vt s. de aduer. fiscū. l. ij. & hoc siue agat fiscus siue cōueniatur. & idē ecōtra coram procuratore fisci siue agat siue conueniatur procurator Cæsaris, licet quidā tūc tātum istos cognoscere dicant quādo cōueniuntur. sed uerum est quādo agunt sub præside, quod nō placet. Item contra. ff. ne quid in lo. publ. l. 2. §. sed hoc interdictū. vbi corā præfecto dicit agi has causas. Sed ibi ponitur præfectus pro procuratore Cæsaris, sicut & alias. ff. de fideicom. lib. l. iiij. §. si bona.

† al. deest &c.

v ¶ Concussionibus. ſ quia nō debet exigere a partibus pretiū pro causæ cognitione.

Perfectus qñque ponitur ,p ,pcuratore Cæsaris.

SI quis. ſ CASVS. Prædium a principe ,pduxisti, causam Titius habuit. qs debeat de ea cognoscere, quæritur? Respō. quod procurator principis: & si aliter iudicat quam debeat, non solum sibi nota infamiæ, imminebit, sed officiali suo inest descrimen.

† Limitū.

x ¶ Comiti. ſ id est, procuratori Cæsaris; vt j. eo. l. vniuersi.

y ¶ Iudici. ſ pdicto. s. ,pcuratori. Vel dic alij q se intromitteret de hoc.

z ¶ Existimationis. ſ id est, famę.

a ¶ Officio. idest, officiali.

b ¶ Discrimen.] i. periculum si faciat contra id, quod debet.

DOminicis. ſ CASVS. Si colonus principis cum alio colono eiusdem causam habeat, quis cognoscere debeat, qrit? Respond. ꝙ non aperit coram quo. tu dic quod coram præfecto: non duces, vel præpositi sacrorum limitum, vel præses prouinciæ cognosant. secus si priuatus cum colono principis, vel seruo crediderit litigandum. & hoc est quod subiungit. l. sequens.

c ¶ Tuam.] ò præfecte. & hoc quando inter se. si autem litigent cum priuatis, tunc serua. j. l. proxi.

d ¶ Militum. ſ alias limitum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm aliquid. ¶ CASVS cum colonus principis vel seruus aduersus priuatum aliquod delictū cōmiserit, quo cognoscere debeat, quæritur? Rñ. q̄ procurator Cæsaris nisi de crimine capitali accusetur: quo casu præsidis presentia necessaria est, vt dicit

¶ V. & cri- ſpo.

Calumnijs.

¶ In pro- vincijs.

¶ PP.

Serui quan doque etiā in causa fi- scali possunt in iudicio stare.

Ex lib. x. tit. 4. l. 1. C. Th.

Th.

sequent.

a ¶ Nullū ex officio. ¶ hæc officialib. procuratoris Cæsaris. Accur.

f Oportet. ¶ si nisi coram eo: & hoc cum ciui liter: secus si criminaliter quia tunc præses adest p̄ uinciæ: vt subinditur, & s.e. l. cum aliquid.

HAc lege. ¶ CASVS. Siue colonus principis, siue seruus vel inquisitus ꝑ aliquem agatur in cā criali, & ab aliquo cōueniat ꝑses cū procuratore Cæsaris cognoscet: nulla fori ſscript. opponenda. ¶ Colonus inquilin⁹. ¶ in his nō est speciale, cū liberi sint: vt infr. de agr. & cen. l. oēs. ꝑ fugi. & l. hi. & l. si quid. sed in seruis est spāle vt & allegat ¶. si per vim vel alio modo. l. j. nā regulariter contra: vt ff. de iudic. l. vix.

h ¶ Examen. ¶ nihil ominus & præses prouinciæ cognoscere poterit: vt s. ead. l. cum aliquid.

¶ QVANDO LI ceat vnicuique, &c.

¶ *Quia q̄q; est aliqs iudex suipsius ex per-*

prouinciarū euocādis & accrescē dis colonis abstinere oportet. Da. xvj. kal. Mart. Licinio. ¶ Coss.

¶ *Leges præcedentes loquuntur in causa ciuili: ista in criminali: & q̄ uult colonus principis in causa criminali conueniatur coram præside, præsente tamen procuratore Cæsaris. h. d. Paul. de Cast.*

¶ Imp. Constantius. A. ad Taurum. PP. LEX VIII.

CVm aliquid colonus aut seruus rei priuatæ nostræ contra disciplinam publicā asseraſ perpetrare: ad iudicium recto ris prouinciæ venire cogendus ē: sic videlicet, vt ꝑsente Rationali, vel procuratore ¶ domus nostræ inter eum & accusatorē causa tractetur: & si facinus fuerit approbatum, iuris severitas exeraſ. Dat. v. Non. Mart. Sirmii, Arbitione, & Lolliano Coss.

¶ *Familiares principis debent se abstinere ab iniurijs prouincialibus inferendis alias ignē concremantur. h. d. Salic. Vel sic: Hic punitur procurator Cæsaris magna pē na, si faciat concussiones indebitas. h. d. P.a.*

¶ Imp. Valentin. & Valens AA. ad Philipum. V. C. LEX IX.

VNiuerſi fiduciā gerant, ut si quis eorū ab actore rerum priuataruū nostrarū, siue à ꝑcuratore vexat⁹ fuerit iniuriis super eius cōtumeliis, vel de prædationibus deferre quærimoniā ſynceritati tuæ, vel rectori prouiciæ non dubitet, & ad publicæ ſententiam vindictæ sine aliqua trepidatione conuolare quæ res cum fuerit certis probationibus declarata, ſancimus & edicim⁹, vt si in prouincialem ¶ hanc audaciam quiſquā moliri ausus fuerit publice viuus concremetur. Dat. iij. Non. Iul. ¶ Heraclia, Valen. & Valente A. Coss.

¶ *Officiales procuratoris Cæsaris in causa ciuili debent conueniri coram ipso procuratore: sed in causa criminali coram ipso præside. h. d. Paul. de Cast.*

¶ Imppp. Grat. Valentin. & Theod. AAA. ad Polemium PP. LEX X.

NVllum ex officio ¶ Rationalis, qui exactioni, vel chartis inſeruiat, ꝑ aliud iudici ū adduci oportet, ¶ nisi ſortè cuiusſpiam caput accusatio legib. institutura pulſauerit. Dat. iij. Kal. Maij, Arcadio & Bautone Coss.

¶ *Colonus uel inquilinus, seu seruus rerū priuatarum principis in causa ciuili uel in criminali conuenitur coram procuratore Cæsaris. h. d. Sal.*

¶ Impp. Theodo. & Valentin. AA. Artaxi præpoſito. LEX XI.

HAc lege ſancim⁹, vt siue agat domorum nostrarum colonus siue pulſet ab aliquo ſuper criminali, seu ciuili negotio nó alteri⁹

q̄ tui culminis, ac viri ſpectabilis comitis domorum petat examē: nullius allegatione ſupertori præſcriptione pœnitus admittenda. Dat. v. Idib. April.

Quando liceat vnicuique ſine iudice ſe vindicare, vel publicam ¶ deuotionem

TITVLVS XXVII.

¶ *Nocturnum de populatore agrorum, et aggreſſorem uineruli licet occidere propria auctoritate. Idem in multe desertore. Nec est permiſſa defendendi facultas ubi offendendi est data libertas. h. d. cum l. ſeq. Bal.*

Imppp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. ad prouinciales. LEX I.

LIberā ¶ resiſtendi cunctis tribuimus facultatem, vt quicunque militū vel priuatorum ad agros nocturn⁹ populator intrauerit, aut itinera ſre quentata inſidiis aggreſſionis ob ſederit, ꝑmiſſa cuicūq; licēria digno ilico ſupplicio ſubiugetur ac mortēquā minabaſ, excipiat: & id q̄d itēdebat, incurrat. ¶ Melius. n. ē occurrere in tpe, ¶ q̄ poſt exitū vindicare. Veſtrā ¶ igit vobis per mittim⁹ vltionē: ¶ & q̄d ¶ ſeruū eſt punire iudicio, ſubiugam⁹ edicto: vt null⁹ parcat militi, cui obuiare telo oporteat ut latroni. Dat. Ka. Iul. Tatiano, & Symmacho Coss.

¶ *Milites transferentes ſe ad hoſtes, ꝑnt a quolibet impunè capi: & reſiſtētes poſſunt impunè occidi, ut publici latrones. h. d. Sal.*

¶ Imppp. Arcad. Honor. & Theod. AAA. Adriano PP. LEX II.

OPprimēdorū deſertorū ¶ facultatē prouincialib. iuſ p̄mittim⁹. ¶ Qui ſi reſiſtēr au ſi fuerit: ī his velox vbicūq; iubemus cē ſuppliciū. Cuncti etenim aduerſus latrones publicos deſer to reſq; militię, ius ſibi ſciāt ꝑ q̄ te cōi exercēdæ publicæ ultionis indultū. Dat. v. No. Octob. Theodoſio A. & Rumoridio Coss.

De inofficioſo teſtamento.

TITVLVS XXVIII.

¶ *Contra fideicommiſſarium uniuerſalem qui bona poſsidet, datur filio a matre prætorito, uel expreſsè exhæredato inofficioſi te ſtamenti querela. & exinde petitio hæreditatis. h. d. Bald. Vel ſic: Querela primo, & ſubſequenter petitio hereditatis poteſt contra fideicommiſſarium intentari. Salic.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Victorino. ¶ LEX I.

VM de inofficioſo matris ſuæ teſtamento filius dicere velit aduerſus eum, qui ex cauſa fideicommiſſi hæreditatem tenet: non eſt iniquum hoc ei accōmodari, vt perinde fideicōmiſſarius tenea tur, ¶ ac ſi pro hērede aut pro poſſeſſore poſſideret. ¶ PP. v. Kal. Iulias Falcone, & Claro Coss.

¶ *Bonorum poſſeſsio cā litis agnoſcēdę nō tribuit ius: & io eius uirtute ſer pt s hēditas non pot poſſeſsio auferri. h. d. Bal. & Sa lic. Vel ſic: Per bonorum poſſeſsionem cā litis agnoſcendæ intentatā & obtentam per ſil um emancipatum exhęredatum uolentē agere querela, non obt net hæditatē: nec eā à ſcriptis hæred bus pōt auferre: quia non tribuit ius ſed aperit uiam querelæ: ó neceſſe eſt poſtea querelam intentari, & poſt querelam petitionem hæreditatis. h. d. text. cum glo. Paul. de Caſt.*

¶ Iidem AA. Lucrezio. ¶ LEX II.

QVamuis de inofficioſo teſtamento acturum te, bonorum poſſeſſionē accepiſſe proponas: tñ ſcriptis hæredibus auferre poſſeſſionē, in ciuile eſt. Dat. iiij. Decemb. Dextro & Priſco Coss.

¶ *Ista lex eſt ſingularis, & nō eſt alibi: et breuiter hoc intendit: Poſſi humus pręteritus à matre quę mutandi nō habeat facultatē: quia in puęrio deceſsit: uidetur eā aliqs utiliter inſtituiſſe, & ideo teſtamentū non rumpitur. Sed ſi eſſent extrane inſtituti: querela agere debet: & rumpitur in toto teſtamentum. h. d. Bal.*

¶ Iidem AA. Ianuario. LEX III.

SI mater, ¶ filiis duob. hæredibus inſtitutis, tertio poſt teſtamentū ſuſcepto cū mutare idē teſtamentum potuiſſet, ¶ ſed hoc facere neglexiſſet, meritò, vtpote nō iuſtis rationibus neglectus, de inofficio ſo querelam inſtituere poterit. Sed cum eam in puerperio vita deceſsiſſe proponas, repentini caſus iniquitas per coniecturam⁵ maternæ pietatis emendanda eſt. Quare filio tuo, cui nihil præter maternum fatum imputari poteſt, perinde virilem⁶ portionem tribuendā eſſe cenſemus, ac ſi omnes filios hērdes inſtituiſſet. Sinautem hæredes ſcripti extranei erant: tūc de inofficioſo teſtamento actionē inſtituere non prohibetur. ¶ PP. viij. Kalend. Iul. Laterano, & Rufino Coss.

¶ *Reſciſſo teſtamento per querelam, nō re ſtituuntur libertates d u obtentæ. Bal. Vel ſic: Per querelam non retractat r libertas rel icta per fideicommiſſum, & ſemel data. h. d. Paul. de Caſt.*

¶ Iidem AA. Soterico & aliis. L. IIII.

CVm ex cauſa⁷ fideicommiſſi ſecūdum prętoris decretū in libertati morati ſitis, filios⁸ et ſuſceperitis: quāuis poſtea dñi veſtri teſtamentum inofficioſum ſit pronuntiatum, agente filio, non eſt equum fieri vobis libertatis quęſtionem. ¶ PP. vj. Id. Mar. Antonino ij. & Geta. ij. Cos.

⁷ *Querela præparata tranſmittitur ad hęredem. Bal. & Sali.*

¶ Imp. Antoninus A. Helio. ¶ LEX V.

SI pater tuus poſt litem conteſtatam, vel poſtquam pro-

⁹ Dic q̄ ibi nō fuit: rite exhæ reditat⁹: hic ſic Sa. & Ia.

¹⁰ Ideo Bar. & Sal. & P. Sil. o.

¹¹ Approbat Bar. & Sali.

¹² Ibi erat dubia di- ſtatoris q̄ referē: hic certa diſpo ſitio legis. Bar. & Sa.

¹³ Appo- terpretandū enim eſt in beniginiorem partem ut teſtamētū valeat & vl tima voluntas defuncti, vt ff. e. l. ſi part. & ff. de re iu. l. in teſtamentis.

C Vm ex cauſa. ¶ Caſus huius. l. ponit in gl. ſ. ſed clarius dic. Teſtā ciſti extraneū inſtituiſti, filiū exhęredaſti, ſcriptū de manumitteſ- dis quibuſdam ſerui rogaſti manumiſit, egit poſtea filius querela inofi. & obtinuit. vult reuocare libertates ſeruis prætitas ſm ſententiam prætoris ab hærede ſcripto, an poſſit, quæritur? Rñ. q̄ non.

h ¶ Cum ex cauſa. ¶ No. caſum, paterfamilias extraneū inſtituit: filius egit de inofficioſo teſtamento: libertates ſeruis ꝑ eum manumiſſis reuocantur.

i ¶ Prætoris. ¶ vt ff. de fideicom. lib. I. cum verò. ¶. pen. & fin. quia hæredibus non venientibus decreuit libertatem, vel compulit eos.

k ¶ Filios ¶ quare graunis videtur libertatem reuocari: non q̄ de iure immutet.

l ¶ Quæſtionē. ¶ forſan hoc pp ſententiā. Vnde dicunt quidā q̄ nihil q̄ præſtant: quod non placet. Dic ergo q̄ fideicōmiſſariæ libertates ꝑcm- dæ ſunt, etiam ſi non ſint prætitæ, ¶ datis xx. aureis à quolibet, directæ ſm ꝑtan- non ante quinquennium, ſed tunc ſic datis xx. aureis, vt ff. eo. l. papinian⁹. in fi. & l ſeq. & de ma. teſt. l. vxoré. & j. de fideicom. lib. I. quamuis.

S I pater. ¶ CASVS. Auus tuus fecit teſtm, patré tuū exhæredauit extraneū inſtituit: hæres aduerſus ſcriptū querelā inſtituit. poſt h. conte. ceſſit pater. tante te hærede relicto ad querelā incęptā uel aliquo mō

Universidad de Deusto Biblioteca

præparatã ad te trãſmiſerit, q̃ritur? R ñ. φ ſic: & eã exequi nõ ꝓhiberis.
a ¶ Propoſitum. ʒ quod quacunq; præparatione patet: vt ff. e. l. poſthumus. §. fi. & l. ſeq. hodie ſecus i hoc caſu: vt j. e. l. ſcimus. in fi.
b ¶ Fratris. ʒ turpi perſona inſtituta: vt inf. eo. l. fratres.
C ¶ Vm quæritur. ʒ CASVS. Extraneum inſtituiſti: filium exhæredaſti aliquo modico ei relicto de inoffi. agere poſſit quæritur? Diſtinguitur aut eſt minus quarta illi⁹ partis, quam erat habiturus ab inteſtato: aut non primo caſu aget, ſecundo non.
c ¶ Cũ quæritur. ʒ ſ. an.
d ¶ Quar ã. ʒ alias quarta: & deeſt ſi quarta ergo ad minus excludit querelam vt hic & inſti. eo. §. igitur. & ff. eo l. Papinianus. §. q̃m aũt. hodie aũt ẽt minus. ſed agitur ad ſupplementũ: vt j. eo. oi-modo. & l. ſcimus i prin.
N Ouiſsima. ʒ CASVS. Hæc auth. determinat legẽ C. dicit lex φ filius debet hr̃e quartam partem eius, qđ hr̃et ab inteſtato. dicit hæc auth. φ ſi ſint quatuor filij: quilibet habere debet trientem eius portionis quam haberet ab inteſtato. & ſi ſunt plures quã quatuor: debet quilibet habere ſemiſſem: nec põt teſtator huius portionis vſumfructum alij legare. Viuia.
e ¶ Triẽs. ʒ i. tertia pars eius qđ fuerant habituri ab inteſtato. vt j. e. l. parẽtib. & ff. e. l. Papinianus. §. ſi quis mortis. & inf. de collat. l. pen. Accur.
f ¶ Semis. ʒ i. dimidia eius qđ ab inteſtato ꝛ fuerant habituri. Et ſi bene cõputes: tñ erat tertia, cum ſunt quatuor, quãtũ dimidia, cum ſunt ſex.
g ¶ Titulo. ʒ imò iure inſtõnis hodie per aliam auth. in auth. vt cũ de ap. cog. §. aliud quoq; capitulũ. coll. 8. Sufficit 3 tñ, ſi ex certis reb. inſtituant: vt in eo. tit. §. hæc autem diſpoſuimus. & ſic corrigitur hic. vel refert vtrũ fiat ſolenne teſtm̃: & tũc debet inſtitui. an minus ſolenne. puta inter liberos: & tunc ſufficit quoquo relicti titulo. 4 excipe filiũ curialẽ qui nouem vncias debet hr̃e. qđ intelligo. i. tres partes eius, qđ eſſet ab inteſtato habiturus: ne inueniaĩ plus hr̃e, quam alij. Vel ſm Io. dic̃ φ illi habeant nouã, & alij trientem vel ſemiſſem: & de quolibet decreſcat cũ quantitas ei nõ ſufficiat: vt ff. de hære. inſti. ſ. interdum §. ſed ſi aliter. & §. ſed & ſi exceſſerit. Itẽ intelligo ẽt in aſcendentib. quartam auctam. vt in cor. §. j. ibi, hoc obſeruando, &c. ſed de collateralib. nõ vr̃ loqui. Alij tñ dñt etiam in fratrib. augeri ſed in nouellis reſtringitur in liberis tm̃. Item quarta Trebellianica vel iure inſtõnis debita non augetur 6 per hanc auth. ſed ea tm̃, quæ datur ijs, qui ad querelam inof. teſt. vocabãtur: vt in cor. §. j. & ar. j. de teſt. ſancimus. & de ap. ꝑcipimus in fi.
h ¶ Cuius portionis. ʒ i. trientis, vel ſemiſsis.
i ¶ Nec vſufructu. ʒ imò vſufructu videtur poſſe fraudari: vt ff. de vſufructu leg. l. vxori meæ. quæ eſt contra. Solu. 7 hic illa corrigitur. vel ibi filius habebat proprietatem omnium: & ideo poterat vſufructu fraudari. Prima verior: & eſt hoc commune in omni quarta: vt ff. ad leg. falci. l. quod de bonis. §. fructus. & ad Treb. l. mulier quæ. §. ſi hęres.
V Nde ſi. ʒ CASVS. Hæc auth. addit dicens pro ſi, pater alicui filiorũ fecit immẽſam donationẽ. i. vltra nouẽ vncias dedit ei: cæteri filij habebunt tñ pro legitima portione, quantũ habituri fuiſſent, ſi donatio illa fcã non fuiſſet: & ille filius cui donatũ eſt, põt abſtinere ab hr̃ditate, dummõ ſuppleat portionẽ cæterorũ filiorũ ex hoc qđ ſibi donatũ eſt.
k ¶ Immenſam. ʒ i excedentem dodrantem.
l ¶ Ex hæreditate. ʒ i. ex patrimonio quod erat ante donationem. Sed ar. j. in auth. de nup. §. quia verò hactenus coll. 3. ADDITIO. Dic φ ibi pater donauit bona primæ vxoris, q debet reſeruare filijs natis ex ea: ideo donatio reuocatur in totum: hic verò donauit propria bona Paul.
m ¶ Falcidiæ. 8 ʒ propriè ponitur hoc nomen ꝓ portione debita iure inſtitutionis: impropriè ponitur pro trebellianica: impropriiſsimè pro debito bonorum ſubſidio. Sed qua actione reuocatur? Rñ. querela inofficioſæ donationis: & ea finita vtili rei vendicatione, dominium enim fuit tranſlatum, cum in fraudem hominis nõ legis facta fuit alienatio ff. de iure pa. l. ſi libertus. Sed ſm R. habet locum vtilis petitio hæreditatis, habito titulo pro non titulo: qđ nõ placet, 9 cum verus titulus donationis interuenerit. Sed cum non valuerit donatio filio in poteſtate cõſtituto: ergo familiæ erciſcundæ agitur vt j. de inoffi. do. l. 2. Sed reſponde hic loquitur cũ non fuit inſtitutus ille cui fuit donatum: vnde donatio morte confirmatur, ſed reuocatur quatenus eſt inofficioſa. Vel dic 10 quòd erat emancipatus. Vel tertio olim nulla erat. hodie valet: cum ex omni cauſa aduentitia filio quæratur. hoc non videtur valere, cum etiam per legem quæ eſt inſtit. dicatur filium nõ poſſe a patre ſtipulari: vt inſti. de inuti. ſtip. §. item inutilis. Sed ibi erat ex profectitio peculio ſtipulatio, vbi filius ſtipulabatur: hic vt extraneo donatur. Item alia ratione videtur nulla: quia fuit inofficioſa re & conſilio: ergo debet reuocari in totum ad inſtar querelæ inofficioſi teſtamenti. ff. de lega. 2. l. titia ſeio. §. imperator. Sed rñ. ſemper reuocatur legitima portio tantùm: vt j. titu. j. l. 2. & l. ſi totas. nec ſunt omnino ſimilia querelę inofficioſi teſtamẽti & inofficioſę donationis: vt no. j. tit. j. l. fin. Ac.

poſitũ a † habuiſſet inofficioſum fratris b teſtm̃ dicere, te hęrede relicto, deceſsit cãm cœptam, uel quocunq; modo illi placitã † exequi non prohiberis. PP. ij. No. Octob. Gentiano, & Baſſo Coſs.

¶ Filius cui eſt relicta legitima, quæ erat olim quarta, non habet querelam inofficioſi. h. d. ſecundum Bal. & Sal.

¶ Idem A. Ingenuo. LEX VI.

C Vm quæritur c an filii de inofficioſo patris teſtamẽto poſſint dicere: ſi quartã d bonorum partẽ mortis tpe teſtator reliquit, inſpicitur. PP. vij. Ka. Iul. Romæ Duob. Aſpris Coſs.

IN AVTH. de trien. & ſem. §. j. collatio. iij. conſt. v.

¶ Si ſunt quatuor liberi, uel infra. legitima omnium eſt tertia pars totius aſsis. ſi ſunt plures quam quatuor, legitima eſt dimidia inter eos equaliter diuidenda: quam iam relinqui ſufficit quoquo relicti titulo: & eius uſufructu liberi a parentibus priuari non poſſunt. h. d. Bal.

N Ouiſsima lege cautũ eſt, vt ſi quatuor ſint filii uel pauciores, ex ſubſtantia deficiẽtis triẽs: e ſi plures ſint, ſemis f debeaĩ eis quoquo relicti titulo g, ex æquo ſcilicet inter eos diuidẽdus: cuius portionis h nec uſufructu i defraudari liberi à parentibus poſſunt.

IN AVTH. de immen. don. §. j. collatio vij. conſti. iij.

¶ Immenſa donatio in unũ ex liberis collata, p alios uſq; ad lĩtimam reuocatur. h. d. Bal. & Sali. Vel ſic: Donatio inofficioſa facta uni ex liberis, p alios retractaĩ uſq, ad legitimã ei debitam, & non ultrà. Et filius donatarius licet uelit abſtinere ab hæreditate, & retinere donationem non ppeã euadit quo minus fratrib. ſuis teneatur ſupplere legitimam, ſi eam integram nõ habet, inſpecta quantitate bonorum, quæ erat ante donationem. Pau. de Caſt.

V Nde ſi parens in quendã liberorum, uel in quoſdã donationem immẽſam k fecerit: quiſq; tñ feret ex hæreditate l nomine Falcidiæ, m quantum poterat ante donationẽ deberi. Licet aũt ei, qui largitatem meruit, abſtinere ab hæreditate, dummodò ſuppleat ex donatione (ſi opus ſit) cæterorum portionem.

¶ Neptis exhæredata ẽt ex filio emancipato nata habet querelam. breuiter hoc intendit ſecundum Bal.

¶ Idem A. Secundo. LEX VII.

N Eptem n defuncti † actione de inofficioſo teſtõ (quamuis pr̃ eius emãcipatus fuerit defunctus, o) expiri poſſe, ignorare non debes. PP. vj. kal. Iul. Romæ Læto, & Cerẽali Coſs.

¶ Pater põt hæreditatẽ inter filios diuidere, dum tñ aſsignet cuique legitimam: & ille, qui iudicium defuncti approbat, pdit q̃relam. h. d. ſecundũ Bald. Vel ſic: Pater põt bona ſua diuidere inter liberos prout uult, ẽt inęqualiter dummodò neminem fraudet ſua legitima, q̃ eſt quarta pars portionis ſibi debitæ ab inteſtato. Et q agnouit iudiciũ defuncti, pdit, q̃relã quã hebat ex eo φ ſibi erat relictũ minus legitima. h. d. Pau. de C.

¶ Imp. Alexander. A. Florentino. LEX VIII.

P Arentib. arbitrium diuidẽdæ hæreditatis inter liberos adimendum non eſt dũmodo nõ minus is, p q pietatis ſibi cõſcius eſt, partis quæ inteſtato defuncto potuit ad eum ꝑtinere quartam q ex iudic. parẽtis obtineat. ¶ Qui aũt agnouit iudiciũ defũcti, eo φ

N Eptem. ʒ CASVS. Habebas filium, & ex eo neptem, filium emancipaſti, neptem in poteſtate retinuiſti, extraneum inſtituiſti: filiũ & neptem exhæredaſti. deceſsit filius antequam inoff. querelam inſtituiſſet aduerſus ſcriptum. an neptis agere poſſit quæritur? Rñ. φ poteſt: & videbatur φ non: quia alius eam præcedebat tempore mortis aui. contrarium tamen verum eſt. Item quia emancipatus videbatur, & ipſa extra familiam conſtituta, & ſic non admitti.
n ¶ Neptem. ʒ in hac lege ſi qua fuerit dubitatio. dic φ tam hic filius emancipatus fuit exhæredatus, quàm etiam neptis in poteſtate retenta: & tempore mortis aui viuebat filius. ſed poſt deceſsit. 11 videbatur φ neptis non admitteretur: quia alius eam præcedebat tempore mortis: ſed non eſt ita, quia & hic neptis ſimul cum eo per edictum de coniungendo amittebatur: ſi pater deceſsiſſet inteſtatus: vt ff. de coniungend. cum emancipato. libe. l. j. in prin. & §. j. & §. ſi pater.
o ¶ Defunctus. ʒ defunctum 12 autem, & emancipatum eſſe ideo deſideratur: quia donec ille viueret præcederet eam filius, & neq; iſta neq; alia admitteretur. 13 Item emancipatus, quia videbatur & ipſa extra familiam conſtituta. & ſic non admitti: & ideo 14 dicit quamuis.
P Arentibus. ʒ CASVS. Paterfamilias ſubſtantiam ſuam inter liberos diuidere poteſt alijs minus, alijs plus relinquere poteſt: & ita tamen vt nulli minus quam ſuam quartam relinquat, ita tamen φ nulli minus relinquatur, quam quarta eius partis quam habiturus eſſet ab inteſtato. ſi ergo vni minus quam ſuam quartam reliquerit, & ſecundum voluntatẽ defuncti pro portione ſua creditoribus hæreditarijs ſoluerit, vel alio modo agnouerit: ſi maior. 15. an. fecerit: an defuncti teſtamentum per querelam inof. impugnare poſsit, quæritur? Reſpon. φ non. & hoc in ſeđ a.
p ¶ Is. ʒ ſcilicet filius. ff. fa. erciſc. cogitatione. & l. quæſitum. quia in teſtamento: & inter viuos.
q ¶ Quartam. ʒ hodie tertiam: vt in auth. nouiſsima. ſ. eodem.

Perſoluit.

1 Imò idẽ in caſu huius l. Cyn. Sal. & Bal. in l. pri.
Concor. gl. ſup. uer. numeret. i c. ſignificauit. i me ex trã đ reſc.
† Paratam.
2 Placet Pan. in l. ꝑced. & in l. parẽtib. tñ ſic ſe hñtib⁹ ex teſtõ ꝑut ſe haberent ab i teſtato, ſm Bal. & Iaſ. hic.
3 Iſtam gl. approbant Bar. Bal. P. & Iaſ.
4 Iſta gl. ẽ ſing. ſm Alex. & uide gl. in uerb. inſtituit. in ca. ſi pr. de teſt. h. vj. q dicit tutius eſſe ut reliquaĩ lĩtima ſp iure inſtitutionis.
5 Idẽ Bar. Bal. Pa. & Iaſ. p tex. i l. nã & ſi. ff. eod.
6 Pl3 Bar. Bal. Pla. & Iaſ. Viſ. fructu legitimæ an poſſit filius fraudari.
7 Approbaĩ p Bar. Bal. Sal. P. & Iaſ. & ẽ ſimilis glo. in l. q̃m. j. eod. & in l. oium. ff. de vſufructu.

8 Iſta gl. ẽ not. & magiſtra ſm ocs ad ſciẽdum quot modis accipiatur iſtud nomen falcidia, & gl. nullis ẽ gl. il quotiens j. ſu ercif.
10 Diuinat Paul.
Intell. nonũ ad hanc l. ponit Gozadi. in l. ſi pris. m. 245. lu. de libe.
11 Cui ſic deceſsit filio teſtatoris: & ſic hẽt lã parti ſuo iure: ex perſona pris pau.
12 Tẽpore mortis teſtatoris. P.
13 Iure nouiſsimo: ſecus iure veteri. Paul.
14 Approbant Sal. & Iaſ.

a ¶ Perſoluit. ʒ per quod agnoſcere videĩ: vt j. de iur delib. l. ij. Acc.
b ¶ Legitimo. ʒ ſunt i enim plures cauſæ quę repellunt q̃relam. Prima ingratitudo, quę fit ex. xiiij. cauſis in deſcendẽtes, & ex ſeptẽ in aſcẽdentes: vt in auth. vt cũ de ap. cog. §. cauſã. & §. has aũt. coll. viij. ex tribus in fratres. & etiã turpis perſona inſtituta: vt in aut. de nup. ingratitudinem. coll. iiij. ſecundo curſus quinq; ann. vt j. ſi qs filiũ. in fi. Itẽ portio debita data: vt ſ. e. l. cũ querit. Itẽ agnoſcendo voluntatẽ defuncti: vel aduocando vel ſimilia faciẽdo: vt & hic. ff. eo. l. pen. & fin. Itẽ ſi habet aliud auxiliũ vt inſti. eo. §. tam autem.
c ¶ Relictum. ʒ & illud accepit.
d ¶ Maior. ʒ ſecus ſi minor: vt ff. de in integrum reſtitutione. l. j.
e ¶ Probauit. ʒ quod ꝓ bo. nõ reprobo: 2 vt hic & ff. đ neg. ge. l. Põponi⁹ j. Quæritur, hic fili⁹ mouit q̃relã, ſuccubuit: frater vult mouere, & dicit turpẽ perſonã inſtitutã. obtinet. fili⁹ vult habere Quæſtio vtrũ poſsit? videtur φ nõ. ff. e. qui repudiantis. & l. filio. & ff. de ſucceſſ. edic. l. fi. Contrà. ff. eo. l. pater filiũ. Accur.
D E inofficioſo. ʒ CASVS. Paterfam. miles teſtamentum iure militis. i. cum duobus teſtibus cõiter vel cum vj. in militia conſtitutus fecit, extraneũ inſtituit. filium exhæredauit. an filius inoffic. agere poſsit quęritur? Rñ. φ nõ: quia nec teſtamentũ centurionis vel tribuni impugnari põt per Ino. l. q̃relam.
¶ No. ex hac l. regulã φ priuilegiũ nõ intelligitur cõcedi cũ dãno tertij. l. nec auus. j. de emã. li. Iaſ.
f ¶ Militis. ʒ i. militantis: vt j. e. l. teſtamentum. aliud in veterano: 3 vt ff. e. l. Papinianus. §. Papinianus. niſi ſit filiusfamilias veteranus: vt j. e. l. fi.
g ¶ Ciuili. ʒ i. communi.
h ¶ Centurionis. ʒ qui præeſt centum militibus centurio dicitur.
i ¶ Numeri. ʒ habebunt tamen bonum ſubſidium filij militis per auth. ſ. de epi. & cle. l. presbyteros.
k ¶ Poſſe. ʒ ut ff. eod. ſi inſtit. §. de inofficioſo. & hoc ſi exhæredet vel pręterea ſciẽs 4 ſe liberos habere. ſecus ſi ignoret: vt j. de teſt. mil. l. ſicut certi.
S I hæredum. ʒ CASVS. Quintianus fecit teſtamẽtũ: extraneũ, inſtituit: filiũ exhæredauit cõtra ſcriptos vult filius agere querela inoff. bona ad fiſcũ deueniũt iure ſucceſsionis, q a delictũ cõmiſerũt: vel vacãtia eius occupat, an filius ageret poſsit, q̃ritur? Rñ. φ ſic ſed non apperit qua actione nec aduerſus quẽ. tu dic aduerſus fiſcũ q̃rela. In primo caſu cũ bona hæredũ fiſc⁹ occupauit ratione delicti. ſecũdo caſu pet. hær. cũ bona occupauit fiſc⁹, vt vacãtia. & hoc corã ꝓcuratore Cęſaris, q. cognoſcit inter fiſcũ & priuatũ.
l ¶ Pertinent. ʒ & ſic eſt fiſcus hæres hæredis. Et dic pertinent, iure inſtitutionis.
m ¶ Vacantia. ʒ quia fiſcus credebat ea vacare, & nullus eſt hæres.
n ¶ Poteſt. ʒ priori caſu q̃rela, ſecundo directa petitione hæreditatis.
I N arenam. ʒ CASVS. Si filium habes arenarium, qui gratia virtutis exercendæ cum beſtiis pugnabat in arena, an tibi ſuccedere poſſit, quæritur? Reſpon. φ ſic, cùm libertatem & ciuitatem retineat, nec in arenam damnatus eſt, vt ſeruus pœnę efficeretur: ſed ſi eſſet, & exhæredaſti eum, & extraneum inſtituiſti: de inoffi. agere non poterit, niſi & tu arenarius fuiſſes. Not. ex iſta. l. regulã φ cauſa per quã poteſt filius in teſtamẽto iuſtè exhæredari, nõ eſt ſufficiẽs ad repellendũ eũ ab inteſtato à legitima ſucceſsione. facit tex. in l. omnimodò. in ver. nã ſi nullã. j. Iaſ.

debitũ paternum pro hęreditaria parte perſoluit, a vel alio legitimo b modo ſatis fecit, etiam ſi minus quàm ei debebatur, relictũ c eſt: ſi is maior d vigintiquinque annis eſt, accuſare vt inofficioſam voluntatem patris, quam probauit, e non poteſt. PP. 7. Idib. Febr. Maximo ij. & Aeliano Coſs.

¶ Querela teſtamenti inofficioſi nõ habet locum in militis teſtamento. h. d. Bal.

¶ Idem A. Romanæ. L. IX.

D E inofficioſo teſtõ militis, f vel iure militari, vel ciuili g facto, vel centurionis, h vel tribuni numeri, i nec filios poſſe k queri, ius certum eſt. PP. Id. Maij, Maximo. ij. & Aeliane Coſs.

¶ Querela inofficioſi competens contra hæredem ſcriptum, poteſt proponi contra fiſcũ qui ſucceſsit in bonis hęredis ſcripti. h. d. ſecundum Bal. Vel ſic: Querela competit contra fiſcum, ad quem bona teſtatoris uniuerſaliter peruenerunt. h. d. Pa. de Ca.

¶ Idem A. Quintiliano. L. X.

S I hæredũ Quintiniani, † quẽ patrem tuum eſſe dicis, aduerſus quos de inofficioſo teſtõ acturus eras, iure ſucceſſionis bona ad fiſcum pertinent, l vel ipſius Quintiniani bona, vtpote vacantia, m fiſcus tenet cauſam apud procuratorem noſtrũ † agere poteſ. n † PP. ij. Id. Ang. Maximo. ij. & Aeliano Coſs.

¶ Mores, quos quis in ſe approbat non p̃t in alio reprobare. h. d. ſecundũ Bal. Vel ſic: Infamis non prohibetur a ſucceſsione inteſtati, ſed teſtamẽtum querelare non poteſt niſi teſtor ẽt fuerit infamis. h. d. Pa. de Ca.

¶ Idem A. Ingenuo. L. XI.

I N arenam non damnato, o ſed ſua ſponte arenario cõſtituto p, legitimę ſucceſſiones integrę ſunt, ſicut ciuitas, & libertas manet. ſed ſi teſtamentum parẽs eius fecit, q neque de inofficioſo teſtamento accuſatio, neque bonorum poſſeſſio r ei competit. Nam talem filiũ merito quis indignum ſua ſucceſſione iudicat, s niſi & ipſe ſimilis conditionis t ſit. PP. 4. Kal. Ian. Iuliano, & Criſpino Coſs.

¶ Propter fideicommiſſum inuicem inter filios relictũ neuter filiorum uĩ grauatus: quia oẽs ſunt in pari ſpe: & ideo non habet locum querela inofficioſi teſtamenti. h. d. ſecundum Bal. quæ lex eſt ualde not. Vel ſic: Si inter filios in legitima inſtitutos fiat reciproca ſubſtitutio neuter dicit grauatus: & ideo neuter habet querelam ratione dubij euentus: quia ita poteſt acquirere ſicut erogare. h. d. Pau. de Caſt.

¶ Iidẽ A. Liciano, † & Diogeni. L. XII.

S I pater puellæ, cuius vos curatores eſſe dicitis, filio ex ſemiſſe, ipſa autẽ ex triente, & vxore ex reliquo ſextante ſcriptis hr̃dibus, fidei filiorum cõmiſit, vt ſi quis eorum intra vigintiquinq; annos ętatis decederet, ſuperſtitibus u portionẽ ſuam reſtitueret: præterea vxoris, vt id, quod ex cã hæreditatis ad eam perueniſſet, filiis poſt mortem ſuam reſtitueret, fideicommiſit: calumnioſam inofficioſi x actionem aduerſus iuſtum iudicium teſtatoris inſtituere non debetis, cùm ex huiuſmodi fideicommiſſaria reſtitutione tam matris quàm fratris eius portio ad eam poterat y peruenire. PP. Non. Decemb. Alexandro A. iij. & Dione Coſs.

¶ Teſtamento reſciſſo pro parte, legata diuidua pro parte præſtantur: indiuidua uerò pro ſolido ſunt præſtanda. h. d. Bal.

¶ Imp. Gordianus A. Priſciano. L. XIII.

C Vm duobus hæredibus inſtitutis, vno z ex quinq;, altero a ex ſeptem vnciis, aduerſus eum, qui ex ſeptem vnciis hæres ſcriptus fuerat, iuſta q̃rela te contendiſſe, ab altero aũt victum te fuiſſe alleges: b ꝓ ea parte, qua reſolutum eſt c teſtamentũ (cùm iure inteſtati qui obtinuit ſuccedat) neque legata, neque fideicõmiſſa debentur: † quamuis libertates, & directæ competant, & fideicõmiſſariæ p̃ſtari d debeãt. PP. 3. Kal. Feb. Gord. A. & Auiola Co.

¶ Qui ſuccubuit in q̃rela inofficioſi teſtamenti, p̃t redire ad q̃relam falſi: & ecõtra ſecundum Iacob. But. Bal. Vel ſic: Succumbens in querela inofficioſi non prohibetur dicere teſtamentum falſum. h. d. Pa. de Ca.

o ¶ Non damnato. ʒ nam tunc ſeruus pœnæ non ſuccederet: vt ff. de pœnis. l. qui vltimo.
p ¶ Conſtituto. ʒ ſ. cum beſtijs ad pugnandum.
q ¶ Fecit.] alium inſtituendo.
r ¶ Poſſeſsio. ʒ ſ. contra. tabulas.
s ¶ Iudicat. ʒ vt in auth. vt cùm de appell. cog. §. cauſas. ver. præter voluntatem. colla. viij.
t ¶ Conditionis.] ſic ergo nil doloſus doloſo: vt ſ. dixi de hære. l. quoniam. & hac. l. & j. de lib. cau. l. ſi filiũ. & ff. ſo. mat. l. viro atque vxori.
S I pater puellæ. ʒ CASVS. Paterfa. fecit teſtamentum, filium inſtituit ex ſex vncijs, & inſtituit filiam ex iiij. & ex duab⁹ vxorẽ: & filiũ grauauit & filiã, ſi intra xxv. an. deceſſerit, portionem ſuã alij reſtitueret, vult tutor uĩ curator filiæ agere querela duabus rõnibus: tũ quia filia grauata eſt de reſtituẽda hæreditate, tũ q a inuenitur minus habere quàm habitura eſſet ab inteſtato. has rationes non reddit litera. an poſsit, quærit? Rñ. quòd non poſsit, quia eſt poſsibile tam filij, quàm vxoris portionem ad eã poſſe peruenire.
v ¶ Superſtitibus. ʒ fratri & matri.
x ¶ Inofficioſi. ʒ quaſi exinanita ſit inſtitutio ꝑ fideicõmiſſum. Et not. φ nõ ꝓpriè dr̃ actio, vel accuſatio querela inofficioſi teſtamenti, ſed mediũ tenet, vt diximus. ff. eo. l. poſthumus. §. ſi qs ex his.
y ¶ Poterat. ʒ i. poſsibile erat. ſic & j. de vſur. l. ſi ea lege. & de ſolu. l. pen. Sed hodie 5 dẽt ſine onere aliquo hr̃e quartã: vt j. eo. l. quoniam in priorib⁹. & ſ. e. auth. nouiſsima.
C Vm duobus. ʒ CASVS. Paterfam. habẽs duos filios, vnũ in v. vncijs inſtituit hæredẽ, & inſtituit hęredẽ extraneum. in vij. alium filium exhæredatũ fecit ab extraneo legata reliquit & libertates. exhæredatus aduerſus extraneũ egit, & obtinuit: & ꝓ ſua parte ruptũ eſt teſtamentũ: an legata relicta in illa parte teſtamenti quæ ꝑ querelã rupta eſt debeantur, q̃ritur? Rñ. φ non: ſed ſi libertates ſiue directę ſiue fideicom. ſint relictæ, ſunt præſtandæ.
z ¶ Vno. ʒ ſcilicet, filio.
a ¶ Altero. ʒ ſcilicet, extraneo.
b ¶ Alleges. ʒ Hoc eſſe potuit, cùm aliter fortè eſſet frater vel turpis perſona, alter non.
c ¶ Reſolutum eſt. ʒ ex põſt facto reſoluitur pro parte: 6 vt ff. eo. l. circa. Sed ab initio non poteſt pro parte valere, & pro parte non: vt inſtit. de hæred. inſtit. §. non autem.
d ¶ Præſtari. ʒ ab eo ſolo qui rogatus eſt ſ. q a poſt quinquenniũ inofficioſum dictũ ſit: quo caſu p̃ſtitæ uel cõpetiturę durant, & xxx. aurei uel ſaltẽ pro parte præſtantur victori ſecundũ quoſdã: vt ff. eod. l. ſi autem.

1 Similis glo. in l. cũ donationibus. j. titu. ſequen.
2 Concor. Iaſ.
† Quintiliani.
† meum.
† Poteras.
3 Id eſt in eo qui deſiit militare miſſus à militia honeſta, vel neceſſaria. Ia. in l. ſi. j. e. & iſtam gl. ſequitur Salic.
4 Concor. Paul. Sali. & Iaſ.
† Licinio.
† Huius.
Querela inofficioſi medium tenet inter actionem & accuſationem.
† Defendẽtur.
5 Idem gl. approbant Bart. Bald. Sali. & Iaſ. & ita obſeruat conſuetudo, quoniã pater non poteſt grauare filiũ in legitima per fideicõmiſſum reciprocũ: qđ dicit eſſe onus.
6 Idẽ Sali. Bar. Bald. Pau. & Iaſ. hic.

Universidad de Deusto Biblioteca

Vel dic aliud est cũ totum rescindit testm̃, vt ibi. Sed hic testamẽti pars q̃ durat, facit vt etiam an̄ quinquenniũ oẽs valeant, quia in pari causa pro libertate iudicandum est vt non 30. aurei ei præstentur, sed fiat æstimatio totius anni: & pars præstabitur a seruo ei qui obtinuit in querela: vt ff. de exce. rei iudi. l. iudicatæ. ij. rñ. & ff. de lib. cau. duobus in fine. & argu. de leg. 2. l. cum filius. in priñ. & ad l. fal. l. lege Falcidia interueniente.

† Intel. huius. l. vid. p Fran. Purpur. in l. edita. nu. 185. ff. de eden.

E Vm qui. ¶ CASVS. Aliquis filium exhęredauit extraneũ instituit: egit filius querela inof. & succubuit vult dicere testamentũ falsum, an possit, quæritur? Rñ. q̃ sic. & si primò accusauit de falso: & succubuit põt postea agere querela. Lex sequens clara est.

† al. ex contrario.

a ¶ Delatam. ¶ accusationem.

† Aphrodisio.

b ¶ Non tenuit. ¶ non obtinuit. Accur.

c ¶ Placuit. ¶ Dicunt quidam 1 speciale in petitione hæreditaria, vt ea simpliciter proposita, nõ videatur omne ius deductũ in iudiciũ: sed aliud in rei vendicatione: vt ff. de excep. rei iudi. l. si mater. §. an eadẽ. Sed dic 2 q̃ hic querela nõ petitio hæreditatis fuit proposita. Alij dicũt q̃ hic fuit proposita causa adiecta. s. ex inofficioso, sic etia cẽt in rei vendicatione eam adiecta: vt d. l. si mater. §. j. Vel hic de accusatione tantum falsi dicit.

1 Et malè Bar. Sal. & Ias. per l. si autẽ. §. sed & is. ff. de rei vend.

2 Ista ẽ vera. Bar. Sal. & Ias.

d ¶ Etsi econtrario. ¶ imò videatur cõtra: vt ff. de bo. lib. l. si patronus ex minori vbi patronus de falso agendo repellit à contratabulas: sed nõ sic est 3 patrono debita hęreditas liberti vt filio patris vt ff. de contratabul. l. illud. & ff. eod. l. nam & si. vel ibi 4 institutus patronus fuerat vnde per hoc à contra tabul. repellitur: hic autem exhæredatus, vel præteritus filius. Item ar. contrà. j. de codici. l. fin. & ff. de trib. l. qđ in hęredẽ. §. eligere.

† Intel. huius. l. ponit Fran. Purpurat. in l. edita. num. 187. ff. de edẽ.

3 Propter naturam & pductionẽ inesse. Sali.

4 Idẽ Bar. & Ias.

† Fusco re ctius.

e ¶ Ilia præteritã. ¶ in certa causa prętęritionis, alias non valet: vt in auth. vt cum de appel. cogn. §. aliud quoque capitulum.

† Ista lex ẽ valde notãda ẽm Bar. & est singula. & nõ reperit' alibi ẽm Ia. hic ĩ effectu suo. Exhrđatus nõ hẽt ↄ tabulas.

f ¶ Aspirare. ¶ quia prę teritio fœminarum pro exhæredatione habetur.

g ¶ Non posse. ¶ nam contra tabula. nõ habet vt ff. de cõtra tab. l. illud. §. ad testamenta. Itẽ quia habetur pro exhæredata vt inst. de exhę. l. liber. §. mater. sed exhęredat' nõ habet contra tab. vt ff. de contra tabu. l. nõ putauit in priñ. & §. non quæuis.

5 Glo. in c. pastoralis. sup ver. audiat. ex de exce. dicit per l. istã q̃ cui ↄpecũt diuersæ exceptionis: succubuit ĩ vna, põt redir ad aliã.

C Ontra maiores. ¶ CASVS. Mater famil. extraneum instituit, filium exhæredauit. exhæredato duæ dantur viæ. Prima vt dicat testamentum ipso iure nullum, si forte fuerit imperfectum, vel non iure factum: secund. vt dicat inoffi. Si ergo dixit nullũ, & in ventilatione causæ istius labit quinqueniũ, & succubat: an quinquennio elapso querela agere possit, quasi cõtra ipsum nõ currat pręscriptio quinquenalis, quæritur? R ñ. quòd sic: quia licet tempore currat, talis præscriptio nõ nascit hic cũ ei desidia imputari nõ possit, cũ agere nõ esset.

¶ Idem A. Prisco. L. XIIII.

E Vm † qui inofficiosi querelã delatã [a] nõ tenuit, [b] a falsi accusatione nõ submoueri placuit. [c] ¶ Idem obseruatur, & si [d] † econtrario falsi crimine instituto victus postea de inofficioso actionem exercere maluerit. PP. 6. kal. Decembr. Gordiano. & Auiola Coss.

¶ *Prę teritio matris habetur pro exhæredatione, secundum Bal. & Sal.*

¶ Imp. Philippus A. Aphrosiæ. L. XV.

F Iliam præteritam [e] a matre, ad successionẽ eius citra, inofficiosi querelã aspirare [f] non [g] posse, explorati iuris est, PP. 5. Ka. Aug. Philippo A. & Titiano Coss.

¶ *Non negligenti non currit præscriptio. h. d. Sa. Vel sic: Quando actiones nõ possunt simul cumulari, una mota non currit tps in alia. Vel sic: Pendente lite super uno iudicio non currit tps in alio priori cõtrario. h. d. Sal. Vel sic: diligẽtia contra unũ auxiliũ prodest, contra aliũ auxiliũ quod cum primo non potuit concurrere. h. d. secundum Iac. But. Vel sic: donec uentilatur quæstio super solennitate, uel super nullitate test[a]menti, nõ currit tempus super querela inofficiosi. Bal. & Pau. de Cast.*

¶ Impp. Valeria. & Gallienus AA. & Valerian. N. Cæs. Theodorę. L. XVI.

C Ontra † maiores [h] vigintiquinq; annis duplicẽ actionem inferentes, primã quasi testamẽtum nõ sit iure perfectũ, [i] alteram quasi inofficiosum, licet iure pfectum, præscriptio ex prioris iudicij mora [k] quinquennalis temporis non nascitur, quæro officere nõ cessantibus [l] non potest. PP. Idib. August. Tusco, † & Basso Coss.

¶ *Filius præteriens matrem uidetur eam exhæredare. Mater a filio præterita potest uti querela. h. d. secundum unam lect. & eã communem Sali.*

¶ Impp. Carinus, & Numerianus AA. Floræ. L. XVII.

C Vm filium [m] † tuum, te prętęrita, sororem hæredem instituisse proponas, inofficiosi querelam apud præsidem prouinciæ persequi potes. PP. ij. Idib. Febr. Carino. ij. & Numeriano. AA. Coss.

¶ *Non dicitur ingratitudinem cõmittere, q̃ non uult diuertere a marito. h. d. Bal. Vel sic: Filia nõ diuertens a uiro patris, uel matris iussu non meret exhrđari: ideo datur ei querela inofficiosi. hoc dicit Salic.*

h ¶ Cõtra maiores. ¶ non solũ ↄ minores. de his. n. magis dubitabatur.
i ¶ Perfectum. ¶ agendo peti. hære. in qua succubuit. Accur.
k ¶ Mora. ¶ nã du intendũt nõ iure pfectũ n, cucurrit quinquenniũ. Ac.
l ¶ Non cessantib. ¶ vt s. de anna. excep. l. j. in fin. & ff. de min. l. intra. in prin. & in aut. de ap. §. j. coll. 8. & j. de rei ven. l. more. Sed ar. ↄ. ff. vbi bo. rapt. l. si seruus. & de cui. l. minor. §. j. 6 Sed cum quinquenniũ sit ptinuũ, cur cessat p aliam querelam? Rñ. vtile est quo ad q d: quia ex quo currere incœpit feriati & non feriati dies currunt: sed nõ illi quib. iusta causa non potuit agere, vt hic. sic & ff. quãdo ap. sit. l. j. §. dies. & j quõ & quando iu. ab eo. 7 Item secus in excusationib. tut. vt insti. de excu tuto. §. qui autẽ. sed hoc ideo, quia omnes simul pponere pt, qđ non est hic, 8 vt ff. de excu. tu. l. scire oportet. §. scire.

6 Iste dat leges alle. gl. nihil faciũt: nã ibi logĩ qñ negligẽtia primo non cet & inde cũdo Bart. B. Sa. & Ia.

7 Istam rationem approbat.

8 Idẽ Bart. Bal. & Ias.

¶ Impp. Diocle. & Maximian. AA. Faustinæ. L. XVIII.

C Vm te pietatis religionem non violasse, sed mariti coniugium quod fueras sortita, distrahere noluisse, ac propterea offensum, atq; iratum patrem ad exhæredationis notã prolapsum esse dicas, inofficiosi testamenti querelam inferre nõ vetaberis. [n] S. Kalen. Maij, Maximo. ij. & Aquilino Cos.

¶ *Filia turpiter uiuens, potest a patre exhæredari. Bal. Vel sic: Turpis & inhonesta uita filiæ est iusta causa ipsam exhæredendi, n si pater distulerit eam maritare ultra 25. an. h. d. cum auth. seq. Sal. & idem in fi. l. & ut in auth. ut cum de ap. cog. §. causas. nisi pr̃ causam dederit. in auth. hic posita, quã nota, & tenement., secundu P. de Ca.*

¶ Iidem AA. Apollinari. L. XIX.

S I filiam tuam eo, q̃ turpiter & cum flagitiosa fœditate viuit, a successione tua excludendã putes: si non inconsulto calore. [o] sed ex meritis eius ad id odium incitatus es: postremi iudicij liberũ arbitrium [p] habebis. † D. 15. Iul. Sirmij, ipsis AA. Coss.

IN AVTH. vt cum de appel. cog. §. si verò vsq; ad vigintiquinque. coll. 8. constitut. 12.

S Ed si post vigintiquinq; an. te differente filiam marito copulare ea in suum corpus peccauerit, vel sine consensu tuo marito se, libero [q] tamẽ, copulauerit, eam exhæredare non potes.

¶ *Non intelligitur filia ingrata eo q̃ contra matris uoluntatem colit concordiam cum marito. Bal.*

¶ Iidem AA. & CC. Saniano. L. XX.

F Ilia in orbitate [r] patris relicta, cum marito cui matre volente nupsit, colens concordiam, iustas offensionis post eiusdem matris pęnitentiã causas nõ præstat, nec ex momentariis [s] voluntatib. matris nupta, atq; vidua iure esse compellitur. Dat. Non. Ianua. Sirmij. CC. Coss.

¶ *Filij fratrum uel sororum non hñt querelam inofficiosi testamẽt. h. d. Bal. uel sic: Contra test̃m collateralis non cõpetit alteri collaterali querela inofficiosi, nisi tribus cõcurrentib. scilicet q̃ esset frater uel soror carnalis, & sic in primo gradu, & ex eod.*

C Vm filium. ¶ Filius pterijt matrem: vel econtra 9 soror pteriit sororem: & filia sororis instituit, qui est turpis psona. & sic est hic amphibologia: vt ff. de bo. libe. l. & si ex modica & ẽm primũ datur matri querela: sed patri daretur cõtra tab. vt ff. eod. l. pater.

Casum pone.

9 Iste intellectus reprobatur. Ias. nam ideo probabilis.

C Vm te. ¶ CASVS. Filiam tuam cuidam in matrimonio copulasti. si te præcipiente vt a viro diuerteret, non diuertit: & propter hoc in testamento tuo eam exhæredasti, & extraneum instituisti, an inoffi. querela agere possit, quæritur? & respon. q̃ sic.

† Cessariis tur & hic querele est miẽre Imp. P. Prætori.

n ¶ Non vetaberis. ¶ nã iustẽ fecisti, vt j. de insti. & subst. l. reprehendenda. & j. de repu. dissentientis. & ff. de vsu & habita. l. sed neq;. & j. eo. l. filia. & ff. de lib. exhi. l. j. & 2. Ac.

S I filiam. ¶ CASVS. An pater filiam suam quia more meretricio viuit: exhæredare possit, quæritur? Respõ. q̃ sic, si nõ incõsulto calore hoc fecerit, vt puta quia tm̃ audiuit murmur, statim exhæredauit.

o ¶ Calore. ¶ secus si calore ire: 10 vt ff. de reg. iur. l. quicquid.

10 Et bene ẽ cũ sublimite leima exhrđatio nis. Bald & Ias.

p ¶ Arbitriũ. ¶ vt ff. de contra tab. l. non tãtum. §. si emancipatus. idẽ per auth. colligitur: vnde sequitur auth. sed si post. q̃ est vt cum de app. cog. §. si verò vsque ad 25.

S Ed si post. ¶ Libero. Si ergo vel seruo se copulet, vel ante peccet cum quocunq;, iusta est cã exhrđationis, nam his casib. vera iura non corrigunt: remanẽt ergo: vt j. de ap. l. præcipimus. in fi.

F Ilia in orbitate. ¶ CASVS. Materfa. filiã suam cuidã matrimonio copulauit. deinde pœnitẽtia ducta vult vt à viro diuertat. an si filiam ei non paruerit eam præterire, & aliis instituere possit, quęritur? & rñ. q̃ nõ, quia filia ex matris incõstãtia nupta. vel vidua esse cõpellẽda nõ est.

r ¶ Filia in orbitate. ¶ quia mortuus erat pater eius.

s ¶ Ex momentariis. ¶ reprobatur enim incõstantia: xi vt ff. de procu. l. in causæ. in prin. & facit s. eod. l. cum te.

11 Cõcor. S. li. hic. & Bal. in l. fratres. j. eo.

Fratris.

F Ratris. ¶ CASVS. Testator extraneum instituit: filium fratris vel sororis exhæredauit: an ei detur inoffi. querela ad rumpendum testamentũ patrui vel auunculi, quæritur? rñ. q̃ non: quia nulli ex collateralibus datur nisi fratri & sorori, nisi testamentum accusent de falso: vt ab intestato succedere possint. ¶ No. ex ista. l. ibi, frustra. secũdum Bart. & moder. q̃ illa dictio frustra, non importat nullitatem ipso iure ẽm eosdem in l. pe. §. ad crimen. in fi. ff. de pub. iud. Ias.

a ¶ Dicunt. ¶ vt ff. eo. l. j. sed hodie filij fratris vñr exæquari fratribus: vt inf. de leg. hæ. auth. cessante sed illud in successionib. ab intestato.

† Alexandræ.

b ¶ Sorore. ¶ consanguineis, 1 ñ vterinis, & hoc turpib. psonis scriptis hæredibus. vt j. eo. l. fratres.

1 Concor. Sal. & Pau.

S I maritus. ¶ CASVS. testator vxorem suam ex asse hæredẽ instituit: filiã exhæredauit nihilo ei relicto: an aduersus matrẽ q̃rela inof. agere possit filia q̃ritur? dicit̃ q̃ sic cũ ingratitudinẽ cõmiserit: & ea vincẽte q̃cquid marito a matre debebat̃, fortè dos vel aliud debitum a filia consequetur.

† Tatillæ.

c ¶ Perhibetur. ¶ s. iure fuit tũ de facto exhrđata. si aũt pterita dabat̃ ei ius accrescẽdi hodie contra tabulas. vel etiã dicit nullũ: vt j. de li. præt. l. fi.

d ¶ Relictũ. ¶ maximè. nã si erat relictũ aliquid qđ esset minus quarta: vt s. e. l. cum q̃rit̃. Vel dic 2 hoc fuisse additũ a cõpositorib. noui iuris ex d. l. vt j. e. l. omnimodo. Acc.

2 Neutra expositio tenet. qa violat literam Pau. & Ias.

e ¶ Conuincitur. ¶ quòd est eo ipso q̃ est exhæredata secundum hęc iura, vt j. eod. l. liberi. Vel dic hoc esse aditũ a nnui iuri compositorib. vt dicam. inf. eo. l. omnimodo.

† Vincat.

† Tibi.

f ¶ Oportet. ¶ si tale sit debitũ 3 qđ ab hrđe posset exigi: vt ff. de hær. vel ac. ven. l. j. §. fi. Itẽ hoc verum n si sciuit hæc vxor hæres instituta q̃relã posse moueri cum hrđitatẽ adiit nã tunc admitteret: vt arg. ff. de iis q. vt indi. l. hærede. & ad Syl. l. pro pter. §. neptis. & ad tre. l. pe. Acc. ADDITIO. Dic q̃ ibi loquit̃ quando hæres adiuit cũ delicto, q̃ nõ vindicauit mortẽ defuncti. Sal. Pau. & Ias.

3 Vt puta nõ extinctũ morte testatoris. Sa.

† Iustitiam.

† al. 6.

T Estamenti. ¶ CASVS. Materfam. volebat facere testamẽtũ filij sui, ne faceret, interdixerũt & posteà fecit, & filios pterijt, & extraneos instituit. an filij inof. q̃rela agere possint, q̃rit̃? Rñd. q̃ hi non possunt: quia manifestam offensam contraxisse videntur.

g ¶ Per testationem. ¶ i. coram testibus, & sic q̃ non fecit tunc 4 nam verba cum effectu &c. vt ff. quod quisq; iur. l. j. Vel dic per testationem subtractam: vt ff. si quis aliquem te. pro. l. si quis dolo.

4 Istam gl. sequuntur Bar. Bal. & Paul.

T Estamentum. ¶ CASVS. Filiusfa. miles ex castrẽ. peculio testamentũ fecit: extraneum instituit hæredem: patrem exhęredauit: an per inof. querelã à patere vel à filijs eius impugnari possit: quęritur? rñ. q̃ nõ.

h ¶ Filiifamilias. ¶ vt j. eod. l. fin.

i ¶ Rescindi. ¶ quia miles: & quia in castrensi.

F Ilijs. ¶ CASVS. Si mater filios suos etiam in sacris patris constitutos vult hæredes instituere, sed timeret ne pater ad quem pertinet vsusfructu. eorum quæ filiis acquirentur bona, ea discipet. Consulit ergo l. ista sub conditione instituere, & pater eos emancipauerit: nõ accipiet bonorum possessio, secundum tabu. nec nomine filiorum aget querela. cum magis voluit mater filiis suis prouidere, quàm iniuriam inferre.

patre, & quod fuerit instituta turpis psona. De falso uero testamẽto quilibet, cuius interest, scilicet q̃ succederet ab intestato non facto testamento põt accusare. h. d. ista lex cum l. fratres. j. eo secundum Pa. de Ca.

¶ Idẽ AA. & CC. Alexandro. † L. XXI.

F Ratris, vel sororis filij, patruĩ, vel auunculi, amitæ etiam & materterę testamentum inofficiosum frustra dicunt [a]: cum nemo eorum, qui ex transuersa linea veniunt; exceptis fratre, & sorore, [b] ad inofficiosi quærelam admittatur. De falso sanè per accusationem criminis quæri non prohibentur. D.* CC. Coss.

¶ *Recissa aditione hereditatis per q̃relam reuiuiscũt actiones aditionẽ cõfusę. Bald.*

¶ Idẽ AA. & CC. Tantilæ. † L. XXII.

S I maritus tuus, facto testamento, te q. dẽ ex asse scripsit hæredem, filia autẽ quã habuit in potestate, exhæredata iure facta minime perhibetur, [c] nihilque ei relictum [d] est, neq; iustas offensæ causas præstitisse expresse conuincitur, [e] eam de inofficioso testamento patris querentem, totam hæreditatem obtinere posse non ambigitur. Quod si iam obtinuit, vel postea vindicat, † quodcunq; maritus mortis suæ tempore debuisse tibi perhibetur, id ab ea red di † oportet. [f] Dat. Idib. Feb. Sirmij. CC. Coss.

¶ *Qui impedit aliquem testari, merito potest exhæredari. h. d. Bal.*

¶ Iidem AA & CC. Philippæ, & alijs. LEX XXIII.

T Estamenti factionem pertestationem [g] uos interdixisse matri profitẽtes iustã † cãm offensæ manifestè testamini. D. † v. Id. Septemb. CC. Coss.

¶ *Testamentum militis non subiacet querelæ. Bald.*

Iidem AA. & CC. Successo. L. XXIIII.

T Estamentum militis filijfamilias [h] in castrensi peculio fcm̃ neq; à p̃re, neq; àliberis eius per inofficiosi querelam rescindi [i] potest. Dat. iij. Noñ. Decemb. Nicomediæ. CC. Coss.

¶ *Testamentum factum secundum cõsiliũ non potest expugnari p q̃relam, neque per uiã nullitatis. hoc dicit Bal. Vel sic: Cõdõ. q̃ filij instituti fauorem respicit, nõ facit locum q̃relę nec institutionẽ annullat. hoc dicit secundum Bar. Vel sic: Contra ea q̃ sunt prouisionis, filio non datur q̃rela inofficiosi. h. d. Ias. Vel sic: Cõditio quæ respicit fauorẽ filij instituti, non facit locum querelæ. Bar.*

¶ Iidem AA. & CC. Menedoto. L. XXV.

F Ilijs matrem, q̃ de mariti moribus secus [k] suspicatur, † ita posse consulere iure compertum est, ut eos sub hac conditione instituat hæredes; si a patre emancipati [l] fuærint, atque eo pacto secundum tabulas bonorum possessionem patrem cum re [n] accipere non videri, qui conditioni minime obtemperauerit, [o] neque ei nomine filiorum inofficiosi eo modo actionem posse competere quibus nullam iniuriã fecerit mater, sed potius putauerit prouidẽdum, [p] & ideo restituere [q] debet. [r] D. iiij. Noñ. Iul. Antiochiæ. Titiano, & Neporiano. Coss.

¶ *Directa substitutio potest fi. io in puberi fieri in legitima instituto. h. d. Bal.*

¶ Iidem AA. & CC. Serapioni † suo salutem dicunt. LEX XXVI.

E X tribus vncijs hærede instituto filio [s] intra pubertatis [t] annos directam, [u] non inutiliter p̃re fieri substitutionẽ certum est. Dat. v. Kal. Septembr. Nicomediæ. C. Coss.

¶ *Hæc lex notabilis est, & in materia propria singularis, & tria intendit. Primo, n. dicit, q̃ fratres uterini tantum non habent querelam inofficiosi. Secundò, dicit q̃ fratres utrinq; coniuncti uel consanguinei tm̃ habent querelam inofficiosi. si contra test̃m fratris in tribus casibus. Tertiò q̃ contra necessarium hæredem institutum, quanquã sit aliis persona, non datur inofficiosi testamenti querela. h. d. secundum Bal.*

¶ Imp. Constantinus A. Verrino. LEX XXVII.

In fi. dicit, quòd ea bona debet restituere filiis emancipatis. s. pater.
k ¶ Secus. ¶ s. quã oporteat quia fortè prodigus erat. vel secus. i. malè.
l ¶ Emancipati fuerint. ¶ quæ videtur impleri quocunque modo fiant sui iuris 5 : vt j. de insti. & substit. sub condi. fac. l. si mater.
m ¶ Pacto. ¶ alias pacto, alias facto.

5 Placet B. Bald. Paul. & Ias.

n ¶ Cũ iure. ¶ aliás cũ re. & dic. i. ad suũ ↄmodũ: 6 vt pr̃ sibi retineat cũ esse ctũ ẽm tabulas. Sed quã accepit bonorũ possessione institutus vel pr̃ eius noie. Rñ. quæ facti est, vt hic, & ff. de ẽm tabu. l. j. §. si sub condõne. Tu dic non facti: sed eam q̃ iuris est, ẽm Azo. vt ff. de secũdum tab. l. 2. §. si quis ita instituerit. & ff. ad Treb. facta. §. si in danda. q̃ di cunt institutũ sub conditione non hr̃e secundum tab. s. facti. Vel dic 7 peti quod iuris est & facti. & qđ ille & hæc dñt non pe. i. s. quod remaneat in defectũ conditionis. vel quartò petit̃ quæ iuris est non vt nunc profit: sed in euentum cõditionis. Vel dic hic non peti: vt sibi pater teneat, & secundũ hoc nec a prin. nec conditione impleta tribuitur patri in hac. l. ius. sed in d. §. si quis ita confirmatur. siue tribuit ius extante conditione, vt & aliàs simile. ff. de off. procon. & le. l. 3. §. fi. Accur.

6 Et bene Bal. Pa. & Ias.

Bonorum possessio quędam ẽ facti, q̃dã iuris.

7 Displicet Cy. Bal. P. & Ias.

† Secũ suspicetur.

o ¶ Obtemperauerit. ¶ sed an pt cogi vt obtemperet? Rñ. nõ: 8 vt ff. de leg. j. l. filiusfamilias. §. secundũ vulgarẽ. sed si patri esset legatũ, vel aliq d relictum vt eos emãcipa ret: si quidem pater agnoscit legatum, cogitur eos emancipare: vt ff. de con di. & demon. l. si cui.

8 Concor. B Bal. Sal. & Ias.

† Sareuiano.

p ¶ Prouidendum. ¶ sic. s. e. l. si pater. ij. & j. l. proxi. & ff. eod. l. papinianus. §. si quis impubes.

q ¶ Restituere. ¶ subaudi ergo veligitur.

r ¶ Debet. ¶ pater filio, si est emancipatus. patre autẽ non emancipante, filiũ adeũti iudicẽ curator dat̃ 9 hæreditati, cui restõ fieri debet: vt infr. de bo. q lib. l. fi. §. finaũt in secũda & i aut. vt li. ma. & auræ. §. j. & §. si verò forsan. col. 8. & ff. ad Treb. l. imperator. Alij dicunt re stitutionẽ faciendã prætori: & ipse restituet filiis dato eis curatore. In ca u tamẽ etiã manẽti in potestate sit restitutio, 10 vt ff. ad Tre. l. imperator.

9 Si fili' sit minor: q a si maior est pt sibi cura pmitti. Gui. l. d. cu. B. Sa'. & pbatur in l. imperator. in fi. ff. ad Trebel.

10 Et bene Bal. & Pa.

E X tribus. ¶ CASVS. Filium tuum impuberem instituisti ex tribus vnciis, & sic habet quartam patrẽ quam habiturus erat ab intestato, & ei directè in illa quarta substituisti sic, si filius me' intra annum pubertatis decesserit, Titius hęres esto an filio detur querela quasi videatur grauatus per substitutionem, quæritur? dicitur quod non.

s ¶ Filio. ¶ q. erat vnicus: & sic quartã habet: vt s. e. l. cum q̃ritur. sed quia ei erat substitutum, videbatur exinanita: quod fieri non potest: vt j. e q̃m in priorib. Sed non est ita 11 quia magis ei consulitur: & sic valet, vt & s. l. proxi. & l. si pater. & ff. eo. l. Papinian'. §. si quis impubes. & de adop. l. si arrogator. & j. de impu. & aliis subst. l. si testamento.

11 Cõcor. Bal. Sal. P. & Ias.

t ¶ Pubertatis. ¶ Secus si põst, vt ff. de vulg. sub. l. cohæredi. §. cum filię.

v ¶ Directam. ¶ si autem per compendiosam, vt plerunque faciunt, puta quandocũque decesserit, illum substituo: trahitur etiam pupillaris directa ad fideicommissariam: cum in vtrunque 12 tempus valeat vt fideicõmissaria: nisi in testamento militis: vt j. de testam. milli. l. in testamento. & ff. de vulg. substit. l. iam hoc iure. & l. centurio.

12 Cõtrariũ est verũ Pau. & Ias.

Fratres.

Universidad de Deusto Biblioteca

F Ratres.} CASVS. Si frater vterinus extraneum instituit, & fratrem aut sororem vterinum exhæredat, an possit vterinus agere querela inoffic. quæritur? & respon. quòd non. secus in fratre consanguineo & hoc sequitur. An autem frater consanguineus fratri sui consanguinei possit impugnare testamētum quæritur? Respond. quòd sic, siue durauerit cognatio, quia non fuit emancipatus: siue non si persona instituta turpis fuit aut alĩs infamis, vel libertus secus est si seruus necessarius fuit institut⁹: quia aduersus eum non poterit obiici inofficiosi querela. Not. ex ista l. regulam ꝙ querela inoffi. testameti compe it contra testm̃ fratris instituētis turpem aut vilem personam. concor. l. fratris. s. e. & l. j. ff. e. Ias.

a Vterini.} quasi ex eodē vtero nati, & nō ex eodem patre: vt instit. de leg. ad suc. §. j.

b Arceant.} nec corrigitur hoc per authē. j. de legi. hære. auth. cessante vbi tollitur differentia agnationis & cognationis quia illud verum est ab intestato.

c Cōsanguinei.} Qui sunt ex eodem patre sed matre eadem vel non vt insti. eo. titu. §. j.

d Vel nō.} Quia sunt emācipati. & hoc olim. hodie contra per Anastasium, vt inf. de leg. tu. l. 3. & 4.

e Possunt.} vt insti. e. §. j. vltra non: vt s. eod. l. l. fratris. & ff. e. l. j.

f Infamiæ.} quæ sub diuidit. & hoc est quod subiungit, vel turpitudinis &c. Vel dic infamiæ ipso iure vel turpitudinis quando sunt infames per sniam. macula verò leuis est talis qualis dicitur. s. ex quib. cau. infa. irro. l. ea quæ. & l. verbū. & ff. de obse. l. licet. & l. honori. & j. de dig. l. 2. li. 12. & hic. nisi qui agit, laboret simili no. vt s. eo. l. in arenā. Vel nisi sit ingratus t q. agit aliquo de trib. modis, quos habes in aut. de nu. §. ingratitudinē. co. 3.

g Beneficijs.} i. maleficiis, siue blandiciis. ironicè enim loquitur. sic ff. de furtis. l. inter omnes. in prin. & de damno infec. l. ex damni. §. quoties.

h Instituto.} quia etiam si turpis sit, non potest de inoffi. conueniri.

Ex li. 2. ti. 19. l. j. C. T. — *al. durāte agnatione vel non.* — *Fres vterini q dicāt.* — *Fratres cōsanguinei.* — *Ex eo. li. & tit. ij. C. Th.* — *Probationes.* — *Infamia turpitudo & macula dicuntur.* — *Glo. in c. vlt. extra de postu: sup uerbo ꝯ ecclesiā in fi. inducit istā l. ꝙ si ecclesia sit ingrata ꝯ beneficiatum in eadē: ipse poterit postulare ꝯ eā nec ecclesia ei succedet.* — *3 Istam gl. approbant Bal. Sal. & Ias.*

FRatres, vel sorores vterini[a] ab inofficiosi actione contra testm̃ fratris, vel sororis penitus arceantur[b] consanguinei[c] autem, durante, vel non[d] agnatione, cōtra testamentum fratris sui, vel sororis de inofficioso quæstionem mouere possunt,[e] si scripti hæredes infamiæ,[f] vel turpitudinis, vel leuis notæ macula aspergantur: vel liberti, qui perperā, & non bene merentes, maximisque beneficiis[g] suum patronum assecuti, instituti sunt: excepto seruo necessario hærede instituto.[h] D. Idib. Aug. Sirmij Constantino A. v. & Licinio Coss.

¶ *Liberi exhæredati præsumuntur ingrati, nisi probent se gratos hoc primò. Parentes exhæredati præsumuntur grati, nisi probentur ingrati. hoc secundo. Bal.*

¶ Idem A. ad Claudium præsidem prouinciæ Daciæ. L. XXVIII.

LIberi† de inofficioso querelam contra testamentum parentum mouentes probationem† hñt[i] præstare, ꝙ obsequiū debitū iugiter[k] (prout ipsius naturæ religio flagitabat) parentib. adhibuerint: nisi scripti hæredes ostendere maluerint ingratos liberos contra parentes extitisse.[l] ¶ Sin autem mater contra filij testamentum inofficiosi actionem instituat, inquiri diligenter iubemus, vtrū filius nulla ex iusta causa læsus matrem in nouissima læserit voluntate, eo quòd neque luctuosam ei, & legitimam reliquerit portionem: vt testamento rescisso, matri successio deferatur.[m] ¶ Si tamen mater† inhonestis factis, atque indecentibus machinationibus† filium fortè obsedit, insidiisq; eum, vel clandestinis vel manifestis appetiit, vel inimicis eius suas amicitias[n] copulauit, atque in aliis sic versata est, vt inimica eius potius quàm mater crederetur:[o] hoc probato,[p] etiam inuita acquiescat filij voluntati.[q] Dat. 3. Id. Febr. Crispo. ij. & Constantino C. ij. Coss.

Et not. quòd hic posuit M. quandam auth. sed hodie querela locum non habet, nisi inter fratres turpibus personis scriptis hęredibus, per id quod est. j. de l. be. præte. auth. ex causa. sed ista est falsa, vt ibi notaui.

L Iberi.} CASVS. Si quis testamentum fecit, & extraneum instituit hæredem: & filium exhæredauit: si vult filius ad querelam inoffic. admitti, probare se gratum extitisse, & ab obsequio patris non recessisse, nisi extraneus hæres scriptus probauerit ipsum filium fuisse ingratum & hoc in prima. Si ergo filius matrem exhæredauit, & ex causa iusta, vt quia filium insidiis obsedit, vel inimicis filij amicitias suas coniunxit: & hoc probatum fuerit: ad querelam non admittatur sed filiis etiam manebit vltima voluntas firma. & hoc in tertia.

i Debent.} hodie probant hæredes, vt j. eo. l. oĩmodò, quæ est contra.

k Iugiter.} id est continue. contra. s. de eden. l. qui accusare.

l Extitisse.} suscipiēdo ꝓbationis onus in se: vt ff. de probatio. l. circa.

m Deferatur.} vt ff. eo. l. nam & si parentibus.

n Amicitias.} hoc hodie non est, sed aliæ sic, quæ sunt hic: vt in auth. vt cūm de appel. cog. §. & hec quidē. colla. vi j. Et not. l. ic argumentū ad feudum: vt ff. de offic. præfec. vr. l. j. §. cum patronus. ADDITIO. Vide glo. j. in princ. in c. porro. in tit. quæ fuit prima cau. bene. admit. in vsibus feudorum. & Barb. 2 hic in additio. ad Bald.

o Crederetur.} supple diligenter inquiri iubemus: vt hoc &c.

p Probato.} ab hęredibus filij. nec enim mater hoc probat. & ita videtur differentia, tractet de ingratitudine ascendentium vbi pro eis psumitur: an descendentium, & tunc contra. & est rō, quia amor plus descēdit quā ascendat, vt ff. quod metus causa. l. isti quidē. §. fi. hodie verò hęredes probant: 3 vt ff. e. l. omni modo.

q Voluntati.} vt infr. de secun. nup.

Votis. — *Vasallus amicitias.* — *copulatis inimicos* — *2 Et vide eundē Bal.* — *Amor descendit.* — *3 Concor. Sali. & Ias.*

¶ *Sicut donatio propter nuptias ad similitudinem dotis confertur: ita in legitima imputatur. h.d. Bal. Vel sic: Dos, & donatio q̄ uenit conferenda ad exclusionem querelæ, similiter est in quarta. h.d. Salic.*

¶ Imp. Zeno A. Sebastiano P.P. LEX XXIX.

QVoniam nouella[r] constitutio diui† Leonis ante nuptias donationē a filio conferri ad similitudinē dotis, q̄ a filia confertur, pcepit: et ante nuptias donationē filio in quartam pcipimus imputari.[s] Eodemq;[t] modo cum pater, vel mater pro filia dotem, vel pro filio añ nuptias donationem, vel auus paternus, aut maternus, aut auia pr̃na vel materna pro sua nepte, aut ꝓ suo nepote, vel proauus itidem paternus, aut maternus, vel proauia paterna, vel materna, pro sua pronepte vel pro suo pronepote dederit, non tantum eandem dotē vel donationē cōferri,† verum etiam in quartā partem ad excludēdam inofficiosi querelam, tam dotem datā, quàm ante nuptias donationem præfato modo volumus imputari, si ex substantia eius profecta sit de cuius hæreditate agitur. Dat. Kal. Maij, Ipso A. ij. Coss.

Q Voniam nouella.} CASVS. Si pater famil. filiæ suæ dotem dederit vel filio donationem propter nuptias, & postea testamentum fecit & extraneū instituit: an ad excludendam inof. querelam prædictis filię & filio donatio & dos in quartā computari possint, quæritur? Respon. ꝙ pōt, si de substātia patris vel matris profecta sit dos, vel propter nuptias donatio. nec refert pater vel mater dotē dederit, vel alius de parentibus paternis vł maternis masculis vel fęminis. & hoc in j. & ij. parte.

r Nouella.} constitutio. quam habes. j. de col. l. vt liberis.

s Imputari.} vt & inf. de rei vxor. act. §. videamus: sed non est bona ratio vt ideo debeat cōputari in quartā quia cōfertur, vt j. de coll. illud. & inf. e. l. si qñ. se 1 sic accipe similitudinem, 4 quia sicut ante nuptias donatio cōfertur ad similitudinem dotis: ita & cōputetur in quartam ad similitudinē dotis. An autem in dote possit institui, dixi. 5 ff. de min. l. 3. §. sed vtrum. in fin. §.

t odemque modo.} dixi cū pater dedit nunc cū mater vel alius ascendens.

Quæ etiā tat. j. d. col. L. xvij. — *Conferre iubemus.* — *4 Idē Bal. Pau. & Ias.* — *5 Dixit ꝙ sic. Sali. & Ias. hic post glo. approbatam.*

¶ *Ille, cui aliquid in testō relinquitur, non pōt impugnare: sed debet ad supplementū legitimę agere, nisi probetur ingratus. In his uerò in quibus nihil relinquitur: iura uetera non mutantur. h.d. Item militia quæ potest uendi uel transmitti, a patre uel alio ascendēte proueniens, in ltĩmam imputat., excepta militia Silentiariorum. h.d. Bal.*

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ. P.P. LEX XXX.

OMni modo testatorum voluntatibus prospicientes,

O Mnimodo.} CASVS. An filius cui pater minus legitima reliquit vel iure institutionis, vel legati vel fideicommissi, & extraneum hæredem instituit: testamentum patris per inofficiosi querelam vt rumpatur impugnare possit quæritur? Respon. ꝙ non: sed hodie ex hac lege agat ad supplemētū legitimæ: & hoc nisi ab hærede scripto probetur ingratus. & si pater eum ingratum non dixerit, non licebit hæredi dicere eum ingratum. & hoc in prima parte. Et hæc sunt vera qñ pater de filio mētionem fecit & ei aliquid iure institutionis vel legati vel fideicō. reliquit. Si enim ei nihil reliquit, sed silentio eum contempsit: tunc vera iura obseruantur. quæ autem illa sint, non aperitur. & hoc in secūda. Si autē pater filio suo emerit militiam: an ad excludendā inofficio. querelam eam filiis imputabit in quartam, cūm talis militia vendi possit, & mortuo eo ad hæredem suum pretium poterit trāsmittere? Rñd. ꝙ sic, ita vt inspiciatur militia quæ erat tempore mortis testatoris, vt si tunc decessisset filius: quātum transisset ad hæredem, tm̃ nunc sibi imputabit in quartam. & hoc in tertia. Quod autē dictum est, ꝙ militia nunquam imputari debet in quartam, in aliis quàm in Silentiariis quibus princeps reuelat consilia, intelligēdum est. illi enim non imputabunt sibi in quartam, militiam à parentibus emptam: sed ex fauore huius legis habēt præcipuā, & hoc in quarta parte. ¶ Not. ex ista l. ꝙ ille, cui relictum est minus legitima, non potest expugnare testamentum, sed debet agere ad supplementum, secundum Ia. hic.

a Et innumerabilem.} Sunt enim multi modi expugnandæ vltimæ voluntatis. s. bonorum possessio contra tabulas. & inofficiosi querela. Itē & cum testamentum sit ipso iure nullum.

b Vel alio modo.} vt per contra tabulas.

c Alijs personis.} vt nepotib. ex filio. vł dic, 1 parentibus vel fratribus. Vel dic etiam patronis: quia & ipsi debent agere ad supplementum: vt ff. de bo. lib. l. etiam. §. toties. & inst. de succes. li. §. si verò testamentum. Sed non videtur hoc nouum esse quod dicit de repletione: vt ff. eo. l. si nō mortis. Sed ibi 2 a compositoribus noui iuris fuit appositum.

d Exigere.} condictione ex hac lege. ADDITIO Aduertas ꝙ suppletio ista legitimē, pro rata debet fieri tam de rebus quæ remanserunt apud hæredem, quàm de rebus legatis: vt probatur expresse. in l. si libertus sub conditione. §. libertus. ff. de bo. libe. ita vult Bar. in l. in quartam. in vlt. col. vers. quæro per quos. ff. ad leg. Fal. & clarius in consilio suo 34. incipiente, factum tale est, ante finem consilij. Item adde ꝙ filius pro sua legitima non soluta non pōt possessionem sua auctoritate occupare: vt dicit idem Bar. o. in l. 2. j. qñ & qui. quarta pars de lib. x.

e Arguantur.} Ab hæredibus. & sic corrigitur quod est. s. eo. l. liberi.

f Dixerit.} & causam ingratitudinis inseruit: vt in auth. vt cum de appel. co. §. siue igitur omnes. col. 8.

g Non licebit.} arg. ꝙ hæredes domini non possunt auferre feudū propter feloniam domino cōmissam, si dominus nihil dicit dum vixit: vt hic & arg. j. de reuoc. do. l. j. & fi. ff. de probat. l. procula. & ff. ad Syl. l. j. §. fin. & s. eo. l. si mater. 3 Item nota ex verbo arguantur, quem præsumi bonū, nisi malus probetur: vt dixi. ff. de prob. l. nōn est necesse.

h Ingratos.} sunt enim multi modi exhæredandi: vt ff. de lib. & posthumis. l. j. & 3.

i Vel fideicōmisso.} hodie verò iure institutionis, 4 quod dic vt diximus. s. eo. auth. nouissima.

k Vetera iura.} vt posthumus rumpat: vt. j. de posth. hær. l. j. natus suus, vł ipso iure infirmet, vel per contra tabulas si fuerit præteritus: emancipatus autem per contra tabulas. Sed exhęredatus vel pro exhæredato habitus agit querela: vt infr. de liberis præt. vel exhær. l. fin. Ad

Testamentum multipliciter expugnari potest. — *1 Idem Ia. & alii.* — *2 Tu dic melius qđ ibi loqt in eo qđ fuit datū inter viuos: & filius cōferat hre ꝓ sua legitima: iō excludit à q̄rela. sed arbitrio boni uiri supplet qđ deest: hic aūt loqt in eo qđ relinqt i ult. uolū. Sal. & Ias.* — *alias adimplenda.* — *Dixisset.* — *Aliorum rectius.* — *3 Addas hic gl. j. in fi. in c. porro in titu. q fuit prima cā benefi cij ami. in versic. feu. & sequitur glos. Bald. Pau. & Ias.* — *Nulla.* — *4 Concor. Barr. Bald. Pau. & Ias.* — *Personas.* — *5 Sequunt gl. istam vſ que ad fin. Bal. Pau. & Ias.*

magnam & innumerabilem[a] occasionē subuertēdæ eorum dispositionis amputare censemus: & in certis casibus, in quibus de inofficiosis defunctorū testamētis, vel alio[b] modo subuertēdis moueri solebat actio certa, & statuta lege tam mortuis consulere, quàm liberis eorum, vel aliis personis,[c] quib, eadem actio cōpetere poterat: vt siue adiiciatur in testamento de† implēda ltĩma portione, siue non, firmum quidem sit testamentum: liceat verò iis personis, quæ testamentum quasi inofficiosum, vel alio modo subuertendū queri poterant, id qđ minus portione legitima sibi relictū est, adimplēdā cā sine vllo grauamine, vel mora exigere,[d] si tñ non ingrati legitimis modis arguant:[e] cum eos, s. ingratos circa se fuisse testator dixerit.[f] † Nam si nullā eorū quasi ingratorū fecerit mentionē, non licebit[g] eius hęredib. ingratos[h] eos nominare, & huius modi qōnem introducere. ¶ Et hęc quidem de iis personis statuimus, quarū mentionem testantes fecerint, & aliquam eis quantitatem in hęreditate, vel legato, vel fideicōmisso,[i] licet minorem legitima portione, reliqrint. ¶ Sin verò vel pręterierint aliquam eorū personam iam natam, vel ante testamētum quidem conceptam, adhuc verò in ventre constitutā: vel exhr̃datione, vel alia eorū mentione facta nihil eis penitus reliquerit: tūc vetera[k] iura locū hře sancimus, nullam ex pręsente promulgatione nouationem, vel permutationem acceptura.

¶ *Filius computare tenet sibi in legitimā militiam, seu reditū annuū ex defuncti pecunia emptū, nisi sit de Silētiariis. h.d. Sal.*

¶ Imputari verò filiis aliisq; personis, quę dudum ad inofficiosi testamenti q̄relam vocabantur: in ltĩmam portionē & illa[l] † volumus, quæ occasione militiæ ex pecuniis mortui iisdem personis acquisita, posse lucrari eas † manifestum est: eo,[m] ꝙ talis sit militia: vt venatur; vel mortuo militante certa pecunia ad eius hrdes perueniat: ita tamen, vt ille gradus eiusdē militiæ inspiciatur, quem in morte testatoris[n] militans obtinet:[o] vt tanta ei pecunia in legitimam portionem computetur, quantam dari cōstitutū est, si in eodem gradu mortuus esset is, q militiā ex pecuniis testōris adeptus est: exceptis solis viris spectabilib. Silentiariis[p] sacri nostri palatij: quibus præstita iam specialia beneficia tam de aliis capitulis,[q] quàm de pecuniis supermemorata militia a parentibus eorum datis ne in legitimam portionem eis computētur[r] rata esse pcipimus. In cæteris verò personis prædictam obseruationem tenere volumus. Dat. Kal. Ian. Cōstantinop. Iustiniano A. ij. Coss.

¶ *Statutum in l. omnimodo. in testamento inscriptis, habet locum in testō nuncupatiuo. h.d. Bal. Vel sic: Dicta in præcedenti lege de imputatione, & suppletione quartæ habent locum siue testamentū fuerit inscriptis, siue nuncupatiuum. Sal.*

¶ Idem A. Mennæ P.P. L. XXXI.

QVę nuper ad testamēta conseruanda, nec facilè retractanda sanciuimus,[s] vt rōne Falcidię legitima minime illis personis derelictæ, quæ ad inofficiosi testamenti querelā ex prioribus vocabantur legibus: non periclitentur testamenta, sed quod deest legitimæ portioni, id est, quartæ parti, scilicet ab intestato successionis, tantùm repleatur: exceptis illis, quibus nihil in testamento † relictum est (in quib. prisca iura illibata seruamus) etiam ad testamenta sine scriptis faciendo locum habere sancimus. Dat. ij. Idib. Decemb. D. N. Iustiniano A. ij. Coss.

¶ *De legitima subducitur oē grauamē conditionis, uel tpis, uel alterius grauaminis. h.d. Bar. Vel sic: Onus dilationis condōnis, uel cuiuscunq; grauaminis insertum à testatore indebita iure naturæ, habetur pro non inserto: & ualet relictum tanquam purum. h.d. Vel sic: De portione uel legato relicto filio quantū est pro debito iure naturæ, aufertur omne grauamē dilationis, uel conditionis. h.d. Salic.*

¶ Idem A. Mennæ P.P. L. XXXII.

QVoniam in prioribus sanctionibus[t] illud statuimus vt si quid minus legitima portione iis derelictū sit, qui ex antiquis legibus de inofficioso testamento actionem mouere poterāt hoc repleatur, ne occasione minoris quantitatis testamentum rescindatur: hoc in præsenti addendum

l Et illa.} Non solum prædicta hac. l. Et not. ꝙ quædam est militia, i. reditus, siue officium, vnde reditus prouenit quæ potest vendi. 6 Quædam quæ certum quid hrdi 7 dari permittit licet vendi nō possit de quibus hic dicit, & j. de pig. l. fi. & in auth. de exhib. & intro. reis. §. optimū. coll. 5. & hæc cōputat 8 in quartā, & confertur, vt hic. Alia quæ cū persona finitur, 11 & nihil ad hęredem trāsit: & illa non computatur, nec cōfertur: vt in contrario. ff. d coll. bo. l. j. §. sed an id. Vel ibi datū pretium pro militia dicit non conferri: non id quod militia hodie valet: vt hic.

m Eo quod.} q. d. aliquis, quomodo potest lucrari?

n In morte testōris.} Puta erat statutum: vt si succederet militans post decē annos, debetur decem hæredi eius à domino militiæ, & militia redit ad dominū: si post viginti annos, tunc quinq;.

o Obtinet.} s. si tunc decederet militans, quantum ad hæredem transmitteret, tantùm nunc in quartam imputabit.

p Silentiariis.} Quibus imperator sua silentia sub secreto cōmittit.

q Capitulis.} vt j. de silen. lib. 12. l. j. & 2.

r Computentur.} Est enim castrense peculium eius vel quasi: vt infr. de silen. l. fi. l. b. 12.

Q Vę nuper.} CASVS. Tibi pater aliquid iure institutionis, siue fideicomm. siue legati reliquit, non datur inofficio. querela, sed condictio ex. l. superiori ꝓxi. ad supplementū legitimæ: sed si nihil reliquit, seruantur iura vetera. & illa locum habent cum pater in scriptis fecit testamentum. an idem sit in testamento sine scriptis facto quod in hoc §? Respondetur ꝙ sic. Viuia.

s Sanciuimus.} vt s. e. l. proxima.

Q Voniam.} CASVS. Quę in duabus ꝓximis legibus dicta sunt, recitat adhuc imperator adiiciens vt si testator minus legitima reliquerit filium, & eum in ea grauauit, forte detrahendo vsumfructum. vel sub conditione aliqua introducēte moram ad supplementum ltĩmè conditionem ex hac lege habeat vt eā percipiat sine vllo grauamine, & perinde sit ac si nullum grauamē in testamēto fuisset ascriptum.

¶ Not. ex ista lege regulam, ꝙ omne grauamē, & omnis cōditio & dilatio de legitima ipso iure reiicitur: ideo alia dubitatio est nunq d hodie per istā legem corrigatur. l. si pater. & similes. C. de insti. & substi. sed de hoc vide plenius. ibidem per Iac.

t In prioribus sanctionibus.} vt s. e. l. omnimodo. & l. proxima.

6 Vt si dicimus qđ feudū pcedat à rege: cū hoc ꝙ possit uēdi ad uotū imperātis Bal. — *7 Vt sunt feuda regulariter q̄ si uendūtur. Bal.* — *8 Concor. Bart. Bald. Pau. & Ias.* — *9 Vt est in pecunia expensa à patre i docto ratu filii. Bal. hic.* — *Silentiarii qui sint.* — *† d relictū.*

Censo-

a¶ Censemus.} Additur hic vt sine aliquo grauamine.
b¶ Grauamen.} veluti vsumfructum.& sic est contra.ff.de vsufru.legato.l.vxori meæ.Sol.1 illa corrigitur:vt dixi.s.eo.auth.nouissima.
c¶ Tollatur.} vt ar.ff.de iure pat.siue.§.excluditur. nisi fecerit prospiciens filio:2 vt s.e.l.filiis.& l.si pater.ij.ff.de vul.substit.l. cum ex filio. vel nisi3 voluerit ei facere testamentum substituendo directo non per fideicommissum: vt s.e.l.ex tribus.& j.l.proxi.§.fi.& inf.de impub. & ali.substi.l.humanitatis. sed alij dicunt leges prædictas.s.e. corrigi per istã. Item nota hic vtile per inutile non vitiari.4 sic.j.de test.l.testamentũ.& ff.de hære.insti.l.hæreditatis in diẽ.& ff.quãdo ap pe.sit.l.j.§.biduũ.Sed ar.cõtra.ff.de ar.l.pedius.

§ I quis. CASVS. Testator vnum ex suis filiis ex decem vnciis instituit, alium ex duabus, vt non sit locus querelæ inoffi. institutus in duab. vnciis his cõtentus fuit: sed institutus in maiori parte eas sibi restituere detractauit. qualiter sit puniendus, quæritur? Respondeo quòd condemnabitur in id quod sibi erat restituendum. & hoc in tertia parte alteri⁹ rei eiusdẽ quãtitatis: alijs, q̃ eodẽ testamento scripta sunt, ad effectũ perducẽdis. & hoc in prima. In secunda tangit Imperator quandã antiquitatem in vna sua parte in qua continebatur quòd mater si filium suũ infantẽ exhæredare vellet, non posset nisi in odium mariti hũc articulũ corrigit in princip. statuen. vt mater in odium sui mariti filium non exhæredet: quia nõ debet quis alterius odio prægrauari: nec refert, maior fuerit vel minor, cum filios suos instituere valeat sub ista conditione, si pater eos emancipauerit: & sic odium mariti puniet, & filiis in nullo præiudicabit. Absurdum enim esset illum alterius odio prægrauari qui non sentit, vel eum vt ingratum exhæredari. & hoc in secunda. Viuia.
d¶ Libero.} In plurali numero tantùm consueuit declinari: vt ff. de verbor.significa.l.non est sine liberis.
e¶ Minusculam.} Dandam ab vniuersali hærede. Vel dic quòd totum occupauit.
f¶ Legitimam.} Ergo legitimam hic appellat minusculam.
g¶ Hæreditate.} puta particula restituenda sibi a fratre vniuersali hæreditate: vt habeant locum sequentia. Et quod subiicit de legato, dic hoc die iure institutionis: vt in auth.vt cum de app.co.§.aliud.col 8. Vel ambo fuerant instituti: sed alter totum occupauit.
h¶ Consequitur.} spe.
i¶ Quantitatis.} filius minisculæ. & accipe quantitatis nomen largè: vt ff.de leg.3.quisquis, sed videtur in totum amittere: vt inf.de fideicom. l.fi.in fi.Sol.vt ibi Accur. ADDITIO. Dic ꝙ ibi loquitur generaliter in quocunque hærede: hic in casu speciali, in quo habet locũ certa pœna per hanc.l.statuta.Bar.in l.contraria.in gl.allegata.

1 Concor. Bar.Pa. & Ias.
2 Approbatur. Bal.
3 Idem Sali.& Pau.
4 Hoc est verũ in diuisibilibus seu separabilibus: secus i indiuisibilib. seu inseparabilib. vt hic i ꝯtrio alle. ꝺ isto vide in l.pecuniæ. ff.de vsu.iũcta glo.
† Dñt hic tñ repetentes.l.filiusf. in §. diuus. de leg.j.allegãtes P. de Cast. in consi.70.& & cõs.131. in 1.vol. ꝙ pr̃ põt iubere vt in certã ætatem alienatio legitimæ.
† al. deest i aliàs deest suo.
† Simile in c.cũ iã dudũ in gl. super verb.irritũ. in qua hæc verba ponũtur extra de pbẽ. & dignita.
Quantitas qñq; sumit largè.

esse censemus,a vt si conditionibus quibusdam, vel dilationibus, aut aliqua dispositione morã, vel modum, vel aliud grauamenb introducẽte, eorum iura, qui ad memoratam actionem vocabantur, imminuta esse videãtur: ipsa conditio, vel dilatio,1 vel alia dispositio moram, vel quodcunq; onus introducens tollatur,c & ita res procedat, quasi nihil eorum testamento additum esset. Dat. 2. Kal. April. Decio. V.C.Coss.

¶ *Qui in danda legitima quæ sola relicta est, usq; ad sententiam fuerit contumax, ipsam duplicatam reddere cogitur. h.d. usque ad §.legis. Bar. Vel sic: Hæres qui legitimã filio relictam non soluerit, & iudiciorum strepitum expectauerit, in pœnã tertij pluris condemnari debet. Salic.*

¶ Idem A.Demostheni.P.P.

LEX XXXIII.

SI quis in suo testamẽto maximam quidem portionẽ liberod relinquat, minusculãe autem alij, vel aliis de stirpe sua progenitis, ipsam tamen legitimamf siue in hæreditateg, siue in legato, vel fideicommisso, vt non possit locus inofficiosi testamenti querelæ fieri: & ille quidem, qui ex paruulo genitoris sui consequiturh substantiam, eam suscipere maluerit: qui autem ex maiore parte eam amplex⁹ est, siue vnus, siue plures sint, non statim, & sine contentioso proposito, vel vlla mora eam restituere voluerit: sed expectato iudiciorum strepitu, & multis varisque certaminibus habitis, post longum tempus ex sententia iudicis vix eam reddiderit: crudelitatem eius competenti pœna aggredimur: vt si hæc fuerint subsecuta, non tantùm in id, quod testator voluit eũ restituere, condemnetur: sed etiã aliam tertiam partem quantitatisi quæ fuerat in testamento derelicta, modis omnibus reddere cogatur: vt auaritia eius legitimis ictibus† feriaturk alijs omnibus, quæ in eodem testamentol vel elogiom scripta sunt, pro sui tenore ad effectum perducendis.

k¶ Feriatur.} sic.s.de plus peti.l.j.Accur.
l¶ Testamento.} s.in scriptis facto.
m¶ Elogio.} sine scriptis.
¶LEGIS AVTEM.¶ *Not.ex hoc.§.regulam generalem quod quis non debet alieno odio uel culpa uel delicto prægrauari: & hinc sumpta est regula, non debet aliquis.de reg.iu.lib.6 secundum Ia.*
n¶ Repelli.} Et in hoc bene.
o¶ Odio.} Et in hoc malè.
p¶ Prægrauetur.} Not. vt & j.de pœnis.l. sancimus.& ff.de pœnis.l. crimen. & ff. de ijs quib. vt indi.l.tutorem.in fi.& illud. Filius non portabit … &c. Sed hoc fallit in ca… sib. vt j.ad leg. Iul.ma.l. … pe.& fi.Item fallit. ff. de … contrata.l.3.§. si emancipatus. secundum quosdã. sed minus bñ legem illã intelligunt. non enim loquitur de nepote exhæredato, sed de filio. Item fallit.ff.de offi.procon.l. … obseruare. §. j. sed certè magis ibi propter ꝑpriã culpam tenetur. Item fallit.ff.de insti.l.sed & si pupillus.§.cæterum. in fi.§. & ff. quod quisq; iur.l.3. §.fi is. sed ibi potest eodem modo responderi.
q¶ Sub conditione.} vt s.e. filiis matrem.
r¶ Existimari.} & sic exhæredari nõ potest: vt hic.& j.de lib.præte.l.fi. §.diximus.Ac.
§ I quis.} CASVS. Testator extraneũ hæredem instituisti: filium exhæredasti: nepotẽ ex filio natum, vel in ventre matris tuæ reliquisti. decessit filius: postea extraneus hæreditatem adiuit. an nepos possit rumpere testamentum aui. quæritur? primò allegat ꝙ nõ, aut enim ex persona sua agere vult, aut ex persona patris, ex persona sua nõ potest quia alius eum morte testatoris ꝑcessit. ex persona patris nõ: quia nõ datur querela nisi demũ adita hæreditate, si antè aditã hæreditatem decessit vt fiã nõ agnitam nec præparatã ad hæredem transmittere nõ potuit. De ista quæstione multũ inter iurisperitos erat altercatũ, nec tamen definitũ. Dicit ergo Imperator quòd nepos iste aget de inofficioso querela, & rumpet testm̃, & ab intestato succedet, nisi in quatuor casibus. Primus est si scriptus hæres patrem probauit ingratum. Secundus est: si testator ei legitimam reliquisset, sed si minus legitima reliquisset, aget ad supplementum. Tertius est, si pater querelam repudiauit. Quartus est si pater tuus vltra quinquennium tacuit nec egit querela. Viuianus.
s¶ Constitutum.} si enim viuo auo non sit conceptus, nullo iure 6 ad hæreditatem eius admittitur: vt ff.de iniusto testa.l.si quis filio.§.sed hæc ita. vt ff.de suis & legi.l.Titius.& l.seq.
t¶ De inofficioso.} innuit querelam & petitionẽ hæreditatis esse idẽ, quod est falsum: vt diximus. ff. e. lege qui de inofficio. & hic expone quia agendo querela præparat petitionem hæreditatis.

† Intellige … 6 Illud … Sal. Pau.

¶ *In posthumo non cadit iusta causa exhæredationis: cum nõ possit esse ingratus, nec alieno odio prægrauari. h.d. Bal. Vel sic: Filius non debet odio patris prægrauari, & is, qui non potest exhæredari: & filius potest sub conditione emancipationis a matre institui. h.d. Salic.*

¶ Legis† aũt veteris iniquitatem tollentes, vt nõ diutius erubescat lex posita quam Iulius Paulus in suis scripsit quæstionibus, hanc pijssimam aggredimur sanctionem. Cum enim infantem suum non posse ingratum a matre sua vocari scripsit, neque propter hoc ab vltima suę matris hæreditate repellin nisi hoc odioo fecerit sui mariti ex quo infans progenitus est: hoc iniquum iudicantes, vt alieno odio† alius prægrauetur,p penitus delendum esse sancimus: & huiusmodi causam liberis non tantùm infantibus, sed etiam quãcunq; ætatem agentibus opponi minimè concedimus: cum possit sub conditioneq emancipationis hæreditatem suam mater filio derelinquens, & patris odium punire, & iuri filij sui minimè nocere, nec suam naturam fallere. Satis enim crudele nobis esse videtur, eum, qui non sentit, ingratum existimarir. Dat. 12. Kal. Octob. Decio V.C.Coss.

¶ *Querela competens, uel quæ speratur competere: transmittitur ad liberos etiam non præparata: sed non competens uel extincta transmissionem non recipit, h.d. Bal. qui ualde melius summat, quam Bar. secundum Pau.de Cast. Vel sic: Querela etiam non præparata transmittitur ad liberos: contra quos poterit opponi de ingratitudine transmittentis, & de institutione de eo facta, & de repudiatione, & de temporis cursu. h.d. Bar.*

¶ Idem A.Iuliano.P.P. L. XXXIIII.

SI quis filium suum exhæredatum fecerit alio scripto hærede: reliquerit autem ex eo nepotẽ vel viuũ, vel in ventre nurus suæ constitutũs deliberante verò scripto hærede, filius exhæredatus decesserit, nulla hæreditatis petitione eo noĩe de inofficiosot

Omne

a¶ Omne adiutorium.} Propriũ, 1 cum pater eum præcederet, vnde non debuit exhæredari, vt hic subiicit, & superuixit &c. vt ff.de iniust. test l.si quis filio.§ j.Item & hæreditariũ: & hoc subiicit: neq; enim &c.
b¶ Pater.} qui & filius est.
c¶ Nepoti.} scilicet, defuncti aui.
d¶ Dereliquit.} Non enim habuit quia postea &c. & sic se præparare non potuit: vt j.eo.l.pe. §.fin. Si autẽ non adiisset nepos succederet 2 vt suus vt ff.vñ lib.l. scripto.
e¶ Ex lege Velleia.} ideo dixit superuixit, q a lex Vellea dicit filiũ eo casu loco patris succedere cũ pater viuo auo decesserit: vt ff.de liber.& posth.l.Gallus.in princi. & §.nunc de leg.
f¶ Et si.} i.quamuis.
g¶ Causam.} i. querelã ipso autem iure rescindere non potest: vt ff.de iniust.test.l. si quis filio.j.respon.& de lib. & posthu. l. si quis posthumos. §. si filium. Item not. hic querelam non præparatam trãsmitti: quia spem 3 pater habuit: vt in conditionali obligatione vt insti. de verb.oblig.§. ex conditionali.
h¶ Et si.} i.quamuis.
i¶ Probationibus.} vt s.eo.l.omnimodo.
k¶ Remoto.} p q̃relã.
l¶ Eum.} s. nepotem. Sed & si ponamus filium ingratum, cur repellitur nepos ex sua persona: vt ff eo.l.si is qui. quę est cõtrà instit.de success. libe. §. si verò testamentum? Rñ. hic 4 ex persona patris volebat admitti: ibi ex sua. Vel dic ꝙ hic etiã ex sua persona nõ admittitur: quia hic nepos erat præteritus, & præterito non datur querela: secus si fuisset exhr̃datus hic nepos: vt in l. contraria. ADDITIO. Vera solutio est, ꝙ filius exhæredatus hic decessit añ aditã hæreditatẽ per scripturæ hæredẽ, & sic nondum delata sibi querela: ideo nõ potuit esse locus successorio edicto: secus in contrario. Fulg. & Ia. per l.j.ff.de succes. edi.& eandem solu. posuit Ia. in l.in suis.ff. de li. & posth.
m¶ Vel quinquennio.} Ad hoc.s.in quibus cau.in integ. restit. non est necessaria.lege adolescentiæ.
n¶ Hæreditatem.} Hoc referas ad vtrunque. nam neque ante aditam hæreditatem repudiatio querelæ valeret: vtpote cum hæreditate adita nascatur: vt ff. eo. l. Papinianus. §. si conditioni. & de acquir. hæred.is qui hæres. in princi. ne quinquennium currit nisi demum adita hæreditate. vt j.eo. l.scimus. §. pen. & §. fin. ADDITIO. Aduertas quòd sicut querela finitur quinquennio, vt hic, sic etiam ius agendi ad supplementum (de quo.s.eo l.omnimodo.) finitur quinqẽnio, secundum Bar. hic pro quo facit secundum eum quia ius agendi ad supplementum succedit loco querelæ: vt d.l. omnimodo. ergo sortitur eius naturam: vt l.j. §.hæc actio.ff.si quis test.lib.esse iussus fuer.
§ I quando.} CASVS. Filius familiàs qui aliàs testãdi facultatem non habuit, à principe impetraui, vt liberam habere testamenti factionem: & non obseruata iuris cõmunis solennitate quæ in testamentis exigitur, cum duobus testibus testari voluit. an possit quæritur? Rñd. ꝙ non, quia per tale priuilegiũ ei non cõceditur, nisi vt habeat legitmam & consuetam testandi facultatem. non enim obtentu talis priuilegij testamenti obseruatio multis excogitata vigiliis debet euerti. Viuia.
o¶ Conceditur.} Qui alia non poterat testari: vt ff.de testa.l.eius.§.j. & l. de statutis. si autem aliàs poterat testari, etiam solennitas remissa videtur, ne nihil operetur concessio: vt ff.ad municip.l.j. & ff.de leg.j.si quando.& ff.de constit princi.l. fin.
p¶ Testamenti factionem.} Et in actiua significatione accipe: vt instit.de hære. quali.& differ. §. testamenti. Sed videtur liberè concedi: vt ff.de bo.lib.etiam.§.j. quæ est contra. So. ibi sciens princeps alienum libertum testamenti concessisse factionem: hic nesciebat habere liberos. Vel ibi dicit non obstante l.aliqua: hic verò non dixit. Vel magis liberis debetur hæreditas quam patronis. Item contrà. ff. de iniusto testam.l.si quis filio.§. sed & si qs fuerit. Sol. cum cõceditur priuilegium militi, videtur ei concedi quasi militi: & ideo iure militari testari potest arg.ff. de mil.test. l.ex militari.§. sed vtrumque. Cum aut pagano cõceditur facere testamentum, videtur ei concedi quasi pagano, vt iure cõmuni testari possit: 5 vt hic. Vel ibi expressè iudex vt iure militari testari possit. Vel hic princeps: ibi alius iudex. Ecõtra videtur ꝙ concessio non valeat, vt etiam iure cõmuni testetur: vt ff.de bo.lib.l.paulus respõdit. ij.§.patroni. sed illa corrigitur. j. de bo.lib.l. fin. Vel aliud cum concedit princeps. vt hic, & aliud cum patronus, vt ibi.
q¶ Tuetur.} & facit.j. de testa.l.omnium. Item no. generali ꝯcessione ea videri concedi q̃ verisimile est specialiter cõcessa: vt & ff.de pecu.l. qui peculij. & ff. quæ in fraud. cred.l.si pater.& ff.man. l.si creditor.§. pen. & de pig.l.obligationes.
¶ Illud etiam.} CASVS. Filius pepigit cũ patre de non impugnando testamentũ per inofficio. querelã accepta certa quãtitate pecuniæ, vel specie a patre. lapso tempore facit pater testamẽtum extraneũ instituit: filium exhæredauit. an non obstãte pacto possit filius testamentum impugnare quæritur? dicitur quòd propter pactũ filius non grauatur: sed an agere possit querela, nõ aperit. hæc vera sunt quãdo cum patre filius pactum fecit: secus si cum hæredibus patris transegisset: quo casu videtur iudicium patris filius agnouisse, & hoc in secunda. Et generaliter quando pater filio aliquid reliquit: vel iure institutionis, vel legati, vel fideicommiss. vel per donatio. causa mortis vel inter viuos, vt istud filius reputet sibi in quartã: & post mortem patris illud filius agnouit simpliciter. i. nullam faciens mentionem de repletione: non propter hoc sibi prę iudicat quominus possit agere ad supplementum, & hoc in tertia. In quarta dicit, ꝙ hæc lex extendatur non solum ad filium & filiam: sed ad illas personas quæ de inoffic. agere possunt. Viuia.
r¶ Si quis.} scilicet, filius.
s¶ Non agnouerit.} id est, non aliquid ceperit.
t¶ Prægrauari.} quasi dicat solo pacto inspecto quo conuenit, ne ageret querela, non præiudicatur ei: quia pactum de futura successione siue sit vt succedatur, siue vt non succedatur, nõ valet: vt hic, & j.de pac. conuen.l. hæreditas.& j.de col.l.pactum etiam si iuretur: vt s.de legi.& const.l.nõ dubiũ: 6 sed quod accepit, cõputat in quartã, & sic denegatur querela, & agitur ad supplementũ, non ergo grauat, vt hic, quo minus agat ad supplemẽtum: vt s.eo. omnimodo. Vel illud imputatur quod accepit ex vltima voluntate. hic accepit inter viuos. Vel hic 7 non imputatur in odiũ patris qui filium adstringere voluit, sed videtur huiusmodi pactum inter patrem & filium valere: vt ff. si quis à pat. man. fue l.j.§.si parens.

1 Approbatur P.& Ia.
† Instituta.
2 Concor. Bar.Pau.& Ias.
Lex vellea. quid statuebat.
3 Doctores hic in ver. spem reputant gl. singul.
† al.& licet
† al.etenim
4 Reprobatur, licet eã teneat Sal.
† Et.
Querela repudiari nõ põt ante aditam hæreditatem.

constituta† vel præparata, omne adiutoriũa nepotem dereliquit. Neque enim paterb nepotic aliquod ius, cum decesserit, cõtra patris testamentũ dereliquit:d quia postea & adita est ab extraneo hæreditas, & superuixit auo pater eius: vt neq; ex lege Velleiae possit in locum patris sui succedere, & rescindere testamẽtum. Et hoc nonnulli Iuriscõsulti in medium proponentes, inhumanè reliquerũt. Sed nos qui omnes subiectos nostros, & filios, & nepotes habere existimamus affectione pr̃na & imitatione: secundum ꝙ possibile est omnium commodis prospicientes, iubemus in tali specie eadem iura nepoti dari, q̃ filius habebat, &† sif præparatio facta nõ sit ad inofficiosi querelã instituendam, tamen posse nepotem eandẽ causamg proponere: & sih non hæres apertissimis probationibusi ostenderit ingratũ patrem nepotis circa testatorem fuisse: testamento remotok ab intestato eũl vocari, nisi certa quantitas patri eius minor parte legitima relicta est. Tunc† enim secundum nouellam nostri numinis constitutionẽ repletio quartæ partis nepoti superest, si qua patri eius competebat: vt† perfruatur nostro beneficio a vetustate quidem neglectus, a nostro autem vigore recreatus: nisi pater adhuc superstes vel repudiauit querelam, vel quinquenniom tacuit, scilicet, post aditam hæreditatem.n D. 3. Kalen. Aug. Lampadio, & Oreste Coss.

¶ *Concessio testandi liberè, intelligitur legitimè, & iuris solennitate seruata. h.d. Bal. & Salic.*

¶ Idem A.Iuliano.† L. XXXV.

SI quando talis cõcessio imperialis processerit per quam libera testamenti factio cõcediturо nihil aliud viderit principẽ cõcedere, nisi vt habeat lĩtimam† & consuetam testamenti factionem.p Neq; enim credendum est Romanum principem, qui iura tuetur,q huiusmodi verbo totam obseruationem testamentorũ multis vigiliis excogitatam atque inuentam velle euerti.†

¶ *Per pactum habitum inter patrem & filium non potest tolli filio ius agendi ad supplementum legitimæ. secus si hoc fiat cum hærede eius post mortem defuncti. h.d.not. Bal. Vel sic pactum factum patri per filium de non agendo querela, uel petendo supplementum legitimę, non nocet filio quominus post mortem patris agere possit h.d.*

¶ Illud† ẽt sancimus, vt si quisr a patre certas res vel pecunias accepisset, & pactus fuisset quatenus de inofficiosi querela aduersus testamentum paternum minimè ab eo moueretur: & post obitum patris filius, cognito paterno testamento, non agnouerits eius iudicium, sed oppugnandum putauerit: vetere iurgio exploso, huiusmodi pacto filiũ minime† grauari,t secundum Papiniani responsum,† quo definiuit meritis magis filios ad paterna obsequia prouocandos, quam pactionibus adstringendos. Sed hoc ita admittimus, nisi transactiones ad hæredes paternos filius celebrauerit, in quibus apertissimè iudicium patris agnouerit.

¶ *Qui accipit simpliciter qd̃ est sibi donatum uel relictum pro legitima, non perdit ius agẽdi ad supplementũ, secus si interces-*

† Ioanni.
† Concor. c.j. cũ gl.j. in ver. põt ergo dici ex̃ de rescr. Priuilegiũ alicui concessum vr̃ sm qualitatẽ personæ.
† Euertere.
† Concor. gl. sup ver. inferenda. circa fi. i c. cãm q̃. ex̃ de rescrip.
5 Ista solu. placet doc.
† intel.isti⁹. §.ponit. Anton. Petrucius. i l.j.nu. 92.ff. de iu. iur.
† al.pregrauari.
† al.in quo
6 Dicas ꝙ tale iurm̃ ẽ seruãdũ ca sus ẽst i a c. 2. de pact. lib.6.
7 Concor. Pau. & Ias.

Universidad de Deusto Biblioteca

parens. quæ est contrà. Sol. aliud in parte, cui nõ adeo filij debet hereditas ut patris filio: vt ff. eod. l. nam & si. Vel hic habet minus quarta: & quod hic dicit non grauatur. s. quo minus agat ad supplementum: vt hic statim innuit & generaliter &c. & ita hic & ibi ualet. Vel ibi habebat integram quartam: vel ibi non iure pacti, sed iure exceptionis doli: vel verius 1 iure veteri ex pacta, scilicet, si contracta fiducia emancipet, filio succedebat pater sic & econtra per pactũ perdere poterat, sed hodie sicut nõ pacto succedit, & sic nec pacto amittit: vt insti. de leg. agna. suc. §. fi. ADDITIO Hanc vltimam solutionem dicit Barto. hic tenendam. Et aduerte quòd hæc regula pactum de non succedendo non valet: fallit si tantum qui ratione pacti accepit, quantum sibi ex successione debetur. ita singulariter limitat Barto. in d. l. j. §. si vel parens. ff. si qs a paren. &c. & idem in l. fin. in 2. col. s. de pac. & post eum Abbas in consilio suo. 116. 2. voluminis dicẽs se nõ reperisse hoc ab aliquo reprobari.

1 Approbatur. Bar. B. & Salic.

a ¶ Computetur. Non aliàs vt hic: & instit. eod. §. igitur. secus in quarta iure institutionis vbi cõputatur, etiam si non fuerit dictum: vt ff. ad legẽ Falc. l. cum quo. §. fi. quæ est contra. Vel dic, quod & ibi fuit dictum.

b ¶ Non adiiciens. Ecce quare dixit simpliciter.

c ¶ Præiudicium. Secus iure veteri, & in hoc casu: vt ff. eo. l. pen. §. fi. & l. fin. & l. papinianus. §. si conditioni. Et not. φ eligendo vnum ius sibi cõpetẽs circa aliud sibi nõ præiudicat. sic. & sup. de transa. l. si quidem. & ff. de inofficio. testam. l. mater. Sed argum. contra. j. deposi. l. 3. & de vsur. l. quamuis. & de pac. inter emp. l. commissoriæ.

d ¶ Nullam. s. ad supplementum quartæ.

serit renuntiatio specialis agendi ad supplementum. h. d. Bal. Vel sic: Supra dixit, quòd primus actus personalis non nocet, nisi sequatur secundus actus amissionis: nunc d. h. generalius uerum ut primi actus non noceant, nisi secundi sequatur de remissione.

† Datum.

¶ Et generaliter definimus, quãdo pater minus legitima portiõe filio reliquerit vel aliquid dederit, vel mortis causa donatiõe, vel inter viuos, sub ea conditione, vt hæc inter viuos donatio in quartam ei computetur[a] si filius post obitum patris hoc quod relictum vel donatũ † est, simpliciter agnouerit, fortè & securitatem hæredibus fecerit, quod ei relictum, vel datũ est accepisse, non adiiciens[b] nullam sibi superesse de repletione quæstionem: nullum sibi filium facere præiudiciũ[c] sed legitimam partem repleri: nisi hoc specialiter siue in apocha siue in trãsactione scripserit, vel pactus fuerit, φ contentus relicta, vel data parte, de eo quod deest, nullam[d] habeat quæstionem. Tunc enim, omni exclusa querela, paternũ amplecti compelletur iudicium.[e] Quæ omnis sanctio suas radices extendat non solùm ad filiũ, vel filiam, sed etiam ad omnes psonas, quę de inofficioso querelam contra mortuorũ vltima elogia possunt mouere. Dat. Kal. Septembr. Lampadio, & Oreste Coss.

¶ Sicut ab initio minus legitima relinquitũ agitur ad supplementum: ita si ex post facto ltia minuatũ, per euictionem. Per Falcidiam aũt non p̃t minui legitima. & debet fieri suppletio de substãtia patrimonij testatoris: & in legitima non imputat φ casu quæritur. h. d. usque ad §. cum autem. Bal. Vel sic: Si res filio relicta uel data pro legitima euincatur de filio, non propterea testamentum est nullum quasi nihil sibi uideat relictum: qa loco eius rei censetur relicta æstimatio eius, sed ad supplemẽtũ agendũ est, si nõ sufficit. Item de eo φ est relictum pro legitima, non detrahitur Falcidia: qa legitima plus est debita filio quam Falcidia sit debita hrdi. Itẽ supplementum legitimæ debet fieri de ipsis rebus hęreditarijs: & illa quę aduentitio lucro ueniunt, in eam non imputantur. h. d. usque ad §. cum autem. Paul. de Cast.

¶ Idem A. Ioanni P. P. L. XXXVI.

SCimus anteà cõstitutionem[f] relatam fuisse †, qua cautũ est, si pater minorẽ debita portione filio suo reliquisse omnimodò & si non adiiciatur, viri boni arbitratu repleri: filio attamen ipso iure[g] inesse eãdem repletionem. Quærebatur itaq;, si quis rem donatam vel inter viuos, vel mortis causa, vel in legatis, vel in testamento relictam agnouerit, & pro parte sua habuerit: deinde eadem res euicta, vel tota, vel pro parte fuerit, an debeat ex nostra constitutiõe pars legitima post euictionem suppleri: vel si ex lege Falcidia minuantur legata, vel fideicommissa vel mortis causa donationes, debeat tamẽ ex † hoc casu supplementum introduci: nedum totam Falcidiam accipere hæres nittitur,[h] etiam totum commodum[i] hæreditatis amittat[k]? ¶ Sancimus itaq; ĩ omnibus istis casibus siue in totum euictio subsequatur, siue in partem, emẽdari

S Cimus. CASVS. In prima parte facit mentionem illius constitutionis. s. eo. omnimodò. dicens quòd si tastator non reliquerit debitam portionem, & si non adiiciatur, boni viri arbitrio repleatur ipso iure debet repleri. In secunda verò dicit, quòd si testator filio reliquerit aliquid: vel titulo institutionis vel donationis, & istud euictum fuerit per extraneum, vel per hæredem scriptum, debet repleri siue in toto, siue in parte fuit euictum, nec habet locum Falci. sed siue minus legitima ab initio fuerit relictum siue legitima, sed grauatur rei grauatæ diminutione temporali, siue cõditionali locum habeat repletio: nec ex fructib. repleatur, sed ex bonis patris hæreditariis: imò nec ex eo φ gratia substitutionis: puta quia in legato alij fuit substitutus lucratus fuerit: vel sibi habenti proprietatẽ nomine legati, vel aliquo titulo a patre, cui accreuit vsufruct. In tertia dicit, φ si extraneo instituto, filio exhæredato, fuerit rogatus institutus de restituẽda hæreditate filio post mortem: vel vsq; ad certum tempus vt nõ careat debita legitima, statim quartæ partis fiet restitutio, & nõ expectata morte hæredis, aut aliquo temporis interuallo: reliquæ autem partes cũ decesit hæres: vel prout testator disposuerit a quo tempore currat quinquennium, intra quòd agere possit exhæredatus, id est, quo elapso excluditur a querela quęritur an scilicet, a morte testatoris an ab adita hæreditate secundum tempus. & respondetur, quia ab adita hæreditate secundum Vlpianũ, & nõ a die mortis testatoris, secundum Modestinum. Sed quia hæres tempus adeundæ hæredit. posset prorogare, & filium sua legitima defraudare, statuit Imperator, vt si in eadem prouincia commoretur scriptus, & exhæredatus filius, detur spatium sex mensium ad hæreditatem adeundam. Si in aduersis prouincijs, detur ei anni spatium connumerandum à morte testatoris, & si intra statutum tempus nec adire, nec repudiare voluerit per officium iudicis compellatur, & si filius medio tempore, idest, post mortem testatoris, & ante aditam hęreditatem decesserit, querelam licet non pręparatam: quia nec libellum prorexerit, nec in ea lis est contestata, ad filios transmittit: ad extraneos autem ita demum potest transmittere, si præparatam relinquat, & hoc in quarta. ¶ Nota ex ista lege in versiculo, quęrebatur. textum magistralem quòd si pater instituit filium in re aliena, valet institutio etiam re euicta: nec censetur præteritus cum sibi debeatur æstimatio secundum Iacob.

e ¶ Iudicium.] Quid autem si filius patrem vel matrem vel cõtrà vult instituere, & instituendus dicat nolo, & sic alium instituit: ille adit, & exhæredatus vel præteritus querelam instituit: vel dicit ipso iure nullum testamentum? Certè cum non sit institutus, vel exhæredatus, ergo non tenet testamentum, sicut in similibus est in argum. ff. de actio. & oblig. l. obligationum ferè. §. placet. & de iis qui sunt sui vel alie. iur. l. patre. nec consensus instituendi firmat, quod ipso iure valet: vt argumen. ff. quib. mod. pign. vel hypot. sol. l. si debitor. in fin. & de iure patrona. l. sicut. sic & quando pater filio: vel princeps subiecto: vel patroni filius liberto: vt s. eod. in princ. & ff. de bo. liber. l. paulus. ij. §. patroni. & instit. qui. non est permis. fa. testa. in princ. quia non nocet exhæredatio. nisi sit ingratus: vt j. de lib. præte. vel exhær. auth. ex causa. ergo non nocet consensus: vt instit. de hære. qualit. & differ. §. ij. Item non præiudicat consensus, vi pacti vel repudiationis: vt ff. de acquir. hær. l. qui superstitis. & j. de postli. reuer. l. nec nos. & s ea. l. §. j. Econtrà videtur quòd non pòt dici inofficiosum cum voluit filius pietatem seruare, & stetit per eum quo minus fieret, ergo uolenti non est facta iniuria: vt s. de trans. l. cum donationis. nec inuito confertur beneficium: vt ff. de reg. iur. l. inuito. H. Item hic videtur iusta causa quare posset præteriri. vt ff. si quis ali. test. pro l. j. Item consensus filij præteriti facit tenere quod aliàs ipso iure esset nullum: vt argu. ff. de iniusto testamento. l. filio præterito. & de iure dot. l. si res. §. j. quia pacisci potuit consentiente filio, vt ff. de lib. & posth. l. filio est enim nullum testamentum, si hoc filius dicat patre consentiẽte, vt alius habeat bona filij decedentis, vel econtrà: vt s. de pactis. l. si argumentum. ff. si à patre quis ma. fue. l. j. §. si parens. & aliàs prohibita tolerantur voluntate partium: vt ff. de fer. l. j. & spem futurę &c. ff. de pac. l. pactum. in fin.

Testamentum an possit dici 1 officiosum si pater extraneum instituit, filio dicente nolo esse hæres.

f ¶ Constitutionem. s. eod. l. omnimodò.

g ¶ Ipso iure. Id est, etiam si nihil dicat testator, si tamen filius hoc allegat: vt s. l. proxima. sic in testamento dico filio suo præterito: vt ff. de in iust. rupt. test. l. filio. & in contra tabulas, & in compensatione: vt j. de compen. l. fin.

h ¶ Hæres nititur. Ex legato relicto filio.

i ¶ Commodum. Nam dato quòd hęres retinet Falcidiam, & filius non possit petere suppleri, cessat lex omnimodò, & sic habet locum lex illa cum quæritur. nam posito quòd non oportet &c.

k ¶ Amittat. rescisso testamento per querelam inofficiosi. Sed contrà ad sequens respõsum. ff. de legatis secundo. cùm pater. §. euictus. Sed aliud 2 est in legato quod habet aliquis nomine quartæ vt agat de euictione intentet querelam vt hic. aliud in aliis: vt ibi. Vel aliud in præceptionibus. Item est contrà. ff. de bonis. lib. lege si verò. §. si patronus. vbi dicit totum auferri per contra tabulas parte legati euicta. Sed dico 3 φ aliud

2 Approbatur. Salic. 3 Idem Ias.

quòd aliud est in isto filio quam in patrono: quia magis est debita filio patris hæreditas, quam liberti patrono. Item contra. ff. de leg. ij. l. cum pater. §. euictis. Sed in præcepto ibi dicit agi de euictione.

a ¶ Falcidia. s. in hac parte. sic ergo per Falcidiam non minuitur legitima, licet vtranq; libertates minuat: vt ff. eo. l. papinianus. §. quarta.

b ¶ Interueniente. per Falcidiam, vel per euictionem.

c ¶ Substantia patris. Ex hoc verbo corrigitur quod est. ff. eod. l. papinianus. §. vnde quæritur. Vel illud in quarta Trebellianica: hoc in quarta iuris naturæ: vt ff. ad Trebel. l. mulier. j. §. si hę es. Vel ibi certum tempus erat appositũ intra quod tempus poterit percipere tot fructus qui sufficiunt ad quartam. hic nõ & de hoc habetur etiam. j. ad Trebel. l. iubemus.

d ¶ Ex substitutione. cum forte substitutus sit in legato.

e ¶ Accrescendi. à fructuario, cum ipse erat proprietarius tantum, vt dicit statim.

f ¶ Substãtię patris. Sed an fruct⁹ dicatur res subiicit φ sic: vt ff. de verbo. sign. l. bonorum. argu. cõtra. j. ad treb. l. iubem⁹.

g ¶ Fieri. Sic ergo quęritur vnde & à quo fiat repletio. & sic sunt argu. contra. ff. de peti. hæred. item veniunt. §. a quo. & de verb. oblig. l. cum seruus. & s. de prec. imp. off. l. vniuersis. Accur.

¶ Cum autem. Iste. §. est in hoc tãtũ correctus φ filio non pòt relinqui legitima etiam per fideicommissum vniuersale. Nec putes quòd sit superfluus propte l quoniam in prioribus. s. eo. nam illa lex loquitur quando filius erat solum institutus in legitima: hic autem vltra legitimam in vniuerso fideicom. secundũ Ias.

h ¶ Cum autem. Si minus legitima portione relinquat qualiter repleri debeat, dictũ est. s. Si aũt ex tempore relictũ est, & plus vt non careat debita portione dicendũ est.

i ¶ Instituto. s. e. l. quoniam in prioribus.

k ¶ Celebrari. conditione ex hac l. & nõ p querelã: quod apparet ex sequentibus. Nam si p querelã, nõ valerent secundũ iura ista quæ testamento relicta essent, quasi a demẽte relicta: vt ff. eo. l. titia. Sed hodie aliud videtur quã lex ista dicat, per auth. vt eũ de app. cog. §. aliud quoq;. colla. 8. cum debeat habere iure institutionis: nisi velis dicere istũ intelligi quasi institutum nam prætor fideicõmissariũ reputat p instituto: vt instit. de fideic. hær. §. restituta. & est simile ad §. istum in auth. de triente & semis. §. j. col. 3. Additio Bart. reprehendit hanc glo. volentem quod fideicommissum habeat hic vim institutionis: quia tex. in d. §. aliud quoque. dicit expresè φ non valet iure fideicommissi. facit. l. ita tamen. §. qui rogatus. ff. ad Treb.

† Intell. huius. §. vid. p Io. Corasi l. filiũ quẽ. nu. 197. j. fam. ercisc. & ibidem per Lancil. posit. nume. 128.

† Singularis text. ẽm Pau. hic φ fili⁹ cui minus legitima relictũ est, substitutus legatario, vel hrdi, ñ imputat in legitimam qd capit ex substitutione. Additio.

† Posita. † Abstrahendam. † Puta. Continuatio. † Vllo.

Fideicommissarius reputat p instituto.

vitium, & vel aliam rem vel pecunias restitui, vel repletionem fieri nulla Falcidia[a] interueniente:[b] vt siue ab initio minus fuerit derelictum, siue extrinsecus qualiscunque causa interueniens aliquod grauamen imponat, vel in quantitate, vel in tempore: hoc modis omnibus repleri, & nostrũ iuuamẽ purum filijs inferri. ¶ Repletionẽ † autem fieri ex ipsa substantia patris,[c] non si q.d ex alijs causis fili⁹ lucratus est, vel ex substitutione,[d] † vel ex iure accrescendi,[e] vt puta vsusfructus. Humanitatis etenim gratia sancimus ea quidem omnia, quasi iure aduẽtitio eum lucrari: repletionẽ autẽ ex reb. substantię patris[f] fieri.[g]

¶ Conditio inserta fideicommisso uniuersali filio relicto, usq; ad legitimam remouetur: sed abinde. j. conditio expectatur. h. d. secundum Bal. Vel sic: De fideicommisso uniuersali relicto filio sub conditione, uel in diem usque ad legitimam sibi debitam detrahitur conditio, uel tempus: in residuo uero manet. Pau. de Cast.

¶ Cum autem[h] quis extraneo hęrede instituto,[i] restituere eum filio suo hrditatem suam cum moriatur disposuerit, vel in tempus certum restitutionem distulerit: quia nostra cõstitutio, quæ anteà composita † est oẽm dilationem, oẽmq; moram censuit esse subtrahẽdã, † vt quarta pars pura † mox filio restituatur: in huiusmodi specie quid faciendum sit dubitatur. ¶ Sancimus itaq; quartę quidem partis restitutionem iam nunc celebrari,[k] non expectata nec morte hæredis, nec † tẽporis interuallo: reliquum autem quod post legitimam portionem restat, tunc restitui quãdo testator disposuit. Sic etenim filius suã habebit portionem integrã, & qualem leges, & nostra constitutio definiuit: & scriptus hæres commodum quod ei testator dereliquit, cum legitimo moderamine sentiet.

¶ Quinquennium datur ad q̃relam mouendã & currit a die aditæ hrditatis, ad quam adeundã hæredi scripto terminus assignat. h. d. usq; ad §. in medio tñ. Bal. Vel sic: Tempus querelæ incipit currere ad ita hrditate: quę debet adiri intra sex menses uel annũ, qñ filius esset exhrdatus: aliàs hr̃ pro repudiate. Et querele etiam non præparata, uel non nata, quæ tamen nasci speratur, transmittitur per filium ad suos descendentes, h. d. usque ad finem. Pau. de Cast.

¶ Illud prætera sancimus, vt † tpa[l] de inofficiosi querela ab adita hæreditate[m] secundum Vlpiani opinionem currant: Herennij Modestini sententia recusata, qui a morte testatoris ilico cursum de inofficioso querelæ temporibus dabat: vt non liceat[n] hæredi, qñ voluerit, adire:[o] ne per huiusmodi tramitẽ interim † filius defraudetur debito naturali. ¶ Sancim⁹ itaq;, vbi testator decesserit alio scripto herede, & speratur de inofficioso querela: necessitatem habere scriptum hęredem quidem præsto est in eadem commanens prouincia, intra sex mensium spatium: sin aũt seorsum vtraq; pars in diuersis prouincijs degit: tunc intra annale tantũmodò spatium simili modo per continuũ a morte testatoris numerandum, omnimodò adire huiusmodi hęreditatem, vel manifestare suam sententiam, quòd hęreditatem minimè admittat, expedit⁹ etenim ita tractatus inducitur filio memoratum mouere querelam. Sin verò scriptus hæres intra statuta tempora minimè adierit, per officium quidem iudicis heredem scriptum compelli hoc facere:[p] in medio tamen tempore, idest a morte quidem testatoris, sed ante aditam hęreditatem, si decesserit filius huiusmodi querelã: licet se non præparauerit ad suã posteritatẽ transmittet. Ad extrãneos[q] verò hęredes tunc tantummodò, quãdo antiquis libris[r] insertam faciet præparationem. Dat. Kal. Septembr. Constantinopo. post consulatum Lampadij & Orestę. VV. CC.

¶ Sicut in castrensi, ita in quasi castrẽsi peculio filiusfamilias habet duplex priuilegiũ: quia potest testari, & testamentum eius nõ subiacet querelæ, sed pater familias effectus (quia desiuit esse peculium, & cum reliquis bonis confunditur) dicta priuilegia non meretur. Bal.

¶ Idem A. Ioanni P. P. L. XXXVII.

CVm antiquis.[s]

¶ Illud. Not. ex isto. §. quòd querela non competit filio exhæredato nisi adita hæreditate per præscriptum hæredem quo tempore incipit nasci. l. papinianus. §. si conditioni. ff. eo. secus est in bonor. poss. contra tab. quæ competit etiam si non sit adita hæreditas. l. illud. in princi. & l. quod vulgò. ff. de contra tab. Ias.

l ¶ Vt tempora. s. quinquennij. vt s. e. l. si quis filium. in fin.

m ¶ Hæreditate. quia tunc nascit: vt ff. e. l. papinianus. §. si cõditioni. sed cõtra tabulas ex die mortis. vt ff. de contra tabulas ex die mortis: vt ff. de cõtra tab. l. illud. in prin. & l. quod vulgo.

n ¶ Non liceat. subauditamẽ. Vel dic quasi diceret, ideo cõputatur ab adita hæreditate, ne liceat heredi adire quãdocunq; sibi placuerit, imò intra certũ tempus cogemus eum adire: vt statim sequitur. si aũt a tempore mortis cõputaret, haberet liberam potestatem adeundi qñ vellet heres.

o ¶ Adire. Sed aliud videtur statui tempus: vt j. de iure deliber. l. fin. §. j. quæ est cõtra. Sol. vt ibi.

p ¶ Hoc facere. Alias repellatur in perpetuum. vt ff. de cu. bo. dam. l. j. potest ergo post annum adire: quod est cõtra Pla. vt diximus. j. de iure delib. l. cum antiquioribus.

q ¶ Ad extraneos. inf. de iure delib. sancimus.

r ¶ Antiquis libris. vt ff. eo. l. quemadmodum.

CVm antiquis. CASVS. olim licebat militibus in castransi peculio testari militantibus iure militari: veteranis autem & qui extra rem militarem positi, sunt iure communi: & in quasi castren. pecu. quibus specialiter fuerat indultum testari, puta consulibus & alijs certis personis dignitatem habentibus iure communi tantum, & specialiter super salarijs administrationis suæ sibi ad ministrantis. & hoc quidem priuile. extenditur hodie generaliter ad omnes qui ratione officij de publico salaria pcipiunt. sed hodie non solũ in his, sed in omni alio quasi castrensi peculio quilibet potest testari. sine timore inoffic. querelæ: adiiciens quòd sicut querela inofficioso. locum non vendicat in testamento militari: nec contra eorũ decretionem admittatur hoc vsq; ad §. si en m &c. ibi enim dicitur φ hæc non sine ratione introducta sunt tali argumento subnixa: nec olim patrono ptra testamentum liberti sui super peculio castri. i. rebus in castro acquisitis compe it bono. poss. ff. præterito eo. In fine dicit quia durante patria potestate hac immunitate gaudent in quasi castren. peculio sui non iure effectu: cum nec tunc peculium dicitur confuso patrimonio ex tunc, sicut cæteri non subiacent querelæ inofficiosi. Vmanos.

s ¶ Cum antiquis. vt s. eod. l. de inofficioso & ff. e. si instit. §. de inofficioso.

Additio.

† Duar. vt tpa inofficiosi qrelę.

† Iterum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

officioso. Accur.

a ¶ Legibus. ʒ vt ff. eod. l. quemadmodum.

b ¶ In castrensib. ʒ Modo de filijs familias tantum dicit. Accur.

c ¶ Paganum est. ʒ ſ. profectitium vel adventitiũ: vt inſ. de bo. quæ lib. l. cũ oportet. in prin. in quibus conſtat filiusfamilias nõ poſſe teſtari: vt inſ. de bonis quæ liber. l. fin. ſ. filiis autem.

d ¶ Concedimur. ʒ i. concedebatur ante legem iſtam.

e ¶ In conſulibus. ʒ Qui erant filijfamilias. & ſic expone ſequentia.

f ¶ Non prohibentur. ʒ Not. licito etiam quo ad exhæredationem: vt ff. e. l. Papinianus. ſ. Papinianus, & infr. ibi, quia militibus &c. & ſecũdum hoc in quaſi caſtrenſi finita etiam dignitate poſſet exhæredare, quod ſecus in caſtrenſi vetera not. Sed cur ſecus? Alij idem pro quibus dicta. l. Papinianus, quia dicit patriſsimilias.

g ¶ Conceſſum eſt. ʒ ante hanc. l. vt ſ dictum eſt.

h ¶ Quia. ʒ Merito quæro ad omnes qui habent quaſi caſtrenſe, poſsint. nam omnes qui habẽt caſtrenſe, poſſunt.

i ¶ Memorialibus. ʒ i. notariis qui ſcribunt cauſam memoriæ.

k ¶ Archiatris. ʒ i. medicis.

l ¶ Publica. ʒ vt ſ. de ad uo. diuer. iudi. l. fori.

m ¶ Teſtamenta. ʒ Duo priuilegia dat filiusfamilias vt & teſtenſ i quaſi caſtrenſi, & non timeat querelam: vt hic. & infr. de teſta. mi. l. ſi ſed hodie timent: ʒ vt ſ. de epiſc. & cleri. l. ſacroſanctæ. & auth. presbyteros. j. & in auth. vt cum de app. cog. ſ. ſancimus. col. 8.

n ¶ Peculium. ʒ Sic dico reſpectu præteriti temporis quo fuit ſeruus. & ſic accipitur pro patrimonio, vel aliis modis: vt ff. de pecu. ſuper rubr.

o ¶ Sanctionem. ʒ vt ff. de bo. li. l. ſi filius. ſ. papinianus. Et not. q filiusfamil. etiã ſi fuit iuris efficiatur nihilominus habet hoc idem priuilegium in bonis caſtrenſibus: ſed in bonis quaſi caſtrenſibus ſecus vt hic in verſa. hẽ. ſecus etiam in veterano: vt ff. de militari teſta. l. ſi à milite. ſ fin. & l. nam in bona. & ſſ. co. l. papinianus. ſ. papinian⁹. veteranus enim & filiusfamilias non habet priuilegium vt ceſſet querela inofficioſi teſtamenti, licet teſtari poſsit: vt ſ. ea. l. ſ. ſed & veterani. ſed libertus eriam veteranus habet hoc priuilegium.

¶ Cõſeruãdo.

¶ Conſulibus.

¶ Approbatur per oẽs ſcribentes hic.

Filijfamilias teſtando duo priuilegia olim habebant.

¶ al. deeſt non.

a Cum cõſenſu pris poſsit teſtari inducẽtiis. notaui in c. pen. de ſepul. l. 6.

¶ In.

¶ Approbatur p Bart. & Ias.

legibus declaratum eſt, ut militaria teſtamenta de inofficioſo q̃relam euadant, multi alij caſus emergũt, in qb. dubitationes exortas ſopiri neceſſe eſt. In caſtrenſibus etenim peculiis introducta eſt & alia ſubdiuiſio, & peculii triplex inuenitur cã. Vel enim paganum eſt peculium, uel caſtrenſe, uel quod medietatẽ inter utrũq; obtinet, quod quaſi caſtrenſe nuncupatur. ¶ In tali igit peculio qđ quaſi caſtrenſe appellaẽ, quibuſdã perſonis licentia concedit d condere quidem teſtamenta, ſed non quaſi militib. quo uoluerint mõ, ſed communi & licito, & conſueto ordine obſeruando, † quẽadmodũ conſtitutũ fuerat in procõſulib. e † & præfectis legionũ, & p fidibus prouinciarum, & oĩb. generaliter qui in diuerſis dignitatibus, uel adminiſtrationibus poſiti à noſtra cõſequuntur manu vel ex publicis ſalariis quaſdam largitates. ¶ Sed hæ quidem perſonæ teſtamenti faciendi habẽt prãtem in ipſis tantummodo peculiis, q̃ iã enumerata ſunt, id eſt, quaſi caſtrẽſibus. Sed & ueterani, qui tempore quidem militiæ ſibi peculium acquiſierũt militiam autem depoſuerunt: teſtari licito tũ mõ † non prohibentur. f ¶ In his itaq; omnibus quaſi caſtrenſib. peculiis dubitabatur ſi contra huiuſmodi teſtamenta de inofficioſo querelam extendi oporteret. Sed prior quæſtio erat ſi omnes qui quaſi caſtrẽſe peculium habent teſtari in hoc poſsint: quia nõ † omnib. paſsim, ſed quibuſdam perſonis hoc priuilegii loco conceſſum g eſt: quia h militib. quidẽ, & veteranis teſtamenta facere in caſtrenſi peculio, undiq; conceſſum fuerat: ſed militib. quidem in expeditione cõſtitutis iure ſuo, ueteranis autẽ iure cõi. De aliis autem perſonis oĩb. q̃ non per ſpeciale priuilegium hoc acceperunt, ſi poſsint teſtari dubitatum fuerat: ut puta uiris diſertiſsimis patronis cauſarum, uirisq; deuotiſsimis memorialib. & agentibus in rebus, nec nõ magiſtris ſtudiorũ liberaliũ † archiatris quoq;, & aliis omnibus omnino, qui ſalaria, vel ſtipendia percipiunt publica. i ¶ In is itaque omnibus ſancimus (quia ad imitationem peculij caſtrenſis quaſi caſtrenſe peculium ſuperuenit) omnes qui tale peculiũ poſsident, ſuper ipſis tantummodò rebus quæ quaſi caſtrẽſis peculij ſunt, vltima condere (ſecundum leges tamẽ) poſſe elogia: hoc nihilominus eis addito priuilegio, vt neq; eorum teſtamẽta k inofficioſi querela expugnentur. Si enim patronus aduerſus res, quas libert⁹ eius ex caſtris † quæſiuit ſui iuris indubitanter conſtitutus, & ſi præteritus ſuerit ab ingrato liberto, tamen contra huiuſmodi peculium l contra tabulas bonorũ poſſeſſionem non habet ſecundum veterum legum ſanctionem, m quemadmodum oportet præfata peculia quæ ad inſtar caſtrenſis peculij introducta ſunt, & de inofficioſo querele † eſſe ſuppoſita? Sed hoc obtinere oportet, donec in ſacris parentũ ſuorum conſtituti ſunt ij, qui quaſi caſtrenſe peculium poſsideant. Si enim ſui iuris efficiãtur procul dubio eſt eorum teſtamenta, & p ipſis rebus, quas anteà ex quaſi caſtrenſi peculij habebant, poſſe de inofficioſo querelam ſuſtinere. cũ neque nomen peculij permanet, ſed aliis rebus confunditur: & ſimilem fortunam recipit, quemadmodum & cæteræ res eorũ: † quę ad vnum congregatur ex omnib⁹ patrimonium. Dat. Kal. Septemb. Conſtantinop. poſt conſulatum Lampadij, & Oreſtis VV. CC. anno ſecundo.

¶ Si per inofficioſam donationem filij fraudantur in quarta, i. legitima portione competit eis querela inofficioſę donationis, quę eſt introducta ad ſimilitudinem inofficioſi teſtamenti. h. d. ſecundum Ba'.

¶ Imp. Philippus A. Nicanori, & Papianę.

De inofficioſis donationibus. TITVLVS XXIX.

LEX I.

SI (vt allegatis P) mater veſtra ad ¶ eludẽdã inofficioſi r querelam, penè vniuerſas facultates ſuas dum ageret in rebus humanis, factis donationibus ſiue in quoſdam liberos, ſiue in extraneos, exhauſit: s ac poſteà vos ex duabus vnciis fecit hæredes, easq̃ legatis & fideicommiſsis exinanire geſtiuit, non iniuria iuxta formam de † inofficioſo teſtamento conſtitutam ſubueniri vobis vtpote quartã partẽ nõ habẽtibus, deſideratis. PP. xiiij. Kal. Septẽb. Philippo A. & Titiano Cos.

¶ Si pr donat filio in ptãte: quatenus immoderatè donauit, morte nõ confirmat: & ẽo ad reuocandũ non eſt opus q̃rela, ſi aũt donauit filio emãcipato, ab initio ualet, & q̃relæ eſt locus. h. d. Bar. & Bal. Vel ſic: donata inofficioſè a patre filio in poteſtate conſtituto reuocantur familiæ erciſcund. iudicio. donata verò emancipato reuocantur per querelam iſtam. h. d. Salic.

vt hic dicit. nec enim ita ſubeuenitur patrono, vt filiis & parentibus.

¶ DE INOFFICIOSIS donationibus. Conuenio nam

¶ Dictũ eſt. ſ. de q̃rela inoffi. teſtamenti, ſed ea ſæpe in fraudẽ legis excogitant donationes, ut ceſſet querela inofficioſi teſtamẽti vt ff. e. l. i. ideo ponit de inofficioſis donationibus. Azo.

SI vt allegatis. ʒ CASVS. Mater tamil. filios habens quatuor, donauit duobus decem vncias inter viuos: & poſtea fecit teſtamentum, & omnes in duabus vnciis reſiduis inſtituit: demum duo non habere inueniuntur niſi vnicam vnciam: & eam legatis & fideic. grauauit. qualiter eis ſuccurratur, quęritur. Rñ. q̃ ſicut ɔ extraneum inſtitutum filio cui debitum bonorũ ſubſidiũ relictum non eſt, datur inof. querela: ita & his dabitur contra duos alios querela de inoffic. donar. & per eam cõſequenter debitum bonorum ſubſidium.

¶ Non

p ¶ Si vt allegatis.] vos duos fratres.

q ¶ Ad eludendam. ʒ i. excludendam.

r ¶ Inofficioſi. ʒ ſ. teſtamenti. nam illa ad ſubueniẽda teſtamenta tantum eſt inducta.

s ¶ Exhauſis. ʒ exceden do dodrantem.

t ¶ Ex duabus vnciis. ʒ Sed quomodo ɔ his duobus filijs poteſt dari querela, cum quarta habeãt & plus: quia alij duo erant, vt in litera ponitur, & duę vnciæ plus quarta ſunt. ſ. dimidiæ eorũ duorum filiorum quæ eis debebãtur ab inteſtato? Reſpon. promptum eſt dicere q̃ ex duabus vnciis nõ patrimonij quod erat ante donationem, fuerunt inſtituti: ſed eius quod remanſit. pura donauit decem vncias, & remanſerunt duę: has duas vncias diuidit i 12. & ita ex duabus vnciis eius quod remanſit, fuerunt inſtituti. Vel ſi ex groſsis vnciis fuerũt inſtituti, dic quod fiterunt exinanitę legatis & fideicommiſsis. Secundo quæro, cum aliquid habeant nomine quartæ: cur hanc querelam intentant? Rñ. quia ſuperiorę querelam de inofficioſo teſtamento habebat filiꝰ olim ſi minus quarta habuit: ſed hodie remittitur omne grauamen: vt ſ. tit. j. ſcimus. & l. omnimodo. & l. quoniã in prio cundũ leges veteres contra legatarios in modum

¶ Donatio

¶ Et bene Paul. in l. 2. ſequen.

exceptionis: quod eſt ſi ipſe poſsident res legatas, & relegatarij agãt, vt alibi vides: vt ff. de inoffic. teſt. l. Papinianus. ſ. ſi filius. ſiue ſecundũ nouas remittit omne grauamen. Dico ét hodie hanc querelam proponẽdam cõtra donatarios ſi id quod apud eum eſt, ad quartã nõ ſufficit, & ita verum; habebit. Tertio opponitur: quia ſi habeat quod ſufficit ſibi ad quartam, remiſſo ſibi onere per leges ſuperioris titul. non videtur velle lex iſta quod hanc q̃relam proponat. ſic enim dicit, vt pote quartam &c. Sed dic non habentibus t inſpecta quantitate bonorum quę erat ante factam donationem vt ſ. titu. primo auth. vnde & ſi parens. ſi autem de reſiduo itelligeres, bene habent quartam, vt dixi & plus. Vel dic, etiam eius reſidui non videntur habere quartam, cum ſit exinanita legatis & fideicommiſsis. & ita non ipſo iure u tollitur omne grauamẽ, licet hoc ſit in utu. ſuperiori. Quarto quęro: quomodo dicit iuxta formam &c. ibi enim ageret tantum ad ſupplementum: vt ſ. titu. j. l. ſcimus. in prin. & l. omnimodo. hic autem agitur querela: Rñ. hic habuit reſpectum ad id quod olim fiebat in illa. nam ibi olim habeat querelam ſi minus quarta haberet. Vel ſecundo hodie idem eſt in hac quod in illa. Quinto quæro inquantum ſit reuocatio per hanc querelam? Rñ. ſecundum Azo. quatenus immoderate eſt facta: vt ſ. eo. l. ſi mater. & l. ſi totas. quod ſatis dici poteſt. Nec obſt. ff. de leg. 2. l. titia. ij. §. Imperator. vbi ſuam dimidiã integram reuocat vnus duorum filiorum. Sed dic 3 ſecundum B. & R. dimidiam eius quod eſt vltra dodrantem: vt ſ. eo. l. ſi mater. Vel diſtingue ſecundum B. in qõne prædicta an ſit inofficioſa donatio re & conſilio, an re tñ. Primo caſu in totum ſit reuocatio: 4 ſcdo in id tñ quod ẽ immoderatè geſtum. & hoc ſecundum veteres leges. Sed per auth. ſ. tit. i. vnde & ſi parens ſit ſp quatenus eſt geſtum immoderate. Vel illa auth. ſecundum hanc diſtinctionem intelligitur. Vel loquitur q̃ in alium filium eſt collata. ſecus ſi in extraneum. Huic diſtinctioni ur obſtare. ſ. e. l. ſi ub i participat querelas: ſed in ſuperiori non refert re tñ, an etiam cõ filio fecit. nec ergo & hic, ſed illud regulare, hoc ſpeciale. Item ob. ſ. de reuoc. do. l. ſi unquam. ſed ibi ſolui. & hoc ſecundum B. Sed ſcdm Azo. dici põt q̃d indiſtincte reuocetur tñ d tum bonorum ſubſidium: vt ſ. eo. ſi liqueat. ibi enim ponit de inofficioſa donatione re & conſilio. Sexto quæro, quid ſi donaui primo dodrantem, & hæc nõ eſt inofficioſa: q a 2 dhuc ſupereſt i bonis debitum bonorum ſubſidium: poſtea facto teſtamentum, & te filiũ inſtituo in reliquis tribus vnciis. & à te multa legata relinquo: an hic filius queri poterit aliquo modo. ecce enim querelam inofficioſi non hẽt, quia quartam hẽt: vel hẽt petitionem trium vnciarum quæ ſuperſunt & remanſerunt factis donationibus tpe mortis: vt ſ. titu. i. cum quærit. item hanc non vt hẽt, quia non fuit inofficioſa. q̃ ſi eſt: ergo ſic pr poterit donando fraudare filium: q̃d eſt ɔ mentẽ huius tituli, 9 quidẽ negari non põt quin aliquo caſu fraudare poſsit filium. Quid. n. ſi in mare oĩa proijciat? Ad hoc rñd. ſm Azo. & Io. q̃d ſi donatio illarũ. ix. vnciarum in fraudem factа fuit, q̃d fiat reuocatio 6 ix. nec prodeſt ſi dicat non fuit fraudatus re in illis, quia et ſi tunc non erat fraudatus, fraudabat tamen, ſicut in vſucapione alias ſolemus dicere: vt ſ. titu. i. cum quærit. item hanc non vt hẽt, quia non fuit inofficioſa. q̃d

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ad intestatos.¶ Secus in querela inofficiosi testamenti,q tantum facto testamẽto competit. Ité illa contra scriptos hæredes tantũ: hæc ptra donatarios tantũ. Item illa in totũ revocat: hæc eatenus quatenus est bonorum subsidiũ, licet quandoq; & totũ secundũ quosdã: vt dixi.ś.co.l. j.

b ¶ Acquitatis.¶ sic ff.ad l.Aquil.l.illud.& j.ad leg. fal.l. fin.

Concor. Bart.Bald. & Paul.

† Et.

† al.religiosi. scut.

S I filius.¶ CASVS. Si pupilus dictũ est qualiter prouideatur filijs,hic qualiter parẽtibus, dic ergo, Filius donationẽfeceit in extraneũ & totũ patrimoniũ exhausit:ita q nec remansit mats debitum bonorũ subsidiũ, qualiter ei.ſ.matri succurrendum sit, quæritur? Distinguit. aut ex persona filij potest restitui,aut nõ. In primo casu non dabitur sibi querela inoffic.dona. aduersus extraneum ad exemplum querelæ inoffi. test. quæ non datur quando ãliud supereſt auxilium.ſecundo casu sic.

c ¶ Si filius.¶ Sicut em filij agunt, sic & parentes: & ita agit hic mater: & idem in fratre: vt dixi. sup.eo.l.ij.

d ¶ Subueniet.¶ scilicet dando restitutionem ex persona filij: vt ff. de in integr.resti.l.non solum . & ff.de mino. l. patri pro filio & hoc si tenuit donatio, alias directò vendicaret: vt ś.si aduer.do.l.ij.

e ¶ Necessarium.¶ In subsidium ergo dat hæc querela sicut querela inofficiosi testamenti: vt in ſti.de inoffic.testam.§. tã autem.& facit.ś.de inoff. testa.cum filium. & j. eo. cum donationibus.

† Intell. huius,l.vid.apud Anto. Rub.in l. Titia Seio. §. imperator. nn.182 de leg.2.

† Qui.

¶ Reuertitur.

Factũ proprium quãdoq; licet infringer.

nationib.exinaniſſent,† inane nomẽ hrdũ liberis reliquerũt: † sed ad intestatos quoq; eadẽ ratio æquitatis extenditur.PP.x.Kal. Nouemb.ipſis.iiij.& tij.AA.Cos.

¶ *Querela inofficiose donationis nõ hẽt locũ restitutio in integrũ:& sic auxiliũ minus subsidiariũ excludit auxiliũ magis subsidiariũ.h.d.Bal.Vel sic: Querela inofficiose donationis est subsidiaria,nec cõpetit cum alio remedio ẽt extraordinario cõpetente ex defuncti persona.h.d.Salicet.*

Impp.Dioclet.& Maximian.AA.Aristinæ. LEX IIII.

SI filius tuus immoderatæ liberalitatis effusione patrimonium suũ exhausit,præsidis,puinciæ auxilio vteris: qui discussa fide veri, si integrum restitutionem ex filii persona tibi competere ob improbabilem donationis enormitatẽ animaduerterit,i remouendis iis,quæ perperam gesta sunt,tibi subueniet:d ideòque non est tibi necessarium adueršus immodicas donationes auxilũ ad instar inofficiosi testamẽti. Dat. vj.Feb. Maximo.ij.& Aquilino Coss.

¶ *Quod immoderatè uni ex liberis est donatũ pp supuenientes liberos usq; ad debitũ bonorũ subsidiũ reuertit ad patrimoniũ donatoris:hoc dicunt.Bal. & Salic.*

Idem AA.Corrabeo. LEX V.

SI totas† facultates tuas p donationes vacuas feciſti, quas in emãcipatos filios cõtuliſti: id quod ad submouẽdã inofficiosi testamẽti querelã non ingratis liberis relinqui necesse est,ex factis donationibus detractum,i vt filij,vel nepotes† posteà ex quo cũq; legitimo matrimonio nati, debitum bonorũ subsidium cõse quantur:ad patrimoniũ tuum reuertetur.† Dat. ij. Kalend. Mar. Maximo.ij. & Aquilino Coss.

¶ *Impeditur intentare istã querelã,qui in dictũ patris agnouit, uel aliud remediũ habet,uel habet legitimã.h.d.Bal.Vel sic:Debita portio,itẽ in integrum restitutio,item voluntatis defuncti agnitio hanc querelam excludit. hoc dicit Sal.*

I ¶ Reuertetur.¶ Quantum ad id quod de facto euenit: vt ś. de sacrosanct.eccl.l.iubemus.ij.in fi.Azo.Sed Ioan.contrà: vt modò notaui.

CVm donationibus.] CASVS. Si in vnum ex filijs suis immensam donationem fecisti,ita quòd ferè totum patrimonium exhausisti deinde codicillis quod supererat inter ipsum & fratrem d onatarium diuisistinan querela inofficio. dona. agere possit frater contra fratrem donatarium quæritur? Respond, quòd sic, nisi voluntatem tuam agnouisset: vel aliud ei auxilium competisset: puta beneficium in integrum : vel nisi sibi relictum ad excludendã querelam sufficiat ad exẽplum inoffic. testam.

m ¶ Patris tui.] Filiæ loquitur .

n ¶ Non agnouisti.¶ Expresse renunciando : vel tacite , accipiendo legatum. a Et sic nota. per agnitionem cessare : vt & ś.ti.j.l.parentibus . Item cessat cursũ quinquennij, vt j.eo.l. finã.Item & ingratitudine : vt in auten. de immen.dona.§.fi. col vij . Item si datur aliud auxilium extraordinarium: vt subsicitmee beneficio, &c. & idem si aliud ordinarium competat: vt ś.e. l.fi pater .

o ¶ Aetatis.¶ Paternæ, ex cuius persona restitutionem habes: vt & ś.eo. l.fi filius. Vel etiam tuæ : quia fuisti facilis in agendo voluntate: vt ś.de in integrum restitutio.l.j. Item ideo dicit : nec beneficium, &c. quia si hoc auxilium locum habet, denegaretur hæc querela: vt ś.eo.fi filius.

p ¶ Ad exemplum. ¶ vt supra eodem l.fi pater. & j. de contrahend.empt.l. cum res.

S I mater tua.] CASVS. In lege superiori dixit de patre : hic de matre . pone ergo qd materfamil. totum patrimonium suum exhausit in vnum filiorum per donationem alteri quædam donauit quæ non sufficiebant ei ad quartam.an ei detur querela inofficio. donatio? Dicitur quod sic. Viuianus .

q ¶ Exhausit. ¶ infrà subiicit : vt , &cæt. Accursius .

r ¶ Quartæ partis.] Totius asſis . & hic est casus quem etiam habes. ff. de lega.ij.titia. ij. §. imperator. Accursius.

s ¶ Donationibus.¶ scilicet immodicis.

t ¶ Reuocabitur.¶ vsque ad debitum subsidium,vt dicit: suprà eod.l. fi totas .

S I liqueat.¶ CASVS. Si mater tua in fratrem tuum donationem inter vivos contulit,& patrimonium suum totum exhausit , ne si testamentum feciſſet,& in te mtnori ſcilicet debito naturæ subsidio,patrem & fratrem tuum in maiore instituiſſet,testamentum ſtum per inofficio. querelam impugnari poſſet,qualiter tibi succurratur,quæritur? Respondeo quòd revocabitur donatio vsque ad quartam debitam naturæ partem per querelam inoffic.donat.hoc dicit vsque ad §.nam quod.in quo figura casum vt ibi.

u ¶ Si liqueat.¶ id est liquido appareat.

x ¶ Inofficiosi.¶ testamenti .

y ¶ Consiliis.¶ scilicet maligni.

Querela inofficiosę donationis an irritetur in totum?

a ¶ Pro ratione quartæ.¶ ratione quartæ quam nõ habet.Vel.i. propte rationem quartæ quã non habet,tot am partẽ suã revocatur,cũ donatio fuerit inofficiosa re,& consilio:dicit principium legis: Item pro hac distinctione est qđ subiicit, ad instar &c. vt enim per querelã inofficiosi testamenti in totum sit irritatio: ita per hanc querelam secundũ Io.& p eo. j.de revo. donat.l.ſi vnquam. & ff. de lega.ij titia. ij.§. imperator. Sed Azo. dicit indistinctè revocari vsque ad debitum bonorum subsidium tantũ, etiam quando re,& consilio interuenit fraus per legẽ illam: vt diximus.ś. e.l.j. & pro hoc facit verbum quod est. j. diminuetur. Accur.

¶ Nam quod.] CASVS. Si pater cuius matrimoniæ prædium donasset cõstante matrimonio.nõ tenuit donatio, & si illud fratri tuo illa contulisset patre consentiente,perinde est ac ſi pater donauit: & ita revocare nõ potes: in cuius bonis ſi idem cõ filium & conuẽtus euenerit (quod potest) id est ſi alienasset in fraudem filij ne haberet ſuã quartam, qđ in patrimonio matris ſtatuum est.vt ſcilicet di minuatur ratione quartæ.illud idẽ in patrimonio patris obseruet. Viu.

b ¶ Domino.¶ scilicet marito, eodẽmq; patre.

c ¶ Exire. ¶ vt j. de donationem habes:vt & ś.eo. l.ſi filius. Vel etiam tuæ : quia fuisti facilis in agendo voluntate: vt ś.de in integrum restitutio.l.j. Item ideo dicit : nec beneficium, &cc. quia ſi hoc auxilium locum habet, denegaretur hæc querela: vt ś.eo.ſi filius.

p ¶ Ad exemplum. ¶ vt supra eodem l.ſi pater. & j. de contrahend.empt.l. cum res.

S I mater tua.] CASVS. In lege superiori dixit de patre : hic de matre . pone ergo qđ materfamil. totum patrimonium suum exhausit in vnum filiorum per donationem alteri quædam donauit quæ non sufficiebant ei ad quartam.an ei detur querela inofficio. donatio? Dicitur quod sic. Viuianus .

q ¶ Exhausit. ¶ infrà subiicit : vt , &cæt. Accursius .

r ¶ Quartæ partis.] Totius asſis . & hic est casus quem etiam habes. ff. de lega.ij.titia. ij. §. imperator. Accursius.

s ¶ Donationibus.¶ scilicet immodicis.

t ¶ Reuocabitur.¶ vsque ad debitum subsidium,vt dicit: suprà eod.l. ſi totas .

S I liqueat.¶ CASVS. Si mater tua in fratrem tuum donationem inter vivos contulit,& patrimonium ſuum totum exhausit , ne ſi testamentum feciſſet,& in te mtnori ſcilicet debito naturæ subsidio,patrem & fratrem tuum in maiore instituiſſet,testamentum ſtum per inofficio. querelam impugnari poſſet,qualiter tibi succurratur,quæritur? Respondeo quòd revocabitur donatio vsque ad quartam debitam naturæ partem per querelam inoffic.donat.hoc dicit vsque ad §.nam quod.in quo figura casum vt ibi.

u ¶ Si liqueat.¶ id est liquido appareat.

x ¶ Inofficiosi.¶ testamenti .

y ¶ Consiliis.¶ scilicet maligni.

q ¶ Actionis.¶ Hodie filij primi matrimonij habẽt conditionẽ ex lege vsq; ad talem quantitatẽ quilibet qualẽ dat secundo viro: vt j. de secun.nup.l.hac edictali.& in aut.de nup.§.qa verò hactenus.col.iij. Vñ dicit Azo.cessare hanc querelã hodie. Vel dic secundũ H.eã cõpetere etiam cum auxilio,licet secus sit inpræcedẽtibus querelis: vt inſt.de inoffi. testa.§. tam autẽ. & ś. tit.prox. l.ij. & l.ſi filius. Vel tertiò secundũ P.loquit cũ dotabat filiã vel extraneã: & sic cessat dicta oppositio.Ité contrà. huic.l.j.de iu. do.l. nulla. Sol.vt ibi Item facit ś.ſi aduer. dotẽ.l.j. Et not.qđ demũ mortua matre agit hic filius.&eodem modo hic agit vt in superiori: vt dixi ś.tit. proxi.l.j.

Donatio an debeat esse inofficiosa euentu & consilio añ quã possit revocari.

subsidiũ.Bald.& Sal.Vel sic: sicut donatio inofficiosa rescindit p querelã inofficiosæ donationis,ita & dos inofficiosa rescindit p querelã inofficiosæ dotis.h.d. Paul.de Castr.

¶ Imp.Constantius† A.ad Maximum præfidem Ciliciæ. LEX VNICA.

† al.Cõſtãtinus

CVm† omnia bona à matre tua in dotem dicantur exhausta;leges †legibus cõcordare † promptum est:vt ad exemplum inofficiosi testamenti aduersus dotem immodicam exercẽdæ actionis copia tribuatur, & filiis conquerentibus† emolumenta debita conferanẽ.† D.xiij. † Kal.Ianu.Sirmij. Tatiano,& Cereali Coss.

† Ex liber. ij. tit. xx.l. Vnica.C.T.

† Vel.

† al.posſit

† al. deest, leges. vt & in C. Th.

† Duos inofficiosa per quos potest revocari.

De petitione hæreditatis.

TIT VLVS XXXI.

¶ *Senatusconsultum factum in petitione hæreditatis in fisco porrigitur ad priuatũ: & bonæfidei posſessor tenet quatenus factus est locupletior.& non ultrà. Malæfidei & bonæfidei possessores posſi litis contestata,inter partes:& ideo tenent de fructib.percipiendis, & de usuris pecuniæ in hæreditate inuente,uel ex hæreditate redactæ.h.d. secundum Bald.*

¶ Imp. M. Aelius Antonius A. Augurino proconsuli Aphricæ.

LEX I.

SEnatusconsultum† auctore diuo Hadriano auo meo factum quo cautũ est quid&ex quo tẽpore cuiusq; hęreditate restitui debeat:non solùm ad fisci causas, sed etiã ad priuatos hæreditatis petitores pertinet.¶ Vsuras

† al.Cõſtãtinus

† Ex liber. ij.ti.xxj.l.j. C.Th. & ď intell. huiꝰ tit.uid. Anto. Rub. in l.titia scio . §.imperator. nu.12.de lega.2.

† al. deest, leges. vt & in C. Th.

† Concor. c.cum dilectus. cum glos. super verbo hic iuri cõmuni extrà de consuet. & c.cum expediat. de elect. li. vi.

† Conquinunc deberet ei condemnari fecit Hadrianus imperator senatusconsul. quo cautebat q d&ex quo tpe deberet fisco cõdẽnari.hoc senatusconsultũ in nouat imperator Titius, cuius est hæc lex,dicẽs q nõ solũ habet locũ ſi fiscus à priuato, sed etiã ſi priuatus à priuato petat. In secũda desſedit ad species.& pone sic. Tres habet partes hęc lex.in prima facit mẽtionẽ cuiusdã senatusconſul. q locũ habet cũ fiſc' à priuatis hereditatẽ petebatſed m an tiqua iura: vt ff. de petiher.Ité priuatorũ qđ habebat locũ ſimiliter ſm iura. C.cũ priuatus à priuato hęre. petebat. In secũdo dicit,hereditatẽ ad me ptinẽtẽ possediſti bona fide:& ante lit. cõteſt.fructꝰ & pretia ex vẽditione rerũ q cepiſti. neq; vſuras,neq; fructꝰ pdiorũ reddere cogedꝰ ſis:niſi factꝰ ſis locupletior.In tertia dicit q post lit.cõt.cũ p lit.cõt.ſis factꝰ malę fidei possessor:nõ solũ fructꝰ quos pcepiſti,ſed quos percipere potuiſti. Ité vſuras ptiorũ ex vẽditione rerũ añ li. cõteſt.redactarũ à tẽpore litis cõteſt.cõputandas restituere cõpelleris.

† al. al. ſiij.

† Præfecto

Bonæ fidei possessor in petitione hæreditatis qđ restituere tenetur.

r ¶ Senatusconsultum. ¶ De quo senatusconsulto hic loquitur, & quid in eo contineatur,habes.ff.eo.l.item veniunt.§.in primatorũ.&§. pridie. & §.cùm antequàm.& sequentibus vsque ad §. aptanda.

s ¶ Euicta.¶ ga ver' hęres euicit possessori q possidet ,p hrẽde vel possessore.

t ¶ Pertinet.¶ No. ergo ar. q iura i fiſco statuta, & in priuatis obuiẽt, cõpen.idem iuris.Sed arg.contra.j.de cõpen.l.j. & ij. & loquitur,vt hic dicit,hoc senatusconsultũ in causa fiſci: cùm olim deferbatur hæreditas caduca,sed hodie seruatur quod est.j.de cadu.toll . §.in nouiſſimo

u ¶ Vſuras.¶ De pecunia redacta ex vẽditione rei hæreditariæ añ litẽ collectas ante litẽ cõt. & ſic.cũ ſic bonæ fidei,nõ teneẽ niſi inquantũ locupletior eſt & idẽ de fructibꝰ añ litẽ cõteſta. peeptis dicit:ſed post litẽ cõteſt.teneẽ etiã de omnibꝰ.ſ. fructibus & vſuris dictæ pecuniæ currentibus post. Alij dicũt etiã hãc legẽ loqui in vſuris pecuniæ in hæreditat

& §.φ autem quis.Item quid est quòd dicit post litẽ contestatam?nõne idẽ est & cõtrouersia mota?R ñ. ita.nam fit malæ fidei sola cõtrouersię motione denunciatione facta: vt ff.eo.l. item veniunt.§.petitam & l.sed & fi.§.si antè. & j.de his qui vt indig.l.j. nisi quo ad fatalitatem: vt ff.eo. l.illud.Item quid de vsuris fructuũ, à quo vel qualiter præstari debent? & quidem bonæ fidei possessor post litem contestatam tenetur præstare vsuras fructuum perceptorũ ante litem contestatam, sed perceptorum posteà non. quia ex necessitate percepit. & sic intellige. ff.eod.l.hæres furiosi.§.si licet M.aliter illum.§.intellexit.

a ¶ Verò.} Pro igitur, vel pro certè.

b ¶ Locupletiores.} qđ tempus rei iudicandæ inspicitur: vt ff.eod. l.si à patre.§.quo tempore.

c ¶ Post litem.} vel qualemcunque scientiam vel controuersiam, vt dixi. Et nota quoddam speciale circa huiusmodi vniuersales actiones. s. petitionem hæreditatis,& fa. ercifcun. vt tãtùm opere tur controuersiæ motio, quantùm litis cõtestatio, quantũ ad vsuras & fructus.secus in rei vendicatione,&communi diuidũdo. Hinc est quod i familiæ ercifcundæ iudicio etiam post motam controuersiam tantùm impeditur alienatio vt habes. ff. famil.ercifcund.l. alienationes.& ff.eo. l.diuus.

d ¶ Poterant.] vt j. de fruct. & lit. expen.l. litigator.

† Potuerant.

Verò [a] pecuniarũ ante litis contestationem ex die venditionis hæreditariarum rerum ab eo factæ, qui anteà possidebat, collectas, nèc non etiam fructus bonæ fidei possessores reddere cogẽdi non sunt, nisi ex his locupletiores [b] extiterint. ¶ Post litem [c] autẽ cõtestatam tàm fructus non venditarũ rerum, non solùm quos perceperunt sed etiam quos percipere poterant, [d] † quam vsuras pretij rerũ ante litis cõtestationem venditarum, ex die cõtestationis cõputandas, omnimodò reddere cõpellantur. PV. vj. Kalend. Febr. Claro,&Cethego Coss.

¶ Malæfidei emptor hr̃ditatis tenẽt petitione hr̃ditatis titulo non obstante.hoc primò. In qua petitione tanq̃ in uniuersali fructus includunt.hoc scđò.Sed bonæfidei emptor nõ tenet de fructib. nisi ex die litis incohatæ.hoc tertiò. Et non tenẽt petione hr̃ditatis.sed tenetur rei uindicatione tãquã possessor rei singularis.hoc quartò, scđum Bal. Vel sic: Emptor hr̃ditatis ad alium spectãtis q̃ ad uenditorẽ, tam ipse, quã hr̃des eius tenent ad fructus ẽt non pceptos, sed q percipi potuerunt.h.d. primò. Sed bonæ fidei emptor non tenẽt ad illos nisi post litem contesta.& hoc scđò. Itẽ fructus rerũ hr̃ditariarũ augent hr̃ditatem: ideò uenĩũt in petitione hr̃ditatis simpliciter intentata: licet de ipsis, nulla sit facta mentio. hoc tertiò. Non sic in iudicio particulari, ut in rei uindicatione ꝓposita ꝑ re in qua nõ uenirent fructus nisi fuerint petiti. & hoc uult glo.& doct. Emptor uerò singularum

S I post motam. } CASVS. Titius Seium instituit hæredem: Seius conuentus à legitimo hærede puta Caio, Sempronio vendidit partem dimidiam.demum hæreditate euicta, an fructus teneatur Sempronius restituere, quæritur? distinguitur aut post motam controuersiam emit, aut antè. primò casu tàm ipse, quàm eius hæredes tenentur ad fructus. & cum ista parte continua illud verbum, fructibus enim, &c. & dic augetur hæreditas.i.hæreditatis petitio. secundo casu non nisi à tempore litis contest.non motæ controuersiæ: vt s.l.proxi.dictum est.& hæc vera sũt cum vniuersitas empta est. Si verò emptæ res singulares sint, per actionem in rem vendicari possent ab eo, non petitione hæreditatis, quia titulum habet. & hoc in prima parte & secunda & tertia.

e ¶ Menecratis.} Menecrates facit Titium hæredem, q. hæres scriptus conuentus petitione hæreditatis à legitimo qui dicebat testamentũ non valere, vendidit partem dimidiam Museo. Distingue tamen vtrum emit post motam controuersiam, vt tunc ipse & hæredes sui sicut malæ fidei possessores cõueniantur de fructibus, scilicet perceptis & percipiẽdis, & ad hunc casum est adaptãda litera quæ sequitur, fructibus enim, &c. An ante, vt tũc non nisi à tempore litis contest. vel motæ controuersiæ, vt s.l.proxi.dixi, censeatur malæ fidei quantum ad fructus, & quantum ad vsuras restituendas. Et licet superiori casu bene aptetur litera quæ sequitur, fructib. enim &c. tamen & ad hunc potest aptari: & in primo casu subandias totis.nã & ante litis contesta. augetur fructibus, etiam bonæ fidei possessore posſidente, sed nõ totis.non enĩ conuenitur nisi.s.inquãtum locupletior est, sed posteà tenetur de omnibus. & hoc vbi empta est vniuersitas. Si verò quis fuerit emptor rei singularis, vel rerũ singularium, non tantum tenetur restituere fructus, sed ẽt rei vẽdicatione tenetur pro illis singularibus rebus: nõ aũt petitione hæreditatis, quia titulo munitus est. Itẽ no. secũdũ Bul. quatuor casus hic poni. s. cum quis emit post litis contestationẽ. Item cũ ante litẽ. Item tenetur de omnibus fructibus. Item tenetur de illis quos percepit, & locupletior est: sicque redditur quartum scđò, & tertiũ primò. Itẽ notãt hic quidam emptorẽ vniuersitatis semper teneri petitiõe hęreditatis per legẽ istã. Sed tu distingue, quia cũ quis emit vniuersitatem, si mala fide, tenẽt vtili, vt hic, & ff. eo.l.etiã.§.si quis.si bona fide nõ tenẽt nisi modico est distracta, vel vẽditor nõ cõparet: vt ff.e.l.etiã.§.qđ siquis.si tamen nõ habet regressum ꝓ euictione; vt ff.e.l.sed & si.§.itẽ si rẽ. Itẽ tenetur si titulus habetur pro

Petitio hæreditatis an det cõtra emptorem hæreditatis.

non titulo: vt ff.eo.l.nec vllam.§.j. Si verò rem singularem, siue bona fide, siue mala, non tenetur, nisi titulus hebeatur pro non titulo.

f ¶ Comparauit.} post motam enim litem prohibetur possessor aliqđ alienare, nisi in casibus: vt ff.eod.l.diuus.

g ¶ Quia hæredes.} Etiam illatam quęstionẽ ignorãtes: vt j.de fruct. & liti.expen.l.ij. & ff. de diuer.& temp. præscript. l.cùm hæres. & ff. de publi.l.si ego.§. partus. nec sibi ꝑdest quòd verè est hæres: vt ff. eod.l. nec vllam.§.neratius. & §.hæredem.alias.l.neratius.& l. etiam.§.hæredem.Accu.

rerum hæreditariarum non totius hæreditatis, uel quotæ non tenet petitione hæreditatis, sed rei uindicatione.hoc quartò & ultimò. Et est difficilis, & malè declarata per docto. secundum Pau. de Castr.

¶ Imp.Seuerus, & Antoninus AA. Marcello militi LEX II.

SI post motã † controuersiam Menecratis, [e] bonorũ partem dimidtã Musæus ab hæ r̃de scripto quæstionis illatę nõ ignarus comparauit: [f] tã ipse quasi malæ fidei possessor, quã hæredes [g] eius fructus restituere cogũtur. Si verò vẽditionem lite antiquiorem esse liquidò probet; † [h] ex eo die fructus restituãtur, ex quo lis in iudicium deducta est. [i] Fructibus enim [k] augetur hæreditas, cũ ab eo possidetur, à quo peti potest. [l] ¶ Emptor autẽ, qui proprio titulo possessionis munitus est, etiam singularum [m] rerum iure cõuenitur. [n] Dat. Kalend. Iul. Seuero. A. ij.& Victoriano, † Coss.

h ¶ Probaretur.] hoc ipso quod contrarium non probatur. sic j. de præscri. long.tempo.l.super ff. de proba.l.verius.

i ¶ Deducta est.} contro uersia mota: vt diximus. s.l.proxima.

k ¶ Fructibus enim augetur.} Adeò vt eadem actione veniant, licet nõ sic in rei vendicatione: vt dixi.ff. eo. Item veniunt. §.fructus.& ad hoc. j. familiæ ercifcun.l. non est. & ff.de verb. signific.l.pecuniæ. verbum. §. j.

l ¶ Peti potest.] vt quia posſidet pro hærede vel pro possessore, vel titulo, habito pro non titulo, non aliàs: vt ff. eo.l.regulariter.& j. in qui. cau. cess.long.tem. præscript. l.hæreditatem.

m ¶ Singularum.} id est non solùm facit fructus suos cùm est bonæ fidei, sed & singularũ, &c. Vel aliter, id est non tantum fructuum existentium nomine tenetur, sed etiam singularum, &c. Vel secũdum alios non tenetur tãtum petitione hæreditatis, sed etiam &c. Vel potest hic recitari casus superior, scilicet cum emit vniuersitatem. & dices, non tantum tenetur peti tione hæreditatis, sed etiam singularum rerum rei vendicatione. Sed an vtraque posſit simul intentari, potest dubitari. Arguitur quòd non. j. de noxa.l.fi.& dic vt ibi, in fine magnæ gloss. vel dic contra diuersos simul intentari, contra vnum petitio, contra alium rei vendicatio. ff.eo.l.si bonæ fidei.§.fina. contra eundem pro diuersis rebus possunt simul intentari, vt quia pro emissa petitione hæreditatis, agitur rei vendicatione: vt ff.eo.titu.si quis libertatem.§.fi. pro iisdem rebus non possunt, quia lata sententia in petitione hæreditatis parit exceptionem rei iudicatæ in rei vend.ff.de excep.rei iud.l.si quis cùm totum.§. penul. & ideo simul intentari non possunt.arg.ff.de excep.l.fundi.& l.fundum.

† ad intell. huius l. vid. Hubert. Zuchard. in l. fi. nu. ... j. de edic. diui Adr. toll.

† Probatur.

† al. victorino.

† Concordat cum hac l. glo.sing. in l. vnica. in C. j. de libel. oblat. vbi hæc lex allegatur. Petitio hæreditatis & rei vendicatio an simul intentari possint? Casum ponit.

n ¶ Conuenitur.] scilicet rei vendicatione: vt ff.eo.l.nec vllam.§.quod si quis.& l.quod si in dies.§.fin.in fine. §.

¶ Exclusus à petitione hr̃ditatis ex una successione ꝓposita non excluditur, si ex alia successione proponatur, licet ad easdẽ res. Itẽ exclusus à querela põt hæreditatẽ ex alia causa uindicare.h.d.Bal. Vel sic: Si ue aslum sit petitione hęreditatis, siue querela, absolutoria lata non nocet agenti ex alia persona, uel causa. Salic.

¶ Iidem AA.Epictesi. aliàs Epictesidi. LEX III.

HEreditas [o] † materteræ petita [p] non infringit alterius hr̃ditatis [q] petitionẽ, q̃ vẽit

o ¶ Aereditas.} Quidam sic intelligunt.peto a te hęreditatem materteræ.demum succumbo: decedis me hærede relicto: & ego eandem hæreditatem modo peto a quodam posſidente. Videbatur quod non possem, quia in eadem hæreditate semel succubui. sed non est ita, quia ex alia successione non ago, sed certè est hic & alia ratio, quare non obstat exceptio rei iudicatę quia non est eadem persona, quæ conuenitur: quod esset opus vt ff. de exceptio.rei iudica.l.cum quæritur. & l.sequen. Dic ergo secũdum Ioan. & P. quod peto a te hæreditatem materteræ, quæ nec ad te nec ad me pertinebat, sed ad Titium, succubui, posteà Titius me heredem instituit. si agam contra te, non ideo quia semel succubui cõtra te, repelles me: quia nunc ex alia causa, id est alia successione ago: sed & si nulli successionem, si tamẽ ex alia causa nũc agerem, & ex alia agi, puta primo modo vendicabam hæreditatem, quia testamẽtum matris meæ dicebam inofficium: modò ex alia causa peto, puta. ex fideicomisso, vel falso. vel irrito, bene possum, & sic est hęc lex in argumen., quòd qui proponit querelam. videatur intendere petitionem hæreditatis: vt dixi s. de inoffic.testamẽ.l.j. Vnde dic quòd primò egi querela & succubui, & per cõsequens in illa petitione hęreditatis quę erat mouenda post querelam.

p ¶ Petita.} & super ea sententia dicta contra petitorem.

q ¶ Hæreditates.} licet sit eorundem. bonorum. & transitiuè lege.

Quęstionis

a ¶ Quæstionis.} quod supra facit diuersitas successionum. facit hic causarum diuersitas. Accursius.

b ¶ vendicanti.} vt ff.eod.lucius.& s̃.de inoffici. testament. l.eum qui. & j.ad exhiben.l.neq;.& ff.de excep.rei iudi. l. & an eadem.& l.si is.& s̃. de iur.& fact.ignor.l. cùm falsa. Accursius.

N restituenda. } CASVS. Hæreditatem ad me pertinentem possedisti: bona fide egi contra te, & succubuisti: an per retentionẽ consequi possis quod ꝓbaueris in funus defuncti, vel infirmitatem eius impẽdisse, quęritur? Dicit quòd sic. Idem est si creditoribus hæreditariis probaueris te soluisse bona fide: quia à creditoribus quod sibi debitum solutum est repetere nõ poteris. & hoc dicit cum l.seq.

c ¶ In restituenda hæreditate.} à bonæfidei possessore.

d ¶ Compensatio. } i. retentio. Vel dic cõpensatio ad actionem negotiorum gestorum: vt ff.eo.l. hæreditas. §.j. & ad hoc. ff.de reli.l.impensa.

† Vitali.

† Inducit.

† al.in sumptumque.

† al.deest, iij.

ex alia successione. Sed & si quæstionis [a] titulus prior inofficiosi testamenti causam habuisset; iudicatæ rei præscriptio non obstaret eãdem hęreditatem ex alia causa vindicanti. [b] PP.v.Id Aug. Geta & Plauciano Coss.

¶ Possessor à quo euincitur hæreditas, deducit sumptus quos se fecisse ꝓbat in infirmitate & funere defuncti.h.d.Bal.idẽ Sal.

¶ Imp.Antoninus A.Vitaliano. †

LEX. IIII.

IN restituẽda hæreditate, [c] cõpẽsatio [d] eius habebitur, † qđ te in mortui infirmitatẽ, inq; sũptũ † funeris bona fide ex ꝓprio tuo patrimonio erogasse ꝓbaueris. PP. Kal. Mart. Antonino. A. iiij.& Balbino iij. † Coss.

¶ Possessor qui hæreditatem restituit, deducit quod creditorib.hæreditarijs hæreditario nomine soluit.h.d.Bal. idem Salic.

¶ Idem A. Posthumianę. LEX V.

DE hęreditate, † quã bona fide [e] possidebas, si cõtra te ꝓnũtiatum est: in restitutione eius detrahetur, qđ creditorib. eiusdẽ hæreditatis exoluisse [f] te bona fide [g] probaueris. nam repeti à creditoribus, qui suũ receperunt, non potest. PP. vj. Kalen. Iun. Antonino A. iiij.& Balbino Coss.

E hæreditate. }

e ¶ Bona fide. } inspecta causa hæreditaria. id est, quia hæreditas debet. nam nomine hæreditatis soluit. si verũ suo nomine, quia se debere vt hæredẽ putabat: non alias detrahit quam si condictiõem indebiti cesserit euincenti hæreditatem: vt ff eod. si quid possessor. & si non obstat huic legi. ff.de cõdic.indeb. l. si pœnæ causa. §.j. nec j.de condict. inde. l.si à patre. & plenè de his distinxi. ff.e. si quid possessor. in glos.in omni casu, &c.

f ¶ Exoluisse. } de tuo.

g ¶ Bona fide. } contra. j.de condictio.indeb.si à patre. Soluit. hic nomine hæreditario, illic suo. vnde potest repetere: tamẽ hic potest agere actione negotiorum gestorum.

† Intell. huius l. vid: apud Petr. stell. i l. Re petitio. nu. 29. de cõd. indeb.

† al. Balbino iij.

¶ Ratione dubitationis tenet iudicium cũ minus legitimo tutore inter auum, & nepotẽ in eius potestate constitutũ. h. d. secũdũ ueriorẽ lecturam. Iacob. But. & Bald.

I putas. } CASVS. Habebas filiũm, & ex eo nepotes filium emancipasti: nepotes in potestate tua retinuisti, decessit filius, dati sunt tutores nepotib. cum dubiũ esset eos in potestate tua esse, cognoscit iudex de vtraq; quæstione. s. de hæreditate, & an eos ĩ tua potestate retinueris: & si comperiat eos in tua potestate esse, non tenebit datio. Vel sic. Habui filium. est emancipatus. habui nepotes ex eo. si dicat quod post emãcipationẽ eos substituerit, & qđ eo mortuo nõ sunt in potestate mea, sed eis dati sunt tutores, & postea aperio eos in ptãte mea esse: quia natos ante filij emancipationẽ: an possim hęreditatem petere filij ꝑ nepotes mihi quæsitam q̃ritur. Dr̃ φ possum ẽm iura vetera, & remouere tutores. prima positio verior est. & plus concordat cum litera. Viuianus.

h ¶ In tua esse. } nam tutor datur ei qui sit sui iuris: vt hic, & insti. de tutel. in prin. sic & alias nõ tenet decretũ iudicis in dandis tutorib. vt ff. de tut. & curat. da. ab his. l. seiæ. & hic dicit, an à præsidalibus, &c. & acta ꝑ talem tutorem non valent: vt ff. de reb. eo. l. qui neq;. in prin. sed hoc videtur iniquum decipi, scilicet contrahẽntes, qui decreto iudicis crediderunt: vt s̃. de iis qui veniam æta. impe. l. j. Sed ibi erat decretum veniæ ad permittendas alienationes, & ad contractus faciendos. hic tutoris est datio ad conseruandum magis.

Tutor datur illi qui est sui iuris.

i ¶ Petere. } ad gubernandum.

k ¶ Ab his. } s. tutoribus. nam nepotes posſident pro hærede vel ꝑ possessore hæreditatem, & tutores eorum nomine debent respondere, ẽt si dicantur non iure dati: & valet tale iudiciũ ratione incertitudinis. ar. ff. de iud. si quis ex aliena. & sic non est contrà in eo. tit. l. lis nulla. nam incertum est an sint in potestate ãui, & ꝑ cõsequens an sit q̃sita auo hæreditas, & an tenuit dato tutorum. Sed arg. cõtrà. ff. e. l. etiã. §. si q̃s. Et hæc prædicta petit auus suo nomine dicens se hæredẽ filij sui. Et si obiiciat quod prima causa est in successione liberorum: vt inst. de hæred. quę ab intest. §. j. Respon. quòd illd sit verum si sint in potestate morientis nepotes: hic non erant, sed aui paterni: quòd nõ placet: vt ff. de contra tab. si retentus. & ff. de inoffic. test. l. filio. §. j. vel hic de hæreditate extranea.

Iudiciũ validatur qñque rõne ĩcertitudinis.

Dices ergo casũ quod hic annus nomine nepotum agit cõtra datos tutores tenentes hæreditatem vt prædones. non cõtra tutores vt tutores. Et dic nepotes infantes: & sic non est opus eorum consensu: vt j. de iure deliberan. si infanti. alias esset eorũ voluntas necessaria, & aui iussus: vt j. de iure delib. potuit & j. de hære. insti. cùm ꝑponas. & ff. de aqui. hęr. si q̃s mihi. §. iussum. nisi in casu: vt j. de acquiren. hæredit. l. vj. §. interdum. & hoc est quod dicitur ĩ hæreditate esse aliquatenus operas: vt ff. de acqu. rerum domi. liber homo. licet in legato sit secus.

l ¶ Commodum. } loquitur secundum antiqua tempora, quando omnia patri per filium quærebãtur: vt j. e. si filius. & instit. per quas personas. §. j. sed certè idem hodie cũ nomine nepotum agit, s. vt administrator.

m ¶ Ad te. } scilicet nomine nepotũ pupillorũ.

n ¶ Discedendum. } nam quandoq; non discedit: vt j. de patri. potest. l. j.

o ¶ Negarentur esse. } id est, nõ dicerentur esse: aliàs si esset negatum & super eo iudicatum, staretur sententiæ: vt dicta l. de patria potest. l. j.

¶ Imp. Alexander A. Firmino. L VI.

SI putas nõ iure tutores datos nepotib. tuis, eò † φ eos dicas in tua [h] esse potestate; petere [i] ab his [k] hæreditatẽ filij tui emãcipati non moreris, cuius commodum [l] ad te [m] pertinere dicis: iudice statuturo, an à præsidalibus actis discedendũ [n] sit, qui eis tutores dedit, cùm in tua potestate negarẽtur [o] esse. PP. x. Kalen. Iul. Iuliano ij. & Crispino Coss.

† Firmo.

† al. deest,

¶ Petitio hæreditatis non datur cõtra titulo posſidentem. & iõ non excluditur ꝑscriptione longi temporis: sed speciales actiones in rẽ contra titulo posſidentẽ dantur: & ideo possunt excludi præscriptione longi temporis. h. d. secundum Bal. Vel sic: Petitioni hæreditatis præscribitur xxx. annis: sed rei uindicationi præscribi põt lõgo tempore cum titul. h. d. Paul. de Castr.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Restitutę LEX VII.

HAereditatis [p] petitionem, † quæ aduersus pro hærede, vel ꝑ possessore posſidẽtes exercere potest, prę scriptiõe longi temporis non submoueri, nemini incognitum est: [q] cũ mistæ [r] personalis actionis ratio hoc respondere compellat. [s] A cęteris [t] aũt tantũ pecialibus ĩ rem actionibus vindicari posse manifestum est, si non agentis intentio per vsucapionem, [v] vel longum [x] tempus explosa [y] sit. PP. xj. Kal. Aug. CC. Coss.

Aereditatis. } CASVS. Certum est dari contra eum qui posſidet pro hærede vel pro possess. peti. heredit. Sed quęritur an possessor excusetur propter longi tẽporis exceptionem? Rñ. quòd non, quia petit. hæredit. mista est in rem & in personam: vnde datur vsq; ad xxx. annos. quæ autem verè reales sunt, vsq; ad longum tempus durant, nisi possessor per vsucap. vel longi temporis præscriptionem dominus factus fuerit. Sin autẽ singulares velit quis vendicare potest repelli per vsucap. vel longi temporis præscriptionem. dic ergo quod actionũ aliæ sunt reales, & aliæ sunt personales, aliæ mistæ. reales tolluntur spatio x. an. inter præsentes xx. inter absentes. cũ dantur contra posſidentem bona fide in titu. Sin verò non posſideant titulo, tollunt spatio xxx. an. personales xxx. an. hypothecaria tamen tollit vsq; ad spatium. xl. an. mistæ tollunt spatio xxx. anno.

† Intell. huius l. uid. ꝑ Hubert. Zuchard. in l. fi. num. 469. j. đ edic. diui.

p ¶ Hæreditatis petitionem. } vt ff. eo. l. regulariter.

q ¶ Incognitum est. } vt inf. de iure delibe. licet.

r ¶ Actionis.] qui petitione hæreditatis tenẽt, non habet iustũ titulum.

s ¶ Compellat. } est enim regula quod personales actiones durãt xxx. annis: vt j. de constit. pecu. l. ij. hæc non videtur bona ratio: quia multæ personales anteriori tempore tolluntur. Sed melior ratio est. quia non datur petitio hæreditaris contra titulo posſidentem, nisi in casibus. vt j. in quibus causis cessat long. temp. præscrip. l. hæreditatem. & nulli competit præscriptio longi temporis nisi titulum habeat & bonam fidem. j. de præscriptione longi temp. l. diutina. Sed hoc quod hic dicit, potest esse ratio eius quod consueuit quæri quare regulariter non datur petitio hęreditatis contra titulo posſidentem: quia cum debeat durare regulariter. xxx. annis: si posſidens titulo tuetur se minori tempore. iam essent sibi iura contraria, & esset quædam repugnantia: & ideo sic fuit statutũ. Vel dic vt nota. infra in quibus causis ces. long. tempo. pręscriptio. l. hęreditatem. sed videtur x. annis. vel xx. eam tolli, vt infra de edic. diui Adria. toll. l. fi. in fin. quę est contrà. Solut. vt ibi. Doctores communiter dicunt quod ratio quare petitio hęreditatis non datur contra titulo posſidentem, sit ista. in petitione hęreditatis agens fundat se solum ex titulo suo, & possessione defuncti: licet enim defunctus non fuerit dominus, tamen venit in pet. hære. vt l. & non tantùm. ff. eod. sed ille qui posſidet titulo, habet titulum & possessionem, & sic habet ęquale ius cum actore: ergo melior est conditio posſidentis in pari causa: vt in c. in pari cum multis similibus. de reg. iur. l. vj.

Petitio hęreditatis quare non datur contra titu. posſidentẽ regulariter.

t ¶ A cęteris. } titulo posſidentibus.

v ¶ Per vsucapionem. } triennij si res est mobilis.

x ¶ Longum. } si est immobilis.

y ¶ Explosa sit. } id est exclusa.

Universidad de Deusto Biblioteca

Iber. CASVS Petebam à te hereditatē Titij dicebas Titium esse seruum tuum. prius inquirendum est fuerit seruus necne, ante quam intentetur hæreditatis petitio.

a ¶ Testator.} quod obiici potest in modum exceptionis.

b ¶ Ante omnnia.] si tempore mortis fuerat ei mota quæstio status: aliàs script⁹ hæres prius mitteretur in possessionem: vt ī. de edict. diui Adria.tollend.l.ij.quæ est contra. Vel ibi agitur possessorio, ¹ hic petitorio: & sic etiā nō obstat.ṡ.de ordi.iudi.l.j. prout in possessorio hic ponitur casus:vt ī.de carb.edict.l.j. Accurs. ADDITIO. Tu dic secundum Baldum quòd ibi obiiciebatur exceptio de statu agentis: hic de statu defuncti. vel ibi non opponebatur ad impediēdum processum, sed in modum peremptorię:hic verò opponebatur ad impediendum processum per modum dilatoriæ, secundum Ia.de Aretio. & Bald.

¹ ista est vera secundum doct.

† al.iij.

c ¶ Disquiri.} bene dicit disquiri: non tamen pronunciari: vt ī.de ord. cogn.l.ij.& d.l.ṡ. de ordi. iudi.l.j. Si ergo fuerit seruus,non potest agi petitione hæreditatis pro hęreditate eius, cùm nulla sit:vt ī.com. de suc.l. seruus.Accursius.

† al.deē tui.

d ¶ Petitur.]per petitionem hæreditatis.

I scripti. } CASVS. Titius duos cognatos suos hæredes scripsit. scripti hæreditatem repudiauerunt.si cognatus alius de iure prætorio, vel agnatus de iure ciuili eam quæsiuit: an res hæreditarias ab alio possessas peti. hæredi.petere possit,quæritur? Respond. quòd potest.

† al.Theodotioni.

e ¶ Cognati.}nominatiuus.

f ¶ Honorario. } quia cognatus es, & ab intestato per vnde cognati succedis.

g ¶ Vel ciuili. } quia es agnatus. Accursius.

h ¶ Quæsisti.}scilicet animo.

i ¶ Durant.}scilicet hæreditaria neq; deperdita neque diminuta. Vel aliter.i. quæ consistunt apud scriptos hæredes.vel id est quæ possidentur pro hærede,vel pro possessore aliquo.Accur.

k ¶ Hæreditatis petitione.] vtili,& per vnde cognati. cum verò sit agnatus,tunc directa.Et sic apparet ex litera ista quòd eadē est vtraq; in substantia: sed diuersa est qualitas. sic dico de vtili quæ intenditur iure cessio:vt sit eadē cū directa. Hæc ergo in hac l.erat dubitatio:quia videbatur ꝙ tu non posses habere petitionem hæreditatis:quia cognati q. te præcedebant,repudiauerūt,vel ideo quia non videbatur tibi cōpetere, cùm sit ciuilis:tu verò succedis per prætorē,cū es cognatus:sed tu intendis bonorū possessoriā hæreditatis petitionē eo casu,non directā.Accu.

Hæreditatis petitio quædā est directa. quędam vtilis.

I filius.} CASVS. Delata filiofam. hæreditate iussit pater vt eam adiret.filius non obtemperans:posteà pœnitentia ductus eam adiuit. longo tempore detinuit patre patiente & consentiente & sciente.an patri quęsita videatur quæritur? Et dicitur quòd sic.

l ¶ Delatam.}contrà.ī.de bon.lib.l.ij.

m ¶ Detinuit.}sed quomodo adiuit:cum sine iussu adire non possit: vt ff.de acq.hær.l si quis mihi bona. §. iussum. aliter enim non videtur per filium patri acquiri hęreditas,nisi iussus patris præcedat?Quidā dicunt ꝙ hic fingiē intercessisse iussus in posteriori comprobatione. Alij quòd tantū facit sequens ratihabitio,quantū si prius comprobasset. quod non placet:vt dicto §.Dic ergo secundum Ioan.quòd iussit,& tunc filius tenuit:sed posteà mutato proposito,paruit.sic ff.de reg.iur.semper qui nō prohibet.Vel verè mandatū præcessit: sed non constabat filium mandato paruisse,vel voluisse:præsumitur tamē ꝙ voluit propter temporis interuallum,quo res ipsas detinuit.& idem si pater detinuisset: vt ff. de acqui.hære.qui in aliena.in prin. Et quod dicit longum,dic triennium, vel decennium secundum quosdam.arg.ī.de fideicom.l.j.Vel ² dic per x.vel xx.annos.arg.ff.qui & à qui.ma.li.non si.l.si cùm fideicommissa.§. Aristo.& instit.de vsucap.in prin.& ī.de pat.pot.l.j. Accursius.

Filius an possit hereditatē adire iussu patris nō præcedente.

² Iste est verus intellectus secūdum Bart. Bald. & alios.

¶ *Exceptio præiudicialis status defuncti opposita ad ꝓcessū petitionis hr̄ditatis dēt ante discuti,quā ulterius ꝓcedat.h.d.Vel sic:Persona defuncti prius est fundanda ī iudicio,quàm procedatur in petitione hæreditatis proposita ex testamento. Bald.*

¶ Iidem AA. & CC. Asterio. aliàs Austerio.

LEX VIII.

Liber,nècne fuerit testator, ᵃ ante ᵇ omnia disqri ᶜ debet, cum hæreditas petitur ᵈ Dat. iiij.† Kalend. April.CC.Coss.

¶ *Hæres ad quem pertinet hæreditas ex repudiatione alterius, habet contra repudiantem,& quemlibet detinentem petitionem hæreditatis de iure ciuili, uel prætorio.Hoc dicit Bal. Vel sic. Repudiantibus scriptis hæredibus succedentibus ab intestato de iure ciuili, uel prætorio competit hæreditatis petitio. hoc dicit.*

¶ Iidem AA.& CC Demophilię.alias Demophilæ.

LEX IX.

SI scripti hæredes delatā sibi successionem cognati ᵉ tui † repudiauerunt,& hac honorario ᶠ vel ciuili, ᵍ iure quæsisti? ʰ res hęreditarias, quę in eadē causa durant? ⁱ hæreditatis ᵏ petitione vindicare potest. Da.iij.kalen. Decembr. Nicomediæ.CC.Cos.

¶ *Ex diutina possessione præsumitur solēnitas extrinseca præcessisse: Bal. Vel sic: Ex diutina filij possessione cum patris sciētia,præsumitur patris iussus præcessisse, h. dicit Salicetus.*

¶ Iidem AA.& CC. Theodosiano. aliàs Theodosio.†

LEX X.

SI filiusfamiliàs delatam ˡ sibi hæreditatem per longum tēpus detinuit, ᵐ eo ipso(vtpote agnita hęreditate) patri suo eius cōmodū acqsisse videtur. ⁿ Dat.xiij. Kal. Ianuar. CC. Coss.

¶ *Qualitte possessionis conuentus reali iudicio non tenetur dicere, nisi in petitione hæreditatis.hoc dicit Bald.*

¶ Impp. Arcad.& Honor.AA. Aeternali proconsuli Asiæ,

LEX XI.

COgi † possessorē † ᵒ ab eo,q expetit. ᵖ titulū suæ possessiōis dicere † inciuile ᵠ ē: pter ʳ eū,q dicere † cogitur vtrū ꝓ possessore,an pro hęrede possideat.D.xij.Kal.Apr. Arcadio vij. & Honorio iij.AA.Coss.

¶ *Quando est controuersia de hęreditate, legatarij possunt agere contra hæredē scriptum : & consequuntur legatum præstita cautione: uel possunt expectare litis euentū.sed creditores agere possunt cōtra possessorem,uel petitorem hæreditatis cautione non præstita, & quod pceperint a possessore,si possessor postea succumbat deducet.si uerò à petitore,& petitor succūbat, repetet petitor a possessore hr̄ditatis. Si uerò petantur libertates differunt ad annū post annum uerò præstabuntur:& non reuocabuntur,nisi testamentum sit falsum: & hi serui ad libertatem perducti tenenē de ante gesto reddere rationem. Item petitio hæreditatis est bonæfidei. h. d. tota lex.*

¶ Imp.Iustinianus A.Iuliano.† PP.

LEX XII.

n ¶ Videtur.}olim in totum:hodie quo ad vsumfructum.vt ī. qui admi.ad bono.possess.l.j.de bon.quæ lib.l.fin.§.vbi autem in vnum.

Ogi.} CASVS Primò ponit regulam:deinde subiūgit exceptionem.regula talis est. Nullus possessor compellendus est dicere titulum suæ possessionis,nisi in hæreditatis petitione: vbi compellendus est possessor dicere vtrum ꝓ hærede, vel pro possessore possideat: non vt habeat pro titulo, sed quædā modificatio, siue qualitas est possidendi.

o ¶ Cogi possessorem.} rei singularis,vel vniuersitatis.

p ¶ Expetit.} peti.hære di.vt ī.de fur. & ser. corrup.l.ciuilem.contrà Solu.vt ibi.

ADDITIO. Tu dic secundum Baldum quod ibi est speciale ad euitandam furti suspicionem Vel dic quòd ibi non interrogatur ad instantiam actoris, sed motu iudicis secundum Iac.But.& facit quod no.ff.de condic ob tur.cau.l.idem est.§. si tibi iudicium. Bald.

Ex lib. tit. xxxvi. xij. C.Th.

Concor. † c. ex literis extrà de probat.& ibi. v.in prin. Edicere. † al.edictal.

q ¶ Inciuile est.}vt ī.tit. proxi.l.fi. & de probat. l. possessiones. & ff. de iure fisc.extat decretum.& ṡ. de edend.l.j.Sed contrà. ī.de probatio. siue possidetis.Solu.vt ibi.Item cōtrà.ī.de fur.ciuile. Solut. vt ibi. Item non cogitur dicere an sit sua: vt ff. de rei vend.in speciali. sed an possideat cogitur dicere: vt statim dices.

ADDITIO. Tu dic secundum Paul. de Castr. hic quod etiam cogitur conuentus rei ven.per rationem quæ ponit in l. q. petitorio.ff. de rei vendi. & l.qui seruum.§.in iure. de interrog.act. Et si mētitus fuerit quia dicit se non possidere cùm tamen possideret,punitur: quia possesionem perdit,& transfertur in actorem:vt in l.fin.ff.de rei vendi.

Ioann.

r ¶ Præter eum.}vt huius legis habeatur notitia, sic præmitte,secundum Bulgarum,certum est conuentum rei vendicatione debere respōdere an possideat.vt ff.de interrogat.l.qui seruum.§. de iure. adeò vt si de mendacio conuincatur,puniatur:vt ff.de rei vendic.l. fina.Sicut ergo in rei vendicatione cogitur dicere possideat vel non,ita in petitione hæreditatis cogitur dicere possideat pro hærede, vel non. nam tantùm facit simplex possessio in rei vendicatione,quantum huiusmodi modificata detentio in petitione hæreditatis. ³ nā vt ibi possessio parit actionem in rem:vt suprà de alie.iudic.l.j.ita hic possidere pro hærede , vel possessore parit hanc actionem: vt ff.eodem.l.regulariter. meritò ergo cogitur respōdere,hoc vel illo modo possideat.Nec cogitur dicere alterum,sed sum alternatione sufficit.& hic est vltimus casus huius legis l Dicit ergo Bul.nullus possessor cogitur dicere modum siue qualitatem possidendi:sed excipitur in hac petitione.in qua q.s tenetur dicere modum & qualitatem suæ possessionis . & ita impropriè ponitur titulus ꝓ modificatione quadam,sicut & ponitur cum adiacet pronomini hic:vt ff.eodem nec vllam.§.j.Et hæc lectio placet multis ratione inductæ similitudinis:sed tamen adhoc aliquid scrupuli habet in se . nec enim dicit lex ista,pro hærede vel pro possessore: sed dicit pro hærede an pro possessore.sed ipse Bul.addebat vel pro possessore.& an prætermissum iterum sumebat,vt diceret,an non possidebat pro hærede vel ꝓ possessore.P.autē hic somniauit,& mirabilia loquutus est,dixit enī ꝙ etiam in rei vēdicatione quis cogitur dicere titulum per proximū cognatū agentē.& arg.forte pro eo.ṡ.de proba.siue possidetis.quod falsum est. ⁴ Itē dixit in petitione hęreditatis respondere per quēlibet cognatū,non per extraneum:nō vt cogatur dicere possideo pro hærede,vel pro possessione.sic enim quasi furiosus contra se loqueretur:sed vt nisi probet titulū iustum, præsumatur eum pro hærede vel pro possessore possidere. quæ somnia sunt. Io.& Azo.& H.quibus assentio:tenent sententiam Bulg.& modicum ex eo quod dicit P.sic scilicet ponendo casum vt Bulg.sed interrogatio est facienda hoc modo,vt possessor debeat in primis interrogari an possideat.& respōdeat,non possideo: certum est q.d debeat esse. Si verò dicat,possideo: interrogabitur secundo an putet se hæredem.si dicat puto,expeditū est:quia conuenitur.si dicat:nō puto.tertiò interrogabitur

Rei vendicatione conuētus tenetur dicere possideat necne.

³ Istud non placet scribentibus hic secundum Bald.

⁴ Tu dic quod immo Placentinus dicit verum quia l. nostra loquitur in allegatione & interrogatione ordinaria litis, lex autem cōtraria loquitur in allegatione & probatione litis decisoria. & sic non obstat secundum Bald.

interrogabitur quomodo vel qualiter possideat.si dicat,quid ad te? vel non dicā tibi,quia nolo,vel similia:ecce ego scio quod possidet pro possessore.Si vero dicat:quia emi,possideo.quæra à quo, vt sciā an titulum habeatur pro non titulo.& si dicat à cōpote mentis emi. si quidē ꝓbet bene est,nec ac actione conuenietur. Si verò non probet ꝓsumiē quòd pro possessore possideat.

Et ꝙ ita faciendæ sint interrogationes, innuit lex quæ est.ff.eo.pro hęrede. vt l.qui interrogatus.& l. sequenti.& ff.de interrog. in iu.faci.l.noluit.in prin. & l.sequenti.

Vm hæreditatis.} CASVS. In prima parte dicit imperator quādam antiquitatem. olim enim si testator scripsisset hæredem : & lis sperabatur moueri à legitimo contra scriptum hæredem petitur.hæredi. interim nec creditores debitū petere poterant, nec legatarij legatum, vel serui libertatem : sed differebatur istorum petitio donec finem accepisset hæredita. petitio,ne posset præiudicium fieri petitio. hæredita.& hoc in prima. In secunda dicit. hodie omnes habent electionem, vel ex commodato, vel ex deposito, vel ex alio contractu, vel ex mutuo conueniēdi possessorem, vel petitorem si fuerint legitimi qui petant legata quæ debentur eis ab hærede scripto eoq; possessore, cautione pręstita a legatariis de restituendis legatis si cōtingat ab eo hęreditatem peti euinci:vt si legatum cōstituerit in domo & fundo:fundum,& fructus, & domū cum possessionibus restituat: si in pecunia,pecunia cum vsuris crescentibus ex quarta centesimæ deductis tamen necessariis & vtilibus impensis quas fecit legatarius in legato.si autem expectaret quousque imminere de hæreditate quæstio pōt: & si fuerit restitutio facienda,integra legata cum augmento percipiat. & hoc in secunda.Creditores autem qui defunctum habebant obligatum ex quacunque causa satisfieri eis debet , sed possessor victus non aliter hære.restituere tenetur prius quam à petitore qd soluerit fuerit cō sequutus.sed si petitor soluerit victus a possessore iudicis officio repetet vel neg.gest.act. vel condictione ex l.ista.& hoc in tertia . Serui quibus data est libertas,siue directa,siue fideicom.expectabunt vsq; ad annum vt si possessor fuerit victus,euanescant libertates.si obtineat competant & post annum perueniant ad libertatem:nisi in vno casu.s. qn testamentum pronunciat falsum.Si aūt aliquis ex seruis fuerit actor,manumissus, reddet rationem post annum.Item peti.hære.act.bo.fi.est: nec quòd sit bonæ fidei in posterum dubitabitur.& hoc in vltima. Viuianus.

† Concurrentibus.

a ¶ Locus.}inter legitimum & scriptum qui possidet.

b ¶ Fuerat.}vel re vel spe.

c ¶ Assumebatur.}contra creditores & legatarios quæ tuebatur &c.

d ¶ Præiudicium.]qualequale:vt ff.de arbit. non distinguemus.§. si is faciat,

e ¶ Centumuiralis.}fuit enim inducta a senatoribus qui erant centum numero:vt ff.eod.item veniunt.§.cùm prædiximus. Accursius.

f ¶ Per alios tramites.}id est,per extraneos agere volentes, scilicet si erat lis mota vel sperabatur moueri.

g ¶ Vel suscipere.] vt scriptus.

h ¶ Sperat.}aliud est si iam est contestata lis in peti. hære.etiam olim : vt ff.de excep.si post litem.secundum quosdam.Vel dic ibi loqui lite cō testata,conuenio debitores hæreditarios,& negligo:etiam petitor conueniet eos qui agit contra me possessorem hæreditatis.vt ff.eodem.si bonæ fidei.& l.diuus.hic autem loquitur econtra quando creditores conueniunt possessorem vel petitorem.Accursius.

i ¶ Vel mouere.}vt legitimus;

CVm hęreditatis petitoni locus ᵃ fuerat, ᵇ exceptio assumebatur, ᶜ q tuebatur hæreditatis petitionem, ne fieret ei pjudicium. ᵈ Magnitudo etiā,& auctoritas centumuiralis ᵉ iudicij non patiebaē per alios tramites ᶠ viā hęreditatis petiōis infringi. Cùmq;multæ varietates,& cōtrouersię veterū exortę sint:eas certo sine cōcludentes sancimus,si qs hæreditatis petitionem vel suscperit,vel suscipere ᵍ sperat, ʰ vel mouere; ⁱ alius aūt supueniens, vel ex deposito,vel ex cōmodato vel ex lagato,vel ex fideicōmisso vel ex aliis causis inquietare,vel reum, ᵏ vel agentem ˡ ex ꝑsona defuncti crediderit sibi esse necessariū: siquidem ꝑlegato vel fideicōmisso hoc faciat:rem expeditæ quæstiōis esse:cùm possit scriptus hæres cautione ᵐ inter posita nō differre hanc petionē, sed rectè exigi vel legatum,vel fideicōmissum sub ea cautela, ⁿ vel satisdatiōe ᵒ pro qualitate personarum. Quòd si nō obtinuerit ei⁹ iura:restituet legatarius vel fideicōmissarius ei datā pecuniā cū vsuris ex quarta cētesimę ᵖ parte currentibus, † vel agrū cū fructib., quos percepit,vel domū cum pensionibus ᵠ scilicet in vtroq; eorū expēsis anteà neccessariis & vtilib.deductis, ʳ vel ˢ si ipse maluerit litē quidem cōtestari, ᵗ expectare aut hęreditatis petitionis euētū:hoc ei liceat facere,vt restitutio si cōpeteret, ᵘ cū legitimis augmētis legatario vel fidei cōmissario accedat. ¶ Sin aūt ex cōtractibus ˣ defuncti agaē ʸ cōtra possessorē ᶻ hęreditatis,vel eius rei đ qua agitur:si quidē res sint vel depositę, vel cōmodatæ, vel pignori datæ, vel aliæ quæ extant non differri sub prętextu hęreditatis petitiōis memoratū iudicium: quemadmodū si pro fœnerata pecunia, vel alia personali actione agatur contra possessorem, vel petitorem, ᵃ non debet iudiciū deferri,sed exitum suū accipere. Postquā enim hæreditatis petitionis iudicium finem accipiat: † tunc inter petitorem hæreditatis & possessorem rationibus contractis non aliter possessor si victus fuerit, hæreditatem restituere cōpellitur, † nisi pro omnibus quæ ritè ab eo gesta sunt,petitor ᵇ ei satisfaciat.Quòd si petitor victus fuerit: simili modo à possessore iudicis officio ei satisfiat:vel (si hoc fuerit prætermissum)negotiorum gestorum, ᶜ vel ex lege conditiōe. ᵈ ¶ Si aūt libertates vel à possessore, vel à petitore fideicommissariæ petantur,vel directè ipso iure dicantur competere: annale tantummodò spacium expectetur à morte testatoris numerandum. Et si quidem hæreditatis petitionis iudiciū intra id spatiū terminum accipiat: secundùm euentū iudicij & liber

† Accepit. Creditores hæreditarij cōtra quos. possint agere.

† Compellatur al. cōpelletur.

k ¶ Vel reum.}qui conuenitur petitione hæreditatis .

l ¶ Vel agentem.} petitione hæreditatis.

m ¶ Cautione.}s.euicta hæreditate legata reddi: vt ff.si quis omis.caus. test.l.j.§.non quærimus.ver.quocunque.& ff.qui satisda.cog. l. de die.§. item legatarius.& ff.ad l.falc.l.dolo carere.& ff.si cui plus quā per l. fal. l.penul.& l.fin.ī.de lega. si in fraudem. Item hoc verum in legatis directò relictis. secus si per fideicommissum:vt ī e.l.§.fi. & ff.e. si quis libertatem. vel verius speciale in legibus illis in libertate legata quæ differtur. quia res est fauorabilis,& cito daretur:sicq; de facili pjudicium fieret petit.hæredita.& non posset repeti.Item ei quod dicit statim agi,est cōtra.ff.de except.rei iud.l.ij.& ff.de actio.& obl.l.qui cum hærede.& ff.de inter.act.l.et quia.§.j.& ff.de iure fis. l. apud.Sol.hęc corrigit omnes. Vel in l.illa,apud, speciale est in fisco.Item per hoc quod hic dicit quod scriptus hęres conuenitur : videtur quòd contra possessorem si alius quā scriptus possideat nō possit agi pro legato, nisi in casu quando agitur contra vtrunque : vt ff. si cui plus quam per legem falcidiam hęc autem.§.si duo . Si autem depositor vel similis agit, tunc tantùm contra possessorem illius rei, siue sit possessor illius hæreditatis siue petitor . Si vero agit fœnerator vel creditor pro pecunia fœnerata, tunc cōtra vtrunque : vt hic potest colligi,& inf.ea.l.fin. autem ex contractibus. sed verius puto secūdum Azon.quòd in contractibus semper sit electio actoris. Accursius .

n ¶ Cautela. } cùm res immobilis petitur,vel cū persona non est suspecta.

o ¶ Vel satisdatione.}cū res est mobilis, vel cùm persona est suspecta. arg. ff. qui satisdare cogantur.si fideiussor.§.fina.& ideo subiungit pro qualitate personarum . Sed quare non præstatur cautio cùm agitur ex contractibus ? Respond.quia credita non possunt fieri indebita : sed legata sic .

p ¶ Centesimæ.} centesima est quę æquiparatur sorti in anno qua.ta centesimæ quę in quatuor annis:

Vsura centesima quæ sit.

q ¶ Cum pensionibus.]quas percepit.

r ¶ Deductis.} ex ipsis fructibus vel pensionibus.

s ¶ Vel si ipse.} scilicet legatarius.

t ¶ Contestari.} super legato.s. magis quàm cautionem exponere.

u ¶ Si competeret.]quia valet testamentum,& sic sint soluēda legata.

x ¶ Sin autem ex contractibus defuncti.}cùm vtrunq; possit cōuenire. argum.ff.si cui plus quam. per leg.falcid.l.hęc autem.§.j.& ij.& ff.eod. si quid possessor.

y ¶ Agatur.]subaudi contra possessorem.

z ¶ Contra possessorem.} scilicet scriptum .

a ¶ Petitorem.}& sic est in electione agentis, velit agere contra petitorem,vel contra possessorem. nam non habet necesse quærere dominum,vt alias.ff.de damno infect.l.inter quos.§.j.

b ¶ Petitor ei.}qui de proprio soluerat creditoribus hęreditarijs: vt ff. de ædil.ædicto.l.ædiles.§.item sciendum .

c ¶ Negotiorum gestorum .}cùm nomine hæreditario fecit ab initio fuit nata sibi hæc actio.si verò suo,tunc videtur negotium esse veri hæredis cùm obtinet:quia tunc incipit ei exceptio competere. & sic tunc nascitur actio negotiorum gestorum,secundum quosdam .

d ¶ Condictione. } scilicet ex lege ista. Sed qualiter habet locum cū obligatio erat per veteres leges : & hic non datur nisi pro noua obligatione : vt ff.de condictio.ex leg. l.j ? Respond. condictio ex lege datur tunc , quando iniustè amisit petitor . si verò iustè, tunc habet locum

Universidad de Deusto Biblioteca

actio negotiorum gestorum vel dic hanc esse nouam:quia post legem duodecim tabularum.

a ¶ habeatur.} si pronuncietur pro testamento.

b ¶ Vel euanescant.} si pronuncietur contra testamentum. & dic, id est euanescere videntur prima facie.non dico quod ex sententia lata inter alios fiat alijs præiudicium : ut ff.de excep. rei iudic.l.j.& j̄.de fide inst. l.ij.nisi vbi faceret ius: vt in querela inofficiosi testamenti:ut ff. de inoffic. testa.Papinianus. in fine. & l.qui repudiantis. §. fi. vt hic speciale.

c ¶ Directę.} imo necdum annus. sed etiam ꝑquinquennium debet expectari: vt ff. de inoff. testam.Papinianus.§. fi. & l.sequent. quæ sunt contra.Solu.ibi dicitur inofficiosum, hic minus solenne, vel ruptum per posthumi agnationem,vel alia causa rescindebatur.

d ¶ Eripiantur. } huius legis potestate.Acc.

e ¶ Falsum testamentum.} quia tūc nō fiūt liberi ꝑ legē istā cū nō assistat ei lex.sed nec resistat non dico ꝙ reuocent in seruitutem illi quib.directę competunt. Item intelligitur hic pronunciatum etiā falsum cōtra legatarios,& seruos libertate donatos.nam non sufficeret contra scriptum tātum,vt dicta lege de exc. cep.rei iud.l.j. Sed videtur ex falsa scriptura libertatem datam valere: vt j̄.de fideicommis. li.l. quamuis. & ff. de ma. testa.cum ex falsis.in prin. quæ sunt contra. Solu. hic non fuit data libertas per hominem : sed nec dedit,cum falsa esset scriptura::bi data fuit ab homine.Vel dic ex falso testamento non ualet,vt hic:sed ex falsis codicillis sic, vt in contrarijs.& & est ratio,quia si testamentum est falsum,scriptus hæres non est dominus.Vnde nec ipse nec lex pro eo manumittere potest. Sed codicillis falsis existentibus nihilominus hęres est dominus : & ideo per se & per alium cui dederit dominium , manumittere potest. Item videturquod etiam ex testamento falso data libertas teneat:vt ff.de man. testa.cum ex falsis.in fin.quæ est contra.sed ibi seruus erat hęredis, non hæreditarius.Alij dicunt quod hęc corrigit illas.

f ¶ Sub ea.reddit ad superiorem,non ad proximum.

g ¶ Actores.}id est castaldiones.

h ¶ Sint.} id est fuerint.

i ¶ Etrationes reddere. } nota manumissum debere reddere rationem,& sic est contra.ff.de neg.gest.l.cum actum.& l.quæ vtiliter.§.j.& j̄.de neg.gest.si cognati.& j̄.an seruus ex suo facto.l.j.Sol.dicas hoc speciale:quia & aliud pro eo speciale inducitur,vt sit liber etiam ex testamento:quod forte non valebit.sic.ff.de iureiu.eum.qui in princip.

k ¶ Connumeretur.} vt insti.de actio.§.actionum.

Spaciū. — Auctores. — Libertas per falsam scripturam data, an valeat. — Manumissus tenetur rōnē reddere.

tates vel effectum habeant, [a] vel euanescant. [b] Sin autem tempus † annale emanauerit:tūc libertatis fauore & humanitatis intuitu, cōpetant quidem directę [c] libertates, ex fideicōmissariis autē in libertatē serui eripiātur: [d] ita tū, si non falsum [e] testamentum approbetur:sub ea scilicet cōditione, vt si actores † [g] sint, [h] vel alias ratiocinijs suppositi, etiā postquā peruenient in libertatē, necessitas eis imponatur res hæreditarias & rationes reddere; [i] iure patronatus videlicet competēte ei q ex legib. ad id possit vocari:illo(ne in posterum dubitetur) obseruando, vt & ipsa hēreditatis petitio † omnimodo bonæfidei iudiciis cōnumeretur: [k] Da.Kal. Septē.Constanti.Lampadio & Oreste Coss.

De rei vindicatione.

TITVLVS XXXII.

¶ Per seruum bona fide possessū possessio quæritur ex re ipsius possidentis & opera possessi: malæfidei uerò possessor ex dictis causis nō acqrit.h.d.Bal.Vel sic:Per seruū bona fide possessum q̄rit possessori etiā dominium rerum quæsitarum ex rebus possessoris,uel opa possessi: malæfidei uerò nihil quærit,ideo restituere tenet.h.d. Salic.

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA.Ceciliæ. LEX I.

Etiam per alienum [l] seruum bona [m] fide possessum [n] ex re eius, q. eū possidet, vel ex operis † serui acquiri [o] dominiū, vel obligationē placuit. [p] Quare [q] si tu quoque bona fide possedisti eundem seruū, & ex nūmis tuis mancipia eo tempore [r] comparauit: potes secūdùm iuris formam vti defensionibus tuis. [s]

¶ Mancipium autem † alienū mala fide possidenti nihil potest [t] acquirere: sed qui tenet, non tantū ipsum, sed etiā operas [u] eius, nec non ancillarum partus, & animalium fœtus reddere cogitur. PP. iij.Non. Maij.Eboraci, Faustino, & Rufo † Coss.

¶ Supior pars ædificij cedit parti inferiori.hoc primò.Aedificium cedit solo. hoc secundò. Soluto ædificio materia redit ad pristinum dominum,non ad ædificantem.h.d. tertiò.Vel ad ædificātē,si nō ædificauit aīo donandi.hoc quartò & ultimò dicit Bald.

¶ Imp Antoninus A. Aristeneto.† L.II.

Si inferiorem [x] partem ædificij, quæ solum contingit, [y] ad te pertinere ꝑbare potes eā [z] quam vicinus tuus † imposuit accessisse dominio tuo non ambigitur. [a] Sed & id, quod in solo [b] tuo ædificatum [c] est, quoad in eadem causa manet, iure [d] ad te ꝑtinet. Si verò fuerit dissolutum: eius materia ad pristinum dominum [e] redit, siue bona [g] fide, siue mala

† Operis. — † Enim. — Rufino. — † Aristæ.

concordat.l.siue ante m.§.si duobus.ff.de publica.cum concord.in glos. allegat.secundum Ias.hic.

l ¶ Etiam per alienum.} non solum per proprium , de quo constat: vt institut.per quas personas non acqu.§.item nobis acquiritur.

m ¶ Bona fide. } saltem ab initio secundum Irn.vt ff. de vsur. qui scit. §.fi.sed aliud in libero homine possesso,vbi continuo exigitur bona fides.vt ff. de acquiren.rerum domin.l. qui bona fide.§.tandiu.

n ¶ Possessum. } quia putauit eum esse vendentis.vt ff. de contrahend. empt.l. quia quolibet.& de stipu.ser.l.si seruus. testamento.

o ¶ Acquiri. } scilicet possidenti.

p ¶ Placuit. } alias nisi ex duabus causis quærit domino dominiū,& non possessionem:vt ff.de acquir.pos.l.j.§.fi. & de acquir.rerum domi...homo liber.in fin.& ff. de dona. inter vir. & vxo. si vxor. & contingit etiam alias vt dominium alicui sine possessione quæratur:ut ff.de fun.do.l. si fundum. Sed contra.ff. de acquir. rerum do.si seruus. ubi innuit quod etiam extra has causas non quærit domino.Sed expone ibi literam vbi dicit non quæri domino, scilicet quando ex re possessoris, vel opa serui. nec possessori, vt ibi subijcit, vbi nec ex re nec ex opera quærit.

q ¶ Quare. } dixit in genere, nunc dicit in specie.

r ¶ Et tempore. } que posidebas.

s ¶ quis. } agendo & excipiendo : vt restituendo seruū nō cogaris restituere q̄sita per eum.i. illa prædia empta ex re tua.

t ¶ Nihil potest.} imo videtur quod possit ex re possessoris: vt ff. eod. præterea.quæ est contrà:nam ibi erat male fidei, cum lis erat contestata:vt & s.titulo proxi.l.j.§.post litem contestatam.Solu.ibi remansit bonę fidei post litis cōtestationem.Vel hic fuit semper malę fidei,ibi fuerat bonæ fidei ante litis contestationem.

v ¶ Operas.] id est operarum æstimationem, eadem enim reddi non possunt:vt ff.de condic.indebi.si non sortem.§.libertus.

Si inferiorem.} CASVS. habebas domum,vicinus superædificauit faciendo eam altiorem:quod super ædificatum est,cuius domino cedat,an sup imponētis,an cuius erat inferior pars domus, quærit? Dicitur quòd domino cedat. item in solo meo in quo ædificatum non erat,ędificauit vicinus,nec constante ędificio materiam suam vindicabit prior dominus,siue edificium fuisset extructum bona fide,siue mala,siue siue ab eo cuius erat solū,vel ab extraneo de aliena materia,siue ex propria bona tū.fide.Si autem mala fide, aut ab eo cuius fuit materia,in hoc tertio casu donasse videtur.vel sic similiter quod ad dominum priorem reddit,nisi animo donandi ędificauerit,secundum M.

x ¶ Si inferiorem.} puta fundamentum.

y ¶ Contigit.} Alias secus si non cohęret solo:vt ff. de acquiren rerum domin.l.titius.Accursius.

z ¶ Eam.] scilicet partem.

a ¶ Ambigitur.} vt ff.de acqui.re.do.l.si supra.& inst.de re. diui.§.cum in suo.& ff.de acqui.re.do.l.adeo. §. cum in suo. Sed possessio cuius est? Videtur vtriusque.nam dominus solum possidet, alter possidet superficiem.vt ff.vti pos.si duo.§.item videamus.& §.Labeo.Vel dic quod ędificator tantum possidet:vt ff.de acq.possess.l.j.in prin.& in d.l.si duo,de alia superficie dicit quæ non vsque ad solum est.

b ¶ In solo tuo.} tamen si esset horreū qđ separari posset, remoueret.

c ¶ Aedificatum.} a vicino.

d ¶ Iure.} gentium,quo iure.Quicquid plantatur,seritur, vel inædificatur.Omne solo cedit,radices si tamen egit.

e ¶ Dominum.} scilicet vicinum.

f ¶ Reddit.} etiam post tempus vsucapionis:vt d.l. adeo. & ff.de acq. ren.re.dom.§.cum in suo.& ff.eo.l.in rem.§.fi. & ff.de so.qui res. §.fina.

g ¶ Bona fide.} hic non quęro a quo vel unde sit.

Extructum

Re vendicatio cōtra quē detur.

¶ DE REI VINDICATIONE.

¶ Post actionem de uniuersitate subijcit actionem per quam singularia petuntur.ut ff.eod.l.i. in prin.Et dic quòd datur directa ei qui est dominus de iure gentium,uel ciuili.ut ff.eo.l.in rem actio. in princip. utilis datur superficiario emphyteotæ,& similibus:ut in eod.titu.l.superficiario.& l.præterea.& ff.si ager uectig.l.i.& datur contra eum qui possidet,uel dolo desiit possidere . & ideo de hoc interrogatur ante litis contestationem:ut ff.eo.l. qui petitorio in principio .

Etiam.} CASVS. Si seruum alienum possedisti bo.fi.& ex re tua,vel operis suis aliquid acquisiuit, an dño seruum vindicanti restituere debeas ea quæ tibi quæsiuit,quæritur?Dicitur quod non:secus si mala fide possessor fuisti:quia nō solum ipm,sed q c q d habet,& operas & oparū ęstimationē.

¶ Ex hac l. not. regulam generalem quòd quando eadem res venditur , vel donatur duobus insolidum , ille prefertur in dominio cui prius res fuit tradita, non attento cui prius fuit vendita vel donata .

a ¶ Extructum sit.] id est factum. Extructum inquam ab eo cuius est solum,siue ab alio,ex aliena tamen materia. Si autem ex propria,tūc si bona fide,idem,vt subijcit:si mala,tunc donare videtur : & hoc est qđ subijcit,si non donandi &c.Sed M.arg.colligebat hic malæ fidei ędificatorem posse repetere si non fecisset animo donandi: in casu tamē sex hat quædam media v a : vt ff. eo. si in aliena area. alias incipit, Iulianus libro viij. florum scribit, si in aliena &c.

Mater.} CASVS. An mater vel maritus possit vendere fundum filiæ ipsa inuita vel ignorante? Dicitur quòd non: sed filia eum vendicare poterit etiam non oblato pretio . & hoc in prima. Si autem posteà per consensum filiæ venditio ratificata est, vel ab emptore fundus sit præscriptus, contra emptorem nullum habet regressum:sed in subsidium cōtra venditorem acti.neg. gest. aget ad pretium.& hoc in secunda.

b ¶ Non potuit.] quantum ad hoc vt transeat dominium.& sic soluitur contra.ff. de contrahen. empt.l.rem alienam. Vel dic nec etiam quantum ad obligationem si emptor sciebat:vt ff.de contrahen.emp.si in emptione.§.item si emptor.

c ¶ Poteris.} vt j. eo.si mancipium. & j. de furt. l.ij.& j.ad Velleianum.l. si sciens.Sed contra. ff.e. l.emptor.vbi dicit demū restitutę prætio restitui. solu. ibi conuersum fuerat in vtilitatem eius cuius est res : ut j.si ven. pigno.aga.l.ij.& iij.& j. de prædi.minor.l. si prædiū. & l.vtere.

d ¶ Venditione . } sed nomine tuo gestum potes habere ratum . & sic loquitur hic in contrarium.ff.de negot : gest. si pupilli.§ sed si ego.ibi loquitur quando nomine tuo gestum non est.

e ¶ Consensisti.} hoc casu statim datur ex ratihabitione actio negotiorum gestorum,vt subijcit,& suprà,de neg·gest.l.ab vno.& j.familię ercisund.l.in familiæ.

f ¶ Vel alio modo.} puta vsucapione vel prescriptione:vt j.de rebus alien.non.alien.l ij.& j.de commu.re. alie.l.j. Vel quia in rerum natura res esse desijt:vt ff.de nego.gest.l.fi.in prin.

g ¶ Amisisti.} quo ad effectum,

h ¶ Non prohiberis.} hoc si habes ratum, & venditio facta est nomine tuo.fieri enim potuit etiam te inuita: alioquin si non nomine tuo ratum habeas,licet tibi præiudices quantum ad rem petendam, vt hic: non tamen prodest ratihabitio ad pretium petendum. nam non potes habere ratum non tuo nomine gestum:vt ff.de precar.si seruus. & ff.de nego.gest.si pupilli. §. sed & si. secundum Burgarum.& hoc si res extat,non præscripta:alias bene concedebat B.in subsidium haberi ratum:vt ff de nego.gest.l. fina.& infrà , de reb. alien.non alien.l. ij. cum suis concordātijs. Sed M.dicebat me posse habere ratum , & non meo nomine gestum,& etiam re extante non vsucapta. pro quo est infra de iis qui a non domi.ma.l.prima sed ibi speciale fauore libertatis. Tu dic aut habeo ratum,quod vendideris nomine meo,cum vendideris nomine tuo:& tunc nihil præiudicat mihi.aut quod vendideris tuo : & tunc si non credebam me perdere actionem agam adhuc.& sic si repellat exceptione,replicabo:vt argument.ff.de pact.l.si cum te.Item quāuis ignorem ius certo tamen de damno.i Item quid si tantum ꝑtij ꝑtiū quando nō meo nomine est gestū,an præiudicio nihil in repetitione rei meę?Dic quod non : quia cum petitio pretij, quod est principale non valet:nec quod tacite inest,debet valere. argum. ff. de serui.rusti. prædi.l.Item.§.qui habet.aliud si expresse haberet ratum, vt modo dixi. Item si tu vendidisti paruo pretio : an repetam iustum , vel acceptum? & puto iustum si eras malæfidei possessor alias acceptum : vt ff. de petitio.hæredi.si possessor. j. §. fina.& §.ait.Item quid si non nomine meo vendidit, deinde per plures manus ambulauit : deinde sit vsucapta:& ego in subsidium ratum habeo:an à primo tantum petam pretium:an ab omnibus qui vendiderunt?Rñ.à primo qui habet lucratiuam causam.nam nec alij videntur habere pretium cum eis tantundem absit:vt argumen.ff.de mi.plane,& de verborum significatio.l.Labeo.§.primo.Sed pone te vendidisse rem meam Titio : postea Titium donasse Meuio:item Meuium vendidisse Sempronio.hic non potest superior ratio locum habere: cum te & Meuius lucratiuam causam habeatis: nunquid ergo vterque conuenietur ? Quidam dicunt primum.& est ratio hic & superiori casu, quia cùm ratas habeo omnes , ergo & primam ergo hi qui emerunt à primo rem eius propriam emerunt,deinde suam domini facti vendiderunt : vnde non debent teneri , quia rem propriam vendiderunt. Alij dicunt vtrunque teneri. Sed posset dici in superioribus casibus , qđ vltimus tantum debeat conueniri propter cuius factum rem meam illo vsucapiente amitto. Vel dic in secunda quęstione aliud in eo , qui habet lucratiuam causam , quia non transit ad eum exceptio ex persona primi,vt ff.de pactis.quod dictum. & ff. si famil. fur.fec. dicat.l.tertia.§. plane si emptor.& §.sed an.Sed pone,quod causam non habet vltimus à primo , vt puta rem meam vendis, deinde emptor habet eā pro derelicto , occupat eam quis , & postea vendit,quis primo conuenitur ? Quidam quod vterque , alij quod vnus. Tu dic quod primus : vt supra in simili quæstione.

† al Domne. — † al.Donizæ. — † Venditi seu. — Ratū hēre an possum q meo nomine nō ē gestum. — a Tu dicas si volo agere actione negotiorū gestorū ex hoc negotio nouiter gesto: quia scilicet ratū habui, ꝑ dñiū rei meę ī emptorē translatū: tunc possū hēre actionē negotiorū gestorū vt est casus ſm Bar.hic qđ declara latiu' vt peū.

ædificium extructum [a] sit:si non donādi animo ædificia alieno solo imposita sint. PP.xii.Kaleud. Nouembr. Antonino A.iiij. & Balbino Coss.

¶ Rem meā non nomine meo venditā uindicare possū: & possū ratū habere quo ad perdendum dominiū rei meæ, & quo ad parandum actionē negotiorū gestorū in subsidium.h.d.secūdū Bar.Bal. Vel sic.Venditio rei alienæ cōsentiēti,nō inuito uelignorāti præiudicat;in subsidiū tamen pretiū actione negotiorū gestorū recuperat. hoc dicit secundum Rain.& Salicet.

¶ Imp.Alexander.A.Dominiæ. al.Domnitæ,† LEX III.

Mater tua, vel maritus fundum tuū inuita, vel ignorante te vēdere iure nō potuit [b] sed rē tuā à possessore vindicare, etiam non oblato pretio, poteris: [c] in autē postea de ea venditione [d] cōsensisti? [e] vel alio modo [f] proprietatem eius amisisti: [g] aduersus emptorem quidem nullam habes actionem: aduersus vēditorem † vero de pretio negotiorum gestorum actionē exercere non prohiberis. [h] PP.iijKal. Nouembris. Alexandro A.ij.& Marcello Coss.

¶ Ab eo q emit res malæ fidei possessore, poterit res uindicari, nisi usuceperit,uł ꝑscripserit.h.d.secūdū Bar.Bal.Vel sic:Vsucapio, uel præscriptio quā mala fides auctoris non impedit, rei uindicationem tollit, & excludit.Salicetus.

¶ Imp.Gordianus A.Muniano † militi Aphricæ. LEX IIII.

Aduersus eos qui à malæ fidei possessoribus fundum bona fide cōparauerunt, ita tibi actio competit, si priūs, quā vsu capionē implerent, vel lōgę [i] possessionis præscriptionem adipiscerentur, dominium ad te peruenerit. [k] P.xij. Kal.Nouembr. Pio, † & Pontiano Coss.

¶ Mala fidei possessor tenet de re & fructibus ꝑceptis,uel percipiendis, sūptibus nō computatis nisi necessariis: utiles uerò ꝑ deductionē retinet.h. d.secundū ac.IBu.Bal. Vł sic:Possessor malæ fidei tenet ꝗ fructib. percepit, & ꝑcipiēdis, omni causa damni: & sumptus ꝑ eum factos non imputat iure actionis, proprie exceptionis , licet ꝑ necessariis ei succurrat officio iud.& utiles ei tollere permittitur sine læsione prioris status.hoc dicit & notabiliter. Salicetus.

¶ Iidem A.Herasiano.al.Heresiano.† LEX V.

Domum quam ex matris successione ad te pertinere, & ab aduersa parte iniuria occupatā [l] esse ostendis; ꝑses ꝑuinciæ cū pēsionibus quas percepit, aut ꝑcipere poterat, & omni causa † damni dati [m] restitui iubebit. eius aūt quod impendit, rationē haberi nō posse, meritò rescriptū est: cū malefidei possessores, eius quod in rē alienā impendunt, nō eorū negotiū gerētes quorū res ē, nullā [n] habeāt repetitionē, nisi

† Mutia. no. al.Miniano. — † al. Vlpia. — † Cum. — † Concor, cum hac l. gl sup verbo,reddat. i c.j.de res. spo.i si.glo.

Aduersus . } CASVS. De fundo meo me deiecisti: Titio bona fide ementi vendidisti:postea eundem fundum seruo legasti.an à Titio eum vendicare Seius possit?Respond.quod sic,nisi fuerit prescriptus.vel pone in tribus personis , aliquis rem meam bona fide emit à malæ fidei possessore:an eam vendicare possim quæritur. dicitur quod sic,nisi mihi obstet vsucapio vel præscriptio.prima verior est propter illud verbum,ad te peruenit.in fin.

i ¶ Vel longe.} vel pro idest.non enim posset loqui in vsucapione triennij, quæ in rebus mobilibus locum habet : vt j.de vsucap.transfor.l. j Vel subaudi in rebus mobilibus.

k ¶ Peruenerit.] Ex successione vel legato.Et no.quod hęc lex loquitur secundum sua tempora,& illa infra de vsucap.pro emptore.l.si partem.aliud nouo iure:quia malæ fidei possessor,& infrà , de prescri.lon. temp.auth.malæ fidei.Item no.quod hęc lex facit pro M.qui dixit præscriptione longi temporis dominium acquiri:quod nos secundum B.negamus:vt dices infra de præscriptio. triginta annorum si quis emptionis.in prin.

Domum CASVS. Domum ex successione matris meę mihi pertinentem inuasisti,& ex ea pensiones percepisti: ia eam damna dedisti: an in restitutione domus veniant pensiones , quęritur. Dicitur quod sic,nec solum pensiones quas percepit , sed si quas percepere potuit,restituet,sed & damna resarciet. & hoc in prima.An autem impensas si quas in ea fecit,repetere possit, quæritur. Distinguitur : si necessarias fecit repetet si vtiles eas aufert sine læsione prioris status rei. & hoc in secunda.

l ¶ Occupatam.impropriè dicitur,cùm res immobilis dicatur inuadi, mobilis occupari:vt institu.vi bon.rapt.§.penul.

m ¶ Damni dati.} remissa actione,l.Aquilia. si hoc petitor elegerit:vt ff.eo.l.non solùm.& l.sequen.

n ¶ Nullam.} tribus enim modis repetuntur expensę per a, & e, & o, id est actione,exceptione,iudicis offic.quorum nullo repetuntur hic , vt & infrà , de edicti. priua.l. si is. & ff. de exceptione doli.lege , Paulus

Occupare & iuadere q̄uo capiat. Expensę tribus modis repetūtur.

a ¶ Sumptus fecerint.] Quos seruant officio iudicis, non exceptione doli, cũ sint malæ fidei. Sed cõtra. j. de infan. expo. l. i. vbi etiã necessarios non seruat p officiũ iudicis. Sol. speciale in fure. Item cõtra. ff. de condic. indeb. l. si in area. in fi. vbi dicit nullo modo etiam necessarias vel vtiles impensas posse petere. Sol. ibi in faciendo de nouo. hic in reficiẽdo. Differũt enim hæc inter se: vt ff. de iti. actũq; pri. l. iij. §. penul. & circa hoc plenè dixi. ff. eo. l. in fundo. ADDITIO. Dic quod dicta l. si in area §. allega. potius concor. secundum Paulum de Castro hic.

S I ex ea.] CASVS. Penes me tuam pecuniam deposuisti. eam in emptionem prædiorum collocaui nomine meo. an res emptas vendicare possis, vtpotè ex pecunia tua comparatas, quæritur? dicitur quòd nõ, nec omnes, neq; aliquas ex eis à me ppensandi gratia recuperare poteris. Viuia.

b ¶ Iniuriosum est.] vt j. communia vtriusque iudi. si patruus. & inf. si quis alteri vel sibi. l. j. & argu. j. de pig. quãuis ex ea. & de distrac. pig. si maritus & j. depos. Si is. Sed contra. j. eo. si vt ppomis. Sol. vt ibi. Item nota hic qua ratione rem emptam ex pecunia mea nõ possum petere non meo nomine emptam: eadem econtra pretium rei meæ non debeo petere non meo nomine venditæ: vt s. eod. l. mater. & nota. ff. si cert. peta. l. si pecuniam.

P Artum.] CASVS. Si ex ancilla mea tu liber filium suscepisti, an eum & seruum vendicare possim, quæritur? dicitur quòd sic: matris enim & non patris sequitur cõditionem. Viuianus.

c ¶ In hac specie.] i. in dñio: vt illius sit filius, cuius est mater: vt instit. de inge. §. j. & j. de libe. cau. l. fi. & ff. e. si frumentum. §. si æqua. aliàs incipit. le. idem Pompon. scribit si frumentũ. §. idem scribit si equam. secus autẽ in honoribus & quibusdam curialibus & aliis conditionibus: vt j. de decurio. l. nullus. ij. & l. exẽplo & l. eos. lib. x. & j. dẽ murile l. fi. lib. xj. & j. de ser. fug. l. fi. & ff. de statu ho. l. cum legitimæ. & ibi dixi.

† vestrino fa.

† Ex lib. iij. titu. ij. l. iij. C. G.

† Concor. ca. vlt. cum gl. vnica in me. de ser. non or. ex trà.

† Diuersa.

† Rei.

necessarios sumptus fecerint[a]. Sin autem vtiles, licentia eis permittitur sine læsione prioris statu rei eos auferre. PP. ij. Id. Febr. Gordiano. A. & Auiola Coss.

¶ *Res empta ex pecunia mea, nõ est mea: & ideo à me uindicari non potest. Hoc dicit Bal. & Salic.*

¶ Idem A. Vstronio. † LEX VI.

SI, ex ea pecunia, quam deposueras, is apud quẽ collocata fuerat, sibi possessiones cõparauit, ipsique traditæ sunt: tibi, vel omnes tradi, vel quasdam ex his compensationis causa ab inuito eo in te trãsferri, iniuriosum est.[b] PP. v. Id. Iul. Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ *Partus sequitur matrem, quantum ad status conditionem & dominium: sed quantum ad dignitatem & honorem, sequitur patrem: quia ex uirili sexu eos metimur. hoc dicit Bal. Vel sic: Cuius est mater, & partus. h. d. Sali.*

¶ Imp. Philippus A. & Philippus N. Cæs. Antonio. LEX VII.

PArtum † ancillæ, matris sequi conditionẽ, nec statum patris in hac specie[c] cõsyderari, exploratі iuris est. PP. xiiij. Kal. Nouẽb. Philippo A. & Titiano Coss.

¶ *Res empta ex pecunia militis, põt spãli fauore à milite uindicari potest etiam agi negotiorum gestorum, uel mãdati si intercessit mandatũ. h. d. secundũ Bar. & Bal.*

¶ Idem A. & C. Philippo militi. L. VIII.

SI (vt proponis[d]) pars aduersa † pecunia tua quædam nomine suo comparauit: præses ꝓuinciæ vtilem † vindicationẽ obtentu militiæ tibi eo nomine impertiri desideranti, partes æquitatis non negabit.[e] Idem mãdati[f] quoque, seu negotiorũ gestorum actionem inferenti tibi iurisdictionẽ præbebit. PP. ij. Nõ. Mar. Præsente & Albinio Coss.

¶ *Res dotalis est in dominio mariti, nõ mulieris. h. d. secundum Ia. Bu. Bal. Vel sic: Dominium rei dotalis est mariti: ideo constante matrimonio rei uindicatio non competit uxori. h. d. Salic.*

¶ Imppp Carus, Carinus, & Numerianus, AAA. Antonio. al. Antonino. LEX IX.

DOce[g] ancillam, de qua supplicas, dotalẽ[h] fuisse in notione pñdis: quo patefacto dubiũ nõ erit vindicari ab vxore tua nequiuisse.[i] PP. iij. Kal. Mart. Caro, & Carino AA. Coss.

¶ *Dominium potest probari per testes, uel per instrumenta: & interdum adhibetur tormenta. h. d. Bald.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Ianuario. LEX X.

CVm super[k] vernis † mancipiis nulla instrumenta te habere asseueres, in iudicio, in quo negotium cœptum esse ꝓponitur, id,[l] quod in precem cõtulisti, ꝓbulare debuisti. † Iudex enim non ignorat seruorum dominia, etiam citra instrumentorum exhibitionem aliis[m] probationibus, vel ipsorum interrogatione[n] posse ostendi. PP. G. ij. Id. Feb. ipsis. iiij. & iij. AA. Coss.

¶ *Quicquid plantatur, seritur, uel inædificatur, omne solo cedit, si tamen egit radices. h. d. Vel sic: Eius sunt reditus, cuius est proprietas. h. d. Bal. Vel sic: Quicquid plantatur, seritur uel seminatur, totum solo cedit, radices si tamen egit. bona fide tamen faciens si possidet, sumptus deducit doli exceptione. hoc dicit. concor. l. adeò. in fin. ff. de acquir. re. dom. Salic.*

¶ Iidem AA. & CC. Galliano. al. Caiano. † LEX XI.

SI quis[o] sciens alienum agrum seuit, † vel plantas imposuit, postquã hę radicibus terrã fue-

DOce.] CASVS. An ancillam ab vxore tibi datam in dotem vendicare possis, quæritur? Respond. quòd sic: nec enim vxor tua vendicare poterit. vel dic quòd vxor egit rei vendicatione, & succubuit. an tu nihilominus eam vendicare poteris, quærit? prima positio verior est.

g ¶ Doce.] viro loquitur.

h ¶ Dotalem.] Aestimatam: vel inestimatam, quæ propriè dicitur dotalis: vt infrà de rei vxoria action. §. & cum lex.

i ¶ Nequiuisse.] nisi ad inopiam maritus vergat: infra de iure dotium. l. vbi. Vel dic quod ibi agit hypothecaria, non rei vendicatione. Item dicunt hic quidam intelligi si vendicat vxor vt suam: secus si vt dotalẽ, per legem suprà de procuratori. le. quia absente. in fine. Item not. ex hac lege quòd maritus dominus est rei dotalis secundum opinionem nostram de ciuili & naturali iure: vt digest. de auro & argento legat. l. quintus. ij. §. argento. quia id demum vendicare possumus quod nostrum est: vt ibi dicit. & pro hoc infrà de iure dotium. l. de his.

CVm super.] CASVS. Seruum vt vernam ex ancilla natum possedi eum vẽdicare volebam. si de intentione mea probare per instrumenta nõ potui, an per interrogationem ipsius serui, & per testes probare possim, quæritur? Respõde quòd sic.

k ¶ Cum super vernis.] id est, domesticis, qui nascitur ex ancillis quæ domi sunt: vt instit. de legat. §. si quis in nomine. versic. huic proxima. Accursius.

l ¶ Id quod.] id est, sine instrumentis audiri alias tuas probationes.

m ¶ Aliis.] puta testibus.

n ¶ Interrogatione.] vt infrà de probationi. proprietatis. Et nota diligenter tres modos probandi. Item nota quòd quidam intelligunt le. istam cum inter aliquos de proprietate seruorum quæritur. cæterum si agit contra aliquem qui sit in possessione libertatis, iniquum esset eam torqueri contra semetipsum. Tu dic, non solùm si inter alios est de aliquo controuersia, debet torqueri: vt infrà de seruis fugitiuis, l. quicunque. & l. cum seruum. & hic: sed etiam cum ipsemet est in lite, debet interrogari. vt hic: cum sit tanquam liber in iudicio liberali: vt ff. de iudiciis. l. vix certis. & torqueri in possessorio, non petitorio: vt infrà de quæstio. quoties. & dixi infra de liber. causa. l. eam quæ.

S I quis.] CASVS. Sciens alienum agrum seuisti, vel plantam imposuisti. cuius dominio cedit quod sertum vel satum est, quæritur? dicitur quoddomino soli, cùm radices egerit. domino enim accedere facit plantam, uel segetem solum suum, id est proprium domino, quamuis dicat per solum acquiritur dominium in segetem, vel plantam magis, quàm acquiritur plantatori, vel seminatori dominium per satum suum quatenus per plantationem vel seminationem. & hoc in prima. Si autem bona fide seuisti: domino vendicanti quod seminatum est, obstabit doli exceptio: nisi impensas quas fecisti, præstiterit. & hoc in secunda.

o ¶ Si quis sciens.] si enim bona fide, etiam postquam emisit radices, datur vtilis in rem secundum M. vt ff. eodem. lege, si frumentum. aliàs incipit, idem Pomponius scribit. §. de arbore. quod non placet: imò datur actio in factum ad instar ferruminatorum: vt ff. eodem in rem. §. item quæcunque.

Dotalis res domini est mariti.

Vniuersitas.

Possidet.

Vernæ qui dicantur.

al. Galliano.

al. coloni.

Seruus quando torqueri possit si quæstio de ipsius dominio.

S I vt proponis.] CASVS. Si ex pecunia tua quam miles apud te deposuit, fundum tuo nomine comparasti: an pro fundo sibi detur rei vendi. quæritur. dicitur quòd sic obtentu militiæ: & sic soluitur contra. l. si ex ea. Item aget contra te actio. mandati, si mandato suo emisti: vel negot. gestor.

g ¶ Si vt proponis.] supple ò miles.

e ¶ Non negabit.] contra suprà eodem si ex ea pecunia. Solutio, hic speciale in milite. sic & in minore: vt inf. à arbit. tute. l. curator: & ff. quando ex fact. tut. l. ij. & eadem ratione in ecclesia. idem in vxore & viro: vt ff. de donatio. inter virum & vxorem. l. vxor marito. ADDITIO. Aduertas secundum Cynum hic: quod isti quatuor casus non sunt omnino similes: quia in milite simpliciter verum est quod res empta ex pecunia sua, sua est. Sed in minore distinguitur, quia aut est empta a tutore vel curatore, & procedit ista glo. aut ab alio, & tunc demum in subsidiũ potest res vendicari. probatur in l. filiæ. ff. de solu. idem in ecclesia, vt si empta sit per administratorem, sit ecclesiæ. aliàs demum in subsidium, vt dictum est in minore. arg. l. orphanotrophos. in princ. s. de epis. & cleric. Illud verò quod dicit glo. de re empta ex pecunia vxoris, non est verum simpliciter, sed demum in subsidium. ita loquitur. l. ex pecunia. j. de iure dotium. Bartol.

f ¶ Mandati.] si fortè procurator erat is, qui comparabat, vel negotiorum gest. Idem tamen si non esset, secundum quosdam.

Huiusmodi

a ¶ Huiusmodi.] q. d. solum facit segetem vel plantam domino.

b ¶ Factum.] id est seminatio.

c ¶ Solum.] id est terra.

d ¶ Suum.] id est, sibi quæritur dominium magis, quàm scientia plantantis vel plantatio: vt hic, & ff. de vsur: qui scit. §. j.

d ¶ Suum.] nutriendo radices.

e ¶ Seruare.] sed possidet.

f ¶ Significatum est.] vt inst. de rerum diui. §. si titius. & ff. de acquir. rer. domi. qua ratione. & hoc si possidet, aliàs secus: vt ff. de condict. indebit. si in area.

I Nciuile.] CASVS. Mancipium mihi vendidisti & tradidisti. sed nondum pretium solui: an per rescriptum principis illud me inuito auocare possis quæritur? dicitur quòd non: sed partus post traditionem editus domini est, scilicet tuus: sicut & mater. & hoc in prima. Si autem pretium nondum tibi solui: aduersus me ad pretium agere potes. & hoc in secunda.

g ¶ Vt mancipium.] id est ancilla.

h ¶ Assignetur.] quasi ob causam datum, id est ob pretium. & causa non sequuta, id est pretio non soluto, cum in alterius pjudiciũ talia rescripta nõ concedantur: vt infra de eman. lib. nec auus. & j. dẽ dona. antẽ nuptias. l. cum te. & j. de reuocan. donation. si donationem.

i ¶ Fuerit.] quo nati fuerunt non quo cõcepti: vt hic, & ff. de acquiren. re. do. l. fi. & hoc tantum quãdo fuit habita fides de pretio, alias secus: vt inst. de re. diui. §. venditæ vero. Sed quid statim credidit habere pretium: non autem solutum est? respond. uendicare potest, argum. ff. de pig. act. si quasi. Quid si vsque ad decem dies? Idem dicunt quidam ad similitudinem legis commissoriæ, sed magis placet contrà, vt scilicet non possit tunc res vendicari.

k ¶ Conueni.] vt hic: & j. de contrahen. emp. l. non idcirco. in fi.

O Rdinarij.] CASVS. inter te & me de seruis quibusdã per interdictum vtrobi erat quęstio: quia dicebã dominiũ & possessione naturalem pertinere ad me: an possit simul causa ꝓprietatis intentari, quæritur? Rñ. qđ non, sed seruis exhibitis agã primò causa possessionis & deinde causa ꝓprietatis. Vel sic: Conueni te possessorio corã vno iudice: voluisti me conuenire Petitorio coram alio. quærit an possis? Rñ. quod nõ: quia primò agitãda est causa possessionis, & deinde ꝓprietatis.

l ¶ Ordinarij.] quilibet se possidere contendit & dñm esse, & al. er cęlat rem. Primò agendũ est ad exhibendũ. Scdò uerò vtrobi. Tertiò de ꝓprietate. vẽdicabat seruos Titius: alius pretẽdebat se possidere &c.

m ¶ Iuris est.] vt & j. de interdi. incerti. & j. fini. regun. l. si quis. & ff. de iudi. si de vi. & ff. de acquir. pos. exitus. & arg. j. de appel. l. j.

n ¶ Quæstione.] scilicet duplici, proprietatis & possessionis

o ¶ Exhibitis.] per actionem ad exhibendum, quæ præparat etiam causã possessorij iudicij: vt hic dicit, & ff. ad exhibẽ. l. iij. §. Pomponius.

p ¶ Iudice.] ne diuidat continentia causæ: vt s. de iudi. nulli. Sed nunquid in eodẽ libello poterit causa possessionis & ꝓprietatis intentari? Io. & Azo. indistinctè dicunt quòd nõ, & sic indistinctè loquit hæc lex. Tu dic distinguendum inter ea quæ sunt retinẽdæ possessionis, & alia quæ diximus. ff. de iud. si de vi. & sic loquitur hæc lex in interdictis retinendæ possessionis. Vel hic ab vno vnum, ab alio aliud proponitur. Vide hic plenius de materia per Ioannem Fabrum in suo breuiario.

C Vm à matre.] CASVS. Scienter à matre mea domum meam emisti, an eam vendicare possim, quæritur. distinguit: aut successi in totum, & in totum repellar: aut in parte & pro parte: quia hæres sum doli mali excep. me repelles: si non successi nec repellar.

q ¶ Te sciẽte.] idẽ si te ignorãte: vt s. e. aduersus. & subaudi maximè.

r ¶ Dominium vendicantem.] id est rem ratione dominij.

s ¶ Tueri.] vt s. eo. aduersus.

t ¶ Pro qua portione.] id est pro quota.

† Domini al. dño.

† Seruari.

† Ancillã.

† Factam.

al. deest, ante.

† al. Cyrichio. al. Cithio.

Venditor an possit vendicare rem venditã propter pretiũ non solutum.

Possessorium & petitorium an simul possint intentari.

rint ãplexę, solo cedere rationis est. Dominij † enim magis segetẽ, vel plantas, quã per huiusmodi[a] factum[b] solũ[c] suum[d] facit. Sanè eum, qui bona fide possidens hoc fecerit, per doli mali exceptionẽ contra vindicantẽ dominium seruare[e] † sumptus, iuris auctoritate significatum[f] est. Dat. iiij. Kalen. Mart. Sirmij AA. Coss.

¶ *Licet non soluatur pretium, res uẽdita & tradita uindicari uel cõduci nõ potest. h. d. Bal. Vel sic: In contractibus nominatis licet altera pars non obseruet qđ debet nõ habet locũ pœnitentia. Bal. Vel sic. Alienatio non reuocatur ex rescripto: licet agi possit ad pretium non solutum. h. d. Salic.*

¶ Idem AA. & CC. Alexandro. L. XII.

INciuile, atque inusitatum est quod postulas, vt mancipium[g] qđ tradidisti, & eo mõ dominiũ eius transtulisti, inuito eo ex nño rescripto tibi assignetur.[h] Vnde intelligis ancillę † semel ẽptoris factę † filios ẽt posteà natos, eius dominiũ sequi, cuius mater eorũ eo tẽpore fuerit.[i] Sanè de ꝓtio, si non hoc ante † ꝓbatum fuerit te recepisse, conueni[k] aduersariũ tuum. G. Idib. April. A A. Coss.

¶ *possessorium debet priùs terminari per sententiam, quã petoriũ. hoc dicit Bal. Vel sic: Possessorũ præfertur petitorio ei cõtrario, si de utroq; simul est quæstio. h. d. Salic.*

¶ Iidem A A. & C C. Cirichio. al. Eutychio. LEX XIII.

ORdinarij[l] † iuris[m] est, vt mancipiorũ orta quęstiõe[n] prius exhibitis[o] mãcipiis dẽ possessione iudicet, ac tũc demũ ꝓprietatis causa ab eodẽ iudice[p] decidat. D. Idib. April. AA. Cos.

¶ *Filius uenit cõtra factũ mr̃is: in si quatenus sit eius hæres. h. d. Vel sic: ꝓ ea parte, qua qs succedit defũcto, ꝓ ea eius repñtat personã, & extenus cõtra factũ eius uenire non potest. h. d. secundum Bar. & Bal: Vel sic: Contra factũ defuncti non uenit heres ẽt ꝓprio noĩe ꝓ hr̃ditaria portiõe. h. d. Sal.*

¶ Iidem AA. & CC. Septianæ. L. XIIII.

CVm à matre domum filij, te sciente,[q] † cõparasse ꝓponas: aduersus eũ dñium vindicantem[r] si matri non successit, nulla te exceptiõe tueri[s] potes. Quòd si venditricis obtinet hæreditatẽ, doli mali exceptione, pro qua[t] portione ad eum hæreditas pertinet, † vti non prohiberis.[u] D. iij. Kal. Iul. AA. Coss.

¶ *In duobus habentibus causã ab eodẽ domino, melior est conditio eius qui traditionẽ recepit. h. d. uel sic: Ille est potior ĩ dominio, cui res priùs traditur: licet alius ĩ titulo prӕuenerit. Bal.*

¶ Iidem A A. CC. Aurelio Proculino. LEX XV.

QVoties[x] duobus insolidũ prædiũ iure[y] distrahitur: manifesti iuris ẽ eũ cui priori[z] traditum ẽ, ĩ detinendo dñio[a] esse potiorem.[b] Si igitur antece-

v ¶ Non prohiberis.] vt ff. de reg. iur. ex qua persona. & j. dẽ bon. auth. iud. pos. si vxor. & s. de nego. gest. si ab eo. & j. de libe. caut. si ab eo. & ff. de pig. act. solutũ. §. solutam. Et habent hæc locum etiam eo casu quãdo nõ præstatur euictio, quia sciens emit, nec fuit stipulatus de euictiõe: vt j. dẽ euic. si fundum. Eadem enim est hæredis cõditio, quæ & venditoris fuit, qui omnimodè possit repelli: vt j. de fruc. & liti. expen. l. ij. & ff. de diuersis præscriptio. cùm hæres. Item quod dicit hæc lex in matre, idem dicas & in patre, vt filius hæres non possit vendicare: vt ff. de liberali causa. filium. Alij contra, qui dicunt etiam hæredem filium posse vendicare: vt j. de bo. ma. l. j. & j. dẽ bo. quæ libe. l. cùm oportet. §. non autem. nam & ipse pater potest conueniri nomine filij vt legitimus administrator cum contra legem sit venditum: vt j. de agri. & cens. quemadmodum lib. x. multò magis ergo filius, cùm plerũque etiam plus hæredi pmittatur quam defuncto: vt infra de euictio. l. final. Item sic est in patrono etiam hærede liberti, & ex testamento, vel ab intestato q. agit reuocatoria: vt ff. si quid in fraud. pa l. iij. §. patronũ. & §. si intestatus. Sed prima opinio verior est. nec obstant dictæ leges de bo. ma. & de bo. quæ libe. quia ibi non erat hæres. Itẽ nec quod ipse pater reuocat: facit enim vt legitimus administrator, quã legitimam administrationẽ nõ transmisit ad filium. Item nec suo nomine vendicat filius, quia successit ei qui suo proprio nomine non poterat vendicare. Item nec obstat dẽ patrono: quia etiam in vita non potest diminuere iura patroni libert⁹: quod in parte non sic, qui liberè alienat. Iidem quid si in debito bonorum subsidio instituatur hæres? Respond. si in re vna quæ continet debitum naturæ instituatur hæres, aliis etiam hæredibus relictis, loco hæredis non est, sed legatarij: vt infrà de hæred. instit. l. quoties. & ideo vendicare non prohibetur, si verò pro debito naturæ instituatur hęres in quota portione, puta tertia, repellitur pro tertiã. sed agit contra hęredes quasi eo euicto quod sibi derelictum est: vt s. de inoffic. testament. l. scimus. quia non habet debitum naturę. Si verò instituitur pro dimidia: repellitur pro dimidia fundi. etiam si hęreditatis dimidia non habet pretium dimidię fundi, vt dictum est. & ad debitum naturę aget contra hæredes. Et si obiicitur: alius non potest grauari in quarta: vt suprà de inofficio. testamen. l. quoniam in prioribus. Respond. verum est à patre, sed creditoribus licet vnumquenque pro parte hęreditaria conuenire, vel possidentibus se tueri contra hęredes pro hęreditaria portione.

Q Voties.] CASVS. Vendidisti mihi & tradidisti & alteri similiter vendidisti: quis nostrum potior sit, quęritur. Dicitur quod possessor cui tradita est: nec prętextu instrumẽtorum emptionum quę nõ tradidisti poterit mihi cedere possessionẽ, & à te pretiũ recuperabit cũ vsuris: habita compensatione fructuum quos percepit & sumptum vsq; ad concurrentem quantitatem. & hoc in secunda. & perinde potiorem eum esse in vendicatione possessionis cui prius tradidisti: sicut si mihi & ei donasses, illi prius autem eam tradidisses. & hoc in tertia Viuia.

x ¶ Quoties duos.] id est, diuerso tempore.

y ¶ Iure.] id est in pręiudicium suum non tenebitur vtrique Vel iure, id est non dolo. Iure. id est bona fide, vel siue dolo secũdum quosdam. Vel iure quantùm ad vendentis præiudicium, non autem iure. quia incidit in legem Corneliam de falsis. vt ff. ad l. corne. de fal. l. qui duobus.

z ¶ Priori.] nam remansit uenditor dominus etiam post uenditionẽ & ideo erit dominus cui prius tradidit: ut hic: & j. de hære. uend. qui tibi. & j. de iis qui non a domino. l. qui tibi.

a ¶ Dominio.] i. possessione. sic contrà. ff. de verb. sig. interdum. Vel secundum Pla. domino scilicet præsumpto: quia interim eius esse creditur. arg. j. de proba. l. ij. vel constabat vendentem dominum esse.

b ¶ Potiorem.] siue agat siue conueniatur.

† Concor. c. cum dilecta cũ glo. super verbo. transponentes. in me. & in prin. gl. sequen. extrà de rescrip. & vide ca. cum dilectus. cũ sua glo. de causa possess. & proprie. filius succedens patri an possit reuocare rẽ ab ipso alienatam.

† Intell. huius l. vid. p Defun. Florentinum. i l. 4. §. cato. nu. 434. de verb. ob. & ibi Mari. Soc. n. 221.

† Venit. al. peruenit.

Filius in debito bonorũ subsidio institutus, an sit hęres vel legatarius.

Possess.

dente tempore te possessionem a emisse, b ac pretium exoluisse c apud præsidem prouinciæ probaueris; obtentu non d datorem instrumentorum expelli te à possessione non patietur. e ¶ Erit sanè in arbitrio tuo, prætium quod dedisti cum vsuris recipere; f ita tamen, vt perceptorum fructuum, g ac sumptuum ratio habeatur: cùm & si ex causa donationis vtrique dominium rei vindicetis: eũ cui priori possessio soli tradita est, haberi potiorem conueniat. D. ij. Kalend. Octobr. AA. Coss.

¶ *Quod in communi ædificatur, commune efficitur: sed ædificanti bona fide, expensæ debent restitui. h. d. secundum Bar.*

¶ Idem AA. & CC. Ianuario. L.XVI.

SI in area cõmuni domum aliquis h extruxit, hãc vobis cõmunẽ iuris fecit ratio: cuius portionem ab eo, qui bona fide possidens ædificauit si velis vindicare: sumpus offerre debes, ne doli mali possis exceptione submoueri. i Datum Idib. Nouemb. Sirmij. AA. Coss.

¶ *Denuntiatio facta à domino ne quis emat, constituit emptorem malæ fidei possessorem. h. d. Baldus.*

¶ Idem. AA. & CC. Sabino & alias.

LEX XVIII.

SI fundum † vestrum, vobis per denuntiationem admonẽtib. volẽtẽ ad emptionẽ accedeř, quod distrahẽtis k non fuerit, nõ rectè l is contra quem preces funditis cõparauit, vel m alio modo mala fide cõtraxit: tam fundũ vestrum constitutũ pbantibus quã fructus, quos eũ mala fide pcepisse n fuerit probatum, aditus pses prouinciæ restitui iubebit. D. xij. Kal. Decembr. Sirmij AA. Coss.

† Concor. c. cũ M. ferrarië. cum gl. sup verbo, postmodũ. ex. de cõsti. & xj. q. j. c. qa res. & intell. huius l. vid. p Francisc. Balb. in le. Celsus. nu. 113. de vsu cap.

Fructus cõpensantur cũ vsuris & sumptibus.

Denunciatio ne quis emat rẽ talẽ an faciat emptorem possessorẽ malæ fidei.

a ¶ Possessionem.} i. rem possessam emptam per traditionẽ accepisse.
b ¶ Emisse.} id est, quasi possessionem rei emptæ accepisse.
c ¶ Exoluisse.} tractatur enim de directa rei vendicatione hic, & ideo hoc quæritur: vt instit. de rerum diuis. § venditæ. secus si publiciana: vt ff. de publ. l. de pretio.
d ¶ Non datorum.} i. factorum. Vel dic non datorum instrumentorum, quæ habuit ab actore suo venditor.
e ¶ Non patietur.} nam non ideo minus valet cõtractus & traditio quod instrumenta non interueniunt: vt hic: & inf. de fide instru. l. cum instrumentis. & de contrahen. empt. l. non idcirco.
f ¶ Recipere.} omissa præcedenti via vel excipiẽdo ab eo qui agit. Vel dic recipere per officium iudicis excipiendo secundum quosdam. Vel dic, id est agendo secundum quosdam ex emptore euicta. Sed cùm possit rem retinere excipiendo & probando hæc quæ hic dixit, scilicet se emisse & pretium soluisse, & sibi primò traditã fuisse videtur non posse agere de euictione: vt ff. de euicti. l. si rem. j. Sed tamen hoc non potest vẽditor obiicere, cùm ipsemet euincit, vel alius qui habet ab eo causam, vt hic fuit: & ff. de euic. l. vendicantem. i fin. & l. seq. Vel dic quod loquitur hic cum non poterat probare prædicta, licet intercessissent: & sic sine culpa sua euincitur sibi. Vel dic tertiò quod conuertit sermonem ad eum cui secundò est tradita quod non placet.
g ¶ Fructuum.} fructus compensantur cum vsuris pretij soluti. sic ff. cod. emptor. Item cum sumptibus, vt hic subiicit: vt ff. e. sumptus. Et potes hic distinguere vt diximus. ff. de publicia l. fi. §. quod si à diuersis. & cõcor. j. de pba. cum res. & de distr. pig. l. qui prædiũ. & si qs alteri vel sibi. l. multum. ADDITIO Aduertas quod hæc lex non habet locum in cõcessione rerum spiritualium. Nam in illis ex sola concessione transfert ius in re, vt est tex. notabi. in c. si tibi absenti. de præbẽ. lib. vj. & facit c. fi. de spon. duo. & quod communiter nota. in c. inter cætera. de præbendis. Ita dicit Abbas in c. cõtinebatur. extrà de iis quæ fiunt à præla. sine, &c. vbi vide alium casum per eundem, & alium vide per Bar. in l. fi. in fi. s. de sacrosanct. eccles. Vide etiam Innoc. & Hostien. in d. c. continebatur.
SI in area.} CASVS In area mihi & Titio communi ædificasti. cuius erit ædificium, quærit: dicit quod pertinebit ad me & Titium. si autem portionem tuam vendicauero à te possidente, & non sumptus quos feceris restituero, obstabit mihi vendicanti doli mali exceptio.
h ¶ Aliquis.} socius vel extraneus & bona fide.
i ¶ Summoueri.} vt j. de ædi. pri. si vt proponis. & ff. de cond. indeb. si in area. in fin. & ff. de excep. do. l. paulus. & ff. de act. emp. idemque. & insti. de rerum diuis. §. si quis in aliena. & ff. de pig. Paulus.
SI fundum. CASVS. Si tibi volenti fundum meum emere a non dño, denũciaui ne emeres: quia non erat vẽdentis quem emisti: an ad fundum & ad fructus quos percepisti mihi tenearis, quærit: Dr quod sic.
k ¶ Distrahenti.} hæc est admonitio.
l ¶ Non rectè.} id est sciens alienum. Sed quid si non credidit, & sic retinuit bonam fidem? Videtur nõ nocere admonitio: vt ff. quod fal. tu. auth. l. ij. & j. de rescin. vendit. si maior. & ff. pro emptore. l. alienã. Sed certè imò habetur pro malæ fidei. per l. istam. & ff. quæ in fraud. cre. ait prætor. §. si quis particeps. & de leg. pręstan. l. virilis. §. pe. & arg. sup. de episc. & cler. auth. si captiui. & de epis. andi. auth. liberi. vbi dicit de huiusmodi attestatione. Nec ob. d. l. quod fal. tu. autho. quia non nocet admonitio ibi. s. quo minus ptra falsum tutorem iactantem se tutorem, & sic dolosum, agatur actione in factum: vt eo. tit. l. nouissimè in prin.
m ¶ Vel alio modo.} sine denunciatione.

¶ *Qui errat in proprietate, non præiudicat sibi in dominio. h. d. secundum Iacobũ Butrig. Bal. Vel sic: si dominus aliquid facit in re sua tanquam in aliena per errorẽ iuris non præiudicat sibi in proprietate. h. d. Pau. de Cast.*

¶ Idem AA. & CC. Claro. al. Calaro.

LEX XVIII.

REt tua o apud alium † manẽte, pprietatis error p nihil tibi nocere potuit, nisi alia q cõte causa interuenerit. G. iij. Kal. Ianuar. AA. Coss.

¶ *Dominium probatur per indicia, & argumenta. h. d. Bal. Vel sic iudex debet omnem speciem probationis admittere: etiam per indicia. h. d. Iac. Butrig. Vel sic: Dominium probatur etiam per indicia. Vel regulariter: Non minus probant testes, quã instrumenta. Salic.*

¶ Idem AA. & CC. Callistrato. L.XIX.

INdicia r certa † quæ iure non respuuntur, non minorem probationis quã instrumẽta continẽt fidem. s Quo iure, si de pprietate domus ambigis, negotiumq; integrũ est, vti non phiberes. G. ij. Kal. Ianuar. Sirmij. AA. Coss.

¶ *Seruus licet detineat, non potest conueniri rei uendicatione. h. d. Idem in monacho, quia debet iudicium cum abbate fundari, non cum monacho. d. d. Bald.*

¶ Idem AA. & CC. Quartillæ. L.XX.

NOn seruũ, t quem res tuas detinere asseueras, sed ei9 dominũ de reb. repetẽdis cõueniendum esse perspicis. G. Kal. Mart. CC. Coss.

¶ *Contra non restituentem in rei uendicatione iuratur in litem. h. d. Bald.*

¶ Idem AA. & CC. Hierocli. † L.XXI.

APossidentib. u vindicata mãcipia, quorũ dñiũ ad vos ptinere intenditis, si posteà quã impleueritis x intentionẽ, y hęc nõ restituant, z † iurisiurãdi

n ¶ Percepisse.} de percipiendis enim non tenetur vt hic innuit propter titulum quem habet. Sed fallit in quatuor casibus: quibus titulus non excusat à percipiendis. Primus. ff. quod metus causa. l. sed & partus. in princip. Secundus in eo qui emit in fraudem creditoris: vt ff. quæ in fraudem credit. ait prætor. §. p hanc. Tertius in eo qui emit cõtra legis interdicta sciens: vt j. de agric. & cen. quemadmodum. in fine. libr. xj. Quartus in eo qui emit à fisco non solenniter vendente: vt j. de fi. instru. & iur. has. fisc. l. j. lib. x. Idem posset dici in eo qui fructus maturos patitur corrumpi & studiosè.
REt tua.} CASVS. Si rem meam quam ignorabam meã tenuisti, & per errorem istam conduxi, an mihi præiudicetur quo minus eam vendicem, quæritur. Dicitur qđ non, nisi vsucapta sit vel præscripta.
o ¶ Re tua.} & pone exẽplum. j. famil. ercisc. seruũ cõem. Item s. de transac. sub prætextu specierum. Item. j. loca. qui rẽ. Item ponunt quidã si præstiti patrocinium, vel aduocationem alicui eam vendicãti, vel defendenti: vt ff. de rei vendicatio. l. iter officiũ. & tũc erit contra. ff. de inof. test. l. fi. Sed dices qđ hic fuit ignorans: ibi sciens. Vel ibi odio querelæ & fauore vltimæ voluntatis. Vel hic sciebat ius suum vbique durare: vt ar. ff. quibus modis pig. vel hypoth. solu. sicut. §. non videt. ADDITIO Pone etiam exemplum si fuit iudex & dedit sententiam pro vendicãte, adhuc sibi nõ præiudicat. quod dic vt in cap. inter dilectos. de fide instrum. & ibi tangitur per Inno. & Ioan. Andr. in nouel.
p ¶ Error.} tuus.
q ¶ Alia.} veluti vsucapio vel prescriptio:
INdicia.] CASVS Fundum tuum à Titio possidente vẽdicasti: intentionem tuam per instrumenta probare non potuisti: an aliis probationib. vti possis, quęrit? Resp. qđ ex certis ẽt indiciis agere possum.
r ¶ Indicia.} id est argumenta: sic dicta, quia rem indicant. Accur.
s ¶ Fidem.} ũt j. de fi. instr. l. exercẽdis. & l. j. & ff. de pig. cõtrahitur. & j. de iure de. cũ citra. Sed fallit in casib. vt dixi. s. de pac. pactũ qđ bona.
t NOn seruum.} Quia in iudicio esse non potest: vt s. de iud. seruus. nisi in criminibus vbi corporaliter puniretur: vt j. de noxalibus. l. fi. seruus. & ff. de accus. hos accusare. §. omnibus.
APossidentibus.} CASVS. Seruum meum à possidente vendicaui, & obtinui: nec restituere vult, quia dolo fecit quominus posset: qualiter mihi succurratur, quęritur? Respond. quod iuramentum in litẽ mihi a iudice datur: & iurabo pro quanto nollem seruo carere, & in tanto mihi condemnabitur.
v ¶ A possidentibus.} omnibus.
x ¶ Impleueritis.} supple non posse excipere contra te. Accur.
y ¶ Intentionem.} cessante exceptione.
z ¶ Restituantur.} scilicet dolo.
a ¶ Iurisiurandi.} in litem: vt j. ad exhib. non ignorabit. quod solenniter defertur. s. a iudice, scilicet in hac actione, & in cęteris arbitrariis: vt ff. de in lit. iur. in actionibus. in princ. & l. videamus. §. penul.

solennitate secuta, condemnatio procedeř a debet. Petita. vj. Idib. Octob. CC. Coss.

¶ *Malæ fidei possessor tenetur de fructib. perceptis & percipiendis: bonæ fidei, de extantibus: sed post litem contestatam de omnibus. h. d. secundum Iac. & Bal.*

¶ Iidem AA. & CC. Diodotæ. †

LEX XXII.

CErtũ † est malæ fidei possessores, b omnes fructus solere cũ ipsa re pstař: Bõęfidei d verò, extantes: e post litis autem contestationẽ, vniuersos. f D. iij. Kal. Nouemb. CC. Coss.

¶ *Vendicanti rem ppriam, necessitas offerendi pretij non incumbit. h. d. Bal. Vel sic: Emptori rei non restituit pretium in utilitatẽ uindicantis non conuersum. Sali.*

¶ Iidem AA. & CC. Magnifero. †

LEX XXIII.

SI mancipium tuũ per vim. vel furtum ablatum, alij ex nulla iusta causa distraxerunt; vindicanti tibi dominium, soluẽdi g p̃tij nulla necessitas irrogetur. x. Kal. Decemb. CC. Coss.

¶ *Sine iusto titulo, usucapio, uel præscriptio non procedit. Vel sic: Rei uindicationi non præscribitur longo tempore ab eo q non habet titulum. h. d. Bald.*

¶ Iidem AA. & CC. Iuliano. L.XXIII.

NVllo iusto titulo præcedente possidentes ratio h iuris quęreř dominium phibet. Idcircò, cùm etiã vsucapio cesset: intentio dñij nunquã† absumiř. vnde hoc casu postliminio reuerso, citra beneficiũ actionis rescissoriæ, directa i pmanet integra vĩdicatio. G. x. Kal. Decẽ. CC. Cos.

¶ *Descriptio in censum non facit quẽ dominum. h. d. Bald. Vel sic: Soluens pro alio pensionem publicam, rei dominus non efficitur. Salic.*

¶ Iidem AA. CC. Eugnomio †

LEX XXV.

SOlennibus pensionibus k rei pro alio satisfacientem, non interueniente venditione l solutionis causa minimè dominũ facit. m D. xvj. Kal. Decembr. Nicomediæ. CC. Coss.

Possessor non restituens quatuor remediis cõpellitur.

Diocloto al. Diodoro

Facit ad hanc l. ca. grauis. cũ gl. sup ver. fructus. ex. de rest. spo.

al. Anifero.

Non assumitur.

Eugenio. al. Eugnomio.

Casum ponit.

a ¶ Procedere.} si res non sit præsens. aliàs manu militari aufertur possessio: vt sup. eo domum. vt ff. eo. qui restituere. sed certè idem si sit presens. Sunt ergo quatuor auxilia contra non restituentẽ, s. manus militaris, quãdo res est præsens. Item iuramentũ in litem: quando scilicet dolo desiit possidere. Item ad interesse, quãdo p culpã. Item ad verã rei æstimationẽ. & hęc plenè no. ff. e. qui restituere. & l. sequ.
CErtum.} CASVS Si fundum meum a non domino sciẽs emisti: post restitutionem rei ad fructus teneris non solum extãtes, sed etiã consumptos. bonæ fidei autẽ possessor ante litem cõtesta. ad fructus extãtes. & hoc in secunda parte. post autem litis contesta. oẽs restituẽtur. & hoc in tertia.
b ¶ Possessores.} etiam sine titulo. Vel dic secundum H. cum titulo: vt statim patebit.
c ¶ Fructus.} scilicet perceptos: vt s. e. si fundum. & j. de condi. ex le. mala fide. Accurs.
d ¶ Bonæfidei.} cum titulo, vel sine titulo.
e ¶ Extantes.} consumptos verò lucratur, nisi in duobus casibus, quos habes. ff. eo. emptor. & l. sumptus.
f ¶ Vniuersos.} quia malę fidei incipit esse quo ad fructus post litem contestat. vt & s. tit. j. l. j. Et dicas hic distinctionẽ quã habes. ff. eo. l. at ex diuerso. in prin. in glo. quæ incipit, etiam perceptorum.
SI mancipium.] CASVS. Mancipiũ surripuisti mihi; vel abstulisti & vendidisti: an ab emptorẽ vẽdicare possim nõ oblato pretio quæritur? & dicitur quòd sic. Viuia.
g ¶ Soluendi pretij.] vt s. e. l. mater. & inf. ad vell. si sciens. & inf. de fur. inciuile. & ff. quæ in fraudem credito. l. si debitor. Sed contra. sup. quod met. cã. l. iij. Solu. vt ibi.
NVllo iusto.} CASVS Si rem meã sine titulo possedisti, nec triennio nec decẽnio quęsisti tibi dominium, an mihi reuerso ab hostibus detur directa vendicatio, cessante beneficio actionis rescissoriæ, quęritur? Respond. quod sic.
h ¶ Ratio.} vt inf. de prescriptio. long. tempo. diutina. & de vsuca. pro hęrede. l. fi. & famil. erciscun. seruam. & j. ne de sta. defun. l. fina.
i ¶ Directa.} vt j. de postli. reuer. ab hostibus. iij.
SOlẽnibus.] CASVS. Si prædium fiscale possedisti, & i solutione pẽsionis cessasti, alius autem nomine tuo pluribus annis soluit, quod soluere debuisti, & fisco satisfecit, an videatur sibi quęsitum dominium, quęritur? Respond. quod non. nisi fiscus solenniter pro solutione sibi facta prędium ei vendidisset. Vel pone casum vt in glo.
k ¶ Solennibus pẽsionibus.} quidã possidebat fundũ de quo nõ satisfecit fisco in pensione, alius p eo satisfecit p duos annos, nõ acqrit dñiũ.
l ¶ Interueniente venditione.} scilicet fiscali quę a procuratore fisci solet fieri debitore cessante.
m ¶ Facit.] vt ff. de acq. re. do. quæ quisq;. & j. de do. l. si sũctiones. & l. censualis. & j. de act. emp. si pater tuus. ij. rñ. & ar. j. de pig. res obligatas. licet secundũ Io. prẽiudiciũ generet ei ad quẽ res pertinet si sciat & patiatur longo tempore. ADDITIO. Guil. de cu. & alij doct. dicũt ptra, quia simplex patientia cũ scientia non est causa perdendi dñium, qđ est magni prẽiudicij: sed in eo quod est modici piudicij bene noceret. ar. s. si. j. l. si filius. & per Bar. in l. cũ de in rẽ verso. ff. de vsur. Pau. de Cast. hic.

¶ *Litis contestatio præscriptionem longi temporis interrumpit. hoc dicit. Vel sic: Possessio post litem contestatam continuata, non prodest possidenti ad præscriptionem. hoc dicit. Bal. & Sal.*

¶ Iidem AA. & CC. Eliodoro.

LEX XXVI.

MOrę litis, n causam possessoris, z nõ, instruunt ad ĩducendã longæ possessionis p̃scriptionẽ, quæ o post litẽ contestatam in præteritum æstimatur. D. Id. † Decemb. CC. Coss.

¶ *Titulus sine traditione non est causa transferendi dominij. h. d. Ba.*

¶ Iidem AA. & CC. Philadelpho.

LEX XXVII.

SEruum, † emptor non traditum sibi præsentem p vindicare q non põt. r G. xij. Kalen. Ianuar. Nicomediæ. CC. Coss.

¶ *Non curamus de iure possessionis, si nõ constat de iure petitoris. Hoc dicit Bald. Vel sic: Actore nõ probante, reus debet absolui, siue possideat iustè, siue iniustè. Salic.*

¶ Iidem AA. CC. Sopatro.

LEX XXVIII.

REs † alienas possidens, licet iustam tenendi causam nullam habet, nõ nisi suã intẽtionem implenti s restiture cogiř. t D. viij. Kal. Ianuar. CC. Coss.

De vsufructu † & habitatione & ministerio seruorum.

TITVLVS XXXIII.

¶ *Cautionem quam usufructuarius præstare debet testator non potest remittere, & ante eam præstitam usufructuarius pro usufru. uel quasi non potest actionem intentare. h. d. & est lex multum not. Bald.*

¶ Impp. Seuerus. & Antoninus AA. Posidonio.

LEX I.

SI Vsusfruct9 u omnium

Præscriptio an interrumpatur per litis contestat.

al. Possessiõis. & ite l. hui9. le. uid. ap. Io. Hã. i l. naturlr. nu. 260. de vsucap.

al. x. Idi.

Præscriptio longi temporis agenti non currit.

Concor. gl. sup ver. signũ. ppe fin. in ca. ij. extra de consuetu.

Concor. cũ hac l. c. pastoralis, in fin. cum glo. pe. extra de causa possess. & propriè. & c. j. cum gl. iij. vt lite pen.

In qbusdã exemp. addit vsu.

Dominiũ aliquando transfertur sine traditione.

Vsusfruct. quid est.

MOre.} CASVS. Si fundum ad me pertinentem per ix annos & dimidium possedisti, domũ cũ incœpi vendicare, & lite pendente cõpletum sit decennium, an tempus qđ currit post lit. contest. tibi pficiat quo magis videaris pręscriptionem compleuisse, quęritur? Rñd. q non.
n ¶ More litis.} i. dicere post litẽ contestatã non procedit pręscriptio, quanquam lis duret anno vel plus: sed tunc inspicimus in præteritum an sit finita vel non. nam si non est finita, non finietur ammodò. Itẽ hoc est verũ si fiat lis contra præscribentẽ, si aũt fiat p̃ aliũ, nõ nocet cùm sit ciuilis interruptio: vt ff. de diuer. præsc. l. intra secus in naturali: vt ff. de vsucap. l. naturaliter. Item hoc in præscrip. x. vel xx. annorum loquitur, secus in vsucapione triennij, quæ currit etiam † post, licet non cũ effectu: vt ff. pro emp. l. j. in fin. & ff. eod. l. si post. Et not. ex hac l. agenti non currere pręscriptionẽ longi temporis: vt j. & de præs. lon. tẽpo. l. nec bona. & s. de in testa. l. contra maiores. & ff. d mino. l. intra. ADDITIO. Per hanc l. docet † Bar. in l. censib. in vltima col. ff. de vsucap. practicã quandã, hanc. s. scis q articuli producunt post litis contestat. & testes etiam examinãtur, facias quòd articulus tuus concludat † q tu possedisti. x. annis. & vltra ante litem contestatam. Nã si probares possessionem. x. anno. post litẽ contest. nihil pbares. ad hoc not. hanc l. q̃ melius dicit quam aliqua de † mundo, secundum eundem Bar. hic.
o ¶ Quæ.} s. pręscriptio.
p SEruum. Præsentẽ.} i. pręsentialiter.
q ¶ Vẽdicare. & hæc est rõ q a rei vendicationi intẽdẽs, habere dẽt dñium
r ¶ Nõ põt.} vt ff. eo. si ager. & ff. d act. emp. q n tus. & j. d hær. ven. q tibi. & d distrac. pign. q pdiũ. & ff. d acqr. pos. si ex stipulatiõe. & s. de pac. l. traditionib. sed hoc fallit i ecclia & ciuitate: vt s. de sacros. eccl. l. fi. Itẽ aliud est in vltimis voluntatib: vt ff. de fur. l. a titio.
REs alienas. CASVS. Si rem alienam interueniente iusta causa possedit quis, an illam vendicanti mihi, & non probanti eam esse meam cogatur restituere: quęritur? respon. quòd non.
s ¶ Implenti.} i. probãti sedñm vel quasi, vt j. de prob. siue possidetis.
t ¶ Cogitur.} vt s. de edẽ q accusare. & ff. de iur. fisc. l. extat decretũ. & insti. de interd. §. cõmodũ. & j. de excep. l. si quieẽ. & j. de pba. l. ij. & j. d li. causa. non ideo. in fi. & j. de act. & obl. negantes. & s. tit. proxi. l. cogi.
¶ DE VSVFRVCTV ET HABITAT. &c. ¶ *De dominio corporalium dixit. Sequitur de dominio incorporalium. Vel sic: Dictum est s. de dominio corporalium rerum: nunc tractare intendit de dominio incorporalium rerum, & præmittit de usufructu & habi. & minister. ser. quia in eis quædam speciali obtinent (ut ex sequentib. patebit) quæ in seruitutibus alijs non seruantur. Azo.*
SI vsusfructus.} CASVS. Mulier pro voluntate sua instituto hęrede, marito vsumfru. omnium bonorum & eorum quę vsu consumũtur legitimè reliquit: an a debitoribus hęreditarijs petere pecuniã possit nisi prius satisdederit de tanta pecunia restituenda si moriatur, vel capite minuatur? respond. quòd non. etiam si ei testatrix onus satisdandi remisisset.
v ¶ Vsusfructus.} vsusfructus est ius vtendi fruendi salua rerum substan-

tia

Universidad de Deusto Biblioteca

tia. Impropriè quò ad ea quæ vsu consumuntur, sed propriè ad ea quæ vsu non consumuntur: vt Instit. eo. §. constituitur. sicque verbum semel positum propriè & impropriè ponitur: vt ff. de offic. procon. l. ij.
a ¶ Solutam. scilicet hæredibus.
b ¶ Poteris. scilicet ab hæredibus. & idem de aliis quæ vsu consumuntur.
c ¶ Senatusconsulti. fauore hæreditatis, & non fauore legis vel testatoris.
d ¶ Cautione. scilicet de tanta pecunia restituenda si moriatur, vel capite minuatur: vt ff. de vsufruc. ea. re. quæ vsu consu. l. ij. & iij. & hęc cautio remitti nō potest sicut nec illa, se vsurum & fruiturū arbitrio boni uiri & finito vsufrūctu restituturū. Sed satisdatio legatorum sic: vt hic, & j. vt in pos. lega. ij. & l. scire. Et est ratio, quia hæc vltima remissa non præstat occasionem delinquendi vt superiores. Item illa de vsufructu magis formandi vsusfructus gratia, quam seruandæ vltimæ voluntatis est inuenta. Sed an hæres potest remittere? Quidam quod non: vt ff. de re. iur. hæredem. Sed certè illa regula hic fallit: vt ff. ad leg. Falc. quod de bonis §. i. & §. fin. & l. potest. Itē quemodo fit contra voluntatem: vt in authē. de nup. §. disponat. colū. iiij. Sed R. videtur dicere quod leges locum nō habeant, quod non potest: vt ff. de leg. i. l. nemo pōt. Item an hæc cautio sit đ substantia vsusfructus dixi. ff. eo. l. j.

Testamē to.

Cautionē præbueris. Cautiones quędam remitti possunt, & quędam non.

bonorum testamento vxoris marito relictus est: quamuis cautionem à te prohibuerit † exigi, tamen non aliter à debitoribus solutam[a] pecuniam accipere poteris,[b] quàm oblata secundum formā senatuscōsulti[c] cautione.[d] † PP. G. Kal. Octobr. Anulino, & Montone Coss.

¶ Dominus pōt proprietatē suā obligare, licet alius habeat usumfructum. h.d. Bald.

¶ Idem AA. Felici. LEX II.

VErbis[e] testamenti, quæ precibus inseruisti, vsumfructū legatū tibi animaduertim⁹. Quæ res nō impēdit proprietatis dominū obligare[f] creditori proprietatem, manēte, scilicet, integro vsufructu tui iuris. PP. vj. Id. Maij, Anto. A. ij. & Geta. ij. Coss.

¶ Vsusfructus patris non transit ad filiū. hoc primò. Morte proprietarij non finitur usufructus fructuarij. hoc secūdò. Vel sic: In usufructu perdendo, attenditur mors usufructuarij, non proprietarij. h.d. Bal.

¶ Imp. Antoninus A. Antoniano. L. III.

SI patri tuo vsusfructus legatus ē, defuncto eo, nihil ad te pertinet: cū morte eius cui fuerat legatus, vel alio modo acquisitus, ad proprietatem regredi soleat.[g] Vsufructuario autem superstite, licet dominus proprietatis rebus humanis eximatur, ius vtēdi fruendi non tollitur.[h] PP. iij. Kal. August. Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ Ex quacunque causa cōpetet usus fruc.

VErbis. CASVS. Si mihi in fundo vsū fru. legasti, an Titio proprietatem posis obligare, quæritur. Responde quod sic.
e ¶ Verbis testamēti. Continebatur ibi usumfructum tibi lego.
f ¶ Obligare. Item & vendere: vt ff. de vsufruc. lega. fundi Trebatiani. Accursius.
SI patri. CASVS. An vsufructuarius decedens usumfructum trāsmittat ad hæredem, quæritur? Respond. quod non, sed morte fructuarij vsusfruct. cum proprietate consolidatur. & hoc in prima. An autem proprietario decedente vsufructuario superstite extinguatur vsusfructus? dicit quod non. & hoc in secunda.
g ¶ Regredi soleat. insti. eo. §. fina. & ff. solut. matr. l. vsufructu.
h ¶ Non tollitur. fallit hoc secundū Pla. in vsufructu quem habet pater in rebus obuenientibus filio ex materna linea: qđ fallum est: vt j. de bo. ma l. ij. & j. ad Tertul. l. fi. §. fin autē. Sed fallit cùm pater habet filium emancipatū, & ex eo nepotes. nā filio mortuo succedit pater cū nepotibus in virilem portionē vsusfructus. non autem totū habet: vt j. de bo. ma. l. pe. § qđ si nepotes. Item fallit cùm habeo solū filiū, & ipse moritur, nō relictis liberis, nec fratrib. nec matre. Item fallit hodie per authen. cùm succedit ascendens cum fratrib vt in auth. de hære. ab intest. §. si verò cū ascendentibus. coll. ix. ADDITIO. Dic secundum Pau. de Cast. hic quod istæ fallentiæ glo. non sunt bonæ: quia in illis non ꝓpter solam mortem proprietarij extinguitur, sed ex eo quòd proprietas venit ad vsufructuarium: vnde non potest ammodò dici habere vsumfructum formalem, qui cùm sit seruitus non cadit in re propria: cùm illa nō posit domino seruire: vt in l vti frui. in prin. ff. si vsusfru. pe.

Vsusfructus quem habet pater in aduētitiis filij an finiatur morte filij.

VSufructu. CASVS. In fundo vsumfruct. mihi legasti: an vtifrui possim antequam satisdem boni viri arbitratu ne proprietatem lædam, quæritur? Dicitur quod non. & hoc in prima, nec refert quantū ad satisdationem præstandā fuerit vsusf. legatus, vel inter viuos ꝯstitutus.
i ¶ Boni viri. idoneis fideiussoribus datis: secundum arbitrium boni viri. hoc tamen fallit in casibus vbi non satisdatur: vt cum relinquitur fisco: vt ff. vt leg. vel fideicom. no. ca. l. ij. §. si ad fiscum. Item quādo habet pater in bonis filij: vt inf. de bon. quę lib. l. cū non solùm. §. vbi. & §. hoc procul dubio. Item in tertio quando vsusfructus purè legatur, sed proprietas ex die & ad diem. Item multò magis si relinquitur proprietas quandocunq; vsusfructus finietur: quia his casibus verisimiliter quisque ut re sua vtitur, vt ff. vsufru. quemadum. ca. l. si vsusfructus mihi. §. illud. & §. planè. Sed eo casu quādo debet satisdare, quid erit si non potest & velit iurare super eisdem. Dicunt quidam sufficere: vt argu. j. de asser. tollē. l. i. §. super. Alii dicūt sequestrandum: vt j. de agrico. & cen. l. litibus. li. 11 Tertii dicūt quòd certum quid promittat proprietarius vsufructuario: scilicet nomine vsurarū vsque ad teetiam centesimæ: vt infra de secund. nupt. hac edictali. §. his illud sed non placet, & est speciale ī matre. Dic ergo quòd non habet vsumfructum: vt ff. de vsufr. leg. l. vxori. i. sed op. instit. de here. instit. §. impossibilis. Sed dic illum. §. habere locum. ubi natura vel iuris est impossibilitas, secus si facti tātum, vt ff. de ver. oblig. l. continuus. §. illud.
ADDITIO Dicit Bart. hic sic posse distingui. aut persona vsufructuarij est suspecta, & tunc res debet sequestrari secundū formam. l. postquam. §. Imperator. ff. vt leg. nomine ca. aut non est persona suspecta, & tunc committetur iuratoriæ cautioni. argu. l. i. j. super. in fi. §. i. de asser. tol.
k ¶ Quod nullam. Itē de restituendo: vt ff. vsufru. quemad. caue. l. i. §. habet autem.
l ¶ Ex testamento. quātum ad satisdationē præstandam. interest tamen quò ad alia quandoque: vt ff. eod. l. 6. in princip. & ff. quemadmo. serui. amit. si partem. §. fin. Item not. duobus modis constitui vsumfructum. Constituitur & tertio, scilicet per iudicium familiæ erciscun. vt ff. familiæ erci. scund. & puto. & ff. eod. l. 6. §. 1.

Vsufructuarius nō semper est satisdatione onerandus.

habet cauere usufructuarius quòd utetur, & fruetur arbitrio boni uiri. h.d. secūdum Iaco. But. Bal. & Sal.

¶ Imp. Alexander A. Verbicio. LEX IIII.

VSufructu constituto consequens est, vt satisdatio boni viri[i] arbitratu † præbeatur eo ad † quem id commodum peruenit, q[k] nullā læsionem ex vsu proprietati afferat. Nec interest siue ex[l] testamento, siue ex voluntario contractu[m] vsusfructus cō stitutus est. PP. G. Idi. Mar. Alexandro A. ij. & Marcello Coss.

¶ Vsufructuarius fructus perceptos post tempus usufructui adiectum tenetur restituere. h.d. Bal. Vel sic: ususfructus potest relinqui usque ad tempus, quo finito fructus posteà percepti debent proprietario restitui. hoc dicit Salic.

¶ Idem A. Euocato & Alijs. L. V.

SI pater vsumfructum prædiorum in tempus[n] vestræ pubertatis matri vestræ reliq̃t: finito vsufructu postquā vos adoleuistis, posterioris temporis fructus perceptos[o] ab ea repetere potestis, quos nulla ratione sciens de alieno percepit. PP. Kalen. Apr. Alexādro A. ij. & Marcello Coss.

¶ Maritus usumfruc. in dotē recipiens, ꝓprietatē obligare non pōt: idem si proprietatem inæstimatā in dote recipiat. Si uerò rē æstimatā in dotem recipit, obligare eam potest. hoc dicit secundum Bal.

¶ Idem A. Stratonicæ. LEX VI.

INterest[p] † vsumfructum solum maritus tuus in dotem accepe-

m ¶ Ex voluntario contractu. scilicet inter viuos.
SI pater. CASVS. Vsumfructum fundi legauit maritus vxori vsque ad annos pubertatis filij sui impuberis: ipso facto pubere nihilominus vxor sciens vsumfructum percepit: an fructus illius temporis quod fluxit post pubertatem filius à matre petere posit, quærit? & dicit q sic.
n ¶ In tempus. id est vsque ad tempus.
o ¶ Perceptos. Nota perceptos. Est ergo speciale in matre propter maternam pietatem, vt de percipiendis non tenetur secundum quosdam. Sed arg. contra. inf. de vsur. l. si mater. vsuræ enim vicem fructuum obtinent: vt ff. de vsuris. l. vsuræ. vnde ex iure communi videtur teneri đ percipiendis: vt ff. de rei vendic. l. si nauis. §. generaliter.
INterest.] Casus triplices ponit hęc l. quos vide vt in glo. proxim. Et pro declaratione huius. l. secundum Pau. q aliquādo nec proprietas nec vsusfructus datur in dotem, sed dantur ipsi fructus percipiendi ex tali fundo: nam longa est differentia inter vsumfructum qui consistit in iure, & fructus qui sunt corporales res: vt l. vasē. ff. de vsuris. Isto ergo casu cùm dantur fructus percipiendi ex tali fundo quid iuris est? vt ff. de pact. dota. l. si conuenerit. Nam maritus illos fructus non lucratur: sed duntaxat vsum eorum habet, & sol. mat. tenet restituere pretium eorum: sed quando datur vsusfru. vel plena proprietas, lucratur fructus propter onera matri. nec valeret pactum factum in contrarium, secundum Pau.
p ¶ Interest. Tres ponit casus. s. cùm vsusfruct. est datus in dotem. Vel proprietas plena data est iinæstimata, vt in viro defuncto redderet. Tertius si æstimata data sit. Est ergo differentia inter primum & scd'm, cū primo iure cōi non posit proprietatem obligare cū non sit sua? vt infra res pig. ob. pos. qui filios Secundò iure speciali. s. propter. l. Iuliam fundi dotalis: vt insti. qui. alie. li. in prin. secundū Ir. licet hic non respondeat eidem secundo casui. Vel dic differentiam notat inter duos primos ex vna parte, & tertium ex altera, vt primis duobus non posit obligare, licet diuersis rationibus. tertiò sic. Alij dicunt quòd hęc lex ponit quinq; casus,

casus, quod non potest esse: de quattuor verò satis dici posset. Accur.
a ¶ An proprietas. plena & inæstimata, vel æstimata ad hoc vt sciatur sit deterior vel non: vt j. de iur. dot. l. si inter virum. Posset hic addi an verò nuda proprietas.
b ¶ Potuit. scilicet iure communi. sed contrà. ff. de vsu. l. fi. & de re. iu. l. fructus. Sol. illæ loquuntur in dño rei. Vel dic q vsumfructum potest obligare vt ibi, sed non proprietatem, vt hic.
c ¶ Eius fuit. Sed quid si datus fuit inæstimatus, sed electionē habeat maritum, vtrum æstimationem an fundum velit restituere? Dicam tunc eū fundum posse obligare: vt ff. de fundo do. l. erit. et l. quòd si fundus. Aliud econtrà si mulier habet electionem: vt j. de fundo do. l. j. & dicta l. quòd si fundus. Accur.

† Dicta

Obligatio.

rit; an proprietas[a] quidē doti data † sit, verū pactū intercessit, vt, moriēte eo, tibi eadem possessio redderetur. Nam vsufructuarius quidē propietatē pignorare non potuit.[b] Qui autem proprietatem æstimatam in dotē accepit, nō ideo minus obligare eam potuit, quoniā soluto matrimonio restituēda tibi æstimatio † eius[c] fuit. PP. Kalen. Iul. Agricola, & Clementino Coss.

¶ Modica expēsa ptinet ad usufructuariū magna à proprietario repetiī. h.d. Bal. Vel sic: Modica impēsa spectat ad fructuarium: magna ad ꝓprietariū. Sal. & Pau. de Castr.

¶ Imp. Gordianus. A. Vlpiano militi. LEX VII.

EVm, ad quem vsusfructus[d] ꝑtinet, sartatecta suis sumptibus præstare debere, exploratiiuris est. proinde si quid vltra quam impendi debat,[e] erogatū potes docere, † solenniter reposces.[f] PP. kalen. Febr. Ariano, & Pappo Coss.

al. potest doceri.

¶ Vsufructuarius uel eius hæres non præscribit proprietatem. h.d. Bald.

¶ Imp. Dioclet. & Maxima. AA. & CC. Etheroni. LEX VIII.

NEque † fructuariū ad obtinendam proprietatem[g] rerū, quarū vsumfructū hēt, neque successores eius vlla tēporis ex ea causa tenentes præscriptio[h] munit. xvj. † Ka. Iul. AA. Cos.

¶ Vsufructuarius, uel illę cui relictę sūt operæ, serui alienādi facultatē nō hēt. h.d. B.

¶ Iidē AA. & CC. Auxanusæ. † L. IX.

VSufructu matri tuæ prædiorū, & mancipiorū relicto, tā alienatio, quā manumisso interdicta,[i] Sanè mācipia, quorū testamēto ministeriū[k] mri relictum est: cū ī his dominiū nō habeat: nec tradēdo ... iquā, nec manumittēdo ad testatoris hęredem pertinentia,[l] quicquā facit. D. Kal. Decemb. AA. Coss.

¶ Morte dñi non extinguitur locatio usus fructus. h.d. scd'm Bar. Bald. & Sal. dicit q

EVm ad quem. CASVS Vsumfructum domus mihi legasti, modica impendia sustinere debeo in reficiendo: ne modica refectione deficiente ligna & talia pereant: sed si in ea plus impendi, quam ad me pertineat, an à domino ꝓprietatis repetere possim, quęritur? Dicitur quòd sic. Vivianus.
d ¶ Vsusfructus.] refert an gratia fructuū aut gratia rei: vt ff. de impen. in re. do. fa. l. iij.
d ¶ Vsusfructus. vt & ff. eo. l. vsufructu legato. §. fi. & l. hactenus. & nisi reficiat potest à domino ꝓhiberi vtifrui: vt ff. de dā. infe. l. hoc amplius. §. fin. & l. seq. nisi velit vsumfructum relinquere: vt ff. eo. l. cùm fructuarius.
e ¶ Impendi debeat. id est quàm expendi sit necesse.
f ¶ Reposces. scilicet actione negotiorum gestorum ı tu fructuarie, cū ob perpetuam rei vtilitatem impenderis non gratia fructuū, poteris quidē repetere licet non in totum: vt ff. de impen. in re. do. fa. l. iij. §. nos. & ff. de fur. inter omnes. §. j. Vel loquitur in proprietatio si gratia rei, vel fructuum impēdit: vt ff. e. si absente.
NEque fructuarium. CASVS. Si mihi & hæredi meo in fundo vsumfruct. legasti. & illū x. vel xx. an. percepimus: an spatio longi temporis sit nobis acquisita proprietas, quæritur? Respon. quòd non, nec domino proprietatem suam vendicanti. obstabit longi temporis præscriptio.
g ¶ Proprietatem. & hoc quia suo nomine non posidet.
h ¶ Præscriptio munit. tum quia non posidet ciuiliter: tùm quia scit alienam: vt insti. per quas perso. no. ac. §. fructuarius. & j. de præscri. xxx. an. malè. & no. quòd dicit ex ea causa: quia secus si interuenisset & dominum non admisisset. nam ex tunc. xxx. an. præscriberet sicut & fur: vt j. de anna. excep. l. j. & j. de præscri. xxx. an. si qnis emptionis. §. j. & ij
VSufructu. CASVS. vsusfruct. quorundam prædiorum & mancipiorum est matri nostræ legatus: an ea alienare, vel manumittere posit, quærit. Dicit q nō. & hoc in prima. Idē est si ministeriū alicuius serui ei legasti: q a eū nec manumittere, nec alienare poterit. & hoc ī ij.
i ¶ Interdicta est. generaliter non specialiter, id est per iudicem, vt fit illis quibus bonis interdicitur.
k ¶ Ministerium. ministerium eius accipitur serui cuius nullæ sunt in artificio operę, vt mediastini.

al. Nec vsufructuariū. & intel. huius l. vid. ap. Didac. Couarruu. i tract. var. resol. parte. ... §. 9. nu. 2.

al. vj.

Anxianusæ. al. Auxanusæ.

Bartol. reprobat istā gl. q a cū hoc faciat ex necessitate nō datur actio nego. gest. l. si cōmunes. ff. de neg. ge. vnde dicit dari actionē in factum per l. prætor. §. his verbis. de bo. auct. iu. poss. secūdum Paul.

Vsufructuari⁹ quare non posit præscribere.

l ¶ Pertinentia. scilicet mancipia.
m SI domina. Duobus modis pone casum. Primò, domina locat vsumfructū, si moriatur dña locatrix: non extinguitur vsusfructus. ut hic: & j. eo. si patri. & secundum hoc ponitur conductricis, id est locatricis. & locauit, id est conduxit. vel etiam ex alio contractu ꝯcesit: vt & ff. de act. emp. veteres. & l. idem est. secundū M. & nihil est contrà. Alij dicunt quod si moritur fructuaria quæ conduxit, redit quidē ad dominā, & extinguit quantū ad fructuariam, & cōsolidatur. & sic omnia propriè ponuntur. & illud, etiā, superabūdat: vt hic, & inst. eo. §. finitur. & j. eo. si patri. circa mediō. & secundum hoc est ꝯtrà. j. de iu. do. si socrus. & ff. de peri. & cōmo. rei ven. qđ si pēdente. aliàs incipit necessariò. §. fi. Sed his legib.? fructuaria locauit, vel vēdidit. vnde non conductricis vel emptricis morte finitur, sed locantis in vendentis. in hac autem le. domina locauit etiam secundū vtrunq; casum. Item eidem secundæ positioni est contrariū. j. locat. viam. Solu. ibi in conductione proprietatis dicit transire ad hæredem: hic vsusfructus erat locatus secundum Azo.

Casum ponis duplici ter.

hoc summarium uiolat literam, licet in sensu uerum: sed alia est glo. secundum quam sic summatur. Morte conducentis usumfructum, finitur usus fructus. h.d. Sal.

¶ Idem AA. & CC. Pomponio. al. Pompeiano. LEX X.

SI domina[m] ꝓprietatis vxori tuæ vsumfructum locauit sub certa annua ꝑstatione: morte conductricis; ei, quę locauit, etiā vtendi fruendi causa non est deneganda. xiij. kalend. Ianuar. Sirmij. AA. Coss.

¶ Seipsam summat & non indiget summario. hoc dicit. Bald.

¶ Idem AA. & CC. Theodoro. al. Theodoto. LEX XI.

HAbitatio morte finit:[n] nec proprietatē, qui habitationē habuit, legādo, dominij vindicationem excludit.[o] D. xv. kal. Nouemb. Const. post cōsulatum Lampa. & Orest. VV. CC.

¶ Qn̄ tps certę ætatis apponit iuri iā acqsite, in dubio facit tēpus, non conditionē. hoc primò. & usus fructus morte extinguitur. h.d. scd'm Bar. Vel sic: Vsusfructus relictus usq; ad tps certę ętatis alicuius, nō pit morte illius: sed demum cùm tps euenerit. uel si legatarius morte præuentus fuerit. Relictus uerò usque ad tempus conditionis incertæ, finit conditione eueniente: qua nō eueniente, uel ad impoßibilitatem eueniendi deducta, usus fructus intelligitur usq; ad uitam legatarij relictus. Sali.

¶ Imp. Iustinia. † A. Iuliano. PP. L. XII.

AMbiguitatē[p] ātiqui iuris † decidētes sancimus siue q̃s vxori suæ, siue alij cuicunq; vsufructū reliquerit sub certo[q] tēpore, in qđ vel filius eius, vel q̃s q̃ alius ꝑuenerit:[r] stare vsumfructū ī annos singulos in quos testator statuit; siue persona đ cuius ætate cōpositū est, ad eā ꝑuenerit,[s] siue nō.[t] neque eñ ad vitā hōis respexit, † sed ad certa curricula: nisi ipe cui vsusfructus legatus sit ab hac luce fuerit subtract⁹; tūc etem ad posteritatē ei⁹ vsumfructū trāsmitti nō est penitus possibile: cū morte vsufructū penit⁹ extigui,

Antiquioris. al. antiqtatis.

al. Prospexit.

HAbitatio. CASVS. habitationem in domo mihi legasti, & decesi: an eā transmittā ad hæredē quærit. Dicitur q non sed morte finitur: & hoc in prima. nec si proprietatē domus legaui, in qua habitationem habui, quo minus eā vendicare posit, domino nō præiudicaui, & hoc in secunda.
n ¶ Morte finitur. vt ff. de vsu & hab. l. si habitatio. & ff. de cap. di. l. pe.
o ¶ Excludit. arg. j. de iure do. l. res quarum.
AMbiguitatem. CASVS. vxori vsūfructum alicuius fundi legasti vsque ad xij. annum filij tui, & filius tuus ante xij. ann. ætatis decessit. an in vlterius tempus quam vsusfru. erat relictus extendatur? dicitur q non, nec refert siue filius ad eā ætatem peruenit, siue nō. an autem si fructuarius ante illud decesserit tempus transmitteret ad hæredem, quæritur? Respō. qđ non. & hoc in prima.
Si autem mihi vsumfruc. legasti quādiu filius tuus esset in furore, an si resipuerit. finitur vsusfru? dicitur qđ sic. Si autem in furore. decesserit: vsque ad tēpus vitæ meæ extenditur vsusfru. quia potuit esse quandiu viuerē qđ nō ꝑuenisset ad suā mētē. vnde humanū est vt in tēpus vitæ meę penes me resideret vsusfr. sicut eñ me, vel furore finito extinguit vsusfru. Ita si in furore filius decesit eū nō extinguit qđ mors sanā mentem ꝑcesit: imò nec sana mēs secuta est, cū iā sit mortuus anteq̃ resiperet.
p ¶ Ambiguitatem. hęc lex ponit duos casus. Primus, quando sub certo tempore. Secundus quando sub incerto.
q ¶ Sub certo tempore. id est vsque ad certum tempus, fortè. x. ann. si autem ad incertum, distinguitur. j. eo. l. §. finautem talis.
r ¶ Peruenerit. lego Titio vsumf. ꝑ decēniu donec vixerit fili⁹ me⁹.
s ¶ Siue non. vt j. quando dies leg. cedit. l. ex his. & ff. ad Treb. Seius saturninus. & ff. de adimendis legatis. l. libertis quos. §. ab hæredibus. & infrà de fideicommis. liber. si fideicommissaria. & j. de nupt. sancimus. & quando dies leg. cedit. si cùm pręfinitione. & l. si cùm hęres. Sed contra.

Universidad de Deusto Biblioteca

tra.ff.de ma.testa.si ita scriptum fuerit.Sol.hic ad certum tempus:ibi ex certo tempore siue sub conditione.Vnde hic non perit relictum,licet ille ad ætatem illã non peruenerit cùm sit purum,ibi verò perit ius.&eodem modo soluitur aliud contrà.ff.de leg.j.l.si cui legetur. §. hoc autẽ. & aliud vt j.de ma.testa.l.cùm testator.& aliud.ff.de sta.liber. si seruus.

o ¶ Esse relictum.] nec enim aliter &c.vt ff.de leg.iij.nõ aliter. probatur autẽ ex eo ꝙ testator solebat vti vocabulo habitationis pro domo:vt ff.de leg.j.si seruus plurium.§.fi.& arg.ff.de supe.leg.labeo.secus vbi verba testõris nullo modo sententiæ cõuenirent:vt ff.de leg.j.l.iiij.
p ¶ Locis.}Alias modis.

iuris indubitati sit.Sin autẽ a talis fuerit incerta † cõditio,donec in furore filius, vel alius quisquã remanserit, vel in aliis similibus casibus, quorum euẽtus in incerto sit:si quidem resipuerit filius, vel alius,pro quo hoc dictum est, vel cõditio extiterit, vsumfructũ finiri. Sin autẽ adhuc is in furore cõstitutus decesserit, tũc quasi in vsufructuarij. vitã eo relicto, manere vsumfructũ apud eũ. b Cùm enim possibile erat vsq; ad omne vitæ tẽpus vsufructuarij, non ad suã mentẽ venire furentẽ, vel cõditionẽ impleri: humanissimum c est ad vitã eorũ vsumfructũ extendi. Quẽadmodũ etenim si decesserit vsufructuarius ante impletam conditionem, vel furorẽ finitum, extinguit vsusfructus:ita humanũ est extendi eũ in vsufructuarij vitam: etsi anteà decesserit furiosus, vel alia cõditio defecerit. D. Kal.Augu.Constantino. Lampadio & Oreste VV. CC. Coss.

¶ Siue legeẽ mihi habitatio,siue usufruc. habitationis uẽ legatũ ius habitandi : & p me possum habitare: & alij locare : non tñ ꝓprietas ad me ptinet,nisi ꝓbet de uoluntate testãtis.h.d,secundũ Ia.But.B.& Sal.

¶ Idem A.Iuliano.P.P. LEX XIII.

Cvm antiquitas dubitabat, vsufrctu habitationis d legato,& primo q̃dẽ cui similis esset, † vtrũne vsui,vel vsuifructui, an neutri eorũ. sed ius ꝓpriũ, e & spãlẽ naturã sortita esset † habitatio: f posteà g autem si posset is, cui habitatio lagata esset, eadem locare,vel dominium h sibi vindicare: auctorũ iurgium decidẽtes, cõpẽdioso responso omnẽ huiusmodi dubitationẽ resecam⁹. Et si quidẽ habitationẽ quis reliquerit,ad humaniorẽ declinare † sẽtẽtiam nobis visum est,& dare † legatario etiã locationis licentiã. i Quid enim distat, siue ipse legatarius maneat,siue alij cedat,vt & † mercedẽ accipiat? k & multò magis si habitationis l vsumfructum reliquerit: cum & nimiæ subtilitati satisfactũ videatur,etiam nomine vsusfructus addito. In tantũ etenim valere habitatonẽ volumus,vt non antecellat vsumfructum, m nec dominiũ n habitationis speret legatarius,nisi specialiter euidentissimis probatiõibus possit ostẽdere & dominiũ eius † domus sibi esse relictum. o Tunc etenim voluntati testatoris per omnia obediendum.est ¶ Quam decisionem locum habere censemus in omnibus locis,† p quibus habitatio constitui potest. q D. xviij.Kalen. Octob. Lampadio & Oreste VV.CC.Coss.

¶ Appellatio hẽdis relatiua ad id qđ đ sui natura nõ est trãsmißibile ad hẽdes,in persona primi hẽdis finitur h.d.secundũ Bart. Vel sic:si testator legat ꝓprietatẽ deducto usufructu mortuo primo hẽde finitur usufru.& consolidatur cum proprietate Sali.

¶ Idem A.Iuliano.P.P. LEX XIIII.

Antiquitas dubitabat,si quis fundum, vel aliã rem cuidã testamẽto relinqret, † quaten⁹ r vsusfructus apud hæredẽ s maneret, † si huiusmodi cõstaret legatũ. Et q̃dã inutile legatũ esse existimabãt q̃a vsusfructus nũq̃ t ad suã rediret ꝓprietatẽ, sed semp apud hæredẽ remaneret: & forsitã hoc existimabãt, quia & secũdus hærẽs,& deinceps, successores vnius esse videntẽ, u nec possit huiusmodi vsusfructus secũdm veterẽ distinctionẽ solitis x modis extingui. Alij aũt huiusmodi legatũ nõ esse respuendũ existimauerunt. y ¶ Tales altercationes decidẽtes sancimus, & huiusmodi legatum firmũ esse, & talẽ vsumfructũ z vnà cũ hærẽde a finiri:& illo moriẽte,vel aliis legitimis modis eum amittẽte, b expirare. Quare.n.iste vsusfruct⁹ sibi tale vindicet † priuilegiũ, vt generali interẽptione vsusfructus ipse solus excipiat? c quod ex nulla induci rationabi-

a ¶ Si autem talis.}incipit secundus casus & de eo dicit vsq; ad finem.
b ¶ Apud eum.}vt & ff. de vsufru.lega. generali. §.duas.in fi. Accur.
c ¶ Humanissimum.} non est hæc bona ratio: quia eadẽ posset assignari in superiori casu. Sed ideo est hic aliud: q̃a iste nõndum peruenit ad sanam mentẽ cum est mortuus & ideo extenditur. Item est illa potior ratio quia superiori casu testator respexit ad certa temporis curricula, hic non. Potest etiam esse ratio, vt enim imminebat onus restituendi ante,ita liceat & lucrũ sperare: vt j. de cadu.tol.§. pro secundo.

Cvm antiquitas.} CASVS. Testamentum fecisti, hæredem instituisti, habitationem mihi legasti: cùm erat dubium an legatum habitationis esset vsus vel vsusfructus, vel nuda ꝓprietas. Item an ille cui habitatio erat relicta posset eam alij locare. Item an legata habitatione videatur testator proprietatem legasse. Ad primam respondet Imperator: quòd habitatio est ius quoddam per se: neque vsusfructus: neque vsus. Item alij potest eũ legatarius locare. nec refert vtrum ipse maneat an alius vt mercedem accipiat. Ad tertium respõ. quòd habi. legata ꝓprietatem rei legatæ vendicare non possum: nisi testatorem hoc expresse dixisse probauerim, id est vel le dñium ad lega.pertinere.& hoc in secunda.
d ¶ Habitationis.}idest habitationum.
e ¶ Proprium.] primæ quæstioni respondet, tres enim facit.
f ¶ Habitatio.] neque enim vsus neque vsusfructus est. Vsus non: quia locare potest:vt hic vsusfructus non: quia hæc nõ finit nisi morte: sed vsusfructus multis modis: vt ff.de vsu & habit.l.si habitat.in fi.j.respond.& infr. eo.corruptionem.
g ¶ Postea.} secunda quæstio.

Inserta.
† Est.
† Est.
Habitatio differt ab vsu & vsufructu.
† al.veterũ auctorum.
† al.reclinare.
† Dari.
† al. deest, &.

q ¶ Constitui potest.} constituitur enim vt vsusfructus:vt instit.de vsu & habit.§. pen.
Antiquitas.} CASVS. Olim si testator alicui nudam proprietatem sun diretento vsufructu pro hærede legasset: dubitatio erat an valeret legatum, quibusdam asserentibus, quibusdam negantibus: cum ideo nunquã esset reuersus vsusfructus ad proprietatem, propter hoc quòd secundus hæres & deinceps vsq; in infinitum cũ sint hæredis hæredes, & testatoris,haberet hunc vsumfructũ. hanc dubitationem decidit Imperator,dicẽs hoc legatũ valere scilicet ꝓprietatis,mortuo, scilicet primo hærede, vel capite minuto: quare enim talis vsusfruct. tale priuilegium sibi vendicat,vt generali interẽptione excipiatur.cum ea quæ generaliter dicuntur, generaliter intelliguntur.ff.de lega.j.l.j.§. generaliter.
r ¶ Quatenus. } id est hoc modo.
s ¶ Hæredem. } scilicet legantis.
t ¶ Nunquam ad suam rediret proprietatem.} Ar.quòd liber homo non potest locare operas suas in perpetuum ne inutilis sit libertas. Irr. pro eo institu. eod. §. ne tamen. & ff.de li.ho.exhi.l.ij. & ff.de condi. & demonstr. titio.§.titio.ij. Ioan.&nos contrà: quoniam poterit per aliũ operari: vt s. de epi.& cle.l.quisquis.& le. ad similitudinem.& ff.de vsufruct. lega. l. iij. Item not.quòd quædam ad tẽpus valent,quæ in perpetuum nõ valent,vt ff. cõmuni diuidun. in hoc iudicium.§.si conueniat.
v ¶ Videantur.} vt & ff. de verb.sig.l. hæredis. & l.sciendum.& inf. de hære.insti.l.fin.& ff. de peti. hæred.l. iij. Fallit tamen in duobus casibus, scilicet in pupillari substitutione,& in operis: vt in illa lege. de verb. signifi.l. sciendũ.& ff.de vulg.substi.l.q. liberis.§. hæc verba.& in casu huius legis.

h ¶ Vel dominium.} tertia quæstio.
i ¶ Licentiam.}& sic est soluta secunda quæstio. Sed contrà.ff. de vsu & habit.l.cæterũ.in prin.& l.sed neq;.vbi dicit ꝙ non loca: sine se. Sol. ibi dicit in vsuario.nec obstat huic solutioni in eodem titulo.l. si habitatio.in prin.vbi parificat vsum & habitationem: quia ibi dicit penè.
k ¶ Accipiat.]vt & in insti.de vsu & habit.§.sed si cui.& argum.de vsu fru.l.arboribus.§.vsufructuarius.
l ¶ Si habitationis vsumfructum.]i.per hæc verba quorum sensus est.i. habitationem.nec enim põt esse seruitus seruitutis,vt ff.de vsuf.le.l.j.
m ¶ Vsumfructum.}in hoc scilicet locando. Sed in eo quod non finitur nisi morte,antecellit: sed & minor est quandoque cùm non nisi in domo constituatur.vsusfructus autem in omni re.
n ¶ Nec dominium.}solutio tertiæ quæstionis.Accur.

Seruit⁹ seruitutis non potest esse.

x ¶ Solitis modis.}quia non morte secundum prædicta.
y ¶ Existimauerunt.}& bene.
z ¶ Vsumfructum.}quia talia sunt subiecta qualia permittunt prædicta: quia talis est natura vsusfructus.
a ¶ Cũ hærede.}Primo nisi constet & de secundo sensisse: & tunc erũt duo vsusfructus,& quilibet solitis finitur modis: vt ff.de ver.ob. stipulatio ista.§.si quis ita.& hic. Item in eo quod dicit moriente primo finiri, est arg.contrà.ff.de iure immu.l.iiij.sed ibi fuit concessa immunitas sibi & posteris generaliter. Item ar.cõtra.j.de leg.in annalibus.& ibi solui.
b ¶ Amittente.scilicet per capitis diminutionem.
c ¶ Excipiatur.}quod ergo generaliter dicitur, generaliter intelligatur:vt ff.de leg.præs.l.j.§.generaliter.& ff.de public.de pretio. & in decre. xix.dist.ca.si Romanorum.

a ¶ Paucißimis.}Not.ꝙ multa verba paucißima appellat,sicut faciunt allegantes qui dicunt,vnum verbum dicam,& multa proferunt. & fa.ad hoc j.de bonis vacan.l.ij. li.x.

Inter antiquam.} CASVS. Olim si testator seruo alterius vsumfruc. legasset,& sic dominus per seruum acquisiuisset vsumfruct. dubitabatur si dominus partem serui alienasset, vtrum pro parte finiretur vsusfruc.vel in totum, vel ad proprietatem rediret,an penes dominum remaneret. circa hanc dubitationẽ recitantur opiniones, vna erat quia si testator partẽ serui alienasset, in totum finiretur vsusfr. Secũda,ꝙ in parte remaneat. Tertia, ꝙ siue sic siue sic, apud dominum remaneat integer vsusfru. & hãc opinionem approbat impe. statuens ꝙ hoc obseruetur:vt sicut ab initio apud dominũ intelligitur vsusfr. ita & nunc: & si seruus pro parte fuerit alienatus.
b ¶ Acquisitus.} re.vel saltem dies cessit:aliàs secus:vt ff.quando dies lega.ce.l.si post.§.fin.
c ¶ Multi.} interpositio est.Accur.
d ¶ Vsumfructum.}distinguendum est vtrum contemplatione domini vel serui.
e ¶ Retentionem.} vt j.l.ꝓxi.& ff. de reb.dub. l.quoties in actionibus.
f ¶ Et si pars.} vt hic,& arg.ff.de ser.l.vt pomum. §.j.idem etiam si totus alienetur: vt ff.qui.mo. vsusfru.amit.l. si seruo.& l.repeti.§.si quis. & j.e.l. fin.& ar.ff. de dona causa mor.l.fi.Sed contrà.ff. de vsufruct. l. qui vsumfructum. §. fina. prout est ibi in litera seruo Titij. Sol.ibi contemplatione serui erat relictus,hic domini. Vel hic corrigit. Vel ibi est seruus mortuus:hic alienatus. Si autem habeas ibi vsumfructum serui Titio, non est contra.

Corruptionem.} CASVS. In prima parte huius legis dicitur, ꝙ olim erant certi modi, per quos finiebatur vsusfruct. morte, vel capitis dimi. vsufructua. vel non vtendo de actione, scilicet personali ex testamento vel ex stipulatu:si in stipulationẽ deductus esset vsusfruc. per quam petebatur vsufruct. certum quasi erat satis,quod morte,vel capi.dimi.vsusfru.tollebatur: sed dubitabatur, an anno, vel biennio actiones tollerentur,sicut vsusfr.hãc dubitationẽ decidit Imperator statuens quòd vsusfruct.anno vel biennio non vtendo, nõ finiatur: nec actiones competẽtes ex prædicto tempore, si fructuarius tacuerit, nec petierit,nisi præscriptio domino vendicanti obijci cõsueuit,puta.x. inter præsentes.xx.intẽr absentes. tanto tempore actio perit.& hoc in prima. In secunda dicit,nõ qualibet capitis dimi. finietur vsusfruct. sed maxima & media,sed non minima.& ponit simile in filiofami.
g ¶ Corruptionem.}id est amißionem.
h ¶ Diminutione.] etiam minima.Accur.
i ¶ Vel non vtendo.]per annum vel biennium.
k ¶ Quibusdam.} vt rei interitu vel mutatione vel consolidatione, vt institu.eo.§.finitur.
l ¶ De personali.}scilicet ex stipulatu, si per stipulationem fuit promissus: vel ex empto,si fuit venditus: vel ex testamento, si fuit legatus.
m ¶ Eam tolli.}scilicet actionem personalem. Accur.
n ¶ Non vtendo.} id est non deducendo eam in iudicium,vel etiam non vtendo vsufructu.post traditionem, vel quasi, amittit actionem vt statim dices.

† Anthemio.PP.
† al.mortalibus.
† Si.
† In alium

li sententia manifestißimum est. Et propter hoc, & vsumfructum finiri,& ad proprietatem suam redire, & vtile esse legatum sancientes, huiusmodi paucißimis a verbis totam eorum ambiguitatem deleuimus. D.xv.kalend.Octobr. Lãpadio & Oreste VV.CC.Coss.

¶ Si per seruum fuit usufructus acquisitus : alienatio eius non tollit acquisitionem iam factam,nec manumißio,nec mors.Bal. Vel sic: Per alienationem partis serui,non extinguitur usufructus seruo concessus.h. d.secundum Barto.

¶ Idem A.eidem Iuliano.† LEX XV.

Inter antiquam prudentiã dissensio incidit, si per seruum vsusfructus domino fuerit acquisitus, b & ex quibusdã casibus (multi c enim casus rebus incidũt mortalium† † pars huius serui ad aliũ perueniat: vtrum omnis vsusfructus, qui anteà per seruum ad aliquẽ† peruenerit, apud eum remaneat: an totus tollatur,uel ex parte deminuatur, ex parte aũt apud eum resideat. Et super huiusmodi dubitatione tres sententiæ uertebantur. Vna,quæ dicebat ex particulari alienatione serui totum vsumfructum deminui. Alia,intantum vsumfructum d deminui, inquantũ & seruus alienaretur. Tertia, quæ definiebat partẽ quidem serui posse alienari, totũ aũt vsumfructum apud eum remanere, qui anteà seruum insolidũ habebat. & in nouißima sententia summũ auctorẽ iuris scientiæ Saluium Iulianum esse inuenimus. ¶ Nobis aũt hæc decidentib. placuit Saluij Iuliani admitti sententiam,& aliorum,qui in eadem fuerunt opinione: quibus humanius visum est, non interemptionem vsusfructus studiosam esse, sed magis retentionem, e quatenus etsi f pars serui alienetur,tamen neque pars vsusfructus depereat, sed maneat secundum suam naturam integer, atque incorruptus. Et quẽadmodum ab initio fixus † est, ita & † conseruetur, ex huiusmodi casu nullo deterioratus modo. D.x. kalend.Octob. Lampadio & Oreste VV.CC.Coss.

¶ Hæc est subtilis lex, & materia eius est de apicibus iuris.& breuiter hoc intendit. Vsusfructus nõ utendo,& personalis actio pro eo,seu pro patientia cõpetens,spatio lõgi tẽporis finitur, non minori spatio. Item usufructus non finitur minima capitis diminutione:sed media, quæ ciuitatẽ adimit, uel maxima,uel morte naturali. Bal.

¶ Idem A.Iuliano.P.P. LEX XVI.

Corruptionem g vsusfructus multiplicem esse veteribus placuit, uel morte vsufructuarij,vel capitis diminutione, h vel non i utendo,vel aliis quibusdã k nõ ignoratis† modis. ¶ Sed de vsufructu q̃dẽ hoc indubitatũ fuerat: de personali l aũt actione, quæ super vsufructu nascitur, siue in stipulationẽ vsusfructus deductus sit,siue ex testamẽto relictus, dubitabatur: morte quidẽ usufructuarij, & capitis diminutione eã tolli m omnibus cõcedẽtibus : nõ vtẽdo n autem, si o per annum,vel biennium forsitan eundem vsumfructum non petierit vsufructuarius, vt sic† personalis actio tollatur, altercantibus. p ¶ Sed nos hoc decidentes sancimus, non solùm actionem, quæ de† vsufructu nascitẽ, sed nec ipsum vsumfructũ nõ vtẽdo q cadere, r nisi tantũmodò morte vsufructuarij, & ipsius rei interitu;sed vsumfructũ,quem sibi aliquis acquisiuit, hũc habeat dum viuit intactum : cùm multæ, & innumerabiles causæ rebus incidant mortalium,† per quas homines iugiter retinere,† quod habent,non possunt. s ¶ Et est satis durum per huiusmodi difficultates amittere, quod semel possessum est : nisi talis exceptio vsufru-

o ¶ Si.}id est an.
p ¶ Altercantibus.}Sed certè non iustè videtur quæri, vel dubitari de actione personali an tali tẽpore tollatur, nisi cùm in testamẽto est relictus, & quis per biennium nõ petiit: tunc enim potest iustè queri de vsufructu, an tollatur non vtendo: quia statim competit adita hæreditate: vt ff.quem admodum ser. amitt. l. si partem fundi. §. j.Item non potest iustè quæri de actione ex testamento q̃ simul cõpetit. Cùm autẽ per contractum inter viuos in conuentionem deducitur, aut est traditus, & tũc tollitur actio solutione: vt insti.quib.mod. tollitur oblig. in princ.& sic non potest esse quæstio, an debeat tolli tempore, vel non. Aut non est traditus, & tunc non amittitur tempore vsusfructus, cùm non fuerit: vt ff. de vsufructu leg. l. Sempronius. & ff.quibus modis. vsufruc. amitta. l. j.§.sed ita demum.& §.fina. Sed nec actio personalis potest tunc tolli,nisi xxx.ann.vt j.de constitut.pecu.l. ij. & infra qui. nõ obst.long.tempo.præscript.l. neque mutui. Ad hoc respo. quia procedit quæstio vbi etiam inter viuos constituitur : sed nõ ante traditionem,sed post. nam non est verum quòd per traditionẽ tollatur actio pro eo compe tens, cùm in eo non fit traditio, vt ff. eodem. l. iij. §. dare.& ff.de acquiren. rer. domi l.seruus.§. incorporales. Sed in rebus corporalibus illud tenet, quòd solutione eius quod debetur, tollitur omnis obligatio. Nec obstat quòd mihi constitutus per patientiam, & me uiuente dicitur mihi deberi: sicque res mea mihi debetur. quia (ut dixi (cùm non sit ibi uera traditio, non merè efficitur meus. quod studiosus lector potest notare, quia pluries dicitur, iste vtitur seruitute debita. Prætereà & res mea quandoque mihi debetur, scilicet ratione eius quod meum non est, scilicet restitui, vt ff.de verb. obli.l. nemo rem. Secundò videtur ꝙ Iustinianus non respondeat huic quęstioni de personali actione 1, sed dico ꝙ plenè respondet cùm dicit,nisi talis exceptio vsufructuario &c. Aduerbium.n.nisi &c.excipit de eo generali quod dixerat, scilicet nec actionem nec vsumfructum non vtendo tolli &c. tunc ergo vsusfructus & actio tollitur. Et sic est mirabile, ꝙ actio personalis competens pro vsufructu tollitur.x.an.inter præsentes,& inter absentes.xx.vt hic dicit. Sed an ipso iure? Respondeo non,sed per exceptionem,quia tempus &c. vt ff.de act.& oblig.l.obligationum fere.§.placet. sed si capitis diminutione,vel alijs modis,amittitur tunc ipso iure.
q ¶ Non vtendo.}vt olim scilicet per annum vel biennium.
r ¶ Cadere.}nec alio modo.
s ¶ Non possunt.} sic.j.de præscrip.xxx.an.l.fi.& supra.l.proxi.

† Innixus.
Actio personalis pro vsusfru.con petens quãto tempore tollitur.
† al. de est, &.
† Ignotis.
† An.
† Pro.
† al.mortalibus.
† al.detinere.
Mea res quandoque mihi debetur.
1 Istam gl. reprobant hic Pet.B. & Paul. Actio personalis x. vel xx. an. aliquando tollitur.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Excludere.] x. annos vel xx. Sed quid si in re mobili est vsusfructus? an tolleretur actio personalis triennio? Respon. non, cùm vsusfructus rei immobili comparetur. vt]. de præscript. long. temp. l. fin. in fi. & ff. de vsu cap. l. iusto. §. non mutat. &]. ti. j. l. sicut.

b ¶ Admittat.] quasi dicat non. & sic non tollitur minima capitis diminutione, vt institut. de acquisit. per arrogat. in princip. & institu. de vsufructu. §. fin.

c ¶ Anima.] i. morte.

E X libris.] CASVS. Si filiofami. testator vsumfruc. alicuius fundi legasset, si dominus per seruum, vel pater per filium vsumfru. acquisisset, dubitatio esset an media vel maxima capitis diminutione, vel morte, vel emancipatione filij, vel serui alienatione, vel manumissiõe finitus esset vsusfr. vel penes patrẽ & dñm, quibus per seruum vel filiũ acquisitus, erat remaneret, hanc dubitationem decidit imperator, quia non obstante calamitate filio vel seruo contingente vsusfruct. apud patrem vel dominũ integer maneat. hoc in prima. Si autem pater vel mediã vel maximam capitis dimi. passus fuerit, vel decessit, an ob hoc penes filiũ remanebit vsusfruct. q patri p eũ erat acq̃situs? Rñ. Impe. cũ. n. magis testatorem filio cõtẽplatione filij, quã patris reliquisse pręsumamus, nihilominus manet apud filiũ. & hoc in secũda. & no. q de dño rationẽ nõ fecit capitis. dimi. &c. sed in ea dubitatio nõ eẽt, &c. Vi. & hęc lex & superior sunt de quinquaginta decisionibus secundum Bald. hic.

d ¶ Ex liberis.] quos nõ habemus.

e ¶ Emancipatione.] hoc respicit antecedentẽ legem, corruptionem.

f ¶ Intactum.] Imò videtur amitti, vt ff. de vsu fru. l. qui vsumfrectum. §. fin. prout est ibi. seruo Titij. Sol. refert contemplatione domini tantùm sit relictus, & tunc non perit. an serui, & tunc domino perit. an dubium est, & tunc obtinet hæc l. & eo modo soluitur aliud contra. ff. de donat. cau. mor. l. si filiofamliàs. & ff. de vsu & habi. l. plenum. §. si plus. ar. contrarium huic solutioni.]. in fi. huius l. Alij dicunt quòd illa l. qui vsumfructum corrigitur. aliæ duæ in aliis casibus loquuntur. nam aliter quemcunque dixeris vsufructuarium, stare nõ potest, ut dicunt præterea lex illa plenum. non est cõtra: quia hic tractat de cuius morte finiatur. ibi nondũ finitus vsusfructus ad quẽ porrigatur. Vel potest dici, quòd principium. l. huius dicit, quãdo cõtemplatione patris, finis vero quando contemplatione filij. Item adhuc est contrà. ff. de verbo. obli. l. si stipulatus fuerim. in prin. & ff. de mino. l. iiij. §. sed si legatum sit. & ff. de iniur. l. sed si vnius. §. fi. So. ibi loquitur in iis quæ personæ cohærẽt filij vel serui. Item adhuc cõtra.]. de bo. quæ lib. l. cũ oportet. & l. fi. nam nec in aduentitiis, nec in profectitiis, nec in castrensi vel quasi, locũ habere potest hæc lex. sed respondeo hic loqui cum dubium est cuius cõtemplatione, vel hoc corrigitur.

g ¶ Neque si pater.] quid de domino? Rñ. secus. nam seruus non habet, nec ad hæredẽ trãsit. at filius habet, nõ vt hæres, sed vt vsufructuarius.

h ¶ Magis contemplatione.] comparatiuè. Et not. argu. quòd in dubio contemplatione filij relictum præsumitur, vt ar.]. arbit. tu. l. si defunctus.

¶ DE SERVITVTIBVS ET AQVA. ¶ Dixit de seruitutibus psonalibus, nũc de seruitutibus rerũ: ut ff. eo. l. j. & specialiter ponit de aqua, generaliter de aliis: quia q̃dã specialia in ea est dicturus:

† al. Vindicabat, poterat

† al. ad utilitatem ei possessum.

† Exẽptus.

Vsusfructus seruo relictus quãdoque dicitur finiri.

ctuario opponatur, quæ etiã si dominium vendicaret, † posset eum presentem, vel absentem excludere.[a] ¶ Sed neque per omnẽ capitis deminutionem huiusmodi detrimentum imminere nostris patimur subiectis: (quare enim si filiusfamilias fuerit is, qui vsumfructũ habet fortè ex castrensi peculio, vbi nec patri vsusfructus acquirit, ei possessum, † per emancipationem eum amittat?[b]) sed secundũ, quod definitum est, tunc eum tantummodò desinere, cùm vsufructuarius, vel res pereat, & tantummodò eum cùm anima,[c] vel rei substantia expirare: nisi prędictæ exceptionis vigor reclamauerit: excepta videlicet tali capitis deminutione, quæ vel libertatem, vel ciuitatem Romanam posit adimere. tunc etenim vsusfructus omnimodò ereptus, † ad suam reuertatur proprietatem. Dat. Kalẽ. Octobr. Constantinopo. Lampadio, & Oreste VV.CC.Coss.

¶ *Vsusfructus filiofamilias, uel seruo alieno relictus, acquiritur patri, & domino: et licet filius, uel seruus moriantur, uel statũ mutent, residet nihilominùs penes patrem, & dñium. sed patre mortuo, uel mediã seu maximam capitis deminutionẽ passo, usufructus redit ad filium, à quo habuit originem, & ad quem testator præsumitur habuisse contemplationem. hoc dicit Bal.*

¶ Idem A. Ioanni. PP. LEX XVII.

E X libris[d] Sabinianis quæstio nobis relata est, per quam dubitabatur, si vsusfructus p seruũ acquisitus, uel p filiũfamiliàs, capitis deminutione filii magna, uel media, uel morte, vel emãcipatiõe,[e] vel serui quacũq; alienatione, vel morte, vel manumissione posit † adhuc remanere. Et iõ sancimus in hmõdi casibus, neq; si seruus, vel filiusfamil. in p̃fatos casus inciderit, interrũpi patri vel dño vsumfructũ, q p eos acq̃situs est, sed manere ĩtactũ.[f] Neq; si pater[g] magnam capitis diminutionem, vel mediã passus fuerit, vel morte ab hac luce fuerit exẽptus vsumfructum perire: sed apud filiũ † remanere, ẽt si hæres à patre non relinquatur. Vsumfructum enim per eum acquisitum, apud eum remanere etiam post patris calamitatem oporteret: cùm plerumque verisimile sit testatorem contẽplatione[h] magis filij, quàm patris vsumfructum ei reliquisse. Dat. xv. kalen. Nouemb. Constantinopo. post consulatum Lampadij & Orestæ VV.CC.

De seruitutibus, & aqua.
TITVLVS XXXIIII.

¶ *Ista est notabilis lex, & habet tres lecturas: & secundum primam lecturam hoc intendit: Seruitus, quæ habet causam continuam, acquiritur spatio longi temporis, si præscribens fuerit bonæ fidei. h. d. secundũ Bart. Vel sic: secundũ Sal. Seruitus habens cãm continuam, præscribitur longo tempore, ab eo, qui possidet bona fide: quia nõ ui, non clàm, uel præcario, hoc dicit secundũ primam lecturam, Vel sic: Libertas contra seruitutem altiùs non tollendi, longo tẽpore præscribitur ab eo, qui bona fide fuit in quasi possessione libertatit. h. d. secundum secundã lecturã. Vel sic: Patientia eius, qui possidet ui, clàm, uel precariò, non sufficit in præscribenda seruitute, ẽt ab eo qui possidet bona fide. h. d. secundũ tertiã lecturã.*

¶ Imp. Antoninus A. Calpurniæ. LEX I.

S I quas[i] actiones aduersus eũ, q ædificiũ cõtra veterẽ formam

nt infr. l. 2. sic & diuina scriptura, dicite discipulis eius & Petro.

S I quas.] ¶ Pone casum tribus modis. Primò secundum antiquos, Domus tua debebat seruitutem domui meæ altius non tollendi. quæ acquisita erat domui meæ tempore, nunc tu altius exaltas contra seruitutem debitam: agam contra te, vel vti possideris, vel confessoria, & vincam si bonam fidem habui in præscribendo, non autem si vi, vel clam, vel precario sin vsus seruitute. Et secundum hunc casum dic, quòd hæc seruitus potest quæri tempore, cũ habeat perpetuam causam & incipit ab eo tẽpore, quo vicinus meus fuit aliquando a me prohibitus ędificare. nam ex tunc incipit possidere iure seruitutis: quod est necesse: vt ff. quemadmodũ seru. amit. l. fin. alioquin clam possidere videretur: quod non debet esse: vt hic dicit. Itẽ quòd dicit longi temporis, propriè dicit secũdum nos, licet quidam dixerint, cuius temporis non est memoria, per l. ff. de aqua plu. arcen. l. j. in fi. & l. ij. Item quòd dicit vicem seruitutis constitutæ: scilicet per pactum vel per vltimam voluntatem. & sic consuetudo æquiualet veritati. Item quòd dicit si modo is qui pulsatur. dic id est tu qui pulsaris. i. inquietaris ædificatione illius: vel eo agente negatoria. Et q dicit possidet i. quasi possidet seruitutẽ, quia verè nõ possidẽtur: vt ff. vt acquir. rer. domi. seruus. §. incorporales. Item hæc verba vi, &c. expone. vt ff. de vi & vi arma. l. vim facit clam, expone vt ff. de acquir. possessio. clam precario, expone vt ff. de preca. l. j. in prin. Vel dic secũdò, domus tua debeat seruitutẽ domui meæ altius non tollẽdi, p constitutionẽ, altius ædificatam habuisti longo tempore cõtra vaterem formam, id est seruitutem. si ago contra te, iudex te absoluet, si modo nec vi, nec clam, nec precario, sic tenuisti. Et quòd dicit vicem seruitutis, scilicet amissæ per pactum. vel propriè scilicet acquisitæ. scilicet illi cui domus seruiebat conrra meam domum. nam libertas eius, quodammodo dicitur seruitus meæ. Item quòd dicit pulsatur, propriè ponit. Et secundum utrunque supra dictum casum, quæro an sufficit si ab aduersario non teneatur precario, vi, vel clam. licet ab alio teneatur? Sed dic a nomine debere habere precario, cùm bonam fidem debeat habere: vt ff. quemadmodũ seruit. amit. l. fi. & de aqua pluuia arcen. l. fi. licet sit arg. contrà. ff. vti pos. l. j. §. fina. & l. ij. Vel dic tertiò, Domus tua debebat seruitutem domui meæ altius non tollendi, tempore mihi quæsitam, vt assero: si tu ædificas, ego agam & vincam te: ita demum si tu contra quem præscripsi non posidebas domum tuam eo tempore quo præscripsi contra te, vi vel clam vel precario: nam tunc sicut non posses mihi in ea per pactum constituere seruitutem, sic nec per præscriptionem in ea quæram seruitutem. dic ergo si quas, &c. sed quæ sunt actiones, quæ pro seruitutibus competunt? Respond. confessoria. Item vti posideris. vtile: vt ff. si seru. vend. l. ij. in princi. & §. ij. & de serui. l. penult. Item negatoria quæ datur econtra: sed non simul: quia hoc esse non posset. ADDITIO. Ioanni Fabro in suo Breuiario placet tertia lectura, quia notabilior, licet doctores primum approbent, quia aptior. Et si videre optas quanto tempore acquiratur seruitus, & a quo tempore incipit posideri, & an requiratur & præsumatur bona fides: vide hic plenè & familiariter per ipsum dominum Ioan. Fabr. in suo Breuiario.

al. Calpurniæ.

Vt luminibus

a ¶ Vt luminibus.] vt, consecutiuè ponitur non causatiuè. sic. s. de iudi. l. properandum. §. j.

b ¶ More solito.] per libellum: vt s. de lit. contest. auth. offeratur.

c ¶ Non prohiberis.] vt & ff. de serui. vrba. prædi. l. qui luminibus. & ff. de itine. actuq; priuato. apparet. §. pen.

d ¶ Longi temporis.] cuius nõ extat memoria secundum quosdam: vel decem vel viginti annorum secundũ nos. Accu.

e ¶ Seruitutis.] constitutæ, vel amissæ secundum diuersos casus.

f ¶ Pulsatur.] propriè & impropriè secundum diuersos casus.

g ¶ Nec clam.] & dic ille qui pulsatur opere & facto.

Diuisio.

S I aquam.] Diuiditur in tres partes. In prima, loquitur de seruitute præscripta. In secunda, loquitur de præscriptione interrupta: & ea interrupta ille qui fecit expẽsam contemplatione seruitutis, eam non repetit. Tertio, rationem reddit huius legis. Secunda ibi, Quod si ante. Tertia ibi, Cùm in aliena. Bald.

¶ Casus istius l. talis est. Per agrum meũ me sciẽte nec prohibente aquã per x. ann. inter præsentes, vel per. xx. inter absentes duxisti: an sit tibi quæsita seruitus, quæritur? Respon. q sic: exemplo rerum immobilium. & hoc in prima. Si autẽ ante impletam præscriptionem prohibui ne duceres: post prohibitionẽ in agro meo opus aliqd vt aquam duceres extruxisti, puta canales vel riuulos. nec fructus quos fecisti, repetes: necqd extruxisti, ad rem ptinebit.

† al. deest, per iudicẽ

† Per lõgũ tẽpus, vt s. l. prox. Casus.

† al. quoad

extruxit, vt luminibus[a] tuis officeret, competere tibi existimas: more[b] solito per iudicem † exercere nõ prohiberis.[c] Is, qui iudex erit, longi temporis[d] consuetudinem vicem seruitutis[e] obtinere sciet: modò si is qui pulsatur,[f] nec vi, nec clàm,[g] nec præcariò posidet. PP. iij. Id Nouemb. Gentiano & Basso Coss.

¶ *Ista lex est singularis, & est clauis in tota materia. & h. d. Seruitus quæ habet cãm continuam, acquiritur longo tempore, nisi fuerit interrupta: nec repetit quis expensas, quas fecit in re contemplatione seruitutis. h. d. Bal.*

¶ Idem A. Martiali. LEX II.

S I aquam per possessionẽ Martialis eo sciente,[h] duxisti; seruitutem exẽplo rerũ immobiliũ tpe † q̃sisti.[i] Quòd si ante id spatiũ eius vsus tibi interdictus[k] est: frustrà sumptus in eam rem factos[l] prestari tibi postulas: cùm in aliena possessione operis facti dominium, quod † in eadem cã manet,[m] ad eum pertineat, cuius est possessio.[n] PP. Kalen. Iul. Læto & Cereale Coss.

¶ *Prouinciales licet eorum prædia sint tributaria, habent tamen dñium: & ideo possunt seruitutem constituere, & acquirere. Bal. Vel sic: In prouinciali prædio licet tributario potest seruitus imponi, & onus seruitutis impositę comitatur rem ad quemcũque transeat. Salic.*

h ¶ Sciente.] iure seruitutis non precario, vel clàm, vel vi. Et not. non desiderari titulum in præscribenda seruitute, vt hic, & ff. si ser. vendi. l. si quis diuturno. & ff. de itine. actuq; priua. l. j. §. si quis autem cùm. & §. sit ibi fundum. in fin. &]. de long. tempo. præscrip. quæ pro liberis. l. ij. Itẽ not. quòd dicit sciente, quia aliud est in præscriptione rerum corporalium vbi non exigitur scientia, vt infra de præscri. long. temp. l. fi. in fi. & de præscrip. xxx. an. l. sicut. & est ratio, quia hic dominus posidet, ibi nõ. nec obst. quod dicitur in eadem. l. de præscri. long. tempo. eodem obseruando &c, quia idem est quantùm ad tempus, non quantum ad sciẽtiam, secundum Azo. Alij vt H. subaudiunt hic maximè.

i ¶ Quæsisti.] Et sic x. an. inter præsentes. xx. inter absentes, quia sic est in immobilibus, vt supra de vsuca. teansfor. l. j. Sed contrà. ff. de aqua cotidia. & æsti. l. hoc iure. §. ductus. vbi exigitur tempus cuius non extat memoria. Sol. ibi de aqua flumine publico dicit, vel fiscali, hic priuato. Vel hic habet perpetuam causam, ibi non. argu. ff. de serui. vrba. prædio. l. foramen. 2 Item quid si aqua non fluxit semper, sed fistulæ semper paratæ fueruut ad aquam recipiendam? Idem videtur quod in stillicidio, vt videatur habere perpetuam causam. argum. dictæ. l. foramen. Et dicas hic quæ seruitutes, & qualiter præscribantur, vt not. ff. de seruit. l. seruitutes. iij. Sed negatoria quando tempore tollitur? Respond. xxx. ann. secundum quosdam, cùm omne ius tanto tempore tollatur, vt]. de anna. except. l. j. §. j. Sed si mihi tollitur negatoria, ergo tibi acquiritur seruitus tempore, quod negaui modo in illa quæ non habet perpetuam causam. Sed dices secundum illos non sequitur. nam potest esse quòd seruitus non est quæsita, & tamen non potest ei negari, vt & alibi. ff. de seru. rust. præd. l. per fundum. Alij dicunt quòd etiam elapsis. xxx. annis intenditur negatoria pro præsenti itione, non pro præteritis quę fuerunt iam sunt. xxx. anni vel plus. nam quot sunt itiones, tot sunt facta, & tot præsciptiones: vt ff da verbo. obl. l. si sic stipulatus sum. nec vna est continua alteri: vt ff. de seruit. l. seruitutes. iij. & aliud in possessione rei corporalis quæ potest, & debet esse continua. Sed cũ prohibeam, q ammodò non vadat, & quòd interesse reddat pro itionibus à. xxx. annis, citra vno iudicio potest agi, licet plura vt dictum est petantur. ar. ff. pro socio l. cum duobus. §. si plures. & ff. famil. ercisc. l. hæredes. §. de pluribus l& si pro quibusdam agi, non repellar exceptione rei iudicatæ agendo postea pro alijs, sicut si fuisti aliquando absolutus, quia non posidebas nunc posides: vt]. ad exhibend. l. neque. Prædicta autem procedunt in seruitutibus, quæ non quæruntur longo tempore. aliàs tollitur negatoria eodem longo tempore.

1 Rationẽ ponit Dyn. in c. possessor. de reg. iu. li. vj. istã, quia in præscriptione ista rum seruitutũ tractatur de modico preiudicio ideo non requiritur titulus.

2 Hanc solutionẽ dicit Car. hic tenẽdam.

k ¶ Interdictus est.] naturali interruptione: vt ff. de vsucap. l. naturaliter. sicut & retinetur per continuationem vsus: vt ff. de vsufr. arboribus. §. idem tractat. Item per lit. contestat. non per solam denunciationem nõ enim sola denunciatio vsucapionẽ interrũpit: vt s. de rei vend. l. motæ litis. & ff. pro emptore. l. alienã. Vel forte est speciale, vt sola denũciatio interrũpat, sicut facilius currit præscriptio, quia sine titulo, & sine possessione. nam incorperalia non posidentur: ut ff. de acquiren. rer. domi. l. seruus. §. incorporales. Et nota ff. de vsufruct. arboribus. in fin.

l ¶ Factos.] post interdictionem cùm videaris velle donare: vt s. de rei vendi. domum.

m ¶ Manet.] vt s. ti. ij. l. ij. & dic vt ibi.

n ¶ Possessio.] id est, res possessa siue dominiũ. sic. s. tit. ij. l. quoties.

E T in prouinciali. CASVS. An in prædio prouinciali posit seruitus constitui, quæritur? Dicitur quod sic, præcedentibus iis quæ ad seruitutem constituendam sunt necessaria, puta per actionem ex stipula. &c. & hoc i prima. Et si post constitutionem seruitutis prædium alienatũ fuerit transit cum suo onere. & hoc in secunda.

o ¶ Seruitutes possunt: contra videbatur, quia non sunt domini: vt infra de vsuca. transfor. l. j. & seruitutes non possunt constitui nisi à dominis, vt institu. de serui. §. ideo autem. sed tamen est contra, quia sunt quasi domini.

† al. Idem A.

† Seruitus.

† Seruitutem.

Incorporalia non posidentur.

† al. potuerunt

¶ Imp. Alexander. A. Ricanæ. LEX III.

E T in prouinciali prædio constitui aquæductus, † uel aliæ seruitutes possunt:[o] si ea præcesserint, quæ seruitutes † constituunt.[p] Tueri[q] enim placita inter contrahentes debent.[r] ¶ Quare non ignorabis, si priores possessores[s] aquam duci per prædia prohibere iure non potuerint, † cũ eodem onere perferendæ seruitutis transire ad emptores eadem prædia posse.[t] PP. Kalen. Maij, Maximo. ij. & Aeliano Coss.

¶ *Ex fundo alieno non potest duci aqua, nisi domino uolente. h. d. secundum Bal. Vel sic: De alieno fonte non potest aqua duci, sine permissione domini. h. d. secũdum unam lecturam. Vel sic: Sine permissu eius, cui seruitus prius fuit concessa, quando hæc secunda concessio priori foret nociua, non potest de eodem fonte aqua duci. h. d. secundum aliam lecturam. Salic.*

¶ Idem A. Cornelio. † LEX IIII.

† Corneliæ.

A Quam, quæ in alieno loco oritur, sine uoluntate eius, ad quem vsus[u] eiusdẽ aquæ pertinet,[x] prætoris edictũ[y] nõ p mittit ducere. PP. Idib. August. Maximo, ij. & Aeliano Coss.

¶ *In confessoria uenit, ut res in pristinũ statũ reducatur, & damna sarciãtur. h. d. Bal.*

¶ Imp. Philippus A. Luciano † militi. LEX V.

† al. conditicia not. al. Impp. Philippus A. & Philippus Cæsar Lu.

S I quid pars aduersa † contra seruitutem ædibus tuis debi-

† Diuersa.

p ¶ Constituunt.] scilicet, pactiones & stipulationes, vt infra subiicit, vt instit. eo. §. fin.

q ¶ Tueri.] id est, defendi. Vel dic tueri seruitutem.

r ¶ Debent.] vt s. de transact. non minorem.

s ¶ Possessores.] id est, qui tibi vendiderunt.

t ¶ Posse.] & non alirer, vt ff. de seruit. rusti. præd. via. §. si fundus. & de contrahen. emp. l. si aquæ ductus. & l. alienatio.

A Quam.] CASVS An vicinus aquam quæ in fundo vicini oritur, eo inuito ad irrigandos agros suos ducere posit, nunquid & tu me inuito cui seruitus aquæ ducendæ constituta est, a tuo fundo alij ducere aquam concedere posis, quæritur? Dicitur q non. & hic est casus quem habes. ff. de seruit. rusti. præd. l. ex meo. vel sic, concessi tibi vt duceres aquam, inuito te cui concessi primò, an posim alij secundo concedere, quæritur? Dicitur quòd non. & hunc casum habes. ff. de aqua cotidia. & æsti. l. Lucio. ff. de serui. rusti. præd. l. per aquam. magis placet prima positio, quia concordat cum litera.

v ¶ Ad quem vsus.] id est, proprietas ratione dominij.

x ¶ Pertinet.] iure proprietatis, id est, sine volũtate domini soli, in quo nascitur, vt. ff. de aqua pluuia arcend. l. in concedendo. & l. seq. Si autem dominus soli velit alij concedere potest, si non nocet ei cui primo concessit, vt ff. de aqua cotidiana & æsti. l. Lucio. & ff. de seruit. rustic. prædi. l. ij. §. si aquæductus, quæ sunt contra. secus si noceat, vt ff. de seruit. rusti. præ. l. per quem. Itẽ si ille cui primò fuit cõcessa velit alij concedere, nõ potest, vt ff. de serui. rusti. præd. l. ex meo. nisi postquam iam ingressa est fines agri sui, vt ff. aqua cotidia. & æsti. l. j. §. illud.

Seruitute aquę duct. habens an posit eam alij concedere.

y ¶ Edictum.] puta vti posidetis. Item ne eius conditio fiat deterior per alterius factum. nam hoc inuenies ferè in quolibet edicto prætoris, vt arg. ff. de alie. iu. matan. cau. fact. l. j. Item & actione iniuriarum posses agere, vt ff. de act. emp. l. qui pendentem.

S I quid.] CASVS Habebam seruitutem in domo tua recipiendi stillicidium: aliquid extruxisti, per quod impediebatur seruitus, an agere posim contra te vt ad pristinum reducas statum, quæritur? Respond. quòd sic. in hac actione venit damni ratio quod passus sum, quia seruitute mea vti non potui.

a ¶ Curabit.} vt ff. si serui.vend.l.& si fortè.§ j.in fin.& l.si quando.§.si. Item not.in confessoria venire damnum, scilicet quanti eius interest ꝙ non est vsus seruitute: vt hic & ff. si seru. vendi. l. loci. §.j.sicut & in rei vendicatione quæ est similiter in rem, habetur ratio damni: vt.ff. de rei vendi.l.non solùm.& §.de rei vendi.l.domum.

¶ Curabit. } te agente confessoria: vt not. j.eo. l. altius.

PRæses. }CASVS. Habebas fontem ex quo ducebas aquam ad irrigandos agros tuos. Volebam te inuito de eodem fonte aquã ducere ad agros meos: an possim, quæritur? Dicitur ꝙ non.

¶ Nota istã legem quæ semper allegat ad hoc ꝙ ordinata charitas incipit à se.facit.c.j.de suppl. negli.prælat. lib. vj.& no. in ca. quiescamus.xlij.distinct.Paul.

b ¶ Iuris tui.} quia tuus est, vt subicit.

c ¶ Consuetudinis.} id est non debetur alij seruitus.etiam, per consuetudinem. nã hoc modo posset acquiri cũ habeat perpetuam causam. vt diximus.s.eodẽ. l. ij. Vel si non haberet, tũc antùm tempus cuius non extat memoria, vt ff de aqua cotidia.& æstiua.l.hoc iure.§.aquæductus.

d ¶ Proximum. }vnde dicitur. Alpibus ille perit, qui se plus diligit vllũ &c. ordinata enim charitas incipit à se.

SI manifeste. }CASVS. Debebas mihi seruitutem aquæ, mihi à te ante confiscationẽ cõstitutam: quæritur an directè post confiscationẽ ducere possim? Respon. quòd sic. & agetur corã procuratore Cæsaris, qui cognoscet inter priuatũ & fiscum. vel sic: cõcessi tibi seruitutem aquæducendæ de fonte meo: vis aliter ducere eam, quàm solitus eras, vel contra formã in cõstitutione seruitutis appositam: an possis, quæritur? Dicitur quòd non. & hoc prouidebit procurator Cæsaris si ad fiscum deuoluatur prædium prima positio verior est.

e ¶ Profluentis. } ex prædio fisci.

f ¶ Irrigandi. } volebat procurator fisci innouare, ne haberet seruitutem.

g ¶ Procurator. } cùm res inter fiscum & priuatum agatur. Et not. arg.ex hac l. quòd si quis molendinum influmine, quòd alius non potest supra facere aliud molendinum per quod auertatur aqua etiam in suo. Sed contrariũ est: vt ff.de aqua plu.arcen.l.si in meo fundo.& ff.de dam. infect.l.fluminum.§.fin.& l.Proculus. & de reg.iur.l.domum. ADDITIO. De hac quæstione & pluribus alijs circa eandem materiam vide plenè per Bar.in repetitione.l.quo minus.ff.de fluminibus. & ibi plenissimè per Ias.de Mayno in quadam repetitione sua.

ALtius. CASVS. Si domus tua domi meæ altius non tollendi seruitutem non debeat: quantùm vis eam eleuare potes. & hoc in prima. Si autem in pariete tuo, vi aut clam fenestram feci, immittendo tignum in ædes tuas. an sumptibus meis tollere debeam quod feci, cùm seruitutẽ mihi nõ debuisti, & parietẽ reficere? Dicitur ꝙ sic. qua actione, non aperit. tu dic quòd interdicto quod ui aut clam. ¶ Not. ex hac l. ꝙ omnis domus præsumitur libera a fundamentis vsque ad cœlũ nisi probetur seruitus constituta, vel præscripta. ¶ No. secundò, ꝙ in pariete alterius qui non potest facere fenestram. & per consequens nec immittere tigna, sed in proprio pariete bene possum facere fenestram. Bal.hic.

† Facit ad hanc l. glo. in ca. bonæ memoriæ. super uerbo, cõem. in fin. extra de postu. prælat.

† Prorogati.

† Perfluentis.

Charitas ordinata incipit a se.

† Agineto.

† Per præsidem prouinciæ.

† In.

Molendinum habés in flumine an possit impedire ne aliud ibidẽ fiat.

tam iniuriosè extruxit; Præses prouinciæ reuocare ad pristinam formam, damni etiam ratione habita, pro sua grauitate curabit.[a] PP.Kal.Febr.Præsente, & Albino Coss.

¶ *Ordinata charitas incipit a seipso. h. d. Bal. & Sali.*

¶ Imp. Claudius A.Prisco. LEX VI.

PRæses † prouinciæ vsu aquæ, quam ex fonte iuris[b] tui profluere allegas, cõtra statutam cõsuetudinis[c] formã carere te nõ permittet: cùm sit durum, & crudelitati proximum,[d] ex tuis prædiis aquæ agmen ortum, sitientibus agris tuis, ad aliorum vsum vicinorum, iniuria propagari† PP. vii. Kal. Maij, Glaudio A. & Paterno Coss.

¶ *In aquæductu antiqua consuetudo seruanda est. h.d. secundum Bar. & Bal.*

¶ Impp.Dioclet. & Maximian. AA.& CC. Iuliano.PP. LEX VII.

SI manifestè doceri posit, ius aquæ ex vetere more atq; obseruatione p certa loca ꝑfluẽtis[e] † vtilitatem certis fundis irrigandi[f] causa exhibere: procurator[g] noster, ne quid cõtra veterẽ formam, atq; solẽnẽ morẽ innouetur; prouidebit. PP. iiij. No.Maij, Maximo ij.& Aquilino Coss.

¶ *Contra seruitutem domum non eleuo: sed præter seruitutem possum usq; ad cœlũ. h.d.Iaco.But.& Bal. Vel sic: Domus potest altius eleuari, nisi probetur seruitus deberi. Et faciens fenestram in alieno, cogitur proprijs sumptibus rem in pristinum statũ restituere. h.d.Salic.*

¶ Iidem AA & CC.Aniceto†. L. VIII.

ALtius quidẽ ædificia tollere, si domus seruitutem nõ debeat dñs eius minimè ꝓhibetur.[h] In pariete verò tuo,[i] si fenestram Iulianus vi, vel clàm fecisse cõuincatur: sumptibus[k] suis † opus tollere, & † integrum parietem restituere cõpellitur. Da. Kalend.Ianua. Sirmij. AA. Coss.

¶ *Aedificans contra debitã seruitutẽ, cogitur ædificatũ tollere, qui tamen dicit seruitutẽ sibi deberi, debet illud ꝓbare. h.d.Sali.*

¶ Iidem AA.& C. Zesimo. L. IX.

SI in ædib.[l] vicini tibi debita seruitute, parietẽ altiùs ædificauit Heraclius: nouũ opꝰ suis sumptib. p psidẽ ꝓuinciæ tollere cõpelleẽ. Sed si te seruitutẽ habuisse nõ ꝓbeẽ, tollendi altiùs ædificiũ vicino non est interdictũ. PP. v.Kalend.Iul. Sirmij. AA. Coss.

¶ *Seruitus aquæductus debet (si negetur) probari: ac ẽt probata, per nõ usum cõgruo tẽpore potest amitti. h.d.Salic. Vel sic: Qui habet seruitutẽ constitutam, & tẽpore non perditam, potest ea uti. aliàs non hoc dicit secundum Iaco.But.*

¶ Iidem AA.& CC.Nymphidio. L. X.

SI tibi[m] seruitutem aquæ ducẽdæ deberi præses animaduerterit, nec hac te † non vtentẽ † spatio tẽporis amisisse perspexerit; vti te iterum iure proprio prouidebit. Nã si hoc minime probetur. † loco proprio facto opere, dominus fundi cõtinere aquam, & facere quo minùs ager tuus irrigari posit, nõ prohibetur. PP. xj. Kalen.Febr.Sirmij.CC.Coss.

¶ *Inuito domino non potest quis ire per agrum eius. h.d.Bald. & Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Aureliano.†. L. XI.

PEr agrum† quidem alienum, qui seruitutem non debet, ire vel agere vicino, minime licet.[n] Vti aũt via publica nemo recte† prohibetur.[o] Dat.xj.Kalend. Nouemb.Sirmij. CC Coss.

¶ *Licet prædia quibus debetur seruitus aquæ, fuerint aucta: non tamen augetur modus aquæ ducendæ à principio limitatus. h. d. secundum Paul. de Cast. & est bona lex.*

¶ Iidem AA.& CC.Valeriæ. L. XII.

NOn[p] modus[q] prædiorum, sed seruitus aquæ ducendæ terminum facit. PP. iij. Kalend.Ianuar. CC. Coss.

h ¶ Prohibetur. } videtur ergo quòd quodlibet prædium præsumitur liberum nisi prohibetur contrarium est enim cuiuslibet solum vsque ad cœlum. vt hic.& ff.de seruitu.l.fi.§.penul.& ff. quòd vi aut clam. l. fin.§. penul.& l.Proculus.& de regu.iur.l.domum. & de ser. vrb. præd.l.cum eo.& l. imperatores.& l. cuius.& j.eod.l. si in ædibus.& l.si tibi. Sed cõtrà ff. de ser. vrb. prædi.l.qui luminibus. Solu. ibi erat seruitus, & ideo altius non tollit.

i ¶ Tuo.} i.tibi seruienti, vel propriè dicas.

k ¶ Sumptibus suis. } hoc per interdictũ quod vi aut clàm: vt ff.de alie. iudic. mu. causa fac. l.iij. §.secundo. Vel per cõfessoriam: vt suprà eodem l.si quid.vel etiam per negatoriam si propriè accipias, tuo.

SI in edibus. }CASVS. Habebam seruitutem in domo vicini altius nõ tollendi.contra debitam seruitute meam vicinus eleuauit: an possim compellere vt sumptibus suis tollat quod extruxit, quæritur? Dicitur quod sic.& hoc in prima. Si autem nullam seruitutem mihi debuit quin altius quantum voluerit tollat: prohibere nõ potero. & hoc in secunda.

l ¶ Si in ædibus. idem dicit quod superior, sed stylum conuertit. imò non omnino idem.

SI tibi. }CASVS Debebas mihi seruitutem aquæductus: non patiebaris me aquam ducere: ita quòd non vtendo per decem ann. vel per viginti eam amisi: an vendicare possim, quæritur? Dicitur quòd sic. Si probem mihi seruitutem deberi. alioquin licuit tibi me prohibuisse per operis extructionem quod in agro tuo extruxisti.

m ¶ Si tibi. nam si hoc minimè, ꝓbetur scilicet deberi seruitutẽ, vel si ꝓbetur quidem econtra monstratur quod amisisti.& facit. s. eo. l.altius.

PEr argum. }CASVS. Si per agrum vicini tui viæ vel actus constituta sit seruitus, eam petere potes: alioquin per agrum suum ire vel agere eo inuito tibi non licebit: sed via publica prohiberi non poterit.

n ¶ Minime licet. } de iure humano: vt hic, & instit.de rerum diui.§.serè.versic.planè.secus de diuino. nam transire per agrum alienum fas est: vt in decretis distin.j.c.j. Item fallit quod hic dicitur in casibus: vt ff.de relig.l.si quis sepulchrum. in princ. & ff.quemadmodum ser.amit.l.si locus.§.j.

o ¶ Prohibetur. } nisi & qui prohibet habet ius obtinendi: vt fit in plaustris obuiantibus: vt ff. ne quid in loco public.l.ij.§.j.

NOn modus }CASVS. Habebam ius aquæ ducendæ per prædium tuum, ad prædiũ meũ. posteà acquisiui alia prædia: an ad illa prædia aquam re inuito ducere possim, quæritur? Respon. quòd non.

p ¶ Non modus. } si post seruitutem constitutã aucta sunt prædia, scilicet constituta ab initio. Accursius.

q ¶ Modus. } id est si multiplicata sunt prædia vel aucta ei cui debetur seruitus. non per hoc crescit seruitus aquæducendæ: sed seruitus, id est seruitutis impositio facit terminum & certitudinem quanta debeat duci: v. ff.de seruitu.rustico prædio.l.ex meo. & ff. de aqua cotidia. & æsti.l.j. §. illud.& ad hoc ff.de damno infecto.l.damni.§.si is.

Prædium quodlibet præsumitur liberum.

† Habeant. † Vtendo.

† In.

† Aureliano. † Concordis. dis.j.contra nes leges.

† Iure.

Agrũ per alienũ ire an liceat.

SIcut vsumfructum. } CASVS. In vsusfructu amittendo certum tempus est constitutum: s. decem annorum inter præsentes: viginti inter absentes, & non biennale in immobilibus, vel annale in mobilibus sicut olim: ita & in cæteris seruitutibus amittendis idem obtinet: vt in hoc sit similis causa cuiuslibet seruitutis, differentijs relictis.

a ¶ Dedimus. } vt s. titu. s.l.corruptionem.sed hic etiã apertius dicit. Acc.

b ¶ Contra absentes. } vt & j.de præscrip. long. temp.l.fi.& ff. de vsucap. sequitur.§.si & hoc si nõ habent tẽporis interuallũ. vel si habent, habent tantum dierum vel horarum. aliàs si maius habẽt interuallum duplicatur tempus: vt ff.quemadmodum serui. amitt.l.si sic. quæ est contra.vt habeat scilicet, viginti annos semper inter præsentes & absentes, secũdum Io. vt inf.l.proxi. Alij dicunt pro.x.dari.xx. & pro. xx. dari.xl. ADDITIO. Nota ex hac gl.iunc.tex. quòd in seruitutibus personalibus licet habeant causam discontinuam, tamen sufficit longum tempus. & vide hic quod no. per Dy. in l. fluminum.§. deniq;. de dam.infect.secundum Bal.

CVm talis. } CASVS. Si quolibet quinquennio vna die per agrum tuum in syluam meam eundi mihi ius constituisti, & duobus quinquennijs cessauero, an mihi præiudicabo, quo magis seruitutem mihi constitutã videar amisisse quæritur? Dicitur quòd non. sed si per quatuor quinquẽnia cessauero: mihi præiudicabo. & hoc in prima. Si iuxta aream meam in qua beneficio venti paleam a granis separare consueui, opus extruere voluisti: an ꝓhibere possim, quæritur? Dicitur ꝙ sic.

c ¶ Vel. } pro &.

d ¶ Aliam. } Quam non habemus.

e ¶ Legem latam. } vt s. l.proxi.

f ¶ Desidia. } imò vide turri octo quinquennia differri: vt ff. quemadmo. seruitu.amit.l. si sic. Quidam dicunt speciale hic in aquæductu. Alij quòd hæc corrigit illam. Io.dicit duplicationẽ fieri de x.non de xx. an. & sic illam intellige secundum istã. Item contra.ff. quib. mo.vsusfru.amit.l.. §. fin. vbi vsusfructus relictus tempore alternato, licet pro vno anno amittatur, non tamen amittitur pro alio. So. ibi amisit capitis diminutione: hic nõ vtẽdo. Vel verius ibi in seruitute personali quæ potest ex tẽpore incipere, & in tempus finiri, & sic sunt plures: si q; pro vno tempore amitti pro alio retineri potest: hic autem vna continua est: vt ff.de serui.l.seruitutes.ij.

g ¶ Facit. } speciale in area secundum H. fauore fructuum, vbi licet non sit constituta seruitus, tamẽ à lege videatur imposita.sic.ff. de seruit. rustici.præd.l.s.in prin. & ff.de aqua plu.arcen.l.j.§.de eo opere.in prin. & versi.item Sabinus & Cassius opus quod manufactum est &c.& §.in summa.& secundum hoc non erit contra.s.eod.l.altius. Ioan. & Azo dicunt ꝙ hic fuit constituta seruitus altius non tollendi (& ita ponunt casum) quæ videbatur non valere quasi non interesset: vt ff. de serui. quoties. & de ser.vrb.pręd.l.si ædes.& l.nemo. sed tamen valet & interest.

† Et.

† Decẽniũ.

† Censuimus.

† Vertebatur.

† al. deest, necessariũ.

† Amittit.

† Putauerat. al. putauerunt.

† Et.

Vsusfructus alternato relictus, pditur ꝓ vno anno, non perdit pro alio.

¶ *Seruitutes reales non utendo perdũtur spatio longi temporis, s. annorum x. inter præsentes. xx. inter absentes: sicut seruitus usufructus, uel usus. h.d.Pau.de Cast.*

¶ Imp.Iustinianus A.Ioanni.PP. LEX XIII.

SIcut vsumfructum, qui non vtendo per biennium in soli rebus, per annale autem tẽpus in mobilibus, vel se mouentibus deminuebatur, nõ passi sumus huiusmodi sustinere compendiosum interitum, sed † ei decẽ† vel viginti annorum dedimus[a] spatium: ita & in cęteris seruitutibus obtinendum esse censemus, † vt omnes seruitutes nõ vtendo amittantur, non biennio (quia tàtummodò soli rebus annexæ sunt) sed decẽnio contra præsentes, vel viginti spatio annorum contra absentes:[b] vt sit in omnibus huiusmodi rebus causa similis, differentiis explosis. D.xv. kal. Nouemb. Constantinop. post consulatum Lampadij, & Orestæ VV.CC.

¶ *Seruitus pdialis ꝗ habet usum discontinuum, perditur negligentia temporis duplicati. h.d. usq; ad §.cum autem. Bal.*

¶ Idem A.Ioanni.PP. L. XIIII.

CVm talis quæstio in libris Sabinianis verteretur: † quidã .n. pactus erat cũ vicino suo, vt liceret ei, vel per se, vel[c] p suos homines per agrum vicini transitum facere, iterq; habere vno tantummodò die per quinquẽnium, quatenus ei licentia esset in suam syluam inde transire, & arbores excidere, vel facere quicquid necessarium† ei visum fuisset: & quæreretur quando huiusmodi seruitus non vtendo amitteretur: † & quidam putarẽt, † si in primo vel secũdo quinquẽnio per eam viam itum non esset, eandem seruitutem penitus tolli, quasi per biennium ea non vtẽdo deperdita, singulo die quinquennij pro anno numerando: † aliis autem aliam[d] sententiam eligẽtibus, nobis placuit ita causam dirimere, vt quia iam p legem[e] latam à nobis prospectum est, ne seruitutes per biennium non vtendo depereant, sed per decem vel viginti annorum curricula: & in proposita specie, si per quatuor quinquennia nec vno die, vel ipse, vel homines eius eadem seruitute vsi sunt, tunc eam penitus amittat viginti annorum desidia.[f] Qui enim in tàm longo, prolixoq; spatio suum ius minime consecutus est, sera pœnitentia ad pristinam seruitutem reuerti desiderat.

¶ *Si area non põt hr̃e uentum nisi ex una parte, & non põt alibi fieri per dominum pdij: ipso iure prædio uicini seruitus est imposita per legem ne ædificando uentum impediat. h.d. secundum Bal. Vel sic: Iuxta aream ubi fructus aridi triturantur, non licet uicino taliter ædificare ꝙ uentũ uenientem ualeat impedire. h.d. Salic.*

¶ Cùm autẽ apertissimi iuris est, fructus aridos conculcatione, quę in area fit, suam naturam & vtilitatem ostẽdere: aliquis vicinium suum vetabat ita ædificium extollere iuxta aream suam, vt ventus excluderetur, & paleæ ex huiusmodi obstaculo secerni à frugibꝰ non possent, quasi vetito vento, suam vim per omnem locũ inferre ex huiusmodi ędificatione, cùm secundũ situm regionis, & auxilium venti aream accedit. ¶ Sãcimus itaq; nemini licere sic ędificare, vel alio modo versari, vt idoneum ventũ & sufficientẽ ad præfatum opus infringat, & inutilem domino aream, & fructuũ inutilitatem faciat.[g] Da.xj.Kal. Nouem. Constantinop. post consultum Lampadij, & Orestæ VV.CC.

De lege Aquilia.

TITVLVS XXXV.

¶ *Dammum datũ in syluã per ignis immissionem, uel incisionem, debet resarciri, proposita actione legis Aquiliæ. h.d.Bal.*

¶ Imp.Alexander A.Glyconid. LEX I.

DAmnum per iniuriã[h] datum, immisso in syluam igne, vel excisa[i] ea, si probare potes,[k] actione legis Aquilię vtere.[l] PP. vij. Id. Nouẽb. Alexãdro A. ij. & Marcello Coss.

¶ *Damnum datum in demolitione, uel concrematione domus, uel in destructione aquæductus, uenit in actionem legis Aquiliæ. h.d. Bal. & Sal.*

¶ Imp.Gordianus A.Mutiano. L. II.

SI legis† Aquilæ actione expertus es aduersus eũ, quẽ domũ tuã deposuisse,[m] uel ĩcẽdio cõcremasse, dãnoq; te afflixisse ꝓponis: ut id dãnũ sarciat, cõpetentis

¶ DE LEGE aquiliæ.

¶ *In actionib. superioribus dixit damna uenire: ut sup.de rei uend.l.domum.& sup.tit.j.l.si qd. Audi nunc generaliter de damno & de ipsa actione damni dati.*

DAmnũ. }CASVS. In syluã mea cæduã dãnũ dedisti ꝙ eã incendisti: vel excidisti: qua actione mihi tenearis, quæritur? Dr̃ quòd act.l.Aquil. si probauero, te mihi damnũ dedisse.

h ¶ Per iniuriam. } i. nõ iure, siue per culpam, vt ff.eo. l. sed & si quecunque.§.iniuriam.

i ¶ Excisa. } Nec materiam, nec cęduã: alioquin furti & arborum furtim cæsarũ tenet, vt ff.eo.l.si seruꝰ seruũ.§.si oliuã.vers. Octauenus. sed hoc fallit in duob. casib. vbi rũpit, vel ĩcẽdit, & tñ nõ tenet: vt ff.e. l. si qs fumo.§.j.& l.q. occiderit.§ pen. in fi. sed in illis nõ fuit culpa.

k ¶ Probare potes. } nisi in casu, vt ff.eo.l.si quis fumo.

l ¶ Vtere. } vt ff.eod.l.si seruus seruũ.§ 3. in fi.§.

SI legis. }CASVS. Si in domo mea mihi dãnum dedisti eam incendendo, vel deponẽdo, an act.l. Aquil. te conuenire possim? Dicitur ꝙ sic. & si ab agro meo opere facto seu destructo aquam alio deriuasti, an tenearis? Dicitur ꝙ sic: vt quicquid actũ sit in antiquum statũ reducat, & vt damnũ mihi resarciatur, prouidebit iudex, qua tamen actione tenearis hic non aperit. tu dic interdicto quod vi aut clam. & hoc in secunda. Nota ex hac. l.ibi, vt in damnũ sarciatur. quòd hoc venit iure actionis. & hoc debet in libello peti ꝙ cõdemnet ad emendationẽ dãni. & ad hoc ẽ aduersarius obligat. sed si diceret se velle reponere rem in pristinũ statũ, vt non condemnetur ad extimationẽ totius domus: deberet audiri. & sic illud est potius in solutione, quam in obligatione, sicut in actione noxali, vbi emẽdatio dãni est i obligatione, & datio pro noxa est in solutione. & ita intellige illũ tex.& cessant ambages de quibus hic per gl.& Cy. secũdũ Paul.de Cast.

m ¶ Deposuisse. } Nisi fecisset causa arcendi incẽdij iusto metu ductus, vt ff.e.l.si quis fumo.§ j. secus si non iusto metu: vt hic, & ff. quod vi aut clam.l.si alius.§.est & alia.

Continuatio.

† al. incipit legis.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Statutum.] scilicet actione quod vi aut clam.
b ¶ Impetrabis.} non actione ista quæ damnum datum prosequitur: sed interdicto quod vi aut clã: vt ff. quod vi aut clã. l. j. in prin. sed & ista actio vtilis poterit quandoque locum habere: vt ff. e. l. si seruus seruum. §. si quis aquæductum. & facit ad principium. s. l. proxi. Accursius.

E X morte.} CASVS. Si ancillam meam nõ iure occidisti: an ciuiliter act. l. Aquil. mihi tenearis vt damnum mihi resarciatur: & nihilominus act. l. Cor. de sic. te conuenire possim, quæritur? Respon: quòd sic.

c ¶ Criminalem.} si dolo hoc factum est: vt hic, & ff. eod. l. inde Neratius. §. si dolo. & ff. de præscrip. verb. l. qui seruanda rum. §. j. & de iniu. prætor. in princ. & j. & quando ciuil. acti. crimi. præiud. l. j. instit. eo. §. liberum. aliàs non: vt ff. ad legem Corne. de sica. l. in lege. licet Aquilia posset agi etiam pro leuissima culpa: vt ff. eo. l. in lege. ij. Item hoc intellige non simul: vt ff. vi bonorum rap. l. ij. §. j. & de public. iudic. l. interdum. Sed quid si fuit conuentus ciuiliter Aquilia & absolutus? Respon. P. Posteà eum non posse conueniri criminaliter de sicarijs. argu. pro eo. j. ne tut. vel curat. vecti. condu. l. j. & infra de crimine stellio na. l. j. Sed nos contrà, nám tantùm debet facere in hoc casu absolutio quãtum condemnatio & sol. argu. ff. de except. rei iud. l. si quis cum totum. §. planè. licet si argu. contrà. ff. de liber. hom. exhiben. l. ij. §. penult. sed illud est propter præsentem detentationem hominis, vt ibi dicitur. Sicut ergo solutione facta non obstaret exceptio: vt j. quãdo ciui. acti. crimi. præiudi. l. j. ita nec absolutione facta: nisi in quibusdam criminibus quæ omnino tolluntur, si antequam reus de crimine conueniatur satisfecerit. vt in dictis casibus. & ff. ad leg. Iul. de adul. l. si adulterium. §. idem imperatores. & §. idem pollioni. & ff. de re milit. milites. ij. in fi. & j. ad leg. Cornel. de falsis. l. si falsos. Item si damnetur in ciuili ex delicto priuato: nihilominus potest damnari & in criminali etiam ab eodem iudice, cùm tanquam alius condemnet; vt ex prædictis rationibus colligi potest. & hoc tam in priuato quã in publico crimine: licet dixerit P. contra in priuato; & illum titu. j. quando ciui. act. &c. intelligit quando pro publico crimine competit actio ciuilis & criminalis accusatio. secus si pro priuato secundum eum. Sed contra nos est valde ad primam opinionem non ad proximam quod legitur. j. de fid. instru. l. si. quia ibi de falso primo habita fuit quæstio ciuiliter. & si velit accusare criminaliter, non potest nisi ante diffinitiuam sententiam, quæ non est in appellatione suspensa. sed forte responderi potest non posse vt rescindatur sententia: sed potest vt imponatur criminalis pœna secundum Azo.

C Ontra.} CASVS. Si in seruo Titij non iure damnum dedisti & conuentus actio. l. Aquil. confessus fueris te damnum dedisse, condemnaberis in simplum: si negasti, & te damnum dedisse Titius probauerit, in duplum teneberis.

d ¶ Probetur.} per testes, vel per instrumenta vel alijs probationibus: non per sacramenti delationem, vt ff. de iureiur. l. eum qui. in prin. Item fallit in minore qui habetur pro confesso si petat restitui, vt ff. de min. l. si ex causa. §. nunc videndum. Et sic not. hic ex mendacio quem puniri, vt hic, & j. de non numerata pecunia authent. contra qui propriam. & ff. eod. l. Neratius. §. hæc actio. Sed quid duplatur? dic id quod erat simplãdum. simplandum autem erat omne interesse: vt insti. eod. §. his autem verbis. & ff. eod. ait lex. in fine. ergo hoc totum duplandum: vt ff. quod metus causa. l. si cum ex. §. quadruplabitur. & ff. de seruo cor. l. in hoc iudicium. & institu. de act. §. omnes autem. Sed aliud in actione furti. vbi tantum verum rei pretium duplatur: vt ff. de furt. l. in furti actione. Item quod dico de duplatione habet locum siue directa siue vtili Aquilia, siue in factum agatur, vt j. l. proxi. Accursius.

e ¶ Procedit.} ad idem instit. de pœna teme. litigan. circa prin.

† al. aliàs † al. diriuata.

† Dic scilicet l. Cornelia. bene tamen potest accusari de culpa criminaliter non ex l. Cornelia. sed ex titulo de extra ordinariis criminibus ad pœnam pecuniariã vel aliam arbitrio iudicis impõnedam, vt l. respiciendum. §. delinquunt ff. de pœn. secundũ P.

Actione legis aquiliæ côuentus si de mendacio côuincitur in duplum punitur.

iudicis auctoritate consequeris.

¶ Quinetiã si aqua per iniuriã alio † deriuata sit: † vt in priorẽ statũ[a] restituatur, eiusdem iudicis cura impetrabis.[b] PP. viij. Id. Noueb. Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ Occidens ancillã alienã tenetur ciuiliter actione legis aquiliæ, & criminaliter l. Cornel. de sicar. & una per alterã nõ tollit. ad hoc allegatur. Vel sic: Si ex eodẽ facto orit ciuilis, & criminalis actio: una non impeditur per executionem alterius. h. d. Bal.

¶ Idem A. Dolenti. LEX III.

E X morte ancillæ, quã cæsam côquestus es, tam legis Aquiliæ dãni faciendi gratià actionem, quàm criminalẽ[c] accusationem aduersus obnoxium competere tibi posse, nõ ambigitur. PP. v. Kalend. April. Gordiano A. ij. & Pompeiano Coss.

¶ Actio legis Aquiliæ est pœnalis, i. in duplum, contra negantem. h. d. secundũ Bald.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Zoilo. LEX IIII.

C Ontra negantẽ ex lege Aquilia, si damnum per iniuriam dedisse probetur,[d] dupli procedit[e] condẽnatio. Da. xv. kalen. Maij, Heracliæ AA. Coss.

¶ Vbi est damnum datum de non corpore in corpus, habet locum utilis actio legis Aquiliæ, hoc dicit Bal. & contra inficiantem ad duplum. Salic.

¶ Iidem AA. & CC. Claudio. LEX V.

D E pecoribus tuis, quæ per iniuriã inclusa, fame[f] necata sunt, vel interfecta, legis Aquiliæ[g] actione ĩ duplũ agere potes. Da. xv. Kalend. Noueb. AA. Coss.

D E pecoribus.} CASVS. Pecora mea inclusisti: quia actione te côueniam & in quantùm, quæritur? Dicitur quòd act. l. Aquil. & ad duplum post negationem de mendacio.
f ¶ Famæ.} scilicet actione directa.
g ¶ Legis Aquiliæ.} vtili, vt inst. e. §. cæterum. quando necantur fame. Sed certè imò videtur quod in factum locum habeat. vt ff. eodem. l. item si obstetrix. §. si quis. & l. quemadmodum. §. magistratus. Sed dic hanc & illam dari, cum ambæ sint ex æquitate. Et plenè dic: aut damnum datur à corpore in corpus & tunc directa: vt instit. eod. §. cæterum. aut de corpore in nõ corpus: vt si annulum fecisti in mare cadere: & tunc vtilis & in factum: vt ff. eodem. l. si seruus seruum. §. si quis manumis. & de præscript. ver. l. qui seruandarum. in principio. aut de non corpore in corpus: vt si fecisti seruum meum descendere, vel ascendere in puteum, vel in arborem: vt institut. eodem. §. cæterum: aut de non corpore in nõn corpus: vt si seruum ligatum soluisti & fugit: & tunc in factum: vt instit. eo. in fin. Et not. quòd vbicunque locum habet vtilis, & in factum. sed non conuertitur, vt ff. eodem. l. quemadmodum. §. magistratus. Item not. quòd hæc lex habet tria capita. Primo tenetur de occisione tantum, scilicet seruis & pecudis. In secundo nihil. In tertio de omni alio damno: vt instit. eod. in princip. & §. caput. & §. capite. In primo habetur ratio in anno retro. In tertio intra xxx. dies. vt ff. eod. l. ij. & l. si seruus seruum. §. huius legis.

† Plenè. Damnum datur multipliciter.

Lex Aquilia habet tria capita.

¶ Faciens depasci pratũ meum, tenet mihi actione legis Aquiliæ. h. d. secundũ Bal.

¶ Iidem AA. & CC. Plenio. L. VI.

D E iis, quę per iniuriam depasta contẽdis, ex sententia[h] legis Aquilię[i] agere[k] minimè prohiberis. PP. v. Kalend. Nouemb. CC. Coss.

Familiæ erciscundæ.
TITVLVS XXXVI.

¶ Diuisio particularis non impedit agi iudicio familiæ erciscundæ pro uniuersali diuisione. Bal. Vel sic: Si quid hæreditatis nõ est diuisum, agitur iudicio familiæ erciscundæ ut diuidatur. Bar.

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Martiano. LEX I.

S I non omnem paternam hæreditatẽ ex consensu[l] diuisisti, nec super[m] ea re sententia dicta, vel transactio subsecuta est, iudicio familiæ[n] erciscundæ experiri potes. PP. viij. Kalend. Octobr. Laterano, & Rufino Coss.

¶ Filius post mortem patris dotem uxoris uiuentis uel defunctæ percipit iudicio familiæ erciscundæ. Bald. Vel sic: In diuisione hæreditatis paternæ filius uxoratus debet habere dotem præcipuam. hoc dicit. Nec eam postea communicat, licet uxor decedat, hoc dicit Salic.

¶ Imp. Antonin⁹ A. Vitiano. † L. II.

V Xor tua, si mortuo patre tuo, cui dotẽ numerauerat,

† Antiano.

g ¶ Aquiliæ.} id est actione vtili.
D Eis.} CASVS. Si ad pascendas glandes in agrum meum porcos tuos immisisti: qua act. mihi tenearis, quæritur? Respon. quod act. l. Aquil. ex sententia, quasi dicat. non ex verbis.
h ¶ Ex sententia.} non autem Aquilia directa: quia ad eum vsum consumptæ sunt ad quem erant: vt ff. eo. l. qui occidit. §. si quis alienum.
i ¶ Legis Aquiliæ.} contrà. ff. ad legem Aquiliam. l. si boues. vbi datur actio in factum.
k ¶ Agere.} actione vtili. de pastu pecoris; quæ habet locum quando in tuo, meo pecore immisso tuam glandem depasco. secus in meo cecidisset: quia tunc in factum: vt ff. de præscript. verb. l. qui seruandarum. § fin. & vtilis Aquiliæ vt hic.
¶ FAMILIAE ERCISCVNDAE. *¶ Dixit de petitorijs. sequitur de diuisorijs. nã nisi liceret diuidere: segnius expedirentur singula: ut infra quando & qui. quarta pars. l. iij. lib. x.*
S I non omnem.} CASVS. Si cohæredes hæreditatem paternam consensu diuiserunt, ex vtraque patre interueniente, & aliquas res reliquerint indiuisas. an pro his diuidendas famil. erciscund. iudicio agere posit, quæritur? Dicitur quòd sic. nisi super his lata fuisset sentẽtia: vel transactio interuenisset.
l ¶ Ex consensu.} quia remansit vnus ager ad diuidendum: & tunc non erit contrà. ff. eo. tit. familiæ erciscundæ. l. si filia. §. familiæ.
m ¶ Super ea re.} quam nunc petis diuidi.
n ¶ Familiæ erciscundæ.} cum iam pro quibusdam erat actum familiæ erciscundæ non videtur plus agi debere: vt ff. eo. l. si filia. §. familiæ erciscundæ. quæ est contrà. Sol. hic agitur nunc familiæ erciscundæ. ibi communi diui. nomine hæreditatis diuidendæ. Vel dic agi secundo ex causa. Vel dic quòd primò fuerat actum communi diuidundo. Vel dic quòd extra iudicium fuit facta prima diuisio.
V Xor.} CASVS. Si testamentum fecisti & duos hæredes instituisti vel plures: non curo: an in fa. ercisc. iudicio veniat dos quam nomine vnius filij recepisti, quærit? R. ñ. q sic. s. recipiẽda: sed nõ diuidẽda: vt ff. e. l. si filia. & hoc apli⁹ siue adhuc côstãte mrimonio, siue nõ, vxor decessit.

Ei. scilicet.

a ¶ Ei scilicet, patri tuo.
b ¶ Extiteris.} quid autem si exhæredatus? Respon. habet vtile familiæ erciscundæ iudicium, vel in factũ: vt ff. de do. præleg. l. ij. §. si tamen.
c ¶ Ad exequendam.} id est, consequendam. non dico coæquandam: vt hic, & ff. eod. l. si filia. §. j. & l. si maritus. & l. fundus qui. & de iure do. l. si is. §. ibi dos. & ff. ad legem Falcid. l. si dos. & j. de rei vxo. act. §. cautione. & ff. pro socio. l. actione. §. fin.
d ¶ Retines.} cum caueris cohæredibus de indemnitate, vt prædictis legibus. Item no. q dicit decesserit: secus si diuerteret: quia tunc eam sequeretur: vt ff. de do. præleg. l. per dotem.
A Duersus.} CASVS. Si duobus vel pluribus hæredibus institutis, vnus ex illis à fratribus res de hæreditate subtraxit: an alij aduersus eum act. expilatæ hæreditatis intentare possint, quæritur? Dicitur quòd non, cùm per famil. ercis. iudicium indemnitati suæ possint consulere: si eum subtraxisse probauerint.
e ¶ Sublatum.} quorum vnus de hæreditate aliqua surripuit.
f ¶ Probatum.} non enim præsumitur subtractum malo animo nisi probetur: vt ff. pro socio. l. meritò. Item loquitur hic, cùm post aditam hæreditatem, & ante apprehensam possessionem subtrahitur. Cessat autem crimen expilatæ hæreditatis: quia pro hoc crimine datur alia actio scilicet familiæ erciscundæ: vt hic subijcit. & infra de crimine expilatæ hæreditatis. l. fi. alia enim quæ respectu possessionis tantùm datur, vt rei vendicatio, non ratione delicti bene cũcurrit cũ crimine expilatæ hæreditatis: vt ff. de crimine expi. hæredi. l. diuus. quæ est contra. Vel ibi aduersus diuersos intẽtabatur. si autem adita esset hæreditas & possessio apprehensa, nunquam daretur crimen expilatæ hæreditatis: vt ff. de crimine expilatæ hæreditatis. l. ij. sed familiæ erciscundæ datur post aditam hæreditatem aliquo subtracto: siue fuerit apprehensa possessio vel non: vt ff. eod. l. & puto. §. ij. & l. qui erat. Item & ante aditam hæreditatem habet locum vtilis: vt ff. eod. l. inter cohæredes. §. fructus. ADDITIO. Adde hic secundum Bal. quod cùm ista iudicia, scilicet ciuile, & criminale non contrariantur in causis: item nec veniũt ex eadem causa, meritò iudicium familiæ erciscundæ concurrit cum criminali iudicio expilatæ hæreditatis, si constat de dolo secundum Iacob. But. Post aditam vero hæreditatem & apprehensam possessionem contrahitur crimẽ ordinarium: & ideo cessat extraordinarium. & vide quod nota. ff. de vsucap. l. si homo. & in l. j. Scæuola. ff. si quis testam. lib. esse ius. sue. &c. Bald.
g ¶ Frustra.} pro deo: ad quid dicitur cessare vnum pro alio cùm ad diuersa dentur: pro crimine enim non inuenitur agi nisi criminaliter: vt ff. de effrac. l. j. §. expilatores? Respon. in factum agi posse ciuiliter pro crimine. arg. huius legis. & ff. de præscrip. uer. l. quoties. & illa est quæ tollit per hanc, s. familiæ erciscundæ. non forte criminalis accusatio: vt j. quã ciui. act. cri. præ. l. j.
S I. filiusfamilias.} CASVS. Si filio tuo in sacris tuis constituto res mobiles, puta argentum, uel se mouentia, vt equum eunti in castra dedisti: an cum fratribus sint communia, quæritur? Respon. quòd non: sed ea præcipua habebit cñ cętero castrẽsi peculio secus si ei fundum, vel rem immobilem donasti: quia illa veniunt in diuisionem communem. & hoc in secunda. Si autem occasione militiæ aliqua acquisiuit prædia à commilitone, ea vt castrensia fratribus suis non communicabit. & hoc i tertia. ¶ No. hic casum: quòd si pater filio doctori dat libros, & vestes doctorales, & alia similia, quæ doctori conueniunt, statim efficiuntur quasi castrensis peculij, & statim valet donatio: quia filiusfa. quantùm ad castrense peculium pro patrefa. habetur: vt in l. ij. ff. ad Maced. nec posteà reuocari, nec debent communicari cum fratribus, nec sibi computari debent in portionem suam, sed habere præcipua, & reliqua debent communiter diuidi secundum Pau. hic.

† Al. fuit. † Idem est officio iudicis de seruiente huic actioni. nã actio datur ad diuidendum. Paul. † Al. decessit.

† Al. deest, &

† Antonio. Al. Amonio.

Hæreditatis expilatę crimen, an posit concurrere cũ reiuendicatione & alijs.

cùm hæres ei[a] extiteris, [b] adhuc in matrimonio tuo fuerit: † familiæ erciscundæ † actionem ad exequendam[c] dotem secundum iuris pridem placitum, aduersus cohæredes tuos nactus es: eàmq; retines, [d] etiam si posteà dum tibi nupta est, decesserit. PP. ij. Idus Februar.

¶ Post aditam hæreditatem rebus expilatis à cohærede, debet agi familiæ erciscundæ, non crimine expilatæ hæreditatis. h. d. Bald. & Salic.

¶ Idem A. Rufo. LEX III.

A Duersus cohæredes tuos diuidẽdæ hæreditatis iudicio secundum iuris formã experire: & † iudex datus, si quid a cohęrede ẽt tuæ portionis ex hæreditate sublatum[e] fuerit probatum,[f] factis adiudicationibus, secundum iuris formam eum tibi condemnabit. Expilatæ. n. hæreditatis crimẽ frustrà[g] cohæredi intenditur: cum iudicio familiæ erciscundæ indemnitati eius prospiciatur.

¶ Castrensia non ueniunt in diuisione cum fratribus, sed donata in peculium ueniunt in diuisione. hoc dicit & est ualde singularis. Vel sic: Ex qualitate rei & personæ pręsumitur aliquid esse donatum in castrensi, uel in simplici peculio. Bal.

¶ Imp. Alexander A. Antonio † L. IIII.

S I filiusfamiliàs fuisti, & res mobiles, [h] vel se mouentes [i] quæ castrensis peculij esse possunt, donatæ tibi à patre sunt: eas quoque in cætero peculio castrẽsi non communes cum fratribus tuis habes.[k] ¶ Prædia autem licet eunti tibi in castra filio pater donauerit, peculij tamen castrensis non sunt.[l] Diuerso iure ea prædia habentur, quæ ex occasione[m] militiæ filiisfamiliàs obueniunt. hæc enim castrensi peculio cedunt.

¶ A dispositione odiosa facilè receditur p dispositionẽ fauorabilẽ. Bal. Vel sic: Vltima voluntas potest mutari tacitè, & expressè. h. d. secundum Bar. Vel sic: Vltima uoluntas præualet etiam sine scriptura. h. d. Sali.

¶ Idem A. Statiliæ. LEX V.

I N ipsius mariti tui fuit potestate mutare,[n] quod in seruos suos iratus testamento cauerat,[o] vt vnus quidem in perpetuis vinculis moraretur, alter verò exportandus venundaretur. Proinde si offensam istam clementia[p] flexit (quod licet scriptura non probetur, aliis tamen rationibus[q] doceri nihil impedit: præsertim cùm posteriora eorum talia merita deprehenduntur, vt ira domini potuerit mitigari) nouissimã eius voluntatem arbiter familiæ erciscundæ sequetur.[r]

¶ Quod est ipso iure diuisum per legem, nõ potest ministerio iudicis diuidi. h. d. Bald. Vel sic: Nomina debitorum per hominis iudicium non ueniunt diuidenda, cùm sint ipso iure diuisa. h. d. Sali. & Paul. de Cast.

¶ Imp. Gordianus A. Pomponio † militi. LEX VI.

E A quæ in nominibus[s] sunt, nõ recipiunt diuisionẽ:[t] cũ ipso iure in portiones hæreditarias † ex lege xij. tabularũ diuisa[u] sint.

¶ In iudicio familiæ erciscundæ ueniunt p̃legata. Bal. Vel sic: Iudex aditus super hæreditate diuidẽda de prælegatis cognoscit; & ei cui debentur, adiudicat. h. d. Salic.

¶ Idem A. Aeliano. LEX VII.

h ¶ Mobiles.} vt arma
i ¶ Mouentes.} vt equ⁹.
k ¶ Habes.} vt & j. de castren. pecu. l. j. lib. ij. & ff. de castrensi pecu. l. iiij. in princ. Et no. castrense nõ cõmunicari, nec quasi castrense, vt hic: & j. de col. l. fi. & s. de aduoc. diuer. iudicio. l. fori. & j. de bonis quæ lib. l. cũ oportet. §. j. & inst. quib. nõ est permis. fa. testa. in princi.
l ¶ Non sunt.} tenet tamen donatio, si morte firmetur tacitè, vel expressè, & præcipua adiudicentur: vt j. de dona. inter virum & vxo. l. donationes. j. & j. eo. l. filiæ. & dic vt ibi.
m ¶ Ex occasione.} fortè à commilitone, non acquisiturus aliàs nisi fuisset miles: vt ff. de castrensi peculio. l. si fortè. & l. castrense.
I N ipsius. CASVS. Si testator præcepit in testamẽto vt vnus ex seruis suis in perpetuis staret vinculis, alius exportandus venderetur, & postea voluntatem suam mutauerit clementia, ductus, licet probari nõ possit per scripturã, sed aliis rationibus quod voluntatem suam mutasset, tamen posterior sua voluntas seruanda est, & nõ venient hi serui in diuisionem, cũ alijs rebus hæreditarijs p iudiciũ famil. ercisc. inter cohæredes.
n ¶ Mutare.} cũ ambulatoria sit voluntas &c. No. q voluntas defuncti deambulatoria est vsque ad supremum vitæ: vt ff. de adimen. leg. l. iiij.
o ¶ Cauerat.} cauerat dico vt vnus &c.
p ¶ Clementia.} sic. j. si quis aliquem te. pro. l. fin.
q ¶ Rationibus.} sic s. de rei vendi. l. incidia certa.
r ¶ Sequester.} sicq; faciet diuisionem seruorum, vel curabit pœnas imponi si non reuocauit testator: vt ff. eod. his consequenter. §. idemque.
E A quæ innominibus.] CASVS. Per actionem familiæ ercis. res corporales diuidi debent: nõ aût actiones hæreditariæ. s. quo ad titulum, sed quò ad intellectum, & hoc est quod subiicit. quia lex xij. tab. eas diuisiones pro portionibus hæreditariis. fecit enim vt quilibet hæredum pro portione sua act. habeat hæreditarias: & etiam contra ipsum dentur. Vi.
s ¶ In nominibus.} id est, in debitoribus.
t ¶ Diuisionem.} ab homine.
v ¶ Diuisa sint.} idem contrà si defunctus debuit: vt & s. de pac. l. pacto successorum. sic & j. si cer. peta. l. j. & infra de excep. l. j. & de hęr. act. l. iij. Sed certè sic est in rebus corporalibus: nam & ipsarũ dominiũ vnũquemque hæredẽ côtingit pro hæreditaria parte: quia si sis hæres pro dimidia cuiuslibet rei, dominus es pro dimidia. Si pro tertia similiter ipso iure diuisæ sunt res pro portionibus hæreditarijs. Sed dic differre in hoc, q a res corporales si ipso iure sint diuisæ, tamẽ per hominem aliter diuidi possunt, vt loco intellectualis diuisionis fiat quædam quæ oculis subiiciatur: vt insti. de off. iud. §. fi. At in nominibus nõ potest per hominẽ aliter fieri diuisio: licet totius nominis posit fieri assignatio quãdoque: vt statim dicam. s. quãdo res corporales sunt & nomina. Itẽ & si tantũ nomina ex voluntate tñ: vt ff. e. l. planè. nam facta assignatione remanent tamen actiones penes eum qui mandat eas adeò inhęrẽt ossibus eius: vt ff. pro soc. l. iij. in prin. Itẽ intellige hãc legẽ quãdo nil aliud est in hæreditate nisi nomina: vt ff. eo. l. hæredes. §. j. alioquin venirẽt nomina gratia aliorũ: nõ dico diuidẽda sed assignãda vt dictũ est: vt ff. e. l. iij. §. fi. & l. seq. Sic & alias

† Diuersi iuris.

† Põpeio.

† Al. portione hæreditariam.

Defuncti volũtas est de ambulatoria.

Nomina hæreditaria per hominem diuidi nõ possent.

Universidad de Deusto Biblioteca

quædam ueniunt accessoriè nō principaliter.vt ff.de vi & vi arma.l.j.§.illud.& de ser.cor.l.in hoc.& de carbo.edict.l.si impubes.§.pen.

SI qua fideicommissorum.} CASVS. Pluribus relictis hæredibus, vni autem partem fundi prælegauit, ille ad rem prælegatam petitionem habebit, & non venit in diuisionem cum aliis cohæredibus per iudicium famil. ercis. & hoc puidebit, vel iudex datus ad diuidendam hęreditatem vel præses.

a ¶ Consistat.} quia ṗlegauit testator aliquid alicui eorum.

b ¶ Eius rei.} quia actio ne ex testamento agitur corā eo. Vel dic ꝙ etiam iudicio familiæ ercifcundæ agebatur coram eo.

† Addictus.

c ¶ Testatricis.} prælegatum relinquentis.

d ¶ Accommodare.} vt ff.e.l.si ita legatum. & l.inter cohæredes. §.j. & l.rem pignori.& l.si filia. §. Papinianus & §. item Papinianus.

BOna quæcunq;.} CASVS. Si aliqua cum fratribus tuis habes communia, siue ea sint paterna vel materna, vt ea diuidantur vno eodem iudicio famil.ercifcun. impetrare poteris.

e ¶ Impetrabis.} etiam vna actione sufficiēte ṗ pluribus hæreditatibus: vt ff.eod.l.hæredes. §. de pluribus. sicut ecōtra plu ribus actionibus agi pōt pro vna hæreditate propter plures cohæredes diuersis temporibus diuidentes: vt ff eod.l 2.§. dubitandum. Item excipe quædam, quæ licet cō munia sunt ex hæreditaria causa, non tamen ueniunt in hoc iudicio, vt nomina siue defuncto, siue a defuncto debita, vt s.e.l.ea quæ. Item mala medicamenta. Item iniustè quæsita. Item libri improbatæ lectionis: vt ff.eo.l.cæteræ.

† al. Nerua.

† Philotero.

SI qua fideicommissorum petitio inter cohęredes cōsistat, [a] prętor vel præses prouincię eius [b] rei disceptator constitutus: vel iudex familiæ ercifcundæ iudicio aditus, † vt voluntas testatricis [c] seruetur, suas partes accōmodare [d] debet.

¶ In uno libello ṗt agi familiæ ercifcundæ iudicio pro pluribus hæreditatib. diuidundis puta pro hęreditate paterna, et materna.h.d.secundum Bal.

¶ Idem A.Telesphoro. L. VIII.

BOna quæcunque tibi sunt cōmunia cum fratre tuo, ex hæreditaria succesśiōe pr̄is, vel matris, cum eodem familiæ ercifcundæ iudicio experiens, vt diuidantur, impetrabis. [e]

¶ Hæc actio est bonæfidei: & in ea ueniunt fructus Bal.& Sali.

¶ Idem A.Verino. † L. IX.

NOn est ambiguum, cum familiæ ercifcundæ titulus [f] inter bonæ fidei iudicio nu meref, [g] portionē hęreditatis (si qua ad te pertinet) incremento fructuum augeri. [h]

¶ Testator ṗt inter suos hr̄des hr̄ditarias res diuidere, salua Falcidia. & clausula generalis sequens determinatur ṗ specialem clausulam præcedentem.h.d.secundū Bar.

¶ Idem A.Telesphoro. † L. X.

QVoties inter oēs hæredes [i] testator succesśionem suā diuidit, [k] ac singulos certis possessionibus cum mācipiis, quæ in eisdem sunt constituta, iubet esse contentos: [l] volūtati eius (salua legis Falcidiæ [m] auctoritate) obtemperandum esse, manifestū est. Nec mutat † quòd in sequētibus verbis [n] mācipia sua vniuersa, nulla facta eorum discretione, commendanda [o] putauerit hæredibus: cùm vtique iis ea videatur insinuasse, [p] quibus etiam testamento relinquēda esse decreuit.

¶ Inter filios & filias, dēt hr̄ditas parētis æquatr diuidi.h.d.secūdū.Bal.Vel sic: Pro rata succeśsionis petit̄ diuisio hr̄ditatis. Sa.

¶ Imp.Philippus A.& Philippus C. Antonio. † L. XI.

INter filios & filias bona intestatorum parentum pro virilibus portionib. † æquo iure [q] diuidi oportere, explorati iuris [r] est.

¶ Diuisio ualet sine scriptura.h.d. Bald. & Sali.

¶ Impp. Gallienus & Valerianus. † AA. Rufo. L. XII.

NOn ideo diuisio inter te, & fratrem tuū (vt proponis) facta, irrita habēda est, [s] ꝙ eā scriptura secuta nō ē: cū fides [t] rei gestę ratā diuisionē satis affirmet.

¶ Peculium profectitium uenit inter hæredes diuidendum. Item debitum unius fratris non onerat alios, nisi de eius peculio profectitio.h.d.Bal.

¶ Impp.Diocle.& Maximian.AA.Saturnino. † L. XIII.

CErtum† est liberorum pecu lia, [u] post mortem patris in hr̄ditate diuidēda ad cōmunionem esse reuocanda. ¶ Frater autem, & cohæres tuus, ob contractus, quibus, viuēte patre, etiā ignorante ipso obligatus fuit,

te diuisit bona asśignando cuilibet certā portionē, vel ēt certam rem: ṗ eodem habeo, ac si dixisset hæredes instituo. nam quilibet nescit dicere, hæredes instituo. Si aūt in minus solenni voluntate, dico idē, si asśignauit ei quotam portionis. Si autem certam rem: tunc non vt testamentum valebit, sed vt voluntas ab intestato. Alij tamen aliter dicunt. vt j. eod.l. filij. dicemus. H.

vt̄ eos instituere.

l ¶ Contentos.} quæ institutio valet: vt ff.de hæred.instit.l.ex facto. 2.§.j.& ff.eod.l.si filia.§.si pater. & sunt hæredes cum nulli alij sunt hæredes: aliàs essent isti tales loco legatariorum: vt infra de hæred. instituen.l. quoties.

† Hæc l.facit ad c. secundo requiris.cū gl.suṗ uer.utriusque.extra de app. ubi uide.

m ¶ Legis Falcidiæ.} quæ debetur iure institutionis: vt probatur. ff. de hæred.instit.l.ex facto.2. vel quæ debetur iure naturæ. nam quancunque vult potest retinere. De Trebellianica autē posset etiam quis hoc intelligere: licet quidam dicant, quòd non habet locum nisi cum rogatus est quis restituere totam hæreditatem, vel quotam portionem, & pro eis. ff. ad senatusconsul. trebellia.l.mulier.j.§. fi. & l.nā quod.§.fina. & l.cogi. in princip.

† al. Antonio.

† Ex.

† Gallus & Volusian. AA.

n ¶ Verbis.} scilicet testamenti. H.

o ¶ Commendanda.} id est commendauit: sic ff. eodem .l. cum putarem. ex quo videbatur in commune redegisse quæ ante diuiserat: sed non est, ita vt dicit: & sic sequentia propter præcedentia intelliguntur: vt ff.de legat.j.l. si seruus plurium.§.fin.& de lega. 2.legatorum.§.fina. Sed argu. contra. ff. de verb. signifi.l. si cum fundum. & de leg. 3.l. is qui cum plures.

† al. Saturnio.

† intell. huius l. uide ṗ Lāc. Polit. l. filiū quē. nu.20.j.eo.

p ¶ Insinuasse.} i. commēdasse.

INter filios.} CASVS. Si paterfamil. vel materfamil. ab intestato decesśit. & filios vel filias reliquerit: in bonis eorum qualiter inter liberos facienda sit diuisio, quæritur? Rn̄. ꝙ pro portionibus virilibus. Viuia. ¶ Et intellige istam l.in bonis alodialibus. Secus in feudalibus quæ non transeunt ad fœminas, sed masculos tantum. Paul.

q ¶ Aequo iure.} id est æquitate sola inspecta: cum enim ex sententia ius fieri debeat, sicut ipse legislator æquitatem sequitur: ita & iudicem sequi oportet. licet quandoque non ita sequatur, oculo iudicis caligante.

r ¶ Explorati iuris est.} a sapientibus: vt instit.de hæred.quæ ab intesta. in prin.& j.de legit.hęre.l.lege.& de colla.l.vt liberis.& ff.de suis. & legiti.l.j.in princip.

NOn ideo.} CASVS. Duo fratres bona paterna inter se diuiserunt. an ab hoc ꝙ scriptura non interuenit diuisio sit minus obseruabda, quæritur? Dicitur ꝙ non cum fides, &c. quasi dicat, cum post diuisionem factam insecuta est possesśio: quia quilibet possesśionem apprehendit. & sic euidentia facti probat.

s ¶ Habenda est.} vt s.de pact.l.pactum quod bona.& de rei vendi.indicia.& j.de probat.proprietatis.

t ¶ Fides.} quia diuisio facta est & possesśio inde secuta est: vt j.e.l.si diuisionem.& facit.s.si mi.ab hæredi.se absti.l.j.

CErtum est.} CASVS. Si paterfami. habens filios, eos scripsit hæredes: an peculia profectitia quæ filij habent, veniant in diuisionem cum cæteris bonis post mortem patris, quæritur? Respond. quòd sic. & hoc in prima. Si autem vnus ex filiis viuente patre, & ignorante cum aliquo contraxit, & eius debitor factus fuerit, an cohæredes suos conuenire posśit vt conferant illud debitum, quæritur? Dicitur ꝙ non. nisi & de peculio suo tantum recipiat inquantum iis cum quibus contraxit fuerit condemnatus, & hoc in secunda.

u ¶ Peculia.} profectitia subaudi. nam castrensia vel quasi nō conferuntur.

NOn est ambiguum.} CASVS. Si tu cum aliquo alio in hæreditate aliqua institutus vnius fundi, sciens eum hæreditarium, & alium in eo hæredem esse fructus percepisti: an ad eos tenearis vt in diuisionem cum cæteris bonis veniant per iudicium famil. ercis.? Respon. ꝙ sic, cum iudicium famil.ercis.sit bono. fi. & portio hæreditaria fructibus augeatur.

Titulus uario modo sumitur.

f ¶ Titulus.} i.actio.vel titulus.s.iudicij, sicut possesśionis titulus.i.causa, sicuti est emptio vel alios contractus. alias autem ponitur pro modificatione, aliàs pro dignitate, aliàs pro signo ponitur, aliàs pro priuilegio: vt in auth.de eccle.titu.in prin.coll.9.

g ¶ Numeretur.} vt inst.de act.§.actionum.

h ¶ Augeri.} hoc si percipit tanquā hæres sciens se habere cohęredem & fundū hæreditarium esse. Sed quid si suum credebat, vel ex alia causa communem, vel percepit cū non credebat se hr̄e cohæredem? Videtur ꝙ non teneatur: vt ff.e.inter cohæredes.§.fructus. Sed eos debeat lucrari percipiens: vt ff.e.l.fundus qui.§.j.ibi, qui verò ante lit.contest.& ff. finium regun.l.4.§.post litem.& inst.de re.diui. §. si quis autem a non domino. Sed tu dic ꝙ tenetur vtili actione, sed non directa: quia non percipit vt cohæres: vt ff.eod.l.& puto.§.penul.& l. qui erat. & ad instar petitionis hæreditatis inquantum locupletior est: vt s.de peti.hæredi.l.2.& ff.de peti.hære.l.sed & si.§.penul.& fi.& l.illud.§.prædo.

QVoties.} CASVS. Paterfa. tres filios habens & tria prædia, & in vnoquoq; prædio tria mancipia, vnicuique filiorum certū asśignauit prædium cum mancipiis quæ in eo erant, & decesśit: an filij huic diuisioni quam pater in testamento fecit, stari debeant quæritur? Dicitur ꝙ sic. & hoc in prima. Si autem in inferiori parte testamenti sic dixit testator: rogo vos ò filij de mancipiis quæ vobis reliqui ꝙ eos clementer tractetis. an videantur per hæc verba, mancipia quæ prius diuisit communicasse, quæritur? Respon. ꝙ non. & hoc in secunda.

i ¶ Hæredes.} No. generalem clausulam referri ad antecedentia.

Pr̄ filiis bona diuidēs.

k ¶ Diuidit.} & sic dico ꝙ si pater inter filios suos in solenni volunta-

tur: vt s.eod.l.si filiusfa.& j.de col.l.ea demum.& l.filiæ licet. Item nec aduentitia hodie: vt j.de colla.l.si. Sed quomodo reuocantur ad cōmunionem cum nec discesserint: vt inf.de col.l.filię licet? Resp. quatenus de facto exiuerunt, scilicet, quo ad administrationem: vt s.de inof.dona.l.si totas.sic.s.de sacrosan.eccle.l.iubemus.ij.§.fin.

a ¶ Conuenire.} vtili iudicio familiæ ercifcundæ nō directo: vt ff.e.l.& puto.§.sed & si dolo.ver. & ideo.l. qui erat. in fin. Vel speciale in filiis: vt ff.e.l. hæredes. §. si filius.

b ¶ Vltra non potest.} nisi fuerit in rem patris versum, vel eius iussu cōtractum: tunc enim præstabitur de substantia patris solidum: vt ff. eo. l.si filia.§.j.

c ¶ Cōdemnatus est.} vt ff.e. his consequenter. §.si filius.& ff. de pecu.l. si quis seruum. in prin. & l.quæsitum.§.j.& ij. & ff. de condi. inde.l. frater a fratre. Itē quod dicit cōdemnatus ad factum respicit: quia & si condemnatus non esset, sed tantum obligatus, idem iuris esset secundum quosdam: sed certè imò non idem: quia tunc nō deduceret, sed sibi caueretur a cohæredibus se defensum iri: vt ff.de pec.l.sed si damnum.§.fin. Itē hoc cauere debet cohæredibus se defensurum eos: vt ff.e.l.si filia.§.2.

† Hermi. nio. al. Erminiano. al. Hermianę.

† In.

† Id est peculiū Pau.

† Theophila.

cōuenire [a] te, & alterum fratrem tuum cohęredem vestrum vltrà [b] non potest, quā vt de peculio suo recipiat tantam quantitatem, in quantam cōdēnatus [c] est iis, cum quibus ipse contraxit.

¶ Ex diuisione iudicis obligatur qs de euictione, sicut ex diuisione contrahentiū, nisi unusquisq; receperit in se rei euentū. h. d. Bal. Vel sic: Ex diuisione etiam facta iudice mediante, tenet̄ quis de euictione per actionē præscriptis uerbis, nisi fuerit expresse actum contrarium.h.d.Pau. de Cast.

¶ Iidē AA.Hermiano. † L. XIIII.

SI familiæ ercifcundę iudicio † quo bona paterna īter te, [d] ac fratrē tuū ęquo iure diuisa sūt, nihil suṗ euictione rerū singulis adiudicatarū specialiter īter vos cōuenit, id est [e] vt vnusquisq; euē tū † rei [f] suscipiat: rectè possesśionis dictę detrimentum fratrem, & cohæredem tuū pro [g] parte agnoscere, præses prouincię per actionem præscriptis verbis cōpellet.

¶ Ex pacto nudo diuisionis non oritur actio, nec transfertus dominium, nisi traditione secuta.h.d.Bal.& Pau.de Cast.

¶ Iidem AA.Theophilo. † L.XV.

SI diuisionem conuentione factam etiam possesśio consensu secuta, ṗ solido dominiū rerū quas pertinere ad patrem tuū placuit, ei [h] firmauit: † earū vindicationem habere potes, si patri tuo succesśisti. Si verò placitum diuisionis vsq; ad pactum stetit, [i] arbiter familiæ ercifcundæ iudicio vobis datus, cōmunionem inter vos finiri prouidebit. [k]

¶ Iudex in diuidēdo inter liberos, dēt sequi uoluntatē defuncti ēt non solennem. h.d.secundum Bar. & Bal. Vel sic iudex in diuidendo inter liberos, dēt sequi uoluntatē defuncti ēt non solennē: licet non succedatur ex testato: sed abintestato: salua tn̄ Falcidia, uel Trebellianica, si alicui eorū nō remaneret integra.h.d.secundū Pau.de Cast.

¶ Iidem AA.Heraclio. † L. XVI.

FIlij [l] patris † testamētum [m] rescindēdi, si hoc inofficiosum [n] ṗbare non pn̄t, [o] nullam habent facultatē. [p] Sed & si tàm circa testamentū, quàm etiā codicillos iudiciū eius deficiat, [q] verum quibuscūq; verbis [r] voluntas eius declarata sit: licet ab intestato [s] ei fuerit succesśum: ex senatuscon sulto [t] retētionis modo seruato, [u] familię ercifcūdę iudicio aditū [x] † iudicē sequi volūtatē patris oportere, iuris auctoritate significatur.

¶ Diuisio facta inter pn̄tes, iuri absentis nō ṗiudicat.h.d. Bal. Vel sic: Diuisio facta inter quosdam ex socijs, alijs absentib. non præiudicat.h.d.secundum Pau.de Cast.

SI familiæ.} CASVS. Paterfa. decesśit duobus hæredib. relictis, iudicio fam.ercis.hæreditate inter eos diuisa: puta, vt vnus haberet prędia q̄ erant vltra Rhenum, & alius citra: nec super euictione aliquid inter eos conuenit: puta si prædium aliquod ultra Rhenum esset euictum, cohęres qui habebat citra pro parte cognosceret.vel cōtra: an eo obstante ꝙ non conuenit, compelletur onus euictionis subire, quæritur? Respon. ꝙ sic, per actionem præscriptis uerbis.

d ¶ Inter te.} secus si pater inter uos duos diuisit: quia de euictione nō agitur: ut ff.de leg.ij.l.cùm pater.§.euictis.Accur.

e ¶ Id est.} istud id est, non expositiuè, sed exēplificatiuè ponitur. q.d. nihil conuenit, i.non hoc ut unusquisq; &c.

f ¶ Rei.} contra.ff.de act.emp.l.emptorem.§.fina. ubi dicitur ꝙ pacto interueniente de euictione nihilominus agitur. Sol. hic uertitur utilitas utriusque.ibi non.

g ¶ Pro parte.} nam cū unaqueq; res sit communis hæredib. pro indiuiso in iudicio familiæ ercifcundæ fit adiudicatio in singulis reb. & sic habet unusquisque cohæres partem alterius in qualibet re sibi adiudicata: aliam uerò partem ex se. pro parte igitur quam habet ab alio, habet eum de euictione obligatum per actionem præscriptis uerbis, quæ nascitur ex permutatione rerum. Est enim in diuisione quædam permutatio: & ideo bene dicit præscriptis uerbis agendum, ut ff.de rer.permut.l.j & de præscrip.uerb.l.naturalis.§.fin autem do rem.& ad hoc j.tit.ij.l.si fratres.ff.eod.l.hæredes.§.pen.& ff de euic.l.si cùm uenditor.§.j. Sic ergo distingue, aut conuenit ut de euictione teneretur & tenetur, aut nihil conuenit & similiter de euictione tenetur: nisi scienter aliquis alienū acciplat: ut j.comm.utriusque iud.l.si fratres & j.de euic.l.si fundum. Aut conuenit ut non tenetur: & tunc non tenetur, ut hic. Sed hoc casu an sal tem ad pretium uerum agi posśit: quod uidetur, ut ff.de act.empt.l. emptorem.§.fi. Sed magis puto non posse. nam hic uterque suscepit rei euentum: ibi solus emptor. [1] In casu tamen non agitur nisi cautum sit, sed alius est casus, ut ff.de leg.j.l.si domus.§.j. Item hoc si fiat diuisio à iudice uel partib. secus si à testatore, ut dices j.eo.l.si cogitatione. Item quid si uni asśignetur per diuisionem iudicis totum allodium alii feudum qui decedens reliquit tn̄ filiam: an hæc filia euicto ei feudo agere posśit? qd̄ vr̄ quasi non sit ei uitium ꝙ fœmina sit nata, ut j.de legi.hær.l.lege.& de lib.præ.e.uel exhær.l.si. Econtrà ꝙ non, sicut si res empta naturaliter interiisset uel fato, ut ff.de euic.l.si seruus. Item quia pater causam præstitit. arg.ff.de euict.l.si seruum. Sed puto ꝙ non, cùm pater eius filiæ accipiens in partem hoc sciebat posse euenire, nisi fuisset stipulatus de euictione ut infra de euic.l.si fundum.

Diuisio per mutatio q̄dam est.

Hr̄des an teneanī sibi inuicē de euictione.

[1] Istā tenet Bar. & dicit ea singul. & menti tenē dam: licet Guil. de cu. & P. teneāt contra.

ADDITIO. Hoc ultimum intellige secundum Richar. Malumbr. quō expresśè stipulatus esset de euictione in hunc casum: aliàs si generaliter esset stipulatus, cum sciret bona esse feudalia, & ex natura feudi euincerentur, de euictione non ageret. ar.ff.de hær.vel act. vend.l. si nomen. & facit secundum Bart. hic.l.si quis domum.§.j.ff.locati. & ff.de damno infect.l.damni infecti stipulatio pertinet.in prin.

SI diuisionem.} CASVS. Duo fratres hæreditatem paternam ex consensu suo diuiserunt: & vnusquisque possesśionem suæ partis quantum cōtingebat apprehēdit. decesśit alter relicta filia: inuenit portionem patri sui ab alio fratre occupatam: an eam vendicare posśit, quæritur? Respon. quòd sic. & hoc in prima. Si autem diuisio tantum verbis facta fuisset hoc modo: diuidam hæreditatem: vel tātum de ea diuidenda conuenerit: nec sequebatur apprehēsio, & possesśio nō fuit subsecuta, & dominium non erat quæsitum patri nec filiæ: iudex famil.ercisc. inter fratrem & filiam bona diuidet.

† Confirmauit.

h ¶ Ei.} s.patri tuo.

i ¶ Stetit.} & vltra nō procesśit, & sic dominiū non fuit quæsitū: vt hic, & s. de pac. traditionib. & ff.de pact.l. diuisionis. & j.de rerum perm.l. ex placito. Itē intellige non valere pactum ad agendum, sed ad excipiēdum sic: vt ff. cōmuni diuid. l. 3.§.fi. quæ est contra. & s.de pac.l. cū ṗponas.ij.

† Heraclia no.

† intell. huius l. uide ṗ Hier. ueriū. in l. ex scō. nu.271. de uulg. & pu.

† Addictū.

k ¶ Prouidebit.} nō ex pacto: vt hic, & dictis cōcordantiis.

FIlij.} CASVS. Si testamētum fecisti & solenne: filij tui illud rescindere non poterunt: nisi per inoffi.querelam. Si autem non solenne: puta adhibitis trib.testibus tm̄: & in illa minus solenni voluntate diuisionem bonorum tuorum inter eos fecisti: puta asśignando vni prædia quæ vltra Rhenum erant: alij quæ erant citra an iudex qui cognoscit famil.ercisc. iudicio diuisionem factam in minus solenni volūtate bonorum tuorum inter eos seruare debeat, quæritur? Rn̄. ꝙ sic. dum tamen vnusquisque filius non habeat minus legitima: quod si habeat, ex senatuscon. sibi supplebitur.

l ¶ Filij.} idem est in cæteris liberis: vt j.de testa.l. hac consultisśima. §.ex imperfecto. Accur.

m ¶ Testamentum.} non etiam coram quinque testibus factum.

n ¶ Inofficiosum.} largè ponitur hoc nomen. s. pro omni testamento quod est factum contra officium pietatis, siue exhæredationem siue præteritionem contineat. sic insti.de suc.li.§.si verò testamentum.

o ¶ Possunt.} licet sit aliquis eorum gratus.

p ¶ Facultatem.} quia nec suo iure nec iudicis officio.

q ¶ Deficiat.} quia nec quinque testes interfuerunt: vt j.de cod.l. fi. §.in omni.

r ¶ Verbis.} puta sic dixit: omnia bona mea diuidatis inter vos filij mei, secundum quosdam: quod non placet: quia dicit retentionis modo seruato. Vel melius dic vnum fundum tibi: & aliis alia bona reliquit. Vel dic ipse pater diuisit.

s ¶ Ab intestato.} Ex hoc dicunt quidam ꝙ ex minus solenni voluntate parentis non succeditur, nisi ab intestato, quod non placet. cùm lex dicat quod quælibet patris voluntas inter liberos est seruanda: vt j. eo. l.fi. ergo & hic. & ita ex testamento potest succedi. Est enim testamētum testatio mentis: [2] vt insti.de testam.in princ. sed nihilominus potest ei ab intestato succedi: vt j.si omis.sit causa test.per totum. & sic hic dicit. & j. l.fi. nec ob j. de testa.l. hac consultisśima §. fin. nam ibi non loquitur de filiis: sed de aliis qui possunt ab intestato succedere. Vel hoc ab intestato, &c. referas ad casum cùm fecit codicillos. Vel refert ex quota potione: vel re certa eos instituat, vt diximus.s.eod.l quoties.

Pr̄is q̄libet uolūtas est īter liberos seruanda.

[2] Gl. vr̄ hoc uelle dicere ṗ locum ab etymologia vocab. de quo Ias. in l.2.§. appellata. ff.si cer.pet. Panor. in c. cū s̄m apostil. post de ṗb. ꝙ testm̄ imperfectum est testamētum. sed male: quia non valet argumentū affirmatiuè.

t ¶ Ex senatusconsulto.} Trebelliano, cui locus est & in fideicommisśis quæ ab intestato relinquūtur: vt hic euenit: vt ff. ad Trebe.l. recusare. §.j. ff. ad leg. Fal. si filiusfamilias. videtur enim hic pater fideicommisisse eorum, vt contenti partibus asśignatis, restituant cætera: vt ff.de lega.ij.l. peto. circa principium. nam & Falcidia inter hæredes locum habet: vt j.ad leg.Falc.l.à cohæredibus.

u ¶ Seruato.} eodem modo ac si ex testamento succederetur.

x ¶ Aditum.} id est, approdriatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

COhæredibus.§ CASVS Si testator tribus hæredibus relictis decesserit duo absente tertio diuidere possint bona, qnæritur? Dicitur quòd absenti portio quam habuit in rebus communibus ante diuisionem, seruabitur: & eam cum fructibus percipiet: interim non timens prg iudicium sibi fieri per diuisionem ipso absente factam.

a ¶ Facientibus.§ quod facere possunt qno ad p sonales præstationes: vt ff.e.l.ij.§. dubitandum & l.arbitrium. & ff. cómuni diuid.l. & si non omnes.

b ¶ Derogari.§ vt & J. res inter alios acta &c. Accursius.

c ¶ Reditibus.§ vt & §. eo.l.non est.

FIliæ.§ CASVS Si duabus filiabus hæredibus institutis paterfa. decesserit: an res quas vni nostrum cõparauit nomine suo, quasi nomine filiæ post mortem suam cum aliis bonis veniant indiuisionẽ, nisi probetur patrẽ contrarium voluisse, quæritur? Dicitur quòd non. & hoc quibusdam rescripsis imperatorũ com probatur: quibus filia nomine cuius res comparãtur, aduersus sororẽ suam vti pót. & hoc in prima. An aurẽ filia quæ in communi hęreditate sumptũ bona fide fecit pro portione consequi possit, ¶ itur? Dicitur ꝙ sic, famil. erc. iudicio, vel neg. gest. & hoc in secunda.

d ¶ Res comparauit.§ vnde qa noie eius emit, videtur ꝙ per vltimũ in diciũ cõferret in eam, vt hic. quod facit pro filio, cuius nomine pater emit libros. & pro hoc ff.eo.l. quæ pater.ij. & l. Pompo nius Philadelphus. & de pecu.leg.l.fin. & de don. l. donationes in concubi nam.§.species. & J. de do na.inter virum & vxo.l.si filij tui. Sed cõtrà. J. de coll.l.fi donationes. in fi. Sol. ibi non eius nomine pater emit, sed suam rem filio donauit. Vel plenius

minus sua legitima de portionibus aliorum supplebatur: licèt cum fuga li instituuntur, & aliquis eorũ regatur ut sit contentus certa re, quæ forte quartam naturæ non faceret, portio legitima cohæredibus sibi complebitur, secundum Azo. & hic casus verior est: quod colligi potest ex illis verbis, exẽplo &c. & ex illis pro virili præterea, &c.

a ¶ Arbitri.§ iudicis familiæ erciscundę.

b ¶ Iudicio.§ l.non scripto.

c ¶ Vel qualicunque.§ in scriptis vel non.

d ¶ Iudicio.§ imperfecto sed scripto vt innuit verbum, declarauit. imò ad vtrunque refertur.

e ¶ Suam.§ volentẽ ma iorem hẽditatis pẽm ad aliquem ex liberis perue nire, ad alium minorem.

f ¶ Voluntatem.§ l. diuidẽdo res hæreditarias: quibusdam tamen præ termissis.

g ¶ Exẽplo.§ hoc ideo vt dicunt quidam: quia Falcidia tantum in testa mento locum habet, sed certè imò etiã ab intesta to: vt J. si omissa sit causa testa.l.fin.& J quando di leg.ce.l.fi. Sed hoc iõ dixit exẽplo: vt sicut aliàs detrahitur de legatis & fideicommissis: sic & hic de prælegatis: v. & ff. de hære.instit.ex facto. ij. §. vnde scio.in fin.§.

h ¶ Virili.§ quia & in alijs habent viriles: licet per quandam prælegatio nem vnus habet plusquã alius: vt hic. & ff. de hær. instit.l.ex facto. ij.§.j.& sic non est contra ff. eod. quæ pater.j.

i ¶ Nulli.§ expresè vel tacitè. s. vt res non assignatæ expresè sequunt illas quas expresè assignauit vt instrumentum, fundum, aruinetã, vineã: vt ff.e.l. quæ pater.j.

k ¶ Voluntatem.§ vt & §.de inoffi.testa.l. parentibus.& §.eo.l.quoties.& si vnus. & ff. cõmuni diu. l.si quis putans. §. siue. & hoc siue intercedat mandatũ, siue non. hæc enim

¶ Iidem AA.& CC.Commodiano.

LEX XVII

COhæredibus diuisionẽ inter se facientibus, iuri absentis, & ignorantis minimè derogari, ac pro indiuiso portionẽ eã, ꝙ initio ipsius fuit, in oĩbus cõibus rebus eum retinere certissimũ est. Vnde portionẽ tuã, cũ reditibus arbitrio familiæ erciscundæ pcipere potes, ex facta inter cohæredes diuisione nullũ ꝓiudiciũ timens. D.vij.Kal. Dec. Sirmij AA. Coss.

¶ *Quod pr̃ nomine unius filij, uel filiæ emit, & sibi tradidit. dẽt illi adiudicari. & ĩ hoc iudicio habet ratio sumptuũ p unum ex cohæredib. factorũ in re cõi. h.d. Bar. Vel sic Donatio facta à patre filiæ familiãs, morte confirmatur & capit uim relicti, & ꝓcipua adiudicatur filiæ. h.d. Iac. But. usque ad uer si. in cõi. ibi dicit, ꝙ si unus hæres de ꝓprijs expendit ie rebus cõibus, ꝙ illud recuperat a cohæredibus. h.d. Vel sic: Quòd pater emit nomine unius ex filiis & sibi tradidit, uide tur donasse. & tanquam donatum in diuisione hæreditatis sibi præcipuũ adiudicatur, si donatio non fuit reuocata. Item in hoc iudicio hẽ ratio impensarum factarum per unũ in rebus cõibus. h.d. secundum Paul. de Cas.*

¶ Iidẽ AA.& CC.Dominæ. L. XVIII.

FIliæ, cuius nomine pater res cõparauit, si non posteà contrariũ eius iudiciũ ꝓbetur, ꝙ arbitrium diuidendæ hereditatis præcipuas adiudicari sibi ꝓ rescripsit. ¶ His itaque, si patri succesisti, quem nomine tuo quædam comparasse dicis, aduersus sororẽ tuam apud præsidem prouinciæ (si res integra est) vti potes.

¶ In communi autem hęreditate, quin sumptus ab vno facti bona fide, familiæ erciscundæ iudicio uel negotiorum gestorum actione seruari possint, non est ambiguũ. Dat. xij. Kal. AA. Coss.

¶ *In hoc iudicio habetur ratio rerum a qui busdam ex hæredibus subtractarum, uel deterioratarum. Bal.*

¶ Iidẽ.AA.& CC.Liscrati. L. XIX.

INcerti iuris non est, in familiæ erciscundæ iudicio earũ rerum, quas ex cohæredibus quidã de cõibus assumpserũt, vel deteriores fecerũt, rõnẽ eẽ habẽdã, ciusq; rei cæteris pstandam indẽnitatẽ. Dat. xix. Kal. Ian. AA. Coss.

¶ *Si res communis distrahitur cõi nomine, ꝓtium uenit in actionem mandati, uel negotiorum gestorum. si uerò proprio nomine, uenit in petitionẽ hæreditatis. hoc dicit Iac. But. Bal. & Salic.*

¶ Iidẽ.AA.& CC.Pactuele. L. XX.

IN familiæ erciscundę iudicio ab vno pro solido rei veluti cõis vę nundatæ pretium non venit: sed mãdati, si præcesit, cohæres venditoris agere potest: vel negotiorum gestorũ, si ratam fecerit uẽditionẽ. Nam si uelut propriam vnus distraxerit, ac pretium posi deat: hæreditas ab eo petenda est. iij. Feb. CC. Coss.

¶ *Iudex in hoc iudicio dẽt sequi patris uoluntatem in rebus diuisis: sed in non diuisis sequi iuris auctoritatẽ. h.d. Vel sic: Pater inter filios potest in se assumere officiũ arbitri diuidentis: & si sic t diuisio minus solẽnis: sed quę omittit pater, iudex supplet. h.d. secundum Bal.*

SIidem AA.& CC. Fortunato.

cogitatione fu- LEX XXI.

actio secum aliã admittit: vt ff.eo.l. & puto.§.fed & si dolo. Si verò pro parte potuit expẽdiri venditio, agitur actione neg. gest. vel mandati, si putarint ita mandaui de vendendo. Nec agitur cõmuni diui. sicut nec fam.erciscundæ pro parte cõmodè potuit expediri: vt ff. communi diuid. si quis putans. §. siue & hac.l.j. Respo. Si autem rem vendidit vt propriã: ac per hoc ve risimile est, ꝙ diffiteatur me cohæredẽ: tunc p. oponam ad pretium petitionẽ hæreditatis, vt in hac.l.ij. respon. & ff. si pars hær. pet. l.j.§. proinde. Verisimile autem ideo dixi, quia potest esse ꝙ vendidit vt propriam, & dixerit se tamen confitetur me hæredem esse, & sic agetur ad pretium fami. erciscundæ. non neg. gest. Quia quod non suo nomine gestum est, ratum habere non dãnabitur. potest: vt J. dicam. Item si vendidit vt communem & diffiteatur me cohæredem: agam petitione hæreditatis. Vbi autem ex alia causa non hæredi tuæ debetur aut non ex causa est communis, si quidem meo & tuo nomine vẽdis: nec tamen ego vult si mandaui: possum agere de pretio actione negotiorũ gestorum ratũ habendo. Si verò tuo nomine tantùm: non agam ad pretiũ contra te nisi in dotis subsidium: vt dixi. §. de rei ven. l. mater. j. respon. & §. fin autem. Illud autem in omnibus verum est: ꝙ mandato interueniẽte agi potest mandati. non præItem & illud, ꝙ semper possum rem meã vendicare, nisi volũtas mea prę cedat vel sequatur alienationẽ: vel nisi venditum sit à fisco: vt J. de com. re. alie. l. ij. Vel nisi cohæres qui se solum putat hæredem vendidit: quia senatusconsulto. noluit bonæ fidei possessorem affici damno a. vnde videtur rem non posse vendicari: vt ff. de pet. hære. l. sed & si. §. item si rem.

S Icogitatione. § CASVS Decẽsit paterfa. hæredibus relictis: cui- libet certas partes assignauit, puta omnia bona quæ erant vltra Rhenum vnus: alij quæ erant vltra Sagonam: & quædam in montanis reliquit indiuisa: diuidenda tamen inter cohæredes. an huic diuisioni stari, debeat, quæritur? Respon. quòd sic. nec iudex familiæ erciscundæ, eam immutabit: quia bona quæ erant indiuisa diuidet inter cohæredes pro æqualibus portionibus: & dictis diuisionibus stabitur: & si vnus habet

conueniatur actione mãdati. secundo casu, si alii cohæredes rãtam habẽt venditionem, conueniatur act. nego. gest. nec veniet pretium in iudicio fam. erciscundæ forte venditio poterat pro parte expediri. Si nomine suo conueniatur ad pretium petitione hæreditatis.

n ¶ Vænundatæ.§ id est, venditæ.

o ¶ Non venit.§ hoc ideo, quia pro parte potest expediri: vt §. eo. l. fin liæ. in fine diximus. Vel quia hic erat actũ: vt no. secundum Io. ff. eo. l. hęredes. §. idem est & si vnus.

p ¶ Præcesit.§ scilicet mandatum.

q ¶ Venditionem.§ vt & §. de neg. gest. l. ab vno. & de rei vend. l. mater. tiæ.

r ¶ Velut propriam.§ & per hoc pater, & diffiteatur me cohæredem.

s ¶ Possideat.§ quod est loco rei: vt ff. de peti. hęr. l.fi & rem. idem si habeat emptorẽ obligatum: quia tũc vt verus possessor cõuenit petitione hæredita tis: vt ff. de pet. hær. l. regulariter. & l. q. si in diẽ.

t ¶ Petenda est.§ i. pretiũ pro petenda hęredita ꝛ. al. pactũ leg. ce. l. fi. Sed hoc iõ dixit exẽplo: vt sicut aliàs derrahitur de legatis & fideicommissis: sic & hic de prælegatis: v. & ff. de hære. instit. ex facto. ij. §. vnde scio. in fin. §.

h ¶ Virili.§ quia & in alijs habent viriles: licet per quandam prælegatio nem vnus habet plusquã alius: vt hic. & ff. de hær. instit. l. ex facto. ij. §. j. & sic non est contra ff. eod. quæ pater. j.

i ¶ Nulli.§ expresè vel tacitè. s. vt res non assignatæ expresè sequunt illas quas expresè assignauit vt instrumentum, fundum, aruinetã, vineã: vt ff. e. l. quæ pater. j.

k ¶ Voluntatem.§ vt & §. de inoffi. testa. l. parentibus. & §. eo. l. quoties. & si vnus. & ff. cõmuni diu. l. si quis putans. §. siue. & hoc siue intercedat mandatũ, siue non. hæc enim

Dominię. Al. Donnę. Al. Dompnæ.

Intell. huius. l. vid. p vinc. a sala. in l. fil um quem. nu. p. j. eo.

Libros quos pater emit filio, an debeat filius habere pcipuę. Legati & qeasi legatũ reperit.

Falcidia & in testamẽto & ab intestato locũ habet.

al. Dionysii.

Diuisione facta a patre non ratificata a filio de eadem.

† Alc. libr. vj. Parado. v. cap. inde aut intell. nouum ad hanc. l. per Bereng. Fernãda l. in quartam ni. 40. ad. l. Falci. & p Coraf. Polit. & alios scrib. hic.

† Idẽ sisolis fratribꝰ Iaſ.

† Id est verbis obligs. Iaſ.

Sequntur Bart. Paul. & Iaſ.

‡ Imò non aperte dicit & ideo ista lectu. est bona. Bald. Paul. & Ia.

3 Concor. Bart. Bald. Paul. & Iaſ.

4 Idẽ prædicti scribentes hic. 5 Nec in trebelliani ca hodie cũ cõpcuntur in legitima P. & Ia.

6 Placet Prędi. scribent.

& l. cum res. aliàs si non esset facta traditio, nulla ex tali pacto actio nasceretur: vt ff. de pac. l. diuisionis. & §. e. si diuisionem.

s ¶ Conuenisse.§ post pactum interpositum: nam pacta nouissima sunt seruanda: vt §. de pact. l. pacta nouissima.

Ilium.§ CASVS Paterfa. habuit quater centum in bonis: & habuit quatuor filios: vn. filiorũ in vita sua dedit fundum valentem. xl. ad sũ sustentationem: posteà condidit testamentum & instituit æqualiter quatuor filios. s. quemlibet in centum: cõputato fundo dato filio ad sustentationẽ in suis. c. & rogauit testatorem illum filium cui dederat fundum per fideicõ. vt restitueret cohæredib. suis, & quibusdam extraneis suam partem hæreditatis sub conditionibus, si nauis veniret ex Asia. per ceptis. x. a cohæredibus, cohæredes volunt dare. x. ita conditionibus existentibus, debet restituere cohæredibus suam partem hæreditatis: vult deducere quartam: quæstio est, vnde debet deducere, & qualiter: dicitur ꝙ debet cõputare in quartam illa. x. quæ perceputus est a cohæredibus vel ab aliis. Item quartã partem prædij sibi dati quæ est. x. & ita habet. xx. Isẽ debet habere. v. in eodẽ fundo sibi dato ad ſupplementum. & ita habet. 25. quæ sunt quarta pars de centum: residuum de fundo debet restituere cohæredibus. & hoc est ꝙ dicit secundum Vivian. vel pone casum aliter vt in glo. j.

v ¶ Filium.§ Fama & re difficilis est hæc lex. Dic ergo casum 1 fm antiquos. Quidam habens treceẽta: tres quoq; filios, vni in vita fundũ de suo patrimonio concessit ad sui sustentationem, & sic fuit sustentationem, & sic in peculium: quos tres filios solos hẽdes instituit æqualiter: hęreditaria ergo portio cuiuslibet est centum, & rogauit filiũ cui fundum conceſſerat, vt suam portionẽ hẽditatis restitueret cohẽdib. & quibusdã aliis sub condõne, puta si nauis ex Asia veneret perceptis a cohæredib. pone x. hic autẽ debet habere quartam. i. 25 computant autẽ in quartã illa. x. q accepit a cohæredibus causa implendæ conditionis. Item hæreditaria pars prædij pone ꝙ valet fundus. 12. ergo habet in fundo quatuor. sic ergo habet. 14. quod autẽ debeat soluere ei in eodẽ fundo. Hoc non placet: quia non superesset aliquid de eo fundo restituendo, qđ hic fuit vt in fi. dicit. ‡ imò deesset. ideo dic ꝙ fundus valuit. 30. ‡ & sic habet. x. a cohẽdibus. Item ex parte hæreditaria fundi quæ est alia. x. de sunt. v. illa accipit ex eodem fundo. & sic ſupersunt in fundo. xv. quæ restituit vna cum aliis quæ habet de illa hæreditate. Sed de qua quarta loquitur? Respon. 4 de Trebellianica quæ ex vniuersitate detrahitur: vt ff. ad Trebell. nam quod. §. fina. & l. cogi. in princ. & §. generaliter. Non autem de quarta iure naturæ: quia in illa § non computantur data causa implendæ conditionis: vt supra. de inoffi. testa. l. scimus. nec de illa iure institutionis: quia illa ex ſingularibus relictis detrahitur per leg. Falc. vt in ſtit. de fideicomm. hær. §. restituta. in fi. §. Sed secundum hoc quid faciat ad titulum? Respon. ꝙ hęc restitutio 6 fiet cohæredibus per hanc actionem sicut & prælegationes veniuntin hoc iudicium: vt §. eod. l. fi qua. & ff. e. l. inter cohæredes. § j. & l. fi ita legatum. vel quia cohæredes restituta fibi diuident hoc iudicio: vt ff. eod. §. fed & eius. in fi. Alij dicunt quòd etiam hic nõ extranei fuerunt cũ filijs § ſ

Universidad de Deusto Biblioteca

prædij in quartæ ratione retenta, compensato præterea quod à cohæredibus vice mutua percepit,[a] & si quid deest, in supplemẽtum † deducto † quod[b] à cæteris in eo[c] fundo soluitur, suprà quartam habens, reddere cõpellitur. Dat. v. Nõ. Ianuar. CC. Coss.

¶ *Habens titulum singularem non tenetur conferre si non uult uniuersaliter succedere. Bal. Vel sic: Repudians hereditatem non tenetur ad collationem. h.d. Salic.*

¶ Iidem AA. & CC. Diocli. † L. XXV.

EX causa[d] donationis, vel aliunde[e] tibi quæsita, [f] si aui successionẽ respueris, cõferre fratribus compelli nõ potes. D. Idi. April. Tusco, & Anulino Coss.

¶ *Diuisio, uel dispositio testati, uel intestati inter liberos, ualet etiam imperfecta, id est, sine solennitate legali. Sed si persona extranei permiscetur: quo ad extraneum non ualet. h.d. Bald.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Bassum P.P.
LEX XXVI.

INter omnes duntaxat hæredes suos,[g] qui ex quolibet venientes gradu, tamen pares[h] videntur esse, vel emancipatos, quos prætor[i] ad successionem vocat:

hæreditariæ partis debeat computare solum. quartam enim cuiuslibet quartæ quã habet in qualibet parte debet computare: nec debet retinere totã quartã quam hẽet ab intestato in illo fundo pro illa parte quam retinere debeat: sed in qualibet re quartam quartæ quam haberet ab intestato debet retinere: sicut computat quartam aliarum rerum quas ex testamẽto habebat? Sed respond. secundum quosdam: quia hoc testator dixit: sed hoc refugium est miserorum. Dic ergo secundum Ioã. 2 quod hic fundus fuit filio prælegatus de hæreditate, & non cauit testator vt quartam retineret de hæreditate. Vnde contra voluntatem eius deducitur quarta, & ita cum faciat contra voluntatem retinendo, fiet contra suam in hoc: quid tota hæreditaria computabitur 3 in quartam, & nil curabitur inde scilicet, de hæreditaria. Cæterum si cauisset testator vt quartam retineret de hæreditate, tunc fundus prælegatus esset præcipuè suus. nec imputaret nisi tantùm quantum retineret: etiam si alij fuisset legatus, s. quartam suæ partis: vt si est vnus filius, tres vncias: si tres, vnam vnciam: vt ff. ad leg. Falcid. Titia. Sed huic lec. Io. ob. quod sibij cit, si quid deest in supplemẽtum &c. quia si fundus est prælegatus, vt dixi: ergo hẽditaria portio tantum computatur in quartam: non etiam quod deest ad quartam in eodem fundo est soluendum, cum extra quartam sit quod a cohẽde percipitur: vt d. tit. l. in quartam. Sed respon. Ioan. quod hic filius rogatus fuerat extraneis dare fundum, & ita totum: & alij aliquid filio dare, & eodẽ modo fratribus, & ab eisdem aliquid recipere debebat. Computabit ergo sibi in quartã hæreditariam partem prædij. Item quod accepit a cohæredibus: item quod accipiet ab extraneis in eodẽ fundo, id est pro eodem fundo restituendo quem prælegatũ habebat. nõ enim intelligendum est vt in eodem fundo hẽat amplius quàm hẽditariam portionem. & ideo callidè posuit in litera a cæteris. quasi dicat, ab extraneis. Vel dic vt dicemus in gl. alia inferiori, scilicet, destinatione &c. Vel si vis secundum Azo. & Hug. dic hunc fundum collatum filio a patre, vel bene merito, 4 vel cõferendo vltimũ arbitrium, 5 puta emendo nõie suo vnde venit in iudicium fam. ercis. percipiendus: vt s. eo. l. filiæ. Et bene dico quòd tota hæreditaria portio computatur in Falcidiã: quia contra voluntatẽ 6 defuncti retinet quartam: secus si ex voluntate: vt ff. ad leg. Fal. l. Titia. nam ibi de Treb. Fal. dicit: sic habet tres partes fundi præcipuas. Nec ob. quod sequitur si q.d deest: non enim hic dicit, vt vltra hæreditatem partem imputet: sed repetit quod dixerat quasi dicat hæreditaria parte prædij &c. quod soluetur: i. hæc hæreditaria in eodẽ fundo de quo iam habet duas partes. Sed quid si omnia hæc non sufficiunt ad quartam? 7 Respon. completur ex alijs iure communi. Item nunquid prælegationes computantur in fideicommisso generali? Rñ. distingue: 8 vt j. de fideicom. l. cum virũ. Item quomodo imputabit etiã hæreditariã partem rei quam habiturus erat, etiam si hæres non fuisset: quia morte huiusmodi donationes confirmantur. & idem in prælegatis: vt ff. de leg. j. l. qui filiabus. §. fin. & l. seq. Sed respond. quia cum testator posset illa reuocare videtur cum non reuocet, sed instituat: grauare vt hæreditariam partem rei plegatæ, vel quartam hæreditariæ computet: vt dictum est. Ex prædictis patet aliter per secundum antiquos: vt in prædicta prima gl. fama &c. & in princ. huius. l. & aliter secundum Io. & aliter secundum Azo. & H. l. istam posse intelligi. Item qualiter computat sibi hæreditariam partem prædij, cum a seipso habere eam videatur. Vnde cadit in fideicommissum generale: vt ff. ad Treb. l. in fideicommisso §. si quę est contra. Sed certè satis cadit in fideicommissum, cum computet sibi in quartam. Item no. quod hæc lex corrigitur hodie in eo quod dicit talia imputari in quartam liberis primi gradus: vt j. ad Treb. l. iubemus. in prin. Sed quidam dicunt hoc ideo sic esse: quia sic defunctus voluit. quod non placet: vt ibi notatur.

a ¶ Percepit.] s. destinatione 9 vel reipsa. Sed quare in vna re tantum quartam deducit, s. de fundo illo secundum casum antiquorum? Respon. quidã 10 quia hic testator dicit. Alij vt Loth. hoc psumunt ex eo quòd testator huic filio dedit hunc fundum etiam in vita. Vnde etiam postea lex illam voluntatem imitatur. qđ non placet: 11 quia talia peculia pfectitia cõia sunt & non præcipua, vt s. eo. l. certum est. Alij dicunt 12 posse in vna retineri Falcidiam: vt hic in fi. Alij autẽ volunt 13 esse speciale pro filio illa ratione: quia & aliud est speciale contra eum, scilicet quod computet in quartam acceptum a cohærede. nam extra quartam est quod a cohærede accipitur: vt ff. ad leg. Falc. in quartam. ibi, pro ea verò parte &c. quod non placet 14 quod non computet in quartam quod a cohæredib. accepit: quod omnino est falsum duabus rationibus. Nam si pecuniam hẽditariam a cohærede accipiat: a seipso & quasi iure hæreditario habere videtur, vnde computat: vt ff. de leg. 2. l. cum pater in princip. Idem si corpus non hẽditarium a cohærede accipiat: vt ea. l. & ff. ad Trebell. l. deducta. §. nummis. Nec obst. 15 dicta l. in quartam. quia loquitur cum est hæreditarium quod a cohærede percipitur: vnde non potest eadem ratione habere eandem rem iure legati, & iure hæreditario: vt ff. de cond. & dem. l. Titiæ si nupserit. hic autem hæreditariũ non fuit hoc quod accepit causa implendæ conditionis. Item alia ratione: quia si duo sumus cohæredes, & a me tibi, a te mihi legatum relinquitur: vt est in casu nostro. item & alijs relinquitur a nobis, ego vtar retentione Falcid. cõtra alios, & cõputabo mihi in quartam meam quod a te percepturus sum, vt tanto minus a te subtraham: sed ab alijs non per hoc minus subtraham: licet in hac Falcid. iure institutionis. aliàs non consueuerunt legata imputari: vt ff. ad leg. Falcid. l. nesennius. j. respon. & l. in quartam. in princ. Multo ergo magis in hac quarta debet fieri computatio horum quæ a cohærede percipiuntur: in qua etiam legata ab alijs imputãtur: vt dicta l. in quartam. Alij dicunt 16 soluitur a volentibus & volenti. Alij vt Ioan. 17 transponunt literam hoc modo: soluitur a cæteris, scilicet, facta detractione de singulis, & supra quartam habens in eodem fundo &c. vt in alia glo. Et vt hæc clareant, sciendum est aliam esse quartam iure naturæ in qua omnia data imputantur præter donationem simplicem, & fructus patrimonij. Nam in rebus principalibus debet habere quartam: 18 vt supra de inoffic. testamen. l. scimus. §. j. & l. si quando. §. fin. Aliam debitam iure institutionis in qua ea sola imputantur, quæ iure hæreditario capiuntur: 19 vt ff. ad leg. Falcid. in quartam. quandoque tamẽ etiam legata imputantur: vt ff. ad leg. Falcidiam. nesennius. Item si dentur a statulibero nummi peculiares: in hoc casu solo imputantur: 20 vt ff. ad leg. Falcid. l. id autem. Item aliam debitam iure Trebellianico in qua & legata & fideicommissa & data causa implendæ conditionis ab extraneo imputantur. Si autem detur aliquid a cohærede, si quidem corpus non hæreditarium idem est, & si hæreditarium, si quidem pecunia idem est. si autem speciem hæreditariam pro ea parte quam habet iure hæreditario imputabitur, 21 pro ea verò quam a cohærede accepit extra quartam est, vt hac. l. & ff. ad Trebell. l. deducta. §. nummis. De fructibus autem quando computentur in quartam iure naturæ, habes. ff. de inoffi. testam. l. Papinianus. §. si conditioni. versic. vnde si quis. Quando verò in quartam iure institutionis, habes. ff. ad legem Falcid. l. in lege Falcidia placuit. & l. Paulus. Quando verò in Trebellianicam dixi. infr. ad Trebell. l. iubemus. Et not. quòd quarta alia iure naturæ. Alia iure Trebellianico. Alia iure institutionis. Alia debita ex constitutione diui Pij. Alia debita patrono in bonis liberti. Alia de qua dicitur. infr. quando & quib. quarta pars. l. 1. in princi. lib. 10. & infrà de impo. lucra descr. l. vni. eod. lib. Alia de qua dicitur. inf. de diuor. & repu. l. pen. Item alia. infr. vnde vir & vxor. auth. præterea.

b ¶ Quod a cæteris.] s. cohæredibus fratribus, vel secundum alios ab extraneis.

c ¶ In eos.] sic ergo in vna re potest Falcidia retineri secundum quosdam, vt hic, 22 & ff. de leg. j. potest. & l. non amplius. §. fin. sed illa loquitur in parte bonorum legata. Sed contra dicimus: vt ff. ad leg. Falc. plus. & dixi inf. ad leg. Falc. l. in imponenda. & expone: vt modo dixi, secundum Ioan. & Azo.

EX causa donationis.] CASVS Decessit paterfa. relictis duob. hæredib. sed Titius portionem suam hęreditariam repudiare vult, & ea quæ sibi pater dedit, vel aliunde acquisiuit retinere, an compelli debeat ea cum cohærede suo conferre, quæritur? Respon. quod non.

d ¶ Ex causa donationis.] hodie secus si donetur vni ab auo inofficiose, vt ff. de inofficioso testamen. authen. vnde & si parens. Item secus in aliunde quæsitis quæ non conferuntur, etiam si succedant, vt infra de col. l. fina.

e ¶ Aliunde.] i. ex causa alia.

f ¶ Quæsita.] ab auo.

INter omnes] CASVS. Paterfa. incepit facere testamentũ, sed nõ compleuit, & hoc testamento imperfecto tres instituit hæredes, vel fecit codicillos adhibitis tribus testibus, vel epistolam, adhibitis fortè duobus. In his voluntatem suam declarauit, & designauit ex quanta parte voluit vnumquenq; esse hæredem, an talis dispositio valeat, quæritur? Et dicitur quod sic inter filios suos & emancipatos & alios descendẽtes. Quantum verò ad extraneos: si cum filijs erant misti, nõ valet. & hoc in scda.

¶ Ex hac. l. ibi, hæredes suos. no. quod largè loquendo, etiã emancipati possunt dici sui hæredes: & etiam illi qui nec sunt in potestate nec emancipati, vt in hæreditate materna. licet propriè loquendo non, nisi existerent in potestate tempore mortis. l. in suis. ff. de lib. & posth. Pau.

g ¶ Hẽdes suos.] idẽ hodie de illis qui nec sunt sui nec emancipati, vt ex linea fœminina, vt inf. de test. l. hac consultissima. §. ex imperfecto.

h ¶ Pares.] in succedendo: licet dispares in gradu: vt filius & nepos ex alio filio mortuo.

i ¶ Quos prætor.] ideo dicit quos, quia quidã extra ptãtem positi non vocan-

1 Et bene Bar. Bal. P. & Ias.
2 Et malè Bart. Bald. Pau. & Ias.
† al. supplemento.
† Pro parte fratrum. Odofre. & Ias.
3 In hoc placet prædict. doct.
† al. Diocleti.
4 Azo sibi ipsi ꝯ dicit.
5 Donãdo taliter quod requirat ꝯfirmatio mortis. Bart. P. & Ias.
6 Et bene Bar. Bal. P. & Ias.
7 Est de lectura Azo. quod displicet Bar. Bal. P. & Ias. quo ad tex.
8 Ista placet Bar. B. P. & Ias. in seipsa: non tñ inquãtũ psequitur opinio. A.
9 Scilicet testoris & sic perinde hr ac si eẽt pceptũ. Ia.
10 Et malè. Bar. Bal. Pau. & Ias.
11 Imò est bona. Bart. Bal. & Ias. & est sing. ẽm Bar.
12 Et malè ẽm pdict.
13 Et malè Bar. & alij.
14 Et bene Bart. & B. P. & Ias.
15 Placet Bar. & P. sed displicet Bald. & Ias.
16 Reprobat. p Bald. P. & Ias. licet vera in se sm Ias.
17 Reprobat eam Bar. & Ias.
18 Approbat. Bald. P. & Ias.
19 Cõcor. prædic. doc.
20 Et bene Bart. B. P. & Ias.
21 Sequitur gl. Bar. B. P. & Ias.
22 Placet Bart. B. P. & Ias. quo ad tex. & casus sing. quo ad hoc & nõ aliter ẽm Ias.

siue cœptum, neq; impletũ[a] testamentum, vel codicillus, seu epistola parẽtis esse memoreẽ, siue quocũq; alio modo scirpturæ quibuscũq; verbis, vel indiciis[b] inueniãtur relictæ: iudicio familiæ erciscũdæ (licet ab intestato[c] ad successionẽ liberi vocẽtur) seruato[d] senatuscõsulti auxilio, defuncti dispositio custodiaẽ, ẽt si solennitate legum huiusmodi dispositio fuerit destituta. Si uerò in hmõi uolũtate designatis liberis alia sit mista psona, certũ est eã uoluntatem quantùm ad illã dũtaxat psonam permistã, pro nulla[e] † haberi. Da. Romæ kal. Crispo. ij. & Constantino C. ij. Coss.

IN AVTH. de trien. & sem. §. & quod sæpe. coll. iiij. consti. v.

SI modò[f] subiiciatur huic scripturæ, uel ipsius parentis, uel omnium inter quos fit partitio, liberorum subscriptio.

Communi diuidundo. †

TITVLVS XXXVII.

¶ *Hæc actio datur cõtra singularẽ successorẽ: & in eam uenit adiudicatio, uel diuisio secundũ quod commodiùs fieri põt: & post litis contestationem impedit alienationẽ fieri. h.d. & in hoc ultimo est not. Pau. de Cas.*

¶ Imp. Antonius A. Lucano. † LEX I.

FRater tuus si solã portionẽ prædij ad se ptinentẽ distraxit, vẽditionẽ reuocari nõ oportet:[g] sed aduersus eũ, cũ quo tibi idẽ pdiũ cõe eẽ cœpit, cõi diui. iudicio consiste: & ea actione, aut vniuersum pdiũ, si licitatione viceris, exoluta socio parte pretij,[h] obtinebis: aut pretij portionẽ, si meliorẽ alius[i] conditionẽ obtulerit, † consequeris.[k] ¶ Quod si diuisio pdij sine cuiusquam iniuria cõmodè fieri potuerit, † portionem suis finibus tibi adiudicatam † possidebis: hoc, videlicet, custodiẽdo, vt post litis[l] contestationem nec † partẽ suam, cæteris eiusdem rei dñis non consentiẽtibus, alienare possit.[m] PP. kal. Mart. Romę, Antonio A. iiij. & Balbino Cos.

¶ *Frater non potest obligare portionẽ fratris: & creditor qui reperitur in possessione rei cõis põt prouocari ad diuisionem: & procedetur per licitationem, uel diuisionẽ, prout dictauerit æquitas iudicantis. Bal.*

¶ Imp. Alexan A. Auito † militi. L. II.

SI probatũ fuerit præsidi prouinciæ, fratrem tuum vineas cões pignori dedisse: cùm partem tuam, quam in vineis habes, creditori † obligare non potuerit:[n] pses prouinciæ restitui[o] tibi eam iubebit cũ fructibus, quos creditor de parte tua perceperit. Idem præses prouinciæ de diuisione vinearum inter te, & creditorem fratris tui cognoscet:[p] & iubebit eum[q] accepta pecunia quanti statuerit partem fratris tui valere,[r] eã partem quã de fratre tuo accepit, tibi restituere: aut æstimata tua parte, ad creditorẽ fratris tui data[s] pecunia, quanti eam æstimauerit, trãsferre. PP. ij. Id. Septem. Alexãdro A. ij. & Marcello Coss.

¶ *Ista est not. lex. & h. d. In hoc iudicium ueniunt, quæ sunt cõia. Item per iudicẽ est facienda diuisio per assignationem partiũ, uel possessionum diuersarum. Et si una alteri pponderat, uenitur ad licitationem. & si alter consortiũ ex inopia non est par in licitando: admittitur extraneus licitator. Bal.*

¶ Idem A. Verecundiano. LEX III.

AD officiũ arbitri,[t] qui inter te, & fratrẽ tuũ pro diuidendis bonis datus fuit, ea sola pertinent[u] quæ manent cõia[x] tibi, & illi. Nam ea, quorũ partem is vendidit, cũ emptoribus tibi communia sunt: & aduersus singulos arbitrũ petere debes, si ab illorum quoque societate discedi placeat. ¶ Cùm autẽ regionibus diuidi[y] commodè aliquis ager inter socios[z] nõ potest,[a] vel ex pluribus

vocãtur, vt dãnati de crimine capitali: vt ff. de bo. poss. l. edicto prætoris.

a ¶ Neque impletum testamentum.] quantùm ad solennitatem: sed bene completum quo ad voluntatem. Accur.

b ¶ Vel indicijs.] dum tamen duobus testibus probetur: vt arg. ff. de limi. testa. l. Lucius. & idem videtur ẽt iure veteri: vt ff. de leg. ij. l. peto. §. mater. quod non placet: vt ff. de confir. tu. l. iij. & d. l. peto. Dicit minus solennem. s. quo ad tutoris dationẽ: sed quo ad alia perfectã. & hoc dixi. j. de testa. l. hac consultissima. §. ex imperfecto.

c ¶ Ab intestato.] vñ videbatur voluntatẽ defuncti nõ esse seruãdam. & de hoc dixi. s. e. l. filij.

d ¶ Seruato.] in quartæ fideicommissorum retẽtione & est sic. s. eod. l. si cogitatione. & l. quoties. & ff. eo. l. sed & si.

e ¶ Pro nulla haberi.] sicut. s. de inoff. testa. l. si mater. & j. de diuor. l. si. in prin. & ff. de leg. pręst. l. iij. & iiij. & j. tit. ij. l. fin.

SI modo.] CASVS. Dicitur in lege codicis, quod voluntas testatoris imperfecta valet inter liberos. Aut hæc dicit hoc verũ esse limitãdo legẽ codicis: si huic scripturæ iperfectę subscripserit testator: vel omnes liberi iter quos debet diuidi hęreditas ista.

f ¶ Si modo.] caue tibi quia lex codicis loquitur siue in scriptis, siue sine scriptis pater inter filios testetur minus solẽniter. hic aũt prosequitur tantùm quãdo in scriptis, vt pater, vel filij debeant subscribere: sed & tũc pt valere sine huiusmodi subscriptiõe. s. parẽs &c. vt in auth. alia quæ iungitur cum ista quæ est. j. de testa. auth. quod sine.

¶ COMMVNI DIVIDVNDO.

¶ *De diuisorio uniuersitatis dixit: nunc de diuisorio singularũ rerum.*

FRater tuus.] CASVS Prędiũ tibi & tibi cõe frater vendidit, tibi non piudicat: sed tñ i parte sua nõ reuocabitur vẽditio: sed si prædiũ illud cõe diuidi nõ pt: si plus obtuleris p parte sua, quã emptor pro tua: cõmuni diuidundo iudicio totũ prædiũ consequeris. Si diuidi potest media pars tibi adiudicabitur. Hęc sunt vera si partẽ suã alienauerit lit. contest. post vero inuito fratre suo non potest.

g ¶ Non oportet.] vt. j. de commu. re. alie. l. falso. & de donatio. l. portionem. & de contrahen. emp. l. dudum.

h ¶ Parte pretij.] i. pretio partis, parte tantũ æstimata secundum quosdam. quod non placet, imo totus fundus æstimatur, vt hic, quia maior fit æstimatio omnium partium, si totus æstimetur, quã si pars: vt ff. fam. ercis. l. Mæuius. §. fin. Item pro hoc. ff. de leg. ij. l cum filius. in prin. & l. mæuius. §. in fundo. & ff. ad leg. Falcid. l. in Falcidia, & de exceptio. do. l. pure. §. si cui. nam his legibus non potest seruitutis pars assignari. & ideo non possunt prædicti sic exponere, vt hic exponebant.

i ¶ Alius.] socius vel etiam extraneus: vt j. eo. l iij. in fin.

k ¶ Consequeris.] hoc cùm diuisio non potest fieri commode.

l ¶ Post litis contestationem.] item nec ante, si fieret causa mutuandi iudicij & pœna imponitur: vt. ff. de alie. iudic. mu. causa fac. l. j. in fin. In fam. ercis. autem actione etiam post motam controuersiam prohibẽtur alienationes: vt. ff. de peti. hær. l. diuus. & l. sed & si. §. si antè. nisi ex necessitate: vt ff. fami. erciscun. l. alienationes. sic & hic ex necessitate permittatur per eandem legem: vt ff. de fund. do. l. j. & l. si fundum.

m ¶ Possit.] fortè nec pignori obligare: vt j. de reb. alie. non alie. l. fi. licèt in re litigiosa sit aliud secũdũ quosdã. vt in aut. de liti. §. ad hoc. aliàs ab hoc. coll. viij. nec.n. erat hic qstio de dominio: quia certũ erat rem esse communem: & ideo nõ prohibetur alienatio tanquam in re litigiosa.

SI probatum.] CASVS. Si vineam tibi & fratri tuo communem frater tuus obligauit, cũ obligare nõ potuit, eam cũ fructibus quos ex parte tua percepit, præses tibi restitui iubeat. hoc in prima. Item agens cõi diuidundo aduersus creditorem, si plus pro parte sua dare volueris, quam ipse pro parte tua, vnde partem fratris & tuam quam frater obligauit, data ei pecunia quam iudex statuet, recuperabis: aut tua parte æstimata data tibi pecunia ad creditorem fratris tui totam vineã transferre faciet.

n ¶ Non potuerit.] vt j. tit. j. l. si fratres. & j. si communis res pignor. dat. fit. l. j. & j. si res alien. pignor. dat. sit per totum.

o ¶ Restitui.] agenti tibi rei uendicatione cum socius negaris: vt ff. de excep. l. fundi, quem tuum. sic & ff. fami. erciscun: l. j. Vel dic ẽt agendo communi diuidundo, licet negetur socius, cùm obiiciatur quæstio præposterationis: vt ff. de euict. l. si mancipium. §. j.

p ¶ Cognoscet.] scilicet, postmodum.

q ¶ Eum.] s. creditorẽ.

r ¶ Valere.] hoc cùm inter creditorem & dominũ alterius partis agitur, vt hic, & ff. cõi diuidun. l. cõi diuidundo. ij. §. fi. secus si inter creditores: quia tunc tm̃ debitũ æstimatur: ut ff. communi diui. l. communi diuidundo. ij. §. inter. Item æstimat partem hic æstimando totum: ut s. l. proxi. dixi.

s ¶ Data pecunia.] s. tibi: & qñ commodè diuidi non põt. Item not. hic casum ubi quis cogitur alienare inuitus: sed uolens vr̃, cùm duplex sit hoc iudicium.

AD officium.] CASVS Si cum fratre tuo res habes communes: ad officium iudicis pertinet diuidere. Si aũt frater tuus partem eorum vendidit, postea sunt tibi communes cum emptoribus, vnde cum emptoribus ages cõmuni diuidundo iudicio, si a cõmunione vel societate discedere velis. & hoc in prima. & si fortè ager fuerit, qui diuidi postulatur, nec commodè diuidi potest: fiet æstimatio & plus offerenti dabitur, & in pretio alij condẽnabitur. & hoc in secunda. Si autem in licitando plus offerat, frater aũt volens plus offerre non habeat quid offerat, supponere potest extraneum emptorem, qui licitando plus offerat. & hoc in tertia.

t ¶ Arbitri.] id est, iudicis. ¶ Pertinent.] vt diuidat.

x ¶ Communia.] non alia: vt subijcit. j. tit. proxi. l. familiæ.

z ¶ Diuidi.] s. commodè: vt insti. de offi. iudi. §. quod si commodè.

z ¶ Socios.] socij sunt conuentionali, vel non conuentionali societate: vt insti. de oblig. quæ ex quasi contract. §. item si inter.

a ¶ Non potest.] s. commode: vt inst. de offi. iudi. §. quod si commode.

Singuli

Ista gl. te putatur singul. secũdũ Bar. ad hoc quod ad pbãdum indiciũ requirantur duo testes.
† Nullo.
Testamentum imperfectũ inter liberos an regrat subscriptionẽ.
Al. de cõmuni diuidundo.
† Al. Luciano.
† Adulterit.
† Al. poterit.
† Adiectã.
Seruitutis pars assignari non potest.
Litigiosa res an possit pignori dari.
† Al. nemo nec.
† Vito.
† Al. creditoribus.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Singuli. scilicet, fundi diuidi non possunt commodè.
b ¶ Vnicuique. id est, huic vel illi, in casu tamen præcise alteri: vt j. de dona. l. sancimus. §. ne autem.
c ¶ Condemnato. vt & ff. fami. ercisc. l. Mæuius. §. arbiter. & ff. eod. l. si quis putan. §. si fundus.
d ¶ Maxime. si se vilius licitantem non sufficere &c. & facit. j. de vectig. & com. l. iij. & iiij.
e ¶ Licitantē. & ponitur ex parte subiecti: sed posset poni ex parte pdicati: & est sensus non posset vincere etiā vtilius licitātem, cùm sit adeò pauper.

† Tu dic illum accusatiuum licitātem construendum cū si se: & adde infinitiuum vincere illi infinitiuo sufficere.
† Allicētē.

singuli, [a] æstimatione iusta facta, vnicuique [b] sociorum adiudicantur compensatione pretij inuicē facta: eòque cui res maioris pretij obuenit, cæteris condemnato, [c] ad licitationē nonnunquam etiā extraneo emptore admisso; maximè [d] si se non sufficere, ad iusta ꝑtia alter ex sociis sua pecunia vincere, vilius licitātem [e] † profiteatur. PP. v. Noń. Maij, Iuliano, & Crispino Coss.

¶ Diuisio facta inter fratres debet haberi rata, nisi beneficio restitutionis rescindat: sed non diuisa debent diuidi: & in hoc iudicio habetur ratio culpæ & fructuum. hoc dicit secundum Bart. & Bal.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Herodæ. † LEX IIII.

SI maior [f] quinq; & viginti annis soror tua tecum res communes diuisit; quāuis non instrumentis, sed aliis probationib. earum direptam [g] communionē esse probetur: stare tamen finitis conuenit. ¶ Quòd si minor fuit, nec tempus in integrum restitutioni præfinitum adhuc excesit, an in integrum propter diuisionē restitui debeat, causa [h] cognita, pses ꝓuinciæ æstimabit. † ¶ Idē [i] eorum etiā quæ vobis permanent cōia, fieri diuisionē prouidebit: [k] tā sumptuū (si quis de vobis in res communes fecit) quàm fructuum. ¶ Item doli & [l] culpæ (cum in cōmuni diuidundo iudicium hæc [m] omnia venire non ambigatur) rationem, vt in omnibus * æquabilitas seruetur, habiturus. Dat. viij. Idus. Feb. CC. Coss.

¶ Nemo cogitur in communione manere. hoc dicit Bal. & Salic.

¶ Iidem AA. & CC. Secundino. LEX V.

IN communione, [n] vel societate nemo compellitur inuitus [o] detineri. quapropter aditus ꝑses prouinciæ ea, quæ communia tibi cum sorore perspexerit, diuidi prouidebit. Dat. viij. Kal. Sept. CC. Coss.

S I maior.] CASVS. Bona tibi & fratri tuo cōia diuisisti, si scriptura ī diuisione nō interuenit, nec ob hoc rescindeť. & hoc in prima. Si vero minor fuisti cū diuisisti, & te læsum probare possis: nec tēpora restitutionis inuitus egressus fueris, restitueris. & hoc ī secūda. Si aūt bona cōia remanserūt inter vos: præses prouinciæ iubebit diuidi. Itē doli & culpę ratio in hoc iudicio habetur. Viuian.

† al. Herodi. al. Etheroclę.

f ¶ Si maior. vt & s. tit. j. l. non ideo. & j. de fi. instr. l. instrumentis. Sed quid si nō aliis probationibus probat: sed probat hoc. s. se prodedisse rē vt propriā pro parte vna, & per x. annos inter præsentes, vel xx. iter absentes: solus subiuit onera rei, & solus sensit commoda? Rń. secūdū Azo. & Hog. verisimile est diuisionem factam. argu. ff. de vsur. l. cùm de in rē verso. & de aqua pluuia arcen. l. j. §. fi. & j. de acq. poss. l. minus. An autem idem in eo qui rei vendicatione conuenitur vt non sit necesse probare titulū: sed præsumatur dominus ex diutina detentione, posset quæri. ADDITIO. Barr. & cōmuniter doct. hic respondent ad istam quęstionem ꝙ non, per l. nullo. s. de rei vend. Nec obstat quod dicit hęc gl. in prędecenti quęstione: quia ibi nō agitur de tanto præiudicio &c.

Diuisio an præsumať facta ex lōga rei possesione ꝓ diuiso.
† al. direptam.
† al. existimabit.
* Aequalitas.

g ¶ Direptam. id est, separatam.
h ¶ Causa cognita. nec enim &c. vt ff. de iureiur. l. nam & postea. §. si minor. & de hoc dixi. s. si aduers. transact. l. j.
i ¶ Idem. scilicet, præses.
k ¶ Prouidebit. præses dico habiturus rōnem sumptuum &c. Et sic not sumptuum & fructuum rationem haberi: vt hic, & ff. eo. l. si quis putans. §. j. & l. in communi & l. antepen. & ff. pro socio. l. quibus casibus.

Ratio sumptuū & fructuū haberi debet.

l ¶ Et culpæ. vt ff. eo. l. in communi. & l. & si non omnes. §. venit. & l. si is. & ff. famil. ercisc. l. hæredes. §. non tantum.
m ¶ Hæc omnia. i. præstationes omnes.
I N communione.] CASVS. Si cum sorore tua res habebas communes, si a communione vis discedere, potes, & eas inter vos diuidet præses: quia nemo in communione, vel societate inuitus detineri compellit.
¶ Not. ex hac lege regulam, quæ fallit in quibusdam personis, quæ non possunt ad diuisionem prouocare, possunt tamen prouocari. & istæ sunt tres personæ. Minor, maritus in dote, & ecclesia. Bal. hic.
n ¶ In communione. inchoanda, vt ff. de cond. indeb. si non sortem. §. si centum. quod fallit ratione impossibilitatis in duobus casibus vt ibi notaui. Vel verius hic subaudi retinendam, vt ff. pro soc. l. actione. §. item qui. & j. pro socio. l. tādiu. Sed hoc fallit ratione personæ: vt quia minor, vel maritus, vel ecclesia: quia isti non possunt prouocare, sed prouocari, vt ff. de condi. l. furti. l. & ideo eleganter. & j. de præd. mino. l. inter. & j. de fun. do. l. j. & ij. Item fallit ratione pacti: vt ff. eo. l. in hoc iudicium. §. si conueniat. Item ratione temporis, ic. lice. xxx. an. vt j. de anna. excep. l. §. ad hæc. Item si testator prohibuerit, vt j. de re. alie. non alie. l. fi. Accu.
o ¶ Inuitus. fallit in pupillo & marito, qui de re dotali alium ad diuisione vocare non potest.

Ecclesia, minor, maritus, ad ci…

Communia vtriusque iudicij tam familiæ erciscundæ, quàm communi diuidundo.

TITVLVS XXXVIII.

¶ Diuisio habet instar seu similitudinem emptionis. h. d. Bal. & Sal.

¶ Imp. Antoninus A. Marco. LEX I.

DIuisionem prædiorum, vicē [p] emptionis obtinere placuit, [q] PP. vj. kal. Decemb. Gentiano & Basso Coss.

¶ Litigantes factum a non competenti iudice possunt confirmare. hoc dicit secundū Odofre. Bal. Vel sic: Diuisio facta a iudice incōpetenti potest partium cōsensu ualidari. h. d. Sal. Vel sic: Sententia nulla potest de consensu partium approbari: ad hoc semper allegatur ista l. Paul. de Cast.

¶ Imp. Alexander A. Euphratæ. L. II.

ETiam [r] si is diuisionis arbitrum [s] dedit, cui dandi ius nō fuit; [v] tū si socii [x] quorundā diuisioni consensum dederint: quod quisque eorum secundùm placita possedit, pro parte socii, dominiū nactus est. PP. xvj. kalend. Decembr. Alexandro A. iij. & Dione Coss.

¶ In diuisionibus subuenitur ei qui est deceptus dolo aduersarii, vel re ipsa vltra dimidiam iusti pretii. h. d. & not. Bar. Bal. & Salic.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Seuæ. LEX III.

MAioribus etiam, [y] per fraudem, [z] vel dolum, vel perperam [a] sine [b] iudicio [c] factis diuisionibus, solet subueniri: quia in bonæ fidei iudiciis, quod inæqualiter factū esse cōstiterit, in melius reformabitur. [d] PP. xvj. kalen. Iul. ipsis. AA. Coss.

¶ COMMVNIA VTRIVSQVE. ¶ Dixi quæ singularia sunt vtriusque iudicij: nunc quę communia.

DIuisionē.] CASVS. Habebā tecum prædia communia: iudex ordinariꝰ mihi adiudicauit: occidentalia tibi hęc diuisio vicē emptionis obtinet: puta propter euictionem & dominij translationem.
p ¶ Vicē. quia pars tua mihi adiudicatur, & mea tibi.
q ¶ Placuit. diuisio. n. est similis pmutationi: vt ff. de leg. ij. l. cū pater. §. hæredit. & pmutatio emptioni: vt j. de rerū permu. l. i. & ff. de contra. hen. emp. l. j. ergo & ipsa, cōueniunt. n. quia ex vtraque parte possessio secuta dominiū, vel euictio pstatur: vt ff. de vsu. l. si per errorem. re quoque cuncta vtrobique præstatur euictio: vt j. e. l. si fratres bonæ fidei cōtractus est vterque: vt instit. de act. §. actionum. Sed differunt: quia in emptione non est locus cōductioni ob causam. secus in diuisione. vt ff. de re. perm. l. j. in si cum diuisio appelletur permutatio: vt dixi. Item ex nudo pacto diuisionis non nescitur actio: vt ff. de pac. l. diuisionis. secus in emptione.
E Tiam.] CASVS. Habebam tecū rem communē: volebas à cōmunione discedere: abbas sancti Proculi nobis iudicē delegauit qui eā diuideret: quia is delegauit, cui dandi iudicem licētia nō fuit: an illa facta diuisio infirmari debeat, quæritur? Dicitur ꝙ non.
r ¶ Etiam. pro parte.
s ¶ Diuisioni. factæ ab illo delegato.
t ¶ Arbitrum. id est, iudicem.

v ¶ Non fuit. contra. s. de iurisd. om. iud. l. priuatorum. sed dic, potius tenuit auctoritate pacti quàm arbitri.
x ¶ Si socij. quia & pro sua ipse habebat dominium. Et not. ꝙ non tenuit, consensu & pacto partium confirmatur: 3 vt s. tit. 2. si diuisione. & de iurisd. om. iud. l. j. & j. de testa l. non dubiū. & ff. rem ra. habe. l. 3. in fi.

3 Concordat gl. in c. cum olim. [illegible]

M Aioribus.] CASVS. Habebam tecum rem communem: dolo dante causam diuisioni, vel fraude incidente in ipsa diuisione, vel perperam: quia re ipsa eram deceptus vltra dimidiam: sine iudice eam diuisi: an retractari possit? Dicitur ꝙ sic, etiam si maior fuisset &c.
y ¶ Maioribus etiam. q. d. non solum minoribus.
z ¶ Per fraudem. vel dolū. i. per fraudulentum dolum. Vel dic fraudē. i. culpam quæ incidit in dolū qui dat causam diuisioni: alii econtra: vel dic fraudem i. culpam & dolum committit: vt s. tit prox. l. pen. in fi.
a ¶ Vel perperam. cùm vltra dimidiam sit alter deceptus ad instar venditionis: vt j. de rescin. vend. l. 2. & s. eo. l. j.
b ¶ Sine. hoc ad proximum tantum refertur.
c ¶ Iudicio. subaudi maximè. Vel dic sine iudicio referri ad tertiam clausulam. non ad duas primas.
d ¶ Reformabitur. iudicio cōmuni diuidundo. & non agitur ad diuisionem faciendam hic: sed ad decipiendum. Alij dicunt officio iudicis faciendam: vt plenè diximus. s. quibus ex cau. ma. l. in contractibus.

S I patruus.] CASVS. Cum patruo meo habebam pecuniam communem: nomine suo ex pecunia illa rem comparauit: an rem illā cum omnium bonorum socius non erat, communicare debet, quæritur? Dicitur quòd non: sed vt pecunia communis diuidatur communi diuidun. iudicio agere potero.
a ¶ Si patruus. id est, frater patris tui.
b ¶ Ex communibus. bonis, scilicet nūmis cōmunibus quibus res comparantur. Vel dic bonis, i. nūmis redactis ex communibus bonis. & secundum hoc nūmi erant tantum ementis: vt ff. de fur. l. qui vas. §. fin. & sic minus dubij quā in primo.
c ¶ Gerens. s. suo nomine, aliàs secus: vt ff. de nego. gest. l. si ego.
d ¶ Non omnium bonorum. Nam tunc licet sibi quereretur, cogeretur tamē communicare: vt ff. pro soc. si quis societatem. & l. præceden.
e ¶ Socius. s. factus ex conuentione, non autem coincidenter: vt quia hæredes sumus de vna hæreditate: vt ff. pro socio. l. si fratres. in princ.
f ¶ Oportet. actione communi diuidun. quia ex re communi percepit: vt s. titul. proxi. l. i.
g ¶ Postulas. vt & s. de rei vendi. l. si ex ea pecunia, & j. si quis alteri vel sibi. l. j. & j. de prob. l. ad probationem. in fin. nisi sit miles, vel minor, vel ecclesia, vel maritus: vt dixi s. de rei vend. l. si vt proponis.

† Maximum
† Frōtoni. † al. Gafirioi: al. Glaphironi.
† al. existimabit. al. prouidebit. † al. Elesianæ. al. Theodosianę.

¶ Res empta cōi pecunia, uel redacta ex rebus cōibus, non est communis: nec uenit communicanda, nisi inter socios omniū bonorum: sed pecunia peti debet. h. d. & est multum quotidiana. Bar. Bal. & Sal.

Idē AA. ad Maximianū. † L. IIII.

SI patruus [a] tuus ex cōibus bonis [b] res cōparauit: sibi negotium gerens, [c] non omnium [d] bonorum socius [e] constitutus, ꝓ competētium portionum modo indemnitati tuæ cōsuli oportet. [f] & ideo rem emptam communicare eum contra iuris formam postulas. [g] P. P. 16. Kal. Noućb. ipsis. 4. & 3. AA. Coss.

¶ Penes quem debeant esse communia instrumenta, iudex prouidere debet. h. d. Bal. Sali. & Paul. de Cast.

Idē AA. Frōtino † & Gauirioni. † L. V.

DE instrumentis, quæ cōmunia fratrē vestrū tenere proponitis, rector ꝓuinciæ aditus, [h] apud quē hæc collocari debeant, æstimabit. [i] † P. P. 6. Id. Februar. Sirmij AA. Coss.

¶ Conditio iuramenti apposita in diuisione, debet impleri: alias diuisio non officit diuidenti. h. d. Bal. & Salic.

¶ Iidem AA. & CC. Thesidianæ † & aliis. LEX VI.

SI cum patruo vestro hac conditione diuisionē fecistis: vt se nullū dolum malum adhibuisse [k] iuraret, nec fidem placitis exhibuit: [l] quo minꝰ res indiuisas [m] requiratis, eorum placitum quæ in diuisionem † venerūt, nihil vobis nocere [n] potest. Dat. 5. Kalen. April. Sirmij. CC. Coss:

¶ Ex contractu diuisionis quis tenetur de euictione, nisi aduersarius sciens res alienas uel alij obligatas acceperit: quia tunc quis non tenetur nisi promiserit. h. d. secundum Bar. & Bald. Vel sic: Diuisio facta extra iudicium inducit actionem de euictione, nisi facta sit inter scientes. hoc dicit Iaco. Butr.

D E instrumentis.] CASVS. Habebas prædia cum fratribus tuis communia & instrumenta: de his volebas vt penes aliquem nostrum reponerentur instrumenta: quid iuris sit, quæritur. Respon. quòd præses prouincię existimabit penes quem instrumēta debeāt deponi: sed per quā actionem hoc debeat cōsequi, non aperit. Tu dic communi diui. quæ non datur ad diuisionem: sed ad iudicandū penes quē instrumenta debeant collocari: quod est speciale. & aliud est speciale. s. eod. l. iij. vbi agitur non ad diuisionem, sed ne decipiatur.

† al. diuisione

h ¶ Aditus. per actionem commuui diuidundo quę datur hoc casu, non ad diuisionem sed ad iudicandum apud quem debeant esse instrumenta: sic & alias datur non ad diuisionem: vt s. eodem. l. maioribus. Accursius.
i ¶ Existimabit. personis & rebus inspectis prius eis descriptis, & cautione præstita de his exhibendis si quando fuerit opus: vt ff. fam. ercisc. l. si quæ cautiones. & ff. de fide instru. l. fi. & s. de eden. l. procurator.
S I cum patruo.] CASVS. Habebas res communes cum patruo tuo: volebas à communione discedere: dedisti ei partem prædij vt iurare se in diuisione dolum non adhibiturum. Si autem vult stare pactis. an tale pactum tibi debeat nocere quo minus possit petere quòd res indiuisę diuidantur, quæritur? Respon. quòd non.
k ¶ Adhibuisse. in ea diuisione. vel in alio fortè negotio.
l ¶ Exhibuit. id est, non iurauit. Sed quid si iurauit, & inuenietur posteà deierasse? Dicam non stari placitis 1, & de dolo agi posse, & non sufficere solam pœnam periurij. argu. ff. de dolo. l. si legatarius. Sed arg. contrà. s. de re. cre. l. iij. & ff. de iureiuran. l. j. & ij. Sed ibi ex delatione, specialiter fuit iuramentum præstitum: hic autem spontanea voluntate iurasse videtur. Sed videtur in casu huius. l. debere remitti iusiurandum: vt ff. de cond. inst. l. quæ sub conditione. vsque ad. §. si quis. Sed fortè aliud est in contractibus inter viuos qui sumunt firmitatem ex consensu vtriusque partis. Vel refert, debeat quis iurare de præterito quando non remittitur: vt hic, & ff. de iureiurando. l. si quis. & ff. de condi. & demon. l. municipibus. an de futuro, quando remittitur vt ibi dicitur 1.

1 Istam gl. sequi videtur Paul. hic: licet Pet. teneat contra. Iuramentū quādoque ex delatione, quandoque ex spōtanea volūtate præstatur.

¶ Iidem AA. & CC. Seueriano, † & Flauiano. al. Flauillę. LEX VII.

SI fratres vestri pro indiuiso cōmune prædium citra vestram voluntatem obligauerunt, & hoc [o] ad vos secundum pactum diuisionis, nulla pignoris facta mentione, peruenit: euictis [p] partibus, quæ ante diuisionem sociorum [q] fuerunt, † in quib. obligatio [r] tantùm constitit, † ex stipulatu, [s] si intercesit: alioquin quāti interest, pscriptis verbis contra fratres agere potestis, [t] nam si fundi, scientes obligationem, dominium suscepistis, tantùm euictionis promissionem solēnitate verborum, vel pacto promissam probantes, eos cōueniendi facultatē habebitis. † Da. Non. † Decemb. Nicomediæ. CC. Coss.

¶ A diuisione facta tradendo, uel possessionem dimittendo apud alterum de consortibus, solo consensu recedi non potest. h. d. Bal. cum Salic.

¶ Iidem AA. & CC. Nicomacho & aliis. LEX VIII.

SI inter vos maiores [u] annis vigintiquinque rerum cōmuniū diuisio, relicta, vel trāslata possessione, finem accipit: [x] instaurari mutuò bona fide terminata cōsensu [y] minimè possunt. Da. Noń. Decemb. CC. Coss.

¶ Vbi non est communio, non cadit diuisio, h. d. Bal. & Sal.

¶ Iidem AA. & CC. Demetriano. L. IX.

FAmiliæ erciscundæ, vel communi diuidundo iudicio, ita demum, si corpora maneant cōia, agi pōt. [z] Dat. vj. Idus. Decemb. Nicomediæ. CC. Coss.

¶ Verbis testatoris enūtiatiuis nō statur: nec creditur, si contrarium apparet hoc dicit Paul. de Cast.

¶ Iidem AA. & CC. Gallicano. L. X.

m ¶ Indiuisas. pro iure.
n ¶ Nihil vobis nocere. quia sub conditione facta fuit ista diuisio, conditione ergo non impleta, soluitur diuisio. Vel feceras ei pactum in diuisione quòd nomine quarundam rerum non peteres fieri diuisionem: venies quidem contra pactum cùm nec ipse tibi seruet pactū: vt s. de pac. l. cum proponas ij.

1 Iūge ambas istas solutiones & dic, ꝙ. conditio iurisiurādi siue sit de pręterito, siue de futuro remittitur in cōtractibꝰ. in vltimis verò volūtatibus quidē si de futuro remittitur ꝑ prætorem non de iureciuili, vt in l. alle. in glo. & in l. facta. §. si in danda. ff. ad trebe. Pau. de Cast. hic.
† al. Seuerino
† al. fuerat
† al. cōsistit
† Habetis al. ij. Non.

S I fratres.] CASVS. Si frater tuus prędium pro indiuiso tuum ignorante te obligauit: si diuisione facta portio sua à creditore euicta fuerit: si stipulatus fueras de euictione, ages ex stipulatione: si nō, ages pscriptis verbis ad interesse. Si verò te sciente obligauit si stipulatio de euictione fuerit interposita, ages: alioquin non.
o ¶ Hoc. s. prædium.
p ¶ Euictis. per hypothecariam: vt ff. de euict. l. si mancipium. §. fi.
q ¶ Sociorum. qui obligauerant.
r ¶ Obligatio. vt supra tit. proxi. l. ij. & j. de communium re. al. l. fi.
s ¶ Ex stipulatu. id est, ex stipulatione.
t ¶ Agere potestis. vt & s. titu. i. l. si familiæ. & ff. de euict. l. si cùm. §. fi. & hoc cum nesciuistis: alias non agitur nisi stipulatio, vel pactio de euictione interuenit vt subijcit: vt infra de euic. l. si fundum. sic itaque pactum solum ad eam parandam sufficit. Sed contrà. j. cōmunia de leg. l. fin. in fin. Sol. vt ibi. & facit. ff. eo. l. item quamuis. in fin.
S I inter vos.] CASVS. Habebam com Titio rem communem: facta diuisione, & cuilibet nostrum portione sua assignata non vult Titius stare diuisioni. an sit audiendus, quæritur. Dicitur quòd non.
v ¶ Maiores. secus si minores: vt s. ti. j. l. pen.
x ¶ Finem accepit. his enim modis accipit finem: vt s. tit. ij. l. si diuisionem. & ff. de pac. l. diuisionis.
y ¶ Consensu. hoc est per pactum. vel dic solo consensu non reuocari re perfecta: vt & ff. de pac. l. ab emptione.
F Amiliæ.] CASVS. Lex ista dicit quòd iudicium famil. erciscund. & communi diuidundo habent locum pro corporibus comunibus ex hæreditaria causa vel alia: ita demum si corpora communia sunt. hoc est verum de directo dominio. sed vtile dominium habet locum ꝓ rebus diuisis: puta pro damno. dato. & sic soluitur contra. ff. communi diuidun. l. in summa.
z ¶ Agi potest. vt & ff. eod. l. per hoc. & in l. j. in fi. Sed contra. ff. communi diuidun. in summa. vbi etiam pòst interitum rei cōis agitur. Idem & in familiæ erciscundæ iudicio: ut ff. famil. ercisc. si seruus. Solu. hic dicit de directa: ibi de utili. Item contra. ff. communi diuidun. l. 3. §. sicut. & §. fin. & i. seq. & ff. de dam. infect. l. si finita. §. si plures. in quibus legibus agitur communi diuidundo pro præstationibus & sumptibus factis ante quàm res esset communis: alias est in glos. post cōionem: sed dices agi utili non directa: uel responde ad omnia ita demum agi potest, scilicet, ut fiat diuisio.

Scri-

Universidad de Deusto Biblioteca

SCriptura.] CASVS. Paterfa. fecit testamentum in quo omnia bona inter filios suos diuisit. in vltima parte, testamenti adiecit se nihil indiuisum reliquisse: an si appareat aliqua res indiuisa non obstantibus verbis illius testatoris possit venire in diuisionem? Dicitur q sic.

a ¶ Testamenti.] hodie determinat auth. de iureiur. a mo. præsti. col. 5.

b ¶ Nihil impedit.] quā dispositiue voluntates seruantur non enunciatiuè: vt hic, & infr. de test. l. verba. nisi iurauerit, vt in auth. de iureiurand. a mo. § j. colla. 5.

POssessionum.] CASVS. Si fundum tecum habebam cōem, & in eo colonū: & in diuisione velim vt mihi Stich⁹ assignetur, & tibi vxor sua: an sim audiēdus quæritur? Dicitur q non: sed vni nostrum vterq; assignabitur, & in pecunia fiet condemnatio alteri.

c ¶ Permaneat.] alias pmaneret. si. c. & j. d agr. & cen. l. diffinimus. §. illud. li. xj. & ff. de ędi. edic. l. plerūq;. & ff. de leg. j. l. si domus. §. q cōfitet. & ff. de fun. inst. uc. l. qsitum. §. itē lanificas. & j. de custo. re. l. qsi vnum. Item nec ipsa mancipia a terra debēt separari: vt j. de agri. & cēsi l. ij. & l. quēadmodū. li. xj. Item nec corpora indiuidua: vt inst. d offi. iudi. § q si cōmodè

d ¶ Cogantur.] s. in cōmunionē. vel postulabit iudicio cōi diuidūdo, vt aliter fiat diuisio, vel adiudicatio. Sed quo postulāte? Rñ. quolibet dominorū. s. quādo iudex sine volūtate eorū ita diuisit. Sed quid si dñi sic diuiserūt, vel ab alio ita diuisa retinuerūt? Rñd. quilibet fortè repellitur si consensit ei qd retractare intendit. Arg. dictæ. l. de leg. j. si domus. §. qui cōfitetur.

ILlud.] CASVS. Si pater vel consimilis persona dotem vel donationē pp nuptias dedit, vel aliquis pro eis, & soluto matrimonio ad eum dos vel donatio propter nup. reuertatur, & facto testamento non faciat mentionē de illa donatione: aut testatus est inter extraneos, aut inter suos, & alius filius, & filia q similiter habuerūt dotē, & ante nup. do. quorū matrimonia durāt, si sint cōsecuti aliquas res ex paterna substantia: isti similiter lucri causa debent habere hoc pcipuū. facient aūt res reuersas, p eaquā titate æqua quā fratres lucrati sunt distribui. Si aūt nihil pcipuum habēt quorū durant adhuc pnubia cōicabunt inter eos res ad pr̄em reuersæ: at si plures res ad patrem reuersæ sunt quàm ipse dedisset, fortè facto pacto de lucranda dote vel don. pter nup. præcipuū habebit superfluū filius vel filia, cuius nōie lucrari contingit. Si verò minus ad patrem peruenerit quàm dedisset, dispendiū ad eundē filiū vel filiā ad quos vel quas datum est ptinebit. Si aūt extranei sunt instituti cum filio & filia quorum dos & ante nup. do. ad patrē reuersæ sunt, tunc extranei nihil habebunt de illa dote vel donatione si pr̄ nullā fecit mentionē: & ita si bene inspicias in duob. casib. hic cessat collatio: & cum plus redit ad pr̄em. s. pro illo superfluo, & cum hæredes extranei instituti sunt. Sed nunquid corriguntur hæc hodie per auth. j. de colla. ex testamēto? dic q non. quod dic vt in summa de coll. §. fi. ibi, facienda est.

† al. Gerulo. al. Ierullæ. al. Gerbylo.
† Ex lib. 2. ti. 25. l. j. C. Th.
† Dissociata. vt & in C. Th.
† Traxerint.
† al. Proculo, & Paulino.
† Ista lex ē singul. nec reperit alibi, & ē noua sm Pau. hic q a hęc q hic dñr nō erant d iure veteri sm eundē.
† al vouer.
† al. in eū.

SCriptura testamēti, [a] qua specialiter omnia diuisa continētur, quo minus res quarum testator nō fecit mentionē hæredes inquirere possint: nihil impedit. [b] Sine die & consule.

¶ Officium iudicis in diuisione est familias non separare, & separatas coniungere. h. d. Sali. Vel sic: Officium iudicis in bonis diuidendis esse debet, ut una familia seruorum adinuicem se attinentium nō diuidatur, sed integra uni adiudicatur, ne inducatur dura separatio. h. d. Pau. de Cast.

¶ Imp. Constantinus A. Cærulo † rationali trium prouinciarum. L. XI.

POssessionum † diuisiones ita fieri oportet, vt integra apud successorē vnunquenq; seruorū vel colonorū ascriptitiæ conditionis, seu inquilinorum proximorum agnatio, vel affinitas permaneat. [c] Quis enim ferat liberos a parentibus, a fratribus sorores, a viris coniuges segregari? ¶ Igitur si qui sic sociata † in ius diuersum mancipia, vel colonos distraxerint, † in vnum eadem redigere cogantur. [d] Dat. iij. Kal. Maij, Iuliano, & Paulino † Coss.

¶ Dos, & donatio pp nuptias ad patrem, reuersa debet esse pcipua illius filij, uel filiæ pro quo, uel qua data fuerit: extraneis institutis cum illo uel illa: sed institutis filijs dēt ita demum ad eundē redire qñ alij simile lucrum haberent non diuidendū. aliàs diuiditur inter oēs: Vel sic: Dos a patre profecta, & ad eū reuersa, uenit inter liberos diuidēda: nisi ratio inæqualitatis aliud inducat, sed cum herede extraneo non diuiditur, sed ad ipsos liberos pro quibus data fuerat, reuertitur. h. d. Iac. But. & Pau. de Cast.

¶ Imp. Iustinianus A. ad Senatum.

LEX XII.

ILlud † æquitatis fouere † rationibus, bene nobis apparuit. Si qs etenim p filio suo ante nuptias donationem conscripserit, [e] vel dederit, [f] vel pro filia sua dotem, & hoc quod dedit, iterum ad eundem † reuertat, vel stipulatione vel lege [g] hoc faciente: vel si alio dotem, vel ante nuptias donationem dante, stipulationis paternæ tenor, vel fortè [h] legis hoc induxerit: ille autem testamento cōdito, vel filios suos, vel extraneos [i] scripserit hæredes, & nihil de huiusmodi rebus, quæ ad eum reuersæ sunt, [k] vel peruenerunt, disposuerit: inueniantur autem alij liberi eius res a paterna substantia lucrati, vel p ante nuptias donationē, † vel dotes, vel militię causa, quas (vtpote testamēto existente) non coguntur conferre: [l] tunc filius, vel filia easdē res, quę ad patrē reuersæ sunt, vel peruenerunt, [m] habeāt præcipuas, ad simile tamē lucrum computandas: [n] vt in pręsenti casu tantum habeat ipse, vel ipsa, quantùm eius fratres a † patre fuerāt consecuti, [o] secundum eos modos, quos supra diximus, & quos conferre propter testm̄ non coarctantur. ¶ Sin autem nihil tale penitus in fratres eorū à patre collatum est: neque ipsos sibi pręcipuè hanc partem vindicare, sed quasi paternæ facta † substātiæ sit, inter omnes secundum institutionis tenorē diuidi. & hæc quidem, si inter fratres patris elogiū compositum sit. ¶ Sin autem extranei sint scripti [p] hęredes, & nihil in testamēto suo, neque in hac parte testator dixerit, † tunc omnimodò [q] præcipuum habeat filius vel filia, quod ad patrē reuertitur, vel peruenit. ¶ Si tamē minus in fratres [r] collatum est, amplius autē ex huiusmodi causa ad patrē peruenit, illo quod ad similē quantitatem concurrit, excepto, [s] cætera quasi paternæ substantię facta, secūdum modū institutionis [t] † diuidātur. ¶ Illo proculdubio [u] obseruādo, quod † si minus sit id, quod pr̄ ex huiusmodi causa habuit, ea quātitate quæ in fratres [x] collata [y] est: tota huiusmodi portio ad eas personas perueniat, quarū occasione res ad patrē reuertitur. ¶ Ea igitur, quæ in paterna persona diximus, obtinere volumus etiam in auo, † & proauo paterno, vel materno, & in matre, & in auia, & proauia paterna vel materna. D. xj. Kal. Agu. Constant. Lampadio & Oreste VV. CC. Coss.

Finium regundorum.
TITVLVS XXXIX.

¶ Non inspiciuntur fines antiqui, sed fines in uenditione designati: quia licitum est mutare terminos in pprijs agris. h. d. Bart. Vel sic: Dominus certam partem fundi uendens potest terminos secundum conuentionem uenditionis apponere, ultra quos non licet emptori agere. Sali.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Nicephoro. † LEX I.

e ¶ Conscripserit.] i. p scripturam dederit.

f ¶ Vel dederit.] s. sine scriptura.

g ¶ Vel lege.] ēt sine stipulatione: q a dos profectitia erat: vt infr. de rei vxo. actio. l. vna. §. extraneū. Alij ponūt exēplum quando mulier dimittit primum matrimoniū, & cōtrahit secundū sine voluntate patris: nam dos redit ad patrem: vt j. de nup. l. si vt proponis. ij.

h ¶ Vel forte legis.] cū contēplatione patris dos data est. vnde habetur p fectitia: vt ff. de iure dot. l. profectitia.

i ¶ Extraneos.] coniungit hos. sed postea diuidit in responsione.

k ¶ Sunt.] cū ipse dedit.

l ¶ Conferre.] nisi pater expresse dixisset: vt j. de col. l. j. Sed hodie hæc & illa corrigunt p auth. ibi positā, ex testamento.

m ¶ Peruenerunt.] cum alius dedit.

n ¶ Computandas.] aliàs est in textu computandæ sunt.

o ¶ Consecuti.] nō plus, minus autem sic, si earum dos vel donatio fuerat minor. arg. inf. e. l. in fi.

p ¶ Scripti.] s. cum filia cuius dos reuersa est ad patrē, & sine alijs fratribus quorū constat matrimoniū. & idē dic de filio.

q ¶ Omnimodo.] ēt si in fratres nihil tale collatū sit, & in hoc differt hic casus a superiore sm quosdam: quod non placet: vt j. prox. Sed dic oīmodo. s. ēt si exnei nihil habeāt vltra virilem. & hic. §. vsque in fin. non corrigitur per auth. dictam, ex testamēto. Quid autem si hęc filia & fratres & extranei sunt instituti? Respondeo idem esse acsi filiam & filios sine extraneis instituisset. Accur.

r ¶ In fratres.] non instituti. idem si instituti.

s ¶ Excepto.] i. præcipuo adiudicato huic filię cuius dos est reuersa: siue dicas inter ipsam & fratres quorum matrimonia durabant.

t ¶ Institutionis.] inter ipsam & exneum hrdem.

v ¶ Proculdubio.] Nūc dicit econtra.

x ¶ In fratres.] qui non sunt hæredes. idem & si essent.

y ¶ Collata.] quando redijt.

† al. donationes.
† Ex.
† al. facta.
† Edixerit.
† Institutionum.
† Vt.
† al. in uni... & q legitur in accusatiuo casu.
† al. Nicephoro.

¶ FINIVM REGVNDORVM.

¶ Sicut superiores actiones diuidunt, sic & hæc dirimit finium quæstionem ubi est quędam quasi communio: & ideo merito hic ponitur.

Regionem

REgionem. ¶ Casus istius legis ponitur in gl. i. sed clarius dic q quidā fundū habeb t cuius partes per nomina erat distincta, & vna vocabat Titiana: alia mutiana. dñs quoq; aliā volens ampliare, aliā distrahere: mutauit metā alterius, quā postea vendidit, emptor verò aliā petebat, licet vēditio interuenisset post mutationē finium. Dr̄ q nō pōt, & facit ad hanc positionem. ff. eo. l. oēs.

a ¶ Regionem.] Pone. habeo fundum terminatum in duas partes. muto terminos: & alteram partem vēdo: puta minorē: emptor credens primos terminos non posse mutari, ingreditur vsq; ad primos terminos in possessionem: cogetur qdē hoc iudicio stare illis finibus qui fuerunt sibi demonstrati in venditione nam potui agrum meum terminare prout volui, vt hic & j. l. proxi. & ff. e. l. in finalib. & l. eos. & de legat. 1. l. quod in rerum natura. §. si quis. & de le. 2. l. Caius. in fi.

b ¶ Ratione.] i. rationabiliter. Vel dic ratione cōuentionis: vt subijcit.

SVccessionum.] CASVS. Cum haberemus agros confines antiquis terminis distinctos, placuit alios ponere, & à veteribus recedere. si forte postea his mutatis moueatur quæstio: iudex nouos fines sequit: cū aliàs termini successionū varietate & nouo consensu mutari possunt. Viu.

c ¶ Varietas.] s. q a vni succedunt duo hæredes, q termināt iter se aliter quam terminatū habuit testator, vel tenuerit.

d ¶ Agris.] s. partibus agrorum.

e ¶ Alterutro.] hodie dicimus alterutri: sicut olim alio, hodie alij.

f ¶ Monumenta.] i. terminos, à moneo: q a monent & docent quousq; protendant fines. Vel p similitudinē: quia sicut sepulchrū est memoria hominum, sic per terminos finium memoria retinetur. Vel appellat monumenta, instrumenta quæ continent alios fines, quomodo immutantur. Statur ergo antiquis terminis nisi noui probentur: vt hic: & s. l. proxim. & ff. eo. l. eos. & l. in finalibus. & ff. de aqua plu. arc. l. quod principis.

SI quis.] CASVS. Ego & Titius habebamus fundos distinctos, ego dico fines male positos: quia vltra eos fundus me⁹ porrigi p duo iugera, licet ego nō possideā illa duo iugera: vnde peto aliter fines poni: talis ordo seruandus est, vt primo de possessione. i. vsq; ad quē locū possideam: secūdo de proprietate sup duob iugeribus cognoscāt: tertio agri mensore misso ad agrū huius litigiū terminet p̄sente vtraq; parte si adesse vult. Si vero pars aduersa se absentet: nō eo minus iudex cū agrimēsor & altera pte pñte aget ad j. ptē. & facit. s. d rei vē. l. ad eam.

g ¶ Si quis.] Actor agit finium regundorum. Primo inquiritur quantū tenet. Secundo, quod iugera ibi habere debeat. Tertio mittitur exequutor, qui renuntiat iudici quantum habeat minus actor quam habere debet. Quarto iudex definiet præcipiendo poni terminos in confinib. veris: vel per adiudicationem.

h ¶ Locis.] locus est regio aliqua fundi: vt ff. de verb. sig. l. locus.

i ¶ Querimoniam.] i. libellum agens finium regundorum.

k ¶ Cohæret.] sicut enim in rei vendicatione inquirit iudex quid & q̄tum sit meum: sic & hic cum dicam vltra terminos, vel vltra id qd dicit aduersarius eē meum: sed in rei vendicatione ideo quærit, vt totum restituat ei cuius est. at hic q̄nque non totum restituit sed alteri adiudicatur. & ille isti in eius æstimatione condēnat, ut sic cōpetenter loca distinguantur: vt ff. eo. l. 2. & l. fi. & l. seq. & inst. de off. iud. §. si finium.

l ¶ Finiatur.] per officium iudicis non sententiando, cum libellus nō sit datus. Vel dic sentētiando definitiuè a sic, & s. de rei vē. l. ordinarij. & j. de inter. di. l. incerti. & s. de iud. l. nulli. Et potest hoc habere locū, qñ habeam instrumentum, quo continebat, q ego debebam habere. x. iugera: sed ego dico me habere minus. prius ergo q̄ritur vsque ad quē locū possideo, quia feci seminari terrā, & arari, & coli: & postea si minus est quàm dicit instr̄m meum: scietur p agrimensorē & ēt ipse iudex videt si opus est: vt ff. eo. l. si irruptione. §. fi. & ponentur termini ante.

m ¶ Et tūc.] s. probato pri⁹ quātū vltra meū ē.

n ¶ Vt patefacta.] s. per hæc duo iudicia. s. possessorio, & alio. s. cōi diuidūdo. quo probaui per instrumentū vel testes, quātū vltra est ager meus, finiatur lis, vt subijcit agrimēsore interueniente vice cuiusdam executoris.

o ¶ Terminetur.] per sententiam. vel dic motu iudicis.

p ¶ Huiusmodi qō.] hic erat lis contestata: & ideo dicit quæstio, aliàs non posset definitiuè pcedi: vt s. de iud. l. pperādū. § j. sed in prin. huius l. dixit q̄rimoniā. quia nō erat ibi lis contestata.

ADDITIO. Putat Bar. hic, q qñ quæstio ē solum de finibus, & non de proprietate, lite non cōtestata possit ad definitiuā suiam pueniri. p quo facit quod no. idem Bar. in l. si oēs. §. si minor ab hæredi. se absti.

q ¶ Obseruante.] id est præsente.

SI constiterit.] CASVS. Aliquis egit cōtrà vicinum suum de finibus: litem est cōtestatus: antequā fi. regun. proferret s̄nia, occupauit d terra uicini sui, & posuit fines propria auctoritate: qd iuris sit quærit? Rñ. q illud qd petebat. amittet: quod occupauit, restituet: & nihilominus tantundem de suo. & hoc ē quod dicit.

r ¶ Si constiterit.] scilicet iudici.

s ¶ Qui finalem.] i. de finibus.

t ¶ Quæstionem.] loquitur ergo hæc constitutio de post litem contestatā violentia commissa. sed illa, si quis in tantam. j. unde vi. loquitur & ante & post: hæc de immobilibus tm̄: illa ēt de mobilibus: vt inst. vi bo. rap. §. sed nedum. Itē hæc locum habet tm̄ cum controuersia est de finibus.

v ¶ Voluisse.] i. voluntariæ vsurpasse: ne sit s. ff. de poenis. l. cogitationis. sic & ff. de rer. diui. l. fi. & j. de re. cred. l. antepe. ibi, renunciandū putauit, &c. Et hoc ēt innuit verbum, irreptor. & similitudo interdicti vñ vi. & si quis in tantam. & furti: in quibus casibus oportet factum interuenire. Vel dic q non tantum cogitauit, sed etiam vltra processit, vnpunitur: vt s. de ijs, qui ad eccle. confu. l. fi. in prin.

x ¶ Male.] si aūt bñ, amitteret tm̄ rē sicut in cōstitutione, si qs i tātā.

y ¶ Tentauit.] i. temerariè ademit.

z ¶ Amittat.] condictionē ex hac lege, & facit. j. de suffra. l. j.

QVinque pedum.] CASVS. De minori spatio. v. pedum olim non agebatur: hodie per hanc legem illud tollitur: q a de minori spatio agi potest, non obstante exceptione. v. pedum, si viderit de alterius finibus occupatum. & hoc est quod dicit.

a ¶ Præscriptione.] i. exceptione. q dā dūt sic scribi pscriptione, non pscriptione. q d. protentione vel plongatione vt pro, localiter ponat. Vel verius dic pscriptione. i. exceptione pscriptionis. nam olim si controuersia erat de. v. pedib. tm̄, vel minus, & ageret hoc iudicio, repellebat agens præscriptione. i. exceptione, qd erat pp terræ vtilitatem: sed hodie agitur q̄tūcuq; vnus de alterius finibus occupauerit per hanc legem. Sed Petrus Baylardus, qui se iactauit q ex qualibet quantūcunq; difficili litera traheret aliquē sanū intellectum: hic dicit nescio.

b ¶ Finalis.] cum qō est de finibus totius possessionis.

c ¶ Vel locorum.] i. alicuius partis agri: vt ff. de verbor. sign. l. locus.

REgionem [a] † certā fundi, pro priis finibus ei⁹ mutatis, dominus eius distrahere, ac residuum retinere nō prohibet. Nec amplius emptor, quā quod ratione [b] secundum venditionis fidem ad se peruenit, vindicare potest prætextu terminorum temporis antecedētis venditionē. D. Id. Decembr. Nicomediæ AA. Coss.

¶ Varietate successorum & consensu dominorum possunt agrorum termini mutari. hoc dicit Bartolus Baldus & Paulus de Cast.

¶ Iidem AA. & CC. Tatiano.

LEX II.

SVccessionum varietas, [c] & vicinorum noui consensus, additis, vel detractis agris [d] alterutro, [e] determinationis veteris monumenta [f] sępe permutant. D. ix. Kalend. Ianuar. Nicomediæ AA. & Coss.

¶ In iudicio finium regundorum quærit de proprietate & possessione: & mensura committitur agrimensori: & secūdū eius relationem postea iudex mādat terminos dirigi: & adiudicat. & altera parte p cōtumaciam absente, pōt iudex agrimensionē committere, & definitiuā pferre. h. d. B.

¶ Imp. Constantinus A. ad Tertulianum. P. V. Com. Dio. Asi. LEX III.

SI † quis [g] † super sui iuris locis [h] prior de finib. detulerit q̄rimoniam, [i] quæ pprietatis cōtrouersię cohęret: [k] priùs possessiōis † q̄stio finiatur, [l] & tūc [m] agrimensor ire pręcipiatur ad loca, vt patefacta [n] veritate: huiusmodi litigiū terminet. [o] ¶ Quod si altera pars, ne huiusmodi [p] quæstio terminetur, se subtraxerit: nihilominùs agrimensor in ipsis locis iussione rectoris prouinciæ vnà cum obseruante [q] parte hoc ipsum faciēs pueniet. Dat. viij. † kal. Mart. Verone, Gallicano, & Symmacho Coss.

¶ Qui post litem contestatam super finibus aliquid inuadit indebitè, punitur. h. d. & istam legem commendat. Rofre. in materia uiolentiarum. Vel sic: Qui post litem contestatam, in iudicio finium regundorū occupat de alieno: illud hēt reddere: & tantundem de suo. hoc dicit. Iaco. Butrig. Bal. & Salicetus.

¶ Idem A. ad Bassum. P. V. L. IIII.

SI constiterit [r] † eum, qui finalem [s] detulit † quæstionem, [t] priusquam aliquid sentētia de terminet, rem sibi alienam vsurpare voluisse: [u] non solùm id, quod malè [x] petebat, amittat: sed quo † magis vnusquisque contentus suo, re non expetat † iuris alieni: is qui irreptor agrorum fuerit in lite superatus, tantum agri modum, quantum adimere † tentauit, [y] amittat. [z] Lecta apd acta. † xiij. kalen. Iul. Gallicano, & Symmacho Coss.

¶ Etiam pro modica occupatione, & pro uili cespite terre, reddit iudiciū finiū regūdorū. Vel sic: iudicia q̄ reddunt in re cōmuni, reddunt ita p re parua sicut p re magna. h. d. Bal. Vel sic: Exc̄ptio antiqua. u. pedū non impedit hoc iudicium. Sali.

¶ Imppp. Valent. Theod. & Arca. AAA. Neoterio. P P. LEX V.

QVinque pedum † præscriptiōe [a] summota, finalis [b] iurgij vel locorū [c] libera peragat

Casum ponit.
† De materia finium regū. vide in c. ex literis. extra d probat. & ibi scribentes.
† Titiano.
† Cum hac l. concor. c. quia iudicā te. cū gl. super verbo ad loca. extra de pscr.
† Extat apud Iulia. Fronti. de iu. limit. ti. fin. reg. l. 1.
† al. prius super possessione.
* pro intellectu istius l. vid Ang. Aret. in §. q dā actiōes. in gl. super verb. item finiū regūdorū. insti. de actiōib.
Locus qd sit.
* qui a est ... nus de ca...
sibus exceptis à ... la, q aū lit. contest. nō debent testes recipi vl sniari, ut p gl. i. in c. qm frequēter. extra ut lit. ñ ptest.
† al. xvj.
† Ex lib. 2. titu. 26. l. 1. C. T. & Iul. Frontino ubi s.
† Retulerit.
Quæstio & querimonia differunt.
Quod. al. expectet.
Diripere. Senatū:
† Ex Frontin. ubi s. & plenius vide de Alc. in hanc legē qnq; ped. & Lud. Carbone.
Voluntas sine effectu an sit punienda.
Petri Baylardi iactātia.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Intentio.] proposita hac actione.

CVnctis.] CASVS. Quęstio finium regundorum non tollitur longo tempore. sed longissimo. ratio est quia mista est in rem & in personam. instit. de act. §. præterea.

b ¶ Et machinationibus.] Eorum qui conabantur eam finiri decennio vel vicennio. Azo.

† vij. Actio finiū regundorum qñ, & unde nascitur. † al. Augusto, & Bautone. † Ex Iul. Fronti. vbi supra. † Morionibus, & machinis. † Prid.

c ¶ Sed xxx. tantúmó annorū.] est enim mista, vt inst. de act. §. quędam. Sed qñ nascitur? Rñ. ex quo cœperāt fines turbari. Item vnde nascitur? Rñ. non ex cōtractu uel quasi. uel maleficio uel quasi, sed si datiua propter turbationé: ut ff. e. l. fi. Sed videtur tolli x. an. vt ff. p emp. l. ij. §. sed & si fundus. & l. qui fundū. §. j. vbi dicit, q si vicinus meus uendidit aliqd de meo, & emptor præscribit x. annis. sed certè nō ideo mihi denegat hęc actio, vt termini commodius distinguantur, sed sibi remanebit qđ pręscripsit. Vel dic durare. xxx. an. vbi nihil de meo pręscripsit: vt hic. ads cōtra. vt ibi. qđ in idé recidit.

intentio. a PP. viij. † Kal. Aug. Arcadio A. ij. & Rufino † Coss.

¶ Quæstio finium regundorum non tollit nisi spatio. xxx. annorum, & non spatio longi temporis. hoc dicit Bal. & Sal.

¶ Imppp. Theod. Arcad. & Honor. AAA. Rufino. PP. LEX VI.

CVnctis † molitionibus, † & machinationibus b amputatis, decernimus in finali quęstione non longi temporis, sed triginta tantummodò annorū pręscriptionem locū habere. Dat. ij. † Non. Nouemb. Arcad. A. ij. & Rufino Coss.

De consortibus eiusdem litis.

TITVLVS XL.

¶ Licet plures sint consortes eiusdem litis tamen quilibet potest pro parte agere & defendere hoc dicit Bald. & Salic.

¶ Imp. Iulianus A. Secundo. PP. LEX I.

EXplosis † atque reiectis pręscriptionibus, quas litigatores sub obtentu cōsortium, d studio protrahendę disceptationis excogitare consueuerunt, siue vnius fori omnes sint, siue in diuersis prouincijs versentur; nec e adiuncta pręsentia cōsortis, vel consortiū, agendi, f uel respondendi iurgātibus licentia pro g parte pandatur. h Data. iij. Non. Septem. Antiochiæ. Mamertino, & Neuitta Coss.

¶ Pro consorte post litis contestationē absente potest quis agere & defendere sine mandato pręstitis legitimis satisdationibus h.d. & iste casus non reperitur alibi, Bald.

¶ Impp. Valentin. & Valens. AA. Salustio. PP. LEX II.

COmmune † negotium post litem legitimè ordinatam i ét quibusdā absentibus insolidum agi sine mandato potest, k

¶ DE CONSORTIBVS EIVSDEM LITIS.

¶ Quia in prędictis finiū regū. uel cōi diuidūdo iudicis euenit eiusdē litis esse plures cōsortes siue agēdo, siue excipiēdo: qui agentes finiū regundorū. uel cōi diuidūdo repellebant ea rōne, qa quidā eorū abessēt. Et ecōtra si cōueniebantur simul se exceptione tuebantur qa nō oēs adessēt: et ideo gnaliter remouet in omnibus.

† Ex lib. ij. tit. v. l. j. C. Th.

EXplosis.] CASVS. Cōsortibus eiusdé litis, siue ꝯueniebant, siue agebāt, sp obstabat exceptio añ legē istā, q nunquā vnus sine alio admittebať p parte sua, & tūc pcipuè vbi nō haberent idē forum, si in diuersis pꝛuincijs uersabantur, sicque in fraudem contingebat litigia protelari. hęc insolentia remouetur hic: & cauetur, vt semper pro parte audiatur, siue agat, siue conueniatur: etiam consortis præsentia nō habita, & hoc dicit hæc lex & loquitur ante lit. contest. sequens post litem contestatam.

† Ex lib. ij. tit. xii. l. ij. C. Th. † Concor. gl. j. in c. cū M. Ferrariensis. de consti. &c. cū dilecti. cum glo. j. de dolo & contuma.

d ¶ Consortium.] dicit reus non respondebo tibi, nisi tui vel mei consortes ad sint. e ¶ Nec. id est fine.

f ¶ Agendi.] post lit. cōte. ab alijs, vt j. l. prox. sed respōdere pro alijs pōt & añ & post. & ad hoc. j. si cer. pe. l. cū te. & ff. de iudi. l. nō idcirco.

g ¶ Pro parte.] id est propter partem vel proprie.

h ¶ Pandatur.] id est præbeatur.

COmmune.] CASVS. Sub prætextu absentię consortis, vel consortum eiusdem litis non prorogandū est negotiū, sed lit. contesta. agi potest absentium nomine: neque mandatum exigitur ab iis, qui pręsentes sunt. Sola enim cautio de rato si agatur, & de iudicato soluendo si conueniatur, necessaria est, q sit certum sit eum non habere mandatum, admittatur consors pro altero pręstita satisdatione, hoc tamē nisi fuerit inhibitum, quo casu aliud est. q sic loquitur. ff. de iud. l. si pretor.

i ¶ Ordinatam.] id est inchoatam. contra ff. de procur. l. Pomponius. sed loquitur post litem contestatam, illa antè.

i ¶ Ordinatam.] non antè si certum sit eum non habere mandatum: vt dixi. s. de procura. l. j.

k ¶ Potest.] imò videtur q non: vt ff. de iudi. l. si petitor. quæ est cōtrà Sol. alijs inuitis nō pōt: vt ibi, sed ignorantibus sic: ut hic, & ff. de procur. l. Pōponius. §. fi. ADDITIO. Bar. hic sic distinguit, q a aut plures ꝯsortes habent eandē litē circa rem indiuiduā. & potest unus solus agere & defendere: ut l. si cū uno. ff. si ex noxa. cau. a aga. Aut est res diuidua, & tunc ante litem contestatam non potest agere vnus nisi pro parte sua: ut s. l. proxim. Post litē verò cōtestatā aut vult agere alijs inuitis & ꝯdicentibus, & non potest: vt l. si petitor. ff. de judic. aut alijs ignorātibus, & potest præstita cautione de rato, vt hic. l ¶ Cauere.] s. satisdare. cū pretorię sint. Sed videtur lite contestata huiusmodi cautiones non pręstari. ut ff. de procur. l. Pōponius. §. ratihabitionis. quæ est contra. Sol. ibi interuenit pcurator añ litē cōtestatam: vnde erat quod imputaretur aduersario: hic interuenit posteà, vt s. de procu. l. nihil, idem dici potest in causa suspicionis: vt ff. de arbi. l. non distinguemus. §. cum quidam. m ¶ Satisdatione.] scilicet pro parte sociorū.

si præsentes rem ratam dominum habiturum cauere l parati sint, vel (si q † ab his petitur) iudicatū solui satisdatione m firmauerint. PP. vij. † Idib. Decemb. diuo Iouiniano. A. & Varriano † Coss.

† al. quid. † al. Dat. vj. uti C. Th. † al. Varrniano.

De noxalibus actionibus.

TITVLVS XLI.

¶ Ex furto facto in seruitute non tenetur liber factus, nisi ex noua cōtrectatione. hoc dicit Bal. Vel sic: Vbi seruus deliquit aduersus extraneum. noxa sequitur eum liberum factum. Si uerò deliquit aduersus dominum, ex noua tantum contrectatione tenetur. hoc dicit Sali.

¶ Imp. Alexander A. Marcello. L. I.

SI extat n corpus nummorum, quos ablatos ex patris tui hęreditate ab eo, quem liberum o esse constiterit, allegas; vindicare eos, uel ad exhibendum agere non prohiberis. nam quamuis alias p noxa caput sequatur, & manumissus furti actione teneatur, q quę in hæredem non competit; r cum tamen seruus à domino aliquid auferat, † quamuis furtum committat, s furti tamen actio non est nata, t neque aduersus u ipsum, si posteà manumissus est, locum habet, nisi furtiuas res, & post manumissionem contrectet. x PP. xiij. Kalend. Decembr. Maximo. ij. & Aeliano Coss.

¶ Statutū disponēs super eo, super quo disponit ius cōe, interpretatur secundū ius commune. ad hoc cōter allegatur. Bal. Vel sic: Ne aliquis idebitè dānū patiatur uerba statuti recipiūt interpretationem restrictiuā. hoc dicit ista lex secundū Bald.

¶ Imp. Gordianus A. Quintiliano & alis. LEX II.

SI serui vestri nescientibus † vobis, uel etiam prohibentibus,

¶ DE NOXALIBVS ACTIONIBVS.

¶ Dixit de dāno dato à libris psonis, ut s. ad leg. Aquil. nunc de dato à seruis, et omni maleficio ab eis commisso.

SI extat corpus.] CASVS. Testator in testamento suo reliquit libertaté purè seruo suo. iacēte hęreditate iste seru' subtraxit res hæreditarias: adita hæreditate statim est liber. an hoc p eo furti agere possim? Rñ. q non imò si res extāt, eas vindicare possum, quia licet seruus furtum faciat dño, tñ cū eo, furti agere nō pōt, neq; si posteà est manumissus: nisi res furtiuas post manumissionem cōtrectet s. baiulando de loco ad locum. n ¶ Si extat.] alias extiterit. alias existat. o ¶ Liberū.] s. iussum in testamento tui pris, suus enim erat seruus. p ¶ Alias.] qñ extraneo esset furtū factū à seruo.

† al. auferat. † Inscientibus.

q ¶ Teneatur.] vt instit de noxa. act. §. omnis.

r ¶ Competit.] vt j. de fur. l. furti. sed hæredi sic. vt instit. de perpe. & tempo. ac. §. est enim.

s ¶ Cōmittat.] & res fiat furtiua: ut inst. de obl. quæ ex delic. §. ij. qui.

t ¶ Est nata.] ut j. an seruus ex suo facto. l. fi.

v ¶ Aduersus ipsū.] necdū aduersus hrēde aduersus qué tentasti agere.

x ¶ Cōtrectet.] quę nascetur ex pręsenti cōtrectatione: cū ex prima non fuerit nata, alias ꝯtra: vt ff. de fur. l. ei qui. Habet ét iste aliud auxiliū scilicet præter actionem in rem, & ad exhibendū. scilicet actioné in factum in duplum: ut ff. si quis testa. li. esse ius. l. j. in princ. & facit ad istam l. ff. de furt. l. serui & filij. & ff. de noxa. l. si seruus legatus. & ff. de mino. l. verum. §. j. & de act. & obli. l. serui. & ff. de condi. furt. l. quod ab alio.

Auxilium multiplex quādoque simul conceditur.

SI serui uestri.] CASVS. Serui dederūt dānū arboribus vicini, qui furtim eas ceciderūt, sup quo delicto statuta est certa pęna à lege & si hoc fecerint vobis ignorātibus vel prohibētib. an ad illā pęnā teneamini, quęritur? Dicitur q nō. unde habebitis in electiōe, vel dare seruos pro noxa, uel cōdemnationē pœnę subire. ¶ No. ex ista l. q semper ad hoc allegatur q statuta disponétia aliquid super eo, super quo disponit ius cōe, intelligūtur secundū ius cōe. & cum hoc ét allegatur glo. magna. in c. fi. §. in cōputatione. extra de iur. deli. Itē ét allegatur, q statuta recipiunt interpretationem restrictiuam, ne quis indebite damnum patiatur: 1 nam indebitè pateretur dominus damnum si cogeretur emendare, vel soluere pęnam ex delicto serui sui cōmisso ipso ignorante, vel prohibente: & sic nulla pęna concurrente. Paulus.

1 Quem punctū hic pulchrè examinat Salic. quem uide.

a Arbores.] cuiusdam extranei.

b ¶ Quibus.] s. arboribus vel syluis. Vel dic. s. seruis & quibuslibet [illegible] num tale dantibus.

a Scilicet municipalem. Paul. Saltus qualiter accipiatur. † In.

c ¶ Legem.] qua imponitur pęna dupli.

d ¶ Saltui.] locus vbi erant arbores. Et dicit, q erat pœna dupli damni dati cōputato pretio arborum vel lignorum manētium: & hoc per actionem. ar. furt. cę. l. furti. §. fi. & §. seq. Vel dic ciues illius loci statuisse pęnā cōtra eos qui arbores cæderēt. vel saltui dicit propter Nili aggeres: vt j. de Nili agge. nō rum. l. j.

e ¶ In sua potestate.] vt ff. eo. l. j. & l. ij. in prin. Et scias q noxæ deditio est in solutione: sed damnū est in obligatione, & condemnatione: vt ff de re iudi. l. miles. §. j. & instit. de offic. iudi. in prin.

furtim arbores a cæciderunt, quibus b etiam propria pœna iuxta legem c saltui d datā fuerat præstituta, frustra veremini, ne ex † persona eorum vltra noxę deditionem sitis obstricti: cum ex delictis seruorum dñi ignorantes, vel prohibentes, si noxali actione cōueniātur, ita condemnari debeant, vt aut noxæ dedere, aut condēnationem sufferre habeant in sua potestate. e PP. iij. Non. Iun. Gordiano, & Auiola Coss.

¶ Pro plagio serui potest ipse criminaliter conueniri: dominus autem ciuiliter noxaliter si nō cōsensit. h.d. Bal. Vel sic: p delicto commisso à seruo si agatur criminaliter, debet seruus accusari: si ciuiliter, debet dominus conueniri, qui si non consenserit facultatem habet dandi seruum pro noxalib. hoc dicit Salicetus.

¶ Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Eutychio. † LEX III.

SIue seruum plagij paras † accusare f solenniter, g præsidem prouincię adire non prohiberis: siue dominum eius solicitati serui h noxali i iudicio, vel furti malueris cōuenire: suā tibi notionē præses prouinciæ accommodabit. † non ignorās, quod si dñum elegeris, & eo non consensciente, quod intendis, commissum probaueris: vel noxæ dedendæ, uel damni sarciendi, ac pęnæ pręstandæ habeat facultatē k PP. v. Noñ. Octob. Sirmij AA. Coss.

SIue seruum plagij.] CASVS. Si seruus alicuius subtrahit filium tuum: tu potes accusare seruū plagij si velis, vel dominū suum noxali iudicio cōuenire, vel furti: sed si dominus est ignorans, nec posteà habet ratum factum serui, noxæ dedendæ, vel damni sarciendi conueniri potest.

† Eutychiano. † Si seruū. † Placet. Lex flauia de plagia. Vbi locum habeat. † al. cōmodabit.

f ¶ Accusare.] s. ex lege flauia de plag. quæ habet locum, qñ filium tuū hic seruus subtraxit & cęlauit, & ideo accusatur seruus: quia corporalis pœna imponit: vt j. ad l. fla. de plag. l. fi. aliàs contra: vt ff. de accus. l. hos. §. omnibus. dñs etiam hic pro eo poterit allegare: vt j. de accu. l. 2. Accursius.

g ¶ Solenniter.] in scribendo te, & libellum proponendo: vt ff. de accus. l. libellorum.

h ¶ Serui.] s. nomine.

i ¶ Noxali.] s. serui corrupti vel filij corrupti. Vel dic furti, vt j. ad l. fla. de plag. l. si quis seruum. & hic subijcit.

k ¶ Facultatem.] vt s. l. proxima.

¶ Ex rapina serui dominus ignorās noxaliter cōuenitur: sciens uerò & prohibere ualens, cōuenitur absque beneficio dandi pro noxa. criminalis uerò accusatio ex delicto serui contra dominum nō protenditur. Bal.

¶ Iidem AA. & CC. Socio. L. IIII.

SI seruus l ignorante dño, vel sciente, & prohibere nequeunte, res tuas ui rapuerit, m dominum eius apud præsidem prouinciæ, si nec dum vtilis annus excessit, quadrupli: quòd si hoc effluxit tempus, simpli noxali iudicio cōnenire n potes: qui, o † si noxæ maluerit seruum dedere, nihilomin⁹ cum ipso, quantum ad eum peruenit, experiri non prohiberis. p Nā si eo conscio, & prohibere valente: detracta noxæ deditione, conuentus ad summam condemnationis soluendam omnino compellendus q est. Sanè si criminis publici accusationem pp uxorem tuā a seruo raptam intentandam † putaueris. non contra dominum, sed contra eum seruum, quem facinus cōmisisse proponis, hanc instituere debes, r PP. 18. kalend. Septēb. Sirmij. AA. Coss.

† Solido. † Quòd.

SI seruus.] CASVS. Conuenit dñs ex delicto serui, aut insolidum detracta, noxæ deditione, aut quatenus ad eū peruenit ex eo maleficio. aut cōuenit cum noxæ deditione: q tres casus signantur hac l. ¶ Quòd si.] Si verò dñs magis velit seruum dedere pro noxa, tamen adhuc conuanieť pro rebus, quę ad eum peruenerunt. Si aūt potuit prohibere, & non prohibuit, tenetur in solidum. Sed quid si seruus cōmisit crimen publicum rapiendo vxorē alicuius? certè si damnū passus velit accusationē publicam instituere, debet eam dirigere cōtra seruum, nō contra dominum.

l ¶ Si seruus.] conuenitur dñs ex delicto serui, aut vt eum noxæ dedat, aut inquātū ad eum peruenit, aut ad insolidū sine noxæ deditione: quos tres casus ponit hæc lex. Annectit & quartū, vbi & ipse seruus cōuenit.

m ¶ Vi rapuerit.] & sic habet locum actio vi bonorum raptorum.

n ¶ Conuenire.] vt j. vi bon. rapt. l. de his. & ff. eod. l. ij. in princ.

o ¶ Qui.] scilicet dominus.

p ¶ Non prohibueris] vt ff. de vi & vi armat. l. j. §. familiæ. & ff. de pecul. l. licet. §. ex furtiua causa.

q ¶ Compellendus est.] vt ff. e. l. ij. circa prin. Accursius.

r ¶ Debes.] Et corporaliter punietur: vt j. ad l. Iuliam de vi. l. si criminis. Accursius.

SI tibi per furtum.] CASVS. seruus tuus furto non manifesto rapuit ancillam, dantur contra te duæ actiones, ciuiles tamen & rei persecutoriæ. Viuia.

¶ Ciuile iudicium cum seruo non consistit, sed cum domino est agendum. h.d. Bal. Vel sic: Ex delicto serui debet dñs ciuiliter conueniri. Salic.

¶ Iidem AA. & CC. Menophilo. † L. V.

SI tibi per furtum nec manifestū ancillam s seruus t ope consilioque domini cum aliis rebus subtraxerit: cum inter seruum, u & liberum x ciuile iudiciū consistere nō possit: eū y ob † hoc delictum dupli pœnali actione, & de rebus a propriis uindicatione, uel condictione b conuenire potes. c S. v. Kalend. Apr. CC. Coss.

s ¶ Ancilam.] s. tuam.

t ¶ Seruus.] alienus.

v ¶ Seruum.] s. illum.

x ¶ Et liberum.] s. te.

y ¶ Ciuile.] secus in criminali: vt s. l. proxi. Item hoc in ciuili regulariter: vt s. de iud. l. seruus. sed fallit. s. vbi caus. fi. l. fin. & ff. de iudi. l. vix.

† al. omnimodo.

z ¶ Eum.] dominum.

† al. intendam.

a ¶ Et de rebus.] furti, si velis suo nomine de cōtractu noxæ deditione agere noxaliter ex maleficio serui.

b ¶ Vel condictione.] in hoc quod ad eum peruenit, secundum Irn. & H. vt ff. de condict. fur. l. proinde. & debes alterā eligere, cùm ambæ sint rei persecutoriæ: vt & ff. de re. iur. l. nemo ex his. §. quoties.

† Theophilo.

c ¶ Potes.] si res peruenit ad eum. Accur.

Ad exhibendum.

TITVLVS XLII.

¶ Actio ad exhibendū est præparatoria ad rei uendicationem. Bal. Vel sic: Qui rem sibi uult uēdicare ratione dominij, potest prius ad exhibendum experiri. h.d. Salic.

¶ Imp. Alex. A. Crescenti militi. L. I.

SI dominium ancillæ, de qua agis, ad matrē tuam pertinuit, d nec iure e à patre tuo vænūdata f est, eiusque proprietatem tibi uindicare paratus g es, præses prouinciæ exhiberi eam iubebit, h ut apud iudicem de rei veritate i quæratur. k PP. kalend. Maij. Alexandro † A. Cos.

¶ Ratione criminis uentilandi debet persona exhiberi. h.d. Bal. & Salic.

¶ Idem A. Syro. LEX II.

SI criminis l alicuius reus seruus postulatur, m per ad exhi-

¶ AD EXHIBENDVM.

¶ Quia in rei uendicatione, de qua dixit, et ēt aliis multis opus est hac actione, ideo de ea dicit: ut & ff. eo. l. 1. & 2. & 3. §. est autem.

† [illegible]

SI dominium.] CASVS. Si pater tuus ancillam ex successione materna ad te pertinentem distraxit: nec ei successisti: tibi non præiudicat, quo minus pro ea rei vendi. & ad exhibendum agere possis.

d ¶ Pertinuit.] per quòd præsumitur ad te pertinere: vt infra de prob. l. siue possidetis. & subaudi hic maximè. nam & si ex alia causa velles petere ancillam, esset hęc actio præambulatoria. vt ff. eod. l. j.

e ¶ Nec iure.] quia nullum fecit tibi præiudiciū sed quantum ad contrahentes sic: vt j. de bo. ma. l. j. & j. de iure dot. l. si à matre. & ff. de contrahē. empt. l. rem alienam.

† [illegible] no. iiij. & Ale. Coss.

f ¶ Vænundata est.] nec patri tuo successeris.

g ¶ Paratus es.] cum patri tuo non successisses, alioquin non audieris: vt supra de rei. ven. l. cùm à matre.

† Sophoro.

h ¶ Iubebit.] summatim cognita venditione & dominij causa: vt ff. eo. l. iij. §. iudex. & §. ibidem.

i ¶ Veritate.] id est domino.

k ¶ Quæratur. in iudicio directa in rem, vel dic quæratur. s. plenariè per probationes testium & instrumentorum directo. forsan & per quæstionem ancillæ: vt j. de quæst. l. quoties. & l. hoc quod placet. & j. de liber. caus. l. eam. sed secus cùm in liberali causa de dominio est incertum. ff. de quæst. l. de minore. §. fi. vbi plenè diximus, quando seruus torqueatur.

Probatio multipliciter fieri potest.

SI criminis.] CASVS. Si seruus mihi fecerit damnum, agam contra te actione noxali, vt damnum emendes, aut des pro noxa: & vt eum exhibeas agam ad exhibendum.

l ¶ Si crimininis.] id est delicti.

m ¶ Postulatur.] actione noxali proposita contra dñm: vt ff. e. l. iij. § si quis

r a

Universidad de Deusto Biblioteca

si quis noxali.non intelligas si accusatus criminaliter, quia non competit ad exhibendum actio, nisi intersit pecuniariter: vt ff.eo.l.si liber homo.& l.de eo.§.j.& l.fi. De quibus autem criminibus possit accusari seruus.dicitur.ff.de accu.l.hos accusare.§.omnibus.

Actio ad exhibendū non cōpetit nisi intersit pecuniariter.

a ¶ Produci.] id est exhiberi.

b ¶ Domino.] scilicet, in iudicio.

Neque.] CASVS. Si a me rem tuā nō possidente vēdicasti, uel ad exhibēdū egisti causa dominij non expressa, & succubuisti, si posteà incœpi possidere nō obstāte exceptione rei iudicatæ ad exhibendum, poteris agere. Vel pone casū vt glo. magna.

c ¶ Competit.] propter præsentem possessionē aduersarij.

† Adépta. d ¶ Aliter.] quam tibi fuerit optimum.

e ¶ Prouinciatum est.] quia fuit reus absolutus.

Casum ponit multiplicer. f ¶ Litis.] id est instantię iudicij. Et dic casum q primò nō possidebat: nunc verò possidet, vt ff. de excep.rei iudic.l.si q̄s ad exhibendū. & l.si rē. & ff.rem ra. hab.l.procurator.& ff.de rei vend.l. si autem.§.j.& de noxa. sed & si.& de iureiurā.l. qui iurasse.§.si. Et potes hic quęrere vt ibi. Vel pone q primò non eram dominus, nunc sum, quia extitit conditio rei mihi legatæ: ut ff.de excep.rei iud.l.si mater.§. eandem Vel alio modo quæsiui dominium: vt ff.de petit. hære.l.hæreditas.& ff. e. l.de eo.§.sępius.& arg.§. si sæpius in integr. restit. po.l.ij. Vel tertio. pone, quia qui primo egit nomine meo, non habebat mādatū, nūc hēt, ut ff.de excep.rei iud.l.si is.§.si te. Et distingue hic, quia si ago in rem vel in personā, & ex primo cām, præiudicat in alia: ut ff. de except.rei iudica.l.si mater.§.si quis autem. Si autem non ex primo causam, siquidem in rem ago & absoluitur quia non possidet: non obstat mihi exceptio rei iudica.vt ff.de except.rei iudic.l.si rem.& l.sequen.si vero quia me dominum non probo, nocet mihi: nisi ex superueniente domino agerem, 1 ut dixi. Vbi autem personaliter & non proposita causa, aut unam prosequor, & tunc serua ut s. de iudic.l.licet.aut omnes, & tunc in omnibus nocet exceptio rei iudica.ut j.de annal.except.l.fin.

† al. Facillę. † Sabino.

Sententia absolutoria quando noceat iterum agenti ad eandem rem & qñ [illegible].

1 Vide tu, q ego notaui in c. abbate sanè. de re iudi. libr.vj.

2 Pro ista parte gl. facit tex. cū gl.in l.prętor.§. si inter.ff.man.

3 Istam gl. sequuntur Odof. Cy. & Paul.

Non ignorabit.] CASVS. Si instrumenta ad me pertinentia, penes te sunt, eaque exhibere recuses, iurabo in litem pro quāto noluerim non exhibuisse, & intantum condemnaberis.

g ¶ Non ignorabit iudex.] turpe est patritium ius ignorare circa qđ & ipse uersatur.ff.de orig.iur.l.ij.§.Seruius autem Sulpitius.

h ¶ Fuisse.] in initio litis secundū Io.arg.j.de fid.instru.l.fi.& j.de re uoc. do.l.his solis. §. quicquid agitur. Alij subaudiunt quandocunq;. 2 nam præsumunt eum qui aliquādo possedit & nūc possidere. arg. huius legis.sed expone ut dixi. Item pro eis.j.da proba.l.siue possidetis. sed aliud in domino, vt ibi. Item pro eis.ff.de excep.rei iudic.l.si rē.sed ibi probatur eū nō possidere eo ipso q contrarium non probatur.

i ¶ Non exhibeantur.] iusta causa exhibenda a te probata, 4 ut ff. de in lit.iurand.l.in instrumentis.

K ¶ In litem.] vt & j.e.l.instrumenta.& ff.eo.l.iij.§.prætereà. Quandoque fit ād interesse tm̄ in condēnatio, puta cū possessor nihil dolo fecit, sed culpa, ut ff.eo.l.Iulianus scribit.§.fi.& l.sed si hæreditas.in prin. & l.de eo.§.si post. Quandoque manu militari, sicut in rei vendi. vt s. de rei vendi.l.a possidentibus.& ff.de rei vendi.l.qui restituere.

Ad exhibendum.] CASVS. Non tantum qui possidet, sed qui dolo desiit possidere, actione ad exhibend. conueniri poterit. & hoc à Modestino responsum est.

l ¶ Dolo fecit.] hic enim tenetur utiliter: vt hic & ff.eo.l. Iulianus. in prin.& ff.de reg.iur.l.parem. Sed contra.ff.e.l.cum seruus, vbi dicit, q nulla est vtilis ad exhibendū. Sol. verū est in eo casu quem ibi dicit cū seruus dolum cōmisit. Vel dic aliud est dari vtiliter, quod est respectu rei, & hoc fieri potest, ut hic. aliud vtiliter quod est respectu actoris, & hoc non inuenitur: vt ibi sed hoc nō placet vt j.e. l.si res.in fi. Itē no. q tantū venit hoc casu in hac actione quantum in principali.i.quantū interest: vt d.l ff.eo.l.Iulianus.

m ¶ Responsum est.] vt iuretur in litē contra eum.

...bendum actionem produci a à domino, b non cælari debet. PP. xj. Kal. Decemb. Alexandro A. Cos.

¶ *Sententia absolutoria non nocet agenti de nouo ex causa, super qua non fuit pnunciatū. Bal. Vel sic: Absolutoria lata, quia reus nō possidet nō præiudicat, quin ex noua possessione possit agi. hoc dicit. Salic.*

¶ Idem A. Fœlicissimę. LEX III.

Neque ad exhibendum actio neque proprietatis vindicatio, si nūc cōpetit, c propterea perēpta † est, q aliquando aduersus te ad exhibendum actione aliter d pronuntiatū e est, quia cō mutatione litis f alia res esse incipit. PP. Kalend. Septembr. Maximo. ij. & Aeliano Coss.

¶ *Contra nō exhibentē instrumenta, iuratur, in litem. h.d. Bald. Vel sic; In actiōe ad exhibendum, iuratur in litem. h.d. Sal.*

¶ Idem A. Flacillę. † LEX IIII.

Non ignorabit iudex, g si instrumenta tui iuris, quę penes diuersam partē fuisse h probaueris, ab eisdem non exhibeantur, i iurisiurandi in litem k facultatem deferri tibi oportere. PP. iij. Kalend. Mar. Agricola & Clementino Coss.

¶ *Actio ad exhibendum proponitur contra possessorem, & contra eum, qui dolo desijt possidere. Bald.*

¶ Imp. Gordianus A. Sabiniano. † militi. LEX V.

Ad exhibendum actione nō tantū eū, qui possidet, sed ēt eū teneri, q dolo fecit, l quo minus exhiberet, meritò tibi a non contemnendæ auctoritatis iurisconsulto Modestino responsum m est. PP. ij. Idi. Feb. Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ *Inuasor instrumentorum potest criminaliter accusari, & ciuiliter ad exhibendum cogi. hoc dicit Bal. & Sali.*

¶ Imp. Philippus A. † Palemonidi. aliàs Palæmoni. † LEX VI.

Instrumenta ad ius tuū n pertinentia partem diuersam inuasisse o asseuerās, si quidem crimē p intendis, solennibus q accusationibus impletis, fidem r asseuerationi tuę facito. Sin verò ad exhibendum intēdis, iudiciorum more experire. s PP. Idib. † Mart. Peregrino, & Aemiliano Coss.

¶ *Qui rē deterioratā sua culpa exhibet, in factū actiōe tenet. h.d.Bal. Vel sic: Exhibēs rē deterioratā sui culpa, forma tamen non mutata, liberatur ab actiōe ad exhibendū. sed tenetur in factum. hoc dicit. Sali.*

¶ Imp. Diocle. & Maximian. AA. & CC. Vitalianis. ai. Vitaliano. LEX VII.

Exhibitionis necessitate tenetur, qui facultatem t habens, culpam, uel dolum in explendo pcepto u cōmittit: ita vt q † rē deteriorem x exhibuit, æquitas y exhibitiōis perficiat, ut quamuis ad exhibendum agi non possit, in factum z tamē actio contra eū detur. PP. xvj. Kalen. Iun. Maximo. ii. & Aquilino Coss.

¶ *Ex pacto apposito per aliū in cōtractu cōmodati uel depositi rei meę. acquirit mihi directa, si sum hæres paciscētis, aliàs datur mihi utilis actio. Hoc dicit secūdū Bal. & est lex noua. Vel sic: Rē propriā ab alio cōmodatam, uel depositā nō prohibetur dominus uindicare, et speciale est, ut ex pacto deponentis, uel cōmodantis alteri quæratur uilis actio hoc dicit Sal.*

¶ Iidem AA. & CC. Photino. † L. VIII.

Si res tuas cōmodauit, aut deposuitis, cuius in precibus meministi; aduersus tenētem, ad ex...

Instrumēta.] CASVS. Si instrumenta ad me pertinentia inuasisti aduersus te crimininaliter. l.iul.de vi pu. si cum armis. si sine armis priuata agere potero. & hoc i prima. Si uerò ad exhibendum, & nō exhibeas, iurabo in litem.

n ¶ Instrumenta ad ius tuum.] largè accipe: ut insti.vi bono. rap.§. fina.

o ¶ Inuasisse.] improprię: ut inst.vi bo.rap.§. pen.sic s.de rei ven.l. domum.nā p immobili ad exhibendū nō agitur, ut j.qn̄ & qui.l.j.§.j.lib.x.

p ¶ Crimen.] criminaliter.l.Iulia.de vi publica.uel priuata.

q ¶ Solennibus.] libello solenniter facto. ff.de accus.l.libellorum.

r ¶ Fidem.] probationibus luce clarioribus, vt j.de prob.l.fi.sed in actione ad exhibendum summatim: vt ff.eo.l iij.§.sciēdum. Et not. q accusatio de instrumentis subtractis quandoque est publici iudicij, vt quādo testamentū alicuius dicit surreptū, vel interlectum ex leg.cor.de fal. Si verò alia charta, tunc nō videtur esse publici iudicij: ut ff.ad leg.cor. d fal.l.Paulus.rñ.& l.qui testamentum.& j.ad leg.corn. de fal.l.eum qui. Item nota quādoque nō agi pro instrumento ad exhibendum: ut.ff.eod.l.iij.§.si quis extra.& §.interdum.

s ¶ Experire.] vt s.eo.l.non ignorabit.

Exhibitionis.] CASVS. Egi aduersus te ad exhibendum seruum iudex præcepit vt exhiberes, exhibuisti, sed deteriorem. ab actio. tamē ad exhiben. liberaberis. Sed qui culpa tua rem deteriorem exhibuisti, propter damnum datum, actione in factum teneberis.

t ¶ Qui facultatem.] exhibendi vel restituendi, vt ff.eo.l.iij.§. fin.

v ¶ Pręcepto.] iudicis. qui præcepit exhiberi. & sic no. q est arbitraria, vt instit.de act.§.pręterea quosdam.

x ¶ Deteriorem.] in eadē forma tamen, vt seruū debilitatū vel eluscatū, at mutata forma ea exhibita, vt ex scypho massa, tenetur ad exhibendum: ut ff.ad exhib.l.Iulianus scribit.§.si quis.uer.sed & si quis.

y ¶ Aequitas.] id est talis debet exhiberi quæ antiquam formam non amittit, vt ff.ad exhiben.l.Iulianus.§.si quis rem.

z ¶ In factum.] subsidiaria legis Aquiliæ, nec ob.ff.ad l.Aquil.l.qui tabulas. nā ibi dicit dari Aquiliā.s.vtilem quę bene cōcurrit cum actione in factū 4 dixim s.s.ad l.Aquil.penul.& fi. Itē nō ob. qđ ibidē dicit dari ad exhibēdū. q a est uerū cū exhibet mutata forma. Item j.ff.depositi. l.j.§.si res deposita.& ff.commoda.l.iij.§.j. Solu. vtrunque refertur ad suum tractatum, & rectè, quia differentia est inter actionem bonę fidei, & stricti iuris: 5 vt ff.de dolo.l.& eleganter.§.non solum. Item contrà. ff.de solu.l.etiam. Solu. ibi aliquid de eo quod principaliter erat dandū deerat: hic nihil licet deterior daretur. Alij dicunt q hic in factum qñ dominus non est actor. quod non placet.

Si res.] CASVS. Rem meam Titio commodasti, vel penes eū deposuisti, aduersus eum rei vend.& ad exhibendum agere potero. & hoc in prima

Actio ad exhibendū vtilis quæ sit. † al. Philippo Cęs. † al. Palæmonidi. † al. Vitali. Instrumentorum subtractorum accusatio cuius iuris sit. † Photino. Actio ad exhibendum arbitraria est.

4 Doctores dicunt, q hic non requirit de la actione i factū speciali, q subsidiaria l. Aquil. sed de generali que dat in defectu aliarum actionū, & hic. Actio bonę fidei & stricti iuris differunt.

5 Istam gl. vsque ad fi. sequitur P. & doc. hic.

in prima. Si vero pepigisti de re mihi restituenda à depositario, & successi tibi iure hæreditario: agam depositi cum depositario. & hoc in secunda. Si uero nullo iure tibi successi neque ciuili, neque prætorio. ex pacto tuo tamen datur vtilis depositi actio. & hoc in tertia.

a ¶ Vtilis.] contra. ff eo.l.cum seruus. Sol. nulla est vtilis in casu illius legis. An aūt idē ī cōmodato? Vr q non. cum de hoc non rñdeat: vt insti. de inuti.sti.§.quoties. Itē quia q in una permisit, ī alijs prohibere vr: vt ff. de iud.l.cum prætor. sed Io. dicit idē: quia quod statuit in vna & eius sili: vt s. de diuer.rescr.l si libellū. Item no. q ex hac l. dixit M. ex alterius pacto sp dari vtilem actionem; vt hic, & j. de pac. con.l.pr. & j. de do. quæ sub mo.l quoties.& ff.de pos.l.publia.& ff. si cert. pet.l.certi condictio.§.si nummos.& j. p quas pso.no.acqr.l.cū p liberā & ff.de pig.ac.l.si cū vēderet.& ff.so.ma.l. Cai. & ff.de verb.ob.l.quodcunq;. sed Io. dicit hęc oia specialia & alia plura, q̄ nōtanē plene instit. đ Inu.stip.§:si q s. alij regulariter j.ff.de ver.ob. l. stipulatio ista.§.-Iteri & ff.de regulis iur.l. quo tutela.§.fi.

† Faustiāo.

Si ex quo.] CASVS. Si x.mihi numerasti, & me tibi soluisse pbaf potero, exhiberi instrumenta, i. chirographa, p ses prouinciæ iubebit: q bus tibi fui obligatus.

b ¶ Nihil peti pōt.] vt & j.de sol.l si actore.

c ¶ Pertinentia.] condictione sine cā: vt j. de condict.ex le.l. sine causa: vel l.dissolutæ.

d ¶ Naturaliter.] & ciuiliter: qa solutione: vt inst.q mo.tol.ob. in pri.

e ¶ Reddi.] per condictionem sine causa, cum debitor non fuit dñs: qa creditor soluit tabellion: vt hic: & j.de cōd.ex le.l.fine caus.vel.l.dissolutę. & j.de sol.l.fi. Si autē debitor soluit: agit ad exhibendum, & rei vendicatione: vt hic Itā nota hic vtroque iudicio simul agi, s. exhibitorio & restitutorio.

† Concor. gl. sup uerbo. ffignāt. in c. cū pridē extra d transac.

† al. Donię. † al. existimatione.

¶ DE RELIGIOSIS ET SVMPTI. FVN.

¶ *De rebus corporalibus, quæ uendicant & diuiduntur: qa in bonis sunt, dixit: nunc de ijs q in bonis non sunt, & sic nec uendicant. sed nec diuiduntur, sed alio iure defendunt: ut p actionē i factū: & interdictū de mortuo inserēdo. & sic ponit de religiosis. Sed quia in monumentis faciendis & cadaueribus inferendis fiūt sumptus: iō de his dicit. Et qa extrema luctus gaudia occupant quandoque: sicut ecōtra: ideo subijcit de alee lusu, &c. de quo nihil dicit hic titulus. Et est sic insf.tit.i, nam ibi nihil dicit de rebus creditis. quidam tamen habent unam legem Grecam p ultima huius tituli, quæ tractat de ista materia.*

† Hilario. al. Hilariani.

...hibendum, vel vindicatione vti potes. Qđ si pactus sit, vt tibi restituantur: si quidem ei, qui deposuit, successisti: iure hæreditario depositi actione vti non prohiberis. Si vero nec ciuili, nec honorario iure ad te hæreditas eius pertinet, intelligis nullam re ex eius pacto, cōtra quē supplicas, actionem stricto iure habere: vtilis a autem tibi propter æquitatis rationem dabitur depositi actio. S. v. Kal. Maij. Heracliæ AA. Coss.

¶ *Naturaliter liberatus pōt condicere instrumentum debiti. h.d. secundū Bal. & est not. uel sic: Debitori soluenti competit actio, ut instrumenta debiti exhibeantur, & ei reddantur. h.d. Salicetus.*

¶ Iidem AA. & CC. Faustino. † L. IX.

Si ex quocunque contractu apud præsidem prouinciæ iure đbitū, cui oportuerat, te reddidisse pbaueris, chirographa tua, ex quibus iam nihil peti potest, b & instrumenta ad eum contractū pertinentia, c tibi naturaliter d liberationem consequuto, exhiberi, ac reddi e † iubebit. S. viij. Kalend. Septem. CC. Coss.

De religiosis, & sumptibus funerum, & aleæ lusu, & aleatoribus.

TITVLVS. XLIIII.

¶ *Corpus humanum sepultum in uno loco potest in alium locum transferri, subsistente iusta causa, & interueniente superioris auctoritate. h.d. Pau. de Cast.*

¶ Imp. Antoninus A. Doritæ. † L. I.

Si vi fluminis reliquiæ filij tui continguntur, vel alia iusta, & necessaria causa interuenit. æstimatione † rectoris f prouinciæ transferre eas in alium locum poteris. PP. viiij. Calend. Nouemb. Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Locus in quo sepelitur corpus humanū de uoluntate domini, efficitur religiosus, et sic desinit esse in commercio, ut non possit uendi, nec obligari: quia in nullius bonis ē. secus si contradicente domino, uel etiam ignorante. h.d. Pau. de Cast.*

¶ Idem A. Hilariano. † L. II.

Inuito, vel ignorante te, ab alio illatū corpus in purā possessionem tuam, vel lapidem, locum religiosum facere non potest. g Sinautem voluntate tua mortuū aliquis in locum tuum intulerit, religiosus iste efficit. Quo facto, monumentū h neq; venire, neque obligari à quoquam, prohibente iuris religione † posse i in dubiū non venit. PP. Cal. Maij. Aquilino ij. & Anulino Coss.

¶ *Legatarius non tm̄ legatū, sed ēt id qđ expendit in infirmitate & funere testatoris, potest repetere. h.d. Sali. uel sic: Legatarius non prohibetur una cum legato petere ēt impensas, quas fecit in psonā defuncti, uel in eius sepulturam. h.d. Pau. de Cas.*

¶ Im. Alexander A. Rimo. † L. III.

Legatum k à defuncto tibi relictum, & quod in funus, l vel morbū m eius erogasse te boni viri arbitratu probaueris, præses prouinciæ † solui tibi iubebit. PP. v. Nō. Iul. Maximo ij. & Aeliano Coss.

¶ *Locus religiosus uindicari non pōt: qa nullus est dñs eius: & uindicatio non cōpetit nisi dño. h.d. primo. Itē in sepulchro familiari, quod qs fecit sibi & familiæ suæ, oēs hæredes ēt extranei habent ius sepeliendi: quia cēsentur de familia: nec per diuisionē bonorum ad unum tantū pōt deuenire. h. d. secōdo. Itē locus profanus l3 sit iuxta locū religiosum, non est religiosus. Et si est deputatus ad usum alterius loci, dr̄ ēt pars uel portio loci illius. & pertinet ad illum, ad quem pertinet ipse locus, ad cuius usum ē destinatus. h.d. tertio. Pau. de Cast.*

¶ Idem A. Luciano. † L. IIII.

Si sepulchrum n monumenti appellatione significas, scire debes iure dominij id nullū uindicare o posse. Sed si p familiare fuit, ius eius ad omnes hæredes pertinere, nec diuisione ad vnum hæredem redigi potuisse. ¶ Profana tamē loca, quæ circa id sunt, si semper vicinis ædificijs vsui hominum destinatis cesserint, eius sunt, cui illa q quorum partes esse visæ † sunt, ex diuisione obtigerunt. PP. vj. Non. Nouembr. Maximo ij. & Aeliano Coss.

¶ *Voluntas defuncti dēt obseruari, nec potest omitti citra conscientiā læsam. h.d. Bal. Vel sic: Ad construendum monumentū secundum uoluntatem defuncti coguntur hæredes non iure actionis: quia non est cui cōpetat: sed officio iudicis. h.d. Pau. de Castr.*

¶ Idem A. Cassio militi. L. V.

Militis voluntatem, quā circa monumentum sibi faciēdum testō expressit, & pater, & mater eius hæredes negligere non debēt. Nā & si delatio r hoc nomine præteritis constitutionibus amota est: inuidiam s tamen, & conscientiam t circa omissum supremum eiusmodi officiū,

f ¶ Rectoris prouinciæ.] si uero non esset iusta causa: exigeretur Augustus: vt j.e.l.fi. Item hoc si erat datus p petuæ sepulturæ, aliàs cōtra. j. eodem. l. si necdū. & eis translatis desinit prior locus esse religiosus: vt ff eo.l.cūi diuersis.

g Inuito. Non pōt.] vt inst.de rerum diuis.§.religiosum. Accur.

h ¶ Monumentum.] i.sepulchrum. impropriè enim accipitur: vt j. e.l. si sepulchrum. nā in monumento esset secus, cū res esset profana: vt j.e. l.locum.

i ¶ Posse.] inferēdi ius tamen legatur: vt j.đ le. l.monumenta.

k Legatum.] hoc actione ex testō.

l ¶ In funus.] hoc venit in funeraria actione.

m ¶ Vel morbū.] hoc actione neg.gest. vt ff. e. l.impensa.& l.in eum.& s.de pet.hr̄.l.4.& de ne. gest.l. quod in vxorem.

n Si sepulchrum.] Di sepulchrum postquam ibi aliquis sepult est: ante vero dicit monumentum: vt ff.e.l.2.§. sepulchrum. & §.monumentū. Dicitur & alia significatione monumentum, res memoriæ cā in posterū prodita: vt ff.e.l. monumentum.& l. 2. §. monumentū. & de rerū diuisio.in tantum.§.fi.

ADDITIO. Dic & alio modo, dicunt monumēta.i.fines.& termini diuidentes duo prędia vicinia: vt s.finiū regun.l.2. quod dic ut ibi in gl.

o ¶ Vendicare.] sed actione in factū peti pōt vt ff.de rei ven.l.in re.§. loca.& l. quæ religiosis.

p ¶ Sed & si.] i.quāuis. nam multo magis ē hoc in hæreditario Azo, & quod sit familiare, & q sit hæreditarium, dicit. ff.eod.l. familiaria. & l. vel quæ.

q ¶ Cui illa.] s. obtigerūt ex diuisione, ut dicit j.& est sic.ff.de lega.3.l. prædijs.§.fi. & de cōtrahen.em l.in modicis. & l.æde.§.1.Itē in fine legis videtur cōtra dictam.l. quæ religiosis. sed ibi adhęrent, hic non: sed sunt proxima.

r Militis. Delatio.] i.accusatio vel actio: nā non pñt cogi aliqua actione, cum soli sint hęredes: sed pōtificali auctoritate cōpellūtur: vt ff.de pet.hæred.l. hæreditas.§.i.& de annuis leg.l.quintus.

s ¶ Inuidiā.] i.blasmū.

t ¶ Et conscientiam.] scilicet malam.

Ratione. † Primo. † Iure. Sepulchrū & monumentū differunt. † Licinio. al. Liciniano. † Iussę. † Cassiano.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a M Onumentorum.] Verba sunt, mihi & liberis meis. Dic & libertis meis sine traditione dominium sibi non acquiritur.

b ¶ Inscriptiones.] s. sic conceptæ, mihi liberis q̄ meis facio. 1 Et bñ dicit ñ trāsferūt: q a nō ex vi donationis inter uiuos: cum liberti neq; p epistolā vel nuntiū huic donationi consueuerunt. Itē nec ex vi ultimæ uolūtatis: q a nō affuerunt quinque vel septé testes. Vel secundo 2 dic inscriptiones tales fuisse, mihi hæredibusque meis facio & s̄m hanc non prosunt libertis, cū non sint hr̄des. Vel dic à quodā extraneo sine uoluntate dñi factæ sunt huiusmodi īscriptiōes. & ad hoc. ff. eo. l. vel quæ. 3 Vel dic īscriptiōes tales fuisse s̄m quod dr̄ ď iure codicil. l. literæ.

1 Ista prima positio non placet scribentib. hic.
† militi & alijs.
2 Ista ē vera. Pau.
† al. trasferunt.
† al. initij.
3 Diuinat Pau.

c ¶ Vobis.] libertis. Sed ꝯ. ff. de mor. infer. l. longa. Solut. purus vel profan⁹ locus circa monumentum præscribit: vt hic, religiosus non ut ibi. Alij dicunt 4 ius inferendi posse præscribi, vt hic, sed dominium sepulchri non: vt ibi. & j. de leg. l. monumenta.

† Extructurum.
4 Placet scribētibus hic.
† In re sua. al. in iure suo.

S Tatuas.] ¶ Nota ex hac. l. regulam ꝙ omnia censentur permissa, quæ non reperiunť prohibita secundum Pau.

d ¶ Prohibita sunt.] sic. ff. si ser. ven. l. sicuti. §. Aristo. & argum. ff. qui ex cau. ma. necnō. §. sed qđ & s̄. de iudæis. l. nullus.

† al. constitos.

I Vs familiariū.] ¶ No. ꝙ appellatione familiæ non continentur cognati, qui sunt coniuncti per fœminas, nec ēt affines. h. d. Pau. de Cast.

† Faustino.
Sepulchrū familiare quod dicať.

e ¶ Ius familiarium.] quod sit p se & familia dicitur familiare.

f ¶ Ad affines.] Excipe generum & nurū, cū familiæ appellatione cōtineantur: vt j. de verb. sig. l. fi. Item dic qui sunt vt ff. de gradib. l. non facile. §. affines.

† al. adhærentem.

g ¶ Cognatos.] Secus in agnatis: quia continētur familiæ appellatione: vt j. e. l. ius sepulchri. quæ est contra. & instit. de legi. agna. tut. §. sunt autem. & ff. de verb. sign. pronunciatio. §. communi. & ff. de adopt. l. qui in adoptionem. hodie tamē idem videtur in cognatis: vt in auth. de hær. ab intest. §. nullam. colla. 9.

† Aquilinæ.

h L Ocum Manifestum est.] vt & s̄. eo. si sepulchrum. & inst. de empt. & vendi. §. fina. & ff. eo. l. vel quæ. §. fin.

i S I necdum. Traditum est.] vt ff. ď se

† Hic oino

& contemptum iudicium defuncti, euitare nō possunt. PP. viij. kalend. Maij. Iuliano, & Crispino Coss.

¶ *Scripturæ, q̄ fiunt in lapide monumēti, non faciunt fidē. h. d. scdm unum intellectū. Bal. Vel sic: Hoc dicit secundū lectu. secundam, q̄ est uera. In monumento hr̄ditario, quod quis fecit pro se & heredib. suis, liberti non habent ius sepeliendi, si non sunt hr̄des, nisi logo t̄pe præscripserint. Pau. ď Ca.*

¶ Idem A. Primitiuo & alijs. L. VI.

MOnumentorū[a] inscriptiones, [b] neque sepulchrorum iura, neque dñium loci puri ad libertos transferēt. † Præscriptio aūt longi temporis, si iustam causam initio † habuit, vobis [c] pficiet. PP. viij. Kalen. Iul. Iuliano & Crispino Coss.

¶ *In re sua unusquisque pōt ædificare put uult, dummō nō appareat, ꝙ sit prohibitum h. d. secūdum Bal. uel sic: Ornare sepulchrū non est prohibitum h. d. Sal.*

¶ Imp. Gordianus A. Claudio. L. VII.

STatuas sepulchro super imponeř, vel monumēto, qđ à te extructū † profiteris, ornamenta quæ putas, superaddere non phiberis: cum iure suo † eorum, quæ minus prohibita sunt, [d] vnicuiq; facultas libera non denegeť. PP. iij. Kalend. Augu. Gordiano A. ij. & Pompeiano Coss.

¶ *Sepulchrum familiare non transit ad cognatos non hr̄des institutos. h. d. Sali.*

¶ Imp. Philippus A. Iuliæ. L. VIII.

IVs familiarium [e] sepulchrorū ad affines, [f] seu proximos cognatos [g] non heredes institutos, † minime ptinet. PP. xvj. Kal. Iul. Peregrino & Aemiliano Cos.

¶ *Locus religiosus scienter uendi non potest: sed coherentem loco religioso quis uendere potest. h. d. Salic.*

¶ Idem A. & Philippus C. Faustinæ. †
LEX IX.

LOcum quidem religiosum distrahi nō posse manifestū est [h] verum agrum purum monumento cohærentem † pfani iuris esse, ideoque efficaciter venundari, nō est opinionis incertæ. PP. vj. Cal. Decembr. Philippo A. & Titiano Coss.

¶ *Corpus depositum sine licentia, potest alio exportari. h. d. Sal.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Aquilianæ. † LEX X.

SI necdum perpetuæ sepulturæ corpus traditum [i] est, trāslationem eius facere non prohiberis. [k] PP. viij. Id. Fe. Diocletiano. iiij. & Maximiano. iij. AA. Coss.

¶ *Reus criminis non prohibetur sepeliri. h. d. Sali.*

¶ Iidem AA. & CC. Gaudentio. L. XI.

OBnoxios criminum digno supplicio subiectos sepulturæ tradi nō † vetamus. [l] PP. viij. Id. April. ipsis iiij. & iij. AA. Coss.

¶ *Mortuorum corpora non debent in ciuitatibus sepeliri. h. d. Sal.*

¶ Iidem AA. & CC. Victorino.
LEX XII.

MOrtuorum reliquias, ne sanctum [m] municipiorum ius polluatur [n] intra ciuitatem condi, iampridem vetitum est [o] PP. iij. Calend. Octobr. ipsis iiij. & iij. AA. Coss.

¶ *Ista lex dicit idem qđ dixi in l. si sepulchrum, ꝙ hr̄des ēt extranei habent ius sepeliendi, tam in sepulchro familiari, quia censetur de familia, quàm in hr̄ditario, q a sunt hr̄des, sed in familiari non habent ius sepeliendi, nisi sint de familia, i. de agnatione: et ēt hæredes extranei, licet non sint de familia. h. d. Pau. de Cast.*

¶ Iidem AA. & CC. Dionisio. L. XIII.

IVs sepulchri tam familiaris, quā hæredirarij ad extraneos ēt hr̄des: [p] familiaris [q] autem ad familiam, [r] etiam si nullus ex ea hæres sit, non etiam ad alium quenquam, qui non est hæres, pertinere potest. S. iij. Id. Nouem. Sirmij. CC. Coss.

¶ Imppp. Valent. Theo. & Arcad. AAA. Cynegio. PP. LEX XIIII.

NEmo humanum † corpus [s] ad alium locum sine Augusti † affatibus transferat. Dat. iij. Cal. Mart. Constantinop. Honorio. N. P. & Euodio Coss.

¶ *Alearum usus est prohibitus: & qui perdit, potest repetere. h. d. Salic.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni. PP.
LEX XV.

† ALearum vsus antiqua res est, & extra operas pugnatoribus concessa. † Verū pro tempore prodiit in lachrymas, multa millia extranearum nationum suscipiens. Quidam enim nec [l] ludentes, nec ludum scientes, sed numeratione † tantū, proprias substantias perdiderint, die noctuque ludendo, argento, apparatu, lapidibus, † & auro. Consequenter autē ex hac inordinatione blasphemare, idest, Deo maledicere conantur, † & instrumenta conficiunt. ¶ Cōmodis igiť subiectorū prospicientes, hac generali lege decernimus, vt nulli liceat in publicis, vel priuatis domibus, vel locis ludere, neq; inspicere: † & si contra factū fuerit, nulla sequatur condemnatio, sed solutum reddatur, & actionibus competentibus repetatur ab ijs qui dederunt, aut eorum hæredibus. aut his negligentib. & † eorum procuratoribus, uel patribus, seu defensoribus, repetat fiscus, non obstante nisi quinquaginta annorum prescriptione: episcopis locorum hoc prouidētibus, & præsidum auxilio vtentib. † ¶ Deinde vero ordinent q nque ludos, Comonbelon † [x] Comondiaulomolon, [z] Rhindalca, [y] kayron, Ecperusan [z] ¶ Sed nec pmittimus ēt in his ludere vltra vnū solidum, et si multū diues sit: vt si quem vinci cōtigerit, casum grauem non sustineat. Non enim bella solummodo bñ ordinamus, sed & res ludicras. ¶ Sed istā intermināres pœnam transgressoribus, potestatem dando episcopis hoc inquirendi, & prędidum auxilio sedandi, prohibemus etiam ne sint equi lignei. Et si quis ex hac hac occasione vincatur, hoc ipse recuperet, domibus corum publicatis, vbi hæc reperiūtur. ¶ Sin autem noluerit accipere † is, qui dedit: procurator noster hæc inquirat, & in opus publicum conuertat. ¶ Similiter prouideant iudices, vt à blasphemijs & periurijs (quæ eorum inhibitionibus debent comprimi) omnes penitus conquiescant.

pul. uio. l. 3. §. non perpetuæ. alias secus: vt s. e. l. i. & j. eo. l. fin.

k ¶ Non prohiberis.] i. de hoc ut & ff. eo. l. si quis enim lo animo. & de cad. pu. l. i. & ij. & fin. Accur.

l O Bnoxios. Non vetamus.] imo hodie petitio ē necessaria: si uel i certū locum relegatus est, vel capitaliter damnatus: vt ff. de cadaue. pu. l. i. & iij.

m M Ortuorum. Sanctum.] vt insti. de rerum diui. l. sanctæ.

n ¶ Ius polluatur.] Videtur ergo ꝙ reliquiæ pollutæ sunt, quod dici potest. Vel dic ꝙ plerunque euenit, vt res non polluta per se, alij iuncta polluat aliam, vt ære aurum sic & hic.

o ¶ Vetitum est.] vt & ff. de sepul. uio. l. prætor. §. diuus.

p I Vs sepulchri. Heredes.] s. pertinet.

q ¶ Familiaris.] i. sepulchri ius.

r ¶ Ad familiam.] agnatorum non cognatorum: vt s. eo. l. ius. & facit ff. eo. l. vel quæ. in prin. & de suis & legiti. hære. l. i. §. interdum.

s N Emo. Corpus.] perpetuæ sepulturæ traditum: alias cōtra. s. eo. l. necdum.

t ¶ Sine augusti.] i. Papæ. arg. ff. de mort. infe. l. fi. & ff. eo. l. ossa.

v A Learum vsus.] Comonbelon. Ludus vbi lapis in longum proijcitur.

x ¶ Comondiaulomolo.] Ludus ubi lapis vel paulus in breue spatium proiicitur.

y ¶ Rhindalca.] Ludus vbi equites currendo in certam rem proijciunt.

z ¶ Ecperusan.] vbi pōdus dentibus eleuatur.

ADDITIO. Circa materiam huius constitutionis vide glo. in verbo ad aleas. in c. clerici. ex

1 De illa vide Cur. in c. fin. de consu. col. xij. ver. sic. itē post p̄dictū tenet ꝙ sic.

de vita & hon. cle. & gl. xxxv. dist. c. j. & Abb. in d. c. clerici. vbi determinat v. quæstiones: quarū prima est anne posset repeti quod in ludo perditum est. Secunda, an valeat consuetudo in contrarium. 1 Tertia, an ex mutuo facto in ludo oriatur actio. Quarta, an valeat transactio ibi facta. Quinta, de qua solum remittit, an vendens rem in ludo teneatur de euictione.

¶ INCIPIT LIBER QVARTVS DE REBVS CREDITIS, ET IVREIVRANDO.

¶ De actionib. in rē dixit. De psonalib. 2 sequitur. Et primò de iis, q̄ ex cōtractib. 3 de qb. totus hic liber tractabit. Et caue tibi: q a in hoc tit. nō 4 tractat de hoc s. de reb. cred. sed tm̄ de iureiur. sic et ff. qđ cū eo. nā nō tractat ibi de ijs de quibus dicit rubr. sed in sequenti libro s. in libro de peculio sic, et s̄. tit i. Item uerbū crediti, et uerbū rei gñalia sunt: ut ff. e. l. i. Si q̄ras quare dixit de creditis reb. et nō ď reb. debit? Rñ. unū dicēdo, et maximè dignius, alterū dixisse ur. Vel uerius 5 q a tractat quo ad creditores qualiter agāt et uēdicāt 6 nō de exceptiōe reorū: q a ergo tā i rea lib. quā in personalib. inopia probationū decurit ad iusiurādū: iō de hoc meritò interserit. Accur. flo.

2 Et de alijs quę ad exēplū earū proponūtur. Sal.
3 Quia sūt dignores Azo. Bald. & Sal.
† al. recipere.
4 Imò Bal. & Sali.
5 Approbatur Ia. But. Cyn. Azo. B. B. & Sal hic & Ia. & Pau. in rubri. ff. eod.
6 Gl. im pprie loquitur nisi te referret ad tit. de iure emphyteutico. Iodocus lauuerenis.
Creditū & res verba sūt gñalia.
8 Ap pbať s̄m secundū Ia But. Cyn. Azo. B. B. & Ang. hic Sali. in l. actore j. eo.
8 Idē Iac. But. & Sal.
9 Approbatur s̄m pd.
10 Not. ex ista glos. ꝙ qui allegat casū fallētialem, eū dēt pbare s̄m Iodo.
11 Ista est de mente omnium.
12 Ibi est speciale fauore vltimæ volūtatis Bald.
13 Ibi est speciale in iuramento necessario pp instrumēta de nouo reperta. Bal.
14 Dic ꝙ ibi erat iuramentum purgatiōis. & iste ē verus intellectus illius auth. Ang.
15 Dic ꝙ hic loquiť in iuramento litis ďci

C Ausa.] CASVS. Dicebā te mihi teneri in decē: ea denegasti: detuli tibi iusiurandum extra iudicium: vel tu mihi detulisti iudice approbante: vel iudex detulit: iuraui te mihi teneri. an posteà appareat me deierasse debeat iusiurandum retractari, quęritur? dicitur quòd non nisi hoc lege fuerit expressum.

CODICIS

domini Iustiniani Sacratissimi Principis ex repetita prælectione.

LIBER QVARTVS.

De rebus creditis, & iureiurando.

TITVLVS I.

¶ *Causa iuramento decisa non retractatur prætextu periurii, nisi in casibus in l. expreßis. hoc dicit Baldus.*

¶ Imp. Antonin. A. Herculiano. L. I.

CAusa iureiurādo ex cōsēsu vtriusque partis, [a] vel aduersario inferente, [b] delato, & p̄stito, vel remisso, [c] decisa, nec periurij pretextu retractari potest [d] nisi [e] specialiter hoc lege excipiať. PP. xv. Kal. Iul. Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Periurus a Deo solo punitur: nec tenetur crimine lęsę maiestatis. h. d. Bal.*

¶ Imp. Alexander A. Felici. LEX II.

IVrisiurādi contēpta † religio satis Deū vltorē [f] habet. ¶ Periculum aūt corporis, vel maiestatis crimen, [g] secundum constituta diuorum parentū meorū, & si [h] per principis venerationem † quodam calore fuerit peieratum, inferri non placet. [i] PP. vj. Kal. April. Maximo. ij. & Aleiano Coss.

¶ *Inopia probationū emergēte, dēt deferri p iudicē iuramentū cāæ decisiuū. Bal. Vel sic Omnē litē cū cāę cognitione pōt iudex iureiurādo decidere. Vel sic: Vbi semiplenè tm̄ est probatum, potest deferri causa cognita sacramentum necessarium. h. d. Salicet.*

¶ Imp. Diocle. & Maximian. AA. & CC. Seueræ. LEX III.

IN bonæ fidei contractibus, [k] necnō ēt in cæteris † causis, [l] inopia [m] pbationū, † p iudicē [n] iureiurādo, cā cognita, res decidi [o]

contra. Item no. ꝙ iusiurādum aliud uoluntariū, aliud iudiciale, aliud necessarium. voluntarium extra iudicium deferť: & sic dicitur ꝙ spōte suscipitur & refertur & recusatur: vt ff. e. l. iusiurandū quod ex couentiōe. in prin. Iudiciale defertur in iudicio à parte parti & iudice approbante & confortante, & hoc pōt recusari & referri: vt j. e. l. delata. & l. generaliter. §. finaūt is cui olim veró nō poterat recusari, vt ff. eo. l. manifestè. vel expone eā vt ibi dixi. Necessariū 17 defert iudex & necessitatē īponit. arg. ff. de in litē iurād. l. fin. nec recusať nisi iusta cā vt j. eo. l. generaliter.

ADDITIO Vide similē glo. in §. item si quis postulāte, i verbo quęrit. inst. de actio. & ampliorem in c. fin. in prin. extra de iureiur.

IVrisiurandi.] CASVS. Quā pęnā pati ďbeat deierās, q r ē? Dr̄ ꝙ satis deū habet vltorem. nec enim si per principē esset iuratum quodā calore, &c. nec deierāti corporalis pęna esset infligenda.

f ¶ Vitorem.] q. d. nō retractať hoc seculo, & sic sunt eadē ptraria quæ sunt superiori. l. & solue hic vt ibi. Posset ēt intelligi hęc lex qñ q s iuraret nō comedere carnes: vt tūc solum deū habebat vltorē. secus si suū iuramētū par uū alij noceat vt i p̄rijs & sic nil esset ꝯ. Itē vr̄ contrà. s̄ de sum. tri. l. j. in fi. Sol. 18 hic contēnit religionem deierādo: ibi violando aliter fidem catholicam.

g ¶ Crimē.] id est, periculū maiestatis, i. criminis lęsę maiestatis.

ADDITIO Facit tex. singu. secūdū. Lud. de Ro. in l. iiij. ff. ad legem Iuliam maiest.

uo: ibi veró nō erat iuratū ad decisionē litis, sed ad obseruationē contractus inualidi. vnde si non valet principipale nec accessorium Bald.
16 Dic ꝙ ibi non fuit delatū iuramentū sed vltro prę stitū, & sic non fuit litis ďcisiuū. hic verò sic
17 Approbatur s̄m Sali. Ang. & Paul.
† Contempti.
† Et sic potest iurari per creaturam. & concoc. & si Christus. cum glos. super verbo. creaturam. extra co. titu
19 Ap pbatur secūdū Bart. Butr. Ang. & B.
† Alijs.
† Concor. ca. ij. circa fi. extra de prob. cum glo. j.
20 Ista solu. est bona secundū Bal. & Sal.

a ¶ Vtriusque partis.] quo solo casu nascitur actio ex iureiurādo. Sed quando iudex infert parti: vel pars parti in iudicio cum sit nascitura actio ex sententia: vt j. eo. actori. non nascitur ex iuramento secundum P. sed Io. dixit 7 tunc duas dari in factum & ad idem & contra eundē: nec mirum: quia ex confessione datur una, & ex sententia postea datur alia secundum B. Item & alias inuenio duas dari, eidem & in eundem & ad eandem rem vbi tamen vnā intentari sufficit: vt ff. de act. em p. l. nō est nouum. & de fideius. si reus. sic econtrà in eo qui debet: vt de d. o. re. l. reus. & de fideius. l. genaliter. §. j.

b ¶ Inferente.] vel referente: nam qui refert, infert. Et dic, scilicet in iudicio vt differat à præcedenti, & comprehendit hic iudiciale & necessarium: sed necessarium 8 defert iudex.

c ¶ Vel remisso.] tunc enim habetur pro iurato. 9 ff. eodem. l. nō erit. § fi. & l. remittit.

d ¶ Potest.] No. non quæri de periurio. sic j. l. proxi. & ff. de in lit. iur. l. fi & ff. de dolo. l. quod si deferente. & ff. de excep. aduersus.

e ¶ Nisi specialiter.] quod amissum allegatur 10 & probatur, &c. Hęc aūt exceptio non fit a iuramento voluntario: 11 q a illud nunquā retractať: vt ff. e. l. admonendi. in fi. Sed à iudiciali, ꝙ in casu vno tractatur vt j. e. l. fi. 12 Itē necessarium in alio casu, vt ff. e. l. admonendi. 13 Itē in alio, vt j. de pęna iud. auth. nouo iure. 14 Sed ibi deferť à lege nō a iudice vel a partibus. Itē uec fuit ibi delatum in eo, in quo litigiū erat. Sed in voluntario vr̄ excipi, vt j. de repu. aut. hodie. sed dic ibi similiter speciale, vel ibi nemo detulit. Itē & s, de transac. l. si ex falsis 15 & j. ď dig. l. quoties. lib. xij. & ff. de cri. stel. l. de periurio. 16 quib. legib. tractantur iuramenta voluntaria. Sed dic ibi iuratū fuit super vallādo cōtractu: hic super lite dirimenda, vt sit loco pbationis. præterea in l. illa, si ex falsis, venit contra duo. s. contra iuramentū & contra pactum, hic solùm deierat, vel ibi nō retractatur prętextu periurij, sed falsitatis, & sic non est

h ¶ Et si.] id est quamuis.

i ¶ Non placet.] imo vr̄ in corpore puniri: vt ff. eo. l. si duo. in fi. Solu. 19 hic per calorem: ibi non argu. j. ad legem Iul. maiest. l. alienam. & & ff. de regul. iur. l. quicquid calore. Vel ibi contra duo venit, scilicet pactum & iuramentum: hic contra iuramentum tantùm. Vel tertio hic non patitur pœnam corporis vel pœnam lęsę maiestatis, sed certè nec ibi, sed quandam minorem. Item contrarium huic fini & principio est. suprà de transactionibus. l. si quis maior. in fin. Solut. hic d alio iuramento dicit.

I N bonę fidei.] CASVS. Dicebam te mihi teneri in decem ex causa venditionis: sed plenè probare non potui, quia non habebam nisi vnicum testem, tu negabas, propter probationum inopiam iureiurando pelato a parte parti iudice approbante, vel iudice referente poterit decidi causa. & ista sunt vera non solùm in contractibus bonæ fidei, sed stricti iuris. & in ijs, quæ ex maleficio descendunt.

k ¶ In bonę fide contractibus.] qui numerantur instit. de acton. §. actionum.

21 Quādo agitur ciuiliter: sed non quādo criminaliter. Bar. B. Butr. Ang. Alberic. & Odof. hic

l ¶ Causis.] non repetit contractibus. nam & non solum comprehendit contractus stricti iuris, sed etiam delicta & quasi delicta nam super omnibus potest iurari: 20 vt hic, & ff. eodem. l. iij. §. j & ff. rerum amot. l. Marcellus. § j.

m ¶ Inopia.] scilicet emergente.

n ¶ Per iudicem.] deferentem iusiurandum, vel a parte parti delatū approbatum. & sic de vtroque hic dicit.

o ¶ Decidi oportet.] id est causa definiri potest secundum eum qui iurauit: vt ff. e. l. admonendi. Et no. si actor plenè probat, vincit sed si nullo modo absoluitur reus, licet non iuret: vt s de eden. l. qui accusare & de iudi. l. properandum. §. j. & j. de proba l. ij. nisi in casibus 21 in quibus lex defert reo iuramentū ad purgationem suā: vt s. de iis q ad ecclesiam confu. l. fi. §. sicubi, & j. de fide instru. l. fi. & de iure deliberandi. l. fi. §. licentia danda. & in auth. de fide instru. §. si tamen. col. vj. & ff. de edē. l. pretor. §. sed si inscio. Si aūt actor s. miplenè probauit per scripturā

22 Ap pbatur per prę dic. scriben Iuramentū reo defertur in multis casibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

domeſticam puta, vt ĩ.de proba.l.inſtrumenta, vel per comparationem literarum, per quam qualiſqualis colligitur fides. vt in authen.de fid. inſtrumen.§.ſi moriantur omnes.& §. ſi verò.nullus. colla. vj. Vel per fugam rei, qui debuit finito officio reſpondere per ſe, vel per procuratorē ibi vbi geſsit officium : vt in autheut. de collat. §.ſuper hoc,& §. ſi quis autem collat.ix. Vel per vnum teſtem, quem dico ſemiplenè probare. 1 arg. ff. quemadmodum teſt.aper.l.j.§.ſi.& ď do, prælega,l.Theopompus, & ff.eo,l.duo. in fin.j.reſpō.& ĩ.ad leg.Corn.de fal.l.ſi quis decurio. & ff. de re milit.l.nō omnes, §. à barbaris.Item ſi duo faciūt plenam probationem, ergo vnus ſemiplenā.nec ob.ff.de quęſt.l. maritus: 2 ibi enim non prohibuit quæſtionē haberi: quia non præcederent indicia, ſed quia in caput domini nō debuit torqueri; vt ĩ, de quæſt. l.j,in prædictis dico caſibus defertur iuramentū per legem iſtam ſed non aperit cui, ſed ponit in cauſę cognitione. debet ergo iudex inſpicere an ſciat veritatem, an non qui uult iurare, vt eum qui neſciat iurare non faciat: vt ff. e.l. iuſiurandū & ad pecu.ij.reſpō. & ff. rerum amo.l.Marcellus. §.qui rerum.& ĩ. de indi. vidu.l.ij. Sed quid ſi non interfuit facto.ſed dicat, ſcio veritatem per famā, nec tūc ei deferat, vt d.l. de indi.vidui.licet q.dā 3 ꝯtra.Sed q.d ſi vterq; dicat, ſcio veritatē?Rñ. deferam actori ſecundum H.qui induxit pro ſe ſemiplenam probationem Alij vt Azo deferūt reo ſi eſt æqualis honeſtatis vt actor,& eſt ꝓ eis.ff. e. admonēdi.et ĩ.eo.l.cum etiam.

† al.Maximæ.

1 Idē But. Cy. Bar.B. Ang.Salic, & Albe.

Teſtis vnus ſemiplenè probat.

2 Dic quod ibi actor ignorabat veritatem quia agebatur de facto alieno, ideo nō deferebatur iuramentū Bal. & Sal.

3 Idē Bal, Ia.Bu, Cy. Ang.& Sa. hic,& Bar. Pau.& Iaſ. in l. admonendi. ff.e.

oportet. PP.x.Kal. Septemb. Maximo ij.& Aquilino Coſs.

¶ *Pupillus tutori iuramentum deferre nō poteſt.Bald.*

¶ Iidem AA.& CC.Martianæ.†

LEX IIII.

SI ad excludendam tutelę actionem pupillus iuſiurandum tutori detulerit;[a] poſteà eādē litem exercere non prohibetur.[b] PP. Kalend. Iul. ipſis. iiij. & iij. AA.Coſs.

¶ *Relictum à tutore vr̄ relictū à pupillo: & ſi dubitat̄ de eo, pōt tutori deferri iur̄m. Bald.Vel ſic. Relicta à tutoribus intelliguntur relicta à pupillis, & ubi aduerſarius fatetur, ad ſacramentum non recurrit. Et tutor iurat in cauſa pupillo mota.h.d.Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Iuliano. LEX V.

CVm ęt à pupillorum tutoribus, velut ab ipſis pupillis relicta[c] fideicōmiſſa videantur:[d] ſuper fideicommiſsis præſes prouinciæ cognoſcet. & ſi id tibi relictum eſſe conſtiterit, reddi tibi efficiet.idem,[e] ſi inficietur[f] ad iuſiurandum (vt deſideras) tutorē adiget.[g] PP. iiij. Kalen. Decem. ipſis.iiij.& iij.AA.Coſs.

¶ *Declaratum ab arbitro cuius declaratio iuri cōſonat, eſt exequēdum ſiue ſequendū à iudice. hoc dicit ſecūdum primā lecturā. Bal.Vel ſic: Super cauſa ſtatus poteſt iuſiurandum deferri.Salic.*

¶ Idem AA.& CC.Beſsio. LEX VI.

4 Dic ꝙ ibi loquitur in iuramento iudiciali: ideo nihil facit pro opinione actoris. Sal.

5 Item quia contingeret abſurdum.nam cū introduxiſſet actor vnum teſtem: vt tunc detur ei iuramentum, ergo ipſe tenet vicem alterius teſtis: ſicque in re ſua teſtificaretur, quod eſſe uon debet.vt ĩ. de teſtib.l.omnibus. item reſpiciat perſonam actoris & rei.ſecundum Azo. ſi ſit aliàs honeſta vel non. item perſonam teſtis inducti.arg.ff,de teſtib.l. iij.ibi,tu magis,&c.& in auth.de teſtib.§.j.coll.vij. item an modica ſit cauſa an magna, 6 & ſic pro qualitate perſonarum actoris vel rei & teſtium deferam ſacramentum huic vel alij vel nulli:in caſibus tamen actori tantum defertur in odium rei.vt ĩ.vnde.vj.l.ſi quando. & ſ. de iudic.l.properandum.§.j.& §.ſin autem alterutra.

5 Et q̃ cā ſit magna vel parua, dic hoc attēdi ex qualitate perſo parū.& regionis more. Albe.& idē Ange.

S I ad excludendam.} CASVS. A tutore pupillus petijt fundum, detulit ſibi iuſiurandum: qui iurauit ſe non debere: & periurus eſt. an non obſtante ꝙ iurauit ſe nō debere, poſsit pupillus iteratò litem exercere, quæritur? Reſpond.quòd ſic vel ſic quòd deferente pupillo tutor iurauit ſe non teneri ex ea adminiſtratione: quod verius eſt.

a ¶ Detulerit.} alias dederit.

b ¶ Non prohibetur.} non ratione periurij: vt ſ.eod.l.j. ſed quia detulit ſine auctoritate tutoris; non enim poteſt dici quoſi tutor qui iurauit: in hoc ei auctoretur in re ſua: vt ff.de auctoritate tuto.& curato.l. j. & 6 dicas hic quæ dicuntur.ff.eo.l.iuſiurandum quod ex conuentione. §.j. ADDITIO. Dic quòd in omni iuramento requiritur veritas intentionis iudicium diſcretionis,& iuſtitiæ impletio. in authenti. quod cis.ĩ.de nupt.Bald.

6 Iſta lectura eſt bona ſed modicę dubitationis iō dic quòd fuit finita tutela, Saliç.

C Vm etiam.} CASVS. Teſtementum feciſti, filium tuum impuberem inſtituiſti, ei tutorem dediſti, fideicommiſſum mihi reliquiſti : ex cuius ſubſtantia fideicommiſſum ſolui debeat: an tutoris. an pupilli: quæritur? Dicitur quòd licet ea quę à pupillo relicta ſunt videantur à tutore relicta : tamen ex ſubſtantia pupilli ſunt ſoluenda. & de hoc pręſes cognoſcet, & ſi conſtiterit aliquid mihi fuiſſe relictum : præſes compellit tutorem ad iurandum, aliqua præſumptione pro me faciente.

c ¶ Relicta.} à patre,

d ¶ Videantur.} & ſic de bonis pupilli ſoluentur: 7 vt hic,& ff.de legat.ij.peto.§.mater.& de leg.iij.l.ſi.& infrà de fideicom.l.etiam. & ff. de fideicommiſ.lib.l.Thaias.§.ij.

7 Concor, Salic.

e ¶ Idem.} ſcilicet præſes.

f ¶ Si inficietur.] id eſt ſi negat fideicommiſſum eſſe relictum aliqua præſumptione pro te faciente, ſecundum quoſdā ADDITIO. Quotuplex ſit præſumptio, vide glo.in c.is cui.de ſponſ.& in l.ſi.ff.quod met. cau.& cum iſta gloſ.concordat Bald.& Sal.

CVm ꝓponas† partibus placuiſſe iuriſiurādi religiōe[h] generis, & ingenuitatis qōnem decidi;[i] præſes prouinciæ iuxta decretum arbitri ad voluntatis veſtræ placitū amitæ tuæ filijs conſulet.[k] PP.v.Id. Febr. Tyberiano,& Dione Coſs.

¶ *Filius nō poteſt deferre ſacramentū in cauſam patris, uiſi habeat mandatū, uel pater ratificet.hoc dicit.et idē in alia quacunque perſona coniuncta. Bald. Vel ſic: Iur̄m uel delatio unius non præiudicat alteri ratum non habenti.hoc dicit Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Eutychianæ.†

LEX VII.

NEc filius, nec quiſq; alius,[l] nec litigādo,[m] nec paciſcēdo, ſed neque iuſiurāndū citra[n] † voluntatē dn̄æ rei deferendo, præiudicium ei facere poteſt. Vnde ſi citra † mandatum tuū aliquid[o] ergà rem tuam filius tuus geſsit, nec hoc ratum habuiſti; nihil tibi oberit. S. Idib. Nouembr. AA.& Coſs.

¶ *Ex iuramēto naſcitur actio in factum ad inſtar iudicati.hoc dicit Bal.& Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Alexandro.

LEX VIII.

ACtori, delato,[p] vel relato iureiurādo, ſi iurauerit, vel ei remiſſum[q] ſit ſacramētū, ad ſimilitudinē iudicati ī factū[r] actio cōpetit.S.xij.Kal.Maij.CC.Coſs.

g ¶ Adiget.} id eſt cōpellet.non tamen vt ānceps periurium 8 ſubire cogatur. arg.ff.eodem.l. iuſiurandum & ad pecunias.ij.reſponſ. Sed in iuramento in litem, eſt ſecus, vbi etiam ſciens nō compellitur iurare: vt ff. de in litem iurā.l. videamus.in princi. Quid autem ſi expreſſè voluit tutorem dare de ſuo pupillo vel extraneo? Reſpondeo non valet, 9 niſi aliquid fuerit ei relictum. argum.ff.de fideicōmiſſ. lib.l.Thais.§.ſecundo.& facit.ĩ.de fideicommiſ.l. fin.& l.ab eo.

† Iſte textus eſt ſing. ſecūdū Lud. de Ro. ſin. 466.ſm lecturā vlg. ad hoc ꝙ arbiter incidēter poteſt cognoſcere de cauſa ſtatus.

8 Idē ſi nō compellit iurare de re de qua non habet notitiā. Iod. laurentis.

C Vm proponas.] CASVS. Cùm de ſucceſsione cuiuſdam amitę quæreretur, ſcilicet an ei poſsint filij ſuccedere, quæſtio ſtatus & generis ab agnatis mouebatur: detulerunt extra ius filijs iuramentum. & iurauerunt. volebant agnati retractare iuſiurandum, quaſi quod talis quæſtio per iuramentum decidi non potuiſſet. fuit de hoc inter eos compromiſſum, ſcilicet an talis delatio teneret: pronuntiauit arbiter ꝙ tenuit. adhuc nolebat agnati ſeruare ſententiam : dicitur ꝙ pręſes prouinciæ ſeruari iubebit. duobus alijs modis poteſt intelligi, prout dicit in gloſ.

† Scythiæ.

9 Idē Bal. & Salic.

† Contra

† Contra

h ¶ Religione text. ius.

i ¶ Decidi.} & deciſa fuit.

k ¶ Conſulet.} iubet iuſiurandum ſeruari.primo enim fuit præſtitum, & cùm diceretur quod non poſſet talis quæſtio iuramento decidi, fuit de hoc compromiſſum: an tenuit talis deciſio? & dixit arbiter quod ſic, & adhuc non ſeruabatur, præcipiet ergo præſes quod ſeruetur. Vel dic arbitri, id eſt ordinarij iudicis. ſic ſupra de poſtulā.l. quiſquis. & hoc dico ne ſit contrà.ff.de arbitr. l. non diſtinguemus. §. de liberali. & ſuprà de peda. iudic. l.ſecunda, in fine. Vel dic quod principaliter de hæreditate agebatur coram arbitro,& incidenter de ſtatu.argu.ſupra de iudic.l.quoties.

N Ec filius, CASVS. An filius debitori patris iuramentum deferens ei poſſit præiudicare. quęritur? Dicitur quòd non : neque litigando, neque paciſcendo. niſi pater quod geſtum erat ratum habeat

l ¶ Alius.} niſi de hoc haberet mandatum.

m ¶ Litigando.} id eſt ſuccumbendo.

n ¶ Citra,} id eſt præter: ſic: ff. de pactis.l. paciſci. & ad Trebellia. ſi cui.§.ſi autem à me & de furt.qui vas.§.vetare. & ff.de ſeruit. vrbano. prædio.l.inuitum.

o ¶ Aliquid.} deferendo forſitan iuſiurandum debitori. 10 & ſic nota non pręiudicari per alium: vt hic & argu.ff de pecul.depoſui. §.j.& ff.eod.l.quanto magis.& l.ſequen.& l.iuſiurandum quod ex conuentione.§.ſi.& l.tutor.in prin.& ſ.de pact.filius.& l.ſeruus.& ff.de ſolu.l. filiusfamilias. & ſ.de procu.l.maritus.

10 Approbatur ſm Bal. Angel. & Salic.

11 Idem B.But. Ang. Bal. & Cy. in l.j.§.co.

A Ctori delato. CASVS. Dicebam te mihi teneri ad decem, negaſti: detuliſti mihi iuramentum, vel detuli tibi iuſiurandum, & tu mihi retuliſti, vel cum paratus eſſem iurare mihi remiſiſti ad ſimilitudinem iudicati: dabitur mihi actio in factum ex iure iurando.

p ¶ Actori delato.} à reo extrà iudicium non a iudice, ſecundum P. ne duæ naſcantur in factum actiones.Nos contra 11 vt dixi ſupra eodem.l.prima.Accurſius.

q ¶ Remiſſum ſit.} quod fuit ſuſceptum mox 12 quàm fuit delatum : vt ff.eodem.l.non erit.§.fin.& l.remitti. & ad hoc.ff.quib.mod. pigno. vel hypo.ſolui.l.item.§.primo.

12 Vide gl. in cap. qui propter. extra de elect. & in c. ſi qualibet. xij.q.ij. Iuramentū actoris quā actionem parlat.

r ¶ In factum.} ſcilicet ſi infoꝛmiter iurauerit.nō referēdo ſed ad aliquam ſpeciem cauſæ. ſed ſi ſuper aliquo facto nominatim iuratum eſt: veluti ſe vendidiſſe: ſicut venditi ſi vendidiſſet actio competeret: ſic & nunc

nunc vtilis actio datur venditi: vt ff.cod.l.ſi duo.§.ſi quis.

D Elata.} CASVS. Dicebam te mihi teneri in decem: negabas: detuli tibi iuſiurandum: cum hoc communiter placuiſſet, ſi per me non ſtetuerit quo minus de calumnia iurem. ſcilicet, quod non animo calūniandi detulit tibi iuſiurandum: iſtorum vnum facies: aut iurabis: aut referes, aut ſolues per iudicis delationem. & compelleris ad aliquod iſtorum.

a ¶ Delata.} ſ.quia placet 1 parti: puta actori cauſam decidi ꝑ iuſiurandum.

1 Iſta eſt ď mente oīū.

b ¶ Per actorem.] q.a niſi iuret, denegabitur ei actio. & habebitur pro remiſſo iuſiurādum : 2 vt ff.eodem.l ſi non fuerit.

2 Concor. Sal.& But.

c ¶ De calūnia iuret.} niſi ſit patronus vel parens, qui ď calumnia nō iurant: 3 vt ff.eo.l.iuſiurandum & ad §.qui iuſiurandum.

3 Idē Sali. hic:& Bar. & Iaſ.in l. hic allega.

d ¶ Per iudicem.} delationem approbātem.

e ¶ Soluere.] vel iure

f ¶ Referat.} qui non debet de calumnia iurare: 4 vt ff.eo. l. iuſiurandum & ad pecu.§. ait p̄tor. Et no.quod quando que non licet ei referre. vt ĩ.de fidei.l.ſi.& ff.re. amo.l.Marcellus.§.ſi.& ff. de iniur.l. lex Cornelia.§.hac.& ĩ.de iur.deliber.l.ſancimus.§. licentia danda.& ſ.de ijs, qui ad eccle.confu. præſenti.§.ſicubi.

† Quāuis.

4 Idē Sali.

ADDITIO. Dic in actionib.turpib.vel famoſis deſcendentib.ex delictis reus ꝑciſe cōpellitur iurare, nec pōt referre i c.ſi.extra eo.Ia.in l.iuſiurandum.ff.eod.

† Intell.huius l. vid. ꝑ Purpur. in l.edita.nu. 38. C. de eden.

g ¶ Habet.} vt & ff e. l.manifeſtæ. Quid ſi fuerit ſuſceptum? R̄ ſi.nō reuocabitur: vt ff.e.l.manifeſtæ. ſed certe imo pōt recuſare: vt ĩ.eo.l.generaliter.§.ſinautem is cui.& ibi ſolues. Dic quòd hic conuenerat inter partes vt cauſa iuramento decideretur, ibi non.& ſic non corrigitur.Iacob.Butrig.

† Præcurrere. al. per currere.

¶ *Reus, cui iuramētum defertur, teneē iurare, aut deferre, uel ſoluere.h.d. Bald. Vel ſic: Deferēs teneē prius de calūnia iurare, & is, cui defertur, teneē iurare uel referre alias compellitur ſoluere.h.d.Bald.*

¶ Iidem AA.& CC.Martiano. L. IX.

DElata[a] conditione iuriſiurandi, reus (ſi nō per actorē[b] quo minùs de calumnia iuret,[c] ſteterit) per iudicem[d] ſoluere[e] vel iurare, niſi referat[f] iuſiurādū, neceſſe habet.[g] S.v.Kal. Maij. Sirmij AA.Coſs.

¶ *Etiam in actione depoſiti poteſt deferri ſacramentum.h.d.Bal.& Salicetus.*

¶ Iidem AA.& CC. Protogeni. al. Protogenito. LEX X.

IN actione etiam depoſiti, quæ ſuper rebus quaſi † ſine ſcriptis datis mouetur, iuſiurandum ad exemplum cæterorum[h] bonæfidei iudiciorū deferri poteſt. S. v. Kalend. Decembr.CC.Coſs.

¶ *Iuramētum delatum pōt reuocari antequam ſit iuratū uel pronuntiatum: & reuocatum non pōt iterato deferri.hoc dicit no. Bal. Vel ſic: Delatio iuramenti antequàm præſtetur uel ſententietur poteſt reuocari. hoc dicit Salicetus.*

¶ Imp.Iuſtinianus A.Demoſtheni.P.P.

LEX XI.

SI quis † iuſiurādum intulerit, & necdum, eo præſtito, poſteà (vt pote ſibi allegationib.[i] abūdantibus) hoc reuocauerit: ſancimus nemini licere penitus iterū ad ſacramentum[k] recurrere. † Satis enim abſurdum eſt redire ad hoc, cui renuntiandum putauit:[l]

I N actione.} CASVS. Depoſui penes te librum meum: repetij depoſitum: negaſti te penes me depoſuiſſe : an tibi vel tu mihi poſsis iuramētum deferre quæritur? Dicitur ꝙ ſic: ad exemplum,&c. videbatur quod non admitteretur delatio in depoſito, ſicut nec compenſatio.

h ¶ Cæterorum } nam & hæc eſt bo. fidei.& inſtit.de act.§ actionum. ſed vr̄ non deferri: quia nec 5 compenſatio habet locum: vt ĩ.de compen.l.ſi.& pro hoc arg.ĩ.de non nume.pecu.l.in contractibus.§. illo. & quia de dolo tantum & lata culpa tenetur,& ideo videbatur non admitti iuramentum, quo dicat ſe non teneri vel non recepiſſe.

5 Concor. Iac.But. & Salic.

S Iquis. CASVS. Dicebam te mihi teneri in decem: negaſti: detuli tibi iuſiurandum, antequam iurares aliis probationibus abundantibus mihi forte quia inueni inſtrumenta, per quæ potui probare, reuocaui iuramentum: an his probationibus iterum deficientibus poſsim regredi ad delationem iuramēti, quæritur? dr̄ quod non. ſatis enim,&c. nec me admittet iudex: & hoc in prima. ſed vſque ad quod tempus reuocare licet quærit? dr̄ quod vſque ad definitiuam ſententiam, non poſt ſn̄iam q̄ prouocatione non fuit ſuſpenſa vel confirmata: ne repe.&c.& hoc ī ſecunda. Et qualiter in hac ſecunda parte poni caſus debeat: dic vt ſubijcit.l.proxi.ſ.in prin.in poſitione caſus,

i ¶ Allegationibus.} i.probationibus.

k ¶ Ad ſacramentum.} quod iam reuocauit.

l ¶ Putauit.} 6 & renuntiauit.& eſt ad hoc.ĩ.de non nu.pecu.l.generaliter.& ff.de ſta.ho.l.homo lib.& ff.qui ſatiſd.cog.de die.§.ſi. & ĩ.de cō di.infer.l.ſi.& ĩ.de fide inſtru.l.cum quidam.& ff.de procu.l.in cauſę.& de admin.tu.l.cum quęritur.Sed arg.contra.ff.de collat. bon.l.nonnunquam.ſed ibi nulli nocebat.

6 Concor. l. c.cū venit. ſet.cum gl. ſin.in med. extra de re iudic. ſtit.

ADDITIO. Imo & ibi de p̄iudicio fratrū, quib. videbat̄ acquiſitū ius ex benignitate admittiī ne à ſucceſsiōe de facili priueī.Sa.

m ¶ Probationem.} cuius contemplatione reuocauit iuſiurandum,

n ¶ Iniquitates.} variationem 7 iniquitatem appellat,

7 Sing. gl. tractat. ſm Lud.de Ro. cōſ. 47.

o ¶ Definitiuam.] dicas quod interlocutoria erat quia pronuntiabatur ſacramentum eſſe præſtandum:& ideo dicitur definitiua: quia illud definit. 8 & ſic non corrigitur per ſeq.l.ſecundum Irn. vel dic quod definitiua dicit.nam poſteà olim iurabatur: vt hic,& ĩ.de ſententijs.l.cum iudex.ſed hodie contra: vt ĩ.l.prox.in prin.

8 Iſta glo. ſm alleg. ꝙ ſn̄ia ; definit vnum articulum cāē pōt dici largo mō & improprie definitiua. Bal.

& cùm deſperauit aliam probationem,[m] tunc denuo ad religionem conuolare; & iudices nullo modo eos audire ad tales iniquitates[n] venientes. ¶ Si quis autem ſacramentum intulerit, & hoc reuocare maluerit; licere † quidem ei hoc facere, & alias probationes (ſi voluerit) præſtare: ita tamen vt huiuſmodi licentia vſque ad litis tātummodo terminum ei præſtetur. ¶ Poſt definitiuam[o] autem ſententiam, quæ prouocatione ſuſpenſa nō ſit, vel quæ poſtquam fuit appellatum, corroborata fuerit; nullo modo reuocare iuramētum,[p] & iterum ad probationem venire cuiquam concedimus: ne, repetita lite, finis negotij, alterius cauſæ fiat exordium.[q] Dat. xv. Kalend. Octobr. Chalcedonæ, Decio V.G.Cos.

† licet.

¶ *Iſta eſt no lex, & ita utilis ſicut eſt ī iſto quarto libro. & hoc intendit. Iur̄m ad deciſionem litis delatum à parte, uel in defectū probationis delatū a iudice, ante ſententiam definitiuā, uel in ipſa ſententia eſt præſtandū.h.d.uſq; ad §.ſed iur̄o. Bal. Vel ſic: Si iudex in definitiua ſententia reum condēnat ſub cōditione, ſi actor iurauerit, & ſententia, ſit appellatione ſuſpenſa, nō poterat actor interim iurare, propter quod actore interim moriente, ſententia non habebat effectum: nunc prouidetur ut poſsit iurari, et appellatione pendente.h.d.Salicetus.*

¶ Idem A.Demoſtheni.P.P.

LEX XII.

GEneraliter de omnibus

p ¶ Iuramētum.} i. delationem.

q ¶ Exordium.} quod eſſe non debet: vt ĩ. de fru.& lit.expen.l. terminato.

G Eneraliter.} CASVS. In prin.huius legis recitat imperator quandā antiquitatē quæ talis eſt. olim ſi Titius à Sempronio x. petijſſet, & intentionē ſuā Titius ꝓbauiſſet ſemiplenè forte per vnum teſtē, iudex q.a non plenè ſibi liquebat in cauſa ꝓnūciabat ſic, condēno Sēproniū Titio in decem q̄ petijt Titius, ſi Titius iuret Sēpronium ſibi teneri: & à tali ſn̄ia appellabat̄. pendēte aūt appellatione ꝯtingebat Titium mori. iuramenti delationem ad hr̄dem nō tranſmittebat: quia forte hr̄s veritatem ignorabat, vel non erat fide dignus, vt defunctus, multæ cauſæ iō quod iuramentum poſt ſententiam conſueuit interponi periclitabantur propterea hanc antiquitatē corrigit imperator, ſtatuens qď omne iuramentum, ſiue neceſſariū ſiue iudiciale ante ſentētiam præſtetur. Si vero actor reo vel iudex iuſiurandum deferat: reus poteſt iurare ſi vult, ſi ñ vult reus poteſt actori referre : & habet actor neceſſe iurare. Si vero recuſet & cōdemnetur, ñ appellat, cum nō debeat reſpuere in perſona ſua quod placuit in perſona aduerſarij. Vel pone ſic: Delato iureiurando ſi non recuſetur, pręſteē. Si vero r̄ferat̄, delator nullatenus pōt recuſare. Si vero recuſetur & iudex viderit iurādum eē: condemnabit illum quantum ad illud capitulū ſuꝑ quo iurare debuit nec audieē appellans: quis enim ferendus eſt &c.

¶ Sinautem is cui.} Si vero is cui iuramētum defertur vel à patre vel à iudice illud recuſauerit, hoc ei facere liceat. ſi tamen iudex viderit eē iurandum condēnabit eum ſuꝑ illo capitulo ſuꝑ quo iurare debuit, quaſi eo deferente delator iurare paratus eēt,& ei fuiſſet remiſſum : quādo eo volente recuſat̄: & hoc eſt ꝙ ſubijcit quaſi volente.&c. nihilominus ſuper aliis capitulis lite ſuo marte currente,&c. ita tamen ꝙ reus proteſtetur qn̄ recuſet: & ſi non audiat̄, appellet, & ſi iudex appellationis viderit iuramentum bene illatū, ſed male recuſatum, confirmabit ſententiam primam iudicis. Si vero fuerit male illatum & bene recuſatum, reſcindetur prima ſententia: neutri parti quo ad expenſas præiudiciū gerendo. ſed ſi actor obtinuit in prima ſententia, reus in ſecunda, uel cōuerſo fiet expenſarum inuicem compenſatio. ille vero quia iuramentum detulit ſiue iurauit is cui delatum eſt, ſiue ei remiſſum fuerit cum paratus erat iurare, non audiatur appellans.& hoc in ſecunda.

¶ His de p̄ſentibus p̄ſonis.] Prædicta vera ſunt cum tam actor quā reus p̄ſens eſt. ſi vero actor ſit p̄ſens, reus abſens & per ꝓcuratorem litiget, ſi debeat iuramentum deferri, datis inducijs p̄ſentare ſe debet coram iudice,& iuramentū ſubire, vel recuſare. Si vero, adeo nobilis ſit, vt in ꝓuincia in qua degit iudex iurandū ꝓſpexerit, mittere dēt ad iudicem illius terræ,& ille iuramentū recipiet,& in ſcriptis redigi faciet : ſi t illatū ſiue relatū: ſi ſuſceperit & præſtiterit vincat. ſi illatū vel relatum recuſauerit, cām amittat: nec deferenti liceat appellare: poterit aūt ſi voluerit ire ꝑ ſe vel ꝑ procuratorē,& iurō intereē. ſi vero nec ire voluerit nec procuratorē mittere: reus corā iudice illius prouinciæ iuramentū debet ſubire vel referre:& debet redigi in actis qualiter iurauerit vel retulit:& debet acta mittere ad iudicem corā quo cā agitur. quid autē ſit ſtatuendum de expenſis iudex examinauit. Interim tn̄ dum omnia iſta fiunt alia capitula cauſæ poterūt examinari, ſed nō definiē ſentētialiter: & poſtea examinabitur capitulū ſuper quo iuratū eſt. ea vero q̄ ſancita ſunt

sunt: cùm tam actor quam reus præsens est,& in personis absentibus obseruetur.& hoc in tertia. Iudex verò coram quo causa agitur, videre debet qualitatem personarum, an iuramentum sit præstandum coram se vel alibi:& sub qua forma. obseruatis ijs, quæ de iuramento calumniæ sancita sunt, vel à Iustiniano, vel à retro principibus non derogando per hanc.l. alijs antiquis l. quæ super iuramentis præstandis sancita sunt: sed si quid in his deest, hoc repleatur: vel si quid minus bene dictum est, hoc corrigatur: vt est in prin. huius l. & hoc in vtraq; parte.

a ¶ Quæ in litibus.] nõ ergo de voluntario 1 iuramento dicit hæc lex.
b ¶ Increbuit.] i. cõsuetudo fuit. 2
c ¶ In plenissima.] i. interlocutoria: vt quidam dicunt. Tu dic 3 in definitiua. nã dicit plenissima: vt ff. de re iud. l. i. interlocutoria enim plene nõ plenissime definit.
d ¶ Definitione.] & bñ quia sñia debet continere cõdemnationẽ vel absolutionem: vt ff. de re iu. l. j. nam sub cõditione solebant ferre sententiam, si iuraret reus vel actor.
e ¶ Imponere.] veluti cõdẽno Titiũ Seio in quinquaginta, si Seius sibi iurauerit deberi: vt s. l. px. in fi. & j. de sen. & inter. l. cũ iudex. Vel ecõtra absoluo Titiũ si iurauerit se non debere. Accur. flo.
f ¶ Vt prouocatione.] vel etiã ante appellationẽ intra decem dies.
g ¶ Probationes.] præstandæ per eorum iusiurandum. Et sic not. quod sacramentum obtinet locum probationis: vt j. de non nu. pec. l. in contractibus. §. illo. & de iure deli. l. fi. §. licentia danda. & ff. e. l. sed & si possessori. §. fina. Sed ar. õ. 4 ff. eo. l. eum qui. in prin. sed illud verũ quantum ad pœnam: secus aũt quantum ad rem. Item quãdoque obtinet locum veritatis: vt ff. eo. l. sed & si possessori. §. i. Quãque locum siue vim litis contestatæ: vt ff. eod. l. nã & posteà. §. si is cui. Quandoque vim pacti vel transactionis: vt ff. eo. l. 1. & 2. Quandoque vim solutionis siue acceptilationis: vt ff. eodem. l. iusiurandum etiam. & l. seq. §. 1. Quandoque vim nouationis. Item delegationis: vt ff. eo. l. qui iurasse. §. fin.

1 Quia illud extra iudiciũ & quãcũq;. Ang.
2 Idẽ Bal.
† corum.
3 Et bene Ange.
4 Dic quod ibi fuit cõsideratũ onus: hic verò effectus. Sal. & Ang.

iuramentis, quæ in litibus a offeruntur vel à iudice, vel à partibus definiendum est. Cùm enim iam increbuit b iudices in plenissima c definitione d sacramentum imponere: e euenit, vt prouocatione f lite suspensa, ij quidem qui iusiurandum præstare iussi sunt, ab hac fortè luce subtrahãtur, probationes g autem rerum † cadãt: cùm h multùm discrepet iuramentũ hæreditarium i à principali k sacramento. ¶ Necessitate itaque rerum coacti, & probationibus pinguiùs l subuenientes, ad huiusmodi venimus sanctionem. ¶ Omne igitur iuramentũ siue à iudicibus, siue à partibus illatum, vel in principio m litis, vel in medio, vel in ipsa definitiua n sentẽtia sub ipso o iudice detur, non expectata p vel vltima definitione, vel prouocationis q formidine.

¶ Iuro præstito est standum præcedente legitima delatione. si aũt non est præstitum, sed recusatũ: si quidem ab eo, cui refertur, hr̃ pro conuicto, & non appellatur. si autẽ ab eo, cui defert, põt per iudicem haberi pro conuicto. & cõtra eũ pronuntiari definitiuè, si iurm̃ respicit totam causam, uel in interlocutoriè super aliquod capitulũ: tñ si credit se grauatum, poterit appellare, & iustificare appellationem. h.d. usq; ad. §. his de præsentibus. Bald.

¶ Sed iuramento illato, cùm hoc à partibus factum r fuerit, & à iudice approbatum s vel ex auctoritate iudicis cuicunque parti illatum. t si quidẽ is, cui imponitur sacramentum, nihil ad hoc fuerit reluctatus, u hoc x præstetur, vel referatur: y necessitate ei imponenda, cui iure † refertur, relationis sacramentum subire: vel si hoc recusauerit, † quasi illato z sacramẽto a pręstito, b causa, c vel capitulũ decidatur, d nullo loco prouocationi reliuquẽdo. Quis enim ferendus est ad appellationis veniens auxiliũ in iis, quæ ipse faciẽda procurauit e? ¶ Sin aũt is, cui f sacramẽtum est illatum vel à parte, vel à iudice hoc subire minimè voluerit, licentiam quidem habeat sacramentum recusare g: iudex aũt si hoc h omnimodo pręstandum æstimauerit, i sic causam dirimat, quasi volente k reo sacramentum sit recusatum: & ita cæterasiue capitila, l siue totius negotij summa examinetur, & lis suo marte percurrat, nullo ei obstaculo obuiante. ¶ Ipse autem, qui sacramentum sibi m illatum dare recusauerit, vel hoc attestetur n vel si fortè non audeat habeat sibi in vltima prouocatione repositũ auxilium o †: & si iudex appellationi præsidens, bene quidem illatum iusiurãdum, non ritè autem recusatum pronuntiauerit, res secundum quod iudicatum est permanebit. Sin autem non ritè quidem illatum, rectè autẽ recusatum sacramentum pronuntiauerit: tunc ei licebit emendare sententiam iudicis, quæ quasi ex recusato p sacramento processit: & nihil penitus nec præiudicij, q nec iniusti dispendij r cuicunque incurret: sed & causæ cursus s ab initio usq; ad nouissimum termi-

p ¶ Expectata.] Redde singula singulis vt dixi. Vel dic non expectata vltima definitione & cum à partibus defertur: vel prouocationis formidine, cùm à iudice.
q ¶ Prouocationis.] quia secundum legem, post sententiam tñ licet appellare. s. de episco. audien.
r ¶ Factum.] i. delatum.
s ¶ Approbatum.] & sic est iudiciale. & ideo dicit iure. approbatũ: quia quãque non approbat, vt si ille cui defertur, dicat se nescire veritatem: vt ff. eo. l. iusiurandum & ad pecunias. circa prin.
t ¶ Illatum.] & sic est necessarium.
v ¶ Reluctatus.] id est non recusat.
x ¶ Et hoc.] nunc respondet.
y ¶ Vel referatur.] cum à parte infertur, uel etiã cùm à iudice, & potest isto casu is, cui defertur recusare. item appellare: vt j. ea. l. §. fin aũt is cui.
z ¶ Illato.] i. delato.
a ¶ Sacramento.] quia perinde habetur ac si primus iurasset.
b ¶ Præstito.] ab eo cui ab initio illatum fuit.
c ¶ Cã.] quando super tota cã defertur: sed capitulum qñ super certo capitulo defertur.
d ¶ Decidatur.] sic ergo delator non potest recusare si ei refertur: sed is cui primo delatum fuit bene potest rcusare: vt j. ea. l. §. i. Item nec appellat: vt hic quod alteri cur scilicet primo fuerat delatum, non denegatur: quia potest appellare: vt j. proxim. §.
e ¶ Procurauit.] procurauit enim ut lis iureiurãdo decideretur. & est sic ff. quod quisque iur. l. 1. & & ff. eodem. l. iusiurandũ & ad pecu. §. fi̇̃s.
f ¶ Cui.] siue sit actor, si ue reus.
g ¶ Recusare.] 5 contra. s. eo. l. delata. & ff. eo. manifestæ. Sol. hic nouũ, vel dic ut in dicta l. manifestæ. diximus.
h ¶ Si hoc.] hoc ad necessarium tantum restringitur.

† al. deest iure.
† Scilicet ili cui relatum est iuramentum Salic.
† Nolente.
† Recusasse.
† Iste text. ẽ singu. sm Ang. hic quod sñia interlocutoria ipse grauari & iustificari ppter ex nouiter agitãdis in cã appellationis & de gl. 1. ic 1. de his vi met. ci sunt.
5 De hoc vide c. vlt. vbi bo. gl. extra eo.

h ¶ Cum.] pro quando, temporaliter melius ponitur quam accusatiuè.
i ¶ Hæreditarium.] i. hæredis.
k ¶ A principali.] s. defuncti: vt quia nesciat hr̃s veritatem: nam licet ei ignorare: vt ff. de re iu. l. qui in alterius. nec de alieno facto cõpellendus est iurare: vt ff. re. amo. l. Marcellus. §. iurare. Item potest esse quod defunctus bonæ famæ & legalis homo fuit: sed hęres nequam.
l ¶ Pinguius.] no. sic s. de hære. l. quoniam. in fi.
m ¶ In principio.] i. post litem contestatam, vel. i. ante.
n ¶ Definitiua.] i. paululum ante sñiam, qm̃ quæ incontinenti fiunt, inesse videntur: vt ff. si cer. pet. l. lecta. & s. de pact. l. petens. Alij dicunt. i. paululum posteа, vt nõ sit correcta lex superior. & illa quæ est. j. de sen. & interlo. l. cum iudex & pro eis facit. j. eo. §. fi. ubi dicit non mutari vetera iura. Tertij dicunt. i. in ipsa sententiæ prolatione. & reddunt singula singulis i. vt ad id quod dicit i prin. litis, vel in medio referatur, id qd̃ dicit non expectata sententia, & ad id quod dicit in ipsa definitiua sensentia, referatur, non expectata prouocationis formidine.
ADDITIO. Aduertas ſm Cy. hic quod hoc principium istius l. non corrigit superiorẽ. l. proximam in fi. licet gl. hoc ibi velit. & gl. fi. j. eo. l. sed solum hoc nouum inducit, quod ẽt appellatione pendente possit hodie, iurari ne probationum copia pereat. & sic non corrigitur et hodie. l. cum iudex. i. de sen. & interlo. omnium iudi. vt vult etiam. Bar. & hic & ibi
o ¶ Sub ipso.] i. cotam. sic s. de epis. audi. l. mathematicos.

i ¶ Existimauerit.] i. nullum, cui illatũ est nõ iuste recusare perspexerit.
k ¶ Volente.] i. sicuti si alteri retulisset. & cum ille subire vellet iste ei remisisset & sic ille recusasset isto volẽte. Vel aliter. i. sicut si relatũ sibi sacramẽtum recusasset, quod ab initio detulisset. & hæc duo paria sunt quo ad sñiam non quo ad appellationem. nam ſm primum intellectum, qui defert vel refert non appellat: vt j. ea. l. §. siue autem qui recusat, appellat. Item secundum alium non appellaret, quod hic facit: vt subijcit.
l ¶ Capitula.] super quibus non est iuratum: vt j. eadem. l. §. nullo tñ &c. Vel dic super quibus est iuratum: vt j. §. proxi. sed & causæ, &c.
m ¶ Sibi.] s. reus vel actor.
n ¶ Hoc attestetur.] qua ex cã subire iusiurandum recusat? Forte quia dubitat de facto, cum hoc iuramentum. sit veritatis: vt ff. eo. l. iusiurãdũ & ad pecunias, circa prin. & ff. re. amo. l. Marcellus. §. iurare autem. Ac.
o ¶ Auxilium.] ille ergo cui defertur appellat, & datur iudex appellationis cuius officium quale sit, statim subiicit.
p ¶ Ex recusato.] hoc expone vt s. Et quasi dicit: ideo quia non per omnia est simile, vt modò notaui.
q ¶ Præiudicij.] ex prima sententia.
s ¶ Dispendij.] nam neuter alteri damnat in expensis: ob hoc quod calũniosè egerit. nam vnus dicit vuam cãm, alius aliam: & si quilibet bonã cãm fouisse vr̃: ut in auth. de iud. §. oportet. coll. 6. Vel dic dispendii ex prima sententia. s. quia cassatur per appellationem. Vel dic. i. damni.
s ¶ Cursus.] quantum est in alijs capitulis: vt j. ea. l. §. nullo. Vel dic ẽt huius, s. primæ & secundæ. nam procedit vt moris est procedi in causis principalibus & appellationis.

Recusatum.

a ¶ Recusatum.] ab eo cui delatum est, volente tamen deferente. Dic ergo recusatum, id est remissum: secus si iudex detulit: & is cui delatum est recusat delatum vt subiicit: cum &c. & s. eo. §. finautem.
b ¶ Detulit.] Nota delator non appellat: sed relator. secundum P. sic: quia facit hoc ex necessitate: vt ff. de consti. pec. l. illud. sed Io. contrà: quia omnis relator est dilator
c ¶ Petitionem.] id est iurisiurandi illationem. Et not. hic triplex iuramentum: vt not. ff. eod. l. j. in fin. & s. eod. l. j. & est voluntarium quod spõte suscipitur, & recusatur, & refertur: vt ff. eod. l. iusiurandum quod est conuentione. in prin. de aliis duobus dicit hæc lex. sunt & alia multa iuramẽta, de quibus in corpore iuris tractat: vt no. ff. e. su per rubr. Itẽ no. quod in casibus nullo mõ refertur: vt ff. rerũ amo. l. Marcellus. §. fi. & l. nõ magis. Itẽ & j. de fideicõ. l. fi. Item & vbicũque lex deferat, nisi eadẽ lex dicat de recusatione: vt j. de bo. auct. iu. pos. l. fi. §. fi. & d. l. Marcellus. & s. eo. delata.
d ¶ His de præsentibus.] personarũ quarũ est negotiũ: aliæ sunt pñsentes aliæ absentes. supradicta locũ habẽt inter præsentes. In absentibus aũt non omnino quantũ ad expensarũ præstationẽ: sed quædam eorum obtinẽt. Itẽ no. secundũ Irn. quod illarũ auctore iudice iusiurandũ à parte parti: aut suscipitur, aut recusatur, susceptũ, aut præstat, aut refert, relatũ rursus aut suscipitur, aut recusatur: qui delatum aut relatum præstitit, obtinet. qui recusat sine causa, cadit quidẽ: sed qui retulit relatũq; recusat, nõ potest prouocare, quod s. alteri nõ denegat. nam appellare põt, qui sacramentũ sibi delatũ recusat, cũ iudici videat quod iuret. nã contra eũ fert sentẽtia absente quoq; altero idem & casus & iuris euentus deprehenditur & hoc dicit lex ista secundum Irn.
e ¶ Statutis.] vsq; nũc.
f ¶ Necesse est.] deferre ergo põt absenti: sicut & remitti. vt ff. e. l. penul.
g ¶ Existimauerit.] vt ff. eo. l. iusiurandum. §. si de qualitate. aliàs destinauerit.
h ¶ sub actorum.] conficiendorum coram iudice illius prouinciæ vbi absens degit. & ad hoc. j de fid. instrum. l. iudices. & s. de iura. cal. l. iij. § fin autẽ. & auth. principales. & ff. eod. l. ad personas. & s. finium regun. l. si quis.

Relator omnis delator est.
† Seruabit.
† Intulit.
Iuramentũ quãq; nullo mõ referẽ.
† Subiungimus.
Summariũ totius huius legis.
† Cõcedẽda.
† Iste text. est singu. secũdũ Ang. hic quod iurm iudiciale, vel necessariũ, põt pręstari per partẽ aduersario etiã ab sente, & valebit sicut si aduersarius esset presens.
† Singu. est ẽt ſm Ang. hic, quod licet pẽdeat delatio data super vno: tñ sup aliis iudicatis officium non cessat, & ita limitata est lex fine pars. s. de dilat.

num non impedietur, & lis æqua lance trutinabitur. ¶ Siue autem illatum iuramentum præstitũ fuerit, siue recusatum: a ipsi parti, quę hoc intulit, nullum prouocationis remediũ in hoc reseruabit: † cum nimis crudele est, parti, quæ hoc detulit, b † propter hoc ipsum quod iudex eius petitionem c sequutus est, superesse prouocationem.

¶ Iuramentum defertur absenti, & debet uenire ad iudicem, uel ad eum mitti, ut sub actorum testificatione iuret, uel referat, uel recuset. Et quæ dicta sunt de appellatione inter præsentes, dicuntur inter absentes h.d.no. usque ad §. in omnibus. Bal.

¶ His de præsentibus d personis statutis, e nec absentes nos fugiũt sed etiam eos huic legi subiugamus, † & si persona præsens nõ inueniatur, cui sacramentũ illatum est, lite fortè per procuratorẽ ventilata, necesse est f vel ipsam principalem personam, datis certis inducijs, ad iudicẽ venire, vt ea quæ de sacramẽtis statuta sunt, ĩpleat: vel si iudex existimauerit g in prouincie vbi degit, sub actorum h testificatione iuramentum ab ea vel dari, vel referri, vel recusari, hoc procedere, vt singulis casibus euẽtus i iam definitus imponatur: licentia danda † ẽt parti alteri, uel per se, vel per procuratorem super hoc ipsum ordinatũ, adesse iis, quæ de iuramento aguntur: vel si neutrum k facere malucrit, & ex vna parte, † sub fide tamen gestorum, iuramentum præstari, vel referri, vel recusari, expensis propter huiusmodi causam pstandis, officio iudicis l trutinãdis, an ab vtraq; m parte, an ab altera n oporteat eas dependi: nullo tamen ex hoc litibus impedimento generando, sed donec ea procedũt, aliis vel capitulis † vel litis o membris p à iudice examinandis: & postquàm fuerint ei intimata gesta super iuramento subsequuta, tunc iterum ad hoc capitulum iudice redeunte, & eo adimpleto ad cætera perueniente: omnibus aliis, quæ de præsentibus sancita sunt, & in absentium parte obseruandis.

¶ Secũdum qualitatem personarum iudex compellit ad comparendum in iudicio personaliter uel mittit ad domũ. Item lex noua in dubio non præsumitur corrigereueterẽ. h.d. Bal.

¶ In omnibus autem casibus, in quibus sacramenta præstantur, obseruationem iudicialem permanere censemus secundum personarum † qualitatem, siue sub ipso iudice præstari † oportet iuramentum, siue in domibus, q siue sacris scripturis tactis, siue in sacrosanctis oratoriis. r Similique modo in sua firmitate remanete, quæ de calumniæ s iureiurando, vel relato sacramento legibus t cauta v sunt, vel à nobis, vel à retrò diuis principibus introducta. nõ enim vt aliquid derogetur antiquioribus legibus, hæc prolata sunt: sed vt si quid deesse eis videatur, hoc repleat. Recitata septies in nouo consistorio palatij Iustinia. Dat. iij. Kal. Nouẽ. Decio V. C. Coss.

¶ Ista est no. & facilis lex, & hoc interdit. Causa ultimæ uoluntatis falso iuramento decisa retractatur ueritate reperta. & in causa executionis testamenti potest obiici leg. Falcidiæ beneficium. h.d. not. Bal. Vel sic. Iuramentum super ultima uoluntate præstitũ retractatur, si contrarium posteà probetur. & sic Falcidia immineat, illa detrahĩt iuramento non obstante. Salic.

¶ Idem A. Ioanni. PP. LEX XIII.

CVm quis legatũ vel fideicõmissum vt pote sibi relictum exigeret, x & testamẽto fortè nõ apparente, pro eo y sacramentũ ei ab hęrede delatum esset, & is religionẽ suam præstasset affirmãs sibi legatum, vel fideicommissum derelictum esse, & ex huiusmodi testamẽto id quod petebat, † consequutus esset, posteà autem manifestum z esset factum, nihil ei penitus fuisse derelictum: apud antiquos quærebatur, vtrùm iuriiurando standum esset, an restituere deberet, † quod accepisset: a vel si re vera ei derelictum fuisset legatum b vel fideicõmissum, an † daremus licentiam hæredi Falcidiam si cõpetat ex hoc retinere?

quo casu condemnatur in expensis pars quæ detulit. & sic secundum l. properandum. §. finautem alterutra. s. de iudic. & in authent. de iudic. §. oportet. collat. vj. Item not. de expensis officio iudicis imponendis, & ad hoc. j. de app. l. eos §. si quis autem. & j. de testib. l. quoniam liberi.
o ¶ Vel litis.] vel pro id est.
p ¶ Membris.] scilicet capitulis.
q ¶ In domibus.] ratione sexus vel dignitatis, vt ff. e. l. ad personas. & l. iusiurandum & ad pecunias. § de qualitate. & s. de iura. calumn. l. ij. §. j.
r ¶ Oratoriis.] id est, super altari.
s ¶ De calumniæ:] quod prẹstat à deferente. & de his habes. ff. e. l. iusiurandum & ad pe. §. ait ptor. & §. qui iusiurandum.
t ¶ Legibus.] super iuramento calumniæ, & in litem: & in aliis vt not. ff. e. l. j. etiã super isto, excepta recusatione: quod hodie fit & tempore sententiæ: vt s. e. l. in princi. & §. sin aũt is cui. nã olim fiebat post sententiã: vt s. e. l. in prin. ADDITIO. Tu dicas hanc gl. cõmuniter reprobari per doctores in eo quod dicit duo noua hac l. induci contra iura vetera. De secundo em̃ diximus. s. eo. l. in fin. De primo vero. s. quod hodie possit iuramentũ iudiciale recusari: Dic hoc verũ subxistente causa: vt satis probat tit. s. in §. finautẽ is cui. iuncto §. seq. & sic l. manifestẹ. ff. eo. nõ corrigiẽ hodie: vt dicunt cõmuniter ibi docto. Vide Abb. in c. fi. in prin. extra e. vers. sed cõtra pdicta.
v ¶ Cauta sunt.] exceptis. casibus duobus primis huius legis.

† Personalem.
† Pręstare.
An iurm iudiciale possit recusari.

CVm quis] CASVS. Testamentum fecisti, hæredem instituisti, ex eodem testamento fundum mihi quasi relictũ ab hærede petij: hæres negauit fuisse mihi aliquid relictum non apparente testamento: detulit mihi hęres iuramentum quæritur an restituere debeã quod accepi, cùm appareat post nihil fuisse mihi relictum? Rñ. quod sic: & hoc in j. Si vero aliquid fuerit mihi relictum: sed erat quæstio, inter me & hæredes an detrahere possent Falcidiam & delato mihi iuramento iuraui Falcidiæ locum nõ esse, si posteà aũt iuramẽtum retractando posset hæres Falcidiam detrahere, quæritur? Dicitur quod sic: vt non experiurio meo lucrum consequar. & hoc in secunda.

† Placebat.
† Hoc.
† Si.

i ¶ Euentus.] vt si illatum sibi susceperit & præstiterit vincat. idem est si relatum præstat. si autem relatum vel illatum sine causa recusat, amittat causam nec liceat ei qui intulit appellare.
k ¶ Neutrum.] i. neque per se, neque per procuratorem.
l ¶ Iudicis.] coram quo iuratur.
m ¶ Ab vtraque parte.] cum alteri parti fuit delatum, & ab ea alteri relatum, vel cum vnicuique fuit delatum super diuersis capitulis, & sic vtrique profuit sententia.
n ¶ Vel altera.] cum alteri parti fuit delatum. & ab ea præstitum: in

x ¶ Exigeret.] in iudicio.
y ¶ Pro eo.] s. legato.
z ¶ Manifestum esset.] non per testes, sed per scrip. testamenti secundũ P. vel dic 1 etiam per testes.
a ¶ Accepisset.] hoc primum soluit infra nobis itaque, &c. aliam quæstionem soluit ibi, sed & si verum, &c.
b ¶ Legatum.] contra. ff. de dolo. l. quod si deferente. Solut. transactio non ualet in rebus testamenti antequam aperiatur: vt ff. de transac. l. de his controuersijs. & sic fuit hic.

1 Idẽ Bar. But. & Sal.

Lucrum.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Lucrum.] imo videtur stari delationi: vt ff. de dolo. l. q. si deferente. & l. seq. vel si iuratū est sine delatione, tūc detur de dolo: vt in eo tit. l. si legatarius. quæ sunt cōtra, non condictio indebiti, de qua hic dicit. Sol. Hæc corrigit illas quo ad hūc casum. & erit ratio, quia sacramētū obtinet vim transactionis: vt ff. e. l. j. & ij. sed transactio non pōt fieri, nisi cognitis verbis testamēti, ergo nec iuramētū deferri: vt ff. de transa. l. de iis. & quéadmodū test. aper. l. j. Vel ibi erant cognita verba testaméti: hic non. Item not. hic speciale vt retractetur iuramentum: vt ff. eod. l. admonendi.

Transactio non potest fieri nisi cognitis verbis testamenti.

† Quis. †[Hoc.

b ¶ Nec cui.] Potest intelligere vt de falcidia nō fuerit facta quæstio: & ideo ipso iure in ea non obstat iuramentum. Vel secūdo dic q de ea fuerit facta quæstio: & sacramētum delatū & iuratum, q Falcidia non habebat locū, nam dicit ex hoc delicto, sed pōt intelligi de alio priuato delicto.

† Petetur. P.F.

Nobis itaque melius visum est repeti ab eo legatum, vel fideicommissum, nullumque ex huiusmodi periurio lucrū[a] ei accedere. Sed si verum fuerit inuentum quartæ detentionem introduci (si tamen locū habeat (ne cui[b] † ex delicto † impium sibi lucrum afferre nostris legibus concedatur. Dat. 15. kalend. Nouemb. Constantinop. post consulatum. Lampadij & Orestis VV.CC.

Si certum petatur. †

TITVLVS II.

¶ Onera hæreditaria inter hæredes pro hæreditariis portionibus diuiduntur, etiam si in prælegatis sit inæqualitas. hoc dicit Bal. Vel sic: hæredes tenentur ad onera hæreditaria, non pro modo prælegatorum, sed pro hæreditatis rata. Salicetus.

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Modestino. LEX I.

Neque æquā,[c] neque vsitatā[d] rē desideras, vt æs alienū[e] patris tui non pro portionib. hereditariis exoluatis tu, & frater cohæres tuus. Sed pro æstimatione rerū prælegatarū: cū sit explorati iuris hereditaria onera ad scriptos hæredes pro portionibus hæreditariis, non pro modo emolumenti pertinere,[f] Qd nec tu ipse ignorare videris, † cū creditoribus secundum formā ueteris iuris † pro portione tua caueris.[g] Datum Kalen. Iul. Chilone, & Libone Coss.

Continuatio.

¶ SI CERTVM PETATVR. ¶ *De actionibus psonalibus dicturus de condictionibus præmittit. & primò de illa qua petitur certū, q est generalis: ut ff. eo. l. certi specialiter et dicit hic ti. de cōdictione certi ex mutuo, in qua seruātur quędam specialia, ut ff. eo. l. singularia. & hoc qd dicit si cer. pet. i. mutuum. nam restringitur eius significatio. alij dicūt esse actionis nomē: ut ff. de tri. l. i.*

Neque.] CASVS. Testamentum fecisti, duos hæredes instituisti, alteri fundum prælegasti: qualiter inter eos æris alieni facienda est diuisio. an pro portionibus hæreditarijs tantum, non habita ratio ne prælegati, an habita? Respon. quòd ius institutionis nō prælegati inspiciendū est: & qui aliud desyderat, neque rem vsitatam, neque æquam desyderat: sicq; dirigit sermonem ad eum, cui nil erat prælegatum volentem haberi rationem prælegati: qui non uidetur hoc ignorasse q pro portione hereditaria facienda sit diuisio æris alieni: cum ipse creditoribus pro portione sua cauisset. Viuianus.

† Debueris. † Intellige l. xij. Tab. quā explicat. P. Prateius. libr. iiij. veter. Iuri

c ¶ Neque æquam.] quo ad ius scriptum. Accur.
d ¶ Neque vsitatam.] quo ad consuetudinem.
e ¶ Aes alienum.] quod pater tuus debuit: vt ff. de verb. signi. l. cedere. §. æs.
f ¶ Pertinere.] vt s. de pact. l. pacto. & fami. erciscun. licet. & l. ea quæ, & j. de hered. act. l. creditores. & l. pro hæreditariis. & j. de excep. l. 1. Et est alia ratio 1, quia personalis obligatio non sequitur fundum etiam prę legatum: vt ff. ad Trebel. l. j. §. si hæres. Item & alia, quia legata non consueuerunt esse de damno: vt ff. manda. l. si hæreditatem. sed reuocantur propter æs alienum & debitum bonorum subsidium vt sint nulla, vt ff. de hærd. institu. l. ex facto. ij. §. vnde scio. & j. de iure delibe. l. scimus. §. licentia creditoribus.

† Idem Sa. But. & Bal.

g ¶ Caueris.] per quod agnoscere videris pro rata: vt j. ad le. Fal. l. j.

Quamuis.] CASVS Pecuniam meam Titio tu nomine tuo mutuasti, & eam tibi reddi tuo nomine stipulatus es: an mihi quæsita sit actio aduersus Titium? Respon. non si pecunia consumpta fuerit, sed qua actione te conueniam, non aperit. Tu dic vtili neg. gest
h ¶ Pecuniam tuam.] per quod videbatur tibi quæsita actio.
i ¶ Suo.] si autē tuo, esset tibi actio quæsita: vt ff. eo. l. certi. §. si nūmos. licet si tibi stipulatus esset, nulla tibi quæreretur actio, vt in ea. l. §. quoniā.
k ¶ Stipulando.] Nisi. n. esset stipulatus, non quæreretur sibi actio nisi ex cōsumptione. nā eo modo recōciliatū esset mutuū, quod dic vt ff. e. l. ij. §. appellata: Item an nouet stipulatio sequēs actionē, quæ oritur ex numeratione, & quando dixi. ff. e. l. certi. §. quoniam. in gl. s. cōdicere, &c.

k ¶ Stipulando.] similiter per vsucapionem. ff. eo. l. non omnis numeratio, circa princip.
l ¶ Ius Obligationis.] Certi condictionis ex stipulatione, non ex numeratione, &c.
m ¶ Mandatis.] s. vt negotiū tuum gessisse videatur te ratum habente in subsidium pecunia cō sumpta per debitorem.

¶ Ista est not. lex. Qui pecuniam alienā suo nomine mutuat, sibi stipulando ius quærit, quod cedere tenetur. h. d. Bal. Vel sic. In pecunia aliena non consistit mutuum, tamen numeratori sibi stipulanti quæritur actio non domino, nisi ut cedat, eum compellat. h. d. Salic.

¶ Imp. Antoninus A. Hermogeni. LEX II.

Quamuis pecuniam tuam[h] Asclepiades suo[i] nomine crediderit, stipulando[k] tū sibi † ius obligationis[l] quæsiuit, quam pecuniā, vt possis petere, mandatis[m] tibi ab eo actionibus cōsequeris.[n] PP. vij. Kalen. Maij. Messala. & Sabino Coss.

¶ Qui officium in prouincia administrat fenus exercere non potest. h. d. Bal.

¶ Imp. Gordianus A. Sempronio. LEX III.

Eos, qui officia † administrāt[o] neque per se, neq; per suppositas personas tēpore officij sui in prouincia fœnus[p] agitare posse, sæpe rescriptum est. PP. viij. kalend. Septembr. Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ Qui nomine domini mutuat: si dominus nomen debitoris ratum non habet, agit actione mandati, uel utili, absque cessione. hoc dicit & est not. Bal.

¶ Imp. Philippus A. & Philippus C. Maximo. P.P. LEX IIII

Si absentis[q] pecuniam nomine eius[r] fœnori dedisti, ac reprobato nomine,[s]

n ¶ Consequeris.] vtili negotiorum gestorum: vt s. de rei ven. l. mater. & j. de reb. alie. nō ali. l. ij. vel depositi, si erat deposita, & generaliter ex quouis cōtractu ex quo apud eū fuit. Sed quid si pecuniā alienam quam dedi mutuò stipulatus sum mihi reddi, & domin9 pecuniā suam vēdicet antequam consumpta sit, an tenebitur mihi ille cui numeraui? Videtur quod non. argument. ff. de in rem verso. l. sed dicendum. & ff. de condi. sine causa. l. j. in fi. & l. ij. & iij. Item pro hoc. ff. de stip. ser. l. j. §. ij. Sed contra videtur q sic q.a in genere debitor est, quod non perit: vt j eo. l. incendium. primū verius est. Itē quid si dedi pecuniam alienā mutuò nec debitor vult eam consumere, qualiter à me conuenietur? Videtur quod non possit, argument. ff. eodem. l. non omnis. §. & cum pecunia. Item cōdictio sine causa non datur, quia ex causa est apud eū quæ non est finita: nec datur respectu possessionis quia ad certæ pecuniæ possessionē nō est adstrictus. Magis videtur verū [2] vt teneatur quasi cōsumpta pecunia: quia per eū fit ne cōsumat: vt ff. de condi. & demon. l. iure ciuili. si verò bona fide hoc faciat, nō tenetur: vt quia est ei denuntiatum à domino ne consumat: vt ff. eod. l. nam & si furt. & facit. j. de distract. pign. l. si maritus. & s. de rei vend. l. si ex ea pecunia.

† Sibi, non tibi. † Officiū. [2] Istud approbare videtur Cy. hic.

Eos qui.] CASVS An potestas Bonon. durante sua administratione per se, vel suppositam personam pecuniam fœnori dare Bononien. possit, quæritur? Dicitur quod non.
o ¶ Administrant.] ad tempus, secus si sunt perpetui vt ff. eo. l. præsidis: in princip.
p ¶ Fœnus.] scilicet fœnerādo. Alii idem si sine fœnore dent. & idem in quolibet contractu, vt ff. eo. l. & principalibus. & s. de contra. iudic. l. j. & ff. de contrahen. emp. l. non licet. & l. qui officij. & idem arg. sumere videtur quod possit vt d. l. ff. eod. l. præsidis. in fine. quod intellige à non subditis, ne sit contrà. j. eod. l. penult. Accursius.

Si absentis.] CASVS. Absente me pecuniā meā & meo nomine Titio mutuasti, quem cōuenire volebā. id mutuum reprobaui, qualiter mihi succurratur ad recuperationem pecuniæ à te mutuatæ cum tecum actionem non habeam, quæritur? Rñ. quòd cedam tibi actionem, & vteris iure cesso. Si verò non cedam: quia non compellar nisi te conuenissem, & tu exciperes, quia nomine meo mutuasses, quo casu per exc. compellerer cedere: tunc vtilem actionem quasi fictione quadam nomine tuo mutuasses: præses prouinciæ tibi competere nōn negabit.
q ¶ Si absentis.] scilicet Titij.
r ¶ Nomine eius.] vnde directam actionem ei non tibi quæsisti: vt ff. eo. l. certi. §. si nummos.
s ¶ Reprobato nomine.] ab eo cuius fuit pecunia, volente eo agere tantū aduersus te. Et dic nomine. i. contractu vel actione. Vel dic debitore. Vel dic q reprobat p in integrū restitutionē: vel verius reprobat, eo ipso q nō vult agere ex actione sibi quæsita. Alij dicunt eo q ratū non habet: quod nō placet: sed licet reprobet vt dixi: tamen ei est quæsita ēt ignoranti & inuito: vt allegatur. ff. de ac. & obli. l. si furioso. & ideo eam cedit: vt hic dicit. Sed quid si dederit nomine absentis, & posteà incōtinenti sibi stipulatus est? Fortè dici pōt vt tantū ex stipulatiōe agatur: vt ff. de no.

ff. de nouation. l. cum enim. nec dicam priori ablatam actionem q.a nec habuisse videtur. Vel dic aliud esse cum quid suo nomine numerat. & posteà stipulatur, & aliud cum alterius nomine dedit, sic ergo tenetur duobus, & cui primò soluerit, ille habebit. Vel dic quod non potuit nouare: vt ff. de procura. l. mandato. & l. procurator tutorum. & de iudi. l. si petitor. & hoc placet.

mandatis actionibus, [a]experiris, prçses prouinciæ iurisdictionem suam prębebit. Idem [b]si cessare[c] mandatum [d]animaduerterit, vtilem [e]tibi [f]aduersus debitorem actionem eo nomine competere non negabit. Propos. xv. kalend. Mart. Præsente & Albino Coss.

¶ No. est, & h. d. Numeratio in persona unius non obligat alios, nisi constituerint se reos debēdi insolidum re, uel uerbis, uel chirographo, & biennium sit elapsum, uel inuicem fideiusserint. Bal. Vel sic: Plures rei debendi possunt insolidum tam re, quā uerbis constitui. & plus ualet uerum, quā simulatum. h. d. Sali.

¶ Impp. Diocle. & Maximian. AA. & CC. Aristodemo, & Proculo. LEX V.

SI non singuli[g] insolidum,[h] acceptamutua quantitate,[i] vel stipulanti[k] creditori spontè vos obligastis, licet vni numerata sit pecunia, vel † intercessionis[l] nomine hanc pro reo † suscepistis obligationem; frustrà veremini, ne eius pecunię nomine vos conuenire possit, quam alii mutuò dedit, si intra præstitutum tempus[m] rei[n] gestæ quæstionem detulistis. Ac multò magis[o] inanem timorem geritis, si † pecunia[p] numerata oleum susceptum instrumento sit collatum: cùm si reddendi † stipulatio[q] nulla subiecta est, & huius rei est habita solennis contestatio,[r] in suo statu remanente eo quod verè factum intercessit,[s] ex olei accepti scriptura nihil deberi[t] manifestum est. S. v. Non. Maij AA. Coss.

a ¶ Actionibus.] si cedat tibi, actionē directā habes, sed si non, utilem.
b ¶ Idem.] præses prouinciæ.
c ¶ Si cessare.] quia nō cogitur mandare, nisi opposita exceptione.
d ¶ Mandatum.] id est, cessionem.
e ¶ Vtilem.] quasi tuo nomine dedisses, vt ff. de administra. tutor. l. cum quęritur. & ad hoc j. de contra. iudi. tu. l. si non.
f ¶ Tibi.] scilicet mutuanti, vel cuius nomine est numerata.

Casum ponit.

g SI non singuli.] CASVS. Tres fuerunt confessi se mutuo x. accepisse, & uni tantū fuerunt numerata. dicit q alij duo non tenentur: si nullum tamen horū quatuor interuenerit. i. quia non obligauerunt se insolidum re vel verbis constituentes se reos, vel si non fideiusseraut pro eo qui accepit, vel nō est lapsum biennium. Item eodem modo psequeris in tribus, qui confessi fuerunt se accepisse oleum, sed uni numerata fuit pecunia. nam duo non tenent, nisi aliquid supradictorum quatuor inter uenerit, sed tunc tenētur sicut tertius tenebat. Itē ille etiā, cui est pecunia numerata nō tenetur ad oleū: sed ad pecuniam, quam uere accepit, nisi in stipulatione fuerit oleū deductū, vt j. l. proxima distinguitur.

† Addit negatio non. † Rea. al. -eo. † Pro.

h ¶ Insolidum.] te & ipsis mandantibus & volentibus.
i ¶ Quantitate.] quia numeratione tenetur insolidum: sed hoc quomodo: cum eiusdem pecuniæ & dominium vel possessio non possit penes plures esse insolidū: ut ff. commo. l. si ut certo. §. si? Respō. si vni numeratur aliorū uoluntate: ut ff. de solutio. l. qui hominem. §. j. & ff. de duobus reis. l. eādem. & ad hoc infr. de duobus reis. l. exprimere. & ff. locat. l. diuisa.

† In quibusdamexem. sic legitur. cū si de reddēdo oleo stipulatio nulla subiecta est, huius rei habita est solennis cōtestatio, in suo sta. re. eo qd ue. fac. intercess. ex olei ac scri ni. deberi manifestū sit.

K ¶ Vel stipulanti.] repete si non, & sic fierent per stipulationem duo vel plures rei debendi: ut insti. de duobus reis. in princi. & j. de duobus reis. l. propter. Accur.
l ¶ Vel intercessionis.] repete si non. si ergo intercessissent, insolidum tenerentur: ut instit. de fideiuss. §. si plures.
m ¶ Præstitutum tempus.] scilicet, biennium: vt institu. de lit. ob. §. multum.

Exceptio non numeratæ pecuniæ limitata tēpore, an habeat locum contractu celebrato non in scriptis.

n ¶ Rei gestæ.] qualiter fuistis confessi: sed alii fuit data, & non vobis vt sperabatis, vt j. de condict. ex leg. l. fina. sed oppo. hic non proponit quòd interuenit scriptura confessionis, ergo etiam post biennium potest excipi, cum biennium obligat, vbi literæ interueniunt. Sed dic hic etiam fuisse scripturam. Item nec obst. infrà. plus. vale. quod agi. l. j. q.a illa regula fallit in obligatione literarum.
o ¶ Multo magis.] Suprà fuit vna simulatio, hic duæ, & ideo dicit multo magis.
o ¶ Si pecunia.] Quidam habent, si pro pecunia numerata: & secundum hoc ponitur casus in hoc loco, vt ponitur j. l. proxi. iō subiic:t, cū si reddendi, &c. quia si stipulatio nouādi animo interponatur, contra est: ut j. l. proxima. sed hoc non placet. q.a tunc non fieret confessio olei spe accipiendi pecuniam, cum iam erat accepta ab illis qui de dolo pfitentur: vnde non haberet locum de protestatione exceptionis, quam dicit hic locum habere, ut subiicit & huius rei est, &c. & j. de non nume. pec. l. aduersus. & alij habent sine p quæ est melior. Et dices pecunia numerata. s. vni, confessi sunt alij duo de oleo. & ideo subiicit, cùm si reddendi, &c. quia si stipulatio interuenit ab aliis duobus, datur exceptio in factum, vt j. de non nu. pecu. l. cum ultra. Vel secundum istam eandē literam dic numerata. i. numeranda: sic s. de leg. & constituti. l. j. & sic non fuit alicui numerata, & secundū hos duos ultimos modos soluitur contrariū. inf. de rer. perm. l. rebus. cum istis cōfitentibus nō fuit numerata aliqua pecunia, uel aliquid aliud datū. Item secundū primū non fuit facta confessio post numerationē incōtinenti.

q ¶ Stipulatio.] de oleo scilicet, sed tantum confessio huius rei de oleo non accepto.
r ¶ Contestatio.] Ante biennium.
s ¶ Intercessit.] s. numeratio pecunię.
t ¶ Nihil deberi.] s. ab accipiente pecuniam.

¶ Debitum ex causa una, pōt in aliam causam mutui per stipulationem trāsferri nō simplici confessione, nec nudo pacto. Et licet confessio fiat per instrumentum, tamen non operatur idem, quod stipulatio; quia stipulatio est efficacior contractus, qui sit in iure. h. d. not. secundum Baldum.

¶ Iidem AA. & CC. Nicandro. † L. VI.

SI ex pretio[u] debitæ quantitatis, facta nouatione,[x] p stipulationē[y] vsuras licitas ab eo cōtra quem supplicas, stipulatus es; falsa mutuo † datę quantitatis demōstratio pręmissa,[z] cum obligationis substantia[a] non defecerit, quo minùs vsque ad modum placitum vsuræ possint exigi, nihil nocet. Si verò citra[b] vinculū stipulationis tantùm mutuam pecuniam datam conscriptum[c] est, & eius pręstari fœnus conuenit;[d] simulatis pro infectis habitis, huiusmodi placitum nihil de præcedenti[e] mutauit obligatione. S. xv. kalend. Decembr. AA. Coss.

¶ Agēs ex mutuo nō hēt necessē pbare originē dñij. h. d. ubi habemus cautū frustra quærimus casum. h. d. uel aliter. Repetenti mutuū nō pōt opponi exceptio turpis quæstus. h. d. & iste est uerus intellectus huius legis. Bal. Vel sic: Contractus substātia, nō origo pecunia est spectanda. h. d. Bal.

¶ Iidem AA. & CC. Pactumeię. LEX VII.

NOn vnde originem[f] pecunia, quę mutuò daī, habeat; sed qui contraxit, si vt propriam[g] numerauit, in huiusmodi obligationibus requiritur. S. v. Non. Octob. Sirmij. AA. Coss.

† Nicanoro. † mutuę.

SI ex pretio. CASVS. Debebas mihi x. ex causa uenditionis rogasti vt dimitterem penes te ex causa mutui, & dimisi & stipulatus sum ea nouādi animo mihi reddi ex causa mutui, & similiter stipulatus sum vsuras, licet falsò demōstres te debere ex causa mutui: q.a nouata est quoq; prima obligatio dicitur q legitimas vsuras petere potero. si verò vsuras per stipulationem nō pmisisti, sed obligasti te ad reddenda x. in instrumento ex causa mutui, & simpliciter conuenisti mihi dari vsuras, eas petere nō potero, nec mutatur prima obligatio. Vi.

Casum ponit.

v ¶ Si ex prętio.] id est, quantitate debita pro pretio cuiuslibet venditionis puta.
x ¶ Nouatione.] Ipsius sortis.
y ¶ Per stipulationem.] & animo nouandi hoc modo, decem quę mihi debes ex venditione tali cōfiteris ex causa mutui te debere, & ex causa ea reddere per stipulationē promittis & vsuras, & animo nouandi priorem obligationem ex venditione, aliàs non fit nouatio, vt j. de noua. l. fin.
z ¶ Præmissa.] In instrumento.
a ¶ Substantia.] Inspicitur ergo quod causa ista suberat: ut hic, & infra ad Maced. l. si filiusfam. aliquid.
b ¶ Citra.] id est, sine stipulatione.
c ¶ Conscriptum est.] s. in chirographo. Sed nōne deierauit tabellio qui hoc scripsit? Rñ. erat priuata scriptura, non publica. Vel scripsit q sic confitebatur & nō quod sic esset veritas, ut dicebant Iudęi ad Pilatū, scribæ q dicit se regem Iudæorum, non quod sit rex Iudęorum.

Ioann. xix.

d ¶ Conuenit.] Nudo pacto, & sic peti non potest: ut infrà de usuris. l. quamuis, sed in primo casu huius legis fuerunt vsuræ deductæ in stipulationem.
e ¶ De pręcedenti.] Sola ergo pactione. uel scriptura constitui non potest mutuum, nisi ad manus pecuniam habeat, nō dico pręsentē, sed in arca. & sic soluitur contra. ff. e. l. singularia. & ff. mand. l. qui negotia. Item adhuc huic responso est contrà. j. de non nu. pec. l. aduersus. Sol. hic scriptura fuit facta ad nouationem. ibi ad nouationis probationē. sic & ff. de iudi. l. exigere. Vel melius ibi cauta fuit quantitas per stipulationem hic pacto nudo: vt hic distinguitur. vel solu. vt ibi. & concordat huic l. supra de transact. l. cum ea. & j. ad Velleia. l. iij. & s. de post. l. si sub specie. & infrà plus val quod agitur. l. j. & ff. de legat. ij. l. cum filius. §. dominus.

Mutuum non potest sola pactione uel scriptura constitui.

NOn vnde originem.] CASVS. Mutuaui tibi pecuniam redactam ex re furtiua, (quod bene potest fieri, quia dominus est pecuniæ, licet dñs non sit rei furtiuæ. ff. de fur. l. qui vas. §. fi.) si pecuniam mutuasti nō inquiritur vnde ad te peruenerit, sed an sit tui mutuantis.
f ¶ Vnde originem.] id est, unde peruenit ad mutuantem dummodò sit sua ut subiicit.
g ¶ Si vt propriam.] Et sic statim nascitur cōdictio, alias demum reconci-

conciliato mutuo: vt dixi s̄.eo.l.ij. Vel dic propriam.i.suo nomine: aliàs alij quæritur condictio: vt ff.eo.l.certi condictio. §. si nummos. Accurs.

S I pro mutua.} CASVS. Volebam à te mutuo accipere pecuniam: quam cùm nō haberes ad manum, equum, vel speciem aliam æstimatam, puta xx. de consensu vtriusq; nostrū mihi tradidisti, vt ex eo pecuniam redigerem, & haberem eam tanquā mutuatam: & stipulatus es eam tibi reddi cū vsuris centesimis: & aurum tibi pignori obligaui: ex isto themate eliciuntur tres quæstiones. Prima est an tenear ad pecuniā, cùm mihi numerata non sit. Scd'a, an ad vsuras centesimas. Tertia, si pignus tantum non valeat, an teneor ad prædictā solidā quantitatem. Viuianus.

a ¶ Aestimatas.} & sic æstimationem videris ab initio accepisse: vt hic, & ff. si certū pet. l. rogasti. & ff. mandati. l. qui negotia. prout habes ibi in litera, nihilominus. sed si habes nihilo magis, est contra. Solut. vt ibi.

† Vnam.

b ¶ Vsuram.} Etiō per hoc videbatur infirma promissio vsurarum, & sic nihil eo nomine peti posse, quod est minimè verum, sed potius siue stipuletur quis vltra statutum modum, siue vsuras vsurarum: non ideo minus licitas duntaxat petere potest: vt hic, & ff. de vsuris. l. placuit. & ff. de cond. inde. l. si non sortem. in prin. & j̄. de vsur. l. pro auro. sed per auth. nec licitas petet: vt j̄. de vsur. authen. ad hæc.

† Syncropho.

c ¶ Legitima.} quantitas.

d ¶ Pareas.} vt j̄. de pigno. l. j. & de distrac. pig. l. ij. & ff. si certum pet. l. creditor. ij. & j̄. de actio. & obligat. l. aduersus. & ff. de distrac. pignorum. l. quæsitū. §. fin. sed Veneti contrarium seruant.

Venetorū obseruatio.

C Vm te.} CASVS. Titius & Seius Gallo in Gallia decem mutuarunt, reddenda, Romæ, Titius in solidum petere volebat: nunquid potuit? distinguitur aut Titius & Seius constituunt se duos reos credendi insolidū, re vel verbis, aut nō. Primo casu insolidū petere potest: vel si Seij esset procurator vel eius hæredis. Secundó casu Titius solam dimidiam partem consequetur: & Seius aut eius hæres aliam dimidiam.

e ¶ Cum te.} id est, Caium.
f ¶ Dedisse.} Titio pone.
g ¶ Stipulandi.] insolidum: vt ff. de duob. reis. l. reos.
h ¶ Pro solido.} scilicet, vt dixi: & s̄. eod. l. si non singuli.
i ¶ Animaduerterit.} scilicet. iudex.
k ¶ Debitum.] Primis duobus casibus iure tuo, sed tertio partim tuo nomine, partim procuratorio, vt ff. Famil. ercis. l. planè. in fi. & facit s̄. de consortibus eiusdem lit. l. j.
l ¶ Solum,} nisi lite contestata: vt s̄. de consortio eius. lit. l. ij.

E O quod.} CASVS. Potest poni in tribus scholaribus, qui promittunt domino collectam: eorum nomina in schedula aliqua conscripta sunt: vult dominus primò pecuniam petere ab eo cuius nomen vltimò scriptum est dicunt illi aut debitum primò scriptum exiges totum, aut simul, an impedietur exactio, quæritur? Dicitur q nō. vel. sic: Mutuaui tribus pecuniam & quilibet se insolidū obligauit. volo petere ab vno: excipit ille quòd solus conueniendus non est: quia tres se obligauerunt? Resp. quòd nō obstat exceptio mihi talis: vnde ab vno petere possum, & hoc in prima. Item si mutuaui tibi pecuniā, & stipulatus sum oleum mihi reddi, petere possum: & si debitorem pœniteat quòd ad oleum se obligauerat, non ob hoc rescinditur contractus. & hoc in secunda.

m ¶ Eo quod.} sic construe: exactio non interpellatur. i. non remouetur, eo quòd vno tantùm instrumento cōtinetur obligationis probatio, proprij debiti singulorum. debiti dico à multis. nam dicebat prout quodcūq; debitū prius in instrumēto legit: ita prius exigendum videtur. vel videbatur non posse peti, nisi votum simul quod in vno instrumento continetur, sed tamen aliud est: vt ff. de euict. l. cùm plures.
n ¶ Exactio.} i. petitio.
o ¶ Non interpellatur.} id est remouetur.
p ¶ Nam si.} verè prædicta ratione nō interpellat, quia nec ista quæ sequit. Vel dic nā p certè.
q ¶ Stipulanti.} secus si sine stipulatione trāslata fuit mutuatio pecuniæ in vinū vel in aliam speciem: vt s̄. eo. l. si non singuli. in fi. & l. pro mutua.
r ¶ Rectè.} i. iure ciuili.
s ¶ Irritum.} vt supra. de transac. l. quāuis. & j̄. de contrahend. empt. l. non idcirco. in fin. & j̄. de act. & oblig. l. sicut.

Vtile per inutile non uitiatur, & nō causa potest conuerti in causam mutui nudo pacto apposito incontinenti, secus, si ex interuallo: ut s̄. eod. l. si ex pretio. secundum Bar. h. d. Bal. Vel sic: si datur species æstimata pro pecunia mutando contrahitur mutuum usura tamen promissa non debetur ultrà: nec uitiatur intra legitimū modum: & insufficientia pignoris non impedit totius debiti exactionem. h. d. Salic.

¶ Iidem AA. & CC. Proculo. L. VIII.

S I pro mutua pecunia, quàm a creditore poscebas argentum, vel iumenta, vel alias species vtriusque consensu æstimatas a accepisti, dato auro pignori, licet vltra vsuram b † centesimā vsuras stipulanti spopondisti tamen sors, quæ æstimatione placito partium desinita est, & vsurarum titulo legitima c summa tantum rectè petitur. Nec quicquam tibi prodesse potest quod minoris esse pretij pignus quod dedisti proponis, quo minus huius quātitatis solutioni pareas. d S. 17. Kal. Ian. AA. Coss.

¶ Si plures simul mutuāt cuilibet p parte q̄ritur actio: nisi sit couētū q sint plures rei credendi, re, uel uerbis insolidū. Bal. & Sal.

¶ Iidem AA. & CC. Alexandro. L. IX.

C Vm te e in Gallia cū Syntropho † certum auri pondus, itemque numeratā pecuniā mutuò dedisse. f vt Romæ solueretur, præcibus asseueras: aditus cōpetens iudex, si duos reos stipulādi, g vel re pro solido, h tibi q̄sitam actionem, siue ab hæredibus Syntrophi procuratorem te factū animaduerterit, i totum debitum, k alioqui quod dedisti solum, l resti tui tibi iubebit. S. xv. kalend. Ian. AA. Coss.

¶ In uno instrumento possunt contineri obligationes diuersarum personarū: nec uitiatur instrumentum uel probatio. hoc dicit in primo responsio. Item per stipulationem alia causa in causam mutui uerti potest: hoc dicit in secundo responsio. Bal. Vel sic. De plurium debitis una charta, uel instrumēto cōtentis, unum solum potest exigi, uel stipulatione nouari: nec penitentia unius contrahentium dissoluit contractum. Salicetus.

¶ Iidem AA. & CC. Crispino. LEX X.

E O quòd m a multis proprij debiti singulorū obligationis vno tantum instrumēto probatio continetur, exactio n non interpellatur, o nam si p pro pecunia, quā mutuo dedisti, tibi vinum stipulāti, q qui debuerant, spoponderūt: negotij gesti pœnitentia contractum rectè r habitum non constituit irritum. s S. ij. Non. Februar. Sirmij AA. Coss.

¶ Casus aduersæ fortune, non liberat generis debitorem. Bal. & Salicet.

¶ Iidem AA. & CC. Maximiano.

LEX XI.

I Ncendiū t ære v alieno nō exuit debitorem. S. ij. Id. Febr. Sirmij. AA. Coss.

¶ Obligatus soluere cum alio, siue pro parte, siue insolidum sit obligatus, soluendò soli dum. pro parte correi repetit à correo. hoc dicit text. & glo. Bald.

¶ Iidem AA. & CC. Theophanio.

LEX XII.

S I in rem communem cum Ione mutuā sumpsisti pecuniā, x necre, y nec solēnitate verborum vos obligastis, † insolidū, z & si eā pòst integrām † soluisti, de re stituenda tibi parte cōtra Ionem experiri, a vt debitum b poscens, † iudice cognoscente, potes. c S. xv. kalen. Septem. CC. Coss.

¶ Actus agentium pariunt obligationem inter contrahētes, quicquid sit actum inter unum ex contrahentibus & tertium. h. d. not. Vel sic: Ille qui contrahit, nomine proprio obligatur: licet gerat in animo non conuertere in utilitatem suam sed tertij. h. d. no. & est quotidianus iste casus & not. Bal. Vel sic mutuum obligat contrahentes non dominos rerum, in quorum utilitatem est uersum: nisi eorum contemplatione à numerante sit factum. h. d. Salicetus.

¶ Iidem A A. & C C. Frontoni.

LEX XIII

E Vm, qui mutuā sumpsit pecu-

I Ncendium.] CASVS. Mutuauit ibi x. post omnia bona tua per incendium perierunt? nunquid desinas mihi esse obligatus quæritur? dicit q non.
t ¶ Incedium.} vel alius fortuitus casus: vt instit. quid. mod. re contraha. obl. §. item is cui res.
v ¶ Aere alieno.} siue sit pecunia, siue aliud genus. quod enim in genere debetur, perire nō potest: vt ff. ad l. fal. l. i ratione. ij. §. diligēter. ibi incertæ &c. & de verb. obli. l. inter stipulantē. §. sacrā. at in cæteris conttactib' vbi species debetur mihi vel mea, vel futura mea: interitu eius liberatur: vt ff. de verb. oblig. l. si ex legati causa. & l. si seruū. sed fallit quod hic dicit in nautica pecunia: vt ff. de nauti. fœ. l. periculi. & j̄. de naut. fœn. l. j. Item in act. noxali: vt ff. de noxa. electi. §. si is. & in actione de peculio: vbi tempus rei iudicandæ inspicitur an sit in peculio: vt ff. de pecul. l. quæsitum. in prin. & ff. de lib. leg. l. si quis reum. §. idem Iulianus. aliàs est. l. filiusfam. & de fideiuss. l. cum fideiubeat.

† al. te oblig. † In integrū restit. Generis debitum perire non potest. † Poscere Debitor ān & quando liberetur petere debere ptare debita.

S I in rem.} CASVS. in refectionem domus communis mihi & Titio pecuniam mutuasti, ego totū tibi solui: an à Titio petere possim, quæritur? R ñ. q ego & Titius nec re, nec verbis insolidū nos obligauimus: & ego posteà insolidū solui: Titium conuenire potero, perinde ac si ei mutuassem sed qua actione, nō aperit. Tu dic nego. gest. act. vel locati. Viu.
x ¶ Pecuniam.} puta in communem domum reficiendam.
y ¶ Nec re.} qualiter fiat, dictum est s̄. eo. l. si non singuli.
z ¶ Insolidum.} quod facere potuistis: vt s̄. eod. l. si non singuli. q si esset, & soluere dicereris alium liberare, non officio gestionis, sed natura obligationis: sed & tunc actio negotiorum gestorum locum haberet, vt vt no. j̄. de duob. reis. l. j.
a ¶ Experiri.} actione negotiorum gestorum.
b ¶ Debitum.} id est, sicut ei mutuasses aliquid.
c ¶ Potes.} actione negotiorum gestorum, & ad hoc. ff. loca. l. si diuisa. & j̄. de duobus reis. l. j. & ibi not.

E Vm qui.} CASVS. Si pecuniam, quam in rē tuā impendebā mutuò accepi, & Titius creditor mutuauit non contemplatione tui, sed mei, quem

mei: quem nostrū habebit Titius obligatū? Rñ q me, q mutuā accepi.
a ¶ Alienas.} scilicet impendendam.
b ¶ Dante.} aliàs haberet eum obligatum actione negotiorum gestorum ut plene dixi. ff. de nego. gest. l. si pupilli. §. j.
c ¶ Obligatum.} scilicet accipientem.

M Vtuæ pecuniæ.} CASVS. Mutuasti mihi x. confectum est instrumētum, cui subscripsit Titius tanquam testis. nunquid subscribēdo videatur se obligasse, quæritur? Respon. quòd non: cum ab eo ea tibi reddi stipulatus non fuisses.
d ¶ Subscribentem.} vt testis, non ut se obliget: ut j̄. de act. & oblig. l. nimia. & j̄. de fideiuss. l. si pater. & j̄. de admini. tuto. l. si non. & not. ff. de euict. l. quidam.

† Creditori. & Paulo post danti.

N On aduersus.] CASVS. Mutuasti mihi x. posteà eadem x. mutuaui Titio, & decessit. vis me conuenire: dico me non esse conueniendū, sed hæredes Titij cui mutuaui. nunquid sim audiendus? Rñ. qd non. Viuianus.
e ¶ Postulas.} vt j̄. de actio. & obli. l. eum. & de sol. l. eum a quo. & infrà depos. l. si is. & ff. de cōd. indebit. l. his solis. & hoc quando nō ideo tenetur q a habebat actionē. als cessio pro iusta pstatione est: vt arg. ff. de pecu. l. quod debetur. in fin.

† Charidonio.

Cessio aliquādo pro iusta pstatione est.

Q Visquis.} CASVS. Si potestati Boñ. aliqs de sua iurisdictiōe mutuò fœnebrē pecuniam dedit vnā cū potestate exilij pęna plectet. & hoc in prima. Idē si duo eundē honorē habuerunt, & alter alteri pecuniā dedit vt desisteret: exilij pęna plectat. & hoc in secunda. Alius tamen est modus petendi exēplū in hac vltima parte: sed dic ut in gloss.
f ¶ Versatus.} licet ibi domicilium non habeat.
g ¶ Collectarius.] qui mecum eundē desiderās honorem dat mihi pecuniam vt desistam, & eum non impediā. Alij dicunt id est qui emit honorem vt inde duplum colligat. ut in auth. vt iud. sine quoquo suffr. §. cogitatio. & §. eos. & §. si quis autem. collat. ij.

† Alcia. li. iij. Disp. c. xiij.

Collectarius quis dicitur.

h ¶ Ambienti.] eundem honorem. Vel dic secundum alium, id est ei qui desiderat pecuniam pro hoc sibi dari.
i ¶ Pœna.} huic l. & s̄. e. l. eos est ptra. ff. e. l. pręsidis. & l. principalibus. & ff. de v ur. l. Caius. Sed distingue 4 an sint perpetui, & t̄ac possunt: ut d. l. contrarijs. ff. e. si verò temporales, p republica possunt: ut d. l. Caius. sed si pro se ab homine alterius prouincię, possunt, ut hic. & ff. e. l. pręsidis. in fi. à suo non possunt, vt hic: & s̄. eo. l. eos. & ff. eo. l. principalibus. & facit ad hanc l. quod diximus. ff. de offi. præto. l. Barbarius.

† Illam gl. sequitur Bal. & Cy. hic.

S Vper.} CASVS. Duo dicuntur in lege ista. primum q si debitor in instrumēto aliquo cōfiteatur à se creditore recepisse vltra l. libras auri non aliter fides huic instrumento adhibenda est, quàm si tres testes adhibiti fuerint, & ei subscripserint. idem est & si creditor cōfessus fuerit in instrumento sibi à debitore solutū, nec ab aliquo Iudice tale instrumentū admittatur. In fine dicit quòd lex ista in futuris creditis, & debitorum solutionibus locum habeat, non in præteritis. Viuianus.
k ¶ Chirographarijs.} à chiros quod est manus, & graphos quod est scriptura.
l ¶ Credere.} id est mutuare.
m ¶ Voluerit.} scilicet creditor.
n ¶ Accipere.] scilcet debitor.
o ¶ Creditore.} scilicet debitorem.
p ¶ Per eorum.} capiat, dico per eorum, &c.
q ¶ Nam si contra.} in auth. de fid. instru. & caute. §. oportet.
r ¶ Oportet.} quātum ad probationē. Sed ptra. j̄. qui po. in pig. l. scripturas. Sol. ibi. j̄. quā titatē istā subsistebat cōtractus. vel ibi rogati. Item contrà. j̄. de testi. l. testiū. sol. vt ibi. & facit ad l. istā. ff. de rescind. uendi. l. si Titius. & j̄. de fideicō. l. quęstionē sed hodie aliter distinguit quā hæc lex dicat. Et ideo vide auth. sed nouo iure, quæ est ex tit. de instru. cau. & fi. §. oportet. colla. vj. quā antiqui ita habebant.

Chirographarius unde dicitur.

cuniam: licet in res alienas: a creditore, non contemplatione dñi rerum eam fœnori dante: b principaliter obligatum, c obnoxium remanere oportet. S. xvij. Kalen. Nouemb. Nicomediæ. CC. Coss.

¶ Mutuatæ pecuniæ subscriptio nō nocet subscribenti. h. d. Bal. Vel sic: Subscribēs se ut testis non obligatur. h. d. Salicetus.

¶ Idem AA. & CC. Hadriano. L. XIIII.

M Vtuæ pecuniæ, quam aliis dedit creditor, citra solennitatē uerborū subscribētē d instrumento te non hēt obligatū. Sine die. AA. Coss.

¶ Personalis actio nō sequit debitorē debitoris: & iura non mādant inuito. h. d. B. Vel sic, Creditor nō potest cogi a debitore ut eo dimisso, agat contra eum, cui debitor ipse pecuniam fœnerauit. h. d. Salic.

¶ Iidem AA. & CC. Charidemo. †

LEX XV.

N On aduersus te creditores, qui mutuam sumpsisti pecuniā sed eius cui hāc credideras, hr̄des experiri, cōtra iuris formam euidenter postulas e. S. v. Kalend. Decemb. CC. Coss.

¶ Qui pecuniā iudici mutuat, præsumitur iudicem corrumpere: & qui propter bono rem publicum consequendum dat pecuniā exilij pena punitur. h. d. In officiale recipiēte licet adijciatur titulus mutui, præsumit barrataria. Bal.

¶ Impp. Honorius & Theodosius A A. Theodoro. P P. LEX XVI.

Q Visquis † iudici fœnebrem pecuniam mutuauerit, si in prouincia fuerit versatus; f quasi emptor legū, atq; prouīcię, vel si quis collectarius g honoris pretium dederit ambienti: h exilij pœna i vnà cum ipso iudice plectetur. D. xvij. Kalen. Nouembr. Basso. & Philippo Coss.

¶ Chirographū non pbat debitū, nec eius solutionem, nec creditur ei si sit ultra quinquagīta libras auri, nisi adsint sibi tres subscribentes qui sint bonæ opinionis. h. d. Bar.

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ. P P.

LEX XVII.

S Vper chirographariis k instrumētis hęc pro cōmuni utilitate sanciēda duximus, ut si quis pecunias credere l supra quinquagintas libras auri uoluerit, m uel super reddito debito securitatem accipere, n cùm ampliùs sit memorata quantitate: sciat non aliter debere chirographum à debitore uel creditore o recipere, quàm si testimonium trium testium probatæ opinionis per p eorum subscriptiones idem chirographum capiat. Nam si contra q † huiusmodi obseruationem chirographum super pecuniis memoratam auri quantitatem excedentibus proferatur: minime hoc admitti à iudicantibus † oportet. r quod in futuris creditis, uel debitorum solutionibus locū habere oportet. Dat. x. Kalen. Iun. Constantinop. D. n. Iustiniano A. ii. Cos.

IN AVTHEN. de instru. cau. & fide. §. oportet uero. collat. vi. constit. iii.

¶ Cōtractus supra librā auri celebratus ī scriptis ab imperio literarū, quinque testiū eget solēnitate, inter quos cōnumerat tabellio, si autem sine scriptis sit cōtractum, testibus, aut iureiurādo cā decidit. Si autē non sit in ciuitate contractum, propter simplicitatem contrahentium uetera iura seruantur. h. d. tex. auth. cum suppletione quę est in corpore unde sumitur. Bal.

S Ed nouo iure quinque testes adhibendi sunt, si fiat ab imperito s literarum contractus in scriptis, & in ciuitate, & excedat

S Ed nouo iure.} neque quantitas vltra vnam librā auri, neq; contractus distinguitur in ciuitate nisi quinque testibus probatę opinionis, atq; subscriptionis adhibitis. & intelligitur hæc auth. si partes contraxerūt in scriptis, & nō ruri. & breuiter dicunt, si fiat contractus ruri stat legi codicis: nec distinguitur si sit in scriptis uel non. si verò in ciuitate, si quidē in scriptis, tūc seruabant auth. sine scriptis, statur legi codicis. Sed tu aliter habes auth. Sed nouo iure q nque testes. &c. In qua figura casum hoc mō s̄m Viuianum. CASVS. Hęc auth. in parte corrigit legem. C. & in patre nō corrigit: & breuiter tria dicit. In prima corrigit: quia dicebat in l. C. si quis vellet mutuare pecuniam excedentē summam. l. librarū auri oportebit adhibere ī chirographo tres testes, aliter tale chirographū nō valebat. hęc authe. hoc corrigit dicēs q non sufficiunt tres testes, sed v. opus sit, si cōtractus fiat ab imperito literarū: & in ciuitate: & excedat p̄dictam summā ī secūda parte permittit q in cōtractu facto sine scriptis sufficiunt duo testes. in tertia dicit q si cōtractus fiat in agris, quòd ius vetus habet locum in l. ista codicis. Viuianus.

† Percipere.

† Citra.

† Iudice.

s ¶ Ab imperito.} Expone verba breuiter, & vltimò distingue, utrum fiat super minori summa libræ auri, aut super maiore. & si super minori, sufficiūt duo testes ad plenā probationē, siue peritus, siue iperitus literarum cōtrahat siue in scriptis siue sine scriptis ruri vel in ciuitate contrahat. & hoc est quod dr̄ in auth. de fid. instru. §. si. collat. vj. vt ibi, vt non de rebus exiguis, &c. si super maiore: siquidem imperitus literarū cōtrahat & in scriptis & in ciuitate, exigunt quinque testes, inter quos exquiritur tabellio: & omnes subscribere debent cum ipso contrahente, vel pro contrahente subscribet vnus testiū, & p̄mittetur signū cōtrahentis, ut in auth. de fid. instr. §. oportet. col. vj. & iō tāta solennitas exigit: quasi stultè faciat q de scriptura se intromittit iperit'. Si verò imperitus sine scriptis cōtrahat i maiore summa, exigētur tres testes: vt in auth. de fid. instr. §. & §. sed & si instrumenta. in eo q dicit, adhibeat similiter testium ex scripto præsentia. Cùm aūt peritus p̄hit in maiori summa, siue in scriptis, siue sine scriptis, exquirunt tres, vt in prædicto titulo. §. secundo. & §. sed & si instrumenta. & fit cōparatio literarum priuatarum, si priuata intercesserit scriptura: & negetur ita demū, si supersint testes, nec exigitur eorū subscriptio. sed si subscripserint exigitur vt veniant, & proprijs subscriptionibus attestentur. vel si non subscripserint: quòd eis præsentibus confectum est documentum, & ita collatio, id est, comparatio adiuuatur augmento testium: & in hoc casu potest loqui in authentica. quæ est infrà de fide instrumentorum. at si contractus, &c. & in authentica. de fide instrumentorum. §. j. & ij.

Cōtractus corā quot testibus, & cum qua solennitate celebari debet.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

j.& ij.& iij.vbi autem inde facta est publica scriptura quæ reuocatur in dubiũ:probetur de eius fide per tabellionẽ,& per eius ministeriũ, & p eum per quẽ.i.per cuius manũ numerata est pecunia:vel per solum tabellionẽ,& nõ est opus vel loc⁹ cõparationi vel comparatione. Si vero nõ superest tabellio,vel minister,vel adnumerator pecuniæ,fit cõparatio literarũ tabelliõis, & signorũ vel notarũ ad plenã fidẽ,& nõ subscribẽtiũ fit cõparatio. Si vero nec tabellio, nec minister nec adnumerator veniãt,tabellionis & subscribẽtiũ fit ꝯparatio, & vna qualisqualis colligit fides:ut habes hoc i aut. de fide istr.§.si vero mo riant.& § seq. In scriptis aũt dico ꝯhi qñ id agit vt aliter nõ valeat,nisi facta scriptura: vt vr inui i auth. de fide instru. §. & hæc dicimus, sup instrumẽtis ex scripto,&c.col. 6.fm P.sed Azo aliter:vt nor.in l.contractus. j. de fide instrum. Vel dic ut no.inst.de ꝯh.emp.& vẽ. §.j. Et hoc in urbe, in agris vetera iura seruant' vt auth.de fide instr.§. fi. quæ dicunt vt in oi summa sufficiant duo testes, nisi vbi ꝯctus chirographario instrumento initus est vltra quinquaginta libr.auri, vbi tres exiguntur, vt in hac l. aliás duo.ff. de test.l.vbi, Acc.

† In hunc tit.vide Alcia. Paradoxo.libr. 2.c.14.

Cõtractus qñ dr i scriptis celebrari.

librã auri.nam si quis facere quamlibet contractũ ex non scripto voluerit; manifestum est qa aut per testes, aut per iusiurãdũ fidem pcipiet, actore quidem testes deducente, pulsato autem iurante, aut referente, sicut iudex disposuerit. In agris autem quæ hactenus valuerunt apud eos, & nunc sint firma.

De suffragio †.

TITVLVS III.

¶ *Ex nudo pacto debetur salarium aduocato:& si salarium consistit in quantitate uel re mobili,uel se mouente,nõ est necessaria certa scriptura promissionis,uel traditionis: secus in re immobili: & si aduocatus sibi ius dicit, tres pœnas patitur:qa de ui punitur:possessionem restituit:& iure quod per promissionem meruit & patrocinio priuatur.h.d.Bald.*

¶ Imppp.Theo.Arcad.& Honor. AAA. Rufino.P.P. LEX VNICA.

† Ex lib.2. titu.29.l.2. C.Th. & intell.huius.l.vid. p For. Garc. in l. legitima no.33. ff. de pact. Suffragiũ.

SI† qui desideria sua explicare cupientes, [a] ferri sibi à quoquam suffragium postulauerint,& ob referẽdam vicem se spõsione constrinxerint: [b] promissa restituãt, [c] cũm ea quæ optauerint, [d] consequantur; [e] si artibus [f] moras nectant, [g] ad solutionem debit coarctandi [h] sunt. ¶ Et † si quid eo nomine in auro vel argento,vel cæteris rebus mobilibus datum [i] fuerit:traditio sola [k] sufficiet, & contractus habebit perpetuã firmitatem: quoniam [l] collatio rei mobilis inita, [m] integra fide, ac ratione cumulatur. [n] ¶ Quòd si prædia rustica, uel urbana placitum [o] continebit: [p] scriptura, quæ ea in alium [q] transferat, [r] emittatur, sequaturque traditio corporalis, & rem fuisse completam gesta [s] testẽtur. aliter enim ad nouum dominum transire non [t] possunt, neque de uetere iur [u] discedere. ¶ Quòd si quis dum solo commonitorio [x] suffragio nititur, bona [y] duxerit occupanda: reus temeritatis, ac violentiæ retinebitur, † ac in statum pristinum possessio reducetur, [z] eo a petitione excluso, qui non dubitauit inuadere, quod petere [a] debuisset. Dat. iiij. Noñ. Mart. Cõstantino. Arcadio.iij.& Honorio ij.AA.Coss.

¶ DE SVFFRAGIO.

¶ *Quod suffragiũ petit p certi condictionẽ: ut j.e.l.i.de qua dicere cœpit:nõ d hoc hic dicit, et dr propriè suffragiũ ipsum patrocicium qd p fiat aduocatus.nam fragor,i.sonus. inde suffragium,i.sonus ille, qui fit ut per eum suffragetur alicui:hic aũt ponitur improprie, s.p eo quod datur pro patrocinio.*

SI qui.] CASVS. Si actor vel reus alicui pro præstando sibi patrocinium certum constituit salarium:illud reddat, si calliditate moram soluendi fecerit ad solutionem coarctetur.& hoc in prima. Et si in re mobili salarium fuit constitutum, sola traditio ad dominium transferrendum sufficit,nec scripturam interuenire necesse est:& est contractus firmus.& hoc in secunda. Si vero aduocatus rem sibi conuentam pro salario promisso, tñ vna monitione postea facta inuasit sua auctoritate:possessio ad dominum redeat,& à petitione sua cadat.& hoc in quarta. Viu.

Aduocati salariũ qua actione potest peti.

a ¶ Cupientes.] siue condicant pecuniam,siue aliud petant.

b ¶ Constrinxerint.] stipulanti.aliàs nõ obligantur fm quosdam. Sed dicas hic nude pacto,& quod subijcit restituant.s. condictione ex hac lege,cum stipulatio interuenit,aliàs si interuenit stipulatio, agit certi condictione ex stipulatu,si certum promissum est:si incertũ,actione ex stipulatu:vt instit.de verb.oblig in prin.Si autem nullo modo,tunc officio iudicis pro modo litis & facundia aduocati,& fori consuetudine: vt in fine huiuslegis.&ff.de var. & extraor. cogn.l.j.§.in honorariis.Si autem est conuentum & incertum, potest peti vt constituatur certum: vt dictum est,licet in procuratore secus, vt infra mandat .l. salarium. vbi de hoc dices.Sed quidam dixerunt,quòd vbi pactum nudum interuenit de eo præstando,detur actio præscriptis verbis, vel de dolo si dicas incidere in speciem illam, facio vt des,per l.ff.de præscriptis verbis.l.naturalis.§.q si faciam. & hoc præstito prius patrocinio.quæ opinio non placet.illud autem constat actionem locati locum non habere, cum nec in mensore habeat locum,vt ff.si men.fal.mod.dixe.l.i.§.ideo autem,ad hoc.ff.locat.l.qui operas.§.j.

Actio locati nõ habet locũ in aduocato nec in mẽsore.

c ¶ Restituant.] i.soluant.

d ¶ Optauerint.] s.subsidium patroni.

e ¶ Consequantur.] scilicet,præstito eis suffragio. & sic est argum. q demum finita causa sit salarium præstandum.& sic est arg.contra.§. de iud.l.properandum.§.penult.Sed tu dic quod statim, & quod hic dicit consequantur,cautè dicit:non enim dicit consequuti sunt. vel dic quod post allegationes & ante sententiam.& ita iam consequuti sunt. sed hoc non placet.Vel tertiò consequãtur quod optant eoipso quòd aduocatus dicit separatum patrocinium præstare:nam hoc desyderant, scilicet sibi præstari,& prestatur.ergo habet quod optat.& hæc,prima bona.

Aduocato quando sit salarium p standum.

f ¶ Si artibus.] id est, fraudibus.

g ¶ Nectant.] id est, faciant clientuli.

h ¶ Coarctandi sunt.] scilicet eo mõ qui sequitur.

i ¶ Datum.] id est,promissum dari.

k ¶ Sola.] s. sine scriptura: quę infra statim erit necessaria ad translationem dominii.

l ¶ Quoniam collatio.] id est datio.

m ¶ Inita.] id est facta.

n ¶ Cumulatur.] id est, firmatur.

o ¶ Placitum.] s.quo de salario rei immobilis datu dę conuenit,& est in scriptis redactum, quod est necesse.

p ¶ Continebit.] Qñ salariũ conuenitur pro patrocinio prestando in re immobili, debet de conuentione fieri scriptura, aliàs non transfertur.

† al. tenendi tur.

q ¶ In alium.] scilicet patrocinium.

r ¶ Transferat.] i.dominiũ transferri.significet.

s ¶ Gesta.] i. prima scriptura quę facta est de salario,ut dixi, debet.n.& in scriptura contineri rẽ esse perfectã & consumatam. Alii dicunt duas scripturas fore necessarias, unã tunc & aliam nũc, ut hic vr innui. Vel dic q istud est expositio prioris.

t ¶ Non possunt.] Nota speciale,alias ẽt ante scripturã transfertur dñium licet sit ꝯctus in scriptis, ut no.j.de fide instru.l.cõtractus.licet B.quandoq; dixisset contrarium.

† Ex lib. ... C.Th.

v ¶ Iure.] i.dominio.

x ¶ Cõmonitorio.] i. sola admonitione.Vel.i.hac sola ratione q commonuit eum suffragio.

y ¶ Bona.] Mobilia uel immobilia.

z ¶ Reducetur.] Sic j.unde ui.si quis in tantam.& insti.de interdi.§.recuperandæ.& s.finium reg.si constiterit.

a ¶ Petere debuisset.] per offi.iud.qñ conuentum nõ erat, uel aliis modis:ut in princ.dixi.Item no.qd nomine palmarij.i.victorij,potest aliqd pacisci:ut ff.de uar.cog.l.j.& §.si nomine. Sed tunc qro si plura fuerunt capitula,& in aliquib. amisit,in aliis uicit:quod conuentum est noie palmarij,in totum uel in partem peti debeat? & forte in totum:quia uerum est eum uicisse.Item & quæri põt,si non uicit,sed transegit:& puto posse quasi uicerit,uel quasi per eum non steterit quo minus uincat. p hoc. ff.man.l.fi.& est quæstio sabbatina.Item põt quæri an etiam pro salario uno etiam in causa appellationis debeat præstare patrocinium? qd nõ puto,ne sic in infinitum teneatur: arg ff.de dam.infe.l.qui bona. §.fi.& l.seq.& l.si finita.in prin.& etiam est hæc sabbatina quæstio,quæ pendet ex ea,an causa appellationis sit eadem cum prima,an alia? & dicimus q non:vt not.supra de procurat.l.inuitus.Item & posset quæri,an cogatur exire prouinciam.Si dicatur quod in causa appellationis debeat eum iuuare?H.quòd non etiam in prima in qua constat, quòd vsque ad finem debeat iuuare.quod non puto:vt ff.de procurat.l.sed & hæ personæ. §. non solum.vbi de hoc dixi.

Aduocatus an debeat pro vno salario patrocinari in causa appellationis.

De prohibita sequestratione pecuniæ.

TITVLVS. IIII.

¶ *Non debet incipi a sequestratione, sed debet seruari ordo iuris in cõueniẽdo prius debitorem.h.d.Bal.uel sic.Sequestratio non est facienda,nisi prius debitor secundum iuris ordinem sit conuictus.hoc dicit Salic.*

¶ Impp.Honor.& Theod.AA.Ioãni. PP. LEX VNICA.

QVoties † ex quolibet contractu pecunia [b] postulatus, sequestrationis [c] necessitas conquiescat. Oportet enim debitorem primò conuinci, & sic deinde ad solutionem pulsari. quam rem nõ tantùm iuris ratio, sed & ipsa æquitas persuadet; vt probationes secũ afferat, debitoremq; conuincat [a] pecuniam petiturus. D.vj.Id.Iulij, Rauennæ, Honorio xiij.& Theodosio.x.AA.Coss.

¶ DE PROHIBITA SEQVESTRATIONE.

¶ *Ne quis crederet pecuniam uel aliud quod petitur, sequestrandũ ideo de hoc ponit.*

QVoties. CASVS. Peto decẽ à te, petij ea sequestrari apud iudicem,vel apud alium:an sit audiendus? Respon.quòd non sed libellum tibi porrigere debeo, vel probationem offerre, & per sententiam facere te compelli ad solutionem. Viuianus.

b ¶ Pecunia.] Largè accipe:vt ff.de verbor.sig.l. pecuniæ verbum. & infra de constit.pecu.l.ij.

c ¶ Sequestrationis.] Est aut sequester ille apud quem plures eandem rem (de qua controuersia est) deponunt. dictus ab eo, q occurrenti & quasi sequenti eos,qui contendunt committit res:vt ff.de verb. sig. l.sequester.Sequestratio autem dicitur ipsa separatio rei, vel possessionis.interim autem dum res apud sequestrũ est,nec posidet actor, nec posidet reus,nisi hoc esset actum in sequestratione, vt custodiæ tantũ causa fiat depositio: vt ff. deposi.l.licet.§.rei depositæ: et ff. de acquirenda possessio.l.interesse.Spõte ergo fieri potest sequestratio non autem cogitur aliquis ad hoc.Sed in casibus compellitur aliquis.Primus si res mobilis petitur, & persona suspecta sit, quòd cum ea fugiat:ut ff.qui satisd.cogan.l.si fideiussor.§.fin.& ff.de offic.præsid.l. senatusconsulto.§. fina. & de agri.& censi.l.litibus.libro xj.Secundus 1 fit in re mobili,vel imobili, si posidẽs sit suspectus, ne depopuletur fructus. vel quòd rẽ sit dissipaturus. vt ff.soluto matrimonio. l.si cum dotem. §. fin autem.& de appell.l. imperatores.& j. quorum appell.l. ab executione. Fit & tertio propter contumaciam non cauentis de collatione faciẽda: ut ff. de collatio.bonor.l.i.§.si frater. Fit quarto propter conditionem personæ:ut si seruus de conditione seruitutis proclamat in libertatem:& cõtra eius dominum pronunciatum est. Fit enim sequestratio rerũ earum, de quibus dubitabatur, si sint domini, an eius q dicit se liberum,vt j. quibus ad li. procla. non licet.l.fi.& de asser.tol.l. j. §.super peculio.

Sequester quis est.

Sequestratio.

1 Concor. extra de sequestr. c. j. ij. & iij. & gl. in c. olim sup verbo, sequestrari. de rescrip. & Vi.glo.j. in ca.2.extra d sequestr. vbi ponunt casus in quib. fit sequestratio.

ADDITIO. Alios casus, in quibus sequestratio fieri põt videre poteris hic per Ioan. Fabrum in suo Breuiario satis succinctè. Aduerte tñ hic,secundum Bar.q licet regulariter non admittat sequestratio vt hac lege:tñ permittitur bene descriptio rerũ in domo existentium,& fructuum,quæ ibi percipiũtur.de quo est text.no. secundum Bar.hic in l.i.§.pen. ff. de ven. in poss.mitten. ubi hoc etiam nota.quod notabiliter limitat Bald.hic, nisi fieret cum iniuria,ut in descriptione supellectilium.

Continuatio.

a ¶ Conuincat.] Sic.s.de eden.l.qui accusare.

De condictione indebiti.

TITVLVS. V.

¶ *Indebitum per errorem solutum, nisi sñia auctoritas refraget, condicit sine usuris.h.d.no.secundum Bal.Vel sic:indebitum prẹter sñiam per errorem solutum, repetitur etiam ab hærede soluentis: nec ueniunt usuræ ex mora.h.d.Sali.*

¶ Imp.Antoninus A. † Mutiano. L. I.

† al. Impp. Seuerus & Antoninus AA.

PEcuniæ [b] indebitæ [c] p errorẽ, [d] ñ ex causa iudicati [e] solutæ, esse repetitionẽ iure cõdictionis, [f] non ambigitur. Si q d igit pbare potueris patrẽ tuũ, cui hæres extitisti, amplius dbito creditori suo psoluisse, repetere potes. [g] Vsuras [h] aũt eius summæ pstari tibi frustrà desideras. Actione [i] enim condictionis ea sola [k] quantitas repetitur, quæ indebita [l] soluta est. PP. iij. Kalen. August. Antonino A. iiij.& Balbino Coss.

¶ *Delegatus indebite uero creditori delegantis, à delegante cõdicit.h.d.Bal.uel sic: Indebitũ absq; trãsactione p errorẽ ex delegatione solutũ repetit à delegãte, nõ ab eo q ex delegatione debitũ recepit.Sal.*

¶ Imp. A. † Secundinæ. L. II.

† al. Iidem AA.

SI citra vllam trãsactionem, [m] pecuniam indebitã alieno creditori pmittere delegata es; aduersus [n] eam, quæ te delegauit, condictionẽ hre potes. PP. xiiij. Kalend. Ianuar. Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Vbi ad repetendũ actio orit, multo fortius ad retinẽdũ exceptio pducit.h.d.Bal. Vel sic: Qui põt solutũ repetere, fortius potest exceptionẽ opponere: uel liberationẽ à quantitate indebita condicere.h.d.Salic.*

¶ Impp. Dioclet.& Maximia.AA.& CC. Pamphilo. LEX III.

CVm & soluta [o] indebita quãtitas ab ignorãte repeti possit: multò faciliùs [p] quantitatis indebitę interpositæ scripturę cõdictio [q] cõpetit, vel doli exceptio agẽti opponitur. S.iij. Noñ. April. Bizantij AA.Coss.

¶ *Qui soluendo uel promittẽdo pęnã possibilem negationis euadit, ut indebitũ non condicit Bal.uel sic: Solutum uel promissum ex causa, quę per inficiationẽ crescit, non repetitur.h.d.*

¶ Iidem AA. & CC.Heraclio. † L. IIII.

† Heraclio.

EA, quæ [r] per infi-

¶ DE CONDICTIONE INDEBITI.

¶ *Sicut in mutuo (de quo dictũ est) contrahit obligatio re: ita in indebito: ut insti.quib mod.re contra.ob.§.i.ideo de hoc hic ponit.*

PEcuniæ. CASVS. Primo tradit regulã, demũ exemplũ. dat regulã, q talis est. Indebiti per errorẽ soluti ex cã, nisi iudicatũ solutum fuerit, per condic.inde.competit repetitio, sed non veniunt vsuræ, nisi in stipulatu fuerint deductæ. Viu.

b ¶ Pecuniæ.] Large accipe pro qualibet re, vt ff.de ver.signi.l. pecuniæ.j.& ij.

c ¶ Indebitæ.] Naturaliter & ciuiliter, vel naturaliter tñ, vt plene diximus.s.de iuris & facti igno.l.cum quis.in fin.

d ¶ Per errorem.] s facti, vt quia credebat suum procuratorem accepisse, vel eum cui successit.& ad hoc.ff.loc.l.sed addes.§. si quis eũ. An idem si per errorem iuris? quidam non, nos idem, cum non debeat nocere in damno vitando, vt ff.de iuris & facti.igno.l.error.in fi.

e ¶ Iudicati.] nam tunc secus. Et sic no. 2 casus vbi solutum indebitum non repetitur. Primus quando ex causa iudicati, vt hic, & ff.e.l.eleganter.§.i.& l.Iulianus.& ff.mand.l.si fideiussor.j §.in omnib.& j.de cõpen.l.ex causa.& ff.famil.ercisc.l.cum putarem.& s.de iuris & fac.ign. l.1.Secundus si iurauit creditor debitore deferente licet falso, vt instit de ac.§.item si quis postulante. Tertius si ex causa transactionis, vt infr. l.proxi.& ff.eod.l.in summa.in prin. Quartus si soluitur ex causa, quæ p inficiationem crescit, vt infra eo. l.ea quæ. Quintus si ex causa pietatis, vt ff.eodem l.cum is.§.pen.& institu.de ob.quæ ex quasi contra.§.fina. Sextus vbi sciens soluit, vt j.eo.l.indebitum. & ff.eo.l.prima. Dic ergo hic nõ ex causa iudicati, scilicet vel simili.nam sufficit si legislator vnũ ponat gratia exempli.istud tamen quod hic dicit de re iudicata, quãdo que recipit instantiam, vel exceptionem. s.quia solutum ex ea causa repetitur: vt ff.de iudi.l.si prætor.§.Marcellus.& ff.commo.l.in commodato.§.si & l.rem mihi.& ff.de cond.sine causa.l.ij.

a De debito ciuili tãtum, naturali tñ, & ciuili,& naturali simul Itẽ qñ rpetitio ꝯpetit vel non,ui de bonam gl.in c.fi.extra de solutio.

f ¶ Condictionis.] Intransitiuè,i.eo iure quod est condictio. Est autẽ actio siue condictio ius persequẽdi in iudicio,&c.vt inst.de act.in prin.

g ¶ Potes.] Dic vt ff.d probationibus.l.cum de indebito.

h ¶ Vsuras.] ante litem contestatam perceptas. nam post secũdum quosdam currunt.argu. ff. de vsur.l.in fideicommissi. §.in his.& l.lite.quod nõ placet.& illa l.lite.in bonæfidei iudicijs,uel quasi loquitur. Item ille. §. in his.loquitur in fructibus. vt ff.de vsur.l.videam⁹. ij.in princ. nec ergo etiã post currunt in iudicijs scilicet,stricti iuris:quod est notandum: vt hic, & ff. de noua.l. emptor. & ff.de vsur.l. videamus.ij. §.si actio.& infra.de vsu. l.quamuis.& ff.de condi. ob turpẽ cau.l.quoties.

i ¶ Actione enim condictionis.] Quia solum p hanc actionẽ fructus naturales peti possunt: sed vsura est fructus accidentalis. Et dic q intransitiuè loquitur.

k ¶ Sola.] vt ff.eo.l.per errorem,

l ¶ Indebita.] i.dicere non etiam vsuræ. Incrementa autem naturalia bene veniũt in hac actione, vt fructus & partus: vt ff.eo.l.indebiti.in prin & ff.de vsur.l. videamus. ij.§.item si indebitũ.quæ sunt contra.

SI citra vllam transactionem. CASVS. Dicebam te mihi teneri. in x. & credebas te mihi debere, creditori meo delegaui te, nulla transactione interueniente: si soluisti à me condices per condi.inde.si non solueris,compelleris,sed à me condices,vt libereris ab obligatione. Viu.

m ¶ Transactionem.] vel aliam similem cãm, vt s.l.proxi.diximus.

n ¶ Aduersus eam.] cui nihil debas, & tua solutione liberata est, & sic nihil refert, an accipiat per se vel per alium, secundum Ir.ff.ad Vell. l.non putauit. Et referas hic quod dr.ff.de excep.doli.l.pure.§.si eum.& l.Iulianus.& de noua.l.doli.in fin.

CVm & soluta.] CASVS. Si quantitas indebita per ignorantiam soluta repeti põt, multo magis scriptura confecta de indebito soluendo condici poterit. Viu.

o ¶ Cum & soluta.] prius emisso chyrographo ex indebito, vel generaliter dici.

p ¶ Multo facilius.] Nam cui damus actionẽ, multo magis exceptionem, vt ff.de superfi.l.j.§.quod aũt.& ff.de reg iur.l.fauorabiliores.

q ¶ Condictio.] i.repetitio indebiti, vel sine cã, vel incerti, fm Azo. vt ff.de condi.sine cau.l.1.2.& 3.& facit ad hanc legem. s.l.proxim.& s. d transact.l.nec intentio.& l.2.& ff.de act.emp.l. si hæres. & supra de iur. & fact.ignor.l.si non.& j.de fideius.l.si indebitam: & infr. de condi.ex le.l.si non est.

EA quæ.] CASVS. Quædam causa est, quæ per inficiationem crescit, ex qua si idebitum fuerit solutũ, repeti non põt, puta in act. legis Aquil.in legato relicto in pias causas.& hoc in prima. Idem est & si ex ea causa aliquid fuerit promissum, scilicet, quòd condictioni locus nõ erit, ut si datum mihi fuerit damnum, competit mihi pro damno dato act.legis Aquiliæ.quæ per inficiationem crescit, non si ex ea causa mihi soluisti, cum mihi damnum nõ dedisti, idem est si promisisti, & nondũ soluisti. Viu.

r ¶ Ea quæ.] puta damnum erat.x.& ista possunt per inficiationẽ crescere, quæ.x.si fuerint soluta, licet indebita quo ad soluendũ, quia alius dedit damnum, non repetuntur, sed si soluisset aliquid vltra, istud posset repetere, quia illud non crescit per ificiationẽ, & hoc secundũ M.q H. & Ioan.non placet, quia lex respicit causam, quæ crescit p inficiationẽ sicut causam trãsactionis, uel rei iudicatæ, vt ff.ad leg. Aquil.l.si ex plagis.§.tabernarius. & secundum hoc siue damnum tantum ab alio datũ alius emendet, siue etiã ultra det, vel promittat, nõ repetitur. idẽ si à se datum.

Causa quę per inficiationẽ crescit.

Universidad de Deusto Biblioteca

datum est & confitetur.nam si soluat duplum vel vltra,idem.Sed an à dante damnum repetat?Dic:vt ff.de interrog.act.l.qui seruum.§.j.
a ¶ Per inficiationem.} vt pote si occidisti animal vicini.vel si negasti legatū ecclesię,duplū reddes:vt insti.de obl.q̄ ex qua.cōtra.na.§.vl.
b ¶ Crescunt.] ex l.Aquilia.vel legato: vt suprà ad legem Aquil. contra negātem. & inst. de obli.quæ ex quasi contractu.§.fin.
c ¶ Ab ignorante.] scilicet ius. ut quia credebam me teneri pro libero homine. secus si factū secundum quosdam. qđ non placet:ut dixi.s̄.eod. l.prima.
d ¶ Non posse.} hoc si ab alio erant debita. nā si seruus non erat ab aliquo interfectus vel vulneratus, bene posset iste repetere: ut ff. ad legē Aquil.l.inde Neratius.§.fi. & l.seq.& ff.de confess.l. fi.is.
e ¶ Certissimi.} Secus in actione quæ ab initio est pœnalis:ut ff.eo.l.eleganter.§.fi.& inst.de act. §.sed furti. In casu tamē huius legis dāt quidam condictionem sine cā.licet cesset indebiti.
SI à patre.} CASVS. Filio emācipato ī bonis patris eius delata bo. posses.eam filius itra annum vtilem nō agnouit. post annum credēs se teneri creditoribus hæreditarijs soluit & suo nomine: nunquid repetet? Dicitur ꝙ sic.
f ¶ Præstituta.} scilicet intra annum: ut insti. de bo.posses.§ liberis.
g ¶ Indebitū.} scilicet. quantum ad tuam personam,qui neque ciuili, neque honorario iure successisti.
h ¶ Dedisti.} tuo nomine, alioquin obtineret quod legitur. s̄. de petit. hæred. l. de hæreditate. & ff.e.l. repetitio.q̄ sunt contra. quæ solutio probatur.ff.de sol.l. cum q.s. §.de peculio.ibi, & magis simile,&c.& ff.eo.l. si pœnæ causa.§.i.
SI per ignorantiam. } CASVS Titio debebam decem, Seius amicus meus credens me nō soluisse, satisfecit ei pro me. cui competit indebitæ quantitatis per errorem solutæ condictio, quæritur,s.an mihi,cuius nomine solutum est,an Seio, qui soluit? Rn̄d. ꝙ mihi.Idem & in minus solenni voluntate, si soluit legatum vel fideicommissum,hæres credens solennitatem interuenisse. & ita errabat in facto, posteà apparuit voluntatem non fuisse solennem, an hæres q. soluit,per condictionem indebiti repetere posit,quæritur?Rn̄. ꝙ sic. hoc dicit cum l seq.
i ¶ Si per ignorantiam facti.} cum forte ideo esset indebita, quia debitor iam persoluerat,secus autem si iuris fuisset ignorantia hoc casu,secundum Irn.
k ¶ Eo agente.} & sic ratum habente quod suo nomine est solutū indebite,alias vel mandantis actionibus experieris,uel cessante mandato dabitur vtilis indebiti.arg.s̄.si cert.peta.l.si absentis.ff.e.l. si procurator. & l.idebitum.& l.dominus.& ad hoc.j̄.per quas perso.nob.acquir.l.cū per liberam.
l ¶ Fid.commissum.} Indebitum.ciuiliter,sed naturaliter debitum.
m ¶ Facti.} quia putauit intercessisse solemnitatem septem testiū. quæ non itercessit.Vel dic ut j̄.ad legem Falcidiam.l.error.& s̄.de iur. & fact.igno.l.cum quis.
n ¶ Solutum.} per errorem iuris non posset, vt pote si crederet va-

¶ Solutam. ¶ Rectori.

ciationem a in lite crescunt, b ab ignorāte c etiam indebita soluta repeti non d posse,certissimi e iuris ē.Sed & si cautio indebitę pecuniæ ex eadem causa interponatur: condictioni locum non esse constat .S. v. Id. April.Bizantij AA.Coss.

¶ Putatiuus successor & filius repetit indebitū,qđ eo nomine soluit.h.d.Bal.uel sic: Debitū hr̄ditarium per errorem à non succedente solutum repetitur.h.d.Sali.

¶ Iidem AA.& CC.Attalo. L. V.

SI patre emancipatus, ei non intra tempora præstituta f iure honorario successisti; q.cqđ indebitum g posteà per errorē(vt pote patris successor)dedisti, h eius condictionem tibi competere,non est incerti iuris.S.xiiij.Kalend.Maij,AA.Coss.

¶ Indebitum meo nomine solutum ratum habens condico Bal. uel sic: Indebitū alieno nomine solutum,ab illo repetitur,si ratum habet.h.d.Sali.

¶ Iidem AA.& CC.Mnascę. L. VI.

SI per ignorantiam i facti non debitam † quātitatē pro alio soluisti,& hoc, adito rectore † ꝓuinciæ, fuerit probatū: hanc ei, cuius nomine soluta est,restitui, eo agente, k prouidebit.S. vj.Id. August.AA.Coss.

¶ Hanc declara ut s̄.de iur.& fac.igno.l. cum quis.Et adde quod not.inst.de obli.ex quasi contract.in fi. Bal. & sic summatur. Naturaliter tantum debitum, facti errore solutum,repetitur.h.d.Sali.

¶ Iidem AA.& CC.Diunysiæ, L. VII.

FIdeicōmissum, vel legatū indebitum l per errorem facti m solutū n repeti o posse,explorati iuris ē.S. v. Id. Septēb. AA.

¶ Procurator falsus tenetur condictione indebiti.Bal.uel sic:Soluenti falso procuratori condictio,non liberatio,competit.h.d. Salicetus.

lerę testamentum.
o ¶ Repeti posse.} nisi tale sit legatum, quod per inficiationem cresceret,ut venerabilibus locis relictum,vt supra eod.l.ea quæ. & institu. de oblig.quæ ex quasi cōtractu.§ fi.& institu.de action.§.item mista. & §.quadrupli.alias est.§.sed furti.

¶ Iidem AA.& CC.Zyparo. † L. VIII.

CReditoris † falso procuratori p soluenti,aduersus eum q indebiti repetitio, n̄ obligationis liberatio r cōpetit.S.Petit. xv. kalend.Nouembr.AA.Coss.

¶ Dominus soluendo ex contractu falsi ꝓcuratoris siue gestoris sine mandato,uṙ approbare contractum.h.d.no.uel sic:Ille qui facit,qđ est faciendum secundum naturā contractus uṙ probare contractum.Bal.

¶ Iidem AA.& CC.Gratianæ. L. IX.

INdebitum solutum sciens non rectè † repetit. s ¶ Citra mandatum t autem ab alio re distracta,dominus euicta re,vel ob præcedens vitium v satis emptori x faciens, non indebitum prætendere potest, sed per huiusmodi factum y ratum contractum habuisse probās, à † se debitū ostendit esse solutum. z S.iiij..No.Decēbr. Nicomediæ.CC.Coss.

¶ Beneficium electionis non perdit̄ facilitate erroneæ solutionis.h.d.not.scd̄m Bald. Vel sic:Debitor alternatiue ad duo,soluēs utrunque:hēt electionem quod repetat, sicut habebat,ante,quàm solueret.h.d. Sali.

¶ Imp.Iustinianus A.Iuliano.PP.

LEX X

SI quis seruum certi nominis, aut quandam solidorū quantitatē, vel aliam rem promiserit, a & cum licentia ei fuerat vnum ex his † soluēdo liberali. vtrunque per ignorantiam b dependerit;dubitabatur, cuius rei datur à legibus ei repetitio, vtrùmne serui,an pecuniæ? & vtrùm stipulator, an promissor habeat huius rei facultatem c? ¶ Et Vlpianus quidem electionem d ei præstat, e qui vtrūque accepit,vt hoc reddat,quod sibi placuerat: & tā Marcellum, quā Celsum sibi consonantes refert. ¶ Papinian9 autem ipse qui vtrumque ꝑsoluit,

CReditoris.]CASVS. Debebam tibi decē. solui Titio gerenti se tuū procuratorem: an liberatus sim à te:vel si non,an aduersus Titiū deē mihi indebiti cōdictio, quæritur?Rn̄. ꝙ liberatus non sum:& cōpetit mihi cōdictio.Viu.
p ¶ Procuratori soluēti.} debitori.procuratori dico, quem putauit in rē suam factum,&c.
q ¶ Eum.} procuratorem.
r ¶ Liberatio.} à vero creditore.sed videt̄ huic legi contra.j̄. de fur.l.falsus.& ff. de condic. caus. da. l. si procuratori. & ff. de fur.l.falsus.§.i.& đ sol. l.cum quis.§.i. sed distingue.ut d.l.infra. de fur.l. falsus.
INdebitū.CASVS. Si scio me tibi non debere aliquid,& soluo, nō repeto:sed pone quòd titius rem meam sine mādato uendidit Seio, & ei euicta est:in casu euictionis obtuli me defensioni Titij, & emptori satisfeci: vel emptore agente quāto minoris satisfeci: vel emptore agente quāto minoris, obtuli me defensioni illius Titij,& satisfeci emptori. an quasi indebitum videar soluisse,& repetere possim, q̄ritur?Rn̄. ꝙ non: quia satisfaciendo emptori, videor ratificare uenditionem factam à Titio. vnde videor quasi debitum soluere.Viu.
s ¶ Non repetit.} ut ff. de reg.iur.l.cuius per errorem.& ff.eo.l.i.
t ¶ Citra mandatum.] Si enim mandasset, teneretur vtili ex empto, ad exemplum institoriæ: ut ff.de ac.emp.l. Iulianus. §.si procurator.
v ¶ Vitium.} quæ redhibitoria erat.
x ¶ Emptori.} ex empto. uel ædilitia actione agenti.
y ¶ Factū.} q.a satisfecit.

Hyparo. al. Sparo. intell.huius. l. uid. Ange. pul in l. falsus. nu.19.C.đ furt.
† al. deest, rectè.
Probatū.
† Gl.j.in c. i. circa me. in uerb.ꝑtitorib. de procurato. dicit ꝑ hāc l.q̄a ꝓcurator actoris tenetur nō dere mandatum,uel satisdare de rato quod sufficit, vnū ex ijs duobus facia

z ¶ Solutum.] ad hoc facit.ff.rem ra.hab.l.Paulus rn̄det.& ff.ad Maced.l.sed Iulianus.§.pen.& fina.& l.sed si pater.rati enim habit.o mandato comparatur,vt j̄.ad Macedo.l.fi.& conco. ff.de inoffi. testa. l. cū qui.§.i.& ff.de euict.l.si mancipium.§.duplę.
SI quis seruum.] CASVS. Promisi tibi seruum aut decem sub alternatione, credens me ad utrunque teneri.per ignorantiam utrunque solui,cuius rei erit repetitio dubitatur , & an promissoris esset electio, an tui creditoris? Dicit Vlpianus electionem pertinere ad te,cui vtrunque solutum est ut reddas quod horum volueris.Papinianus econtra in cuius.s.sententia erat Iulianus,& in eorum sententia declinat Imperator,ut habeam electionem repetendi, quia habui electionem soluendi quod vellem Viu.
a ¶ Promiserit.] sub alternatione.
b ¶ Per ignorantiam.} putans se vtrunque daturum promisisse.
c ¶ Rei facultatem.] s.quam velit retinere,uel restituere.
d ¶ Electionem.]donec vtrunq; extat,ut ff.eo.l.cum is.in prin.
e ¶ Præstat.} hoc potest esse verum,cum uel pacto apud creditorem ab initio fuerat electio,ut ff.eo.l. si nō sortem . circa finem.uel qn̄ à duobus reis promittendi,ambo promissa sub alternatione per ignorantiam soluta

soluta sunt:vt ff.eo.l.plane.& sic non corrigitur quod hic dicit,ne quod illis legibus dicitur.Vel dic.ll.illas,& quod hic dicit Vlpianus, corrigi per Iustinianum,ut hic sequitur.
a ¶ Electionem donat.} donec utrunq; extat:ut ff.eo.l.cum is.in prin.
b ¶ Præstare.} ut j̄.de uer.sig.l.cum quidam.in fin.
c ¶ Decidentibus.} s̄.ff. de iure dot.l. plerunque. vbi dr̄,ꝙ in optione recipientis est.Solu. hæc lex corrigit aliam.
d ¶ Dandi habuit.] hoc verum,nisi in duobus casibus:ut s̄.dixi per l. ff. e. l.plane. & l. si non sortē. §.fi.quæ sunt: secundum Ir. Vel hæc corrigit illas. Sed qui debet Stichum aut.x. & putat se ad alterī præcisè teneri,non repetit,vt ff.de lega.2.l.si is cui. si uero soluerat q.nq; tantum , nec in q.nq; pōt dici liberatus.nec in quinque obligatus,licet in his quinque primo fuit obligatus.est ergo inter liberationem & obligationē quoddam medium. s. ꝙ cessat quandoque obligatio,nec est extincta, vt ff.eo l.si non sortem. §. fi. & ff.de sol.l.qui res.§.fin. secundum Azo.
PRo dubietate.} CASVS. Certum est,ꝙ q. indebitum soluit,repetit. quid ergo si aliquis dederit,dubitās an debeat vel non,de hoc erat quęstio, quam decidit Imperator dicens,ꝙ qui animo titubante aliquid dedit vel soluit,repetit, nec præsumitur transactionem interuenisse, nisi ab altera parte hoc specialiter fuerit probatum.
e ¶ Pro dubietate.}No. hic,ꝙ dubitans pro ignorante habetur.
f ¶ Titubante.} i.dubitante debeat uel non , & sic quantum adhūc titulū non est differentia inter errorem , & titubationē, & nescientiam,& ignorātiam, nec quantum ad titulum de iuris & fac.ign. sed quantum ad alia differūt,vt ff. de iuris & fac. igno .super ipsa rubrica, & potes dare exemplum huius legis.ff. eo l 2. Vel dic,ꝙ nihil dixit.ff.de re. iur.l.non debet actori. §. in re obscura.

† al. ipsam habet.
† al.& prætoriani edicti ordina.
† Concor. c.inter cętera,ꝰū gl. 3. extra de rescri. &c. referē e.ex tra de præbenf.& dignitat.
† Vtrumne.
Dubitans pro ignorante habetur.

electionem a donat: qui & antè, quā depēdat,ipse † habeat electionē,quod velit præstare: b & huius sententiæ sublimissimum testem adducit Saluium Iulianū summæ auctoritatis hominem, & prætorij edicti perpetui † ordinatorē. ¶ Nobis hæc decidētib. c Iuliani & Papiniani sentētia placet:vt ipse habeat electionem † recipiēdi,qui & dandi d habuit.Dat.Kal. August.Constātinop.Lampadio, & Oresta VV.CC.Coss.

¶ Ratione dubitationis oritur condictio indebiti, sicut rōne erroris.h. secūdū Bal. Vel sic:Indebitum solutum ancipit aīo, siue mente titubante,reperitur.h.d. Salice.

¶ Idem A.Iuliano PP. L. XI.

PRo dubietate e eorum, qui mente titubante f indebitam soluerint pecuniā,certamē legumlatoribus incidit:idne † qđ ancipiti animo persoluerint, possint repetere, an non. Quod nos decidētes sancimus, omnibus q. incerto animo indebitam dederint pecuniam, vel aliam quandam speciem ꝑsoluerint, repetitionem non denegari,& præsumptionem transactionis non contra eos induci:nisi hoc specialiter ab altera parte approbetur. Dat. kal. Octob. Constantinop .Lampadio,& Oresta VV.CC.Coss.

De condictione ob causam datorum.

TITVLVS VI.

¶ Vbi non tenet cōtractus prīcipalis, pacta adiacentia nil operant. Vel sic:Deficiēte substantia,deficit accidens.Vel sic:Deficiente cā,q̄ est necessaria ad effectū ꝑducēdū,deficit effectus.h.d. scd̄m Bal. Vel sic. Si pecunia datur ob dotem, & interponit pactum de lucrando: & matrimonium nō sequatur iure impediente,mulier non hēt actionem de dote ad repetendum,sed condictionem ob causam: nec pactum ullam habet efficaciam.h.d.Sali.

¶ DE CONDICTIONE OB CAV. DATOR.
¶ Dictum est s̄.de ea condictione,q̄ dat̄ ob præteritum cām . Nunc uideamus, de ea q̄ dat̄ ob cām futurā & honestā: pprie tn̄ cā dr̄ de pterito tn̄,ut ff.de cond.& de.l. si ita legatum.in fi.res uero in futurum,ut ff de cond.inde.l.damus.& congruit hęc condictio cum superiori,utrobique enim intuitu causę rem in alium emitto,neque res emissa distinguitur,sed hęc futura,illa præterita respicit,ut dixi. Inde est,quòd in illa statim condictio nascitur post solutionem , in hac demum cum fuerit cessatum,nisi prius pœniteat.
PEcuniam.} CASVS. Mulier cum aliquo contraxit matrimonium,centum dedit in dotem,& pacta est sibi de dote restituēda quocunq; mō soluto mr̄imonio , postea apparuit non ꝓctā matrimonium fuisse, quia erant consanguinei. nunquid act. de dote posit repetere dotem,q. æritur? Rn̄.ꝙ non, sed cond. ob cām. & pactum quod interuenit perinde est,ac si interpositum non fuisset,quia sicut matrimonium non ualuit,ita nec pactum. Viu.
g ¶ Quam.} i.aliquam.uel dic ad pecuniam recipiendam,quā te &c.
h ¶ Pactumq;.} i.de dote lucranda vel restituēda,soluto mr̄imonio.
i ¶ Interpositum.} de dote lucranda.
k ¶ Auctoritate.} quod ex multis causis prohibetur , ut not.institu.

Continuatio.
Causa & res differunt.

de nup.§.sunt & aliæ.
l ¶ Nullam.} de dote.
m ¶ Actionem.} ex eo pacto.
n ¶ Habet.} s.mulier.vel pactum habet.i.continet.
o ¶ Conditionis.] est enim personalis actio,ut j̄. de do. quæ sub . mo. l.j. Et trāsitiuè legit̄ , sic. s̄.tit.i.l.i. Et dic hoc casu condictionem esse priuilegiatam,ut ff.de priuile. cre.l.2 §.fin.& l.seq. Sed quō datur condictio pro dote,imo debet confiscari,ut j̄.de incest.nup. l. q. contra. & ff.de rit.nupt.l. incestæ.& insti.de nup.§. si aduersus,quæ sunt contra? Solu.in legibus illis fuit sciens , hic ignorans factum,argu.ff.eod.l.i.§. sed si parendi.& l. 2. & j̄. de īterdict.mat.l.si tutor. Sed P.dixit etiam scientem agere condictione sine causa,ut ff. de condi. sine causa.l.fin.quod non placet,quia ibi nec facto secutū fuit matrimoniū, vt ibi. Et distingue circa hoc,ut j̄.de incest.nup. l. qui s̄.Item nec obstat, ꝙ hic fuit causa secuta,quia de iure sequi debet,quod hic non fuit,ut ff.eod.l.4. §. si liber hæc ergo condictio locum habet , q.a ob matrimonium datum fuit,ut ff.de iur.do.l.dotis. & ff.eo.l.si extraneus. Itē quomodo datur ob causam,cum ob nullam causam videatur datum , vt ff.de condic.sine causa.l. auunculo? Respond.causa est , si genus attendas, nulla est , si speciem attendas.
p ¶ Fieri oportet.} vbi enim causa deficit, & effectus,matrimonium autem est causa dotis, deficiente ergo matrimonio, non potest dos locum habere, vt j̄. de do. aū nup. l.si.circa prin.& ubi nulla dos , nulla de dote actio,in qua sola est locus pacto retentionis. si ergo nulla est de dote actio, nulla retentio ex pacto, ut hic,& in auth. de nup. §. si uero ab initio. colla. 4.& concord.huic legi.j̄. de don.l.cum res.
SI vt proponis.} CASVS. Si pater tuus sorori tuæ emancipatæ prædium dedit,vt creditoribus satisfaceret , alioquin reuerteretur prædiū ad hæredem,si non satisfaciat.quæ actio competit tibi ad repetendum quod dedit,si pater tuus concessit in fata,vel adhuc superstes est,quæritur? Rn̄.ꝙ condictio ob causam. Viu.
q ¶ Sorori tuæ.} emācipatæ vel ex alio patre natæ.alias si in ptāte eēt donantis,cū pr̄i non fuerit nata cōdō ob cām.nec eius filio.s.fratri huius sororis pōt competere,vel forte tunc daret̄ fratri in sororem.
r ¶ Resolueretur.} sic.ff.eo.l.3.in prin. sed & hoc non dicto idem ius esset,cum dicta lex in donatione hoc tacite contineat,ut si non fiat, qđ dictum est,resoluatur quod donatum est : sed hic nascitur condictio ex ipso contractu , sed quando non fuisset dictum , tunc ex quasi contractu,ut ff.de consti.inde.l.2 .in prin.& l.quod quis sciens.secundum quosdam,sed verius est ex re ipsa,siue rei interuentu.ut arg.inst.quib. mo. re contra.obl.g.§.is quoq;.Sed videtur huic legi contra.j̄.de rescin.vend. l ea.So.vt ibi.Itē no. dari hoc casu ob cám,cum contractui innominato esset apposita pactio,vt j̄.de contrah.emp.l.si donationis. & de don. quæ sub mo.l.si doceas.nihilominus & actio præscriptis verbis, vt j̄.de don.l.cum res.& ff.de don.l.hæreditatem.sed ubi est nominatus, tantū præscriptis verbis,ut ff.de re.permu.l.i.in fin.& ff.eod.l.fina.& infr. de pact.inter empt.& vend.l.i.& l.cum te.& s̄.fam.ercis.licet.Sed cū hodie sit nominatus,vt no.j̄.de re.pm.super rubrica,videtur ex huiusmo-

† al. Calitæ
Dos data ob matrimoniū qđ de iure nō potuit seq. an possit repeti.
† al.pacto interposito
† Concor. cum hac l. j̄. de dona. cum res.
† Balbino.
† al. Arcadio,& Eluctherio.
Donatio ē contractus nominat.

¶ Imp. Antoninus A.Callisthenidi. † L. I.

PEcuniam, quam g te ob dotem accepisse, pactūmque h quod interpositum i † (vt fieri cum iure matrimonium cōtrahitur, assolet)proponis; impediente quocunq; modo iuris auctoritate k matrimonium constare, nullam l de dote actionem m habet: n & propterea pecuniam,quam eo nomine accepisti iure condictionis o restituere debes:& pactum , quod ita interpositum est, perinde ac si interpositum non esset, haberi p oportet.PP.vj.Kal.August.Læto.ij . & Cereale Coss.

¶ Si deficit modus appositus loco finalis cāæ simpliciter uel scd̄m quid,repetit̄ datum.h.d.no.& ista lex est subtilis.Bal. uel sic:Donatum per patrem filiæ ut creditoribus paternis soluat:ea non soluente,pōt repeti per hæredem patris.h.d. Sali.

¶ Imp.Alexander A.Asclepiadi. L. II.

SI(vt proponis †)pater tuus ea lege sorori q tuæ prædia,cæteràq; quorū meministi donauit,vt creditorib.ipa satisfaceret, ac si placita obseruata non essent, donatio resolueretur; r eàq; contrà fidem negoti gesti versata est: non est iniquum, actionem cōdictionis ad repetitionem rerū donatarum tibi , q. patri successisti, decerni.PP. xiiij. Kal. Decembr. Albino. † & Maximo Coss.

¶ Pactum in donatione appositum ne liceat donatario alienare,operat, quòd aut pactum seruetur,aut res donata condicat ab eo.h.d.no.secundum Bal.

¶ Impp. Valeriā.& Gallie. AA.Aurelio.† & Alexandrę. LEX III.

Universidad de Deusto Biblioteca

di pacto non dari ob causam.sed pscriptis verbis tm̄, p quod oēs leges huius tituli videntur abrogatæ,quæ de donatione dnt. Sed dic speciale in donatione,ut quanquā sit hodie nominatus, tā datur hæc condictio per has leges:ut d.l.j.de do.quæ sub modo.

ADDITIO. Bar.hic sic dicit,q donatio simplex,& olim & hodie fuit contractus noīat⁹, de quo lati⁹ p eundē in l.fi.ff.isto titulo.versi.p declarādā ista, &c.Donatio vero quæ fit ob causam non est verè donatio,sed magis ob causam datio:ut l.i.ff. de dona.ergo merito dicit̃ contractus innominatus & olim & hodie.

† alter eorum.
† Alienaret.

E A lege.} CASVS. Ne potibus tuis prædium dedisti hoc pacto, q neuter portionē suā alienaret, an donatio facta hoc pacto teneat: & quis sit huius pacti affectus, quæritur? Rñ. q tenet,& habet talem effectum:s.ne timore eius aliquis ad alienationem pcedat:tñ tenet, si facta fuerit donatori: tamen contra donatarium tñ non autem contra† posteriorem aliū, competet condictio ob causam.Vi.

† al.Aemilio.

a ¶ Ea lege.] id est eo pacto:ut ff.deposi.l.i.§.si conueniatur.

b ¶ Alienet.} i.faciat,q ille timore pacti ductus de facto non alienabit.i. non procedet ad alienationem faciendam de facto:sed si alienabit,tenebit alienatio de iure, & dñium transferet̃, sed donatori dabit̃ pdō ꝯ alienantem,cū personalis sit actio:non ꝯ possessorem ad rem licet hoc quidam dixerunt p l.i.j.de reuoc. do.l. hic solis: q̄ rem cum non possit restituere,restituat eius æstimationē,sicque aliud petit,& aliud consequitur,vt ff.si cert.pe.l.vinum.ff.de ver obl.l. si seruum.§.pe.& ult. vendicatio enim non datur ei cum detur condō.nemo enim pōt condicere rem suam præterquam à fure,ut ff.usufr.quēadmo. ca.l.fi.& sic dominium est translatum de primo in s̃m. & de secundo in tertium. Et alia est rō,quare sit translatum de secundo in tertium, quia cum nudum pactum.i. quodlibet quod rei traditione non est vestitum transferre in aliquē dñium non pōt,ut s̃.de pact.l.traditionibus.multominus pōt rem trāsferre in primum dantē,vel impedire quominus trāsferat in secundo accipientem,præterquam in pacto legis commissoriæ vel adiectionis in diem,vt d.l.traditionib.& ita ex hac disiunctiua, altera pars est vera,nempe vltima. Alij.vt R.dnt primā partē verā.i.q non pōt alienare,nec dñium transferre,sed sequens est falsā vt hic dnt rōne possessionis dari condictionem,& pro eis.j.de re ali.non alie.l.fi. q̄ lex est ꝯria nostræ lecturæ. Sed certe ibi non dr̃ q non possit transferri dominium in accipientem,sed assignantur quæ continentur verbo alienationis,cum prohibita est alienatio. Item aliud est ꝯriū.j.si māci.ita fueali.vt ma.l.ea quidem. So. aliud in libertate quam alijs reb.qm̄ apponēs conditionem ne manumittatur, non de actu manumittentis,sed de beneficio libertatis intellexisse vr̃:vt ff.de ser.expor.l.si venditor. Hic aūt de ipso actu intellexisse vr̃. Item est alia rō, quia sicut difficile reuocat̃ libertas, sic difficiliter tribuitur,quod non est in aliis rebus,ut ff.qui & à qui.l.generaliter.§.fi.& est simile, ubi libertas est deterioris conditionis.ff.de ma.test.l.cum ex pluribus.& ff.de leg.i.l.si quis a filio.§.si quis. Vel dic q manumissio fuerat prohibita propter serui delictum, qa dominum offenderat,quod delictum non debet remanere impunitum,ut ff.ad l.Aquil.l.ita vulneratus.& de fideiu.l.si ab eo. Vel iō vt possit torqueri,ut veritas eruat̃. Vel ideo,quia si pœna apponeretur,exigi nō posset,quia sic esset indignatio pœnæ non irrogatæ,vt ff.de ser.expor.l. seruus. Vel distinguitur,an prohibeatur alienatio facti vel iuris tantum, ut hic,& ibi.& ff.de leg.3.l pater.§.filiam. Item distingue super hac l.vtrū alienatio fuerit prohibita a lege,vel à testatore,an pactis cōtrahentiū. In primis duobus casibus volens alienare non potest,nec dominium in accipientem transfert̃, vt supra de legi & constitu.l.non dubium.& instit.quibus alien.licet.in princip.& ff.de leg.2.l.peto. §.fi. & l.cum pater.§.libertis.& de le.3.l.cum pater.§ filiam. In tertio bene transfert̃ dominium,ut hic,& arg.contra.ff.de distract.pig.l.si creditor.§.fi.Item pro hac distinctione est.ff. de transa.l.cum hi. §. hæc oratio.& §.plana. Item etiam in vltima uoluntate si sic est dictum,ne alienet extra familiam inter viuos,& extraneum hæredem instituat,transit ad eum dominium,sed agitur ad interesse,vt ff.de leg.3.l.pater.§.fundum.Sed si per pactum est prohibita alienatio,& extraneum hæredem instituat,tenet alienatio,sed agitur ad interesse,ut ff. de verb. obliga.l. si ita quis promiserit decem tibi.§.ea lege. Sed contra in authent. de alien. & emphy.§. sanctissimarum. collat. nona. & infra de bon. quæ libe. auth.

Libertas sicut difficile reuocat̃, sic difficiliter tribuit̃.

Alienās rē prohibitā alienari, an transferat dominium.

EA lege a in vos collata donatio, vt neutri alienandæ suæ portionis facultas vlla cōpeteret, id efficit, ne alteruter vestrū† dominiū pṕsus alienet:b † vel vt donatori, vel ei⁹ hæredi cōdictio,c si nō fuerit cōditio seruata, quæratur. PP.kalend.Apri. Valeriano.iiij. & Gallieno.iij. AA.Coss.

¶ *Defectus sperati patrocinij, inducit cōdictionem ob causam,quatenus causa deficit.hoc dicit.Bald.Vel sic:Confessus se plus recepisse quam re uera receperit, potest non recepti liberationem condicere. hoc dicit Salicet.*

¶ Iidem AA.& Valerianus C.Aemiliæ. †
LEX IIII.

SI cùm exiguam pecuniam re vera susciperes, d longè maiorē te accepisse cauisti,eò q tibi patrocinium aduersarius e repromitteret: cùm dicas fidē promissi non secutam: vt libereris obligatione eius, quod non acceptū ppter speratum patrocinium spopondisti, per condictionem f consequeris.PP.v.Kalē.Maij,Aemyliano, & Basso Coss.

excipitur.So.ibi in ultima uoluntate. Itē in illa de alie.& emphy.pactū consonat cū l.quæ regulariter prohibet alienationē rei ecclesiastice: vt s̃.de sacrosan.eccl.l.iubemus.ij.& pro hoc est.ff. de pact.l. si unus.§. qd̄ in spē.& hoc s̃m Io. Sed B.distinxit, vtrum prohibitio fuerit apposita in pctu,& in traditione,uel in traditione tm̄:vel in contractu tantū. In duobus primis nō trāsfertur dominium: in ultimo sic,& est pro eo in seruitute excepta, quæ si in vtroque tēpore excipitur,uel tempore traditionis,valet, & datur confessoria: alias agitur actione ex contractu: ut ff. de actio.emp.& uendi.l.si tibi liberum.& de ser.urb.pd. l.si binarum. Sed Io.dixit in omnibus illis casibus, scilicet cum excipitur seruitus: uel utroque tempore,uel altero posse agi actione ex eo contractu, nec competere confessoriam ex pacto, cum tunc non potuerit esse seruitus quæsita:quia sua res nemini seruit.ff. d ser.urb.pd.l. in re communi. Tertij distingunt,an appareat causa,quare prohibita sit alienatio, & tunc non potest ille alienare. an non appareat,& tunc potest: ut ff. de leg.i.l.filiusfamilias.§. diui.& de leg.3.l.Lucius. primo respon. & l. pater filium.§. Iulius Agripa. Quarti dicunt: refert an interfit eius,qui prohibuit alienationem,vt tunc non alienet,an non,& tunc sic.argum.infr.de pactis.inter emptorē & venditorem.l. fina. Sed contra eos uidetur.ff.de seruitut.rusticorum prædiorum.l. cum fundo. Item fortiter huic legi obstat.ff.communi diuidundo.l 3.& l.in hoc iudicium.§.si inter socios. & ff.pro socio.l.idemque dicendum.in fine legis.quia pactum ne diuidatur,ita est rei annexum,quòd sequitur possessorem, id est emptorē: at hoc pactum ne alienet,non sequitur rem :sed dic,sequitur quo ad excipiendum,ut ibi,non quo ad agendum,ut hic.argu.ff.de pact.l. si tibi. §.pactum.

† al.Curioni.

c ¶ Condictio.} ob causam quam speciale est in donatione dari.ut dixi.s̃.l proxima.

S I cum exiguam } CASVS. Accepi mutuo decē a quodam aduocato,& caui quòd accepi.c.propter spem sui patrocinij, quod mihi promisit,postea ille non obseruauit fidem,an liberationem spōsionis p condictionem consequi possim,quæritur? Rñ.quòd sic.

d ¶ Susciperes.} pone decem.

e ¶ Aduersarius.} i.ille ꝯ quem agis,s.creditor.

f ¶ Per condictionem.} ob cām uel exceptionem doli mali potes tueri.& ad hoc.j.de non nu.pec.l.minorem.& s̃.tit.i.l.3.& s̃.de postu.l. si sub specie.& ff.de cond.fine cau.l.4.& ff.de uar.& extraordin.cog.l.i. §.in honorariis.& s̃.de pact.l.creditori.

S I militem.} CASVS. Dedisti pecuniam militi,ut esset procurator tuus ad cām quandam, obiectum est ei,q procurator esse nō pōt, qa miles: nunquid repetes pecuniam quam dedisti? Dr̃ q sic,per condictionem ob causam. Viu.

g ¶ Fecisti.} de facto,i.quantum ad destinationem animi tui.

h ¶ Cum hoc.} s.ut miles procurator fiat,ut s̃.de procur.l.militem. & j.loca.l.milites.

i ¶ Pecuniam.} ut eam in sumptus litis erogaret secundum quosdam.

K ¶ Causa non secuta.} vel quia nolit esse procurator,uel quia nō potest de iure:ut argu.ff.eodem.l.3.§. si liber. & j.l. proxima, licet si non obijciatur ei exceptio,admittatur:ut ff. de procurat.l. filiusfamilias.§. milites.& s̃.de procurat.l.ita demum.quo casu si peregit, non potest repeti,quòd datum est.sed videtur huic ex huius pecuniæ datione nullā nasci actionem:ut ff.de actio.& obliga.in.l. non solum. quæ est contra. Solutio hic loquitur cum re contrahitur obligatio: ibi cum consensu vel verbis. Vel hic non erat imposibilis conditio prorsus: ut dicta l.suprà de procurat.l.ita demum. Item contra infra de legat.l. ab administratione. Solu.ut ibi, & eodem modo solue aliud in eodem titu.l. si legatarius.in fine.

l ¶ Habebit.} ut arg.ff.loca.l.ex conducto.ali is.l.si uno §.item cum.& habet hoc locum indubitabiliter, cum ignorauit militē:ut ff. loca. l.si ignorás.& idem si sciuit militē,sed credidit eum posse procuratorē esse, vt non noceat iuris ignorātia in damno vitando, sicut nec in condictione indebiti:ut diximus.s̃.tit.j.l. j. Item si sciebat utrunque: sed adiecit conditionem expresse,si fueris procurator.argu.ff.de condi.indeb.l.3. secus si non dixisset.arg.ff.de reg.iur.l.cuius per errorem. Item contra. j.cod.l.fin. Sed dic,hic non stat per eum,sed per ius.

¶ *Datum militi occasione procurationis non secutæ,condicitur.h.d.Bal.& Sal.*

¶ Impp.Diocletian⁹,& Maximianus AA.& CC.Martiali. LEX V.

SI militem ad negotium tuum procuratorem fecisti,g cùm hoc h legib. interdictū sit, ac propter hoc pecuniā i ei numerasti; quicquid ob causam datum est, causa non k secuta, restitui tibi competens iudex curæ habebit. l PP.x. kalend. Octobr. ipsis iiij. & iij.Coss.

¶ *Simplex donatio nō reuocatur: sed ubi in cā de facto erratur, condicitur per condictionem ob causam. hoc dicit.Bald. Vel sic: Ancilla data ut dantis filia manumittatur: si non manumittitur,repetitur: quod secus est,si pure donata fuerit.h.d.Sali.*

¶ Idē AA.& CC.Cyrioni,† & Plotioni.
LEX VI.

Cum ancil-

CVm ancillam.} CASVS. Pater tuus mihi dedit ancillam quandā, ut ancillam meam filiam suam naturalem manumitterē: distinguitur in l.ista, aut simpliciter dedit: aut dedit vt manumitterem. primo casu non reuocabit donatio.sc̄do casu,si non feci qd̄ conuenit: aut q a nolui,aut quia non potui: quia forte erat libera, condictio ob causam competit.Viuia.

a Filiam.} scilicet dedit.

b Non possit.} ut inf. de contrah.empt.l.3.& inf.de usucap. pro donato.l.irritam.& inf. de act.& obligat.l.si quidem.& hoc nisi ex causa ingratitudinis:vt infr. de reuoc.donat.l.fi.

c Non secuta.} quia nec sequi potuit de iure: vt s̃.l.prox.& l.j. & ff. eo.l.3.§. si liber.& ff.mand. l.cum seruus. in fi. Et no. quòd libero non potest præstari libertas, non iuris prohibitione,sed eius imposibilitate secundū Ir.sed in casu valet libertas libero relicta:ut ff. de fideicommis.lib.l. generaliter.§.si homini libero. Item no.secundum Azo. qui dicit,hic cessante causa, &c. habere locum, si causa fuerit finalis nō impulsiua.argu.infr.de nup. l.Imperialis.§.sed & si tales.& de iure dot.l. si mulier dotem.

Libertas liberto præstari.

Cām cessāte qsi cessat effectus.

SI repetendi. CASVS. Dedi vxori tuæ. x. ut sic induceret te ad proficiscendum mecum ad scholas, non es profect⁹: an repetere possim,quæritur? Distinguitur, aut expresse dixi quòd repeterem,nisi ipse proficisceretur: aut hoc tacitè in animo meo gestabam. primo casu repetam per cōdictionem ob causam.secundo casu non repetā. Viuianus.

d Conditionem.} Expresse, sed tacitè hoc in mente agebatur ab altera parte tantum: vt inf. de dona.ante nup.l.si mater.& ff.eo.dedi.§. si quis quasi.Si autem an vtraque parte,tunc daretur repetitio: vt in donatione cā mortis:ut ff.de donatione cā mortis.l.senatus.§.j.& ff.eo.l. cū qs mortis cā.& idem est.s̃.eo.l.i.nam ibi ab utraque parte agebatur, si sequeretur matrimonium:ut infr.de dona.ante nup.l.cum ueterum.circa finem.& argum.ff.eo.l.j.§.fi.& l.seq.& l.si filius.sic ergo fuit cā impulsiua non finalis,quia tunc esset aliud:ut ff.de dona.l.2.§.fi.& l.seq.& ff.de donatio.inter uirum & uxorem.l.sed si mors.§.fin.& ff.de condi.& demon.l.Titio centum.in prin.& concor.huic legi.infr.de don.ante nup. l.si præsidi.& s̃.de transa.l.si maiores.& ff.de duo.reis.l.duos. & infr. de re.permu.l.ex placito.& ff.de acq.possess.l. quod meo. §. si furioso.& s̃. quod me.cau.l.cum te.

Causa impulsiua data, an possit repeti cā non secuta.

DIctam legem. CASVS. Sponsus sponsæ dedit decem,ut illa intra certum tempus veniret ad domum suam:non uenit cum uenire potuit.nunquid repetit sponsus quod dedit? Respon.quod sic. uel ab ipsa si superstes est,uel ab eius successoribus si decessit.Viu.

e Dictam legem.} i.dictum pactum a sponso:ut statim dicet.

f Si non.} si non habes maxime subaudias:ut probatur.s̃. eod.l.j. & l.si militum.& l.cum ancillam.& ff.eodem.l.3.§. si liber. Vel distingue an qui dat,scit conditionem imposibilem: & si c non repetit,an nō, & tunc repetit.argum.ff.de acq.poss.l.quod meo.§.si furioso.& ff. de cōd. fine cā.l.auunculo.& diximus idem.j.de leg.l.ab administratione. Tertij vt Ir.dnt,si non imposibilem.s.de natura,vt do tibi decem, si cœlū digito tetigeris.nam non repetitur,etiam si cessat.& est arg.ff.de actio.& oblig.l.non solum.& sic non subaudi maximè.

Condōne sub impossibili datum an possit repeti.

ADDITIO. Veritas est ista secundum Barto. hic,quando aliquis dat ob causam imposibilem ignoranter, habet locum hæc condictio, ut suprà eo.l.si militem.Si uero scienter,tunc aut dedit adijciendo conditionem,& repetitur,vt dicta l.si militem. aut non adijciendo conditionem,sed per modum causæ,aut modi,& tunc non repetitur.ita loquitur secundum eum hæc lex.

g Quapropter.} quod dixit in genere,ponit in specie.

h In sponsam.} cui maiori affectione donare videtur, propter spem futurarum nuptiarum. Vnde uidetur conueniens non repeti, quod donatum est.

CVm ancillam patrē vestrū ei, cōtra quem supplicatis, dedisse pponatis; interest multū, vtrùmne donādi animo dederit, an ob manumittēdā filiā, a quam ancillam existimabat: cùm perfecta quidem donatio reuocari non possit: b causa verò donandi non secuta, c repetitio cōpetat.S.ij.Id.Maij. AA.Coss.

¶ *Defectus causæ in mente retentæ, non parit condictionem ob causam.h.d.not.secundum Bal.& Sali.*

¶ Iidem AA.& CC.Gerontio. LEX VII.

SI repetēdi qd̄ donabas, vxori eius, quem ad proficiscendū tecū huiusmodi liberalitate prouocare proposueras, nullā addidisti cōditionem: d remanet integra donatio: cùm leuitati pfectam donationem reuocare cupientium iure occurratur. S.vij. kalen.Septemb.AA.Coss.

¶ *Defectus finalis cāæ possibilis parit cōdictionē ob cām.Bal.uel sic:Datū ob cām, cui recipiens non paruit cū posset, repetit̃ per condictionem ob causam.h.d.Sali.*

¶ Iidem AA.& CC.Flauiano. L. VIII.

DIctam legē e donationi, (si nō f imposibilē contineat cām) ab eo, q hanc suscepit, non impletam, condictioni facere locū iuris dictat disciplina. quapropter g si titulo liberalitatis res tuas in sponsa h conferendo, certam dixisti legē, nec huic illa, cùm posset, paruit: successors ipsius de repetendis q̄ dederas, si hoc tibi placuerit, conuenire non prohiberis. i S.iij. Id. Febru. AA.Coss.

¶ *Accipiens à libero non implens cām, condictione tenetur: secus si accipiat à seruo proprio, ubi est hortandus, non arctandus.h.d.secundum Bald.*

¶ Iidem AA.& CC.Bibulo. L. IX.

SI liber cōstitutus, vt filiæ k tuę manumittant̃, aliquid dedisti; cā nō secuta, de hoc tibi restituendo condictio competit. l nam si m qd seruus dē peculio domino dederit, contra eum quidē nullam actionem n haber̃ potest: sed dominū, qui semel accipere pecuniā pro libertate passus est, aditus prouincię rector † hortabitur o (salua reuerētia) fauore scilicet libertatis, placito suo stare. p S. iij.Id.Febr.Sirmij AA.Coss.

† Præses eum.

¶ *Si cā non impletur casu fortuito: cessat condictio.h.d.cum l.seq.secundū Bart. Vel sic: Si pp casum fortuitum res non sequat̃: pecunia data non repetitur.h.d.Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Canonianæ. † L. X.

PEcuniā à te datam, licet hæc causa q pro qua data est, non culpa accipiētis, sed fortuito casu r nō ē secuta; minimè repeti s posse certū est.S.iij.Noñ Decem. Nicomediæ.CC.Coss.

† Conianę. al. Cononianæ.

¶ *Si non stetit per aduocatū, non reddit salarium.aliàs secus, secundum Bal.*

¶ Iidem AA.& CC.Stratonicæ. L. XI.

ADuocationis causa data t pecuniam, si per eos, v qui acceperant, quo minus susceptam fidem impleant stetisse pbe', restituēdam esse conuenit. S.xvij.Kal. Ianuar. CC. Coss.

i Prohiberis.} ad hoc j.de contrahen.emp.l.3. & de donat.l.legem. & l. cum res. Item contra.j.d rescin.vend.l.ea. Solu. ut diximus ibi: quia ibi erat alias venditurus.hic non erat alias donaturus.

SI liber. CASVS. Stichus cum liber esset, decem dedit, ut filiæ suæ manumitterentur. si non fiat quod conuenit, per condic. ob cām repetere potest. sed si seruus meus esset, & de peculio mihi dedit decem aduersus me act. non habebit: sed hortari poterit præses prouinciæ, ut fiat qd̄ conuenit: fauore libertatis.saluo mihi iure patronatus in illis, si eas manumittam.Viu.

k Filiæ.} ancillæ.

l Condictio competit.} vt ff. eodem.l. dedi.§. primo. & de præscrip.verb.l. si tibi. Contra uidetur cum succedat constitutio, faciatque eas liberas: vt ff. eod.l. si quis pecuniam.§. primo. & j. si manci.ita fuer. ali. &c. l.si is.sed illud obtinet cū data est quantitas: secus si species: vt ff. de præscrip.verbis.l.naturalis.§. at cum do.

m Nā si.} bene dixit si liber constitutus &c.

n Nullam actionem.} neque ad repetendum quod dedit, neque ad implendum quod cōuenit: cum iure ordinario domini cum seruis paciscentes, nihil agunt: ut suprà de transact.l. interpositas. licet quidam contra: ut ibi diximus. Item contra.ff. de manum. l. si quis ab alio.sed ibi ab alio non à seruo accepit.

o Hortabitur.} non compellet,ut infr.de lib.cau.l. cum affirmes.

p Stare.} s.quòd manumittat.

PEcuniam.} CASVS. Dedi tibi.x.ut pstares mihi patrociniū, nonpræstitisti,quia decessisti.nunquid ab hæredibus tuis repetam quod dedi? Respon.quod non.uel pone sic secundum Azo, Dedi codicem ut seruum meum curares cum esses medicus.decessit sine culpa tua, quia casu fortuito.& sic eum non curasti.nunquid quod dedi repeto? Rñ. q non.Si vero per te stetisset,& non per casum fortuitum, secus esset. & hoc dicit l.seq.

q Causa.} quæ ab accipiente pendet. puta do tibi codicem, ut me ęgrum cures.aliàs enim cā non secuta qualitercunque, dummodo dantis dolus cesset,repetitio competit secundum Ir.

r Casu.} contingente in persona ægri conducentis,& pecuniam dantis.secus si in persona medici locantis operas, seu pecuniam recipiētis: quia tunc repetitur ut in contrario.ff.loca.l.si uno.§.item cum quidam. nisi in aduocatis,ut ff.de uar.cog.l.i.§.diuus.in quibus est speciale.

s Repeti.} ex cessatione. Sed nōne licet pœnitere,ut ff.eo,l.si pecuniam.in prin.& l.3.§.i?Rñ.si cū impleta sit pdō,vel p impleta habeat̃, habet aūt pro impleta,cum iam adimpleri non posit, ibi aūt poterat.

ADDITIO. Bar.hic reprehendit hanc gl.dicens sic hic dicendū, aut uolo repetere quasi cā non secuta, & non possum,ut hic: aut quasi me pœniteat,quia pœnitentiæ est locus in contractibus innominatis, & possum,ut in contrarijs.

t ADuocationis.Datam.} non ex pacto, sed sponte. ut bene faciat ad titulum istum.

v Per eos.} secus si per casum vel clientulum steterit:vt ff.de var. cog.l.i.§.pen.& ff. loca.l.qui operas.& s̃.de iudi.l.properandum.§. honorarijs,& s̃.l.proxi.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ DE CONDICTIONE OB TVRPEM CAVSAM.

Continuatio. ¶ Superiores condictiones duæ respiciunt honestam causam: hęc turpem, & preteritam, & futuram.

S I ex cautione.} CASVS. Si alicui lenæ decem promisisti vt tibi alicuius mulieris per eam tibi fieret copia, & illa decē cōfessus fueris ex cā mutui te accepisse ab ea, & ex cautione tua conueniaris: qualiter tibi succurrendū sit, q̄rit? Rñ. ꝙ probabis tibi pecunia numeratā ñ fuisse, & ex turpi cā eā ꝓmisisse: quib. duob. probatis absolueris. Vel pone casum ꝙ promisisti .c. cuidā vt faceret alij furtum uel homicidiū. Viu.

a ¶ Si ex cautione.} emissa non spe numerādæ pecuniæ, licet in ea contineatur numerata pecunia: sed ob turpem causam emissa.

b ¶ Ob turpem cām.} ex utraq; parte, vel alia secundum Ir. Et da exemplum, si promitto, ne delinquas. Item si promitto, vt delinquas. Item si promitto meretrici. primo est turpitudo ex parte recipientis. secundo vtriusque, tertio dantis: vt ff. eo. l.j. in fin. & l. vbi autem. & l. idem est. § sed quod meretrici.

c ¶ Prohibitum est.} potest esse, ꝙ iste uolūtariè assumpsit sibi onus: uel aliter habet in se implicitam affirmationem, vel præsumitur pro instrumento.

d ¶ Ei qui.} & sic not. iudici eē faciēdam fidē: ut s̄. de eden. l. procurator.

e ¶ Probandum est.} à te, & ita probat non numeratam. & sic est cōtra j̄. de proba. l. actor. & j̄. q̄d non nu. pec. l. si ex cautione. Solu. probat admissus non iussus. uel probat eo ipso, quòd non probatur cōtrariū. sic. j̄. qui mili. nō pos. l. super seruis. li. xij. & ff. de iure do. l. dotem q̄ in prius. Vel hoc non simpliciter negat, sed negando aliud asserit: iōq; ab eo exigitur ꝓbatio. Sed quare dicit hic, ꝙ vtrunq. probet, cū alterū tm̄ probare sufficiat ad hoc vt sequi debeat absolutio? Rñ. respexit lex ꝙ duplici de cā pōt conueniri. s. uel ex mutuo, & tunc debet probare ñ numeratam eo mō vt dixi. uel ex promissione. & tunc se promisisse ob turpem cām ꝑcedentem. Sed an huiusmodi exceptiones & probationes ēt post biennium admittant? Quidā ꝙ non. arg. s̄. de postu. l. sub specie. sed ibi non negat post biēnium dari exceptionē doli, lʒ non deē ñ numeratæ pecuniæ: & ita hic pōt dari post bienniū doli. Vel q̄a ꝓmissum est ob turpē cām. quod idē est. nam præcedentē pactionē turpem considerare debemus. vt j̄. ad Mace. l. si filiusfa. aliquid. Sed opponit. Nonne absoluendus est hic conuentus ꝑ primam negatiuam, ēt si nō probetur de turpitudine. non. n. debet in eo probando grauari, quo probato non dēt releuari: ut j̄. de prob. l. ad probationem? Sed dici potest hoc esse necesse post biennium. uel hic non solum petebat absolui, verum etiam cautionem condicebat. & concor. j̄. de inuti. stip. l. dolo. & l. ex eo. & j̄. de condic. sine cau. l. fin. & s̄. si cer. petat. l. si non singuli.

Probatio fit qñq; eo ipso ꝙ ɔ̄riū non probatur.

De condictione ob turpem causam.

TITVLVS VII.

¶ Qui probat cautionem ex turpi cā emanatā, p cōsequens probat pecuniam nō numeratā. h.d. Bal. uel sic: Promissum ex cā turpi nō pōt peti: ideo causa turpi probata, reus debet absolui. h.d. Salic.

¶ Imp Antoninus A. Ingenuo. L. I.

S I ex cautiōe a tua cōueniri cęperis; nullā te pecuniā accepisse, sed ob turpē cām, b & quā fieri ꝓhibitū c est, interpositā cautionē ei, qui d sup ea re cogniturus est, ꝓbādū e ē: & eo ìpleto, absolutio sequet. Sine die, & consule.

¶ Turpe datum nō repetit. h.d. Vel sic: In pari cā criminis uincit reus, ēt tractās, de lucro. Bal. uel sic: Datum libidinis cā non repetitur, cum in pari cā turpitudinis melior sit conditio possessoris. h.d. Sal.

¶ Idem A. Longino. L. II.

C Vm te ꝓpter turpem f causam, contra disciplinam tēporū meorum, domū aduersariæ dedisse g ꝓfitearis, frustra eam tibi restitui desideras; h cū in pari causa, possessoris cōditio melior i habeatur. PP. xv. Kalen. Decēb. Lęto. ij. & Cereale Coss.

¶ Officialis, qui prætextu officii aliqd p concussionem accepit, acceptum restituit, & criminaliter punitur. Bal. & Sal.

¶ Impp. Diocletian', & Maximianus AA. Dizonti militi. alias Dioni. L. III.

Q Vod euitandi tyrocinij k causa dedisse te apud competentem l iudicem ei, de quo quereris, indubia probationis luce constiterit, instantia eius m recipies. n qui, o memor cēsuræ publicę, post restitutionē pecunię, etiam concussionis p crimen inultū esse non patietur. PP. iij. kalē. Aug. ipsis. iiij. & iij. AA. Coss.

¶ In cōdictione ob turpem causam nō ueniunt usuræ. d. Bal. & Sali.

¶ Iidem AA. & CC. Rufino. L. IIII.

Q Voties q accipientis, nō etiā dātis turpis inuenitur cā: lz hæc secuta fuerit, datum condici tantum, non etiā vsurę r peti possunt. S. vij. Id. Ian. Sirmij AA. Coss.

¶ Qui excludit seipsum proponēdo nō est necesse, ꝙ excludat excipiendo: qa ex suo officio iudex dēt eum excludere. h.d. no. secundum Bal. uel sic: Promissum marito cā lenocinij uxoris, non pōt ab eo exigi: sicut nec ei solutum pōt repeti. h.d. Sali.

¶ Iidem AA. & CC. Bichoporo.† L. V.

M Ercalē † te habuisse vxorē proponis. unde intelligis, & cōfessionē lenocinij s preces tuas cōtinere, & cautę quātitatis ob turpē causam exactionì locū non esse. Quamuis enim vtriusque turpitudo versat, ac solutæ quātitatis † cessat repetitio: tamen ex huiusmodi stipulatione contra bonos mores interposita, denegandas esse actiones, iuris auctoritate demonstratur. t S. vj. Idus Maij. CC. Coss.

¶ Fur rerum uel animaliū qcquid accipit pro restituendo, turpiter accipit: & restituere tenetur. h.d. cū l. seq. Bal uel sic: Datum furi ut rem subtractā restituat, quasi turpiter acceptum repeti pōt. h.d. Sali.

pari. & ne quid in loco pub. l. ꝓtor. §. idem. & ff. de calum. l. in hęredem. & j̄. e. l. mercalem. & ff. de doli exce. l. apud Celsum §. Marcellus. Sed q̄d de pignore, nunq̄d pign' poterit vēdicari vel repeti pignoratitia actione? Rñ. Al. & M. ꝙ non. sed certè melius est, ut dicam' pignus posse iure dñij vendicari: q̄a vendicatio ɔ̄ eū sicut ɔ̄ quēlibet instituit: vt ff. ad exhib. l. de eo. §. pe. & fi. & ff. si quadr. pau. fe. di. l. j. §. fi. licet sit arg. ɔ̄, q̄a qñq; quis non tanquam quilibet admittit: vt s̄. de do. l. j. Secus vero in re principali soluta: q̄a eius dñiū translatum est in accipiētem, quod nulla cōdictione uel actione potest reuocari. & idem in pignore, si agatur pignoratitia actione ex cōtractu turpiter celebrato. Sed econtra, si creditrix agat, aut actione ex contractu turpiter celebrato: & nō potest per hanc legem, cum in pari, &c. Nec obstat. ff. eo. l. idem. §. sed quod meretrici. quia quædam honestè accipiuntur quæ ñ honestè petuntur, vt ff. de var. cog. l. j. §. j. aut hypothecaria, quod potest, cū contra quemlibet possidentem detur. & non inspicit cōtractū. ar. d. l. ff. ad exhib. l. de eo. in fin. secundum H. quod nō placet: quia si datur vendicatio debitori non possidēti ēt nihilo soluto: multo magis exceptio. arg. ff. de superfic. l. 1. §. quod autē ait prætor.

pignus datum ob turpē cām an possit uendicari uel repeti ac. pig.

† Bitiphio. al. Bitostro

† Ista lex é notab & ad hoc ꝑ solet allegari ꝙ allegans suam turpitudinem non é audiēdus.

† Soluta q̄titate.

Q Vod euitandi.} CASVS. Si clericus aliquis vel inhabilis ad exercitium publicæ militiæ, puta mancus vel claudus, aliquam pecuniam alicui potestatem habēti uocandi homines ad ciuilia munera ob uitandam militiam dederit: an repeti possit, quæritur? Dicitur ꝙ sic, per condic. ob causam. & accipiēs de crimine concussionis poterit accusari, & condēnari. sic intelligo legē istam de dante, qui erat inhabilis. alioqn si habilis fuisset, uterque esset in turpi causa: nec haberet locum repetitio. Viu.

k ¶ Tyrocinij.} i. militiæ.

l ¶ Competentem.] inhabilis erat, & ipso iure excusatus: sed quia inquietabatur, dedit.

m ¶ Eius.] s. iudicis.

n ¶ Recipies.} per hanc condictionem. & dic ꝙ turpiter accepit. vnd' etiam crimine concussionis tenetur, ut subijcit. sed qui dedit, honestè dedit: quia erat inhabilis ad militiam. alias graue esset detrectare militiam: vt ff. de re milit. l. qui cum uno. §. qui post desertionem. nec est contra. s̄. quod met. cau. l. cum te. quia ibi solui.

o ¶ Qui.} s. iudex.

p ¶ Concussionis.} crimē concussionis est, cū aliquis occasione publici officij qd' habet, aliquid extorquet à subiectis: ut ff. de cri. cō. l. i. & facit. ff. de ɔ̄h. emp. l. nō licet. & hic tenetur, siue erat habilis, siue non.

Crimen cōcussionis quid est.

Q Voties.} CASVS. Dedi tibi decem ut furtū vel homicidium non faceres: licet non feceris: quia tamen gratis abstinere debuisti turpiter fecisti. unde petam per condi. ob turpem cām. Potes ponere exēplum. ff. eo. l. in factum. & l. 2. & si marito alicuius mulieris ut cum ea cōmiscereris decem promisisti, an ea petere possit, quæritur? Dicitur q̄d non. Si vero dedisti, quia uterque est in pari causa turpitudinis, non repetes. hoc dicit, cum l. seq.

q ¶ Quoties.} da exemplum: ut ff. eo. l. i. in fin. & l. 2. & l. fi. & l. si ob turpem. & l. idem. §. j. & ff. deposi. l. fin.

r ¶ Vsuræ.} quod dic vt s̄. de cond. indeb. l. i.

s M Ercalem. Lenocinij.} Quid sit lenocinium habes. ff. de min. l. auxilium. §. fi. & de adult. l. mariti lenocinium. & l. j. §. lenocinij. & facit. j̄. de adult. l. crimen.

Lenociniū

t ¶ Demonstratur.} vt inf. de do. añ nu. l. ea q̄. & ff. e. l. si ob turpē cām.

C Vm te.} CASVS. Si mulieri causa stupri domum dedisti, eam repetere non poteris: quia in pari causa turpitudinis potior est conditio possidentis. Viuianus.

f ¶ Turpem.} ut ei commiscereris, & non erat meretrix.

g ¶ Dedisse.} sic ergo fecit accipientis, ut instit. de act. §. sic itaque.

h ¶ Desideras.} Sic ergo ex inutili contractu dominium transfertur. & sic est contra. s̄. de legi. & constit. l. non dubium. Sed dic, ꝙ repetit fiscus; ut ff. de iure fisci. l. Lucius.

Fisc' repetit datum ab aliquo ob turpem causam.

i ¶ Melior.} in pari ergo causa melior, &c. ut hic, & s̄. de transa. l. trāsactione finita. & ff. de uer. obl. l. si seruum. §. de illo. & ff. de q.s eū quis in ius voc. fu. vi exi. l. nam cū uterq;. & ff. e. l. si ob turpē. & de regu. iur. l. in

Ob restituen-

O B restituenda.} CASVS. Si pecuniam meā surripuisti, & ob eā restituendam. x. tibi dederim: eam per condic. ob turpem cau. repetere potero: quia licet honestè dedi: turpiter tamen fecisti: quia gratis restituere debebas. Viu.

a ¶ Ob restituenda.} concor. j̄. l. proxi. & ff. eo. l. idem. §. quoties. & l. si ob turpem.

b ¶ Ea.} utputa pecora. & ob illa restituenda dedi pecuniam.

c ¶ Interueniat.} Titius.

C Vm qui.} CASVS. Si pecora mea abegisti, & ad ea restituēda pecuniam tibi dedero: non solū pecuniam per cond. ob tur. cau. repetere potero: sed & pecora, licet morte vel aliquo casu fortuito perierint, restituere debes per condic. furtiuam, cū intelligaris semper fuisse in mora. Vi.

d ¶ Tam hanc.} s. pecuniam per cōdictionē ob tur. cau. vt ff. eo. l. fin. & s̄. l. proxi. & dic quid sit crimen abigeatus: ut ff. de abig. l. i. §. fin.

e ¶ Tenuit.} s. pecora. & hoc per condictionē furtiuam.

f ¶ Mora.] vt j̄. de fur. l. subtracto. & j̄. tit. ꝓxi. l. ante. & s̄. quod met. caus. l. 1. & ff. de cōd. fur. l. i re. & l. fi. & de vi & vi ar. l. j. §. rectissime. & l. merito. Sed uidetur ɔ̄. j̄. de fur. l. post decisionem. sed non obstat: vt d. l. subtracto.

† al. Zenonidæ.

¶ Iidem AA. & CC. Eutychiæ. L. VI.

O B restituēda a ea, b quæ subtraxerat, accipientem pecuniam, cùm eius tantùm interuenia c turpitudo, condictione conuentū hanc restituere debere cōuenit. Dat. xv. kal. Iuñ. CC. Coss.

¶ Recipiens pecuniā, ut pecora p eū occultata restituat, tenet illā restituere per condictionem ob turpem cām, & pecora p condictionem furtiuam, tam extantia, q̄ perempta etiam casu fortuito. h.d. Salic.

¶ Iidem AA. & CC. Zenoni. † L. VII.

C Vm, qui ob restituenda, quæ abegerat pecora, pecuniā accepit, tam hāc, d quàm ea, q̄ p hoc commissum tenuit, e restituere debere cōuenit: licet mortua, vel alio fortuito casu periisse dicant: cùm hoc casu in rem mora f fiat. Dat. v. Kal. Decembr. Nicomediæ AA. Coss.

De condictione furtiua.

TITVLVS VIII.

Continuatio. ¶ DE CONDICTIONE FVRT.

¶ Sicut condictio superior respicit turpē cām: sic & hęc, & ideo post illam subijcit de hac.

¶ Ista ē no. lex. & h.d. Plures eādē rē furtō subtrahētes, insolidū obligant: et solutio unius nō liberat aliū à pena furti, sed liberat à cōdictione furtiua. h.d. no. scdm Bal.

¶ Impp. Dioclet. & Maximia. AA. & CC. Hermogeni. LEX I.

P Ræses ꝓuinciæ sciēs furti quidem actione singulos quosq; insolidū g teneri, h cōdictionis i verò nūmorum furtim subtractorū k electionē eē, actū d'mū, si ab vno satisfactum fuerit, cæteros liberari; l iure proferre sententiam curabit. Dat. kal. Maiis. CC. Coss.

¶ Fur est in mora: quę non purgatur, nisi rēs restituatur. h.d. Bal.

¶ Iidem AA. & CC. Aristæneto. L. II.

A Nte oblationem interēptæ rei furtiuæ damnum ad furē ꝑtinere, certissimi iuris m est. Dat. Kal. Maijs CC. Coss.

P Ræses.} CASVS. Si tres mihi pecuniam subtraxerūt, agam furti aduersus quēlibet ī solidū, & uno soluēte alij nō liberabunt. sec' in ɔd. fur. nā hēt electionē, quē velit in solidū ɔuenire, & vno soluēte cæteri liberātur. & hāc diuersitatē in inferenda condictione ɔsiderabit præses. Viuia.

g ¶ Insolidum.] quando agitur actione furti oēs insolidum tenentur: quando condictione furtiua, uno satisfaciente pro alijs est satisfactū. 1

1 Concor. gl. j. in me. in ca. 2. extra de his quæ vi metusve caus. fiunt.

h ¶ Teneri.} nec uno soluente cæteros liberari: vt ff. ad leg. Aquil. l. itē Mela. §. si plures. & de iurisd. om. iud. l. si quis. §. fi. & l. seq.

i ¶ Condictionis.] s. furtiuæ, quæ non tollitur per actionem furti, uel econtra: ut ff. eo. l. si pro fure. §. furti. nisi in casu quando contra tutorem datur in duplum actio de rationibus distrahendis. nam condictione liberatur: vt ff. de adm. tut. l. tres tutores. circa prin. quæ est contra.

k ¶ Subtractorum.} à pluribus: ut ff. de fur. l. uulgaris. §. pen. & arb. fur. cæ. l. si plures.

l ¶ Liberari.} à condictione furtiua, non ab actione furti: ut s̄. & est ratio diuersitatis secundum M. quia actio furti ex maleficio datur. Sed cōdictio furtiua ex possessione: quod nō placet, imò ex varijs figuris causarum: ut no. ff. eo. l. si pro fure. § fin.

Videas de hoc plene per Ang. Aret. & dominū Ias. de May. in §. omnium. super gl. ibi, in uerbo, modum. instit. de actio.

A Nte.} CASVS. Si rem meam surripuisti: & antequam offeras perierit, cuius sit periculum, quærit? Rñ. tui, qui surripuisti. Viu.

m ¶ Certissimi iuris est.} vt s̄. tit. i. l. fi. in fi. & in concor. ibi positis. & dicas hic de purgatione: vt dixi j̄. de fur. l. subtracto.

Continuatio. ¶ DE CONDICTIONE EX LEGE, &c.

¶ Suprà spāles condictiones ꝓposuit: nūc generales, nō. n. est nouū, ut quibusdā specialiter enumeratis generale subijciat uerbū &c. ut ff. ad legem Aquil. l. si seruum. §. inquit.

L Icet ante.} CASVS. Ex primipilari administratione tenebaris fisco in x. nihil habebas in bonis nisi quendam debitorem in diem: an ante diem debitorem tuum conuenire possis. imo fiscus quod verius ē: & pecuniā recipias, vt sic satisfacias fisco, quærit? Dr ꝙ sic. licet aliàs ante diē cum effectu peti non possit. & ꝓpter priuilegiū fisci ages condict. ex l. ista.

† al. certissimum est.

De condictione ex lege, & sine causa, vel iniusta causa.

TITVLVS IX.

¶ Fiscus debitorem debitoris sui ex cā primipili præcedente discussione solenni exigit ante diem. Bal. uel sic: Propter inopiam debitoris fisci pōt debitor debitoris sui ante tempus exigi. h.d. Sali.

¶ Impp. Diocle. & Maximia. AA. Vlpio. † LEX I.

† Vlpiano.

L Icet ante tēpus debita exigi non possint: n tamen si te ex primipilo o debitorem constitutum fisci, ac patrimonium tuum exhaustum pręses p prouinciæ compererit, † vt ad solutionis securitatē solū fœnebris pecuniæ subsidium superesse videatur: commonebit debitorem q tuum, si saltē ipse sit soluendo, vt ante definitum tēp' debita r repræsentet: † vt fisco, cuius ob necessitates publicas causam potiorem eē oportet, debita pecunia exoluatur. s S. xiij. Kal. Aug. Sirmij. CC. Coss.

† Repererit.

† Tua.

¶ Creditor, cui est satisfactum, tenetur reddere chirographum debitoris. Bald. uel sic: Soluto debito potest cautio repeti per condictionem sine causa. h.d. Salic.

¶ Iidem AA. & CC. Sculatio. † L. II.

† Scilatio.

D Issolutæ quantitatis t retentum v instrumentum, inefficax † penes creditorē remaner, x & ideo ꝑ cōdictionē y reddi oportere, non est ambigui iuris. S. iij. Noñ. April. CC. Coss.

† Concor. c. cum pridem. cū gl. super uerb. resignauit. extra de pact.

¶ Malę fidei possessor fructus ꝑcipiēdo ñ facit furtū, sed cōsumēdo facit furtū, et tenet furti. Bal, uel sic: Malæ fidei possessor ad fructus extātes tenet reiuīdicatiōe: ad cōsumptos condōne ex iniusta cā. Salicet.

¶ Iidem AA. & CC. Galatiæ. † L. III.

† Galitiæ.

M Ala fide z possidens, de ꝓprietate victus, de extan-

n ¶ Non possint.} obstante, exceptione: vt ff. man. l. si mandauero. ii. in prin. & ff. de uerb. oblig. l. eum qui calendis.

o ¶ Ex primipilo.} i. ex primipilari administratione.

p ¶ Præses.} sed quomodo præses cognoscit inter fiscum & priuatū? Dic ꝙ hoc facit cum ꝓcuratore Cæsaris: vt s̄. si aduer. fisc. l. 2.

q ¶ Debitorem tuum.} in diem vel purè.

r ¶ Repræsentet.} s. fisco ille debitor tuus conuentus condictione ex lege. & sic facit hæc lex ad titulū istū. Da & alia exēpla huius cōdictionis, ut dixi. ff. eo. l. j.

s ¶ Exoluatur.} remisso interusurario medij tēporis. ar. ff. so. ma. l. si ɔstāte. §. quoties, & facit. j̄. qñ fis. uel priua. per totum.

ADDITIO. Per hanc legem dicit hic Bald. ꝙ emptores gabellarum ꝑ necessitate reipubli. possunt exigi ante diem uel tempus, remisso tamen eis interusurio medij tēporis. quod not.

D Issolutæ quantitatis.} CASVS. Si mutuasti mihi. x. & in diem confectum fuerit instrumentum: & solutis tibi. x. instrumentum reddere noluisti: qua actio. te conueniam ut reddas, quæritur? Respon. quod condict. sine causa. quod est verum, si tu soluisti tabellioni pro instrumento: alioquin vendicarem: & ad exhibēdum agerem, ut s̄. ad exhi. l. fin.

t ¶ Dissolutæ quantitatis.} i. dissolutæ obligationis pro quantitate cōpetētis. Vel id est solutæ.

v ¶ Retentum.] si ex sua pecunia est factum.

x ¶ Remanere.] vt infr. de sol. l. nihil. & infr. deposi. l. propter. & inf. loca. l. si condictionis.

y ¶ Per condictionem.} sine causa. & sic apparet dominium instrumenti esse creditoris, per quod uidetur eum non debere restituere. si. n. esset debitoris non daretur ei pro re sua condictio: ut ff. usufr. quemad. ca. l. fi. nisi ratione possessionis daretur: ut ff. de cond. indeb. l. indebiti. §. j. & hoc cum ex pecunia creditoris fuit solutum tabellioni. alias daretur rei uendi. & ad exhibendum debitori: ut s̄ ad exhib. l. fi. & facit. inf. l. fi. & s̄. de condi. indebi. l. cum & soluta.

M Ala fide.] CASVS. Si fundum meū mala fide possedisti: quia eum inuasisti, & egi & obtinui: qua act. ad fructus quos percepisti agere possim, quæritur? Rñ. ꝙ ad extantes rei uendicat. ad cōsumptos condictione sine causa, siue ex iniusta causa.

¶ Nota ex hac l. ꝙ malæ fidei possessor fructus percipiendo non facit furtum: sed consumendo, sic. ₰m Bal. & ratio est ₰m eundem, quia cum teneatur de percipiendis, est adstrictus percipere. & facit hoc de præcepto legis. consumere autem non adstringitur, imo vetatur: quia statim debuit domino restituere perceptos. facit quod not. ff. de pet. hære. l. ēt hæres. §. fin. ubi uideas.

z ¶ Mala fide.} quod iuris est. s. bona uel mala fide possidere, sed fructus percipere facti est, ut ff. de acq. re. do. l. bonę fidei. §. in contrarium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Extantibus.§ subaudi pro extantibus, &c.
b Vendicatione.§ vtil. de rei vendi. l. fructus pendentes. & l. de rei vendi. l. certũ. vbi de hac materia plenè dixi. sed & actione furti & cõdictione furtiua tenet. arg. ff. de fur. l. si certè. & de cond. inde. l. si vrbana.
c Condictione.§ Sine causa, vel iniusta causa: vt l. de cri. expi. her. l. aduersus. in fi. qua tenet & is, qui rem, quam emerat seruus meus, quem possidet bona fide sibi traditam accepit: vt ff. si certum petatur. l. cum fundum. §. seruum. sed etiam rei vendicatione poterit conueniri pro consumptis mala fide: quia dolo desijt possidere, ut ff. de regu. iuris. l. parem. Item cõdictione furtiua: vt ff. de condict. furt. l. in re furtiua. §. fina. de percipiendis autem tenetur officio iudicis: vt institu. de officio iudicis. §. illorum autem. & infra de fruct. & lit. expen. l. litigator. & hoc si non habet titulum. aliàs dic ut supra de rei vendicat. l. si fundum.

Possessor malæ fidei qua actiõe conueniatur pro fructibus cõsumptis.

Acceptũ.

SI non est. CASVS. Volebam à te pecuniã accipere mutuo, spe futuræ numerationis confessus sum in instrumentis me recepisse. Postea eam numerare nolebas: qua actione te conuenire possim, vt reddas instrumentum? respond. quòd si biennium intra quod consuetum opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, effluxit: & ante biennium elapsum protestatus fuero me velle eam opponere: condicã per condictionem sine causa illud instrumentum. Viuianus.

Notarius si dét scribere ĩ istro spem partium.

d Acceptum. § aliàs acceptum: aliàs accepturum: id est in animo tuo gerebas te accepturũ, hoc enim scilicet te accepturum, non debet in instrumento scribi.
e Tempus. § l. biennij: vt in fra de non numerata pecu. l. in cõtractib.
f Vel intra hunc. § Licet transierit iam, quæ in scriptis est proponenda: vt ĵ. de non nu. pecu. auth. hanc querelam.
g Reddi. § condictione sine cã. parum eũ refert, vtrum ab initio fine cã datum sit, an cã pro qua datum sit, sequuta non sit: vt ff. de cond. sine cã. l. 1. 2. 3. & 4. & facit ad hanc legem. §. eo l. dissoluæ. & si certum petatur. l. si non singuli. & ĵ. de fi. deiuss. l. si indebitam. & de non nume. pecu. l. si quasi. Sed quomodo tam breui tempore hæc personalis actio tolli? Respond. fingiturnon nata.

¶ DE ACTIONIBVS ET OBLIGATIONIBVS.

¶ Quia in superioribus quædam generalia seruantur: ideo hic in medio de actionibus & obligationibus ponit.

DAta. § CASVS. Fideiussi pro te apud Titium: tradidi ei pecuniam in facco, in specie, vt mãdaret mihi actiones quas habebat cõtra te: antequam tecum fuissem liteĩ contestat⁹ decessit Titius. dr, q̃ vtilis mihi competit actio ĩ te debitorem. Vel pone casum in contractu nominato, & omnia uerba stant prout, & fere omnes gl. superfluunt. vt si ego numerauì tibi cẽtum, ut mihi mandares siue cederes actiones tuas aduersus tuum debitorem, ipsis cessis decessisti antequam essem litem contestatus cum debitore tuo: dicit, quòd possum agere utili actione. quia in principio stãtim fuit mihi nata. Viuianus.

h Data.] non ut eum pro quo soluisti liberare uelles, sed ut actiones eo nomine competentes in te transferantur. Et nota quòd præcesit pecuniæ dationem pactum de actione cedenda: alias non ualeret cessio, vt ff. de fideiuss. l. cum is: & de solut. l. Modestinus. Item non fuit data pecunia ut quantitas: quia sic esset emptio, sed ut corpus, ut ff. de legat. 1. l. plane. i. §. i. & l. sed si certos. & l. si seruus legatus uiuo. §. qui quinque. & sic fuit contractus innominatus, do ut facias, uel facio ut des. alioquin ab initio contractus daretur utilis actio, ut ĵ. de hæred. uend. l. emptor. & l. ex nominis. & ĵ. l. proxima. Nam in cõtractibus nominatis ab initio competit utilis fine cessione, sed in innominatis in subsidium demũ, ut hic dicit. Nec obstat, quod dicit quantitate, quia ét species appellatiõe quantitatis continetur, ut ff. de leg. 3. l. quisquis. Item nec quod dicit solui⁹ q̃ dic id est tradidisti, sed M. in quolibet ab initio dat utilem, &

Quãtitatis appellatione et continetur spes,

tibus. fructibus rei vindicatione, b de consumptis verò condictione conuentus, eorum restitutioni parere compellitur. Data Idib. Febr. CC. Coss.

¶ *Hanc legem summaui §. in l. dissolutæ. Casus aũt patet. Si pecunia non est numerata a debitori, dẽt ei creditor reddere instrumentum. Bal. uel sic: Confessus p̃ scripturam se mutuũ recepisse spe futuræ numerationis ñ secutæ: intra biennium põt cõ dicere cautionem: & ẽt poste, si intra biẽnium sit protestatio facta, h. d. Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Alexandro. L. IIII.

SI non est numeratũ, quod velut accepturum ‡ de sumpsisse mutuò scripsisti: & necdũ transisse tempus c statutum, vel f intra hunc diem habitam contestationem monstrando: reddi g tibi cautionem præsidali notione postulare potes. Dat. xvij. Kalen. Ianuar. CC. Coss.

¶ *Ista est solennis lex & h. d. secundum cõem lectu. Directæ actiones procuratori in rem suam mandatæ, mandatore mortuo absq; hẽde, iuris artificio in utiles conuertuntur. h. d. & alibi non reperit. & legi⁹ tribus modis. duobus modis ut ĩ glossa magna. & tertio mõ ut in glossa parua, q̃ incipit, pro quo forte. Bal. Vel sic: Si mãdator actoris moriatur sine hærede lite nondum*

per mandatarium contestata: licet procuratorem in rem suam factum, utilis actio ei competit. h. d. Sali.

De actionibus & obligationibus. *

TITVLVS X.

¶ Imp. Gordianus A. Valeriæ. L. I.

DAta h certæ pecuniæ quãtitate, i ei, cuius meminisli, † in vicem † debiti actionem tibi aduersus debitorẽ k, p quo soluisti, l discessẽ mãdatã: m & antequam eo noĩe litẽ cõtestareris, n sine o hære de creditorẽ fati mun⁹ p ipleste, p ponis. quæsi ita sunt, q vtilis actio tibi competit. r PP. v. Kalẽ. Maij, Attico, & Prętextato Coss.

¶ *Vbi nomen debitoris datur in dotem, uel datur ex causa uenditionis, competunt utiles actiones. hoc dicit.*

¶ Impp. Valerianus & Gallienus AA. Celsõ. LEX II.

NOminibus s in dotem datis, quãuis nec delegatio t præcesserit, nec litis cõtestatio u secuta sit: vtilẽ tñ marito x actio nẽ ad similitudinẽ eius, q nomẽ

Actio utilis in aliquo casibus ab initio dat si ne cessione.

De obligat. & act. rectius ex P Flo. idq; P. Pratensis notat ad sum. Azo. citu.

† Et. al. inuicẽ.

i ¶ Quantitate. § in specie, s. quia in sacculo & non in numero, & fuit ibi contractus, do re facias.
k Debitorem. § pro quo forte fideiussisti.
l ¶ Soluisti. § pro cuius obligatione quærenda soluisti.
m ¶ Mandatam. § aliud est cedere actionem, & aliud mandare. Nam primo casu nil penes cedentẽ remanet. secũdo casu remanet directa, secundum quosdam. Sed Io. dixit, qui cedit, retinet directã, utilem transfert: sed qui mandat, tñ committit cãæ exercitium & non transfert directam vel utilem, nisi in casibus, vt dixi, uel nisi in subsidium: ut in hoc casu, uel nisi fiat mandatum, ut fiat procurator in rẽ suam, quo casu idẽ est cedere quod mandare, & ita hic potest accipi. Tertii dicũt ut Azo & Hinter cedere actionem & mandare, nullam esse differentiam quo ad cedentem uel mandantem, quia sp remanent penes eum directę, licet quo ad eum cui fit cessio, differentia sit, vt modo dixi, §m Io. vt ff. pro soc. l. 1. in fin. & l. 2. & 3. & de pecu. l. quis ergo. uel nulla est quantũ ad casum huius legis. secundum M.
n ¶ Contestareris. § nam tunc secus esset, ut ĵ. de nouat. l. 3.
o ¶ Sine hærede. § subaudi maxime, §m M. vt §. dixi.
p ¶ Fati munus. § vr ergo q̃ mandatum mandantis morte finiat, ét si in rem suam constituaẽ procurator, & ió in subsidium datur vtilis. sic & ĵ. de contrario iudicio tu. si non ex propria. & §. ad exhi. si res. ff. d̃ pa. l. si cum emptore. Item no. rem integram ante lit. contest. ut ff. de iurisd. om. iud. l. & quia. in fi. Sed nũquid qui tibi tenet utili actione est tibi obligatus? & nunquid in libello vere poteris dicere eum tibi obligatum? Quidã q̃ nõ, sed lex permittit tibi agere utili actione ad utilitatem tuã.
q ¶ Quæ si ita sunt. § quia utilis & directa idem sunt in substantia.
r ¶ Competit. § contra debitorem nomine tuo, quam vsque nunc non habuisti.

Actione cedere & mandare differunt.

Actione utili qui tenetur, an fit obligatus.

NOminibus. § CASVS. Mulier marito debitorem habens, ius q̃ habebat in debitore, dedit in dotem: licet debitorem marito non deleget, utilis tamen competit ei contra debitorem vxoris suæ. sic est in eo qui emit à creditore ius quod habebat in debitore. Viu.
s ¶ Nominibus. § i. actionibus.
t ¶ Nec delegatio. § f. debitoris, quæ fit per stipulationem, ut ff. de nouat. l. j. alias. l. delegare. §. i.
v ¶ Contestatio.] contra debitorem mandata actione, ut ĵ. de nouat. l. 3. & hic est alius modus delegandi, his enim duobus modis fit, vt ff. de nouat. l. delegare. §. i.
x ¶ Marito.] sponso non, ut ff. de iure dot. l. stipulationem. Sed quærit⁹ an eadem sit substantia vtilis & directæ actionis. quod Ioan. dicit, argu. contra. ff. de procurat. l. non solum. §. sed interdum. & de iureiuran. l. nã

Actionis directæ & utilis an sit eadem substantia.

&postea

& postea. §. iusiurandum. ADDITIO. Vide de hac qõne per Bar. in l. j. ff. eo. tit. in 3. col. vers. quæro vtrum actio vtilis & directa, &c.
a ¶ Emerit.] in quem transit sine cessione vtilis: vt hic, & ĵ. de hær. vel act. vendi. l. emptor. & ff. de pact. l. si cum emptore. Et idem est in quibusdam aliis, quos notaui. s. l. proxi. his ergo casibus stãtim cõpetit utilis, sed facta cessione cõpetit directa nomine cedentis: vt enim in venditione rei corporalis non transit dominium, nisi facta traditione: vt §. de rei vendica. l. seruum. sic ille cui venditur nomen, vel cui datur in dotem, non habet directã, nisi facta cessione: vt ĵ. quando fiscus vel priua. l. fin. vel lem tamẽ in casib⁹: vt dixi. Sed quia non propriè dicitur traditio incorporalium: vt ff. de acquir. poss. l. iij. in prin. ideo nomine cedentis non suo in tentat directam. vt ff. pro socio. l. ij. & iij.

† al. conueniri.

Licillæ.

OSVS. An ex contractu domini locantis fundum colonus conueniri possit, quæritur? Dicitur quòd non, solutis pensionibus conuentis. Viuianus.

Colonus an possit conueniri pro debito locatoris.

b ¶ Satisfacientes. § alioquin cõueniuntur colloni condemnato prius locatore: vt ĵ. quando fiscus vel priua. l. 3. & 4. & ff. pro soc. l. 2. & 3.
c ¶ Per quam. § id est, valde.

BOnam fidem. § In lege ista ponitur quædã regula circa actiones & obligationes, quæ tangit in omni contractu bona fides exigitur, non tamẽ omnes actiones sũt bonæ fidei. Viu.

Renũtiatio. Cedentes.

Bona fides.

d ¶ Aequum est. § Exẽplum: vt ff. depos. l. bona fides. Et dic i bonæ fidei cõtractibus exigitur, vt cesset dolus ad eorum essentiam: vt ff. de dolo. l. & elegenter. in prin. & de contrah. empt. l. domum. in fin. nisi quando indideret dolus. in contractib. vero strictiuris quo ad effectum, siue incidat dolus, siue det causam: vt ff. de uerb. obl. l. si quis cum aliter & plene dixi §. ex quibus cau. maior. l. in contractibus. & vide glo. in c. 3. extra de emp. & uend. An autem dolus tertij dans causam contractui vitiet contractum? Quidam quòd sic: vt d. l. & elegenter. nos contra per eandem legem circa prin.

Quare exigitur in cõtractibus.

Actionis utilis quæ competit ei qui emit à creditore ius quod habebat in debitore.

d ¶ Aequum est.] quia vbi dolus dat causam contractui, nullus est. ff. de dolo. l. & elegenter.

SIcut.] Præmittit duas regulas. Ab initio cuilibet liberum est cõtrahere vel non contrahere: sed contractu celebrato, alter contrahentium altero inuito, obligationi semel constitutæ renunciare non potest. si ergo cum aliquo contraxisti vel uendendo, vel locando, eo inuito ab obligatione recedere non potes. Viu.
e ¶ Non consentiente. § contra. ĵ. de commu. seruo ma. l. j. vbi dissentiente socio potest mandari.
f ¶ Quapropter. § quod dixit in genere, nunc dicit in specie.
g ¶ Mentionem. § contra. ff. de condict. ob cau. da. l. si pecuniam. in principio.
h ¶ Minime posset. § vt & ff. commo. l. in commodato. §. sicut. & ĵ. de rescind. uend. l. de contractu. & §. de transact. l. & quamuis. & ĵ. de contrah. empt. l. non idcirco. in fin. ff. mand. l. si mandauero 2. §. sicut. & ff. de cur. fur. l. cuius bonis. in princip. ff. nau. cau. l. 1. §. 1. & ff. de iudi. l. interdũ. & §. senatorem. & ĵ. de dona. l. si quis argentum. §. fin. & ĵ. ad Vell. l. si mulier. & §. nautem. & l. fin. Et sic collige ex prædictis, quòd qui ex voluntate alterius cõtrahere, quod factò contractu nemo discedit altero inuito. quæ falsa. Secunda, quòd

Universidad de Deusto Biblioteca

Actio hypothecaria quãto tempore duret.

a ¶ Comparauerunt.} sic.j.ad Maced.l.si permittente.
b ¶ Vel longi tpis præscriptione.} hypothecaria durat qñque decem annis inter præsentes.xx.inter absentes.qñque.xxx.annis,vbi.s. deficit titulus,qñque.xl.durat:vt j.si aduer.credi.l.i. & ij. & de præscrip.xxx. annorum.l.sicut.& l.cum notissimi.
c ¶ Perhibentur.} Licet à posteriorib.emerit.

SI quidem.} CASVS. Diligebam quendã.s.Seiũ ea affectione, qua pater filiũ diligit suum. permisi uolens ei donare vt acciperet pecuniã à procuratore meo: ille uolẽs me remunerarĩ,mãdauit procuratori suo,vt mihi pecuniam restitueret: anteq̃ acciperem, decessit Seius:an decem quæ dedi Seio repetere possum,uel a procuratore petere, id qđ mãdauit sibi Seius mihi dandũ, quæritur? Rñ. q̃ non repetam ab hæredibus,cum perfecta donatio non reuocetur: nec à procuratore repetere potero, q̃a mortẽ mãdantis finitum est mandatum,& hoc in prima.Si vero Seio mutuassem eam, possem ab hæredibus petere.& hoc nisi aliquem debitorẽ mihi đlegauerit, à quo fuerim stipulatus illam pecuniam mihi reddi. Viu.
d ¶ Permisisti.] donando eidem.& sic etiã de facto habuit.
Repeteř.
e ¶ Ante perceptionẽ.} i. antequam perciperes à procuratore.
f ¶ Nec.] nunc soluit.
g ¶ A procuratore.] cũ morte mandantis finitũ sit mandatum: vt ff. de leg.2.l.cum pater.§. Meuio. & de dona.l.2.§. si pecuniam.Sed contra infrà.de dona.l.illam. ubi dicit ñ finiri morte. Sol. quidam dicunt quod illa corrigit hanc. Alij dñt ibi,q̃ đcessit ille cui mãdatæ sunt actiones,hic ille qui mandauit. cui solutioni est contra insti. mãdati.§.item si adhuc.&c. Tertij dicunt, q̃ hic non mãdauit illi cui volebat donare,sed procuratori, quem uolebat dare . ibi vero illi,cui uolebat dare, mandauit. Tu dic q̃ nihil mihi donauit uł cessit,sed permisit vel mandauit,ut pecuni à suo procuratore acciperem.vnde sicut expresse potest reuocare : ut ff. de don. l.qui saxum.ita hic tacite,scilicet eo mortuo.Alij tamen alia ratione dixerunt hic non agi,non illa quòd morte sit finitum mandatum, sed illa quia iure antiquo sine traditione donatio non ualebat: nec ab hærede poterat peti:sic in actione donata non ualebit sine mandato uel etiam cum mandato , sed reuocato vel finito.quod nihil est,quantum ad hãc legem.

Mãdatum mandantis morte finitur.
al. Glicnio.
Petitionem.

ordine pignorum antecedentibus vænũdantibus , q̃ possident, cõparauerunt, [a]vel longi tẽporis præscriptione [b]muniti perhibentur; [c]pignorum distrahendorum facultatẽ te non habere pspicis. S.iij. kal.Ianu. Sirmij.AA.Coss.

¶ *Donatio nõ finitur morte, sed pmissio ordinata ad donationẽ đ futuro,re ĩtegra morte finit.h.d.uel sic:Mandatũ ẽt remunerationis gratia finit morte mandantis re integra.h.d.scđm Pet. & Cyn. & Bal.*

¶ Iidem AA.& CC.Crescẽtio. L. VIII

SI qdem donationis causa eĩ, quem affectione patris te dilexisse pponis,tuã accipere pecuniam permisisti: [d]& hanc tuam liberalitatem ille remunerans te à procuratore suo aliam pecuniam sumere præcepit, rebusque humanis ante pceptionem [e]fuit exemptus :nec [f]quod dederas,recuperare (cum perfectam habuit donationem) nec quod tibi dari mandauit, necdum tibi traditum, petere † potes à procuratore. [g]

¶ Quod si mutuò dedisti, [h]nec à delegato [i] dari nouandi causa stipulatus es; successores eius [k]solutioni parere cõpellãtur.Dat.xiij. Kal.Febr.CC.Coss.

¶ *Debitũ non est exigẽdũ armata manu, sed ciuiliter in iudicio.h.d.Bal.& Sali.*

¶ Iidem AA.& CC.Glyconi. † L. IX.

NEgantes [l]debitores non oportet armata vi terreri : [m] sed petitore q̃dẽ ñ implẽte suã intentionem, †vel exceptione [n]submoto,absolui: conuictos autem cõdemnari, ac iuris remedijs [o] ad solutionem urgeri conuenit.Dat.Idib.Febr.CC. Coss.

¶ *Electa hypotheca,non tollit personalis aduersus debitorem : & quatenus ex pignore non est satisfactum , remanet actio prima.Bal.uel sic.Pignoř electo,p residuo pretij remanet integra petitio.h. d. Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Rufino. L. X.

h ¶ Dedisti.} & sic non fuit donum.
i ¶ Nec à delegato.} i.à procuratore.
k ¶ Eius.} s.cui mutuo dedisti.
NEgantes.] CASVS. Si mutuasti mihi x.& negem tibi me teneri,non debes me armata manu ad solutionem compellere,sed petere debes coram iudice, & te non probante quod intendis : vel si pp exceptionem te remoueo,absoluar.si probaueris,condemnabit me iudex:& per executionem rei iudi.compellendus ero ad solutionẽ. Viu.
l ¶ Negantes.} s.se debere.
m ¶ Terreri.] sic.ff.quod metus cau.l.extat.
n ¶ Exceptione.} etiam post impletam & fundatam intentionem. & ad hoc suprà de rei vẽdi.l.res.& de edend.l.qui accusare,& j.de excep. l.si quidem.
o ¶ Remediis.} vt ff.de re iud.l.à diuo.

ADuersus.} CASVS. Mutuaui tibi pecuniam,pignus mihi obligasti: non ideo quòd cœpi pignus vendicare, tollitur personalis actio. sed si pretium pignoris ad debitum non sufficit , pro residua quantitate debita, te potero conuenire. Viuia.
p ¶ Integra.} vt infra de distract. pignor.l. hypothecis.& de iure domi. impetran.l.fin circa finẽ. & de pignor.l.j. & suprà si certum pet. l.si pro mutua . & ff. si certum petatur.l.creditor.ij.& ff.de distract.pignorum.l.quæsitum.& ff.de pecul.l.si ex duobus . circa principium . & l.quæsitum. §.si annua.
Nimia . } CASVS. Si colono meo in rẽ suam decem mutuasti, à me petere non poteris: nec mihi præiudicabit præsentia actoris mei, id est,cast...lionis,quo magis tibi obliger. Viuia.
q ¶ Rem suam . } id est, colonorum, nam si domini , secus esset: vt j.quod cum eo.l.ei qui.
r ¶ Actorum.} castaldionum . vel quia subscripsit ut testis : vt supra si certum petatur. l.mutuæ.sic econtra suprà eodem . L tertia.
OB æs alienum seruire. CASVS. An ob æs alienum, quod contraxi , me facto postea non soluendo , ego liber, seruus creditoris fieri compelli possim, quæritur? Respond.quòd non. vel dic compellendus seruire, & sic accipitur seruire propriè, postmodum impropriè . tertiò dic seruire liberos,id est, filios obligari . Viuianus.
s ¶ Aes alienum.} æs alienum dicitur , quod nos aliis,debemus. Aes suum vel nostrum, quod nobis alij debent : vt ff. de verborum significa. l. cedere.§.æs.
t ¶ Seruire. } id est,seruos fieri, vel retine propriam significationem : sed repetitur instantia.j. de capt.l.fin.& j.communia de ma.l.j.§.iij.& cùm aliquis se obligat ad seruiendum vsq; ad aliquod tempus. Vel dic, id est filios obligari:vt j.quæ res pigno.oblig .l.qui filios. sed hoc fallit secundum B. vt arg.j.de pat.qui fili.l.ij.

Quia. Id.
Iouino.
Aes alienũ. Aes pprium.
Barsumio.

ADuersus debitorem, electis pignoribus , psonalis actio non tollitur:sed eo,quod de pretio seruari potuit, in debitum cõputato , de residuo manet integra. [p]D.iij.Non.April. CC.Coss.

¶ *Quod mutuatur colono,non potest repeti a domino,etiam si castaldi (aliàs uasalli) domini fuerint præsentes.h.d. Bal.*

¶ Iidem AA.& CC.Paulæ. LEX XI.

NImia credulitate circũuẽta es,cùm quòd †colonis in rem suam [q]mutuò dedisti, † à domino prædij te postulare posse credidisti: nec ad eum obligandum , actorum [r]ipsius adiuuat te præsentia. D.viij. kal.August.CC. Coss.

¶ *Pro debito pecuniario liber homo seruire non cogitur.Bal.& Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Iouino. † L. XII.

OBæs [s]alienum seruire [t]liberos creditoribus, iura compelli non patiuntur. Da. xiij. kal.Nouembr. CC.Coss.

IN AVTH. vt nulli iudi. lice. habere loci seruat. §.q̃a uerò.colla.ix.constit.ix.

¶ *Debitorem meum cepi , & detineo q̃rĩt ãn puniar, & qualiter ? Respondet qđ tripliciter punior:quia priuor iure meo. Secũdò quia debeo tantundem dare detento uel parentib eius.Tertiò quia punior pœna corporali.h.d.Et quia non dicitur qualiter,relinquitur arbitrio iudicis.Bal.Vel sic:Not. q̃ triplici pena affligitur,qui debitorem suũ capit,& retinet.Secus si debitor esset fugitiuus:quia capi potest , ut ad iudicem ducatur: & tunc modico spatio debet retineri. l. ait prætor,§.si debitorem.ff. quæ fraud. cred.l. interdum.ij.§.qui furem.ff.de furtis.Salic.*

IMò à debito creditor [v]cadit, tãtundem dando vel retento , [x] vel eius parentibus: [y]ipso quoque creditore corporalibus pęnis subdendo.

¶ *Accipiens mutuum obligatur mutuanti, non is,ad quem pecunia propter mercimonia deuenit Bal.& Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Barsumio. † L.XIII.

IMò a debito.} CASVS. Hæc authen.non corrigit legem codicis,sed addit,& imponit pœnas tres creditori, qui compellit debitorem , vt pro debito fiat seruus eius, quia perdit debitum . Item cogitur tantundem dare ipsi debitori , vel eius parentibus . tertiò patitur creditor talia faciens pœnam corporalem. Viuian.
v ¶ Creditor cadat.} si eum seruire compellat.
x ¶ Retento.} id est,illi qui fuit retentus vi , etiam si pater consensisset: vt arg.ff.quæ res pign. oblig. poss.l.fin.
y ¶ Parentibus.} agentibus nomine retenti , in quorum potestate est retentus. Vel dic,parentibus, qui successerant retentis : idem tamen si extranei successerant:sed de parentibus dicit ideo,quia frequẽtius fit. Vel tertiò si retentus vellet remittere, parentes possunt petere:quia eis videtur fieri iniuria.ff.de lib.cau.l.ij.iij. & iiij. An autem his legibus potest renunciari?Respond.non:vt not.in auth. vt sine prohibi. &c. §.j. col. vij. alias incipit,siue debitri.siue credi.

Pactum q creditor possit debitore capere & retinere pro debito non ualet.

Eum

EVm,cui.} CASVS. Si decẽ mutuasti mihi, & dẽ his vestes cõparaui,an aduersus vẽditorem vestium actionem habeas,quæritur?Respon.q̃ non:sed contra me cui mutuasti,agere debes.Viu.
a ¶ Mercibus.} suis venditis.
b ¶ Abstulisse.} i.accepisse à debitore tuo.sic.ff.de fur l.q. vas. in prin.
c ¶ Actionem.} vt j.de posi.l.si is.& s.si cer. pet. l.non aduersus.& s.de cõdict.indeb.l.his solis.
EST in arbitrio.} CASVS. Titius obligauit mihi pignus pro pecunia, quam ei mutuaui, & pign' distraxit & vendidit:in electione mea ẽ velim conuenire Titium actione personali,aut agere hypothecaria aduersus emptorem pignoris : nisi possessor pignoris , tueri se possit præscriptione lõgi tẽporis Viu.
d ¶ Actione.] scilicet, coueniatis.
Vtrum.
e ¶ Pignora.] vt j. de pign.l.quamuis personali.& l. distractis. & .de. bitorẽ. & l. persecutione. & de preca.& salui.inter. l.j.& arg.j. de fideiu. l.j. & hoc in pignore expressa.secus si in tacito etiam iure veteri : vt ff.de iure fisc.l.Moschis . & est si.j. de ser.pign. da. ma .l.j.ij. & iij.& j.de pign.l.ij.
f ¶ Longi temporis.] de hoc dic vt dixi. s eod. l.si a creditore.
SEd hodie.} Hæc auť. corrigit legem Codicis.quia prius debet conuenire fideiussores & debitores , quàm pignoris possessores.Viuia.
g ¶ Possessiones .} est contra in authen.de liti. §.ad hoc,ał's ab hoc. collat.viij. quæ est.j. de pig. authent. hoc ita. B. dicit, quòd hęc corrigitur.l.& lo.dicunt, quòd illa de litig.secundum istam. Vel quod ibi dicit,verũ est,si possessor habeat causam à debitore.alioquin contra : sed hoc non placet. ideo quia dolus auctoris emptori nocere non dẽt, cum conuenitur: vt ff. de excep.dol.l apud.§.si cũ. Vł dic vt plene ibi dices.
ADDITIO. Bald. hic dicit notabiliter istam auth.non habere locum si extraneus possessor nõ sibi,sed debitori possidet pignus. Nam tunc poterit ipse non excusso principali aut eius fideiussore conueniri : quia effectus iudicij fundatur contra principalem,ex quo non tam ipse possessor,quam principalis cuius nomine possidet,videtur cõueniri.arg.l.2.s.ubi in rẽ act.

EVm, cui mutuã dedisti pecuniam, ad solutionẽ vrgere competenti debes actione nã aduers' negotiatores,quos ex mercibus [a] pecunias abstulisse [b] tuo debitori proponis , nullã habes actionẽ. [c]Da.xj . Kal. April. CC.Coss.

¶ *Creditori datur ius eligendi an agat p sonali uel hypothecaria:imo ius cumulandi personalem & hypothecariam in libello.h.d.Bal.& hoc iure isto hodie serua authen.hic positam.Sal.*

¶ Iidem AA.& CC.Hermodoro,& Nicomacho. LEX XIIII.

EST in arbitrio vestro, †personali debitoris hæredes actione, an eũ,q̃ ab his distracta,sibiq; tradita pignora [e]tenet,in rẽ Seruiana (si nõ longi tẽporis [f] præscriptione munitus sit) an vtrosque cõueniatis . Dat. v . kal. Decẽbr. Nicomediæ. CC.Coss.

IN AVTHEN. đ fideius.§.sed neque ad res.colla.j.constit.iiij.

¶ *No.q̃ non mõ principalis,sed ẽt fideiussor est prius excutiendus,quam perueniatur ad pignorum possessores.Salic.*

SEd hodie nouo iure priùs cõueniendi sunt omnes fideiussores & mãdatores , & spõsores,q̃ ad pignorum perueniatur possessores.

Vt actiones & ab hr̃dibus , & cõtra hęredes incipiant.

TITVLVS XI.

¶ *Stipulatio & legatum post mortẽ collatũ incipit ab hærede : & hoc uigore huius legis, remota regula antiquorum Bal. uel sic:Obligationes tam ex cõtractib. quã ex ultima uoluntate pñt ab hærede incipere actiuè & passiuè, remota antiqua regula his contraria. Salic.*

¶ Imp.Iustini.A.Ioãni.P.P. L.VNICA.

CVm stipulatiões,&legata, & alios cõtus [h] post mortem [i]cõpositos antiquitas [k]q̃ dẽ respuebat,nos aũt pro cõmuni hominum utilitate recepimus ; [l]consentaneum erat, etiam illam [m]regulam,qua vetustas vtebatur,more humano emẽdare. ¶ Ab hæredibus enim incipere actiones , vel contra [n] hæredes, veteres non concedebant, cõtemplatione stipulationum cæterarumque causarum post mortem conceptarum . Sed nobis necesse est, ne prioris vitij materiam relinquamus,& ipsam regulam de medio tollere : vt liceat & ab hæredibus , & contra hæredes incipere actiones & obligationes : ne propter nimiã subtilitatem [o]verborum , voluntates † contrahentium impediantur.Da. xv.Kalen. Nouemb.Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestæ VV. CC.

Ne vxor pro marito, vel maritus pro vxore,vel mater pro filio conueniatur.

TITVLVS XII.

¶ *Vxor conuenta ex contractu mariti, nõ habet necesse contractum infringere : quia siue ualeat,siue non,ex eo conueniri nõ potest.h.d.Bal.Vel sic:Mulier ex cõtractu mariti non potest conueniri,nisi ex intercessione,a qua iuuatur Velleiano.h.d. Sali.*

¶ Impp.Dioclet. & Maximian.AA.& CC. Asclepiodotæ. L E X I.

FRustrà disputas [p] † de contractibus cũ marito tuo habitis, utrum ne iure steterint , an minimè:cum tibi sufficiat,si proprio nomine [q]nullum contractum habuisti , quo minus pro marito tuo conueniri possis: q̃ nec si sponte pro eo intercessisses,quicquam à te propter senatusconsultum [r]exigi iure potuisset. Datum prid.Id.April. Diocletiano.iij.& Maximiano.ij. AA.Coss.

¶ *Pro debito mariti non potest fier i missio in bonis uxoris : tamen si maritus possidebat , habet uxor probare se dominam. h. d. not.secundum Bal.& Salic.*

¶ Iidem A. Terentiæ. † L E X II.

Continuatio.

¶ VT ACTIONES ET AB HAEREDIBVS &c.
¶ *Dixit titulo superiori de actionib.Sed quia quędam ab hęredibus incipiunt,& contra hæredes,ideo de his dicit,& alię prius nat ę pro tenduntur contra hęredes,& hęredibus:ut infr.de hęre.act.p totum.*
CVm & stipulationes.} CASVS. Olim stipulatio post mortem alicuius cõhentium concepta,vel pridie quàm moreretur,nõ valebat.Verbi gr̃a: Si stipuler me aliquid redditurũ por mortẽ tuã,nõ valebat.rõ quare ñ valebat erat illa:quia actio cõ hr̃dem & ab hærede incipere non poterat. Quã antiquitatẽ emendauit Imperator : dicens,q̃ stipulatio sic concepta ualeat:& quòd actio.incipiant competere hr̃di & aduersus hr̃dẽ: ne pp nimiã subtilitatem verborũ voluntas contrahẽtium impediatur . Viuia.
h ¶ Contractus.} sic ego innuit stipulationem esse contractum , sed improprię, vt ff.de verb.sign.l.Labeo.ij.idem innuit in legatis.sed illa sunt ex quasi contractu, vt insti.de oblig.quæ ex quasi contra.§.hæres.
i ¶ Post mortem .] alterius contrahentium . Verbi gratia . Si promittam me daturum. x. post mortem tuam:vel legem tibi . x.post mortẽ tuam, quod pro eodem est, ac si hæredi tuo legẽ,vt habes hæc exempla inst.de inu.stip. § post mortem. & §.seq.& insti.de leg.§. post mortem.& j.de contrahen.sti.l.scrupulosam.
k ¶ Antiquitas.} cui videbatur ex facto contrahentium inter ipsos incipere debere obligationẽ, sed hoc fallebat in stipulatione conditionali, etiã olim,vt insti.de verbo.obl. §. ex cõditionali.
l ¶ Recipimus.} s.in dicta . l.scrupulosam.
m ¶ Illam.} nõ solũ rem mutare.&ad hoc i aut.de nõ alien §.finimus.col.ij.
n ¶ Vel contra hæredes.} vt si defunctus ad diem certũ sub pœna pecuniã promisit, eo etiam ante diẽ mortuo necdũ hęreditate adita cõmittitur pœna,vt ff de verbo. obl.l.ad diẽ.& ff. de nau. fœ.l.si.&ad hoc.ff.đ ver. obl.l quodcunq;.§.j imo pono prædicta exẽpla,vt modò notaui in alia gl.alterius cõtrahentium &c. Et caue tibi,q̃a aliter dicitur post mortẽ incipere actio in stipulatiõe, & aliter in legato . In stipulatione enim dicit incipere, ñ q̃a nulla fuerit ante mortẽ, sed quia nũc incipit esse efficax, vt ff.de euic.l. si per imprudentiã. §.non mirũ . sed vbi mihi legas post mortẽ meam, nunquam mihi debet,sed hæredi meo tantũ,quasi ex sua persona , vt ff. de euic l.qui a pupillo . & ff. de actio.& obli.l. obligationũ ferè.§.j & ff.quando dies leg. ce.l.ij. Item huic legi est contra. ff.de act.& obli.l.sub hac. Sed ibi nõ potest velle hęres, quia nec à p icipio sic facta valet,promitto si volam . vt ibi dicit. Vel ibi nõ est inutilis ea ratione, q̃a actio nõ possit ab hærede vel cõtra hæredem incipere; sed q̃a ab initio ex sui natura inutilis est sic concepta , si volã. Itẽ no.arg de præbenda non vacante: vt dixi.s.de pac. l.fi.& facit.ff.ad leg.Falc.l.pœnales.circa prin.ibi, nec cõtrariũ est s .
o ¶ Subtilitatem.} sic.j.pro soc.l.de societate.& ff.qui.mod.pig.vel hypo.sol.l.sicut.§.si debitori.Item ad hoc.j.de cõsti.pecu.l.pe.prope fine.

Stipulatio est contractus impropriè.
al. latitando uoluntatis.
Actio aliter dicitur incipere in stipulatione post mortem, & aliter in legato.
Dubitas.
Concor. cum hac l. & duab. seq. cap. ex parte ue... & glo. super uerbo alienat. de rescrip.
Terrentiæ.

¶ NE VXOR PRO MARITO, VEL &c.
¶ *Licet hæres pro defuncto conueniatur:ut s.titu.i.non tamen sic est in aliis:etiam qui ualde coniuncti uidentur:ut hoc titu & seq.*
FRustra disputas.} CASVS. An ex contractu mariti possit conueniri vxor , quæritur?Rñ.frustra disputat mulier,tenuerit contractus initus cum marito ipso iure vel non , quia ex contractu mariti non conuenietur propter senatuscon. Vell.Viuian.
p ¶ Disputas.} aliàs dubitas,scilicet,tu vxor.
q ¶ Si proprio nomine.} i. ad vtilitatẽ tuam , vt j.loca.l.contractus.
r ¶ Senatusconsultum.} Velleianum,vt & infra ad Vell.l.frust a.sed hodie ipso iure seruatur illæsa,quando obligat se cum viro,vt in authen.vt

nulli

Universidad de Deusto Biblioteca

nulli iudi.§.& illud verò.coll.9.

OB maritorum. CASVS Si maritus alicuius mulieris aliquod crimen commisit, propter quod omnia bona sua confiscantur, & inter ea bona mulieris occupantur à marito possessa, cum leges nolint, ut ob delictum maritorum vxoris inquietentur: procurator Cæsaris, qui cognoscit inter priuatū & fiscum probāte muliere res occupatas ad se pertinere iure dominij eas faciet sibi restitui. Viu.

a ¶ Vetant.} vt infr. de do.inter uir.& uxo.l.res. & inf.ad le.Iul. de vi. l.i. & inf.de pœnis. l. sancimus. sed hoc fallit in casu: s. propter primipili necessitatem, propter quā retinetur dos: vt inf. quibus cau.pi.ta.contra.l. satis.& de primipilo.l. fin. lib.xij. non autē aliæ res vxoris: ut inf. de priuile. fis.l.bona. Sed & marit' ob culpam uxoris cōuenitur in casu: ut ff. de off. procon.l.obseruare.§.p ficisci. Vel ibi ob suam propriam: ut ibi dixi.

b ¶ Occupatæ sunt.} Nomine mariti, qui eas posßidebat.

c ¶ Probaueris.} scilicet, tu mulier.

d ¶ Exequetur.} id est, faciet tibi reddi: ut hoc publicum ius seruetur, ne mulieres pro altero inquietentur.

† Exequetur.

Dos aliqñ retinetur p debito mariti.

† Id est inquietari. B.

CVm te possesßiones.} CASVS. Pro filia tua centum in dotem nō dedisti, sed ad se sustentandum prædium ei asßignasti: maritus ex administratione tutelę uel munere ciuitatis alicuius factus est debitor meus: nūquid prætextu illius debiti posßit capi illud prædium quod in dote non erat, quæritur? Dicitur q non: quia sicut nec mater pro obligatione filij sui obligati tenetur: ita nec maritus pro uxore, si posteà se nō obligauit: certißimū enim est &c.

e ¶ Possesßiones.] id est, res possessas.

f ¶ In dotem.} Maximè: nam idem tunc nisi in casu: vt infra. in quibus cau.pig. &c l.satis.

g ¶ Munerū.} vt tutelę.

h ¶ Ex persona mariti.} s. interpellari non potest.

i ¶ Quomodo.} i. sicut.

k ¶ Constet.} ut ff.ad munic.l.Lucius.§.idem rūdit constante. nisi in casu: ut ff.de offi.proconsul.l.obseruare.§.i. & nisi solitis modis pro eo se obligauerit.& hoc est quod subijcit, nisi ipse, &c.

l ¶ Neminem.} nisi pater pro filio, dominus pro seruo, hæres pro defuncto, & hoc ideo, quia pro vna persona censetur. ut instit. de inuti. stipul.§.ei verò qui.& §.post mortem.& inf.de impube.& alijs substit.l.fi. & in auth. de iureiur.à mo.præsti.§.1.colla.v. Vel potes dicere: hęc regula de iure ciuili obtinet, non prætorio.

CVm te.} CASVS. Cum mater ex contractu filij, si filius fuerit non soluendo partem debiti soluerit an super residuo eo prætextu q debitum agnouit partem soluendo, conueniri posßit, quæritur? Rñ. q non, & hoc prouidebit competens iudex. Viu.

m ¶ Cum te.] ò mater.

n ¶ Quod.} pro quia debita filij tui soluisti cum non tenereris, uolebant creditores te cogere ad totum soluendum,

o ¶ Aliquid.} partem soluendo.

p ¶ Vti.} ne alter pro altero cōueniatur. nec obstat quòd aliquid est solutum: ut hic, & ff. de usur.l.cum de in rem uerso.& j. de usur.l.creditor.& inf.de excu.tut.l.uoluntariè. & s de pact.l. si certis annis. Sed p n: fi. ad legem Falc.auth.sed cum testator. Sol. hic nullo modo est debitum, ibi ciuiliter & naturaliter, vel saltem naturaliter. Item contra

OB maritorum culpam vxores īquietari leges vetāt.a Proinde rōnalis nr̄, si res, quæ à fisco occupatæ b sunt, dominij tui esse probaueris, c ius publicum sequetur. d Dat.iij.Non.Septē. Dioclet. & Maxi. AA.Coss.

¶ *Res traditæ ad sustentationem filię, nō præsumuntur esse dotales, sed extra dotē. h.d.no. secundum Bal. nec possunt capi p debito mariti. Sali.*

Iidem AA.& CC.Carpophoro. L.III.

j CVm te possesßiones e non in dotem f pro filia tua d disse, sed ad sustētādā eā extra dotis causam filiæ tuæ prædia asßignasse proponas: ciuilium munerum g vel onerum municipalium obtentu, ex persona mariti h eius, quomodo i matres ex persona filiorū interpellari † non possunt: cum neque maritum pro vxoris obligatione conueniri posse cōstet, k nisi ipse pro ea se obnoxiū fecit. Certißimum enim est ex alterius contractu neminem l obligari. iij. Id. Septembr. Sirmij AA.Coss.

¶ *Gratuita solutio partis non grauat ī solutionē alterius partis. h.d. not. secundum Bal. Vel sic: Licet mater soluerit partem debiti filij sui, non propterea potest compelli ad solutionem residui. Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Philotherę. L.IIII.

ij CVm te m ideo ex persona filij tui commemores conueniri, quod n p debitis ei' aliquid o intulisse videaris; defensionibus tuis vti p apud eum, cuius super ea re notio est, minimè prohiberis: vt is ad solutionem alieni debiti vrgeri te non patiat. D. x. Kalē. Septemb. Titiano, & Nepotiono Coss.

J.de fideicom.l.j.Sol.vt ibi. ADDITIO Soluas sic, ibi hæres fuit naturaliter obligatus, & coadiuuat fauor alimentorum, & vltimæ voluntatis cum diutina præstatione, qua visus est in futurum velle soluere.

SEd omnino.} CASVS Si tibi Anglico vel Hispano mutuo pecuniam. vel sum spoliatus in Anglia, vel Hispania, vel Tuscia non propterea si inueniam alios Anglicos, vel Hispanos, vel Tuscos, debeo eos pignorare i ciuitate ista: nec hoc mihi licet facere, imo omnino prohibeor hoc facere: & si cōtra facio, debeo puniri, & condēnari in quadruplū eius, quod pignoraui insuper cadā ab actione mea. hoc dicit ista auth.

q ¶ Formam.] id est, vt quæ accipiat, habeat loco pignoris. Idemq; magis si accipiat, vt habeat in solutum. Aliud puto, s. q nō habeat locum pęna huius legis, si à debitore mea auctoritate debitū vel indebitum auferā: tunc enim ius tātùm quod habeo ī re, vt quia obligata: vel pro re, ut qa debita est, amitto p edictū diui Marci: sed p constitutionē, si quis in tantam. licet ius non habeā, in alio tamen patior pęnam. & est pro me vt tantùm ius quod habeā, perdam: non aūt quadruplum. ff. de iis qui.vt indi.l.rescriptum. & j.de poenis.l.sancimus. Alii putant me semp debere cadere a debito, & nō tātùm pignus occupatum perdam.arg.ff. quod me.cau.l.extat. sed ciuitates seruant cōtra hanc auth. ADDITIO Suppleas concedendo repręsalias. Huius occasione Bald. hic pertractat succinctè materiā represaliarum, quam quidem ad lōgum tractat Bart. in tractatu suo represaliarum, & Io. Andr in c.non debet aliquis. de reg.iur.lib.vj.in Mercurialibus. Petr.de Anch.in c.j.de iniur.lib. vj. & nouissimè Sosinus in consi.suo. ccxxxj. incipien. cum in præsenti cōsultatione.in ij.parte.

r ¶ Idipsum.] scilicet, quod est exactum.

IN AVT. vt non fiant pigno. pro aliis.§.j.colla.v. constit. v.

¶ *Qui pro debito unius sua auctoritate grauat alium, punitur in quadruplum, et cadit a iure suo. hoc dicit Bal. & Salic.*

SEd omnino, qui aliū pro alio secundum formam q pignorationis exigit, totū idipsum r qc quid sit, in quadruplum vim passo reddet: necnon & ab actione, pro qua talia præsumit, cadet.

Ne filius pro patre, vel pater pro filio emancipato, vel libertus pro patrono, vel seruus pro domino conueniatur.

TITVLVS XIII.

¶ *Mutuatum filio emancipato, pater reddere non tenetur. mutuatum uerò filio in potestate in casu permisso nō iussu patris, pater tenetur reddere de peculio. Bal.*

¶ Imp. Gordianus A. Candido militi.

LEX I.

NEq; ex eius filij persona, qui cū sui iuris esset, mutuā pecuniā accepit, pater eius, si non fidē suā obstrinxit, conueniri potest: neque ex eius, quē in potestate habet, si sine iussu eius contractum est: neque si contra senatusconsultū Macedonianum mutua pecunia data est, ampliùs quàm de peculio actionem sustinere cogitur. Quapropter pater † tuus, si ei pecunia à creditore fratris tui extorta u est, ad † quā reddendā nō tenebatur: præsidis prouinciæ auctoritate eā recuperabit. x PP.iij. Non. Octob. Pio, † & Pontiano Coss.

¶ NE FILIVS PRO PATRE. VEL PATER &c.

¶ *Putabatur ratione paternitatis, uel filiationis, uel libertinitatis alium conueniri: quod remouet.*

NEque. CASVS. Si cum filio sui iuris effecto contraxisti pecuniam ei mutuando, patrem, nisi specialiter se obligauerit, pro filio non habes eum obligatum. & hoc in prima. Si verò filio in potestate existenti sine iussu patris mutuasti, quatenus est in peculio, vel quatenus in rem patris versum est, patrem habebis obligatum, vt j.ad Mace.l.Zenodorus. Si ergo frater tuus x. à creditore accepit mutuo, & creditor exegit ea à patre tuo. recuperare illa tu hęres poteris p cōdictionē idebiti. & hoc q a noie suo soluit, si verò noie filij, nō repetes.

s ¶ In potestate.} Hic assume quod dicit j.amplius &c.& ab eo excipitur, si sine iussu &c. & si neque contra senatusconsul.&c. nam tunc, scilicet, secundo casu in nihil tenetur, vt j.ad Mace.l. si filius tuus.& instit. quod cum eo.§.fi.no. Contra Maced. autem potest accipi multis modis, vt j.ad Maced.l. Zenodorus. In primo autem, scilicet, quando cum iussu, tenetur insolidum pater.

t ¶ Sine iussu.] neç aliud interuenerat quo similiter insolidum teneri posßit, veluti i rem versio vel præpositio tabernæ vel negotiationis, quod si factum esset, teneretur insolidum.

v ¶ Extorta.] suasionibus non per vim, tunc enim caderet à iure suo, vt ff. quod met.causa.l.extat.

x ¶ Recuperabit.} Per cōdictionem indebiti. & hoc quia nomine suo soluit

soluit. si vero nomine filij non repetit: vt ff.de cond.inde.l.si is.q est cōtra.& pro hac solutione est.ff.de const.pecu.l.i.in fine.& l.seq.& adhoc. ff.si cer.pet.l.si filiusfamilias.& ff.ad Maced.l.sed & si pater.§.i.

NE contra.} CASVS. Si Pater tuus ob administrationem ministrariam factus est debitor, puta tutelæ, & est non soluendo: an tu tui iuris effectus, conueniri pro eo posßis, quæritur? Dicitur q non.

a ¶ Patrem vestrum.] viuū adhuc: quia si mortuus esset, eius succesßione delata ad uos, posset vos conuenire, non quia filios, sed quia hęredes: vt & s. de filiofam.l.i.

b ¶ Prouidebit } vt j. de primipila.l.fin.lib. 12.

SI filiusfamilias.] CASVS. An pater pro filio decurione creato eo mortuo, si filius debitor factus fuerit, conueniri posßit, quæritur? Dicitur q non si eo inuito factus fuerit decurio.

c ¶ Si filiusfamilias inuito.} Si enim patre sciēte, teneretur insolidum pater: ut ff. ad municip.l. quoties.& j.lib.x.de filio famil.& quemadmo. pro eo pa.te.l.i.

d ¶ Non posse.} nisi de peculio: ut j.qd cum eo. l.j.& ff.de pecu.l.3.§. fin. & l.seq.& j. quando prouoc.non est ne.l. si pater. Et distingue hic, vt diximus.j.quod cum eo.l.i.

PAtris.} CASVS An patre superstite obligato ratione debiti principalis: puta quòd acceperit aliquid mutuo ratione puta muneris, filius conueniri debeat, quæritur? Dicitur quòd non. Et dico notanter superstite: quia si esset hæres, tunc teneretur vt hæres.

e ¶ Personali.} reali forte sic, si rem peculij pater obligauit.

f EX patroni.} Tempore contractus.

g ¶ Vel domini.} tempore contractus.& facit. ff.de act. & oblig.l.serui. & s.de iud.l.cum debitoris.& de noxa.l.1.

HAbita.} ¶ Casus in hac authen. talis est. Imperator primo præcipit, quod scholares securè uadant ad loca studiorum, & nullus eis iniurias inferat, & reddit rationē ibi, dignū em &c. & rationem rationis ibi, quis enim &c. deinde cōcludit ex supradictis ibi, hac igitur. Secundo prohibet Imperator, ne scholares damnum patiantur pro delictis vel debitis commisßis ab alijs: imponendo pęnam temeratoribus huius legis. Tertio dat electionem scholaribus, sub quo velint conueniri. Quarto iubet hanc legem poni in tit. isto, ne filius pro patre. litera satis plana est de se.

h ¶ Examinatione.] sicque erit lex solennis: t s.de legibus, & constit. l.humanum.

i ¶ Sacrarum legum.] No. leges sacras: ut s.de legi.& pst.l.leges.

k ¶ Speciali.} Nam licet omnes habeant ab iniurijs defendi: hi maximè, ne videantur negligi: sed an pedagia soluant? Rñ. non, argum ff.de leg.si quando. Item quia in usum propriū ferunt libros & alia. j. de uec. & commiss.l.uniuersi. Item quia non est consuetum: ut ff.de pub.& uec. l.4.in fin.

† al. vtilemo.

† Aduocauerat.

† al. Theodogeni.

† Acheuo. al. Atheo.

† In qbus dam codi. hæc l. patris.& l. si filiusfa. ī uersæ sunt.

† al. Lampetio.

Not. hic q psonæ ecclesiasticæ possunt esse in consilijs principum seculariu: de quo vltra Bald. hic p Cano. in c. non est uo. ti. de uoto. red. quia licet eis prohibeatur uagari & in discreta seculariū negotiorū tractatio: pūt tñ unū tractare. c.i. ar chiepisco. patu. d ra pto.

Pedagia soluere an teneantur scholares.

al. Habita quidem.

¶ *Filius, ut filius nō tenetur pro debito patris, nec pro officio ab eo male gesto. h.d. & ideo agens contra filium ex persona patris debet facere mentionem, q sit hæres: alias libellus est ineptus: ut not. in l. si cum dotem.§.transgrediamur.ff. solu. matrimo. Bal.*

¶ Impp. Diocletianus, & Maximian. AA. Neoterio & Eutolmi. † L. II.

NE cōtra iuris auctoritatem ab eo, qui patrem a vestrū, à quo emācipatos vos dicitis, ad mun' ciuile d uocauerat, † inquietemini, pręses puincię p uidebit. b Dat.viij.kal. Febr. Maximo.ij.& Aquilino Coss.

¶ *Propter officium filij, pater non tenet. h.d. Bal. Vel sic: Si pater contradixit, quādo filius fuit electus decurio: non potest cōueniri pro eo. h.d. Sali.*

¶ Iidem AA.& CC.Theogeni. † L.III.

SI filius familiàs, inuito c patre, decurio creatus sit; pro eo patrē inqetari non posse, d iure manifestißimo cautum est. G.x. Kalen.Maij.CC.Coss.

¶ *Viuente patre, filius nō tenetur ad debitum patris. h.d. Bal.*

¶ Iidem AA.& CC. Achi... † L. IIII.

PAtris † nomine superstitis filiū, nec muneru... ciuilium, nec debiti cā, psonali e posse conueniri actione constat. S.xij. kal.Mart.Sirmij.CC.Coss.

¶ *Ex cōtractu patroni uel domini libertus uel seruus non tenetur. h.d. Bal.*

¶ Iidem AA.& CC.Lampedio. † L. V.

EX patroni, f vel domini g cōtractu, liberti vel serui conueniri non possunt. Dat.Idi. April. CC.Coss.

¶ *Ista est notabilis authentica. Scholares ad legitima studia procedentes, ipsi & eorum nuntij pnt ire & stare libere et secure tanquam bn meriti: & quorū scientia mundus illuminat. præmia pmerentur, eos nullus dēt offendere: nec pro alio pignorare. q contra facit, punit. Electio quoq; dat eis cōueniri corā magistro uel dño suo: an coram Episcopo, sub quo uelint. & qui eos cōtra priuilegiū huius auth. trahit ad iudicē: perdit causam. Deinde iubet hāc auth. situari sub hoc tit. h.d. Bal.*

¶ Noua constitutio Friderici.

HAbita † super hoc diligēti inquisitione Episcoporū, Abbatū, † ducum, & omniū iudicum, & aliorum procerū sacri nostri palatij examinatione, h omnibus, qui causa studiorum peregrinantur scholaribus, & maximè diuinarum atque sacrarum legū i professoribus, hoc nostræ pietatis beneficium indulgemus, vt ad loca, in quibus literarum exercentur studia tam ipsi, quàm eorum nuntij veniant, & in eis securè habitent. Dignum namque existimamus, vt cum omnes bona facientes, nostram laudem & protectionem omnimodò mereantur, quorū scientia totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo & nobis eius ministris, vita subiectorū informatur, quadam speciali k dilectione eos ab omni iniuria defendamus. Quis enim eorum non misereatur, qui amore scientię exules facti, de diuitibus pauperes, semetipsos exinaniunt, vitam suam multis periculis exponunt, & à vilisßimis sæpe hominibus (quod grauiter ferendum est) corporales iniurias sine causa perferunt?

¶ Hac igitur generali, & in perpetuum valitura lege decernim', vt nullus decætero tam audax l inueniatur, qui aliquam scholaribus m iniuriam inferre præsumat; nec ob alterius cuiuscunque prouinciæ delictum siue debitum (qd aliquando ex peruersa n consuetudine factum audiuimus) aliquod damnum eis inferat. Sciturus huiusmodi sacræ constitutionis temeratoribus, & etiam ipsis locorum rectoribus, qui hoc vindicare neglexerint, restitutionem rerū ablatarum ab omnibus exigendam in quadruplum: notàq; infamiæ eis ipso iure irroganda, dignitate sua se carituros in perpetuum. ¶ Veruntamen si litem o eis quispiam super aliquo negotio mouere voluerit: huius rei optiōe p data scholaribus, eos corā domino q vel magistro r † suo, vel ipsius ciuitatis Episcopo, quibus hanc iurisdictionem dedimus s conueniat. ¶ Qui

l ¶ Audax.} Audacia in malum. sic infrà vnde vi l. si quis in tantam.& ff.si pars hæred.pet.l.j.in fin. & de liber. & posthum.l. Gallus. §.videndum.in fin.

m ¶ Scholaribus.} Cuiuslibet facultatis: vt s.& subaudi maximè. nec enim licet alicui alij inferre iniuriam, sed ideo de his dicit specialiter, ne videantur negligi: vt ff. de iniur. l. item apud, §.hoc edictum. Itē quod dicit iniuriam. q.d. vindicando se, sed ad defensionem sic cum moderamine: vt infra. vnde vi.l.j.

Audacia qualiter sumatur.

n ¶ Ex peruersa consuetudine.} Not. peruersam consuetudinem non seruandam. sic & in auth. vt nul.iudic.§ j.col.ix.& in noua cōst.Frid.de sta.con.li.ec.edi.§.j.colla.x.

o ¶ Si litem.} largè ponitur pro ciuili & criminali, licet alibi tātum po pecuniaria: vt ff.de testi. l.j.& hoc patet ex eo qd s. dixit, vbi propria authoritate vindicari prohibuit. sic & causa licet dicatur criminalis: vt d. l.j. quādoq; pro ciuili ponitur: vt s. de iurisd.om. iud.l.in criminali. Sed p scholares & doctores renunciatum est Bononiæ, quantum ad criminales. & sic seruatur exceptis clericis, qui suo non potuerūt priuilegio renunciare: vt s. de epi.& cler. auth. statuimus.

Lis & causa quomodo sumantur.

p ¶ Optione.} id est, electione. Et no. quòd in cōtractibus alternatiuarū est electio rei: vt ff.de iu.do.l.plerunque. in fi. sed in iudicijs, actoris: vt ff. de nou. ope.nunc.l.stipulatio. §.j. Item in dubio dicto: vt ff.de iud.l.si quis. intentione vel si duabus actionibus agere potest eius est electio. Item cōuenire sub quo iudice vult, vt ff. de iudi. l.quod legatur. & l.si fideicommissum. hoc autem fallit hic fauore scholariū. An autem ex quo elegit, variare potest? videtur q sic: vsq; ad litis contestationem sicut actor: vt ff. de iur.om.iu. l.si cōuenerit.& ff.solu. ma.l.si cum. dotē.§.eo autem tēpore. ADDITIO Hoc intelligas verum, q scholaris posßit variare. s. semel & non pluries. l.non utrique. §.j. ff. de eo quod cert.loco. pro quo facit, quia unum eligendo uidetur recusare aliū: quare ad alium redire non potest. auth. offeratur. s. de lit.contest.

q ¶ Domino.} legum. qui alias præceptor appellatur: ut ff.de dam.infec.l.si ædib. alias magister: ut ff.de arbitr.l.qualem. alias est.l.dicere.§.Cassius.

† Concor. c. cum contingat. cum glos. super uerbo uel consuetudine. in me. de fo.compet.

r ¶ Vel magistro.} alterius facultatis.

s ¶ Dedimus.} per hanc constitutionem. Sed nonne etiam iure ueteri hoc idem erat: ut in prooemio.ff.§.in Beritensium? Respon. non: quia ibi tantùm de legum professoribus dicit. Item nō dicit quòd optio est scholaris, ut hic dicit. Item cùm dederit in hoc iurisdictionem prædictis: nunquid poterunt delegare? uidetur quòd non, ut ff.de offi. eius cui man.est iurisdi.l.j.§.quæ uerò. Sed dic, quòd sic potest: quia non conceditur alicui, eo q de maioribus sit: sed cuilibet etiam grammatico: unde cōpetit iure magistratus. nam pro eo q regimen iuris potest delegari, ut in d.l. olim.

Universidad de Deusto Biblioteca

o'im.§. quæ vero. Sed olim non: cum tantum legum professorib. erat concessum: ideo quia de maioribus sunt. Ité nunquid potestaté pôt eligere scholaris? Rñ. sic, quia sic erat olim in scholarib. legũ, ut in procemio. ff. § pen. & quia quilibet ibi contrahens fit de eius foro ratione cõtractus: nisi per priuilegium eximeret, ut clerici, ut in auth. de san. epi. §. Oeconomos. coll. 9.

a ¶ Tentauerit.} Nunquid demũ lite contestata? Vĩ φ sic: quia tunc vĩ vere tractus: vt ff. rem ra. ha. l. amplius. & ar. ff. quod quisque iur. l. i. in fi. & ne quis eum qui in ius vo. l. i. §. j. Econtra vĩ, φ sola citatio sufficiat: quia dicit tentauerit, licet ille non uenerit: ut s. de epis. & cler. l. si quis non dicã. So. nõ amittit actor cãm post citationem solam factam coram potestate, sed si demum priuilegio allegato instet: nã prius vĩ vocari, ut sciatur an velit priuilegiũ allegare: vt ff. de iudi. l. si quis ex aliena. si vero vocatur coram eo, qué constat non eẽ iudicé, tunc nec uenire teneẽ vocatus: vt ff. de iurisd. om. iu. l. fi. & actor cãm amittit: ut hic & s. de iu. om. iud. l. in criminali. Item an pôt pœnitere vocans? vĩ φ non in alterius iniuriã: ut ff. de regu. iur. l. nemo potest. Sed argu. contra. ff. de in ius vo. l. quamuis. sed ibi non amiserat actor actionem. unde remittit eam patrono & ei remittitẽ pœna. Item quid si spõte reus subit iudiciũ? Rñ. non punitur actor: ut d. l. quamuis. Item an est dilatoria, ut tantum ante litis contestationé possit opponi? Rñd. sic: cum sit fori: vt j. de except. l. fi. Itẽ quid si vocans errauit in facto uel iure? Rñ. videẽ parci: ut ff. de iu. & fac. igno. l. error in fi.

b ¶ Cadat.} alias est de priuetur. Sed an ipso iure vel per sententiam? Rñ. vel per sñiam: quia dicit depriuetur vel cadat: & sic intellige. s. de iurisf. om. iu. l. in criminali. Sed à quo é danda? Rñ. à iudice actoris: si illud iudicium fuit declinatum: vel si nõ, idem iudex poterit: cum & hoc sit ius rei. Sed qua actione? Rñ. condictione ex hac lege: vt s. de condi. ex le. l. i. vel officio iudicis. Item quid si iudex se iudicem pronunciauit? Rẽ. appellabitur ab eius sententia.

† al. ex.

Citãs scholaré ad iudicé uetitũ an perdat cãm suam.

† Iuliano.

verò ad alium iudicẽ eos trahere tentauerit: a etiam si causa iustissima fuerit, à tali cõamine cadat. b

¶ Hanc auté legem inter imperiales constitutiones, scilicet sub titulo, Ne filius pro patre &c. inseri iussimus. Datum apud Roncalias, anno domini M.C.LVIII. mense Nouembri.

An seruus pro † suo facto post manumissionem teneatur.

TITVLVS XIIII.

¶ *Contrahens in statulibertatis non conuenitur postea liber factus. h.d. uel magistralius: illud quod est in potentia, non disponit de actu. h.d. Bal.*

¶ Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Iuueniano. † LEX I.

QVamuis cum statulibero c contraxeris: tamen ex antè gesto te non habere cum eo post impletam cõditionem libertatis, actionem, scire debes. PP. iiij. Id. Decemb. Dextro. ij & Prisco Coss.

¶ *Accipiens mutuum in seruitute, nõ tenetur liber factus. h. d. Bal. & Sali.*

¶ Imp. Antoninus A. Bexico. † L. II.

CReditoribus tuis, qui tibi in seruitute mutuã pecuniam crediderunt, nulla aduersus te actio competit: maximè d cum peculium tibi non esse legatũ proponas. PP. iij. Kal. Septemb. Læto & Cereale Coss.

¶ *Pecunia ob libertatẽ promissa petiẽ p actionem in factum. h. d. Bal. & Sali.*

¶ AN SERVVS EX SVO FACTO &c.

¶ *Seruus liber factus alius hõ uẽ, ut ff. de solu. l. qui res. §. aream. & ideo dubitatur an possit conueniri de eo, quod in seruitute fecit.*

QVamuis.} CASVS. Si seruo tuo sub ↄdõne libertaté dedisti: & ea pendente ↄdõne cũ aliquo ↄxit postea extitit ↄdõ & ita liber effectus est: nunquid eum liberum effectũ poterro conuenire de contrac. celebrato, dum erat statuliber? respon. φ non.

c ¶ Statulibero.} Videbatur liber, ut ff. si ex noxa. cau. aga. l. fi. & ff. de pœn. l. moris. §. fin. sed tñ seruus est, ut ff. de statuliberis. l. statuliberi. Vñ sicut seruus non tenetur ex añ gesto, ut j. l. prox. & s. de neg. gest. l. si cognati. ita & iste non tenetur. sed fallit in casu, qñ teneẽ de dolo, vt ff. de dolo. l. et eleganter. §. seruus pactionis. & de fideicom. lib. l. si pure. & ff. de libe. le. l. Aurelius. §. Sticho. & ff. quarum rerum ac. l. j. §. 4. Item ĩ alio quem habes. j. eo. l. promissæ. Item in alio. ff. de neg. gest. l. eum actum. & l. at qui. §. Scæuola. Item in alio. ff. depo. l. si apud filium. sed ibi ex posteriori detentione. Item fallit in maleficijs & quasi, ut insti. de noxa. §. omnis. & facit. ff. de ope. liber. l. ut iurisiurandi.

Statuliber est seruus. Statuliber qñq; teneẽ ex ante gesto.

C Reditoribus.] CASVS. Seruo meo pecuniam mutuasti. an aduersus eum manumissum peculio suo ei si legato agere possis, qriẽ? Rñ. φ non. idem est si legato, vt ff. de do. præleg. l. 2. §. per contrarium.

d Maximè.} Idem ergo si est legatum, ut hic innuit. & sic est cõtra ff. de dote præleg. l. ij §. per contrariũ. vbi dicit libertum conueniri, si est ei peculium legatũ. So. secundum Io. & B. & R. non conuenitur orcinus libertus ab initio: vt hic. cõuenitur tamen inspecto exitu, quia si hæredes aliquid præstiterunt, conuenient orcinum libertum: vt ibi. argu j. de vsur. rei iudi. l. fi. Sed hoc nõ placet: quia sic nec aliud esset in liberto orcino, quàm in eo filio ex hæredato, cui dos est prę legata: quod esse debet: vt ibi dicitur. Dic ergo, quòd ibi fuit directo libertas relicta, & peculium legatũ. vnde nullo tempore dominiũ serui vel peculij habuit hęres: & sic tantùm manumissus tenetur. Hic auté per fideicõmissum. vnde cũ potuit hæres dando retinere, & nõ fecit: meritò ipse tenetur, & non manumissus: vt arg. ff. de tribu. l. quod in hæredẽ. §. fi. & de pecu. leg. l. si seruo. hypothecaria tñ si res peculij fuerint obligatæ semper tenetur manumissus. & facit. ff. de act. & oblig. l. serui.

Libertus an possit conueniri ex contractu in seruitute facto peculio sibi legato.

¶ Imp. Alexãder A. Herodi. LEX III.

PRomissæ e tibi pecuniæ à seruo tuo, vt eũ manumitteres, si posteà, quam manumisisti, stipulatus ab eo non es, aduersus eum petitionem per in factum f actionem habes. PP. Id. Septemb. Alexandro A. Cos.

¶ *Serui delictum quod non parit actionem in seruitute, parit in libertate. h. d. Bal. Vel sic: Seruus ex furto alij facto quàm domino, tenetur liber factus. h. d. Salic.*

¶ Imp. Gordianus A. Hieroni. † L. IIII.

LIcet seruitutis tempore g ea, quæ pecuniã matris tuæ surripuisse dicĩ, ob h huiusmodi, admissum cõueniri ñ poterat: i † ad libertatem tamen perducta (nã caput noxa sequitur) furti actione tenetur. k PP. Id. Septem. Pio, & Pontiano Coss.

† Heroni. † Poterat. Noxia.

¶ *Seruus qui coluit prędia domini, liber factus non tenetur. hic dicit. Bal.*

¶ Iidem A. Cresto. LEX V.

SI (vt allegas) antè, quàm à dño manumittereris, fundos eius coluisti, posteaque adempto peculio l libertate donatus es: ob reliqua, si qua pridem contracta sunt, res bonorum, quas postea ꝓpriis laboribus quæsiisti, inquietari minimè possunt. PP. xvj. Kalen. Decemb. Ariano, & Pappo Coss.

¶ *Ex delicto commisso in dominiũ seruus non teneẽ liber factus. h. d. secundũ Bal. secus, si liber factus delinqueret. h. d. Salic.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Feliciano. LEX VI.

SIue serui sint ij, quorum precibus fecisti mentionem, domi-

e ¶ Promissæ.} Secus si promisisset operas: quia non tenet promissio, nisi post manumissionem: vt ff. de liber. causa. l. fin. & de ope. li. l. vt iurisiurandi. & de manu. testam. l. seruus testamento.

f ¶ Per in factum.] Quæ extraordinaria est. & sic loquitur. ff. quarũ rerum ac. non da. l. fin. §. ij. & ar. ff. si quis testa. li. esse iuf. fu. l. j Sed cõtra. ff. de dolo. l. & eleganter. §. seruus. vbi de dolo datur. Sol. ibi nihil promisit seruus domino.

P Romissæ.} CASVS. Si seruus tuus promisit tibi pecuniam, vt eũ manumitteres, & manumisisti: & ab eo manumisso reddi stipulatus non es: an eam petere possis, quæritur? Dicitur quod sic per act. in factũ. quod est speciale.

L Icet.} CASVS. ancilla tua seruitutis tempore tibi furtum fecerit, an eã manumissam posteà furti conuenire possis, quæritur? Dicitur φ sic: cùm eã dũ adhuc ancilla erat, cõuenire nõ potueris, & ea manumissa noxa caput sequiẽ. i. manumissam, q caput est effecta, noxa seqtur

g ¶ Seruitutis tempore.] Signatur cõtra de noxa. l. j. sed non est contra: quia hic non domino, sed extraneo subtraxit.

h ¶ Ob.} eius matris.

i ¶ Non poterat.} sed dominus.

k ¶ Furti actione tenetur.} Sed hæc furti actio vnde nascitur? rñ. Io. ex furto in seruitute commisso. Nam quæ dabatur in dominum noxaliter, nunc competit in libertum: & sic de persona in personã facit saltum: vt hic, & ff. de capi. dimi. l. tutelas. §. iniuriarum. & s. de nox. l. j & ff. de act. & obliga. l. serui. & de noxa. l. qui ex pluribus, At condictio furtiua non datur nisi liber contrectet: vt ff. de condi. furti. quod ab alio.

S I vt allegas.] CASVS. Mulier seruum suũ colonũ manumisit adempto ei peculio. an ob reliqua, quæ tẽpore seruitutis contraxit, res quas post manumissioné acq̃siuit mulier, req̃rere possit rei ven. vel hypo. proponẽdo, quærit; Dicit φ nõ: q̃a nec ꝑsonaliter sup hoc poterit cõueniri.

l ¶ Adempto peculio.} Quid si donasset peculium manumisso? Respon. conueniri posset, quia non intelligitur esse peculium, quod sibi domino debebatur: vt ff. de pecu. l. Sed si damnum. §. peculium. alias. l. peculium auté. & l. si noxali. §. quod autem Azo. Vel subaudi maxime adempto. nam tunc idem esset: vt s. eo. l. j. & ij.

S Iue serui.} CASVS. Si seruus tuus tibi furtum fecerit, eum cõuenire nõ poteris in iudicio: sed verberibus subiicitur. cũ inter dominum & seruũ nulla lis consistere possit: vt ff. de iudi. l. lis. in fi. nisi in casibus: vt ff. eo. l. vix. nec si postea eũ manumisisti ex antegesto cũ erat in seruitute tenebitur liber factus. & hoc in prima. Siverò post manumissioné aliquid cõmisit: puta faciendo tibi furtũ: eũ cõuenire poteris. & hoc in secũda.

a ¶ Conueni.} ver berando: vt ff. de fur. l. serui. in fi. & j. de pa. po. l. si cõgruentius.

b ¶ Nullum.} vt ff. de iud. l. lis. nisi in casibus: ur in eo. tit. l. vix.

c ¶ Patitur.} nisi in casu, ut ff. si quis test. li. esse iuf. fu. l. j. & in alio: ut s. de peti. hære. l. fi. in quibus est speciale. Et distingue hic, si seruus delinquit in seruitute: si quidé in dominum, non teneẽ liber: ut hic. si in extraneũ, tenetur: ut insti. de noxa. §. omnis. si ex contractu, si quidem annexa fuit gestio & sibi soluere potuit & non soluit, tenetur. alias nõ. ut s. de neg. gest. l. si cognati. & ff. de regu. iur. l. quod quis nisi in casu: ut dixi per legem. s. đ peti. hær. l. fi. in fi.

Seruus delinqués uel ↄtrahens an liber factus teneatur.

d ¶ Sententiam.} s. de noxa. l. j. in fin.

¶ QVANDO FISCVS VEL PRIVATVS &c.

¶ *Gñaliter ꝓhibuit. s. aliũ ꝑ alio conueniri: hic permittit in casu.*

PRopter ęs.} CASVS. Pupillus teneẽ tibi in decẽ: an res tutoris bona pupilli nõ tenẽtis pignori capi possint, quærit? Dĩ φ non.

e ¶ Propter æs.} Tenet idem si teneret: licet hypothecaria pro eis posset teneri, sed nec ipsi pupillo tenetur ipse, licet male gerat, nisi finita tutela: ut j. de admini. tu. l. 2. & l. rationes. sed ea finita etiã pro suis rebus, potest hypothecaria conueniri: ut infra. de admi. tuto. l. pro officio. & facit. ff. de rescin. vend. l. fi.

f ¶ Non oportet.} per iudicem.

S I in causa.} CASVS. Titius debitorem habens tenetur mihi in decem: qui cũ mihi condẽnatur, est nõ soluendo: an debitoré suum cõuenire possim, quæriturẽ? Dĩ φ sic. & ad solutionem cõpellitur.

g ¶ Sine quæstione.} Veniunt enim uicini, i & dñt oẽs res eẽ suas mobiles & immobiles.

h ¶ Conuenti.] officio iudicis ut hic, & ff. de re iu. l. à diuo. §. sed & illud debet dici. & j. de præto. pig. l. j. & de execu. rei iud. l. ẽt. & s. de ac & ob. cau. hoc tñ si cõfiteaẽ se dere debitor debitoris: cæterũ si neget, ↄ rescriptũ est: ut ff. de re iud. l. à diuo. §. sed utrũ. Nec distinguo, utrũ negeẽ per malitiam, an non: licet P. distinguat. arg. j. de Falc. l. 2. tum quia nemo scit: tum quia non est dria inter res corporales & nomina: quod lex prædicta vĩ uelle apertè. Si quæras quid si maliciosè negat? Rñ. dabiẽ curator bonis, qui actiones moueat & exerceat: ut ff. de carb. edi. l. sed & si is qui. §. si impubes. & ff. de cu. bo. dan. l. i. & 2. Possum ẽt & alio iure conuenire debitorem debitoris. similiter iure cõi, uidelicet hypothecaria: & tunc serua quod dĩ. ff. de pig. act. l. si conuenerit, 2. in prin. iure vero speciali agiẽ ↄ debitorem debitoris: vt j. l. proxi. si est non soluendo debitor, ut j. l. proxi. & l. non prius.

† Exigere. † al. uultetio † al. vj. † Causam.

i Vicini sunt qui se inuicẽ clamantes audire possũt dicit Bart. in l. si terti? ff. de aqua plu. ar. l. i. §. eodem aũt tecto. ff. ad Syll. vide ẽt Panor. ie. quosdã de præsumptio.

Debitoré debitoris conuenire possumus.

† al. Primiano.

eos cõueni a qa inter dominos, ac seruos iudiciũ constare nullũ b potest. siue post delictũ manumissi sint, ex antecedentibus post datã libertaté eos nulla ratio iuris à dominis quondã conueniri patitur. c Sanè si post manumissionem quid illicitè cõmiserint: hoc apud præsidem prouinciæ argue, accepturus ex iure sententiam D. ij. Id. April. Byzantij AA. Coss.

Quãdo fiscus vel priuatus debitoris sui debitores conuenire † possit, vel debeat.

TITVLVS XV.

¶ *Res tutoris non possunt in tenutam capi pro debito pupilli. h. d. Bal. & Sal.*

¶ Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Valeriano. LEX I.

PRopter e ęs alienum pupilli, res tutoris, qui nihil ex bonis eius tenet, pignori capi non oportet. f PP. xj. † kal. Iuñ. Laterano & Rufino Coss.

¶ *Si debitor condemnatus aliàs soluendo non est: in subsidium uenitur ad nomina debitorum ipsius: & in ipsis nominibus fit executio exemplo iudicati. h. d. Bal.*

¶ Imp. Antoninus A. Marco. L. II.

SI in causa † iudicati Valentis, qué tibi condemnatũ esse proponis, nihil est, qđ sine qstione g pignoris loco capi, & distrahi possit: debitores ei? cõuenti, h ad solutionem auctoritate præsidis prouinciæ compelluntur.

¶ *Per officium procuratoris Cæsaris, debitores debitoris fisci, compelluntur soluere debitum fisco, si fatentur. Bal.*

¶ Imp. Gordianus A. Primanio. † L. III.

SI debitum i nõ inficiantur ij, quos obnoxios debitoribus fisci esse proponis: potest videri non esse iniquum, quod desideras, ut ad solutionem per officium procuratoris compellantur. k nã si quæstio aliqua refertur: l id concedi non oportere, etiam ipse perspicis. PP. vj. Kalen. Febr. Sabino & Venusto Coss.

S I debitum.} CASVS. Titius tenebatur fisco in x. Seio Titio: Titio inuento non soluendo, vult fiscus propter priuilegium suum conueniri Seium: an possit, quæritur? Distinguitur, aut negat Seius se Titio teneri, aut confitetur. Primo casu non conuenitur à fisco. Secũdo casu sic & ad solutionem compellitur per procuratorem Cæsaris, qui cognoscit inter priuatũ & fiscũ. & dic cõueniri ꝑ cõdic. ex. l. ut ff. de condi. ex le. l. i. Vel secundo dic φ fiscũ Seium conuenit, & fecit eum condẽnari, & eo non inuento soluendo agit contra Titium. & hic est casus, quãdo ex pecunia fiscali secundus debitor conuenitur, ẽt primo existente soluendo, ut hic, & ff. de iur. fisc. l. 3. §. multa. Vel tertio dic, quòd Titius mutuauit Seio ea. x. Titio non inuento soluendo, agit aduersus Seium.

i ¶ Si debitum non inficiantur.] Item si malitiosè inficiantur secundum P. Sed tu dic contrà: vt dixi. s. l. proxi.

k ¶ Compellantur.} s. officij iudicis. & hoc condemnato prius debitore: vt dixi. j. l. proxi. Vel dic verius etiam non condemnato, si non est soluendo: & tunc per condictionem ex lege: vt s. de cõdic. ex le. l. j. Itẽ tertio casu, qñ ex pecunia fiscali secundus debitor conuenitur etiam, primo existente soluendo: vt habes hic, & ff. de iur. fisci. l. iij. §. multa. & j. de conue. fisc. debi. l. j. lib. x,

l ¶ Refertur.} iustè vel non. & dabitur curator bonis: vt dixi. s. l. prox.

¶ *Contra debitorem debitoris fiscus non agit, nisi constet principalem eius debitorẽ non esse soluendo. Bal. & Salic.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Zosimo. LEX IIII.

NOn prius ad eos, qui debitoribus fisci nostri sunt obligati, actionem fiscalẽ m extẽdi oportere, nisi patuerit principales reos idoneos nõ esse, n certissimi iuris est. S. xij. Kalen. Maij, AA. Coss.

N On prius.] CASVS. Debitor debitoris fisci à fisco conueniendus non est: nisi appareat debitorem principaliter soluẽdo non esse.

m ¶ Fiscalem.} condictione ex lege: vt s. de cõdic. ex le. l. j. Vel dicillã vtilem, quam habet debitor directam.

n ¶ Non esse.} & in aliis duob? casibus: vt notaẽ in prima & vlt. gl. s. l. proxi. sed priuatus tunc tantum, qñ fecit cõdemnari suum debitoré: vt ff. de in diem addic. l. fina. & s. e. l. j. & ij. & j. l. prox.

† al. paruerit. al. nisi potuerit ꝓbari principia.

¶ *Dans nomen in solutũ cedit utiles, non autẽ mãdat directas, nisi hoc specificet. h. d. B.*

¶ Iidem AA. & CC Nanidæ. L. V.

IN solutum nomine dato, o non aliter nisi mãdatis p actionibus ex persona sui debitoris q aduersus eius debitores creditor experiri potest: suo autem nomine r utili actione rectè vtetur. D. Kal. Ianuar. CC. Coss.

† Nanidiæ

I N solutũ.} CASVS. Tenebatur mihi Titi? in decem ius quod habebat contra Seium debitorem sum dedit mihi in solutum quæ actio mihi cõpetit aduersus Seium, quæritur? Respon. quod utilis nomine meo: directa vero non, nisi fuerit mihi mandata.

o ¶ Dato.} sed non de legato: quia tũc secus esset: ut j. de noua. l. j.

p ¶ Mãdatis.} sed si fuerit mãdata actio, finitur mãdatũ morte. sec? si cessat ẽm quosdã. Sed dic ut no. s. de act. & obl. l. j.

q ¶ Debitoris.} potest scilicet, directa.

r ¶ Suo autem nomine.} suo nomine dicitur agere, non quia promisit ei, uel quia secũ cõtraxit sed propter conuẽtioné, quã fecit cũ suo creditore. Et est similitudo inter emptionem rei corporalis & nominis dationem. Nam per solam venditioné non transfertur dominiũ rei venditæ: nisi sequatur traditio, sic non transfertur actio directa per donationẽ in solutum, nisi ea cedatur. & sic secundũ hoc suo nomine agit ex sua persona: cùm vtilis actio ei datur à lege. Poteẽ etiã dici superiori casu agi ex persona debitoris: quia ab eo habeat causam. sic. ff. de iis, qui notãẽur infa. l. furti. §. si quis alieno. & facit ad legé istã qđ no. s. de act. & obl. l. j. & ij. & l. si in solutũ. & j. de leg. l. ex legato, & s. đ ne. ge. l. si ab eo. & s. đ pac. l. pacto. & s. si cer. pe. l. si ab ñtis.

Traditio sicut se hẽt in reb. corporalibus, ita cessio in actionibus.

De hæreditarijs actionibus.

TITVLVS XVI.

¶ *Creditor debitori pro parte succedens, pro alijs partibus contra hæredes agit: & si res obligatas teneãt, auocat ab eis, hoc dicit notanter secundũ Bal. Vel sic: Alter ex cohæredibus pro pecunia sibi a defuncto debita, potest conuenire cohæredes pro rata, & prosequi pignora. h. d. Sali.*

¶ Imp. Gordianus A. Hermeroti.

LEX I.

PEcuniam, quam tibi a matre s debitam fuisse dicis, ab hæredibus eius cohæredibus tuis

¶ DE HAEREDITARIIS ACTIONIBVS.

¶ *Superiori titulo dixit alterum pro altero conueniri in casu: hic ponit & alium casum: uel aliter: Ab alio debiti nomine alium una eademque actione conueniri posse hic insinuatur: superiori uero titulo alia actione idem fieri declaratur. alia dico quantum ad ius & personas, eademque quantum ad rem & causam.*

PEcuniam.} CASVS. Mulier aliqua filio tenebatur in x & eum cum duobus aliis hæredibus instituit. pro duabus partibus hebebit cohæredes suos obligatos. pro tertia erit petitio sua confusa. & hoc in prima. Si verò filio iure pignoris aliqua obligauit, & ab vno cohæredum inueniantur possessa: aduersus eum aget hypothecaria, & in solidum. & hoc in ij.

t ¶ A matre.} quæ te cum alijs hæredem instituit.

Universidad de Deusto Biblioteca

a Pro parte.} debiti.
b Competente.} s.actione.non autem coniungas pro parte ibi competenti:nam pro ea parte qua successit,extinguitur obligatio,non vero remanet:ut hic,& s.de neg.gest.l.si ab eo.& j.de bo.auth.iudi.poss.l. si uxor.& s.de pac.l.debitori.& j.ad leg.Falc.l.licet. Vel dic pro parte debiti competenti tibi, nō p parte hrditatis. Sed quid si mater rem indiuiduam tibi debuisset, ut seruitutem: nunquid extincta est tota actio tua, vel in nullo erit extincta? Respon. forte æstimabitur seruitus, & pro parte pretij tenebuntur cohæredes, vt ff. de lega.2.l.cū filius.in prin.& ff. ad leg. Falcid.l.lege Falcidia interueniente.& s. de inoffic.testam. l. cum duob. & potes hoc distinguer: ut dixi.s. de pactis, l. debitori.

Debitum rei indiuiduæ an extinguat totum creditore debitori in partē succedēte.

c Non prohiberis.] hypothecaria insolidum agendo, vel quasi Seruiana.licet sit debitum pro parte extinctum, ad qd est.j.de distra pig l. quādiu.& ff.fami.ercis.l. hæredes.§.an ea.in fin. & ff. ad Trebell.l.debitor.sed pro ea parte, qua dominus est rei obligatæ, non agit hypothecaria cum effectu: cum in ea remanet hæres: sed pro alijs, secundum Azo.

Ro hæreditarijs.} CASVS Si debitor meus duos hęredes īstituit, vnum ex viij. aliū ex iiij. vncijs: pro portionibus hæreditarijs eos conuenire debeo. Si vero pignora mihi obliga. aliqs eorū possideat, possessorem tm̄ habeo obligatum & hypothe. insolidum conuenire potero.

Crispino.

d Placuit.} vt s.de pactis.l.pactum successorum.& si cer.pet.l.i.& s.fam.ercis.l.ea quæ.& j.d iure delib.l.si te.& j.si vnus ex pluribus.l.ij.& ff. de rei vend.l. si possessor fundi. Sed hoc fallit in casibus. Primo,quando indiuiduum est ī obligatione:quo casu quilibet tenet insolidum:vt ff.de ver.obli.l. in execu tione §.2.Secundo,si res,quæ dēt restitui ab vno, teneat insolidū, vt ff. commo.l.3.§.hrs.& ff.depo.l.si duo. Tertio, in pollicitatione facta ob honorem apud rempublicam: tunc enim pollicitator insolidum. Item hrs eius insolidum tenetur.facta vero pollicitatione sine cā,ob id quod opus promissum cœptum est, si bona liberalitati non sunt soluendo ad totum opus:extraneus hæres in quintam partem patrimonij defuncti, liberi vero defuncti in decimam tenentur:vt ff. de pol.l.i. §.si quis.& l. ex pollicitatione.Quarto,in alimentis,q̄ pro volūtate iudicis vel defuncti,vel ab vno insolidum,vel à pluribus partibus designatis petuntur:vt ff.de ali.le.l.3.in prin.&.§.i.Quinto,si testator legauerit ab vno hærede creditori hæreditario,cā debiti compensandi, tunc enim hæres ille vsque ad quantitatem legati onus æris alieni sustinebit:ut ff.de leg. 2. l. cum ab vno.Sexto,in funeraria,quæ non tantum in hæredes pro hæreditarijs portionibus,sed etiam in virum ad quem aliquid peruenit nomine dotis,instituitur pro rata portiōe eius, quam lucratus est de dote. vt ecce lucratus est vir centum:in hæreditate sunt.CC.ipse conuenitur pro tertia,& hæredes pro duabus:vt ff.de relig.l.quoties.& l. veluti. & l.Celsus. 1 Item fallit in casu quodam mirabili,quem habes.ff.ad legem Falcid.l.qui fundum.§.si tu ex parte,& hoc in personalibus.Reales aūt contra possidentem semper instituuntur:vt ff.ad exhib.l.de eo.§.fin. & hic subijcit.

Hæredes ñ sp tenent pro portionib.hæreditarijs.

Actio funeraria cōtra quos competat.

HAeredem. CASVS. An mulier stipulata dotē sibi reddi,diuortio vel morte soluto matrimonio:& maritus decessit:debitores hæreditarios act.psonali defuncti pro dote sibi reddenda conuenire possit q̄ritur? Dr q non.sed hæredem defuncti conueniet.

e Postulas.} vt j.e.l.fin.& j.solu.matri.l.dotis.Sed videtur etiam cō tra debitores eam posse experiri:cum omnia bona mariti sunt tacite p dote obligata,vt j.de rei vxo.act.in princ.ergo & nomina. Instituet ergo actionem vtilem contra debitores,vt ff.de pig.act.l.si conuenerit.2. in prin.& j.quæ res.pig.obli.poss.l.nomen. Sed potest dici aliud in expressa obligatione:& aliud in tacita:vt & aliàs est differentia:ut supr. d act.& oblig.l.fi.& ff.de iure fis.l.Moschis.secundum Azo.Vel dic quòd hic denegat personalem contra debitores viri,nō hypothecariam:eam ergo intendit dicens:peto à te decē,quæ debes viro vel hæredi eius:qa dico me iure hypothecario nomen tui debitoris vel ius obligationis mihi obligatum:non autem dicet,quòd sit ei personali obligatione obligatus:sed & personali potest eum cōuenire debitore prius cōdemnato:vt s.tit.j.l.ij. Item quod dicit decerni,secūdum vetera iura dixit,secūdum quæ actiones decernebātur à prætore: hodie contra: vt suprà de formulis.l.j.& ij.

a Aduertas secundum Cyn. hic q ista non est vera fallentia ad tex. istum: quia in hoc casu non est defunctus obligat⁹ ita ut oblatio ab eo descendat in hęredes. Itē ēt ut dicit hic

pro parte a tibi competente b petere debes. Sed & res,si quæ tibi ob idem debitum obligatæ sunt, persequi non prohiberis. c PP. xj. Kalen.Mar. Gordiano A.ij.& Pompeiano Coss.

Personales actiones passiuè inter heredes diuiduntur pro portionib. hrditarijs: reales uerò possessorem sequūtur passiuè. h.d.not.secundum Bal.& Sali.

Imp.Decius A.Telemachæ. L. II.

PRo hæreditariis partibus heredes onera hrditaria agnoscere,etiā in fisci rationib.placuit: d nisi intercedat pignus,vel hypotheca. tunc enim possessor obligatæ rei conueniendus est. PP.xiiij.Kal.Nouemb.AEmyliano,& Aquilino Coss.

Actio de dote contra heredes,non contra debitores mariti dirigi debet.h.d. secūdum Bal.& Sali.

Impp.Dioclet.& Maximi. AA.& CC. Maximæ. LEX III.

HAeredem mariti quondā tui de dote tibi reddenda cōueni. personalē enim actionē contra debitores hæreditarios tibi decerni frustrà postulas. e PP. xiiij.kal.Maij,AA.Coss.

Aetas debitoris non infringit ius creoris,Bald.

Iidem AA.& CC Crispo.† L. IIII.

SVb pretextu ætatis pupilli debitoris hæreditarij f creditorum exactionem g differri nō posse, nimis euidens h est. unde cum te tutorē proponas, quemadmodū à pupillis creditoribus i satisfiat, eniti k debes. Dat. x.Kal. Decemb.Sirmij AA.Coss.

Præpostera petitio non procedit: & qui se in allegatione contrariorū implicat, repellitur ab utroque: potest tamē posteà agere ordinariè.h.d.Bald.Vel sic: Præpostera petitio non admittitur: & per successionē quam creditor facit debitori, actio extinguitur.Salic.

Iidem AA.& CC.Iulio. L. V.

VT debitum tibi ante aditam l hæreditatem soluatur; m ac tunc si ad te pertineret hæreditas, quæri iubeamus: præpostera n petitio est.Etenim cum tibi soceri successionem quæsitā patuerit: debiti petitionem extingui p confusionem nō ambigitur. o Da. prid. Nonas Mart. Sirmij. CC. Coss.

Pro hæreditaria parte,pro qua creditor debitori succedit,confunditur actio,non in totum; nisi fuerit institutus animo compensandi.h.d.secundū Bal.Et si cohæredes non sint soluendo,potest impetrari bonorum separatio.h.d.Salic.

Iidē AA.& CC.Domno.† L. VI.

SI adulta, cuius curam geris, pro triente patruo suo (quem etiam tutelam eius administrasse proponis) heres extitit, nec ab eo a quicquā exigere prohibita b est:debitū à cohrdib. eius pro besse c petere non prohibet, cùm vltra d eam portionem, qua successit,petitio nō confundat e. Nā aduersus adultam f tuam rescindi postulas testamentū,si quidem g coheredes eius adeuntes hereditatem se h etiam obligant. & si non soluendo constituti probētur i :postulata separatione k, nullum ei damnum l preses prouinciæ fieri patietur m † Dat. kal. Decembr.AA.Coss.

SVb prætextu.} CASVS Titius mihi tenebatur in x. decessit,& filium impuberem hæredem instituit: an petitio debiti hæreditarij prætextu ætatis in tempus pubertatis differri debeat, quæritur? Dicitur quòd nō: sed tutor mihi satisfaciet.

f Hæreditarij.} id est, qui hoc ipso debitor est, quòd hæres est; alias aliter accipitur.i. qui debet hæreditati.

g Exactionem.} id est, petitionem.

h Euidens est.} vt & j.mand.l.si tibi. & de nō numerat.pec.l.si intra.ita sic.& ff.de neg.gest l.Nesennius.§.primo.& ff.quibus ex causis in possess. ea.l. apud Iulianum.& hoc,nisi fieret ei quęstio status & bonorum: vel status tantùm: ut ff. de carb. edict.l.iij.§.j.& l. de bonis. §.ita demum. in princ. Accur.

i Creditoribus.} hæreditariis.

† Bonino

k Eniti.} vendendo de bonis eorundem.

VT debitum.} CASVS Debitor meus in centum me hæredem instituit. peruenit hæreditas ista ad Titium. volo eum primò conuenire ad centum: an petitio mea per confusionem sit sublata,quid iuris sit, quæritur? Respon-quòd non possum eum conuenire ad centū,& quasi præpostera petitione audiendus non sum. Vel sic,Socer meus debebat mihi centum, qui decedens instituit me hæredem & Titium: petere volo tota centum à Titio cohærede meo,& dico,nolo esse hæres:debet inquiri,an velim esse hrs aut non:& postea debeo totum primò petere,si non sum hæres.sed si pro parte sum hæres, partem debiti potero petere petitione pro parte mea debiti confusa.

l Aditam hæreditatem.} scilicet,antequam adeat vel repudiet.

m Soluatur.} a possessore rerum hæreditariarum, qui te dicebat uel negabat hæredem. Sed an eo quòd petit debitum, uidetur renunciare hæreditati? Respondeo non: quia expressè reseruat sibi quæstionem hæreditatis: vt ff. de condictione indebiti .l. si quis sic soluerit.

n Præpostera.} id est, preponitur quod postponendum est. quod est absurdum: vt ff.de excep.l.fundi.& l.fundum.nisi in casu,vt j.de testa. l.præposteri.Item nota maiorem causam præponēdam. sic & ff.de iud. l.per minorem.Item nota quòd ideo hic seruatur ordo,quia vna pendet ex alia. lias autem seruatur ordo, vel quia præiudicialis sit vna.vt instituit.de action.§.præiudiciales.vel quia electione tollantur: vt ff. de tribu.l.quod in hæredem.§.eligere. vel quia sint contrariæ: vt j.si seruus extero se emi man.l.j.

q Non ambigitur.} vt s.de pact.l.debitori.& ff.de fideiuss. l.generaliter.& l.hæres à debitore.§.j.& j.l.proxi.

SI adulta.} CASVS Titius gessis tutelam alicuius pupilli,& factus est debitor ex mala administratione in CCC.pupillum cum duobus aliis hæredem instituit,non prohibendo ne à cohæredibus debitum peteret pro duabus partibus. curator pupilli facti adulti cohæredes conuenire poterit, cūm vltra suam tertiam debiti petitio non sit confusa. hoc in prima. Si verò curator petat rescindi testamentum ob hoc,quòd petitio pro parte tertia hæredis sit confusa, non est audiendus: quia si hoc petit, magis petit contra vtilitatem pupilli, quàm pro vtilitate pupilli.& hoc in secunda. Si verò cohæredes soluendo non sint:petere poterit curator,vt bona cohæredis separentur à bonis testatoris, & adulto satisfiat.& hoc in tertia.

Creditor non agit contra legatarios, sed contra hæredes.h.d.Bald. & Sal.Vel sic: personalis actio non sequitur singularem successorem.h.d.Sal.

Idē AA.& CC.Apolausto.† L. VII.

CReditores n hrditarios aduersus legatarios nō habere personalem actionem o conuenit:quippe cum euidētissimè lex duodecim p tabularum hæredes huic q rei faciat obnoxios. Dat. 6. Id.Decē.Nicomediæ. CC.Coss.

Ex delictis defunctorum in quantū hæredes cōueniant.

TITVLVS XVII.

Actiones ex delicto post litem contestatam transeunt ad hæredes: sed ante litem contestatam non transeunt nisi quatenus ad eos peruenit.h.d.Bald.

Impp. Diocle.& Maximian.AA.& CC. Macedoni.al.Macedonæ.

LEX VNICA.

POst litis contestationē eo qui vim fecit r vel concussionem s intulit, vel aliquid deliquit t ,defuncto:successores eius insolidū u, alioquin x in quantum ad eos peruenit, conueniri,iuris absolutissimi est: ne alieno scelere y ditentur. Dat. v. kalend.Maij.Sirmij.CC.Coss.

De constituta pecunia.

TITVLVS XVIII.

Qui se p alio constituit soluturū, obligat & se,& successores suos.h.d.B.

Imp.Gordianus A.Felici. LEX I.

SI pro alieno debito te soluturum cōstituisti z; pecuniæ constitutæ actio non solùm aduersus te, sed etiam aduersus hæredes tuos perpetuò competit. Dat.vij.kalend. Iul.Sirmii. CC. Coss.

a Nec ab eo.} testatore.
b Prohibita est.} animo compensandi:quia tunc non posset petere debitum ex quo hæreditatem uellet, ut j.de hæred.insti.l. si compensandi.vt ff.de lib.leg l.tutor.& j. de fideicom.l. cum necessitatē.
c Pro besse.} id est octo unciis.
d Cum ultra.} id est ad damnum.
e Nō confundat.} ut s.d ne. ge.l.si ab eo.& j.de bo. autho. iud. poss.l.si uxor.& j. ad leg fal.l.licet.& j.de p̄rio iudi.tu.l.si pater.
f Aduers⁹ adultā.} i.p̄ eius utilitatē facis, si hoc facis:nā alius accipiet hrdita.& est sic, j.diis q.ut ind.l.pella.
g Si quidē.} duo timebat.primū, ne adulte adeunte cohrdes nō tenerent. Secundò, dato q teneant, timebat portiones eorū absorberi per pprios eorū creditores:sed utrūqs timorem remouet.
h Se.} adultæ tuæ.
i Probent.} s.si soluant propriis creditoribus eorū & hrditariis. vl dic: probent tā suis creditorib⁹ q̄ adultæ.
k Separatione.} scilicet bonorū defuncti à bonis cohæredū:quā separationē postulant à ptore, uel p̄side creditores hęreditarij:& ita hoc adulta hic postulat.j.de bo.aut.iud. poss.l. est iurisdictiōis. & dat cā cognita, scilicet si creditores ab hrde nō nouauerint, uel usuras uel fideiussores non acceperint: uel si hrditatis & bonorū hrdis confusio facta non fuerit:uel si quinquenniū non transierit, ut ff.de sepa.l.j.§ illud.& §. præterea.& §.quod dictum.Sed creditores hæredis nō postulant separationē bonorū hrdis à bonis hrditariis,ut ff.d separa.l.j. §.q̄situ.
l Damnum.} & sic prodest ei adultæ seruari testamentum,uel salte non obest.
m Patietur.} in u m passiui ponitur.

† In scriptis nris exem.legit, Postulata separatione, nullum ei dānum fieri patietur.& ita legit Accur. exponēdo verbum patietur, passiuè. In quibusdā impressis ita legitur, at si non soluendo constituti probentur:postulata separationul lum ei dānum fieri patietur.

Bonorum defuncti separatio à bonis cohrdū qualiter & qn petitur.

† al. Plausto.

CReditores.} CASVS. Si debitor meus hæredem instituit, & multa legauit: an aduersus legatarios personalē habeam act. quæritur? Dicit q non sed aduersus hæredem. & hoc uult.l xij. tab.

Legatarii an sint creditores hæreditarii.

n Creditores hrditarios.} innuit ergo legatarios ñ eē hrditarios creditores: sed certe imo sunt:ut ff. d act. & ob.l.hrditariarū.nisi cū iter eos & creditores ē ptrouersia,ut hic.& ff.d sepa.l.creditoribus.
o Actionem.} ut & s.si cert.pet.l.j.& j. de hrd.insti.l. quoties.& ff.ad Trebel.l.j.§.si hæres.Sed contrà.j.de iure delibe. l.fi.§ & si pfatam 1 .Solu.ibi hæres non est soluendo:hic sic. Vel solue ut ibi.Itē facias uim ī eo quod dicit personalē. Nā hypothecaria agere possunt contra legatarios, si res legatæ sunt obligatæ :ut inf.de donat. ante nup.l.de rebus. & inf.de donat.l æris alieni.

1 Als.§.li. tentia creditoribus.

p Lex.} xij.tab. vt & s.de pact.l.pacto.& fami.ercis.l. licet.& l.ea.
q Huic rei.} scilicet solutioni debiti.

EX DELICTIS DEFVNCTORVM.

In quantum hæredes ex contractibus defunctorum uel quasi teneantur,dixit:nunc in quantum ex delictis audi.

POst.} CASVS. Si uim mihi fecisti rē meā rapiēdo an hęres tuus ex delicto à te cōmisso teneat quærit? Dicit q non regulariter,nisi tecum fuero lit.contest.uel aliqd ad hæredem occasione delicti tui peruenisset.

r Qui vim fecit.} rapiendo mobilem rem:uel inuadēdo immobilem:ut instit.vi bon.rapt.§.sed necdum.
s Vel concussionem.} Da exemplum. ut s.quod met.caus.l.si per impressionem.& de condict.ob tur.caus.l.quod euitandi. & dic q in factum datur actio ad repetendum.ut ff. de concus.l.j.
t Deliquit.} extra contractū.ut inferendo dolem uel metum. A
v Insolidum.} ut & ff.de regu.iur.l. omnes actiones. & instit. de perpe.& temp.act.§.pœnales.
x Alioquin.} id est,si lis non est contestata.
y Scelere ditent.} Turpia eīm lucra ab hrde sunt extorquenda, ut & ff.de calum.l.in hęredem.& q met.cau.l.uideamus.& diligēter distingue hic an det actio ex delicto uel quasi: an ex contractu uel quasi.Primo casu dic, q actiones hrdibus actorū dan ut institu. de perpe.& tempo.act §.sed hæredibus.nisi quando dat ad vindictā,ut in actione iniuriarū:ut ff.de collat.bo.l.cum emācipati.§.emancipatus. & in actione in factū q̄ dat cōtra libertū temerè uocātē in ius patronū sine uenia:ut ff.de in ius voc.l pe.vbi dicit,q hęredi non cōpetit.& idē in popularibus actionibus.ut ff.de ius q deiec.uel effu.l. si uero plures.§.q aūt. Nō ita ī actiōe ī factū de calūniatoribus. Nā illa dat:aut qa mihi nihil abest: aut qa aliqd ad te peruenit ut ff. de calum.l.hęc actio. pōt tñ dici speciale ī ea,ne det hrdibus eius q dedit pecuniā:cū hēat cōdictioné ob turpē causam.Eō regulariter nō dant contra hrdes,nisi īquātū ad eos puenit: ut hic & inst. de ppe.& tēp.act.§.nō oēs.& inf.de fur. l. furti. Sed hoc fallit ī actione ui bonorū raptorū,q ēt ī id, qd ad eos puenit, nō dat: sed condictio furtiua:ut ff.ui bon.rapt.l.ij.§.fi.q est p̄.Item in interdicto unde ui, q in hęredem non datur etiam de eo quod puenit,sed ī factū:ut ff. de vi & vi.arm.l.j.§. fina. Nec obstat q hic dicit de ui:qa hic non dicit dari ui bonorū raptorum uel interdictū vñ vi: imò dicit vim fecit,vel aliqd deliquit, innuens q criminalis erat cā de vi. & sic dabit hic ī factū,uel cōdictio furtiua. uel sm P. ptor nō dat, ut in illis legibus: sed de eqtate dat in id q peruenit, ut hic.Item fallit in condictione furtiua quæ dat etiam si non peruenit:ut ff. de condict.furtiua.l. in condictione.& l.si pro fure.§.fi. Sed dic eam non esse ex maleficio, sed ex uariis figuris causarū,ut no.in d.l.si p fure.in fi.Itē fallit. ff q quisq;.iur.l. iij.§. quod autem.sed ibi priuilegiū durabat hrdi.sic ergo & pęna. prætereà.non actio ibi cōtra hæredem dat.sed exceptione remouetur.Item fallit si lis est contestata ut hic:& dicta regula iuris:ut ff.de reg.iur.l. omnes actiones. Item fallit.ff.ad l.iul.repe.l.ij.sed ibi lis erat cōtestata. In alio tamē est ibi speciale:quia ibi contestatione non perpetuat nisi usq; ad annum vt ibi dicit. Vel erat publicum crimen,de quo dicā statim:sed ī duobus casibus non ppetuat contestatione:ut ff.ne de statu. defunc. l.j.§.sed interdū.& s.de dolo. l.fi. 2 Si aūt sit ex p̄ctu,uel quasi,regulariter dat hrdi:nisi in duobus casibus,vbi non transit etiam lite contestata in hæredē:ut j.de rei vxo.act.l.j.§ uideamus igit,& ff. de operis lib.l.si operarum iudicio. Item in alio casu. s.in cōdictione ī qua reuocat donatio,q̄ non dat hæredi,ut j.de reuocan.do.l.j.& l his solis. Item contra hæredes dant similiter,regulariter etiā ex doli clausula,vt ff.de act.& obl.l.ex contractibus.& l.ex depositi. & de verb. obl.l.ex ea parte.§.fi.sed hoc fallit cū dolus testatoris dedit causam p̄ctui,& ad hæredem dolosi aliqd nō puenit:ut inst.de perpe.& tēp. act.§.aliquādo.Item fallit in actione in factum.q̄ dat cōtra mēsorē: ut ff.si mensor fal.mo.di.l.iij §. pe.& §.fi.Itē in actione tribut. ut ff. de tribu.l illud.§.pe.& §.fi.Item ī actione ex stipulatu cōpetenti p iudicio sisti:p eo q qs cōueniebat iniuriarū: ut ff. si qs cau.l.si cū.§. qui iniuriarū.Item fallit si interueniat cōfusio,de qua dixi s.tit.j.l.j. In publicis aūt criminibus nec hæredibus dant, nec cōtra hæredes etiā lite contestata:ut ff. de accu.l.ex iudiciorū.& j. si reus uel accu. mor.fu.l.fi.nisi in quinque casibus.Primus est legis Iuliæ maiestatis in duobus capitulis eiusdem legis:ut ff ad l.iul.ma.l.fin.Secūdus est crimé hrseos.s.de hrt.l.iiij.& de apost.l.apostatarū.Terti⁹ est crimen repetūdarū.Quart⁹ de residuis.Quint⁹ peculatus,ut ff.ad l.iul pec.l. fi. 3 Et facit.j.rerū amo.l.de rebus.& de magistra.cō.l.i hrdes.& ff. de pecu.l.summa.§.emptor.& de tribu.l.quod in hrdem.§.toties. A.

Actiones an & quando dentur hæredibus & in hæredes.

Condictio furtiua vnde sit.

a Aduertas quòd præmissa habét locum de iure ciuili. de iure verò canonico longe aliter est dicendum vt patet ex no per docto.in c. fi. extra.de sepul & in c. in literis. de ra. & in c.tua.de vsur. & in c. iij.de pig. & per Frider. in cōsilio suo. xx. incipiente. Nunquid heres extraneus.

Pęnę ex publicis criminib⁹ quib casib. trāseant cōtra hrdes.

3 Vide gl. in verbo, maiestatis. in l.ex iudiciorum. ff. de accusat. quæ ponit octo casus.

DE CONSTITVTA PECVNIA.

Non solum hæreditario, sed etiam hac actione quis conuenitur alieno nomine:& ideo de hoc hic ponit.

SI pro alieno.} CASVS. Tenebaris Titio in decem,constitui me soluturum ei illa.x.non solum aduersus me, sed hæredem meum competit actio.

z Constituisti.} nudo pacto sine stipulatione:ut inst.t.t de action.§.de pecunia.

Universidad de Deusto Biblioteca

SI quando.} CASVS. Lex nõ dicit quibus verbis se cõstituit soluturũ, sed auth. distinguit an aliquis dicat satisfaciã tibi ꝓ illo: & tũc tenet̃ insolidũ: an sic, satisfiet tibi à me, & ab alio & illo. & tũc tenet̃ ꝓ parte. Aut, satisfiet tibi à me vel ab illo. & tũc tenet̃ insolidũ nominato nõ cõsentiẽte: aut satisfiet tibi. verbo impersonali ꝓlato: & tunc in nullo tenet̃.

f ¶ Constituto.} id est existente.
g ¶ Fieri.] scilicet tantùm.
h ¶ Valeret.} scilicet si debitum erat cõditionale, vel in diem. Vel dic quod etiam de puro non videbatur purè fieri, cùm verba p̃toris diem ponunt. vt ff. eod. l. si duo. §. fin.

a ¶ Promisit.} vt i l. Codicis dicitur.
a ¶ Promisit.} si autẽ dixit, satisfiet. impersonaliter, non tenetur.
b ¶ Solus.] aliũ ergo non obligat. nã nõ potest quis aliũ cõstituere: ut ff. eod. l. eũ qui. §. sed si q̃s cõstituerit. & inst. de inut. stip. §. si q̃s aliũ. & de duob. reis. l. his uerbis. Sic eꝰ alijs non potest cõstitui: vt ff. e. l. eum q. §. Iulia nᵒ. lib. xj. scribit. & ar. ff. de ver. obli. l. si. mihi & Titio. i pri. Itẽ adiicias si dixerit, satisfiet tibi. hoc nõ valet. vt in corp. nã ꝑsona loquẽtis generali sermone nõ continet̃: ut ff. loca. l. qui insulã. §. fi. & ĩ. de sol. inquisitio.

REceptitia.} CASVS Olim habebãt locũ duę actiones, s. receptitia, & de cõstituta: sed solũ locũ habebant in his q̃ pondere, numero, mẽsuràve cõsistũt. & durabãt vsque ad annũ. Itẽ inter veteres erat dubitatio, an ĩ debito cõditionali vel in diẽ, cõpeteret actio facto constituto: & receptitia locũ hẽbat qñ aliq̃s constituit se soluturũ illud ꝙ nullomodo debebat̃. Hodie veró ampliat naturã actionis de cõstituta, ꝙ locum hẽt in omnibus rebus q̃ ĩ stipulatum deduci possunt, siue sint mobiles, puta liber uł seruus: vel ĩmobiles, puta fundus uel se mouentes vt equus, & durat vsque ad xxx. annos. & locũ hẽt ĩ debito tã puro q̃ ꝯditionali, receptitia de cętero locũ nõ habẽte & hoc in prima. An hr̃dibus & in hr̃des det̃ actio de cõstituta? Dr̃ ꝙ sic. nec illud ꝙ nullo modo debitũ est, cõstitutũ tenet: licet olĩ obtineret ꝓ receptitiam, & pro illo debito soluto condictio proponebat̃ ad repetẽdũ, & nomine pecunię continẽtur oẽs res, cu'm in eã possint conuerti, & ueteres oẽs res nomine pecunię designabãt. & hoc in secũda. Si uerò argentarij, uel campsores consuetudinem habent in cõstituendo ꝓ alijs, illa obseruetur. & hoc in tertia.
c ¶ Communionẽ.} Nota tria vitia quæ per ordinem corrigit.
d ¶ Longæua.} id est perpetua.
e ¶ Concluderetur.} quos casus non habemus.

In authen. vt cum de ap. cogn. §. ad hoc aliud. collat. viij. constitut. xj.

¶ Ista authẽ. est ualde utilis & no. Personale constitutum tenet quo ad constituentem, si unus est insolidũ. si autem plures sunt nominati copulatiuè, pro parte uirili: si autem disiunctiuè, tunc etiam insolidum: sed impersonale constitutũ non ualet. h. d. nota. secundum Baldum.

SI quando quis pro se, vel pro alia ꝑsona pecuniã se soluere constituerit val spopõderit, sic dicens, Satisfaciam tibi; tenetur pro quantitate quã promisit a. Sin autẽ sic dixerit, Satisfiet à me, & ab illo, & illo: illis q̃dẽ quos nominauit, nõ consentiẽtibus, solus b pro rata tm̃ portione persoluet. Sin autem dixerit, satisfiet, verbo impersonaliter prolato: nõ tenebitur. Sin autem si dixerit, Erit tibi satisfactũ aut à me, aut ab illo: illo quem nominauit, non cõsentiente, solus insolidum tenebit̃.

¶ In quacunq; re debita tenet cõstitutũ, non in indebita. Itẽ actio de pecunia cõstituta durat ꝑ xxx. an. & trãsmittit̃ hincin de. Itẽ statuta artificũ inter se sunt ualida. h. d. Bal. Vel sic: Actio de cõstituta olim non cõpetebat: nisi qñ res constitutæ consistebant in pondere, numero, uel mensura: & nõ durabat nisi anno: & pro alijs rebus dabat̃ actio receptitia: hodie uerò ꝓ omnibus rebus & speciebus in constitutũ deductis, dat̃ actio de cõstituta sublata receptitia: cũ oẽs species in pecuniã cõuerti possint, & durat spatio. xxx. annorũ. et debitum etiã in diẽ vel sub cõditione põt constitui, & dat̃ hæredibus & contra hęredes, dum tamen debitũ sit constitutum. Et statuta ab argentarijs & mercatorib. inter eos sunt seruanda. Salicetus.

Imp. Iustinianus A. Ioãni. PP. † L. II.

REceptitia actione cessante, quę solennibus verbis composita inusitato recessit vestigio: necessarium nobis visum est magis pecunię constitutæ naturam ampliare. Cũ igitur præfatæ † pecuniæ constitutæ actio in his tantummodò casibus à veteribus cõclusa est, vt exigeret res quæ pondere, numero, mẽsura cõsistunt †: in aliis aũt rebus nullam haberet cõmunionem c: & neq; in oĩbus casibus longęua d esset † constituta, sed in speciebus certis annali spatio concluderetur e: & dubitaretur an † pro debito sub conditione, vel in diem constituto f eã possibile esset † fieri g, & an † purè cõstituta pecunia contracta valeret h: hac apertissima lege definimus, vt liceat oĩb. cõstituere nõ solũ res, q̃ põdere, numero, mẽsura consistũt †, sed etiã alias oẽs, siue mobiles, siue ĩmobiles, siue sese mouẽtes, siue instrumenta k, vel aliàs quascũq; res, quas in stipulationẽ possũt hoĩes deducere, † neq; l sit in quocũq; casu annalis: sed siue ꝓ se q̃s cõstituat, siue ꝓ alio, sit & ipsa in tali vitę mẽsura, in qua oẽs ꝑsonales actiones positę sunt, id est ĩ annorũ metis triginta m: & liceat n ꝓ debito o purè †, vel in diẽ, vel sub cõditione p cõstitui: vt † nõ absimilẽ penitus stipulationi habeat dignitatẽ: suis tamen naturalibus priuilegiis minimè defraudata q sit, sed & hr̃dibus, & contra hæredes r competat: vt neq, receptitię actionis, neq; alio ĩdigeat respublica in huiusmodi casibus adminiculo, sed sit pecuniæ cõstitutę actio per nostram constitutionem sibi in omnia s sufficiens: ita tamẽ, vt hoc ei inhęreat, vt pro iã debito t fiat cõstitutũ: cũ secundũ antiquã receptitiã actioné res exigebat̃, etiã † si q̃d nõ fuerat debitũ: cũ satis absurdũ & tã nostris tẽporibus quã iustis legib. cõtrarium sit, permittere ꝑ actionẽ receptitiã res indebitas cõsequi, & iterũ u multas ꝓponere cõdictiones x, q̃ & pecunias indebitas y, & ꝓmissiones corrũpi z, & restitui definiũt. ¶ Vt nõ erubescat igit̃ tale legũ iurgiũ, hoc tantũmodò cõstituat̃ quod debitũ est: & omnia, quę de receptitia in diuersis libris legũlatorũ posita sunt, aboleant̃: & sit pecunię cõstitutæ actio omnes casus cõplectens, q̃ per stipulationẽ possunt explicari. ¶ Et neminẽ moueat, qđ sub nomine pecuniæ etiã omnes res exigi definiamus: cũ & ĩ antiquis libris prudentiũ, licet constituta pecunia nominabit̃, tamẽ nõ pecunię tm̃ per eã exigebantur, sed oẽs res, quę põdere, numero, mẽsura cõstitutę erãt. Sed & possibile est oẽs res ĩ pecuniã cõuerti a. Si enim certa domus, vel certus ager, vel certꝰ homo, vel alia res, quæ expressa est, in constituendis

† Iuliano. † Præfata actio. † Sunt. † Sit. † Si. Est. † Si.

i ¶ Hac aptissima.} hic corrigit primum uitium.
k ¶ Instrumẽta.} fundi secũdum quosdã: ut ff. de fundo instr. l. quæsitum, vel etiam pro chartis pone.
l ¶ Et neque.} corrigitur secundum uitiũ.
m ¶ Triginta.] no. personales actiones. xxx. annis durare, ut instit. de ꝑpe. & tẽpo. act. circa prin. & ĩ. de p̃script. xxx. an. l. sicut in rem. Sed fallit ĩ q̃busdã, vt in actione de dolo: vt š. de do. l. fi. & iniuriarũ: ut ĩ. de iniur. l. si nõ cõuitij. & in fi. & redhibitoria, & quanto minoris: ut ff. de ędil. edi. l. sciẽdũ. §. fi. & ĩ oĩbus pretoriis pęnalibus: ut ff. de act. & ob. l. ĩ honorariis. & ĩ q̃busdã aliis.
n ¶ Et liceat.} hic corrigitur tertium uitiũ.
o ¶ Pro debito purè.} põt cõstitui in diẽ & sub conditione sed nõ econtrà: vt ff. eo. id quod. in principio.
p ¶ Vel sub conditione.} ut existente conditione teneatur etiam si purè fiat. alias utraque actio depereat: ut ff. e. l. id quod.
q ¶ De fraudata sit.} vt scilicet ex nudo pacto det: ut insti. de act. §. de pecunia. Item dat̃ spatiũ. x. dierũ, etiam si purè fiat: ut ff e. l. ꝓmissor. §. j. sed in hoc vltimò vr̃ius cõmune: ut ff. đ sol. quod dicimus.
ADDITIO. Tu dicas, ꝙ licet sit iuris cõmunis, quod nõ semꝑ debitor qui purè tenet̃ debet cũ sacco uenire paratus, sed dabant̃ induciæ ꝓ arbitrio iudicis: vt in dic. l. quod dicimus. tamen est priuilegij ĩ ista actione, ꝙ illud tẽpus induciarum est à lege limitatũ ita, vt à iudice breuius tẽpus cõstitui nõ potest.
r ¶ Cõtra hæredes.} ut š. eod. l. j.
s ¶ In oĩa.} s. negotia.
t ¶ Pro iã debito.} s. ciuili & naturali, uel naturali tm̃. Itẽ debitã dẽt esse re vel spe. ad hoc. ff e. l. j. §. debitũ. & §. fi. & l. ij. & iij. ĩ prin.
v ¶ Et iterũ.} eᵒuerso.
x ¶ Condictiones.} indebiti & sine causa.
y ¶ Indebitas.} hoc per indebiti.
z ¶ Corrũpi.] hoc ꝑ condictionẽ sine causa uel incerti vt š. de cond. ex le. l. vl. Alij dicebant repeti cautionem ꝑ receptitiam. Alij per actionem de constituta. sed prima placet.
a ¶ Cõuerti.] ñ sic eꝰ pecunia ĩ res: ut ff. đ fideiuss. l. si ita fideiussorẽ.

† Sunt. † Et. † Quacunque causa. Actiones personales xxx. annis durant. † Puro. † Et. † Et. Actio de constituta pecunia in quibus sit priuilegiata.

Vocabula.

a ¶ Vocabula.} controuersiam de nomine pertinacibus. hic relinquit. sic & in Top. M. Tul. Cum res intelligit̃, minus de noĩe laborandum est.
b ¶ In omnes.} argumen. ꝙ etiam quælibet vltima voluntas potest dici testamentum: vt ĩ. communia de leg. l. penul.
c ¶ Pecuniæ.} nomen pecuniæ qñque stricte: vt ĩ. tit. j. l. j. & institu. de emp. & ven. § item pretium. Quandoq; largius pro ijs, quæ pondere, numero, vel mẽsura consistũt: vt ff. de leg. j. l. talis. & ff. si cer. pe. l. ij. §. item mutuum. Qñque largissime pro omnibus quæ in patrimonio sunt: vt hic, & ff. de ver. signi. l. pecuniæ verbũ. & l. pecuniæ appellatione. sed verbũ rei pro ijs quæ sunt etiam extra patrimoniũ: vt ff. de verb signi. l. rei appellatio.
d ¶ Indefensę.} i. sine defectu: vel. i. cum tanto studio vt non sentirent animi fatigationẽ: constituebant eñ olim argentarij quædam inter se, forte vt etiam non debitum posset cõstitui, & id seruabitur inter eos: vt hic, & arg. ff. de edendo. l. quædam. §. fi. & in auth. de fideius. §. fi. co j. & hoc etiam hodie seruaretur, si inter se huiusmodi constituerẽt: vt hic: & d. aut. scilicet coram suo iudice quẽ habere possunt: vt š. de iur. om. iu. l. fi. non coram alio: cum non sit commune ius.
DIui.} CASVS. Epistola diui Hadriani loquebatur tãtum de fideiussoribus: vt si quatuor pro aliquo fideiussẽrint, poterunt impetrare beneficium diuisionis: vt quilibet pro parte teneretur. dicit ꝙ epistola ista locum habeat etiam in ijs qui constituunt se pro alijs soluturos: nam quilibet insolidum tenetur: præstito tamen beneficio epistolæ, ex quo eñ est eadem æquitas in fideiussoribus quæ in constitutionibus: ergo idem ius obseruetur.
e ¶ Diui Hadriani epistolam.} vt ĩ. de fideiuss. l. fideiussor. hoc est verũ vbi sunt soluendo.
f ¶ Loquitur.} vt instit. de fideius. §. si plures. & ĩ. đ fideiu. l. fideiussor. & ff. de fideius l. inter fideiussores. & l. si plures. sed quandoque non diuidũt inter se: vt ff. rem pupill. sal. fo. l. j.
g ¶ Nullo modo.} idem ergo in tutore & curatore: vt ff. de tu. & ratio distra. l. j. §. nunc tractemus. Item no. vbi eadẽ æquitas, ibi idẽ ius: vt ff. de leg. & senatusc. l. nam vt ait. & ĩ. ad l. fal. l. fi. & ff. ad l. Aquil. l. illud.

Pecuniæ nomẽ multis modis ponitur. † al. proponatur. † Et. Statuta negotiatorũ, an sint seruanda. † Similem t. cum dilecta. §. nosigit. cũ glo. super ver. similitudine. de cõfir. vti. vel inuti.

rebus ponatur †: q̃d distat à noĩe ipsius pecuniæ? Sed vt † subtilitati eorum satisfiat, qui nõ sensum, sed vana nominum vocabula a amplecti desiderant: ita b omnes res veniant in cõstitutam actionem, tanquã si fuisset ipsa pecunia constituta: cùm etiam veteres pecuniæ c appellatione omnes res significari definiant, & huiusmodi vocabulum & in libris iuris auctorum, & in aliqua antiqua prudentia manifestissime inuentum sit.

¶ Iis videlicet, quæ argẽti distractores & alij negotiatores indefensę d cõstituerint, in sua firmitate secundum morem vsque adhuc obtinentem durantibus. Da. x. Ka. Mart. post consulatum Lampadij, & Orestæ VV. CC.

¶ Beneficium diuisionis quod cõpetit pluribus fideiussoribus, competit pluribus constituentibus pro alio. & de similibus idem est iudicium. h. d. B.

¶ Idem A. Ioanni. P. P. LEX III.

DIui Hadriani e epistolã, quæ de periculo diuidẽdo inter mandatores, & fideiussores loquitur f, locum habere in iis, etiam, qui pecunias pro alijs simul constituunt, necessariũ est. Aequitatis enim ratio diuersas species actionis excludere nullo g modo debet. Dat. Kal. Nouemb. post Lãpadij, & Orestæ VV. CC. consulatum.

De probationibus.

TITVLVS XIX.

¶ Sicut actor tenetur probare suam intentionem, ita reus suam exceptionẽ. h. d. Cy. Bar. & Pau. de Cast.

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Faustino. LEX I.

VT creditor h, qui pecuniam petit numeratã, implere i cogitur: ita rursum k debitor, qui solutam affirmat, eius rei probationem præstare l debet. PP. prid. Kalend. Iulij, dextro. ij. & Prisco Coss.

¶ Agens rei uindicatione, probare debet se dominum: alias reus absoluitur, & dñs esse præsumitur. Bal. Sal. & Pau. de Castr.

¶ Imp. Antoninus A. Aulizano. al. Alutano.

LEX II.

POssessiones m, quas ad te pertinere dicis, more iudiciorũ n persequere. Non enim possessori incumbit necessitas probandi eas ad se o pertinere: cum te in probatione cessante p, dominiũ q apud eum remaneat r. PP. xv. Kalend. Decembr. Læto, & Cereali Coss.

¶ Si collega fuit soluendo tempore depositi officij, alter collega non potest conueniri, nec eius heres. Bal. Vel sic: ex præsenti statu præsumitur in præteritum, & qualis quis hodie reperitur, presumitur fuisse, nisi probetur contrarium: ad hoꝰ allegatur. Itẽ allegat̃ ꝙ ex persona tutoris, qui erat soluendo tempore finiti officij, nõ potest quis conueniri. h. d. secundum Pau. de Cast.

¶ Imp. Alexander A. Leænæ, & Lupo.

LEX III.

EX persona collegæ aui s vestri conueniri non debetis, si eundem collegã tpe depositi officij soluendo fuisse ostenderitis t. PP. v. Kalẽ. Ianuar. Pompeiano, & Peligno Coss.

¶ Dominiũ potest probari, tam per instrumentum, quam per testes. h. d. uel per alia indicia. Pau. de Cast.

¶ Idem A. Vito. LEX IIII.

PRoprietatis dominium u non tantum instrumento emptionis x, sed & quibuscunq; alijs legitimis y probationibus ostenditur. PP. Kal. Nouemb. Alexãdro A. iij. & Dione Coss.

¶ Scriptura priuata sine aliis adminiculis non sufficit ad probationem plenam inducendam. h. d. & ut differat à lege sequenti, pone casum in scriptura priuata debitoris, contra quam agitur. Lex autem sequens, & lex exemplo. loquuntur in scriptura priuata ipsius agentis, ut non faciat fidem pro se, sed nec scriptura priuata coniuncti faciat fidem contra se, nisi habeat alia adminicula. Pau. de Cast.

¶ DE PROBATIONIBVS.

¶ In prædictis 1 & infra dicẽdis: opus est probationibus 2: & iõ de his ponit. Et est probatio rei dubiæ per argumenta ostensio. & dicitur secundum P. à probe, aduerbio. probe enim agit qui probat quod intendit.

VT creditor.} CASVS. Si creditor à me petijt pecuniã, & negẽ ipm numerasse: ꝓbare debet se numerasse. ecõuerso si eã me soluisse, & neget: debito ꝓbare pecuniã esse solutam.
h ¶ Vt creditor.} id est sicut. Accur.
i ¶ Implere.} i. probare, siue debitor neget 3, siue dubitet: vt hic, & ĩ. de non nu. pec. l. si ex causa. & l. asseueratio. & l. j. & ĩ. de fal. causa adie. l. si non designata.
k ¶ Rursum.} id est contra.
l ¶ Præstare debet.} siue neget creditor solutũ, siue dubitet 4: vt hic, & ff. e. l. in exceptionibus. & š. de rei ven. l. inciuile. Et eueniũt hæc duab. rationibus. Prima quia debet habere lucrũ ille qui asserit sic & onus: vt ff de reg. iur. l. ẽm naturam. Secunda: quia qui dicit, debet probare: vt ff. eo. ei qui dicit. quandoque tamen solutum præsumitur 5, & si debitor nõ probet: vt ff. eo. l. si chirographum.

POssessiones.} CASVS. Titius possidet fundum pertinẽtem ad me, conuenire eũ debeo rei vẽdi. ad fundum, & ꝓbare de dominio. ꝙ si nõ probauero: fundus remanebit apud Titiũ.
m ¶ Possessiones.} id est, res possessas.
n ¶ Iudiciorum.} Dato libello, & alia faciendo. vt š. de lit. contest. authẽ. offeratur. Accur.
o ¶ Ad se pertinere.} vt š. de eden. l. qui accusare. & de rei vend. l. fi. & ĩ. e. l. actor. & l. frustra. & ff. e. l. quinquaginta.
p ¶ Cessante.} vel quia nolis, vel q̃a non possis.
q ¶ Dominium.} i. possessio 6, ẽm Io. vt & š. de rei ven. quoties. & ff de ver. signi. l. interdum. Sed P. dicit 7 proprie poni & præsumi possessorẽ 8 dominum: vt dices infra eodem. cum res. Tertij 9 dicunt ꝙ sponte reus probauit se dominum: vt ff. e. l. circa.
r ¶ Remaneat.} de facto.

EX ꝑson.} CASVS Auus meus & duo alij gesserunt tutelam cuiusdam pupilli: & ex mala administratione facti sunt debitores pupilli. auus soluit centum & decessit me hęrede relicto: alij facti sunt non soluendo. vult pupillus factus iam adultus me hæredẽ aui mei ad cc. conuenire: dico alios contutores aui mei fuisse soluendo tempore depositæ administrationis. vnde sibi imputet pupillus qui tantũ supersedit conuenire: dicitur ꝙ si probẽ hoc, nõ debeo conueniri ex persona aui mei: & dirigit imperator sermonem ad me hęredem.
s ¶ Aui.} cuius estis hæredes, & dic vtrunque. i. auum & collegam administrasse, & auũ pro sua parte satisfecisse 10. Vel dic collegam tantũ administrasse: & istũ auum teneri quia non petijt eum remoueri, quo casu etiam magis, primò conuenitur quam auus 11: & si tpe depositi officij fuerit soluendo collega. non tenetur magi. nec iste 12: vt hic, & ff. de mag. cõ. l. j. §. si magistratus. & de tut. & rat. d. l. j. §. nunc tractemus & § vsq; adeo. & ff. e. l. non est necesse. & ĩ. in quibus causis habenti tut. l. fi. & de diui. tut. l. j.
t ¶ Ostenderitis.} hoc ideo q̃a ex præsenti præsumit̃ in præteritũ 13. sic. ĩ. de adul. l. si qui. Vel dic, q̃a vnus dicit, alius negat: vt ĩ. eo. l. actor.

PRoprietatis.} CASVS. Dominium alicuius rei probari potest per instrumentum emptionale, & per alias probationes legitimas.
v ¶ Proprietatis dominium.} id est dominium 14, quod est proprietas. Est enim & aliud 15 dominium, ẽm vsufru. vnde dicitur vsusfructus est pars dominij: vt ff. de vsufr. l. iiij.
x ¶ Emptionis.} non solo, sed cũ alijs 16 vt ĩ. e. l. cũ res. Nõ eñ sufficit habere instrumentũ emptionis: quia forte à malæfidei possessore emit.
y ¶ Legitimis.} vt per famam consentientem 17, vel testes, vel etiam alias

† Istã cõtinuationem rubr. sequit̃ Odof. Bar. B. P. & Sa.
a Scilicet vt q̃s pro se obtinere posit, sententiã P.
3 Concor. Ang. hic.

4 Idẽ tenet Ang. hic.
5 Quæ præsũptio trãsfert onꝰ ꝓbãdi scd'm Cyn.
6 Ista cẽsetur approbata ꝑ B. & illã seq̃t̃ P.
7 Ista placet B. & P.
8 Quo ad ius excipiẽdi & retinẽdi. Pau.
9 Ista reprobat̃ per P. hic duabus rõnibꝰ quas vi. per eundem.
10 Quo casu hẽt bñficiũ diuisionis si põt ꝓbare collegã tpe depositi officij fuisse soluẽdo P.
11 Istđ est falsum ẽm doct. hic in hoc casu. đ quo vid' gl. ĩ verbo, accipiẽdũ. in §. vsq; adeo in l. j. ff. de tuto. & ra. dis. & in l. j. š. de transact.
† al. Leoni.
12 Quia habet remediũ bñficij ordinis. P. de q̃bus remediis vid' latius ꝑ Iaso. in l. j. š. đ transact.
13 Seq̃t eã Pau. & Bal. qđ hẽt locũ ĩ materia necessaria vel contingẽti ẽm Bal.
14 Et istđ est directũ Ba. quid sit dñiũ, vide Bart. in l. si q̃s. §. dñia. ff. de acqui. posses.
15 Qđ dr̃ vtile. Bal.
16 Req̃sitis ad acq̃sitionẽ dominij, ẽm Ba. & Pau.
17 Id est ꝑsonãtẽ cũ alia probatione: quo casu hẽt effectũ coa... iuuãdi & impugnãdi ẽm B. P. &c.

Universidad de Deusto Biblioteca

alia.vt ff. de testi.l.iij.§ eiusdem. & ad hoc §.fami. erciscun.l.non ideo.
1 Nstrumenta. §CASVS. Si inueniātur instrumenta in domo mea in quibus scripsi me debere aliquid Titio, nō adiecta causa ex qua,an per se sufficiant ad debiti probationem, quęritur? Dicitur quod non. & cum aliis probationibus valent.

Barb.in ad di. ad Bal. hic sola ēt ꝓbat. antiq̄ssimū do minimū secū dum Bal.& ista est singu. glo. secundū gl. inl.j.ff. fin. regun.
† Concor. c.ij. cū gl. j.in fi. extr. de fi. instr.
1 Imo loquitur de scriptu. priuata attestata velnō habēte causam obligatoriā, quæ nō facit in mutuo post biennium: vel in aliis causis statim plenā fidem per se sine aliis adminiculis. Bald.& Paul.
2 Hoc verum si esset confessata secus si negata secundum Bald. & Paul.

a ¶ Instrumenta. domestica. § id est priuata, non à tabellione facta, sed à consistente, siue ab alio:vt si scribo,debeo tibi decem: & dicūtur domestica, quasi in domo mea scripta. Et est notandum, quòd primo ponit gen⁹ postea duas species quæ sunt hic, scilicet testatio,quādo interueniūt testes.sic & j.tit.j.l.j.& ff. de nego.gest.l.nesennins & ff.eod.l.fin.in princip. Annotatio quādo sine testib. & semper 1 sine causa,alias valet 2 in mutuo post biēnium.in aliis causis statim.vt j.de non nu. pecu.l.in contractibus.in princ. & l.generaliter.& ff.qui ex cau.maio.l. nec non §.si quis.
b ¶ Aliis quoque. § nisi tres sunt testes inscripti, ergo cum aliis prosunt. Et sic not. quæ non prosunt singula, multa iuuant:vt hic, & j.l.proxi.& ff. ex quib. causis. l. necnon §.si quis sæpius. nec debet iudex alligare animum ad vnā speciem probationum: vt ff.de testib.l.iij.§. euisdem. Ar. contra.j, qui nu mero tu. l.vni.i fi.ADDITIO. Dic quod quando plura tēdūt ad fundādū diuersa, tunc procedit contrarium quando autem tendunt ad perficiendum vnum totum, tunc procedunt ista iura secundum Bart. in l.j. §.idem Cornelio. ff. de quæst.
R Ationes. § CASVS. Si scripsi in rationibus meis Titium debere mihi decem hæ rationes ad probationem nō sufficiunt. Idem est si dicam in testamento quod debeam Titio. x. nam nō pręiudicatur per hoc hæredibus: quod verum est, si ego testator non iuraui:quia si iuraui, hæredes tenentur seruare iuramentum meum. alioquin amittent omnia quæ sibi relicta sunt: & licet hoc iuramentum præiudicet hæredi.non tamen præiudicat creditoribus. hoc dicit cum authen sequen.

¶ Imp. Philippus A. & Philippus Cæsar Sertorio.al. Sertinio. LEX V.

INstrumenta † domestica,[a] seu priuata testatio, seu adnotatio si nō aliis [b] quoq; adminiculis adiuuentur, ad probationem sola non sufficiunt. PP. viij. Id. April. Philippo.A.& Titiano Coss.

¶ Rationibus defuncti non statur ad ꝓbandum sibi uel hęredi, uel scribenti debitum fuisse,h.d.Bal.Vel sic;Rationes priuatę defuncti non probant sibi deberi:& uerba enuntiatiua in ultima uolūtate emissa:ad cōmodū hęredis ei non prosunt, nec ad incōmodū eius emissa ei nocent,nisi testator iurauerit.h.d.Sa.Vel sic: Scriptura priuata non facit fidem pro scribente. hoc dicit.usque ad uer.eiusdem iuris est.cum l.exēplo. infra eod.Paul.de Castr.

¶ Idem A.& C.Romulo. LEX VI.

RAtiones [c] defuncti[d] quæ in bonis eius inueniuntur, ad probationem sibi debitę quātitatis solas sufficere nō posse, sæpe rescriptum est. ¶ Eiusdem[e] iuris est, & si in vltima voluntate defunctus certam pecuniæ quantitatem,[f] aut etiam res certas sibi deberi significauerit. PP. Id. Martij, Philippo.A. & Titiano Coss.

IN AVTHEN. de iureiurādo à moriente præstito. §. vlt. col.v. constitu.ij.

¶ Assertioni iuratæ testatoris hęredes stare debent : creditoribus autem non potest imponere legem.hoc dicit Bal.

QVod obtinet[g] omnimodo si testator non iurauerit: alioquin hęredes necesse habēt testatoris religioni stare, aut minime fruentur iis, quę relicta[h] sunt: sed creditorib. nihil ex hoc præiudicij comparabitur.[i]

¶ Ex ꝓpria scriptura creditoris,nō cōuincit debitor,etiā in fiscali.h.d.Bald.uel sic: Etiam pro fiscali debito propria scriptura non probat.hoc dicit Sali.

¶ Imp.Gallienus.A.Sabino. LEX VII.

EXēplo perniciosum [k] est, vt ei scripturæ credatur, qua vnusquisque sibi adnotatione propria debitorem constituit. vnde neque [l] fiscum,neq; alium quē libet ex suis subnotationibus debiti probationem præbere oportet.† PP.iij. Non. Mar. Gallieno. A.vij.& Sabinillo Coss.

¶ Reus non est onerandus in probatione. hoc dicit Bald.

¶ Impp.Dioclet. & Maximiā.AA.& CC. Publicio,& Optato. LEX VIII.

FRustra veremini ne ab eo qui lite pulsatur, probatio exigatur.[m] PP.xiij.Kalend.[n] Basso. & Quintiano Coss.

¶ Alligans se minorem debet probare se minorem.hoc dicit Bald.& Sal.

¶ Idem AA.& CC.Marcianæ.† LEX IX.

CVm te[n] minorem quinque & viginti annis esse proponas,[o] adire pręsidem ꝓuinciæ debes,& de ea ætate ꝓbare.[p] Dat.Idib. April. AA. Coss,

¶ Illud quod potest & solet,ab alio abesse, non probat illud esse ad hoc allegatur. Vel sic :Quando sunt aliqua penitus separata, uno ꝓbato reliquum nō probatur.h. dicit. Bal.uel sic, Probatio debet esse de necessario,non de contingenti concludēte.Vel sic: non probat hoc esse quod ab hoc etiam quādoque contingis abesse.Vel sic:Consequentia quæ procedit ex fallibili:nō est bona:qa non efficax,uel necessaria. hoc dicit.Salici

¶ Idem AA.& CC.Isidoro. LEX X.

NEq; natales[q] tui(licet ingenuum te probare possis.)neque honores, quibus te factū esse cōmemoras, idoneam ꝓbationē pro filiæ tuæ ingenuitate [r] continent:cum [s] nihil prohibeat & te

i ¶ Comparabitur. § etiā si iurauerit. ADDITIO. Quia licet hæredes necesse habeāt stare iuramēto testatoris, non tamē creditores eius.idē dicit gloss. super verbo, graue. in fin. in c.in literas. extra de præsumpt.
EXēplo. § CASVS. Siue fiscus, siue alius quilibet in rationib. suis scribat quod sibi debitū sit:non tñ huic scripturæ creditur. ¶ Not.ex hac l. singulariter secundum Pau.hic ꝙ scriptura priuata & ad vtilitatē fisci, non facit plenam fidem.
k ¶ Perniciosum est. § ratio quare domesticis nō creditur instrumētis. Similis ratio est·ff.đ pœnis. l.si quis aliquid.§ qui abortionis.
l ¶ Neque fiscum. § licet priuilegiatus sit.& fa cit.ff.de interrog.act.l.de ætate §.j.Accur.
m FRustra. Exigat.§ in ꝓbanda intētione,licet in exceptione ꝓbanda 6 sic:vt s e.l.j.& s. de edend.l. qui accusare. & infra eod.l. actor.
CVm. CASVS Si dico me minorem, quia volo excusari à tutela, vel forte quia nolo liberari à curatoribus.de ætate probare debeo.
n ¶ Cum te. § nolebat à cura liberari.
o ¶ Proponas. § asserē do te velle restitui secundum quosdam. quod nō placet:7 quia & maior petit restitui intra quadriēnium, quare dic vt dixi. ff.de minorib.l.de ætate. Vel dic, nolebat à curatoribus liberari.
p ¶ Probare.§ testibus vel instrumētis, vel etiā corporis aspectu:vt ff. de min l.minor.xxv. an. adito.est ergo aliud 8 in ætate quā in dominio:vbiq; s præsumitur dominus qui

Iuramentū defūcti an paret securitatem ex traneo debitori.
5 Sequitur eum Bart. B.& Salic.
al. pręberet † posse oportet.
† Martiano.
6 Fundata intentione actoris secundum Ba. & Pau.
7 Sustinet secundū B. q 2 licet nō teneatur ꝓbare se minorem tēpore quo petit restitui etiam si allegetur: tñ tenet se ꝓbare minorē tēpore læsionis B.
8 Ista sequit Bal. B.Sal.& P.
9 Ista ratio est bona secundum B. & Sali.
10 Displicet B.Ang. & Pau.

des tenentur seruare iuramentum meum. alioquin amittent omnia quæ sibi relicta sunt: & licet hoc iuramentum præiudicet hæredi.non tamen præiudicat creditoribus. hoc dicit cum authen sequen.
c ¶ Rationes.] quæ sint,dic vt ff.de eden.l.si quis.§.rationem.
d ¶ Defuncti.§ iō q a credebat̄,qđ si q d eēt ibi falsū,remouisset testōr.
e ¶ Eiusdem iuris est. § id est sicut superiori casu non operatur aliquod præiudicium debitoribus: & sic in sequenti non parat eis securitatem: quod obtinet:vt in authen. hic posita.
3 Placet B. B. & Paul,
f ¶ Quantitatē. § hoc limitat aut.quā hic signat: quia si iurauit defunctus, hæres eius plus nō potest petere : sed nihilominus pōt excipere.Et dic quantitatē.s.x. cum sibi deberētur. 3 xx.Aliud si dixit tantum,secundum Hu. Sed Azo. dicit idē etiam si dixit tantū, quia errore id videtur dixisse, cū per hæredē aliter esse probetur,nisi iurasset: vt in auth.quod obtinet. vel nisi fuerit sciens:vt ff.de pact.l.tale. & j.de fal.cau.adiec.l.j. in fi. 4 Et not.hic ꝙ enūciatiuæ voluntates deficientiū.id est morientiū, non sunt pro lege seruandæ, nisi probentur:vt ff. ad syl.l.j. §.fi. & l. ij. & habes hoc etiam s. communia vtriusque iudi. l.scriptura & ff. ad sylla.l. iij.§.j.& j.de testa.l.verba testamenti.& ff.de lega.ij.l. titia. §. caius.& l. antepenul.§.quisquis. & infra ar.tu.l. j. Sed in casu seruantur voluntates enuntiatiuæ:vt ff.ad sylla.l.j.§ fi.& l.ij.sed dispositiuæ voluntates deficientium seruantur:vt in authen.de nup.§.disponat. col.iiij.
4 Opin H. ꝓcedit vbi verba enūciatiua pro ferūt principaliterr & ꝓpter se secus si propter aliud: quia tunc ꝓcederet opinio Azo. Salice,
g Q Vod obtinet. § s. quòd defuncti voluntas non præiudicat veritati: sed iurat , præiudicat in casu s. quando testator iurauit hæ-

se habere in bonis plus quā nominauerit:& ita ex hoc paratur pīudiciū hæredibus,sed creditoribus minime. An aūt extraneo debitori paretur securitas per iusiurandū defuncti? Quidā quòd non. Tu dic,quod sic.5 & gratia exempli de hæredibus dicit qui habeant aliquas res defuncti.
h ¶ Relicta sunt. § vt j.de fideicom.authen.hoc amplius.

aliquādo fuit:vt hic,& j. eo. l. fine. non autē sic præsumitur minor, qui aliquādo fuit: vt hic.& est ratio, 9 quia solus temporis cursus facit maiorē: non autem mutat dominiū. Et distingue sic in ætate. vtrū intendendo quid dicat se minor. vt quia velit à tutorib. liberari & tūc ꝓbat: vt ff.de min.l.minor.xxv.an.qđ adito.an negādo,12 puta cū tutores volūt finire tutelā,dicentes eum factū puberē : & tunc non probat.Econtra si dicat se minorē,probat:qđ vel hoc modo probat, ꝙ tempore contractus fuit minor:vt s.de in integ.rest. min.l. si minorē.ADDITIO. Dicas breuiter ex mēte dictorū ꝙ ille debet semper probare ætatē qui eo allegat, siue actor ad fundādā intētationē suā,siue reus de fundandā exceptione de quo est casus:vt dicit Bar.ibi, in l.si minorem. s. ad in integr restitu.
NEque natales. § CASVS. Si de possessione seruitutis in libertatem prouocauerit filia tua ancilla:sufficiat ad probandū eā liberam si instrumentum natiuitatis tuæ ostendas, quo probatum est ingenuū te esse,vel aliquando fuisse aceptū honores, quæritur? Dicitur quòd non.quia bene potest esse, ꝙ sis ingenuus,filia vero ancilla,puta si eā ex matre ancilla suscepisti : quo casu partus ventrem sequitur. Viuianus.
q ¶ Natales.§ id est natiuitates, 11 seu scripturæ natiuitatis alicuius,quibus continetur quo patre sit natus, & qua matre, & quibus consulibus.
r ¶ Ingenuitate. § & est ratio,quia cōditio matris inspicitur in liberis.
s ¶ Cum nihil. § probabilitatis vel necessitatis, cū partus vētrē sequatur.vt s.de rei ven.l.partū.& ff.de sta.ho.l. & seruorum. §. fi.& j. de lib. caus.l.aui,licet sit argu.contra.j.ne de sta. defun.l. si pater. 12 Et not.hic.

Partus ventrem sequit
11 Sequit eam Bald. Sa.& Pau.
12 Dic ꝙ in honoribus filius sequit condi

tionem patris: sed in libertate vel seruitute sequitur pditionem matris. P.
arg.ꝙ non probat hoc esse, ꝙ ab hoc contingit ab esse facile.s.& frequēter.nc inf.e.l.ad ꝓbationē dñij. & l.ad ꝓbationē seruitutis : ut inf. unde cognati.l.pe.si uero duo sunt duo talia quorum unum non est sine altero, raro est 1,vel nō est sine altero frequēter:uno ꝓbato , probat & reliquū: ut inf e.l.siue possidetis. & l.cum precibus. & l. matr. .nam & pōt mater libera fuisse, & filij serui esse, sed non pręsumit:ut inf.e.l. matrem. & idem i auia materna et cęteris usque ad sextum gradum in quo sit computatio cognatorum: vt inf.de libe. caus.l.aui.In auis & proauis etiā maternis contra: quia fœminarū conditio tantum hic est spectāda.
I Scriptum. § CASVS Si amita tua q̄ est soror patris tui. testamentum fecerit. & extraneum instituerit si testamentū ꝓbare possis esse falsum uel institutum non capacem : de hæreditate agere poteris.Viuianus.
a ¶ Scriptum. § quod satis est interim pro eo sit ue possideat siue 2 petat.
b ¶ Alia ratione. § forte quia nō sit capax. præsumitur enim capax : ut ff.e.l. ab ea parte. uel non sit solēne testamētum uel falsum. ADDITIO. Istud exemplum est bonum in se ,sed quo ad literam non quia litera prę supponit veritatem facti. Bal.& Salic.
c ¶ Agere potes.§ possidens idem probaret. & ad idem suprà de iur. & fact. ign l.si post arg. contra. ff. de publi. l.quæcunque.§.fi. 3 & de inoffi. testa.l.liberi. & inf.de codicillis. l.nec codicillos. & ff.e.l.quidam.4 Et not. quod hic agitur petitio hæreditatis.
CVm res. § CASVS. Si fundū a patre tuo emptū Seius possideret & eum per rei uendi.petere uelles,si instrumenta emptionalia nō haberes, sed alias ꝓbationes quibus probare possis patrē tuum emisse, & pretium numerasse, & in uacuam possessionem inductum fuisse , & uenditorem dominum fuisse:tunc sufficit & licet Pla. hanc quartam non exigebat, tamen dixi quod vendicat possis, licet non est eius res, quia contractus eam firmitatem habet ex solennitate uerborum , & scriptura interueniente, et aliis adminiculis: aliquando enim interuenit scriptura,non ut contractus per eam firmitatem & substantiam obtineat, sed solum ad ęternam rei memoriam. Viuianus.

1 Idē Cy. & Paul. & ideo scholarisloquēs cū puella, nō pſumit dicere pr nr secundū Bal.& tex. est in c.nec aliqua.27. q.j.
† al. deest, de
2 Sequitur Sal.&Pau.
3 Ibi loquitur i extrinseca solēnitate & separata : q̄ nō pſumit. hic i intrinseca.Bal.& Salic.
† al.Chronicæ.
4 Istæ leges allegatæ in gl. nō sunt ꝓ. sed cōcor.Bal. & Sal.
5 Ista ē bona. Pau.& Salic.
6 Vbi gl.ponit multos casus i qb. reqrit scriptura,&c.
7 Sequitur eam Bal.
8 Dic ꝙ illa dr vacua possessio in qua nullus alius participat: si aūt participat & hēt possessionem: neutra dr vacua Pau.
9 Quasi dicat ꝙ ita dictō hic cō tingit: sed necessariū fuit Sali.
10 Dic ꝙ ista tria sufficiūt ad ꝓbandū dominiū contra venditorē: vel eius hrdē:nō cōtra extraneū possessorē,sed requirit.ꝙ ꝓbet venditorē fuisse dominum.
11 Et bene Bar.& Sal.
12 Placet l.& Ca.

ingenuum, & eam ancillam esse. Dat.xviij.Kalen.Maij, AA.Coss.

¶ Qui uitiū inuisibile obiicit testamēto, illud ꝓbare tenetur.h.d.Bal.Vel sic,In dubio ꝓsumitur pro testamēto,nisi contra probat̄.h.d.secundū Bar. Vel sic : Qui testamentū īpugnat,debet ostēdere,causā quare careat uiribus,uel sic:Iuris negligētia debet ꝓbari quando intentio fundatur in ea. Salic.

¶ Iidem AA.& CC.Antoniæ. L. XI.

SI scriptum [a] hæredem ab amita tua,vel de testamēti vitio,vel quacūq; alia ratiōe [b] non posse obtinere hæreditatem, probari à te posse confidis, de hac hrēditate apud rectorem prouinciæ agere potes [c].S.v.kalend. Maij , Heracliæ AA.CC.Coss.

¶ Etiam sine instrumentis pōt probari dominium probando titulum emptionis , cū pretij numeratione & uacuę possessionis traditione.h.d.secundum Bal.& Sal.

¶ Iidem AA.& CC.Chronicæ.† L. XII.

CVm res [d] non instrumentis gerantur,sed in hæc rei gestę testimoniū [e] conferat̄, factam emptionem [f], & in [g] uacuam possessionem inductum patrem tuum pretiumque numeratum [h], quib. [i] potes, iure proditis probationibus docere debes.Datum.v.Non. Octobr.AA.& Coss.

¶ Literę per quas quis mulierem quandā sibi sororem appellat, eam uere sororē non faciunt, sed probant seu ꝓsumi faciūt aliter tamē rem habere probari potest.h d.primo Item rescriptum quo datur arbiter ad diuidendam hęreditatē inter duos , uelut fratrē & sororem , & tanquam cohrdes,non piūdicat absēti.h.d.Sa.Vel sic:Per literas assertorias consanguinitatis non inducit consanguinitas,nec probatur, si simpliciter ꝓpter aliud sunt emissæ.h.d.Pau.de Castr.

d ¶ Cum res. § id est,obligationes:ut insti.de rebus cor. & dictio cum, ponitur pro quando.nam quandoque fiunt in scriptis si hoc , scilicet agatur inter partes:& tunc probandum est , quod totum mundum fit complerum,ut inf.de fide instrum l.contractus. Vel dic 5 quod cum; dicit rationem eius quod sequitur.& dic secūdum hoc geruntur, scilicet ut inde trahant substantiam, ut ff. de pig. l.contrahitur 6 .& inf.de contrahen. emp.l.non idcirco.& ff.de fide instrum. l.in re.
e ¶ Testimonium. § id est,probatio.
f ¶ Emptionem. § quod est necesse 7 .alias nuda traditio non transfert dominium:vt ff.de acquir.rer domin.l.nunquam.Accur.
g ¶ In uacuam.]dicitur uacua 8 quam aliquis non possidet , nec est in possessione. vt ff. de act.empt. l. ij. §. & l. iij.Et dic quod demonstratiue ponitur non quod sit opus ad translationem dominij vacuam tradi: 9 ut ff.de fun.do.l.si fundum. licet quidā contra:ut ibi dixi. Item dixit in P.qđ satis est ad dominij ꝓbationē ꝓbare.hæc tria 10 emptionē & uacuę possessionis traditionē, & pretiū solutū.quod nō placet:quia potest esse quod venditor non fuit dñs:unde emptor non sit dñs, ut ff.de acq.re.do. l.traditio 11.oportet ergo probare, qđ uenditor fuit dñs 12 , ut ff.de pig. l.& quæ nondum. §.ꝙ dicitur. & publi. l.eum. §. publiciana actio. quod potest probari , quia probat eum uel usucepisse uel specificasse, uel alis similibus modis, ut instit.de re. diuis.§. singulorum :usque in fi. titu.& sic

suppleas hanc legem. Vel dic quod agebatur contra venditionem , uel eius hęredem qui non negabat uenditorē fuisse dominum: quia sic suam uel antecessoris turpitudinem allegaret quod nō potest inf. de ser.pig.da. ma.l.si creditoribus. sed forte dicebat pretiū non solutum quare hoc est pro bandum per emptorem,Item dicit P. ꝙ eo ipso , ꝙ quis possidet uel possederit , dominus præsumitur & uendicat si à possessione cadit. & pro eo s. e.l.ij.in fi. quod nō placet, 12 vt ff.de pig. l. quæ nondum. §. quod dicitur. & de publ. eum. §.publiciana. Et non ob. j.de agric.& cens.l. si coloni.lib.xj. quia ibi speciale vt: agitur ibi tantum de possessione reuocanda non dominio.
h ¶ Numeratum. § non ergo publicianā intēdit: vt ff. de pub.l.de pretio. sed directam, i rem 14,ut s.de rei uen. l.quoties.
i ¶ Quibus.§ đ hoc erat quæstio : quia solus instrumentis uidebantur probari. sed nō est ita : ut hic & s.eod l.proprietatis.

¶ Iidem AA.& CC.Iustino. LEX XIII.

NOn epistolis † necessitudo consanguinitatis,sed natalibus [k], uel adoptionis solennitate coniungitur [l]: nec aduersus absentem [m] hæreditatis diuidendæ gratia,uelut† contra fratrem pro [n] ancilla petitus arbiter, substantiam pimit ueritatis †. ¶ Sue itaq; qua i sororem , quam ancillam te posse probare cōfidis, epistolam emisisti [o],siue familiæ erciscūdæ quasi pro [p] cohærede petitus arbiter doceat̄, fraternitatis quæstio per hæc tolli nō potuit.D.Kal.Decē. AA.Coss.

¶ Qui negat esse filiū ,quem tractauit ut filium , debet probare negatiua, qua probata ueritati est locus,& cōfessio ī cōtrariū ē irrita.h.d.Bal Vel sic:so a ꝓfessio qua qs aliū suum appellat filium: & econtra : non ꝓbat quem filiū sed quasi possessio filiationis trāsferet onus probandi in aduersariū.h.d.Sal.

¶ Iidem AA.& CC.Munitiano,al.Mutiano LEX XIIII.

NOn nudis [q] † asseuerationibus [r], nec emētita professione [s](licet vtriq; cōsentiāt [t]) sed mrimonio legitimo concepti, uel adoptione sollenni filij ciuili iure patri constituuntur [u].Si itaq; hunc,contra quem supplicas , alienum [x] esse probare confidis , per te vel per procuratorem affirmationem eius falsam detege [y].Dat. kalend. Decemb.AA.Coss.

¶ Qui uiolenter, possidet,ab onere ꝓbandi nō releuat̄ imo fortius aggrauatur. h. d.no. scdm.Bal.Vel sic : ex statu pcedenti colligit cui incūbat onus probandi in pſenti.h.d.Sal.

¶ Iidem AA.& CC.Antonio. L. XV.

NOn epistolis. § CASVS Si alicui ancillæ epistolam misisti in qua eam sororem vocasti illam credens sororem tuam esse, petiit iudicē q diuideret inter te & ipsam bona hæreditaria: diuisit vel non,non curo si postea appareat eam ancillam esse:an tibi per epistolam in qua eā sororem uocasti præiudicasti quæritur? Dicitur quod nō.nec diuisio facta per iudicē præiudicauit, cū non per epistolā soror fiat, sed per consanguinitatē,uel per adoptionem
k ¶ Naturalibus.§ idest natiuitate : ut ff. de libe. caus.l parentes.
l ¶ Coniungitur. § vt ff.de test.l.neq; professio neq; liber fit per epistolam: vt arg.inf.de libe.ca l.iubemus: nec cohæres. ut hic subiicit : ut ff. de cap.l.epistolam. Et ꝙ dicit no coniungitur epistol s, dic ꝙ nec re uera neq; ad præiudicium,secūdum quosdam. nec ob.ff.eo.l.quidam.in fi.qa ibi non,ꝓbat hæredes fratri defuncti: q a erāt in possessiōe filiatiōis.15. Alij ut la. ꝙ ad præiudicium ualent epistolæ donec cōtra ꝓbetur, ut ar. ff.de lib.ag.l.j.§.Iulianus , alias est. §.quod senatuscon.sed uidetur ꝙ per epistolam probetur:ut ff.e.l. fi.j.respon. Sol.nō probant plene epistolæ ut hic sed semiplene,ut ibi 16. & si cum aliis ꝓsunt, ut & s e.l. instrumenta.
m ¶ Aduersus absentē.] i.cōtra illū q suā ancillā , uocauerat sororem.
n ¶ Pro ancilla. § à procuratore ancillæ quem constituit procuratorem ad petendum iudicē familiæ erciscundæ, ideo quia soror nominata erat,secundum Azo.& si duo erant pro ea.
o ¶ Emisisti.§ nec est amplius aliquid factum.
p ¶ Pro cohærede.§ à procuratore ancillæ quasi ipsa esset cohæres. Azo.& dic ꝙ hic erat 17 in possessione fraternitatis. & ideo frater ꝓbat.
NOn nudis. § Nutriui Titium in domo mea tanquam filium,& eum filium nominabam.non præiudicatur mihi per talem asseuerationem si meus filius non sit.
q ¶ Non nudis.§ filius petebat paterna bñficia à patre : hic negat filiū.
r ¶ Asseuerationibus.§ asseuerare est sine interrogatione aliquid uerum falsum ve affirmare : alioquin si interrogatus respondeat, est hoc profiteri uel professio.
s ¶ Professione.§ scilicet,falsa.
t ¶ Consentiant.§ unde uidebatur pręiudicium ueritati fieri per talem consensum, id est,ut ultra non quæratur,an filius sit.Accur.
v ¶ Constituuntur.§ ut & dixi s.l.proxi.in prin.
x ¶ Alienum.§ scilicet filium.
y ¶ Detege.§ Cum ille quasi possideat filiationē 18 , & quæstio est utrū filius sit istius , uel alienus. sic & s. l.proxi. erat in possessione fraternitatis.sed secundū Ias.non erat ita , sed dicebat ex confessione facta extra

† Glo. j. in c. per tuas. de ꝓba.dicit per istā legē ꝙ nō sufficit ad probationē filiatiōis si qs aliquē filiū suū nominet nisi etiā vt filius habitus sit ab eo.
† al.substātia perimit veritatem.
† Vel vt.
13 Et bene Bar.& Pau. qñ dñium deducit in iudicio per viā agendi & principaliter , secus si incidenter q a tunc sufficit possessio de pſenti: & idē quādo excipiēdo ante fundatā intentionem actoris s m Bar.& Sal.
14 Sequit eam Bal.& Sal.
† Concor. ad hanc legē gl.j.in c. ꝑ tuas extra de ꝓba.
15 Diuinat ad l. quidā. Salic.
16 Dic melius ꝙ quādo in epistola continentur verba dispositiua : inducit dispositionem:sed qñ in epła ptinet verba enūciatiua inducit ꝓbationem si verba ꝓferunt principaliter ꝑ se alias nō. Bart.B. Pau.Ange. & Salic.
17 Diuinat s m Sali. eā sequit Sal. licet eam sequat̄ Bald, & Ang.
18 Illud ē de mente Pau.& Sal. & quæ filiatio pos-

iudiciū plenū alicui fieri ṗiudiciū. ADDITIO. Dic hoc uerū quādo fuit principipaliter facta propter filiationem: secus si propter aliud, vt est de mente Salic. de quo per Bart. in l. j. § idem per contrariū. ff. de alen. libe.

Vis eius. } CASVS. Duxisti Stichū ad domum tuam per vim. vt sic seruiret tibi, postea fugit: an ob hoc quod tibi seruierit, & ita dicis te esse in possessione seruitutis illius, probare debeat se esse liberum, quæritur? Dicitur ꝙ non. sed si dicat se liberum, debet iudex inquirere an bonafide, dolo sit in possessione. si dolo, qđ præsumitur, quia aufugit, debet probare se liberū: si bona fide, quod præsumitur ex violētia sibi facta, debes probare ipsum esse seruum tuum.

a ¶ Vis eius. } id est violenta possessio quam habet in seruo.

b ¶ Minime prodest. } Iusta tamen prodest. & sic infert, cum igitur aufugit te, &c. vel plane. & hæc verior.

c ¶ Profitearis. } Quod facit contra te.

d ¶ Verum. } Hoc autem pro te.

e ¶ In possessione.] scilicet an ille per violētiam retinuit te: quo casu præsumeris quod bona fide sis in possessione libertatis. an non per uiolentiam, & tūc præsumeris mala fide. Vel aliter, id est an fugeris: quo casu præsumitur eum te bona fide tenuisse. an non fugeris, & tunc præsumitur mala fide te tenuisse. Sed non placet: quia de fuga confitetur 2: & sic certa est, & ideo non inquiritur. & hac eadem ratione non placet secunda exceptio. Vel tertio 3 subaudi & post inquiratur an violenter tenuerit te, & tūc licet aufugeris de domo Serui. & sic in possessione libertatis sis dolo malo: & ideo videtur idem ius statuendum, quod esset si esses in possessione seruitutis: vt s. vbi causa sta. agi debet. l. j. & j. de libe. cau. l. eam quæ quia tamen seruum iustum initium non habuit, commodum possessione nacisci non debet. vt ff. eod. l. si quis liberum. & super huiusmodi quæstione pronuntiabitur: vt hic, et ff. de libe. cau. l. liberis. §. fi. & ff. eodem. l. si filius.

Vis † eius a qui se dnm contendit, ad imponemdū onus probatiōis seruo, minime b ꝓdest. Cū igitur aufugisse te de domo Seueri profitearis c, verum d nec ab illo iusto initio †, sed per uiolētiā asseueras te esse detētū: inquisito prius an in possessione e libertatis sine dolo malo cōstitutus sis; tunc etiā onus probationis quis debeat subire, per huiusmodi euētū declarabitur. Da. vj. Kal. Ianu. AA. Coss.

¶ Dominiū patris ṗsumitur cōtinuatum in filiū hrdem non in eum qui se prętendit donatariū. h.d. Bal. uel si c. Filius emancipatus asserens re sibi donatam à patre, debet illud probare, siue ipse petat ab hęrede possidēte siue hæres ab eo possidente petat. h.d. Sal.

¶ Iidem AA. & CC. Philippo & Sebastiano. LEX XVI.

Siue † possidetis prædia, quæ à patre cōmuni sibi fratres emancipati donata cōtēdētes uindicant, ipsis incūbit facto f probationis necessitas. Sue g ipsis ea prædia quasi à patre uestro sibi donata tenentibus, vos hæredes cōstituti h patris petitis i: ut intentionem uestram non constititisse detegant unde domini facti k sunt, emergente quæstione, docere compelluntur. Dat. x. kal. Febru. AA. Coss.

¶ Probatio cōcludēs ex tēpore requirit ꝓbationem illius temporis, & probatio nō cōcludens nō est probatio. h.d. no. secūdū Bal. Vel sic: Non sufficit probari quod q̄sto status non moueatur fratribus: ut ṗsumat̄ quis īgenuus: sed qđ mater fuerit libera ante eius partum. h.d. Bal. uel sic: Qui fundat ītentionem suam in tempore agendo, uel excipiēdo debet tempus ꝓbare. ad hoc semper allegat̄. hoc dicit Paul. de Castr.

¶ Iidem AA. & CC. Paulinæ. L. XVII.

Matrem † tuā l consecutam libertatem, ac te post editam ut īgenua ꝓbari possis, ostēdi conuenit m. Quod enim fratribus tuis nulla moueatur † quęstio ad defensionē tuam nihil prodesse potest. n Da. v. Id. Feb. AA. Coss.

¶ Statur instrumento donec probet̄ cōtrariū. hoc dicit Bal. Et plus ualet quod agitur quam id quod instrumēto inscribit̄, seu simulate concipitur. hoc dicit Salic.

¶ Iidem AA. & CC. violantillæ. LEX XVIII.

Cum precibus tuis significes, ignorante te, ṗdiū eū cuiusme ministi, sibi uult a te donatū o instrumentis inseri fecisse: si uera

Siue possidetis. } CASVS Titius habebat quatuor filios, dos emancipatos, duos in potestate, decessit, in patria potestate cōstitutus institutus hæredib. emancipatis præteritis, vel exhæredibus: & ita nihil eis dedisse videtur, emancipati dicūt quēdā ad se prædiū pertinere causa ditionis in eos factæ à patre: dicitur quod si possiderent prædium, & alij in potestate petat: qui ĩfi potestate non sunt, habent probare prædium ad se pertinere. Si in contrarium, ahuc debent probari emancipati dominū prædij ad se pertinere, ex causa donationis in eos factæ à patre. ¶ Not. ex ista l. quæ semper allegatur ad hoc, ꝙ qui semel probatur fuisse dominus præsumitur semper durasse dominus vsque ad mortem. vel si viuit præsumitur hodie esse dominus: nisi contrarium probetur. Paul.

f ¶ Facti.] unde scilicet vel quo titulo sint sua.

g ¶ Siue ipsis. } præteritis 4 fortè vel exhæredatis.

h ¶ Constituti. } per ꝙ præsumitur esse uestra. qui enim fuit dominus, adhuc dominus præsumitur. 5 uel eius hæres, vt hic. & ff. de reg. iu. l. quod nostrum. & arg. j. tit. j. auth. si testes. & s. de serui. l. altius. & not. ff. finum reg. l. in finalibus. secus in ætate 6: vt & s. de in integ. restit. mino. l. si minorem. & dixi. s. eodem. l. cum te. Vel dic contra. vt no. & bene ibi colligitur in l. si minorem, quid in possessione. Idem secundum P. & H. vt j. de pign. act. l. si credito. & s. ad exhiben. l. non ignorabit. Sed Io. non idem: quia facilius amittitur possessio quam dominium: vt ff. de acqui. pos. l. si quis vi. §. differentia. & non obst. lex, si creditor: quia habuit causam à me. illa non ignorabit. quia probatur ꝙ tempore litis contestatæ erat apud possidentem reum. Vel 7 distinguitur quando tractabitur de quommodo possessoris: vt quia dicat se vsucepisse, & tunc sit vera opi. Pla. aut de in quommodo: ut quia cōuenitur rei vēdicatione, & tunc est vera 8 opi. Io. Vel potest dici ꝙ vbi à me vendicas, nō præsumor possidere, licet aliquando possedi. sed contra dico me vsucepisse, præsumor ꝙ tēpore litis contestatæ erat apud possidentē; sed ecōtra cōstat ꝙ non præsumor ideo nō possidere hodie ꝙ aliquando non possed, 9: ut ff. de excep. rei iud. l. si rem. & l. si quis ad exhibendum. & ff. rem rat. habe j. procurator. in prin. ADDITIO Potest apertius dicere ex mente Iaco. de Arena, quem sequitur hic Sali. quod si quis probat te possedisse sunt iam x. an. nō præsumitur ex hoc. ꝙ. hodie possideas. sed si quis ꝓbat te possedisse iam est mensis vel sunt. x. dies, præsumeris etiam hodie possidere: quia in modico interuallo non præsumitur interuenisse mutatio.

i ¶ Petitis. } scilicet fundum. & sequentia erunt verba responsionis. uel petitis hoc, scilicet vt intentionem. &c.

k ¶ Facti sunt. } Sic ergo reus probat, & causam siue titulum dicere cogitur. & sic est contra. s. de rei vendi. l. res. & de petit hæredi. l. cogi. & s. eod. l. frustra. & j. eodē. l. actor. & omnes tractantes de tali materia. Solu. ideo ꝓbat: quia præsumptio 10 est pro actore. vt hic, alias nō: vt ibi. Et no hic circa huiusmodi præsumptionem: quia aut nō est dubitatio inter partes de facto. & ita lest præsumit super certo facto aliquid, vt reuersum ab hostibus nō esse captum: vt ff de testa. l. lege cornelia & idem in cæteris fictionibus, & tunc nunquam admittitur probatio 12 in contrarium: vt insti. quibus mod. ius pat. pot. solui. §. sed si ab hostibus & j. de rei vxo. act. l. vna. §. accedit. & in j. respons. & hæc præsumptio dicitur propriè 30 fictio. Vsi autem dubitatio est de facto inter partes, ut an q̄ fierit de bonis mariti vxor: & an contraxerit matrimonium cum libera muliere ad quam consuetudinē habebat, & lex de facto de quo dubitabatur præsumit sic fuisse vel non, bene admittitur probatio ī contrarium: vt j. de dona. inter uirum & vxor. l. etiam. & ff. de ti. nup. l. libe. nisi lex præsumat 13 & statuat: quod fit quandoque ex vigore scripturæ: vt j. arg. tu. l. fi. & j. de contrahen. stip. i. j. & ff. de verb. obligat. sciendum. sed in his duabus quæ ponunt eundem casum dicunt quidam sic. nos contra 14: vt ff. de pact. l. iurisgenitium. §. quod fere. Item ad hoc quod est hic, facit j. ad velleia. l. antiquæ. quandoq; fauore vltimæ voluntatis: vt s. de inoffi. testa. l. iij. 15 & j. de institu. & subst. l. generaliter. §. cum autem. sed hic posset probari contrarium. Quandoque fauore dotis. vt j. de rei vxo. actione principio. 16 Item vt j. ad macedo. l. fi. Itē est hic contra: arg. ff. eod. l. cum te indebito. §. si autem pro parte. vbi ex solutione transfertur onus probandi, sed hic non fuit solutum 17: sed alio modo ad emancipatos prædia peruenerunt, & adde. ff. quodmet. caus. l. non est verisimile.

Matrem suam. } CASVS Si mulierem aliquam patierls vt seruam tuam, ipsa vero asserit se esse liberam, eo quod fratres eius liberi sint: an episcopo probare possit liberam, quæritur? Dicitur quod non, sed oportet quod probet matrē suam fuisse manumissam, ideo quia ipsam constitit fuisse ancila aliquando, & se fuisse natam ex ea post manumissionem, quibus probatis erit ingenua.

l ¶ Matrem tuam. } quam ancilla fuisse constabat.

m ¶ Conuenit. } Probatur & alias 18 modis ingenuitas. scilicet per restitutionem natalium, vt ff. de nata. re. l. quæris. Item per sententiam: vt ff. de testa. ho. l. ingenuum. Item quod fit natus ex ancilla passa moram in fideicommissaria libertate, vt j. ad orficia. l. fin. Item not quod hic ideo probat, quia aliquando fuit mater ancilla, quod non placet 19 quia ꝓbato de manumissione modo: quare magis nata præsumeretur ante manumissionem quam post: sic enim in deterius præsumeretur, quod esse non debet: vt ff. eod. l. cum de ætate. Dic ergo quod ideo probat se post editam, quia erat in possessio seruitutis. & ad hoc arg. s. de peti. hæred. l. ij. & de rei vend. l. quoties. ADDITIO Ista glossa ibi, dic ergo: bene loquitur si filia erat actrix, sed si erat rea, prout litera innuit, dic quod si cōstituat se probatricē, debet etiam probare ingenuitatem, secūdū Bal, Paulum & Salic.

n ¶ Potest. } Neque ad quo necessitatem, neque ad quo probabilitatem: vt j. de libe. cau. l. multis.

Cum precibus.] CASVS Fecit Seius scribi in testamento quod feudum Corneliam ei dederas, cum Semproniano intelligeres. vel debuit scribi quod commodaueras, & scriptum est quod dederas. an per tale instrumentum præiudiceretur, quæritur? Dicitur ꝙ si probare possis hoc esse scriptum contra voluntatem tuam, tibi non præiudicat.

o ¶ Ad te donatum. } Cum de alio intelligeres fundo 20, uel cū debet scribi

† Et probari vide B. Panor. & Fe. in cap. per tuas. extra. e. & Panor in cap. trās missæ q̄ filij sint legi. † intell. huius. l. uid. p Fab. accorōb. in. l. naturaliter. §. nihil cōe. de acqr. poss. & ibidem per Bologn nu 78. & p Rubeum Alexandr. nu. 282. † Alias, nec ab illo iuste te initio, sed per violentiā. † Philippe & Sebastianæ. † Si non. 1 Ista prima est de mente Bal. & Salic. 2 Idē Bal. Pau. & Sa. 3 Ista placet pau. hic 4 Cum causa legitima Salic. 5 Si allegetse hodie dominū: quia præsūptio iuris nō ꝓdest nisi q sū allegat. P. 6 Quæ solo cursu tpis mutat̄. B. B P. & Sali. 7 Hic ponit q̄da additio Odo. q̄ est vera secūdū B. B. Ang. P. & Salic. 8 Scilicet ꝙ non præsumit̄ possidere nisi habuerit causam ab actore, vel nisi tempore litis contesta. possideret. B. B Pau. Sal. & Angel. 9 Sed isto casu standum

est probatio quam debet facere ille qui dicit. Bart. Probatio quandoq; reum onerat. 10 Ratiōe cuius ṗsumptiōis erat eius ītētio fundata. B. ṗsumptio qñ admittat probationē in contrariū. itell. hu l. uid. p. Ca mil. vistamiuum in l. j. nu. 3 l. fol. mat. Mouetur. 11 Sequitur eā B. & P. Violantinæ. 13 Quo casu est præsumptio iuris & de iure, contra quā nō admittitur probatio cōtrariū: nisi per confessionem partis. B. B. & Paul. hic. 14 Et bene vt per Bar. Ang. Alex. & Ias. in l. sciendū. ff. de ver. ob. 15 Ibi ēt ṗsumptio iuris, tñ admittit ṗbatio cōtrariū Angel. hic. & idem tenet Ias. in d. l. iij. 16 Ibi ēt ṗsumptio nō prtio B. Pau. & Sal. 17 Cōcor. B. B. Paul. Ang. & Sal. 18 Sed quæ manumittit fio hic allegat de aliis modis non erat grēdi B. & Salic. 19 Et bene B. B. Paul. & Salic. 20 Vtrūq; exēplū est verū. sed secūdum est amicabilius. litteræ sed sic dum Sal.

scribi commodo: scriptum est, dono, vel loco:

a ¶ Ad nomen. } nedum. ad rei. veritatem, vt s. de feriis l. à nullo.

b ¶ Oportet. } præsumitur enī interim ꝓ instrumento 1: ut in aut. de fid. instr. §. si vero moriat̄. col. vj. sed probatio in contrarium admittitur vt plus valeat veritatis quam scriptura. vt hic, & j. plus va. ꝙ agi. l. j. & j. si quis alteri uel sibi. l. cum propria. & de re. ali. non alien l. distrahente. & de emanci. l. ij & de dona. l. nec iguorās. & ff. đ excep l. qui agnitis. Sed contra. j. arbit. tut. l. fin. §. j. & ff. de vsufruct. lega. l. si alij. Sol. illa specialia sunt 2. & facit extra de proba. c. tertio loco. & ibi not.

sunt q̄ precibus indidisti: nex ad a nomen factæ donatiōis fundus iste ꝑuenit. vnde, adito iudice competēti, ꝓbare te oportet b cōtra uolūtatem tuā hunc fundū instrumēto aduersariū tuū sibi adscribi laborasse: ut secundum tenorē rescripti nři possis consequi sententiam. D. vij. Id. April. Byzantij. CC. Coss.

¶ Exceptio dilatoria in initio litis opponit̄ sed post litem contestatā uenit probāda, fundata intentione actoris. h.d. secundum Bal.

¶ Iidem AA. & CC. Menandro. LEX XIX.

Exceptionem c dilatoriam opponi quidē initio, probari vero postquā actor monstrauerit quod asseuerat, oportet. Dat. xiij. kal. Apri. Nicomediæ. CC. Coss.

IN AVTHEN. de testibus. §. q̄a uero multi. collat. vij. cōstit. ij.

¶ Ista est not. auth. Post didicita testificata testium productio nō procedit sed si non constat testificata didicita, trina ꝓductio fieri potest: quarta non, nisi cum quadā solennitate quinta nullo modo. h.d. no. secundum Bal. Cōcordat extra de testibus. c. in causis. & c. ultra tertiam. ubi ista auth. canonizatur.

At qui semel d produxerit testes, aut bis, aut ter, & testificata tractauerit, aut ab aduersario hoc faciēte disputatonem acceperit e, & ex hoc testificata didicerit f: non habebit licentiam g ulterius vti productione h testium ex diuina etiā iussiōe i. Si uero hoc non egerit: tunc danda est quarta ꝓductio k testiū, sacramento ab eo, prius dando, ꝙ neque subtraxerit neq; percūctatus est ipse testificatiōis, uel aliquis aduocatorū eius uel alius ꝓ eo agens: nec per dolū nec ꝑ machinationē, uel artē, quartam ꝓductionē l testiū petat fieri.

¶ Per productionē instrumēti subtracti nō probatur libertas, sed magis præsumit̄ cōtra subtrahentem. h.d. not. secundum. Bal.

¶ Iidem AA. & CC. Phrominæ. L. XX.

Si de possessione seruitutis, emptionis instrumētis subtractis ī libertatem ꝓclamat Eutychat cum petitori ꝓbationis onus incumbat, m intentione sua defecta, his iuuari minime n potest. Nam si o inseruitutē petat̄, ad emptionis p probationē non est indiciis aliis opus, sed instrumentorū furtum q monstrare sufficit. iiij. Nonas Decemb. Nicomediæ. CC. Coss.

¶ Instrumētum nihil aliud probat, quā illud quod continetur in eo. & quod omittit̄ ī instrumento, præsumitur non actū īter partes h.d. Bald. Vel sic probationem dominij non sufficit agenti producere instrumētū, ī quo alius suo nomine emit, & ꝓbare qđ emit de pecunia ipsius agētis. h.d. secūdū P. de Cast.

¶ Iidem AA. & CC. Crispo. L. XXI.

Ad probationem dñij aliena subtrahentes instrumēta, his uti minime possūt: quppe cū horū lectio non recitantē, sed quē tenor scripturæ designat, adiuuet. Cum itaq; nec cętera ꝓbationum indicia reprobent̄, iure cōpetenti s prędiorū quæ in quęstionē ueniunt: dominiū ad te ostēde pertinere. nam res t uindicantē ab emptore, suos numeratos nūmos asseuerantem, erga ꝓbationē u, laborare ñ cōuenit x, si qeidē hmōi, licet ꝓbet̄ factū tamen intētioni nullū

c ¶ Exceptionem.] CASVS Mutaui & pactū feci de nō petēdo tibi vsq; ad annū, cum sit dilatoria ista exceptio, initio opponenda est, & ꝓbanda postquam actor fundauerit intentionem suā: & verū est ꝙ ꝓbare potes prædictā exceptionem, nisi didiceris testificata, vel dicta meorum testiū, & hoc dicit auth.

c ¶ Exceptionem dilatoriam. } Alia enim est peremptoria: alia dilatoria quod dic per exēpla: vt insti. de excep. § appellantur. Peremptoria potest 4 oppōi & ꝓbari quādocunq; añ sententiam. s. postquā actor mōstrauerit intētionem suam 4: vt j. de excep. l. si quidē. & j. sentē. rescin. nō. pos. l. peremptorias inf. & đ ꝑ. scrip. lon. temp. l. empto- & extra de ordi. cognit. c. j. hæc tamē lex, & alia de excep. videntur velle ꝙ reus debet eā contestari ante probationē actoris. sed puto quod illa contestatio ex voluntate fiat non ex necessitate. Item & quædam peremptorie opponuntur post sententiam 5: vt diximus s. de iur. & fac. ign. l. j. & j. sent. reseind. non pos. l. peremptorias. Si autem dilatoria sit exceptio, si quidem solutionis ex pacto vel lege, opponi debet in initio causæ, & sub conditione, si actor ꝓbauerit intentionem suam, vt dicta. l. si quidem. & inf. de excep. alias si diceret se debere. sed si pactum factum, statim actor mōstrasset per concessionem rei. Et intellige 8 causæ initium tcontestationem litis, uel ante, vel circa: vt s. de iur. calum. l. ij in prin. & §. fi. Probatur autem hæc exceptio postquam actor mōstrauerit ꝙ asseuerat: vt hic. ita tamen si reus non didicit testificata, quia tunc per testes non posset 9 probare vt authen. hic posita dicit. Si autem declinatoria iudicij: si quidem sciant hāc sibi competere, in principio opponat: alias: sileat, vt infra de except. l. si. & ff. de iudi. l. sed & si susceperit. in prin. Si nesciat opponat etiam post sententiam, vt falsi procuratoris & non competentis iudicis: vt sup. a de procur. l. licet. & infra si à non compet. iud. l. fina. ADDITIO Addas hic pulchram glossam in verbo, in dilatoriis. in c. exceptionem. extra de excep.

At qui semel. } CASVS Si ergo produxi testes semel vel bis, & aperta sint dicta testium? ita quod sciam ea quæ dixerunt testes, & aduersarius meus disputauit super dicta testium: non potero postea alios testes producere. si non didici, possum ter uel quater ꝓducere. iurare tamen debeo, quod nec ego nec aduocatus meus, vel alius pro me dicta testium perquisiuit.

d ¶ At qui semel. } quidam legunt hanc auth. inf. tit. j. l. fi.

e ¶ Acceperit. } ac si dicat, siue à se, siue ab alio sciuit.

f ¶ Dicerit. } vel suorum testiū, vt ladueṙsarij: vt cor aut. Acc.

g ¶ Licentiam. } id est, facultatem. ff. de rei ven. l. officium. contra. Sol. vt ibi. ADDITIO. Dic quod ibi loquitur in productione quæ fit de nouo super alio, articulo, hic super eodem. Bart. & Paul.

h ¶ Productione. } nisi ad reprobationem 10 testium: vt inf. tit. j. l. si quis testibus. & l. si. & aut. si testis. An autem āse inductum posset reprobare forte non: vt d. l. si quis testibus. Item nūquid in causa appellationis possunt produci? Rñ. vtiq; secundum Azo 11. vt inf. de ap. l. eos. §. si quid & đ tem. app. l. per hanc. cum sit alia causa à prima. Al. dicit ꝙ non. & quia dicit esse eandem causam, & quia ratio authen. est generalis timor. s. subornationis. sed prima opi. 13 seruat̄. Sed ius canonicū distinguit, an super eodē capitulo, & tūc nō potest: aut sup alio & tūc potest: vt extra de test. c. fraternitatis. Itē an post aperturā possint instrumēta produci? Dic ꝙ sic, quia ibi non est suspicio, sic se habet consuetudo.

i ¶ Iussione. } ff. de minorib. l. minor xxv. annis omnia. contra. Solut. vt ibi.

k ¶ Productio testiū. } renuntiauit, vel non renūciauerit testibus: ergo sola scientia nocet, sed renuntiatio nō: vt in cor. §. illud. & in nouel. de testibus. §. & quia.

l ¶ Productionem.] quidā dicūt 12 unā ꝓductionē esse cū semel ꝓducunt 13: & sic eadē die, & infra eandem dilationē iterū ꝓducuntur, est alia ꝓductio. Alij vocāt vnā dilationem ꝓductionem vnam infra quā quoties voluerit, poterit ꝓducere. sed prima verior est 14 Item quid si per se redierit? Videt̄ vltimo dicto standum. arg. ff. de manu mis. test. l. Stichum: & de hęre. insti. l. si ita scriptū. & inf. de lib. cau. l. cū pretium. sed puto non habēdam 16 ei fidē si cū aliqua parte fuerit locutus.

Si de possessione. } CASVS Si ancilla subtraxit mihi instrumētum emptionis, & de possessione seruitutis in libertatem ꝓclamat, cum sibi onus ꝓbationis incūbat: an sufficiat ad ꝓbandum ꝙ sit libera, si penes se habeat īstrumēta empitionis? Dicitur ꝙ non. & hoc in prima. Si vero de possessionis libertatis in seruitutem petieris: sufficit ad emptoris probationem, si probes eam instrumenta emptionis subtraxisse.

m ¶ Incumbat. } quod est si exceptione seruitutis prouocet in libertatem: vt & ff. e l. si filius. & inf. de li. cau. l. non ideo. & hic idē si dolo esset in possessione libertatis: vt. ff. de lib. cauf. l. liberis. & s. e. l. vis eius.

n ¶ Minime potest.] vt inf. de latit. liber. tol. §. ille autem.

o ¶ Nam si. } vere non iuuatur agendo, quia neque excipiendo, si dolo erat in libertatis possessione.

p ¶ Ad emptionis. } scilicet, Eutychiæ: sed an hoc sufficit?

q ¶ Furtum. } ab aduersario factum 17. secus si alio vel fortuito casu amittatur instrumentum: vt in contrario. inf. tit. j. l. testium. in fi. & de fide instr. l. sicut iniquum. & inf. de iure do. l. cū citra. quæ sunt cōtra.

Ad probationem. } CASVS. Si ex pecunia mea quam penes te deposui, prædium tuo nomine comparasti, instrumentum emptionis quo continebatur te emisse confectum fuit: & ego illud subtraxi: an pro bationem dominij, scilicet, quod pretium ratione dominij ad me pertineat eo vti possim, quæritur? Dicitur quod non, cum in eo de me nulla fieret mentio. item nec sufficit si probem ex pecunia mea emptum fuisse ad dominij probationem.

r ¶ Cum itaque. } cum eis subtractis vti non possis. constat autem alis argumentis vti posse, itaque, &c.

s ¶ Competenti. } probando ea quæ dicuntur. s. eo. l. cum res.

t ¶ Nam res. } bene dixi competenti.

v ¶ Probationem. } scilicet, talem.

x ¶ Non competit. } quia non prodest: sic ergo nota quod id debet quis probare, quo probato adiuuetur. sic & in interrogationibus: vt arg. ff. de inoffi. testa. l. j. item not. hic quod res mea pecunia empta: non ideo. est mea: vt & inf. si quis alteri vel sibi: l. j. & fallit in trib' casibus: ut dixi ff. de don. inter vi. & vxo. l. vxor marito.

1 Nisi aliqua suspicio sit contra instrumentū propter rasurā, uel q a ꝓducēs similia solitus erat facere. Bar. ī l. j. s. de iureiu. ꝓpter calū. dā. & seq. istā gl. Bar. Bal. Angel. Pau. & Sal. † Cōcor. c. cū Ioānes. de fid. istr. † De doctrina exceptionū: vide bonam gl. ī c. exceptioné. extrà đ exceptionibus. 2 Quia ibi in l. fin. pro instrumento est ṗsumptio iuris & de iure: ꝙ q̄ nō admittitur ꝓbatio. Salic. 3 Idē Bart. & P. dummodo non sit ꝯclusum ī causa vel renunciatū ꝓbationib. 4 Hoc est de iure cōi, q̄a reo non incūbit onus ꝓbādi. l. frustra. s. eod. † Concor. cū hac auth. ca. in causis. cum sua glo. extrà eo. tit. 5 Et bene Bar. Ange. Bar. P. & S. 6 Quæ sūt illæ quæ nō impugnāt sniam quæ tm̄ sunt limitatoriæ ex actionis sm P. & S. 7 Sequitur Bar. 8 Imo possit: q̄a hic examinat̄ sup aliis examinat̄ si ꝓ aliis articulis à prio his nullo modo decedētibus nec ipsis ꝓtinēt de quo latius ī authē. seq. An. & ē dē mēte B. & P. 9 Hoc verū in exce-

ptiōib. reddētib. iudicium retro nullū; sed ī aliis dic, ꝙ siue sciebat siue ignorabat nō pōt post litem ꝯtestatā opponere. P. & Salic. 10 Hoc intellige, qñ fit reprobatio respectu personę. Bar. 11 Ista est vera sm opinionē legistarum. Bal. & Pau. 12 Etiā in foro ciuili ꝑ cano. ī c. fraternitatis. extrà de testibus. Phrominiæ. 13 Et bene Bar. B. & S. 14 Cū examinatione Bar. B. Ange. & Paul. 15 Idē ṗd. Menandro. 16 Dic ꝙ si icōunētite stis rediit ṗt corrigere dictū suū: secus si ex iteruallo Bald. Pau. & Sal. 17 Quo casu si ṗt ꝓbare instrm̄ subtractū, licet testes ñ deponāt de eius tenore stat̄ iuramento ꝑdētis. Pau

AD probationem. ℥ CASVS. Si Glyconē de possessiōe libertatis in seruitutē peteris, nō sufficit probare quod seruus tuus sit: ideo, quia mater sua est libera: & fratres sui aliq. præstiterūt, seruitium uel ministeriū tibi: cum non mr̄is & fratris cōsensus Glyconi, ut fiat seruus posit præiudicare. & esse potest, qd Glyco sit liber factus ex eadem matre fratre suo seruo existente.

a ¶ Ad probationem.] quę dño incūbit cum ex libertate petat ut inseruitutem. alias secus si ex seruitute ī libertatem ꝑpetatur, vt s. eo. l. matrem.

b ¶ Matrem. ℥ quæ erat libera. Azo.

c ¶ Non sufficit. ℥ ut j. de libe. cau. l. liberos. in fi. & j. de ige. ma. l. ij. Nā etiam liberi q̄nque seruilia faciunt ministeria: ut ff. de vsu & habit. l. cæterum §. proculus. & insti. de vsu & hab. §. j. Accur.

d ¶ Conniuentia. ℥ id est cōsensus matris & fratris, scilicet qui sunt ingenui, non præiudicat filiis: ut s. de transactio l. transactione matris.

e ¶ Matre natis. ℥ etiam ancilla

f ¶ Prohibeatur. ℥ vt j. de liber. caus. l. multis. & l. aui. hic tamen seruus præsumitur.

præbet adminiculum. S. vj. Id. Decemb. Singiduni. AA. Coss.

¶ *Per media impertinentia non fit ꝓbatio. h. d. Bal. Vel sic: Ad probandum quem seruum qui est in possessione libertatis, nō sufficit probati matrem exercuisse seruilia ministeria, nec fratrem seruum esse: h. d. Bal.*

¶ Iidem AA. & CC. Agatocle.

LEX XXII.

ij AD probationem [a] seruitutis Glyconis, matrem [b] ei⁹ ac fratrē seruilia fecisse ministeria, nō [c] sufficit; cū neq; ingenuorum conniuentia [d] coniunctis necessitudine præiudicet, neque de seruis ex eadem matre [e] natis libertatē vn⁹ adipisci prohibeat [f]. Dat. ix. kal. Ia. ipsis CC. Coss.

¶ *Licet actor dicit se nō posse ꝓbare, onus tn̄ ꝓbationis non refundit in reum. h. d. secūdum Bal. & Sal. & not. Vel sic: Actori asserenti incumbit onus ꝓbandi; reo uero negāti non incūbit, ēt si actor dicat se ꝓbare nō posse. & propter hoc conuenit in eum onus probandi transferre, quia negatiua probari non potest. hoc dicit Paul. de Cast.*

¶ Iidem AA. & CC. Menelao. alias Menelio.

LEX XXIII.

ACtor [g] quod asseuerat probare se nō posse profitēdo, reū necessitate monstrandi contrarium non [h] adstringit: cū [i] per rerum naturam factum [k] negantis probatio nulla sit †. Dat. viij. Kalend. Ianuar. CC. & Coss.

ACtor. ℥ CASVS. Si fundum à te peto nec prodo, quanon possū: & peto, quod tu probes contrarium, scilicet quod ad me non pertineat: an sim audiendus. quæritur? & dicitur quod factū negantis, &c. & intellige secundum rerum naturam & secundum solitū cursum causarum.

g ¶ Actor. ℥ actorem accipe etiam pro accusatore: vt j. e. l. fi. & pro reo excipiēte affirmatiue: vt ff. eod. l. in exceptionib⁹. non negatiue: vt j. de nō nu. pecu. l. si ex cautione.

h ¶ Non adstringit. ℥ Quandoque tamen ab actore præsumptionem ꝓ se habente in rem transfertur probatio. ut s. eo. l. siue possidetis. & j. de dona. inter uir. & vx. l. etiam. quandoque contra à reo in actorē. ut ff. e. l. si pactum. & l. si chirographum. & l. cum de indebito. in prin. & §. j. & idem in accusatore & in accusato. f. quod transferatur probatio de vno in alium. ut j. ad l. Iul. de adul. l. si ij qui. & in authen. ut li. ma. & auiæ. §. quia uero ita cōperiuntur. & s. de episc. & cleri. l. si qua per calumniam.

i ¶ Cum per rerum naturam. ℥ id est per solitum cursum causarum, consuetudinē enim alteram naturam appellamus: vt ff. de lib. & posthu. l. si quis posthumos. in prin. quæ est vt negās ꝓbare non debeat, sed affirmans. Alij. vt Ir. dicunt rerum naturam, vt affirmatum, quia quod affirmatur, est: & ita potest probari per differentes species. sed illud ꝙ negatur, non est: & sic non potest probari. cum non habeat species uel differētias. Sed certè licet sit verū, quod illud non ꝙ est non probatur per species uel differentias: tamen probatur per alia, vt per medium: vt patet j. de contrahend. & commit. stip. l. optimam. in fi. & s. eo. l. cum precib. ADDITIO. Dic melius quod negatiua facti infiniti tempore & loco, non limitati, nō est probabilis, negatiua tamen facti finiti tempore & loco limitati, est probabilis. Salic.

k ¶ Factum. ℥ Secus si ius 2. vt ff. e. l. ab ea parte. imo nō secus, quia ī deo probat negans ius: quia est præsumptio pro actore ꝙ omnia liceant, vt ff. ex quib. cau. maio. l. necnon. §. j. sic & in facto, si sit pro actore præsumptio, transfertur in rerum probatio 3, ut diximus modo. Item huic regulæ ꝙ reus non probet. signātur cōtraria quæ diximus ff. eo. l. ij. Et distingue vt ibi. & quæstiones fac quas facimus in l. circa. in eod. titu. In casu tamen mere negatiua probatur, vt cum iuro me non conscium alicuius malignitatis: vt in auth. de hære. & fal. §. si uero absunt. col. j. & te non habere vxorem: ut in authent. de sanct. episco. in princ. col. ix. & arg. s. dē iis qui ad eccl. confu. l. fi. §. si cubi. Sed hęc non sunt sacramenta probationis, sed quibusdam purgationis. ADDITIO Aduerte ꝙ triplex est negatiua. iuris scilicet, facti, & qualitatis vt notatur plenè per glossam in verbo, per rerum naturam. in ca. bonæ. j. extra de electione. vbi vide.

† Concor. c. super hoc prope si extra d renū. & c. iij. circa fi. d causa possess. & pro. & cap. quoniā cōtra falsam. in princ de proba. & c. proba. & c. ad nostrā. extra eo. ti.

1 Istā glos. vsque ad finē sequitur Salic.

Probatio quādoque trāsfert de vno ī aliū. Consuetudo altera natura est.

2 Quia negatiua iuris non habēs aliquā immisturā facti est ꝓbabilis per apertionē libri. Bar.

3 Istud dictū placet Salic.

¶ *Qui ꝓducit scripturam suspectā, nisi probet eam uerā, punitur iudicis offō tanquā falsarius. h. d. secundum unam lecturam. secundum aliā hoc dicit. Qui accusat instrumentū de falso, & nō probat punitur tanquam falsarius. Paulus de Castr.*

IVbemus. ℥ CASVS. Si scriptura aduersus aliquem suspectam tuleris, & ea usus fueris: nisi eam probaueris ueram, eris puniendus. uel sic: Si proferente scripturam de falso accusaris: nisi probes eam falsam, pœnam quam sustinere ipse si ut probasses: patieris tāquam falsarius, secundo casu expone cōminiscunt, id est ad memoriam reducunt accusando falsarios. primo casu comminiscūtur, scilicet proferendo tanquam mendaces, quia mendaces proferunt scripturas subscriptas.

¶ Imppp. Valens. Grat. & Valent. AAA. ad Antonium. PP.

LEX XXIIII

IVbemus † omnes, qui scripturas [l] suspectas [m] comminiscuntur [n]: cū quid in iudicio protulerint † nisi ipsi adstruxerint veritatem, vt nefariæ scripturæ reos, & quasi falsarios esse detinendos. Dat. Prid. Id. Ianuar. Tyberiade †, Valente. vj. & Valentiniano Iun. xj. AA. Coss.

¶ *Accusator debet accusationem suā ꝓbare ꝑ idoneos testes; uel ꝑ apertissima documēta, & indicia indubitata, & luce clariora. h. d. scdm Bal. Vel sic; In criminalib. probationes debent esse luce clariores. Sali.*

¶ Imppp. Grat. valent. & Theodo. AAA. Floro. ꝑP.

LEX XXV.

SCiant † cuncti accusatores eā se rem deferre in publicam notionē debere, ꝙ munita sit idoneis testibus, vel instructa apertissimis documentis [o], vel indiciis [p] ad ꝓbationem indubitatis & luce [q] clarioribus expedita. Da. xv. kalend. Iun. Constantinopo. Anto. & Syago † Coss.

l ¶ Qui scripturas. ℥ id est qui dicunt, vel qđ ad probandum 4 intentionem adducunt.

m ¶ Suspectas. ℥ vel ratione personæ: quia alias vera & nō fecit malas scripturas 5 quis istam composuit: vt Bal. & arg. ff. de accu. l. si cui. §. iisdem. & de re mili. l. nō & omnes. §. à barbaris. & j. de suscep. & arca. l. si aliquid. libr. x. Vel ratione chartæ ipsius, ut quia sit abrasa 6, uel quia uitupe rata. arg. j. de edict. diui Hadria. toll. l. fi. in princ. & hic.

n ¶ Comminiscuntur. ℥ cōponit à cō & memini id est ad memoriā reducuntur accusando scilicet falsarios nā nisi probent, eandē patientur pœnā 7: ut j. tit. ij. l. ij. & l. fin. Vel dic, comminiscuntur, scilicet proferendo & utendo à con, & mentior: q.a mendaces proferūt & suspectas. & ad hoc. j. ti. ij. l. fi. §. & l. iudices. & ff. ad l. cor. de fal. l. antepen. & j. de fal. vbi. & l. fi. & secundū hūc casum est hic speciale, ꝙ sine accusatore quis damnatur: ut j. tit. ij. l. nullum. & ff. ad l. Iul. de adul. l. ij. §. si publico: & de suspe. tu. l. tutor. §. præterea concord. extra de confes. c. ij.

† Ex lib. ij. tit. xxxix. l. vij. C. Th.

† Promiserint.

4 Vtraque lectura est bona & secundum eas tur per Bar. tol. Bal. P. & Ang.

5 secundum Bal.

† Treuir.

5 Approba

6 in loco suspecto. P.

† Ex lib. 9. tit. 37. l. iij. C. Th.

† Concor. ij. q. vlt. ca. sciant cuncti. & v. quo. vj. epiphanium.

7 Id est accusant secundum aliam lecturam. Bal.

† al. Syagrio.

† Continuatio.

De testibus.

TITVLVS XV.

¶ *Ingenuitas potest probari non solū ꝑ testes, sed etiā per instrumenta & alia argumenta seu præsumptiones. h. d. secundū glo. quæ legitur duobus modis. Paulus de Cast.*

¶ Imp. Alexander A. Carpo.

LEX I.

SI tibi [r] controuersia ingenuitatis fiat: defende causam tuam instrumentis, & argumentis, quibus potes †. Soli [b] etenim testes ad ingenuitatis probationem non sufficiunt. PP. u. Kalen. Maij, Maximo. ij. & Aeliano. Coss.

SCiant. ℥ CASVS. Si aliquem accusare uolueris de crimine apostasiæ, afferre debes probationes luce clariores. scilicet per testes, siue certissima indicia ad probationem sufficientia per se, vel cum aliis.

o ¶ Documentis. ℥ id est instrumentis, puta in crimine falsi: vt j. de contrahend. & commit. stipul. l. optimam.

p ¶ Vel iudiciis. ℥ per se sufficientibus vel cum aliis, cum multa sunt. diligentis enim debet fieri examinatio, vbi de hominis salute tractatur: ut hic. & j. de pœn. l. qui sententiam. & de appel. l. addictos. nō autem ex præsumptione: quia sanctis est, &c. vt ff. de poe. l. absentem.

q ¶ Et lice. ℥ f. meridiana. hoc tamen fallit: ut j. ad l. Iul. de adult. l. si ij qui. & in auth. ut li. ma. & aui. §. fi. & not. in toto illo gñali, dolū ꝓsumi.

¶ DE TESTIBVS. ¶ Dixit in genere de probationibus: nūc per species: & primo de viua probatione.

SI tibi. ℥ ¶ Casus ponit trib. modis in hac lege. Primo sic. Si qs aliquē de possessione libertatis in seruitutē petierit, & ille uelit ꝓbare se liberū. q.a spontè fortè vult ī se trāsferri onus ꝓbādi sed testes non habet: an ꝑ instrumentū uel alia argumenta possit probare se liberum, quæritur? Dicitur qđ sic: quia non soli. id est solummodo, &c. alia enim sicut testes sufficiunt ad probationem. Secundo pone casum sic: Si seruus tuus à te, & cum dolo malo in possessione libertatis existentem petieris. necessitas probandi se liberum esse ei incumbit, cum dolo malo sit in libertatis possessione. Si per testes probare non possit: probet per instrumenta. Tertio sic: Si seruus de possessione seruituris libertatem proclamauerit, & testes nō habet: ꝓbet per instrumēta natalū, siue alijs indiciis ꝙ intēdit se esse liberum, sic dic, descēdere, id est agere. & sic reus dicitur facere controuersiam. sed impropriè: ut alias ff. de procur. l. non solum.

r ¶ Si tibi. ℥ in reo potest poni, & sic probat ex voluntate: ut ff. de prob. l. circa. Vel dic necessitate, cum erat dolo malo in possessione ingenuitatis: ut ff. de libera. caus. l. liberis. §. si quis. Vel quod iam actor probauerat, unde incumbebat reo probatio exceptionis; ut ff. de probatio. l. in exceptionibus. & ad hoc multum facit litera. Vel dic in actore, & ponitur

tur defendere pro agere. vt ff. de iis qui notan. infamia l. furti. §. si quis. & ff. de re iud. l. sæpe. §. j. & secundum hoc reus facit controuersiam: vt & alias. ff. de procurat. l. non solum. §. si status.

a ¶ Defende. ℥ scilicet per traditionem, scilicet vno modo age causam defendendo te. vel hoc imperando non dicit, sed consulendo secundum quæ litera iacet. & tunc expone soli, id est solum modò. ff. de vsu & habi. l. ij. Vel dic soli, & nihil aliud ius, qđ facit generalem exclusionem, vel specialem: & sic est falsa.

b ¶ Soli. ℥ id est, solum modò, vt ff. de vsu & habi. l. ij. & de vulga. substi. l. qui liberis. in princi. & ibi: non in solo pane viuit homo. & testibus ergo & aliis probationibus probatur de statu: vt hic & j. tit. j. l. statutū. & j. de libe. cau. l. nec amissa. Vel dic soli: cùm non reddāt rationem sui dicti, quam debēt facere manifestā: vt in auth. eod. §. & licet. ibi aut etiam causam &c. colla. vij. videtur tamen quòd simplex affirmatio vel negatio eius rei de qua dubitatur sufficiat sine redditione causæ: vt in authen. vt lic. matr. & auiæ. §. quod autem à nobis. col. viij. & ff. de cond. & demonst. l. eum tale. §. falsam. & in authent. de sanct. episc. in prin. colla. ix. & de alien. & emphyteusi. §. prædicti. & §. etiā super. colla. ix. Accurs. ADDITIO Dic ꝙ testis tenetur causam sui dicti dicere si interrogatur. aliàs no. glo. & Bar. in l. solam. j. eod. tit.

† Putas.

Deu. viij.

† Concor. gl. ī ca. in literis. super verbo, de familia. extra eo. tit.

1 Istę expositiōes placent Bart. & Paul.

Testis depositio sine redditione cāæ an sufficiat.

¶ *Domestica testimonia repelluntur. h. d. Bal. & Salicetus.*

¶ Impp. Valerianus, & Gallienus. AA. Roſę.

LEX II.

ETiam [c] iure ciuili domesticum † testimonij, fides improbatur. PP. iij. kalend. Septemb. Valeriano. iij. & Gallieno. ij. AA. Coss.

¶ *Ista est not. lex & hoc habet in effectu: Dictum testis sine redditione causę nō probat nisi alijs adminiculis appareat esse probatum. hoc dicit. Bartolus.*

¶ Imppp. Carus, Carinus, & Numerianus AAA. Valerio.

LEX III.

SOlam [d] testationē † [e] prolatā, nec aliis legitimis adminiculis causam approbatā, nullius esse momenti, certum est. PP. viij. kal. Decēb. Caro, & Carino. AA. Coss.

¶ *Veritas est præponenda gratiæ, & potētatui: & testes debent esse uerisimiliter tales, qui præferant, & proferant ueritatem. h. d. not. Bal. Vel sic: Testes debent præponere ueritatē gratiæ, & potentię. h. d. Salic.*

¶ Impp. Diocl. & Maximian. AA. † Candido.

LEX IIII.

ETiā iure ciuili. ℥ CASVS. Non solùm de iure naturali sed ciuili domesticum re ꝓbatur testimonium vnde illos qui de familia tua sunt in testimonium producere non potes.

c ¶ Etiam iure ciuili. ℥ Non solùm naturali: 2 vt ff. eod. l. penul. Vel dic non solùm prætorio. & sunt domestici: vt s. de iis qui ad eccle. confu. l. fi. 5 fi. & ff. de pœnis. l. recipiēdum. §. furta. & j. de quæstionibus. l. pridem. & qui accu. nō pos. l. pen. Quid in viro & vxore? Dic quod sunt domestici, argu. ff. si quis cautio. l. sed & si. §. præterea. & ff. de iudi. l. interdum. & ad Syl. l. j. §. si vir. Quid si petam domesticū aduersarij produci? forte cogetur: quia fauore mei fortè impediebatur: ar. s. de leg. & consti. l. quod fauore. sicut dicimus de aduocatis. ff. eod. l. fin. ADDITIO. Hoc intellige secundum Paulide Castr. hic quando subest sola ratio domesticitatis: secus si etiam reuerentia subesset: vt quia esse libertus aduersarij, vel vxor, vel etiam concubina secundum Bald. hic.

SOlam. ℥ CASVS. Si peto à te fundum: & super domino fundi induco testes: si dictum eorum sit nudum, puta quia dicant fundum ad me pertinere: si non adiiciant causam quomodo sciant ad me pertinere: non valet huiusmodi testimonium. & sic suam testationem per sciētiam dicti debent facere manifestam. Vel dic fuit testimonium non coram iudice. vel sola, id est, siue sententia iudicis. quia iudex posteà non fert sententiam. vel dic sola vt dicitur in glos.

d ¶ Solam. ℥ Sola sine iuramento. sola extra iudicium. sola sine adiectione causæ. Accursius.

d ¶ Solam. ℥ A iureiurando: vt j. eodem. l. iuris iurandi. in princ. vel solam 5 à præsentia iudicis: vt in authen. vt defun. seu. fun. §. illud. Vel sola 6 à sententia iudicis sequenti, vt s. de iudic. le. properandum. Vel solam, puta si coram vicinis fuerit protestatus: vt infrà titul. pri. l. apud & s. quod met. caus. l. metum. Vel solam dicit scripturam depositionis testis ante publicationem, quę quidem cùm in se testes non contineat: quibus præsentibus aliqui testificaui fuerunt, non habet vires coram alio iudicet. Dicet quis Nonne eo ipso quod tabellio dicta testium scribit publica sunt? Respon. non: vt ff. eod. l. iij. §. idem diuus. sed tunc cum iudice ordinario 7 audiente, à tabellione dicta testium coram testibus recipiuntur ad æternam rei memoriam, secundum H. non tamen intelligentibus quid dicunt: & citata parte aduersa. Vel solam dicit, id est, sine redditione causæ quam interrogatur, dicere debet: vt hic, & in auth. de hæredi. & fal. § si verò absit. & dē sanctisi. episcopo. §. primò. & in authenti. eodem §. & licet. & in authenti. vt liceat ma. & auiæ. §. quod autem à nobis. & ff. de transactionibus. l. cùm hi. § in causa. Sed argument. contrà. dic de cond. & demonst. l. cum tale. §. falsam. Si 8 autem nō interrogetur de causa, stabo dicto suo: quia non debet esse verbosus. argum. s. de precib. imper. offe. l. fin. Demum si interrogetur, dicere debet: vt arg. ff. de iureiurand. l. iusiurandum & ad pe. §. qui iusiurandum. & ff. de no. oper. nun. l. de pupillo. § qui opus. & ff. de damn. infect. l. iiij. ADDITIO. Intellige præcedentia quando testis deponit su per eo, quòd cadit sub sensu corporeo. si verò deponat super eo quòd cadit solùm sub iudicio intellectus: vt puta, dicit Titium dominum illius fundi: tunc semper debet reddere causam sui dicti etiam non interrogatus: vt vult Innoc. in cap. causam quę. extra eodem titu. & sequuntur omnes doctores.

e ¶ Testationem. ℥ Contra suprà de sacrosanct. eccle. auth. hoc ius. vbi dicitur quod œconomum non oportet dicere, vbi vel quę ecclesia debeat: sed quod tantùm debeat. & hoc est ideo quia nihil sibi prodesset. Solut. si quæratur teneē dicere. alis non.

† al. Sola testatione.

† CC. Et

2 Istud dictum sequitur Bal.

3 Displicet Bald. quia istud edictū non reperitur. vide Panor. & Fel. in c. in literis. extra eo.

4 Sequitur B. B. & Pa. & idem dicēdū est in sponsa & cōcubina, quę non distat ab vxore ī affectu animi, sed solū in honore. Bald.

5 Sequitur istā gl. Bar. Pau. & Sal.

6 intellige ꝙ non valet attestatio nō secuta sñia iudicis, vt habeat sententia statim executionē paratam si cut sententia: probabit tamen ī alio iudicio. l. fi. inf. eo. Bar.

7 In hoc bene loqui tur. Bar.

FOs testes ad veritatem [f] iuuandam † adhiberi oportet, qui omni [g] gratię, & potētatui [h] fidē religioni iudiciarię [i] debitā possint præponere. PP. v. kalē. Maij, Maximo ij. & Aquilino Coss.

¶ *Ascendentes uel descendētes pro se, uel contra se non ferunt testimonium. Bal.*

¶ Iidem A A. & CC. Tertullo. †

LEX V.

PArentes [k] & liberi inuicem aduersus [l] se, nec † volentes [m] ad testimonium admittendi sunt. PP. iiij. Nonas Decemb. Nicomediæ. CC. Coss.

¶ *Nemo contra se cogitur producere testes, & adiuuare aduersarium suum. h. d. Baldus & Salicetus.*

¶ Iidem AA. & CC. Diogeni & Ingenue.

LEX VI.

NImis graue [n] est, quòd petitis [n] vrgeri partē aduersam † ad exhibitionem eorum [o], per quos sibi negotium fiat. vnde intelligitis quòd intentionis vestræ proprias afferre debetis ꝓbationes nō aduersus se ab aduersariis adduci [p]. Dat vj. kalē. Maij. CC. & Coss.

¶ *Seruus non potest produci in testem contra dominum suum: de facto tamen suo interrogari potest. h. d. Salicetus.*

¶ Iidem AA. & CC. Deruloni.

L. VII.

FOs. ℥ CASV. Quales testes admitti debeant in causis, quęritur? Dicitur quod tales qui magis diligunt veritatem & fidem & honestatem suam, quàm gratiam vel alicuius potentiam.

f ¶ Ad veritatem. ℥ Latitantem. & dicitur iuuari quando releuatur. Accursius.

g ¶ Omni gratiæ. ℥ Sicut vicinus antiquis.

h ¶ Et potentatui. ℥ id est, subditi. ff. eodem. le. nullus testis. 9 vbi dicitur idoneus non est, cui potest imperari à parte.

i ¶ Iudiciariæ. ℥ Not. iudici faciendam probationem: 10 vt s. de eden. l. procurator. & de condic. ob turpem caus. l. j. Item not. quod fides est præponenda gratiæ & potentatui. vt & ff. eod. l. ij. & l. ob carmen. §. si testes. & in auth. de testib. §. sancimus. collat. vij.

PArentes. ℥ CASVS. Nec pater in causa filij quàm habet filius cum extraneo: vel econuerso pro se vel contra se: nec volens, nec inuitus in testimonium admittitur.

k ¶ Parentes. ℥ Accipe infinitum: vt ff. de in ius vocan. l. quique. §. primo. & siue sint liberi in potestate siue non: cùm parens dicatur etiam mater & auus maternus: vt ff. de verbor. signific. l. liberorum. large, scilicet, pro descēdentibus sumitur, sicut & pro ascendentibus parentes. cōtrà. ff. de probationib. l. etiam matris professio. & hoc est quia melius nouit ætatem. 11 Vel potest dici ad instructionem. Contra. ff. quod cuiusque vniuers. lege, illud. vnde prodest consensus: sed hic est in alia causa Accursius,

l ¶ Adursus se. ℥ Sicut nec pro se. vt ff. eodem. l. testis idoneus. & lege idonei. & l. peuult. & supra eodem l. ij. Sed quid in filio naturali? Respon. idem, argum. s. l. proxim. & largè intelligi debet: vt ff. de constit. pecun. l. fin. hoc verum est.

m ¶ Nec volentes. ℥ Necdum inuiti. vel subaudi etiam non sihabes. Item hoc referas ad vtrunque. & ad ferentem testimonium, & adeum contra quem fertur: vt ff. de postuland. le. quos prohibet: Sed de fratre quęro an contra frattrem admittatur? & pro eo argum. quod sic. 13 ff. eo. l. j. §. j. & l. lege iulia. quæ est in eod. tit. loquitur de criminali: nisi fortè esset 14 in potestate eiusdem, vt institu, de testament. §. sed neque hæres. Item contra. ff. de probationib. l. etiam matris professio. sed speciale in ætate probanda. Vel solue vt ibi. Item contra. ff. de testam. l. qui testamento. §. per contrarium. vbi in testamento filij familias militis ante missionem, pater est testis. Sed respond. non filio, sed inter hæredes filij dicitur esse testis.

NImis graue. ℥ CASVS. Si peto a te decem: & velim vt producas testes ad probandum contra te: nunquid sum audiendus, quæritur? Dicitur quod non. quia nimis graue est, &c.

n ¶ Petitis sibi. ℥ id est, aduersus se: vt s. de eden. l. j. & l. qui accusare.

o ¶ Eorum. ℥ scilicet, testium.

p ¶ Adduci. ℥ arg. j. de excusa. tut. l. humanitatis. sed fallit in casu vbi est speciale: vt s. de assess. l. si post. 15 quæ est contra.

8 Ibi loquitur in testatore deponente: hic verò in teste in quo nō militat eadē ratio. Bar.

† al. indicādam.

† Tertullio

† Etiam.

† Concor. cū hac l. c. j. extra de probat. & iiij. q. iij. c. si testes. §. qui intēdit.

† Diuersā.

9 Voluit allegare. l. idonei. ff. e.

10 Sequit Bar. & Sal.

11 Idem tenet Bar. hic & in l. qui testamēto. §. quæcuq; . ff. de testamen.

12 In ea tamē probāda non facit tantam fidem, sicut extraneus. B. hic & in §. quæcunque. j. alle.

13 Hoc verum in causa ciuili nisi ratio domesticitatis vel nimis intēsæ amicitiæ eos repellat, secus verò in causa criminali. Bart. hic.

14 Sequit Bart. & Angel.

15 Vel dic ꝙ ibi non ꝓbatione: sed psonæ præsentiā petit pars Salic.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

SEruos. ‡ CASVS. An seruus pro domino, vel contra dominum possit induci vel interrogari, quęritur? Dicitur quòd non. sed de facto proprio seruus interrogari potest.

a ¶ Non posse. ‡ vt & j. de quæst. l. hoc ꝙ placet: exceptis criminibus adulterij: fraudati census, & maiestatis: vt j. de quæstionib. l. j. & excepto casu qui est j. de iure delibe. l. fi. §. licentia danda creditoribus.

† Idē Bart. & Sal.

b ¶ Pro facto aūt suo. ‡ vt j. de quæst. l. interrorogari. & ff. de ædil. edic. l. quæro. in fin. & ff. de pba. l. cum pbatio. & qn recipit cum tormētis: vt ff. e. l. ob carmē. §. si ea. his aūt quæstionibus 2 fides adhibetur: vt ff. de quæstionibus l. edictum. sed non omnino: vt ff. eo. tit. l. j. §. quæstioni.

2 Concor. cū ista gl. Salic.

† Ex libr. xj. tit. xxxix. l. iij. C. Th.

Iurisiurandi. ‡ CASVS. Testes debent prius iurare, antequam perhibeāt testimoniū de veritate dicēda. & hoc in prima. Iudex semper debet credere honestiorib⁹: & etiā ex vna parte pductis. & hoc in secūda. vni⁹ etiam testimonium non admittatur: etiam si in dignitate sit constitutus & hoc in tertia.

† More. † al. fancimus. † Fiscali. † Concor. c. veniens. lo. j. in fi. & c. licet vni- extra. eo. ti. † Naisso.

c ¶ Iurisiurādi. ‡ Corporaliter præstiti: vt in decret. iij. q. ix. c. hortamur. licet sit ar. cōtrà. ij. q. iiij. c. si quis persbyter. Item p vtraq; parte: vt arg. in aut. de san. epis. §. nulli vero. col. ix. Item ꝙ falsitatē non immisceat: quia posset dicere verum aliquid, & aliud falsum: & sic se habet generalis consuetudo. p hoc s. de epis. & cle. l. pbri. Sed fallit in episcopo q. nō iurat, vt s. de episc. & cler. aut. sed iudex. Itē si remittat consensu partiū: vt ar. ff. de feriis. l. j. & j. de temp. app. l. fi. in fi. Item quando tractat de ventre inspiciēdo, in renuntiatione quam faciunt obstetrices etiam sine iuramento: vt ff. de ventre inspi. l. j. circa prin. Item pręsente vtraque parte iuratur: vt j. e. l. si quando.

† Ex lib. ij. tit. ij. l. 1. C. Th. † Concor. iiij. q. iij. c. si testes. §. nullus. † AA.

Iuramentū quandoque testib⁹ remittit.

SEruos pro dño, queadmodum aduersus eum, interrogari nō posse: a p facto aūt suo b interrogari posse, non ambigitur. D. kal. Nouembr. Nicomediæ. CC. Coss.

¶ *Testis non iurato, non adhibetur fides. Item uox unius, uox nullius. h. d. Bal.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Iulianum præsidem. LEX VIII.

IVrisiurandi c † religione testes prius quā perhibeāt testimoniū iamdudū arctari pcipimus, & vt honestiorib. potius testibus fides adhibeat. d Similimodo † fanciuimus, e † vt vnius f testimoniū nemo iudiciū in quacūq; causa facile g † patiat admitti. Et nunc manifestè sancimus, vt vnius † omnino testis responsio non audiat, etiam si præclaræ h curię honore præfulgeat. Dat. viij. Kalen. Septembr. Arzi, † Optato, & Paulino Coss.

¶ *In re propria nemo est iudex idoneus. h. d. Bald. nec testis, Salicetus.*

¶ Imppp. Valens, Gra. & Valentin. AAA. ad Gracchum P.P. al. P.V. LEX IX.

OMnib. i † in re k ppria dicēdi testimonij facultatē iura submouerūt. D. v. Kal. Dec. Valēte. v. & Valētiniāo Iū. AA. † Cos.

¶ *Testes debēt eē liberi, & nō debēt eē socij, uel participes criminis. & q pducūt testes debēt eis dare impēdia. h. d. no. Ba. & S.*

¶ Impp. Honor. & Theod. AA. Cæciliano. P.V. LEX X.

c ¶ Iurisiurandi. ‡ quia aliter esset ordo præposterus.

d ¶ Adhibeatur. ‡ dignitas eñ & auctoritas, & opinio, & verisimilitudo in testibus attendit: vt hic, & ff. e. l. ij. & iij. circa prin. & l. ob carmen. §. fi. & in aut. e. §, col. vij. Azo. Item potest assignari cōtrà ex duabus legibus j. tit. j. scripturę. & l. inexercēdis litibus. Sed aliud in instrumentis contrariis: quia producens potuit prouidere, non aūt sic testium dicta.

e ¶ Sancimus. ‡ scilicet iandudum. & sic pręsens pro prætorio.

f ¶ Vt vnius. ‡ Contra ff. de ventr. inspi. l. j. quia creditur obstetrici. sed hoc est speciale.

g ¶ Facile. ‡ Propter tabellionem cui soli quandoque creditur: vt j. ad legem Cor. de fal. l. si quis decurio. & in auth. de fide instru. §. si vero moriantur. colla. vj. Vel dic, id est, facile esset & stultum si pateretur. sic ff. de fideius. si fideiussores. & ff. de probat. l. si quis liberum. & j. eod. l. testiū. & recita hic quæ diximus. s. de rebus cred l. iij.

h ¶ Si præclaræ. ‡ Puta silentiarius. & ad hoc. s. de arbit. l. ne in arbitris. §. si autem.

OMnibus. ‡ CASVS. In causa quam habebā aduersus Titium ordinari procuratorem: an pcurator possit induci in testimonium? Dicitur quod non: quia omnibus, &c.

i ¶ Omnibus. ‡ ff. e. tit. l. nullus. ff. quādo appel. fit. l. j. §. in propria. vbi dicit quod causa est illius ad quem pertinet emolumentum & damnum.

k ¶ In re propria.] Principaliter vel secundario: puta venditor pro emptore quod enim sit sua causa patet, quia appellat victo emptore: vt ff. de appellat. l. ab executore. §. j. & l. a sententia. & de re iudi. l. sæpe. §. j. Item biduum dabatur sicut in propria: vt ff. quando appel. fit. l. ij. §. sed si alius. Item quia lucrum & damnum ad eum redit: & sic est propria: vt ff quando ap fit. l. j. §. in ppria. Sed quidā contra. arg. ff. finium reg. l. pen. sed expone vt ibi. Sed contra huic. l. insti de testa. §. legatariis. sed ibi in causa testamenti non sua, fert testimoniū: nec propter hoc ꝙ valeat testamentum, sequit, quod valeat legatū. Item cōtra. j. de fideicōmis. l. fi. sed impropriè ibi ponit nomen testis: posset tn̄ sic intelligi hæc lex ꝙ nihil esset contra, vt dicatur illa propria, quam aliquis per se agit, & facit. ff.

5 Quælibet vera secūdū Bar & Salice.

† Ex l. xiij tit. xxxix. li. xj. C. T.

† De materia istius

c. l. nullus. & ff. de iurisd. om. iud. l. qui iridictioni. & de arbi. l. penult.

QVoniam liberi. ‡ CASVS. Liberi homines produci debent ad dicendum testimoniū. in causa aūt criminali non producuntur testes eiusdem criminis participes. Item prouideat iudex vt producens testē eum alat. Idem erit in causa ciuili, vt testem producens eum alat.

QVoniā l † liberi testes m ad cās n postulant alienas, o si socij, & participes p criminis nō dicant, sed fides ab his notitiæ postulet q; in exhibitiōe r necessariarū s personarū, hoc est testiū, † talis debet esse cautio t iudicātis, vt his venturis ad iudiciū, per accusatorem, u vel ab iis, per quos x fuerit postulati, sumptus y competentes dari præcipiat. ¶ Idē iuris z est, & si in pecuniaria causa testes ab alterutra parte pducendi sunt. D. xij. Kal. Feb. Rauenæ, Honorio. viij. & Theodosio. iij. † AA. Cos. IN AVTH. de testib. §. si verò dicatur. collat. vij. constit. ij.

¶ *Ista aut. est no. & dubitat in duas partes. In prima loqt, qn testi obiicitur status inhabilitas. Scdo loqt, qn testi obiicit inimicitia seu odiositas, secūda ibi, si uerò, & hoc intēdit. Propter exceptionē q obiicit in psonā testis, nō differt testimoniū: nisi p opponente sit d iure psumptio, uel talis aperta pbatio, quæ testimonium etiam latum prorsus eneruaret. h. d. ista auth. in ratione sui. Bald.*

SI testis productus dicatur seruilis esse fortunæ, & testari voluerit, ipse verò se liberum esse affirmet; si quidē ex natiuitate, impleatur a testimonium eius: vt si is habita disputatione seruus esse apparuerit, respuat eius testimoniū. ¶ Si verò libertinum se dixerit:

l ¶ Quoniam liberi.] continuatur. l. superiori. Vel dic si permitteretur dño producere seruum, nemo dubitaret eum nutriendū: cum & dñs alias eum alat. sed q a liberi & extranei pducūtur: ideo dicit qualē cautelā iudex adhibeat & sic no. seruū non admitti: quia p nullo est: vt ff. de reg. iur. quod attinet. & de testa. l. qui testamento. §. seruus. Et lege hic auth. si testis.

m ¶ Testes. ‡ ff. de regu. iur. qd attinet. & l. seruitutem morti cōparamus.

n ¶ Ad causas. ‡ Propriè hic ponitur. s. p criminali, vt ff. e. l. j. Accurs.

o ¶ Alienas. ‡ vt s. l. px.

p ¶ Participes. ‡ criminis. Non ergo appellat aliorū socios omnes q ab aliquo possunt accusari: sed si de eodem crimine, 4 & vnius absolutio alteri profit plenè: & vt ff. ad l. Iul. de adulteris. l. denūciasse. §. fi. vel ad quālequale pręiudicium isti quidem tales non admittunt ad testimoniū: & sic ad prædicta refert. In casibus tn̄ admittunt: vt ff. de custo. re. l. diuus. & j. de male. & mathe. l. fin. & ff. de re milit. l. non oēs. §. fi. sed ibi non erāt socij: vt j. de fal. mo. l. j. & s. d fer. l. pūinciarū. sed hæc specialia sunt. 5 Vel dic isti tales non sunt alendi cū magis ad excusationē sui veniant, & quandoq; etiā torquētur: vt s. de fer. l. prouinciarū. & secundū hoc legit cum sequenti. Item nunquid in ciuili idem, 6 socius non admittat? Ir. sic, vt in fi. huius legis & hic. Sed secundum Io. 6 cōtrà. & hoc in criminali dicit, & ꝙ dicit in fin. non refert ad omnia, sed ad alimenta. pro parte ergo socij potest admitti, p sua non, & idem si sine societate res cōmunis, quia licet vnus vincat nihil alij reddit, vt ff. si pars hęre. pe. l. j. §. quinimo. aliud si 7 essent vere socij omnium bonorum, vel illius quod petit quasi sit futurū commune lucrum, vt ar. ff. qn. ap. fit. l. j. §. in ppria. Et an legatarij? rñ. vt s. l. proxi. diximus.

q ¶ Postuletur. ‡ Vt in aliena causa.

r ¶ In exhibitione. ‡ id est, alimento.

s ¶ Necessariarum. ‡ id est. testiū qui sunt necessarij ad probandum.

t ¶ Cautio. ‡ id est, cautela vel prouisio.

v ¶ Per accusatorem. ‡ Solennem.

x ¶ Per quos. ‡ Vt per non solennem accusatorem, vt in crimine notorio, vt j. de accusa. ea que. Vel dic per accusatorem quemcunque, & per quos. s. accusatos, qui quandoque probant, vt j. de aboli. l. fallaciter.

y ¶ Sumptus.] vt j. de appel. l. eos. §. si quis. & est argum. quod laboratores debent ali, 8 sed non eorum instrumenta emēdari, vt ff. ad l. Rho. de iac. l. ij. §. j.

z ¶ Idem iuris est. ‡ ꝙ debeant ali, non aūt ad omnia prædicta referē.

SI testis. ‡ CASVS. Bene dixit de liberis, quia si seruus esse dicitur, distinguitur, nam qui dicitur seruus, aut dicit se ingenuum aut libertum. Primo casu fert testimonium. sed si posteà apparuerit seruus, non valebit testimonium eius. Secundo casu antequam testimoniū dicat, ostendere debet instrumētum manumissionis nisi dicat se habere instrumentum alibi, & testificatur. sed non valebit testimonium. nisi posteà instrumentum manumissionis ostendat. Si vero qui contrà me inductus est, sit mihi inimicus ex aliqua causa criminali, non audietur nisi prius de causa cognoscatur. Si vero ex pecuniaria causa dicatur testis inimicus, fert testimonium. sed quæstio illa vtrum sit inimicus vel nō, reseruabitur in tempus disputationum. h. d. ista authen.

a ¶ Impleatur. ‡ id est, recipiatur. Quid de statuliberis? Respond. 9 idem quia sunt serui, vt ff. de statulibe. l. statuliberi. Item quid de ascriptitiis? Respond. admittuntur, vt argu. s. de episc. & cler. l. iubemus. & authent. ascriptitios. Item quid de monachis & conuersis? Dic admitti.

prime gl. l. vid ꝙ no. i c. si qs testiū extra e. ti. p gl. & Io. An. in nouella. & in add. Spe. ti. §. qualiā additioē §. scipit, & t pdicta decretali fit tum. &c. De materia aūt secundæ partis huius legis. vide g no. in c. veniēs, extra eo. tit. & in c. j. eo. titu. lib. vj. & q ibi no. i gl. mag. & q hī p gl. il. si qs filiū. j. de liber. caus. Pau. † al. iiij. 4 Gl. pcedit de iure ciuili, & q̄ qs pducit nō erat de crie pdēnatus: q tūc tāq infamis repelleret. de iur vero cano. criminosi ēt nō pdēnati repellunt nisi post peractā poenitētiā. Paul. tex. i c. testimoniū. extra eo. 5 Propter imanitatē cris. Ange. 6 Vel dic, ꝙ si socius perat lucrū vel dānū si admittit alias sic. 7 Istud dictū sequit B. B. & Sal. 8 Hoc verū si gratis laboret: alias secus: nisi cōuentio vel consuetudo aliud disponat. Bar. B. Sa. & Ang. de quo vide latius p Bar. & Ia. i l. si nō fortē. §. liberatus. ff. d pa. indebit. 9 Istam gl. vsq; ad fi. sequit Cy. Bal. & Sal. Monachi possunt testificari.

bannio

quia non inueniuntur repelli: vt ff. e. l. j. & argum in authen. de mona. §. cogitandum. col. j. & idem conuerso & regulari canonico.

a ¶ Pecuniaria. ‡ Sed hic refert an omnib⁹ bonis, vel parte maiore vel de statu, & tunc non admittat: vt insti. de excu. tu. §. itē pter inimicitias. & § item is. & j. de reuo. do. l. fi. & not. ex hac aut. ꝙ quidam testes in principio repelluntur. al. ex post facto. Itē not. ꝙ post aperturam reprobantur: vt j. eod. l. si uqis.

LIbertorum. ‡ CASVS Aduersus patronū nec volens nec inuitus ad testimoniū admittatur libertus.

b ¶ Libertorum. ‡ Sic & j. qui accus. non poss. l. si. sed nec pro eis: vt j. de quęst. l. pridem. Quid de hærede patroni extraneo? Rñ. idem, ar. s. de in ius vo. l. venia. sed ius succedendi liberto nō trāsit ad extraneū hæredem: vt j. de lati. liber. tol. l. j. §. si sub conditione. Itē intellige etiā patronis volentibus: vt arg. ff. de postu. l. quos phibet. & solu matri. l. alia. arg. contra. s. de pac. l. pen. cōtra alios aūt & p alis possūt: vt s. de postulā. l. nec cęterorū.

† Concor. gloss. super verb. notabiles. post me. in c. ex parte, extrà eo. titu.

† Ex lib. ix. tit. 6 l. fi. C. Th.

NVllum. ‡ CASVS. Inter me & Titiū vertedat quædam causa: produxi quosdam testes qui non erant de foro iudicis causæ, vel erant milites: isti testes inueniuntur icredibilia dicere an iudex eos possit punire cum non sint de sua iurisdictiōe? Dicitur quod sic. nec possunt allegare priuilegium fori: quia dum sunt in iudicio deberet cessare eorum priuilegium.

† al. iij.

c ¶ Præscriptionem. ‡ Quia sit clericus. ADDITIO. Aduertas inquantum gl. ista sentit clericum in casu istius. l. posse puniri à iudice laico, quod hoc reprehēdit Innoc. in c. verum. extrà de for. comp. & post eū. Paul. de Castr. hic.

† In quibus dā est Græca constitutio.

d ¶ Improbitas. ‡ quia varie.

e ¶ Rei qualitas. ‡ quæ falsitate non caret.

f ¶ Præcipimus. ‡ quo minus per iudicem causę verberetur: si fit administrator: vel per apparitores sui maioris, si non fit administrator, sed delegatus: vt in authē. eod. §. si vero ignoti.

† Et sic pars aduersa non dēt esse pſens & Concor. c. venerabili. extrà eo. tit. & c. inquisitiones. §. j. de accusat.

priùs instrumētum suæ manumissionis ostendat, quàm testificetur: nisi iurauerit se alibi probationes habere; quo facto, testificatio quidem scribatur; sed nisi instrumentum mōstrauerit, respuatur testimoniū eius. ¶ Si verò dicat odiosus ex lite criminis inter eos mota, & hoc apparuerit: non antè audiat, quàm de crimine iudicetur. † ¶ Si verò ex lite pecuniaria, a vel aliter est odiosus: pcedat quidem testatio, tempore verò disputationum seruentur hmōi quæstiones.

¶ *Libertus contra patronum non testificatur: imò testificando punitur. h. d. Bal.*

¶ Idem AA. Georgiæ. LEX XI.

LIbertorū b † aduersus patronos illicitas, atq; improbas voces pęnę obiectiōe pręcludimus: atq; ita, vt non modò spontè prodire non audeāt, sed ne vocati quidem in iudicium venire cogātur. Da. vij. † Id. August. Rauennæ, Mariniano, & Asclepiodoto Coss.

¶ *Periurus testis delinquens in officiis testificationis efficitur de foro iudicis coram quo testificatur: nec habet aliquod priuilegium, nec immunitatem propter quam possit euitare pęnam pro motu iudicis imponēdam. h. d. no. secundum Bal.*

¶ Imp. Zeno. AA. Arcadio. P.P. L. XII.

NVllum † penitus, cum semel ad iudicem quemlibet, licet nō suū, dicēdi gratia testimonium fuerit ingressus; armatā fortè militiam, vel quamlibet aliam fori præscriptionem c, ad euadendum iudicis motū, quem vel testimonij verborū improbitas d, vel rei qualitas e flagitauerit, posse prætendere præcipimus f. sed oēs qui in ciuili g, scilicet causa suum præbent testimonium, separato, & tāquam ante iudiciū interim deposito exceptiōis fori priuilegio, huiusmodi præsidio h denudatos, ita ad iudicātis intrare secretū †,

g ¶ In ciuili. ‡ Subaudi etiam.

h ¶ Præsidio. ‡ scilicet, priuilegio fori. alij dicunt de sportulis.

i ¶ Quicunque. ‡ Alias quodcunque, & tunc est offenderit. & alias quicunque, & tunc est offenderint.

k ¶ Animaduertendi. ‡ vt in auh. eod. tit. §. si vero ignoti. & no. hic quem sine accusatore damnari, 1 vt dixi s. tit. j. l. pen. & ff. eo. l. qui falsa. Sed an pœna legis corneliæ. & an adhuc poterit accusari? Respond. & alia pœna minor poterit imponi, & poterit accusari.

† Sic etiam Papa processit ex officio sūmo siacū: qd dic vt in c. ij. extra de confes.

SI quis. ‡ CASVS. In causa quam habebam cum Titio produxi testes pro me, in alia causa quam habuit Seius cōtra me eosdem testes produxit contra me, an eos reprobare possim, quæritur dicendo eos infames? Dicitur quod non, nisi postquam tulerūt pro me testimonium interuenerint inter me & eos capitales inimicitię, & nisi velim assignare temeritatem in dictis eorū, vel nisi probē eos corruptos per pecuniam.

l ¶ Aduersus eum. ‡ ff. de neg. gest. l. Pomponius. j.

m ¶ In alia. ‡ Nam in eadē non producunt plus, vt ff. eo. l. produci. & j. e. l. fin. §. j. Et non distinguitur an ab eodem contra quem fuerunt, primo producti: an ab alio posteà producantur cum sit eadem ratio: vt ff. de verb. oblig. l. à Titio. in fin. j. respon. & ff. ad l. aquil. l. illud.

n ¶ Excipere. ‡ i. excipiendo repellere. & hoc ideo: quia approbasse videtur eorum personas: licet inhabiles: vt & ff. ad l. iul. de adult. l. si vxor. §. fi. licet sit arg. contrà. ff. de inoffi. test. l. papinianus. §. sed nec. Vel quia cui stetit pro se, stet & contra se. vt j. tit. proxi. authē. ad hęc. & s. de re. cre. l. gñraliter. §. j. & §. fin aūt. erit ergo idē & si sit seruus hic testis. excipe. ff. de adul. l. si vxor. §. vlt. vbi dicit quod mores non potest quis recusare quos approbauit.

Reprobare non possumus quos approbauimus.

vt q cūq; i aures eius offenderint, non dubitent sibimet formidandum: data cunctis iudicibus absq; vllo præscriptionis obstaculo (sicut sæpe dictū est) in testes, quorum voces falsitate, vel fraude non carere perspexerint, pro qualitate videlicet delicti animaduertēdi k licentia. Dat. xij. kalend. Iun. Decio, & Longino Coss.

¶ *Firmans, vel approbans personam testis in uno actu, firmat & approbat eam in omni alio simili: nisi noua infirmandi causa superuenerit. h. d. Sal. Et est canōizata hæc lex. iiij. quęst. iij. c. si testes. §. si quis testib. Sal. uel sic: Cōtra personā testis quem quis semel produxit: non pōt opponere, nisi causa d nouo emerserit: sed cōtra eius dicta sic. h. d. secundum Bart. bonus casus quem tene menti. Paul. de Castr.*

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ. P.P. L. XIII.

SI quis † testibus vsus fuerit, ijdemq; testes aduersus eū l in m alia lite pducant: nō licebit ei personas eorum excipere n; nisi o ostenderit inimicitias † inter se † & illos posteà emersisse, ex quibus testes repelli leges præcipiunt: nō adimēda, scilicet, ei licētia, ex ipsis depositionib. testimoniū p eorum arguere q. ¶ Sed & si liquidis probationibus datione, vel pmissione pecuniarum eos corruptos esse ostenderit r: etiam eam allegationem integram ei seruari præcipimus. Dat. vij. kalebd. Iun. DN. Iustiniano A. ij. Coss.

¶ *Quando debitū est contractū in scriptis, eius solutio probanda est p scripturam, uel quinque testes idoneos q deponant quomō fuerunt psentes solutioni, sed pdita scriptura & casu probato, duo testes de uera numeratione deponentes sufficiūt. h. d. Bal. et Sai.*

¶ Idem A. Mennæ. P.P. L. XIIII.

TEstiū s facilitatē, p quos multa veritati cōtraria ppetrant, put possibile est resecantes: omnibus t prædicimus: † vt q v in scriptis à se debita retulerint x ꝙ †

o ¶ Nisi ostenderit inimicitias. ‡ s. capitales: vt s. e. authē. si testis. Idē dico si quælibet alia noua interueniat cā. non sic, si erat antiqua. vt ff. vt in pos. leg. l. si is à quo. §. fi. & l. seq. & ff. de interrog. act. l. de ætate. §. ex causa. cum eadē sit ratio æquitatis: vt s. de consti. pecun. l. fi. licet quidā dicāt speciale in his tribus exceptionibus. Accurs.

p ¶ Testimonium. ‡ secundum dictum.

q ¶ Arguere. ‡ assignādo cōtrarietatē in dictis eorum: & sic post aperturam inducūtur testes ad redrobationemaliorū: vt s. auth. si testis. in fin. vt hic subiicit. Itē videtur huic. l. contrà. ff. e. pduci. secundum vnum illius. l. intellectū. sed ibi primò contra se: postea pro se, vnde videtur redēptus. hic contra. Hoc nihil est dicere, nā isti duo casus sunt idem si bene cōsideres. vnde dic qd nisi producuntur ab alio, non ab illo contra quem primo deposuerunt. Vel hic in alia lite, vt in prin. huius l. ibi, in eadem.

† In quibus dā est cōstitutio Græca.

† Supple cum glo. capitales tn̄ & si solum leues sm B. i marg. i §. testis. col. 8 nō adhibet ei certa fides.

r ¶ Ostenderit. ‡ Vt falsum dicant in secūdo testimonio.

† Addeetiā & psanguineos suos. B. p gl. in l. tutor. §. si tutor ff. de suspect. tut.

TEstium facilitatē. ‡ CASVS. Accepi a Titio decem mutuo interueniente scriptura. postea dico me totam pecuniam vel partem soluisse. econtra asserit creditor ꝙ non, qualiter solutionem factam probare possim, quærit. Dicitur quod per quinque testes qui iurent se interfuisse solutioni factæ, vel per scripturam factam a creditore de solutione. Sed si obligatio contracta est sine scriptis, licebit mihi probare per duos testes solutionem fore factam. & hoc in prima. Ista quę dicta sunt locum habent in futuris temporibus post. l. istam, & non in pecunia quæ dicitur soluta ante legem istam. & hoc dicitur in secunda. Si vero dico super solutione scripturam me amisisse, probabo amissionem per testes & solutionem debiti. & hoc in tertia. Et isti testes debent rogari siue intersint solutioni, siue intersint quando creditor confitetur sibi solutam pecuniam. & hoc dicit authen. rogati.

† Præcipimus. † al. deest, quod.

s ¶ Testium facilitatem. ‡ Nam quandoque magis occultant veritatem quam dicant, vt in authen. eod. in prin. coll vij.

t ¶ Omnibus. ‡ s. debitoribus. & hoc si quātitas excedat quinquaginta aureos. alias sufficiunt duo, vt non de rebus exiguis maximas adstrictiones homines sustineant, vt in auth. de fide instrum. §. vt autem. col. vj.

v ¶ In scriptis. ‡ adiunge debita. & dicitur in scriptis, quando est actum vt non aliter valeat contractus, vt j. titul. j. l. contractus vel secundum alios quocunque modo fit actum vt fiat inde scriptura.

Cōtractus qn dicant i scriptis celebrari.

x ¶ Retulerint. ‡ id est soluerint.

Non

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Non facile.} i. quod esset facile & leue, & ideo nullo modo fiat. & nisi quod sequitur ponitur exceptiuè. Vel dic non facile, quia quinque: & sic ponit expositiuè: vt ff. de pecu. l. quæ omnia. in fi. & l. seq. Item videtur quod tres sufficiãt: vt s. si cer. pe. l. fi. sed & ibi scriptur à recipiebat à creditore: hic nõ si duo sufficiunt secundum Io. vt ff. e. l. vbi. Sed Azo contrà. nam ex quo in solutione, sic est: ergo in cofessione, cum sit eadem ratio. H. verò distinguit vt rogati sufficiant duo. non rogati sint quinque, siue sit solutio siue confessio. Item nota quod secundum istam legem testium. & auth. hanc, videtur quod confessio extra iudicium valeat. sed hoc est ad liberandũ: aliud ad obligandum. Item an contra cõfessionẽ istam possit venire intra xxx. dies? Rñ. sic: vt j. de non nume. pecun. l. in contractibus. §. j. Vel distingue, aut fuerit confessio solennis, id est, coram testibus habita: vt tunc non possit venire contrà: vt hic, an non, & tunc possit ibi.

b ¶ Super huiusmodi.} Quinque testes idonei.

c ¶ Presto.} Sic ergo quod sua sciẽtia debẽt reddere testimoniũ: vt hic & statim subiicit, sua præsentia. vt in auth. de here. & fal. §. si vero absunt. col. j. De auditu autẽ alieno nõ, nisi in casu aquæ pluuialis arcende: vt ff. de aqua plu. ar. l. ij. §. ante pe. & de pba. l. si arbiter. & in cã matrimonij. xxxiij. q. ij. c. super. quod hodie est correctum: vt extra de calndestin. despon. c. j. aliter obseruatur in sacramento calumniæ: vt s. de iur. cal. l. ij. § j. & tutoris. vt in auth. vt hi qui obli. se habere per. res minorum. §. vt aũt. colat. vj. Item non exigo vt dicãt nos vidimus. sic enim de alieno visu testificarent: quod esset durũ: qualiter eiũ vnus scit si alius vidit: sed dicat talis fuit presens: ne inueniat varietas tẽporis: vt in Daniele de varietate loci dicitur de Susanna per quod non credit: vt iij. q. ix c. nihilominus. & xxxv. q. vj. de parentela. Item no. quod quandoq; de credulitate testis audit: vt ff. de ventr. insp l. j. in prin. De tẽpore aũt & vestibus & similibus insidiationibus non quærit, nisi quando videant suspecti: & tunc sic: vt ff. ad Syl. l. prius. sic enim dicit, quo in anno flagitium sit admissum. Sed de loco sic, dixi de Susanna. Item not. in solutiõe quinque testes necessarios: vt hic, & in cõfessione: vt in authen rogati. j eo. & in codicillis: vt s. de codicil. l. fi. in fi & in donatione causa mortis: vt j. de donation. cau. mor. l. fi. Item alibi: vt in authen. de fide instrum §. oportet. colat. vj. Item septem in testamentis: vt j. de testam. hac consultissima. Quandoque octo, vt in f. q. testam. fac. pos. hac consultissima. Quandoque xv. vt cum aliquis est promouendus inter agentes in rebus. vt inf. de proxim. sacr. scrin. l. vnicuique. libr. xij. quandoque tres: vt s. si cert. pet. l. fin. regulariter duo: vt ff. eod. l. vbi numerus, vnus autem non sufficit: vt s. eod. l. iurisiurandi. in fin.

Nisi, capitur dupliciter.

† al. audiatur.

Testimonium de auditu alieno quãq; valet

† Concor. c. licet vniuersis. cum verbo, quæ cã. in fi. extra. e. tit.

† Iste text. ẽ valdẽ not. & sp allegat ad hoc qd debeat reddere rõnem dicti sui per sensum corporeum, puta visum vel auditũ; q a visu & auditu pcipiũtur; nã non censet suis se præsens nisi audisset vel vidisset vt l. diem proferre. §. cotrã. s. de arbi. sed si testificat de aliis q non percipiunt visu vel auditu, sed gustu vel odoratu aut tactu debent deponeret p sensum illi appropiatũ, alias nõ esset sufficiens pbatio: vt not. p Bar. i l. j. j. de verb. oblig.

Testes quinque in certis casib. requirunt.

non facilè [a] audiẽtur, † si dicãt omnis debiti, vel partis solutionem sine scriptis se fecisse, velintq; viles, & forsitã redẽptos testes super huiusmodi [b] solutione pducere: nisi quinque testes idonei, † & summæ atque integræ opinionis præstò [c] fuerint solutioni celebratæ, hique cum sacramenti [d] religione deposuerint sub præsentia sua † debitum esse solutum: vt scientes omnes ita ea statuta [e] esse, nõ aliter debitum, vel partẽ eius persoluãt, nisi vel securitatẽ in [f] scriptis capiãt, vel obseruauerint præfatam testiũ pbationẽ: iis, [g] scilicet, qui [h] iam sine scriptis debitũ, vel partẽ eius persoluerint à præsenti sanctione meritò excipiendis. ¶ Sin verò facta quidã per scripturam securitas [i] sit, fortuito aũt casu, vel incẽdij, vel naufragii vel alterius infortuni [k] perẽpta: tũc liceat iis, qui hoc perpessi sunt, causam peremptionis probantibus, [l] etiam debiti solulionem per testes [m] probare, damnumque ex amissione instrumenti effugere. D. Kale. Iuñ. D N. Iustiniano A. ij. Coss.

IN AVTH. de testibus. §. & licet. colla. vij. constit. ij.

¶ Ista authen. addit duo ad legem. C. secũdũ uerum intellectum. Primò, quòd testes, de q bus illa lex loqt, debent esse rogati & non fortuiti, sicut in testamentis. Secundũ est, ut quod ibi dicit, quod qñ qs uult pbare solutionẽ debiti de quo apparet per instrumẽtũ, locũ habeat & in eo qui uult probare confessionẽ creditoris de recepto: licet quidam aliter intelligant. ut in gloss. Pau. de Castr.

R Ogati, [n] vt in testamentis, [o] non fortuiti vel transeuntes, veniãt. Idem est si post solutionem rogati intersint confessioni [p] creditoris dicentis pecuniam sibi debitam solutam fuisse.

¶ Testes absentes possunt cogi uenire ad testificandũ etiam in causa pecuniaria. & post quã uenerint, possunt detineri per qndecim dies cum satisdatione de nõ recedendo, si uoluerint saltem eã præstare: uel si noluerint cum iuramento, aliàs uiolentia non dẽt eis fieri, & intra dictos qndecim dies debent iurare parte aduersa præsente uel citata, & deponere dicta eius: & iudex in hoc dẽt as se solicitus quod si factũ nõ fuerit, pũt ppria auctoritate recedere, & sine licẽtia iudicis. iudex qui fuerit negligens, debet puniri. h. d. ista lex singularis. Paul. de Castr.

¶ Idem A. Iuliano P.P. LEX XV.

S I quando [q] inuitos testes in pecuniariis causis [r] ex nostra [s] lege aliquis trahere maluerit: † si quidẽ sua sponte fideiussionem † suæ [t] personæ sine [u] damno præstare velint, hoc fieri: sin autem noluerint, non carcerali custodia detrudi, sed sacramento eos committi censemus. Si enim pro toto litis certamine iuriiurando testium credendum esse putauerint ij, qui eos produxerint; multò magis [x] præsentiam suam testibus sacramento eorum credere debent. Sed cùm minimè oporteat testes in huiusmodi casibus protelari, & pro alienis commodis suas inuenire difficultates: [y] disponimus non [z] ampliùs testes

Confessio extra iudicium an ualeat.

S I quando inuitos.} CASVS. In causa quam habebam cum Titio in ciuitate Bononiæ, produxi testes Mutin. & dubito de eorum recessu si velint dare fideiussores de stando in ciuitate Bono. donec ferant testimonium: possunt si volunt: vel si non possunt dare fideiussores, aut nolunt, iurent quod non recedant: aut quod die eis assignata comparebunt ad ferendũ testimonium veritati. & isti testes cogi possunt quod stabunt quousq; deposuerint. & eorum iuramento necessario standum erit: quia si pro principali causa creditur eis: multo magis hic. & hoc in prima. Non autem compellẽdi sunt stare vltra xv. dies inter quos citabit partẽ aduersam vt præsto sit quandò dicant testimonium: si nõ veniat, iudex audire debet ipsos. & lapsis xv. diebus poterunt reuerti ad propria sine licẽtia iudicis, nec reddire compelluntur. & hoc in secunda. Si vero per iudicem steterit quo minus testimonium dicãt damnum quod propter hoc altera pars passa fuerit, resarciet ei ex suis facultatibus. & hoc in tertia.

† Noluerit. † Fideiussorem.

d ¶ Sacramenti.} id est, iurisiurandi.

e ¶ Statuta.} scilicet, per hanc legem.

f ¶ In scriptis.} scilicet, per apochã: vt inf. tit. j. l. plures. nam nihil, &c. vt ff. de regu. iur. l. nihil tam naturale.

g ¶ Iis.} s. excipiendis. vt possit etiã duobus testibus probari. Accur.

h ¶ Quiiam.] id est, olim ante hanc legem.

i ¶ Securitas sit.} scilicet, in scriptis.

k ¶ Infortunij.} Sunt enim multi fortuiti casus: vt instituit. quibus mo. re. contra. ob §. item his.

l ¶ Probantibus.} Sic ergo qui casum dicit, eum probet: vt inf. de testa. l. ij. Item nota quod duo probãt, scilicet casum, & debiti solutionem. & sic est contra. s. titul. j. l. si pdeoffessione. vbi sufficit. probare furtum. Solut. ibi del cto aduersarij amissum erat: hic non.

m ¶ Per testes.} scilicet, duos: vt ff. eo l. vbi.

n R Ogati.} Ab eo qui introducit eos: vt in authẽ. eodem titul. §. & licet. in fin §.

o ¶ Vt in testamentis.} De quo constat etiam veteri iure: vt ff. de testa. l. hæredes. §. fi. & inf. de codicil. l. fi. in fi. Nota ergo quatuor casus in quibus sunt rogati. tres sunt hic, & quartus est. ff. de diuor. l. nullum. alias regulariter est contra: vt ff. eodem. l. ad finem. Alij exigunt hodie semper rogatos per hanc authen. & male.

p ¶ Confessioni.} in cor. aut. nõ aperitur quod sunt quinque necessarij. & Et hanc legem intellige in causis iam cœptis: non autem in præteritis.

q ¶ Si quando inuitos.] Ergo inuiti coguntur, vt hic. & ff. de tab. exhiben. l. locum. §. exhibere. & quemadmodũ testa. ape. l. cum ab initio. & arg. ff. si quis cau. l. ij. §. & ff. ex quibus caus. maio. l. sed & si. §. fin. & hoc captis pignoribus, vt arg. inst. de satisda. tut. §. pen. nam & hoc est munus publicum, vt d. l. ij §. j. si quis cautionibus, colligitur. Nec ob. ff. quemad. testa. ape. l. si quis ex signatoribus. quæ est cõtra. vbi non videntur cogi, quia ibi erant absentes & alterius puinciæ. Vel aliud est in recognitione sigillorum testamenti, quæ potest etiam fieri domi, vt ibi. & aliud in testibus qui coram iudice debent cogi venire, vt hic. Vel coram eo cui delegat in alia prouincia lege statuente præterquam in criminali, vbi tantùm coram eo debent venire, vt in auth. eodem. §. & quoniam. & ff. eod. l. ij. §. testes. Item ideo dicit, si quando. quia quidam volentes admittuntur qui inuiti non coguntur, vt ff. eod. inuiti. j. & ij. De proxenetis autem quando cogantur, habes in auth. eod. §. antepenult.

Testes inuiti coguntur & cor. cap. j. & c. iiij. cũ gl. sup ver. timore. extrà de test. cogen.

r ¶ Causis.} In criminalibus idem. nam cùm quidam excusentur vt inuiti non dicant, restat alios compelli. vt ff. eod. l. iij. §. lege. & l. iij. & v. Item dic causis, scilicet cœptis, non ante litem contestatam, nisi in casu & hoc dicit auth sed & si quis. quam lege hic.

s ¶ Nostra lege.} s. Grçca. quam non habemus, sed erat in antiquo. C.

t ¶ Suæ personæ.} Permansuræ in iudicio donec dicant testimonium quod dicere debent.

u ¶ Sine damno.} scilicet, sine coactione.

x ¶ Multo magis] Sic inf. de pact. con. tam super do. l. hac lege. & inf. ne fideiut. do. dentur. l. ij. & in Lombarda dicit quod socius qui credidit socio totum negotium, non potest cum eo inire duellum.

y ¶ Difficultates.} ut ff. queãd. test. appel. l. sed si qs ex signatoribus.

z ¶ Non amplius.} id est, non vltra xv. dies.

Obseruare

a ¶ Obseruare.} id est parere iudicibus.

b ¶ Cognitionem.} i. testimonium per quod cognoscent causam.

c ¶ Et alterutra.} Vel ea quæ postulauit produci: vel ea contra quam postulati sunt.

d ¶ Eos.} scilicet iudices.

e ¶ Obseruare.} id est obedire. & est mala grãmatica.

f ¶ Noluerint.} si ergo velint adesse pręsentibus ipsis est pferẽda probatio: vt hic. & in authẽ. hic posita. & j. tit j l. iudices. & auth. apud. & i decre. ij. q j. c. in primis. in fi. sic est etiã in iuro calũniæ: vt s. de iura. calũ. l. ij. §. si autem. sed hoc facto nõ poterunt plures produci cum didicita sint testificata: vt s. de pba. auth. at qui semel. vel dic quod iuramentũ fiat in præsentia: & sic pdicta intelligãtur. Dictũ autẽ testis secreto recipiat vt per Danielẽ est inductum r.: & sic approbat consuetudo generalis. arg. pro hoc. s. eo. l. nullum. Itẽ licet hic absente altera parte recipiãtur, reseruatur tamen licentia obijciẽdi in dicta eorum: vt j. e. l. fi. § j. & fi.

g ¶ Introducit.} Siue sit ille q primò produxit siue contra quẽ producti fuerint q modo eos producere videtur cũ petit vt iudex eos recipiat, si autem vtraque pars esset absens, nõ contraheretur eremodicium: nec testes testificarentur.

h ¶ Retrahere.} Ne leges sint ludibrio. vt & j. de bo. quæ lib. l. fin. § vbi autem pueriles. & de adop. l. emancipati. §. fi. alias incipit adoptare.

i ¶ Omnem iacturam.} Fecit enim litem suam: vt instit. de obli. quæ ex quasi delict. §. j.

S Ed & si quis. ¶ Casus in hac auth. talis est. Si Titius aliquid mihi fecerit contra legem quia nõ soluit, quod mihi soluere tenebatur: & ego testes nominoquos pducere volo, antequã ei mouẽã cõtrouersiã: forte q a absfuturi sunt, vt de eorũ morte timeat: iudex debet citare partẽ aduersam vt præsto sit qñ producentur. Si venire noluerit iudex audiet eos, & attestationes valebunt, perinde ac si aduersarius fuisset præsens, nec obijcere poterit, quod vna parte præsente receptæ sunt.

k ¶ Contra leges.} vt quia non soluitur qd debetur cum leges suum ius vnicuique tribui volunt: vt insti. de iu. & iur. §. iuris præcepta. vel econtra petitur à reo quod non debet.

l ¶ Publicare.} i. per publicam manum authenticari: non tñ in aperto, quia sic non possent posteà produci testes: vt s. ti. pxi. auth. at qui semel. Alij dicũt illã habere locũ qñ inducunt lite cõtestata: hic ante. Sic ergo licet regulariter post litẽ contestatam inducantur: fallit tñ qñ pñt facile non esse. & sic hoc intellige p id qd est. ff. ad leg. Aquil. in l. j & j. de vsu. pup. l. pupillus. & j. de testa. l. qui testamenta. & ad idem. ff. e. l. current.

m ¶ Attestationes.} i. iuramentũ non dictum. Vel dic attestationes, s. faciendas. debet enim videre & audire qui sunt testificantes. Alij dicunt, quod etiam dicta, vt notaui modo super. l. si quando. prima verior.

† Oimodo

† Cõcor. c. iu noie dñi extrà de test.

† Adfluentibus.

Testis dictũ secreto recipi debet.

† al. ad fuerint.

† Nihilominus in q. ix. ibi vide gl.

obseruare [a] cõpelli iudices postq̃ fuerĩt admoniti, nisi tñ qndecim dies, intra quos iudices puideãt, quatenus cognitionẽ [b] suscipiãt, ĩ qua testes necessarij visi fuerĩt: vt oĩno † lcĩa eis cõcedaĩ & alterutra [c] pte cessante, & minimè eos [d] obseruare [e] volẽte †, si p exequutores admoniti venire noluerint [f], testes accipere, & alterutra parte pñte, q eos introducit [g], testimonia eorũ capere. ¶ His ãt diebus efflũetibus †, liceat qdem testibus discedere à iudice, nullã habẽte licẽtiã eos postquã absfuerint †, iterũ retrahere [h]. ¶ Ipsum aũt iudicẽ, si p eũ steterit quo minus testimoniũ præstet, parti lęsæ omnem iacturã [i] pro hmõi causa illatã ex suis facultatib⁹ resarcire disponimus. D. xij. Kalend. April. Lampadio, & Oresta Coss.

IN AVTHEN. de testib. §. & hic verò quia multoties. colla. vij. consti. ij.

¶ Testes ante litem contestatã qñque recipiuntur, & publicãtur, parte citata lĩmè, & ualent ad æternã rei memoriã. h d. not. scdm Bal. Vel sic: Testes ad æternã rei memoriam possunt recipi: etiã ante litem contestatam: si de facili possunt mori, uel in remotis sunt se absentaturi: parte aduersa legitime citata. Sali.

S Ed & si quis ab aliquo aliqd patiat cõtra leges, [k] aut aliter læsus, aut damnũ patiens, & testes apud iudicẽ pducere voluerit, & eorum testimonia publicare [l]: aduersarius moneat à iudice, & sic, eo pñte, iudex attestationes recipiat. Qd si venire noluerit etiã eo absẽte attestatiões [m] recipiat: & perĩde valebũt, ac si eo pñte, receptæ fuisset: nec opponere poterit quod ex vna [n] parte datæ sunt.

¶ Testibus examinatis coram arbitris, nõ tenetur quis stare coram iudice si uiuunt, sed potest petere eos iterum examinari si uult. sed si sunt mortui, non requiritur ulterior examinatio: sed standum est eis, sicut si coram iudice fuissent recepti, saluo tamẽ iure opponendi contra personas & dicta. h. d. ista lex singularis, quæ nõ est alibi nisi in l. pen. ff. de arbitris. Tamen illa declaratur, & limitatur per istam. Pau. de Cast.

¶ Idem A. Iuliano. PP. LEX XVI.

C Vm apud cõpromissarios [o] iudices testes fuissent pducti, variatũ erat, vtrũ deberet eorum depositionibus in iudicio [p] litigator vti, an nõ esset audiendus. Sancimus igit si quidẽ in cõpromissis aliquid pro huiusmodi cã statutum est, hoc obseruari [q]. Sin aũt nihil cõuentum est in huiusmodi casibus: si quidẽ supersint testes, licentiam habere eũ, cõtra quẽ depositiones eorũ pferunt, si eas recusauerit, cõcedere testes [r] iterum [s] † adduci, & non [t] opponi eis, quod iam testimonium suum dederint. vel si hoc cõcedere minĩè maluerit, depositiões eorũ quasi factas [u] accipere: omni iure legitimo, quod ei competit † aduersus eas, seruato [x]. Sin aũt ab hac luce oẽs subtracti [y] sint, tunc necessitatem ei imponi, fide scripturæ approbata, in qua depositiones eorũ referunt, eas quasi [z] factas accipere. Si verò † res pmistæ fuerint, & qdã ex his mortui, alij viuẽtes: tunc in superstitũ quidẽ testimonijs eãdẽ electionẽ seruari litigatori aduersus quẽ testimonia proferũtur: in morientiũ [a] aũt personas depositiones eorũ non esse respuẽdas †: Omni, secundum quod iam prædiximus [b], aduersus eas & testes legitimo iure, quod ei cõpetit, aduersus quem proferuntur, integro reseruato. Dat. vj. Kalend. April. Lampadio, & Oresta Coss.

De fide instrumentorum [c], & amissione [d] eorum, & de apochis † & antapochis faciendis, & de iis, quæ sine scriptura fieri possunt.

TITVLVS XXI.

¶ Probato debito p creditorẽ debet iudex ad solutionẽ cõpellere debitorẽ, non obstãte instrumenti amissione. h. d. Sali. Vel sic: Perditio instrumenti non nocet si põt fieri probatio per testes, uel alios modos legitimos. Et sic loquit de scda parte rubricæ de qua loquuntur multę aliæ. Pau. de Cast.

n ¶ Vna parte.} quæ productio non valet. nisi altera parte vocata: vt hic. & l. si quando. s. eo. Accur.

C Vm apud.} CASVS. In causa quã habebam aduersus Titiũ compromisimus in arbitrum & sub pœna, produxi testes. arbiter tulit sententiam. sed melius ponitur. aut propter publicationem nolui stare sententiæ, & soluo pœnam conuentã, & volo habere regressum aduersus eũ coram iudice ordinario: an testes producti coram arbitro, possint produci corã iudice? distinguitur: aut omnes sunt superstites: aut nullus, aut q dam. Primo casu iste contra quẽ testes pducunt, eliget: an velit adhuc, qd pducant: an velit stare testimonijs scriptis coram arbitro. Scdo casu necesse habet ille cõtra quem pducuntur credere scripturę, in qua dicta testiũ redigebant. Tertio, quãtum ad mortuos credet dictis eorũ: quantum ad viuentes reus habet electionem velit, qd iterum producãtur an q stetur dictis eorũ, salua semper omni allegatione contra dicta eorum in omnibus casibus prædictis. Viuia.

o ¶ Cum apud cõpromissarios.} i. delegatos. ar. ff. de iudi. l. iudiciũ soluit. Vel dic pprie poni. i. arbitros à quib. licet recedere soluta pœna & ante sñiam & post: vt ff. de arb. l. si quis rem.

p ¶ In iudicio.} s. ordinario.

q ¶ Obseruari.} quod scilicet per pactum conuenit: vt argumẽ. ff. de re iud. l. si conuenerit.

r ¶ Testes.} s. omnes vt differat ab vltimo ca.

s ¶ Iterũ.} nũquid iurabunt iterũ? Rñ. sic. ar. ff. qdã. infect. l. qui bona. §. si qs stipulaturus. & fortè idẽ in cã appellationis si super nouo articulo, vel capitulo inducantur: vt & in sacramento calumniæ dixi. s. de iur. calũ. in princ. l. ij. secundum Acc.

ADDITIO. Hoc intellige, quando in noua instantia & corã alio iudice denuo producũtur: secus autem si in eadem instantia repetãtur ad declarandum id, quod non clarè dixerunt. quia qui declarat nouo nihil inducit. l. hæredes §. sed & si notam. ff. de testa. & l. adeò. §. cum quis. ff. de acqui. rer. domi.

t ¶ Et non opponi.} patet ergo quod alias potest opponi: vt ff. e. l. produci. sed illud hic non obstat: quia hic est alia causa, & alius iudex.

v ¶ Factas.} coram iudice.

x ¶ Seruato.} opponendi in dicta & personas.

y ¶ Subtracti.} scilicet omnes.

z ¶ Quasi factas.} scilicet in iudicio.

a ¶ In morientium.} id est mortuorum. Et nota quod in hoc iudicio dictũ est, valet in alio z. vt & s. de arbi. l. pen. in fi.

b ¶ Prædiximus.} s. proxi. l. omni iure, &c.

c ¶ DE FIDE INSTRVMENTORVM &c. De pbatione viuæ vocis dixit, sequitur de probatione mortuæ. i. per scripturã.

d ¶ Et amissione.} id est perditione.

† Et sic testis pòt repetitis vicibus induci & examinari. & cõcor. ca. cõstitutis. cũ gl. fi. extra eo. ti. & ad hoc iste tex. reputat singularis scdm Bar.

† Integro

† Et his verbis sequẽtibus sumpsit papa ea q dixit in c. pstata. post med. extra de testib.

† Repudiãdas.

Testis scdo pductus an iterũ teneatur iurare.

† al. deest, & de apochis.

a Sic dicit in c. vl. i gl. j. circa fin. extra de pba. & c. causam quę. extra eo. tit.

Probatio sit viua voce & non mortua.

Debi

Universidad de Deusto Biblioteca

Debitores. § CASVS. habebam debitorē, & instrumentum amisi: an mihi obsit instrumenti amissio quo minus debitor mihi soluat? Rñ. q non, si per testes probare possim debitum
a ¶ Quibuscunque.i. § s.idoneis. non enim ad vnam speciem probationis, &c. vt ff. de test. l.iij. §. eiusdem. argu. s. de eden. l. j. & de rei vend. l. iudicia.

& definere quid est: vt dicta l. papinianus. in fin. & ff. de vulga. substitut. l. in substitutione. Alij soluunt, quod ibi fit ius ex sententia: hic non. quod in idem recidit. Alij quod ibi legatarius non autem cohæredibus præiudicat. & sic non est argumen. contra, supra de inoffi. testamen. l. cum duobus. Sed contra supra de petition. hæredit. l. fin. §. fin. sed sol. vt ibi. Item contra infra de iis quibus. vt indig. l. polla. in fine. Sed ibi expone retractas, id est, retractare intendis. vel ibi trāsactio: hic sententia. Item quæro, an idem in teste vt semel falsum dicens non repellatur si ab alio producatur? Respond. si iudex notauit illum falsum, non idem quod hic alias, si simpliciter suo dicto non credit contra: vt ff. ad turpi. lege, prima. §. primo. & ff. de iis qui notan. infa. l. Lucius.

† Septimię al. Martiæ.
1 Vide simile gl. i l. & si instra. i ij. gl. j. de fid. instr. & iur. hast. fi. sm P. Et p hūc tex. vr approbari illorū opinio q dicūt non valere statutum q nō fiat probatio aliter quā p scripturam.
† Ex lib. 4. tit. 2. l. 1. C. Greg. itell. huius l. vid. p Christo. Castil. in l. sciendum. nu. 22. de ver. obl.
† al. dispungitur, Constantino.
† Mamiliario. al. Maliano.
† al. deest, pœnę.
2 Nō itelligas q erāt duo rei cre... tūc snia lata p vnū no... alteri: vt in l. ex duob. & b... p B. d duo bus reis sti pu sm Pet. hic. L. gis corneliæ d falsis pęna quæ est.
3 Ista e vera sm P. de Cas. hic q a minus deli q t q vtit & nō fabricauit nec fabricari fecit: quā ille q fabricauit & licet ambo inci dāt i l. corne. de f.ls. min⁹ tn pu nit q solū vtit sm eundem. Testim si in firmet p... dicitur legatarius gene... ratur.

b ¶ Compellet. § Captis pignoribus secundum ordinem iuris: vt ff. de re iudica. l. à diuo. § j.
c ¶ Nec oberit. § Not. non nocere amissionem, si alias probet: vt j. eod. l. sicut. & l. statim. & l. si solennib⁹. & l. instrumētis. & l. cum instrumentis. & l. nō idcirco. & j. de iure do. l. cum citra. & s. familiæ erciscund. l. non ideo. & ff. e. l. in re. & de pig. l. contrahitur. & s. de pact. l. pactum quod bona.
I vteris. § CASVS. Duo erant creditores stipulandi eiusdem debitoris, & habebāt instrumentum: vnus creditorū volebat agere ex instrumento illo. debitor vero accusabat illud instrumētum de falso, & obtinuit: alius nō appellauit. vult alius creditor agere ex eodem instrumento ex quo erat alius cōdemnatus: quæritur an possit? Rñ. certe potest cum sententia lata inter alios huic præiudicare non potuit. sed debitor vult accusare instrumentum de falso, subijcere se debet pœnæ talionis.
d ¶ Si vteris. § si. i. quāuis: vel proprie lege.
e ¶ Alius. § vel cohæres vel correus stipulandi 2: vel cum essent duo creditores, fuerunt sibi caueri in eadem charta, ita q quilibet creditor sibi in certa quantitate separata cauebat: vt s. si cert. petatur. l. eo quod.
f ¶ Victus est.] arg. ff. d vi & vi ar. l. nā postea.
g ¶ Paratus. § scilicet debitor, à quo &c. & q dicit si ita visum fuerit, ideo dicit, quia & ciuiliter posset agere excipiendo, vel actione factum: vt s. de transac. l. si ex falsis. de quo dic vt ibi dixi. Alij dicunt non posse ciuiliter agi donec viuit delinquens, vt possit de crimine criminaliter accusari: vt dices infra eod. l. fina. circa prin. Accur.
h ¶ Visum fuerit. § Not. generale dictum, res inter alios, &c.
i ¶ Facere. § id est accusare, eo quod falso vteris: vt j. si reus uel accu. mor. l. iij. vel quia dicat te fecisse, vel fecisse fieri.
k ¶ Et discrimen. § repete paratus est & dic, Discrimen damnum.
l ¶ Periculi. § scilicet, pœnæ quod infligitur: per pœnam legis corneliæ de falsis, quæ est deportatio, & omnium bonorum publicatio in libero: in seruo vltimum supplicium: vt ff. ad l. cor. de fal. l. j. §. fina. Sed qui solum vtitur & non fecit, an patiatur eandem pœnam. Dicitur quod sic, sed potest euadere abstinendo ab vsu: vt infra ad legem corn. de fal. l. si fallos. Vel dic verius decennio 3 tantum relegandum qui vtitur nisi desistat: vt ff. de fal. l. falsi. §. ordine. Item not. quod ex hac litera dicunt quidam debere inscribere accusantem in libello se subiturum eandem pœnam quam & reus si non probauerit. sic & infra eodem. l. fin. & ff. de accus. l. libellorum. Nos dicimus non esse necesse & nihilominus patietur similitudinem supplicij: vt s. de aduoc. diuer. iudic. l. j. & ff. de testi. l. iij §. idem diuus. Item contra ad fin. huius legis. ff. de inoffic. testam. l. Papinianus. §. fin. quæ est contra. vbi præiudicatur legatariis iure isto, si contra testamentum pronuntiatur. Solut. ex testamento pendet petitio omnium quæ in eo scripta sunt: quo infirmato cætera nihil valent. sed ex instrumento non pendet petitio debiti. Sed hic solutioni est arg. contra ff. de excep. rei iud. l. j. vbi idem in testamento dicit, quod hic instrumento debiti: q aliis non præiudicet. Sed hic, quod ibi nullum vel irritum dicebatur vt iudex nihil non facit, sed declarat quod est. an in querela inoffi. test. nouum facit: quia rescindit & facit hæredem qui non est,

¶ Imp. Antoninus A. Marchiæ †.

LEX I.

Debitores † tuos quibuscūque a rationibus debere tibi pecuniam si probaueris, ad solutionem compellet b aditus præses prouinciæ: nec c oberit tibi amissio instrumentorum, si modo manifestis probationibus eos debitores esse apparuerit D. v. Id. Septem. Constātinopoli † Antonino. A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Sententia lata contra unum quod instrumentum sit falsum, non præiudicat consorti eodem instrumento utenti. sed bene potest accusari, & per se conuinci. h. d. no. secundum Bald. Vel sic: Alter ex creditoribus potest uti instrumēto de quo alter fuit condemnatus de falso. Et sibi non præiudicat ista sententia, licet per neutrum eorum fuit appellatum ab ea. h. d. Salic.*

¶ Imp. Alexander A. Mabiliano †.

LEX II.

Si uteris d instrumento, de quo alius e accusatus falsi victus f est, & paratus g est (si ita visum h fuerit) à quo pecuniam petis, eiusdem criminis te reum facere i, & discrimen k periculi l pœnæ † legis Corneliæ subire: non oberit m sententia à qua nec is, cōtra quem data est, appellauit: nec tu qui tūc crimini n non eras subiectus, appellare debuisti o. PP. iij. Kalend. Octobr. Maximo ij. & Aeliano Coss.

¶ *Qui renuntiat usui instrumenti suspecti: tacite uidetur fateri instrumētum falsum: nec potest iterato producere. h. d. no. & nō est alibi. Bar.*

¶ Idem A. Aeliano. LEX III.

Si aduersarius tuus apud acta præsidis prouinciæ, cum fides instrumēti, quod proferebat, in dubium reuocaretur p, non vsurum q se contestatus est, vereri non debes, ne ex ea scriptura, quam nō esse veram etiā professione r eius constitit s, negotium denuo repetatur. PP. iij. Non. Decembr. Maximiano. ij. & Aeliano Coss.

¶ *Si debitor fisci amisit instrumentum solutionis, procurator fisci tenetur ei ostendere librum rationum. Sali.*

¶ Imp. Gordianus A. Martiano.

LEX IIII.

Illatæ t dispensatori u pecuniæ, si ob amissorū instrumentorū x casum probatione defecerit † y; inspectio rationum fiscalium fidem demonstrabit z, D. ij. Id. Februa. Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ *Qui allegat instrumentum casu perditum, debet probare: & nisi probet casum, non patrocinatur ei allegatio casus: saluū tamen est ius probandi p alias species probationis. h. d. no. Bal. Vel sic: Si creditor dicat se perdidisse casu instrumentum debiti, non debent propterea qui dicuntur debitores ad solutionem urgeri: nisi creditor probet casum, & tenorem instrumenti. h. d. Salic. uel sic, De perditione instrumenti non statur simplici uerbo hoc asserentis, sed habet necesse hoc probare. hoc dicit. Pau. de Cast.*

¶ Idem A. Prisco, & Marco militibus †.

LEX V.

Sicut † iniquum est instrumentis vi ignis consumptis, debitores quantitatum debitarum renuere solutionem a: ita non statim casum conquerētibus facile b aliis abundantibus probationibus.

m ¶ Non oberit. § quia res inter alios, &c. vt hic, & ff. de re iudica. l. sæpe. & infra res inter alios. & infra quibus res iudica. non noc. per totum.
n ¶ Crimini. § id est, criminationi.
o ¶ Debuisti. § ex necessitate. potuisti tamen: vt ff. de appellationib. l. à sententia. & l. ab executore. §. j.
Si aduersarius § CASVS. Debebat mihi Titius quindecim habebam instrumentum & testes. volebam eum conuenire ex instrumento forte dicebat Titius instrumentum esse falsum, vel reuocabatur in dubium an valeat instrumentum vel non dicebā me nolle eo vti, & sic ei renuntiaui. postea penitui & volebā eo vti: an possim quæritur? Dicitur quod non.
p ¶ Reuocaretur. § aliud forte si non reuocaretur: licet diceret se non vsurum.
q ¶ Non vsurum se. §

Testis semel reprobatus i vna cā an possit p alia pduci.
† al. deficeris.
† M. Aurelio Prisco. † Ex l. ij. c. tud. j. li. up. C. G.

r ¶ Professione. § cui magis credendum est quam alicui instrumento,
s ¶ Constiti. § vt & j. de conf. l. j. An autem de falso possit accusari? Dic quod non: vt j. ad l. corn. de fal. l. si falso.
Illatæ. § CASVS. Tenebaris fisco: soluisti: & à procuratore fisci recepisti instrumentum de soluto: alio intestamento in rationibus fiscalibus in quibus scribatur solutum penes eum remanente. tuum amisisti. si procurator te conuenire velit, ad si non soluisses & solutionem probare non possis, an eius instrumenti quod penes eum de soluto remāsit inspiciendi facienda sit tibi copia, quæritur. Respond. quod sic.
t ¶ Illatæ. § id est, solutæ.
v ¶ Dispensatori. § id est, procuratori fisci.
x ¶ Instrumentorum. § Nota hic quod quis contra se exhibere tenetur contra. s. de testib. l. nimis graue.
y ¶ Defeceris. § Secus si probationes habebas: vt ff. de eden. l. ij. & l. si quis. §. prohibetur.
z ¶ Demonstrabit. § Te desiderante eas exhiberi tibi, vt s. de eden. l. procurator. & l. non est. & l. iustum.
Sicut iniquum. § CASVS. Tenebaris mihi in x. habebam instrumentum: igne consumptum est: an a debito libereris, quæritur? Rñ. quod non. nec mihi facile debet credi de amissione nisi probem: vnde si per instrumenta probare non possum quod intendo: saltem aliis probationibus vti debeo ad faciendum fidem.
a ¶ Solutionem. § vt s. e. l. j.
b ¶ Facile. § Sed si crederetur ei quod amiserit, quid prodesse? Rñ. in duobus prodesse. Illud enim in casu recipitur cum est amissum instrumentum per aduersarium: vt s. de proba. l. si de possessione. Item in alio prodest vt exoneret solennitate quinque testium: vt s. de titul. j. l. testium. in fi. Sed hic si probet creditor per duos testes se amisisse instrumentum, in quo,

in quo continebatur quod Titius debebat x. & audierūt legi, quare probatur debitum magis, quàm per quoddam exemplum, cui nō creditur nisi originale ostendatur: ut s. de eden. auth. si quis. & ff. e. l. quicunque. Sed dic quod erit præsumptio, si hoc probet ut possit deferri iuramentum. alij dicunt hoc sufficere. arg. d. l. si de possessione.

o ¶ Irrita. § interueniente stipulatione uel traditione: ut ff. de pac. l. diuisionis. Accur.
Cum instrumentis. § CASVS Sicut uenditio scriptura non interueniente rata manet. sic & ea interueniente & amissa non retractabitur.

† Hanc tenent Sa. & Paul.
† al. instrumētis, uos uel aliis argum. pb. fidem.

a ¶ Vel. § pro saltem.
b ¶ Fidē. § i. ueritatē.
Statū tuum. § CASVS Manumissionis tuæ instrumentum amisisti: nō ob hoc status tuus periclitatur.
c ¶ Certi iuris est. § si aliæ sunt probatiōes: vt & s. e. l. i. nam & fine instrumentis de statu probar, ut s. tit. i. l. i. & j. de lib. cau. l. nec omissa. & j. de nup. l. si vicinis.
Si solē nibus. § CASVS Princeps quēdam dimisit à militia, pcessis, & i scriptura redactis priuilegiis q priuilegia cōsuerunt honestè dimissis à militia cōcedi, an ei obsit amissio instrumētorū quib⁹ ptinebātur priuilegia quo minus utaē priuilegio ueteranorum, quæritur. Rñd. quod non, si aliàs habet probatiōes de missione honesta.
d ¶ Si solennibus stipendiis. § excursis uel finitis. Accur.
e ¶ Honeste. § uel cāusaria, secus si ignominiose: ut ff. de iis qui nota. infa. l. ij. §. ignominię.
f ¶ Sacramento. § qd faciebant, ut ff. ex qbus caus. maio. l. penul.
g ¶ Si aliis.] cùm non sis in quasi possessiōe 2 priuilegiorū. aliàs psumit p te q sis honestè missus 3. Vel negabat miles fuisse, unde pbat militiā. aliàs præsumitur honeste missus: ut argu. ff. de manu. test. l. seruo. Sed nōne soli ei⁹ sacramēto credit si ań fuerat bon⁹ miles, Quidam q sic: ut ff. d re mi lita. l. ń omnes. §. à barbaris. Vel dic 4 ibi solū uolebat admitti ab hostibus rediens, hic autē et priuilegia petit. vñ hic plenè pbat. ut hic: & s. eo. l. j. Accur.
h ¶ Priuilegia. § quæ multa sunt, ut j. d veteran. per totū. lib. xii. & j. de excus. uetera. & inf. quando prouoca. non est necesse. l. ueteranis.
i ¶ Vsurpare. § in bonam partem. i. cōtinuè vti, ut ff. de vsuc. l. ij.
Si constiterit. § CASVS. Habebam proprietatem ī fundo, cū Titius haberet vsum fruc. an si emptionis instrumentum proprietatis amisi, obsit mihi illa amissio quo minus proprietatem illam uēdicare possim, quæritur? Dicitur quod non, si aliàs constiterit penes me proprietatem fuisse.
k ¶ Proprietatem. § id est, dominium rei possessę.
l ¶ Nullum. § ut s. de vsufruc. l. interest. & l. neqs.
m ¶ Dominio. § Nam possessionem posset interuertere: ut arg. ff. de vi & vi arma. l. cum fundum. & l. colonus.
Instrumentis. § CASVS. Habebam rem cum Titio communem. facta est diuisio nulla interueniēte scriptura. an ob hoc sit min⁹ firma, uel minus ei stari debeat, quæritur? Respon. quod non.
n ¶ Rectè.] secus si nō rectè: ut s. communia vtriusque iudi. l. maioribus. & facit. s. famil. erciscund. l. non ideo.

† al. sint.
† In quibusdā codicis. legitur Alexā. & j. ex persona fructuarię.
2 Et sic innuit q quasi possessio priuilegii releuatquē ab onere probandi: quod displicet Pe. Cy. Bar. & Bal. per c. cum personæ. d priuil.
3 Imo quā tum ad cōsequendū priuilegiū hoc dēt expresse probari: nec sufficit quasi possessio priuilegii. cum ius ei resistat. Pe. & Bart.
4 Sequuntur. Pau. & Bar.
† al. habet.

credendum est. Intelligere itaq; debetis, non existentibus instrumentis † vel a aliis argumentis, probare debere fidem b precibus vestris adesse. PP. iij. Kalend. Iun. Sabino. ij. & Venusto Coss.

¶ *Licet sit perditum instrumentum manumissionis: potest tamen probari manumissio per testes. h. d. Paul. de Castr.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximia. AA. & CC. Lucido. LEX VI.

Statum tuum, natali professione perdita, mutilatū non esse, certi c iuris est. Dat. xiij. Kalend. Febr. Nicomediæ, Maximo. ij. & Aquilino Coss.

¶ *Aliquem esse militia perfunctū, et per consequēs habere priuilegia ueteranorū: amissis instrumentis, uel inde non confectis, potest probari per testes. h. d. Bal.*

¶ Iidem AA. & CC. Zinimæ. L. VII.

Si solēnibus d stipendiis honestè e sacramento f solutus es: licet super huiusmodi re instrumenta (vt dicis) facta pdita sunt †: tamen si g aliis euidentibus probationibus veritas ostēdi potest, veteranorum priuilegia h etiam te vsurpare i posse, dubium non est. Dat. xv. Kalēd. Iun. Maximo. ij. & Aquilino Coss.

¶ *Licet dominus perdat instrm proprietatis, propter hoc nihil accrescit vsufructuario. h. d. Bald. Vel sic: Factum fructuarij non præiudicat proprietario probandi de suo dominio. h. d. Salic.*

¶ Idem AA. & CC. Alexandro. †

LEX VIII.

Si constiterit proprietatem k possessionis, de qua agit apud vos esse, prouidebit iudex ex persona fructuarij † nullum l præiudicium dominio m vestro comparari propter amissionem instrumentorū. D. xv. Kal. Mar. Diocle. ii. & Maximiano AA. Coss.

¶ *Licet nō interueniat instrumentū, tamen diuisio valet. h. d. Bald.*

¶ Iidem AA. & CC. Aristæneto.

LEX IX.

Instrumentis etiam non interueniētib. semel diuisio rectè n facta non habeatur irrita o. PP. vij. Kalend. Iul. AA. Coss.

¶ *Ea, quę possūt celebrari sine instrorum confectione, nō perdūt uires ex instrorum amissione. Bal. Vel sic: Venditio ualet etiā sine scriptura: ideo amisso instrumento non vitiatur si aliter probetur. Salic.*

¶ Iidem AA. & CC. Victoriano. † L. X.

Cum instrumentis p etiā nō interuenientibus uenditio facta rata maneat: consequenter amissis etiam quę intercesserant, non tolli substātiā veritatis placuit. Dat. viij. Kalend. Nouembr. Retinassi AA. Coss.

¶ *Perditis actis, potest emancipatio pbari per testes. h. d. secundum. Bald.*

¶ Iidem AA. & CC. Theagenę. † L. XI.

Emancipatiōe facta, & si actorum tenor non existat q: si tamen aliis indubiis probationibus, vel ex personis r, uel ex instrumentorum incorrupta fide s factam esse emancipationem probari possit: actorum interitu veritas conuelli non t solet, Dat. iij. Id. Nouembr. AA. Coss.

¶ *Breuis est & leuis. Vacua possessionis traditio potest probari testibus & instrumentis. h. d. Bald.*

¶ Iidem AA. & CC. Dionisiæ. L. XII.

Non idcirco minus ī vacuā u inductus prędii possessionem donationis causa, quod eius facti prætermissum x instrumentum asseueratur, hāc obtinere potes. Dat. Idi. Decembr. Nicomedie AA. Coss.

¶ *Non debet credi protestanti super eo, quod non apparet. h. d.*

¶ Iidem AA. & CC. Leontio. L. XIII.

Apud y eos, q rem gestam z ignorauerint, amissorū instrumentorum habita testatio nihil ad probationem veritatis prodesse potest, Da. † xvi. kal. Ianua. Nicomediæ AA. Coss.

¶ *Cōflictus scripturarū ab eadē parte pductarū expellit substantiā pbationis. h. d. not. Bal. Vel sic: Repugnantia scripturarū ab eadem parte productarum facit illis fidem non adhiberi. h. d. Salicetus.*

¶ Iidem AA. & CC. † ad Seuerum comitem Hispaniarum. LEX XIIII.

p Cum instrumentis. § ratio est sequētiū. sic & s. de pbat. l. cum res. Sed quid si cōuenerit ut in scriptis fieret, sed amissa sunt? Respō. satis est satisfactū iuri: vnde non tollit substātia veritatis, ut s. tit. j. testium. in fi. sed i testamētis secus, ubi amisso testamēto i scriptis deficit probatio secundū quosdam. Vel idē. si tamen sit publicatū: ut j. de test. l. ij. & facit. s. e. l. j. & j. de emācip. l. ij.
Emancipatione. § CASVS Si interueniēte scriptura filiū tuum emancipasti: si p testes uel alia instrumēta ostēder poteris emācipationem iure factā: quominus ualeat, amissio scripturæ ñ oberit.
q ¶ Nō existat.] quia amissa sunt. sine his eñ non ualeret. j. de adop. l. fi. & de emancipat, l. iubemus. in fi. Quidam tamen dicunt sine scriptura fieri posse per legem istam: & j. de emēcipat. l. ij. & l. prędicta. iubemus. loqtur in absente emancipato, & alia loqtur i adoptione.
ADDITIO. Paul. de Cast. hic dicit primam expositionem siue opinionē hui⁹ gl. tenēdam re, pbata secūda: q etiā Bar. hic dicit esse tuti⁹ pp. l. ne in arbitriis. supra de arbit. &c. quoniam p. extra de pbat.
r ¶ Ex personis. § id est ex testibus.
s ¶ Fide. § puta priuata scriptura aduersarij.
t ¶ Non solet. § ut s. eod. l. j.
Non idcirco. § CASVS. Si prædiū mihi donasti, & in vacuam possessionē pdij me induxisti: an iō minus valeret donatio scriptura nō interueniēte, quæritur? Dicitur q ñ, nec retractari potest.
v ¶ In vacuā. § quādo nec ali⁹ possedit, nec ē in possessione: ut ff. de ac. ēp. l. ij. §. j. & l. iij. A.
x ¶ Prætermissum. § ut j. de acquiren. pos. l. minus. & de contrahē. empt. non idcirco. & s. de rei vē. l. quoties. & j. de don. l. i extraneos.
Apud eos. § CASVS. Mutuaui tibi x. confectū est instrumētū amisi illud. vocaui vicinos, & corā eis ptestatus sum de amissione instrumenti. an huiusmodi ptestatio valeat uel psit ad debitę quantitatis probationem. uel ad probationē amissionis quęrit? Dicitur quod nō. & sic dic q apud eos. i. vicinos. Vel sic, coram iudice coram quo te volebam conuenire, ptestatus sum me īstrumēta amisisse, qui de ueritate cōtractus ignoraui. an mihi psit illa ptestatio, quæritur? Dicitur quod non. & sic dic apud eos. id est iudices.
y ¶ Apud eos. § scilicet, iudices secūdum M. & sic est ar. à cōtrario sensu, quod secūdū consciētiā debeat indicari. Vel dic apud eos, scilicet testes, ut s. quod metus caus. metum. & s. de trāsact. l. si maior. j.
z ¶ Gestam. § id est amissionem. vel dic, id est, veritatē cōtractus.

† al. Victorino.
Testamento in scriptis perdito an deficiat probatio.
† Theageni.
Emancipatio, an ualeat sine scriptura.
† Subdita.
† al. Impe. Constantin⁹ A. & C.

Scri

Scripturæ.} CASVS. Volo probare fundum Titianũ ad me pertinere proprietatis ratione: produco instrumẽtum quo cõtinet, ꝙ illum fundum emi, & mihi traditus est insolidum. Item ꝓduco aliud instrumentũ, ꝙ in illo eodem die mihi fuit constitutus vsusfr. i eodẽ prędio. Dr ꝙ tales scripturæ sunt diuersæ, imò potius aduersæ: unde nõ ꝓsunt mihi. Est enĩ impossibile, qđ eodẽ tẽpore sim dñs i totũ, & habeã vsumfru. tñ formalẽ. aliàs pone exemplum ad legẽ istã, & dic ut in glo.

a ¶ Scripturæ.} s. publicæ ãbę. si aũt altera est priuata, stabo publicę cũ sit dignior: ut j. de ꝯhen. sti. l. optimã. in fi. Pone casũ i diuersis, ita qđ nõ aduersis directò, nec ꝑ mediũ. ut ecce ꝓfero duo instrumẽta, i quorũ uno ꝯtinet me fructuariũ, in altero me ꝓprietariũ. ꝙ ñ placet: q.a utrũque põt esse verum si diuersis tẽporib. ad me peruenerit vsusfructus & ꝓprietas, sed eodẽ tẽpore nõ possum esse vsufructuari⁹, formali vsufruc. & ꝓprietari⁹, cum sua res nemini seruiat: ut patet ex definitione vsusfructus: ut in sti. de vsufr. in prin. sed secundũ hoc esset exẽplũ i aduersis directò. na directè sequitur, si sum vsufructuarius: ergo nõ ꝓprietarius. & ecõtrà. Pone ergo qđ profero unũ quo continet me solũmõ emisse: aliud quo continet, ꝙ cum vxore mea eandem rem emi, & eadem die & aliis testibus pręsentibus. Vel in uno me emisse, in alio mihi donatum fuisse, & eadem die: quod nõ est verisimile, & ideo neutrũ valet, ut hic. Potest ẽt poni in diuersis, ita quod aduersis nõ directò, sed per mediũ: ut si produco vnũ quo continetur, quod decem mihi promisisti Bononiæ, aliud qđ dicit te promisisse mihi decẽ Romę, & habent eandem diem: neutri statur per legem istã. sic & cũ dico, homo est animal, & homo nõ est substantia, hęc sunt diuersa, ita qđ aduersa: non directò, sed per mediũ. Sed quidã dicunt Ioã. i diuersis tantũ legisse. l. istã, ita quod nõ in aduersis: quod falsum est. sed dixit quod i eis poterat intelligi, nihilominus tamẽ & i aduersis: ut dixi. & hęc sunt in cõtrariis ꝑ obliquum. multo magis si sunt directò cõtraria, sibi derogant, ut in primo exẽplo quando dicit eodem tempore me vsufructuariũ & proprietariũ. Sed q.dam contrà: & dicunt standum digniori. Prædicta autem seruantur, quando ab eadẽ parte producuntur, ut hic. si autem unum ab una parte producit, aliud ab alia, statur digniori: ut j. de contrahen. stip. l. optimam. in fi. Et no. ꝙ non potest aptari ꝑ concor. huic legi. ff. de reg. iur. l. vbi repugnãtia. quia ibi eadem scriptura sibi erat contraria. Itẽ intelligimus illã de repugnantia ꝑplexitatis verborum, ut ff. de cond. inst. l. si Titius. uel iuris, ut patet. ff. de vsu. & ha. l. ꝑ seruũ. §. fi. & l. vsus pars. & de serui. l. vię. Sed quidã (ut H.) intelligunt eam in testamẽto duob. codicibus scripto, ut dicitur insti. de test. §. fi. & in vno contineri Stichũ legatũ Titio, & in alio legatum Seio. neutrũ valet. sed si in eodẽ esset talis diuersitas, tunc distingue vt diximus. j. de testamẽ. l. si vnus. Itẽ contra huc. l. ff. de proba. l. cum de ætate. Solu. vt ibi. An aũt idem in testibus diuersa vel ꝯtraria dicentibus ex una parte ꝓductis? M. Idẽ, arg. j. e. l. in exercẽdis. B. cõtrà: quia potuit sibi prouidere: qđ nõ est in testibus. Vel aliud in testibus ideo, q.a vident ab utraq; parte ꝓducti. licet vna pars inducat. vnde sicut in instrumẽtis à diuersis partibus prolatis stat digniori, ita in testib⁹ pluribus & melioribus stabit: vt ff. de testib. l. ob carmen. §. si testes. & l. iij. §. j. & in aut. de testi. §. si verò q̃dam. col. vij. ADDITIO. Aduertas ꝙ hæc lex habet locũ non solum in actore, sed etiam in reo, nam licet reus possit vti contrariis defensionibus. l. nemo ex his. ff. de regul. iur. tamen nõ põt vti ꝯtriis probationibus, vt dicit Ioan. And. in c. imputari. ex eod. tit.

IN exercendis.} ¶ Materiam istius legis tractant doct. tam legistæ quam canonistæ in c. cum Ioannes. extrà eod. tit.

b ¶ In exercendis.} tãtum valent duo testes quantũ instrumẽtũ: vt hic, vnde licet duo reprobant priuatũ instrumentum: vt j. de ꝯhen. stip. l. optimam. nõ tamen reprobant publicũ, ut hic: tres aũt uel quatuor sic: ut s̃. de probat. l. cum precibus. & extra eo. c. cũ Ioannes. nisi esset tale cui esset stãdũ ꝓsumptione iuris, & de iure: vt j. arb. tu. l. si.

Ex libr. xj. tit. xxxix. l. ij. C. Th.

† Concor. c. ex tenore, extrà đ rescri. & c. imputari. de fi. instr.

† Altera. Casum ponit.

al. D. iij. No. Maij. Constantinop. Dalmatio, & Zenofilo. Coss.

Scripturę a † diuersę, fidẽ sibi inuicem derogãtes, ab vna † eademq; parte prolatę, nihil firmitatis habere poterũt. Dat. iiij. kal. Maij. Viminatij. CC. Coss. †

¶ Tñ ualet instrm ad probandũ, quantũ depositiones testiũ: et ecõuersò. h. d. et ista lex ponit regulã, quæ fallit in multis casibus, in quibus ad substantiã rei requirit scriptura, & per consequens etiã ad ꝓbationẽ, qui ponunt per glos. in c. j. de censi. lib. 6. & in Specu. de instrum. edit. §. restat. secundum Pau. de Castr.

¶ Imp. Constan. A. ad populum. L XV.

IN exercendis b litibus eandẽ vim obtinẽt tàm fides instrumentorum, quàm depositiones testiũ. Dat. Romę. xij. kal. Augu. Gallicano & Basso Coss.

¶ Ex ꝯctu in scriptis nõ orit ius, nisi cõpleta scriptura munda et sine uitio in forma i qua fieri cõsueuit. et ꝯctu absoluto, id est, ꝑ pfecto habito inter partes, iterim dum dictat, locus est pnię, & licitũ est recedere à ꝓposito; saluo ꝙ pręcedentib. arrhis, arrhę perdunt ex pnĩa. Et hæc lex dat formã nõ futuris solũ, sed & præteritis & pfectis: nisi quæstio sit sopita transactione uel sñia: et nisi in ꝯctibus ueterũ emptionum in quibus seruari debent statuta veterum: vt hic not. h. d. scđm Bald.

Instrumenta repugnãtia an probent.

Testes diuersa, vel ꝯtria dicentes an probent.

Testes & instra æquiparant. & cõcor. gl. i c. cum venisset sup uerbo, testimonia. extra de test. circa prin.

Sed est cõtrà in authen. eo. §. si uero tale aliq d. col. vj. vbi plus uiuę voci credi videtur, quam mortuę. sed ibi ex una parte erãt istrumẽtũ, & testes, qui pro eo testificabant, ex alia solum instrumẽtũ: unde preualent duo. Itẽ videt cõtrà s. tit. j. l. j. sed expone ut ibi. Et ecõtrà fallit hęc regula in multis casibus, qui nõ probantur nisi per scripturam. ut diximus suprà de pact. l. pactum quod bona. Vide hos casus collectos ꝑ Ioã. Andr. in capitu. primo. de cẽ. libr. vj.

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ. P. P.

LEX XVI.

COntractus c venditionũ, vel permutationũ, vel donationum, quas d intimari non † est necessariũ: dationes † etiã arrharũ e vel alterius cuiuscũq; causæ, quas tamen in scriptis f fieri placuit: transactionũ g † etiã, quas in instrumento h recipi conuenit: non aliter vires habere sancimus, nisi instrumenta in mundũ i recepta, subscriptionibusq; partiũ confirmata, & si ꝑ tabellionẽ conscribantur, etiã ab ipso completa, & postremò à partibus absoluta k sint: vt nulli liceat prius quã hæc ita precesserint † vel à scheda conscripta (licet literas vnius partis, vel ambarum habeat) vel ab ipso mundo, ꝙ necdũ est impletũ, vel absolutũ, aliqđ ius l sibi ex eodẽ contractu vel transactione vindicare: adeò vt nec illud i huiusmodi vẽditionibus liceat dicere, qđ pretio statuto necessitas vẽditori imponat, vel cõtractũ vẽditionis perficere m, vel id n qđ emptoris

Contractus.} CASVS. Cõtraxicũ Titio uẽdẽdo fortè uł permutãdo, & cõfeci instrumẽtum super cõtractu, ita ut ex scriptura nõ solum ꝓbationẽ habeat, sz ẽt capiat substantiam. Dicitur ꝙ cõtract⁹ talis, uel alius q. cũq;, puta donatiõis vł trãsactiõis, nullã obtinebit firmitatẽ, nisi abbreuiatura q̃ fecit tabellio in quaterno suo vł schedula, ẽt in mũdũ sit recepta: & nisi i instrumento partes se subscribãt. anteq̃ enĩ mũdum sit cõpletũ ex abbreuiatura sola, nulla dr obligatio, nec ex ea abbreuiatura agi pt nec potest compellere uenditorem ut rẽ tradat, uel ut teneat ad interesse meũ. & hoc i pria. Hęc uera sunt & locum habent in istrumentis quę fiunt post legem istam, & in illis instrumentis quę tũc erãt cępta, nisi sup his transactum sit. id est iudicatum: sed instrumenta emptionalia q̃ erãt cępta tempore istius legis, debent cõpleri per iura, secundũ quod locum habẽt ante legẽ istam. & hoc in secũda. Si uero dedi arrhas, & nolo ꝑficere cõtractũ, ego ẽptor eas amitto. Si uero uẽditor nolit adimplere cõtractum per traditionẽ rei, restituet arrhas quas accepit in duplum. & hoc in tertia.

† al. deest hæc negatio.

† al. dationis.

† al. transactiones.

† Processerint.

c ¶ Contractus.} hac lege dicitur quando contractus dẽt perfici in scriptis. Contractus prout refertur ad donationem & transactionẽ, impropriè ponit: prout ad alia propriè: vt ff. de uerbor. signific. l. Labeo. §. contractum. Dicitur ergo hic contractus eo quòd conueniunt sic inter se. Accursius.

d ¶ Quas.} scilicet donationes. & dic de illis q̃ nõ excedunt q.ngentos solidos, vt j. de don. l. pen. Alij dicunt q̃ fiunt inter coniunctos, exigi scripturã: ẽt infra eã summã: vt j. de don. l. data. qđ nõ placet.

e ¶ Etiam arraharum.} ut in sponsalibus exercendis: ut j. de spõ. l. mulier. Et est hic arg. contra. M. ꝙ contractus arrharũ sit cõtractus per se: ut ff. de act. emp. & vend. l. ex empto §. is q uina. & sic põt hic locum habere condictio ob causam, ut no. ff. de cond. ob cau. l. fin.

f ¶ In scriptis.} scilicet, ut taliter nõ ualeat nisi scriptura facta. ar. s̃. de prob. cum res. secundũ Io. vel secundum P. & Azo. quãdo in cõtractu, uel ante cõueniũt vt scriptura inde fiat, gerẽtes i animo nõ prius contrahere quàm scribatur. secus si à pricipio simpliciter contrahant, & posteà ad probationem fit inde scriptura.

g ¶ Transactionem.} impropriè dicitur contractus. sic & in condictione indebiti, ut instit. quibus mo. re. cõtrahitur ob §. itẽ is quoq;. sed quia consensu fit transactio, ideo sic dicitur secundũ Io.

h ¶ In instrumento.} quæ dicuntur vulgo rogationes secundũ Io. & scheda, ut hic subiicit, est breuiatura & prothocollum: ut i auth. de tabel. §. illud. collat. iiij.

i ¶ In mundum.} mundum uocat instrumentũ in quo post factum rogationem omnia comprehenduntur. & dicitur à mundicia eo, qđ sine vituperatione debet esse.

k ¶ Absoluta.} id est subscripta à partibus: ut in authen. eodem. §. sed & si instrumenta. & §. oportet. coll. vi.

l ¶ Aliquod ius.} actionis uel obligationis.

m ¶ Perficere.} id est, adimplere. nam perfici dicit statuto pretio, ut j. de peric. & commo. rei uen. l. j. sed implere dicit per traditionẽ ut ff. de act. emp. l. si quis alienam.

n ¶ Vel id quod emptoris.} ꝯtra M. facit, qui dicit venditorẽ pręcisè teneri ad rẽ tradẽdã, vt no. j. de act. emp. l. si traditio. Itẽ quid si tradat vẽditor añ mundũ cõpletũ an dñiũ transferat. Bul. aliquãdo dixit ꝙ nõ, sed posteà mutauit ꝯsiliũ dicẽdo ꝙ sic: vt no. s. de suffra. l. vnica, & pro hoc qđ trãseat dñiũ ex inutili cõtractu est. ff. de dolo l. & elegãter.

Cõtractus ponitur propriè & impropriè.

Arrharum ꝯctus an ꝯctus per se.

Scheda qđ est. Mundum.

Dñium an trãsferatur ex inutili cõtractu.

l. & elegantèr. in prin. Item in contractu conditionali: vt ff. de iu. do. l. dotis. j. §. fi. & l. seq. & l. stipulationem. & j. de dona. ante nup. l. cum veterũ. Item quomodo rem repetet, cùm nõ possit pretium petere? Respõdeo, condicet rem cõdictione sine causa. nec ob. quod dicere solemus, ex cõtractu nominato traditum non posse condici: quia non est contractus nominatus, cum non sit ad huc perfectus, sed tantum initiat⁹. Sed de vsucapione põt quæri: si dominus non est tradẽs, an causam vsucapiendi pręstet? Rñ. nõ, nec mirum: nam cùm sponsa tradit sponso res, licet conditionalis si traditio, vt ff. de iu. do. l. plerunq;. §. si autem. fit tamẽ res sponsi, si hac mẽte tradat: vel nisi appareat qđ actum sit, sed non vsucapit dotem, nisi post nuptias secutas: vt ff. de vsucap. pro dote. l. j. & ij.

a ¶ Iam scripta.} ante legem istam.

b ¶ Emptionalibus.} secunda exceptio.

c ¶ Reddere.} cõdictione ex hac lege vel officio iudicis: vel actione ex eo cõtractu: vt ff. de act. empti. l. ex empto. §. is qui vina. & de contrahen. emp. l. sed Celsus. §. j. Et intellige dari directã ex empto cùm contractus tenuit: vtilem, quando nõ tenuit: quia mundũ nõ erat completũ. Sed quidã non dãt actionem ex eo cõtractu hoc casu. Item si quis est passus damnũ arrharum, an nihilominus teneatur ad interesse? Rñ. non secundum M. & Az. Ista est ratio. quia in datione arrharũ videor ponere spẽ meam. arg. ff. de precario. l. & habet. §. cùm quis. & j. de excep. rei iud. l. si causam. & j. de iur. delib. l. fi. §. si verò postquam. & §. sic autem hoc aliquis. & s. de re. credi. l. generaliter. §. siue autẽ. & ff. quemad. test. ape. l. sed & si quis. & j. de pac. do. l. fi. §. j. & s̃. de procur. l. maritus. & ff. de act. & obli. l. obligationũ ferè. §. fi. vbi tacite fit nouatio. An ergo agatur ad arrhas, aut ad interesse tãtùm, & in eo computentur arrhæ: sed H. dixit si agitur ad arrhas, nihilo minus potest agi ad interesse, & fortè quod consecutus est pro pœna .i. arrhas, in interesse cõputabit: quia cùm possit petere legalem & cõuentionalem, petita vna videtur in residuo tantũm agi. arg. ff. vi bo. rap. l. j.

d ¶ Repetitione.} deneganda venditore cõtento hac pœna secundum nos, vt modò dixi in emptore. Et no. secũdum H. quòd non dico referre quantũ ad ista, an sit data arrha loco pretij & arrhæ, vel arrhæ tantùm: quia illud ad aliud interest, vt dicetur. j. quando licet ab emp. di. l. j. & ij.

IVdices.} CASVS. Habebam causam cum Titio Bonoñ. erãt testes, q nouerũt de causa, Mutinæ. Dicitur ꝙ iudex illiùs ciuitatis corã quo ventilatur quæstio, potest mittere litigantes Mutinam, vel procuratores suos: & ibi testes ferẽt testimoniũ præsente vtraq; parte: quæ est corã iudice Mutineñ. & posteà negotium ad priores iudices reuertetur. Et ꝙ ita possint iudices facere, probatur per quãdam cõstitutionẽ Grçcam, quam nõ habemus. Idem est, si profero instrumentũ, quod dicitur suspectum, q.a si testes alibi sunt, ꝑ quos probare possim veritatẽ huius instrumenti, debet iudex ꝑmittere, vt accedã ad locũ, in quo testes degunt, & ibi recipiantur eorũ testimonia, quæ posteà ad priorẽ iudiceẽ referẽtur.

e ¶ Iudices.} scilicet, iubemus, vel sancimus subaudi: vel volumus qđ est inf. & incipe constructum, ea quæ.

f ¶ Vrbe.} Roma veteri vel noua, per excellentiam: vt insti. de iure naturali. §. sed quoties. Accur.

g ¶ Dispositimus.} id est, ad similitudinem eorum, quæ statuimus s̃. de iurecalum. l. ij. §. fin autem. & de rebus credi. l. penul. §. fi. & secundum hoc subaudi ea, & subaudi sancimus iudices &c. Vel verius dic, statuimus in Græca lege, quam non habemus. Accursi.

† Tenere.

† Et.

Arrhas perdẽs ad nullum aliud interesse tenetur.

interest, ei persoluere. Quæ tam in posteà conficiendis instrumẽtis, quàm in iis, quẽ iam scripta, a nõdum autẽ absoluta sunt, locũ habere ꝑcipimus: nisi iam sup his transactũ sit, vel iudicatũ, quę tractari non possunt: exceptis emptionalibus b tãtum instrumẽtis, iam vel in scheda, vel i mũdo cõscriptis, ad quæ præsentẽ sanctionem nõ extẽdim⁹ sed prisca iura i his teneri † cõcedimus. ¶ Illud etiã adiiciẽtes, vt † in posterũ, si quę arrhæ sup faciẽda emptione cuiuscunque rei datæ sunt, siue i scriptis, siue sine scriptis: licet nõ sit specialiter adiectũ, quid super iisdẽ arrhis nõ procedẽte contractu fieri oporteat: tamẽ & qui vẽdere pollicitus est; venditionem recusans, in duplum eas reddere c cogatur: & qui emere pactus est, ab emptione recedens, datis à se arrhis cadat, repetitiõe d earum deneganda. D. Kal. Iuñ. Constãtinopol. DN. Iustiniano A. ij. Cos.

¶ Iudices possũt cõmittere examinationẽ absẽtiũ testiũ iudici illius territorij, ubi testes degũt, & mãdare partib. ꝙ ibi cõpareãt: & hoc siue testes ꝓducant ad ꝓbationẽ, siue ad alicuius instrũi reprobationẽ. h. d. uel sic: Testiũ uel instrorũ receptio põt ex cã cõmitti iudici alterius territorij. h. d. no. Bal. uel sic: Siue testes petãt examinari ad ꝓbationẽ principalis negotij: siue ad cõprobationẽ alicuius instrũi ꝓducti: iudex põt cõmittere examinationẽ absentiũ iudici illius territorij, in quo testes degũt, commonereq; ꝑtes dẽt, ut adsint delatiõi sacramẽti ab ipsis testib. pstãdi. h. d. & no. Sali.

¶ Iidem A. Mennæ PP. LEX XVII.

IVdices, e siue in hac inclyta vrbe, f siue in prouinciis, secũdum † ea, q̃ dispositimus, g vt possint (si hoc ꝑspexerint) occasiõe testiũ in aliis locis degentiũ litigãtes vel procuratores h eorũ ibi destinare. vt depositionib. i sub vtriusq; partis ꝑsẽtia † factis, res k ad eos referatur: etiã i illis seruare volumus, q. ꝓlatis instrumẽtis fidẽ adhibere exigũtur, l vt si poposcerint in aliis locis, id eis facere † ꝑmittatur: & hoc si iustè peti iudex inuenerit, similis m ꝓferatur sẽtentia: n vt postquã in locis opportunis fides i strumẽto data, vel minùs o data fuerit, referatur negotium ad priorem p iudicem. D. viij. Id. Apr. Decio V. C. Coss.

IN AVTHEN. de testib. §. & quoniam. & §. hæc omnia. colla. vij. consti. ij.

¶ Receptio testium potest committi in ciuilibus causis, non in criminalibus. hoc dicit Bald. & Sali.

APud q eloquentissimũ aliquem iudicem, vel defensorẽ ciuitatis, siue à ꝓuincia i prouinciã, siue ab vrbe in vrbem, vel ab vrbe in prouinciã hæc petantur: sed hoc in ciuilibus tãtũmodò causis. Nam in criminalibus testes apud iudices repræsentandi sunt, & cùm res exegerit, r tormentis † subiiciendi.

¶ Sicut creditor tenetur facere debitori soluenti apocham solutionis: ita ecõtra debitor creditori facere unam antapocham, in qua contineatur se soluisse debitum creditori. quod est necessarium in annuis, uel menstruis debitis. h. d. Bal. & Sal.

¶ Iidem A. Demostheni PP.

LEX XVIII.

PLures s apochis, t vel redi-

h ¶ Vel procuratores.] alias vel procurator: & tunc plana est. alias vel per procuratores: & tunc dic vel, pro etiam vel saltem.

i ¶ Depositionibus.] id est, iuramentis, non autem dictis vt diximus. s̃. de testi. l. pen.

k ¶ Res.} id est, negotium. & hoc vt facilior sit probatio: vt hic, & sup. vbi de ratio. l. fin. & ff. de incen. rui. nauf. l. ne quid. §. đ his. & vt testes à suis non auocentur negotiis: vt ff. quemadmodum testa. ape. l. sed & si quis ex si gnatoribus.

l ¶ Exiguntur.} quia suspecta videntur prima facie: vt s̃. de probatio. l. penult. vnde per testes absentes vult dare fidem in instrumento.

m ¶ Similis.} scilicet, ei, quæ dicta est. sup. proxim. respon. j. vt possint destinare litigantes vel procuratores eorum.

n ¶ Sententia.} interlocutoria, vt ff. de arbitr. l. l. qualem. §. fin.

o ¶ Minus.} id est, non.

p ¶ Priorem iudicem.} respectu eius, apud quem sunt attestationes producta, dicitur prior iudex.

q ¶ Apud.} CASVS. Hæc generaliter sunt vera, quæ dicta sunt, siue petantur testes de prouincia in prouinciam &c. & quod dictum est, quòd iudex istius ciuitatis debet partes mittere ad loca, in quibus testes degunt, habet locum in causis ciuilibus. In criminalibus debent duci testes coram iudice, coram quo causa ventilatur, qui potest eos subiicere tormentis, si eos inuenerit vacillantes. Et not. quod dicta testium non debent manifestari alicui de partibus: sed debent claudi sub sigillo iudicis, qui recepit eorum dicta: & debenti sti testimonia sic recepta referri ad priorem iudicem.

q ¶ Apud eloquentissimum.} id est ordinarium. & subaudi, recipiantur testes. Sed contra videtur in auth. vt defunc. seu fu. §. illud. col. v. vbi dicit non demãdari testium receptionem. Sed dic habenti iurisdictionem potest demandari, vt hic: non habenti, non: vt ibi. vel ibi testes erant præsentes: hic non.

r ¶ Exegerit.] quia vacillant: vt ff. de quęsti. l. ex libero. in prin. & l. vnius. §. testes. & s̃. de testibus. l. nullum. & in auth. de testi. §. j. col. vij.

Plures.} CASVS. Locaui tibi fundum, conuenisti vt dares mihi omnia anno certam pensionẽ, puta. x. primo anno soluisti, secũdo & tertio & c. vsq; ad xx. an. de hac solutione feci tibi scripturã, in qua confessus sum, quòd tantum recepi nomine solutionis, & ei subscripsi: & tibi & non mihi parta est securitas. elapsis. xxx. an. tenuisti, nec aliquid recognitionis gratia soluisti: qualiter mihi succurrendũ sic, quæritur? Dicitur ꝙ duplici via. vna est vt retineã exemplum illius apochæ, quam dedi tibi: & vt in ea te subscribas. vel si faciam apochã de recepto, possum petere, vt facias antapocham de soluto: in qua cõtineatur, ꝙ à me talẽ fũdum recepisti sub annua pensione: & quolibet anno tantum soluisti nomine pensionis. & si hæc duo non faciam, nullum generabitur mihi pręiudicium, si habeã alias probationes, cùm id quod pro me introductum est, in læsionem meam non debeat retorqueri. Hęc quæ dicta sunt in colono, possunt intelligi in debitore. qui tenet mihi in c. sub vsuris, & per xxx. an. vsuras soluit, & ei de recepto feci apocham, & eandẽ dicat præscripsisse contra me in personali act. qua mihi tenebatur spatia. xxx. an.

s ¶ Plures.} scilicet, debitores vel coloni: vt subiicit.

t ¶ Apochis.] Apocha est r de receptis, puta cõfiteor me recepisse tantum: & à creditore fit, & dat debitori: vt ff. de cõd. indeb. l. fi. §. Titius. & ff. de fur. l. q tabulas. §. apocha. & de accepti. l. si accepto latũ. §. j. Antapocha vero est de solutis, & à debitore fit in hũc modũ, Cõfiteor me tãtũ

† al. deest, secundum.

† Concor. c. ij. cũ glo. sup verbo, admonendus ext. de testi.

† Fieri permittant.

† Concor. v. q. v. c. illi qu[illegible]

r Istud est de mente Bar. & B: l.

Antapocha.

vsurarum nomine, vel pensionis soluisse. & creditori datur. & dicitur ab ante, quia fit ante apochã, secũ Ia. Io. alij t vt B. dñt antapochã scripturam debitoris. s. qua confitetur se debere, quod diximus aphocã: 2 & dicunt ab anti, quod est ɔtra: quia fit contra primam obligationem: vt q̃a dr̃, confiteor me debere, quã uocant apochã. Tertij vt Ia. dicũt, ꝙ creditor scribit duas apochas, & dat eas debitori, ut vnam sibi retineat, & in alia se subscribat, & reddat eam creditori. quod non placet, vt hac. l. §. j.

1 Et malè ex mente Bar. & Pa.
2 Et bene Paul. & sic etiam apocha dicitur scriptura, in qua debitor confitetur se debere credi tori ex aliqua causa secũdũ eũdem.

a Perceptis. ʒ à dñis.
b Eas. ʒ s. apochas.
c Vacillare. ʒ per negationem enim res fit dubia: hic, & j̃. quibus ad lib. procla. non lic. l. iij. & de acqui. poss. l. nemo.
d Temporalem. ʒ imò est perpetua, quę est xxx. an. sed x. vel xx. esset temporalis. sed expone temporalem, id est causam habentem ex tempore. Itẽ no. hic, ꝙ annuę præstationi prescribitur. xxx. an. quod est cõtra M. 3 vt plene dices. j̃. de præscri. xxx. an. l. cum notissimi. §. si item. arg. huius legis dixerũt q dã, ꝙ si xxx. an. cessat in solutione colonus, fit domino præiudicium, & amittit possessionem, sed aliud si soluit, vt j̃. de præscri. xxx. an. l. male. & ff. de usur. l. cum qui dam. §. diuus. sed nos 4 non distinguemus, an soluerit: vt ff. de acquir. poss. l. quamuis. §. j. vel non, ut j̃. de pręscri. xxx. ann. l. ij. & ff. de usur. l. cum quidã. §. diuus. & dicta l. malè.
e Si volueris qui. ʒ s. dominus vel creditor.
f Exẽplar. ʒ s. apochę
g Eius. ʒ scilicet debitoris. Et dicitur apocha ista scriptura facta in præiudicium creditoris. Antapocha, quam facit dominus in præiudicium coloni vel debitoris.

† al. perueniant

3 Cuius opinio est vera eã intelligendo in annua præstatione non respectiua ad aliam principaliorẽ sed æquè principalẽ.

† al. inclusa his notis [] desunt.

4 Intellige glo. procedere, nisi colonus interuertisset possessionem domini: quia ab eo tempore incipere præscribere. xxx. annis ſm Paul. & Sal. Apocha. Antapocha.

tuum vel vsurarum perceptis, a si quando super his fuerit dubitatio exorta, eas b haberẽ se negãdo, ius agentiũ faciũt vacillare: c cùm coloni aduersus dñm certantes, & sibi iniquã fortè libertatẽ vindicãtes, vel debitores creditoribus suis temporalẽ d præscriptionem opponere cupiẽtes, ad easdem inficiationes perueniũt. † Qđ resecantes iubemus, vt in p̃fatis casibus, vel aliis priuatis similib. si voluerit e is qui apocham cõscripsit, vel exemplar f cũ subscriptione eius, g q apochã suscepit, ab eo accipere, (vel antapocham suscipere,) omnis ei licentia hoc facere cõcedatur, necessitate imponẽda h apochæ susceptori antapochã reddere: ita tñ, vt si hoc, is, q apocham cõscripsit. facere neglexerit, vel non curauerit: nullũ ei p̃iudiciũ ex eo, ꝙ antapochã nõ recepit, generetur: cũ hoc qđ pro quibusdam introductũ est, inferre eis iacturã minimè rõni cõueniat i æquitatis. Dat. xij. Kale. Octo. Chalcedone, Decio V. C. Coss.

Ex scriptura priuata prius approbata, itẽ ex scriptura forensi, i. facta corã iudice et ex scriptura publica fit cõparatio literarũ; et ij, qui eã faciunt, debẽt solenniter iurare ꝙ faciant remoto odio, uel grã, id est absq; corruptione alicuius pretij. Bal. Vel sic: Comparatio literarum potest fieri ex scriptura forensi uel publica, uel etiam priuata, prius tamen approbata: & hi, qui comparationem habẽt facere, debẽt prius forma hic scripta iurare. Et hoc est seruandũ ubique, & in comparationibus faciendis, nõ iam factis retractandis. h. d. Sali.

h Imponenda. ʒ per condictionem ex hac lege. Et dic reddere. i. dare, vt ff. de verb. sign. l. verbum reddendi. vel dic proprie: quia primo debitor fecit antapocham continentem tantum se soluisse, & creditori dedit, & creditor subscripsit, & debitori reddidit. repetit ergo nunc illam antapocham, cũ & pro eo faciat in eo, quod creditor subscripserat, dum modò det debitori apocham: uel facit apocham, in qua faciat debitorẽ subscribere, & non repetet antapocham.

5 Concor. cum hoc dicto glo. super verbo, monumenta. in ca. significauit. in med. extrà de test.

i Aequitatis. ʒ vt s̃. de legib. & constitut. l. quod fauore. & j̃. de secun. nup. l. generaliter. §. j. & ff. de leg. & senatuscon. l. nulla Accursi.

Diuisio.

Comparationes. ʒ Ista lex est solennis, & habet materiam intricatam iõ diuiditur in tres partes: quia primo pręmittit procemium. Secundò ponit statutum de causis. Tertiò ponit statutum de modis. Secũda ibi, Ideoque. Tertia ibi, Omnes. CASVS. Olim fiebat comparatio siue similitudo de priuata scriptura ad priuatã, p quã multę falsitates committebant, ut si Titius tenebatur Seio in decẽ & in instrumento confessus fuerit Seio in decẽ se teneri: ille negabat se instrumẽtũ scripsisse. fiebãt cõparationes ad istam priuatam scripturã per aliam similem scripturã. Hodie verò nõ fiet cõparatio literarũ ex priuatis scripturis, nisi ipsæ priuatæ scripturæ per quas uult probare, habeant subscriptionem trium testiũ: & qui superstites sunt iurent, ꝙ ipsi interfuerunt, quãdo instrumẽtum fuit factum: & iurent se subscripsisse omnes, uel saltem duo; alioqn si iam decesserint, non procedet cõparatio: nec aliter facienda est literarum cõparatio, etiã si aliquis pro ferat instrumentum, quo continetùr quod debeas mihi decem ad probandum illud, quo cõtinetur quod debeam tibi viginti: facienda est etiam cõparatio de instrumento publico ad instrumentũ publicũ: & de forẽsi an aliud forẽse. & hoc in prima parte. Qui verò petunt cõparationẽ, vel illi qui eam facere debent, utputa partes, in scriptura iurabunt, quòd neque lucri gratia, neq; alio faciunt, neq; fieri petunt comparationem huiusmodi, sed bona fide, & hoc in secunda. Habet autem locum hæc lex in omnibus iudiciis, & tãtùm in futuris negotijs non præteritis. & hoc in tertia.
K Comparationes. ʒ id est assimilationes.
l Chirographis. ʒ idest priuatis manibus scriptis Accur.
m Publice. ʒ id est apud iudicem, uel per publicam personam.

n In iudiciis. ʒ in iudiciis planum est. In cõtractibus dic ita ꝙ emebã à te, si tu ostenderes mihi instrumentũ emptionale: quod ostendis, & ego habeo illud suspectum. tu probas per quasdam aliàs literas, & sic falsitas in contractibus committitur.
o Sancimus. ʒ Nota propter futurum periculum euitandum aliquid prohiberi. sic suprà de rebus cred. l. generaliter. in prin. & ff. qui satis. cog. l. si fideiussor. §. fin. & de rei vendi. l. si verò. cum l. pręcedenti. & naut. caup. l. j. §. j.
p Subscriptiones. ʒ hodie idem & si non subscripserint, si tamen interueniunt tres testes: vt in authen. eo. tit. §. j. & ij. & §. si tamen quisquam. coll. vj. secundum H. vel verius hic loquitur de priuata scriptura, ex qua fit cõparatio: & quia per eam nitor vincere vel iuuare aliam, ideo magis solennis & authentica debet esse: ibi de ea ad quam. Item ibi super summa maiore quinquaginta aureorum. Vnde etiam tres exiguntur ibi, vt iurent, hic duo sufficiunt, vt hic subiicit. Accursius.
q Vt prius. ʒ quàm cõparatio fiat.
r Literis. ʒ dic id est subscriptioni.
s Eorum. ʒ testium.
t Deponentibus. ʒ id est iurantibus.
v Duobus. ʒ scilicet testibus, & facit pro M. qui dicit solennitatem testamenti posse per duos testes probari: licet. vij. exigantur in compositione, quod diximus. j̃. de bon. poss. secundum tabul. l. fin.
x Testium. ʒ Quas literas fecerant alibi: & cõstat eos fecisse hic, ex eo quòd subiicit, comparatio efficiatur. Sed quare tertij ad primum nõ fit recta via? Respon. in tertio non erant literæ cum testium inscriptione. Et no. hic & ex eo quòd subiicit, comparatio efficiatur, ſm hanc legem plenam fidem haberi comparationi. sed per auth. non sufficit sola comparatio: quia oportet argumento alio eam iuuari: ut in auth. eo. §. si quis igitur vult. & §. sed & si quis aut mutui. & §. oportet autem iudicantes. & §. si uerò nullus. & §. si verò tale aliquid contigerit. & §. si vero morian tur. & videtur committi iudici, an plenam faciat fidem comparatio, sed illud in publicis, in priuatis secus, quia ibi aliud exigitur argumentum. & sic potes hic legere auth. at si contractus, &c. & ibi plene de hoc dices statim. Accursius.
y Comparatio. ʒ scilicet literarum contrahentium & subscribentiũ, quòd si non inueniantur tales subscriptiones, fiet quod hactenus valuit vt in auth. eo. §. si verò nullus horum. Acccursius.
z Aliter. ʒ Alias est, non aliter, & hæc quoque plana. & alias naturaliter: & tunc dic, id est naturali ingenio alicuius: vel naturaliter, id est simpliciter natura literarum tantum inspecta. Variatio enim plerumque in literis etiam eiusdem inuenitur ex variis causis. ut in auth. eod. §. primo. Accursius.
a In semetipsum. ʒ hoc refertur ad id quod suprà dictũ est ex priuata scriptura nõ fieri comparationem, nisi habeat subscriptionẽ trium testium: licet, &c. vt quia profers contra me instrumentum à Titio factum quo continetur, quòd mihi debes decẽ vt approbes aliud quasi ab eodẽ factum. quo continetur me debere tibi centum. Vel dic emptor nõdũ numerato pretio instrumentum venditionis profert, ut res tradatur sibi: venditor negat eum scripsisse. vnde emptor producit prioris debiti instrumentum, in quo casu magis pro se quàm contra se facit. Sed hoc responsum corrigitur per authenticã, ad hæc. Item no. hic eo, quod dicit, licet, &c. & si partes velint consentire comparationi: quòd etiam consensu partium non potest aliter fieri comparatio, nisi secundum leges, vt argu. ff. de postul. quos prohibet.
b Ex forensibus. ʒ id est eorum, quæ conficiuntur in foro, id est in iudicio, puta acta, quæ fiunt per tabellionem, & generaliter quę formam publicam habent: sic dicta, quia eis vtimur in foro. Sed queritur, an forẽ si instrumento non scripto per manum publicam, sit fides adhibenda vt publico? Respon. non Sed arg. contrà. j. de donat. in donationibus.

† Aliter.
† Et.
† producẽte. al. procedente.
† Naturaliter.
† vel.
† al. cõparatione trutinãda.

Instrumenta forensia quę & vnde dicantur.

Omnes

a Omnes autem. ʒ Ex quibus instrumentis debeant fieri comparationes diximus: nunc autem quomodo.
b Ab his. ʒ s. peritis scriptoribus, quibus iudex committat: vt arg. j̃. de re mili. l. semel. lib. xij. & in auth. de non alie. §. quod autẽ. col. ij. Iurãt autem duo alij hodie. s. qui inducit instrumentum ad comparationem. & qui petit eam fieri, quòd non aliam habentes probationẽ, veniunt ad comparationẽ: nec circa eum aliquid egerũt, quod possit veritatem abscondere: vt in auth. eo. §. si verò nihil. & sic (quod est mirabile in hoc casu) bis de calumnia iuratur, & est speciale sed regulariter cõtra. per anteriorem auth. vt in auth. de iis qui in gred. ad ap. §. fi. coll. v.
c Scrinijs. ʒ id est, audientijs, sic dictę quia in scrinio, id est, in pectore principis sunt iura: vt j̃. de testa. l. omnium. Vel quia consueuerunt ibi esse scrinia: ut patet in palatio Bonon.

Iuramẽtũ calumniæ præstatur bis quãdoque.

Omnes a autem cõparationes non aliter fieri concedimus, nisi iuramẽto anteà præstito ab his, b qui comparationem faciunt, fuerit affirmatum, quòd neque lucri causa, neq; inimicitijs, neque gratia tenti, huiusmodi faciunt cõparationem. & hoc obseruari tam in oĩbus sacris nostris scriniis, c quàm in apparitione omnis sublimissimæ præfecturæ, necnon magisterię potestatis, cæterisque omnibus iudicijs, quæ in orbe nostro constituta sunt: his omnibus in posterum obseruandis. Comparationes etenim iam anteà factas retractari, extra periculũ minimè est. D. xiiij. Kal. April. Lampadio. & Orestà Coss.

IN AVTHEN. de iis, qui ingrediuntur ad appel. §. illud etiã iudicauimus. coll. v. consti. xj.

Adduntur ad l. C. alia duo genera scripturarum, ex quibus potest fieri comparatio, scilicet de scriptura, quæ producitur p partem aduersam, & de sumpta ex archiuo publico. h. d. Paul. de Cast.

AD hæc. ʒ CASVS. Dictum est in lege antiqua, quòd potest fieri comparatio priuatę scripturę ad priuatã habentem subscriptionẽ trium testium, & ex publico & ex forensi instrumento. addit autẽ duos modos. Pone quòd Titius p̃fert scripturã contra me a se scriptam, quã dico verã: ego profero aliam cõtra eum, quam dico ab eo Titio esse scriptam. dicit ꝙ bene potest fieri comparatio. Item si aliquod instrumentum de archiuo publico vel scrinio profero, fiet cõparatio ex alia scriptura, quę producitur ex archiuo publico.

AD hæc, ex iis literis, quibus aduersarius tuus vtitur, & profert, rectè petis examinationem d fieri. Item & charta, quæ profertur ex archiuo publico, e testimonium f publicum habet.

IN AVTHENT. de instrumen. cau. & fide. §. oportet. & §. sequent. coll. vj. constitu. iij.

Concor. c. peruenit post princ. xxx. q. j.

d Examinatione. ʒ per comparationes literarũ, puta producis literas tuas vel alterius contra me: ego eas confiteor. Vel tu probas, & induco aliã priuatã ɔtra te, & quã dico te vel eundẽ fecisse, & id p̃bo per ɔparationes literarũ, quas ɔ̃ me induxisti. Ideo corrigitur hic. l. ɔparationes. in eo qđ dicit, licet in semetipsum, &c. Alij dicunt, quòd & hic est attestatio, id est trium testium pręsentia. ADDITIO Dicas cum Pau. de Cast. ꝙ l. C. in nullo corrigitur, inquantũ dicit, licet in semetipsum: sed loquitur in alio casu, q̃ ista auth. quę loquitur, qñ una scriptura producebatur cõtra me per te, & alia per me contra te. At. l. C. loquitur, qñ utraque producebatur ab eadem parte: quo casu non põt fieri comparatio: q̃a põt subesse manifesta fraus. ita dicit ipse Pau. s̃. l. proxi.
e Publico. ʒ i. archa, in qua reponũtur publicæ scripturæ: ut ff. de pę. l. moris. §. solet.
f Testimonium publicum. ʒ Non dico, ꝙ publica sit, uel manu publica factum: quia sic nihil adderet, sed habet publicum testimonium, eo ipso ꝙ confitentur magistratus ex archiuo ea esse: uel eoipso ꝙ talia e rant signa in ea, qualia solent fieri, scilicet, manu commentariensis: ut ff. de iure fisc. l. in fraudem. §. quoties. Patet ex prædictis ex quinque generibus scripturæ fieri comparationes, s. ex priuatis subscriptis, ex publicis, ex forensibus, 1 & ex his duabus, quæ sunt in hac auth. Sed an cuili bet & à quolibet uel contra quemlibet? Respondetur secundum Ioan. sic, cùm simpliciter dicatur eam fieri. sed Hug. totum contrarium. Sic ergo dicit priuati ad priuatum tantum probandum vel improbandum. Item forensis ad forense tantum probandum vel improbandum. sic de publico & aliis: non autem publici ad forense, uel econtra: nec priuati ad publicum, uel econtra, cùm etiam diuersa forma fuit proposita. Sed Azo dicit, quando ex vno genere ad aliud, si sint eiusdem formę, ut ecce forense & publicum: nam forense potest formam habere publicam ADDITIO Aduertas, quòd opinio Ioannis volentis inter scripturas diuersorum generum posse fieri comparationem: communiter tenetur per docto, reprobatis opinionibus H. & Azo. quia non tractatur hic de comparatione formæ extrinsecæ seu qualitatis, sed de substantia literarum, & formæ extrinsecæ earum, vt sciatur si ab eodem sint scriptæ necne, secundum Bart.

Comparationes ex quibus generib⁹ scripturarum fiunt.

1 Gl. super verbo, viros. post me. in ca. quoniã cõtra de probat. dicit ꝙ scripturæ notariorũ iudiciorũ creditur sine testibus in his quæ gerũtur in iudiciis: secus in contractibus.

AT si contractus. ʒ CASVS Hoc addit, ꝙ si contractus fiat in ciuitate, & excedit libram auri, non credatur soli cumparationi liberarum: sed alij. testes adesse debent, qui de causa veritatem dicant.
g In ciuitate. ʒ secus si in agris: vt statim dices.

Ex duobus cõcurrẽtib. s. ꝙ cõtractus sit factus in ciuitate, & excedat librã auri: si produco schedulã manu tua scriptam de tali contractu, quã tu negas, nõ credit soli cõparationi sine alio argumẽto, i. sine testificatione testiũ deponentiũ, ꝙ uiderunt eã per te scribi, licet nõ interfuerint contractui. qđ olim non requirebatur: sed soli cõparationi stabat: ut in l. C. quæ tñ per hanc corrigitur in hoc. Pau. de Cast.

AT si contractus fiat in ciuitate, g & vnam libram auri excesserit; omnino † collationi h adsit augmentũ i † quodlibet, nec credatur ei soli. k

h Collationi. ʒ id est, comparationi.
i Augmentum. ʒ alias argumentum. quod dicitur in ea. auth. §. oportet.
k Soli. ʒ Not. hic effectum cõparationis. nam olim in totum credebat: ut l. comparationes & in auth. eod. in princ. Hodie verò quandoque committitur iudici, vt vnam qualemqualẽ inde assumat fidẽ, quod est in publicis, ut in auth. eod. §. si verò nullus horum. quãdoque plus etiam argumenti exigitur, vt hic. qñq; nullo mõ: vt qñ ab una parte instrumentu & vox una, ab alia verò sola cõparatio literarũ: ut in auth. eo. §. si verò tale. licet quidã dicãt aliter. s. plus testibus, quam instrumẽtis credi: qđ est falsum. & habent hic auth. hodie magis &c. quæ non legitur, sed intellige vt dixi. & est rõ, quia aliter, &c. vt in auth. e. §. j. Itẽ cautius fit hodie cõparatio. Nam distinguit, vtrũ fiat contractus sup minore summa librę auri, & tũc indistinctè duo testes sufficiũt, siue in scriptis, siue sine scriptis, siue à peritis siue non, siue in ciuitate siue extra: vt in auth. eo. §. ut autem. si Ae verò vltra, si quidem imperitus & ĩ ciuitate & in scriptis, tunc quinque, vt in auth. eo. §. oportet. si sine scriptis imperitus, vel econtra peritus in scriptis vel sine scriptis, tunc tres: ut in auth. e. §. si quis igit. & §. sed & si quis aut mutui. & §. sed & si instrumẽta. Et dr̃ in scriptis, qñ id agitur vt nõ aliter valeat, nisi fiat scriptura: vt innuitur in auth. eo. §. & hęc dicimus. & s̃. eod. l. contractus. in prin. Ex prædictis autem instrumentis fit cõparatio priuatæ quidem scripturæ, si super sint testes, & propriæ subscriptioni attestãtur, vel ꝙ eis pręsentibus est facta charta: & sic alio augmento iuuatur: vt hic, & in auth. eo. §. ij. & iij. si aũt est publica, tunc si superest tabellio cũ alijs, qui interfuerunt, siue etiam ipse solus non fit comparatio, sed creditur ipsi soli tabellioni. si vero nõ superest, sed minister vel annumerator superest, fit comparatio literarum tabellionis & signorũ, & nõ subscribentium. sed si nõ superest minister vel annumerator, tunc etiã subscribentium fit cõparatio: ut in auth. e. §. si verò moriant. & §. seq. & hoc in vrbe. in agris serua legem veterem: ut in auth. eo. §. hæc autẽ omnia. ut duo sufficiant, nisi contractus excedat quinquaginta libras auri: vt s̃. si cer. pet. l. fin.

Comparatio sola an plenè probet.

† omnimodo.
† al argumẽtum.

Comparatio qualiter fit hodie.

Instrumẽtũ, cuius fides semel ẽ approbata, dẽt iterũ produci, si aduersarius dicit se uelle et posse redarguere illud de falso: et si non producatur, hr̃ pro falso: nisi ille, qui nõ p̃ducit, se perdidisse solẽniter iuret, uel nisi sit lata s̃nĩa definitiua, quę in rẽ iudicatã transiuit. h. d. no. secundũ Bald. Vel sic: Postquàm instrumento publico, uel priuato in iudicio p̃ducto quis fidem imposuerit, non cogitur illud iteratò producere: licet de falso is, contra quẽ productum fuit, uelit id redarguere: nisi petens iuret, ꝙ credit se falsum illud posse probare: quia tunc cogitur iterum illud coram iudice criminis producere: nisi cã sit iã finita, et ex toto sopita. uel nisi iuret, ꝙ instrumẽtum sit casu perditum sine eius dolo uel culpa, & si hoc sacramentum pręstare noluerit, instrumento nulla fides in causa adhibenda erit. hoc dicit tota ista lex Salicetus.

Idem A. Iuliano P. P. LEX XX.

CVm quidã l † instrumentũ p̃tulerit, vel aliam chartulã, m cique fidem imposuerit, n

Gl. super verbo, mãdato in c. j. extra de p̃c. inducit hãc legem quod si dubitetur de mandato procuratoris. quia sigillum est incognitũ: debet fieri fides đ dc.

CVm quidam. ʒ CASVS Petebam à te. x. protuli instrumentum. apparuit suspectũm. dedi ei fidem per duos testes. vis vt illud iterũ producam, vt illud possis accusare de falso: an sis audiendus, quæritur? Respõ. quòd sic, si iures propter calumniam hoc te non petere, & quòd credis illud posse arguere de falso: quo casu inscriptione facta, in qua obligabis te ad pœnam talionis, nisi probaueris apud iudicem, compellar id iterum producere & hoc in prima. Si verò dixi me illud producere non posse quia perdidi, & illud non habeo: non aliter sum audiendus, quàm si iurem me illud producere non posse. & hoc in secunda. Si verò nolim iurare, nullam pœnam sustinebo aliam, nisi quòd scriptura illa viribus carebit, & perinde erit ac si cõfecta non fuisset. & hoc in tertia. Quod autem dictum est, quòd possis petere iteratò produci instrumentum cum solennitate prædicta, verum est vsque ad sententiam, sed post non, & hoc in quarta.
l Instrumentum. ʒ publicum.
m Chartula. ʒ quamcũq; etiam priuatam, quando est producibilis.
n Imposuerit. ʒ cum appareret su pectũ: ut s̃. eo. l. iudices. & s̃. de p̃ba. l. pen. vel dic imposuerit, scilicet per productiones.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Falsum.} s. accusando, nam etiam excipiendo dicere posset.
b ¶ Existimas.} Not. q sufficit semel exhibuisse, nisi iuret non calũniã di cã id se postulare, sed hodie nõ iuratur, cũ semel sit iuratũ, ut in auth. de iis, qui ingre. ad ap. §. fi. col. v. uel uerius hæc est alia cã à prima: quia hęc est criminalis. Et sic no. in criminalibus de calũnia iurari: ut diximꝰ s. de iur. calũ. l. j. in princ. & est simile iuramentũ. ff. ad exhi. l. Thesaurus.
c ¶ Pagina.} quæ inscriptiones debent fieri ab accusatoribus: ut dixi j. e. l. ij & criminaliter hic agitur. Sed quidã sumũt hic ar. q donec de crimine pôt agi criminaliter, quia viuit, qui dicitur cõmisisse crimẽ, nõ agitur ciuiliter, & pro eis. ff. de carbo. edicto. l. ij. & s. vbi causæ fi. l. j. & j. si ex fal. instru. l. & qui & s. eo. l. ij. sed falsum ẽ: vt j. ad leg. corn. de fal. l. domus. & l. fi. & s. de transact. l. si ex fal. & dixi. s. eo. l. ij.
d ¶ Sacramentum. 1} quia pręsumit q habeat eã, cũ habuerit tempore litis contestatæ. vt s. ad exhib. l. non ignorabit. Itẽ no. sufficit, si iuret; secus in creditore. vt j. de pig. act. l. si creditor. quia ille ex cõtractu tenet de dolo & lata culpa & leui hic nõ. Itẽ creditor liberatur eo pbato, hic autẽ nõ sentit tale emolumentum. & ideo sufficit si iure. & est simile huic. j. de iure do. impe. l. fin. § sin autẽ dubitatio. Item not. hic actore non probante cogitur reus se defendere per sacramentum, alioquin ptra eum pronũciatur: ut s. de proba. l. pen.
e ¶ Dolo.} de culpa enim in suis non tenetur: vt ff. solu. ma. l. etiam. §. j. in fi.
f ¶ Subtili reuerentia.} vt ff. de cond. inst. l. quæ sub cõditione. circa prin.
g ¶ Ei.} q. falsum dicit.
h ¶ Per solitam.} vt per in inte. resti. vel supplicationem factam præfecto prætorio.
i ¶ Et sopita.} vt s. de transa. l. fratris. & insti. de pœ. te. li. circa prin. & j. de agri. & censi. l. litibus. lib. xj. sed videt post sentẽtiã audiri: vt j. si ex fal. instru. l. j. & ij. quę sunt ptra. Solut. hic non soli instrumento habuit fidem iudex: ibi sic. Vel hic 2 quando ab initio fuit de hoc quæstio, ibi quando non. & hæc vera.

Ciuiliter agi de crimine an possit adhuc eo, qui illud cõmisisse dicit viuente.
† al. ueniat
1 Concor. c. ij. circa finem cum gl. j. extra de proba.
Actore nõ probante qñque cogitur reus se defendere.
Culpæ nomine nullꝰ tenetur in suis.
† al. erepta est.
† al. fecit.
2 Concor. cũ hoc fin. glos. super verbo. post sñiam post prin. in c. licet. extra de proba.
† Nolumꝰ. intell. huius tex. ponit Bñdic. de Plũb. in l. qui agnitis. nu. 23. ꝯ except.

posteà autẽ persona, contra quã ista chartula vel instrumẽtũ prolatum est, quasi falsum [a] hoc constitutũ redarguere nitatur: ne diutius dubitetur, vtrũ necessitatem ei, qui protulit, imponi oporteat repetita vice hoc proferre, an sufficiat ei fides iam pridẽ approbata; sancimus si quid tale eueniat, eũ, qui petit iterũ eam chartã proferri, prius sacramentum pręstare, q existimans [b] se posse falsũ redarguere, quod prolatũ est, ad huiusmodi venit petitionẽ. Quid enim si cùm nosset deperditã esse chartam, vel fortè cõcrematã, vel alio modo deminutã, hãc requiri assimulans, & ad difficultatẽ productionis respiciens, huiusmodi facit petitiõem? Et postquã hoc ab actore vel petitore fuerit iuratũ, & inscriptionũ pagina [c] apud cõpetentem iudicem deposita: tunc necessitatẽ imponi ei, qui protulit chartã, de qua quęritur, iterũ eam apud iudicẽ criminis proferre, quatenus possit apud eũ crimẽ falsitatis ventilari. Sin autẽ dicat non esse sibi possibile eã ostendere, quia per fortuitos casus huius copia ei abrepta sit: † tunc subeat sacramentũ, [d] q nec habeat eãdẽ chartulã, nec alij eã dederit, nec apud alium voluntate eius cõstituta sit, nec dolo malo fecerit, † quo minꝰ appareat ea: sed re vera ipsa chartula sine omni dolo [e] sit deperdita, & productio eius sibi impossibilis sit. & si tale subeat sacramentũ, ab huiusmodi necessitate relaxetur. Quod si prædictum iusiurandũ subire minimè maluerit: tũc quasi falsa chartula nullas habeat vires aduersus eum, cõtra quẽ prolata est, sed sit penitus euacuata. Neq; enim vlteriùs pœnã produci contra eos, qui non iurauerint, volumus: † cùm forsitan quidam subtili [f] reuerẽtia tenti, nec verum sacramentum prestare patiuntur. Eandẽ autem copiã ei [g] præstamus, donec cã apud iudicem ventilatur. Si enim † iã plenissimum finem accepit, & neque per appellationem suspensa est, neque per solitam [h] retractationẽ adhuc lis viuere speratur: tunc satis durum est huiusmodi querelæ indulgeri: ne in infinitum causæ retractentur, & sopita [i] iam negotia per huiusmodi viam iterũ aperiantur, & contrarium aliquid nostro eueniat † proposito. Dat. v. Kalend. Mart. Lampadio & Oresta V V. CC. Coss.

¶ PLVS VALERE, &c.
¶ *Quia p scripturã, de qua dictũ est, aliud fingitur quã sit uerũ, ideo dicit quod præualeat.*

I N contractibus.} CASVS. Emi fundũ: confectũ est instrumentum non me, sed vxorem meam emisse. nunquid veritas præfertur scripturæ, quæritur? Rñ. q sic, quia in contractibus, &c.
k ¶ In contractib.} Pręmitit aphorismũ generalẽ, spãlẽ subiiciẽs posteà, & pone casum vt s. qđ me. cau. l. si per impressionẽ. & ff. ad Mace. l. si filiusfamilias. j. §. pe. & l. sed Iulianus. §. mutui. & de leg. j. qui quartã. & de hęr. inst. l. quoties. §. j. & de do. inter vir. & vx. l. si sponsus. §. circa. & s. de pb. l. cũ pcib. & l. ad pbationẽ seruitutis. & j. đ emã. lib. l. j. & ij. & j. de do. l. nec ignorãs, & s. de trãs. l. cũ ea. & j. de ꝯ h. em. l. 3. & s. si cer. pe. si ex ptio. Sed vr huic. l. cõtrã. j. ar. tu. l. fi. sed ibi spãle, sicut & ff. de vsuf. le. l. si alij secundũ Io. vr ibi nõ cõstabat aliud actũ secũdũ R. Itẽ fallit hęc regula j. ad Velleia. l. antiquæ. ibi spãle. sic & in re iudicata fallit: vt ff. de re. iur. l. res iudicata. & in iureiurãdo. vt ff. de iureiur. l. sed & si possessori. §. itẽ si. & in transactione, vt ff. de iureiur. l. ij. & in repudiatione hereditatis: ut ff. de acqui. hęre. l. is qui putat. & in casibus illis vbi fictius ex sententia: ut ff. đ inof. test. l. Papinianus. §. fi. & de sta. ho. l. ingenuũ. & de lib. agn. l. j. §. fi. & l. ij. & iij. in prin. Itẽ & fallit hęc regula in obligatione literarũ post biẽniũ: vt j. de non num. pe. l. si intra. Item fallit: vt ff. de legat. j. l. iiij. & de sup. lega. l. Labeo.
l ¶ Veritas.} Hoc verũ est, ubi paratus est probare contrarium.

Scriptura i multis casibus pręualet veritati.
† al. aliquid nostro ueniat.

Plus valere quod agitur, quã quod simulatè concipitur.

TITVLVS XXII.

¶ *Veritas prępualet scripturæ, & simulationi. hoc dicit Sal.*

¶ Impp. Valerian. & Gallien. AA. Rufino. LEX I.

IN contractibus [k] rei veritas potius, quàm scriptura perspici † debet.

¶ *Cũ obijcit simulatio, dẽt inquiri ueritas facti h. d. Bald. Vel sic, Simulatio allegata apud iudicẽ est probãda. h. d. Sal.*

¶ Impp. Diocleт. Maximian. AA. & CC. Soteriæ. LEX II.

ACta simulata, [m] velut non ipse, sed eius [n] vxor cõparauerit, † veritatis substantiã mutare nõ possunt. [o] Quæstio itaq; facti p iudicem vel præsidem prouinciæ examinabitur. Dat. x. Kalend. Maij. CC. Coss.

¶ *Cõtractus emptionis intelligitur esse factus causa pignoris, maximè qñ apponitur pactum de reuendendo. h. d. Bar.*

¶ Iidem AA. & CC. Maximæ. LEX III.

EMptione [p] pignoris causa facta, non quod scriptum, sed quod gestum est, inspicitur. Dat. Kal. Maij, Sirmij. CC. Coss.

¶ *Breuis est, et in ista est simulatio de psona ad personã, et ideo inspicit uera psona, non simulata. h. d. Salic. Vel sic, Persona, quę uere contraxit, attenditur, nõ quæ simulatè fingitur. h. d. Sal.*

¶ Iidem AA. & CC. Decio. LEX IIII.

SI quis gestum à se, aliũ egisse † scribi [q] fecerit; plus actũ, quã scriptum valet. Dat. viij. Kal. Decembr. CC. Coss.

¶ *Erronea subscriptio uitiat actum. h. d. Bald. Vel sic, Subscribens se instrumento*

A Cta.} CASVS. Tutor rem pupilli emere non potest. & si simulat vxorẽ emisse, magis inspicienda est veritas, quàm quod simulatè actũ est: ut dicat nullam fuisse venditionem.
m ¶ Acta simulata.} fortè tutor erat, q administrabat, ideoq; rẽ pupilli emere non poterat, sed facit per vxorem. ff. de autho. tu. l. v. §. pupillꝰ. & de contrah. emp. l. si in emptione. § fi. vel in dignitate erat: vt ff. de contrah. emp. l. nõ licet. vel pone. vt s. qđ me. cau. l. si p impressionẽ. itẽ ẽt vt ff. pro soc. l. cũ duobus. & j. si qs alte. vel sibi l. multũ. & j. ad Velle. l. si cũ pater.
n ¶ Sed eius.} ad idem ff. de contrahẽ. empt. l. nõ licet.
o ¶ Non possunt.} neque in rei ueritate, neque in pręiudicio: & fit hæc simulatio de persona in personam. vt j. e. l. si quis gestum, aliàs à causa in causam, vt j. l. proxi.
E Mptione.} CASVS. Accepi. x. à te mutuò sub usuris, & obligaui pignus. tu timens ne diceris vsurarius, uel ne posses vsuras petere iure casu obstante: fecisti scribi in instrumento contractum emptionis & vẽditionis interuenisse, cum intercessit pignoris obligatio. vnde nõ scriptura, sed gestũ erit inspiciẽdũ.
p ¶ Emptione.} Simulauit creditor emptionẽ, & sic fecit fieri instrumẽtũ, cũ esset pignus: vt si ad diem redderetur pecunia res esset inempta. nõ valet, cũ sit in fraudẽ legis commissa: vt j. de pac. pig. l. j. ij. & iij. vel fructus uoluit lucrari, ne teneret cõputare in sortẽ: vel non videri vltra legitimam vsurã eos esse, vel euitare iura canonũ, q de usuris repetendis dñt. hęc q. dẽ nõ valẽt sic simulata. Quid autẽ si hoc iurauit? Rñ. idẽ 3 et s. de leg. & pst. l. nõ dubiũ in fi. & facit. j. & de contrah. ẽmp. l. si ancillã.
S I quis.} CASVS. Mutuasti mihi. x. quia maiores vsuras stipulari nõ poteras, supposuisti Titiũ, qui potuit maiores vsuras stipulari: & stipulatus est: & in instrumento Titius non tua persona comprehensa fuit. Actum, non scriptura, inspiciendum est. Vel pone casum vt in gl.
q ¶ Scribi.} Mutuatus fui decẽ, feci alium scribi in fraude vsurarum: vt j.

† al. aspici. al. prospici.
† Cõparauerat.
† Gessisse.
Cõtractus in fraudem legis non ualet.
3 Sing. secũdũ in §. fi. inst. de ... in glos. sup. ver. creditoribus.

vt j. de vsur. eos. §. fi. Vel pone in vendente, qui faciebat alios vendere: sicut & s. eod. l. ij. posui in emente. & sic differt hęc ab illa. Vel illa specialiter: hęc generaliter: Vel ibi publica charta fuit: hic non. & facit. j. si quis aliter vel sibi. l. cum propria. & j. ad Velleian. l. si cum. & j. de dona. inter virum & vxo. l. si filij.

Casum pone.

a S I falsum.} ¶ Procurator tuus cum deberet locare domũ mandato tuo vẽdidit eam, & fecit te subscribere, cũ crederes locationẽ, sed erat venditio. nec vt vẽditio, quia non cogitasti: nec vt locatio valet: cũ accipiẽs in hoc non cõsensit. ff. de cõtrahen. emp. l. in venditiõibus. & j. de dona. nec ignorans. & de rebus ali. non ali. l. ij. & manda. l. cũ mandati. & ff. de transac. l. cum Aquiliana.
b ¶ Velut.} instrumentũ locationis tu credebas factũ de locatione, & fuit factum de emptione.
c ¶ Non relegentem.] scilicet instrumentum.
d ¶ In vtroque.} s. contractu: nam in vẽditione non consensit, qui subscripsit: in locatione non cõsensit, qui accepit. sed sup. eod. l. j. vterque consensit veritati, & ideo valet.

¶ DE COMMOD.
¶ *Dixit supius de condictionib. quib. petitur qd dari: nunc de actionibus iis, quibus interesse petitur: quæ quia ex contractib. ueniunt, de his dicit pmittens de eo, qui gra accipientis contrahitur.*

E A quidem.] CASVS. Commodaui tibi equũ. sine culpa tua periit casu fortuito. an tenearis q̃rit? Dr q non: & hoc in prima. Si verò vt duceres ad bellũ tibi cõmodaui, & pepigi vt teneteris: si ibi periisset, teneberis. & hoc in secunda.
e ¶ Vi maiore.} cui resisti non potest, vt ff. quod metus cau. l. ij.
f ¶ Non solent.} iure cõtractus nisi vitio eius casus interuenerit: vt ff. eo. l. in rebus. in princip. & l. si vt certo. §. quod verò. & §. sequent. & instit. qui. mod. re. contrahitur ob. §. item is.

† Subscribenti non relecto, sed fidem habenti suasit, &c.
† al. Cicolæ.
Continuatio.
† Alizano. al. Elezano.

qđ nõ legit, putãs cõtinere id, quod mandauit, uel qđ sibi psuasum extitit, cùm aliud contineat: sibi non præiudicat. h. d. Salic.

¶ Iidem AA. & CC. Victori. LEX V.

SI falsum [a] instrumentum emptionis conscriptum, tibi velut [b] locationis, q̃ fieri mandaueras † subscribere te, nõ relegẽtem, [c] sed fidem habẽtem suasit, neutrum contractum (in vtroq; [d] alterutrius cõsensu deficiẽte) cõstitisse, proculdubio est. Dat. xiij. Kal. Ianuar. CC. Coss.

De commodato.

TITVLVS XXIII.

¶ *Commodatarius de casu fortuito non tenetur secundum simplicem naturam cõtractus, sed secundum naturam expressæ conuentionis potest teneri de casu fortuito. h. d. Bal. Vel sic: commodatarius nõ tenetur de casu fortuito, nisi se ad id adstrinxerit pacto. h. d. Salic.*

¶ Impp Diocletianus, & Maximianus. AA. Sciolæ. † LEX I.

EA quidem, quæ vi maiore [e] auferuntur, detrimẽnto eorũ, quibus res cõmodãtur, imputari non solent. [f] Sed cum is, qui à te cõmodari [g] sibi bouẽ postulabat, hostilis incursionis cõtẽplatione periculum amissionis, ac fortunã futuri [h] damni in se suscepisse [i] proponatur: præses prouinciæ, si probaueris eum indẽnitatem tibi promisisse, placitum conuentionis [k] implere eum compellet. Dat. vj. Kal. Iunij. ipsis AA. Coss.

¶ *Qui intentat certã speciem contractus, debet probare formam ex qua resultat illa species. h. d. Bald. Vel sic: cõmodator debet probare usum finitum, ad quem cõmodauit. h. d. secundum unam lect. Vel sic: Deducens certam speciem cõtractus, in iudicio debet illam probare si negatur. h. d. secundum aliam lect. Sal.*

¶ Iidem AA. Aulizano. † LEX II.

g ¶ Commodari.} ff. commod. l. si de damno.
h ¶ Futuri.} non est contra naturam contractus, sed præter.
i ¶ Suscepisse.] peciali pacto, non generali, vt dixi. ff. si quis cau. l. sed & si §. quæsitum.
k ¶ Conuentionis.} contractus enim &c vt ff. deposi. l. j. §. si conueniatur. & facit. ff. loca. l. si domum. & de contrahen. emp. l. si quis fundum.
C Vm eum.] ¶ Casus huius legis ponitur in glo. sed clarius dic sic. Commodaui tibi ancillam vsque ad annum ad faciendum certum ministerium, puta lanificium. adueniente tempore non vis eam restituere: quia dicis lanificium non esse completum. qualiter mihi succurratur, quæritur? Respon. quòd probabo me ancillam vsque ad tempus tradidisse: & eam recuperabo.
l ¶ Suscepit.] ex commodatione à socero tuo gener pro socero facit verba.
m ¶ Socerum tuum.} adito præside &c. quod est. j. Sed cur probat hic socer? imò commodatarius, qui affirmat ad certum vsum & tempus sibi commodatum? Respond. hic constabat ancillam cõmodatam ad certum vsum, puta lanificium: sed dicebat commodator, quòd ad certum tempus commodauerat. hoc probare debet. quia cõtra eum præsumit, quod vsque ad finem ministerij commodauerit secundum 1 Io. & sic añ tempus non debet reuocare, quod esset vsu finito: vt ff. commod. l. in commodato. §. sicut. Et dic quòd ancilla erat commodantis, vel aliena: non curo. ff. eo. l ita vt si fur. Vel aliter dicas, quòd ille commodatarius dicebat socerum suum ei donasse. nec obstabit. s. de probat. l. siue. quia ibi reali, hic personali actione agitur ex eo contractu.
n ¶ Huius rei.} id est, ad certum tempus.

1 Et bene secundum docto.

CVm eum, qui temporalis ministerij causa suscepit [l] ancillã, ad restitutionẽ eius bona fides vrgeat; cõsequẽs est, socerũ tuũ [m] huius rei [n] causa tradidisse ancillam, adito præside prouinciæ, probare: vt fidem susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur [o] agnoscere. Dat. prid. Non. Nouemb. ipsis AA. Coss.

¶ *Commodatarius tenetur restituere rẽ sibi ar commodatam ad pignorandum, postquam satisfecit debitum. h. d. Bal. Vel sic: Res ad pignorandum commodata extenuato debito est restituenda. h. d. Salic.*

¶ Iidem AA. Soteriæ. † LEX III.

DE restituendis rebus, quas marito † obligandas pro se dederas, [p] postq̃ [q] debitũ fuerit extenuatũ, [r] cõmodati [s] actionem etiã aduersus hæredes eius exercere potes. Dat. iij. Id. Apr. Sirmij, ipsis & Coss.

¶ *Breue est, & ideo nõ summat. h. d. Salic.*

¶ Iidẽ AA. & CC. Faustinæ. LEX IIII.

PRætextu [t] debiti [u] restitutio cõmodati † nõ probabiliter recusatur. Dat. xij. Kal. Decembr. ipsis AA. Coss.

De pignoratitia actione.

TITVLVS XXIIII.

* Græca Constitutio Seueri, & Antonini AA. ad Metrodorũ PP. Idib. Octobr. Apro & Maximo Coss.

¶ *Fructus & commoda rei pignoratæ sortem extenuant ipso iure creditore percipiente. h. d. Bal. Vel sic: Obuentiones rei pignoratæ a creditore perceptæ extenuant debitum. h. d. Sal.*

¶ Imp. Alexãder A. Demetrio. L. I.

QVod † ex opis [x] † ancillę, vel ex pẽsionibus domꝰ, q̃ pignori detineri dicis, pceptũ [y] est; debiti quã-

o ¶ Compellatur.} scilicet, commodatarius.
D E restituendis.} CASVS. Commodaui tibi codicem, vt pro te eũ obligares: soluto debito aduersus te, & aduersus hæredem tuum pro restituendo agam cõmodati.
p ¶ Dederas.} s. alicui.
q ¶ Postquam.} vel ante quandoque, vt statim dices.
r ¶ Extenuatum.} id est, solutum.
s ¶ Commodati.} distingue ergo, cum rem meã obligo pro alio: aut trado illi, vt obliget: aùt ego obligo pro illo. & si trado: aut gratis, & tunc datur actio commodati: vt hic. aut non gratis: & tunc p̃ scriptis verbis, vel locati, vt ff. de præscript. verb. l. rogasti. §. fina. Si autem obligo p alio: aut p pręsente: & tunc agitur mandati: vt ff. manda. l. qui si dem. aut pro absente: & tunc negot. gest. vt ff. eo. l. si certo. §. nunc vidẽdũ: & §. rem tibi. & ff. mandati. l. ex mandato. sed cũ ego obligaui, agam pig. actio. contra creditorem soluta pecunia. Agitur autem his actionibus, cũ transactũ est tempus ad quod obligari passus sum rem. aut si tempus nõ sit expressum, agam cũ diu est in solutione cessatum, vel facilis solutio est debitori, vt ff. mandati. l. Lucius.
P Rætextu.} CASVS. Debebam tibi x. commodaui tibi equum: prætextu debiti non vis equũ restituere, non probabiliter recusas eum restituere mihi.
t ¶ Prætextu.} nisi fecerit expensas iure commodati.
v ¶ Debiti.} à commodante commodatario soluendi, non probabiliter recusat commodatarius restituere rem commodatam, nisi debitum sit liquidum & commodatarius teneatur nõ in specie, sed ad æstimationem propter rei deteriorationem, siue ad interesse, & idem si commodatum consistit in pecunia, vt diues appareat. & ita loquitur. inf. de compensa. l. fi. & insti. de act. §. in bonæfidei. & nisi propter impensas probabiliter in re factas: nam tunc retinet, vt ff. eo l. in rebus. §. possunt. & de acqui. poss. l. si quis rem. sicut & aliàs. de condic. inde. l. si non sortem. §. si centum. ADDITIO. Quod hæc gl. s. dicit de pecunia commodata, intellige verum, si commodata sit vt quantitas. secus verò si vt species: quia tunc de ea iudicatur vt de specie. l. planè. j. §. j. & l. sed & si certos. ff. de leg. j.

† Soteræ. Rem meã si obligo p alio, quæ actio mihi competit.
† al. deest. marito.
† al. cõmẽdati.
† Quæ.
† al. opib.

¶ DE PIGNORATITIA ACTIONE.
QVod ex operis.} CASVS. Obligaui tibi ancillam vel fundũ pro x. quæ mihi mutuasti. quod ex operis eius, vel fructibus lucratus es, computabis tibi in debitum. si verò fundum deteriorem fecisti: teneberis ad damnum resarciendum, vel ad debitũ exonerandum. admissa compensatione in eo, quòd res deterior facta est per act. pig. h. d. cum l. sequent.
x ¶ Ex operis.] Dicis ò debitor.
y ¶ Perceptum,} vel percipi potuit, vt j. l. prox. & l. fin. & in f. de distr. pigno. l. fundum. & de pigno. l. si dominium. & ff. in quibus cau. pigno. ta. contra. l. cum debitor. & j. de partu pig. l. ij.

a ¶Releuabit.] vt ff. de pig. act. l. si pignore. in prin.
b ¶Reditor. Debiti] quia fidẽ adhibuisse debuit: vnde negligentia nocet ei. ff. cõmoda. l. iij. §. j. vbi dicitur, res quæ deteriorata redditur, reddi non videtur.
c ¶Necesse habet.] vt s. l. proxi. & j. de vsu. l. ex prædiis.
d ¶Cõstituit.] dolo vel culpa, id est faciendo qđ facere non debuit, vel omittendo, quod facere debuit. secus si seruos pro maleficiis coercuit: vt ff. eo. l. eleganter. in fi.
e ¶Obligatur.] vel ad damnum resarciendum, vel ad debitũ exonerandum: admissa compensatione in eo quòd res deterior facta est: vt j. eod. l. creditor.

PActum.] CASVS. Obligasti mihi rem tuam pro x. conueni, vt eã distraherem pecunia nõ soluta sua die: an pactum istud debitori pindicet, quo minus agat pigno. ad id quod excedit debitũ, si pro maiori pretio sit vẽditum: vel quo minus adimatur actio pigno. si non vendidi, vel dedi pro xx. cum non esset obligata pro x. vel dolo vendidi, vel ante diẽ, Dicit ꝙ nõ.
f ¶Pactum.] quod valet, vt j. de pac. pign. l. j. & ff. de pig. l. si fundus. in fin.
g ¶Debitori.] tale pactum nõ adimit, quin creditor possit petere.
h ¶Actioné.] si fortè creditor plus vendiderit. vt ff. eo. l. quamuis. in fi. & l. seq. & j. de iure do. impe. l. fi. §. si verò creditor. vel nondum vendidit, vel male vendidit, vel dolo malo, vel ante diem, vt inf. si vendi. pi. aga. l. j.

SI creditor.] CASVS Si rem, quam creditori meo obligaui, sine culpa sua lata vel leui perdidit, eam restituere non compellitur. & hoc in prima. Si verò dolo vel sua culpa amiserit, ipse mihi tenebitur, & hoc in secunda. Si autem soluta sibi pecunia dicit se rem sibi obligatam amisisse, non creditur eius assertioni, nisi manifestis probationibus hoc ostenderit: quòd si non probauerit, quanti mea interest, mihi condemnabitur. & hoc in tertia.
i ¶Sine vitio.] id est sine dolo, vel culpa lata, vel leui: de quibus tenetur creditor: vt institu. quib. mod. re. contrahi. ob. §. fi. & ff. eo. l. si cũ vendete. §. fi. & l. ea. & inf. de pig. l. sicut.
k ¶Perdiderit.] & ita fortuito casu amisit.
l ¶Non cogitur.] & ad debitum tenetur debitor. vt inf. e. l. prox. in fi.
m ¶Deprehenditur.] tenetur de dolo & lata culpa & leui.
n ¶Manifestis.] non manifestissimis, sed in crimine hoc obtinet, vt sup. de probat. l. sciant.
o ¶Rationibus.] & hoc ideo probatur, quia contrarium non monstratur.
p ¶Se perdidisse.] hoc probare debet secundum omnes, scilicet quòd perdidit pignus, vt j. de testa. l. publicati. & suprà de test. l. testium in fin. & de fide instrument. l. sicut. Sed an sine culpa se perdidisse probare debeat, sub iudice lis est, verbum Oratij. Bul. enim distinguebat, an debitor confiteatur amissum: vt tunc ipse debitor probet culpam. aut diffitetur, & tunc creditor probet amissionem: & per cõsequens causam amissionis probare debet, scilicet sine culpa se perdidisse. & pro eodem. ff. locati. l. si quis fundum. aliàs si quis domum. §. imperator. & infrà de peri cu. tuto. l. si tutor. & ff. de exceptio. rei iudica. l. si rem. sed M. & Ioann. & H. & Azon. & nos contradicimus. dicimus enim indistinctè debitorem probare debere culpam: vt ff. de proba. l. quoties. §. dolo. & de admi. tut. l. chyrographis: in fi. j. resp. & de leg. ij. l. omnia. aliàs. l. cum ita legatur. §. species. & j. e. l. si nulla, nec ob. d. l. ff. loca. l. si q s fundũ. §. si imperator. nec illa, si rẽ. quia ibi probat eo ipso, ꝙ nõ probatur cõtraiũ: vt j. qui mili. non possunt. l. fi. lib. xij. Itẽ pro nobis: quia potest vnũ esse sine altero: potest enim creditor probare amissionẽ: nec tamen sine culpa: Itẽ quia tantũ debet facere cõfessio debitoris cõfitentis amissum, quãtũ & si creditor probauit, nec plus nec minus. ff. de inof. testa. l. qui de inofficioso: in fi. Item nec debet creditor in eo probando grauari, quo probato non debeat releuari, vt s. de probatio. l. ad probationem. j. Ad l. autẽ de periculo tut. resp. vt ff. solut. matri. l. Titia. secundum Ir. Item arg. contrà huic. l. suprà de fid. instrum. l. fin. sed ibi solui.

ADDITIO. Limita opinionem istius gl. habere veritatem in his casib. fortuitis, qui de facili & frequenter eueniunt sine culpa possessori: vt sunt vis hostiũ, impetus aquarum, & similes. pro quo allegat Salic. hic l. si merces. §. culpæ. ff. locati. & l. pen. in princ. & ff. so. mat. secus in aliis casibus fortuitis, qui sine culpa præsumpta de facili non eueniunt: vt est furtum, & similes.

† Facit ad hãc legem glos. super verbo, fructus. ante finem. in ca. grauis. đ resti. spolia.

† al. sibi nexum.

...titatẽ releuabit. [a] Da. Kal. Octob. Antonino. iiij. & Alexãdro Coss.

Fructus qui debuerant pcipi, extenuãt sortem, sicut percepti. h. d. Bal.

¶Idem A. Victorino. LEX II.

CReditor, [j] † q pdiũ pignori nexũ † detinuit, fruct⁹ quos pcepit vel pcipe debuit, ĩ rationẽ exonerandi debiti [b] cõputare necesse habet. [c] & si agrũ deteriorẽ costituit, [d] eo quoque nomine pignoratitia actiõe obligatur. [e] PP. vj. Id. Decemb, Antonino. iiij. & Alexandro Coss.

Licet. sit data uẽdẽdi facultas, ñ min⁹ tñ põt interi auferri. h. d. Bal. Vel sic: Pactũ, ꝙ liceat creditori pignora uẽdere, ñ facit, ut si plus debito uẽdant, illud creditor sibi lucret. sed reddere debitori tenet. h. d. Sal.

¶Idẽ A. Hermeo, & Maximillæ. L. III.

PActum [f] vulgare: quod proposuistis, vt si intra certum tempus pecunia soluta nõ fuisset, pdia pignori vel hypothecæ data vẽdere liceret: non adimit debitori [g] aduersus creditorẽ pignoratitiam actionem. [h] PP. xij. Ka. Maij, Maximo ij. & Aeliano Coss.

Creditor non teneẽ de casu fortuito: qui tamen non præsumiẽ, nisi probeẽ. h. d. Bald. Vel sic: Creditor nõ tenetur de pignore pdito sine eius culpa uel ultio. Sali.

† Dioscoro.

¶Idem A. Dioscoridæ. † LEX IIII.

SI creditor sine vitio [i] suo argẽtum pignori datũ pdiderit, [k] restitueẽ id nõ cogitẽ [l] sed si culpæ reus deprehẽditur, [m] vel nõ pbat manifestis [n] rõnib. [o] † se pdidisse; [p] quãti debitoris ĩterest, cõdẽnari debet. PP. xiij. Kal. Maij. Iuliano. ij. & Crispino Coss.

† Probationibus.

Pignoris amissio per creditorẽ probari debet.

Casus fortuiti, qui non possunt præuideri, non ueniunt in contractib. bonæfidei, uel stricti iuris. h. d. Bal. Vel sic: Creditor de casu fortuito contingente in re pignorata nõ tenetur: nec à debiti petitione excluditur: nisi de contrario actum fuerit. h. d. Salic.

¶Idem A. Trophimæ. LEX V.

QVæ fortuitis casibus accidunt, cùm præuideri † non potuerint (in q bus etiã aggressura latronũ [q]) nullo bonæfidei iudicio pstanẽ: [r] & ideo creditor pignora, quæ † huiusmodi casu interierint, pstare nõ compellitur: nec à petitione debiti submouetur, [s] nisi inter contrahẽtes placuerit, [t] vt amissio pignorum liberet debitorem. PP. Idib. Apr. Fusco & Dextro Coss.

† al. prouideri nõ poterant.

† Ex huiusmodi cã.

Creditor teneẽ de dãno sua culpa dato tpe obligationis. Bal. Vel sic: Creditor tenetur pignoratitia pro damno illato in re pignorata eius dolo uel culpa: & necessarios sumptus in ea factos recuperat. h. d. Salic.

¶Imp. Gordianus A. Iuliano L. VI.

CReditor, qui fundos, [v] & † domos pignori, vel hypothecæ accepit, dãnũ ĩ ẽcidẽdis arborib. domib. q; destruẽdis ab eo datũ, in rõnẽ debiti deducere cogitur. Et si dolo, vel culpa rẽ suppositam deteriorẽ fecerit, [y] eo quoq; nomine pignoratitia actione tenebiẽ, vt talẽ restituat, qualis fuerat tẽpore obligatiõis. Creditor autẽ neccessarios [z] sumpt⁹, quos circa res pignoratitias † fecerit, exigere nõ prohibetur. † PP. xiij. kalend. Augu. Gordiano A. ij. & Pompeiano Coss.

† Vel.

† Pigneratas. al. prohibebitur. iij.

Vera amissio pdeẽ: simulata nõ pdeẽ. Bal. Vel sic: Creditor ñ teneẽ, si pignora siẽ pdita sine eius culpa: & pditio simulata psumitur, si posteà possidere reperitur. Sal.

¶Imp. Philippus A. & Philippus C Saturnino. † LEX VII.

† Saturnio.

SI nulla culpa, [a] seu segnitia creditori imputari põt, † pigno-

† Solet.

QVæ fortuitis.] CASVS Si creditor pignus sibi obligatum casu fortuito perdidit, vel per furtum: non tenebitur: nisi hoc conuenerit, vt si p casum fortuitum, aut alio modo amitteret pignus, non teneretur debitor soluere debitum.
q ¶Latronum.] qui palã homines spoliant: vt & j. depositi. l. j. & in authẽ. vt nulli iud. §. penul. col. ix. in furto autẽ dic vt ff. pro soc. l. cũ duobus. §. dãna.
r ¶Præstantur.] vt ff. de pig. l. si inter. §. quicquid. & inf. de pign. l. sicut. & ff. eo. si cum venderet. §. fi. & de nau. fœn. l. fœnerator. & ff. de fideiuss. amiss. in princ. & inf. de peri. & commo. l. mortis. & inf. locati. l. j. & iiij. & ff de con trahen. empt. l. fistulas. §. fi. & de peric. & commo. rei vendi. l. hoc ita verũ. §. fi. & ff. commod. l. si vt certo. §. nunc videndum. & ff. de reg. iur. l. contractus. & de adminiſt. rerum ad ciui. perti. l. ij. §. si eo tempore. & de præscript. verb. l. si tibi rem. ij. respon. & inf. manda. à procuratore.
s ¶Summouetur.] vt insti. quib. mod. re contrahi. obligat. §. fi. & j. de pigno. seruo. & inf. eo. l. pignus.
t ¶Placuerit.] specialiter & incontinenti: vt s. de neg. ge. l. negotium.

CReditor.] CASVS Obligaui fundum vel domum destruxisti. an damni ratio sit habenda, quæritur? Respon. quòd sic: & compensabitur in debiti inquantitatem. & hoc in prima. Idem est si dolo deteriorasti: quia act. pign. teneberis, vt tale restituas, quale recepisti. & hoc in secunda. Si quis verò sumptus vtiles vel necessarios in re pignorata fecerit, eos exigere poterit. & hoc in tertia.
v ¶Creditor.] qui fundos. Nota quòd hypotheca est in re immobili: pignus in re mobili.
x ¶Debiti.] id est in compensationem debiti.
x ¶Fecerit.] aliàs non & suprà fecit deteriorem. & facit. ff. eodem. l. eleganter. §. fin.
z ¶Necessarios.] & vtiles vt ff. eod. l. si necessarios. & j. de pigno. in sum ma. moderatos tamen: vt ff. eod. l. si seruos.

Hypotheca & pignus differunt.

SI nulla.] CASVS Damnum sine culpa creditoris rerum amissarũ non ad creditorem, sed ad debitorem pertinet. & hoc in prima. Si verò creditor simulat se amisisse, cùm non amisit: si possidet, debitor aduersus eum experietur pignoratitia act. & hoc in secunda.
a ¶Si nulla culpa.] in faciendo: segnitia in omittendo: nam de vtraque tenetur:

tenetur: vt ff. eo. l. si seruos. & l. eleganter.
a ¶Pertinet.] vt s. eo. l. si creditor. in princ. & l. quæ fortuitis. & j. de pigno. l. sicut. & l. seruos.
b ¶Experiri potes.] & facit j. de distrac. pig. l. qui sub imagine.

PIgnus.] CASVS. Cùm pignus in bonis debitoris remanet: si perit sine culpa creditoris, debitori non creditori perire dicitur. Si ergo librum tuum mihi obligasti, & in horreo deposui, & periit: tibi, non mihi periit. & nihilominus habebo aduersus te debiti persecutionem.
c ¶In bonis.] i. dominio: vt hic, & ff. de distra. pig. l. rescriptum. in prin. vt ff. de ædil. edic. l. quis sit fugitiuus. §. pignori. & ff. qui & à quibus ma. lib. non fi. l. generaliter.
d ¶Ideoq;.] non est bona ratio. adde ergo, cùm creditoris culpa nõ interuenerit.
e ¶Ipsi perire.] nisi creditori culpa possit imputari, vt sup. l. proxi. vel pactum, vt s. titu. proxi. le. j. vel mora: vt ff. deposi. l. si in Asia. §. fina.
f ¶In horreis.] & in tutiori loco reponi non poterant, vt ff. de dam. infe. l. vtique. & de admi. tuto. l. tutor pro pupillo. §. j.
g ¶Publice.] No. ar. ergo, quòd non intelligitur culpa, quam consuetudo admittit. sic ff. de ædili. edict. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonem. & argu. ff. ad Maced. l. iij. Accur.

NEc creditores.] CASVS. Mutuauit tibi x. p eis. x. rem tuã mihi pignori obligasti: & eam tenui spatio x. an. interpresentes. xx. inter absentes, an tibi debitum offerẽti opponi possitã me vel à successore meo lõgi temporis præscriptio, quæritur? Dicitur ꝙ non. sed si debitam quantitatem offerres, & non eam recipere velim: debes eã cõsignare & deponare: et debes probare rem mihi obligatam. & si neges pecuniam me tibi mutuasse: pbare debeo me tibi mutuasse siue numerasse: siue possideam rem obligatam, siue tu. & si hoc probato & oblato à te debito, & me recipere nolente consignato & deposito, facilis erit tibi pignoris liberatio. & hoc in secunda.
h ¶Successerunt.] in ius vniuersum. secus in emptoribus, vt j. si aduersus creditorem. l. diuturnum. & est ratio, quia emptor tenetur tantùm rei vendicatione debitori. hic autem etiam pignoratitia, quæ est personalis, & sic durat xxx. annis, vt s. de consti. pec. l. ij.
i ¶Et deposita.] vt j. de vsur. l. acceptam. in indicio autem sola oblatio sufficit, vt ff. eo. l. si rem. §. fin. & l. aliena. §. j. & ff. quibus modis pig. vel hypot. solui. l. item. §. j.
K ¶longi temporis.] scilicet. x. vel xx. annorum: quia personalis est pignoratitia, vt j. de distrac. pigno. l. vltim. & ideo eius vita. xxx. annis durat, vt d. l. de constitu. pecu. l. ij. & j. quib. non ob. long. temp. præscript. l. neque mutui. Sed quando nascatur. dic vt ff. eod. l. si rem. §. omnis. Videlicet hæres non præscripsit: quia successor est scientiæ eius: vt ff. de diuer. præscrip. l. an vitium. quia ergo creditor non præscripsit propter conscientiam rei alienæ, vt ff. de vsucap. l. pignori. non dico propter malam fidẽ, sicut fructuarius & colonus, vt instu. per quas personas acquiritur. §. sed bonæ fidei. Idem in hærede. Sed an longissimo tempore præscribet? Ioan. vtique.
l ¶Possunt:] quantum ad cursum vsurarum.
m ¶Originem.] id est, te obligasse ei rem & tradidisse, & sic præsumitur habere hodie: quia ab isto habuit. aliàs secus: nisi possedisset tempore litis contestate, vt s. ad exhiben. l. non ignorabit. cum ergo possidere præsumatur rei vendicatione tenetur: aliàs non teneretur, vt sup. de ali. iu. mu. cau. fa. l. j.
n ¶Dominium debes.] sed an creditor poterit dicere, non es dominus tu debitor, qui agis rei vendicatione? Quidam quòd non. quia non potest referre quæstionem dominij, cùm ab eo causam habeat: & pro eo hęc lex. & j. de non nu. pecu. l. j. & j. de præsc. xxx. ann. l. si quis emptionis. §. sed hæc contra super. Tu dic quòd potest: vnde etiam dominum se esse tunc debet pbare. & quòd hic dicit sufficere probare originẽ, verũ est, nisi referatur quæstio dominij. Vel dic probare hic originẽ sufficit, vt præscriptio nõ opponatur. Vel dicit vendicari dominium, id est rem suam per pignoratitiam actionem. & de hoc dixi. j. de præscri. xxx. an. l. si quis emptionis. §. pen.
o ¶Se tueri.] cùm ipse possidet.
p ¶Probandi.] si quæstio sit, an debeas vel nõ.
q ¶Tu.] s. debitor.
r ¶Per vendicationẽ.] id est, per quasi seruianã vel hypothecariam: quæ idem est, vt inst. de actio. §. item seruiana.
s ¶Inducitur.] vt creditor probet debitum.
t ¶Et tibi.] s. eo pbato.
v ¶Difficilis.] s. de iure, etiam post longum tempus: nec potest creditor obiicere, quare tam longo tempore debitorẽ dimiserit: vt hic, & infrà de non nu. pec. l. j.
x ¶Vel oblatione.] vt j. eod. l. fina. & de pignoribus. l. creditor. & de lui. pigno. l. fin. & de compẽsatio. l. inuicem. & ff. de mi. l. ait prætor. §. j. & j. de vsur. l. acceptam. Accur.

† Eum;

rum amissorũ dispẽdium ad periculũ eius minimè ptinet. [a] ¶ Sanè si simulata amissione etiamnũ eadẽ pignora (vt asseueras) à parte diuersa possidentur, aduersus eã † experiri [b] potes. PP. viij. Kal. Mart. Præsente & Albino Coss.

Res perit domino rei: et nõ est in culpa, q facit, qđ fieri est consuetũ, uel q facit qđ facit maior pars hominũ. h. d. Bald. uel sic: Pignus repositum in loco, in quo pignora publicè consueuerunt reponi, non perit periculo creditoris: nec debitor propterea liberatur à debito. h. d. Salic.

¶Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Georgio. al. Gertio. LEX VIII.

PIgnus in bonis [c] debitoris pmanere, ideoq; [d] ipsi perire, [e] in dubium non venit. Cũ igiẽ asseueres ĩ horreis [f] pignora deposita: consequens est, secundum ius perpetuũ pignoribus debitori pereuntibus (si tamẽ in horreis, quibus & alij solebant publicè [g] vti, res depositæ sint) personalem actionem debiti reposcẽdi causa integrã te habere. PP. vj. Nonas Maij. Mediolani AA. Coss.

Soluto debito, uel oblato & cõsignato legitimè, creditor possidens pignus cõueniri põt à debitore duplici uia: s. rei uendica. et pignoratitia directa. Ecõtra aũt si debitor possidet, nec debitũ sit solutũ, uel legitimè cõsignatũ: cõuenit à creditore hypothecaria, pscriptione longi tpis non obstãte ĩ aliquo casuũ pdictorũ. h. d. Bal. uel sic: Debito uero soluto uel oblato cõsignato & deposito, debitor à uẽdicãdo pignore nõ põt summoueri longi tpis pscriptione: tñ agens rei uindicatione debet probare cãm suæ intentionis: & creditor excipiẽs de pignore uel agẽs hypothecaria dẽt pbare suam exceptionem uel hypothecariæ actionẽ à qua debitor liberatur, si probet debitum solutũ uel oblatum & depositum. h. d. Salic.

† Appolodotę.

¶Iidẽ AA. & CC. Apollodoræ. † L. IX.

NEc creditores, nec q his successerũt, [h] aduersus debitores pignori quondã res nexas petẽtes, reddita iure debiti † quãtitate, vel his non accipiẽtibus, oblata, & consignata, & deposita, [i] longi [k] temporis præscriptione muniri possunt. [l] vnde intelligis, quòd si originẽ [m] rei † probare potes: aduersario tenẽte, vindicare dominiũ [n] debes. ¶Vt autẽ creditor pignoris defẽsionẽ † se tueri [o] possit, extorquetur ei necessitas probandi [p] debiti: vel si tu [q] teneas, per vindicationem [r] pignoris hoc idem inducitur: [s] & tibi [t] nõ erit difficilis, [v] vel solutione, vel oblatione, [x] atque solẽni depositione pignoris liberatio. Da. Nonis Maij, ipsis CC. & Coss.

Actio pignoratitia est personalis.

Pignus suũ vendicanti an possit dici, non est dominus.

† debita.

† Facit ad hanc l. gl. ij. in c. vlti. post princi. gl. ex. de pscript.

† Defensione.

Pignoratitia cõpetit soluto debito. hoc primò. Creditor nõ põt hypothecã sine pacto, uel iudicis decreto inuadere. hoc dicit secundo. Bald.

¶Iidẽ AA. & CC. Ammiano. † LEX X.

† Damião.

PIgnoris causa res obligatas [y] soluto debito restitui debere, pignoratitiæ actiõis natura declarat. [z] quo iure, † si titulo [a] pignoris obligasti [b] mancipia, per eandem actionem [c] vti potes; nec creditor citra † conuentionem, [d] vel præsidalem [e] iussionem debiti causa res debitoris arbitrio suo auferre potest. Dat. v. Kal. Ianua. Sirmij ipsis CC. & Coss.

† Modo.

Fructus extenuãt sortẽ: qđ intellige, qñ cũ sorte recipiunt functionẽ, uel à principio, ut pẽsio domus, uel ex post facto, quia sunt cõsumpti: uel quasi, puta cõmisti, ita ꝙ non pñt discerni. Bal. uel sic: Creditor fructus pceptos cõputat in sortẽ, & residuo soluto, pignus teneẽ restituere: nec longi tpis pscriptionẽ põt opponere. h. d. Salic.

† Extrà.

¶Iidẽ AA. & CC. Hercisco. † LEX XI.

† Saturnino. al. Herisco. al. Erusco.

QVo minùs fructuum, quos creditor ex reb. obligatis

PIgnoris.] CASVS. Soluto debito res obligata per actionem pignoratitiam, restituenda est. si ergo mãcipium mihi obligasti, & debitũ soluisti, per act. pign. mancipium poteris recuperare. an verò si non soluisti, propria auctoritate possis res tuas mihi obligatas inuadere, quæritur? Respõ. quòd non, nisi ab initio conuenit: vel iussus iudicis interuenisset.
y ¶Obligatas.] & traditas.
z ¶Declarat.] vt inf. de lui. pig. l. fi. in fi. Et quod dicit soluto. dic vel aliàs satisfacto, vt ff. eo. l. si rem. §. omnis.
a ¶Titulo.] non est titulus, sed dic, id est, modificatione possidendi.
b ¶Obligasti.] id est, tradidisti.
c ¶Actionem.] pignoratitiam, non tua auctoritate.
d ¶Conuentionem.] vt si conuenit, vt non soluto debito liceat creditori auctoritate sua rem accipere obligatam.
e ¶Vel præsidalem.] per quam licet etiam sine pacto: sed si nullum horum interuenerit, & creditor abstulerit sua auctoritate: tenetur. l. Iulia de vi. & incidit in edictũ diui Marci: vt ff. quod met. cau. l. extat & l. pen. Item vi bonorum raptorum. si res est mobilis, vt inf. vi bono. rapto. l. res. quamuis autem ex conuentione liceat auferre: tamen ciuilius faciet cũ iudicis auctoritate, vt l. contraria. j. de pigno. l. creditores. Item adhuc contra. ff. de damno infect. l. vtiq; sed ibi inquilinus erat suspectus ne recederet, vel ibi locator quodammodo etiã prius videtur habere possessionem pignoratitiam, vnde meritò sua auctoritate capit, vt argum. ff. in qui. cau. pigno. ta. contrahitur. l. est differentia.

Creditor pignus vel hypothecã inuadẽs ppria auctoritate qua actione tenetur.

QVo minus.] CASVS. Si prædium mihi obligasti, & certo spatio. x. vel xx. an. fructus percepi, an facta compensatione fructuum & debiti, vsq; ad concurrentem quantitatem; & residuo soluto vel oblato, con-

Universidad de Deusto Biblioteca

consignato & deposito, me restituere nolente tibi prædiũ pignoratũ obstare possit longi temporis præscriptio, quæritur? Dicitur quod nõ. Viui.
a ¶ Accepit. ʒ vt supra eod. l. j.
b ¶ Soluereĩ. ʒ cõsignatiõe tñ eius fcã: vt dixi. s. e. l. nec creditores. ĩ fin.
c ¶ Durant. ʒ nec perdita, nec diminuta: alias non tenetur, nisi in culpa fuerit: vt s. eo. l. creditor qui fundos.
d ¶ Defenditur. ʒ scilicet creditor: vt & dixi. s. eo. l. nec creditores. & facit. ff. de vsur. l. debitor.

Creditores.

Continuatio.

al. his notis [] inclusa desunt.

¶ DE INSTITORIA ACTIONE.

¶ *Dixit qualiter ex nr̃is conueniamur contractibus: nunc qualiter ex alienis, & de duob. generibus contractuũ pmittit, in quibus insolidũ tenemur. Vel dixit de pignore, qđ est accessoriũ: nũc de alijs accessorijs. Est. n. in contrahente seruo uel filio obligatio principalis, naturalis & ciuilis, uel naturalis tantum.*

CASVS.

Seruus.] Si seruum tuum alicui stationi præposuisti ad emendum frumentũ, vel vendẽdũ: quærit, quæ actio locũ habet? Rñ. q institoria. & hoc in prima. Si verò in eã cam ei mutuaui. x. quã act. te habeã obligatum? Rñ. q institoria. & hoc in scđa. Si verò nõ in eã forte cãm mutuaui, sed in rẽ tuã versa est: de in rẽ verso habebo te obligatum.

propone res.

e ¶ Seruus. ʒ nam & serui & omnes possunt esse institores. vt ff. eod. l. sed & si quis meã rẽ. §. parui.
f ¶ Vel. ʒ pro id est.
g ¶ Negotiationi.] dominicæ, non peculiari, qñ non institoria, sed tributoria sibi vendicat locum: ff. eodem. l. sed & si pupillus. §. penult.
h ¶ Faceret. ʒ id est accipere mutuum.
i ¶ Ei permissum. ʒ tacitè vel expressè.
k ¶ Probetur. ʒ quod fieri intelligitur, quando ad emendas merces eũ præposuit: nisi nominatim hoc prohibuerit: vt ff. de instit. l. cuicunque. §. non tamen. & §. sequen. & ff. ad Macedo. l. sed Iulianus. §. interdum. Et argu. ff. de exer. act. l. j. §. non autem. Et no. quòd ad hoc quòd ista actio locum habeat, tria cõcurrere oportet: vt in exercitoria, scilicet quòd ei mutuaueris pecuniam in eam causam, in qua est præpositus expresim vel tacitè. Item quòd scias eum præpositum in eam causam: licet Ia. in hoc contradixerit. Item quòd in eo loco mutues, vbi res ex pecunia tua comparanda reperiatur: vt ff. de exerci. l. j. § non autem. & l. fina.

Exercitoria locũ habet tribus concurrentibus.

l ¶ Proposita. ʒ de in rem verso: vt j. l. proxi.
Ex contractibus. ʒ CASVS. Seruo meo pecuniam mutuasti, & in rem meam versa est: præposui seruum alicui negotiationi, & in eam causam mutuasti ei: habebis me obligatum insolidum: licet aliàs de cõtractibus seruorum domini duntaxat de peculio teneantur.
m ¶ Eorum. ʒ scilicet dominorum.
n ¶ Posse. ʒ scilicet dominos. Accursius.
o ¶ Dubium non est.] ad hoc concor. ff. eod. l. cuicunq. in princip. & si non est dominus soluendo, conuenitur institor, si est homo liber: vt ff. de instit. l. j. in fi. & l. ij. Accursius.
Institoria. ʒ CASVS. Si penes seruum tuum, quem mensæ nummulariæ præposuisti, aliquam quantitatẽ pecuniæ in eam causam vt meã cum tua cãbirem deposui: si probem depositum, & non redditũ pbas: eo ipso quòd non probatur contrarium: habebo te obligatum institoria.
p ¶ Potest probari. ʒ qđ est eo ipso, q contrariũ non probatur: vt j. qui mili. nõ poss. l. pe. & fi. lib. xij. nec enim iste deponens probat nõ redditã, cùm sit negatiua: vt s. de prob. l. actor. & dic depositam: vt tamen si vellet vteretur: vt ff. si cer. pe. l. si quis nec causam. Vel deposuit cum posteà cambire secum proponebat: alter non contraherent in causam, in qua esset præpositus. & facit ff. eo. l. cuicunq. §. sed & si in mensa.

accepit, habita ratione, ac residuo debito soluto, vel, (si per creditorẽ factũ fuerit, quo min9 solueret) [oblato, cõsignato; & deposito] pignora, quæ ĩ eadẽ causa durant, restituat debitori: nullo spatio longi tẽporis defẽditur. Da. xij. kal. Decembr. CC. Coss.

De institoria, & exercitoria actione. TITVL. XXV.

¶ *Ex contractu serui institoris dominus tenetur institoria in solidum. sed si non est institor, tenetur dominus, quatenus in rẽ suam est uersum. h. d. Bal. Vel sic: Seruus institor domini, ex causa suæ institutionis, obligat dominum insolidum. non institor uerò, uel ex causa non suæ institutionis, obligat de in rem uerso tantum. h. d. Sal.*

¶ Imp. Antoninus A. Hermeti. LEX I.

Seruus tuus pecuniam mutuam accipiendo ita demũ te institoria actione obligauit, si cũ eũ officio alicui vel negotiationi exercendæ præponeres, etiã vt id faceret, ei permissum à te, probetur. Quòd si hæc actio locum non habeat, si quid in rem tuã versum probabitur, actione in eam rem proposita, cogeris exsoluere. PP. viij. Kalen. Septemb. Duobus, & Aspris Coss.

¶ *Ex contractibus serui dominus de peculio dũtaxat tenetur: nisi alia ratio augeat obligationem, ut præpositio uel uersio in rẽ domini. hoc dicit Bald. & Sali.*

¶ Imp. Alexander A. Callisto. LEX II.

Ex cõtractibus seruorũ quamuis de peculio duntaxat domini teneãt: de eo tamẽ q in rẽ eorum versum est, vel cũ institore ex causa cui præpositus fuit, contractum est: etiam in solidum cõueniri posse, dubium nõ est. PP. iij. Kalend. Maij, Alexandro A. ij & Marcello Coss.

¶ *Ex deposito facto penes institorẽ, tenetur dñs. h. d. Sali. Vel sic: Ex illo contractu datur institoria, uel exercitoria, qui celebratus est ob causam, in quã fuit positus. & itelligo tacitè uel expressè. h. d. Paul. de Castr.*

¶ Idem A. Martiæ. LEX III.

Institoria tibi aduersus eũ actio cõpetit, à quo seruũ mensæ præpositũ dicis: si eius negotij causa, quod per eũ exercebatur, depositam pecuniã, nec redditam, potest probari. PP. Non. Maiis, Agricola, & Clementino Coss.

Deposita pecunia. Reddita.

¶ *Etiam mulieres tenentur institoria & exercitoria. hoc dicit Bal.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Antigonæ. LEX IIII.

Et si à muliere magister naui præpositus fuerit: ex contractib9 ei9, ea exercitoria actione ad similitudinem institoriæ tenetur. PP. xiij. Kal. Nouembr. Sirmij. CC. Coss.

al. nauis

¶ *Ex contractu præpositi ad mutuum accipiendum, obligatur præponens ad exemplum institoriæ. h. d. secundum Bal. Vel sic: Ex contractu facto cum procuratore speciali, datur contra dominum utilis institoriæ. h. d. Paul. de Castr.*

¶ Iidem AA. & CC. Caio. LEX V.

Si mutuã pecuniã accipere à te Demetriano Domitian9 mãdauit, & hoc posse pbare cõfidis. ad exemplum institoriæ eũdem Domitianum apud cõpetentem iudicẽ potes cõuenire. Da. iiij. Kal. Nouẽb. ipsis CC. & Coss.

Caio.

¶ *Ille, qui sequitur uolũtatẽ alicuius, perinde est, ac si sequeretur mãdatũ eius. h. d. Bal. Vel sic: Ex contractu celebrato cũ seruo de uoluntate domini tenet dominus insolidum ad exemplum institoriæ. Salic.*

¶ Iidem AA. & CC. Onesimæ. L. VI.

Qui secutus dñi volũtatẽ, cũ seruo ipsius habuit contractũ: ad instar actionis insti

Onesimæ. al. Dionesimæ.

¶ si. ʒ CASVS. Sicut mulier ex contractu, si quem præposuit alicui negotiationi tenetur institoria: sic ex contractu magistri, si quẽ naui præposuit, tenetur exercitoria, & hoc ad exemplum institoriæ.
q ¶ Et si à muliere. ʒ tractat de vltima parte rubricæ.
r ¶ Tenetur. ʒ sicut teneretur institoria, si negotiationi præposuisset: vt ff. de instito. l. sed & si quis meam. §. parui. sic & in ista: vt ff. de exerci. l. j. §. cuius. & §. parui. & erat huius legis dubium: quia videbatur intercedere. sed non est verum: imò rem suam agit, vnde cessat Velleianũ: vt ff. ad Velleia. l. si mulieri. ij.
Si mutuam. ʒ CASVS. Domitianus mandauit Demetriano institori suo, vt acciperet mutuam pecuniam à Titio expendendã fortè in negotiis suis, qua act. habet Titius dominum obligatum? Respon. quòd vtili institoria ad exemplum directæ: quia directa non datur quia negotium vnum fuit mandatum: vt ff. eod. l. in eum. secus si plura: vt ff. eod. l. cuicunque. §. j. vel quòd mutuauit Demetriano cõtemplatione Domitiani, tunc agitur nego. gest. act. ad exemplum instito. vt ff. de neg. gest. l. liberto. Vel dic datur institoria non solẽnis ad exemplum directæ solennis, quæ olim dabatur, quæ iam sublata est: vt s. de formul. l. j.
s ¶ Demetriano. ʒ seruo suo: si autem creditori mandasset, haberet contra eum creditor actionem mandati: vt j. mandat. l. si literas.
t ¶ Ad exemplum institoriæ. ʒ scilicet directæ. sed cur non datur directa hoc casu? Resp. quia vnum negotium fuit mandatum: vt ff. eo. l. in eum. in princ. secus si negotium pecun. & generaliter: vt ff. eodem. l. cuicunque. §. j. Alij dicunt, quòd mutuasti Demetriano contemplatione Domitiani, & sic dicunt dari negotiorum gestorum ad similitudinem institoriæ: vt arg. ff. de negot. gest. l. liberto. in princ. Vel dic tertiò ad similitudinem directæ, quæ cum solennitate dabatur olim, quæ hodie est sublata: vt s. de formul. l. j. & distingue circa hoc vt dixi. s. si cert. peta. l. eum qui mutuam.
Qui secutus. ʒ CASVS. Lex ista dicit si contraxi cum seruo tuo voluntate tua, tu ad instar directæ institoriæ teneris mihi institoria vtili insolidum hoc dicit.
v ¶ Ad instar actionis. ʒ scilicet directæ: quia non instituerat, sed semel cõtrahere iusserat: vt dixi. s. l. prox. vel ad instar eius quæ olim proponebatur cũ solẽnitate. Vel dic, q loquitur, quando domini voluntate contraxisti cũ seruo, puta q iussit, & tenetur insolidum quod iussu: vt ff. quod iussu. l. j. sicut aliàs si teneretur institoria, teneretur insolidũ. & hoc dicit hic. Potest poni & aliter secundum Io. vt dicas voluntate domini te cõtraxisse habita inter dominum & seruum: & tunc cessat quod iussu: vt dicunt. quod non placet: vt ff. quod iussu. l. j. Alij dicunt mandatum seruo vt accipiat mutuum: sed non est dictum à quo: tunc enim tenetur quod iussu, sed nos non distinguemus. Alij dicunt mutuantem dedisse contemplatione domini: & sic dari negotiorum gestorum ad instar institoriæ: vt ff. de nego. gest. l. liberto. in princ. & facit ad legem istam. ff. de in rem ver. l. si res. §. j. sed quidam assignant eam contrariam.

Dñs qua actione tenetur ratione contractus cũ seruo celebrati.

Conuenit.

Continuatio.

a ¶ Conuenit. ʒ actione quod iussu.
¶ QVOD CVM EO QVI IN ALIE. &c. ¶ *Prima pars rubri. est gñalis, sequentes tres spẽiales, & dant non insolidũ hæ actiones, sed quatenus est in peculio, & quatenus est iussũ, & in rem uersum.*
Cum filiusfa. ʒ CASVS Filiusfam. fuit in testamento datus tutor: quatenus ex administratione pater teneatur, quæritur? Respõ. q tenetur vtili actione tutelæ quatenus est in peculio, vel de in rem verso, si in rẽ eius versum est: vel neg. gest. cùm filius erat curator. & hoc in prima. Si verò voluntate patris creatus fuit decurio, & à magistratibus datus tutor: tenebitur pater insolidũ. & hoc in secũda. & perinde tenetur insolidũ tutelæ, sicut si aliqđ publicũ munus filius administrasset, & malè & hoc in tertia.
b ¶ Curator. ʒ in testamẽto: sed indiget cõfirmatione: vt insti. de cur. §. j.
c ¶ Datur.] in testamento, agnouit pater vel nõ: vt ff. de admi. tuto. l. Lucius. j. secus si à iudice: qa tunc tenetur insolidũ, si agnouit: vt ff. de tu. l. si filius. quæ est cõtra. vel ibi sciuit & agnouit. hic licet sciuit non agnouit.
d ¶ Pater.] agnoscens vel non: vt dixi.
e ¶ In rem verso. ʒ contra. ff. de tut. l. si filius. & ibi sciuit & consensit: hic non. & ibi publicum auctoritate, & vtilitate, vt decurionatus.
f ¶ Tutor constitutus. ʒ i. filius primò factus decurio. Duobus ergo casibus propter tutelam à filio factam tenetur pater insolidum, quando à iudice datur & agnouit pater: vt d. l. si filius. Item & quando à iudice: sed prius erat factus decurio voluntate patris, vt hic. Item aliis duobus tenetur de peculio, & de in rem verso, scilicet, quando à testatore agnouit pater vel non: vt d. l. Lucius. Item quãdo à iudice, & pater non agnosceret: vt d. l. si filius.

al. pro solido.

Aelia.

Inductũ.

Pater quẽadmodũ teneatur pro filio suo tutore.

al. Hiannio.

Quæ.

Contracta.

Et.

torię rectè insolidũ dñm conuenit. D. xiiij. Kal. Decẽ. CC. Cos.

Quod cum eo, qui in aliena potestate est, negotiũ gestum esse dicetur, vel đ peculio, siue quod iussu, aut de in rẽ uerso.

TITVLVS XXVI.

¶ *Ex officio tutelæ uel curæ gesta p filiũ, pater non obligatur, nisi peculio tenus. & de in rẽ uerso: nisi huiusmodi tutela ex decurionatu, in quo pr̃ cõsenserit, sumpsit officium: quia tunc tenetur insolidũ. h. d. Bal.*

¶ Impp. Seuerus, & Antonin. AA. Aeilo. LEX I.

Cum filiusfamiliàs tutor, aut curator datur; pater tutelæ vel negotiorũ gestorũ iudicio de peculio, & de in rem verso cõueniẽdus est. Quòd si voluntate eius filius decurio sit creatus, & à magistratibus tutor constitutus: pater insolidũ satisfacere cogit: cùm id onus exẽplo cæterorum munerũ ciuilium introductum intelligatur. Da. vij. Id. Nouemb. Dextro. ij. & Prisco Coss.

¶ *Actio naturaliter formata insolidum, ex accidenti moderatur, quatenus quis facere possit. h. d. Bal. Vel sic: Si filiusfamilias qui patris, uel propria uoluntate contraxit, ab hæreditate patris se abstinuit: inquantum facere potest, dumtaxat conueniri debet. h. d. Salic.*

¶ Iidem AA. Annio. LEX II.

Eius rei nomine, de qua cum filiofamiliàs cõtractum est, siue sua voluntate, siue ei9 ĩ cuius potestate fuit, siue in peculiũ ipsius, siue in rem patris ea pecunia redacta est: si pr̃na hæreditate abstinuit? actionẽ, nisi in id quod facere possit, nõ dari, perpetui edicti interpretatione declaratum est. PP. viij. Kalẽ. Decembr. Dextro ij. & Prisco Coss.

¶ *Paria sunt mandare & subscribere. h. d. tex. cũ gl. Et sic no. q subscriptio domini habet uim mãdati. h. d. Bal. Vel sic: Ex cõtractu celebrato cũ seruo, etiã domino inscio tenetur dominus de in rem uerso. h. d. Sali.*

¶ Imp. Antoninus A. Artemoni. L. III.

Etiam si non mãdante, neque iubente, neque subscribente domina, pecuniã mutuã seruo Priscę dedisti: tamẽ ea quãtitas si in rem dominæ eius iustis erogationibus versa est, đ in rem verso apud suum iudicẽ eam conueni, consecuturus secundum iuris formam id, quod tibi deberi apparuerit. Dat. iij. Kal. Iul. Læto & Cereali Coss.

¶ *Nuntius seu merus minister ex contractu nullatenus obligatur. & utrùm sit nudus minister cognoscitur ex causa, & forma. h. d. Bal. Vel sic: Filius ut patris nũtius recipiens pecuniam patri debitam, uel creditam. non obligatur. h. d. Salic.*

¶ Idem A. Lucio. LEX IIII.

Si ex cõtractu patris iussu eius mutuam pecuniam accepisti, teq; eius hæreditate abstines, frustra vereris, ne à creditorib. eius conueniaris. Dat. v. Kal. Ian. Messala, & Sabino Coss.

¶ *Filiusfamiliàs põt fideiubere, p alio si sit ætatis legitimæ. h. d. Bal. Et tenetur insolidum: pater uerò de peculio tantùm. Salic.*

¶ Imp. Alexãder A. Asclepiadi. LEX V.

Nulla res phibet filiosfamiliàs si pro aliis maiores vigintiquinq; an. fideiusserint, actione competẽti aduersus eos teneri. Sed si dũtaxat de peculio

g ¶ Id onus. ʒ s. tutelæ. nam placuit &c. vt insti. de excu. tut. in princ.
h ¶ Munerum ciuilium. ʒ quæ sunt publica auctoritate & utilitate: vt cõsilatus & præfectura: nã & ibi pater tenetur insolidum: quia fideiubere videtur: vt ff. ad municip. l. quoties. & familiæ ercisundæ. l. si filia. alias. l. si vni. §. idem scribit. scilicet, quantum ad rempublicam. si autem magistratus existens malum daret tutorem: & sic alium à republica lederet, de peculio teneretur pater: vt ff. de pe. l. iij. §. fi. & de magi. conue. l. j. §. fin. Sin autem munus est publicum auctoritate, sed vtilitate priuatum vt tutela: dic vt dictum est.
Eius rei. ʒ CASVS. Si cum filiofamil. contraxeris sine voluntate patris, vel cũ patris voluntate, siue illa pecunia versa est in peculium filij, siue in rẽ patris. & pater decessit filio hærede instituto, & ab hæreditate abstineat: in id qđ facere potest deducto ne egeat, filius cõuenietur.
i ¶ Voluntate. ʒ scilicet, tantùm.
k ¶ Siue eius.] subaudi siue & eius.
l ¶ Si paterna.] quasi dicat non solum si viuo patre fuit emãcipatus. Sunt enim sex casus, in quibus inquantum facere potest condemnatur: vt ff. eodem. l. ij. & de minor. l. iij. §. sed vtrum. & de fideiusso. l. si dubitetur. §. filiusfamiliàs.
m ¶ Posit. ʒ deducto ne egeat, vt ff. de reg. iur. l. in condemnatione. Itẽ & hoc posse facere dicitur, quod commode potest, vt ff. de verb. signi. l. nepos Proculo. Alij dicunt inquantum patitur patrimonium, vt in eod. l. qui cessit bonis, vt insti. de act. §. fi. Sed quod secundum eos habent hi priuilegium? Respon. vt vsuræ centesimę post condemnationẽ non currant contra eos, quæ currerent, si insolidum damnarẽtur: quod non placet. sed in parentibus & patronis, quibus sunt alimenta præstanda, dicũt idem quod nos, scilicet condemnari deducto ne egeant.

Filiusfami. in sex casibus in quãtum facere põt condẽnatur.

n ¶ Non dari. ʒ habita ratione ne egeant: vt ff. de pecu. l. si filius.
o ¶ Interpretatione. ʒ id est, sententia. sed & verba dicunt, vt ff. eodem l. secunda.

Alimenta sunt parentibus & patronis præstanda.

Etiam. ʒ CASVS. Si seruo dominæ nec mãdante, nec iubente, nec contractui subscribente pecuniam mutuaueras: & in rem eius versa est: de In rem verso habebis obligatum dominum.
p ¶ Neq; iubente. ʒ vel etiam ratum habente, qbus casibus habet locum quod iussu, vt ff. quod iussu. l. j. in princip. & §. si ratum. Nota hic differentiã esse inter iussum & mandatum, vt in authenti. vt nulli iudi. §. & hoc verò iubemus. collat. nona. & dixi. ff. quod iussu. l. j. in princip. Item quod dicit mandante, dic siue seruo, siue contrahenti cum eo: licet P. dixerit contrahẽti cum seruo tantùm facto iussu habere locum quod iussu. Sed contra eum. ff. quod iussu. l. j. in princip.

Mãdatum & iussus differunt.

q ¶ Subscribente. ʒ per quod videtur iubere, vt ff. quod iussu. l. j. §. sed & si serui. Quid autem si prohibuisset? Respondetur nihilominus tenetur de peculio, vt ff. de pecul. l. si quis seruum. §. etiam. Accursius.
r ¶ Deberi. ʒ vt & ff. de in rem verso. l. prim. in principio
Si ex contractu. ʒ CASVS. Mutuasti decẽ filio Titij iubente Titio, & tradidisti ei vt ministro, vel nuncio: Titius decessit filio hærede instituto, sed ab hæreditate abstinente: nunquid filius ex contractu patris tenebitur? Dicitur quòd nõ.
s ¶ Accepisti. ʒ vt nuncius vel minister: vt ff. quod iussu. l. fina. in principio. Et argum. ff. de proxene. l. ij. secus in obligando iussu patris: quia tunc insolidum teneretur viuo patre, adeò vt nec possit restitui in integrum, vt ff. de in integrum restitutio. minor. l. iij. §. sed vtrum. sed abstentus damnaretur, inquantum facere potest, vt ff. quod cum eo. l. pater. ADDITIO. Aduertas secundum Salic. hic cognosci, quòd iste filius vt nuncius patris accepit pecuniam mutuò, ex eo quia pater fuit ille, qui contraxit, sic filius capiendo illam pecuniam adhoc missus voluit patrem solùm obligatum esse. ex causa enim cognoscimus aliquem esse nuncium, vt quia vult dominum solum obligari. pro quo facit. l. fina. ff. quod iussu. & l. fina. ff. de instito. item ex forma nunciandi, quia scilicet, verba sunt concepta in persona mittentis.
t ¶ Vereris. ʒ qui non succedit, non tenetur: vt hic, & inf. ar. tu. l. eum.
Nulla. ʒ CASVS. Si filiusfamil. maior. xxv. ann. apud creditorem tuum pro te fideiussit: an teneatur, quæritur? Dicitur quòd sic. & hoc in prima. Et si cum patre de peculio agatur, vtetur defensionibus suis, sed quibus non aperit. & hoc in secunda. Tu dic deducendo quod sibi debetur, vel aliis, qui sunt in potestate. Aliter intelligitur hæc secũda pars, sed dic vt in glo.
v ¶ Actione ex stipulatu & insolidum dum est in potestate: vt ff. de iudic. l. tam ex contractibus. & de actio. & obligat. l. filiusfamiliàs ex omnibus. & de fideiuss. l. si dubitetur. §. filiusfamiliàs. & inf. de fideiuss. filius. & in hoc differt à seruo, qui fideiubere non potest. Item differunt in cõpromisso. Item in iudicio, vt ff. de pecul. l. iij. §. si seruus. & §. sed si filius. Item & in Macedoniano, vt insti. quod cum eo. §. j. & § pen. Item seruus ex ante gesto non tenetur, sed filius sic, vt ff. de nego. gest. l. eum actum. & quod cum eo. per totum titu.

Filiusfa. & seruus differunt in multis.

Tecum

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Tecum.] ô pater. vteris quidem tu defensionibus deducendo, quod tibi debetur, vel aliis, qui sunt in potestate tua, vt ff. de pecu. l. sed si damnum. §. præterea. Item quia lapsus sit annus ab emancipatione filij, vt ff. quando act. de pecu. est an. l. j. in prin. Vel dic, tecũ: ô fili cum velis defendere patrem. Vel dic, ꝙ conuenieris vt hæres patris: & tunc his duobus modis eædem sunt defensiones, vt in primo casu. Vel dic quarto filiũ suo nomine conueniri. & dices de peculio. i. propter peculium, aut ex stipulatu. & dic defensionibus. s. senatusconsulti Macedo. Vel quia sibi inuicẽ aliquid debatur.

tecum [a] agatur: defensionibus, si quæ tibi competũt, vteris. PP. vj. Id. Decemb Maximo. ij. & Aeliano Coss.

¶ Seruus in p̃iudicium domini non transfert possessionem rei dominicæ: & de facto immissum dominus potest expellere. Bal.

¶ Impp. Valerian. & Gallien. AA. & Valerian. Cæs. Matrono. † LEX VI.

SI seruus tuus sine ꝑmissu tuo accepta pecunia mutua in vsurarum vicẽ habitãdi facultatẽ creditori concessit: nullo iure aduersarius tuus hospitium [b] ex hac causa sibi vindicat, cũ te serui factum non obligauerit: [c] & ingrediens [d] rem tuã, contra vim eius auctoritate competentis iudicis protegèris. Dat. xij. Kalend. Iul. Aemyliano, & Basso Coss.

¶ Ex cõtractu serui tenet dñs actione de peculio, q̃ post mortẽ serui, uel eius statu mutato. durat anno: & si aliqd est uersum in utilitatẽ dñi, dat de in rẽ uerso, q̃ durat ꝑpetuò. ex contractu uerò cũ libero gesto nõ obligat dñs, nisi pecunia in eius utilitatẽ sit uersa, uel ratũ habuerit. h.d. Sali. uel sic: Actio de peculio est ꝑpetua, quousq; uiuit seruꝰ, et ĩ eiusdẽ ꝑtãte, licet sit p̃toria, qa ẽ rei ꝑsecutoria nõ pœnalis: sed mortuo seruo manumisso uel alienato, efficit annalis à tpe mortis manumißionis, uel alienationis. Actio uerò d in rẽ uerso semp ẽ ꝑpetua, ẽt post manumissionẽ uel alienationẽ. h.d. usq; . §. alioquin. secundũ Pau. de Ca.

¶ Impp. Diocletianus, Maximian. AA. & CC. & Cresenti. † LEX VII.

SI, qui seruo [e] alieno dat pecuniam mutuam, quãdiu superest seruus, [f] itẽ post mortẽ eiꝰ intra annum [g] de peculio in † dominum competere actionem: vel si in rẽ domini versa sit hęc quantitas, post annum etiã esse honorariam [h] actionem, non est ambigui iuris. Quapropter [i] si quidem in rem domini pecunia versa est: hæredes eius cõuenire potes de ea summa, quæ in rẽ ipsius processit. Si verò hoc probare nõ potes:

† Martiano.

SI seruus.] CASVS. Seruo meo mutuasti x. & in locum vsurarum cõcessit tibi sine voluntate mea habitationem cuiusdam domus meæ: nunquid mihi præiudicauit? Dicitur quòd non: sed creditorem ingrediẽtem expellere potero.

b ¶ Hospitium.] i. facultatem habitandi, vt ff. qđ iussu. l. dominum. & infrà si alie. res pig. da sit. l. nexum. Et arg. s. de procur. l. procurator. & j. eod. l. si liberam. §. quòd si non.

c ¶ Non obligauerit.] vt necesse habeas parere.

d ¶ Et ingrediens.] tua auctoritate, & defenderis per vti possidetis interdictum. Sed nonne seruus dominum saltem possessionem priuauerat, vt ff. đ acqui. possess. l. peregre. §. quibus explicitis. si ergo faceret sua auctoritate, incideret in l. si quis in tantam. vt inf. vnde vi. l. si q̃s in tantam? Sol. hic incontinenti post obligationẽ serui venit dominus. arg. ff. de vi & vi ar. l. iij. §. eũ igitur. Vel dic, non erat hic res peculiaris, sed dominica. vnde dominus ꝑ se possidebat; ꝑ vim ergo ingrediendo magis suam retinere quam alienam dicitur inuadere: vt ff. de vi & vi ar. l. j. §. vi possidere. Vel tertiò dico, peculiaris erat, sed seruus noluit dominum possessione priuare: quod ex eo patet q̃a ad habitandum tantùm concessit: aliàs auferret: vt d. l. peregre. Accur.

Seruus an possit dominũ possessiõe suæ rei priuare.

† al. Resciẽti.

† Contra.

d ¶ Ingrediens.] scilicet, tu.

EI, qui.] CASVS. Quantum duret actio de peculio & de in rem verso, intendit hæc lex dicere: & loquitur prima pars in seruo, secũda in libero. dicit ergo in hac parte generaliter, quòd qui cũ seruo alieno contraxit, quãdiu superest seruus: vel post mortem eius intra annum habet dominum obligatum, de peculio: sed in rem domini versum est, habet dominum perpetuò obligatum de in rem verso. Si verò seruus decessit vel alienatus sit, vel manumissus, & annus nondum excessit: aduersus eũ, qui habet peculium agere potes. & hoc in secunda. Si verò cum procura. meo contraxisti, & fidem eius (mutuando pecuniam) secutus es, nullam aduersus me habebis act. nisi in rem meam versum sit: vel contractum factum cum eo ratum habuero. & hoc in tertia.

e ¶ Ei qui seruo.] intentio huius legis est ostendere quantum duret actio de peculio & de in rem verso.

f ¶ Superest seruus.] manens in eadem causa. & hoc nisi actio præscriptione aliqua communi tollatur.

g ¶ Intra annum.] hoc si actio maiori tempore aliàs finiẽda esset: alioquin limitabitur suo tẽpore: puta seruo viuente fleti per xxix. an. & dimidiũ, ꝙ non conueni dominũ. posteà enim nõ agam intra annũ, sed intra sex menses tunc mortuo seruo. Itẽ hoc verũ est, cũ pura erat obligatio, alioquin contra: vt ff. quando actio de pec. est an. l. j. §. annus. & l. cũ post.

h ¶ Esse honorariam.] scilicet de in rem verso.

i ¶ Quapropter.] quod dixit in genere, dicit in specie.

k ¶ Aduersus eum.] qui habet peculium, vt venditorem, qui habet p̃tium peculij & serui. Et sic primò est conueniendus, & posteà ipse emptor, vt ff. de pecu. l. si creditor. §. i. & l. si ex duob. §. fi. & l. seq. & l. hinc quæritur. §. pen.

consequens est vt superstite quidem seruo dominum de peculio cõuenias: vel si iam seruus rebus humanis exemptus est, vel distractus, seu manumissus, nec ãnus excessit: de peculio quõdam aduersus eum [k] experiri possis.

¶ Suprà locutus ẽ Impator đ cõtractu celebrato cũ seruo alterius, an dñs ex illo teneat, & qua actione, & usq; ad quãtũ. hic loquit, qñ cũ libero hoĩe gerente negotiũ alterius, & recipiẽte mutuũ auctoritate illius, cuius negotiũ gerit, an dñs teneat, & qñ? Et respondetur, quòd si dans mutuum, non habuit respectũ ad dñm, sed ad illum, cũ quo contrahebat: ille solus tenet, & non dñs, nisi in duobus casibus: s. si pecunia fuisset in rem domini uersa, uel si dominus habuisset ratum contractum. h. d. & reputatur singularis. Paul. de Cast.

¶ Alioquin, si cum libero [l] res † eius agẽte, cuius precibus meministi, contractum habuisti, & eius personã [m] elegisti: peruides † cõtra dominum nullam te habuisse actionem, nisi vel in rem eius pecunia processit, vel hunc contractum ratum habuit, Dat. Nõn. April. Bizantij. AA. Coss.

¶ Pater tenetur insolidum ex cõtractu filij, qñ mandauit uel iußit eũ fieri, uel fideiußit pro eo. h. d. aliàs non tenet, nisi de peculio, uel de in rẽ uerso, nisi filiũ præposuisset negotiationi q̃stuariæ: quia tunc etiã in solidum exercitoria, uel institoria tenet: ut suprà tit. j. per totum. Pau. de Cast.

¶ Idẽ AA. & CC. Diogeni. † L. VIII.

SI mãdator pro filio tuo extitisti, vel iussu tuo cum eo, quem in potestate tua habuisti, cõtractum est: intelligis & sorti, & vsuris te parere oportere [n] si te his omnibus obligasti; [o] vt res, quæ pignoris iure detinẽtur, [p] liberari posśit. ¶ Quòd si fideiussor creditæ pecunię intercessisti: teneri te ex ea [q] obligatiõe explorati iuris est. D. iij. kal. Maij. CC. Coss.

¶ Filiusfamiliàs ex cõtractu licito tenet insolidũ: & liberatus a potestate per emã-

l ¶ Cum libero.] vt pro curatore vel negotiorum gestore alicuius, vel tutore vel curatore. Non dicas possessobona fide: q̃a tunc distingueretur, an in peculium quod ad se, an quod ad bonæ fidei possessorem ꝑtinet vertisset: vt ff. de pec. l. j. §. fi. & l. ij. & l. hinc quæritur. §. pen.

m ¶ Et eius persona.] scilicet tentùm secundum nos. Alij dicunt etiã domini contemplatione fecisti.

1 Et bene secundũ P. de Ca. hic.

n ¶ Ratum habuit.] his enim duobus casibus vtilis actio negotiorum gestorum habebit locũ contra dominum secundum Guilielmũ, vt j. de re. ali. non ali. l. j. & s. de rei ven. l. mater. non directa, quia non eius nomine dedisti: vt ff. de nego. gest. l. si pupilli. §. sed si ego. Alij dicunt hic habere locũ vtilem condictionem certi, & ad hoc ꝙ teneatur. s. đ procu. l. si pretiũ. & s. tit. j. l. si mutuam. sed videtur etiam his duobus casibus dominum non teneri, vt s. si tut. vel cura. l. si creditor. & s. si cer. pe. l. eum ꝙ. Sol. illa secundum istam. vel non statur in dominũ actio à principio, sed ex post facto sic, ratohabito vel in rem eius verso, vt hic: quod in idem cũ prima recidit. Sed quomodo potest haberi ratum, cum eius nomine non dederim? Respond. & si ego nõ dedi eius nomine, ipse tamen accepit eius nomine: & ideo sua ratihabitione quæritur ei proprietas pecuniæ, vt ff. de neg. gest. l. si ego. & sic tenet: cùm re ipsa quasi suũ negotium videat facta tali versione: & per talem ratihabitionẽ, vt ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. itẽ quęritur. Vel dic secundum alios, quòd licet non egerim, quòd cũ haberem obligatum, nec tamen egi cõtrarium, scilicet, vt non haberem eũ obligatum. differũt enim hęc inter se. Et distingue circa hoc, vt s. si cer. pe. l. eum qui pecuniam.

† Rem.

† Fi. procu dẽs

† al. Diogenio.

SI mandator.] Si mandasti mihi, vt contraherem cũ filio tuo, vel iussu tuo contraxi: non solùm in sortem, sed etiam in vsuris, si pro sorte & vsuris te obligasti, teneberis vt soluas, ad hoc vt pignora tua & tuo nomine obligata liberentur. & hoc in prima. Sed si tu pater pro filio tuo fideiussisti, quando accipiebat pecuniam mutuò, indubitanter tu pater ex illa obligatione poteris conueniri vt fideiussor. & hoc in secunda.

o ¶ Obligasti.] subandi maximè. nam idem & si simpliciter acceptus sis, vt ff. loca. l. quæro. in fin. j. respon.

p ¶ Iure detinentur.] obligatæ, scilicet, tuæ, & tua voluntate: vt & inf. man. l. si tibi. non autem videris permittere vt obliget eo ipso, ꝙ mandas mutuari ei: vt ff. quod iussu l. dominum.

Pater ex filij contractu sæpe tenetur insolidum.

q ¶ Ex ea obligatione.] ex stipulatu, sicut extraneus teneretur. Est enim aliud iubere, & aliud fideiubere: vt ff. quod iussu. l. prima. §. quid ergo si fideiusserit. Et nota hac lege tres casus, quibus pater tenetur insolidum cùm mandauit, & cùm iussit, & cùm fideiussit. vnde pater,

patet, ꝙ aliud est cùm mãdauit alicui, ꝙ contraheret, cum filio, quo casu tenetur ei mãdati, & quod iussu, si est in re dñica, sed in peculiari solùm quod iussu: & aliud cùm filio iussit, quia tũc tenetur quod iussu, nõ mandati, siue in re peculiari, siue in dominica: tenetur etiam de in rẽ verso. Sed P. aliter dixit. contra eum tamen est, vt ff. quod iussu. l. j. in prin.

cipationẽ, ex illo conueniẽ solũ, quatenus facere põt: & idẽ de morte patris dũmodò hr̃s nõ existat. h.d. Sal. Vel sic: filiusfamil. ex licito cõtractu insolidũ obligatur, & ẽt conueñit, uiuente patre, & durante p̃rna potestate: sed ea soluta, non tenet nisi quatenus facere põt; nisi sit hr̃s patris insolidum, uel pro magna parte, quia tunc tenetur insolidum. Pau. de Cast.

¶ Iidem AA. & CC. Isidoro. LEX IX.

SI ex alio † contractu, non ex illicita [a] mutui datiõe debitor extitisti, vel quòd patrẽ tuũ ĩ fidem [b] suscepisti: tã in patris potestate iure teneris, q̃ etiã morte genitoris tui iuris effectꝰ. Et si quidẽ patri hæres extitisti, [c] in solidum alioquin in quãtũ facere potes, secundum edicti formã. [d] Sed & si ꝑ emancipationẽ tui iuris effectus es; similiter [e] cõueniri te posse, debes intelligeẽ. D. vj. Id. Apri. Byzãtij. CC. Coss.

¶ Habẽs liberã administrationẽ põt alienare rẽ dñi: nõ habẽs nõ põt alienare. & q dẽ sciẽs rei uitiũ non hẽt iustũ possessionis initiũ. h.d. Bal. Vel sic: Seruus habẽs liberã peculij administratiõẽ põt res peculiares alienarẽ: & dñiũ trãsferre, aliàs secùs. quia nec trãsfert dñiũ, nec usucapiẽdi cõdonẽ ĩ sciẽtẽ eius conditionẽ. h.d. Pau. de Castr.

¶ Idẽ AA. & CC. Aphrodiseo. † L. X.

SI liberam [f] peculij administrationẽ habẽtes, equas de peculio cũ fœtu serui vẽdiderunt: reprobãdi cõtractũ dominus nullam habet facultatẽ. Quòd si non habentes liberã [g] peculij administrationem, rem dominicã, [h] [i] eo ignorãte, [k] distraxerunt: neq; dominiũ, quod non habẽt, [l] in aliũ trãsferre possunt: neq; cõditionẽ corũ seruilẽ sciẽtibus [m] emptoribus possessionis iustũ afferũt initiũ. [n] vnde [o] nõ immeritò nec lõgi tẽporis p̃scriptionẽ [p] huiusmodi possessorib' ꝓdesse manifestũ est. ideoq; [q] res mobiles emẽtes à seruo, etiã furti [r] actione tenẽtur. D. v. Nõn. Octo. Sirmij. CC. Cos.

SI ex alio.] CASVS. Filius tuus in potestate constitutus apud creditorem tuum fideiussit pro te, vel cum aliquo cõtraxit licitè, non accipiẽdo pecuniam mutuò contrà Macedo. non solum dum est in potestate, sed etiam si per mortem tuã sui iuris sit effectus, tenebitur ꝓ rata. & si tibi hæres extitit, tenebitur insolidum: si non, inquantum facere potest. idem si per emancipationem sui iuris sit effectus, vt scilicet, cõueniri possit inquantum &c.

¶ Inscriptis exem. hæc l. si ex alio. & l. si mandator. inuersæ sũt.

a ¶ Ex illicita.] h.d. propter Macedonianũ, quia tũc nullo tꝑe tenetur aliquo modo: vt j. tit. ij. l. pe.

b. ¶ In fidem suscepisti.] fideiubendo enim pro eo teneris, vt hic, & inf. de fideiusso. l. filiusfamiliàs. & ff. de fideiussori. l. si dubitet. §. filiusfamilias & ff. qui satisd. cogan. l. fideiussor. §. filius. & econtra pater pro filio, & dominus pro seruo, vt j. l. proxi. & quod iussu. l. j. §. quod ergo. si autem soluisset pro patre, teneretur de in rẽ verso pater mutuant. in hanc cãm, vt ff. de in rem verso. l. si ꝑ patre. ĩ princ.

Filius pro patre, & pater pro filio fideiubere põt.

c ¶ Hæres extitisti.] vel bonorũ possessor, vel ex Trebelliano. Et dic in parte non modica, scilicet, ad minus ĩ legitima, vt ff. eo. l. ij. & l. iij. in principi. & l. v. §. j.

† al. Diogeni & Aphrodisio.

d ¶ Formam.] hoc priuilegium perdit filius variis ex causis, vt ff. eo. l. iij. §. j. & vsq; in fin.

¶ Domini.

e ¶ Similiter.] i. inquantũ facere potes, vt s. ꝓxi.

SI liberam.] Si seruus tuus liberam habẽs peculij administrationem, equas, quas habebat in peculio, cum fœtu vendidit contractum reprobare non potes. & hoc in prima. Si verò seruus non habens liberam peculij administrationẽ res aliquas peculiares distraxit, nec dominium transfert, nec ementibus seruilem conditionem nõ ignorantibus paratur causa vsucapiendi, si res fuit immobilis. & hoc in secunda. emptor autem, qui sciens res mobiles à seruo emit, furti tenetur. & hoc in tertia.

f ¶ Si liberam.] ff. de pecu. l. procurator cui.

g ¶ Liberam.] quæ specialiter est concedenda, vt ff. de pecul. l. quam Tuberonis. §. alia.

h ¶ Rem dominicam.] id est, peculiarem. aliàs frustra diceret de libera administratione. nam & hæc peculiaris est dominica.

i ¶ Ego ignorante.] vel sciente, sed prohibente.

k ¶ Non habent.] quandoque transfert aliquis quod non habet, vt di. xi instit. qui alie. licet. §. j.

l ¶ Scientibus.] scilicet, non habere liberam administrationem. sic sunt malæ fidei, qui emunt. Accursi.

m ¶ Initium.] id est, titulum vel causam vsucapiendi. sic ponitur. j. de præscript. xxx. an. l. ij.

n ¶ Vnde.] quia non habent iustum initium.

o ¶ Præscriptionem.] scilicet, in immobilibus.

p ¶ Ideoq;.] quia non ignorauerunt conditionem eorum. Accur.

q ¶ Etiam furti.] vt pro rebus mobilibus: vt inf. de fur. l. j. & l. eos qui. nã pro immobilibus non fit furtũ: vt insti. de vsuca. §. quod aũt. Sic ergo distingue: quia si cõtraho cum seruo habente liberã administrationẽ, & bona fide: quod iussu dñm conuenio, rei quoq; mihi traditæ dominiũ acquiro, vel vsucapiendi cãm mihi paro, vt ff. quod iussu. l. j. §. si iussu. & in prin. huius l. & ff. de pig. act. l. si cõuenerit. ij. §. fi. & ff. de rei ven. l. si quis hac. §. fi. & de acqui. poss. si seruus. si autem non habeat liberam, dominium non quæro: vt in ij. rñ. huius. l. & ff. quod iussu. l. dominum. ago tamen de peculio: vt ff. de pec. si quis seruum. §. fi. 1 Et si procedas, & queras, an emẽti causa vsucapiendi quæritur? hoc casu dico, si res incidit in vitium furti, quod est statim nũ seruus amouet furandi animo, si est res dominica, vt inf. de ser. fugi. l. j. si verò peculiaris, cùm credita est scienti vel ignoranti: vt ff. de fur. l. interdum. ij. §. si res. certè non vsucapitur: vt instit. de vsucapione, §. furtiuæ. si autem nõ incidit, & emptor putat seruum habere ius distrahẽdi: & sic est bonę fidei: vt ff. de verb. sign. l. bonæ fidei. vsucapit: vt ff. de vsucap. l. si seruus.

1 Intelligas istud in rebus peculiaribus non traditis ad vendendũ quoniam tales res ad vendendũ traditas potest aliena re sine concessione libere. pro quo facit. l. cum tabernã. cum ibi not. ff. de pigno.

¶ Ex cõtractu facto cũ seruo, uel ancilla ĩpuberẽ, non tenetur dñs simpliciter đ peculio, sed eatenus, quatenus peculiũ est locupletatũ. h.d. scđm intellectũ gl. & docto. regulariter aũt actio de peculio dat contra dñm usq; ad uires peculij, ẽt si ex tali contractu peculium non fuerit in aliquo locupletatum, quia in peculiũ non est uersum ex illo contractu. h.d. Pau. de Cast.

¶ Idẽ AA. & CC. Attalo. LEX XI.

CVm ancilla [r] cõtrahẽti (quã iure [s] nõ obligari posse constat) aduersus dñm inquãtũ locupletius [t] eius Peculiũ factum est, ea superstite, ac post mortem eius intra vtilem [u] annũ dandam actionẽ, non ambigitur. D. prid. Kal. Decemb. CC. Coss.

¶ Dominus per seruum non obligatur de iure ciuili, subtilitate tamen ex edicto pretoris tenetur de peculio & de in rem uerso. h.d. tex secundum Bal. Vel sic: Actio de peculio, datur deducto eo, quod domino debetur à seruo. h.d. Pau. de Cast.

¶ Idẽ AA. & CC. Victori. † LEX XII.

DOminũ per seruum obligari non posse, [x] ac tantùm de peculio, deducto, † scilicet, qđ naturaliter seruꝰ dño debet, [y] eius creditoribus dari actionem: vel si quid in rẽ eius versum probetur, de in rẽ verso: edicto perpetuo declaratur. Da. xiij. Kalen. Febr. Sirmij. CC. Coss.

¶ Literæ cõmẽdatitiæ, & familiares nõ cẽsentur emisse animo obligãdi, sed simpliciter cõmẽdãdi. h.d. no. scđm Bal. Vel sic: Si pecunia mutuatur seruo sine speciali iussu domini, dominus nõ tenetur quod iussu, sed tantũ de peculio: de quo primò deducitur, qđ debetur domino. nec literæ cõmendatitiæ obligant commendantẽ: ideo consulit contrahenti cum seruo, ut accipiat fideiussorem, ne sibi debitũ reperiatur inane Salic.

¶ Impp. Honor. & Theod. AA. Ioãni. PP. LEX XIII.

DOminus † ita cõstringi manifestum est actione præto-

CVm ancilla.] CASVS. Cum ancilla tua impubere ꝯtraxi mutuãdo ei. x. an habebo te obligatum, quæritur? Respon. ꝙ sic, quatenus ex ea pecunia locupletatus es, & ea superstite & ea mortua intra annũ vtilem habebo cõtra te actionem.

† al. Lactori. al. Lictori.

† Eo.

r ¶ Cum ancilla.] scilicet non pubere, secundũ Ir. vt ff. de pecu. l. j. §. si cũ impubere.

s ¶ Quam iure.] s. ciuili, nec etiam naturali sine tutoris auctoritate: vt ff. de actio. & obligatio. l. pupillus. Accur.

t ¶ Locupletius.] Nota ergo quatuor casus vbi đ peculio datur inquantum est locupletatum, & non in plus. Primus vt hic. Secundus vt in maleficiis, vt ff. de pecu. l. licet. §. ex furtiua causa. Tertius si mutuam pecuniam accipiat seruus ad ludendũ: ff. đ aleæ lusu. l. fi. §. j. Quartus. ff. de nego. gest. l. si pupilli. §. sed si ego. in fin. §. vel secundum alios loquitur hic etiam in maiore impubere. Et quòd dicit inquantum locupletius, &c. i. detracto quod domino debetur.

Actio đ peculio datin quantũ est locupletatũ, & nõ in plus, in certis casibus.

† Ex lib ij. ti. xxxj. l. vnica. C. T.

v ¶ Vtilem.] nisi communis præscriptio obstet, vt dixi. s. eo. l. ei qui.

DOminum.] CASVS. Si seruus tuus se mihi obligauit, an tu mihi per seruum tuum obligeris, quæritur? Rñ. quod dominus per seruum obligari non potest. veruntamen habeo aduersus te act. de peculio si nihil est versum in rem tuam. sed primò antequam creditoribus detur actio, deducetur id quod seruus tuus debuit tibi. si autem in rem tuam fuerit versum perpetuo de in rem verso dabitur contra te actio.

x ¶ Non posse.] s. iure ciuili, sed prætorio sic ex causa ex qua seruus ciuiliter teneretur si esset liber, vt ff. de pecu. l. non solum. §. fin.

y ¶ Domino debet.] Item iis qui sunt in eius potestate, vel quorum tutelam vel curam gerit: vt ff. de pecu. l. sed si damnum. §. j. alias. l. peculiũ autem deducto. & de tribu. l. j. in prin. Item pro socio: vt ff. de pecu. l. si noxali. §. fin. & l. seq. secus in quibusdam aliis, qui videntur socij, quia vnus conuentus non deducit alij debitum, vt ff. de pec. l. sed in emptore, & l. seq. Item cùm agitur de peculio, non æstimatur seruus in sui peculio: vt ff. de pecu. l. depositi. §. stichus.

DOminos.] CASVS Si seruo tuo colono mutuaui. x. nec iussisti ꝙ ei mutuarem: an habeam te obligatum quod iussu, quæritur? Respon.

quod

Universidad de Deusto Biblioteca

quòd non. vnde à seruo fideiussorem accipere debeo, & licet non det in prædictis casibus, quod iussu: dabitur tamen vtilis & efficax de peculio.
a ¶ Si certam.} idem si incertam. secundum Bul.
b ¶ Numerari.} vel aliter contrahi, vt ff. ad Velleian. l. si domina.
c ¶ Præceperint.} generaliter vel specialiter. vel mandauerint, vel subscripserint, vel ratum habuerint. ff. quod iussu. l. j. & l. dominum.
d ¶ Seruo.} nō castaldioni. actor est castaldio dñi.
e ¶ Vt qui seruo.} generale est: sequentia sunt specialia: & omnia in seruis. Dic ergo colono suo & conductori. i. seruo qui cōducebat & laborabat prædia ad opus domini.
f ¶ Procuratori.} Ad vnum negotium: actor ad omnia.
g ¶ Cultoresve.} i. dominos per alios colētes: vel non obligatur vllo modo dominus secundum quosdam: nec seruus ciuiliter, sed naturaliter sic.
h ¶ Non posse.} etiam de peculio secundum Io. quod non placet, vt in fi. huius legis. & ff. de pecu. l. si quis seruum. §. etiā. & hic dicas non posse, scilicet quod iussu.
i ¶ Absentē.} s. seruum.
k ¶ Mentiatur.] vt sic ei reddatur. non ergo huiusmodi epistolæ ei præiudicant, vt hic, & ff. mandat. l. si verò nō remunerādi. §. cùm quidā. & j. de libe. cau. l. iubemus. & de fidei com. lib. l. ex verbo. & s. de proba. l. non epistolis.
l ¶ Specialiter.} i. expressim. sicut exponitur secūdum Azo. s. de neg. gest. l. negotium. nam generalis iussus sufficit, vt ff. quod iussu. l. j. §. licet quidā contra per hoc verbum specialiter. Item per hoc quod s. de actore & procurator generali & speciali dicitur, & per hoc quod dicit nō agi quod iussu: collige quod generale mādatum de gerendo negotio nō præiudicat dño vt teneat quod iussu: nisi & liberam concedat administrationē, vt & in procuratore dicimus, vt ff. de proc. l. procurator cui generaliter libera, vel nisi dicat quodcunque voles, &c. vt ff. quod iussu. l. j. §. iussum.
m ¶ Teneri non possit.} quod iussu.
n ¶ Mulctari.} scilicet, quod id actionem quod iussu.
o ¶ Creditores.} No. puniūtur in hoc quod amittūt pecuniā sic pcessam.
p ¶ Credita pecunia.} nam illi tenerentur, vt in fi. de fideiusso. §. j.
q ¶ Vt si liber à rationibus.] vt quia deducto eo quod domino debetur aliquid superest de peculio suo, & postquam reddiderit rationem domino de omnibus quæ gessit. Alij etiam fatuè dicunt hoc casu seruum de peculio conueniri quando liber est à ratiociniis.
r ¶ Vtilis.} id est, efficax. Alij dicunt ideo vtilem, quia tempore mutui credebatur peculium cùm non erat: quia non erat à domino concessū, quod non placet. Et not. quòd quidam habent hic aliam. l. quæ incipit, si quis cùm filio. quæ hic esse non debet.

Castaldio quis dicat.

† Eius.

† Ex li. ij. tit. xxxij. l. vnica. C. Th.

† Auctor.

† Marcello.

Mādatum gñale an præiudicet domino.

ria quæ appellatur Quod iussu, si certā a numerari b præceperint c seruo d actorive pecuniā. ¶ Igitur hac in perpetuū edictali lege sancimus, vt qui e seruo, colono, cōductori procuratori, f actori ve possessionis, pecuniā mutuā dat: sciat dños possessionū cultoresve g terrarū obligari non posse. h Neque familiares epistolas, quib. homines plerunq; cōmēdāt absentē, i in id trahet cōuenit, vt pecuniā, quam rogatus nō fuerat; impēdisse pro prędiis mentiatur: k cū nisi specialiter, l vt pecuniā præstet, à domino fuerit postulatus, idē dominus teneri m nō possit: creditaq; quātitate mulctari n volumus creditores o si huiusmodi personis, nō iubēte dño, nec fideiussorib[9] specialiter acceptis, fuerit credita pecunia. p ¶ Sane creditori damus licentiā, vt si liber q à rationibus quas gerebat, fuerit inuentus actor, † seruus, procuratorve prædiorū: vtilis r actio pateat de peculio. D. v. Id. Iul. Rauennæ, Honorio. x. & Theodosio. vj. AA. Coss.

Per quas personas nobis acquiratur.

¶ Per procuratorē quæritur cā possessionis, non obligatio psonalis. Ideo pacto legis cōmissoriæ, uel addictionis in diē a procuratore interposito, nulla quæritur obligatio domino. h. Sal. Vel sic: Per procuratorē acquiri potest dño tam possessio, quam etiam dominium: sed actio personalis, uel obligatio non potest acquiri sine cessione. hoc dicit secundum lectu. glo. Pau. de Cast.

Impp. Diocletianus, & Maximianus AA. Marcellæ. † LEX I.

Excepta possessionis causa, s per liberam personam, quæ alterius iuri non est subdita, t nihil acqri posse, indubitati iuris est. Si igitur procurator non sibi, sed ei, cuius negotia administrabat, redintegratæ v rei vīdicationem pactus est, idque pactū etiā stipulatio insecuta est: nulla x dño obligatio acquisita est. Seruis autē res traditæ, y dominis acqrūtur. Dat. Kal. Iul. ipsis, & Coss.

¶ Quæsita personali sine cessione, similiter quæritur hypothecaria. h. d. Bald. Vel sic: Quando per liberam personam alteri acquiritur obligatio personalis, ut in mutuo facto nomine alterius, acquiritur etiā hypothecaria. h. d. licet ante hanc. l. hoc nō esset sed ueniebat cedenda: quæ cessio hodie non est facienda. Pau. de Cast.

¶ Imp. Iustinianus A. Iuliano PP. L. II.

Cvm per liberā personam, si pecunia alterius noīe fuerit numerata, acquirit quidē † ei, cuius nomine pecunia credita est, per huiusmodi numerationē z cōdictio, a nō autem hypotheca vel pignus eorum, quæ procuratori data, vel † supposita sunt, dominis cōtractus acquiritur: b talē differentiā expellētes, sancimus & cōdictionē, & hypothecariam actionē, vel pignus † ipso iure & sine aliqua cessione ad dominū cōtractus peruenire. † Si enim c procuratori necessitas legibus imposita est, domino cōtractus cedere actionē: † quare quemadmodū † ab initio in psonali actione cessio

PER QVAS PERSONAS NOBIS ACQVIR.

¶ *Dixit qualiter per alios obligemur: nunc qualiter lucremur.*

CASVS. Excepta. Certū est quod per liberā personam quæ nō est iuri nostro subiecta nihil nobis acquiritur: causa tamē possessionis nobis acquiritur per procu. & hoc in prima. Si verò procurator meus prædiū meū vendidit Titio, & pactū inter eos factū est: subsecuta stipulatione vt si ptiū sua die nō solueret ineptū esset, & liceret mihi rem vendicare: an possim agere ex pac. quod interposuit procura. meus cùm Titio, quæritur? Dicitur quod nō. nec habeo ratione pacti seu stipulationis vendicationem prædij, si in eodem statu est quo fuit antequam esset venditio. & hoc in secunda. An autem seruus meus per tradi. mihi acquirere possit quæritur? Respon. quòd sic & hoc in tertia.
s ¶ Excepta possessionis causa.} Causa causata possessionis est dominiū & vsucapiendi cōditio. nā tradita possessione vel sequit dominiū vel cōditio vsucapiendi: & hæc duo per procuratorē quærūtur. s. possessio & dñium etiā ignorāti: sed cōditio vsucapiēdi tantū sciēti: vt hic & inst. eo. §. ex his. & j. de ac. pos. l. j. & l. per procuratorē. Itē possessio. s. cōtinua, per triennium vel x. vel xx. annorum est causa causans mediata dominij quærendi, vt ff. de vsuca. l. iij. Itē dic & excepta possessione: quia & ipsa sola per procuratorē quærit quādo nō plus est penes dātem: vt d. § ex his. & ff. de acq. poss. l. j. §. per procuratorē. & l. cōis. §. j. dicitur etiam ecōtra quoad aliqd causa causans dominiū possessionis. nā quia sum dñs, vendico possessionē, vt insti. de ac. §. aliæ. Alij dixerūt solā possessionē quæri per procuratorē: & per possessionem dominiū: vt di. §. ex his. & exponunt excepta cā possessionis. i. possessione. quod non placet: imò & dominium quæritur per procuratorē: vt & ibi dixi.
t ¶ Non est subdita.} nā tunc secus esset, vt insti. e. §. j. & seq. & ff. de acquir. re. domi. l. ēt inuitis. & de ver. obl. l. seruus vetante.
v ¶ Redintegratæ.} s. vēditionis rescissionem: vt nisi pecunia solueret res sit inempta: & dño traderetur secundū Io. vel dñs rē vendicaret. vel dic redintegratę. i. redintegrandæ, & sic tps pro tpe. & sic est pactū legis commissoriæ. & dic siue fecit stipulationem vt subiicit: siue pactū vt prædixi. hic procurator concepit verba eius in psona dñi vel etiā in sua: sed donationem in psona dñi. hęc quidē pactio non qrit dño dñium vel possessionē: & sic non aget. sed procurator intētet rei vendicationē secūdū quosdā, quod non placet. vt ille habeat in rē quod prius nō fuerat dñs. Dic ergo nō valet dño vt personalē habeat actionē ex stipulatione, sed realē ex pacto de re inempta: vt j. de pact. inter emp. l. commissoriæ. non ex illo vt domino reddatur, vel vt liceat ei vendicare: quia reali actione nō dices emptorē personaliter obligatū, vt insti. de act. §. j. Alij dicunt quod non fuit hic pactū legis cōmissoriæ, sed alicuius rei dandæ pactio. & quod dicit vēdicationem. i. dationem vel restitutionem, & sic nullo iure aget dñs.
x ¶ Nulla.} de stricto iure, sed de æquitate sic secundū M. quod Io. nō placet: vt hic, & ff. de vsur. l. si quis solutioni. §. pe. & quod vi aut clam. l. iij. in prin. & ff. de consti. pe. l. & licet. & j. si quis alte. vel sibi. l. cùm per eos. nisi in casib. positis. insti. de inuti. stip. §. si qs alij. vbi fallit hæc regula. Et dic quod nec procuratori est quæsita nisi eius interfit, vt ff. de verb. obli. l. stipulatio ista. §. pen. & antepe. Itē no. hic personalia iura. i. personales actiones non ita acquiri per alterum, vt realia. i. rerū, vt rei vendicatio. i. dominium vel possessio. & est ratio: quia psonalia. s. iura & actiones magis sunt ossib. obligantis infixa, vt ff. de pecu. qs ergo. & ff. pro socio. l. ij. & iij.
y ¶ Res traditæ.} animo transferendi: & hoc ideo quia nihil proprium habere potest, vt insti. eo. §. item nobis acquiritur.
CASVS. Cvm per liberam.} Si procurator meus pecuniā meo nomine mutuauit Seio: an habeam condictionem certi ex mutuo ad pecuniam repetendam, quæritur? Dicitur quòd sic. & hoc erat secundū antiqua iura. & hoc in prima. Si vero pignora pro mea pecunia mutuata supposita sunt: an agere possim hypothecaria, quęritur? & dicitur quod secundum antiquos non poteram: hodie possum agere pro pignoribus, etiam non cessa mihi actione à procuratore meo.
z ¶ Numerationem.} aliàs rationem.
a ¶ Condictio.} vt ff. si cer. pet. l. certi condictio. §. si nummos. & sup. si cer. pe. l. absentis. & s. de condi. inde. l. si per ignorantiam.
b ¶ Acquiritur.} & ideo talium necessaria erat cessio.
c ¶ Si enim.} hæc ratio non est generalis: quia in multis casib. est actio cedenda

† al. deest quidem.

† Siue.

† Pignorum.

† Pertinere.

† Actionis. Non.

Actiones reales facilius quærūtur per alterum quā psonales.

cedenda, nec tamē cōpetit ipso iure, vt ff. de acq. poss. l. possessio quoq;. §. & si possessio. sed hoc in mutuo locū habet, sed pro hac ratiōe est: quia quod iuris est in principali, & in accessorio esse dēt, vt j. de usur. l. eos. in prin. & ff. de re. iur. l. cum principalis. Sed ptra. ff. de pig. act. l. solutum. §. fi. vbi dicit hypothecariam nō quæri p procuratorē. Sol. hic corrigit. Vel ibi dicit plerumque propter hunc casum. Vel directa nō, vt ibi: sed vtilis sic, ut hic, & argu. s. ad exhiben. l. si res.
a ¶ Hypothecariam } q. d. non est ratio, quare in hoc casu similiter non quæratur hypothecaria sine aliqua cessione, sicut & principalis. Item nor ob. s. eod. l. j. quia hic speciale circa pecuniam mutuam. vt ff. si cer. pet. l. singularia. Accursi.
b ¶ Acquisitam. } quasi diceret, bñ dēt habere.
SI duo. } CASVS istius legis ponitur i gl. sed clarius dic, quod habebā tecum seruum cōem: iussi ei, vt stipularet ex mea causa pensionem domus meæ, stipulatus est non mihi iubenti, sed tibi nō acquirit tibi, sed mihi. Si verò stipulari iussi nō ex re mea, sed tua: & stipulatus est tibi, plus valet in persona tua. Idem est, si res ad neutrū pertinet, vt si stipulatus sit aliquid ex operis suis, tunc præfertur nominatio. vel dic secūdò, refert an iussi stipulari simpliciter, hoc modo: vade & stipuleris. quo casu si tibi stipulatur, tibi acquirit, an mihi, & meo nomine, & mihi tunc acquirit, & non nominato. prima positio placet Io. & secunda M.
c ¶ Si duo. } dic casum. Duo habent seruū cōmunem vnus iussit, sed alteri est stipulatus. quis præualet? Et respōdeo, si causa spectat ad iubentē, vt ad suæ domus pēsionem, suęq; vxoris dotem, præualet iussio. si ad nominatū pertinet, uel ad neutrum prevalet nominatio: vt ff. de stip. ser. l. proinde. §. fi. & ff. de vsufr. l. adhuc. aliàs. l. si seruo. §. si duos. Quod ergo dicit, quod enim &c. nō corrigit principiū. & hoc secundum Io. Ir. & B. sed non videtur valere, quia ex re vnius potest alteri qęri, vt ff. de stip. seruo. l. si ex re. §. j. Alij dicunt corrigi principiū per finem. Tu potes tertio dicere secundum antiquos, vt dixit Azo. An simpliciter iubeam stipulari, & ipse alium nominat, & tunc quæritur nominato: ut in fi. huius l. ibi, sin autem, &c. an iussi stipulari & mihi & meo nomine, & tunc mihi quærit, licet alium nominet, vt hęc lex distinguere videtur.
d ¶ Vt suo nomine. } q. seruus naturaliter domino debet obedire, cùm causa spectat ad iubentem secundum primos. uel planè secundum Azo.
e ¶ Iussione. } quia loquebatur cum vnus iussit, & alium nominauit.
f ¶ Et nescit. } aliud est ignorare, aliud nescire: vt hæc lex distinguere videtur. ADDITIO. Et dicas quod nescire dicimur, quod scire non tenemur. Ignorare uerò quod scire debemus: vt dicit gl. in l. de statu. ff. de testa. quę gl. insuper ponit differentiam inter dubitationem & errorem.
g ¶ Quod enim. } dixit acquiri iubenti, cū ad eum causa pertinet: sin autem ad nominatum tantum, vel ad neutrū, nominato tantū quærit. & hoc subiicit, quod enim &c. secundum primos. & accipe hic. j. sin autem &c. vsque ad finē. & postea sume, quod enim, &c. vbi respōdet tacitæ obiectioni, quasi nominatio non præualeat iussui, sed ęquiualeat per regulam antiquam, cui respondet. Vel secūdū Azo verè in hoc casu ei, qui iussit, mederi opus fuit, quia veteres regulę hoc pretermiserunt, quia loquebantur cùm iussit, & alium non nominauit, uel econtra.
h ¶ Absimilem.] id est, non succumbere.
i ¶ Nominationi. } i. tantùm valet iussio sine nominatione alterius, quātum nominatio si fuerit vtrunq;, & non ex re iubentis secūdū primos.
k ¶ Facere. } etiam ex re alterius secundum primos. vel dic simpliciter secundum Azo.
l ¶ Dominum. } & causa non pertinet ad iubentem secundum primos.
m ¶ Hęrilē iussionē } cum iubentis nō intersit naturaliter, siue cū causa ad eū nō spectat secundum G. Io. & B. Vel dic secundum Azo. cum non iussit, ut sibi stipularetur sed simpliciter iussit.

Ignorare & nescire differunt.

Seruus duorum stipulādo cui acquirit.

superuacua videbatur, non etiam in pignorib[9] & hypothecis, simili modo dominus cōtractus habeat hypothecariam a actionē, seu pignoris vinculū, vel retentionem sibi quęsitam. b D. Kal. Nouēbr. Lāpadio, & Oresta VV. CC. Cos.

¶ Si unus ex pluribus dominis iubet seruo coi, ut stipuletur ipsi iubēti, & ipse stipulatur alteri, præualet iussio: quia iubēti tantū acquirit. Sin autem iubet ei simpliciter, ut stipulet, & nō dicit cui: aut stipulatur nullo expresso nomine dominorū, & sic sibi: tūc quærit iubēti: aut stipulatur expreßim alteri, & acquirit illi. h. d. secūdū lect. Azo. quē sequit gl. Sali. Vel sic: seruus cōmunis iussus uni ex dominis stipulari, si stipulat nominatim alteri, et id quod stipulatur, principaliter spectat ad iubentem, præualet iußio nominationi. sin aūt ad nominatum pertinet, uel ad neutrum: prevalet nominatio. h. d. secūdū lect. Io. Vel sic: Iussus specialis præualet nominationi, sed iussui generali prevalet nominatio. h. d. Pau. de Ca.

¶ Idem A. Iuliano PP. LEX III.

SI duo, c vel plures cōmunem seruū habeant, & vnus ex his iussit, vt suo noīe d seruus ab aliquo stipuletur, decem putà, aureos, vel aliā rem: ipse autē seruus non eius, qui iussit, sed alterius ex dominis suis fecit mentionem, & nomine illius stipulatus est: inter antiquam sapiētiam quærebatur, cui acquiritur actio vel lucrum, quod ex ea causa accidit; vtrū ne ei, q iussit, an ei, cui[9] seruus fecit mētionem, an ambobus? Cumq; ex omni latere magna pars auctorum multum effuderit tractatum: nobis verior eorū sententia videtur, qui domino, qui iussit, afferūt stipulationem, & ei tātummodò acquiri dixerūt: quam aliorū, qui in alias opiniones deferūtur: neq; enim malignitati seruorū indulgendū est, vt liceat eis domini iussiōe e cōtēpta, sua libidine facere stipulationē, & ad aliū dominum, qui eum forsitā corrupit, alienum lucrū transferre. quod neq; ferendum est, si seruus impius domino quidē, qui iussit, minimè obediendum existimauerit: alij autem, q forsitā ignorat, & nescit; f repētinū adducat † solatiū. Qd enim g sępe apud antiquos dicebat, iussionem domini nō esse absimilē h nominationi: i tunc debet obtinere, cum seruus iussus ab vno ex dominis stipulationē facere, k sine nomine stipulatus est. tūc etenim ei soli acquiret, † qui iussit. Sin autem expresserit aliū dominum: l soli illi necesse est acquisitionem celebrari. Multò enim amplius oportet valere dominici nominis mētionem, quàm hærilem iussionem. m D. xv. Kal. Decembr. Lampadio & Oresta VV. CC. Coss.

Ad senatusconsultū Macedonianum. TIT. XXVIII.

¶ Mutuans filiofamiliàs, quē probabili ratione patrēfamiliàs arbitratur, nō repellitur exceptione senatusconsulti propter iustę ignorantię patrocinium. h. d. no. secundum Bal. Vel sic: Si filiusfamiliàs asserat se sui iuris esse mutuanti hoc iusta rōne credere se dicenti, cessat beneficium senatusconsulti Macedoniani. hoc dicit. Sali.

¶ Imp. Aelius Pertinax A. Attilio. L. I.

SI filiusfamiliàs † cùm in potestate patris esset, mutuam à te pecuniam accepit, cum se patrem familiàs diceret, ciusq; affirmationi credidisse te iusta rōne n † edocere potes: o exceptio ei denegabitur. PP. x. Kalend. April. Falcone & Claro Coss.

¶ Enumerat quinque casus, in quibus cessat senatusconsultum Macedonianum. h. d. no. hec lex Bald.

¶ Impp. Seuerus, & Antonin. AA. Sophiæ. al. Sophię. LEX II.

ZEnodor[9] si, cū sui iuris esse publicè videretur, p aut patris volūtate q cōtraxit, aut

¶ AD SENATVS consultū Macedonianū.
¶ Dixit supra ti. ij. ēt patrē teneri p filio, nūc ēt filiū dicit non teneri cū effectu propter Macedonianum senatusconsultum.
SI filiusfamilias. } CASVS. Filiofa. dicenti se sui iuris esse, pecuniam mutuasti. an nō obstante exceptione senatus. Macedo. eā repetere possis, quæritur? dicitur quod sic, si probare possis te ei iusta ratione credidisse. s. quia sic agebat, sic contrahebat &c. ac si paterfami. fuisset, ut ff. eo. l. si quis.
n ¶ Iusta ratione. } non vana simplicitate deceptus, nec ignorātia iuris: quia paterfamiliàs publice videbatur, & sic agebat, & sic ptrahebat &c. vt ff. eo. l. si quis.
o ¶ Edocere potes. } Quod edoces eo ipso, quod contrariū non probatur, vt & j. qui mili. non poss. l. fin. lib. xij. & hoc quia præsumitur ignorantia, vt ff. de probat. l. verius. Item: quia dolus o[n]icitur, vt ff. de proba. l. quoties. §. qui dolo. Item not. hic propter mendacium quem granari: vt hic, & ff. de rei ven. l. fi. & j. qui po. in pign. ha. auth. item. & ff. quod cum eo. l. sed & si. §. j. & l. eum. & s. si minor se ma. di. l. ij. & iij.
Z Enodorus. } CASVS. Lex ista ponit quinque casus, quibus cessat senatusconsul. Macedo. & dicit, filiusfa. cū videretur sui iuris esse, quia sic agebat, &c. mutuò accepit pecuniā, vel voluntate patris, vel accepit in rem patris, & cōuertit in rem patris, aut in eam rem, quę patris oneribus incumberet: vel sui iuris effectus animo nouandi promisit, uel aliàs agnouit, puta soluendo debitum vel partem debiti, an locum habeat senatusconsult. quæritur? Respon. quòd non. Viuianus.
p ¶ Videretur. } aliàs videbatur. sic enim agebat &c. vt ff. eo. l. iij.
q ¶ Voluntate. } pręcedente vel sequēte: vt j. e. l. fi. vel ēt tantum sciente, & nō cōtradicente, vt ff. e. l. si tñ. & l. si filiusfamilias patre absente. ad hoc s. ne filius pro patre. l. j. & ff. de mino. l. iij. §. sed utrum. Itē patris accipe, qui eum habeat in potestate, vt ff. eo. l. filium. ADDITIO. † Addas cum Bal. hic cessare etiam hoc senatuscons. si filiusfam. cōsueuit accipere pecuniam mutuo, & pater cōsueuit soluere. ex tali enim cōsuetudine præsumitur patris voluntas, vt l. Titianus. ff. quod cum eo. & l. vel vniuersorum. ff. de pigno. act. quę facit cessare Macedon. vt in hac l.

† al. adiicit

† al. acqrit.

† Iste tex. reputatur singularis secundū Pet. de Rauēna ad hoc quod si syndicus vult se excusare quod ignorauit maleficiū esse cōmissum, nūquā erit excusatus, nisi constet de diligenti inquisitione eius & est doctrina aurea Baldi hic secundum Ang. in lib. maleficiorum in verbo, necnon ad denunciationem.

† al. deest; familias.

† *Est et alius casus in quo nō habet locū senat. mace. s. qn frater suo fratri in eiusdē patris potestate existenti suam propriā pecuniā ueluti castr. mutuò dat. Ias. & alij in l. frater à fratre. ff. de cond. inde.*

In

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Incumberet. ʒ vt dotet sororem suam: vt ff. eod. l. sed iuliana. §. sed & si filius.
b ¶ Nouatione. ʒ Non per ignorantiam facti: alioquin in factum excipiendum erit: v. ff. eod. l. fin. Accur.
e ¶ Agnouit debitum. ʒ soluendo partem debiti vel vsuras: vt ff. eodem. l. sed Iulianus. §. fin. & l. sequent. Aliud si pignus dederit: quia tantum in quantitate pignoris videtur approbare. sic. ff. eo. l. sed & si pater. in prin. & est ratio quare aliud in solutione partis debiti, & aliud in datione pignoris: vt ibi dixi. Accursius.

in ea rē pecuniā accepit, q̄ patris oneribus incumberet, a vel suæ potestatis cōstitutus nouatione b facta fidem suam obligauit, vel aliàs agnouit debitum: c non esse locum decreto amplissimi ordinis, rationis est. PP. v. Kal. Mart. Saturnino & Gallo Coss.

¶ *Si obligatio ē licita in origine, ē simpliciter licita in actib. cōsecutiuis. h.d. Bal. Vel sic, Senatusconsul. Maced. locum habet, qn̄ à principio filiofamiliàs est mutuatum, nō qn̄ pretiū ex uenditione in mutuum est cōuersum. h.d. Sal. Vel sic: In alio cōtractu q̄ mutui non hēt locum exceptio Macedoniani. h.d. secundum Pau. de Cast.*

¶ Iidem AA. Macrino. † LEX III.

j SI filiusfamiliàs aliquid mercatus, pretium stipulanti venditori cum vsurarum accessione spondeat: non esse locum senatusconsulto, quo fœnerare † filiisfamiliàs est prohibitū, nemini dubium est. d origo e enim potiùs obligationis quàm titulus actionis considerandus est. PP. Idib. Mart. Saturnino, & Gallo Coss.

¶ *Filius consentiente patre pōt mutuū accipere, & res patris obligare: et inter creditores prioritas et ordo platione inducūt. h.d. secundū Bal. Et est idē casus, qui hr̄ suprà eo. in l. ij. in quo cessat senatusconsultū Macedonianū, qn̄ est factū patre permittēte. h.d. secundum Pau. de Cast.*

¶ Iidem AA. Cyrillę. LEX IIII.

SI, permittente patre, filio familiàs pecuniam mutuam dedisti: senatusconsulti potestas nō interuenit. Et ideo psecutio g pignoris, quod in bonis patris fuit non denegabitur: præsertim cū eidem † filius heres h extiterit; modo i si nullus alius iure conuentionis, vel ratione temporis & ordinis potior k apparuerit. PP. xii. Kalend. Maij, Fabiano, & Mutiano Coss.

I filiusfamilias. ʒ CASVS. Vendidi filiofa. librum, & ita erat venditio, & nō mutuum in veritate: & in mutuo locum habet Macedo. nō in venditione. stipulatus sum pretium cum vsuris mihi redi: an petenti mihi pretium condictione certi, quia per talē actio. repetitur mutuum, posset mihi opponi exceptio Macedon. quæritur? Respondeo quòd non: quia initium obligationis, quę erat ex causa venditionis nata potius inspiciēdum est, quàm titulus actionis, id est, quàm cōdictio certi, quæ consueuit dari ad mutuum.
d ¶ Dubium est. ʒ nisi factum sit in fraudem: vt ff. eod. si filiusfa. j. §. j. & l. sed Iulianus. §. mutui. & §. sed si fraus.
e ¶ Origo. ʒ id est, vtrū ab initio sit mutuum vel alius contractus: non autem titulus: quia licet eadem venditori ad pretiū per stipulationem promissum detur actio, vel actionis titulus, quæ mutuanti datur, scilicet, certi condictio: vt ff. si cert. peta. l. certi condictio. in princ. tamen origo inspicitur: vt hic, & ff. de fideiusso. l. tutor: & de donatio. l. qui id quod & de lega. ij. l. cum filius. §. hæres meus. & s. si certum pet. l. si ex pretio. & ff. mandat. l. si procuratorem in prin. Sed argu. contra. ff. de pecul. l. licet. §. idem scribit. ADDITIO. Dicas quod ibi titulus posterios obligationis non dependet à causa originalis obligationis: ideo ibi causa originalis non attenditur, hic verò contra.

† Matrono

† al. fœnerari.

† al. cum & eidem.

I permittente. ʒ CASVS. Si filiofa. permittente patre pecuniam mutuasti, & rem patris in pignus accepisti, an cessat Macedon. quæritur? Respon. quòd sic. & habebis act. hypothec. ad persequendū pignus, cum eidem filius hæres extitit, & nullus alius creditor potior te sit in ordine & in tempore.
f ¶ Patre. ʒ Qui filium habebat in potestate: aliàs non: vt ff. eodem. l. si filium. & hæc permisio inducit quod iussu: vt ff. quod iussu. l. prima. §. si ratum.
g ¶ Persecutio. ʒ mala illatio videtur: nec enim ideo quod præcepit dari pecuniam, permittit rem obligari: vt ff. quod iussu. l. dominum. Respond. hic vtrunque permisit, & ideo bn̄ dicit. j. præsertim, &c. Vel dic non permisit obligare res, sed qa successit domino, confirmatur pignus vt subiicit: & secundum hoc abundat præsertim.
h ¶ Hæres extiterit. ʒ quo casu pignus conualescit, & si antè non valebat: quia sine voluntate patris erat obligatum: vt ff. de pignor. l. si Titio. & de condic. indeb. l. si non sortem. §. si filius. & s. quod cum eo. l. si mandator.
i ¶ Modo. ʒ Malè videtur positum istud modò: nam & si potior sit alius, hic tamen agit: vt ff. qui potiores in pignor. habeantur. l. si prior. §. si simpliciter. sed sic continua, datur persecutio contra omnem modum.
K ¶ Potior. ʒ Vt in dote reddenda & similibus: nam etiam tunc aduersus potiorem denegaretur: vt dicta l. si prior. § si simpliciter. & suprà de actioni. & obligatio. l. si à creditore. & j. qui potiores in pigno. ha. l. licet.

¶ *Rōne legationis et studiorū pōt mutuari filiofamilias usque ad debitum et consuetū modū. Bal. Vel sic: Ex cā legationis & studiorū pōt mutuari filiofamilias usq; ad debitū modū, & tenētur filius, et pr̄ insolidū. ex mutuo uerò ex cā peculiari recepto pr̄ tenēt actione de peculio tm̄: quæ post mortem filij durat anno utili: nisi patris iussus intercesserit, quia tunc pater perpetuo teneretur. hoc dicit Sali.*

¶ Imp. Alexander A. Musæ. † LEX V.

MAcedoniani † senatusconsulti auctoritas petitionē l eius pecuniæ non impedit, quę filiofamiliàs studiorū, vel legationis causa alibi degēti ad necessarios sūptus, quos pr̄is pietas nō recusaret, m credita est. Sed ex contractu filij post mortem eius de peculio actio in patrem competere ita demum poterit, si anni vtilis spatium petitionem non impedit. ¶ Sanè si iussu patris datum ei mutuum probetur, nec in quos vsus versa sit pecunia, disquiri necesse est, sed perpetua n in patrem, etiam mortuo filio, est actio. Dat. pridie Kal. Mart. † Agricola, & Clementino Coss.

¶ *Beneficiū Macedoniani facit patrem de peculio efficaciter nō teneri, & in dispositione legali statuta in filio, locū habēt in nepote, ubi ē cadē rō. h.d. Sal. Vel sic, Ex mutuo facto filiofamilias nō dat actio de peculio cōtra patrē. Itē senatusconsultū qd loquit in filijs, hēt etiam locum in nepotibus cōstitutis in potestate. Pau. de Cast.*

¶ Imp. Philippus A. & Philippus C. Theopompo. † LEX VI.

SI filius tuus in potestate tua agens, contra senatusconsultū Macedonianum mutuam sumpsit pecuniam: actio de peculio aduersus te o eo nomine efficaciter dirigi p nequaquam q potest. ¶ Quod senatusconsulti auxilium, licet filiifamiliàs r meminerit, & ad nepotes, & pronepotes

M Acedoniani ʒ CASVS. Filiofamiliàs degenti in scholis pecuniam mutuasti: an cessat Macedon. quęritur? Respondetur quòd sic, si ad eam quantitatem mutuasti, quam pater erat erogaturus, id est, tenetur erogare. & hoc in prima & hic in primo casu competit actio de in rem verso. In secūdo de peculio, id est, si in inutiles tantū, & non necessario sumptus creditum est. In tertio quod iussu ex contractu filij in patrem post mortem filij dabitur actio de peculio: si nondum ānnus excesit. & hoc in secunda. Si verò in rem patris versa est, post mortem filij perpetuò dabitur. & hoc in tertia.
l ¶ Petitionem. ʒ Nam tenetur filius insolidum: & pater de in rem verso, vt ff. de in rem verso. l. iij. §. proinde.
m ¶ Non recusaret. ʒ id est, recusare non deberet vt ff. eodem. l. sed Iulianus. §. quod dicitur. & dic vt ibi not. Sed nonne idem & si non absit filius, & in necessarios sumptus ei credatur? Respondeo idem videtur. arg. ff. eod. l. sed Iulianus. §. fin. & de in rem vers. l. quod si. §. proinde si seruus. & l. penult. j. respon. & l. fin. Sed miraculosè loquitur hæc lex: in principio enim innuit patrem teneri insolidum viuo filio. In secundo casu de peculio, quare dic quòd insolidum tenetur, quando sumptus fuit talis, quē necesse habuit pater facere: ut libros emere ex quo ad scholas miserat. Si verò non habebat necesse, uerum ppter filij dilectionem paterna pietas non recusaret, ut libros cooperire, & literas deaurare: tunc de peculio tenetur ē eo uiuo. & secundum hoc loquitur. s. ne fil. pro pat. l. j. ibi enim est creditum filiofamilias senatusconsulto permittente: nec tenetur pater amplius quàm de peculio.

† al. Septimię Musæ. † Ex tit. v. lib. iii. j. C. G.

† al. pp. pridie Kal. Maij.

† Theopompo.

Pater pro mutuo filij quando insolidū tenetur.

n ¶ Perpetua, ʒ vt s. titu. ij. l. ei qui.
SI filius. ʒ CASVS. Si filiofamiliàs contra senatuscons. Macedon. pecuniam mutuasti: aduersus patrem de peculio actio non habebis. & hoc in prima. An autem illud senatusconsul. tam ad alios quàm ad filios extendatur, quæritur? Respon. quòd sic. ad nepotes & pronepotes, licet de filio tantum faciat mentionem. & hoc in secunda.
o ¶ Aduersus te. ʒ vel fideiussores vel mandatores eius, nisi animo donandi intercesserint: vt ff. eod. l. sed & si. §. non solùm.
p ¶ Dirigi. ʒ à creditore, qui sciuit vel scire potuit eum esse filiumfamiliàs, cui credebat aliàs Macedonianum non obstat. vt ff. eodem. l. penultima.
q ¶ Nequaquam potest ʒ quod est verum, etiam si paterfamiliàs esset, cum se obligauit, & postea filiusfamilias factus accipiat: vt ff. eodem. l. sed Iulianus. §. si filius. & l. seq.
r ¶ Filiifamilias. ʒ cuiuscunque dignitatis: licet in milite secus dicatur. vt ff. eo §. fin. & j. eod. l. fin. in fin.

Porrigitur

a ¶ Porrigitur. ʒ ad filios & ad filiasfamilias similiter: vt ff. eo l. l. sed & si pater. §. hoc senatusconsultum.

porrigitur. a PP. vj. Non. Martij. Philippo A. & Titiano Coss.

¶ *Mutuū factū filiofamilias recōciliatur patre ratum habente, quia ratihabitio retrotrahit. Bal. Vel sic: Ratihabitio patris Macedonianū excludit, et filiusfami. miles Macedoniano nō iuuatur. h.d. Salic.*

¶ Impp. Iustinianus A. Iuliano P.P. LEX VII.

ij SI filiusfamiliàs citra patris iussionē vel mādatū vel voluntatē pecunias creditas acceperit, posteà autē pater ratū contractū habuerit: veterū ambiguitatē decidentes sācimus, quemadmodū si ab initio volūtate patris, vel mandato, filiusfami. pecuniā creditā accepisset obnoxius firmiter cōstitueretur: b † ita & si posteà ratū pater habuerit contractū, validū esse huiusmodi c cōtractum: cum testimoniū paternū respuere satis iniquū d sit. Necesse est enim patris ratihabitionē, vel principali mādato patris, vel cōsensui nō esse absimilē: cum nostra nouella lege e generaliter omnis ratihabitio prorsus retrò trahatur, & confirmet f ea, q̄ ab initio subsecuta sūt. & hęc quidem de priuatis hominib. sāciēda sunt. ¶ Sin autem miles filiusfamiliàs pecuniā creditā accepit, siue sine mādato, siue cōsensu vel volūtate, vel ratihabitione patris; stare oportet contractū, nulla differentia ītroducēda, ob quam causam pecuniæ creditę, vel vbi † consumptæ sint. In pluribus iuris enim articulis filiifamiliàs milites nō absimiles vidētur hominib. q sui iuris g sunt: & ex † præsumptione h omnis miles nō creditur in aliud quicquam pecuniam accipere & expēdere, nisi in causas castrēses. † D. xij. Kal. Aug. Lāpadio & Oresta VV. CC. Coss.

SI filiusfamilias. ʒ CASVS. Filiusfam. sine uoluntate patris vel iussu accepit pecuniam mutuò: procedente tempore pater habuit ratū quod filius fecerat: an cesset Maced. senatusc. quæritur? Respō. q sic; q ratihabitio patris trahit retro, & comparatur mādato. & hoc in prima. Prędicta vera sunt in filiofam. non milite. Si verò filiusfa. miles mutuò accepit, non habet locū: quia præsumit lex, q ipse expendit illam pecuniā in causas castren. & emit inde arma &c. Arg. q si prælatus accepit pecuniam mutuò, videtur eam conuertere in vtilitatem ecclesiæ.
b ¶ Constitueretur. ʒ vt s. eo. l. Zenodorus.
c ¶ Huiusmodi. ʒ scilicet, legis.
d ¶ Iniquū. ʒ ar. s. de epi. audi. l. de creationibus.
e ¶ Nouella lege. ʒ vt j. de do. inter vir. & vxor. l. donationes. j. Et no. regulā hāc vt hic, & ibi. & ff. de iud. l. licet. sed fallit in casibus, vt ff. ad Trebel. l. seruo inuito. & de acquir. hær. l. si qs mihi bona. §. iussum. & rem ra. ha. l. pe. & ff. de appel. recip. l. j. & ff. de iis, qui notan. infa. l. qd ergo. in prin. Sed an inuito & contradicēte filio potest pater habere ratum ut sic teneatur etiam filius? videtur q non, vt ff. de pac. l. fi. Sed contra puto per hanc legem.
f ¶ Et confirmet. ʒ j. de dona. inter vir. & vxor. l. antepe.
g ¶ Sui iuris. ʒ vt in Macedoniano: vt hic, & ff. e. l. j. in fi. & l. ij. & in testamento: ut instit. qui test. fa. poss. in prin.
h ¶ Ex prę sumptiōe. ʒ q est iuris & de iure: vt & alias. j. tit. px. l. antiquę. §. sed si quidem. An autem possit renuntiare filiusfamilias Macedoniano, cū mulier possit Velleiano: vt ff. ad Vel. l. fi. §. pen. & ff. eo. l. tn̄ si. & j. qn̄ mul. tu. off. fungi potest. l. fi. & auth. matri? Rn̄. minimè, cū enim remissio sit donatio, & donare non pōt, vt ff. de pac. l. cōtra iuris. §. fi. & ff. de don. inter vir. & vxo. l. si sponsus. §. circa. & ff. de condi. cau. da. l. si mulier. Nec ob. quod dr̄ in Velleiano, qa illud fauore: vt ff. de condi. indebit. l. qui exceptione. hoc odio creditoris inducitur: vt ff. eo. l. sed & si Pater. §. non solùm.

¶ Quæ sit differentia inter iussionem, mādatum, auctoritatē, consensum, dixi in voce in reg. iur. ratihabitionem. li. vj. & notatur per Ange. in §. tutor. inst. de aucto. tut. Ratihabitio in multis casibus mandato non assimilatur.

¶ al. constituebatur.

¶ Velvti.

Macedoniano renūciatio nō potest. sed bene Velle.

¶ Ita.

¶ al. causis castrensib.

Continuatio.

Ad senatusconsultum Velleianum. TITVL. XXIX.

¶ *Mulieri se pro alio obligāti succurritur, sed sine obligatione p alio soluēti minimè subuenit. Bal. uel sic, Mulieri p altero īter cedēti fideiubēdo, uel ī se obligationē trāsferendo succurrit, sed p alio non obligato soluenti repetitio non datur. h.d. Sal.*

¶ Imp. Antoninus A. Lucillæ. LEX I.

MVlierib. quidē, quę alienam obligationem suscipiunt, i vel in se trāsferūt, k si id cōtrahētes non ignorent l senatuscōsulto subuenitur. ¶ Sed si pro aliis, cùm obligatæ non essent, pecuniā exoluerint: † intercessione, cessāte, repetitio nulla m est. PP. Nonis Decem. Gentiano, & Basso Coss.

¶ *Mulier re uera principalis pōt se principaliter obligare. Itē & in rem suam intercedere potest. Bal. Vel sic: Mulier pro contractu proprio non iuuatur Velleiano: nec si pro creditore suo se obligat in tantū quantum debet. h.d. Sali.*

¶ Idem A. Nepotianæ. LEX II.

FRustrà senatusconsulti exceptione, quod de intercessionibus fœminarū factū est, vti tentasti: quoniam † principaliter ipsa debitrix fuisti. eiùs enim senatusconsulti exceptio tunc mulieri datur, cum principaliter ipsa nihil debet, sed pro alio debitore apud creditorem eius ītercessit. ¶ Sin autē pro creditore suo aliis se obligauerit, n vel ab eo se, vel debitorem suū delegari o passa est: huius senatusconsulti auxilium non habet. PP. iij. Idus August. Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Mulier non minus iuuatur Velleiano, quia intercedit pro filio. h.d. Salic. Vel sic: Etiam si pro filio mater intercedat, iuuatū Velleiano. hoc dicit. Pau. de Cast.*

¶ Idem A. Seruato. LEX III.

SI cū ipse mutuā pecuniā acciperes, p mater tua contra amplissimi ordinis cōsultū fidem suam interposuit, exceptione se tueri pōt. q PP. iij. Id. Aug. Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Mulier iuuat, cū alienā obligationē in se trāstulit, uel bona sua p alio obligauit, n̄ si nō obligata p alio soluit. h.d. Sal. Vel sic, Ista lex uult idē ī effectu, q d lex prima, q mulieri succurrit qn̄ intercedit, nō qn̄ rē suam uendit, et pretium pro alio soluit nulla precedente intercessione. h.d. T. de Ca.*

¶ Im p. Alex. A. Alexandriæ. † L. IIII.

SEnatuscōsultū locum habet, siue eam obligationem, quæ

¶ AD SENATVSCONSVLTVM VELLEIAN.
¶ *Sicut filiusfamilias et pater eius habēt exceptionē ex superiori senatusconsul. ita mulier ex hoc senatuscou. Velleia. (quod sic nuncupatum est à Velleio consule qui fuit author huius cōslōnis.) Videndum ergo ubi habet locum, & qn̄ cesset, & quod sit eius officiū, uel circa mulierem, uel circa creditorē, quibus detur, & cōtra quos: & an hodie locum habeat senatusconsultum Velleianum. Azo.*
MVlieribus. ʒ CASVS. Si mulier p alio fideiussit, & nouādi animo in se obligationē suscepit, non tenetur ppter Vel. & hoc in prima. Nec habet locū repetitio, si mulier nō obligata pro alio soluit, tanquam volens ei donare. & hoc in secunda.
i ¶ Suscipiunt. ʒ participando, ita q pristina maneat: quod sit tribus modis: mandando, fideiubendo, constituendo.
k ¶ Transferunt. ʒ ab initio se obligando pro alio: vel ex postfacto trāsferendo in se animo nouandi: vt j. eo. l. senatusconsultum.
l ¶ Si non ignorent. ʒ s. ipsas esse fœminas: sed secus si ignorent, qa sunt vestitæ veste virili. vt ff. e. l. si decipiendi. Vel dic sciant, scilicet, eas intercedere. Nam secus si ignorēt eas intercedere: vt ff. eo. l. si fideiussores. & l. vir vxori. in fin. j. rńd. Et no. q siue ambo sciūt scilicet, creditor & ipsa, siue creditor tātum, siue ambo ignorent, subuenit mulieri: vt ff. eo. l. vir vxori. non sic in quarto casu, cum ipsa scit, & creditor ignorat: vt hic dicitur. Itē not, quòd vbicunque iuuatur si renuntiauerit, non excipitur, vt ff. eod. l. fin. §. penul. & ad Maced. l. tamen si. & s. de pac. l. si quis in cōscribendo. & j. quando mu. tu. offic. fun. potest. authent. matri & auiæ.
m ¶ Nulla ē. ʒ fideiubenti enim & non donāti succurrit senatus: vt hic, & ff. eodem. l. sed si ego. est enim auarissimum genus earum, vt dicta. l. sed si ego. & ff. de donatio. inter vir. & vxor. l. si stipulata. Sed quare si ab initio soluat pro alio non repetit: vt hic, sed si intercesserit prius & soluat post repetit? Respond. quia primo casu videtur donare: secundo non: vt j. eod. l. quamuis.
FRustra. ʒ CASVS. Si mulier pro debito suo obligatur, non iuuatur per Velleia. & hoc in prima. Itē si pro creditore suo se obligat alij: vel creditor mulieris delegat eam alteri creditori mulier non iuuatur: verbi gratia: mulier tenebatur Seio in x. Seius eandem delegauit Sēpronio creditori suo, non habet locum Velleia.
n ¶ Obligauerit. ʒ non tamen animo nouandi: & ita in rem suam, quare tenetur: vt hic, & ff. eod. l. sed si eum. & l. aliquando. in prin. & l. debitrix. & s. ne uxor pro ma. l. j. in princi.
o ¶ Delegari. ʒ animo nouandi. Accur.

Mulieres quę; vt decipiant vestes viriles assumunt.

† al. exoluunt.

† Cum. Mulierum genus est auarissimū.

† Alexandræ.

SI cum. ʒ CASVS. Si filius matre fideiubēte accipiat decem mutuò: an locum hēt Velleianum, quæritur? Respondeo quòd sic. vnde siue mulier intercedat pro extraneo, siue pro filio locus est Velleia. vt hic, & ff. eodem. l. secunda. §. vltimo.
p ¶ Acciperes. ʒ id est, accipere uelles.
q ¶ Potest. ʒ sic ergo mater non fideiubet pro filio, vt hic. Nec ecōtra filia pro patre, vt s. eo. l. si paternam.
SEnatuscōsultum. CASVS. Mulier iuuatur senatusconsult. quando per nouationem alienam transfert in se obligationem, vt si Titius debeat mihi. c. posteà promisit mulier se mihi ea soluturam. vel principaliter. verbi gratia. volebat ipsa fideiubere, sed creditor volebat principalem debitricem eam esse, posteà mandauit mihi, quod pro ea fideiu-

Universidad de Deusto Biblioteca

fideiuberem: in hoc casu mulier iuuatur. & hoc in prima. vel si participauerit alius pecuniam. puta alio pecuniā accipiente: ipsa se obligauit principaliter. verbi gratia, Mulier volebat fideiubere pro me, creditor eam recipere nolebat, vnde principaliter se obligauit, & ego fideiussi, & habeo pecuniam. Item si mulier res suas pro alio obligauit, iuuatur per Velleianum. & hoc in secunda. Si verò mulier maior vigintiquinq; annis prædia sua pignorata vendidit. & pecuniam creditori mariti soluit, non iuuatur. & hoc in tertia. Viuian.

a ¶ Trāstulit vel participauit.] fideiubendo.

b ¶ Ab initio.] accipiendo ipsa mutuum: quo casu datur institoria: vt ff. eod. l. quamuis. §. si cum essem.

c ¶ Earum.] s. mulierū.

d ¶ Admissum est.] Vt & ipsę res non teneantur cum effectu: vt j. l. proxima. Accur.

e ¶ Soluisti.] quod est verum, si alias esset non venditura.

f ¶ Deficit.] Quia donanti non succurritur &c. vt s. eo. l. j. in fi. sed à viro repetit: quia donatio inter virum & vxorem sic facta non valet: vt ff. de donat. int. virum & vxo. l. si sponsus. §. si vxor. Item huic respon. est contra. ff. eod. l. fi. §. item si mulier. Solutio. ibi vendidit creditori viri mulier. & sic fraus fuit à creditore quæsita: hic ipsamet inuenit alium emptorem.

SI sine voluntate.] CASVS. Maritus obligauit res vxoris suæ, ea non consentiente, non tenentur. & hoc in prima. Si verò consensit marito obliganti, & creditor sciebat res mulieris esse, iuuatur senatusconsul. & hoc in secunda. Si verò mulier tacuit, cùm maritus res suas obligaret, vt deciperet creditorem, qui pecuniā præstitit, non iuuatur, & hoc in tertia.

g ¶ Si sine volūtate tua.] id est, inuita vel ignorāte.

h ¶ Non tenentur.] de iure etiam communi hoc ē: vt hic, & s. ne vxor ꝓ ma. l. j. & j. quæ res pign. obli. posl. qui filios. in fi.

i ¶ Vti potes.] & ita in re speciali: vt s. l. proxi, & ff. eod. l. quamuis. in princ.

k ¶ Mutuam.] no. quòd plus operatur tacitus consensus, quàm expressus: vt ff. de procura. l. filiusfamil. §. veterani.

l ¶ Consultum est.] vt ff. eo. l. j. & ij. & j. si ali. res pig. da. fit. l. si probaueris. Sed solet hic quæri: quare possum rem tuam obligare te præsente, vt tibi præiudicem: vt hic, non auté vendere vt tibi præiudicē? Respon. pignus re contrahitur, sed venditio consensu. quod nō placet: quia & pignus contrahitur consensu: vt ff. de pig. act. l. j. Dic ergo, quia per obligationem rei agitur, vt in ipsa re ius creditori quæratur: quod fieri non potest, nisi volente eo, cuius est. Meritò ergo cùm patitur, videtur suum accommodare consensum, sine quo obligatio aliter esset nulla. At venditio etiam contradicente me fieri potest, & tenet inter eos: quia id non agit per contractum: vt ius in re quæratur: sed vt alter alteri obligetur de euictione: vt ff. de act. emp. l. ex empto. in princi. Meritò ergo cū non impedit contractum contradictio mea, nec præsentia prosit contractui: vt ff. de re iud. l. sæpe. §. j. Sed ar. contra, scilicet quòd videatur cōsentire est. ꝫ. de euict. l. quidam ex parte. sed ibi parté pretij accepit. & dic vt ibi.

SI mater.] CASVS. Volebat mulier gerere tutelam filij sui, tutor dubitabat ne sustineret damnum, si ipsa non bene administrasset, mulier ad hoc vt administrationé haberet, promisit indemnitaté, vt si propter suam malam administrationem vna manu aliquid damni præstaret filio, ipsa ei alia manu refunderet, & pignora dedit & fideiussores. in hoc casu nec pignora nec fideiussores iuuātur. & hoc in prima. Si verò tutor volebat se excusare, & mulier promisit eum idemnem conseruare de eo, quod impenderet in rem pupilli, an hoc casu iuuetur, quæritur? Respon. quòd sic. & hoc in secunda. Si verò petiit tutorem filio, & ꝓ tutore fideiussit, quia omne periculum in se recepit, hoc casu iuuabitur senatuscōsul. Velleian. quia videtur intercedere. & hoc in tertia. Viuian.

al. Popillæ. al. Pupillæ.

Rem tuam te præsente obligare possum, sed nō vēdere.

in alterius persona constitit, mulier in se transtulit, [a] vel participauit; siue cùm alius pecuniā acciperet, ipsa se ab initio [b] reā cōstituit. quod † in rerū earum [c] habitis pro aliis obligationibus admissum est. [d] ¶ Sed si prædia tua annis maior vigintiquinque vēdidisti, & pro marito pecuniam soluisti: [e] deficit [f] auxilium senatusconsulti. PP. vj. Kalen. Ianuar. Maximo. ij. & Aeliano. Coss.

¶ Maritus nō potest obligare res uxoris non consentientis: & hoc de iure cōi. nec si consentiat expreßè: & hoc de iure spāli. Si tamen obligat res uxoris asserendo eas proprias uxore præsente & dolosè tacentè, tenet obligatio. h.d. no. secundum Bal.

¶ Iidem A. Popiliæ. LEX V.

SI sine volūtate tua [g] res tuę à marito tuo pignori datę sunt; non tenētur. [h] ¶ Quòd si consensisti obligatiōi, sciēte creditrice, auxilio senatusconsulti vti potes. [i] ¶ Quòd si patientiā præstitisti, vt quasi suas res maritus obligaret, decipe voluisti mutuā [k] pecuniam dātem: & ideo tibi nō succurretur senatusconsulto, quo infirmitati, non calliditati mulierum consultum est. [l] Dat. xv. Kal. Iul. Iuliano. ij. & Crispino Coss.

¶ Mater pōt se obligare ꝓ facto suo, sed non potest conseruare tutores indemnes ab eo, quod eis à filio debebitur. Bald. Vel sic: Mater, quæ indemnitatem tutoribus filiorum promisit, etiam si eis fideiussores dederit, ut ei administrationem permitterent, Velleiano non iuuatur. Secus, si ꝓ tutoribus fideiusserit. h.d. Vel breuius: Mater potest pro facto suo se obligare, sed ꝓ tutoribus filiorum non potest fideiubere, hoc dicit Salic.

¶ Idem A. Torquato. LEX VI.

SI mater cùm filiorum suorum pātrimoniū gereret, [m] tutorib. eorum securitatem promiserit, [n] & fideiussorem præstiterit vel pignora dederit: quoniā quodammodo suum negotium gessisse videtur, senatusconsulti auxilio neque ipsa, neq; fideiussor ab ea prestitus, neque res eius pignoratæ adiuuantur. ¶ Sin autem tutore se excusare volente, ipsa se interposuit indemnitatem ei repromittens, [o] auxilio senatusconsulti vti minimè prohibet. ¶ Si verò tutores petiit, & sponte periculum suscepit: [p] quo minùs teneatur, auctoritas eam iuris tuetur. [q] PP. vj. Idus Octobr. Modesto, & Probo Coss.

¶ Mulier consentiens fundum suum pro alio obligari, inutiliter consentit: & cū sit inutile, est inutilis uenditio eius per creditorem facta: & recuperatur ab emptore non restituto pretio: & filius ut hæres matris, potest infringere factum patris. Bald.

¶ Imp. Gordianus A. Viuiano. L. VII.

SI sciens creditor à marito propter propriū debitū [r] obligari fundū mulieris, licet ea cōsentiente, eum pignori † accepit: propter senatusconsulti auxilium, vendendo [s] eum dominium mulieri auferre nequit: [t] nec tibi [u] necesse est, præstito pretio [x] emptori [y] vindicare, si matri hæres extitisti. PP. xij. Kal. Octobr. Pio, & Pontiano Coss.

¶ Si masculi permistim cum fœminis obligatione pr̄na in se transferunt animo nouandi, ualet nouatio ꝓ parte masculorū: et ꝓ ea parte pignus obligationis ueteris liberatur. sed pro parte fœminarum non ualet: nec eatenus pignus liberatur: & si pater ꝓ obligatione nouante, pignus constitut, tenetur insolidum, partim ꝓ nouatione, partim pro non nouatione. Bald.

¶ Idem A. Triphoni. LEX VIII.

SI paternam obligationem nō tantùm masculini sexus filij, verū etiā filię emancipatę [z] in se receperunt: quāuis filiæ virilibus obligationibus eximant̄ propter exceptioné, quę ex senatuscōsulto Velleiano descēdit; tamen filios in id, in quod se obligauerūt teneri: [a] filiarumq; subducta persona, patré in id conueniri [b] posse, in quo cōueniretur, si filiæ non intercessissent, dubium non est. ¶ Pignora [c] tamen patris, & si in posteriorem obligationem † accepta [d] sunt, sine dubio tenent̄. Sed & si in priore [e] fuerint obligatione, quatenus ad patrem per restitutoriam † actionem redit, eatenus † [f] tenebunt̄. PP. Non. Octob. Pio, & Pontiano Coss.

† al. auctoritate iuris tuebitur.

† al. dedit.

† Obligationi.

m ¶ Gereret.] id est gerere vellet.

n ¶ Promiserit.] propter hoc vt dimitterent eam gerere: si ipsi cessarent.

o ¶ Repromittens.] quasi pro pupillo filio, & sic iuuatur vt hic. Sed cōtra ff. eodem. l. quamuis. §. j. & l. tutor. in princi. Solut. refert an promiserit indemnitatem pupillo de eo, quod debet vel debebit tutor, & tunc suscepit obligationem tutoris. Vel econtrà: promisit tutori indemnitaté de eo, quod debet vel debebit ei pupillus, & tunc suscepit obligationem pupilli, & in vtroque est intercessio, & sic non tenetur: vt hic. Aut promisit tutori indēnitatem de eo, quod debet vel debebit pupillo. Vel econtra: promisit indemnitatem pupillo de eo quod debet vel debebit tutori: in vtroque cessat Velleianum vt in legibus contrariis. & hoc est quod dixit Bul. S. & T. col lunt contrarium: quia scilicet, refert, vt dixi. dicat mulier: ꝓmitto quod debes vel debebis, & tunc non intercedit: vt in contrari. s. an promitto quod debet vel debebit tibi pupillus: tūc est intercessio: vt hic dicitur.

p ¶ Suscepit.] Pro tutoribus intercedens.

q ¶ Tuetur.] nisi specialiter fuerit comprehensū decreto pretoris matris periculo dari: vt infra si ma. indem. pro. l. fi.

SI sciens.] CASVS. Si creditor accepit à marito prædium vxoris pignori, sciens illud ad mulierem pertinere, & vendidit. an prædicat? Reuit mulieri, quæritur? Respon. quòd non: nec hæres mulieris necesse habet refundere pretium emptori, si velit prædium vendicare.

r ¶ Debitum.] scilicet mariti.

s ¶ Vendendo.] scilicet, creditor.

t ¶ Nequiuit.] vt & ff. de rei ven. l. redemptores. §. fi. & l. seq.

v ¶ Nec tibi.] scilicet, filio, qui successisti matri: cuius prædium à marito suo tuoque patre obligatum fuit, licet ea consentiente.

x ¶ Pretio.] vt s. de rei vend. l. si mancipium. & l. mater.

y ¶ Emptori.] loquitur filio mulieris.

SI paternam.] CASVS. Seius habuit duos filios & duas filias emancipatas, tenebatur Titio in c. filij & filiæ animo nouandi receperunt in se paternam obligationem, & promiserunt reddere Titio prædicta c. & redimere pignora patris obligata. an filiæ per beneficium Velleia. ab obligatione liberentur, & ita remaneāt filij obligati pro medietate, & si ita fit, qualiter succurratur Titio, quæritur? Respond. quòd restituitur actio in patrem pro ea parte, qua filiæ se obligauerunt. & hoc in prima. Item pignora quæ obligauerant remanent obligata pro parte filiorum. & hoc in secunda. Illa verò quę fuerunt in prima obligatione, hactenus teneantur, quatenus aduersus patrem redit actio pro portionibus filiarum.

z ¶ Emancipatę.] hoc nihil ad rem. Nam in potestate positus potest fideiubere pro patre: vt s. quod cum eo. l. si ex alio. & j. de fideius. filiifam. & ff. qui satisd. cog. l. 2. §. & filius.

a ¶ Teneri.] s. pro eorum virili. Sed videtur insolidum: vt ff. de fideius. l. si Titius. in prin. Sol. hic intercesserunt non constituendo se debere insolidum, vnde pro partibus tenentur. vt ff. de duo. reis. l. reos. §. fi. ibi, insolidum se reos constituerūt. at fideiussores tenentur insolidum semper etsi hoc non sit dictū: vt in sti. de fideius. §. si plures. vel aliter & hic & ibi insolidū tenebant, sed ibi insolidum exempta fuit fœmina, cum in totū fideiusserit, hic pro parte fuit exēpta; vt ff. eo. l. vir vxori. in fi. & l. seq.

b ¶ Conueniri.] s. restituta in eū pr̄ima actione q̃ sublata erat nouatione.

c ¶ Pignora.] licet pater in parté cōueniatur, pignora tamen tenentur insolidum.

d ¶ Accepta.] scilicet, tantum. & sic not. tenere accessorium in totum, licet principale pro parte tollatur per Velleian.

e ¶ In priore.] quando pater se obligauerat.

f ¶ Eatenus.] ꝓ parte ergo filiorum, q̃a tenuit nouatio cum effectu: nō tenentur pignora; vt hic innuit: & ff. de noua. l. nouatione. & l. aliam. & inf. etiā ob chyro. pe. pig. te. pos. l. j. sed pro parte filiarum non tenuit cum effectu: vnde adhuc pro ea parte tenent: vt hic. & ff. e. l. aliqñ. §. j. Et est ratio, quare & hoc casu nouatione nō tollat pign: q̃a non tenuit cū effectu. Vt dic, nō fuit nouata principalis. statim enim quod fuit p̄sonalis directa extincta per nouationem, fuit eius loco à iure supposita restitutoria. vnde omni tempore inuenitur principalis directa, vl' vtilis restitutoria, & sic hypothecaria non extinguitur. vt d. l. aliquando. §. j. & l. debitrix. §. penul.

QVamuis.] CASVS. Mulier si soluat ꝓ alio, non iuuatur quia videtur donare: sed si fideiussit, & postea soluit, sic.

g ¶ Ignorans.] scilicet ius; vel factum, credens se intercessisse, cum non intercesserit: vt ff. de cō. inde. l. qui exceptionem. in prin. secus si sciēs, quia tunc non repetit: vt ff. de condi. inde. l. j. & de reg. iur. l. cuius.

h ¶ Repetitio.] i. condictio indebiti.

SI aduersarius.] CASVS. Si aliquis locauit rem non marito, sed mulieri: mulier non vtitur auxilio Velleia. sed si locauit marito, & ipsa intercessit, vel in se recepit obligationem iuuat.

i ¶ Negotium.] conductionis & sine fraude.

k ¶ Reliqua.] i. debita.

l ¶ Contracta.] i. in obligationem deducta.

m ¶ Recusare.] vt j. loca. l. contractus. in fi. ff. e. l. Seia mancipia.

n ¶ Secutus est.] sciens te intercedere. Accur.

ETiam.] CASVS. Mulier habebat omnia bona mariti tacitè obligata pro dote sua. si ergo constante matrimonio ius hypothecæ seu pignoris marito remisit, an ei succurratur per Velleia. quæritur? Dicitur quod non: duabus tamen rationibus videbatur contrarium. Primo per Velleian. quo succurritur mulieri. Item propter remißionem factam inter virum & vxorem, quæ videtur donatio, quæ non tenet: ergo nec remißio. contrarium est verum.

Fideiussores semper insolidum tenētur.

† Quod.

† al. Posteriore obligatione.

† Rescissoriam.

† Non.

¶ Mulier pōt pro alio soluere citrà intercessioné: secus, si priùs intercesserat. Bald. Vel sic: Si mulier ꝓ alio nulla pręcedente ꝓmissione uel intercessione soluit, non iuuat̄ Velleia. ut repetat ab eo, cui soluit: secùs, si ꝑcedente ꝓmissione uel intercessione ipsius, h.d. Paul. de Castr.

¶ Idem A. Proculo. L. IX.

QVamuis mulier ꝓ alio soluere posßit: tamen si pręcedēte obligatione, quā senatuscōsultū de intercessionib. efficacem esse non sinit, solutioné fecerit, eius senatusconsulti beneficio munitam se ignorans: [g] locum habet repetitio. [h] PP. Non. Iul. Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ Mulier conducens prædia obligat̄ ꝓ se, sed si maritus conducit. nō potest obligari ꝓ marito. h.d. Bal. uel sic: Si contrahitur principaliter cum muliere, & sic negotium ad ipsam pertinet, nō iuuat̄ Velleiano: secus, si contrahitur cū alio, & illa ꝓ illo se obligat. & sic principaliter nō ptinet ad eam negotium. h.d. Paul. de Cast. Idem dicit. l. si fœnebris, infrà eod.

¶ Imp. Philippus A. & Philippus. C. Triphonæ. L. X.

SI aduersarius tuus non cum marito tuo, sed tecum negotium [i] gessit: reliqua [k] cōductionis, q̃ dicis esse contracta, [l] obtentu huiusmodi obligationum non potes recusare. [m] Enimuerò si cùm eosdem fundos non tibi, sed marito tuo locaret, personam tuam vt idoneam sequutus [n] est: beneficio amplissimi ordinis, quod factum est de intercessionibus fœminarum, te tueri potes. PP. xviij. Kalend. Septembr. Peregrino, & Aemiliano Coss.

¶ Mulier potest renūtiare iuri hypothecarum. h.d. Bal. & Salic.

¶ Idem A. Hæboræ. † L. XI.

ETiam [o] constante matrimonio ius hypothecarum, [p] seu pignorū marito remitti [q] posse, explorati iuris est. PP. viij. kalen. Octob. Peregrino, & Aemiliano Coss.

¶ Mulier obligans se pro dote filię non iuuatur Velleiano. h.d. Caue tibi, quia hoc intelligitur interueniente publica persona: sed si non interuenit publica persona, dic ut j. e. l. antiquæ. § fi. Bal.

¶ Impp. Valerian. & Gallien. AA. Sepidutæ. L. XII.

SI dotare filiam volens, [r] genero res tuas obligasti: pertinere ad te beneficiū senatusconsulti falsò putas. † Hanc enim causam [s] ab eo beneficio esse remouendam prudentes viri putauerunt. [t] PP. ix. kalend. Mart. Tusco † & Basso Coss.

¶ Mulier accipiens mutuum, obligatur ex eo: nec refert qualiter utatur, sed qualiter contrahat. Bal. uel sic: Mulier si principaliter mutuum recipiat, non iuuatur: licet postea in alienos usus conuertat. h.d. Salic. uel sic: Quando mulier contrahit, & pro se, licet utilitatem contractus transferat in alium, etiam creditore sciente, non iuuatur Velleiano. Pau. de Cast.

¶ Impp. Diocletianus & Maximianus AA. Condianæ. al. Candianæ. L. XIII.

SI fœnebris pecunia iuxta fidem veri [u] à creditore tibi data est: siue tota quātitas [x] fœnoris, siue pars eius in vsum mariti ꝓcessisse proponatur: decreto patrum [y] non adiuuaris, licet creditor causam contractus non ignorauerit. [z] Dat. iij. Kalen. Septembr. ipsis AA. & Coss.

¶ Exceptio Velleiani cōpetit etiā fideiussori, nisi successerit principali. Salicet. uel sic: Exceptio Velleiani cōpetēs mulieri, cōpetit

o ¶ Etiam.] dubitatio huius legis fuit, quia omnia bona viri mulier tacitè obligata tenet. ADDITIO Et intelligas hanc legē, & l. iubemus. j. e. in muliere sui iuris, secus verò si esset filiafam. quia tunc nō faceret præiudicium patri, nec sibi, donec fuerit in potestate. ita dixit Ale. de Imo. in addi. suis ad Bart. in d. l. iubemus ꝓ quo allegat notata in l. 2. §. quod si in patris. ff. sol. matr. Secundo intelligas & hanc, & l. iubemus. quando maritus in alijs reb. remanet soluendo. aliàs secus, vt latius per Bart. in d. l. iubemus.

p ¶ Hypothecarum.] exceptis iis, quæ specialiter ob dotem obligātur, secundum quosdam.

q ¶ Remitti.] duabus rationibus videbatur cōtra, & ꝑ Velleianum, quo succurritur mulieribus, sicut si rem suam obligant pro alio, sed tamen hic secus est: vt ff. e. l. quamuis. in prin. & propter donationem quæ fit inter virum, & vxorem, sed nec hoc nocet: quia non dr̄ donatio vt hic, & ff. qui. modis pign. vel hypo. sol. l. j & l. Lucius. & ff. quæ in fraud. cred. l. si pignus. & de leg. 3. l. 3. §. fi. Et loquitur hæc lex quando remißio fit viro generaliter. nā qñ fit alij contrahenti cum viro, vel in re vna, vel certis, loquitur. j. e. l. iubemus.

SI dotare.] CASVS. Si mulier pro filia sua genero suo dotem cōstituit, & pro ea res suas obligauit, an iuuetur per senatuscon. Vellei. quæritur? R. ñ. ꝙ non. & hoc respondent Iurisperiti.

r ¶ Volens.] ò mater.

s ¶ Causam.] s. dotis.

t ¶ Putauerunt.] fauore dotis est hic speciale, vt j. e. l. generaliter. & ff. de cond. ind. l. cum his. §. penul. similiter sunt & alij casus, in quibus cessat Velleianum, vt dices. j. e. l. generaliter.

SI fœnebris.] CASVS. Mulier accepit pecuniā mutuam, vt eā daret viro sciente creditore: an iuuat̄ beneficio, quæritur? Dicit̄ ꝙ non.

v ¶ Fidem veri.] i. ipsa rei veritate, non in fraudem accipienti.

x ¶ Tota quantitas.] i. tota quantitas, quæ fœnori data fuit.

y ¶ Patrum.] i. senatorum, sed iure ciuili, quo impediuntur donationes inter virum & vxorem, iuuaris: inquantum tu pauperior, & ipse est locupletior: vt ff. de donat. inter vir. & vxo. l. j. & l. si sponsus. §. circa.

z ¶ Ignorauit.] imò videtur eam iuuari, si creditor sciuit: vt ff. eodem. l. Seia. §. fi. quæ est cōtra. Solu. hic sciuit eam accipere, vt marito donaret: ibi vt se vel rem suam pro viro obligatā liberaret. Itē secus, vbi daret marito, cùm mulierem mandasse pro alio sciret. nam tunc iuuatur: vt & arg. contra. ff. e. l. fi. §. si mulier ne ipsa. & l. si fideiussores. & l. quanquam. Vel dic ꝙ in l. Seia. eo animo accepit ab initio, vt solueat in causam mariti;

† Theodoræ.

† Sepidutæ.

† Putabas.

† Fusco.

Universidad de Deusto Biblioteca

ti:hic nō.ſed poſteà mutauit voluntatē ſecundum M.vel refert ibi ſcientiam ad illam interceſsionem, quā fecit patiendo virū obligare rē ſuā, quæ eſt interceſsio: vt ſ.e.l.ſi ſinc.hic autem ad mutuum factum mulieri. Vel ibi fuit fraus facta ſenatuſcōſulto: quia cum fideiuberet pro marito, creditor maluit mulieri dare pecuniā: vt ff.e.l.quamuis.§.ſi cum eſſem. & l.quidam. hic non fuit hæc fraus.

MVlierem.] CASVS. Mulier fideiubens pro alio non tenetur. an autem fideiuſſor eius, ſi primo fideiuſsit, & de illa fideiuſsione fideiuſſorem dedit teneatur, quæritur? Reſpon. ꝙ non. ſed ſi ei ſucceſsit, pro quo interceſsit non iuuatur.

† Fideiuſſores.

a ¶ Poſſe intercedere.] cum effectu.

b ¶ Fideiuſſorem.] etiam ſi animo donādi interceſſerit: vt ff.e.l. ſi mulier.3.§.ſi ab ea.Ac.

c ¶ Marito.] pro quo interceſsit.

d ¶ Non extitit.] ſi autem extitit, aut interceſſerat ſic a principio, vel ex poſtfacto, quod principaliter tenebatur: & tunc tenetur, & exceptionem amittit: vt ff. de ſol. l. Stichum.§. aditio. aut acceſſoriè, & tunc tollitur acceſſoria, & remanet principalis: vt ff. de fideiuſſori.l. generaliter. in princip.

† Adſtringeres ab.

SI vxor.] CASVS. Mulier volebat intercedere ꝓ marito ſuo creditore nolente eam recipere: mandauit Titio, vt pro ea fideiuberet, & fideiuſsit, an teneatur quæritur? Dicitur quòd non. ſed ei conuento dabitur exceptio Velleia.

† Cohæſit.

e ¶ Securitas.] vt ff.eo. l.ſi mulier.3.§.ſi.& l.ſi fideiuſſores.

SI mulier.] CASVS. Tenetur mihi Titius in x.animo nouādi: accepi mulierem, quę in ſe recepit obligationē: an iuuetur per ſenatuſcon? Dicitur ꝙ ſic. ſed an in veterem debitorem mihi detur actio, quæritur? Dicitur ꝙ ſic.

f ¶ Suſcepit.] animo nouandi vel ab initio: vt ſ.e.l.ſenatuſconſultum.

g ¶ Reſciſſoria actio.] id eſt, reſtitutoria datur: quæ ſcilicet prius dabatur. Vel inſtitoria, id eſt quæ erat danda: vt ff.eo. l.quamuis.§.quoties. & §.ſi mulieri hæres.& §.ſi cum eſſem.& hoc verum eſt, etiam ſi creditor ſciuit mulierem non teneri: non tamē eam decepit: vt ff.e.l.quidam.& de fideiuſ.l.ſi Titius. Item eſt verum etiam ſub conditione ea obligata. nam etiam interim ac actione agitur: vt ff.eo. l.aliquando.§.ſi.

† Alexandro. † Suſcepiſſet. † Inſtro.

SI cum.] CASVS. Calliſtratus accepit pecuniam mutuò, & inde actum eſt inſtrumentum, ꝙ vxor ſua non ipſe accepit mutuam pecuniam: an mulier iuuetur? Reſpon. ꝙ ceſſante exceptione Velle. magis reſpiciendum eſt quod actum eſt, quàm quod ſcriptum eſt: & ita vir tenetur, vxor verò non tenebitur.

h ¶ Eam.] ſ. vxorem: quæ ipſo iure tuta eſt: quia non eſt recurrendum ad extraordinarium iudicium: vt ff.de min.l.in cauſæ.ij.in prin.

i ¶ Simulata.] vt ſ.plus vale.quod agit, &c.l.j.& l.acta. & l. ſi quis.

FOeminis.] CASVS. Si mulier animo nouandi trāſferat in ſe obligationem, quatenus Titius tenebatur Seio: ſibi ſuccurritur. niſi Seiū decepiſſet, quo caſu ſi ipſa excipiat de Velleiano, replicabit Seius de dolo.

k ¶ Veteres.] per nouationē transferendo in ſe veterē obligationem, vel ſuſcipiendo iudicium, vel patiendo ſe delegari: vt ff. de noua. l.delegare.j.& ff.de ſolut.l.ſolutionem. vel dic veteres fideiubendo, cōſtituendo, vel etiam mandādo, vt ff. mand.l. ſi verò non remunerādi.§. ſi poſt creditam. Item quod ſubijcit nouas, puta cum erat contracturus cū alio creditor elegit mulierem in fraudem ſenatuſconſ. vt j.l.prox.& in primo caſu datur reſtitutoria: in ſecundo inſtitoria, id eſt actio, quæ in creditore dabatur, vel erat danda, vt ff.eo.l.quamuis. §. ſi cum eſſem.& §.quoties.

---

etiam fideiuſſori ſuo & mandatori: uel ei, cui ipſe mandauit.hoc dicit cum l.ſeq.Pau. de Caſt.

¶ Iidem AA.& CC.Baſiliſſæ.

LEX XIIII.

MVliere cōtra ſenatuſconſulti Velleiani auctoritatē nō poſſe intercedere,[a] eademque exceptione fideiuſſorem †[b] eius vti poſſe, iuris auctoritas probat. Vnde ſi mater tua marito[c] quondam ſuo hęres non extitit,[d] ſatis idoneę exceptionis remedio tuta eſt. PP. viij. Kalen. April. Byzantij. CC.Coſs.

¶ *Qui mandato mulieris pro alio promittit, ab ipſo initio efficaciter nō tenetur. hoc dicit Bald.*

¶ Iidem AA.& CC.Agripino.

LEX XV.

SI vxor pro marito contra ſenatuſconſultum interceſſura te rogauit mandatorio noīe, vt pro ea tuam fidem obſtringeres: † initio contractus per exceptionis auxilium obligationi tuę adhæſit ſecuritas,[e] qua conuentus defendi potes. PP. xviij. Kalē. Iun. Sirmij. CC.Coſs.

¶ *Muliere ſubducta, datur in antiquū debitorem reſciſſoria. Bal. uel ſic: Si mulier alienam obligationem in ſe tranſtulit animo nouandi, creditori contra debitorem reſtituitur utilis actio prima ſicut ſupra eo. l.ſi paternam.in fi.Pau.de Caſtr.*

¶ Iidem AA.& CC.Rufino. L. XVI.

SI mulier alienam ſuſcepit[f] obligationem: cùm ei per exceptionē Velleiani ſenatuſcōſulti ſuccurratur; creditori contra priores debitores reſciſſoria[g] actio datur. PP. xvij. Kalend. Feb. Sirmij CC.Coſs.

¶ *Si nomē uxoris ſimulatè eſt appoſitū in inſtro loco uiri: obligatio eſt ipſo iure nulla rōne ſimulationis: ūn non eſt hic locus exceptioni Velleiani, ſed nullitati ipſo iure. Bal.*

¶ Iidem AA. & CC. Alexandro. | & alijs.

LEX XVII.

SI cū pater veſter à Calliſtrato mutuam ſumpſiſſet pecuniam, velut hāc ei vxor accepiſſet, † inſtrumentum † conſcriptum eſt: nec ad exceptionis tractatum ex ſenatuſconſulto venientem peruenire neceſſe eſt: cùm eā[h] veritatis ſubſtantia cōſtituta potius, † quàm ſimulata[i] geſta tueatur. iij.Id.Mart.CC.Coſs.

† Potius.

¶ *Mulieri creditorem decipienti non datur exceptio Velleiani. Paul. de Caſt.*

¶ Iidem A.& CC.Zotico.

LEX XVIII

FOeminis alienas, vel veteres,[k] vel nouas obligationes aliqua rōne ſuſcipientib. ſubuenitur: niſi[l] creditor aliqua ratione per mulierem deceptus ſit,[m] nam tunc replicatione doli, ſenatuſconſulti exceptionem remoueri, conſtitutum † eſt. Dat. v. Id. Nouembr. Antiochiæ. CC. Coſs.

† A. Pio & Seuero. l. 2. ff. eo. Deceptis ſubueniendum eſt.

¶ *Mulier etiā ſi in eius perſona obligatio ſumat exordium, iuuatur beneficio Velleiani. Bal. uel ſic: Mulier iuuatur Velleiano, ſi creditor potius eligat cum ea contrahere, quam cum maſculo. Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Fauſtinæ. L. XIX.

CVm ad eas etiam obligationes,[n] q ex mulieris ꝑſona calliditate creditoris ſumpſerunt primordiū, decretum patrū, quod de interceſsione fœminarū factū eſt, pertinere edicto perpetuo[o] declaratur: ſi tamen creditor, qui cōtrahere cū alio propoſuerat, mulieris perſonam elegit: exceptione cōtra petitores ſecundum ea, quę aſſeueras, defendi potes.[p] † Dat. xviij. Kalend. Ianuar. Nicomediæ. CC.Coſs.

† Poteſt.

¶ *Exceptio Velleiani tranſmittitur ad hæredem. h.d. Bal. & Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Theodotiano.

LEX XX.

HAeredes quoq; mulieris aduerſus creditores eadem exceptione q ex ſenatuſcōſulto introducta eſt, vti poſſe dubiū[q] non eſt.[r] Dat. ix. Kalend. Ianuar. ipſis. CC.Coſs.

¶ *Generalis renunciatio reſtringitur ad contractum, ſuper quo interponitur. Bal.*

¶ Imp. Anaſtaſius A. Celeri magiſtro officiorum. L. XXI.

IVbemus, † licere mulieribus & pro vno contractu, vel certis cōtractibus, ſeu ꝓ vna, vel cer-

---

l ¶ Niſi creditor.] vt & ff.eo.l.2.& de reg. iur. l.in eo quod plus.§.fi.& de excep.dol.apud Celſum.§. Marcellus. in fin. §.vel niſi ſimilis ſit caſus, vt dices.j.eo.l.fi.

m ¶ Deceptus ſit.] quia deceptis & non decipiētibus iura ſubueniunt: vt ff.e.l.2. Sed & ſi vterque ſciuit, non dico ceſſare ſenatuſconſult. vt quidam dicunt: quia non videtur cœlatus, &c. vt ff.de ac. empt.l.j.§.fi.H.

CVm ad eas.] CASVS. Si fideiubeat mulier, etiā quando per calliditatem creditoris obligat ſe, non tenetur. verbi gratia creditor alicui maſculo pecuniā mutuare proponebat, & fœmina pro maſculo debebat intercedere: poſteà noluit eam accipere pro fideiuſſore: ſed fecit, ꝙ mulier cōſtituit ſe reā & principalem debitricē, quamuis alius pecuniam reciperet, an iuuetur, quæritur? Dicitur quòd ſic.

n ¶ Etiā obligationes.] non ſolùm ad eas, quando intercedit in veterē: vt ſ.e.l.ſenatus.

o ¶ Perpetuo.] id eſt generali.

p ¶ Defendi potes.] ſcilicet tu mulier: vt ff. eodem.l.quamuis. alias.l.ſi putant.§.ſi cum eſſem. Accur.

HAeredes.] CASVS. Non ſolum mulier ſi interceſsit iuuatur, ſed & eius hæredes.

q ¶ Dubium.] apud ſapientes.

r ¶ Dubium non eſt.] & ideo reſtitutoria datur ſimiliter in hæredes: vt ff.eo.l.hæ actiones. ſed videtur exceptionem non dari hæredi, cum perſona facit locum beneficio: vt ff.de regulis iuris. l. in omnibus.iij.ſed hoc ſpeciale. Vel aliter 1 hoc non eſt ſpeciale, quia iſtud beneficium eſt reale: & ideo transferatur cum re. & quod ſit reale dicit.l. ff.de except. l.exceptiones.ij.

† intel. hoc ius. l. vid. gl. Vber. Zerchard. in l. j. C. de pac. nu. 136.

1 Ad intellectū huius gl. vide gl. & ibi ſcribētes in c. priuilegia perſonale. l.b.6. de re. iur.

IVbemus.] CASVS. Certum eſt, quòd mulier habet omnia bona mariti tacitè obligata pro dote ſua: pone ergo, quòd aliquis vult contrahere cū marito alicuius mulieris, ſed dubitat contrahere: quia ſunt omnia bona ſua tacitè obligata mulieri. an ipſa poſsit renunciare iuri hypothecæ vel pignoris, quæritur? Reſpond. quòd ſic. ſed tamen ſi renunciauit in vno contractu vel duobus etiam verbis generalibus, non debet hæc renunciatio trahi ad alias perſonas, nec ad alias res, vel alios contractus, niſi de quibus actum eſt. & hæc quæ dicta ſunt, locum habēt in contractibus futuris & præteritis.

Exceptio Velleiani realis eſt.

contra

a ¶ Certis perſonis.] contrahentibus cum viro.

b ¶ Cuſtodiri.] vt & habes.ſ.eod.l.etiam.

c ¶ Coarctetur.] ar.contra generalitatem, vt nō trahatur niſi ad ea ſpecialia, de quibus eſt cogitatū: vt ff.de tranſa.l.cum aquiliana.& l.qui cum tutoribus.& ſ. de tranſa.l.ſi de certa.& ff.qui. mo. pi. vel hyp.ſol.Paul. in prin.

Generalitas trahit ad ea tm̄ de quib. eſt cogitatum. † Renūtiari.

d ¶ Prætendentibus.] ſ.contrahentibus.

† Concor. gloſſ.j.poſt me. in ver. ſicut potes videre i ſimili.in c. ſi diligēti.de fo.compe.

SIue.] CASVS Lex antiqua dicit, qualiter mulieri præiudicatur ſi renuntiet iuri hypothe. ꝙ habet in rebus mariti. hæc auth. addit ꝙ aliqn̄ præiudicat ſibi de dominio alicuius rei ſibi donatæ. pone ꝙ ego vel alius ꝓ me dedit nomine ſpōſalitiæ largi. ſponſæ meæ fundū: qritur, an illud ꝓdium poſſem alienare? Dicit, ꝙ non, & ſi mulier conſentiat, quaſi alieno, habebit rei vendi. ſoluto matr. vel me ad inopiam vergente. Si verò mulier poſt biennium conſentit alienationi, quā habet ratā, ſibi præiudicat, ſi habeam alias res, ex quibus ſatisfiat ei ꝓ prædio illo, ſi nō habeā, non præiudicatur ei, ego aūt obligor illis qui mecū cōtrahūt. hoc in donatione, nō ita in dote. ideo enim priuilegia dotis manent integra: quia dos alienari nō poteſt. Viuianus.

† Necnon & rectius. † Et.

e ¶ Donatio.] ſupple & pactum de ea lucranda, & alias malè diceret ſtatim ita dari mulieri rei vendicationē ſolu. matrimonio cū deberet redire ad virum, vt dos ad mulierem: vt j.de pact. conuen. authen. æqualitas.

f ¶ Immobile.] in reb. vxoris mobilibus ſtabo iuri veteri.

Donatio ꝓpter nuptias eſt i dominio vxoris.

g ¶ Neque obligare.] cùm mulieri eſt obligatū ꝓ dote, vel verius imò eſt eius dñium, ſicut dotis dñium ē viri: & ideo dabit ſtatim actionem in rē.

h ¶ In rem actionem.] quæ datur iure dominij. vel poſſet dici hypothecaria. prima placet.

† Concor. cū hac authen. gl. ſuper verbo, alienat. in c. ex parte veſtra. ex de reſcrip. Spōſalitia largitas q dicatur.

i ¶ In ſponſalitia.] i.in donatione propter nuptias. ſicut patet in auth. vt ſpō. larg. ſpecialis &c. coll.9. propriè autem dr̄ ea, quæ fit ante matrimonium, q valet ſicut quælibet ſimplex donatio, vt & ſ. ſi aduerſus donationem.l.j Accur.

k ¶ His.] i. niſi hi duo ſint, ſ. ꝙ ſint aliæ res, & ſecundus conſenſus: vt j.e. l.ſi mulier.

l ¶ Et multo magis.] hæc referunt quidam ad omnia prædicta. & ſic etiam dos poterit alienari inæſtimata ſecūdum hunc modum, quod non placet: quia male diceret, & multò potius, &c. Dic ergo ſecundum Ioan. vt referatur ad id tantùm quod dixit de prohibenda alienatione, non ad id quod de permittenda. in dote ergo & ſi milies conſentiat, & poſt tempora, non præiudicat ſibi: vt inſtitu.qui. ali.licet. in princ. Alij dicunt, vt Iaco. quòd loquitur hæc clauſula de rebus immobilibus datis in dotem æſtimatis: quæ licet poſſunt quantum ad proprietatem alienari: quia maritus eſt dominus rei dotalis: remanent tamen obligatæ mulieri. Vel intelligitur de rebus mobilib. datis in dotem inæſtimatis, quæ ſeruari poſſunt, vt ſerui. aliud in ijs, quæ non poſſunt ſeruari, quæ ſine huiuſmodi ſolennitate alienantur, 1 vt ff.de iure dot.l.res in dotem datæ.

1 Rō ē q tales res dietim corrūpunt: vñ earū rerum non hr̄ ęſtimatio. l. Marcellus. §.reſq;. ff. ad Trebel. ſaltem poſt trienniū, in quo ꝓſumptiōe iuris innuunt periiſſe. glo.j. in c.j.C. ſi aduer. vſucap. qđ bn̄ no.

---

tis perſonis[a] ſeu rebus, iuri hypothecarum ſibi competēti per conſenſum proprium renuntiare, † quòdque ita geſtum ſit, hac auctoritate noſtra firmum, illibatumq; cuſtodiri:[b] ita tamē, vt & ſi generaliter tali renūtiatione pro vno (vt dictum eſt) contractu, ſeu certis contractibus, vel ad vnam, vel ad certas res, ſeu perſonas conſenſum proprium accōmodantes vſæ ſunt, vel fuerint, eadem renunciatio ad illos cōtractus, & illas res, ſeu perſonas, quibus conſenſum ſuum proprium accōmodauerūt, vel accōmodauerint, coarctetur:[c] nec aliis quibuſdam cōtractibus, quibus minimè mulieres conſenſerunt, vel conſenſerint, prætendentibus[d] eam opponendi licentia præbeatis, ſcilicet, omnibus, quæ in præſenti per hanc conſultiſsimam legem ſtatuimus, ad prę teritos nihilominùs contractus, pro negotiis & controuerſiis nec dum † tranſactionib. vel † definitiuis ſententiis, ſeu alio legitimo modo ſopitis, locū habituris. D. Kalend. April. Anatolio, & Agapito Coſs.

IN AVTH. vt immobilia ante nu.dona.§.ſi quis igitur.collatio. 5.conſtit.xiiij.

¶ *Alienationi ſiue obligationi rei donatæ propter nuptias mulier conſentire non poteſt niſi certa forma hic expreſſa, & in caſu, quo dos eſt ſalua futura, nō obſtante conſenſu uel renuntiatione. hoc primò. In dote autem nō ſolum eſt dicta prohibitio, ſed maior: quia ſi ualeret renuntiatio, dos eſſet peritura. & hoc in re immobili. Tertiò dicit, ꝙ per hanc auth.non derogatur priuilegijs dotis: quia uenit ad priuilegia amplianda, non minuenda. h. Salicetus.*

SIue à me, † ſiue ab alio pro me fiat donatio[e] propter nuptias, qđ ex ea cauſa eſt immobile,[f] neq; alienare valeo, neque[g] obligare. in hoc ergo cōtractu mulieris conſenſus nihil ꝓficit, quo minùs demus mulieri in rem actionem[h] in ſponſalitia[i] largitate ſoluto matrimonio: niſi & ſecundo poſt biennium profiteatur, & aliæ res viro ſint, ex quibus ei conſuli poſsit. Abſq; his[k] enim neq; ſi frequenter conſentiat, lædetur: vir tamen obligabitur in aliis rebus ſuis huius obligationis, ſeu alienationis occaſione, quæ quantū ad mulierē pro non dicta & pro non ſcripta habetur: & multò magis[l] idem in dotibus locū habet, vt nō aliquid immobile[m] pro ea[n] alienetur, vel obligetur: omnibus tamen priuilegiis doti datis, in ſua firmitate durantibus, ſiue agat mulier, ſiue nomine eius alius.

¶ *Secunda interceſsio mulieris poſt biennium facta, aufert mulieri beneficium Velleiani. h.d. Bal. & Sali.*

¶ Imp. Iuſtinianus A. Iuliano. P.P.

LEX XXII.

SI mulier perfectę[o] ętatis conſtituta, poſt interceſsionem, vel cautionē[p] conſcripſerit, vel pignus aut interceſſorem ꝓſtiterit; ſancimus antiqua legum varietate ceſſante, ſiquidē intra biennale iuge tempus poſt priorē cautionem numerandum, pro eadem cauſa fecerit cautionē, vel pignus, aut interceſſorē dederit, nihil ſibi præiudicare, quòd adhuc ex cōſequentia ſuæ fragilitatis in ſecundam iacturam inciderit.[q] ¶ Sin autem poſt biennium hæc fecerit: ſibi imputet, ſi ꝙ ſępius cogitare poterat & euitare, non fecit, ſed vltrò firmauit. Videtur etenim ex huiuſmodi temporis prolixitate nō pro aliena obligatione ſe obligare, ſed pro ſua cauſa aliquid agere, & tàm ex ſecunda cautione[r] ſeſe obnoxiam facere, (inquātum hoc fecit,) quàm pignus, aut interceſſorem vtiliter dare.

IN AVTH. vt nulli iud. li. ha. loci ſerua.§.illud.col.ix.cōſtit.ix.

¶ *Mulier conſentiens obligationi uiri, uel ſe aut rem ſuam obligans, ipſo iure ſibi non præiudicat, niſi quatenus probetur in rem eius uerſum. h.d.Bal.*

SI qua mulier crediti inſtrumēto cōſentiat proprio viro, aut ſcribat, & ꝓpriam ſubſtantiam aut ſeipſam obligatam faciat: iubemus hoc nullatenus[s] valere:

---

m ¶ Immobile.] hoc verbū nō eſt in corpore.

n ¶ Pro ea.] & ea viuente. ſi autem eſſet mortua, hæc priuilegia non tranſirent ad extraneos hæredes, ſed ad ſuos, vt ff. ſolut.mat.l.etiam.& inf. de priuileg.do.l.vna.& infr. qui potio.in pign.habe.l. vltim.& in cor. vnde hęc ſumitur. in fin.

SI mulier.] CASVS. Mulier.25.ann. fideiuſsit pro me: poſteà intra biennium cōfirmauit ſuam fideiuſsionem, q a dedit creditori aliquod pignus: vel fecit inſtrumentum: quæritur, an ꝓ talem cōſenſum ſibi præiudicet? Dicitur qđ non. Sed ſi poſt biennium dediſſet creditori bene tenetur.

o ¶ Perfectæ ætatis.] 25.an. vt ſ. de ijs qui ven. ætat.l.fin.

p ¶ Vel cautionem.] nomine cautionis intelligitur nuda promiſsio. infr. de verbor.ſignifica.l. ſancimus.

q ¶ Inciderit.] vt ff. de mino.l.3.§.ſcio.

r ¶ Cautione.] plus ergo duæ confeſsiones operantur, quàm vna, vt & ſup.de plus peti.l.j.in fin. & infr.de præſcri. 30. an. l.cū notiſsimi.§.ſed & ſi quis.& inf.titu.j.l.in contractibus.§.j.

SI qua.] CASVS. In antiqua lege dictū eſt, quòd poſt biennium cōſentiendo mulier ſibi ꝓiudicat confirmando qđ prius fecerat. aut ponit caſum, quando non præiudicat, & ſi pluribus vicibus approbet quod fecerat. pone ergo, quòd Titius volebat alienare ſubſtantiam vxoris ſuæ, quod nihil eſt: imò loquitur in creditore, pro quo interceſsit, &c. ipſa conſenſit in publico inſtrumento: an ſibi præiudicet, quæritur? Dicitur ꝙ non.

† al. his notis ( ) incluſa deſunt.

s ¶ Nullatenus.] ipſo iure, etiam ſi iurauit, vt ſ. de legib.& conſtit.l. non dubium. Et not. quod ar. huius legis ſumpſerunt quidam auth. talem: ſed hodie non tenetur, niſi ꝓbetur manifeſtè pecuniam in vtilitatē mulieris conuerſam: & ſic dicunt hodie non habet locum Velleianū: quia aut non eſt verſa, & non tenetur ipſo iure: aut eſt verſa, & ipſo iure tenetur cum effectu. quod non placet: quia etiam per poſteriorem auth.de hæredib. ab inteſt. §. ex his. colllat.ix. renunciatur Velleiano: ergo locum habet. Eſt ergo quod hic dicit ſpciale: cùm pro viro intercedit ea ratione, qua, & donationes prohibitæ ſunt, ſcilicet, ne mutuo amore, &c. ff. de dona. inter vir.& vxor. l.j.ij.& iij.in prin. vel ſecundū B. poteſt intelligi hæc auth. eo caſu loqui, cum mulier in inſtrumento publicè confecto, & à tribus teſtibus ſubſignato

Velleianū an hodie locum hēat.

Universidad de Deusto Biblioteca

gnato confessa est se pretium recepisse pro intercessione. olim enim tunc cessabat Velleianũ: vt ĩ. l. antiquæ, hodie non vt hic. nisi ꝓbetur illud pretium in vtilitatem eius esse versum. & sic in aliquo corrigitur. l. antiqua per authen. istam.

A Ntiquę. § CASVS. Si mulier accepit pecuniam vt fideiuberet, non iuuatur. & hoc in prima. Sed si ostendatur publicum instrumentũ trib. testib. subsignatũ, in quo cõtineat̃ mulierem pro fideiussione pecuniã accepisse: instrumẽto stabit̃, & hoc in secunda. Si verò sine scriptis intercesserit aut debet creditor ꝓbare mulierem accepisse pecuniã, & non iuuatur. aut si non ꝓbet, mulieri succurritur, & hoc in tertia. Si verò alicui mulieri inopi pecuniã dedi vt ꝓ me intercederet, & intercessit si cõueniatur a creditore non iuuatur. Et si ab ea aliquid accipiat: potest residuũ petere a me. & hoc in quarta. Si verò mulier velit se obligare pro alio fideiubendo pro eo: nõ aliter tenetur, nisi intercedat in instrumento publicè confecto: & a tribus testibus subsignato. & hoc in quinta.

a ¶ Retia. § i. dispositiones ex iure profectæ.
b ¶ Nodos. § i. per similitudinem.
c ¶ Accipiens. § & hoc non negat.
d ¶ Sed si quidẽ. § Si cõstet eam aliquid accepisse, non iuuatur. si verò de hoc dubium sit, sic probatur, vt sequitur.
e ¶ Esse credendum. § An admittatur probatio in cõtrariũ? Rñ. non. quia ꝓsumptio est iuris & de iure, contra quã non recipitur probatio: vt ĩ. arb. tu. l. fi. & s. tit. j. l. fin. & sic non ob. ĩ. de contrahẽ. & cõmi. stip. l. optimã. & ĩ. tit. proxi. l. in contractib. in prin. & s. de prob. cum precibus. & ĩ. de do. cau. non nu. l. fi. quæ sunt ꝯtra. Item nec obest ei, quod dicit. ĩ. in versicul. sin autem. super versiculo repelli. nam ibi vult signari hoc contra. infr. eo. §. fi. quia ibi in primo dicto secundum B. nihil accepit. Et est ratio, quare hic nõ potest probari ꝯtrium: q̃a per huiusmodi confessionem a iure speciali receditur, scilicet a beneficio Velleiani: quod facilius fit quam si a communi iure vellet recedere sicut erat in contrarijs legib. vt in auth. de non alie. §. quia verò verisimile. in fi. coll. 2. Alij dicũt quòd hoc euenit, quod non potest probari contrarium.

Præsumptio iuris & de iure non admittit ꝓbationẽ in ꝯriũ.

† Susignatum.

Renuntiat̃ facilius iuri spãli quam communi.

† Pari.

siue semel, siue multoties hmõi aliquid pro eadem re fiat: siue priuatum siue publicum sit debitum: sed ita esse, ac si neque factum quicquã, neque scriptũ esset: nisi manifestè probetur, quòd pecuniæ in propriam ipsius mulieris vtilitatem expensæ sint.

¶ *Mulier fideiubens non gratis sed aliquo recepto, nõ iuuatur beneficio Velleiani, sed efficaciter obligatur: quia non u͂r intercessisse ex leuitate, uel fragilitate sexus, sed ꝓ pmio consequẽdo. h.d. primo. Et si hoc contineatur in instro publico subscripto a tribus testib. statur suæ confessioni absq; alia probatione. aliquo autem istorũ deficiente, non excluditur a beneficio Velleiani, nisi efficaciter probetur ꝙ pretium, uel præmium receperit aliter quam per eius confessionem. h.d. secundò. Et eo casu quo pretium receperit: & sic excluditur a beneficio Velleiani, si intercessit transferendo in se obligationẽ animo nouandi & sic est facta nouatio quatenus tñ mulier non est soluendo, restituitur actio in pristinum debitorem. hoc tertiò. Item quando non recepit pretium uel pecuniam, si non intercedit cum instrumento publico continẽte subscriptionem trium testium. ipso iure seruatur illęsa. si autem cũ tali instrumento, iuuatur Velleiano: & omnes leges huius tituli tunc uindicant sibi locum. h.d. ista singularis lex & utilis inducens de nouo, quæ de iure ueteri non erant inducta. Paul. de Cast.*

¶ Idem A. Iuliano. PP. L. XXIII.

A Ntiquę iurisdictiõis retia [a] & difficillimos nodos [b] resoluẽtes, & supuacuas distictiones exulare cupientes; sancimus mulierem, si intercesserit, siue ab initio, siue posteà aliq̃d accipiẽs [c] vt sese interponat, omnimodo teneri, & non posse senatusconsulti Velleiani vti auxilio: siue sine scriptis, siue per scripturam sese interposuerit. Sed si [d] quidem in ipso instrumento intercessionis dixerit sese aliquid accepisse & sic ad intercessionẽ venisse, & hoc instrumentum publicè confectum inueniatur, & à tribus testibus cõsignatum: † omnimodo esse credẽdum [e] eam pecunias, vel res accepisse, & non esse ei ad senatusconsulti Velleiani auxiliũ regressum.

¶ Sin autem sine scriptis intercesserit, vel instrumento non sic confecto, tunc si possit stipulator ostẽdere [f] eam accepisse pecunias vel res, & sic subiisse obligationẽ: repelli eam à senatusconsulti iuuamine. Sin verò hoc minimè fuerit ab eo approbatum: tunc mulieri superesse auxilium, [g] & antiquã [h] actionem aduersus eum [i] seruari [k] pro quo mulier intercessit, vel ei [l] actionem parari. †

¶ *Mulier quæ pro fideiubendo aliquid accepit, in se obligationem alterius aĩo nouandi transferendo, primo dẽt executi: & quatenus non est soluendo, restituit̃ actio cõtra ueterem debitorem. h.d. & iste casus non reperitur. alibi Bal. & Salic.*

¶ Sed si minùs idoneę mulieri cõstitutæ aliquis [m] pecunias vel res dederit, vt pro eo se obligaret: mulieri quidem quæ re vera hæc accepit, [n] nullus pateat aditus ad senatusconsulti auctoritatem, creditori autem liceat aduersus eam venire, & quod potest, ab ea exigere, & in reliquum, antiquum debitorem aggredi, vel in partem, si aliquid à muliere possit accipere: vel in totum, si ea penitus inopia fatigetur.

¶ *Iste. §. est ualde not. & h.d. Mulier in instro publico a trib. testib. subscripto intercedens obligatur: tñ ualet beneficium Velleiani in casib. in quibus dictum beneficium loquitur. sed si omissa hac forma, intercedit, ipso iure non obligatur. h.d. Bal.*

¶ Ne autẽ [o] mulieres perperam sese pro aliis interponant, sancimus, non aliter in tali eas contractu posse pro aliis se obligare, nisi instrumento publicè confecto, & à tribus testibus subsignato, accipiant homines à muliere pro aliis confessionem. tunc etenim tantummodò eas obligari, & sic omnia tractari, quæ de intercessionibus fœminarum, vel veteribus legibus cauta, vel ab imperiali auctoritate introducta sunt. Sin antem extra eandem obseruationẽ mulieres acceperint † intercedentes, pro nihilo habeatur huiusmodi scriptura, vel sine scriptis obligatio, tanquam nec confecta, nec penitus scripta: vt nec senatusconsulti auxilium imploretur, sed sit libera & absoluta, quasi penitus nullo in eadem causa subsecuto.

¶ *Mulier intercedens pro libertate tenet̃ efficaciter libertatem fouere. & est speciale. h.d. Bald. Vel sic: Fauor libertatis facit cessare Velleianum. h.d. Vel sic: Mulier intercedens pro seruo ut consequatur libertatem, non iuuatur Velleiano. h.d. Salic.*

¶ Idem A. Iuliano. PP. L. XXIIII.

V Eterum ambiguitatem decidentes, sancimus, si quis vt seruo suo manumissionẽ imponat, mulierẽ acceperit obnoxiã sese pro certa quantitate facientem: si in † libertatem seruum perduxerit, † siue prĩcipaliter mulier sese obligauit, siue pro seruo hoc fecit, teneri eã, rectè omnimodò, senatusconsultum Velleianum in hoc casu tacere imperantes. [p] Satis etenim acerbũ est, & p et :is rationi cõtrarium, dominum ser-

q̃a testes subsignauerũt. secus si non subsignauerunt, vt in cõtrarijs. Tertij dicunt nõ probari cõtrariũ. s. per duos testes. cum & instrumentum vicem habeat duorum testium: vt s. de fid. instru. l. in exercendis. sed p tres vel p plures sic: vt in contrarijs. Ac.
f ¶ Ostendere eam. § cũ ipsa neget.
g ¶ Auxilium. § Velleianum. s. sed hodie ipso iure sunt illæsæ: vt ĩ. e. §. ne autem.
h ¶ Antiquã actionẽ. § quando non est sublata: vel si est sublata, vel non nata, tunc nouam parit, vt ff. eo. l. quamuis. §. quoties. & §. si cum essem.
i ¶ Eum. § debitorem.
k ¶ Seruari. § s. creditori.
l ¶ Vel ei. § scilicet creditori.
m ¶ Aliquis. § debitor.
n ¶ Accepit. § Et hoc constat. Accur.
o ¶ Ne autem. § Bul. dicit hunc §. nihil innouare in his casibus, vbi Velleianum mulierib. olim non succurrebat: sed in illis tantum, vbi ab obligationibus eas eximebat. in quibùs nisi sic intercessio fiat, in scriptis, seruantur ipso iure illęsę: sed si fiat intercessio hoc mõ, tunc ope exceptiõis. & sic principium huius legis non corrigitur p hunc. §. nec duæ sequentes. ll. veterũ & generaliter, quæ post istam sunt. Sed M. dixit hũc. §. generaliter loqui, cum dicat intercessione sic facta omnia tractari, quæ de intercessionibus cauta sunt veteribus legibus vel nouis. & sic nisi sic intercedat in instro publicè confecto, & a tribus testibus subdgnato: ipso iure est tuta, etiã in illis casibus, vbi olim nõ iuuabatur: & sic corrigit hic finis huius legis principium. & debet esse vltima in hoc titu. secundum eum: vt sic duæ sequentes per hanc corrigantur. si autem intercedat sic, vt hic dicit, tunc in illis casibus vbi olim non iuuabatur, nec hodie iuuatur. in quibus olim iuuabatur, & hodie iuuetur similiter, non ipso iure, sed per exceptionem Velleiani. Prima opinio verior est.

V Eterum. § CASVS. Seruus tuus promisit tibi. c. vt eum manumitteres: mulier fideiussit ꝓ eo: an iuuetur, quæritur? Dicitur ꝙ non hoc est fauore libertatis.
p ¶ Tacere imperãtes. § fauore libertatis: vt & ar. ff. eod. l. aliq. in princip. & ad hoc supra, an seruus ex suo facto. l. promissæ.

Perdere.

† Susceperint.

† al. si adduxerit. al. ꝑduxerit.

a ¶ Perdere. § sic. ff. de act. empt. l. emptorem. §. fi.

G Eneraliter. § CASVS. Si masculus vel fœmina pro aliqua promisit dotem, mulier promittens an iuuetur, quæritur? Dicitur quod non. & hoc in fauorem dotis.

b ¶ Sæpius mollire. § vt nudo pacto oriatur actio. vt ĩ. de dot. promiss. l. ad exactionem. Item in tacita stipulatione & tacita hypotheca, vt ĩ. de rei vxor. action. §. j. & §. ij. Item vt in ea præferatur alijs creditoribus: vt ĩ. qui po. in pig. ha. l. fi.
c ¶ Satisfacere.] sicut enim, &c. vt s. de act. & oblig. l. sicut.
d ¶ Cessante. § cessat ergo Velleianũ fauore dotis: vt hic: & s. eod. l. si dotare. Item libertatis, vt s. l. prox. Item si renũciet. vt ff. eod. l. fi. §. penult. [t] Item si accipiat pretium pro intercessione, vt s. l. antiquæ. Itẽ si decipiat: vt ff. eod. l. si decipiendi. Item si secundò caueat, vt s. e. l. si mulier. 2. vnde versus. Casib. in senis mulier spondendo tenetur. Pro libertate, pro dote, renunciet: & si decipiat, pretium capiat, caueatque secundò. Item septimus si in rem suam: vt ff. eo. l. si aliquando. in prin. & s. eod. l. 2. in fi. idem si succedat ei pro quo intercessit: vt ff. e. l. quamuis. §. planè si mihi. Põt addi & nonus, vt si mulier intercessit pro me in decem, & solui ei prædicta decem. nam si conueniatur ex fideiussione, non opponet exceptionem: vt ff. e. l. si mulier cõtra senatusconsultũ Velleianum pro me.

Dos habet multa priuilegia.

† Siue pro serui ꝓmissione.

Velleianũ cessat in multis casibus.

[t] Hoc intellige verum de cõsuetudine de iure verò non põt mulier renunciare Velleiano quia eoipso ꝙ renũtiat decipit vt l. doli. §. diuersum. ff. de noua. & l. interdum. ff. de mino. non ob. l. fi. in §. pe. ff. e. quia est speciale in renũciatione facta in iudicio: ita dicunt cõiter doct. hic & in d. §. pe.

¶ DE NON NVmerata pecunia.

¶ *Superiorib. senatuscõsultis subuenitur ciuiliter 2 & naturaliter obligatis rõe speciali: hic ciuiliter tantum obligatis succurritur ratione naturali. Et not. ꝙ non numerata pecunia dicitur etiam respectu creditoris: ut infr. eod. l. in contractibus. iij.*

[a] Sequitur eam Paul. & Bar. Sal. & cõiter moder. in l. cũ q̃s. s. de iur. & fact. igno.

ui qui credidit mulieri; siue soli, siue post serui ꝓmissionem, † & libertatẽ seruo imponere, & suum famulum perdere, [a] & ea minimè accipere, quibus fretus ad huiusmodi venit liberalitatem.

¶ *Si maior ętate masculus uel fœmina dotẽ pro muliere promiserit, Velleianũ cessabit, h.d. Salic. uel sic: Mulier intercedẽs pro dote etiam nudo pacto efficaciter obligatur. h.d. uel sic: Dotis fauore cessat Velleianum. hoc dicit.*

¶ Idem A. ad populum vrbis Constantinopolitanæ, & vniuersos prouinciales.

LEX XXV.

G Eneraliter sancimus, vt si q̃s maior vigintiquinq; annis, siue mascul⁹, siue fęmina, dotem pollicitus sit, vel spopõderit ꝓ qualibet muliere, cũ qua matrimonium licitum est, omnimodo compellatur suam confessionem adimplere. neq; enim ferendũ est, quasi casu fortuito interueniente mulierem fieri indotatam, & sic à viro forsitan repelli, & distrahi matrimonium. Cùm enim scimus fauore dotium & antiquos iuris conditores seueritatem legis sæpius mollire: [b] meritò & nos ad huiusmodi venimus sanctionem. Nam si spõtanea voluntate ab initio liberalitatem suam ostendit: necesse est eum vel eam suis promissionibus satisfacere: [c] vt quod ab initio sponte scriptum, aut in pollicitationem deductũ est, hoc ab inuitis posteà cõpleatur: omni auctoritate Velleiani senatusconsulti ĩ hac causa cessante. [d]

De non numerata pecunia.

TITVLVS XXX.

¶ *Creditor nõ præsumitur numerasse, nisi probet, siue pignoratitia conueniatur, siue hypothecaria agat. h.d. Bal. & Salic.*

¶ Imp. Seuerus, & Antoninus AA. Hilario. LEX I.

S I pecuniam tibi non esse numeratam, atq; ideo frustra [e] cautionem [f] emissam asseris, [g] & pignus datum [h] probaturus es, in rẽ [i] experiri [k] potes. Nam intẽtio [l] dati pignoris, nec numeratæ [m] pecunię, non aliter tenebit, quam si de fide debiti cõstiterit. Eademque rõne veritas seruet̃, si te [n] possidente pignus, aduersarius tuus agere cœperit. [o] PP. Kal. Septem. Later. & Rufino Coss.

¶ *Exceptio non numeratæ pecuniæ opposita respectu partis, idem operatur quo ad partem. Itẽ si opponeretur respectu totius ad totum. h.d. not. Bal. uel sic: Exceptio non numeratæ pecuniæ sicut potest opponi pro tota quantitate confessata, & non numerata, ita pro parte non numerata. Paul.*

¶ Imp. Antoninus A. Maturio.

LEX II.

M Inorem [p] pecuniam te accepisse, & maiorem * cautionẽ interposuisse, si apud eũ, qui super ea re cogniturus est, constiterit; [q] nihil vltra, quàm accepisti, cum vsuris in stipulatum deductis, restituere te iubebit.

¶ *Reus conuentus ex cautione mutui confessati, opponens actori exceptionem nõ numeratæ pecuniæ, uel doli, definitiuè debet absolui actore non probante numerationẽ. Bald. uel sic: Si creditori agenti opponatur exceptio non numeratæ pecuniæ: creditor debet ꝓbare numerationem, aliàs reus absoluetur. Salicetus.*

¶ Idem A. Demetrio. † L. III.

S I ex cautione [r] tua, licet hypotheca data, conueniri cęperis: exceptione opposita, seu doli, [s]

S I pecuniam. § CASVS. Obligaui me Titio in instrumento spe futuræ numerationis: feci instrumentum de reddendo pecuniam, & pignora dedi vel obligaui. Titius non numerat: vnde volo pignus repetere, an possim quæritur? Dicitur ꝙ sic: si probem me pignus dedisse, cũ creditor negat pignus datum, & pecuniam mihi numeratam non fuisse. quod probatur eoipso quòd non probatur contrarium. & hoc in prima. Si verò creditor confiteatur pignus datum, & pecuniam esse creditam, oportet ꝙ probet pecuniam fuisse numeratã, si vult agere aduersùs me debitorem possidentem pignus hypothecaria. & hoc in tertia.

e ¶ Frustra. § bene dicit frustra: quia licet ciuiliter obligetur, habet tamen exceptionem, vt ĩ. e. l. in contractibus. in prin. etiam si promiserit: vt ĩ. eod. l. cum vltra.
f ¶ Cautionem. § i. simplicem promissionem.
g ¶ Asseris. § i. assertiuè dicis. Vel dic asseris. i. probas, quod est eo ipso ꝙ non probatur contrarium: nam creditori incumbit onus probandi, ꝙ numerauit: vt ĩ. e. l. si ex cautione. vt & s. de ꝓbat. l. j. similis ꝓbatio est. ĩ. qui. mi. non pos. l. super seruis. lib. 12. & ff. de iure dot. l. dotem. prima.
h ¶ Datum. § id est, traditum.
i ¶ In rem. § s. pignoratitia propter rem: vt ff. de pign. act. l. solutum. §. si quasi. Et ideo bene sufficit probari pignus datum, vt hic dicit. nam datur pignus ex contractu: & hoc secundum nos. Alij dicunt in rem, id est rei vendicatione, sed secundum eos præsens possessio deberet probari & dominium: vt & supra de ali. iudic. l. j. Sed dic, quòd creditor non objiciebat quæstionem de dominio: sed ideo se defendebat secũdũ eos, quia non erat pignus sibi datum, vt dicebat. Tertij vt H. dicunt, ꝙ agit rei vendicatione, & sufficit probare traditionem: quia possessor non potest de dominio quæstionem referre, cum causam habuit a petente: vt & hoc dixi s. de pig. action. l. nec creditores. Quarti dicunt, quòd quis præsumitur possidere, quia aliquando possedit, sicut in dominio. sup. de prob. l. siue possidetis. nisi probet se perdidisse creditor rationibus manifestis: vt sup. de pign. act. l. si creditor. sed si probat debitor pignus datum ꝓ centum, non videtur, ꝙ possit recuperare, nisi ea soluat, sicut & qui iurauit: vt ff. de iureiuran. l. si duo. §. Marcellus. Item quomodo probat cõtra se? Respon. 3 probat nõ pro data, sed pro danda pecunia. & sic nõ obstãt prædictæ oppositiones.

Pignus datũ ob pecuniã numerandã numeratione nõ secuta qua actione repetatur.

k ¶ Experiri. § i. vendicare vel aliter in rem, id est, ad rem.
l ¶ Intentio. § bene dico, si negetur pignus datum, te ꝓbare debere illud datum, & pecuniam non numeratam. etenim si creditor pignus datum confiteatur, sed pecuniã non esse redditam oportet ipsum probare pecuniam numeratam. & hoc dicit, nam, &c. & dic intẽtio, id est, exceptio dati pignoris opposita a creditore. qui. n. excipit, agit, vel intendit: vt ff. de except. l. j.
m ¶ Nec numeratæ pecuniæ. § i. non redditæ pecuniæ.
n ¶ Si te. § s. debitore.
o ¶ Agere cœperit. § actione hypothecaria. & habes hoc de verbo ad verbum. ĩ. si pig. con. nu. pecu. secu. nõ sue. l. j. Ac.

M Inorem. § CASVS. Volebam a te mutuo accipere viginti, numerasti decem, & spe futuræ numerationis aliorum decem cõfessus fui me debere viginti, non numerasti. qualiter mihi succurratur, quęritur? Respond. quod si probem te non numerasse integra. 20. ꝙ probabitur, nisi probetur contrarium: ad. x. quæ accepi sola, & ad vsuras in stipulatum deductas tantùm teneor.

p ¶ Minorem. § superiori lege dixit, quando nihil accepit: hic quando minus quàm sit confessus.
q ¶ Constiterit. § i. probatum fuerit a te. & sic est contra. inf. l. proxi. vbi dicit creditorem ꝓbare debere. Sol. ibi totum negauit debitor: hic partem fatebatur. ar. ff. de probat. l. cum de indebito. §. j. & ĩ. e. l. cùm fidem. & probauit hanc negatiuam per confessiones. Item per numerationes diuersis temporibus factas secundum varias quantitates. Vel verius dic, probas eo ipso quòd non probatur contrarium: vt & ponitur contra. s. de cond. ob turp. cau. l. j. & s. l. prox. in versi. asseris. nam quod iuris est de toto quo ad totum, idem de parte quo ad partem: vt ĩ. eodem. l. cum vltra. & arg. sup. de cond. ob tur. cauf. da. l. si cum exiguam. & ff. de rei vendi. l. quæ de tota.

S I ex cautione. § CASVS. Si confessus fui in instrumento me accepisse a te mutuam pecuniam spe futuræ numerationis, nec numerasti: si conueniar ex cautione mea, opposita a me doli exceptione, vel non numeratæ pecuniæ, probabis te numerasse: & te non probante absoluar.

r ¶ Si ex cautione. § in qua continetur, confiteor me debere decem ex causa mutui: vt instit. de lit. oblig. §. planè. Vel per stipulationem promitto decem reddere, quæ confiteor me accepisse: quo casu excipiam in factum: vt ĩ. eod. l. cum vltra. Accurs.
s ¶ Doli. § quæ est generalis, vbicunque alia locum habet: vt ff. de

† al. Hilaro al. Hilaro.

3 Istam gl sequit̃ Bal. & Sal.

* Maioris.

† al. Demetriæ.

Universidad de Deusto Biblioteca

exce.doli.l.ij.§.& generaliter. nisi ratio personæ vel iusta ignorãtia eam excludant: vt ff.de excep.dol.l.apud.§.aduersus. & l.ij.§.& generaliter.

a ¶ Pecuniæ.} hæc contra omnem datur, etiam contra patrem vel patronum. vt ff.de except.doli.l. apud.§.aduersus.

b ¶ Probare.} si vult obtinere: vt s.de prob.l.j.& hoc vsq; ad bienniũ, non vltra: nisi antea esset cõtestata exceptio: vt j.eod.l. in contractibus.in prin.& §.omni. & loquitur hęc lex in mutuo tantùm: aliàs statim præiudicat sibi debitor: vt inf.e.l.generaliter. Sed qualis erat hæc cautio? non videtur loqui in priuata: q.a hæc nihil probat: vt s.de proba.l.instrumenta. nec de publica: quia illa plenè probat, nec põt excipi: vt s.ti.prox.l.antiquæ. & j.arb.tu.l.fi. Sed dic loqui in priuata debitoris: vt inst.de litera. oblig.§.j. secus si alius scribat me debere: vt d.l. instrumenta. Vel nõ erat ibi causa: Itẽ & in publica potest loqui, si ibi dicat, confessus est se accepisse. secus si dicat, accepit: nã tunc plenè probat: sed hoc nõ dẽt scribere notarius, nisi sit pecunia in præsenti. nec ob.d.l.antiquæ. quia ibi receditur a beneficio speciali: nec illa j.arb.tu.l.fi. quia ibi speciale. Itẽ nec ob.j.eo.l. in contractib.in princ. vbi dicit in instrumento datam esse, &c. quia ibi erat priuatum. Vel expone, vt ibi dices. Sed & si dicat sic, accepit & est publicum instrũm: potest contra ꝓbari sicut contra aliam publicã scripturam per tres vel ꝑ plures testes, vt s. de probat.l.cum precibus.& j.de contrahend.& commit.stipula.l.optimam. in fi. Sed si renunciauerit exceptioni non numeratæ pecuniæ: nonne & tunc potest opponi? Respond. secũdum quosdam sic doli exceptio. & interrogabitur creditor an numerauit. & si dixerit non: siue ei probetur, videtur esse in dolo, qui ei non potuit remitti per renunciationem, antequàm fuit commissus dolus: vt ff.de pact.l.si vnus.§.illud.& l.iurisgentium.§.sin autem.& de tribu.l.illud.§.j. Duo enim sunt, quæ debitori dantur, s.exceptio, & ꝙ onus probandi sibi non imponitur: cum ergo renuntiat, huic oneri renuntiare videtur, ne nihil renunciatio operetur. Item pro hoc.ff.de offi.præsi.l.illicitas in prin. Itẽ pro hoc, quia quantuncunque renunciat, facit sub spe numerationis. quod secus est cum Velleiano vel aliis exceptionib. renunciatur. Item idem dicas post biennium, vt exceptio doli habeat locum. Item pro hoc, quia datur condictio sine causa ad cautionem vsque ad 30.ann. vt j.eo.l.si quasi. ergo multo magis exceptio, vt ff.de superfi.l.j.§.quod autem ait. Item ad duo tenet creditor intra biennium, s.ad liberandum & ad restituendum chyrographum. non ergo temporis cursu liberatur, vt ff.de actio.& obli.l. obligationum fere.§.placet. Alij, vt Azo, dicunt ex toto præiudicare: vt ff.de pact.l.iurisgentium.§.ait pretor.& §.sed & si quis & quod dicitur de condictione, dicunt eam dari post biennium, quasi iam numeratum sit. Item quomodo compellitur creditor probare, imò qui excipit, vt ff.de proba.l.in exceptionibus? Sed dic hic, quod qui excipit, nihil ponit, sed positũ negat. vnde non probat, vt s.de proba.l.actor.in fin. quod non est in aliis exceptionibus regulariter.

Exceptio non numeratæ pecuniæ ꝯ quam scripturam obiicitur.

Exceptio non numeratæ pecuniæ an possit, q ei renunciauit opponere.

Excipiens non ꝑ cõpellit probare.

seu non numeratæ pecuniæ, a compellitur petitor probare b pecuniam tibi esse numeratam: quo nõ impleto, absolutio sequetur. c

¶ Qui ex interuallo cautionis præteritæ debitum agnoscit, non potest opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ. hoc dicit Bal.& Sali. uel sic: Soluens scienter partem totius debiti confessati, non potest pro residuo opponere exceptionem nõ numeratæ pecuniæ. Salic.

¶ Idem A.Bassano. aliàs Basso.

LEX IIII.

CVm fidem cautionis agnoscens, etiam solutionem portionis debiti vel vsurarũ feceris; ĩtelligis te de nõ numerata pecunia nimiùm tardè querelam deferre. d

IN AVTH. de trien. & semis.§. studium verò. colla.iij. cõstitut.v.

¶ Qui propriam scripturam, uel numerationem in ea contentam negat, reus, actor, uel curator, de mendacio conuictus, pœna hic inserta punitur: a qua releuatur, si delato ei iuramento, fatetur. h.d.no. Bald. uel sic: Leges huius tituli prouident ei, qui confessus est se recepisse, quod non recepit: uel quod asserit se non recepisse. ista uero auth. prouidet contra eum qui econuerso negat se recepisse qđ uerè recepit: uel negat scripturam factam manu propria, in qua continetur numeratio, uel receptio. Pa. de Ca.

c ¶ Sequetur.} quid addit hæc l. primæ huius titu? Respob. hæc dicit de exceptione doli, & illa non. Item ibi hypothecaria agebatur, hic condictione certi.

CVm fidem.} CASVS. Cõfessus eras te recepisse decem mutuo a Titio: non tibi tamen numerauit. v ei soluisti. an in non solutis excepti. non numeratæ pecu.& in solutis repetitionem habeas. quæritur? Respõ. ꝙ non. imò si errasti, onus probandi tibi incumbit, vt ff.de proba.l. cum de indebito.in princ.

d ¶ Deferre.} sed nonne etiam condictio indebiti datur ei ad repetendum solutum, vt per totum tit.de condict.indeb? Resp. sic. sed hic sciens soluit secundum B. vnde nec soluti habet repetitionem, vt ff. de cõd. indebi.l.j.& de regul.iur.l.cuius.& s.quod met. caus.l.2. & j. ad legem falcid.authent. sed cum testator. nec non soluti habet exceptionem, vt hic. Vel dic secundũ M.& Ir. quòd errando soluit credens sibi numeratam, & sic præiudicat sibi in soluẽdo (melius staret in soluto) vt hic. scilicet vt onus probandi immineat, sicut & alias ex causa transfertur probandi onus: vt ff.de proba.l.cum de indebito. in prin. non autem in aliis præiudicat, sicut præiudicat. s.de pactis.l.si certis. & hoc quando agnouit, quod agnoscere non tenebatur. Sed econtra, quid si quis non agnoscat, quod agnoscere tenetur? Resp. in hoc casu loquitur auth. quam hic habes, contra qui propriam, &c. q est de trien. & semi.§.studium.coll. 3.

COntra.} CASVS. Lex codicis dicit de eo, qui agnouit fidẽ scripturæ. Authẽ. ponit contrarium, scilicet quando debitor nõ agnoscit scripturam: sed negat, dicẽs Ego obligaui me Titio in instro: in quo confessus sum me decem recepisse. Titius conuenit me ex illa propria scriptura mea: & ego nego illam. quæritur, vtrum sim puniendus? Respon. quòd si Titius probet me scripsisse, & pecuniam se numerasse per testes, aut ꝑ instrumentum. in duplũ puniar. secus si mihi detulit iuramentum, & confiteor ipsum numerasse, & posteà dico me soluisse. non prodest mihi solutio quam feci, sed debeo soluere totam quãtitatem, quam petiit. Si verò creditor negat ꝓpriam scripturam, de soluta, eadem pœna puniatur forma sacramenti præcedente. idem est si curator adulti negat scripturam in cã adulti: quia curator punitur non adultus.

e ¶ Contra.} id est ecõtrario.

f ¶ Propriam.} id est propria manu factam, 1 negans se scripsisse. Sed quid si publicam aliquis abneget esse publicam? Respond. non habet locum 2 hæc authent.

COntrà, e qui propriam f scripturam, qua conuenit, g abnegat, h vel numerationẽ i inficiatur: conuictus, in duplum k condemnetur, nisi sacramento l illato confiteatur. m tunc enim non punitur, nisi in expẽsas circa probationes factas, actoris iuramento n declarandas. At si post numerationis o inficiationem prætendat solutionem: omnino solidum exigitur, nec prodest iam facta solutio. p ¶ Contra, si actor literas q suas a reo prolatas abneget, r eadem sit & pœnæ s & iurisiurandi forma: hac pœna curatori t infligenda, si de suis literis quæstionem referat in causa eius, quem curat.

¶ Exceptio non numeratę pecunię non potest opponi obligationi primę, quę originem trahat aliunde, quàm ex numeratione. h.d. secundum glo. uel secundum Pet. Exceptio quæ non congruit petitioni, non procedit. h.d.Bal. uel sic: Exceptio non numeratæ pecuniæ habet locum, quandocunque petitur pecunia ut mutuata: non si ex alia causa. h.d. secundum lect. Petri. Sali.

¶ Imp. Alexander A. Haustiano. †

LEX V.

† Augustiano. al. Augustino.

1 Vel etiã manu tertij a debitore tamẽ factam. Bald.

2 nisi sit publicum instrũm debitoris. Bal.

g ¶ Qua conuenitur.} i. ex qua obligatus est. secus si sine ea sit obligatus, vt quia verè est numeratum ante: sed tantùm ad probationem, & in eius præiudicium producitur.

h ¶ Abnegat.} si scripturam & numerationem negat, obtinet quod hic dicit. idem si numerationem tantùm in scriptura contentam, dummodo obligatio literis sit contracta.

i ¶ Vel numerationem.} contentam in illa s. scriptura.

k ¶ In duplum.} actione ex eo contractu. & est pœna simpli si præcesserit numeratio. si non, est pœna dupli, vt in corp.auth.

l ¶ Sacramento illato.} a debitore actori: vel econtra ab actore reo, qui confitetur potiùs, quam iuret: sed non iurauit hic, cum probata sit numeratio.

m ¶ Confiteatur.} sic.ff.de iureiur.l.eum qui.in prin.

n ¶ Iuramento.} sic. s.de iudic.l.properandum.§.ij.

o ¶ Numerationis.} ꝓpriæ scripturæ contentæ. Vel dic etiã scripturæ.

p ¶ Facta solutio.} sed cum sublata erat obligatio solutione eius, quod debetur, vt insti.quib.mod.tollitur obliga.in prin. Qua actione hic duplũ vel simplum exigitur? Rñ. certi cõdictione vel prima vtili: quia fingitur non soluisse propter mendacium. Vel verius condictione ex hac lege. Item no. crescere pœnam per inficiationem, vbi nihil debetur. secus in l.Aquil. vt ff.de interrog.act.l.confessionib.& ad legem Aquil.l.inde Neratius.§.fin. Item no. propter inficiationem crescere condemnationem, vt insti.de oblig.ex quasi contractu.§.fi.& s.ad leg.Aquil.l.contra negantem. Item nota quem puniri de mendacio, vt ff.de rei vend.l.pen. & inf. qui pot.in pign.hab.auth.item possessor.in fin. Item quod dicit, omnino insolidum exigitur: id est tantundem. & sic habet duplum, cum vnum sit simplum ipsum debitum. Vel dic exigi duplum præter ipsum debitum, quod est ei solutum.

Pœna per inficiationẽ crescit.

q ¶ Literas.] quibus continetur de solutione sibi facta, quæ dicitur apocha: vt s.de fide instru.l.plures.

r ¶ Abneget.} si scripturam & numerationem negat, obtinet ꝙ hic dicit. idem si scripturam tantùm. idem si numerationem scriptura contentam, dummodò obligatio literis sit contracta.

s ¶ Et pœnæ.} i. vt careat petitis. & in tantundem de suo condemnet, condictione ex hac lege, nisi iuramentum sit delatum.

t ¶ Curatori.} sic infrà vnde vi.l.meminerint.& suprà de iudic.l.properandum.§.fin.

Aduersus.

A Duersus. CASVS. Si tu petis à me decem non ex causa mutui, sed ex alia causa præcedente, puta venditionis. & tunc non debet inquiri, an tu numeraueris, sed an causa quæ ꝑcessit, fuerit venditio vera nec ne. Vel pone casum, vt in glossa magna.

a ¶ Quasi.} veritatis expressiuum est.

b ¶ Pecunia petitur.] q.a dicit creditor mutuatam: & ex ea causa petit, cum mutuata non sit: & ideo ex ea causa peti nõ potest propter hanc exceptionem.

c ¶ Debiti.} puta venditionis vel petitionis.

d ¶ Præcesserit.} Dic qđ decẽ mihi debas ex vẽdõne, volui, vt confitereris te recepisse ea decẽ a me ex cã mutui: certè non reqrit mõ quod fuit numerata, vel fortè debita ex cã ꝑcedenti vel nõ, vt hic: sed bñ inquiritur, an hæc secũda confessio fuerit stipõne vallata: vt sic ex ea agi possit: an nõ, & sic nõ possit: vt s.si cer. pet.l.si non singuli. & l.si ex pretio. q sunt ꝯ. & inf. de duo.re.l.2. Tria enim sunt subaudienda. ꝑsens numeratio: & hæc nõ ꝓbatur. ꝑcedens causa debiti: hæc sic inquiritur, vt hic. solennitas cautionis: & hæc sic vt in ꝓrijs, & ita loquit, vel quęritur de oblõne secunda. hic non q̃ritur de causa debiti, ꝑcesserit vel non. Vel dic ẽm M. ꝙ hic erat parata pecunia ad soluendũ, ibi non. Vel hic fuit confessus debitũ ꝑcedens se debere ex cã locationis vel emptionis & sic alia quã mutui: quare incontinenti sibi ꝑiudicat: vt j. eo.l. gñaliter. ibi ex cã mutui, qđ ex alia debebat. Vel ẽm Irn. hic chyrographũ fuit ad probationẽ factũ, nõ ad oblõnem vt ex eo agatur, sed vt præcedens debitũ possit probari. ibi verò fiebat chyrographũ ad obligationem, vt ex eo agatur. Item quis hanc præcedentem causam probat? Respon. ẽm Ir. pręsumitur pro actore propter hanc cautionem ex.l.j.eo.l.generaliter.& ideo probat reus non intercessisse: vt habes in exemplo. sup. de post.l.4.

Casum ponit.

† Ea.

† 1 al. Iustino.

† Antiano. al. Annoniano. al. Damiano.

ADuersus petitiones aduersarij, si quid iuris habes, vti eo potes. Ignorare aũt ñ dẽs nõ numeratę pecunię exceptionẽ ibi locũ habere, vbi quasi a credita pecunia petitur. b ¶ Cùm autem ex præcedẽte causa debiti c in chirographum quantitas redigitur: non requiritur, an tunc cũm † cauebatur, numerata sit: sed an iusta causa debiti præcesserit. d

¶ Qui se pro alio cõstituit debitorem principaliter uel accessoriè, non põt opponere exceptionẽ non numeratæ pecuniæ. Bald. uel sic: Suscipiens in se obligationem, non potest opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ. h.d.Sal.

¶ Idem A. Iustiniano. al. Iuliano. † L. VI.

FRustra opinaris, exceptione non numeratę pecunię te esse munitum, quãdo (vt fateris) in eius vicem, q erat obligatus, substitueris te debitorem. e

¶ Obligatio chirographi nõ numeratæ pecuniæ condicitur. Bal. Vel sic: qui confessus est spe futuræ numerationis, et reddere promisit: potest intra biennium condicere obligationem, si contra eum non agatur: & si agatur, sufficit ꝙ obijciat exceptionem non numeratæ pecuniæ. h.d. Pau. de Cast.

¶ Idem A. Iuliano, & Ammiano. † L. VII.

SI quasi accepturi mutuam pecuniam aduersario cauistis, f q̃ numerata non est: per condictionem g obligationem repetere & si h actor non petat; vel exceptione non numeratę pecunię aduersus agentem vti potestis.

¶ Exceptio non numeratæ pecunię transmittitur ad hæredem, nisi tempore sit sopita. h.d.Bal. & oppositio facta per defunctũ, prodest hæredi. Salic.

¶ Idem A. Materno. L. VIII.

SI intra legibus definitum tempus i, qui cautionẽ exposuit, nulla querimonia vsus defunctus est, residuum tempus eius, hæres habebit, tam aduersus creditorẽ, quàm aduersus eius hr̃dẽ. ¶ Sin autem questus est, exceptio nõ numeratæ pecuniæ hæredi & aduersus hæredem eius perpetuò competit. ¶ Sin verò legitimũ tẽpus excessit, in querimoniam k creditore minimè deducto: omnimodò hęres eius, l etiã m si pupillus sit, debitum soluere compellitur.

¶ Qui partem accepit, non tenetur ad solidum, sed duntaxat ad acceptum, dummodò excipiat tempore competenti. h.d. Bald. uel sic: Si post cautionem factam ex causa futuræ numerationis, partem duntaxat quantitatis confessatæ receperit: creditori totum petenti potest exceptio obijci: si tẽpora competentia non sint lapsa. Salicet.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Zoilo.

LEX IX.

CVm vltra hoc, quod accepit, re obligari neminẽ posse cõstet: n & si stipulatione interposita, placita creditor ñ dederit: in factum o esse dandã exceptionem conuenit, si necdum tempus, intra quod huius rei q̃rela deferri debet, transiit: vel si intra hoc in testãdo p iuri paritum sit: nihil vltra hoc quod accepisti, sortis à te nomine (aditus rector vel) præses prouinciæ exigi patietur.

¶ Exceptio negatiua non requirit probationem: secus in affirmatiua. h.d.Bal. uel sic: Exceptio solutionis debiti ẽt ultra bienniũ poterit opponi: & affirmanti non neganti incumbit onus probandi. Sal.c.

¶ Iidem AA. Mezantio. †

LEX X.

ASseueratio debitũ solutum contendentis, q tẽporis diuturnitate nõ excludit: r nec

F Rustra.} CASVS. Titius confessus erat se recepisse decem a Sempronio ex causa mutui, dato quodam substituto pro se debitore, puta Seio, non numerauit Sempro. pecuniam: an Seio detur exceptio nõ nume. pec. si conueniatur? Respond. ꝙ non, sed dic verius, quod interuenit numeratio.

e ¶ Debitorẽ.} secus si nec illi erat numeratum, vt j.e.l. tã mandatori.

S I quasi.} CASVS. Confessus fui me recepisse a te decem mutuò, nõ recepi: quia non numerasti, qualiter mihi succurratur, quæritur? R ñ. ꝙ condicam scripturam, in qua confessus fui per condi. sine causa: vel te agente excipiam de non numerata pecunia.

f ¶ Cauistis.} i. reddere promisistis, s. pecuniam, quam, &c.

g ¶ Per condictionem.} s. sine causa, vt ff. de cond. sine causa.l.qui sine. & s.de condic.indeb.l.cum & soluta.& de condict.ex le.l.fi.& j. de fide iusso.l.si indebitam.& de solut.l.fin.

h ¶ Etsi.} i.quamuis.

S I intra.} CASVS. Si is, cui competit exceptio non nu.pec. intra biennium decessit, residuum tempus, ꝙ superfuerit defuncto, dabitur hæredi. & hoc in prima. Si verò intra biennium contestatus fuerit litẽ, perpetuabitur, & perpetuò hæredi dabitur. & hoc in secunda. Si verò post biennium decesserit: nec intra illud tempus eam opposuerit, hæredi etiã pupillo non dabitur.

i ¶ Tempus.} olim quinque an. hodie biennium: vt inst.e.§. multum.

k ¶ Querimoniam.} vel coram vicinis, vel in domo ꝓpria secundum Ia. sed Ioan. dicit debere fieri in scriptis ad domum creditoris, vel in iudicio ad similitudinem querelę non numeratæ dotis: & tunc perpetuam ad hæredes transmittit: vt inf. prox. respon. & j.eo.l. in contractibus.§.in omni.& auth.hanc autem.

l ¶ Hęres eius.} Sed ex quo tempore currit contra hæredem? R ñ. si est minor cõpleta ætate sua: licet quidam dixerint statim. si maior est statim ab adita hæreditate secundum P. vt s.de tẽp.in inte.restit.l.ea quæ. in fi. & hic innuit: quod vltimũ. s.de maiore, non placet. quia illud in inchoanda. secus in complenda: quæ statim currit: vt ibi diximus, per l. ff. de in diem adiect.l.si prædio.

Præscriptio an currat ꝯ hæredẽ hr̃ditate nondum adita.

† Perpetua.

l ¶ Hæres eius.] vt ff. in quib.cau.mino.non re.l. vltra. sed intellige, quia biennium patris elapsum erat. Vel distingue vtrũ suo nomine vel alterius: si non suo, non currit: vt j.e.l.contra. si alieno, bene currit.

m ¶ Etiam si pupillus.} currit ergo pupillo hæc præscriptio biennalis: & sic est cõtra.s.in qui.cau. in integ.rest. non est ne.l. fi. Sol. hic totũ biennium cucurrit cõtra defunctũ: vt hic apertè dicit. Vel dic secundũ quosdã licet nõ cucurrisset, idem cum descẽdat ex parte defuncti: vt ff.de mino.l. Aemilius. vel solue vt ibi. Item not. priuilegiatum succedentem non priuilegiato non hr̃e priuilegium: vt s. de hære. actio. l. sub prætextu. & j. de ijs qui. vt indi.l. Polla.

Priuilegiatus succedẽs nõ priuilegiato ñ hẽt priuilegiũ.

C Vm vltra hoc.} CASVS. Confessus fui me recepisse a te x. mutuo in instrumento, nec recepi nisi 5. quia alia 5. mihi nõ numerasti: & stipulatus es tota x. tibi, sed qualiter mihi succurritur, quæritur? Respond. ꝙ agente te h. b.o except. in factum si nondũ biennium excesserit: vel si intra illud tp̃s protestatus fuerim pecuniam numeratam mihi nõ fuisse, non obligabor vltra quinque, quæ numerasti.

† aliàs his notis inclusa ( ) de-

† al. Muzacano.

n ¶ Constet.} vt ff.de pact.l.si tibi.in prin.& ff.si cer.pet.l.rogasti.§.j.& s.eo.l.minorem. Sed opponitur de duobus reis. Nam ad vtrunque non peruenit insolidum dominium pecuniæ: vt ff.commo.l si vt certo.§.fi.& de castren.pecu.hæreditate.§.pater.& tamen tenẽtur insolidũ? R ñ. non re, sed verbis. Vel intellige hic accepit ipse vel alius pro eo: sicut fit in dictis duobus reis: quia autem non obligatur vltra, nec vltra excipitur. sed si obligetur, vt quia fuit stipulatus creditor, opus est exceptione. & hoc subiicit secundum quosdam.

o ¶ In factum.} quæ per interpretationem inducta est ad similitudinẽ non numeratæ pecuniæ: vt insti.de excep in prin. Vel dicitur in factum, quando est habenda ratio personæ: vt ff.de exce.doli.l.apud.§.aduersus. Vel dic, quod species hic promissa fuerat, non quantitas. Vel dic, quod eadẽ est hæc exceptio, & exceptio non numeratę pecuniæ secundũ Iac. Vel verius vbi sine stipulatione, habet locum exceptio non numeratæ pecuniæ: vbi verò cum stipulatione: hæc in factum locum habet.

p ¶ In testando.} i. protestando, vt s.l. proxi. dixi.

A Sseueratio.} CASVS. Si affirmo me soluisse pecuniam quã mutuasti, usque ad xxx. annos, probare possum me soluisse: si dico mihi nõ numeratam pecuniam, ultra biennium non potero opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ: & hic casus non est contrarius superiori. in priori casu affirmo: & ideo incumbit mihi probatio: in alio nego. unde non mihi, sed creditori incumbit probatio.

q ¶ Contendentis.} debitoris

r ¶ Non excluditur.} ut & ff.de excep.doli.l.purè.§.fi.

a ¶ Obloquitur.} i.contra loquitur, vel contradicit.
b ¶ Euanescat.} quia pro eo vnum, vt s.non probet.& contra eum sit aliud, s.vt biennio duret tantum. Accur.
c ¶ Cum inter eum.} s.magna sit, &c.vt in fin.
d ¶ Subiit.} vt supra de probatio.l.prima. 1
e ¶ Nulla est.} vt j. de prob.l.actor. similes quidem sunt: quia vterq; negat se debere. sed differunt quia alter factum negat, alter asserit secundu Irn.

1 Ista lex hic in glos. allegata & l. presens notatur ad hoc, quod facta nõ psumunt: ad quod etiã allegari solet.l.in bello.§.factæ. sed vide tu quomodo hoc ibi probetur.

S I transactionis.} CASVS. Petebas a me decem, reuocatum erat in dubiũ: an tenerer: transegi, & quinq; stipulanti promisi, si cõuenias me, an possim obiicere excep. non nume.pecun. quæritur? Rñd.ꝙ non: quia ex quo promisisti per stipulationem, ex causa transactionis illa quinque, debentur, intercesserit numeratio vel non.

f ¶ Non potes.} quia subest causa hoc ipso, qđ a lite disceditur, vt s. de trãsac.l.2.& ff.de cõd.inde.l.si summa. circa prin.

† Eutychio.

T Am mandatori.} CASVS. Mandasti mihi, vt mutuarẽ Titio decem Titius confessus est in instro se decem recepisse, cum tñ non receperit, quia non numeraui: & pro eo Seius fideiussit, an tibi sicut ei detur excep. non num.pecu. quæritur? Respon.ꝙ sic.& etiam eius fideiussori.

exceptiões reo cõpetẽtes an cõpetãt fideiussoribus.

g ¶ Competit.} inuito etiam reo principali sicut i alijs, dummodo rei cohæreat non personæ, vt ff.de fideiuss. l. ex persona. & l. si stipulatus esses. & ff. de pact.l.fin.& ff.de except.l.omnes exceptiones:& j.e.l.pe. Sed ex cuius persona? Rñ. debitoris. Item nunquid post biennium? Rñ.non. 2 Item nunquid numeratio postea facta 3 facit, vt fideiussori exceptio auferatur? Videtur ꝙ non, vt ff.de pact.l. fi. Sed dico contra: 4 quia fingitur non competisse exceptionem numeratione facta. Item nunquid hoc dices, si etiam iam opposuit exceptionem fideiussor? Rñ. vtique. Sed nonne licuit reuocare mandatum vel renuntiare? Respondetur. 5 Aliud est reuocare siue renuntiare mandatum, & aliud hanc exceptionem opponere.

2 Sequitur istam Sali. & P.
3 Per creditorẽ debitori. Albe.
4 Et bene Cy. Alber. Bal.& Sal. qđ est verũ nisi fieret in fraudẽ fideiussoris. B.
5 Idẽ Sali.

G Eneraliter.} CASVS. Debeo tibi.x. ex causa legati vel venditionis, vel alia, non curo: nec intercessit scriptura, vel intercessit & in illa confessus sum me tibi debere decem. si conuenias me & instrumentum ostendas mihi, an habeas necesse probare ex qua causa promisi tibi decem, quæritur? Dicitur ꝙ non. satis enim est si ostendas instrumentũ prioris confessionis. vñ compellendus sum ad solutionem, nisi probem quod verũ non fuit, qđ eram confessus: verbi gratia, si confessus sum me tibi debere.x.ex causa legati, & per falsum instrumentũ. si testm, in quo tibi legatum dicis verum vel validum non est, non teneor tibi soluere. aliàs sic: quia absurdum esset venire contra confessionem propriam.

h ¶ Scriptis.} Quid si sine scriptis fiat huiusmodi confessio? Quidam dicunt ꝙ non habet locum hæc lex. sed secũdum Io. sic: quia in fi. dicit, indignum est, &c. Sed an tunc poterit probare contrarium per testes? Respon. sic: ar. ff.de reg.iur.l.nihil tam.

i ¶ Descendentib.} vt ex vendõne vel locatione, vel ẽt ex maleficio.

k ¶ Eamq;.] s.venditionis. vel ẽt ex maleficio, vt dixi: vt si alia quã mutui: quia tunc bienniũ expectaretur, vt j.l.prox. vel dotis: quia tunc tempora seruantur, quæ habes. j. de do. cau.non num.l.fi.& auth.ibi posita. Item no. causam exprimi. si enim nulla exprimeretur, cautio nõ valeret, vt ff.de prob.l.cum de indebito.§.j.& ff.de don.l.nulla ratio. Sed an stipulatio valeat sina causa? Potest dici, ꝙ sic secundum quosdam, sed nisi causa probetur, reus absoluitur. vt ff.de do.excep.l.2.§.j.

Cautio nõ valet, si nulla causa exprimatur, concor. c. si cautio cũ gl. de fi. in stru.

l ¶ Scriptis.] non testibus. & sic est contra. s.de fid.instru.l.in exercendis. Solut. hic speciale, vt aliàs. s. si minor se ma. di.l.3.& fin. Alij dicunt etiam per testes quòd non placet. Item an per contrariam scripturam tollatur talis obligatio literarum: puta scribo illum non debere, vel non scripsisse? Puto sic per regulam iuris, vt ff.de regul.iur. l. nihil tam. Item an etiam vltra biennium admittitur? Respond. sic secundum quosdam: vt s.eo.l. asseueratio. Et est etiam secundum Pil. ratio, quia statim

Exceptio non nume

huic obloquitur, a quòd exceptio non numeratæ pecuniæ certa die non delata querela priùs euanescat: b cùm inter eum, c qui factum asseuerans onus subiit d probationis, & negantem numerationem, cuius naturali ratione probatio nulla est, e & ob hoc ad petitorem eius rei necessitatem transferentem, magna sit differentia.

¶ *Exceptio non numeratæ pecuniæ non potest opponi contra transactionem. Bald. uel sic: Petenti ex transactione non obijcitur exceptio non numeratæ pecuniæ. h.d.Sal.*

¶ Iidem AA. Eutychiano. †

LEX XI.

SI transactionis causa dare Palladio pecuniam stipulãti spopõdisti, exceptione nõ numeratæ pecuniæ defendi non potes. f

¶ *Exceptio competens reo, competit cuilibet intercedenti pro reo. h.d.Bal.& Sal.*

¶ Iidem AA. Seuerino.

LEX XII.

TAm mandatori, quàm fideiussori nõ numeratę pecunię exceptio exemplo rei principalis competit. g

¶ *Ista lex est solennis. Confessio debiti ex alia causa, quam mutui, uel dotis, est efficax ad probandum. recipit tamen probationem in contrarium. si uerò non probetur stare debet suæ confessioni. Et si facta est in scriptis, seu cum scriptura publica uel priuata non potest probari directo contrarium, nisi per aliam scripturam ei cõtrariam. h.d. ista lex magistra. Pau. de Cast.*

¶ Imp. Iustinus A. Theodoro. † PP.

LEX XIII.

GEneraliter sancimus, vt si quid scriptis h cautum fuerit ꝓ quibuscũq; pecuniis ex antecedente causa descendentib. i eamque k causam specialiter promissor edixerit: non iam ei licentia sit causæ probatione † stipulatorem exigere, cùm suis confessionibus acquiescere debeat: † nisi certè ipse econtrario per apertissima rerum argumenta scriptis l inserta religionem m iudicis possit instruere, ꝙ in aliũ quẽquam n modum, & non in eum, quem cautio perhibet, negotiũ subsecutum sit. Nimis enim indignum o esse iudicamus vt quod sua quisq; voce dilucidè protestatus est, id in eundem casum infirmare, testimonio que proprio resistere.

¶ *Hæc lex est solennis & not. & legam eam per partes: & hoc intendit, Querela non numeratæ pecuniæ est intra biennium continuum proponenda: quo elapso introduci non potest, nisi ætatis, uel absentiæ beneficio. h.d. usque ad §. sed quoniam Bal.*

¶ Imp. Iustinianus A. Menne † PP.

LEX XIIII.

tenetur, nisi contra probetur. Item hoc fallit in casibus, vbi non potest probari contrarium. Primus est. j.ar.tu.l.fin.licet ibi erat priuata scriptura vel fauore pupillorum. Item in alio fallit: vt s.titul.j.l.antiquæ.§ j. sed ibi receditur a iure speciali, quod est facilius quam a iure communi, vt hic. Item quid si creditor confitet sibi solutũ ex alia causa quam mutui, an statim sibi pręiudicet, an demum post triginta dies: vt j.l.proxi.§.super? Et videtur post triginta dies, cum hic asserat causam cõfessionis: creditor non. sed potest dici secũdum alios idẽ in liberatione, quod in obligatione, vt statim præiudicet. prima placet. ADDITIO. Intelligas hanc legem dicentẽ debere probari per scripturã aliam &c. ꝓcedere eo casu, quo quis cõfitetur instrumentum esse verum, & causam in eo appositã fuisse de partium voluntate appositã: secus si dicit eam non esse veram. Ita limitat hãc legem, Imo in c. cũ contingat. extra de iureiur. in 46. charta.

ratæ pecuniæ an post sit post biẽniũ oppõi.
† Theodosio.P.V.
† probationem.
† Doceat. al. cũ suis acquiescere dictis deat.

m ¶ Religionem.} not. fidẽ iudici faciendam. 6 vt diximus. s. de edend.l. ꝓcurator. Et vt hoc plenè scias, dic cum quis cõfitetur extra ius, aut pro se: vt alium sibi debere, & tunc non valet: vt s.de probat.l.exẽplo. aut contra se, & tunc vel ad liberãdum, & si post 30.dies, sibi præiudicat nõ prius, nisi in casibus. vt j.l.proxim.§.super & §.ij. Aut se alij obligando: quo casu subdistingue: q a aut certam causam nõ adiicit: & nõ valet: 7 vt ff.de ꝓba. l.cũ de indebito. §.n. vel adiicit certam: & tũc vel numerationis vt mutui, vel aliam. si numerationis, competit exceptio debitori intra biennium, & nisi creditor probet, cadit a causa. post biennium verò nõ auditur. vt j.l.proxi.in prin. quia biennium pro numeratione. & secundum quosdã obligatio post biennium efficitur naturalis & ciuilis, quæ erat ante tantùm ciuilis, sed secundum nos 8 etiam post biennium ciuilis tantum. sed tamen effectum habet naturalis, vt in ea, quæ prouenit ex sententia, vt s. de re.cre.l.actori.& ff.de condi. indeb.l.Iulianus. Item secundum Iac.& nos etiam post biennium admittitur debitor ad probandum, vt diximus in simili casu. sup. eod l.si ex cautione. fin autem alia est causa quàm numerationis, puta venditionis, tunc serua.l.istam. item in dote serua. inf.de dote cauta.l.fi.& auth. ibi posita. item no. quòd licet hic dicatur literarũ obligatio, tamen sola scriptura non obligat, sed necessaria est ratio intellectualis obligandi. & sic dicit lex. ff.de act.& oblig.l.non figura. non autem per locum vel causa doctrinæ dicendo obligatur, vt in eo.tit.l.obligationum substantia.§.fi. item no. ꝙ licet quis scribat se debere alicui, nõ inserta causa, non obligatur. non enim plus facit scriptura quam faceret stipulatio. Vnde sic dicendo, debeo tibi decem. non obligatur quis alij, at cum scribat confiteri se accepisse mutuam pecuniam, obligatio oritur ciuilis: sed exceptio opponitur intra biennium, nisi contrarium probetur, vt insti.eo.§.j.

6 Dic quod quãdo illa probatio fit p testes debet fieri ꝓ vtraque parte secũdum Ab.
† Mene.
7 Et hoc qñ confessio eẽt extra iudicialis & emissa super obligationibus personalibus & tenderet ad aliquẽ obligãdũ. Sali.
8 Et bene Bar. B. Angel. P. & Sali.

n ¶ Quenquã.} vtpúta q a nõ fuit vera venditio sed donatio, tñ placuit eis aliqua de causa, vt cõprehenderet in scriptis, vt vẽditio. vel forte cũ Titius emeret, placuit aliqua de causa Seiũ in chyrographo poni: quo ꝓbato ꝓualet veritas, vt hic, & s. plus vale. qđ agitur. l.j.& ij.& l.si quis.

o ¶ Indignum.} vt sup. de reb. cred.l.si quis iusiurandum. & ff. de do.l. quidã. in fi.j. rñ. Sed ar. contra. ff.de inof. testam.l. Papinianus. §. sed nec impuberis. Quid autem sit si huiusmodi confessio fiat in vltima voluntate, distingue, aut dicit testator, lego tibi x. quæ debeo, & es non capax, & sic omnino nõ valet, quia in fraudẽ dictũ videtur, vt ff.de proba.l.qui testamentũ. si verò capere potest, & iuro, valet etiã si nihil debeo, vt ff. de leg.3.l.cum quis.§.codicillis. si nõ iuraui, sed quantitatẽ ex primo, adhuc valet vt fideicommissum: tñ non valet vt debitum cum nihil debeatur, vt j.de fal.cau.adie.l.j.& 3.& ff.de leg.2.l.Lucius Titius.ij. §. quisquis. 2. secus si non ex primo, sed dico, quod debeo lego tibi. & nihil debeo. q a non valet, vt ff.de lib.leg.l.legaui.§.contra.& de legat.j.l.si sic.§.j. Si autem econtra dixi, confiteor mihi solutũ, vel dixi, talis soluit mihi: & ideo ab eo peti nolo. videtur velle remittere. inf. de fal. causa adiect. legat.l.j.

Legatũ an valeat si testator dixit lego tibi s. quę debeo.

In

I N contractibus.} CASVS. Olim poterat opponi exceptio non numerat. pecun. vsq; ad 5.annos. hodie vsque ad biennium. sed si minor non opponit, potest iuuari per restitutionem in integrum. & ista sunt vera, & locum habent in debitore. & hoc in prima. Si verò sit depositarius, qui confitetur res penes se esse depositas: statim sibi præiudicat. vel dic & melius loqui in depositore, qui confitetur sibi restitutas res depositas: statim sibi præiudicat. idem est in procuratore fisci, qui confitetur sibi esse solutas publicas functiones vel tributa. idem est in marito, qui primo cõfessus fuit sibi solutã dotem. demum secundo cõfessus est vxorem sibi soluisse: quia nõ poterit obiicere exceptionem nõ solutę dotis: sed statim sibi piudicat. Si verò sit creditor, qui confitetur sibi solutum debitum: vel in partem, vel in solidum: si reddidit instrumentũ debitori, vel promisit reddere, non præiudicat sibi statim, sed post lapsum 30. dierum, intra quos poterit opponere exceptio. non solutæ pecuniæ. & hoc in tertia. An autem creditor si velit offerre iuramentum debitori post triginta dies, vt iuret se soluisse, sit audiendus, quæritur? Dicitur quod non, & hoc in quarta. Qualiter autem is, cui cõpetit exceptio nõ numeratæ pecuniæ, debet eam opponere, quæritur? Respond. quòd coram testibus debet dicere nõ fuisse numeratum: & tunc si præsens est aduersarius: vocabitur: si non est præsens, opponet eam corã iudice. si verò præsens non sit aduersarius, nec ipse iudex: tũc apud alios iudices est opponenda. sed si non sit alius iudex, tunc coram epo. & hoc in quinta. Prædicta vera sunt simili & in dote nõ numerata s. ꝙ per talem protestationẽ huiusmodi exceptio non num. dotis perpetuat. & hoc in 6.

† Prospeximus.

a ¶ Aliæ res.} quæ consistunt in numero, pondere vel mensura. hoc enim biennium in mutuo tantum sibi vendicat locum, non aliter, vt s.l.prox.dixi. Item hoc intellige quoniam fit spe futuræ numerationis. alioquin non quæro de non numerata, cum nec actum sit de numerando, vt s.e.aduersus. licet videatur contra. s.de post.l.si sub specie. & si cer.pet.l.si non singuli. sed in prima subaudi maximè secundum G. vt ibi dixi. & in illa, si non singuli. sperabat mutuari.

b ¶ Conscribuntur.} sed si hoc est ita scriptũ. s.pecuniã numeratã: ergo ita est, vt in auth.de fid.instr.§.si verò moriant.col.6. Rñ. hic erat priuatum instru. quod non probat, vt s.de prob.l.instrã. vel si publicũ est, expone numeratæ vel datæ. i. confessio de numeratione vel donatione cõscripta est. Item per verba futuri temporis cauet se redditurum. nam p verba præteriti temporis tantum nõ contrahitur obligatio literis, sicut nec stipulatio, vt ff.de ver.obl.l.5.§. stipulatio. secundum Io. Alij dicunt hic contrahi, etiam per verba præsentis temporis, vt insti.e.§.planè.

c ¶ Continuum.} 1 quo elapso in simplum tenet, nisi abneget propriã scripturam. si abnegauit propriam scripturam vel numerationem in ea contentam, tunc enim in duplum, vt s.e.auth.contra qui propriam.

d ¶ Nullo modo.} nec si vellet probare non numeratam pecuniam secundum quosdam: vt j.e.§.illo. sed Io.contra. 2 Quid autem si creditor bene confiteat se non numerasse? Dicam iudicem 3 debere absoluere, cum debeat stare ꝓfessioni creditoris p se. sed H. est contra. 4 Itẽ pone post biennium pecuniam creditorem numerasse? Dic tunc id agi, vt ex sola scriptura obligatio teneat & magis implendæ prioris obligationis gratia numeratio est intelligenda fieri, vt ff.de no.l.cum enim. Item qđ si renunciauit exceptioni non numeratæ pecuniæ, an potest nihilominus

1 Concor. glos. in c. si cautio. sup verbo confessioni. ex trã de fide instru.
2 Et bene Bal. Sal. & Pau. hic.
3 Et bene sm Cyn.
4 Et malè Cy. & An.

IN contractibus, in quibus pecuniæ vel aliæ res a numeratæ, vel datę esse cõscribuntur, b non intra quinquennium (quod anteà constitutum erat) non numeratæ pecunię exceptionẽ obiicere possit, q accepisse pecunias, vel alias res scriptus sit, vel successor eius: sed intra solũ bienniũ continuũ, c vt eo elapso, nullo modo d q̃rela non numeratæ pecuniæ introduci possit: Iis e scilicet, qui propter aliquas causas specialiter legibus expressas, etiã lapso quinquẽnio in præteritis temporibus adiuuabantur, etiam in posterum (licet biennium pro quinquennio statutum est) eodẽ auxilio potituris. f

¶ *Hæc est secunda pars, in qua ponuntur tres casus, in quibus cessat exceptio non numeratæ pecuniæ. Primò, quando cautio fit ex causa depositi, ꝙ intelligo, dummodò nõ sit facta fraus de contractu ad contractum: uidelicet si cum tacite ageretur ꝙ esset mutuum, fuit appositũ nomen depositi. Secundò, quando publicus officialis confitetur se recepisse publicas functiones. Tertiò quando dotem retro promissam maritus confitetur retrò se recepisse, secundum Pet. sed gl. intelligit, & melius, quando fuit gemina cõfessio, in litera tamen hoc non exprimitur. h.d. secundum Bal.*

¶ Sed quoniam securitatibus g & instrumẽtis depositarum h rerum vel pecuniarum talẽ exceptionẽ opponere litigatores i conantur: iustum esse perspeximus, † huiusmodi potestatem, in certis quidẽ casibus prorsus amputare, in aliis verò breui tempore k concludere.

¶ Ideoque sancimus instrumẽto quidem depositionis l certarũ rerum vel certę pecuniæ, securitatibusq; publicarũ functionũ m (siue insolidum, siue pro † parte solutæ esse conscribant) illis etiam securitatibus, quæ post confectionẽ dotaliũ instrumentorũ de soluta dote ex parte, vel insolidũ exponuntur, n nullam exceptionẽ non numeratę pecunię penitus o opponi

¶ *Tertia pars. h. d. Contra confeßionem ad liberandum prętextu numerationis emanentem, necnon contra promißionem reddendi instrumenti cancellati admittitur exceptio non numeratæ pecuniæ intra. 30. dies tantum. Bal.*

¶ Super cæteris verò securitatibus, p quæ super priuatis debitis à creditore cõscribunt, partẽ debiti sortis, vel vsurarũ nomine solutã esse significantes, vel adhuc fœneratitia cautione apud creditorem manente, solidi tamẽ debiti solutionẽ factam esse demonstrãtes, q vel etiã futurã eẽ redhibitionem instrumenti fœneratitij ꝓmittentes, r vel (si qua alterius cuiuscũq; cõtractus gratia, in quo † numeratio pecuniarũ, vel datio certarum specierũ scripta est, securitas similiter data sit) depẽsas eẽ pecunias, vel alias res, vel partẽ earũ significantes: † intra triginta tantummodò dies s post huiusmodi securitatis expositionẽ t cõnumerãdos, exceptionem nõ numeratæ pecuniæ posse obiici: vt hi si transacti fuerint, eadẽ securitas à iudicãtibus † omnib. modis admittatur: nec ei liceat, u qui securitatẽ exposuit, post excessum memoratorum triginta dierũ non esse sibi solutas pecunias, vel alias res dicere,

opponere exceptionem doli, vel in factum, vel cõdictionem sine causa? Dicunt Io.& Azo.& H.non. sed alij 5 contra, vt dixi. s. si ex cautione.

e ¶ Ijs.] scilicet hominibus.

f ¶ Potituris.} quales sunt minores & absentes ex iusta causa, qui vt minores hodie ipso iure iuuantur. vt s. in quib. caus. in integ.restitu. non est neces.l.fin.

5 Dic ꝙ si fuit i eodẽ instrumẽto non valet renũciatio secus si i diuersis: quia tunc valet & non poterit opponi ista exceptio, sc'dm Pau. hic.

g ¶ Sed quoniam securitatibus.} i. instrumentis in quib. creditores scribunt se accepisse debitum. id est, apochis.

h ¶ Depositarum.} cum hæc lex nõ distinguat an loquatur in deponente, vel depositario: nec ego distinguo. nam siue depositarius scribat statim sibi præiudicat, vt s. l. proxi. siue deponens se accepisse: & tunc statim sibi præiudicat: vt hic. Sed in depositario videt quod hodie sint testes tres necessarij, qui subscribant huiusmodi instrumento: vt in auth. de fide instru. §.j. col.6. sed ibi loquitur, qñ contractus fit in scriptis. vel ibi non constabat scripturam depositarij esse. & ideo tres exiguntur. Vel ibi erat priuata: hic publica. Vel ibi vt ex ea fiat comparatio ad aliã improbandam.

† ex.

i ¶ Litigatores.} s.contradictores.

k ¶ Breui tempore.} scilicet, triginta dierum: vt infr. §. prox. m. aliàs dicitur aliter modicum tempus: vt ff.de iudic.l. si debitori.

† quia.

l ¶ Depositionis.} acceptæ.

m ¶ Functionum.} vt si procurator fisc. vel administrator publicas functiones solutas fatetur in totum vel in partem, vt inf. de apochi. pub. l.fin. lib.10.

† signans.
† in.

n ¶ Exponuntur.} a viro confitente dotem sibi solutam, quæ non est.

o ¶ Penitus.} nec illam quæ cõcluditur biennio, vel aliam. Sed est cõtra. j.e.l.§.fi. in fi. Solue. hic sunt duæ confessiones, q valent plusquam vna vt & s.de plus peti.l.j. & s.tit.j.l.si mulier.ij. sed in l. contraria. vna tantum. Vel hic propria manu scripsit instrumentum: ibi non. Vel hic loquitur, cum maritus scripsit sibi solutam dotem, ibi cum mulier scripsit sibi redditam soluto matrimonio. Item no hic tres casus, vbi confessio de recepto statim præiudicat. Est & quartus: vt & si procurator fisci confitetur pretia rerum fisci venditarũ se recepisse: vt infr. de quadrien. præscrip.l. omnes.§.fi.s.ne quis grauetur bis soluendo fisco. Est & quintus. s. tit.j.l.antiquæ. in prin. Sed quid si procurator fisci, qui sic fuit confessus nõ est soluẽdo fisco, an in debitorem actio dabitur fisco? Rñ. sic, vt j. de cano. fru. l.j.lib.11. Sed arg.contra. j.de conue.fisc.debi.l quoniam.lib.x.& ff.de re pu.l.fi.& j.de apoch.pub.l.penul.lib.x. & j.de fideiuss.l.2. & j. de quadr. præscrip.l.j. Item arg. quod etiam ab initio nõ valeat confessio. s.de transac.l.præses. sed ibi gratis remittebat, hic confitebatur acceptum. Item quæ est ratio in casibus alijs magis q̃ in mutuo? Rñd. quia illa confessio plurimum fit in mutuo debitore facile confitente, & ideo prouidendum fuit. arg. ff.de leg.& senatuscon. nam ad ea. Item quid in alijs casib. a prædictis quinque? Quidam idem ꝙ in his quinq;, alij idem quod in mutuo, quod verum est. vt j.proxi.§.

† iudicib.
Confessio de recepto statim præiudicat in quinque casibus.

p ¶ Super securi tatib.} quæ a creditoribus de soluto debito fiunt.
q ¶ Demonstrantes.} s.securitates.
r ¶ Promittentes.} s.securitates.
s ¶ Triginta dies.} sed ante 30. dies quis ꝓbabit? Quidam quod creditor probabit non solutum. Alij ꝙ debitor solutũ, sicut creditor numeratum, vt s.e.l.si ex cautione. Item pro hoc. s.de proba.l.j. ꝙ est verius.
t ¶ Expositionem.} s.connumerandos.
v ¶ Nec ei liceat.} no.arg.contra Ia. in eo qđ dixi. s.e.l. si ex cautione.

Offerra.

Universidad de Deusto Biblioteca

a Offerre. & hoc est contra eundem Iac. manifestè. Nam & iuramēti præstatio est ꝓbatio: vt inf. de iure delib. l. fi. §. licentia danda. Item si iuraui me furtum non fecisse, nulla alia via de meo furto quæritur: vt ff. de iureiurand. l. si duo patroni. §. idem Iulianus. & l. qui iurasse. §. si pater. sic & hic nulla via veniri possit cōtra: nec ergo teneor respondere ad interrogationes factas de huiusmodi materia. Sed potest responderi ad id, quod de iureiurando hic dicit, qđ sit nouum ius, & secundū id loquitur hoc quod habes. s. de iureiu. l. generaliter. §. fin autem.

b In omni tempore. f. biennij vel triginta dierum.

c Locorum. vbi est contractus factus.

d Efficere. vt & s. e. l. si intra. & l. cum vltra.

e Si præsens. hoc habes s. de episco. audien. l. si præsens. & l. fin. & j. de an. exce. l. vt perfectius.

f Exceptione. vt sicut superiores perpetuantur, sic & hæc: & sic bene sequitur auth. hanc aūt. q est de tempore non solu. do. § j. collat. 7. & secundum hoc est contra. s. ea. l. §. j. solue vt ibi. Item cōtra infr. de do. cau. l. fina. Solue vt ibi.

Anc autē. CASVS. H In hac authē. dicitur quod querela non numeratæ dotis debet fieri in scriptis: & ita si vult maritus eam opponere, vocet mulierem, quæ dotem dedit: vel eum qui ꝑ ea dotem constituit, suam exceptionē sibi in scriptis offerens.

g Hanc autem querelam. f. non numeratę dotis. hoc idē intelligit Ioā. in exceptione non numeratæ pecuniæ cum eadē sit rō: vt j. ad leg. Fal. l. fi.

h In scriptis. i. q scriptus est dedisse.

S I cui. CASVS. Seius mutuauit Titio x. & ei obligauit res suas: vel fortè missus fuerat in possessionē bonorum ipso non soluēte: iste idem Titius obligauit se Sempronio spe futuræ numerationis, sed non numerauit: vult Sempronius conuenire creditores Titij q hñt pignus vel conuentionale vel iudiciale, an possint opponere excep. non nu. pec. Dr quod sic: si tñ creditores succumbāt: quia Sempronius aduersus eos obtinuit, non ꝑiudicant Titio: quia res inter alios acta, &c.

i Si cui. si debitor nō vult excipere de non numerata pecunia cōtra ciuilē creditorē, creditores

An istud sit verū, vide latissime vltra omnes Hip. in repetit. C. de ꝓba. al. deest. Semper. Offerri. Verò. Per. Pecuniç.

Quarta pars. Et h. d. Elapso termino iuris non est manifestæ turpitudinis nolle iurare, nec iusiurandum referre. h. d. Bal. uel sic: Vbi exceptio non numeratæ pecuniç nō potest opponi, ibi non potest iuramentum deferri. h. d. Salicetus.

Illo, videlicet semper † obseruando, vt in quibus nō permittit exceptionē nō numeratę pecuniç opponere, vel ab initio, vel post taxatum tempus elapsum; in his nec iusiurandum offerre † liceat.

Quinta pars. h. d. Querela nō numeratæ pecuniæ in scriptis est ꝓponēda corā iudice loci contractus: et absente aduersario, & et sine citatione sola ꝓpositio p̄scriptionē interrumpit. Bal. uel sic: Ad perpetuandum querelā non numeratæ pecuniç peruenitur hoc ordine, ut eo absente, qui dr̄ numerasse, uel etiam p̄sente, sed administrationē iurisdictionis habente, querela fiat corā iudice loci: uel nullo iudice ibi existente corā epo: eo uerò præsente, uel administrationem iurisdictionis non habente, eidem fieri debet querela. & hæc omnia in scriptis & infra tempora querelę prætaxata. h. d. Sal.

In omni cūm tēpore, qđ memoratę exceptioni taxatū est, ei licebit, cui talis exceptio cōpetit, vel denūtiationib⁹ scripto missis querelam non numeratę pecuniæ manifestare ei, q numerasse eam, vel alias res dedisse, instrumento script⁹ est; vel si abesse eū iis locis, in quibus cōtractus factus est, contigerit: in hac quidem alma vrbe aqud quēlibet ordinariū iudicē, in ꝓuinciis verò apud viros clarissimos rectores earū, vel defensores locorū eandē querelam manifestare, eoq; modo perpetuam sibi exceptionē efficere. Sed si p̄sens quidem sit, qui pecunias numerasse, vel alias res dedisse scriptus est, aliquā verò administrationem in hac alma vrbe vel in ꝓuinciis gerat, vt difficile esse videatur denuntiationem ei mittere; licentiā damus ei, qui memorata exceptione vti velit, alios iudices adire, vel in hac alma vrbe, vel in prouinciis, & per eos ei manifestare, cui exceptionē hmōdi obiicit, factam à se super nō numerata pecunia querelā esse. Quòd si in ꝓuinciis vel nō sit alius administrator ciuilis, vel militaris, vel ꝓpter aliquam causam difficile sit ei, qui memoratā querelā opponit, adire eum, & ea, quę dicta sunt, facere: licentiā ei damus, per virū reuerendissimum episcopū eandem suam exceptionē creditori manifestare, & ita tempus statutū interrūpere. Quæ etiā in exceptione nō numeratæ † dotis locū habere, certū est. Dat. Kal. Iul. Constantinop. DN. Iustiniano A. ij. Cos.

IN AVTH. de tempore non sol. pec. super do. §. fin autē. collat. vij. constit. x.

HAnc aūt querelam in scriptis fieri oportet: & si quis eā in iudicio faciat, oportet eā mulieri, vel omnimodò ei, qui dotem conscripsit, innotescere.

Verus creditor, & quilibet iustus possessor, uel petitor, potest ciuili tm̄ creditori opponere exceptionē non numeratæ pecuniæ et debitore absente, uel cōtradicēte: in qua si succumbat, debitori uel eius intercessoribus non prȩiudicat. h. d. not. secundum Bal.

Idem A. Mennæ. P. P. L. XV.

SI cui nō numeratæ pecuniç cōpetere possit exceptio: etiā eo supersedente tali auxilio vti, vel p̄nte, vel absente, creditores ei⁹ possint, siue ipsi cōueniant (vtpote res eius detinētes) ab iis, q debita eius exigunt, cui competit huiusmodi exceptio, vel dotis, vel alterius causę nomine: siue cōtra alios possidētes aliq actionē ipsi moueant, in examinando negotio suis aduersariis eādem non numeratæ pecuniç exceptionem opponere: nec eò prohibeantur, quòd principalis debitor ea nunquam vsus sit: ita tñ vt neq; principali debitori, neq; fideiussori † eius aliquod præiudicium generetur, si is, qui eam exceptionem opposuerit, victus fuerit: sed possint illi posteà, si conueniātur, intra statuta scilicet tempora, eadem † se exceptione tueri.

Confessus spe futurę numerationis, siue cōtractus sit mutui gratuiti, siue usurarū, et apposito iurō, hēt exceptionē nō numeratę pecunię. h. d. Bal. uel sic: Iurm̄ de reddendo sub ectum cautioni, nō impedit exceptionē non numeratę pecunię opponi. h. d. Sal.

Idem A. Ioanni. P. P. L. XVI.

INdubitati iuris est, non numeratæ pecunię exceptionē locum habere & in talibus nominibus, vel fœneratitiis, vel aliis cautionibus, quæ etiā sacramenti habēt mentionem. Quæ enim differentia est in huiusmodi exceptione, siue iusiurandum positum est, siue non, tam in fœneratitiis, † quàm in alijs instrumentis, quæ talē exceptionem recipiunt?

De compensationibus.

TITVLVS XXXI.

Fisco ex diuersa statione non opponitur compensatio. h. d. Bal.

Imp. Antoninus A. Dianensi. †

LEX I.

ET senatus censuit, & sępe rescriptum est, cōpensationi in causa fiscali ita demum

veri exceptione vtuntur.

k Tali auxilio. sic. ff. de contra tabulas. si post mortem. §. fi. & de sepa. l. j. §. sed si quis.

l Vel præsente. sed nolēte vti, vel latitante.

m Creditores. f. veri. qui cum iam sint missi in possessionem bonorum debitoris conueniuntur a ciuilibus.

n Debita. f. pecuniā quā non numerauerunt. imò certè & si neq; agāt, neque conueniantur: sed debitor conuenitur. ar. ff. de appel. l. si perlusorio.

o Contra alios. f. ciuiles creditores qui possident: vt hic, & ff. de cōd. indeb. l. tutores.

p Aliquā actionem. puta hypothecariam ex conuentione: vel quia veri fuerant in possessionē missi: vt ff. de pig. actio. l. non est mirum.

q Fideiussori. accedit ergo fideiussor ciuili obligationi tantū: vt hic licet quidā contradicāt. & qđ dicit prȩiudicium, f. plenum: quia res inter alios, &c. vt j. res inter alios acta. & argu. ff. de interrog. act. l. si defensor. in prin. generatur tamen qualequale præiudiciū. Vnde appellare possunt: vt d. l. si perlusorio.

INdubitati. CASVS. Obligaui me Titio spe futuræ numerationis: iuraui me soluturum: si iuraui, an mihi, competat exceptio non nume. pec. quæritur? Dicitur q sic.

r Sacramenti. vt cōfiteor me debere. x. quæ iuro me redditurū. Et non hic tacitam cōditionem inesse iuramento. f. si det pecunia, & hoc ideo: q hoc cogitabat: vt & ar. ff. de acq. poss. l. quod meo. §. j. sic & ff. qui satisf. cog. l. fi. non aūt sic dico secundum Io. s. de transact. l. si ex falsis. quia ibi nō cogitabat de falsitate. Vnde ibi non intelligitur tacita conditio.

s Mētionē. alias mētionē, & alias cautionē.

DE COMPENSATIONIBUS.

ET senatus. CASVS. Si fiscus hēat duos stationarios, & vnus mutuauit mihi. x. & alius mihi. x. dēt: an hincinde locū hēat compensatio? Rñ. q nō, propter confusionem. f. ne confundantur diuersa officia stationū. & hoc in j. Si verò stationarius qui petit a me decem dēt mihi decem, potest fieri compensatio. & hoc in secunda.

t Senatus. cuius nomen non habemus.

v Rescriptum est. a principibus.

x In causa fiscali. si a fisco

Menn. intellige ius. l. vid. Bulgarinus in l. j. n. 35. sol. matr. † al. deest. possint. Fideiussor ciuili obligationi tantū an accedat. Fideiussoribus. Et Iuso q̄ inest tacita cōditio. & hoc et dicit qué admodū cūgl. per verbo condō. de iureiur. vbi & mal. ta alia cite iniuramēto. intell. ha ius. l. vid. Fort. Garcia in l. si n°. 65. & 65. & ff. d pac. per Didac. Couarr. Rub. extra de test. par. te. 2. nu. 11. & relectio num pastoralis. j. §. 3. n. 10. al. tam in fœneratitijs cautionib. quam. al. Dionysio.

à fisco petatur eodemque creditore: vel fiscus petat idemque debitor.

a Statio. habet enim fiscus suas stationes. si ergo vna debet fisco. x. qui fiscus debet. x. alij, non compensatur: vt hic, secus aūt si fiscus succedat tali debitori, qui & creditor est: quia totū extinguit: vt j. de sol. l. ij.

b Confusionem. scilicet, vitandam, vt & illud vnusquisque habeat suam, &c. & est ad legē istam argument. contra. ff. de administrat. tuto. l. inter tutores.

EX causa. CASVS. Petebas a me x. & cōdemnatus sum: solui ex causa iudicati, an possim tibi opponere compensationem pro illis x. quæ tanquam indebita solui? Et dicitur quod non. sed si nondum solui ex causa iudicati, bene admittet compensatio, si aliud in quantitate mihi debeas.

c Non potest. sunt & alij casus qui not. s. de condict. inde. l. j.

d Admitti potest. q a sic aufertur vtilitas sententiæ victori. Et pone exēplum q ex sententia x. tibi solui quæ aliàs non debebam, conuenis me ad alia x. obiicio tibi compensationē indebitæ pecuniæ solutæ, quasi mihi tenearis ad eā reddēdā, non possum: sed soluēdo pōt cōpensari, si cōdemnato aliquid debetur, vt ff. e. l. si cum militi. §. j.

IN ea. CASVS. Si debebas x. reip. & ipsa tibi. x. hincinde admittit compensatio, nisi in 8. casibus. Vnus est, si debitor sim eius in Calendis. Secūdus est, si debeo frumentum: vel si debeā pedagiū, vel tributū ei, vel alimentū alicui seruiēti. vel si tale debeam quod in certas res, vtputa ad emendum frumētum deputatur. vel si debeam fideicō. aliquod, vel legatum, & ipsa aliquid debeat: in omnibus his non habet locū compēsatio.

e In ea q reipublicæ. f. Romanorum. Vel dic idē in qualibet ciuitate: vt arg. ff. ex qui. cau. ma. l. sed & si per prætorem. §. fin. & l. legatis. & ff. de publica. l sed & hi. §. j.

f Iubebit. vt procurator Cæsaris. vt s. si aduer. fisc. l. ij. Et not. generaliter fisco compensari, vt hic, & s. e. l. fi. si modo qui fisco compensat, intra duos menses probat suum debitum, vt ff. de iur. fisc. l. aufertur. §. qui cōpensationem. sed hæc compensatio cessat in casibus, qui sunt hic, quorū quidam sunt etiam. ff. e. l. ideo. & l. ob negotium. & d. l. de iure fisci. l. aufertur. §. vt a debitoribus. Item fallit. s. eo. l. j.

g Ex calendario. liber est rationum nominum: sic dictus: quia in Calendis fiebant reuocationes i debitorum, vt ff. de leg. 3. l. qui filium.

h Ex vectigalibus. f. soluendis pro rebus vehendis, vt j. de vecti. l. vniuersi.

i Pecunia. vt & j. eo. l. si ex venditione.

k Tributorum. quæ pro prædiis vel capitibus præstantur.

l Alimentorum. statutorum alicui seruienti reipublicæ.

m Seruit. id est, quæ si soluant statutum est in quos vsus ista expendantur.

n Ciuitatis. f. cuiuslibet. vt modò dixi.

SI constat. CASVS. Si debeam tibi decem, tu mihi alia decem, ipso iure fit compensatio. Si verò debeo tibi decem, & tu mihi duodecim, opponam tibi compensationem vsque ad concurrentem quantitatem: de vsuris residuis, si aliquo iure debeantur, integra manente petitione.

o Ipso iure. Not. pro M. q ipso iure fit compensatio, & si non opponatur ab homine: vt hic, & j. e. l. fi. & instit. de actio. §. in bonæ fidei. Sed Ioan. dicit eam fieri, tunc demum, cum ab homine opposita fuerit, vt ff. eod. l. j. & 2. & l. quod Labeo. nam si ius ipsum compensaret, non esset in hominis potestate, cum quo debito compēsaretur: quod tamen lex dicit. ff. e. l. si quid. & l. verum quod Labeo. Item dicit lex eum male agere, cui obstat compensatio: vt ff. eod. l. verum. vnde patet esse actionem: sed elidi exceptione, vt ff. quando dies vsusfr. legat. ced. l. j. §. fi. Quod autem dicitur alicubi fieri eam ipso iure: verū est, si ab homine opponatur: hoc tñ fallit in delictis, vbi ipso iure fit: vt ff. eo. l. si ambo. §. quoties. Item ad inhibendum cursum vsurarum vel pœnam cōmittendam, vel pignus liberandum, vt hic, & infr. l. proxi. & j. de solu. l. eius. & ff. eod. l. cum alter. cū enim debeātur ex mora, & nulla est mora, vbi est exceptio: vt ff. si cer. pet. l. lecta. in fi. ergo non currunt.

p Subsistit. quod est in bonæ fidei iudicio, ex mora, in stricti iuris, ex stipulatione, vt ff. de neg. gest. l. quia tantūdem. & j. tit. j. l. in bonæ fidei. & s. in quib. cau. in integ. rest. non est ne. l. in minorum.

ETiam si. CASVS. Debebas Titio. x. legauit tibi. 12. si a te petantur x. an vsq; ad ꝯcurrentem quantitatem possit fieri compensatio, quæritur? Respon. q sic, vsurarum exclusa petitione: nā vsurarum in id quod est amplius debito, integra manebit petitio.

q Etiam si fideicommissum. quod a sola liberalitate olim pēdebat. vnde non videbatur cōpensari, sed hodie etiam actionis iure, vt instit. de fideicommis. hæredit. in princ. & j. communia de leg. l. omne verbum.

r Debuisse. quod peti poterat, vel solutū non repeti, vt ff. e. l. etiam

s Eius. i. petitio vsurarum eius fideicommissi, quod amplius, &c. vt s. l. pro vi.

NEq; scriptura. CASVS. Confessus fui me recepisse ab vxore mea. c. nomine dotis, nec recepi illa. postea ex causa futuri diuortij surripuit mihi res, propter quas tenetur mihi in aliis centum: celebrato diuortio petitā me centum ex confessione dotis. qualiter mihi succurratur, quæritur? Respon. quod intra tempus habeo excepit. non num. pec. quo elapso habebit locum compensatio, sed hoc non placet propter contrarium hic signatum. Si verò non ex scriptura ista, sed ex alia causa teneat sibi in centum, tunc fiet compensatio istorum centū, ad alia centū, quæ mihi debet, eo q res amouit. & si possunt esse duo casus. Vel dic q sit vnus tantùm secūdum Accur. & hæc verior. Quatuor modis aliis dic casum vt notat in glos.

t Neque scriptura. pone sic casum, vt tollas contrarium: Quòd Titius confessus fuit se recipisse decem ex causa mutui à Seia, cum nihil accepisse: postea cepit ab vxore sua propria in veritate ex causa mutui decē. Primò obiicit Seiæ exceptionem, & hoc vsq; illud & compensationis, &c. Secundo casu obiicit compensationem vxori in rebus amotis. & hoc vsque in fin. Vel dic quod scripsit se decem accepisse mutuò ab vxore, cum nil recepit, intra bienniū quidem habet exceptionem contra vxorem & hoc vsque illuc, & compensationis, &c. post bienniū non: sed compensat in res amotas & hoc vsq; in fi. l. Vel tertiò confessus fuit. x. se recepisse ab vxore ex causa mutui. cū m. v. tantum acciperet. in iis. v. habet exceptionem: vt in princ. in illis q nque, quæ accepit verè, obiicit compensationē ad res amotas: vt & s. de nō nume. pec. minorē. Et secundum has, scilicet, tres expositionis non est contra. j. de rei vxo. act. §. sed nec ob res amotas. cum ibi in dote loquitur, hic nō. Vel quarto dic etiā in dotis confessione hic loqui: & dic in cōfessione fuisse centum in datione qninquaginta fuerunt, pro quinquaginta non datis habet locum exceptio non numeratæ dotis: vt in princ. ꝓ aliis obiicit cōpensationē ad res amotas. Nec obstat prædicta lex cōtraria: quia nec hic dicit reten-

al. hoc ius. al. Asclepiadi. † Si. al. deest. debitum. Quæ. Ciuitati debitus. Compensatio an & quēadmodū fisco opponatur. Calēdariū qd signat. Adde q Calēdis qñ que fiūt feriæ. l. oēs dies. C. de fer. & l. pri. dē. ff. e. & d. calēdis vi. de plura in data lib. 6. & p gl. in l. eū q calen dis. & l. cū bissextus. ff. de verb. signifi. Compensatio an fiat ipso iure.

Non posse ius repeti: quod tibi ex ea statiōe, cui⁹ ... [see text below]

locum esse, si eadem statio aquid debeat, quæ petit. Atq; hoc iuris † propter confusionē b diuersorum officiorū tenaciter seruandū est. Si qđ aūt tibi ex ea statiōe, cui⁹ mentionem fecisti, deberi constiterit, quam primum recipies.

Ex causa iudicati sicut non condicitur, ita nec compensatio ipsius admittitur. & exceptio compensationis potest opponi in executione sententiæ. h. d. Bal.

Idem A. Asclepiadæ. † L. II.

EX † causa quidem iudicati si debitum † solutum repeti nō potest, c ea ꝓpter nec cōpēsatio eius admitti d potest. Eum verò, qui iudicati conuenitur, cōpensationem pecuniæ sibi debitæ implorare posse, nemini dubium est.

Hic enumerantur casus, in quib. cessat compensatio ipso iure in effectu. Bal. uel sic: Debitor reipublicæ potest ei compensationem obijcere, nisi sit debitor ex aliqua de causis hic subiectis. h. d. Sal.

Imp. Alexander A. Capitoni.

LEX III.

IN ea, quæ reipublicæ e te debere fateris, compensari ea quæ inuicem ab eadem tibi debētur, is, cuius de ea re notio est, iubebit; f si neque ex calēdario, g neq; ex vectigalibus, h neq; ex frumēti, vel olei publici pecunia, i neque tributorum, k neq; alimētorum, l neque eius, q̄ † statutis sumptibus seruit, m neque fideicōmissi ciuitatis † n debitor sis.

Compensatio fit usque ad concurrentes quantitates ipso iure, et impedit cursum usurarum. h. d. Bal. uel sic: ubi quantitas debetur, hincinde compensatio fit ipso iure usq; ad concurrētem quantitatem, & pro ea rata impeditur cursus usurarum. h. Sal.

Idem A. Luciano. † L. IIII.

SI constat pecuniam inuicem deberi: ipso iure o pro soluto compēsationē haberi oportet ex eo tempore, ex quo ab vtraque parte debetur, vtique quo ad concurrentes quantitates: eiusque solius, quod amplius apud alterum est, vsuræ † debentur: si modò petitio earum subsistit. p

Non solum actio, sed et officium iudicis, quod olim pro fideicōmisso proponebat, potest p exceptionē compensationis excludi. hoc dicit cōiuncta. l. pecuniæ uerbū. §. fina. ff. de uerb. signific. Bald. Vel sic: Debitū ex testamēto potest cōpensari. & eius quod potest in compensationem deduci, non debent usuræ. h. d. Salicetus.

Idem A. Honoratæ. L. V.

ETiam si fideicommissum q tibi ex eius bonis deberi cōstat, cui debuisse r te minorē quātitatem dicis, æquitas compensationis, vsurarum excludit computationem. Petitio autem eius, s quod amplius tibi deberi probaueris, sola relinquitur.

Cauta sed nō recepta nō possunt cōpensari. nec qs tenet soluere ubi potest cōpensari. hoc dicit Salic. Vel sic: Si petitur id qđ nō debet, ꝺ dicitur exceptio intentionis: sed si id quod debetur, obiicit exceptio cōpensationis. hoc dicit in effectu secūdū omnem lectionē glos. quæ legit multis modis ꝓpter duo contraria. Paulus de Castr.

Idem A. Pollidenti. † L. VI.

NEq; scriptura, t qua cautum est accepta, quæ negas tradita, obligare te contra fidē veritatis potuit: & compensationis † æquitatem iure postulas. nō enim priùs exolui, qđ debere te constiterit, æquum est, quàm petitioni mutuę responsum † fuerit:

† Iuliano. † Istæ vsuræ non hñt locum hodie iure canonico. 14. q. 3. c. fi. & Deu. 23. Et aduerte hic nō licere mutuare cum pacto quòd alio tpe tantun dē mutuet mihi. gl. in c. si fœneraris. 14. q. 3. quā glo. dicit sing. Iaso. l. ex hoc iure. col. 12. ver sic. 15. † Polliden cæ. al. Polludecæ. † Et cōtra pēsationis. † Concor. c. j. cū gl. j. extra đ mutu. peti. Casum literalē ponit multiplr.

Universidad de Deusto Biblioteca

retentionem fieri dotis perpetuam ob res amotas. Sed maritum non debere prius soluere quod debet, quàm responsum fuerit mutuæ petitioni: & postquam responsum fuerit & res amotas fuisse constiterit, compensatio locum habebit. Vel dic, ꝙ scripsit se centum in dotem accepisse, cũ nihil receperit: & idem intra tempora statuta. j. de do. cau. l. fi. & authen. ibi posita, obiicit exceptionem vt hic, in princ. postea obiicit compensationem, & sic non obstat contrarium: quia hic nõ fuit dos verè numerata, ibi sic. Vel hic dos erat in pecunia, ibi in specie. Vel hic res dotales non extabant, ibi sic. arg. ff. si cert. pet. l. cum fundus. §. j. Si quæras qualiter fit hic compensatio speciei ad quantitatẽ, dic amotam fuisse pecuniam vel frumentum vel aliud, quod in quãtitate cõsistat. Vel dic hic erant amota consumpta, vnde ad æstimationem ventum fuit.

a ¶ Quereris.] vt & j. ter. amota. l. j.

S I ex venditione.] CASVS. Ex causa legati debebam tibi. x. tu mihi. x. ex causa venditionis: quia tibi rem vendidi, nec pretiũ soluisti: an hincinde admittatur compensatio: quæritur? Rñd. ꝙ sic. & hoc in prima. Si verò fiscus rem mihi vẽdidit pro. x. & mihi ex alia causa tenetur in x. si petat sua x. non potero opponere compensationẽ, & hoc in secunda.

b ¶ Prohibentur.] vt diximus. s. e. l. j.

S I propter.] CASVS. Si mulier prædiũ pertinens ad filium suum inuito filio suo viro tradidit, & ex eo fructus percepit & consumpsit, & ratione illorum fructuum factus sit debitor filij in c. & postea ipsa decessit filio herede instituto, relictis viro. c. noie legati: an marito petenti. c. ex causa legati possit filius obiicere cõpẽsationem in c. quæ debet vitricus, quæritur? Dicitur ꝙ sic.

c ¶ Perceptos.] & consumptos.

d ¶ Matre tua.] cuius es hæres.

e ¶ Mutuo.] i. inuicem.

E Ius.] Pone casum vt in gl. seq.

f ¶ Eius] vt si. x. a te petam, & tu inuenis quendam, cui ego debeo. x. quẽ tui cã vult mihi remittere, vt tibi remittã. nõ cõpellor q dẽ: vt ff. e. l in rẽ. §. j. & facit in e. tit. l. si cũ militi. Sed hæc fallunt in ꝓcuratore in rem suã: vt ff. e. l. in rem. in prin. Item in fideiussore. qui potest obiicere compẽsationem in eo, quod sibi debetur vel reo principali: vt ff. eo. l. 5. similiter socius quod debetur socio: vt ff. de duob. reis. sti. l. si duo. Item & in alio casu: vt ff. eo. l. si cũ filiofam. §. j. Quod ergo hic dicit alij, dic omnino alij. Accurs. ADDITIO. Addas etiam, ꝙ exceptio compensationis obstans venditori, potest opponi emptori. ita determinat Dy. in c. is qui in ius. in fi. de reg. iu. lib. 6.

Q Voniam.] CASVS. Vendidisti mihi prædium pro decem, & dicebas illud liberum a seruitute: erat tamen obligatum Titio pro decem: si Titio agenti hypothe. solui debitum. an tibi agẽti ex vendito ad pretium possim obiicere compensationem, quæritur? Resp. quod sic.

g ¶ Quoniam liberum.] scilicet a seruitutibus. erat tamen obligatum cuidam creditori.

¶ al. D. kal.

† Ausonio. al. Aumotio.

† Eucomenidi. al. Euthemonidi.

Casum ponit.

Compensare aliquãdo quis potest qđ sibi non debetur.

eò magis, quod ea te ꝑseq dicis, quę à muliere diuortij causa amota q̃reris. a PP. D. v. Kal. † Decẽ. Alex. A. iij. & Dione Coss.

¶ Venditor petens pretium patit cõpensationẽ, fall t in fisco. h. d. Pa. de Ca. post Sal.

¶ Idem A. Euzosio. † L. VII.

S I ex vẽditione pretium venditori debetur, compensationis ratio opponitur: aduersus fiscum enim solummodò emptores petitioni pretij compensationem obiicere prohibentur.[b]

¶ Vitricus percipiens fructus ex reb. priuigni tenetur ei restituere. h. d. Bal. uel sic: Aestimatio fructuum debita ab eo, cui legatum quantitatis est relictum, potest cũ illa quantitate compensari. h. d. uel sic: Qui tenetur ad fructus consumptos, patitur compesnationem. h. d. Pau. de Cast.

¶ Imp. Gordianus A. Emerito. L. VIII.

S I ꝓpter fructus ex possessione tua perceptos,[c] vitricus tuus debitor tibi cõstitutus est cùm id, quod à matre tua[d] ei legatum est, à te petere cœperit: mutuò[e] debitæ quantitatis apud eum, qui super ea re iudicaturus est, compẽsationem non immeritò obiicies.

¶ Nemo compensat, quod sibi non debetur. Bal. & Salic.

¶ Idem A. Eumenidi. † L. IX.

E Ius,[f] quod nõ ei debetur, qui conuenitur, sed alij, cõpensatio fieri non potest.

¶ Qui pro liberando prędio empto aliquid soluit creditori, illud uenditori compensat cum pretio. h. d. not. & tene menti casum. Bald. & Sal.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Nicandro. L. X.

Q Voniam liberum[g] fundum distractũ tibi ꝓponis: pòst verò, veluti p̃cedente emptionẽ obligatione,[h] certũ quid soluisse:[i] si debitum[k] à te apud præsidem prouincię petatur: compensationẽ eius, quod indebitè[l] soluisti, potes opponere.

¶ Quod debetur pupillo à nominatore tutoris nõ idonee administrantis, cõpensatur cũ eo, quod pupillus debet tutori soluenti debitũ patris pupilli ex administratione primipili. h. d. Bal. uel sic: Si magistratus qui tutorẽ pupillo nominauit, aliquid pro debito paterno pupilli soluit: ꝓt hoc pupillo contra eũ (licet in subsidiũ) agenti copensare: & si in pluri tutor minus idoneus tenetur, illud nominator soluere cogitur. h. d. Sal.

h ¶ Obligatione.] s. personali, pro qua hic etiam fundus erat creditori venditoris obligatus

i ¶ Soluisse.] s. proponis te emptorem soluisse creditori venditoris hypothecaria agenti.

k ¶ Debitum.] s. pretium quod debetur ex venditione.

¶ Iidem AA. Iuliano, † & Paulo.

LEX XI.

S I tutores pupillis officio magistratus vrgente nominastis, ac ꝓ his[m] propter onus primipili pecuniam soluistis,[n] superstitiosam geritis solicitudinem, ne ab ipsis conuenti,[o] hanc eis imputare minimè possitis; vel à vobis quicquam amplius exigat, si tantùm † quantum eis tutores debuerunt, vel vos[p] nomine ipsorum maiorem quantitatem dedisse ꝓbetur.

¶ Qui partem debiti cõpensat, aliã autem partem offert, consignat & deponit: potest pignus uindicare. h. d. Bal. & Salic.

¶ Iidem AA. † Corneliano. al. Cornelio.

LEX XII.

I Nuicem debiti compensatione habita, si quid amplius debeas, soluens, vel accipere creditore nolente, offerens, & consignatum depõnens, de pignoribus agere potes.[q]

¶ Quod debetur reipublicæ, non potest cõpensari cum eo quod officialis debet tanq̃ priuata & singularis persona. h. d. Bal. uel sic: Si compensatio facta in causa publica non tenet: ad suum debitum, qui compensauit, agere potest. h. d. Salic.

¶ Iidem AA. & CC. Basso.

LEX XIII.

S I velut in id debitum, quod solennium publicarum pensitationũ † nõie debueras, compẽsaturò tibi nihil te petiturũ post eà Mutiano[r] scripsisti: redditis[s] iis, quæ venerant in compensationem, nõ indebiti soluti repetitio, sed antè debiti competit exactio.

¶ Debiti ad debitũ admittitur cõpensatio. fallit in trib. casibus: s. qñ debitum petitum est liquidũ, exceptio aũt obscura: & tunc non debet iudex exceptionem admittere, sed reseruare excipienti ius petendi. Item quãdo debetur ex causa depositi. Item quando debetur ex causa rapinæ, uel furti. h. d. Bal.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni. P. P.

LEX XIIII.

C Ompẽsationes ex omnibus

l ¶ Indebite.] quantũ ad te: debitè tamẽ quantum ad venditorem, alioquin si a neutro deberetur, compensationem obiicere non posses: imò indebitũ repeteres. & facit. ff. de rei vendi. l. emptor. & j. de euic. cũ tibi.

S I tutores.] CASVS. Magistratus compulerunt me nominare aliquos tutores quibusdam pupillis, & illos nominaui. posteà cum isti pupilli aliquid deberent ex officio primipili solui pro eis. conuenior a pupillis pro eo, quod nominaui tutores minus idoneos, quia facti sunt debitores pupillorum in x. modo quæro, nunquid possum eis obiicere compensationem de eo, quod pro eis officio primipili solui? respondetur ꝙ sic.

m ¶ Pro his.] s. pupillis.

n ¶ Soluistis.] fuerat enim eorum pater primipilarius, ex cuius mala administratione pupilli tenebantur.

o ¶ Conuenti.] vt insti. de satisda. tut. §. pen. & j. de magi. conue. l. j.

p ¶ Vel vos.] repete vel si probet vos dedisse nomine ipsorum maiorem quam, &c. quasi diceret, siue tm̃ quantum tutores eis debebãt, fuit id quod ꝓ eis soluistis, siue plus, obiicietis cõpensationẽ: aliàs si minus, obiicietis vsque ad concurrentem quantitatem tãtum: vt s. e. si constat. & l. etiam.

I Nuicem.] CASVS. Mutuaui tibi. x. & dedisti mihi pignora, tenebar tibi in v. facta compensatione vsque ad concurrentem quantitatẽ, residuam partem debiti solues: vel me recipere nolẽte cõsignabis, & depones, vt cessent vsuræ: & postea poteris agere pign. act. ad recuperandum pignora.

q ¶ Agere potes.] pignoratitia actione vel in rem, vt j. de luitione pign. l. si reddita. & s. de pign. act. l. nec creditores. & l. quominus. sed ad pignoratitiam sufficeret sola oblatio in iudicio: vt ff. de pig. act. l. si rem alienam. §. fi.

† Iulio.

† Tantum.

† al. Iidem AA. & CC.

† Pensitationem.

S I velut.] Pone casum vt in glos.

r ¶ Mutiano.] qui tunc dispensator erat reipublicæ, & mihi. x. debebat proprio nomine, & ego sibi decem nomine publico, compensaui secum. tandem eo mortuo compensatio nõ valuit: quia erat in aliquo de specialibus casibus positis. s. e. l. in ea. & sic coactus fui soluere sequenti administratori: agam ego ad meum debitum: sed si compensatio tenuisset, quod posteà soluissem vt indebitum condicerem: vt ff. eo. l. si ambo. & l. posteà. j. respons.

s ¶ Redditis.] scilicet, solutis à te alij dispensatori.

C Ompensationes.] CASVS. tam in actionibus realibus, quam in personalibus admittitur compensatio. in ralibus sic, si possedisti equũ meũ, & culpa tua periit, teneris mihi ad æstimationẽ: quæ si fuerit

in

in triginta, & debeam tibi. xxx. hincinde fit compensatio in personalib. sic si debeas ex causa mutui. x. & ego tibi alia. x. fiet compensatio: si debitum ex vtraq; parte sit liquidum. si autem ex vna parte sit obscurum, non erit locus cõpensationi: sed cognoscetur de causa. & hoc in secũda. Si verò debeas mihi. x. ex causa depositi: quia apud te rẽ meam deponebam: & ego tibi ex alia causa debeo. x. nõ fiet cõpensatio. & hoc in tertia. Si verò possessionẽ meã siue mobilem siue immobilem ꝑ vim occupasti, & distracta est: teneris ad æstimationẽ. quæ si fuerit in x. & ego ex alia causa tenear tibi in xx. hincinde nõ fiet compẽsatio odio prædonis. & hoc in quarta.

a ¶ Actionib.] vbi quantitas hincinde debetur, & non obst. exceptio: vt ff. e. l. quæcunq;. & s. e. l. si constat, secus si hincinde species debetur, vel ab altera parte species, ab altera quantitas, vt ff. de pig. act. l. si cõuenerit. ij. resp. & ff. de ꝓd. ind. l. si nõ fortẽ. §. si centũ. & de impẽ. in re. do. l. qđ dr. in princ. & s. de rei ven. l. si ex pecunia. & idẽ si hincinde debet pecunia: sed vt species. nã nõ fit cõpẽsatio: vt ff. de pecul. si creditor. §. j. Quid est ergo qđ hic subiicit rei vendicationi opponi compẽsationem? Rñd. desiit res posse hic præstari dolo vel culpa possessoris: vnde venitur ad æstimationẽ, & sic fit cõpensatio. res ipsa tamẽ dicit esse in obligatione siue petitione: vt ff. đ verbo. oblig. l. si seruum. §. an filius. & §. effectus. & §. nouari autem. Sed secundum hoc quomodo æstimationis, quæ non debetur fit compensatio? Rñ. videtur esse in obligatione inspecto exitu: & pro hoc est quod dicit lex talem æstimationem posse constitui: vt ff. de constit. pecun. l. promissor. j. respons. Item quid si hincinde debetur in genere, vt equus vel homo? Satis dici potest compensationem ipso iure admitti: vt ff. si pars hęre. peta. l. j. §. item si cum me. & ff. de hære. inst. l. qui non militabat. j. respon. & de lega. ij. l. vnum ex. §. sed si vno. Item ꝙ subiicit ipso iure, dic vt dicimus. s. e. l. si constat.

† Ex.

Compensatio in q̃bus debitis fit, & in quib. non.

† In.

† Autem.

actionibus[a] ipso iure fieri sancimus, nulla differentia in rem, vel in personalibus actionibus inter se obseruanda. Ita tamen compensatiões obiici iubemus, si † causa[b] ex qua compensatur, liquida sit, & non multis ambagibus innodata, sed possit iudici facilem exitum sui præstare. satis enim miserabile est, post multa fortè variaque certamina, cùm res iam fuerit approbata, tunc ex altera parte, quæ iam penè conuicta[c] est, opponi compensationem iam certo, & indubitato debito, & moratoriis ambagibus spem cõdemnationis excludi. Hoc itaque iudices obseruent, & nõ procliuiores ad † admittendas compensationes existant: nec molli aĩo eas suscipiant: sed iure stricto vtentes, si inuenerint eas maiorem, & ampliorem exposcere indaginem,[d] eas quidem alij iudicio reseruent: litẽ autem pristinam iam penè expeditam, sententia terminali[e] componant: excepta actione depositi[f] secundum nostram sanctionem,[g] in qua nec compensationi locum esse disposuimus. ¶ Possessionem[h] etiam † alienam perperam occupantibus compensatio non datur.

De vsuris.

TITVLVS XXXII.

b ¶ Si causa.] scilicet, secunda, ex qua compensatur.

c ¶ Conuicta est.] per testes, non per confessionem. ar. ff. de iureiu. l. eum qui. in prin. & no. ff. de reg. iur. l. nemo ex his.

d ¶ Indaginem.] Nota sic. ff. ad exhiben. l. 3. §. ibidem. & ff. de offi. pro consul. l. si quid erit. & potest dici exposcere maiorem indaginem vel examinationem, si intra duos menses non potest probari: vt ff. de iur. fisc. l. aufertur. §. qui compensationem. Vel officio iudicis fit hic. & illud speciali in fisco.

e ¶ Terminali.] i. definitiua.

f ¶ Depositi.] s. directa. secus si contraria, quia tunc non de fide rupta agitur, vt arg. insti. de act. §. in bonæ fidei. vbi dicit sub prætextu con. &c. Vel dic secundum B. idem in vtroque. si ergo est in hac speciale: ergo secus in commodato, & sic ibi fit compensatio. Sed contra. s. de commo. l. sub prætextu. Sed ibi non compensatione, sed retentione vti volebat. Item quod dico in commodato & cæteris personalibus, vbi species petuntur fieri compensationem: intellige semper si res desiit posse restitui. In actione autem in rem diximus. s. eo. l. in prin.

g ¶ Sanctionem.] j. depositi. l. penult.

h ¶ Possessionem.] mobilem vel immobilem. & intellige, quando ad æstimationem fuisset peruentum. aliàs nullum esset pubiũ. Item ratione pœnæ, in qua est quantitas: vt j. vnde vi. l. si quis in tantam. Item ratione rerum mobilium amissarum. ff. de vi & vi arma. l. j. §. rectissimè. Habent ergo hæc locum siue condictione ex lege, siue actione in rem, siue interdicto agatur ad huiusmodi possessionem, & hoc odio huius possessoris. Sed argum. contra. ff. eodem. l. si ambo. vbi in delictis fit compensatio. Sed ibi in alijs delictis, vel ibi erat hincinde delictum, hic non. Et nota hic casus, vbi cessat compensatio. primo odio: vt hic. Item in deposito eadem ratione: vt s. proximo respon. Item eadem ratione: vt ff. e. l. ob negotium. In econtra cessat fauore, vt in fisco in casib. qui sunt. s. eo. l. in ea. Item cessat, quando species est debita: vt dixi in princ. huius legis. Item quando res exposcit maiorem inquisitionem: vt s. e. l. §. j. Acc.

Compensatio cessat ĩ dicto multis casibus.

¶ DE VSVRIS. ¶ Dixit hucusq; qualiter actoris intentio minuit compensationib. uel alijs exceptionibus: nũc qualiter augeatur. Continuatio.

¶ Vsuræ per stipulationẽ promissæ, probata interrogatione præcedente & responsione sequente, debentur iure optimo. h. d. Bal. uel sic: Probata solenni stipulatione usurarum, licet in instrumento scripta non sit, usuræ debentur. h. d. Salic.

¶ Imp. Antoninus Pius A. Euocato.

LEX I.

S I interrogatione[i] præcedente ꝓmissio vsurarũ rectè[k] facta probetur: licet instrumento conscripta nõ sit,[l] tamẽ optimo[m] iure debẽtur.

¶ Emptor ex die traditionis possessionis tenetur uenditori ad usuras pretij non numerati: nec sufficit ipsum pretium minus solenniter deposuisse. h. d. Bal.

¶ Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Lucio.

LEX II.

V Suras emptor, cui possessio rei tradita est,[n] si pretium vẽditori nõ obtulerit: q̃uis pecuniam obsignatam in depositi[o] causam habuerit, æquitatis ratione præstare cogitur.

¶ Si usuræ nudo pacto promittantur: non oritur actio, sed si soluentur, nec datur repetitio, nec fit extenuatio sortis. h. d. Bald. uel sic: In cõtractibus stricti iuris citra uinculum stipulationis, usuræ non debentur: nudo tamen pacto conuentæ non repetunt̃, nec extenuant sortem. h. d. Salic.

¶ Iidem AA. Iuliano. L. III.

Q Vamuis vsuræ fœnebris pecunię[p] citra vinculũ stipu-

S I interrogatione.] CASVS. Mutuasti mihi. x. & vsuras solenniter stipulatus es sed non interuenit scriptura: an nihilominus debeantur vsuræ, quæritur? Respon. quòd si fuerint promissæ vsque ad legitimum modum.

i ¶ Si interrogatione.] quæ stipulationibus præmitti solet: vt inst. de verbo. oblig. in prin.

k ¶ Rectè.] i. secundum modũ regionis: vt legitimus modus vsurarũ non offendat: vt ff. e. l. j. ĩ prin. & j. e. l. eos. §. sup. Et not. hic qui solennitatẽ dicit eam ꝓbet: vt ff. de publi. l. quæcunq;. §. fi.

l ¶ Non fit.] quoniam præsumerent omnia solenniter acta: vt instit. de fideiuss. §. fi. & j. de cõtrahen. stip. l. j. & ff. de pact. l. iurisgentium. §. ꝙ ferè. Si ergo refert an testes dicant 1 aliquẽ ꝓmisisse, & non valet, nisi dicant præcessisse interrogationem: vt hic, & aliud si instrumẽto hoc dicatur, vt dixi secundum Io. sed G. etiã in testib. dicit idem. argum. ff. de rebus dub. l. quoties. ij.

m ¶ Optimo iure.] quòd morib. inductũ rebusq; receptum est, secundum Ir. Vel dic secundum B. deberi vsuras bono iure: vt pacto nudo, quãdo nõ peti, sed retineri possunt: vt j. l 3. Item meliori: vt officio iudicis. Sic enim euenit in bonæ fidei iudicijs: vt j. e. l. in bonæ fidei. Item optimo per stipulationem, vt hic. vel tertiò dic optimo, i. vtilissimo. est enim vtile accipienti & danti: vt ar. instit. quib. mod. re. contra. obl. §. fi. sic ergo secundum B. ius aliud bonum, vt ff. de vsucap. l. j. aliud melius: vt s. de procu. l. exigendi. aliud optimum: vt hic. & de verb. obli. l. vbi autem, non diuino, vt dices j. e. auth. ad hæc.

1 Et sic potest probari ꝑ testes qđ in istrumentis deficit. & facit. ca. sicut nobis. cum gl. sup ver. exprimantur. ꝓpe fi. extra đ senten. & re iudic. Vsuræ debent̃ iure bono, meliori & optimo.

V Suras.] CASVS. Rem mihi vendidisti & tradidisti: sed pretium tibi non numeraui: vsuræ ex mora an debentur, quęritur? Rñ. quod sic. nec ob. quo minus debeantur, cum penes me aut alium habui pretium non legitimè depositum, quia non prius oblatum.

n ¶ Tradita est.] secus si tradita non esset, vt hic. & j. de act. emp. l. curabit. & ff. de act. emp. l. Iulianus. §. ex vendito. & ff. eod. l. liberalitatis §. fi. Sed cum fructus pertineant ad emptorem ex tempore contractus: vt j. de act. emp. l fructus. sicque possit eos petere & percipere, videtur semper teneri ad vsuras, vt ff. de act. emp. l. Iulianus. §. possessionẽ, & de regu. iur. l. qui actionem. & l. qui potest? Rñ. hoc non potest obiicere venditor, ꝙ ipse percepit. An autem hic vsura sit illicita etiam iure canonico? Rñ. secũdum Azo. & H. non, quia loco interesse præstatur & fructuũ: vt hic, & arg. ff. pro socio. l. socium qui meo. ADDITIO. Hoc tenet etiã gloss. in c. conquestus. extra de vsuris, & sequitur ibi Abbas. & communiter canonistæ, alios etiam quosdam casus, in quibus est licita, ponit eadem gl. in prin. & plures ponuntur. 24. q. j. in summa.

o ¶ Depositi.] imò videtur liberatus: vt inf. e. l. acceptam. & ff. eo. l. euictis. §. j. Sed dic quod hic deposuit sortem sine vsuris: vt j debi. ven. pig. impe. non pos. l. j. vel deposuit, s. apud se vel alium, non tamen legitimè. & hæc melior.

Vsura aliqñ est licita ẽt de iure canonico.

Q Vamuis.] CASVS. Mutuasti mihi decem, pacto incontinenti apposito conueni de vsuris præstandis an debeantur, quæritur? Resp. quòd non, sed si solui, non repetam, nec in sortem sunt accepto ferendæ, si ex pacto debentur.

p ¶ Pecuniæ.] hoc nomen pecuniæ, strictè accipe, vt non contineat cætera in quibus est mutuũ. aliàs esset cõtra. j. eo. l. frumẽti. Itẽ fallit hoc in

duobus

Universidad de Deusto Biblioteca

duobus casibus: vt ff.e.l. etiam.& de nau.fœ.l. periculi. item est verum, quod hic dicit, etiam si pactum de eis prȩstandis incontinenti apponat: vt ff.de præscri.verb.l.Titius. sic & alibi pactum incontinenti appositum non parit actionem: vt ff.de rel.l.ꝙ si locus.& ĵ.de iure dot.l.ayia. Regulariter contra etiam in stricti iuris iudicijs: vt ff.si cer.peta.l.lecta. Sed in bonæfidei contractibus non solum ex pacto incōtinenti facto debētur vsuræ, sed ēt ex mora. inf.de pact. inter emp.l. in initio.& ff.e.l. cum quidā.§. ex locato. & ĵ.e.l. i bonȩ fidei.& s.d pac.l.in bonæ fidei.& ff. depositi. l. Lucius.& l.Publia.§.Luci⁹. §.Titius. & ff. man. l.qui negotia.& de in rē verso. l.si pro patre.§. in rem.

Vsuræ an dēantur ex pacto incōtinenti apposito.

lationis peti non possint: tamen ex pacti a conuentione solutæ, b neq; vt indebitæ repetuntur, neq; in sortem accepto † ferendȩ sunt.

Pignus obligatum pro minoribus usuris non potest retineri pro maioribus ex posteriori contractu nascentib. ad hoc allegatur. h.d.Bal. uel sic: Pro usuris etiā nudo pacto conuentis tpe traditionis pignorum, pñt pignora retineri: non pro earū augmento postea conuento, nisi spāliter dictū sit Salic.

Iidem AA.Honorio. † L. IIII.

PEr retentionē † pignoris vsuras seruari posse, c de quibus pstandis cōuenit, licet stipulatio interposita nō sit, merito constitutum est: d & rationem habet: cùm pignora cōuentione † pacti etiā † vsuris obstricta e sint. Sed † tantùm ī causa de qua agis, hęc ratio cessat, siquidem tempore contractus f de minoribus vsuris petendis † conuenit: g posteà autē, cum se debitor præstaturum maiores repromisit, h non potest videri rata i † pignoris retentio, quando eo tempore, quo instrumenta emittebantur, k non conuenit, vt pignus etiam ob † hanc adiectionem l teneatur. †

Ratione minoris perceptionis usurarum præsumitur recessium a maiori, etiam si usura debeatur reipublicæ. Bal. uel sic: Si creditor sciens minores usuras receperit p triennium, a maiorib. ex tacito pacto intelligitur recessum, etiam si usura deberetur ciuitati. h.d.nota.Salicetus.

Iidem AA.Sabino, alijs. L. V.

ADuersus m creditorem vsuras maiores ex stipulatu petentē, si pbetur p certos annos n minores posteà consecutus, vtilis est pacti o exceptio; secundum quod tueri causam potestis etiam aduersus defensores ciuitatis p maiores petētes ex cautiōe, q si probaueritis semper quincūces amitam pupillorum vestrorū, quȩ maiores cauerat dependisse. †

Vbi præcedit oblatio, & sequitur depositio cessant usuræ: & absente creditore sufficit offerre in iudicio. h.d.Bal. & Sal.

a Ex pacti.] s. nudi.
b Solutæ.] noie vsurarū. secus si simpliciter: q̄a tunc in sortē tenerentur: vt ff. de solut.l.in his. §.eidē aūt. sed secus vbi ēt ciuiliter debeā vsura, tunc enim prius in vsuras solutum accipit: vt ĵ.eo. l.si vsuras. Sed ex venditione pignor. redacta pecunia etiam in naturale debitum potest retineri. ff.de solu.l.Paulus respōdit.l.non ideo.§.j.

PEr retentionem.] CASVS. Si mihi.x. mutuasti, & pignus dedi, & conueni pacto nudo de præstandis vsuris, retinebis pignus, quousque soluerim vsuras, & hoc in prima. Si verò pmisi minores vsuras: puta quatuor, & pign⁹ dedi & postea sequenti die cōueni vt soluerem maiores vsuras, puta.8.deñ. an hēas retentionem pignoris, p maioribus quæritur? Dicitur quod non, & hoc in secunda.

c Posse.] etiam a fisco successor talis debitoris, vt ĵ.de vsur.fis.l. 2.libr.x.
d Cōstitutū est.] vt ff. de pig.l.grege.§.fi. & de pig.act.l.solutū.§. siue autem.& ĵ.e.l. pignoribus.
e Obstricta sint.] s.nominatim.
f Contractus.] pro quo datum fuit pignus.
g Conuenit.] nudo pacto & cum pignore.
h Repromisit.] nudo pacto. sed pro his maioribus pignus obligatū non fuit.
i Rata.] aliàs rata, aliàs nata: sed videtur ꝙ sic, quia tacitè sit repetitum, vt instit. ad l. Aquil. §.ex hoc tamen capite. & ff.de verb. oblig.l. Titia.§. idem respondeo.j. & ff.de cond.instit.l.cum seruus. sed hoc est speciale odio vsurarum. Vel dic, quod ex interuallo conuenit de maioribus. arg.ff. de adim. legat.l.si tibi certam. Item & si non sit nata actio, videtur tamen habere retentionem, vt ĵ. etiam ob chyro. pe.l.j. quod hic negat, sed hic naturaliter tantum debita erat, vel hic odio vsurarum.
k Emittebantur.] pro maiori vsura, vel dic pro minori.
l Adiectionem.] aliàs actionem, & aliàs cautionem.

ADuersus.] CASVS. Mutuasti mihi.x. & promisi tibi vsuras minores per stipulationem: postea conueni de dandis maioribus: an si per certos annos minores recepisti, in maioribus tibi præiudicasti, quo minus eas petere possis, quæritur? Respon. ꝙ sic.

m Aduersus.] hic fuerunt promissæ maiores, sed solutæ minores.
n Per certos annos.] decem vel viginti: vt ff.e.l.qui semisses. vel quinque, vel sex, vel secundum Azo. triennio. arg. ĵ.de fideicom.l.j.
o Pacti.] s.taciti: vt ĵ.eo.l.quamuis. Sed cum quis præiudicet sibi minores accipiendo, vt hic dicit, quare debitor non præiudicat sibi dando maiores: vt ff.de solu.l.creditor.§.si? Rñ. vt ff.de act.& obli.l. Arrianus.

In sorte acceptæ. — Honoratæ. — intel.h⁹.l. vid. p Ant. Rube.i l. si solū.§. morte.nu.197. de nou. oper.nunc. — Cōditione. — Et. — Si enim. al. Sed.n. — Præstandis. — al. nata. — Ad. — al. tenere tur. — Repēdisse. — Vsuras minores accipiens sibi piudicat.

p Ciuitatis.] sic ergo remiserunt tacitè vsuras maiores. & sic est contra.ff.de pact.l.imperatores. Sed ibi expresè, hic tacite: vt arg.ff.de procu.l.filiusfamil.§.veterani. sic & contra tacitè remittit, non expresè, vt in auth.de san.epi.§.si verò intra.in fi.titu.colla.9. & in authē. vt cū de app. cog.§.si verò liberi. coll. 8. Vel dic ꝙ ibi erat liqdū, hic non, vt argu.s.de trāsa.l.præses. Vel tertiò hic ciuitas successerat creditori, vnde debet vti eius iure: vt ff.e.l.cum quidam. §. fiscus. vel eorum propria erat pecunia nō ciuitatis. Vel iidem isti non possunt petere maiores, sed alij defensores successores eorū possunt: vt ff. de publica. l. licitatio.§.earum rerum.
q Executione.] quæ cauerat amita pupillorū, cui pupilli vestri successerunt.

Imp. Antoninus A. Antiæneo. †

LEX VI.

SI creditrici, quæ ex causa pignoris obligatam sibi rem tenuit, pecuniam debitam cū vsuris testibus præsentibus obtulisti, eaque nō accipiente, obsignatam eam deposuisti: vsuras ex eo tempore, quo obtulisti, præstare non cogeris. r absente verò creditrice, presidem s super hoc interpellare debueras.

Ex præstatione usurarum non præsumitur promissio earum. h.d.Bal.

Idem A. Aristeo. L. VII.

CReditor instrumentis suis pbare debet, quæ intendit, t & vsuras se stipulatū, si pōt. Nec enim si aliquando u ex consensu præstitæ sunt, obligationem constituunt. x

Eligens ex duab. clausulis eiusdē cōtractus unā ex illis, s. leuiorem: grauiori renūtiare uī. Bald. Vel sic: Si creditor, cui sunt promissæ maiores usuræ, in casu, quo minores promissæ nō fuissent solutȩ, minores exegerit eo tēpore, quo maiores petere potuit, sibi piudicat, ut maiores non exigat. Salic.

Idem A. Theophoro. † L. VIII.

ij QVāuis Bassa, † cū pecuniā mutuā acciperet, minores vsuras Menophani spopondit: & nisi intra certū tempus eas soluisset, ampliores (licitas y tamen) promisit: tamen si post tempus z cautioni præfinitum creditor easdē accepit, nec maiores sibi dari postulauit, ac per hoc nō recessisse cum à minorum præstatione probari † potest: eas vsuras computari oportet quarū in exactione creditor perseuerauit.

Mora tutoris impedit cursum usurarū, quæ ueniunt ex mora debitoris. h.d.Bal. uel sic: Si debitor offerat minores usuras tpe cōgruo, ipse euitat cursum maiorū, & depositio sortis facit cessare cursum oīum. Salic.

Idem A. Probo. L. IX.

SI per te non stat, quo minus intra tempora præfinita pe-

SI creditrici.] CASVS. Mulier mutuauit mihi.x.sub pignore & vsuras stipulata est. obtuli pecuniā: si illa noluit accipere qualiter mihi succurrat, quæritur? Rñd.ꝙ consignabo, & deponam in æde sacrā, & ex eodē tpe non currunt vsuræ, & hoc ī prima. hæc vera sunt, quando mulier præsens est. Si verò absens est, interpellabo præsidem.
r Non cogeris.] quia ipso iure es liberatus, vt ĵ.e.l.acceptā. & hoc nisi idē debitor fuerit in mora reaccipiendo pecuniā depositam, vt inf.e.l.acceptam.in fi. & ff.e.l. debitor. quæ sunt contra.
s Præsidem.] vt & s. titu.2. l. in contractibus. §.penult.

CReditor.] CASVS. Decem mihi mutuasti: p annum, vel bienniū, vsuras solui: an mihi piudicauerim, quo magis in posterum soluere tenear quæritur? Rñ. ꝙ non, nec ex tali solutione pbabis me ad vsuras futuri temporis teneri, nisi per instrumētū, vel alio modo vsuras in stipulatum deductas probaueris. Viui.

t Intendit.] vt & sup. de prob.l j.
v Aliquando.] minus tñ triennio, vt non contradicat. inf.de fideic.l.j. secundum M. quod non placet. & illud fauore alimentorum: hoc odio vsurarum.
x Constituunt.] imò videtur ꝙ sic: vt ff.e.l.cum de in rem verso. Sed ibi petebantur vt promissæ, quæ promissio ex diuturna præstatione pbatur, hic aūt tñ ex eo ꝙ pstitæ erāt & plenè dixi de hoc s. de pac.l.si cer.

QVamuis.] CASVS. Si debitor a creditore minores vsuras stipulatus est: & nisi intra certa tempora soluerit minores: cōuenit vt soluat maiores: si eo elapso recipit minores: an in maioribus sibi præiudicauit, quęritur? Respon. quod illæ debebūtur mihi: in quarum exactione & solutione perseuerauerim. Viuianus.

y Licitas.] & certas, aliàs non valet promissio: vt ff.e.l.tutor.§.fi.
z Post tempus.] quo potuit petere maiores. Et no. ꝙ differt hæc lex ab illa lege, aduersus.s.e. quia ibi non fuerunt promissæ minores vsuræ, sed tantū petitæ & exactæ. Item no. ꝙ vnum iis eligendo alij renunciare vr, vt & ĵ.de iur.do.imp.l.2.& ff.e.l.pecuniæ.§.j.& l.qui semisses.

SI per te.] CASVS. Titius mutuauit mihi decem, & minores vsuras stipulatus est: conuenit de præstandis maioribus, si sua die

Remissio tacita vsurarum qñ valet, vbi expressa non valet. — Antonio. — Aristeo. — Donitio. al. Dorophoro. — al. vassa. & ad intellec. huius. l. vide Mar. Socin. in l. lite stipulatur n. 194. de verbo. oblig. — Probato. — Electione vnius tollitur aliud.

die minores non soluerem: Titius decessit relictis pupillis hæredib. minores intra tempus tutores noluerunt accipere: ex quo per me non stetit maiores vsuras non exigent & hoc in prima. Si verò deposui & cōsignari sortem solenniter: ex eo quod deposui, vsuras amplius soluere non cōpellar. & hoc in secunda. Viuianus.

a Per tutores.] idem si morte creditoris nemo fuit, cui solueretur: vt ff.e.l.pecuniæ.§.j.
b Vsuræ maiores.] promissæ, si in minorib. cessaret. Et sic no. ꝙ sola oblatione impediuntur vsuræ, quæ nondū cœperūt currere. sic & in pœna non commissa: vt ff. d arbi.l. Celsus. in fi. secus in ijs q̄ iam currere cœpissent: q̄a ibi non sufficit oblatio, vel etiam priuata depositio: vt s. e.l.2. Sed est necessaria consignatio & solēnis depositio, vt hic subijcit. & s.e. l.si creditrici. & ĵ.e.l. acceptā. & ĵ.d so.l.obsignatione. & ff.de admi. tut.l. tutor pro pupillo. §. j. & ff.de mi.l.ait prætor. §.j.
c Non exigentur.] ope exceptionis.
d Deposuisti.] & obtulisti, & solēniter vt modò dixi. Itē quid in aliis reb. debitis? Respond. vt ĵ.eo.l.acceptam.

VSuræ.] CASVS. Mutuasti mihi cētū, & ea retinui post.x. ann. & omni anno solui x. nomine vsurarum. in capite.x.an. computo omnes vsuras, quas solui diuersis temporis, & inuenio eas excedere sortē ī quadruplum: & sic volo vsuras repetere quasi maiores cētesimis: an possim quæritur? Rñ. ꝙ non: nec est ita faciēda cōputatio in capite.x.an. imò cuiuslibet anni per se. & facta sic cōputatione dēt perpendi, an vsura excedat sortem, an non. Viuian.

e Vsuræ.] nec minores nec maiores.
f Solutæ.] vel etiam soluendæ. & quod dicit per tempora, id est, per plures annos, vt & accipitur in Daniele de antichristo: Regnabit antichristus per tempus & tempora. & dimidium temporis, id est, annum & duos annos, & dimidium annum. nam etiam tantum prædicauit Christus in terra. & dic.xx. debeo, quorum nomine vsuras per longum tempus solui. repetere vsuras quasi vltra duplum præstitas non possum: quia quæ sint vltra duplum vel vltra legitimum modū in capite anni despiciendum est.
g Dupli.] vsurarum legitimarum, imo sortis, vt ĵ.e.l.eos.§. super.
h Tempore solutionis.] faciendo pro vno anno.
i Computationem.] i. quantitatem sortis, vt ff. de nautico fœnore.l. nihil. §. penult.

EX prædijs.] CASVS. Obligaui tibi prædium pro.x. ea tibi obtuli, te accipere nolente consignaui & deposui, ex eo tempore quo obtuli, vsura quæ incipit currere desinet currere, & fructus post oblationem percepti diminuunt sortem. vel sic: Conueni, vt darem tibi vsuras a pascha in antea, ante pascha obtuli, per oblationem solam cursus vsurarū futuri temporis impeditur, & quod dicit exonerari debitum sortis, intellige, scilicet, ab vsura futura, cum non erat dictum, vt debitor perciperet fructus nomine vsurarum. In secundo casu, prima positio verior est. Viuianus.

k Fructus.] qui ex conuentione loco vsurarum percipiebant, vt ĵ.e.l.si ea lege. & secundū hunc casum fuit hic oblatio, cōsignatio, & depositio sortis, vt vsura, quæ currere cœperat, desinat, vt ĵ.eo.l.acceptam. Sed secundum hoc nonne ipso iure est liberatus, non ergo dicitur debitum exonerari propter fructus? Rñd. conuertit eam posteà in suos vsus. Vel dic secundò, quod sola oblatio fuit hic, & futuras, quæ non cœperant currere, impedit vt s.e.l.si per te. erant enim conuentæ a certa die in antea: & qd dicit debitū sortis exonerari. s. ab ipsa vsura futura, si ante diē aduenientem obtulit. & sm hoc nihil de fructibus est dictum. vel quod eos perciperet creditor vice vsurarum certa die in antea. Vel dic tertio nullas hic fuisse vsuras. & quod dicit post oblationem exonerari, subaudi maximè: nam idem & ante: vt s.de pign. act.l.j. & tunc dic debitum sortis, id est, debitum, quod est sors.

Oblatio sola an & qñ impediat cursum vsurarum. — Vide Alcia.lib.Parerg.j.cap.33. — al. deest, hęc negatio. — Diuersa. — Dupli. — In. — Suscepit. — Antichristus regnabit per tres annos cum dimidio. Danielis 12.c.

cuniam minorum solueres vsurarum, sed per tutores a filiorū creditoris, qui eam accipere noluerunt, idq; apud iudicem datum probaueris: eius tēporis, quo per te non stetisse apparuerit, vsuræ maiores b non exigentur. c Quòd si etiam sortem deposuisti: d exinde ex quo id factum apparuerit, in vsuras non conuenieris.

Computatio usurarum fit in fine cuiuslibet anni. h.d. Bal. uel sic: Licet plures præstationes usurarum per plures annos factȩ in unum collectȩ excedant duplum uerȩ sortis: non propterea iudicantur illegitimȩ: qa non coaceruatio, sed singulorum annorum præstatio debet considerari. h.d. Salic.

Idem A. donato. L. X.

VSuræ e per † tempora solutæ f non proficiunt reo ad dupli g cōputationē. Tūc.n. vltra sortis summam vsuræ non † exiguntur, † quoties tēpore solutionis h summa vsurarum excedit eam † computationem. i

Per oblationem impediuntur usuræ, & per fructuum acceptionē extenuatur sors, s. fructibus consumptis. Bal.

Idem A. Popilio. L. XI.

EX prædiis pignori obligatis creditor post oblatam sibi † iure pecuniā, quā nō suscepit, si fructus k accepit exonerari sortis debitum, certum est.

Ex nudo pacto in frumento, uel hordeo uenit accessio. Sed quo iure petatur? Dic si pactum fuit incontinenti appositum per actionem præscriptis uerbis, uel aliquam de actionib. generalibus, puta per triticariā, si accessio non est in pecunia: uel actione in factum: siue accessio sit in pecunia siue non: uel condictione ex lege. h.d.Bal.

Imp. Alexander A. Tyranno. L. XII.

FRumenti, vel hordei mutuò dati accessio l † etiam ex nudo pacto m præstanda est.

In bonæfidei iudicijs ueniunt usuræ ex mora, quæ sopito iudicio principali, peti nō possunt. Bal.

Idem A. Eustachiæ. L. XIII.

IN bonæ fidei n iudiciis (quale est negotiorum etiam gestorum o) vsurarum rationem p haberi q certum est. Sed si finitum est iudicium sententia, quamuis minoris r condemnatio facta est, non adiectis vsuris, nec prouocatio secuta † est: finita retractanda s non sunt: nec eius temporis quod post rem iudicatam fluxerit, vsuræ vllo iure postulantur, nisi ex causa iudicati. t

Habitatio domus pignoratæ ñ dr̄ excedere modum licitum usurarum: secus in locatione, si pluris est a creditore locata. Bald.

Idem A. Aurelio. L. XIIII.

SI ea pactione vxor tua mutuā pecuniam dedit: vt vice vsurarū domū inhabitaret, pactoq; ita, vt conuenit, vsa est, non etiam locando domum pensionem redegit: u referri quæstionem quasi plus domus redigeret, si locaretur, quam vsurarum legitimarum ratio colligit, minimè oportet. Licet enim vberiore † sorte x potuerit † contrahi locatio: non ideo tamen illicitum fœnus esse contractum, sed viliùs conducta y habitatio videtur.

Hæc lex habet no. materiā & hoc intendit. Pœna inserta in cōtractu mutui, uī inserta loco usurarū. & utile p inutile non uitiatur. h.d.Bal. ideo quatenus excedit legitimum modum, non ualet. Salic.

Imp. Gordianus A. Claudio.

FRumenti.] CASVS. Si pro.x. corbibus frumenti, quos tibi mutuaui nudo pacto conuenisti mihi.xij. dare: an præstare tenearis, quæritur? Respon. ꝙ sic.

l Accessio.] Non.n. pprie potest dici vsura.
m Pacto.] dummodò intra licitum modum: vt ĵ.e.l.eos §. cæteros. Sed qua actione? Rñ. per condictionē triticariā: vt ff. de tritica.l.j. vel dic odictione ex hac.l.& facit.ĵ. e.l.oleo. Itē no. hic ex nudo pacto deberi vsurā: vt ff.e.l.etiā.& de nau.fœ.l. periculi. sed regulariter contra: vt s.e.l. quamuis. j. Item no. quod ex nudo pacto hic oritur actio, ꝙ speciale est vt diximus. s.de pact.l.legem.

IN bonæfidei.] CASVS. Tenebaris mihi ad.x.act.negot.gest. quia gesseras negotia mea fuisti in mora & cōueni te: iudex cōdemnauit te ad x.& de vsuris nihil dr̄, an possim petere vsuras, q̄rit? Dicitur ꝙ non, nisi a sententia fuerit appellatum: nec eas, q̄ cucurrerunt a tpe latæ sentētiæ ante quadrimestre quod datur condemnatis: sed eo elapso nisi iudicatis satisfiat, vsuras centesimas petere potero. Viui.

n In bonæ fidei.] & in iis, q̄ naturam habent bonæ fidei, vt s. in quib. cau. in inte.restit. non est necesse.l.in minorum.
o Gestorum.] vt inst. de āct. §. actionum.
p Rationem.] i. emolumentum habere.
q Haberi.] officio iudicis ex mora, vt ff.e.l.mora.§.in bonȩ fidei. & ff.loca l.quęro. & ff.de nego.gest.l.quia tantundem. & ĵ. depositi.l.vsuræ. & ĵ.loca.aduersus.
r Minoris.] s.propter vsuram, de qua non dixit, vt hic subiicit.
s Retractanda.] Quia in bonæ fidei iudiciis, non est alia actio sortis, & alia vsurarum, vt ĵ depositi.l.4.& ff.de actioni. empti.l. qui per collusionem.§.fi. secus si alia actione debentur, vt in stricti iuris iudiciis, vbi per stipulationem debentur, vt supra de iudic.l.j.& ff.de eo quod certo loco.l.centum.
t Nisi ex causa iudicati.] i. nisi post quatuor menses, quando currunt centesimæ, vt ĵ.de vsur.rei iud.l.2.& fi. sed M. dixit etiam medio tempore currere, si anteà fuerat debitor in mora, per l.ff.eo.l.in fideicommissi. in prin. quòd non placet, quia ibi in fructibus dicit, qui sunt accessio naturalis. secus autem in ciuili, vt dixi, nisi quando appellasset frustratoriè, vt ff.eod.l.tutor.

SI ea pactione.] CASVS. Mulier aliqua mutuauit mihi x. nomine vsurarum permisi vt habitaret in domo mea: q̄ inhabitauit, nec alij locauit, posteà cōperio, ꝙ si alij locassem.xx. percipere potuissem: vnde non debui nisi.v. nomine vsurarum. volo repetere: quæritur, an possim? dicitur ꝙ non: quia videor ei locasse viliori pretio, quàm alij potui. Viui.

v Redegit.] secus ergo si locasset, & pensiones maiores licitis vsuris percepisset, tunc.n. in fraudem legitimæ vsuræ vr̄ factum secundum. Io.
x Sorte.] i. quantitate.
y Conducta.] quod toleratur ratione incertitudinis, vt ĵ.eo. l.si ea. & quia licitū est contrahentibus, &c. vt ff.de mino.l.in cau'æ.ij.§.pen. secus ergo si hæc locatio est vltra dimidiā iusti precij: vt ĵ.de rescin.vend.l.2.

Cum

Mutui. — Actio.melius auctio. — Facta. — Vsura aliqñ debetur ex nudo pacto. — Maiore. — Poterit. — al. Claudio.

CVm allegas.] CASVS. Mutuaui tibi x. conuenit si sua die non solueres, quod tenearis ad quadruplum nomine pœnæ præter sortem: an valeat conuentio? dicitur quod non nisi vsque ad pœnam legitimarum vsurarum. vnde superfluo detracto, stipulatio vires habebit. Viuianus.

a ¶ Vltra.] superfluo ergo detracto stipulatio vires habebit, vt hic, & ff. e. l. pecuniæ. in princ. Et no. quod H. intelligit hanc l. quando talis erat persona, quæ consueuerit fœnerari: quod si est, contra talem præsumptionē non admittā probationem: in alijs autem dantibus gratis pecuniā, & maxime iuris ignorantibus, hoc pactū nō reprobatur: vt ar. ff. eo. l. qui semisses. §. fin. & ff. de peti. hæredit. l. vtrum. §. si. & de pignorat. action. l. vel vniuersorum. & de re militari. l. non omnes. §. a barbaris. Alij vt Ioan. non distinguunt, sit solitus fœnerari vel non. nam semper fraudem præsumit ex quantitate pœnæ: vt hic, & ff. de act. empt. l. Iulia. §. idem Papinianus respondisse. & ff. e. l. pœnā. & l. pecuniæ. Nec obstat d. l. qui semisses: quia ibi ex negligentia, hic ex promissione petiit vsuras. & hoc vbi pœna adiicitur quantitati. secus si promissæ speciei vel facto: quia tunc tota petitur. vt ff. de act. emp. l. Lucius. & s. de transac. l. promissis. Sed secundum nos quod dicimus de vsuris correctū per auth. de eccl. tit. col. 9. qualiter de hac pœna iudicabimus: cū hec pœnam vt dixi, nec vsuras iudicemus? R. n. condemnabo in tantam quantitatem nomine pœnæ quanta est legitima vsura, quod non placet: quia sic semper posset quis stipulari nomine pœnæ etiam vsuram. Item non rebus sed verbis lex imponeretur: quod esse nō debet: vt j. cōmunia de lega. l. ij. in fi. dic ergo quantū interest.

* In hoc articulo oēs doctores hanc adhibent distinctionē, ut cū in contractu mutui adijcit pœna censeatur adiecta loco usurarū, & iō peti non poßit: in alijs autē contractib. si adijcit pœna dationi q̄titatis, aut facto, qd obligationem augeat, tūc distinguēdū est, an is q pœnā stipulat solitus sit fœnerari necne, ut prīo casu pœna peti nō poßit tanq̄ adiecta in fraudem usurarū, secūdo casu poßit: doc. hic & j l. rogasti. §. si tibi. ff. si cer. pet. in l. Iulian. §. idem Papinia. ff. de act. empt. canonist. in c. illo uos. de pign. In no. & alij in c. suam. de pœn.

† al. redderetur.

Vsuras præsumim⁹ ex quantitate pœnæ.

Lex reb. & non verbis imponi dēt.

LEX XV.

CVm allegas vxorem tuam ea conditione mille aureorum numero q̄titatē sumpsisse, vt si intra diem certum debito satis non fecisset cum pœna quadrupli redderet, † quod accepit; iuris forma non patitur legem contractus istius vltra [a] pœnam legitimarum vsurarum posse procedere.

¶ Fructus nomine usurarum promißi non poßunt ultra debitum modum peti. h. d. Bal. uel sic: triticum nomine usurarum promissum non potest peti ultra legitimum modū. h. d. Salicetus.

¶ Idem A. Sulpitio.

LEX XVI.

CVm non frumentum, sed pecuniam fœnori te accepisse alleges, vt certa modiatio tritici præstaretur: [b] ac nisi is modius sua die fuisset oblatus, mensurarum additamentis in fraudem legitimarum vsurarum grauatum te esse contendas; potes aduersus improbam [c] petitionem competenti vti defensione.

IN AVTH. nullum credentem agricolæ tenere. §. sancimus itaq; colla. iiij. constit. v.

¶ In ista authentica ponitur accessionum & usurarum limitatio dupliciter. Primò quando mutuantur agricolis fructus aridi. Secundò quando pecunia. Item ponitur excessus modi ipso iure irritatio. Secunda ibi in uer. si aliquid. & seipsam summat. Bald.

CVm non.] CASVS. Mutuasti mihi pecuniam: & animo nouādi stipulor frumentum tibi reddi vsque ad certam mensuram, & si sua die non soluerem, stipulatus es in fraudē legitimarum vsurarum additamentum: tibi petenti obstat exceptio. Viuianus.

b ¶ Præstaretur.] nomine sortis in stipulatione reductæ, & animo nouandi obligationem pecuniæ.

c ¶ Improbam.] Quantum ad additamentum. Ir.

¶ SEQVITVR AVTHENTICA.

¶ Ad hæc, quæ est in cor. nullum creden. ag. colla. 4. quam quidam legunt super l. frumenti, alij super legem, oleo.

AD hæc.] Casus huius authen. sic ponitur: Si volo mutuare agricolæ pecuniam vel fructus, possum pacisci, vt in fine anni pro modio reddat totum corbem frumenti. Si aūt maiorem vsuram adducerem in stipulationem: cado ab actione mea ipso iure, vel ope exceptionis, & terra propterea obligata, vel aliquid aliud pignori datū, non tenebit. Viuia.

d ¶ Aridos.] vt frumentum & hordeum: & idem in liquidis, vt arg. j. e. l. oleo. Vel verius in alijs remanet lex antiqua.

e ¶ Siliquam.] quid sit siliqua, dic vt no. s. de epis. & cl. auth. sed hodie.

f ¶ Cadat.] ipso iure, vel per exceptionem: quod verius est. Item not. quod hanc authen. Al. & quidam alij intellexerunt in omni homine, non solum in agricolis: quia tex. in cor. fit generalior quam rubrica: sicut & alias est. j. etiam ob chiro. pe. l. j. nam etiam ad alia, quam ad pecuniam trahitur ibi tex. in prin. sed secundum eos corrigitur. j. e. l. oleo. vbi vltra octauam permittebatur. item & lex. inf. eo. l. eos. vbi maiorem permittit vsuram, quam sit siliqua pro solido. Tu dic secundum Azo. & H. & Io. quod tantum in rusticis loquitur hæc authenti. & ideo in cæteris serua leges illas. nam & alias subuenitur rusticis plus quam aliis, vt inf. de testa. l. fin. Et distingue circa hoc, an mutuet quis pecuniam ad numerum. an aliud quod consistat pondere, numero, vel mensura. primo casu si stipuletur in pecunia vsuras, potest intra legitimum modum, non vltra, vt inf. eo l. eos. sed in rusticis vsque ad siliquam: vt hic. si autem stipuletur nomine vsurarum aliud, quod consistat pondere, numero & mensura: si quidem certum, non valet vltra legitimum modum: vt hic. & l. cum non frumentum. supr. proximè. si autem incertum modum: tunc etiam vltra legitimum, & vltra centesimam, vt j. l. proxim. & s. eodem l. si ea. & est ratio: quia in incertitudine se posuit, vt ff. de nau. fœn. periculi. nam potest esse quòd plus aut minus percipiet, quàm nūc credat. & hæc serua in rusticis & alijs. Secūdo casu, s. quando mutuauit, quod est in pondere, numero & mensura: tunc si stipulatur vsuras siue accessiones illius rei pro quantitate illa, vltra centesimā etiam potest stipulari: quia tanto minus poterit tunc valere, quod non excedat. vnde ratione incertitudinis valet: vt innuitur in hac. l. & infr. e. l. oleo. sed in rusticis vsque ad octauam modij vt hic. Sed iure nouo secūdum Io. & Azo. & nos non solùm in rusticis, & non solùm in minorandis vsuris, vel accessionibus, sed ex toto tollūtur vsuræ, vt in authen. de eccle. tit. §. j. colla ix. vbi dicit seruandas regulas sanctorum quatuor cōciliorum: sunt enim prohibitæ in Niceno, vt 47. dist. c. quoniam. Item si nulla lex diceret, adhuc non valerent: cum sint cōtra legē Dei. & inferior non potest tollere legem superioris: vt ff. ad Trebel. l. illum a quo. §. tempestiuum. & de ar. l. nam magistratus. Item Christus ad Paulum dixit: Durū est contra stimulum calcitrare. Item contra naturam est, vt seruus tollat legem domini sui: vt s. de pa. l. seruus. non ergo stipulatio nō pignus, nō iuramentum de his præstandis tenet. vt s. de leg. & constit. l. non dubium. & pro hoc ēt facit multum: quia d. l. Iustiniani in auth. de eccle. tit. est de suis vltimis. vnde iam quasi pœnituisse vr̄ de eo quod permiserat eas. nā posteriora prioribus derogant, vt ff. de iure codi. l. diuus. §. licet. & de legat. j. l. si mihi. & ubi. §. fi. nec ob. huic opinioni, in auth. de vsur. nau. collat. ix. quæ est post illam de eccl. ti. & permittit vsuram, quia speciale est in nautico fœnore, in quo etiam iure veteri multa erant specialia propter periculum, quod subit creditor, & quod nudo pacto, & quod sine stipulatione debētur, vt ff. de nau. fœ. l. periculi. & inf. e. l. eos. §. j. Sed contra. in auth. de eccles. tit. §. si autem distulerint. Sol. ibi speciale duplici fauore. s. vltimæ voluntatis: & in legato ad pias causas relicto.

Vsuras quatenus stipulari liceat.

AD hæc, qui fructus aridos [d] credidit agricolæ, vel pecuniā, ī vnoquoq; anno, pro modio octauam partem modij, pro solido siliquam [e] vnam vsurarum nomine accipiens; terram, siue aliquid aliud, quod pignori accepit, omnino reddat. Si aliquid præter hoc commiserit, ab actione cadat [f] omnimodo.

¶ Ratione incertitudinis futurorum fructuum aliquid iudicatur iustum, quod si appareret certum, esset iniustum. h. d. Bal.

¶ Imp. Philippus A. Euxeno. al. Euxeni. †

LEX XVII.

SI ea lege possessionem mater tua apud creditorem suum obligauit, vt fruct⁹ ī vicē vsurarum consequeretur; obtētu maioris percepti emolumenti, propter incertū fructuum euentum † rescindi placita non possunt. [g]

¶ Vsuræ indebitæ solutæ, priùs sorte soluta, cum in sortem cedere non poßint, ut indebitæ condicuntur. h. d. Bal.

¶ Idem A. Castori. † L. XVIII.

INdebitas [h] vsuras, etiam si ante sortem solutæ nōn fuerint, ac propterea minuere eam non potuerint, [i] sed † post sortem redditā creditori fuerint datæ, exclusa veteris iuris [k] varietate, repeti posse, perpēsa ratione, firmatū est.

† al. Euxeno.

Vsuræ de iure ciuili sunt contra legē & fas.

† Prouatum.

Legem superioris inferior tollere nō pōt.

† al. Castorio.

Actu. 26.

† Licet.

Fœnus nauticū multa hēt specialia.

SI ea lege.] CASVS. Mulier obligauit mihi vineam: & in vicem vsurarum conuenit, vt reciperem vindemiam. si plus emolumenti, consequutus sim ex fructibus, quā etiam sit in vsura, an illud reuocari possit, quæritur? Dicitur quod nō: puta poterat euenisse, quod nihil euenisset: & tamen necesse haberet stare conuentioni, & propter incertum non erit retractanda. Viuianus.

g ¶ Non possunt.] contrarium non postulaturus si modicū percepisset: vt j. de solu. l. cūm pro pecunia. & hoc intelligit Io. quando dubitari poterat, vtrum tantum percipietur an minus: quia consueuit quandoq; minus, quandoq; tātum accipi. cæterum si indubitabile videtur communi opinione, etiam si aliter posset cōtingere, tamen rescindentur placita secundum Io. vt arg. j. de don. l. sancimus. §. fi. & ar. j. e. l. oleo. & s. e. l. si ea.

INdebitas.] CASVS. Mutuaui tibi decem: nec conueni de vsuris. & soluisti, an eas vt indebitas repetere possis, quæritur? Respond. distinguitur: aut eas vsuras ante sortem soluisti, aut post. si ante, in sortem imputabuntur: si post, repetes per condi. indebit. Viuianus.

h ¶ Indebitas.] vtroque iure.

i ¶ Non potuerint.] tunc enim solutæ minuerent sortem: & sic non repeterentur, vt ff. de condict. indeb. l. si non sortem. in prin.

k ¶ Iuris.] quia non distinguitur, soluat ante vel post quo ad hoc, quia lucro creditori non cedant ante vel post soluantur, sed ante solutæ cedunt sorti, & posteà sors solutā condicitur: sed post solutæ ipsæ eædem condicuntur: vt hic: & ff. de condictione indebiti. lege, si non sortem in princip. Item non refert sit pro eis pignus obligatum vel non: & hoc quando vtroque casu sunt indebitæ. si autem pacto sunt debitæ, tunc retinentur: vt s. eod. l. quamuis j. & l. per retentionem. & j. eodem. l. si vsuras. & l. pignoribus. & ff. de solu. in his. §. Imperator. & l. creditor. §. cùm de sorte.

ACceptam.] CASVS. Mutuaui tibi. v. sub vsuris accepto pignore. obtulisti sortem mihi, sed nolui recipere: ut cursus vsurarum inhibere tur: qualiter tibi succurratur? Dicitur quòd consignabis, & depones in publicum locum, puta in ædem sacram: & ex tunc periculum erit mei creditoris, & ius pignoris soluetur, & nō teneberis. & hoc in prima. Et idem de traiectitia pecunia obseruabitur. & hoc in secūda. Qua autem actione persequi possim pecuniā à depositario uel a debitore: dicit in fin. quod actione utili: sed non aperit quæ actio illa sit: tu dic depositi uel in rem. Viuia.

† Yreneæ.

† Testationem. rectè.

† Suscipiat creditor.

a ¶ Acceptam mutuo.] Idem in omni debito quod potest consignari. secus in eo quod consignari nō potest: vt j. de dona. ante nupt. authent. dos data. Quid ergo faciet debitor speciei, quæ cōsignari nō potest? Respon. offerat. & si quidem res oblata postea pereat, si est in specie: iure ipso debitor liberatur: si in genere per exceptionem, secundum Ioan. ut ff. de solut. l. qui decem. in prin.

† Tollitur.

Solutionē particularē nēq; tenet q̄s recipere.

b ¶ Cum usuris.] Hoc ideo: quia totum debitum debet offerre vt cursum vsurarum inhibeat. vt hic, & ff. eodem. l. tutor. §. Lucius. nisi tribus in casibus. Primus quando hoc actum est: ut eadem. l. tutor. §. Lucius. Secundus quando non est liquidum: vt ff. si cert. pet. l. quidam. Tertius in libertate: vt ff. de statulibe. l. cùm hæres. §. item si decem.

c ¶ Post contestationem.] id est, post testium vocationem & denunciationem. sicut & alibi. ff. de legi & constit. l. fin. & s. eod. l. ij. & hoc congruo loco & tempore: vt ff de solu. l. si soluturus. & de verb. oblig. l. qui Romæ. & j. de solu. l. obsignatione. §. sed ita demum.

d ¶ Inhibeatur.] Quid miri? ipso enim iure omnis obligatio tolli videtur, vt j. de solu. l. obsignatione. & ff. mand. l. qui mutuā. §. j. nec obstat, quòd non sit directum dominium creditoris: vnde non datur ei directa rei vendicatio sed vtilis: vt j. in fine huius legis. nam nihilominus ipso iure est debitor liberatus: sicut & cedēdo actionem legatario nominis, liberatur ab actionē ex testamento, non tamen à se separari potest actio ex toto. ff. pro socio. l. iij. in prin. & de pecul. l. quid ergo. idem in muliere quæ fundum in dotem promisit. nam dando eum liberatur: licet domina remaneat secūdum quosdam: vt j. de iure dotium. l. in rebus. idem in eo qui soluit illi procuratori, à quo est reuocatum mandatum. nam liberatur, licet non efficiatur dominus pecuniæ creditor: vt ff. de solut. l. verò procuratori. §. sed & si quis mandauerit. & l. cùm quis §. si debitorē. sed B. dixit dominium transire in dominum propter præcedēs mandatum. Vel dicas non ipso iure, sed per exceptionē tolli: vt in fine. l. dices. Item hoc verum siue usuræ per stipulationem, siue officio iudicis debeantur. Sed quidam dicunt vt Io. tunc sola oblatione tolli: quod reproba: vt. s. e. l. ij. & l. ex prædiis. Item hoc etiam in currentibus: nam quæ nondum cœperunt currere, etiam sola oblatione tolluntur, vt s. e. l. si per te.

Vsuræ quæ cœperunt currere nō tollunt sola oblatione.

e ¶ In hoc autem casu.] bene hoc casu dicit. nam alias aliter accipitur publici nomen: vt ff. ne quid in loco publi. l. ij. §. publici. & aliter inst. de rerum diuisio. § j.

f ¶ Periculo.] Omnimodò: sed sola oblatio liberat secundum distinctionem quam in princ. legis dixi.

Oblatio sola debiti, an inducat pignoratitiā actionem.

g ¶ Tolletur.] vt & ff. quibus modis pigno. vel hypot. sol. l. item liberatur. §. qui paratus. & l. Paulus. §. j. Si quæris, an inducat pignoratitiam actionem sola oblatio? distinguetur an fiat. in iudicio, & tunc agit pignoratitia: an non, & tunc non: licet possit debitor creditorem petentem repellere, vt ff. de pigno. actio. l. si rem alienam. §. fi. & d. l. item liberatur. §. j.

h ¶ Cum Seruiana.] id est, quasi Seruiana quæ hypothecaria vocatur: vt inst. de act. §. item seruiana.

¶ Hæc lex est singularis. Oblatio debiti & cōsignatio ac depositio, tpe & loco cōgruo facta cursum usurarū impedit: a periculo casus fortuiti liberat debitorem: pignora dissoluit: hypothecariæ obstat: qd ēt in traiectitia pecunia seruatur: creditori uerò parit actionē contra depositariū, & quēlibet detentorem. sed si debitor depositum recuperauit, in ueterē obligationē reincidit. h. d. B.

¶ Idem A. Hyreniæ. † LEX XIX.

ACceptam mutuò [a] sortem cum vsuris [b] licitis creditoribus post contestationē [c] † offeras. at si non suscipiant, † consignatā in publico depone, ut cursus legitimarū vsurarum inhibeatur. [d] In hoc autem casu [e] publicum intelligi oportet, vel sacratissimas ædes, vel vbi competens iudex super ea re aditus deponi eas disposuerit. quo subsecuto, etiam periculo [f] debitor liberabitur, & ius pignorū tolletur: [g] † cùm Seruiana [h] etiam actio manifestè declaret, pignoris inhiberi persecutionem uel solutis pecuniis, uel si per creditorem steterit, quo minùs soluantur. [i] Quod etiam in traiectitiis [k] seruari oportet: creditori scilicet actione vtili [l] ad exactionem earum non aduersus debitorem (nisi fortè eas receperit [m]) sed contra depositarium [n] vel ipsas [o] competente pecunias.

¶ Mandator, & fideiussor conuenti ultra legitimum modum usurarum, sunt ipso iure tuti, sicut reus principalis. h. d. Bal.

¶ Idem A. Aelio. † LEX XX.

COnstitutionibus sacris, quæ vltra certum modum vsuras fœnebris pecuniæ exigi prohibent, mādatoribus ēt uel fideiussoribus subuentū est: quibus [p] quasi [q] mandator, uel fideiussor conuentus uti potes. [r]

¶ Simpliciter solutum cedit in debitū usurarum. h. d. Bald. Vel sic: Simpliciter solutū creditore uolente, cedit in debitum usurarum: seu prius in usuram quàm in sortem. h. d. Salic.

¶ Idem A. Chresimo. LEX XXI.

SI usuras præstari pignore dato conuenerat: [s] & incontinēti [t] numeratione facta, posteà uel antè, propter quod debitum solutionem feceras, non designasti: habuit creditor in usuras tibi accepto ferendæ solutæ quantitatis facultatem. [u]

¶ Pignus obligatum pro sorte & usuris, potest pro utroque debito retineri: sed pignus obligatum pro sorte tm̄, non potest retineri pro pœna. h. d. Bal. & Salic.

i ¶ Soluantur.] vt ff. de pig. act. l. aliena. § fin. & d. l. item liberatur. §. j. & j. de lui. pigno. l. fin. & j. de pign. l. si dominium. & l. creditor.

k ¶ In traiectitiis.] vt debitor offerendo, consignando, & deponendo liberetur, de quibus dices. j. tit. j. l. j.

l ¶ Actione vtili.] Depositi vel in rem, & sic non est in eum translatum dominium directum.

m ¶ Eas receperit.] Et hoc casu loquitur. ff. eod. l. debitor. in fi. sed qua actione tunc ipse conuenitur? Prima non, quia sublata est ipso iure. unde in perpetuum &c. ut ff. de sol. l. qui res. §. aream. & ff. depositi. l. j. §. satisdatione. Respon. utili in rem, uel ad exhibendum sicut quilibet alius: ut subiicit. Vel dic etiam prima cōueniri, & fingitur nō facta depositio, cum non durauerit: vt ff. de in rem uer. l. si pro patre. §. uersum. Vel tertiò dicas tolli per exceptionem, quæ exceptio fit inefficax, cū debitor recipit pecuniam.

† Gilio.

n ¶ Sed contra depositarium.] utili depositi.

o ¶ Vel ipsas pecunias.] id est, possidentem pecunias utili in rem. collige ergo ex prædictis oblationem, & consignationem, & depositionem ipso iure: uel per exceptionem tollere omnem obligationem. at depositio sola nihil: ut supra eodem. l. secunda. fin. nisi num nō est cui offertur: ut supra eodem. l. si creditrici. in fin. Item oblatio sola usuras futuras impedit. Item pœnam committendam impedit: vt s. eodem. l. si per te. & ff. de arbi. Celsus in fi. non illas quæ cœperant currere: vt ff. de adm. tut. l. tutor pro papillo. §. j. Item sola oblatio tollit pignus, vt dixi. Item interitum facit esse creditoris: vt ff. de uer. oblig. l. si seruum. §. sequitur. Item in duobus casibus sola oblatio liberat debitorem à debito: vt j. de condi. inser. l. final. & infra de susce. & ar. l. j. lib. x. Sed quare sola oblatio non tollit cursum vsurarum inchoatarum, & tamen facit transire interitum? Respon. nō possunt consignari & deponi illa super quibus tractamus de interitu: & ideo sufficit oblatio. Item & si quandoque possunt, tamen in vsura est sola oblatio. cùm verò dicimus de interitu, est oblatio & sequitur interitus. nam & in pecunia si sequatur interitus, non tenetur debitor: vt ff. de solut. l. qui decem. in princ.

Oblatio sola debiti q̄d operet.

COnstitutionibus.] CASVS. Si mihi mutuasti. x. & vsuras vltra legitimum modum stipularis: non solùm mihi, sed fideiussori meo subuenietur. Viuian.

p ¶ Quibus.] scilicet, constitutionibus. & facit s. de non nu. pec. l. tam mandatori. & j. eod. l. eos. in princ. & ff. de excep. l. omnes.

q ¶ Quasi.] pro certè.

r ¶ Vti potes.] vt j. de solu. l. j. Sed contrà. ff. eod. l. j. vbi dicitur, quòd pronior solutio intelligenda est.

SI vsura.] CASVS. Mutuaui tibi decē sub vsuris accepto pignore: quinque soluisti, nec in quam causam recipiantur illa. v. dictum est. dicitur quod creditor habet electionem computandi in vsuras. Viuianus.

s ¶ Conuenerat.] Per stipulationem. Vel nudo pacto, sed dictum erat, quòd pignus pro eis teneretur: alioquin solo pacto promissæ sine pignore, si soluantur sine designatione in sortem tantum, debet eligere creditor: vt ff. de solut. l. in his. §. Imperator. & l. Paulus respond. non ideo. § primo.

t ¶ Incontinenti.] quæ enim incontinenti fiunt, inesse videntur, &c. vt hic, & ff. si cert. pet. l. lecta. & s. de pac. l. petens.

v ¶ Facultatem.] vt & s. de solut. l. j. & ff. de pignor. actio. l. cum & sortis. imò videtur etiam in grauius debitum, & sic in sortem: vt ff. de solut. l. ij. & iij. Solu. secundum quosdam grauius debitum est vsura, quia magis inuite quis soluit quod ad se non peruenit. quod non placet: nam & cum quis suo nomine debet. Item & fideiussorio nomine si soluit, indistinctè videtur solutum in duriorem causam: & durius est, quod suo nomine quàm quod alieno: vt ff. de solu. l. & magis. Dic ergo ibi loqui, cùm ex pluribus causis est debitor: hic ex vna: partim principaliter, partim accessorie. Accursius.

Universidad de Deusto Biblioteca

PIgnoribus. } CASVS Mutuaui tibi decem & obligasti pignus, & actum est vt pro vsuris pignus teneatur: si eas solenniter stipulatus nõ sum, vsuras legitimas petere non possum: puta non conuentas per stipulationem: habeo tamen retentionem pignoris pro eis. & hoc in prima. Si verò dictum non erat, quòd pignus teneretur, nihil amplius sorte petere possum: nec habeo retentionẽ pignoris, sed ad solutionem pignoris cõpellendus sum. & hoc in secunda. Viuianus.

† Camio.

a ¶ Pacto. } id est ratione vel nomine pignoris possunt, cum hoc dictũ est: vt pignus pro eis vsuris teneatur: vt hic. & s.eo.l.1 per retẽtionem.

† Ibi vide Salic.

b ¶ Verum. } lege ita. hoc scilicet est verũ iure constituto iam dudũ, scilicet in d.l. per retentionem. & ff. de pig.l.grege. §.fin. &c.

c ¶ Pacto. } vt per pignoris retentionem possint seruari.

d ¶ Conuenisse. } nudo pacto, cum sine stipulatione peti non possit, sic nec vsura. vt s.eodẽ. l.quamuis.j.

e ¶ Amplius potest. } scilicet sorte.

f ¶ Solutionem. } id est restitutionem.

OLeo quidem. } CASVS Mutuaui tibi oleum, vt tantundem cum accessione in eadẽ mensura in fine anni redderes. an valeat talis conuentio, quæritur? Dicitur quòd sic: licet hæc accessio excedat legitimum modum vsurarum & hoc ratione incerti pretij. & incerti exitus introductum est.

† Liciæ. al. Giuciæ.

g ¶ Mutuo datis. } ita vt tantundem olei cum accessione in eadem materia reddatur vsque ad legitimum modum. Idem etiam si fiat solutio in pecunia, & valebit etiam vsque ad legitimum modum vsque ad duplum propter incertitudinem. nam poterit esse quòd lõgè minus valebit tunc oleum: vel longè plus quã nunc. & facit supra eodem.l.frumenti.

¶ Idem A.Carino. † LEX XXII.

PIgnoribus quidem interueniẽtibus vsuræ, quæ sine stipulatione peti non poterant, pacto [a] retineri possunt. ¶ Verùm [b] hoc iure constituto, cum huiusmodi nullo interposito pacto, [c] tantummodò certæ summæ præstari pœnam conuenisse [d] proponas: nec peti, nec retineri quicquam amplius potest: [e] & ad pignoris solutionem [f] vrgeri te disciplina iuris perspicis.

¶ Non consideratur quod casualiter cõtingit: & illud quod habet in se potentiã plus uel minus, non dicitur excedere modũ.h.d. Bal. Vel sic: Ratione incertitudinis conceditũ quod alias non concederetur.h.d. Sali.

¶ Idem A.Iasoni. LEX XXIII.

OLeo quidem, vel quibuscunque fructibus mutuò datis, [g] incerti pretij ratio additamenta vsurarum eiusdẽ materiæ suasit admitti.

¶ Mater gerens negotia filij tenetur ad usuras pecuniæ, quam administrauit. h.d. Bal. uel quam potuit fœnerare. Salic.

¶ Idem A.Glauciæ. † LEX XXIIII.

SI mater tua maior annis constituta, negotia quę ad te pertinent, gesserit: cùm omnem diligentiam [h] præstare debeat, vsuras pecuniæ tuæ, quã administrasse fuerit comprobata, [i] præstare compelli potest.

¶ Species æstimata recipit usuras. h.d. Bal. Vel sic: Species potest dari ęstimata, ut eius æstimatio conuertatur in mutuum: & tunc creditor potest stipulari usuram. h.d. Salic.

¶ Imp. Constant. A. ad populũ. L. XXV.

PRo auro, & argẽto, [k] & ueste: [l] facto chirographo, licitas solui, uel pmitti vsuras iussim[q].

SI mater. } CASVS Mater tua gerens negotia tua, pecuniam tuam fœnori non dedit: si dare consueuisti, & nõ dedit, tenebitur. Viuianus.

h ¶ Diligentiam. } regulariter: vt s. de neg.gest.l.tutori.

i ¶ Comprobata. } si & ipse dominus consueuerit fœnerare: vt ff.eod.l. qui semisses. §.fina. Item hoc si potuerit fœnerare. Item præstat etiam sic periculum nominum, nisi subito suas substantias amiserint: vt ff. de nego.gest.l.at qui natura.§.fi & l.litis.§.j. Accursius.

PRo auro. } CASVS Volebam à te accipere.x. mutuò: nõ habebas, sed aurum æstimatum dedisti, & conueni vt æstimationem cum vsuris redderem. an valeat hæc conuentio, & debeantur vsuræ, quæritur? Respondeo quòd sic, & hoc dicit Imperator vt solui & promitti possint vsuræ.

k ¶ Pro auro & argento. } his æstimatis omnibus quæ consistunt pondere, numero vel mensura.

l ¶ Et veste. } Aestimatis datis, vt reddatur æstimatio: vt & s. si cert.peta.l.si pro mutua, nam specierum non præstatur vsura, nisi in casibus, ut ff.eo.l.in fideicommissi. in fi.l.cum quidam.§.fi.& de peti.hære.l.hæres furiosi. §. fin. vel forte etiam si in illis casibus fuerint species æstimatæ. arg. j. de secun.nup.l.hac edictal.§.his illud.

EOs. } CASVS Mutuaui tibi decem, pignus obligasti: stetisti per xxx.ann. vel xl. quòd nec soluisti sortem, nec vsuras, nec pignus petiisti: certum est q condictio certi ex mutuo, sublata est spatio triginta ann. sed nunquid petitio vsurarum similiter sit sublata, quæritur? Respond. videbatur q non, nisi vsurarum illarum quas potui petiisse, iam elapsum est spatiũ xxx.an. nec petij, puta si vsuras primi anni & secundi nolui petere: sed vsuras sequentium annorum petii: quia eis nõdum pręscribitur per xxx.an. nũquid possim petere? Ad hoc respon. q non, quia extincta est accessoria de vsuris, actione principali de mutuo extincta. & hoc in prima. In secũda dicit, q illustres & qui super eos sunt, possunt stipulari vsuras vsque ad tertiã centesimę: vt puta sors est in xij. vsura mensis erit quatuor. mercatores possunt stipulari vsq; ad besses cẽtesimæ: qui si mutuarunt triginta suo periculo possunt stipulari centesimam quæ ęquiparatur sorti in annum. & hoc ideo est: quia pecunia talis periculo mutuãtis est, puta cũ qs stipulatur decẽ pro libra. Alij possunt stipulari vsque ad mediã cẽtesimæ: qa si mutuaui.xx. possum stipulari. x. creditores nõ debent detrahere de sorte. & hoc in tertia. Itẽ per interpositas personas non debent maiores vsuras stipulari. & hoc in quarta. vnde ista lex loquitur cũ non mutuatur agricolæ, secus si mutuaretur agricolę: vt in authen. ad hæc.

m ¶ Eos. } scilicet iubemus.

n ¶ Vel quadraginta. } hoc refertur ad hypothecariam, vel etiam ad personalem, facta in ea contestatione litis: vt infra. de præscripti. triginta ann.l.fin. Sed quid si hypothecaria fit sublata decem vel viginti annis quare non agit pro vsura, cum principalis obligatio duret: vt in contrario casu: vt j. de luit.pig. l.intelligere? Respõ. Io. hoc verum, cum pro vsura pignora teneãtur. Vel intellige hanc legẽ, quãdo præscriptione quadraginta annorum tollitur hypothecaria. Item cum tollitur accessoria obligatio vsurarũ per aliam accessoriã sublatã: imò (vt dicam verius) principalis scilicet vsurarũ petitio quę est principalis quo ad pignus, quod pro eis tenetur? Respond. hæc sola ratio non est sufficiens, sed eam adiuuat. quia ex stipulatione agenti ad vsuram, obstat præscriptio triginta annorum. quæ responsio valet. cùm triginta ann. vel quadraginta ann. tollitur hypothecaria.

o ¶ Superuacuum est. } vt ff. de reg.iuris.l. cùm principalis. & ff. de pecul.legat.l.namque. & infrà de præscriptio. triginta annorum. l.si quis emptionis.§.finali. Sed contrà infrà in prædicto titulo.l.cùm notissimi. §.in his etiam. vbi dicit ex initio cuiuscunque anni incipere præscriptionem. Solut. hic odio vsurarum. vel verius vt ibi. Item contrà infra de luit. pignor. l.intelligere. Solut. de alio accessorio ibi: & de alio hic. Item distingue hic, an vsuræ debentur iudicis officio: & tunc siue tollatur principalis præscriptione vt hic. siue per sententiam: ut supra eodem. l.in bonæ fidei. & infra depositi.l.iiij. siue solutione: tollitur semper accessoria: vt ff. de eo quod certo loco.l.centum. & l.fi. si autem stipulatione: tunc etiam si principalis per prę scriptionem tollitur: & accessoria, vt hic. secus si per sententiam vel solutionem sortis. vt dicta l.centum Capuæ.

p ¶ Etiam generalem. } non solùm singula exponere.

q ¶ Præcedentibus. } vt superillustribus. vel dic illustres qui tantùm dignitatem habent: sed si administrationem habent: tunc dicuntur eos præcedere. Et not. Materiam huius legis comprehendi in his versibus.

Discant illustres stipulari posse trientes.
Et mercatores sibi possunt quærere besses.
Quærere semisses possint communiter omnes.
In traiectitiis vires centesima sumit.

¶ Ista lex est notabilis: et licet sit correcta inquantum permittit usuras, tamen bona notabilia extrahuntur ex ea, & principiũ. h.d. in summa. Debitor tutus præscriptione in principali debito, uel re principali, est et tutus in usuris cum fructibus. h. d. usque ad §. super Bal.

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ. PP. L. 26.

EOs [m] † qui à principali actione per exceptionem triginta vel quadraginta annorũ, siue personali, siue hypothecaria ceciderunt: iubemus non posse, super vsuris, uel fructibus præteriti temporis aliquam mouere quæstionẽ, dicendo ex iisdem tẽporibus eas velle sibi persolui, q non ad triginta uel quadraginta [n] præteritos annos referuntur, † afferendo singulis annis earum actiones † nasci. principali. n. actione nõ subsistente, † satis superuacuũ [o] est super usuris uel fructibus adhuc iudicem cognoscere.

† Et. † Actione.

¶ Modus usurarum hic taxatur: & non ualet consuetudo, qua ulteriores usuras pmitteret: & fœneratores non possunt aliquo ptextu fraudare taxationem huius legis, nec per interpositam personam circumuenire. Et si dubitatur, an persona sit interposita necne, defertur iuramentũ purgationis. h. d. notanter usque ad fi. Bal. Vel sic: Modus usurarum hic taxatur secundũ uarietatem personarum: nec consuetudo, uel conuentio contraria est seruanda. et si dubitetur an in fraudem persona sit interposita, uel non: ad sacramentum purgationis recurritur. Sali.

¶ Super vsurarũ uerò q̃titate ẽt generalem [p] sanctionẽ facere necessariũ esse duximus, veterẽ durã, & grauissimã earum molẽ ad mediocritatẽ deducentes. Ideòque iubemus illustribus quidem psonis, siue eas pcedẽtibus, [q] minimè

Vsuræ tollantur principali obligatione sublata.

Tertiam.

a ¶ Tertiam partem centesimæ. } sors est duodecim. vsura fit in anno quatuor. sed & si octo: tunc est bessis. si æquiparatur sorti: tunc est centesima.

Vsurę specierum cognitio.

b ¶ Ergasteriis. } id est, stationibus. ab erga quod est opera, & steron quod est statio: vt s. de episcop. & cler.l.1.

Ergasterium quid sit.

c ¶ Vel specierum. } datarum æstimatarum, vel pone exemplum: vt s.eo. l.oleo. Et dic specierum datarum vt traiiciantur. item etiã est traiectitia, vt si piscatori detur pecunia in apparatum: vel Athletæ vt se exerceat: vt ff. de naut. fę. l.periculi. Nota ergo quatuor casibus vsuram centesimam prestari in traiectitia vel quasi: vt hic. Itẽ in accessione frumenti, vel vini, vel hordei: vt s.eo.l. frumenti. Item post tempus quadrimestre: vt j. de vsur.rei iudic. l. fi. Item in pupillari pecunia clã accepta. de neg.gest.l. qui fine. Item in quinto: vt ff. pro so.l.cum duobus.§.j. & j. de ædi. priuat. l.si vt proponis. Item in sexto: vt s.eod.l.si ea. Item nota quòd quandoque lex statuit alium certum modum extra generalitatem quæ hic est, vt semisse: vt j. de his qui.vt indig.l.j.in fin. Item quartam centesimę: vt authé. hoc ius porrectum est. s. de sacrosan. eccles. Item in agricolis siliquam: vt s.eod.authen.ad hæc.

Alias his notis () inclusa desunt.

† Pecuniis

† Licet.

Vsura cẽtesima est in multis casibus præstanda.

† Centesimã usuram definit An. Aug. li. ij. c. x. Emẽda.

d ¶ Vsurarum. } nomine. etiam fiscus: vt s.de vsu.fisc.l.fin.lib.x.

e ¶ Exigi, solent } vt in bonæfidei iudicijs: ut s. eo.l.in bonæfidei. vel in legatis & fideicommissis: vt s. in quib.cau.in integ. resti. non est necess. l.in minorum. Vel dic vt s.eo.l.frumenti. & ff.eod l.etiam H.

† Siliqua quid Aug. lib. ij. ca. ix. Emenda.

f ¶ Consuetudinis. } vt & j. quæ sit longa cõsue. l.ij. Hoc verũ nisi iurauerit sequi consuetudinem: quod non placet: vt s. de legi. & constit.l. non dubium. Sed minui possunt occasione consuetudinis 1. Itẽ ubi simpliciter vsuræ legitimæ sunt promissę, debẽtur leuiores: quæ in ciuitate frequentantur: vt ff. de admi.tut. l.tutor.qui.§.ex cęteris. licet fit arg. cõtrà. ff.eod.l. quod in stipulatione.

† Qui.

† Idem Sa li. remittẽs ad not. in cle.j. extra de usu.

g ¶ De superfluo. } not. vtile non vitiari per inutile.

h ¶ Compelletur. } vt & ff. de condict. indebi. l.si non sortem. in princi. & facit. ff.eod.l.usuras. & l. placuit. & l. Caius. & l.j. in prin.

† Not. hic Salic. quòd propter difficultatem probationũ uenitur ad iuramentũ purgationis. & est argu. q ualet constitutio episcopi admittens facilè probationem in probando aliquẽ usurarium.

i ¶ Siliquarum. } i.certum nummorum numerum, vt unum piscem emat & cum sua familia gaudeat.

K ¶ Vel sportularum. } quas fortè ut dicunt quidam, dabunt executoribus pro hac pecunia petenda, uel tabellionibus pro cautione scribenda.

l ¶ Interdictum est. } Nam quidam possunt maiores stipulari quam alij, ut s.eadem.l.§.super. Fit ergo hic fraus de persona ad personam, & facit adhoc. ff. de legi. & senatusconsul.l.contra legẽ. & ff. de autho.tut. l.pupillus.§.fin.

m ¶ Sacramenti. } nota vt dixi.s. de his qui ad eccl.confu. l.præsenti.§. sicubi. sed hodie non valent: vt dixi.s.eo.auth.ad hæc.

licere vltra tertiam [a] partem centesimæ, vsurarum nomine in quocunque contractu vili, vel maximo stipulari. ¶ Illos verò qui ergasteriis [b] præsunt, vel aliquã licitam negotiationẽ gerunt, vsque ad bessem centesimę (vsurarum nomine in quocunque cõtractu) suã stipulationem moderari. ¶ In traiectitijs autem contractibus, † vel specierum [c] fœnori dationibus, vsque ad centesimam tantummodò licere † stipulari, nec eam excedere, licet veteribus legibus hoc erat concessum. ¶ Cæteros autem omnes homines dimidiam tantummodo † centesimæ vsurarum nomine [d] posse stipulari; & eam quãtitatem vsurarũ etiam in aliis omnibus casibus nullo modo ampliari, in quibus citra stipulationẽ exigi vsuræ solent: [e] nec liceat iudici memoratã augere taxationẽ occasione consuetudinis [f] in regione obtinentis. ¶ Si quis aũt aliquid contra modũ huius fecerit constitutionis: nullã penitus de superfluo [g] habeat actionem: sed & si acceperit, in sortem hoc imputare cõpelletur: [h] interdicta licentia creditoribus ex pecuniis fœnori dandis aliquid detrahere, vel retinere siliquarum [i] † nomine, vel sportularum, [k] vel alterius cuiuscunque causæ gratia. Nam si quid huiusmodi factum fuerit: principale debitũ ab initio ea quantitate minuetur, vt tam ipsa minuenda pars, quã vsuræ eius exigi prohibeantur. ¶ Machinationes ẽt creditorũ, qui ex hac lege prohibiti maiores vsuras stipulari, † alios medios subiiciunt, quibus hoc nõ ita interdictum [l] est, resecantes, iubemus si quid tale fuerit attentatum, ita vsuras cõputari, vt necesse esset, tanquam si ipse qui alium interposuit, fuisset stipulatus. in quo casu sacramenti [m] † etiam illationem locorum habere sancimus.

¶ Lex noua trahitur ad pterita, quatenus pendet de futuro: non quatenus robur & perfectionem recepit pro tempore præterito.h.d.Bal.

DE vsuris. } CASVS Lex superior proxima in futuris non præteritis negotijs locum habet: vt si aliquis ante legem istam stipulatus est ultra modum taxatum, præcedens lex vires habet, & secundum eam fiet exactio. & hoc in prima. In secunda dicit, q nullus debet stipulari vltra duplum sortis: sicut olim fieri consueuit: nec pignora quorũ occasione consuetum erat olim ultra duplum stipulari, nullo modo hodie procedant: nec ultra duplũ teneãtur. & hoc in secunda. Hæc quæ dicta sunt, sunt obseruanda in bonę fidei cõtractibus: & in aliis quibus usurę debentur. uel exigũtur. & hoc in tertia. Viuian.

† Eam defluxit.

n ¶ Statuimus. } suprà l.proxima.

o ¶ Exacturos. } etiam si legitimũ modũ excedat, & sic in parte seruatur & in parte non. & ponit exemplum. ff. de legi. & senatuscon.l.cum lex.

p ¶ Exigi. } per retentionem pignoris.

† Contractibus.

q ¶ Censemus. } ut & j. mãd.ptij. & facit.s.l.px.

VT nullo. } CASVS Vt usura usurarum non exigatur, ueteribus legibus fuerat constitutum, sed non ad plenum: quia olim si mutuaui decem, poteram redigere usuras in sortem: puta sors erat.x. usuras. v. poteram redigere in sortem. x. & v. & ita essent.xv. & illorum xv. poteram stipulari usuras. sed hoc erat obseruare uerba & non sensum: ideo statuit Imperator vt nullo modo usura pręteriti, uel futuri temporis in sortem redigatur, sed maneat usura semper usura: nec sors incrementum usurarum suscipiat. sed sorti tantum accedit vsurarum incrementum.

† Et.

† Exigebãt

† Leges.

r ¶ Constitutum fuerat. } ut & ff. eod. placuit. & de condi. indebiti. l.si non sortem. in princip. & s. ex qui. cau. infa. irrog. l. improbum.

s ¶ Ponere. } quod esse non debet, ut j. cõmunia de leg. l.ij. in fi. ut s. usurę pręteritæ uel futurę pariant usuras, ut & j. de usur. rei iudi. l. fin. Sed si usura pręterita fit oblata in pręsentia, & posteà ex causa mutui concessa, ualet. nã duo actus credũtur interuenire, ut ff. si cert. peta. l. singularia.

† Traiectitia pecunia.

¶ Idem A.Mennæ PP. L. XXVII.

DE vsuris quarum modum iam statuimus, [n] prauã quorundã interpretationem penitus remouentes, iubemus etiam eos, qui ante eandem sanctionem ampliores quàm statutę sunt, vsuras stipulati sunt, ad modum eadem sanctione taxatum ex tẽpore lationis eius suas moderari actiones: scilicet, illius temporis, quod ante eãdẽ † fluxit legẽ, pro tenore stipulatiõis vsuras exacturos. [o]

¶ Cursum insuper vsurarum vltra duplum minimè procedere cõcedimus, nec si pignora quædã pro debito creditori data sint, quorũ occasione quędam veteres leges, & vltra duplum vsuras exigi [p] permittebant. quod & in bonæfidei iudiciis, cæterisque omnibus casibus † in quibus vsuræ exiguntur, seruari censemus. [q]

¶ Vsura in sortem conuerti non potest: & leges non imponunt uerbis, sed rebus. h.d. Bal. Vel sic: Sicut usura usurarũ non potest exigi, ita nec in sortẽ singulis annis imputari, alias lex esset imposita uerbis, & non rebus. h.d. Bal.

¶ Idem A.Demostheni. P.P.

LEX XXVIII.

VT nullo modo vsuræ usurarũ à debitoribus exigantur, veteribus quidem legibus cõstitutum [r] fuerat, sed non perfectissimè cautum. Si enim vsuras in sortem redigere fuerat concessum, & totius summæ vsuras stipulari; quæ differentia erat debitoribus, à quibus reuera vsurarum vsuræ exigebantur? † Hoc certè erat non rebus, sed verbis tantummodò legem † ponere. [s] ¶ Quapropter hac apertissima lege definimus nullo modo licere cuiquam vsuras præteriti temporis, vel futuri in sortem redigere, & earum iterum usuras stipulari. Sed & si hoc fuerit subsecutum: vsuras quidem semper vsuras manere, & nullum usurarum aliarum incrementum sentire: sorti autem antiquæ tantummodò incrementum usurarum accedere.

De nautico fœnore. †
TITVLVS XXXIII.

¶ DE NAVTICO FOENORE.

¶ Nautica uel traiectitia dr̃ pecunia q̃ traditur ut trayciatur, & cuius creditor suscepit periculũ, & eius centesimã usurã creditori stipulari pmittit: eãq; pstabit debitor quo ad periculũ suscipit creditor: et ex quo nauẽ nauigare cõuenit: ut ff. eo. l.i. & l. periculi. et j. l.i. & l.fin.

Pecunia nautica q̃ dicatur.

ADDITIO. Aduertas hic q ẽt iste modus fœnerandi licet creditor suscipi-

Universidad de Deusto Biblioteca

suscipiat in se periculum pecuniæ, est de iure canonico prohibitus. vt in c. nauiganti. j. respon. extra de vsur.

T Raiectitiam. } CASVS. Si pecuniam traiectitiam vltra mare vehendam mihi credidisti tuo periculo, & vsuram centesimam stipulatus es, tandiu debebuntur vsuræ centesimæ, quousque nauis appulerit ad portum: tunc enim cessat tempestas maris, qua cessante cessant centesimę, & tunc incipit esse meo periculo & communis vsura debebitur. Viuian.

a ¶ Communium vsurarum. } sed non centesimarum.

b ¶ Appulerit. } Si eousque periculum creditor suscepit, & exinde cōmunis præstatur vsura, si pecunia non fuerat soluta seruo sequenti eius gratia, vel consignata non fuerit. vt ff. eod. l. iiij. Accurs.

† Mutuò.

C Vm dicas. } CASVS. Si pecuniam mihi mutuasti vt tibi redderetur in ciuitate Hierusalem, & conuenit vt esset periculo mei debitoris, quæ vsuræ præstari debeant, quæritur? Respōdet φ vltra legitimū modum nō exigitur. quis erit ille modus habes. s. titulo primo. l. eos. §. super. Viuianus.

c ¶ In sacra vrbe. } Hierusalem vel Romæ.

† Cosmanæ. al. Cosmianæ.

d ¶ Profitearis. } vnde communi iure est periculo debitoris; vt supra si certum petatur. l. incendium.

e ¶ Licitum } quid liceret habes. s. tit. j. l. eos. §. super.

C Vm proponas te. } CASVS. Si mihi pecuniam mutuasti, & periculum quousque nauis in Aphricam veniret: & in portu Salonitanorum vbi deferebatur, pecunia solueretur, qui portus est in Aphrica, in te suscepisti: & vsuras stipulatus est centesimas: an si antequam nauis ad locum destinatum peruenisset propter illicitas merces quas vehebam, nauis confiscatur: periculum pecuniæ amissæ ad te pertinere debeat, quæritur? dicitur quòd non, quia pecunia non ex discrimine tempestatis maris amissa est, sed propter illicitas merces, & sic propter delictum tuum: vnde sicut si nauis salua ad portum veniret, tu teneris. Viuianus.

† Susciperes. † al. deest.

¶ *Pro tempore quo creditor suscepit periculum traiectitiæ pecuniæ, usura centesima debetur: pro tpe sequenti cōis. h. d. cum glo. Salic. Vel sic: Eatenus ueniunt usuræ centesimæ pro pecunia traiectitia, quatenus durat suspicio periculi maris apud creditorē, quod est quousque nauis peruenerit ad portum, quo casu cessant omnes usuræ & debētur centesimæ. posteà uerò ueniunt communes, & non centesimæ, & idem si creditor non suscepit in se periculum. h. d. cum l. seq. secundum Paul. de Cast.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Honorato. LEX I.

T Raiectitiam pecuniam, quæ periculo creditoris †datur, tandiu liberam esse ab obseruatione communium [a] vsurarum, quandiu nauis ad portum appulerit, [b] manifestum est.

¶ *A iure cōi non receditur nisi pactum in contrarium reperiatur, ius autem cōe continet. l. incendium suprà si certum petatur, qd ergo in contractu non dr̄, pro non intellecto censetur. h. d. secūdum Bal. Vel sic: Pecuniæ nauticæ debitoris est periculum, nisi aliud fuerit conuentum. h. d. Salic.*

¶ Iidem AA. Chosimaniæ. L. II.

C Vm dicas te pecuniam ea lege dedisse, vt in sacra vrbe [c] tibi restitueretur, nec incertum periculū quod ex nauigatione maris metui solet, ad te pertinuisse profitearis, [d] non est dubiū pecuniæ creditæ ultra licitū [e] modum te vsuras exigere non posse.

¶ *Ista lex est multum notabilis. Qui suscipit in se periculum nauigationis, intelligitur in se suscipere periculum fortunæ, non culpæ debitoris. h. d. Bal.*

¶ Iidem AA. Iuniæ. LEX III.

C Vm proponas te nauticum fœnus ea conditione dedisse, ut post nauigium quod in Aphricam dirigi debitor asseuerabat, in Salonitanorum portū naue delata, fœnebris pecunia tibi redderetur, ita ut nauigij duntaxat qd̄ in Aphricam destinabatur, periculum susceperis: † pèrque id † vitium debitoris, nec loco quidem nauigij seruato, illicitis comparatis mercibus, [f] ea † q̄ [g] nauis continebat, fiscum occupasse: amissarū mercium detrimentum, quod non ex marinæ tempestatis [h] discrimine, sed ex † præcipiti auaritia, & inciuili debitoris audacia accidisse asseueratur, asscribi tibi iuris publici ratio non permittit. [i]

f ¶ Mercibus. } vt attramento, alias ornamento regali, vel vestibus imperialibus vel similibus. nam tunc nauis cum mercibus confiscatur, vt ff. de publ. l. cotem. § dominus. & § illicitarum.

g ¶ Quæ.] scilicet illicita.

h ¶ Tempestatis. } ex qua sola periculum suscepisti.

i ¶ Non permittit.] culpa enim debitoris præcessit casum, vt & ff. commod. l. si ut certo. §. interdum.

T Raiectitiæ. } CASVS. Si pecuniam traiectitiam vsque ad certum locum mutuasti, & tuo periculo: quousque nauis ad locum destinatū peruenerit, periculo tuo erit, & hoc si conuenit, vt periculo tui creditoris esset, alioquin si non conuenit, periculo mei debitoris erit, nec per casum naufragij liberor.

k ¶ Ad debitorem. } vt dixi in rubrica huius tituli.

l ¶ Non pertinet. } vt s. si cert. per. l. incendium.

m ¶ Conuentione. } id est si non conuenerit vt periculum subiret creditor. & ad hoc institu. quibus modis re contra. ob. §. ij. & s. si certum petatur. l. incendium.

¶ DEPOSITI VEL CONTRA.

¶ *Dixit de cōtractibus celebratis gratia accipiētis, ut de cōmodato, nūc gratia dantis tātū: uel qa in deposito uenit usura, iō de eo subijcit.*

¶ *Debitor generis liberatur per interitū, si creditor suscipit in se periculū: aliàs non. h. d. Bal. Vel sic: Periculum pecuniæ traiectitię spectat ad debitorem, nisi aliud sit actū. h. d. Sali.*

¶ Iidem AA. Eucharisto. † LEX IIII.

T Raiectitię quidem pecuniæ quæ periculo creditoris mutuò datur, casus ante quàm ad destinatum locum nauis perueniat: ad debitorē [k] non pertinet. [l] Sine huiusmodi verò conuentione [m] † infortunio naufragij debitor non liberabitur.

† Euchinisto.

Depositi, vel contra.

TITVLVS XXXIIII.

¶ *Casus uerus, non casus pretensus liberat debitorē, etiam si interficiatur. h. d. Bal. Vel sic: Periculum depositi contingens casu, nō dolo, uel lata culpa depositarij, spectat ad deponentem. Salic.*

¶ Imp. Alexander Mæsteno. † L. I.

S I incursu latronum, uel alio fortuito [n] casu ornamēta deposita apud interfectū [o] perierint; detrimentum ad hæredem eius, qui depositum accepit, qui dolum solùm, & latam culpam [p] (si non aliud specialiter cōuenit [q]) præstare debuit non pertinet. Quòd si prætextu † latrocinij commissi, [r] vel alterius fortuiti casus, res quæ in potestate hæredis sunt, vel quas dolo desiit possidere, non restituuntur: tam depositi, quàm ad exhibendum actio, sed & in rem vendicatio competit. [s]

S I incursu. } CASVS. Si vestes penes me deposuisti, & eas fortuito casu, puta latronum incursu amisi, & fui interfectus. non solum ego qui de dolo tantùm & lata culpa tenor, liberabor, sed etiam hæres meus: nisi conuenerit vt in me fortuitum casum reciperem, scilicet specialiter. & hoc in prima. Si verò prætextu latrocinij hæres falso asseuerauit eas esse amissas, cum apud eum constitutæ sint vel dolo eas possidere desiit: non solum depositi, sed ad exhibendum actio & rei vendicatio tibi competit. & hoc in secunda.

† al. decessit. † De.

¶ Nota ex hac lege secūdum Baldum quòd non est bona cōsequētia: fuit à latronibus interfectus, ergo derobatus: quia potest esse vnum sine altero, quod tene menti secundum eundem.

Conditione.

n ¶ Vel alio fortuito. } Innuit latrocinium esse fortuitum casum, quod verum est: vt ff. pro soc. l. cum duobus, §. damna. & s. de pigno. actio. l. quæ fortuitis. & institu. quibus modis re contrahi. obliga. §. item is. & suprà cōmod. l. j. Et est latrocinium palam: maxime in syluis. furtum est clam: vt in authent. vt nulli iudi. §. penult. colla. ix. Sed an furtum sit fortuitus casus; Videtur quòd non, cùm non videatur fieri sine culpa, vt d. §. dāna. sed certè imò quādoque est, vt ff. de furtis. l. eum qui. §. idem scribit. ADDITIO Dicas quando furtum fit à persona domestica, vel ab eo de quo diligentissimus homo nō fuisset suspicatus tunc ascribitur casui fortuito, vt d. § idem scribit alias secus.

Latrocinium est casus fortuitus. † Mæstrio, al. Mestrio. Furtum an sit casus fortuitus. † al. sub prætextu.

o ¶ Interfectum. } eundemque depositariū. & vel erat nomen proprium, vel quia interfectus fuit à latronibus.

p ¶ Culpam.] quæ dolo comparatur: vt ff. e. l. quod Nerua. & facit. ff. de reg. iur. l. cōtractus. & si quid dolo amisit, non agit furti: sed si culpa, sic: vt ff. de fur. l. eum. §. is apud. & §. idem scribit.

q ¶ Conuenit. } Tunc enim seruatur conuentio: vt hic, & ff. codem. l. prima. §. si conueniatur. In aliis etiam casibus tenetur vltra dolum & latam culpam, vt si se obtulit: vt ff. eodem. l. prima. §. sæpe. vel pretium accepit pro custodia: vt ff. commod. l. si vt certo. §. nunc videndum. Item si gratia accipientis sit depositum, vt ff. si certum petat. l. si quis nec. Item si mora præcedat casum: ut ff. eodem. si in Asia. §. fina. Item si culpa vel dolus præcessit casum, vt ff. eodem. l. quod uersa. & ff. commoda. l. si ut certo. §. commodatum. & ff. de condict. furt. l. qui furtum. & ff. eod. l. qui furtum. & ff. eo. l. j. §. si rem.

Depositarius aliquando tenetur vltra dolum & culpam.

r ¶ Commisi. } quod falso asserit commissum, vt s. de pigno. act. l. si nulla in fin. & l. si creditor.

s ¶ Competit. } & si agat in rem, probat se dominum, si quæstio referatur ei de dominio, vt diximus. s. de pignor. act. l. nec creditores. Item agitur etiam in factum in casu, vt ff. de reiuen. l. cum autem.

Vsuræ

V Surę. } Deposui pecuniam, & diu mansit apud te: eam peto, si contradicis, veniunt vsuræ ex mora. Item si est species deposita, uenit fructus & omnis causa & partus: vt ff. eod. l. j. §. hanc actionem. & de vsur. l. videamus. ij.

Casum ponit.

b ¶ In cęteris. } vt ff. de vsur. l. mora. §. in bonęfidei & s. de vsur. in bonæfidei. & institu. de act. §. actionum.

c ¶ Solent. } Vel si usuras percepit, vel si pecuniam consignatā in suos vsus conuertit, etiā nulla mora alia interueniente: vt hic, & ff. eo. l. Lucius. j. & l. si sacculum. §. fin. & l. die. §. 1. & j. eod. l. si depositi. & l. si is qui depositā, & ff. de neg. gest. l. atqui. §. pen. & de pign. act. l. q̄uis. §. fi. & l. seq. & l. fin. & j. de pact. inter empt. & vend. l. in initio. & j. de actio. empt. l. curabit. & l. fructus.

† Idem A. † al. Celsinæ.

¶ *In actione depositi usure ueniunt ex mora. Bal. & Salic. quod intellige in quantitatibus: secus si in specie: ut ff. de usur. l. in fideicommissi. §. fi. h. d. Bal.*

¶ Imp. Gordianus A. Celso. † L. II.

V Suræ [a] in depositi actione, sicut in cæteris [b] bonæ fidei iudiciis, ex mora venire solēt. [c]

¶ *Depositarius utendo facit furtum: & si non cōuenitur furti, sed depositi, debét agere gratias exactori. h. d. Bal. Vel sic: Si depositarius utatur re deposita, inuito deponente: furtum facit, & si nō cōuenitur furti, sed depositi, debet congratulari exactori. Sali.*

¶ Idem A. Austero. † LEX III.

† Antonio.

S I depositi experiaris, non immeritò etiam vsuras tibi restitui flagitabis: [d] cū tibi debeat gratulari [e] qd̄ furti [f] eum actione non facias obnoxium. [g] Si quidem qui rem depositam inuito domino sciens prudensque in vsus suos conuerterit, etiam furti delicto succedit.

S I depositi. } CASVS. Si pecuniam depositā, signatam, & clausam penes me habeo, nec restituo: ex mora teneor ad vsuras, & sic debeo gratulari Deo, si conuenias me actione depositi, cum furti possis me facere obnoxium, quia qui rem depositā sciens in vsus suos conuertit, furti etiam tenetur. Viuia.

d ¶ Flagitabilis. } cum pecunia numerata sit.

e ¶ Gratulari. } s. depositarius.

¶ Glo. vlti. in cap. si diligenti. in me. inducit hanc l. in ar. quòd vbi principale non tenet, nec accessorium.

f ¶ Quod furti. } Distinguitur, aut si signatam aut numeratam. si signatam, tenetur furti ad duplum. ff. eod. l. si sacculum. si nūmeratam, tantumdem tenetur reddere.

g ¶ Obnoxium. } Loquitur ergo cū clausa est deposita: alioquin sit aperte, uidetur concedere ut utatur: vt ff. eo. die. §. 1. Item si ex professè cōcedat ab initio: agitur tamen ut sit depositum: ut ff. eo. l. Lucius. j. & l. si sacculum. §. 1. alias in dubio esset mutuum ex tunc: ut ff. si cer. pet. l. quòd si ab initio.

Depositarius vtens re deposita an furtum faciat?

¶ *Lata definitiua, officium iudicis in accessorijs conquiescit. h. d. Bal. concordat Sali.*

¶ Idem A. Timocrati. LEX IIII.

S I deposita † pecunia is, qui eā suscepit, vsus est, [h] non dubiū est, etiā vsuras debere præstare. Sed si cum depositi actione expertus es, tātūmodò sortis facta condemnatio est, vltrà non potes propter vsuras experiri. Nō enim duæ sunt actiones, alia sortis, alia vsurarū, [i] sed vna; ex qua [k] condēnatione facta, iterata actio rei iudicatæ exceptione [l] repellitur.

¶ *Instrumenta apud sequestrum deposita per conductorē et locatorem, debēt de iure reddi conductori, facta solutione. Bald. Vel sic: Sequester tenetur restituere sequestrū ei de quo actum fuit impleta conductione. Item debitor post quam soluit tutus est, licet non rehabuerit instrumentum debiti. h. d. Paul. de Cas.*

S I deposita. } CASVS. Si pecuniam penes me deposuisti, & ea usus fuero, quin ad usuras tenear, & non solum ad eas quibus fuero vsus, dubium non est. & hoc in prima. Si verò iudicio depositi in sortem tantùm fuero condemnatus, propter vsuras posteà experiri non poteris, quia sortis & vsurarum non duæ actiones sunt, sed vna. Viuian.

h ¶ Vsus est.] cùm esset clausa, vt s. dixi. l. proxi.

i ¶ Vsurarum.] quod est verum in vsuris quæ petuntur ex officio iudicis in bonæfidei iudiciis. & illa lex contra. ff. de eo quod certo loco. l. cētum. loquitur in vsuris debitis ex stipulatione. & dicit quòd diuersæ sunt stipulationes & diuersa iudicia, quia tunc possent peti etiam post sententiam, vt ibi, & de except. rei iudi. l. si in iudicio. & s. de iudi. l. j.

k ¶ Ex qua. } scilicet, actione.

l ¶ Exceptione. } prodest ergo exceptio rei iudicatæ condemnato. & sic est contra. ff. de exception. rei iudi. l. euidenter. & l. si à te. §. j. Solùm non prodest ei in quo est condemnatus, sed in quo fingitur absolutus, scilicet de vsuris. sed hoc non placet Ioan. vt ff. de neg. gest. l. si autem. §. fin. Vel dic non prodest antequam soluat condemnationem, vt ibi. posteà sic: vt hic, & ff. de except. rei iudi. Dic ergo quòd hęc est ratio: quia non potest durare accessorium sine principali: vt hic, & s. de vsur. l. in bonæfidei. & l. eos. in prin. & secundum hoc iterata actione vsurarum repellitur exceptione rei iudicatæ, scilicet illatæ, & distingue vt & ibi dixi. Sed nonne officium per se etiam exercetur? vt in restitutione minorum. quare ergo hic non durat post sententiam? Respond. triplex est officium. vnum quod principaliter intenditur per quod restitutiones petuntur: vt ff. de mi. l. quòd si minor. §. fi. & salaria cōstituuntur aduocatis: ut ff. de va. cog. l. 1. §. in honorariis. & aliud quod inhęret arbitrariis. & hoc perit pereunte actione principali, vt ff. de eo quod certo loco. l. centum. & l. fi. nisi in casu, ut ff. eodem titul. l. 3. §. item Iulianus. est tertium quod inhęret actionibus bonę fidei, & hoc similiter cum actione perit, vt hic, & ff. de act. emp. l. qui per collusionē. §. 1. & s. de usur. l. in bonę fidei. ADDITIO Hoc intellige in usuris actionis bonę fidei. secus uerò in fructibus: qui illi veniunt iure actionis: vt vult glo. in verb. bonę fidei. prope finem. in §. actionum. instit. de actio.

Officium iudicis est triplex.

¶ Impp. Valerianus, & Gallien. AA. Claudiano. LEX V.

† Claudio.

P Ropter [m] instrumēta quidem, quæ te deposuisse cum aduersario [n] tuo dicis, vt residua pecunia, quæ ex conductione [o] debebatur soluta, ea [p] reciperes, si id qd̄ placuerat implesti, sequestrū potes conuenire. [q] Quamuis aūt hæc reddita non fuerint, tū aduersus eū à quo fundum cōduxeras, si omne quod ex hoc contractu debebatur, reddidisti, ipsis solutionibus tutus [r] es.

† Dissoluta. † Ex.

¶ *Sequester instrumentorū tenetur ea reddere in casu reddēdi. h. d. Bal. Vel sic: Sequester tenetur seruare legem a partibus sibi datam. Salic.*

¶ Impp. Diocletianus, & Maximianus AA. Alexandro. al. Alexandriæ. L. VI.

I S penes quem vtranque partē transactionis, [s] vel alia instrā commendasse dicis, legem qua hæc suscepit, seruare necesse hēt. [t]

¶ *Per instrumētum factum inter te, & Titium in quo continetur φ tu mutuasti ei centum, quæ tibi deposueram, probatur depositum inter te & me. h. d. & esset difficille reperire istum casum alibi. Bal. Vel sic: Depositarius tenetur deponenti, non ille cui pecuniam depositam credidit. Salic.*

¶ Iidem AA. Attico. LEX VII

D Esiderium tuum cum rationibus iuris non congruit. [v] nā si custodiā pecuniæ suscepisti, quam aliis à te mutuò [x] datam conscriptum instrumentum, quo hanc tibi reddi profiteris, arguit: [y] solutionem eius competentem improbe recusas.

¶ *Actio depositi personalis debitoris non sequit debitorem. Bald. Vel sic: Actio depositi ut personalis, cōpetit contra depositarium & eius heredem. non contra singularem eius rei debitorem. Salic.*

¶ Iidem AA. Alexandro. LEX VIII.

P Ropter. } CASVS. Ego ex causa conductionis fundi debebam tibi decem: solui tibi quinque, & instrumenta conductionis deposui apud quendam eo pacto, vt soluta residua pecunia, illa instrumenta mihi redderentur: solui residuam quantitatē pecuniæ quā debebam, nec instrumenta recepi, qualiter mihi subuenietur? Respon. soluta à me pecunia quæ debebatur ex pacto, possum petere instrumenta deposita ab eo apud quē sunt in sequestro.

Transactiones. Deposuisse.

m ¶ Propter. } loquitur colono, qui nummis colit, & partem soluerat, & de residuo cauerat, & apud communem amicum instrumentum deposuerat.

n ¶ Aduersario. } locatore.

o ¶ Conductione. } scilicet domus: quia soluerat partem, & de communi consensu apud aliū deposuerat instrumentum.

Expungēdam dictionē mutuo censent quidam per l. Lucius. ff. e. tu cogita.

p ¶ Ea. } instrumenta.

q ¶ Conuenire. } depositi sequestraria: vt ff. eod. l. si in Asia. §. cum sequestro, vel præscriptis verbis: vt ff. de præscr. verb. l. apud & facit. j. l. proxi.

r ¶ Tutus es. } vt j. loca. l. si conductionis. & suprà de condi. ex lege. l. dissolutæ.

S penes. } CASVS. Si ego & tu instrumenta transactionum vel alia ad nos spectantia apud aliquem commedauimus, fides depositi seruanda est, & ideo illa instrumenta debebit reddere alteri nostrum vel ambobus, sicut nos conuenimus.

† Alexandriæ. al. Alexandræ.

s ¶ Partem transactionis. } id est, instrumenta transactionum.

t ¶ Habet. } vel per actionem depositi, vel per actionem præscriptis verbis, vt s. l. proxi. & ff. de dolo. l. si oleum. in princ. & hoc nisi sit improba lex, vt ff. de præscript. verb. l. si rem. §. fin.

D Esiderium. } CASVS. Si pecuniam quam penes te deposui alij mutuasti, & inde factum sit instrumentum quo cauit se redditurum quandocunque eam peteres; si te conueniam, non ob hoc minus solutionem pecuniæ improbè recusas, quia alij mutuo concessisti, & quòd de ea reddenda per instrumentum tibi caueri feceris. & si id desyderas, desyderium tuum nulla iuris ratione subnixum est. Viuianus.

v ¶ Non congruit. } quod plerunque euenit.

x ¶ Arguit. } id est, argutè probat, cum sit publicum, vt in auth. de fide instrumen. §. si verò moriantur. col. vj. Et dic quòd depositarius pecuniæ mutuauerat eam alij, vel deposuerat apud alium forte hoc pacto, vt statim cum deponens repeteret, reddatur pecunia, nunc autem dicit depositarius conueniendum debitorem cui mutuauit illam pecuniam: vt instrumentum dicit, non se: quod dicere non potest: vt hic, & j. l. prox. & supra de act. & obliga. l. eum. & s. si certum. pet. l. non aduersus. & ff. de condi. inde. l. his solis.

S Iis.} CASVS. Si pecuniam apud te deposui,& alij mutuasti: si fecisti conuentionem scilicet de custodiendo,& restituendo,nõ solum tu teneberis,sed etiã is qui tibi successit.& hoc in prima parte. An autẽ aduersus eum cui mutuasti,actio mihi competat quæritur? Respon.ꝙ si extiterit,aduersus possessores habeo in rem actionem, & hoc in secunda.

a ¶ Suscepta fide.} secũdũ quam custodire & restituere debet, vt plenè diximus.s.l.proxi.

b ¶ Vendicatione.} vt & s.ad exhi.l.si res.

C Vm hæreditas.} CASVS. Decessit pater fami.iacente hære.seruus hæreditarius quasdam res penes Titium deposuit: an futurus hæres pro rebus illis depositis habet actionem aduersus successores depositarij, quæritur? Dicitur quòd sic. Viuianus.

c ¶ Personam domini.} vt ff.de acquirend.rer.domi.l. hæreditas. & institut.de stipula.seruo. in princ. & de hæredi.institu. §. seruus autem alienus.ff.de noua.l.nouatio. ij.in fin.

d ¶ Seruo.} CASVS. Seruus hæreditarius deposuit: agit hæres posteà succedẽs depositi: vt hic, & ff.eo.l.j.§.idem si seruus.& ff. de act. & oblig. l. qui à seruo.

e ¶ Successeritis.} hi enim erant emancipati, vel sui, sed sub conditione potestatiua instituti alioqui nõ hereditati sed ipsis videtur actio quæsita,secundum quosdam 1.

ADDITIO Ex hac glo. habes ꝙ vbi est suus hæres,ibi nunquam iacet hæreditas: quia existẽtia sui hæredis inducit continuationem dominij sine aliquo medio: vt ff.de liber. & posthu l. in suis. Hæc ex Baldo hic.

f ¶ Potestis.] Hoc nisi bona fide eidem seruo alienato, vel manumisso solutum sit: vt ff. eodem l.quod seruus.

Q Vi depositum.} CASVS. Siquis conuenitur directa actione depositi,& suo nomine condẽnatur: eo quòd rem depositam non reddit, notatur infamia. Viui.

g ¶ Suo nomine.} non hæreditario, tutorio, curatorio, procuratorio: vt ff.de his q no. infa.l furti. §.q alieno.&l.j.&l.seru^9^.

S I quis.} CASVS. Si decem penes me deposuisti, & tu mihi teneris in decem.tibi repetenti depositum, an compensationem obiicere possim, quæritur? Dicitur quod non.& hoc in prima. Si verò rem aliquam penes te deposui. & tu apud me hincinde: quo minus depositum repetatur, nulla obstabit compensatio.& hoc in secunda. Si verò rem quam penes te deposui,quo minus mihi restituas, cõtra dixerit aliquis, satisdante me de seruando te indemnem, mihi eam restituere debes & hoc in tertia. ¶ Not. primo ex hac lege secundum Bald. hic,ꝙ depositi ad depositum non fit compensatio: tamen bene admittitur reconuentio: non cum defertur liquidum propter non liquidum: sed reseruaretur hoc quod est probandum: quod tene menti secundum eundem. Not. secundo ibi prima fronte, quia illud quod restituitur debet de proximo reddi:& dicitur prima facie restitui. facit quod not. in ca.debitores. extrà de iureiur. Bald.

h ¶ Titulum.} aliàs ponitur titulus pro causa qua dominium uel possessio transfertur: siue de vsucapione quæramus, vel de publiciana, vel de petitione hereditatis, quæ non datur contra titulo possidentem, vt j.in quibus caus.long.tem.præscript.l. hæreditatem. sed hic pro detẽtatione ponitur:& ideo non impediret petitionem hæreditatis: ut ff.de peti.hered.l.& non tantum.

i ¶ Compensationem.} in toto.

[Margin: al. deest, rei. / Edicto. / Dominę. / Depositas. / Et bene vt per do. in l.suis. / al. Septimiæ Demostheni.]

S I is qui depositam à te pecuniam accepit, eã suo nomine, vel cuiuslibet alterius mutuò dedit: tàm ipsum de implenda susceptâ fide,^a^ quàm eius successores teneri tibi, certissimum est. ¶ Aduersus eum autem, qui accepit, nulla actio tibi competit, nisi nũmi extent: tunc enim cõtra possidentem vti rei † vendicatione^b^ potes.

¶ *Hæreditas sustinet uicẽ personæ defuncti h.d.Bal.& Sali.& quod ei interim quærit, hæredibus posteà adeuntibus quæsitum intelligitur. Salic.Vel sic: Ex contractu serui hereditarij acquiritur actio hæreditati iacenti. & per eam postea hæredi. Paul.de Cast.*

¶ Iidem AA. Menophillo & cæteris. LEX IX.

C Vm hæreditas personam^c^ domini† sustineat, ab hæreditario seruo^d^ priusquã patri vestro successeritis,^e^ res commendatas,† secundum bonam fidem ab eius, qui suscepit successoribus apud rectorem prouinciæ petere potestis.^f^

¶ *Condemnatus in actione depositi directa quia non restituebat rem,efficitur infamis. hoc dicit Paul.de Cast.*

¶ Iidem AA.& CC.Septimę. L. X.

Q Vi depositum nõ restituit, suo nomine^g^ conuentus,& condemnatus, ad eius restitutionem cum infamiæ periculo vrgetur.

¶ *Depositarius sine dilatione compellẽdus est ad restitutionem: nec potest obiicere cõpensationem, uel dicere sibi in contrarium factam protestationem.h.d.coniuncta auth. hic posita.Bal. quæ lex est singularis.*

¶ Imp. Iustinianus A.Demostheni.PP. LEX XI.

S I quis, vel pecunias, vel res quasdam per depositionis acceperit titulũ,^h^ eas volenti ei qui deposuit, reddere illico modis omnibus cõpellatur: nullãq; compensationem,^i^ vel deductionem,^k^ vel doli exceptionem^l^ op ponat,^m^ quasi & ipse quasdam cõtra eum, qui deposuit, actiones personales, vel in rem, vel hypothecariam† prætendens: cũ^n^ non sub hoc modo depositum acceperit, vt non concessa^o^ ei retentio generetur, &† contractus qui ex bona fide oritur, ad perfidiam^p^ retrahatur. ¶ Sed & si ex vtraque parte aliq.d fuerit depositũ: nec in hoc casu compensationis præpeditio oriatur, sed depositæ quidem res vel pecunię ab utraque^q^ parte q̃ celerrimè sine aliquo obstaculo restituantur; ei, videlicet, primum qui primus^r^ hoc voluerit: & posteà legitimæ actiones integræ quoque ei reseruentur. † Quod obtinere (sicut iam dictum est) oportet, & si ex vna parte depositio celebrata est, ex altera autem compensatio fuerit opposita: vt integra omni legitima ratione seruata, depositæ res vel pecuniæ prima fronte restituantur. ¶ Quod si in scriptis^s^ attestatio non per dolum, vel fraudem^t^ fuerit ei, qui depositum suscepit, † ab alio transmissa, ut minimè depositũ† restituat, hocque per iusiurãdum affirmauit:^v^ liceat ei, q deposuit, sub defensionis cautela idonea præstita,^x^ res depositas † quàm ocyssimè recuperare. Lecta à quarto milliario † ĩ nouo palatio Iustiniani.

IN AVTH. de deposito,& denuntiationibus inquilinorum. §. 1.collatio.v. constitut. fina.

¶ *Tertia persona ueniens ex transuerso, non põt extra iudiciũ prohibere, ne reddat depositum, uel ne inquilinus reddat pensionem domino,uel ne præbenda, uel salarium præstetur ei cui debetur.hoc dicit. Bal.Vel sic: Hodie nulla persona ueniens ex transuerso potest extraiudicialiter interdicere depositi restitutionem: nec ut inquilinus domino debitam non soluat pensionem: nec ut præbenda, seu salarium de publico non soluatur ei,cui debetur.Salic.*

k ¶ Deductionem.] in partem.

l ¶ Exceptionem.] Hoc ad utrunque refertur: & ad hoc. s. de compen. l.fin. & instit. de act. §.in bonæ fidei.&ff.ad exhib. l.iij. §.ibidẽ. Sed nonne saltem propter impensas habet retẽtionem? P.sic. sicut in cõmodato: vt ff. commoda.l. in rebus.§.si na.& ff.de acquirend.possess.l. si quis rem. sed Io. cõtra per literam istam.

m ¶ Opponat.} nec spoliatio opponi potest in deposito secundum quosdam. Alij contrà: extra de ordine cog. c.ij.& ibi de hoc in gloss. hic patet simile ad legem istam.extrà etiã de deposito.c. bona fides. circa finem.

n ¶ Cum.} pro quando. Si autem pro quia poneretur, mala esset causa, vel ratio.

o ¶ Non concessa.} à iure vel sine permissu domini: ipse enim permittere potest: vt ff. eodẽ.l. j.§.si conueniatur. redditur ergo cuilibet etiam prædoni: vt. ff.eodem.l.j. §.si prædo. nisi apud dominum deposuit non dominus: vt ff.eodem.l.bona fides.§.fin.

p ¶ Ad perfidiam.} vt & ff.eod.l.j. §. est autem. & §.quod autem.& de pac.l.iurisgentium.§.siue autem.

q ¶ Ab vtraque.} cum duobus idẽ priuilegium datur: vterque suum contra alium exercet, vt hic, & ff.ex quib. cau. ma.l.si.

r ¶ Qui primus.} vt ff.de iudi.l.qui prior.

s ¶ Quod si in scriptis.} idẽ si sine scriptis, vt puto.vt arg.supra de pet.hæred.l.fin.

t ¶ Vel fraudem.} depositarij.

v ¶ Affirmauerit.} depositarius.

x ¶ Præstita.} depositario à deponente, & cum fideiussorib. vt recitatur, in auth.eo.in fin.cõlla.vj. Sed cùm non fuerat litẽ contestatus denuncians non videtur danda cautio, vt ff.si cui plus quàm per leg.falci.hæc autem.j.respon.& §.hæc cautio. Sed fortè speciale est in depositario qui recipit gratia deponentis tantùm, vt ei caueatur ante litem contestatam. Vel melius, dic nec ibi caueri tantùm post litem contestatam, imò post controuersiam, sed controuersia etiam ante litem contestatam facta cauetur, vt in eodem titulo.l. iij. §.si legatarius Sed ad quid fiet hæc cautio cùm ille qui denũtiauit nullam habeat actionem de iure, ergo non videtur interponi debere, vt ff.de procurato.l. non cogendum.§.fin.& ff. vt in possess.leg.l.si is à quo.§. diuus? Respond. poterit vel iniustè conueniri vel vinci, vel saltem faciet expensas. Vel dic etiam caueri vt probet sibi restitutum depositum. sic & ff.de rei vendic. l.is a quo.& de pet.hæred.l. penult. Item videtur quòd de iure communi debeat teneri, vt ff.de edem.l.quædam.§. is autem. Respond. hic restituit ei a quo causam habuit, & ideo non est in culpa, hodie autem non præstaretur huiusmodi cautio, nec curantur huiusmodi interdictiones per authen.quam lege hic,sed iam, &c.

[Margin: † Hypothecarias. / Depositarius an propter impensas habeat retentionem. / † Ne. / † Seruetur. / † Actiones. / † Accepit. / † Accepit. / † al. Depositas quanto cyus. / † al. Recitata Septimo milliario in nouo consistorio palatij Iusti.]

S Ed iam.} CASVS. In lege codicis dictum est quòd non potest interdici restitutio depositi, sed debet depositum restitui:& posteà eum qui deposuit, poteris apud quem depositum erat, conueuire quandocunque volueris:& si contradicat, & ille qui deposuit damnum aliquod patiatur, contradicens damnum debet reficere: imò ad tertiam & ad centesimas vsuras tenebitur. & pœnam eandem sustinebit qui interdixerit colono ne pensionem soluat: & magistratui ne ministret ex publico ministrantibus debitas præbendas: quæ panes ciuiles appellantur in corpore.

a ¶ Cautum.} per auth. in eod.tit.§.j.col.vj.

b ¶ Extrinsecus.} Ex hoc videtur corrigi, qđ est.ff. de rei vẽdicatione. l.officium. & ff.eodem.l. bona fides. vbi dicit dominum admitti ad vendicandum. Solut.dicunt quidam hic extrinsecus, id est, præter rei dominum, vel eum qui habeat ius in re. Sed Io.dicit denũciationem simplicem non admitti vt hic: sed si vendicare vult in iudicio, potest. Dic ergo extrinsecus, id est, præter deponentem.

c ¶ Qua subsecuta.} id est, restitutione, sed certè & ea non subsecuta, cùm ciuiliter & naturaliter possideat deponens: vt ff.eod.licet.§.rei.

d ¶ Damnum.} quodcunque fortuiti casus.

e ¶ Præstabitur.} à denunciatore: scilicet, deponenti, vt in cor.§.nemini.

f ¶ Vsurarum.} si est in pecunia, vel auro deposi tum:& idem si in speciebus: nam æstimantur, & æstimationis datur vsura deponenti: vt in cor. §. primo. sic & s. de vsur.l. oleo.

g ¶ Vel Publicè personæ.} id est, magistratui. instit. de Attil. tut. §. pe nult. ne soluant alicui præbendam, quam ex publico deberet habere: vt in corpo. §.huic autem.

S Vperuacuam.} CASVS. Si rem tuam penes me deposuisti & decessisti hæredibus relictis:& vnus egerit depositi aduersus me: & partem suam consecutus est:& alij agere ex negligentia supersederint: si posteà factus fuero non soluendo: an cohæredes aduersus cohæredem qui partem suam consecutus est, habeant regressum, vt partem illam communicet, quæritur? Respon.quòd non.

h ¶ Confecti.} scilicet, in speciem: aut quantitatem.

i ¶ Fortunam.} vt quia factus est non soluendo, dolo & lata culpa.

k ¶ Obnoxius.} scilicet, cohæres, repete cohęredi neglıgenti.

l ¶ Neque in specie.} diuisibili, cùm dicatur suam partem accepisse vel accepit æstimationem partis. Si autem decẽ (hom ines puta) essent depositi: nec quinque possent vni restitui, cùm in quolibet medietas remansit. Sed secus in quantitatibus: vt ff.de solu.l.cum Stichus & Pamphilus. & ff.eod.l.i.§.si pecunia. & per hoc est: quia si quis rogatur restituere hæreditatem, retenta certa quantitate illam totam retinet de portione sua: sed si rogetur restituere retento prędio, alia portio prædij à cohærede qui dominium habet, accipitur: vt ff.ad Trebellianum.l.deducta.§.nummis acceptis.& de leg ij.l.cum pater.in prin.

m ¶ Soluat 1.} sic. j. de allu.& palu.l.fi.& ff.de neg.gest l.si ex duobus. & ff.de bonis auctor.iudi.possiden.l.si non expedierit.§. primo & ff.de condi.indebi.l.tutores. & ff.fam.ercisc.l. hæredes.§.item scribit.& l.Lucius. Sed contrà in eo.tit.item Labeo.in princ. Sol.hic alij poterat imputari culpa: ibi non. licet enim in quæstione ponatur quãdo fuit, & quãdo non fuit in culpa: in responsione tamen ponit tantùm quando fuit in culpa. Item contra.ff.pro socio.l.verum.§.si cum tres.vbi v us de trib socijs quod exigit ab alio, communicat cum tertio. Sol. speciale ibi: quia fraternitatem habet societas: ut in ea.l.in princ.

[Margin: † Massam. / † Alio mõ. / † Vbi. / † al. accepit. / Hæreditatẽ rogatus restituere retẽta quãtitate vel prædio, qđ retinebit? / Qualiciũ est quilibet pro commodo suo vigilare.& concor. gloss. super verbo, circunuentus in me, in c.cũ olim. extra de sentent. & re iud.]

S Ed iã cautum^a^ est, ne quis extrinsecus^b^ depositario interdicat depositi restitutionẽ: qua subsecuta,^c^ depositor possidens pulsari poterit ab eo, qui interdixit. ¶ Si contra factum fuerit, dãnum^d^ quodcunque acciderit ei, qui vim passus est, præstabitur^e^ ab eo, qui interdixit, nècnon & tertia centesimę vsurarum^f^ nomine, ex quo facta est huiusmodi contestatio. ¶ Quibus pœnis subiacet qui vel inquilino dationem pensionum, vel publicæ personæ^g^ panis interdicit administrationem.

¶ *Ista est notabilis lex,et hoc dicit: Si unus ex hæredibus deponentis recipit solummodò portionem, quæ sibi contingit: quicquid postea contra debitorem accidat, cohæredibus non tenetur.h.d. Bal.& Salic.*

¶ Idem A.Ioanni P.P. LEX XII.

S Vperuacuam veterũ differentiam de medio tollentes, si q̃s certum pondus auri vel confecti^h^ vel in massa † constituti deposuerit, & plures scripserit hęredes, & vnus ex his contingentem sibi portionem à depositario acceperit, alter supersederit, vel alias † fortuito casu impeditus hoc facere non potuerit, & postea depositarius in aduersam inciderit fortunam,^i^ vel sine dolo depositum perdiderit: sancimus non esse cohæredi eius licentiam venire contra cohæredem suũ, & ex eius parte auellere, quod ipsę ex sua parte consequi minimè potuit, quasi eo, quod cohæres accepit, communi constituto: cùm † si certæ pecuniæ depositæ fuerint, & suã partem vnus ex cohæredibus acceperit, † nemini veniat in dubium bene eum accepisse partem suam, & non debere aliam partem attingere. Nobis etenim non videtur esse homo obnoxius,^k^ neque in massa, neque in specie,^l^ neque in pecunia numerata; qui suam partem suscepit: ne industria pœnas desidię soluat.^m^ Si enim & alius heres tempora opportuna quemadmodum cohæres eius, obseruasset: & suum vterque reciperet, & sequentibus altercationibus minime locus relinqueretur. †

[Margin: † al. relinquebatur.]

¶ MANDATI, VEL CONTRA.

Exposuimus suprà de cõtractibus qui re cõtrahũtur: ut de deposito, & pignore, & indebito & mutuo, & commodato. Nũc uideamus de cõtractibus, in qbus solo cõsensu nascitur obligatio. Et quia inter eos excellẽtior est contractus mandati (trahit.n.originẽ ex officio & amicitia) ïo prius uidendum est de mandato. Videndum quid sit mandatum: et unde dicatur mandatum, qualiter contrahatur, & inter quas personas, & in quibus rebus, et quot modis & quãdo nascatur actio mandati directa uel contraria, & quãdo competant, & inquantum, & quales sint. Azo.

n ¶ Mandati.] vel alias de mandato.

A Duersus.} CASVS. Si mãdato tuo negotia tua gessi:& aliqua impendi: vel pecuniam mutuo accepi, vt in ea impenderem, non solũm sortem, sed etiã vsuras actione mandati consequi potero: & salarium quod mihi promisisti mihi restitui prouidebit iudex. Viuian.

o ¶ Gesta sunt.} cum mandato.

p ¶ Opibus.} quas fœnerare consueueras: ut ff. de vsuris.l. qui semisses. §.fin.

q ¶ Acceptã.} sub vsuris.

r ¶ Et vsuris.} etiam si ne mora: vt ff.eod.l.si verò non remunerandi. §.si mihi.

s ¶ Salario.} certo & promisso animo remunerandi laborem, vt ff. eodem.l. si remunerandi.in princ.

t ¶ Præbebitur.} Vtrum fuerit licitum vel non, certum vel incertum. Et vt plenè videas, aut est incertum, & non valet: vt j. eodem titu. l.salarium. vt ff.eod.l.qui mutuam. §. salarium 2.aut certum: & tunc aut erat alias facturus, & tunc pro eo incontinenti promisso agitur mandati contraria informata, vt hic. si ex interuallo, tunc agitur extraordinaria: vt ff.eod. l. salariũ. Si autem non erat aliàs facturus: aut tale factum consueuit locari:& tunc est locatio: vt ff.eod l.j.aut non:& tunc est contractus innominatus,& agitur præscriptis verbis; vt ff.de præscript. ver. l.naturalis.§.at cum do.& hoc quando est licitum. Si autem medium vel quotam partem litis paciscatur, tunc non valet,& punitur: vt ff.eod.l.salarium.& l.si remunerandi.§.mauris.& s. de postu.l.si qui. Sed quæro an hoc salarium procuratoris possit excedere centum aureos: vt dicitur de aduocatis? R.ñ.non; nam aduocati procuratores dici possun t: vt ff. de var cog.l.j.§ aduocatos. & §.licita.

C Vm ex causa.} CASVS. Si pater tuus apud creditorem pro me fideiussit, & pignosa obligauit, & pecuniam soluit, & decessit, habebis tu aduersus me mandati actionem per quam nõ solũm pecuniam, sed pignus consequi poteris. Viuian.

v ¶ Patrem.} Item idem si tu hæres eius solueris: vt ff.eod.l.hæredem.

x ¶ Pecuniam.} & vsuras.

y ¶ Pignora.} puta res patris tui creditori ab ipso patre obligatas debitore mandãte: vt ff.com.l.si vt certo.§.palnè si ego. vel secundum alios, reos.

[Margin: 2 Hoc intelligas verum, vt cõpetat procuratori actio ex promissione. iudex tamẽ ex suo officio constituet ei salarium secundum meritum eiusdẽ vt dicit Sa. Salarium procuratoris an possit excedere cen. aureos. / † Marcellino. / † al. obligatione.]

Mandati, vel contra.

TITVLVS XXXV.

¶ *Procurator pecuniam uersam in utilitatẽ domini repetit per actionem mandati. de salario autem prætoris est notio.h.d.Bal.*

¶ Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Leonidæ. LEX I.

A Duersus eum, cuius negotia gesta^o^ sũt, de pecunia, quam de propriis opib^9^,^p^ vel ab aliis mutuò acceptam^q^ erogasti, mandati actione pro sorte & vsuris^r^ potes experiri. ¶ De salario^s^ autem quod promisit, apud præsidem prouinciæ cognitio præbebitur.^t^

Actio mandati competit ad pecuniã solutam a mandatario, & ad pignora persequẽda. Bal. Vel sic: Fideiussori ꝓ pecunia ab eo soluta, a principali recuperanda, & pro pignoribus consequendis, competit actio mandati.h.d.Salic.

¶ Idem AA.Marcello.† LEX II.

C Vm ex causa fideiusionis pecuniam patrem^v^ tuum exoluisse proponas, habes mandati actionem: qua non solum pecuniam,^x^ sed etiam pignora^y^ in obligationem † deducta potes cõsequi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

à debitore obligata, patre tuo ad hoc ei cõmodante, & hoc casu agitur cõmodati: vt ff. cõmo. l. si vt certo. §. nunc videndũ. in princ. vnde lite cõtestata in actione mandati pro pecunia, videtur & super commodato actio contestata. vt ĵ. de anna except. l. fi. Vel tertio dic res debitoris fuisse obligatas creditori. nam non cogeris creditori soluere: nisi tibi cesserit hypothecariam contra debitorem: vt ĵ. de fideiuss. l. ij. & sic iure exceptionis consequeris pignora. Vel quarto debitor obligauit patri tuo pro fideiussione quędam pignora, quæ consequeris hypothecaria à debitore. Et secundum hos tres intellectus hæc dictio qua, facit simplicem relationem, cum nõ mandati, sed alio auxilio pignora petant, & ĵ. de inoff. testa. l. dominũ. Vel dic quinto quòd cum fideiusserit filius debitoris mandato, incontinenti quædam patri tuo debitor pro fideiussione obligauit, ex quo pacto & hypothecaria & præscriptis verbis actio nascitur: & mãdati actio informatur, vt ff. de pac. l. iuris gentium. §. qui nimò. ĵ. de pac. iter emp. & vendi. l. ij.

Sui.

Præsiden.

Allegatur ad hoc sufficit bono oratori nihil omittere de his præsens venerit, experiri quæ ad causam pertinent, & si hoquin non & quod per nõ vincat. patrem actum est, non rescindetur. Viuianus.

al. item.

al. Iuliano.

a ¶ Si pater tuus. § si, id est quamuis.

b ¶ Sui iuris. § id est tui iuris.

c ¶ Mandauit. § Ad exercitium tantum.

d ¶ Reintegra. § vt ff. eodem. l. fi. verò non remunerandi. §. si mandauero exigendam. & institutum. manda. §. penultima. lite verò contestata, non potest, nisi interueniat aliquid horum per quod repelluntur procuratores:

Procurator succumbẽs an possit sumptus repetere.

vt ff. de procu. l. post litem. cum vj. ll. seq. & ĵ. de procu. l. procuratoribus. Sed quid si faceret hunc filium procuratorem in rem suam? Tunc dic vt ĵ. de nouat. l. iij.

E Tiam. § CASVS Duo habentes controuersiam cum Titio, egerunt & succubuerunt, appellauerunt, & in causa appellationis procuratorem constituerunt, & procurator in causa appellationis sine culpa sua succubuit. an sumptus quos fecit rationabiliter consequi possit, quæritur? Respond. quòd sic contrario iudicio mandati Viuianus.

e ¶ Reportauerunt. § Dominus ergo videtur damnatus secundum M. Ioan. contra: vt dices. ĵ. de senten. & interlo. l. j. & quod dicit reportauerunt: quia tu procurator fuisti damnatus.

f ¶ Mandati. § Fuit ergo procurator cum mandato: sicque repetit sumptus: ut hic, & ff. eodem l. qui mutuam. §. final. & infrà eodem, l. si contra licitum. in fine. secus r si sine mandato defendisset: nam tunc demum si obtineret, repetit, sumptus. non alias, quasi non vtiliter gesserit: ff. de iudic. solui. l. iam tamen. §. in hac. ij. quæ est contra. Sed si hic procurator sua culpa damnificauit dominum in viginti & suis sumptibus meliorauit in decem an hæc decem repetat vel compensẽt? Videtur quòd non: vt ff. de negatiis gestis. l. siue hæreditaria. & de legat. primo. l. si modo nulla.

t Concor. glos. ĵ. in me. in c. cũ pro causa. extra de procurat.

S I maritus. § CASVS. Maritus tuæ sororis gessit tua negotia vt procurator, mandasti ei vt peteret bonorum possessionem tibi debitam: non petiit, & amisisti: an aduersus eum experiri possis, quæritur? Dicitur quòd sic. sed qua actio. non aperit. tu dic mandati ad interesse. Viuianus.

g ¶ Congrediendum est. § actione mandati ad interesse: vt ff. mand. l. si procuratorem. §. mandati. Erat autem dubitatio, quia sicut hæreditas non potest adiri per procuratorem: vt ff. de acquiren. hæred. l. Paulus. sic videbatur in bonorum possessione. sed est contrà: quia hæc petitur per procuratorem: vt hic, & ff. de bo. posse. l. ij. §. acquirere.

Hæredi per procuratorem adiri non potest.

h Mandasse. § specialiter vt dicunt. argumen. ff. de mi. l. illud. §. si talis. & sic est in iussu: vt ff. de acquir. hæred. l. si quis mihi. §. sed vtrum.

si non test.

¶ *Mandatum actionum non excludit mandantem re integra ab agendo. hoc dicit Bal. Vel sic; Mandans alteri actiones, potest hoc non obstante re integra experiri. hoc dicit Pau. de Castr.*

¶ Iidem AA. Germano. LEX III.

S I pater tuus[a] tibi tui[†] iuris[b] constituto actionem aduersus debitores suos mandauit:[c] potuit & ipse præsens aduersus eos, re integra,[d] experiri. Si quid itaque ab eo apud iudicem[†] actum est, rescindi id nulla ratio patitur.

¶ *Procurator repetit sumptus litis, etiam si in causa succubuerit. h.d. Bal.*

¶ Imp. Alexander A. Vulnerato. LEX IIII.

E Tiam si contrariam sententiã reportauerunt[e] qui te ad exercendas causas appellationis procuratorem constituerunt: si tamen nihil culpa tua factum est,[†] sumptus quos in lite[†] probabili ratione feceras, contraria mãdati[f] actione petere potes.

¶ *Procurator qui negletto mandato bonorum possessionem non petiit, tenetur domino. h.d. Bald.*

¶ Idem A. Guliano.† LEX V.

S I maritus sororis tuæ tibi procurans, petere bonorum possessionem noluerit, cum ipso tibi congrediendum[g] est: quam querelam ita cum effectu habes, si mandasse[h] te vt peteretur bonorum possessio, eumque neglexisse arguas.

¶ *Qui patitur pro se alium fideiubere, videtur mandare. h.d. Bal. & Sal.*

¶ Imp. Gordian. A. Sosibio. L. VI.

S I fideiussor pro reo patiente[i] fidem suam adstrinxerit, mandati cum eo post exolutam pecuniam vel factam condẽnationẽ, potest actionem exercere.

¶ *Mutuans ex mandato alterius, obligat si recipientem tanquam principalem ex eo contractu: & mandantem tanquam accessorium per actionem mandati. h. d. Bal.*

¶ Idem A. Aureliano.† LEX VII.

S I literas[k] eius secutus, qui pecuniæ actor† fuerat, ei qui tibi literas tradidit, pecunias credidisti,† tam condictio aduersus[l] eum qui a te mutuam sumpsit pecuniam, quàm aduersus eũ cuius mandatum secutus es, mandati actio[m] tibi competit.

¶ *Ex mandato patris cõpetit actio contra hæredẽ. hoc dicit Bal. Vel sic: Mutuans seruis ad mandatum domini, habet illum obligatum actione mandati. & hypothecaria potest etiam pignora persequi. h.d. Sali.*

¶ Impp. Valerian. & Gallien. AA. & Valerian. Cæs. Lucio. LEX VIII.

S I tibi pupillorum pater vt pecuniam in rem suã seruis eius crederes mandauit, & in hanc remæquè ipso præcipiente pignora sunt obligata:[n] & mandati actione pupillos[o] post mortem patris conuenire, & exequi ius obligationis pignorum[p] poteris, si in solutione cessabitur.

¶ *Procurator qui dominum læsit in causa etiam in minimo articulo, tenetur domino. hoc dicit Bal.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximi. AA. † Marcello. LEX IX.

C Vm per procuratorem causam tuam læsam[q] esse dicas, actiones huic mandanti contra accipientem: vt ff. de fideiussoribus. l. si mandanto. & ff. eodem. l. si quis alicui. §. finali. Et distingue hic breuiter, quia aut dirigitur mandatum ad creditorem vt pecuniam mutuet procuratori: & sic loquitur hic. aut procuratori mittitur: & tunc tenetur dominus vtili institoria: vt suprà de exercito. l. si mutuam. aut fuit nuncius, & tunc certi condictio contra dominum datur. & suprà quod cum eo. l. si ex contractu. Et de his plenè dixi suprà si certum petat. l. eum qui.

al. Aure

Tradi

al. & CC.

Habet

m ¶ Actio. § contraria.

S I tibi. § CASVS Si mandato meo, seruo pecuniam credidisti & de cessi filiis relictis impuberibus: an aduersus pupillos mandati habeas act. quæritur? Respond. quòd sic, tam ad pecuniam quam ad pignora. Viuianus.

n ¶ Obligata. § à seruis.

o ¶ Pupillos. § non enim eo minus ex contractu patris tenentur quod pupilli sunt, vt hic, & suprà de non nume. pecun. l. si intra. & de hæreditatibus. l. sub prætextu. Item no. mandati. mandauerat enim dominus in sua re, vt dicit, secus si in peculiari, quia tunc daretur quod iussu. vt ff. quod iussu. l. prima. & suprà quod cum eo. l. si mandator. posset dici vtranque simul competere cum dirigitur ad extraneum, non ad filium vel ad seruum.

Fideiussor si omisit ex exceptionem an sit eius purandum.

p ¶ Pignorum. § per hypothecariam. Accusius.

C Vm per procuratorem. § CASVS Si procurator meus cum aduersario meo collusit patiendo se superari, vel non appellauit, cùm posset, an aduersus eum habeam mandati act. quæritur? Dicitur quòd sic. Viuianus.

q ¶ Læsam. § Vt quia collusit cũ aduersario: vt ff. c. l. si procurator. § in princ.

princ. vel si non appellauit: vt ĵ. de procur. Linuius. vel aliud quid dolo vel culpa fecit: vt ĵ. de procurat. si procurator.

S pro ea. § CASVS. Si pro Titia fideiussisti, vel mandasti ut sibi pecunia mutuaretur: an antequam pro ea solueris, possis agere aduersus eam quæritur? Dicitur quòd non nisi condemnatus fueris, vel nisi hoc cõstet, vel nisi Titia incepisset dilapidare bona sua. & hoc in prima. Si verò tu pro ea fideiussor vel mandator extitisti: & conuentus excepit. habens eam non opposuisti, aut cõdemnatus non appellasti: an mandati si quid pro ea soluisti, agere possis, quæritur? Dicitur quòd non. & hoc in secunda.

10

a ¶ Cœpisse.] aliud si iam tempore fideiussionis ceperat dilapidare, vt ff. vt in poss. leg. l. si is à quo. & l. plane. & ff. de vacua. mul. pen. §. vltim.

Concor. eum hac. l. c. fi. cum gl. ĵ. extra de fideiusso.

Sua.

b ¶ Causam.] quia homines dicunt quòd male fecit facta sua, vt & dicemus. ĵ. de coll. auth. quod locum. & ĵ. de iure dot.

Se.

vbi. & ff. solut. matr. l. si constante.

c ¶ Suscepisse.] quod facere potuisti speciali pacto.

d ¶ Feceris. § nota non posse fideiussorem agere antequã soluat, sed fallit in quatuor casibus, si dilapidare bona sua debitor cœperit. Item si condemnatus fuerit. Item si adolescens. & l. si pro re.

Fideiussor an possit agere antequã soluat.

S I literas. § CASVS.

Mandaui tibi per epistolam vt mutuares Titio x. & mutuasti. tam me quam Titium habebis obligatũ. vnde cõtra mandantem habes actionem mandati: & contra accipientem certi condictio. ex mutuo. Viuianus.

k ¶ Si literas. § publicas vel priuatas quibus mandauit vt crederes ei pecuniã, non vt cõmendatũ eum haberes. vt ff. c. l. si verò. §. cum quidã, & §. quod cum eo. l. vlt.

al. & CC.

l ¶ Aduersus eum.] Si non potest satisfacere accipiens. & debent credi actiones huic mandanti contra accipientem: vt ff. de fideiussoribus. l. si mandanto. & ff. eodem. l. si quis alicui. §. finali. Et distingue hic breuiter, quia aut dirigitur mandatum ad creditorem vt pecuniam mutuet procuratori: & sic loquitur hic. aut procuratori mittitur: & tunc tenetur dominus vtili institoria: vt suprà de exercito. l. si mutuam. aut fuit nuncius, & tunc certi condictio contra dominum datur. & suprà quod cum eo. l. si ex contractu. Et de his plenè dixi suprà si certum petat. l. eum qui.

mandati actio aduersus eum tibi competit.

¶ *Hæc est solemnis lex. Fideiussor ante solutionẽ non agat mandati nisi sit condemnatus, uel nisi debitor bona dilapidet, ita q; ueriſimiliter periculum sit in mora: uel nisi sit conuentum inter reum, & ipſum quòd poſſit agere quandocunque, hoc primo. Fideiussor iniuſtè condemnatus appellatione non uſus, non regreditur contra reum. hoc dicit notanter ſecundum Bal. & Salic.*

¶ Iidem AA. Papio. LEX X.

S I pro ea † contra quam supplicas, fideiussor, seu mandator intercessisti, & neque condemnatus es, neque bona † eã dilapidare posteà cœpisse a cõprobare possis, ut tibi iustã metuendi causam b præbeat, neque ab initio ita te † obligationem suscepisse, vt eam possis & ante solutionem cõuenire: nulla iuris ratione antequàm satis creditoris pro ea feceris, c eam ad solutionẽ vrgeri certum est. Fideiussorem d verò seu mandatorem exceptione munitum, e & iniuria f iudicis damnatum, & appellationẽ g contra bonã fidem minimè vsum, non posse stè declaratur.

10

20

30

¶ *Procurator tenetur de culpabiliter gestis, & culpabiliter non gestis. h. d. Bal. uel sic: Procurator tenetur de gestis & gerendis per eum susceptis: & de dolo et lata culpa. h.d. Salic.*

¶ Iidem AA. Caio. LEX XI.

P Rocuratorem non tantũ pro ijs quæ gessit, sed etiã pro iis, quæ gerenda suscepit, † & tam propter exactam ex mandato pecuniam, quàm non exactam, k tam dolum, quàm culpam, sumptũ l ratione bona fide habita, præstare necesse est. †

40

¶ *Contra tenorem mandati non ualet quã procurator facit. h.d. Bald. uel sic: Procurator non seruato mandato, non præiudicat domino. h.d. Sali.*

¶ Iidem AA. Firmo. LEX XII.

C Vm † mandati negotii contractum certam accepisse legem asseueres, eam integrã secundũ bonã fidem custodiri cõuenit. Vnde si contra m mandati tenorẽ n procurator tuus ad te pertinentem fundum vendidit, nec vẽditionẽ posteà ratam habuisti: dominium tibi auferri † non potuit. o

50

¶ *Procurator tenetur ẽt de leuiſsima culpa. h.d. Bald. uel sic: Procurator de dolo & oĩ culpa tenetur, non de caſu fortuito. h.d. Sal.*

¶ Iidem AA. Zosimo. LEX XIII.

A Procuratore † dolum, & omnem p culpam, nõ etiam improuisum q casum præstandum esse, iuris auctoritate manifestè declaratur.

60

¶ *Quod uni ſoluitur pluriũ uoluntate, omnibus uidetur eſſe ſolutum. h.d. Bal. uel sic: Si is qui mandato alterius rẽ emit, & illam ei tradidit, pro pretio qd ſoluit, mãdati agitur. h.d. Sali. uel sic: Qũ uni traditur de mãdato alterius, ẽt illi traditum uĩ. h.d. Paul.*

¶ Iidem. AA. Hermiano. L. XIIII.

S I secundum mandatum Triphonis, & Felicis equos tua

al. & CC.

m ¶ Contra. § id est, citra. sic. §. de iudæis. l. cœlicolarum.

n ¶ Tenorem. § qui erat vt certo pretio venderet: vt ff. eodem. l. diligenter. vel vt certæ personæ venderet, vt ff. de contrahend. empt. l. cum seruo.

o ¶ Non potuit. § non ergo nocet domino procurator, siue pro parte sit falsus, quia excedit mandatum siue ex toto, vt hic, & ff. de nou. oper. nunc. l. cum procurator. §. fi. & pro emptore. l. qui fundum. §. procurator. & ĵ. de noua. l. nõ abstulit. & §. de procur. l. si pretium. & l. si procuratore. § CASVS. De dolo & culpa non casu fortuito, tenetur procurator.

Iucipit, Si mãdati.

Auferre.

Concor. glo. in c. ij. super verb. restituimus in me. extrà de rest. in integ.

Procurator an teneatur de leuiſsima culpa.

P ¶ Et omnem culpam. § de dolo & lata culpa & leui tenetur secundum omnes, vt hic, & ff. eod. l. si procuratorem. §. dolo. & l. dolus. & ff. de re. iur. l. contractus. Sed secundum Ioan. & B. & Azo. etiam de leuissima culpa tenetur, vt hic. nam qui omnem dixit, nihil omisit. sed O. & M. contra: ut dices. ĵ. eo. l. in re. Nec obst. primæ opinioni, scilicet, de leuissima. ff. eod. l. idemque. in princ. vbi dicit nihil amplius quam bonam fidem. nam expone. i. nihil quod sit melius. nam nil melius est bona fide. Vel ibi emerat procurator, & omnia fecerat, & sola restabat traditio faciendi in qua sufficit bona fides, quę sit in traditione. Item nec ob. ff. de reg. iur. l. contractus. quia ibi non remouet quin de leuissima teneatur.

ADDITIO. Quod autem procurator teneatur de leuissima culpa, tenet Cy. hic post Iac. de Aren. & etiam Dyn. in ca. contractus. de reg. iur. lib. vj. & dicunt rationem esse, tacitam assertionem industriæ suscipientis mandatum, cum procurator propter solam industriam eligatur. ergo, &c. vt argu. ff. de ædil. edic. l. si quid venditor.

q ¶ Improuisum. § nisi specialiter conuenit, vt & § de pig. actil. quæ fortuitis. & de neg. gest. l. negotium. & §. commo. l. j. Vel nisi culpa præcedat casum: vt ff. cõmo. in rebus. & l. si vt certo. §. sed interdum. Item nisi fuerit in mora, vt ff. depo. l. si in Asia. §. fin.

S I secundum. § CASVS. Titio & Seio pecunia tua equos comparasti: uel in solutum a debitore, tuo accepisti, & alteri eorum de uoluntate utriusque tradidisti, vt tibi restituatur quod nomine equorum à te

Universidad de Deusto Biblioteca

proficiscebatur, mandati eos habebis obligatos.

a ¶Tua pecunia.} comparatos illorum mandato. sic & ff.eod.l.si fundum.& l.qui negotia. §.fin.
b ¶A proprio.}scilicet, tuo subaudi.
c ¶Placitis.} id est, restituatur tibi quod eorum nomine à te fuit profectum. Sed nonne videntur illi mihi mãdare de re mea vendẽda eis: & sic non valet: vt j. ti.j. l.j? Respond. imò de aliena, vt eam eis acquiram quod feci. ex quo facto nihil abest.

pecunia [a]comparatos, vel in solutum a proprio, [b]debitore tibi traditos, vni de his vtriusque voluntate dedisti: ad parendum placit[c] eos mandati iudicio conuentos bona fides vrget.

Ista lex licet sit breuis, habet tamen materiam opulentam: & quia breuis est, seipsam summat. Bal.

¶Idẽ AA. Precutio. LEX XV.

MAndatum, re integra, domini morte finitur.[d]

Si mandatum non impletur, ad interesse agitur. h.d. Bal. & Sali.

¶Iidem AA. Vranio. LEX XVI.

AD comparandas merces data pecunia, qui mandatum suscepit, fide rupta, [e]quanti [f]interest mandatoris, tenetur.

¶Iidem AA. Gorgonio. L. XVII.

SAlarium incerta [g]pollicitatione promissum peti [h]non potest.

Licet contractus principalis sit stricti iuris: accessorius tamen pot esse bonæfidei, & ueniunt usuræ. Bal. Vel sic: Mandator ab eo pro quo intercessit, non tãtum quod soluit repetit: sed ẽt usuras ex mora. hoc dicit Sal. Vel sic: Qui mandat aliquid mutuari, si soluit mandatario, repetit ab eo cui mutuum est factum, pro quo uidetur mandator intercessisse. Paul. de Cast.

¶Idẽ AA Tusciano. LEX XVIII.

POst solutionem [i]a se factam qui dari mutuò mandauit, ab eo pro quo intercessit, vel successoribus eius, quod solutum est, etiam cum vsuris [k]post morã reddi rectè postulat.[l]

al. Precario.

MAndatum. } CASVS Mandasti mihi vt fundum tibi emerem: antequam arrhas donarem decessisti: an expiret mãdatum quæritur? Dicitur quòd sic.

d ¶Finitur.}vt insti.eo. §.item si adhuc. & ff.de solu.l.fin. Item not. re integra: alias enim secus: vt ff. de inst.l. si quis mancipiis.§.eius.&ff.de arb.l.arbiter. Sed quãdo dicitur res integra? Respon. in causis ante litis contestationem: vt ff. de iurisdi. om. iudic.l.& quia in negotiis autem potest quæri, an inceperit aliquid, vel paramenta fecerit: vt patet.ff.de pol.l.j.§.cepisse.&de cond. ob causam. da.l.si pecuniam. in prin. Extũc ergo reuocari nõ potest: ne ei sit suum officium damnosum, vt ff.de fur.l.si seruus communis. §.quod verò. Item licet mandatum morte finiatur (vt hic dicit) tamen si ignorans mandatarius eum mortuum, re adhuc integra aliquid fecerit: potest agere contra hæredem, ne iusta & probabilis ignorantia eum damno afficiat: vt instit.eod. §.item si adhuc.& ff eod. l. inter cætera princip. Item quod hic dicit est verum: nisi sit tale mandatum quod suscipiat initium à morte testatoris: vt de sepulchro: vt ff eo.l.si verò.§.fin.

al.& CC. Vzando.

Mandatum cũ finiatur re integra qñ dr res integra.

al.& CC.

Incertæ pollicitationis.

AD comparandas.} CASVS Si mandaui tibi vt ex pecunia mea merces emeres. nec emeris, si pecuniam in vsus tuos conuertas, quanti mea interest iudicis mandati mihi condemnaberis.

e ¶Rupta.]quia carius emit quam potuerit: vel etiam in suam vtilitatem conuertit.
f ¶Interest.}quanti.s.tũc cum agitur interest. nam si nil interest, nil agitur, licet aliquando interfuerit: vt ff.e.l.si procuratorẽ. §.mandati. secus in argentario vbi sufficit semel interfuisse: vt ff.de edendo.l.vbi.§.j.& similiter secus in eo, qui promisit iudicio sisti.ff.si quis cau.l. qui autẽ.h.fi.

SAlarium.} CASVS Pro expediendis negotiis meis promisi salarium: sed incertum: dicendo sic: remunerabo laborem tuum, nunquid tale salarium peti potest, quæritur: Respon: quòd non.

g ¶Salarium incerta.}re & genere, nam si re tantum, valeret: vt promissio equi in genere secũdum Ioan. Item si dixero, faciam te militem, non est incertum secundum Io.
h ¶Peti non potest.}sed solutum retineri. potest. & ꝙ dicit pollicitatione: ideo dicit, quia si esset in stipulatione deductũ (licet incertum) forsan posset agi ex stipulatu secundum Hu. sed Azo dicit etiã tunc non valere: & de pollicitatione ideo dicit: quia salarium plerunque offertur à domino nulla interrogatione facta: sed subito dicit dominus ita, & ita faciam tibi. & qua actione petatur salarium, dixi. s. eo.l.j.

POst.} CASVS Mandasti Titio vt mutuaret. x. Sempro. soluisti Titio illa. x. tam Sempronium quam eius hæredes ad sortem & ad vsuras ex mora act. mandati conuenire poteris.

i ¶Post solutionem.} Mandator soluit & conuenit eum cui mutuari mandauit & eius hæredes. & quod dicit, post solutionẽ, scilicet non ante, nisi in casibus vt dixi. s.eo.l. si pro ea.
k ¶Cum vsuris.}ex mora vel communi iure debitis: vt in bonæfidei iudicio: vt ff.eo.l.si verò non re.§.si mihi.& j.eo.l.j.& j.proxi.& s.depo. l.ij. Sed contrà.ff.eo.l.inter §.præterea. vbi dicit nihil plus venire, nisi quod soluit. sed ibi supple, nisi ratio vsurarum emergat: vt hic.
l ¶Postulat.}actione mandati.

PRetij rerum.} CASVS Mandaui tibi vt res meas venderes, & stipulatus sum vsuras vltra legitimum modum, puta tres solidos pro libra: & pignus dedisti: & vendidisti res meas: ad pretium mihi teneberis, & ad vsuras legitimas, & pignora vltra legitimum modum vsurarum non tenebuntur. Viuian.

m ¶Pretij rerum.} Iacepisti res uendendas à me, reddes pretium & vsuras legitimas, non vltra: licet in mora fueris vel in stipulationem sint deductæ, & licet pignora ꝓ his sint obligata, quia non valet quod sequitur ex eo vt ob id, vt s. de le. & constit.l.non dubium.

SI contra.} CASVS Habebam causam cõtra Titium ad c. conueni tibi dare illorum .c. l. vt esses procurator meus in causa, fuisti .. an iudicio mandati agere possis ad l. quæritur? Dicitur ꝙ nõ. & hoc in prima. Si verò mandatum gratuitum suscepisti & impendisti, repetes. Viuia.

n ¶Redemisti.}partem dimidiam litis paciscendo secundum quosdam vel quantamcunque quotam, vt diximus supra de postul.l.si q. redemisti dico, modica pecunia data vel nulla, sed ideo quia procurabas eius causam fecisti tibi conueniri. Et not. contra licitum. nec enim licet procuratori vel aduocato, vt supra de procu.l.litem. & ff.eo.l.si remunerandi. §.fin.ff.de pac.l.sumptus.
o ¶Frustra petis.} Quid autem si de tuo impendisti, & vtiliter? Respon. nihil repetis ex pacto de quota parte litis facto pro expensis, vel actione mandati informata, licet incontinenti fuerit pactum factum de quota litis: quia illicitum pactum non informauit. nec etiam officio iudicis, quod super illicitis non est implorandum: nec actione negotiorum gestorum. & hoc probatur ex eo quod subiicit, quòd si gratuitum, &c. Quidam tamen dicunt contra; nam dant ei negotiorum gestorum pro expensis quatenus vtiliter impendit.
p ¶Postulas: } vt ff.eo.l.si quis alicui.§.fi. & s.eo.l.j.

IN re. CASVS Mandaui tibi vt gereres negotia mea: recepisti mandatum: si dolum adhibuisti in gerendo, non solum in pecunia ad interesse mihi condemnaris, sed efficieris infamis: quia suas res potest quilibet administrare prout vult, alienas aũt nõ nisi cautissimo officio. Viu.

q ¶In re mandata.}id est, in negotio mandato.
r ¶Solum.}scilicet, est periculum.
s ¶Certissimum.}imo cum contineat interesse: vt ff.eod.l.si procuratorem.§.mandati. continet incertum: vt & actio præscriptis verbis dicit hoc respectu incerta: vt j. de re.permu.l.rebus. Sed dic.i. certissimum est actionem mandati dari. vel etiam est certissima inspecto fine: quia iudex certificat: vt insti.de act. §. curare.
t ¶Existimationis.}id est, famæ. sic accipitur. ff. de var.cog.l.penul. damnatus ergo mandati directa est infamis: vt hic, & ff. de his qui no. infa.l.j. §. qui pro socio. & l. furti. §. mandati. ADDITIO Intelligas hoc quando est damnatus propter dolum suum: secus verò si propter culpam esset damnatus: vt dicit gl. in d.§ qui pro socio.
v ¶Arbiter.}scilicet, existens, id est, dispositor. propriè enim non potest arbiter quis esse in sua re: vt ff. de arbit.l.pen.& est simile huic. ff. solu.ma.l.etiam.§.licet,
x ¶Ex proprio }quædam enim facimus inuiti: vt ff. de act. empt.l.Iulianus.§.idem celsus, quædam nec volentes facimus, vt testamentum si sumus minores.xiiij. annorum: vt instit. qui non est permis. fa. testam.§. præterea.& ad idem insti. de iis qui sunt sui vel alie. iur. §.fi.

Exacto

Vsuræ ultra licitum modum non possunt deberi, etiam si per stipulationem fuerint promissæ, uel pro eis datum fuerit pignus. h.d. Pau. de Cast.

¶Iidem AA. Eugenio. LEX XIX.

PRetij [m]rerum distractarũ, quas vænales, præcedente mandato, acceperas, vltra licitũ vsuras ex stipulatione, uel mora præstare (licet pignora data probent) compelli non potes.

Illicitum salarium non potest peti, nec ẽt sumptus quos in lite improba quis fecit h.d. Bald. Vel sic: Ex pacto de quota litis nil pot Procurator petere: sed si tale pactum non fuit: bene potest petere expensas factas de suo. h.d. Paul. de Cast.

¶Iidem AA. Epagatho. LEX XX.

SI contra licitum, litis incertũ [n]redemisti, [o]interdictę conuentionis tibi fidem impleri frustrà petis. Quòd si gratuitũ mandatum suscepisti, secundum bonã fidem sumptus rectè postulas.[p]

Condemnatus mandati directa, dicitur infamis: quia licet qu's in re propria sit moderator & arbiter, non sic in rẽ aliena. h.d. Bal. Vel sic: Condemnatus in actione directa mandati efficitur infamis: ideo consulitur procuratoribus ut sint dil gentes non negligentes. h.d. Salic.

¶Imp. Constantinus A. Volusiano P.P. LEX XXI.

IN re [q]mandata non pecuniæ solum, [r]cuius est certissimum [s]mandati iudicium, verum etiã existimationis [t]periculum est. Nam suæ quidem quisque rei moderator atque arbiter, [v]non omnia negotia, sed pleraq; ex ꝓprio [x]animo facit. Aliena vero nego-

a ¶Exacto.}id est, exactissimo, secundum Io. & B. sic Inst. qui mo. re contrahi. ob.§.item his. venit ergo secundum eos in actione mandati etiam leuissima culpa. s.eo.l. à procuratore. & arg. inst. loca §.fin. sicut ibi, Saturnia sancta dearum. i. maxima siue sanctissima. alias secundum M. distingue vtrum gratia mandantis tantũ interueniat mandatũ, & tunc præstabitur dolus & lata culpa tantùm. an mandatarij tantum. & tunc leuissima sicut in commodato distinguitur. ff. commo.l. si vt certo. §.interdum.& l. in rebus.
b ¶Geruntur.}id est, ge debent.
c ¶Neglectum.} cum cepit facere, & destitit. Ioan.
d ¶Declinatum.] cum ab initio cõmisit. Vel pone econtra secũdũ Azo. & vtroq; dicto vel vtrunque ponitur pro eodem.

PEr diuersas.} CASVS Olim si aliquis habebat actio. aduersus aliũ, & dubitabat aduersus eum mouere act. poterat vendere alicui: ita ꝙ is vel data modica quantitate pecuniæ, vel nulla, ageret. vnde multa mala per talem cessionem contingebant. Statuit igitur Imperator Anastasius, quòd nullus talẽ act. vendat. quia præsumitur ꝙ sit simulata, & non vera venditio. redimens ergo litẽ quæ est. c. pro. xx. non poterit agere nisi pro. xx. & vsuris. in quibusdam tamen contractibus potest fieri cessio, puta inter cohæredes. potest enim vnus alij cedere act. Itẽ si creditor acceperit à suo debitore nomen sui debitoris in solutũ, aget iure cesso. vel si patiatur creditor controuersiam super pignoribus sibi obligatis potest petere vt debitor cedat ei act. vel si patiar act. à non domino super re quã possideo: possum petere vt mihi cedatur ius fructuarij vel superficiarij: vt sic possim me tueri aduersus verum dominum. vel sic: Si possideo rem in emphyteusim: possum petere vt dominus mihi cedat act. suam. Item legatarij possunt petere sibi fieri cessionẽ ab hærede. In vltima parte dicit, quòd si titulo donationis cedatur actio, bene tenet cessio.

Dispositio huius legis & sequ. non obseruat in Gallia, nisi in cessionib. nominum uel actionũ ad mobilia uel noia cõpetentia.

al. diuersas.

Eas,

Hoc etiã prohibet papa. in ca. sedes apostolica. cũ glos. super verbo, liceat. extrà de rescript.

e ¶Per diuersas.]In primo casu fuit simulatio. In secundo præsumitur. à secundo quatuor excipiuntur.
f ¶Inhiantes.}i. insidiantes. sic & j. de præscrip. xxx anno. l.j. in prin.
g ¶Properare.}modicũ dando pro cessione faciẽda: vt j.l. ꝓx. in prin.
h ¶Litigatorum.}debitores puta.
i ¶Vexationibus.}iu plus petendo.
k ¶Cum certum.] audacter hoc dicas, cùm certum &c. dic certum præsumptione iuris: vt ff de probatio.l.cùm de indebito. & ff. de alie. iud. l.item si res.§.fin.& l.seq.& l.fin. non tamen statur huic præsumptioni, nisi aliàs probetur simulatio.
l ¶Pro indubitatis.} dicũtur indubitatę in quibus aduersarius non negat. alias est dubia ꝑ negationẽ: vt j. qui. ad lib. procl. nõ licet. l.ij. & iij.
m ¶Iura sua.}id est, sibi debita, & largè pone vendicare vt etiam contin at actionem personalem.
n ¶Velle.}id est, magis præsumitur quòd ei commiserit, vt quod cõsecutus fuerit, partim reddat, & partim retineat. Vel dic quem cedere prędicto modo minori pretio.
o ¶Conamen.}scilicet fictitium.
p ¶Dubium.}præsumptiue.
q ¶Cessiones.}pro nihilo vel modico factas: dolo, vel fraude. vel simulatione aliqua.
r ¶Solutarum.}No. in hoc fortè est vis, vt sit necesse pretium solutum: vt s. de rei vend.l. quoties. Item hoc de vsuris videtur corrigi. infra. l. pro xi. sed dic vt ibi.
s ¶Venditionis.} quæ si vera esset, valeret cessio: vt per totum tit. de hær. vel act. vend. sed hic loquitur secũdum Azo. & bene, cùm paruã pecunia emit & animo vexandi, quare solum quod dedit, repeti permittit hæc lex. secus cum iusta causa fit cessio, & non animo vexandi.
t ¶Insertum.}scilicet, pro tota actione.
v ¶Contingit.}quãdo agunt familiæ erciscundæ: vt j. de lit.l.fi. in fin. & ff. fam. ercisc.l. plane. licet ꝓ hac cessione detur minus quam cessio fit.
x ¶Et iis.} cessionibus, exceptis quascũq; creditor. s. accipit pro debito quod est. j. & cum nomẽ sui debitoris, & plus debentis, à debitore suo accipit in solutum. Vel dic creditor cedit actionem fideiussori & minus soluenti: vt ff. de fideiussori. l.si fideiussores.§.idem respond. Vel tertiò pone ꝙ rem tuã quam possideo, obligasti Titio creditori tuo, & ego facio mihi cedi ius suum pro minore pecunia quã ei debeatur in illam rem vt sim contra te tutus: & secundum hæc duo exẽpla accipit, id est facit. sic. ff. de dam. infec.l. Proculus. Vel pone quòd ille qui nomine meo est stipulatus cum mandato vel sine mandato, mihi cessit.
y ¶Is qui res.] Hoc est aliud exẽplum vbi tenet cessio, puta accipit quis pro re quam possidet ius emphyteuticarij vel fructuarij, vel superficiarij, vel similis; vt tueatur se à domino: licet valeat plus vel minus quod dat cedenti, quam illud in quo vult se munire. Vel dic cum timerẽ domui meæ ruinam ex domo tua, accepi à te ius quod habes in domo tua, puta rei vendicationem: dedi tibi minus quam valet ius cessum. quod nõ placet: qa verbis tãtum fit hæc expositio. Vel tertio in re quam possideo habes publicianam: impetro à domino vt cedat mihi ius dominij, modicum sibi dando: vt contra te tuear me: vt ff. de publi.l.pen. & fi.

Aliquas.

Hic not. Sali. quòd casus singulares & excepti, ob identitatẽ rõnis, extẽdunt ad similes. de quo pũcto uide post alios Dec. in l.j. ff. de reg. iur.

al. quã q.

Inspectis.

Immutatione.

tia, exacto [a]officio geruntur [b] nec quicquam in eorum administratione neglectum, [c] ac declinatũ [d] culpa vacuum est.

Ex paruitate pretij cessio actionum præsumitur simulata, & est inualida, nisi usque ad concurrentẽ quantitatẽ eius pretij numerati. Fallit in casibus hic expressis, & similibus candẽ rationem habentibus. Si autẽ cessio non sit facta contemplatione pretij, sed ex mera, & pura liberalitate: efficaciter transeunt utiles actiones secundum tenorem directarum. h.d. Bald. & est singularis lex secundum Pau. de Cast.

¶Imp. Anastasius A. Eustachio PP. LEX XXII.

PEr diuersas [e]interpellationes ad nos factas, cõperimus quosdam alienis rebus, fortunisq; inhiantes [f]cessiones aliis competentium actionum in semetipsos exponi ꝑperare: [g]hocque modo diuersis [h]personas litigatorũ [i]vexationibus [k]afficere; cum certum sit pro indubitatis [l]obligationibus eos magis, quibus antea suppetebãt, iura sua [m]vindicare, quã ad alios ea transferre velle.[n]

Per hanc itaque legem iubem[o] in posterum huiusmodi conamẽ inhiberi: nec enim dubiũ [p]est redemptores litium alienarum videri eos esse, qui tales cessiones [q]in se confici cupiunt: ita tamen, vt si quis datis pecuniis huiusmodi subierit cessionẽ, vsque ad ipsam tãtummodò solutarum [r]pecuniarum quantitatem, & vsurarũ eius actiones exercere permittatur, licet instrumento cessionis, vendi[s]tionis [t]nomen insertum [v]sit: exceptis, scilicet, cessionibus, quas inter cohæredes pro actionibus hæreditarijs fieri contingit: [x]& iis [y]quascũq;, vel creditor, vel is, qui res aliẽas possidet, pro debito, seu rerum apud se constitutarum munimine, ac tuitione accepit: necnon [z]iis, quas inter legatarios seu fideicõmissarios, quibus debita [a]vel actiones [b]seu [c]res alię relictæ sunt, pro [d]his fieri necesse sit. Nulla etenim tali ratione [e]intercedente, redemptor (sicut superius declaratum est) magis [f]existit, qui alienas pecuniis [g]prę stitis subiit actiones. Si autem per [h]donationem cessio facta est, sciãt omnes huiusmodi legi locum nõ esse, sed antiqua iura esse seruãda: vt cessiones tam pro exceptis, [i]& specialiter enumeratis, quàm aliis causis factæ seu faciendæ, secũdum actionũ quæcunque cessæ sũt vel fuerint tenorẽ, sine quadã imminutione obtineant.

Hæc est nota. lex quæ uenit ad præcedentem declaratiuè. & hoc intendit in summa. Si actio est pro parte uendita, & pro parte donata, præsumitur cessio simulata. idem si solus titulus donationis sit appositus, tamẽ clam aliquid sit datum nomine pretij. His ergo casibus cessionarius non agit nisi quatenus re ipsa persoluit. cedẽs etiam propter suam fraudem actione priuatur. & licet de rigore ista sanctio deberet retrò trahi: tamẽ de æquitate non trahitur retrò: sed ad futura tantùm porrigitur. hoc dicit not. secundum Baldum.

¶Imp. Iustinianus A. Ioanni P.P. LEX XXIII.

z ¶Necnon his.}s. cessionibus: exceptis quas inter legatarios, &c. & pone pluribus legatum nomen. tunc enim & ipsi inter se cedunt actiones minimo dato, & ab hærede petunt sibi cedi directam.
a ¶Debita.}id est, actiones personales, vt dixi modo in exemplo.
b ¶Vel actiones.}scilicet, in rem.
c ¶Seu res.}scilicet, hęredis: nam si testatoris, non esset necesse cedere legatario rei vendicationem, cùm statim ab adita hæreditate dominus fiat: vt j. communia de leg. l.j.
d ¶Pro his.}scilicet, relictis.
e ¶Ratione.}id est, non intercedente aliquo prædictorum casuum exceptorum.
f ¶Magis.}quam verus actionis emptor,
g ¶Pecuniis.}paucis ab eo cui facta est cessio illi. s. qui cedit. Alij dicunt econtra præstitis à cedente illi cui fit cessio: quod non placet.
h ¶Per donationem.}scilicet, veram.
i ¶Quam aliis causis.} Lex ista videtur sibiipsi contraria. si enim valet cessio & in exceptis casibus, & aliis: ergo in omnibus: ergo male dixit in princ.l. non valere. Dic ergo hic loqui de non simulatis, puta ex causa donationis. secus autẽ in simulatis, quæ non valent: vt s. dixit. Sciendum est ergo ꝙ simulata est cessio, cùm id agitur inter cedentem & eum cui ceditur, ꝙ omne lucrum & emolumentum ad cedẽtem referatur: sed simulatur contrariũ. s. quòd debeat pertinere ad eum cui fit cessio: & tunc non valet. vt s. plus valere quod agitur. per totũ Si autẽ sit dubiũ an sit simulata vel non: præsumitur simulata ex paruitate pretij. Nam non est verisimile ꝙ pro tã paruo pretio sit facta cessio. ar. ff. de transac.l. cũ hi. §. modus. licet ad dolum arguendum hoc nõ sufficiat: vt j. de rescin. vẽ. l. dolus. & dic non agit, nisi intantum quantum dedit: vt s. hac. l. ij. rñ. pro residuo autem agit qui cessit; aliud tamen est sibi est pro parte vendita

Placet Sal. reprobata glo. in l.1. j. com. de leg. quæ vult contrarium.

Cessio quã simulata dicatur.

Cessio actionis ex quibus psumatur simulata.

&

& pro parte donata: vt j.l.proxi.secundum Io.& Azo. Sed quantum pretium dicitur modicū? R n. forte quando nec dimid. a cōtine actionis; vt j.de resein.ven.l.ij. Vel dic quādo deducti; expēsis,& labore, & pretio, adhuc plus satis valet actio ex qua fit cessio. Itē præsumit simulata si nō reperitur nomē cōtractus, ex quo fit cessio in cessione; vt s.hac eadē.l.iu nunt ibi: licet instrumēto, & sic forte cōtinetur, ille cess. t illi actionē suā contra illum vel similia r. Si verò nomē cōtractus ibi continetur, nō psumitur simulata. nec obstat s.ibi licet instrumēto &c. nam itellige q primò debeat fieri instrumētū vēditionis vel donationis, & postea subseq. cessio; vt nō videatur fraus facta. hic autē fuerat prius cessio facta, & posteā instrumentum cōtractus: & ideo aliud est. Vel verius titulus deficiens facit simulatam, sed assistens nō facit non simulatā, si aliud sit quod faciat simulatā, vt paruitas pretij, & hoc casu nō amittitur actio, sed agit qui cessit: cū cessio nō tenuerit: vel ex paruitate pretij erat simulata. Item tertiò præsumitur simulata si actio fit iusto pretio pro parte vendita & pro alia parte donata: & hic agit is, qui emit in tantū quantū dedit: in residuo nullus agit, nec is qui cessit, nec is cui ceditur: vt j.l.prox. licet aliud fit cū modica pecunia data pro dotali actione, facta est cessio: vt modò dixi: sed in casibus non præsumit simulatio quantumcunq; pretiū datū sit pro cessione, qui hac lege cōtinētur. & distingue, hic: vt s. ne liceat po.l.j.

Pretium in cessione quando dicitur modicum.

† Concor. cum hac l. c.ij. cū glo. ij. extra de alien.iudic. mutā. causa.

r Est de mēte Salic. in fin. iij. col. q a cessio debet habere proprium titu.

† Cōsequatur quisquā quæ præstitit.

† Hoc.

f ¶ Partem. } hic tangit tertium casum quem. j. apertius declarabit.

g ¶ Non aduersamur. } imò consentimus: vt s.l.proxi. in fine.

h ¶ Si quis. } scilicet, creditor.

i ¶ Occulte. } quia alias non erat donaturus, nisi aliā partē emisset: sed hic tacebat, & sic redit ad primū, vt aliquid addat.

parte, nisi aliā donatarius emeret. similis color. j. de nat lib.l.lege. in fin.

ABAnastasio † diuæ memoriæ principe iustissima constitutio conscripta est, a tam humanitatis quam beneuolentiæ plena: vt ne quis alienum subeat debitum cessione in eum facta: & ne amplius à debitore consequatur ijs, † quæ præstitit b cessionis auctori: exceptis quibusdā casib9, qui spāliter illa sanctione continētur. ¶ Sed cū ij, qui circa lites morantur, c eandem piā dispositionē in sua natura remanere minimè concesserint, inuenientes machinationē vt partē quidē debiti venditionis d titulo transferant in alium creditorē, reliquam autē partem per coloratā e cedāt donationem: generaliter Anastasianæ constitutioni subuenientes, sancimus nulli licere partē quidē debiti cedere pecuniis acceptis, & vēditione actionum habita, partem f aūt donationis titulo videri transferre: sed si voluerit debitum totū purè donare, & per donationē actiones transferre: nō occultè, nec p artes clādestinas pecunias suscipere, publicè aūt simulatam donationē celebrare, sed vndiq; puram, & non dissimulatam facere donationē. huiusmodi enim cessionibus non aduersamur. g ¶ Si quis h aūt occultè i aliud quidē agere conat, & pecunias pro parte accipit, & uēdit particulatim k actiones, partē † autem donare simulat, vel ipsi, † qui emptionem † actionis partim † subit, vel forsitā alii per suppositam personam: (quia & hoc sępiùs perpetratū esse didicimus) huiusmodi machinationem penitus amputamus, vt nihil amplius accipiat, quam ipse vero contractu re ipsa persoluit: l sed omne quod superfluum est, & per figuratam donationem translatum, inutile esse ex vtraque parte m censemus: & neque ei qui cessit actiones, neq; ei qui eas suscipere curauit, aliqd lucri, vel fieri, vel remanere, vel aliquam contra debitorē, vel res ad eum pertinentes, esse vtriq; eorum actionem. ¶ Sed & si quis donationem quidem omnis debiti facere assimulauerit, vt uideatur esse tota donatio, aliquid autem occultè susceperit: & in hoc casu tantummodò exactionem sortiri eius quod datum esse comprobetur. & si hoc n à debitore persoluatur, nulla contra eum vel substantiā eius ex dissimulata donatione oriatur molestia. o Et iustum quidem fuerat hoc remediū debitoribus ab Anastasianis temporibus impertiri, ex quibus etiā lex data est, quam homines astutè † lacerādam esse existimauerunt. Sed ne uideamur in tanta temporū nostrorum beneuolentia aliquid acerbiùs admittere: in futuris post præsentem legem casibus hæc obseruari censemus, vt † omne quod cōtra legem Anastasianam excogitatum est, hoc in posterum nostro perfruatur remedio.

k ¶ Particulatim. } id est, partem actionis.

l ¶ Persoluit. } & etiam vsuras: vt s.l.prox. circa princ. quę est contra. Vel hæc corrigit illā: vel verius, his trib9 casibus tantum sorte petit. s. quando pro parte vēdidit, p parte donauit alicui directò. Item quando p interpositam personā: vt hic. Item qū aliquid occultè dat, vt ex causa donationis tota sibi cedatur: vt j. px. §. at superior, quādo modicū assignat p cessione tota facta p illo modico pretio: tunc & pretiū & vsuras petit emptor, vt ibi.

m ¶ Vtraque parte. } s. cedentis & eius cui ceditur. sic & in possessione furioso tradita: vt ff. de acquir. poss.l. quod meo. §. si furioso.

n ¶ Et sic hoc. } s. quod verè solutum fuit.

o ¶ Molestia. } ex reliquo.

† Partim. † Qu dem. † Emptione. † Partem. † Astuté. † Et.

r Adde hic etiā q priuilegiū fori inhærens iuri cesso in cessionariū transit, sed non si hæreat cedenti. Sali. in fi. col.

¶ Addas post Bar. hic psumi etiā cessionem simulatam, quando pretiū p quo facta est cessio non apparet in veritate solutū: hoc secundū eū innuitur in hoc tex. iūcta gl. in verbo. solutarū. §.& j.l.proxi. ibi, vero cōtractu r: ipsa persoluit. ex quo concludit secūdum eundem nō sufficere si in instrumēto cessionis cedēs sibi solutū esse cōfiteatur, nisi reuera sibi solutū probet. quod verum est quātū ad eū cōtra quē cedit: sed cōtra ipsum cedētem noceret illa cessio z.

ABAnastasio. } CASVS. In superiori lege statuit Imperator Anastasius vt nō fieret vēditio actionis, q dubia erat: sed q a quidā volētes peruertere sensum illius legis pro parte vendebant: hoc prohibet Iustin. dicēs q ille cui cessa est actio, sic non potest agere, nisi pro ea quātitate quam dedit: pro residuo fiet cessio inutilis: quia nec ille qui cessit pōtagere, nec ille cui cessa est. Si verò ex causa donationis vellet cedere quis act. bene posset. in futuris negotiis non in præteritis locum habet hæc lex. Viuian.

a ¶ Conscripta est. } de l. superiori dicit.

b ¶ Præstitit.] pro tali actione cedenda.

c ¶ Morantur. } qui omnia mala nouerunt; vt in auth. de exhib. §. illud quoque. collat. v.

d ¶ Venditionis. } iusto pretio factæ.

e ¶ Per coloratam. } quare dicit coloratā cum verē & iusto pretio vendebat partē, & mera liberalitate aliā partē donat? R n. quia non donaret

Si seru9 extero se emi mādauerit.

TITVLVS XXXVI.

¶ Hæc lex consueuit difficilis reputari, & in materiam seruorum est quotidiana, & h.d. Si seruus de se emendo mandat extraneo, mandatum in suis finibus stans non parit actionem aliquam. Si autem mandato fungat contractu emptionis subsecutiuè: actio orit de æquitate non ex solo mādato, sed emptionis cooperante contractu: & mandatarius idemque emptor soluendo pretium de peculiaribus nummis, sibi administratis a seruo, non liberatur a pretio: ideo nihilominùs pōt ad pretium conueniri: non tamen ad rem et pretium, contradictione obstante, q nō sinit produci duo contradictoria ad effectum. h.d. not. secundum Bal. Vel sic: Mandatū serui mandantis se extero emi, est inualidum ab initio: sed conualescit emptione secuta ex postfacto: & non liberatur mandatarius soluendo nummos peculiares domino, sed domino daī electio, agat mandati ut seruū cōsequatur: uel ex uendito ut pretiū ei detur: utranque tn̄ actionem non potest cumulare obstante contrarietate. h.d.

¶ SI SERVVS EXTERO SE &c.

¶ Audisti generaliter. s. de mādato. nunc audi specialiter ī quodā casu. Legem vni cam diuidit in quatuor par. s. cū seruus extero se emi mādauerit. Et not. quatuor dici in hac lege. s. an fuerit utile mādatū. Itē an actio det ipsi dño ex uēditione, licet mādatū sit inutile. Itē an solutio nummorū peculiariū liberet emptorē. Itē an agat de ancilla & de pretio. In primo dicit nullū esse mādatū. In secūdo dari dño actiones ex uēdito. In tertio q emptor nō liberat. In quarto de utroque agi nō posse. dic ergo si seru9 extero, etc.

¶ Impp. Diocletian. & Maximian. AA. & CC. Dionysiæ.

LEX VNICA.

SI seruus extero p

SI seruus extero. } CASVS. Seruus mandauit Titio de se emendo. & manumittendo. Ex isto themate tres eliciuntur quæstiones. Prima est, an valeat mādatum? rn̄. q non. nec inspecta psona serui, neque domini. serui non: quia cum liber homo de se emēdo ñ posset mādare, multò minus nec seru9 ex persona sua. dñi nō: q a qui mādat rem suam à se emi, inutiliter mandat: quia cū mādat de emendo, à seipso videtur emere: sed nulla est emptio suæ rei. Secundò quæritur, an ex tali mādato dñs habeat actionē mand., vt sibi reddatur seruus. Vel habeat actionē ex vēdito ad cōsequēdū pretiū? R n. q mandati. Tertiò quærit an emptor soluendo nūmos peculiares, liberatus sit? Dicitur q nō. Quartò quæritur, an possit intentare vtranq;? Dicitur q non: quia contrariæ sunt: quia per actionem manda. cōsequeris seruum: per actionem ex vendito, pretium eius. & sic emptor tenebit seruum: sed ista non possunt simul stare vt consequaris pretium, & consequaris seruum.

p ¶ Extero. } per hoc quod dicit extero, intelligas quemlibet alium à domino & à seruo.

p ¶ Extero. } Exterum siue extraneum dic omnem præter dominum.

Sed quid

Sed quid si domino mandat? R n. non valet: quia à seipso non potest emere. Item nec ab alio rem suā, vt ff. de contrahen. emp.l. suę rei. Sed quid si seruus pluriū vni dominorū mandet de se emendo ab alio? Item quid si rem vnius mādet alij emere? Videtur q valeat: vt ff. de accep.l. an inutilis. §. accepto. Sed puto quod nō, cùm nec si extraneo mandet valeat: vt hic dicit. s. de se emendo.

Seruus si mandet domino suo de se emēdo nihil valet.

a ¶ Mandauerit. } liber non posset hoc mandare multò minus seruus.

b ¶ Non potest. } s. de se emendo: & sic multo minus seruus: vt hic, & ff. quibus ad libe. procla. non licet.l. penu. in princ. & de liber. caus.l. ordinata. §. si is. Item aut dices tenere mandatum secundum ius naturale, quo est liber. & sic nō valet, cum nec liber mādet: vt dixi. Item secundū ius ciuile pro nullo habetur: vt ff. de re. iur. l. quod attinet.

c ¶ Qui mandat. } cum idem inueniretur venditor & emptor, quod esse nō potest: vt ff. de rerum permu.l.j.

d ¶ Inutiliter. } quia iam sequeretur quod idem esset venditor & emptor. in casu tamen valet, vt in creditore qui possidebat pignus. ff. man.l. si mandauero. ij. §. si qui.

e ¶ Ratione. } s. æquitatis. quæ præualet rigori iuris: vt s. de iu.l. placuit.

f ¶ Ex ipso mandato. } scilicet, solo, id est, per cō sequens de æquitate. Sed mādatum fit inutile: vel fit propter mādatum ex illo contractu.

f ¶ Ex ipso mandato.] nullo alio secuto. sed alio secuto. s. venditione: datur actio ex mandato, vt subiicit secūdum Io. Sic & aliàs vna stipulatio pstat alij robur: vt inst. de inuti. stip. §. alteri. Sed hic tanto plus, quia cum sequens causa s. venditio sit bonæ fidei: & præcedens causa mandati: facit sequēs, vt ex prima detur actio, quod in stipulatione nō est ita. & qd̄ hic subiicit propter mandatum, &c. cōuerte literam. i. ex mandato propter alium contractum. Similis conuersio literæ est. s. cōmuni diuid.l.j. Alij vt P. dicunt ex ipsa venditione dari mādati: vt hic innuit, pro quo est, quia & alias ex pacto incontinenti apposito, daī actio ex contractu præcedenti vel sequenti: vt s. de pac. inter empt. & vend.l. ij. Bul. etiam dicit ex se dari actionem mandati, scilicet, ab Imperatore viuo, cùm nō datur per legem ex dicto mandato. sed prima placet.

† Actionē.

Stipulatio vna aliam corroborat.

se mandauerit a emendum: quamuis nec ex persona serui (quia hoc liber mandare nō potest b) nec ex domini persona (quoniam qui mādat c vt a se res comparetur, inutiliter d mandat) consistere credebatur actio: tamen optima ratione, e quia non id agitur, vt ex ipso f mādato, sed propter mandatum ex alio contractu nascatur actio, domino qri placuit obligationem. † Si itaq; domino ignorante g emi te mandasti, ac te nummos subministrante peculiares, soluti h sunt: emptori minimè liberatio per huiusmodi i factum potuit perueniere. Nec tamen k si tradita, nec manumissa es, etiam mandati de ancilla, & empti m de pretio consequendo contrarias n actiones ei exercere concedi placuit. Sanè in illius arbitrio relictum est, vtrumne mancipium, o an pretium p consequi velit. cùm ex peculio quod eius fuit, solutio celebrata, obligationis vinculo emptorem liberare non potuerit. Subdita Kalend. Octob. Sirmij ipsis AA. Cos.

Pro socio.

TITVLVS XXXVII.

¶ Valet societas in qua unus pecuniam cōfert, alter operam. h.d. Bal. concor. Salic.

g ¶ Ignorante. } secus si sciret: quia tunc recipiendo suum pretium sibi imputat, & emptor liberatur. Vel dic secus si sciat, quia tunc sibi præiudicat in seruo, vt non possit agere mandati.

h ¶ Soluti. } tibi, scilicet, venditori.

i ¶ Per huiusmodi factum.] i. per huiusmodi solutionem. Nam emptor tenetur facere nummos accipientis: vt ff. de act. emp. & ven.l. ex empto. §. j. Sed quare non cōceditur vt ex peculio soluat sicut & vbi manumissus est si x. dederit: vt ff. de statul.l. statuliberos. §. & parui? R n. quia ibi voluit testator aliquid dari, sciens illū non habere aliud patrimonium, videtur permittere: vt & ff. de manum. testa.l. si quis locuples. & de condi. instit. l. quæ sub conditione. & j. de condit. inser.l. cum patrēfa. at hic nihil potest videri permisisse, cùm & mandatū à seruo emanauerit. Alij distingunt, an simpliciter mādat seruus se emi, an se emi suis nummis, & manumitti. Primo casu nō potest dare peculiares nūmos: vt hic. Secundo sic, vt in d.l. de statulib. quod nō placet, nam hic geritur contractus venditionis inter dominū & emptorē: vnde debet secundū cōmune ius facere nūmos capiētis, per d.l. ex empt. §. j. Sed in hoc casu esset tūc vis: quia primò non posset agere cōtra emptorē vt manumittatur: vt ff. de manu.l. iiij. §. si ab ignoto, nec alius forte nomine serui: at in secūdo ipse seruus cōstituit aduersus emptorem vt manumittatur: vt de iudi. l. vix. & etiam ipse venditor ratione affectionis, vt ff. mand. l. cum seruus. & pronunciatur liberādus, nō liber: vt ff. de man. l. iiij. in prin. & ff. de iud. l. q se.

Manumissus si x. dederit ex peculio est solvere pōt.

k ¶ Nec tamen. } hic mutat personam.

l ¶ De ancilla. } scilicet, consequenda: vt statim dices.

m ¶ Empti. } i. vēditi: vt & ff. de act. emp.l. veteres. cōtra. ff. de act. emp. & vē.l. ex empto. vbi dicit q iniquissimū est vt re & pretio careat. Acc.

n ¶ Contrarias actiones. } Dic q loquitur de actione mandati ad ancillam consequendā secundū Io. sicut & si emi asinum mandasset: & hoc innuit dictio consequēdo: quæ licet sit neutri generis cōcipit tn̄ fœmininū: & idē innuit posteā, cū dicit, vtrū ne mancipiū &c. Alia actio est ex vēdito ad pretiū, quæ sunt contrariæ: cùm per vnā auferat emptori seruus: per aliā apud eū remaneat. Et sic no. cōtrarias actiones nō posse quē exercere: vt j. de fur. l. j. Sed contra hoc, q dicit dari actionē mandati ad ancillā persequēdam. vt esse cōtra: q a cōtraria nō daī emptori cōtra me, vt recipiā si nolim. si ergo cōtraria nō daī, ergo nec directa: q a vltro citròq; esse solet: vt insti. de obl. quæ ex quasi cō. in princ. & habes hoc. ff. mā.l. seruus meus. Sed dic, esse solet regulariter. fallit aūt in hoc casu vt hic, & ibi dicitur. & in e. ti.l. potest. Alij vt P. dicūt mandati agi vt manumittatur, & tūc erit cōtrarietas, cū si & pretiū & q manumittāī consequereī vēditor, duplici dāno emptor afficeretur: qd̄ nō placet: q a aut nō interest mea rōne affectionis alicuius manumitti, & tūc nō datur directa mādati cū nō intersit, vt ff. e.l: si procuratorem. §. mādati. & sic non est cōtrarietas, cū non sit actio mandati: aut interest, & tūc vtraq; intenditur, nec sunt cōtrariæ, vt ff. mā. l. seruus. Præterea est cōtra Py. qd̄ sequitur sanè &c. Nā apertè dicit agi ad ancillam cōsequēdā, sed ipse dicit rei uendicatione. qd̄ nō placet. q a si rei vēdicatione ageret, aut est ptiū emptoris solutū, & sic agi non potest: aut si peculiare vel nullum, erit in emptoris arbitrio offerre pretiū, vt ff. mand.l. diligenter. §. ij. at hic dicit in venditoris esse arbitrio. Acc.

o ¶ Mancipium. } actione mandati.

p ¶ Pretium. } scilicet, actione ex vendito.

¶ Impp. Diocletianus, & Maximian. AA. & CC. Aurelio. LEX I.

SOcietatem, uno pecuniam q conferēte, alio operam, † posse contrahi, magis obtinuit.

† Dante.

¶ Ementes prædium communiter, uidētur tacitè contraxisse societatem tam rei, q̄ onerum supportandorum propter rem. h.d. no. secundum Bald. uel sic: Fundus emptus cōiter a duobus, utroque in possessionem inductō, communis efficitur: & pensiones solutę ab eorum altero, una cum pretio possunt peti actione pro socio. Salic.

¶ Iidem AA. & CC. Pantonio. † L. II.

CVm proponas r te prædium coniuncto † dominio s cum patrono † tuo comparasse, in possessionēq; tam te, quàm ipsum inductum: † iuris ratio efficit, vt dominium fundi ad vtrumq; pertineat. t Sanè quia pretium à te solo numeratum, u † & solēnibus pensitationibus cessante socio, satisfactum esse dicis; iudicio societatis id, quod eo nomine præstari oportuerit, consequeris.

† Pānonio. † Cōiūcto. † Patruo. † Deductū. † al. numeratum est.

¶ Societatis commoda transeunt ad hæredem. h.d. Bal. & hoc uerum, etiam si sit talis societas, quæ ad hæredem non transeat.

¶ Iidem AA. & CC. Victorino.

LEX III.

CVm in societate contra-

¶ PRO SOCIO.

SOcietatem. } CASVS. Titius cum Seio contraxit societatem vt Titius præstet operam Seius pecuniam: & lucrum esset commune. an sic contrahi possit societas quæritur? Dicitur quòd sic.

q ¶ Pecuniam. } in communi causa.

r Obtinuit. } q a sæpe opera alicuius p pecunia valet: vt insti. e. §. ij. & si partes adiectæ non fuerint, æquales in lucro & dāno spectantur: vt ff. e. l. si non fuerint. Sed qro, an ille qui pecuniā cōtulit, debeat habere capitale saluū in diuisione societatis. i. sortē, & lucrū tm̄ ex ea pueniēs cōicare Io. distinguit an ab initio sic dedit pecuniā vt cōicaret, an vt sua remaneret. In primo casu cōicatur. In secūdo nō. Quid si hoc ñ appareat? R n. in dubio psumitur cōicata: vt ff. e.l. j. §. fi. & l. ij. licet alia huius sit ciuitatis & quarūdā aliarū cōsuetudo. s. q in dubio non psumaī cōicata r. Itē qd si hic sors sit amissa, an tantūdē debeat reponere, & an sit cōmune periculū? rn̄. nō est cōe periculū vt ille q operā ponebat aliquid cōferat: sed finita est societas interemptione rerū: vt ff. eod.l. verum. §. intereunt. & circa pecuniam consueuit exhibere operā, quā modò nō habet.

Socius qui pecuniam solus contulit an debeat eam habere saluam in diuisione societatis. a Iacob. de Are. quē sequitur hic Cy. reprobando istā responsionem gl. dicit quod in dubio non præsumitur pecunia communicata: & idē saluam eā habere debet is qui eam contulit. Alioquī vt dicit hic P. sequeretur quòd pstans operam haberet lucrum & alius dānū: & sic esset inequalitas, quod esse non debet.

CVm proponas. } CASVS. Si emendo fundum cum Titio contraxisti societatem: & tibi & ei traditus est fundus soluto pretio à te: an ideo quia ex tua tantum pecunia pretium soluisti ad te solum pertinere debeat quæritur? Dicitur quòd non: sed ad vtrunque vestrum, & iudicio societatis consequeris id quod pro eo soluisti.

s ¶ Coniuncto dominio. } i. tali animo vt in eo socij sitis: vt ff. eod.l. vt sit. Alij dicunt coniuncto: quia & alia prædia communia ibidem confinia habebant: vt ff eod.l. cum duobus. in princ. Accur.

s ¶ Dominio. } licet soluerit pretium & pensiones.

t ¶ Pertineat. } vt ff. de acq. re. do.l. traditio.

v ¶ Numeratum.] vnde tibi soli dominium asserebas quæsitum.

x ¶ Consequeris. } aliud est in socio reficiente commune insulam: vt ff. eo.l. cum duobus. alias est.l. si fratres. §. idem respondeo socius, &c.

CVm in societatis } CASVS. Si emendo fidem cum Titio societatem contraxisti: & antequam ad te lucrum perueniret, in fata decessisti, hærede relicto: an hæres iudicio societatis partem lucri quæ ad te spectabat petere possit, quæritur. Dicitur quòd sic.

¶ Fides. }

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Fides.¶scilicet, bona: vt §. de actī.& oblig.l.bonam.
b ¶ Aequitatis.¶id est, bona fides.
c ¶ Etiam compendia.¶ non solùm onera: & æqualiter vt subiicit, nisi contra actum sit.vt ff.eo.l.si non fuerint.in princ.
d ¶ Participasse.¶i.partem habuisse in societate salinarum.
e ¶ Tibi.¶agenti actionibus fides [a] † exuberet, conueniatq; æquitatis [b] rõnibus ét compendia [c] æqualiter inter socios diuidi: præses prouinciæ si patrem tuum salinarũ societatẽ participasse, [d] & non recepta communis cõpendij portione, rebus humanis exemptum esse perspexerit: cõmodũ societatis qđ deberi iuxta fidem veri constiterit, restitui tibi [e] præcipiet. [f]

¶ *Causa testati uel intestati non pertinet ad contractus.h.d.Bald.Vel sic: Non refert an socius decesserit testatus uel intestatus: quia hæres eius conuenta tenetur seruare. h.d.Sali.*

¶ Idē AA.& CC.Celeri. L. IIII.

SI societatis [g] iure, vel transactionis stipulatione subdita, bono rum omnium † æquis partibus inter te,& Fauiam † diuisionem recte fieri placuit: quò minus hæc rata seruentur, nihil interest, vtrum testatus, qui fuerit obligatus, an in testatus [h] rebus sit humanis exemptus.

Durat societas ad beneplacitum sotiorũ. h.d.Bal.& Salic.

¶ Idem AA.& CC.Theodoro. L. V.

TAmdiu societas durat, quam diu consensus partium integer perseuerat. [i] Proinde si iam tibi pro socio nata [k] est actio: eã inferre apud eũ, cuius super ea re notio est, non prohiberis.

Societas potest contrahi sub qualibet cõditione: quia uoluntates contrahentiũ sunt seruandæ. Bal.

Imp.Iustinianus A.Ioanni PP. L. VI.

DE societate [l] apud ueteres dubitatum est, si sub conditione contrahi pót: putà si ille consul fuerit, societatẽ esse contractam. ¶ Sed ne simili mó apud posteritatẽ si cut apud antiquitatẽ hmódi cã ventiletur. sancimus societatẽ contrahi posse non solum purè, sed ét sub conditione. Voluntates [m] etenim legitimæ cõtrahẽtiũ omnimodo conseruandæ sunt.

¶ *Curator furiosi potest renunciare societati furiosi. & qui habet auctoritatem legitimam in contractu, habet etiam in diuisione. h.d.Bal.*

¶ Idem A.Ioanni P.P. LEX VII.

SAncimus, ueterum dubitatione semota, licentiã habere furiosi curatorẽ dissoluere [n] (si maluerit) societatẽ furiosi,& sociis licere ei [o] renũtiare. Et quemadmodum in oĩbus contractibus aliis legitimam auctoritatẽ ei dedimus, † ita & in hac parte eum permittimus competenter commodis furiosi prouidere.

Decontrahenda emptione, & venditione.

TITVLVS XXXVIII.

¶ *Valet uenditio rei etiam existentis in alio loco, quàm ubi contractus celebratur h.d.Bald.uel sic: Non utiatur uenditio quia res sit constituta in alio loco, quam ubi contrahitur.h.d.Sali.*

¶ Impp.Valerianus,& Gallien. AA.Paulo.

LEX I.

VEnditiones & si in alio loco, quam in quo possessiones constitutæ sunt, fiant: non ideo irritæ esse creduntur.

¶ Vbi non est consensus, ibi deficit substantia emptionis & uenditionis.Bal.uel sic: Furiosus non põt uendere pp defectum cõsensus: nisi tempore dilucidi interualli. h.d.Sal.

¶ Impp.Dioclet. & Maximian. AA. Auitoni.

LEX II.

EMptionem, & venditionem consensum desiderare, ¶ nec furiosi ullum esse cõsensum, [r] manifestũ est. Intermissionis autẽ tpe furiosos maiores uigintiquinque annis uenditiones & alios quoslibet contractus [s] posse facere, non ambigitur.

¶ Si non valet quod ago ut ago: nalet ut ualere potest.h.d. Bal. Vel sic: Contractus uerus donationis præualet simulatæ uenditioni.& pactũ de alimentis præstandis ei adiectum seruandum est.h.d.Sali.uel sic, & clarius: Si fiat donatio reuera, & simuletur fieri uenditio: nalet donatio: nec potest rescindi pp simulationem uenditoris. Donatarius tamen debet implere modũ uel conditionẽ appositam in donatione. h. d. Paul.de Castr.

¶ Iidem AA.Valeriæ. LEX III.

SI donationis [t] causa, venditionis simulatus contractus est, emptio in sui deficit [u] substantia [x] †. ¶ Sanè si in possessionem rei sub specie venditionis causa donationis, vt te †aleret, [b] induxisti: sicut perfecta [c] donatio facilè rescindi non potest, ita legi, quam tuis rebus donans dixisti, pareri conuenit. [d]

¶ Nemo potest emere rem suam, nisi quatenus ab eo posset aliquo remedio euinci. h. d.not.secundum Bal.concor.Salic.

¶ Iidem AA.Luciano. LEX IIII.

CVm res tibi donatas, [e] ab hæ crede [f] donatricis tibi distractas [g] esse proponas, intelligere debueras duplicari tibi titulũ possessionis. [h] nõ potuisse, † sed ex donatione & traditione dominũ factũ re frustra emisse, cũ rei propriæ emptio non posit cõsistere. [i] At tunc demum tibi profuit, si ex donatione te nõ fuisse dominum demonstretur. [k] Sanè quoniã omnia bona tibi ab ea † donata, & tradita dicis: ad hoc & à filio facta vẽditio rerum maternarum afferre, perfecta etiã donatiõe, poterit de fensionẽ, ne vel exẽplo inofficiosi testamenti possit hæc auocare. [l]

¶ Hæc est not.lex.& h.d.Tam tutor quam uxor eius potest rem pupilli emere palam & bona fide.Bal.& Sali.

¶ Iidem AA Gratię. LEX V.

CVm ipse tutor [m] nihil ex bonis pupilli, quæ distrahi possunt, cõparare [n] palàm & bona fide prohibetur: [o] multò magis vxor eius hoc facere potest.

¶ Res perfecta non uiciatur, licet perueniat ad casum a quo non posset oriri. h.d. Bald.Vel sic: Donatio ante facta non irritatur licet matrimonium inter donatorem & donatricem postea sequatur.h.d. Sali.

¶ Idem AA Luciano. LEX VI.

SI Gaudentius [p] in matrẽ tuam titulo venditionis [q] sine quadam fraude [r] dominium mãcipij transtulit: nõ idcirco, qꝙ posteà inter eos matrimonium & diuortium secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: [s] quod vindicare, [t] e matri tuæ succesisse probans, minimè prohiberis.

¶ Figmentum ueritati non præstat impedimentum.h.d.Bal.

¶ Idem AA.Pisoni. † LEX VII.

SI ancillam ex emptione fibi quæsitam, mater tua donatione à secũdo marito posteà se si mulauit accepisse: tituli falsi figmẽtũ donationis † dominiũ ei dupplicare, vel auferre non potuit.

¶ In contractibus nominatis non habet locum condictio ob causam.h.d., Bal. Vel clarius: Licet pretium non soluatur, non agit uenditor condictione ob eãm ad repetitionem rei, sed actione ex uẽdito ad ipsum pretium.h.d.Paul. de Cast.

¶ Iidem AA.Diogeni. LEX VIII.

SI non donationis causa, sed vere vineas distraxisti, nec pretium numeratum est: actio ti bi prerij, non eorum, quæ dedisti repetitio competit.

¶ Sine pretio contractus uenditionis non habet substantiam. Bald.uel sic: Sine pretio non est uenditio, nec pretium conuentũ nõ solutũ facit possessorẽ iniustũ: & ex uenditione simulata pretium nõ petitur: nec res tradita repetitur si agebatur ut donaretur. h.d.Salic.uel sic: In emptorẽ transit dñium facta traditione licet pretium nõ sit solutũ, si fuerit habita fides de pretio: nisi uenditio sit inualida, quia nõ fuerit conuentũ de certo pretio. & si fuit facta animo donãdi pretium peti non potest.h.d. Paul.de Cast.

¶ Iidem AA.Lucretio

EMpti.} CASVS. Sine pretio nulla consistit emptio. & hoc in prima. Si verò pretiũ constituatur nec soluatur, & res tradatur: non ob hoc minus tenebit venditio: sed ages ad pretium. & hoc in secunda. Si verò vẽditor pretiũ sibi solutũ negaret, non ob hoc minus posſidet q̃s quod cõparauit. & hoc in tertia. Si verò aliquis p̃dium tibi donauit simulauit aũt se vẽdere, si subsecuta fuerit traditio, nõ aget ad pretiũ: q̃a perfecta est donatio. & hoc in quarta.

† al. & CC.

a ¶ Empti fides. } ab vtroque contrahentium habita.

b ¶ Sine quantitate. } i. pretio & certo: vt insti. eo. l. pretium. nec sine re quæ væneat, valet venditio: nisi in fructibus, & alea, & similibus: vt ff. e. l. nec emptio.

† Solutam esse summam.

c ¶ Non numerato. } fide tamen habita.

† Factam vẽditionẽ.

d ¶ Irritus. } nõ enim aute pretij numeratio &c. vt ff. eod. l. ij. §. j.

e ¶ Rectè posſidet. } cùm à vẽditore habeat, vel eius volũtate expressa vel tacita. alias secus: vt j. de acq. poss. l. minus. & ff. de acq. poss. l. si ex stipulatione. Et dic q̃ hic fuit habita fides de pretio à venditore.

† Gordiano.

f ¶ Facta venditione. } simulata tamen.

g ¶ Sequatur. } hoc iure veteri. hodie ẽt nudo pacto fit donatio. ut j. de dona. l. si quis argentũ. §. fi.

SI mater. } CASVS. Mulier volẽs dare pecuniã viro suo (quod nõ potuit, cũ non valeat donatio inter virũ & vxo.) simulauit se emere p̃diũ suum propriũ à marito, & pretiũ ei dedit. an mulieri vel eius hæredi per talem venditionem præiudicatur quo minus pręmiũ repetere posſit, quæritur? Dicitur quòd non.

† Paterno.

h ¶ Pris tui. } mariti sui.

i ¶ Non consistat emptio. } vt & ff. eod. l. suæ rei. & l. si debitor. nisi ratione posſeſsionis 1. vt ff. eo. l. si in emptione. §. rei suæ. uel sub conditione, ut ff. eo. l. existimo. & ff. de leg. j. l. cætera. §. j. & arg. ff. de verb. obl. l. nemo. & l. existimo. & nisi per alium 2 ut ff. manda. l. si mandauero. ij. §. si hi. & nisi ratione partis aliorum: vt ff. de in diem addic. l. quod si vno. in fi. Sed quidam ibi intelligunt sub conditione, qua existente res non sit nostra.

1 Hoc verũ quando per aliquod remedium posseſſoriũ emptor nõ posſit à vẽditori posſesſionem recuperare alias secus Bar. & Bal. in l. si emptione. §. rei suæ, in gl. alle.

2 Intellige quãdo vendens poterat inuito domino rẽ distrahere, alias emplo rei suę per alium celebrata non valet, Cy. & Bal. in l. vnica. §. si ser. ex.

k ¶ Simulatam. } & ideo pro infecta quoque habendam: vt s. plus va. quod agi. Duplici ergo ratione non ualet.

l ¶ Substantiam ueritatis. } cum fuerit simulata.

m Non potuit. } cum sua erat. s. eo. l. si ancillam.

INuitum. } CASVS. An rem tuam uitiosam per iudicem me posſis compellere emere, quæritẽ? Dicitur q̃ nõ. cõtra si rem uitiosam habuero, & tu eam desyderaueris: non poteris me cõpellere ut tibi uendam.

m ¶ Non continet. } ut & j. de iure delibe. l. nec emere. & s. de act. & obl. l. sicut. & j. loca. l. inuitos. & j. de nupt. l. neque ab initio. & ff. de pig. acti. l. quãuis. & s. de iudæis. l. nemo exterus. & j. eo. l. dudum. Sed prima fallit in casibus, ubi quis cogitur cõparare: ut ff. de acti. emp. l. Iulianus. §. idem celsus. & ff. de leg. j. l. & si æqu. & ff. cõmuni diui. l. cõmuni diuidundo. ij. §. fi. & insti. de leg. §. non solum. Item & secunda fallit. nã quandoq; quis distrahere cogitur: ut j. de cõmuni ser. ma. l. j. licet quidã ibi dicãt q̃ iam erat liber. unde cum nõ sit seruus, nõ dicit cogi uẽdere rẽ suã, licet æstimationẽ recipiat. Itẽ fallit. ff. de leg. j. & si æquo. & inst. de his q̃ sunt sui uel alie. iur. §. fi. & ff. de relig. l. si q̃s sepulchrum. & j. de patribus qui fi. dist. l. ij. in fi. & ff. de act. emp. l. Iulianus. §. idẽ celsus. & j. eo. l. dudũ.

NOn idcirco. } CASVS. Si mihi prędiũ uendidisti, non ob hoc minus tenebit venditio q̃ fideiussorem nomine euictionis non accepi uel instrumentum uenditionis non interuenit; quia sufficit q̃ consensu tuo sim introductus in uacuam posseſsionem, & hoc in prima. Si uerò pretiũ tibi adhuc non solui, petere poteris, si nec facto cõtractu interueniente consensu, si pœnitueris, minus ualebit uẽditio. & hoc in ultima.

o ¶ Non idcirco minus. } fallit in seruo communi manumisso.

p ¶ Non accepit. } de euictione, cum nec dandus est, nisi a ctũ esset; ut ff. de euict. l. emptori. & ff. de præto. stip. l. j. §. stipulatio.

q ¶ Omiſſum est. } vt s. de fide instru. l. non idcirco. & s. de rei vend. l. quoties. & j. de communium re. alie. l. fi. & s. de proba. l. cùm res.

r ¶ Posſidet. } vt j. de acq. poss. l. minus & ff. de acqui. poss. l. si ex stipulatione. & j. si quis alteri vel sibi. l. si emancipatis.

¶ Iidem AA. Seuero. LEX IX.

EMpti fides, a ac venditi sine quãtitate b nulla est. Placito aũt pretio nõ numerato, c sed solũ tradita posseſsione, istiusmodi cõtractus nõ habetur irritus; d nec idcirco is, qui comparauit, minùs rectè posſidet, e q̃ soluta† sũma quam dari conuenerat, negatur. Sed & si donationis gratia prædij facta uẽditione, f† traditio sequatur. g actione pretij nulla competẽte, perficitur donatio.

¶ *Contractus põt esse nullus duplici cã, & utraq; põt eodẽ libello proponi. h. d. no. tex. cũ gl. secundũ Bal. Vel sic: Si mulier simulatè emit rẽ suã tanquã mariti, non p̃iudicat sibi. h. d. Sal. Vel sic: Emptio rei suę non ualet, nec p̃iudicat ementi. h. d. Pau. de Cast.*

¶ Iidem AA. Georgio. † LEX X.

SI mater tua uelut ex patris tui h bonis prædium suum comparauit: cum rei propriæ non consistat i emptio, & hanc simulatam k proponas: huiusmodi placitũ mutare substantiam ueritatis, l & ei nocere non potuit. m

¶ *Contractus non redduntur in inuitum. Bal. & Salic.*

¶ Iidem AA. Paterio. † LEX XI.

INuitum comparare vel distrahere postulantis desiderium iustã causam non continet. n

¶ *Fideiussor nõ est de substãtia emptionis, nec de gñali natura eius, nec ẽt instrumentũ: nec etiã pęnitentia, quanquam incontinenti post actum perfectum secuta, inualidat ipsum contractũ. h. d. no. B. Vel sic: Fideiussor de euictione nõ ẽ de substãtia emptionis, nec instrumentum traditę posseſsionis: & ideo eorũ omiſsio non uitiat: nec post emptionem factam locus est pœnitentię, etiam si pretium non sit solutum: sed pro eo soluendo agi potest. h. d. Sali.*

¶ Iidem AA. Paterno. LEX XII.

NOn idcirco minus o emptio p̃fecta est, q̃ emptor fideiussorẽ nõ accepit, p uel instrumentũ testatiõis vacuæ posseſsionis omiſsum est: q nã secundũ consensum auctoris in posseſsionẽ ingressus rectè posſidet. r † pretium sanè, si eo nomine satisfactum nõ probeẽ, peti põt. s nec enim, licet incõtinenti facta pœnitẽtiæ cõtestatio, t cõsensu finita rescindit. u

¶ *Contractus in alterius cõtrahentiũ uolũtatẽ collatus, nõ intelligitur efficaciter celebratus. h. d. Sal. Vel sic: Cõtractus ultrò citròq; obligatorius põt conferri in uoluntatẽ, uel arbitriũ alterius ex cõtrahentibus: & si cõtra fiat, non ualet. Pau. de Cast.*

¶ Idem AA. Iuliano. LEX XIII.

IN vẽdẽtis, x vel ementis uolũtatẽ collata cõditiõe cõparandi, quia † nõ adstringit necesſitate contrahentes, obligatio nulla est. idcirco dñs inuitus ex hmõi conuẽtione rẽ propriã, vel quilibet alius distrahere non cõpellitur.

Nõ solũ p̃ximis, et cõsortibus, sed ẽt alijs liberũ est arbitriũ rẽ propriã distrahendi, non obstantibus constitutionibus quæ olim contrariũ disponebant. h. d. no. Bal. Vel sic: Iure nouo non cogitur q̃s prius uendere p̃ximis & consobrinis q̃ extraneis. h. d. Sal. Vel sic: Potest quis uendere rẽ suã cui uult reprobata lege, quæ cogebat eum uendere cõsortibus, non extraneis. Pau. de Cast.

s ¶ Peti potest. } vt d. l. quoties. & i e. ti. l. iciuile.

t ¶ Contestatio. } i. corã testibus protestatio.

v ¶ Rescindit. } s. de transact. l. quamuis. & de actio. & oblig. l. sicut. & si cert. pet. l. eo quòd.

† Patiano.

IN vendentis. } CASVS. Vẽdo tibi si emere uolueris, vel ego voluero. non ualet emptio. Vel pone casum vt in gl.

x ¶ In vendẽtis. } Quidã nõ intelligẽtes ponũt casum. Vẽdo tibi talẽ rẽ pro quanto volueris, vel quanti æstimaueris: q̃ cã sus est. ff. e. l. q̃d sæpe. §. j. Tu dic q̃ ipsum cõmerciũ. i. cõtractus, q̃ est emptio & vẽdi. fuit hic posi tum in arbitriũ alterius, vt si volueris sic emere. sic & ff. de act. & obl. sub hac. & de verb. obl. l. centesimis. §. fi. Sed videt cõtra inst. eo. §. emptio. vbi dicit tenere. So. aliud est cum dico, vẽdo quãti volueris: vt hic. aliud si voluerit: vt ibi. alij vt R. q̃ ubi expresſè dixi, quanti fueris arbitrat 3, tũc non valet. at vbi vel à te facta fuit, vt si volueris eme re, valet: sicut & si dicerẽ, si capitoliũ ascẽderis: q̃a expressa nocẽt: vt ff. de cod. & demõ. l. nõnunquã. & de leg. iij. l. fideicõmissa. §. Sic fideicõmissum. Sic ergo dicit hic volũtate. s. expressa. Alij q̃ ibi fuit collatũ in arbitrio alterius cõtrahẽtiũ: vt boni viri arbitrio. Io. verò dicit, q̃ ibi fuit institutio purè facta, sed resoluit sub cõditione. hic

† Pro pretio done per sumitur fidere. Odo.

Venditio in valeat in alterius arbitrium pretium collatur.

† Lolliano al. Tulliano.

† Intel. hic ius. l. uel Mar. Socin. ita stipulatus. n. 17. de verbo. oblig.

aũt facta fuit sub cõditione. Tu dic, si pretiũ cõferat in alterius arbitriũ nõ ualet: ut ff. e. quod sępe. §. j. idẽ si cõmerciũ; ut hic. Porro res ipsa cõfertur: ut insti. eo. §. emptio. Si aũt in extranei arbitriũ pretium conferatur: si quidem innominati, non ualet, nisi in casu, ut ff. loca. l. si merces. & de pig. l. si fundus. §. fi. Si aũt nominati, ualet, si ipse fuerit arbitratẽ, alias non. nec recurrit ad arbitriũ boni uiri: ut ar. j. e. l. fi. Si autem arbitretur sed malè, recurrit ad arbitriũ boni uiri: ut arg. ff. pro socio. l. si ita coita. & l. societatẽ mecum. Accidẽtale aũt. i. accidẽs aliquod quod nõ est de substantia cõtractus, siue in alterius contrahentiũ arbitrio, siue extranei cõferatur, sicut in societate, ita in uenditione ad boni uiri arbitriũ recurritur siue arbitreẽ, siue nõ: ut ff. e. l. hæc uẽditio. & pro socio. l. si ita coita. & l. societatẽ mecũ. Quod dixi in uẽditione, serua etiam in locatione: ut arg. j. e. l. fi. in fi. In stricti uerò iuris iudiciis non recurritur ad alterius arbitriũ: ut ff. de uerb. obl. l. si quis arbitratu. quod potest dici si non arbitretur. alias sic: ut ff. de ope. li. l. si libertus ita. Porro in arbitriũ promittẽtis si cõferatur tacitè, ualet: ut si ascenderis capitoliũ: ut d. l. de condi. & dem. l. nonnunquã. si expresſè, ut si uis uel uoles uel uolueris, nõ ualet, sed si cũ uoles uel uolueris sic, ut ff. de uerb. obl. centesimis. §. si ita. & l. à Titio. §. fi. & l. si quis stipulatus. & de act. & obl. sub hac. Sed q̃d si dicã uolo tibi uẽdere rẽ istã pro x. & tu dicas, ego uolo emere pro x. an erit con tracta uẽditio? Videẽ q̃ nõ. nam si dicã, uolo ascẽdere arborẽ, nõ seq̃tur q̃ ascẽdã. Sed certè hoc ualet, cũ solo cõsensu p̃hat. at ibi necesse est ut ascẽdat. & clarũ est, q̃ nõ ascẽdit, licet si dicat. sed hoc non est clarum eum non consentire. nam & his uerbis fideicõmiſſum contrahitur: ut insti. de singulis re. per fideicom. reli. §. fi. & mandatũ contrahitur: vt ff. man. l. j. Itẽ quid si dicã, rem meã vellẽ vẽdere tibi pro x. & tu dicis, ego vellem emere? Rñ. nõ hoc valet: quia ponitur verbũ præteriti imperfecti, quod rem imperfectã significat. Item quid si dicã: vẽdo tibi pro x. si vis: & ego emo si vis? Rñd. hoc non valet secundũ Azo. per l. istam. Alij vt H. q̃ sic: & hæc lex intelligitur quando in futurũ apponitur conditio voluntatis. Sed arg. contrà. ff. de cõdi. instit. l. si Titius. ADDITIO. Videas similem gl. in l. in personam. §. generaliter. ff. de reg. iuris.

Venditio non imperfecta ditur per verbum volo.

Dudum

DVdum. } CASVS. Olim si rem meam vendere volebam non extraneo sed consanguine, si comparare volebat, habebam necesse vendere. Item, si duo erãt consortes in aliqua re, & vnus volebat vendere rem illam, nõ poterat quandiu consors volebat emere: & si alius emebat, cõsors poterat offerre pretium, & rem recuperare: quod remouet Imperator per hanc legem dicens quod quilibet cuicunque voluerit rem suam distrahere poterit: nisi lex specialiter hoc prohibeat. qualiter hoc faciat, non aperit Tu dic, si testator alicui sem legauit ne extra familiã alienet: quo casu voluntas sua tanquam lex seruanda est: si voluntas nõ fuerit nuda.

† Fauiano, al. Flauiano.

† Ex l. iij. ti. j. l. vj. C. Tst.

† Hanc l. limita in casu notabili. l. j. ff. de pri. ui. creditorũ. & vide Io. Igneum qui hic per tractat materiam retractus.

a ¶ Proximus.] id est, consanguineis.

b ¶ Consortibusque. } licet non consanguineis.

c ¶ Inuiti. } vendere ei cui nolunt, vẽdere tamẽ volunt.

d ¶ Emptorem.] vt j. de cõi. re. alie. l. falso & j. de donat. l. portionem. & s. cõi diuidun. l. j. & s. de iudæis. l. nemo exterus.

e ¶ Nisi lex. } forte à testatore sic dicta, vel ab eo qui rẽ tibi dedit adiecta vel scripta: vt s. de re. alie. nõ alie. l. fi. Vel si emphyteota velit vendere emphonemata sua. i. meliorationes: præferẽ quidem dominus extraneo: vt j. de iure emphy. l. fin. Itẽ in iudicio cõmuni diuidundo post litem cõtestatãm. & in iudicio familię erciscundæ post motam controuersiã alienationes voluntarię extraneis sunt interdictæ: vt s. cõi diui. l. j. in fi. & ff. fa. erc. l. alienatiões. Vl dic nisi lex. s. quam habes. j. lib. xj. nõ licere habitatoribus metrocomiæ. lege prima. ADDITIO. Hæc exẽpla non placent Cy. quia hic loquitur de prohibitione in personã: ideo pone exemplum de lege vnica. s. ne christianum man. Vel dic secundum Bald. nisi lex, id est, specialis constitutio loci vel municipale statutum hoc prohibuerit: quia statuta valent: vt c. constitutus. de integ. resti.

Emphonema quid significet.

¶ Imppp. Valenti. Theod. & Arcad. AAA. Fabiano. † P. P. Ilyrici, & Italiæ. LEX XIIII.

DVdum † proximis a † cõsortibusq; b concessum erat, vt extraneos ab emptione remouerẽt, neq; homines suo arbitratu vẽdẽda distraherent. sed q̃a grauis hæc videẽ iniuria, q̃ inani honestatis colore velatur, vt homines de rebus suis facere aliq̃d cogantur inuiti: c superiore lege cassata, vnusquisq; suo arbitratu quęrere, vel p̃bare posſit emptorem: d nisi lex e specialiter quasdam p̃sonas hoc facere prohibuerit. Dat. vj: Kalen. Iun. Vincentię, Tatiano, & Symmacho Coss.

¶ *Pretium rei uenditæ per tertium arbitratorem definitum, seu declaratum cogitur emptor soluere, & non arbitrante eo non tenet uenditio: q̃ etiã in locatione seruari mandatur. h. d. Vel breuius: Si pretiũ ad tertij arbitrium cõmittitur: illo non arbitrante contractus redditur nullus, nec à persona receditur: & illo arbitrante firmatur Sali. Vel sic: Si pretium cõmittat in arbitrium uel declarationẽ tertij, secuta declaratione ualet contractus: sed ea non secuta non ualet tanquã defecta cõdõne, sub qua cẽsetur contractus celebratus. nec cẽ curandum, an illi fuerit cõmiſsa declaratio tanquam amico cõi, & sic fuerit habitus respectus ad personam eius, an tanquã in arbitrium boni uiri, & sic fuerit habitus respectus ad id, q̃d facere debet, uel faceret bonus uir: quia, non secuta declaratione, neutro casu ualet contractus, nec recedit ab eius persona, ut per alium bonum uirũ declaratio fiat. h. d. ista lex sing. quæ quotidie allegatur. Paul. de Cast.*

¶ Imp. Iustinianus A. Iuliano P P. L. XV.

SVper rebus venũdandis si quis rem ita comparauerit, vt res vendita esset quanti Titius æstimauerit: magna dubitatio exorta est multis antiquæ prudẽntię cultoribus: quã decidẽtes sancimus, cum huiusmodi conuentio super venditione procedat, quanti ille æstimauerit, sub hac conditione stare venditionem; vt & si quidẽ ipse, qui nominatus est, pretium definierit omnimodò secundum eius æstimationẽ & pretium persolui, & venditio ad effectum perueniat, f † siue in scriptis, siue sine scriptis cõtractus celebretur: scilicet, si huiusmodi pactũ cum in scriptis fuerint sedactum, secũdũ nostræ legis g definitionem per omnia cõpletum, & absolutũ sit. ¶ Sin autẽ vel ipse noluerit, † vel nõ potuerit pretiũ definire: tunc pro nihilo h sit vẽditio, quasi nullo pretio statuto: nulla cõiectura, imo magis diuinatione in posterum seruãda, † vtrum in personã certam, an in boni viri arbitrium respicientes contrahentes ad hęc pacta venerint: i quia hoc k penitus impoſsibile esse credẽtes, per huiusmodi sactionẽ expellimus. quòd etiã in huiusmodi locatione locum habere l censemus. †

S Vper. } CASVS. Olim si aliquis rẽ suã venderet quanti Titius definiret, dubitatio erat an valeret talis uenditio. Dicit Imperator quod si venditio facta fuit sub illa cõditione, nec deficit cõditio: puta quia Titius pretium definiuit, emptor ad pretium, venditor ad rem tradẽdam tenebitur, siue in scriptis, siue sine scriptis celebrata fuerit vẽditio. Si non definiat, nõ valebit, remota diuinatione an sit collatum arbitriũ in certam personam, an in virum bonum. & hęc eadem dici posſunt in locatione & conductione, cùm pensio in alicuius arbitrium conferatur. Viuian.

f ¶ Perueniat, siue bene, siue male sit arbitratus, secundum Azon. Tu dic si male, recurritur ad arbitriũ boni viri: vt ff. pro socio. l. si ita coita. et l. societatem mecum. Idem dico in stricti iuris iudiciis: vt ff. de ope. liber. l. si libertus, ij. licet alij contrà: vt ff. de verb. oblig. l. si quis arbitratu. Tertij dicunt vt P. quòd si excesſit dimidiam iusti pretij, petat deceptus rescindi contractum eo modo, quo si ipsemet rectè contrahens fuiſſet deceptus. & hoc officio iudicis, vel actione ex eo contractu, data emptori electione: vt j. de rescin. ven. l. ij. & hoc cùm non dolose fecit. alias teneẽ de dolo si non potest agi cõtra contrahentem, quia nõ participauit dolum, nec est deceptio vltra dimidiam.

g ¶ Legis.] vt s. de fide instrumem. l. contractus.

h ¶ Pro nihilo. } vt nec ad alterius arbitrium recurratur, 1 & in simili casu loquitur. ff. de verb. obl. l. si quis arbitratu. hoc tamẽ fallit in duobus casibus. Primus. j. de doti pro. l. iij. & ff. de iu. do. l. cum post. §. gener. 2 Secundus est. ff. eo. l. hæc venditio. 3 Et est tertius. j. cõmunia. de leg. l. fi. §. j. ADDITIO. Et hoc fauore ultimæ uoluntatis, vt non pereat, licet tertius non arbitretur: sed recurritur ad superiorem Pau.

i ¶ Venerint. } nam distinguebant veteres vtrũ in personam certam, an vt in bonum virum in eũ consenserunt.

k ¶ Quia hoc. } id est, per coniecturam scire.

l ¶ Locum habere. } vt & ff. loca. l. si merces. in princip. & instit. loca. in prin. ibi, si merces. Sed an sit cogendus arbitrari ille in quem sic arbitrium est collatum? Respond. sic, 4 si cum pœna vel pignoribus cautum sit stari eius arbitrio, & ipse recepit ad definiendum. alias non, sicut & arbiter: vt ff. de arbitr l iij §. tametsi. & l. litigatores. §. j. & l. nõ distinguemus. §. j. sed illo non arbitrante vnus alterum compellere non poterit ad eligendum alterum. ADDITIO. Vt tibi liqueat an & quando pretio collato in arbitriũ boni viri ab eius persona recedatẽ distingue breuiter sic post Bar. in l. si quis arbitratu. ff. de verborum obligationib. Aut fuit arbitratus iniquè, & receditur ab eius persona l. si libertus. ij. ff. de oper. liber. cum similibus. Aut nunquam fuit arbitratus, & tũc aut fuit vnus de contrahentibus, & receditur vt l. hæc venditio. ff. eod. Aut fuit tertius, & tunc aut fuit aſſumptus super contractu perficiendo, & non receditur ab eius persona, vt hic cũ similibus. Aut super contractu perfecto, & in aliquo acceſsorio, & receditur à persona: vt l. domum. ff. eod.

1 Glo. istã sequiẽ Bal. & Pau.

† al. peruenire.

2 Et hoc fauore dotis cuius valet promisſio nulla quantitate specificata et si nõ fuerit declaratio alteri cõmissa Pau. hic.

3 Et est ratio quia ibi fuit facta commisſio super accidentalibus cõtractus: hic super pretio, q̃ est de substãtia. Pau.

al. si nauteẽ ille uel noluerit.

al. esse uẽditionem.

al. reseruã da.

† Sancim?.

4 Displicet Cyn. Ang. & Paul. ideo dic. s̃m eosdem q̃ si compromiſſum valet, & acceptauit arbitrium: poterit cogi arbitrari: siue interuenit pignus vel pœna: siue non.

† Gemino.

5 Istã continuationẽ sequiẽ Cyn. & Bal.

6 Approbatur p Odof. Cy. Bald. & Pau.

7 Idẽ Cyn. & intellige quod fiscus tunc teneẽ in quantum ad eum peruenit, & nõ vltra. Bald.

8 Ista est falsa: q̃a legũ correctio ẽ euitanda. Ange.

Hęc potest esse vera. Ang. hic.

De hęreditate, vel actione vendita. TITVLVS XXXIX.

¶ *Fiscus h̃rditate uendita non teneẽ creditorib. h̃rditarijs r̃ndere, sed emptor est conueniendus ab eis. h. d. not. Bald. Vel sic: Speciale est in fisco hæreditatem uẽdente, ut à creditorib. h̃rditariis conueniatur emptor, & non ipse. h. d. Salic. Vel sic: Q̃n fiscus uendit hæreditatẽ, creditores hereditarij non debent molestare fiscum, sed emptorem. & est speciale in fisco. h. d. Pau. de Ca.*

¶ Impp. Seuerus, & Anton. AA. Geminio. †

LEX I.

AEs alienũ hęreditate nomine fisci vẽdita, m ad onus emptoris bonorum pertinere, nec fiscũ n creditoribus hæreditariis responde re, certum, & absolutum est.

¶ *Hæres & non emptor h̃rditatis à creditoribus cõuenitur hæreditarijs: & sic eis satisfacere conuenit, nec ad satisdandũ tenetur, nisi hac lege emerit. Sali. Vel sic. Vẽditor hæreditatis dẽt conueniri à creditoribus hæreditarijs, non autẽ emptor: etiam si fuit actum inter ipsum & uenditorẽ ut deberet illis soluere uel satisfacere. q̃d tñ uenditor eis soluerit, põt p actionẽ ex uendito ab emptore recuperare, q̃ censetur eã emisſe cum cõmodis, & onerib. non autem põt uenditor post uenditionẽ & traditionẽ cõpellere emptorẽ ad satisdandũ de satisfaciendo creditoribus, si tpe uenditionis hoc dictum non fuerit. h. d. Pau. de Cast.*

¶ DE HAEREDITATE VEL ACTIONE VEND.

¶ *Dixit 5 de uenditione rerum corporalium, nũc incorporalium.*

AEs alienum. } CASVS. Hæreditate nomine fisci vendita emptor tenetur ad onera, & ad æs alienum: & hoc est speciale in fisco. secus in priuato venditore hæreditatis.

m ¶ Vendita. } à procuratore fisci.

n ¶ Fiscum. } Speciale 6 est hic, sicut & quando vendit bona vacãtia: vt ff. de iure fisci. l. eum qui bona uacantia. aliàs non: vt j. eo. l. proxi. Sed quid si emptor non est soluendo? Rñ. 7 æquum est in fiscũ dari actionẽ. arg. ff. eo. per quem fac. est. l. fi. in ptin. Item huic l. est contra. j. de quadr. præscr. l. ij. & inst. de vsuc. § fi. Sol. 8 hæc per illas corrigitur. Vel aliud 9 est in hęreditate priuilegio fisci, ne vexetur plurib. actionibus, vt hic. & aliud in venditione singularium rerum. Est & aliud speciale in fisco: vt qui emit hęreditatem ab eo quasi vacantem, teneatur petitione hęreditatis: vt ff. de petio. hæredit. nec vllam. alias. l. etiam si putauit. §. item si quis.

quis. i cum alterius rei statim sit tutus emptor: vt ĵ. de quadrien. præ. l. fin. Dicunt tamen quidam hic ita demum teneri emptorem si fiscus sciuit. Alij ita demum si ignorauit. Alij non distinguunt.

y Dic quòd aut fiscus vendit rem tanq̃ suam simpliciter: & tunc nõ põt res ab emptore euinci: vt iuribus in cõtrariũ allegatis, aut tã quã suã ex certa cã: & tunc poterit illas res ab emptore euinci. & sic loquitur iste §. Cyn. i addi. & Baldus hic.

R Atio. § CASVS. Delata erit alicui hæreditas: eã adiit, & mihi vẽdidit: quis creditoribus hęreditariis & legatariis respondere teneatur, quæritur? R sñd. q̃ tu venditor, & ages aduersus me actione ex vẽdito. & hoc in prima. Si verò satisdem de suscipiendis actionibus, & de seruando te indemnem, an creditoribus hereditariis & legatariis respondere tenear, quæritur? Rñ. quòd non: veruntamen si non soluero ex forma pacti, poterit venditor me reconuenire ad interesse.

a Iuris. § i. legis. xij. tabularum, & iuris prætorij quæ volunt vt hæredes creditoribus hęreditariis teneantur: vt supra de hære. act. l. si. & de pact. l. pacto. nec ideo q̃ vendũt, desinunt hęredes esse vel teneri: vt hic, & infrà de reuoc. iis quæ in frau. credit. l. j. & ff. de leg. j. l. quã uis hæres & arg. ff. de iure dot. l. si mulier § j.

b Te. § s. venditorem.

c Tu respondeas. § nõ emptor, nisi factus sis tu non soluendo. arg. ff. de leg. j. planè. ij. §. qui rogatus. & ff. de fun. dot. si maritus fundum. Sed quare nõ sic creditores possunt emptores conuenire vt emptor debitores? Resp. venditor de suo potest facere quod ei placet, & sic actiones transferre contra debitores, sed de alieno nequaquam: vt ff. de neg. gest. l. soluendo. & ff. de nona. l. si sic. §. fin.

d Suo ordine. § libello dato & actione ex vendito, vel negotiorum gestorum: vt ff. e. l. ij. §. siue. & de procur. l. licet. §. ea.

Imp. Antoninus A. Floriano. LEX II.

Ratio iuris a postulat, vt creditoribus hęreditariis & legatariis seu fideicõmiss. te b conuenire volentibus tu respondeas: c & cum eo cui hęreditatem vęnũdedisti, tu experiaris suo ordine. d Nam vt satis tibi detur, e serò desideras: quoniam eo tẽpore, quo vænundabatur hæreditas, hoc non est cõprehensum. f Quãuis enim ea lege emerit, vt creditoribus hæreditariis satisfaciat: excipere tamen actiones hæreditarias inuitus cogi g non potest. h

¶ *Actionẽ suã põt qs cedere cõtra inuitũ & ignorantem debitorẽ. h. d. Bal. & Salic.*

Imp. Alexander A. Timotheo. L. III.

Nominis vẽditio i etiã ignorante, vel inuito eo aduersus quẽ actiones mãdantur, cõtrahi solet. PP. v. Id. Feb. Maximo, & Aeliano Coss.

¶ *Deceptus ĩ cõtractu dolo aduersarij, nõ cogit adimplere contractũ. h. d. Bal. & Sal.*

Idem A. Diogeni. LEX IIII.

Qui nõdum certus k de quãtitate hæreditatis, persuadẽte emptore, quasi exiguã quantitatem l eã vendidit; bonæ fidei iudicio cõueniri m vt res tradat, vel actiones mandet, nõ compellitur. nam suo quoque iure eorum n persecutionem habet.

¶ *Emptor hrẽditatis mandatis actionib. habet directas quas concipit in personam mandantis: sed, non mandatis actionibus habet utiles. h. d. Bal.*

e Nam vt satisdetur. § de suscipiendis actionibus: vel de seruando indemnem. sic & ff. de iudi. l. in omnibus. quæ est contra. Alij dicunt quod hoc non petitur ex iusta causa. Tu dic quòd petitur hic satisdari. s. cum fideiussori quod non potest: sed caueri de indemitate sic: vt ibi.

f Comprehensum.] nec natura contractus ea est.

g Cogi. § spontè potest: vt ĵ. de pact. l. ij.

h Non potest. § à creditoribus: sed à te sic eatenus vt vel actionem suscipiat. vel quanti tua interest præstet: vt ff. de dona. l. hæreditatem. sic ff. de leg. j. l. apud Iulianum. §. hæres. Alij dicunt speciale in donatione, sicut in fisco: vt s. eod. l. j. Vel dic à creditoribus non: sed à te sic etiam pręcisè: vt ff. de noui oper. nunt. l. stipulatio. §. siue. vel refert conuenerit vt satisfaciat, vel vt respondeat creditoribus. In primo casu non cogatur suscipere iudicium. in secundo sic.

N Ominis. § CASVS. inuito vel ignorante debitore meo ius quòd in eo habeo, distrahere possum.

i Nominis venditio. § id est actionis venditio fit etiam ignorante debitore, vel inuito. cuius nomen venditur, siue purè debeat, siue non, vt hic, & ĵ. de do. l. ij. & ff. eo. l. nomina eorum. Secus est in delegatione, quę fit consentiente demum debitore: vt inf. de no. l. j. Quòd ideo est, vt dicunt, quia ibi nullæ reliquiæ actionis penes delegantem remanent. Tu dic clarius quod delegatio fit per nouationẽ: nouatio per stipulationẽ: at stipulatio tantùm à præsente & volente contrahitur: vt ff. de verbor. obl. l. j. in princ.

Nomen vẽdi potest ignorãte debitore, & ẽt inuito non autem delegari.

Q Vi. § CASVS. Erat hæreditas mihi delata, dicebas eam non esse bonam. vnde vel minori pretio eam tibi vendidi: vel cum non essem venditurus, dolo induxisti me ad vendendum. si non tradidi, an tradere compellendus sim, quæritur? Respond. quod non: sed si tradidi, repetam, & à quolibet possidente res hæreditarias persequi potero.

k Qui nondum certus. § secus si certus: vt ff. de act. emp. l. j. in fin. Sed nonne semper videtur certus: vt ĵ. de rescind. vend. quisquis quæ est contra? Sol. speciale in hæreditate: vt ff. de reg. iur. l. qui in alterius.

l Quantitatem. § s. contineat hæreditas. & dic dolo dãte causam contractui. & sic ipso iure nõ valet. Vel incidẽte: & tunc actione ex eo contractu, vel exceptione purgatur vt hic, & ff. de dolo. l. si quis affirmauerit. in prin. & de actio. emp. l. Iulianus. §. si venditor. & §. per contrarium. Et distingue hic vt diximus. s. ex quib. caus. ma. l. in contractibus.

m Conueniri. § id est, conuentus.

n Eorum persecutionem. § quæ sunt in hæreditate vel actione de dolo si tradidit, vel dolus dedit causam, vel petitione hæreditatis, vel rei vindicatiõe ab extraneis possidentibus res hæreditarias.

o Habet. § s. venditor.

† Diogeniæ. al. Eunesimæ.

† hæreditariis.

Idem A. Onesimo. † LEX V.

Emptor hæreditatis, † actionibus mãdatis, p eo iure vti debet quo is, cuius psona fungitur: q quãuis vtiles r etiam aduersus debitores hereditarios actiones emptori tribui placuit.

¶ *Posterior in titulo, sed prior in possessione, priori in dominio præfert. h. d. Bald. uel sic: Ex sola uẽditione hæreditatis dominiũ rerum possessarum non transfertur: ideo non prohibetur illas alteri uendere & tradere, licet teneatur priori emptori ad interesse. h. d. Sal. uel sic: Venditor antequam tradat, est dominus: & ideo alteri uendendo & tradendo transfert dominium: & sic sc̃dus emptor in eo erit potior q̃ primus. concor. l. quoties. s. de rei uen. Pau. de Cas.*

Idem A. Pomponio. LEX VI.

Qui tibi hæreditatem vendidit, antequã res hæreditarias traderet, s dñs earũ perseuerauit: t & ideo v vendẽdo eas aliis, dominium trãsferre potuit. Sed quoniã cõtractus fidẽ fregit: ex empto actione cõuẽtus, quãti tua interest præstare x cogetur.

¶ *Non potest pignorari & uendi: & trãsit non solùm personalis, sed etiam hypothecaria. h. d. Vel sic: Nomen debitoris potest dari pignori: & ille cui datum est, potest ipsum alteri uendere iure creditoris sicut aliam rem pignoratam: & emptori datur utilis actio ad exigendum, sicut dabatur uenditori antequàm uenderet. h. d. tex. cũ glo. Pau. de Castr.*

Impp. Diocletianus & Maximianus AA. Manassæ. LEX VII.

Post quã de eo, cursum y est, vt cautiones z quoque debitorũ pignori dentur: † ordinarium visum est, post nominis † venditionẽ vtiles b emptori (sicut responsum est) vel † ipsi c creditori postulanti dandas actiones.

E Mptor. § CASVS. Si emisti ab hærede hæreditatem sibi delatã, si hæres cedit tibi actiones, habes vtiles, & exercitium directarũ actionũ. si non cedit habes vtiles actiões sine omni cessiõe.

p Mandatis. § s. directis: nã vtiles habet sine cessione ex natura cõtractus: vt inf. subiicit. in directis ergo est procurator in rem suam.

q Fungitur. § agit ergo directa nomine mandantis. nec enim separata est à mãdante: vt ff. p socio. l. iij. & de pecu. l. qs ergo casus. Vñ etiã post cessionẽ potest vẽditor agere, nisi in tribus casibus: vt ĵ. de noua. l. iij. Itẽ q̃ poterãt vẽditori exceptiones nocere, & isti noceãt. Itẽ cessione facta an statim vtilis deficiat? Rñ. Io. nõ. & sic cõpetit vtilis & directa: nec sunt duæ, sed vna duas habẽs qualitates, alteram iure cõtractus, alteram iure cessionis. Alij dicunt statim annihilari vtilẽ facta cessione directè. quacũq; tñ exerceat, puto eum secundũ Io. iurare de calumnia, cũ sit principalis persona, & suũ negotium gerat: vt s. de pcu. l. qui stipendia. Alij distinguunt an vtilẽ intentat, uel directam. Itẽ huiusmodi cessio inutilis videt, cum & sine cessione det vtilis: vt hic subiicit, & ff. de pac. l. si cum emptore. & ff. de pet. hær. l. ei qui. & s. de actio. & obli. l. nominibus. & l. si à creditore. & ĵ. de leg. l. ex legato. nisi actiones facto hæredis vendentis sint quæsitæ; quo casu necessaria est cessio: vt in Trebellianica restitutione: vt ff ad Treb. l. hæres pecuniam.

Hæreditatis emptor quã actionem hĩc si cessione pro venditorem.

Manasse. sex.

r Vtiles actiones. § etiam sine cessione. Et no. aduersus debitores. Idẽ tamen puto aduersus possessores singularium rerum illius hæreditatis, dummodo non contra venditorem, qui vtique dominus remansit: vt ĵ. l. proxim. & posset agendo pręferri emptori, nisi in iij. casibus: vt dixi. Quid aũt si ego à Titio, tu à me emisti hæreditatem: an vterq; nostrum an prior tantum habet vtiles actiones? Et dic quòd vltimus emptor.

Q Vi tibi.] CASVS. Hæreditatem mihi vendidisti: si non tradidisti, adhuc dominus perseueras. sed si alij vendidisti, quod potuisti, actione ex empto ad interesse mihi teneberis.

s Traderet.] quod facere debet si potest, alioqn nihilominus cedere debet earum rerum persecutionem. vt ff. e. l. ij. §. peruenisse.

t Perseuerauit. § vt ĵ. de act. empt. l. si ancillam. & l. si pater. & ĵ. de iis qui à non domino. l. qui tibi. & ff. de act. emp. l. quintus. & s. de rei vendi. l. quoties. & l. seruum.

t Perseuerauit. vt & s. de pact. l. traditionib. & vsucapion. dominia trãsferuntur, & non nudis pactis.

v Et ideo. § bona ratio est: vt ff. de acqui. rer. domi. l. traditio. Sed hoc qualiter cum vtilis competebat emptori? Respond. vt s. l. proxim.

x Præstare. § not. pro opinione Io. contra M. vt venditor præstando interesse liberetur: vt ĵ. de act. emp. l. si traditio ADDITIO. Dic hoc verum, si venditor non habet facultatem rei tradendæ, alias præcisè poterit cogi tradere. gl. in §. pretium. inst. de emp. & ven. Bar. in l. j. ff. de ac. emp. Bar. & Ia. in l. stipulationes non diuid. ff. de verb. obl. Bal. & P. in l. si traditio infr. de act. emp. & Ias. in §. actionum. inst. de act. & Ang. hic.

P Ostquã. § CASVS. Olim tantum corpora obligabuntur: sed postea deuentũ est ad hoc vt actiones obligent, si ergo actionẽ quã habebas aduersus debitorem tuum, mihi vendidisti, habeo vtilem actionem.

y Postquam eo decursum est. § Prius fuit in vsu tantum mobilia impignorari. secundò etiam ad immobilia vẽtum est. tertiò ad nomina: sicut in executione: vt ff. de re iud. à diuo. §. j. Vt ergo ius tueẽ creditorem vt agendo contra debitorẽ nomẽ exigat, & exactũ pignoris loco teneat vel pensetur: vt ĵ. quæ res pig. obl. pos. l. nomẽ. & ff. de pig. act. l. si puenerit. ij. sic tueat emptorem nominis in pignore: vt hic, & ff. eo. l. emptori nominis. & ĵ. l. proxim. in fi.

Vel hic dicit de actione principali.

a Cautiones. § scilicet, instrumenta.

b Vtiles. § quia scriptũ tradendo videor remisisse debitum: vt ff. de pact. l. labeo.

c Vel ipsi. § aliàs vel ipsi: & tunc vel pro etiam. aliàs veluti ipsi. & tunc confirmo: & dictio sicut non ponitur similitudinariè: sed sic responsum est. s. à sapientibus secundum hac lecturam. aliàs deficit vtrunque: & tunc planum est.

† Darent. † Etiam. † Velut. † Vigiliano. al. Vigiliano.

¶ *Qui emit nomen, non propterea efficit dominus rei debitæ: sed agit ad illam actione personali. h. d. Bal. Vel sic: Ex uenditione nominis transit utilis & etiam exercitium directæ si cedatur, tam ad debitum quam ad pignora: non autem dominiũ rerum pignoratarum. h. d. Pau. de Castr.*

Idem AA & CC. Iuliano. † L. VIII.

Ex nominis emptione dominium rerũ d obligatarum ad emptorẽ nõ transit; sed vel ĩ rem suam procuratore † facto, e vel vtilis secũdum ea quæ pridẽ constituta f sunt, exemplo creditoris, persecutio g tribuitur.

¶ *Sicut põt uendi actio in personã, ita actio in rẽ: & generale statutum generaliter dẽt intelligi in omni casu, in quo põt ratio assignari. h. d. Bal. Vel sic: Sicut per uenditionem personalis transfertur utilis, ita per uenditionem realis. h. d. Sal.*

Imp. Iustinianus A. Ioanni. P. P. L. IX

Certi & indubitati iuris ẽ, ad similitudinẽ eius, qui personalẽ redemerit h actionẽ, & vtiliter eã mouere suo noĩe cõceditur: i etiã eum, q in rẽ actionẽ cõparauerit, eadẽ vti posse facultate. k Cũ enĩ actionis † nomẽ generale sit oĩum, l siue in rẽ, siue in personã actionũ, & apud oẽs veteris iuris conditores hoc nomẽ in omnib. pateat: m nihil est tale q̃ differẽtiam n in huiusmodi vtilibus actiõib. possit introducere.

Quæ res vendi † non possunt, & qui vendere, vel mercari † vetantur. TITVLVS XL.

¶ *Prohibentur uendi purpuræ quib. princeps utiẽ cũ sedet ĩ maiestate: & priuatus hoc faciẽs punitur: ut hic. Bal. uel sic: Nullus priuatus potest de colore purpureo tingere nec mercari, nec etiam uellus muricis uendere sub pœna capitis, & publicationis bonorum. h. d. Sal.*

Imppp. Grat. Valẽt. † & Theod. AAA. Fausto comiti sacrarum largitionum. LEX I.

E X nominis § CASVS. Mutuaui tibi. x. & pignus obligasti si ius quod aduersus te habeo, vendidero Titio: an dominium pignoris ad emptorẽ pertranseat, quæritur? Dicit quòd non. nec pignoris persecutio datur ei: nisi pcuratori in rem suam constituto: directa nomine cedẽtis: vtilis nomine suo ad exemplum mei creditoris.

† Procuratori.

d Dominium rerum. § quæ sunt accessiones nominis venditi. secus autẽ si ipsum pignus per se creditor venderet, vt inst. qui bus ali. li. §. j.

e Facto. § subaudi datur directa personalis, vel hypothecaria.

f Constituta sunt. § ut dixi s. l. proxim.

† al. actionum.

g Persecutio.] quæ directo fuerat creditoris. scilicet hypothecaria.

C Erti. § CASVS. certum est, quòd personalis actio vendi potest p supradicta, an similiter in rem actio quæritur: vt si habeam cõtra te rei vẽdi. pro re mea: an eam vẽdere possim, quæritur? Respon. quòd sic. cum nomen actionis non tantum ad personales, sed ad reales extendatur.

† al. venire. † Emere.

h Redemerit. § id est, emerit.

i Conceditur. § vt sup. eod. l. nominis. & l. postquem. & l. ex nominis.

† al. Valen. Theodo. & Arca.

k Facultate. § licet nõ videtur sic acquiri vtilis in rem quæ datur ratione dominij vtilis, nisi traditio interuenerit: idem tamen est: vt dicit.

k Facultate. § fallit in actione iniuriarum.

l Omnium.] largissimè accepto vocabulo: quia nomen actionis continet etiam iudicis officium: vt ff de action. & obli. l. actionis verbo alias strictius: vt ff. de act. & oblig. l. actionum genera. aliàs strictissimè: vt in eo. tit. de act. & oblig. in fin.

Actionis nomen officium iudicis continet.

m Pateat § iuris prudentibus dicentibus posse vtilem actionem intẽdere eum, qui emit actionem. Item an hypothecaria sine personali possit cedi alii creditori vel non creditori? Respond. non. cum sit accessoria. vnde sine principali non transit. Item sequeretur quod à ageret principali cedens, quòd alius perderet hypothecariam cessam.

Actionis cuiuslibet an possit fieri cessio.

n Differentiam. § quia vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. ff. de public. l. de pretio.

o Introducere. § poterit ergo cedi, & personalis & realis: & semper vtilis dabitur procuratori in rem suam suo nomine: directa nomine cedentis. Sed fallit in actione iniuriarũ: quæ nec ante litis contestationem potest cedi: cum non sit in bonis: vt ff. de iniur. l. iniuriarum. iij. nec post facta litigiosa: vt inf. de liti. l. ij. secundum Io. vel fortè potest antè: & qd dicitur, non est in bonis, verũ est vt transeat ad hæredem viuentib. nobis: tamen cedimus alij. i Item pone me possidere codicẽ meũ & vendo tibi actionem in rem competentem mihi nomine codicis, nihil quidẽ agitur. Si verò dixi cõpetiturã, valet, & est spes vendita, & ages quando alius cœperit possidere codicem meũ: & ita videor vendidisse q̃ & mihi competat. Itẽ hic no. q̃ verbũ legis indefinitè prolatũ generaliter accipiẽdũ est: vt ff. de le. præstã. l. j. §. j. Idẽ in verbo legãtis: vt ff. de au. & argen. leg. l. j. & l. plautius. & idem in verb. contrahentis: vt ĵ. q̃ res pign. obl. pos. l. si. arg. contra. s. de trãs. l. si de certa. & ff. de transac. l. qui cum tutoribus. in prin. & in fin. & l. cum aquiliana. ADDITIO. Dic quòd ibi ex mente proferentis verba generalia erant restringenda: quæ mens colligitur ex expressione rei vel causæ. Bart. in l. si de certę. alleg. in gl.

† Tingendæ.

i Idem tenet gl. i d. l. iniuriarũ. iij. & gl. in l. si nomẽ. ff. isto ti. & sequit Bar. in d. l. iniuriarũ. Nec obst. illud gñale non transmissibile nõ est cessibile. l. ex plurib. ff. de admi. tuto. quia hoc est uerũ in non transmissibili simpliciter: sed actio iniuriarum fit bene trãsmissibilis p lit. contesta.

Fucandæ p † atq; distrahendæ purpuræ vel in serico q vel in lana, q̃ blatta vel † oxobapta atque hyacinthina, dr: facultatẽ nullus possit habere priuatus. Sin aũt aliqs supra dicti muricis r uellus vendiderit, fortunarum suarũ & capitis sciat se subiturũ esse discrimen. s

¶ *Istam legem non seruant Pisani qui emunt sericum à barbaris. h. d. hac lex. Bal.*

Iidem AAA. Toriobando † duci Mesopotamię. LEX II.

Comparandi serici à Barbaris facultatem omnibus (sicut iã præceptum est t) pter comitem commerciorum etiam num iubemus auferri.

¶ *Non licet frumenta publici canonis emere in littoribus: & est ratio, ne detur materia delinquendi, & portandi ad hostes, secundum Oldra. Vel sic: Non licet frumentum publici canonis alibi quàm in locis ordinatis emere. Salic.*

Impp. Arcad. & Honor. AA. ad senatum & populum. LEX III.

Quia nõnunquã v in diuersis littoribus distrahi publici canonis frumẽta x dñr: vẽdẽtes & emẽtes sciãt capitali pœnę se esse subdẽdos, & in publicã fraudem cõmercia cõtracta damnari.

¶ *Frumentũ exercitui missum non potest quis emere sub pœna hic subiecta. hoc dicit Salicetus.*

Impp. Honor. & Theod. AA. Fausto. † PP. LEX IIII.

Ne frumentũ, q̃ deuotissimo exercitui mittit, in prædã lucrũq; vertat: hac sanctiõe decernim z, vt q̃cũq; hoc fuerint fortè mercati, honestiores quidẽ stylum pscriptionis, y [& omniũ bonorũ amissionẽ] incurrãt: inferiores z aũt vilioresque personæ capitali † supplicio subiaceant.

Quæ res exportari non debeant. TITVLVS XLI.

¶ *Nullum liquamen potest transferri ad Barbaros, quantuncunque modicum, etiam causa degustandi. h. d. Salicet.*

Impp. Valens & Grat. AA. ad Theodorũ magistrum militum. LEX I.

† Oxyblatta. † al. Ianthina. † al. Cariobandi.

¶ QVAE RES VENDI NON, &c.

¶ *Ex prædictis uidebatur omnes res posse uendi, & quibuslibet: quod hic remouet.*

F Vcãdæ. § CASVS. Si priuatus quis lanam. vel sericũ ex quibus vestis imperialis fit, vendiderit: non solum in publicationem bonorum mulctabitur, sed capitali supplicio subiicietur.

† al. Faustino.

p Fucandæ. § i id est, tingendæ. fucus enim color est.

z Alias incipit, fuscãdæ.

q In serico. § scilicet, siue sit purpura de serico siue de lana.

Fucus qd sit.

r Muricis. § q̃ ĵ. vellus appellat. Et not. duo cõmoda puenire de hoc murice. s. de encausto imperiali: vt s. de diuer. re. l. sacri affatus. Item purpura: vt hic.

Al. his notus [ ] inclusa desunt.

s Discrimen.] hæc accusatio post mortem concedi videtur: vt ff. de iis quib. vt indig. l. j.

† al. capitis

C Omparandi.] CASVS. Nulli tribuat licentia comparandi sericum, nisi cum licentia illius. qui consueuit emere uestes imperiales.

t Præceptum est. § in legibus quas non habemus. Vel dic, vt s. l. proxim. vbi prohibuit vendere: & per consequens emere.

Q Via. § CASVS. Qui in fraudem reipub. frumentum emit capite punitur.

v Quia nonnunquam. § vt ĵ. de nauicularijs. lib. xi. l. pen.

x Frumenta. § quę tantùm ad fiscum deberent deferri, per latores vendebantur. § vt inf. l. proxim.

N E frumentum. § CASVS Si frumentũ exercitui principis mittatur: nullus nisi de exercitu principis comparare poterit: quia si aliter factum fuerit, si est honestior, deportabitur: inferior capite punietur.

y Proscriptionis. § id est deportationis secundum P. nam inferiores capite damnanẽ. Vel dic stylum proscriptionis. i. publicationis bonorũ.

z Inferiores. § deportanẽ, cũ & hęc sit capitalis pœna: vt ff. d bo. pos. l. edi-

Universidad de Deusto Biblioteca

l.edicto prato. §.rei. & in dubio mitiorem pœnam intelligimus. vt ff. de pœ. l. interpretatione. & sic etiam intellige legem superiorē proximam Itē not. quod dicit inferiores plus puniri. & est sic vt ff. de incend. rui. nau. l. Pedius. arg. contra. §. de episco. & cle. l. presbyteri.

¶ QVAE RES EXPORTARI

Ad idem tendit ad qđ & superior titu.

AD Barbaricum. } CASVS Ad hostes transferendi vinū, vel aliud nulli facultas ē nec ad gustādum: nec eo ꝑtextu qđ se mercatores esse hmōi cōmerciorū dicere solēt.

a ¶ Ad Barbaricum. } scilicet solum.

b ¶ Liquaminis. } scilicet alterius. nam & supradicta liquamina sunt. Sed quid in aridis? Dic idem eadem ratione.

c ¶ Quisquam. } Romanus.

d ¶ Commerciorum. } quia dicit se mercatorem.

NEmo. } CASVS. Legati missi à Barbaris ad ciuitatem Romanam nullam habeant facultatē cōparandi arma, nec ferrū factū vel infectum. quod si alter factum fuerit, uenditor cum publicatione bonorū capitali sententiæ subiaceat.

e ¶ Alienigenis. } i. hostibus populi Ro. Accur.

f ¶ Telis. } & etiam nauium fabricandarū scientia: vt j. de pœnis. l. fin. & facit. j. de litorū & itinerum custo. lib. xij.

¶ DE EVNVCHIS.

s. nō faciendis: uel si facti fuerint, cōfiscādis, ideoq; non alienandis: & sic cō uenit cum prædictis.

SI quis. } CASVS. In ciuitate Romana si aliquis post has leges seruum suum eunuchum faciat, capite puniatur, & seruus applicetur fisco vnà cum loco vbi hoc cōmissum fuerit domino sciente & dissimulante.

g ¶ Eunuchos. } etiam seruos: vt statim probat.

h ¶ Capite. } accusatur eū. l. cornelia de sicariis. vt ff. ad le. cornel. de sic. l. ij. §. fi. & l. iiij. licet in quibusdā terris ꝑ melioribus quo ad q̃dā reputent: vt ff. ad l. aq. l. l. si seru⁹ seruū. §. & si puerū. q̃ est contra.

ROmanæ. CASVS. Siue in Romano siue in barbarico solo serui Romani eunuchi fiant: nulli comparandi eos licentia tribuatur. si qui comparēt pœna grauissima puniantur: & tabellio qui instrumentum venditionis scripsit, simili pœna puniet. Qui octauam vel aliquid aliud nomine vectigalis illorum eunuchorum susceperit, totū penes fiscū remanebit: & q hoc commiserit pęna mortis punietur. & hoc in prima. Eunuchos autē factos extrà solū Romanū apud Barbaricam gentē cuilibet comparādi licentia tribuatur. & hoc in. ij.

i ¶ Homines. } s. seruos. nam posteà dicit ad dominium cuiusquam. H.

† Oleum tamen exportari permisit Solō apud Plutarch. in eo. Pratei⁹ in li. vet. iurisprū. ad le. Solonis.

† al. Constātino PP.

† Quis dicatur proditor, vide per Feli. in c. j. de homicid.

† Quorum cunque. al. quarunque

† Proscribi & ad fiscū adduci.

† al. Iusaniano PP.

AD Barbaricum [a] trāsferēdi vini, olei, † & liquaminis [b] nullam quisquam [c] habeat facultatē, nec gustus quidem causa, aut vsus cōmuniorem. [d]

¶ *Non licet uendere arma hostibus populi Romani, nec eorum legatis, sub pœna capitis, & confiscationis bonorum. hoc dicit Salic.*

¶ Imp. Martianus A. Aulo P.P. † L. II.

NEmo alienigēis [e] Barbaris cuiuscunque gētis ad hāc vrbē sacratissimā sub legatiōis specie, vel sub quocūq; alio colore venientibus, aut in diuersis aliis ciuitatibus, vel locis, loricas, scutā & arcus, sagittas, & spathas & gladios, vel alterius cuiuscunque generis arma audeat vænundare. nulla prorsus iisdem tela, nihil penit⁹ ferri vel facti iam, vel adhuc infecti ab aliquo distrahatur. Perniciosum namque Romano imperio, & proditioni † ꝓximum est, Barbaros quos indigere conuenit telis, [f] eos, vt validiores reddātur, instruere. ¶ Si quis autem aliquod armorum genus quaruncunque † nationum Barbaris alienigenis contra pietatis nostræ interdicta vbicūque vendiderit: bona eius vniuersa protinus fisco addici, ipsū quoque capitalem pœnam subire decernimus.

De eunuchis. TIT. XLII.

¶ *Tanquam homicida punitur ille, q castrat aliquem. Bal. Vel sic: Faciens quem eunuchum punitur capite: & tam seruus quam locus confiscatur ubi sciente domino eunuchus efficitur. h.d. Sal.*

¶ Imp. Constantinus A. Aurelio duci Mesopotamiæ. LEX I.

SI quis post hanc sanctionem in orbe Romano eunuchos [g] fecerit, capite [h] puniatur: mancipio tali, nec nō etiā loco, vbi hoc cōmissum fuerit, domino sciente, & dissimulante, confiscando.

¶ *Subditi Romano imperio in loco nullo possunt fieri eunuchi: nec facti in aliquem alienari, pœna capitis imminente contrà facienti, & tabellioni qui instrumētum alienationis conscripserit. Barbari autem Romano imperio non subiecti, & extrà Romanum imperium eunuchi facti, ubique possunt uendi. h.d Salic.*

¶ Imp. Leo A. Viuiano P.P. † LEX II.

k ¶ Pœna grauissima.] mortis: vt ff. de pœn. l. ultimū. secundum H.

l ¶ Extra loca.] apparet ergo in locis nostri imperij fieri non posse. & facit ad hanc legem. j. de vectig. l. ex præstatione.

¶ DE PATRIBVS QVI FILIOS, &c.

¶ *Et hic tendit ad idem ad quod superiores.*

ROmanæ gentis homines [i] siue ī Barbaro † siue in Romano solo † eunuchos factos, nullatenus quolibet mō ad dñiū cuiusquā trāsferri iubemus, pœna grauissima [k] statuenda aduersus eos, qui hoc perpetrare ausi fuerint; tabellione videlicet, qui huiusmodi emptiōis, siue cuiuslibet alterius alienationis instrumenta cōscripserit, & eo qui octauam vel aliquid vectigalis causa pro his susceperit: eidem pœnæ subiiciendo. ¶ Barbaræ autē gētis eunuchos extra loca [l] nr̃o imperio subiecta factos, cunctis negotiatoribus vel qbuscunq; aliis emēdi in cōmerciis, & vendendi vbi voluerint tribuimus facultatem.

De patribus qui filios suos distraxerunt. TIT. XLIII.

¶ *Pr̃ uel alius parens, nō pōt suos descēdētes afficere iugo seruitutis, uel alterius nexus libertatē īpedientis. h.d. Bal. uel sic: Parentes nō possunt liberos alienare quoquo titulo, etiam pignoris. hoc dicit Salic.*

¶ Impp. Dioc. & Maxi. AA. Papi. L. I.

LIberos † à parētibus neque vēditionis, [m] neq; donationes titulo, neq; pignoris iure, aut alio quolibet mō, nec sub ꝑtextu ignorantiæ [n] accipiētis, † in aliū transferri posse, manifesti iuris est.

¶ *Hæc est no. lex. Propter nimiā paupertatē egestatēq; pater uendere pōt & pignorare filiū & filiam: qui tñ possunt ad ingenuitatem proclamare satisfaciendo creditori, uel quanti homo est uēditus emptori. h.d. Vel sic: Propter nimiam paupertatem, & famis necessitatem pōt pater uendere filium & filiā: sed posteà pretio oblato, uel alio æquè bono mancipio ꝑstito ī pristinā libertatē repeti pōt. h.d. Sa.*

¶ Imp. Constāt. A. prouincialib. S. L. II.

SI q̃s ꝑ ꝑ nimiā paupertatē, egestatēq; victus cā filiū filiamve sanguinolentus [o] vēdiderit: [p] vēditione in hoc tātūmō casu valente, ēptor obtinēdi eius seruitij habeat facultatem: licet autē ipsi q vēdidit, vel q alienatus est, aut cuilibet alij, ad ingenuitatē eū ꝓpriā repetere: modò si aut pretiū offerat, [q] qđ potest [r] valere, aut mācipium pro eiusmodi præstet.

De rescindenda venditione. TITVLVS XLIIII.

¶ *Rescinditur uēditio facta per metū, maximè si ꝑtiū restituitur. h.d. Bal. cōcor. Sal.*

LIberos. } CASVS Nullus titulo donationis vel venditionis, vel pignoris iure filium alicuius suscipiat à patre: nec excusabitur si prætendat ignorantiam. s. quia eum esse liberū ignorauit: nec ad aliū transferendi tribuatur emptori facultas.

m ¶ Venditionis.] Nota nullo titulo contrahi sta per filio, cum liber homo sit: vt hic. & j. q res pi. ob. pos. q. filios. & de pa. po. l. addicatio. & j. de euic. l. si tibi. & ff. de eui. l. mi. §. pr. & ff. q res pi. obl. pos. l. fi.

n ¶ Ignorantiæ. } emptoris. Accur.

SI quis. } CASVS Si pater filium suum famis causa distraxit. certè eius seruitio vti potest emptor: quia verè seru⁹ eius ē in hoc casu valēte vēditione: ita tñ vt pr̃ vel ipse filius eū redimere possit oblato ēptori ꝑtio, aut dato alio mancipio ꝓ filio.

o ¶ Sanguinolentus. } alias sanguinolentus: aliàs sanguinolētos. prima meliorē: & subaudi aliàs est pater sanguinis. i. sanguine siue capitaliter puniendus, secundum Azon. & H. nisi iusta causa fuerit quare uendat.

p ¶ Vendiderit. } An pignorare poterit eodem casu? Resp. sic, cum liceat quod maius est: vt ff. de re. iur. l. non debet j. Sed quidā contra. Itē an hoc liceat matri? Resp. nō, ar. §. de transa. l. transactione. Item nunquid propter aliam similē causam necessariam permittitur? Resp. nō. cū hoc nō inueniā. ¹ Quare ergo dantur ꝓ obsidibus ex aliqua causa? Respōd. vsurpatum est. ² Item an efficitur seruus? Quidā q non: sed seruit: vt j. communia de manu. l. j. §. j. sed Ioan. dicit verè eum seruū factū. Nec mirum si dominus liberare cogitur, quia hoc fit & alias: vt s. de epi. aud. l. nemini. & inst. de nox. §. domin⁹. & j. de cap. & postli. reuer. l. fi. Idem dico de filiis ex filia vendita natis. Item ad hoc. j. ď lib. cau. l. rem quidē. & j. de euic. l. si tibi. Itē pro hoc hæc litera, ad ingenuitatem propriam repetere.

q ¶ Offerat. } & cōsignet, si non vult accipere, vt j. de con. ser. ma. l. j. §. j.

r ¶ Potest valere. } si esset seruus. iusta enim pretia pecuniaria ex præsenti æstimatione. & non ex ꝑterita emptione constituuntur: vt ff. de iure fis. l. iij. §. diuus. Acc.

¶ DE RESCINDENDA VENDITIONE. ¶ ³ Dixit qualiter cōtrahatur uēditio: qualiter rescīdat altero ꝯbentiū inuito.

† Barbarico.

† Loco.

† Vide l. j. lib. tit. iij. C. Th.

Filium vendere & pignorare potest pater aliquando.

† Accipientes.

¹ Idem tenet Dy. in c. in argumentum. de re. iur. lib. vj.

² Vide text cum glo. in l. ex pto. iuncta gl. in verb. obsides de dit. extra de sic.

³ Hæc continuatio est de mente Odof. & Cyn.

Si pater

SI Pater. } CASVS. Pater tuus per metum coactus rem suam vendidit, & pretium accepit: antequā actio qđ metus causa intentaretur, decessit. an tu qui ei successisti possis, q metus causa agere ad rehabendam rem? Dicitur quod sic. oblato à te pretio.

a ¶ Per vim.] s. compulsiuam. nam de alia dicere nō potest hic. & hoc quādo cadit in hominem constantē: vt ff. qđ metus cau. l. metum autem non.

b ¶ Non habebitur.] apud iudicem: vt & s. de transac. l. interpositas. & ff. de auctor. præst. l. j. in fi. & ff. de regu. iur. nihil consensui.

c ¶ Irrita est.] i. irritanda ¹ per actionē quod ma t⁹ causa. Alij ² distingūt, an metus dat causam contractui, vel non: vt in dolo simplici, &c. & metus in se habeat dolum: vt ff. quòd met. causa l. si cum exceptione. §. eum qui. & sic intellige, quod hic dederit causam, & eodem modo intelligitur. ff. qđ metus cau. l. si mulier. §. si dos. sed verius ibi est speciale in dote.

d ¶ Tuo.] à te, vel ab alio pro te.

e ¶ Maximè.] ideo dicit maximè: quia & si nō offerret, adire præsidem posset: necesse tñ haberet offerre posteà in lite, sicut & dixim⁹. s. de transac. l. si maior annis. & ad hoc. s. de iis quæ vi, &c. l. si vi. & s. de reputa. l. j. vel dic ³ qđ abūdat maxime: sic & aliàs. j. de manu. testa. l. fi. §. fin autem. & j. de fideicō. lib. l. cum inter. Vel dic ⁴ tertiò vt ad hoc respiciat: quia licet detur ei actio, quāuis non sit paratus pretium refundere: non tamen irritanda est emptio nisi demū refundatur sed demū reddito à te pretio restituatur domus. Vel dic quartò ⁵ referri hoc ad casum quando venditio extorta est per impressionē: vbi nō restituitur pretiū: vt s. quod me. cau. l. si per impressionem.

REm.] CASVS. Si rem quæ. c. valebat, pro xl. vendidisti. an rescindere posis venditionem, quæritur? Respon. quòd de rigore iuris nō: de æquitate, sic: refuso pretio quod a te accepi: ita tamen vt emptor eligat, velit soluere iustum pretium, & habere rem: vel rem restituere suo sibi pretio quod dedit. quod quando sit minus pretium. in fin. dicit: illud, scilicet, quod est minus dimidia iusti pretij.

f ¶ Humanum est. } secus de rigore iuris. cùm licuit contrahentibus sese decipere: vt ff. de mino. l. in causæ. ij. §. pen. Sed ille rigor mitigatur, cùm est immensa deceptio: sicut & quando inest dolus.

g ¶ Iudicis. } sed qua actione? Quidam ⁶ officio iudicis per hāc legē, & s. ex qui. cau. ma. l. in contractibus. & vsq; ad xxx. annos. quod non posset esse cum intra quadriēnium ⁷ ad plus deberet dari officiū iudicis: vt s. de temp. in inte. rest. l. sup uacuū. Tu dic iure actionis. s. ex eo cōtractu: cum in bonæ fidei cōtractibus veniāt ea de quib. nec est actū, nec cogitatū: vt j. de act. emp. l. ij. Nec ob. q duas petit rescindi. nā etiā ad rescindendū datur actio ex vendito, vt ff. de contrahē. emp. l. sed celsus. §. si fundus annua ī qua actione exercet officium iudex. sic & alias. ff. q me. cau. l. metū aūt pręsentē. §. ex hoc edicto. In stricti iuris aūt iudiciis obstaret exceptio doli: vt ff. de verb. obli. l. si q s cū aliter. quanquā posset dici ibi loqui, cū stipulatio interposita fuit super cōtractu bonæ fidei. Illud aūt constat in aliis bonę fidei cōtractib. habere locum legē istam. Itē quod si iste vēditor iurauerit se nullo modo venire contra venditionē? Rñ. P. quod nihilominus tūc habebit locū, qđ hic dicitur, q a ñ pręcise agit vt uenditio rescindatur. Nos contra, quia quodā modò uidetur agere ad rescissionē. arg. ff. de cond. insti. quæ sub cōditione. §. si quis sub. Secus dico in minore qui iurauit, cum ibi iuramētū operetur tantū quod uideatur maior, nisi & ipse iurasset, etiam occasione minoris ꝑtij non uenire contra, quod semper pręsumo, cū sciat uires suæ rei, ut j. eo. l. quisquis. & ff. de act. emp. l. j. Itē qđ si ipse emptor rē iam alij uēdiderat & tradiderat? Dico nihilominus habere locū quod hic dicitur, quia per eum factū est quo minus habeat, arg. ff. de rei uen. l. si hominē. in princ. & ff. de uerb. obl. l. si seruū. §. idemq;. secus si fortuito casu perisset penes istū emptorem, quia tunc sufficit tenere pretiolū quod habet, ut ff. de iur. do. l. si res. §. j. Alij dicunt & tunc eum teneri, cū alternatiue ad duo tenebatur, ut ff. de contrahen. emp. l. si in emptione. §. pen. Sed certè imò res tantum erat in obligatione. Vnde ea perempta nō debet amplius teneri: vt ff. de verb. obl. l. si ex legati. Itē habet locū lex ista econtra. s. decepto emptore, vt res recipiatur. Sed quæ est hæc dimidia? Dic in emptore decepto. si res ualet decem emit pro. xvj. licet alij dicāt, emit pro. xxj. quod nō placet: quia tunc non dimidiam iusti pretij, sed duplum egreditur. in venditore, sicut si res valet decem, vendidit pro quatuor. Et probantur hæc in fin. huius legis. & inf. eo. si volun tate. & infrà si ma. fac. l. j. Et sic no. quòd summa captio euitatur: vt ff. de aur. & argen. legat. l. si vxori. Sed qualiter sciam quando excedit? Respon. non ꝑ hoc quòd duo, vel tres volunt tantum dare, quoniam pretia rerum non constituūtur ex affectione singulorum: vt ff. ad leg. Falc. l. pretia. & ff. ad leg. Aquil. l. si seruum meū. Dic ergo inspici vēditionis factas locorum existētiū iuxta illū, item rei qualitatem, & redituū quantitatem: vt j. eod. l. si quos. & in auth. de alien. & emph. §. sanctissimas. col. ix. & de non alien. §. qa verò leonis quidē. & §. si verò alicuius. col. ij. & ff. de rebus eorum. l. pe. j. rñ. & de leg. ij. l. Caius. §. Titius. & ff. de iur. fisc. l. non intelligitur. §. diui fratres. & ad leg. Falcid. l. iij. in princip. & l. pretia. & hoc in immobilibus. i mobilibus autem rebus, vt frumento, est pretium certum. Sed arg. contrà. ff. de cond. fur. l. si seruus. in fi. j. respon. & ff. ad leg. Falcid. l. in lege. iiij. §. j. & l. in quantitate. §. magna.

h ¶ Elegerit. } est ergo in potestate emptoris. & idem dico econtrà emptore decepto esse in potestate venditoris. Et distingue. s. ex qui. caus. ma. l. in contractibus.

DE contractu. } CASVS Si contractum venditionis celebrasti, & perfectus est: emptore inuito ab eo recedere non potes, nec rescriptum si impetres vt rescindatur, valebit. fiscus etiā eodem iure tenetur.

i ¶ Patitur. } fallit in actione redhibitoria. item in aliis tribus. s. l. commissoria, & pacto addictionis in diem, & manus iniectione. Sed his tribus casibus contrahens semel sic voluit. H. ar. ff. de aqua plu. arcen. l. in diē

k ¶ Nec ex rescripto. } vt s. de rei ven. l. inciuile. & j. de emanc. l. nec auus & s. de actio. & oblig. l. sicut.

l ¶ Fiscus. } Not. fiscum vti iure priuati: vt & plenè diximus s. de peti. hæred. l. j. Accursius.

AD rescindendam.] CASVS. Fundum pro c. emptum vendidi postea pro xl. volo rescindere venditionem quasi dolus intercessisset: pro hoc quòd plus emi, & minus vendidi. an possim, quæritur? Dicitur quòd non. nec sufficit ad probandum dolum quòd maioris emptum minoris vendidi: quia potest esse quòd tunc quando venditus fuit mihi, plus valuit: quam nunc quando ego vendidi.

m ¶ Distractum. } etiā si cōstet pretium duplicari. H. quia diligētia possessoris res meliorat, & negligētia deteriorat: vt ff. de iu. fis. l. iij. §. diui.

SI dolo.] CASVS. Si per dolū dantem causam cōtractui rem tuā quam alias non eras distracturus: vendidisti, officio iudicis rescindetur. Si verò dolus non intercesserit, & venditio mutuo cōsensu perfecta est: non rescindetur emptore inuito, si maior. xxv. annis distraxisti.

n ¶ Si dolo.] dante causam contractui. alias non rescinderetur, sed ad supplementum ageretur: vt ff. de dolo. l. & eleganter. circa princ.

o ¶ Aduersarij.] secus si dolo tertij: quia tunc agitur actione de dolo contra illum tertium, si aliter non posset res esse salua venditori: puta, quia emptor non fuit conscius doli: quia tunc teneretur ex vendito, vel si fuit, non est soluendo: vt dicta l. & eleganter.

p ¶ Deceptum.] i. induxisti me dolo ad vendendam rem, quā vēdere nolebam, non valet. sed si non fuit dolus, & eram maior, valet venditio.

q ¶ Venditionem.] s. rectissimam ostendit de facto: vel secundò si pręcessit venditio vt infirma. sequitur venditio vt infirmanda.

r ¶ Rescindi venditionem.] iubebit s. officio suo, vel cōdictione indebiti, si putā te obligatū tradidisti, vel actione de dolo ꝓposita sꝫm quosdā. Tu dic actione ex vēdito, q datur ad rescindendū re non tradita vt

¶ Imp. Alexander A. Maroni. LEX I.

SI pater tuus ꝑ vim [a] coactus domū vendidit; ratum non habebit [b] qđ nō bona fide gestū est. malæ fidei eñ emptio irrita est. [c] Aditus itaque nomine tuo [d] præses prouinciæ, auctoritatē suam interponit: maximè [e] cū paratum te proponas id, quod pretij nomine illatū est, emptori refundere.

¶ *Ista est famosa lex, & habet materiā singularē & no. & h.d. Vbi re ipsa uenditor ultra dimidiam iusti pretij decipitur, ex æquitate huius legis tam ipsi quàm heredi eius succurritur, ut uel restituto pretio res ei reddatur, uel iustū pretiū suppleatur: & electio est emptoris. h.d. Bald. uel sic: Venditor deceptus re ipsa ultra dimidiam iusti pretij, potest pretium restituendo rem recuperare: nisi emptor malit iustum pretium supplere. Salic.*

¶ Impp. Diocl. & Maxi. AA. Lupo. L. II.

REm † maioris pretij si tu, vel pater tuus minoris distraxerit, humanū est [f] vt vel ꝑtium te restituente emptoribus, fundū vænundatū † recipias, auctoritate iudicis [g] intercedēte: vel, si emptor elegerit, [h] quod deest iusto pretio, recipias. Minus autem pretium esse videtur, si nec dimidia pars veri † pretij soluta sit.

¶ *Neque priuato, neque fisco licitum est recedere à contractu perfecto. h.d. Bal. Salic. addit, altero inuito.*

¶ Iidem AA. Martianæ. LEX III.

DE contractu venditionis & emptionis iure perfecto, alterutro inuito, nullo recedi tpe bona fides patitur, [i] nec ex rescripto [k] nostro: quo iure fiscum [l] nostrum uti, sæpe cōstitutum est.

¶ *Per instrumentum emptionis quondā factæ nō probat, quod posterior emptio sit iniusta: nec ꝓpterea præsumitur mala fides. h.d. Bal. Vel sic: Ad rescindēdā uēditionem non sufficit probare, quòd res pluris fuerit empta, quàm sit uendita. h. d. Salic.*

¶ Iidem AA. Eudoxio. † LEX IIII.

AD rescindendā vēditionem & malæ fidei probationem hoc solū ñ sufficit, q magno ꝑtio fundum comparatū, minoris distractum [m] esse commemoras.

¶ *Ratione doli contractus rescinditur, & quicquid secutū est ex eo uel ob eum. h.d. Bal. Vel sic: uēditio dolo facta rescindetur, non si bona fide & mutuo cōsensu. h.d. Sal.*

¶ Iidem AA. & CC. Rufo. † LEX V.

SI dolo [n] aduersarij [o] ďceptū [p] vēditionem [q] prædij te fecisse pręses ꝓuinciæ aditus animaduerterit: sciens cōtrariū esse dolū bonæ fidei (q̃ in huiusmodi maximè contractibus exigitur) rescindi [r] vēditionē iubebit. ¶ Quod si iure perfecta vēditio est à maiore

† al. mala fide.

¹ Istam sequitur Ange. Bald. & Pau. & idē dic in omni alia conuētione. Ia. in l. interpositas. §. de trā sac.

² Et malè Angelus.

Venditionem ꝑ metum factā si quis velit rescindere, an debeat ꝑtiū offerr.

Concor. cū hac. l. c. cū dilect⁹. & c. cū cā. ex de emp. & vē. & ibi vide pulchras glos.

† al. venditum.

³ Istam tenent Cyn. & Pau.

⁴ Ista solutio ad idē tendit cum prima. Sa.

† Iusti.

⁵ Diuinatio est.

⁶ Et eorū opinionē sequit Pet. & Cy. licet contra teneant Bar. Bald. Sali. Angel. & Pau.

⁷ Notanda est ista glo. ad hoc q quocunque casu officiū iudicis requiritur ad rescindendū: cōpetit tātum intra quadriennium. Sali.

Deceptus vltra dimidium iusti pretij, potest restitui, qualiter intelligitur illa dimidia.

† al. Celsio.

† Rufino.

† Intell. huius l. vid. ꝑ Io. igneum. in l. contractus. num. 109. de regul. iur.

Universidad de Deusto Biblioteca

ff.de act.emp.l.ex empto.§.is qui vina.& de contrahen.empt.l.sed Celsus.§.si fundus annua. 1 Et rescinditur eatenus quatenus de facto processit:& tibi decepto datur actio,non doloso, cum ipso iure nullatenus sit in eius præiudiciũ, 2 sic & j.de prǽd.min.l.& si is. Vel hic ex vẽditione ad supplementũ,cùm vellet stare contractui:vt notatur in l.&eleganter.

1 Non obstante: quia ibi agit ad rescindendũ p̃ctũ actiõe ex eo quia fiebat rescisio ex partiũ conuentione: hic nõ.imò contractus ab initio fuit nullus ipso iur Aug. 2 Quia non obstante q̃ sit ipso iure nullus:si deceptus voluerit, poterit stare contractui. glo.& Bar. in l. & eleganter.alle gatin gl. & est similis glo. in l. in causæ.ij.cir ca prin. ff. de min.

† al. Tatiano.al. Gatario.

† al.Mucratauio militi.

† Perfectas.

† Not. hic illud commune, qđ quisque iuris, &c.

a ¶ Non posse.ʒ altero inuito:vt infr. quando licet ab empt.disce.l. perfectam.in fin.& facit inf.de præscripti long.temp.l.si fraude.& ff.pro soc.l.iiij.

NOn est.ʒ CASVS. Vendidisti mihi rẽ pro decẽ vis rescindere venditionem offerendo mihi duplum pretij.an sis audiendus,quæritur? Dicitur quod non: quia hęc non est causa probabilis rescindendi.

b ¶ Non est .ʒ triplex poterat esse causa quare venditor vellet rescindere venditionem offerendo duplum pretij emptori, scilicet quia deceptus fuerat in dimidia iusti p̃tij.Sed certè hoc licet facere contrahentibus, nõ tamen vltra procedant. Item quia res non erat melior facta quàm fuerat tempore contractus. Itẽ quia affectionem habet in ea venditor:ad pretia rerum secundum veritatẽ, non ex affectione singulorum vel vtilitate sunt æstimanda:vt ff.ad legem falcidiam pretia. & l. præcedenti. & ff. ad legem aquiliam. le. si seruum meum.

c ¶ Duplum.ʒ vel etiam decuplum. Accur.

RAtas.ʒ CASVS. Duo milites rem vendiderunt. volebant impetrare rescriptum, vt liceret ei rescindere venditionem oblato pretio. Dicit imperator quod non sunt audiendi,& non expedit eis rescindere venditionem:cum alij similiter possent impetrare rescriptum ad rescindendas suas vẽditiones quas fecerunt cum eis: siue fiscus fuerit, siue priuatus qui eis aliquid vendidisset,quia eadem l. vti possent.

d ¶ Factas iure . ʒ cũ ad sint quæ adesset oportet, &absint q̃abesse oportet.

vigintiq; annis:intelligere debes consensu mutuo perfectã venditionem resolui non posse. a

¶ Licet quis uelit reddere duplum, nõ rescinditur uenditio perfecta.h.d. Bald. Vel sic: Vendit.o non rescinditur, licet pretiũ duplicatum offeratur.h.d. Sal.

¶ Idem AA.Gratiano.† LEX VI.

NOn est. b probabilis causa propter quam rescindi consensu factam venditionẽ desideras. Quamuis enim duplum c offeras pretium emptori, tamen inuitus ad rescindendam vẽditionem vrgeri non debet.

¶ Concesso uno inconuenienti, sequitur aliud.ad hoc allegatur.Bal.& Sal. Vel sic: Etiam militi non debet concedi per rescriptum facultas rescindi uenditionem perfectam: & si concederetur, eodem iure uti contra se teneretur.hoc dicit Salic.

¶ Iidem AA.Mucarolo & aliis militibus. LEX VII.

RAtas manere semper factas † iure d venditiones, vestra e etiã interest. nam si oblato p̃tio rescindere venditionem facilè permittatur: f eueniet vt & si quid vos de laboribus vestris à fisco nostro, vel à priuato comparaueritis, eadem lege cõueniami ni, g q̃ vobis h tribui postulatis.†

¶ Contractus non rescinditur nisi deceptio sit ultra dimidiam iusti pretij inspecto tempore contractus.h.d.Bal.Vel sic: Venditio facta paulò uiliori pretio non rescinditur,nisi dolus & metus interuenerit:ad quæ p̃bandũ, non sufficit dicere,q̃ uenditor ab initio satis maius pretiũ petiit quã conuenerit. secus, si deceptio ultra dimidiam iusti pretij interuenerit.h.d.Sal.

¶ Iidẽ AA.Euodiæ.al.Euodio. L.VIII.

SI voluntate tua fundum tuum filius tuus vænundedit:dolus ex calliditate, atq; insidiis emptoris argui debet, i vel met° mortis, vel cruciatus corporis imminẽs detegi, k ne habeatur rata vẽ

e ¶ Vestra interest.ʒ loquitur quibusdam militibus.& sic instit.de l. falcid.§.primo.

f ¶ Permittatur.ʒ per rescriptum: quia priuilegiati erant milites, vel pro priuilegio petebant.

g ¶ Conueniamini.ʒ quia quod quisque iur.&c. & vt ff.quod quisque iuris.l.j.in princip.& j. de fruc.&li expen.l.fi.& j.de commu.re.alie.l.portionem.Sed si concederetur tale rescriptum,nonne nullum esset cũ ex toto absorberet ius alterius:vt s.de prec. imper. offe.l. quoties.ergo nemo vteretur contra impetrantẽ,cũ nihil obsit conatus,&c.vt ff. qđ quisque.iu.l.j.in fi?Ad hoc dicas quòd hic: nõ dicit.quòd fuit cõcessum, vel quod concessum valeat:sed dicit posito hoc quod non oportet, sequitur & aliud quod non oportet,vt dicit Azo, non valet autem etiam si concedatur.Alij dicunt,quòd licet non valet, debet tamẽ impetrans vti eodem iure:vt ff.quod quisque iur.l.iij.in fi.ij.respon.& §. si is pro quo. Et quòd in prima lege dicit.loquitur cùm inter non subditos fuit latum.qđ non placet:quia in d.l.iij.bene valet, licet impetrans non fuerit eo vsus. Tertij dicunt, quòd hic petebatur vt fieret generale ius. Quarti, quòd petebatur ut concederet non obstante lege aliqua. uel ex certa sciẽtia, quibus casibus valeret.prima verior.

h ¶ Vobis.] vt ff.quòd quisque iuris.lege,prima.§. fina.& supra de precib.imp.offer.l.prima.

SI voluntate.ʒ CASVS. Filius tuus te consentiente vendidit fundũ pro paruo pretio: vis rescindere venditionem propter parui pretij quantitatem.an possis quæritur? dicitur quòd non, quia ad hoc vt possis rescindere contractum probare debes filium tuum dolo inductũ ad vendendum, vel metu: quia non est rescindenda venditio propter paruum pretium: quia hoc consueuerunt facere emptores. cum venditores primò offerunt vendere magno pretio: & emptores offerunt paruam quantitatem, & posteà maiorem si vendentes de trahunt de eo quod petierant,& ita contendunt inuicem, & posteà consentiunt:& sic propter exiguitatẽ pretij non poterit rescindi vẽditio, nisi probes filium tuum deceptum vltra dimidiam iusti pretij.

† al.venundatum.

† Emptionem.

i ¶ Argui debet.ʒ id est argutè probari:vt sup.de dolo.l.dolum.

k ¶ Detegi.ʒ Hæc enim duo inducunt actionem quod metus causa: vt supra de transactio.l.interpositas & ad hoc infrà de distract.pigno.l.& quisub imagine.

† Prospiceres.

† Iuste.

l ¶ Hoc enim solum.ʒ ideo ad hoc quod dixi p̃bandum te remitto.

m ¶ Tuetur.ʒ vt ff.de pactis.l.j.§.j.

n ¶ Vllam rationem.ʒ cum liceat contrahentibus inter se,&c. vt hic & ff.de minorib.l. in causę. ij.§.pen.& ff.locati.l.item si pretio. §. quẽadmodũ. & ff.de contrehen.empt. l. res bona.

† Concor. c.cum causam. extra de testib.

† Etiam.

o ¶ Vel statim. ʒ nudo venditoris verbo.

† al.&CC. Domitio.

p ¶ Disceptatione.ʒ coram iudice.

q ¶ Iusti pretij.ʒ de hoc dixi.s.eo.l.ij.

r ¶ Tempore venditionis. ʒ Not.vt ff. de iure fisci l.tertia. §. diui fratres.

s ¶ Præstita.ʒ per legem sup.eodem. l.ij.

† Concor. gl.in c.cum causam q̃ iter. extra de testibus.

ditio.Hoc enim solũ, l quòd paulò minore pretio fundũ vẽditũ † significas, ad rescindẽdã vẽditionẽ † inualidũ est.Quòd si videlicet contractus emptionis, atq; vẽditionis cogitasses substãtiam, & q̃ emptor viliore cõparandi, venditor cariore distrahendi votum gerentes, ad hũc contractũ accedãt, vixq; post multas contentiones, paulatim vẽditore de eo quod petierat detrahente, emptore autẽ huic quod obtulerat addente,ad certũ consentiant pretium: profectò perspiceres † neq; bonã fidẽ, quæ emptionis atq; vẽditionis cõuentionẽ tuetur, m pati,neque vllam n rationẽ concedere rescindi propter hoc consensu finitũ cõtractũ:vel statim, o vel post pretij quantitatis disceptationẽ: p nisi minùs dimidia iusti p̃tij, q quod fuerat tẽpore vẽditionis, r datũ esset,electiõe † iã † emptori p̃stita s seruãda. Da.Ka. Decẽ. CC.Coss.

¶ Pro pecunia numeranda possunt dari pecora & uidetur datum pretiũ.h. d. Bal. Vel sic:Pro pretio uẽditæ rei possunt res in solutum dari:nec ex hoc irritatur uenditio.h:d.Salic.

¶ Iidem AA.† Domitio. LEX IX.

PRetij cã non pecunia numerata,sed pro ea † pecoribus in solutum cõsentienti t datis cõtractus non costituitur irritus.

¶ Dolus cõsistit in animi qualitate, nõ in rei p̃tio.h.d.Bal.Vel sic: Ex qualitate facti nõ paruitate p̃tij dolus p̃bat: q si interuenerit,cõtra emptorẽ actio cõpetit, nõ contra eũ q ab emptore emit.hoc dicit. Salice.

¶ Iidem AA.† Seuero. LEX X.

DOlus emptoris qualitate u facti, non quãtitate x pretij æstimat̃.Quẽ si † fuerit intercessisse probatum: non aduersus eum, in quem emptor dominium

PRetij.ʒ CASVS. Vendidisti mihi fundum pro decem dedi tibi equum insolutum: vis rescindere cõtractum eo prætextu, quia quantitatẽm conuentam non solui.an possis,quæritur?Respond. quòd non.

† al.&CC.

† Quod si.

t ¶ Consentienti.] inuito enim non soluitur aliud pro alio, vt ff.si certum petat l.ij.§.mutui. & infra de sol.l.eum à quo. Sed contra huic legi videtur quod alias dicitur in venditione debere interuenire pretium, vt institut.de contrahend emptio.§. item pretium. sed illud quo ad venditionem,non quo ad numerationem,vt ff.de contrahend empt. l.inter. §.fine pretio.

† Venditio an valeat sine pretio.

DOlus. CASVS. Dolo tuo interueniente vendidi tibi rem pro decem quæ valebat.xv. volo rescindere contractum, quasi dolus commissus sit dando paruum pretium. an possim, queritur? Respond. q̃ dolus qualitate facti. non exiguitate pretij probatur, qui etiam si intercessisset, non aduersus eum agere possum qui rem a te habuit, puta secundum emptorem,sed contra te restituar in integrum propter dolum tuũ qui incidit in contractum. Viuia.

† Dolus quo modo probetur in venditione interuenisse.

v ¶ Qualitate.] puta quod emptor plura dixit de re quæ uenditur, uitu perando eam.dissimulando presentia,nunciando futura,ut ff.de action. empti.l.j.& l.Iulianus.§.si uenditor.& §. per contrarium .& §.idem Iulianus.& adhoc.ff.de minorib.l.ait pretor.§.proinde,& supra de dolo. l. dolum.

x ¶ Non quantitate pretij.ʒ ut s.eod. l. ad rescindendam. sed licet non prorsus ualeat.ualet tamen cum aliis,& sic soluitur contra.ff.de transact. l.cum hi.§.modus.

Tran-

a ¶ Transtulit.ʒ siue sit emptor,siue sit alius eius voluntate.

b ¶ Rei vendicatio.ʒ Tenuit ergo contractus,& sic fuit dolus incidẽs: vt ff.de dolo.l.& eleganter.in princi.idem videtur,& si dedit causam cõtractui:vt eadem l.

c ¶ Restitutio.ʒ iure actionis:vt j.de act.emp.l.j.& plenè dixi.s. ex quibus caus. maio. l.in contractibus.

d ¶ Competit. ʒ actione ex vendito, vt rescindatur.

VEnditor.ʒ CASVS. Si Titius comparauit à me rem aliquam, & dolo me induxit, possum agere aduersus ipsum, si probauero ipsum dolum tempore contractus adhibuisse: nec sciui illum dolum commisisse.& hoc in prima. Sed si vendidi Titio fundum pro.c.& in instrumento vẽditionis scriptum sit quod emit p̃ cc. non propter hoc rescindi tur venditio. & hoc in secunda.Si tamen Titius ad huc pretium non persoluit,agere possum vt soluat:vel si per errorem facta fuerit compensatio, possum hoc non obstante petere pretium.verbi gratia:Titius tenebatur mihi dare centum ex causa vẽditionis: ipse dicebat qđ debebam ei alia. c.ex causa mutui, cum in veritate non debebam. & sic per errorem facta est compẽsatio: qua non obstante, agere potero ex vendito ad pretium. Viuia.

† al. Antiocho al. Antiochoni.

Dolus non infertur scienti.

† Vilioris pretij.

e ¶ Factum.ʒ f.dolum.

f ¶ Quæri potest.ʒ f.venditor,quasi diceret, dolus scienti non infertur, sed ignoranti: vt hic,& ff. de regulis iuris.l.nemo videtur,& sup.de trans.l. cum donationis.& hoc vẽdito re decepto.Idem est ecõtra i emptore decepto, vt subiicit. nam si pater tuus cùm aliquid emeret consensit vt de pretio maiori caueret quàm res valeat. infra tamen dimidiam iusti pretij, licet uẽditor dolum committat tamẽ, emptor non potest conqueri: quia ubi fuit consensus & conscientia, abest dolus.

g ¶ Conuenerat. ʒ id est conueniens erat.

h ¶ Sanè.ʒ nunc redit ad primum quãdo venditor fuit decept°,& dicit quod agitur ad pretium non solutum:& est idem vt si cautum fuit vt compensaretur illud pretium cum eo quod dicebatur à venditore debitum emptori,cùm non esset.

i ¶ Debiti.ʒ non subsistentis.& ad hoc.j.de actio.empt.l.ij. in princ. & ff.de pact.l.si cum te.& s.de rei ven.l.inciuile.

k ¶ Postulatur.ʒ per venditorem.

NOn idcirco.ʒ CASVS. Tenebaris fisco ob munus publicum in x.vel alij priuato,non cũro: vendidisti mihi prædium non viliori quàm esset dimidia iusti pretij,vt sic fisco satisfaceres?vis rescindere vẽditionem quasi pro vrgẽnte debito & sumptibus distraxeris: an sis audiendus,quęritur?Dicitur quod non: sed abstinere debes tali petitione illicita,& pretium petere,si nondum solutum est,potes. Viuian.

l ¶ Viliore pretio.ʒ non vilioris pretij,& aliàs non viliori pretio,& sem per subaudi quàm sit dimidia iusti pretij.

m ¶ Debet.ʒ vt j.de pig.l.cum te.& ad hoc.s.quod met. cau.l. cum te.

SI maior.] CASVS. Volebam tibi fundum vendere: socer meus denunciauit tibi ne emeres:nihilominus emisti. volo hoc prætextu retractare venditionem:an possim,quæritur?Dicitur quòd non: cum maior.xxv.an.sic vendidisti. Viuian.

n ¶ Si maior.ʒ maximè,licet alia ratione nõ valeret: vt ff.de re.cor.l.j.

trãstulit, a rei vindicatio b venditori,sed contra illum cum quo contraxerat,in integrum restitutio c competit. d

¶ Scienti non infertur dolus:& licet pretium non sit usque quaque conueniens, contractus.tenet.h.d.Bal.concor. Sal.

¶ Iidem AA.Magnæ LEX XI.

VEnditor factum e emptoris quod eũ tempore cõtractus latuit, post arguẽdo,ñ qđ † eo tẽpore scierit, quo id ageret, & cõsensit,de dolo queri potest. f Igitur cum patrẽ tuum, vt maius cõprehẽderetur instrumẽto pretium, quã rei quę distrahebatur esse cõuenerat, g cõsensisse profitearis:propter hoc solũ de circunscriptione frustrà quęrit̃. Sanè h si placitum pretiũ nõ probetur solutum, vel in quãtitatẽ debiti i per errorem facti compẽsari cautum fuerit: hoc reddi rectè postulat̃. k

¶ Necessitas rei familiaris contractũ inefficacem non reddit: & sapiens est q non petit illicita.Bal.uel sic:Venditio facta uiliori pretio propter munus publicum uel urgens debitum,non rescinditur Salic.

¶ Iidem AA.Antiocho,† LEX XII.

NOn idcirco minùs vẽditio fundi,quòd hũc,ad munus sumptibus necessariis vrgẽtib.nõ viliore † pretio, l vel vrgẽ m te debito te distraxisse cõtendis, rata manere debet. Ab illicitis itaq; petitionibus abstinẽdo, ac pretium, si nõ integrum solutum est,petendo,facies consultiùs.

¶ Protestatio non habentis ius protestãdi,non officit contractui.h.d.Bal. Vel sic: Denunciatio uel protestatio facta ab eo q non habet denuntiandi ius nel protestãdi, non officit contractui. h.d. Salic.

¶ Idẽ AA.CC.Nicæ. LEX XIII.

SI maior n annis vigintiquinq; fundũ distraxisti: propter hoc solùm quod emẽti,ne comparaet, socer tuus denuntiauit, o

o ¶ Denunciauit.ʒ Nota non nocet denunciatio ab eo facta qui non habet denunciare,vt hic,& ff.de mi.l.tut & j.debitorem ven.pig.impe.nõ poss.l.ij.secus si interesset eius qui denunciauit,quia dominus esset: vt s. de rei ven.l.si fundum,& ff.quod fal.tu auth.l.ij.Accur.

Denunciatio illius cuius non interest, non nocet.

EA conditione.ʒ CASVS. Debes.x.fisco:vendidisti mihi prædium vt soluerem illa .x.non sol ui.an debeat rescindi venditio, quasi conditioni nõ paruerim? Respon. quòd non: sed ages ad interesse. Viuian.

p ¶ Debebatur.ʒ puta tributa.

q ¶ Solutione.ʒ maximè: vt ff.de neg. gest.l. si quis mandato.& de hær. ven.l. ij.§.fi.secus in fideiussore: vt s man.l.si pro ea.

† Basilidæ

r ¶ Experiri potest.ʒ vt j. de re.permu.l.rebus.& de dona.l.legem.

s ¶ Constituitur.ʒ imò videtur quòd sic:vt j. de pact.inter empto. & vendit. l.cùm te. Solu. hic erat aliàs uenditurus,ibi non.& eodem modo solue aliud contrarium.s.de cond.ob causam.dat.l. si vt proponis.

QVisquis.ʒ CASVS. Prædia alibi sita mihi vendidisti: an eo prætextu quòd ignoraueris vires illorum prædiorum, quia procul erant sita rescindi possit uenditio,quęritur?Respon.q̃ nõ q̃ nullus debet ignorare vires patrimonij sui. Viuia.

† Ex libr. iij. titu.i.l. iiij.C.Th.

† Sita.

t ¶ Quisquis maior ʒ si verò minor, aut nulla esset ipso iure venditio facta sine decreto: aut daretur restitutio, vt inf. de præd.mino.l.si quidem. ni si minima esset deceptio: vt ff.de integr.restitutio.l. scio.

† al. deest, enim.

v ¶ Procul posita. ʒ ad hoc est argu.contra. j. de fal.mo.l.j.§. domus.

† Concor. c.ab excõmunicato. cum gl.super verbo, de facto.ante mediũ. extra de rescrip.

x ¶ Paulo vilioris .ʒ secus ergo si vltra dimidiã esset deceptio: vt sup. eo. l. iij. licet quidam dicant idem:& tunc hæc lex præsumat eum sciẽtem: & sic donare. Item loquit̃ hæc lex cum re ipsa est deceptus. Nam si dolo aduersarij, secus esset:quia licet iste sit in culpa, ille est in dolo qui præponderat: vt ff.ad l. Aquil. l.item si obstetrix.§.fina.

† Magnillum.

Dolus præponderat culpæ.

y ¶ Immorari.] nota cõtra aduocatos.

z ¶ Vt vires. ʒ colendo.

emptionem factam à te rescindi bona fides non patitur.

¶ Licet nõ seruet̃ modus, non reuocat̃ uẽditio:sed agitur ad modũ implendũ, & æquiponens.h.d.Bal.Vel sic:Venditio nõ rescinditur ex eo, quòd emptor nõ soluit tributum reipublicæ prout conuenit:sed emptor tenet uenditori ad interesse.h.d.Sali.

¶ Idẽ AA.& CC. Basiliæ. † XIIII.

EA conditione distractis prædiis, vt quod rei publicę debebatur, p q comparauit restitueret, venditor à se celebrata solutione, q quanti interest, experiri r potest:non ex eo, quòd emptor non satis conuentioni facit contractus irritus constituitur. s

¶ Imputet sibi ille qui uendidit rem cuius pretium ignorauit:quia non debuit esse tã negligens,& supinus.h.d.Bal.uel sic:Venditio facta paulo uiliori pretio. non rescinditur prætextu ignorantiæ qualitatis rei iusti pretij.h.d. Bald.

¶ Imppp. Grat. Valent. & Theod.AAA. ad Hypacium.P.P. LEX XV.

QVisquis † maior t ætate prędia etiam procul posita u † distraxerit,paulò vilioris x p̃tii noĩe repetitionis rei vẽditę copiã minimè cõsequatur: neq; enim † inanibus immorari y sinatur obiectis,vt vires z locorum sibi met causetur incognitas,qui familiaris rei scire vires vel merita atque emolumenta a antè debuerat. b † Dat.vj.Nonas † Maij, Merobaude. ij. & Saturnino Coss.

¶ Publicus exactor debet res uẽdere gratiosè.neq; in subhastationibus fraudem cõmittere.h.d.Bal.& Sal.uel sic: Fundus debitoris reipublicæ uendendus ab exactore debet subhastari:& secundum qualitatem eius & redituum quantitatem æstimari, ne fraus fiat debitori. aliter uenditio facta rescinditur.h.d. Sali.

¶ Imppp. Valen.Theod.&Archad.AAA. Ad † Magillum Vicarium Aphricæ. LEX XVI.

SI quos † debitorum mole depressos necessitas publi-

a ¶ Emolumenta.ʒ locando.

b ¶ Debuerat.ʒ pro codẽ ergo debet haberi ac si ipse sciuisset de his, vt ff.ad leg.Aquil.l. idem.§.j. & ff. ad Velleia.l.quanquam.& ff.de ædil. edict.l.j.§.causa & ff.si cert.pet.l. quod te.& pro empto.l.qui fundum.§. seruus. Sed arg.contra.instit.qui ma.nõ poss.§.præualuisse.& s. de hęre vendi.l. qui nondum. ADDITIO. Dicas quòd in §.præualuisse. loquitur in moriente qui regulariter præsumitur ignorare vires sui patrimonij.arg.j.qui testa.face.pos.l.hac consultissima.§.ad cum humana. in actu. verò viuentis dicas si bona peruenerunt ad eum de nouo, præsumitur eorum vires ignorare.ita loquitur.d.l.qui nondum. Si verò ab antiquo ad eum peruenerunt, tunc si erant immobilia, præsumitur scire, vt hac. l. idem si erant mobilia & præsentia: sed si absentia erant mobilia, præsumitur ignorare eorum vires: vt l. in fraudem.ff. qui & a qui. vide latius Bart in auth.sed cum testa.tor.j.ad leg.Falcid.

† Ex lib.x. tit.xvij.l.iij. C. Th. Glos. super verbo, ad aliud in ca. cũ causam quæ inter. in versi.sed qualiter hoc probatur. ex đ test. dicit per hanc legẽ q̃ pretium rei probat̃ ex qualitate rei.

SI quos.ʒ CASVS. Possidebas prædium tributarium, cessasti soluere tributa. procurator fisci vult peruenire ad venditionem rerum tuarum.qualiter debeat fieri venditio? Dicit lex, scilicet, quòd bona fide debeat celebrari: & quantitas, & qualitas redituum consyderanda est, nec viliori pretio debent distrahi vt possessor damno afficiatur.

Universidad de Deusto Biblioteca

emptores verò perpetuo dominio gaudebunt: si tantum fisco quantū exegerit vtilitas illius cuius res distrahitur numerauerint.& h.d. Viuia.

a ¶ Publicæ.] quia obligati erant communi vel reipublicę.

b ¶ Distrahere.] per exactorem.

c ¶ Aestimetur.] Not. fieri ęstimationem rei sc̃dm reditus: vt ff. de iure fisci l.iij.§.diui fratres. & in authen.de aliena. & emphyt.§.& hoc autem. collat.ix. Item not.quòd ad hoc vt res alicuius propter publicum debitum vendatur, oportet quòd diu sit in solutione cessatum. Itē qđ facta sit subhastatio. Item vt detur plus offerenti, & bona fide ementi, & iusto pretio. Itē auctoritas pręsidis: vt habes hic & j. si propter publi.pen.l.ij.& s. si aduers. fis.l.edicto.& j. de fide instru.& iur.ha.fi.l.ij. & de iur.fis.l.iij.lib.x. & ff. eod. l.fundum. Item not. hac lege quod rescinditur venditio etiam ratione modicæ iniquitatis.

† Et.

Venditio bonorū alicuius ꝓp publicū debitum vt valeat, quæ requiruntur.

...cæ a rationis adstringat proprias distrahere b facultates; rei qualitas, & redituū q̃titas æstimetur; c ne sub nomine subhastationis publicæ locus fraudibus relinquatur, vt † possessionibus viliore ꝑtio distractis, plus exactor ex gr̃a, d quā debitor ex pretio consequat̃.

¶ Hi postremò sub empti titulo ꝑpetuo dn̄ij iure potiantur, q tm̄ adnumerauerit fisco, quātū exegerit vtilitas priuatorū. Etenim pinīquū est vt alienis bonis sub grosa auctiōe e distractis, parū accedat publico nomini, cū totū pereat debitori. Da.xiij.Kal. † Iul. Aql. A. Id.Ianu. Adrumeti post consula. Tatiani, & Symmachi. VV.CC.

† al.Dat. kal.

d ¶ Ex gratia.] consequitur eñ grates, & ad hoc. ff.de iniur. l. si puero. in princ.

e ¶ Auctione.] id est venditione quæ vtrinque auget etiam vti pretium, & alteri rem.

¶ Furtiui & clandestini contractus in præiudicium fisci non tenent.h.d. Bald. & Sal. Vel latius: Venditiones factæ in fraudem reipublicæ irritantur, & emptor conscius in pretio mulctatur.h.d.Sal.

† Imppp. Grat. Val. & Theod. AAA.

HI qui] CASVS. Si adstrictus curię vt curet ciuilia munera ad alium locum se transferat, & res suas distrahat, & post vendat occultè: nil sibi proderit huiusmodi fuga. & emptor conscius amissione pretij multabitur. Viuianus.

† Ex li.viij. C. Th. de cont.empt.

† Et.

¶ Imppp.Arcadius † & Honor.AA.Messalę P.P. LEX XVII.

HI † qui imposita munera f ciuitatū fuga destituūt, g vel † ineūdos furti existimāt esse ꝯct⁹: intelligāt sibi nihil hæc ꝓfutura esse cōmēta, & ꝑtio emptorē fugæ cōsciū h mulctandū esse, qđ dederit. Dat. xij. Kalen. Septēb. Theodo.V.C. Cos.

f ¶ Munera.] scilicet personalia.

g ¶ Destituunt.] scilicet officia, vt decuriones vel similes: vt s.de aduoca. diuer.iudi. l. iij. qui occultè vendunt res suas. hoc quidem non licet: vt hic, & j. qui bo.cede.pos.l. ꝓpter. & ff. ad munici. l. incola. & de mune.& hon.l.si qs & j. de decur.l.si ad magistratum.liber.x.

† Hæc lex sumpta est ex ea. constit. ex qua l.j.j. de cōduct.& pro cur. prædi. li.xi.ti lxxj.

¶ Proceres palatij siue consiliarij q stant ad consilium domini, nō possunt emere res subditorum.h.d.no.Bald.uel sic: Proceres palatij non possunt emere res subhastatas à fisco.h.d.Sal.

¶ Imppp.Arcad.Honor.& Theodo.AAA. Nestorio com.R.P. LEX XVIII.

VEstiū † auri & argēti, seu mācipiorū i coemendorum, si

h ¶ Conscium.] vt ar. ff. quæ in fraud. cred. l. si debitor in fraudem.secus si ignorans: vt ff. pro emp.l.qui fundum.§. procurator: & datur pretium hoc fisco.

Vestium.] CASVS Prohibetur hac lege ne silentiarij principis à priuatis hominibus vestes argentum aut mancipia emant: licet alij priuati hoc facere possint. quòd si fecerint, amissione pretij mulctētur. Viuianus.

i ¶ Coemendorum.] negotiandi causa: vt j. de commer. & mer. lege, nobiliores. B.

k ¶ A priuatis.] id est à comite rerum priuatarum: id est à procuratore fisci. Vel verius à quibuslibet priuatis hominibus.

Palatinus quis dicat.

l ¶ Palatini.] i. proceres palatij, quorū consilio regitur respublica: & est hoc ideo: quia possunt ostendere minacē feruorē. & idem intellige in qualibet alia re: vt s.de ꝑtra.iudic.l.j.§.j & de offic.re.pro.l. nullum.

m ¶ Denegatam.] nisi ad hoc vt sibi habeant & retineant, secundū B. vt s.de contract.iud.l.j. Vel generaliter loquitur secundum ea tempora quando imperator sufficienter dabat omnia prædicta ipsis palatinis.

n ¶ In eos.] palatinos, non venditorem. Azo.

o ¶ Amissionis.] id est venditor, vt innocens non punitur.

¶ QVANDO LICEAT AB EMPTIONE DISCEDERE.

Continuatio.

¶ Quando altera parte inuita disceditur a uenditione, dixit: nunc quando utraque uolente audi. Accur.

RE quidem integra.] CASVS. Si rem mihi vendidisti, nec tradidisti, nec pretiū tibi numeraui: an ab emptione recedere possumus cōi ꝯsensu, q̃rit̃? dr̃ qđ sic. Si verò interuenit traditio vel rei, vel pretij, vel alterius quod rē non integrā facit, ab emptione recedi nō potest nuda voluntate, nisi cōtrarius actus intercesserit: puta si retradā rē, tu mihi pretiū: quo casu resoluit̃ emptio. Viui.

p ¶ Integra.] scilicet verè, hoc est neq; pretio soluto, neq; tradita re: vt insti.qui.mod.tol.obl.§.fi. Vel quasi, vt quia homo venditus mortuus fit. quo casu pro tradito habetur: vt ff.e.l.cum emptor.§. j. & hoc in vero pretio rei: secus in arrha. vt j.l. proxi. In iurisdictione autem & iudicio dicitur res integra ante litem contestatam: vt ff.de iurisdictio. om. iudic. & l.quia. & de procura.l.ante litem.

Res qñ dicit integra.

qñ à priuatis k nostris ea contigerit vænūdari, palatini † l sciāt sibi copiā d̄negatā: m pœna in eos n amissionis o ꝑtij exerenda. † D.vj. Kal.Aug. Vincēt.& Frauita Cos.

Quando liceat ab emptione discedere. TITVLVS XLV.

¶ Sicut emptio, & uenditio solo consensu contrahitur, ita solo dissēsu distrahit̃, nisi a traditione sumat effectum: quo casu nisi retradatur, non distrahitur Bald uel sic: Re integra contrario consensu ab emptione disceditur: re uerò non integra actus priori similis requiritur h.d.Sal.

¶ Imp.Gordianus A. Rufino. LEX I.

RE quidem integra p ab emptione & venditione vtriusq; partis consensu recedi q potest. r Etenī s qđ cōsēsu cōtractū est, cōtrarię volūtatis adminiculo dissoluitur. † At.n. post traditionē t interpositā nuda voluntas non resoluit v emptionē, si nō actus x quoque priori similis retroagēs y venditionem, intercesserit.

¶ Per dationem arrharum res nō desinit esse integra: sed p solutionē partis ꝑtij desinit esse integra.h.d.Bal.uel sic: Nudo consensu re integra ab ēptione discedit̃, & arrhæ datę repetunt̃. sed qa parte ꝑtij soluta res non est integra ideo nudo consensu nō recedit̃: sed ut res tradatur agitur Salice.

¶ Impp.Diocle.&Maxi.AA.Felici. L.II.

PErfectam z emptionē, atque vēditionē re integra tātū pacto & cōsensu a posse dissolui constat. Ergo si quidē arrhæ nomine aurum datū sit, potes † hoc solū secundum fidem pacti recuperare. b † Sin verò parte c ꝑtij ꝓsolui sti, ad ea, q̃ vēditorē ex vēditione oportet ꝑstare, d magis actionē, e

q ¶ Recedi.] ita quòd res non sit tradita.

† Exceptio.

r ¶ Potest.] vt & ff.de pactis.l.iurisgētium.§.adeò. & l. ab emptione. in prin. & suprà de transact. l. diuersa.

s ¶ Etenim.] bona ratio: vt ff.de reg.iur.l.nihil tam naturale.

t ¶ Post traditionem.] scilicet rei & pretij, vel alterutrius tantùm.

v ¶ Resoluit.] nec parit actionem vt retro reddatur quod est datum, etiam si incontinenti fiat: vt ff.d. pact. l. ab emptione. §. j. & infrà.l.proxim. in fine. Sed videtur φ debeat tibi competere exceptio, si rem volueris tradere contra me pretium petentē. quod vtique verum est secundum quosdam. quod non placet: vt j.l.proxi.dicēs.& dixi.ff.de pact.l.ab emptione.in fine.

† Concor. tex.in casu. de reg. iur. in antiquis.

x ¶ Non actus.] non est bona exceptio, quia tunc non voluntas nuda, sed actus resoluit. Et dicunt quidam quòd hic actus est secunda quædam venditio: & debet emptor eodem pretio reuendere venditori.argum.ff.de contra hen.empt.l.pacta.in fine, & ff.eodem.l.ij.quod non placet: quia tunc essent duo contractus. & non diceretur secunda emptio resoluere primam. sed duæ essent: vt ff. de euict. l. si ei. erit ergo similis actus si retradat rem, & ille pretium; id est retraditio rei, & retraditio pretij: quo facto ipso iure resoluitur: licet quidam dicant quò ad effectum tantùm.

Emptio & venditio qualiter resoluitur.

† Potest.

† Recuperari.

y ¶ Retro agens.] id est in contrarium ducens eam, scilicet ab esse ad non esse

PErfectam.] CASVS. Si rem mihi vendidisti, nec tradidisti, nec tibi pretium numeraui: contrario consensu re adhuc integra resolui potest venditio: & si arrhas dedi, repetere potero: sed qua actione non aperit. tu dic cōdictione sine causa, vel ex empto. & hoc in prima. Si vero partem pretij solui, ab emptione non possum recedere: nec pretium quod dedi repetam, sed actionem habebo ad ea quæ in venditione pręstari conuenit. Viuia.

z ¶ Perfectam emptionē.] quantū ad obligationē. Vnde tam de pura quàm de conditionali dicit: & sic dicitur perfecta.ff.de peric.& com. rei vendi.l.necessario.aliàs autem dicitur perfecta traditione. vt ff.de actio.empt.l.si quis alienam rem.

a ¶ Pacto & consensu.] id est pactionali consensu mutuo interposito, vt neuter alium conueniat: vt inst.de ser.§. fi. Idem videtur & si de vno tantum sit dictum: vt ff.de accep.l.fi.& ff.eo.l.cum emptor.in princ.

b ¶ Recuperare.] s. actione ex empto vel condictione sine causa, vel ob causam: vel præscriptis verbis: vt ff.de act.empt.l.ex empto.§.is qui vina.& §.ego. Item hæc vera nisi arrha sit data loco pretij & arrharum: quia tunc seruatur id quod est vbi non est res integra: quod satis videtur contra quosdam qui in pecunia datur arrha. Item not. hic quod arrhę datio nō facit rem nō esse integrā: cū sit ꝓctus per se venditioni accedēns: vt s.de fide instru.l.contractus. Item fidē pacti dicit, ideo, quia ex quo cōuenit de dissoluēdo cōtractu, & de arrhis reddēdis conuenisse videt̃.

c ¶ Partem.] est enim aliud pretium vel partem eius, aliud arrhā dari.

c ¶ Partem.] pro arrhis ex pagamento.

d ¶ Prestare.] quæ habes. ff de act.emp.l.ex empto. in prin.

e ¶ Actionem.] ex empto. & hoc doli mali replicatione opposita, si ille excepe-

exceperit de pacto. Sed pone φ parte pretij soluta, & re tradita actū est vt recedatur à contractu: nunquid in eo φ solutum non est habet emptor exceptionem? Videtur φ sic: cū nudum pactum pariat exceptionē: vt ff. de pact.l.iurisgentiū.§.sed cum nulla. Sed dic contra: quia iam haberet rem sibi traditam & pretium: quod esset iniquum. Vnde remanet mirabile: vt nudū pactum non pariat exceptionem. Et est ratio, quia non ad hoc interponitur, sed vt contractus rescindatur.

Pactum nudū non semper parit exceptionē.

quàm ad pretij quantitatem quā te dedisse significas, habes.

Si propter publicas pēsitationes venditio fuerit celebrata.

TITVLVS XLVI.

¶ Venditio solenniter facta, ob tributa nō soluta non reuocat. licet à debitore uel creditore tributum posteà offeratur. h. d. Bal.uel sic: Venditio solenniter facta per fiscum, ob cessationem tributorum non rescinditur per priorem dominum, nec per eius creditorem.Salic.

¶ Imp.Antoninus A.Materno. LEX I.

VEnditionē ob tributorū cessationem factam a reuocari nō oportet, b neque priore domino pretiū offerente, neq; creditor c eius d iura hypothecæ siue pignoris pretendente. Potior est enim causa tributorū, qb. priore loco oīa bona cessātis obligata sunt. e

¶ Venditio legitimè facta non retractatur: si autem est facta minus legitimè, debet quatenus de facto processit, retractari: citato tamen possessore, & non aliter. h.d.Bal.uel sic: Venditio ob tributa non soluta solenniter facta non retractatur. secùs, si solenniter nō fuerit facta: quia quatenus de facto processit, reuocatur, citato tamen possessore.h.d. Salic.

¶ Impp.Diocletianus, & Maximianus AA. Plotio. † LEX II.

SI deserta ꝑdia ob cessationem collationū, f vel reliqua g tributorum, ex permissu ꝑsidis † ab iis, quibus periculum exactionis tributorū imminet, distracta syncera fide h iusto pretio solēniter i cōparasti: venditio ob solennes pręstationes necessitate facta, cōuelli nō dēt. Sinautē venditio nulla iusta auctoritate k præsidis ꝑcedēte facta est: hāc ratā haberi iura non concedūt. Id † itaq; qđ frustrà gestū est reuocari l oportet: ita vt indēnitati tributorum oibus modis cōsulat̃. m Quę omnia tractari cōuenit, ꝑsente n eo, quē emptorē extitisse proponis.

¶ SI PROPTER PVBLICAS PENSITATION. &c.

¶ Quia sit uēditio qñq; ꝓp publicas pēsitatiões n̄ solutas, ut & habes. s̄.de rescin.uen.l.si quos.iō de ea dicit. s.qñ rescīdat. qđ fit si non est solenniter facta: ut j.eo l.ij. Et dr̃ publicæ pensitatiões, annuæ exactiones tributorū, uel uestiū, uel auri, uel argēti, quę à certis personis debebantur fisco. sed ea que ad uiarum uel potiu refectionem, præstanda sunt a possidentibus: ut j. eod.l.fin.

Pēsitatiões publicę q̃ dicuntur.

VEnditionem.] CASVS Possidebā prædiū tributariū. cessaui in solutione tributorū. exactor tributi prædiū solēniter vēdidit. an me posteà offerēte pretiū possim prædium recuperare, q̃ritur? Rñ. qđ non. Idē est in creditore cui obligaui illud prædiū: quia tributorum causa est potior quā causa alicuius creditoris. vñ propter hoc, quia cessaui in solutione tributorum, bona sunt obligata. Viui.

† Politianę. al. Plotianæ.

† Iudicis.

a ¶ Cessationem factā.] per quantum tempus sufficiat cessasse, non est lege expressum: & ideo dici potest secundum Azo. & H. quòd biēnium debeat transire sicut in colono priuati: vt ff.loca.l. quæro. §. inter. & sicut in emphyteota ecclesiasticæ rei: vt in auth.de alie.& emphy. §. si verò quis locator. licet emphyteota priuati trienniū sit: vt infr. de iure emphy.l.ij. Alij dicūt statim ex quo est cessatū, per hanc l.& arg.j. de vec. & cō.l.iiij. Itē & pro eis est φ dicit̃ pupillo remitti pœnam postquam cessatum est intra xxx. dies: vt ff.de public.l.imperatores.§. j. quasi speciale sit in eo.

† Idque.

b ¶ Non oportet.] vt inf. de remis.pig.l.si hypothecas.& infr. si antiquior cred.pig.ven.l.j.& de quadr.præscr.l.j.ij.& iij.& de distra.pig.l.si prius.

c ¶ Creditore.] nisi potior esset tempore: vt j.de priuil.fis.l.j.&qui pot. in pig.ha.l.si fundum.& ff.qui po.in pign.ha. l.si pignus.

d ¶ Eius.] quia scientes tacuerunt.

e ¶ Obligata sunt.] tacitè: vt s.in qui.cau.pig.ta.contra.l.j. Et sunt multa necessaria in hac venditione: vt diximus.s.de rescin.ven.l.si quos.

SI deserta.] CASVS. Si prędium censuale quod possidebam, quia cessaui in solutione tributorum, comparasti: an venditio conuelli possit, quæritur? Dicitur quòd non. & hoc in prima. Si verò in venditione præsidis auctoritas non intercessit: tuta non est habenda venditio: sed reuocari poterit prædium cum fructibus. & hoc in secunda. & hæc omnia fieri debēt præsente me, qui primò emi prædium illud tributarium. & hoc in tertia. Viuia.

f ¶ Collationum.] quia cessabant conferre ad vias reficiendas.

g ¶ Vel reliqua.] reliqua dicuntur non solum cum aliquid est solutum, sed & cum nihil, vt ff.de verb.sign.l. cæterorum.

h ¶ Sincera fide.] & quod publicè hic subhastetur.

i ¶ Solenniter.] scilicet, facta subhastatione.

k ¶ Auctoritate.] licet iusto pretio & solenniter facta sit. Idemq; est & si quid istorum deficiat quæ sunt necessaria: vt diximus.s.l.proxi.

l ¶ Reuocari.] cum fructibus, vt j. de fide instr.& iure hastæ fi.l.j. ij. & penul.lib.x.

¶ Cōuicto debitore ac cōuicto ob publicas pēsitatiōes nō solutas, dēt solēnis celebrari uēditio, & si minor sit debitor, dēt citari legitimè, s. φ cōpareat cū tutore, uel curatore.h.d.Bal.uel sic: Si debitor fisci conuētus & conuictus cessauerit in solutione publicarū functionū, solēnis uēditio dēt fieri eius bonorū: & si debitor sit minore debet citari, ut compareat cum defensore, qui ēt uenditioni debet adesse.h.d.Salic.

¶ Imp.Constantinus † A. Fausto pręsidi Beticę. LEX III.

SI quis † fundū, vel mācipium, aliàmve rem ob cessationem tributorū, vel etiā ob vestiū, auri, argentiq; debitū, quę annua exactione soluuntur, o occupata conuento debitore, & apud iudicē interpellatione celebrata, cū solutio cessauerit, sub hasta p distracta cōparauerit: perpetuā emptionis accipiat firmitatē. Sin autem † minoris q forte persona fuerit inserta: r necesse sit legitimæ defensionis vēditioni ꝑsonam s adesse: nihilque intersit, vtrùmne officiū summæ rei t † ꝓcuratoris, an certe rectoris ꝓuinciæ, v id qđ debitū fuerit, proposuerit. x Dat. pri.Id.Decē.Felic. & Titia. Cos.

m ¶ Consulatur.] scilicet à domino.

n ¶ Præsente eo.] priore emptore. quæ enim causæ cognitionem desyderāt, pręsentibus partibus agēda sunt: vt ff. de minori.l. in causæ.j. §. causa. & l. si ex causa.§.fin.

SI quis fundum.] CASVS. Si in solutione tributi quam pro prædio tributario soluere tenebaris, cessasti, & prædiū solenniter distrahat̃, vel mancipium, vel alia res quæcunq; vel q a cessasti in solutione vestium quæ debebantur officialibus reipub.omni anno: an illa venditio infirmari possit, quæritur? Rñ. quòd non. & hoc in prima: nisi minor fuisti, nec curatoris auctoritas intercessit: nec refert, procurator sit qui cognoscit inter priuatum & fiscum: an præses ꝓnunciauerit interloquēdo minorem censum debuisse & in solutione cessasse. Viuia.

† Constantius Faustino.

† Ex lib.xj. tit.ix. l. ij. C.Th.

† V.

o ¶ Soluuntur.] s.fisco.

p ¶ Sub hasta.] id est, subhastatione facta, & auctoritate pręsidis, & iusto pretio.

q ¶ Minoris.] xxv.an.

r ¶ Inserta.] libello. vel dic, id est, venditioni.

s ¶ Personam.] i. tutorē: sed pupillo pęna commissa remittitur si intra xxx. dies vectigal soluerit: vt ff.de publica. l. imperatores.§.j. Sed videtur solum iudicem sufficere: vt ff.de mino.l.ait prætor. §. permittitur etiam. quæ est cōtrà. Solu. maior solennitas exigitur in alienatione rei minoris, quàm si ei soluatur: vt ff.de minor. l. quod si minor.§. fi.

t ¶ Summæ.] rei, id est, procurator Cæsaris.

v ¶ Prouinciæ.] id est, officium, aliàs officij sui.

x ¶ Proposuerit.] id est, solui iusserit in futurum. & sic auctoritatem pręstitit venditioni.

Sine cēsu, vel reliquis fundum comparari non posse.

TITVLVS XLVII.

¶ Promittens soluere tributa rei in dotē datæ, non tenetur ex promissione, re ad dotatorem reuersa.h.d.Bal.uel sic: Pactum de tributis soluendis per mulierem ex re dotali, euanescit soluto matrimonio, re mulieri restituta.h.d. Sali.

¶ Imp.Alexāder A.Capitoni. LEX I.

EX conuentione quidem, qua pactā nouercam tuā cum patre tuo dicis, cū fundū y in dotē daret, vt ipsa tributa agnosceret: z actio tibi aduersus eam competere nō potest, a etiam si pactū b in stipulationem deductum probetur. Sed & si fundus æstimatus ita, vt pars instrumenti significat, in dotem datus est:

¶ SINE CENSV VEL RELIQVIS.

¶ Census dicitur quòd est soluendum in futurum. reliqua dicuntur in preteritum.

Census & reliqua differunt.

EX conuentione.] CASVS. Mulier marito fundū dedit in dotē tributarium inæstimatum: & conuenit vt ipsa onera tributaria agnosceret decessit maritus, & illa in solutione tributorum cessauit. an hæres viri aduersus eam vt soluat tributa agere possit, quæritur? Dicitur quòd non: nec sua interest. & hoc in prima. An autem si datus esset æstimatus, haberet hæres actionem ex vendito aduersus mulierem ad faciendum quod conuenit, scilicet, vt soluat tributa, quæritur? Dicitur quòd non. & hoc in secunda. Viuianus.

y ¶ Fundum.] inęstimatum.

z ¶ Agnosceret.] id est, solueret. Accursius.

a ¶ Non potest.] quia sicut matrimonium, ita dos & de dote pactum personis eorum cohęret, nec transit ad hæredes secūdum Ir. quæ ratio placet. Alij dicunt ideo nō valere: quia priuatorum pactis ius publicum lædi non oportet. Tu dic tertio quia sua nihil interest secundum Azo. & soluto matrimonio dos redeat ad virum, aliàs ad mulierem.

b ¶ Etiam si pactum.] quia possidens tenetur reddere tributum de iure publico.

Universidad de Deusto Biblioteca

publico. Vnde pactis priuatorum, &c. ff. de pact. l. ius publicū. & hoc ratione soluto matrimonio de finit esse dotalis. s. quando inæstimatus datus est. Contra. s. de pact. l. ex conuentione.

a Ex Vendito.} hoc est contra s. de pact. l. ex conuentione. Sol. dicunt quidam quod ex vēdito non datur: vt hic. Sed ex empto sic: vt ibi, quod nihil est: quia exponē hic, id est, ex empto, vt & s. si ser. ex. se emi. mand. l. j. Alij dicūt quòd non valet. s. in præiuditiū fisci, sed paciscentium sic. quod satis dici potest. Vel dic secundum Ioan. quod fuit hic facta æstimatio vt sciatur quanto minus valuerit: vt j. de iure dotium l. si. inter. ibi fuit vera æstimatio. Vel solue vt ibi. Vel hic ante quàm soluat filius, vult agere.

al. affirmatiuè legitur.

Ex libr. xj. tit. iij. l. j. C. Th.

Ei.} CASVS. Possidebā prędium censuale: vendidi hoc pacto vt ego sustineam onera tributorum soluendorum: an valeat talis conuentio, quæritur? Dicitur quod non: sed ea non obstāte tenebitur emptor ad solutionem tributorū: cum rem censualem nec uendere sine censu, nec emere cuiquam sit permissum. Viuian.

Captati.

Opinos.

b Emolumenta.} non minuenda.

c Causam.} corrigendam.

d Reliquorum.} scilicet, tributorum remanentium ad soluendum.

e Reliquorum.} cùm pars soluta est.

f Hac lege.} vt nihil soluat.

g Pro reliquis }i. scilicet, pro præteritis.

h Vniuersis.} etiam prēteriti temporis: vt ff. de publ. l. imperatores. & xvj quæ j. c. si quis laicus.

i Agnoscere.} id est, soluere.

K Vel vendere.} in p̄iudicium fisci: vt ff. de pact. l. inter debitorem. sed inter se agant postquā vēditor soluit fisco: vt ff. de pact. l. epistola. §. pactum. non autem prius: vt suprà l. proxi.

Solidis.

Not. hic S. l. quod tenetur emptor ,p collectis impositis venditori ratione possessionum quas emit, nō ratione possessionum quas non emit.

ex vendito a actio vt placitis stetur non † competit. PP. Noñ. Decembr. ipso. A. iij. & Dione Cos.

Cōparans fundū ea lege ut nō soluat cēsum uel tributū, tali pacto nō excusat qn soluere compellat: qđ pro ipsa possessione debet. h. d. Bal. uel sic: Emēs fundū a priuato ea lege ne soluat tributū uel cēsū fisco: tenet nedū ad futura, sed etiā ad præterita: & pactū fisco non p̄iudicat. h. d. Salic.

Imp. Constantin. A. ad Antoniū Marcellinum Præsid. prouin. Lugduñ. j. LEX II.

REi † annonariæ, emolumenta b tractantes cognouimus hāc esse causam c maximè fliquorū, d q nōnulli captātes † aliquorū momētarias necessitates, sub hac cōditione fundos † cōparant, vt nec reliqua e eorū fisco inferāt, & immunes eos possideāt. Ideoq; placuit vt si quē cōstiterit hmōi habuisse cōtractū, atq; hac lege f possessionē esse mercatum: tam pro solutis † cēsib. fundi cōparati, † quā pro reliqs g vniuersis h eiusdē possessiōis obnoxius teneatur: cùm necesse sit eum qui comparauit, censum rei cōparatę agnoscere: i nec liceat cuiquam rem sine censu cōparare, vel vendere. k Dat. Kalē. Iul. Agripinæ. Cōstan. A. V. & Licinio CC. Cos.

IN AVTH. de mā. prī. §. nō p̄mittas itaq;. coll. iij. constit. iiij.

Ista est no. auth. p quā patet q si emptor nō est sufficiens ad soluendū ueteres collectas impositas uenditori, qđ fiscus recurrit contra uenditorē, licet nō possideat: et hoc uenditor tenetur profiteri, & promittere tempore contractus. h. d. ista auth. no. scdm Bal. Vel sic: Prædia tributaria nō possunt uendi sine decreto: ideo iudex diligenter debet examinare, an emptor sit idoneus, & soluendo, & si reperit eū minus idoneū, nō debet auctorari, nisi uenditor in se suscipiat onus tributorū. h. d. no. Sali.

Sequitur auth. sed & periculum. quæ est de mā da. princ. §. non permittas itaq;. col. iij. quæ addit huic. l.

Sed & periculum.} CASVS. Hæc auth. addit ad l. codicis: & dicit quod venditor prædij tributarij potest in se suscipere periculum soluendi tributa illius prædij quod vendidit: imò cogitur si constet emptorem non esse sufficientem: quia tunc venditor cogitur coram iudice cōfiteri. i. promittere quod periculo suo fit talis venditio prædij, id est, qđ ibi ipse subibit solutionem tributorum. Viuian.

l Recipere.} scilicet venditor de soluendis tributis.

m Potest.} i. debet. vt colligitur in corpore, vbi est coges: & ita hic subiicit, cogit, &c. & sic eq̄ debet pro pōt. ff. de offi. ,pconf. & le l. ,iij. in fin.

n Fiscalium.} prædiorum: pro quibus fisco tributa præstantur.

Omnes.} CASVS. Si possideo prædiū censuale: nec dare nec vendere potero hoc pacto, vt penes me omnia onera tributaria resideant: sed talis pactio nullius sit momēti: nec mihi proderit scriptura, in qua cōfessus erā me ,pmisisse censum ,p tali agro vt penes me resideat: nec ad emptorē transtulerim, & vt non possidens pro possessore cogatur. Viui.

o Omnes.} ex hac generalitate lætantur prouinciales, quasi Italica prædia non solum prouincialia dent tributa: & pro eis instit. de re. diui. §. per traditionem. Sed certè hoc in prouincialibus locis tantum intelligitur: sicut & cùm dico, omnis homo diligit filium suum: refertur ad habentes filios. & illud omnis homo videt quòd ipse videt: refertur ad videntes. sic omnis homo timet in mari: subauditur qui ibi sunt. Item mulier præfertur omnibus creditoribus: verum est talibus qualis est ipsa,

Italica prædia non debent dare tributa.

id est, hypothecas tacitas nō etiam expressas habentibus. Item nec illud instit. prodest eis: quia quo ad dominij translationē exæquantur Italica & prouincialia prædia, sicut & aliàs exequantur eadem quo ad vsucapionem: vt j. de vsucap. transfor. l. j. §. fi. imo & illud institu. aperte est contra eos, cū tantū prouincialia prædia ibi appellet tributaria. Item pro hoc quod tantum prouincialia præstent, facit: ff. de censi. l. j. Nam illæ prouinciæ quæ ius Italicum habent non præstant tributa: ergo patet quòd nec Italica. Absit enim quòd dicamus principem & dominam prouinciarum Italiam esse sub tributo, sicut Italia est p in lamentatione dicitur uinciarum de Hierusalem. Item pro domina. hoc est expressum. sup. de episc. & cler. l. de his.

SEd & periculum in se recipere l potest, m si examinatione ante traditionē facta emptor minùs idoneus īuētus fuerit. tūc enim vēditor apud gesta profiteri cogitur, quia periculo suo transpositio fit fiscaliū n tributorum.

Qui possident prædia tributorū, tenent soluere tributa & publicas pensitationes, non obstante pacto inter emptorem & uēditorem apposito. et pro libra quæ reperit apud uenditorē, tenetur emptor, licet ī ipsum emptio trāslata n̄ sit. h. d. Bal. Vel sic: Possessores prædiorū tenent ad tributa et publicas pēsitationes n̄ obstāte cōuētione cōtraria cū suo auctore inita: licet p̄fessio noui possessoris non sit iterū facta. h. d. Sal.

Imp. Iulian. A. Secūdo PP. LEX III.

OMnes o † ,p iis agris, quos possident, publicas p pēsitationes agnoscāt: q nec pactionib. cōtrariis adiuuent, si vēditor aut donator apud se collationis r sarcinā pactione illicita voluerit retinere, s & si nec dum translata sit ,p̄fessio t cēsualis, sed apud priorem fundi dominum † fortè permaneat, dissimulātibus ipsis, vt non possidentes pro possidentibus exigantur. u

p Publicas pensitationes.} scilicet solitas solui, & hoc tam præteritas quam futuras: vt ff. de publica. l. imperatores. Item hoc cùm a priuato fit venditio. secus si à ,pcuratore fisci qui & peræquator dicitur: quia tunc emptor ,p præterito tempore non conuenitur: vt inf. de censi. lib. xi. l. fin.

Ex lib. xj. titu. iij. l. ij. C. Th.

Peræquator dicitur q̄nque fisci ,pcurator.

b Agnoscant.] id est soluant.

r Collationis.} quia secundum Irn. est in præiudicium fisci.

s Retinere.} non ergo valet hæc pactio in præiudiciū fisci quò minus possessor exigatur: vt hic & ff. de pact. inter debitorem. & l. ius publicum. sed vt emptor postquàm soluerit agat contra venditorē actione ex empto vel præscriptis verbis, bene valet: vt ff. de pact. l. epistola. §. pactum. & antequam soluat emptor agere non potest: vt suprà eodem. l. j. Sed secus in vsuris. vbi agitur & antequam soluat, & post: vt suprà de pactis l. ex conuentione. Sed hodie venditor fideiubet quā que pro emptore: vt supra eodem auth. sed & periculum. Accur.

Dñium.

t Professio.} id est, scriptura qua profitetur possessor tātùm se debere, & pro tali agro, & ager definitur, & eius qualitas & quantitas, & confines: vt ff. de censib. l. forma. Prædicta quidem scriptura nō est adhuc ab emptore facta: sed sola est illa quam fecit venditor cum ipse cœpit illud prædium habere.

al. Secundinæ.

Professio qualiter accipitur.

v Exigantur.} possessor enim exigitur: vt s. in prin. huius. l. & j. de allu. l. ij. & de præd. mi. l. fin. & ff. de impen. in re. do. fa. l. neque stipendium. etiam eclesia: vt in decret. xj quæ. j. c. si tributum. & c. magnum. Sed argum. contra. ff. de leg. j. l. apud. §. hæres, sed ibi cogitur hæres non possidens à legatario non à fisco.

De periculo & commodo rei venditæ. TITVL. XLVIII.

Perfecto contractu commodū & incōmodum est emptoris: tā si ex cā antecedēti res euincitur, ratione euictionis agitur si fuerit denuntiatum uenditori ut adesset causæ, & emptor non fuit ex contumatia condemnatus. h. d. Bald. Vel sic: Emptione perfecta rei periculum uel incommodum spectat ad emptorem: nisi ex causa præcedente denuntiatione legitima. h. d. Salic.

Imp. Alexāder A. Apollonio. † LEX I.

POst perfectam x venditionem y omne cōmodum, z & incommodum quod rei venditę contingit, ad emptorem pertinet. a Auctor b enim ex iis tātū causis suo ordine tenetur, quæ ex pręcedente tempore causam euictionis parant; c & ita, si ei denuntiatū est d vt causę agendæ adesset, e & non absente emptore f contra eum g pronuntiatum est.

¶ DE PERICVLO ET COMMODO REI, &c. *Quia ī re uēdita & nō tradita sæpe cōtigit p̄iculū: ideo de hoc dicit.*

Continuatio.

Post perfectam.} CASVS. Si rem mihi vendidisti, nec tradidisti, & interiit, aut aliquid ei accidit: ad me emptorem periculū pertinebit, ad venditorem aūt si res fuerit vitiosa præcedenti tempore. i. ante venditionem, aut fuit aliena vel obligata pignori alicui, vnde si quis vendat rem alienam vel alij obligatam, & post emptionem euincitur illa res ab emptore: hoc periculum pertinet ad venditorem, dum tamen emptor denuntiauerit ei. Viuia.

x Post perfectam.} tribus modis dicitur perfici. Vno quo ad hoc, vt non liceat ab ea discedi: & hoc modo etiam conuentionalis dicitur perfecta. Alio quò ad periculum: & ita hic. Tertiò quando res traditur: vt ff. de act. empt. l. si quis alienam.

y Venditionem.} quantum ad obligationem.

z Commodum.} aduenieus rei post contractum, vt alluuio: vt ff. e. l. id quod,

quod & fructus: vt j. tit. j. l. fructus. & fœtus, vt j. titu. proxi. l. pen. Item actiones legis aquiliæ, & damni infecti, & aquæ pluuiæ arcendæ nomine rei venditæ acquisitæ. Item acquisita ex opera serui venditi, & similia: vt ff. de act. emp. l. Iulianus. §. si fructibus iam maturis. & §. si quid seruo. & §. idem celsus. De commodo autem quod erat tempore contractus, distinguitur vrbanum prædium à rustico, vt ff. de actio. empt. l. Iulianus. §. fi. cum sequentibus vsq; ad l. veteres. & l. si venditor. De incommodo autem dicas quod multa sunt necessaria, vt sequatur emptorem: vt not. ff. eo l. necessariò. §. j. Accur.

Venditæ rei multiplex vtilitas accedere potest.

a Pertinet.} vt hic, & insti. eo. §. cùm autem. & ff. eo. id quod. & inf. de iure dot. l. cum dotem. in fi.

b Auctor.} i. venditor.

c Parant.} siue de facto, vt quia animal est vitiosum: siue de iure, vt quia est alienum, vel alij obligatum. secus autem si ex sequenti, vt quia libertatem consecutus est propter præmiū: vt j. qui. ex causis ser. pro præ. li. acci. per totum titu. Vel quia posteà factus est fugitiuus: vt j. de ædil. agi. l. si apud. & facit. ff. de hæred. vel acti. vēdi. l. ij. §. si venditor. Accur.

d Denunciatum est.} vt hic, & s. vbi in rē acti. l. j. nisi actoris insidiis denunciatio fuerit impedita: vt ff. de euict. l. si dictū. §. fi. & nisi in casu: vt ff. de euictio. l. Heren.

Postea.

al. Perfecta uenditione.

e Adesset.} nisi sciat.

f Emptore.} Nam si absens vt contumax damnatus esset, uenditorem non grauat: vt ff. de euictio. l. si ideo. idem si fuerit præsens, sed iudicis iniuria damnatus: vt in eo. tit. l. si per imprudentiam. & inf. de euict. l. emptor fundi. Accur.

Autem.

Postea.

g Contra eum.} scilicet, emptorem: vt in principio litis.

Cum uinū uendit ad mensurā, antè quā mensuret, periculū mutati uini ptinet ad uēditorē. Cum autē nō uēdit ad mensurā, sed ut certum corpus: tunc statim piculum est emptoris. & qđ dictum est in uino idem in oleo frumento, & cæteris similibus post uenditionem deterioratis uel penitus corruptis. h. d. Bal. concor. Sal.

Idem A. Iuliano. LEX II.

CVm cōuenit, vt singulę h amphoræ vini certo pretio væneāt: i antè, quā tradātur, k imp̄fecta l etiam tūc venditione, periculū vini mutati, emptoris, qui moram m mensuræ faciendæ non interposuit, nō fuit. Cùm autem n vniuersum quod in horreis erat positum † vænisse sine mēsura, & claues o emptorib. traditas alleges: post perfectam. venditionem quod vino mutato damnū accidit, ad emptorē p̄tinet. Hæc † omnia locum habent nō solùm si vinum, sed etiam si oleum, vel frumentum vel his similia vęnierīt, & ea aut † deteriorata, aut penitus corrupta fuerint.

Dicit hic Nicol. de materel. quod hanc legem & quæ sunt scripta per eam ipse intelligere non potest. h. d. Bald.

Idem A. Diaphaniæ. † LEX III.

DOlum p auctoris bonæ fidei emptori q non nocere certi iuris est.

Cum conuenit.} CASVS. Cum quis uendit vinum, refert an in specie, puta sic, vendo tibi vinū, quod est in cellario illo. aut in quantitate, vt uendo tibi decem corbes uini. Primo casu si vinum mutetur damnum ad emptorem pertinebit. Secundo casu ad venditorem si emptor non fuerit in mora accipiendi & ista vera sunt non solùm in uino, sed etiam in oleo & frumento. Viuianus.

Daphinę. al. Aphitæ. al. Amphenę.

h Singulæ.} id est, uniuersum uinum quod habebat.

i Vęneant. & sic fit uenditio in quantitate, siue in genere: quod idem est.

k Tradantur.} speciale. aliàs etiam ante traditionem: vt suprà lege proxima.

l Imperfecta. quantùm ad periculum, non quantùm ad obligationē. Vel imperfecta, quia tacita inest conditio si admissum fuerit: vt ff. de cōtrahen. emp. l. quod sæpe. §. in his.

m Moram.] nam ex tunc emptoris esset periculum: vt hic, & ff. eod. l. si per emptorem. in fin.

n Cum autem.} nunc dicit quando in specie.

o Et claues.} ad maiorem euidentiam dicit, idem tamen & si non tradantur, cum idem iuris sit quod in cæteris rebus: vt dic. l. quod sæpe. §. in his. sed & clauium traditio facit vt vinum traditum videatur: vt ff. de contrahen. emp. l. clauibus. & plenè dicas hic de hac materia, vt diximus. ff. eo. l. j. in princ. ADDITIO. Addas etiam gl. in verbo, statim. in §. cū autem. insti. de emp. & vend.

Dolum.} CASVS. Dolus venditoris emptori non nocet: vt concordet cum titulo, sic pone casum. Aliquis mihi vendidit vinum, & asseuerauit bonitatem vini, dicens vinum esse tale, quòd posset durare vsq; ad nouum annum, imò quòd posset portari vltra mare sine periculo, vinum illud mutatur circa Pāscha, an periculum spectet ad te venditorem, an ad emptorem, quæritur? Dicitur quod ad venditorem: quia dolus venditoris bona fide ementi nocere non debet. Viuianus.

p Dolum.} vt de eo scriptum est qui sciens bonitatem vini non duraturam, hoc cœlauit emptori: vt ff. eo. l. si vina quæ. Item hoc dicit quantùm ad rei periculū, non quantùm ad euictionem. Si tamen dolo eius res periit: ei periit, & nō emptori. Vel pone venditorem in vino vendito lętiferos immiscuisse succos, 1 vel repudiasse hr̄ditatē quæ ad substitutum erat delata. si posteà vendit hęres hæreditariam rem alicui & conueniatur emptor à substituto, non nocet emptori mala fides venditoris, cum non habeat rem ex lucratiua causa: vt de exceptio. doli. l. apud Celsum. §. de auctoris. Item quod dicit dolum, intellige nisi sit talis qui rem afficiat: vt instit. de vsuc. §. furtiuę. Item intellige dolum in contrahendo aduersus emptorem interpositum. Item potest poni. ff. de pecu. l. summa §. emptor. & de act. empt. l. j. §. j. & l. sicut equum. & ff. de diuer. præscrip. l. an vitium. & ff. de publi. l. quæcunque. §. fina. ff. quæ in fraud. credit. l. qui autem. §. hoc edictum.

Syluestro.

1 Not. bene hanc secundam lecturam.

Vēditoris mala fides an noceat emptori.

Emptione perfecta, nisi mora interueniat, periculum est emptoris. h. d. Bald. Vel sic: Perfecta emptione ad emptorem spectat periculum rei uenditæ, nisi mora uenditoris præcesserit, h. d. Salic.

Imp. Gordianus A Syluro. † L. IIII.

CVm inter emptorē, & venditorē, cōtractu sine scriptis r inito, de p̄tio cōueni, mora q; vēditoris ī traditione nō intercessit: periculo emptoris rem distractā esse, in dubiū non venit. s

Casus incendij emptione perfecta emergit emptoris periculo. h. d. Bal. Vel sic: Si emptio est pura periculum incēdij spectat ad emptorem. h. d. Sal.

Impp. Diocletianus, & Maximianus AA. Leontio. LEX V.

CVm speciem t venditam per violētiā ignis absumptam † dicas: si vēditionē nulla conditio † suspenderat, v amissę rei periculum x non adstringit.

Absorptam.

Additio.

Venditor interitu speciei liberatur ab actione ex empto: & nihilominus emptor tenet ei ad pretium. h. d. Bal. Vel sic: Si perit ancilla sine uenditoris culpa, uel mora, & sine præterito latenti eius uitio periculum spectat ad emptorem: ideo compellit ad pretij solutionem. h. d. Salic.

Iidem AA. Cærulo. † LEX VI.

MOrtis y casus ancillæ distractæ, etiam ante traditionē sine mora vēditoris dilatam, nō ad venditorē, sed ad emptorem pertinet, & hac nō ex prę terito z vitio rebus humanis exēpta, solutionem pretij emptor nō rectè recusat. a

q Emptori.} qui nihil doli fecit in emptione cōtra venditorem. dicitur & alio modo bonæ fidei, qui credit rem esse vendentis: vt ff. de verbo. sig. l. bonæ fidei.

Cyrillæ. al. Cyrillo.

Cum inter.} CASVS. Si rem mihi vendidisti, nec in mora tradendi extiteris: si pereat, periculo meo perit. Viuia.

r Sine scriptis.} hoc à compositoribus est additum ex l. s. de fide instru. l. contractus.

s Non venit.} sup. eo. l. j. & ff. eo. l. lectos. & l. si per emptorem.

De actionibus empti, & venditi. TITVLVS XLIX.

Licet emptor non soluat pretiū, nō pōt ab eo res tradita uindicari, sed ad pretium est agendum. h. d. Bald. Vel sic: Venditor ad pretium non solutum potest agere, non rem traditam uindicare. h. d. Salic.

Cum speciem.} CASVS. equum mihi vendidisti, nec tradidisti, & igne cōsumptus est: si pura est venditio, non ad te, sed ad me damnum pertinebit. Viuian.

t Speciem.] scilicet, certam.

v Suspēderat.] alioquin periculum peremptionis ad venditorem. deteriorationis ad emptorem pertinet: vt ff. eo l. quod si pendente. aliàs l. necessario. §. sanè si pendente.

x Te venditorem.] & hoc nisi culpa, vel mora, vel pactum aliud inducat: vt dixi. s. eod. l. j. Vel nisi venditoris vitio accideret, ab eo prouideri potuerit: vt ff. eod. si vendita.

Mortis.] CASVS. Vendidi ancillā: antequàm traderem, decessit, an nihilominus ad pretium tenearis, quæritur? Respon. quòd sic, si non fui in mora tradendi. Viuianus.

y Mortis.] qui debet aliquid certum alicui, vt Stichū. si eo non existente in mora decedat Stichus casu, ipso iure liberatur: vt hic, & ff. de rescin. ven. l. cum emptor. & de rei ven. l. cùm autem. & s. eo. l. j. etiam si intereat eo casu quo non interiisset penes eum cui debetur, secūdum Io. & nos, vt arg. ff. de leg. j. cùm res. §. fin. Ecōtra si est in mora debitor indistinctè tenetur de casu per eādem. l. licet quidam contra in vtroq; casu, sed si debet quis hominem in genere. & offerat Stichum ei cui obligatus est, & ille nolit recipere, Sticho postea mortuo casu, nō ipso iure, sed per exceptionem liberatur, vt ff. de solu. qui decem. in princ.

Casus liberat speciei debitorē.

z Ex præterito.] quando tenetur ædilitia actione, vt j. de ædil. act. l. iij. nisi erat manifestum, vt ff. de contrahen. empt. l. ea quæ.

a Recusat.] vt ff. de contrahen. emp. l. si in emptione. §. pen.

¶ DE ACTIONIBVS EMPTI ET VENDITI *Quia parū ualerēt uēditiones, nisi actiones darentur, iō de eis dicit.*

Continuatio.

aduersus

ADuersus eum.] CASVS. Prædium mihi vendidisti & tradidisti, si pretium non numeraui, an prædium à me vendicare posis quæritur? Respon. quòd non: sed ages ad pretium actione ex vendito. Viuianus.

a Iudicio.] id est, actione. sic & ff. de mino. l. in causæ. j. §. interdum.

b Consiste.] scilicet, ad pretium.

al. Aelianæ.

c Competit.] vt & s. de rei ven. l. inciuile. & de contrahen. emptio l. non idcirco. Sed contrà ff. de trib. procuratoris. §. pen. & insti. de re. diui. §. venditæ. Solut. hic fuit fides habita de pretio, vel erat solutū: sed ad aliud agebatur, cum ad multa agatur hac actione. Alij intelligunt hanc l. quod emptor cui tradita fuit res reuendidit uenditori, sed non retradidit: vnde personali agitur contra eum. Et quod dicit, venditi. id est empti secundum eos. sic ff. de act. emp. l. veteres. ac ibi. & rei vendicatio competit, sed potest agere actione venditi.

VEnditi. CASVS. Fundum vendidisti pro centum, numerasti. l. ad alia. l. actio. habes ex vendito & hoc in prima. Si verò credebā me tibi debere. l. cū non debebā, & compēsauimus: posteà appareat me nihil tibi debuisse: an nō obstante cōpensatione posim agere ad partē pretij residuam? Respo. quòd sic. & hoc in secūda. Si quos verò fructus percepi ante venditionem, teneor tibi restituere per actionem ex vēdito: quia fructus qui percepti sunt ante traditionem, non accedunt venditioni. & hoc in tertia. Vel pone casum vt in gl.

Imp. Antoninus A. Delianæ. † LEX I.

ADuersus eum, cui agrū vendidisti, iudicio [a] vēditi cōsiste. [b] Nec enim tibi in rem actio cum emptore, qui personaliter tibi sit obligatus, competit. [c]

Residuum pretij potest peti, non obstante refutatione, uel compensatione erronea. Et si emptor occupat fructus ad se nō pertinentes, restituere tenetur. h. d. Bald. concor. Salic.

Impp. Valerian. & Gallien. AA. & Valerian. C. Domitiano. LEX II.

VEnditi [d] actionem ad recipiēdum residuum pretium intendere aduersario [e] tuo poteris. Nec quod in compensationem venerit, quasi & tu inuicem deberes, [f] id obesse tibi poterit; si in bonæ fidei [g] contractu (in quo maiores etiā vigintiquinque annis officio iudicis in iis, quę dolo [h] commissa sunt, adiuuātur) iusto errore te ductum, † vel fraude aduersarij captum, quasi debitum id esset, quod re vera non debebatur, pepigisse [i] monstraueris. Fructus quoque perceptos [k] ante vēditionem [l] contractam, quos cū venditioni non accessissent, eundem emptorem inuasisse [m] proponis, eodem iudicio [n] reposces.

† Inductū.

Ex arrhali contractu oritur actio personalis, non in rem. h. d. Bal. Vel sic: Datū arrharum nomine repetitur personali actione. h. d. Salic.

Impp. Diocletianus, & Maximianus AA. Serapodoro. † LEX III.

† al. Serapodoro.

EX arrhali pacto [o] personalis duntaxat actio paciscētibus præparatur.

Venditor ex mora traditionis tenetur ad interesse emptori iuxta arbitrium iudicis de causa cognoscentis. h. d. no. secundū Bal. & Salic

Iidem AA. Mutiano. LEX IIII.

SI traditio rei venditæ iuxta [p] emptionis contractum procacia [q] vēditoris nō fiat; quāti interesse compleri emptione & fuerit arbitratus præsens prouinciæ, tantum in condemnationis taxationem [r] deducere curabit.

Emptor qui percepit fructus rei emptæ tenetur ad usuras pretij non soluti. h. d. Baldus. & Salic.

Iidē AA. Deciæ. al. Diodoro. † L. V.

† al. Deciæ mio.

CVrabit † pręses ꝓuinciæ cōpellere emptorē, qui nactus possessionē fructus ꝑcepit, partē ꝑtij, quā penes se habet cū vsuris restituere: [s] quas & perceptorum fructuum ratio, [t] & minoris ętatis fauor (licet nulla [u] mora intercesserit [x]) generauit.

Venditi actio non cōpetit ad contractū rescindendum, nisi rescißio sumat originē ex conuentione. h. d. Bal. & Salic.

o Ex arrhali pacto.] Anulum emptori dedi pro arrhis: venditor a possessione cecidit. non potest vendicare, sed ratione possessionis cōdicere per triticariam; sed nec qui dedit, vendicat quasi ex contractu illo vel pacto: sed quia alius erat dominus, & hoc si annuli dominium non transtuli. Alij dicūt, si dedi arrhā, non ideo sum rei emptæ dominus, sed personaliter ex empto agam. & hoc innuit verbum, præparatur. nā non dicit, nascitur. vel dic tertio, in datione arrhæ, conueni vt mihi redderetur pretio soluto. personaliter quidem agam præscriptis verbis, non in rem ex pacto, licet quia aliàs eram dominus, possum vēdicare: vel si nihil conuenit, repetam per conditionem sine causa, & per actionem ex empto: vt ff. eod. l. ex empto. §. is qui. Vel secundum P. loquitur de tacito pacto, quod semper intelligitur super arrhis, scilicet, vt emptor penitus perdat venditor duplum reddat: ex quo pacto tacitè personalis nascitur obligatio, & actio: ut supra de fid. instr. l. contractus. Sed opponitur, si dedi arrham hoc pacto, vt si pœniteam, sit tua: nonne vēditor dominus factus ex hoc pacto vendicat si à possessione cadat? Sed certe non ex pacto, sed ex traditione & possessione & dominio: nam solum pactum hoc non operatur.

Casum ponit.

SI traditio.] CASVS. Emi fundum à Titio, nec vult ex sua superbia tradere, qualiter mihi succurratur? Respon. quòd condemnabitur mihi nō precisè ad rem, sed ad interesse.

Intell. huius l. vid. Hieron. Butigell. in l. uinum. ff. si certū pet.

p Iuxta.] id est, secundum quod conuenit.

d Venditi.] id est, ex vendito, quod idem est: vt ff. de actio. emp. l. Iulianus. §. ex vendito.

e Aduersario tuo.] id est, cōtra aduersarium tuum. i. emptorem.

f Deberes.] emptori, cùm reuera non deberes, puta quia primo illi aliquid debuisti, sed procurator tuus illi soluit. quam solutionem ecōtra emptori negabat. Vnde tu credens ei, illud compensasti quod debebat tibi ex venditione. H. & facit. s. de rescind. uen. l. venditor. in fin.

Casum ponit.

g In bonæ fidei contractu.] maximè. nam & stricti iuris similiter adiuuantur saltem doli exceptione opposita: vt ff. de verb. obl. l. si quis cùm aliter. Sed ideo dicit bonæ fidei, quia in eis habet locum magis officium iudicis quam in aliis, ut insti. de act. §. bonę fidei. & s. de transa. l. age.

h Dolo.] intercedente uel ex proposito, vel ex ipsa re: vt & s. ex quib. cau. ma. l. in contractibus. & s. communia vti iusque iudi. l. maioribus. & ff. de iure do. l. iure succursum. §. fi. & ff. de pac. l. si cum te.

i Pepigisse.] id est, pacto remisisse, scilicet, compensando.

k Perceptos.] licet in fundo sint.

l Ante venditionem.] Solo enim tempore venditionis cohærentes, uel postea percepti accedunt: vt j. eod. l. fructus. & ff. eo. l ex empto.

m Inuasisse.] id est, rapuisse: vt probatur instit. vi bo. rapto. §. quòd nō non solum. sicut exponitur. s. de rei ven. l. domum.

n Eodem iudicio.] sed cùm hi fructus venditionem non attingant: ut ff. eod. fundi. § si rura. quomodo veniunt fructus in actione ex vēdito? Respon. imò multa ueniunt, de quibus non est actum nec cogitatum: vt ff. de contrah. emp. l quoties. & l. seq. & de ædil. edic. l. j. §. causa. & de dolo. l. & eleganter. §. non solum. Alij dicunt quòd à parte hoc erat actum ne uenirent fructus. Alij dicunt eodem iudicio, id est, coram eo. iudice: sed alia actione, id est, rei uendicatione secūdum P. Alij vtili vi bon. rapt.

EX arrhali pacto.] CASVS. Volebam emere rem a Titio. dedi annulum pro arrha. Titius cecidit a possessione annuli. nunquid vendicare poterit, quæritur? Dicitur quòd non: sed per triticariam condictionem petet. unde non ex eo quòd conuenit vt detur pro arrha, ex tali pacto arrhali competit tibi rei vendi. pro annulo. vel retento primo casu dic, quòd conuenit quod annulus mihi restitueretur soluto pretio. an cum repetere posim pretio soluto. quęritur? Dicitur quòd sic personali act. præscriptis uerbis, non in rem ex empto. aliis modis consueuit poni, dic ut not. in gloss.

q Procacia.] id est contumacia; habet enim venditor rem, nec tradidit: & sic condemnatur hic in interesse. & argu. est contrà Mar. vt nota. supra de hærd. vend. qui tibi. & not. ff. eodem. l. prima. AL DITIO. Dicas post Barto. in l. j. ff. eod. & glo. in verbo, tradatur. in §. pretium. instit. de empt. & vendit. quòd si emptor habet facultatem rei tradendæ, tenetur pręcise eam tradere. si verò non habet facultatem rei tradendæ, liberatur soluēdo interesse hæc est communis omnium penè doctorum distinctio. Item de quo interesse hic dicat, vide ibidem in nota. per glo. quæ incipit: Hic nota triplex, &c. Illud no. etiam hic quod emptori obiicitur exceptio nisi pretium soluat: vt ff. eod. l. Iulianus. §. offerri. & econtra emptor obiicit venditori nisi rem tradat: vt ff. eod. l. qui pendentem. Quid ergo si vterque de alio timeat? P. dixit sequestrari utrunque: vt argument. ff. de solut. l. si soluturus sed ibi vtroque contrahentium volente, vel ibi iudice iubente facta fuit sequestratio. est enim regulariter prohibita: vt supra de prohib. se. l. j. Dic ergo quòd prius agens offerat, vt modò dixi, ut argu. ff. de ædili. edict. l. ædiles etiam. §. fin. & j. eod. l. si pater tuus. in fin.

Venditor an teneatur præcisè ad rem tradendam.

r Taxationem.] per se, vel per emptoris sacramentum factam.

CVrabit præses. CASVS. Minor. xxv. an. vendidit mihi prædium ex quo fructus percepi, partem pretij solui, partem non solui teneor ad pretium, & ad vsuras partis pretij non soluti a tempore traditionis factæ: & hoc duplici ratione: tum quia fructus percepi, tum fauore minoris ætatis. Viuian.

s Restituere.] hoc quando ipse emptor percepit. secus si ipse venditor percepit: vt arg. ff. de pign. actio. l. si pignore. §. si prædo. secundum Ot. & quosdam alios: quod non placet, sed sic esse ac si agat emptor ad fructus, & venditor agat ad vsuras: alias non, cùm culpa sua sibi obstet, quoniam rem non tradidit: nam dicet emptor, vt culpent alij, &c. & ff. de iure do. cū in fundo. §. quod si acciderit. & ꝓ hoc est quod diximus. ff. eodem. Iulianus. §. ex venditio. Accur.

t Ratio.] quæ adeò iusta est, vt cùm quasi interesse petantur vsuræ: de vsuris etiam iure canonum obtineat, quod hic dicit secundum Azo.

v Nulla.] vt s. in quibus causis in integr. restitutio non est necess. l. in minorum. Sed contra. j. de pactis inter emp. & vend. in initio. sed expone vt ibi.

x Intercesserit.] de iure communi.

Venditi

VEnditi.] CASVS. Actio venditi non ad rescindendam venditionem, sed ad pretium competit: nisi hoc conuenerit, vt est in emptione, siue pacto l. cōmissorię vel addictionis in diem: vel si vltra dimidiam iusti pretij fuerit venditor deceptus. Viuianus.

a Aliud.] nam quādoq; aliud conuenit, per qđ agit hac actione etiā ad destruendam emptionem, vt in pacto legis cōmissorię, & addictionis in diem, & in simili: vt ff. de le. commiss. l. si fundus. & j. de pact. inter empt. & vend. l. j. & ij. & l. cū te. & ff. eo. l. ex empto. §. is qui vina. & de contrah. emp. l. sed Celsus. §. si fundus.

† Neratio.

b Non facile.] Nam quandoq; dat' etiā ad destruendam, etiam si nihil fuit actum: vt s. de rescin. vend. l. ij. & ff. eo. l. ex empto §. si quis virginem. & arg. s. quod met. caus. l. si vi. & ff. e. l. si hęres. sed in illis duabus vltimis non agitur ex venditio.

SI seruos.] CASVS. Seruum mihi vēdidisti, nummos peculiares quos mihi subministrauit seruus tuus, tibi solui. an sim liberatus quæritur? Dicit quòd non, quia peculium seruorum suorum erat tuum: sed actio. habes ex vēdito ad pretium.

c Nesciens.] alioquin donare videtur emptori, & ei solutum videretur: vt ff. deposi. l. j. §. eleganter. & ff. de reg. iur. l. cuius per errorem.

d Non præstent.] vt & s. si seruus extero. l. j. & ff. manda. l. si ꝓcuratorem. §. si liber homo. in fi. §. & l. si mandauero. ij. §. si mandauerim. & l. cum seruus extero. & de act. emp. l. ex empto. §. emptor. Sed cōtra. ff. de manu. l. iij. §. proinde. Solu licet habeat locum constitutio seruus ad libertatem perueniat solutis peculiaribus nummis, nihilominus tamen emptor remanet obligatus: vt d. l. ff. manda. l. cum seruus.

† Eius.

SI pater.] CASVS. Pater tuus portionem prædij ꝙ cum Titio habebat commune, vēdidit Seio: sed eum in vacuam possessionem nō induxit. & sic adhuc dn̄s remāsit. si tributum pro prædio solutum sit à Seio, tanquam esset suum, non propter hoc mutabitur veritas. s. ꝙ pater tuus dominus perseuerauit. & hoc in secunda. Si verò tu cęperis conueniri ex empto à Seio, vt eum inducas in possessionem vacuam: prouidebit præses, an pretium sit solutum. quòd si nō fuerit, solui tibi iubebit. & hoc in tertia.

† Existimabit.

Dominij translatio, an requirat vacuæ possessionis traditionem.

e In vacuam.] demonstratiuè, non causatiuè dicit. sufficit enim ad dn̄ij translationem, etiā in non vacuam induci secundū nos. vt ff. de fun. do l. si fundum. & no. s. de proba. l. cum res. & dicitur vacua: vt ff. eo. l. ij.

f Certū est.] vt & s. de hęre. vēdi. l. q. tibi. & j. de iis q. à non do. l. q. tibi.

g Potuit.] vt s. de rei vend. l. solennibus. & ff. de acquirend. rer. do. l. an tepen. & j. de don. l. si functiones.

h Patrem tuum.] id est, venditorem.

i Quocunque loco.] id est, quocunq; gradu. sunt enim multi gradus hæredum: vt insti. de vulga. subsli. in princ.

k Hoc restitui] i. dari vel solui: & interim tenebris rem loco pignoris: vt ff. eo. l. Iulianus. §. offerri. & de hoc dixi. s. eo. l. si traditio.

SI minor.] CASVS. Vendidisti mihi fundum tributarium sciens, vel ignorans; non curo. dicebas quod non debebat nisi quinque nomine tributi, & debebat decē, agā ex empto quanto minus emissem. & hoc in prima. Si vero sciens huiusmodi onus, illud subii: contra te nulla mihi dabitur actio. & hoc in secunda.

l Capitatio.] id est, tributum siue reditus.

Capitatio quid sit.

m Minus daret.] i. dedisset. Sed certè imò non uidetur teneri quādo ignorauit: vt ff. eo. l. si sterilis. §. j. quæ est cōtra. So. hic scire potuit venditor, ibi non, quia hæreditariū fuit. arg. ff. de regu. iur. l. q in alterius. Vel dic, quòd est verius secundum. P. ꝙ hic asseuerauit. arg. ff. eo. l. Iulianus. §. j. Vel non refert vtrum fuerit sciens an ignorans, quātum ad hoc vt agatur, quantò minoris emisset emptor: vt hic. & de ædil. edict. l. quoties. Sed quantum ad actionē ex empto quę pro toto ad interesse datur interest: quia sciens teneretur in totum, sed non ignorans: vt inf. de ædil. act. l. j. & ff. de contrah. emp. l. labeo. quæ sunt contra. & de hac materia diximus. ff. eo. l. Iulianus. § j. in glos. imò videtur, &c. Itē no. differentiam inter actionem quanto minoris ciuilem, de qua hic dicit, & prætoriam, quæ datur quanto minoris res est: vt ff. de ædil. edict. l. quòd si nolit. §. si plures.

Actio quanto minoris & ex épto differunt.

n Cognouisset.] emptor.

o Nullam.] s. nomine illius grauaminis, quia dolus, &c. vt s. de transact. l. cùm donationis. & ff. de act. emp. l. j. §. j. & j. de iur. dot. l. si à matre. & de euictio. si fundum.

CVm venditorem.] CASVS. Inuitaueram quosdam ad cœnam: conueni cum becario vt mihi venderet carnes: non fecit qđ conuenit, sed ab alio emi maiori pretio quanti mea interfuit, eas tunc præstitas fuisset quando eas præstari conuenit, tenebitur mihi bęcarius.

p Interfuit.] etiam si nūc paratus sit tradere: quia debuit duo, & tradere, & tunc tradere. sic & ff. de arbit. l. celsus. & inspicitur in hoc interesse: quia carius erat tunc, non in hoc qđ non habuit familia quid manducaret: vt ff. eo. l. si sterilis. §. cum per venditorem.

SI ancillam.] CASVS. Ancillam mihi vendidisti, & tradidisti, traditione facta eam manumisisti. an hoc facere hoc potuisti, quæritur? Respō. quod non. quia ancillę per traditionem factæ alienæ libertatem dare nō potuisti. Sed quid si nondum ancillam tradidisti, & dominus perseuerasti? Resp. non retractabitur manumissio: sed teneberis mihi ad interesse.

q Non potuit.] vt j. de iis qui à non domi. ma. l. si tradita.

r Non prohibetur.] vt & j. de iis qui à non domino ma. l. ij. & iij. & hoc cum emit priuatus. secus si ecclesia: vt s. de sacrosanct. eccl. l. fin. sed & hæres seruum sub conditione legatum non potest manumittere: vt ff. qui & à quibus. l. generaliter. nec alienare: vt j. communia de leg. l. fi. §. sed quia. & ff. de leg. j. l seruo legato. §. j.

Seruus sub conditione legatus, nō potest manumitti.

s Competente.] vt s. de hære. ven. l. q. tibi. & facit. ff. de manu. l. eū q.

SIcut.] CASVS. Si vendo tibi decem corbes ex tali segete: post venditionem perfectam commodum & incommodum, ad emptorē pertinebit. Sed si vendo tibi vinum, nec trado: teneor tibi ad interesse: non tantum ad pretium quod soluisti.

t Certum in specie.

Iidem AA. Neratio. † LEX VI.

VEnditi actio, si nō ab initio aliud [a] cōuenit, non facilè [b] ad rescindēdam ꝑfectam venditionē, sed ad ꝑtium exigendum competit.

Emptor soluens uenditori ignorāti nūmos ꝑprios ipsius uenditoris, non liberatē. h. d. Bal. Vel sic: Venditor non præiudicat sibi si ignoranter propter pecuniam nomine pretij recipiat. h. d. Salicet.

Iidem AA. Diodoro. LEX VII.

SI seruos distraxisti, ac pretiū de peculio eorum, quod ad te ptinebat, nesciens [c] vnde solueretur, accepisti: cōsequēs est integrā te habere actionē ꝑtij: cum ꝓprij venditoris nūmi soluti nō pręstent [d] emptori liberationē.

Emptor re non tradita nō efficit dn̄s, ēt si gerat se ꝓ dn̄o soluendo tributa uel ēt collectas ꝑ ipsa: & ideo nō pōt uindicare, sed pōt agere personali ex empto, ut inducatur in uacuā possessionē, pretio persoluto. h. d. Bal. Vel sic: Ante rei traditionē aliquod ius reale non transfert in emptorē: nec solutio uectigalis probat traditionē: ideo rem non potest uindicare, sed ex empto ut res tradatur potest agere: pretium tamen compellitur soluere. h. d. Salic.

Iidem AA. Eusebio. LEX VIII.

SI pater tuus vænundedit portionem suam, nec induxit in vacuam [e] possessionē prædij, ius oē penes se eū retinuisse certum est. [f] Neq; enim velut traditionis factæ vectigal exolutum, si simulatum factum intercessit, veritatē mutare potuit. [g] Quapropter aditus præses prouinciæ si animaduerterit in vacuā possessionem, neq; patrem tuū, [h] neq; successores eius emptorē vel hęredes ipsi[9] † quocunq; [i] loco factos induxisse: nō dubitabit nihil esse translatum pronūicare. Et si te ex empto ad inducēdum eum in vacuam possessionē prædij perspexerit cōueniri: æstimabit, † an pretium sit exolutum. ac si reperit non esse pretio satisfactum, hoc restitui [k] tibi prouidebit.

Si uēditor asserit minus tributū dberi, cū maius debitū sit: tenet ēptori ignorāti ad interesse: scieti autē nō tenet. h. d. Sali.

Iidem AA. Antipatræ. LEX IX.

SI minor à vēditore (siue sciente, siue ignorante) dicebatur capitatio [l] ꝑdij venditi, & maior inuenta sit: in tantum cōuenit, in quantū si scisset emptor ab initio, minus [m] daret pretij. Sin verò huiusmodi onus & grauamē functionis cognouisset: [n] nullā [o] aduersus venditorem habet actionem.

Qui carnē uenditā nō tradit ī termino, tenet ad īteresse. h. d. Bal. uel sic: Si uēditor carnis illā nō tradit in termino, tenet ad īteresse ualoris, nō mœroris. h. d. cū gl. Sal.

Iidem AA. Attalo. LEX X.

CVm vēditorem carnis, fide conuētiones rupta, tēpore placito hāc nō exhibuisse ꝓponas: ex empto † actione eum, quanti intersit [p] tua, si tūc tibi pręstita † fuisset, apud præsidem prouinciæ conuenire potes. †

† Empti. † Præstitā fuisse. † Potest.

Post uenditionem ancillæ uenditor ante, quam tradat, est dominus pleno iure: & ideo potest manumittere. h. d. Bald. sed tenetur emptori ad interesse. Salic.

Iidem AA. Bucarpiæ. † LEX XI.

† Eucarpię

SI ancillam tibi ex causa vēditionis traditā venditor manumisit, libertatē alienæ factæ præstare non potuit. [q] Quod si post vēditionem ante traditionē manumisit: pleno iure dominus cōstitutus, ciuem Romanam facere non prohibetur; [r] tibi personali propter ruptam fidem contra vēditorem actione competente. [s]

Qn̄ uinū uendit certæ qualitatis, & mēsuræ, statim piculū et cōmodū est emptori. h. d. Bal. Vel sic: Vini in specie uenditi postea mutati, seu in pretio deminuti uel aucti, periculū spectat ad emptorē. Et nō tradens uinum ad mensuram uenditum, tenetur emptori ad interesse. h. d. Salic.

Iidem AA. Crispino. al. Crispo L. XII.

SIcut periculū vini mutati, qđ certum [t] fuerat comparatum, ad emptorē, ita cōmodū aucti

Pertinet

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Pertinet.} nam secundum naturam est, & vt ff. de reg. iur. l. secundum naturam. Et dic certum. s. in specie. Item dic cum vinum venditur in specie, secundum Io. & P. post degustationem, emptoris est periculũ, cum verò in quantitate, post degustationem & mensurationem habitam est periculum emptoris: nisi vinum veneat in auersione: vt ff. de peri. & com. rei vend. l. si quis vina. §. si in auersione. & ff de contrahen. emp. l. quod sæpe. §. in his. Ante mensurationem itaque. & degustationẽ periculum est venditoris. Omne inquã periculum siue acoris, siue mucoris, siue effusionis, nisi emptor periculũ in se susceperit, vt dixi, vel nisi fuerit in mora degustandi: sed licet & tũc scilicet ante degustationem & mensurationem sit periculum venditoris transfert tamen in emptorem, vt dixi. offerendo & denuntiando ei, vt degustet & metiatur periculũ acoris & mucoris non effusionis. sed omne periculum est emptoris post degustationem & mensurationem. sed non post degustationem tãtum, nisi periculũ deteriorationis tantùm: sed ante degustationem omne periculũ est venditoris. & sic non est ratio eadem contrariorum, vt post degustationẽ omne periculum sit emptoris. sic ff. de neg. gest. l. si quis negotia aliena gerens indebitũ, &c. Et hoc secundũ omnes, excepto Azo. qui aliter dixit: vt diximus. s. tit. j. l. ij. Accur.

b ¶ Vtiq.} id est, sicut.

c ¶ Qualitatis.} i. bonitatis: vt est Campaniæ. & no. quod hoc fuit in genere, quod perire nõ potest. ff. ad leg. falcid. l. in ratione. ij. §. incertæ.

d ¶ Quantitatis.} s. de illa vinea, vel de hoc vase. nec solum conuentũ vel commune: sed etiam singulare pet. ẽ interesse: vt ff. eod. l. j.

Vini venditi cuius est periculũ. — al. vtque hoc verũ est, sic. — al. placiti. — Empti. — Mora. — al. certè. — al. rectè.

pretij pertinet.[a] Vtiq;[b] hoc verum est, si† certæ qualitatis,[c] ac mensuræ distracto vino. fidem placitis† seruãdã esse cõuenit. Quo non restituto, non pretii quantitatis,[d] sed quanti interest emptoris,† competit actio.

¶ *Perfecto cõtractu, fructus pertinent ad emptorẽ ad quẽ ptinent et onera functionũ. E contrario uerò ab emptore post morã petitur pretium cum usuris. h.d. Bald.*

¶ Iidem AA. Alexandro. L. XIII.

FRuctus post[e] perfectũ[f] iure contractũ, emptoris spectare personã conuenit,[g] ad quẽ & fũctionũ grauamẽ[h] ptinet. ¶ Vẽditor quoq; pretium tm̃, ac si morã[i] † intercessisse pbetur, vsuras officio iudicis exigere potest.[k]

¶ *Venditor tenetur se obligare particulariter & distinctè ad omnia capitula, que sunt de natura contractus. h.d. no. & tenementi. Bald. uel sic: Venditor seruorum tenetur se obligare ad hic scripta. Salic.*

¶ Iidem AA. Rufoni. al. Rufino. LEX XIIII.

EMptor seruorũ rectè † de his tradendis,[l] & de eorũ fuga,[m] itemq; sanitate,[n] errronesq;[o] nõ esse, aut noxa solutos,[p] repromitti sibi iure† postulat.

¶ *Determinata conuentio parit actionem determinato modo. h.d. Bald. uel sic: Emptor non potest petere ultra conuenta, nisi mora sit facta. h.d. Salicetus.*

¶ Iidẽ AA. Antonino. al. Antosio. L. XV.

VLtra modum ¶ tritici distracti citra pactum, in solutione mora non facta, nihil emptor exigere potest.[r]

¶ *Fructus pecorũ ptinent ad emptorem & tenet uẽditori resarcire sumptus quos fecit in pecoribus. h.d. Bal. concor. Sali.*

¶ Iidem AA. Cirillo. LEX XVI.

POst perfectam[s] venditionẽ fœtus quidem pecorum emptori, venditori verò sumptus (si quos bona fide fecerit) restitui debere notissimum est.[t]

¶ *Venditor nõ tenetur defendere emptorem à uiolentia quæ sibi de facto infertur. h.d. not. secundum Bal. Vel sic: Violentia facta emptori non nocet uenditori, sed emptor contra expellentem habet actionem. h.d. Salice.*

¶ Iidem AA. Hermiano,† & Lupo. LEX XVII.

EXpulsos vos de fundo p violentiã à Nerone, quẽ habere ius in eo negatis,[u] pfitẽtes, nullã vobis aduersus eũ ex cuius vẽdõne fundũ possidetis, actionẽ competere pbatis.[x] Igitur ad instar[y] interdicti seu actionis † permissę experiẽdũ esse perspicitis.

Si quis alteri[z] vel sibi[a] sub alterius nomine, vel aliena pecunia emerit. TITVLVS L.

¶ *Res empta ab uxore de pecunia mariti, ab hærede mariti uindicari non potest: sed ad pecuniam est agendum hoc d. Bald. & Salicet.*

¶ Imp. Antoninus A. Secũdino. LEX I.

SI † pecunia[b] patris fũdus, mãcipiaq; cõparata[c] sunt, tñ cũ emptiones matris tuæ nomine factas eẽ, pponas, ignorare nõ debes traditione matrẽ tuam dñam fuisse cõstitutã.[d]† Planè si pecuniæ petitionẽ competere tibi, pter[e] numerationem pretij existimas, ciuiliter[f] contende.†

F Ructus.} CASVS. Post perfectam venditionem fructus ad emptorem transeunt, & emptor tenetur soluere tributa, & hoc in prima. venditor non potest petere nisi pretium, nisi emptor fuerit in mora: quo casu petet vsuras.

e ¶ Post. & non ante: vt s. eo. venditi. j. in fi. Accur.

f ¶ Perfectum.} ad quod plura sunt necessaria: vt s. tit. l. j.

g ¶ Conuenit.} vt ff. eod. l. Iulianus. §. si fructibus. nisi venditor exceperit: vt ff. de contrahen. emp. l. qui fundum. §. fundi.

h ¶ Grauamen.} vt & s. sine cen. vel re. l. ij. & iij.

i ¶ Ac si mora:} vel quasi in mora: vt s. eo. l. curabit. cùm habeat fruct⁹, vel pactio: vt j. de pactis inter empto & vendi. l. in initio. Sed cùm posit venditor petere pretium, ergo habere videtur, vt ff. de reg. iu. l. qui actionem. Sed respondeo, hoc non potest dicere emptor, cùm habeat vel petat fructus: vt & diximus s. e. l. curabit.

k ¶ Exigere potest.} vt & ff. de peri. & commo. rei vendi. l. fin. & de vsur. l. mora. in §. bonæ fidei.

E Mptor.} CASVS. Qui vendit seruum, debet promittere quod nõ sit fugitiuus &, quòd sit sanus, & quod non sit erro, & quòd sit noxa solutus, & quòd eum tradat.

l ¶ Tradendis.} sed quomodo cauetur de tradẽdo cùm statim debeat tradi? Respond. fortè post certum tempus tradi debebant: vt ff. de iudi. l. in omnibus.

m ¶ Eorum fuga.} quod absit.

n ¶ Sanitate.} quod adsit. & sic de corporali & animi vitio cauetur: vt ff. eo. l. ex empto. §. etiam. & §. animalium. Sed hæres non cauet de corporis vitio pro seruo legato: vt ff. de leg. j. l. si à substituto. §. heres.

o ¶ Erronesque.} Erro dicitur. quòd in res nugatorias totum expendit. Qui sint fugitiui & errones, habes. ff. de ædil. edicto. l. quis sit fugitiuus. in in prin. & §. erronem. — Erro quis dicitur.

p ¶ Noxa solutos.} i. quod eorũ nomine dñs noxaliter non teneatur, vel quia nunquam cõmiserunt delictũ. Vel quia est satisfactũ: vt ff. de ædil. edic. l. quis sit fugitiuus. §. quod aiunt ædiles. sed si dño fecerit furtum, nõ tenet nisi dixerit vel promiserit: vt ff. de ædil. edic. l. si furtũ. & l. quod si nolit. §. j.

V Ltra modum.} CASVS. Si vendo frumentum pro. v. non possum petere nisi. v. nisi emptor fuerit in mora, vel nisi aliud conuenit. vel dic, si vendam ad certam mensuram puta x. corbes. vltra petere non possum nisi, &c. & tunc petam interesse.

q ¶ Vltrà modum.} id est, quantitatem.

r ¶ Exigere potest.} vt s. e. l. fructus. sed facta mora venit interesse.

P Ost perfectam.} CASVS. Si pecorum mihi vendidisti fœtus refusis tibi sumptibus, si quos bona fide fecisti restituere debes.

s ¶ Post perfectam.} ad quod plura sunt necessaria: vt s. tit. proxim. l. j. diximus.

t ¶ Notissimum est.} vt & ff. eod. l. Iulianus. §. præterea.

E Xpulsos.} CASVS. Si prædium mihi vendidisti, & de euictione mihi promisisti de eo quod vi expulsus sum à Titio, non agam cõtra te de euictione: sed aduersus Titiũ interdictum vnde vi, uel actione in factum, quæ datur loco cuiuslibet interdicti.

v ¶ Negatis.} hodie etiã si haberet, amitteret: vt j. vnde vi. si quis in tantam.

x ¶ Probatis.} nam iniuria quæ fit emptori nõ nocet venditori: vt ff. de euictio. l. si per imprudentiã, circa prin.

y ¶ Ad instar.} non ideo quin posit vel interdicto vnde vi agi, vel actione in factum, vt subiicit: sed ideo quia sublata est antiqua solennitas: vt instit. de interdict. §. fi. potest etiam p cõstitutionẽ si quis in tantam. j. vnde vi. experiri. & sed & rei vendicatione: & si in hac succubuerit, aget de euictione: vt ff. de euict. l. euicta. §. duplæ.

¶ SI QVIS ALTERI, &c.

¶ *Regularia uenditionis suprà posuit, nunc ponit specialia.*

z ¶ Si quis alteri vel, &c.] scilicet emerit. quod est j. de hoc habes. inf. eod. l. multùm. in ver. si verò.

a ¶ Vel sibi.} de hoc habes. j. in d. l. multùm. ibi, an contractu, &c. & in ver. quod si quidem emisti.

S I pecunia patris.} CASVS. Si mater tua ex pecunia patris fundum comparauit suo nomine, & sibi traditus est: cui sit acquisitus fundus, quæritur? Respond. matri. Sed tu qui patri tuo successisti, ad pecuniam eam conuenire poteris. sed qua actione non aperit. tu dic, neg. gesto. si gessit negotia patris: vel mandati, si mãdauit interessit.

b ¶ Si pecunia patris.} scilicet tui.

c ¶ Comparata.} ab eius vxore suo nomine.

d ¶ Constitutam.] vt & j. eod. l. penult. & j. de donat. inter vir. & vxor. l. & si de tua. & s. de rei vendi. si ex ea. & s. de probat. l. ad probationem. s. communia vtriusque iudi. l. si patruus. etiam si socius sit omnium bonorum: vt ff. de adminis. tut. l. Titium. §. altero. & ff. pro soc. si quis societatẽ. Sed hoc fallit in quatuor casibus. vnus. s. de rei vend. l. si vt proponis. Alius. j. arbit. tut. l. curator. & si quando ex pact. tut. l. ij. & idem in prælato videtur qui emit ex pecunia ecclesiæ. Item idem si vir ex pecunia dotali emerit res aliquas voluntate vxoris: vt ff. de iure dot. ita. & l. res quæ. hic tamen concursu voluntatis vtriusque videtur dominium in vxorem trãsferre. Item & si vxor donauerit marito pecuniam, & ille ex illa rem emerit, nec soluendo est. nam datur mulieri vtilis in rem actio: vt ff. de don. inter virum & vxor. l. vxor marito.

e ¶ Propter numerationem.} à patre tuo factam.

f ¶ Ciuiliter.} si negotia gessit, negotiorũ gestorũ, vel mãdati: aliàs si donauit

donauit vir, condictione sine causa, vel ex iniusta causa, vel rei vendicatione si extat, & erat hic filius hæres patris, sed mater viuebat: & fuit reuocata donatio per virum ne morte confirmetur. Accur.

S I emancipatis.} CASVS. Filio tuo in potestate tua constituto prædium emisti & emancipato tradidisti: an sibi sit acquisitum dominiũ, quæritur? Respond. quòd sic. idem est si tu passus fuisti eum in possessione fundi esse.

a ¶ Si emancipatis.} alias secus: vt & sup. de inoffic. do. l. ij. & de pb. siue possidetis. & j. de do. siue.

b ¶ Voluntate.] quod sufficit: ut & j. de acquir. poss. l. minus. & s. de contrahen. emp. l. non idcirco. in princ. Accur.

M Ancipia.} CASVS. Si mater tua tuo nomine & fratris tui. cui scilicet fratri successisti, fundum comparauit, & tibi fratrique tuo traditus est, licet in instrumento venditionis contineatur, quod ipsa pecunia sua comparauit ipsum, eo non obstante fundum persequi poteris.

c ¶ Fratris tui.} scilicet, nomine.

d ¶ Empta.} scilicet, a matre, vestro nomine.

e ¶ Contineatur.} hoc enim non probat sua: vt & s. de probat. ad probationem j.

Q Vamuis.} CASVS. Si maritus fundum comparauit, & in instrumento scribi fecerit, quod socrus sua emerit, cum in veritate non emit. magis inspicitur quod in veritate actum est, quam quod simulatè conceptũ est. vnde ille nec totum, nec partem fundi vendicare poterit.

f ¶ Inscripseris.} id est in scribi feceris. sic. ff. de iis qui nota. infam. l. furti. §. mãdati. Vel dic propriè. tu tamẽ emebas secundũ vtranque expositionem, & aliud agebatur, & aliud simulabatur: vt & s. plus valere quòd agi. l. si quis. & j. l. proxim & l. multũ. instrumento tamẽ statur prima facie: vt s. de pba. l. cum precibus

g ¶ Tenens.] scilicet, tu.

h ¶ Tabulas.] id est, scripturam.

C Vm propria.] CASVS. Ex pecunia tua, & tuo nomine fundum comparasti: in instrumento venditionis nomen vxoris causa honoris inscribi fecisti: illa instrumentum surripuit, & in filiam fundum tanquam suum, titulo donationis trãstulit. nunquid tibi præiudicauit, quæritur? Respon. quòd non: sed post recuperabis fructus quos percepit æstimatione taxata, si probaueris te emisse & gr̃a honoris instrumento nomen eius inseruisse.

i ¶ Cum propria pecunia.] ad remouendum, ut de pecunia non tenearis, uel quia ita fortè euenerat.

k ¶ Accommodasse.] fortè causa honoris: uel forte alia ratione simili, quæ redditur. ff. de autho. tut. l. pupillus. §. sane si quidem. & j. de cõmer. & mer. l. nobiliores.

l ¶ Suę.} datiui casus.

m ¶ Habens.} hoc quod sequitur donationem, &c.

al. Septimiæ. — al. deest, nunc. — Cõparatæ possessionem al. cõparatem possessiones. — Falso.

¶ *Donatio facta filio in potestate, confirmat emancipatione si res fuit filio tradita, uel reperit in possessione de uoluntate patris tacita, uel expressa. h.d. Bald. Vel sic: Si pr̃ tradat filio emancipato fundũ, quem emit eius nomine, dũ erat in potestate, uel eum sciuit possidere donatio pficitur, & emancipato dominium acquiritur. Salic.*

¶ Imp. Alexander A. Septimæ,† & aliis. LEX II.

SI emancipatis[a] vobis fundos quos nomine vestro, cum in potestate ageretis, pater emerat, tradidit, vel in possessione eorum voluntate[b] patris fuistis, dominium acquisistis.

¶ *Numerãs pretium alio emente, non q̃rit sibi dominium. h.d. nisi nomen emptoris fuerit appositum simulatè Bal. Vel sic: Ministro non quæritur dominium: licet numerauerit pretium. h.d. Salic.*

¶ Idẽ A. Patrimo. al. Paterno. LEX III.

MAncipia, quorum nũc† me ministi, si (vt proponis) nomine tuo itẽq; fratris tui,[c] cui successisti, empta,[d] vobis tradita sũt; licet instrumẽto emptionis matrẽ tuam pecunias numerasse cõtineatur;[e] persequi ea more iudiciorum, non prohiberis.

¶ *Probata simulatione, nihil pdest hẽre penes se instrumentũ: tamen in dubio non præsumitur simulatio. h.d. tex. cum gl. Bal.*

¶ Impp. Valerianus. & Gallien. AA. & Valerian. C. Cyrillo. LEX IIII.

QVamuis instrumento emptionis socrus nomẽ inscripseris,[f] tamẽ si possessionẽ tenens[g] dominus effectus es: ob eam rem frustrà calumniã mulieris, quamuis ipsa contractus tabulas[h] habeat, reformidas.

¶ *Si uir emẽs in ueritate, facit apponi nomen uxoris in instr̃o simulatè, acquiritur uiro, nõ uxori: & uxor posidens tenetur restituere rẽ cũ fructibus taxatis à iudice. h.d. Bal. Vel sic: Si maritus de uxore cõfisus instr̃um emptionis scribi fecit in persona uxoris, & uxor contra fidẽ rem emptã contulit in filiam, non præiudicatur marito petenti rem fructibus restitui probata simulatione instrumenti. h.d. Salic.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Vero. LEX V.

CVm ppria pecunia[i] tua, te comparante† possessionem, quondã vxoris tuæ nomẽ tãtummodò † accõmodasse[k] dicas, eandẽq; occasione custodię suę[l] commissorum instrumentorum contra bonam fidem proprietatẽ eiusdem fundi vsurpasse dicas: rector prouinciæ pro sua exercitatione cognitũ† habens,†[m] donationem à non domina vxore tua in filiam suam[n] collatam nullam præiudicium dominio tuo attulisse: docenti[o] tibi veritatem precibus tuis assistere, restituere eandem possessionem, habita etiam fructuum taxatione,[p] curabit.

¶ *Hæc lex est multum singularis. & h.d. Res empta p uxorẽ de pecunia uiri, efficit uxoris tenet tñ uiro quatenus de pretio ẽ locupletata. sed res empta p uirũ apposito nomine uxoris in instr̃o: pertinet ad uirũ, qui in se concepit contractũ uerũ. sed si uir non concepit contractũ in se, sed in psona uxoris absentis, cõtractus nõ tenet, & iõ ex eo ñ orit obligatio: sed tñ traditio facta ex eo transfert dñium. h.d. no. secundũ Bal. Vel sic: Si uxor emit sibi fundũ de pecunia quã uir numerauit sibi, fundus uxoris efficit, & maritus pecuniã ab ea repetit quatenus locupletior existit. secus si maritus emerit sibi, sed nomẽ uxoris in instr̃o fecerit scribi: qa tũc fundus efficit mariti ueritate attẽta, & nõ scriptura. & ubi uir procurator uxoris concepit uerba contractus in psonã uxoris contractus est inutilis & iaco neutri eorum cõpetit actio, sed in traditione facta ex eo, is cui traditur, potior in dominio habeatur. h.d. Salic.*

¶ Iidem AA. Dionysio. LEX VI.

MVltùm[q] interest, vtrumne, vxore tua comparante, pecuniã numerasti[r] eiq; possessio tradita est: an contractu emptionis à te nomine tuo habito,[s] tantũ vxoris nomẽ post instrumentis inscribi feceris. Nam[t] si quidem vxor tua nomine suo emit, eiq; res traditæ sunt, nec in te quicquam de his processit: non nisi de pretio[u] aduersus eam, inquantũ tu pauperior, & illa locupletior facta est, habes actionẽ. ¶ Quod si tu quidem emisti.[x] & tibi tradita est possessio, tantũ autem nomen vxoris quodam tuæ instrumento inscriptum† est; res gesta[y] potior quã scriptura[z] habetur. ¶ Si verò ab initio negotium vxoris gerẽs, comparasti[a] nomine ipsius:[b] emptionẽ actionẽ[c] nec illi, nec tibi quæsisti: dumque tibi non vis, nec illi

n ¶ Filiam suam.} ex alio viro. Accur.

o ¶ Docenti.} quod oportet te facere, cum satis sit pro ea instrumento contineri eam emisse: vt hic: & s. de probat. l. cum precibus. & sup. plus vale. quod agi. l. acta. & j. de dona. inter vir. & vxor. l. si filij. & j. de contrahen. & com. stipu. l. si cum.

p ¶ Taxatione.} id est, æstimatione taxata.

M Vltum.} CASVS. Vxor mea comparauit prædium & sibi traditum fuit. ego autem numeraui venditori pretiũ: cui acquisitum sit dominium illius prædij, quæritur? Rñd. quod vxori. si enim solui pñtũ p ea, videor ei donasse: sed recupabo, quatenus sum paupior, & ipsa locupletior. & hoc in prima. Si verò ego cõparaui, & mihi traditũm est: feci tñ scribi in instrumẽto quod vxor mea emit: mihi erit quæsitum dominium. sed quid si non vt nuncius, sed vt pcurator valens negotium gerere vxoris meæ, dixi sic venditori: vendis vxori meæ tale pretium: & ipse respondear, vẽdo: cui sit acquisita actio ex empto, quæritur? Rñd. quod nec mihi, quia nolui: nec vxori, quia non potui: quia alteri p̃cisci, &c. ille tamen cui facta est traditio, potior erit in dominio fundi. & hoc in tertia.

Cognitã. — Domin⁹.

q ¶ Multum.} tres casus ponit. Accur.

r ¶ Numerasti.} s. ipsi mulieri, vt emeret, volens tu vir ei donare, & sic habẽt locum sequentia. alias si venditori numerasses similiter volens ei donare: insolidum teneretur: vt ff. de dona. inter virum & vxorem. l. quod autem. §. si vxor. & l. si cum mulier. & j. de don. inter ui. & uxor. l. & si de tua.

s ¶ Habito.} & te pecuniam numerante.

t ¶ Nã.} redit ad primũ.

v ¶ De pretio.} non ergo petes rẽ: vt & diximus. s. eod. quamuis. & de rei vend. l. si ex ea pecunia.

x ¶ Si tu quidẽ emisti.} redit ad secundum.

y ¶ Res gesta.} id est, veritas.

z ¶ Scriptura.} sed interim statur scripturæ: vt s. de probatio. l. cum precibus. & infra de contrahẽ. stipul. l. optimam. in fin. continebatur enim in instrumento virum & vxorem emisse. vel vxorem tantum, cum tu tantum emeris. & ad hoc. s. eod. l. quamuis. & l. proxim. & s. plus va. quòd agi. lege acta. & j. de cõtrahen. & commit. stipul. l. si cum tuam. si autem de uiro tantùm contineretur, sed nomen uxoris tantum esset positum, ut quia dixisset uir: uendis mihi & Bertę uxori meę emẽti mecum nomine sed non re, ut dixit M. quia tunc satis patet simulatio. & hoc secundo modo intelligunt quidam hoc responsum. — Scriptũ.

a ¶ Comparasti.} sine mandato, uel etiam cum mandato, sed tamẽ procuratoris non nuncij receperat officium, & ipse nuncij & non procuratoris concepit uerba in emptione, scilicet sic, uendis illi.

b ¶ Ipsius.] per hæc uerba, uendis uxori meæ.

c ¶ Actionem.] aliud enim in nuncio est.

Potes.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Potes.] Nota quod possum i nolo, & quod volo nõ possum. sic & j. de do.l.siue emãcipatis.& j. de iure dot. l.si genero. Itẽ no. q̃ omnis nũcius est procurator largè, sed non cõuertitur: vt ff de proc. l.j. §.j. Hic tamen strictè accipitur nuncius, & est nũcius velut pica & organũ domini & in persona domini debet cõcipere verba cõtractus. & domino quęri dicitur per seipsum non per alium. & cõcipit verba sic, vendis illi. vt ff.de consti pec.l.qui aũt.§.fin. & l.seq. & de contrahen. emp.l.j.§.fi. Si autẽ dicat nuncius, vendis mihi. & sic in sua persona concipiat verba, valet. vt sibi quæratur, sed domino tenetur mandati secundum H. quasi male fecerit mãdatum. argu. dictę legis. ff.de procur.l.j.§.j. Si aũt est procurator, tunc verba contractus debet concipere in sua persona & sibi querit: vt j. l. proxi. in fi. & ff.de cõstit.pecu.l. eum qui. § Iulianus quoque.lib. xj. scribit. in fin. sed domino cedere tenetur: vt ff. de acquir. poss. l. possessio quoque. §. & si possessio. Si autem in persona domini, nõ valet sibi: quia non vult. nec domino: quia non potest. Alteri enim stipulari, &c. vt ff. de ver.obl.l.stipulatio ista.§. alteri. & sic hic loquitur. & ff.de cõtrahẽ. emp.l. fundus. & de cõst. pecul.l. sed & si filio.§ j. Sed M. dixit alteri p alterũ quęri vulẽ actionem: vt arg. ff.de act. emp. l. iulianus. §. si procurator. & quod hic dicit, intelligitur non quęri domino, i. directã. quod nõ placet. & in d.l.iulianus. ideo est quia dabatur in dominũ vtilis institoria. vnde iniquum erat nisi & sibi daretur ex eiusdem persona actio. Regulariter ergo non quæritur actio per alterum, nisi in casib. quos not.instit. de inuti. stipul. §.siquis alij. sed dominiũ & possessio sic: vt s̃. per quas personas nobis acq. l.j. speciale tamen est in quibusdam, vt in cuiuscunque personam concipiantur verba, quęratur domino, vt in tutore & curatore & actore: vt ff.de consti.pecu.l.eum qui. §.fi. Itẽ in seruo, & etiã in filio quantum ad profectitium peculium: vt insti.de stipu. ser. §.fine.

1 Concor. c.ex pa te. cũ gl. j. circa prin. de resti.spolia.

Procuratoi & nuncius differunt.

† al. mandaueras.

† Hanc.

† Videlicet.

† al. Valentinianæ.

† Et.

† Tantum. Actio per alterũ non quæritur regulariter.

potes.a Quare in dominij quæstitione ille potior habet, cui possessio à domino tradita est.b

¶ Procurator contrahere potest, & debet ex eo agere, uel procuratorem ad agendũ constituere ad petitionẽ dñi. h. d. Bald. Vel sic: Mandatarius subiectus potestati mandantis, illi quærit actionem, non subiectus uerò sibi quærit: sed debet experiri ad petitionẽ dñi, uel procuratorem ad experiendum constituere. hoc dicit Salic.

¶ Iidem AA. Gerontio. LEX VII.

CVm per eos, qui negotia tua gerebãt, olei materiam te cõparasse, contractùsque fidem pretio suscepto rupisse venditorem proponas;c si quidem ex empto iis, qui iuri tuo subiecti fuerant contrahentibus,d tibi quęsita est actio, vel per te, vel per eum cui mãdaueris †e ¶ Sin verò sui iuris cõstituti, secundum mandatum tuum hunc contractũ habuerunt,f ac† sibi empti quæsierunt actionem: per eos, vel quibusg illi dederint mãdatũ, adi competẽtem iudicem: qui† secundum bonam fidẽ (quæ in huiusmodi contractibus obseruari solet) satisfieri prouidebit.

¶ Si unus ex fratribus de pecunia cõmuni emit suo nomine: sibi non alteri fratri dominium acquiritur. h.d. Bal. & Salic.

¶ Iidem AA. Valentinæ.† LEX VIII.

QVi† aliena pecunia comparat, nõ ei, cuius nummi fuerunt, sed sibi tam actionem empti quã dominiũ, si ei† fuerit tradita possessio, q̃rit.h Cũ itaq; de rebusi communibus fratrem patruelem tuum quædam comparasse contendas, de tua pecunia hunc conueniẽdo k facies consultius.l Nam in rem de rebus ab eo comparatis, tibi contra eum petitio non competit.m

¶ In contrahendo intra absentes requirĩt nuntius, uel epistola. h.d. Bal. Vel sic: Dñiũ transfertur in eum cui per uenditorẽ res traditur: licet alius pecuniam numerauerit, & uenditio inter absentes requirit nũtium uel epistolam. h.d. Sal.

¶ Iidem AA. Ruphinæ. al. Rufino.† L. IX.

NIhil phibet,n altero pecuniam numerãte, in aliumo vel vtriusq;p cõtrahentis cõsẽsu, vel certè vẽditore tãtũmõ volẽte, dñium transferri: eo etiã manifestè cõstituto,q vt inter absentes per mediam personam, vel uti per nuntium, vel per epistolam, talis cõtractus perfici possit.

De rebus alienis non alienãdis, & de prohibita rerum alienatione, vel hypotheca.

TITVLVS LI.

¶ Emptor rei alienæ tenetur restituere domino, nisi probet quo iure emit, uel nisi præscripserit: quo casu emptor securus est. Sed uenditor domino tenetur condictione ad pretium. h.d. Bal. Vel sic, Emens rem alienam scienter, non usucapit, & domino restituere tenetur, emens uerò ignoranter usucapit, ideo post usucapionem dominus agit solum de pretio contra uenditorem. Salicet.

¶ Imp. Alexander A. Cãtiano† LEX I.

SI præsidi prouinciæ probatum fueritr Iulianum nullo iures munitum, seruost tuos scientibusu vendidisse, restituere tibi emptores seruos iubebit.x

b ¶ Tradita est.] vt ab eo qui habet ius vendendi: vt & s̃. de reivend. l. quoties. Sed qualiter in domino erit potior, cum contractus in nullius persona teneat vt hic: & nuda traditio non transferat dominium: vt ff. de acquir.re.dol.nunquam? Respon.dic dominij. i. possessionis.sic, ff.de verb. sig. l.interdum. Tu dic, quod ex inutili cõtractu transit dominium: vt & ff.de dolo.& l.& eleganter.in princ.& dixi.s̃. de fide instrum.l.contractus. Sed quomodo obligatio non contrahitur, sed possessio & dominium transfertur ex inutili contractu? Respon. obligatio iuris est: vnde ex legitimo tantum contractu nascitur obligatio. possessio verò facti. ideoque sine obligatione quæritur: vt argu.ff.ex qui.cau.ma.l.denique.

Obligatio iuris est possessio facti.

C Vm per eos. CASVS. Si filius meus vel seruus oliuas à Titio tuo nomine comparauit, nec ille fidem seruauit, quia tradere noluit: agam aduersus eum actione ex empto per me, vel per procuratorem meum. & hoc in prima. Si verò aliquis tanquam procurator: quia ei mandaui, nomine meo fundum comparauit: si venditor non tradat, aget, sed non ago: sed per actio. mandati consequar, vt ipse cedat mihi actionem, quam habet aduersus venditorem. & hoc in secunda.

c ¶ Proponas. quia non vult tradere.

d ¶ Contrahentibus. ablatiui absoluti.

e ¶ Cui mandaueris. id est, mandabis: puta procuratorem: & adde qđ est in fin. adi competentem, &c.

f ¶ Habuerint. suo nomine. aliàs non valet: vt s̃.l. proxi.

g ¶ Vel quibus. potes enim eos cogere actione mandati vt cedant actionem contrà venditorem, cui vis: vt hic, & ff.de vsuca. l. pignori. & ff.de acqui.poss.l. possessio.§.& si possessio.& ff. mãd.l.idèmque.§.si cui mandauero Item no.hic quòd ex alterius contractu alteri nõ quęritur actio: licet M. dixerit hoc verum de directa. vt & diximus.s̃.eo. l. proxi.

Q Vi aliena.] CASVS. Si pecunia mea tuo nomine fundum comparasti: si tibi tradidit venditor idèmque dominus, tibi est dominium acquisitum. Si verò non tradidit: acquisita est tibi actio ex empto, & hoc in prima. Si tua pecunia tibi cũ Titio cõmuni comparaueris, & tuo nomine: conueniet te Titius ad partem pecuniæ quæ sua erat, sed nõ ei dabitur ad fundum in rem actio, & hoc in secunda.

h ¶ Quærit. vt s̃.eod.l. j.diximus.& facit. inf. de distra.pign.l.si maritus.& j.de pig. l. quamuis ex ea. & ff.pro socio.l.si quis.

i ¶ De rebus. id est, de pecuniis communibus.

k ¶ Conueniendo. pro socio, vel condictione sine causa: vel alia generali condictione.

l ¶ Consultius. pro suo positiuo ponitur.

m ¶ Non competit. nisi sit socius omnium bonorum: vt suprà communia vtriusq; iudi. l.si patruus. secundum H. quod non placet, imò ad communi candum agitur: vt ibi.

N Ihil prohibet. CASVS. Si procurator meus fundum nomine meo comparauit, si tamen ipse venditor gestiuit in animo vt mihi quęreretur, mihi acquisitum est dominium. & hoc in prima. An autem inter absentes vel per epistolam, vel nuncium contrahi possit venditio quęritur? Respon. quòd sic. & hoc in secunda.

n ¶ Nihil prohibet altero:] i. procuratore, qui scienti & ignoranti domino quærit: vt ff. de acquir. rer.do. l. si procurator. siue ergo ambo hoc gestiant, siue vẽditor tantum. mihi acquiritur: vt hic, & ff.de dona.l.qui mihi. idem si solus procurator hoc gestiat: vt ff de acquir.poss.l.j.§.hæc quæ de seruis. secus in negotiorum gestore, qui non acquirit: vt ff.de nego.gest.l.si ego.

g al. Rufino.

Comparatiuus pro positiuo quę posita.

Cassiano al. Catiano.

o ¶ In alium. cuius nomine empta est.

p ¶ Vtriusque. s. tam eius qui pretium numerauit, quàm vendentis.

q ¶ Constituto. vt ff.de contrahen.emp.l j.§.fi.& s̃.de contrahen. empt.l.j.& inst.de ob.l.ex consensu.

¶ DE REBVS ALIENIS NON ALIENAN.

¶ *Audisti alterius factum alteri non prodesse: audi modo non obesse.*

S I præsidi. CASVS. Si seruũ meũ Titio scienti vendidisti, an eũ vendicare possim quæritur? Respõd. q̃ sic. & hoc in j. Si verò ignorans meũ esse, emerit & vsuceperit: à te prætiũ recuperabo: sed nõ aperit qua ac. tu dic actio. neg. ge. habẽdo ratã vẽditionẽ: & hoc i ij.

r ¶ Si præsidi prouinciæ probatum fuerit. Nota iudici faciendam fidem: vt & ff.de proba.l quinquaginta in fi.

s ¶ Iure. dominij, vel creditoris, vel officij publici, vel priuati. & hoc præsumitur, nisi contrarium probetur. sic.inf. qui mili. non poss. l. super seruis.lib.xij. Vel verbum probationis adhoc non refertur, sed ad verbum sciente: & nisi probaretur scientia, iguorantes præsumerentur: vt ff. de proba.l.verius. & insti.de leg.§.non solùm.

t ¶ Seruos. si munitus: vt tutor pupilli, exactor publicorum per vsucapionem: & in creditore fallit.

v ¶ Scientibus. s. emptoribus, cum non habere ius vendendi. Azo.

x ¶ Iubebit. per rei vendicationẽ. non ad pretiũ, cum tuo nomine nõ sit facta venditio. vnde non potes habere ratum: vt ff.de preca. si seruus. & de nego.gest.pupillus.§.sed si ego. nisi in subsidium re præscripta vel vsucapta: vt j statim. vel perempta: vt ff.de nego.gest.l.fin. M. tamen dixit ante vsucapionem completam dari actionem negotiorum gestorũ: vt not.

vt no.s̃.de rei vend.l.mater.& hoc cum a nullo habet causam is, qui vendidit. vel habet, sed lucratiuam: aliàs si habet, sed non lucratiuam, cũ tantum absit quantum adsit: non tenetur ad pretium, etiam in subsidium: vt ff.si cer.peta.l.si eum seruum.

a ¶ Ignorauerint. quia se procuratorem dicebat.

b ¶ Facti. scilicet vsucapione.

c ¶ Pretium. in subsidium aget per actionem negotiorum gestorum. ff. de neg.gest.l.vlti.

d ¶ Iubebit. per actionem negotiorũ gestorũ, habendo ratum in subsidiũ: vt hic, & s̃.de rei vendi.l.mr̃.& j. si vend. pig. aga.l.seruos.& ff.đ positi.l.sed & si nõ sit hæres. & de ne.gest.l.fi. & j.ti j.l.j.

† Gratiæ. Al. Gręcianæ.

D Istrahẽte. CASVS. Si fundũ vxoris tuæ ea non consentiente vendidisti: & fingens instrumentum vẽditionis esse instrumẽtum locationis, vel epistolam, vxorẽ tuã induxisti, vt illa sigillum suum apponeret: nõ præiudicabit mulieri, quo minus emptor teneatur: nisi sit secuta p̃scriptio, vel vsucapio, si res erat mobilis.

† cõmẽto. † nondum.

e ¶ Non accommodasti. licet tamen maior eras.

† al. & CC.

f ¶ Conquisita. quia dicebat vir te locasse: vt s̃. plus va. quod agi. l.fi. vel quia dicebat esse epistolam. & ad hoc s̃. de proba.l.cum precibus. & sume a cõtrario. ergo si sciuit apponendo sigillum, videtur habere ratũ. qđ est not. vt s̃. de episco. & cler.l.si qua p calumniã. & ff.rem ra.habe.l. ne satisdatio. Sed arg. contra ff.de pig.act.l.Caius. sed hic ignorabat: ibi sciebat ius suum vbique durare.

V Enditrici. CASVS. Si mulier rem tuam vendidit, & ei successisti, rata est venditio: nec reuocare poteris. & vẽdicanti tibi obiiciet emptor de dolo. & si hac exceptione vti noluerit, & euincas rẽ: aget aduersus te ex empto ad hoc q̃ sua intereest, vel ex stipulatione ad duplum nomine euictionis.

Quòd si ignorauerint,a & eorum factib sunt: pretiumc eorum Iulianum tibi soluere iubebit.d

¶ Venditio mariti sigillãtis sigillo uxoris, nõ officit uxori, q̃ non nouit qd sigillaret. h.d. Bal. uel sic: Vxor, q̃ uenditioni rei suæ factæ per maritum ignoranter apposuit sigillum suum, sibi non præiudicat. h.d. Bal.

¶ Imp. Gordianus A. Græciæ.† L. II.

DIstrahente marito rem tui iuris, si consensum ei non accõmodasti;e licet sigillo tuo venditionis instrumẽtũ fraude cõquisita,f signaueris: eiusmodi tamen commentum† emptori vsucapione non† subsecuta, vel longi temporis præscriptione minimè munito, nullam præstitisse securitatem potest.

¶ Non potest hæres iure hæreditario uel proprio uenire contra factum defuncti. & si uenit & euincit, tenetur de euictione ad interesse. h.d. Bal. & concor. Sali.

¶ Impp. Diocletian. & Maximia. AA.† Valeriano. L. III.

VEnditrici succedentig hæreditario iure perfectã rectèh vẽdõnẽ rescindere, ac dñiũ reuocare non licet.i ¶ Sed & si hęc ex persona sua vẽdicet: vel exceptione te doli mali, si hanc viã elegeris, tueri: vel, euicta re, si defensione k mõstrata vti nolueris, q̃ti tua interest, poteris experiri.l

¶ Mater pro debito filij nõ põt res filij dare in solutũ, nisi filius ratificet. h.d. Bal. uel sic: Mater pro debito filij nõ habet potestatẽ dãdi res illius in solutum creditori, nisi illo consentiente, uel ratũ habente. h.d. Sal.

g ¶ Venditrici succedẽnti. id est hæredi venditricis, qui succedit iure hæreditario.

h ¶ Rectè dupliciter potest intelligi hæc lex: nam venditrix non domina succedit domino rei. & sic ex sua persona. s. nouo domino vult vendicare: vel verius ecõtra, dominus rei succedit venditrici, non dominæ. & sic secundum vtrunque modum non domina vẽdidit. & secundum casum habes ff.de euict.l.Seia. sed primus est in l. vendicantem. & cõstrue diuersis modis.

i ¶ Non licet. ea ratione: quia res nõ fuerat defuncti, secũdũ quosdã.

k ¶ Defensione. id est prædicta exceptione doli.

l ¶ Experiri. actione ex empto. potest etiã agere ex stipulatu ad duplum: vt & ff.de euict.l.vendicantẽ.& l.secũen. & l.Seia. & infrà de libe. cau.l.si ab eo. & de euict.l. sue possessis c. & s̃.de rei vẽ. l.cũ à mr̃e. & de testitu mili.l.quæ à patre. & aliud in hærede fideiussoris, qui suo iure vendicare, inf.de euic.l.fin. non autem ipse fideiussor: vt in eodem tit.l.exceptione. sed si omisit exceptionem sua culpa, est cõdẽnandus: nihil ergo debet cõsequi: vt ff.de euic.l.si rem.j.§ si duplæ. & de regu. iur.l. qđ quis. in fi. Respon. hanc culpã non potest sibi vẽditor imputare, cùm ex calumcrum senserit i rem: vt ff. de iure dotiũ.l.cùm in fundo.§. quòd si mulier. Sed si omisit exceptionem, & sic scienter reddidit. ergo nõ debet repetere: vt ff. de cõdi.inde.l j. quæ est cõtra. Sol. hic habet emptor actionẽ ex emptor, & exceptionẽ. vnde restituẽdo rem solùm exceptioni renũtiare videtur: remanet ergo sibi actio, maximè cùm sciat ius suum vbique durare: vt ff.quibus modis pig.vel hypo.sol l.sicut.§.non videtur. sed in l.cõtra solam exceptionem facti vel iuris habet: quam cùm soluendo perdit, nil remanet Itẽ & si opposuit, & nõ est admissa exceptio: adhuc agit: vt ff de euict.l.sed & si exceptio. nec potest venditor dicere p se factam emptori iniuriam: vt ff. de legatis.j.l. si seruus plurium §.fina.

M Ancipia. CASVS. Pater tuus conduxit fundum a Titio: & in illo fundo agriculturæ causã mancipia duxit: decessit te instituto hærede: mater pro mercede dedit mancipia in solutũ. an tibi preiudicet, quærit? Dr̃ q̃ nõ, sed si maior annis factũ mr̃is ratum nõ habuisti: oblata mercede, si Titius mãcipia nõ distraxit iure creditoris, recuperare poteris.

¶ Iidem AA. Affabili.† L. IIII.

MAncipia patris, qui fundũ à Philippo conduxerat, successione tibi quæsita, dño fundi pro debitism in solutum mr̃ tua dando, nihil tibi auferre potuit.n Ideoque si tu maior viginti quinque annis effectus, ab ea negotium gestum non fecisti ratum: oblato debito,o si non hæc locator iure pignoris sibi obligatap vendidit, petere poteris.

¶ Filius põt uenire contra factũ patris iure proprio. h.d. Bal. & Sali. uel sic: Si pater uendat rẽ filij, non præiudicat illi. h.d. Sal.

¶ Iidem. AA. Aegro. L. V.

SI fundũq tuum pr̃ post emancipationẽ,r te nõ consentientes vænũdedit: neq; ei successisti,t neq; possidẽs longi tp̃is p̃scriptione munitusv est: tibi agenti, eum rector prouinciæ reddi efficiet.

¶ Hanc legem declara per id, quod dixi suprà e.l.1. Bal. uel sic: Vendens rem alienã, non præiudicat domino. h.d. Sal.

¶ Iidem. AA. Rufo.† L. VI.

NEmox res ad te pertinentes, nõ obligatas tibi,y nec ex officioz vẽdi, ptãtẽ h̃ñs distrahẽdo q̃cq̃ tibi nocerẽ potuit.a

¶ Prohibita alienatione simpliciter, ur̃ phibitus omnis actus, per quem alteri q̃ritur ius in re. h.d. Bal uel sic: Si res prohibetẽ alienari, non solùm prohibet dominij translatio, sed pignoris obligatio, & usufructus, aliarumque seruitutum constitutio. Sal.

¶ Imp. Iustin. A. Ioanni P.P. L. VII.

SAncimus,b†

m ¶ Pro debitis. mercedibus.

† Affonio. al. Aphobio.

n ¶ Auferre potuit. vt & s̃.de rei vend.l.mater.

o ¶ Debito. quod habet locum, etiam si esses minor: vt infra de prædi. mi.l.vtere.

p ¶ Obligata. a patre tuo. & ad hoc s̃. si aduer. vend.pig.l.2.

S I fundum. CASVS. Pater meus mihi emancipato fundum donauit, vel vẽdidit postea: eundem fundum me inuito alij vendidit, & tradidit: nunquid potero vendicare? Certè sic, si patri non successi, vel emptor non præscripsit.

q ¶ Si fundum. quem post emancipationẽ quęsisti. Vel dic aduentitiũ: & secundum hoc dic secus, si ante &c. Accur.

r ¶ Post emancipationem. secus si ante: quia tũc pater esset dominus, & sic posset alienare: vt j.de bo.q̃ lib.l.fi.§.vbi autem. & §. ipsum autem. Vel dic idem si ante, vt j.de bo.mater.l.j.

† Rufinæ.

s ¶ Consentiente. aliter si te volente: vt s̃. si aduer.dona.l. 2.

t ¶ Successisti. Aliter si successisti, vt s̃.e.l. venditrici

v ¶ Munitus. tunc enim confirmaretur alienatio, vt s̃.e.l.j. Et sic no. casus, in quibus res aliena potest alienari. Ac.

N Emo. CASVS. Si rem meam tibi non obligatam, vel non h̃ñs ius distrahendi, puta ratione officij, distraxisti: mihi non præiudicasti.

† Bñ facit ad hanc l. extra. de const. c.nã cõcupiscẽtiã in gl. sup verbo oia mala.

x ¶ Nemo. priuatus. secus in fisco vel Imperatore: vt infrà titu. primo, l.ij. & de qua. rien. præscript.l. fina. secus in flumine: vt ff. de acquir. rerum do.l.ergo.§. alluuio.

y ¶ Sibi. quia tũc potest vẽdere ex pacto, vel ex lege: vt. j.de iure do. impe.l.fi. Accursius.

z ¶ Ex officio. publico vel priuato: vt tutor. curator, executor, exactor tributorum principis, vel procurator fisci: vt ff.de furt.l. interdum.i.§. q tutelam. & insti.de offi.iudi.§.fina. & ff. đ euict.l.si pignora. & ff.de cẽsi.l. forma.§.illam. & l.cùm possessor.§. p pecunia. & idem in procuratore, si habet liberum vel speciale mandatum: vt ff. de procurator.l. pcurator cui. secus in viro: vt insti.quibus alie.licet. in prin.

a ¶ Potuit. vt & s̃.eod.l j.& ff.de acquiren.rerum domi.l. traditio. sed fallit in casibus superioribus legibus notatis.

SAncimus. CASVS. Quæ verbo alienationis contineantur, intendit dicere hæc lex: siue lex, siue testator, siue pacta cõtrahentiũ prohibeant alienationem fieri. Dicit ergo, quòd prohibitus alienare, dominiũ transferre nõ potest rei, quæ alienari prohibet, nec obligare, nec in emphyteusin dare, nec in ea vsumfruct. cõstituere: nisi in casibus, in quibus testamentum, vel lex, vel contrahẽtium pactio alienationẽ fieri pmisit.

b ¶ Sancimus. hæc lex tractat de vltima parte rubricæ, id est de phibita &c. & enumeratur hac lege, quæ cõtinentur appellatione alienationis, siue lex, siue testator, siue pactio prohibuerit eã. nõ autẽ procedit, vt quæratur, an transferatur dominiũ, si fiat contra prohibitionem: tunc enim dicas, si lex prohibeat, nõ: vt s̃.de legi. & cõst.l.nõ dubiũ. Itẽ si à testatore, cũ & eius volũtas sit lex: vt in aut. de nup.§. disponat. col.iiij. nisi sit nudũ p̃ceptũ: vt ff.de le.j.l filiusfamilias.§.diui. si verò pactio ɔ̃hentiũ prohibeat. nihilominus transit. Vt enim pactũ sine traditione nõ trãsfert: ita & non retransfert, vel translationẽ nõ impedit: vt s̃.de pac.l.traditionibus. qđ fit in vltimis voluntatibus: vt de facto fact. alienatione redeat dominiũ in eũ, quẽ testator voluit, sine aliqua traditione: vt & ff.de legatis.iij.pater.§.quindecim. nã & trãsit sine traditione: vt ff.de furt.l. à Titio.

Dñiũ an transferat, si res ɔ̃ prohibitionẽ alienatur.

Universidad de Deusto Biblioteca

tio. Alij dicunt idem in ꝓhibitione, quę fit pacto, vt dominium nō transeat. arg. huius legis q̃ hæc partificat. sed certe nō in hoc partificat, sed in eo quòd continentur appellatione alienationis: vt si fiat contra, agatur vel rei vendicatione. quando lex vel quando defunctus ꝓhibuit: vel condictione ob causam, q̃n pactio: vt supra de condi. ob cau. l. ea lege. Item ꝓ eis. j. si mancip. ita fue. alie. l. ea. sed speciale in libertate: quia postea non posset reuocari, vt ff. de mi. l. si ex causa. §. aduersus. Vel ideo speciale: quia ꝓpter maleficia sunt huiusmodi prohibitiones, q̃ expedit puniri: vt j. de pœnis. l. si operis. Vel ea est ratio, quia prohibita alienatione, videtur cogitatum de facto. sed ꝓhibita manumissione, videt cogitatum de effectu beneficij: vt ff. de seruis expor. l. si venditor. Alij autem, vt non sit contra dictā legem, ea lege. s. de condic. ob cau. da. dicūt. Aut fuit cogitatum de facto, vt tunc transferatur dominium, sed agat ad interesse. Aut de effectu transferendi dominium: vt tunc non transferatur dominiū. Sed alij distinguunt, vtrum in tradendo, & contrahendo, vel vtrum in tradendo tantum opponatur prohibitio, vt tunc non transferatur dominium, an in contrahendo tantum, vt tūc transferat. Et inducunt pro se, quod est ff. de act. emp. l. si tibi. & de ser. vrb. prædio l. si binarum. sed certè ibi loquitur de quodā pacto imponēdæ seruitutis, quod ante traditionem imponi non potest, cum sua res nemini seruit. ff. si vsusfruct. pet. l. vti frui. Sed illud magis videtur obstare, quod é in aut. de alie. & emphy. §. sanctissimas. col. 9. sed certè ibi non solùm pactum impedit alienationem, sed generalis prohibitio legis, quæ pactum coadiuuat: sicut & i alio casu, vt in auth. vt liceat ma. & auiæ. in princip. col. viij. vbi ergo pactū nō coadiuuatur, speciali lege transit dominium: vt dictum est.

Maleficia puniri expedit.

al. ꝓctum.

Ista lex circa prin. reputatur sing. secundū Bar. ad hoc, quòd, alienatiōe prohibita, videtur ꝓhibitus oīs actus, per quē fit trāslatio dominij directi, vtilis, vel alicui⁹ ī re.

Gordianus.

siue lex[a] alienationē inhibuerit, siue testator hoc fecerit,[b] siue pactio cōtrahentiū hoc admiserit:[c] non solùm dominii[d] alienationē, vel mancipiorū manumissionem esse prohibēdā,[e] sed etiā vsusfructus dationē, vel hypothecā,[f] vel pignoris nexū penitus ꝓhiberi. ¶ Similiq; modo & seruitutes minime imponi, nec emphyteuseos cōtractus; nisi in iis tantūmodò casibus, in quibus cōstitutionum auctoritas,[g] vel testatoris voluntas, vel pactionum tenor, qui alienationem interdixit,[h] aliquid tale fieri permiserit.

De communium rerum alienatione.

TITVLVS LII.

¶ Qui uendit rem communem, non præiudicat consorti, nisi secuta usucapione, uel præscriptione: quo tamen casu in subsidium tenetur ad partem pretij. h.d. Bald. uel sic: Vendens rem communem non præiudicat socio quin partem suam poßit uendicare, nisi res sit usucapta uel præscripta, & tunc contra socium poteſt agere ad pretium. hoc dicit. Salic.

¶ Imp. Antoninus A. Apollodoro. L. I.

SI nulla vsucapionis prærogatiua, vel diuturni silentii præscriptio, emptorē possessionis[k] quā à cohęredib⁹ patrui tui[l] distractā suggeris, pro portione tua munit: in rē actio[m] incolumis ꝑseuerat. at si receptum ius[n] securitatē emptori pręstiterit: arbitriū[o] est tibi liberum cōueniendi eos, qui pro portione tua satis illicitam venditionem celebrauerunt.

a ¶ Siue lex. vt lex Iulia fundi dotalis: vt instit. quib. alie. li. in princi. Item super rebus minorum: vt ff. de reb. eo. qui. l. j. Item ecclesiasticarū, vt s. de sacrosan. eccle. l. iubemus. ij.

b ¶ Fecerit. vt vetando quid alienari extra familiam, vt ff. de legat. 2. l. cum pater. §. libertis. & j. de admi. tut. l. tutelam. & j. qui non pos. ad li. per. l. ii. & de testa. ma. l. contra voluntatem. & de fideicom. l. voluntas.

c ¶ Admiserit. quia hoc pacto vendidi, ne alienares. sicut fuit s. de cōdic. ob cau. l. ea lege. & j. de pac. inter emp. & ven l. fi. ff. de ver. sig. l. si ita quis promiserit. §. ea lege. Sed in hoc contra. ff. de pac. l. nemo. sed hic nō dicit de effectu pacti, an valeat vel non: sed pacto apposito, quæ comprehenduntur. an autem valeat, habes j. de pac. inter emp. & ven l. fi.

d ¶ Dominij alienationem. quod fit quocunque modo trāsferatur dominium, vt j. de fun. do. l 2.

e ¶ Prohibendam. a lege, cum lex, a testatore, cum testator: a pacto, cum pactio prohibuerit. Accur.

f ¶ Vel hypothecā. hæ non sunt veræ alienationes, cum vsusfructus fit in re aliena, vt instit. de vsufru. in prin. & pignus in bonis debitoris manet, vt s. de pig act. l. pignus. & per ꝓctum emphyteuticum non dicit fieri alienatio, vt j. de iure emph. l. 2. sed ex interpretatione loquitur hæc lex, vt in aut. de nō alie. §. alienationis. & §. qa verò Leonis. 2. col. 2. Nā verè nō ē alienatio. vt d l. & ff de ver. sig. l. alienationis. & j. de fun. do. l. j. & 2. Itē ad pignus est ar. ꝓ. ff. de pig. l. in quorū. Solue vt ibi. Vel dic, q̄ appellatione alienationis continetur pignus: vt hic, sed appellatione venditionis non vt ibi. ¶ ADDITIO. Bar. ibi dicit, aut res prohibetur vendi vel alienari, tunc non potest obligari, vt hic. Rō est, quia per oblationem peruenitur ad venditionē pignoris, vt l. ij. & 3. ff. de distra. pig. sicut ergo

Pign⁹ manet i bonis debitoris.

prohibetur venditio, ita & eius præambulū: vt l. oratio ff. de spon. Quandoque prohibetur persona emere res, non aūt prohibetur res vendi, tūc illa non impedit pignori accipere. casus est in d. l. in quorū. in gl. ille. Ratio: quia licet accipiat pignori: per hoc non cōuenit, vt ipse accipiat sibi in solutū, vel in emptionem, sed q̄ alij vendat pro suo debito: quod non est prohibitū. hoc tamen limita singulariter, vt ꝑ Barto. hic.

g ¶ Authoritas. quæ permittit rem dotalem, si mulieri expedit alienari, vt ff. de iure dot. l. fin. Item rem ecclesiasticā: vt suprà de sacrosan. eccle. authen. hoc ius. Item rem minoris, vt infrà de prædi. mi. l. ob æs.

h ¶ Interdixit. scilicet generaliter.

i ¶ Permiserit. s. specialiter in aliqua persona vel causa.

¶ DE COMMVnium rerum alienatione.

SI nulla. CASVS. Si duo cohęredes rem habeant communem, & vnus insolidum eam vendat cohærede ignorante: an partem suam vendicare poßit? Distinguitur, aut emptor præscripsit, aut non. si sic, non potest. & hoc in prima. & hæc sunt vera non solùm in emptore & cohærede, sed in hærede emptoris & hærede cohæredis.

k ¶ Possessionis. & rerum mobilium, quæ in ea erant, ꝓpter quas mētionem facit de vsucapione. Vel quod dicit de possessione & ad mobilē rem & ad immobilē potest referri. Accur.

l ¶ Patrui tui. Patruo hic successit, qui patruus successerat cum quibusdam aliis cuidam alij: cū quibus cohæredibus patrui non erat hæc res cōmunis huic.

m ¶ In rem actio. quæ quidem longo tempore tollitur: vt j. in quib. caus. cess. long. temp. præscrip. l. hæreditatem. Sed contra in eodem titulo. l. vnus. sed ibi solui.

Hic no.

al. et CC.

¶ Ratione communionis pōt fiscus totam rem efficaciter uendere: secus in priuato, et si pretium in fisci utilitatem conuertat. h.d. Bal. uel sic: Si fiscus rem cōmunem uendat, præiudicat socio: non si priuatus uendat: licet emptor de uoluntate uenditoris fisco pretium soluat. h.d. Salic.

¶ Idem A. Terentiano. L. II.

MVltùm interest, vtrùm cohæredes tui[p] possessionem cōmunem distraxerunt: an verò fiscus, cùm partis dominus esset, soliditatem iuxta proprium priuilegium[q] vendidit. Etenim si à fisco si facta sit venditio, fidem eius infringi, minimè rationis est. Si verò cohæredes soliditatē vendiderunt, licet emptor ab his delegatus partem pretii fisco soluerit,[r] alteramque in cautionem deduxerit: tamē portioni tuæ ea venditio non potest obsistere.

¶ Quando aliqua communia sunt plurib. ut singulis, unusquisque per se habet partis suæ alienandæ liberam facultatem. h.d. Bal. uel sic: Pars rei communis poteſt uendi etiam extraneo, ante intentatum iudicium communi diuidundo. h.d. Sali.

¶ Impp Diocletia. & Maximian. AA. Eusebio. L. III.

FAlsò tibi persuasum[s] est, communis prędii portionē pro indiuiso antè, quàm cōmuni diuidundo[t] iudicium dictetur, tantùm socio, non etiam extraneo posse distrahi.

¶ Alienatio pro parte non ualet. h.d. Bal. uel sic: Miles partem rei suæ alienat & poteſt uindicare: sed non socij partem, etiam si pro illa offerat pretium. h.d. Sali.

n ¶ Ius. id est vsucapio vel præscriptio.

o ¶ Arbitrium est. supple vel non cōueniendi. & dic actione negotiorū gestorū in subsidiū: vt s. ti. j. l. j. & hoc si pro parte potuit expediri: als familiæ ercifcun. vt s. de neg. ge. l. si ab vno. & dixi s. fa. ercis. l. in familię.

MVltum. CASVS. Inter duos casus ponit hæc lex differentiam: cū quis habet rem communem cum aliquo, aut cum priuato, aut cum fisco. Primo casu, si priuatus rem communem vendat: priuato non præiudicat quo minus eam rem vendicet. Secundo casu, si fiscus vendat: rata manet venditio propter priuilegium fisci. vnde in primo casu licet emptor a priuato delegetur vt fisco partem soluat, vendicat.

p ¶ Tui. priuati.

q ¶ Proprium priuilegium. quod est, vt occasione modicæ partis totum poßit vendere. vel quia melius vendit suam partem, vel quia indiuidua est, vt. j. de vend. re. cō. l. j. lib. x. Si autem nullam habet ibi partē, aut suam credit, tunc habet locum. j. de quadrien. præscrip. l. fi. Si sciat alienam. non puto q̄ præiudicet domino. nam si ideo præiudicat quia partem habet, ergo si partem non habet. non præiudicat.

r ¶ Soluerit. & ita videbatur conueniens, venditionem non posse infringi: quia pretium fiscus habet, vt s. sed tñ secus est, vt ff. de vsur. l. cum quidam. §. si debitores. & ff. de iure fi. l. si fiscus.

FAlsò. CASVS. Si habebam rem communem cum Titio: an alij quàm Titio partem meam pro indiuiso antequàm diuidatur, poßim vendere, quæritur? Respon. quidam q̄ non. sed malè persuaserunt.

s ¶ Persuasum est. vt s. de contrahen. empt. l. dudum. & j. de iure do. l. ante diuisionem. Accur.

t ¶ Antequam cōi diuidundo.] post acceptum nanq; iudiciū, sociis nō con-

Fiscus alienam rē vendendo, & quando dño præiudicet.

consentientibus alienare prohibetur: vt supra communi diui. l. j. sed in familiæ erciscundæ, etiam post motam controuersiam: quia simile est petitioni hæreditatis: vt ff. de peti. hær. l. diuus. & l. sed & si lege. §. si ante litē.

POrtionem. CASVS. Si habebam rem communem cum milite, partem suam alienare non possum.

a ¶ Tuam. i. tui.

b ¶ Eius. s. fratris non militis.

c ¶ Pretio. quia tua eō tentus esse debes.

d ¶ Grauitati cōuenit. vt & s. communia vtriusque iudic. l. si fratres. & arg. supra de rescind. ven. l. ratas.

SI maior. CASVS. Si prędium mihi & tibi cōmune Titio credenti tuum proprium vendidisti: parte mea euicta, licet de euictione nihil cōuenerit, emptori ad interesse teneberis.

e ¶ Nescienti.] quia si sciuit, non tenetur aliqua actione, vt j. de euic. l. si fundum. nisi stipulatione prospexerit, vt s. cōia vtriusque iud. l. si fratres. & ff. de doli exce. l. apud Celsū. §. itē Labeo scribit. Alij dīt et sciētē agere, salté ad ꝓciū, per l. ff. de act. emp. l. ex empto. §. qui autē. quod non placet. & in alio casu ibi loquitur.

f ¶ Conuenerit. agit ergo de euictione, licet nō ꝓuenerit, vt j. de eui. l. non dubitatur. & ff. de euic. l. 2. & facit s. de contrahi. emp. l. nō idcirco.

g ¶ Emptori. s. conuētus actione ex empto ꝓ euictione. Accur.

¶ REM ALIEnam. &c.

Sed tamen tutor conducere uectigal a fisco non debet: ut inf. ne tutor uel cu. uec. con. l. 1.

NOn est. CASVS. Tutor vel curator finita tutela vel cura a pupillo conuentus & condemnatus ex mala administratione tutelæ in c. an res suas distrahere poßit, quæritur? Rñd. quòd sic: sed cū sua causa. s. pignoris. Tacitè enim sunt pupillo obligatæ: & obligare potest tam fisco quam priuato, cum sua tamen causa.

h ¶ Vel curatoribus. & multò minus procuratoribus, qui priuatum habent officium.

al. & CC.

Bal. alienatione.

Dotonæ.

¶ Iidem AA. Vlpiano militi. L. IIII.

POrtionē quidem tuam[a] militantis frater tuus alienare nō potuit. Eius[b] autē partem pretio[c] soluto tibi restitui postulare, nec militari grauitati conuenit.[d]

¶ Vbi res pro parte euincitur, pro parte debetur euictio. h.d. Bal. uel sic: Euicta etiā rei parte, emptor, qui ignoranter emit, agit ad interesse: licet sibi nō proſpexerit de euictione. hoc dicit. Sali.

¶ Iidem AA. & CC. Olympiano. L. V.

SI maior annis vigintiquinque veluti propria nescięti[e] communia cum fratribus tuis ꝑdia distraxisti: licet nullum instrumētum intercesserit, nec quicquam specialiter conuenerit:[f] alienæ portionis euictione secuta, quanti interest, emptori[g] solues.

Rem alienam gerentibus, non interdici rerum suarum alienationem.

TITVLVS LIII.

¶ Ratione officij malè gesti nō interdicitur uenditio: sed cum sua causa res transfertur. h.d. Bal. uel sic: Tutores uel curatores, administratione durāte, non prohibentur res suas alienare, nec ea finita: licet sint ex ea causa iam condemnati. h.d. Sal.

¶ Impp. Seuerus & Antonin⁹ AA. Publicæ.

LEX VNICA.

NOn est interdictū tutorib⁹ vel curatorib⁹,[h] etsi ex eo titulo iudicati debitores sunt cōstituti, cū sua causa[i] res suas alienare. Potuit ergo curator tu⁹ fundū suū cū suo onere[k] obligare fisco nostro. nam & priuato potuisset.[l]

De pactis inter emptorem, & venditorem compositis.

TITVLVS LIIII.

¶ Propter morā ex pacto, emptor arrhas ꝑdit, & rē traditā restituere tenetur. h.d. Bald. uel sic: Pactū ut emptor ꝑdat arrhas, & rem restituat, si intra tēpus conuentum non soluat pretium: est seruandum. h.d. Sal.

¶ Imp. Antoninus A. Diotimæ. L. I.

SI ea lege prædium vendidisti, vt nisi intra certum tempus pretium fuisset exsolutum, emptrix arrhas[m] perderet, & dominium ad te pertineret:[n] fides contractus seruanda[o] est.

¶ Valet pactū de re retrouendenda, & ex mora ueniūt fructus. h.d. Bal. uel sic: Pactū ut emptor rem restituat, si intra certū tempus pretium ei offeratur, est ualidum: et ex eo datur actio pretium offerenti, & consignanti: & habetur ratio fructuum perceptorum post oblationem. hoc dicit. Sal.

¶ Imp. Alexander A. Charisio. L. II.

SI fundū parentes tui ea lege[p] vendiderunt, vt siue ipsi, siue hęredes[q] eorū emptori ꝑtium quandocunque, vel intra certa tempora obtulissent, restitueretur,[r] teque[s] parato satisfacere conditioni dictæ, hæres emptoris non paret: vt contractus fides seruetur, actio præscriptis verbis, vel ex vendito[t] tibi dabitur,[v] habita ratione eorum, quæ post oblatā[x] ex pacto quantitatem, ex eo fundo ad aduersarium peruenerūt.[y]

¶ Valet pactū ut res ad uenditorē reuertatur, si residuum nō soluatur. h.d. Bal. uel sic: Tradens fundū ut pretio intra certū tēpus non soluto, ad se reuertatur, ex uenditō hēt actionem, non rei uindicationem. Sal.

¶ Idem A. Felici militi. LEX III.

QVi ea lege[z] ꝑdiū vendidit, vt nisi reliquum pretium intra certum tempus restitutum esset, ad se reuerteretur: si nō precariam possessionē tradidit,[a] rei vindicationē[b] nō habet, sed actionem ex vendito.

¶ Qui elegit uiā contractus, non pōt reassumere uiā pœnitentiæ, et distractus. h.d. Bal. uel sic: Pacto legis commissoriæ nō pōt uti, qui pretiū uel eius usuras maluit sequi. Sal.

¶ Idem A. Iuliano. LEX IIII.

COmmissoriæ venditionis legem exercere nō potest, qui post ꝑstitutum ꝑtii soluendi diē, nō vindicationē[c] rei eligere,

i ¶ Causa. s. pignoris. Sūt em̄ tacitè obligata pupillo & adulto: vt j. de admi. tu. l. ꝓ offō. & qd̄ dicit de alienatione, i. de obligatiōe: vt subiicit.

k ¶ Onere. vt & ff. de iure fisci. l. res. §. j. & j. de distra. pig. l. si debitor. & ff. de contrahen. emp. l. alienatio.

l ¶ Potuisset. vt & ff. q. po. in pig. ha. l. si pignus. si tamen deposito officio tutor antequàm rationē reddat cū fisco, contrahat tenet. l. Cor. de falsis. si adhuc viuit ille, cuius tutela est administrata vel cura: nō aliàs: vt ff. de fal. l. 5. §. tutores. Sed si cū priuato, tenetur crimine stellionatus, qd̄ subsidiariū ē: vt ff. de cri. stel. l. iij. §. si & ff. de pig. act. l. tutor. §. fi. & cōcor. ff. de act. emp. l. si hæres. & j. de iis, qui in prio. cre. lo. suc. l. si potiores. Accur.

Tutori periculosum est contrahere officio deposito, antequā rōnem reddiderit.

¶ DE PACTIS INTER EMP. &c.

¶ Quia in uēditionib. uaria apponunt pacta: io de his dicit, uel ponit.

SI ea. CASVS. Vendidisti mihi prędium ea lege, vt si statuto tempore pretium nō soluerē, arrhas, quas dedi, amitterē, & rem tibi restituerem: an valeat talis pactio, quæritur? Rñ. quòd sic.

m ¶ Arrhas perderet. in hoc facit ff. de le. com. l. de lege. & potes hic dicere distinctionem pactorum, quam no. s. de pac. l. in bonæ fidei.

n ¶ Pertineret. i. restitueretur tibi. similis expositio ponitur. j. de dona. ante nup. l. si cū ante nuptias. & j. de iure do. l. etiā si nō. & est ad hoc s. de transa. l. si super. Et sic patet, q̄ nō est pactū l. cōmissoriæ, vbi ipso iure redit dominium: sed fit per hæc verba, res sit inēpta: vt & j. e. l. commissorię.

o ¶ Seruanda est. per actionē ex vendito, informatā, vel præscriptis verbis. & j. l. prox. & eundē casum habes j. l. 3. Item facit. s. de cond. ob caus. l. 2. & ff. de leg. com. l. fi.

SI fundum. CASVS. Pater tuus vēdidit Titio fundum hoc pacto: vt quandocunq; pretiū sibi refunderet, vel hęres, vel intra certa tempora, restitueret ei fundum, offerēte te, qui es hæres patris, pecuniam, si Titius, vel hæres eius fundum non restituat, agere potes præscriptis verbis, vt fides seruetur.

p ¶ Ea lege. i. pacto. Et not. q̄ nec hic est pactū l. commissoriæ.

q ¶ Siue hæredes. hoc non fuit necesse dici: vt ff. de proba. l. si pactum.

r ¶ Restitueretur. s. fundus.

s ¶ Teq; parato. s. venditore, vel hærede venditoris.

t ¶ Ex vendito. informata. Accur.

v ¶ Dabitur. Sic ergo nota duas actiones dari ex hoc pacto incōtinenti apposito, vt & j. de ꝑscri. ver. l. rebus. & de donatio. l. legē. & de iure dot. l. auia. & ff. de act. empt. l. si sterilis. §. si tibi. & j. quādec. opus non est. l. j. & ff. de præscrip. verb. l. si vir. & ff. de contrahenda emptio. l. qui fundū. in vlti. col. & ff. de pac. l. iurisgentium. §. sed cùm nulla.

x ¶ Oblatam. & consignatā & depositam, vt j. e. l. si a te. & ff. de le. cō. l. fi.

y ¶ Peruenerunt. ad hoc est ff. de lege commi. l. si fundus. in princip. & l. lege.

QVi ea lege. CASVS. Prędiū mihi vendidisti, & partem pretij solui hoc pacto, vt si intra annum residuā partem pretij non offerrem, q̄ prædium ad te reuerteretur: si nō solui, vt conueni, an rei vēdi habes ꝓ prædio, quæritur? Respon. quòd non, sed actionem personalem ex vendito, quia transtulisti dominiū: nisi precario possessionem vsque ad id tempus mihi tradidisses: quo casu competit tibi in rem actio, quia apud te dominium remansit.

z ¶ Ea lege. nec hic fuit pactum legis commissoriæ.

a ¶ Tradidit. sed purè. sin autem precariò tradidisset, dominiū apud se retinuisset: vt ff. de preca. l. & habet. §. cùm quis.

b ¶ Vindicationem. quia verbis legis commissoriæ non est vsus, scilicet quòd esset res inempta. tunc em̄ bene vendicaret: vt j. l. proxi. & ff. de rei vendi. l. si quis hac. & est sic s. de condic. ob cau. l. ea lege.

COmmissoriæ. CASVS. Vendidisti mihi prædium hoc pacto, vt si statuta die pretium non soluerem, quòd esset inemptum: non solui, sed eo elapso pretium cum vsuris petiuisti: videris recessisse à priuilegio legis commissoriæ: vnde prædium vendicare non poteris.

c ¶ Vindicationē. potest ergo vēdicare: vt hic, & ff. de rei vēd. l. si quis hac. & de leg. cōmis. l. fi. Sed cōtra. s. de pac. l. traditionib⁹. & ff. de pact. l. ab emptio-

Christo,

quisque.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ere ptione.in fi.vbi dicit,nudis pactis non transferri dñium. Sed dic speciale in pacto.l.commissoriæ. 1 Item no.non esse licitũ variare: vt ff.e. lpost diem.& l.de lege.in fi.& de mino.l.Aemylius.Item no.q̃ quilibet suo priuilegio põt renunciare.sic s.de pact.l.penul.Item quòd qui elegit vnum ex contrariis,alij renunciasse videtur,vt ff. de inof.testa. l. mater.

a ¶ Vsurarum .§ ex pacto incõtinenti appositio debitarum,vel ex mora vt j.l. proxi.& facit ff. de dona.cau.mor.l.fi mortis ij.& j.de iudo impe.l ij.

1 Nitio.§ CASVS. Vẽdidisti mihi prædium hoc pacto, vt statuta die pretiũ nõ soluto, teneret tibi ad vsuras ,si non soluo, vsuras soluere compellendus sum.& hoc in prima . Si verò in initio cõtractus hoc non peppigisti,ab eo tempore,quo fuero in mora, veniet vsuræ,& tanta a me, quam a fideiussore meo eas petere poteris.

b ¶ Si pactus es.§ inconuenientis, etiam citra stipulationem, vt ff. depositi. Publia.§ Lucius.& s. de pac.l.in bonæfidei. secus in fœnebri pecunia ; in qua non debentur vsuræ sine stipulatione, vt s. de vsur.l.quamuis.).

c ¶ Tardius.§ a die contractus, puta dabis mihi pretium & vsuras vsque dum illud solueris.

d ¶ Dumtaxat. § scilicet cùm nec fructus perceperit: vt ff. de act.emp. l.Iulianus.§. ex vendito . nec minor est, cui debetur:vt & s. de ac. empt.l. eurabit.& s in quib.caussis in integ.restit. non est ne.l.in minorum.Et nor. quòd hoc casu officio iudicis petuntur:vt s.depositi.l.iij. sed superiori iure actionis ex eo ꝓtio, vel præscriptis verbis,vt s.eo.l.x.

e ¶ Ab eo.] scilicet fideiussore.

f ¶ In omnem.§ vt & ff. de vsur. si quis solutioni.§.j.& s.man l. post Et dic idem,si simpliciter fideiussit, ac si in omnem causam , vt plenè habes nota.ff.locati.l. quæro.in princip.

CVm te.§ CASVS. Vẽdidi tibi prædium pro xx. quod valebat xx. hac lege , vt si per patriã tuã contingeret me transire,ꝙ tu honorificè me reciperes:transiui , & non recepisti me , sed te abscondisti. volo agere ex vẽdito, vt rem mihi restituas, q̃a hoc cõueuit forte: vel q̃ alias non essem distracturus,nisi fecisses quod cõuenit: ideo minori pretio vendidi.an rescindere venditionem possim,quæritur? Respond.quòd sic,refusõ tibi pretio quod dedisti,quia pretio refuso,nullam videris passus iniuriam.

g ¶ Cùm te.§ pone sic casum.Dabo tibi ꝓ centũ, si dederis mihi equũ.

h ¶ Contemplatione.§ dante causam contractui.

i ¶ Fraudi.§ id est damno.

k ¶ Quando.§ pro quia.

l ¶ Conueniat . § imo vi detur ad interesse tantùm agi: vt suprà , de resind.vend.l.ea conditio.quę est contra.Sol.hic duo conuenit, vt aliqd fieret:quòd si non fieret , ꝙ res restitueretur: ibi vnum tantùm . Vel verius hic causam dedit contractui hæc conuentio:quia aliàs non erat contractuarius,ibi sic.

m ¶ Perficiet.§ id est præcipiet per actionem ex vendito:vt argu.ff.de contrahend.empt.l.hæc venditio.§.fin.& l.sed Celsus.§ j.& l. fundi partem.& supra,de contrahen.emp.l.si non donationis.& infra , de do.legem.vel per condictionẽ ex hac l.non autem per condictionem ob causam,quæ in contractibus nominatis locum non habet, vt ff. de condi.ob causa.da.l.in Accur.

Contra.

S I ate.§ CASVS. Vendidisti mihi prædium hoc pacto,vt si statuto die,puta intra annum,pretium mihi redderes,quòd esset inempsum : non an possis impetrare rescriptum,vt in longius tempus liceat soluere? Respond.nec concessum te tractibo. petratum. si aũt non permit sed prorogat, sic.h.d.Bal.Vel sic: Pactum ꝙ res sit nempta,pretio redd.to est ualidum, nec tollitur rescripto. & contra je subtrahentem,sufficit oblatio,& depositio.h.d.Sal.

¶ Impp.Diocletian.& Maximian. AA. Mufæo.

L. VII.

S I a te comparauit is,cuius meministi,& conuenit , vt si intra certũ tẽpus soluta n fuerit data quãtitas,sit res sẽpra : remitti hanc conuentionem rescripto nostro non iure petis. o ¶ Sed si se subtrahat, vt iure dominii eãdem rem retineat: denuntiationis , & obligationis , depositionisq; remedio , contra fraudem p potes iuri tuo consulere.

¶ *Illa conuent o rata habetur, quæ tpe cõtractus celebratur, nisi postea resoluatur. h.d.Bal.uel sic: Pacta sunt seruanda,n si cõtrario pacto tollantur.h.d.Sali.*

¶ Idem AA.& CC.Auxanoni. † L.VIII.

TEmpore ¶ contractus inter emptorem & vẽditorem habitã cõuentionẽ, integrã seruari, si ab ea posteriore pacto nõ recedatur,certum est.

¶ *Valet pactum ,quòd in loco vendito non possit monumentũ construi ,uel capitella adificari:quia prope monumentum et ecclesiã sæpe conuersantur in mic.h.d.Bald.uel sic: Pactũ ne in re tradita monumentũ extruatur,uel ne iuri humano eximatur,est seruandum.h.d.Sali.*

¶ Imp.Iustinianus.A.Ioanni.P.P. L. IX.

SI quis ita paciscatur in venditionis, vel alienationis s contractu , vt nouo t dño nullo modo liceat in loco vendito , vel alio modo tibi cõcesso , monumẽtum extruere , † vel alio modo humano iuri eum eximere ; p sanc imus, licet hoc apud veteres dubitabatur , tale pactum ex nostra lege esse fouendum , & immutilatum permanere . x Forsitan enim multum eius intererat,ne ei

bitaretur,an valeret:dicit tamen Imperator valere:potest enim tua interesse,ne sit monumentum: ne occasione monumenti , inimici tui veniant ad domum tuam, quæ iuxta fundum illum est . vnde valebit pactum.

s ¶ Vel alienationis.§ salterius.nam & venditio alienatio est.

t ¶ Nouo d mino. § id est emptori.

v ¶ Eximere.§ scilicet dedicando.

x ¶ Permanere. § imò duabus rationibus videtur non valere . Prima : quia nõ interest per l.ff.de pa.l.nemo.q̃ est contra.sed hic valet pactum, vt possit agere ad interesse.si contra fiat:alienatio tamẽ valet:vt ibi.Vel hic in contractu:& sic in re,quæ erat tradentis,ibi non.Secunda est: q̃a hic non fuit stipulatio: vt ff.de religio.l.quòd fi locus. q̃ est contra.Solu. hic erat locus purus:ibi iam religiosus , vel religioni destinatus. Vel hic corrigit,vel hic fuit stipulatio. Sed an agetur ex hac stipulatione vel pacto?Quidam q̃ od non,cùm pecuniariter nõ interfit.sic & alias ex inutili stipulatione nõ agitur: vt ff.de verborum obligã.l.Titia. quod non placet ; imò pecuniariter potest interesse propter frequentiam hominum , vel aliquorum inimicorum, q̃ ad locum illum venirent . & hoc subiicit, forsitan enim &c.

Aggre-

a ¶ Aggregaretur.§ quod eet,qñ pactum fuisset de non alienando.

b ¶ Fretus.§ tali casu repetet rem actione ex vendito,reddito ꝓtio": vt s.eo.l. cum te.non rei vendicatione,vt dixi s.de reb.alie. non alie. l. fin.

¶ SI SERVVS EXPORTANDVS &c.

¶ *Specialia quæda pacta sunt in uenditionib.seruorũ:de his dicit.*

EGe venditionis.§ CASVS. Seruũ mihi vẽdidisti hac lege, vt exportaretur intra annũ: & nisi exportaretur, quòd liceret tibi manumittere , ante tempus eũ manumisi , tenet manumissio : sed lapso tempore nisi exportetur , redigetur in seruitutem: & fisco applicabitur. Si vero nõ manumisi , nec exportatus est:manus immissio non denegatur.

¶ al.alius.

c ¶ Exportata.§ exportanda sic s.de legi.& constitu.l.j.

d ¶ Denuntiatione.§ id est conuentione.

e ¶ Antequã fides.§ potẽs non:vt ff.e.l. ancilla.

f ¶ Vendicantur.§ reciduntur ergo in seruitutem, & ipso iure facto dominio fisci vendicat fiscus, vt & taciti fideicõmissũ vt ff.ad leg. Fal.l. etiam.

g ¶ Eadem lege.§ Nã si fiscus vendat simili pacto vẽdet,vt in loco prohibito non moretur.Sed si pmissu emptoris,qui emit a fisco,moratur in loco prohibito,cui datur manus iniectio primo vẽditori an fisco? Videtur q̃ fisco.alius enim hõ videtur, cũ toties fit mutatus: vt ff.e.l. fi Titius. & de ẽh.emp.l.si quis sub hac. cum non eius voluntate peruenerit ad libertatem. sicut nec perditur condictio furtiua . ff. de condic.fur.l & ideo . sed cessauit ad tẽpus actio. vt d.l. quis res.§.aream.& de verb.obli.l.inter stipulantem.§.sacram.

Seruũ exportandũ nõ seruata lege vendi caute fit:c. demũ sub tali pacto vendit: nõ exportaf, cuidabitur manus iniectio.

h ¶ Veniunt § ad fiscũ.

i ¶ Exceperunt.§ vel ex cepisse intelliguntur : vt j.eo.l.fin.

k ¶ Ante.§ i.fracta fide, quòd in locis prohibitis non moretur.

l ¶ Denegatur.§ ipso iure ex pacto redeunte dominio in venditorẽ, sicut in pacto.l.cõmissoriæ, fin H. Vel denũ manu iniecta secundũ Io. & Azo. vt j.l. proxi. in prin.

S I vt.§ CASVS. Vẽdici tibi seruum, vt exportaretur , salua mihi manumissione si non exportaretur:eum non exportasti , manus iniectione si nõ referuaui mihi manus iniectionem , sed sum stipulatus pœnam,si non exportaretur:petam pœnam,& seruus cõfiscatur.& hoc verum est, nisi domini voluntate in loco prædicto moram fecerit.

m ¶ Vi potes.§ si contra legem factum sit:vt s.l.proxi.in fi.

n ¶ Omisisti.§ iniectionem manus.

o ¶ Commissus est.§ si contra factum fit. ad quẽ fiscum spectat punire delicta,& succedere delinquentibus:ut ff.de iure fisci.l.Lucius. Vẽditor autẽ vtrunq; habere non potest,nisi hoc actum esset:ut haberet pœnã & seruum: vt ff. de transact.l.qui fidem.& ff.de excep.do.l.apud Celsum.§. Labeo.& s.ti.j. l. j. Itẽ caue quia dicit stipulatus: nam si trã pactus esset de pœna:licet incõtinenti nõ valeret,nisi sua interesset:quod nõ inspicitur,interfit sua vel non,qñ stipulatio interuenit.ut hic, & ff. eo. l.fin.

p ¶ An dñi.§ quondam. renuntiare enim suo iuri potuit.ff. de pac l. pactum. Vel dic præsentis.l.nam si fine eius voluntate moretur, non committitur pœna:vt ff.eo.l.j.& l.ſi Titius.

q ¶ Voluntate.§ pœnitentia ducti.

vicinus , nõ solũ quẽ nollet,aggregaretur, a sed etiã pro quo speciaLiter interdictũ est. Cùm etenim venditor , vel altẽ † alienator nõ alia lege ius suũ transferre possus est , nisi tali fretus b cõuẽtiõe: quo modo serẽdũ est, aliquã captionẽ ex varia pati eũ interpretatione?

Si seruus exportandus væneat.

TITVLVS LV.

¶ *Emptor serui exportati põt eũ manumittere , antequã ueniat cõtra pactũ,nõ post, & tñ contrauenies, fisci seruituti subiicit : quia ad fiscum ptinet delicta punire.uñ om ne delictum fiscũ bẽt ultorem.h.d. Bal. uel sic:Seruus uenditus exportandus (& sic ne certo loco moreẽ: alias liceat uenditori manus inijcere)potest exportatus (& sic nõ rupta fide cõuentionis) manumitti , & tũc manumissus ad locũ prohibitũ non põt accedere:alias in seruitutẽ deducẽt, & à fisco uendicat.ante tamen manumissionem, si sit contra factum,habet dominus manus iniectionem.h.d.Sali.*

¶ Impp.Seuerus & Antoninus AA. Petronæ.

LEX I.

EGe vẽditionis ex portata c mãcipia sub denũtiatione d manus iniiciẽdæ , libertatem ab emptore, vel q̃ succedit in locum eius, antè , quã fides e rumpat,accipere possunt. ¶ Quæ tamen à fisco post manumissionẽ vindicãtur , f& in perpetuam seruitutem eadẽ lege g veniũt, h cùm in iis ciuitatibus cõuersant, quas cõtrahentes exceperunt. i ¶ Ante k manumissionẽ verò iniiciendæ manus facultas nõ denegat , l atq; ideo nõ petunẽ in publicum.

¶ *Pœna cõuentionali dẽt qs eẽ contentus: legalis aũt applicabit fisco.et q cõsentit,pe nã remittit:nec etiam fiscus petit.h.d. Bal.*

¶ Idem AA. Nedieno. † L. II.

SI vt manus iniectionem haberes,cauisti tibi : iure tuo vti potes. m ¶ Quòd si hoc omisisti, n & pœnam stipulatus es : homo quidem fisco commissus o est, tu verò

al.Nedilao.

nactus es ex stipulatu actionem. In omnibus tamen quæritur , an dominiꝑ voluntate q in locũ prohibitum venerit.

¶ *Contra pactum ancilla manumitti nõ pt. h.d.Bal.uel sic:Vbi solum pactum de exportando interuenit , solus fiscus agit.h.d.Sal.*

¶ Imp.Alexander A.Nonio. † L. III.

ANcilla, quę exportãda væniit, nec exportata è, sed ab emptore ei eadẽ ciuitate morante ĩqua † empta & manumissa est:a aduersus legem venditionis libera fieri nõ potuit.& ideo aditus à te procurator meus , partibus suis fungetur.

† Nonio.

¶ *De triplici motu aĩe loquit:nã aĩa mouetur admiratiue:et ille fuit primus sẽm huius legis ordinem. Scõ mouet punitiue:& ille fuit secundus motus. Tertio mouet p sumptiue:& ille est tertius motus.h.d.Bal. Vel sic:Dicenti se ẽditu à seruis propriis, licet ab emptore manumissus,nõ credit,nisi per eum sic esse probetur.h.d.Sali.*

¶ Idem A.Papiæ. LEX IIII.

MOueor, ꝙ te à seruis tuis dominum eorum væniisse affirmas sub ea lege, ne in patria moreris , & ab eo , cui te emptor prior vendiderat , manumissum esse dicis . Quare competens iudex aduersus eum , quem præsentem esse dicis , cognitionem suam præbebit : & si veritas accusationi aderit, execrabile delictum † in exemplum x capitali pœna vindicabit. ¶ Sed quoadusque probaueris , quæ intendis, status tuus esse is videtur , qui in te post manumissionem deprehenditur. y

† al. deest, quolibet deferente:vt ff. in qua. de iure fisci j.& est procurator Cæsaris index in hac causa: cum ipse vẽditor tibi nõ est pactus manus iniectionem,sed tantùm dixit, exportetur: vt s.l.proxi.ij. re pon.

MOueor.§ CASVS. Si seruus dominum suũ vendidit hoc pacto, vt exportetur,& exportet eũ de facto manumittit: si postea dominus seruum accusauerit,& pbauerit: capitali pœna seruus plectetur. pendente vero lite quousque dominus de interuene sua probauerit . habendus erit p liberto.

† crimen.

t ¶ Moueor . § & bene debuit moueri.

v ¶ Aduersus eum. § scilicet seruum.

x ¶ Inexemplum . § f. ordinarij. crimẽ is panitur , hic extra ordinem. Vel dic in exemplũ, vt scilicet alij terreantur r. sic ff.de abigeis.l.j. in fin. & de pœnis , si quis alicuid.§. qui abortionis.

r Placet & ẽ fin. gl.

y ¶ Deprehenditur . § scilicet libertinitatis. Et sic nos. quo statu te inuenero,eo te tenebo, donec cõtrarium videbo:vt hic & j.d inge.ma.l.pẽ.& ff. de offi.præto.l.Barbarius Sed in causa liberalis & seruitutis , & etiam dum agitur , verum seruus sit in possessione seruitutis: necne : habetur p libero interim , & sic alio statu quam prius erat:vt ff. de libe.caul. ordinata. Et ẽ ratio : quia ibi alias non posset esse in iudicio:hic verò potest.qualiber.

† Serapiõi.

z ¶ Inexemplum . § f. ordinarij. criminis panitur , hic extra ordinem. Vel dic in exemplũ, vt scilicet alij terreantur r. sic ff.de abigeis.l.j. in fin. & de pœnis , si quis alicuid.§. qui abortionis.

r Placet & ẽ fin. gl.

a ¶ Exportandus . § hoc pacto : vt extra aliquem locũ staret : puta extra Bononiam.

s ¶ Ate.§ Venditore vel quolibet deferente:vt ff. in qua. de iure fisci j.& est procurator Cæsaris index in hac causa: cum ipse vẽditor tibi nõ est pactus manus iniectionem,sed tantùm dixit, exportetur: vt s.l.proxi.ij. re pon.

† al. deest,

MOueor.§ CASVS. Si seruus dominum suũ vendidit hoc pacto, vt exportetur,& exportet eũ de facto manumittit: si postea dominus seruum accusauerit,& pbauerit: capitali pœna seruus plectetur. pendente vero lite quousque dominus de interuene sua probauerit . habendus erit p liberto.

† crimen.

t ¶ Moueor . § & bene debuit moueri.

v ¶ Aduersus eum. § scilicet seruum.

x ¶ Inexemplum . § f. ordinarij. crimẽ is panitur , hic extra ordinem. Vel dic in exemplũ, vt scilicet alij terreantur r. sic ff.de abigeis.l.j. in fin. & de pœnis , si quis alicuid.§. qui abortionis.

r Placet & ẽ fin. gl.

y ¶ Deprehenditur . § scilicet libertinitatis. Et sic nos. quo statu te inuenero,eo te tenebo, donec cõtrarium videbo:vt hic & j.d inge.ma.l.pẽ.& ff. de offi.præto.l.Barbarius Sed in causa liberalis & seruitutis , & etiam dum agitur , verum seruus sit in possessione seruitutis: necne : habetur p libero interim , & sic alio statu quam prius erat:vt ff. de libe.caul. ordinata. Et ẽ ratio : quia ibi alias non posset esse in iudicio:hic verò potest.qualiber.

† Serapiõi.

z ¶ Inexemplum . § f. ordinarij. criminis

¶SI MANCIPIVM ITA VAENIERIT, &c.

Continuatio. ¶ *Vt superius pactũ gr̃a uenditoris apponitur, sic & istud gratia serui. Vñ superius põt uenditor rem tenere. s̃. e. l. ij. in fi. hic non põt. Acc.*

Si vendidi tibi ancillam, ne prostituere-

Si itaque contra legem constitutã factum probare potes: vtere iure quod propterea tibi competit.

Præfectus.] ur: & si contra factum esset, q̃ liceret mihi eã abducere: si prostituat, vtar pacto. & hoc in prima. Si verò consilium tibi præbui, vt prostituatur: ancilla peruenit ad libertatem ex constitutione diui Hadriani ad Aufidium Victorinũ. & hoc in secunda. Si verò non cõsensissem, sed per plures man⁹ ambulauerit, & vltimus emptor eã p̃stituit, ad me perueniet. & hoc in tertia.

Si mancipium ita vænierit, ne prostituatur.

TITVLVS LVI.

¶ *Vendita ne prostituatur: si contra fit, redit ad uenditorem: nisi consenserit eam prostitui: nam tunc fit libera. & si primus emptor non prostituit, sed secundus, uel tertius: res redit ad primũ, non ad immediatũ uenditorẽ. h. d. Bal. uel sic: Si ancilla est uendita eo pacto, ne prostituatur (alias uenditori liceat eã abducerẽ, uel manus iniycere) ea prostituta, licet ei abducere eam, nisi cõsenserit: quia tunc ad libertatem perducitur. & hæc habent locum, etiam si per plures emptores transierit. Sal.*

¶ Imp. Alexander A. Socrati. LEX I.

Mancipia non sunt p̃stituenda. a ¶ Præfectus vrbi.] cuius officium est tueri, ne mãcipia prostituanẽ: vt ff. de offi. præfe. vrb. l. j. §. hoc quoque officiũ.
b ¶ Ei cui.] s. védito i.
c ¶ Facultatem.] si cõtra pactũ fuerit factũ, vł in eius fraudẽ: vt j. e. l. fi.
d ¶ Contra legem.] i. conuentionem.
e ¶ Dixerat.] contra suum ergo pactum venire non pt: vt hic, & ff. cõmo. l. in cõmodato. §. sicut. & ideo q̃a hoc gr̃a mancipij fuit positũ. vnde iã ei hic fauor auferri non pt: sic & ff. de cõtra tab. l. si post mortem. in fi. sed illud in pacto superioris titu. vt s̃. titu. proxi. l. 2. in fin. & aliud in pacto inferioris tit. vt j. ti. prox. l. fi. quia in illis legib. pactũ fuit gratia venditoris.
f ¶ Cõpetente.] non tamen ius patroni habet: vt ff. de in ius voc. l. sed & si. §. prostituta. & ff. de cõtrah. emp. l. si q̃s sub hoc.
g ¶ Ordinetur.] Per assertores, qui hodie non sunt: vt j. de asser. toll. l. j. in prin.
h ¶ Legis.] id est, pacti de non prostituẽdo. aliàs liceret manum iniicere. Et dic, q̃ si is cui vẽdita est secundo, sine simili lege eam prostituat: potest abduci mancipiũ, si primus vendiderat sub ipso pacto manus iniectionis. Si autem dixit, vt fieret libera: & libera efficiat.

Præfectus vrbi[a] † amicus noster eam quæ ita væniit, vt si prostituta fuisset, abducendi potestas esset; ei cui[b] secundum constitutionem diui Hadriani id competit, abducendi impertiet † facultatem.[c] ¶ Quòd si eum patientiam accõmodasse contra legem,[d] quam ipse dixerat,[e] vt in turpi † quæstu mulier haberetur, animaduerterit: libertate † cõpetente[f] secũdũ interpretationẽ eiusdẽ † prĩcipis, perduci † eam ad prætorem, cuius de liberali causa iurisdictio est, vt ibi lis ordinetur[g] iubebit. Nec enim † tenor legis,[h] quã semel comprehendit,[i] intermittitur, † q̃ dominium per plures emptorũ personas ad primum,[k] qui prostituit, sine lege simili peruenit.

¶ *Iudex debet ex officio tueri libertatem ancillæ contra pactum prostitutæ, & de hoc inquirere ex mero officio. h. d. Bal. uel sic: Ancillam contra legem uenditionis prostitutam, qua cauetur, ut prostituta libera esse debeat, debet iudex facere exhiberi. & si pactum negetur, coram competenti iudice cognoscitur: nec curatur, q̃ pactum sit in*

† al. vrbis. † indixerat. † stupri. † mulieri. † eius. † Produci. † Gl. in ca. si sup verbo, vt p̃sonaliter. de off. delega. ĩducit hãc l. quod nomine meo facere non debeo, nec alieno. † interimitur eius.

sed hoc ipso quod vendita est, si non simili lege, non iniicitur manus, nec libera efficitur ex constitutione diui Hadriani, sed ex constitutione diui Vespasiani sic: vt ff. de iure patro. l. diuus Vespasianus. Accur.
i ¶ Comprehendit.] s. primus venditor.
k ¶ Ad primum.] id est qui primò prostituit, non dico qui primò emit. Et no. quòd si pactum primi differat a pacto secundi venditoris: quia primum de manus iniectione, secũdum quòd fit libera, vel econtra, semper præualet libertatis pactum, eius fauore: vt ff. eod. l. si Titius. Et plenè no. hic de huiusmodi constitutionib. habet enim locum cõstitutio diui Hadriani vbi vendo, vel ex qualibet causa trado, ne prostituatur, & hoc eripit ancillam in libertatẽ. Vbi autẽ seruaui manus iniectionem, tunc eam seruo mihi, nisi ego consentiam prostitutioni: vt hic. Est etiã edictũ diui Vespasiani. cùm ego ancillam emptam ne prostituatur, alteri vẽdo sine simili lege: vt ff de iure patr. l. diuus Vespasianus. Est cõstitutio diui Marci & Commodi missa ad Aufidium Victorinum: vt si dono vel vẽdo seruum vt manumittas, vel si pretium do, non pecuniam in specie, vt manumittas tuum seruum: vt j. tit. j. l. j. & 2. & l. si is qui. & ff. de condic. cau. da. l. dedi. j. §. sed si tibi. & l. si pecuniã. §. j. & si certum tempus adiciatur, eo elapso, constitutio inducit libertatem, si potuit manumitti. Si verò dico,

Seruis ad libertatem consequendam multę constitutiones auxiliantur.

manumittas quando voles, inducitur libertas te mortuo. Si verò quando poteris te & seruo præsente, post duos menses: alioquin post quatuor inducit libertas. Si verò vt manumittas simpliciter, dicunt quidam idem, quod in casu proxi s. dixi. ergo postquàm potuisti manumittere, & cessasti: vt & ff. de præscri. verb. l. naturalis. §. at cũ do. & qui sine ma. ad liber.

scripturam redactum, dummodo de eo constet. h. d. Salic.

¶ Idem A. Seuero PP. † L. II.

Mvlierem, quam ita vænisse allegas, ne prostitueretur: aut si p̃stituta fuerit,[l] libera esset: p officiũ militare[l] exhiberi apud tribunal oportet: vt si † controuersia[m] referatur de † pacto, (quod tamen[n] si verũ est, libertas mulieri, existente cõditione, competit) agatur causa[o] apud eum, cuius de ea re notio est. ¶ Hæc autẽ lex,[p] & nisi[q] † tabulis vẽditionis inserta sit, quãuis[r] epistola, vel sine scriptis facta[s] ostẽditur, valet.

¶ *Satis uidetur prostitui quæ in caupona tenetur, & in pactis non debet committi fraus. h. d. Bal. uel sic: Ancilla, quæ non dẽt ex pacto prostitui, non debet etiam in caupona retineri. h. d. Salic.*

¶ Idem A. Aurelio. L. III.

Eam,† quæ ita vænit, ne corpore quæstum faceret: nec in caupona sub specie ministrandi[t] prostitui (ne fraus † legi dictæ fiat)[u] oportet.

Si mancipium ita fuerit alienatũ vt manumittatur, vel contra.

TITVLVS LVII.

¶ *Constitutio disponens in fauorem libertatis in uenditione, trahitur ad donationem ex interpretatione extensiua. & potest disponens pœnitere, sed non hr̃s eius. & qui hẽt libertatẽ, non debet petere se liberari, sed in libertate defendi. h. d. Bal. uel sic: Seruus alteri donatus et traditus, ut certo tẽpe transacto ad libertatem perducatur: tempore transacto liber efficitur,[x] nisi donator interim mutauerit uoluntatem. h. d. Sal.*

¶ Imp. Alexander A. Patricensi. † LEX I.

SI Patroclus † posteà q̃ te Hermiæ donationis cã dedit lege dicta, vt si quindecim annis cõtinuis[x] seruiisses, ad libertatẽ p̃duce-

p ¶ Latinus. Est & quarta cõstitutio diui Marci & Commodi in semestribus: cum trado seruũ, vt post tempus sit liber, nõ comprehendendo factũ manumittentis: vt j. titu. j. l. 3. & ff. de ser. export. l. fi. Est & constõ diui Seueri & Antonini ad Vrbiũ Maximum, cum seruus mandat, vt ematur suis numis. quam habes ff. de manu. l. 4. & ff. de iu di. l. qui se.

M Vlierem.] CASVS. Si ancillam mihi vẽdidisti, hoc pacto vt non prostituatur, & si contra fieret, q̃ libera esset: si prostituatur. & controuersia fuerit, q̃ tale pactum non intercesserit, officio iudicis exhibere cõpelleris, & erit libera. & licet hoc pactũ in scriptis non redigatur, non ob hoc minus valet.
l ¶ Militare.] nemine agente. Sunt. n. quædam quę per officiales iudicis nemine agẽte expediũt.
m ¶ Cõtrouersia.] qua si non ea lege vel conditione sit vẽdita, vel quasi conditio non euenit. q̃d vtrunque sequi nec esse est, vt libera fiat. Azo.
n ¶ Quod tamen.] interpositio est.
o ¶ Causa.] liberalis.
p ¶ Lex.] i. pactum in venditione appositum.
q ¶ Et nisi.] alias, & si non. alias, & nisi. & tunc ponitur pro, si non. sic ff. de senat. l. fęminæ. & ff. si quis cau. l. si eum. §. fi. i fi.
r ¶ Quãuis epistola.] aliàs quãuis sine epistola.
s ¶ Facta.] s. cõuentionam epistola nũquam fit sine scriptis. Azo. & ẽ ad hoc j. de don. l. in extraneos. Item ff. de ma. test. l. si seruus Stichum.

E Am quæ.] CASVS. Si ancilla erat hoc pacto vendita, ne prostitueretur, ne fraus pacto fiat, in taberna cã ministrandi vt sic prostituatur, morari non poterit.

† al. P. V. † in. † al. desse. de & p̃ lo post fi. gitur quæ. † al. etiã bulis vẽ inserta nõ sit. † ea. † Si quis p̃hibeatur na via, alitera nõ debet admitti. Concor. c. tuæ fraternitatis. cũ gl. sup verbo effectũ extra de p̃ cur. † al. Patricensi. † Si posteà quã te Patroclus Hermiæ &c.

t ¶ Ministrandi.] quam speciem assumunt quidã volentes malè agere: vt ff. de iis, qui not. infa. l. athletæ. §. ait prætor.
v ¶ Fiat.] cum ergo aliquid prohibetur, & id per quod peruenitur ad illud: sicut & ff. de spon. l. oratio. & insti. vi bon. rapto. §. j. Sic econtra cũ quid conceditur, & id per quod peruenitur ad illud: vt ff. quemadmo. testa. aper. l. ij. §. inspectio.

¶SI MANCIPIVM ITA FVERIT &c.

Continuatio. ¶ *Specialiter dixit in superiorib. titulis duob. pacta cõtra mãcipiũ et p eo inducta: nunc mistim de utroq;, & q̃ñ pro eo, & q̃ñ contra eum.*

SI Patroclus.] CASVS. Dedisti mihi seruum hoc pacto, vt xv. an. mihi seruiret, & liber esset finito tempore. si tu interim non pœnitueris, vel in fata concesseris, p̃terito tempore liber erit: & non solũm ad venditos, sed ad donatos talis pactio extendetur; nec translato dominio eum alij distrahere potuisti: nec seruus de libertate præstanda litigare habet necesse, sed ex constitutione erit liber.
x ¶ Continuis.] quare si aliquo tempore fugerit, tantundem temporis posteà debebit seruire vt fit liber: vt ff. de statulib. l. cum hæres. in fi. & l. seruus qui. §. seruus. Accursius.

a ¶ Vt ciuis Romanus.] nam quidam liberti non erant ciues Romani, sed hodie omnes: vt instit. de libertin. §. libertinorum.
b ¶ Voluntatis.] Potest ergo mutare voluntatem. vt hic, & ff. de manu. vin. l. si pater. & de cõdic. causa da. l. si pecuniã. §. j. & de ser. exportan. l. iij. Sed contra in eo tit. l. quæsitum. vbi nõ potest mutare. Sol. potest, vt constitutio nõ repræsentet libertatem, vt hic: sed non potest, quia emptor si sponte velit, possit manũmittere, vt ibi. vel solue vt in d. l. iij. Accur.
c ¶ Si iam decesserit.] vnde iam non põt mutare voluntatem, nec hæredis voluntas exquiritur: vt d. l. fi. e. l. 3. Sed contra. ff. de donat. inter virum & vxor. l. quod aũt. §. vxor. Sol. ibi non fuit vxor donatarij facta domina.
d ¶ Ad donatos.] Ex interpretatione constitutionis: vt ff q̃ sine manu. l. mancipia. & hoc faciebat hic quæstionem.
e ¶ Vendere.] s. in tuũ præiudicium, quo minus sis liber finito tempore, venditio tamen valet: vt ff. de contrahend. emp. l. rem alienam. Ac.
f ¶ Ex cõstitutione.] diuorum Marci & Commodi: vt j. l. proxi.
g ¶ Defendere.] argu. contra. ff. de ver. obli. l. q̃ Romę. §. Flauius. Sed ibi de actu certo manumittendi fuit cogitatũ. Acc.

reris ita, vt ciuis[a] Romanus esses tempore peracto: si modò Patroclus nõ cõtrariæ voluntatis[b] fuerit, aut † si iã[c] decesserit, ad libertatem peruenisti: quoniã placuit non solùm ad venditos, sed ẽt ad donatos[d] eã legem, vt manumitterentur pertinere. ¶ Nec te potuit, semel translato dominio in Hermiam, posteà alij Patroclus vendere:[e] & ideo non de pręstanda tibi libertate (quam ex constitutione[f] iam fueras adeptus) litigare debuisti: sed libertatẽ quam obtinueras, defendere.[g]

¶ *Quod non fit per hominem, reputatur a lege. h. d. Bal. uel sic: Seruus uenditus ut manumittatur, ad libertatem perducitur, si differatur. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Eutichiano liberto. L. II.

SI ea lege Crestes † [h] seruum suum, sed [i] naturalem filium,[k] vænũdedit,[l] vt emptor eũ manumitteret: quamuis non est manumissus, ex constitutione diuorum Marci & Commodi ad Aufidium Victorinum, liber est.[m]

¶ *Pactũ essendi, operatur idem, q̃d pactũ fiendi. h. d. no. Et inutiliter factũ, non impedit dispositionẽ legalem, ut in uer. nec obest. Bal. uel sic: Ancilla uendita ut certo tempore elapso sit libera, eo transacto libera efficitur, licet pactum non contineat factum emptoris in manumittendo dñe interuenire, nõ posteà ex ea natus est ingenuus. h. d. Sali.*

¶ Idem A. Fulginio. L. III.

SI Iusta † [n] Saturnino puellam nomine Firmam agentem tũc annos septem hac lege vendiderit, vt cùm [o] haberet annos viginti quinque, libera esset: quãuis factum ab emptore præstandæ libertatis pacto non sit insertum,[p] sed vt libera esset, expressum: † tamen constitutioni diuorum Marci & Commodi in semestribus scriptæ, † locus est. [q] ideoque imple-

† Etiam. al. voluntatis fuerat, aut si iã decesserat. † Orestes. al. Chrestes, aliàs Chretes. † al. Fulcinio. † Cũ iusta. † al. expressum est. † al. deest, scriptæ.

S Iea.] CASVS. Filiũ tuum naturalem seruum, quem ex ancilla tua sustulisti, Titio hoc pacto vendidisti, vt intra mensem eũ manumitteret, si non manumisit: ex constitutione diui Marci & Commodi liber erit. Viuianus.
h ¶ Crestes.] Maior 35. ann. vt ff. de mino. l. verum. §. q̃d si minor. Azo. Sed certè imò videt idẽ & si minor, cũ erat filius, vt insti. qui ma. non pos. §. eadem.
i ¶ Sed.] pro &.
k ¶ Filium.] i. qui erat filius.
l ¶ Vænundedit.] intra duos annos.
m ¶ Liber est.] vt hic, & s̃. l. prox. & ff. de in ius vo. l. sed si hac l. in princ.

S I Iusta.] CASVS. Vendidisti mihi ancillã septẽnẽ hoc pacto, vt cùm veniret ad xxv. annum, ad libertatem perueniret: illa non manumittitur. nunquid perducit ad libertatem? Certè sic, ex cõstitutione diuorum Marci & Commodi, & licet manumissa non fuerit, q̃ ex ea post prædictum tempus natum est, ingenuum est. Viuia.
n ¶ Si Iusta.] proprium nomen est fœminæ.
o ¶ Vt cùm haberet annos.] xxv. Dubitatio erat: quia non videbatur paciscì vt manumitteretur.
p ¶ Insertum.] scilicet vt manumitteretur.
q ¶ Locus est.] scilicet ex interpretatione. sed propriè locum habet cõstitutio diui Hadriani: vt ff. eodem l. fina. sed vbi cõprehenditur factum manumittentis directò hæc cõstitutio locum habet: vt dicta l. fina. & supra, eodem l. j. & ij.
r ¶ Manumissa est.] de facto: vt insti. de ingenu. §. fi.

S Iis.] CASVS. Vendidisti mihi ancillam, vt intra mensem eam manumitterem, non manumisi: mora mea ei non nocet, cùm manumittere potui: quia ex constitutione libera erit: & filij posteà nati erunt ingenui.
s ¶ Si is qui pretium.] puta dominus tuus.
t ¶ Manifestum est.] vt & ff. de ma. l. si q̃s ab alio. & de lib. cau. l. Paulus. Sed cõtra ff. de cõdi. causa da. l. iij. §. sed si tibi. & ff. de p̃script. verbis. l. naturalis. §. at cum do. in quibus dicit non fieri liberum die adueniente. Sol. ibi dabaẽ pecunia vt species, hic vt quantitas. Vel solue, vt in qualibet earum dixi. ADDITIO. Dicas clarius post communiter doct. in dicto. §. sed si tibi. Dedi tibi pecuniam, vt seruũ tuum manumitteres, quẽ per illam pecuniam à te emi, & vt eum manumitteres intra certum tempus apud te dimisi, tunc effluxo tempore a lege fit liber: vt hic. Si verò pecuniã simpl̃r dedi, vt seruum tuum manumitteres intra certum tempus, non tamen emendo eum, tunc elapso illo tẽpore, non fit liber à lege. ita loquitur dictus. §. sed si tibi. & dictus §. at cum do. suprà alle. per glo. Si autem dubitetur, vtrum emerim vel non, tunc distinguit Bartol. in dicto §. sed si tibi. aut dedi eam in sacculo, scilicet vt speciem, & non præsumitur emptio: aut dedi pecuniam numeratam, tunc si illa pecunia correspondet vero pretio serui, pręsumitur emptio. si non correspondet, sed est minus, non præsumitur emptio: sed est contractus innominatus, ita vt habeat locum tex. in dicto §. sed si tibi. & in d. §. at cùm do.

Pecunia p̃t dari dupliciter.

to vicesimoquinto anno, Firma libera facta est: nec obest ei, quòd vicesimoseptimo anno manumissa est,[r] quæ iam ex constitutione libera erat. Et is quem post vicesimumquintum annum ex te conceptum enixa est, ingenuus est.

¶ *Cùm primum potest intelligitur quis in mora fauore libertatis. Bal. uel sic: Si dominus recipit pretium, ut libertatem præstet seruo, mora in manumittendo commissa, liber efficitur. h. d. Salic.*

¶ Imp. Gordianus A. Iucundæ. † L. IIII.

SI is, qui pretium[s] pro te acceperat, vt statuto tempore te libertate † donaret, morã repromissæ libertati præstitit, ex eo tempore te liberam esse effectam manifestum est,[t] ex quo cùm posset[u] dari libertas, non est præstita: & ideo ex te natos, ingenuos videri procreatos, non incertæ opinionis[x] est.

v ¶ Posset.] & deberet.
x ¶ Opinionis.] vt & ff. de sta. ho. l. Herennius.

† al. Iocundæ. † al. libertati.

¶ *Pactum, quod resistit libertati, appositũ uenditioni serui proprij, impedit libertatẽ: pœnæ tamen petitionem non inducit. Et citatus a iudice incompetenti, uel sub conditione, quę non tangit eum, non tenetur comparere. h. d. no. Bal. uel sic: Seruus uenditus cum pacto, ne ad libertatẽ perducatur sub certa pęna, per emptorem manumissus, liber non efficitur: nec pœna committitur: nec procurator fisci est competens iudex inter priuatos. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Martino. † L. V.

EA quidem mancipia, † quorum venditio eam legẽ accepit, ne ad libertatẽ p̃ducãt,[y] † etiam si manumittantur,[z] nãcisci libertatem non possunt.[a] Neque enim conditio, quæ personæ eius cohæsit, immutari facto eius, qui ea lege cõparauit, potest. ¶ Nec tamen pœnæ exactio † (si qua addita est) conditioni non seruatæ iustam exigendi tribuit causam.[b] ¶ Qua igitur ratione te poterit

E A quidẽ.] CASVS. Mihi mancipium vendidisti hoc pacto, ne manumittam: & si contra factum esset, stipulatus es cent. nominæ pœnæ. si manumisi, an agere possis ad pœnam? Dicitur quòd non: quia non tenuit manumissio: nec si me coram procuratore fisci vocaueris ad pęnã, coram eo respondebo: cùm non sit competens iudex.
y ¶ Perducantur.] s. per aliquem. secus fortè si dixi à te non manumitti: quia tunc alij possunt manumitere.
z ¶ Manumittantur.] s. de facto.
a ¶ Non possunt.] vt ff. de manu. l. si quis hac. & j. de iis, qui ad liber. puc. non possunt. l. j. & 2. argu. ff. pro socio. l. sed & si socius. Sed fallit, si mortẽ domini vindicauerit. vt ff. ad Syll. l. iij. §. hi quoque. & si suis nummis sit emptus: vt ff. de manu. l. iiij. § siue autem.
b ¶ Causam.] quia licet fuerit pœna apposita, non tamen committitur, vt exigatur, si contra fiat: cùm effectum non habeat manumissio: vt j. l. prox. sic & ff. vt leg. no. ca. l. licet. sed hoc fallit, si etiam de facto noluit manumitti: vt ff. de verbo. obli. l. q̃ Romæ. §. Flauius. Sed si ea lege donaui vel vendidi, ne tu alienares, poteris quidem alienare, sed agam condictione ob causam ad interesse, vel ad pretiũ: vt suprà, de cõdic. ob cau. l. ea lege. quæ est contra. Sed aliud in alienatione, quæ facti est: vt & ff. de cur fur. l. consilio. Vnde etiã rem alienam vendere possumus, non solùm nostram sic prohibitam: vt ff. de cõtrah. empt. l. rem alienam. Itẽ incido in pœnã, ex solo facto: vt suprà. de transa. l. vbi pactũ. at manumissio est iuris: vt hic, & ff. eod. l. si venditor. nisi in casu: vt ff. de condi. institu. l. mulier. §. pen. Vnde quia est iuris, non possumus alienum seruum manumittere: vt j. de iis, qui à nõ do. per totum titu. Est & alia ratio: quia libertas semel præstita, difficilè reuocatur: vt institu. quibus ex cau. manumit. nõ pos. §. semel. alienatio facilè. vnde facilius contra prohibitionem fit alienatio, quàm manumissio: vt arg. j. de app. l. nec causas. Alij tamen distinguunt, an in cõtrahendo vel tradendo tantùm sit pactũ appositũ: quod non placet: vt diximus de rebus alie. non alie. l. fi.

† Marino. Alc. li. 5. para. c. 13. Producantur. Adiectio. Alienã rẽ possum vẽdere, sed non seruũ alienũ manumittere.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Procuratoris. } fisci, coram quo agebat priuatus contra priuatum ad pœnam, eo quod contra venerat manumittendo: sed hic non est cõpetens iudex, vt subiicit: vt s. de iuris. om. iud. l. j.
b ¶ Literæ. } repete, & cum.
c ¶ Factum. } i. de facto tantum.
d ¶ Non contineant.] dic lras istas esse, in quibus venditor hoc pactũ cũ emptore facit: vt s. ti. j. l. pe. & hẽas hic, nõ cõtineãt. Vel si non hẽs, repete supra positum: & sic vẽditor misit, & emptor cõsenserat his literis. Vel dic secũdo ꝙ literas mittebat procurator fisci ad conuentũ, quibus dicebatur, si manumisisti, venias rñsurus ad pœnam, aliàs non venias. Vel tertio, ꝙ in literis procuratoris fisci repetebatur forma pacti. de quo pacto inserto hic dicit. & hoc, si habes nõ. vel subaudias non. Si verò non habes, dic ꝙ non manumisit, sed alij vendidit, & ille manumisit. hic non tenetur, si de se tñ fuit dictum, vt non manumitteret. & repete, & qua ratione literæ a te &c. perspici non potest.
SI puellam.] CASVS. Ancillam mihi vendidisti ea lege, vt intra annum manumitterẽ. & si manumissa non esset, cẽtum aurei præstarentur: si nõ manumisi eam cùm ex cõstitutione ad libertatẽ peruenerit, an ad pœnam agere possis, quæritur? Dicitur quod nõ, nisi intra illud tempus voluntas tua fuerit mutata.
e ¶ Præstarentur. } nomine pœnæ.
f ¶ Constitit. } ex constitutione: vt ff. de manu. l. cum minor.
g ¶ Pecunia. } id est pœna.
h ¶ Rectè petetur. } imo videtur ꝙ sic: vt ff. d' ver. oblig. l. qui Romę. §. Flauius. & ff. eod. l. seruus ea lege. in fi. Sed in vtraque illarum fuit de certo modo manumittendi dictũ. s. vindicta: hic nõ. & certè quandoq; de facto solo cogitatur: vt ff. de condi. insti. l. mulier. §. penul.
i ¶ Non mutata. } potest enim mutare: vt hic, & ff. de condi. institut. l. mulier. §. penul & §. ij. Sed contra ff. eod. l. quæsitum. sed ibi fuit contractus nominatus, hic innominatus. imò dic vt ff. e. l. si quis. Item arg. contra titu. j. l. j. ij. respon.

† al. ponite vocare
† prospici.
† tpe.
† al. euestigio.

reuocare † ad officium procuratoris,[a] qui eam legem venditioni dedit, perspici † non potest: cum nec in priuatorum contractibus fiscus se interponere debeat: & † literæ[b] ad te missæ, personæ factum[c] (si non ipse manumiseris) non contineant.[d]

¶ *Factum legis excusat negligẽtiam hominis. h. d. Bal. uel sic: Si ueditur ancilla, ut manumittatur sub pœna: licet non manumittatur, non potest peti pœna: quia per constitutionem effecta est libera. h. d. Sal.*

¶ Impp. Diocletia. & Maximia. AA. & CC. Rufinæ. L. VI.

SI puellam ea lege vendidisti, vt manumitteretur, & si manumissa non esset, centum aurei pstarentur:[e] non seruata fide, nihilominus eam raptam ex vestigio † seruitutis ad libertatem, quæ pręstari potuit, constitit:[f] nec pecunia,[g] quasi rupta fide suscepta, rectè[h] petetur: cùm non mutata venditoris voluntate, cõditionis potestatem post[i] manumittentis factum repræsentari, optima ratione placuit.

De ædilitiis actionibus.

TITVLVS LVIII.

¶ *Vendens scienter seruum uitiosum, tenetur non solùm ad pretium, sed etiam damna petuntur. h. d. Bal. uel sic: uendens scienter seruum fugitiuum uel aliter uitiosum, tenetur emptori tunc ignoranti ad pretiũ, & omne damnum illatum. h. d. Sal.*

¶ Imp. Antoninus A. Decensio. LEX I.

SI non simpliciter,[k] sed consilio fraudis seruum tibi nesciẽti[l] fugitiuum, vel alio modo vitiosum qs vẽdidit, isq; fugitiuus abest:[m] non solùm in pretium serui venditorem conueniri, sed etiã damnum,[n] quod per eum tibi accidit, competens iudex (vt iampridem placuit) præstari iubebit.[o]

¶ *Licet seruus post annum fugiat, uel post multos annos (quod hic dicitur de anno fugę, notat facti accidentiam) tñ potest agi redhibitoria intra sex menses: uel quãto minoris, intra annum. Bal. uel sic: Ex fuga serui post annum contingente non potest quanto minoris, nec redhibitoria agi. h. d. Sal.*

¶ Imp. Gordianus A. Penthilio. † L. II.

CVm proponas seruum, quem pridem comparasti, post anni tẽpus[p] fugisse: qua rõne eo nomine cum venditore eiusdem congredi[q] quæras, non possum animaduertere. Etenim redhibitoriam actionem sex mensium[r] temporibus, vel quanto minoris anno concludi,[s] manifesti iuris est.

¶ *Quoties est necesse probare duo, nõ sufficit probare alterum: et hic oportet probare duas fugas, si a possessore incipias. Potest quis promittere factum serui & subditi sui sicut suũ, qñ hoc est de natura contractus: & etiam qñ est ultra naturam. Iudex secũdum qualitatem probationũ, debet pronuntiare. h. d. Bal. uel sic: De futuro casu seu uitio serui non tenetur uenditor, nisi de eo pmiserit. & si ad uenditorem reuertitur, illum restituere tenetur. h. d. Sali.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Muciano. L. III.

SI apud priorem dominum[t] fugisse mancipiũ non doceatur: fuga post venditionẽ interueniens,[v] ad damnum emptoris pertinet.[x] ¶ Sin autem vẽditor non vitiosum etiã in posterũ fieri seruum temerè promiserit: quamuis hoc impossibile[y] esse videatur: tamen † secundũ fidem antecedentis,[a] vel incõtinenti secuti pacti[b] experiri posse, nõ ambigitur. Posteriores enim casus nõ venditoris, sed emptoris periculũ expectãt.[c] ¶ Verũ cùm seruũ, quẽ cõparaueras, ad eum, q distraxerat, rediisse contẽdis: competẽs iudex perspectis † omnibus, pro repertę rei qualitate pferre curabit[d] sententiam. D. Romæ Rufino P. V.

¶ DE AEDILITIIS ACTIONIBVS.

Continuatio.
¶ *De actionibus circa uenditiones iure ciuili proditis, dictum est: sequitur de prætorijs, quæ sunt prædictarum pedissequæ: ut supra. de ue te. iur. enu. l. ij. §. quartus.*

k SI non simpliciter. } CASVS. Si sciens mihi ignoranti seruum vitiosum vendidisti, non solùm ad pretium, sed ad damnum teneris.
¶ Si non simpliciter. } i. non sine fraude: sed certè nihil videtur interesse fraude vel sine fraude hoc fecerit: vt ar. ff. e. l. j. §. causa. & s. de act. emp. l. si minor. Sed rñ. imò. Nam primo casu tenetur de omni damno: secundo non: vt ff. de actio. empt. l. Iulianus. in princ. Item quantum ad exceptionem generalem, quãdo dixit se nolle teneri de aliquo vitio. Nam primo non proderit ei exceptio, altero sic: vt ff. de act. emp. l. j. §. j. & l. q̃ro & ff. de hæredi. vendi. l. hoc autem. sed specialis pactio etiam scienti prodest: vt ff. de excep. doli. l. apud Celsum. §. item Labeo scribit.
Vẽdẽs fraudulenter rẽ vitiosã multum differt ab ignoranter vẽdẽte.
l ¶ Nescienti. } secus si scienti: vt ff. e. l. si tamen. §. in ædilitiis. & idem si supinè ignorauit: vt ff. de contrahen. emp. l. ea quæ.
m ¶ Abest. } idem est si non absit: sed hoc dicit, quia semper abesse videtur: & eum etiam præsentẽ habere non licet. & species quędam est libertatis, esse fugitiuũ, vt ff. de act. emp. l. Iulianus. §. j. & ff. e. l. q̃s sit fugitiuus. §. idem rectè ait. Sed & ideo dicit, abest: quia non solũ consilij, sed facti est fugere. vt ff. eo. l. quis sit fugitiuus. Tria ergo hic no. fraudem vendentis, ignorantiam ementis, absentiam serui. Primum non multum operatur quantum ad redhibitionem. Secundum multum, Tertium nihil, vt dixi superius.
Libertatis species est esse fugitiuum.
n ¶ Damnum. } vt & ff. e. l. illud. nisi pro damno ipso seruum pro noxa dimittat, & serui pretium reddat: vt ff. eod. l. q̃ro. & l. cùm autem. §. Iulianus.
o ¶ Iubebit. } actione ex empto ciuili: quæ quia similitudinem habet cũ prętoria, ideo hic ponit hæc lex. Vel dic de pretoria. per l. ff. e. l. j. §. aiunt. in fi. verborum ædilium. & habent commune ex empto, & ædilitię: q a ambę persequunt interesse cõtra scientem venditorẽ secundum Ir.
† Pestilia. al. Pesicia.
CVm proponas. } CASVS. Si seruus quem comparasti post annum fugit, cessat redhibitoria: q a redhibitoria sex mensibus, & quanti minoris anno finitur.
p ¶ Anni tempus. } currentis à tempore venditionis: vt ff. e. l. sciẽdum. in fin. nisi fuerit emptor ignorãs, vt statim dices.
q ¶ Congredi. } redhibitoria. vel quanto minoris. ex empto verò ciuili cum sit ppetua agere potes: si ante venditionem quoque tale vitium non abfuit. alioquin nõ aget. posteriores. n. casus ad emptorem pertinent: vt & j. l. prox. & s. de peric. & com. rei vendi. l. j. & ff. de ædil. edic. l. ædiles. j. in prin. & l. actionẽ.
† al. & CC
r ¶ Sex mensium. } vtilium. & quod subiicit de anno, dic vtili: vt ff. eo. l. sciendum. in fine. & ff. de exceptio. rei iudi. l. si is. & intellige vt. ie quo ad quid, scilicet, quia demũ scienti currit illud tempus. non enim videtur experiundi potestatem habuisse, qui ignorauit: vt ff. eod. l. cùm sex. Ideoq; à tempore sciẽtię currit tempus continuum, vt & aliàs. ff. de calum. l. annus. Et caue quod quandoque redhibitoria intra duos menses: quanto minoris, sex mensibus finitur: scilicet quando ob hoc ipsum agitur: quia non cauetur: vt ff. eod. l. si venditor.
† Muciano
Redhibitoriæ & quanto minoris tps quoque breuiatum.
s ¶ Concludi. } tamen actione ex empto potest agere.
SI apud priorem. } CASVS. Si seruus ad venditorem non fugiat, venditor non tenetur. Si verò venditor promiserit in posterum non fieri vitiosum: quamuis videatur impossibilis promissio, tamen tenetur. Si verò fugiat ad venditorem: iuxta rei qualitatem præses dabit sententiam.
t ¶ Dominum. } melius posset assignari super illo verbo, nõ doceatur: quia tunc tenetur rei vendicatione, si fuit dominus in tradendo. ff. de rei ven. l. si ager. si autem non fuerit dominus, teneẽ Publiciana. licet quidã & tunc dent ei rei vendicationẽ, dicentes nõ licere ei referre quæstionẽ dominij: vt diximus s. de nõ nu. pecu. l. j. & ad hoc ff. de cõtrahẽ. emp. l. si cum fundum. §. j. & secundum hoc pone casum, vt in vltima parte legis.
v ¶ Interueniens. } s. seruus qui nunquàm antè fuerat.
x ¶ Pertinet. } vt & ar. s. l. proxi.
y ¶ Impossibile. } quia factum alienũ, & ideo propter multã difficultatẽ quasi impossibile habeẽ. sed expone. i. difficile: sic ff. de iis, q deiec. vel effu. l. cùm sanè. alias agi non posset: vt ff. de regu. iur. l. impossibilium. Sed quomodo valet, cùm alienum factum nõ possit pmitti: vt ff. de verb. obl. l. stipulatio ista. in princ? Respon. videtur promittere se curaturũ hoc casu & similibus: & sic est nõ simplex abnutiuũ: vt ff. de verbo. obliga. l. inter stipulantem. in princ. Vel promisit duplam. Aliud si fieret vitiosus, vt ff. de euict. l. quod dicitur. Vel videtur promittere interesse si fiat: vt ff. de euict. l. si ita quis.
Factũ alienum promitti non pot.

a ¶ Antecedentis. } vt & s. de pac. l. in bonæ fidei. & l. petens. & s. de vsur. l. si vsuras. & ff. de ser. vrb. prædi. l. si binarum. & de euic. l. Lucius.
b ¶ Pacti. } scilicet nudi.
c ¶ Expectans. } nisi pactum aliud faciat, vt s. dictum est. Accur.
† Tantum.
d ¶ Curabit. } quia si dolo venditoris fugit: qui eum corrupit, tenetur serui corrupti. Itẽ & rei vẽdicatione vel Publiciana teneẽ, vt in prin. legis dixi. & facit ad hãc legẽ. J. de pœn. & commit. stipu. l. non moriturum. §. fi.
† Prospectis.
SI prędium. } CASVS. Si prædium sub conditione emas, vt si displiceat, resoluatur venditio: redhibitoria locũ habet. Idẽ est, si hẽbat pestiferas vl letiferas herbas.
e ¶ Displicuerit. } scilicet intra tempus præfinitum, quod in perpetuum conuenire potest. & si q̃dem nihil de tẽpore cõuenit intra dies lx. vtiles, potest redhiberi p actionem in factum: vltra nõ, nisi causa cognita, vt ff. e. l. quod si nolit. §. si quid ita. Et datur hæc actio in factum, in quinq; casib. Primus est, vt mõ dixi. Secundus si venditor nõ pronuntiat de iis, quibus iubẽt ædiles pnuntiari, s. de natione vel similib. vt ff. eo. l. ꝙ si nolit. §. qui mancipia. Item si nõ cauerit de iis, de quibus cauere iubetur, vt ff. eo. l. si venditor. & tunc intra duos menses vel sex, vt ibi dicitur. Item ad pretium, cũ fuerit facta redhibitio sine iudice: vt ff. eod. l. ꝙ si nolit. §. in factum. Item propter ornamẽta intra lx. dies ad redhibendum, nisi ornamẽta dentur: vt ff. eodem, l. ædiles. ij. in prin. & §. vẽdendi. Potest dici & sextus, s. cum veteranus pro nouitio est venditus: vt ff. e. l. præcipiunt ædiles. & l. fin. § quoties.
Actio in factũ ad redhibendum datur i qnque casib.
† Pestilis.
† Super.
† al. deest, constat.
† al. Nebridio P. V.
† Ex lib. 3. tit. 4. l. j. C. T.
† dissolute.
† Poterit.
f ¶ Sub conditione. } s. resolutiua: vt argu. ff. de contrahen empt. l. 3. & inst. de contrahen. empt. §. fin. Accur.
† al. Hono. Aug. & E. no. V. C.
g ¶ Redhibitoriam. } i. in factum.
h ¶ Per eandem. } simplex fit relatio: nam non ad in factũ, quæ ad redhibendũ datur: sed ad aliã, scilicet ex empto redhibitoriã. & c p vera redhibitione hic ponitur. supra non, vt ff. eo. l. etiam.
† Aliàs, vel artificũ, ergolaborũ, necnõ balneatorũ phibitis illicitisq; pactionib.
HAbito. } CASVS. Si pretiũ repetas, quia vendidi fugitiuum, probare habes ipsum fugitiuum. & hoc locum habet non solum in barbaris, sed etiam in prouincialibus seruis.

¶ *Res quandoq; redhibetur ob pactũ, qñque ob uitium, ut fundus pestibilis. h. d. Bal. uel sic: Vbi fundus uenditur sub conditione displicentiæ, eo displicente, potest agi redhibitoria. & idem si sine pacto uendiderit, sed herbas pestiferas facit. h. d. Bal.*

¶ Idem AA. Falso. L. IIII.

SI prædiũ quis sub ea lege cõparauit, vt si displicuerit,[e] inemptũ sit: id, vtpote sub conditione[f] vẽditum, resolui, & redhibitoriam[g] actionẽ aduersus venditorẽ competere, palàm est. Idem obseruatur, & si pestibilis † fundus, id est pestibiles herbas, vel letiferas habens, ignorãte emptore distractus sit. nam in hoc etiam casu per † eandem[h] actionem eum quoq; redhibendũ esse constat. †

¶ *In redhibitoria actione debet probare emptor seruum fugitiuum esse. h. d. Sal.*

¶ Imppp. Gratian. Valent. & Theod. AAA. Nephridio. † L. V.

HAbito † semel bonæ fidei cõtractu, mãcipioq; suscepto, & ptio soluto, † ita demũ repetẽdi[i] pretii ptãs est ei, qui mancipium comparauit, largienda, si illud,[k] quod dixerit fugitiuũ, poterit[l] exhibere. Hoc enim nõ solùm in barbaris,[m] sed etiã in prouincialibus[n] seruis iure præscriptũ est. D. iij. ka. Iul. Constãtinop. Hono. † ix. & Euod. A. V. C. Coss.

De monopoliis, & conuentu negotiatorũ illicito, vel artificio † ergolaborũ, necnon balneatorũ phibitis, & pactionib. illicitis.

TITVLVS LIX.

¶ *Primò prohibet monopolia generaliter: secundò descẽdit ad duplicem speciem. Primò quando super pretijs rerum. Secundò quando super operis. Tertiò dicit transgressores statuti illiciti non puniri. Quartò mandat contra statuentes inquiri. Quintò imponit pœnam facientibus conuenticula. Sextò ponit pœnam primatib. collegiorũ. Septimò punit negligentiã iudicum. partes patent p paragraphos. Bal. uel sic: Conuentiones inter negotiatores & artifices, ne quis eorũ minori pretio ab eis taxato res uendat: uel ne per unum inchoatum, per alium expediatur seu perficiatur: sunt a iure reprobatæ, & pœnis hic statutis subiectæ. h. d. Sal.*

¶ Constitutio Gręca hic notatur deesse.

¶ Imp. Zeno. A. Constantino Præfecto Prętorio. † L. VNICA.

IVbemus, † ne quis cuiuscunq; vestis, vel piscis, vel pectinum † fortè, aut echini,[o] vel cuiuslibet alterius ad victũ, vel ad quemcunq; vsum pertinẽtis speciei, vel cuiuslibet materiæ, pro sua auctoritate, vel sacro iam elicito, aut in posterum eliciendo rescripto, aut pragmatica sanctiõe, vel sacra nostræ pietatis adnotatione, monopoliũ audeat exercere: neve quis illicitis habitis couẽtionibus coniuret, † aut paciscatur, † vt species diuersorum corporum negotiationis, nõ minoris, quàm inter se statuerint, † vænũdentur.[p] ¶ Aedificiorũ quoq; artifices, vel ergolabi,[q] aliorumq; diuersorum operũ professores, & balneatores, penitus arceãtur pacta inter se componere, vt ne quis quod alteri cõmissum sit, opus † impleat,[r] aut iniunctam alteri solicitudinẽ alter intercipiat: † data licẽtia vnicuiq; ab altero inchoatũ & derelictum opus, per alterũ sine aliquo timore dispendii implere, omniaq;[s] huiusmodi facinora denũtiandi[t] sine vlla formidine, & sine iudiciariis sumptibus. ¶ Si quis autẽ monopoliũ ausus fuerit exercere: bonis propriis expoliatus, perpetuitate dãneẽ exilii. ¶ Cæterarũ prætereà professionũ primates, si in posterũ aut super taxãdis rerũ pretiis, aut super quibuslibet illicitis placitis, ausi fuerint conuenientes huiusmodi sese pactis constringere:[v] quadraginta librarũ auri solutiõe percelli decernim⁹: officio tuæ sedis quinquaginta librarũ auri cõdẽnatione mulctando, si in prohibitis monopoliis, & interdictis corporũ pactionibus commissas fortè (si hoc euenerit) saluberrimæ nostræ dispositionis

i ¶ Repetendi. } per hanc actionem redhibitoriam. Accur.
k ¶ Si illud. } scilicet mancipium.
l ¶ Exhibere. } id est probare vel ostendere. imò videtur & si sit mortuus, quòd possit redhibitoria agi, vt ff. eodem l. ꝙ si nolit. §. idem ait hominem. & §. si mancipium. §. penulti. & l. si hominem. Idem & si est in fuga: vnde & tunc exhiberi non potest, vt ff. e. l. redhibere. §. si. quæ omnes sunt contrariæ. Sol. hic ponitur exhibere, id est probare. & nihil est contra. Et alij dicunt, ꝙ ibi fuit emptor sine culpa, hic non. Alij ꝙ hic fuit vndique bona fides: ibi tantùm in emptore. prima placet.
m ¶ In barbaris. } id est mancipiis nostris ab hostibus captis.
n ¶ Sed etiam in prouincialibus. } id est natis apud nos.

¶ DE MONOPOLIIS, & conuentu &c.
¶ *Quia uenditores illicitas ineunt inter se pactiones: ideo eas prohibet hic ti. Et dicitur monopoliũ, i. singularis negotiatio in ciuitate. A monos, quod est unum, & pola, quod est uenditor, uel polium, qđ est uenditio, quasi uno & certo modo facienda negotiatio uel uenditio. Inde etiã dr̃ bibliopola, id est uenditor librorum. biblia. n. dr̃ liber. Item & inde dicitur monopola penult. produc. s. talis negotiator, qui sic cũ alijs pactus est. P. autem deriuauit monopolium à monos, quod est unũ, & polis, quod est ciuitas. inde monopolium, id est unica negotiatio in ciuitate, & per hoc uetita: & inde monopolus dicitur penul. correpta, qui solus uult esse in ciuitate emptor & uenditor.*
† P. V.
† Pectẽ nomen piscis est.
† Pectinib. patulis, dicit Horatius, iactat se molle Tarentum.
Monopolium quid dr̃ esse. Bibliopola quis dicat.
† Cõiurare
† Pacisci, aut.
† Statuere tur, vænundetur.
† Onus,
† Incipias.
IVbemus. } CASVS. Prohibet, ne alicuius speciei mercatores super rebus vendendis, vel ad certum pretium per se impetrato rescripto monopoliũ audeant exercere. Nec cuiusquã operis artifices super incœptis operibus non cõplendis. si contra fiat, sine iudiciariis sumptibus denuntietur. Facientes monopolium spoliati bonis in exilium damnantur. Aliarum professionũ primates, qui hic nominantur, in quinquaginta libras auri puniuntur. Si præses in puniendo, vænalitate, vel dissimulatione remissus fuerit: in quinquaginta libras auri punitur.
o ¶ Echini. } i. eborei. vel dic, ꝙ echinus ẽ paruus piscis seu ipedalis.
p ¶ Vænundentur. } Iustum est enim vnicuique sua commitere. s. de Iudæis l. nemo. ij.
q ¶ Ergolabi. } i. stationum.
r ¶ Implere. } contra hanc artifices faciunt in multis locis.
s ¶ Omniaque. } repete, data licentia.
t ¶ Denuntiandi. } sic s. de episco. & cle. l. si quis in hoc.
v ¶ Constringere.] fortè ꝙ neminem doceant, nisi tantùm det.

Universidad de Deusto Biblioteca

cõdemnationes vænalitate interdũ, aut dissimulatione, vel quolibet vitio minus fuerit executum.

De nundinis, & mercationibus.

TITVLVS LX.

Illi, quibus sunt nundinæ, non possunt uenientes ad nundinas causa debiti arrestare, nec merces eorum sequestrare, nec aliquã partem mercium ratione territorij accipere, nec aliquod datium imponere, uel pedagium, uel gabellam. nundinantes enim liberi sunt tempore nundinarum in accessu, mora, & recessu. Bal. uel sic: Tempore nundinarum negotiatores & alij ad nundinas concurrentes, non possunt ibi ex ante gesto cõueniri. h.d. Sali.

Impp. Valens & Valentin. AA. ad Probũ P.P. LEX VNICA.

Qui exercendorum mercatuũ aut nundinarũ licentiã, vel veterũ indulto, vel nostra auctoritate meruerunt: ita beneficio rescripti potiantur, vt nullum in mercatibus atq; nundinis ex negotiatorum mercibus conueniant, vel in vænalitiis, aut locorum temporali quæstu & commodo priuata exactione sectetur, vel sub ꝑtextu priuati debiti aliquã ibidem concurrentib. molestiam possint inferre.

De vectigalibus, & commissis.

TITVLVS LXI.

Libertas præstita ante motam quæstionem commissi, non reuocatur prætextu uectigalis non soluti. h.d. Sali.

Impp. Seuerus & Anto. AA. Victorino. LEX I.

Si iure manumissus es ante quæstionem commissi motã, statum tuũ vectigalis nomine conuelli non est æquum.

Res quæ incidit in commissum, post quinquennium non potest peti. h.d. Bal. uel sic: Commissum non petitur post quinquenniũ: nec ẽt ante peti põt pretiũ rei sine dolo peremptæ, quæ cecidit in commissum. h. d. Sali.

Iidem AA. Linuo. L. II.

Neque commissum, quod ante quinquẽnium factum dicitur, si lite res anticipata non est, vindicari potest: neque pro re, quæ in commissi causam cecidit, si ipsa nõ existat, nec dolo, supprimatur, pretium peti potest.

Licet milites non incidant in cõmissum, tñ soluere tenentur omissum. Bald. uel sic: Miles ob professionem omissam priuilegiatur, ne incidat in commissum. h.d. Sal.

Iidem AA. Ingenuo militi. L. III.

Omnibus militibus nostris ꝓspeximus, ne ob omissas professiones pœna commissi tenerentur. Proinde deposito hoc metu, si qua portoria debere te apparuerit, exolue.

Quando fiscus uendit uel locat prouentus uectigalium, debent cõcedi plus offerenti, si tñ idoneè caueat. Itẽ non debent uendi uel locari pro minori spatio triennij. Itẽ non debet interrumpi præstatio, i. nec unum momentum ultra debitum dandum est emptori uel conductori, ad soluendũ fisco. Item finito triennio de nouo banniuntur, s. subhastantur, & uenduntur. h.d. Bal. uel sic: Locatio uectigalium debet fieri per triẽnium, & ei qui plus obtulerit in licitatione, & pe statuto soluendum est, & triennio finito ad nouã locationem debet procedi. Sali.

Imp. Constanti. A. ad Rufum. L. IIII.

Penes illũ vectigalia manere oportet, qui superior in licitatione extiterit: ita, vt nõ minus, quàm triennii fine locatio cõcludatur: nec vllo modo interrũpatur tẽpus exigẽdis vectigalibus præstitutum. Quo peracto tempore, licitationum iura conductionũq; recreari oportet, ac simili modo aliis collocari. D x. Ka. Iul. Crisp. C. ij. & Constant. Coss.

Non soluitur gabella de eo, quod ꝓ usu ꝓprio, nec de eo quod ad fiscum portatur, nec de instrumentis ruralibus, sed si causa negotiationis, soluit. Quid ergo si dubitetur? Rñ. recurrendum est ad indicia. Bal. uel sic: Pro rebus, quæ portantur ad fiscum, uel ꝓprij usus causa, uel gratia ruris exercendi, non debet uectigal solui. Sali.

Idem A. Menandro. L. V.

Vniuersi prouinciales pro iis rebus, quas ad vsum proprium vel ad fiscũ inferũt, vel exercendi ruris gratia reuehũt, nullum vectigal stationarii exigãt: ea verò, quę extra prędictas causas, vel negotiationis grã portãtur, solitæ pręstationi vel pensitationi subiugamus: capitali pœna proposita stationariis, & vrbanis militibus, & cæteris personis, quarũ auaritia id tentari firmat.

¶ DE NVNDINIS. *Occasione emendi uendendiq;, quandoque quis impetrat a principe nundinas, id est, ut celebretur generale forum in alicuius uilla uel possessione, & ideo de hoc ponit.*

Qui exercendorũ. § CASVS. Qui nundinas aut mercatũ impetrant, nullũ ibi venientem conueniant ratione mercium: aut rone loci temporalem quæstũ faciant: vel ratione priuati debiti aliquã molestiã faciãt. a Licentiam.] quam decennio non vtendo amittunt: vt ff.e.l.j. b Conueniant. § de impetrãte rescriptum dicit. cæterùm alij ibi contrahentes cum iis, qui habent ibi pergulã vel horreum, possunt conuenire eosdem: vt ff.de iud.l.hæres.§.pinde. Et dicas hic mercibus, id est occasione mercium: & sic subaudi in sequentibus. c Vænalitiis. § i. seruis. d Locorum. § vt exigãt aliquid ratione locorum habent enim grãde commodum, ex eo quod propter forũ terra eorũ impinguatur. argu. ff. de aqua plu. arcen. l. j. in fin.

[Margin: Nundinæ quomodo amittuntur. — P.V. — Forum impiguat terram. — Continuatio. — vænalibus.]

¶ DE VECTIGALIBUS &c. *Quia ratione rerum uenditarũ, uel quocũq; mõ quæsitarum, si deferantur de una ciuitate in aliam, præstatur uectigal, s. octaua: ut j.e.l. ex præstatione. et duas partes habet fiscus, & tertiam ciuitas, uel ordo ciuitatis, ut inf.e.l. fin. & ideo de his dicit. Et dicitur uectigal, quia præstatur de rebus quæ uehuntur.*

e Si iure. § Dic casum, ꝙ ex aliquo seruo delato erat præstãda octaua, vt j.e.l. ex præstatione. sed licet octaua sit fisci & ordinis, tamẽ potest manumitti, cùm vnus sociorum aliis etiã inuitis manumittit: vt j.de cõ.ser.ma.l.j. Vel dic, ꝙ aliquis cõduxit vectigal à fisco, ꝑ quo hic seruus, & cætera bona fisco tacitè sũt obligata: vt j.qui.cau.pig.tac.cõtra.l.j. potest tamẽ manumitti. sec⁹ si specialiter & expresse: vt j.de ser.pig.da.mã.l.2. & 3. Sed primo casui videtur cõtra.ff.de publi.l.omissa. vbi totus videt fisci factus. Sol. ibi fuit omissa professio: hic non, sed facta professione non soluit. quo casu nõ totum habet fiscus. sed eius octaua duplicatur: vt ff.eo.l.fin.§.diui quoque fratres. vel ibi in §.diui etiam professio fuerat omissa, sed multùm intererat domini seruum non perdere, cùm fortè vxorem corrupit, vel rationes reddere debebat.

[Margin: Vectigal vnde dicatur. — Casum ponit. — Iunio. — Vectigali non soluto an tota res incidat in cõmissum.]

ADDITIO. Potes breuiter & clarius dicere post Dy. & Bar. in d.l. commissa, dum quæritur, an propter vectigal non solutum, res tota incidat in commissum, aut quis omisit scienter profiteri. s. se debere tantum nomine vectigalis fisco vel ciuitati & soluere, & tota res incidit in commissum. d.l. commissa. aut professus est, sed non soluit: & tunc solùm octaua pars publicatur. aut ignoranter omisit profiteri, & tunc si fuit deceptus per publicanum: duplicatur octaua pars: vt d.§.diui quoque fratres. f Ante quæstionem. § nam post manumitti non potuisset factus litigiosus: vt j.de litigi.l.2.in fine.

Neque cõmissum. § CASVS. Post quinquennium nisi sit lis contesta. pro commisso res vendicari non potest. & si res non extat, nec dolo extare desierit: non potest pretium peti. g Non est. § Nam si esset, ꝑpetuata esset actio: vt infra, de præscrip. 30. an.l.fi. h Nec dolo. § vel lata culpa: vt ff. si mensor fals. mo. dixe.l.j.§.lata. non le... ui sicut etiam in deposito: quia sicut ibi gratia deponẽtis tãtùm: ita hic tantùm gratia fisci erat. Itẽ nota, quòd quinquennio tollitur rei vẽdicatio fisci, & sic videtur cõtra. ff.de diuer. præscrip.l.in omnib. Sed in litera ibi soluitur, nisi minora tempora &c. Itẽ contra. j.de præscri.30. an. l. omnes. Sed de his dixi. s. de sacrosan. eccle. l. vlti.

Omnibus. § CASVS. Pœna recognitionis omissæ super vectigalibus, est militibus remissa. i Tenerentur. § cum hoc sit militis priuilegiũ: apparet aliud esse in priuato: vt hic, & ff.eo.l.fin.§.diuus quoq; Pius. Item & pro vectigali non præstito: vt ff.eo.l.imperatores. & ff.de mi.l.si ex causa.§.si in cõmissum. Item ex illicita delatione: vt ff.eod.l.cotem.§.dominus. Item ex illicita emptione: vt j.eod.l.si quis. Itẽ expone ꝓfessiones. i. scripturas, quibus cõtinetur se tantum debere nomine vectigalis, & nomine talis rei. k Deposito. § id est omisso. l Portoria. § id est vectigalia. m Exolue. § tu miles.

Penes illũ. § CASVS. Remaneant vectigalia penes illum, qui plus dabit, & duret per triennium locatio, postea renouetur. n Extiterit.] si modò bene caueat: vt ff.e.l.licitatio.in princi. & de iure fisci.l.non intelligitur.§. cum quinquennium. & j.ti.proxi.l.fi.

Vniuersi. § CASVS. Pro rebus, quæ ad vsum proprium, vel ad fiscum vel ruris gratia vehuntur, vectigal non debetur: capitalis pœna stationarijs, si contra faciant, inferatur. o Proprium. § s. vitæ suæ & familiæ necessarias: vt ff. de vsu & hab.l.ij.§.j. & l.plenum.§.j. p Reuehunt. § i. deportant ad culturam agrorum, à re, & veho. Excipiuntur etiam quædam aliæ: vt ff.e.l.licitatio.§.earum. & §.res. & §.fiscus & j.codem, l.omnium.in fine. & ll.allegatis. Sed quid si gratia domus faciendæ, vel reficiendæ, vel alicuius operis, inferantur? Respon. per hanc legem non videntur excepta.

[Margin: amissa. — Fisco aliquando tollitur rei vendicatio quinquennio. — Iuliano. al. Rufino cõsulares Æmiliæ. Ex li. 4. ti. 1. l. vnic. C.T. — Maxildro. al. Menandro. — vitæ. — al. à stationarijs exigãtur. — quorum.]

Omnium

¶ *Nullus est immunis a solutione uectigaliũ, etiam si super immunitate ꝓferat principis rescriptum: quia præsumitur obreptitium. h.d. Salic.*

¶ Impp. Valens & Valentin. AA. ad Florentinũ comitẽ sacrarũ largitionum. L. VI.

Omnium rerũ, ac ꝑsonarũ, quæ priuatã degunt vitam, in publicis functionibus æqua debet esse inspectio. ¶ Hoc ideo dicimus, quia nõnulli priuatorum elicitas suffragio proferũt sanctiones, quibus uectigalia, uel cætera huiusmodi, quæ inferri fisco moris est, sibi asserant esse concessa. ¶ Si quis ergo priuatorũ eiusmodi rescriptione nitatur, cassa eadem sit. Vectigalium. n. non parua functio est, quæ debet ab omnib. (qui negotiatiõis seu trãsferendarum mercium habent curam,) æqua ratione dependi: exceptis nauiculariis, cùm sibi gerere rem probabuntur. D.x.Kal. Mart. Valenti. & Val. AA. Coss.

¶ *Nomine uectigalis soluitur octaua, a qua nullus est immunis. h.d. Sal.*

¶ Iidem AA. & Gratianus A. ad Archelaũ comitem Orientis. L. VII.

Ex prestatione uectigaliũ nullius omnino nomine qequã minuatur, quin octauas more solito constitutas omne hoĩum genus, quod commerciis uoluerit interesse, dependat: nulla sup hoc militarium personarum exceptione facienda.

¶ *Ambasiatores pro reb. quas portant nõ sui ujus gratia ad locũ, ad quẽ uadũt, tenentur soluere uectigal: non ꝑ iis, quas portant de loco unde reuertuntur. h.d. Sal.*

¶ Impp. Grat. Valent. & Theod. AAA. Palladio com. sacrarum largitionũ. L. VIII.

A Legatis gentium deuotarum, ex iis tñ specieb. quas de locis propriis unde conueniunt, huc deportãt, octauarii uectigal accipiãt: quas ueró ex Romano solo, (quæ sunt tamen lege concessæ,) ad propria deferunt: has habeant à præstatione immunes, ac liberas.

¶ *Licet gabella nõ soluatur, tñ curandum est, ne ad hostes aromata deferantur. h.d. tex. cum gl. Bal. uel sic: Licet uectigal hodie per Aegyptum non soluatur, tamen traductio animalium olim prohibita non permittitur. h.d. Sal.*

¶ Iidem AAA. eidem comiti sacrarum largitionum. L. IX.

Vsurpatione potius licẽtiæ submouemus circa uectigal Arabarchiæ ꝑ Aegyptũ atque Augustaneam constitutũ: nihilque super traductione animalium, quæ sine prohibitione soli ta minimè permittenda est, temerariè per licentiam uindicari cõcedimus.

¶ *Quod conceditur ciuitati ad angustias sumptuum releuandas, firmum esse debet. h.d. Bal. uel sic: Quælibet ciuitas uectigalia sibi concessa pro suis curijs imponere potest. h.d. Sal.*

¶ Impp. Arca. & Honor. AA. Rufino PP. LEX X.

Vectigalia quæcũq; quælibet ciuitates sibi, ac suis curiis ad angustiarũ suarũ solatia quæsierũt: siue illa functionib. curialiũ ordinũ ꝓfutura sunt, siue quibuscũq; aliis earũdẽ ciuitatũ vsib. designantũ: firma his, atq; ad habẽdũ ꝑpetua manere ꝑcipimus, neq; ullã contrariã supplicantium super his molestiam formidari.

¶ *Salinarij si emunt salinas, nil põt mensurari uel uendi sine eorũ licentia: & pœna est ipsis applicanda. h.d. Bal. Facit ff. de ac. empt. l. creditor. uel sic: Nemini licet uendere sal sine licẽtia publicanorum, aliàs sal & pretium cadit in commissum, & publicanis debetur. h.d. Sal.*

¶ Iidem AA. Lampadio. PP. L. XI.

Si quis sine persona mãcipũ, id est, salinarum conductorũ, sales emerit, uendereve tentauerit, siue propria audacia, siue nostro munitus oraculo, sales ipsi vnà cum eorum pretio mancipibus addicantur.

¶ *Rescripta contra conuentiones & statuta uectigalium non ualent. hoc dicit Salicetus.*

¶ Impp. Honorius & Theodo. AA. Cusoni comiti sacrarum largitionum. L. XII.

Quicquid contra uectigales largitionaliũ titulorũ, uel pragmaticis, uel sacris adnotationib. fuerit elicitum, effectu, & uiribus carere censemus.

¶ *Tertia pars gabellarum & pedagiorum pertinet ad ciuitatem: due uero ad fiscũ imperij. h.d. Bal. uel sic: Vectigalis soliti duas partes habet fiscus, tertiam ciuitas uel municipium. n. si sit uectigal principi reseruatum. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Impp. Theodosius & Valentin. AA. Flauiano. PP. L. XIII.

Exceptis iis uectigalibus, quę ad sacrũ patrimoniũ nostrum quocunque tempore peruenerunt; cætera reipublicæ ciuitatum, atque ordinũ, æstimatis dispendiis, quæ pro publicis necessitatib. tolerare non desinunt, reseruentur: cum duas portiones ęrario nostro conferri prisca institutio disposuerat, atque hanc tertiam iubemus adeò in ditione urbium municipumq; consistere, ut proprii compendii curam non in alieno potius, quàm in suo arbitrio nouerint constitutam. ¶ Designatæ igitur consortium portionis, eatenus iuri ordinum ciuitatumq; obnoxium maneat, ut etiam locandi quanti sua interest, licentiam sibi nouerint contributam.

Vectigalia noua institui non posse.

TITVLVS LXII.

¶ *In arduis princeps committit examinationẽ, & sibi reseruat deliberationes: ut hic, & not. prudentiam Regis. Bald. uel sic: Si expedit alicui ciuitati nouũ uectigal imponere, præses debet principi ꝑ licentia obtinenda rescribere. Salice.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Victorino. al. Victori. LEX I.

Non quidẽ temerè permittenda est nouorũ uectigaliũ exactio: sed si adeò tenuis ẽ patria tua, ut extraordinario auxilio iuuari dẽat, allega ꝑsidi prouinciæ, quæ in libellũ contulisti. ¶ Qui, re diligenter inspecta, utilitatẽ cõem intuitus, scribet nobis, quæ compererit: & an habẽda sit ratio uestri, & quatenus, existimabimus.

Omnium rerum. § CASVS. Omnium rerum ac personarum priuatarum, circa vectigalia est æqua conditio, vt omnes soluant, exceptis nauiculariis. a Concessa. § i. remissa. Et est ad legẽ istam in aut. de monac. § hinc ãt nobis. coll. 2. j. & j. de anno. & tri. l. omnes. li. x. b Non parua functio est. § & ideo talia rescripta sunt damnosa fisco: ideo non valent: vt s. de preci. impe. offe. l. 3. c Ex præstatione. Octauas. § Nota octauas: sic & sup. de eunuchis. l. secunda. d Facienda. § vt & s. e. l. omnibus. in fi. & facit j. de quibus mu. vel præs. lib. x. l. 2. & 3.

A Legatis. § CASVS. Pro iis, quæ apportantur Romam octauarij recipiant vectigal: nõ pro iis, quæ in regressu reportabunt de Roma. lex sequens plana est. e A legatis. § i. Ambasiatoribus. f Deuotarum. § id est quæ deuotæ sunt, & obediunt populo Romano. aliud in legatis hostium: quia cum illis non est cõmerciũ: vt ff. de ver. obl. l. liber homo. & j. ti. 2. l. 2. & l. mercatores. & facit j. de metallariis. l. j. & 5. lib. 11. Accur. g Octauarij. § i. ij qui ad hoc constituti sunt, vt octauas accipiant. h Concessæ. § s. quæ res export. non de. l. j. & 2. Accur.

i Vsurpationem. Licẽtiæ.] quia cum licere accipere vectigal, amodo non concedit: nõ tñ permittit traductionẽ animalium sine prohibitione illa fortè s. ne barbaris concedant. & non legitur hæc lex. k Vectigalia. Quæ fecerunt. § a principe. l Formidari. § inf. de pascuis publi. l. j. libr. 11. contra H. m Si quis. Mãcipum. § Genitiui casus pluralis numeri. & non legitur. n Quicquid. Vectigales.] i. eos, qui pręsunt vectigalibus exigẽdis. Azo. o Largitionalium. § quia largitione principis vel alterius cõsecuti sunt hanc potestatem. Azo & facit. j. ti. j. l. non solent. & non legitur. p Exceptis. Ad sacrũ. § Illa enim tantùm principi reseruantur. q Cętera. § vectigalia. r Aerario. § Sic ergo duę partes fisco: tertia ciuitati vel ordini ciuitatis datur: vt hic. & est sic inf. de oper. pu. l. ne splen didissimæ. & in authen. de coll. §. iubemus. coll. 9. & infr. de diuer. prædiis vrb. & rust. l. 3. in fin. lib. 11. s Consortium. § i. omnium ciuitatum. t Portionis. § id est, tertiæ partis, quæ singulis assignatur ciuitatib. Azo. & non legitur hæc in scholis.

¶ VECTIGALIA noua &c. Non quidem. § CASVS. Noua vectigalia nõ instituuntur ꝓpter tenuitatem. hoc in prima l. Nec decreto ciuiũ. hoc in secunda. Nec inconsulto principe. hoc in tertia. Si vltra modum consuetũ conductiones perceperint, pœna est exilij. v Non quidem.] Concor. ff. ad l. Iul. ambitus. l. j. & ff. ad l. Iuliã de vi pu. l. fi. & j. de allu. l. hi quos. & j. de excu. mu. l. placet. & j. lib. x. de col. dona. & ff. de censi. l. forma. §. j. & non legitur in scholis.

[Margin: al. Florũ. al. Florentium. Ex li. 11. titu. 12. l. 3. C.Th. — Vectigalia sunt principib. utilia. — Octauarij ꝙ dicant. — Calladio. — Vide Ant. Aug. ad Modesti. de Arabarchia. — Augustanicam. — Prohibitione. al. prohibitione. — Temeritatem. — Vectigalia q. bus sunt applicanda. — Anchemio. — quælibet ciuitatem. — Molestia. — pro. — Mãcipiũ. — tum. — Gauloni. al. Gausoni. — Militi al. Comiti. — cęterarũ. — colorare. — ferri. — constitutio. — alio. — nouerit.]

Ve-

Universidad de Deusto Biblioteca

a V Ectigalia. } Facit ff. de publi. l. licitatio. aliàs. l. vectigalia. & idē est in ecclesijs per cōcil. Lateranen. vt in c. prohibemus. extra de censi. & non legit hæc in scholis.

b N On solent. Inconsultis principibus. } ad hoc. ff. de leg. & se. con l. & ideo. & de const. prin. l. in rebus. & s. ti. j. l. quicquid.

c ¶ Restitui. } cum pœna: vt ff. de pub. l. licitatio. §. qd illicite. & j. de fur. l. etiam. & s. ex quib. cau. infa. irro. l. ij. & j. lib. x. de superexacto. l. j. & de excu. mu. l. placet. & inf. de censi. l. pæquatores. li. xj.

d S I prouincialiū. Consuetudinem. } sic ff. de ver. si. l. munus. ij. & facit ad hanc. l. j. de ædi. priua. l. per prouincias. & ff. de publi. l. licitatio. §. qd illicite. & l. si publicani. §. fi. & ff. ad l. Iul. de vi pu. l. fin. & s. ti. j. l. 3. & non legitur.

¶ DE COMMERcijs &c.

¶ In hoc tit. q̄dam specialia ponit circa negotiatores pertinentes ad domum principis: & q̄dam generalia omnium mercatorum.

N Egotiatores. } CASVS. Negotiatores domus principis & aliorum potentiorum, debent moneri vt soluant: & fiat effectus tolerabilis agnoscendæ deuotionis.

e ¶ Necessitatē. } alias necessitate debitam pensionem.

f ¶ Moneantur. } hic benignè exiguntur debita etiam à quolibet negotiatore ad domum principis pertinente.

g ¶ Deuotionis. } s. debiti, siue vectigalis, siue alterius: quia cum efficacia benignè, & cū instantia humanè conueniendi sunt, vt soluant: vt ff. de vsuris l. si bene. Azo.

h ¶ Effectus. } alias affatus, & alias effectus.

i N On solùm. Subtili } & hic bon' est dolus: vt ff. de dolo. l. j. §. nō fuit. Et erāt hi barbari hostes populi Romani: vt ff. de capt. l. nihil. subiecti eīn imperio deuoti dicūt: vt s. tit. ij. l. à legatis. & facit xxij. quęst. ij. c. vtilem.

k ¶ Repertum. } ad hoc j. de priua. car. l. j. & ad l. Iul. de vi. l. seruos. in fin. & ff. ad Syllani. l. j. in fin. & ff. de sepul. vio. l. iij. §. diuus Hadrianus. & ff. de noxa. l. in delictis. & l. in oib. & j. de priui. scho. l. j. lib. xij & ff. de iis, qui notant. infa. l. quid ergo. §. ij. & in decre. di. xxxiiij. error. & lxxxvj. facientis. & ij. q. vij. negliger. & xxiij.

† Canistano.
† constitui.
† Vide tex. & Panor. in ca. super quibusdam de ver. sign.
† constitenit.
† al. Mercibus & mercationib.
† Secundo P.P.
† Ex li. 13. titul. 1. l. 5. C.T.
† potiorū.
† pensitationum.
† tolerabiles fiant.
Deuoti qui dicuntur.
† Et not. hic q non licet mercatoribus aurum portare ad barbaros pro mancipijs vel speciebus accipiendis. & q aurum debet ab eis subtili ingenio auferri.
† al. de est, Sed.

¶ *Ciuitates, quæ sunt sub principe, nō possunt imponere noua datia, & imposita non debent solui, & soluta ui, uel simplicitate, debent restitui. h. d. cum sequenti. Bald. uel sic: Sola ciuitatum decreta non sufficiunt ad noua uectigalia instituenda. h. d. Sal.*

¶ Iidem AA. Callistiano. LEX II.

V Ectigalia a noua, nec decreto ciuitatum, institui † possunt.

¶ *Vectigal illicitū non debet exigi, & exactum debet restitui. h. d. Sal.*

¶ Impp. Gallien. & Valerian. AA. Tusco & alijs. LEX III.

N On solent noua vectigalia incōsultis principibus b institui. † Ergo & exigi aliquid, quod illicitè poscat, cōpetēs iudex vetabit: & id, quod exactū videtur, si contra rationem iuris extortum est, restitui c iubebit.

¶ *Vectigal non debet exigi ultra antiquā consuetudinem, uel ultra statutum a principe sub pœna perpetui exilij.*

¶ Imp. Constan. A. ad Felicē. PP. L. IIII.

S I prouincialium nostrorum q̄ stela de cōductorum auiditate extiterit, † & probatum fuerit vltra antiquam consuetudinem, d & nostræ terminos iussionis aliquid eos profligasse: rei tāti criminis perpetuo exilio puniantur. Sub conspectibus autem tuis, vel eorum, qui tuæ grauitati succedunt, licitationis cura seruetur.

De commerciis, & mercatorbus. †

TITVLVS LXIII.

¶ *Benignè et salua congrua honestate sunt compellendi homines ad solutiones fiscaliū. h. d. Bal. uel sic: Negotiatores principis & etiam mercatores debent benignè moneri, ut uectigalia & debitas pensiones soluant. h. d. Salic.*

¶ Impp. Valens & Valēt. AA. ad Iulianū † comitem Orientis. LEX I.

N Egotiatores, † si q ad domū nostram pertinent, potentiorum † quoque hoīes necessitatē e debitā pensionū † (vt honestas postulat) agnoscere moneant: f vt p cunctos, qui emolumenta negotiationibus captāt, tolerabilis fiat † agnoscendæ deuotionis g effectus. h D. xv. Kal. Maii. Constantinop. diuo Iouiano & Varroniano Coss.

¶ *Licitum est ab hostib. furari & prædari. h. d. Bal. uel sic: Cum hostibus populi Romani uel sacri imperij non licet mercari. h. d. secundum glo. Salic.*

¶ Imppp. Grat. Valent. & Theo. AAA. Tatiano comi. sacr. larg. LEX II.

N On solùm Barbaris aurum minimè prębeatur, sed etiā si apud eos inuentū fuerit, subtili i auferat ingenio. † ¶ Sed † si vlteriùs aurum p mancipiis, vel quibuscunque speciebus ad Barbaricum fuerit translatum à mercatoribus: nō iam damnis, sed suppliciis subiugentur. Et si id iudex repertum k non vindicat: tegere, vt conscius, l criminosa festinat.

¶ *Alij sunt nobiles, alij uirtutis studiosi, alij diuites, unde uirtus non dicitur nobilitas, nec diuitiæ. Iac. But. & qui facit artes mechanicas, non potest esse nobilis. text. est hic no. Bal. uel sic: Potentiores & nobiliores debent se a negotiationibus abstinere, ut plebeij facilius possint negotiari. Sal.*

¶ Impp. Honor. & Theod. AA. Theodoro. PP. LEX III.

N Obiliores l natalibus, & honorum luce conspicuos, & patrimonio ditiores, perniciosum vrbib. mercimoniū exercere phibemus, vt īter plebeios, & negotiatores faciliùs sit emendi vendendique commercium.

¶ *Non est licitū mercationis causa conuersari cū gentibus nō gratis populo Romano: ne credant Romani exploratores arcanorum regni alieni. Et no. penā hic imponi subditis de eo, qd faciūt extra territorium patriæ. h. d. Bald. uel sic: Dū Imperator inisset fœdus cum rege Persarum, statuit, q extra certa loca hic nominata subiecti Romano imperio non possent mercari à Persis: nec e contra. alias puniuntur ipsi, & iudices per quorū inerunt limites. excipit legatos Persarum, qui tēpore suæ legationis merces duxerunt commutandas. Salic.*

¶ Iidem AA. Anthemio. PP. LEX IIII.

M Ercatores tam imperio nostro, quàm Persarū m regi subiectos, vltra ea loca, in quibus fœderis tpe cū memorata natione nobis conuenit, nundinas exercere minimè oportet, ne alieni regni (quod non conuenit) scrutentur arcana. ¶ Nullus igitur posthac imperio nostro subiectus vltra Nisibin, Callinicum, & Artaxatā † emendi seu vēdendi species causa proficisci audeat: nec præter memoratas ciuitates cum Persa merces existimet cōmutandas. † ¶ Sciente vtroque, qui contrahit, & species, quæ præter hæc loca fuerint vænundatæ, vel comparatæ, sacro ærario nostro vindicādas: & præter earum rerum ac pretii amissionem, quod fuerit numeratū, vel commutatum, exilii se pœnæ sempiternæ subdendum. ¶ Non defutura contra iudices, eorumque apparitores, † per singulos contractus, qui extra memorata loca fuerint agitati, triginta librarū auri condemnatione, per quorū limitem † ad inhibita loca mercandi gratia Romanus, vel Persa cōmeauerint. n † ¶ Exceptis † videlicet iis, qui legatorum Persarum quolibet tempore ad nostram clementiam mittendorū iter comitati, merces duxerint † commutandas: quibus humanitatis, & legationis intuitu extra præfinita etiam loca mercandi copiam non negamus: nisi sub specie legationis diutiùs in qualibet prouincia residentes, nec legati reditum ad ppria comitentur. o ¶ Hos enim mercaturæ insistentes, non immeritò vnà cum iis, cum quibus cōtraxerint, seu resederint, † pœna huius sanctionis † persequetur.

¶ *Mercatores ad domum principis pertinentes debēt esse cccccLxiij. qui à muneribus personalibus sunt immunes. h. d. Sali.*

¶ Iidem AA. Aetio PP. † LEX V.

C Essante omni ambitione, † p omni licētia, q gęto rū sexagintatriū collegiatorū q numer' maneat,

† Artaxaten.
† commutandas.
† apparitiones.
† limites.
† al. cōmeauerint.
† exemptis
† duxerint.
† resederint.
† cessatione.
P.V.
† ambiguitate.

q. iij. qui potest. & quęstio viij. cap. propterea.

l N Obiliores. } Facit j. loc. l. milites. & in decr. xiiij q. iij. c. clerici. & s. de rescin. vē. l. fi. & ff. de auth. tu. l. v. §. pupillus.

M Ercatores. } CASVS. Prohibetur, ne vltra certa loca mercantiæ fiant, & pęnas imponit mercatoribus & iudicibus, si contra fiat. excipiunt legati, nisi sub specie legationis diu morentur in prouincijs. Viuia.

m ¶ Persarum regi. } qui nō erat subiectus Romano imperio tempore huius legis, sed incepit tēpore Iustiniani: ut in authenti. de hęre. & Fal. in prin col. j.

n ¶ Commeauerint. } habent enim in sua cura limites custodire. Azo.

o ¶ Comitentur. } quò non debēt permitti redire, si diutius resideant. Azo. & non legitur.

p C Essante omni ambitione.] loquitur de mercatoribus pertinentibus ad domum principis. de quibus loquitur s. eod. l. j.

q ¶ Collegiatorum. } Quia de eorum collegio, vel corpore erant.

a ¶ Substituendi. } vltra prædictum numerum. sic & supra, de sacrosan. eccle. l. non plures. & non legitur.

S I qui. } facit s. e. l. mercatores. & non legitur.

¶ DE RERVM PERMVTA. &c.

¶ *Dixit 1 de contractib. nominatis: ex quib. transfertur dñium: nunc de innominatis, ex quib. similiter transfert, anteq̄ dicat de locatione, quæ est nominatus: sed nō transfert ibi dñium. & quia inter innominatos pręcipuus est permutationis, ideo de h. d. Sed quare non dicitur nominatus permutatio, cum elegantius sit nomen q̄ in uēditione, uel similibus? Respō. permutare, uerbum est generale ēt pertinens ad uenditionē & locationem, & oēm contractum, ubi aliquid hinc inde accipitur: sed alij contractus sua sumpserunt noīa. at hic cum datur species certa, pro alia certa, caruit noīe speciali: nam plura sunt negotia & c. ut ff. de p̄scriptis. uer. l. natura. sicq; retinuit gnale: uñ dr innominatus, scilicet nomine speciali. Alij aliter respondent: ut dixi ff. de pac. l. iurisgētium. §. 1. Accur.*

1 Ista cōtinuatio placet Cy. & Sali.
Permutatio quare nō dicatur contractus nominat'.
§ in veritate.
† al. Maximio. al. Maximiano.
§ inditas.
† sine comites.

nullique his addēdi, mutandive, vel in defuncti locum substituendi a pateat copia: ita vt iudicio tuæ sedis sub ipsorum præsentia corporatorum in eorum locum, quos humani subtraxerint casus, ex eodem, quo illi fuerant corpore, subrogentur: nulli alii corporatorum præter dictum numerum per patrocinia immunitate † concessa.

¶ *Transgredientes ciuitates prohibitas, uel negotiationes prohibitas suscipientes, cuiuscunq; sint dignitatis, puniuntur pęna exilij, & publicatione bonorum quod not.*

¶ Iidem AA. Maximo † comiti sacrarum largitionum. L. VI.

S I qui b inclytas † nominatim vetustis legibus ciuitates trāsgrediētes ipsi, vel peregrinos negotiatores sine comite † commerciorum suscipiētes fuerint deprehensi: nec proscriptionem bonorum, nec pœnam perennis exilii vlteriùs euadent. Ergo omnes pariter, siue priuati, siue cuiuspiā dignitatis, siue in militia constituti, sciant sibi aut ab huiusmodi temeritate penitus abstinendum, aut supradicta supplicia subeūda.

S I cum. } Ista lex est valde singul. secundū B. Bal. Ange. & Ia. hic, & secundū Bal. in l. si vt proponis. ff. de condic. ob causam. ad hoc quòd licet in contractu pmutationis regulariter sit locus pœnitentiæ: tamē quando res vænalis permutatur, nō habet locum pęnitentia, & per consequens nec condictio ob causam, secundum eosdē, & figura casum in hac lege, vt in gl. proxima.

De rerum permutatione, & de prę scriptis verbis.

TITVLVS LXIIII.

¶ *In permutatione rei uænalis ob euictionem condictio ob causam non datur: secus in non uænali. h. d. Bal. uel sic: Si res permutata & euicta uænalis fuerat, præscriptis uerbis ad interesse agitur, & non condictione ob causam ad repetendum datum. secus, si uænalis non fuerat exposita: quia tunc præscriptis uerbis, uel condictione ob causam agi potest. h. d. Sal.*

c ¶ Vænalem possessionem. } Patruus tuus vænalem possessionem habebat pro viginti: pater tuus volens emere, dedit ei nomine pretij aliam possessionem: sed non taxata quantitate, dicens bū sufficiet tibi pro pretio rei tuæ, quam vænalem habes. Possessio itaq; quam pater tuus accepit, euicta est. tu qui es hęres patris, agēs ad exēplū ex empto actionis. id est actione pscriptis verbis. Vel dic vtili ex empto 2 ad exemplum directæ, nam non fuit emptio, cū non fuit pretium certū; nec permutatio, cum patruus propositum vendendi haberet, & nomine pretij rem acceperit: at si cum non haberet propositum vendendi, pmutauit: euicta re ageret præscriptis verbis, vel condictione ob causam.

d ¶ Taxata. } ex quo apparet non fuisse emptionem. aliàs. n. secus. 3 vt supra de rescind. vendi. l pretij.

e ¶ Comparauit. } quantum ad hoc, q alter vendere destinauerat. Vel dic 3 q cōparo, est verbum generale, vt ff. de contrah. emp. l. j. §. pen.

f ¶ Euictum est. } Si enim iniuria iudicis, vel culpa patris, quia fuerat absens fit euictum, non ageres: vt ff. de euic. l. si per imprudentiam & l. si ideo. Ergo pater quòd fuerit aliena ergo non fuit permutatio: 4 vt ff. e. l. j. §. item emptio. vbi dicit impediri. Accur.

g ¶ Interest. } non etiam quod dedisti. ex quo apparet non fuisse permutationem: sed alium contractum innominatum similem emptioni & permutationi. & dabitur vtilis ex empto secundum B. & Azo. vel pręscriptis verbis, 5 secundum H. & est ad hoc infra de euictio. l. si prædium. & l. si permutationis.

h ¶ Præstitum est. } cautè dicit præstitum, nam & in re aliena consistit permutatio 6 donec euincitur: licet Pedius contra videatur sensisse, vt ff. eod. l. j. circa finem.

i ¶ Postulabis. } per conditionem ob causam. Et not. 7 q aut datur pretium pro re, & est emptio: aut species pro specie, & tunc aut incerta pro incerta, vt bouem pro asino, aut incerta pro certa, aut certa pro incerta: vt oleum pro frumento in genere: vt inf. eod l. emptionem. & his trib. casib. est contractus innominatus generalis, vt do vt des, vt hēs hoc ff. de præscri. verbis. l. naturalis. §. primo & secundo, aut certa pro certa, & tūc est permutatio, vt j. eo. l. quoniam quæ ipsa est innominatus contractus, & fit nudo pacto, 8 sed non nascit actio, nisi re ex altera parte secuta, sicut & in generali, do vt des. Et hac ratione diciē cōtineri permutatio sub illo generali, do vt des. & facit ff. loca. l. & hæc distinctio.

Casum posuit.
2 Sequitur eā Cy. Bar. Bal. & Sal.
3 Idē Cy. Bar. & Sal. & est nota da secūdū eosdē p significatiōe huius verbi cōparo.
4 Imo. Cy. Bal. & Sal.
5 Vtilis ad exemplum actionis ex empto. B.
6 Id est cōuentio de permutando: sed nō pot adimpleri dicta conuentio tradēdo rē alienā Cy. & Sal.
7 Istā gl. sequitur Bar. Ang. & Sa.

¶ Imp. Gordianus A. Therasæ. † LEX I.

S I cùm † patruus tuus vænalem c possessionem haberet, pater tuus pretii nomine, licet nō taxata d quantitate, aliā possessionē dedit: idq;, quod cōparauit e non iniuria iudicis, nec patri tui culpa euictū f est: ad exemplum ex empto actionis, si immeritò id, quod tua interest, g † si in patris iura successisti, cōsequi desideras. ¶ At enim si cùm vænalis possessio nō esset, permutatio facta est: idq;, quod ab aduersario præstitū h est, euictum est: quod datū est (si hoc elegeris) cum ratione restitui postulabis. i

¶ *Permutatio est similis uenditioni, & ex ea orit actio præscrip. uerbis, q̄ est bonæ fidei. h. d. Bal. uel sic: Tria dicit: uidelicet q permutatio est bonæ fidei: & re ipsa perficitur, & similis est emptioni. & quia est bonæ fidei, ideo actio resultans ex ea est bonæ fidei, ut inst. de ac. §. actionum. h. d. Sal.*

¶ Impp. Diocletian. & Maximian. AA. Primitiuę. LEX II.

P Ermutationē, vtpote re ipsa k bonæ fidei † constitutā, sicut cōmemoras, vicē emptionis obtinere, m nō est iuris incognitū.

¶ *In contractib. innominatis causa habet loco conditionis, secus in contractib. nominatis. h. d. loquitur quò ad originem actionis, non quò ad alia. Bal. vel sic: Permutatio est contractus nudus, nisi interuētu rei uestiatur, sed stipulatio est contractus solēnis. Vel sic: Ex pacto permutationis non oritur actio: nisi uestiat rei interuentu, uel solennitate uerborum. uel sic: Pactum permutationis nudū a rei interuentu, non pducit actionē: nisi interuenerit stipulat. o. Sal.*

¶ Iidem AA. & CC. Leontio. L. III.

E X placito † pmutationis, nulla n re secuta, constat nemini

P Ermutationem. } CASVS. Cum emptione similitudinem habet contractus permutationis. & est bonæ fidei.

k ¶ Re ipsa. } s. inspecta. Vel dic, id est veritate inspecta. sic ff. de iureiur. l. quoties.

l ¶ Constitutam. } vt insti. de act §. actionum.

m ¶ Obtinere. } vt ff. quibus ex cau. in poss. ead. l. fina In hoc ergo conueniunt: qa vtraque est bonæ fidei: vt dicto §. actionum. Item ex vtraque paratur causa vsucapiendi, vt ff. de vsuca. l. sequitur. §. de illo. Ex vtraque parte præstatur euictio, vt supra, l. proxi. Ex vtraque fit redhibitio: vt ff. de ędi li. edict. l. sciendum. §. penul. Item in vtraque promittitur sanitas serui, vt. ff. e. l. secūda. Sed differt in multis. primò qa venditio fit consensu, sed pmutatio ex rei traditione: vt infra eod. l. ex placito. Item in venditione alius est emptor, & alius est venditor: sed in pmutatione non discernitur, vt ff eodē. l. prima. Item in venditione emptor facit pretiū accipiētis, sed venditor non: at in permutatione videtur quòd vterq; deberet facere accipientis, secundum Pedium, vt ff. eod. l. j. in fine. Item in venditione non transfertur dominium, nisi pretio soluto: licet res tradita sit. secus in aliis contractibus: & sic secus in permutatione: vt instit. de rerum diui. §. per traditionem. & §. venditæ. & facit supra communia vtriusque iud. l. j.

ADDITIO. Vult hæc gl. in fin. q §. venditæ. institu. de rerum diuisione. solum loquatur in contractu emptionis & venditionis, & non in aliis. hoc ipsum etiam vult gl. vnica in l. traditionibus. s. de pac. Sed aduerte, quòd glo. in verbo, remansit in l. cum proponas. s. de dolo. & gl. in verbo, facere. in l. si seruus. §. locaui. ff. de furt. tenet contrarium: quod sequitur ibi Bar. reprobata hac glo. & glo. in §. traditionibus. pro quo allegat tex. in l. iij. ff. de pigno. act.

E X placito. } CASVS. Conueni tecum de permutando prædio meo cum tuo. si non interueniat traditio, non nascitur actio, nisi stipulatio interuenerit: quia tunc posset agi ex stipulatione.

n ¶ Nulla re secuta. } Sed secuta nunquid ex illo pacto, an rei traditione actio oritur? Dico ex pacto: licet in mutuo & similibus ex ipsa rei traditione nascatur actio: vt hac l. manifestè probatur. & ff. de pactis. l. iurisgentium. §. sed si in alium. in fin. §. j. Idem probatur & in actione de peculio. licet enim seruus debeat centum: si tamen duo tantùm sunt in peculio, ad illa duo tantùm est obligatus: vt ff. de pec. l. quoties. §. si semel. Quid ergo si postea augeatur ei peculiū? Adhuc pōt agere creditor serui, vt ff. de pecul. l. quæsitum. §. is qui. Sed vñ agit, vel ex qua causa? Certè ex eadem, ex qua primò egit. nec enim ex incremento peculij actio nascitur: sed agitur ex veteri contractu. Hoc etiam ad alias nostras sententias prodest. Dicimus enim, quòd ex contractu dudum initio, hodie datur actio: vt patet in mutuo, vt ff. de fideiusso. l. si quis pro eo. §. si numos. & in

societate

† Thasæ. al. Thraseę
8 Idē Ang. j. l. proxi. intel. huius. l. vid. p Iacob. de nigris. in Rub. de verbo. obl. nu. 174.
† De hac materia vide bo. tex. in c. j. & ibi Panor. extra de his q̄ fi a pla.
Emptio & permutatio in quib. conueniat & in quib. differunt.
† bona fide
† intell. huius. l. vid. p. Hiero. Veriū. in Rubri. de ver. obl. n. 351. & ibidem Iacob. nigri. nu. 113. & 143.
Peculiū si minus sit q̄ debitū serui, quid iuris. Actio pōt hodie dari ex cōtractu dudum inito.

Universidad de Deusto
Biblioteca

societate. & in tutela. nam de rem̃ tutele datur actio, licet quidã dicant nasci. sed nõ intentari, sed falsum est: vt ff. de tutelis & ra. dist. l. tutor. §. fi. & l. seq. & ar. ff. de fur. l. ferni & fi' ij. Idem quãdoque in mandato. vt ff. de offic. procõ. l. obseruare. §. fin. Idẽ dicimus in actione ex stipulatu pro dote. nec enim nascitur, nisi soluto matrimonio. & pro hoc & ¶ hoc J. de repud. l. j. & ff. de bonis dam. l. sed & si a. & ff. sol. mar. l. hæc actio. Item nunqd ab vna parte re tra ta ta & alteri, qui non vestiuit. datur actio? o. non. & probatur ex necessitate. §. de pact. l. si certis. Sed hæc ratio fallit in actione vt facias. si de manumittendo conuenit hinc inde, vt ff. e. l. naturalis. §. fi. Sed ibi est alia ratio: quia hinc inde est obligatio facti. vnde cõdemnatio fit in interesse: vt ff. de re iu di. l. si quis ab alio. §. fi. Bene est alia ratio quare de dolo datur: vt diximus. ff. eodem. l. naturalis §. quod si faciam. & §. iij. Item not. hos contractus cognosci ex pacto, non ex eo quòd præuenitur ab altero: vt suprà, de transactio. l. cum mora. Item in factum actio in multis sibi locum vendicat. Primo vbicunque præscriptis verbis, & tunc dicitur in factum ciuilis: vt ff. eodem. l. prima. in fine. Secundo in subsidium. l. Aquil. vt instit. ad legem Aquil. in fine. & ff. de dolo. et eleganter. §. idem Labeo. Item loco edictorum & interdictorum: ve instit. de interdi. §. finali. Item aliàs vbicunque æquitas suadet actionem dari vel ex contractu vel quasi, vel ex maleficio vel quasi. vnde dicitur nasci ex variis figuris causarum: vt ff. de act. & oblig. l. j. & ff. eod. l. quoties. & suprà, de sacrosanc. eccle. l. sanctimus. & facit ad legem istam ff. de pact. l. diuisionis.

¶ Idem vt ff. de rei uendi. l. si quis ab alio. §. fi. Bene est alia ratio quare de dolo datur: vt diximus. ff. eodem. l. naturalis §. quod si faciam. & §. iij. Item not. hos contractus cognosci ex pacto, non ex eo quòd præuenitur ab altero: vt suprà, de transactio. l. cum mora. Item in factum actio in multis sibi locum vendicat. Primo vbicunque præscriptis verbis, & tunc dicitur in factum ciuilis: vt ff. eodem. l. prima. in fine. Secundo in subsidium. l. Aquil. vt instit. ad legem Aquil. in fine. & ff. de dolo. et eleganter. §. idem Labeo. Item loco edictorum & interdictorum: ve instit. de interdi. §. finali. Item aliàs vbicunque æquitas suadet actionem dari vel ex contractu vel quasi, vel ex maleficio vel quasi. vnde dicitur nasci ex variis figuris causarum: vt ff. de act. & oblig. l. j. & ff. eod. l. quoties. & suprà, de sacrosanc. eccle. l. sanctimus. & facit ad legem istam ff. de pact. l. diuisionis.

¶ Vm precibus. CASVS. Conuenit inter me & te de permutando fundo meo cum tuo. tradidi tibi fundum, & distraxisti, nec vis stare placitis: an contra emptorem habeam act. quæritur? Dicitur quòd non. Sed si intercessisset stipulatio: agam ex stipulatu. si nõ, agam præscriptis verbis, vt facias quod conuenit, vel condic. fine cau. fundum repetam.

¶ Vm precibus. CASVS. Conuenit inter me & te de permutando fundo meo cum tuo. tradidi tibi fundum, & distraxisti, nec vis stare placitis: an contra emptorem habeam act. quæritur? Dicitur quòd non. Sed si intercessisset stipulatio: agam ex stipulatu. si nõ, agam præscriptis verbis, vt facias quod conuenit, vel condic. fine cau. fundum repetam.

¶ Idem AA. & CC. Theodolanæ. L. V.

¶ Voniam asseueras † patrem tuum ei, contra quem pecs fundis, hac cõditione ddisse fundum, vt inuicem domum certam acciperet: aditus præses prouinciæ placitis † eum parere: vel si causam, propter quam fundus datus est, sequi non perspexerit: condictionis ratione dãtum à te restituere, sicut postulas, iubebit.

¶ Idem AA. & CC. Paulinæ. L. VI.

REbus certa lege ¶ traditis, si huic non pareatur, præscriptis verbis incertam ¶ ciuilẽ dandã actionem, iuris auctoritas demonstrat.

¶ Idem AA. & CC. Protogeni. L. VII.

EMptionẽ rebus fieri non posse, pridẽ placuit. ¶ Igitur cùm frumenti certam modationẽ Callimacho, & Acamato te ddisse, vt tibi repræsentẽt olei designatũ pondus, assegueres: si placitis citra stipulationis solẽnitatẽ ¶ non exhibeant fidem: quantum dedisti, causa non secuta, condicere pro desiderio tuo potes.

¶ Idem AA. & CC. Timotheo. L. VII.

EMptionẽ rebus fieri non posse, pridẽ placuit. ¶ Igitur cùm frumenti certam modationẽ Callimacho, & Acamato te ddisse, vt tibi repræsentẽt olei designatũ pondus, assegueres: si placitis citra stipulationis solẽnitatẽ ¶ non exhibeant fidem: quantum dedisti, causa non secuta, condicere pro desiderio tuo potes.

¶ Ista verba, hac conditione ut, non faciũt conditionem, sed modum. et ex isto cõtractu oritur actio. præscriptis verbis. hoc. d. Baldus. sic: Qui implenit permutationẽ: potest agere contra non implentem præscriptis verbis, vt impleat. vel per condictionem ob causam. ut data restituat. h. d. Sali.

¶ Ex cõditione ob causam finalẽ, oritꝝ præscriptis verbis. Itẽ hẽt locũ cõdictio ob causam tanquã in cõtractu innominato: secus. si causa sit impulsiua. h. d. tex. cum gl. et no. hãc legem. Bal. vel sic: Ex pacto in traditione rei appositio tanquam uestito, agitur præscriptis verbis, vt conuenta impleantur. h. d. Salic.

¶ Idem AA. & CC. Paulinæ. L. VIII.

EA lege rebus donatis Candido, vt quod placuerat, mẽstruũ, seu annuũ tibi pstaret: ¶ cum huiusmodi cõuentio nõ nudi pacti nomine censeatur, sed rebus propriis dictę legis substãtia ¶ muniatur. ad implendum placitum (sicut postulas) præscriptis verbis tibi competit ¶ actio.

¶ Idem AA. & CC. Protogeni. L. VI.

REbus certa lege ¶ traditis, si huic non pareatur, præscriptis verbis incertam ¶ ciuilẽ dandã actionem, iuris auctoritas demonstrat.

¶ Generis ad genus nõ est emptio, sed contractus innominatus: & iõ, causa nõ secuta, habet locũ condictio ob causam. Bal. vel sic: Emptio nõ est sine pretio, ideo si frumentum datur pro oleo, est permutatio. h. d. Sali.

¶ Idem AA. & CC. Timotheo. L. VII.

EMptionẽ rebus fieri non posse, pridẽ placuit. ¶ Igitur cùm frumenti certam modationẽ Callimacho, & Acamato te ddisse, vt tibi repræsentẽt olei designatũ pondus, assegueres: si placitis citra stipulationis solẽnitatẽ ¶ non exhibeant fidem: quantum dedisti, causa non secuta, condicere pro desiderio tuo potes.

¶ Ex cõdictione ob causam finalẽ, oritꝝ præscriptis verbis. Itẽ hẽt locũ cõdictio ob causam tanquã in cõtractu innominato: secus. si causa sit impulsiua. h. d. tex. cum gl. et no. hãc legem. Bal. vel sic: Ex pacto in traditione rei appositio tanquam uestito, agitur præscriptis verbis, vt conuenta impleantur. h. d. Salic.

¶ Ista verba, hac conditione ut, non faciũt conditionem, sed modum. et ex isto cõtractu oritur actio. præscriptis verbis. hoc. d. Baldus. vel sic: Qui implenit permutationẽ: potest agere contra non implentem præscriptis verbis, vt impleat. vel per condictionem ob causam. ut data restituat. h. d. Sali.

¶ Idem AA. & CC. Theodolanæ. L. V.

¶ Voniam asseueras † patrem tuum ei, contra quem pecs fundis, hac cõditione ddisse fundum, vt inuicem domum certam acciperet: aditus præses prouinciæ placitis † eum parere: vel si causam, propter quam fundus datus est, sequi non perspexerit: condictionis ratione dãtum à te restituere, sicut postulas, iubebit.

¶ Idem AA. & CC. Paulinæ. L. VI.

REbus certa lege ¶ traditis, si huic non pareatur, præscriptis verbis incertam ¶ ciuilẽ dandã actionem, iuris auctoritas demonstrat.

¶ Generis ad genus nõ est emptio, sed contractus innominatus: & iõ, causa nõ secuta, habet locũ condictio ob causam. Bal. vel sic: Emptio nõ est sine pretio, ideo si frumentum datur pro oleo, est permutatio. h. d. Sali.

¶ Idem AA. & CC. Timotheo. L. VII.

EMptionẽ rebus fieri non posse, pridẽ placuit. ¶ Igitur cùm frumenti certam modationẽ Callimacho, & Acamato te ddisse, vt tibi repræsentẽt olei designatũ pondus, assegueres: si placitis citra stipulationis solẽnitatẽ ¶ non exhibeant fidem: quantum dedisti, causa non secuta, condicere pro desiderio tuo potes.

¶ Ex cõdictione ob causam finalẽ, oritꝝ præscriptis verbis. Itẽ hẽt locũ cõdictio ob causam tanquã in cõtractu innominato: secus. si causa sit impulsiua. h. d. tex. cum gl. et no. hãc legem. Bal. vel sic: Ex pacto in traditione rei appositio tanquam uestito, agitur præscriptis verbis, vt conuenta impleantur. h. d. Salic.

¶ Ista verba, hac conditione ut, non faciũt conditionem, sed modum. et ex isto cõtractu oritur actio. præscriptis verbis. hoc. d. Baldus. vel sic: Qui implenit permutationẽ: potest agere contra non implentem præscriptis verbis, vt impleat. vel per condictionem ob causam. ut data restituat. h. d. Sali.

¶ Idem AA. & CC. Paulinæ. L. VIII.

EA lege rebus donatis Candido, vt quod placuerat, mẽstruũ, seu annuũ tibi pstaret: ¶ cum huiusmodi cõuentio nõ nudi pacti nomine censeatur, sed rebus propriis dictę legis substãtia ¶ muniatur. ad implendum placitum (sicut postulas) præscriptis verbis tibi competit ¶ actio.

¶ Idem AA. & CC. Protogeni

a Parentem. ʒ in scientia & ætate.
b Curabit. ʒ sic & ff. de offi. pfe. vigil. l. iij. & de leg. iij. l. j. §. iis quibus.
c Sed quia. ʒ prædicta secundum naturam contractus. sed quia &c. sic & s. commo. l. j. & ff. eo. l. si quis domum. § Iulianus.
d Idem. ʒ scilicet custodiã. & de hac materia dic plenè vt ff. e. l. dominus horreorum. Accur.

si maiorem animaduersionem exigere rem deprehenderit, ad Domitium Vlpianum præfectum prætorio, & parẽtem meum, reos remittere curabit. Sed quia domini horreorum nominatim etiam ipsi custodiam repromiserunt: idem exhibere debent.

Inuecta & illata coloni obligantur pro mercede domino scienti: inquilini etiam ignoranti. Bal. uel sic: Illata in prædium rusticum per conductorem sunt domino scienti tacitè pro pensione obligata. illata uerò in urbanum sunt obligata etiam ignoranti. Salic.

Idem A. Petroniæ. L. V.

Certi iuris est, ea, quæ volũtate dominorum coloni in fundũ cõductũ induxerint, pignoris iure dominis prædiorũ teneri. Quando autem domus locatur, non est necessaria in rebus inductis, vel illatis sciẽtia domini: nam ea quoq; pignoris iure tenentur.

Conductor potest rem conductam alteri locare, nisi sit actum quod alteri locare nõ possit. h. d. Bald.

Idem A. Victorino. LEX VI.

Nemo prohibetur rem, quã conduxit fruendam, alii locare, si nihil aliud conuenit.

Fideiubens in prima conductione, non tenetur in secunda: siue sit prorogata, siue innouata, & ex consequentia primæ. h. d. secundum Baldum. uel sic: Fideiussor uectigalium finito tpe non tenetur, licet is pro quo fideiusserit, de nouo reconduxerit. Salic.

Certi iuris. ʒ CASVS. Inuecta à colono domino sciẽte, loco pignoris tantum tenebuntur, ab inquilino inuecta, omnino tacitè sunt obligata: siue dominus ea sciuit inuecta, siue non.
e Voluntate. ʒ id est domino sciente: ut infra innuit.
f Induxerint. ʒ vt ibi perpetuò sint, quandiu inhabitauerint: vt ff. de pig. l. debitor. & ff. in qui cau. pig. ta. l. eo iure.
g Nam ea quoque. ʒ alias hæ quoque. quæ inducuntur domino ignorante. & est ratio, quia sæpe talia inducuntur, quæ non vult conductor sciri à locatore: quod de leui non accidit in rusticis: cum non nisi ligones & aratra, & similia inferãt: non pecunias, quas non audent optare: vt inf. de agrico & censi. l. domini prædiorum. lib. xj. & facit ad l. istam j. in quibus cau pig. ta con. l. fi. & ff. de pa. l. itẽ quia cõuentiones. & ff in q. cau. pig. ta. s. l. in prædijs. Sed quid si in domum uel in fundũ conductum res alienas quis inferat, domino rei sciente, & non contradicente? Videtur quòd sint obligatæ: vt arg. ff. de pignoratitia actione. l. aliena. in principio.
ADDITIO Ista gloss. est singularis secundum Ias. in §. item Seruiana. i viij. colum. insti. de ac. ad hoc, quod eo ipso, quòd ille, cuius sunt res scit, & patitur res suas per conductorem inferri in domum cõductam: videtur per hoc cõsentire: adeò quòd res illatæ in domum sunt tacitè obligatæ. & hanc glo. sequitur ibi Ia. licet Sali. B. & Ange. dicant ibi contrarium.

dimitter. — al. Petroniæ. — intell. huius l. uid. p Fort. Garciam. in l. itẽ quia. nu. 18. ff. d pac. — 1 Adde simile glo. n §. itẽ Seruiana. i uer. colon. insti. de ac. quam ibi sequitur Ias.

Nemo. ʒ CASVS. Si locaui tibi domum: an alij locare possis, quæritur? Respon. quòd sic.
h Nemo prohibetur. ʒ alij æquè idoneo & ad eundem vsum. 2 argu. ff. de vsufr. l. æquissimum. §. fi. & l. sed & si quid. §. manciporũ. & de vsu & habi. l. non aliter. per nouissimum tamẽ retinet dominus possessiones suas: vt ff. de acquir. pos. l. qui vniuersas. §. fi. ff. loca. & cõdu. l. si cui locauerim. & l. cum in plures. & l. si tibi.

2 Sequitur eam Bal.

Si cùm. ʒ CASVS. Si vectigal in quinquennium à principe conduxisti, & fideiussorem dedisti: finito autẽ tẽpore cõductionis, tu illud iterum conduxeris: an renouata conductione ignorante fideiussore, pro pensione futuri temporis fideiussor teneatur, quæritur? Dicitur quòd non. & est argu. quòd si scholaris pro scholari fideiusserit, & postea ignorante fideiussore fiat nouatio, quòd fideiussor non tenetur.
i Octauarum. ʒ sic dictum quia octaua ex mercibus pro vectigali assumebatur: vt s. de vectig. l. à legatis. & l. ex præstatione.
k Conduceret. ʒ Pro certa mercede singulis annis, vt ipse minutatim colligat: & talis conductor dicitur publicanus: vt ff. de publi. l. prima. §. hic titulus.
l Detineretur. ʒ videtur ergo, quòd inuitus possit retineri idem conductor. quod videtur verum, si non possit alij sic commodè locari: vt hic, & ff. de publi. l. cotem. §. fina. Sed cõtra in eod. titulo l. licitatio. §. primo. sed ibi æquè commodè poterat locari alij. Sed plus est cõtra. ff. de iure fisci. l. iij. §. cum quinquennium. vbi dicit non detineri inuitum, etiã si nõ sic cõmodè possit locari alij. Solutio. illa corrigit illam de publica. & hic volens fuit detentus. secundum Azo. & H. Vel de rigore loquitur hæc, & illa de publica. alia de iure fisci, de æquitate, quod in idem recidit. Vel verius in illa de publica. maximos perceperat fructus publicanus, ita quòd rem fortè debilitauerat, & propterea cogitur recõducere. & hic dices sponte retentum.
m Non ignorabit. ʒ vt argumen. ff. de pact. l. fin. & ff. eodem. l. item quæritur. §. finali. Sed licet de futuro nõ teneatur, an de præterito teneatur? Quidam quòd non post tempus, quasi videtur nouasse omnẽ primam obligationem, & remisisse fideiussori retinẽdo conductorẽ post tempus. arg. ff. de separa. l. prima. §. illud. & de preca. l. & habet. §. cum quis. Tu dic quòd sic. arg. ff. manda. l. qui mutuam. §. non ideo. & ff. de admini. tuto. l. Lucius. ij. in prin.

Publicanus qs dicatur. Conductor vectigaliũ inuitus quãque detineri potest.

Idem A. Terentiano. L. VII.

Si cum Hermes vectigal octauarum in quinquennium continuum conduceret, fidẽ tuam obligasti: posteaque spatio eius temporis expleto, cũ idem Hermes in cõductione vt idoneus detineretur, nõ consensisti, sed cautionem tibi reddi postulasti: non oportere te de posterioris tpis periculo adstringi, cõpetẽs iudex non ignorabit.

Propter sterilitatem fit remissio: nisi cũ ubertate cõpenset. Bal. uel sic: Remissio congrua dẽt fieri pp sterilitatem, nisi tanta fuerit ubertas aliorum annorum, quòd possit condignè compensari cum sterilitate. h. d. Salicetus.

Idem A. Higinio. LEX VIII.

Licet certis annuis quantitatibus fundum cõduxeris, si tamen expressum non est in locatione (vt mos regionis postulabat) vt si qua lue tempestatis, vel alio cœli vitio damna accidissent, ad onus tuũ pertinerent: & quæ eũenerunt sterilitates, vbertate aliorum annorũ repensatæ non probabuntur: rationem tui iuxta bonã fidem haberi rectè postulabis: eamque formam, qui ex appellatione cognoscet, sequetur.

Licet. ʒ CASVS. Locaui tibi fundum in quinquennium pro singulis annis x. corbibus frumenti. vnus fuit sterilis, an illo anno à solutione pensionis releuari debeas, quæritur? Dicitur quod sic, nisi aliud conuenerit: uel nisi fertilitas præcedentium annorũ possit compensari cum sterilitate illius anni.
n Quantitatibus. ʒ nõ erat partiarius hic colonus: quia tunc omne dãnum & lucrum esset cõmune: 3 vt ff. eodem. l. si merces. §. si vis maior. sed erat in nummis merces. Et sic proprie conductor diciturr, vel in certa quantitate frumenti: vt 20. corbium, vbi agitur præscriptis uerbis vt ff. depositi. l. prima. §. si quis seruum. Et erat dubitatio legis: quia annua erat merces constituta. & si nihil perciperet, videbatur teneri. 4 Vel erat dubitatio in eo: quia cum certa erat merces, si cut non crescebat, licet multos haberet fructus: sic nec diminui videbatur, licet paucos vel nullos colligeret.
o Postulabat.] scilicet exprimi. si autem nil subaudiretur, sed esset mos, quod non teneretur colonus his casibus: etiã si nihil esset dictum, superfluo diceret hic: si tamen expressum non est &c. vt ff. de reg. iur. l. semper in stipulationibus. Alij hæc verba adaptant infra ibi, repensatæ non probabuntur, ut mos regionis postulat. & hic omittunt.
p Lue. ʒ aliàs labe. & aliàs lue, & est nomen, & significat quandam pestem sue corruptionem ex aliquo elemento prouenientem. Alias ẽ verbũ: & habet multas significationes. Vñ versus. Crux luit, ęs crepo, lux mala, pignus, ouem tenebrasque. Aere luo pignus, cruce pœnas, luce tenebras. Dicitur & luere: quando falitur ouis.
q Sterilitates. ʒ quando dicitur sterilitas? quædam quando nec semen recolligitur: ut argu. ff eodem. l. ex conducto. §. sed & si labes. & l. si vno anno. §. vbicunque. Sed Ioan. dicit inspici vulgi opinionem. Itẽ quando dicitur esse vbertas, ut sic recompenset sterilem annum? dicũt quando bis tantum habuit, quantum sit solitus habere. Sed Ioan. dicit, 5 quando tantum habuit, vt facta compensatione vtrumque, neuter dicatur sterilis. Sed si nouissimus annus fuerit sterilis, nũquid ex præcedentibus fiet compensatio? Respon. sic, vt sic teneatur pro eo soluere, si dominus ignorauit vbertatem præcedentem, quando remisit pro hoc anno sterili. Si autem sciuit, non tenetur remittere: sed si remisit, videtur donare irreuocabiliter. vt ff. eodem. ex conducto. alias l. si vno anno. §. quid tamen. & ff. de tri. lega. l. ex eo. & de annu. l. legatum §. vini.
ADDITIO Dicas cum Bart. hic, quem sequitur Abbas in ca. propter sterilitatem. primo respon. extra eod. quod tũc dicitur sterilitas, vt fiat remissio pro rata, quando colonus recipit tam modicos fructus, ut soluendo pensionem, remaneat deceptus vltra dimidiam iusti pretij. est enim contractus bonæ fidei: & bona fides non patitur quem ita decipi ut l. 2. s. de re scinden. vendi. pro quo facit iste textus ibi: rationem tui iuxta bonam fidem &c.
r Rationem tui. ʒ postulantis remissionem, vel ut non præstes: vt ff. eo. l. ex conducto. alias. l si vno anno. §. vbicunque.
s Bonam fidem. ʒ & idem lex præcipit: ut ff. eodem. l. ex conducto. §. si uis.
t Cognoscet. ʒ fuerat enim hic iudicatum, sed altera pars appellauerat.

Octauarum. — al. deest cõtinuum. — 3 Idẽ Bald. & Sali. hic adde glo. similẽ, quam sequit Pr. nor. in c. propter. in ver. sic: magno extra eodẽ. — 1 Nigro. al. Hygino. — 4 Dic q hic erat dubitatio q̃titatis, pp fructus & eorũ respectu. iõ habetur consideratio ipsorum fructuũ. Sali. hic. & Pr. nor. in c. propter. extra eodem. — Luo, uariã significatione habet. — Sterilitas qñ dicatur. Vbertas qñ dicatur. — 5 Ista opinio est magis iuridica, quam conducti, quam modicũ facerent, & vterq; anni sterilis dici non possunt, ut dic ergo melius ut p. Sali. hic.

Emptorem

Emptorem. ʒ CASVS. Locasti mihi fundum, postea vendidisti: an inuito emptore possit colonus in eo morari, quæritur? Dicitur quod non, nisi hoc pacto conuenerit inter emptorem & venditorem, vt in ea conductione liceret ei morari.
a Emptorem. ʒ quidam habent emptorem, & bene. alij emptori, & tunc habet duos sensus: vt. s. emptor non stet colono, vel econtra emptori colonus non stet: sed primus intellectus ẽ verus propter exceptionẽ: nisi ea lege &c. sed & secũdus est verus: licet nõ per legẽ istã, sed per aliam: vt ff. eo. l. qui fundum
b Colono. ʒ colonus in villa, inquilinus in ciuitate: vt ff. de acq. pos. l. res pignoris. An idẽ ergo in inquilino? Rñ. sic, secundum Io. vt ff. eo. l. si merces. §. i. & ff. de act. emp. l. Iulianus. §. pen. sed non idẽ in misso in possessionem à prætore, qui stat colono debitoris, vt ff. de boñ. author. iud. possiden. l. in vẽditione. §. 1. Itẽ nõ sic in eo quod cõduxit ad nõ modicũ tps, quod habet actionẽ si à possessione cadat, vt ff. si ager vect. per totum. & ff. de superfic. l. 1. §. 1. & j. de fundo pãtrimonia. l. fi. lib. 11. multo magis ergo exceptionẽ, vt ea. l. de superfi. §. qd aũt ait ptor. Sed quidã dixerũt idẽ in eo quod in simplici colono, & si expellatur agat contra locantem, vt ff. eo. l. si merces. §. i. Si ergo non tenetur stare, & eũ expellat, non tenetur vñ vi. aut lege, si quis in tantum. & quia colonus nõ possidet ciuiliter vel naturaliter, vt ff. de vsucapio. l. si solũ. §. qd uulgo. Item secundum H. si colonus resistat, non tenetur aliqua prædictarũ actionũ quia facit causa sui iuris cõseruandi, ut ff. vti possi. l. si duo. §. ij. quod potest esse verum, sed tñ expelli põt, ut hæc lex dicit. Item quod hic dicit in emptore, idem in quolibet singulari successore: vt ff. de leg. j. l. nihil proponitur. §. fin. & ff. eo. l. qui fundum. in fin. & ff. de vsufruct. l. arbores. §. i. Sed contra est. ff. de iure fisc. l. finali. vbi colonus inuito emptore percipit fructus: sed ibi speciale, ne fiscus teneatur colono. Accur.

al. emptori quidem fundi necesse non est stare colonum.

Successor ad quẽ non descẽdit obligatio psonalis, i. successor singularis non tenetur stare colono, uel inquilino: nisi ius coloni, uel inquilini sit reseruatum in contractu. Bal. uel sic: Emptor fundi non tenetur absque pacto stare colono. h. d. Sali.

Idem A. Fusco. LEX IX.

Emptorem quidem fundi necesse non est stare colono, cui prior dominus locauit: nisi ea lege emit. Verum si probetur aliquo pacto cõsensisse, vt in eadem conductione maneat: quãuis sine scripto, bonæ fidei iudicio ei quod placuit, parere cogetur.

Hæres obligatur ex locatione, & conductione defuncti, tam perpetua quàm tẽporali. h. d. Bal.

Imp. Gordianus A. Pomponio. L. X.

Viam veritatis ignoras, in conductionibus non succedere hæredes cõductoris existimãs; cũ siue perpetua cõductio est, ẽt ad hæredes transmittatur: siue temporalis, intra tempora locationis hæredi quoque onus contractus incumbat.

Reconducere nemo tenetur inuitus. h. d. Bald.

Imp. Philippus A. Theodoro. L. XI.

Inuitos conductores, seu hæredes eorum post tempora locationis impleta non esse retinendos, sæpe rescriptum est.

Damnũ in reb. coloni ptinet ad colonũ, non ad dñm. Bal. uel sic, Damnum illatum p latrones in rebus coloni, existentibus in possessionibus conductis, non debet resarciri per locatorem. h. d. Salic.

c Emit. ʒ Tunc enim si emptor colonũ expellat, tenetur emptor venditori in eo quod venditor colono: non autem potest colonus resistere quo minus expellatur: vt d. l. ff. e. l. si merces. §. i. & l. si fundus. & l. & hęc distinctio & de actio. emp. l. Iulianus. §. pen. Vel potest dici colonũ habere exceptionem. licet non habeat actionem: vt arg. j. de euict. l. emptori. & ff. pro socio. l. idemque erit. §. fi.
d Pacto. ʒ etiam tacito.
e Consensisse. ʒ s. colono.
f Sine scripto. ʒ vt & suprà de pactis. l. pactum quod bona. & facit ad hoc ff. de regulis iuris. l. nemo ad alium. & ff. de contrah. emptio. l. alienatio.
Viam. ʒ CASVS. An in ius condictionis succedat hæres conductoris, quæritur? Dr quod sic, siue fuerit perpetua conductio triginta annorum, siue tpalis vsque ad annum, s. si moriatur intra tempora locationis quia vtroque casu transmittitur ad hæredes.
g Existimans. ʒ Est ergo veritas, quod succedit: vt hic subijcit. & ff. eo. l. cum in plures. §. hæredem. & l. sed addes. §. pen. & j. de iure dot. l. si socrus. & institu. eo. §. fi. & de rer. diui. §. is vero. in eo quod est ibi, fere. Sed s. de vsufru. l. si domina. Sol. vt ibi.
ADDITIO Dic quod ibi loquitur de locatione vsusfructus: hic vero proprietatis. Odof. hic, & gl. in l. contraria.
Inuitos. ʒ CASVS. An colonus finito tpe conductionis possit retineri inuitus in locatione? Rñ. quod non.
h Rescriptum est. ʒ vt & s. de contrahen. emp. l. inuitum. Sed cõtra. ff. de publi. l. cotem. §. fi. ubi tenetur inuitus. Solu. ut dixi s. eod. l. si cum Hermes. Item contra. j. de agric. & cen. l. cum satis. §. 1. lib. 11. sed ibi in perpetuò conducentibus: hic t ad tempus dicit.

1 Idẽ Ang.

Damnum. ʒ CASVS Locaui tibi fundum meum: boues induxisti: an damnum tibi datum resarcire debeam, quæritur? Respond. quòd non, nisi ego reus criminis fuero.

Idem A. Nicæ. LEX XII.

Damnum, quod per aggressuram latronum in possessionibus locatis rei tuæ illatũ esse proponis, à domina earundem possessionum, quam nullius criminis ream facere te dicis, resarciri tibi nulla ratione desideras.

Diuisio contractus inducit diuisionem obligationis. Et correi habent beneficiũ cedendarum actionum pro rata. Bal. Vel sic: Ex conductione plurium, quilibet tenetur pro parte, nisi quilibet se obligauerit in solidum. & tunc soluẽs solidum, potest petere, ut contra alios sibi cedantur actiones. Sali.

Impp. Valerian. & Gallien. AA. & Valerian. Cæs. Hæraclidæ. LEX XIII.

Si diuisa conductio fuit, & in singulis pro partibus facta; alieno nomine conueniri uos non oportet. Si autẽ omnes, qui conducebant, in solidum locatori sunt obligati: ius ei competens conueniendi, quem uelit, non debet auferri. Habetis sanè uos facultatem locatori offerendi debitum, & ut transferantur in uos ea, quæ ob hanc conductionem ab iis quorum nomine inquietamini, obligata sunt, postulandi.

Qui locat operas, tenetur operari, demũ percepta mercede: quia tunc intelligitur fidem fallere, & non antè. h. d. not. text. cum glo. Bald.

Iidẽ AA. & Cæs. Iuliano & aliis. L. XIIII.

Si ii, qui a uobis redemerant frumentum, & hordeum

i Desideras. ʒ ut & suprà, de act. emp. l. fi. Sed contra. ff. eod. l. ex conducto. §. si uis tempestatis. ubi dicit dominum præstare debere colono omnem uim: sed ibi de diuina dicit, scilicet tempestate, vbi tenetur dominus, scilicet ad mercedẽ remittendam. sed hic de humana vi dicit.
ADDITIO Tu dicas, aut damnum contingit in fructibus, siue in re locata, & tũc debet fieri diminutio mercedis: vt in. dicto §. si vis. aut dãnum contingit in rebus propriis, coloni, & non fit diminutio: vt hic. Bar. Bal. Ang. & Salic.
Si diuisa. ʒ CASVS. Tribus domum tuam diuisim locasti, quilibet pro parte sua tenebitur, non autem pro aliena. & vno soluente partẽ suam, alij non liberantur. Sed si conuenit vt quilibet insolidum teneretur: hoc casu quem elegeris, conuenire poteris: & ei satisfaciẽti, cedes actionem aduersus alios pro quibus soluit.
k Si diuisa.] Quia egerunt, vt quilibet pro parte tantùm teneretur, expresse vel tacite supplendo. vel quilibet suam partem conduxit: vt subiicit.
l Et. ʒ pro id est &c.
m Non oportet.] ut & infrà, de diui. tut. l. ij. §. primo. si tamen insolidum alter vellet soluere, petet sibi cedi actiones: vt supra, si certum petatur. l. si in rem.
n Locatori sunt obligati. ʒ quia hoc egerunt, vt quilibet insolidum teneretur etiam iure ueteri: vt ff. de duobus re. l. eandem. & l. reos. §. cum tabulis. Accursius.
o Auferri. ʒ hoc corrigitur hodie: quia licet sit actum, vt quilibet insolidum teneatur, tamen pro parte sunt conueniendi. si ambo sint soluendo, & præsentes: vt in auth. de duobus reis, in princ col. vij. Sed & beneficiũ epistolæ diui Hadriani potest implorari: vt ff. de tut. & ra. distra. l. j. §. nunc tractemus. Accursius.
p Habetis sanè. ʒ vt infrà de duobus reis. l. j & de diui. tutela. l. ij. in princ. & §. fina. & infrà arbi. tute. l. cum interdictæ. in fi. & infra de fideiuss. l. ij. & ff. eodem. l. cùm apparebit. & ff. de euic. l. in creditore. & ff. qui po. in pigno. ha. l. mulier.
q Facultatem. ʒ & necessitatem.
r Transferantur. ʒ sed an insolidum, vel pro parte? Respond. pro parte, vt statim hic innuit. & ff. de adminis. tut. l. si plures tutelam. & ff. de censi. l. cum possessor. & ff. de pecu. l. quæsitum. §. ij. Sed pone cessionem non esse factam? Respõ. si sunt socij, dabitur actio pro socio ad interesse, nõ ad pignora. si non sint socij, sed ut scholares sunt, tunc dicitur vtilis pro socio, vt ff. de iis, qui deie. vel effu. l. perceptione. Alii nullam dant, vt ff. de fideiusso. l. Vranius.
s Quorum nomine. ʒ videntur ergo inuicem fideiubere, secundũ hoc quod dicit: ut ff. ad Velleia. l. vir vxori.
Si ii. ʒ CASVS. Procurator fisci conduxit plaustrum ad ferendum annonam, mercedem soluit: si non facit locator, quod conuenit, aget aduersus eum ex locato.
t Si ij, qui a vobis. ʒ scilicet procuratoribus fisci. Accur.
v Redemerant. ʒ id est operas suas locauerant circa frumentum vehendum: & frumentum vehendum dicuntur conducere, & sic locare & conducere dicuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Annonæ]publicæ.
b ¶ Accepta pecunia cauere dicit, accepta pecunia: alias non est locatio: vt ff. de positi. l.j. §. si quis seruum. Item caute dicit, accepta. nam sicut emptor demum soluto pretio cogit venditorem ad rē tradendam, sic & hi conductores frumenti inferendi accepta pecunia cogentur fidem ad implere: vt ff. de act. emp. l. Iulianus. §. offerri. & ff. locati. l.j. in prin.

I de fundo. ‡CASVS. SMihi fundum locasti, demum me expulisti agā ex conducto ad interesse & si pœnam promisisti, si me expellares, agam ad pœnam.
c ¶ Ex conducto.]ad interesse, in quo venit etiā lucrū: vt ff. eo. l. si fundū. §. fi. Item & agit ex cōducto si quid vtiliter uel ne cessario fecimpensum: vt ff. eo. l. dominus §. j. & l. pe. in princ. An autē per constitutionem, si quis in tantam. vel interdicto aliquo fuccurratur colono contra dominum? Resp. non videt, cum nulla habeat possessione, de qua fit ex pulsus nec potest dici, q incōmenti interuerterit possessionē: & sic incipit ibi possidere cōductor. & sic secūdo expulsus agat, p l. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. q. a me vi. quia hæc in cōmenti fiunt: vt in e. titu. §. cum igitur. Item an possit re sistere añoRes. vt diximus §. e. l. emptore. Item an & contra extraneū agere interdicto, si ab eo repellat? Resp. si prius possessionem interuertere rat domino, sic: alias nō: vt ff. de vi & vi arm. l. colonus. & l. cum fundū. Sed an eo ipso v. deatur interuertere q̄ inuitus expelli tur? Resp. non cum non sibi, sed domino semper possidere intendat.
d ¶ Placuit.]interposita stipulatione, vt onus probandi intereſſe euitetur: vt infti. de verborum oblig. §. penul.
e ¶ Retinere potes.]§ exactā. Vel dic retinere mercedem loco pœnæ. & hoc nisi in casib^a, quos habemus §. e. l. edem alterō tan en deber esse contentus, nisi fit actum pacto manente rato: vt ff. de except. do. l. apud Celsum. §. Labeo. & ff. de transact. l. qui fidem.

LEgem. ‡CASVS Locasti mihi fundum pro decem, & ea soluti plus petere non potes. Si vero in conductione te consentiente remansit tempore locationis finito eandem conductionem videor renouasse, pignoribus remanentibus in causa condictionis, quæ fuerunt in prima conductione vel locatione.
f ¶ Opotet. ‡fic & ff. eodem, l. si merces. §. conductor. & ff. de contrahenda emptio. l. pacta.
g ¶ Repoſci.]hoc in priuatis locationibus, alias secus: vt infrà, de allu. & paulu. l.j.
h ¶ Tacito consensu.]in sequentem annum, nisi interim dominus fuerit cœperit vel decesserit: vt ff. eo. l. qui ad certum.
i ¶ Cum vinculo.]sic ff. si certum petatur. l. si quis nec causam. §. penulti. & hoc nisi fuerit res alienata illata. nam tunc exigitur nouus domini consensus. In vrbanis autem prædiis intelligitur reconductio facta, quatenus inhabitauerat, nisi in scriptis aliter comprehensum sit: vt ff. ex d. l. item quæritur. §. qui impleo.

PRæses.]CASVS. Si domum mihi locasti, nec pensionem tua die solui, tenebor ad vsuras ex mora. sic ut in cæteris bonæ fidei contractibus.
k ¶ Cum sit bonæ fidei.]vt institu. de actionibus. §. actionum. & §. eo. l. & l. emptorem.
l ¶ Vsuras]vt §. eodem, l. 2. & ff. eodem, l. quæro. & de vsur. l. cùm quidam. §. ex locato.

annonæ [a] inferendum, accepta pecunia [b] fidem fefellerunt: ex locato agere cum eis potestis.

¶ Conductor indebitè expulsus debite petit pœnam promissam: & reponitur in fruitione, si sit apposita clausula rato manente pacto: & si non soluit pensionem, potest eam retinere pro pœna: & gratis fruetur fructibus conductis, hoc dicit Baldus.
¶ Iidem AA. & CC. Euphrosinæ.

LEX XV.

SI de fundo à locatore expulsa es, cum eo †agere ex conducto [c] potes: pœnam quoque à locatore, quam præstari, rupta cōuentionis fide, placuit, [d] exigere ac retinere [e] potes.

† al. deest, cum eo.

¶ Pactum seruatur, & tacito cōsensu cōductio renouatur. Bald. Vel sic: Qui remanet ultra suum tempus in re conducta, uidetur de nouo conduxisse hoc dicit. Sali.
¶ Iidem AA. & CC. Timotheo.

LEX XVI.

LEgem quidem conductionis seruari oportet, [f] nec pensionum nomine amplius quàm conuenit, reposci. [g] Sin autem tēpus, in † quo locatus fundus fuerat, sit exactum & in eadem locatione conductor permanserit: tacito [h] consensu eandem locationē vnà cum † vinculo [i] pignoris renouare uiderur.

Colono an succurrat contra dominum per al. quod interdictum.

¶ Conductor indilatè tenetur soluere pensionem, & usuras ex mora. h. d. Bal.

¶ Impp. Diocle. & Maximia. AA. Hostilio. †

LEX XVII.

PRæses prouinciæ ea, quę ex locatione debentur, exoluí sine mora curabit, non ignarus ex locato, & conducto actionem, cū sit bonæ fidei, [k] post moram usuras [l] legitimas admittere.

† vno.

¶ Hostilio.

¶ Propter edacitatem uermum fit remissio mercedum; & in pensionibus seruanda est consuetudo. Baldus.
¶ Iidem AA. Amnio. †

L. XVIII.

EXcepto [m] tempore, quo edaci [n] locustarum pernicie sterilitatis uitium intercesit, sequentis temporis fructus, [o] quos tibi iuxta præteritā consuetudinē [p] deberi constiterit, redditi tibi præses prouinciæ iubebit.

† al. Aimo. Cuiac. de Reb. te ora exigitur quos per

¶ Consuetudine, & Statuto renuntiari pōt expressè nam in tacitis semp consuetudo, et statutū uidetur inesse, & renuntiatio unius non facit alteri iniuriam. Bald. uel sic: Fides contractus est seruanda. & remissio facta ab uno non præiudicat alteri. Sal.
¶ Iidem AA. Valerio. †

L. XIX.

CIrca locationes, atque cōductiones maximè fides [q] contractus seruanda est, si nihil specialiter [r] exprimatur cōtra consuetudinem regionis. Quòd si alii remiserint contra legem [s] contractus, atque regiónis consuetudinem pensiones: hoc † aliis præiudicium afferre non potest. †

† Valeat hoc. † pollicitus

¶ Rei propria per ignorantiam facta cōductio, ut bus non subsistit. Bald. Vel sic: Conductio rei propria non tenet, nec dominium transfert. Sal. cet.
¶ Iidem AA. Carpophoro.

L. XX.

QVirem propriam cōduxit, existimans [t] alienam dominium non transiert, sed inefficacē conductionis contractum tacit.

¶ In contractu locationis non habet locum pœnitentia. et tam si non sit propriè locatio, sed contractus innominatus. Bald. Vel sic: A conductione contracta non recedit ur, licet ab alio plus offeratur. Sal. cet.
¶ Iidem AA. & CC. Antoniæ.

L. XXI.

SI olei certa ponderatione fructus anni locasti; [u] de conbonum & æquum fit ut instru. de oblig. ex cōsensu. in fi. & ff. eo. l. ex conducto. in princ.
r ¶ Specialiter.]repete maximè, & fic contra, propriè ponitur. Vel dic contra. pro præteritur ff. de pac. l. paciscī. & eodem modo subaudi, maximè.
s ¶ Contra legem.]melius dixisset præter legem. nec enim contra legem aliquam fit, si aliquis remiserit, quod pro te introductum fit. potest enim de iure hoc fieri: vt & supra, de pac. l. si quis in conscribendo & ibi dest hoc notare propter id quod diximus §. de pac. l. j. Item nota, hic & res inter alios. &c. vt & ſ res inter alios. & §. de pactis. l. si actionem. & ff. de pact. l. si vnus. §. pactaquæ.

† al. Aimo. Cuiac. de Reb. te ora exigitur quos per

QVI rem. ‡CASVS Si rem meam, quam putabam tuam esse, locasti mihi: non valet locatio: nec in te dominium est translatum.
t ¶ Existimans.]idem si sciens. sed facilitatem facti notauit: vt j. e. l. ad probationem. sed possessionem perderet sciens: vt ff. de acquir. poss. l. si rē aliquam. & l. quod meo. in prin. & ff. de rei vendi. l. quædam mulier. & de vsuca. l. ei a quo. & facit ad legem istam ff. de acquire. do. l. si procurator. & ff. de rei vendi. l. inter officium. & ff. e. l. non solet. & §. de rei vend. l.

Locatio non pro ce le sine mer

QVi olei. ‡CASVS Locasti mihi fundum, vt soluerem x. corbes olei. & locasti in triennium. soluí. thus offert xv. cados olei. an à cōtractu locationis recedere possis, quæritur. Dicitur quòd non
u ¶ Locasti]§ vsum concessisti. non tamē fuit locatio: quia sine mercede in pecunia esse nō posset: vt ff. depositi. l. prima. §. si quis seruum. & de præscriptis verb. l. naturalis. §. at cū do. & ff. de do. inter vi. & vxo. l. si ut cuniaxori. &

vxori. & §. de præscript. verb. aliàs de rerum permu. l. emptionem. & argu. §. de contrahen. emptio. l. empti.

ADDITIO. Habes ex hac glo. q̄ hic non erat locatio, sed erat contractus innominatus: quare dicas q̄ oleum hic fuit solutum: & sic res non erat integra. aliàs esset locus pœnitentiæ ut l. si pecuniam. ff. de condict. causa da. Item suppleas secūdo, quòd hic erat res expesita locationi. vnde habet similitudinem cum cōtractu bonæ fidei, ar. l. j. §. ij. alias enim nō esset cōtractus iste bonæ fidei: quia contractus in nominatus non dicitur bonæ fidei, nisi in duobus casibus: vt instit. de action. §. actionū. ita intelligit Bar. hic hanc legem.
a ¶ Bona fide.]maximè. nam idem est in stricti iuris iudicio: vt suprà, de act. & obligatio. l. ficut. & §. de transact. l. quāuis.

¶ Glosin. inter dictos. super ver. qd meum. in me, extra de fide instru. inducit hanc l. in ar. quòd licet ex pluribus causis posit fieri tradition rei: ex una tamen dominium quæritur.
b ¶ Quòd alter.]scilicet tertius.
c ¶ Obtulit.]nisi vltra dimidiam esset deceptus: vt §. de rescind. vend. l. ij. & l. si voluntate.

† Glosin. legantur secundū Sal. hic ad hoc quod locator nō præbet titulū secundum eundem.
2 Hoc verū si acquisitas hos sua dicat, quia forte alius nescitret, vel nō possidet tales operas præstare: alias ne. & ff. de verb. oblig. l. si fundum. & sic intelligitur ff. de aqua plu. arcē. l. si Titius. officium. & si cōtum x fuerit locator, cum præcisè ad factum agitur, iurabitur in litem: vt ff. eo. l. si cui. §. j.

SI ii,] CASVS. Locasti mihi operas in quenium. vt fidem contractus serues, iudex te compellet.
d ¶ Certi.]minus xxx. annis. Quid autē si in perpetuum vel vltra xxx. annos? Ir. quòd non tenet. Nos quòd sic, cum saltem feriatis interpellitur diebus: & sic non sit seruus: vt & §. de inge. ma. l. si vetus. & per substitutum posit seruire, vt not. §. de vsufru. l. antiquitas.
e ¶ Seruari.]& præcisè ad interesse, prout † voluerit actor: vt ff. de nou. tractu bona fide [a] habito, propter hoc solùm, quod alter [b] maiorem obtulit [c] ponderationem, recedi non oportet.

¶ Qui promittit operas, tenetur seruare bonam fidem. h. d. Bal.
¶ Iidem AA. & CC. Papiniano.

L. XXII.

SIii, contra quos supplicas, facta locatione certi [d] temporis suas tibi locauerint operas: quatenus bona fides patitur, causa cognita, competens iudex conuentionem seruari [e] iubebit. [f]

¶ Per instrumenta locationis nō probatur dominium. Et qui rem propriam à se possessam conduxit, non mutat sibi possessionis causam. Bal. nel sic: Locatio nō sufficit ad p bandū dominiū contra cōductorem, qui po ssea de dominio cœpit litigare. h. d. Salic.
¶ Iidem AA. & CC. Prisco. al. Fisco.

LEX. XXIII.

AD probationem [g] † rei propriæ, siue defensionem non sufficit locatio ei facta, qui pōst de dominio cœperit cōtēdere: cùm inscientia domini, ‡prii, & errātis [i] nullum habeat consensum: sed ex euentu, si victus fuerit, [k] contractus locationis non constitisse magis [l] declaratur. Nemo enim [m] sibi iure possessionem mutare potest.

† Pecere pores.

¶ Ex conductione mariti nō tenetur uxor sed si ipsa conduxit, tenetur. h. d. Bald. uel sic: Contractus conductionis ualet etiam si ne instrumentis, uel scriptura: & tenet hæredes conductoris, non eius uxorem: nisi ipsa ipsa possessa conduxerit. Salice.
¶ Iidē AA. & CC. Antonino.

L. XXIIII.

COntractus locationis conductionisque nō interuenientib. etiā instrumētis ratus habeatur secundum quod hæredes conductoris, (etsi non interuenerint [n] instrumenta) non uxorem [o] conuenire debes. Sanè de posteriore tempore, quo conductricē ipsam proponis fuisse, adesse fidē precibus tuis probans, pensiones integras ab ea pete.†

¶ Conductor debet prius domum, se possessionem restituere, quàm de proprietate litigare, seu subijcere. h. d. Bal. & Sal.
¶ Iidem AA. & CC. Epagatho. aliàs Apagatho.

LEX XXV.

SI † quis conductionis [p] titulo agrum, uel aliam quamcunq; rem accepit: possessionē prius restituere [q] debet, & tunc de proprietate litigare.

¶ Euanescit instrumentum, si exinanitur debitum. Bald. uel sic: Impleta fide conductionis finitæ agi potest contra locatorem, ut restituat, uel abrepta restituat. Sali.
¶ Iidem AA. & CC. Opilonij. † & Hermogeni. †

LEX XXVI.

tractus, nec vxorem meam conuenies, nisi in posterius tempus, de nouo conduxerit.
n ¶ Et si non interuenerint.]vt & §. de fide instrui. si constiterit. & est ratio, quia cùm nudo consensu contrahatur, neque verba, neque scriptura desiderantur: vt ff. eo. l. j.

o ¶ Non vxorem.]sic & §. sed Velleia. l. si aduersarius. & suprà ne vxo. pro ma. l. j.

PSI quis cōductionis.]§ Pone casum, quòd nit. vendiderit ibi rem retento vsufructu: vel constituens me tuo nomine possidere, quam tibi postea loco. agam finito tempore locationis contra te cō dictione ex hac lege. & postea vendicabis tuum dominium: licet duæ regulæ videantur obstare: vna quæ dicit, cui damus actionem, multò magis exceptionem: vt ff. de sit perficiel. j. §. quod autem ait prætor. Et alia, dolo facit, qui petit quòd restituatur ei. Sed hoc ex præsē sic ordinat lex. Vel vbi lex nō ordinat, sic habent locum prædictæ regulæ. & idem potest dici in omnibus: qui alieno nomine tenent: vt in tutore, curatore, gestore, depositario commodatario, vsuario: & vsufructuario, si non est in his aliqua iusta causa retinendi: vt ff. de acquiren possess. l. si, qs rem quam. (Alij dicunt etiam in his dominij causam obstare agenti possessorio) & agitur his & aliis casibus vtili cō dictione ad istar huius directę, quæ ex hac lege datur. & Vel pone 7 casum & melius secundum quod hæc litera sonat simpliciter: vt

† al. Oloni.
† al. Hermoſi.
9 Hanc te nent Cyn. Bar. & Angel. hic & idē Bar. in l. cōrrarta. 10 Istā renēt Iacob. Are. & Sa. 11 Hæc est vera sen dum Sali. vel dic, q ibi depositarī oppo nebat fisco lī de dñio tertius? det ille tertius agebat cōtra eundē, & absitē bat opponenti: ideo prius quæritur quis sit dñs. S. l. 12 Idē tenet Sal. 13 Idē Ange. hic Bar. Sal. & Ange. in expe ditiõe gl. j.

5. eo. l. ad probationem.
q ¶ Restituere.]§ conditione ex hac l. ut dixi. sic & alias actione ciuili agit possessorio: vt ff. de condict. indebi. l. indebitum. §. j. & de tritica. l. ij. vel etiam ex locato 8 agitur hic ad possessionem: vt ff. loca. l. videamus. §. quinum. & arg. §. de act. emp. l. ij. in fi. & sic. dum hoc iuratur in litem: vt ff. e. l. si cui. §. j. & tunc pœna. l conductores. j. e. habebit locum, nisi iustā causam habeat retinendi: vt ff. de acquiren. poss. l. si quis rem. & de vi & vi ar. l. colonus. in fi. Sed opponitur, non tenuit locatio rei ‡prię, sicque non potest agi ex locato? Resp. interim dum est dubiū, vtrum teneat vel non, agi potest. vel etiam si fit certum, tamē agitur sicut & agitur pignoratitia actione, vbi etiam constat non tenere pignus: vt ff. de pigno. act. l. si rē. j. §. is quoque, secus si ageret rei vendicatione: quia tunc potest excipi: vt §. eo. l. ad probationem. Sed videtur huic legi contra. l. de agric. & censi. l. litibus. lib. xj. vbi dicit fructus sequestrandos, & de possessione tenendū, si dominium apparebit melius ris habere. per quod patet, q̄ non ſtatim reddet. Sol. illa hanc corrigit. Vel hic q constabat de locationes ibi nō fore ab alio forte domino se habere dicebat conductor. unde cum iste seruitiū pro eo uellet: potest de hoc iure secum litigare licet alias nō posset secum litigare: vt j. in quibus cau. co. cen. l. j. & ij. lib. xj. j. de agric. & censi. l. cum satis. lib. xij. Vel ſm Ir. licet domino ibi non restituat ītrium, tamen non obstet ei quia colonus tenetur probare nihil dominus alterius esse: non eius qui se dominum esse dicit. Vel ibi lo quitur de apparēs censitis: hic non. & hæc vera. Vel hic possessorio ro. ibi petitorio probatur. nā reditus ibi petebantur, & prædium penes colonum esse videbat. Item secundo est contra. ff. depositi. l. bona fides. vbi deponenti nō reddi tur, sed dño vero. Sol. ibi petitorio ri ſi depositi: hic possessorio cō dictione, scilicet ex hac lege agitur. Vel ibi erat fur vel prædo: hic bonæ fidei possessor. Vel ibi incōtinenti paratus erat dominus p obtare, hic non ar. ff. ad exhib. l. iij. §. ibidem. quam distinctionem lo. non admittit, quando lex expressim ordinat vt prius restituatur possessio, vel causa possessionis prius agatur, & postea proprietatis 12. Vel ibi constabat alium dñm, hic non. Item contra. ff. de reg. iur. l. in condemnatione. §. fi de excep. dolo. Item contra. ff. de regulis iur. l. inuitus. §. primo. & de superficie. l. j. fi. l. dolo. Item &

Universidad de Deusto Biblioteca

ADDITIO Colligas hic paruam distinctionem ex iuribus in hac gl. alleg. dum quæritur, an conductor possit locatori referre quæstionē dominij: q̄a aut de locatione est dubiū, & potest opponi exceptio dominij: vt d.l. litibus. aut cōstat de locatione: & tūc si locator agit cōdictione ex hac l. nō potest excipi de dominio, vt hic. si verò agit actione ex eo contractu tūc aut obiicit cōductor de dominio proprio, & pōt: q̄a illa exceptio peruenit in totū ius agētis: vt l. ad ꝓbationē. §. eo. aut obijcit de dn̄io tertij: & tūc si ille tertius sibi assistat & agit, & tūc potest vt l. bona fides. §. si. ff. depo. alias nō potest.

¶ Ista lex reputatur singularis secundum Bar. hic.

I conductionis. § CASVS. Locasti mihi fundum, & mercedem solui: instrumentum locationis euanuit, si aliquid in fundo à me inductum est, & tu locator illud surripueris, dabitur mihi rei vendi. vel vi bonorū rap. aut ex conducto, vt illud mihi restituas.

† Maximo. al. Maximiano.

a ¶ Iidem. § soluēdo debitam pensionem.

b ¶ Euanuit. § vt s. depositi. l. propter. & ideo condici vel vēdicari potest, vt s. de condi. sine cā l. dissolutæ. & s. ad exhi. l. fina.

c ¶ In fundo. § à vobis conducto.

d ¶ Direptum est. § à locatore vel alio.

e ¶ Restitui. § rei uendicatione vel vi bonorum rapto. vt & s. e. l. dānū. vel etiam ex cōducto contra locatorem tenentem vel rapientem. arg. s. de acti. emp. l. ij. in fi. & ff. de contrah. emp. l. quoties. Acc.

† Vide in hanc l. Alciat. li. parerg. j. cap. iiij. & intel. uid. p Hieron. Buligell. in l. lecta nu. 46. si cert. pet. & Iacob. Nigri in l. j. nu. 43. de ver. oblig. & Curt. in l. legem. in fi. supra de pact. & in l. petens. n. 47. eo. titu.

Iidem. § CASVS. Si tibi pro colonis tuis Titius Seio solueri t: an te habeat obligatum quęritur distinguit. aut Titius stipulatus est pecuniam sibi a domino reddi aut nō, si sic, habet te obligatum. si non non habet. Viui. Vel pone casum vt in gl. seq.

† præerogasti. al. erogasti.

† prospicitur.

f ¶ Si tibi. § pone casum secundum Irn. ꝙ colonus soluit ꝓ colonis. i. adscriptitijs prædij sine quibus prædium alienari vel locari non potest: vt infra, de agri & censi. l. quemadmodū. libro. xj. Vel dic, quòd extraneus aliquis soluebat pro colonis, & vtroque casu stipulabatur à domino, alias non datur actio.

Casum ponit dupliciter.

g ¶ Prorogasti. § alias prærogasti, id est, ante tēpus soluisti, scilicet creditoribus eorum. Vel dic simpliciter, id est, soluisti scilicet creditoribus eorum.

h ¶ Iubebit. § scilicet condictione certi ex stipulatione: vt ff. si certum peta. l. si quis certum.

i ¶ Stetit. § id est, stipulatio non interuenit.

k ¶ Iure nostro. § scilicet ciuili: sed prætorio nascitur de constituta, si eo animo pacti estis: alias agere negotiorum gestorum contra colonos. Sic ergo non obstat insti. de act. § de consti. Vel in hoc secūdo casu inutiliter fuisti stipulatus, cum vtiliter stipulari velles: & ideo nec ex stipulatu quod noluisti, agere potes: vt ff. de consti. pe. l. j. §. eum. Et adhuc quæritur, quomodo præscriptis verbis non nascitur, cū incontinenti fuerit pactum factum: vt s. de pac. l. legem. & l. cum proponas & s. de rerū pmu. l. rebus? Resp. secundū P. speciale sicut & alias. ff. de reli. & sump fu. l. qđ si locus. & j. de iure do. l. auia. Sed miror, quare hoc dixerit. nā pactū vel factum quod sui vicinitate vestitur, inter eosdem esse debet: qđ hic nō fuit: sed aliis soluerat. & pro aliis: & adhuc ab alio paciscebatur reddi sibi, sic ergo non potest vestiri. & hoc placet. Tertii dicūt hic ex interuallo appositum. Quarti, ꝙ ibi in contractu, hic in distractu. & facit ad legem istam ff. de pact. l. iurisgentium. §. sed cum nulla. & j. de pac. con. l. j.

† No. istam gl. secūdū Ang. quòd ꝓ ctū appositum iure contra ctū nō vestitur eius cohærentia, quādo tendit ad vtilitatem tertii.

In iudicio. § CASVS In locato & conducto venit dolus & lata culpa & leuis, non casus fortuitus. Viuianus.

l ¶ Dolum. § vt s. sit.

Si conductionis † impletis fidē, a eiusdem rei gratia factū instrumentum euanuit. b Quòd si quid uestrum in fundo c fuit vel vi direptū d est hoc restitui e uobis præses prouinciæ iubebit.

¶ Si soluerim pro colono tuo, & tu mihi ꝓmittis per stipulationē, teneris efficaciter, secus, si nudo pacto fideiubes. Bald. Vel sic. Vbi nudum pactum non sufficeret, stipulatio prodest. h.d. Sali. Vel sic: Pactum cohærentia traditionis non uestitur, quando cū tertio & non cum recipiente interponitur. h.d. Sali.

¶ Iidem AA. & CC. Neroni. † L. XXVII.

Si tibi, † f quæ pro colonis conducti prædii prorogasti, † g dominus fundi stipulāti dare spopondit, competens iudex reddi tibi iubebit. h ¶ Nam si conuentio placiti fine stetit, i ex nudo pacto perspicis † actionē iure nostro k nasci non posse.

¶ In contractu locationis non ueniunt sarcienda fortuita. Bal. Vel sic: Conductor locatori & econtra tenetur de dolo & culpa, non de casu. Salicet.

¶ Iidem AA. & CC. eidem Neroni.

LEX XXVIII.

In iudicio tam locati, quā cōducti dolum, l & custodiam m non etiam casum, n cui resisti non potest, venire constat.

¶ Destructa per conductorem, debēt restitui per se, & eius hæredem. Sali.

¶ Iidem AA. & CC. Iuliano. L. XXIX.

Cum conductorem ędificia, q̄ suscepit integra, destruxisse proponis: hæc etiā hæredes o eius præses prouinciæ instaurare, ædificiorum inter vos habita ratione, p iubebit.

¶ Qui prohibetur esse principalis prohibet esse accessorius. Bald. Vel sic: Curiales non possunt aliena prædia conducere: nec pro conducentibus fideiubere. Salicetus.

¶ Impp. Theodo. & Valentin. AA. Florentio. PP. LEX XXX.

Curialis † neque q procurator, neque conductor r alienarū rerum, nec fideiussor † aut mādator conductoris existat: alioquin nullam obligationē neque locatori, s neque conductori t ex huiusmodi contractu cōpetere sancimus. D. 6. † Id. April. Cōstantin. Theod. A. 16. Coss. †

¶ Milites non debent omittere usum armorum, nec esse graues uicinis eorū. h.d. Et illi, qui aluntur a republica, debent militare pro ipsa, non contra ipsam uel honorem ipsius tenementi. Bal. Vel sic: Milites debent se abstinere a coductionibus, nisi gratia sui usus. h.d. Sali.

¶ Imp. Leo A. Aspari † magistro militum. LEX XXXI.

Milites nostros, alienarū rerū conductores, u seu procuratores, aut fideiussores, uel mandatores conductorū fieri prohibemus: ne omisso armorū usu, ad opus rurestre se conferant, & vicinis graues ꝓsumptione cinguli militaris existant. ¶ Armis y aūt, non priuatis negotiis occupentur: ut numeris, z & signis suis iugiter inhærentes, rempublicam, a qua aluntur, ab omni bellorū necessitate defendant. †

¶ Non tenetur dominus re locare eidem, si non uult, nisi per pactum in scriptis factū adstrinxerit se ad reformandum. nam tunc compellitur: & alij locare non potest. h.d. & est ualde not. lex pro contractibus emphyteuticis, in quibus omittitur renouatio. Bal. Vel sic: Dominus potest locare rem alij, cum fuerit finita locatio primi, nec debet primus secundo conductori molestiam uel litem iniustam inferre, sub pęna hic subiecta. h.d. Sali.

¶ Im. Zeno, A. Adamātio. PP. L. XXXII.

m ¶ Custodiam. § vt adit. & potest contingere in conductore culpa circa custodiam: vt ff. nau. cau. sta. l. nauta. Circa locatorē, quia rē alienam locauit: vt ff eodem, l. si quis domū. vel vitiosam: vt in l sed addes. §. j. & l. cūm in plures. §. seruū meum. Sed licet ex natura contractus veniat custodia, nō tamen leuissima culpa venit: vt ff. nau. caupo. stab. l. idē. §. sed si gratis. si tamen specialiter ꝓmittatur custodia: etiam leuissima culpa venit, secūdum Ioānem vt ff. eodem lege, qui mercedem.

† Locator nō tenetur de leuissima culpa.

† Et not. uel. Tb.

n ¶ Casum. § si enim ꝓpter casum remissio mercedis: & sic neque locatori imputatur: quia alias teneretur ad interesse: vt ff. eodē. si fundus. Azo. & hoc nisi ex pacto specialiter. argum. s. de neg. gest. l. negotium. & facit sup. de commoda. l. j. & . nada. l. a procuratore. & de pig. act. l. creditor.

† Concor. gl. j. in. c. per. fidem. de. ann.

† Merces præter eo ... fium remittitur.

† al. Ærip.

Cum conductorem. § CASVS Scholaris conduxit hospitium integrum: destruxit hospitiū. nunquid tenetur redintegrare, quæritur? Respon. quod sic. si viuit, & eo mortuo hęredes eius. Nā tenetur conductor, si fecerit rem deteriorem ad interesse, & posset etiam expelli.

† al. Azo. & Felix Coss.

† Aspari.

o ¶ Hæredes. § uidebatur quod non, quia maleficium erat: sed nō est ita: vt ff. de actio. & oblig. l. ex contractibus. & l. ex deposit. Accursius.

p ¶ Ratione. § scilicet vt talia restituantur, qualia fuerant tempore conductionis vel pęstet, quanti tua interest.

Curialis. § CASVS. Si aliquis curialis est adstrictus curiæ, non potest esse conductor, vel fideiussor, siue mandator conductoris: & si contra facit, ex isto contractu nulla oritur actio.

† Sic clericis prohibetur, ne per ... tra ecclesiam ... in qua habet beneficium. ... ta de ... concord. ... illius c. ... verbo ... ea ecclesia ... post ... al. P. V.

q ¶ Neque procurator. § veluti qui certa mercede sibi præstita cum domino couuenit, vt à cæteris conductoribus ipse sibi exigat, secundum quosdam. Vel dic simpliciter vt in clericis: vt in authen. de san. episc § aliam col. ix. & facit j. l. proxi.

r ¶ Neque conductor. § si tamen in conductione successit alij, iure remanet: vt ff. de decur. l. iiij.

s ¶ Locatori. § scilicet scienti: vt ff. eodem, lege, si ignorans. & facit infra, de decur. l. si quis procurationem. libro x. & infrà, qui. ad cōduc. prę. fisca. acce. non lic. libro xj. l. j.

t ¶ Conductori. § si pro locatore fideiussit.

Milites. § CASVS. Milites armatæ militiæ prohibentur conducere res alienas, & esse fideiussores conductorum, siue procuratores, siue mandatores eorum: & debent dare operam armis, non agriculturis, siue priuatis negotiis. ita vt nos defendant & rempu. à qua aluntur.

v ¶ Conductores. § sed an stabulum pro eis suis, vel alia ad militiam facientia poterit conducere? R spō. sic. & hoc de iure tantum prohibet: vt j. subiicit, ne omisso, &c. & idem in domo reficienda dico non habitāda vt j. e. l. fi. in prin. nam & miles punitur: vt j. eo. ti. l. vlt. sed locanti & ignoranti parcitur: vt ff. eo. l. si ignorans.

x ¶ Procuratores. § ut & s. de procu. l. militē nisi in rem suam: vt in eod. tit. l. qui stipendia. & ff. de procu. l. filiusfa. §. veterani. & qui satisda. cog. de die. §. j. & nisi pro necessariis in causa liberali: vt ff. de libe. cau. l. iij. §. militi. Vel nisi pro suo matrimonio, vt d. l. filiusfamilias. §. veterani. & idē de milite cœlestis militiæ quod hic de seculari dicit: vt in auth. de sanc. episc. § alium. col. ix. idem in Fabricensibus: vt j. de Fab. l. fi. lib. xj.

y ¶ Armis. § sic j. de iure delib. l. fin. in princ. & ff. de condi. ob causam. l. b militem. & j. de re mili. l. milites. ij. lib. xij. & xxj. q. iij. per totū. Accur.

z ¶ Numeris. § quorum quidā dicunt militia, alij cohors, alij vexillatio, manipulus.

manipulus, & legio, cuneus, alia: vt ff. de iis, qui no infa. l. ij. circa princ.

§ Dic ut au store Nonio Marcello ꝙ legio constat decem cohortib°, cohors rursus diuiditur in quinquaginta manipulos. est autem manipulus vt ait Varro minima exercit°ma-nus, q̄ vnū sequitur signū: vexilla tionē antiquinomina veterūt alam equitum.

Ne cui. § CASVS. Si alicui cōduxerim domū meā, vel ergasteriū vsq; ad annū: & in sequenti anno nolo sibi locare, sed alij: an possim hi aut illi cui locaui, aliquā quæstionē mouere? Respo. ꝙ non. & si cōtra fecerit, si vilis persona est, verberatur: & in exilium mittitur: si nobilis, punitur in decē lib. auri.

a ¶ Ne cui. § sancimus.

b ¶ Post eum. § i. finita eius conductione.

c ¶ Ad eandem. § id est eiusdem rei.

d ¶ Inferre. § Alioquin si dānū ꝓ hoc dominus habuerit: agit de dolo vel in factū: vt ff. de dolo. l. rē quādam. secūdū H. qđ nō potest stare, cùm habeat actionē ex locato: vt j l. prox. In lege autē illa, rē quādā nō habebat locū aliud auxilium.

¶ constitutionibus.

e ¶ Locandi. § tempore prioris locationis finito. fallit tn̄ hoc in ꝑdiis fiscalibus. j. de loca. præ. fisc. l. cōgruit. & l prędia. §. fi. li. xj Itē fallit in scholaribus: vt extrà de loca. & conduc. c. ex rescripto.

f ¶ Pacta. § vt nō liceret alij locare, donec iste cōductam habere vellet, & tantū dare, quantū alius. Et not. per scripturā specialem: vt j. tit. l. l. j.

g ¶ Legibus. § non vi, vel dolo, vel metu.

h ¶ Agentis. § s. prioris.

Conductores. § CASVS. Si conducis à me rē aliquam, vel precario cōcedo tibi rē aliquam, finito tempore cōductiōis, debes mihi reddere si viuis, & hæredes tui, si non viuis. Si autem tu aut tui hæredes differant vsq; ad sententiā definitiuam: competens iudex non solùm in re, sed in æstimatione rei debet te condemnare.

i ¶ Precario. § sic de vtroq; loquitur alia, quæ dicit idem. j. vnde vi. l. non ab re. & quæ hic desunt, ibi supple.

k ¶ Volentibus. § scilicet iure: vt s. l. proxi.

l ¶ Aestimationē. § Res petitur actione locati: vt ff. e. l. videamus. §. qui vinum. & l. si cui. §. qui seruū. sed hæc æstimatio cō dictione ex hac l. proponēda est post definitiuā sententiam secūdū quosdam, vt innuit hæc lex: nam tunc demum est in obligatione. sed Io. dicit etiam ante, scilicet sub illa cōditione si distulerit restituere usque ad sententiā sed obijcitur. ff. de iudi. l. non quemadmodū. Sed respōdetur, ꝙ illud est verū i principalibus: sed hæc æstimatio est accessoria.

Ne cui liceat, qui aliquā domum alienā, uel locū, aut ergasteriū nomine conductionis accepit, alteri, qui post eū dominj voluntate ad eandē conductionē accessit, litē inferre, quasi rē illicitā, aut agenti dānosam tentauerit: sed patere facultatē dominis domos suas, vel ergasteria, vel loca, cui voluerint, locandi. Ipsis nihilominus, qui conduxerint, ab omni super hoc molestia liberis conseruandis: nisi fortè pacta per scripturā spāliter inita cum dominis, uel cū iis, qui posteà conduxerint, legibus videlicet cognita, agentis intentionibus suffragentur. ¶ Quòd si q̄s hmōdi controuersiā sacris iussionibus interdictā crediderit cōmouendam; si priuatus est, acriter cæsus exilij subeat pęnam: si militat, decē librarū auri dispendio feriatur.

¶ Constitutio gręca hic deesse notatur. †

¶ Qui rem conductam nō restituit ante cōdemnatoriam sententiam, posteà tenetur ēt ad eius æstimationem quasi inuasor. h. d. Bal. idem Salic.

¶ Idem A. Sebastiano P P. L. XXXIII.

Conductores alienarū rerum, seu alienā cuiuslibet rei possessionē precariò detinētes, seu hæredes eorū, si non eā dominis recuperare volentibus k restituerint, sed litē usq; ad definitiuā sn̄iam expectauerint: non solū rē locatā, sed ēt æstimationē l eius victrici parti ad similitudinē inuasoris alienæ possessionis, ꝓbere cōpellantur. D. v. kalen. Apri. Constantinop. Theodorico & Venantio Coss.

¶ Signa imperialia dicuntur uictricia. hodie debet imperator in Italia uerecūdari de tanta fama, quæ tenet gloriam nominis, sed non hominis. & iacet infatuatum imperiū (dico in Italia) nam in sua maiestate confundi non pōtuit in auth. qūo oportet. §. fin. Bal. uel sic: Milites prohibentur a cōductione rerum alienarū, aliàs tam ipsi, q̄ locatores puniuntur pęna hic scripta uel inserta. & quilibet potest eos accusare. h. d. Sali.

¶ Imp. Iustinia. A. ad Senatū L. XXXIIII.

Licet retro principes m multa de militib°, qui alienas possessiones uel domos conductionis titulo procurandas n suscipiūt, sanxisse manifestū est: tn̄ quia res sic est contēpta, vt neque intermi nationis sacratissimæ constitutionis o milites memores, ad hmōdi sordida audeāt uenire ministeria, & relictis studiis publicis signisq; victricibus, ad conductiones alienarū rerum prosilire, & armorum atrocitatē non in hostes ostendere, sed contra vicinos, & forsitā ēt aduersus ipsos miseros colonos, quos procurandos p susceperint, conuertere q necessariū duximus ad hanc sacratissimam venire constitutionem, altius, & plenius huiusmodi causam corrigētes ¶ Iubemus itaque omnes omnino, q sub armis militant, siue maiores, siue minores, (Milites autem appellamus tam eos, qui sub excelsis magistris militum tolerare noscunt militiā, quàm qui in vndecim deuotissimis scholis taxati sunt, nec non eos, qui sub diuersis optionibus r † fęderatorū nomine sunt decorati) saltem s in posterum ab omni conductione alienarū rerū temperare. ¶ Scituros quòd ex ipso contractu ab initio sine aliquo facto, uel aliqua sententia cadant à militia t & non sit regressus eis ad pristinum gradum, neque beneficio imperiali, neque consensu uel ꝑmissu iudicis, sub quo tolerādam sortiti sunt militiam, ne dum alienas res conductionis titulo esse gubernandas existimant, suas militias suamque opinionē amittant. ex militibus pagani, ex decoratis infames constituti v & quod post huiusmodi conductionē (quā penitus interdicimus) a publico susceperint, x & hoc ne aliqua mora uel procrastinatione reddere compellantur: Scituris & ipsis, qui suas facultates post hanc legē eis ad cōductionem permiserint, nostra lege eorum conamine uiolata, ꝙ nulla eis exactio † contra eas † concedatur: vt z qui alieni appetens constitutus a militem procuratorem elegerit, b & à suis cadat c reditibus. ¶ Pateat autem omnibus huiusmodi copia apud competentes iudices accusationis: vt qui in hac causa delator existat, laudandus d magis, quàm vituperādus intelligatur: ¶ Pœna quam cōtra milites nostrorum ꝑceptorum † contemptores, & ipsos, qui eis cōductiones rerū ad se pertinētiū permiserint, statuimus, in futuris causis † obtinente.

De iure emphyteutico. †

TITVLVS LXVI.

¶ Contractus emphyteuticus propriam habet naturam atque figuram, exigitque scripturam. & propter particulare damnū emphyteuta no liberatur a canone. Bal. uel sic: Contractus emphyteuticus est contractus per se distans a conductione & locatione: & debet fieri in scriptis cū pactis in eo initis. Et si de casu fortuito nihil est conuentū, tunc si res pereat tota, liberatur emphyteuta: non si pereat pro parte h.d. Sal.

¶ Imp. Zeno A. Sebastiano PP. L. I.

Licet. § CASVS. Leges aliorum imperatorum prohibebāt milites cōducere prædia aliena: ne locatoribus & alijs vicinis essent iniuriosi. verumtamen quia ll. illæ in multis circūueniebātur, Iustinianus imponit pœnam militibus contra facientibus: & dicit ꝙ si aliquis miles cōduxit rē alienā, ipso iure fit infamis, & perdit gradū militiæ, & ex illa locatione non datur actio locatori vel conductori.

m ¶ Principes. § vt s. e. l. milites, cum suis cōcor.

n ¶ Procurandas. § id est reficiendas.

o ¶ Constitutionis. § id est constituti.

p ¶ Procurandos. § id est defendendos armis.

q ¶ Conuertere. § atrocitatem.

r ¶ Optionibus. § id est qui diuersis tēporibus militabant pro mercede. Vel dic optionibus, i. electionibus, alias opinionibus: vt i auth. vt neq; miles, neque fęderatus. per totū coll. xiij. & facit ad l. istā in auth. vt lice. ma. & auię. §. ꝙ autē. col. viij.

† Quid sint optiones uide Vegetium l. b. ij. de re mili. ca. 7.

† in. al. cadāt militia.

† concessu.

s ¶ Saltē in posterum § licet in præterito non ita fecerint.

t ¶ Cadant a militia. § ipso iure.

v ¶ Constituti.] ipso iure.

x ¶ Susceperint.] nomine stipendiorum vel alimentorum.

y ¶ Et hoc. § id est, non solū a militia cadent, sed etiam hæc percepta reddent. & hoc cōdictione ex hac l. vel condictione indebiti.

† actio.

† eos.

y ¶ Vt. § id est sicut.

a ¶ Constitutus. § scilicet actor qui alienum petit, sibi tamen debitum.

b ¶ Elegerit. § cedendo ei actionē. qđ est vetitū: vt s. ne lice. potē. l. j. & ij.

c ¶ Et à suis cadat reditibus. § ille qui cessit. Vel dic, qui locauit. & facit in auth. de eccle. titu. §. antepenul. coll. ix.

d ¶ Laudandus. § sic s. de epis. & cle. l. nullum si.

¶ DE IVRE EMPHYTEVTICO.

† præceptionū nostrarum.

† casibus.

¶ Videbāt contractus emphyteutic° similis locationi, sed nō est in insti. de loc. et cōdu § adeò & iō tit. de locato, ponitur uicinus tit. iste.

ADDITIO. Et fit contractus emphyteuticus hoc pacto. nam ab initio datur certa quātitas pecuniæ: Deinde cōstituitur modica annua pēsio ī recognitionē potius directi dominij, quā in fructuum

Continuatio Emphyteuticorū

ctuū pcipiendorū recōpensatione.ita dicit Iason de Mayno in l.i.ǯ.eo.

I Vs.ǯCASVS.Emphyteuticus cōtractus,i.meliorationis, neque est vēditio neque locatio,&c.& si quis in nō modicū tēpus imò in perpetuum concedit mihi fundum, vt faciam domū,vt ibi plantē,&c.& reditū sibi annuum reddam, & si inter me & dnum fiat aliqđ pactū,illud seruandum est verbi grā.Si cōueniat,scriptura interueniēte, ꝙ si flumen auferat totū fundū, vt damnum pertineat ad aliquē nostrū Si verò nō cōuenit distinguitur: aut totus fundus perit, aut pars fundi.prio casu damnū respicit dnm: secūdo casu me emphyteutam.

† sit constitutum.

IVs emphyteuticarium [a] neque conductionis,[b] neque alienationis [c] esse titulis adiiciendū, sed hoc ius tertiū esse constituimus, † ab utriusque memoratorum contractuum societate seu similitudine separatū: conceptionē [d] itē, definitioneq; [e] habere propriā, & iustū esse ualidumque contractū, in quo cūcta,[f] quæ inter vtrasque contrahentiū partes super omnibus (uel etiam fortuitis casibus[g]) pactionib⁹ scriptura[h] interueniente habitis placuerint,firma,illibataq; perpetua stabilitate modis omnib⁹ debeāt custodiri,[i] ita,† vt si interdū ea, q̄ fortuitis casibus eueniūt,† pactorum non fuerint conuentione cōcepta: si quidem tanta emerserit clades, quæ prorsus etiam ipsius rei, quę per emphyteusim data est, faciat interitum: hoc non emphyteuticario, cui nihil reliquū permansit, sed rei domino, qui quod fatalitate ingruebat,[k] etiam nullo intercedente contractu habiturus fuerat,imputetur. ¶ Sin uerò particulare,[l] vel aliud leue contigerit damnum,ex quo non ipsa rei penitus lædatur substantia, hoc emphyteuticarius suis partibus non dubitet adscribendum.

¶ Pacta emphyteuti ca seruanda sunt: quibus cessantibus,seruanda est natura contractus,quæ est,ut si per triennium canon non soluatur, possit dominus expellere emphyteutā,nisi steterit per dominum, & emphyteuta depcsuerit censum.Bal.uel sic: Pacta inita inter dñum & emphyteuta, sunt seruanda: & maxime super reiectione emphyteutæ. Et si de eius reiectione nihil fuerit conuentum, potest expelli,si non soluerit p triennium nulla meliorationis uel alicuius pęnæ habita tatione:nisi per dominum steterit,quò minus solutionem receperit, & emphyteuta consignauerit, & deposuerit.h.d. Salic.

¶ Imp.Iustinia. A. Demostheni PP.

LEX II.

IN emphyteuticariis contractibus sancimus, si quidē aliquæ † pactiones [n] in emphyteuticis instrumentis fuerint conscriptæ, easdem, & in omnibus aliis capitulis [o] obseruari, & de reiectione eius, qui emphyteusim suscepit, si solitam pensionem, uel publicarum functionum † apochas [p] non præstiterit. ¶ Sin autem nihil super hoc capitulo fuerit pactū, sed per totum triennium [q] neque pecunias soluerit,neque apochas domino tributorū reddiderit, [r] uolenti [s] ei licere eum a prædijs emphyteuticariis repellere, [t] nulla ei in posterum allegatione nomine meliorationis, uel eorum,quæ emponemata [a] dicuntur, uel pœnæ [b] opponenda: sed omnimodò eo(si dominus uoluerit)repellendo, neque prætendente, quòd nō est super hac causa inquietatus: cū neminem oportet conuentionē, vel admonitionem expectare, sed vltrò sese offerre, & debitū spontanea uoluntate persoluere, secundū quod & anteriore lege nostri numinis generaliter cautum [c] est. ¶ Ne autem ex hac causa dominis † facultas oriatur emphyteutas suos repellere, & reditum minimè velle suscipere, ut ex huiusmodi machinatione, triennio elapso, suo iure is,qui emphyteusim suscepit, cadat: licentiam ei concedimus, attestatione præmissa, pecunias offerre,hisque obsignatis,& secundum [d] legem depositis, minimè deiectionis timere periculum.

a ¶ Ius emphyteuticariū.ǯi.cōtractus emphyteuticus, qui qualiter fiat habes isti.loc.§.adeò.Circa que cōtractū sunt tria naturalia siue tacita pacta.Primū habes in fi.huius legis. Secūdū habes ǯ.eo.l.ij.§.j Tertiū habes ǯ.e.l.fi.§.j.& cū dicit iste textus,ius emphyteuticariū: ex hoc patet,ꝙ emphyteuta habet ius in re p qđ a locatore differt: vt ff.de le.j.l.si dom⁹.§.fi.

† Iste tex. reputatur singularis secundum Bal.& Frācisc.Cremē sem adhoc ꝙ si dedi ecclesię domū vt me alimentaret, & post ea domus est cōbusta vel alio casu fortuito est destructa, nihilominus tamen tenetur ecclesia me alimentare: vt per hunc text.

b ¶ Cōductiōis.ǯq a nō solet locatio,&c.vt ff.lo.l.nō solet. at hic sic trāsit vtile dñiū, & nālis possessio:&ius cōstituit i re:vt ff.si ag.ve.l.j.§.fi.Itē hoc i⁹ i reb⁹ soli tm̄ cōstituit.

c ¶ Alienationis.ǯquia hic ex q̄busdā causis pōt res aduocari:vt ǯ.e.l.ij.& fi.Itē q a dñiū,f.directum remanet penes dnm, sed alienatio est act⁹, p q ē dñiū transfertur: vt ǯ.de fun.do.l.j,Itē in vēditione est pretiū, & certū,& in quātitate.hic aūt & in specie, & prætereà p singulos annos soluitur: vt insti.de cōtrah.emp.§ pretiū.& §.s.& loc.& condu.§.adeò.Itē hic necessaria est scriptura vt hac l. qđ in alienatiōe vel locatiōe nō est op⁹ & in multis aliis vt curiosus lector poterit reperire.Sed opponit:q a ēt alienatiōis, vocabulo cōtinet,f.donatio i emphyteusim:vt i aut.de nō ali.§. alienationis.col ij.& s.de re.alie.nō alienā.l.fi.quæ sunt contra. So.non continet appellatione alienationis: si proprie & stricte accipias, vt est dominij translatio.vt hic:sed large sic vt ibi.

† al.casib⁹, sicut eueniunt.

d ¶ Conceptionem.ǯin animo contrahentium,vel in verbis.

e ¶ Definitioneq;.ǯ f.in lege,hoc est obseruatione specialiter definitā.

f ¶ Cuncta.ǯputa pacta.

g ¶ Casibus.ǯveluti de euictione,& de alienatione,& cæteris causis.

h ¶ Scriptura.ǯnota,hunc contractum fieri debere in scriptis 1, sic & alias licet contra regulariter:vt not.s.de pac.l.pactum quod bona. Vel dic hoc dici de pactis,non de contractu. Vel non prohibet sine scriptis fieri,licet dicatur fieri in scriptis.

1 Idē Bart. Bal. Sal. & Iac.reprobatis duabus opinionibus sequētibus.

ADDITIO.Et sic nota contractum emphyteuticum posse fieri sine scriptura quod approbat consuetudo, teste Bar.hic.

i ¶ Custodiri.ǯper cōdictionē ex l.ista Zenonis. vel præscriptis verbis.

k ¶ Ingruebat.ǯid est, eueniebat.

l ¶ Particulare.ǯf.medietatis:arg:ff.de ver.sig.l.nomē filiarū.§.portionis.& de vsufr.l.ēt partis.ſm M.qđ B.non placet. Sed dicit particulare dū nō sit totus rei,i.dūmodo nō sit tota res extincta, quāuis maior pars perierit,damnū pertinet ad emphyteuticariū:vt inst.loca.§. adeò.in fi. alioquin nō cōplecteretur oēs casus hæc lex,quod facere vult,cū subditur aduersatiua,sin verò particulare.&c.hoc placet.2 Sed vī distinguendū:vt ff.de cōtrah.emp.l.domū.Sed ibi ante cōtractū periit.si verò post semper esset emptoris periculū,vt in venditione. vt inst.de cōtrahenda emp.§.cū aūt.Itē cōtra huic dicto ǯ.de allu.& palu.l.ij. sed est speciale i tributis,vt aucto vel diminuto predio,augeat vel diminuat pēsio vt ibi.

2 Et bene Bal. Sa.Albe. & Ias.

m ¶ emphyteuticarius.ǯquia emolumentum si quod accesit, fortè iure alluuionis ad eū spectat.Sed quid ecōtra si augeatur, re an augeatur pensio?Resp.3 potest distingui. sit apparens vel latens augmentum, vt alluuionis ad instar fructuarij:vt ff.de vsufr.item si fundi.§. sed si insulā.

3 Ista glo. displicet B.B.Sal.& Ia. nec debet distingui.

I N emphyteuticarij.ǯ CASVS Dictum est s.ad quē debet spectare periculū rei datæ in emphyteusim hic dicit, ꝙ pacta si quæ fiant, siue sint de natura cōtractus.siue de extrinsecis,debeant seruari.& si nō fiāt, debet emphyteuta soluere singulis annis pēsionē. & debet reddere apochas dño,in quibus cōfitetur se soluisse:& si i solutione per trienniū cessauerit,domin⁹ poterit eū expellere, nec resistere poterit,dicēdo se fundū meliorasse:& posuisse emponeumata,i.aliqua ędificia,allegādo ꝙ dominus pœnę se subiecerit,si emphyteutā expelleret.Itē nec emphyteuta poterit obiicere, dño ꝙ pensionem nō petiit, quia offerre debuit, & si dñs nolit accipere,debet consignare & deponere.

n ¶ Pactiones.ǯ præter illas quæ ex natura rei cōtractus tacitè intelliguntur.

o ¶ Capitulis.ǯ f.vel super interitu:vt s l.proxi. uel alienatione: vt ǯ.l.p. xi vel super aliis, vel ēt sup reijciēdo emphyteutam.puta si nō soluat per quinquennium vel decēniū,vt subiicit, & de reiectione,&c.

p ¶ Præstiterit.ǯi.pēsio soluebatur dño, & functio fisco p eodē fundo, & emphyteuta,qui soluebat apocham a fisco, i.cōfessionē de soluto, vt & s.de fide instr.l.plures.debebat eā domino dare i vnoquoq; anno,alias si non redderet p triennium, expelli pōt:vt hic. Et hoc ea rōne, q a posset esse, ꝙ res ad dñum rediret, & fiscus peteret etiam præteritas functiones:vt ff.de publi l Imperatores.in princ. Si ergo habuit dñs apochā facta emphyteutæ à publicano,tuebitur se cōtra eundem publicanū. Vel dic apocham cū subscriptione sua:vt d.l.plures.

† aliās.

q ¶ Triennium.4 ǯ in emphyteuta ecclesię:biēniū:vt s.de sacrosanc. eccle.authen.qui rem idē in colono priuati, quod hic scilicet de biēnio 5 dicimus:vt ff.loca.l.quæro. §.inter.

r ¶ Reddiderit.ǯ cū subscriptione sua:vt dicta l.plures.vel aliter vt modo dixi.Accursius.

s ¶ Volenti.ǯq a si vellet ad pēsionem tantū agere,ex l.Zenonis posset.

t ¶ Repellere.ǯper se huius 6 legis authoritate. sed melius si iudicis authoritate fiat per libellum 7,cùm possideat,vt arg.ǯ.de pig.l.creditores. ſm M.&B.nec pertimescat crime,si faciat per se,cum sibi arbitriū vltionis sciat esse cōcessum:vt ǯ.de metatis.l.deuotū.li.xij. & ad idem.ff.de pig.l.ex vectigali Si tñ interuersa possessione,suo nomine cœpit possidere emphyteuta,nō deiicies eum tua authoritate 8:vt ff.de vi & vi ar.l. colonus.ſm Irn.Sed quid si fecerit pactū domin⁹,vt nō liceat ei emphyteutam repellere ēt si pensionem nō soluat? Resp.pactum seruandum 9. ar.s.de pac.l.pe.quia iuri pro me introducto renūtiare possum. Alij distinguunt,an conueniatur ne omnimodo liceat.& tūc non valet an vsq; ad certum tps,&tūc sic:vt ff.cōi diuil.in hoc.§.si cōueniat.Sed est ar.cōtra,ꝙ tale pactū non valeat:vt ff.de preca.l.cum precario.sed prima est verior,& est pro ea.ff.depo.l.j.§.si conueniat.Item si triēnio elapso dñs recipiat pensionē omniū annorū,quibus est cessatū, an ammodo poterit deiici?Resp.non 10.arg.ff.de leg.cōmis.l.post diē. Duorū.n.alterū poterat facere dominus, vel deiicere, vel pēsionē petere:vt in auth.de al.& emphy.§.si verò quis locator.col.ix eligendo ergo vnū,alteri renūtiasse videtur:vt d.l.post diem.& l.si fundus.§.j.in eo. ti. Item quis probabit, vtrum emphyteuta se soluisse,an dñs sibi nō fuisse solutū? Resp.emphyteuta.vt arg.s.de proba.l.j.quod faciet per testes 11,vel instrumēta,vel cōfessiones.Vel ꝙ tribus cōtinuis annis proximis soluerit. per qđ præsumitur retro soluisse semper:vt ǯ.de apochis pu.l.pe.li.x.Itē q d si emphyteuta promisit pœnā,si nō soluerit pensionē, an poterit deiici? Videtur ꝙ non,quasi per pęnam renuntiauerit dominus deiectioni.arg.ǯ.de pac.con.l.fi.Tu dic contra 12,ne quod fauore domini.f.pęna,est introductū, &c.s.de legi.& sena.l.ꝙ fauore.& d.l.ǯ.de pactis con.loquitur in priuilegiis,quæ facilius quàm iura communia tolluntur.Sed tñ vtrunq;,scilicet deiicere,& pœnam petere non potest.nisi hoc actum sit,vt vtrūq; possit fieri:vt ff.de excep.doli.l.apud Celsum.§.Labeo.& s.de transac.l.cū proponas.& de ver.ob.l.ita stipulatus,in fi.Itē si semel pęna est exacta,si iterum

4 Concor. cū hac gl. j. circa prī. ī calū. de dilat.
5 Intellige secūdū distinctionē Bar.in l. dem. quā refert hic Ias.
6 Idē Imo. Ioan.And. & Imo. cap.potuit extra de locat.& Ias.hic.
8 Imo non requiritur libellus. Alber. & Bal.
9 Ex inde. uillo. sed bene incōtinēt.Bart. & Ia.xxxv. col.
10 Sequuntur omnes doct. pto Sal.
11 Hāc sequuntur omnes indifferenter, prout refert Ia. xlix.co.
12 Hanc sequuntur omnes doct. pro Ful.
13 Propri. capiendo sed bene largē Bal. Alb.& Sal.

terum stet per aliud triennium quod non soluat, an iterum poterit exigi?Respondeo,non 1:vt arg.ff.de arbit.l.si duo.§.fi.Nec obstat,etiam si sit dictum rato manente contractu: quia non comprehendit pœnæ stipulationem:quia non est contractus 2:vt ff.de exceptio.doli.l.apud Celsum.§.Labeo.nisi expressè esset dictū rato manēte &c. vt quoties cessaueris toties in pœnā incidas:vt dicta l.si duo. §.fi. Item si promisit pęnā rato manēte &c. & petiit pęnā,& vult nihilominus deiicere,an potest?Resp. sic 3.arg. ff.de transact.l. qui fidē.& l.pacto.& s.de pa.l.cùm proponas. ii In fauorem enim domini dictum est,quòd cōtractus debeat ratus manere. & pro hoc est arg. ff. de re. iur.l. cū par.& s.de trāsactio.l.si quis maior.Item q d si emphyteuta faciat alium emphyteutā vnū vel plures,& cessant in solutione canonis,quod auxiliū datur domino? Quidam dant ei cōdictionē ex l.Ioan.dicit quòd vendicat dominium suum à secūdo emphyteuta.& si ille excipiat de iure emphyteutico quòd replicet: q a nō debet ei fides seruari &c.vt s.de pactis. l.cū pponas. ij.& ff.vsufruc.quēadmodū ca.l. si vsusfructus nomine. Sic que poterit cōsequi pensiones. Itē quid si aliquis nō emphyteuta possidēs fundū,pro quo xl.an.soluit pensionē, deiiciatur nunc? Rñ.non pōt deiici: sed præsumo emphyteuticum contractum celebratū fuisse: vt ar.ǯ.de fundis patrim.l.fi.& l.ius emphyteutici.lib.xj.

1 Hanc vij. partem sequuntur omnes doc.
2 Cum gl. tenent cōmuniter omnes doc. secūdū distinctionē, quā refert hic Ias. xliiij.col.
3 Hāc vij. partem gl. sequuntur omnes do. indifferenter prout refert Ias.hic col.liiij.
† domino.

¶ Emphyteuta pōt ius suum uendere uel non,secundū tenorē pactorum: cessante autē super hoc pacto,dominus est requirēdus an uelit emere tanto pretio,qđ ab alio inuenitur,& expectādus est p duos menses & si non uult emere,sed consentire,debet p cōsensu inuestituræ noui emphyteutæ habere quinquagesimā: & si non uult emere, nec consentire, licitū est emphyteutæ post duos menses iura sua uendere personæ non probitæ.& si aliter uel alij uēdat quàm liceat, sua iura perdit.h.d.Bal.

¶ Idem A.Iuliano PP.

LEX III.

CVm dubitabatur,vtrum emphyteuta debeat cū dñi uolūtate [e] suas meliorationes, quæ Græco vocabulo ἐμπονήματα [f] dicuntur alienare, vel ius emphyteuticum in alium transferre, an eius expectare consensum: [g] † sancimus siquidem emphyteuticum instrumentum super hoc casu aliquas pactiones habeat, eas obseruari. sin autem nullo modo huiusmodi pactio † interposita est, vel fortè instrumētum emphyteuseos deperditum est: [h] minimè licere emphyteutæ sine consensu domini meliorationes suas aliis uendere, [i] vel ius emphyteuticum transferre. ¶ Sed ne hac occasione accepta, domini minimè concedāt emphyteutas suos accipere [k] pretia meliorationum, quæ inuenerunt, sed eos deludant, & ex hoc commodum emphyteutæ depereat: disponimus attestationē domino transmitti, & prædicere,q̄tum pretium ab alio re uera accipi † potest. Et si quidem dominus hoc dare maluerit, & tantam præstare quantitatem, quantam ipse re vera † emphyteuta ab alio accipere potest: ipsum dominum omnimodo hæc comparare. ¶ Si autem duorum mensium spatium fuerit emensum, † & dominus hoc facere noluerit, licentia emphyteutæ detur, ubi uoluerit, & sine consensu domini, meliorationes suas uendere: iis tamen personis, quæ non solent in emphyteuticis contractibus vetari [l] ad huiusmodi uenire emptionem. Necessitatē autem habere dominos, si aliis melioratio secundū prefatū modū vendita sit, accipere emphyteutā: vel si ius emphyteuticum ad per-

† al. an uerò eius expectare cō sensum nō oporteat.
† pacto.
† accipere.
† ipsa ueritate.
† emersū.

a ¶ Emponemata.ǯalias emphyteomata exponūt aliqui, id est ædificia, vel sunt meliorationes.

b ¶ Vel pœna opponenda.] promissa a domino, si emphyteutā expelleret:vt ff.loca.l.quæro.§.inter. Et dic ꝙ emponemata Græcè, Latinà dr̄ melioratio: ut hic dicit,& ǯ.l.proxi.in prin.

c ¶ Cautum est. ǯ vt ǯ. de contrahen.stipul.l.magnam. & facit. ff.de vsur. l.pecuniæ.§.vsurarū.& ff.de ali.le.l.libertis §.manumissis.& ff.de leg.cō. l.si fundus. §.fin.Fallit tamen in casu,vt in operis libertinorū,quæ videntur debere peti corā iudice ad hoc,vt stipulatio cōmittatur:vt ff.de operis liber.l.cum patronus.Vel ibi non fuerat dies præfinitus.Sed quo tempore anni fiat solutio?Respon.secundum quod actum est.alias etiam inter tres vices poterit solui,dummodo ante Calēdas Ianuarij:vt ǯ.de co. fun.pa.l.placuit.lib.xj.

d ¶ Et secundum legem. ǯ ita quòd ammodo in suos vsus non conuertat:vt s.de vsu.l.acceptam.& ǯ.qui potio.in pigno.ha.l.j.Sed videtur,ꝙ sola oblatio sufficiat cùm velit pęnam euitare tantum. quod quidam dicunt.ar.ǯ.de suscep.& arc.l.j.lib.x.& ǯ.de cōdi.infer.l.fi.& ff.de arbitris. l.Celsus.in fin.Hic ergo subaudies depositis,scilicet maxime.Alij dicūt quòd est hic speciale, vt sola oblatio non liberet etiam a pœna cōmittēda.Sed quid si ille qui soluere debuit, ignorauit,quia hæres est acceptoris:vt ff.de re. iur. l.qui in alterius.& sic non soluit,an possit deijci?Resp. de stricto iure sic:ut ff.de verb.oblig.l.cum filius.§. in hac. & l.ad diem. & ff.de nautico fœnore.l.fi.sed dabitur restitutio ex clausula generali.ff. ex quib.cau.maio.l.j.in fi.Sed de æquitate non potest dici:quia nō cedit tempus ignoranti:vt ff.quod vi aut clam.l.semper.§.hoc interdicto.& ff. de calum.l.annus,& de ædili.edi.l. cùm sex. & ff.quādo appellan. sit.l.j. §.dies.& ff.si quis inge.esse di.l.ij.sed in illis legib. de utili anno dicitur. & facit ad finem huius legis ǯ.de pigno.l.creditor.

C Vm.ǯCASVS.Accepi ab aliquo fundum in emphyteusim ad non modicum tempus:ædificaui in eo fundo: volo ædificium vendere:q̄ritur an possim? Dicitur ꝙ sic,si hoc cōtineatur in instrumento emphyteuseos.Si nihil dictum sit, non possum sine consensu domini:nec ētius, si quod habeam in re,non habita voluntate domini,vendere possum:& si volo vendere,debeo denunciare domino,& si dominus velit tantū dare quantum alius,ille præferatur.Et si intra duos menses dominus noluit emere,potero vendere cuicunque voluero : non tamē illi,cui dominus prohibuerit vēdere:puta q a dixit:do tibi fundū in emphyteusim hac lege, ne liceat tibi uendere domū,si domū ędificaueris Titio.Si verò alij vendidero,dominus ñ poterit cōtradicere tūc.imò emptorē necesse habet i possessionem mittere, nō p procuratorē,sed per seipsum, vel p literas suas,p quas ostendat se uelle ipsum mitti in pos.dirigendas in ciuitate magistro census, uel in prouincia præsidi prouinciæ,q. emptorē ducat in possessio. & pro hac īductione vel renouatione contractus emphyteuseos, nō plus habebit dñs, quam quinquagesimam rei datæ in emphyteusim. Sin autē dominus hoc modo post duos mēses facere noluerit, licentia datur ex hac lege ipsi emphyteutę,emptorem ducere in possessionē domino inuito.&si aliter fiat quam hac lege continetur, ego cadam a iure.

e ¶ Voluntate.ǯ tacita quasi ex natura cōtract⁹.

f ¶ Emponemata. ǯ inde est emponematographi: de quibus dicitur.ǯ. de decur.l.si quos.li.x.dabantur. n.olim sterilia in emphyteusim sola:q a diligentia emphyteutæ fiebāt fertilia:sed hodie ad id uentū est,vt omnia dētur:in ecclesiasticis autē dantur, quæ congrua videntur ęconomo:vt s.de sacrosan. eccl.authē.perpetua.& aut.si quas.Acc.

g ¶ Consensum.] scilicet expressum.

h ¶ Deperditum est. ǯ nec adsunt testes qui probent amissionem, & qđ in eo continebatur, imò ipsum pactum : alioquin aliud esset:vt s.de fide instru.l.in exercendis.Vel secundum quosdam ideo: quia scriptura tātùm probatur.quod nihil est:quia etiam tunc sufficeret probari interuenisse instrumentum & amissum,& quòd in eo contineatur: vt supra, de fide instru.l.emancipatione.

i ¶ Aliis vendere.ǯ vendere & ius emphyteuticum transferre idem est secūdum quosdam.Sed an donare? Ir.quòd non:quia de alienatione hic fit mentio.Sed certe imo potest etiam sine domini cōsensu : vt ǯ.de fun. pa.l.j.lib.xj.& insti.loca.§.adeo. & argu.ǯ.de prædi.curialium.l.fi.4 Itē an pignorare ? & idem dicam,quod in dono: vt ff.de pign.actio.l.tutor. §.fi.& de pigno.l.lex. Sed cùm donat,qualiter dominus petet pensionē à secundo emphyteuta? Respon. proponat rei vendicationē,nisi soluat pensionem,vt ff. vsufruc.quemadmodum ca.l.si vsusfructus nomine.Itē an in venditione debeat contineri saluo iure dominij, an simpliciter,ꝙ ius emphyteuticū vendat?Puto alterū sufficere. Item si primus emphyteuta vendiderit,& secundus velit nunc vēdere, cuius exquiratur cōsensus,domini vel emphyteutæ primi ? Quidam dicunt emphyteutæ primi: quia ab eo causam habet.Tu dic domini: quia hæc lex dicit, domini cōsensum requiri. & primus emphyteuta desinit dominus esse alienando, nec possidet ciuiliter nec naturaliter : vnde eius nō est quærēda voluntas.Præterea a domino, qui induxit eum in possessionē, videtur habere causam.ar.ff.de religi.l.j.§.j.& ff ad Syllanianū. l.j.§.j.& s.depositi.auth. sed iam cautū est.ADDITIO. Istam glossam in omnibus sequitur Bar. Bal.Sal. & est de mente aliorum.

4 Cōtrariā tenet tamē Bar. hic nō obstante. d.l.j & hoc vī uerius.

Emphyteuta emphyteutę,si uelit uēdere, cuius reqret consensum.

k ¶ Accipere.ǯconfirmando.

l ¶ Vetari.ǯ apponitur enim quandoque in contractu emphyteutico, ne

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne Titius vel Seius, vel alia persona quam nominat, debeat accedere ad emptionem illius rei. Vel dic 1 de hoc vt dicitur supra, tit. j. l. curialis. & l. milites, & l. licet. & supra, de sacrosan. eccl. auth. quibuscunque. Item ad hoc 5. de contrahenda emp. l. dudum.

2 Iste secũdus videtur magis placere Bart. Bar. Sal. & Ia. licet primus sit verus.

a ¶ Transponere. ʒ permutando.

b ¶ Non cõradicere. ʒ scilicet censemus dominum.

c ¶ Perse. ʒ sic 3. de iis, qui venerata. imp. l. ij. & 7. de decur. l. nullus qui ne xu. libro x.

d ¶ Per depositioné. ʒ id est, qualẽcunq; scripturam, qua ostendat se vel le nouum emphyteutam susceperе.

e ¶ Per attestationem. ʒ id est, scripturam cum testibus.

f ¶ Partem pretij. ʒ quãdo venditur.

g ¶ Aestimationis, ʒ quando alio titulo transfertur, & hoc dicitur hodie pro renouatione dari.

† apud Idem Ia. & est sing. secundum eundem.

h ¶ Accipere, ʒ à nouo emphyteuta.

i ¶ Versatus. ʒ scilicet emphyteuta.

ʒ Idẽ Bar. Bal. Sal. & Ia.

k ¶ Cadat. ʒ ipso iure ʒ. Quicquid ergo cõtra legem istã fiat, poterit dominus rẽ vẽdicare, aliud in fructuario 4 vt ff. de vsufru. l. cui vsusfructus.

† Idẽ Ia. & est de mente aliorum.

DE SPONSALIBVS, & arrhis sponsalitiis, & proxeneticis.

Continuatio.

¶ Dictum est de contractibus rerũ, nunc de contractibus personarũ. Vel sic: Expediuimus in superiori libro de societate, quę contrahitur propter pecuniam quærendam: nunc audiamus de societate coniugali, quæ celebratur propter prolem procreãdam. Vel aliter: Audiuimus de contractibus rerum, Audiamus & disseramus de contractibus personarum: quibus persona personæ coniungitur, masculus fœminæ sociatur. Et quia hoc fit per nuptias, dicamus de nuptiis. Et quia sponsalia velut præparatoria præueniunt nuptias, de sponsalibus videamus, & de arrhis, quę dantur gratia sponsaliorum, & de proxeneticis, quibus interuenientibus ista cõtractũtur. vt ff. eodem, lege, ult. in fi. l. Azo.

† al. emphiteumata.

1 ¶ Proxeneticis. ʒ id est, salariis, quæ dantur proxenetis, lege secunda. sed de hoc nihil dicitur in nigro. Accursius.

† Alc. li. j. disputet. c. xxij. legit pxenetriis quẽ vide. Proxeneticа quę dicantur.

† al. Despõsuerę.

† al. prohibentur.

ALij desponsata. ʒ alias desponsata. & tunc plena. & alias desponsatę. & tunc dic non prohiberur id est non fit prohibitio. Vel habeas in fine, non prohibentur in plurali numero. Et nota, quòd magis propriè dixisset aliqui, quam alij: sed propter aliud alij quod infra est, dicit. Item intellige cum causa, vel sine causa: tunc tamen patitur pœnam arrharum: vt infrà eodem, l. finali. præterea secundum canones aliud videtur xxvij. quæstione secunda. cap. defensores. Sed certè imò idem: quia

sonas non prohibitas, sed concessas & idoneas ad soluendum emphyteuticum canonem, transponere 2 emphyteuta maluerit; non contradicere, b sed nouum emphyteutam in possessionem suscipere non per conductorem, uel p procuratorem, sed ipsos dominos per se, c uel per literas suas; uel (si hoc nõ potuerint, uel noluerint) per depositionem d in hac quidẽ ciuitate apud uirum clarissimum magistrum censuum, uel præsentibus tabulariis per attestationem, e in prouinciis autem per † præsides uel defensores celebrandam.

¶ Et ne auaritia tenti domini, magnam molem pecuniarum propter hoc effugerent, (quod vsque ad præsens tempus perpetrari cognouimus) non amplius eis liceat pro subscriptione sua, uel depositione, nisi quinquagesimã partem pretij f vel æstimationis g loci qui ad aliam personam transfertur, accipere. h ¶ Si autem nouum emphyteutam uel emptorem meliorationis suscipere minimè dominus maluerit, & attestatione facta, intra duos menses hoc facere superseserit: licere emphyteutæ, etiam non consentientibus dominis; ad alios suum ius, vel empone mata † transferre. ¶ Sin autẽ aliter fuerit versatus, i quàm nostra constitutio disposuit, iure emphyteutico cadat. k

hic de ea quæ est desponsata per verba de futuro, quod qualiter fiat habes ff. eodem. l. prima & secunda. & facit ad legem istam infra, de repud. l. secunda. & de verborum obligatio. l. Titia. in princ.

ADDITIO. Videas circa materiam huius legis cap. requisiuit. cum notatis per glo. & Abb. extra eo.

Codicis domini Iustiniani sacratissimi Principis ex repetita prælectione

LIBER QVINTVS.

De sponsalibus, & arrhis sponsalitijs, & proxeneticis. †1

TITVLVS PRIMVS.

¶ *Dissolutis sponsalibus de futuro, licitum est alij nubere. b. d. Bal.*

¶ Impp. Diocles. & Maximian. AA. & CC. Annonariæ. alias Bianoni. L. I.

Lij desponsata m † renuntiare conditioni, & nubere alij, non prohibetur. †

¶ *Sponsa sponsum absentem tenetur per biennium expectare: quo elapso, alteri nubit impunè h. d. Bal. Vel sic: Comprehendendo vtranq; lec. h. d. Sponsa per verba de futuro debet expectare sponsum usque ad tempus conuentum: & si non sit conuentum usque ad tempus legitimum, intra quod illo non veniente potest iure sine metu arrharũ alij nubere. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Impp. Constantinus A. & Constans Cæsar ad Cælium Probinum P.V. L. II.

SIis, † qui puellam suis nuptiis pactus est, intra biennium exequi nuptias, in cadẽ quincia n degens, supersederit, eiusque spatii fine decurso in alterius postea coniunctionem puella peruenerit: nihil o fraudis ei sit, quæ nuptias maturando, vota sua diutius eludi non passa est.

¶ *Obligationem purificatam, sequentis casus occursio non resoluit. secus in obligatione purificanda. hoc dicit. Bald. us. Vel sic: Casus non facit quem perdere arrhas sponsalitias, nisi culpa illius casum præcedat. quod not. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Imppp. Gratia. Valenti. & Theod. AAA. Eutropio PP. LEX III.

ARrhis p sponsaliorum nomine datis, si interea sponsus uel sponsa decesserit, quæ data sunt, iubemus restitui: q nisi causam, ut nuptiæ non celebrarentur, defuncta r persona iam præbuit. s

¶ *Prouisio paterna circa liberos, est maioris efficaciæ quàm tutoris, etiam si paterna sit expressa per modum ultimæ uoluntatis. hoc ultimum tamen non dicit tex. h. d. Bald. Vel sic: Tutor, uel curator non poterit dissoluere sponsalia contracta per patrem puellæ. hoc dicit. Salice.*

¶ Impp. Honorius & Theodosius AA. ad Marianum. PP. LEX IIII.

SI pater † pactum de filiæ nuptiis, t inierit, & humana sorte consumptus, ad uota nõ poterit peruenire, id inter sponsum, & sponsam firmum, u ratumque permaneat, quod a patre docebitur destinatum: v † nihilque permittatur habere momenti, quod cũ defensore, ad x quẽ minoris cõmoda pertinebant, y † docebit fuisse transactũ. Periniquũ est. n. ut cõtra paternã † uoluntatẽ, redempti forsitan tutoris, aut curatoris admittatur arbitriũ: cum plerunque

SIis. In eadem prouincia ʒ sed si in alia post tres annos: vt infrà de repud. lege. secũda. & hoc si absens sit ex probabili causa tantum. si verò absens ex probabili & necessaria causa: expectatur donec adsit: vt ff. eodem, lege, sæpe. quæ est contra.

o ¶ Nihil fraudis. ʒ id est, damni, nec in pecunia, neque in fama. Veteres enim pro dãno, &c. vt ff. de ædil. edi. & l. cum autem. 9. excipitur.

ADDITIO. Circa hanc legis materiam vide cap. de illa. & ca. sicut ex literis. & quæ ibi notantur per gloss. & doctores extra eo.

ARrhis. ʒ Hæc autem pignora vocantur: vt infra, tit. primo. l. prima.

q ¶ Restitui.] Pœna ex vtraque parte cessante.

r ¶ Nuptiæ. ʒ quæ nunc promittuntur tempore sponsaliorum.

s ¶ Defuncta persona. ʒ interuenerit osculum, vel non, licet in donatione propter nuptias secus: vt infrà, titulo secundo. l. si sponso. committebatur ergo hoc casu pœna hæredi. & sic infrà. tit. secundo. l. cùm veterum.

t ¶ Præbuit. ʒ & ideo tunc ammittit Arrhas.

I pater. ʒ CASVS. Pater de filiæ nuptiis si pactum fecerit, post eius mortem filiæ tutor vel curator non potest trãsigere vel mutare quã pater fecerat.

v ¶ De filiæ nuptiis. ʒ de tali, quem iure recusare non poterat: vt ff. eod. l. sed ea quæ.

x ¶ Firmum. ʒ habita ratione vel comparatione eius, quod pater fecit, & quod tutor vult. & sic nõ obstat. ff. de verborum obligatio. l. Titia. primo respon.

y ¶ Destinatum. ʒ alias destinatum. & alias definitum. & hoc nisi puella iure recuset, sicut est in tutore. ff. de constit. tutl. vtiliter am. Accursius.

z ¶ Defensore. ʒ id est tutore vel curatore.

a ¶ Commoda. ʒ scilicet pecuniaria tractanda: non autem de matrimonio eam in coniunctione ergo puellæ non quæritur consilium tutoris, sed ipsius puellæ: quæ si cultu verecundiæ non elegat, iudicis erit deliberare: ut ʒ. de nup. l. in coniunctione. & l. in copulam. & ff. eo. l. si puellę. & ff. de ritu nup. l. ſciendum. secundum quosdam, sed aliæ in curatore dicunt illa, si puellæ dicis, quia ipse filius non potest cõstituere sponsalia, sed certè cùm alijs debet adnocari: vt infra, de nuptijs. l. j. Accursius.

a ¶ Ipsius fœminæ. ʒ consentientis tutori, vel curatori. & facit ad legem istam ʒ. si nup. ex rescript. pe. l. j. & ff. de diuor. & repu. l. Iulianus.

M Vlier. ʒ CASVS. Mulier sui iuris constituta si maior vel post veniam impetratam arrhas recepit, & non copulat: in duplum tenetur. Si minor siue per se, vel tuto. vel curat fecerit in simplum. si pater vel

† familiæ. mater, vel auus & maiores susceperint in duplũ tenenturthęc vera si sine causa desistãt. Si verò aliquod impedimẽtũ emerserit aut sciebat. q. recepit arrhas, & hoc sibi ipsi tet. si ignorabat, reddat qđ suscepit. Et de hoc idẽ in spõso qđ in spõsa dictũ est quadrupli pœna reiecta: vt fuit olim nisi aliter sit ex pacto: cautio verò pœnalis interueniente nõ potest.

† al. Rauen. &c. DD. NN. Hon.

† constitutionibus,

b ¶ Mulier.] Præbens causam vt nuptiæ nõ celebrentur.

c ¶ Quod accepit. ʒ fertur ergo ipso iure illa minor à pœna, vel dicatur habita in integrum restitutione.

d ¶ Per tutorem. ʒ quia qui per aliũ accepit &c. vt ff. de administra. tutorũ. Licia autem. 9. ge ssisse.

e ¶ Simul. ʒ cum filia.

f ¶ Separatim. ʒ id est, sine filia.

g ¶ Pro nepote.] scilicet susceperint.

h ¶ Conuenit teneri. ʒ idẽ dicã in tutore vel curatore. sic ʒ. vnde vi. l. me minerint. & 3. de iud. l. peræquum. 9. fi. & ʒ. de ser. fugi. l. quicunq;. nã vt pupillã dotare teneatur.

† Et filiæ. tit. j. l. Titia.

† Tutor.

† Curator.

† videlicet. tutor puellã dotare.

i ¶ Personam. ʒ quia si turpis meretricator vel similis, & alter nobilis: vt ff. de rit. nupt. l. lege. & sic non obstat ʒ. ti. j. l. j.

k ¶ Vel conditionem. ʒ vt quia est filia senatoris & ille libertus, vel hęreticus vel Iudęus: vt ff. de ritu nup. l. lege. & 3. de iudę. l. ne quis.

l ¶ Aliam causam. ʒ velluri cognationem vel mortem alterius.

m ¶ Generalibus cõstitutionibus. ʒ vt in tutoribus & curatoribꝰ: vt ʒ. de ædificijs. vt 3. de epiſco. & cler. l. deo nobis. i prin. & de sacro fonte susceptis: vt ʒ. de nu. l. si qs alũnã.

† Iudi.

† Decurio.

† Decurio.

n ¶ Prohibetur. ʒ inter eos, qui de facto cõtraxerunt sponsalia.

† Perspicacius.

o ¶ Tãtùmodo reddi. ʒ conditione ob causam vel sine causa: & hoc quãdo ignorauit accipiẽs: vt 3. de cond. ob causam. l. j. alias in duplum. arg. ʒ. p xi. 9. & hoc in accipiente, in dante autem si quidem ignorauit, prædicto modo repetit: si sciuit nõ repetit propter scelus suum, sed fit arrha caduca. Alij dicunt, q etiam tunc repetit, quasi nulla fuerit causa: vt ff. de condi. sine causa. l. fi. Sed illam legem intelligimus in ignorante, vt ibi diximus & ff. de don. inter vi. & vxo. l. cum hic status. 9. fi. & ʒ. de incest. nup. l. qui contra. & ff. de ri. nup. l. præfectus. & 3. de condi. ob cau. l. j.

P ¶ His illud quoque. ʒ scilicet exceptionibus prædictis. & faciũt, de epiſco. audi. l. si legibus,

etiam ipsius fœminæ a † aduersus commoda propria inueniatur laborare consilium. Dat. iiij. Nonas Nouembris, † Hon. xiij. & Theod. x. AA. Cos.

¶ Qui contraxit sponsalia, & ea non vult exequi: si est ætatis legitimæ, arrhas, quas recepit, restituet duplicatas: si minor, solũ quas recepit. Si autem pater, uel auus, uel alius ascendens receperunt, & per eos stetit, ipsi restituunt duplicatas, nisi legibus, uel moribus, uel alia ex causa probabili de noto in notitiã pacta, uel nouiter emergente sponsalia non mittantur executioni & olim erat pœna quadrupli: hodie dupli: nisi partes de quadruplo, uel triplo conuenerint: extra quam pœnam partes pacisci non possunt. h. d. Bal.

¶ Impp. Leo & Anthemius AA. Erythrio. PP. LEX V.

MVlier b iuris sui constituta, marrharum sponsaliũ nomine vsq; ad duplũ teneatur, id est in id, quod accepit, & aliud tantũdem, nec amplius, si post cõpletum uicesimumquintũ annũ, vel post impetratã veniã ætatis, at q; in cõpetẽti iudicio cõprobatã. huiusmodi arrhas suscepit. In simplum autem, id est, tantũmodo in id, qđ c accepit, si minoris † ætatis est: siue virgo, siue vidua sit, si ue per se, siue per d tutorẽ aut curatorẽ, vel aliã personam eãdem arrhas acceperit. Patrẽ verò, vel matrem legitimæ ætatis constitutos, siue simul, e siue separatim f arrhas pro filia susceperint, auum etiam vel proauũ, si pro nepte, g vel pronepte, in duplũ tantũmodò conuenit h teneri. Quæ ita custodiri cẽsemus, si nõ propter personã i vel k cõditionẽ, vel aliam l causam legibus vel generalibus m cõstitutionibꝰ interdictã, futurum matrimonium constare prohibetur, n tũc. n. quasi nullo facto, vt pote sine causa eãdem arrhas præstitas, tantummodò o reddi consequens esse præcipimus. † His p illud quoque adiicimus, vt etiam si legibus prohibitæ non sint speratæ nuptiæ: post arrhas autem sponsalitias sponsa cõiugiũ sponsi propter turpẽ, vel prodigam, vel impudicam conuersationẽ, aut religionis, q vel sectæ r diuersitatem

recusauerit, vel eo, quòd quasi vir coitũ (ex quo spes sobolis oritur) facere † non potuerit, vel ob aliã iustam excusationis causam: si quidem probatum fuerit, ante datas easdem arrhas sponsalitias hoc idem mulierem, vel † parentes eius cognouisse: sibi debeant imputare. s Sin verò horũ ignari sponsalitias arrhas susceperint, uel post arrhas datas aliqua iusta causa pœnitentiæ interceserit: ijsdem tantummodò redditis, super alterius simpli pœna liberi custodiantur. Quæ x omnia simili modò etiam de sponsis super recipiendis nèc ne arrhis præstitis custodiri censemus: quadrupli † videlicet pœna, quæ in anterioribus legibus definita y erat, in qua & arrharũ quantitas imputabat, cessantes nisi specialiter aliud ex communi consensu inter contrahentes de eadem quadrupli † ratione placuerit. z

† quadruplici.

¶ Extra definitionẽ a autem huius legis si cautio pœnam stipulationis continens fuerit interposita, ex vtraque parte nullas b vires habebit: cũ in contrahendis nuptiis libera † potestas c esse debeat. Dakal. Iul. Martia. & Zenone Cos.

† Concor. c. gẽma. & ca. req; fiunt extra de spon.

Si rector prouinciæ vel ad eum pertinentes, sponsalitias dederint arrhas. †

TITVLVS II.

¶ Rector prouinciæ uel assistens, cui ipse præbet fauorẽ, perdit arrhas, quas pro matrimonio contrahendo dedit sponsæ renuenti: sed finito officio matrimonium contrahi non est prohibitum. h. d. Bal.

¶ Impp. Gratia. Valentin. & Theod. AAA. Eutropio PP. LEX VNICA.

SI † quis † in potestate publica positus, atque honore administrandarum prouinciarum, qui parentibus, aut tutoribꝰ, aut curatoribus, aut ipsis, quę matrimoniũ contracturæ sunt, potest esse terribilis, arrhas sponsalitias dederit: iubemus, vt deinceps, siue parentes, siue eædem mutauerint d voluntatẽ: non e modò iuris

† al. sponsalia. dederis. Matrimoniũ debet esse ab obseruatione pœnæ liberum.

† Ex li. 3. ti 6. l. 1. C. T est cõstitutio Græca.

aut domesticus, qui mulieri aut suis parentibus, aut eius tutori vel curatori potest esse terribilis: si cum ea sponsalia contraxerit, tenent sponsalia. Sed si mulier velit postea pœnitere, hoc sibi licebit, & arrhas non reddet duplicatas. imo si fuit coacta contrahere, arrhas retinet. Et si poterit tibi, nõ prius fit hęres quã tibi nupserit, vel tu recuses. neq; enim in honesta vel remittẽda est illa conditio: vt ff. de cõdi. & demõ. l. Titio cẽtũ. 9. j. & ʒ. de instit. & substit. l. j. & l. reprehendẽda.

ADDITIO. Videas de hac materia plenè p Abbatem in c. gemma mulier'. extra eo. & Bar. in l. Titia. i prin. ff. de ver. ob.

¶ SI RECTOR prouinciæ. &c.

¶ Dixit de sponsalibus in genere. nũc in specie.

SI quis. ʒ CASVS. In potestate publica constitutus seu positus, vt rector prouinciæ, vel procõsul, vel eius filius vel cõsiliarius

† Et si sponsalia contracta sint per patrem, non tenent. Et sic cõstitutio Græca.

† al. sponsa.

80 tur consilium tutoris, sed ipsius puellæ: quæ si cultu verecundiæ non elegat, iudicis erit deliberare: ut ʒ. de nup. l. in coniunctione. & l. in copulam. & ff. eo. l. si puellę. & ff. de ritu nup. l. ſciendum. secundum quosdam, sed aliæ in curatore dicunt illa, si puellæ dicis, quia ipse filius non potest cõstituere sponsalia, sed certè cùm alijs debet adnocari: vt infra, de nuptijs. l. j. Accursius.

Ipsius

a ¶ Pignora.} hæc appellauit arrhas titulo superiori: & non est vis in nomine. Sed huic videtur contra s.ti.j l.fi.§.quæ ita. Sol. vt ibi. Item cõtra ff.de ritu nup.l.si quis .officium vbi dicit in simplum.reddi. Sol. ibi finito officio mutauit voluntatem, hic eo durante. Vel hæc loquitur quãdo ꝑ potentiam vel blanditiam induxit eam ad sponsalia. Et no. hic deficere regulã, quę est ff.e.t.de spon.l.oratio. nã hic sunt sponsalia, sed matrimonium nõ potest esse, vt d. l. si quis officium.

Sponsalia possunt esse, ubi non potest esse mr̃imoniũ.

b ¶ Administrantes.} ni si in patria sua id exerceãt: vt ff.de rit.nu.l.eos.

c ¶ Quibus.} subaudi ꝓ quibus, &c.& sic nota illorũ facto ita demum administrãtem dãnificari, si operã dederit, nõ alias.

d ¶ Impuberi.} si de nouo consentiant: vt ff.de ritu nup.l.eos qui.

e ¶ Postea.} i. honore deposito. Et sic not. ꝙ rector prouincię in prouincia quã regit: põt habere cõcubinã: vt ff.de cõcu.l. fi. Ité filias i matrimoniũ collocare: vt ff.de ri.nu.si qs officiũ. §.fi. Ité spõsalia cõtrahere, sed nõ ducere vxorẽ. si tñ deposito officio de nouo consentiãt, iustę nuptię fiũt: vt i e.ti.l.eos q. si verò post depositũ officiũ mulier noluerit nuptias cõtrahere, distinguit̃ fuerit volẽs vel coacta cõtrahere spõsalia. prio casu reddit arrhas, vt d.l.si qs officiũ. si coacta, lucr it eas, vt hic.

ADDITIO. Tu dicas ꝙ licet de iure ciuili prohibeatur matrimoniũ inter istas ꝑsonas hac lege expſſas, de iure tñ canonico (qđ obseruãdũ est, & ꝑualet i matrimoniis) tenet mr̃imoniũ contractũ inter eas: vt dicit Abbas extra de cog.leg.sũp ru. & sequunt̃ cõiter oẽs.

laqueis liberentur, pœnæque statutæ expertes sint: sed extrinsecus data pignora [a] lucratiua habeant, si ea non putent esse reddẽda; qđ ita latè patere volumus, ut non solum circa administrantes, [b] sed ẽt circa administrantium filios, nepotes, ac propinquos, & participes, id est, consiliarios, domesticosq;, locum habeat: quibus [c] tamen administrator operã dederit. ¶ Impleri [d] autem id posteà [e] matrimonium non vetamus, quod tempore potestatis ob eas personas, de quibus locuti sumus, arrhis fuerat obligatum, si sponsarũ consensus accedat. D.xv.Kalen. Iul. Thessalo. DD. NN. Gratiano A. v. & Theod. A.ij. Coss.

De donationibus ante nuptias, vel propter nuptias, & sponsalitiis.

TITVLVS III.

¶ Donatio ante nuptias potest in dotem cõuerti: nisi donatio in tempus matrimonij sit collata. Bal. uel sic: Simpliciter donata a spõso sponsæ, possunt in dotem conuerti seu retrò dari: nisi fuerint collata in tempus prohibitum matrimonij. h.d. Sali.

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Metrodoro. LEX I.

MVltum interest, si ea, [f] q̃ donat [g] vir futurus, tradiderit [h] vxori, & postea in dotem acceperit: an verò donandi animo dotem auxerit, [i] vt videatur accepisse, quod non accepit. Priore enim casu donatio non [k] impeditur, & res quæ in ea cã sunt dotis effectæ, iudicio de dote peti possunt. posteriore aũt casu nihil [l] actum † est dona-

† auctum

Continuatio.

¶ DE DONATIOnibus ante nuptias &c. ¶ Dixit de pręambulis nuptiarũ in duobus ꝓximis titulis: sequit̃ de nuptiis. sed quia huiusmodi donationes præcedũt: iõ de eis præmittitur. & dicitur ante nuptias, & propter nuptias idẽ. & j.e.l. si & fit in cõpẽsationem dotis. Sponsalitia verò est simplex donatio, quam sponsus facit sponsæ: & econtra: vt j.eod.l.cum te. & aliis pluribus.

Sponsalitia q̃ sunt.

MVltum.} CASVS. Sponsæ meæ futuræ dedi cen. contraxi cum ea matrimonium: & dedit mihi in dotem illa c. Dicitur quòd soluto matrimonio, illa potest petere act. de dote. sed si non dedisset nisi tantum c. & ego confessus sum recepisse cc. soluto matrimonio non poterit repetere nisi c.

f ¶ Si ea.} scilicet bona.

g ¶ Quæ donat.} simpliciter.

h ¶ Tradiderit vxori.} & sic perfecta est donatio. idem & si promiserit sic, vt teneatur. vt arg. ff.de do.inter virum & vxor.l.iij.§.fi. & l.seq. licet sit arg. contra. ff.de do.inter virum & vxo.l. Papinianus.

i ¶ Auxerit.} solo pacto, confitendo recepisse xxx. cum nihil, vel minus receperit. hoc quidem pactum iure veteri etiam (quia nudum) non erat obligatorium: vt j.de do.l.si quis argentum.§.fi.

k ¶ Non impeditur.} quia completa est donatio ante nuptias. & sic in dotem dari possunt: & tanquam in dotem datæ repetuntur: vt subiicit, & j.eo.l.si consentiente. & de secundis nupt.l. generaliter. & de publica.l. sponsus. in prin.

l ¶ Nihil actum est.} q a in id tempus excurrit dotis constitutio, & sic donatio eo tẽpore, quo coniugales esse incipiũt, vnde non tenet: vt infra eod.l. quod sponsæ. & ff. de iure dotiũ.l.si res.ij.respon. & j.de dote cau. l.j. Sed contra l.ij. & iij.eod.ti. Sol. ibi interuenit scriptura, hic non, imò ibi morte donantis fuit donatio confirmata: hic diuortio vel morte donatariæ fuit dissolutum matrimonium.

SI præsidi.} CASVS. Volebam puellam quãdam vxorem ducere: & ideo dedi munera parentibus suis, postea nolunt mihi illam dare: an munera, quæ dedi, petere possim, quæritur? Respon. quòd sic.

tione: & quod in dotem datũ non est, repeti non potest.

¶ Qui probat se dedisse munera parentib. sponsæ, sub finali causa matrimonij contrahendi: ea repetit, qualitercunque matrimonio non cõtracto. Bal. Vel sic: Donatio facta ob causam nuptiarum, causa non secuta, repetitur. h.d. Sali.

¶ Imp. Alexander A. Attalo. L. II.

SI præsidi prouinciæ probaueris, ut Eurychiam vxorem duceres, [m] munera te parentibus eius dedisse; nisi Eurychia tibi nupserit, [n] tibi restitui, quod dedisti, iubebit.

¶ Mulier, quæ uirum in dote circunuenit, donationẽ hac contemplatione factam non petit a uiro, nec ab eius herede. h.d. Bal. uel sic: Mulieri ex pollicitatione, uel promissione sponsi agenti, obstat exceptio doli: si causa ob q̃ facta fuit, secuta non extitit. h.d. Sal.

¶ Idem A. Marcellæ. LEX III.

POllicitatione [o] a fratre quondam tuo sponsaliuñ causa facta, [p] & si in stipulationem deducta [q] sit, ideo [r] præstanda non fuit, qm̃ in dote vxor maritum fefellit. exceptionem [s] itaque doli aduersus actionem ex stipulatu rectè obiicies.

¶ Paria sunt aliquid fieri tempore prohibito, uel conferri in tẽpus prohibitũ. h.d Bal. Vel sic: Donatio facta sponsæ in tempus matrimonij collata non ualet. h.d. Salic.

¶ Imp. Gordianus A. Marcello. † L. IIII.

QVod sponsæ ea lege donatur, † ut tunc dominiũ eius adipiscatur, cum nuptiæ fuerint secutæ, † sine effectu [t] est.

¶ Impossibilitas de iure uitiat promissionem ẽt a sciente factam. h.d. Bal. Vel sic: Donatio facta ob modũ impossibilẽ, non ualet: nec põt quis duas uxores habere. h. d. Sali.

¶ Impp. Valent. & Gallien. † AA. Theodoræ. † LEX V.

EA, quæ tibi vt sponsæ daturũ se promisit † is, qui te ficto

m ¶ Vxorem duceres.] hoc expresso. alioquin cõtra. ff. de cõdi. causa da.l. ij.§.si quis quasi. & s.de condi. ob cau.l si repetẽdi. Alij dicunt etiam non expresso: quia tacitè intelligitur: vt j.e.l.cum veterum. Sed certè ibi tacitè ĩtelligebatur ab vtraque parte, quod ẽt alias vbicũque sufficeret ad repetendum: vt diximus s.de cond.ob cau.da.l.si repetendi. Sed quid si cõstet mea cõfessione me donasse: adiicio tñ causam matrimonij ĩ donatione fuisse expressam: ipsi verò dicunt me simpliciter donasse, q̃s probabit, uel pro quo pręsumetur? Rñ deo: si agã cõdictione ob causam, mihi incũbit onus probandi causam: si cõdictione sine causa, oportet ꝙ probem simpliciter factã: quia nõ præsumitur donatio: vt ff.de prob.l.cum de indebito. §.j. nisi cõiunctio personarum aliud inducat: ut ff. illo ti.l. Procula.

n ¶ Nupserit.} quocunque operam dante. & sic not. argu. non referre per quem fiat. sic & ff.de verborum obliga.l.cùm seruus. & hoc argumẽtum facit ad multa.

POllicitatione.} Pone ꝙ frater tuus cui successisti ratione dotis promisit sponsæ suæ stipulanti aliquid sponsalium causa, cum dos ei data non fuerit: licet tenebatur stricto iure: exceptione tamen se defendere poterat, quę tibi quoq; prodest, si eius nomine conueniaris. ad qđ est. ff. de verborum obligationibus. l. si quis cùm aliter. & hoc quando ab initio dos debuit promitti: quę promissa vel constituta non fuit. & idẽ dico si fuit ꝓmissa & data, sed dicebat mulier fundum valere centum, qui vix decem valebat. nam saltem nunc dolo facit: vt arg. ff.de doli exceptio.l.ij.§.j. & ij. & §. & generaliter.

p ¶ Facta.} sponsæ suæ. & hac causa expressa. Accursius.

q ¶ Deducta.} id est, conuenta per pollicitationem.

r ¶ Ideo.} nunc respondet.

s ¶ Exceptionem.} ob causam enim dotis facta fuit promissio.

QVod sponsæ.} CASVS. Eram ducturus quandam in matrimoniũ: dedi ei centum sub tali conditione, vt eius fierent post contractum matrimonium. Dicitur, quòd talis donatio non valet: quia ante matrimonium nolui in eam transferre dominium: & post contractum matrimonium non possum ei donare.

t ¶ Sine effectu.} quia nec ante matrimonium trãsit dominium: quia noluit. nec post: quia non potuit: vt ff.de do.inter virum & uxorem. l.cùm hic status. §.si sponsus. & j.de don.inter uirũ & vxorem. l.à marito. sic & ff.de manu.testa.l.libertas. in princi. sic ergo quo potuit, noluit: & quod voluit, nõ potuit: ut hic, & s.si quis alteri uel sibi l.multum & ff.de rebus dubiis.l.in ambiguo. Sed ecõtra illa, quæ cõfertur in tempore soluti matrimonij valet: vt donatio causa mortis: vt ff.de dona.inter virum & vx. l.si eum.§.fi. & l.sequenti.

EA quæ.} CASVS. Quidam salutis suæ immemor cùm esset in Hispania, voluit sibi quandam ducere vxorem, cùm tamen in Francia aliã vxorem haberet: & promisit huic secundę aliquid nomine dotis: an illud petere possit? Respon. quòd non.

Cœlibatu.

a ¶ Cœlibatu.} quia fingebat se cœlibem, id est, sine vxore.

b ¶ Matrem familiàs.} id est, vxorem.

c ¶ Non potes.} vt & j.ad leg. Iul.de adul.l.eum.in fi. & facit j.de test. l.neque professio.in fi. & j.de inge.ma.l.j. & s.de cõdi.ob turp.cau.l.mercalem: & j. de incest. nu.l.ij.item nota, ꝙ ex eo qđ hic dicit, non posse peti, colligunt quidã ar. ergo nec retinet, si accepit, sed non valet: vt ff.de condi.indebi.l.ex quibus dam. Neq;. n. paria sunt promissio & datio ꝑ omnia. nã si dedero meretrici, nõ repeto: si nõ solui, nõ teneor. ergo qui sciẽs dedit, non repetit, sed fiscus sic, si mulier scienter accepit: vt ff. de don.iter virũ & vxo.l. cũ hic status. §.fi. & facit ff.de le.j. l.fi. nã & ibi non valet relictum. vt cõiugi: quæ cõiunx nõ est, sicut nec hic donatio. Accursius.

Cœlebs quis dicatur.

Meretrici promissum an teneat.

CVm in te.} CASVS. Ea die, qua quis vxorẽ ducit donat ei aliquid postea vult reuocare, dicens donationem nõ valere: quia inter maritum & vxorem non valet. mulier e ꝯtrario dicit, ꝙ imo valet quia nõ accepit vt vxor, sed vt sponsa: quęritur, quid iuris sit? Respon det Imperator distinguẽdo: aut dedit vir cum iã vxorem domũ duxisset, & non valet: aut antequã eam duxisset domum: & valet: quia primo casu cẽsetur iam vxor, secundo verò non.

d ¶ Simplicem donationem.} ad differẽtiam propter nuptias donationis, quę multiplex est: pẽdet enim ex liberalitate quodãmodo, itẽ ex dote.

† al. vinciatę.

e ¶ A marito.] eodem enim die & vir & spõsus esse potest.

f ¶ Ante nuptias.} & sic tenet: vt s.eo. l.j. & ff.de iure do.l.dotis.j.ij.resp.et j.e.l.si ante. & ff.de publ. l.cũ sponsus. j.respõ. Sed quid si in via, s.cùm fortè in domum viri ducebat? Resp. idem ꝙ si fieret in domo spõsæ. arg. ff.de ritu nupt.l. denique Ginna & facit ff.de do.inter virum & vxo.l.inter eos. & l.pe.in prin. & §.virgini.

g ¶ Retrahi.} quia prohibita est inter virum & uxorem donatio: ut ff.de dona.inter virum & vxorem l.j. & ij. & iij. retrahitur ergo rei vẽdicatione si extat. si consumpta est conditione sine causa: quatenus locupletior facta est ut ff. de do.inter vir. & vxorem.l.pe.§. fi. & l.quod autem. & l.si sponsus.§.fi. & l.seq. Et nota, ꝙ fatuè quidam hic colligunt, ꝙ secundum leges traductio sit necessaria ad matrimonium. secus secũdum canones, quod non placet: vt ff.de reg.iur.l.nuptias. & in aut.de nup.§.nuptię.co. iiij. & ff.de do.inter virum & vxo.l.pe. & d.l.denique. & de ritu nup.l.muliere. & facit ad leg. istam j.de incest.nup. l. licet.

Matrimonium an possit esse sine traductione.

cœlibatu, [a] cum aliam matremfamiliàs [b] domi reliquisset, solicitauit ad nuptias, petere cum effectu nõ potes: [c] cũ tu sponsa (vxore domi posita) non fuisti. Accepta Idibus Maiis Antiochię Tusco, & Basso Coss.

¶ Præmitte ad euidentiã ꝙ sponsæ de futuro põt donari: sed cõtracto matrimonio per uerba de præsenti, non potest donari. h.d. et ista lex nõ est alibi. Bal. Vel sic: In dubio donatio facta in uxoris domo ꝑsumitur facta sponsæ, & est ualida. in domo uiri præsumitur facta uxori, & sic non ualet. h.d. notanter. Sali.

¶ Imp. Aurelianus A. Donatæ. L. VI.

CVm in te simplicẽ donationem [d] dicas factam esse die nuptiarũ, & in ambiguũ possit uenire, utrum a sponso, an a marito [e] donatum sit, sic distinguendum est: ut si in tua domo donum acceptum est, ante [f] nuptias uideatur facta esse donatio. quòd si penes se dedit sponsus, retrahi [g] possit. uxor enim fuisti.

¶ Verbũ remaneat, ponitur pro uerbo reddatur siue restituatur. Bal. Vel sic, Mors dicitur matrimonium dissoluere contra uoluntatem morientis. Vel sic, Agentem magis quàm uerba spectamus. h. d. Sali.

¶ Imppp. Carus, Carin', & Numeria. AAA. Lucianæ. † LEX VII.

SI cum ante nuptias munera [h] darentur, [i] ita conuentũ est, atque huiusmodi conscripta est pactio, ut si qua sors [k] extitisset cõtra uoluntatẽ eius, & matrimoniũ distraxisset, tunc quæ data erant apud eũ qui dedisset, hæredemve eius remanerent: [l] põt qui hæreditatẽ eius accepit, [m] cui [n] pacta puella munera lege prædicta suscceperat, eadem iure postulare. [o]

¶ De re donata & tradita nõ põt donator testari, supple in præiudicium donatarij. h. d. Bal. Vel sic, Perfecta donatio nõ reuocatur etiam in ultima uoluntate. h.d. Sali.

SI cum ante.} CASVS. Titius ducturus Seiam in vxorem dedit ei centum ante nuptias hoc pacto, vt si contingeret matrimonium dissolui, ipsa illa c. redderet. si matrimonium dissolutum est, poterit hęres Titij illa centum petere.

h ¶ Munera.} simplicia quę in talibus dari consueuerunt: vt ff.de uerborum signi.l. munus.j.

i ¶ Darentur.} tibi puellę.

k ¶ Sors.} quia mors alterius eorum interueniret.

l ¶ Remanerent.} i. residerẽt. & ex hoc ũerbo erat dubitatio: cum stipulatio dandum uel faciendum debeat continere. qđ hic nõ fuit: sed ponitur impropriè vt dixi. & sic j.de iure do.l.etiam si nõ. & sic nota sensum magis, quàm verba testamenti inspici. & plus quod actũ, quàm quod dictum sit intuendum: vt ff.de adi.leg.l.iij.§.cõditio & ff.de cõtrah.emp. l.sed Celsus. vt sic & qui stipulatur animal esse & viuere, interesse stipulari videtur: vt ff.de euic.l.si ita quis. Accursius.

Stipulans animal esse & uiuere quid stipuletur.

m ¶ Accepit.} adeundo vel recipiendo ex restitutione Trebellianica.

n ¶ Cui.} id est, à quo defuncto.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Euphrosinæ. † LEX VIII.

† Euphrosio. al. Euphrosinio.

SI ante matrimonium [p] maior [q] quinque & uiginti annis constitutus, sponsæ suæ, licet ante sponsalia fundum donauit, eamq; in vacuam induxit possessionem, posteà nullo titulo superstitem, vel testamento eundẽ [r] relinquentem, alienare [s] potuisse, [t] certi, ac manifesti iuris est.

¶ Perfecta donatio per rescriptum principis non potest reuocari. h.d. Sali.

¶ Iidem AA. † Iuliano. LEX IX.

† al. & CC.

CVm te sponsæ filii tui quædã donasse confitearis, perfectã donationẽ rescindi nec nostro oportet [u] rescripto, quam tua voluntas iurisque auctoritas fecit ratam.

¶ Ablatum de facto non inducit permissionem auferendi de facto; sed ciuili remedio opus est. Bal. uel sic: Donatio simplex facta sponsæ non reuocatur, licet matrimonium non sequatur. h.d. de quo quid iuris, dicet. j.eod.l. cum ueterum. h.d. Salic.

¶ Iidem AA. & CC. Dionysio. L. X.

SI filiæ tuæ sponsus ei mancipiũ donauit, [x] ac tu in eum iumenta liberalitatis ratione contulisti, nec nuptiis secutis, [y] contra iuris rationem, quod dederat, abstulit, non inuicẽ datorum restitutio, sed eius quod illicitè rapuit, repetitio [z] competit.

¶ Mors accidentalis gladij, simplicem donationem non rescindit. Bald. uel sic: Mors sponsi non facit donationem sponsalitiam reuocari. h.d. Sali.

¶ Iidem AA. & CC. Neæ. L. XI.

SI tibi [a] res proprias [b] liberalitatis causa sponsus tuus tradidit, eò ꝙ ab hostibus posteà, interfectus est, irrita donatio [c] fieri non potest.

¶ Quod simpliciter donatur, simpliciter ualet. h.d. Bal. uel sic: Donatio facta a socru, si perfecta est, non reuocatur. h.d. Sali.

o ¶ Postulare.} actione ꝑscriptis verbis. & s. de pac. inter empt. & vẽd.l. ij. & facit ff. de pac.do.l. inter socerum.

SI ante.} CASVS. Titius maior viginti quinque annis dedit sponsæ suæ fundum aliquem in dotem: & eam induxit in possessionem: vult postmodum illũ fundum alienare. quæritur vtrũ possit? Dicitur ꝙ non si non est appositum aliquod pactũ ꝙ aliquo casu reuerteretur ad ipsum virum.

p ¶ Matrimonium.} cõtractum.

q ¶ Maior.} secus si minor: vt infrà de prædi.minor l.prædia.

r ¶ Eundẽ.} s.fundum.

s ¶ Alienare.] id est, alienare non potuit.

t ¶ Potuisse.} ut pote qđ alienum est factum. sic & j. de do. inter virum & vxorem. l.si quidem. & ff.de do.l j. & s.de rei vẽdi.l.quoties. Item intelligi hanc legem secundũ determinationem legis j.e.l.cũ veterũ. Vel loquitur hic, qñ fuit dictum, vt nullo casu repeteretur.

CVm te.} CASVS. Dicitur in hac lege, ꝙ donatio propter nu. legitimè facta non potest rescindi per rescriptum principis.

v ¶ Oportet.] j. de reuo.do.l si apud. & l.si donationem. & s.de transa. l.quãuis. & s.de cond.ob cau.l.si repetendi.

SI filiæ.} CASVS. Titius filiæ Seij sponsæ suæ mancipium dedit: Seius etiam Titio iumenta quædam liberalitatis causa dedit: contracto matrimonio Titius per vim abstulit. dicit Imperator, ꝙ iste Titius debet restituere id, quod per vim abstulit, vxori suæ.

x ¶ Donauit.} simpliciter non contemplatione matrimonij, vt nõ obstet j.e.l.cum veterum, & dic in donatione duo inspici secũdum Irn. ius & voluntatem. Vel si fuit hęc donatio cõtẽplatione matrimonij, dices corrigi per legẽ illã cũ veterũ.

Donatio an ualeat duo sunt inspicienda.

ADDITIO. Prior verior, vt euitetur correctio; vt in auth. quibus modis na.e. fi. sui.§.tribus.col. vij. & arg.s.de inoffi do.l.vnica.

y ¶ Nec nuptiis secutis.} id est, non secutis: vt sic nec, negatio neget, quod includitur in dictione, secutis. non in verbo, abstulit. sicque ponitur nec, pro & non.

z ¶ Repetitio.} per actionem vi bonorum raptorum. l.si quis in tantam. j.vnde vi. & secundum primum casum dic, ꝙ simplex donatio non reuocatur: licet matrimonium non sequatur. ff de do. l.j.

SI Tibi.] CASVS. Sponsus sponsę suę res proprias donauit, conferendo in eam sponsalitiam largitatẽ: posteà sponsus captus est ab hostibus: nunquid donatio propter hoc efficiatur irritis? Respon. quod non.

a ¶ Si tibi.} in pręcedenti lege simpliciter fuit facta donatio non sub conditione futurarum nuptiarum, similiter & in hac & in sequenti lege. Vel dic sub conditione illa matrimonij: sed secuto matrimonio fuit impleta. j. proxi.l. si mater.

b ¶ Proprias.} sui sponsi.

c ¶ Donatio.} hoc immutatur j.eodem, l.cum veterum. & l.si à sponso. Vel dic vno de prędictis modis duobus intelligi hanc legem.

Si

Universidad de Deusto Biblioteca

S I mater. CASVS. Mater sponsæ sponso filiæ suæ donauit prædia, & eum in uacuam possessionem induxit. postea secutæ fuerunt nuptiæ, sed tandem diuortio solutæ. nunquid mater poterit illam donationem reuocare? Certe non. & hoc est verum in sponsalitia largitate. secus in donatione propter nuptias.

a Si mater.] expone hanc legem vt dixi supra l. prox. & facit s. de códi. ob cau. dato. l. si repetendi. & ff. de vsur. l. cum quidam. §. diuus. & ff. de condi. causa da. l. j.

b Marito.] nā socrus donat genero, sed non socer: vt ff. de do. iter vir. & vxo. l. iij. §. socrui. & l. cū hic status. §. rō. & j. de do. inter vir. & vxo. l. si tę.

D E rebus. CASVS. Spōsus aliquas res spōsæ donauit. postea cœpit sponsus creditores habere, nunquid creditores poterunt res illas à sponsa reuocare? Resp. quòd nō, si nullo tempore eas obligatas habuerunt.

c Minimè possunt.] quia hęredes nō successores in rē personali actione cōueniunt: vt s. de hæredi. vel act. uēdi. l. fi. & j. de don. l. æris. & j. de iure do. l. licet dos. hoc verū, nisi ante esset eis obligata: vt hic, & j. de do. inter vir. & vx. l. si quidē. & in alio. s. qn in fraudem eorū esset facta: vt j. de reuo. iis quæ in fra. cre. l. ij. & ff. quæ ifra. cre. l. fi. §. j.

S I consentiente. CASVS. Sponsus filiæ meæ de consensu matris suæ mancipia matris in spōsam cōtulit, secutis nuptijs eadē mancipia in æstimata recepit in dotē, decessit maritus & ei mater extitit hæres: mater vult offerre mācipiorum ęstimationē, & ea reuocare, poterit ne? Certè non.

d Matre sua.] cuius erant mācipia: & ideo eius exigitur consensus.

e Nō æstimatis.] alias ęstimatio repetetur, vt j. de iure do. l. quoties. & l. cum dotem.

f Improbè.] restituet ergo mācipia mater spōsæ matri sponsi, non eorum pretium.

g Recusat.] repetit ergo sponsa: vt hic, & ff. de public. l. cum sponsus. in prin. Item ad id quod dicit consentiente, facit ff. de euic. l. quidam.

C Vm veterum. CASVS. Olim si spōsus dabat spōsæ, valebat donatio ēt si non fuerit cōpletū matri. hodie si spōsus donat spōsæ, vel ecōuerso, semper intelligitur dare sub cōditione, si matrimoniū sequatur. Sed si spōsus donat spōsæ, & parētes sponsi nolūt perficere matrimoniū, tunc sponsa non tenetur restituere donationē quā accepit sed promissam petere pōt. Si verò pr̄ sponsę noluerit, vt perficiatur matrimoniū, tunc sponsus & hæredes sponsi repetere poterunt quod donatum est. Idem obseruetur, quando sponsa donat sponso.

h Cūm veterum sententia.] quæ deprehēditur. s. e. l. si filiæ. & l. si ubi. ideoque illæ ad hanc trahendæ sunt. nam per has duas leges Constantini debemus intelligere omnes alias leges istius tituli, quę indistinctè dicūt valere & nō reuocari donationes inter spōsos. Alij dixerunt, q aliæ leges huius tituli loquūtur qn̄ causa liberalitatis tantū, & non matrimonij facta est donatio. pria placet scd'm Irn. Item no. p hæc lex loquit, qn̄ stat p alterū. si verò per neutrū tūc loquitur s. eo. l. si tibi res. Item & loquitur hic vbi non est ex mera liberalitate donatio, sed contēplatione matrimonij: qd semper præsumit, nisi in contrarium sit actum.

i Donationes.] scilicet factas.

k Affinitatis.] i. matrimonij, quod non est affinitas, sed causa affinitatis: vt ff. de gradibus cog. l. non facile. §. affines.

l Siue non ita.] i. dicere, siue nominatim expressit causa matrimonij se dare, siue non.

m Sibiipsi.] cum sui iuris sunt.

n Noluerint.] sine cā.

o Resedit.] de iis, quæ se daturum obligauit.

p Transferatur.] condictione ex hac lege.

q Per cōdictionem.] ex hac lege.

r In rem.] quę oritur ex tacito pacto. Tacitè enī vr̄ pacisci de reddendo, si matrimoniū non sequatur per factū accipientis. sic & ff. de iure do. l. stipulationem. sicut pro expresso nasceretur: vt j. de do. quæ sub mo. l. j. & ij.

S I à spōso. CASVS. Si sponsus dedit sponsę, distinguitur: aut interuenit osculū, aut non. Primo casu si moriat sponsus vel spōsa, medietas rerū donatarū remanet … spōsam, me… hæredes. In sec… nō valet donatio, siue spōsus siue spōsa moria… Sed quid ecōtra si spōsa donauit spōso qd raro accidit. Certè hoc casu si interuenerit osculum, vel nō, solida donatio reuocatur.

s Osculo.] quod mulier dicitur dare, nō accidere, & gratia viri si mulieris interuenit.

t Iure.] ciuili, vel prætorio.

v Non interueniente.] vel interueniēte quidem, sed fuit illicitū, matrimonio nō secuto iuris prohibitione.

x Raro accidit.] quia auara, est auarissimū enim genus est mulierū: vt ff. ad Velleianū. l. sed si ego in fi. & ff. de don. iter vir. & vxo. l. si stipulata. §. j. & qa sagacior: vt supra de iis, qui ve. ętat. impe. lege secunda. §. fœminas.

† Odeotimæ. al. Timotheo & Deotimæ, al. Leotinę.

Iidem AA. & CC. Timotheę & Cleotimę. LEX XII.

S I mater uestra filiæ suæ sponso, uel marito prædia sine ulla repetendi lege donauit, & cū in vacuam possessionem induxit: nuptiis diuortio solutis, perfecta non dissoluitur donatio.

¶ *Sponsus rem donatā sponsæ sequentibus creditoribus obligare non potest. h.d. Bald. Vel sic: Creditor agens contra donatarium hypothecaria, debet probare suam hypothecam tempore præcessisse. si ergo nō apparet, utrum res fuerit prius donata Titio, quā obligata Seio, Seius agens hypothecaria succumbit: quia non probat rem fuisse in bonis debitoris tēpore obligationis. h.d. Bal. Vel sic: Creditor agens hypothecaria debet probare rem fuisse in bonis debitoris tempore obligationis. h.d. Sali.*

† al. Alexandriæ.

Iidem AA. & CC. Alexandro. L. XIII.

D E rebus in sponsam donationis gratia collatis, creditores mariti facti, si non prius obligatas eas sibi probent, eam cōuenire minimè possunt.

¶ *Mater cōsentiens donationi rei suæ, uenire contra non potest etiam pretium rei offerendo. h.d. Bal. Vel sic: Filius potest donare res matris ea cōsentiēte: & donatio sponsalitia potest retro in dotem dari: nec mater uolens pretium dare auditur. h.d. Sal.*

† al. Aurelio.

Idē AA. & CC. Aurelię. L. XIIII.

S I consentiente matre sua spōsus filiæ tuæ mācipia donauit, & his acceptis † in dotē nō ęstimatis in matrimonio pòst decessit: mater, eadèmque hæres eius p̄tium offerens, restitutionem eorū improbè recusat.

† receptis.

¶ *Donatio inter spōsos præsumitur esse largitas sponsaliorum: & matrimonio non secuto, donatū redditur donatori: nisi per ipsum donatorē steterit, q matrimonium non sequatur. h.d. Vel sic: Simplex donatio sponsalitia intelligitur hodie ob causam futuri matrimonij facta, et is per quem steterit, ne matrimoniū fiat non repetit quod dedit: & etiam sibi datum restituit. h.d. Salic.*

Imp. Cōstan. A. ad Maxim. P. V. † L. XV.

† PP.

† Ex lib. 3. tit. 5. l. 2. C. T.

C Vm veterum sententia displiceat, q̄ donationes in sponsam, nuptiis quoque non secutis, decreuit valere: etiam ea, q̄ largiendi animo inter sponsos & sponsas iure celebrātur, redigi ad huiusmodi conditiones iubemus, ut siue affinitatis coeundæ causa, siue non ita, uel in potestate patris degentes, uel ullo modo proprii iuris constituti, tanquam futuri cā matrimonii aliqd sibiipsi, uel consensu parentum mutuò largiantur, si quidem sponsus, † uel parentes eius sortiri filium noluerint † uxorem, id quod ab eo donatum fuerit, nec repetatur traditum, & si quid apud donatorem resedit ad sponsam & hæredes eius submotis ambagibus, trāsferatur. Quòd si sponsa, uel is, in cuius agit potestate, causam non cōtrahendi matrimonii præbuerit, tunc sponso eiusque hæredibus sine aliqua deminutione per condictionem, aut per utilem actionē in rem redhibeantur. Quæ similiter obseruari oportet, & si ex parte sponsæ in sponsum donatio facta sit. Da. 17 † Kalendas Nouembris. PP. 6 † Kalen. Septembris, Romæ. Constantin. A. v. & Licinio V.C. † Coss.

† sponte vir.

† noluerit.

† al. xvj.

† al. V.C.

¶ *Dictum est suprà in l. præcedenti, quādo per pœnitentiā matrimonium non contrahitur. sequebatur uidere quid iuris, quādo p casum. & nūc determinat hæc lex, q quādo sponsus donauit sponsæ, & non interuenit osculum, repetitur omne datū, sed si interuenerit osculū, repetitur dimidia pars: aliam lucratur sponsa ratione osculi. h.d. Bald.*

Idem A. ad Tyberianum uicarium Hispaniarum. LEX XVI.

S I † à sponso rebus sponsæ donatis, interueniente osculo, ante nuptias hunc, vel illam mori contigerit, dimidiā partem rerum donatarum ad superstitem pertinere præcipimus, dimidiam ad defuncti vel defunctę hæredes, cuiuslibet gradus sint, & quocunque iure successerint: vt donatio stare pro parte dimidía, & resolui pro parte dimidia videatur.

† Ex lib. 3. tit. 5. l. 6. T.

¶ Osculo † verò non interueniēte, siue sponsus siue sponsa obierit, totam infirmari donationem, & donatori sponso vel hæredibus eius restitui. ¶ Quòd si sponsa, interueniente vel non interueniente osculo, donationis titulo (quod rarò accidit) fuerit aliquid sponso largita, & ante nuptias hunc, vel illam mori contigerit: omni donatione infirmata, ad donatricem sponsam, siue eius successores, donatarum rerum dominium transferatur. Accept. † xiij. Kalendas Maij. Hispali. Nepotiano, & Pacato † Coss.

¶ *Minor in potestate patris constituta, maximè si patris auxilio est destituta, puta qa pater abest, non tenetur insinuare donationem ante nuptias. Bal. Vel sic: Donatio ante nuptias facta mulieri in minori ætate, non indicet insinuatione. h. d. Salic.*

Impp. Theo. & Valenti. AA. Hierio. PP. LEX XVII.

M Inoribus. CASVS. Mulier minor xxv. annis patre destituta recepit donationem tantæ quantitatis, quæ requirebat insinuationem: nunquid donatio ista sine insinuatione facta valebit? Certè sic.

a Donatione.] licet sit vltra ccc. solidos: vt & j. de don. l. sancimus. §. alias verò. secus si esset maior: vt hic, & j. de iure dot. l. fi. §. simili. Sed hodie idē si esset maior: q a pacta lucri cedāt pti mulieris, non nocet insinuatio omissa. sed ecōtra nocet viro ad lucrū dotis: vt j. in aut. e. l. decursum est.

S I liberis. CASVS. Paterfa. habuit primā vxorē, & ex ea suscepit liberos, & dotē lucratus est ex pacto, vxore p̄mortua nūqd tenet seruare dotē liberis primi m̄rimonij? Certe non, si non conuolat ad secundas nuptias. Idem econtra est ī muliere, cui donata est donatio propter nuptias a viro.

b Ex donatione.] ad se reuersa, vt debet: qd est no. pl. istā, qa sicut dos ad mulierē: ita donatio ad virū redit solu. matri. vt hic dr̄. Item dubitatio legis erat ēm quosdā: q a si uir lucrareī dotē ex pacto, teneret seruare. sic ex morte mulieris, lucrari vr̄ donationē, sed certè magis videtur rehabere suā. sic econtra circa ī muliere.

c Nihil.] cū hēat alia bona, ex qb' pōt relinquere vnicuiq; filio tm̄ quātū dat scd'o viro ī dotē. & sic solui ē cōtrariū, qd' est j. de secū. nup. l. hac edictali pri. Aliud aūt si apud maritū aliqd ex dote remaneret, vel apud vxorē ex donatione quia seruare cogeretur, vt infra de sec. nup. l. fœminæ.

S I cōstāte. CASVS. Mulier copulauit sibi Titiū in maritū, & paruā dedit dotē, & ille puā donationē, an illa postea cōstāte m̄rimonio possit augere dotē, vel ille donationē? Et r̄ñ. q sic. Itē si illa vult augere dotē, ille donationē facere pōt, vt ęqualis sit quātitas tā dotis q̄ donatiōis. Et pacta, q̄ apponunt de nō reddēda dote vel retinēda, illa debebūt obseruari ī donatione: & bona Titij tacitè erūt obligata p illa quātitate, quā mulier adiecit ab eo tpe, quo aucta est dos. Et sicut vir & vxor pn̄t augere dotē & donationē cōstāte m̄rimonio, ita pn̄t diminuere, nisi in casu. verbi grā. Marit' vel vxor suscepit filios ex primo m̄rimonio. vult cōuolare ad scd'm m̄rimoniū, tūc si vult mulier dotem vel partē dotis dare marito, nō pōt: nisi tm̄ det vnicuiq; filiorū, quos suscepit ex prio matrimonio, quātū dat isti scd'o marito. & hoc casu mulier nō pōt diminuere dotē in fraudē filiorū iure præsumente cōtra eā, q aliud agat, & aliud agere simulet. pone. n. quòd mulier dicit causa dotis marito c. si vult modò diminuere dotem. non potest.

d Interdictas.] iure ci. vt ff. de do. inter vi. & vxo. l. j. sed ibi simplici do.

e Indulgēdū.] i. remittēdū aliqd de rigore iuris. sic j. de tēp. ap. l. fi. ī fi.

f Pigrius.] sic j. de bo. quæ lib. l. constitutionis. § prospiciendum.

g Nullam esse.] scilicet ab initio.

h Quātitatis.] vt isti. de do. § est & aliud: & dic quātitatis, i. quotitatis iure isto, sed hodie etiā quātitatis, vt j. de pac. cō. l. ex morte. & l. lege. & in aut. æqualitas. secundū quosdā. qd nō placet: & illæ leges ad pactū lucri intelligunt: hęc ad cōstituēdam dotē & donationē.

i Statuto modo.] in prin. huius legis. vbi dicit indulgeri sibi pacta, & si nil dicat, erit & illud seruandum, quod in principali erat. vt ff. de pac. do. l. inter socerum. § ij.

k Inita sunt.] cum dos constituebatur.

l Referantur.] sic & j. de sec. nup. l. hac edictali. §. fi. & j. de pac. cō. l. fi. Sed arg contra est. j. de bo. q libe. l. cū oportet. in fin. & j. qui pot. in pig. ha. l. fin.

m Firma.] in casibus illis tm̄, vbi licet solui dotē constāte matrimonio, vt ff. sol. mat. l. si cōstante. & de iure dot. l. mutus §. manente. alioquin cōtra, vt j. si dos cōstante matrimonio. l. vnica. quæ est cōtra. Vel dic, hic non erat dos p̄stita, sed promissa, & per pactum remissa.

n Machinari.] sed qūo aliqs posset machinari, cū quātū sit datū scd'o cōiugi noīe dotis vel donationis spectet tps mortis binubi parētis, vt i auth. d̄ nu. §. qa verò hactenꝰ. col. iiij … tps cōtracti matrimonij, inspicit. n. vtrunq;. si enī tpe cōtracti m̄rimonij fuerint xx. in dotē data sub pacto de lucrando tpe aūt mortis binubi parētis sint diminuta i v. tm̄ tps cōtracti matrimonij spectat. Si vero ponas cōtra, inspicit tps mortis binubi. ergo nō dicit hic, qa citò p hoc, i. p talē diminutionem filij prioris m̄rimonij grauarēt q. debēt reuocare, qd plus est: vt j. de sec. nu. l. hac edictali. §. si verò plus q̄ statutū est. lite aūt nō vult diminuere, vt fraudet filios prioris m̄rimonij v. non possint reuocare, s. filij: … iā tpe mortis nō inueniat plus in dote, & sic debeat cōicari cū filij. & scd'. & primi m̄rimonij scd'm H.

† Ex li. 3. ti. 5. l. vlti. C. Th.

M Inoribus † ætate feminis, ēt actorū testificatione in ante nuptias donatione a ad eas facta omissa, si patris auxilio destitutę sint, iustè consulit † ut firma donatio sit. D. x. Kal. Mart. Cōstantinop. Taro & Felice Coss.

† consuluit.

¶ *Licet pater trāseat ad secunda uota, uel etiam mater: non tenētur tamen seruare filijs primi matrimonij donationem propter nuptias, quam recuperauit pater: nec dotē, quam recuperauit mater soluto primo matrimonio. Vel sic, & breuius: Quod ad alterum ex coniugibus reuertitur de eo quod dedit, non tenetur filijs primi matrimonij reseruare. h.d. Bal.*

Imp. Zeno A. Sebastiano PP. L. XVIII.

S I liberis ex priore matrimonio procreatis pater ad secundas migrauerit nuptias, uel nō migrauerit: nihil omnino filiis prioris coniugij ex donatione b ante nuptias, quā ipse, uel alius pro ipso uxori quondā eius matri cōiū liberorū donauerit, seruare cogit: qm̄ & mater liberis ex priore matrimonio extantibus, post secundas nuptias, multòque ampliùs si non fuerit alteri marito sociata, nihil c iisdem filiis ex dote, quam patri eorū ipsa uel alius pro ea obtulerit, seruare compellitur.

Dos ad mulierem redit soluto matrimonio.

¶ *Constante m̄rimonio dos & donatio propter nuptias pn̄t de nouo augeri et de nouo cōstitui, & pacta de nouo apponi, uel uetera prorogari: & hypothecæ ex die augmēti cōtrahi: & ecōtrario pn̄t dos et donatio minui nisi ista diminutio fieret in fraudē filiorum primi matrimonij h.d. Bald. & Sali.*

Imp. Iustinia. A. Archelao PP. L. XIX.

S I constāte matrimonio, consilium augēdæ dotis inierit, vel vxor forte, vel eius noīe quilibet alius: nihilominus marito quoq; liceat seu pro marito ciuilibet alij, tanto donationē ante nuptias additamento maiorem facere, quanto dotis augetur titulus. Nec obsit in hmōdi munificētijs interdictas esse d liberalitates tēpore nuptiarum. Indulgendum e est nanq; consensui communi partium: ne cùm negetur augēdæ potestas donationis, dotis etiam pigrius f constituatur augmentum. ¶ Idem † licere præcipimus ēt in iis matrimonijs, in quibus interdum accidit, ante nuptias quidē donationem nullam g esse, solam verò dotem marito mulierē obtulisse: vt etiam tūc muliere dotem augēte, liceat marito quoque donationem in uxorem suam eiusdē quantitatis h facere, quantū aucta dos continere dinoscit, pactis uidelicet, de redhibitione uel retētione auctæ dotis, uel donationis (p ut partes cōsenserint) pro iā statuto i modo ineundis, siue iniungēdis veteribus pactis, quæ initio nuptiarū de ante nuptias donatione, & dote principaliter cōstituēda inita k sunt. ¶ Iura etiam hypothecarū quæ in augenda dote vel donatione fuerint, ex eo tempore initiū accipiant, ex quo eędem hypothecæ cōtractę sunt, & non ad prioris dotis, vel ante nuptias donationis tēpore referant. l ¶ Sed & si è conrtario maritus & vxor ad deminuendam dotem & ante nuptias donationem cōsenserint: licere eis ad similitudinem deminutionis quæ in dote fit, etiā ante nuptias deminuere donationē: vt pacta de amborū deminutionib' incunda, firma m & legitima esse intelligant; exceptis, videlicet, iis casibus, ī qbus aut maritus ex priore matrimonio liberos habens, ad secundas migrauerit nuptias: aut vxor similiter ex anteriore matrimonio liberis ei extātib' † secūdo marito se iūxerit: in hoc cn̄ secundo matrimonio, vel à pte mariti vel à parte mulieris, vel ab utraq; (si hoc etiā acciderit) interdictam esse deminutionē dotis vel ante nuptias donationis, ne aliquid aduersus filios prioris matrimonij machinari n videatur, censemus.

† al. Idemque.

† al. existentibus.

IN AVTH. de ęqualit. do. & pp nu. do. §. aliud. col. 7. consti. 8.

¶ *Dictum est in lege, si constante. §. e. quòd licitum est si constante matrimonio dos augetur, augere uel facere donationē propter nuptias. In hac auth. in i. resp. dicitur, q hoc non solum est permissum, sed est necesse. sed statim, quæritur, in quibus rebus possit fieri istud augmētū: Pone, q uir est grauatus ære alieno: mulier uult facere augmētū dotis, ut excludat anteriores creditores mariti: ut j. qui po. i pi. ha. l. assiduis an istud augmentum poterit fieri in qualibet re? Resp. q hoc casu debet fieri in re immobili, non in quātitate. nam si fiat in re mobili, uel quātitate, in isto augmēto nō utetur aliquo priuilegio contra creditores mariti. h.d. B.*

S Ed iam † necesse est, si alia pars augmentum præstat, alteram

SEQVITVR AVTHENTICA. Sed iam necesse, &c. q legitur in principio huius legis. & est ex corpore de ęquali. do. § aliud. col. vij.

S Ed iam. CASVS. Hęc dicit quòd si mulier auxit dotem maritus … potest augere donationē, & si vir nō tenetur aliquo … & debito, tūc pn̄t augeri donationes, vel de rebꝰ mobilibꝰ. Si vero maritus grauet ęre alieno, qd' debeat augere dotē & donationē de rebus immobilibus: quia tm̄ si mulier haberet pdia & res immobiles, & augeret dotē de rebus mobilibꝰ, nō gauderet aliquo priuilegio

† intellenid. per Bulgari. in l. j. § 4. solu. matrim. & Io. Hanniba l. l. post cōtractum. nu. 50. ff. de donat.

Cele-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Celebrare. ꝫ non ergo in uoluntate erit, ut erat per legem, si consistant, sed ex necessitate.
b ¶ Aere. ꝫ magno.
c ¶ Augmentum. ꝫ dotis.
d ¶ Ac si debitor sit. ꝫ magnæ authoritatis,
e ¶ Suscipio. ꝫ alioquin aliud erit. Itẽ hoc erit ꝓpter priores creditores nõ ꝓp sequẽtes, vt vr. sed certe eadẽ fraus aduersus sequẽt. posset committi.
f ¶ Aduersus alios creditores. ꝫ præcedentes vel etiam sequentes, secundũ H. & B. & Azo. & Acc.

C Vm multę. CASVS. olim si donatio fiebat vltra quingentos solidos, non valebat sine insinuatiõe: q a ille qui donabat, debebat notificare præsidi, & impetrare licentiã donãdi. vnde mariti deciebant vxores: quia non insinuabãt donationes: vt sic ꝓ infectis haberẽtur. Et sicut dos poterat cõstituí constante matrimonio, ita & donatio ꝓpter nuptias. quæ licet fiant constãte matrimonio, nõ debent dici simplices donationes, sed ꝓp nuptias: nõ tamen debet donatio esse maioris quãtitatis, quã dos. & si fuerit aliqua pacta inter virum & vxorẽ: puta de dote vel donatione lucranda: illa obseruẽtur. sed si super dona. non fiat pactum, sed super dote sic: tunc pactum factũ in dotem intellige repeti tum in donatione ꝓpter nuptias, Pacta tamẽ quæ fiunt de dote lucranda vel donati. intelligi debent in partibus, & nõ in quãtitatib. Verbi gratia: Mulier dedit mihi dotẽ xxv. & fecit pactũ de dote lucranda pro tertia. & ego dedi pro dona. xv. & fecit pactum simile vxor. habeo x. ab ea: & illa lucrabitur quinque. Si autẽ mulier fecit mihi pactum de lucranda tertia parte dotis: & ego de lucranda parte quarta dona. ꝓpter nup. tunc illa tertia debetur ad quartam. Item donatio ante & post matrimonium ꝓtest infirmari.

g ¶ Superse debant. ꝫ vsque dum fieret matrimoniũ per verba de ꝓsenti. Et nota via olli, scilicet quia fiebat ante nuptias donatio hęc, non post. Secũ quia vocabãt ante nuptias. Tertiũ quia ante, non post matrimoniũ. cõtractum poterat insinuari. & duo vltima nascuntur ex primo. primum per Iustinũ est subtractum: vt s. l. proxi. secundum tollitur hic vsque illuc. si igitur, & c. tertium tollitur. ꝫ. §. pe.
h ¶ Lucrentur. si pacta dotalia ceedebant parti viri.
i ¶ Vxores autem. ꝫ quæ debuerunt facere insinuationem, quod in dote non erat opus, cuiuscunque quantitatis effet.
k ¶ Emendato. ꝫ hic & infrã. de do. ꝫ. est & aliud. & postea dicit de insinuatione, non tñ plenè, nisi ꝙ potest fieri etiam matrimonio constante: vt j. eo. §. fin. sed authentica, eo decursum, & c. plenè dicet. Et nota ria in hac lege. Primo qualiter ꝓbaẽ ꝓ multa similia, ꝙ hẽt cũ dote donatio, ꝙ etiam hoc habeat, vt etiã constãte matrimonio fieri possit, vt dixerat Iustinianus. & sic propter nuptias vocetur. & hæc sunt vitia, quæ dixi. Secundo de pac. lucrorũ, de quo nõ dixerat in prin. Tertio de insinuatione
l ¶ Rem. ꝫ i. quæstionem omissæ insinuationis. non dicas, an possit fieri constãte matrimonio: quia hęc est soluta. S. l. prox. sed nouas rones dicit.
m ¶ Quare. ꝫ bene dico, sic vocari, cũ fiat & possit & merito fit post quare enim, &c.
n ¶ Fit. ꝫ etiam constante matrimonio.
o ¶ Nuptiis. ꝫ quia nuptiæ sunt causa causans: sed dos est cã causata. ergo deficiente causa causante, deficit & causa, quę debet causari.
p ¶ Nulla dos. ꝫ sic & ff. de iure do. l. iii. & in auth. de trie. & semiſ. §. sed nec. collatio. iij.
q ¶ Sine dote autem. arg. contra in decre. xxx. q. v. c. nullum sine dote.
r ¶ Celebrari. ꝫ & sic est similiter in donatione.
s ¶ Facere. ꝫ scilicet fiat est in dote.
t ¶ Antipherna. ꝫ contra dotẽ, ab anti, quod est cõtra, & pherna, si dos, quasi contra dotem dario, vt hæc donatio est t.
v ¶ Antiqui iuris. ꝫ dicẽtis ꝙ alia est simplex donatio, alia ob causã, sicut est dos & hęc donatio. vt ff. de dol. j.
x ¶ Nomine. ꝫ quia ambę dicuntur donationes.
y ¶ Et substantia. ꝫ quia vtraq; fit ꝓpter nuptias, & ꝓpter vtrãq; datur rei vendicatio. & h. d. auth. permissa, & c. quam hic i.
z ꝓ Ermissa est &c. ꝫ Hęc auth. sumitur in auth. vt immo. ante nup. de col. la. v. & in auth. de æqua. do. §. aliud. coll. vij. quam habes ꝫ. de iure dot. auth. donationem.
a ¶ Alias causas. ꝫ ne mutuo amore spoliẽtur & ne melior fiat pauperior: aut deterior, fiat dictio. vt ff. de don. inter virũ & vxo. l. j. & ij. & iij. in prin.
b ¶ Efficiuntur. ꝫ sicut fit hic.
c ¶ Si igitur. ꝫ nunc secunda pars incipit.
d ¶ Quãtitatem non excedant. ꝫ imò videtur posse excedere: vt ꝫ. de pact. do. l. ex morte. quã & cõfirmat. j. ea. l. §. ita tamen, &c. Sol. vbi a principio cõstituuntur dos & donatio, ꝓpter inæqualiter cõstitui: vt ibi. vbi ex postfacto cõstituit alterũ, secus: vt hic sed hodie semp æqualiter: vt in aut. æqualitas. ꝙ est ſuperl. contrarium.
e ¶ Expressum. ꝫ q̃ a pacta sunt facta i donatione.
f ¶ Oportet. ꝫ quotam partẽ dotis vel donationis debeãt lucrari. si aũt i dote datur, non autem vt constituatur: q a ꝓpso iure est constituta in simili quantitate qua est dos.
g ¶ Res mobilis. ꝫ nam aliter non fit deꝓsitio: ut arg. ꝫ. quando & quibus quarta pars. l. j. libr. x.
h ¶ Exactio. ꝫ sed quid si nec fuit constituta donatio. nec petita constituisse facto diuortio petit cã constitui & lucrari pro tertia, cum dotem dedisset? & de ea lucranda ꝓ tertia fit factum pactũ? Respon. non põt agere: sed sibi imputetur quare constante matrimonio nõ fecit sibi fieri donationem. Item nũquid pactũ de lucrãda dimidia parte dotis valebit cum nullum fiat in donatione? Rñ. sic. Alio contra, cum dicat lex ista, cũ multæ disparitatẽ ꝫ. & c. & min. dã, & si nihil fit: vt ff. de trib. l. illud. §. pe. & ff. de ver. sig. l. nomus. Sed cõtra eos est s. e. l. §. fin. sũt donatio, &c.
i ¶ Similique modo. ꝫ tertia pars legis. & refertur ad prin. l.
k ¶ Fecimus. ꝫ §. l. proxi. videt enim fecisse cum fecerit parẽtes eius. Vel aliter ꝙ fecit aliam non quam habemus similem illi.
l ¶ A veteribus. ꝫ vt ff. de donãter vir & vxo. per totum. & j. de donat. inter virum & vxo. per totum.

E O decursum. ꝫ CASVS. Lex antiqua dicit, ꝙ maritus debet insinuare donationem. Authen. dicit, ꝙ nõ est necesse vt insinuetur sua. mariti tus fecerit donationẽ in vxorem, siue econtrario. & quod dixi, nõ est ne cesse vt insinuetur, veram est quo ad mulierem: quia si vxor fecit et pactum de lucranda dote, maritus ꝓtere non potest dotem si non est insinuata.
m ¶ Sponsalitia. ꝫ i. donatio ꝓpter nuptias. & sic impropriè dr, sed ꝓprie illa quã sponsi sponsæ vel contra dat & facit
n ¶ Specialis. ꝫ ꝫ quod dam speciale in ea le. uatur vt subtr cit, nec cẽs in sinuationem, &c. olim cõtra. nisi in casu, vt supra eo. l. minoribus.
o ¶ Insinuationem. ꝫ quę exigitur in donatione ex cedente quingentos soli dos: vt j. de do. l. pe. & ff.
p ¶ In vir personam. ꝫ scilicet nomine viri fiat mulieri.
q ¶ Quatenus. ꝫ id est, eo pacto vr conseruo ea. ſmaritus in hũc contractũ in donationem propter nuptias, si dest, dicere, hoc pacto ut fiat insinuatio. vel ut subscribat maritus.
r ¶ Quantum ad mulierem. ꝫ vr insinuatio non fit necessaria.
s ¶ Cum ea sit quantitas. ꝫ quia excedit quingentos solidos.
t ¶ Cõcedant parti. ꝫ dicit esse ꝙ fecerat pactum vir de lucrãda dote, quæ erat mille. & sic vtra q̃ gẽta si mulier, si prędecederet, & mulier deberet lucrari donationẽ ꝓpter nuptias, si vir prædecederet: quę similiter erat in mille. lucrab t ergo mulier donationẽ, si uir prædeceder at, licet nõ interuenerit insinuatio. at econtra si vxor ꝓdecedat, non lucrabitur vir de dote, si donatio nõ est insinuata.

N Vnc. ꝫ CASVS Lex Codicis dicit, quòd constãte matrimonio ꝓtest dos minui, ita auth. corrigit dicẽs ꝙ hodie istud est prohibitum. secundò dicit ꝙ maritus vel vxor tenetur dare vni filiorum primi matrimonij tantum quantum dat vir mulieri, vel mulier uiro.

¶ DE NVPTIIS.

¶ Dixit de præambulis nuptiarum, s. ſponſalibus. sequitur nunc de nuptijs. Vel sic: Præmissis præparatoris nuptiarum, ponit de nuptijs. Azo.

Cum

a ¶ Aequis passibus. ꝫ quantum ad pactum.
b ¶ Leoniana. ꝫ vt de pact con. l. ex morte.
c ¶ Partibus. ꝫ quotis quæ corrigitur per authenticam ibi positam.
d ¶ Sedet tã nostra. ꝫ vt in eo. ti. l. ege. ambæ tamen dicunt, quando ab initio est vtraque constituta: vt modo dixi.
e ¶ Minorem. ꝫ si maius reducitur ad minus, ergo aliquod ad nullum, si ſper aliquo eorũ fit nullũ, cum id quod nullum fit minus fit, vt ff. de tribu. l. illud. §. minus. quod est falsum: imò nullum ad aliquod: vt §. ead. l. §. fi au tẽ donatio, &c. sic & alias falsi argumentum ꝓ di ctum: vt si institua: te hæredem in xj. uncijs: & alium simpliciter: habet Partem vacãtem. si verò nu la vacet, quia primus in xj. uncijs fu institutus, alius in medietate tantum prior i ademptum vi detur, & secũdo datum. sic & in legato: vt infra, de leg. l. cum quæstio.

D O. data. ꝫ CASVS. L. x codicis dicit, ꝙ maritus potest facere donationem. Authen. imponit ei necessitatem facere donat. onem. & mulier si uelit soluere dotem & maritus eam nolit accipere, ꝓpt. it eam cõsigna te & deponere, coram iudice & coram testibus. dicit mulier le esse paratam soluere secundũ pactum, quod fecit de lucranda donatione.
f ¶ Meretur. ꝫ id est, debebit eam mulier lucrari soluto matrimonio: licet nullum pactum de ea vel eius quota parte lucranda fuerit factum quod non placet, imò est dicere, ꝙ sicut mulier cõstituit dotem sua & maritus debet donationem propter nuptias constituere. & sicut dos ad mulierem ita uxo matrimonio redit, nisi pactũ fit de, lucrando, vt ꝫ. de rei vxo. act. §. illo produbio. sic & donatio redit ad maritũ: cum lex ita cum multæ. dicat do & donationem ꝓp nuptias æquis passibus ambulare, sed cur meretur vxor, cum ipsa non luere tur eam, nisi ex pacto speciali: vt d. §. illo. nec fuit hẽt habeat? Rñ. vt secunnor sit in dote, nã res suas vir alienat cõsentiẽte vxore: ut §. ad Vellei. l. ét. qđ nõ est i donatione: vt in auth. ibi posita: siue à me, &c. Sed qua actione agitur vt fiat donatio? Respõ. cõdictione ex hac l. Sed Azo dixit, quagit mu ler cõdictione, vt sibi tra datur, non autem vt constituatur: quia ꝓpso iure est constituta in simili quantitate qua est dos.
g ¶ Res mobilis. ꝫ nam aliter non fit deꝓsitio: ut arg. ꝫ. quando & quibus quarta pars. l. j. libr. x.
h ¶ Exactio. ꝫ sed quid si nec fuit constituta donatio. nec petita constituisse facto diuortio petit cã constitui & lucrari pro tertia, cum dotem dedisset? & de ea lucranda ꝓ tertia fit factum pactũ? Respon. non põt agere: sed sibi imputetur quare constante matrimonio nõ fecit sibi fieri

Conditiones & donatio ꝓp nuptias æquis passibus ambulant.

Donatio ꝓp nuptias est accessoria dotis.

passibus[a] utraque ambulet, tam dos q̃ donatio: ita tamen ut Leoniana[b] constitutio (quæ super exẽquatione pactionũ loquitur, non in quantitate, sed in partibus[c]) maneat in his casibus intacta: & non solum ea immutilata custodiatur, sed etiam nostra,[d] quã de interpretatione eius fecimus, ambigui tatẽ eius tollentes. disparibus etenim pactionibus factis, maiorẽ[e] lucri partẽ ad minorẽ[f] deducendam esse censemus, vt eodẽ modo vterq; minorem partẽ lucretur.

IN AVTH. vt exact. instan. do. §. illud. colla. 7. constit. v.

¶ Nota. est valde: & dicit ꝙ dos data meretur donationem propter nuptias coæqualem sibi in quantitate, & quotitate, & passibus. ita intelligit gl. Secundò dicit, ꝙ si mulier non dedit dotem, sed promisit, & vult dare & offerre: deponit & consignat. si res consignab his est: vel offert tantum si immobilis: (quod simile est danti) & meretur donat onem. sed si differt dot. is præstationẽ, non meretur propter nupt as præstationẽ, al. as largitionem. h. d. Bald.

D Os data donationẽ propter nuptias meretur:[g] præterea si pars mulieris dotem soluere sit parata, cùm ex diuerso recusetur, & mulier hoc contestetur: cùmque sit res[h] mobilis, signaculo imposito recondat: aut ingrediens iudicium hoc petat fieri, ut parti viri denũtietur: & sic nequaquam declinanda est donationis exactio.[i] At si per dilationẽ dos viro non detur: etiam donatio ꝓprius denegetur

FINIT AVTHEN.

¶ Sequitur textus C.

¶ Similique[i] modo si facta quidẽ fuerit talis donatio, † quæ anteà quidem ante nuptias vocabatur, nunc autem propter nuptias, nõ autem fuerit, actis interuenientibus, insinuata: licebit etiã constante matrimonio eã insinuare, nullo penitus obstaculo ex nuptiatum interuentu faciendo. si enim fieri eas post nuptias concedatur: multo magis insinuari. ¶ Similiq; modo & ea constitutio, quam pro augẽdis tam dotibus, quàm ante nuptias donationibus fecimus, [k] intacta illibataq; conseruetur: omnibus videlicet quæ de simplicibus donationibus inter maritum & uxorem cõstante matrimonio vel à veteribus[l] vel à nobis statuta sunt, in suo robore duraturis.

IN AVTH. vt spon. larg. in prin. col. ix. constitu. ij. & in authenti. vt fra. filii. §. illud quoque. col. ix. consti. vij.

¶ Ista authentica continet tres positiones. Primò præmittit quoddam præambulum, scilicet ꝙ donatio ꝓp nuptias est specialis contractus, id est proprius diuinitus & naturalis, & iustus. Secundò subdit, ꝙ ubi facta est donatio propter nuptias, in qua est appositum pactum de lucrando, consimile pacto dotis: mulier quæ non insinuat donationem propter nuptias, non meretur pœnam, quin existente conditione lucretur: sed uir, qui non insinuat, meretur pœnam quod sibi non prodest pactum lucrandæ dotis. s. hoc dicit. Baldus.

E O decursum est, vt spõsalitia[m] largitas specialis[n] fit contractus, nec insinuationem[o] desideret, etiamsi ab alio detur, licet in P viri personam donatio fiat, quatenus[q] ipsè in hunc contractũ conscribat. hoc quantum[r] ad mulierem. ¶ At si vir vel alius, qui dederit eam, non insinuet, cùm[s] ea sit quantitas, & postea dotaliũ concedant[t] parti viri: nullam super eis habeat vir actionem.

P Ater donationem propter nuptias, quam contulit in uxorẽ, non cogitur seruare liberis prioris matrimonij, etsi ad secundas nuptias migrauerit. aliud est si apud maritum aliquid ex dote, vel apud mulierem ex donatione resedit. ¶ Illud enim seruare liberis prioris matrimonii debet.

IN AVTH. de æqualita. do. §. aliud. collatio. 7. const. 8.

N Vnc inhibetur deminutio, ne fraus fiat liberis prioris matrimonij, quorũ vnicuique etiam cui minus datum est, dare tantum cogitur, quantum secundæ uxori. ita etiam a parte vxoris.

¶ De nuptiis.

TITVLVS IIII.

¶ Quando super maritanda puella discordant consanguinei & tutor, arbitrium iudicis est necessarium, qui debet eligere quod est utilius puellæ, & non pati quod est inutile. h. d. Bal.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

VM de nuptiis. ¶ CASVS. Mulier quædam habebat filiã minorem xij. an cuius malitia supplebat ætatẽ ersteq; thori matura. unde mater & tutor illius puellæ impuberis, tractabant de marito ei tradendo: sup quo eligẽdo fuerunt discordes: quæritur, quid hoc casu agẽdum sit? Resp. ꝙ recurrendũ est ad præfidẽ prouinciæ: & ille qui sibi iustior videbitur, præferetur in nubẽdo cum puella. Vi.

a ¶ De nuptiis. ꝙ futuris. alias si non esset pupilla, non haberet tutorem, & eius voluntas quæreretur, vt infra. e. l. in copulandis. & l. viduæ. & l. in coniunctione. Alij dicũt, ꝙ hęc puella nolebat suã voluntatem dicere cultu verecundiæ: vt d. l. in coniunctione. quod tamẽ nõ placet cũm & ibi in adulta dicat.

b ¶ Arbitrium. ꝙ per qđ sedetur eorum discordia. sic & instit. de satisdat. tuto. ꝙ. sinautem. & ff. de admi. tuto. l. iij. ꝙ. fi.

SI nuptias. ¶ CASVS. Filiasa. contraxit nuptias consentiente patre: pater in instrumento dotali nõ se subscripsit. nunquid nuptiæ sunt legitimẽ contractę? Respon. ꝙ sic. Viuianus.

c ¶ Non subscripsit. ꝙ hoc visum quãdoque: hodie contra: vt in auth. sed nouo iure. quæ est ꝙ. e.

LIbertum. ¶ CASVS. Libertus non potest cõtrahere nuptias cũ patrona vel patroni filia vel cõiuge, vel nepte, vel ꝙ nepte: & si contraxit: nuptiæ non valent: unde de hoc poterit accusari, & sustinebit pœnas iudicantis. Viuianus.

d ¶ Coniugem. ꝙ quondam.

e ¶ Accusare poteris. ꝙ quicunque sis, scilicet de stupro, vel adulterio, vel sacrilegio: nisi vilis esset talis fœmina: vt ff. eod. de ritu nup. l. si patrona. quæ est contra.

f ¶ Congruentem.] scilicet extra ordinem suo officio secundum quosdam.

g ¶ Odiosas. ꝙ iure ciuili, sed non naturali.

h ¶ Merito. ꝙ propter reuerentiam personarum, & facit ff. eo. l. senatoris filia. & l. lege.

Iberi. ¶ CASVS. Filius tuus illam quæ fuit tua concubina, in vxorem ducere non potest, & si contra fecerit, stuprum committit, & lege Iulia de stupro tenetur. Viuianus.

i ¶ Vxores. ꝙ nec concubinas habere, vt ff. de concubi. l. j. ꝙ. pe.

k ¶ Non possunt. ꝙ propter affinitatem. Sed certe contra, non videtur affinitas, cum dicitur affinitas regularitas personarum ex nuptiis coniunctarum, omni carens parentela, at hic non prouenit ex nuptiis, sed certè sic impeditur matrimonium propter illicitam coniunctionem, sicut per affinitatem, & sic est hic illicita coniunctio, vt ff. eo. l. semper. sed & hic potest dici affinitas, vt xxxv. q. iij. ca. de incestis.

ADDITIO Aduertas quòd de iure canonico nõ solùm ex licito coitu, sed etiam ex nefario oritur affinitas impediens matrimonium contrahendum, & dirimens iam contractum, vt in c. diffinitionem. &c. pe. ex tra de eo qui cognouit consan. vxo. suę. & cap. per tuas. extra de probat. vn de secũdum canones sic diffinitur, Affinitas est personarum proximitas ex coitu prouieniens omni carens parẽtela sanguinis. de quo vide latius per Ioan. And. in declaratione arboris affinitatis. in principio.

I vt proponis. ¶ CASVS. Titius patre suo sciente & non contradicente, contraxit matrimoniũ cum Berta, ex qua procreauit filium, nunquid iste filius erit auo suo iustus nepos? Respondeo, quòd sic, & eum agnoscere tenetur. Viuianus.

I ¶ Non contradixit. ꝙ idem e contra in patre filiæ nubentis. ff. de spon. l. in sponsalibus. ꝙ. j. Et not. argu. hic, qui tacet, consentit. sic ff. furti aduersus nau. cau. sta. l. j. in fi. & ad Mace. l. seu Iulii. ꝙ. interdum. & l. si filiust. patre. & ff. nau. cau. l. fi. & Sad Velleianum. l. si fine. Sed argu. contra ff. de furt. l. qui vas. ꝙ. vetare. & adde hic quod dicitur ff. de cõtra tabul. l. ij. ꝙ. si emancipatus.

ETsi contra mandata. ¶ CASVS. Si præses prouinciæ durante suo præsidatu contraxit nuptias cum sibi subdita: illæ nuptiæ non valent. veruntamen si ꝙnsus deposito officio remansit in eadem voluntate. nouo cõsensu interueniente, legitimum erit matrimonium, secundũ consilium Pauli prudentissimi. Vi.

m ¶ Mandata. ꝙ differentia est inter mandata principum, & constitutiones. Nam constitutiones generale est nomẽ ad oẽs leges Imperatorias pertinens. Mãdatum verò est constitutio, qua cauetur quomodo rector prouinciæ debeat se habere in prouincia, quam administrat: vt in authen. de mãda. prin. in prin. col. iij. ꝙ.

n ¶ Contractum fuisse administratore, qui non fit oriundus inde: non est mirum qui in sua patria militat, ptohibetur ibi ducere vxorẽ: vt ff. eo. l. si quis officium. & l. eos qui concubinam autẽ potest habere, vt ff. de concubi. l. fi.

o ¶ Post depositum. ꝙ not. hic ꝙ post depositũ officiũ opus ad nouo cõsensu. secus est in minore xij. an. nupta, & loco vxoris habita quæ, sleg. tempore impleto fit vxor, etiam sine nouo cõsensu: vt arg. ff. de spon. quæstum. & de do. inter virũ & vxo. l. cum hic status. in fi. & ff. de rit. nup. l. iij.

ADDITIO. Tu dicas. re. de hoc vtſ c. j. ꝙ. idẽ quod de despõſ. impube. ff. vj. p ¶ Postea liberos. ꝙ. fi ante? Resp. nõ sunt legitimi. argu. ff. de stat. hom. Paulus. secus in natis ex concubina: vt instit. de nup. Lucius.

ETsi contra mandata[m] principum contractũ[n] sit in prouincia consentiente muliere matrimonium: tamen post[o] depositum officium, si in eadem voluntate perseuerauerit, iustæ nuptiæ efficiuntur: & ideo postea[p] liberos susceptos, natosque ex iusto matrimonio, legitimos esse, responsum viri prudentissimi Pauli declarat.

¶ *Solennitas requisita in actu faciendo, requiritur in eo reparando u el reficiendo, b. d. Bal. Vel sic: Sicut consensus patris necessarius est in matrimonio cõtrahendo a principio, sic in dissoluto reparando. b. d. Sali.*

Idem A. Apro. LEX VII.

ij SI (vt proponis) post querelã de marito a filia tua ad tempus delatam, diffolutum[r] est matrimonium, nec te consentiente, ad eundem regressa est: minus legitima coniunctio est, cessante patris voluntate in cuius est potestate: atque ideo non petente[t] ¶ filia, petitionem dotis repetere nõ prohiberis.

¶ *Auctoritas curatoris in nuptiis adultæ nihil operatur, quia personæ curator non datur. b. d. Bal. Vel sic: Non curatorum uel consanguineorum, sed solius puellæ consensus in eius nuptijs spectatur. b. d. Sali.*

Impp. Seuerus & Antoninus AA. portio

LEX I.

CVm de nuptijs[a] puellæ quęrẽ nec inter tutorẽ, & matrẽ, & ꝓpinquos de eligẽdo futuro marito conuenit arbitrium[b] præsidis prouinciæ ne cessarium est.

¶ *Etiam sine subscriptione paterna, valet consensus patris in nuptiis per filiam contrahendis. b. d. Bald.*

Iidem AA. Trophimæ. L. II.

SI nuptijs pater tuus consensit: nihil oberit tibi, ꝙ instrumento ad matrimonium pertinenti non subscripsit.

¶ *Illicitum matrimonium potest coram suo iudice seculari accusari, & pœna arbitraria imponitur contrahenti. b. d. Bal. Vel sic: Libertus nec patronam, nec eius filiam, ne ptem uel proneptem potest ducere in uxorem. Salicetus.*

Iidem AA. Valeriæ. LEX III.

LIbertum, qui patronam seu patroni filiam, uel cõiugẽ, uel neptem, uel proneptem uxorem ducere ausus est, apud competentem iudicẽ accusare poteris, moribus temporũ meorum congruentem sententiam daturum, quæ huiusmodi coniunctiones odiosas[g] esse meritò[h] duxerunt.

¶ *Per concubinatum & illicitum coitũ cõtrahitur affinitas, unde eius affines, prohibentur matrimonio copulari. b. d. Bald. Vel sic: Concubina patris non debet esse uxor filij. b. d. Sa'i.*

Imp. Alexander A. Perpetuo. L. IIII.

LIberi concubinas parentum suorum vxores[i] ducere non possunt: quia minus religiosam, & probabilẽ rem facere videtur. Qui si contra hoc fecerint, crimen stupri committunt.

¶ *Qui non contradicit & patitur cùm possit uetare: censetur consentire. b. d. Vel sic: Patientia habetur pro consensu in fauorabilibus, hoc dicit. Bal. Vel sic: Taciturnitas patris habetur pro consensu in filij nuptijs. b. d. Salic.*

Idem A. Maximę. LEX V.

SI (vt proponis) pater quõdam mariti tui, in cuius fuit potestate, cognitis[t] nuptijs vestris, non contradixit: vereri non debes, ne nepotem suum nõ agnoscat.

¶ *Quod prohibetur initiari, potest postea impedimento cessante confirmari, acceden te consensu nouo. b. d. Bal. Vel sic: Matrimonium inualidum ualidatur ex nouo consensu adhibito tempore quo cessauit causa impediens. b. d. Sali.*

Imp. Gordianus A. Valerię. L. VI.

ETsi contra mandata[m] principum contractũ[n] sit in prouincia consentiente muliere matrimonium: tamen post[o] depositum officium, si in eadem voluntate perseuerauerit, iustæ nuptiæ efficiuntur: & ideo postea[p] liberos susceptos, natosque ex iusto matrimonio, legitimos esse, responsum viri prudentissimi Pauli declarat.

¶ *Solennitas requisita in actu faciendo, requiritur in eo reparando u el reficiendo, b. d. Bal. Vel sic: Sicut consensus patris necessarius est in matrimonio cõtrahendo a principio, sic in dissoluto reparando. b. d. Sali.*

Idem A. Apro. LEX VII.

ij SI (vt proponis) post querelã de marito a filia tua ad tempus delatam, diffolutum[r] est matrimonium, nec te consentiente, ad eundem regressa est: minus legitima coniunctio est, cessante patris voluntate in cuius est potestate: atque ideo non petente[t] ¶ filia, petitionem dotis repetere nõ prohiberis.

¶ *Auctoritas curatoris in nuptiis adultæ nihil operatur, quia personæ curator non datur. b. d. Bal. Vel sic: Non curatorum uel consanguineorum, sed solius puellæ consensus in eius nuptijs spectatur. b. d. Sali.*

Idem A. Romano. L. VIII.

INcopulãdis nuptiis nec curatoris (qui solam rei familiaris sustinet administrationẽ) nec cognatorum, u vel affinium vlla auctoritas potest interuenire, sed spectanda est eius[b] volũtas, de cuius coniunctione tractatur.

¶ *Ista lex tractat duo. Primò de matrimonio præsumendo. Secundo de simulatione præsumenda: et dicit ꝙ nati ex ea, quæ est uel ꝑsumuntur uxor. si sunt nati in domo patris, ꝑsumuntur legitimi. b. d. Bal. uel sic: Ad præsumendum matrimonium non sunt necessaria instrumenta nuptiarum, nec ad probationẽ filiationis est necessarium instrumẽtũ nati uitatis: sed ꝙ probetur natus ex ea cũ qua dicitur esse legitimum matrimonium, & in domo uicinis scientibus. b. d. Sali.*

Imp. Probus A. Fortunato. L. IX.

SI vicinis, vel aliis sciẽtibus, vxorẽ liberorũ procreandorũ cã domi habuisti, & ex eo mẽsi monio filia susceptа est: quãuis neq; nuptiales tabulę: neq; ad[c] natã filiã ptinẽtes[d] factę sunt: nõ ideo min[e] veritas matrimonii, aut susceptæ filię, suã habet potestatẽ[e].

¶ *Dignitas accidentalis contrario accidente resoluitur: sed non ea quæ ex natalũ radice procedit. b. d. Bal. uel sic: Mulier nobilitatem quam acquisiuit propter uirum, statim perdit cum alteri inferiori nubit. b. d. Sali.*

¶ Impp. Diocletian. & Maximian. AA. & CC. Paulinæ. LEX X.

CVm te[f] non ex senatore patre procreatã, sed ob mẽrimoniũ cũ senatore cõtractũ, clarissimæ[g] fœminę nomẽ adeptã dicas: claritas q̃ beneficio mariti tibi parata ẽ, si secũdi[h] ordinis uirũ postea sortita es: redacta[i] ad priores dignitatis[i] statũ, † deposita ẽ.

¶ *Maritus repetit suam uxorem etiã a patre: max mè cum pater retinet eã reluctãtem. hoc dicit. Bal.*

Iidem AA. & CC. Alexandro. L. XI.

SI inuita[k] † detinetẽ uxor tua à parẽtibus suis: iterpellatus rector, ꝓuinciæ amicus nr̃ (exhibita[l] muliere) volũtatẽ eius secutus, desiderio tuo medebitur.

¶ *Filius nõ cogitur inuitus ad aliquã uxorem ducendam, sed quam uult, dum tamẽ patris consensus accedat. b. d. Bal.*

Idem AA. & CC. Sabino. L. XII.

NEc filiũ quidẽ familias inuitũ ad vxorem ducẽdã cogi, legũ disciplina ꝑmittit[m]. igitur sicut desideras (obseruatis iuris[n] præceptis) sociare coniugio tuo quàm volueris, non impedieris: ita tamen, ut † contrahẽdis nuptiis patris tui consensus accedat.

¶ *Per instrumenta contracta super dote, non contrahitur matrimonium. Item. & sine instrumentis matrimonium contrahit: & per indicia probari põt. hoc dicit. Bal.*

Iidem AA. & CC. Onesimo. L. XIII.

NEq; sine nuptiis ĩstrumẽta facta ad ꝓbationẽ mrimonii sunt idonea, diuersum ueritate cõtinẽte[o]: neq;, nõ inter positis instris[p], iure cõtractũ matrimoniũ, irritum est ¶ : cũ omissa quoque scriptura, cætera nuptiarum indicia non sint † irrita.

¶ *Matrimoniũ debet esse liberũ, ad hoc allegatur. Bal. uel sic: Matrimoniũ debet esse liberũ in contrahendo, & ẽt abinuicem diuertendo. b. d. uel sic: In contrahendo et dissoluendo contractum matrimonij, exigitur libera uoluntas. Bar*

Idem AA. & CC. Titio. L. XIIII.

ij NEq; ab initio matrimoniũ cõtrahere, neq; dissociatũ recõciliare q̃quã cogi potest. unde intelligis liberam facultatem contrahendi atque distrahendi matrimonii[s] transferri ad necessitatem[t] non oportere.

¶ *Manumissor potest accipere in uxorem suã libertam. b. d. Bal. uel sic: Patronus põt libertam suã in uxorẽ ducere, nisi sit ex pſonis expresse ꝓhibitis. b. d. Salic.*

Iidem AA. & CC. Tatiano. L. XV.

VXorem libertam suam manumissori († si nõ sit ex iis[u] pſonis q̃ specialiter ꝓhibent †) ducere non est interdictum, & ex eo matrimonio iustos patri filios nasci, certissimum est.

IN AVTHENT. vt liberti de cætero. §. si quis autem. col. 6. constitu. 6.

¶ *Nulla dignitas prohibet cũ libertis nupt as contrahi ro est, qa redacti sunt liberti hodie ad ius ingenuorum. b. d. Bald. uel sic: Hodie qualibet potest matrimonia cõtrahe*

NEc filium. ¶ CASVS. Filius non potest cogi a patre inuitus vxorẽ ducere. similiter ipse inuito patre non debet sibi vxorem eligere. Viuian.

m ¶ Permittit.] vt ff. eodem l. non cogitur. & l. si patre. † quod

n ¶ Iuris præceptis. ꝙ ꝙ sunt instit. eo. per totum. & facit 32. qu. 1. c. non omnis. 9. cum ergo dicitur. & quæst. 1. ca.] argumen. contra 27. quæst. 2. cap. j.

NEque.] CASVS. Si inter me & mulierẽ instrumentum dotale cõscriptum est, & ego non consensi in eam per verba de ꝓsenti, non sufficit dotale instrumentum ad consummationẽ matrimonii. & licet sit matrimonium contractum, nõ propter hoc exigitur instrumẽtum dotale. Viuian. † alias, sũt.

o ¶ Continente. ꝙ nã plus valet quod vere fit gestum, quàm scriptum: vt ff. de off. ꝓsid. l. illicitas. 9. veritas. & §. plus vz. qđ agi. interim tamen statur scripturæ publicæ: vt supra de proba. l. cum precibus.

p ¶ Instrumentis. ꝙ non enim de ibus, sed de assẽctu matrimonium cõtrahitur: vt j. de repu. l. ubemus.

q ¶ Irritum est. ꝙ nisi in casu. j. eod. tit. authẽ. sed nouo iure. Itẽ & in altor: vt j. eo. auth. ma imis. & in alio secundum quosdam. vt instit. de nup. §. fi. quod non placet, vt ibi diximus.

NEque ab initio.] CASVS. Sicut aliquis ab initio non cogitur inuitus contrahere matrimonium, ita contracto matrimonio si diuortio dissoluitur, non cogitur reconciliare. Viuianus: † Titiano'.

r ¶ Distrahendi. ꝙ secus in cõtractib. vt §. de acti. & obl. l. sicut. † al. deeſt ().

s Matrimonii ꝙ quã habet ab initio.

t ¶ Necessitatem ꝙ si dixerit vir vxori, promittis decem si vnquam diuerteris a me non valet: vt nõ valet de verb. obl. l. stipulatio facta. & l. Titia. & j. de inutil. stip. l. libera. & §. Stipulatio pœnalis in matrimonio — Sed contra 27. q. 2. c. sufficiãt. extra de raptor. c. cum causa. & ff. de pact. l. cum maritus. §. Titius. ADDITIO Dicas ꝙ de iure canonico valet matrimonium, etiam sine consensu parentum: vt d. c. cum causa. & d. c. sufficia. §. alleg. per gl.

INcopulandis. ¶ CASVS. Si puella est adulta, & agitur de nup. prętentibus impẽdi, volũtas puellæ si eam vult ex primere, requiritur, non curatoris, cuius officium est administrare, non nubere: nec requiritur consensus propinquorũ suorum. Viuia.

a ¶ Nec cognatorum. ꝙ ex necessitate.

b ¶ Eius voluntas. ꝙ cum vult eam exprimere, alioquin ꝓsidis: vt §. eo. l. j. vel aliud in tutore quam in curatore. & est sic ff. d' appel. l. cum in una. 9. tutor. & facit ff. eod. l. sciendum. & §. de spon. l. si patrem. Et no. curatorem principaliter dari rebus, sed contra in tutore: vt inst. q. da. tu. pos. §. certè.

S I vicinis. ¶ CASVS. Contraxi matrimoniũ cum Berta nullis consentiẽtis dotalibus instrumentis: postea mihi nati sunt filij ex ea: non feci natalia instrumenta filiorum conscribi: an sit legitima vxor, & liberi ex ea nati legitimi, quæritur? Respondeo, quòd sic. Viuianus. † cui alibi qui.

c ¶ Ad natam filiam. ꝙ ex tali matrimonio.

d ¶ Pertinentes.] scl. tabulæ quæ dicuntur natales. & facit 30. quæstio. 1. ꝓper totum.

e ¶ Potestatem. ꝙ nisi in contrarium fit actum, ꝙ vt concubinam. secus ha beat vt ff. de concub. l. in concubinatu. Vel plenè dic vt diximus ff. de ritu nup. l. in libere. Et no. ꝓpter dotationẽ filiationis. sic & ff. de iis qui sunt sui vel alie. iu. filium. & ff. de ꝓb. l. fi. & §. de test. l. j. & §. de rei vendi. l. indicia. verè enim probari non potest de patre: vt ff. de cond. & demon. l. Lucius.

C Vm te. ¶ CASVS. Si aliquanon est filia senatoris, sed vxor: si mortuo tuo senatore nubat homini inferioris honoris, desinit clarissima esse.

f ¶ Cum te. ꝙ differentia est inter eam quæ sortita est nomen fœminæ clarissimæ per patrem senatorem, & eã quę propter maritum. Nam primo casu retinet dignitatem, ẽt si sit nupta viro ordinis inferioris. dum tamen nõ plebeo. Sed in secundo vxor retinet, si est vidua † vel nubat, non tñ viro inferioris ordinis, nisi & tunc consulărem dignitatẽ impetret a principe: vt ff. de senatu. l. fœminæ. & l. fi. in prin. & j. de incolis. l. fi. libr. 10. & de cop. vbi pa. muni. l. filij. §. vidua.

g ¶ Clarissimę. ꝙ ideſt illustris.

h ¶ Secundi ordinis.] i. plebei, secundum M. vel verius simpliciter. i. in tra de foro. digni. mulieres. li. 12. & in auth. de nup. §. non tamen. collati. 4. & ff. ad Velleianum. l. fi. sine. Filiatio qualiter ꝓbatur. Pater vel è probari nõ potest. † reducta gradum

i ¶ Dignitatis. ꝙ si quam antea habebas.

S I inuita. ¶ CASVS. Si mulier tua uolens aut inuita a parentibus suis te inuito detineturtadi præsidem prouinciæ qui eos coget, vt patiantur eam ad te redire. Viuia.

k ¶ Si inuita. ꝙ maximè. nam si esset volens, esset idem.

l ¶ Exhibita. ꝙ per interdictum de libero homine exhibendo: vt ff. de liberis exhib. l. fi. ad instar. Item & vtile de liberis exhiben. vt ff. de liberis exhiben. l. imò. & sic referatur l. imò. ad titulum sub quo posita est, licet quidam contra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SEd nouo iure.¶ CASVS. Si liberam mulierem cum qua non prohibeor contrahere, domi teneo: videor eam in vxorem retinere, nisi ab initio protester quòd teneo eam vt concubinam, vt ff. eo. l. liberè. Sed si senator tenet libertam in domo sua, nunquam præsumitur sua vxor. nisi inueniatur dotale instrumentum in quo conueniatur, confiteor me accepisse à tali muliere tantũ in dotem, cum qua matrimonium contraxi. Et est casus in quo requiritur dotale instrumentum contra hoc quod dicitur ff. eo. l. cum te. Viuianus.

a ¶ Cum liberta.¶ idem contra secundum H. vt libertus cum filia senatoris.

b ¶ Dotalibus.¶ nuptialibus. & est speciale, sed regulariter cõtra supra. eo. l. neque sine.

Deest in omnibus

¶ Item cum Titio.¶ CASVS. Titius filiam suam exposuit. in locum publicum prouisi fecit. ego misericordia motus eam filiam nutriendam suscepi, ita q̃ adulta facta est, nũc volo quòd filia Titij habuit filio meo. Titius non valt, an omnes sumptus quos feci in ea nutrienda potero a Titio recuperare, quæritur? Resi. quòd sic. Vnde quamuis pietas videatur inhibere repetitionem tamen quia non valt quòd filia filio nubat meo filio, sumptus factos recuperabo.

c ¶ Exposuit.¶ scilicet in hospitali.

d ¶ Filio tuo desiderantis.¶ subaudi tui desiderantis.

e ¶ Qui.¶ pater.

f ¶ Remittatur.¶ consentire. Sed videtur quòd patria potestas sit soluta. & sic est contra. ¶. de insan. exp. l. ij. & sic etiam extra consensum eius pater viri potest eam dare filio suo. quod quidam concedũt. vel dic aliud in seruo & liberto quam filio, vt in ꝓdicta l.

g ¶ Solutioni.¶ Regula riter contra, vt ff. de neg. gest. l. i. & ij. & ff. de cond. inde. l. cùm is. §. pen.

NEmini.¶ CASVS. Hæc lex ponit inter quas personas nuptię sunt prohibitę. Et certe inter ascendentes & collaterales. Item inter affines. Viuianus.

h ¶ Pronepte.¶ & vsque in infinitum: vt instit. e. §. j. & ff. eod. l. sororis. & l. nuptiæ confistere. adeo vt si Adam viueret, non posset cõtrahere matrimonium secundum Ioan.

i ¶ Antiquo.¶ nisi sint in vij. gradu vt in decre. xxxv. q. vj. c. progenię. & c. consanguinitate &c. in copulatione. & cap. nulli.

ADDITIO. Hodie prohibitio solum extenditur ad inj. gradum inclusiue. c. non extrà deconsangui. & affinita.

VIduæ.¶ CASVS. Si mulier aliqua est vidua, & habẽs patrẽ sit emancipata, vel in potestate patris: & est intra. xxv. annos: si vult cõtra here nuptias, debet cõtrahere cũ patris voluntate. Sed quidẽ filia vidua vult sibi eligere virum maritum pater vult aliũ. Certe si æquè bonus sit ille quem vult eligere mulier sicut pater, stabitur iudicio mulieris. Sed quid si mulier vidua nõ habeat patrem, & tractatur de eligendo mulieri maritum: quorum consensus requiratur, quæritur? Respõ. Agnatorum & cognatorum qui non sunt ei successuri ab intestato, quia isti non videntur suspecti. Viuianus.

k ¶ Sententia.¶ i. scientia. non autẽ consensus est nec essarius. Vel dic quòd est consilium quod hæc lex dicit, vt fine solẽnitate scripturæ & aliorum quæ dicuntur. ff. l. prox. contra hatur matrimonium. Acc.

SIdonationum.¶ CASVS. Quidam contraxit matrimoniũ cum aliqua muliere, nec donauit ei ꝓpter nuptias, nec fecit fieri dotale instrumentum & pompam nuptiarum dimisit, propter ea non deficit matrimonium, & nihilominus liberi suscepti erunt legitimi Viuianus.

a ¶ Instrumenta.¶ sic & ff. eo. l. neque sine. & j. de repu. l. iubemus. & in authen. vt hic. ma. & auiæ. §. quia vero dudum. col. 8.

b ¶ Pompa.¶ i. conuiuiũ familiare. Acc.

I Mperialis.¶ Diuiditur in tres partes grossas. Primo ponit prœmiũ. Secundo ponit statutum. Tertio concludit. Iacob. de Areno. Bal.

CASVS. Sicut Deus misereretur hominib. ita princeps vult prouidere subiectis, & eis misericordiam impertiri. dicit ergo ꝙ si mulier in meretricio degens pœnituerit vouerit: poterit postea nubere cui voluerit, dum tamen interueniãt dotalia instrumenta: nec vocabitur post. á Scenica, & filij nati legitimi erunt, & succedent ex testõ vel ab intestato: nec nocet eis si non nubant ex quo eis ꝓmissum est nubere: quia eis filij post á suscepti succedunt. & licet mulier si petat priuilegiũ, sed a principe ei concedatur, mũda erit: & filiæ posteà susceptæ scenicæ non dicentur: sed iam natæ impetrare possunt priuilegium, & nubere cuicũq; voluerint interuenientib. instrumentis filiæ etiam natæ ex ea quæ in meretricio vsq; ad mortẽ matris poterunt priuilegium impetrare. Item cõtrahi potest matrimoniũ inter dispares: quia clarissimus poterit accipere spectabile in vxorẽ si interueniãt dotalia instrumenta. Irẽ hæc lex locum habet in præteritis negotijs. Viu.

c ¶ Ad eam.¶ meliorem conditionem.

Proteꝛtor. gs dicitur Pedes res milites qui dicuntur. Equestres milites. Ex lib. 3. tit. 7. l. fina. C. T.

¶ si.

¶ siat.

¶ confirmatur. C. Th. ¶ al. fertiat. al. consi.

¶ iussum.

¶ desertuisse nt. ¶ si.

¶ al. miscue runt.

¶ Non nullam.

¶ Pompa matrimony non facit ad essema trimony h. d. Bal.

¶ Idem AA. Hierio. P.P. L. XXII

SI ¶ donationem ante nuptias, vel dotis instrumenta ¶ defuerint, pompa betiã, aliaq; nuptiarum celebritas omittatur: nullus existimet ob id deesse, rectè alias inito matrimonio, firmitatẽ vel ex eo natis liberis iura posse legitimorum auferri, ¶ inter pares honestate psonas nulla lege impediente ¶ consortiũ, quod ipsorum consensu, atque amicorũ fide fit matur. ¶ D. x. Kal. Mart. Cõstãtinop. Felice & Tauro Coss. ¶

¶ Clementia decet principẽ restõ natalibus omnẽ abstergit macula infectio parentum inficit filium post conceptũ. inter pares et sine dotalib. instrumẽtis cõsistit matrimoniũ h. d. lex ista longa. Iac. de Are. B.

¶ Imp. Iustinianus A. Demosthen. P.P.

LEX XXIII.

IMperialis beneuolentiæ prorium hoc esse iudicãtes, vt omni tempore subiectorum cõmodatam inuestigare, quã eis mederi ꝓcuremus: lapsus quoque mulierũ, per quos indignã honore conuersationem imbellicitate tẽsexus elegerint, cõperẽti ¶ moderatione subleuandos esse cẽsemus: minimeque eis spẽ melioris conditionis adimere: vt ad eã ¶ respicientes, ¶ dim, puidã, & minus honestam electionẽ facilius derelinquãt. Nam ¶ ita credimus Deũ benuolentiã, & circa genus humanum nimiã clementiã, (quãtũ nostræ naturæ possibile est) imitari, ¶ qui quotidianis hominũ peccatis semper ignoscere dignat, & pœnitentiã suscipere nostrã, & ad meliorẽ eam statũ deducere. Quod si circa nostro subiectos imperio nos etiã facere differamus: nulla venia digni eẽ videbimur.

¶ Itaque ¶ cũ iustũsit ¶ seruos quidẽ libertate donatos posse ꝓ diuinã indulgẽtiã natalibus suis restitui, postque huiusmodi principale beneficiũ ita degere, quasi nunquã seruissent, ¶ sed ¶ ingenui nati essent: ¶ mulieres autẽ quæ scenicis ¶ quidẽ ludis sese ante immiscuerũt, ¶ posteà verò, spreta mala cõditione, ad melioré emigrauere sentẽtiã & inhonestã ꝓfessionẽ effugerunt, nullã ¶ spem principalis habere beneficij qđ eas ad illum statum reduceret, in quo si nihil inhonesti peccatũ esset, commorari põtuerunt.

¶ Scenicæ mulieres ad frugẽ melioris uitæ reuertẽtes põt ꝓpetrare a principe, ut eis liceat cũ cæteris ingenuis contrahẽre: quo impetrato, ad pristinũ statum intelligunt reuocẽtur. & nomen scenicarum desinũt habere, & matrimonium cum eis pòt contrahi impunè, & filij ex eis nati erunt legitimi: põt tamen etiam post impetrationem a cõtrahendo se abstinere. h. d. Sali.

¶ Præsenti sanctiõe clementissima principale beneficiũ eis sub ea ¶ lege cõdonamus vt si derelicta mala & inhonesta cõuersatione cõmodiorẽ vitã amplexæ ¶ fuerint, honestatiq; sese dederint: liceat eis nostro supplicare numini, ¶ vt diuinos affatus sine dubio merentes, ad matrimoniũ eas venire ꝓmittetes legitimũ ijs, q̃ eis cõiugẽdi sunt nullo timore tenẽdis, ¶ ne scitis ¶ peritarũ legũ infirmũ esse videat tale cõiugiũ, sed ita validũ hmõi ¶ manere matrimoniũ cõfidẽtib, quasi nulla ꝓcedẽte honesta vita vxores eas duxerint, siue dignitatẽ ꝑditi fint siue aliom modo scenicas in matrimoniũ cõfidẽtib, quasi nulla ꝓcedẽte honesta vita vxores eas duxerint, siue dignitatẽ ꝑditi fint siue aliom modo scenicas in matrimoniũ ducere prohibeatur: dũ tñ dotalibus n omnimodo instrumẽtis nõ sine scriptis tale probet coniugiũ. Nã omnis macula penitus diuina clementia, sic & in auth. ut iusiurandum. sine quoquo suffrag. §. itaq; col. 2. & j. ff. do. iter vir. & vxo. l. fi. in fi. Deo parisi cat.

g ¶ Itaque ¶ suspensiua est constructio vsq; illuc, ¶ al. ample præsens sanctione &c

h ¶ Nati essent.¶ ut ff. de donata. restit. l. quæritur.

i ¶ Scenicis.¶ quæ dicuntur scenicæ, dicitur in auth scenicas non iolũ &c. ff. l. vsq; illuc ꝓpetrare. hic ad illud de eis tractare in fine dat, ꝙ per aliam ꝓpetrationẽ ꝙ ludum in scena. & illæ erũt ¶ retinenfunt matres: & de eis ẽt dis. possit dici hic loq., ut ff. Scenicæ ꝙ d. ijs. q. no. isa. l. i. & 2. §. fi. sunt. K ¶ Scenicis.¶ statutis.

l ¶ Dignitate.¶ sibi data.

m ¶ Aliquodo.¶ puta data patri dignitate: ut quatenus ille senator, & hic sit filius senatoris.

n ¶ Dotalibus.¶ nuptialib. nam & sine dote potest esse matrimoniũ: sed nõ ex. vt. s. de don. ante nupt. l. fi. tamen est tamen aliquis (licet modicum) in dotem dari.

o ¶ Qi.¶ macula. Not. arg. ꝙ testis sit admittendus, licet prius fuerit infamis. si accepit pœnitentiam: quodquidam cõcedunt. & probatur ex eis in decret. 3 2 q. i. quod autem. & c. apud. & in Lombarda de pœnit. c. fi. l. 2. Sed lo. cõtra. arg. ff. de re mili. l. qui cum vno. 3. ignominia. & ff. de ritu nup. l. p. ꝑ. §. non solum. & pœnitentia quo ad Deum, nõ quo ad mundum uel solum principem valeat sibi data.

Matrimoniũ an possit esse sine dote.

ADDITIO. Videas hoc in capitulo testimonium cum ibi no. per gl. & doc. extra de testibus.

p ¶ Vocabulum.¶ sic ff. de fer. l. a nullo.

q ¶ Distulerint.] idem & si nunquã uenerint. sic & ff. de cond. ob cau. l. si reperendi. sic ergo laic in tẽp. statur conclusio. sic & ff. de consti. princi. l. fi. & ff. de re iud. l. quidã cõsulebat. & ¶ de bo. uacã. l. si quã do. i. lib. x prædictã. aũt interpretationem licet facere etiam si iurauerit contrarium. Vnde sequitur auth. Quod eis &c. quæ ẽ ex corpore scenicas &c. col. a. v.

¶ subiecta.

¶ al. nomidonata. restit. l. quæritur.

¶ retinendis. Scenicæ ꝙ sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SVod eis.¶ CASVS Hæc authenti. non corrigit legem codicis, sed additeri: vnde lex codicis dicebat quod mulier impetrabat ve posset contrahere nuptias inter nenientibus eo alibi instrumẽtis. hæc auth. dicit quòd si mulier scenica iurauit non reliquere illã virum, & vult postea pœnitere, potest hoc facere, nec deferendo illam ita tam deiecrauit: quia tale sacramentum est illicitũ. Viuianus.

a ¶ Quod eis. ¶ alias cis, & alias his.

b ¶ Permittitur.¶ Sic & alias ex permissione legis defertur sacramentu ratione pietatis, vt ff. de obse. l. nulli. & alias ratione tacitæ conditionis: vt ff. de non nu. pecu. fin. Itẽ & alias quia contra leges fiat: vt ff. de legi. & cõstit. non dubiũ. & ff. de leg j. l. si quis inquilinos. §. fin. & ff. de pact. l. iuris gentiũ. §. & generaliter. & alias habes, melius est vota & multę promissionis nõ implere quàm crimen admittere. Item tolerabilius est iuramentũ nõ implere quam turpiter facere: vtin decret. xxij. quæstione. iij. c. j. & c. vnusquisque.

Iuramẽti stria contenere debet

c ¶ Pœna. ¶ librarum aur. ij. vt j. e. aut. Et not. q tria debet cõtinere iuramẽtũ veritatẽ iustitiã, & iudiciũ: quorum si quod defuerit. periurii est qui facit, vt xxij. q. ij. ca animaduertẽdũ. at hic nulla fuit discretio, nullũ iudicium de hoc & extra de iureiu. & si Christus.

deducere

d ¶ Similes. merenibus. ¶ ad sui pertinẽm.

e ¶ Dignitatem. ¶ a principe sibi datam.

f ¶ Habent. ¶ Per priuilegium principis.

g ¶ Vtroneam. ¶ sine administratione, nam cũ administratione non possunt habere: vt ff. de reg. iur. l. ij. nisi forte dicer et, non obstãte lege aliqua. Et erit exemplũ quando sine administratione: qa concessit quòd esset illustris vel simlis: vt ff. de se na. l. fin.

h ¶ Donationem. ¶ i. cõcessionem dignitatis. sic & dicitur donari liberas: vt insti. de lib. §. j.

i ¶ Penitus oportet. ¶ ar. q hoc ipso q cõceditur dignitas, videt remitti in famia, cũ omne id per qđ peruenitur ad illud videtur esse remissum: vt ¶ de dignita. l. ij. lib. xij.

k ¶ His illud. Nata sint. ¶ arg. q non est dicendus

Regis filia an dicatur qui natus est antequã pater eius rex esset.

facer dotis filius vel regis qui antequam esset pater sacerdos vel rex, natus est: sicut hic. & econtra qui nascitur postquã mater desiit esse scenica, &

QVod eis permittitur etiã si iurauerint in tali professione se persecuturas: qa legibus expressum est illicitæ rei iusiurandum seruari non oportere; & pœna periurii, si qua est, in eum conuertenda est, qui exigit.

FINIT AVTHEN.

¶ Sequitur textus C.

¶ Qui consequitur dignitatem, tacite videtur restitutus ad famam. Bal. uel sic: Si mulieribus scenicis vel quibuscunque alijs imperator dignitatis titulum concesit, videtur eum omni macula, & impedimento dispensare. h. d. Sali.

¶ Similes verò tale merentibus ab imperatore beneficium mulieribus, illas ẽt esse uolumus, quæ dignitatem aliquam habent, † † etsi non serenissimo principi supplicauerint vltroneã † † tamen donationem ante matrimoniũ meruerint. ex qua dignitate, & aliam etiam omnem maculam per quã certis † hominibus legitimæ coniungi mulieres prohibentur, aboleri penitus oporter.

¶ Non dr scenicæ filia, quæ concepta est absterso macula: sed tantum illa, quæ nata est vigente macula. h. d. Bal. uel sic: Filia nata post priuilegium matri concessum, illo potiuntur priuilegio: non prius nat. e: nisi pro illis fuerat supplicatum. h. d. Sali.

¶ His illud adiungimus, ut & filiæ huiusmodi mulierum, si quidem post expurgationẽ prioris uitæ matris suæ natæ sint, non uideantur scenicarum esse filiæ, nec subiacere legibus, quæ prohibuerunt filias scenicarum certos homines in matrimonium ducere. †

¶ Sin verò antè procreatæ sint, liceat eis preces offerentibus inuictissimo principi, sacrũ sine obstaculo vllo mereri rescriptum, per quod eis ita nubere permittatur, quasi non sint scenicæ matris filię: nec iam prohibeantur illis copulari, quibus scenicæ filias, vel dignitatis vel alterius causæ gratia vxores ducere interdicitur: vt tamẽ omnimodo dotalia inter eos etiam instrumenta conficiantur.

¶ Sed & si à scenica matre procreata, quæ vsque ad mortem suã in eadem professione duraverit, post eius obitum preces imperatoriæ clementiæ obtulerit, & diuinam indulgentiam meruerit, liberationem maternæ iniuriæ, & nubendi licentiam sibi condonantem, istam quoque posse sine metu priorum legum in matrimonio illis copulari, qui dudum scenicæ filiam vxorem ducere prohibebantur.

¶ Remotis ueteribꝰ legibus q̃ disponebãt matrimonia sine dotalibus instrumẽtis, inter impares honestate personas non uale: ista tuit Imperator ea ualere: exceptis nefariis, incestis, & al's prohibitis. h. d. Bald. uel sic: Matrimonia inter pares pnt fieri, ẽt sine dotalibus instrumentis: secus, si ponere sint impares. h. d. Sali.

¶ Imò etiam illud remouendũ esse censemus, quod in priscis legibus (licet obscurius) cõstitutũ est, vt matrimonia inter impares honestatę personas contrahenda, non aliter quidem valeãt, nisi dotalia instrumenta confecta fuerint. his verò etiam non intercedentibus, omnimodo firma sint sine aliqua distinctione personarũ: si modò liberæ sint, & ingenuæ mulieres, nullàq; nefariarum vel incestarũ coniunctionum suberit suspicio. Nam nefarios, & incestos coitus omnibus modis amputamus, sicut & illos qui præteritarum legum sanctione specialiter vetiti sũt: exceptis videlicet, ijs, quo † præsenti lege permittimus, legitimique matrimonij iure munirĩ præcipimꝰ. IN AVTHEN. vt lic. ma. & auiæ. §. quia verò legem. coll. viij. constit. vlti.

¶ Maximis dignitatibus pditi debent matrimonia contrahere cũ dotalib. instrumẽtis. excipiuntur ab ista solennitate Barbari subiecti Romano imperio. h. d. Bal,

MAximis decoratiꝰ dignitatibus vsque ad ¶ Illustres, ſi nisi dotalibꝰ † † instrumẽtis cõscriptis, ritè cõtrahunt nuptias: licet ãtè cõtractas retinent, exceptis Barbaris. ¶ Reliq; omnes affectu solo rectè contrahunt matrimonium.

¶ Sequitur textus Codicis.

¶ Hæc lex trahitur etiam ad matrimonia iam contracta post imperium Iustiniani, non ante, h. d. Bal.

¶ His itaque per hanc generalem legem ita constitutis, & decætero conseruandis, præteritas etiam huiusmodi coniunctiones ex subiecto tempore factas secundum prædictam dispositionem iudicari præcipimus: vt si quis † talem vxorem ad initio nostri imperij (prout dictum est) iam duxerit, & liberos ab ea procreãuerit: iustos eos & legitimos, & tam ab intestato, quàm ex testamento patris successores habeat, & legitima in posterum nihilominus ea vxore pmanẽte, procreati † quoque liberi legitimi sint.

¶ Vbi sit mentio nuptiarum, non sufficit nubilis etas: sed oportet q matrimoniũ re ipsa contrahatur. h. d. sing. secundum Bal. uel sic: Conditio nuptiarum impletur per actum, & rem ipsam, non per habitum & potentiam. Sali.

SAncimus.¶ CASVS. Si promitto mulieri dare vel facere sub his verbis: cũ nuptias contraxerit: nõ intelligimus cũ est viripotens, sed cùm venerit ad actũ nuptialẽ.

†&.

¶ No. circa hãc notabilẽ legẽ, q tũc satisfit huic cõditioni, qñ fit desponsatio per verba de præsenti. & sic dicetur conditio impleta licet nondũ fit facta coniunctio per carnis copulam. ita dicit Bar. hic. & idẽ latius in l. Titio cẽsum §. Titio genero. in pe nul. quæstio. ff. de conditio. & demonstra. per l. cui fuerit. illo titul.

†al. solẽnitas.

†meliorẽ.

a ¶ Festiuitas. ¶ vt ¶ de tosta manu. l. cũ testator. & argu. ff. de his qui veniæ. impe. l. fi. & ¶ de le. hęred. l. fi maior. Argu. contrà ¶ de fideicõmissariis liber. l. fideicommissaria. Sed ibi statuit certum tẽpus: hic autem non. Item ibi fauore libertatis. Item ar. contrà ¶ de insti. & sub ſtitu. l. ſi mater.

†In.

†intelleƈt. huius. Luid. per Hiero. verum. in l. ex facto. 36ƈ. de nu. & pup.

b ¶ Mediocrem.] alias est in rex. meliorem.

S Hãc. I furiosi. ¶ CASVS. l. habetis §. de epi. audi. tam dementis. & vult hæc lex hoc dicere. Sicut filius & filia mente capti possunt nuptias contrahere, ita filius furiosi. Sed quomodo hoc põt esse, cũ in nuptiis filij req. ratur consensus patris? R. ſi. quòd debet contrahere eum consensu curatoris mente capti, & ꝓpinquorũ: & de eorum consensu debebit dos & donatio constitui. arbitrio rectoris prouinciæ, vel arbitrio episcopi loci, & profisto cõsilio siue scriptura, nõ debet furiosus aliquid dare: quia non debet amplius affligi.

†Vrbis. Filius patris curator est. potest Curator cum eorum habere. potest. dari

c ¶ Constituti sunt. ¶ Remanent enim in potestate: vt ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. patre.

d ¶ Nuptias. ¶ instituto. §. j.

e ¶ Aliam. ¶ repete retulit Vlpianus.

f ¶ Adiuuantes. ¶ repete conditores antiqui iuris. alias adiuuante.

g ¶ Antiſtitum. ¶ æstimatione repete constituendã. quod est ¶.

h ¶ Quod moderationẽ. ¶ Sic & ff. de iure dotil. quæro. & §. de episcopali audien. l. tam dementis. Sed quid si fi idem sit filius patris curator, quod potest: vt ff. de cura. fur. l. j. Resp. specialis ad hoc dabitur, vt argumen. ff. de iure dotil. siue generalis. quo minus enim curator detur habenti curatorem regulariter non est impedimento: vt ff. de tuto. & cura. da. ab his. l. ventri. §. fi. Vel aliter dic q prędicta fiant authorare ptore vel iudice: vt & qñ debitor soluere vult m'noritat ff. de mino. l. ait prætor. §. j. & facit ad legem istam ff. de leg. 3. l. filiæ. & ff. e. l. ſi nepos. & l. ſi ita. & l. ſi ſi lius. ADDITIO. Nota ex hac glo. q filiusfamil. potest donare causa mortis patri in cuius est potestate, non auctoritate patris, sed iudicis. quod no. pro limitatione glo. ff. d autho. tut. secundũ Aud. Barb.

†al. oblatio

†alias.

S I quis alumnam. ¶ CASVS. Si ego nutriui liquam puellam ancillã vel libertam, vel aliqua nutriuit me ego cum illa nõ prohibeor nuptias cõtrahere: quia licet ad illã habeam affectionẽ, non tamen prohibent nuptię inter me & illam: eam tamen quam suscepi de sacro fonte ducere non possum. Viu.

i ¶ Alumnam.] i. quam ipse aluit cũ sua esset ancilla, & inde eam manumisit: ut subijcit. & facit insti. qui ma. non possunt. §. eadem.

copulatio ne.

K ¶ Loco filiæ. ¶ fado ptiuæ, quam etiam non licet ducere: ut inſt. eod. §. & hæc adeo. Vel hic dicit quãdo aluit ut filiã. s. in prin. alitus fuit cum ea. Vel aluit vt ancillam. & facit xxix. q. ij. l. ſi quis. in cillam. & ¶. ad legem Iu. repetun. l. fi.

†inuenitur.

†&.

l ¶ Deo mediante. ¶ no. est sic ad hunc casum ¶ o. q. 3. & 4. per totum. & extra de cogna. ſpiri. capi. j. lib. vj.

†alius.

S Ancimus. ¶ CASVS. Olim masculus qui habebat lx. annos, phibeba tur nuptias contrahere: similiter mulier habens quinquaginta annos: sed hodie per lusti. hoc correctum est. Viu.

m ¶ Homines volẽtes. ¶ Dic quòd lege Papi. cautum fuerat ꝙ masculus maior sexagenario non contraheſ cũ maiore uel minore fœmina quinquagenaria: & ecõtra maior quinquagenaria non contrahat cum maiore uel minore sexagenario: & eratrõ: quia nuptiæ fiunt cã liberorum, quæ causa hic deficere videbat: sed contra est, ut hic: & ¶. de legit. hære. l. ſi maior.

Matrimoniũ an possit contrahi per senes.

ADDITIO. Hanc legẽ intellige de tali sene qui tamen coire potest, licèt difficulter, alias aũt si omnino non posset coire, nõ ualeret matrimonium. facit c. 2. extra de frigi. & malefi. de quo vide latius per Christo. Por. in §. j. in ſi. inſti. de nuptijs.

¶ Idem A. ad Senatum. L. XXIIII.

SAncimus, si quis nuptiarum fecerit mentionẽ in qualicũque pacto quod ad dandum, vel faciendum, vel non dandum, uel non faciendũ concipitur, † & siue nuptiarum tempus dixerit, siue nuptias nominauerit, non aliter intelligi conditionem esse adimplendam uel non extenuandam, nisi ipsa nuptiarum accedat festiuitas, a † & non esse tempus inspiciendum, in quo nuptiarum ætas uel fœminis post duodecimum annum accesserit, uel maribus post quartumdecimum annum completum. sed ex quo uota nuptiarũ re ipsa processerint. sic enim & antiqui iuris contentio dirimetur, & immẽsa librorum uolumina ad mediocrem b † modum tandem peruenient.

¶ Filiæ, uel filij furiosi uel mẽte capti, sine consensu patris matrimonium contrahere possunt: & dotem & donationem ante nuptias cum auctoritate curatoris constituere: & gratis debet procedere, ne afflicto detur afflictio. h. d. Bal. Sali.

¶ Idem A. Iuliano. P. P. L. XXV.

SI furiosi † parentis liberi, in cuius potestate constituti sunt, nuptias c posint contrahere, apud ueteres agitabatur. & quidẽ filiam furiosi marito posse copulari, omnes penè iuris antiqui conditores admiserũt. sufficere enim putauerunt, si pater non contradicat. In filio aũt familias dubitabatur. & Vlpianus quidẽ retulit constitutionem imperatoris Marci, quæ de furioso non loquitur, sed generaliter de filiis mente captis: siue masculi, siue fœminæ sint qui nuptias contrahunt, ut hoc facere possint, etiam non adito principe. Et aliam † e dubitationem ex hoc emergentem, si hoc, quod de mento capto constituto † induxit, † etiam in furiosis † obtinendum sit, quasi exemplo mente captis, & furiosi filios adiuuantes. † f. His itaque dubitatis, tales ambiguitates decidentes sancimus hic repleri quod diui Marci constitutioni deesse uidetur, vt non solum dementis, sed etiam furiosi liberi cuiuscunque sexus possint legitimas contrahere nuptias, tam dote quàm ante nuptias donatione † a curatore eorum præstanda; æstimatione tamen in hac regia vrbe excellentissimi præfecti urbi, † in prouinciis autem uirorum clarissimorum earum præsidum, uel locorum antistitum ꝛ tam opinione personæ, quàm moderatione h dotis, & ante nuptias donationis constituẽda, præsentibus tam curatoribus dementis vel furiosi, quàm ijs qui ex genere eorum nobiliores sunt: ita tamen, vt nulla ex hac causa oriatur uel in hac regia vrbe, vel in prouincijs iactura substantiæ furiosi, vel mẽte capti, sed gratis omnia procedant: ne tale hominum infortunium etiam expensarũ detrimento prægrauetur.

¶ Potest quis alumnã Juã ducere i uxorẽ, sed ñ eã, quã de sacro fonte leuauit. h. d. Bal. uel sic: Cũ ancilla manumissa patronus põt cõtrahere matrimoniũ: cũ filia uero adoptiua etiã emancipata non põt: nec cũ aliena de sacro baptismate sumpta. Sali.

¶ Idem A. Iuliano. P. P. L. XXVI.

SI quis alumnam i suam libertate donauerit, & in matrimonio suo collocauerit: dubitabat apud ãtiquos vtrũmne huiusmodi nuptiæ legitimæ esse videantur, an nõ. Nos itaque vetustam ambiguitatẽ decidentes, nõ esse vetitum matrimoniũ censemus. si enim ex affectu omnes introducuntur nuptiæ, & nihil impium, nec legibus contrarium in tali copula † expectamus: quare ꝓdictas nuptias inhibendas existimemus? nec enim homo sic impius inueniet, † vt quam ab initio loco k filiæ habuit, eam posteà in suo collocet matrimonio: sed ei credendum est, quia eã † ab initio non vt filiam educauit, & libertate donauit, & dignam esse posteà suo putauit matrimonio. Ea, videlicet, pſona omnimodo ad nuptias venire prohibenda, quam aliquis, † siue alumna sit, siue non, à sacrofancto suscepit baptismate: cùm nihil aliud sic indicere potest paternam affectionẽ, & iustam nuptiarum prohibitionem, quàm huiusmodi nexus, ꝙ quem Deo mediante l animæ eorum copulatæ sunt.

¶ Potest qs accipere uxorẽ sexagenariã, uel decrepitæ ætatis constitutam. h. d. Bal.

¶ Idem A. Ioanni. P. P. L. XXVII.

SAncimus nuptias quæ inter masculos, & fœminas maiores, vel minores sexagenarijs, vel quinquagenarijs lege Iulia vel Papia, phibitę sunt, homines volentes m contrahere, ex nullo modo vel ex nulla parte tales nuptias impediri.

¶ Noua dignitas mariti uel soceri matrimoniũ n dissoluit. qa fœlicitas uiri dẽt uxori, pdesse. & similiter fœlicitas uxoris dẽt pdesse uiro: et similiter felicitas soceri dẽt nurui, pdesse. h. d. Bal. uel sic: Res pfecta et cõsummata non uitiat, licet ueniat ad casum à quo non potest incipere. h. d. Sali.

Codicis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

S libertam.§ CASVS. Si liberta est vxor alicuius qui postea senator efficitur,non propter hoc debent nuptiæ dissolui:nam felicitas casus mariti non debet esse damnosa vxori. ab initio tamen senator nō potest cōtrahere matrimoniū cū liberta.Secūdò dicitur:quid si pater mulieris quæ nupsit liberto,non erat senator,postea effectus est senator: nunquid dissolvitur matrimoniū ex eo quòd nō licet filiæ senatoris nubere liberto? respon.non . Viuia.

a ¶ Non patitur .] vt ff. eo.l.lege Iulia.

† quòd. b ¶ Decrescat. § sic & ſ. de stat. & imagi.i. ſ. & ff. de cōd. & demō.l.falsa.§. sed si cui.& ſ.e. aut maximis.Sed ecōtra: alterius cōiugis infelicitas , facit valere matrimoniū qđ non valet: vt ff. e.l.ſi quis in senatorio. nō autem in felicitas patris: vt ſi.de senato.l.filiam.

c ¶ Diminutum. § nō ergo vitiatur.licet ad eū casum peruenerit à quo incipere nō potest: vt & in ſti.de lega.§. potest autē.

d ¶ Dissoluatur .§ sic & ff.sol.mat. l. ſi cū dotem. §. an autē illa. & ff.de his qui sunt ſui vel alieni iuris.l. patre.

e ¶ Vna § hac.

DE INCESTIS ET INVTILIBVS NVPT.

¶ *Largè omnes dūr inutiles : sed nefarie propriæ inter ascendentes & descendentes.Incestę inter collaterales.uel aſſines:ut inſt.e. §.ergo nō oēs.& ff.e.l.quinetiā.& l.ſi.et ff.de adul.l.ſi adulteriū.1.reſpō. Aliæ q̄ aliis rōnibus prohibent , ſimpliciter inutiles dicūtur , quod multis modis contingit: ut diximus in ſtitu.eo. §.ſunt & aliæ.*

Nuptię ne fariæ & incestæ quæ sunt.

† alterius al. alterius-que.

† Hæc verba ponuntur in glo. ſuper verbo , non is. ante fin.in c. fraternitatis. extra de testi.

LIberta. § CASVS. Patronus cum ſua liberta mātimoniū contraxit.postea liberta ipſo inuito a se discesſit. & alij nupſit : an hoc facere potuit quæritur?respon. quòd non.& ſi alteri nubit , non erit ſua uxor.

f ¶ Non habeat.§ diuortium tñ tenetur ff.de repu.l. ſi. in prin. vnde non cōmittitur adulteriū cū ea:vt ff.ad legē Iuliā . de adul.l.penul. ſed quo ad hoc vt nō poſsit alij nubere dr durare prius matrimoniū . vt ff.vnde vir. & vxo.l.j.§. fi. & facit.ff. e.l.matrimonij. &l.in eo iure.& de diuor.l. penul.

g ¶ Velis.§ Quod qualiter fiat. dic vt ff.de repu. l.ſi. Aceur.

† Cōditioe. NEminem.§ CASVS. In hac lege præcipit Imperator quòd nullus ſubiectus Romano imperio habeat duas vxores: & ſi habeat vnam de iure.aliam. de facto,vltimę nuptiæ ſunt inutiles:& eo iure efficitur infamis. Viuianus.

h ¶ Binas vxores. § vel ſponſas,vel alteram coniugem , & aliam ſponſam: vt ff. de his qui notan. infami.l. j.§. fi.& l.quid ergo.§. j. & §. de donat. ante nupt.l.ea quæ.

i ¶ Iu edicto.§ Non est bona ratio:quia nubens intra tempus luctus in famaturiut j.de secundis nup.l.i tenet tñ matrimonium: vt in auctē.de restitu.& ea quæ pa.§. fi. coll.4. Sed est ratio quia prohibentur à lege: vt hic,& insti.eo.§. affinitatis.& j.de adul.l.eum.

† al.iusto.

† intellectū

† discesſit.

† Cōditioe.

† Matrimoniū uetitū per errorē contractū an excuset ignorantes

† Filii nati ex matrimonio vetito sunt legitimi.

iusmodi viri infamia notati sint. quam rem cōpetens iudex inultam esse non patietur.

¶ *Inter liberum,& feruam mātimoniū nō consistit:& filij q̄ nascunt ex serua, dicuntur serui:quia sequuntē conditionē matris. Hoc primo decurio q contraxit mātimoniū cum serua, deportat, bona eius curiæ cōſiscant:puniunt actores & procuratores locorūm.scientes q̄ passi sunt in domibus dominorum ſuorū hmōi libidinem exerceri:puniturq̄ etiam dās ſi fuit ſciens & non denūtians:& in publicatione fundi ueniunt ac ecſſoria,mancipia,& pecora.Ille fundo de putato,& magis punitur delictū cōmiſsū in ciuitate q̄ in agro.h.d.hæc lex.Bal.*

¶ Imp.Constantinus A Patroclo. L.III.

CVm † ancillis nō potest esse connubiū. k nā l ex huiusmodi cōtubernio † serui nascūt ideoq; ꝓcipimus † ne decuriones in gremia potentiſsimarū domorū libidine seruarū ducente † cōfugiāt. Si enim decurio clàm actoribus, & procuratoribus nescientibus,alienæ fuerit seruæ coniunctus : & mulierem in metallum trudi † per sententiam iudicis iubemus , & ipſum decurionem in insulā deportari : omnibus bonis eius ciuitati, cuius curialis fuerit, mācipādis,ſi patria potestate fuerit liberatus,nullosq; m habeat liberos vel parentes, vel etiam ꝓpinquos qui ſecundum legū ordinem ad eius † ſucceſsionem vocētur. ¶ Quod ſi actores vel procuratores loci in quo flagitium admiſsum est, fuerint conſcii,vel cōpertum facinus promere† noluerint:metallo eos † cōuenit iplicari. ¶ Si verò dñs loci hoc fieri permiſit, vel posteà cognitū n celauit:ſi quidē in agro id factum est. fundus cū mācipiis & pecoribus cæterisq; rebus, q̄ cultui † rustico ſustinentur, fiſci iuribus vindicetur.Si verò in o ciuitate id factū ē: dimidiā bonorū omniū pars tē præcipimus confiſcari.pœnam augentes, p quoniā intra domeſticos cos ¶ parietes ſcelus admiſsum ē, quod noluit mox cognitū publicare.D. kalen.Iul. Aquiliæ Constanti.A v.& Licinio C Cos.

¶ *Ex matrimonio reprobato lucra matrimonialia ñ ꝓcedūt:sed uenīūt potius cōfiſcāda.idē in donatione ſimplici miſi etas,ſexus,uel iuſta ignorantia excuſet.h. d. Bal. uel ſic:Nuptiæ à iur̄ prohibitæ sūt ipſo iure nulla ; & donata hincinde a ſcientibus auferuntur ut indignis, & fiſco applicantur: non ab errantibus iuſtè; dum tamen coniunctionem dirimant comperto errore.Sali.*

¶ Imppp. Val Theod. & Arcad. AAA. ad Andromachum Comit.R.P. L. IIII.

QVi contra † legum a præcepta, vel contra mandata b constitutionesque c principium nuptias fortè contraxerit ; nihil ex eodem matrimonio , siue ante nuptias donatū, d siue deinceps quoquo modo datū e fuerit, consequatur:idque totū qđ ab alterius liberalitate f in alterum processerit, vt indigno indignæve sublatum, fiſco g vindicari sancimus:exceptis tā fœminis, quām viris,qui aut errore h acerrimo nō affectato i simulatòve , neque ex vili causa decepti sunt , aut ætatis lubrico lapſi: quos tamen ita demum legis nostræ laqueis eximi placuit,ſi aut errore comperto, k aut vbi ad legitimos peruenerint annos, coniunctionem huiusmodi ſine vlla procrastinatione l dimerint.

¶ *In ueteri teſtamento tenebatur quis ducere uxorē fratris eo mortuo:& debebat ei imponere certum nomen. Imperator dicit hic contrarium : quia relicta fratris alter frater non ducit eam in uxorē : nec potest duas sorores ſucceſsiuè habere in uxores. h.d.uel ſic: Fratris prēmortui uxorē,uel uxoris prǣmortuę ſororē non licet ducere in uxorē:licet prǣmortui fratris uxor uirgo permanſerit.h.d. Sali.*

¶ Iidem AAA.Cinegio. LEX V.

FRatris † m vxorē ducendi , vel duabus ſororibus coniungendi, penitus licentiā ſubmouemus,nec diſſoluto quocūque modo coniugio .

¶ *Inceſtas nuptias contrahentes non perdunt ipſo iure proprias facultates , tamen in hoc puniuntur, quia non poſſunt teſtari: nec poſſunt habere ſucceſſores , niſi perſonas hic declaratas: quibus non exiſtentibus, ſuccedit fiſcus.Bal.*

¶ Imp. Arcad. & Honor. AA. Euthyciano PP. LEX VI.

SI quis † inceſti vetitique n connubij ſese nuptijs funeſtauerit, ꝓprias quādiu vixerit teneat facultates:ſed neque vxorem, neque filios † ex ea editos habere o credatur. ¶ † Nihil prorſus prædictis , neque † per interpositam quidem perſonam , vel donec ſuperſtes, vel moriturus † derelinquat.dos ſiqua fortè ſolēniter aut data aut promiſſa fuerit, iuxta ius antiquum fiſci nostri cōmodis cedat: teſtamento ſuo extraneis nihil relinquat:ſed (ſiue teſtato ſiue intestato) legib p ei,& iure ſuccedāt,ſi qui fortè ex iuſto & legitimo matrimonio editi fuerit: hoc est de descendentibus filius, filia,nepos, neptis,pronepos, ꝓneptis: de ascendentibus autē pater, mr, auus , auia:de latere, frater,ſoror,patruus,amita.Teſtandi† sanè ita demum habeat facultatem,vt ijs tantummodò perſonis pro iuris,ac legum,quod voluerit arbitrio relinquat, quas ſuccedere impialis ꝓcepti tenore mandauimus:ita tamen vt ab hereditate defuncti † penit a arceatur ſi quis ex ijs,quos memoranimus,in contrahendis inceſtis nuptijs conſilium miſiſse monſtrabitur:ſucceſſuro in locum illius,qui poſt eum gradu ¶ † proximus interuenitur.†

¶ Ea sanè , quæ de viris cauim q, etiam de fœminis,quæ prædictorum ſese conſortijs cōmaculauerint,cuſtodiantur. Memoratis verò perſonis nō extātibus, noſtro fiſco locus pateat.D.v. Id.Decēb.Cōſtātin.Arcadio.iiij. & Honorio iij.AA. Coſs.

[IN AVTHEN. de inceſtis,& nefarijs nuptijs.§.j.colla.ij. cōſti tu.fina.

¶ *Iſta auth.dicit q̄ bona cōtrahentiū inceſtas nuptias ipſo facto sūt cōfiſcata.Ita confiſcabitur:& ſi contrahens inceſtas nupt.teſtamentū faceret,ſi pōt relinquere extraneis:filijs tamen quos ſuſcepit ex primo matrimonio, poteſt relinquere & nepotibus & proneporibus,patri, & matri, & auo auiæ,fratri & ſorori:ſi tñ aliquis eorum conſilium dederit,vt ꝓhibuerit tale matrimonium,non habebit aliquid de hæreditate,ſed ille qui est in ſecundo gradu. Viu.*

n ¶ Vt tiq;.§ Propter inceſtum.& ſic ſpecialiter de inceſtis tm. Et dr ceſton.n.cingulus Veneris.vnde inceſtus,q. effrenata libido. Vel dic vt in generaliter,vt ad ſecundam partem rubricæ referatur.

o ¶ Habere.§ creditur.§ vt in auth.qui.uno.na.eſſi.ſui.§. fi colla.7.ſed per decre.Alex.permittitur q̄ ſint legitimi eo caſu quo permittitur ſtare matrimonium:vt extra qui filij ſint legi.c.ex tenore.& ff.de rit.nup. l.qui in prouincia.§.i.

p ¶ Teſtādi.§ Imponitur ergo neceſsitas in perſonas certas teſtari.ſic & j.de ſecund.nup.l.3.§.fi.& §.de ſacroſſēccle.auth.ſi qua.

q ¶ Gradu.§ niſi ſit alius in eodē gradu cū eo qui excluditur:& est ad

QVi contra.§ CASVS. In hac lege dicitur quæ pœna imponitur ei, qui inceſtas nuptias & inutiles contrahit. Et dicit, quòd ſi aliquis contrahit nuptias contra legum præcepta,vel conſtitutiones principū,il§ nuptię nō valēt: & dos data & donatio ꝓp nuptias debent cōfiſcari. nā & dos & donatio auferūtur accipienti vt in digno, & fiſco applicatur. Fallit ſi maritus uel fœmina,vel vterque eorum acerrimo terrore factiꝓ hibitas nuptias contraxerūt:quo caſu nec dos nec donatio ꝓpter nuptias publicantur. Itē fallit ſi vir vel mulier ſunt minores xxv. ann. qđ est uerū ſi cū puenerint ad . xxv. Luid apud Diǣ.Cotras nuptias, diſſoluerint: narrabitur.i alias dos & donatio pro lib.4.decre peter nuptias cōfiſcantur. ta. parte 2. Viuianus. c.6.§.8.nu. 22.

a ¶ Qui contra legum.§ vt ff. de ritu nupt. l.lege Papia.

b Mandata.§ vt §. titu. j.& ſi contra.

c ¶ Cōſtitutionesq; .§ vt §.de epiſc. & eleri.l.ſi qs nō dicam . & l.raptores. &§.ti.primo.l.ſi quis alūnam. §. fi.Item quandoque contra ſenatuſconſultum, vt j.tit.j.

d ¶ Donatum . § Quod hodie dicit ꝓpter nup.

e ¶ Datum.§ ſ.pro dote.

f ¶ Liberalitate.§ Extra dorem & donationem propter nuptias.

g ¶ Fiſco vendicari.§ vt ff.de ritu nup.l inceſtæ.& inſti.de nup.§. ſi aduerſus. & hoc cum vterque ſciēter contraxit. ſi autem à ſcienti ignoranti detur, apud ignorantem remanet: vt probatur ff.de legat.ſin.& de dona.inter virum & vxo. i. cum hic ſtatus . §. final. Vel dic aliud esſe, cū relinquitur ei ex teſtamēto.Nam tutor ex teſtamento quondam pupilli ſuæ quā duxit,nil poteſt capere;ꝓ ſumitur enim eam decepiſſe.illa autem econtra ex teſtamento eius pōt: vt d.l.de leg.j.l.ſi.& ff.de ritu nup.l. prǣfectus.Item argumen.contra.ff. de cō di. fine cau. l. aunculo. vbi reſtituitur danti.Sol: ibi nec de pacto ecirū fuit, vel dic ut ibi.Item contra . j. titu. j.l.ſi tutor. vbi ſimiliter reſtituitur danti. Solu. ibi ſpeciale. Vel hic de matrimonio prohibito legibus : ibi ſenatuſconſulto . Vel ibi loquitur cum tutor donat pupillę:hic econtrario. Vel hic de ſponſalitia largitate , ibi de dote. Vel ibi in minore xxv. annis.

h ¶ Errore acerrimo.§ maximiſsimo uel fortiſsimo. Et dicas hic breuiter ꝙ hæc lex propter errorem facti iuſtum, & continuum,excuſat. Si uerò in iure quantum ad pœnam inceſtus , mulier in totū releuatur, & idem in mare qui ſic errat in iure ciuili:quia creditit poſſe cōrahere cū pupilla.ſi autē in iure gentiū,in aliquo ſubleuatur non in totum : vt ff.ad l.Iuliam.de adul.l.ſi adulteriū.§.nonnunquam. in fin. ibi , cum in adulterio &c.& § ſtuprum.in fin.§. Eſt tamen argu.contra j.titu.j l.j.Sed certè ibi clam fuerat contractum. unde prēſumitur ſcientia: ſecus ſi palam quādo bona fides prǣſumeretur: vt ff.de ritu nup.l. ſi. Item quid erit de filiis ip ſorū? Reſpon.non est cautum in lege . Sed dico eſſe legitimos ſi uterq; ignorauit , licet nullū ſit matrimoniū , ſicut & in adopti is contingit q̄ ſunt legitimi ſine matrimonio , & hoc dicitur ſcripsiſſe Alexander ex priuilegio cuidam.vt dices infra e.l.ſi quis inceſti.ad hoc ff. de ritu nup. l.qui in prouincia.§. dicus. ubi autem alter ſciunt:illi nō ſunt legitimi, ſed ignoranti sic. ADDITIO. Tu dicas de hoc. Si matrimonium est publicè contractum in facie eccleſiæ: tunc ſiue vterq; ignorauit impedimentum, ſiue alter tm,hij ſunt ſp legitimi.e. cum inter.&c. ex tenore. extra qui ſi.sint legi.Si vero matrimonium eſſet contractum clandeſtinè,licet vterque ignoraret impedimentum,non eſſ.nt filij legitimi.c. cū inhibitio.§.ſi quis vero.de cl.indeſtina. ſpoſa.

† Vineio. Pp Ex lib. 3, tinil. 12 l. i. & j.C.T.

† Ex li. 12. tit. 1. l. 2. C.Th.

† Affectato . § cum ritu. 12. l. 2. forte potuit ſcire,& non-C. Th. luit.

k ¶ Comperto.§ parcētur alicui propter ignorantiam,vel cum ſciuit ſi.† al. abunſe offerat: aliàs purget. dat.nutriāt ſic.ff.depo.l.3.& ff.de æ- & dil.edic.l.qs ſit fugitiu". vt. §. idem Celsus ait ſi ſer- † nec , uus.arg.contra. ff. de kis † mortuus. qui.no.vtſa.l.quid ergo. i. prin. Nam ibi patre neſciente: ſed posteā ratū habente filius duxit vxorem intra tempus luctus & tamen non notat pater infamia.Similiter est argu.contra. in viſcapio ne,vbi bona fides ſuffi- Vſucapio cit ab initio : & ſi posteā an interſu ſuperueniat ſciēta rei a- paſ ſi ſcien lienæ.nō enim vſucapio tia rei alie inter uirum,nec ideo næ ſuperue minus vſucapior facit niat. fructus ſuos. vff. de vſufca.l.qui ſcit.§.fi. & j.de vſuca. tranſfor. l. vnica. Sed argu.contra. prædictis vbi ſuperuenies ſciēntia nocet, ſicut & in noſtra lege in petitione hęreditatis : vt ff. de petit. hæred.l.ſed & ſi legē.§.cō ſuluit . Item & in vſucapione partus , incipiente cognoſcere quòd mater † diem fun- ſit furtiua interrumpitur ctī.C. Th. vſucapio:ut ff. pro ſuo.l. pen.in prin.

l ¶ Procraſtinatione.§ ſic in decre.i. quæſtio. 1. conſtat.

† Ratris.] CASVS. In l.ista dicitur quòd quis non poteſt eam ducere in uxorē quæ fuit vxor fratris ſui. Itē ſi aliqs habuit vnam ſororē , nō poteſt aliam ducere prima mortua. Viu.

m ¶ Fratris.§ Facit inſt. eo.§.affinitatis:& j.eo.l. pen.& l.fina.

† al. vj. S Il quis. § CASVS. Aliquis contraxit inceſtas nuptias,non amittit bona dum viuit: ſed ſi hæ illegitimæ erunt:nec pater eis aliqua dare debet : nec in teſtamento, nec inter viuos.nec ꝓ ſe, nec ꝓ interpoſitas ꝑſonas & dos ſi qua cōſtituta ē, confiſcabitur:& ſi contrahens inceſtas nupt.teſtamentū faceret,ſi pōt relinquere extraneis:filijs tamen quos ſuſcepit ex primo matrimonio, poteſt relinquere & nepotibus & proneporibus,patri, & matri, & auo auiæ,fratri & ſorori:ſi tñ aliquis eorum conſilium dederit,vt ꝓhibuerit tale matrimonium,non habebit aliquid de hæreditate,ſed ille qui est in ſecundo gradu. Viu.

n ¶ Vt tiq;.§ Propter inceſtum.& ſic ſpecialiter de inceſtis tm. Et dr ceſton.n.cingulus Veneris.vnde inceſtus,q. effrenata libido. Vel dic vt in generaliter,vt ad ſecundam partem rubricæ referatur. Ceſton. In ceſtus,

o ¶ Habere.§ creditur.§ vt in auth.qui.uno.na.eſſi.ſui.§. fi colla.7.ſed per decre.Alex.permittitur q̄ ſint legitimi eo caſu quo permittitur ſtare matrimonium:vt extra qui filij ſint legi.c.ex tenore.& ff.de rit.nup. l.qui in prouincia.§.i.

p ¶ Teſtādi.§ Imponitur ergo neceſsitas in perſonas certas teſtari.ſic & j.de ſecund.nup.l.3.§.fi.& §.de ſacroſſēccle.auth.ſi qua.

q ¶ Gradu.§ niſi ſit alius in eodē gradu cū eo qui excluditur:& est ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

liſtam.xxxv.qō.vij.c.quidam.& ff.de mulie.quæ ſer.proprij.l.j.& ff.de ſe cun.nup.l.hac edictali,& ff.de ritu nup.l.ſemper. Item intelligе hanc legem ſecundum eā quæ notauimus ſuprà l.qui contra.id eſt quando ſciuerunt.Item ſunt & aliæ pœnæ quas patiuntur prædicti.vnde vide authen. inceſtas.quæ eſt ex titu.de inceſt.nup.collat.ij.

1 ¶ Ncestas.¶ CASVS. Lex codicis dicit quòd qui inceſtas cōtrahit nuptias,retinet bona. Auth. corrigit,dicens quòd bona illius confiſcantur, ſi non habet filios alioquin ſubſtantia eius deuoluitur ad filios, & pater debet alij à filiis : & ſi miles erat qui tale contrahit matrimoniū, amittit cingulum, & mittetur in exilium:ſi vilis eſt,verberabitur.

Nuptiæ ſunt variis ex cauſis uetitæ.

a ¶ Inceſtas.¶ Et hanc & ſequen.auth.intellexerunt quidam tantùm de vetitis iure ſanguinis.ſecus ſi alias ſint vetitæ:vt cū ancilla alicuius,quod eſt vetitum:vt ſ.e.l. cum ancillis. vnde eius filium dicunt naturalem : quod non placet: imò largè hanc & proximam auth. accipe quocūque modo ſint inutiles. argumen.in corpore huius authen.& ſ.eod.l.qui contra. & l.ſi quis inceſti. propriè autem qualiter accipiatur, no.ſ.eo.in rubr.

Ex noti. Mart. de mat. Senat.

b ¶ Confiſcatio.¶ ſcilicet ſi non habet filios legitimos vt infrà proxi. Sed videtur quòd etiam alij excludunt fiſcum: vt in authenti. vt nulli iudi. ¶.fina.collat.ix.Solu.illa hanc corrigit : vel aliter vt plene dices ī. de bo. dam.auth.bona.

c ¶ Cinguli .¶ id eſt dignitatis.

d ¶ Scienter.¶ ſecus ſi ignoranter.&idem in mare:ſed nō ita ad plenum: vt plenè dixi ſupra eodē l.qui contra legum.

e ¶ Subſtātia.¶ fic amiſſa. Redit ad primum caſum quando vir delinquit.

Sed.

f ¶ Effectis.¶ ipſo iure.

al. tñ ſi.

vel hoc ipſo quòd pater ſupplicio deditus eſt. Ad hanc expoſitionem pertinet quod dicitur in corpore : paternam mox illi accipiant ſucceſsionem &c.

adſciſcet

g ¶ Applicetur.¶ ſcilicet ſubſtantia.

h ¶ Defertur .¶ ipſo iure.

EX complexu .]CASVS. Authen.inceſtas. dicit quòd ſubſtantia patris defertur filiis. Authen. hæc addit dicēs quòd filijs natis de inceſtuoſo matrimonio non eſt danda patris ſubſtantia,nec ab eo ali debent. Viuia.

Filii ſunt multiplices.

i ¶ Nefario.¶ Large accipe licet impropriè: vt ſupra proxi. authen.dixi.

k ¶ Nec naturales.¶ Quales ſunt ex concubina nati'. qui ſunt naturales tantùm . & legitimi tantùm, ut adoptiui:legitimi & naturales, vt ex vxore.nec legitimi nec naturales: vt inſtitu.de quibus hic dicitur.

dicit q, filij eorum legitimi ipſo facto ſunt effecti ſui iuris.Item dicit quòd iſti debent poni in exilio.Itē dicit q licet pater ſit exul filius tamen debet eum alere.h.d.Bal.

10 INcestas a nuptias contrahentis pœna eſt confiſcatio bonorum, tam cæterorum, quàm dotis,exilium etiam & cinguli c(ſi quo potitur)ſpoliatio,verberatio quoq;, ſi vilis eſt: fœmina quoque talia ſcienter d peccante ſimili pœnæ ſub 20 iuganda,ſubſtantia e ſic amiſſa, liberis hoc ipſo ſui iuris effectis, f ſi quos habet legitimos, applicet: g ut tamen pater ab eis alatur: quibus non extantibus, fiſco defertur. h

IN AVTH. quib.mod. natu.ef fic.ſui.§.fi.col.7.conſtitutio.j. 30

¶ Nefarij, inceſtuoſi,& ſpurij non ſuccedunt nec aluntur.h.d.in c.cum haberet.extrà de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulteriū. dicitur q ſpurij ſunt alendi de æquitate canonica : tamen hoc nō puto uerū in nefarijs,inceſtuoſis,ſed in ſpurijs ſimpliciter.h.d.Bal.

EX complexu nefario i aut inceſto,ſeu dānato liberi nec k naturales ſunt nominandi, oīs paternæ ſubſtātiæ indigni l beneficio, ut nec a lantur a patre.

¶ Pauper ſi aliàs eſt dignus , non dr̄ vilis & abiecta perſona: ſed illæ perſonæ dicuntur viles,quæ malis moribus vileſcunt. Bal. uel ſic : Paupertas uel diuitiæ non faciunt quē ignobilē uel nobilē eſſe,ſed ſtatus, cōditio,uel vilitas,& commendatio uitæ. Salic.

¶ Impp.Valentian.& Martian.AA.Paladio PP. LEX. VII.

HVmilem,† m vel abiectam fęminam minimè eam iudicamus intelligi,quæ licet pauper, ab ingenuis tñ† parētibus nata ſit.unde† licere ſtatuimus ſenatoribus & quibuſcunque ampliſsimis dignitatibus præditis n ex ingenuis parentibus natas, quamuis pauperes, in matrimonium ſibi accipere,† nullamque inter ingenuas & opulentiores o ex diuitiis & opulentiore fortuna eſſe diſtantiam. ¶ Humiles uerò,abiectaſque perſonas eas tantummodò mulieres eſſe cenſemus, ancillam,ancillæ filiam,libertam, libertæ filiam, ſcenicam , ſcenicæ filiā, tabernariā,tabernariæ filiā,tabernarii uel lenōis aut arenarii filiā, aut eā, quæ mercimoniis publicè

¶ Vxorem fratris & uirginem frater ſuperſtes non poteſt ducere in uxorem:non obſtante conſuetudine Aegypti uel reſcripto principis.h.d.cum l.ſeq.

¶ Imp.Zeno A.Epinico.PP. L. VIII.

LIcet quidam Aegyptiorū idcirco mortuorū fratrum ſibi coniuges matrimonio copulauerint,qđ poſt illorū mortē mā ſiſſe virgines dicebāt, arbitrati, ſcilicet, i(qđ certis † legū cōdito ribus placuit)cū corpore nō cōuenirent, nuptias non videri re eſſe cōtractas, & huiuſmodi cōnubia tūc tpis celebrata, firmata ſunt: tamen præſenti † lege ſancimus,ſi quæ huiuſmodi nuptiæ contractę fuerint,eas, earumq; cōtractores & ex his ꝓgenitos † antiquarū p legū tenori ſubiacere, nec ad exē plū Aegyptiorum (de quibus ſuprà dictum eſt)eas videri fuiſſe firmatas,† vel eſſe firmandas.†

¶ Reſcriptum permittens inceſtuoſim matrimonium,eſt ipſo iure nullum.h.d. Salic.

¶ Imp.Anaſtaſ' A.Seueriano.P.P.L. IX.

ABinceſtis ¶ nuptiis vniuerſi, qui noſtro reguntur impio, nouerint tē.pādū nā r reſcripta quoq; omnia, vel pragmaticas formas, aut conſtitutiones impias, quæ quibuſdā perſonis tyrannidis tēpore permiſerūt ſceleſto cōtubernio matrimonii nomen imponere, vt fratris filiā, vel ſororis,vel eam quę cum † fratre quondā nuptiali iure habitauerat,vxorē legitimā turpiſsimo conſortio liceret amplecti,aut vt alia huiuſmodi cōmitterentur, viribus carere decernimus:ne diſſimulatione † culpabili nefanda licentia corroboretur.†

De interdicto matrimonio inter pupillā & tutorē ſeu curatorem filiosq; eorum.

TITVLVS VI.

¶ Ruſticitas uel imperitia non excuſat. h.d.Bal. uel ſic.Inter pupillam & tutoris filium prohibitum eſt matrimonium: nec prætextu ignorantiæ excuſatur.h.d.Salic.

¶ Impp.Seuerus,& Antoninus.AA.Mario. LEX I.

r ¶ Nam.¶ accipe decernimus quod eſt infrà.

¶ DE INTERDICTO MATRIMONIO &c.

¶ Dixit qualiter ratione ſanguinis matrimonia prohibentur : nunc autem qualiter ratione officij.

SEnatuſconſulti.¶ CASVS. prohibetur contrahere nuptias cum pupilla ſua,nec excuſatur prę textu ruſticitatis. Viuianus.

¶ Senatuſconſulti.] cuius nomen non habemus, & prohibet matrimonium inter tutorem vel eius filium & pupillam: vt hic,& ff. de ritu nupt. l. ſenatus . & de ſponſ.tutor.

ADDITIO. Aduertas tamē ꝙ matrimoniū inter iſtas perſonas contractum de iure canonico tenet: vt dicit Abbas extrà de cogn.leg. ſuper rubrica.

b ¶ Non oportet.¶ no. errorem vel imperitiam nō excuſare. Et ſic eſt cōtra.ff.de adulte.l.ſi adulterium. §. ſtuprum. & §. nonnunquam . ibi enim videtur quòd iure ciuili Error an excuſet à pœna.

† filij.

error excuſat à pœna inceſtus.in totū:etiam mares nedum fœminas. Sed die ſpecialehoc caſu.Vel hic clām . vnde à iure ꝓſumitur ſcientia tut ff. de titu nup.l.fina Item conſor.huic l.ſuprà de in ius vocan.l.2. Sed argu. contra.j.de ijs qui ſibi aſſcribi.l.ſenatus.& l penul. & ff. de iurisd. omnium iudicū. l.ſi quis id.§.doli.& de eden.l.i.§.fina.& §.titu.l. qui contra.

c ¶ Mater pupillæ. Nō prohibetur.¶ nam Vitrię? poteſt ē tutor priuigni ſui.

priuigni ſui tutor quis eſt poteſtuet j. de contrario iudi.tu.l.fin.

CVm proponas.¶ CASVS. Contraxi matrimonium cum al qua mulliere ex qua ſuſcepi liberos : iſta erat minor xxv. ann. poſtea pater meus fuit et datus curator: nunquid matrimonium diſſoluitur? Certè non. ſed vt omne ſcrupulum ceſſet, dandus eſt ei alius curator. Viu.

d ¶ Suſceptos.] maximè nam idem & non ſuſcepti liberis.ſic & ff.de ritu nup. l. qui in prouincia.§.i.

e ¶ Habuiſſe.¶ idem eſſet & ſi in poteſtate eſſet vt ff.de ritu nupt.l.nō eſt.

f ¶ Videantur.¶ quod enim legitimè fit &c. vt j.de adminiſtra.tut.l.ſancimus.j.

§ Omnis ſcrupulus.¶ de iure & de facto. namtractu temporis dicere-tur forte curatorem datum ante matrimonium. & facit ff.de regulis iuris l.quæ dubitationis . & ff. eodem.l.pen.§.ij. & inſ. de excu.tut.licet. & l.amplisſimi.

Higiæ.

ſeruiture.

patris.

h ¶ Habebit.] ſcilicet vxor tua:

i ¶ Subſtitutus] etiam à patre tuo.

L Ibertinū.¶ CASVS. Libertus qui fuit tutor filiæ patroni,prohibetur illam ducere in vxorem finita tutela,& etiam filius eius. Viu.

Matris.

k ¶ Suſceperat.¶ nunc libertus.

l ¶ Non oportet.¶ & relegatur iuſt ff.de ritu.nup.l.libertum.ij, in prin. & facit §. de iſup.l.libertum.

Continuatio.

SEnatuſconſulti a auctoritatem, quò inter pupillam & tutoris filium connubium ſaluberrimè ſublatum eſt, circumueniri ruſticitatis & imperitiæ velamentis non oportet. b

¶ Inter matrem pupillæ & eius tutorem non eſt prohibitum matrimonium: & loquitur expreſsè hic q, utricus poteſt eſſe tutor priuignæ ſuæ.h.d.Bal.

¶ Imp.Alexander A.Byrrho. L. II.

MAter pupillæ cum tutore filiæ ſuæ vel filio † tutoris nuptias contrahere ſi ꝓ hibeur. c

¶ Matrimonium ritè contractū,ex ſuperueniente caſu retractari non dēt. h.d. Bal. Vel ſic:Socer non prohibet dari curatorem nurui:nec curæ ſuperuenienꝫ diuini matrimonium legitime contractū inter adultam & filium curatoris.h.d Sali.

¶ Idem A.Rogatiano. LEX III.

CVm proponas ei, quam matrimonio tuo iunctam ſuggeris, poſt libros ſuſceptos d curatorem patrem tuū datū, q̃m contendis, nec te in poteſtate habuiſſe:e cùm ritè contractum matrimonium ex poſtfacto vitiari non potuerit, iuſtam interpretationem metuere non debes, ne liberi, quos habetis, non ex iuſto matrimonio ſuſcepti videātur. † Vt autem omnis ſcrupulus g auferatur : inſiſtere pater tuus debet,nec non & vxor tua, vt alius loco eius def. habebith enim facultatem repetendæ rationis negotiorum geſtorū ab eo qui fuerit ſabſtitutus, i

¶ Appellatione filiorum,etiam naturales filij continent.h.d.Bal. V el ſic : Inter filiū liberti & pupillam cuius ipſe libertus eſt tutor,prohibetur matrimonium.Sali.

¶ Imp.Philippus A.Higinæ. † LIIII.

LIbertinum, qui filio ſuo naturali,quem in ſeruitutem† ſuſceperat,k poſteà māumiſſo pupillā ſuam, eandēmq; patroni † ſui filiam in matrimonio collocauit, ad ſentētiam ampliſsimi ordinis,qui huiuſmodi nuptiis interdicendum putauit, pertinere, dubitari non oportet. l

¶ Curator adulto ſuo poteſt in uxorem filiam ſuam dare.Bald.

CVratorem.¶ CASVS. Ponamus ꝙ ſui tutor aut curator alicuius adulti: nunquid filiam meā iſti adulto potero matrimonio copulare? Quidam dicebant ꝙ non:ſed falſò ſuadebant,quia non timebis pupillꝰ ab vxore & hærede vxoris repoſcere rationem.

m ¶ Falſo.¶ quia bene poteſt fieri,ut tutor filiam ſuam pupillo, & curator adulto copulet : vt hic, & ff.de ritu nup.l. libertum.ij,§.tutor &c. Et ratio eſt:quia non eſt hic timor ne timeat pupillus ab vxore & hærede tutoris repoſcere rationem: quod eſſet econtra. arg. ff.de ritu nup.l.ſi quis officium.in princip. & ¶ fina. & infra,l.proxi. & l. ſi tutor.

† nuptijs.

¶ Imp.Philippus A.& Philippus C. Apulelio. LEX V.

CVratorem adulto ſuo filiam ſuam nuptui † collocare nō poſſe,falsò n tibi perſuasū e.

¶ Iſta lex determinat ſpatiū tpis, qđ dēt interuenire ad hoc,ut filius tutoris uel curatoris poſsit contrahere mrimoniū cum pupilla uel adulta: qa dēt eē lapsū tpis 25. annorum & utilis anni. Item ꝙ rat o adminiſtrationis ſit reddita.h.d. Bal. uel ſic Non reddita ratione uel etiam reddita, non poteſt filius tutoris matrimonium contrahere cum pupilla donec ipſa 25 annos exceſſerit:niſi pater puellæ hoc diſpoſuerit.Sal c.

¶ Impp.Valerian.& Gallien.AA.Lucio. † Luciano

LEX VI.

SI patris n tui pupillam , nondum reddita tutelæ ratione, vel poſt redditā nōdū exacto quinto & vigeſimo anno, nec nō vtili † anno,vxorem duxiſti : nec matrimonium cum ea habuiſſe, nec filium ex huiuſmodi coniunctione procreaſſe videri potes.

¶ Sanè ſi hoc pater puellæ cùm deceſſeret, poſtulauit: & nuptiæ ritè contractæ, & filius videtur iure ſuſceptus. o

¶ Tutor uel curator,qui pupillam,uel adultam ſuam ſibi uel filio ſuo collocat mrimonio:ipſo facto ſit infamis ex dolo ſuo ꝑſumpto.nam ideo præſumitur contraxiſſe, ut non reddat rationem adminiſtrationis ratione fraudis commiſſæ.h.d.Bal.

¶ Impp.Diocle.& Maximia.AA. & CC. Paragonio. † LEX VII

SI tutor,vel curator pupillam, vel adultam quondam ſuam ſibi vel filio ſuo nullo diuino impetrato beneficio in matrimonio † collocauerit: manet infamiap contra eum, veluti confeſſum q de tutela: quia huiuſmodi coniunctione fraudem adminiſtrationis tegere laborauit,& dos data r per condictionem repeti poteſt.

¶ Lex pœnalis diſponens de tutore & curatore,intelligitur de tutore & curatore uero, & non ficto.h.d.Bal.uel ſic:Prohibitio facta de tutore uel curatore , non extēditur ad protutorem ſiue negotiorum geſtorem.h.d.Sali.

¶ Impp Leo & Anthemius AA.Erythrio. Præfect.Præt. LEX VIII.

SI quis tutoris, vel curatoris nomine vſurpato, id eſt pro tutore ſeu curatore negotiorū ve geſtore res pupillę adminiſtraverit, eāq; ſibi filio ve ſuo copulaſſam.l.prima.

Parego-rio.

matrimonium Conſeſsio extrajudicialis ſi infamat.

SIquis.¶ CASVS. Licet ille qui in ueritate ſunt tutor,uel eius filius ꝙ hibetur contrahere nuptias cum illa cuius fuit tutor,non tamen illeq geſſit negotia pupillæ,aut eius filius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Et non ad exemplum.§ est & alia differentia:quia excipitur de dolo tutoris si pupillus sit locupletior, non etiam de dolo procuratoris, vt ff.de dolo excep.apud.§. illa ét.& §.sequenti.Sed opponitur cum hic protutor teneat vt tutor dehis q̃ gessit,cur hic diuersum? Item concor.supra si rector prouinciæ.l. prima.& ff. de regulis iuris.l.in ambiguis.Item nota quòd licet sit hic eadem æquitas quæ in lege superiori, non tamen idē ius. Argum. contra. ff. ad legem Aquiliam.l.illud.& de verborum obligat.l.à Titio.

ADDITIO Dicas quòd non est eadem rō: quia iste protutor nō habet tantam potestatem in pupillum, quantā habet verus tutor.

¶SI QVACVNQVE &c.

† Neoterio. † Ex lib.3. tit.11.l.1. C.Th.

† Gloss.i.in c.i.nuante. de offic. de leg. allegat hanc legē, q̃ pp domi num tota familia recusatur tāquā suspecta.

† Hic pp officiū sicut titulo superiori nō rimonium ꝓhibetur. Itē hic de nuptijs, §.si rector ꝓuinciæ & c.de ſponſalibus dixit.

SI quis.§ CASVS. Rector prouinciæ vel iudex ordinarius alicuius loci voluit habere aliquā in vxorem, & cum ipsa recusaret,sibi & suis parentibus minacem terrorē intulit. qua pœna sit puniendus, quæritur? Respon. quòd patitur pœnam x.lib. auri. & priuatur dignitate sua: quā intra biennium recuperare non poterit,& hoc casu mulier poterit recusare & vicarium, si fuerit in eodem delicto, alias non.

† Et cū honore abierit.

† Sic distinguit.Du.ꝓhibemus,tam C.Th. nisi ꝓhibem⁹, tali.

† Statui no stri sanctioni C.Th. † sp eam C, † sanctionibus. † al. quam, hic d. ſt. Du. † ad iurisdictionem eius desinat pertinere, C.Th. Equidem C.Th.

b ¶ Ipsis.§ scilicet mulieribus.

c ¶ Sortis.§ id est conditionis sit mulier subaudi.

d ¶ Non peregerit.§ f. de iure.

e ¶ Attamen.§ sic & ff. de extraor.cri.l.fina.& §. de epis.& cleri.l.si q̃s nō dicam. Sed arg. contra. ff.quod quisque iur.l.i. in fi.fol.vt ibi.

f ¶ Habitare.§ illum honorem.

g ¶ Biennium.§ f. continuum.

h ¶ Constituto.§ scilicet reuerso.

i ¶ Euitare.§ si hic specialiter cōceditur decinari ordinarius iudex,ergo regulariter prohibetur,ut ff.ad munici.l.i. & de hoc diximus §. de iudi.l.apertissimi.circa medium legis.

K ¶ Domus eius.] scilicet mulieris quæ circumuenta est,

† si C, Th

uerit:tales nuptias stare,& nō ad exemplū[a] tutorū infirmari sanci mus: ne ex huiusmodi subtili vel maligno tractatu matrimonia seu proles ex his ꝓgenita, vel dos super his data vel promissa, aliquā læsionē,vel calumniam patiātur.

Si quacunque præditus potestate, vel ad eum pertinētes,ad suppositarū iurisdictioni suæ aspirare tentauerint nuptias.

TITVLVS VII.

¶ *Qui sibi subiectā rōne iurisdōnis ꝑ metum uel errorē nitit uxorē accipere,puniꝛ pœna x.lib.auri, & pdit officium seu dignitatē sine ſpe recuperationis:quā si ā nuo usurpat, expellit de puinciain qua ā liquit.& tā mulier, quā aly de domo mulieris ab eius iurisdōne eximunt,in oibus qōnib.ciuilib. & criminalib.& aliem iudicem sortiuntur.h.d. & est no.tex. Bald.*

¶ Imppp Grat. Valen. & Theod. AAA. Theodoro. P.P. L. VNICA.

SI quis[†] ordinaria, vel qualibet ꝑditus potestate circa nuptias inuitis ipsis,[b] vel parētibus ea rū cōtrahendas (siue pupillæ, siue apud patrē virgines, siue viduæ erūt, siue sui iuris viduæ, deniq̃ cuiuscunq; sortis[c]) occasione potestatis vtat, & minacē ferūoré[†] suū inuitis ijs,quotū vtilitas agitur, exhibere aut exhibuisse deteatur: hunc, licet prohibitas nuptias nō peregerit,[d] attamē[e] pro tali conamine multæ librarū auri decē obnoxium statuimus: & cū honorē ambierit,[†] peractā dignitatem vsurpare prohibemus: tali scilicet pœna, vt si circa honorem eum quo malè vsus est vindicandum,nostris statutis[†] parere noluerit:[†] eam ꝓuinciā,[f] qua sibi[†] hoc vsurpauerit,habitare[f] peruigebienniū[g] nō sinatur: ¶ Illo videlicet adijciēdo, vt & in potestate adhuc cōstituto,[h] liceat personæ, quā huiusmodi ambitu circūuenire tentauerit, cōfestim cōtestatione proposita cū sua, suorūq; domo [†] iurisdictionē eius euitare[i] curatoris hoc vniuscuiusq; ciuitatis detensoribus, & eiusdē iudicis apparitoribus. Et[†] quidē si hęc prauitas ordinarij iudicis erit, vniuersa domus eius[k] rō, atq; omnia vel ciuilia,vel criminalia negotia, quandiu idē in administratione fuerit,vicario[†] competant. Sin autē vicarius vel similis[m] potestatis, vim in huiusmodi matrimonio contrahendo molietur: vicissim ordinarius iudex intercessor existat. Sin[†] autē erunt vtriq̃ ſuſpecti, ad illustrem pręfecturā[n] specialiter talium domorū, quā diu ibidē[†] administrauerint, tuitio pertineat. D. xv. Kalen. Maij. Thessalonicæ. Granno A ij. & Theo. A j. Coſs.[†]

Si nuptię ex rescripto petantur.

TITVLVS VIII.

¶ *Nō ualet rescriptū obreptitiū, uel de illicit is impetratū.b.d.B.uel sic, Per rescriptū principis mulier inuita ñ cōtrahit nuptias:et impetrāti bona publicani sine ſpe ueniæ,& filij ex tali cōiunctione nati, sunt illegitimi,si impetrati tū ꝑmittit ut ſpōſalia pr̃is consensu celebrata, pleant,uel data nōe arrarum,reddantur.b.d. Salic.*

¶ Imper. Honor. & Theod. AA. Theodo. o. P.P. LEX I.

QVidā[†] vetusti iuris ordine ꝑmissō, obrē ptione pcū nuptias, quasse in telligūt nō mereri, à[†] nobis existimant postulādas, sæpe[†] habere puellæ consensum cōfingentes. ¶ quapropter tales sponsaliorū[†] genus ꝑsentis legis dfinitione prohibemus. ¶ Si quis igit cōtra hanc definitionē nuptias precū subreptione meruerit, amissionē bonorū, & pœnam deportationis subiturum se esse non ambigat: & amisso iure matrimonij,quod prohibita vsurpatione meruerit, filios[†] sese ex hac cōiunctione susceptos iustos ñ habiturū, nec vnquā postulatæ indulgentiæ annotationis ve[†] in dulto efficacē se veniæ effectum meruisse: exceptis ijs, qui parētū ſpōſionē[†] de nuptijs filiarū implere[†] desiderant,vel sponsalia, hoc est arrharū data nomine, redd i[†] sibi præcepto legum cum statuta[†] pœna depoſcūt. D. Kal. Februarij Rau. DD. NN. † Honorio. viij. & Theodosio. iij. AA. Coſs.

¶ *Idē dicit in effectu qd lex ꝓcedēs. Vel qd in lege ꝓcedēti dixit in gñe,hic dicit ī ſpecie. Bal. uel sic: Reſcriptum, per quod inceſtę nuptiæ concedunt,non eſt ꝓpetrādum,nec impetratum eſt ſeruandū.h.d.S.*

¶ Imp. Zeno A. Basilio. P.P. L. II.

NEfandissimum scelus fratris,sororisve filię nuptiarū,qđ sacratissimis cōstitutionibus sub grauissimæ pœnæ interminatione damnatum est,[s] iteratò præsentis diuinę sanctionis tenore modis omnibus prohibemus. ¶ Precandi quoque in posterum super tali coniugio (imò potius contagio) cunctis licentiam denegamus: [†] vt vnusquisque cognoscat impetrationē quoque rei, cui[o] est denegata petitio, nec si per subreptionē postea hanc diē obtinuerit,sibimet profuturam.

De secundis nuptijs.

TITVLVS IX.†

¶ *Mulier nubens secundo uiro intra tps luct⁹,puniꝛ pœnis hac lege exp̃ssis.h.d. B.*

¶ Imppp. Gratian. Valen. & Theo. AAA. Eutropio P.P. LEX I.

IQua.§ CASVS. Si mulier marito mortuo nubat intra annum luctus, fit infamis:& secundo uiro non pōt dare in dotē nisi tertiam partē bonorum suorum:nec in testamento relinquere. Item nec ex testō alicuius aliqđ capere poterit. vel iure legati,vel institutionis & ea quæ auferunt mulieri,dantē hæredib. illius testatoris:& non dantur fisco. Si vero maritⁱ prior aliquid ei rel iquerat, auferetur mulieri,& applicabitur aliquibus de cognatione primi viri: vt filio & filiæ. Secundo nepoti maritī. Tertio patri & matri. Quarto auo & auiæ. Quinto fratri & sorori, post illos uocatur fiscus, posteà autem succedere agnatis vīq; ad tertium gradum, siue ex testamento, siue ab intestato: vltra non. & sic habes ex hac lege v. pœnas q̃ imponuntur mulieribus connolantibus ad secundas nuptias intra annum luctus. Sed hodie secundum canones impune in tra annum luctus nubere possunt Viu.

a ¶ Festinatione.§ nubendo intra annū à tpe mortis primi viri.

b ¶ Sit infamis.§ vt ff. & hi squi no. infa. l.j. nisi à principe impetret ante: vt ff. illo tit. l. solet. vt post vt j. ad Tert. l. si qua. uel nisi decubuerit intra annum, cum uir non est lugendus. nam hæc duo sūt necessaria: ut ff. de his q̃ no. infa. l. liberorum. §. i.

c ¶ Tertiam partem.] Minus autem quādoque fit, quia filij eā coarctat quorū vnicuiq; &c. vt j. eo. tit. l. hac edictali.

d ¶ Testamento.§ nec etiam inter viuos secundum H. ne inueniatur via qua fiat ꝫ legem: vt j. eo. hac ædictali. in prin. Sed quid si insolidum faciat eum hæredem? si dicas habere totum,ꝫ dicit hæc lex. si dicas tertiā: ergo erit pro pte testatus: & ꝓ pte testat⁹ qđ eē ñ dēt: vt ff. d re. iud. l. vij. Solu. secundum Ioan. insolidum est hæres, sed tenetur restituere venientibus ab intestato, quod vltra tertiam habet: vel fiscus aufert quasi indigno. licet enim acceperit, non tamen fuit capax: vt ff. de ver. signifi. l. aliud. idem in eo qui necem defuncti non vindicat. hæres enim est, sed auferetur hæreditas ei: vt ff. de vulga. sub stit. l. ex facto. §. Iulia. & ad Trebel. cogi. §. hi qui. sic & ff. de adop. l. si arrogator. Alij dixerūt hic speciale: vt pro parte testatus & pro parte intestatus quis deceda t. sic & ff. de inoff. c. testa. l. circa.

e ¶ Relictorum.§ ab alio quàm à primo uiro.

f ¶ Causa donationum.§ non idem forte in ea quæ fit inter viuos. arg. ff. de pœ. l. interpretatione.

g ¶ Ab intestato.] qñ fuit sola instituta. & dic quocūque gradu sint & vīque ad decimum: nisi quando à viro priori fuerunt relictæ: vt sibi ꝓcit que nquam hæc &c.

h ¶ Suprema.] vel inter viuos: vt j. proxi. Sed tunc dicam vendicari tm ab hæredibus ex testō vel ab intestato venientibus.

i ¶ Immaturum.§ i. valde maturum.

k ¶ Enumeratis.§ qui sunt cognati. vide authen. de nupt. §. primo§ quidem coll. iiij.

l ¶ Ascendentibus.§ pater, mater, auus, & auia.

m ¶ Descendentibus.] filius, filia, nepos, neptis.

n ¶ Exlatere ç.§ Frater, soror, qui oēs in secundo gradu sunt.

o ¶ Seruatis.§ ut primo qui sunt in primo gradu admittant. Sed an prius q. linea descendens, quàm ascendens? forte sic: vt in auth. de hære. ab intesta. §. j. coll. 9. Sed an frater & soror, auus & auia admittuntur simul, eo q̃ pares sunt in gradu? puto q̃ sic. secundum Azo.

p ¶ Præsumi.§ in capi Sed quare cum ab extraneo quid datur, non præsumitur à fisco, aliis deficientibus? Rñ. quia maior est indignatio primi viri si ad fcā vota transeat quā alicuius ēt extranei. Icē si habet substitutū, an excludat fiscū? Rñ. fic. ar. ꝫ de cad. toll. l. i. §. primo. & §. pro secundo.

q ¶ Ab intestato.§ multo magis ex testamento. vt §. eadd.

r ¶ Legitimas.§ qñ sunt suæ vel agnatæ.

s ¶ Honorarias.§ quādo emancipatæ vel cognatæ. Sed cū hodie statim nubere possint secundū canones: ut i decre. 2. qō. iij. c. Euphemiū. ad Paulum. patitur istas pœnas? Rñ. q̃ non. ar. i auth. ꝑt. qđe digni. §. illud. coll. 6. Item no. q̃ eædem pœnæ imponuntur parenti intra tempus luctus: & ei qui spreto sacramēto de ferit filiorum tutelam.

ADDITIO. Addas quòd pœna quæ imponitur mulieri, eo q̃ nimis festinanter nubit: de qua in hac lege. & j. l. proxi. hodie est sublata per dictum apostoli. j. Corin. 7. de quo i c. pe. & fi. extra isto titu. Pœna vero quæ imponitur ideo, quia nubit secūdo. de qua i lege fœminæ. & alijs ll. huius tit. non est sublata. ita dicunt cōiter oēs canonistæ in d. c. pe. & fi. de qua vide oino Abb. in d. c. fi.

Hæreditatis.

Mulier nubens intra tps luctus an patiatur pœnas lege, ces.

L Idem: § CASVS. Additi legi auth. quòd sicut mulier quæ parit intra annum luctus v, pœnis punitur, sic mulier q̃ peperit post decem menses intra annum ex alio quàm ex marito, eisdē pœnis punit sic punit illa quæ suscepit tutelā filiorū suorū: & iuraut nō conuolare ad secundas nuptias quandiu filij essent impuberes: & antequam redderet rationem administrationis, & peteret filijs tutorem: relicto sacramento, secundo nupsit. Viuianus.

t ¶ Eisdem pœnis.§ quas patitur illa quæ intra annum nubit, vt hic j. & l. huius titu.

v ¶ Parit.§ idem si non pariat, sed stuprum committat: ut in authē. de restī. & ea quæ parit. §. fi. col. vj.

x ¶ Non existere.] quia post decimum mensem sit nata à tempore mortis primi viri.

y ¶ Priuatur.§ sed quid est quod hic dicit, q̃ etiam vsumfructum ante nuptialis donationis amittit, cum ēt legitimas nuptias contrahendo donationem illam amisit, vt j. eo. l. 2. & 3. & auth. vxore. & j. si secun. nupsit. mulier. l. j? Rñ. habet quidem donationem illam, sed auferur ei vt indignæ. vel si verè nupsit intra tempus luctus, verum est q̃ amisit & proprietatem & vsumfructum, vt j. eo. l. 2. sed postea solam proprietatem, vt j. eo. l. 3. secundum Hug.

z ¶ Sacr̃m.§ hodie non iurat, vt in auth. ut sine prohi. matres. col. vij. Sed an eadem pœna habeat locum? Quod vī p d. auth. ut sine ꝓhi. vēm Io. Alij dicūt ꝫ, cū propter tria hęc pœna imponiur, ut in corpore vn de hęc

Universidad de Deusto
Biblioteca

† Ex li.3.ti tu.32.l.j.C. Th. † Glo.3.in c.pretea.& ꝯ æra.& qua li. allegat hæc l. q x. menses sit modicum tempus. † parum.n. C.Th. † adicimus C. Th. † et decor C.Th. † sponsalio rum.C.Th. † hæc addunt fieri legis in C.Th. & sciat nec ꝺ nostro bñficio uel ad noratione sperandum sibi esse subsidium.

Celeritas nimia qñq; punitur. † Floro. † Ex lib.3. tit.8.l.x.C. Th. † Testator pōt remittere pœnas secundarū nuptiarū. Bald.in l fi lium quem C.fam.erc. p tex.in au thē. de nu. 5. disponat colla 4.

his no.() ſcluſa ꝺ ſūt in C.Th.& additæ ſūt à compoſitoribus. † quicquid aut. C. Th. † ita C.Th. ſed Du. te ſtamento. † Iſta. r. putat ſing. ſm Ba.hic. † deſunt in C.Th. † deē i oīb. & i C. Th. † in quos. † ab aliena di. C. Th. † alienādi. † deſunt in C. Th. † ab aliena di C. Th † iſtiſdē reb. p fraudē ſe uerioris a nimi C. Th. † a poſidē te. C. Th. † materna rū redinte grabiturcō

de hæc ſumitur, ſcilicet de nup.colla.4.

SIqua.ʒ CASVS. Si mulier intra annū nubat, infamis fit, & amittit quicquid habuit à marito vel in teſtamento, vel per doñ. inter viuos. Viuianus.

a ¶ Adijcimus. ʒ nam olim fortè decem menſes ſeruabuntur. Vnde ꝓ tam modico tempore nō videbatur puniri.

b ¶ Tameſi.ʒ i quāuis.

c ¶ Decore.ʒ hoc niſi ante decubuerit. ut ff. de iis qui no. infa. l. liberorū. §. j. ſecundum M. ſed ibi non erat lugendus. aliàs non ſufficit parere, cum & alia ſit ratio. ſ.nec qua ſuſpicio &c. vt & in auth. ꝺ reſtit. & ea quæ parit. §. fi. colla. vj.

d ¶ Sponſalium. ʒ de quo non dixerat lex præcedens.

e ¶ Amittat.ʒ perſentētiatn. matrimonium tamen tenet: vt in authen. de reſtitut. cur ergo legitime ſactum punitur, vt arg. infra. ad l. Iuliam. de adult. l. Gracchus? Reſp. non matrimonium, ſed iuria feſtinantia punitur: vt in auth. de nup. §. primæ ſiquidem. colla 4 & facit §. ex quib. cau. infa. ir. decreto.

FOeminæ.ʒ CASVS. Superiores leges dicunt qualiter puniatur mulier quæ intra tempus luctus nubit: hæc loquitur qualiter punitur illa quæ nubit poſt annum dimiſſa affectione liberorū & dicit quòd talis mulier quicquid habuerit ex primo marito, ſiue in teſtamento ſiue inter viuos, re ſeruabit filiis primi matrimonij: nec poterit aliq̄d alienare, & ſi alienet cogetur reſtituere tantum de ſuo proprio, remanente vſufruc. apud eundem virum. Itē ſi quis de filijs primi matrimonij. Si vero aliqui filij non ſunt ex primo matrimonio, quia omnes deceſſerunt, quicq̄d iuris percepit ex ſucceſsione filij vel filiorū, pleno iure hēbit.

¶ No. ex hoc tex. ibi ſucceſsionem. ꝙ iſtud primū reſpicit principium huius legis: & nōn dicere quod ubi non ſunt filij primi matrimonij, ibi nō ſunt pœnæ. concor. §. ſi vero expectet. j. reſponſo, in authen. de nupt. coll. iiij. & ita notatur hic in glo. a. huius legis ſecundum Bal.

f ¶ Fœminæ. ʒ hucuſque de ijs quæ intra tempus luctus nupſerint: nūc quando poſtea.

SI † qua ex fœminis, ꝑdito marito, intra anni ſpatiū alteri feſtinauerit nubere (paruū † eſt tēpus poſt decē menſes † ſeruādū adijcim⁹,[a] † tamen[b] id ipſum exiguū putemus) ꝓbroſis inuſta notis honeſtioris, nobiliſq; perſonę decore[c] † & iure priuet: atq; oīa, q̄ de prioris mariti bonis, vel iure ſponſaliū † [d] vel iudicio defunct̄i cōiugis cōſecuta fuerat, amittat.† D. iij. Kal. Iun. Conſtantino. Eucherio, & Syagrio Coſs.

¶ Illud etiā addim⁹ huic † legi, vt ſi aliqs ex ijſdē filijs, quos ex priore matrimonio ſuſceptos eſſe cōſtabit, fortè deceſſerit† mīre, iā ſecūdis nuptijs funeſtata, alijs ēt ex eodē mīrimonio ꝓgenitis liberis ſuperſtitib. id quod ꝓ eādē ſucceſsionē ꝓ abiteſtato, vel ex teſtamēto ſuæ poſteritatis mater videbitur cōſecuta, in diē vitæ ſuæ ꝓ ſibi debita portiōe ſola, tātū poſſeſsiōe ¶ delata, omne ijs, q̄ ſupererunt ex priore ſuſceptis matrimonio filijs relinquat: † nec ſup iſtiuſmodi facultatibus teſtādi in q̄libet extraneam perſonā, uel q̄ quā alienandi habeat poteſtatē. Quòd ſi nullā ex priore matrimonio habuerit ſucceſsionē, uel nat⁹, natiue † deceſſerīt: omne, † q̄d quoquo modo perceperit, pleno ꝓprietatis iuꝰ obtineat, atq; ex † his nāciſcēdi dominij† & teſtādi circa quē uoluerit, liberā habeat facultatē. D. vj. Kal. Iuñ. Conſtantino. Antonino & Syagrio Coſs.

IN AVTHEN. de nup. §. ſi uerò expectet. colla. iiij. conſti. j.

¶ *Iſta auth. ſe h̄t ad legē Codicis hoc mō. Dictū erat in lege Codicis: ꝙ ſi interuenit pactum de donatione ꝓ nuptias lucrāda liberis exiſtentib. uel ſimpliciter, ꝙ mīr lucratur ꝓmortuo uiro in mīmonio: tū ſi poſtea tranſiit ad ſecunda uota, tale lucrum dēt reſeruari filijs primi mīmonij: & ipſa dum uiuit, habet duntaxat poteſtatem ad utendum & fruendum: tū text. in l. C. non declaraueret uerum iſta poteſtas ſit dominium, an uſusfructus. & quidam dicebant ꝙ erat dominium ad utendum & fruēdū. Alij dicebāt ꝙ erat uſusfructus formalis. modo iſta auth. decidit ꝙ dominium ipſo facto eſt perditū: quia deſerit ipſam proprietas. ergo remanet ipſa ſimplex uſusfructuaria formalis. h. d. Bald.*

IN donatione propter nuptias, etiam ſi alius ꝓ uirò dederit, deſerit eam proprietas.

IN AVTHEN. colla. conſti. & §. qbus ſuprà, uerſi. uenient autem talia.

¶ *Hæc auth. continuāt ad legem Codicis ita: Dictum erat ibi q̄d mītrāſiens ad ſcda uota poterat teſtari inter liberos, & diſponere, et alterū ipſorū ꝓ qualitate meritorū eligere. ſed iſta auth. determinat ꝙ legis diſpoſitio ipſo iure diſtribuit ītēr liberos talia lucra: et ipſa mītr ptātē diſtribuendi non h̄t. & idem in patre lucrante. ꝙ ſi trāſeat ad ſecunda uota. dos ab eo lucrata æqualiter pertinet ad liberos ſuperſtites & pater non habet aliter diſtribuendi arbitrium. h. d. Bal.*

Nam. l.

Nam l. C, dicebat, ꝙ ſi mulier conuolat ad ſecūdas nuptias, pdit donationem propter nuptias, & perdit lucrum cuiuſcunque donatiōis. Sed hæc auth. addit & dicit ꝙ ſi maritus non dedit donationem propter nuptias mulieri, ſed aliquis pro viro dedit, illud lucrum perdit quātum ad proprietatem ſi conuolat ad ſecundas nuptias.

LVcrum.] CASVS. Hęc auth. corrigit legem Codicis. Nam l. C. dicebat, Si mulier conuolans ad ſecundas nuptias poſt annum dimiſſa affectione filiorum lucrata eſt aliquid ex primo matrimonio, illud lucrum poteſt dividere iter liberos primi matrimonij, vel ſolus vir: uel cui elegerit. ſed hoc hodie eſt correctum. & inde hæc authentica. vt lucrum ꝓ ipſam legem dividatur inter liberos æqualiter: non autem vult quòd mater habeat licentiam dividē di. Viuianus.

EX † teſtamēto.ʒ CASVS. Lex codicis dicit quòd mulier poteſt ſuccedere filio ſuo. ſed nō dicit qualiter: quod aperit authentica. quia ſuccedit ex teſtamento ſicut quilibet inſtitutus, & ab inteſtato: & ſi filius habuit aliqua bona à patre mulier non habebit niſi vſumfructum in alijs quæ habuit filius non à patre, habebit mulier plenum ius. hoc tamen ita, ſi mater non inieniatur ingrata erga liberos.

a ¶ Et teſtamento.ʒ hæc authentica parum mīt ex auiullo de non eligendo ſe quando nuben. §. cum igitur. colla. i. partim ex tiulo de nu. §. hinc nos. col lat. iiij.

b ¶ Inſtitutus quilibet.ʒ hucuſque eſt ex utroque.

c ¶ Filij.ʒ quem ſolum habebat.

d ¶ Secundas ineat nuptias.ʒ hoc ex illo de nō eligendo. & quod ſubijcit ſed contra &c. vſque in finem eſt de nupijs: ſed ad hoc quod dicit ſuccedere ab inteſtato ſimpliciter, eſt contra proximā authenti. ſed & ſi quis, vbi aliter ſuccedit. Sed dic ibi circa donationem ante nuptias, hic circa alia quòd non placet, eum & hic de illa donatione dicat, ut hic in fi. Aliꝙ quod ibi fuit ab extraneo facta donatio, hic à viro. Vel uerī illa in donatione, & quando appoſitum fuit pactum: fuit generaliter, & quando nullum pactum fuit factum de lucrando.

e ¶ Reſiduis.ʒ ſi a viro, habitis: ut nubens ſecundo amittat ius proprietatis: ut in auth. de nup. §. ſi vero expectet. colla. 4.

SEd & ſi quis.ʒ CASVS. Lex codicis dicit ꝙ quicq̄d percepit mulier ex primo matrimonio quocunque tempore, compelletur reſtituere filijs primi matrimonij. hoc autem in donatione propter nupt. diſtinguitur: pacta eſt mulier de lucranda donatione, aut non. Si non, reſtituet eam filijs. Si uero ſic, non ſemper reſtituet: quia pone quòd ſit pacta de lucranda tertia parte donationis. ſi maritus decederet ſine liberis. ſi liberis exiſtentibus liberis, & ita exitit conditio. habet ergo mulier tota in donationem pleno iure ſecundum pactum, conuolat ad ſecundum matrimonium, & ita amittit proprietatem: ſi aliquis ex filiis primi matrimonij ſine filijs decederet, mulier ſuccederet ei in tertiam partem eius partis quæ contingebat filium ex donatione, aliæ duæ partes dantur hæredibus defuncti: & ſi mulier aliquid de rebus illis aliena uerit. pro tertia parte confirmatur alienatio. ſed ſi eſſet filio ſuo hæres ſcripto, confirmaretur alienatio in totum. Vel pone caſum ut in glo ſequenti.

f ¶ Sed & ſi quis.] Hæc eſt de non eligendo. §. hoc autem. & etiam de nuptijs. §. quoniam infirmas. Et dic caſum. Pactum fuit vt ſi vir prædecederet, vxor lucrifaceret tertiam partem donationis propter nuptias, liberis non extantib. & idem de viro dictum eſt poſtea forte tribus relictis liberis deceſſit maritus. & poſtea deceſſit vnus ex liberis. ſicut habetur tot am tertiam partem ſi omnes decederent, ſic debet lucrariter

LVcrum hoc æqualiter inter liberos lege diſtribuitur, non arbitrio parentis ꝓ mittitur.

IN AVTHEN. de nuptijs. §. hinc nos. colla. iiij. conſtit. j. & de non elig. ſecū. nuben. §. cùm igit. collat. j. conſtitu. ij.

¶ *Iſta eſt bona auth. & diuiditur in duas partes. Prima loquitur qualiter mulier, quæ tranſit ad ſecunda nota, ſuccedit liberis communibus ex teſtamento. Secunda qualiter ab inteſtato. Secunda ibi, ab inteſtato quoque. Secūda ſub diuiditur ī duas partes: quia prima loquitur qualiter ſuccedat ab inteſtato in bonis primi uiri. Secunda qualiter ſuccedat ab inteſtato in bonis aliunde quæſitis. h. d. Bal.*

EX † teſtamēto [a] quidem ſuccedit mater liberis ſuis quæ conuolauit ad ſecundas nuptias, ſicut inſtitutus quilibet. [b] Ab inteſtato quoq̄ ſiue ātē mortem filij, [c] ſiue poſtea ſecundas ineat nuptias. [d] ſed ab inteſtato eorum ſolum vſumfructū percipit, quæ ex paterna ſubſtantia ad filium peruenerunt. quantū verò ad antenuptialem donationem pertinet, erit ſimiliter vt in reſiduis, [e] omnino ingratitudine & hoc contra matrem fratrēſque inſpecta.

IN AVTHEN. de non elig. §. hoc autem. coll. j. conſtitu. ij. & de nupt. colla. iiij. conſti. j. §. quoniam infirmas.

¶ *Quod debuit lucrari uir uel uxori in caſu non exiſtentium liberorum, debet lucrari ſi ex poſtfacto res redeat ad eum ca ſum. Vel ſic: Quod uiris eſt de toto quo ad totum, ſic de parte quo ad partem. h. d. Iaco. Buir. ſecundum. Bal.*

SEd & ſi quis [e] ex his [g] præmoriatur abſque progenie, redit [h] ad matrem dominium, quantum acquiritur ex pacto non exiſtentium liberorum: reſiduum autem conceditur quibus libet [i] defuncti heredibus. [k] ¶ Si quid ergo ex his alienauerit, [l] pro ſuperſcripta portione confirmatur alienatio. quare ſi ſola hæres extiterit, [m] inſolidum ad ipſam redit, [n] vel alienationem equitur.

¶ *Ex quocunque coniugio ſuſcepti filij, à ſuis parentibus collat as ſponſalitias largitates ſibi uindicant præcipuas. hoc dicit. Bald. Vel ſic: Sicut mulier quæ tranſit ad ſecunda nota tenetur reſeruare liberis illius matrimonij ſponſalitiam largitatem quam uir primus ei contulit, item mulier quę tranſit ad ſecunda uota, ſponſalitiam largitatem ex donatione ſecundi uiri ad eam deuolutam tenetur filijs ſecundi uiri reſeruare; ſiue ad tertium matrimonium tranſeat, ſiue nō. Sed alia bona ſimpliciter materna ipſa mulier decedens tranſmittit ad liberos diſponendo de eis, prout uult. Ab inteſtato uero omnes filij tam primi q̄ ſecundi matrimonij ſuccedut pro numero liberorum. h. d. Bal.*

¶ Imp. † Honor. & Theod. AA. Marino Præfect. Præto. LEX IIII. † Du. Imp.

in caſu liberorum exiſtentium, & de tota in caſu non exiſtentium liberorum, & extiterunt. & ſic tertiam lucratur, quam nubendo poſtea amittit. & tunc ſi decedant omnes, totam lucratur. ſic ergo poſt plus redit q̄ primo habebat. male ergo ponitur redit. Sed dic habito reſpectu, vt dixi, q̄ matrimonium durabat. Item quid ſi ſimpliciter pepigit deducendo? R. in utrūque caſum videtur pepigiſſe. Item quid econtra ſi plus pepigit in caſum exiſtentium, puta totum; & minus in caſum non exiſtentium, puta tertiam? Dic, ſi amiſit nubendo, quòd recuperare poterit ex ſecundo pacto ſecundum formam eius: licet ſit minus quàm id quod ex primo. ſic ergo hæc ſunt paria, ab initio nullos filios extare, & ex poſtfacto deficere omnes: ut in auth. vnde hæc ſumitur. & idem ſi vnus decedat: vt quod iuris eſt in toto quo ad totum, idem ſeruetur in parte quo ad partem: vt in auth. de nuptijs. §. quoniam infirmas collat. iij. quod eſt mirabile & voluntarium, & nō nitens ratione, cum adhuc aliqui ſint de liberis.

g ¶ Ex his.ʒ ſ. filijs ex primo matrimonio natis.

h ¶ Redit ad matrem dominium.ʒ quod habuerat tempore matrimonij in donatione, ſecundum primum & tertium caſum. & quod amiſit per ſolutionem matrimonij. nam ut dos ad uxorem, ſic donatio ad virum redit ſoluto matrimonio: vt j. de rei vxo. actio. §. illo. nam æquis paſibus ambulant. vel ſecundum aliam caſum dic redit quod amiſerat per ſecundum matrimonium. cum illud habebat ex pacto exiſtentium liberorum.

i ¶ Quibuslibet.] ergo matri, cum ipſa ſit hæres. malè ergo ſtat hæc authent. Sed dic quòd alios inſtituerat, & matri ſolam legitimam dimiſerat. Vel dic ſpeciale in hac donatione vt non plus debeat habere ma ter etiam ſi ei ſuccedat.

k ¶ Hæredibus.ʒ ex teſto, vel ab inteſtato: vt in corpore.

l ¶. Alienauerit.ʒ mulier.

m ¶ Exiterit.ʒ puta filio inſtituto.

n ¶ Redit.ʒ cum nihil eſt alienatum.

Cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm alijs.§ CASVS. Sicut mulier cogitur restituere quicquid habet ex primo matrimonio filijs primi matrimonij: ita debet restitui filijs secundi matrimonij quicquid habet ex secundo matrimonio: ꝙ si non habeat filios ex secundo matrimonio, habebit pleno iure, & ea poterit relinquere cuicunque voluerit. Viu.

a ¶ Cum alijs.§ Cum, id est quamuis.

b ¶ Sanctionib.§ Quas non habemus. vel dicit ꝺ illa ℔. de bon. mater. l. si viua.

c ¶ Largitate.] i. donatione propter nuptias.

d ¶ Itaque.§ Nunc dicit in specie quod in genere dixerat. Vel quia sicut est circa primum matrimonium, sic & circa secundum.

e ¶ Habens.§ scilicet mulier.

f ¶ Nec profit.§ Videbatur prodesse: quia hæc pœna mulieri imponit, vt non alij relinquere possit: quia secundo contra-xit matrimonium per qđ tantum primis filijs fecit iniuriam non secundis. Vnde primi cum secundis videbantur admitti, quod non est vetum, ut hic dicit, & in authen. de nupt. §. illud. col. iiij. Sed argu. contra. infra eod. l. si quis prioris. §. talem. vbi etiam filijs primi matrimonij dat ꝺ his lucris secundi matrimonij. Sed hic de donatione ꝓpter nuptias & de dote: ibi autem de alijs lucris secundum Bul. vel hic loquitur cum filij secundi matrimonij virusque parentis hæreditatem adierint ibi illius tantum qui lucri fecerat donationem vel dotem, & ideo ibi prȝdicti filij secundi matrimonij habent eam donationem vel dotem simul cũ liberis prioris matrimonij secundum Ioan. Accursius.

g ¶ Id sibi.§ Quasi dicat mulier libere habet etiã si donator, id est uir secundus ex alia vxore filios habebat.

h ¶ Ad maternas.§ Lege sic, sane omnis posteritas ex quocunque viro suscepta possideat lucrũ. subaudi ueniens ad matrem, ueniẽs dico ex hoc titulo, ſ. donationis propter nuptias, vel ex alio quo alio. ſ. simplicis donationis inter sponsos. vel sic: Omnis posteritas veniens ad maternas facultates quæ obueniunt matri ex hoc uel ex alio titulo. quod in idem recidit. In alijs autem lucris à donatiõe ꝓpter nuptias & de dote & sponsalitia largitate loquitur dictus. §. talẽ. & ibi plene dices.

i ¶ Suscepta uiro.§ ſ. in primo vel in tertio secundum quosdam, ut non obstet. §. talem. & caue tibi, quia non sunt filij ex hoc coniugio in quo habuit lucrũ, sed ex alijs viris primis uel posterioribus.

k ¶ Vtá matre.§ Quasi dicat ita habebunt sicut mater uolet, uerbum enim, ut denotat veritatem.

l ¶ Collata.§ ſportio.

† deest in omnibus.

† in.

† marito.

Mulier secundo nubens filijs iniuriã facit.

† confirmatur. Not. Th. Florẽ

P. F. V. No. Th.

† quoque. C. Th.

Ex nouel. Th. de pat. ccumat. bo. tit. 6.

Senxerat No. Th.

† Vt Du.

† præcipimus al. decernimus.

CVm alijs [a] sanctionibus [b] iuſſerimus materna bona integra ad liberos peruenire: qđ tamen mulier mariti largitate [c] percepit, id ex eo tantùm liberi coniugio procreati, sibi speciale tãquã paternum nouerint patrimoniũ vindicandum. ¶ Itaque [d] si habẽs [e] filios ad † secũdas nuptias fortasse transierit † sponsalitiam largitatem, quã vir secundus cõtulit in vxorem, tantùmmodò filij, qui ex secundo matrimonio † ſuscepti sunt, pro ſoliditate possideant: nec profit [f] liberis ex priore ſuſceptis matrimonio, ꝙ mulier ad † tertia minimè vota migrauerit. ¶ Quòd si posterior vir ſine liberis ex eodem matrimonio ſuſceptis decesſerit, quicqd ab eo ex sponſaliũ largitate vxor fuerit conſecuta, id ſibi [g] iurisque ſuo sciat esse collatum, etiã si ex prioꝛ matrimonio donator filios reliquiſſe doceatur. ¶ Ad maternas [h] sanè veniens vel ex hoc, vel ex quo liberalio titulo facultates omnis posteritas, ex quocumque ſuſcepta [i] viro pro debita sibi portione, & † à matre, [k] vel spontanea largitate, vel per teſtam ẽtũ eius fuerit collata, † possideat.

¶ Nos enim hac lege id ꝓcipuè cuſtodiendũ esse decernimus, [m] vt ex quocunque coniugio ſuſceptı [n] filij patrum ſuorum sponſalitias retineant facultates.

¶ Sicut mater trãsiens ad ſecũda nota, lucra prioris matrimonij teneẽ reſeruare filijs eiuſdẽ matrimonij: ita uir trãsiens ad ſecunda nota tenetur reſeruare filijs eiuſdẽ matrimonij lucra dotis: alienandi facultate penitus interdicta, adminiſtratione tamen permiſſa patri dum uiuit, & etiam poteſtate eligendi, ac etiam diuidẽdi. h. d. uſque ad §. in ijs autem. Bal.

¶ Impp. Theod. & Valentin. AA. Florentio. † P. P. † LEX V.

GEneraliter [o] † cẽſemus, quocunq; † caſu [p] cõſtitutiões ãte hanc legẽ mulierẽ [q] liberis cõmunibus, morte mariti matrimonio diſſoluto q̃ [r] de bonis mariti ad eam deuoluta ſunt, ſeruare ſanxerũt, † ijſdem † casib. maritum quoque, quæ de bonis mulieris ad eum deuoluta ſunt, mortem

m ¶ Decernimus.§ in principio legis.

n ¶ Suſcepti filij.] ſi ſunt filij. alias omni posteritati, vt hoc §. in prin. §.

Generaliter.§ CASVS. Sicut mulier conuolans ad ſecundũ matrimonium cogitur reſeruare quicquid percepit à primo marito filijs primi matrimonij: ita vir conuolans ad ſecundum matrimonium, omnia quæ habuit ex prima vxore, compellitur relinquere filijs primi matrimonij, & filij habent dominium illarum rerum: & ſi mortuo patre res aliquo poſsidentur, filij eas poſſent vendicare ſi extant. & ſi non extant, res, haberen: condictione ſine cã. pater autem, dum viuit, poſsidebit res illas, & i morte relinquat, filijs ſuis ſicut vult. nec eas alienat. Item filij primi matrimonij petere eã q̃ pater vel mater lucrati ſunt ex primo matrimonio, ſiue velint habere hæreditatem patris vel matris prius decedentis ſiue non, adire non debent hæreditatem illius qui poſterius mo-itur. Si autem uir vel mulier ad matrimonium ſecũdum conuolat, poteſt facere de rebus illis ad arbitriũ ſuum quas habuit ex primo matrimonio. ſi tamen non alienarent, filij poſt mortem parentum poterunt vendicare. Viu.

o ¶ Generaliter.§ id eſt ſiue mulier nubat itra annum ſiue poſt. Item ſiue mater ſiue auia.

p ¶ Quocũq; caſu.§ qđ eſt quando ſecundo nubit: vt ſ. eod. l. fœminæ. & l. proxi. Item & quãdo non nubit ſi non alienauit uel conſumpſit: ut. ſ. hac lia fine.

q ¶ Mulierẽ.§ migrantẽ ad ſecundas nuptias.

r ¶ Eaq̃.§ ſubaudi.

s ¶ Dotatæ.§ ſpõſæ ſimpliciter quod poſtea datur in dotem: ut hic, & ſ. de dona. ante nup. l. i. & l. ſi conſentiente.

t ¶ Redigantur.§ ut ſcr uentur filijs primi matrimonij viro lucrante.

v ¶ Vindicabunt.§ ut & infra, de bonis quæ lib. l. quæcunque & argu. §. de ſacroſanct. eccle. l. iubemus. ii. & ſ. de repud. l. cõſenſu. §. ſi.

x ¶ Exigent.§ condictione hæc hac l. ſecundum Io au. uel etiam ſine cauſa. arg. contra. §. de cond. ſine cauſa l. pen.

y ¶ Suo nomine.§ bene dixit ſuo nomine: quia filij nomine poteſt ꝙ ſequitur.

z ¶ Viliter.§ imo. & nõ viliter: q̃a erubeſcit lex. & c. vt in auth. de nupt. §. ſed quod ſancitum eſt col. 4.

a ¶ Non denegamus.§ imo hodie denegatur, ut §. eo. auth. lucrum.

b ¶ Mortuus eſt.] & qui donauit uel dedit in dotem.

c ¶ Moritur.§ & qui recipit in dotem.

d ¶ Fauore.§ vt ea bona ſaruentur eis, tanquam primo mortui parentis ſuiſſent.

e ¶ Ad læſionẽ.§ quod utiq; fieret ſi ipſi nõ poſſent ea bona habere niſi priuſ

prius adita hæreditate defuncti parẽtis dantis, fauore enim eorum indultũ eſt, vt liceat eis res quas mater accepit à patre, vt paternas, vel quas pater à matre, vt maternas vendicare: hoc autem ad eorum læſionẽ poſſet retorqueri: quia ſi non adeant hæreditatem patris moriẽtis q̃ dedit: videtur quòd non possint vendicare res ſuas vt paternas: quod hic remonet. nam hic (vt ſic dicã) additio omiſſa non efficit quo minùs hic admittatur. cui ſimile dicitur ff. de contra tab. l. non tantum. §. ſi emancipatus. & facit ad hoc §. de leg. & conſt. l. quod fauore. & de fide inſtru. l. plures. & infrà de rei vxor. ac. §. illo. Quod autẽ hic dicitur, ſi vel eius &c. innouat authen. quia hæres lucro cedunt liberis, licet non ſint hæredes patris vel matris, vel non ſint hæredes vtriuſque: idem & ſi neutrius ſint, dummodo non ſint ingrati circa vtrunque, vel ſaltem circa posterius decedentem: vnde ſequitur authen. hæres.

HAe res.] CASVS. Lex Codicis dicit quòd filius poterit petere ea quæ pater vel mater lucratus eſt ex primo matrimonio, & ſi non adeat hæreditatẽ patris, vel matris qui poſterius deceſſit. Hæc authenti. corrigit hanc diſtinctionem, dicẽs quòd filij debent habere res ſiue velint adire hæreditatẽ parẽtum ſiue non.

a ¶ Hæres.§ Hæc authen. eſt ex authen. de nupt. §. ſi verò expecter. & §. quoniam infirmas. & §. ſoluto. & §. deinceps. col latio. quarta.

b ¶ Vtriuſque.§ Niſi ingrati extiterint. ſi non eſt. in textu, & i auth. de nupt. §. & ſuper his quoque luciis. & §. ſi quis enim ex his.

c ¶ Illud. Quod eis.] ſcilicet alienare vel conſumere. & facit ſ. e. l. hac edicẽtali. §. fin.

d ¶ Liberis liceat.§ ſed hodie non poteſt conſumere, vel alienare, & ſic ſequitur alia authen. vxore. quæ & ipſa in aliquo corrigitur: & ſic ſequitur. alia authen. ſi tamen. quas ambas lege, & nõ omittas quod dicit ſuprà eo. in authen. ſed & ſi quis.

VXore.] CASVS. Lex Codicis dicit quòd mater conuolãs ad ſecundum matrimoniũ, non poteſt alienare res quas habuit ex primo matrimonio. Authen. confirmat hoc modo, quia ſi matitus aliquid lucratus eſt ex dote: cogitur ſeruare filiõ, ſiue conuolet ad ſecundum matrimonium, ſiue non. & ſi mulier aliquid lucrata eſt ex donatione propter nuptias à marito, compellitur reſeruare filio ſiue conuolet ad ſecundas nupt. ſiue non. & prædicta habent locum non ſolùm cum matrimonium vxoris vel mariti morte ſoluitur, ſed etiam in diuortio. Nam quædam eſt conſtitutio quæ loquitur ſuper his lucris. Viuianus.

IN AVTHEN. de nuptijs. §. ſi verò expectet. & §. quoniam infirmas. & §. ſoluto. col. iiij. conſtita. j.

HAE res [a] lucro cedunt liberis, licet hæredes non ſint patris, aut matris, aut utriuſque, [b] niſi fuerint ingrati, & probetur ingratitudo.

FINIT AVTHEN.

¶ Sequitur textus C.

¶ Qui non tranſit ad ſecunda vota, poteſt lucra liberè alienare, & cõſumere. ſi verò non alienat, nec conſumit, poſſunt liberi illius matrimonij tanquam reſeruata uindicare. hoc dicit. Bald.

¶ Illud etiam humanis ſenſibus huic legi credidimus inferendũ, vt eo quoque caſu, quo lucratur vel mulier res, quæ ad eam à marito peruenĩunt, vel maritus eas, quæ ex bonis mulieris ad eum tranſeunt: hoc eſt vbi primum matrimonium alterius morte diſſoluitur, nec ſuperſtes ad ſecundas nuptias peruenit: † ſi res vel maritus, vel vxor, hoc eſt qui ſuperſtes eſt, non cõſumpſerit, vel alienauerit (quod eis [c] ad ſecundas nuptias † nõ venientibus, quaſi rerum dominis cõceſſum eſſe non dubium eſt †) liberis [d] liceat res à patre ꝓfectas, vt paternas: à matre, vt maternas accipere.

IN AVTH. neq; virũ quod ex do. §. propterea igitur. collatio. viij. conſtitu. fin.

¶ Iſta authen. dicit quòd lucrum dotis & donationis propter nuptias omnino eſt reſeruandum filijs illius matrimonij, ſiue matrimonii diſſoluatur morte, ſiue diuortio. h. d. Bal.

VXore mortua, quod vir ex dote [e] lucratur, filiis communibus omnimodò [f] reſeruatur quãtum ad proprietatem, vſufructu patri conceſſo. Idem eſt ex parte mulieris, ſi lucretur ex ſponſalitia [g] largitate. Item ſi aliter [h] matrimonium ſoluatur, ſuper iiſdem lucris loquitur hæc eadem conſtitutio. [i]

IN AVTH. vt fratrum filij. §. quia verò mulieres. colla. ix. conſtitu. vij.

¶ Iſta authẽ. dicit, quòd mulier q̃ nõ tranſit ad ſecunda uota, nõ ſolùm habet uſumfructum lucratorũ ex cauſa donationis ꝓpter nuptias: ſed etiam habet utilem proprietatis partem ſecundum numerum liberorũ. hoc dicit. Bald.

SI tamen [k] abſtineat mater à ſecũdis nuptijs, habebit & ipſa proprietatis portionem ꝓ numero liberorum. Idem in patre obtinet, & in omnibus aſcẽdentibus à ſecũdis nuptijs abſtinẽtib[9].

¶ Mulier ſecũdo uiro uel ulteriori, uel maritus ſecundæ uxori, uel ulteriori, nullo liberalitatis titulo, ſeu nullo lucrãdi pacto, uel relicto, poteſt plus conferre quam uni liberorũ prioris matrimonij minus habẽti, & quòd ultrà reliquit, uel donauit ꝓ non ſcripto habẽt: & quicquid ie fraudẽ huius cõſtitutionis agitur ipſo iure caſſatur. hoc dicit uſque ad §. his illud. Bald. uel ſic: Coniunx tranſiens ad ſecunda uota, non poteſt ullo titulo in ſecundum coniugem transferre plus quàm reliquerit uni ex filijs primi matrimonij, cui minus reliquerit: & quod ultrà reliquerit, non ualet, ſed inter liberos æqualiter diuiditur. h. d. Salic.

¶ Impp. Leo & Anthemius AA. Erythrio P. P. LEX VI.

HAc edictali [l] lege in perpetuum valitura ſancimus, Si ex prioꝛ matrimonio ꝓcreatis liberis, pater, matérve ad ſecũda vel tertia, aut vlteriùs repetiti matrimonij vota migrauerit, non ſit ei licitum nouercæ, vel vitrico, teſtamento, [m] vel ſine ſcriptura, ſeu codicillis hæreditatis iure, ſiue legati, ſiue fideicommiſſi titulo plus reliquere, nec dotis, aut ante nuptias donationis nomine, ſeu mortis cauſa habita donatione, conferre, nec inter vnos cõſcribendis donationibus (quæ etſi, cõſtante matrimonio, ciuili iure interdictæ ſint, morte tamen donatoris ex certis cauſis [n] confirmari ſolent) quam filio [o] vel filiæ, ſi vnus, vel vna exiterit. Quòd ſi plures liberi fuerint, ſingulis æquas partes habẽtibus, minimè plus quàm ad vnũ quenque eorum † peruenerit, ad eorũ licet vitricũ nouercãve transferri. ¶ Sin autem non [p] æquis portionibus ad eoſdem liberos memoratæ tranſierint facultates, tũc quoque non liceat plus eorum nouercæ, vel vitrico teſtamẽto † relinqueꝛ vel donare, ſeu dotis vel ante nuptias donatiõis titulo conferre, quàm filius, vel filia habet, cui minor portio vltima volũtate derelicta, [q] vel data [r]

e ¶ Ex dote.§ Non corrigitur hic lex vetus in aliis rebus niſi in dote & donatione propter nuptias.

f ¶ Omnimodo.§ i. ſiue contraxit ſecundum matrimonium, ſiue non.

g ¶ Sponſalitia.§ i. propter nuptias donatione.

h ¶ Aliter.§ diuortio.

i ¶ Conſtitutio.§ vt inſ. eod. l. quoniam.

SI tamen.§ CASVS. Authen. hæc continuatur cum ſuperiori lege, & dicit quòd mater quę non conuolat ad ſecũdum matrimonium, poteſt habere virilem portionem cũ filiis ſuis in donatione propter nuptias. & idem in patre.

k ¶ Si tamen.§ Hæc eſt ex corpore, vt ſra. nlij. §. quia verò mulieres. collatio. nona.

Ac edictali.§ CASVS. Superiores leges loquuntur qualiter puuiantur mulier & vir ſecundò nubentes, in rebus quas lucrati ſunt ex primo matrimonio: cùm conuolant ad ſecundum matrimonium. mulier nec in vltima voluntate nec inter viuos poteſt plus ſecundo marito dare vel relinquere, quàm det vni ex filijs primi matrimonij. Idem eſt in auo & in auia: ſi verò plus detur ſecundo marito, vel ſecundæ vxori, quod plus datum eſt, non valebit. Item mulier proprietatem eorum quæ lucrata eſt à primo marito, perdit, vſumfructum tantum retinet in rebus immobilibus. mobiles verò res æſtimabuntur, & habebit vſumfruc. ſi ſatiſdet ſecundum formam hic poſitam. alioquin res remanebunt penes filios, & filij ſatiſdabunt matri de tertia parte centeſimæ æſtimationis ſoluenda matri. quæ conſtituitur pro rebus quas mater lucrata eſt. ſi nec filius nec mater det fideiuſſ. mulier habebit vſumfruct. & bona mulieris tacitè erunt obligata pro rebus illis. & ſi nec vir, nec mulier conuoleat ad ſecundas nuptias, alienare poterunt ea quæ habent ex primo matrimonio: ſed ſi nõ alienãt, filij prioris matrimonij, mortuis parentibus vendicabunt, licet hæreditatẽ parentum non adierint.

l ¶ Hac edictali.] id eſt generali. Et nota quòd huiuſque dixit qualiter puniantur contemptores liberorum in lucris prouenientibus à defuncto coniuge, nũc qualiter in aliis eorum bonis.

m ¶ Teſtamento.] ſcriptura facto.

n ¶ Cauſis.§ quæ ſunt infrà de dona. inter vir. & vxo. l. donationes. j.

o ¶ Quàm filio.] contra. §. de donat. ante nupt. l. ſi

† Vnde

† confirmatur Ho. Th. al. deeſt.

† Dubium eſt ſi hæreditatem

† liberorũ.

† testante.

liberis. Solu. vt ibi.

p ¶ Derelicta.] ſcilicet vltima voluntate.

q ¶ Dari.§ inter vnos.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Donata. ꝫ ob causã, vt dos, & donatio ante nuptias. & inspicitur hoc tpe mortis bimubi: vt in auth. de nup. §. quia vero hactenus, colla 4. & facit §. de inoff. dot. l. j. & §. de don. ante nup. l. fi constãte. §. fin.

b ¶ Nisi ex iis causis] hoc a cõpositoribus est additũ nec obstat j. eo. l. cũ aptissimè. q̃ hoc quasi nouũ. induxit.

c ¶ Aui vel auiæ. ꝫ Nam auus meus qui nouercã magnã induxit, tantum mihi dabit quantum sibi magnæ nouercę: quod intelligesi & pater meus p̃ decesserit.

d Liberorum. ꝫ primi matrimonii: sed per l. j. eo. quoniam. & si secundi matrimonii sed tertio iure rediturad illud: ut in authen. posita ibi, ad eos solos, &c.

e ¶ Diuidi] Sed pone q̃ mulier quæ transiuit ad secunda vota, centũ tantum habet in bonis, & ea dat secundo viro: nunq̃d totum reuocabit filii primi matrimonii? Videtur q̃ sic, cum appellatione pluris & totum comprehendatur. argu. §. de her. inst. l. j. & ff. de verbor. signifi. l. cæterorum. sicut & minus diceretur dare quando nil daretur: vt ff. de tribu. l. illud, §. minus. & ff. de verbo. sig. minus. Sõlu. dico q̃ reuocant, vt sint æquales cum secũdo viro. Item not quod hæc lex intelligitur, quãdo secit pactum cum secundo viro de lucrãdo, alias non habet locum, quod hic dicitur, vt dixi mus §. fi aduer. dotem. l. j. Item loquitur hæc lex siue non habeat alia bona nisi ea quæ dat secundo viro, siue habeat: vt i auth. de nup. §. illud. collat. 4.

f ¶ Alio quocunque. ꝫ cũfingat se uẽdere cum, donet.

g ¶ His.] scilicet supradict̃s.

h ¶ Statuta. ꝫ vt §. e. l. fœminæ. & l. cum aliis. & l. generaliter.

i ¶ Mancipiorum. ꝫ q̃ censentur immobilia: vt ff. de diuer. & temp. præscrip. longè.

k ¶ Ciuilium ꝫ quæ de public» danf annuatim: vt in auth. de non alie. §. a. col. 2. & j. de ann. ciuil. li. 11. Item no. q̃ hic loquitur de morte soluto matrimonio. Nam secus si per diuortium: q̃a tunc aliam pœnam patitur: vt j. de repud. & diuor. con sensu. §. hæc nisi. & §. si vero.

l ¶ Sacramento ꝫ a partibus, non ab arbitro. secundum Hug. ne ob. authen. decernimus. §. de re

† tocum

Mulier trãsiens ad secunda uota dat totã, quod hic secũ ducit viro, an filii primi re vocare possint.

† causis,

† iusti pretii.

fuerit, aut donata[a]: ita tamen, vt quarta pars, quæ eisdem liberis debetur ex legibus, nullo modo minuatur, nisi ex iis causis[b], quæ de inofficioso excludunt querelam. ¶ Quam obseruationem in personis etiam aui[c], vel auiæ, proaui, & proauiæ, nepotum, vel neptium, item pronepotum, & proneptium, siue ĩ potestate, siue emãcipati, emancipatæue sint, ex paterna, vel materna linea venientibus, custodiri censemus. ¶ Sin verò plus, quam statutum est, aliquid nouercæ, vel vitrico relictũ, vel donatum, aut datum fuerit, id, † quod plus relictum, vel donatũ aut datũ fuerit, tanquam non scriptum neque derelictum, vel donatum, aut datum sit, ad personas deferri liberorum[d], & inter eas diuidi[e] iubem°: omni circũscriptione, si qua per interpositã psonam, vel alio[f] quocunque modo fuerit excogitata, cessante.

¶ *Mater transiens ad secunda uota donec uiuit rerum mobilium lucratarũ percipit commodata, alienatione penitus interdicta. Immobilia uero præstita satisdatione, & facta estimatione usumfructum habet. Si autem non uult, uel nõ potest satisdare, facultas satisdãdi conuertitur ad filios, q̃ debent satisdare matri pro usufructu æstimationis medii temporis: qua satisdatione præstita filij possunt liberè res alienare, neutro uero satisdãte propter in potentiã uel dissimulationem, res remanent apud matrẽ donec iuut: pro quarũ restitutione sunt tacitè obligata bona matris præsentia, & futura: & ipsa mater posterioribus pferturered toribus: & hoc si transit ad secunda nota. Si aũt liberorum affectione uel castitate seruata, non migrauit ad secunda nota, remanet domina pleno iure, & bẽt alienandi potestatẽ: tamen si non alienat, licebit liberis extanta uindicare. h. d. Bal. uel sic: Si mulier transit ad secuda uota, proprietas rerum a primo uiro prouentarum in liberos primi matrimonij transfertur, & ipsa usufructuaria effectur, quæ pro mobilibus tenetur satisdare forma dicescripta, & ea no satisdãte possessio transfertur in filios satisdãtes: et neutro satisdãte, possessio remanet penes matrem: & omnibus liberis mortuis, proprietas redit ad matrem. h. d. Sali.*

¶ His[g] illud adiungimus, vt mulier in iis casibus, † in quibus ante nuptias donationes, cæteras etiã res à marito ad se deuolutas, secũdum priorum legum statuta[h] liberis communibus, vt paternas, seruare cõpellitur: hoc est, vbi morte mariti matrimonio dissoluto, ad alias nuptias venerit, ĩmobilium rerum, & mancipiorum[i] annonarum quoque ciuilium[k] vsufructu duntaxat vitæ suæ temporibus potiatur, alienatione earum penitus interdicta. ¶ Mobiliũ verò rerũ, iustis pretiis † æstimatione habita per eos, quos vtraque pars elegerit arbitros iudicaturos interposito sacramento[l], simili modo vsumfructum habeat, si idoneam fideiussionem[m] præbuerit, quod easdem res mobiles, vel earũ pretiũ filiis, & filiabus ex eodẽ matrimonio procreatis, vel post mortẽ eorum nepotibus, & neptibus ex iisdem liberis procreatis, siue omnibus, siue vno vnaue superstite mori contigerit[n]: secundum legũ modũ[o] restituat. vel certè si fideiussiones idoneas præstare distulerit, aut nequiuerit, prædictæ res mobiles nõdum matri à liberis traditæ, apud eosdem manebunt. Solutæ verò eidem matri uel ab eadẽ detentæ, restituentur liberis, si tamen ab his fideiussio idonea matri fuerit oblata, qua caueri debet[p] †, quòd eidem superstiti[q] pro vsufructu earundem rerum mobilium, vel pretio, quo taxatæ sunt, vsurarum nomine centesimę partem tertiam annuis quibuscunque † temporibus præstare non differant: ita tamen, vt in eadem fideiussione hoc quoque caueatur, quòd a filiis, filiabusve, vel ex his progenitis[r] liberis (si ante eandem matrem omnes eos obire contigerit) omnes res[s] prædictæ mobiles, secundum legum moderationem matri, ut ad eam lucri ex eis rum lucrum redeat, restituantur[t]. ¶ Erit itaque licitum utriliber[u] parti, quæ fideiussionem præbuerit, si sibi commodum esse perspexerit[v], his rebus mobilibus utifrui, easdemque dare[w] mutuò[x], vel obligare, vel uendere, ut ex his maximè[y] liberi acquirentes possint materno affectui[z] sine suo incommodo deseruire†.

¶ Sinautem utraque pars prædictam fideiussionem dissimulauerit, aut fortè offerre † nequiuerit: eædem res apud mulierem, usque in diem uitæ suæ manebunt[a].

IN AVTH. de non eligend. §. aliud. colla. j. consti. ij. & in auth. de nup. §. & quia parum. collati. 4. consti. j.

¶ *Hæc authenti. nisi q̃ si maritus aurum, uel pecuniam certam promisit ex causa donationis propter nuptias, & non soluit: q̃ si in substantia uiri non reperiatur quantitas auri, uel argenti promissa, q̃ mulier uolens illã exigere, quia ex pacto est lucrata, non possit illam exigere ab hæredibus: ne compellantur substantiam uendere: sed teneantur hæredes cautionem usurarum præstare: secus, si quantitas illa est reperta in herede. hoc dicit. Salic.*

SEd si aurum fuerit in donationem propter nuptias scriptum: cautio vsurarum exponitur, non autem aurum exigitur: nisi fortè viri substantia habeat aurum, & cætera, quæ scripta fuere.

FINIT AVTHEN.

¶ Sequitur tex. C.

Bona matris ad secunda uota transeuntis, sunt obligata filijs pro rebus ab eorum patre ad matrem peruentis à die, qua res illæ ad matrem peruenerunt: & ideo si illas alienet, filij uindicare poterunt ut potiores. hoc dicit. Salicetus.

¶ Omnibus videlicet ijsdem maritalibus facultatibus, ijs etiã, quas habet, habitura ve est, tanquam si iure pignoris, vel hypothecæ suppositæ sint super eadem ãte † nuptias donatione, vel reb° alijs ad eam ex mariti substantia deuolutis, ex eo die quo eędẽ res ad eam peruenerint, liberis obligatis: vt si qui post traditas matri, vel detentas ab ea res (si ita contigerit) contractum aliquem cum eadem muliere inierit quæ se repetitis nuptijs copulauerit: in vindicandis † ijsdem suppositis rebus posteriores habeantur: † liberis, qui ex eodem matrimonio procreati sunt, & nepotibus, neptibusque qui ex ijsdem liberis geniti sunt, sine dubio præponendis.

Pater uel mater non transiens ad secũda uota, potest de lucris nuptialibus disponere, phibito: & eo uel ea nõ disponẽte possunt filii uindicare: licet hæreditatẽ primi parentis repudiauerint. hoc dicit. Salicet.

¶ Sin verò liberorum suorum affectione seruata, pater, materve ad alias nuptias migrare noluerit: neque vir ijs, quæ de bonis vxoris ad se transeunt, neque mulier rebus, quæ ex substantia mariti ad se peruenerunt, pro suo arbitrio vti, vel eas vendere, aut quocunque iure, vel modo † alienare, vel pignoris iure, seu hypothecæ, si voluerint, obligare, vt-pote domini earum, prohibebuntur. ¶ Extantes autem prædictas † res, si non fuerint alienatę vel consumptæ, vel suppositæ, licebit liberis vindicare, etiam nõ adeuntibus hæreditatem parentum. † D. ij. kal. Mar. Martiano, & Zenone † Cõs.

præmortuo marito ea centum lucrata sit. si ad secundas nuptias posteà cõuolauerit, dicta centum à filiis primi matrimonii etiam datis fideiussoribus non exiget, sed filij præstabunt cautionem de præstanda tertia parte centesimæ illius auri.

a In donatione propter nuptias. ꝫ quam mulier lucrata est ex pacto.

b Aurum exigitur. ꝫ scilicet in solutione facienda.

c Maritalibus. ꝫ id est lucris, pro quibus sunt obligata alia bona mulieris à primo viro habitis. & dic vt infra eodem. l. si quis. §. in illo.

d Facultatibus. ꝫ idẽ in viro: vt infrà eodem, l. si quis. §. in illo. & dic, id est lucris habitis à viro. & sic videtur interim filii non domini. Vel dic vt eius eos dominos, & non habere hypothecã: vt j. eod. l. si quis prioris. in fi. ibi, extra memorata &c. & subaudi hic pro eis.

e Is etiam. ꝫ id est facultatibus.

f Pignoris. ꝫ expressè scilicet.

g Traditas. ꝫ à filiis. &c. & est etiam ad leg. istam infrà de bon. quæ liber. cum oportet. §. final. & suprà de dona. ante nuptias. l. fi constante. §. potestis. & infrà de pact. con. l. fina.

h In uendicandis. ꝫ p hypothecariam.

i Prohibebuntur. ꝫ ut suprà eodem. l. generaliter. §. fi.

k Parentum. ꝫ primò decedentium. nam posterius decedentium adire debent. ut. §. cod. l. generaliter. quod & ipsum recipit correctionem: ut in authent. ibi posita, hæres &c. Item nouo iure, nec pater quod ex dote est, nec mater qđ ex ante nuptias donatione lucratur: nisi partẽ pro numero liberorum sibi cõpetentem in alium transferre potestitur in auth. ut fra. filii. collatix. quæ est §. cod. l. generaliter. auth. si tamen. Item facit in authẽ. de nup. §. soluto. colla. iiij. & infrà de bo. quæ libe. l. cum oportet. §. fin autem.

posteriores habeantur.

N quibus. ꝫ CASVS. Si pater uel mater ad secundas nuptias conuolauerit: lucra quæ habet ex primo matrimonio cogitur reseruare filiis primi matrimonii. si nõ sunt filii restituet nepotib. & non fratribus defuncti si quis ex filiis decesserit. Not. ex hac lege ibi: portionem. quòd beneficia uadunt secundũ lineam sanguinis. & potius secũdum lineam descendentẽ, quàm transuersalem, secundum Bal. hic.

l Præcepti sunt. ꝫ ut §. cod. l. fœminæ. & l. generaliter. in prin.

m Debebatur. ꝫ vel deberetur si in tempore secundarum nuptiarum supẽrstes fuisset: & hoc non facta electione parentẽ.

a ¶ Peruenire decernimus. ꝫ hoc intellige saluo pacto non existente tium liberorum: nam solum reliquum conceditur filiis hæredibus extraneis: vt hic, & in authen. de non ali. §. prospeximus. & §. hoc autem. coll. j. Sed per aliam de nup. §. quoniam infirmas. colla. iiij. redditur ad legem istam: vt §. authen. sed & si quis. ibi, absque progenie &c. Item no. q̃ habitatio huius legis est & erat, quia cum donatio propter nuptias præmortuo marito ea centum lucrata est ex pacto.

Ista lex & principiũ sequentis tendunt ad idem. hoc dicit. Quod debet per lucrantem filijs reseruari: si alter filiorũ decedit cum liberis: alter uero adhuc uiuit: liberi morientis succedunt loco sui genitoris, & non fratres: eis tamen electione reseruata. h. d. Bal. Vel sic: Filius transmittit ad descedentes ius uindicandi lucrum sibi proueniens propter transitum quem parens fecit ad secunda uota, ascendentibus, & collateralibus exclusis. hoc dicit. Salic.

Imp. Zeno A. Sebastiano Præfecto Prætorio.

LEX VII.

INquibus casibus pater dotem, mater ãte nuptias donationẽ, vel alias res ad se ex altera parte deuolutas, filijs vtriusque sexº seruare præcepti sunt: si quem ex filijs vel filiabus ante patris vel matris obitum mori contigerit (siue ante secundas nuptias, siue posteà) filio, vel filia, nepote vel nepte, vel pluribus, patre suo adhuc viuo, vel matre superstite, derelictis: portionem, quæ defunctо filio, vel filię debebaꝛ, vel lucrum ex ea, non ad fratres, vel sorores mortui, sed ad filios eius, vel filias, vel nepotes vtriusque sexus, aut pronepotes, auis vel proauis superstitibus, peruenire decernimus: eligendi, videlicet quos voluerint ex liberis superstitibus, non adempta licentia. D. Ka. Mart. Ello V. C. Cos̃.

Sicut non succedunt fratres, sed liberi, ita nec parentes: & quotquot liberi existunt ex uno filio premortuo, unius loco habentur. hoc dicit usque ad §. illud etiam, addendo principium illius legis ad fidẽ summarii. l. præcedẽtis. Item additur hic quod omnes nepotes ex uno filio ad unam portem uocantur, & patruus ad alteram. hoc dicit. Bald.

Imp. Iustinianus A. Mennæ Præfecto Præt.

LEX VIII.

SI quis prioris matrimonij filiorum ante † secũdas nuptias patris, vel matris mortuus fuerit filijs à se vel nepotibus, vel † pnepotibus relictis, partem eius non ad fratres, vel si nullus alius frater, vel soror sit, ad patrem, vel matrem eius peruenire, sed ad filios vel nepotes, vel pronepotes eiusdem mortuæ personæ sancimus: vt siue vnus, siue plures sint: eam tantummodò partem vindicare possint, quæ mortuo competit q.

Illo. Du. consil.

Menæ.

aut pronepotes.

ad filios pertinent.

p ¶ Ante. ꝫ idem si post: vt §. l. proxi. in fi.

q ¶ Competit. ꝫ id est competere poterat. sic ff. de stat. li. l. Labeo. & hoc non facta electione à parente. & habes idem quod hic. §. l. proxi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Illud. ȝ hæc eadem sunt. ſ. e. l. generaliter. in ſi. & l. hac edictali. in ſi.
b ¶ Ex priore coniugio. ȝ quo ad differentiam ſecundi quod contrahi potuit. ſed contractum non eſt.
c ¶ Paternam. ȝ id eſt, eius parentis qui primò deceſſit adeant tamen hæreditatem eius qui poſterior moriatur, etiam qui eſt lucratus: vt ſ. e. l. generaliter. §. in his. licet authenti. hæres. corrigat ibi poſita.
d ¶ Sancimus. ȝ id eſt, ſancientes: alias ſcientes.
e ¶ Specialiter. ȝ id eſt, particulariter.
f ¶ Inſtituendo. ȝ cin. totum, nã alienatio eſt &c. vt ȝ. de ſun. do. l. j. & eſt ſimile, quia inſtituẽdo hæredem videatur alienare, vt ff. de leg. ij. l. peto. §. fratre. & de verb. obli. l. ſi ita quis, miſerit. §. ea lege. Sed ar. tra. ff. de ſun. do. l. j. & ff. de alie. iud. ex hoc edicto. §. ſed hæredem.

Hæredẽ instituẽs alienare videſ.

al. deeſt.

ADDITIO. Dic aut prohibitio alienationis eſt facta ſimpliciter, & non intelligit prohibita tranſmiſſio ad hæredem teſtamẽtarium vel legitimũ. ita loquit d. l. j. ff. de fundo do. Aut eſt facta limitatiuè: & tunc ſi limitatio eſt facta circa modũ, puta quòd nõ fiat alienatio fraudulenta vel doloſa: & tunc etiã nõ videtur prohibita tranſmiſſio ad hæredẽ, quia in ea ceſſat dolus: ita loq̃tur lex, ex hoc edicto. in §. ſed hæredẽ. §. alleg. Si autem prohibitio eſt facta limitatiuè re ſpectu perſonæ in quam poteſt alienari, tũc vltra illam perſonã prohibitio eſt generalis. ita loquitur l. peto. in §. fratre. ff. de le. j. & hic cum ſimilib. de qua diſtinctione vide latius per Bartũ d. §. fratre.

† Ceterum ſancimus.

¶ SEQVITVR AVTHENT. Nũc aũt. q̃ eſt de nup. §. deinceps. & §. ſoluto. col. iiij.

NVnc. ȝ CASVS.

Lex codicis dicit, q̃ pater videtur alienare ſi aliquem inſtituat: & ſic generaliter hæc auth. corrigit, quia niſi ſpecialiter concedat alicui lucra, q̃ habet ex prio matrimonio, præſumitur conſeruare talia lucra filiis primi matrimonii.

g ¶ Nunc aurem. ȝ Sic ergo immutat auth. qđ dicit lex iſta: quia per authen. præſumitur parens talia lucra conſeruare liberis, niſi expreſsè trãſponat in alios, licet generaliter bona alicui dimittat: & ſic ſpeciale derogat generali. & eſt ſic ff. de lega. iij. l. vxorem. §. fr elicíſsimo. Sed in quibus habeat locum hæc auth. dubiũ eſt. Nam auth. de nup. §. ſoluto. parenti ad ſecundas nuptias non venienti permittit liberã facultatem alienandi dotem vel donationem propter nuptias: quam corrigit auth. nec; virum quod ex dote eſt: vt §. e. auth. vxore. quæ etiã immutat per auth. vt ſra. ſi. vt. §. e. auth. ſi tñ. vnde poteſt dici q̃ hæc auth. non loquit. in illa portione quã lucratur parens ex pacto non exiſtentiũ liberorũ, & in aliis lucris quæ nõ ſunt dos vel donatio. ꝓpter nup. Itẽ eſt arg. cõtra. hũic auth. ff. de acq. re. do. l. quædam. ſed illud regulariter eſt verũ, hoc caſualiter.

Caſum ponit.

h ¶ Talem ȝ dic caſum ſic: Conceſſum eſt filiis primi matrimonii vendicare lucra primi matrimonii. etiam non adeuntibus patris vel matris hæreditatem: ſed talem licentiam filii ſecundi matrimonii non paſi iniuriam per tertium matrimonium nõ habent, ſcilicet vt ſoli ea lucra habeant, ſi filii prioris matrimonii extant, idcoq; pro parte ſunt hæredes. ſecundi matrimonii, ſed ſecundum caſum eſt contra: & ſupra eodẽ. l. cum aliis. Sol. illa trahitur ad iſta. n & ſecundum iſtam intelligitur ſecundum M. vel hic loquitur de ſimplici donatione quæ debet diuidi inter liberos primi matrimonii & ſecũdi. ſ. verò de donatio. propter nuptias quã propriam habere debent. Vel melius. ibi adierunt filii ſecundi matrimonii hæreditatem: & ſic habuerunt præcipuum. adierunt dico parẽtis ȝ quo lucrum factũ eſt, id eſt, hæreditatem primò mortui parẽtis. i. ſecundi matrimonii. hic repudiauerunt filii ſecundi matrimonii hæreditatem ꝓpriam: & ſic habuerunt præcipuum.

¶ Iſtum §. habuimus etiã in ſuperioribus. & dicit q̃ lucrans qui non tranſit ad ſecunda vota, poteſt de ipſis lucris diſponere, & alienare. ſi verò non diſponit nec alienat: in defectum prouiſionis hominis ſuccedit prouiſio legalis reſeruans hæc lucra filijs, & nepotibus. h. d. Bal.

¶ Illud e etiam certa ſanctione definire cõſcimus, vt ſi quis vel ſi qua ex alio matrimonio filis procreatis, minimè ad ſecundas nuptias venerit: eodẽ modo liceat quidẽ genitori, vel genitrici f res ex priore cõiugio g ſibi acquiſitas quo modo voluerit, alienare, vel adminiſtrare, ſi quæ verò earum minimè ſint alienatę, poſſint liberi etiam non adeuntes paternam h, vel maternam hæreditatem eas vindicare.

¶ Iſte §. continuatur ad præcedẽtia ſic: Dictum eſt ſupra, q̃ lucrans qui non tranſit ad ſecunda vota, poteſt liberè alienare res lucratas. modo poſſet dubitari vtrum hæredẽ inſtituendo ſiue filium ſiue extraneũ, intelligatur alienare? Reſpõd. q̃ ſiue ſpecialiter relinquat, ſiue hæredem inſtituat, alienaſſe videtur. Bal.

¶ Certum eſſe ſancimus i k quod etiam illa decæterò videbitur earundem fuiſſe rerum alienatio, quæ in teſtamento genitoris, vel genitricis, vel ſpecialiter l relinquẽdo, vel generaliter hæredem inſtituendo m, facta ſit.

IN AVTHENTIC. de nupt. §. deinceps. & §. ſoluto. colla. iiij. conſti. j.

¶ Hæc authen. corrigit quod ſupra, de inſtitutione hæredis dixit. nam hodie ſiue hæredem inſtituendo, ſiue generaliter bona ſua relinquendo: non dicitur hæc lucra nuptialia alienare, ſeu in alium uelle transferre: niſi expreſſe de eis faciat mentionẽ: ſed ꝓſumit liberis ſeruare. h. d. qđ nõ. Sali.

NVnc aũtẽ n, niſi expreſsim tranſponat in alios, ꝓſumit ipſis cõſeruare talia lucra.

FINIS AVTHENTICAE.

Sequitur textus Codicis.

¶ Iſte § reputatur difficilis propter uarietatem lecturarum: & ut intelligas, inde Bar. & Salic.

¶ Talem o verò licentiam, datam ȝ filiis p, vt etiam non adeuntes paternam, vel ſ maternam hæreditatem lucra vindicarẽt q, quæ parens eorum ex matrimonio, quod ſecundo thoro r minimè mutauit, ſibi acquiſita non alienauit, nullo modo eis cõcedimus ſi paternam vel maternam hæreditatẽ t ab inteſtato ex parte u (ſi forte alij etiam ex anteriore matrimonio morienti parenti filij ſunt) ſibi acquiſierint x:

¶ Bona parentum ad ſecunda vota transeuntium ſunt liberis quibus debẽt lucra reſeruari, tacitè obligata: nec patria poteſtas impedit iſtã tacitam hypothecam: nã pater filio ad reddendam rationẽ adminiſtrationis non cogitur. h. d. cum gl. Bal. V el ſic: Sicut bona matris, ita patris ad ſecunda vota tranſeuntis, ſunt obligata liberis primi matrimonij pro lucris cõſeruandis, ac etiã pro aliis bonis à matre uel a materna linea ad filiũ peruentis, in quibus pater habet uſumfructum: non tamen filij ex cauſis prædictis poſſunt perſcrutari adminiſtrationẽ parentum. h. d. Salic.

¶ In illo etiã veterem y ſanctionem adiſplentes, præcipimus exemplo matris, cuius res poſt ſecũdas nuptias filijs ex priore matrimonio natis in hypotheca ſuppoſitæ ſunt, ad cõſeruanda eis lucra, quę ex priore matrimonio ad eam peruenerunt: patris quoque bona, quę habet, habiturusq; eſt, filiis ex priore mrimonio z natis poſt ſecundas eius nuptias ad ea conſeruanda, quæ ex eorum matre lucratus eſt, ſupposita eſſe.

¶ Illius a etiam patris, qui in ſua poteſtate talem liberum, vel liberos habẽs †, maternam eis ſubſtãtiam, vel ex materna linea ad eos deuolutam ſeruare compellitur: bona ijſdem liberis ſuppoſita eſſe ad conſeruandas eaſdem maternas res decernimus: ita tamen, vt occaſione talium hypothecarum neque patris, neque matris adminiſtrationem priuilegium ſuper his quæſtionem: cum perſpicui ſit iuris, etiamſi alienata fuerint eorum bona, quæ extra memorata lucra vel maternas res ſunt, ius hypothecæ b integrum ijſdem manere filijs. Dat. ij. Id. Decembr. DN. Iuſtiniano A. ij. Coſs.

¶ Iſta lex concernit l. hac edictali. & hoc dicit: Totum quod ultra modũ ſecundæ coniugi datur, uel relinquitur, tanquã nõ datũ liberis utriuſque matrimonij applicat. in hoc corrigitur lex, hac edictali. §. ſi verò. quę dicebat, q̃ applicabat ſolũ filijs oſtenſis per tranſitũ ad ſęda uota hodie corrigitur hæc lex & redit ad l. hac edictali per auth. de nup. §. optimè. uerſi. & hoc decernens. & per auth. ad eos. hic poſitam, unde corrigens corrigitur, & ad priſtinum ſtatum ius reducitur. Bal.

¶ Idem A. Mennæ P.P. LEX II.

QVoniam præteritæ c leges omnia, quę liberis d ex priore matrimonio ꝓcreatis mulier quidem ſecundo marito, vir autem ſecundæ vxori dotis, vel ante nuptias donationis nomine, vel alio quocunque modo dederit, vel reliquerit, ijs ampliora, quæ vni filio, vel filiæ ex anteriore matrimonio progenitis dãda vel relinquenda ſunt, reuocata ad ſolos filios, vel filias ex e antẽriore matrimonio natos peruenire conſtituerunt, nullaque in hac parte filiorum ex ſecundo matrimonio natorum mẽtio f facta eſt: hoc quoque corigentes, omnia quæ memorato modo reuocãtur. non ſolùm ad filios prioris matrimonij, ſed etiam ad eos, qui ex ſecũdis nuptijs nati fuerint, pertinere, g & in capita inter omnes diuidenda h ſancimus.

¶ Statuta in lucris nuptialib. matrimonio morte ſoluto, locum habent etiam ſi ſoluatur diuortio. h. d. Sali.

¶ Ad i hæc, k lucra, quę marito vel vxori ex dote, vel ante nupti as donatione occaſione repudij accedunt, indiſtinctè poſt ſecundas eorum nuptias liberis ex priore coniugio procreatis ad ſimilitudinẽ matrimonij morte diſſoluti ſeruari, l nec decæterò repudij cauſam m requiri, vel aliã ea n re exquiſitionem fieri. D. Idibus Aprilis Conſtantinopoli. Decio V. C. Coſs. o

tione lucrorum, hic pro cõſeruatione rerum maternarum.

a ¶ Ius hypothecæ. ȝ Cum res obligatæ tranſeant cum ſua cauſa: vt ȝ. de diſtrac. pignorum. l. ſi debitor. q̃ autẽ hic de patre dicit, ſimpliciter verũ eſt, q̃ filij i eius poteſtate cõſtituti non debẽt pſcrutari eius adminiſtrationẽ: vt in auth. de nuptiis. §. & ita circa talium. & ȝ. de bo. quæ lib. l. ſi. niſi ipſe ſuſpectus habeatur de fraude vel de alienando: vt ff. ad Trebell. Imperator Hadrianus. ſed in matre non eſt ita ſimpliciter admitten dũ. nã nihil ꝓhibet eius adminiſtratione perquirin ꝓdictis lucris. & facit ȝ. de bonis mater. l. j. & de bo. q̃ lib. l. cũ oportet. §. non autem. & §. fi.

Filij in poteſtate cõſtituti, ꝓhibẽtes adminiſtrationem nõ debẽt perſcrutari.

QVoniã. ȝ CASVS.

Mater non poteſt vnus dare ſecundo marito, quàm dat vni ex filijs primi matrimonij. & ſi dat plus, non valet: quia referuabitur filijs primi matrimonij. vt ſ. e. l. hac edictali. hęc lex corrigit illam dicens, q̃ id quod plus datum eſt, pertinet tam ad filios primi matrimonij quã ſecundi. Si verò mater ſine cauſa repudiauit partem lucrabitur pater dotẽ, & cõpelletur filio eã reſeruare.

b ¶ Quoniam præteritæ. vt ſ. e. l hac edictali. & de donatio. ante nup. l. ſi conſtante. §. fi.

c ¶ Liberis. ȝ ablatiui abſoluti.

d ¶ Mentio facta. ȝ ſ. vt ipſa aliquid habeant.

e ¶ Pertinere. ȝ ſic ergo per hãc legem corrigitur illa lex, hac edicta li. in prin. ſed hæc corrigitur per auth. quã hic habes, ad eos &c.

f ¶ Ad hæc. ȝ id eſt iuxta hæc.

g ¶ Seruari. ȝ ſubaudi ſancimus.

h ¶ Cauſam requiri. ȝ ſ. a qua parte vel quare ſit diuidi

A deos. ȝ CASVS.

Lex Codi. dicit q̃ lucra peruenĩũt filijs prioris matrimonij & ſecundi. Hæc auth. addit, q̃ ſi ęgs decedat relicta ſobole, poterit ad eam q̃ ad eũ peruenit, trãſmittere.

i ¶ Ad eos. ȝ hæc auth. ſimiliter in auth. de nupt. §. optimè. & §. nec illud. coll. iiij. & ſic reditur ad legem iſtã veterẽ. Itẽ ſi nihil datum fuerit filijs prioris mrimonij, & aliq̃d datũ fuerit ſcõ matrito vel vxori, totũ reſtituit filijs illis: ita q̃ filij ſecũdi matrimonij quarta debita nõ fraudantur. Vel aſſ. vt no. ſ. e. l. hac edictali. circa principiũ.

al. priore.

Hæc ſ. Hæc lucrem.

Du. cõſ.

Vnde minor etiã quare quæſierunt hic q̃dã verũ filij primi mrimonij habẽbat quereſa ſi nihil eſt eis datũ. cũ enim habeãt conditionẽ ex hac auth. non habet locũ querela: vt inſti. de inof. teſta. §. tã autem &c.

CASVS. Si mater vel pr cõiugi ad ſecundũ matrimoniũ. non poteſt plus dare ſecundo marito vel ſcę vxori, quàm vni ex filijs primi matrimonij, vt dicit lex Leonis. hoc diſtinguit hæc lex: q̃ aut filij ſunt ingrati, aut nõ. Prio caſu locum nõ habet hæc lex Leonis. Secũdo caſu ſic, quia non repelluntur. Vitianus.

Filiis prioris thori q̃ busnihil relinquit, que rela nõ datur.

k ¶ Legibus. ȝ vt ſ. de inof. teſtam. l. liberi. & l. omnino.

l ¶ Si hoc. ȝ i. cauſam ingratitudinis.

m ¶ Idem ȝ. ſ. parentes.

n ¶ In ſuis elogijs. ȝ ſi enim cauſa ingratitudinis nõ fuit expreſſa, non licet parentibus exhære dare: vt ȝ. de libe. præte. auth. non licet.

o ¶ Reuelatum. ȝ id eſt ab hæredibus probatũ.

p ¶ Sanctioni. ȝ id eſt ſtatuto veterum legum.

q ¶ Conſtitutio ȝ quam habes. §. e. l. hac edictali. in prin.

r ¶ Neceſsitas. ȝ ſcilicet ſi aliquid vult dare: quaſi diceret, non plus.

s ¶ Quantũ filio. ȝ Hyſterõ proteron. ſic & inſti. de lege Aquil. §. iniuria.

t ¶ Vindicare. ȝ imò & illa cõcedit exhæredare, ſed dic illud à compoſitoribus additũ: vel illud verũ in quarta, non autẽ in biſficio legis Leonis.

v ¶ Suam antiquitatẽ. ȝ i. maiores ſuos. Et poteſt hic legi authentica quæ dicit ſic: Mater tamen filio donãs ſi ad ſecundas nuptias venerit, nõ poterit occaſione ingratitudinis reuocare, niſi ex tribus cauſis: Si filius vitæ matris inſidiet. Aut manus impias inferat. Aut circa totius ſubſtãtiæ ablationẽ agere aliq̃d aduerſus eam declaret: vt in authenti. eo, §. mater. colla. iiij.

Du. deeſt cum.

Vel auiæ

IN AVTHEN. de nup. §. j. & §. nec illud. & §. optimè. colla. iiij. conſti. j.

¶ Iſta authen. corrigit legem codicis, & redit ad l. hac edictali. & ratio eſt: quia ſoli iniuriam paſſi debent conſe qui lucrum in recompenſationem iniuriæ. h. d. Sali.

ADeos ſolos etiã nunc pertinet, & ſi quis ex eis præmoritur relicta ſobole, portio eius ad eam defertur.

¶ Ne naturæ iniuriarẽtur leges, liberi qui ſunt uere ingrati, non habent beneficium. l. hac edictali. h. d. Bal. uel ſic: Liberi ingrati non admittuntur ad patrem lucri quod debetur filijs primi matrimonii: ex eo quia plus debito ſit datum uel relictum ſecundo coniugi. h. d. Sali.

¶ Idem A. Demoſtheni P.P. LEX X.

CVm apertiſsimè legibus u cauẽat ingratos liberos à maiorum ſuorũ hæreditate meritò eſſe repellẽdos: ſi hoc idẽ in ſuis elogijs x conſcripſerint, & re vera hoc fuerit reuelatũ, y reclamare videt huiuſmodi ſanctioni z diualis conſtitutio a Leonis inclytæ recordationis, quam ſuper filijs ex priore matrimonio procreatis conſcripſit. Nam cùm neceſsitas b eſt patri vel matri: qui ad ſecunda vota migrauerit, tantùm præſtare per quamcunq; cauſam ſecundo marito, vel nouercę, quantum c filio, vel filiæ ex anterioribus nuptijs progenitis, qui partem minimam habiturus eſt, reliquerit: maxima iniquitas ex hac ſanctione contra genitores efficiebatur. liberi etenim ſcientes, quòd omnimodò aliquid ſibi à genitoribus ſuis etiam nolenti bus reliquendum eſt, & tantum, quãtum ſecundus maritus, vel no uerca acceperit cũ d omni licẽtia & laſciuia ſuos genitores iniurijs afficiebãt. Quapropter ſancimus ingratos re vera liberos neq; hoc beneficium quod diualis conſtitutio Leonis Auguſtæ memoriæ eis præſtitit, in poſterũ poſſe ſibi vindicare, e ſed quaſi ingratos ab omni huiuſmodi lucro repelli. quam obſeruationem in perſonis etiam aui f & auiæ, proaui & prouiæ, nepotum vel neptium, item pronepotum vel proneptium, ſiue in poteſtate, ſiue emãcipati emancipatæve ſint, ex paterna, vel materna linea venientibus, cuſtodiri cenſemus. g Sed quemadmodum genitoribus prouidemus, ita & innocuam poſteritatem nullis affici iniuris pati mur, vt non genitores, qui ſeſe ſecundis nuptijs deuouerint, irrationabile odium ad priores liberos forſitan habentes, ſine iuſta rõne eos ingratos vocare concedantur. h Eos etenim liberos huiuſmodi beneficio defraudari volumus, qui re ipſa ingrati circa ſuam antiquitatem ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI SECVNDO NVPSERIT MVLIER, &c.

¶ De pœnis secundò nubentium dixie supra, titulo primo, generaliter: nunc specialiter in casu vno.

SI vsumfructum. ℨ CASVS. Si vir vxori suæ vsumfructū rerum suarū relinqueret in vltima volūtate, & illa ad secūdas nuptias conuolauerit an vsumfructū retinere possit q̄ritur? Dr̄ q̄ nō: sed filiis restituet. q̄d si filius fuerit impubes, & p̄ ætatis imbecillitatē vsumfr. nō pe tierit, nec tutorē habuit, & mr̄ vsumf. vsurpauerit: rē cū fructib. quos percepit, restituet: vsufr. rerum donatarum ante nuptias suā obtinēte firmitatem.

a ¶ Filiis. ℨ ltiæ ætatis.

b ¶ Et cum competentibus. ℨ i. perceptis tantū, non percipiēdis secundū quosdā. & sic intelligunt quod dicitur. ℨ. de vsufru. Lſi pater.

c ¶ Ea obseruari. ℨ vt p̄prietas amittat vsufructū retēto: si sc̄d̄ nupserit: vt & ℨ. tit. j. l. hac edictali. ℨ. his illud. & l. fœminæ.

¶ SEQVITVR AVTH. Hoc locū. quæ legit in prin. legis.

HOc locū. CASVS. Lex codicis dicit, q̄d si maritus reliq̄rit vxori vsumfructū p̄dictū illū si ad sc̄das nuptias puolauerit. Hæc auth. distinguit: aut vir dixit expr̄sè, q̄ p̄dat, si ad sc̄da vota migrauerit, & perdet. aut nihil de hoc dicit: & nō perdet, licet secundo nubat.

d ¶ Hoc locum. ℨ. talis vsusfructus amissio.

e ¶ Relictus. ℨ per legatum vel fideicōmissum.

f ¶ Donatus. ℨ inter vi uos.

g ¶ Licuit. ℨ. f. constante matrimonio: q̄d dic per exēpla: vt ff. de don. inter vi. & vxo. l. si spōsus. ℨ. cōcessa. & ℨ. si maritus. & ℨ. si quis. & l. quod si vir. & l. quod adipiscendæ.

h ¶ Derogari. ℨ arg. in aut. ℨ stitutio q̄ d ditio tā. ℨ. pe. col. vj. Et est rō in superiori casu: q̄ a ditio non nubendi secūdo nō est in vidua improbata, sed in virgine fic: vt ℨ. de indi. vidu. l. ij. & i authē. cui rel. tū. Itē aliud ē for te in vsufructu aliorū lucrorū, q̄b. poterit derogare testator. Sed q̄ d si dicat vir, relinquo eā dominā & vsuariā: vel dñam & vsufructuariā. q̄d habebit mulier p talia legata? Vr̄ q̄d nihil: vt ff. de re iud. l. vbi repugnātia. Ecōtra q̄ sic, vt sint duo legata. ſplenę proprietatis, & vsufr. vt ff. de vsufr. lega. l. ſi Titio fundus. vnde cū proprietatē non habeat, q̄ a testator alium instituit, habebit vsumfructū per legē illā. ſicut & alias dē, lego vsumfructum habitationis nam vsum habitationis vſ legare: vt ℨ. de vsufr. cū antiquitas. Alij dicunt eo plus, q̄d hæredes iure fideicōmissi tenēatur restituere hæreditatē: sed ſm consuetudinem tſic, & hic cū dicitur dñam & vsufructuariam debet habere alimēta. Sed an in extraneis institutis habet locū eadē ꝓsuetudo. Quidam q̄d non: alij q̄d sic sed de iure vr̄ quod sic: vt ff. de leg. & senatꝰ. cōsul. l. de quibus. & ℨ. quæ sic long. consue. l. j. Ecōtra q̄d non: q̄ a plenius filijs quā extraneis hæreditas debetur: vt ℨ. de codicil. l. fina. prædictus tñ vsusfructus nō valet vltra dodrantē: vt ff. de vsufr. l. omniū. & ætimaſ: vt ff. ad l. Fal. l. hr̄ditatū. Itē ad hoc. ℨ. de indi. vidu. l. fi. & no. in auth. de tri. & ſc. ſ. prohibemus. col. iij. & expreſsè. ff. de vsufru. leg. l. vxori. ij. Sed an idē in extraneis institutis. Dico idē. Vel dic q̄d non: quia alia ratio est ibi: vt ℨ. de codicil. l. fi. Sed arg. cōtra. ff. de leg. & senā. consul. l. de quib. ij. resp.

genitor

al. ea quæ
al. omnia eum leg.
Et hoc
al. extrema
al. voluntate
Ex lib. 3. ti 9. l. j. in fi.
C.T.
Du. cōſi.

Et hæc de vsufru. quē vir extrema constituēs voluntatē d̄ reb. &c.

Conditio nubendi aſt reprobata.

Mulier domina & vſuaria, vel vſufructuaria relicta quid habere debet.

1 Alias, legiſt hic, ſed ſm consuetudinem tſic, & hic cū dicitur dñam & vsufructuariam debet habere alimēta. Quidam q̄d non: alij q̄d sic sed de iure vr̄ quod sic: vt ff. de leg. & senatꝰ. cōsul. l. de quibus. & ℨ. quæ sic long. consue. l. j. Ecōtra q̄d non: q̄ a plenius filijs quā extraneis hæreditas debetur: vt ℨ. de codicil. l. fina. prædictus tñ vsusfructus nō valet vltra dodrantē: vt ff. de vsufr. l. omniū. & ætimaſ: vt ff. ad l. Fal. l. hr̄ditatū. Itē ad hoc. ℨ. de indi. vidu. l. fi. & no. in auth. de tri. & ſc. ſ. prohibemus. col. iij. & expreſsè. ff. de vsufru. leg. l. vxori. ij. Sed an idē in extraneis institutis. Dico idē. Vel dic q̄d non: quia alia ratio est ibi: vt ℨ. de codicil. l. fi. Sed arg. cōtra. ff. de leg. & senā. consul. l. de quib. ij. resp.

hæredibus genitorum liquidis et indubitatis probationibus cōuicti fuerint, ex eiusmodi casib⁹, qui anteà priscis legibus enumerati sunt. D. xv. Kalen. Octo. Calcedone, & Decio V. C. Coſs.

Si secundo nupserit mulier, cui maritus vsumfructum reliquit.

TITVLVS X.

¶ *Mulier transiens ad secunda uota, usum fructū sibi relictū à primo marito pdit: & liberis prioris matrimonij restituit: & ſi ē in mora expreſſa uel tacita restituēdi, cōdēnat ad oēs fructus quos pcepit indebitē: secus, ſi fuerat lucrata plenum dominium. nam tunc usumfructum non perdit. Bald.*

Imppp. Valenti. Theod. & Arcad. AAA. ad Tatianum PP. LEX VNICA.

IN vsumfructum maritus rerum suarū decedens vxori reliq̄rit, eaq̄ eī secūdas nuptias, consortiūque cōuenerit: vsumfructum, quem ex priore marito consecuta fuerit, amittat: atque eum filijs ꝓ eo die, quo nupſerit, maturè restituat.

¶ Quòd ſi liberos ex priore matrimonio adhuc imbecillitas habebit infantiæ, nec muniat eos tutoris auxiliū, ac p huiusmodi occaſionē mater, quæ relicta fuerant, vsurpauerit: omnia legitimè repetant, & cū cōpetētibus fructibus, ad liquidum deducta ratione, restituat. Hæc de vsufructu quē vir extremā constituens voluntatē de reb⁹ pprijs vxori reliquerit. ¶ De vsufructu verò rerum ante nuptias donatarū ea obseruari, quæ anteriores constitutiones decreuerūt, ſancim⁹. Dat. Idibus Martij Arcad. A. ij. & Rufino. Coſs.

DE DOTIS PROMISSIONE, ET NVDA, &c.

¶ Dictum est de nuptiis tam primis quàm secundis cumque vtriſq; dos accedere soleat, ea ratione de eius promisione vel pollicitatione suppo nit. Et est pollicitatio ſolius offerentis promiſsio: quæ pars quidem pacti est, ſed ponit partem pro toto: vt ff. de polli. l. ij.

Pollicitatio

IN AVTHEN. de nup. ℨ. ſi verò ſolum. colla. iiij. conſtitu. j.

Iſta authen. ſecundū unam lectu. legis di uiditur in duas partes. Nam in prima loqtur in uſufructu relicto uxori. In ſecūda loquit in uſufructu, q̄ dat inter uiuos uel p ſe, uel cum proprietate. ſecūda ibi, ſed uſus fructus. Bartolus.

HOc locum habet, ſi datus vel relictus fuerit ea lege, vt ex ſecūdis nuptijs interierit: alioquin pſeuerat, ſiue relict⁹ esſet, ſiue donatus, quibus casibus licuit. ¶ Sed vſusfructus in dote ſiue ante nuptias donatione lege permiſſus, non poteſt à teſtatore derogari.

De dotis promiſsione, & nuda pollicitatione.

TITVLVS XI.

¶ *Dos incerta re et genere, ex pacto nudo non poteſt peti, etiam ſi nudum ſit pactū in ſcriptura redactū. hoc dicit. Bal. Vel ſic: Duo ſpecialia circa idem ñ poſſunt cōcurrere. hoc dicit. & ad hoc ſemp allegat. Sali.*

¶ Imp. Alexander A. Claudiæ. L. I.

RVſtrà existimas actionem tibi competere quaſi promiſſa dos tibi, nec præſtita ſit: cùm neque ſpecies vlla, neq; quantitas promiſſa ſit, ſed hactenus nuptiali inſtrumento aſſcriptum, ꝙ ea, quæ nubebat, dotem dare promiſerit. PP. Calen. Auguſt. Pompeiano, & Peligno Coſs.

¶ *Qui promittit uſuras dotis: uideē ipſam dotem promittere. h. d. Bal.*

¶ Imp. Gordianus A. Herodoto. L. II.

SI pro dote promiſſa vſuras dare socer tuus ſpopondit: id quod deberi oſtenderis, cōpetens iudex ſolui tibi præcipiet. PP. xij. Kalēdas Septemb. Pio, & Pontiano Coſs.

Rustra. ℨ CASVS. Si pater ſua. pro familia ſua i genere dotē ꝓmittat, nec reddit, nec de tali ꝓmiſſione dotis gnāli cōficitur inſtrumentum: an marius eam petere poſsit q̄ritur? Dicitur ꝙ non. & ita dos generaliter promiſſa, puta dicendo sic: promitto dotem, peti non poteſt.

i ¶ Nec quantitas. ℨ. certa vt habeat locū cōtranū. Vel dic ꝙ nec certa, nec incerta & sic nullum est contrarium.

k ¶ Dotē. ℨ quæ niſi certa ſit, non poteſt peti, vt hic, & arg. ſ. manda. l. ſi larium. & ff. de ver. ob. Lita ſtipulatus. in prin. & l. tricum. Sed contra. ff. de iure dot. l. cum poſt. ſ. generner. Solu. ibi in arbitrium boni viri erat collata, hic autem nullius ſecundum Azo. Vel hic promiſit ſe daturum: ibi cōſtituerūt. hæc non valet: vt ℨ. de. l. cum, vbi daturum promiſit, & tamē valet. Vel tertio ibi pater promiſit, cuius officiū est dotare: hic extraneus, q̄ non placet. nam & hic ipſimet mulier promittebat. Tu aute dic, ꝙ ibi interuenit ſtipulatio, hic non. nec etiam pactum, ſed ſola ſcriptura qua continetur, ꝙ ea quæ nupſit, dotem promiſit. Sed huic obijcitur, ꝙ ex quo ſic eſt ſcriptum, præſumitur & factum, vt infirſti. de fideiuſ. ſ. fi. & argumen. ℨ. eo. l. iiij. ſed in illa lege. infra eo. fuit ſcriptū voluntate nubentis, hic ſine voluntate. vel ibi certa quantitas licet minor ſoluta fuit, vnde propter quantitatem certam pactum ibi intereſsiſſe intelligitur, hic autem tantum dotē promiſſam cōtineri in inſtrumento. Ad aliam dic quòd hic iam duo eſſent ſpecialia, & quòd præſumerentur ſolennitates, & quòd dicit ſecta dos valeret, quod eſſe non poteſt. Vel hic nudo pacto ibi ſtipulatione fuit promiſſa. vnde iam oportet hic eſſe duo ſpecialia, ſcilicet ꝙ ex nudo pacto actio daretur, & ꝙ ad incertum, ibi autem ad vnum tantum, ſcilicet ad incertū, & eiſdem modis ſolue aliud contra. ℨ. eo. ſi cum ea.

SI pro dote. ℨ CASVS. Pater pro filia c. nomine dotis promiſit, & vſuras ſi ſua die non ſoluerentur. ſi aliquo tempore vſuras non ſoluerit, an poſtea ſit compellendus, q̄ritur? Reſp. quòd ſic.

l ¶ Oſtenderit. ℨ. f. dotem & vſuram promiſſam, & idem ſi tantū vſura eſſet promiſſa, nam quod alias facit ſolutio vſurarum per longum tempus, vt ff. de vſur. l. cum de in rem verſo. hoc debet ſtipulatio facere per vnam horam, vt infra, ad l. Falc. l. fi. & ſic etiā hic quidam dicunt, ꝙ non fuit promiſſa ſors niſi fictione iuris, per hoc ſcilicet quod vſura fuit promiſſa à ſocero dicente, & promittente vſuras pro centum in dotē datis, ex hoc enim & ad ſortē dabitur ex tacito pacto actio, arg. infra eo. ſi voluntate. Et ſi hoc approbes, proceditur arg. gl. & poteritur tolerari. Iac.

m ¶ Percipiet. ℨ proposita certi condictione ex ſtipulatu, ſi tamē tu vir ſubeas onera matrimonij. ſecus ſi pater mulieris, vt ff. de iure dot. l. cum poſt. ſ. in domum. & ff. de exce. do. l. pater. An autem dicendum ſit idem ſi ſponſus ſponſam exhibeat, quæritur quod ſatis diei poteſt: vt tunc, ſcilicet habeat fructus & vſuras: alias non.

SIcum ea. ℨ CASVS. Si pater pro filia marito non certam dotem, ſed qualem ipſe arbitratus eſſet promiſit, nec ſtet placitis: cōdict. ex tex ſtipul. compelletur eā declarare: alioquin recurretur ad arbitrium boni viri.

a ¶ Arbitratus. ℨ. ſi quis qui dotem promiſit.

b ¶ Actionibus. ℨ. id est actione, puta certi condictione ex ſtipulatu.

c ¶ Videtur. ℨ fauore dotis etiam certa intelligitur quantitas: quæ ſcilicet colligitur ex facultatibus & ſecundum dignitatem viri: vt ff. de iure do. l. quæro. & l. cum poſt. ſ. gener. & ſic eſt cōtra. ſ. eo. l. j. ſed ibi ſoluit: quia hic eſt ad arbitriū. Ité not. ad arbitriū boni viri recurri, & ſic à perſona recedi: vt ff. de reg. iu. l. in perſonam. ſ. generali viri ter. & ℨ. pro ſocio. l. ſi quādoq; re cietatem. prima colum. quidam, & & ff. de contrahen. emp. l. hæc venditio. & ſic faciunt ad q̄nem eius, qui ſecum pignoribus compāmiſit inoffenſum. Sed argu. contrā, vt à perſona nō recedatur. ff. de verborum oblig. l. ſi quis arbitratu. & ff. pro ſocio. l. ſi ita coitu.

SI voluntate. ℨ CASVS. Pater pro filia centū dedit nomine dotis: fecit cōſici inſtrumētū, quo cōtinebatur matrimium fuiſſe cōſeſſum ſe recepiſſe cc. tacitè vſ pactum de dandis cc. & ea maritus petere poteſt.

Petendis. ℨ id est petes tu vir: niſi animo ſimulandi hæc facta ſunt, vt faciunt ignobiles cum nobiles ſ. ta mirabilem fictionem, cui eſt argumē. contra in mutuo: vt ff. ſi cer. pet. l. q̄ pecuniam. & facit. ſ. de non nume. pec. l. in contractibus. ſ. fed quoniā. & ℨ. de rei vxoriæ ac. l. vnica. circa prin. & eſt hoc ſpeciale in dote.

e ¶ Conſecutum. ℨ agetur ex prima ſtipulatione: & ſi excipiatur de cōfeſsione, replicabitur de tacito pacto.

SI pater. ℨ CASVS. Pater pro filia promiſit dotem marito filiæ, & deceſsitan hæredem patris filia pro dote contenire poſsit, quæritur? Dicitur ꝙ non, ſed maritus.

f ¶ Soceri. ℨ ſcilicet fuit: id est patris tui. ſed ſi tu es hæres, æqualiter cum fratribus, de tuo est tota dos ſoluēda: vt ff. de col. do. l. j. ſ. penul. & infra de col. l. ij.

g ¶ Actio. ℨ ſecus in legato: vt ff. de leg. iij. l. fideicommiſſa. ſ. interdū. ſecundum Io. & de lega. j. l. ſeruo legato. ſ. ſi teſtator. Accurſius.

AD exactionem. ℨ CASVS. An dotis conuentio ſtipulatione non interuenteute. & ita nudo pacto fieri poſsit, q̄ritur? Dicitur quod ſic. & ita ex nudo pacto ági poteſt: quod eſt ſpeciale in dote.

¶ *Qui committit ſe in arbitrium ſtipulato ris, uidetur ſe committere tanquam in arbitrium boni uiri. h. d. Bal. Etiam ſi promittens ſit extraneus. Sali.*

¶ Idem A. Claudio P. P. LEX III.

SI cum ea, quæ tibi matrimonio copulata est, nuberet, is, cuius meminiſti dotem tibi nō addita quātitate, ſed quodcūque arbitratus fuiſſet, pro ea daturū ſe ritè repromiſit, & interpoſitæ ſtipulationis fidē nō exhibet: competētibus actionibus vſus, ad repromiſsi emolumētum iurè iudiciorū peruenies. videtur enim boni viri arbitriū ſtipulationi inſertum eſſe. PP. kalend. Ian. Sabino, & Venuſto Coſs.

¶ *Ille qui confitetur ex cauſa dotis plus recepiſſe, quàm recepit pōt agere ut id, qd nō recepit, recipiat. h. d. Bal. & non eſt alibi.*

Impp. Diocletia. & Maximia. AA. & CC. Ruſo. LEX IIII.

SI voluntate dotantis in dotali inſtrumento plura tibi tradita ſcripſiſti quàm ſuſcepiſti: intelligis de ijs, quæ deſunt, peretis pactum eſſe conſecutum. S. Noñ, April. AA. Coſs.

Ex promiſſione dotis agit maritus, non mulier. h. d. Bal.

Idem AA. & CC. Daſumianæ. LV.

SI pater marito tuo ſtipulanti promiſerit dotem, non tibi, ſed marito cōtra ſucceſſores ſo ceri competit actio. Da. viij. Kalend. Decemb. AA. Coſs.

¶ *Dos promiſſa nudo pacto cum ſcriptura uel ſine ſcriptura, peti poteſt. h. d. uel ſic. Ex nudo pacto dotis præſtandæ oritur actio. h. d. Bald.*

¶ Impp. Theod. & Valentin. AA. Hierio. Præfecto Præt. LEX VI.

ADI exactionē dotis, quam ſemel præſtari placuit, qualiacūque ſufficere verba cēſemus, ſiue ſcripta fuerint, ſiue non, etiam ſi ſtipulatio in pollicitatione rerum dotalium minimè fuerit ſubſecuta. Da. x. Kal. Mart. Conſtantinopol. Felice, & Tauro Coſs.

¶ *Pater ſimpliciter dotando filiam, nō exprimendo de quo patrimonio, uīr dotaſſe de proprio patrimonio ipſius patris. ſi uerò expreſsit qd dotabat de proprio patrimonio & filiæ, tunc ſi eſt ſoluēdo, intelligit dotaſſe de proprio, ſi uero nō eſt ſoluendo, intelligit dotaſſe de patrimonio filiæ. h. d. ista lex ſingularis, & unica, & eſt una de quinquaginta deciſionibus Iuſtiniani. Bal.*

Pactū nudum quandoque parit actionē.

Imp. Iuſtinianus A. Ioanni P. P. L. VII.

SI pater dotem pro filia ſimpliciter dederit, vel pro filio ante nuptias donationē fecerit, habeat aūt filius, vel in potestate cōſtitutus, vel fortè emancipatus res maternas, vel ex alio modo tales, quæ acquiſitionē effugiunt, quarū vſusfructus ſolus apud patrem remanet, vel quocunque modo poterat quaſdam actiones contra patrem habere: dubitabatur apud veteres, vtrum videretur pater ex ipſo debito, dotis, vel ante nuptias donationis feciſſe promiſsionem vel dationē, vt ſeſe ab huiuſmodi nexu liberaret: an debitum quidem remaneret in ſua natura, liberalitas autem paterna dotem vel ātē nuptias donationē dare ſuggeſsiſſet. ¶ Et in tali dubitatione multa pars legumlatorum ſeſe diuiſit: alio etiam incremēto huiuſmodi quæſtioni addito, ſi fortè dixerit in inſtrumēto dotali, ex rebus paternis & maternis dotem, vel ante nuptias donationem dare: vtrum pro dimidia parte videatur datio, vel promiſsio facta eſſe, an pro tota portione vtriuſque ſubſtantiæ. ¶ Vtranque igitur dubitationem certo fini tradentes ſancimus, ſi quidem nihil addendum exiſtimauerit, ſed ſimpliciter dotem vel ante nuptias donationē dederit vel promiſerit, ex ſua liberalitate hoc feciſſe intelligi, debito in ſua figura remanente. Neque enim leges incognitæ ſunt, quibus cautū eſt, omnino paternum eſſe officium, eotem vel ante nuptias donationem pro ſua dare progenie. Liberalitas itaque talis remaneat vera & irreuocabilis, vt & puro nomine liberalitas & debitum ſuam ſequātur fortunā. ¶ Vbi autem ex rebus tā ſuis, quàm maternis, vel alijs quæ non acquiruntur, vel ex ſuis debitis dixerit ſe feciſſe huiuſmodi liberalitates, tunc ſi quidē penitus inopia tentus est: ex illis videri rebus dotē, vel ante nuptias donationem data, quę ad filios vel filias pertinent. Si verò & ipſe ſubſtātiam

intell. huius. l. vide p Fort. Garciam in l. ij. riſgēnū. nu. 96. de pac. & p Anto. de Perruſtia in l. j. ff. de iureiur. nu. 112. & per Coraſ. in l. qui liberos. ff. de rir. nup. nu. 98. 150. & ſequ. & in l. filium quē. n. 227. j. fami. erc.

alio donationem.

ſe

donatio rectius.

al. dubietatem

Pactū ꝓ ex traneis pro mittitur de cuius patrimonio pro miſſa præſumitur.

Du. & de eſt

naretur pater, niſi in quantum facere poteſt, vt ff. de re iudi. l. ſed cum hoc? Reſpō. prodeſt, quia ſi perueniat hoc caſu ad meliorem fortunam, non poterit conuenir, cum iam ſolutum eſt marito. ſecus autē ſi de ſuo præſumeres eum promiſiſſe.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Idoneam.§scilicet tãtam vel talem,ex qua cõmodè poterat hanc dotem pro fil.a dare.& accipe commodè,id est,secundum dignitatẽ & facultatem suam:vt ff. de ver.sig.l.nepos Proculo.& ff.de iure do.l.quæro.Sed in casu superiori indistinctè videtur teneri de suo dare, qñ scilicet simpliciter promisit.sed & ibi puto quod secundu mensuram substantiæ suæ teneatur:superfluum vero de bonis filij vel filiæ intelligatur promissum.nec cõtrarium est,quod vltrà se obligauerit pater. arg ff. de vsu.l.si stipulatus. sed fortè fauore dotis poterit hic dici priùm:quia hæc lex videtur velle notare differentiã inter primum & secundum casum.

b Intelligatur.§scilicet tot tum.

c Poterat.§ ratio vtriusque.

d Consentire. § repete & poterat,&c.

e Liberalitate.§id est ei,quod pater dedit.

f Periculum. § & sic q̃ se iactauit, se obligat. sic ff.de serui.vrb.prædi.l. si arborem.§.pen.&ff.de reg.iur.l.in ambiguis.argu.contra.ff.de cõtrahẽ. emp.l.ea quæ.

Du. cõs.

Continuatio.

DE IVRE dotium.

¶ De dotis ꝓmissione, & de priuilegiis circa ꝓmissionem dotis competentibus dictũ est: sequitur videre de iure dotiũ, id est, de iure q̃ circa dotes promissas & præstitas est inductum.Azo.

Victa.§ CASVS. Pater pro filia dedit fundũ in dotẽ,post ea euictus est.an maritus possit agere de euictione, quæritur?distinguit: aut incipit dos à datione,aut à promissione.si à ꝓmissione,scilicet q̃d promitebatur de ea præstãda, aget ex stipulatu.si à datione,aut erat æstimata, aut nõ. Primo casu aget actione ex empto vtili ad interesse. Secũdo casu aut iterecessit bona fides dantis, aut non.si sic, nõ aget.si nõ:aut interecessit mala fides,simulteris dãtis, aut extraneꝰ danti pro ea. Primo casu dat actio in factum. Secundo casu,actio de dolo.

Hæc vltro Cõ habentur.

g Pollicitatio.§ sine interrogatione præcedente:vt ff.de polli l.iij.

h Vel promissio.§ cum interrogatione:& dic de do.e danda tã hic quàm in superiori casu. Vel q̃d est melius,de tradenda, quo casu pôt ad interesse agi.q̃d non esset in superiori casu,sed ad æstimationẽ tñ: vt ff. de ver.ob.l.si fundum tradi. Vel tertio,ſ.de euictione præstanda.

i Conditione.§ſ.certa. Vel dic condictione ex hac lege. Et nota q̃d ex nudo pacto datur hic actio,prout ad pollicitationem respicit: & sic contra.arg.ſ.de pac.l.ex conuentione.

k Ex stipulatione.§ d est,certi condictione,quæ datur ex stipulatione,quasi nec fit datum,cum sit euictum:vt ff.de ver.ob.l.vbi autem.§.fi. & ff.de rerum permu.l.j.

Non ator an teneatur de exactione.

l Interesserit.§ſi a datione dos cœpit:sic & in donatione distinguitur,an teneatur de euictione donator vel non,per legem iſtam.

ADDITIO

Vide glossam in verbo,venditionis in fi.in §.perficiunt.ff.de donationibus.

m Ex empto.§quia æstimatio facit emptionem:vt ff.e.l.plerunque. & l.quoties.& ſ.de pac.l.ex conuentione.

n Marito § iure veteri.& facit ff.de rei.edict.l.ad res.& de donat.l. Arrio. sed hodie secundum Azo.ex stipulatu competit:quia semper fingetur interuenisse:vt j.de rei vxo.actio.§.j. Sed nos cõtra.nec eũ ibi dispondet,quòd poterit petere medietatem: nisi probetur matrẽ mutasse voluntatem.

idoneam possidet:in hoc casu quasi de suo patrimonio dotem, vel ante nuptias donationem de disse intelligat. Poterat enim secundum suas vires dotem pro filia, vel ante nuptias donationẽ pro filio dare,& consentire filijs suis quãdo voluerint partem,vel fortè totã suam substãtiam, quam habent, paternæ liberalitati pro dote,vel ante nuptias donatione aggregare, vt reuera appareat quid ipse velit dare, & quid de substantia filiorum proficiscatur: ne dũ effuso sermone sese iactet, in promptum incidat sui periculum. Da.Kalendas Nouembris Lampadio,& Orestа.Coſs.

De iure dotium.

¶ Vbi constitutio dotis incipit à promissione,re euicta pôt agi de euictione.sed ubi incipit à traditione:de euictione nõ agitur,nisi res æstimata sit data,vel dolus dãtis dotẽ,vel tradẽtis intercesserit.h.d.Bal.

Impp.Seuerus,& Antoninus AA.Nicephoro.

LEX I

Victa re, quæ fuerat in dotem data, si pollicitatio vel promissio fuerit interposita: gener contra socerum vel mulierem, seu hæredes eorum condictione vel ex stipulatione agere potest. Sin autem nulla pollicitatio,vel promissio intercesserit, post euictionem eius, si quidem res æstimata fuerit ex empto competit actio. Si verò hoc non est factum, si quidem bona fide eadem res in dotem data est, nulla marito cõpetit actio.dolo autẽ dantis interecitur,quòd detur ex stipulatu:sed & rebus euictis tacita est hypotheca constituta,vt ibi dices.

o Interposito.§vt pote quia res aliena data est.

p Aduersus eum.§scilicet extraneum dotem constituentem, non autem contra mulierem,vt subiicit.

posito, de dolo actio aduersus cũ locũ habebit, nisi à muliere dolus interpositus sit. tunc enim, ne famosa actio aduersus eam detur,in factum actio competit. PP.Dat.Kalen.Augu.Mutiano, & Fabiano Coſs.

¶ Filia agens ex proprio cõtractu nõ agit pro hæreditaria portione,sed sedm formã contractus:potest tñ exceptione repelli,si instituta sit animo cõpendiandi,seu iussa est esse cõtenta portione institutionis & prælegatis,iussaque non petere à marito.h.d. Bald.Vel sic:Filia quæ sibi fuit stipulata partem dotis maternæ de matris voluntate,non prohibetur illam petere,etiam si a matre fuerit instituta in minori parte:nisi probetur ꝙ mater eam instituit, ne a viro eius peteret.h.d.Sali.

Imp.Antoninus A.Alluuiadi.

LEX II.

SI stipulatio de restituenda portione dotis dataæ subiecta est, conditioq; eius extitit:hẽt ex ea actionẽ is, in cuius personam vtiliter concepta, commissaque est. secundum quod si Polla soror tua de restituenda sibi parte dotis habet actionem, eo quòd mater vestra donandi animo passa est partem dimidiam dotis post obitum matris filiam stipulari: metuere non debet do li exceptionem quod matri suæ, quæ Pactum interposuit, hæres ex minore quàm dimidia portione,extitit: nisi liquidò probatum fuerit matrem eius mutasse dotis pacti voluntatem, contentamque esse, voluisse, filiam suam pro portione hæreditatis prælegationibus, maritumque suum exactione liberari voluisse. PP. Da. iij. Kalendas Augusti. Antonino A. iiij. & Balbino Coſs.

q Famosa.§ vt infra, rerum amota.l.diuortij.

r In factum.§ id est, nomine doli datur in factum: & sic intelligẽ q̃d est ff.eo.l.cum post.§.cũ res. Sic ergo ex prædictis collige,cũ datur res in dotem: aut æstimata, aut non. Primo casu aut fit æstimatio vt pretium restituat,& tunc est venditio:& re euicta ex empto competit actio.& sic inualida iure veteri:vt ff. de donatio.l. si facit.ff.de dote prælegat.Scia.& de alimẽ. l.penul.& soluto matrimo.l.quæ dotis.& de pac.dot.l. cũ maritus. §.fi & §.fin.à de hæredit. actio.fi adulta.& infra de donatio. quæ sub mo.l.

Du. cõs. quoties.

ET si dotis.§ CASVS. Pater pro filia mancipium dedit in dotem, & maritus in testamento suo rel.quit fideicommiſſ. libertatem: an pater ad quem dotis exactio pertinet, posit libertatem remocare, quæritur? Dicitur quòd non, cum maritus etiam inter vxores potuerat eũ manumisiſſe.

a Et si dotis.] id est quamuis.

b Dotalibus.] & sic inæstimatis: vt j.tit.j.§. & cum lex.

c Reuocari non debuit.] hoc fi vir est solueẽdo: vt & j.de ſer. pigno.da.manumiſſ.l.j.&l. hn.& ff.de manumiſſ. l. seruũ dotalem. & fl.fola. matrim.l.dotalem Item nor.hic maritũ dominũ rei dotalis.vt §.de rei vẽ. l.doce.& dices.ſ.e.l.in rebus.nec obſt.ff.ſol.ma.l.ſi constante.§.ſi maritus.vbi dicuntur dotales serui alieni,id est non viri.fed illud propter spẽ, non rem. Inde est,ꝙ vir iubet seruo dotali hæreditatẽ adire vel repudiare sed M.& Pi.dicunt vtrum reddere vxori interim quæsita vsque dum adeat:per quod etiam probatur ꝙ vir est dominus: vt ff.fol.ma l.seruus dotalis.in fi.nec mirandum si quod seruus dotalis acquirit non ex re viri vel opera sua, vxori vir restituat: vt ff de acq.hær.l.additio. Nam & idẽ est in seruo vendito qui redhibetur, de quo constat ꝙ fuit factus emptoris: vt ff. de ædil.edic.lege,& generaliter.

Du. cõs.

Euphino al. Epicno

perueni re.Da.

Falfideicõ missariam

Dup.est legat.l. Scia.& de alimẽ. tam reuo care nõ de trimo.l.quæ dotis.& de buit.

Du.cõs.

Du.cõs.

Du.cõs.

Du.cõs.

Marius est rei dotalis dominus.

NVlla.§ CASVS. Omnia quæ habet mulier,potest dare in dotẽ. & hoc nulla.l.prohibitum est.Viuia.

d Nulla lege prohibitum est.§ imò permissum est: vt ff.eodem lege mulier bona.nec obſt.ſupra de inoffic.dotibus. quia non reuocatur ibi, quia omnia dedit:sed quia inofficiosa erat pro filijs. Item eodem modo non obſt ſ.de fecun.nup.hac edictali.in prin quia & ibi non ideo quia omnia,sed quia iniuriam facit filijs primi matrimonij. Item eodem modo non ob.ſ.si aduersus dotem lege prima.& ff.de mino.si ex causa.§.in dotus.quia & ibi,non quia omnia,sed quia non erat vir dignus tam magnã dotem habere,& sic læsa. Item nec obstat quod dicitur quòd immobilia non possunt à minore alienari:& sic nec in dotem dari,quia illud est falsum,quia possunt ex hac causa alienari:vt ff.eodem.l.Titia.& infra de admiſtra.tuto.lex quæ tutores.& infra de prædi.mi.l.prædia.& infra si ma.fac.ra ha.lege fina §.finali.Sed argumen.est contra in eodem titulo de præ.mi lege,ob æs.sed & hoc posito tamen non quia omnia, sed quia huiusmodi rei prohibita esset alienatio.& idem si datum est aliqd ea lege vt non alicnet. Item nec obſt.ff.eodem lege,ure succursum.§.fi. quia ibi alia deceptio (non quia omnia,si modo maritus esset dignus) reciſciſonem inducit.& eodem modo respondeo ad ea quæ dicuntur.ff.e. ſ.res.§.primo.

Q Voties.§ CASVS. Pater pro filia dedit viro fundum æstimatum in dotem:vir tamen non habet necesse soluere ipſi fundum,sed æſtimationem.sed an maritus ſi æſtimationem soluere voluerit,posſit ſundum retinere,quæritur? Dicitur quod sic:niſi conueniſſet vt ipſe fundus

gationibus dico valentibus pro portione hæreditatis.nã non valet prælegatio pro ea parte pro qua est hæres,sed pro partibus cohæredũ:vt ff. de lega.j.l.legatũ vlt,§.j.& hoc intellige ſalua falcidia ipſi filiæ. Collige ergo hic ꝙ ita demum reuocat mater,ſi aliquid pro hoc reliquit q̃d accipit filia.sic est contra.ff.de lega.iij.l.cùm quis decedens.§.nuptura vbi ſola pœnitẽtia reuocat. Sol.hic valuerat fil ę donatio inter vinos:sibi nõ, ſed pro ſe matre. vſi hic non potest ſuũ cõsilium ſola pœnitentia in alterius mutare iniuriã, idẽ ſi esset mera donatio cã mortis: quia ſola pœnitentia posset reuocari, ſi ſolo nudo pacto esset inita, & sic inualida iure veteri:vt ff. de donatio.l. ſi facit.ff.de dote prælegat.Scia.& de alimẽ. l.penul.& ſoluto matrimo.l.quæ dotis.& de pac.dot.l. cũ maritus. §.fi & §.fin.à de hæredit. actio.fi adulta.& infra de donatio. quæ ſub mo.l.

¶ Seruus dotalis potest per uirum in testamento & inter uiuos manumitti.h.d. Bal. & Salic.

¶ Imp.Alexander A.Euphemio.

LEX III.

ET ſi dotis exactio, defuncta in matrimonio filia,potuiſſet ad patrem pertinere dotali bus tamẽ ſeruis maritus testamẽto directã,& fideicõmiſſam liberatẽ iure dedit,& pſtita reuocari nõ debuit:cũ & inter viuos manumittendi mãcipia dotalia, cõſtante matrimonio, liberã habeat maritus facultatẽ.PP.vj.Id. Decẽ. Antonino, & Alexandro Coſs.

¶ Brevis est, & per se patens: dicit enim quòd mulier marito suo potest dare in dotem omnia bona sua: quod intelligo non solum præsentia, sed & futura, si de futuris cauetur expresse,alias in uniuersali dispositione translatiua dominij futura non uenient.h.d.Bal.

¶ Idem A.Valenti. LEX IIII.

NVlla lege prohibitum est, vniuersa bona in dotẽ mariti to fœminã dare. PP. iiij.Id. Iul.Maximo.ij.& Aeliano Coſs.

¶ Si res æstimata est in dotem data, soluto matrimonio res retinetur per uirum, si æstimatio offeratur.hoc dicit. Bald. uel sic: Aestimatio facit emptionem,sed maritus habet electionem, restituat rem, uel pretium.h.d.

¶ Idem A.Statiæ. LEX V.

QVoties res æstimatæ in dotem dantur: maritus dominium consecutus,summæ velut pretii debitor efficitur. Si itaque non conuenit, vt soluto mãmonio,restituerentur, & iure æstimatæ sunt:retinebit eas,si pecuniã tibi offerat, Da. iij. Id. April. Alexand.A.ij.& Marcello Coſs.

¶ Extraneus dotans,ex nudo pacto incontinenti apposito sibi actionem quærit: pater uero communem actionem. patris, & filiæ sibi nudo pacto consul dare non potest.hoc dicit.Baldus uel sic:Pater ex nudo pacto incontinenti apposito super dote professi tia sibi restituenda, agere non potest:mater uero & auia sic. hoc dicit. uel sic:Pater dotans filiam non potest sibi quæ rere actionem.n.si per stipulationem:caterum etiam possint ex nudo pacto. hoc dicit. Salicetus.

¶ Imp.Maximinus A.Sulpitio.

LEX VI.

AVia tua † eorum,quæ pro filia tua in dotẽ dedit, & ſi verborum obligatio non interceſſit, actionem ex fide cõuentionis ad te(ſi hęres extitiſti) transmittere potuit. Nec enim eadem causa est patris, & matris paciſcẽtium: quippe matris pactum actionem præscriptis verbis constituit,patris dotis actionem profectitiæ nomine competentem conuentione ſimpliciter minimè creditur innouare. Da.iij Id.Feb. Maximino † A.& Aphricano Coſs.

† Concor. c hac.l.j.c. inter dilectos. cũ gl. ſup verbo, qđ meum. quæ ponit casum huius. l. extra de fi.inſtru.

† Maximo

¶ Quæ pro filia tua ꝙd est pronepte ſua, & sic pro extranea: vt j.ti. j. §.extraneum.nam idem in quolibet extraneo:vt j.eo.l.ſi dotem.vt j. de pac.eo.l.j.

l ¶ Actionem.§ ſ.præscriptis verb.& §.quæ rerum permu.l.rebus.& ff.de pac.l.in traditione.& §.de pac.inter emp.& vend.l.ij.

m ¶ Conuentionis.§ incontinenti adhibitę,quę valuit,vt dixiſ:ed nõ est idem in pacto patris.verè non idem,quippe matris &c.

n ¶ Quippe matris.§idem in auia,vt in nõstro casu:& idem in quolibet qui non habet personam dotatam in potestate,qui omnes dicuntur extranei:vt j.tit.j.§.extraneum.

o ¶ Patris.§ſubaudi sed.

p ¶ Profectitiæ.§profectitiam dotẽ facit non ius potestatis, sed patris nomen,ſi modo v. pater dederit:vt ff.e.l.profectitia.§.fi.& §.ſi pater.

q ¶ Competentem.§id est competituram. nam non videtur nasci nisi demum soluto matrimonio:vt ff. de bo.dam.ſed ſi alia.m fi.& facit.j.ſol. matr.l.dos.

r ¶ Simplici.§ſed ſtipulatione posſet incontinenti, non ex interuallo poſt contractum matrimonium:vt ff.ſol.ma l.quoties.& ff.de pac.dot.l. cum dos.& ff.eo.l.poſt nuptias.& j.l.proxi.Sic ergo no.hic ſpeciale, vbi ex pacto incontinenti apposito non oritur actio.ſic & §.de vſu.l. quãvis.j. & ff.de religio.l.q̃ ſi locus.& ff.de ſer.expor.l.ſi seruus. Si quæratur ratio quare diuersum in patre & extraneo? Reſi.quia patri prouisum est per l.ff.ſol.ma.l.ij.§ j. q̃ non est in extraneo.vnde facile est vt ſibi posſit prouidere:vt j.ti.j.§.accedit Item secunda,quia patris officium est dotare, non extranei:vt §.ti.j.l.ſi.& de hęreti.l cognouimus.& ideo pactum nudum facilius operatur in extraneo,quàm in patre. Eſt & tertia quia cum re non possiam esset actio communiter quæsita,non poteſt filiæ auferri ſine eius vo luntate:vt ff.ſol.ma.l.quoties.Sed nonne & hic est acquiſita filiæ ſtatim cum auus maternus,vel mater dedit dotem : vt j.ti.j.§.accedit.& §.extraneum? Reſpon.ſic,ſed fingitur non quæsita:vt arg.ff.de noua.l.cũm. Et quarta est ratio quæ redditur hic:quia non potest ſimplex pactum nouare.& facit ad legem iſtam.ff.de condi.ob cauſam.l.ſi extraneus.

Pater dans dotẽ pro filia non potest sibi approbare imtraneum plicẽ pacto sicut extraneus.

s ¶ Innouare.§id est ad nouum esse reducere,ſi vbi est eſſentialiter pa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tris & filiæ communis, vt sit solius patris. Bald.

C Vm à socero. ¶ CASVS. Pater pro filia dedit dotem, nec ipse stipulatus est eam sibi reddi: postea pactus est cum marito eā sibi reddi. In secundo casu sol. ma. morte vel diuortio, an præiudicauit filiæ quo minus petere possit, quæritur? Resp. q̄ non: si fine volūtate filiæ pactum fuisset interpositum. Vi.

a ¶ Pacis cendo. ¶ vt sibi soli redd atur.

b ¶ Non potuit. ¶ vt & ff. eod. l. post nuptias. & de pactis dot. l. cum dos. secus si ante; vt ff. solu. ma. l. quoties.

c ¶ Sola ¶ veluti sui iuris facta emancipatione vel morte p̄ris: vt ¶ tit. j. §. videamus. vel quia pater sit turpis persona, aut absens: vt ff. sol. matri. l. fi cum dotem. §. eo tempore. & facit ff. de minor. lege tertia. §. fed vtrum. in fi. §. & sicut pater nō facit filię additionē deteriorē, vt hic, sic nec filia patris: vt ff. solu. mat. l. ij. §. item si voluntate. Econtra si fiat pactum ab aliquo eorum, vt prosit, dic vt diximus. ff. de pactis.

† Du. cōs. do. l. cūm dos. in gl. imo nec, &c. de pact. l. & hæredi. §. filia. & facit ad le. iſtam in eo quòd quædā pacta ſuper dote non valent, vt quæ ad ius reſpiciūt ff. de pac. dot. l. ſi pater. §. ex pactis. & l. ij. & ¶. titul. ij. l. quamuis. & ſ. l. proxi.

E Tiam. ¶ CASVS. Mater pro filia dedit dotem, nec eā ſtipulata eſt ſibi reddi: ſed vt eam ſequeretur, vel ad eā per tineret in caſu ſoluti matrimoni i morte vel diuortio: licet illa nō fuerit uſa verbis dotem ſibi reddi, an ob hoc minus ſibi ſit ex ſ. pu pro dote acq̄ſita actio? Dr q̄ nō: & eadē actione nō ſoluō dotē repetet, ſed dotis, augmentum. Viuianus.

d ¶ Sequeretur ¶ ſic ſupra, de dona ante nup. l. ſi cum ante. & ff. de pac. tale pactum. §. fi. Et not. argum. ſenſum non verba ſpectari. ſic & ff. de adimē. lega. l. iij. §. p̄ditio. & de contrahen. empt. l. ſed Celſus. & ¶. de liber. præc. l. iij. & ff. de pac. tale. ¶. reſpon. Argumen. ff. de pac. l. iuriſgentium. §. vtrunque.

e ¶ Cui. ¶ ſcratioui.

f ¶ Additamenti. ¶ vt ſunt acceſſiones, vel etiam aliquod ſeparatum augmentum: quod intelligit Ioan. ſi & ſuper hoc incontinenti fuerit pactum, aliàs non. ſed certe & idem videtur etiam ſi nullum pactum ſpeciale fiat ſuper augmento: vt ff. de pac. do. l. inter. ¶. cum inter. & ſ. de donat. ante nup. l. conſtante. §. nactis.

Granno.

† Du. cōſs.

D Otis. ¶ CASVS. Pater pro filia dedit dotem. maritus poſteà contraxit cum fiſco, & factus eſt eius debitor. quis præferri debeat in bonis mariti, quæritur? Dicitur quòd mulier. Viuianus.

g ¶ Magis eſſe. ¶ fiſcus & fœmina paribus paſsibus ambulant: vnde qui prior eſt tempore, potior erit in iure: vt hic, & infrà, de priuileg. fiſci. ſecunda. & facit. ff. ex quibus cauſis maio. l. fina. & infra, qui potio. in pign. ¶ hab. l. quarta. hoc autem niſi ex primipili cauſa. nam tūc etiam res dotales occupantur pro tali debito: vt ¶. in quib. cau. pign. ta. contra. l. ſtis. & de primipilo. l. vtilitas. lib. xij. liberi etiam ſi non ſint hæredes, cōueniuntur. vt ¶. de primipil. l. fi. lib. xij.

C Vm dotem. ¶ CASVS. Pater pro filia dotis nomine fundum dedit marito æſtimatum, ſi euincatur, an vt talia præſtentur quæ præſtanda ſunt, maritus habeat actionē ex empto, quæritur? Dicitur quòd ſic: & commodum dotis ad maritum pertinebit, & tantùm ad æſtimationem tenebitur. Viu.

h ¶ Ex empto. ¶ vt præſtentur q̄ præſtanda ſunt etiam euicto: vt & ¶. de pac. l. ex cōuentione. Sed an etiam ipſi habet ex vendito ſoluto matrimonio ad æſtimationem dotis? Non puto, nec enim ſimplex vēditio eſt: vt ff. eo dem. l. quoties. nec eſt abſurdum ex alterā tantū parte dari ex empto, & altera ex ſtipulatu pro dote: vt argumen. ff. inā. l. poteſt.

† Dat eſſe

i ¶ Quis enim. ¶ argumētatur à relatiuis, vel a communiter accidētib. nam ſi eſt emptio, ergo pretium: & contra.

k ¶ Fiant. ¶ hoc ſi poſt matrimonium, non autem ante: vt ff. eo. ſi plenum. que. §. ſi ante.

D E iis. ¶ CASVS. Pater pro filia quædā res dedit i dotē, & dē reptæ ſunt, i. ablatæ per vim vel raptæ, an maritus habeat, an vxor actio nem ſ rapientem quæritur? Dicitur q̄ vir. Viuia. l ¶ Ac direpta. ¶ id eſt vi ablata.

m ¶ Mariti. ¶ vt potē domini: vt ¶. de rei vendi. l. doce.

n ¶ Actionem. ¶ vi bonorum raptorū, vel furti.

ſ ¶ Probanti. ¶ per teſtes vel alias probationes vel præſumptiones.

g ¶ Amiſis is. ¶ ſic in vēditione: vt ¶. de fid. inſtr. l. cum inſtrumentis. & in libertate data. ¶. de libe. cau. l. ſicut. & facit ſupra, de rei vendicat. l. indicia. & l. cum ſuper. & de probatio. l. ad probationē. ¶. & ff. de fide inſtrumen. l. in re. & ſuprà, de nupt. l. neque ſine.

Dot. ad Fab. ad l. ſi ſtipulatus. ff. de pac. dot.

Nte diuiſionē. ¶ CASVS. Duæ ſorores ſuccefferunt patri ab inteſtato, an altera portionem quam habet in fundo quaſi pro indiuiſo ante factā diuiſionem poſſit dare in dotem, quæritur? dicitur q̄ ſic: nec obſtat q̄ fundus non eſt diuiſus. Viuianus.

h ¶ Prohibetur. ¶ vt & ſupra communi diuidun do. l. ¶. & de contrahenda emptione. l. dudum. & de commu. re. alie. falſo. Item hoc caſu etiam lite conteſtata. vt ¶. de liti. l. ſi. in ſi.

R E. ¶ CASVS. Si pater pro filia fundum in dotem dedit, deducto pro ſe vſufructu & eum vendat, an filiæ præiudicet, quæritur. Dicitur quòd non. Viuianus.

Dos poteſt cōſtitui per ſufficit in dote cōſtituendā: vt ſ. titu. j. ad exactionem. & quando ſic incipit dos, agitur de euictione: vt ſ. eo. l. j.

SIà matre. ¶ CASVS. De ſubſtantia filiorum dedit mater viro, & non interceſsit ſtipulatio vel pollicitatio. an rebus in dotem datis à filiis euictis agere poſsit maritus de euictione? Reſpon. q̄ non. Viu.

a ¶ Nullam. ¶ nec ad dominii trāſlationem, nec ad hoc vt de euictione teneantur quæ dedit, cum accipiens fuerit ſciens: vt ¶. de euict. ſi fundum.

b ¶ Pollicitatio. ¶ quæ

c ¶ Stipulatio. ¶ ſcilicet de euictione, etiam ſi incipit à traditione. & die cum res non fuit æſtimata. nam tunc agitur vtilit ex emp. vt ſ. eod. l. j. & lege cum dotem.

N Eque mater. ¶ CASVS. An mater cōpellenda ſit dare dotem pro filia quæritur? Dicitur quòd non, niſi ex magna & probabili cauſa: vel lege ſpecialiter expreſſa. & hoc in pria. an verò maritus bona vxoris ea inuita poſsit dare in dotem pro filia, quæritur? Dicitur quòd non. & hoc in ſecunda. Vi.

d ¶ Cauſa. ¶ vt quia ſit hæretica, filia verò orthodoxa: vt ſ. de hæreti. l. cognouimus.

e ¶ Facultatem. ¶ ſed de ſuis propriis habet neceſsitatem: vt ¶. titu. pro. j. l. fina.

C Vm citra. ¶ CASVS. An citra confectionem inſtrumenti dotalis dos à muliere ſoluto matrimonio, repeti poſsit quæritur? Reſpon. q̄ ſic: nec ſibi oberit licet inſtrumentū dotale non interuenerit, vel ſi interuenerit, & amiſſum ſit, ſi oberit quo minus repetat ſi alias habeat probationes. Viuianus.

f ¶ Probanti. ¶ per teſtes vel alias probationes vel præſumptiones.

g ¶ Amiſis. ¶ ſic in venditione: vt ¶. de fid. inſtr. l. cum inſtrumentis. & in libertate data. ¶. de libe. cau. l. ſicut. & facit ſupra, de rei vendicat. l. indicia. & l. cum ſuper. & de probatio. l. ad probationē. ¶. & ff. de fide inſtrumen. l. in re. & ſuprà, de nupt. l. neque ſine.

Nte diuiſionē. ¶ CASVS. Duæ ſorores ſuccefferunt patri ab inteſtato, an altera portionem quam habet in fundo quaſi pro indiuiſo ante factā diuiſionem poſſit dare in dotem, quæritur? dicitur q̄ ſic: nec obſtat q̄ fundus non eſt diuiſus. Viuianus.

h ¶ Prohibetur. ¶ vt & ſupra communi diuidun do. l. ¶. & de contrahenda emptione. l. dudum. & de commu. re. alie. falſo. Item hoc caſu etiam lite conteſtata. vt ¶. de liti. l. ſi. in ſi.

R E. ¶ CASVS. Si pater pro filia dotis nomine fundum dedit marito æſtimatum, ſi euincatur, an vt talia præſtentur quæ præſtanda ſunt, maritus habeat actionē ex empto, quæritur? Dicitur quòd ſic: & commodum dotis ad maritum pertinebit, & tantùm ad æſtimationem tenebitur. Viu.

h ¶ Ex empto. ¶ vt præſtentur q̄ præſtanda ſunt etiam euicto: vt & ¶. de pac. l. ex cōuentione. Sed an etiam ipſi habet ex vendito ſoluto matrimonio ad æſtimationem dotis? Non puto, nec enim ſimplex vēditio eſt: vt ff. eo dem. l. quoties. nec eſt abſurdum ex alterā tantū parte dari ex empto, & altera ex ſtipulatu pro dote: vt argumen. ff. inā. l. poteſt.

† Dat eſſe

i ¶ Quis enim. ¶ argumētatur à relatiuis, vel a communiter accidētib. nam ſi eſt emptio, ergo pretium: & contra.

k ¶ Fiant. ¶ hoc ſi poſt matrimonium, non autem ante: vt ff. eo. ſi plenum. que. §. ſi ante.

D E iis. ¶ CASVS. Pater pro filia quædā res dedit i dotē, & dē reptæ ſunt, i. ablatæ per vim vel raptæ, an maritus habeat, an vxor actio ne ſ rapientem quæritur? Dicitur q̄ vir. Viuia. l ¶ Ac direpta. ¶ id eſt vi ablata.

m ¶ Mariti. ¶ vt potē domini: vt ¶. de rei vendi. l. doce.

n ¶ Actionem. ¶ vi bonorum raptorū, vel furti.

ſ ¶ Probanti. ¶ per teſtes vel alias probationes vel præſumptiones.

g ¶ Amiſis. ¶ ſic in venditione: vt ¶. de fid. inſtr. l. cum inſtrumentis. & in libertate data. ¶. de libe. cau. l. ſicut. & facit ſupra, de rei vendicat. l. indicia. & l. cum ſuper. & de probatio. l. ad probationē. ¶. & ff. de fide inſtrumen. l. in re. & ſuprà, de nupt. l. neque ſine.

Dot. ad Fab. ad l. ſi ſtipulatus. ff. de pac. dot.

Nte diuiſionē. ¶ CASVS. Duæ ſorores ſuccefferunt patri ab inteſtato, an altera portionem quam habet in fundo quaſi pro indiuiſo ante factā diuiſionem poſſit dare in dotem, quæritur? dicitur q̄ ſic: nec obſtat q̄ fundus non eſt diuiſus. Viuianus.

h ¶ Prohibetur. ¶ vt & ſupra communi diuidun do. l. ¶. & de contrahenda emptione. l. dudum. & de commu. re. alie. falſo. Item hoc caſu etiam lite conteſtata. vt ¶. de liti. l. ſi. in ſi.

R E. ¶ CASVS. Si pater pro filia fundum in dotem dedit, deducto pro ſe vſufructu & eum vendat, an filiæ præiudicet, quæritur. Dicitur quòd non. Viuianus.

SIà matre veſtra ſuperſtite aliquid ad vos pertinens, in dotem ſcienti vitrico veſtro datum eſt: intelligitis nullam a firmitatem iuris, dationem habere, ſi neque pollicitatio, b neque ſtipulatio, c interceſsit. D. pridie kalen. Maij, Heraclię AA. Coſs.

¶ Mater non cogitur dotare filiam, niſi ex rationabili cauſa, & niſi ex cauſis expreſſis in iure. Item pater ex bonis uxoris ſuæ non poteſt dotare filiam cōmunem non conſentiente uxore. h. d. Bal. Vel ſic: Mater non cogitur dotare filiam, niſi ex cauſa: pater ſic ſed non poteſt de alieno, domino inuito. h. d. quod no. Sali.

¶ Idem AA. & CC. Baſilliſſæ.

LEX XIIII.

NEque mater pro filia dotē dare cogitur, niſi ex magna & probabili cauſa d, vel lege ſpecialiter expreſſa: neque pater de bonis vxoris ſuæ inuitæ vllam dandi habet facultatem e D. Nonis Nouembr. Philippopol. AA. Coſs.

¶ Amiſsio inſtrumentorū non præiudicat dotis: quia ſubſtantia dotis etiam ſine inſtrumentis conſiſtit, dummodò probetur per teſtes, vel legitimas præſumptiones. Hoc dicit cum gl. Bal. Vel ſic: Amiſsio inſtrumentorum dotalium non nocet ſi aliæ ſunt probationes. h. d. Salic.

¶ Idem AA. & CC. Vlpiano.

LEX XV.

CVm citra fidem etiam inſtrumentorum datam dotem aliande probātiſ, poſt diuortium quondam vxoris tuæ ſecundum bonam fidem reſtitui debere conſtet: amiſsis g etiam inſtrumentis, ſine dubio cætera probationum indicia iure prodita, non habentur irrita. D. viii. Kalendas Auguſt. Sirmij AA. Coſs.

¶ Soror habens bona indiuiſa cum fratre poteſt partem ſuam in dotem dare, etiā fratre ignorante, vel inuito. Hoc dicit Bal. vel ſic: Communio non impedit partem pro indiuiſo dari in dotem. h. d. Sali.

¶ Idem AA. & CC. Aemilio.

LEX XVI.

ANte diuiſionē ſoror tua inteſtato patri etiam ipſa ſuccedens, pro indiuiſo portionem fundi communis in dotē dare nō prohibetur h. D. Nonis Iul. Sirmii CC. Coſs.

¶ Dans proprietatem in dotem retento uſufructu, non poteſt in præiudiciū proprietarij vendere, vel alio modo diſponere. hoc dicit Bald.

i ¶ Quarum. ¶ id eſt, quas.

k ¶ Vſufructu. ¶ qui finitus cedit lucro dotis: vt ff. eodem, lege tertia. Sed contra. ff. de pact. dotal. l. iij. Solu. hic deduxit vſumfructum, ibi fructum. Iaco.

l ¶ Tibi. ¶ marito pro filia tua.

¶ Idem AA. & CC. Sabino.

LEX XVII.

REs, † quas i, vſufructu k ſibi deducto, ſocrus in dotem dedit, vænūdando auferre tibi, l non † pōt. D. Nonis Iul. Sirmij, CC. Coſs.

¶ Si uir ab uxore recipit nudā proprietatem cū pacto de lucrando, a ſocero uſumfructum: ſoluto matrimonio morte mulieris, nihil reſtituit: ſecus, ſi uſumfructum non recipit in dotem: quia tunc ei non prodeſt pactum de lucrando. h. d. Bal. Vel ſic: Proprietas poteſt dari in dotem ab uxore, & uſusfructus pro eadem a ſocru, & pactum tunc de lucrando initum cum uxore, nocet in utroque. more autem conducentis non extinguitur uſusfructus formalis. h. d. Salic.

¶ Idem AA. Mœneſtrato.

LEX XVIII.

SI ſocrus tua fundum deducto vſufructu, vxori m tuæ donauit, tibiq; in dotē vxor quidē proprietatem, ſocrus autem vſum fructum dedit n, vxore tua rebus humanis in matrimonio exempta, fundum o apud te remanſiſſe ſecundum placiti p inter vos fidem, non ambigitur. Nam ſi acceptura certum quid annuum, filiæ ſuæ vſumfructum locauit, mortua conductrice, vſusfructus ¶ extingui minimè potuit. D. xiiij. kalendas Ianuarij Sirmij. CC. Coſs.

¶ Ex ſtipulatione dotantis nō quæritur alteri actio: ſed ſi illemet ſibi ſtipuletur de uoluntate dotantis, actio quæritur: ſed ſi in teſtamēto eam exercere prohibeatur cùm ſit hæres inſtitutus a dotante, ſalua Falcidia parendum eſt uolūtati. h. d. Bal. Vel ſic: Ex pacto, uel ſtipulatione patris non quæritur actio filię emancipatæ: & teſtator pōt grauare hæredem ne actione ſua agat, ſaluatā Falcidia. h. d. ſecundum lec. gl. Salic.

¶ Idem AA. & CC. Achili.

LEX XIX.

CVm patrem profilia dotem tibi dantem, ſi poſt mortem ſuam r in matrimonio conſtituta rebus humanis eadem e eximatur, † reddi, pactum proponas: poſt verò teſtamēto facto, cum alijs etiam Amniam hæredē ſcripſiſſe, nec Amniam x quicquam ex ſtipulatu petere velle ſanxiſſe: ſi quidem hanc ſibi reddi ſecundum fidem pacti ſtipulatam Amniam non probetur, ex alieno pacto nō prorſus ei vlla

I ſocrus. ¶ CASVS. Socru dedit filiæ ſuæ vxori meæ fundū detracto vſufru. vxor mea dedit mihi eum in dotē, & ſocrus vſumfructum, & fecit mihi pactum vxor mea & ſocrus de dote ſua cranda ſi vxor prædecederet. prædeceſsit vxor. an fundus pleno iure pe nes me remanere d̄beat, quæritur? Dicitur q̄ ſic. ſi verò ſocrus filiæ ſuæ locaſſet vſumfructū, mortua filia ad ſocrum reuertitur. Vi.

† rerum

† al. nihil.

m ¶ Vxori tuæ. ¶ ſcilicet filiæ ſuæ. & tenuit donatio.

n ¶ Dedit. ¶ donando vel faciendo ſimile pactum de lucrando, ſicut & vxor facit ſuper proprietate. & dedit cauſalem, quamuis ipſa habeat rem formalem.

o ¶ Fundum. ¶ id eſt, plena proprietate.

p ¶ Placiti. ¶ de lucrando. & hoc cū ſocrus dedit vſumfructum genero ſuo. ſecus autem ſi retinuit, & filiæ locauit. & hoc ſubiicit: & ſic ſunt duo caſus: & huic ſcdo eſt contra. ¶. de vſufr. l. ſi domina. Sol. vt ibi.

q ¶ Vſusfructus. ¶ ſcilicet formaliꝫ.

C Vm patrem. ¶ CASVS. Pater duas habens filias, Seiam q̄ erat in poteſtate & Titiā, pro Titia dedit centū in dotem, & pactus eſt, vt mortuo poſt mortem ſuā ſoluto q̄ mediocris dotis ad Seiam peruenieret. pater fecit teſtamen tū, & Seiam cū q̄buſdā aliis hæredem inſtituit, & prohibuit Seiā aliq̄d petere pro dote. an Seia poſsit agere de dote cōtra tur? Diſtinguitur: Aut pater ſtipulatus eſt, & non aget filia: quia alteri, &c. aut ipſa ſtipulata eſt, & aget etiam ſi quarenus ē inſtitutra, & non in plus: quia in eo q̄ plus eſt, obſtaret exceptio: ſalua tñ retētione. l. Falcidiæ. verbi gratia, quadragiſta habuit ex inſtitutione, & quadraginta ei debebantur ex ſtipulatiōe dotis. ſi agat, repellitur: excep. xxx & x. ſibi retinebit ex Falcidia. Viuia.

† Aunæ

r ¶ Suam. ¶ id eſt p̄ris.

s ¶ Eadem. ¶ filia. nam ſi morte generi ſoluere ē matrimonium, nō noceret filiæ pactū patris: vt ¶. tit. ij. quamuis.

t ¶ Amniæ. ¶ proprium nomen eſt filiæ emancipatæ, non nuptæ.

v ¶ Pactum. ¶ ita quòd ſtipulatus, vt ſtatim innuit.

x ¶ Nec Amniam. ¶ repete, & proponas patrem ſanciſſe ſe non velle Amniam aliquid petere ex ſtipulatione patris. Accurſius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Actio.§ scilicet directa sic & j.ti.ij.l.quamuis. & l.pactum.& suprà si quis alte. vel sibi l.multùm vtilis.sic non esset testamẽtum.sic & j.ti.ii. l.pater pro filia.& j.de do.quæ sub modo.l.quoties.

b ¶ Tibi.§genero.

c ¶ Probetur.§potuit enim dixisse gratia cohærdum: vt ff.de leg.iij.l. fideicõmissa. §. interdũ.

Item gratia tui qui eras gener,vt hic dicitur.

d ¶ Accepit. § puta accepit quadraginta ex institutione, cum totidem ei deberent,ex sua stipulatione in triginta patiet exceptiones quæ concurrunt cum eo quod superest deducta quarta in qua si potuit grauari.vt hic sub iicit, & ff.ad legem Falcidiam .l.quod de bonis.§. finali. licet ipse hæres posset se in ea gratuare:vt ff. ad legem Falcidiã.l. potest. Vel & hic posset grauari si hoc expresse dixisset,quod animo compensandi dimittitur: vt ff.ad legem Falcidiã.lege,si debitor.hodie autem constat, quòd potest:vt j.ad l.Falc.authenti.sed cùm testator. & facit supra eodem, lege,si stipulatio. & cõtrarium ibi dictum , & hic dici posset ut ff. de legatis tertio.l.cum quis.§.nuptura.& solue vt ibi.

e ¶ Falcidia.§iure instituti onis.

Ro oneribus. §CAPSVS. Fructus dotis lucro cedunt marito propter onus matrimonij qđ sustinet. Si verò constante matrimonio eos vxori dedit, reuocabit maritus eatenus quatenus locupletior facta, est, & vir pauperior. Vtu.

Matrimonij onera sunt plura.

f ¶ Pro oneribus matrimonij.§ quæ sunt plura,& sustinet ea vir:vt ff. soluto matrimonio.lege, si cum dotem. §. fin autem in fauẽtissimo. & ff. de donatio. inter virum & vxorem.lege, si quis pro vxore, in princip. §. primo.& ff. eodem.l. dotis fructus. & l. quamuis. in fin.& de doli exceptio.l. finali, in princip.& ff.familiæ erciscẽ.l.si filia.& l. si maritus.

g ¶ Totius. § nisi fortè serui dotales quærant aliquid extra res mariti, vel operam suam : quod quæritur mulieri.

h ¶ Capere.§scilicet fructus.

i ¶ Locupletior.§& ipse pauperior:vt & ẽ.si quis alteri vel sibi.l.multum. vbi ergo ipsa vxor & sui ex eius bonis sustentata est,nõ repetet vir: vt j.ti.ij.l.fructus.& de dona.inter virum & vxorem. si fructus. & ff.de donatio.inter virum & vxo.l.si quis pro vxore quæ sunt contra. Sed videtur fructus posse donari nec repeti etiam in quo est locupletior:vt ff. de dona.inter vir. & vxo.l.de fructibus.& ff.de vsu.l.fructus quæ sunt cõtra.sed ibi rem donando donat fructus,licetiure nõ teneat donatio : hic autem principaliter fructus.

I inter.§CASVS. Mulier dedit vineam marito in dotem:& pacta est vt in casu soluto matrimonio in eadẽ bonitate & eodẽ pretio quo tunc æstimabatur,sibi redderetur.an maritus soluto matrimonio vineã retinere possit,& pretium reddere,quæritur?Dicitur q̃ non.Viuia.

k ¶ Aestimatæ.§non tamen vt æstimatio faceret emptionẽ, sed vt sciretur an essent deteriores:vt ff.eodem,lege plerunque.§.penul. & lege, cum post.§.cum res.& ff.solu. matrimonio lege si æstimatis.& supra, de vsufruct.interest.& infra,solu.matrimonio lege,dubium.& argu.ff.de æstima.actio.l.j.in fi.& vsufructuarius.quemadmodũ ca.l.j.§.rectè. Quid competit actio[a]. Si verò ex verborum conceptione sibi Amnia quæsiuit obligationem, ac tibi[b] testatorẽ prospexisse probetur, [c] contra eã ex stipulatu post euentum conditionis petentem, quatenus accepit[d] ex defuncti voluntate,quæ fuit stipulata, exceptione(salua Falcidiae)vti potes.D. xiij. kalendas Februarij Sirmij CC.Coss.

¶ *Fructus dotis pertinẽt ad maritum onera matrimonij sustinentem : quos si uxori concedit,repetit ab uxore quatenus uxor locupletior effecta est.h.d.Bal.Vel sic:Fructus dotis cedunt lucro mariti,nec possunt uxori donari.h.d.Sali.*

¶ Idem AA.& CC.Tyberio.

LEX XX.

PRo oneribus matrimonij[f], mariti lucro fructus totius[g] dotis esse quos ipse cepit:vel si vxori capere[h] donatiõis causa permisit, eum inquantum locupletior[i] facta est,posse agere, manifestissimi iuris est .D.v. Kalen. Maij.Sirmij.CC.Coss.

¶ *Cùm res in dotem data æstimatur ita ut res sub eadem æstimatione reddatur , ipsa res est in dotem,non æstimatio.si tamẽ res est deteriorata,debet restitui etiam æstimatione taxata.h.d.Bald.Vel sic : Res dotalis æstimata,deteriorationis gratia repetitur soluto matrimonio, & non æstimatio.hoc dicit.Sali*

¶ Idem AA.& CC.ad Geminium.

LEX XXI.

SI inter virum, & vxorem pactum sit interpositũ, vt si matrimoniũ intra quinquẽnij forte tempora quoquo modo esset dissolutum,species æstimate[k] doti datæ pretiis, quibus æstimatæ sunt,redderẽtur:manifestũ est nõ pretia specierum dari, sed ipsas species debere restitui:cũ in placitis specierum reddendarum id circo pretiorum nomen videatur annexum , ne si species aliqua deminuta[l] fuisset , aut perdita, alio pretio quam quo taxata fuerat, reposceretur.Da. Nonis Augusti.Agrippinæ.CC.Coss.

¶ *Pater,rem quam pro filiæ dedit in dotẽ nec recepit,alienare non potest.h.d.Bal.*

¶ Idem AA.& CC.Libianæ.

LEX XXII.

REm, quam pater in dotem genero pro filia dedit,nec[m] recepit, alienare non põt[n]. Da.v. Kalendas Decemb. iiidem C C.Coss.

¶ *Vxor non potest uendere prædiũ dotale,nec uendenti consentire marito nõ consentiente.h.d.Bal.Vel sic:Prædium dotale non potest mulier, constante matrimonio, alienare.h.d.Salic.*

¶ Idem AA.& CC.Diogeni.

LEX XXIII.

SI prædium vxor tua dotale[o] vænundedit:spõtè necne cõtractum ratum habuerit,nihil interest:[p] cũ rei tibi quæsitæ dominium[q] auferre nolenti minimè potuerit.D.v. Kalen. Octob. Viminatij.CC.Coss.

¶ *Vbi mulier ex culpa perdit dotem, dos non reuertitur ad eum,qui eam dedit, nisi fuerit pactus : vel stipulatus.h.d.Bald. Vel sic:Pœna semel commissa propter repudium non tollitur, licet mulier propter ingratitudinem sit reuocata in domini seruitutem.h.d.Bal.Vel sic:Vbi mulier ex culpa perdit dotem,non reuertitur ad eũ qui dedit,nisi ille sibi prouiderit.h.d.Sali.*

¶ Idem AA.& CC. Aurelio, & Lilymacho.

LEX XXIIII.

SI dotem[r] marito libertæ vestræ dedistis , nec eam reddi, soluto matrimonio[s] , vobis incontinẽti pacto vel stipulatione prospexistis[t] :hanc, culpa vxoris,dissoluto matrimonio,pernes maritum remansisse cõstitit, licet eam ingratam circa vos fuisse ostẽderitis. Dat. vj. Kalendas Nouẽbris Antiochiæ. CC. Coss.

autem si non appareat qua mente fiet æstimatio?Respon.præsumitur illa quæ facit emptionem:vt arg.ff.locа.cum fundus. Item quid si fuerit vilior in pretio,non in substantia? Vel quid si in pretio carior,non in substantia?Respon.pretium considerari.

l ¶ Deminuta.§id est,vsu capta:quod esse potest:vt ff.de fun.do.l.si fundus.de perdita verò quæ in rerũ natura definit esse,& hoc dolo vel culpa viri.argu. ad has expositiones.ff. de petitha hæredi. l.de perditum.

Eã quam.§CASVS. Pater pro filia dedit re ũ inæstimatam in dotem, & postea nõ fuit ei restituta: quia non fuit solutum matrimonium gener constante matrimonio rem illã alienauit: nunquid valet talis alienatio , quæritur? Respondet,quòd nõ.Vtianus.

m ¶ Nec recepit.§fecus si recepit,quia tunc alienare potest,vt inquit sed hodie contra:vt j.titul.j. in authenti sed quamuis. Vel dic quòd non sumitur hic arg.à contrario. quod in idem recidit.

n ¶ Non potest.§ cum non sit suũ,nec dotis potest conditionem facere deteriorem:vt ff.e.l.post nuptias.& j.de donatio. constante.

I prædium.§CASVS. An vxor prædium dotale inæstimatũ spontè vel coactè inuito viro alienare possit, quæritur ? Dicitur quod non. Viuia.

o ¶ Dotale.§ inæstimatum, cuius alienationem inhibet lex Iulia fundi dotalis:vt j.ti.j.§.& cum lex.& instit. quibus alie. licet.in prin.

p ¶ Nihil interest.§& posset ipsa venire contra venditionem etiam iuratam : vt supra, de leg.& cõ. con.lege, nõ dubium. & j.de agri.& cen.l.quem- admodum.libr.xj. Aliud dicunt quidam esse hodie per cõstitutionẽ Frederichi sacratissimæ pubertum sponte facta supra si adu er. ven. sed certe sacramentã faceret eã haberi maiorem : at maior sacramentũ cum erit minor, veniret cõtra. & fic etiam sibi nõ præiudicat

Concor. hãc.l. extra de cõstitu. cautelis.

secundum Io.Vel dic etiam cum non iurauit,distinguitur vtrum sciens vel ignoranti vendidit mulier.si sciens,nullatenus tenetur de euictione. si ignoranti,obligatur emptori de euictione, licet res eius non fiat, nec eam habere possit:sicut in re sacra vendita dicitur:vt ff.de contrahenda emp.l.& liberi.& instit.de contrah.emp.§.fi.

ADDITIO. Hæc quæstio est decisa de iure canonico in c.cũ cõtingat.extra de iureiur.in fin. & in c.licet.e.ti.lib.vj. vbi dicitur,quod mulier debet omnino suum iuramentum seruare.

q ¶ Dominium.§no.vt j.e.o.l.in rebus.

S I dotem.§CASVS. Si patronus pro liberta centum dedit in dotẽ, nec pactus est eam sibi reddi in casu sol.m t.& propter culpam mulieris solutum est matrimonium,vnde vir debet dotem lucrari:an patronus eam petere possit,quæritur? Dicitur quod non nec si post dissolu.matri.propter ingratitudinem eam in seruitutem reuocasset. Vi.

r ¶ Matrimonio.§pacto vero appositio culpa libertæ non nocet: vt in authen.de nup.§.est quoque quoddam.colla.iiij.

s ¶ Prospexistis.§ic ergo fit vxoris, vt vel reddi, vel in pœnam ei auferri possit per maritum.

t ¶ Fuisse.§postquã culpam diuortij cõmisit. Sed quid si ante? Rñ.idẽ si modo

si modò in seruitutem tunc non sit reuocata, cum sit diuortium factum sua culpa.Sed an idem sit in patre si non sit stipularus sibi reddi ? Respõ. vtique:licet lex prouideat ei;quia & filiæ prouidet,& tñ amisit,& sibi im putet,quod non fuerat stipulatus ſm H arg.dictæ auth.de nup. Et nota de amissione dotis:sicut & j.de repu.& diuor.l.consensu.& ff.solu.matri. l.Lucius . Item facit. ff. eodem,l.cum post.§.patrona.

¶ *Defectus causæ impulsiuæ nõ impedit ius agendi:nec habetur loco cõtractus formalis,nec loco cõditionis,nec loco causa finalis.h.d.Bal.Vel sic:Stipulatio de dote reddẽda mulieri testandi causa committitur, illa mortua etiam intestata.h.d.Sali.*

¶ Idem AA.& CC.Euthychiano.

LEX XXV.

SI mulier[a] dotem à viro sibi[b] dari[c] stipuletur, vt de ea testari[d] posit:cùm[e] ordinationis testamenti cogitatio,mortis[f] antecedens tempus significat[g] , nec conditionem,sed causam[h] contineat:intestata quoq; muliere defuncta , stipulationem committi proficiet[i] . D.iij.Idibus Nouẽbris Antiochiæ.CC.Coss.

¶ *Pater non potest stipulari dotem extraneo reddi Bal.Vel sic:Pater non potest stipulari filio emancipato.h.d.Sal.Vel sic:Stipulatio alteri interposita neutri est salida. h.d.Vel sic:Præter intentionem agẽtis, & contra prohibitionem iuris non quæritur actio.h.d.Sali.*

¶ Idem AA.& CC.Demostheni.

LEX XXVI.

SI genero dotem dando pro filia pater cõmunis eam reddi tibi extraneo[i] constituto stipulatus est : nec sibi, cessante voluntate[k] ,nec tibi, prohibente iure,quærere potuit,actionẽ[l] .Dat. vj. Kalendas Ianuarij ipsis CC. & Coss.

¶ *Bona lex & singularis est ista.Licet maritus sit lucratus dotem,non tamẽ tenetur ad soluendum tributa aliarum rerum uxoris suæ:sed tenentur possessores,seu successores.h.d.Bald.Vel sic:Onera hæreditaria spectant ad hæredes, non ad maritum dotẽ lucrantem.h.d.Sali.*

¶ Idem AA.& CC.Pompeiano.

LEX XXVII.

LIcet dos[m] iure penes maritũ remanserit,pro rebus tamen hæreditariis successores[n] , non maritus quondam, solennibus pensitationibus[o] parere debent.S.vj.Kalendas Ianuarij Sirmij.CC.Coss.

¶ *Cũ auctoritate generalis uel spãlis curatoris potest dos constitui:licet curator, uel fideiussor minus habeant in bonis, quã sint res in dotem constitutæ.& idem in donatione propter nuptias.h.d.Bal.Vel sic:Auctoritate curatoris generalis,uel specialis dos & donatio propter nuptias possunt constitui,& exigi.h.d.Sali.*

¶ Imp.Zeno.A.Aeliano PP.

LEX XXVIII.

MVlier in minore ætate constitura,dotem marito, consentiẽte generali, vel spãli curatore[p] , rectè dare, & exigere[q] potest[r] , licet ipse[s] tempore creationis fideiussorem in minorem[t] ,quàm dos est,quantitatem[u] dicitur præstitisse[v] .¶ Hoc idẽ obseruatur & si minor ante[w] nuptias donationem, consentiente (vt dictum est) curatore, fecerit. D. Kalend. Ianuar. Basilio[x] . ij. & Armatio Coss.

¶ *Lex est nota. & utilis, & habet omnia bona secum. Viro uergente ad inopiam, etiam cõstante matrimonio,mulier põt dotẽ exigere, & hypothecaria agere, sicut post,matrimonio dissoluto.debet tñ dos exacta pro onerib.mrimonij deseruire : & alie nari non põt pactis dotalib.in casum soluti matrimonij reseruatis. idem in donatione propter nuptias.h.d.Bal.Vel sic:Mulier cũ maritus ad inopiã uergit,uel hodie incboat malè uti substantia sua,pro dote, & donatione propter nuptias agit & excipit,& à possessoribus non potioribꝰ uocat hypothecas,ut se maritumque sustẽtet & filios, & eas referunt:non alienat:pactaque dotalia remanẽt firma.& creditorũ iura in posteã quæsitis integra.h.d.secundũ dñm meum, cuius uerba formaliter sunt hæc.Sali.*

¶ Imp.Iustinianus A.Mennæ PP.

LEX XXIX.

VBi adhuc mrimonio cõstituto,[y] maritus ad inopiã[z] sit deductus,& mulier sibi propter nup.vbi scilicet curatore authore fieri debeat. Vi.

p ¶ Curatore.§ad hoc dato:vt ff.e.l.siue generalis.& facit insti.de cur. §.item inuiti.& j.de admi.tu.l.si curatores.

q ¶ Potest.§scilicet à marito.

r ¶ Ipse.§scilicet curator.

s ¶ Præstitisse.§forte quia tunc paruum erat minoris patrimonium. vel dic hic minor:alias curator erat diues.

t ¶ Ante nuptias.§facit huic supra,si aduer.dotem.l.j.

V Bi adhuc.§CASVS. An constante matrimonio.si vir ad inopiam vergat,mulier dotem repetere possit,quæritur?Dicitur quòd sic. & si tenet res mariti, aduersus creditores mariti agentes habebit exceptionem.Si non tenet: aget aduersum creditores qui tenent res viri, si ipsa sit prior tempore,seu posterior iure priuilegio legis.& hoc in prima.Nuliam verò habet licentiam alienandi res mariti:sed ex fructibus eorum tam ipsa quàm vir quàm eorum communes filij debent sustentari.& hoc in secunda.Creditores verò habebunt maritum obligatum personaliter : & aduersus eum, si ad vberiorem fortunam peruenerit, agere poterunt.& hoc in tertia.Si qua autem pacta inter virum & vxorem de dote lucranda interesserunt,ad illa obligentur.& hoc in quarta.Viuianus.

v ¶ Ad inopiam.§habet tamen vt sibi possit mulier cõsulere in dote & donatio

i ¶ Extraneo.§puta filio emancipato.secus si esset in potestate:qa eadem vox patris & filii intelligitur:vt insti.de inuti.stip.§.ei verò.licet sit arg.contra.ff.de pac.do.lege cùm dos vbi non est eadem vox.

k ¶ Voluntate.§ficut & §.si quis alte.vel sibi.l.multum. & ff. de rebus dubiis.l.in ambiguo.

l ¶ Actionem.§directã stricto iure. ed ex æquitate habet vtilem:vt j.titu.ij.l.pactum.& l.pater. & ff.soluto matr.l.Caius. Vel dic quod nullam habet hic extraneus, cum esset ratio quæ redditur in fine illius.l.Caius.scilicet dotis & conuentionis sed mulier habet ex l.sibi daram : vt j.tit.j.§. accedit.& §.extraneum. quæ nascitur ex numeratione : vt & alias, vt ff.si cer.pe.l.certi condictio. §.si numuos.

Licet dos.§CASVS. Vir pactus cum muliere habente prædia tributaria,id est,alia quam ipsa dotalia, de dote lucranda : si decedat mulier:ad quẽ debeat pertinere onus prædiorũ tributariorum,quæritur? Respon.q̃ ad hæredes mulieris. Viuia.

exigi

al. minore

m ¶ Licet dos iure.§ vt infra, vnde vir.authenti. præterea 1 . vel de iure, id est,pacto.

al. quanitate

n ¶ Successores.§scilicet mulieris.

Basilico

o ¶ Pensitationibus .§ quæ non ex rebus dotalibus debẽtur. alias secus: vt supra,fine cen.vel rel. l.omnes.& ff.de publi.l. Imperatores.in princip. sed funerari tam ex dote quàm ex aliis hæreditariis rebus debet:vt ff. de reli.& sump.fune.l.Celsus.& facit supra. de do. ante nup de rebus.

Didit hic Salic . post Cy. q̃ hoc patur ibi argumentũ à contrario sensu, si ea præmoriat vxor:& matrimonium fuerit cum dote : vir pauper qui relinquitur lucrat dotẽ qđ dictum sequitur ibi Bar.& vide quæ ibi notaui.

M Vlier. §CASVS. An mulier minor an interueniente curatore generali uel speciali ad hoc dato dotẽ constituere posit;quæritur ? Dicit quod sic.& licet in creatione facienda,id est, cũ ipse fuerit creatus curator,fideiussorem dederit in minorem quãtitatem quam dos sit:nõ propter hoc minus valebit dotis constitutio. Idem obseruandum est in dona.propter nup.vbi scilicet curatore authore fieri debeat. Vi.

Concor. cum hac.l. gl.sup ver. alienat.l c. ex parte ve stra de rescript.

p ¶ Curatore.§ad hoc dato:vt ff.e.l.siue generalis.& facit insti.de cur. §.item inuiti.& j.de admi.tu.l.si curatores.

q ¶ Potest.§scilicet à marito.

r ¶ Ipse.§scilicet curator.

s ¶ Præstitisse.§forte quia tunc paruum erat minoris patrimonium. vel dic hic minor:alias curator erat diues.

t ¶ Ante nuptias.§facit huic supra,si aduer.dotem.l.j.

V Bi adhuc.§CASVS. An constante matrimonio.si vir ad inopiam vergat,mulier dotem repetere possit,quæritur?Dicitur quòd sic. & si tenet res mariti, aduersus creditores mariti agentes habebit exceptionem.Si non tenet: aget aduersum creditores qui tenent res viri, si ipsa sit prior tempore,seu posterior iure priuilegio legis.& hoc in prima.Nuliam verò habet licentiam alienandi res mariti:sed ex fructibus eorum tam ipsa quàm vir quàm eorum communes filij debent sustentari.& hoc in secunda.Creditores verò habebunt maritum obligatum personaliter : & aduersus eum, si ad vberiorem fortunam peruenerit, agere poterunt.& hoc in tertia.Si qua autem pacta inter virum & vxorem de dote lucranda interesserunt,ad illa obligentur.& hoc in quarta.Viuianus.

v ¶ Ad inopiam.§habet tamen vt sibi possit mulier cõsulere in dote & donatio

Sibi quæ- tere actio neus.

I genero.§CASVS. Pater dans dotem pro filia,stipulatus est eam reddi in casu diſſo.ma.extraneo:puta filio emancipato. vnde extraneus eam non repetet:quia non potest:quia stipulari alteri quis non potest:nec pater,quia noluit. Viuianus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

donatione propter nuptias & cæteris rebus vt subiicit: & sic est contrarium ff. solu. matrimo. l. si constante. in princip. vbi dicit tum demũ agi quando euidentissime apparet mariti facultates non sufficere: scilicet si creditoribus soluatur prius. verbi gratia, dedi centũ in dotẽ viro. vir hẽt ccc, debet forte cccc. cccc facultas non sufficit si solueret eis prius, præueniret ergo ipsa. & sic non est contra. aliasi demum cum nihil habe ret, deberet agi, nullum esset legis cõsilium: quia tunc inquantum facere poterit, debet dãnari: vt instit. de actio. §. itẽ si de dote. Item quomodo pe teret donationem & aliasres, vt hic subiicit: cũ nec dotem possit cum effectu exigere. hodie autem cõstat prius, & post posse agi: scilicet quãdo vir cepit male vti sua substantia: vt auth. de æqualita. dot. §. illud. coll. vij. q̃d inspiciam secũdũ opinionem vulgi. arg. ff. de fundo instruct. l. cum de Ianionis. §. afinã. Sed quid in socero q̃ recepit dotem, si vergit ad inopiam? Dico idẽ quod in viro. argumen. ff. de ver. ob. l. a Titio. in fin. & in fra, ad legem Falcid. l. fina. Item quid si ambo teneantur, scilicet socer & vir, & alter vergit ad inopiã? Respon. iure isto non potest, cum alter sit soluendo: sed hodie per auth. cõtra, cũ male vti iam inchoatũ sit. Ex prædictis collige casũ, quo exigitur dos inuito viro, etiã constante matrimonio. Est & alius casus. ff. eo. l. quemadmodum. §. potest soluere: non autẽ cogitur: vt ff. eod. l. mutus. §. manente. & ff. solu. matrimo. l. quamuis. & l. sed & si. regulariter cõtra: vt j. si dos cõstante matrimonio, per totum. Sed pone in nostro casu virum velle dare fideiussoré de dote restituenda vxori soluto matrimonio: nũquid cuitabit exactionem dotis ad præsens? quod videtur: vt arg. ff. sol. ma. l. si constante. §. quoties. & ff. qui satisdare cogan. l. si fideiussor. §. fina. Sed dico contra: quia infra dicit quod retinere debet ad sustentationem sui & vxoris. Item licet dotem non possit petere constante matrimonio, si non vergat ad inopiã, an tñ pignus petere potest? quod videtur: vt ff. de pign. l. quæstum. Sed dico contra: vt ff. de distra. pig. l. cum soluendo. & quibus modis pignus vel hypothe. solvitur. l. solvitur. §. si paciscatur. Accur.

Dos à marito potest re peti si sua substantia male cœpit vti.

Du. vtcur secus in j. Sunt & alij vbi sponte omnibus aliis.

Dos in quibus casibus exigit matrimonio stante.

a ¶ Velit. ʒ agendo personali, item reali: vt j. l. proxi. §. omnis. Item hypothecaria: vt subiicit.

b ¶ Respue. ʒ scilicet mariti.

c ¶ Suppositas. ʒ id est, obligatas ex conuentione vel lege pro dote: vt hic, & j. de rei vxor. acti. §. j. Item pro donatione ante nuptias: vt subijcit. & §. de dona. ante nuptias. l. si constante. § iura etiam. licet in aliis non sit priuilegiata donatio vt dos. j. qui pot. in pig. l. fi. §. fina. quæ est contra. Item etiam pro aliis rebus extra dotem, id est, paraphernis: vt subijcit: & j. de pact. conuen. l. fi.

d ¶ Vocatæ. ʒ scilicet mulieri.

e ¶ Secundum legum distinctioem. ʒ hoc est contra alios in rem. contra virum hypothecaria secundum quosdam. quod non placet, sed dic eã esse distinctionem quæ sequitur, sed ita eam, &c. vbi etiam triplex est opinio, vt plene distinximus. j. qui po. in pig. hab. l. fi.

f ¶ Vendicare. ʒ per hypothecariam, secundum Azonem.

g ¶ Qui non potiora iura. ʒ contra fiscum enim, vel cæteros priuilegios priores tẽpore, vel liberos prioris matrimonij non exercet hoc priuilegium: vt l. assiduis. & authentic. ibi posita. infra, qui pot. in pign. hab. & infra, de priuileg. fisci. l. ij. Item contra extraneos possessores rerum viri non agitur, nisi prius viro excusso: vt in authen. de fideiusso. §. sed ne que. eo. l. j.

h ¶ Eo modo. ʒ non tamen per omnia idem, vt subijcit, ita tamen, &c.

i ¶ Dissolutum. ʒ non per culpam vxoris. alias non repeteret: vt j. de re pu. l. consensu. P.

k ¶ Mulier. ʒ quid de viro si alienauit, & de euictione promisit? Certè tenetur de euictione, non tamen præiudicat mulieri alienatio, quia reuocabit: vt j. de prædi. mi. l. & si is.

l ¶ Eas res. ʒ idem dicas in re viri data ei in solutum pro dote, scilicet cum egerit actione personali.

m ¶ Constituto. ʒ quod posset si verè esset solutum.

n ¶ Ad sustentationẽ. ʒ fic ergò fructus donationis sicut doris seruiũt viro, non sic in fructu paphernaliũ. Item per hoc, quod alitur ab vxore, patet eum damnandũ hoc casu in solidum, cum non possit egere.

o ¶ Abutatur. ʒ in totum consummatur secũdum Io. alias ponitur in malo vsu: vt ff. de vsu & habit. l. plenum. §. ij. Quid autem si maritus efficiatur dives an reaccipiet dotem? Resp. non, secundum H. cum ex causa iusta est soluta.

p ¶ Tenore. ʒ quia pacta facta erãt de lucrando.

¶ SEQVITVR AVTHEN. Donatione, &c. ʒ & sic aut. de æqualitate. dot. §. illud. col. vij. & legitur super prin. Acc.

¶ AVTHEN. Donationem. ʒ

D SVS. Lex codicis dicit, q̃d mulier agere potest aduersus eos, qui tenent res mariti. Auth. ita addit, quod mulier nõ vendicare res, quæ datæ sunt mulieri in dona. propter nuptias. Vinia.

q ¶ In hoc casu. ʒ f. cum deductus est ad inopiam maritus: ac in dote tantum immutatur, scilicet cum inchoauit male vti substantia sua. Nam & in corpore auth. dicit dedimus ei, quasi nihil immutet in donatione propter nuptias de eo q̃d hac lege codicis statuitur. Vel põt dici idẽ in donatione propter nuptias, quod hodie dicitur in dote.

r ¶ Vendicare potest ʒ directò si ponas eam inductam fuisse in possessionem, alioquin vtili: vt in authentic. vt immob. ante nuptia. do. §. j. col. v. Quod autem ipsa sit domina, probatur ex eo quod dicitur alienari: vt j. communia de lega. authen. res quæ. & ad Trebellia. authentic. contra cum rogatus. Item quod dicit eam vendicare, intellige cũ pacta erat de lucrãda. & hoc innuit finis huius legis, vbi adhuc. sed & si non fit pacta, idem videtur propter spem quam habet lucrandi, si mariti culpa soluatur matrimonium: & ita eius interest. ne diffsipetur. sic & in d. auth. communia de lega. & ad Trebel.

In rebus. ʒ CASVS. Siue res mobilis, siue æstimata detur in dotem, morte viri soluto matrimonio poterit res vendicare mulier si exstant. habet etiam hypothecam, & præfertur omnib. creditorib. mariti etiam anterioribus tempore, data si vir fundum habens eum obligauit, deinde eundem vendiderit mulieri, & illa postea eidem viro nuptura in dotem dederit. licet creditor anterior sit in eo fundo, non tamen est mulier potior. nec est mirandũ si detur mulieri rei vendicatio, quia illæ res ab initio fuerunt mulieris, licet in distinctione iuris dicatur dominum rerum dotalium fuisse in virum translatum, & habebit vtpote q̃s dedit res æstimatas. & hoc in prima. Si verò res inueniantur ab aliquo possessæ. an præscri. vel vsuca. excludatur mulier à rei vendicatione? Respon. sic, si non agit eo tempore quo agere potuit. ff. sol. mat. & marito vergente ad inopiam. si verò agere non potuit, quia vir dies erat, nec adhuc solutum est matri. non currit ei vsucap. vel præscri. & hoc in secunda. Cum verò mulier repetit dotem constante matrimonio, non est necesse quod fingat se diuertere à marito. Viuianus.

s ¶ Dotalibus. ʒ largifaime hic accipe, vt subijcit. proprie autem inæstimatæ dicuntur dotales: vt j. titu. j. §. & licet. in quibus dolum vel culpam præstare debet maritus: vt ff. eo. l. mulier bona. §. j. & ff. soluto matrimo. l. etiam. §. licet. sed & talem diligentiam quam in suis: vt ff. solu. ma. l. si constante. §. si maritus.

t ¶ Aestimatæ. ʒ hic de æstimatis accipe. sm q̃d est. §. e. si inter virum, alias nõ vendicatio, sed hypothecaria cõpeteret, cum quasi emisse videatur vir: vt §. e. l. quoties. sm M. Alij dicunt. q̃ hic seruata fuit electio mulieri rei vel æstimationis: vt & ff. eod. l. plerunque. §. fi. vnde si rem eligat, poterit habere

habet directam vendicationem. si æstimationem, tunc hypothecariam. Vel dic tertiò & verius, quod pro nõ æstimatis habet directam: pro his quæ sunt æstimata, habet vtile, scilicet tunc quando vir alias non est soluendo: vt ff. de do. inter vir. & vxo. l. vxor marito. in fi.

a ¶ Prærogatiuam. ʒ scilicet volumus, quod est j.

b ¶ Anteriores. ʒ tempore, nõ priuilegio. nam ex hoc solo q̃ alius sit anterior tẽpore, nõ præfertur mulieri. nec distinguo vtrum alij creditores habeant expressam vel tacitam hypothecã, non obstante lege superiori proxima: quia ibi loquitur de hypothecasia quã habet in alijs rebus viri, hic de illa quã habet in rebus datis in dotem. argumen. infra, qui pot. in pigno. hab. authẽ. fi quid. Item non videtur, quòd alius creditor in re data in dotẽ posset esse prior tẽpore, nisi ponas, quod maritus hanc rem cũ sua esset, obligauit creditori, & postea vendidit vel donauit alicui mulieri, quam postea duxit in vxorem, à qua eandem rẽ accepit in dotẽ, sed tunc ille præfertur. Dicas ergo quod mulier promisit viro dare in dotẽ fundum Cornelianum, non tamen dedit adhuc: vir obligauit istud prædiũ, q̃d facere potuit: vt ff. de pig. lege, pria, circa principium. postea mulier tradidit. præfert mulier creditori priori tempore.

c ¶ Rei veritas. ʒ quæ est vt in eius dominio re manisse videãtur de iure gentiũ sm M. Vel quę est vt videatur esse domina quantum ad sustentationem: & sic iure primæuo similis est veritas, quæ aliorum respectu est falsitas: vt ff. ad Velleianum. l. aliquando. in principio.

d ¶ In rem actionem. ʒ scilicet contra alios creditores, sed contra maritum non habet nisi ex stipulatu, secundum quosdam. vel rei vendicationem habet inspecto iure naturali, quo videtur domina. hypothecariam, inspecto iure ciuili in eisdem rebus. sic j. ad Treb. auth. contra rogatus. vel tertiò rei vendicationem in non æstimatis, hypothecariam in æstimatis, & dic veram æstimationem factam secundum H.

e ¶ Possidere. ʒ id est habere. & sic impropriè ponitur. ff. de acquir. rer. do. l. feruus. §. ii. corporales. & de acqui. pos. l. iij. in prin.

f ¶ Naturali iure. ʒ siure primæuo, quo non distinguebantur dominia nisi quantum ad vsum. vnde quia promiscuè cum viro vtitur, cum eo dominia eo iure videtur: vt ff. rerum amo. l. j. & j. de furt. l. quamuis. & infra, de cri. expil. hære. l. adueršus. sic eadem ratione filij dicuntur domini rerum paternarum: vt instit. de hære. qua. & dif. §. fui. & ff. de li. & posthu. l. in fuis. Item & quia sua fuit res, & ad eam est reuersura, dicitur eius eodem iure: non autem iure gentium vel ciuili. imò sunt viri, scilicet per traditionem: vt instit. de rerum diuisio. §. per traditionem. Item habes expressum: vt instit. quibus alien. licet vel. in princi. Item quomodo obligatur ei, vt hic dicit, si sua fuit, & semper duraret. Item inuenirentur esse duo domini insolidum si ipsa esset domina, cum de viro cõstet, scilicet quod sit dominus, quod esse non potest: vt ff. commoda. si vt certo loco. §. si duobus. nec prodest, si dicas vnum vno iure, scilicet naturali: alium ciuili: quia pone vxorem dominium quæsiuisse prius per vsucapionem, & sic de iure ciuili. Item pro hoc quia vir vendicat: vt §. de rei vendica. l. docet ancillam. quod non faceret nisi dominus esset: vt ff. de auro & argento legato. l. Quintus. ij. §. ij. Item manumittit seruum dotalem: vt infra, de seruo. pign. dat. ma. l. j. q̃ si non esset dominus, non faceret: vt infra, de ijs qui à non do. ma. l. si non proprietatem. Item ipse iubet seruo dotali hæreditatem adire: vt ff. sol. matri. l. seruus dotalis. Item pro hoc. ff. de acquirenda possess. l. Pomponius. §. in dotem. & ff. de fundo dotal. l. si marius. & de iure dotium. l. dotis fructus. §. si res. & supra eodem, si prædiũ. & hoc secundum B. & Ioan. at M. dixit mulierem dominam de iure naturali, id est, gentium, scilicet de re inæstimata. arg. huius legis. & ff. de colla-

rem in his vindicandis omnem habere post dissolutum matrimonium prærogatiuam [a] iubemus [b] & neminem creditorem [†] mariti qui anteriores [b] sunt, posse sibi potiorem causam in his per hypothecam vindicare, cùm eædẽ res & ab initio vxoris fuerint, & naturaliter in eius permanserint dominio. Non enim, quòd legum subtilitate transitus earum in patrimoniũ [†] mariti videatur fieri, ideo rei veritas [c] delata [†], vel cõsusa est. ¶ Volumus itaque eam in rem actionem [d] in huiusmodi rebus quasi propriis habere, & hypothecariam omnibus anteriorem possidere [e]: vt siue ex naturali [f] iure eiusdem mulieris rès esse intelligantur, siue secundum legum subtilitatem ad mariti substantiam peruenisse videantur [l]: per vtranque [g] viam siue in rem, siue hypothecariam, ei plenissimè consulatur. Omnis [h] autem temporalis exceptio [i], siue per vsucapionem [k] inducta, siue per decem [†], siue [l] per viginti annorum curricula, siue [†] per triginta vel quadraginta, annorum metas [†] siue ex alio quocunque tempore maiore [m] vel minore [n] sit introducta: ea mulieribus ex eo tempore opponatur, ex quo possint actiones mouere [o], id est, opulentis quidem maritis constituris, post dissolutum matrimonium: minus autem idoneis: e quo hoc infortunium eis illatum esse claruerit [p]: cum, constante etiam matrimonio, [†] posse mulieres contra maritorum parum idoneorũ bona hypothecas suas exercere, iam nostra lege humanitatis intuitu definitum est, ficti [q] diuortii falsa dissimulatione in huiusmodi causa, quam nostra lex amplexa est, stirpitus eruenda [†]. Recitata septies in nouo cõsistorio palatij Iustiniani. Da. iij. Kalendas Nouembris, Decio V. C. Cos.

*¶ Extraneo dotante, licet quo ad mulierem dos sit titulus lucratiuus, & quo ad uirum sit titulus oneriosus: tamen sicut quo ad uirum insinuatione nõ eget: ita nec quo ad mulierem: licet excedat legitimam summam. hoc primo usque ad uersic. simili quoque modo. hoc intellige nisi sit pactum de lucranda dote: na hoc tali pacto uir non gaudet nisi insinuetur: ut in authen. eo decursum. supra, de dona. ante nup. In donatione uerò propter nuptias, licet quo ad mulierem sit titulus oneriosus, quia recipro eus respectu dotis: tamen quo ad uirum uel quo ad extraneum quando extraneus donat, est titulus lucratiuus. sufficit tamẽ insinuatio unius utriusq; hoc sedo usq; ad §. præterea. Bal. Vel sic: Quando extraneus, non habens in potestate, dat dotẽ pro mulieresta: is datio respectu uiri, dẽ donatio ob eãm: respectu mulieris donatio simplex: nec indiget insinuatione: licet olim secus. Salluto matrimonio, q̃ remaneant dotales: vt ff. de fundo dot. l. etiam. & sic non vsucapiuntur: vt in eodem titulo. l. fi fundum. Sed dic illam legem, etiam, loqui tantum in eo casu qui est in eodem tit. si maritus fuerit. vbi vir factus est seruus. & sic solutum matrimonium: non tamen dominus alienat. secus est si alio modo soluatur: quia definent esse dotales, & possunt vsucapi: vt hic. Vel hic vnum est speciale pro muliere, vt etiam constante matrimonio agat propter inopiam viri. sic & aliud est contra eã, vt vsucapiatur res dotalis soluto matrimonio. argumento. ff. de iureiurand. l. cum qui. in prin. Vel tertio hic habet locum in re æstimata data, quæ non est dotalis propriè, & tamen vendicat eam vxor in subsidium: vt in prin. huius legis diximus: quæ vendicatio vsucapione tollitur. Vel quarto loquitur hic in eo casu, quando scilicet alienatio permittitur: q̃d fit quandoque: vt ff. de fundo dota. l. j. & vt eodem casu vsucapio permictatur. Vel quin ò, quod hic est disiunctiua, cuius altera pars est vera, vt ff. de ver. sig. hæc verba, ille aut, &c. quia sequens, non prima de vsucapione. Vel sexto loquitur de mobilibus æstimatis, quæ etiam constante matrimonio possunt alienari. & sic vsucapi, vt ff. sol. ma. l. res. De reb. autem viri vsucaptis, hic non dicit, cum in eis non habeat vxor nisi hypothecam, quæ vsucapione triennij non tollitur: vt j. de pig. l. vsucapio.

Thesaurus in fundo dotali inuentus tuscumsuus.

† Concor. gl. sup ver. alienati fi. in c. ex parte vestra. d. rescript.

† Et sic fictio nõ est licita. & cõcor. xxvij. di. ca. quod interroga-ſti.

l ¶ Sitne per viginti. ʒ da exemplum de rei vendicatione inter præsentes & absentes, & hypothecaria contra extraneum habentem titulum, vel non habentem titulum, vt j. de præscrip. long. temp. l. fi. & §. fi aduer. cred. l. j. & ii.

m ¶ Maiore. ʒ vt hypotheca contra ipsum maritum quæ xl. ann. durat. vt j. de præscri. xxx. an. l. cum notissimi. circa prin.

n ¶ el minore. ʒ xv. annis, quod dic, vt j. de præscrip. long. temp. auth. quod si quis quibusdam.

o ¶ Mouere. ʒ vt & arg. j. de anna. excep. l. j. §. fi. & d. l. cum notissimi. §. illud. & de bo. quæ lib. l. quæcunque. & de bo. mat. auth. nisi.

p ¶ Claruerit. ʒ cum extunc agere possit, vt §. l. proxi.

q ¶ Ficti diuortij. ʒ nam olim eo casu quando vergebat ad inopiam, fingebatur diuortium, vt fic ageretur ad dotem, quod hodie non est opus, vt hic nunc dicitur.

Cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm quidam. ¶ CASVS. Si quis extraneus olim dabat dotem magnam, id est, vltra quingentos aureos pro aliqua, & non fuit stipulatus dotem sibi reddi sed adhibuit quandam mulierē vt stipularetur donare ei volens, maritus poterat eam accipere sine omni insinuatione. sed si illa mulier stipularetur dotem sibi reddi sol. ma. non poterat agere, qa non erat insinuatio, & sine insinuatione donatio non valet, cum excederet summā quingentorū solidorū secūdum quosdam: licet litera dicat cōtra. sed oportebat vt cederet mulieri actio. ille q pro ea dotē dederat, & ita remanebat aliqñ mulier indotata. Dicit ergo, Imperator qđ hodie si mulier dedit, habet act. si nō dedit ipsa, sed alius habet act. nisi il le q dedit dotē p ea, stipulatus est eā sibi reddi: nec necesse est, qđ interueniat insinuatio. Idē est in donatio. ppter nup. & si qs dedit ipse meę do nationē, sol. mat. repetet dona. vel mulier si fecit pactū de lucrāda donatio. nec; dedit p me: poterit repetere, nisi in initio donationis stipulatus est eā sibi reddi. Item si mulier p mis. dotē i rebus immobilib. si nō tradat intra bienniū postea tenebit ad fructus, pēsiones, & alias obuētiones. Si verò in pecunia tenebit ad vsuras ex tertia cētesimæ. Si verò aliæ res mobiles sint & æstimatæ, idē erit, & debet æstimatio cuiuslibet rei dotalis, nec oēs adunari & æstimari debent. Si verò res mobiles non fuerint æstimatæ, non debentur vsuræ, nisi lite cōtestata. & pōt agere maritus pro dote ēt ante biennīū. Vi.

a ¶ Cum quidā dotes. ¶ dotis donatio fit & in virum qui accepit, & in vxorem pro qua datur. sic ergo no. cūm extraneus dat dotem alicui marito pro vxore eius, quantum ad mulierem dicitur donatio simplex: & jō exigit infinuationem si fiat vltra quingētos solidos. quo ad virum est donatio ob cām, ſ. ob dotem: & ideo nō exigitur insinuatio quo ad eum.

b ¶ Extranei. ¶ alij. nā etiam prædicti extranei sunt: vt j. ead. §. j. Acc.

c ¶ Eas. ¶ scilicet dotes quæ factæ sine vllis monumentis valent.

d ¶ Obseruatione. ¶ id est, sine insinuatione.

e ¶ Casus. ¶ dotis reddēdæ i casu si decedat vir.

f ¶ Fortuitus casus. ¶ veluti post mortem mariti.

g ¶ Non facta. ¶ id est, non perfecta. nam quo ad eam nō valebat cùm non erat insinuata.

h ¶ Monumenta. ¶ a se facta.

i ¶ Perceßionem. ¶ i. ipsa cogebatur cedere actionē donanti aduersus maritum. cùm ipsa agere non posset, vt nō perdatur dos, quod est mirū. sic & alias alius vtitur ex persona mea eo iure quo ego vti nō possum: vt ff. rem ra. ha. l. procurator. §. fi. procurator. sic & fideiussor agit iure cessō, quo cedens agere nō posset, cū sit ei solutū: vt ff. de fideiuſ. l. cū is qui. sic ff. ad Velleia. l. quāuis. §. plane si mihi. & ff. de recu, quod debetur. & ff. de vſufr. quod meum. Sed a g. contra. ff. de pact. l. & hæredi. §. nos autem.

¶ Idem A. Iuliano PP. LEX XXXI.

CVm quidam dotes p mulieribus dabāt, siue matres, siue alij cognati, siue extranei: rectè quidā eas mariti sine monumentorū obseruatione suscipiebant. Cùm autē mulier redhibitionē casus stipulabatur, & huiusmodi fortuitos casus euenisset, ipsa mulier, vt pote à se non facta donatione: propter hoc q monumēta deerant necessitatē habebat actiones ī huiusmodi casu ad eum, qui dotē dedit, per cessionē transferre, vel ipsas res reddere: & ita inueniebatur forsitan post prolixa matrimonij annorum curricula et liberos fortè editos, infelix mulier, indotata.

¶ Sancim ítaq; in omnibus huiusmodi casibus nullis monumētis rem indigere sed in omni psona ratas esse huiusmodi dotationes, & mulierem ipsam dotem suam habere (cùm fortuitus casus hoc lucrum ei addiderit) & firmiter hoc apud eam permanere, nisi ipse qui ab initio dotē dedit, sibi dari in huiusmodi casum stipulatus sit. tunc etenim cum neque ab initio suspicio aliqua liberorū cōcurrit, sed sibi omnem rem ille, qui dotē dedit, pepigerit, huiusmodi tractatus habere locum non potest. arqui in alijs omnibus casibus, in quibus ipse non est stipulatus, tristitiæ suæ mulier hoc proprium habeat solarium per actionem dotis.

¶ *Donatio propter nuptias excedens legitimam Summam debet insinuari: & insinuatio facta cum principali prodest ei, cui con ſtiendo esset donatum. h. d. Sali.*

¶ Simili quoq; modo si quis extraneorum (id est, qui eū pro quo dat, non in potestate habet) pro alio ante nuptias donationē nuptiarum mulieri dederit, & necessaria monumenta adhibuerit: cùm excedat summam legitimā donatio, vel non minor materfamilias nuptura sit: non solū ad eam, cui ante nuptias donatio datur, monumenta suam adhibent sir mitatem, sed etiam ad illum pro quo dedit, vt si lucrum ei ex dotalibus pactis accesserit, hoc non cedat donatori, sed in suū lucrum hoc maritus conuertat, firmumq; & irrevocabile habeat, nisi donator & hoc sibi reddi huiusmodi casu fuerit stipulatus, ne & in præfato casu simile anteriori vitiū oriatur. ¶ Sin autem minor quātitas sit, vel ita res gesta sit, vt monumentorum ex omni parte nulla sit vtilitas: tunc & donatio ad vtranq; personam valeat, & maritus causam lucretur: nisi & hic donator eam sibi stipulatus sit.

¶ *Singularis §. est & quotidianus. Cursus pienij i ſſolatione dotis neglecta morā induc it, & de cursum usurarū usque ad tertiā partē centesimæ. h. d. principaliter. Bal. Vel sic: Extraneus qui dotē promisit, p lapsum biennij à tpe cotracti matrimonij, sine alia interpellatione cōstituitur in mora, ut teneatur ad fructus & usuras hac lege expressas: nec ꝑptered ꝓhibet maritus dotē ante biennīū petere etiā si promissor sit paratus usuras, & accessiones ſolueret. h. d. Sa.*

¶ Prætereà sancimus, si quis in dotem vel prædia, vel certum reditum, vel ędes, vel panes ciuiles spoponderit vel promiserit, si ex tēpore matrimonij biennīū transactum sit: illico redituum, vel pensionum, necnon panis ciuilis quæstum eum præstare, etiam si non fuerint adhuc res principales traditæ. & si tota dos in auro sit: itidem post biennium vsuras vsque ad tertiam partem centesimæ præstari. Sin autem aliæ res præter immobiles vel aurū fuerint in dotem datæ, siue in argento, siue in muliebribus ornamētis, siue in veste, siue in alijs quibuscunq; quidem æstimate fuerint: simili modo post biennium & earum vsuras ex tertia parte centesimę currere: æstimatione earum (quia & hoc apertius declarare oporteat) ea intelligenda, quæ pro singulis speciebus facta

sima. vt supra.

a ¶ Coadunationem. ¶ vt vniuersa quæ æstimantur sint tanti quanti æstimata sunt, an non. nam & potest esse quod vna res iuste, alia iniuste æstimata est: & sic nō fit æstimatio omnium: vt ff. de ædil. edic. l. si plura. & l. pe. & ff. de euic. l. j. sed tunc demum: vt dicit l. si plura. quādo singulorum nō erat pretium de signatum. sed hic erat: & ideo nō fit idem ratione prædicta. Ité & quia potest esse quod vna res ad tempus tempore fuit promissa, quàm alia.

b ¶ Contestatam. ¶ vt ff. de vſur. l. videamus. ij. §. si actione. & est similis præscriptio biēnalis: vt §. de non nume. pecu. l. in contractibus.

¶ DE REI VXO.

¶ Sicut in quouis alio contractu tria cōsiderantur principaliter, ſ. conuētio obligatio, & actio: sic in dote. ideoque prius conuentionem: vt in titulo de dotis promissione. secundo obligationē: vt §. item j. nunc ponit actionem. Sic enim naturaliter debet disponi. Et nota, quòd olim duæ dabātur actiones tam viro pro petenda dote, quàm vxori pro repetēda dote: scilicet ex stipulatu & rei vxoriæ. sed hāc tollit dān do omne quod in ea vtile erat actioni ex stipulatu quam reseruat. & ratiōne respondet obiectioni. Principio. quasi obiicia tur ei, quod vilia tractet, & armis non intendat. & ipse ad excusationem sui respondet rem, &c.

REm. ¶ CASVS. Crederet aliquis quod Imperator nō tractaret de arduis rebus, sed minimis. sed non est verum: quia in præsenti cōstitutione de arduis tractat: quia inēdit ostēdere per quam actionē dos soluto matrimonio repetatur, & qua actio. maritus petat eā sibi reddi, ex quo semel æstimata est olim duabus actionib. petebat: vel rei vxoriæ actione vel ex stipulatu hodie tublata est rei vxoriæ actio. remanet act. ex stipu. & si qd vtilitatis habebat illa, hoc in act. o. ex stipul. translatū est: & oēs dotes petitur actio. ex stipu. siue intercessit stipulatio, siue non: qa & si nō interuenit præsumit interuenisse: & si interuenit, sed inutilis. puta inter absentes, præsumēt vtilis: & ex ea agetur. nec mireris qđ dico agi act. ex stipulatu. licet non interuenit stipulatio: quia hoc ideo est, scilicet quod ex nudo pacto non datur actio: vt qñ conueni tecum de permutando codice: si interuenit rei traditio vel stipulatio, agetur iam ex pacto vestito: vel da exemplū, & melius vt hic notatur. Ité mulier habet omnia bona mariti tacitè obligata pro dote. scilicet de hoc nihil dictū fuerit. sicut pupillus habet omnia bona tutoris tacitè obligata, & tacite hypothecata. Ité non solum mulieri datur pro dote, sed viro in bonis mulieris: & hoc siue dos fuerit profectitia, seu aduentitia, siue data à muliere, siue data ab alio. Nec refert vtrum dos sit promissa in scriptis. aut nō. & hoc actio. ex stipulatu data in eam rei vxor. actio. & sicut illa erat bonæ fidei ita & ista.

¶ Sciendum ¶ Olim si maritus in testamento suo reliquerat vxori aliqua legata, mulier non poterat petere si volebat petere dotē: vel econtrario, hodie vtrunq; petere potest: nisi maritus dixit contrarium. Item maritus non potest retinere dotem propter malos mores mulieris: ne propter hoc inter eos fieret diuortium. Ité nec vtetur retentione dotis propter res quas amouit mulier, sed conuenient eam actio. rerum amotarum. Item non vtetur retentione dotis si filios habeat ex vxore, quia pater filios alere debet, & filias dotare. Ité nec vtetur retētione dotis propter impensas in fundo dotali factas, sed si accepi fundū in dotē, & parem dotis in re immobili, & quantitate: puta centū, & impendi decem in fundo: diminuetur dos data in decem. & hoc qñ facit necessarias expensas, si verò veles, ex mandato mulieris, consequetur eas per act. mādati si mandauit, siue neg. gest. si non mandauit, voluntariæ non reperuntur: sed tollitur quod fecit sine lāsione prioris status rei, & si voluntate vxoris fecisset eas. Si verò mulier decedat, hæredes eius repetent dotem: nisi maritus fecisset pactum de dote lucranda.

¶ Cum autem. ¶ Olim repetebatur dos soluto matrimonio annua bima trimadie si vir conueniebatur rei vxo. act. & condemnabatur in quantū facere potest, cōuenietur deducto ne egeat. & si paup est, nec dotē reddere potest, promittet de dote tota restituenda cum ad pinguiorem fortunā peruenerit. & si est immobilis, statim restituetur, mobilis cl. in so anno. & si non restituat, tenebitur ad vsuras vsq; ad tertiam centesimæ & fructus rerum immobilium debent mulieri restitui. & si mulier fuerit hæres instituta, de iure detrahet Falcidiā, & primò deducet dotē suam.

De rei vxoriæ † actione in e † stipulatu actionem transfusa, & de natura eorum præstita.

TITVLVS XIII.

¶ *Pro dote competit actio ex stipulatu, etiam si stipulatio non intercesserit, uel intercesſit inutiliter. h. d. usque ad §. & ut plenius, Bald.*

Imp. Iustinianus A. ad populū vrbis Constantinopolitanæ, & ad vniuersos prouincia les.

LEX I.

REm in præsenti non minimam aggredimur, sed in omni pene corpore iuris est fusam, tam super rei vxoriæ † actione: quàm ex stipulatu: earū communiones & differentias resecantes †, & in vnum tramitem ex stipulatu actionis totum rei vxoriæ ius, quod dignum esse valere censemus † cōcludentes. ¶ Rei vxoriæ itaque actione sublata, sancimus omnes dotes per ex stipulatu actionem exigi, siue scripta † fuerit stipulatio, siue non: vt intelligatur re ipsa stipulatio esse subsecuta †.

¶ Accedit. ¶ Olim si extraneus dabat dotem pro muliere, actione rei vxoriæ poterat dotem repetere, ſ. mulier: nisi fuisset stipulatus dotem sibi reddi, non ita erat in actio. ex stipulatu. sed hoc habet hodie rei vxoriæ actio. scilicet quod mulier habeat semper dotis repetitionē: nisi ille extraneus fuerit stipulatus sibi reddi. Extraneus autē omnis ille est intelligendus, qui non habet personam dotarum in sua potestate: vt est pater. Item pater olim actio. rei vxoriæ non poterat solus dotem repetere nō consentiente filia. & si pater antequam cōcessisset ita, actionem moueret de dote: vel licet lis fuisset cōtesta. ad hæredes eam non transmittebat, sed ad filium quasi proprium patrimonium: quod non erat in actio. ex stipulatu: quia in ea solus pater agere poterat filiæ consensu nō expectato. & transmittebatur actio ad hæredem: quod hodie locū nō habet: sed naturam rei vxo. actionis in hoc casu sibi vēdicat actio ex stipulatu.

¶ Et cum. ¶ In hoc, §. lex Iulia prohibet fundū dotalem alienari à viro, & hypothecari eam consentiente muliere: quod locū habet nō solum in Italia, sed in omni terra, nec contradixit huic lex quæ dicit, quod mulieres possunt transire iuri hypothecarum supra ad Velleia iubemus. quia loquitur ibi quando mulier renuntiauerat iuri, quo ? habet in bonis mariti tacitè sibi obligatis. Item si aliqua pacta fiant in constitutione dotis: puta de dote lucranda, vel similia: illa debent seruari: dum tamē legibus non sint contraria. Et si bona gratia separatur matrimonium, non amittitur. j. de repud. l. consensu. & hæc lex habet locum in futuris negotijs, non in præteritis. Viuianus.

c ¶ Corpore. ¶ nota corpus iuris in quo articuli iuris continētur, sicut corpus humanum vbi membra continentur. Corpus iuris quid sit.

d ¶ Omnes dotes. ¶ siue à parte viri siue a parte mulieris: licet de parte viri possit dubitari. Item siue certa est, siue incerta. quod est notandum, cum ad incerta tantum alias detur ex stipulatu actio: vt infi. de ver. obl. in prin. licet & hic quidam dent condictionem incerti si certa est.

e ¶ Exigi. ¶ id est, peti vel repeti.

f ¶ Siue non. ¶ quia nec promissa.

g ¶ Re ipsa. ¶ id est, eo quod est dos.

h ¶ Subsecuta. ¶ conuentionem. Sic ergo nota fingi stipulationē vbi non est. sic & ff. de ado. leg. hi. verbis & ff. de dā. infe. si finita. §. elegater. & in auth. vt nulli iud. §. super hoc autē iubemus. colla. nona. & ff. si quis plus quam per l. Fa. l. nisi. §. item. & de fideiuſ. tu. cum ostendimus. §. fi.

Eodemque

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eodēque modo & si inutiliter [b] facta est stipulatio. adiuuari enim eam [c] magis quam euanescere oportet. Si enim cum vna in instrumento stipulatio valida inueniatur, aliis etiam inutilibus suam noscitur præstare fortitudinē: quare nō [†] ex nostra lege huiusmodi stipulationibus robur accedat legitimum? Est enim cōsentaneum nobis, qui censemus [e] vbi stipulatio supposita non est, intelligi eam fuisse adhibitā: [†] multo magis etiam si inutilis est, validam eam effici. [g]

[g] Pro dote bona sunt tacitē obligata. b.d. usque ad §. sed etsi. Bald.

¶ Et vt [†] plenius [h] dotibus subueniatur: quēadmodum in administratione [†] pupillarium rerum, [i] & in alijs multis iuris articulis [k] tacitas hypothecas inesse accipimus: ita & in huiusmodi actione damus ex vtroque latere hypothecam, [m] siue ex parte mariti, p restitutione dotis: siue ex parte mulieris pro ipsa dote præstāda, vel rebus dotalibus euictis: [n] siue ipsæ principales personæ dotes dederint, vel promiserint, vel susceperint, siue aliæ pro his personæ: & dos siue adueētitia, siue profectitia sit, secundum veteris iuris nominationē. [o] Hta enim & imperitia hominum & rusticitas nihil eis poterit afferre præiudicij: cū nos illis ignorantibus & nescientibus in hoc casu nostram induxerimus prouidentiā. [p] Sicut enim & stipulationes & hypothecę inesse dotibus intelligunt, [q] & inutiles stipulationes emendātur, sic & in posterum causa inueniet valida & perfecta: quasi omnibus dotalibus instrumentis à prudētissimis viris confectis. ¶ Et nemo putet nos hoc sancire in ijs tantūmodò dotibus quæ instrumētis receptæ sunt. Nihil enim prohibet, & si si ne scriptis [r] dos vel detur, vel p mittatur, vel suscipiatur: simili modo intelligi factam stipulationem & hypothecam ex vtraque parte, quasi fuerit scripta. Et natura quidem ex stipulatu actionis hęc intelligatur, re [†] vxoria in posterum cessante. [†]

[†] Actio ex stipulatu pro dote, est bonæfidei: item actio rei vxoriæ est sublata: tamen quod erat utile in ea, transfusum est in actionem ex stipulatu. hoc dicit. usque ad §. primum itaque. Bal.

¶ Sed etsi non ignoramus ex stipulatu actionem stricto iure esse vallatam, [s] & non ex bona fidē descendere: tamē quia nouam naturam de dote stipulatio sibi inuenit: accommodetur ei natura rei vxoriæ, & [†] bonæ fidei beneficium: & omnes quidē euentus, [x] quos dos ex stipulatu [y] habet, maneat [z] pro sua natura exercens. Si quid autem optimum ex rei vxoriæ actiōe inuenimus, hoc in præsenti specialiter ei addimus: vt sit & noua ista ex stipulatu, [†] quam composuimus, & nō propria tantum: sed etiam veteris actionis [a] pulchritudine decorata.

¶ Et vt [†] plenius [b] dotibus subueniatur: quēadmodum in administratione [†] pupillarum rerum, [i] & in alijs multis iuris articulis [k] tacitas hypothecas inesse accipimus: ita & in huiusmodi actione damus ex vtroque latere hypothecam, [m] siue ex parte mariti, p restitutione dotis: siue ex parte mulieris pro ipsa dote præstāda, vel rebus dotalibus euictis: [n] siue ipsæ principales personæ dotes dederint, vel promiserint, vel susceperint, siue aliæ pro his personæ: & dos siue adueētitia, siue profectitia sit, secundum veteris iuris nominationē. [o] Hta enim & imperitia hominum & rusticitas nihil eis poterit afferre præiudicij: cū nos illis ignorantibus & nescientibus in hoc casu nostram induxerimus prouidentiā. [p] Sicut enim & stipulationes & hypothecę inesse dotibus intelligunt, [q] & inutiles stipulationes emendātur, sic & in posterum causa inueniet valida & perfecta: quasi omnibus dotalibus instrumentis à prudētissimis viris confectis. ¶ Et nemo putet nos hoc sancire in ijs tantūmodò dotibus quæ instrumētis receptæ sunt. Nihil enim prohibet, & si si ne scriptis [r] dos vel detur, vel p mittatur, vel suscipiatur: simili modo intelligi factam stipulationem & hypothecam ex vtraque parte, quasi fuerit scripta. Et natura quidem ex stipulatu actionis hęc intelligatur, re [†] vxoria in posterum cessante. [†]

[†] Actio ex stipulatu pro dote, est bonæfidei: item actio rei vxoriæ est sublata: tamen quod erat utile in ea, transfusum est in actionem ex stipulatu. hoc dicit. usque ad §. primum itaque. Bal.

¶ Primum [b] itaque qd naturale fit ex stipulatu actionis, exponaf, & ita si quid ex actiōe rei vxoriæ superuenerit, [†] addaf. ¶ Sciendū itaq; est edictū [c] [†] prætoris quod de alterutro [d] introductum est, in ex stipulatu actione cessare: ita vt vxor & a marito relicta precipiat, & dotem consequatur: nisi specialiter pro dote ei maritus ea dereliquit: cùm manifestissimum sit te statorem qui non hoc addidit [e] voluisse eam vtrunque consequi.

[¶] Actio ex stipulatu actiuē & passiuē trāsmittitur in hæredē. b.d. V el sic: Contractus fictus transit in hæredem, sicut contractus verus. b.d. usque ad §. sed nec retentio. Bal. Vel sic: Actio ex stipulatu pro dote trāsit ad successores Sal c.

¶ Maneat [f] ex stipulatu actionis ius [g] ad successores [h] et sine mora [i] transmissionis incorruptum.

[¶] Propter malos mores uxoris pudorem matrimonij non lædētes, ppter res donatas uel, amotas seu, ppter cōes liberos alendos, nec propter impēsas in rebus dotalibus factas sit dotis retētio: sed prædicta, actionib. cōpetētibus, repetūtur. b.d. usque ad §. illo. Sal. Vel sic: Dos nō potest retineri ob malos mores mulieris nec ob res donatas, nec res amotas, nec propter liberos, nec propter impēsas utiles uel uoluptarias: sed propter necessarias sic; qa dotē minuit ipso iure. Itē potest retineri per pactū de lucrādo si mulier post decedat. b.d. usq; ad §. cū autē. Bal.

¶ Taceat [k] in ea retentionū verbositas. ¶ Quid enim opus est in ducere ob [†] mores [l] retentionem alio auxilio ex cōstitutionib⁹ introducto [m] ? vel ex qua causa [n] ob

a ¶ Eodemque modo. ʒ scilicet dos patatur ex stipulatu.
b ¶ Inutiliter. ʒ inspecto iure cōmuni: vt quia inter absentes vel ex interuallo vel inepta conceptione, non autem ex dissensu: puta dixit vir, promittis equum in dotem mulier dixit, promitto asinum.
c ¶ Eam. ʒ scilicet actionem. & sic ff. de reb. dub. l. quoties. ij.
d ¶ Fortitudinem. ʒ da exemplum: quia stipulor alteri: hoc nō valet: adiicio pœnam: hoc valet: & dat robur inutili, non vt ex ea agatur, sed pœnæ metu ei pareatur: vt ff. de ver. obli. l. stipulatio ista. §. alteri. & §. de pac. l. si pacto. hic tñ datur robur ex hac lege huic, vt eriam ex ea agatur: & sic fit vtilis. & est sic. §. si ser. exte. se emi. l. j. Sed arg. cōtra. ff. de iis qb. vt indig. l. cū quidā. nam vtilis nō firmat inutilē instituentem, sed inutilis vitiat vtilem. Itē est arg. contrā. ff. de admen. legā. l. nam ibi vtile legatū nō dat robur inutili ademptioni. Alii ponunt hic exēplum per l. §. de pac. l. in bonæ fidei. & l. petēs. scilicet in pactio incontinenti apposito cui datur robur vicinitate contractus. sed illa non est stipulatio, sed pactum: vnde primum melius est.
e ¶ Censemus. ʒ hoc qd sequitur.
f ¶ Multō magis. ʒ locus à maiori, quia si nullum facimus aliquod 1 ˢ magis inutile. sic & ff. de pact. l. iuris gentium. §. adeō. & §. de do. ante nup. l. fi. §. fi.
g. ¶ Efficiat per hanc legem.
h. ¶ Vt plenius ʒ non solum in personali, verum in realithoc est in hypothecaria.
i ¶ Rerum. ʒ vbi tacita ꝓrahitur hypotheca: vt j. de admi. tu. l. ꝓ officio.
k ¶ Articulis. ʒ vt legatis: vt j. cōmunia de leg. l. j. & in aliis casibus quos habes j. in quibus cau. pi. ta. contra. per totum.
l ¶ Ex vtroque latere. ʒ sed nunquid sic vir & vxor prefertur cæteris creditoribus? Respon. credo quod non, cū nō inueniamus de hypotheca viri.
m ¶ Hypothecam. ʒ id est, tacitam.
n ¶ Euictis. ʒ indistincte ergo re dotali euicta agitur de euictione. & sic est cōtra. §. ti. j. l. j. Sol. hæc illam corrigit: vel secundū illum. & bene etiā hæc secundum illū, si. vbi stipulatio vel pactū ꝓcedat donationem. Terti dicunt hic dari hypothecariam indistincte: non autē per sōnalem media placet.
o ¶ Nominationem. ʒ remanet enim nomē dotis, ꝓfectitię & adueētitię: vt ff. de iu. do. l. ꝓfectitia in prin. & §. si quis certā.
p ¶ Prouidentiā. ʒ ando actionem ex stipulatu & tacitā hypothecā. Ac.
q ¶ Intelliguntur. ʒ ipso iure: vt 7. qui pot. in pig. ha. l. fin. §. ad hæc. & in authen. de æqua. do. §. quia verò & huiusmodi. & arg. §. de iur. & fac. igit.
r ¶ Sine scripris. ʒ vt & §. de iure do. l. cum citra.
s ¶ Vallatam. ʒ nam non numerantur intra eas quæ bonæ fidei sunt: vt instit. de actio. §. actioné.
t ¶ Et non ex bona fide. ʒ ad differentiam stricti iuris.
v ¶ Beneficium. ʒ erit ergo hoc casu bonæ fidei: vt hic, & instit. de actio. §. fuerat.
x ¶ Euētus. ʒ i. effectus
y ¶ Ex stipulatu. ʒ ab actione ex stipulatu.
z ¶ Maneat. ʒ i. remaneat.
a ¶ Actionis. ʒ rei vxoriæ. Ex ꝓ dictis ergo colligē quinque spalia. Pri mum quod intelligit ibi vbi nō est. Secundū vbi est inutilis, sic vtilis. Itē qa dat ex stipulatu ēt de certa. Itē qd est bonæ fidei. Quintū etiam de hypotheca tacita.
b ¶ Primum. ʒ quia sua naturalia retinet: & alia nancisciturita quæ sua naturalia exponamus.
c ¶ Edictum. ʒ quod nō habemus sed catebatur in eo, vt si maritus vxori aliquid in vltima relictę voluntate esset cōcessa alteritro, ſ vel dote vel legato quod in actione ex stipulatu non erat.
d ¶ De alterutro. ʒ alterquando cautum.
e ¶ Additid. ʒ sc. mulierē esse alterutro contēta. & facit. ff. fiduciā. si filia. ʒ pen. & de dote prælegā. cū quis. § j. & 7. de repu. iubemus. Sed ar. ff. de adimē. le. l. si ne alii. l. mota Titia. §. qui filias. & ff. fol. si cū dotem. & si pater. l. si cū dotem. § fi. pa. ter. sed ibi red dicit ratio. ad
f ¶ Maneat. ʒ i. transeat.
g ¶ Ius. ʒ iam competēs mulieri.
h ¶ Ad successores. ʒ vtriusque partis: mulieris, ſ vt repetere possint, & mariti restituere debeāt. sed primum fallitin casu quē habes. 7. eo. §. hoc ex rei vxoriæ. vbi nō repetit hæres patris mulieris.
i ¶ Mora. ʒ in antiquis legibus. insertas: vt j. eo. §. exactio.
k ¶ Taceat. ʒ & nota hic quinque casus in quibus competebat retentio in actione rei vxoriæ: sed hodie nō cōpetit ob mo res, ob res donatas, ob res amotas, ob liberos, ob impensas.
l ¶ Mores. ʒ & malos mustos. quorū vnus non sufficeret: vt in venialibus, non criminalibus: vt si cotidie se inebriet, non tamen frangit matrimonium pudorem. & facit infrà, de repudiis. l. final. in fin.
m ¶ Introducto. ʒ scilicet diuortio: vt j. de repudi. l. cōsensū.
n ¶ Causa. ʒ scilicet rationabili.

a ¶ Donatas. ʒ scilicet vxori à viro.
b ¶ Directam. ʒ cùm res donata extat, sed utilem cùm est mutata condicio, siue cum est extincta: & ff. de dona. inter vir. & vxo. l. si sponsus. §. fi. & l. seq. & l. vxor marito. in fi. & l. vtilem. & l. mulier. & facit §. de condi. ex lege. l. j. & ff. de præleg. l. dote.
c ¶ Nec retentio. ʒ ex speciebus, si species extent. si quātitas sit, cōpensatur: & sic nō est §. infr. re. amo. l. j. & ff. fol. mat. l. diuortio. §. ob donatiōes. & eodem modo soluitur aliud cōtra. §. de cōpen l. neque. Vel solue, vt ibi.
d ¶ Amotarum. ʒ vt inf. de bo. quæ libe. l. fin. §. ipsum autem filium.
e ¶ Sileat. ʒ subaudiunt quidā ſgo stant, si diuortio soluatur matrimoniū, aliās si morte mulieris, dicunt retineri dotem. Sed B. & Io. contra, cum hæc lex dicat indeterminatè: vt ff. de iu. dot. l. iure succursum est. & inf. de bo. q lib. l. x. & j. fol. mat. l. dos. vbi de hoc etiā dices. sed prima opinio seruatur.
f ¶ Horretur. ʒ vt inf. de bo. quæ libe. l. fin. §. ipsum autem filium.
g ¶ Ne varium. ʒ hoc refertur ad hoc quod dixit §. de moribus.
h ¶ Constitutionibus. ʒ quas habes infr. de repudiis. & de moribus.
i ¶ Idonea. ʒ vt & ff. de dote præleg. l. dote.
k ¶ Minuant quantitatem. ʒ vt ff. de rit. nupt. l. dote. & ff. de impen. in re. do. fa. l. j. §. j. & l. pe. & ibi. de acti. §. propter retentio nē. quod intellige, cū in quantitate cōsistit, quod diminuitur: vt quia fundus & pecunia fit i dotē: expēsa quidē in fundo fa cta minuit pecuniā. si autem fundus tantū, nec in parte de sunt esse de talis, nisi tāta fit expensa, quāti est fundus, sic desinit eē dotalis: nisi intra annum impensas marito obtulerit. interim autē an sit dotalis, & sic quasi pignus: an desinat eē dotalis, & recipiat esse dos si mulier luat quidā tenuerint primam: pro quibus est hoc exēpli. si habeo domū, q valet centum, & debeo centū, verū est me habere domū valentē centū: nō tamen habeo in bonis cē tis. Sic quę la tenuit secūdā opinionē, vt hēs hoc ſt. de iur. dot. l. si qui. §. qd dicitur. & ff. de impen. in re. do. fa. l. quod dicitur.
l ¶ Voluntate. ʒ vt & ff. de impen. in re. do. fa. l. vtilium.
m ¶ Licet. ʒ hoc spāle in dote: vt ff. de impē. in re. do. fa. l. pro voluptariis. aliās ēt talia repetūtur ex voluntate dñi facta: vt ff. de in rem ver. l. q. ſ si seruus. §. sed ſi mutua. & §. necnon. & facit §. de rei ven. l. domum.
n ¶ Vt sit. ʒ refert se ad omnia prædicta.
o ¶ Pactionibus. ʒ i. pacto facto de dote lucrāda, si præcedat vxor. sic

res donatas [z] retentio introducatur, cùm sit donatori facultas per actionē in rem directam, [b] vel per vtilē, vel per condictionē suo iuri mederi? ¶ Sed nec retētio [c] ob res amotas necessaria est, cùm pateat omnibus maritis rerū amotarū [d] iudicium. ¶ Sileat [e] ob liberos retentio: cùm ipse naturalis stimulus [†] parētes ad liberorū suorum educationem hortetur: [f] ne varium [g] genus culpæ mariti contra vxores excogitēt, vt possint eadē [†] retentione cōtra eas vti: cūiam imperialibus cōstitutionib. [h] sta tutū sit, si culpa mulieris [†] dissolutum matrimoniū fuerit, quid fieri oporteat. ¶ Sed nec [†] ob impēsas in res [†] dotis factas retētio nobis satis videtur esse idonea. [i] Cùm enim necessariæ quidem expensæ dotis minuāt [†] quātitatē, [k] vtiles autem [†] non aliter in rei vxoriæ [†] actionē detinebāt, nisi ex volūtate [l] mulieris: nō abs re est, si qui dem mulieris volūtas intercedat: mandati actionem à nostra auctoritate marito contra vxorem indulgeri, quatenus possit p hanc, [†] quod vtiliter impēsum est, asseruari, vel si non intercedat mulieris voluntas, vtiliter tamē res gesta est: negotiorum gestorū aduersus eā [†] sufficere actionē. ¶ Quòd si [†] voluptariæ sint, licet [m] ex volūtate eius expensę: deductio operis quod fecit (sine lęsione tamen prioris speciei) [†] marito relinquatur: vt sit [n] omnū retentionū expeditus tractatus, & ex stipulatu actio maritò secundū [†] sui naturā nullam [†] accipiat retentionem.

[¶] Muliere mortua in mrimonio, actio ex stipulatu secundum suam naturam transit ad hæredes. b.d. Sal.

¶ Illo proculdubio in ex stipulatu actione seruādo, vt si decesserit mulier cōstante matrimonio, dos non in lucrū mariti cedat, (nisi ex quibusdam pactionibus [o]), sed ad mulieris hæredes ex stipulatu actio secundum [†] sui naturam transmittatur, siue expressa fuerit, siue ex hac lege inesse intelligatur.

[¶] In actione de dote maritus cōdemnat, i quātū facere pōt. hoc primō. Mobilia, uel in ris quantitates et genera in dotē data, restituūtur post annū soluto mrimonio, immobilia statim. fructus dotis ꝓtempore matri

plurale pro singulari ponitur. vt ff. de ori. iur. l. 1. §. exactis. Itē est alius casus, quo remanet apud virū propter adulteriū: vt inf. ad le. Iul. de adul. l. ff.
p ¶ Cū autē. ʒ in supradictis q dē suā naturā exercet hæc actio ex stipulatu, sed in exactione dař ei ius rei vxorię actionis, vt inū tū facere possit, dāneſ. qđ itellr, deducto ne egeat: vt ff. de reg. iu. l. i. pdēnatione pnorū.
q ¶ Ilico. ʒ in vtroq; male ilico, & qđ isolidū.
r ¶ Annua bima. ʒ i. primo anno tertia, secundo tertia, & in tertio tertia: vt ff. de pac. do. l. aliud. & ff. de ann. legā. j in prin. & facit ff. de iur. do. l. cū in fundo. §. pe.
s ¶ Figuram. ʒ simptā ab actione rei vxoriæ.
t ¶ Pacto. ʒ de retentione dotis, vel ā modo, vel de tpe restōnis dotalium rerum: vt ff. de pact. dot. l. de die. & sequentibus. illud aūt non valet, q teneatur maritus insolidū: vt ff. fol. mat. l. alia. §. j.
v ¶ Maritali. ʒ vt ff. fol. matri. l. alia. §. fin. & l. ma ritū, & ff. de re iudi. l. sunt qui in id. & institu. de act. §. item ſi de dote.
x ¶ Versatus est. ʒ in diminuendo substantiā suā vt dixit. idem ſi in re dotali dissipāda dolū com misit: & aliās non est soluendo. licet in eo q aliās non sit soluendo, cōmiserit dolū: vt ff. fol. ma. l. ēt. §. j. & 2. & hos duos casus cōprehendit hic ſm Io. quib. tenetur insolidum.
y ¶ Cautione. ʒ iorte cū fideiussore: vt arg. ff. fol. ma. l. ſi cōstāte. §. quoties. sed tūc dic simplicit: vt ff. pro socio. l. verū. §. ité videndum. secus in actione de peculio, vbi non fiet etiā cautio: vt ff. de pecū. quoties. §. ſi semel.
z ¶ Annum. ʒ post solutum matrimonium computandum.
a ¶ Incorporalibus.] vt in nominibus: qñque tñ incorporalia æquiparant immobilib. vt inf. de præscri. lon. temp. l. fi. in fi. & ff. de iu. deli. l. ait prætor. & de re iudi. l. a diuo. §. j.
b ¶ Commune. ʒ ſ. de im mobilibus.
c ¶ Vsuras æstimationis.] sic. & §. tit. j. l. fin. §. præterea. & subaudi hic non solū res principales.
d ¶ Restituēdis ʒ vel si malit. petat vsuram æstimationis: vt modo dixi. Vel fortè superiora locū habent, cum res defierāt esse culpa mariti. hic qñ extabant, ſm Azo. Sed quid erit hodie, vbi soluitur matrimoniū p cōsanguinitatē? nunq d ſtatim reddet dos, vt post annū. nam nō ꝓpter diuortiū, cum non fuerit matrimoniū: nec ergo dos? Rñ. ſta tim ar. §. de cond. ob cau. l. j. Item quid si rebus ęstimatis dantis in dotē mariti seruauit sibi electionē: qđ pōt? Rñ. eligat. qđ si non faciat, transfertur

electio in vxorem, vt ff. de solu. l. j. & ff. de iur. do. l. plerunque. §. fi. Itē qd si dos consistit in rebus mobilibus tantum: vnde interim se alet mulier?

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mariti hæredes ante neant vxorem alere.

Respon. de aliis suis bonis, arg. ff. de ven. in pos. mit. l. extraneo. Sed q d si nil aliud habet? Si quidem sunt hæredes patris cões filij, ipsi alent matrem: vt inf. de bo. q̃ libe. l. fi. §. ipsum autem. Sed quid si extranei sunt hæredes, vel diuortio est solutum matrimoniũ? Videtur quòd vir vel hæredes eius teneantur alere, ex quo habent dotẽ, vt ff. de ven. in poss. mit. l. j. §. mulier. & l. curator. & arg. ff. ad Treb. l. imperator. & ff. vt in pos. leg. pe. & §. ti. j. l. vbi adhuc. præterea pro dotis fructibus mulieri dabat alimenta. ergo & hodie alat eã cũ penes se habeat. argu. in auth. quibus mo. na. effic. su. §. pe. colla 6. & in authẽ. de exhi. §. quoniam. coll. 5. & ff. de libe. agn. l. fi q̃s a liberis §. fi vel parens. Item adhuc videtur durare primũ, cum nec posset nubere secũdo: vt arg. pro hoc ff. de repu. l. fin. & in auth. de nupt. §. soluto. colla. 3. Item pro hoc ff. solu matr. l. fi cum dotem. §. finautem quasi sint dotis onus alimenta vxoris. econtra dilatio legalis debet esse vtilis viro: vt arg. ff. fi cer. peta. l. lecta. & ff. de iudi. l. 2. § in omnibus. & auth. consti. quæ de dign. §. pen. colla. 6. Solu. Distinguunt quidam. an habeat alia bona vnde se alat, vel non: vt primo casu non alatur: secundo sic: vt ff. de vent. in poss. mit. l. extraneo.

ADDITIO. Hoc tenent communiter doctores in l. diuortio. in princ. ff. solu. matr. Ne alias tractaret de decore memoriæ mariti, q̃ mulier cogeretur medicare. Et subdit ibi Bart. q̃ mulier tenetur intra ipsum annum operari in domo hæredum, a quibus suscipit alimenta ad vtilitatem hæredum, per l. sicut. iuncta gl. ff. de oper. lib. De quo dic latius vt per eundem Bar. vbi supra.

Detrahere.

§. *cumq; ex stipu. Bal. uel sic: Vxor hæres instituta a uiro in ratione Falcidiæ dotem ut æs alienum potest deducere. h. d Sali.*

¶ Igitur[a] & in sequenti capitulo sua ex stipulatu actio vtatur natura: vt si mulier à marito fuerit hæres instituta, & legis Falcidiæ ratio emerserit; [b] etiam dotis debitum[c] liceat ei sicuti alia debita[d] ex substantia mariti† subtrahere, & sic[e] quartã partem deducere. [f]

¶ *Accessiones, q̃ non sunt in fructu, augent dotẽ: ut partus ancillarum, & quæsita per seruũ dotalem extra operam suã & extra rẽ mariti. Accessiones uerò, q̃ in fructu censentur, ut fœtus pecorũ, & fructus agrorũ, & similia, cedunt lucro uiri, quo ad matrimoniũ consistit, & fructus ultimi anni pro rata t̃pis diuidunt̃, & p̃dicta sunt uera in reb. uerè dotal. bus, i. in inæstimatis: sed q̃ sunt res æstimatæ, omnes accessiones integraliter sunt mariti tanq̃ emptoris. et ista sit pro casu summario & pro casu in termi nis. h. d. usq; ad §. cautione. Bal. uel sic: Partus ancillarum dotalium, & etiam per seruos dotales q̃sita extra operas eorũ uel res mariti pertinent ad mulierẽ: fœtus uero, et fructus pertinent ad maritum: sed pro rata t̃pis ultimi anni uen ũt diuidendi, si dos fuit inæstimata: & si t̃pe diuisionis alter filiorũ dotem uxoris uel nurus detinuerit, præcipuam cautionem de defendendo præstare tenetur cohæredibus. h. d. Sali.*

¶ Cumque ex stipulatu actio in iis[g] casib[9], quos enumerauimus, propriam naturã habeat, [h] necessarium est in sequenti tractatu ea exponere, quæ vel communia[i] sunt vtriusq; actionis, vel quę in † solam ex stipulatu[k] † actionem colligi oportet: vel propria quidem rei vxoriæ actionis, exinde autem ex stipulatu actioni accomodanda. ¶ Itaque partus dotalium ancillarũ, id est, quæ æstimatæ[l] non sunt, vel quæ serui dotales ex quacunque causa (nisi ex re mariti, vel operis suis) acquisierunt: [m] ad mulierem pertinere[n] vtraque actio similiter voluit.

¶ Fœtus autem iumentorum, & omnia quæ fructũ nomine continentur, ad lucrum mariti pertineant pro† tẽpore matrimonii, [o] siue æstimata, siue non æstimata sint. ¶ Sed & nouissimi anni, in quo matrimonium soluitur, fructus pro rata temporis portione[p] vtrique parti debere assignari, cõmune vtriusque actionis est, in rebus scilicet non æstimatis. Æstimatarũ enim rerum maritus quasi emptor, & commodum sentiat, & dispendium subeat, & periculum expectet. ¶

¶ *Percipiens dotem tenetur cohæredẽ seruare indemnem. h. d. usque ad §. uideamus igitur. Bal.*

¶ Cautione, videlicet, defensionis in specie, in qua dotem suæ vxoris, vel nurus[r] in familiæ erciscundæ iudicio præcipuam filius defuncti detrahit, secundum propriam naturam[s] ex stipulatu actionis cohęredibus suis præstanda.

¶ *Actio ex stipulatu pro dote profectitia competens, per patris obitum consolidatur in filiam emancipatam etiam exheredatã. h. d. usq; ad §. quo a nobis. Bal. uel sic: Si filia efficiatur sui iuris morte patris uel emancipatione, actio de dote consolidatur in eius persona, etiam si a patre fuerit exheredata: & dos consertur, & in legitima portione computatur. h. d. Sal.*

¶ Videamus[t] igitur quali incremento ei de rei vxorię actione accedente, † formari decet ex stipulatu actionem. Cumque iuris certi, atque indubitati sit, si parẽs per virilem sexum ascendẽs, dote pro filia, vel nepte pręstita, emancipauerit eam, vel ipse decesserit, [u] in rei vxoriæ actione dotem omnimodo ad mulierem pertinere, etiã si fuerit exhæredata: [x] (quod non erat in ex stipulatu actione. ibi etenim, velut aliæ actiones[y] † inter omnes cohæredes actio diuidebatur) æquissimum[z] nobis visum est, & in ex stipulatu actione mulierem dotem suam præcipuã accipere, etiam si emãcipata, vel ex hæredata sit, vel cum aliis hæredibus scripta.

¶ *Dos imputatur filię in ltĩmam. h. d. uel sic: Dos, q̃ ad filiam reuertitur, ei in legitima imputat. h. d. usque ad §. accedit. Bal.*

¶ Quo à nobis recepto, [b] & aliæ multæ species promptũ accipient

† sola actione

† sunt

† honore, forte onere

Dotis fructus cuius sunt.

a ¶ Igitur. ‡ quia in prioribus capitulis, sua vtitur natura actio ex stipulatu iure petitionis dotis. igitur in sequenti vtatur iure retentionis. Hug. Vel secundum Azo. quia petere potest, vt modo dixi, petat & hoc casu scilicet deducendo.

b ¶ Emerserit. ‡ inter eã & legatarios.

c ¶ Dubium. ‡ vt & ff. ad leg. Falcid. l. pater. in prin. & ‡. e. tit. §. sciendũ. licet additione hĩditatis actio fit confusa: vt ff. de hæred. ven. l. 2. §. fin. & ‡. ad legem Fal. l. licet.

d ¶ Debita. ‡ vt & inf. ad leg. Falcid. l. imponendo.

e ¶ Et sic. ‡ omni debiro deducto.

f ¶ Deducere. ‡ scilicet de legatis.

g ¶ In iis casibus. ‡ sed non in omnibus: vt ‡. e. §. exactio.

h ¶ Habeat. ‡ id est retineat.

i ¶ Communia. ‡ hoc vsque ad §. videamus.

k ¶ Ex stipulatu. ‡ hoc in §. videamus.

l ¶ Æstimatæ. ‡ quæ verè etiam dicuntur dotales: vt ‡. ea. l. §. & cùm lex. & ida dicas, si sunt æstimatæ: sed cõuenit vt soluto matrimonio reddatur vxori nõ seruata electione viro: vt ‡. fol. mat. l. j. aliàs secus: vt ff. de iure do. l. si mancipia, & facit ff. de iure dot. l. plerunque. §. si serui. Azo.

m ¶ Acquisierunt. ‡ assimilatur ergo maritus fructuario, vt ff. de pecul. l. hinc quæritur. §. potest. & §. quæ quæstio.

n ¶ Pertinere. ‡ non q̃ sua, sed facta viri restituuntur hac actione: vt hic, & ff. de acq. hær. l. aditio. & ff. de iu. do. l. si legato. sic largè dicitur pertinere, vt ff. de verb. signi. l. verbum pertinere.

o ¶ Matrimonij. ‡ vt & ‡. tit. j. l. pro oneribus.

p ¶ Tẽporis portione. ‡ fructus dotis mariti sunt: sed ex quo & vsq; ad q̃d tempus, videndum. Et tu dic, q̃ duo sunt necessaria, vt incipiant esse viri, s. matrimonium esse factum, & dotẽ traditã. nã ante matrimoniũ fructus capti augent dotem, & non fiunt viri: vt ff. fol. matri. l. si cũ dotem. §. j. & ff. fol. mat. l. si cũ dotem. vnde fingitur nec nata mulieri: vt ff. de nouat. l. cùm enim. Sed q̃d si extraneus cũ promisit dotẽ, nil est pactus: sed post eã cùm ex iteruallo dat, vult in continenti pacisci restituii sibi: vir autẽ nolit? Videtur secundũ Hug. q̃ extraneus possit, quasi tẽpus donationis inspicia tur per dictas ll. & argu. ff. de pact. l. in traditionibus. & solu. matri. l. quoties. & hoc quidã dicũt. Sed Io. ‡: quia sibi imputet, q̃ ab initio non pepigit. Item lex videtur expressa. inf. ti. j. l. ex morte. in fi. Itẽ ex p̃missione fit dos. vnde ia vir nouo pacto non est grauãdus: vt ff. de condi. cau. da. l. si dotaturus. & pro hoc. ff. sol. ma. l. 2. in prin.

f ¶ Præsumatur. ‡ i. fingatur. superid enim q̃d est certum fingitur: super incerto præsumitur.

g ¶ Neque. ‡ vt recita sit stipulatio.

h ¶ Mulieres. ‡ q̃ esset si extraneo tacita stipulatio quæreretur. quod esse non debet: vt hic, & ‡. de leg. & const. l. qd fauore. & de fid. instr. l. plures. & de procur. l. nõ eo minus. & de secũdis nup. l. generaliter. & ff. de min. l. fi iudex. & faci. ff. de pac. dotal. cum dos.

i ¶ In potestate. ‡ vir erga duo necessaria: q̃ sit de ascendentib. & q̃ habeat in potestate, sed vt sufficere primum. ff. de iure dot. l. fi cũ in. §. pe. & ff. de repud. l. si filia. & ff. de euic. l. pater filiam. & fol. mat. l. si ab hostib. & l. filiæ. nec. q̃ sunt contra Sol. ‡ m Io. Ibi pater fuit stipulatus dotem, quam pro emancipata dabat. Vel secundum alios lege hic, & p̃er habẽtem dotẽ. &c. sicut est pater adoptiuus. & prima pars capiat, ascẽdentem: siue habeat in potestate, siue non.

k ¶ Taci ã. ‡ Sed quid si stipuletur videtur nõ vtilere propter tacitã. Sed dic fingi tacitã nõ natã, licet sit nata: vt ff. de noua. cùm enim. Alij dicunt nec natam: quia nec omnis numeratio obligat: vt ff. si cer. pet. l. nõ omnis.

l ¶ Lis contestata. ‡ Nota speciale etiam lite cõtestata non transire

Institõnis iure debet filijs quarta relinqui.

Dotem præmittes simpliciter ex traneus, an possit trahendo pacisci ea fibi restitui, & de restõne.

aliquid iuris.

Sic enim alibi manifeſti. Duarenus. dotabitur.

Abbas hæc negatiua ab omnib. lib. nec imerito.

donamus

Fingere & præsumere differunt.

mulier ip fa.

exitum: cùm dos possit & de inofficioso actionem excludere[a] (maximè[b] si sufficit ad quartam) & in collationem ferri, si inteſtatus paterfamiliàs decesserit, & testamẽto facto, quando hoc testator[c] dixerit. q̃ omnia ex stipulatu actio à rei vxoriæ actione accepit.

¶ *Extraneus dans dotẽ, nisi sibi paciscat, donare cẽsetur. & uidẽt mulier tacitè stipulata. h. d. usq; ad §. & cũ lex. Bal. uel sic: Extraneus dotem dans uel ꝓmittens ꝓ muliere censẽt ei donare nisi stipulatus uel ꝓ eius fuerit sibi reddi. et extraneus dicitur, qui non habet in potestate. h. d. Sali.*

¶ Accedit ei & alia species ab rei vxoriæ actione. si quando etenim extraneus dotem dabat, nulla stipulatione, vel pacto† pro restitutione eius in suam personã facto q̃suis is fuerat, mulier habebat rei vxoriæ actionem: quod anteà in ex stipulatu actione non erat. Stipulatione autem vel pacto interposito, stipulator, vel is, q̃ paciscebatur, habebat vel ex stipulatu, vel præscriptis verbis ciuilem actionem. In præsenti autem non sic esse volumus, [d] sed si non specialiter extraneus dotem dando in suam personam dotem stipulatus sit, vel pactum fecerit: [e] tunc præsumatur [f] † mulierem ipsam stipulationem feciſſe, vt ei dos ex huiusmodi casu accedat. Neque[g] enim in hac specie volumus videri extraneum tacitam stipulationẽ feciſſe: ne quod pro mulieribus introduxim[9], hoc aduersus mulieres [h] conuertatur. Imò magis in huiusmodi dotibus, quæ ab extraneis dantur, vel promittuntur, ipsa mulier feciſſe videatur tacitam stipulationẽ: nisi expressim extraneus sibi dotem reddi pactus fuerit, vel stipulatus: cùm donaſſe magis mulieri, quam sibi † aliquod ius seruaſſe extraneus non stipulando videatur. ¶ Extrancum autem intelligimus omnem citra parentem per virilem sexum ascendentem, & in potestate [i] † dotãdam personam [k] nõ habentem. Parenti enim tacitam, [l] ex stipulatu actionem † damus.

¶ *Actio ex stipulatu pro dote consolidat in ꝑsona filiæ, sicut actio rei uxoriæ mortuo patre. hoc dicit Sali.*

¶ Et hoc ex rei vxoriæ actione simili modo ex stipulatu actioni accõmodandũ est. si quando etenim post † dissolutũ mrimoniũ dos à patre eius petebatur: si qui dem rei vxoriæ fuerat actio, non poterat solus pater sine consensu filiæ suę agere: † & si necdũ actiõe mota ab hac luce fuerat subtractus, et lis cõtestata[l] esset: ad filiã quasi proprium patrimonium [m] dos reuertebatur: quod non erat in ex stipulatu actione. ibi enim & solus actionem habebat, cõsensu filiæ non † expectato: & si decedebat, ad suos hæredes transmittebat. sed rei vxoriæ ius & in ex stipulatu actionem transponere satis humanum, satis pium, satis vtile matrimoniis est.

IN AVTH. de æqua. dot. §. qa verò iam. colla. vij. consti. viij.

¶ *Patri dotẽ filiæ ad se reuersam ea denuo nubente non licitũ est minuere: nisi eius patrimoniũ fortuitò fuerit deminutũ. hoc dicit. Bald. & Salicetus.*

† Sed quãuis dos potestatis, siue pactionis iure ad patrem redeat non tñ licet ei filia de nuò nubente, deminuere [n] priorem dotis mensuram, [o] nisi fortè subsẽtia sua decreſcat aliqua fortũita ꝑclade: tunc enim amplius secundo marito in dotem præstare non cogitur, nisi quantùm facultates eius patiuntur.

FINIT AVTHEN.

¶ Sequit textus legis Codicis.

¶ *Res dotalis nõ põt obligari, uel alienari etiã mulieris accedẽte cõsensu, licet † alijs rebus mariti mulier possit renuntiare iuri hypothecarũ. h. d. Bal. uel sic: Fũdus dotalis ubique positus nõ põt alienari uel obligri etiam consentiente mulier. h. d. Salicetus.*

¶ Et cũ lex ¶ Iulia fundi dotalis Italici alienationem prohibebat fieri à marito, non consentiente muliere, hypothecam autem, nec si mulier consentiebat: interrogati sumus, si oporteat huiusmodi sanctionem non super Italicis tantummodò fundis, sed pro omnibus locum habere. Placet itaque nobis eandem obseruationem nõ tantũ in Italicis fundis, sed etiam in prouincialibus † extendi.

¶ Cùm autẽ † hypothecam † ei etiã ex hac lege donauimus, [s] sussi

† soluta

† Vsi.

† spectato

† Nouell. 97. §. qua verò.

† Deest in omnib.

a ¶ Excludere. ‡ vt ‡. de inoffi. testa. l. quoniam nouella.

b ¶ Maximè. ‡ nam & si non sufficit, non de inofficioso testõ, sed ad supplementum agitur condictione ex l. vt ‡. de inoffi. testa. l. o modo. Sed hodie iure institõnis debent hĩre quartam, vt testim valeat, vt in auth. vt cum de app. cog. §. aliud. col. 8. Item in alio corrigit; quia hodie ad vrentẽ & actionem ad hæredes: vt hic, & inf. solu. matrimo. l. 2. & supra. eadem l. §. videamus. Est secundus, vt ff. de oper. liber. l. si operarũ iudicio. regulariter contra: vt insti. de perpe. & tempo. act. l. pen. Item ad consensum dic, q̃ pater filia demum consentiente agit: vt hic, & ff. de solu. l. qui hominẽ. §. si gener. & l. si cum Cornelius. & ff. solu. matri. l. 2. §. primo. & ff. de iure dot. l. post nuptias. vbi tamen semper videtur consentire, nisi causam hĕat contradicendi, & cõtradicat, vt ff. solut. matrimonio. l. secunda. §. voluntate. & l. dotem. sed & ipsa filia sine patre quandoque agit: vt ff. solut. matri. l. si cum dotem. §. eo tempore. & §. seq. sed licet pater exigat, tenetur filiæ feruare, p alio viro: ideo ponitur hic authenti. sed quamuis.

m ¶ Patrimonium. ‡ sic ff. de minorib. l. 3 §. ted vtrum. in fi. §. & ‡. titu. j. l. in rebus. Acc.

§ SEQVITVR AVTH. sed quamuis &c. q̃ est in auth. de æqualidо. §. quia verò. coll. 7.

§ Ed quamuis.] CAP. 3. Lex codicis dicit, q̃ pater potest pro dote agere. hæc auth. addit, q̃ fi agat, debet eam dare filiæ suæ, si vult demũ nubere. non potest enim eam pater diminuere, nisi fortè substantia patris aliquo casu diminuta fuisset: quia tunc pater filiam suam inquantum pati possent facultates suæ dotare posset.

n ¶ Deminuere. ‡ promissam autem dotem primo viro, licet ei diminuere secundo viro ante matrimonium, vel post incõtinenti, vt ff. solut. matri. l. quoties. si autem patre viuente filia non nubat: si quidem instituatur cum extrancis, percipiet dotẽ. si cũ fratribus, confert & dotem, vt ‡. commu. vtriusque iu. l. fi.

o ¶ Mensuram. ‡ nisi nubat contra velle patris. vt ‡. de nupt. l. fi vt proponis. j.

p ¶ Fortuita. ‡ quam ipse pater debet probare: vt in corpore authen. & ar. inf. de testa. l. publicati. si autem ipsa dedit priori, tantundem viro dare debet secundo: vt ff. de iure do. l. dotẽ j. si extraneus, qui fit pactus sibi reddi, dedit primo viro, non est dos s. cundo viro, vt ff. de iur. do. l. stipulationem. & l. sequen. nisi consentiat denuo, vt argumen. ff. de pact. do. l. cum maritus. §. Titius.

FINIT GLOS. AVTHEN.

q ¶ Et cum lex. ‡ duo dicta legis Iuliæ recitat.

r ¶ In prouincialibus. ‡ ex differentia enim locorum &c. vt ‡. de temp. in integ. restitu. l. superuacuam.

s ¶ Cùm autem. ‡ in loco correxi, & alienatione nõ videtur corrigendum. sed & ibi corrigo.

t ¶ Donauimus. ‡ vt ‡. ea. l. §. j. Accursius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mulier an sibi præiudicet, si marito alienati fundū dotalem consentiat.

¶ res quidē mariti.
† dotes æstimatas
† in æstimatio, in oīe.

† Et nō tm in Italicis, sed in oīb. & non solū in hypotheca, sed etiā in alienatiōe cōclusum. ‡ manuscri.

Anastasiana lex legi

Paraphernæ vēdūr.

a ¶ Voluerit. ‡ quod potuit ea consentiente.
b ¶ Hypothecæ. ‡ quas habet in rebus uri: quarum hypothecarū iuri potest renūtiari: vt subiicit. & §. ad Velle. l. etiam. quia ergo sic minui potest ius mulieris, seruetur ei pro re dotali de facto alienata rei vendicatio secundū Hu. Alij dñt in hypothecis, quas habet in rebus dotalibus inæstimatis: quæ quia factæ sunt mariti, & obligatæ sunt mulieri pro dote, vt in his nō teneat renūciatio. in æstimatis secus, vt subiicit. Tertij sic licet mulier cōsentiat marito alienanti fundū dotalē: non tñ p̄iudicat ei. in hypothecis. n. p̄iudicat, non in reb. dotalibus, cū vir non est solutus de: vt §. tit j. lin rebus. prima placet.
c ¶ Additio. ‡ per hoc quod addatur, & l. Iulia. corrigim⁹, vt fundū &c.
d ¶ Alienare. ‡ Si cōtra fiat, ipse vir vēdicat: vt §. de rei vendica. l. doce. nō mulier, nisi soluto matrimonio. & hoc licet iuraverit vir vel uxor, vel vterq;, vt ff. de legi. & cōst. l. nō dubiū. & inf. de agri. & cen. l. quēadmodū. lib. xj. Sed q̄d de mobilibus? Vī quòd permittat, eo q̄ de immobilibus vetat. argu. ff. de iud l. cum p̄tor. Item pro hoc q̄ seruum dotalem manumittit: vt inf. d fer. pi. da. ma. l. j. Vel dic speciale libertatis fauore. concor. institu. qui. alie. li. in prin.
e ¶ Lex Anastasiana. ‡ quam habem⁹ §. ad Vell. l. iubemus.
f ¶ Nuncupatur. ‡ vt §. ea. l. §. itaque partus.
g ¶ Cōtra leges. ‡ quod erit, si speciali pacto naturam dotis immutet, & quæ valent, & quæ non, habes ff. de pact. dotal. l. si pater dotem. per totam legem. & h. de die. & l. sequen. Accur.
h ¶ Ex Theodosiana. ‡ vt inf. de rep. l. si cōsensu.
i ¶ Vel nostra lege. ‡ vt inf. de repud. l. fi.
k ¶ Anastasiana. ‡ vt infra de repu. d. si cōstante.

Continuatio.

¶ DE PACTIS conuentis tam super &c.

¶ Dixit de constōne, et obligatione, & actione dotiū & donatiōū propter nuptias: sup quib. quia sunt quædā pacta, de his dicit, & de paraphernis: quod dr a para, q̄d̄ est iuxta, & pherna quod est, dos, quasi iuxta dotem. ſ. q̄d uxor p̄ter dotem secū ducit: ut ff. de iur. do. l. si ego. §. dotis. & §. de dona. ante nup. d. fin. in princip.

LEgē, ‡ CASVS. Dans quis dotem pro alumna sua, pactus est eam sibi reddi nec aliter sibi matrimonium ex tali pacto agi posse, quæritur? Rñ. quòd sic. videbatur quòd non: quia est nudum pactum, quod verum non est, quia interuenit pecuniæ numeratio.
l ¶ Legem. ‡ i pactionem, vt ibi dos redderetur in casu dotis reddēdæ.
m ¶ Pro alumna. ‡ quam aluisti.
n ¶ Solut. ‡ vt ff. de pact. l. iurisgentium. §. quinimo.
o ¶ Ex pacto. ‡ nudo.

ciens habet remedium mulier, & si maritus fundum alienare voluerit. [a]Sed ne & consensu mulieris hypothecæ [b] eius minuantur, necessarium est in hac parte mulieribus subuenire: hoc tātummodò addito, [c] vt fundum dotalem non solùm hypothecę titulo dare, nec cōsentiēte muliere, maritus possit, sed nec alienare: [d] ne fragilitate naturæ suæ in repentinā deducatur inopiā. Licet enim Anastasiana lex [e] de cōsentiētibus mulieribus, vel suo iuri renuntiantibus loquatur: tamen eā intelligi oportet in † rebus mariti, vel † dotis quidem æstimatis, in quibus dominium & periculum mariti est.
¶ In fundo autem † nō æstimato, qui & dotalis propriè nuncupatur, [f] maneat ius intactum, ex lege quidem Iulia imperfectum, ex nostra autem auctoritate plenū, atque in omnibus terris effusum; † nō tantùm Italicis, & sola hypotheca conclusum.

¶ *Pacta dotalia, quæ dotis cōditionē detriorem non reddunt, sunt seruanda. h. d. usque ad fi. l. Bal. uel sic: Pacta dotalia, q̄ non sunt contra legem, sunt obseruanda. & hæc lex corrigit omnes alias sibi contrarias: & sibi locū uindicat ī dotibus post hāc cōstitutionem datis, uel promissis, nō ante. h. d. Sali*

¶ Illud etiā generaliter p̄senti addere sanctioni necessarium esse duximus, vt si qua pacta interceserint, vel pro restitutione dotis vel pro tempore, vel pro vsuris, vel pro alia quacūque causa, quæ nec contra leges, [g] nec contra cōstitutiones sunt: ea obseruentur.
¶ Sin autem repudio matrimonium fuerit dissolutum: omnia iura, quæ ex Theodosiana, [h] vel nostra lege [i] descendunt, immutilata custodiantur. ¶ Similiq; modo ea, quę † Anastasiana [k] lege p̄ iis, quæ bona gratia separantur, enumerata sunt, firma illibataq; permaneāt. Et generaliter quicquid sacratissimis cōstitutionibus, vel libris prudētium cautū est, quod non contrarium huic legi inueniatur: & hoc in sua maneat firmitate, & ex stipulatu actioni aggregetur, licet in re vxoria tractatum est. ¶ Quæ omnia in iis tantummodò dotibus locum habere censemus, quæ post hanc legem datæ fuerint, vel promissæ, vel etiam sine scriptis habitæ. instrumenta

enim iam confecta viribus carere non patimur, sed suum expectare euentum. Dat. Kalend. Nouembr. Lampadio, & Oreste Cos.

De pactis conuentis tam super † dote, quā super † donatione ante nuptias, & paraphernis.

TITVLVS XIIII.

¶ *Ista lex est de verbo ad uerbum. suprà de pac. & h. d. Pacta nuda etiā super dote non sunt seruanda: & non dicitur nudum, quòd coherentia cōtractus, seu traditionis est uestitum. hoc dicit. Sali.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Nicæ.

LEX I.

EGē, [l] quam dixisti, cum dotē pro alumna [m] dares, seruari oportet: nec obesse tibi debet, quod dicis solet, [n] ex pacto [o] actionem non nasci. tūc enim hoc [p] dicimus, [q] cum pactum nudum [r] est: alioquin cum pecunia datur, [s] & aliquid de redēda ea conuenit, vtilis [t] est † cōdictio. [u] PP. † vij. Kalē. Febr. Albino, & Aemyliano Cos.

¶ *Maritus assignare debet fructus dotis uxori ꝓ suis alimētis: nec pōt eos cōdicere. h. d. Bal. uel sic: Fructus dotis ex pacto uer si ī alimēta mulieris ñ possūt repeti. h. d. S.*

¶ Imp. Antoninus A. † Theodotæ. L. II.

FRuctus prædiorum in dotem datorum, si secundum pactum sumptibus tuis [x] tuorūque seruierūt: repeti nō posse, [y] ambigere non debes. D. xj. kal. April. Antonino A. iiij. & Balbino Cos.

¶ *Pactū de dote retinēda, prætextu libero rum ipsi mulieri dotem repetēti nō obest. h. d. Bald. uel sic: Pactū cōtra fauorē dotis nō ualet. uel sic: Pater mulieris nō pōt pacisci, ut uiro ꝓmortuo liberis existētibus, pars dotis retineatur pro liberis. h. d. Sali.*

¶ Imp. Gordianus A. Torquatæ. L. III.

QVamuis † pater tuus, cū tenuptui collocaret, [z] pactus sit, vt si maritus tuus, superstitibus filiis cōmunibus in matrimonio decessisset, pars dotis liberorum nomine retineatur: eiusmodi † tamen conuentio, quominus actionem integræ dotis habeas, proficere nō potest, [a] D. vj. Id. Ianuar. Gordiano A. & Auiola Cos.

¶ *Ex pacto matris filio nō ꝙrīt actio. h. d. Bal. uel sic: Pactū matris nō ꝓdest filio etiā in dote restituenda, ut cōtra patrem detur actio: sed ꝓria filij stipulatio sic. h. d. Sali.*

¶ Idem A. Agatho. L. IIII.

p ¶ Hoc. ‡ hāc regulā.
q ¶ Dicimus. ‡ habere locum.
r ¶ Nudum. ‡ quod verū multis modis, vt noc. §. de pact. l. legem. quorū vnus hic sequitur.
s ¶ Datur. ‡ vt fuit in nostro casu.
t ¶ Vtilis. ‡ i. efficax.
v ¶ Condictio. ‡ certi generalis, quæ ad omnia certa datur, vt ff. si certū pet. l. certi condictio. in prin. Vel i. p̄scriptis verbis, vt ff. de dona. l. legē. q̄ cum sit personalis condictio dr, vt insti. de act. §. appellamus. hæc autem vera, nisi in casibus, quos not. §. de vsur. l. j.

FRuctus. ‡ CASVS. Fecit maritus pactum cum vxore de fructibus fundi dotalis, vt se suosq; aleret. elapso triēnio vult vir pœnitere. an fructus quos mulier medio tēpore suscepit, repetere possit quærit. Dr q̄ non. Vel dic secundò, quòd maritus fructus perceperit, & ex eis vxorem & eius familiā alebat. si dissoluta matrimonium, nunquid mulier poterit repetere fructus? Dicitur q̄ non, & hoc casu loquit viro primo, postea mulieri.
x ¶ Tuis. ‡ ò mulier. & si vir nō petet a te quasi donum, vt ff. eo. l. j. in fi. & l. si pater. §. ex pactis. & ff. de dona. inter vir. & vxor. l. si quis ꝓ vxore. §. fi. Sed cōtra. §. de iur. do. l. pro onerib. Solu. vt ibi. Vel dic, q̄ viro loquitur: & quod dicit secundū pactum, scilicet tacitum. & quod sobiicit, seruierit: ideo dicit, q̄a secus si nō seruierunt, vt ff. de exce. do. l. fi. in prin. prima placet. & facit ff. de pact. do. l. quæris.
y ¶ Posse. ‡ per maritū.

QVamuis. ‡ CASVS. Pater dans dotem pro filia, pactus est cum marito de danda medietate dotis filiis deceden te marito ī matrimonio, an ualeat pactum? Dicitur quòd non, sed pater, vt filia (quod verius est) totā dotem repetere p̄t.
z ¶ Nuptui collocaret. ‡ data prius dote, & sic ex donatione, vt ff. de pact. do. l. quæris. & §. de iure dotium. l. cum a socero. Vel verius hic de aduentitia dicit. Vel pactū non stipulatio fuit, vt §. de iure do. l. auia. quia tenetur denuo dotare.
a ¶ Non potest. ‡ Hæredib. viri, vt ff. e. l. j. & est ratio, vt ff. solu. matri. l. j. & ff. de iure do. l. j.

Pactum.

† matrimonium

† matrimonium

† ad vinculum, al. de esse ad.

† intell. huius. l. vid. p Hieron. bu Ingel. in l. fi pro hoc mō. nu. 46. & 47. de ver. obl. & p Gagnol. in l. fi. num. 97. §. de pa cūs.

† ratione

Cāsum pecuniæ simpliciter.

† condictio hoc est eius uenio. l. In fi. de pa. j. Ma lend. Marc. Albino & Maximo Cos. Lege alteruter pro vtrisq; † Theodo.

† detem † donationem

† Vlpianus tit. de dotibus. §. mortua.

† Mater † matrimonium † pacta

† Quia alteri nemo vtiliter stipulatur, tñ nepotib. ex filio pr̄ recte stipulatur: hoc operatur exi stentia patrīs potestatis. Sali.

† Du. Hormisdæ. † intell. huius. l. ponit Zasius. in l. j. §. hui⁹ stadij. nu. 8. de iust. & iur. & Marius Salomonius. in d. l. j. nu. 16. & ibidem ēt Fortun. Garcia nus. 42.

† cōiunctionem † eius

P Actum. ‡ CASVS. Mulier pacta est cum marito de reddenda dote filio communi emancipato a patre, si in matrimonio decesserit, an filius dotem petere possit, quæritur? Distinguitur: aut filius stipulatus est eam sibi reddi, aut non. si fic, repetet, nec tamen ex pacto mulieris filio fit actio quæsita. si non, non repetet.
a ¶ Cum patre tuo. ‡ cui est data dos cōstante matrimonio.
b ¶ Dos restituere tur. ‡ nunc vel olim data.
c ¶ Nō essetis. ‡ & ideo a patre stipulari potuisse tis.
d ¶ Minus legitima.] quia forte nulla.
e ¶ Actionem. ‡ directam, sed vtilem sic. vt in fra eod. l. pater. & ff. solu. matri. l. Caius. Alij dicunt speciale in auo & nepote propter rationē, quæ redditur in d. l. Caius.
f ¶ Potuisti. ‡ ex vestra stipulatione, nō dicas ex pacto mulieris: vt inf. de inuti. stipul. l. fi auia.
g ¶ Maximè. ‡ abūdat, ne fit contra insti. de inuti. stipul. §. item inutilis. sic & inf. de ma. test. l. fi. §. j. Alij q̄ hic erat dos aduentitia, super qua tenebat stipulatio inter patrem & filium. Vel secundum R. erat hic dos ex peculio castrēsi vel quasi: qui dixit, q̄ etiā in pœnitente manens filius hāc posset stipulari, si castren si peculio eā cedere voluisset parens.
H Aereditas. ‡ Casus ipsius legis ponitur in gloss. magna: sed clarius dic quòd mulier pacta ē cum marito, vt post mortem ipsius mulieris omnia bona sua ad eum peruenirent. decessit mulier relictis hæredibus ex testamento, vel ab intestato: maritus vult vēdicare illam hæreditatem ostendens instrumentum dotalem in quo continentur p̄dictā tūquid potest? Dicitur quòd non: quia hæreditas testamēto nō datis dari p̄sueuit. Vel dic. Pactum fuit inter virum & vxorem, vt bona mulieris ad Titū post mortem suā peruenirēt. iure testamēti petere hæreditatē nō p̄t, q̄a nec mulier eū instituit: nec iure patroni, q̄a alteri pacisci &c.
h ¶ Extraneis. ‡ extraneū appellat eum, qui ab intestato non succedit.
i ¶ Interpositum. ‡ inter virum & vxorem. dic pactum factum, vt bona mulieris ad te tertium extraneum pertineant post mortem mulieris, & hoc quidem non valet iure testamenti, vt hic, nec iure pactī, vt §. l. proxi. Vel dic secundò, vt ad te scilicet virum pertineant, & hoc idem non valet iure dotis, quasi in id tempus cōstituræ, quo matrimonium deficit: sicut nec vsusfructus post mortem fructuarij constitutus, vt ff. de vsufruc. l. Titio cum mortuo. nec etiam valet iure testamenti, cum non interueneriit testamentum, sed pactum, vt hic, quæ discrepant, cum alterum, scilicet testamentum posit mutari ex sola vnius volūtate, alterum non. Itē alterum, scilicet pactum dimittit hæredem obligatum, quod non eodem modo facit testamentum. Item alterum ex vnius, alterum ex duorum ad minus voluntate pēdet. alterum fine traditione transfert dominium, alterum non. Accur.
k ¶ Tibi. ‡ ex extraneo secundum primum casum. Vel dic tibi viro secundum alium.
l ¶ Nulla actione. ‡ neque reali, neque personali. Item neque directo, neq; iure fideicommissi. Item nec vt tua, nec vt tibi debita, vt fiant tua. & facit §. de pac. l. licet. Si autem a muliere: bona eius post mortem suam aliquis stipuletur, valet. vt §. vt act. ab hæred. l. j.
m ¶ Successores eius.] id est hæredes mulieris non agant contra virum ad obseruandum pactum. Accur.

S Iconuenit. ‡ CASVS. Pater ex filio dans dotem pro filia conuenit vt si filia in matrimonio decederet, quòd dos penes maritū remaneret: an valeat pactio? Dicitur quòd sic: quia potuit pater cōditionem suam in hoc casu deteriorem facere. p tale pactū: cum ei soli cōpetebat dotis repetitio.
n ¶ Si conuenit.] scilicet inter socerum & maritum.
o ¶ Responsum'. ‡ vt ff. solu. matrimo. l. quoties. & §. de iur. dot. l. cum a socero. & ff. e. l. cum dos. & facit §. e. l. quamuis. & ff. sol. mat. l. j.

PAter. ‡ CASVS. Si pater pro filia nubente genero dotem, dederit, & pactus est eam in casu soluti matrim. morte filiæ filiis prioris matrimonij reddi: an ea petere possint, quæritur? Dicitur quòd sic, non actione directa, sed vtili ex æquitate: quia directa per pactum aui eis non erat q̄sita. Vel sic: Pactus est eam reddi nepotibus ex eodē matrimonio quod est difficile, vt filij hēant patrem suum obligatū. Vel dic: Pactus est nepotibus ex filio: qui erant in eius potestate: quibus vtī non querere potuit: vt ff. de verborum obligatio. l. cuicunq;. Prior positio verior est.
p ¶ Nepotibus. ‡ ex eo natis ex alio matrimonio. alij ex eodem matrimonio: quod est difficile: vt filij suum patrem sic habeāt obligatum. Vel dic ex alio matrimonio habuerat eos. Vel dic de ne potib. ex filio, quos & in p̄tate habet, quibus quærit vtilem, vt ff. de verborum obligationib. l. quod cunque. §. secundo.

ADDITIO. Istam lecturam tenet hic Bartolus dicens eam esse veram, superiorem verò falsam: quia per ascendentes ex linea materna non quæritur actio vtilis nec directa.

q ¶ Actionem. ‡ scilicet directam.
r ¶ Actio. ‡ vt dicta l. quodcunque. & facit supra ad exhiben. l. si res. & inf. de dona. quæ sub modo. l. quoties. & ff. solu. matri. l. Caius. Sed contra. §. de iure dot. l. si genero. Solu. vt ibi. Item sumunt hic argu. quidam, q̄ vtilis actio non nascitur, sed accommodatur, vel ex æquitate datur, & est pro eis. ff. rem pupil. saluam fore. l. nō quasi. vbi non nascitur ipso iure, sed datur: licet potest dici dari siue accommodari, & etiam nasci quandoque.

HAc lege. ‡ CASVS. An maritus de rebus mulieris paraphernalibus, quas extra dotem habet, muliere contradicente pro suo arbitrio disponere possit, quæritur? Dicitur quòd non: licet alias res arbitrio viri gubernandas committat, cum & ipsa marito committitur gubernanda.
s ¶ Parapherna. ‡ Gallici peculium appellant, vt ff. de iure dot. l. si ego. §. dotis. Accur.
t ¶ Bonum.] vt & inf. ne fideiuf. do. den. l. 2. Et sic nota aliud bonum, & aliud æquum. & æquum præfertur, vt §. de iudi. l. placuit. & quandoq; bonum præfertur, vt in vsucapione, vt ff. de vsucap. l. j. quæ plenè dixi. ff. de iusti & iure. l. j. in prin. Item no. hic non cogi quem ad bonum. sic & ff. de in lit. iur. l. videamus. §. ſed neque. arg. contra. §. de Iudæis. l. calcolarum. & ff. de peri. & commo. rei ven. l. j. §. licet.
v ¶ Fautores. ‡ vt ff. de eo quod cer. lo. da. opor. l. q̄ si Ephesi. §. si

Universidad de Deusto
Biblioteca

E X morte. ¶ CASVS. Si maritus facit donationem in mulierem propter nuptias, & ipsa ei dotem dat: non refert, an dotis quantitas sit maior velminor, quàm quantitas donationis, vel econuerso. & hoc in prima. Pacta tamen, quæ fiunt de dote lucranda vel donatione propter nuptias, debent æqualia esse in partibus: quia si maritus pacifcatur de lucrada tertia parte dotis,
mulier potest pacisci de lucranda tertia parte donationis propter nuptias. & hoc in secũda. Nec refert, quis dedit dotem, an pater, vel mater, vel ipsamet mulier, vel extraneus: nec quis p̃ marito donationem propter nuptias fecerit, &c. & hoc i tertia. Si verò extraneus pro muliere dotem dederit: ipsa eam repetere potest, nisi ille tempore donationis vel p̃missionis pactus sit, vel stipulatus eam sibi reddi. & hoc in quarta
a ¶ Eandem partem. ǁ id est, totam, hoc est in quotitate, non in quantitate: vt subiicit.
b ¶ Ex dote. ǁ si præmoritur mulier.
c ¶ Donatione. ǁ si vir præmoritur.
d ¶ Similiter. ǁ Licebit ofserre minorem quantitatem vel maiorem, cum mulier mille obtulerit: quæ sunt vera ab initio. augmenta enim post cõtractum matrimoniũ facienda, æqualia debent esse: vt supra, de donat. ante nup. ſi constante. quæ est contra. & l. finali. §. sin autem. Alij dicunt, quòd hæc trahitur ad illã. Sed hodie etiam ab initio debet esse æqualitas. & sic sequitur auth. æqualitas.
e ¶ Obseruandũ. ǁ quãuis, non sit necesse quòd constitutio sit æqualis, tamen pacta lucri debẽt esse æqualia.
f ¶ Quantam. ǁ id est, quotam.
g ¶ Tantam. ǁ i. totam.
h ¶ Vetitum. ǁ pacisce do non eandẽ partẽ. Vel secundum alios pone exemplum eius pacti, qđ est ſ. e. l. quamuis.
i ¶ Inualidũ esse. ǁ hoc per l. ĵ. proxi. corrigitur, quia maius ad minus reducitur, & sic valet.
k ¶ Ducturo. ǁ viro.
l ¶ Offerre. ǁ sic ff. ſ. de donat. inter virum & vxor. l. 3. §. fi. & ff. de admi. tut. l. ita autem. §. gesisse.
m ¶ Is qui. ǁ pater, ſ. vel quilibet extraneus q̃ cum que est, licet ei dicere legem fiũæ rei: vt ſ. de rei vxo. ac. §. accedit. & ff. ſo. mat. l. cum dotẽ. in prin. & ſ. de iure dot. l. fi. §. j.
n ¶ Oblationis. ǁ quando ante matrimoniũ obtulit: vt supra dixi: siue stipulationis tẽpore quando postea daturus erat & si tempore dationis non potest sibi pacisci qui antè simpliciter promiserat: vt & diximus ſ. tit. j. §. accedit.

¶ *Æqualitas est seruanda in pactis appositis de lucrando sup dote & donatione pp nuptias sẽm l. C. quotitatiuè, sẽm authẽ. etiam quantitatiuè, secundum consuetudinẽ neutro mod. h. d. tex. C. & auth. cum glo. hic. Item ille, qui dat uel p̃mittit dotem, p̃ muliere tacitè donare, & ipsi mulieri putare ut, nisi sibi restitui pacisceat. h. d. Bald. uel sic: Pacta de lucrando super dote & donatione pp nuptias interposita debent esse æqualia in quoto, non in quanto, a quocunque dos uel donatio deĩ: hodie uerò in his auth. æqualitas seruatur. h. d. Salicetus.*

¶ Impp. Leo & Anthemius AA. Nicostrato. P. P. L. IX.

EX morte cuiuscunque personæ siue mariti, siue mulieris eãdem partem, a nõ pecuniæ quãtitatem, tam virum ex dote, b quàm mulierem ex ante nuptias donatione c lucrari decernimus: veluti ſi maritus mille † solidorũ ante nuptias donationem cõfecerit, licebit mulieri & minoris, & amplioris quantitatis dotẽ † offerre, & marito similiter d ante nuptias donationẽ. ¶ Hoc tamen obseruandum e est, vt quantam f partem mulier stipuletur sibi lucro cedere ex ante nuptias donatione, si priorem maritum mori cõtigerit: tantam g & maritus ex dote partem, non pecunię quantitatem stipuletur sibi, si constante matrimonio prior mulier in fata collapsa fuerit. & si pactum cõtra vetitum h fuerit † subsecutum: infirmum atq; inualidum i hoc esse, vt nulla ex eo procedere possit exactio, præcipimus. ¶ Eadem cũ stodiri cẽsemus, siue pater pro filio, siue mater, siue ipse ducturus vxorem sui iuris constitutus, siue quiliber alius pro eo ante nuptias donationem nupturę dederit seu promiserit. ¶ † Similiq; modo ſi ue pater pro filia, siue mater, siue ipsa pro se sui iuris videlicet constituta, siue quilibet alius pro ea vxorem ductor k dotem dederit, seu promiserit: quoniã et alio pro ea offerente dotem ipsa eã pro se videt offerre. l ¶ Quod adeò verum est, vt & ipsa ab alio pro se oblatam dotẽ in lucrum suum reposcat: nisi fortè is, qui m eam obtulerit, statim, id est, tempore † oblationis, n seu promissionis stipulatus, vel pactus sit, vt sibi dos prædicta reddatur. Dat. xv. Kal. Septemb. Anthemio A. ij. Coſs.

IN AVTH. de equal. do. §. j. coll. vĵ. constitu. viij.

A Equalitas. ¶ CASVS. Lex codicis dicit, q̃ potest esse inæqualitas in dote & donatione. Authen. dicit, q̃ quantitates debent esse æquales, & pacta debent esse æqualia & in augmẽto, & in omnibus: quia ſicut augetur dos, ita debet augeri donatio propter nuptias.
¶ In lucris. ǁ vt tantum ex pacto lucretur vnus, quantum & alius.

¶ *Hodie inter dotem, & donationem pp nuptias debet esse æqualitas tam in constituendo, q̃ in eius augmento, quàm etiam in pactis de lucrando. h. d. hodie per consuetudinem derogatur: quia uel nulla datur donatio, uel minor. Salic.*

† AEqualitas omnimodo seruanda est in dote & in donatione aũnuptiali, nõ tm̃ in lucris o exinde prouẽturis, sed etiam in præstatione, p & constitutione q vtriusque. Augumẽtum quoque vel prorsus non fiat, vel ab vtraque parte celebretur: pari, r scilicet, quantitate: ne vel eo modo subuertatur æqualitas.
IN. AVTH. de non eli. secun do nubentes. §. fi. colla. j. consti. ij.

† SEd quæ nihil ex dote conscripta præstitit, nihil omnino, viro mortuo, ꝓcipiet ex donatione. Item q̃ minus, quàm professa est, dedit, pro quãtitate præstita, & lucrum sentiat.

¶ *Pactum inæquale reducitur ad æquale per modũ deminutionis, nõ p̃ modũ augmentationis tm̃ reducitur per modum annullationis secundũ gl. quæ res debet interpretari ut naleat, nõ ut pereat. h. d. Bal. uel sic: Maius pactum de lucrando super dote uel donatione non inualidatur, ſed ad paritatem cum minori reducitur. h. d. Salic.*

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ. P. P. L. X.

LEge Leonis s † diuæ memoriæ pacta lucrorum dotis, & añ nuptias donationis paria esse sanciẽte, nec adiciẽte t quid fieri oporteat, si hoc minimè obseruatum sit: nos omnia clara u esse cupientes, præcipimus disparibus eis † factis, maiorem lucri partem ad minorem deduci, x † vt eo modo vterque minorem partem lucretur. D. viij. Id. Aprilis, Constantinop. Decio V. C. Coſ.

¶ *Maritus põt mouere actiones parapher nales, quarũ sibi sunt tradita instrumenta, & exigere debita pro quib. restituẽdis bona sua sunt tacitè obligata: licet usuras inde perceptas posit in suam & uxoris utilitatem conuertere. nisi mulier aliter sibi p̃spexerit: quia prouiso hominis legis prouisionem excludit. h. d. & non habemus hunc casum alibi. Bal. uel sic: Ex sola traditione paraphernalium dicitur maritus factus p̃curator ad exigendum: ideo agens non cauet de rato, & usuras poteſt in communes usus conuertere. sortem uerò debet seruare, & ubi mulier sibi de hypotheca non prouidet, lex ei tacitam hypothecam in bonis uiri concedit: & maritus in his eandem diligentiam debet adhibere, quam in rebus suis. h. d. & no. Salicetus.*

¶ Idem A. Ioanni. L. XI

SI mulier marito suo nomina (id est, fœneratitias cau-

quòd sic, muliere volente: nec satisdabit eam ratum habituram. Et si exegerit fortem, reseruabit mulieri, & vsuras in alimẽtũ eius & familiæ suæ conuertet & hoc in prima. Et si mulier pro his cautionibus speciale habet hypothecam, ea debet esse contenta. si non habeat, generaliter omnia bona mariti erunt obligata ex eo t pe, quo incœpit agere: quia antè
† parapher darum. poterat p̃ maritum, vel per procuratorem experiri. & hoc in secũda. Ma
ritus autem dum cautiones apud eum sunt, tenebitur de dolo, & talẽ diligentiã habebit, qualem in rebus propriis, ne mulier aliquam patiatur iacturam. & hoc in tertia parte. Viuianus.
† res mancant. a ¶ Instrumẽto. ǁ idem si alio modo ꝓbetur: sed sic hîc euenit.
b ¶ Ratihabitione. ǁ cõ tra. de procu. l. maritus. Solu. hic in paraphernalibus: ibi in aliis reb. mu
† remanere. liceret au tem marito easdẽ &c. lieris, quas apud se detinuit. Vel hic in cautione, ibi in aliis rebus. Vel hic cõstabat de mãdato expresso. Vel verius taciti
Instrumẽ torum traditio inclusa dit tacitum mandatum agẽdo. c ¶ Circa se. ǁ quid in naturalibus fructibus paraphernalium tunc. scilicet quando non est dominiũ in maritum translatum, prima facie præsumitur non esse translatum: vt ff. de iure dot. l. ſi ego. §. ſi quis dotis? Videtur idẽ quod de vſuris. arg. ff. de vſur. l. vſuræ. Sed dic. quòd non idem, sed sunt vxoris. vt ff. ad legem Falc. l. pen. in princ. & ff. de dona. inter virum & vxo. l. ſi ſtipulata. §. j. licet ibi nõ erãt paraphernales. & est ratio: quia in exigendo & agẽdo ex cautionibus labor est: quòd non fit in fructibus. Item huic dicto est contra. ff. de dona. inter virum & vxo. l. ſi ſtipulata. §. j.
† adferre † tantum d ¶ Contẽtam. ǁ quando scilicet ab initio conuenit. secus si ex postfacto, cũ ita ſit nata generalis tacita: vt arg. ff. de ac. & obli. l. quoties. Et sunt
Hominis & ſtipulatio tollit legis paternæ natiuitatem, ſed ſcitum, ſed nõ natam. nulla est dos data nec promissa: at donatio propter nuptias est data, & de ea lucrãda pactum interpositum fuit? Dicunt quidã pactũ aliquod reduci ad nullum: quasi qđ nullum est sit minus: vt ff. de verb. signiſ. l. minus. Sed fortè dicit, quòd valet, & nullũ reducitur ad aliquod. & contra eos. & pro Ioã. est supra, de donatio. ante nupt. l. fin. §. fin autem donatio. Itẽ videtur contra. huic l. supra, de don. ante nup. l. fin. §. similique modo. Sol. vt ibi.
† Dicas q̃ huic quiſio in hic erat legis ſpe ciali, in cõ tranſis verò de iure cõmuni circa ſi cun. nup. l. hac edictali. §. omnibus.
† Imulier. ǁ CASVS. Si mulier extra dotẽ cautiones siue instrumenta, in quibus quinquaginta continebantur sibi debita, marito tradidit: an aduersus debitores agere posſit, quæritur? Respon. quòd

¶ DE DOTE CAVTA NON NVMERATA.

¶ *Dictum est suprà de dote præstita, sed quia sæpe inuenitur dos cauta a marito, qui confessus est eam sibi numeratam uel traditam, cum non sit, ponit de dote cauta & non numerata. Azo.* Continuatio.

D. Kalen. Nouemb. Lampadio & Oreste VV. CC. Coſs.

De dote cauta i non numerata.

TITVLVS XV.

¶ *Dos nuda confessione non constituitur, sed numeratione. Bal. uel sic: Dos confessata non numerata effectualiter repeti non potest. h. d. Salic.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. & CC. Dionysiæ. LEX I.

DOtẽ numeratio, k non scriptura dotalis instrumenti facit: m & iõ non ignoras ita demũ te ad petitionem dotis admitti posse, si dotem à te re ipsa datã probatura es. D. xiij. Kalend. Augu. Chilone, & Libone Coſs.

¶ *Licet non interueniat traditio, si interuenit id, quod per traditionem habet confirmare donationem inter uirum, & uxorem, morte donatoris cõfirmatur. h. d. Bal. uel sic: Dos & eius augmentum confessata animo donandi, confirmantur morte constentis. h. d. Salic.*

¶ Imp. Alexander A. † Papinianę. L. II.

QVod de suo maritus, constante matrimonio, donandi animo ĩ dotẽ assscripſit: si eandem donationẽ legitimè confectam n non reuocauit, o qui incrementum doti dedit, & durante matrimonio, mortem obiit, ab hæredibus mariti, quatenus liberalitas in dote posita munita p est, † peti potest. ¶ PP. Noñ. Decembr. Alexandro A. iij. & Dione Coſs.

¶ *Exceptio non numeratæ dotis debet opponi intra annum a die matrimonij morte, uel repudio dissoluti. Bal.*

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ P. P. L. III.

QVod de suo. ǁ CASVS. Mulier dedit 200. marito: maritus animo donandi confessus fuit in instro se recepisse 300. decesit maritus constante matrimonio, & ita morte eius confirmata est donatio, an mulier augmentum dotis. f. c. quæ vir cõfessus est recepisse, posset petere ab hæredibus mariti, quæritur? Dicitur quòd sic.

n ¶ Confectam. ǁ vt per traditionem vel stipulationem.
o ¶ Reuocauit. ǁ expresim, vel tacitè, vt per diuortium: vt ff. de donat. inter virum & vxo. l. & ideo. §. j.
p ¶ Munita. ǁ i. confirmata morte donantis. Vel ideo dicit quatenus, ꝓpter legem Falcidiã, q̃ eam minuit: vt ĵ. ad legem Falc. in donationib.
q ¶ Peti potest. ǁ i. mulier petet ab hæredibus mariti: vt ff. de donat. inter vi. & vxo. l. ſi quis vxori. Sed contra. ſ. de do. ante nup. l. j. 2. riſo. Sol. ibi diuortio ſolutũ fuit matrimoniũ, hic morte. Vel ibi nõ interuenit scriptura: hic sic. Itẽ & primũ respon. eiusdẽ legis est cõtra, quia dicit q̃ ab initio valuit: sed ibi ante matrimoniũ fuit facta donatio: hic post. Itẽ cõtra. ff. de don. inter vi. & vxo. l. Papinianus. vbi dicit tales donationes nõ cõfirmari morte quæ per stipulationẽ sunt factæ. Sed illud accipe, quando post stipulationẽ nõ fuit secuta traditio aliqua, vel aliud quod̃ pro traditione habeatur: hic sic: quia aliquid vir animo donãdi, p̃misit vxori, & hoc accepto tulit ei postea, & tũc ipse in dotẽ assscripsit, ex quo datũ mulieri & ab ea postea in dotẽ traditum videtur. Vel ſolue vt ibi. Accur.

† Papianæ

† peti non põt. sed hic rectius. Esset tñ idem sensus si interpretemur ab hæredibus peti nõ põt, hoc ẽ hæredes pe tere nõ poſ sunt.

Donati ĵter virũ & vxorẽ ſi nõ interuenit traditio nõ confirmat morte.

Universidad de Deusto
Biblioteca

N dotibus.§ CASVS Si mulier promisit dotem, nec tradidit, si maritus scripsit se dotem recepisse tamipse, quàm hęredes sui possunt opponere excep. non nu.do. intra annum post solutionem matrimonij, postea non. Viuianus.

a ¶ Instrumentis § priuatis, non publicis, ne sit contra ei quod diximus §. eodem, l.j. nam hic dicit datis.

b ¶ Pollicitatio.] solius scilicet offerentis promissio: vt ff. de polli. ll. pactū.

Sin

subiecta.

quæ sufficit hoc casu: vt suprà, de dotis promiss. l. ad exactionem.

c ¶ Hæredes. § l. vxoris.

d ¶ Cuius morte.] sma riti.

e ¶ Socero. § id est, patre viri.

f ¶ Vel eius hæredib. § l. liceat opponere exceptionem, sed secundum hoc errant omnes Bononienses, cum confiteant in instrumento dotem accepisse, & sic nō valet: vt hac lege dr. Sed dic, q & ipsi renuntiant exceptioni non numeratę dotis, & tunc valet: aliàs non valet ret talis cōfessio: vt hac l. dicitur: nisi præscriptio temporis cucurrisset: vt j. e. l. fi. & in aut. ibi signata. Nec valet, quod quidā dicūt q aut est confessio facta ante matrimoniū: & tūc valet. aut post, & tūc non valet, cum eius cōfessio ante matrimonium sit facta, trahatur ad tempus matrimonij: vt §. de don. ante nup. l.j. & l. qđ spon sæ. quæ sunt vera, quando confessio fuit facta in instrumēto dotali vel ante. secus āt si post: q a posteà non excipit: vt in contrario suprà de non num. pecu. l. in contractibus. §. j.

† vel vxoris eius hæredes.

† omni denique; personæ, quæ dotem.

† ei.

g ¶ Personæ. § licet opponere hāc exceptionē: vt §. de episco. audien. l. si presens in fi.

† Nouell. 100. §. generaliter.

h ¶ Annum. Jin hoc tempore opponendi aliter distinguitur hodie.

QVod locum.] CASVS. Lex codicis dicit q possannū opponi nō pt exceptio nō nu.do. Auth. hæc determinat, q pōt opponi exceptio intra annum quando matrimoniū durauit per biennium. si vsq; ad x. annos, opponitur exce. non nu. dotis intra tres menses: posteà verò non, nisi essent tales personæ, quæ petere possent in integrū restit. sicut minor, & reipub. causa absens.

i ¶ Quod. § f. vt exceptio vsque ad annum tantùm detur soluto matri.

k ¶ Decimum annum. § nondum completum.

l ¶ Ipsi. § soluto scilicet matrimonio. nam eo durante quoquo tempore decennij opponi potest.

m ¶ Transcurrerit. § & supple, & matrimoniū posteà soluatur, & idem si non soluatur: nam nullo modo ēt durante matrimonio vī posse opponi post decennij: licet superiores præscriptiones currant demum soluto eo.

n ¶ Si minor ætas. § circa quæ sunt multa specialia: vt diximus §. de tempo. in integ. restit. auth. si minor.

Continuatio.

¶ DE DONATIONIBVS INTER VIRVM & vxorem, & parentibus in liberos, &c.

¶ Dixit suprà, de donationibus propter nuptias, quæ valent propter matrimonium: Nunc de simplicibus quæ propter matrimonia non valent, nisi fiant ratę per confirmationem mortis vel aliam. & est ratio prohibitionis multiplex: vt ff. eo. l. j. ij. & 3. in prin.

IN dotibus, quas datas esse dotalibus instrumentis conscribi moris est, cū adhuc nulla datio, sed pollicitatio tātū subsecuta sit, liceat nō numeratę pecuniæ exceptionē opponere, non solū marito cōtra vxorē, vel eius hæredes (morte mulieris, vel repudio dissoluto matrimonio) sed etiā hęredibus mariti, cuius morte dissolutū est matrimoniū: socero etiā, vel eius hęredibus, si cū filio suo dotē suscepisse dotalibus instrumētis scriptum sit: tom niq; personæ, quam dotem suscepisse vnà cū marito conscribitur, & eius similiter hęredibus: ita tamē, vt intra annū tantùm continuum à morte mariti, vel mulieris, vel missione repudij computandum, tale licētia det. D. Kal. Iuñ. D N. Iustiniano A. ij. Cos.

IN AVTH. de temp. non sol. pe. sūp dote. §. generaliter. colla. vij. constitu. x.

¶ *Annus de quo in lege C. non corrigitur quando ante biennium matrimonium solui tur. hoc primò. Quòd si durat ultra biennium, & non excedit decennium, locus est querelæ vsque ad tres menses, & biennium computatur in his annis. hoc secūdò. Quòd si matrimonium dissoluatur post decenniū, querela denegatur. hoc tertiò. Et minori currit hoc tempus: ideo restitutio est necessaria. h. d. Bald.*

† QVod locū hēt, si intra biēniū soluat matrimonium. si aūt vltra bienniū vsque ad decimū annū extēdat: & ipsi marito, & hęredi eius intra tres mēses querela permittit. Sed si dēniū trāscurrerit, omnino querela denegat, permissa restitutione in integrū præfinita, & specialiter si minor ætas interueniat.

De donationibus inter virum, & vxorem, & à parentibus in liberos factis, & de rati habitione.

TITVLVS XVI.

BOna. § CASVS. Marius constante matrimonio vxori suæ donationem fecit: decesit nullo hærede relicto, vnde fiscus omnia bona sua quasi vacantia occupauit: an fiscus donationem factam a viro morte confirmatam reuocare possit, quæritur? Dicitur quòd non. Viuianus.

¶ *Licet fiscus occupet bona ut uacātia: tñ donatio facta in uxorē uires nō perdit. h. d. Bal. uel sic: Donatio inter coniuges confirmatur morte donatoris etiam sine hærede morientis. h. d. Sal.*

¶ Imp. Antoninus A. Triphenæ. L. I.

BOna quondā mariti tui fiscus, si nemine ei successore existēte, vt vacantia occupauerit, donationes ab eo factæ, si vsque ad finem vitæ in eadem voluntate permansit, reuocari nō possunt. PP. iij. Id. Ianuarij, Duobus, & Aspris Cos.

¶ *Miles non pōt donare focariæ, i. concubinæ. h. d. Bald. uel sic: Miles armatæ militiæ non potest donare concubinæ. Sali.*

¶ Idem A. Marco militi. L. II.

SIancillam nummis tuis comparatam esse præsidi prouinciæ probaueris, donationisque causa focariæ tuę nomine instrumentum emptionis esse conscriptum, eam tibi restitui iubebit. Nam licet cessante iure, matrimonij donatio perfici potuerit: milites tamē meos à focariis suis hac ratione, fictisque adulationibus spoliari nolo. PP. xij. Kalen. Martij, Antonino A. iiij. & Balbino Cos.

¶ *Donatio facta ab uxore, confirmāt morte: & si erat in patris ptāte, etiam patris mors requirit: licet a principio cōsenserit: & donatio facta a socero in generū quondam statim perficitur. h. d. Bal. & Sal.*

¶ Idem A. Epicteto. L. III.

DOnatio mancipiorum, aliarumque rerum, quas tibi ab vxore tua donatas dicis, si mō suæ potestatis, cùm donaret, fuit, vel patris sui voluntate id fecit, & in eadem voluntate donationis vsque † ad vltimum diem vitæ perseuerauit: & ex mea, & diui Seueri patris mei constitutione confirmata est. Sin autem post mortem filiæ facta est donatio à † quondam socero tuo, etiam inter viuos † ea perfici potuit. PP. iiij. Non. Martij Antoni. A. iiij. & Balbino Cos.

¶ *Donatio facta inter soceros uel eorum iuri subiectos, non valet h. d. Sal.*

¶ Idem A. Claudiano. L. IIII.

† NEc inter eas qđ psonas, quarū iuri subiecti sunt vir & vxor, qui quæve in eorum potestate sunt, donationes iure ciuili fieri possunt. PP. iij. Id. Augu. Duobus, et Aspris Cos.

¶ *Donatio inter coniuges diuortio infirmatur: uel eorū respectu inter phibitos diuortio infirmāt. h. d. Bald. Vel sic: Donatio genero facta a socero nō confirmatur huius mortę, mīmonio cum filia durante. h. d. Salic.*

¶ Imp. Alexander A. Quintillæ. L. V.

SI (vt proponis) pater tuus in cuius potestate fuisti, marito tuo genero suo instrumentum debitoris donationis causa dedit, isque matrimonio durante vita functus est, ac posteà a marito diuertisti: quod gestum est, non valet. PP. Idibus Februarij Albino, & Maximo Cos.

¶ *Licet uir deponat rem noīe uxoris, non pdit dñium. & donatio facta uxori, si uxor præmoritur, reuocatur. Item quicquid acquirit uxor cōstante matrimonio, de bonis mariti præsumitur. h. d. Bal. concor. Salic.*

¶ Idem A. Nepotiano. L. VI.

ETiam si vxoris tuæ nomine res, quæ tui iuris fuerant, depositæ sunt, causa proprietatis ea ratione mutari non potuit, etsi dōasse te vxori res tuas ex hoc quis intelligat: cùm donatio in matrimonio facta, priùs mortua ea, q liberalitate excipit, irrita fit. ¶ Nec est ignotum, quòd cùm probari non possit, vnde vxor matrimonij tempore honestè quæsierit, de maritibonis eā habuisse, veteres iuris auctores merito crediderint. PP. Nonis Decemb. Alexandro A. iij. & Dione Cos.

¶ *Donatio facta inter uir. & uxo. ualet, si uir ante mortem non reuocauerit. h. d. Bal. & Sal.*

¶ Idem A. Claudiano. L. VII.

SI ex voluntate patris tui filio tutoris nupta es: collata in maritum donatio ipso iure irrita est. Sed si matrimonium iure non valuit: licet ipso iure donatio tenuerit: quia tamē indigna persona eius fuit; qui nec maritus potest dici: vtiles actiones super reuocandis his tibi cōpetunt. PP. Kalen. Octobris Lupo & Maximo Cos.

¶ *Fructus consumpti ex cā donationis, nō uenīnt restituendi: sed extantes sic. h. d. ista lex. Bal. uel sic: Etiam fructuum donatio nō ualet ītr cōiuges, & eatenus reuocat, qua tenus recipiens locupletior efficit. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Leoni. L. VIII.

SI fructus eorum prędiorū, quæ in dotem accepisti, matrimonij tempore vxorem tuam percipere passus es; eosque vxor tua consumpsit; restitui tibi post diuortium oportere; nulla ratione contendis? Sin autem ex his locupletior facta est; in tantum potest conueniri. PP. v. Kalen. Octobris Maximo, & Paterno Cos.

¶ *Licet maritus emat rē uxori de pecunia sua, tñ quæritur uxori dñium. h. d. Bald. uel sic: Dominium rerum emptarum de pecunia uiri uxoris nomine, pertinet ad eam, si ei sunt traditæ, pecunia tamen tota repetitur, si fecit ut gestor: & si ut donator, quatenus est locupletior. Salic.*

¶ Imp. Gordianus A. Origeni. L. IX.

ET si de tua pecunia mācipia vxori tuæ comparata sunt, tamē si ei tradita sunt, eorum dominium non ad te, sed ad eam pertinet: pecuniæ autem tātum modò repetitionem habes, siue negotium eius gerens numerationem fecisti, siue in eam donationem conferens quantitatem pretij largitus es. Etenim vel insolidum, vel quatenus locupletior

† tantum Delinquēs. melioris cōdōnis est se non dēt.

† absumpsit.

SI fructus. § CASVS. Mulier marito suo fundum deditin dotem. patiente marito illa fructus percepit cōstante matrimonio, & cōsumpsit: an diuortio fcō eos restituęre debeat, quæritur? & dicitur quòd non: sed quatenus facta sit locupletior, conueniri potest.

s ¶ Consumpsit. § nec locupletior facta est: vt hic innuit statim, vt quia aliuit se & suos: quod vir facturus erat, vt §. de pact. con. l. fructus & ff. eo. l. si quis pro vxore. §. fi.

t ¶ Locupletior. § quod est, si tantundem de suo erat erogatura, vt ff. de peti. hæred. l. sed & fi l. §. consuluit. & §. seq. & §. quod autem. & ff. de sol. l. in pupillo. quod inspicitur tempore litis cōtestatæ, vt ff. eo. quod autē. in prin. fic ergo hēs hic non tenere donationem fructuum, vt §. de iure dotiū. l. pro onerib. Sed cōtra. ff. eodem, l. de fructib. vt ff. de vsur. l. fructus. Solu. hic ipsos fructus donauit, ibi autem prædia, & credidit tenere donationē: aliàs nec eo casu teneret in fructib. vt ff. de acquirenda possessione. l. quod vxor. & ff. eo. l. si vxor filio. Item quod dicit locupletior, subaudi, & vir pauperior, vt ff. eo. l. 4. & l. si sponsus. §. concessa. & §. si maritus. & facit j. si dos con. ma. l. j.

ET si de tua. § CASVS. Maritus de pecunia sua prædium vxori comparauit, non ad maritum, sed ad mulierem pertinebit: pecuniæ tamen repetitionem habebit ipse, siue negotium gerens vxoris, pecuniam numerauit, siue dona. sua in eam conferens quanti pretij emptor tradiderit, vxor conuenietur. primo casu neg. gest. secundo causa condic. sine causa insolidum, quatenus facta est locupletior.

v ¶ Comparata sunt. § a te, vt j. e. l. fi filij. & multò magis si ab ipsa.

x ¶ Pertinet. § vt & §. si quis alte. vel sibi. l. multum.

y ¶ Largitus es. § venditori.

z ¶ Insolidum. § id est, non quatenus est locupletior: sed tamen inquantum facere potest, ne sit contra. ff. de re iudi. l. non tantùm. & hoc quàdo gerens eius negotium emisti, & numerasti. si autem animo donādi, tunc inquantum locupletior facta est: quod est in eo, quod valent mercipia. inquantum locupletior facta est: quod est in eo, quod valent mercipia. cum vir emit. si autem mulier emit, tunc intantum inquantum eam ære

alie no

voluntate in cuius potestate sit, fit donatio, patrem quoque prærnori oporteat, sicut est, cum ipse pater donat: vt j. e. l. si vt proponis.

a ¶ Facta est. § tibi quondam coniuncto.

b ¶ Etiam inter viuos. § non solùm oportet demum morte confirmari.

¶quodam.

†eam.

NEc inter eas. § CASVS. An pater vxoris posit dare patri viri quæritur? Dicitur q non: nec qui sunt in eadem potestate cum viro: puta frater potest dare vxori: vel econuerso: quia videntur sibi adinuicem dare vir & vxor. vt ff. eodem l. j. Papinianus.

†Apud Du. hæc l. est secunda i ordine huius tit. posita ante. l. si ancillam. Socrus nurui & econtra donare potest.

c ¶ Subiecti sunt. § vt inter soceros. Sed socrus nurui potest, & econtra: quia non vertitur ibi ius potestatis, vt ff. eodem, l. 3. §. socrui.

d ¶ Qui quæve. § aliàs qui vel quæ, &c. puta seruos & filios q sunt in potestate. qui ergo tangit virum per potestatem (qđ tribus contingit modis) vxori nō potest donare: vt hic, & ff. eodem l. 3. §. qui in eiusdem.

SI vt. § CASVS. Titius marito filiæ suæ instrumentum quo habebat debitoré sibi obligatum donatit. decesit Titius. diuertit filia. an filia reuocare posit don. quæritur? Dicitur quòd sic: quia diuortio subsecuto donatio nō est confirmata morte Titij.

e ¶ Isque. § scilicet pater tuus.

f ¶ Nō valet. § quia causa propter quam solet huiusmodi donatio confirmari, non est secuta, vt ff. eo. l. sed interim. §. fi.

ETiam.] CASVS. Deposui quandā rem penes te nomine vxoris meæ vt restituereretur. an posim illā repetere quæritur? Dicitur q sic, cū pilla verba non auferatur mihi dominium, nec præsumatur res acquisita mulieri aliunde, quàm ex rebus meis, si inter res mulieris inueniatur.

†Condictorae veteris iuris creditum.

g ¶ Nomine. § quia dixisti reddes vxori: vt eius nomine depono, vel suæ sunt, vel similia.

h ¶ Etsi. § pro etiam.

i ¶ Intelligat. § quia forte animum habuisti donandi quando dixisti præcepta: vnde aliàs valeret, vt ff. de do. l. donationes. §. species.

k ¶ Excepit. § id est, accepit.

l ¶ Irrita fit. § sine spe confirmationis: vt ff. e. l. cum hic status. §. si diuortium. sed & ab initio fuit irrita: fuit tamen spes confirmandi. Similis duplicitas est: vt ff. de acqui. rerum do. l. quæsitum. in fi.

m ¶ Nec est. § supra asserebat mulier sibi donatas a viro: nunc illud negat; sed & aliàs dicit se acquisiuisse.

Quæstus turpis suspicio est vitanda.

n ¶ Meritò crediderint. § hoc gratia vitādæ suspicionis turpis quæstus: vt ff. eo. l. Quintus. fic & in prælato, vt suprà, de episc. & cleri. auth. licentiam. secus in tutore, vt in arg. contra. j. arbi. tut. l. si defunctus. in filio autem dic vt diximus j. de bonis quæ libe. l. cum oportet. circa princ. & facit §. de proba. l. sine possidetis, &c.

SI ex voluntate. § CASVS. Si voluntate patris filio tutoris pupilla nupserit & constante matrimonio in eum dona. fecit: non valet donatio. & hoc in primæ. Si verò patre contradicente; licet donatio tenuerit, quia matrimonium nullum fuit: tamen quia mulier fecit quod facere nō debet: mulieri vtilis dabitur actio ad donationem reuocandam.

o ¶ Patris tui. § iam mortui.

p ¶ Nupta es. § & sic tenet matrimonium, quod non aliàs teneret, nisi casualiter: vt hic & §. de interdi. ma. l. si patris. & l. pe. & ff. de ri. nup. l. non est. & l. non solùm. §. de illo. & vbicunque teneret, hret locum qđ hic dicit.

q ¶ Non valuit. § voluntate patris cessante.

r ¶ Vtiles. § actiones. rei vendicatio, & condictio sine causa, vt ff. e. l. si ſponsus. §. fi, & seq. l. Sed videt non donanti, sed fisco cōpetere reuocationē, vt ff. e. l. cū hic status. §. fi. Sol. ibi sciebat donationē nō tenere, hic credebat tenere. Itē no. hic q nō dēt esse melioris conditionis qui delinquit, vt ff. eo. l. 3. §. j. & de noxa. l. non solū. & quod vi aut clam. l. seruus. & in auth. de restit. & ea quæ pa. §. fi. colla. 4.

¶ *Vxor illicita uiro donare nō pōt effectua liter, nec etiam pōt talis donatio confirmari. h. d. & no. hunc notabilem casum. Bal. uel sic: Donatio inter coniuges ueros, nō tenet inter putatiuos uerò licet teneat ipso iure, non tñ in effectu: qa reuocari pōt. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Theodotæ. L. VII.

SI ex voluntate patris tui filio tutoris nupta es: collata in maritum donatio ipso iure irrita est. Sed si matrimonium iure non valuit: licet ipso iure donatio tenuerit: quia tamē indigna persona eius fuit; qui nec maritus potest dici: vtiles actiones super reuocandis his tibi cōpetunt. PP. Kalen. Octobris Lupo & Maximo Cos.

SI fructus. § CASVS. Mulier marito suo fundum deditin dotem. patiente marito illa fructus percepit cōstante matrimonio, & cōsumpsit: an diuortio fcō eos restituęre debeat, quæritur? & dicitur quòd non: sed quatenus facta sit locupletior, conueniri potest.

s ¶ Consumpsit. § nec locupletior facta est: vt hic innuit statim, vt quia aliuit se & suos: quod vir facturus erat, vt §. de pact. con. l. fructus & ff. eo. l. si quis pro vxore. §. fi.

t ¶ Locupletior. § quod est, si tantundem de suo erat erogatura, vt ff. de peti. hæred. l. sed & fi l. §. consuluit. & §. seq. & §. quod autem. & ff. de sol. l. in pupillo. quod inspicitur tempore litis cōtestatæ, vt ff. eo. quod autē. in prin. fic ergo hēs hic non tenere donationem fructuum, vt §. de iure dotiū. l. pro onerib. Sed cōtra. ff. eodem, l. de fructib. vt ff. de vsur. l. fructus. Solu. hic ipsos fructus donauit, ibi autem prædia, & credidit tenere donationē: aliàs nec eo casu teneret in fructib. vt ff. de acquirenda possessione. l. quod vxor. & ff. eo. l. si vxor filio. Item quod dicit locupletior, subaudi, & vir pauperior, vt ff. eo. l. 4. & l. si sponsus. §. concessa. & §. si maritus. & facit j. si dos con. ma. l. j.

ET si de tua. § CASVS. Maritus de pecunia sua prædium vxori comparauit, non ad maritum, sed ad mulierem pertinebit: pecuniæ tamen repetitionem habebit ipse, siue negotium gerens vxoris, pecuniam numerauit, siue dona. sua in eam conferens quanti pretij emptor tradiderit, vxor conuenietur. primo casu neg. gest. secundo causa condic. sine causa insolidum, quatenus facta est locupletior.

v ¶ Comparata sunt. § a te, vt j. e. l. fi filij. & multò magis si ab ipsa.

x ¶ Pertinet. § vt & §. si quis alte. vel sibi. l. multum.

y ¶ Largitus es. § venditori.

z ¶ Insolidum. § id est, non quatenus est locupletior: sed tamen inquantum facere potest, ne sit contra. ff. de re iudi. l. non tantùm. & hoc quàdo gerens eius negotium emisti, & numerasti. si autem animo donādi, tunc inquantum locupletior facta est: quod est in eo, quod valent mercipia. inquantum locupletior facta est: quod est in eo, quod valent mercipia. cum vir emit. si autem mulier emit, tunc intantum inquantum eam ære

alie no

Ancha. consi. ccxlviij. nisi tales personæ donarent propter merita: de quibus fi constaret aliter, quàm per affectionem donātis, valeret donatio. ita consuluit ipse pro concubina cuiusdam sacerdotis.

DOnatio. § CASVS. Si vxor donat marito, aut est sui iuris, aut non. si est, & in eadem voluntate perseuerat vsque ad mortem, conualescit donatio. secūdò casu fi volūtate patris facta est donatio, valet: nec reuocatur. & hoc in prima. Si verò mortua filia socer in generū donationem fecerit: non solùm morte confirmatur, sed etiam inter viuos perfici potest. Viuianus.

x ¶ Id fecit. § cùm esset in potestate.

y ¶ In eadem. § voluntate. hoc quando sola matrimonij ratione fuit innalida. Accursius.

z ¶ Perseuerauit. § quod fecisse forsitan videtur omnino, si non reuocauit. Item perseuerauit dico ipsa & pater, si in eius erat potestate: vt ff. eodem, l. cùm hic status. §. oratio non solùm. Item timeo, ne cùm patris

voluntate

Universidad de Deusto
Biblioteca

alieno liberarit, cum fcilice t foluit venditori. si verò mulieri numerauit, & ipſa ſoluit venditori: tunc tenetur mulier inquantum mancipia valét: vt ff. eod. l. ſi cum vxore. & l. quod autem. §. ſi maritus. & §. elegáter. & §. ſi vxorem. & l. ſi id quod. §. ſi ex decem.

a ¶ Competenti. ʒ ſcilicet negotiorum geſtorum primo caſu, altero cõ dictione ſine cauſa. Sed q̃d ſi dubitetur voluerit donare, vel eius negotiũ gerere? Reſpõ. ex modo & genere expenſæ æſtimandæ ſunt. quod dic vt ff. e. l. vtrum.

S I maritus, ʒ CASVS.

Maritus cuiuſdã mulieris dedit ei quædã prædia conſtante matrimonio, & in eadem voluntate vſque ad mortem perſeuerans, deceſsit: & confirmata erat donatio, & hæc ſecũdo nupſit: pater primi mariti illa prædia occupauit, an teneaf, ? dicitur q̃ ſic, ſcilicet act. vi bon. rap. Si verò pater dicat mulierem maritũ interfeciſſe: an coipſo q̃ accuſaf, debeat mulier amittere prædia, quæritur? Dicitur q̃ non: quia ſeparata eſt cã donationis ab actione criminis.

Veriano. † Hæc lex, ſi maritus. & lex, ſicut ceſſat. trãſpoſitæ sũt. & ſequens hanc præcedit apud Dua.

b ¶ Vxoris tuæ. ʒ ſcilicet nunc.

c ¶ Sui iuris. ʒ ſcilicet p emancipationem.

d ¶ Ex oratione. ʒ quã habes ff. cod. l. cum hic ſtatus. §. j.

† data e ¶ Defuncti. J primi viri.

ff ¶ Cogetur. ʒ actione vi bono. rapt. vel cõdic. fur. vel interdic. vnde vi. quod eſtã ad mobilia oc caſione immobilium data tur: vt ff. de vi & vi arma. l. j. §. ſi fundas a quo.

g ¶ Crimen. J i. crimina ſem accuſationem legis Corneliæ de ſica.

¶ crimine h ¶ Accuſationis.] inſtitutæ iam, vel etiam faciendæ.

¶ Maximino. i ¶ Separata fit. J i. non eſt veriſimile, q̃ crimen commiſit, qui liberalitatem accepit: vt argum. J. de quæſt. l. nec ſi mors. vt ſecundo ſeparata fit, id eſt, non debuit prætextu criminis vel accuſationis criminalis liberalitatem ſua authoritate auferre, cum fit alia hęc, & alia illa cauſa. Et hic nota generale. ſecretorum ſecreta, id eſt, ſeparatorum ſeparata debet eẽ ratio, ſic: & ff. de minori. l. Papinian° libro ij. & ff. de calũ. l. fin. & ff. familiæ erciſcundæ. l. his conſequenter. §. j. & inf. de edic. diui Hadria. tollen. l. j. Licet autem ſua authoritate auferre non debuerit: tamen ſi accuſauerit, & fecerit condemnari, auferetur liberalitas vt indigno: vt inf. de iis, quibus vt indig. l. j. & de reuo. donatio. l. fina. & ff. ſoluto matrimonio l. ſi ab hoſtibus. §.). & ff. de iis quibus vt indig. l. indignum. & facit ff. de tabu. exhiben. l. j. §. hoc interdictum. Sed nonne præcedit criminalis quæſtio ciuilem: vt ſupra de ordi. iudi. l. finali? Reſpondetur ſecundum duas expoſitiones, quas dedi, non dixi quæ præcedat. & ſic dices quòd criminalis ſecundum illam legem. Vel dic, quòd licet præponatur criminalis, tamen ea pendente & cauſa liberalitatis, quæ eſt ciuilis, agitur. Vel dic in modum exceptionis opponebatur crimen quaſi dicat, nõ potes agere ad res donatas cũ eum occideris. ſed hæc replicat, dicens tam prius ſuas factas, & ſic non proceditur: vt ſ. de ordi. iudi. l. pe.

Secũdiæ. S Icut ceſſat. ʒ CASVS. Si maritus ſingulis annis vel menſibus promiſit vxori ſuæ donare aliquid: illud mulier petere non poteſt. ſic & ſi facta eſt, actione cum ea competenti k experiri poteris. PP. vij. Kalend. Octobris Pio & Pontiano Coſs.

¶ *Spoliatus, ante omnia eſt reſtituendus: & ſub ꝓtextu criminis nõ debet quis inua de re poſſeſſionẽ alterius de facto. h. d. Vel ſic: Obiectus criminis nõ impedit qn ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus. h. d. Bal. Vel ſic: Spoliatus ante omnia eſt reſtituendus. & ſeparatorũ ſeparata debet eſſe ratio. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Idem A. l Valeriano. L. X.

ij S I maritus † quondam vxoris tuæ b cùm ſui iuris c eſſet in eã ꝑdia vel cętera donatiõis titulo contulit, & in ea voluntate vſque ad mortem ſuam durauit: ex oratione d diui Seueri confirmata eſt donatio. At ſi eas res pater defuncti, e iniuriosè abſtulit: per præſidem prouinciæ eas reſtituere cogetur. f Nec enim quaſi maleficiis eius ſit maritus extinctus, crimen g intẽdens, ſub prætextu accuſationis, h quæ † donata ſunt auferre debuit: cùm cauſa liberalitatis à † criminatione ſeparata ſit. i PP. vij. kalen. Febr. Ariano, & Pappo Coſs.

¶ *Donatio inter uirum & uxorem nõ con firmatur ad agẽdum: ſed ad poſtidẽdum. h. d. Bal. Vel ſic: Ex ꝓmiſſione alicuius annui uel menſtrui facta cõiugi nõ agitur, licet ſoluti repetitio non detur. h. d. Salicetus.*

¶ Idem A. l Maximo. L. XI.

Sicut ceſſat petitio quantitatis, quam de ſuo maritus vxori in mẽſes ſingulos vel annos ſingulos proprij vſus eius gratia promittit: ita & ex ea cauſa † nummi ſoluti, erogatiq̃ k non dari m repetitionem manifestum eſt. PP. v. kalen. Iul. Gordiano A. ij. & Pompeiano Coſs.

¶ *Specialis obligatio reuocat donationẽ inter uirum & uxorẽ. h. d. Bald. Vel ſic: Propter ſpecialem hypothecã reuocat donatiõ facta uxori ſeu inter cõiugẽs. h. d. Salicetus.*

¶ Idem A. † Secundinæ. L. XII.

iij S I maritus tuus creditores ſortitus, poſt factam in te donationem, ſundũ, quem ex donatione iuri tuo vindicas, iiſdem ſpecialiter obligauit: eandem obligationem defenſionis tuę firmitatem † interrumpere, intellige re debes: cùm ſit manifestum, non ſolùm † huiuſmodi obligatione, ſed etiam † donatione, vel vendi tione, vel alio quolibet modo rebus alienatis, reuocatam eſſe n à viro in mulierem factam donationem. PP. iij. kalen. Februarij Ariano & Pappo Coſs.

¶ *Obligatio non impedit trãslationem dominij: ſed dominij trãslatio præcedẽs impedit obligationem. h. d. Bald. Vel ſic: Donatio ualida facta uxori non ꝓiudicat creditori anteriori, ſed ſequenti. Sali.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Rufinę.

LEX XIII.

S I quidem ante donationem poſſeſsiõis o in te iure P (vt dicis) à marito collatam, prædiũ ab eodem creditori obligatũ fuerit: alienationem eius ſaluo iure ¶ debiti (ſi tamẽ iuris r ratio actionẽ eius † creditoris nõ excludit) factam eſſe nõ dubiũ eſt. ¶ Quòd ſi s donatione iure celebrata, eò quòd vel ante nuptias t facta eſt, u vel in iiſdem caſibus, in quibus etiam conſtante matrimonio donatio procedere poteſt, x obligatio inſecuta eſt: factũ mariti, quẽ diem ſuum obiiſſe memorasti, iuri tuo officere non poſſe certum eſt. PP. xij. Kalend Iul. Maximo ij. & Aquilino Coſs.

¶ *Confirmatio donationis ĩter uirũ et uxorem facta in teſtamẽto, nõ intelligit eſſe no ua diſpoſitio, ſed ueteris corroboratio: et retrotrahit, Baldus. Vel ſic: Cõfirmans id, qd per ſe poteſt ſubſiſtentiã habere, non uidet de nouo dare. h. d. Vel ſic: Donatione inter uiuos per maritum uxori collata in eius teſtamento confirmata, non debet res, & eius æſtimatio: ſed res tãtùm ex donatiõe morte cõfirmata: de qua poteſt detrahi Falcidia. hoc dicit. Salicetus.*

bi ius in rc debita dixit: vt ff. quod metus cauſa. lege, c xtat. Vel quia obligatum recuſat: vt ff. de ſolutio. lege, qui decem. Vel quia aliud pro alio ignorauit: vt in authentica, vt non fiant. pigno. §. primo. colla. quinta. Vel quia creditor conſenſit: vt ff. quibus modis pignus vel hypo. ſol. l. ſi conſenſit. in prin.

s ¶ Quòd ſi. ʒ nunc dicit econtra. Accur.

t ¶ Ante nuptias. ʒ id eſt, ante contractum matrimonium.

u ¶ Facta eſt.] vnde ſtatim valet: vt ſupra, de dona. ante nup. l. ſi ante. & ff. eo. l. inter eos.

x ¶ Procedere poteſt. ʒ vt intra annum: vt ſupra eo. l. ſicut. vel cauſa dignitatis: vt ff. eod. l. quod adipiſcendæ. Vel manumiſſionis cauſa: vt ff. eodem, l. quod autem. §. fi. Vel cauſa religionis vel pietatis: vt ff. eod. l. ſpoſus. §. conceſſa. vſque ad. §. fi.

y ¶ Non poſſe. ʒ quia ea demum, &c. vt J. quæ res pigno. oblig. poſſ. qui filios. & J. ſi ali. res pigno. da. ſit per totum.

Ex

EX verbis. ʒ CASVS. Titius conſtante matrimonio dedit quoddam prædium vxori ſuæ, & in teſtamento ſuo donationem confirmauit dicens ſic: Illud prædium, quod dedi, confirmo vxori meæ, vel tibi habeto, an hæc liberalitas cenſeri debeat legatum habito reſpectu ad tps donationis: vt primo caſu poſsit petere æſtimationem prædij ab hæredibus. ſecũdo caſu prædiũ,

¶ Octauiæ. quæritur? Reſp. q̃ illa verba nõ habent vim legati, vel fideicom. ſed tantùm illis verbis videtur affirmaſſe præcedentem confirmationem. & ita videtur ei confirmaſſe dominium eiuſdem prædij.

a ¶ Inſerunt. ʒ generaliter loquitur.

b ¶ Legatum. ʒ ſignificandum & relinquẽdum.

c ¶ Sed ita demum. ʒ i. non quoties talia verba inſeruntur in teſtamẽto, toties legatũ & fideicommiſſum peti poteſt.

d ¶ Vnde. ʒ ad quã voluntatem cognoſcẽdam nõ poteſt commodius attingi, quàm inſpectis verbis teſtamenti ſuperioribus & inferioribus: & q̃ hoc eſt, igit lecto, &c. ſic ergo licet verba, quæ ad legatum vel fideicommiſſum petendum alias ſint idonea, quæ poſita ſunt i teſtamẽto, non tamen ad petendum ſufficiunt, niſi cõſtiterit teſtatorem voluntate relinquendi illa poſsiſſe. Sed eã ſi ſint inepta ad legatum & fideicommiſſum, valent ſi ꝑ-

† Liberalitate. † proſpexit, Dua.

† adiectã. al. adiectũ. & tunc vir gula poſt ponunt ſub notandæ, & adiectũ cõiungatur cũ dimin.

† Iuſtiniano. beretur teſtõrem ita voluiſſe: vt ff. de legatis 3. l. nõ aliter.

e ¶ Non iuris. ʒ nam cognita voluntate ſcietur, quid iuris erit. Item ſecũ dariè quæſtio eſt iuris, quid præſumitur in dubio, quando non apparet voluntas teſtatoris.

f ¶ Cum igitur, &c. ʒ quia ita voluntas teſtatoris ſpectanda eſt.

g ¶ Teſtamento. ʒ ergo cùm maritus tuus in teſtamento cauit de confirmanda tibi proprietate rerum prius tibi ab eo donatarum: non pro hoc legaſſe vel fideicommiſſum reliquiſſe tibi videt: ſed quod donaue rat, confirmaſſe. Nam cùm maritus, qui quædam iure, quædam non iure donauerat vxori, ſi legat ei. ea quæ viuus donauerat: non ad illa ſpectat legatum, quæ iure donata ſunt. nec enim eſt opus: ſed ad alia nõ iure donata: vt ff. de leg. I. ſi quando quis.

h ¶ Lecto. ʒ nunc in ſpecie.

i ¶ Animaduertimus. ʒ ex ſuperioribus & inferioribus verbis: vt & arg. ff. de leg. j. l. ſi ſeruus plurium. §. fi.

k ¶ Verborum ʒ quæ inſerta fuerant in teſtamento, per quæ vtrunque petere volebat: & erant talia. res a me tibi donatas habeto: vel tibi ſufficiant: vt ff. de lega. iij. l. ſi deicõmiſſa. §. ſi qs ita. & ſic volebat & res & earum æſtimationem habere. ſic & infra, de caducis tollendis. l. j. §. vbi autem legatarij. & ff. de legatis primo. l. ſi plurib. & ſic dico nõ valere nec eſſe fideicommiſſum, quàm ad æſtimationem præſtandam: ſed eſt ſi deicommiſſum, quantum ad ipſas res: & eas habebit iure legati, non iure donationis: vt ff. de legatis primo. l. ſi quando. vbi autem, per tacitam voluntatem confirmatur donatio in teſtamento, puto quia non reuocatur: habet eas iure donationis.

l ¶ Relictũ ʒ ſcilicet æſtimationis rei donatæ. ſed intercedit fideicommiſſum ſi donatarius conueniat: vt ff. de lega. iij. l. vxori. §. fi. licet ſit arg. contra. ff. de libe. lega. l. peti or. Vel aliter dic, q̃ nec in re ſit fideicommiſſum: vt no. contra P. J. e. l. antepe. & l. res.

m ¶ Senatuſconſulti. ʒ Trebelliani, ſecundum quoſdam: vel facti Fulcinio Aemiliano & Numidio Albino cõſulibus: vt ff. eodem, l. cùm hic ſtatus. primo reſpon.

Papa cõfirmando ve nus, nihil nouũ dat.

n ¶ Cui. ʒ ſcilicet liberalitati, &c. eſt hæc lex argumẽ. ad cõfirmationẽ priuilegiorum, quòd nihil nouum dare videatur Imperator vel Papa, ſi vetera indulta confirmet & roboret: vt argumen. ff. de legatis j. l. legata. Sed videtur hæc differẽtia nulla quo ad effectũ, ſcilicet ſiue donet nũc, ſiue primam confirmare videatur? Reſpon. imò eſt differẽtia: quia poſſet renocari in dubium, vtrũ prius donaſſet, vel nõ. Et no. hic, q̃ Imperator interpretatur voluntatem defuncti, cuius ſolius eſt interpretari voluntates. nam & iura interpretari eſt eius: vt ſupra, de leg & con. l. ſi. cum & he voluntates pro iure ſeruantur: vt in auth. de nup. §. diſponat. colla. 4. & ff. ad legem Falcid. l. j. in prin.

o ¶ Potuit. ʒ ſcilicet vſq; ad dodrantem: vt infra, ad legem Falcidiam Lin donationibus.

¶ Idem AA. † Octauianæ. L. XIIII.

EX verbis, quæ in poſtremis iudiciis inſeruntur, a licet ad fideicõmiſſum, vel legatum b vtilia ſint, non tñ † omnino legati, vel fideicõmiſi perſecutio datur: ſed ita demum, c ſi relinquendi ſtudio huiuſmodi verba fuerit aſſcripta. vnde d te volũtatis, non iuris e quæſtionem in preces tuas contuliſſe palàm eſt. ¶ Cùm igitur f teſtamento g lecto, h animaduertimus i maritum tuum ex præcedente donatione dominium tibi † reſeruaſſe, ſecuritatique tuæ ad obtinendam proprietatem ea uiſſe: inditorum verborum k conceptio non fideicommiſſum relictum l oſtendit, ſed ex ſenatuſconſulti m auctoritate † liberalitatem mariti tui, cui n cuſtodiẽdæ etiam moriens † proſpexit, quatenus fir mare potuit o dominium, mortis tempore tibi eſſe † addictam. PP. iij. Non. Octob. ipſis & AA. Coſs.

¶ *Prætextu donationis uxor non põt defendere rẽ donatam, quo minus ſiſcus agat in ſubſidium: ſed prætextu donationis infirmata nullo modo defenditur cauſa. h. d. Bal. uel ſic: Ex re donata uxori licet per contractum uenditionis ſimulata ſatisfieri debet ſiſco creditori mariti ex officio primipili reſiduo remanente uxori: niſi fuiſſet reuocatio facta. h. d. Salic.*

¶ Idem AA. † Iuſtinæ, & aliis. L. XV.

SI non verum P contractum pater veſter geſsit, ſed ſub ſpecie venditionis donationem poſ ſeſsionis in matrem veſtram contulit, q nec ex bonis, quæ in perſona r patris veſtri permanſiſſe videbãtur, ob primipilum s indemnitati fiſcali ſatisfieri potuit: licet in eadem donandi voluntate † p ſeuerauit: t ex eadem tamen poſ u ſeſsione ad ſupplẽdam pecuniã, q̃ que ex bonis x ab eodẽ † relictis y colligi nequiuerit, conferendum eſt. ¶ Quòd ſi liberalitatis tenorem, mutata voluntate, pater tuus interrupit, in † hæreditate ei z dominium † reſediſſe, † nulli dubium eſt. PP. iiij. Kalen. Febr. Tyberiano, & Dione Coſs.

¶ *Præſumit emptio ſimulata, ſi eſt appoſita tus titulus in ꝑſona uxoris, & traditio eſt facta ipſi marito. ſecus, ſi traditio, & titulus in perſona uxoris cõcurrunt: quia tũc ei acquiritur dominium. Bal. Vel ſic: Si maritus honoris gratia nomen uxoris aſſcribi fecit in inſtrumento emptionis fundi, quod fecit: ipſum fundũ poteſt uindicare. alias ſi donandi animo: ſolum pretium quod ſoluit, poteſt repetere. h. d. Sali.*

¶ Idem AA. Theodoro. L. XVI.

SI filij tui a emancipati matris hæreditatem ſibi acquiſierũt, proba a apud ꝑſidem q̃uincię non donandi animo te nomine vxoris tuę prędia comparaſſe, ſed

† perſeueraſſe ea ꝓbari poſsit. † eo

† hæreditatem † rediiſſe. † nulla dubitatio eſt.

S I non. ʒ CASVS. Si maritus volens donare vxori conſtante matrimonio, & ſciẽs ſe nõ poſſe, finxit ſe vendere, & in eadem voluntate vſq; ad mortem perſeuerauit: ſi ex bonis mariti debitoris fiſci ex primipilari admiſtratione fiſco ſatisfieri non poſsit. an ea, quæ donauit vxori, peruenire poſsit, quæriſ? Dicitur, quòd ſic. Idem eſt, ſi reuocauit donationes: quia tunc non erunt res illæ ſtæ vxoris, ſed in hæreditate remanſerunt: & ex eis & aliis bonis ſatisfiet fiſco.

p ¶ Si non verum. ʒ nomen infinitum eſt, id eſt, ſimulatum. venditio ergo non fuit, quia noluit. donatio non: quia non potuit. ſi tamẽ voluerint eſſe vẽditionem, ſed pretio minori animo donandi, non valet, quatenus ex dono locupletior eſt: vt ff. eod. l. ſi ſponſus. §. circa.

q ¶ Contulit. ʒ poſtea quàm incepit eſſe obnoxius ob primipilariam administrationem. & ſic erat iam res obligata fiſco: & ideo ſua cauſa remanſit, vt ſupra eodem, lege, ſi quidem. Sed quid ſi antè? tũc forè contra: vt infra eodẽ, lege, antepenulti. ſed expone quod ibi dicit, vt dices ibi. In venditione autem vera ſi antefecit, aliud dicam, quàm in donatione.

r ¶ Perſona. ʒ id eſt, ex bonis, quæ remanſerunt apud patrem veſtrum

s ¶ Ob primipilum. ʒ ad quod tenetur filius, etiam ſi non eſt hæres vt J. de primipil. l. fi. libro xij.

t ¶ Perſeueranerit. ʒ quo caſu morte confirmatur hæc donatio.

u ¶ Pecuniam. ʒ quam debet ex primipilaria administratione.

x ¶ Ex bonis. ʒ reliquis, aliter enim non peruenitur ad extraneum pignoris poſſeſſore. vt hic, & ff. de iure fiſci. l. Moſchis. & J. d. cõue. fi. debi. l. j. libro xj. aliud autem in expreſſa hypotheca ſecundum has leges: vt in fra, de pign. l. diſtractis. & l. perſecutionem. Alij ſubaudiũt hic maximè, ſi non ſufficiunt bona debitoris. hodie autem vbilibet: prius debitor conuenitur: vt in authẽ. de fideiuſ. §. ſed neque. col. j. & facit infra, in quibus cauſis pig. ta. contra. l. fatis.

y ¶ Relictis. ʒ ſi ex bonis quæ remanſerunt patri veſtro, non poteſt ſatisfieri fiſco: ſuppelebitur r de bonis datis matri veſtræ a patre veſtro.

S I filij. ʒ CASVS. Maritus filiũ habens emancipatum prędium com parauit: & in inſtumento emptionis fecit comprehendi nomen vxoris. ea mortua ex eius ſucceſsione voluit filius vendicare prędiũ: an poſſit, quæritur? diſtinguitur: vtrum honoris cauſa fecerit comprendi nomen vxoris, aut vt ei donaret. in dubio præſumitur maritum donaſſe, & ſi non probet eum non animo donandi nomẽ vxoris comprehẽdiſſe, nihil lucri habebit in prædio filius. ſi verò probet, cedet filio prædium, & pretium patri. vel pone caſum aliter vt in glo. Viuianus.

z ¶ Si filij tui. ʒ habeo ex vxore duos filios emãcipatos: qua mortua filij adierunt hæreditatẽ eius. inter me & illos oritur lis de quibuſdam ꝑ diis, quæ ego mea, illi matris fuiſſe contẽdebant: quoniam inſtrumentum emptionis factum erat in perſona matris. Cum ego itaque illa prædia comparauero nomine vxoris, nõ animo donãdi. ſed volens ei facere honorem. paſſus ſum nomen eius poni in inſtrumento vel cum meo vel eius nomine tãtùm: potero illa ꝑdia mea facta vẽdicare. Si verò volens ei donare, repetam pecuniã, non prædia: quia illa donatio nõ fuit, cum ſuerit in vxorem: ſed repetam pecuniã: quia illa donatio nõ fuit firmata morte mea, quia ſuperuixi vxori: niſi ſit non ſoluẽdo mulier, quo caſu habeo vtilem in rem ad fundum, vt ff. eo marito. in fi.

a ¶ Proba. ʒ cùm pro eis ſit publicum inſtrumẽtum, c ii ſtatur, vt ʒ de probatio. l. cum precibus. Sed quomodo negatiuã ꝓbo, vt ſupra de ꝓbatio. actor

Universidad de Deusto
Biblioteca

ba.actor? Resp.non probo me non donasse.sed hoc,scilicet per possessionem rerum,&c.dominum me effectum, me eico vsum duntaxat titulo nois eius. Alij volunt dicere vt H.ex l.ista,& ff.de leg.3.vxori.§ fin.& §. famil.ercis.l.filiæ.quod præsumatur vir animo donandi fecisse, nisi contrarium probetur.vnde & vxorē suā dicebat se ponere nomine, sed non re: quod non placet, nisi ex quantitate pretij modica,& q a ipse sit dives, hoc psumāt vt ff. e.l.vtrū.

Sal.notat hic q̄ præsumptio simulationis probat nō rem ex actibus præcedentib. sed et sequentibus: & est casus notādus secundum eum.

ADDITIO. Tu dicas post Bar.hic: Quando nomen vxoris inseritur in instrumento: si ipsi marito res tradit,non vxori: præsumitur nō animo donandi. ita intelligit iste text. secundum eū,si diligēter inspiciatur: & sic et secūdum eūdem debet intelligi l.filiæ.§.fam.erc.Sed si alicuius nomine emitur, & sibi traditur, præsumitur donatio.ita intelligit dictus Bartol.finem istius legis,quod not.

a¶ Iniuria. ¶ quam intulerunt: vel quia non iure tenent: vel forsan authoritate sua ingressi sunt in possessionem.& facit supra,si quis alte. vel sibi.l. multum.& l.quamuis. & l.cum propria.

b¶ Pecuniæ.¶ non rei: quia & mulier non a me, sed ab alio dominiū consecuta est, vt diximus supra eo.l.& si de tua.

¶ oportet

De iis. ¶CASVS. Si mulier extra dotem res in domum mariti intulit, & eas maritus consumpsit, quatenus maritus vel eius hæres teneat, quæritur? Distinguit,aut mulier eas donauit, & quatenus hæres locupletior factus est, cōuenietur. aut non:& tunc insolidū.

c¶ Fuit.¶ f.marit⁹ tuus.

d¶ Oportere.¶ actione rerum amotarū, vel condictione sine causa, vel de posito, vel mādati, vel ad exhibendum. & facit ff. de iure dotium. l. si ego.

¶ in initio. §. dotis. & supra, de rei vxor.act.§.fileat.

A Marito. ¶ CASVS. Maritus donans vxori constante matrimonio domum, nec statim, nec ex postfacto, i. traditiōe facta: si diuortiū intercesserit, vel persona accipiēs prior decedat,vel donatio fuerit reuocata,valet.

e¶ Transferri potest. ¶ nisi in casibus, quos diximus §.e.l.si quidē. & nisi ī casū soluti matrimonij donetur, vt est mortis cā donatio,vt ff.eo.l.si cum. §.fi.& l.quia in hoc. sicut est ecōtra, vt §. de don. ante nup. l. quod sponsæ.

f¶ Interceſſerit. ¶ nisi expressim fuerit confirmata donatio sub diuortij tempore secundum R.imò tunc non confirmatur, sed donatio noua constituitur secundum Io. vt ff.e.l.si interim.§ fi.&l.seq.Item hoc quando non bona gratia factum est diuortium.alioquin distinguitur,vt ff. eo. l.cum hic ſtatus.§.si diuortium in dubio tamen semper præsumitur reuocata, vt ff. de auro & argento leg.l.2.in fi.& l.3.

g¶ Exempta.¶ vel etiam simul,vt & ff. de rebus du.l.si inter virum.

h¶ Reuocata.¶ expresè vel tacitè,vt §. e.l.si maritus tuus. & his duob. modis etiam donatio causa mortis reuocatur,vt insti. de do.§.j.

S I constante.¶CASVS. Si cōstante matrimonio an mater filio emācipato possit donare,quæritur?Dicitur quòd sic.

i¶ Tibi.¶ emancipato,vel non habenti patrē.& est ratio: quia fœminæ non habent filios vel filias in potestate:vt inst. de adop.§. fœminæ.& est fic.ff.e.l.3.§.socrui.Sed quid si est in prāte viri matris, hoc est, sui patris? Videtur hodie tenere, cū hmōi aduentitia pr̄i non quærat:vt inf. de bo. q̄ lib.l.eum oportet.Sed dic ꝛ,cum adhuc remaneat ratio, ne mutuo amore,&c.vt ff.e.l.j. &.s.

C Reditor.¶CASVS. Maritus volens donare vxori prædium, quod Titio obligauit,soluit Titio debitū, & finxit se nō soluisse,& voluit vt daret vxori suæ prædium,& dicit se vendidisse,& maritus consensit. non valet donatio,nec simulatio.

k¶ Nihil. ¶ neq; p parte,neque pro toto.

l¶ Potuit. ¶ vt vēditio nō:quia nolebat,vt donatio non:q a nō poterat,vt §.e.§ non verū.& facit §. plus vale.q̄d agi.l.j. & q̄ transa.l. cum ea.& loc.l. ad p̄bationem. & fi cert.pet.l.si ex pretio in fi.

m¶ Interdictum.¶ vt ff. eo.l.j.

n¶ Exemptam. ¶ vt & §.e.l.a marito.

S I propriis.¶CASVS. Mulier mutuo accipiens pecuniam pro viro ad donandi solutā,an cōpetat sibi repetitio? Dicitur q̄ non,nisi ex ea pecunia factus fuerit vir locupletior,vel dignitas inde empta marito fuerit.

o¶ Contractibus. ¶ & sic non interceſſit.

p¶ Cū hæc.] alias cum hæc,& tunc plana. aliās cum nec,& tunc subaudi maximè. nam nec tūc repeteret,vt ff.e.l. cum ad piscendē.hodie tū non licet donare causā dignitatis,vt inf.ad l.Iul.rep.l.fi.

M Aritus.¶CASVS. An constante matrimonio posit maritus donare vxori suæ mancipiū ad manumittendū, quæritur? Dicitur quòd sic.

q¶ Potest.¶ quo casu simul definit & incipit esse vxus esse mulieris,vt ff.e.l. quod aūt.§. pe. sic in acceptilatione simul oritur & extinguitur obligatio, vt ff. de noua.fi Stichū.§. 2.& ideo q a nō fit ſtatim accipientis,sed demū cū manumittit, non hēt hic locū constitutio diuorū fratrum ad Aufidium Victorinum,vt in d.§.ff. eo. adde quod dicitur in ea. l.quod autem.in fi. & l.fi eum.j.ff.Item quid si donat vt post certum rēpus manumittat? dicunt quidā nō tenere,vt ff. de dol.Aristo.nos cōtra,vt d.l. quod aūt.in fin. interim tamen antequam manumittat,potest reuocare expresè vel tacitè,vt pra eo.l.si quidem.& facit inf.de bo.quæ lib.l.fi.§.fi.& ff. de reg.iur.Luemo prædo.§.locupletior. & ff.solu.matr.l.q. fi vir.

S I te.¶CASVS. Videtur alicui, q̄ sicut socer non potest donare nurui,ita nec socrus.contrarium tamen est verum,nec si pœnitеat, valet pœnitentia,quo magis reuocetur donatio.

r¶ Si te in vacuam.¶ aliter olim non perficiebatur donatio. Azo. & facit supra,de donatio.ante nuptias.lege,si ante. & quod dicit vacuam,demonstratiuè dicit quòd sic erat,quia vacua erat: vt plenè dixi supra, de proba.l.cum res.

s¶ Socrus tua.¶ nurui loquitur.

Proficit.

a¶ Proficit.¶ vt inf.de reuo.do.l.possessionem.& ar.inf. si res alie. pig. da.fit.l.quæ prædium.& est ratio q̄ hic tenet,quia non tanguntur se per pœnitentiam,vt ff.eo.l.3.§.socrui.& §.eo.l.fi constante.

R Es vxoris. ¶ CASVS. Si maritus vxori constante matrimonio animo donandi tradiderit: sicut morte eius naturali confirmatur donatio, sic fi ciuiliter moriēs: quia seruus pœnæ efficitur. Si verò deportetur, in pendenti erit donatio, quia nec matrimonium dissoluitur. vnde si maritus in ea voluntate vsq; in finem vitæ perseuerauerit, morte eius confirmatur donatio:nullo aduersus eam fisco seruato regressu.

¶ proficit

b¶ Qualibet. ¶ parentum vel exteraeorum ex testō,vel ab intestato,ciuili vel prætorio iure.

c¶ Ac mortuo. ¶ naturaliter.

d¶ Deducto. ¶ vt in me tallum,vt inſti.qui. mod. ius pat.pot.fol.§ serui. & fic ciuiliter morīē, vt ff. de condi. & demon.l.incidit.in fi. Sed hoc casu vī donatum reuocari, non cōfirmari: quod hic dicit,vt ff.e.l.cum hic ſtatus.§. fi donator seruus.q̄ est contra Sol.ibi fuit factus seruus hominis vir, hic pēnē.Sed hoc cur tā varie? Resp̄ō.quia est ibi qui potest reuocare,ſ. dominus,sed hodie ex delicto non debet quis damnari, vt ſit seruus pœnæ. & sic sequitur authē. sed hodie.quam hic lege.

¶ Exli.9. tim.4.l.j. C.T.

¶ Sic C.T. fal.ex successione.

¶ confirmatur C.T. al.deeſt.

¶ Sic C.T. al. in eo,al. deeſt utrū-que.

¶ Hæc oīa desint in C.T.

¶ Mortuus ciuiliter cē ſtetur in me talli damnatus.

¶ stringi C.Theo. in 1 ſtatu, in omnib. ut confirmat C.T.ſcitio

¶ Adſtringi. ¶ vt & §. ne vxor.p marī.lob maritorum. & infra ad leg. Iul.de vi pub.l.j. & infra de priuileg.fiſc l.j.

e¶ Integro legū. ¶ nulla lege per hoc immutata,vel contradicente:q a & si pater vel auus erit, vſumfructum habebit.

¶ Obſeruanda sit.¶ vt infra de bo.proſcrip. l. ſi quis post hanc.

f¶ Natura. ¶ i. naturalis diſſolutio animæ & corporis.

¶ Vel deportatio. ¶ q̄ succedit hodie loco aquæ & ignis inter dicti:vt ff.ad leg.Iul. pecul.l.j.

¶ Du.2.kal.

¶ Du.CC. Cōſi.

k¶ In pendenti.¶ vt ar. de leg. 2.l.j.cum pater.§. hereditate. An ergo poterit interim reuocare? Respon.ſic,vt ff.eo.l.ſed si mors. §. j. & hic subiicit.& arg.ff.ad Treb.l.ex facto.§ ſi quis.

Donatio tūs triplex

l¶ Diſſoluitur. ¶ vt & ff.de bo. dam.l.ſed & ſi. nisi mutet vxor affectionem.vt inf.tit.j.l.j.Vltimò hic distingue triplicē donationem, ſ. cā mortis,& inter coniuges,& inter viuos.Prima non valet,ſiue fiat ante reatū, ſiue post reatum:ante donationē, siue post: cum etiam testim rumpatur, & omnia publicentur.vt ff.de dona.cau.mor.l.ſi aliquis.& ff.e.l.cum hic. §.ſi maritus.in fi.§. Secunda si quidē ante reatum,distinguit̄ q̄ pœna subsequatur,vt vel confirmet. vel in pendenti remaneat: vt hac l.ſi post reatū,non valet,vt hic,& d.l.cum hic ſtatus.§. ſi maritus. post damnationē constat non tenere. Tertia,inter viuos,valet ante reatum, vt inf. de bo. proſcrip.l.pe.idem & post reatū:vt ff.de dona.post ſctum. nisi in crimine læſæ maieſtatis,vt inf.ad leg.Iul.maie.l.pe. & fi. post damnationē adhuc non valet,vt d.l.post ſctum.in fi.Ex prædictis patet,q̄ donatio inter cōiuges non aſsimilatur omnino donationi causa mortis, nec inter viuos.

¶ SEQVITVR AVTH. SED HODIE &c.

Et facit ff.ſolu.matri.l'ſi quis fic ſtipuletur.

m¶ Ed hodie. Natus.] i.ingenuus natus.

n¶ Ex ſupplicio.¶ i.ex pœna alicuius ſupplicij.olim enim ſic,vt §.l. donationis ante matrimoniū, vel post induxit: ad rescindē dā donationē pœnitētia nihil ¶ proficit a S.Kal. Nouē. Brūduſii. CC. Coſs.

¶ Licet uir damentur ad ultimum ſuppli cium,non incorporāt fiſco res uxori à uiro donatæ: ſed ſi uir ſupuiuit,interim donatio pendet.h.d. Bald. uel ſic Donatio cōingalis confirmatur morte donātis naturali uel ciuili, ex qua libertas perditur, nō ſi ꝑditur ciuitas tantùm,libertate manente:q a tunc mors naturalis expectat̄: niſi priùs reuocetur.hoc dicit.& eſt multum no.Salic.

¶ Impera. Conſt.antinus A. Petronio Procōſulari. L. XXIIII.

RES ¶ vxoris,q̄ vel ¶ ſucceſsione qualibet,b vel emptione, vel ¶ etiā largitione viri¶ in eam ante reatū iure puenerāt,dānato,¶ ac mortuo c ex pœna marito,vel in seruilē cōditionē ex pœnæ qualitate deducto,d illibatas esse præcipio, nec alieni criminis infortunio¶ adſtringi e vxorem: cum paternis maternisve ac propriis bonis frui eam integro f legumꝰ statuto religioſum ſit: & donatio maritalis ante tēpus criminis, ac reatus collata in vxorē, q a pudicitiæ præmio cesſit, obſeruāda ſit,g tanquā ſi maritū eius natura,h non pœna ſubduxerit. ¶ Sin autem aqua & igni ei interdictum erit, vel deportatio¶ illata, nō tamē mors ex pœna ſubsecuta: donationes à viro in vxorem collatæ, adhuc in pēdenti¶ maneāt: quia nec matrimoniū in huiuſmodi casibus diſſoluitur.k ita vt ſi vſq; ad vitæ ſuæ tēpus maritus eas nō reuocauerit, ex morte eius cōfirmētur: fiſco noſtro ad eaſdē res nullā in poſterū communionē habituro. D.¶ iij. kalēd. Mart. Sardinię, Criſpo.ij.& Conſtantio.ij.¶ Coſs.

IN AVTH. de nupt.§. quod autem.collatio.iiij.conſtitu.j.

¶ Duo dicta ponit:& ſecundum infert ex primo.h.d.Salic.

SEd hodie nemo bene natus m à principio,ex ſupplicio n ſit ſeruus: & ideo mīmonium non diſſoluitur. o

¶ Donationes inter uiuos, q̄ ſola morte cō firmantur,trahunt retro. ſed illæ q̄ confirmantur in ultima uoluntate, quæ ꝑ mortem inter uiuos ualere nō poſſent, nō habēt tractū retro.h.d.Bal.uel ſic: Si donationes sūt inualidæ ratione poteſtatis uel matrimonij confirmantur morte, & cōfirmatio trahit retro. Si autem ſunt inualidæ, quia ſummā excedant legitimā, expreſſa cōfirmatio in morte requirit̄,nec retrotrahitur.h.d. Sal.

¶ Imp.Iuſtinianus A.Mēnæ.P.P.L.XXV.

DOnatiōes,¶ quas parētes in liberos¶ cuiuſcūq; ſexus in poteſtāte ſua cōſtitutos cōferūt,vel vxor in ſuum maritū,vel maritus in ſuā vxorē,vel alteruter eorū ¶ int aliā perſonā,¶ cui, conſtante matrimonio, donare nō licet, vel¶ āliæ¶ perſonæ¶ in eam, cui donare nō poterāt:ita firmas eſſe perſilētiū donatoris vel donatricis ſancimus, ſi vſq; ad quātitatē legitimā,x vel eam exceden tes,actis fuerint intimatæ. Nā amplioris quātitatis donationē minimè intimatam,y nec per ſilētiū eius qui donauit,confirmari cōcedimus. z ¶ Sin verò ſpecialiter eas in ſuprema volūtate donator, vel donatrix confirmauerit, ſine vlla diſtinctione a ratæ habebuntur:ita tamē, vt ſi quidē vltra lege finitā quantitatē expoſitæ, minimè in actis inſinuatæ, fuerint: ſpecialis earū cōfirmatio ex eo tēpore vim habeat ex quo eædē donationes cōfirmatæ ſunt. ¶ Si verò vel non amplior ſit donatio, vel cum amplior eſſet, in actis inſinuata ſit:tūc & ſilentiū donatoris vel donatricis,& ſpecialis confirmatio ad illud tēpus ¶ referatur, cum excedit legitimam ſummam.

Respōdeo ita ſm Sal. pp identitatē rōnis: tñ licet qō fuerit ſpalis:tñ decisio gnalis ē. ergo .&c.l. j.§.gnāt.ff. de leg. præſtand. imò inquit l. ratpores. §. d epi. & cler. & j. de raptu vir.l. ratpores. per quas videt iſtud conſtituti.

¶ Nouel.24. §.q̄d aūt.

¶ Nota q̄ quēad modū donatio patris in filium mortē p̄is confirmat̄, ita & cōfirmatur ē nanci patione filii.l. donationes.§.p̄ quiſſ.de dona.& l. ſine emāciparis je. titu. de don.

¶ suam, al. alteram.

¶ ipſe aliæ Deſumtus alius.

¶ Da.referatur.

p¶ Reſcripta. ¶ vt ff.de reſcin.ven.l.ſi ex falſis.

q¶ Eorum.¶ l. cōiugū.

r¶ Perſonam. ¶ quæ ſit ei coniuncta per poteſtatem:vt filio mariti, vel vxoris ſeruo. & de his habes §.e.l.nec inter.

s¶ Vel aliæ. ¶ puta filij vel ſerui.

t¶ Cui.¶ quę in poteſtate viri vel vxoris ſit.

v¶ Per ſilentium.¶ quo confirmant̄,vt ff.e.l.cum hic.§.j. & §.ait oro. Acc.

x¶ Legitimam.¶ ſ. quingentorum aureorum hodie:vt inf. de don.l. pen.

y¶ Intimatam.¶ i. in actis non redactam.

z¶ Concedimus.¶ cum duobus careat admiculis: ſ. ratione perſonæ, & & ratione rei.

a¶ Diſtinctione. ¶ excedant legitimam quantitatem.vel non.& hoc iure relicti, non donationis, cum excedit legitimam ſummam.

b¶ Referatur.¶ quantum ad fructus & partus, & vt de damno dato in re non teneatur,vt hic,& ff.de leg.2.l.cum pater.§.pater filię.& ff.de dona.causa mortis.l.ſi mortis causa inter virum.non quantum ad dominiū, vt argumen.ſupra familiæ erciſcund.l.filiæ.& ſic non obſtat ſupra de inoſſicio. dona.l.ſecunda .vbi dicit huiuſmodi donationes habere præcipuas iudicio familiæ erciſcundæ.quòd non eſſet, niſi dominium apud testatorem reſedisset:vt ff.famil.erciſcund.ſi quod.& ſupra eod.l.ſi non verum.in fin.& hoc ſecundùm Io.vel ſolue vt ibi. Alij dicunt etiam dominiū retro fuiſſe donatarij fictione huius legis,licet non potuerit expreſſe transferri tunc,quaſi plus operetur fictio,quàm veritas:vt arg.ff. de ſol.l. ſub conditione.& ff.eod.l.ſi is ſeruus . Item nota contra P. facere legem iſtam,qui dixit,vbi expreſsè confirmauit,eſſe relictum, vbi tacuit, & hic tacitè habere vim relicti.ſi.n.eſſet relictum,non retraheretur retro. Item differt a relicto vel a donatione cau.mortis in alio:vt no.ſ.eo.l.res.in diſtinctione ibi poſita.& facit inf.ad leg. Falcidiam.l.in donationib. habet ergo vim relicti,vbi teſtator hoc voluit:aliàs non: vt §.eod⁹, l.ex verbis. Item eſt ꝛ.inſt. de colla.l.ſi donatione.vbi nec retrotrahitur, nec etiam

vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ex nunc valet: sed ibi vt haberet in peculium fuit donatum: non autem simpliciter, quod hic erat. Accur.

a ¶ Ratihabitiones.] vt pater qui factum filij accipientis mutuum habet ratum: vt §. ad Mace. l. fi. vbi plura dedimus similia. & facit §. de nup. l. & si contra, & ff. de offi. procon. l. obseruare. §. fi. & inf. de dona. l. data.

b ¶ In cæterum. §. i. decætero.

c ¶ Posse. § fortè distinguebatur, verum vir donans errabat in facto, credens rem donatam non valere vltra legitimã summam. Vel verius: quia credebat valere donationem.

d ¶ Sancimus. § & ita contractus imperialis est lex. sic inf. de bo. q̃ libe. l. cum multa. & de quadri. præscri. l. fi. in fi. & in authent. de non alie. §. finimus. colla. 2.

¶ In quibus dam ẽ hic rubr. de donatiõe Regis in Regi nã, vel Reginæ in Regem. Existimo esse argumẽtum legis ab interprete aliquo ita cõceptum. Cõtractus imperialis est lex.

S Ivnus. § CASVS. Si vir donauit vxori, & postea capiat ab hostibus, & ibi decedat: an cõsumetur donatio, quæritur? Dicitur quòd sic. & hoc in prima. Idem est, si vxor donet, deinde illa capiatur ab hostib. & ibi decedat: quia perinde æstimabitur donatio ac si domi decessisset.

e ¶ Augusto. § i. imperiali.

f ¶ Imitatio. § sic §. de nuptiis. l. imperialis. circa prin. & facit ff. e. l. cũ hic. §. si ambo. Accur.

¶ DE REPVDIIS. & iudi. &c.

¶ *Omne quod ligatur, solubile est: ut in authẽ. de nup. §. deinceps. colla. 4. sic & post ligamina matrimoniorum de solutione dicit.*

† Du. ante

MAtrimoniũ. § CASVS. Si maritus deportetur, non dissoluitur matrimoniũ, si propter status mutationem viri mulier affectionem suam non mutauit. An autem constante matrimonio posit dotem repetere? Respond. quòd licet non iure stricto, de æquitate tamen sibi concedenda est. nec laudabile propositum suum, scilicet quòd non vult diuertere a marito, ei erit impedimento, quo minus repetat dotem a fisco bona occupante.

† nihil aliud.

g ¶ Vel aquæ & ignis.] vel, pro id est: nam pro eodem ponitur: vt ff. ad legem Iul. pecul. l. 3.

h ¶ Non soluitur. § si constat matrimonium: ergo habet filios in potestate natos, & nascituros: vt instit. de pat. pote. in princ. Sed contra probatur: quia si prius habebat, amittit: vt instit. quib. mod. ius pat. potesta. sol. 8 vi. § cum autem. Item quia potestas patria propria est Romanorum ciuium: vt ff. de iis, qui sunt sui vel. alie. iur. l. item in potestate. Sed hic ciuitate amittit, & apolides dicitur: vt ff. de leg. 3. l. 3. §. deportatos. & §. ij quibus. & ff. de pœn. l. quidam. Non ergo habet ius patriæ potestatis? Resp. ad hoc. quòd est specialis casus, vbi natus ex matrimonio non est in potestate. & quòd generaliter dicator in potestate nasci, intelligitur quando nullus mutauit cõditionem. Item videtur matrimonium solui: vt ff. solu.

Apolides dr ille qui est sine ciuitate.

matri. l. si quis sic stipuletur. Solu. ibi affectionem mutauit mulier repudiando eum: vt hic subiicit.

i ¶ Affectionem. § quam habet vxor erga virum.

k ¶ Non competit.] mulieri ipso iure, quia matrimonium durat: sed de æquitate agit & petit a fisco: vt subiicit. & est speciale, quòd durante matrimonio petatur. sic & ff. de iure dot. l. vbi. Sed contra. ff. de bo. dam. l. sed & si. vbi demum morte interueniente agitur. Solu. ibi mulier fuit deportata: hic vir.

l ¶ Aequitatis. § inuadente fisco bona: & per consequens est æquum eum teneri: vt infra ad legem Iul. de vi. l. ij. & ff. solluto matrimonio. l. si matrito. in princip. & facit in authen. de nup. §. deportatio. collat. 4. & ff. de capti. l. non vt a patre. & supra titu. j. l. res vxoris. & ff. eod. l. j.

ambobus casibus firmam esse donationem cẽsemus. Dat. Kalend. Decembr. Lampadio, & Oresta VV. CC. Coss.

De repudiis, & iudicio de moribus sublato.

TITVLVS XVII.

¶ Deportatio nõ facit soluere mrimoniũ: nec uxor perdit dotẽ ob deportationẽ mariti. h. d. Bald. uel sic: Deportatione uiri seu amissione ciuitatis matrimonium nõ soluit. dos tamen de æquitate repetitur. h. d. Sali.

¶ Imp. Alexander A. Abutinianæ. L. I.

MAtrimonium qui dem deportatione, vel aquæ & ignis, [e] interdictio ne non soluitur, [f] si casus in quem maritus incidit, non mutet vxoris affectionem. [i] Ideoque dotis † exactio ipso iure non competit; [k] sed indotatam eam esse, cuius laudandum propositum est, nec ratio æquitatis, [l] nec exempla permittunt. PP. Nonis Nouemb. Alexandro A. iij. & Dione Coss.

¶ *Mulier non tenetur ſponſum ultra triennium expectare: ideo poſtea poterit nubere ſine pœna. hoc dicit. Sali.*

¶ Impp. Valerian. & Gallien. AA. & Valerian. C. Paulinæ. L. II.

LIberum est filiæ tuæ, [m] si sponsum suum post tres peregrinatiõis annos † † expectãdũ sibi vltra non † putet, omissa spe huius cõiunctionis, mrimoniũ facere: [n] ne opportunum nubendi tempus amittat: cùm posset nuntium remittere, [o] etiam si præsente illo cõsilium mutare voluisset. PP. vij. Kal. April. Aemyliano, & Basso Coss.

¶ *Diuortiũ fraudulentũ non impedit pactum in casum mortis collatũ. Bald. uel sic: Fictum repudium non nocet tertio dotẽ stipulato sibi reddi mrimonio morte dissoluto. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. A A. Tullio. L. III.

DVbium nõ est, oĩa omnino, quæ cõsilio rectè [p] gerũtur, cund. nupti.

DVbium. § CASVS Pater dedit dotem pro filia, & stipulatus est eam sibi reddi solu. matri. morte. mulier finxit se velle diuertere a marito sine culpa mariti, sed fua: vt sic maritus dotem lucraretur. an talis dolus filiæ obsit patri, quæritur? Dicitur q̃ non: quia talis fraus principi displicet: & ideo firmitatem non habebit: quia tantùm ea debent obtinere firmitatem: quę rectè & cum consilio geruntur. vnde Salomon: Omnia fac cum consilio, & non pœnitebis. vnde non obstante tali fraude, potest pater dotem repetere in casu solu. matri. morte.

p ¶ Rectè. § i. ritè secundum solennitatem qua debent. & est sic infra de appellatio. l. nominationes. & extra de iis, quæ fiunt a prælat. capitu. nouit. & decimaquinta quæstione septima. Episcopus. & distinctione. 84. c. peruenit.

Ex

a ¶ Ex morte. § i. succederet in matrimonio. & ita in casu diuortij non fuisti stipulatus. hic & ff. solu. matr. l. fi cum dotem.

b ¶ Non dubitabit. § vsili actione: licet illa dolo fecerit, quo minus conditio stipulationis existat: vt ff. sol. mat. l. filiæ. & ff. eo. si filia.

c, ¶ Non posint. § No. sic & §. de vxo. mili. l. j.

FIliæ. § CASVS. Si mater solueret matrimonium filiæ ea inuita non est audienda.

d ¶ Non est. § vt §. de inoff. testa. l. filia. nec patris: vt ff. de do. inter vir. & vxo. l. cum hic status. §. si socer. & infr. l. proxi. sed spõsalia dirimere potest pater: vt ff. de spon. l. in potestate.

DIssentientis. § CASVS. An pater, qui ab initio consensit in matrimoniũ filiæ suæ quam habebat in potestate, inuita ea posit id dissoluere, quæritur? Dicit q̃ nõ: nisi ex iusta causa suum sponsum repudiauerit. Sed ponamus, quòd filia secuta volũtatem patris diuertit a marito: an possit cogere eam inuitam pater redire? Dicitur q̃ non. Filiæ verò emancipatæ matrimonium nullo modo dissoluere potest pater.

e ¶ Non haberi. § ne be ne concordantia matrimonia pater distrahat: vt ff. de li. ex. l. j. §. fin. & §. de inoff. testa. l. filia. & l. cũ te. & dixi §. l. proxi.

f ¶ Non habet. § facit §. de nup. l. fi vt proponis. a. & ad princi. l. aptatur. authen. econtra & c. quæ est ex corpore de nup. §. est quoque. coll. 4.

E Contra. § CASVS. Lex Codicis dicit, q̃ inuita filia pater non potest matrimoniũ dissoluere. at econuersò si filia vult renũciare mrimonio in præiudicium pris, qui dicit dotẽ, an possit? Dicit auth. q̃ non põt: quia fieri in coniungendo matrimonio necessarius consensus parentum exigit, ita in dissoluendo.

g ¶ Econtra. § i. contra ad legem.

h ¶ Læsionem.] vt fuit §. eo. l. dubium.

i ¶ Parentum.] contra. est §. de iure do. l. si dotẽ. fol. vt ibi.

k ¶ Dissoluendo. § neutrum horum iure canonum obseruatur.

† Nouell. 24. §. è quoque.

L Icet. § CASVS. Desponsalia contrahat: an illo peregrinante, nec intra triennium reuertente, ne nubendi tempus amittat, posit cum alio contrahere, quæritur? Dic. tur quòd sic: quia & si sponsus præsens fuisset, potuit mulier fibi mississe nuntium repudij.

m ¶ Filiæ tuæ. § ò mater. Accur.

n ¶ Facere. § cum alio, etiam nõ misso repudio, secundum Rog.

o ¶ Remittere. § præsente eo. & hoc est post biennium: vt supra de spon. l. secunda. Dic ergo, si non est arrha data, quandocunq; potest mittere repudium: vt supra de spon. l. prima. sed ea data ante biennium inter præsentes. ante triennium inter absentes non potest, quin patiatur pœnam arrharum, secundũ quòd stipulatæ sunt: vt hic, & dicta l. suprà de spon. l. secunda. & l. fina. & hoc quando non est iusta causa vltra differendi. alias etiam vltra triennium expectant: vt ff. de sponsa. l. sæpè. & hoc in cum certum sit virum viuere non nubit: si verò incertum, quinquennium expectat a tempore captiuitatis: vt ff. eodem l. vxores. ADDITIO Dicas de hoc vt in ca. de præsentia. extra de spons. & in ca. dominus ac redemptor noster. de se-

† Du. & CC. Coss.

† Al. de iijs q̃ nuptias inierant.

Iure meritoque effectu, & firmitate niti. Quare si tu dotem pro muliere dedisti, & ex morte [a] eius dotis repetitionem stipulatus es, circumscribendi autem tui causa, ficto repudio, matrimonium breui tempore rescissum est: res dotales, quas ante nuptias obtulisti, præses prouinciæ recipere te non dubitabit. [b] Certum est enim daturum operã moderatorẽ prouinciæ, vt quæ contra fas gesta sunt, fructum calliditatis obtinere nõ possint: [c] cùm nobis huiusmodi commẽta displiceãt. Imaginarios enim nuntios, id est, repudia nullius esse momẽti, siue nuptiis fingant se renũtiasse, siue spõsalibus, etiam veteribus iuris auctoribus placuit. Dat. ij Kalend. Septemb. Tyberiade, ipsis AA. † Coss.

¶ Iidem AA. & CC. Pisoni. L. IIII.

FIliæ diuortium, in potestate matris non est. [d] D. iij. kal. Ianuar. Sirmii. CC. Coss.

¶ *Diuortiũ filiæ nõ est in potestate patris, nisi ex magna & iusta causa: & si fuerit emãcipata, tunc nullo mõ. h. d. Bal. & Sali.*

¶ Iidem AA. & CC. Schyroni. L. V.

DIssentiẽtis patris, qui initio consensit matrimonio, cum marito cõcordãte vxore filiafamilias, ratam nõ haberi [e] voluntatem, diuus Marcus pater noster religiosissimus Imperator cõstituit: nisi magna, & iusta causa interueniente hoc pater fecerit. Inuitam autem ad maritum redire, nulla iuris præcipit constitutio. Emancipatæ verò filiæ pater diuortium in arbitrio suo non habet. [f] Dat. v. Kalen. Septemb. Nicomediæ CC. Coss.

IN AVTH. vt lic. matri & aliæ. §. quod autem à nobis. coll. viij. constitu. fin.

¶ *Filius familiãs non potest dissoluere matrimoniũ nisi patre cõsentiẽte: emãcipatus sic hoc dicit. Salicetus.*

† ECõtra. [a] si filiifamiliãs distrahũt parẽte nolẽte, q̃d iuris sit, exprimit noua cõstitutio de nuptiis, scilicet ne mrimonia distrahantur in læsionem [b] parentum, [i] qui dotẽ, vel ante nuptias donationẽ obtulerit, aut suscepe rint soli, aut cum filiis: quia sicut

† Secundas cas. nõ est ps pstãs: vt in ca. de spõ. & mã.

† punctã

lat de marito. an posit quæritur? Dicitur q̃ sic: nec dicetur in l. Iul. de adulte. incidisse: nec dotem amittet: nec clandestinas nuptias dicitur cõtraxisse: nisi mulier habuit conscientiam alicui thori: quo casu furtiuæ essent nuptiæ.

m ¶ Solpitatus. § i. an esset mortuus, an viuus.

in contrahendo matrimonio consensus parẽtum exigitur, ita & in dissoluendo. [k]

¶ *Citatio ad domũ ualet: licet in citati notitiam non peruenerit. h. d. tex. cũ glo. Sali.*

¶ Iidem AA. & CC. Phœbo. L. VI.

LIcet repudii libellus non fuerit traditus, vel cognitus marito, [l] dissoluit matrimoniũ. Dat. xviij. Kalend. Ianuar. Nicomediæ CC. Coss.

¶ *Mulier, quę de marito per quadriennũ noua nõ habuit, palam nubens, adulterij & cæteras pœnas euitat. h. d. Salic.*

¶ Imp. Constantinus A. Dalmatio. L. VII.

VXor, quæ in militiam profecto marito post interuẽtum annorũ quatuor nullũ sospitatis [m] eius potuit habere indiciũ, atque ideo de nuptiis † aliis cogitauit, nec tamẽ antè nupsit, quàm libello ducem [n] super hoc suo voto conuenit: [o] non † videtur nuptias iniisse furtiuas, nec dotis amissionem [p] sustinere, nec capitali pœnæ esse obnoxia, quæ post tam † magni temporis iugitatem non temerè, nec clanculò, sed publicè contestatione deposita, nupsisse † firmatur. ¶ Ideoque obseruandũ est, vt si adulterii suspicio nulla sit, nec cõiunctio furtiua detegatur: nullum periculum ab iis, quorum coniugio erãt copulatæ, veretur: cùm si conscientia mari talis thori furtim esset violata, ¶ disciplinæ ratio pœnã congruam flagitaret. Dat. x Næsso, Feliciano, & Titiano Coss.

IN AVTH. vt lic. matri & aliæ. §. quod autem à nobis. coll. viij. constitu. fin.

† HOdie † quantiscũq; [r] annis maritus in expeditiõe mãserit, mulier sustinere dẽt, licet neq; literas, neq; resp̃sum ab eo acceperit. Sed si mortuum audierit non prius nubat, quàm per se, vel per alium eum, sub quo militabat, adiens interrogauerit, si pro veritate mortuus est: vt apud gesta deponatur cum iureiurãdo, si mortuus sit: quo subsecuto, post annum [s] nubat. ¶ Si verò præter

n ¶ Ducem.] sub quo militauit.

o ¶ Conuenit. § in quærendo virum, an vueret.

p ¶ Dotis amissionem. § imò recuperabit eam ab hæredibus.

q ¶ Violata. § ab aliquo. Nor. ergo adulterium non fieri sine dolo & mala cõscientia. fic ff. de adult. l. miles. §. pe. & l. pen. & fic profunt. & sunt argu. ad qõnem, qua quæritur, de eo, qui cognouit coniugatam credens solutã. & facit extra de secun. nup. l. dominꝰ. & 34. q. j. c. j. Sed contra. ff. e. l. vxores. & in authen. de nupt. §. sed etiam captiuitatis. colla. 4. quibus dicitur de quinquennio. Sol. ibi in captiuo, hic in milite. Item cõtra in auth. de nup. §. nouimus. vbi de militãte di cit, & de decennio. Sol. ibi quòd ista corrigit istã: sed & il la corrigitur per aliam, q̃ est in authẽ. vt lic. ma. & auiæ. §. quod autem. coll. 8. ex qua firmitur ea quã dicit in infinitum expectari. Accur.

Adulteriũ non fi. sine dolo.

† alterius, al. deest vt illa corrigit istã: sed & il la corrigitur per aliam, q̃ est in authẽ. vt lic. ma. & auiæ. §. quod autem. coll. 8. ex qua firmitur ea quã dicit in infinitum expectari. Accur.

† No. q̃ do probat ad qõnem glos. hic in verbo violata adde Io. And. in gẽ Codicis. dicebat l. C. regula, non q̃ si mulier maritũ suum in expeditione militari pa. lib. 6. existẽte quatuor annis † longi expectauerit, nulla aut li teris, aut nũtiis habita ḋ tur mariti vita, aut morte notitia, pòt impunè ad secũdas nuptias quolare. Hęc aut. dicit, q̃ hodie mulier non ſpt alij nubere, si maritus fuerit in expeditione quantiscunq; annis, nedum quatuor annis: licet neq; nũtiũ, neq; literas a marito habuerit: imò dẽt expectare, quoadusq; audiat eũ mortuum esse, & tunc non dẽt prius nubere, quã si adeat pse vel per aliũ illũ, sub quo maritus militabat, vt sciat veritatẽ, præstito ab ipso iuro, sub quo militabat, coram actis iudicis, q̃ mortuus sit. quo subsecuto post annũ pòt alij nubere. Sed si ille, qui iurauit, falsè iurauerit, ipse priuaf militia. & x. libras auri soluet illi, quę iurauit esse mortuũ: data licẽtia primo marito, si voluerit suam vxorẽ recipere.

Nouell. 117. 9. qđ autem. Cum hac aut. cõcord. in c. qm̃ it quẽter. in fup verbo, præsumat. extra vt lit. cn cõtest. & c. in præsentia de ſp. & ma-

r ¶ Quotcunque. Sed contra in auth. de nup. §. nouimus. coll. 4. Solu. hic corrigit. Item contra in eo. ti. §. sed etiam captiuitatis. Sol. ibi in captiuo. tempore iuramenti: vt in

s ¶ Post annum nubat. § computandum a corpore. Sed cõtra. ff. de iis, qui no. infa. l. genero. §. sed eum tempus. vbi statim assumit & deponit lugubria. Sol. hæc corrigit: vel ibi erat certũ: hic dubium, licet iuratum sit per vnum.

Con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuiſio.

a ¶ Cõiuncatur.ʒ ſ.de re.cre.& iureiu.l.j.ſol.cõtra de alio iuſo dicit.
b ¶ Recipere.ʒquomodo hoc,cũ legitime contraxerit? Rñ.fingitur nõ contractum vel nullum:licet verum & rectum fuerit.

COnſenſu.ʒ Primò ponit exordium & rationem legis cõdendę vſque ibi,Si qua igitur.Secũdò enumerat cauſas, propter quas vxor poteſt diuertere à viro vſq; ibi, vir quoq;.Tertio enumerat cauſas, propter quas vir diſcedere poteſt vſq; ibi,hęc niſi Quartò punit diuertentẽ ſine cauſa,vel eã non probantẽ vſq; ibi, ſeruis. Quintò ponit, per quas perſonas,& quomodo probari poſsit vſq; ibi, ſi vero.Sexto ꝓuidet liberis lucratibus vſq; ibi, pactiones.Septimò annullat pacta huic legi cõtraria vſq; ad ſi. Sali. CASVS. Licet ſolo cõſenſu cõtrahat matrimonium, nõ tñ ſolo cõſenſu diſſoluitur,niſi miſſo libello repudij prius,vel niſi aliqua ex cauſis in præſenti lege expreſsis inciderit,& hoc fauore liberorũ. Si ergo maritus, vel vxor in aliquam earum inciderit,in punè alter ab altero diſcedere poteſtſi nec vlla earum interueniente mulier à viro diuertat,uel de aliqua maritũ accuſauerit, nec ꝓbauerit :amittet dotem, & donationem ante nup.nec intra quinquẽniũ alij nubet.quod ſi fecerit, erit infamis:nec dicet cõnubiũ illa cõiũctio: ſed q talé cõiũctionẽ accuſare voluerit,liberã habeat facultatem . ſi uero cauſam probauit , dotem recuperat , & donationem ante nup.& lucro ſuo cedat,& poſt annum nubat , ne de partu dubitetur cuius fuerit.ſan primi an ſequẽtis mariti. Si verò vir vxori aliquid de prædictis obiecerit,& ꝓbauerit, dotẽ iuratur & donationẽ ante nup.& ſtatim vxorem ducat,ſi velit. Si verò non in teruenięte aliqua de ꝓdictis cauſis eã dimittat, dotẽ, & donationẽ amittat, & ſeruus vel ancilla ſi ſit pubes(ſi aliter probari nõ poſsit an adulteriũ cõmiſit)torqueatur,vt ſic veritas eruatur,quia quæ in domo geruntur, magis per domeſticos, quàm per extraneos ſciri poſſunt.

¶ Si verò.ʒ Si vir aut mulier remere repudiũ miſerit,filio aut filijs ſiue filiæ aut filiabus ex matrimonio extantibus : quicquid ex nuptijs lucratũ fuerit , vel per dotẽ,uel per donationem propter nuptias , illud filijs & filiabus poſt mortem parentis reſeruabitur. data electione tam viro,quàm mulieri, quem filiorum velit inſtituere in dotem vel donationẽ, vel cui eam dare noluerit. & ſi aliqua pacta facta fuerint aduerſus huius legis ſtatuta, puta quia mulier pepigit de non amittenda dote : vel vir de nõ hæc nupſerit : tam ipſa , quàm qui eam duxerit , velut adulteri puniantur. Sed qui iurauerit, ſi falſo iuraſſe cõuincatur : [a]militia nudatus , decẽ libras auri ſoluet illi, quẽ mortuum fuiſſe mentitus eſt: eo licentiam habente, ſi voluerit, ſuam vxorem recipere. [b]

¶ Matrimonium non poteſt ab altero cõiugum diſſolui ſine cauſa legitima h c expreſſa: et nxor cõtra faciens dotẽ pdit, & donationem ꝓpter nuptias reſtituit : nec intra quinquennium nubere poteſt. Vir autem contra faciens dotem reſtituit , & donationẽ pdit. Et ad ꝓbationẽ cauſæ admittuntur domeſtici,& alias inhabiles: lucranſq; debet lucrũ liberis reſeruare.& pacta contra hanc legem inita,ſunt ipſo iure nulla.b.d.Sal.

¶Impp.Theodo.& Valen.AA. Hormiſdæ. P.P. L. VIII.

COnſenſu [c]licita [†]matrimonia poſſe contrahi,contracta nõ,niſi miſſo repudio [d]†diſſolui ſcipimus. Solutionẽ etenim matrimonii difficiliorem [e] debere eſſe, fauor †imperat liberorũ. [f] Cauſas autem repudii hac ſaluber rima lege †apertius [g] deſignam[y]. Sicut †enim ſine iuſta cauſa diſſolui matrimonia iuſto limite prohibemus : ita aduerſa neceſsitate preſſum, [h]vel preſſam, [i]quamuis infauſto, [k]attamen neceſſario auxilio cupimus liberari. ¶ Si †qua igitur maritum ſuum adulterũ, [l] aut homicidam, aut veneficum, vel certè contra noſtrum imperium aliquid †molientem, vel falſitatis crimine condemnatum inuenerit, ſi †ſepulchrorum diſſolutorem , ſi ſacris ædibus aliquid ſubtrahentem, ſi latronem , vel latronum ſuſceptorem , vel abactorem, [m]aut plagiarum,vel ad contemptum ſui domuſve ſuæ [n] ipſa inſpiciente cum impudicis mulieribus (quod maximè etiam caſtas exaſperat) cœtum inneutem , ſi ſuæ vitæ veneno, aut gladio, aut alio ſimili modo inſidiatem,ſi ſe [o] verberibus [p](quæ †ingenuis aliena ſunt,) afficiẽtem probauerit : tunc repudii auxilio vti †neceſſario ei permittimus libertatem, & cauſas diſſidii legibus comprobare.

IN AVTH. vt lice. mat. & auiæ.§. cauſas. colla. vij. conſtit.fi. alias §.quia verò quædam.in fine.

†SEd nouo iure vir, q ſine cauſa hoc fecerit, [q]ex alia ſubſtãtia ſua , etiam conſtante matrimonio,tantum dabit vxori,quantum tertia pars facit antenuptialis largitatis : ſed matrimonium ob id non ſoluitur.

FINIT AVTHEN.

¶ Sequitur tex.l. Codicis.

¶ Vir quoque pari fine claudetur, nec licebit ei ſine cauſis †aptius [r] deſignatis propriam repudiare iugalẽ. Nec vllo modò [†]expellat, niſi adulteram, [s]vel †veneficam,aut homicidam, aut plagiariam , aut †ſepulchrorum diſſolutricem, aut ex ſacris ædibus aliquid ſubtrahentem , aut latronum fautricem , aut extraneorum virorum ſe ignorante , vel nolente, †conuiuia appetentem , aut ipſo inuito ſine iuſta, & probabili cauſa foris, [t]ſcilicet, per noctantem,vel †circenſibus,vel theatra libus ludis , vel arenarum ſpectaculis in ipſis locis , in quibus hæc aſſolent celebrari , ſe prohibente gaudẽtẽ,vel [u]ſibi veneno,vel gladio,aut alio ſimili modo inſidiatricem,vel contra noſtrum imperium aliquid machinantibus conſciam,ſeu falſitatis ſe crimini immiſcentem inuenerit , aut manus audaces ſibi probauerit ingerentem. tunc enim neceſſario ei diſcedẽdi permittimus facultatem, & cauſas diſſidij legibus comprobare. ¶ Hæc † niſi vir, & mulier obſeruauerit, [x]vltrice prouidentiſſimæ legis pœna plectentur. Nam mulier ſi, contempta lege, repudium mittendum eſſe †tenta uerit: ſuam dotem & ante nuptias donationem amittat,nec intra quinquenniumnubẽdi habeat denuo poteſtatem. Æquum eſt enim eam interim carere connubio,quo ſe monſtrauit indignam. ¶ Quòd ſi prẽter † hæc nupſerit erit ipſa quidem infamis, connubium verò illud nolumus nuncupari.Inſuper etiam arguendi hoc ipſum volenti concedimus libertatem. ¶ † Si verò † cauſam probauerint intentatam, tunc eam & dotem recuperare , & ante nuptias donationem lucro habere, aut legibus vindicare eenſemus, & nubendi poſt annum [y]ei (ne quis de prole dubitet) permittimus facultatem. ¶ Virum etiam ſi mulierem interdicta [z]arguerit, amittenda donatione propter nuptias : ſi in aliqua cauſarum prædictarũ inciderit,nullã obtineat firmitatẽ. ¶ No.ex hac lege ibi exaſperat. q. nihil eſt quod exaſperet vxorem.niſi impudicitia viri. ¶ No.ſecundò ibi, fautricem.de fautrice.& vide qđ not.in c.j. de pœnis.in clemen. vbi hẽs gl.magiſtram. ¶ Not. tertiò ibi,indignam . q. debet carere connubio, qui ſe iudicat indignũ.

¶ Quartò not.ibi.adeſt. à contrario ſenſu, q ſi filius adiſſet, nõ poſſet reuocare factũ patris . qđ dic vt ſ. de rei vend.l.cũ à matre.Bal.hic.

c ¶ Conſenſu.ʒ ſolo ſine aliqua ſolẽnitate , & hoc liberorum fauore: vt hic dicit:ſed in caſib.ſpecialibus ſcriptura exigitur : vt inſtit de nup. §. fi.& ſ. de nup.auth.ſed nouo iure.& auth.maximis.

d ¶ Miſſo repudio.ʒ & ſic cõ ſolennitate , & iuſta interueniente cauſa.

e ¶ Difficiliorem.ʒ quã contrahere.

f ¶ Liberorum.ʒ argu. ff.de ritu nu.l.qui in prouincia.

g ¶ Apertius.ʒ quã olim eſſent.

h ¶ Preſſum.ʒ virum.

i ¶ Preſſam.ʒ vxorem.

k ¶ Infauſto. ʒ i. malo homine ſiue infortunio, nã ſpes fuit idiuiduitatis: vt inſti.de pa. por. i prin. ſed aliquid ſiniſtrum euenit , quod & cauſam dat diſsidij: quod i præſentia ſeptem teſtium fieri debet: vt ff.eo.l.nullum.

l ¶ Adulterum. ʒ videtur contrarium ei , quod dicit xxxij.q.ij.ca.q cq d. & in Lõbarda ſi qs vxorem ſuã amiſerit. l. nulli liceat. vbi dicit ex alia cã nõ dirimi, niſi cauſa fornicationis. & ad hoc i auth.de nup. §. minores. & § ſi igitur. §. ruſus. & §.ſi vero.colla.iiij.

m ¶ Ab actorem.] id eſt ambigeum.

n ¶ Suæ.ʒ mulieris.

o ¶ Se.ʒ l.vxorem .

p ¶ Verberibus.ʒ ad hæc aptatur authen. ſed nouo iure &c. quæ eſt in auth.vt li.ma. & a.§.ſi qs in ſua domo. & §.cauſas. &§.ſi quis autem propriã colla.vi j.

qS Ed nouo. Hoc fecerit.ʒi.vxorem verberibus affecerit.

r ¶ Apertius. ʒ quàm olim eſſent.

s ¶ Adulteram. ʒ quoniã non poteſt eã accuſare, niſi ſe inſcribat : vt in aut.vt li.ma.& auiæ. §.qa verò plurimas. col. viij.

t ¶ Foris. ʒ niſi fuerit apud proprios parentes, vel alios, qui ſunt ſine ſuſpicione. vel niſi vir eam de domo ſua eiecerit: ut i authen.vt li. ma. & auiæ. §.quia verò plurimas. colla. viij.

v ¶ Obſeruauerint.ʒ qã diuertant ſine cauſa.

x ¶ Poſt annum. ʒ vt ſ. de ſecun.nup.l.ij.

y ¶ Interdicta.ſ.ea.l.ſ. vir quoque.

Sibi habere.ʒ vt tñ accuſando eam de adulterio inſcribat,ut ineretur dotem: vt ſuperiori.§. dixi. Sed quomodo eo caſu dotẽ habebit:nam ipſa cum ſuo patrimonio. vel toto vel parte retruditur in monaſteriũ, & reſiduũ dat aſcendentibus, vel deſcendentibus, vt in aut. vt nul. iudi. §. adultera. coll. 9. R ſid. illud intellige de alia ſubſtantia ꝑter dotẽ . Cui reſpõſioni

† intentatem. † Deeſt in omnib. Matrimonium an diuini poſsit. † deducere † ſerius ſcili cet,vel ancillis. † ſeruetur alterutri. † Concor. ea.dilecto. cum gl.extra de offi. archidiac. & c. tertio loco. extra de prob. † aliqua. † Pigiuſſed Luthrent⁹. † aliter. † referuari. † Si cui. † Itaque † legum † attentãtẽ : tam dotẽ quam ante nuptias donationẽ ſibi[a] habere, ſeu vindicare, vxoréq; ſi velit, ſtatim † ducere hac iuſta definitione ſancimus. ¶ Sin aũt[b] aliter vxori ſuæ renunciare voluerit , dotem redhibeat, & ante nuptias donationem amittat†. Seruis etiã, ſeu ancillis puberibus, ſi crimen adulterij vel maieſtatis ingeritur, tam viri quã mulieris, ad examinãdã cauſam repudij, quo veritas aut ſa ciliùs † eruatur, aut liquidus † detegatur, ſi tamen † alia docuẽta defecerint, queſtiõibus ſubdẽdis. ¶ Super † plagis [c] etiam (vt dictũ eſt illatis, ab alterutro [d] commoue dis eaſdem [e] probationes (quoniã non facilè quæ domi geruntur, per † alienos poterunt conſiſteri) volumus obſeruari. ¶ Si verò filio, vel filiis, filiæ vel filiabus extãtibus repudium miſſum eſt: omne quicquid ex nuptiis lucratum eſt, filio, ſeu filiis, filiæ ſeu filiab[f] poſt mortem accipiẽtis† ſeruari:id eſt, ſi pater temere repudium miſerit, donationem ante nuptias à matre ſeruari, ſi mater[g]: dotem ipſam eidem, vel eiſdem filio, ſeu filiæ, patre moriente, dimitti cẽſemus[h]: patri videlicet, vel matri inſcribẽdis filiis hęredibus, ſi vnum ſeu vnã, vel omnes ſcribere, vel † vni ex his donare† velit, electione [i] ſeruata. nec vllã alienãdi ſeu ſupponendi memoratas res permitti mus facultatẽ. Sed ſi aliquid ex iiſdem rebus defuerit ab hęredibus, ſeu earũ† deteſtatoribus (ſi tamen non ipſos [k] hęredes ſcripſerit, aut ſcripti filii non adierint) reſarciri pręcipimus : vt etiã hoc modo inconſulti animi à repudio mittẽdo detrimẽto [k] retrahantur. ¶ Pactiones † ſanè ſi quę aduerſus pręſentia ſcita noſtræ maieſtatis fuerint attẽtatæ, tanquàm † legibus

† apertè † repellat, al. decit vel trunque † niſi † ſepulturã † contingis apparatus. † niſi † ſui alimẽti fui. † finantem † Concor. cũ hoc.ſ. j. cum gl. extra de fi. pũ cõtulit.

contrarias † nullam habere volumus firmitatem. D.v.Ian.Protogene,&† Afterio Coſs.

¶ Iure iſto matrimoniũ põt diſſolui mutuo conſenſu uxoris & mariti.b.d.Sali.

¶ Imp. † Anaſtaſius A. Theodoro P.P.

LEX IX.

SI,conſtante[m] matrimonio, cõmuni conſenſu [n] tã † uiri, q̃ mulieris repudium ſit miſſum, quo nulla cauſa continetur,q̃ conſultiſsimæ conſtitutioni diuæ memoriæ Theodoſij,& Valentiniani inſerta eſt: licebit mulieri non qn quẽniũ expectare, ſed poſt annum ad ſecundas nuptias conuolare. D. xv.Kal. Mart. Anaſtaſio A.ij. Conſ.

IN AVTHEN. vt liceat mĩi & auię.§.quia vero ex cõſenſu.colla.vii .conſtitutione fina.

¶ Cõmuni conſenſu non diſſoluitur matrimoniũ,niſi religiõis & caſtitatis cã.b.d. S.

QVod hodie .ʒ CASVS. Lex codicis ꝑmittebat mĩmoniũ ſine cauſa ex cõmuni conſenſu. Hæc autẽ prohibet, niſi caſtitatis : amore: q ſi poſt diuortiũ aliquis eorum nubat, uel luxurioſe viuat, filii eorũ debent habere omne eorum ſubſtantiam , & ipſi puatri.

o ¶ Quod hodie.ʒ vt mutuo cõſenſu mĩmonium ſeparetur , quoo per legẽ Codicis,ſi conſtante,ꝑ mittebatur.

p ¶ Hoc fiat.ʒputa q̃ ambo ingrediunt monaſterium,vel eccleſiam vouẽtes caſtitatem t. Vel alter tñ ingreditur:& q̃ in ſeculo remanet, caſti atẽ vouet.& facit in auth.de nup. §. per occaſionem. colla.4.Azo.

ADDITIO. Videas de hoc extra de conuerſio coniug per totũ t.tulũ.

q ¶ Tradendæ ſunt.ʒſ.dotes.& donationes.

r ¶ Proprietatẽ amittentibus.ʒ Nota ergo q̃ licet ingrediatur monaſterium pater vel mater , non tñ continuò eorũ ſubſtantia tradiẽ filijs , ſed expectat mors vel delictum eorum: vt hic dĩ . de his autem bonis aliter diſponit per aliam authenticam: vt nulli iud.§.quia vero aliqui.& facit in eo.cor. vt hic.ma & auiæ.§.prædictis colla.7.

NEcauſis.ʒ CASVS. Si maritus cum vxore ſua a tempore cõtracti matrimonii ꝑ continuum biennũ ſteterit,nec ꝑp naturæ imbecillitatem eam cognouerit,poterit ei repudium mittere:nec dotẽ amittet : nec vir donationem ꝑp nuptias.hodie expectare debet per tr.ẽnium. Item nec poſt triennium hoc licet.

s ¶ Ab initio.ʒ Sed quid ſi ab initio coit , ſed poſt biennium vel amplius non potuit? aliud eſt quam hic dicit,ſecundum canones.

t ¶ Ad duos.ʒ Hodie tres: vt in aut hoc poſito, quæ incipit, ſed hodie &c. quę eſt de nup.§ per occaſionem.colla.4.

v ¶ Naturalem.ʒ vel propter ſacturas aliquas : alias fracturas aliquas. Accurſius.

x ¶ Mulier.ʒ Item an contra vir poſſet inuita vxore dirimere? videtur q

† Cõfirmat Caſſiodori & aliorum Chro. Du. aũt Aſtorio.
† Iuſtinianus A. Mennæ.
† mariti.
† Subiiciũtur.
1 Omnino vide quæ notaui i c. vnic. de vot lib. 6. & Mari. Soc. in conſi 17 in j.uolum. dicentem papam poſſe mĩmoniũ ſumptũ ob carnalẽ copulam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic:quia si primo nõ cognouerat,nec conatus fuerat cognoscere mulierẽ nõ imputatur ei:quia nemo peccare cogitur. ante ergo q̃ haberet vxorem,non potuit scire an posset cognoscere necne. Item vr nec tenuisse matrimonium,cũ sit castratus: vt ff.de in.dot.l.si seruꝰ, q̃ est contra. Sol. matrimonium,cũ sit castratus: vt ff.de in.dot.l.si seruꝰ, q̃ est contra. Sol. auth.ut hic.matri & auiæ. §.prædictis.colla.8.& extra de frig & male.lauda bilem.& eo.ti. c.j. in fin. Sed ℨ.in fin.c.3.& ulti & 33.q.j.c.quod aũt. & c.fi per tortiarias.

Castratus si cõrahat an matrimoniũ tenea.

Vbemus.§ CASVS.Si maritus sine causa ab vxore diuertat, amittat dotẽ,& illa donationẽ, si diuertat. Si uero dos uel donatio nõ fuerit cõstituta, & diuertat sine causa legibus expssa: dimittet quartã partem bonorum suorum: ut si habeat quadringen. auri,uel argenti,dimittet ei c.si uero minus habeat, deducto ære alieno quartã habebit in qual bet re, ét i minima. Idẽ si mulier sine cã diuertat,uel ipsa cãm pbuerit diuertenti, nã quarta pars bonorum eius uiro reseruabitur, cũ erat indotata. & si filii extant lucro illorũ cedat illa quarta pars ad similitudinem dotis,uel donationis pro p er nuptias.

† Nou.22. §.per occasionem.

¶ Inter.§ Si mulier indotata ope,uel industria abortũ fecerit. Item si stuphas cũ hoibus cã libidinis intrauerit inuito marito. Ité si uiuẽte marito de ꝓhẽdo cũ alio deliberauit,eã vir dimittere pt,& dimittet ei mulier quartã partẽ bonor. istæ tres cãusæ cõpurari pñt inter alias cãs ꝓp quas vir dimittere pot a muliere, & retinere dotẽ & donationẽ p ꝑ nuptias,iudicio de moribus mulieris hodie quiescente.olim.n. ꝓpter malos mores & leues poterat maritus diuertere a muliere.

† effectu, Du. affectu † matrimonii nomine acceperit.

Deest Du.

a ¶ Cum instrumentis.] ut &ℨ. de nup.l.neq; siue. & l.fi uicinis.

b ¶ Affectu.ℨ ut &ℨ.de don.ante nup.l.fi.& ff.de reg.iu.l.nuptias.& de do. inter uir.& uxo.l. cũ hic. §.si mulier. & in auth. de nup.§.nuptias itaq;. coll. 4.contra argũ.§o.q.5.ca. nullum.

c ¶ Nostris legibus.ℨ ś.l. prox.& ś.e.l.cõsensu. ℨ legem cõsensu. suã facit per approbationem:uel ś. de uete. iure enuclean.l. j.§.merito.

d ¶ Pure.ℨ idest, deducto ære alieno:ut ff.de in re dotium.l.mulier bona omnia.

e ¶ Ad minimam. ℨ i. in qualibet re etiam minima habet quartam. Aliꝰ ficiꝰ.si paruam substantiam habeat,& tunc non puniatur in quarta ista. Accur.

f ¶ Aequa lance.] nõ ergo debent ad imparia iudicari:ut & 32.q.j c.si quis.hodie aũt uir hanc quartam non habet, si ultra tres liberos habeat:sed ꝓ numero liberorum:ut in auth.ut hic, matri & auiæ.§.q.a uero ꝙdam.coll.8.q̃ hanc corrigit,sed illa corrigitur ꝑ alia: vt fra.fi.§.fi.coll.9.& sic redimus ad hanc legem. Acc.

Vir & uxor adinuicem ꝓpria iudicare nõ debent.

g ¶ Statuta sunt.ℨ ut ś.e.l.consensu.§.fi. & eadem

sine periculo dotis amittendę repudium marito mittere; ita tamẽ vt ante nuptias donatio eidẽ marito seruetur. D.iij. Id.Decembr. DN.Iustiniano A.ij.Coss.

IN AVTH. de nupt. §. per occasionem coll.4.consti. 1.

† SEd hodie non biennium-solùm sed triennium enumerari volumus ex ipso tempore copulationis computandum.

¶ *Solo consensu ẽt absque dote contrahitę matrimonium: & repudians uxorẽ indotatam sine cã, ꝑnitur in quarta bonorũ mulieri applicanda: ita tñ ꝙ centũ libras auri nõ excedat. & idẽ ecõtra in uxore indotata uirũ repudiante. & hoc locũ debet reseruari liberis eiusdẽ matrimonij, si extãt: & iudiciũ de morib. est sublatũ: & aliæ cãæ ad diuortium sunt additæ. Sal.*

¶ Idem A.Hermogeni magistro officiorũ. LEX XI.

IVbemus vt quicunq; mulierẽ cum voluntate parẽtum, aut si parẽtes nõ habuerit, sua uolũtate maritali, † affectione † matrimonium acceperit, ét si dotalia ſtrumenta nõ interceſſerint, nec dos data fuerit:tanquam si cum instrumentis [a] dotalibus tale matrimonium processiſſet, firmum coniugium eorum habeatur.Non enim dotibus,sed affectu [b] matrimonia contrahuntur. ¶ Si quis aũt eam, quam sine dote vxorẽ acceperat, à cõiugio suo repellere voluerit, non aliter ei hoc facere liceat, ni si talis culpa interceſſerit,ꝙ † a nostris legib' [c] condemnat. ¶ Si uerò sine culpa eam reiecerit,vel ipse talem culpam contra innocentem mulierem cõmiſerit,compellatur ei quartam partem propriæ ſubſtantiæ pro rata portione ꝓſoluere, vt ſi quidẽ quadringentarũ librarum auri uel amplius uir ſubſtantiam habeat: centum libras auri mulieri præſtet, & nihil amplius, & ſi quantãcũq; ſubſtantiã poſſideat. Si verò minus quadringentis libris auri pura ſubſtantia eius fuerit:tũc quarta pars cõputatiõe facta puræ [d] ſubſtãtiæ eius vſque ad minimã [e] quãtitatẽ mulieri detur. ¶ Eodẽ modo ſeruãdo & in mulierib. quæ indotatæ cõſtitutæ, † ſine culpa mariti conſtitutionibus cognita † eos repudiauerint,uel ipſæ culpã innocẽti marito præbuerint:vt ex utraque parte æqua lãce [f] & æquitas,& pę

† deberi

† derogari.

† Deberi & recte ꝑ alis.

† additum

† ex inde ſtria.

† cõ ꝙ gaudeat.

† cauſſa.

† deſtinauimus. † Eius mo tio ſit tol de iure.ut ꝓ C.Th.

† fi ſine.

† eas.

Ancilla à domino ſolutam matrimonio cuius partus.

nam ſeruetur: Hoc lucro quartę partis,filijs quidẽ non extãtibus, ipſi viro & mulieri cõpetente , & ab ijs quo mõ uoluerint diſponẽdo: Filijs aũt,& deinceps perſonis ex eodem matrimonio interuenientibus; eis ſeruando ad ſimilitudinẽ dotis & propter nuptias donationis ꝓ omnia, quæ ſup his ſtatuta ſunt ħ. ¶ Inter culpas [h] autem viri & vxoris conſtitutionibus enumeratas, & has † adiicimus,ſi fortè uxor ſua ope,vel † induſtria abortũ fecerit, vel ita luxuriosa eſt † vt cõmune lauacrũ cum uitijs libidinis cã habere † audeat,uel dum eſt in matrimonio,alium maritum ſibi fieri conata [i] fuerit.& in his enim † caſibus locum habere cõſtitutiones ſancimus, q̃ de culpa tam mariti quàm uxoris loquũtur, ut quemadmodũ dos uel donatio propter nuptias perit,ita & mulieres indotatæ in quartã partem,quam & viris & mulieribus ex hac lege † deſtinauimus, amiſſionis periculum ſuſtineant:ludicio [k] de moribus † (qđ anteà qui dem in antiquis legibus poſitum erat, non autem frequentabatur) penitus abolito. [l] ¶ Omnib.etenim cauſis requiſitis & perlectis quas antiquitas introducebat, ni hil ualdum prærer eas quas antè riores conſtitutiones & præſens diſpoſitio introduxit, iuenimus. Dat.xij.Kal.Decembr.DN. Iuſtiniano A.ij.Coſs.

Soluto matrimonio, quemadmodum dos petatur. TITVLVS XVIII.

¶ *Qñ aũtur de ipſa re data in dotẽ reddẽda, æſtimatio non facit quin in reſtitutione ueniat partus rei,puta ancillæ.Bal.uel ſic: Vbi ancilla in dotem data licet æſtimata, debet reſtitui,nedum ipſa, ſed etiam partus poteſt peti.h.d.Sal.*

¶ Impp.Seuerus & Antoninus AA.Gemiliæ. LEX I.

DVbium non eſt, poſt æſtimationẽ dotis pactione, vel ſtipulatione interpoſita, ut ſi ipſę res, diſſoluto matrimonio, extarent, uxori reddantur: & ancillas cũ ſi partu ex ſtipulatu [m] iudicio reſtitui oporteꝛ. PP.iij.Id.Apr.Laterano, & Rufino Coſs.

[m] *Hȳs uiri, & etiam hȳs hȳdis, & ét ſiſcus,q occupat bona tenetur ad reſtitutio*

tem reſtitui debebãt ipſa qualiacunq; eſſent:aliàs ſi nõ extarent, tũc eſtimatio.vel ibi fuit vera æſtimatio fcã,hic non:vt ś. de iure dot. ſi inter. & ſic cõcor.ś.de rei vxo.act.§.cũq;.vel ibi electio fuerat feruata viro reſtituẽdi res vel æſtimationẽ:hic mulieri.vel hic actũ fuit expreſsim vt partus reſtitueret,ibi nõ.Item aliud ś.ff.de iur.do.ſi mancipia. vbi ſimiliter partus remanet apud virũ.ſed ſolue eodem modo ut ſuperius dictũ eſt.

dotis.Bal.uel ſic: Sicut pater per expreſsã exactionem non præiudicat filio : ſic nec ꝑ tacitam ex quaſi contractu addictionis inductam,hoc dicit, Sal.

¶ Idem AA.Aquiliæ. L. II.

SEcundum rationẽ iuris [a] eſtimas reſtitui tibi † debere dotem à fiſco, q̃ bona dãnati patris tui ſuſcepit. Licet enim viro quòdã tuo pater tuus hæres exiterit [b] , attamẽ iuri tuo hoc † derogare non poteſt:cũ & ipſe [c] pater ſine uolũtate tua nec exigere nec accipere dotẽ poterat. Dat. prid. Noñ. Aprił. Apro,& Maximo Coſs.

¶ *Liberi nati ex matrimonio putatiuo ſũt ſpurij.Bal.uel ſic:Dos data ſeruo, quę liberũ eſſe putauit,repetitur : ſed filij nati licet ſint ingenui,dicuntur ſpurij.h.d. Sal.*

¶ Imp.Antoninus A.Hoſtiliæ. L. III.

SI ignorans [d] ſtatum Erotis, vt liberum duxiſti,& dotem dediſti, iſq; poſtea ſeruus eſt iudicat [e] :dotẽ ex peculio recipies ℨ, & ſi quid præterea cum tibi debuiſſe apparuerit. ¶ Filij autem tui, vt ex libera [f] nati, incerto [h] tamẽ patre,ſpurij ingenuiintelliguntur.PP.iij.Kal. Septembr.Læto,& Cereali Coſs.

¶ *Dos quæ ꝑcedit à patre, debet ad eũ reuerti.h.d.uel ſic:Per obitum filiæ dos data à patre,reuertitur ad patrem.h. d. Bal.*

¶ Imp.Alexan.A.Apollonio. L. IIII.

DOs à patre profecta,ſi in matrimonio deceſſerit mulier filiafamilias [i] , ad patrẽ redire debet.PP.xviij.kal.Sep.Fuſco, & Dextro coſs.

¶ *Captiuitas uxoris nõ facit locũ repetitioni dotis:ſed eius mors naturalis.h.d.Sal.*

¶ Impp.Valeria.& Gallien.AA. & Valeri. C.Tauro. LEX V.

SI quidem viuit apud hoſtes vxor tua nondum frater eius quaſi hæres dotẽ repetere poteſt. ¶ Si verò diem functa eſt [k] , & hæreditatem eius poſsit vindicare [l] :dotis quoque repetitio ei iure cõpetit, cum ſtipulatum [m] deducta ſit.PP. j.Noñ. Maij, Aemyliano,& Baſſo Coſs.

¶ *In dote agit ad recipiendũ. Bal.uel ſic: Tã marito quã uxori,in rei dotalis æſtimatione deceꝑto ſuccurritur.hoc dicit,Sali.*

¶ Impp.Diocle.& Maximia.AA. Alexandrę,& Neroni. LEX VI.

SI, circunſcripta matre veſtra, viliore pretio dotales res eſtimatæ ſũt:quid ſuper huiuſmodi contractuum † vitio ſtatutum ſit, vulgò patet. Proinde [n] ſi doloſis [o] artibus mariti, circunuentam matrẽ veſtram † inq; ea æſtimatione circunſcriptam , apud præſidem prouinciæ euidentib' [p] probationibus oſtenderitis [q] :quã do [r] vobis poſsidentibus ad obtinenda prędia etiam doli mali exceptionis poteſtas opituletur [s] : † ſciet quatenus religionem iudicationis ſuæ temperare debeat [t] .

¶ Sin autem etiam maritus in æſtimatione grauatum ſe alleget: veritate examinata,non ampliùs quàm pretium iuſtum [u] reſtituere [x] compelletur [y] . ¶ Hæc tũ locum [z] habent, cùm res in natura ſunt.ſi tamen extinctæ ſint, pretium, quod dotali inſtrumẽto inditum eſt, † conſiderabitur. PP.

† iudicio.

† iniqua & magis conuenit.

compellatur.

Mortuum eſſe aliquę quomodo probatur.

Du.inditũ id conſiderabitur.

Dos profecticia redire debet ad patrem ẽt liberis exiſtentibus.

ſcilicet.al. deeſt utique.

j de capti.l.nec nos prꝑteriit.ſed R.apertè dicit probari debere.

¶ Vendicare.ℨ beneficio legis Corneliæ,ut j.de legi.hære.l.ſi is. & ff.e ſi ab hoſtibus.in prin. Accu.

[m] Cũ in ſtipulatum.ℨ maxime.nã idem ſi non fuit ſtipulatus ipſe frater vel illa:quia tacita ei quæritur, q̃ ad fratrem hęredem peruenit, vt ś. de rei vxo.act §.accedit.& melius in §.illo proculdubio.

[n] Proinde.ℨ i.ergo.

[o] Doloſis.ℨ Quo caſu debet purgari dolus omnino , ut ff. de in.do.l.iure.§.fi.& ś.quib.ex cau.ma.l.in contractibus.

[p] Oſtenderitis.ℨ uos hæredes matris.

[q] Quando.ℨ i.quia.

[r] Opituletur.] Nota cui datur exceptio,eidem datur & actio:quod eſt falſi in multis,ut ff.de condi.in.d.l.ex quibus.

[s] Debeat.ℨ faciendo ipſi prædia reſtitui.

[t] Iuſtum.ℨ arg.ad hoc ꝙ cum emptor ſe grauatum allegat, iuſtum pretium reſtituendum ſit.

[u] Compelletur.ℨ ſiue exteꝛ res,ſiue non.

[x] Locum habent.]ꝙ hic uſq; in finẽ dicit referꝛ ad id.ſ. ꝓ inde ſi doloſis artibus,&c.& ſic patet marito in hoc caſu, ut licet dolo mariti circũ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunuenta sit vxor,tñ qñ res non extant, non tenet ad instam æstimationē cōem pstandā,sed ad cōuentā. Alii legunt superiorē literā sic, pinde si maximē dolosis artibus,&c.& sic istud referunt ad subauditū calumpistud verbū maximē.f.qñ nō fuit uir in dolo. hoc.n.placet,sed si fuit in dolo ēt ad iustā tenet æstimationē,ut ff.de iu.do.l.si res.§.Scæuola, & i hoc casu.f.qñ non fuit uir i dolo, generaliter accipiat mulier illā conuentā pstationem, ēt si sit minus dimidia iusti pretii i, cū si æstimatio facta nō eēt, nihil haberet: ut ff.de iur. dot.l.si res.§.q si deceſſerit.&.§. cæterū. Fallit ergo hęc lex,id.est, finis huius legis, cū uir fuit in dolo,ut dixi.§.ſtē & cū mulier est minor, ut d.l.si res quidem§; Item & qñ iuuenibat tpe donatiōis emptoꝛe plus offerentem, ut ea l.si res.§.planē. Sed illud intelligē i minore nō maiore:vt ea.l.subiicitur. idē; duntaxat,&c. Itē in quarto, qñ.f. ē minor mulier, & extat res.nā restituitur ut iustā æstimationē habeat, ut d.l.si res.§. si mulier. & hoc si in æstimatione sit deceptio. si aūt in hoc q̄ dedit illam rē, alias non natura, tunc ad ipsam rem, uel si non extat, ad iustam æstimationem, ut in d.l.si res.§. j.Acc.

1 Placet Sal.remittenti ad nouā ꝛa per se ial.l.2. C.de rescind.vē. in 1 q.

Deest.al. ea al. illa. al. eadem filia.

Iliæ.§ CASVS. An pater pecuniam,quam dedit filiæ in sua potestate cōstituꝛe adimere possit,quæritur? Dī q̄ sic:nisi p filia eam in dotem dedisset, quo casu ea inuita adimere non posset solūma. nec ea cōsentiente constante matrimonio.

a Pecuniam.§ q̄ ei donaueras tu pater non idotem.nam si sic, non posses adimere, vt in fine huius legis.

b Non potes.§ fauore dotis hoc speciale ꝓmittitur,ut hic & j.de colla. l.dotis.& ff.solu. matrim. l.2.§.j. & quod dixi §. eo. l.2.

† Ingredi.

NEc maritus.§ CASVS. Maritus licet solu.ma.in quantū facere potest cōdemnandus sit, tñ facto eo postea idoneo,in residuū conueniri pōt,nec solū ipse,sed eius hæredes insolidum cōueniri possunt, & si sint non soluendo,sed postea facti fuerint soluendo,poterunt conueniri.hoc intellige in hæredibus extraneis,secus si essent sui.

c In quantum facere.§ vt ff.sol.ma.l.maritus. & ff.de re iud. l. non tantum, & l.seq. Sed hoc in casibus duobus fallit,quibus tenetur insolidū,ut no.§.de reiuxo.act.§.cum autem.

d Recusat.§ ut d.§.cum autem.& ff.pro socio.l. uerum. §. item uidendum. Accursius.

e Hæredes.§exsꝛaneos tamen.

f Conueniendos.§etiam si pauperes sint.

g Non ambigitur.§qñ non sunt sui, alias secus,vt ff.sol.ma.l.etiā. & ff. pro socio.l.verum.§.patri.

DOtis.§ CASVS. Mulier sol.ma.actione sibi competenti dotem repetere debet,nec propria authoritate potest ingredi res dotales hæredibus mariti non consentientibus.

h Conuenire debes.§ut & §. de her.act.l.hæredem.

i Facultatum.§ vt ff.de acqu.poss.l.si ex stipulatione,& §.vt ne,ff.si.iud. ad.fig.impri.re.quas al de l. j. Sed his duobus casibus quos hic excipit, potest,scilicet cum iudice,& ex conuentione,vt inf. de p̄g.l.creditores. & §.de p̄g.act.l.pen.

vij.Kal.Nouem.ipsis AA.Coss.

¶ Pī nō pōt adimere filiæ dotem.h.d.Bal, uel sic:Pater auferre pōt filiæ profectitia, quę non sunt dot.alia.h.d.Sal.

¶ Idem AA.& CC.Erotio. L. VII.

FIliæ pecuniā adimere,q̄ habes in potestate, minimè ꝓhiberis. Nā si ꝓ ea dotē dedisti,hanc,cōstante matrimonio,nec consentiente,quidem ipsa, matrimonio aūt dissoluto, †eadem inuita repetere non potes k.S.v.Id. Feb.Sirmii.CC.Coss.

¶ Pinguior fortuna mariti facit, q̄ pōt de nuō cōueniri ad residuū dotis.h.d.bald.uel sic:Exceptio ne qs teneatur ultrā, q̄ facere possit,non peodeſt ei q postea diues factus est,nec ad hęredes transit.Sal.

¶ Idem AA.& CC.Sallustiæ. L. VIII.

NEc maritus(licet post diuortiū, inquātū facere possit, cōdemnādus est)postea idoneus factus, qui nō reddiderat integrum, residui ꝓbabiliter solutionem recusat d. At cum eius hæredes insolidum conueniendos f non ambigatur g, ne cū his soluēdo factis experiri non possis,supstitiosam geris solicitudinem. D. xiij.kal.Apr.Sirmii.CC.Coss.

Solu.mat.dñium rei dotalis reuertit ipso iure,sed non possessio, & ideo nō pōt ingredi eam sine iudicis auctoritate. Bal.uel sic: Quis nō dēt ꝓpria auctoritate ingredi possessionē rei sibi restituendę:sed actionē sib. competentem intentare.h.d.Sal.

Idem AA.& CC.Martiæ. L. IX.

DOtis actione successores mariti sup eo, q̄d ei dotis noīe fuerat datum,conuenire debꝰs h †. Ingrediendi.n.possessionem rerum dotaliū,hęredibus mariti nō cōsentientibus, sine auctoritate cōpetentis iudicis, nullam habes facultatem .S.D. viij. kal. Nouem.CC.Coss.

¶ Socer q̄ recipit dotē ꝓ filio,tenet eā restituere.Bal.uel sic:Pī recipiens dotē pro filio,ad eius restitutionem tenetur insolidū, non de peculio.h.d.Sal.

¶ Idem AA.& CC. Epigono. L. X.

SI socerō k filiæ tuæ dotē dedisti,licet in eius positus ptāte, gener tuus rebꝰ humanis exēptus sit,tamen nō de peculio, sed insolidum l a te cōsentiente filia, cōuentum eum satisfacere oportet,S.viij.Id. Nouembr.Heracliæ, CC.Coss.

¶ Qñ mulier suspuinit,refectio dotis dēt ei fieri integraliter.Bal.uel sic:Mortuo uiro, r.s dēt integra restit.tui mulieri,h.d.Sal.

¶ Imp.Honor.& Theod. AA. Mariniano P.P. LEX XI.

SI †,cōstante matrimonio, maritus fatali fuerit sorte cōsumptus;dos,q̄ data dī m, vel promissa nex eius vxoris facultatib. o ad †an dem reuertatur:nihilq; sibi ex hoc defuncti hæres audeat vindicare p, qđ ad mulierē recurrere fecit obitus maritalis †D.iij. Non.Decem.Rauēnę †Honorio. xiij.& Theodosio.x.AA. Coss.

Si dos, constante matrimonio, soluta fuerit.

TITVLVS XIX.

¶De constante matrimonio non pōt uxori restitui, & restituta cū fructibus interim perceptis repetitur.h.d.Sal.

¶ Imp.Honor.& Theod. AA. Mariniano P.P. LEX VNICA.

SI †, constante matrimonio , à marito vxori dos,† sine causa legitima q refusa est;(quod legibus stare non potest: quia donationis instar perspicitur † obtinere)eadem vxore defuncta, ab eius hæredibus cum fructibus ꝛ: ita vt proprietas eiusdem liberis ex eadem susceptis †competens, alienari † contra leges à marito

I Insolidum.§ Habitæ tñ ratione ne egeat.ut ff. de re iudi. l. non tantum. & l.sicut.& facit ff. solut. ma.l.si cū dotē. §.pe. & l. 2.& de pec.l. depositi.§. j.& §.de rei uxo. ac §.extraneum.& ff.fa. erc.l.fundus. 2.in prin.

I cōstāte.§ CASVS. Si vir constante ma.infata cōcesserit,mulier dotem de bonis suis ꝓfectā petere pōt, nec hæredes defuncti aliquid sibi potestuendicare.

m Data dicitur.] ia data tione cœpisse.

n Vel promissa.] ia ꝓmissione cœpisse. fi enim tantum esset ꝓmissa,non repeteretur.

o Facultatibus.§ maxime,ut.§.de rei vxo.act.§. accedit.

p Vindicare.§ ideſt,retinere.

¶ SI DOS CONstante matrimonio soluta fuerit.

¶ Quia non solū soluto matrimonio reddit dos, ut sup. ti.1. sed ēt durante quādoque ideo de hoc dicit. In quo die constante matrimonio maritus dotē restituit ex causa necessaria q̄nque, & q̄ ex causa probabili, & quandoque sine causa, ex causa necessaria: ut cum maritus sit non soluendo, ut sup.de iure do.l.ubi. Vel cū maritus deportatur,& uxor retinet affectionē, ut supra de repu.l.i. Ex causa probabili,ut in casibus enumeratis.ff.de iu.do.l.mutus.§.manente, & ff. solmal.quamuis.& l.sequ. Superiori ergo casu ex necessitate, secundo ex uoluntate uiri redditur. Sine causa aūt redditur ut in hoc titu.& tunc quadonatio ꝓsumitur,red ditur uiro.

I constante.§ CASVS. Si maritus constanti matri.dotem reddit mulieri,non ualet redditio,quia instar habet donationis, quæ prohibetur fieri inter uirum & uxorem. Si ergo ea decesserit ab eo tempore quo maritus dotem reddidit,ſ uctus dotis marito restituentur cum dote,ita tamen ne proprietatem alienet maritus,sed sal ua sit liberis ex eo natis.

q Legitima.§ q̄ multæ sunt,vt.ff.de iu.dot.l.mutus.§.manente.

r Perspicitur.§i.præsumitur,ut i.i auth.h.de nup.§.dotes.coll.4.

s Cum fructibus.§mala fide percepris.alioquin contra,ut ff. de usur.l. fructus percipiendo.& ff.de acq.poss.l.quod vxor viro.& ff.de don.inter uir.& vxo.l.de fructibus.

t Restituatur.] Scilicet dos.Sed nonne vir cum debeat nunc reddere, dolo facit quod petit,ut ff.de excep.do.l.dolo? Respon.repetit mobilia, vt gregem,ut sic vsque ad annum teneat,& sic non potest hæc lex habere locum secundum eos in immobili. Alii dicunt repeti,ut sic pro fructibus præteritis habeat retentionem,vt arg.ff.de condict.inde. l.qui excepionem.§.fi pars. Tu dic secundum q̄ Iustinianus intelligit,q̄ pactus erat de dote lucrāda uir,& secundā(prima mortua) accepit vxorem,vñ liberis quos ex ea habuit,seruare debet dotē,vt probatur hic inte lle ctus in auth.

in auth.de nup.§.dotes.coll.4. vbi hæc lex recitatur. & facit §. de sc̄o cup. nup.l.fœminæ.hodie tñ ꝓ posteriorē auth.ēt si secundā non ducat, dēt cōseruare liberis,ut in auth.neq; yi.qđ ex dote.§.præterea.col.8.

Continuatio.

¶ NE FIDEIVSSORES &c.

¶ Cōtra virū & eius hæredes agitur:ut §.situ.ij.l.dotis, nūc cōtra fideiussorem,uel mandatores.qui non tenentur.

Deest in omnib. Dotē matrius recipiens an.ꝓ illius cōsentione debeat fideiussorem dare.

† parte ut legisse Azo uidetur.

† creditā esse.

† parti.

SIue.§ CASVS. Lex scripta siue cōsuetudo, q̄ iubet ut maritus dēbeat uxori fideiussorē de conseruanda dote dare, ābouleatur, & non solum non debet dare fideiussorem,sed nec mandatorem: nec a marito vel patre,vel aliis q̄ dotem suscipiūt est exigenda cautio:quia ex quo mulier marito se commisit sine fideiussore,& dotem , & alias res suas pōt committere &.h. d.cum sequ.

a Siue ex cōsuetudine. ob errorem inducta, uel ante hanc legem.

b Vir vxori fideiussorem.§ In primis vī cōtra. ff.de iu. do.l.cum dotis. q̄ & sequenti leg. similiter contradicit. Sol. ibi vir accepit, quod pōt.hic vxor a uiro, quod nō pōt. Secundo quid de pignore vī secus , cum & omnia sint obligata, nisi dicas ab extraneo amico mariti dari,quia tunc idē quod in fideiussore vī, vt ar.j.l.proxi. ubi oēm satisdationem prohibet. Item an ante matrimoniū pōt dari.si ꝓnascē vī.§ sic: cū de viro & vxore tantum, hic dicatur:vt ar.§.de do. ante nup.l. fi ante. Sed tu dic idem quod iam in viro,cum in eum casum obligatio conferatur:ut §.de don.ante nup.l.quod spōsæ. Itē an post solutū matrimoniū pōt dari.? Rñ.sic ut. ff.solu.ma. si constante.§.quoties. & de excep. l. exceptiones. ij. rñ. & §. de rei vxo.act.§.cum aūt in exactione. Item an alius pōt pro uiro dotē accipere & se obligare quod vī,ut §.de dot.cau.l.fi? Econtra,q̄ non, vt j. l.proxi.potest dici,ut cum viro accipiens teneatur, ut ibi. solus accipiēs non:vt in l.proxi.imo tenet utrobique cum non sit satisdatio: nisi q̄ alterum est accessorium.Item si extraneus dat dotem & stipulatur,an pōt accipere?quod vī:quia de viro & vxore hic dicitur. Vel forte idem q̄ in uxore dante,uel patre eius, cum eadem sit æquitas,ut ar. j.ad leg.Fal. l.fi. Item si ipse vir dat, an teneatur fideiussor. Videtur q̄ non per legem istam & sequentem. Sed quidam dicunt ut dari non oporteat:datus tñ teneatur,sicut in tutore testamentario qui satisdare non tenetur,si tamē satisdederit,tenetur.ff.de fideiuss.l.Græce.§.a tutore. Alii sic distinguūt an ab errante,an a sciente.de ur.arg.ff si.quis cau.l.fed & si quis.§. final. Alii sic distinguunt,an detur pro dote danda ab vxore viro,vel restituēda a viro vxori,& tunc dicunt teneri,ut ff de iu.do.l.cum dotis. an verò detur pro ea seruanda quasi maritus sic se habeat in administratione patrimonii sui,ut non fiat inops,& tunc non tenetur,& sic loquitur hic titulus.nam dicit hic seruandæ,quæ opinio est probabilis. & sic danturin ciuitate ita. Sed Azo dixit & nos,nullo modo teneritur §.de leg. & cōsti. l.non dubium.& ff.de fideiuſ.l.cum lex. Item an pōt renunciari huic titulo,quod dicunt quidam ex generali regula.§.de pact.l.si quis in conscribendo. Sed Azo dicit q̄ non in primis ex ipsa rubrica,quæ prohibitoria est,ut ff.ne quid in loco pub.l.2.in princ.& 2.rñ. sicut & alias §. ne Christiani.man. & alias §.ne quis in sua causa.in quib.casib.non potest renūtiari.sic ergo hic ieſt.n.bonum argumentum ex rubrica , vt ff.si cer.pe.l.j. Item sicut prohibet rubrica viro,ne det,sic textus vxori,ne accipiat. si ergo contra fiat,non valet :ut §.de legi & constitu.l.non dubium. &ff. de don.inter vir.& vxo.l.3.§.sciendum.Item & pro hoc.ff.de ar.l.sed & si in seruum.§.si quis iudex.

Rubrica prohibitoria optimū inducit argumentū.

† Etiam si adiaturiramenti.

c Generali.Constitutionem.§ l.proxim.

d Mandatum.§ ubi pōt alias satisdatio esse,vbi & mādatū, ut ff.mā. ti hæreditatē.§. & i summa.sic ergo vbi ꝓhibet alia,& mādatū,ut hic dicit:

e Suscipiunt.§ contra §. de do.can.l.si. Itē contra.ff.de iu.do.l.cū dotis. sed superiori legē soluimus.

f Credendā.§ simile ar.§. de pac. con.l.hac generali.& §. de testi. l.si qñ. in prin. & j.qui po.in pig.ha.l.fi.& in decre.12.q.j.præcipimus.

¶ RERVM AMOTARVM.

Continuatio.

GOmpensationis æquitatem iure postulas, non enim prius exolui quod debere te constiterit § æquū est,quàm petitioni †mutuæ responsum fuerit:eò magis, quod ea te persequi dicis, quæ diuortii causa amota quereris. ¶ Cùm igitur apud competentem iudicem ex stipulatu conueniaris:apud cūdē doce tui iuris hres ablatas esse. PP. Dat. v. Kal. Decembr. Alexandro A.iij. & Dione Coss.

¶ De dotis petitione plenè dictum est:sed quia in ea sæpe rerū amotarum obijcit cōpensatio, ut j. eo.l.i.supponit de rerum amotione,& earū actione, quæ dicitur rerū amotarum.Azo.

Actio rerū amotarum quandoq; datur.

¶ Hæc actio dat cū mulier amouit cōsilio diuortii, & secutū diuortiū fit: vt ff.e.l,rerū.ij. & sic cum non fiat diuortiū hodie iure canonū,nō hēt locū, nisi vtilis,q̄ causa sperātæ mortis, vel diuortii amouit, & secuta non fuit: ut ff.e.l. si mulier.nec pōt dici hīe locū, vbi rōne sanguinis fit separatio, cū ibi nō teneāt mīmonium , ut ff.e.l.fi cōcubina. furti autem actio cessat,fm Iohan. nisi pro contractione postea facta ex fauore matrimonii,ut ff.e.l.j.& ij.in princ.

† Qua-tonial.Horatio

† Du. etenim.

COmpēsationis.] CASVS Si mulier res mariti arripiat, & diuertat, postea dotem petat:an vir possit compensare res amotas cum dote,quæritur? Respō.q̄ sic: alioquin mulier, nisi res amotas restituat, non audietur.

g Constiterit.§ teneri ex alia causa,quā dotis.

h ¶ Tui iuris.§ qa uel tuę sunt, uel tuo periculo, ut & ff.eod.l si concubina.§. fi.& concor.§.de compē. l.neq;. Sed cōtra §.de rei uxo.ac.§. sed neq; ob res. Sol.hic ex alia causa quā dotis uir debebat. uel hęc per illā corrigit. Vel hic de dote in quantitate, ibi autem in specie.

Actio rerū amotarum est pœnalis.

DIuortii.§ CASVS Dī in hac lege q̄ facto diuortio, rerū amotarum actio dat,quia matri.constan.famiolanec pœnalis alteutri eorū cōpetit actio:sed in factum pro damnis datis.

i Permittit actio.§ secuto diuortio.ut ff.eo.l.rerum 2. non aūt durante matrimonio,ut hic subiicit,constante &c.

k ¶ Neq; pœnalis.§ est ergo hæc pœnalis ,& ideo constante matrimonio cessat.Sed quidam dicunt,q̄ in casu datur ad quadruplum , ut ff.e.l. ad fiscum,quod non placet,imo rei persecutionem continet: vt ff.eod l. si mulier.§.hæc actio.sed ideo dicitur pœnalis,quia iuratur in litem , & sic in plus agitur q̄ sit apud amouentem,vt ff.e.l.ſi cum dos.§. fi. & l.seq. & damnum quod maritus habuit,venit,vt ff.e.l. si concubina.§.pe.& l.si mulier.§.rerum .& l pe.Itē ei q̄d dicit non dari pœnalem, est contra ff. ad leg.Aqui.si seruus seruū.§.si cum maritus. nā actio legis Aquiliæ pœnalis est:ut insti.ad leg.Aqui.§.his aūt verbis. Sol.in simplū datur eo casu,sicut & actio serui corrupti datur eo casu in simplū, ut ff. de ser. cor.l. ff.Item contra.j.de fur.l.fi. §. fin.ubi ēt rerū amotarum datur,constante matrimonio.Sol. vt ibi,& idem inter patrem & filiū quantū ad famosā, non quantum ad pœnalem,ut ff.de fur.l.si quis uxori.§ j.

l ¶ Famosa actio.§ vt furti.hæc aūt non est famosa , quia ēt in quondam vxorem non dareturut ff.e.l.j.& ij.

m ¶ In factū.§ generalis,q̄ ex uariis causis est inducta: vt §. de fac.fan.ec. l.fancimus.& §.de iu.do.l.j.uel in factū subsidiaria.l.Aqui. q̄ in simplum datur.hic autem nihilominus & directa habet locum.

DE rebus.§ CASVS Si vxor tua res amouit, & a te diuertit,hędes eiꝰ non in solidum,sed inquantum ad eos peruenerit,conuenire poteris. si res amotæ extent,eas poteris uendicare.

n ¶ Peruenit.§est enim ex delicto,vt ff.e.l.si mulier.§. hæc actio.& pœnalis , vt diximus. §. l. proxi.& ideo sic datur, v: hic,& §.ex delict. de.l.j. & j.de fur.quamuis Sed vī dari in solidum,sicut condictio furtiua,vt ff. eo.l.contra rerum.§.fi post.quæ est contra,sed non per omnia cōdictioni assimilatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ NE PRO DOTE MVLIERIS, &c.

Satis patet continuatio ex præcedentibus præclara.

VT vxoti § CASVS. Si sol.mar. morte viri mulier petat nō obseruando iuris ordine sibi adiici bona mariti iure dominii pro dote:non est audienda. sed si decedente marito non soluendo, & sine successore:petit se mitti i possō. fuorū cā rei seruandæ, debitore non fidei rīdente. p l.2.ff.qui.ex cau. in poss.ea.& distractis bonis consulatur ex edicto de bo.auth. iud.pos. & si emptor non fuerit inuentus vel inuentus, sed minus idoneus: dabunt mulieri bona in solutum per l.fi.de iu.do.impe.& ff.de re iud.à diuo.§.exequuntur. & est hæc forma iuris de qua fecit mētionē lex præsens. Viu.

a ¶ Addicantur.] citra ordinem iuris.sic & j.de iu.dom.impe.l.j.in fin.& de bo.auth.iud.poss.fi p debito. & in l. possessionē. & §.de pac. l.fi pacto quo pœnam.in fi.

b Iuris formā.§ q est vt mittaris in possessionem causa rei seruandæ, debitore non respondente ex titulo ff.qui.ex cau.i poss. ea. l.2. & distractis bonis consulatur tibi. quod fit per alium titulum. ff. de bon.autho.iud.possimò p eundem titulū: ut l. Fulcinius.§.j.q si non inuenias emptorem uel minus idoneum, ēt tibi tūc dabunt in solutū:ut & j.de iu.do.impe.l.fi.& ff. de re iud.l. a diuo.§.exequuntur.

¶ DE FVNDO DOTALI.

Specialiter de re inæstimata i dote data dicit.

SI æstimata. § CASVS. Si mulier p̄lium æstimatum c. i dotē dederit, & conuenerit,ut sol ma.eligere velit prædiū, uel æstimationē exigere: uir alienare non pōt obstāte l.Iulia de fun.dot.q uetat fundū inæstimatū datū alienari. & hoc in prima alienationis uerbo continet ois actus p quem trāsferī dominium.h.d.

c ¶ Electio.§ rei uel æstimationis:secus si esset uiri,ut ff.e.l. q § fundus.

d ¶ Lex Iulia.§ q uetat fundum inæstimatum in dotem datum alienari,ut §.de rei uxo.act.§.& cum lex.& ff.eo.fi fundum. nam pro non æstimato habetur:ut ff.de iu.dot.l. plerunque. §.fi.

e ¶ Est aūt.§ Bene dixi nō posse alienari.est aūt &c. & conuerte literā.i. ois actus,p quem dñium transfertur,est alienatio:ut emptio,& donatio. & sic ff.de statuliber.l.fi.tu liberi a cæteris seruis.§.j. in fin. q̄uis ēt largius dī alienatio & obligatio,ut §.de reb.al.e.non alie.l.fi.& extra de reb.ecclesiæ non alie.c.nulli. Item uī contra §.de usufr.l.interest. Solu.ibi uera fuit æstimatio illo ultimo casu,quare tenet oblig. Itē contra.j. de ser.pr. d.m.l.j. Sol.speciale ibi in libertate,& facit §.de iur.do.quoties.& ff.de iu.do.l.cum in fundo & insti.quib alie.licet uel non.in princ.

Candidę

al. Ne p dote mulieri bona mariti addicā tur,ut apud Du.cui cætera desūt.

Diuisionē quidam petere nō possunt.

Alias, apud quē fiunt nutriantur.

nutriri.

MAriti.§ CASVS. Mulier partē fundi quā habebat cōem cum Titio p indiuiso dedit in dotē & inæstimatā.nō pōt uir p uocare ad cōi dividendo iudiciū,q̄a forte adiudicaret Titio,& sic alienaretur. q̄d uetat lex Iul.sed Titius pōt maritū prouocare ad iudicium cōi dividendo.

f ¶ Mariti.] idem est in sponso.ut ff.eo. l.lex.& j.de bo.quæ l.b.l.non sine ratione.Accur.

catione vti non prohiberis. D.v. Non.Decem.ipsis AA. Coss.

†Ne pro dote mulieris, bona quondam mariti addicantur, id est insolidum dentur.

TITVLVS XXII.

¶ *In dote exigenda debet iuris ordo seruari,non citra solennitatem debent uxori bona addici.Sal.*

Imp.Diocletian.& Maximia.AA.Apollinario. LEX VNICA.

VT vxori pro dote addicantur[a] bona quondā mariti, iure prohibitū est. ¶ Sanè si nullo relicto successore, non idoneus successit:secundū iuris formā[b], quatenus successionis modus patiē, indēnitati tuæ cōsulere nō phiberis. D.v.Non.Dec. AA. Coss.

De fundo dotali.

TITVLVS XXIII.

¶ *Vbi electio ē reseruata mulieri, fundus dotalis,licēt æstimatus nō pt alienari.h.d.S.*

Impp. Seuerus & Ant.AA. Didiæ. L. I.

SI æstimata prædia in dotē data sunt, & conuenit, vt electio[c] mulieri seruetur:nihilominùs, lex[d] Iulia,locum habet. ¶ Est autem[e] alienatio, ois actus p quē dominium transfertur. PP.D.xij. Kal.Mart.Antonino A.iiij. & Balbino Coss.

¶ Maritus nō prouocat ad diuisionē fundi dotalis,sed prouocatur.Bal.uel sic:.Alienatio fundi dotalis uoluntaria est prohibita non necessaria.h.d.Sal.

Imp Gordianus A.Domitiæ. L. II.

MAriti[f], qui fundum cōmunē cū alio in dotē inæstimatū acceperūt, ad cōi dividundo iudicium prouocare nō possunt[g], licet ipsi possint prouocari.PP.v.Non.Octob.Gordiano A.ij.& Pompeiano Coss.

Diuortio facto, † apud quem liberi morari, vel † educari debeant.

TITVLVS XXV.

¶ *Filij diuites tenentur alere parentes.h.d.cum lege seq.Sal.*

¶ Imp.Antoninus Pius A.Basso. L. I.

PArentum † necessitatibus ¶ liberos succurrere †iustum est.Sine die, & consule.

† ęstimatū

Candidę

† præberi.

Frater fratrem an te neat alere.

Concor. 22.q.4.cū cæteris. † iustum.

g Non possunt.§ idē in minore:ut j.de pd.min.l.inter oēs. & ecclesiæ, ut no.§. de sac san.ec.l.nubemus.& hoc ideo,q̄a ex necessitate fieret q̄da alienatio:ut §. de cond fur.l. & ideo.& leteganter.sic ergo inuitus in cōmunione detinet regulariter §.ut no.§ cōi diui.l.fi.in cāb.aūt alienantis ut ff.e.l.j.& ff.de iu.dot.l.ita constante.& ff.eo.l.fi fundum.

¶ DIVORTIO FACTO, &c.

Ex præcedentibus patet continuatio.

LIcet.§ CASVS. Si qua lege, uel constitutione nō cauetur apud quē fol.matri liberi uerisque sexus ali debeāt:tamē cō siderabit competens iudex, scilicet ut masculi penes patrem, & fœminæ penes matrem alant. Viuian.

h Inter parentes.§ fiat apud matrem filiæ: apud patrem filii fiat:ut & alibi.j.de custo.re. l.quoniā unum.

i Æstimabit. § talīter diuidendo, ut hic nisi ex aliqua causa in contrariū moueatur,ut ff.de lib.exhib.l.j.§ hoc interdicto. & differt hic tit.ab illo.j. ubi pupilli, &c. quia hic uiuit pater: ibi decessit.

k Morari.§ aduliti.

l ¶ Nutrīri.§ pupilli, uel pōt esse.q alibi moretur, & alibi nutriant, & facit 13 q.2.ca.de finimus. Per auth. aūt plenius dicetur quæ sequitur,si pater &c. quæ est,ut li.ma. & auiæ. §.illud.colla 8.

¶ Nouell. 117. & ibi Iud.

† Pater.] CASVS. Hoc aut.clarificat l. C.& dicit,q celebrato diuortio si maritus dedit causam diuortio, & ad secundas nuptias mater non cōtulauit: liberi debent educari expēsis mariti, apud matrem. Similiter ecōtra si mater præstitit causam diuortii, liberi debēt educari expēsis matris, apud patrem, si est locuples: sed si pater non est idoneus,nō tenetur filios alere:imò apud matrē locupletē debent ali. nam & filii locupletes tenentur mīsem indigentē alere.& quod dictum est de mīsem alenda, & filiis indigentibus, idem per omnia seruetur in oibus ascendentibus & descendentibus indigentibus alendis.

m ¶ Diuortii.§ quæ mulieres sunt,ut diximus §.dere pud.consensu.§ j.

n ¶ Matrem.§ imò ubi pater uult.& ff.de uen.inspic l.j.§.apud eum.sed ibi decesserat,hic non.

o ¶ Matris locupletis expensis] Hæc uerba,matris locupletis, &c.non sunt in corpore,sed I. adiecit.& si habeas ea,dic nisi pr̄ &c. ut referatur ad primū dictū.q̄si apud patrē expēsis pr̄is debent ali.si aūt ea uerba omittis,dic nisi &c.referri ad primū & ,proximum,ut sit sensus,si mater pr̄stat cām subaudi tūc apud patrē,& a pre.alunt, nisi &c. q.a.tunc præstat mater.idē & q̄si est minor triennio,ut inf.de pa.pot.l.pe. prima placet.

p ¶ Descendentibus §ut ff.de lib.agn.l.si quis a liberis. in princ.

¶ DE ALENDIS LIBERIS, &c.

Hic uidebant parentes & non diuerterunt.uel alter erat mortuus. & dicit hinc inde alimenta præstanda.

PArentum.§ CASVS. Filii patrem vergentem ad inopiam alere tenentur,& hoc prouidebit iudex,si facultates filii suppetāt & hoc dicit l.seq.

q ¶ Parentum necessitatibus.§ id est alimentis,ut & inf.de bo.q̄ liber.

† enim. † filio tuo.

lib.l.fi.§.ipsum autem. & de pa.pot.l. filia. & l.nec filiū non aūt in ære alieno:vt ff.de li. ag. l.fi q̄s a liberis.§.parēs. An autem frater fratrem? Vī q̄ sic: vt ar.ff.de tu.& ra. distl.j. §.j.& ff.ubi pu.ed.l.qui filium.& facit j.l.prox.

a Competens.§ facit §.l. proxi.

¶ Diui fratres & AA. Celeri. L. II.

COmpetēs[a] † iudex ai filio te ali iubebit, si in ea facultate est,ut tibi alimēta p̄stare possit. D.Idib.Apri.ipsis & Coss.

¶ Mater agere potest contra maritum ut alat filium.h.d.Salic.

¶ Idem AA. Titianæ. LEX III.

SI cōpetenti iudici eū,quem te ex Claudio [b]enixā esse dicis filiū eius esse p̄bauerit: alimenta ei [c]pro modo facultatum † præstari iubebit. Idē an apud eū educari debeat q̄stimabit.PP.xiij.Kalen.Mar.Romæ.Rustico,& Aquilino Coss.

¶ Pater iudicis officio tenetur alere filiū non ingratum: & ubi negatur filius, debet de filiatione prius constare.h.d.Salic.

¶ Impp. Seuerus &.Anton. AA. Sabino. LEX IIII.

SI patrē tuū officio debito promeueris[d]: paternam pietatē tibi non [e]denegabit. Quòd si spontè non fecerit:aditus competens,iudex alimēta pro modo facultatum p̄stari tibi iubebit. Quòd si patrē se negabit,quæstionem istam in primis idem iudex examinabit[f], PP. Non. Februar. Laterano,& Rufino Coss.

De concubinis.

TITVLVS XXVI.

¶ Non licet marito concubinam habere. h.d.& in hoc Imperator fauet uxoribus. Sal.

¶ Imp.Costā. A.ad populū. L. VNIC.

NEmini[g] licentia concedatur,constante matrimonio, concubinā penes se habere. D. xviij. Kalen. Iul. Constantinis patre & fil. Coss.

De naturalibus liberis, & matribus eorū, & ex quibus causis iusti efficiantur.

TITVLVS XXVII.

¶ Nati ex concubinis utilissimis,& patribus in dignitate positis,sunt spurij,& inca paces, tam per uia ultimæ uoluntatis q̄ contractus. Et quod eis aufertur,quibusdā personis applicatur: quibus remittēbus, negligentibus, uel non existentibus, fisco locus aperitur. Item nec ipsis concubinis aliquid potest relinqui, uel donari, uel fideicommissi titulo uendi,uel concedi.h.d.Bal.uel sic:In dignitate positi non possunt nuptias contrahere cum personis hic nominatis:alias notantur infamiæ:nec uelet matrimonium:& collata liberis ex tali coniugio uel et talibus uxoribus, reuocantur per legitimas personas:quibus negligentibus uenit fiscus. Hodie uerò tenet matrimonium, & collata non reuocātur.h.d.Sali.

¶ Imp.Constantinus A.ad Gregori. L.I.

SEnatores, seu † præfectos, † vel quos in ciuitatibus duumuirilitas, vel sacerdotii [h]id est Phœniciarchiæ, uel Syriarchiæ ornamenta cōdecorāt: placet macula subire infamiæ, & alienos a Romanis legibus fieri, si ex ancilla,uel ancillæ filia,uel liberta,uel liberæ filia,vel scęnica, uel scęni cæ filia,uel † tabernaria,uel taberuariæ filia,uel humili, uel abiecta † persona,uel lenonis, aut arenarii filia, uel quæ mercimoniis publicè præfuit, susceptos † filios in numero legitimorum habere uoluerint, aut proprio iudicio, aut nostri prærogatiua rescripti[k]: ita ut quicquid talibus liberis pater donauerit, (seu illos legitimos, seu naturales dixerit) totum † retractum legitimæ soboli reddat, aut fratri,aut sorori, aut patri,aut matri. ¶ Sed & † si uxori tali qdcunque, † datum quolibet genere fuerit,vel emptione collatum: etiam hoc † retractum reddi pręcipimus. ¶ Ipsas etiam quarum uenenis [l]† inficiuntur animi perditorum († si[m],quid quęritur,uel † commendatū dicitur, quod ijs reddēdū est quibus iustimus, aut fisco nō) tormentis subijci [n]iubemus. ¶ Siue itaq; per ipsum donatum est qui pater dī,uel p aliū, siue per interpositam personam, siue ab eo emptum,uel ab alio,siue ipsorum nomine comparatū: statim retractum reddatur, q̄bus iusimus:aut si non existant [o],fiscus iuribus uindicetur. ¶ Quòd si existant, & in præsentia rerum constituti agere † noluerint:pacto [p], uel iureiurando excluſi,totum sine mora fiscus inuadat. ¶ Quibus tacentibus, & dissimulantibus [r], ad defensionem [s] fiscalem duorum mensium † temporalimitentur: intra quæ, si non retraxerint, uel propter retrahendum refectorem prouinciæ, † non interpellauerint:q̄cquid talibus filiis,uel uxoribus liberalitas † impura cōtulerit,fiscus noster inuadat, donatas uel commendatas [t]res sub pœna [u]quadrupli seuera quæstione [x] † perquirens †. Dat.xij. Kalend.Auguſt. Carthagine,Nepotiano & Facundo Coss.

IN AVTH. ut liceat matri & auię.§.quia uerò legē. colla.8.consti.fi.

† Nouell. 117.§. quia verò legē.

† Sed nouo iure huiusmodi mulieres cum oībus hominibus contrahere nuptias possunt,ēt cum prędictis magnis dignitatibus, duntamen dotalia instrumenta sup hoc cōficiantur ab illustribus. ¶ Reliquę uerò citra eos q maioribus decorati sunt dignitatibus, solo affectu nuptias contrahere possunt, duntamen liberæ sint cum quibus licet nuptias celebrare.

¶ Iure isto,si quis habet matre uel filios legitimos, non pōt naturalib, & eorū matri relinquere ultra uncia. Et ipsis naturalibus non extantibus,solam simuncia concubinæ pōt relinquere,& ultra relictū redit

† ex tabernaria.

† Deest in omnib. libr. uetteribus.

Mulierum malarū cōuersatione animus occiditur.

† retractatum.

† Deest in omnibus.

† Hinc usque ad uerbū retractū desunt.

† re contractū uiderī pcipimus. ij. erficiūt.

Nolle dicor quod nō possim.

† Deest in omnib. manuscri.

† commodatum.

† voluerint

† a defensiōe fiscali.

† temporemuniantur.

Concubinæ cū omnibus possunt cōtrahere.

† impia.

† fœua.

† requirēt

† Lect.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† Anthemio.

MAtre.§ CASVS. Si Titius habeat matrem & filios naturales & legitimos,q.d naturalibus liberis ex cõcubina & concubinæ relinquere possit,quæritur? Rñ.q vncia, & soli cõcubinæ, si liberos naturales ex ea nõ habet dimidia,si vltra relinquat, restituetur legitimis vel matri.

a Matre.§ alicuius qui habet filios naturales.

b Genitrici.§ concubinæ,scilicet.

c Semuncia.§ quid si soli filij? dic semunciam. alij dicunt vncia.sed licet directe non capiat vltra, iure tamẽ pupillaris substitutionis totum habere poterũt,quod tamẽ ex bonis patris nõ fuit,vt ff. de vul. substit.l.si is q. sed per aut. diminuitur hæc lex. quæ sequitur nũc soli &c. quæ est in auth.quib.mo.natu. effi.sui.§.ne igitur.co.vij.

† Liberis. † mariti. † Du.succes foribus de-

† Nouell. 86.§.neigitur.

NVnc.§ CASVS. Lex codicis dicit, si ꝛe testator habeat matrẽ siue filios legitimos,potuerit relinquere naturalibus tantùm vnciam, concubinæ tantum semunciam. auth.ista corrigit l.C.in hoc quod dicit de matre testatoris,quia filij legitimi tantùm impediunt naturales,non matrem.

d Soli liberi.§ quod accipe in infinitum, vt ff. de verb.sign. l. liberorum.licet in corpore vnde sumitur dicat filios.

e Naturales.§ l.tantũ.

f Mater.§ defuncti.

† Ex nouel. The.j. §.si quis. & no.ij.§.fœminæ. de bon. decu. & natu.fil. † Dñmus. i omnib.lib. & recte.

SI quis.§ CASVS. Leges istas vsque ad humanitatis, potestis videre per vos. vnde lex ista ponit casum qui licet filiũ naturalem possum efficere legitimum vt mihi succedat:nam si cum liber homo,& nõ habeo legitimã sobolẽ,si volo ipsum tradere curiæ,efficitur legitimus: & succedet mihi si sũ natus ex vico illo. Et idẽ si trado oneribus curiæ, ex cuius territorio sum.& idem si sum ex regia ciuitate. Idem est si habeo filiam naturalem,& non habeo legitimam vxorẽ, si trado eam alicui in vxorẽ q est obnoxius curiæ, poterit mihi succedere: quia non refert prouideamus oneribus curiæ, an personis, an per generos.

g Seu liber.§ à nexibus curiæ.

h In solidum.§ non tamẽ in plus quam naturales & legitimos,si eos habeat,vt in aut.qui. mo.natu. effi.sui.§.& cum.colla.vij.

† Deest.cõ firmat No uell. Theod.

† Illustri.i omnib.Cõ firmat No uell. Theod.

† Defensione.

¶ Facultatem.] siue habeat legitimos, siue non: vt in aut.e. §. si quis igitur fuerit. nisi habuerit naturalẽ ex ancilla, quia tunc non potest si habet legitimos: & tunc quando quis ad successores.h.d.Salic.

¶ Impp. Arcad.& Honor.AA. † Antemonio P.P. LEX II.

MAtre,[a] vel legitimis filiis, vel nepotibus, aut pronepotibus, cuiuscunq; sexus, vno pluribusve existẽtibꝰ : bonorũ suorũ vnã tantũ vnciã pater naturalib. filiis,seu filiabus, eorũq; genitrici[b] vel si sola sit cõcubina semunciam[c] largiendi vel relinquendi habeat potestatẽ.¶ Quic quid verò vltra modũ concessum relictum sit: legitimis[†] filiis,vel matri,vel cæteris[†] successoribꝰ[d] iure reddatur. D. Id. Novembr. Stilichone ij.& Anthemio Coss.

IN AVTH. quib. mod. natu. effi. sui.§. ne igitur.colla.vij. con stitu.j.

NVnc soli liberi[d] naturales,[e] & legitimi ad hunc modũ coarctant, nõ etiã mater.[f]

Filij naturales legitimantur, si per patrem principali curiæ offeruntur, & si pater in testamẽto ordinat, p sui filij naturales efficiãt curiales: & ipsi hoc nõ habent ratũ, & postea inueniũt paterna bona possidere seu alienare cõpellunt ur curię deseruire: quia ex posteriori possessione præsumitur fraus. quod est notabile . Filia si est naturalis, efficitur capax si in uxorẽ uiro traditur curiali. h. d. Bald. uel sic : Pater q filios naturales tradidit curiæ propriæ ciuitatis uel ei q̃ sit caput prouinciæ, quãdo ortũ habet ex regia urbe, põt illos in solidũ heredes instituere nec poterũt illi cõditionẽ curialẽ recusare si reperiuntur paterna bona possidere, & idẽ si filiam naturalẽ alicui curiali tradidit in matrimoniũ. Sal.

¶ Impp. Theod.& Valentin. AA. ad Apollonium P.P. LEX III.

SI quis † naturalẽ duntaxat fœcunditatem fortiatur, seu liberꝰ ipse, seu curiæ sit nexibꝰ obligatus: & tradendi filios naturales,vel omnes,vel quos, quem ve maluerit, eius ciuitatis curiæ vnde ipse oritur, & in solidum[h] hæredes scribendi liberã ei cõcedimus facultatẽ. ¶ Quòd si cui non ex vrbe, sed[†] ex vico vel possessione qualibet oriundo, naturales liberi contigerint, eosq; velit sub[†] definitiõe prædicta curiæ splendore honestare, & hæredita tis opib. adiuuare: eius ciuitatis ascribendi sunt ordini, sub qua vicus ille vel possessio censetur.[k]

¶ Quòd si alterutram regaliũ ciuitatum[l] patriam fortiatur: sit ei liberum susceptam ex inæquali[m] coniugio sobolem cuiuscunq; ciuitatis decurionibus[n] immiscere: dummodò ciuitas, quæ eligitur, totius prouinciæ teneat principatum.[o] Indignũ enim est, vt qui sacratissimæ vrbis vbere gloriãt, naturales suos nõ[†] illustris ordine ciuitatis illuminet.[†] Et hoc, siue postrema definiat[†] volũtate, siue donatione cuiuslibet quãtitatis in liberos naturales pater conferat.[p] ¶ Et quod de subeunda sorte curiali, seu testamẽto seu actorũ fide constituit, ita ratũ esse, stabiliterque volumus obseruari: vt siue abstinẽdo[†] ab hæreditatibus, siue abdicãdo donationes, naturales liberi curialem vo luerint euitare fortunã, posteaq; paternarũ opũ vel in solidum vel ex parte reperti fuerint possessores: licet eas alienauerint[q] omni modo ad cõditionẽ, in qua pater eos, amplificatis opibus, esse voluit, ét inuiti cogãtur accedere.[r] Sed & si filiam naturalẽ vel filias habuit, & eam vel eas curiali, vel curialibus ciuitatis ex qua oriundus est, vel sub qua vicus, vel possessio vnde oritur cõstitit, vel eius ciuitatis quæ principatũ totius prouinciæ tenet, matrimonio collocauit: hęc eadẽ i psona eius, vel earũ ad exẽplũ mariũ obtinebũt. Quid[s] enim interest vtrùm per filios, an per generos cõmoditatibus ciuitatum cõsulatur? & vtrùm nouos lex faciat curiales, an foueat, quos inuenit? D. xij. Kal. Ianuar. Eudoxio, & Dioscoro Coss.

¶ *Acceptans onus intelligitur acceptare emolumentum annexum . imò hoc casu emolumentum est irrepudiabile. unde qui iuxta ordinationem patris acceptauit decurionatum: hæreditatem ea contemplatione relictam repudiare non potest h.d. Bal. uel sic: Naturalis per patrem curiæ deputatus, si onus agnoscit, hæreditatem patris non potest repudiare. h.d. Sali.*

¶ Impp. Leo & Anthemius AA. Armasio P.P. LEX IIII.

QVoniam desideria[t] morientium ex arbitrio viuentiũ non sine iusta ratione colligimus: & is, qui naturalẽ filium habẽs, hortantibus legibus vltrò ad instar legitimi filii municipalibus eũ voluit aggregare[†] muneribus,[†] & donare patriæ principalẽ, manifestauit, notumq; fecit sine dubio professione certissima facultatũ suarũ omniũ elegisse se affectione debita successorẽ, cùm certè huiusmodi personis adeò sacratissima cõstitutione subuentũ sit, vt nec rẽnũciãdi eis, aut alienandi, vel repudiãdi paternas hæreditates, aut donationes in fraudẽ curię cõcedatur[u] facultas, sed muneribus patriæ susceptis, patrimonia subire cogantur: nullã è diuerso calumniãtiũ vocẽ penitus patiẽtur admitti, sed ipsum Philocalũ[x] & paternorũ bonorum omnium ab intestato hæredẽ, & nostræ ciuitatis curię principalẽ iniũcta, vel inungẽda sibi munera subire, ex eoq; genitos vel[†] nascituros filios similiter paterni cõditioni subiacere præcipimus. ¶ Et hmõi formã in omnibus causis, quæ similiter in[†] quocũq; ciuitatis[y] ordine curiaq; cõtigerit, in posterũ decernimus obseruari. D. Kal. Ian. Constantinop. Iordane, & Scuoro Coss.

† Deest.cõ firmat No uell. Theod.

† Mulieribus.

† Rogatur ut eri similis est hic. alicuius cõsuetudinis generis nomen de se exprimat cũ fundo post illos cõsuetudinibus cõmodis firmat. de legibus & constitutionibus. l.ij. & l. ij. de mod. nouel. §. fin. Ego autẽ hanc formã in Arabia. Marcel. ff. de cen. & quæ.

DIui.§ CASVS. Hæc lex ponit alium modũ legitimandi & dicit, Si ex concubina habeo filium naturalem: si cõtraho matrimonium cum ea, illi efficiuntur filij, siue erant nati ante contractũm matrimonium, siue post. Et ad istam legem concordat in ff. de nup in fi.

Constantinus fuit primus imperator Christianus.

a ¶ Constantini.§ hic fuit primus Imperator christianus. Et nõ legitur hæc lex: & habet locũ secũdũ sua tempora qñ facta fuit, hodie autem aliter est, vt j.e.l.eùm quis.

b Vbemus.] Hęc Anastasij,& superior Zenonis non valent, quia secundũ sua tempora loquuntur, vt in auth.e.§. tribus. collat. vij. sed sequens sic, quæ est Iustini patris Iustiniani, vt in aut.e. §. adoptionis. cessatur ergo hæc per sequentem secundum Ir. & nihil valet. & facit ff. de ri tu nup. l.in liberæ.

Iustinius fuit pater Iustiniani.

c ¶ Vxoris.§ puta concubinæ quæ tenentur ac si essent vxores secundum qđ hæc lex loquitur secundũ sua tpa, dicit enim in præsenti aliquę, &c. Vel aliter verè erat effecta vxor, & habebat loco vxoris. nec obstat qđ dicit, i posterũ nihilominus quisq; huiusmodi mulierẽ dotalibus, &c. nã posset esse q̃ cũ co pulauit eam sibi non fecit dotalia instrumenta, sed si modò faciat idem erit.

d ¶ In arrogationem.] hoc vt dixi corrigitur per §. adoptionis. & §. per l. pxi. §. in posterum. & per aut. quib. mo. na. effi. legi. §. & nõ nos latuit. coll. vij.

pro legitima prole

Legem.§ CASVS. Hæc lex confirmat Iustinianus, & dicit quòd si cut nati ex libero matrimonio sunt naturales & legitimi: ita nati ex concubina, siue cõtracto matrimonium cum ea, siue imperio à principe vt legitimentur.

e ¶ Legem.§ & hæc est inutilis, nisi abrogaret præcedentem. secundũ Ir.

f ¶ Vitio.§ sic j. ad legem Iuliam mate. quisquis.

g ¶ Ante lata sanctio.§ sublenabit.

h ¶ Prætextus.§ publicabit.

Percipiant Dñi.

i ¶ Quæ.] arrogationes & adoptiones.

k ¶ Non astutiæ.] sublatum. & est j. de priuile. scho. l. j. lib. xii.

l ¶ Machinationibus.§ alias imaginationibus.

m ¶ Flagitiis.§ id est flagitioso coitu.

Muman

¶ *Per subsequens matrimonium possunt legitimari liberi iam procreati. quod olim erat in cõtrariũ statutum à Cõstantino corrigitur, & solũ præteritis casibus reseruatur. h. d. Illa lex est correcta per l. cũ quis. j. e. Bal. Vel sic: Iure isto quis potest concubinam ducere in uxorẽ si ex ea liberos habebat, nec ei ulla proles legitima extabat, & liberi efficiebant legitimi & in potestate : & poterat succedere ex testõ uel ab intestato, ét cũ fratribus postea natis. secus si prolẽ ex cõcubina nõ habebat. h. d. Sa.*

¶ Imp. Zeno A. Sebastiano LEX V.

DIui Constantini,[a] qui veneranda Christianorum fide Romanum muniuit imperium, super ingenuis concubinis ducendis vxoribus, filijs quinetiã ex eisdẽ vel ante matrimoniũ vel posteà progenitis, suis, ac legitimis habendis, sacratissimam constitutionẽ renouãtes, iubem[b] eos qui ante hanc legẽ ingenuarũ mulierũ, nuptijs minimè intercedentibus, electo contubernio, cuiusli bet sexus filios procreauerint: qbus nulla, videlicet, vxor est, nulla ex iusto matrimonio[†] legitima ꝓles[†] suscepta: si voluerit eas vxores ducere, quæ anteà fuerant concubinæ, tam coniugium legitimũ cum huiusmodi mulieribus inge nuis (vt dictum est) posse contrahere, quàm filios vtriusq; sexus ex earũdẽ mulierum priore cõtuber nio procreatos, mox postquã nuptiæ cũ matribus eorum fuerint celebratæ, suos patri, & in potestate fieri, & cum ijs qui posteà ex eo dẽ matrimonio suscepti fuerint, vel solos (si nullus alius deinde nascat) tã ex testamento volentibus patribus etiam ex integro succedere, quàm ab intestato petere hæreditatem paternam: pactis quæ matrimonij tẽpore sup[†] dotibus, vel ante nuptias donationis rebus[†] subsecuta fuerint, ét ad ipsorũ ꝑsonas ptinẽtibus: vt vnà cum fratribus suis posteà ex eisdem parentibus forte progenitis, aut soli (si nullus alius sit procreatus) dotis & ante nuptias donationis ꝓ tenore legum, nec minùs pactorũ emolumenta[†] percipiant. ¶ Ii verò, qui tẽpore huius sacratissimæ iussionis, necdũ prolẽ aliquã ex i genuarũ concubinarum cõsortio meruerint, minimè huius legis beneficio perfruantur: cũ liceat easdem mulieres sibi prius iure matrimonij cõpulare, nõ extantibus legitimis liberis aut vxoribus, & legitimos filios, vt pote nuptiis præcedẽtib. procreare. nec audeãt, quos ex ingenua concubina dilato post hãc legem matrimonio nasci voluerint, vt iusti, ac legitimi posteà videantur magnopere postulare. Dat. x. Kalend. Mar. Basilio. ij. & Armatio Coss.

¶ *Per arrogationẽ potest filius naturalis legitimari. hoc est correctũ per legem sequentem, quia per hoc aperiretur uia libidini . hoc dicit cum gl. sequen. Baldus. Vel sic: Anastasius Imperator permittit per hanc legem naturalibus liberis quolibet titulo dari, & relinqui non existẽte legitima sobole. ac etiam dicit, quòd propter consequẽs matrimonium & per arrogationem legitimantur. hoc dicit. Sali.*

LEX VI.

¶ Imp. Anastasius A. Sergio P.P.

IVbemus[b] eos, qbus nullis legitimis existentib. liberis in præsenti aliquæ mulieres vxoris[c] loco habentur, ex his sibi progenitos, seu procreandos, suos & in potestate legitimos q; habere, propriaq; substãtias ad eos vel per vltimas uoluntates, uel p donationes, seu alios legi cognitos titulos (si voluerint) trãsferre ab intestato quoq; ad eorum hereditatem[†] vocandos, quæstionis[†] nec aliquas quæstiones, seu altercatiões exercẽdi: sub altercationis exercendæ. qualibet[†] astutia, subtiliq; legũ vel constitutionũ occasione sup his vel agnatis seu cognatis genitoris eorũ, uel quibuslã aliis superesse facultatẽ i posterũ. nihil lominus, q̃ quis huiusmodi mulierẽ vxoris loco dotalibus instrumentis cõfectis[†] habuerit, ꝓ eius sobole similem eandẽq; formam custodiri: ne adimat ei licẽtia fibi quodãmodo ꝓ liberos[†] ꝓpriũ sũũ pmoniũ acquirendi. ¶ Filios insuper, & filias iam p diuinos assãtus à patribus suis in arrogationẽ[d] susceptos, uel suscepturas huius, quidentissimę nostrę legis beneficio, & iuuamine potiri censemus. D. kalen. April. Anastasio A. iiij. t & Agapito Coss.

† Vocando † nec aliq̃ † habuerint † ꝓprios

& Anastasio. al. Area olio & Agapito.

Lex quæ cassatur, intelligitur cassari quo ad futura, non quo ad ꝑterita Bal. Vel sic: Hæc lex primò declarat precedentem, dicẽs ꝙ illa non inducat sibi locum in liberis ex dãnato coitu. Secundò cassat illã in eo, quod dixerat naturales effici legitimos per arrogationem, statuens ꝙ illud obtineat usq; ad diem præsentis legis, non posteà. h. d. Sa.

LEX VII. † Iuuæ.

¶ Imp. Iustinianus A. Marino PP.

LEgẽ Anastasij † diuinę recordationis, q̃ sup naturalibus filiis emissa est, in iis valere tm̃ cãsib. cõcedimus, q̃ nunc vsq; subsecuti sunt, pro eiusdẽ legis tenore in matrimoniis tũc cõstantibus, uel posteà contractis: ita tñ, ut non aliunde progenitis subueniisse credat, quã nõ ex nefario, nec icesto cõiugio. ¶ Naturalibus insup filiis vel filiab. ex cuiuslibet mulieris cupidine nõ incesta, nõ nefaria, pereatis, & in paterna ꝓ arrogationẽ seu ꝓ adoptionẽ sacra susceptis, ex diuinis iussionib. siue antequã eadẽ lex irrepserit, siue post eãdem legẽ vsq; ad ꝓsentẽ diem, non sine rõne duximus suffragandum: ut adoptio, seu arrogatio firma ꝑmaneat: nullis prorsus imꝑbanda quæstionib. quasi qđ † impetrarunt, lege quadã interdictũ sit: qñ & si qua prius talis emergebat dubitatio, remittẽda fuit mouẽte misericordia, † quã idigni nõ sunt q̃ alieno laborãt vitio.[f] ¶ Sic itaq; post eãdẽ arrogationẽ seu adoptionẽ sui, & in potestate patrũ, successiones q; tã ab intestato, q̃ ex testõ capiãt, prout in arrogatis seu adoptatis cõstitutum est.

† Impetratum. † Venia dignus est q̃ alieno morbo laborat concor. gl. in c. ne nouis. super verbo. imꝑbanda. idem habetur de procu.

¶ In posterum uerò sciãt oẽs legitimis matrimoniis legitimã sibi posteritatẽ q̃rendã, ac ii prædicta cõstitutio lata nõ esset. Iniusta nãq; libidinũ deliberia nulla deceterò venia defendet, nullũ subleuabit nouũ admiculũ ꝓpter † anteriorũ dispositionũ ordine, nõ ãn lata sanctio[g], quã ex hoc die refecãdã pia suggeritratio: nõ arrogationũ uel adoptionum prętextus,[h] quę ulteriùs minimè ferendæ sunt: nõ astutię[i] siue diuinis affectãdæ literis, siue quibuslam illicitis ambiendæ machinationibus[l] cum nimis sit idignũ, nimis item impium[m] flagitiis ꝓrelidia quærere, ut & pertubatiæ seruire ꝓficeat, & ius nomenq; patris, quod eis denegatũ est, † alterno legis colore ꝓsumat. D. v. Id. Nouemb. Iustino A. & Eutherico Coss.

† antiquatum. † fit. † Du. præsumitur. Du. præsumitur. † Eutharico. Cassiodo. & Marcellin.

¶ *Hęc lex tractat de successione naturalium, & dicit ad quã modũ*

Universidad de Deusto
Biblioteca

HVmanitatis. ¶ CASVS In lege ista dē q olim in quadā antiqua lege continebat q naturales filii cū matre sua poterant succedere ex testō vsq; ad tres vncias, hodie vsq; ad sex vncias, qđ corrigit ¶ aut. licet. situaram ſ. super l. matre, e. ti. ¶ aut. a plurib. hic legitur.

a ¶ Humanitatis. ¶ cōcor. ¶. de confir. tu. l. naturalibus. & in auth. de trien. & se. §. consideremus. colla. 3. & ¶. de instit. & substi. l. gñaliter. & in aut. e. §. discretis. colla. 7.

L Licet. ¶ CASVS. Hęc auth. legitur super hac lege, consuenit tñ legi super illa. Humanitatis. Dicit ergo, q Titius qui nō habet filios legitimos, nec parentes: pōt relinquere bastardis totā suā substantiā, siue in testō siue inter viuos. si vero tūc hēat parentes, eis relinquat quartā debitā iure naturæ: reliquum dare poterit filiis naturalibus: si decedat ab intestato non hās filios legitimos: nec vxorē quia in fata cōcessit: naturales filii succedūt in duas uncias hēditatis paternæ, & mr succedat cū eis viriliter: & si legitimos filios habeat, & vxor eius viuat, filii naturales debēt ali de bonis paternis: qa & ipsi alere debēt si cōtingeret ipsū vergere ad inopiam.

b ¶ Legitima. ¶ q est hodie tertia: vt in aut. de tri. & se. ¶ j. colla. 3.

c ¶ Ab intestato. ¶ facit i auth. de trien. & se. §. consideremus.

d ¶ Coniunx legitima. ¶ de ea quid ad rhombum cum cognatis extantibus nil ex successione ædicare posſit: ut ¶. unde uir & uxor. l. j. Rū. licet non capiat, parat tñ naturalibus impedimentū ne capiāt: & sic fallit hæc regula. Si vinco vincentem &c. vt ff. de diuer. & tempora. pscrip. l. de accessionib. Nam naturales filii repellunt agnatos, quantū est in duabus uncis: vt hic subiicit, & agnati vincūt vxorē: vt d. l. j. vnde vir & vxor. & tñ naturales non vincunt vxorē: imò vincuntur ab ea: vt hic: & eo. corpor. §. si quis igitur hūs. & sic alias fallit dicta regu. ff. qui po. in pig. ha. l. Claudius. & in auth. de æqual. do. §. his consequēs. colla. 2. & ff. ad Ter tul. l. 2. §. obijcit. & l. ¶ ¶ ſi mum. & §. si ex filio. & ff de inoff. test. l. pen.

e ¶ Beneficio. ¶ ēt imperiali. nisi dicat non obstāte hac l. ar. ff. de lega. 3. l. si quis. in princi.

f C Communium rerū. ¶ alias omnium rerum.

g ¶ Licet illustrem. ¶ & possunt capere: ampliꝰ ius antiquū: sed ēt ampliatur per auth. licēt, hic posita. h. d. Bal. uel sic: Iure isto nō extāte matre, neq; liberis legitimis. & naturalibus, permittit patri inter uiuos, uel in ultima uoluntate filijs naturalibus tātum dare, usque ad sex uncias tantum, ab intestato uerò in nihilū possint succedere. h. d. Sali.

¶ Imp. Iustinianus A. Mēnę. P. P. L. VIII.

HVmanitatis[a] intuitu naturalibus patribus hoc indulgeamus, vt liceat eis nulla legitima sobole, vel mre subsistēte: naturalē vel naturales filios, matrēq; eorū nō tñ ex tribus vncijs, (quod præteritæ leges permittebant) sed ēt ex duplici portione, i. sex vncijs hæredes scribere: vt licet, ab intestato nullam cōmunionem ad patris naturalis successionem habent, ex suprema tamen eius voluntate permittatur eis vsque ad pdictas sex vncias (si hoc ſ. naturalis pater voluerit) hæreditatē eius capere: ita tñ, vt memoratā sex vnciarū quantitatem in omnibus naturalibus filiis & matre eorum minimè testator excedat. quā & in legatis, & in fideicōmissis eis relinquēdis, & dotibus & donationibus tam † aliis, quàm ante nuptias, vsque ad sex vnciarū æstimationē liberam similiter naturalibus eorū patribus damus potestatem. ¶ Hæc autem in futuris tantummodo testamentis, vel vltimis voluntatibus, vel dotibus vel donationibus locū habebunt. D. Kal. Ian. Cōstantinop. DN. Iustiniano A. ij. Conſ.

IN AVTHEN. quib. modis natur. effic. ſui. §. ſi verò filios. & §. fi. coll. 7. consti. j.

LIcet patrī sine legitima ꝓle seu parēte, cui relinqui necesse est decedenti, naturalibus totā substātiā suā, vel inter viuos largiri, vel in testō transmittere.

¶ Quòd si parētes duntaxat ei supersint legitima [b]parte parētibus relicta, reliquū inter naturales distribui permittitur. ¶ Ab intestato[c] verò cū decēt sobole ciuilis, nec superstit cōiunx[d] legitima: si naturales ex cōcubina extāt, quæ sola fuerit ei indubitato affectu cōiuncta: in duas paternæ substātiæ vncias † succedāt vt mīi iter eos virilis portio (si supest) detur. Huiusmodi n. naturales filios pasci boni viri arbitrio est necesse: siue legitimi extāt, & succedūt: siue cōiuge viua q libet alii sunt hēdes. Hi ergo & parentibus parē pstent (si opus sit) pietatē. Sed qui ex dānato sunt coitu, omni prorsus beneficio [e]secludantur.

¶ Legitimatus per oblationem curiæ consequitur iura legitimorum solum respectu legitimantis non respectu cæteræ cognationis. h. d. Ille antē qui legitimatur per matrimonium, efficitur legitimus quo ad oēs: qa ista legitimatio naturā imitatur. h. d. Bald. uel sic: Filius legitimatus per oblationem curiæ soli patri efficitur legitimus successor: non aliꝰ agnatis, uel cognatis, nec eon tra ipsi sibi. h. d. Sal.

¶ Idem A Mennæ. P. P. L. IX.

†COmmuniū rerū[f] esse vtilitatē rectè iudicantes, lucidis, & † ab oī ambiguitate segregatis legibus vti nostro subiectos imperio ad pſentē sanctionē venimus p quam omni dubitatione amputata, q vsq; adhuc obtinebat, † certissimū facimus, vt quoties naturales filii curiali fortunæ patriæ sui genitoris assignātur, vel adhuc viuente patre, uel post eius obitū, pro dispositione testaméti ab eo cōditi: & eo modo legitima iura in paterna successione adipiscanť, † vt (qđ rectè fieri minimè dubiū est) licet[g] illustrē dignitatē, ex qua † curialis † fortunæ liberatio cōpetere nō pt, naturales filii anteà meruerint: ne pmittat eis cōtra substātiā ab eodē naturali pre descendentiū, vel ascendentiū, vel ex latere agnationis, vel cognationis iure eidē patri cōiunctorū (licet ipsi legitimi successores eidē naturali pri p memoratā fortunā efficiā tur) aliqđ ius sibi vendicare †. ¶ Quòd & in ijs locum habebit, q iam à naturali patre curiali cōditioni traditi, & adhuc superstites sunt: eo dē. ſ. modo, nec illis contra substantiam eiusdē naturalis filii, vel † ex eodem descendentiū, vel ascendentium, vel a latere coniunctorum, aliquod sibi ius vindicare valentibus.

¶ Filio legitimato per oblationem curiæ, decedendi ab intestato succedunt eius liberi, portione quarta curiæ danda si dicti eius liberi nō sint curiales: nati tamē post quam eorum pater fuit oblatus curiæ, efficiuntur curiales. Salic.

¶ Sed si quidem iste naturalis filius, siue postquam legitimus successor patri † effectus sit, siue in antecedēte tpe filios ex legitimo matrimonio, vel alios descendētes liberos hēat eos modis oībus ad eius successionem sine testō morientis vocari nec curiæ locū esse, præterquam [i]si quarta portio bonorū eius eidē curiæ debeat, cō q nullus forte ex mortui liberis curialia munera pagere cogitur: illo, videlicet, obseruādo, vt ij quos iste naturalis filius posteà quàm fortunæ curiali datus est, procreauerit, & decuriones sine dubio sint, & curialia peragere munia compellantur [k].

¶ Si legitimatus per oblationē curiæ decedat sine liberis, succedit mater in tertiam reliquam curia. Si uerò mater non supersit, succedit in paternis curia, cognati in reliquis: & si eius cognatus curiæ se offerat: omnia etiam paterna ad curiam deuoluenda habebit: etiam eo casu si mater supersit ad omnia bona extra substantiam patris quæsita cum cæteris succedet. h. d. Sali.

¶ Si verò sine liberis cuiuscunq; gradus intestatus decesserit: si q dē matre supstite: tertiā q dē partē bonorum eius matre hre, duas verò alias partes curiā, cui a pre datus est. ¶ Si na ūt mī quidē defuncti nō supersit, alij verò cognati ex materna linea descendentes, vel ascē dentes, vel ex latere uenientes ad eius uocent † successionē: tunc ea q dē, q a pre naturali ad eū peruenerunt, cidē curiæ cōpetere. ¶ Si q d verò filio posteà legitimo successori effecto, uel a matre sua, uel aliunde quocūq; legitimo modo acquisitum sit: hoc ad proximos mater nos [l]eius cognatos pueníre. ¶ Illo videlicet obseruā-

a ¶ Qui postea. ¶ ſi post hanc legem.

C Vm quis. ¶ CASVS. Habebas mulierē quādam in concubinam, & ex illa filios, posteà cum ea contraxisti matrimoniū, & filios suscepisti, & dotalia confecta sunt instrumenta, an per subsequens matrimonium filii postea nati legitimentur? Dī q sic. & filii nati post matrimoniū debent gratis referre filiis primo natis, quia illi fuerunt causa quare isti erunt futuri legitimi, uel quare pater postea concubinam accepit in uxorem.

b ¶ Ex iisdem matrimoniis. ¶ parentibus. & facit insti. de nup. ¶. ſi. & infr. l. prox. & quod ibi no. & in ſti. de hære. quæ ab intest. §. j. & no. q hæc lex non distinguit habeat legitimos. uel non.

N Vper legem. ¶ superiorem ꝓximam.

d ¶ Nuptialia. ¶ dic ut de ximus. insti. de nup. in fin.

e ¶ Tollendæ. ¶ ideſt habendæ.

f ¶ Vtilitas. ut insti. de in genuis. §. j. & ff. de senat. emancipati. §. ſi qs postQ Vod ius. ¶ CASVS. Lex Codicis dicit, q filii nati ante mrimonium, fiant legitimi per subsequens matrimoniū, quod uerum est, & ſi ex uxore sua ꝓmortua, uel a qua legitimè per diuortiū discesserat habeat Titius legitimos; quia ſi primò habuit uxorē & ex ea filios cū his filii naturales possint legitimari per principem.

g ¶ Quod ius. ¶ hęc auth. est in aut. de incest. nu. §. dubitatum. colla. 2.

Ed nouꝰ. ¶ CASVS. Ista vr diſtinguere primam auth. q a ſi ista cōcubina ancilla fuit, & filios habuit legitimos. aſi mrimoniū, ꝓ subsequens matrimonium nō possunt legitimari.

h ¶ Constitutio. ¶ scilicet

¶ Ter matrimoniū legitimantur liberi naturales primogeniti, & succedunt æqualiter cum liberis posteā nascituris. h. d. Bal. concor. Sal.

¶ Idem A. Demosthēni P. P. LEX X.

CVm qs à muliere libera, & cuius mrimoniū nō est legibus interdictū, cuiusq; cōsuetudine gaudebat, aliquos liberos habuerit, minimè dotalib⁹ instrumētis cōpositis, posteà aūt ex eadē affectione ēt ad nuptialia peruenerit instrumēta, & alios iterū ex eodē matrimonio liberos ꝓcreauerit: ne posteriores liberi, qui post dotē editi sunt, sibi oē paternū patrimoniū vindicare audeāt, quasi iusti & in ptāte effecti, fratres suos, q ante dotē fuerāt nati, ab hereditate paterna repellētes hmōi iniquitatē † amputādā cēsemus. Cum. n. affectio prioris sobolis & ad dotalia instrumēta efficiēda, & ad posteriorū † filiorū edēdā ꝓgeniē ꝓstiterit occasionē: quo nō est † iniquissimū ipsam stirpē secundæ posteritatis † priorē, quasi iniustā excludere, cū gratias agere fratribus suis posteriores debeāt, quorū beneficio ipsi

, sunt iusti filii, & nomē & ordinē † cōsecuti? Neq;. n. verisimile est eū, q posteà vel donationē, vel dotē conscripserit, ab initio talē affectionē circa mulierē nō habuisse, quæ eā dignā esse vxoris noīe faciebat. ¶ Quapropter sancimꝰ in hmōi casib⁹ oēs liberos, siue añ doralia instrumēta editi sint, siue posteà: vna cadēq; lance trutinari, & oēs filios suos in ptāte suis existere genitoribus vt nec prior, nec iunior vllo habeat discrimine, sed q ex † iisdē mrimoniis[b] ꝓcreati sunt simili ꝓfruant fortuna. D. xv. kal. Oct. Calcedone, Decio V. C. Coſ.

¶ Ista lex tollit dubiū, qđ insurgit ex lege precedenti, & hoc interēdit. Per sequens matrimoniū filij nati ex concubina legitimantur, ēt si ex eo matrimonio nullus postea nascatur, uel natus uiuens non reperiat tpe mortis patris, & si anteà nati legitimantur. multò magis qui erat in utero tpe matrimonii, & tempus conceptionis, uel natiuitatis inspicitur, prout liberis est utilius. Sal.

¶ Idem A. Iulian. P. P. LEX XI.

NVper legē[c] † cōscripsimus, qua iussimus si q s mulierem in suo cōtubernio collocauerit, nō ab ini tio affectione maritali (eā tñ cū qua poterat habere connubium) & ex ea liberos sustulerit, posteà uerò affectione ꝓcedente ēt nuptialia[d] instrumenta cum ea fecerit, filiosq;, vel filias habuerit nō solū secūdos liberos, q post dotem editi sunt, iustos & in ptāte esse † patribus: sed ēt anteriores, q & ijs, q posteà † nati sunt occasionē legitimi noīs pstiterunt. ¶ Quā legem q dam putauerunt sic interpretari † siue non ꝓgeniti fuerint post † dotem conscriptam liberi, siue ēt ab hac luce subtracti: nō anteriores filios iustos haberi, nisi in vtroque tpe viuentes, & superstites liberi inueniant: quorū superuacuā subtilitatem penitus inhibendam cēsemus. Sufficiat etenim talem affectionem † habuisse, vt post liberorū editionē, & doralia † efficiant instrumenta, & spē tollendæ sobolis habeant. licet. n. hoc, qđ speratū est, ad effectū nō peruenerit: nihil anterioribus liberis fortuitus casus derogare cōcedat. & multò magis si q s mulierem, q in cōtubernio suo habuerat, prægnantem fecerit, posteà aūt, adhuc grauida muliere constituta †, dotalia fecerit instrumenta, & puer, vel puella editus, vel edita sit iusta patri soboles nascatur, & in potestate † efficiatur, & † hæres existat morienti, siue ab intestato, siue ex testō. Satis. n. absurdū est, si filii post dotem ꝓ geniti anterioribus liberis adiutoriū afferant, & ipsum puerū, vel puellā sibi opitulari nō posse. ¶ Et generaliter definimus, & qđ super hmōi casibus variabaē, definitione certa cōcludimus, si ex † semper in huiusmodi q stionibus, in quib⁹ de statu liberorum est dubitatio nō conceptionis, sed partus tempus inspiciatur, & hoc fauore facimus liberorum, vt † editionis tempus statuamus esse inspectandum, exceptis iis tantummodo casibus, in quibus conceptionem magis approbari, insantium conditionis vtilitas † expostulat. D. xv. kal. Apri. Lampadio & Oreste VV. CC. Coſs.

IN AVTH. de ince. nu. §. dubitatum. coll. 2. consti. 6.

¶ Filij legitimi nō impediūt naturales legitimari p sequēs matrimonium, h. d. nisi illi naturales essent nati ex ancilla, ut in auth. sed noua. quod tamen permittitur si dotalia conficiantur instrumenta, ut in authe. noua alia, quæ corrigit auth. sed noua, & authen. sed noua. limitat auth. quod ius. Sal.

†QVod ius locū hēt, & si ante hoc consortium, legitimorum pater sit ex alia coniuge, à qua sepratus sit legitimè, vel ea mortua.

IN AVTH. de tri. & se. §. pe. coll. 3. consti. 5.

†SED noua cōstitutio[h] nō permittit hoc in ancilla: nisi ei qui sine legitimis aliis reperitur.

IN AVTH. vt liber. decæ. §. si quis autem. collat. 6. constitu. 6.

† Nouell. 89. §. si uerò filios, & ad huius Auth. itell. vid. Anto. Rube. in l. pater filiū. nu. 32. ff. de inoff. testa. Vide hic exceptionē regulæ. Si vinco vincentem te, &c.

† Concor. gl. in c. nisi cum pridē. ¶ p uerbo, Manzeres. in fin. extrā de renun.

† aliū

† Adueniens tamen q hoc pleno legitimo non facit plenū filium in alio locum. Sed ſi ſit in ſimili. Bal. in l. ſi ſeruus. ¶. de uſucap. Dixit. Ioan. de Imo

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Nou. 88. §. si qs aũt

scilicet in authentica. de trien. & se. §. penul. in fi. col. 3.

NOua alia.] CASVS. Hæc loquitur tam de ancilla, quam de liberta: quia si aliquis desponset ancillam suam, & manumittatur, filii nati ex ea legitimantur.

a ¶Noua alia constitutio.ʒ vj. quæ est vt liberti decætero. §. si quis autẽ. colla. 6.

PRæterea ʒ CASVS. Ponit alium modum, hæc auth. qualiter pater potest legitimare filios, vt sic sibi succedant. & dicit, q̃ pater potest supplicare principi, vt eos legitimet, si non vult mulierem ducere vxorem, vt potẽ quia deliquit, uel mortua est, uel lateat, uel alias matrimonium impediatur.

ITem. ʒ CASVS Ista auth. ponit alium modum qualiter filii possunt succedere patri, dicẽs q̃ pater potest dicere in testamento suo, q̃ uult filios suos esse legitimos & sibi succedere, & filii debent ostendere testamentum patris principi. & sic fient hæredes si voluntatem patris ultimam approbent. & hoc ius est ge nerale.

b ¶Item sine legitimis, &c. ʒ quæ est quibus mo natura. effici. legi. §. illud. colla. 6.

c ¶Tamen filii. ʒ sic 5. de transact. l. si quis maior. ff. de lega. 2. l. cum pater. §. libertis. & de reg. iur. l. cũ par. §. illi.

¶Nou. 64. § sed & a lud. & Nou. 89. §. si vero is q.

¶De materia huius authẽ. vide repetentes i. l. Gallus. in fin. ff. de l. pe. & posth. & est in feudalibus consuetudinibus Flandriæ, tit. de succ. feudis, q̃ uafilius non potest legitimare bastardum sine consensu domini directi, & legitimorũ hæredum:

¶Nou. 89. §. illud aũt.

SI quis. ʒ CASVS. Hæc auth. ponit adhuc aliũ modum q̃ quem sibi succedunt, tãquam legitimi, dicens, q̃ si quis hẽt mulierem quæ potest esse vxor, & dicat in instrumẽto publico, uel priuato cũ subscriptione trium testũ fide dignorum, quòd vult filios naturales suos esse, & legitimos, erunt successores. quòd si de uno filiorum dixerit, ipsum suum esse & legitimum: cæteri filii ex eadem muliere nati, etiam erunt legitimi.

¶Nou. 117 §. ad hoc autem.

d ¶Si quis. ʒ sine legitimis forte. verum in corpore non apparitur habuerit legitimos vel non.

ADDITIO. Dicas q̃ legitimatio non prodest, si in duobus casibus, scilicet quando fit post lationem curiæ, & p matrimonium: vt in authen. quib. mod. na. effi. fiu. §. generaliter. coll. vij.

Res inter alios acta quãdoque prodest aliis.

e ¶Cæteris.] sic supra de diuer. re. l. j. & §. de a uoc. diuer. iudicioru. restituendę. Et hic est casus vbi res inter alios acta aliis prodest.

†NOua alia cõstitutio hoc generaliter ĩducere vł, & ĩ iis q̃ ex ancilla sunt, vt ex ipsa dotis ĩscriptione simul & libertas tribuatur, & ius suorum.

IN AVTH. quib. mo. na. effic. legi. §. si verò is qui. & §. sed & aliud. col. vj. consti. j.

¶Bastardi nõ pñt legitimari a comite existẽtibus legitimis. q̃d credo uerũ, nisi cõsentientibus legitimis. h. d. Bal. uel sic: Hęc aut. addit, ideo dicit ꝑterea, q̃d sui natura est repetitiuũ & ampliatiuũ: quasi dicat nedũ p sequẽs mrimoniũ ut in auth. ꝓcedentib. sed et sine mrimonio p rescriptũ principis naturales legitimantur. h. d. Sal.

†PRæterea †q̃ legitimã nõ hẽt plẽ, sed ex hmõi cõsuetudine dũtaxat naturalẽ: pt ab eo precibus principi datis, legitimos sibi cõstituere, & sine matrimõio, si mulier iam defuncta sit, vel deliqrit, vel occulteť, vel alias venire prohibeatur, vel quo quo mõ mrimoniũ inpediatur, ut facerdotio.

IN AVTH. quib. mod. nat. effi. legitimi. §. illud autem. coll. vj. consti. j.

¶Hic additur nouus modus per quẽ filij legitimantur. h. d. Bal. & Sal.

†ITem sine legitimis bdecedẽs, in testamẽto scribens velle se naturales filios fore legitimos successores, licẽtiam hẽat vt post mortẽ eius filij principi supplicẽt testamentũ ostendentes, & principis & legis dono fiãt hæredes: si tamen filij c voluntatẽ patris amplectanť. quod generaliter obseruatur. sed si alij quidem volunt legitimi fieri, alii non: volẽtes fiãt, cæteri in iure naturali remaneãt.

IN AVTH. vt liceat matri & auię. §. ad hoc autem. coll. viij. cõsti. ij.

¶Hic additur alius modus legitimãdi naturales, qui est in se mirabilis, & ideò bene notandus. h. d. Sal.

†SI qs dliberos habẽs naturales ex muliere libera, q̃ vxor ei poterat esse, dicat in instrũ si ue publicè, siue ꝑpria manu cõscripto, habente subscriptionẽ trium testiũ fide dignorũ, siue in testõ, si ue in gestis monimẽtorũ hos suos esse, nec adiecerit naturales: hmõi filii ei legitimi successores erunt.

¶Et si vni ex multis filiis testimoniũ quodlibet ex prædictis modis præbuerit: cæteris exeadẽ mulie re natis ad legitima iura sufficiet.

¶In odiosis appellatione filij nõ cõtinẽť nepos, si rõ odij q̃ erat in filio cessat ĩ nepote h. d. hęc lex no. uel sic: Vbi fit mẽtio de filio respectu certę qualitatis, nõ cõtinẽť nepos q̃ est alterius qualitatis, h. d. Bal. uel sic: Licet iure isto pñ phibe ĩ totũ relinquere naturali filio, nõ ĩ phibetur nepoti naturali ex legitimo nato, nec nepoti legitimo ex naturali nato, ubi nulla subest soboles legitima. In successionibus ab intestato, remanẽt iure antiqua in suo statu. Sal.

¶Idem A. Ioanni P. P. LEX XII.

CVidam q̃ iustũ filiũ habebat, nepos accesit naturalis. Si nepotis nomen hmõi soboli legibus accõmodãdũ esset, quærebatur. Volebat enĩ tali naturali nepoti ex suo legitimo filio iã de functo progenito totã suã substantiam relinquere, quasi sacris cõstitutionibus tantũmodò ĩ filiis naturalibus prohibentibus totũ patrimoniũ, siue quãtã partẽ voluerit, eis relinquere, & certo fine partes eorum cõcludẽtibus. ¶Huiusmodi autẽ dubitatio & in alia dubitationis ꝑ spẽ vẽtilata est. Quid tem si ex naturali filio nepotẽ habeat auus legitimum patri suo vel naturalẽ? ¶In omnibus itaque tabilibus dubitationibus cũ nulla legitima cõsequẽtia in huiusmodi personis custoditur, sed interuẽtu sobolis naturalis nullũ ius legitimũ ꝑ subesse põt, vt necessitas relinquendi aliq̃ eis ex legibus imminere liceat eis quãtũ voluerit suæ substantiæ in eos cõferre, scilicet nulla legitima sobole subsistẽte. Filiis enim naturalibus relinq cõstitutiones quãtum voluerint, ideo prohibuerunt, quia vitium paternum ꝑ refrenãdũ esse existimauerunt. In nepotibus autẽ non eadem obseruatio in prefatis speciebus custodienda est, ibi legitima soboles minimè facit impedimentũ. Ea enim subsistẽte, veterũ constitutionũ tenorẽ in naturalibus filiis statutũ & in nepotes extendimus h. ¶Sed hoc in iis tantũmodò sancimus, in quibus volũtate aliq̃d consecuti sunt. Iura etenim ab intestato in aui successionem nemini eorum penitus aperimus i. Et hæc nõ solũ eis accedere cẽsemus à subtãtia aui paterni naturalis, sed etiã proaui, vel eius cognationis: si quis saltẽ huiusmodi vocabulũ in tam degeneres homines extẽdere maluerit. Dat. Kal. Nouembr. Lampadio, & Oreste VV. CC. Cos.

De testamentaria tutela.
TITVLVS XXVIII.

¶Tutor nõ legitime dœus in testõ, nõ tenetur si nõ immiscet se administrationi. si aũt se immiscet, tenẽť actione negotiorũ gestorũ. h. d. ista lex. Bal. uel sic: Tutor minus legitimè datus, nõ cogit administrare ꝓponte tñ administrans tenetur actione negotiorum gestorum, & non tutelæ. h. d. Sal.

¶Impp. Seuerus & Antoninus AA. Speratæ. LEX I.

VEM dicis tibi tutorem in testãmẽto ꝑ patronæ datũ, si administrationi se non ꝑ immiscuit, nulla actione tibi tenẽť: neq; ꝑ enim iure datus tutor fuit.

¶Quòd si administrauerit sponte ꝑ res tuas: experiri aduersus eũ actione negotiorum gestorũ potes PP. Kal. Aug. Apro, & Maximo Cos.

¶Quæ eodẽ tpe cõfirmanť simul fieri uñr. uel sic: Pñ dando posteriorẽ tutorem, nõ in telligitur remouere priorem. h. d. Bald. uel sic: Tutor testamentarius non excluditur ꝑ codicillarium datũ ex post facto: sed simul tutores erunt ambo. h. d. Sal.

¶Imp. Antoninus A. Sabiniano. al. Sabino. LEX II.

ET si a patre tuo testamẽto iure tibi tutor datus, eo tẽpore quo hæres extitisti, in rebus humanis fuit: tamen codicillis d alius tutor rectè datus est, & vterque propter voluntatem testatoris tutor erit e: nisi testamẽto datum pater alium codicillis dãdo reprobauerit. tunc. n. posterior solus tutor erit. D. Idi. Apri. Duobus, & Aspris Cos.

¶Frater impuberis tutorẽ testamentariũ non excludit. Bal. uel sic: Tutela testamentaria non cedit legitimæ. h. d. Sal.

¶Impp. Alexander A. ꝑ Gordio, & aliis. LEX III.

SI tutores testamento vobis dati sunt, quãquam vnus vestrũ

tur. §. neq; Sed dic, q̃ iussu iudicis ad eat, vt ff. de iu. delib. l. si ipsanti. in fi. vel dat curator ad adeundũ: vt ff. de admi. tu. cum q dam. Item an tutor inutiliter datus & cõfirmatus, sit testamẽtarius vel datiuus? Dic vt infra tit. l. 1. Hu. Ité si dat tutorẽ pñ in testõ facto corã quatuor testibus, an valeat datio? Vł q̃ sic, quia põt testari quoquo modo vult inter liberos. sed verum est in hæreditate:

¶misceri.

quæ & si decedat ab intestato, ex voto peruenit ad eos. Io. Ité qñ plures sunt tutores dati in testamento, & omnes decedãt, vocantur legitimi. Sed si remoueant se ĩ suspecti; tũc datiui, ut no. ff. ea. l. in magna gl. Sed quæ est rõ diuersitatis? Rñ. quia quando sunt remoti, remanẽt reliquæ, ut adhuc quasi videntur adesse tutor: ut ff. ibi quib. caus. ha. tu. l. licet. Item si auia det tutorẽ nepoti, & instituat eũ: an ualeat datio? Videť. n. q̃ non: quia lex semper dicit de matre, quæ eum in stituitur inf. e. l. mater. sed qd dicit de matre, idẽ est in auia.

a ¶In testamento. ʒ quo alios, non te instituit, & idem in patrono: ut ff. e. l. qui tutelam. §. fi. secus si te instituisset: ut inf. ti. j. l. mater. & ff. de confirm. tu. l. si patronus.

b ¶Neq;. n. ʒ bona rõ. vn de nõ habet necesse se excusare: ut inf. ti. j. l. j. & ff. de excusa. tu. i. scire oportet. §. hoc de his. & inf. de appl. nominationes, &c. ff. de eo qui pro tut. l. j. §. sed vtrum. in prin.

¶Gorgiæ.

c ¶Sponte. ʒ sciens se nõ teneri. & sic de gestis tantum tenetur, quia sufficit, &c. ut §. de neg. ge. l. tutori. nisi cum accessisset omnia gesturus, ut ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. fi. & l. diuortio. §. fi. si autem putauerit se teneri, teneretur actione tutelæ. inf. e. l. mater in fin. & de gerendis tenetur, si alius modò suerat gesturus: ut ff. de eo qui pro tu. l. j. §. pen. & de admi. tu. l. tutores. §. qui se & vt illi negotiorum gestorum ẽm Ir. vt ff. de neg. gest. l. 3. §. hac actione. & ĵ. qui da. tu. posſ. l. militiæ. vel secundum nos non concurrit actio negotiorum gestorum, cum actione pro tutelę vt dixi in l. illa. ff. de nego. gest. §. hac actione. Item no. hic, q̃ qui non tenetur: si incipiat tenetur. sic & ff. de polli. l. j ff. commodati. l. in commodato. §. sicut. Item no. hic, q̃ triplex est tutela, testamentaria, legitima, & datiua de prima hic titu. & sequens dicunt de secunda ĵ. tit. 2. de tertia in sequentibus: quia quandiu locum habet testamentaria, non habet locum legitima. Item testamentaria & datiua simul concurrunt quandoque: vt ĵ. ti. j. l. fi vt proponis. sed legitima nunquam habet locum cum testamentaria: neque tutela legitima cum datiua. Siue ergo nullus est datus in testamento, siue plures dati sunt, sed omnes decesserunt, succedit tutor legitimus. si vero vnus eorum decesset, loco eius constituitur datiuus. si ęq teri non sufficiunt: quia quandiu locum habet testamentaria, non habet locum legitima. similiter sub conditione dato, interim datur datiuus sed si non ꝑatur conditio existura, habet locũ legitimus. Item si testõ datus est excusatus, vel vt fiꝰ spectus remotus, venit datiuus: vt ff. de testa. tutel. l. si quis sub conditione. At vbi habet locum legitima tutela, datus a iure ipso iure nullus est: ut ff. de tute & ratio. distra. l. si tutor rei publicæ. §. j & ĵ. qui da. tut. l. si sororis. Ex prædictis ergo colligitur, q̃ datiua tutela a diminuto testamentariæ excludit legitimam: quod non potest facere per se, & facit §. de neg. ge. l. curatorem.

Tutor datus dicitur in testamento confirmari, quando confirmatur a tutore testamentario.

Procurator non potest prohibere ne tutor testamentarius administret.

Tutela est indiuisa.

Tutor datus dicitur confirmari, quando confirmatur a tutore testamentario.

Tutor datus non confirmatus dicitur confirmari, quando confirmatur a tutore testamentario

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Et curatorem ℨnō tutorē ut euites opinionem, q̄a habēti tutorē, &c. vt ℨ.q. cōueniet. & insti. de cura. §. interdū. Vel dic ℈m Io. etā tutorem, q̄a eodem tpe dari vſus, ut ſ.e.l 2. Tertii dicūt ideo curatorem, q̄a in minus ſolemni uoluntate fuit datus. quod non placet, quia fruſtra diceret debere redimi & manumitti. & facit ℨ.ti.j.l.ſi ut proponis.

SI tibi.ℨ CASVS. Pr̄ filio ſuo aunculū tutorē dedit, an ualeat dario? Vale t q̄a conueniet, tam de geſtis, q̄ de gerendis neglectis, actione tutelæ, ni ſi ſe excuſaſſet.

b ¶ Si tibi pr̄.ℨ non ſic in matre, vt ℨ ti.j.l.j.

c ¶ Neglectis ℨ ut & ℨ.ſi tu. non geſſ:.l.2. & ſ.de tiēn nup. l. ſi quis tutor. §. quinetiam.

† pr̄ tuus.

† Vtelæ.ℨ CASVS. Finita tutela poteſt adultus tutorem conuenire iudicio tutelæ ad id quod ſibi ex adminiſtratione debetur. & hoc in prima. An aūt in teſtamento dari poſſit curator, quærit? Dicitur q̄ non, & hoc in ſecunda.

d ¶ Iubebit.ℨ finita tutela non prius, vt ff. de tu. & ra. diſtra. l. niſi. in princ.

e ¶ Non ambigitur.ℨ ſed confirmatur: vt ſ. de neg. ge. l. curatorem. & inſt. de cura. §. dantur.

† deeſt, vt in eodē dicendi genere in omnibus pene legib. huius tit.

† Vtores.ℨ CASVS. Non ſolum per uerba latina, ſed etiam per Græca dari in teſtamento poteſt tutor.

† cum in eius fuiſti. Latina uerba legitima dicuntur.

f ¶ Legitimis.ℨ. Latinis? & facit ℨ. de teſt. l. hac cō ſultiſſima. in fin.

† Florenti, Nou. The. Ex nouel. Theo. ti. de teſta. l. uni. §. fin.

† dari.

¶ DE CONFIRMANDO TVTORE.

Hoc eſt opus q̄ datio non tenet omnino p ſe.

TEſtamento.ℨ CASVS. Tutor a matre in teſtamento datus ſe excuſare non habet neceſſe, cum datio non teneat: datus tamen a iudice confirmatur, & tutelā adminiſtrabit, vel ſe excuſabit. Viuianus.

g ¶ Dati.ℨ anteq̄ tñ dentur, poſſunt ſe excuſare ſi volunt: vt ff. excu. tu. l. iuriſperitos. §. fin.

h ¶ Nō hēnt.ℨ q̄a ñ tenet datio, ut & ℨ. ti. j. l. mater. ſed ſecus ſi pater dat: quia debet ſe excuſare; vt ſ. ti. j. l. ſi tibi pater.

† excuſari.

i ¶ Et quidem inquiſitione.ℨ ſecus cum pater minus legitimē dat; ut inſti. de tutelis. §. fi. & ff. co. l. ſi filio, Sed quare magis inquiritur a matre datus. Reſp. quia fragile & mutabile eſt mulieris conſilium. & ad hoc ff. de teſt. tu. l. pater. & ff. qui pe. tut. l. ſi. in princ.

Mulieris cōſilium eſt fragile.

NEque.ℨ CASVS. Si tutor in teſtō imperfecto datus, non tenet datio, confirmari tñ pōt a iudice. tempus tñ legis da tum ad excuſandum ſe, ſibi non cedet ante confirmationem.

k ¶ In conſtituendis.ℨ ſ. confirmandis.

l ¶ Solet.ℨ fine inquiſitione, ut ff. co. l. ſi filio. & insti. de tuto. §. fin. ſed hodie uidetur hæc lex corrigi, ut infra de teſta. l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. & ſupra famil. erciſc. l. fin. quod quidam dicunt. alii tamen eon-

ciæ, & curatorem[a] adiungi oportet. PP. iij. kalen. Mart. Seculari & Donato Coſs.

¶ *Tutor vitē datus tenetur etiam de negligentia. h. d. Sal.*

Impp. Diocletian. & Maximian. AA. & CC. Domnæ. LEX VI.

SI tibi † pater aunculū teſtamento rectè tutorē dedit, nec is excuſatus eſt: eū tutelę iudicio, tām de adminiſtratis quā de neglectis[c] (cùm adminiſtrari deberent) apud competentē iudicē conueni, ſecundum bonā fidē tibi ſatisfacere iuſſurum. Subſcrip. Noñ. April. Sirmij. CC. Coſs.

¶ *Tutor rectè datur in teſtamento, non curator, licet confirmetur. Sali.*

Iidem AA. & CC. Triphenæ. LEX VII.

VTelæ actione contra tutorem mota, quē[f] in teſtamēto patris,[f] in cuius fuiſti poteſtate datū proponis: reddi tibi, ſi q̄d debeā, cōpetens iudex aditus iubebit[g]. Curatorem enim in utiliter in teſtamēto dari non ambigitur[h]. Dat. xij. Kal. Maij, Sirmij. CC. Coſs.

Impp. Theod. & Valenti. AA. † Florentio. P.P. LEX VIII.

VTores † etiā Græcis verbis licet in teſtamētis relinquere: vt ita tutores † dati videāt, ac ſi legitimis[i] verbis eos teſtator dediſſet. Dat. prid. Id. Septem. Theodoſio A. xiiij. & Maximo Coſs.

De confirmando tutore.

TITVLVS XXIX.

¶ *Tutor inutiliter datus excuſatione non indiget, niſi ex die confirmationis. Cū caſu ſummario concordat l. Caius teſtō. ff. de excuſa. iu. h. d. Bal. & Sal.*

Imp. Alexander A. Priſco. LEX I.

TEſtamento matris tutores dati[k] †, excuſare ſe neceſſe nō habent[l], niſi decreto ſecundum voluntatem defunctæ, & quidem inquiſitione[m] habita, dati fuerint. PP. iij. Noñ. Mar. Iuliano ij. & Criſpino Coſs.

¶ *Tutor relictus a pr̄e in teſtō non ſolēni, uel in epiſtola, non eſt tutor niſi confirmet*

per iudicem: nec cedunt ei tempora excuſationum proponendarum. h. d. Bald. Vel ſic: Nec epiſtola, nec teſtamento imperfecto datur tutor legitimē: ideo excuſationis tempus non cedit antequam confirmetur. h. d. Sal.

¶ Idem A. Valerio. LEX II.

NEque per epiſtolam, neque ex imperfecto teſtamēto tutorē rectè dari, indubitati iuris eſt. ¶ Sed uolūtas patris in cōſtituendis[k] tutoribus uel curatoribus in huiuſmodi caſibus à iudice, ad cuius officiū hæc res pertinet, ſeruari ſolet[n]. ¶ Secundū quæ uereri nō debes, ne tēpus[m] ante quam confirmaueris, tibi ceſſerit. PP. viij. Id. Aug. Alexandro A. ij. & Marcello Coſs.

¶ *Tutor confirmādus non impedit q̄n interim alius poſſit dari, & dato poterit confirmandus adiungi. h. d. Bal. Vel ſic: Ante q̄ tutor inuitiliter a pr̄e datus confirmet, poteſt p iudicē de alio prouideri, & per eum geſta ualēt. h. d. Vel ſic: Legitimē facta non reuocantur & confirmatio tutoris conſiſtit in deliberatione iudicis, quia omnino eſt confirmandus. Sal.*

¶ Idem A. Soſiano. P.P. LEX III.

SI (vt proponis) pupillo cuius meminiſti, pr̄ inutiliter teſtō tutores dedit, & priuſquā hi confirmarentur, alij ab eo[n] † cuius intereſt[o] †, dati ſunt: id quidē quod iure geſtum eſt, reuocari ñ poteſt[p]. An autem qui iudicium patris habent, curatores[q] eidem pupillo conſtitui debeāt, aditus competens iudex perſpectis vtilitatibus eius æſtimabit. PP. iij. Id. Apri. Modeſto & Probo Coſs.

¶ *Tutor datus filio naturali (et i teſtamēto non ſolenni.) eſt confirmandus ſi pr̄is affectio erga filiū naturalē oſtēdit, ex eo q̄ ei aliquid reliquerit. h. d. Bald. Vel ſic: Tutor datus a patre filio naturali, debet petere ſe confirmari, & confirmatus ſolum habet adminiſtrationem in prouentis a patre. h. d. Sal.*

¶ Imp. Iuſtinianus A. Iuliano. P.P. LEX IIII.

NAturalibus liberis prouidētes: damus licentiam patri bus eorū in iis rebus, quas quocūq̄[r] modo eis dederint vel reliquerint (ſcilicet intra præfinitū noſtris legibus modū[s]) & tutorē eis relinqre, qui debet apud cō petentem iudicē[t] confirmari, & ponitur ibidem ſecundū Io. i. ſine inquiſitione. nō autem omnimodo, id eſt ſemper, & facit etiam pro matre, infra lege proxima.

ADDITIO. Tu dicas doctores cōiter tenere talē tutorem eſſe teſtamē tarium & pficiendum legitimo: de quo per Bar. in l. j. & 2. ff. e. ti. An aūt iudicium matris tutorē legitimum expellat? Dic ſecūm Bal. q̄ non: vt ℨ. q. pe. tut. l. cum a matribus.

m ¶ Tempus.ℨ quinquaginta dierum quod datur ad contestandas excuſationum cauſſas, quod curit ex quo incipit tenere de cretū, quatuor aūt mēſes continui ad peragendum negotium ex die nominationis, ut ff. de excu. tu. l. quinquaginta.

CASVS. Si tu proponis.ℨ imperfecto tutor detur, & antequam cōfirmetur iudex alium dedit, poſterior erit tutor, an aūt qui cum patre litigant poſſint eſſe curatores, prouidebit cōpetēs iudex pro utilitate pupillorum.

n ¶ Ab eo.ℨ ſcilicet magiſtratu.

o ¶ Intereſt.ℨ quatuor. n. adeſſe debent: q̄ is det q̄ iuriſdictionem habet, q̄ illi cui dari poſſit, & is de quo dandi fit facultas, & p.o tribunali qui dari ſedeat, ut ff. e. l. natura li. §. j.

p ¶ Non poteſt.ℨ ſic ℨ. de admin. tu. l. ſancimus. & ad legem Iul. de adulte. l. Gracchus. & hoc licet illi erant confirmandi. ſic & ff. de mino. l. in integ. & l. ſi mulieri.

q ¶ Curatores.ℨ non dixit tutores, ne obſtet regula. ℨ. qui pe. tu. l. antepen. Vel dic. l. tutores. & facit ff. de teſt. tu. l. ex ſententia. & ſ. ti. j. l. ſi pupillorū. & q̄ſ no. in l. j. & ſ. l. proxi.

CATVRALIBVS.ℨ CASVS. An pater filio ſuo naturali tutorem in his rebus, quas uſque ad modum lege definitū de dit inter uiuos uel reliquerit in ultima uoluntate da re poſſit, quæritur? Dī q̄ ſic. tamen a iudice confirmabitur.

r ¶ Quocunque.ℨ inter uiuos uel in ultima uoluntate, ut in authentic. quibus modis natur. effi. ſui. §. peculia. 7. ſecus ſi nihil de re

rint: vt ff. eo. naturali, in prin.

s ¶ Modum.ℨ. vnam uniciam, vel ſex, vel hodie in totum: vt ſ. de na. lib. l. 2. & auth. nunc ſolum. ſ dem in l. humanitatis. & in authē. licet. & facit ℨ. quando mu. tute. offi. l. fi. Sed oppone, nonne datur certis rebus hic. ſic ergo eſt contra. ff. de teſta. tu. l. certarum. & l. quia perſonæ. & insti. quite ſtiam. da. tu. poſ. §. certē. Reſpon. datur etiam rei. ſcilicet ſecundario non prin-

principaliter ut inſtitu. de excu. tu. §. datus. vel non datur etiā rei. ſ. certę, ſed rei q̄ continet ius, ut ff. e. l fi tamen.

Continuatio.

¶ DE LEGITIMA tutela.

¶ *Deficiēte teſtamentaria ſuccedit hęc, ut inſti. de legi. ag. tu. in prine. & hanc nemo dat, ſed lex. ut ff. e. l. legitimos. ī prī.*

ADuūculos.ℨ CASVS. In hac lege dicit Imperator, q̄ frater matris, qui dicitur cognatus, tutor de iure duodecim tabularū eſſe non poteſt.

† ſolis patruis.

a ¶ Ad auunculos.ℨ qui ſunt matris fratres, & ſic cognati.

Cognati ex hodie admittuntur ad tutelā.

b ¶ Patruis.ℨ q̄ ſunt agnati. & idem in iis q̄ ſunt de nouo fortiti ius agnationis, vt ℨ. de leg. hære. l. fin. §. fin. ſed cum iure ptorio admittuntur cognati ad ſucceſſionem: an eodē iure & ad tutelam q̄ut Ioā. quod videtur. arg. inſti. de leg. patro. tu. hodie autem conſtat per auth. q̄ ſequitur, ſicut, &c. q̄ eſt in aut. de hære. ab inteſt. §. ex his colla. 9.

Nouel. 118. & ex his.

c ¶ Sicut. Sint ætatis.ℨ ut & ℨ. eo. l. ſi.

d ¶ Suſcipere.ℨ vt miles, ut ℨ. qui pe. tuto. l. armatæ. & in aliis caſibus, ut in c. titu.

e ¶ Eligi.] hæc electio fit propter cōmodiorem adminiſtrationem: ut hic, & ff. de legi. tu. l. legitimos §. in legitimis. & ff. de admi. tu. l. 3.

f ¶ Tacitè ſubiacētibus.] ſ. pro officio obligatis, ut hic, & ℨ. de admi. tu. l. pro officio.

ADagnatos.ℨ CASVS. Tutor pupilli debet eſſe agnatus, niſi maximam uel mediam capi. diminu. paſſus fuerit.

gl. ¶ Capitis diminutionem. ℨ maximam vel mediam, vel minimam ſi eſt legitima tutela: vt inſtit. quib. mo. tu. ſi. §. ſed & capitis. & ff. de cap. di. l. ture las. in prin. & vt ℨ. eo. l. frater.

CONſtitutione.ℨ CASVS. Claudius ſtatuit vt agnatus vocaretur ad tutelam fœminarū, conſtitutione cuius ceſſante ſtatuit imperator, ut non ſolum patruus, ſed frater ad legitimam pupillorū tutelam vocetur. Viuianus.

¶ Hæc conſtitutio eſt l. 2. C. Th. de tutor. & cura.

h ¶ Sublata.ℨ q̄ alios filiis alios filiabus tutores eſſe volebat.

i ¶ Iure.ℨ quod eſt in fratre, etiam poſt minimam capitis diminutionem: vt ℨ. l. prox.

† Frater. ℨ CASVS. An frater emancipatus nō obſtāte emācipatione eius. h. d. uel ſic: Sicut frater emācipatus uo eā ad legitimā fratris & ſororis hereditatem, ita ad eorum tutelam. h. d. Sal.

¶ Imp. Anaſtaſius A. Polycarpo. P. P. LEX IIII.

FRater emancipatus qui in germani ſui uel ſororis † ſucceſſione omnes inferiores ſeu proliores † gradus, non tātùm cognatorum, ſed etiam agnatorum ante cedere[k] à nobis pro noſtra diſpoſitione iuſſus eſt: etiā, ad legitimā[l] fratrum & ſororum, necnon liberorum fratrum tutelam, quaſi minimè patris poteſtate per ius emācipationis relaxatus, ſi non alia iuri cognita excuſatione munitus ſit, † vocari: nec ſub prætextu capitis deminutionis alienum ab huiuſmodi onere ſemetipſum eſſe contendere ſancimus. D. Kalend. April. Ioanne, & Paulino Coſs.

† ſucceſſio nem. † gradu.

¶ *Qui nō eſt legitimę ętatis, tutor eſſe non pt, & a ſucceſſione pp hanc cauſam non repellit. h. d. Bald. uel ſic. Minor xxv. ann. non uocatur ad tutelam uel curam. cum ipſe indigeat tutore uel curatore. h. d. V el breuius Qui non eſt ętatis perfectę, non poteſt tutor uel curator eſſe. h. d. Sal.*

† vocetur.

¶ Imp. Iuſtinianus A. Demoſtheni P. P. LEX V.

NEmo neq; frater, neq; alius legitimus in tutelā ſiue ſiue ęgnui ſiue liberti † vocet antequā quintū & vigeſimū ſuæ ætatis annum impleat[m]. Immineat enim † cuiq; pro ſua tantūmodo adminiſtratione periculū, ne alieno onere alius[n] prægrauetur. Sic etenim & pupillis & adultis cōpetens gubernatio inducetur, & naturalis ordo per omnia conſeruabitur.

† Cui enim ferendum eſt † eūdem eſſe turorem, & ſub tutela conſtitui? & iterum, eundem eſſe curatorē & ſub cura agere? ¶ Hęc certè & nominum, & rerum fœda confuſio eſt. ¶ Diſcretis itaq; omnibus, vel datiui vel legitimi fiāt tutores vel curatores ij, qui talis ætatis ſunt, cui ſuarum rerū adminiſtratio committitur, quorūq; res poſſunt pleniſſimo iure hypothecarum teneri ſ. ¶ Omnibus quæ de ſucceſſionibus tam ingenuorū quā † libertorum prioribus legibus diſpoſita ſunt, ī ſuo robore duraturis, nec aliquam † imminutionem ex præſentis legis ſanctione accepturis: maximè in libertorū ſucceſſionibus: ne videātur ex eo, q̄ ad tutelæ grauamē non veniunt, ſucceſſionis emolumētum amittere[o]. Recitata ſepties in nouo conſiſtorio palatij Iuſtiniani. Da. iij. kal. Nouemb. Decio. V. C. Coſ.

† ſucceſſio nem. † gradu.

† vocetur.

† vocētur.

Qui. † Concor. c. idecorū cū glo. j. de ęta. & qua. extra. Dotē acciēte minore ant ſua bona tacite obligen tur.

† Alias, libertinorū, & non male.

† immutationem.

Qui petant tutores vel curatores.

TITVLVS XXXI.

¶ *Minor debet admoneri, quòd petat curatorem ad lites, & ſi admonitus non petit, etiam eidem abſenti, & inuito dabitur. hoc dicit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ADmone.] CASVS. Si quis habens minorem sibi obligatum velit enim conuenire, si curatorem non habeat, admoneat eũ vt curatorem petat, q̃ si non petierit, adire poterit iudicẽ, & petat vt ei detur curator.

a Admone.ʒ si uis. nec enim punieris si non petas, nisi quia si sententia definitiua daretur, p te, non teneret, ut ſ. de ꝓcu. l. nec eo minus. venditio autem fieri posset ex interlocutoria vel definitiua de iure lata, si non defenderetur, licet secus si esset pupillus: vt ff. de bo. autho iudic. possi, l. si minor. & ff. quib. ex cau. in poss. ea. l. apud Iulianum. Alii aũt puniuntur si non petant in successione, & in aliis, vt ff. qui pe. tu. l. 2. & ĩ. de admin. tu. l. sanci mus. 2 §. ne autem, & infra, de legitimis hæredi. l. ciant. & facit ff. de minor. l. ait prætor. § permit titur.

b Consistas.ʒ alias con sistas, alias consistat.

c Potes.ʒ non autem cogeris, ut dixi per l. dictam l. si minor.

d Officio suo.ʒ q̃d est, vt si litigat cũ tutore, nõ aliter dicit curator, nisi postulanti pupillo: ut ff. de tute. l. qui habet. §. idẽ Cassius, si cum alio datur inuitor: vt insti. de cura. §. item inuiti.

P Atroni.ʒ CASVS. Libertus filiis patroni sui tutorem petere debet quod si non fecerit punie tur.

e Nomina.ʒ scilicet tu torum.

f Ex quibus.ʒ i. ꝓpter quæ supradicta. ſ. additio nem & nominum editio nem. Vel dic ex quibus nominatis.

g Subeas.ʒ emendaris enim verberibus, ne & ff. co. l. 2. §. liberti. & etiam in seruitutem renocaris, vt dicunt q. dam. ff. de iu. pat. Lingratus. & ĩ. de lib. & eorum h. l. si manumiſ sus. & sic est contra. ĩ. de lib. cau. l. solo. Sed dic re ſert inter necessariũ n ob sequium. & non necessariũ, ut ibi diximus,

N locum.ʒ CASVS. I Si tutor pupilli decedit vel relegetur: petẽte matre, alius ei per cumpetẽ tem iudicem subſtituendus est.

h Filiis.ʒ matri loquitur.

i Postula.ʒ ò mater. & est ad hoc ff. ad Treb. l. 2. § si mater non petierit. & ff. co. l. 2. & ĩ. de admi. tu. l. fina.

I fi iis.ʒ CASVS. S Creditor potest petere tutorem filiis debitoris, ſi cõsanguineos nõ habet qui petant.

k Et ipſe.ʒ ſ. creditor.

l Curare.ʒ cautè dicit curare, nam p̃ imo roga re debet eos q. possunt pe petere: vt petant. vt ff. e. l. ij. §. si quidem aliquis.

A Mita.] CASVS. An soror patris filiis tutorem petere possit, quæriẽ? Dicitur q̃ fic.

Salice. Vel sic: Volens cũ adu'to litigare, de bet ipsum admõere: & ipse adultus põt petere curatorẽ sibi dari, hoc dicit. Salicetus.

¶ Imp. Antoninus A. Chrysantæ. LEX I.

ADmone[a] adolescentẽ, aducrsus quem cõsistere vis, ut curatores sibi dari postulet, cum quibus secundum iuris formam † cõsistas[b] qui si in petendis hic cessa bit: potes[c] tu cõpetentem iudicẽ adire, vt in dandis curatoribus offi cio[d] suo fungatur. PP. ij. Noñ. Februar. Messala, & Sabino Coss.

¶ Libertus omittens petere tutores filiis patroni subiacet periculo deserti obsequij. hoc dicit. Sali.

¶ Idem A. Epaphrodito. LEX II.

PAtroni tui filii eius ætatis sunt vt res eorũ per tutores administrari debeant, cura adire ꝓtorem, & nomina[e] edere ex[f] quibus tutores constituantur: ne si cessaueris, obsequii deserti periculũ subeas[g]. PP. iij. Noñ. Iul. Messala, & Sabino Coss.

¶ Tutore mortuo, mꝛ pupilli debet petere alium dari, hoc dicit.

¶ Idem A. Atalantæ. L. III.

IN locum tutoris defuncti vel in perpetuum relegati, alium dari tutorem filiis[h] tuis idoneũ ex eadem prouincia à iudice cõpetẽte postula[i]: qui secundum officiũ suum vtilitatibus eorum prouide bit. PP. iiij. Id. Iul. Lęto ij. Cereali Coss.

¶ Creditor in subsidiũ petit tutorẽ dari pupillo debitoris sui. h. d. Sali.

¶ Idem A. Domino. LEX IIII.

SI filiis ḋ bitoris tui nõ sũt necessarii qui tutores petãt: pores & ipse[k] curare[l], vt accipiant, ꝓ quos legitimè defendantur. PP. iij. Id. Iul. Lęto. ij. & Cereali Coss.

¶ Imp. Alexand. A. Fusciano. L. V.

AMita tutores petere filiis fratris sui nõ prohibetur[m]. PP. v. kal. Iul. Maxim. ij. & Aeliano Coss.

¶ Mater debet tutores petere filiis suis, & inuestigare qualiter administrãt. nõ autem curatores. Sali.

¶ Idem A. Octaciliæ. LEX VI.

MAtris pietas[n] instruere te potest, quos tutores filio tuo petere debes[o] obserua

¶ Imp. Antonin. A. Chrysantæ. LEX I.

ADmone[a] adolescentẽ, aducrsus quem cõsistere vis, ut curatores sibi dari postulet, cum quibus secundum iuris formam † cõsistas[b] qui si in petendis hic cessa bit: potes[c] tu cõpetentem iudicẽ adire, vt in dandis curatoribus offi cio[d] suo fungatur. PP. ij. Noñ. Februar. Messala, & Sabino Coss.

¶ Libertus omittens petere tutores filiis patroni subiacet periculo deserti obsequij. hoc dicit. Sali.

¶ Idem A. Epaphrodito. LEX II.

PAtroni tui filii eius ætatis sunt vt res eorũ per tutores administrari debeant, cura adire ꝓtorem, & nomina[e] edere ex[f] quibus tutores constituantur: ne si cessaueris, obsequii deserti periculũ subeas[g]. PP. iij. Noñ. Iul. Messala, & Sabino Coss.

¶ Tutore mortuo, mꝛ pupilli debet petere alium dari, hoc dicit.

¶ Idem A. Atalantæ. L. III.

IN locum tutoris defuncti vel in perpetuum relegati, alium dari tutorem filiis[h] tuis idoneũ ex eadem prouincia à iudice cõpetẽte postula[i]: qui secundum officiũ suum vtilitatibus eorum prouide bit. PP. iiij. Id. Iul. Lęto ij. Cereali Coss.

¶ Creditor in subsidiũ petit tutorẽ dari pupillo debitoris sui. h. d. Sali.

¶ Idem A. Domino. LEX IIII.

SI filiis ḋ bitoris tui nõ sũt necessarii qui tutores petãt: pores & ipse[k] curare[l], vt accipiant, ꝓ quos legitimè defendantur. PP. iij. Id. Iul. Lęto. ij. & Cereali Coss.

¶ Imp. Alexand. A. Fusciano. L. V.

AMita tutores petere filiis fratris sui nõ prohibetur[m]. PP. v. kal. Iul. Maxim. ij. & Aeliano Coss.

¶ Mater debet tutores petere filiis suis, & inuestigare qualiter administrãt. nõ autem curatores. Sali.

¶ Idem A. Octaciliæ. LEX VI.

MAtris pietas[n] instruere te potest, quos tutores filio tuo petere debes[o] obserua

m ¶ Non prohibetur. ʒ sed nec cogitur precise, sed causatiue: vt ĩ. de leg. hær. l. sciant.

P Atris.ʒ CASVS. Mater filio suo tutorem petere dẽtan aũt filio curatorem hẽt necesse petere, quęritur. Dr q̃ non: cũ ipse talis sit qui sibi ipsi curatorem petere possit, si rei qualitas exposcat.

n ¶ Matris pietas.ʒ i. materna pietas.

o ¶ Dés.ʒ ò mulier. & facit ff. ad Tertu. l. 2. § si mr̃ non petierit. & §. sequ.

p ¶ Et obseruare ʒ repete & materna pietas instruere re potest, qđ obseruare debes: neg d &c. id est, ꝙ illi petiti & dati sunt administrent r. & be ne vt hic, & ĩ. de admini. tu. l. ſi. §. personis.

q ¶ Non est.ʒ nisi eo casu qñ impuberi petitur, vt ff. qui pe. tut. l. j.

r ¶ Debeant.ʒ nõ alius ut ff. e. l. 2. curatores.

ADmone.ʒ CASVS. Mater misit procuratorem ad petendum tutorem filio suo q. a latronibus interfectus est: interim decesit pupillus: nũquid videbit nõ petisse & sic excludi dẽat a successione filii, quærit. Dr q̃ non, cum non ſter per eam, sed per fortuitũ casum qui prẽuideri nõ potest.

s ¶ Curatorem.ʒ alias tutelæ iudicio tenoris: vt ff. de admin. tu. l. ita autem. §. fin.

t ¶ Non vetaberis.ʒ cui reddes rationem, uel potes offerre & consignare & deponere: vt ff. de mi. l. ait prætor. §. j. & facit ff. de tute. l. qui habet. §. ſi pupillus j.

CVm a matribus.ʒ CASVS. Si mr̃ filio suo habenti tutorem, tutorem nõ petat, & decesſit pupillus, an ſit excludenda ab eius successione, quæritur. Dr q̃ nõ, q̃a habenti tutorẽ tutor dari non debet.

v ¶ Sedulum.ʒ id est continuum.

x ¶ Petendi.ʒ non accusandi de ſuspecto: vt ff. e. l. ſi. §. fin.

y ¶ Impedimentis.ʒ i. ſionibus. ſiis qui impedi tiſunt. ſic & ff. de admin. re. ad ciui. perti. l. 2. §. ſi ce tempore. & ĩ. de appell. præſes.

z ¶ Repelli ʒ ſic & ſi minor est, vt §. ſi aduer. deli. l. licet. ſed licet repellat, qñ ſ. nõ habet iuſtã cãm: ut hic, & ff. ad Tertulli. l. 2. §. ſi mater non petierit. fideicommiſſum tñ a patre relictũ non perdit: vt ff. e. l. fin. §. ſi vero. ſed hodie vr etiam illud admittere: vt ĩ. de leg. hær. ſciãt & ad Tertu. l. omnem. & facit ff. eo. l. 2. vel dic, vt in l. ſciant.

a ¶ Non posſit.] vt & ĩ. qui da. tu. pot. l. ſi ſororis. & ĩ. inſt. de cur. §. interdũ. & ĩ. in qui. can. tu. da. po. l. licet. vbi plene dices, ſed habenti tutorem dat curator, vt ff. de tu. & cu. da. ab iis. l. ventri. §. curatorem.

b ¶ Non postulare.] cum alium haberet.

NEpotibus.] CASVS. Si frater tuus habeat nepotes ex filio: & mater eius tutorem non petierit: an tutorem petere possit, quæritur? Dicitur quòd sic.

z ¶ Potes.ʒ non tamen obest, si non petieris, cũ eorum mater te præcesserit: vt ff. ad Tertyllia. Lij. §. fina.

MAtres.] CASVS. Non solũm legitimis filiis, sed naturalibus mater tutorem petere debet, & si non petierit præ tendens ignorantiam iuris, nõ audietur: nec legis pœnam effugiet.

b ¶ Profutura.] q̃a est error in iure naturali: vt suprà, de in ius vo. l. ij. & ff. ſi quid in fraud. pa. l. ſi patronus hæres. in princ. & ſic non ob. ff. de iur. & fac. igno. l. error. & l. iuris ignorãtia. & ĩ. de codicil. l. fina. §. ſi quis verò. in fine. Vel dic quod ignorantia iuris arcet eam à lucro vt hic. nec obest ei i amittendo, & facit ĩ. de iur. & fac. ignorant. l. fin.

¶ VBI PETANtur tutores vel curat. &c.

Dixit, q̃ petãt nũc ubi.

MAgistratus.ʒ CASVS. Ubi petit ẽ bet tutor, vbi pupillus habet domicilium: vel ibi, vbi pater ſuus erat oriundus, vel vbi facultates ſuę constitutæ sunt, ſi verò alibi sit, reduci debet ad patriam ſuam: & ibi tutor petetur.

e ¶ Patris.ʒ ſic & ff. ad munic. l. j. & l. aſſũptio. §. ſi ſilius. & ĩ. de munic. & cril. filios. & origine lib. x.

d ¶ Facultates.ʒ vt & ĩ. d icol. l. cues. lib. x. Sed quid ſi habet facultates in diuerſis locis? Rñ. Iudex cuiuslibet loci dabit ſuũ tutorem: vt ff. de tut. & cu. da. ab his. l. pupillo.

e ¶ Curabunt.ʒ de ea terrã, ſecundum Azo.

f ¶ Tui.ʒ ò mater.

g ¶ Vbi morantur.] nõ tñ ibi domicilũ habẽt aliás ratiõe domicilij poſſent ibi dari, ſecũdũ Azo. Vel dic ſcd'm H. etiã ratione domicilij nõ poſſe dari, niſi ſint ibi facultates: quia Romæ vbi eſt patria cõis, non poteſt dari tutor, ſi facultates ſint in prouincia vel d. l. pupillo.

ADDITIO. Tu dicas, qđ iudex originis vel domicilij poteſt dare tutorẽ, cuius adminiſtratio porrigẽ ad omnia bona. l. magis puto. §. illud ff. de reb. eorũ. & eſt caſus in l. propter litẽ. §. licet. ff. de excuſa. tuto. ita tenet Bart. hic & Iacius in d. l. pupillo. ff. d tuto. & cur. datis ab his. ſoluens contrarium quod formatur hæc glo. de dicto l. pupillo.

h ¶ Ducunt.ʒ per ſe vel per patrem.

i ¶ Suam.ʒ quæ eſt ratione originis, vel facultatum.

k ¶ Et vbi patrimonium.ʒ id eſt, facultates, & dic, & pro vel.

¶ DE IVTORIBVS VEL CVRATORIBVS &c.

¶ Quia in illuſtribus & clariſſimis pupillis Romanis ſpecialia quædam ſeruantur, ideo de his ſpecialiter dicit.

Illuſtribus.ʒ CASVS pupillus Romanæ illuſtrib' pfectus urbis cũ decẽ ſenatorib' & ptore, dabit tutorẽ: & ſi ille sol' ſit afficiat, plures vocabit ad tutelã: & quẽ ſenator & ptor elegerit cõfirmabit pfect'. & de cõcedẽda. adminiſtratione ei decretũ ptoris in terponat: nec actione infactũ ſubſidiaria tenebũt: d̃ his pupillis verò, q̃. b. tutores in teſtõ dati nõ ſunt, vel legitimi nõ ſuperſint: hæc quę dicta ſunt, intelligi debẽt legibus, q̃ præciput, ne res pupilli alienẽtur vel obligẽtur, & res tutorũ ſint eis tacitè obligatæ: ſuã obtinẽtib. firmitatem. i. puinciis autẽ curiales illuſtrib. pupillis tutor. dẽt cũ periculo ſuarũ facultatum, ſuſi non idoneum eligant, teneantur.

I ¶ Illuſtribus.] ſcilicet Romanis,

m ¶ Ex quolibet.] id eſt, quouis ordine.

n ¶ Retentari.ʒ id est, creari. vel, i. retineri. al. præſentari.

o ¶ Expertesque damni.ʒ quod al. magiſtratus minores expectãt, p ſubſidiariã actionẽ in factum, qua iſti nõ tenentur: vt inſti. de ſatiſd. tut. §. fi. & ff. de admi. tut. l. Aemylius.

p ¶ Singuli creãdorũ.ʒ i. nullus ſolus.

q ¶ Pares.ʒ i. ſufficientes ff. de nego. geſt. l. ſed & an vltro. §. j.

r ¶ Plures.] vni tũ committit adminiſtratio qñq; vt ff. de admi. tut. l. iij. §. pe. & inſti. de ſatiſd. tut. §. ij. & iij. & in aut. de hæred. ab inteſt. §. ſi. col. ix.

s ¶ Præfecturæ.] illi enim eligunt, & hic ſolus confirmat.

t ¶ Nomine.] id eſt, nõ minatione.

v ¶ Decretum.] fortè de ſumptib. in pupilli factis: vt ĩ. de admi. tut. l. iiij. vel vt tradat ei adminiſtratio. vt i auc. vt ij. qui ob ſe ha. p. res mino. §. fi. col. vj. & ſic habes hic q̃ primò eligit. Sed ò pfirmat. Tertiò decretũ de adminiſtratione interponitur, ſic & ĩ. de magi. conue. l. ſi.

x ¶ A metu.ʒ quia non dabitur in eos actio ſubſidiaria.

y ¶ Prudentium.] prædicti præfecti cũm aliis.

z ¶ Neque teſtamentarij.ʒ ſic infrà qui da. tuto. vel cura. poſſ. l. ſi ſororis.

a ¶ Offerentur.ʒ teſtamentarij vel legitimi: idonei tamen.

b ¶ Cauta ſunt.ʒ ſi res eorum non poſſint aliena ri vel obligari: & res tutorum ſine eis obligatæ tacitè, & ſimilia.

c ¶ Curiales.] ſcilicet cuiuſcunque prouinciæ. ſeque dicti, quia conſiliis publicis ſemper intererant.

d ¶ Diſcriminis.ʒ ſic ergo ipſi tenent: vt & ĩ. de magiſt. cõue. aduerſus

† Du. PV. † Illuſtris, confirmat Theod. & & inſ. l. 2. §. ult qñ mul. tut. off. ſun. † Ex lib. 3. titu. 17. l. 3. C. Th.

† præſentari rectius.

† Deeſt Du. † cenſibus. C. Th.

† Hinc uſq; ibi. Itaq; ab ſunt à C. Th.

† motu.

† fui.

Codicis. G Gene-

Universidad de Deusto
Biblioteca

GEnerali. ¶ CASVS. Adstrictus curiæ, illustri personæ tutor dandus non est. Viuia.

a ¶ Ne qui.¶ id est, ne aliqui.

b ¶ Vocentur.] quia non prospiceretur pupillis illustribus, cùm eorũ bona sint fisco obligata.

¶ QVI DARE TVTORES VEL CVRATOR POSS. &c.

¶ Dixit qui possunt petere, & vbi dari: nunc qui dare, & qui dari.

Vm tibi.¶ CASVS. Si minori xxv. an. status moueatur de quæstione an ad defensionem suam dari sibi debeat tutor vel curator quærit. Dicitur q̃ sic cũ, pendẽte liberali causa, p̃ libero sit habendus.

c ¶ Aetate.] quia minores xxv. an. & mouebit tibi quæstio status.

d ¶ Cõstaret.] scilicet te esse liberum.

e ¶ Quo magis.] idest, quo minus. sic §. de iudic. l. probandum. §. fin. & l. quoties.

f ¶ Quia interim.] i. postquam causa liberalis est ordinata vsque ad sententiã. & hoc quo ad plura: quo ad quædam tamẽ non: vt no. ff. d liber. caus. l. ite. sed tũm demũ ordinata causa liberali datur curator: p̃ quem ordinatur causa liberalis? Rñ. fit ordinatio ante litis, cõtestationem, & coram iudice: deinde datur curator, & sic fit litis contestatio. Sed pone, q̃ fertur sententia cõtra ipsum: an fuerit tutor vel curator ille, qui fuit datus? Videtur q̃ nõ: quia ita demum tenet data tio si liber inueniatur: vt ff. de tut. & cura. da. ab. l. q. Sed Ioan. dicit, quòd fit ratiõe incertitudinis: sicut & aliàs ratiõe dubij cognoscit iudex, utrũ sit iudex vel non: vt ff. de iudic. l. si quis ex aliena. Et causa liberalis similiter tenet ratione dubij inter seruum & dominum: aliàs si non teneret datio tutoris, nec sententia teneret, quasi contra minorem, in defensum lata: vel per nõ legitimam personam defensum. Nec obst. d. l. ei qui, quia non tenet: vt ibi dicit, id est, vsq; ad pubertatem: vt aliàs quilibet curator datus pupillo tenet tamen vsque ad sententiã Si autem pronuntietur liber, tenet vsque ad tẽpus adultę ætatis si detur pupillo: vel vsque ad viginti quinque annos si detur adulto: vt in eod. titul. l. curatorem. cum verò pronunciatur seruus, tunc vsque ad sententiam: vt dixi. Item nonne debuit hæc quæstio status in tempus pubertatis differri: vt ff. de Cat. edic. l. iij. §. jt Respond. hic expediebat pupillo: vt in prædicta. l. §. duæ. Vel forte hic erat pubes, & facit ff. de tuto. & cura. da. ab his. l. si impuberi, in principio.

MAritus.] CASVS. An maritus vxori suæ minori annis curator creari possit, quæritur? Dicitur quòd non. Viuia.

g ¶ Non potest.] vt ff. de cura. furi. l. virum. & idem in nuru. ĵ. de excus. tuto. l. licet. & l. amplissimi. Sed videtur tenere datio, cùm ipse deat se excusare: vt instit. de excu. tut. §. pen. & ĵ. de excu. tu. l. licet. Sed dic improprie dicitur excusari, cùm & si vellet curator esse, nõ posset. & est ratio: quia si malè gerat vir, vxor propter affectionem remitteret.

VMinibus.¶ CASVS. An orbatus vtroque iumine curator dari debeat, quæritur? Dicitur quòd non.

Continua tio.

¶ PP.

† uocarentur

† dari

† dari possunt. al. dari possit, uel non.

† Deest in omnib.

† Deest in omnib.

† potuit

† quomin', † plerisque.

† Hic videda est tibi glosst. mag. inst. de libe. cau. l. lite. Sali. cui ad de sing. Ludo. Ro. 576 incipiens, Scis quod doc.

† debet, Dua.

Maritus quare non possit esse curator vxoris suæ.

stribus prohibentur. h. d. Sal.

¶ Imppp. Valenti. Theod. & Arcad. AAA. Aureliano. † P. V. LEX II.

GEnerali lege prospectũ est, ne quis † ad illustrium senatorũ tutelam curialib. occupati necessitatib. † vocentur b. D. viij. Kal. Aug. Theodosio A. iij. & Habundantio Coss.

Qui † dare tutores, vel curatores possunt, & quit da ri non possunt.

TITVLVS XXXIIII.

¶ *Ratione dubitationis etiã seruis potest dari curator ad litẽ. h. d. Bal. uel sic: Ei cui mouetur quæstio status: dari potest tutor, uel curator, ñ obstante litis pẽdẽtia. h. d. Sal.*

¶ Imp. Alex. A. Amphibulo. LEX I.

VM tibi in ea ætate cõstituto, vt si d statu † tuo cõstaret d, per tutores siue curatores negotia tua administrari deberent, libertatis cõtrouersiã fieri alleges: nõ † ideo † oportuit impediri †, quò magis e liberali causa ordinata, (q̃ a interim f p̃ libero hẽbaris †,) curator tibi daretur, per quem defendi causa tua potest. PP. Ka. Novembr. Alexandro A. Coss.

¶ *Hæc lex loquit de curatore generali, q̃ in rebus uxoris dari nõ pot: sed curator ad lites bene pot esse maritus. h. d. Bal. uel sic: Maritus ñ pot esse curator uxoris. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Arthemisiæ. LEX II.

MAritus, etsi rebus vxoris suæ † debeat affectionẽ, tamẽ curator ei creari nõ potest g. PP. Kalen. Iul. Fusco. ij. & Dextro Coss.

¶ *Carens usu non potest esse curator. Hoc dicit. Bald. Secus si unum oculum tantum amisisset. ut in gl. Sal.*

¶ Imp. Philippus. A. Dolenti. LEX III.

VMinibus h captum curatorẽ hẽri debere, falsò tibi p̃sua sum est. PP. xiij. Kal. August.

h ¶ Luminibus,¶ cautè dicit in plurali: vt ĵ. qui morbo. l. j. secus si vnũ oculum tantum amisisset: vt ĵ. de excu. tu. l. frater.

Iliciæ.¶ CASVS. An miles posit esse tutor? dicitur quòd non: nec legitimus; nec dari debet in testamento. q̃ credat se posse esse tutoré, & res pupilli administraueritnõ actio. tutela (quia nõ põt esse tutor (sed act. neg. gest. pupillo tenebitur. Viuia.

Peregrino, & Aemiliano. Coss.

¶ *Vbi est defectus personæ: ibi non potest quis sibi uindicare nomen tutelæ uel curæ, sed simplicis gestionis. h. d. Bald. uel sic: Miles armatæ militiæ non potest esse tutor uel curator. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Idem A. Emerito. LEX IIII.

MIlitiæ armatæ i muneribus occupatus, neque si legitimus sit, neq; si ex testõ datus fuerit, nec alio modo (& si vo luerit k) tutor vel curator fieri potest. sed si errore ductus, res administrauerit: negotiorum gestorũ l actione conuenitur. PP. x. kalẽd. August. Peregrino, & Aemiliano Coss.

¶ *Tutor non potest dari à iudice, qui non est suppositus iurisdictioni suæ. h. d. Sal.*

¶ Impp. Diocletianus & Maximian. AA. & CC. Aemylianæ. LEX V.

NEque à præside alterius p̃ uinciæ, neq; à magistratib. municipalibus m tutorem ortũ ex alia n ciuitate, nec domicilium, vbi nominatur, habentem, iure dari posse ab eo, cuius iurisdictioni subiectus non est, certissimi iuris est. Neq; cessatio iniuncti perperam officij, ad periculum eius prinet o. S. xij. Kalen. Maij, AA. Coss.

¶ *Matre negligente filius tutorem petere, alij ad petẽdum admittitur: & potest præfestam per se, quã per magistratum eis tutorem dare. h. d. Salic.*

¶ Iidem AA. & CC. † Leontio. LEX VI.

QVod dicis matrem filiis tutores nolle petere, sup hac re adi præsidẽ prouinciæ: qui si eam neglexisse perspexerit, etiam ipse ¶ magistratus dare tutores, uel nomina p mittere q, vt ab ipso r decreto s tribui possint, iubere non † prohibeatur. PP. ij. kalend. Maij, AA. Coss.

¶ *Seruus non potest dari à iudice tutor, uel curator. h. d. Sal.*

¶ Iidem. AA. & CC. Rufo. LEX VII.

Altoria

Tutor minoris esse uel curato. l. pupillo. & in authenti. eodem. §. sed & si quis. ibi, sed cõiugi qui est eius tutorem &c. & quia est eadem ratio prohibitionis. argumen. infra ad legem Falci. l. fi. & colligitur in authent. vt fine prohibitione marres debi creditori vt tri. & creditri. §. j. & in rubr. colla. vij. An ergo in omni tutela é hoc verũ? Quidam quòd sic: quia generaliter dicit. Alij excipiunt testamẽtarium: quia fides &c. vt instit. de satisda. tut. §. j. & ff. de cur. fur. fi furioso. in fine. & §. de api, au. l. de creationibus. Sed certè eadẽ ratione datũ ex ingratitione debent excipere: quia & eius fides est approbata, vt instit. de satisd. tut. §. ij. & sic in solis legitimis & datiuis sine inquisitione haberet locum hæc authen. quod M. cõcedit. sed prima placet, vt omnes etiam testamẽtarios comprehendat. nec obstat quasi videatur fides approbara & c. quia istud verum, quo ad satisdationẽ vtãdã, non quo ad ea, quę hac constitutione dicuntur, cùm nec tunc hæc constitutio fuerit cogitata. Itẽ ex eo q̃ excipitur mater tãtùm & auia: vt infra tit. ĵ. authen. ad hæc. relinquit in omnibus aliis loqui. in authenti. de non aliẽn. §. vt autẽ. collat. ij. & videtur expressiùm in corpore. §. & hoc dicimus. ADDITIO. Aduertas q̃ in testamentario tutore Oj. quem sequitur Bart. hic sic distinguit, aut testator qui dedit talem tutorem sciebat ipsum esse debitorem vel credi torem: & tunc potest esse tutor: quia fides eius &c. aut ignorabat, & tunc vera est opinio istius glosst. quia non potest videri approbasse fidẽ eius, quem talẽ ignorabat. argu. l. mater. ff. de inofficio. testa. vide latius Bart, hic in ver. quæro an ista. aut. habeat locum &c.

f ¶ Prohibetur.¶ Ergo si vellet, non admittitur: vt hic. Sed infra dicitur, quòd admittatur: sed amittit debitum: vnde dicunt quidam, non prohibetur, quando dimittit debitum: & sic est magis excusatio, quam prohibitio: imo reiicitur, si scitur ab initio, vel ad missus per dit debitum.

g ¶ Creditor.¶ Quid si malè administrauit, & sic factus est debitor: vel contra de uo impedit, & sic factus est creditor? Respond. in talibus non habet locum hæc authẽ. sed quando obuenit, tutori hæreditas debitoris vel creditoris minoris, vel minori obuenit hæreditas debitoris vel creditoris tutoris: vt tunc curator adiungatur: vt in corpore. §. sed & si quis.

h ¶ Non sine adiuncto.¶ ergo cum adiuncto sic, & ita quod ab initio valet, non vitiatur licet in eum casum perueniat, a quo incipere non potest: vt instit. de leg. §. e contrario. Sed arg. contra. ff. ad legem Aquiliã. l. qui in eum casum.

i ¶ Hoc autem.] ne sit licitum cuilibet euadere tutelam ab initio. Sed quid si paratus est soluere, quod debet minori? Adhuc videtur repelli quasi suspectus: quia se ingerit. argumen. ff. de procurato. l. quæ omnia. ecõtra quod non: vt ff. de iure immunita. l. semper. §. conductores. & de vsu fruct. l. cùm fructuarius. Potest distingui, an est idoneus, vel non. argumen. ff. ad legem Cornel. de falsi. l. vxori. §. primo. & de testamen. tutel. l. ex sententia. Vel potest distingui, an se offerat etiam ad tutelam vel non. argumen. ff. de condit. & demostratio. l. hæc conditio. prima. Item quid si debitum erat ei singulis annis? videtur quòd pro annis, quibus fuit tutor, amittat debitum: pro sequentibus reassumat: vt ff. de condition. & demostration. l. pater. §. finali. Alij distinguunt, debeat ex stipulatione vel legato, vt primo casu totum perdat, quasi vna stipulatio sit. secundo valeãt prædictæ: quia plura sunt legata. arg. ff. de dona. cau. mor. l. senatus. §. fi. Item q̃ si conditionale debitum est? Respon. idem quod in puro.

k ¶ Credere. ¶ sic supra de iuramento calum. l. secunda. §. primo. secus alias: vt ff. rerum amota. l. Marcellus. & in teste: vt supra de testib. l. testium.

l ¶ Iacturam.¶ hoc si sciuit, alias secus. arg. ĵ. de tab. l. generali. libro x. & ff. si liber. inge. esse dic. l. ij. Item quid si postea sciuit? Respond. tenetur denuntiare: alias perdit: argumen. supra de incest. nupt. l. qui contra. argumen. contra. ff. de bonis lib. l. qui cùm maior. Vel potest dici, vt remoueatur ab administratione.

m ¶ Redhibitione.¶ id est solutione debiti.

n ¶ Alia.¶ vt quia aliud pro alio soluat.

o ¶ Solutione.¶ speciale. alias contra: vt instit. quibus modis tol. obliga. in principio.

p ¶ Suscipiat.¶ durante cura, vel ea finita: vt in corpor. §. quòd si quis. & in nouel. qui tutor. vel curat. pupil. capiku. nulli. & etiam fortè post redditam rationem: licet fit argumen. cõtra. supra de inter dic. ma. l. si patris. sed ibi cessat ratio prohibitionis. hic non. Item an hæc authenti. habeat locum in administrante tantùm: quod videtur: quia tam in rubrica, quam in eiusdem corpore de gubernatione in plurimis locis facit mentionem. Sed potest dici contra, cùm omnes teneantur: vt ff. de solu. l. quòd si fortè. §. primo. Accursius.

q ¶ Agere debet.¶ sic §. ne li. po. l. j. & ij.

SI fororis.¶ CASVS. Filius fororis tuæ datus erat tutor patruus eorum: postea iudex volebat te eis dare tutorem contra regulam iuris, qua dicitur, quòd habent tutorem &c. an eo se non excusante teneberis ex datione, quæritur? dicitur quòd non.

r ¶ Constituto.¶ a lege.

s ¶ Datus.¶ tu qui es annuculus, & datus a iudice, vel in testamento minus solẽni. Et non. hic legitimã superare datiuam regulariter. sed fallit: vt ff. de testa. tut. l. si quis sub conditione.

Tutor legitimus supe rat datiũ.

concedet ei administrationem.

INseruili.¶ CASVS. Præses vel iudex seruum tutorem dare non potest. Viuianus.

a ¶ A præside.] à testatore sic: vt instituc. qui testa. da. tut. pos. §. j.

CReditorem.¶ CASVS. Creditor pupilli potest tutor eius esse, nec petitione debiti amittit. sed sibi solue te tenetur. Viuianus.

b ¶ Petitionem.] Eorum, quæ ei debeba. pupillus, cui datus ipse tutor est.

c ¶ Non ambigitur.¶ vt & ff. de cõtrah. emp. l. fistulas. §. j. & ĵ. d excu. tu. neque. & ff. de admi. tu. l. quoties §. ficut. vbi etiã punitur si sibi non soluat. cùm possit: vt inst. de excusat. §. item propter litem. & ĵ. de in litem dan. tut. l. fi. & ff. de admi. tu. l. ita autem. §. debitor. Sed hodie contra.

MInoris.¶ CASVS. Authen. corrigit. l. in eo quod dicit, quòd creditor pupilli potest esse tutor eius: & si tutor ab initio creditor pupilli non fuerat, sed postea fiat: quia fortè pupillus succedit ei, q̃ erat obligatus tutori: tunc alius debet adiũgi illi tutori ab initio autè debet tutor iurare se debitorem vel creditorem non esse pupillo: quia si tacet, amittit actio. si debitor est, licet soluat, non liberatur. et si tutori cedatur actio aduersus pupillum, tutor eam exercere non poterit, nec ille qui cessit: quia fecit contra ius, Vid.

¶ Debitor.¶ Sed q̃d si est in modica quantitate debitor? Respõ. non per hoc prohibetur: arg. ff. de excu. tut. l. non tantum. in principio. & de vent. inspi. l. prima. in fine & de pig. l. si quis. §. j. & de legi. tuto. l. legitimos, ibi, maximè si modica &c. excipitur mater & auia: vt infra titulo primo authenti. ad hæc. Item quid si rem minoris possideat, vel contra rem eius minor: vnde rei vẽdicatio cõpetit inter eos? videtur nõ per hoc prohiberi: vt instit. de author. tuto. §. fina. & quia non est obligatio nec actio: vt instit. de actio. in principio. & infra si vnus ex plu. l. ij. Quidam tamen contra: quia instrumenta pertinẽtia ad talia, posset subtrahere: vt in corpore. §. j. Itẽ quid si haberes cõmunes secum? Nõ videtur prohiberi: vt infra de excu. tut. l. quod res. sed per authẽti. hanc potest contradici. Itẽ quid si est naturale tantùm debitũ inter eos? Videtur prohiberi: quia deduci potest: vt ff. de negotiis gestis. l. at qui natura. & ipedit donationem: vt ff. de donatio. l. hoc iure §. si quis seruo. econtra quod non: quia non dicitur creditor: vt ff. de verborum signific. l. creditor. & hoc placet: neque poterit deducere. vt argumen. ff. de petit. hæred. l. si quid possessor. in principio. ibi, sed & si ipsi &c. Accursius.

e ¶ A curatione.¶ similiter & a tutela: vt in nouella, titu. qui tuto. nõ potest. tutorem &c. & quia est eadem ratio prohibitionis. argumen. infra ad legem Falci. l. fi. & colligitur in authent. vt fine prohibitione marres debi creditori vt tri. & creditri. §. j. & in rubr. colla. vij. An ergo in omni tutela é hoc verũ? Quidam quòd sic: quia generaliter dicit. Alij excipiunt testamẽtarium: quia fides &c. vt instit. de satisda. tut. §. j. & ff. de cur. fur. fi furioso. in fine. & §. de api, au. l. de creationibus. Sed certè eadẽ ratione datũ ex ingratitione debent excipere: quia & eius fides est approbata, vt instit. de satisd. tut. §. ij. & sic in solis legitimis & datiuis sine inquisitione haberet locum hæc authen. quod M. cõcedit. sed prima placet, vt omnes etiam testamẽtarios comprehendat. nec obstat quasi videatur fides approbara & c. quia istud verum, quo ad satisdationẽ vtãdã, non quo ad ea, quę hac constitutione dicuntur, cùm nec tunc hæc constitutio fuerit cogitata. Itẽ ex eo q̃ excipitur mater tãtùm & auia: vt infra tit. ĵ. authen. ad hæc. relinquit in omnibus aliis loqui. in authenti. de non aliẽn. §. vt autẽ. collat. ij. & videtur expressiùm in corpore. §. & hoc dicimus. ADDITIO. Aduertas q̃ in testamentario tutore Oj. quem sequitur Bart. hic sic distinguit, aut testator qui dedit talem tutorem sciebat ipsum esse debitorem vel creditorem: & tunc potest esse tutor: quia fides eius &c. aut ignorabat, & tunc vera est opinio istius glosst. quia non potest videri approbasse fidẽ eius, quem talẽ ignorabat. argu. l. mater. ff. de inofficio. testa. vide latius Bart, hic in ver. quæro an ista. aut. habeat locum &c.

f ¶ Prohibetur.¶ Ergo si vellet, non admittitur: vt hic. Sed infra dicitur, quòd admittatur: sed amittit debitum: vnde dicunt quidam, non prohibetur, quando dimittit debitum: & sic est magis excusatio, quam prohibitio: imo reiicitur, si scitur ab initio, vel ad missus per dit debitum.

g ¶ Creditor.¶ Quid si malè administrauit, & sic factus est debitor: vel contra de uo impedit, & sic factus est creditor? Respond. in talibus non habet locum hæc authẽ. sed quando obuenit, tutori hæreditas debitoris vel creditoris minoris, vel minori obuenit hæreditas debitoris vel creditoris tutoris: vt tunc curator adiungatur: vt in corpore. §. sed & si quis.

h ¶ Non sine adiuncto.¶ ergo cum adiuncto sic, & ita quod ab initio valet, non vitiatur licet in eum casum perueniat, a quo incipere non potest: vt instit. de leg. §. e contrario. Sed arg. contra. ff. ad legem Aquiliã. l. qui in eum casum.

i ¶ Hoc autem.] ne sit licitum cuilibet euadere tutelam ab initio. Sed quid si paratus est soluere, quod debet minori? Adhuc videtur repelli quasi suspectus: quia se ingerit. argumen. ff. de procurato. l. quæ omnia. ecõtra quod non: vt ff. de iure immunita. l. semper. §. conductores. & de vsu fruct. l. cùm fructuarius. Potest distingui, an est idoneus, vel non. argumen. ff. ad legem Cornel. de falsi. l. vxori. §. primo. & de testamen. tutel. l. ex sententia. Vel potest distingui, an se offerat etiam ad tutelam vel non. argumen. ff. de condit. & demostratio. l. hæc conditio. prima. Item quid si debitum erat ei singulis annis? videtur quòd pro annis, quibus fuit tutor, amittat debitum: pro sequentibus reassumat: vt ff. de condition. & demostration. l. pater. §. finali. Alij distinguunt, debeat ex stipulatione vel legato, vt primo casu totum perdat, quasi vna stipulatio sit. secundo valeãt prædictæ: quia plura sunt legata. arg. ff. de dona. cau. mor. l. senatus. §. fi. Item q̃ si conditionale debitum est? Respon. idem quod in puro.

k ¶ Credere. ¶ sic supra de iuramento calum. l. secunda. §. primo. secus alias: vt ff. rerum amota. l. Marcellus. & in teste: vt supra de testib. l. testium.

l ¶ Iacturam.¶ hoc si sciuit, alias secus. arg. ĵ. de tab. l. generali. libro x. & ff. si liber. inge. esse dic. l. ij. Item quid si postea sciuit? Respond. tenetur denuntiare: alias perdit: argumen. supra de incest. nupt. l. qui contra. argumen. contra. ff. de bonis lib. l. qui cùm maior. Vel potest dici, vt remoueatur ab administratione.

m ¶ Redhibitione.¶ id est solutione debiti.

n ¶ Alia.¶ vt quia aliud pro alio soluat.

o ¶ Solutione.¶ speciale. alias contra: vt instit. quibus modis tol. obliga. in principio.

p ¶ Suscipiat.¶ durante cura, vel ea finita: vt in corpor. §. quòd si quis. & in nouel. qui tutor. vel curat. pupil. capiku. nulli. & etiam fortè post redditam rationem: licet fit argumen. cõtra. supra de inter dic. ma. l. si patris. sed ibi cessat ratio prohibitionis. hic non. Item an hæc authenti. habeat locum in administrante tantùm: quod videtur: quia tam in rubrica, quam in eiusdem corpore de gubernatione in plurimis locis facit mentionem. Sed potest dici contra, cùm omnes teneantur: vt ff. de solu. l. quòd si fortè. §. primo. Accursius.

q ¶ Agere debet.¶ sic §. ne li. po. l. j. & ij.

SI fororis.¶ CASVS. Filius fororis tuæ datus erat tutor patruus eorum: postea iudex volebat te eis dare tutorem contra regulam iuris, qua dicitur, quòd habent tutorem &c. an eo se non excusante teneberis ex datione, quæritur? dicitur quòd non.

r ¶ Constituto.¶ a lege.

s ¶ Datus.¶ tu qui es annuculus, & datus a iudice, vel in testamento minus solẽni. Et non. hic legitimã superare datiuam regulariter. sed fallit: vt ff. de testa. tut. l. si quis sub conditione.

Tutor legitimus supe rat datiũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Iura.] vt & ſ. qui.ex cau.tu.ha.l.licet.

C Vratorem.ʒ CASVS. Habenti tutorem vel datium uel legitimum, alius eo non remoto ſubrogari non poteſt. idem eſt in curatore. Si ergo in abſentia curatoris alicuius adulti, te iudex curatorem dederit: non tu, ſed primus tenebituꝛ: quia actorem periculo ſuo debuit conſtituere. Viuianus.

b ¶ Curatorem.] aliàs tutorem.

c ¶ Neque adiungi.ʒ f alium. vel actorem, vel curatorem, vel tuto. Azo: licet regulâ iuris' non ſit impedimento, quo minus habenti curatorem curator datur vt ff. de tuto. & cur. da.ab his.l.ventri.ſ.j.

d ¶ Te quoque.] ſcilicet priorem curatorem.

e ¶ Medio.ʒ poſtquam cœpiſti abeſſe, donec reuertaris.

f ¶ Debueras.ʒ antequam abeſſes. & hoc ſi neceſſitate impediebaris ſecundum quoſdam. Tu die etiam ex voluntate, dummodo aliqua iuſta cauſa vt hic, & ff. d adminiſtuto.l. decreto. in princi. & facit inſtitut. de cur.§. fina. & infra eodem.l. curator. & de tut.vel curat. qui ſatis non dedit. l.ij.

† Tutorem recte, vt cõueniat cum reg.l.prox. ſ.

† loco. † neque ad futurũ dãnum.al. te quoque aſ- futurũ, dãnũ &c.

I Nvniuerſis. ICASVS, Minor non habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio, niſi generalem, vel ſpecialem habeat curatorem: vel venia obtenta ætatis. Viuianus.

† Du. abſentiatua.

g ¶ Litibus. ʒ niſi in poſſeſſione momentaria: vt ſuprà qui legi. per. l. momentaneę.

h ¶ Iuſtam.] ſcilicet ſi tigandi: vt ff. de re iudica ta.l.acta §. contra. & ſuprà ſi aduer.rem iudica.l.cum & minores. & ſuprà qui legi.per.l.ij.

i ¶ Gratia.] puta data venia ætatis. vt & ſuprà de tempori. in integ. reſti tutio.l.ea quę.§.j.

† aut, C. Th. k ¶ Statuta.] hac lege.

Ex lib. 3. titul. 17. l.j. C. Th.

C Vrator. CASVS. An curator in litem datus minori, ſi litem ſuerit conteſt. eam deſerere poſſit, & ſibi alium, qui litem peragat, poſſit curatoꝛ eum ſubrogare, quæritur? Dicitur quòd non.

† iiij. C. Th. l A le.ʒ id eſt ſi quis curator datus adoleſcẽti cœpit agere cauſas ipſius: & dicat poſteà, quòd qui dam alius melius debet eſſe procuratoꝛ: & ſub tali prætextu velit deſerere adminiſtrationem. concord. ſ. de admi.tut.l.fin. in princ.

† adoleſcẽtes. E magiſtratuum.]

N CASVS. An magiſtratus colonum principis patrimonialem compellere poſſit ad ſuſcipiendum tutelam, quæritur? Dicitur quòd non: nec alium, qui habeat priuilegium, quo ſe poſſit excuſare. Vitianus.

m ¶ Patrimonialem.] ſpriuatæ rei Cæſaris. nam fiſcalis non excuſatur: vt ſ. de excu.tut.l. coloni. quæ eſt contra. Vel hic de perpetuo, ibi de temporali colono, qui poteſt ſe remouere a cultura,

n ¶ Alium.ʒ ut militem, vt ſ. eo l. militiæ armatæ. Et nota, q his caſibus ipſo iure non tenet datio: ſed quando poteſt datus ſe excuſare, tenet decretum: niſi ſe excuſet. hic, & ſi veller, nõ poteſt, & facit ff. de iure immu. l. ſemper. ſ. coloni. & ſ. conductores. Item no. hic, q quidam non poſſunt eſſe tutores, niſi teſtamentarij. vt ecce ſerui: vt ſ. eod. l. in ſeruiſti. Item municipes: vt ff. de tut. & cur. da. ab his. l. ij. & de teſta. tut. l. quæro. in princ.

o ¶ Nuncupatione.] id eſt nominatione.

Serum no tor eſſe poteſt in teſtamento rius.

† Mentor P.P.

¶ *Principis colonus nec alius priuilegiatus debet tutor dari. h. d. Sali.*

Impp. Honor. & Theodo. AA. † Monazio. P.V.

LEX XIII.

NE magiſtratũ vlterius pro cedat licentia: plenius deſignamus, ne patrimonialẽm colonũ, ſiue alium, n qui priuilegio ab hac nũcupatione eo defenditur, tutelæ muneris adſtringat officium. D. Honorio viij. & Theodoſio iij. AA. Coſs.

Quando † mulier tutelæ † officio † fungi poteſt.

TITVLVS XXXV.

¶ *Mulier de iure communi non poteſt tutelæ officio fungi. h. d. Sali.*

Imp. Alexander A. Oraciliæ. LEXI.

VTelam adminiſtrare, virile munus eſt, & vltra ſexum fęmineæ iſimitatis tale officium eſt. PP. x. Kalend. Octobr. Iuliano, ij. & Criſpino Coſs.

¶ *Olim mater nõ poterat eſſe tutrix, niſi p priuilegium impetrare, & renunciaret ſecũdis nuptijs, et Velleiano, & omni alio auxilio: & habet hoc loc in matribus tam legitimorum, quam baſtardorum. h. d. cum l. ſeq. Bal. Vel ſic: Mater ætate maior, ad tutelam filij iure iſto nõ poterat peruenire, exiſtente teſtamentario uel legitimo: & eis de ficientib. ſi uolebat hoc impetrare, debebat iurare, quòd ad ſecundas non tranſeat nuptias: & ſi poſtea ſecundas ineat nuptias, bona huius ſecundi mariti obligantur filijs pro adminiſtratione tutelari. & quãdo mater ſecũdas prælegit nuptias, de alio tutore per iudicẽ filiis debet prouideri. h. d. Sal.*

¶ Imppp. Valẽtin. Theod. & Arcad. AAA. Tatiano P.P. LEX II.

MAtres, † quæ † amiſsis viris tutelam adminiſtrandorũ negotiorũ in liberos poſtulant, priuſquã confirmatio oſtiicii talis in eas iure eueniat, fateantur actis, † ſacramento præſtito, ad alias ſe nuptias non venire.

¶ Sanè in † optione huiuſcemodi nulla † cogitur: ſed libera in cõditiones, quas pſtituimus, voluntate deſcendat. nã ſi malunt alia optare matrimonia, † tutelã adminiſtrare non debẽt. q Sed ne ſit facilis in eas poſt tutelã iure ſuſceptã irruptio: bona eius primitus, q tutelã gerẽtis u affectauerit nuptias, ſ obligationẽ venire, † tenetur obnoxia rationib. x paruulorũ

u ¶ Affectauerit.] ſcilicet mulieris.

† Du. ſuſcepta. † tur. al. ſuſcepti poſtulat.

a ¶ Præcipimus, ʒ vt & ſ. in quibus cau. pig. ta. contra l. ſi mater. & in athen. de nup. ſ. ſi autem tutelam. colla. iiij.

b ¶ Incuria. ʒ id eſt per negligentiam.

c ¶ Maior eſt ʒ ut ſ. de legi tu. l. ſi.

d ¶ Idoneus. ʒ cum non eſt idoneus, non uidetur eſſe, vt ff. quod cuiuſque uniuerſitatis. l. j. §. & quidem. Et no. quod per authẽ. hic poſitas hęc lex in multis corrigitur. Primò quia hodie eſt neceſſe principem adiri. Secõ quia non oportet eas iurare. Tertio qa maiores pœnas patiuntur: ut habes ſ. de ſecun. nup. l. iiſdem pœnis. Quarto quia hodie legitimi nõ præcedunt eas.

† Hæc deſunt in C. Th.

† per cõfirmat. C. Th.

† valetudiñe, cõfirmat. C. Th.

M Atri. ʒ CASVS. Dicitur in lege codicis ę mulier tunc demũ admittitur ad tutelã: cũ nullus alius legitimus eã præcedit. hic dicit, quòd mater & auia præcedũt tutores legitimos, & mater prius quã auia admittitur. hoc tamen ita, ſi coram iudice nouerca ſe cundis nup. & ſenatuſcõſulto Velleiano. & ſoli teſtameutarij eas præcedunt datiui autem & legitimi eas ſequuntur.

Aum & auia ſi ſint quis præferetur in tutela.

c ¶ Matri. ʒ legitimę uel naturali, ut in authen. ut ſine prohi. ſ. j. in fin. ſ. colla. vij. & ſ. eo. l. ſi in ſi. Sed quid ſi eſt mater & pater? Dicunt præferri patrem quaſi legitimum, ut in l. ij. & l. ſin. in fin. Item qd ſi eſt auus & auia? Dicunt quidã ambos admittẽdos, cum nõ ſit cautũ, q auia per legitimos repellatur. ſecũdum hoc ſi erit mater & auus, præponitur auus paternus, cum ſit legitimus: ſed ſi erit pater & auia, æqualiter admittuntur: cùm ille vt legitimus, illa per authent. admittatur. Nec obſt. quod dicit in fi. hic, ſolis teſtamentarijs eas præcedentibus: quia eſt ſenſus, id eſt nõ legitimi tranſuerſales. ſuperiores autẽ admittañt vt olim: vt in cor. huius authen. ibi, hoc enim ſeruantes &c. & bene probatur in nouel. eo. titu.

Nouell. 118. §. ex hus.

f ¶ Auiæ. ʒ hoc eſt nouum de auia: mater enim etiam per legem Codicis admittebatur.

Mater poteſt eſſe tutrix & curatrix filio rum.

g ¶ Secundum ordinem. ʒ cùm primo mater, ſecundo auia admittatur.

h ¶ Tutelam. ʒ an idẽ in cura? Quod vr. in auth. vt ſine prohi. ma. §. qa verò matribus & §. quia verò multã. col. vij. Item eadem eſt æquitas. ar. ad Fal. l. ſi. Itẽ aut. illa, vt ſine. phi. ma. generaliter. phibet à tutela & à cura creditorẽ minoris, ſic ergo & illa, vt ſine. phibitione &c. generaliter uideẽ excipere, vt ex illius cõtextu euidẽter apparet. ſ. vt ſine. prohibitione &c. & probat in aut. de filijs ante dota. in. na. §. cũ omnibus. collatione &c. & probat in aut. de filijs ante dota. in. na. §. cũ omnibus. collat. ij. Sed cõtra ſ. de cur. fur. l. cũ repudiãte. Sed põt dici correcta p illam authen. ut ſine prohibitione. vel in curatore furioſi ſpeciale eſſe: uel aliter eſſe non poteſt, quia & fœtẽ minor erat: & ſic prima placet opinio.

Mater nõ cogitur ſuſcipere tutelam filiorũ.

i ¶ Permittimus. ʒ ergo nõ cogitur, ut hic, & in l. ij, ibi ſanè in optione &c. & in l. ſi. circa prin & in aut. vt li. ma. & auiæ. in prin. col. viij licet qdã dixerũt contra. Itẽ nũquid eſt legitima vel datiua? Videtur legitima; vt ſ. ad Tertul. l. omnẽ ecõtra datiua, cùm legitimi per l. codicis eã præferantur. l. ij. & ſi. in ſi. ptereà l. non dat, niſi ſe offerat, ut hic, colligitur. q nõ ſit in legitimis, ut ff. de leg. tut. l. legitimos. in prin. præterea non cõpellitur, nec periculum patitur, ſi non ſuſceperit: vt hic colligitur. quare poteſt dici non eſſe datiuam nec legirimã, ſed extraordinariã, niſi dicas legitimam, id eſt ſecũdum legẽ à iudice datam, ſed videtur legitima. ut in aut. de hære, ab inte. §. ex his. col. ix. & aut. ꝑsbyteros ij. §. de epi. & cle.

k ¶ Inter geſta. ʒ id eſt coram iudice, ſcriptura inde facta.

l ¶ Velleiani.] & omni alio auxilio: ut in authen. vt ſine prohibitione ma. §. quia verò col. vij. quæ renũtiatio quo ad matrimoniũ nõ valet, ut præcipimus a ne quid incuria b, nequid fraude depereat. ¶ His illud adiungimus, vt mulier ſi ætate maior c eſt, tunc demum petendæ tutelę ius habeat, cùm tutor, † vel teſtamentarius, vel legitimus defuerit, vel priuilegio à tutela excuſetur, vel ſuſpecti generę ſubmoueatur, vel neſuis quidẽ † pro animi aut corporis † valetudine adminiſtrandis facultatibus idoneus d inueniatur. ¶ Quod ſi fœminæ tutelas refugerint, & præoptauerint nuptias: tunc demum vir illuſtris præfectus vrbi, accito prætore, qui impertiendis tutoribus præſidet, ſiue iudices, qui in prouinciis iura reſtituunt, de alio ordine per inquiſitionem datis minoribus defenſores iubebũt. Dat. xij. Kalend. Febr. Mediolani. Valentiniano A. iiij, & Neoterio Coſs.

IN AVTHENTIC. de hæred. ab inteſt. §. ex his. col. ix. conſti. j.

¶ *Mater & auia renũtians inter acta nuptijs & Velleiano (non extãtibus teſtamẽtarijs) prefertur legitimis & datiuis, fœminis aliis interdictis. h. d. Salic.*

† Nouell. 118. §. ex hus.

MAtri †, & auiæ f ſecundum ordinem g tutelam h etiam ante agnatos ſubire pmittimus i, ſi iter geſta k nuptiis aliis & ſenatuſcõſulti Velleiani l auxilio renuntiauerit, ſolis teſtamentariis m tutoribus eas præcedentibus, legitimis, & datiuis poſtpoſitis. Defuncti nanque uoluntatem præponi uolumus. præter has autem alijs mulieribus interdicimus officium tutelæ ſubire.

IN AVTHENTIC. ut ſine prohi. mat. debi. & credi. §. propterea igitur. col. vij. conſtitu. iiij.

¶ *Primo prohibet, ſecundo iubet tertio, conſeruat. Secunda ibi, ſed contractis. Tertia ibi, ſalua, & breuius ſummari non poteſt.*

SAcramentum quidem non exigitur n, ſed contractis o ſecundis nuptiis expelli eã à tutela p cõueniet: ſalua minoribus omni alia (prout iuris eſt) cautela q.

IN AVTHENTIC. colla. & conſtit. quibus ſuprà.

¶ *Matris debitum non impedit eius tutelam, etiam ſi ſit naturalis tãtũ: agere tamẽ debet omnia, quę in legitimis ſunt definita, hoc dicit. Salicetus.*

† Nouell. ead.

AD hæc, & ſi debitum inter ipſam & filios quoquo modo vertitur, tutela materna non ió minus r admittit, debito in ſua natura durante s. Poteſt etiam mater naturalium filiorum tutelam agere, omnia agens, quæcunque in legitimis definita ſunt filiis.

¶ *Etiam filijs naturalibus tantum matres poſſunt eſſe tutrices omnia faciendo quę in legitimis ſunt cauta. hoc dicit. Saliceti⁹.*

¶ Imp. Iuſtinianus A. Iuliano P. P.

LEX III.

Tutor confirmat' eſt datiu', & non teſtamentarius. Nouell. 94. §. ppea.

ff. de teſt. tut. l. ire noſtro. quia in hoc fit correcta. Itẽ quid ſi datus eſt à iudice tutor matre ignorãte? Vr non tenere datio, quaſi perperã ſit decretum inter poſitũ: ut arg. ff. de re. ec. qui. l. magis. §. ſi ęs alienũ. & de tuto. & cur. da. ab his. l. ſcire oportet. & ſ. q da. tu. poſt. l. ſi ſororis. Sed cõtra eſt: vt ſ. de confir. tut. l. fi ut ꝑponis. Et quod dicit de teſtãmẽtariis, dic etiã de legitimis aſcẽdentibus: vt modò notaui in glo. legitimę vel naturali.

Acramentum. ʒ CASVS. Lex Codicis dicit, quòd mulier debet iurare. Aut. dicit quòd non: ſed ſi conuolet ad ſecundas nuptias, expellit a tutela. Aut. ad hæc. addit ei, quod lex Codicis dicit dicens, q ſi aliquod debitum contrahatur inter matrem & pupillum tamen poteſt remanere tutrix. hoc dicit authen. hæc & ſequens.

n ¶ Non exigitur. ʒ De non nubendo. & ſic corriguntur iura, quæ dicunt id exigitur in l. a. C. & j. l. ſi. & in auth. de nup. §. ſi autem tutelam. colla. 4. & alia plura.

o ¶ Contractis nuptiis. ʒ Quid ſi alias luxuriata eſt? R ſi. eſt idem. argu. in auth. de reſti. & ea quæ. §. ſi. colla. 4 & in auth. de nup. §. ſi autem tutelam colla. 3.

p ¶ A tutela.] Sed ad quos redibit hoc caſus? Dic ad datiuam inſtar eius qui in locum ſuſpecti vel remoti datur, vt ff. de teſta. tut. l. ſi quis ſub condit. ione. Item & dr, q ipſamet petat ſ. in qui. cau. pign. ta. con. l. penul. & in authen. de nup. §. ſi autem tutelam.

q ¶ Cautela. ʒ alias tutela, nam res mariti ſui & ſuæ, ſunt obligatæ filiis: ut ſ. in l. ꝛ. & in d. authen. de nup. §. ſi autem tutelam.

r AD hæc minus. ʒ idem intelligo in auia & auo: quia affectionis ratio ſuſpicionem remouet: ut ff. de rit. nup. l. non ſolum. §. denuo.

s ¶ Durante. ʒ ſecus in alio tutore: ut ſ. titu. j. auth. minoris &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI pater. ¶ CASVS. Pater filio suo naturali vnam vnciam de bonis suis relinquere potest, & si non det tutorem: an maior eius possit esse tutrix? Dicitur quod sic: præstito ab ea sacramento, quod ad secundas nuptias non conuolabit, & deber renuntiare omni auxilio legitimo, & beneficio senatusconsulti Velleiani: his quæ in superiori lege, sacramentum dicta sunt, obseruandis. si enim mater nullo existente tutore filiorum legitimam nancisci potest tutelam: multo magis poterit esse tutrix filij sui naturalis, cum in hoc casu deficiat legitima. Viuia.

a ¶ Secundū nostram constitutionem. ¶ quæ est ō de confirmando tutore. l. fi.

b ¶ Profectę sunt, ¶ quę possunt proficisci: ut ŝ. d natu. liber. l. humanitatis. An autem & spurij mater, tutelam possit petere? quod uidet: quia quantum ad eam non id inspicitur: ut insti. de succeſ. co. §. uulgo. & ad Orfi. §. nouissimè. Item an alij cognati, qui uocantur ad successionem, iure prætorio uocentur & ad tutelam? dic ut ŝ. d leg. tu. l. j. Hodie autem cōstat eos uocari iure nouo: ut in authen. de hære. ab intest. §. ex his. colla. ix.

c ¶ Auxilio. ¶ ut in authen. de nup. §. fi uero mater, colla. iiij. & in aut. ut sine. phi. matres deb. & cre. §. quia uero multa. col. vij. & facit hoc ad generalem renūtiationem: ut no. ff. si qs cau. l. sed & fi. §. quæritum.

d Conceditur. ¶ ut supra l. proxima.

¶ IN QVIBVS CASIBVS TVTOREM. VEL CVRATOREM. &c.

¶ Dic uel, pro id est. nā nullū casum sub hac rub. ponit quo habēti tutorē detur tutor secūdū quosdam: sed certè ponit ff. de excu. tut. l. propter litem. & datur intelligi ŷ. eo. l. propter. Itē not. hic secūdum Ir. q̄ nouo iure ubicūq; his legibus tutorē habēti tutor dabatur, non tutor datur, sed curator ei adiungitur: ut insti. de autho. tu. § fi. Hug.

Cognati iure nouo uocātur ad tutelam.

† patribus
† eorum

† conseruā dis

† huiusmodi

† dari

SI in locum. ¶ CASVS. Tutor erat reipublicæ causa absens, interim datus est tutor, eo reuerso suscipiet tutelam: consultè tamen faciet curator, si faciat eum compelli per iudicem ut admini. tut. pup. suscipiat.

e ¶ Ad tempus. ¶ hoc non expresso, alioquin contra: ut ff. de regulis iuris l. actus.

f ¶ Estis.] curatores: ut insti. de cur. §. item in locū. sed & tutores possunt dari, si hoc iudici fedeat, ut ff. de tut l. quæstū. & de suspec. tut. l. iiij. §. si quis absuturus. licet quidam exponant in l. illa tutor, id est curator.

g ¶ Pertineant. ¶ nec enim vacationem aliquam anni habet, ut institu. de excusa. tut. §. item ij qui reipublicæ nec etiam fuit finita tutela, propter absentiam, & sic modo est eadem. nec interim quæsti liberi eum excusant: nec potest conuenire interim directa actione tutelæ, ut ff. d suspect. tut. l. iij. § qđ si quis. & de excusa. tuto. l. Titius, sed utili sic, ut ff. de tute. & ra. distrah. l. si tutor reipublicæ. in princi. & ff. de suspect. tuto. l. iij. § si quis absuturus. secus autem si in locum eius, qui adhuc non est tutor, quia ipse diem uel sub conditione datus sit, alius detur: quia ille desinit adesse, cum in locum suspecti, cōuicti, & remoti, uel defuncti, uel relegati succedit.

o ¶ Non potest. ¶ ut supra qui pe. tu. l. cum iure. & qui da. tu. uel cu. pos. l. si soror. & instit. de cura. §. interdū. & hoc regulariter, tamē &c. ut sibi cit in exēplis: vt ff. de test. tu. l. si quis sub cōditione. Itē fallit in aliis. ut not. supra l. proxi. Sed quæ est ratio, q̄ habēti tutorē curator adiungitur, sed nō tutor: vt hic l. Respō. datus tutor plenitudine potestatis habet in pupillū, & eius res. vnde alius superueniens non posset haberę eandē plenitudinē, quā curator nō appetit: & sic potest adiungi, vt patet: quia tutor datus authorizat in additione hæreditatis, & nō curator: vt ff. de appellat. cūm in vna. §. tutor. Itē quia tutor personæ, & per consequēs rebus omnibus: vt insti. de test. da. tuto. possunt. §. certe. & de excu. tu. §. datus. Sed curator rebus tātūm: vt ŝ. de nupt. l. in copulandis. Item quæ est ratio, q̄ habenti curatorem potest alius curator adiungi, ut ff. de tut. & cur. da. ab his. Lnentri. §. fiu. & non habenti tutorem tutor? Respond. ex prædictis ratio colligitur.

a ¶ Excusati.] ad tempus secundum quosdam: qđ non placet.

b ¶ Defuncti.] similiter ut deportatus, & sic remanet tutor, & sic non fallit regula.

† ita i mutuis aliqb. deportati. qđ ex eo confirmat, q̄ in locū relegati tutoris nō tutor sed curator dat. Lege fortè. ŝ. qđ ergo. ff. de solut.

SI pater secundum nostrā constitutionem [a] naturalibus liberis in iis rebus, quę ab eo eos profectæ [b] sunt, tutorem nō reliquerit, mater autē uoluerit eorū (siue masculi sint, siue fœminæ) subire tutelam: ad exemplum legitimæ sobolis liceat ei hoc facere, quatenus actis sub cōpetente iudice interuenientibus, iuramētum antea præstet, q̄ ad nuptias non perueniat, sed pudicitiā suā intactam conseruet: & renuntiet senatusconsulti Velleiani præsidio, omnique; alio legitimo auxilio [c], suāq; substantiam supponat, & ita filiorum suorum uel filiarum naturalium tutricem eam existere sancimus. ¶ Omnibus, quę pro † matribus & liberis † earū ex legitimo matrimonio, pgenitis, diualibus cōstitutionibus cauta sunt, in huiusmodi matribus † obseruādis. Si enim in filiis iustis, in quibus & testamentariæ, & legitimæ sunt tutelæ, & tamen matribus, his deficientibus ad prouidentiam filiorum suorum venire conceditur, [d] multò magis in † his casibus, vbi legitima tutela euanescit saltē alias eis † dare humanissimum est. D. xv. Kal. Apr. Cōstātinop. Lampadio, & Oreste VV. CC. Cos.

In quibus casibus tutorem vel curatorem habenti, tutor vel curator dari potest.

TITVLVS XXXVI.

¶ *Curator datus in locū absentis, eo reuerso deponit officiū. h. d. Bal. Vel sic: Tutor, uel curator datus loco absentis reipublicæ causa, desinit, illo reuerso. h. d. Sali.*

¶ Imp. Antoninus A. Tyberiano, & Ru

LEX I.

SI in locum eius tutoris ad tempus [e] dati estis [f], qui reipublicæ causa aberat, isq; iam finito munere, quod ei iniunctū est, abesse desiit: quin ad eius officium curāq; pertineāt [g] negotia pupillæ, ambigere nō debetis. Sed consultius [h] feceritis, si præsidem prouinciæ virum clarissimum adieritis, vt is ad administrationem tutelę compellatur, [i] PP. viij. Kal. August. Antonino A. † iij. & Balbino Cos.

¶ *Curator datus in locū tutoris eatenus durat curator, quatenus duraret tutor. hoc d. Vel sic: Curator datus impuberi, nō durat post pubertatē. hoc d. Bal. uel sic: In locū tutoris excusati potest curator dari: cuius officiū finitur pubertate pupilli h. d. Sali.*

¶ Imp. Alexander A. Valentiniano. L. II.

POtuit quidem & debuit competens iudex in locū excusati † tutoris, licet pupill⁹ alios quoscunque haberet † tutores, curatorem dare. [k] ¶ Quanuis autem curator cum aliis in locum excusati tutoris subſtitutus sis: tamen periculo administrationis vltra pubertatis tempora non adstringeris. [l] PP. v. Id. Iun. Modesto, & Probo Cos.

¶ *Curator adiungitur causa cognita. hoc dicit. Bal. Vel sic: propter latitudinem seu diffusionem patrimoni, curator potest adiungi curatori. h. d. Salic.*

¶ Idem A. Hylæ. LEX III.

PRopter latè diffusum, id est in diuersis locis constitutum [m] patrimoniū, vel qđ solus administrationi non sufficias, an tibi tutelam administrāti adiungi ali quos curatores [n] oporteat, præses prouinciæ (si te non sufficientem deprehenderit) æstimabit. PP. viij. Id. Decembr. Pompeiano & Peligno Cos.

¶ *Loco tutoris remoti, defuncti, uel relegati alius debet substitui. h. d. Sali.*

¶ Impp. Valerian. & Gallien. AA. Euploio.

LEX IIII.

LIcet tutorem habenti tutor dari nō potest: [o] tamē certis ex causis alius idoneus substitui sententia competentis iudicis solet in † locum suspecti, qui conuictus ac remotus est, & in locum

i ¶ Compellatur.] captis pignoribus: ut insti. de satisda. tut. ŝ. pe. & fac. it ŷ. de peri. tut. l. fin.

POnit. ¶ CASVS. Si pupillus plures habeat tutores, & unus se excusauit: in locū eius subrogabitur alius, qui ultra tempora pubertatis administrare non cogetur: licet curator detur, non tutor.

k ¶ Dare.] scilicet: curatorem uel tutorem. ut ff. de testa. tutela. l. si quis sub condi. § fi.

l ¶ Non adstringeris.] ut infra quando tuto. uel curato. esse desi. l. j. & ff. d tuto. uel cur. da. ab his. l. cum ratorem.

PRopter. ¶ CASVS. Si pupillus tutorem habens diffusum habeat patrimonium, & in pluribus locis constitutum, si solus non sufficiat, adiungi poterit ei curator.

† curatores

† curatoris

† Desit in aliquib.

† &.

m ¶ Constitutum.] in eadem tamen prouincia, alias etiam tutor ei adiungitur, ut ff. de excusa. tuto. l. propter litem. ŝ. fina.

n ¶ Curatores.] Not. curatores, ut & ŷ. de excus. tuto. l. testamento & ff. de admini. tuto. l. tutores qui post. §. rerum. Et est ratio quare non tutor, ut no. inf. l. proxi. quando quę tamen etiam tutores darentur: ut sin alia prouincia res sint remotæ ultra centesimum lapidem. ut dicta l. propter. & sic e- quando ca tiam potest intelligi di- tur habe ctus §. rerum. Item & ci tutorē. quando testamēto datus erat sub conditione: uel ex die, & similibus, ut ff. de testa. tut. l. si quis sub conditione. & infra eodem, l. licet. Item & quando transfuga est primus tutor. Item quando furiosus factus fuerit. ff. de tut. l. si quis tutor. & l. cum plura. Item i alio ŷ. eodem l. fina. Item i alio ŷ. ad Tertull. omnem. & in authen. de nup. § si autem tutelam. col. iiij.

Tutor alterius.

† Non tribit sua administrationi nisi prius facilde dederit. ff. de tut. & cur. da. ab his. & argumen. hic notandū in glo. Sali. ei datum esse comodum cessare gestionem. iam super uenit alius administrare gerimus, & capitulum. vide col. & cle. 3. ti. lib. vj.

LIcet. ¶ CASVS. Quanuis regula sit, quod habenti tut. tu. dari nō potest, fallit tamen in

† locū.

† curatoris

o ¶ Non potest.] ut supra qui pe. tu. l. cum iure. & qui da. tu. uel cu. pos. l. cum in locum. & ff. de excu. tut. l. propter litem. ŝ. fina. & ff. de tut. & cur. da. ab his. l. cum ratorem. & ff. de tut. & cur. da. ab his. l. cum ratorem. & ff. de tut. & cur. da. ab his. l. cum ratorem.

Tutor alterius.

† Nouell. 72. ŝ. quoniam.

† ita i mutuis aliqb. deportati. qđ ex eo confirmat, q̄ in locū relegati tutoris nō tutor sed curator dat. Lege fortè. ŝ. qđ ergo. ff. de solut.

CVm ob. ¶ CASVS. Cum pupillo habenti tu. obuenit aliquod augmentum, puta hæreditas: ratione cuius datus erat curator uel adiunctus: nunquid ideo prius definit esse tutor, quod alius sibi adiunctus est? dicitur quod non. & si adiūctus tempore finitę tutelæ fit soluendo: licet post eā factus sit nō ideoneus periculum ad primum tutorem non pertinebit. Vivianus.

c ¶ Non prius.] quam adiungendi dentur. hęc est falsa. Dic ergo non prius, scilicet per hoc, q̄ si non adiungerentē, ut ff. de adm. tut. l. quoties. ŝ. fi. & non curatores: sed & tutores dari possunt: ut dixi ŝ. e. l. propter.

d ¶ Dat.] prius.

e ¶ Si is.] scilicet curator uel tutor a diunctus tibi tutori.

f ¶ Finitæ tutelæ.] vade non poterat fieri iusp ectus a te, cum soluendo esset. vt ŷ. de dini. tut. l. ij.

g ¶ Periculum tempo- ris.] quo factus est non soluendo. & facit ŝ. de ꝓbat. l. ex persona.

h ¶ Ad te.] tutorem. prius est enim conueniēdus, q̄ administrauit augmentum, quàm primò dati, qui nō gesserūt augmentum, etiam si antè de fuit esse soluendo, vt hic, & ŷ. si tut. non gess. l. fi. de diui. tut. l. j. & l. fi. Sed contra. ff. de administ. tu. Lucius. ij. §. Sempronj. i fi. §. ubi & non gerentē dicit ab initio cōueniri: sed ibi nullo modo erat diui sa, vel erat a se, ut ŷ. de diui. tut. l. ij. in fine. hic autē quodammodo ab ipso lu dico, uel à lege: nā adiun ctus postea, prima bona administrare non solet: vt d. l. quoties. §. constat.

† Nouell. 72. ŝ. quoniam.

excusati [a], vel defuncti [b], vel † relegati tutoris. PP. Idib. Mart. Seculari ij. & Donato Cos.

¶ *Licet alius adiungat, primus non liberatur. hoc dicit. Bal. Vel sic. Propter augmentū facultatum, tutori curator solet adiungi: tutor tamen non tenetur de gestis a curatore existente soluēdo tempore finitę tutelę. hoc dicit. Salic.*

¶ Impp. Diocletian. & Maximian. AA. & CC. Zenoni.

LEX V.

CVm ob augmentū facultā tū curatores adiungi soleāt, non priùs [c] dati [d] tutores ab administratione eorū liberant. ¶ Sanè si is [e], qui administrauit, tpe finitę tutelę [f] fuit soluēdo secuti tpis periculū [g] ad te [h] pertinere nō potuisse, manifestū est. D. iij. Kal. April. CC. Cos.

De administratione tutorū † vel curatorum, & pecuniæ † pupillari fœnerā dā †, vel deponēda.

TITVLVS XXXVII.

IN AVTHEN. vt ij qui oblig. se ha. §. quoniam. col la. vj. constitut. ij.

¶ *Hæc authen. non facit ad legē Codicis, sed ad secundā partē rubricæ, melius tñ stetisset post l. tutores. inf. eo. & ibi eā legit. Cy. & hoc intendit: Vbi reditus prędiorū sufficiūt pupillo uel adulto, administrator eius nō tenet pecuniam fenerare, sed cautè recondere. h. d. Sali.*

NOuissimè † [i] cautū est, à curator [k] penia pupillarē non esse fenerandā. q̄ fecerit, mutui sub iacebit piculo [l], nisi mobilis sit eius substātia, cui [m] cura administratur. tunc enim cutator illud solū mutuare cogat, q̄ ad dispensationem sufficiet adolescentis, eiusq; rebus. quod uerò plus est, cautè recondatur: nel nisi ex necessitate hoc fecerit, ueluti propter expensas in pupillum faciendas,

¶ *Vnus officialis non tenet de eo quod fecit alius i alio officio, & nō codē. hoc dic t. Bal. Vel sic: Curator adulti non tenet pro tutoribus precedentibus, nisi negligentia i exigendo posit ei imputari. h. d. Sali.*

¶ Impp. Seuerus & Antonin⁹. AA. Modest.

LEX I.

FRustrà times administrareres adolescentis, cuius curator es: ne ex hoc aliquis existimet commune periculum prioris temporis [m] te recepisse: sed ea, quę agenda putas, age; & (quod † magis interest omnium partium [n]) insta vt iudex inter te & tutores † datus quamprimum partibus suis fungatur. PP. xi⁰. Kalend. Octob. Albino & Aemiliano Cos.

† maximè

† datos

¶ *Pro uniuersali curatione nō pōt agi, nisi finito officio. h. d. Bal. Vel sic: Durante officio curę non agitur ut administrationis uniuersalis ratio reddatur. h. d. Sali.*

¶ Idem AA. Timoni & Elpidophoro.

LEX II.

ADuersus curatorem adolescētis, cui collegæ dati estis quādiu administratio communis durat, exerceri iudiciū nō potest [o]. PP. ij. Kalen. Maij, Apro, & Maximo Cos.

¶ *Expensę legitimę ī pupillu factę ueniūt in rationibus computandę, licet per iudicē tunc non fuerint decretę. h. d. Salic.*

¶ Imper. Antoninus A. Eumoso.

LEX III.

NOuissimè † [i] cautū est, à curatoř [k] penia pupillarē non esse fenerandā. q̄ fecerit, mutui sub iacebit piculo [l], nisi mobilis sit eius substātia, cui [m] cura administratur. tunc enim cutator illud solū mutuare cogat, q̄ ad dispensationem sufficiet adolescentis, eiusq; rebus. quod uerò plus est, cautè recondatur: nel nisi ex necessitate hoc fecerit, ueluti propter expensas in pupillum faciendas,

¶ *Vnus officialis non tenet de eo quod fecit alius i alio officio, & nō codē. hoc dic t. Bal. Vel sic: Curator adulti non tenet pro tutoribus precedentibus, nisi negligentia i exigendo posit ei imputari. h. d. Sali.*

¶ Imp. Seuerus & Antonin⁹. AA. Modest.

LEX I.

FRustrà times administrareres adolescentis, cuius curator es: ne ex hoc aliquis existimet commune periculum prioris temporis [m] te recepisse: sed ea, quę agenda putas, age; & (quod † magis interest omnium partium [n]) insta vt iudex inter te & tutores † datus quamprimum partibus suis fungatur. PP. xi⁰. Kalend. Octob. Albino & Aemiliano Cos.

¶ *Pro uniuersali curatione nō pōt agi, nisi finito officio. h. d. Bal. Vel sic: Durante officio curę non agitur ut administrationis uniuersalis ratio reddatur. h. d. Sali.*

¶ Idem AA. Timoni & Elpidophoro.

LEX II.

ADuersus curatorem adolescētis, cui collegæ dati estis quādiu administratio communis durat, exerceri iudiciū nō potest [o]. PP. ij. Kalen. Maij, Apro, & Maximo Cos.

¶ *Expensę legitimę ī pupillu factę ueniūt in rationibus computandę, licet per iudicē tunc non fuerint decretę. h. d. Salic.*

¶ Imper. Antoninus A. Eumoso.

LEX III.

† dati

† patribus

† eorum

† conseruā dis

† huiusmodi

† dari

† Desit in aliquib.

† &.

† ita i mutuis aliqb. deportati. qđ ex eo confirmat, q̄ in locū relegati tutoris nō tutor sed curator dat. Lege fortè. ŝ. qđ ergo. ff. de solut.

† Nouell. 72. ŝ. quoniam.

† maximè

† datos

Tutor an posit a pupillo conueniri durante officio.

Actio quādoque nascitur ex contractu dudum inito,

Universidad de Deusto
Biblioteca

SVmptus. ¶ CASVS. Si pupillus finita tutela fructus quos tutor percepit petat, & dicat tutor se in eo multa ipendisse: an expensæ veniãt computationem, quæritur? Dicitur quòd sic, licet de his refundendis decretum iudicis non interuenerit: quòd iustitia, non authoritate iudicantis: quod bona fide erogatum est, debetur. Viuia.

a ¶ Necessario. ¶ puta in alendo.

† pupillo tuo necessarijs.

b ¶ Iudici.] no. iudici, sic §. cond. ob tur. eau. l. prima.

c ¶ Probabuntur.] a te tuotre.

d ¶ Accepto ferentur.] id est computabuntur, siue rehabebũtur. nisi certum salarium pro hoc erat ei constitutum: vt ff. de admi. tu. l. a tutoribus. §. fi.

e ¶ Interpositum.] Nam expedit quandoque non interponi: vt ĵ. de ali. pu. præst. l. ij.

f ¶ Authoritate. ¶ sic §. fi mi. ab hær. se ab. l. j. Accursius.

NIsi. ¶ CASVS. Libertus si pecuniã pupilli sui non deposuerit, vel in emptionem prędiorum collocauerit: sed in vsus suos conuerterit ad præfectum vrbis remittetur puniendus. Vel dic, quòd mulier proponit talem quæstionem de curatoꝛ filij sui, quòd curator filij sui, qui patris erat libertus, debebat pro filio suo pecuniam, nec eam deposuit, nec in prædiorum comparationem conuertit: an sit puniendus, quæritur? Dicitur q sic.

† Compara tione.

g ¶ Filiæ tuæ. ¶ O mulier quæ es mater.

h ¶ Prædiorum comparationem. ¶ Nisi sit modica summa, vt ff. eo. l. ita autem. & ad hoc ff. e. l. tutor qui. §. si post. & §. si deponi. & ĵ. l. proxima.

i ¶ Puniendus. ¶ vt ĵ. e. si liberti. & ff. de suspect. tu. l. ij. & iij. §. tutor. & §. tutores. & insti. de suspe. tut. §. libertus.

FRustra. ¶ CASVS. Si tutor factus fuerit debitor pupilli ex mala administratione, & curatore ei datus tutorem conuenerit, & condemnari fecerit, nec ille parere vult iudicatis: quia timet, si soluat & adultus perdat, q̃ posit restitui aduersus solutionem. & propter hoc soluere condemnationẽ contradicit, an sit audiendus, quæritur? Dicitur q̃ non, cùm exacta pecunia authoritate iudicis posit deponi. Ac.

† Concer. cum hac l. gl. in c. placuit super uerbo, cauſæ. xvj. q. vj.

† Deest in omnib. re. ctè.

k ¶ Iudicatum. ¶ i. satisfacere pro iudicato. timebant enim tutores, q̃ si soluerent minori, & pecunia non verteret in vtilitatẽ pupilli, q̃ ipsi non essent liberati, & q̃ minor restitueretur in integrũ? Respon. ad hoc Impe. q̃ tutores possunt deponere eã in sacra ęde.

† Securi.

l ¶ Detrectant. ¶ Timentes restitutionem, vt §. si aduer. fol. l. exemplo.

m ¶ Præsidis. ¶ & sic nõ restituet: vt ff. de mino. l. ait prætor. §. quid tñ.

n ¶ In depositi. ¶ donec inde ematur prædium, vel alias expendatur in necessarios vsus adolescentis.

NOn est ignotum. ¶ CASVS. Tutor vel curator pupilli vel adulti calumnioſe nomine pupilli aduersus aliquem actionem instituere nõ debet: quod si fecerit, condemnandus est aduersæ parti i expensis, quia prætextu pupil. calumniosa actio instituenda non est. Viuia.

o ¶ Condemnari. ¶ in expensis. sic ĵ. vnde vi. l. meminerint. in fi. legis.

Si pupillus finita tutela fructus quos tutor percepit petat, & dicat tutor se in eo multa ipendisse: an expensæ veniãt computationem, quæritur? Dicitur quòd sic, licet de his refundendis decretum iudicis non interuenerit: quòd iustitia, non authoritate iudicantis: quod bona fide erogatum est, debetur. Viuia.

SVmptus in † pupillum tuũ necessariò [a] & ex iustis honestisque causis iudici, [b] qui sup ea re cogniturus est, si probabũtur [c] facti: accepto ferentur, [d] etiam si prætoris decretum de dandis eis nõ sit interpositum. [e] id namque, quod à tutoribus siue curatoribus, bona fide erogatur, potiùs iustitia, quàm aliena auctoritate [f] firmatur. PP. xiiij. Kalen. Septemb. Duobus, & Aspris Coss.

† Concurrere

¶ *Libertus tutor debet a se exigere quod debuit: alias remouetur ut suspectus, & uenit puniendus. h. d. Salic.*

¶ Idem A. Proculæ. LEX IIII.

NIsi eam pecuniam, quã constiterit libertum paternum tutoꝛe filiæ tuæ [g] ratiõi ei [h] debere, vel deposuerit, vel ĩ prædiorũ cõparationẽ [i] cõuerterit: remittitur ad præfectũ vrbi, secundum ea, quæ constituta sunt, arbitrio eius puniendus. [k] PP. xij. Kalen. Octobr. Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Tutores quondam nõ iustè recusant soluere adulto, cùm possint authoritate præsidis uel eius præcepto, uel sic: Non debet retractari solutio debiti, quæ potest iustè fieri. hoc dicit Salicetus.*

¶ Idem A. Rufino. LEX V.

FRustrà tutores quondam adolescentium, quorum curã administras, iudicatũ [l] facere detrectant, [m] cũ exacta pecunia possit auctoritate præsidis [n] in depositi [o] causam haberi. PP. Kalend. Iuñ. Læto. ij. & Cereali. Coss.

¶ *Sub prætextu uel uelamine officij, non debet calumnia comitti. Bald. Vel sic: Tutores uel curatores, qui iustam causam litigandi non habuerint, licet alieno nomine egerint: proprio tamen nomine debent in expensis condemnari. h. d. Sali.*

¶ Imp. Alexãder A. Paconio. LEX VI.

NOn est [p] ignotũ tutores vel curatores † adolescẽtiũ, si noĩe pupillorũ vel adultorũ sciẽtes calumnioſas instituant actiones, eo noĩe cõdẽnario oportere: ne sub prætextu nominis eorum [q] propter suas simultates [r] fe-

curẽ lites suas [s] exercere posse † existiment. PP. vj. Id. Maij, Maximo ij. & Aeliano Coss.

¶ *Contra formam datam à testatore non debet tutor rem pupilli uendere. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Idem A. Valerio. L. VII.

TVtelam pupillorum tuorũ sic administrare debes, ne ædificiũ, q̃ dis relictũ est, cõtra formam alienãdi testamẽto datam vendas. [t] PP. vj. Id. Iul. Maximo ij. & Aeliano Coss.

¶ *Ignorans se tutorem datum nõ tenetur, sciens uerò sic: & de neglectis cõueniri potest cum aliis. de gestis uerò ab aliis conueniri potest gerentibus prius excussis. hoc dicit cum glo. Salicetus.*

¶ Idem A. Aprilii. L. VIII.

ET si scisses [u] te curatorem datum, nec administrasses: cæteris curatoribus & administratione peragentibus, & sufficientibus damno præstando, [x] cõtra te actio dari non potest. ¶ Sin autem nescisses te curatorem datum: etiam si soluendo cæteri non sint, damni periculum ad te non † redundat. PP. vij. Kalendas Decembr. Alexandro A. iij. & Dione Coss.

† redundabit.

¶ *Adulta agit contra curatores, ut consiluant sibi dotem. h. d. Bald. uel sic: Adulta potest petere, ut dotetur, curatoribus cessantibus, hoc dicit. Sali.*

¶ Idem A. Inclytæ. L. IX.

SI curatores habes, [y] hinc quidem tare te bonis tuis cessant: adito psid e † prouinciæ impetrabis, vt quod moderatũ [z] est honestæ personæ, præstare cogantur. [a] PP. xvij. Kal. Maij, Agricola & Clementino Coss.

† Deest in omnibus.

¶ *Libertus fraudulenter administrans, remouetur & punitur. Sali.*

¶ Idem A. Rufinæ. L. X.

SIliberti eiusdemq; curatoris culpa vel fraude ratio vestra læsa sit: [b] sarciri damnũ ab eo, q̃ dedit, [c] præses prouincię curabit: nõ dubitaturus etiam grauiorem executionẽ adhibere, si quid

Dos an possit per curatores constitui adultæ vltra vires.

SI liberti. ¶ CASVS. Si libertus adulti eiusdem curator, seruum adulti manumiserit sine eius consensu, vel ab alio per fraudem manumitti passus fuerit refarciet ei damnum: vel pro modo admissi delicti punietur in corpore. Viuia.

a ¶ Læsa sit. ¶ Quia manumisisti seruum aliquem eo consulente: vt ĵ. si aduer. libertat. l. quos retrahi. Vel alias malè gesit aliquid: de culpa quidem tenetur vtili negotiorum gestorum iure cõmuni, de dolo etiam criminaliter extraordinariè: vt hic subiicit, & d. l. quos retrahi, & insti. de susp ec. tut. §. libertus. & §. eo. l. nisi. Itẽ nota secundum quosdam ex hac lege, & ĵ. e. l. si tutores. q̃ aliud est dolus siue fraus: & aliud culpa. sed vera tas est quòd in dolo in est culpa, sed non conuertitur.

b ¶ Dedit. ¶ Et curator tenetur in defectum.

Si

SIbonam. ¶ CASVS. Si tutor in causa pupilli (si bona fuerit) nõ appellauerit, sententia lata contra pupillum: vel appellatione interposita, eam prosequi non curauit: iudicio tutelæ pupillo tenebitur pro indemnitate pupilli conseruanda. Viuianus.

a ¶ Si bonam. ¶ in mala secus: vt §. e. l. non est. & ff. eo. l. quoties. §. planè. & etiam facit ff. de euict. Herennius Modestinus. & ff. mand. l. fi procuratorem. §. si ignorãtes. sed in dubio præsumit mala, vt in d. l. Herennius.

b ¶ Iudicio. ¶ vt & §. fi tut. vel curc. l. fi.

DE iis. ¶ CASVS. Tutor ex mala administratione factus est. debitor pupilli in causa decessit pupill. successit ei mulier: vult cõuenire tutorem, an possit? distinguitur: aut est minor annis, & non potest sine curatore, nec numerus liberorum in hoc casu ætatẽ supplebit: vt fi habeat xxij. an. & tres liberos: si maior, potest. Viuianus.

† Hoc non plumit cũ fuerit cõdemnatꝰ. l. Herennius. ff. de euict. l. inuitus. §. d procu. doc. in cap. ianuensis. de arb. c. cùm iter de re iud.

c ¶ Eorum. ¶ scilicet pupillorum.

d ¶ Successisti. ¶ scilicet pupillis, qui habent tutores vel curatores. Et die de his, scilicet agere debes: & hoc si es maior verè non fictè, ꝓpter liberos. Vel dic successisti pupillis, qui habent tutorem: & adulto, qui habet curatorem: quod in idem recidit. Tertii dicunt, q̃ agis contra tuum curatorem, qui non conuenit tutorem vel curatorem eius, cui succeſsisti: quæ vltima non consonat literæ.

† Octauiano.

† legitimos

e ¶ Implesti. ¶ verè: vt hic, vel etiam fictè: vt supra, qui da. tu. posl. in vniuersis.

f ¶ Fœminis. ¶ nec maribus, nisi ad honores: vt §. de in integ. rest. mi. l. eo tempore. & ff. de mi. l. iij. & ff. de mu. & ho. l. ad rẽ publicam.

TVtores. ¶ CASVS. Tutor si cõueniat debitorem pupilli: an debeat satisfidare pupil. rem ratam habiturum, quæritur? Dicitur q̃ non. Vi.

g ¶ Ad satisfidationem. ¶ rem ratam haberi, secundum Ioan. nisi dubitaretur, an sit vel duret tutor, vel gestus illi commissus sit: vt ff. eodem, l. vlgò. Hug. sed certè illa non est cautio ratihabitio q̃ ab eo non patietur damnum ob id, q̃ tutor non fit, iudicio sisti: pupillus tamẽ cauet, & eos defendet: vt ĵ. eo. l. finali. §. defensionem. & §. oẽm aũt. & fac. ff. qd̃ cuiusque vniuersitatis. l. itẽ. §. actor.

h ¶ Ationes. Non posse. ¶ subaudi à conCurator an possit cogi actione red dere offitio durante.

curatore. Item nec ab adulto, & hoc si procuratur ratio totius administrationis, sed alicuius capituli potest: non tamẽ à curatore, qui administret: alioquin cõtra: vt ff. e. l. iij. §. j. sed ab alio: vt dixi §. e. l. aduersus. sed certè lex illa ff. eo. l. iij. §. j. extra iudicium potest intelligi conueniri administrantem à non administrante. Item & actio hic tam aperta fraude cõmissum est, vt puniendum in liberto crimen deprehendatur. PP. xj. Kalendas August. Agricola & Clementino Coss.

¶ *Tutor in bona causa tenetur appellare & prosequi. h. d. Bal. concor. Sali.*

¶ Imp. Gordianus A. Cæcilio. L. XI.

SIbonam [a] causam † ea, cuius tutores es, habuit, & aduersus latam sententiam non appellasti, seu post appellationem prouocationis solennia implere cessaueris, tutelę iudicio [b] indemnitatem pupillæ præstare debes. PP. Idibus Augusti. Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ *Defectus legitimæ ætatis in iudiciis & rerum suarum administratione non supplet tur ex numero liberorum. h. d. Salic.*

¶ Idem A. Octauianæ. L. XII.

DE iis, quæ in fraudem administrationis à tutore gesta, vel negligenter acta à curatoribus eorum [c], quibus successisti [d], allegas, agere debes: si modò annos † legitimæ ætatis implesti [e]. neque enim ignoras nõ multum patrocinari fœcunditatem liberorum fœminis [f] ad rerum suarum administrationem, si intra ætatem legitimam sint constitutæ. PP. iij. Non. Octobris, Gordiano A. ij. & Pompeiano Coss.

† redundabit.

¶ *Tutor agens pro pupillo non tenetur cauere de rato. h. d. cum glo. Sali.*

¶ Idem A. Longino. L. XIII.

TVtores debita pupillaria, seu depositarepositæ cẽtes, ad satisfationem [g] cõpelli nõ posse, manifestum est. PP. viij. Kal. Maij, Ariano, & Pappo Coss.

¶ *Durante administratione curator nõ cogitur rationes reddere. h. d. Sali.*

¶ Imp. Philippus A. & Philippus C. Clementi. LEX XIIII.

RAtiones curæ administratæ ante impletum quintum & vigesimum annum, durante officio, posci iure non posse [h], manifestum est. PP. pridie Non. Augusti. Philippo A. ij. & Titiano Coss.

¶ *Subscribens se tãquam curator, proprio nomine non tenetur. h. d. Bal. Vel sic: De eo quod quis facit ut tutor uel ut curator, nõ potest cõueniri: nisi proprio nomine se obligauerit. h. d. Salic.*

¶ Impp. Diocles. & Maximia. AA. Licinio. LEX XV.

personalis, à reali distinguenda est: vt insti. de autho. tut. §. fi.

SInon subscripsisti. ¶ CASVS. Adultus in aliquo contractu prò me fideiusserit, fruſtra vereris, ne ex ea intercessione [i], † qua signasti vt curator [k], olim liberatus (vt affirmas) sententia præsidis, ex officio curatoris conueniri posſis [l]. PP. prid. Nonas Martij Diocletiano. iij. & Maximiano. AA. Coss.

† quam

¶ *Tutor non habet potestatem donandi, nisi ex causis à iure permissis: alias si præbet iustam causam possidendi. h. d. Salic.*

¶ Idem AA & CC. Proculo. LEX XVI.

NOn omni titulo res pupilli potestatem alienandi tutores habent: sed administrationis tantùm causa distrahẽtes, quę eis † vænundare licet, iustam causam posſidendi [m] comparantibus præstant. Cùm itaque † donandi nulla ratione [n] res eorum, quorum administrãt negotia, potestatem habeant, vindicare dominium à posſidentibus nõ prohiberis. Data x. Kalen. Maij, Heraclię AA. Coss.

† vænunda ri

† donare

¶ *Tutelæ officium non prohibet tutorem testari, nec sua donare. h. d. Salic.*

¶ Idem AA. & CC. Martiali. L. XVII.

DE successione sua [o] tutores fruſtrà timent: cùm iis, qui tutelam administrauerunt, testamenti factio non denegetur, nec de bonis suis donare aliquid prohibeantur [p]. S. xvj, Kalendas Nouembris Sirmij. AA. Coss.

¶ *Periculum nominũ speetat ad tutorem: ideo debet esse solicitus ut soluant, & eis denuntiare, & postea secundum iura pignora uendere. h. d. Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Soterico. LEX XVIII.

DEbitoribus pupillæ pro officij ratione tutorem te constitutum asseuerãs, ad te nominum periculo pertinente [q], parere solutioni denuntia. † Quæ si satis non fecerint, in venditione pignorum vti communi iure [r] potes. S. prid. Kalendas Ianuarij, Sirmij AA. Coss.

† quòd, † Du. qui.

¶ *Prohibeantur. ¶ cũ suo onere: vt & supra, rẽ alig. e. l. vnica. & ff. de cõtrah. emp. l. alienatio.*

DEbitoribus. ¶ CASVS. An tutor pupilli posſit distrahere pignora eius debitoris? dicitur quòd sic: si primò denuntiauerit debitori q̃ soluat. Viuianus.

q ¶ Pertinente. ¶ si distuleris exigere dũ sunt soluẽdo: vt infra eodem l. tutores. in fi. & ĵ. arbi. tut. l. ij.

r ¶ Communi iure. ¶ quod est ĵ. de distra. l. i. l. fi in hoc.

TVtor. ¶ CASVS. Si quis sciat se tutorem datũ, nec se excusset: abinde periculum ad eum pertinebit. Viuianus.

Excusauer

Tutor de rebus pupilli aliquãdo dare potest

Tutor dominus est cum bũ ad ministrat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Excusauerit,‡ſ.intra tempus ad hoc cõstitutũ.ſi quinquaginta dierũ,
b ¶ Obnoxius.] vel. eod.l.quidam.3.ff.& l.hoc autem.& dixi ſ.eodẽ, l. & ſi ſciſſes.

PRo officio.] CASVS. Si tutor vel curator ex mala administratione factus ſuit debitor pu. vel adultꝰ res tu. vel curatoris per hypothecã ſibi obligatas põt vendicare pupillus vel adultus à quolibet poſſidente. Viuianus.

c ¶ Si debitores.] tutores vel curatores ratione administrationis.

d ¶ Obligata.‡ vt & ſ. de rei vxo. actione.ſ.j.& hoc ex eo tẽpore,ex quo cœpit eſſe tutor. arg.l.d bonis q̃ lib l. cũ oportet.ſ. ff. vel quo cœpit male administrare.arg.ſ. de fecſid.nup.l.hac edictali.

Phileto Ex lib. 3. titu. 29. l. j. C.Th.

ſ.penult.

e ¶ Etſi tutor.] qui tutor non adminiſtrans tenetur vtili tutelæ: curator vtili negotiorum geſtorum: vt ff. de tit. nup.l. ſi quis tutor.ſ. j. & ff.rem pupil.fal.fo.l.nõ quaſi. §. illum.& ff.eod. l.tutores, qui.§.in eum.Sed nũquid bona eius, qui gerit pro tutore, ſunt tacitè obligata pupillis? Reſpon,ſic.arguiſſ.d' priuileg. cred.l.dabimus. & j.q. po.in pign. ha.l. aſſiduis. circa prin. ibi, & hoc cùm in pſona libus &c.& §.ad hæc ibi, cùm enim in perſonalibus.& eſt ꝓ hoc ff.de tutẽ.& ra dict.l.vlti.

Pupillo an ſint tacitè obligata bona eius, qui gerit pro tutore.

PVpillorum ‡ C A-SVS. Dedit x. pupillo ſi tutor vellet. noluit. an rei non acquiſitæ periculum ad tutorem pertineat, cum potuit acquiſiſſe, nec fecit, quæritur? Dicitur quod ſic. Vinianus.

Ad Maximũ pſectũ prorio poſt alia C.Th.

Ex lib.3. titu.29.l. ij. C. Th.

Confirmat C.Th. Dat.Febr.

f ¶ Conditio.‡ Quia non impleuit conditionem ſub qua donatũ erat minori.

g ¶ Rei amiſſæ.‡ id eſt non quæſitæ,& ſic impropriè: vt ff. de regu, iuris. l. non videtur. ſic impropriè ponitur: vt inſtit. ad legem Aquil. §.illud. ibi, nam hereditatis quoque amiſſę &c. Item not. qđ facit tutor vt actio non quæratur: & per hoc tenetur pupillo: vt& infrà, arbit. ture. l. quicquid. & arg.ſ. eod.l.ſi tutoris.& ff.de iniur.l.ſed & ſi vnius §.j. et argu.ſ. de ſer. fugi.l v.§.fin.& ſ. de cur fu.l.na.§.j.ſed non facit vt quæſita pereat: vt ff. eodẽ.l.Lucius.ij.§.fi.& ſic ſ. de acquir.poſſeſſione.l.fina.Et facit hęc lex ad quæſtionem. ſi tutor induxit teſtatorem vt ſibi reliqueret,quod pupillo relinquebat.Item an & hoc caſu perit reſtituꝰ? Reſpõ. ſic.habet eñ electionẽ, vtrum contra tutorem velit agere: vt hic,vel petat reſtitui: vt §.ſi tutor vel curator.l.etiam.

Tutor pupillo tenetur, qui facit quòd ei actio non queratur.

LEx quæ.‡ CASVS. Lex quædam præcipiebat, vt omnia bona pupil. per tutorem diſtraherentur,& redigerentur in pecuniam, illa fœnori darentur præter prædia ruſtica: quæ lex erat aduerſa vtilitati pupillorum præcipit Imperator, vt bona pup. immobilia ſiue mobilia non diſtrahantur: niſi hoc deretur in dotem vel donationẽ propter nuptias,& in huiuſmodi alienatione neceſſ. eſt, vt interponatur iudicis decretũ. Itẽ prohibet,ne ſerũ alienet.& cauſam ſubiungit quia ſcilicet ſi boni ſunt, cuſtodient domũ,& res pupillares in his fraudeni tutor committat:ſi ſint mali poterũt torqueri, vt dicant veritatem de iis,quæ in domo pup. cotinentur.& melius eſt,ſi ſerui apud pup. morentur, quàm extraneo ſeruiant & fugiant:quo.um fuga tutoris negligentiæ adſcribetur.domus pup.vend. non debet: quia pater pupil.ibi deceſſit,& ibi imagines ſuas habuit, qua conuelli pupillis eſſet lugubre.ſed ſi ruinam patiantur, tutor eas reficere debet: vt ex conductionibus earũ poſſit pup.omni anno penſionem per

non excuſauerit, administrationi conſtituitur obnoxius. b S. iij. Id.Febr.Sirmij. CC.Coſ. 10

¶ Bona tutoris & curatoris ſunt tacitè obligata,etiã ſi nõ ſuſcepiſſet tutelam neceſſariam, nec unquam aliquid promiſſiſſet. hoc dicit.Bal.Vel ſic:Bona tutoris uel curatoris pro geſtis & non geſtis ſunt tacitè obligata pupillo, uel adulto.h.d.Sali.

¶ Imp.Conſtantinus A. ‡ Euphemianæ.

LEX XX.

PRo ‡officio adminiſtrationis tutoris vel curatoris bona, ſi debitores c exiſtant, tanquàm pignoris titulo obligata, d minores ſibimet vindicare minimè prohibentur. ¶ Idem eſt, & ſi tutor, e vel curator quis conſtitutus, res minorum non adminiſtrauerit. Dat. vij. Kal. April. Treueris, Voluſiano, & Anniano Coſs.

¶ *Tutor non implens conditionem utilem pupillo,tenetur ad intereſſe.h.d.Sali.*

¶ Idem A. ‡ Maximo PP. LEX XXI.

PVpillorum ‡ſeu minorum de fenſores, ſi per eos donationum cõditio ſneglecta eſt, rei amiſſæ ꝑiculum præſtent. Dat. iij. Kal. Nouemb. Romæ, Sabino, & Rufino Coſs.

¶ *Bona pupillorũ,que poſſunt ſeruãdo ſeruari,nõ debẽt alienari:niſi cauſa neceſſitatis,præcedẽte inquiſitione,& cauſę ꝓbatione, & ſubſecuta decreti interpoſitione.h.d. Bal.Vel ſic:Immobilia & mobilia,q̃ ſeruando ſeruãtur (ꝓter animalia ſuperuacua) nõ poſſunt tutores uel curatores alienare, etiam in cauſam dotis ſine decreto iud.eis, hoc dicit.Sali.*

¶ Idem A.ad Populum. LEX XXII.

LEx, quæ tutores, curatoreſque neceſſitate adſtrinxit, vt aurum,argentũ, gemmas, veſtes,cæteraq; mobilia preciosa vtbana etiam ‡prædia & mancipia, domos, balnea,horrea, atque omnia,quæ intra ciuitatem ſunt,venderent, omniaque ad nummos redigerent, ꝓter prædia & mancipia ruſtica, multùm minorum vtilitati aduerſa eſt. ¶ Præcipimus itaq;, vt hæc omnia nulli tutorũ, curatorũmve liceat vendere: niſi hac fortè neceſſitate & lege, h qua ruſticũ prædium atque mãcipium vẽdere, i vel pignorare,‡ vel in donationem propter nuptias vel in dotem k dare in ‡ꝓteritũ licebat: ſcilicet per inquiſitionẽ l iudicis, & probationem cauſæ m interpoſitionẽque decreti, vt fraudi locus non ſit, ¶ Ante omnia n igitur vrbana mancipia, ‡quę totius ſupellectilis notitiã gerunt, ſemper o in hĩditate & in domo ‡ retinentur. nam boni ſerui fraudem fieri prohibebunt:mali,ſi res exegerit,ſub quæſtione poſiti poterunt prodere veritatem, atque ita omnia obſeruabunt,vt nec inuentarium minuere, nec mutare, vel ſubtrahere aliquid tutor valeat. qđ ꝑ inueſte,margaritis, gẽmis,& vaſculis cæteraq; ſupellectili neceſſariũ eſt. ¶ Et tolerabilius eſt (ſi ita ‡ cõtigerit) ſeruos mori ſuis dominis, quàm ſeruire extraneis, quorum fuga potius tutori adſcribitur, ſiue negligentia diſſolutam eſſe patiatur diſciplinam,ſiue duritia, vel inedia, atq; verberibus eos afficiat. Nec enim dominos execrantur, ‡ſed magis diligunt: ita vt hæc lex per hoc ‡ quoque melior antiqua ſit. Tunc enim u remota x ſeruorum cuſtodia, etiam vita minorum ſæpiùs prodebatur. ¶ Nec verò domum

‡ Deſunt quinq.

pter nuptias. & dictã l.prędia.intellige de donatione ſponſalitia,nõ pro bano. pter nuptias.

l ¶ Per inquiſitionẽ.‡ quę in multis coſiſtit: vt ff. de reb.eo.l.magis.§. non paſsim.

m ¶ Probationem cauſę.‡ quare vendat.

n ¶ Ante omnia.‡ generaliter prohibuit: nunc rationem de ſingulis reddit.

o ¶ Semper.‡ referas ad hoc, quod ſuprà dictum eſt. niſi hac forte &c.

p ¶ Quod.‡ ſcilicet quòd in inuentario ſcribantur. Vel dic,quòd in domo retineantur, &nõ vendantur:quod eſt verum, ſi non ſunt vſu detritæ vt ſ.ea.l.in fine.

Supellex quid ſit.

q ¶ Supellectili.‡ impropriè dicit in cætera ſupellectili : quia ſupellex eſt domeſticum patriſq̃milias inſtrumẽtum,quod neque argento,aurò ve facto vel veſti connumeratur: vt ff. de ſupel.le.l.j.

r ¶ Si ita.‡ ſcilicet ſeruiendo eis.

s ¶ Execrantur.‡ id eſt odiunt ſerui.

t ¶ Per hoc.‡ id eſt per conſeruationem ſeruorum.

v ¶ Tunc enim. ‡ id eſt ſecundum antiquam legem.

x ¶ Remota.‡ quando multoties contingebat quòd pupilli occidebãtur à ſeruis.

Defecit.

a ¶ Defecit.] id eſt,mortuus fuit.

b ¶ Pater.] idem ſi aliunde habuit,vt ſubiicit,ergo & domur. &c.

c ¶ Ergo. & domus.] quia aduerſa erat illa lex vtilitati minorum, ergo, &c.

d ¶ Collapſum.‡ quod prius refici debet quam nouum fabricari : vt in fra.de ope pu.l.ſi.

† deeſt, rebus, nebis idem dicat ſi maiores eni ſunt nõ videre fixas imagines,et reuiſſas uidere. † deeſt.

e ¶ Vel cuiuſcunq; .] vel dic vel alius cuiuſq; &c.

† Iudex interdum indicat ſecundum conſcientiam. † alius

f ¶ Teſtificatione.]ipſum eni opus in præſentia plurium a iudice vifum,probat qđ eſt reficiẽdum. & qđ egeat ſumptibus. Et ſic no. ꝙ ſecũdum conſcientiam iudex iudicat: qa hoc videt vt iudex: ſic ff.ſi.regun.l ſi irrupitione.§. fi. & de fer.l. j.§.ſi,& j.d ali.pu.ſſt.l.ſi.

g ¶ Pretia.] accepta ex venditione domus.

h ¶ Deminuta.] poſtea.

i ¶ Inferãt.] ferendo minori, vel ſecundo alij.

k ¶ Labore ſuo.] faciẽdo herbam vænalem, reſerendo lapides : nec enim hæ artes ſunt.

l ¶ Taxatione.‡ facta a defuncto:alias a iudice. vel ipſe minor ſiue tutor taxabit aliquid pro alimentis.

† Vt faciunt Pariſius, & eſt ſing. gl. ad deſtruen. dam mendicitatem.

† uſum

† mulieres

† intempeſtates

† ne pluriennium

† Huc.Dus.

m ¶ Lex enim.] dixi mus ne alienentur ſerui, & hoc ꝓpter duplex cõmodum minorũ. & hoc ſubiicit, lex enim,&c.

n ¶ Tutores.‡ minoribus inſidiantes.

o ¶ Fœminas.] matres.

p ¶ Vitam.‡ res,de quibus debent uiuere liberi.

q ¶ Huic accedit.‡ admiſſioni antiquæ legis, i.ſi admittatur. Vel huic rationi, ꝙ ſeruantur ſerui ut minori prę caueãt.maxime in pecunia,quæ clã facile poteſt eis auferri.

r ¶ Iam.] id eſt prædiis rationibus.

† Alias ſæpe accidentibus pecunia, aliquo fado

s ¶ Exceptis.‡ & excipe fructus & reditus : ut ſ.e. ſancimus.ij.§.fin. & pro his non datur reſtitutio: ut ff. de mino.l. &, ſi ſine. §.idẽ faciũt.& ſ.eit ff.de iure deli.l.ait ꝓto.& ſ.qñ decr.opus nõ eſt.l.& ſine. & ff.e.l.tutor qui reperto.§.j.& ff.de proc.l.ꝓco curator totorũ bonorũ.

potentiam.Dua.

† Deſunt. & ſine vtilitate.

† denẽ ex gr. irrepoſſit.

† nec debẽt recte cõſtituere.

† dicitur dari

Sl tutoris.] CASVS. Si pupillus habeat prędium in emphyteoſim pro quo ſoluere tenetur fiſco annuum cenſum,& in ſolutione per biennium vel triennium ceſſauerit, per culpam tutoris, & prædium à pupillo afferatur. damnum quod ſenſit pu.tutor reſarciet.

t ¶ Vel dolo.] quæ differunt: vt dixi ſ. eo.l.ſi liberti.

v ¶ Voluiſſent.] ſcilicet fiſco. ſcilicet per triẽnium : vt ſupra, de iure emphyt. l.j. ſed ſi intra triginta dies offerant poſt amiſſionem, recuperant ꝓ minoribus: vt ff. de publica.l.Imperatores.ex tunc ergo ſic amittitur: ſed poteſt reſtitui in integrum: vt ff.de mino.l.ſi ex cauſa.§.penult. Hodie vero ipſo iure ſeruatur illæſus ut ſ.ex quibus cauſis in integ. reſti. non eſt neceſſ.l.fin.Item contra ſ.de fun.pa.l.ij.lib.xj.ſed ibi loquitur de prædio,ex quo nec̃igal præſtabatur Cęſari: hic fiſco.

x ¶ Amiſſum.‡ ſcilicet prædium , quod exactor tributorum alij uendidit cum ſolennitate,quam habes ſ.ꝙ propter pu.pen.l.ij.

y ¶ Damnum.‡ ſcilicet amiſſi prædij:ſed hodie cum ſeruetur illæſus ipſo iure:de alio damno oportet dici,ſi uelis eam tueri:quod poteſt eſſe in expenſis factis pro repetendo prædio ,uel deterioratione ipſius. Alij tamen dixerunt,ꝙ non reſtituitur hoc caſu,nec ſeruatur ipſo iure illæſus: ut ſ. ſi de inſtru.& iure ha.ff.l.j.lib.x.quod non placet.

z ¶ Reſarciri neceſſe eſt ‡ ut & argumen.ſ. unde vi.l.meminerint. & ſ. arbi.eu quicquid. Sed aliud in damno amiſſę cautionis vectigalis ſoluti: quia non tenetur tutor: vt ff.eod.l. ſine hærede. §. j. Vel dic idem: ſi tamen culpa poſsit tutori imputari.

TVtores.‡ Diuiditur in tres partes. Primò prouidet circa inuentarij conſectionem. Secundò circa rerum locationem. Tertio circa prædiorum emptionem.ſe cũda ibi,Aurum. tertia ibi,Ita tamen. Salicetus

Diuiſio.

CASVS. Tutor vel curator ſtatim ex quo dati ſunt, debent facere inuentarium in præſentia tabellionis:in quo debent ſcribere omnes res,& omnia inſtrumenta, quæ inueniuntur in hæreditate pupilli:& aurum & argentum debet in ſecuro loco reponi,& de mobilibus rebus debent compărare prædia: & ſi idonea prædia non inueniantur, pecunia dabitur ad vſuras. Viuianus.

¶ Animalia quoque ſuperuacua quamuis minorum, quin væneãt non vetamus,D. Idi.Mar. Cõſtanti. A. vij. & Conſtãtino C. Coſs.

¶ Tempus ſoluẽdi canonẽ,ipſo iure nõ curit minoribus.h.d.ſecundũ glo.quod eſt mẽti tenendum.Bald.Vel ſic:Imputaẽ tutori, ſi res emphyteutica ꝓpter canonem nõ ſolutum redit ad dominum, h.d. Salicetus.

a ¶ Mox.] vt ſtatuitur, vt in aditione hęreditatis,vt infra, de iure delib. l.finali.§.j.quod non placet. Sed dic,id eſt, quam primum poteſt:id eſt,ſtatim : niſi iuſtiſsima cauſa differat: vt ff.eodem, lege, tutor qui repertorũ. in principio. & ad hoc ff. de ſolut. l. ratum. & ff. ad Tertul.lij.§. cõſtitum. & dicta l.tutor.Item de qua tuor menſibus poteſt induci ſupra, de epiſcop.& cleri. authẽ. presby:teros. ij. Ante illud conſectum adminiſtrare non debet, niſi quid fit,quod nec modicum ſuſtineat dilationem: vt dicta l.ff.eo.tutor qui repertorũ. in prin.

† Ex lib. 3. titu. 19. l. 3 C.Th.

† Deeſt in alijs ut ex Acc.cõſtat & ex vetere.lib.lib.

† reſarcire.

b ¶ Ordinãti.‡ adita tamen hęreditate, intra tempus ſtatutum: vt ſ. de iure deliber.l.ſi.§.j.

Tutor an' adminiſtrare poſſit in uentario non dum confecto.

c ¶ Publicarum perſonarum.‡ id eſt, tabularionum. & ita exponitur ſupra, de epiſcop. & cleri. l. ophanotrophios: ſuſſicit tamen vnus tabellio. ſed quia pluraliter dixerat tutores vel curatores, ſubiungit pluraliter perſonarum publicarum. vel plurare pro ſingulari ponitur.ſic ſupra, de his qui in eccle. ma.l.j.& dicta l. orphanotrophos. Vel appellat publicas perſonas, id eſt,tabelliones& magiſtratum, id eſt, ordinarium iudicem, qui debet intereſſe,quod patet: qa lex dicit ex inuentario poſſe cõueniri debitores ergo patet quòd apud iudicem facta fuit infinuatio:alias enim ei nõ crederetur, vt ff.eodem.l.chirographis & in authẽ. vt ſpon.larg.§. & inſuper. collat. ix. Item & per hoc quod dicit decreto ei concedi curam, & acta inde fieri,& iuramentum præſtari,vt infra,de cura .furi.t.fina.§.ſed cum.& in authen.vt ij,qui ob.ſe ha.per.res mi.§.ſi. collat.vj.& infra,arbi. ture.l.fina, & hoc ſi omni tutore teſtamentario legitimo & datiuo intelligę:niſi ei teſtator remiſit confectionem inuentarij: vt infrà,arbi.tutelæ. l.ſi.

Inuentariũ an poſſit fieri cũ vnico tabellione.

d ¶ Inſtrumentorum.‡ nec eſt neceſſe vocari creditores, ſecus verò in hęrede: quia ipſe habet beneficia duo propter inuentarium, ſcilicet Falcidiæ, & quia creditoribus pro viribus hęreditariis tantum tenetur, at tutori imminet tantum onus. ſecundum Ioann.Item poteſt compelli vna vice,& inter plures vices fieri, ſecundum quòd inueniet res,vt infra de curat.furi.l.ſi.§.tali.

Inuentariũ faciẽs tutor an de beat uccare creditores pupilli.

e ¶ Curabunt.‡ alioquin vt ſuſpecti remouerentur. Idem ſi pecuniam ad emptionem prædiorum non depoſuerunt,vt ff. de ſuſpec.tut.l.ij.§.tutores,qui repertorium.

f ¶ Non mutatur.] facilè, vt metalla, marmoreæ, vere enim omnia mutantur, vt in authentico, de non alien. §. vt autem. collatio.xj.quę ergo facilè mutantur vt fructus, vendere licet, vt ſupra eodem.titu.l.lex quæ. in fi.& infra eodem,lege finali.& ad hoc in authen. vt ij,qui ob. ſe ha.p. §.quoniam. col.vj.

g ¶ Formam.‡ vt ipſe pupillus ſtipuletur , vel eius ſeruus vel curator in ſubſidium, vt ff.eodem.l.quoties.in princip.& det electionem pupillo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

poſſet eligat nomina vel pecuniam: vt in eo, tim. cùm quæritur.

S Ancimus. § CASVS. Debitor pup. ſi velit ſoluere tutoris neceſſitaria eſt iudicis authoritas ad hoc, ut plenisimâ conſequaſ ſecuritatum, & hoc in prima. hoc quod dictũ eſt in ſolutione faciendæ, ſit neceſſaria iudicis authoritas. fallit in ſolutione redituum & penſionum. Vtianus.

a ¶ Procedence. § ſine diſpendio.

b ¶ Sententia. § præceptiua vel præcepto.

c ¶ Damno. § ſine omni diſpendio.

d ¶ Pronuntiauerit. § vt ſoluatur.

e ¶ Pleniſſima.] ſiue interuenerit tutor & iudex, ſiue iudex tantùm, vt hic & ff. de mino. l. ait prætor. §. permittitur.

f ¶ Reſuſcitari. § fic J. ad leg. Iuliam. d' adulte. l. Gracchus. & xxvj. diſt. c. deinde. in fin. & J. li. xj. de expẽ. iud. l. vnica. & ſ. de confir. tu. l. iij.

g ¶ Extendimus.] vt ſemper oporteat fieri cũ iudice, quia fallit. in reditibus & peſſionibus vt hic, & in vſuris, vt J. eo. l. conſtitutionem. Itẽ in Trebellianica reſtitutione: vt J. ad Trebel. l. Sancimus.

h ¶ Penſionibus. § in pecunia, ſed ſuperius i aliis.

i ¶ Aliis huiuſmodi. § vt in vſuris: vt d. l. cõſtitutionẽ. & partiario colono

† Solutionẽ, in §. fin. inſt. t. quib. ali. n. lic. uel non.

k ¶ Aliis ſimilibus. § ex vt venditione. diſtingue vt diximus §. ſi aduer. ſolu. l. j. & facit ff. eo. l. Lucius. ij. §. tut elæ

Vm quædam. § CASVS. Si mater filiũ ſuum præterierit, & pu. extraneũ, cuius tutor eſt filius, inſtituerat hæredẽ: qualiter filio ſuccurratur, querit: quia niſi hære. pupil. acquirat, & nomine pu. adeat tenebitur actione tutelæ: ſi acquirat, et nomine pupilli adeat, p̃iudicat. ſibi in actione inoſſi. q̃relæ. n̄. q̃ adire. i.

† eã, Dua. † obſeruare. pupillo adeũti authoritatẽ ſtare dẽt, & finita tutela agere ꝺ̃ inof. Viuian⁹.

l ¶ Præteriſſet. q̃uod p̃ exhæredatione habeturi vt inſtitut. de exhæred. li. §. mater.

m ¶ Tutelę, cũ tutor eſt.

n ¶ Negotiorum geſtorũ. § l. cũ eſt curator: vt §. de neg. geſt. l. curatoris.

o ¶ Perdit. no. fic & ff. ꝺ̃ inof. teſt. l. nihil. & l. ſi.

p ¶ Hypthecis. § q̃ q̃ p̃ hac mala adminiſtratiõe, eorũ bona tenebũt minori: vt §. eo. l. p̃ officio. Vel dic, q̃ in bonis matris habebat hypothecã: vt §. de ſecũ. nup. l. hac edictali. §. omnib. i qua videbaſ ſibi p̃iudicari, eũ alij bona materna ad iudicari volebat. Vel die, tertio, q̃ ꝺ̃ rẽ ſuã minori obligauerit, eandẽ & curatori pro alio facto: vnde timebat, ne ſi pro ſe peteret, teneatur minori: & ſi pro minore peteret, ne p̃iudicet ſibi ſaltem in præſcriptione.

† a hadeundam hæreditatem.

q ¶ Variis cauſis, § ceſſio, quarum exactio ad periculum tutorum pertinet. D. vij. Kal. Martij Conſtantinopo. Arcadio iiij. & Honorio iij. AA. Coſs.

¶ *Soluẽs pupillo cùm auctoritate tutoris, uel ipſi tutori uel curatori: decreto iudicis conſequit liberationẽ pleniſſimam. Itẽ laboratores & coloni et. ã ſine hac ſolẽnitate ſoluẽtes, liberãtur. h. d. Bal. Vel ſic: Debitor pup li ſoluens tutori ex præcepto iudicis, pleniſſimã conſequitur liberationem. idem ſi ſiue iudice ſoluat annuum reditum: uel aliquius rei penſionem. h. d. Salice.*

¶ Imp. Iuſtinianus. A. Ioanni. PP.

LEX XXV.

S Ancimus, creatione tutorum & curatorum cum omni prouidente[z] cautela, licere debitoribus. pupillorum, vel adultorũ ad eos ſolutionem facere: ita tamen, vt priùs ſententia [b] iudicialis ſine omni damno [c] celebrata hoc permiſerit, quo ſubſecuto, ſi & iudex hoc pronuntiauerit, [d] & debitor perſoluerit, ſequitur huiuſmodi † cauſam pleniſſimæ ſecuritas, vt nemo in poſterum inquietetur. Non enim debet quod ritè & ſecũdum leges ab initio actum eſt, ex alio euentu reſuſcitari. [f] Non autem hanc legem extendimus [g] etiam in iis ſolutionibus, quæ vel ex reditibus, vel ex penſionibus, [h] vel aliis huiuſmodi [i] cauſis pupillo vel adulto accedunt: ſed ſi extraneus debitor ex fœneratitia forſitan cautione, vel aliis ſimilibus [k] cauſis ſolutionem facere, & ſe liberare deſiderat. tunc enim † eãdem ſubtilitatem † obſeruari cenſemus. Dat. x. Kalen. Mar. Cõſtantino p. poſt conſulatum Lampadij & Oreſtis VV. CC.

¶ *Licet tutor interponat authoritatẽ uel curator adulto: ius tamẽ ſuum curator nõ perdit. h. d. Bald. Vel ſic: Si tutor uel curator authoritatẽ præſtat pupillo uel adulto ad eundi hereditatẽ ex teſtamẽto, i quo tutor ipſe uel curator eſt, pteritus uel exhꝛ datus: ſibi non præiudicat, quo minus teſtamentum expugnare poſſit. h. d. Salicetus.*

¶ Idem A. Ioanni. PP. LEX XXVI.

Cvm quædam mulier teſtamẽto conditio filium ſuum prẽteriſſet, [l] idem autem filius, qui præteritus erat, vel fratris, vel extranei eſſet tutor vel curator: qui ſcriptis à matre tutoris fuerat hæres: in præſenti ſpecie manifeſtiſsimum erat ſtare tutorẽm vel curatorem in præcipitio. loco. ſiue enim auctoritatem ſuã vel conſenſum † de adeunda hæreditate præſtare pupillo, aut adulto minimè voluerit, ne ex hac cauſa ſua iura aliquod patiantur præiudicium (ſatis enim † imminet periculum turelæ[m] vel vtilis negotiorum geſtorum [n] actionis, ne pupillus vel adultus, vt pote ex illius tarditate læſus, litẽ ei ingerat) ſiue huiuſmodi † timore perterritus, † auctor fuerit pupillo vel adulto: periculum emergebat. dum enim alij conſentit, ipſe ſua iura perdit. [o] videbatur etenim confirmare matris ſuæ iudicium, quod oppugnandũ eſſe exiſtimabat. & multæ aliæ inſuper ſpecies oriuntur, ex quibus verendum eſt, tutori vel curatori circa ſuas res præiudicium † parari, putà ĩ hypothecis, [p] & aliis variis [q] cauſis. ¶ Inuenimus autẽ generaliter, definitũ, poſt officiũ depoſitum oẽs actiões, quas tutor vel curator ex neceſſitate officij ſubierit in quondam pupillum vel adultũ transferri [r] quare tã uptimo exẽplo argumentati, [s] † nec nõ† & in aliis omnibus† caſibus, in quibus veretur tutor, vel curator, ne præiudicium ei aliquod fiat, timoré eius remouemus. ¶ Damus igitur eis cũ ſumma fiducia res pupillorũ vel adultorũ gubernare, [t] ſciturí, q̃ lex noſtra ſua eis iura immutilata reſeruat, [u] nihil ex huiuſmodi auctoritate vel conſenſu præiudicij ſubituros. Dat. x. Kal. Sept. Conſtãtinop. poſt conſulatũ Lampadij & Oreſtes VV. CC.

¶ *Hoc lex gloſſat l. ſancimus. ſup. e & hoc intendit l. ſancimus. ſupra, e. in fi. quæ loquitur de ſiener atitia cautione, habet locum in prin. pali debito. non in uſuris: quia illæ poſſunt ſolui ſine iudice, ſicut penſiones & annui reditus: dummodo etiam in unũ collectæ non excedant ſummam c. ſolidorum. nec bienuij metas. h. d. Sali.*

¶ Idem A. Ioanni. PP. LEX XXVII.

Constitutionem, [x] quam nu- per fecimus, diſponẽtes, quẽ admodum debẽt ſolutiones in cõtractibus minorum fieri, ſiue ex reditibus, ſiue ex penſionibus, ſiue ex aliis ſimilibus † cauſis, etiam [y] in † vſuras extẽditus: quæ tamen non ſummatim, neque ex multis annis collectæ iam deben tur, biennales metas, & centum [z] ſolidorum quantitatem minimè † excedẽtes. ID. x. Kal. Nouembr. Conſtantinop. poſt conſulatum Lampadij & Oreſtis VV. CC.

ſi qs̃ ita ſtipulatus fuerit x. aureos. & ff. de condi. inſti. l. ſi heredi plures. Item quòd dicit ſummatim, dic quòd tot ſunt, quot faciunt ſummam. ſic & ff. de pact. l. ſi plures. Sed arg. contra. §. de uſu. l. uſuræ.

S Ancimus. § CASVS. Si tutor vel curator pupil. controuerſiam, quã quis habet contra eos, nõ defendat, vel eorum cauſam non agat:

¶ *Tutor litem cœptã nõ põt deſerere. hoc primo. Si pendente lite, tutor, uel curator efficit furioſus, alius ſubrogat, q̃ litem exequit, hoc ſecundo. Bal. Vel ſic: Tutores & curatores ſuos minores a litibus eis motis nõ defendẽtes ut ſuſpecti ueniũt removendi, & etiam de proprio damnum reſarcire tenentur. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Idem A. Ioanni. PP. L. XXVIII.

S Ancimus neminẽ tutorum, vel curatorum pupilli vel adulti, vel furioſi, aliarumq; perſonarum [a], quibus tã ex veteribus, quàm ex noſtris † legibus vel conſtitutionibus creantur curatores, defenſionem quam pro lite ſuſceperint [b], recuſare: ſed ab initio litis modis omnibus memoratas perſonas defendere, & litem præparatam ſecundum leges inſtruere: ſcientes q̃ † hoc munus [c] neceſſarium eſt tam tutelæ, quàm curationi. Et ſi hoc recuſauerint, vel ſubire diſtulerint: non ſolum utpote ſuſpecti amouẽtur [d], amiſſa eorum exiſtimatione [e] ; ſed etiam ex ſubſtantia ſua omne detrimentum, quod antelatæ perſonæ, ex recuſatiõe defenſionis ſuſtinent, reſarcire cogantur.

¶ *Siue lite cõteſtata, ſiue antè (ſatisfactione tamẽ præſtita) cõtus factus ſit demẽs uel furioſus, ita quòd mdiget curatore: debet ei curator ad litẽ dari per iudicem, coram quo lis vertitur. h. d. & no. Salicetus.*

¶ Sed & ſi quis [f] ex quadam interpellatione admonitus [g], pro litis inſtructione conſuetã cautelam [h] expoſuerit, uel poſt litem conteſtatam, quam per ſe, non per procuratorẽ [i] ſuſceperit, vel demens, vel furioſus factus fuerit: ſancim[k] continuò curatorem ei ĩ cõpetenti iudicio ordinari, cura & prouiſione tam iudicis, ſub quo lis vertitur, † quàm † cognatorum & propinquorum, & actoris, [k] ſi voluerit: vt nõ ab eo inſtituta lis diutius protrahatur: neceſsitatem habente creato curatore defenſionem ſubire, & cætera litis † adimplere.

¶ *Ad curam eius, qui tenetur petere tuto rẽ ordinari pupillo, ſpectat etiã facere petitos & ordinatos compelli, ut pupillũ defendãt in lite. Et ſi contingat illũ removeri, debet facere aliũ idoneũ ſubſtitui. h. d. Salic.*

proſequi. ſed & idem ſi actor eſſet furioſus factus, & reus vellet, p̃cedi. l ¶ Periculo. § vel liberti, qui niſi petant tutores, accuſantur ut ingrati, vt ſuprà, qui petant tuto. l. ij. & ff. de iure patro. l. ingratus. & ff. qui petant tuto. l. ij. §. liberti.

m ¶ Suæ ſubſtantiæ. § vt mater, quæ repellitur à ſucceſsione filij, ut ff. qui pe. tu. l. ij. §. ſunt autẽ. ſed certè imo non ſuſtinet periculum ſuæ ſubſtãtiæ: niſi põas, q̃ pertit minus idoneum, & decreto fuit comprehenſum eius periculo dari, vt J. ſi materi ndẽ. pro. l. ſi. ſed tutor non rectè datus cũ ſe negotiis immiſcuiſſet, ſi errore cõperto ea deſerat: tenet eo nomine, niſi a prætore tutores cõſtituí petat: vt ff. e. l. tutores. §. quiſe. & ff. de eo qui pro tu. neg. d. j. §. fi. Itẽ & creditores habẽt damnũ ex retardatione: vt J. el. §. ne autem. Itẽ & duumuiri ſi hoc male procurãt, vt in fi. de ſarſid. tu. §. pe. Item tutor finita tutela debet admonere de petẽdo curatore, vt ff. eo. l. ita autẽ. §. ſi tutor pupilli.

† autem

Tutor finita tutela debet admonere pupillum de petẽdo curatore.

u ¶ Ordinauerint. § id eſt, ordinari fecerint, ſic ff. de his, qui no. infa. l. fur ti. §. mandati.

o ¶ Præparare. § inſtare vt dentur, quos perierint, & q̃ inuenerint faciant, & q̃ iurent, & ſic p̃parant non autem compellitur mater accuſare ut ſuſpectum: vt ff. q̃ petant tu. vel cur. l. fi. §. fi.

Mater nõ cogitur accuſare tutorem ut ſuſpectum.

p ¶ Ordinare. § id eſt, ordinandos poſtulare.

q ¶ In ipſis geſtis § in quibus dantur, debeant declarare ſe ſubire, & c. ut J. ea l. §. omnem autem.

r ¶ Declarantes. § hi q de nouo creantur.

s ¶ Subire. § id eſt, ſubituros.

t ¶ Ne autem tales perſonæ. § minorum, furioſorum, dementium, & ſimilium.

v ¶ Recuſationem. § & remotionem propter crimẽ vt ſuſpecti: antè enim nõ ordinatur alius, cùm habenti tutorem, & c. utſ. in qb. cau. ha. tut. l. licet.

x ¶ Dictum eſt. § ſ. ea. l. in princip. & §. proxi. l. qſi nõn defendunt.

y ¶ Vel aliis. § puta matre & liberto, ut ff. qui petant tu. l. ij. §. ſunt autem quidam. & not. §. proxi. §.

† inſtituere ant.

z ¶ Eos. § iudices.

a ¶ In hoc ca u. § qſi remotis prioribus alij dant.

b ¶ Conſtituitur. § ſcilicet iudicatum ſolui [1], & de rato, ut & §. eo. l. tutores j. loco. in patre defente filium qui ſatisfdat de his, ut ff. qui ſatisfda. cogan. filiuſſa. quæ eſt contra eum hic ſuũ officium

1 Concor. glo. j. in fin. in ca. manifeſtis. extra de procurat.

Tit. xxxvii. 954

[a] Ancimus. § CASVS. Si tutor vel curator pupill. controuerſiam, quã quis habet contra eos, nõ defendat, vel eorum cauſam non agat:

¶ *Tutor litem cœptã nõ põt deſerere. hoc primo. Si pendente lite, tutor, uel curator efficit furioſus, alius ſubrogat, q̃ litem exequit, hoc ſecundo. Bal. Vel ſic: Tutores & curatores ſuos minores a litibus eis motis nõ defendẽtes ut ſuſpecti ueniũt removendi, & etiam de proprio damnum reſarcire tenentur. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Idem A. Ioanni. PP. L. XXVIII.

S Ancimus neminẽ tutorum, vel curatorum pupilli vel adulti, vel furioſi, aliarumq; perſonarum [a], quibus tã ex veteribus, quàm ex noſtris † legibus vel conſtitutionibus creantur curatores, defenſionem quam pro lite ſuſceperint [b], recuſare: ſed ab initio litis modis omnibus memoratas perſonas defendere, & litem præparatam ſecundum leges inſtruere: ſcientes q̃ † hoc munus [c] neceſſarium eſt tam tutelæ, quàm curationi. Et ſi hoc recuſauerint, vel ſubire diſtulerint: non ſolum utpote ſuſpecti amouẽtur [d], amiſſa eorum exiſtimatione [e] ; ſed etiam ex ſubſtantia ſua omne detrimentum, quod antelatæ perſonæ, ex recuſatiõe defenſionis ſuſtinent, reſarcire cogantur.

¶ *Siue lite cõteſtata, ſiue antè (ſatisfactione tamẽ præſtita) cõtus factus ſit demẽs uel furioſus, ita quòd mdiget curatore: debet ei curator ad litẽ dari per iudicem, coram quo lis vertitur. h. d. & no. Salicetus.* [50]

¶ Sed & ſi quis [f] ex quadam interpellatione admonitus [g], pro litis inſtructione conſuetã cautelam [h] expoſuerit, uel poſt litem conteſtatam, quam per ſe, non per procuratorẽ [i] ſuſceperit, vel demens, vel furioſus factus fuerit: ſancim[k] continuò curatorem ei ĩ cõpetenti iudicio ordinari, cura & prouiſione tam iudicis, ſub quo lis vertitur, † quàm † cognatorum & propinquorum, & actoris, [k] ſi voluerit: vt nõ ab eo inſtituta lis diutius protrahatur: neceſsitatem habente creato curatore defenſionem ſubire, & cætera litis † adimplere. [70]

¶ *Ad curam eius, qui tenetur petere tuto rẽ ordinari pupillo, ſpectat etiã facere petitos & ordinatos compelli, ut pupillũ defendãt in lite. Et ſi contingat illũ removeri, debet facere aliũ idoneũ ſubſtitui. h. d. Salic.* [80]

nõ debeat eſſe damnoſum ſibi: ut arg. ff. ex quibus cauſis ma. l. uidebatur. vel defendebat ibi conſerendo in ſe iudici. m. hic non ſic. Vel die ut ibi.

c ¶ Aliique perſonis. § vt furioſis vel dementibus.

d ¶ Inſtruant. § iudicio ſiſti ergo cauent. ſed aliud in orphanotrophis, qui nec de hoc cauent, vt §. de epiſco. & cle. l. orphanotrophos.

e ¶ Pro cautela. § id eſt, iudicio ſiſti, vt dixi.

f ¶ Subſignare. § i. obligare. ſic ponit ff. de iu. im mu. l. ſemper. §. conductores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctores. Et sic nota specia
le, rem minoris immobi
le, sine decreto obligari
vel alienari: nã de mobi
libus, q̃ aliàs possunt obli
gari vel alienari, non de
bet intelligi.
a ¶ Cum aliis. ʒ quæ nõ
sunt in vsu.
b ¶ In gestis. ʒ i. apud iu
dicem inter acta.
c ¶ In cautionibus. ʒ id
est chartulis.
d ¶ Conscribuntur. ʒ ut
rem pupilli vel adulti sal
uã fore. & ad hoc §. de e-
pis. audi. l. de creatiõibus.
e ¶ [Aliisque. ʒ furiosis
vel mente captis.
f ¶ Licere. ʒ imo & cogi
tur, alioqn spectat ad cõ
periculum, ut ff. e. l. si res.
g ¶ Sine decreto.] vt ʒ.
quan. decre. opus nõ est.
l. ff. & §. eo. l. lex quæ. in fi.
h ¶ Pretio. ʒ q̃d si iniu
stos Respon. nõ rescindit
vẽditio, nisi sordes ut gra
tia intervenerit, ut ff. de
mi. l. & si sine. §. idẽ faciũt
i ¶ Aliarum personarum. ʒ ut furiosorum &
mente captorum.

Minoris res immobilis vnandoque sine decreto alienatur.

† habere

Casum potit.

DE PERICVLO TVTORVM, ET CVRATORVM.

k T Pater testamẽto duos uiros prudentes & locupletes filio tutores dedit: & q̃a ipsi non nouerãt facultates eius, adiunxit eis cõtutores duos libertos suos, q̃ res suas nouerãt: nõ vt ad ministrarẽt: vel non ut in solidum: sed vt alios i ad ministratione instruerẽt: & quod ab eis gereret, inspicerẽt. tenent itaq; isti, sicut & illi: siue diſsimulauerint scire, siue fraudem adhibuerint per se tãtũ, vel participauerint cum alijs, vel suspectos facere omiserint. licet enim non administrent, debant tamen suspicere qualiter a lij administrent.
l ¶ Tutores. ʒ supple ut curatores, ut subiicit, qui dati in testamẽto confirmant: ut ist. de eu. ʒ. danẽ.
m ¶ Patrimonij. ʒ sic insti. de excu. tuto. §. sed & propter. alij autẽ omnes accipiũtur in solidum, ut ʒ. de auth. præstã l. fi. & fa cit ff. de sol. l. ꝓ si forte. §. j. & ff. de admi. tut. l. iij. §. j. & insti. de satisda. tuto. uel curato §. j.
n ¶ Tutores. ʒ prædicti liberti.
o ¶ Adhibuerint. ʒ sine diſsimulatione. & soli.

A Deos. ʒ CASVS. Paterfami. latum habens patrimonium i duabus prouinciis: unũ i una dedit tutorem, & aliũ in alia, degens in una prouincia, non tenebitur ꝓ his quæ geruntur in alia pro

¶ Omnem autem dubitationem pro defensione pupillorum & adultorum, aliarũmque personarum penitus amputantes: sancimus, omnes tutores, vel curatores non aliàs creari, nisi priùs cum aliis p solẽnibus verbis, quæ pro gubernatione rerum tam in gestis, q quàm in cautionib. c ab his conscribuntur, d & hoc specialiter expresserint, quod omnimodo sine vlla dilatione defensionẽ pro pupillis & adultis aliisq; e supra memoratis psonis subire eos necesse est.

¶ Tutores & curatores possunt uendere fructus rerum minorum sine decreto pro ꝓtio tunc currenti in loco, i quo distrahunt. hoc dicit. Sal.

¶ Hisque † adiicimus, nullam †neque in hoc capitulo ambiguitatem relinquentes, tutoribus & omnibus curatoribus licere † fructus, siue qui ex reditibus prædiorum colliguntur, siue qui ex substantia personarum, quarum gubernationẽ habent, inuenti fuerint, id est vinum, & oleum, & frumentum, uel cuiuscunque speciei sunt, sine decreto r distrahere, iusto pretio h, quod in iis locis, in quibus uenditio celebratur, tunc tẽporis noscitur obtinere: & quæ ex uenditione eorundem fructuũ colliguntur pecuniæ, cum alia pupillorum vel adultorum, aliarum que personarum i substantia administrentur. Da. xij. Kalen. Nouem. Constantinop. post consulatum Lãpadij & Orestis, VV. CC.

De periculo tutorum, & curatorum.

TITVLVS XXXVIII.

¶ Etiam ad tutorem datũ causa notitiæ, ꝓtinet periculũ, si alios administratores nõ instruxit, uel suspectos gerere ꝓmisit. Hoc dicit. Bal. uel sic: Tutores instructionis uel notitiæ causa dati, licet non administrent, tenentur de dolo & culpa: ac etiam tenẽt alio mõ suspectos facere. h. d. Sal.

¶ Imp. Alexander A. [Quanto. LEX I.

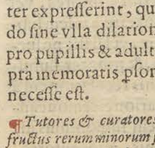

T q̃ notitiæ k cã liberti tutores l dant, quãuis soli administrãdo rũ negotiorũ pupillorũ, siue adultorũ facultatẽ interdũ nõ accipiãt ꝓ tenuita tẽ sui patrimonij m, periculo tamen oẽs sunt obligati: siue ea, q̃ scire debẽt, ex utilitate eorũ tutores n, siue curatores diſsimulauerint, siue fraudem aliquã adhibuerint o, uel cum aliis participauerint, aut cũ suspectos facere deberent, uel in officio muneris, vel debito obsequio cessauerint, PP. ix. Kalen. Febru. Alexandro. A. ij. & Marcello Coss.

¶ Tutor unius prouinciæ non tenetur de facto tutoris alterius prouinciæ. Hoc dicit. Bal. uel sic: Si administratio est diuisa à testatore, uel à iudice, periculum unius non spectat ad alium. Hoc dicit. cum gl. Sa.

¶ Idem A. ꝓ Saturo. LEX II.

AD eos, qui in alia prouincia tutelam administrant, piculum administrationis ex psona tutorum, qui in alia prouincia res pupilli gerunt, non porrigitur. PP. Non. Iul. Alexãdro Auguſt. ij. & Marcello Coss.

¶ Tutor qui seruat non seruanda, teneꝰ de piculo casus fortuiti. hoc dicit. Bald. uel sic: Periculũ casus fortuiti spectat ad tutorẽ, si culpa præcedat casum. non aliàs, h. d. cum sequen. Salic.

¶ Imp. Philippus A. & Philippus Cæs. Gratiano. LEX III.

SI res pupillares, quas † in horreo conditas habere, aut ẽt † vænundare q debuisti, in hospitio tuo r (ut asseueras) ui ignis † absumptas sunt, culpam, seu segnitiem tuam, non ad tuum damnũ, sed ad pupilli tui spectare dispendium, minus probabili s ratione deposcis. PP. iij. Kalen. April. Philippo Augu. & Titiano Coss.

¶ Tutor seu curator non tenetur de casu fortuito. h. d. Bald.

¶ Idem A. & C. Floro. LEX IIII.

TVtoribus, uel curatoribus fortuitos casus, aduersus quos caueri non potuit, imputari non oportere, sæpe rescriptum est u. PP. xij. Kalend. Septemb. Philippo Augu. & Titiano Coss.

¶ Probationes iuris & de iure sunt iudẽ. h. dicit. Bald. uel sic: Negligentia nõ adscribitur ignoranti, nec periculum temporis ignoti. h. d. Salic.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Seuero

LEX V.

SI tutor petitus x, uel testamẽto datus, tutorem te constitutum esse non ex† remissioris y negligentiæ uitio, sed iustæ ignorationis ratione non dubium, idque liquidis probationibus ostẽderis z: periculo eius temporis, quod, ignorante te, transmissum est, non teneberis. PP. iii. Id. Septem. ipsis iiij. & iij. AA. Coss.

¶ Tutela finita finitur periculum administrationis. h. d. Sal.

¶ Idem AA. & CC. Epicteto, LEX VI.

TEmporis. ʒ CASVS. Tutor finita tutela de ante gestis tenetur, non de his, quæ poste a sunt gerenda. in curatore econtrario: quia nõ de gestis, sed de gerendis tenetur. Viuianus.
a ¶ Temporis quod insequitur. ʒ nec præcedentis temporis periculum spectat ad curatores, ut §. de admi. tu. l. j.
b ¶ Translationem. ʒ q̃d enim quis desinit esse tutor: transfert ad pupillum & actionem & omnia, quæ contracta erant in administratione.
c ¶ Non pertinere. ʒ ut & ff. de admi. tu. l. à tutoribus. §. j. & l. cum post. in princ. & ff. si quis cau. l. fi. & ʒ. ti. j. l. j. & §. i qui. cauha. tut. l. j. & hoc nisi cõe xa sit administratio, vt ʒ. vt causæ post pu. l. j. & ff. de hæ. tu. l. j. & ff. d tute. & ra. distra. l. si tutor. & ʒ. arbi. tut. tutor. & ff. de ad. tu. l. ita aũt post cõpletũ. Accursius.

¶ QVANDO EX FACTO TVT. &c.

IVliana. CASVS. Mulier quædam tenebatur mihi, & conueni tutorem suum: & obtinui antequam sententia mandaretur executioni facta est maior: in cuius bonis facienda sit executio, ſ. an tutoris vel mulieris, quæritur? Resp. quod in bonis mulieris: quia finita tutela & cura & rationibus redditis, amplius tutor vel curator non conuenietur.
d ¶ Exercenda est. ʒ idẽ si non est maior, ut ff. de re iudi. l. iiij. §. tutor quoque. & ff. de admi. tu. l. j.
e ¶ Conueniendos. ʒ vt & probatur dictis ll. & ff. si quis cau. l. fi. hoc tamẽ fallit q̃n. ex dolo vel culpa tutoris ageret, ut ff. de act. em. l. Iulian°. §. fed & eũ in facto. & ff. e. l. iij. in princi. & l. iiij. Item & q̃n trãstulit in se nouãdo, ut ff. eo. l. v. Itẽ secus i ꝑnra tore. vt ff. de ꝑcu. l. procurator qui pro euictione.
Si fi tutores. ʒ CAESVS. Tutor a pecuniã pupilli mutuet, & stipuletur sibi reddi: cui acquisita sit actio? Respõ. q̃ utilis pupillo æ quirit.
f ¶ Ipsi stipulati sunt. ʒ scilicet sibi.
g ¶ Vtilis actio. ʒ scilicet certi condictio. Et distingue, aut mutuat no mine pupilli & non stipulatur. & iure cõmuni quæritur pupillo certi condictio & hypothecaria, vt ff. si certum petatur, l. certi condictio. §. si nummus. & supra per quas personas. l. cum per liberã aut suo, & forte etiam sibi similiter stipulatur, & tunc iure speciali acquiritur utilis pupillo, & l. sequẽ. ubi dicit pupillum probare: ut rollas allud, quod dicit præsumi ignorantiam, ut ff. de ꝓba. l. verius. & aliud quod a Bal. ibi negatiuam non ꝓbare, ut §. de ꝓba. l. acter. nec obstat q̃ dicit hic licidicit negantis quidis: quia probationes illegũ liquidissimæ sunt. & concor. §. de admini. stra. tut. l. & si scisses. & ʒ. de suspe. tut. l. ij.

Sosandro

Tutor an queratur pupillo per stipulationem.

Deest in quinto.

Deest in omnib.

† uendere

† constituta

Tempor

SI in rem. ʒ CASVS. Mutuati tutori no mine pu. x. quæ in rem pupilli conuersa sunt: nunquid pupillus tenebitur? Respon. quod sic actione personali: puta condictione certi ex mutuo. Viuianus.
h ¶ Personalis. ʒ vt ff. de pecu. l. ex facto. §. planè. & arg. ff. de euict. l. illud. §. j. & eodem casu poterit res minori pignori obligari, ut ff. de pact. l. tutor. in prin. fe cundum Hug. sed & illa intelligitẽ cũ decreto: ut ibi not. & dicitur ʒ. de cura. furi. l. ij. Item quod dicit hic i minore, idẽ dic in ecclesia: ut §. de fac. fan. e ccle. auth. hoc ius porrectũ. & ʒ ciuitate: vt ff. si cer. pet. l. ciuitas. & facit §. si tutor uel curator. l. si creditor. & ꝙ ibi notatur. & ff de i rem verso. l. pater. §. seruus. & de mino. l. tutor. §. fina.
SI ij. ʒ CASVS. Si tutur finita tutela in administratione, perseuerauerit: puta locando ꝓdia pu. an actione utili tutor tenebit? Rñ. q̃ sic, & ex eius contractu adulto ac quisita est actio. Viuia.
i ¶ Conueni. ʒ vtili tutelæ, ut ʒ. arbitr. tute. l. tutor. Sed quomodo cũ nõ sit tutor? Rñ. propter præcedentem tutelam. argu. ff. de sol. l. cum quis. §. j. & facit ff. de reg. iur. l. semper. secũdum quod B. ponit ibi casum.
k ¶ Quæri potuit. ʒ ut & arg. ʒ. de cur. fur. l. ij.
l PEr tutorem. Ex casu sis. ſ. scilicet cum in rem pupilli cõtrahit: nõ si in suam.

¶ SI EX PLVRIBVS TVTORIBVS VEL &c.

¶ Quid si vnus confiteatur alter neget? Dic ut dici consuetur. ff. de procuratoti. l. pluribus.

ADDITIO. Cõtinua hanc rubricam secũdum Salicetum sic. Quia tutoses uel curatores de quibus dictum est, contingit quandoq; esse plures vnius pupilli vel adulti: & dubitatur, si vnus ex pluribus agere uel cõuenire posit, ideo sequitur hæc rubri. Et materiam huius rub. vide per Bal. in l cũ magistratus, infrà quãdo prouoca. non est necesse.

AB uno. ʒ CASVS. Si pupillus plures habeat tutores: an unus cãm pupilli, si alij defendere noluerint, posit de

Continuatio.

† dari, Du.

† quando omnes tutores, vel curatores † peragere rem minoris, uel conuenire

Ex li. 2. ri tu. 4. l. j. C. Th.

TEmporis, quod insequitur post tutelæ trãslationem b, administrationis officio finito, ad eos, q̃ fuerũt tutores, gerendæ rei non ꝑtinere c, periculũ, rationis est. S. v. Kalendas Decẽb. Cæsaribus Coss.

Quando ex facto tutoris vel curatoris minores agere, vel conueniri possunt.

TITVLVS XXXIX.

¶ Sententia lata contra tutorem uel curatorem finito officio non mandat executioni in eos, sed i dominũ principalem. hoc dicit. Baldus. Nisi dolum commiserint, uel nouauerint: ut in glo. Salicetus.

¶ Imp. Antoninus A. Septimo. L. I.

IVliana, cuius tibi curatores condemnati sunt, si uigesimum quintum annũ ætatis egressa est: actio iudicati utilis aduersus ipsam bonaq̃ eius † tibi exercenda est d. Nam tutores, curatoresque, finito officio non esse conueniendos e ex administratione pupillorum vel adolescentium, sæpe decretum est. PP. viij. Kalendas Iul. Romę, Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ Ex stipulatione tutoris super re pupilli pupillo quæritur utilis actio. h. d. Sali.

¶ Imp. Alexander A. Soarcho. LII.

ET si tutores tui cùm pecuniã pupillarem crederent, ipsi sti pulati f sunt, vtilis actio tibi dabitur.

¶ Lex præcedens dixit de acquirẽdo: hæc dicit de obligando. Baldus. Vel sic: Si pecuniamotuo sumptæ per tutorem in utilitatẽ pupilli est conuersa: in pupillum competit actio. hoc dicit. Salicetus.

¶ Imp. Gordia. A. Prudentiano. L. III.

SI in rem minoris pecunia profecta sit, quæ curatori, vel tutori eius noſe minoris mutuò data est, meritò personalis b in eundem minorem actio dãda est. PP. Nonis Septembris Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ Si finito offo tutor perseuerat in administratione, ipse tenetur: & ex eius cõtractu utilis actio domino quæritur. h. d. Salicet.

¶ Impp. Diocletian. & Maximian. AA. & CC. Maximianæ. LEX IIII.

SI ij, qui te in pupillare ætate constituta tutores fuerint, posteà in administratione perseuerantes, vel curatores constituti, tua prædia locauerunt, eos cõpetenter conueni i: sed & ex eorum contractu vtilis tibi quæri potuit k contra successores conductoris actio. S. iij. Nonis Martijs AA. Coss.

Iidem AA. & CC. Onesimę. L. V.

PEr tutorem pupillo actio, nisi certis ex causis l † queri nõ potest. D. Idibus Decembris Cęsaribus Coss.

† Si ex pluribus tutoribus vel curatoribus omnes, vel vnus † agere pro minore, vel cõueniri possint.

TITVLVS XI.

¶ Vnus ex tutoribus põt causam defendere alijs negligentib, h. d. Salicetus. Vel sic: Quilibet tutorum habet officium insolidũ. h. d, nisi sit diuisum quo ad ius, uel administrationem. Hoc dicit cum l. seq. Bal.

¶ Imp. Antoninus A. Casio militi. L. I.

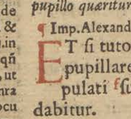

B uno m ex tutoribus uel curatoribus causam posse minorum defendi, cum alij tutores uel curatores eam defendere noluerint n, ignorare non debes. PP. Nonis Nouembris Messala, & Sabino Coss.

¶ Quando administratio est diuisa à testatore uel à iudice, non debet unus ꝓ rebus ad administrationem alterius spectantibus conueniri. h. d. Salicetus.

¶ Imo. Constantinus A. & Licinius C. ad Symmachum. LEX II.

SI diuisum o administrationis periculum per prouincias sit:

Is tantum

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Is tantum omnibus.§ vel alicui eorũ: ut §.1. proxima. uel ideo tantum, quasi dicat non aliis, q in alia prouincia administrãt. vel ideo dicit omnibus: qa uno citato & non respondente, conuenitur alius: q si nec ip se defendat, citat tertius: & sic de singulis, si plures sint: q a & agnati uocant ut & ff. quibus ex causis in possessio ea. l. hæc aũ. non q̃ unus bene possit agere & cõueniri, et solus: vt supra l. proxi.

b ¶ Infinuari. § l. libellus petitionis, s vel conuentionis.

c ¶ Ad judicia. § alterius prouinciæ, ut & §. de iui. tut. l. ij. & §. d autorita. præstan. l. fi. in princ. & ff. de admi. tutor. iij. §. fin.

† producãtur C. Th. Simii Accepta. 8. Id. Mart. Conuncho. Constantino A. V. & C. Dua. aut sic, Cõstãtino & A. Licinio Cois.

¶ NE TVTOR vel curator, &c.

COmpetens. § CASVS. Tutor tenebatur pupillo ex mala administratione in c. uult conducere vectigalian fit ad mittendus, quæritur? Dicitur quod non. & hoc in prima. Si uero dixerit se non teneri pupillo, cum teneatur. & sic ad conductionem accesseris. si pupillo satisfecerit, & fisco: in crimine non fuit. & hoc in secunda. Si uero primo fisco teneat, deinde tutelam susceperit a periculo falsi excusabitur.

d ¶ Reddiderunt. § nisi decesserit ille, cuius tutela uel cura est administrata. Ité secus si hæres ejus iure successit in cõtractũ fiscalẽ, licet uinat is, cui tutela vel cura administrata est, ut ff. ad l. eg. Cornoc. de fal. l. j. §. iidem principes. & §. sed si in rem.

e ¶ Falsi crimine. § in qd incidis. nã cõducẽdo uideris te dicere non esse tutorem, v. l ex ea cã nõ teneri, & sic crimine falsi teneris, ut hic, & ff. ad l. Gorn. de fal. l. j. §. tutores. Sed uide ẽ utraq; uia agi: ut §. qñ ci. act. præ. cri. l. j. So. ubi fuit actũ: hic ultra satisfactum est. & est sic i crimine stellionatus: ut §. de crimine stel. l. j. & i fal sa moneta, ut ff. de fal. l. qui falsam, & in crimine incestus, à quoliberaẽ, si ante suam illicitã cõuẽtionẽ dircmerit, ut ff. ad leg. Iul. ẽ adul. l. si adulteriũ cũ incestu. §. fratres. Alii ut Azo, M. & P. dicũt q̃ publica accusatio: & cimilit actio cõcurrũt: ut in l. cõtraria, sed primata accusatio, & ciuilis actio finit hic. Et exponunt hic fasi. i crimins stellionatus, quod hic locũ habere dicunt, quasi obligetres obligatas: q̃ non placeat: tũ q a hic est titulus criminis. falsi, ut hic ẽt, & ff. ad leg. Cor. de fal. l. j. §. tutores. nnde cesset stellionatus. & facit ff. de crisstel. l. iij. tum quia ẽt expresse dicit lex ẽ accusatione priuati delicti, quod concurrit cum actione ciuili, ut furtiur in l. cõ

† audi isti tutor vectigal conducẽdo se magno suppo nit periculo.

† Deest in omnib.

iis tantum omnibus a insinuari b conuenit, & ab ipsis inferri litem q in ea prouincia tutelæ uel curæ officium sustinent: ne de aliis prouinciis defensores minorũ ad iudicia c† perducant. D. pri. Noñ. Feb. † Constantino. A. v. & Licinio C. Cois.

Ne tutor vel curator vectigalia conducat.

TITVLVS XLI.

¶ *Tutor uel curator phibẽ uectigalia cõducere, tutela nõ finita, uel rõne non reddita, sub pena falsi: quã euitat si spõte satisfecerit utique. ante tutelam uero cõducẽs ex cusatur a periculo. h. d. Sal. uel sic: Periculosa est ista lex cõtra tutores & curatores q emũt gabellam communis, & est forte rõ legis, quia uident bona sua pluribus ifolidũ obligare, quod i hoc casu est crimẽ falsi: i a lio est crimen stellionatus: ut infra de crimi. stellio. l. j. in fi. Bald.*

¶ Imp. Antoninus A. Sexto. L. VNICA.

COmpetẽs iudex non ignorat non esse admittendos ad vectigalia conducenda † eos, qui pupillorum, vel adolescentium tutelam seu curã administrant, vel qui eius administrationis rationem nondum reddiderunt d.

¶ Sed quamuis cõtra interdictũ ad vectigal cõducendum accesseris: tamen quoniam vltrò me† adiisti, si tam vectigali, quàm pupillis satisfeceris, falsi crimine e carebis. Cùm autem fisco te iam obstrictum, posteà tutorem esse factum dicas, periculo f te excusare poteris. P P. viij. Kalen. Aug. Romæ, Antonino A. iiij. & Balbino Cos.

De tutore, vel curatore qui satis non dedit.

TITVLVS XLII.

¶ *Tut or non admittitur, nisi legitimè satisfecerit, & qui nõ sufficienter satisfecerit, remouetur. Itẽ non recipiet tutor administrationẽ antẽ, q̃ satisdet, nisi sit testamẽtarius, uel confirmatus, uel datus ex inquisitione. h. d. Bal. uel sic: Tutor uel curator qui nõ satisfecerit. cũ det, administrare prohibetur, & ad satisfaciendum compellitur. h. d. Sal.*

¶ Impp. Valerian. & Gallien. AA. Tito, & Flauiano. LEX I.

SI nõdum vobis ætas legitima completa est satisdationem ab iis g, quos minus idoneos

f ¶ Periculo. § falsi. sed quidam dicunt, id est tutelæ, ut eam subire non teneatur, quod non placet, ut §. de excu. tut. l. eolonꝰ. Item contra huic leg. ad j. partem §. rem alienam ge. l. j. sed speciale est forte in contractu vectigalis. Vel ibi non dicit, q̃ hoc crimine non teneatur.

¶ DE TVTORE VEL CVRATORE, QVI, &c.

curatores vobis ab aduersario i cum magistratu fungeretur, datos dicitis, postulate. Prohibentur enĩ ab administratione, nisi securitati vestræ satisdatione prospexerint. PP. Noñ. Iul. Aemyliano, & Basso Cos.

¶ *Tutor non satisdãs inopia, remouet. & tutela sine infamia nota: secus, si fraude, & in locum defuncti idoneus debet subrogari. qui a defuncti hæredibus tenetur rationem exigere. hoc dicit. Sabe.*

¶ Idem AA. & Valerian. C. Euploio.

LEX II.

EVm tutorem, qui superest k, si secundum præsidis præceptũ & iuris formam satis non dat: remouerì à tutela, si inopia l hoc faciat, sine infamia: si fraude, etiam cũ nota, aditus rector prouinciæ iubebit, & in locum defunctorum m alios idoneos substituì præcipiet: præsertim cùm patrimonium pupilli noua hereditate auctum esse proponas.

¶ Tutores autem dati n ab hæredibus eorum, quos decessisse dicis, rationem tutelæ † deposcent PP. Idib. Maij, Seculare, & Donato Cos.

¶ *Sententia lata contra tutorẽ legitimum uel datiuũ, qui non satisdedit: ipso iure est nulla: ideo restitutio est necessaria. h. d. Vel generaliter. Gesta a tutore, qui non satisdedit, sunt ipso iure nulla in præiudicium minoris. h. d. Salic.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Stratonicæ. LEX III.

IN dubium non venit, tutores qui testamento o dati non sunt, administrandi potestatẽ, nisi satisdatione emissa saluam tutelam fore, non habere. Si igitur p tutor, qui pro tutelari officio non cauerat, iudicio expertus est: aduersus eũ lata sententia iuri tuo officere non potuit q: nec ea, quæ ab eo gesta sunt, vllam firmitatem obtinent. Frustrà igitur in integrum restitutionis auxilium desideras, quando ea, quæ ab eo gesta sũt, ipso iure irrita r sunt. P P. xviij. Kal. Ianuar. Nicomediæ: Dioclet. iij. & Maxi. A A. Cos.

¶ *De pluribus tutoribus, quorũ nullus satisdare tenetur, si unus satisdet, ille in administratione præfertur. h. d. Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Tertullo. L. IIII.

& facit institut. de satisda, ju. uel cu. §. j. & §. de epis. audi. l. de creatoribus.

p ¶ Si igitur tutor. § Legitimus, uel simpliciter datas.

q ¶ Non potuit. § sed habes de verbo ad verbum §. in quibus cau. in teg. rest. non est necessarium tutor.

r ¶ Irrita sunt. § ut ff. de minor. l. in causæ. ij. in princ.

Non

NOn omnium. § CASVS. Non omnium tutorum par conditio est: qui enim dati in testamento sunt vel ex inquisitione, non satisdant: alij satisfacere debent rem pu. saluam fore.

a ¶ Non omnium. § quasi dicat quorundam sic, quorundam non.

b ¶ Quapropter. § id est quare hoc? Respon. cùm &c.

c ¶ Cùm. § id est quia.

d ¶ Testamentarij. § quẽ constat non satisdare: vt insti. de satisdatio. tutor. § primo.

e ¶ Confirmatum. § vt habes exemplum instit. de tute. § fi.

f ¶ Inquisitione. § vt d. l. insti. de satisd. tut. vel cura. § j. & ar. ff. de cura. fu. l. honorum. & facit §. de cura. fur. l. fi. § j.

g ¶ Non onerari. § fi vnus est: secus si plures: vt subiicit: vbi satisdant inter se: sed ibi vnus ex pluribus debet administrare.

† autem in. omnib. manuscrip. pupillorum. al. pupillo. etiam. dum

h ¶ Dedit. § hanc satisdationem præstat tutor. cõtutori, quando ipse solus debet administrare.

i ¶ Iamdudũ obtinuit. § vt ff. de test. tut. l. testamẽto dat os. ij. & insti. de satisda. tu. §. ij. & ff. de admi. tut. l. ij. & de inim. l. q iniuriæ. §. qui in alienis.

† declarat.

† a dditur, & satisfecit.

Tvtor. § CASVS. An tutor neque in testamanto, nec inquisitione datus, possit rem pupilli alienare, antequã satisfederit: quæriꝰ? Dicitur quòd non, sed nondum præstita satisdatione petere potest bonorum possess. pu. delatam, postquàm electus est.

k ¶ Nihil omnino. § alias, nihilominus.

l ¶ Potest. § ut §. eo. l. in dubium. & ff. de reb. eo. qui sub tutel. qui neq; et ff. cu. fu. l. cõsilio. § j. & ij.

m ¶ Aperte claret. § etiã si non satisfecerit, quia q̃rit, non diminuit: vt & j. qui admit. ad bo. possess. l. bonorum. imò & ibi dãnum esse põt. & ideo dicit post satisdationẽ. f. ut §. eo. l. in dubium.

† Dominæ.

¶ DE SVSPECTIS TVTOR. VEL &c.

VNde oritur accusatio de suspecto, & qui remoueant, & qui accuser, habes insti. eo. in prin. & §. j. & ij. & inscribit accusator vt puto: sed & si ne accusatore potest. præcedi: vt ff. eo. l. iij. §. præterea.

IBertum. CASVS. Tutorẽ filij sui, an accusare possit de suspecto mater, quæritur? Dẽ q̃ sic, nondũ finitur? Tutelæ aquia finita cõueniet eũ actione tutelæ, p male administratis.

n ¶ Tum. § o mater.

o ¶ Pubertate. § vel alio modo.

p ¶ Finitum non est. § tunc ergo locus est accusationi, cũ non est locus tutelæ actioni, & ecõtra: vbi est locus actioni tutelæ nõ est locus accusationi. vt hic, & ff. e l iij. §. quæri potest. & §. si quis abfuturus. Ité in casu ẽt finita tutela locus est accusationi: vt si datus fuit ad tẽpus: & ea finita à iudice est iterũ datus: & non habet cõtutorẽ: q. priorꝰ tutelæ nomine eũ conueniat. nam accusabitur de suspecto pro prima administratione: vt etiam hac malè præsumatur eum actarum, & infame tur: vt ff. eo. l. iij. §. idem erit quærendum. & §. si autem. & §. quod si q s.

Tutelæ accusatio & accusatio nõ se compatiun tur.

CVratores. CASVS. Quando curator sciens se curatorem datum, tardius administrat, suo piculo cessat, & tenetur: si verò fraudulẽter cessat, remouendus est vt suspectus: & alius in locum eius substituendus

q ¶ Tutela. § id est cura.

r ¶ Cessant. § si sciuerunt, vel scire potuerunt se curatores datos: vt §. de peri tuto. l. fi tutor. & de admi. tut. l. & si scisses.

s ¶ Si id. § scilicet curatores cessasse.

† Deest in omnib.

t ¶ Postula. § sic ergo qũ non gerit, accusatur: vt insti. eo. § sed antequam. & ff. eo. l. impuberibus. § fi. Sed contra. ff. eod. l. hæc enim. §. ꝰ. vbi dicit, q̃ q nihil gessit, non põt postulari suspectus. Sol. remouetur vt hic: nõ accusatur vt ibi, quod non possit suplacere: cum hic dicat postulari. Alij dicunt, si dolo cessat. obtinet q̃ hic, aliàs quod ibi, vt non remoueat, sed administrare iterum cõpellatur, & hoc antequam administret. postea verò (etiam ob culpam) remouetur: sed semper certè videtur in dolo eo q̃ non gerit. Dic ergo, q̃ non potest directò ex verbis legis xij. tabu. vt ibi. sed ex interpretatione sic: vt hic. Alij dicunt, quòd hic ã cœperat gerere.

† Du. Læto ij. & Cere. Tutor non gerens, an possit suspectus postulari.

† tutorum

† loco

PRæses. § CASVS. Si tutor datus ad administrationem non accedit, compellitur captis pignoribus: & si in contumacia perseuerauerit, remouebitur vt suspectus, & alius in locũ eius subrogabitur. Vlpianus.

† Deest.

v ¶ Strictioribus. § id est pignoribus captis: vt in insti. de satisda. tut. § pe. & ff. de mu. & ho. l. si quis. Vel præcipiet sub bãno aliquo: vt ff. d ven. inspi. l. j. § quid ergo.

x ¶ Perseuerauerint. § quia etiam captis pignoribus non administrant.

y ¶ Postulare. § si eo. hęnim. §. fi. Cõtra. solu. vt §. l. proxi. dximus.

ETiam CASVS. An tutor testamẽtarius possit accusari de suspecto, quæritur? Dicitur q̃ sic. Viuia.

z ¶ Etiam testamento. § vt insti. eo. § j. & ff. eod. l. j. §. ostendimus.

† Fraude, vtromisit.

INpostulandis. CASVS. Nemo quia pauper est tutor, arguendus est vt suspectꝰ. sed fraudem committat. Viuia.

a ¶ Principaliter. § vt insti. eo. § fi. quod tamẽ operam ad ff. de testib. l. testimonium. in pr. & j. eo. l. pietatis. Item & facilius committitur administratio diu tu vers do pupilli. tut. l. j. & aliàs quando que multum operatur pauperta: vt ff. de pignori. credi. l. fi creditores.

PIetatis. § CASVS. An frater filiorum fratris, tutores arguere possit de suspecto, quæritur? Dicitur quod sic. & hoc est officium pietatis. & hoc in prima. Si verò fraudem non committit, sed inopia tactus fuerit: adiungetur ei alius. & hoc in secunda. Non solum frater & mater, sed cognati, & extranei possunt petere, vt tutor suspectus remoueatur. Viuia.

b ¶ Impetrabis. Nec illis prodest satisdare: vt insti. eo. § pe. & ff. eo. l. suspectus. & l. quia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Aestimabit.§ quod facere debet: vt & §. de perie. tut. l. j ibi. ꝓpter tenuitatem &c.
b ¶ Remouendi. id est petere ut remoueantur: vt ff. de iis, qui nota. infa. l furti. §. mandati.
c ¶ Parentibus. § vt auo paterno & materno.
d ¶ Conceditur. § vt insti. eo. §. consequens. & ff co. l. j. §. consequens. et l. impuberibus. in princi pio.

†iniungendus idoneis

EVm quem. § CASVS. Tutor pendẽte actione de suspectonõ debet administrare: sed alius interim, qui rẽ pupilli administrabit, subrogabitur. Vinia.
e ¶ Iubebit. § vt & ff. de solut. l. quod si forte §. j. & ar. j. de ord. cog. l. fin. & j. de sentẽ. pas. l. fi. & ff. de re mi. l. qui statu. & in iti. eod. §. si quis autem. & die quod ibi notatur.
f ¶ Ordinandus est. § sci licet curator: quia habẽti & c. ut §. in quibus cau. l. licet.

†conceda tur

SI non. § CASVS. An tutor contutorem suum possit accusare de suspecto, & remouere ab administratione, quæritur? Dicitur quòd fic: si petat, vt sibi concedat administratio tutelæ an tequam accusauerit, nõ est audiendus. vel dic casum ut no. in gl.
g ¶ Tutelam.]i ratione tutelæ. peteba enim à contutore rationem tutelę: hoc fieri non potest durante tutela: vt hic & §. de admini. tut. l. ij. & ff. de admi. tutor. l. cum plures in princi. accusset igitur eum de suspecto, & remoueat.

†abstineri

†loco

SVspectos. § CASVS. An tutor remotus sit infamis, quæritur? Distinguitur, aut remotus est ob dolum, & est infamis: aut ob culpam, & tunc non est infamis.

Tutor ob latam culpam remotus an sit infamis.

h. ¶ Ob negligentiam. § quæ est leuis culpa. Sed quid si ob latam culpam est remotus? Dicunt quidam, quod est infamis: vt ff. eo. l. impuberibus. §. fi fraus. Tu dic cõtra: vt insti. eo. §. suspectus aũt remotus. debet ergo iudex dicere an propter dolũ, vel nõ remoueat cũ. qđ si non dicit, non erit infamis, facta interpretatiõe benigniori: vt ff. eo. l. hæ enim. in prin. & §. j & ar. ff. de pœnis. l. si præses. Posset tamen distingui. an de dolo tantùm incul pabatur, ut tunc etiã nõ expressa causa uideatur ob dolum remotus. & sic infamis intelligatur: vt ar. ff. de excep. rei iud. l si ex testamento. & d. l. hę em. quæ uidetur cõtra. in eo quod dicit quòd simpliciter remotus non est infamis: intelligatur quando ex officio remouebatur non accusatus: uel obiiciebatur dolus & culpa, non dolus tantùm. & facit. §. ti. j. l. & eum.

Infamiam non incurrit qui ex officio iudicis damnatur.

¶ DE IN LITEM DANDO TVTORE, &c.
¶ Olim tutor dabatur, hodie curator: ut insti. de auth. tut. §. fi. & ideo de utroque dicit. Vel dic correctiuè legi: ut curator detur, qui & tutor à tuendo dicitur: non autem sit uerè tutor, cùm certæ rei non detur: ut insti. qui test. da. tuto. poss. §. certæ. nisi in casu: vt ff. de tuto. & cura. da. ab his. l. impuberi. Quando autem inuito, & quando postulanti detur, ut diximus supra, qui. pe. tu. l. secunda.

SI quas. § CASVS. Si pupillus plures habet tutores, & vnus habeat causam cum pupillo: alij tutores cum defendunt. si uerò unum habeat tantum, & ille habeat causam cum pupillo, petat ordinari curatorem.
i ¶ Habes. § ut quia rei vendicationem contra eũ habes. secus in personali. hodie: ut §. qui da. tu. poſ. aut. mi noris.
K ¶ Litis. § quæ est inter tutorem & pupillum: vt insti. de autho. tu. §. final.

AN tibi.] ¶ Casus iſtius legis ponitur in glo. sed clarius dic sic: Duo erant fratres Seius & Męuius habẽtes fũdũ cõem. Seius fundũ vendidit insolidũ, & decedẽs Męuium dedit tutorẽ filio suo: an Męuius fundũ uẽdicare possit ꝑ parte sua, quæritur? Videtur ꝙ nõ possit. Prima ratio ẽt: quia, si agat Mæuius emptor, cõueniet pu. de eui ctione ad duplum & Mæuius habet necesse defendere pupillũ suũ, alioqn faceret cõtra offm suum. Alia ratio est: ꝙ si uenderet, poterit obuiere cõpensationem pu. quia ꝓ ne ꝙ pars fũdi ualeat x. & dẽat x. tutor ex administratione: fiet cõpensatio. Si verò Męuius nihil debeat, conueniat pup. si nita tutela act. tutelę cõtraria, si potest ꝙ pere ꝑ parte fundi: cõstituto tamen curatore. Viuian.
l ¶ An tibi. § Tu & frater tuus habebatis fundũ paternum cõmune: insolidum eum frater vendidit Titio, & de dupla ꝓmisit: qui frater decessit: & tu es tutor filij sui pupilli: si uis uendicare partẽ tuã fundi, teneberis pupillum in casum euictionis defendere: & cùm damnũ dupli habeat ꝑte, ei teneberis. vnde melius est ꝙ vel cõpẽsãdo, uel agendo aliàs tibi cõpensationem pu. quia ꝓ fulas: sed & uendicare pores petito curatore pupilli, qui in causa euictiõis defendat emptorem: dicergo an tibi. s. tutori.
m ¶ Officium. § arg. ff. si ser. uend. l. altius. & ff. de condi. inde. l. frater. & fratre. & de admi. tut. quoties. §. item. & temporali.
n ¶ Quantitatem. § in duplum. uel interesse fortè nomine euictionis.
o ¶ Laudatus. § ab empore ut defendat eum.
p ¶ Cùm aut. § ne timeas damnum cùm &c.
q ¶ Compensationis. § cùm & tu aliquid pupillo debebas.

Casum ponit literalem.

†debent

†pertinet

†cautus

†petunt

r ¶ Contrario. § id est, quando nihil debes pupillo, & hoc finita tutela: ut ff. de contra. & uti. ac. tu. l. j. §. finito. & §. quid tamen si ideo. & sic partem pretii tantum consequeris, & ita est contra. ff. re amo. l. non. n. sed hic fortè habebat rem vænalem: uel hic precisè: sed si uult maius malum euitare.
s ¶ Impediatur. § Fortè quia lapsu tanti temporis renocaretur ius tuum in dubium: ut sic officium tuum non sit tibi damnosum: ut ff. quib. ex cau. ma. l. uidelicet. & c. ex officij. de rescrip.
t ¶ Vendicantem. § ab empore: & sic defendat hic curator emptorẽ contra tutorẽ uendicantem: ut insti. de auth. tut. §. fi. & ar. ff. de negot. gest. l. at qui. §. cùm me. Alij dicunt dandum curatorem, qui statim agat contra tutorem ratione damni illati, pro eo quòd tutor uẽdicat.

Ad pro-

TITVLVS XLIIII.

¶ *Tutor potest agere contra pupillum alio contutore e auctore: & si nullum contutorẽ habet, dabitur ei curator ad litem defendendam. Hoc dicit. Salic.*

¶ Imp Antoninus A. Miltiade. LEX I.

QUas petitiones aduersus pupillos tuos habes: dirigere eas potes, assistentibus, causamque defendentibus contutoribus tuis: cùm & si alios tutores non haberent, ad hoc genus litis k defendendæ curatores accipere † deberent. PP. xiij. Kalẽ. Aug. Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Tutor pupilli, cuius pater uendidit fundum secum communem, consultius facies, si tutela durante partem suam non uindicet. si tamen uult uindicare, debet petere curatorem dari, qui emptorem pupilli nomine defendat aduersus ipsum tutorẽ fundum uindicantem. Hoc dicit. Salicet.*

¶ Imp. Alexand. A. Euaresto. LEX II.

ANtibi l partis fundi pater ni vindicatio competat, is cuius, de ea re notio est, æstimabit. Respicere autem debes officium m in quo te esse tutorem dicis, ne ob eiusmodi petitionem, euictione secuta, vltra pretij quã titatem n auctoris hæredẽ pupilli tuum oneres, qui laudatus o pte defendi debeat: cum aut p cõpensationis q rationem habere: aut r contrario tutelæ iudicio ex periri possis. ¶ Sed ne tuum ius (si quod habes) impediatur, s ad eam rem defendendam, quę ad uersus te vindicantem t agenda erit, curatores pupillo † petunt. PP. xij. kalend. Maij, Iuliano ij. & Crispino Coss.

¶ *Curator datus certæ rei, uel liti, non tenetur de alia gestione. Baldus. Vel sic: Curator datus ad litem, non subijcitur*

remori sunt infames fieri manifestum est. S. viij. kalend. Maij. CC. Coss.

TITVLVS XLIIII.

¶ *Tutor potest agere contra pupillum alio contutore e auctore: & si nullum contutorẽ habet, dabitur ei curator ad litem defendendam. Hoc dicit. Salic.*

¶ Imp Antoninus A. Miltiade. LEX I.

QUas petitiones aduersus pupillos tuos habes: dirigere eas potes, assistentibus, causamque defendentibus contutoribus tuis: cùm & si alios tutores non haberent, ad hoc genus litis k defendendæ curatores accipere † deberent. PP. xiij. Kalẽ. Aug. Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Tutor pupilli, cuius pater uendidit fundum secum communem, consultius faciet, si tutela durante partem suam non uindicet. si tamen uult uindicare, debet petere curatorem dari, qui emptorem pupilli nomine defendat aduersus ipsum tutorẽ fundum uindicantem. Hoc dicit. Salicet.*

¶ Imp. Alexand. A. Euaresto. LEX II.

ANtibi l partis fundi pater ni vindicatio competat, is cuius, de ea re notio est, æstimabit. Respicere autem debes officium m in quo te esse tutorem dicis, ne ob eiusmodi petitionem, euictione secuta, vltra pretij quã titatem n auctoris hæredẽ pupilli tuum oneres, qui laudatus o pte defendi debeat: cum aut p cõpensationis q rationem habere: aut r contrario tutelæ iudicio ex periri possis. ¶ Sed ne tuum ius (si quod habes) impediatur, s ad eam rem defendendam, quę ad uersus te vindicantem t agenda erit, curatores pupillo † petunt. PP. xij. kalend. Maij, Iuliano ij. & Crispino Coss.

¶ *Curator datus certæ rei, uel liti, non tenetur de alia gestione. Baldus. Vel sic: Curator datus ad litem, non subijcitur*

AD protegendam. § CASVS Tutor vel curator datus ad vnum negotium uel rationem, illius tantùm tenebitur.
a ¶ Siue curator. § subaudi disiunctiuè: ut ibi, Alexander siue Paris &c. nam tutor certæ rei non potest dari: ut no §. in rubr.
b ¶ Administrationis. § alterius quàm illius quam gessit.
c ¶ Negotij. § i. causæ.
d ¶ Negotium. § ad qđ fuisti datus: & sic in specie loquitur. sed supra in genere. & facit ff. de administr. tuto. l. quoties. §. constat.

Valeriano.

ADitem. § CASVS Si curator detur ad litem, & impensam faciat: a contutoribus suis exigere potest.
e ¶ Tutor. § secundariò, non principaliter: ut insti. qui test. tut. da. poss. §. certæ. & de excus. tut. §. datus. sed in casu etiam principaliter: ut no. i iu. Vel dic tutor, id est curator. sic ponitur. §. d'fuspe. tutor. l. curatores. & de condi & demon. l. pater. §. conditionum.

ADDITIO. Vel dicas quòd litera stat propriè, & referas illa uerba ad liteꝫ, ad verbum erogasti: ut sic sensus, si tutor datus, & quomodocunque, qđ bona fide erogasti ad litem &c. ita dicit Christopho. Porcus in §. certæ autem rei. insti. qui testa. tuto. dari possunt.
f ¶ A contutoribus. § vel propriè uel id est, à contutoribus.
g ¶ Potes. § per utilem nego. gesto. ut ff. de negot. gest. l ex facto. & j. de cõtra. iu. tu. l. ij.

Pertineat Diu.

SIue ex testamento. § CASVS Eras tutor fratris tui filijs, noluisti administrare, sciens multas esse cõtrouersias inter te & fratrem tuum. Dicitur ꝙ non est tibi timendum, quòd poteris pup. conuenire: & dabitur tibi curator ad litem, & pendẽte lite fi hęredi tas aliqua ei obueniat, poteris præstare authori tatem adeundi eam. Vlianus.
h ¶ Procuratore. § scilicet ex uoluntate.
i ¶ Iuris. § f. ut satisfdet rem pupilli salua fore.
k ¶ Exigitur.] id est re cõuenitur à pupillo, quo casu exactum saluum fore promittit. Vel dic tutor, i necessarius est, quod est semper in tali causa. Vel dic tertio exigi tur tutor: ut quia dicebat pupillus hæreditatem quandam ad se pertinere, quam & adire uolebat: quod cum curatore facere nõ potest: sed econtra tutor ad se pertinere dicit, quare datur tutor, cuius authoritate adeat: ut ff. de ap. l. cùm in una §. tutor. & ff. de autho. tuto. l. curatorem. & tunc etiam in hoc satisfit solennitati iuris, vt detur tutor. & facit ff. de tute. l. qui habet. §. fi pupillus. & facit insti. de cura. §. fi. & §. q dari tu. poss. l. creditorem. sed hodie contra: ut in auth. ibi posita.

¶ DE EO QVI PRO TVTORE NEGOTIA GESS.
¶ Cùm tutor non sit: ut ff. eo. l. j. circa prin.

ETiam. § CASVS Mulier credens se tutricem filii sui, administrauit res pup. & malè, cùm tutrix non esset: an conueniri possit quæritur? Dicitur quod sic.
m ¶ Etiam mulieres § matres vel aliæ.
n ¶ Pro tutore. § i. quasi tutrices, cũ nõ sint: & sic no. ꝙ qui necesse, nec

Tutor pro curatore reputatur quandoque.

esse potest tutor, tenetur protutelæ ut mulier: ut hic. & seruus: ut ff. eo. l. j. §. proinde. sed secus si ille, in cuius bonis gerit, nõ põt habere, ut qa sit pubes: ut ff. eo. l. j. §. si quis quasi. Et potest quæri quæ sit ratio diuersitatis, uel potest dici, idem si talis gerit pro tutore, qui nullo modo posset esse tutor, ut non habeat locum protutelæ: ut §. qui da. tuto. poss. l. militię. at mulier & ter uus quandoque possunt, secundum Azo. & H. qđ non placet, quia nõ est uerum in seruo remanente seruo.
o ¶ Tenentur. § actione protutelæ, quæ ẽ priuilegiata ut tutelæ: ut ff. đ priuileg credi. l. dabimus. §. j. & ante etiam pubertatem intenditur: ut ff. eo. l. j. §. cum eo. nec potest res minoris distrahere: ut ff. de re. eorum. l. qui neque.

Actione protutelæ tenetur qui nec est nec esse potest tutor.

NOn utiliter.] CASVS Bononien. nõ habebat tutorem: mater eius petiit tutorem Mutinen. inutiliter fuit peritus: uerumtamen si admi nistret & conueniat debitores pupillares: an posit sibi obiici, quòd si fit de iure tutor, quæri? Dicitur, quòd sic.
p ¶ Vtiliter. § & de aliena prouincia.
q ¶ Nomine. § Aduersus debitores.
r ¶ Iniunctas. § à iudice.
s ¶ Intentiones. § nõ habita contradictione.
t ¶ Exceptione. § etiam post litem contestatam. quia similis est exceptioni falsi procuratoris: ut §. de procu. l. licet. & idem i prælato ut posit repelli. si quoquo modo posit uitiari eius electio, ut exceptione repellatur. Ité facit ff. de admini. tuto. l. uulgo.

¶ SI MATER INDEMNITA. &c.

SVo. § CASVS. Mulier petiit tutorem dari filio suo, & periculo suo: iudex malum dedit tutorem. nunquid pupillus matrem sibi tam conuenire poterit, quæritur? Dicitur quòd non, sed iudicẽ qui non idoneum dedit.
v ¶ Suo potius. § electiuè.
x ¶ Quos petisti. § ò mater. Accursi.
y ¶ Alicui. § vel pupillo pro tutoris debito: uel tutori pro eo qđ pupillus debebit: & hoc proꝑ Velleianum, secus si tutori promisisti, quod debebit pupillo, uel econtra pupillo, quod debebit tutori: quia tunc cessat vel vt. j. l. proxi. & §. ad Velle. l. fi mater dixi & hoc nisi dolosè petiit non idoneum: ut ff. ad Tertul. l. ij. §. non solùm.
z ¶ Postulasti. § nisi decreto hoc esset cõpre hẽsum: ut j. eo. l. fi. item facit §. de admini. tuto. l. fi. §. personis contra, solu. ut ibi.

Prælatus repelli pẽt si eius electio aliqua liter vitiari possit.

† Sic incertus auctor Fastorum. Cassiodor. autẽ legit Maximo ij. Fasti Gręci Maximo iiij.

† Mędro

† materno

QVædam. CASVS Mater uel auus maternus petiit a tutoribus filiorum suorum, ut quædam possit administrare, & promisit de ꝓstando eos indemnes: administrauit & malè, si plus uolunt pupilli cõuenire te, quam matrem uel auum: bene possunt, sed à matre uel auo, quæ suscepit administrationem tutelæ, tutoribus omnimoda præstabitur indemnitas.
a ¶ Quædam. § scilicet negotia.
b ¶ Vestrorum. § o tutores.
c ¶ Promissam. § his verbis. promittimus vobis quod pupillis debebitis, occasione vestræ administrationis. ut dixi §. i. proxi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Matrem.ʒ neque autem, qui nil promiserunt pupillis: vt ff. arbi. tutelæ. l. tutorem.

OB tutorem.ʒ CASVS. Mater petiit aliquē tutorē dari filio suo periculo. Quæsitū fuit si is minus idoneus fuerit an mater filio tene atur? Resp. nō teneri, nisi decreto iudicis cōprehēsum fuerit tutoré matris piculo dari. &c. puta dicendo sic: do tuto ré piculo matris, nō potest conuenire, nec ea obligatione obstricta est. b ¶ Decreto iudicis, & ipsa consentiente, & facit. ff. l. j. & ff. ad Velleia. l. si mater. in fin.

¶ SI TVTOR CONTRA MATRIS VOLVNTATEM &c.

SI contra.ʒ CASVS. Mater decedēs, phibuit, ne Titius filio suo tutor daret: nihilominus eū pr dedit: nūquid poterit remoueri, & quo iure? Dr q sic, sed non erit infamis. Viuia.

c ¶ Contra matris.ʒ præcedentis.

d ¶ Voluntatem.ʒ prohibentem, ne aliquo tpe fieret tutor filij sui. Acc.

e ¶ Filio cōi.ʒ sed cùm pri loquaf, qualiter tutorē hēat: R. si de filio naturali dicit sc̄m Azo. vel potest ēt de legitimo dici, si emancipato, cùm pr non possit esse tutor alicui ex causa: & sic iudex det. Vel tertiò ēt si non est emancipatus, & pater det, phibitū a matre, nō erit q dem tutor. vnde de alio pater prouideat. & sm hoc dic. q alij nō patri dirigit sermonē. & qd dicit cōi, scilicet Titij dantis & Bertæ prohibentis. sicq; erit melior conditio prohibentis: vt & ff. cōi diui. l. Sabinus.

f ¶ Rescriptio.ʒ scilicet quæ dicit eum remoueri sine infamia.

g ¶ Si in fraude.] vt & ff. de suspect. tut. l. fi.

h ¶ Non suffragabitur.ʒ sic & monachus licet in minoribus ordinibus cōstitutus, in quibus aliàs si nō esset monachus potest habere vxorem: monachus non hēt: ut ff. authen. de mona. §. si uerò reliquēs. uersi. q; si facti. col. j. & facit ad l. ff. de cōfirma. tuto. l. vtilitatem.

¶ VT CAVSAE POST PVB. &c.

VTores.ʒ CASVS. Pēdente tutela causam pupilli tutor egit, & succubuit, & appellauit: omnia acta penes eum habet, & factus est pup. adultus. nū quid causam appellationis prosequi debet? Dicitur quòd sic.

i ¶ Tutores.ʒ uel eorum hæredes: ut ff. de hære. tu. l. j. & de ap. l tutor.

k ¶ Transtulerunt. ʃsecus si transtulerint: ut ff. de appel. l. tutor. & ff. si pen. appel. mors inter l. j. in fi.

l ¶ Causarum.] cœptarum antequā finiretur tutela pubertate: ut hic erat. & ff. de admi. tu. l. ita autem. §. fi tutor. & ar. ff. de neg. gest. l. nam & Seruius. §. si uiuo. & arb tut. l. tutor post puberem. secus uidet i curatore post xxv. an. ut ff. de app. l. negotiorū. §. fi. sed magis dic idē, ut ff. de admi. tu. l. ita aūt. §. fi & illa de app. loquitur, quando non habebat curator quondam instrumenta: sed minor factus maior. & facit

† facti.

† Du. quos &

† fuisset.

† rationē administrationis ad

I contra. ʒ CASVS. Mater decedēs, phibuit, ne Titius filio suo tutor daret: nihilominus eū pr dedit: nūquid poterit remoueri, & quo iure? Dr q sic, sed non erit infamis. Viuia.

c ¶ Contra matris.ʒ præcedentis.

d ¶ Voluntatem.ʒ prohibentem, ne aliquo tpe fieret tutor filij sui. Acc.

e ¶ Filio cōi.ʒ sed cùm pri loquaf, qualiter tutorē hēat: R. si de filio naturali dicit sc̄m Azo. vel potest ēt de legitimo dici, si emancipato, cùm pr non possit esse tutor alicui ex causa: & sic iudex det. Vel tertiò ēt si non est emancipatus, & pater det, phibitū a matre, nō erit q dem tutor. vnde de alio pater prouideat. & sm hoc dic. q alij nō patri dirigit sermonē. & qd dicit cōi, scilicet Titij dantis & Bertæ prohibentis. sicq; erit melior conditio prohibentis: vt & ff. cōi diui. l. Sabinus.

f ¶ Rescriptio.ʒ scilicet quæ dicit eum remoueri sine infamia.

g ¶ Si in fraude.] vt & ff. de suspect. tut. l. fi.

h ¶ Non suffragabitur.ʒ sic & monachus licet in minoribus ordinibus cōstitutus, in quibus aliàs si nō esset monachus potest habere vxorem: monachus non hēt: ut ff. authen. de mona. §. si uerò reliquēs. uersi. q; si facti. col. j. & facit ad l. ff. de cōfirma. tuto. l. vtilitatem.

¶ VT CAVSAE POST PVB. &c.

VTores.ʒ CASVS. Pēdente tutela causam pupilli tutor egit, & succubuit, & appellauit: omnia acta penes eum habet, & factus est pup. adultus. nū quid causam appellationis prosequi debet? Dicitur quòd sic.

i ¶ Tutores.ʒ uel eorum hæredes: ut ff. de hære. tu. l. j. & de ap. l tutor.

k ¶ Transtulerunt. ʃsecus si transtulerint: ut ff. de appel. l. tutor. & ff. si pen. appel. mors inter l. j. in fi.

l ¶ Causarum.] cœptarum antequā finiretur tutela pubertate: ut hic erat. & ff. de admi. tu. l. ita autem. §. fi tutor. & ar. ff. de neg. gest. l. nam & Seruius. §. si uiuo. & arb tut. l. tutor post puberem. secus uidet i curatore post xxv. an. ut ff. de app. l. negotiorū. §. fi. sed magis dic idē, ut ff. de admi. tu. l. ita aūt. §. fi & illa de app. loquitur, quando non habebat curator quondam instrumenta: sed minor factus maior. & facit

legitimæ ætatis † effecti, non aduersus matrē a suā, neq; auū, sed contra vos congredi malunt: nō immeritò indemnitatē ab iis præstari desiderabitis † & quos administrationē suo periculo pridem suscepisse proponitis. PP. iiij. Id. Iul. Præsente, & Albino Coss.

¶ Impp. Dioclet. & Maximia. AA. Caiano. LEX III.

OB tutorem non idoneum à matre petitum, frustra vobis eam teneri contēditis, cū nō, nisi specialiter eius periculo dari decreto b † fuerit comprehensū, ex ea obligatione obstricta sit. S. kal. Decemb. AA. Coss.

Si contra matris voluntatem tutor datus sit.

TITVLVS XLVII.

¶ *Contra matris uoluntatem tutor filio dari non potest. b. d. Bal. Vel sic: Tutor datus à iudice, uel à patre contra uoluntatem matris præmortuæ, ab officio remouebitur: nec infamia notabitur: nisi de fraude conueniatur. b. d. Sal.*

¶ Impp. Seu. & Ant. AA. Tertio. L. VNI.

I contra matris c uoluntimam voluntatē d Fusciniū filio e communi tutorem datū probaueris, eum sine damno existimationis à tutelare mouendum prætor decernet. quę rescriptio, f si in fraude g conuictus fuerit, non suffragabitur. h PP. xiij. kal. Mar. Laterano, & Rufino Coss.

Vt causæ post pubertatem adiit tutor.

TITVLVS XLVIII.

¶ *Tutor causam pupilli inchoatā, psequi tenetur, etiam post pupillarem ætatem, si instrumenta curatori non reddiderit. Sal.*

¶ Imp. Philipp. A. Dextro.

VTores, i qui necdum † administrationem ad curatores trāstulerūt k defensioni causarum l pupillarium assistere oportere, sæpè rescriptum est. ¶ Et ideo si (vt proponis) instrumenta, quib. asseri m possunt causæ prouocatio nis, etiamnum ij, n quorum meministi, apud se detinent: aditus præses prouinciæ periculi sui eos admoneri præcipiet. PP. xij. kalē. Nouemb. Philippo A. & Titiano Coss.

† Vbi pupilli † educari debeant.

TITVLVS XLIX.

¶ *Pupilli educari debent apud matrem: nisi ad secunda uota transierit. b. d. Bal. vel sic: Quando de transitu matris ad secunda uota est contentio, iudicis commititur arbitrio: & onus alimentandi pupillum est necessarium. Sal.*

¶ Imp. Alex. A. † Dionysidoro. LEX I.

DUcatio pupillorū tuorum nulli magis o quā matri eorum, fi non vitricum p eis induxerit, committenda est. Quando autē q inter eam & cognatos, & tutores super hoc orta fuerit dubitatio, aditus præses prouinciæ, inspecta personarum qualitate, r & cōiūctiōe, perpēdet vbi puer educari debeat. † Sin autem æstimauerit apud quem educari debeat, is necessitatē t habebit hoc facere, qđ pses iusserit. PP. vij. Id. Feb. Maximo ij. & Aeliano Coss.

¶ *Vbi pupillus educetur, est in iudicis arbitrio: de eo tamen, qui ei succedere debet, est iusta suspicio. Sal.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC Gratæ. LEX II.

† VTrùm nepos tuus ex filia apud te, an apud † patruū suū morari dēat, ex singulorū affectione, & qui magis ad suspicionem ex spe u successionis, ppior sit, æstimabitur. S. xviij. kalē. Nouembr. Nicomediæ CC. Coss.

De alimentis pupillo præstandis.

TITVLVS L.

¶ *Tutor iudicis officio cogitur alimenta præstare pupillo: licet pendeat quæstio de statu suo. b. d. Sal.*

¶ Imp. Antoninus A. Faustino. LEX I.

PVpillus, si ei alimenta à tutore suo non præstantur, præsidē

VTrum.] CASVS. Auus maternus & paternus cōtendebāt inter se apud quem educari debeat pupillus. iudex æstimabit, q; eorū maiorem affectionem erga pupillū habeat: & quis magis insidiaretur vitæ pupilli propter spem succedendi: ut nō ille sed alius admittatur. v ¶ Ex spe successionis.ʒ ut illi non concedatur: ut §. de nup. l. vidug. §. sed ne. & ff. e. l. j. & l pe Sed hodie contra, secundum quosdam: ut in auth. de hær. ab intest. §. ex his. col. ix. quod non placet, quia licet qui prior sit in successione, debeat esse tutor, non tñ educator.

¶ DE ALIMENTIS PVPILLO PRAEST.

PVpillus. CASVS. In hac l dicit Imperator quòd si tutor non uult præstare pupillo alimenta, compellitur p iudicem,

ad hanc l. §. de peri. tut. l. fi. & ff. rem pu. sal. fo. l. si posteā. ff. de ad mini. tu. l. à tutoribus. §. j. Ité no. nic ar. q procurator & aduocatus sine nouo salario causam appellationis agere debent. quod Io. non placet.

m ¶ Asseri.ʒ sic ergo q appellat probat, qđ est falsum: vt no. ff. de ap. l. j. qui. vide gl. in c. in præsentia, sup. verbo, standū. extrà, de renūtia.

n ¶ Ii.ʒ tutores quòdà.

¶ VBI PVPILLI EDVCARI &c.

¶ Plana est differētia inter hunc tit. & illū §. ff. di uor. fa. quia ibi diuortio soluto erat matrimonium, hic morte patris.

DUcatio.ʒ CASVS. Si inter matrē & pupilli & tutorē, & alios cōsanguineos fit controuersia, apud quē educari debeat pupillus. Sim̄ ad secundas nupt. nō conuolauerit. pferen da est. Si aūt ad scās nupt. cōuolauerit, & orta fuerit q̄stio iter matrē & tutores seu cōsāguineos super tutela pupillorū: debet adiri præses prouinciæ, qui inspecta qualitate psonarū, & cōiunctione perpendet. & si iudex decreuerit apud quē educari debeat, ille necesse habebit hoc facere.

o Nulli magis.ʒ quia in illis est affectus &c. vt J. de cu. fu. l. j. fi. j. respon.

p ¶ Si non uitricū &c.ʒ quia tunc etiam filiorū vitam ei addiceret: vt ff. de admi. tu. l. lex quæ. 9. lex enim. Sed nonne potest esse tutor vitricus? Respon sic: ut J. de cōtra. iu. tu. l. fi. Sed rñ. non per hoc apud eum, vel eā debet educari. Alij dicūt quòd à patre potest dari tutor non à iudice.

q ¶ Quando autem.ʒ retento eodem casu quando secundò nupsit. alias nulla super hoc fieret deliberatio: sed indistinctē matri cōmitteretur: vt §. ea. l. Vel hic quando mater non appetit: sed alij dicit committendā, & cutor alij, uel tertio suprà non fiebat q̄stio inter tutorem & matrē & cognatos, hic sic prima glaet: ut in auth. de nup. §. eiusdem quoque. col. iiij.

r ¶ Qualitate.ʒ ut tamē non sit apud eos, qui pudicitiæ eius insidientur: ut ff. e. l. fi discepretur.

s ¶ Coniunctione.] vt ff. eo. l. j. & facit ff. de leg. j. l. fi seruum pluriū. §. fin. t ¶ Necessitatem.ʒ secus in curatore bonorū: ut ff. de cur. bo. dan. l. j. §. quæritur.

† al. ut † Educari

† Du. Dionysidoro. al. Dionisidoro. al. defint hęc omnia usque ibi necessitatē. & ibi q̄stio est, quæ præses

† ii, qui

† Du. ficle gendū putā, necesse est fieri, q melius est interim fe creta patri monij, & sic specta rę aes alienū, tacri, quam eum &c.

† al. manifestetur. al. proferat, al. diuulgetur.

† Omnino videndus ē ter. hic in glo. allegatus, & ibi Bal. Pla. quia est mo ralis tex.

† præsignati.

† dubio † ferri.

† arbitratu. Lupus ex vento vitat.

Vitricus an possit esse tutor pupilli. † præses q uincię.

† Vrbiene post Thum. ex filia. &c. † patrem.

Volūtates enunciati. ue nō sunt seruandæ.

Alimentorum petitio aliqua habet singula.

a ¶ Fungetur.ʒ vt insti. de suspect. tu. §. fi q; s tutor. & §. seq. & ff. d suspect. tu. l. 3. §. tutor qui ad alimēta. & hoc ēt feriato die: vt ff. d fer. l. ij. & ēt ante quadrimestre tempus exequitur sententia: vt ff. de re iud. l. ij.

b ¶ Idem est.ʒ vt debeant ei præstari alimenta: vt J. de Carbo. edi. l. ij. & ff. de Car. edi. l. 3.

QVod plerunque.ʒ CASVS. Aliquando petitur à iudice, vt cō stituantur alimenta pupil. vel adulto: aliquando tutores subministrāt alimenta, & impensas faciunt sine authoritate iudicis: quia nolunt declarare facultates pu. ne in de posint sustinere dam num: an tales sumptus repetere possint, quę; itur? Dicitur quòd sic. quia repetunt sumptus factos i alimentis, & in magistris instruentibus pupillum: nec enim dicat se vixisse de vento.

c ¶ Quod plerunque.ʒ q.d. quandoque non petunt decerni.

d ¶ Prętoris.ʒ qui arbitretur secūdum quod legitur. ff. eo. l. 3.

e Habeant.ʒ quia post ea pupillus diceret, q minus esset expensum.

f ¶ Secreta. ʃsic J. quādo & q. quar. pars. l. ij. lib. x.

g ¶ Patrimonij.ʒ scilicet diuulgentur.

h ¶ Desiguari.ʒ id est in scripturam redigi.

i ¶ Arbitratur.ʒ sic §. de admi. tu. lex quæ.

k ¶ Ministeria. ʒ id est ministros.

l ¶ Non probet. sic §. de neg. gest. l. ij. & facit ff. d neg. gest. l. Nesennius. & de admiist. tuto. l. cùm plures. §. j.

m ¶ Vento.ʒ ut lupus.

n ¶ ARBITRIVM TVTELAE.

¶ Id est actio: qualis sit subaudi quę. arbitraria dicitur: quia arbitriū iudicis habet locum cū bonæ fidei sit.

VM.ʒ CASVS. Si pater fa. in testamēto suo tutorē dederit filio suo, & dixerit se ei here in bonis, cū ñ hēat nisi 1. an in ratione reddēda pupr iudicetur tutori. quo magis peratur. quritur? Dicitur q non. Idē est si dixerit testator se non habere nisi x. cū habeat l. quia non præiudicabitur pupillo.

o ¶ Ratio.] quæ scribi debet: vt ff. d tu. & ra. dar. l. j. §. officio.

P ¶ Minuit.ʒ nam non enunciatiuæ volūtates, sed dispositiuæ seruant hic. & ff. de leg. ij. Titia. §. Caius. & §. cōia vtri. iudi. l. scriptura. & J. de testa. uerba. nisi in ea seu quando iurat: vt §. de probat. l. rationes. & in aut. quod obtinet.

NOmina.ʒ CASVS. Quando tutor accessit ad gerenda negotia pupilli, omnes debitores patris erant soluendo: si ergo tutor dolo vel culpa non exegerit, & facti fuerint non soluendo: an periculum spectet tutori, quæritur? Dicitur quòd sic.

q ¶ Susceptæ tutelæ. ʒ quod probari debet à pupillo: vt ff. de cond. &

demon. l. ante pe. & de ma. conue. l. j. §. si magistratus.

r ¶ Culpam.ʒ no. dolum & latam culpam tantùm hoc casu uenire secundum ff. sic & in alio casu: vt ff. de admi. tu. l. tutor qui re. §. competit. sed regulariter etiam leuis: vt J. e. l. quicquid.

s ¶ Negligentia.ʒ quæ est lata culpa. & facit. ff. si cer. pe. l. piculū. & ff. de admi. re. ad ciui. pt. l. ij. §. fi eo. & de ma. cō. l. j. §. si magistratus. & ff. d fo. l. Stichus. §. pe. & ff. d neg. gest. l. litis. §. j. & §. de admini. tut. l. debitoris. & ff. de usur. l. si bene.

SI curator.ʒ CASVS. Iudex præcepit tutori, vt de pecunia pu. comparet prædia: & ille fibi, non pup. comparauit: in electione pupilli est, uel petere prædia empta de pecunia ʃsua, uel pecuniam cum usuris centesimis.

t ¶ Curator.ʒ scilicet tenetur tibi, secundum Az. alias curatorem. sic J. de fideicommiss. eam quā frater.

v ¶ Elige.ʒ subaudi ergo.

x ¶ Gessisse.ʒ & sic prædium petere: ut & ff. quādo ex fa. tu. l. ij. & facit. sup. de rei ven. l. fi vt pro ponis.

y ¶ Legitimas.ʒ id est maximas, siue centesimas: ut ff. de nego. gest. l. qui sine. & ff. de usur. pu. l. j. & pro hac pecunia & usuris, erat eadem res obligata: vt J. de ser. pig. da. ma. l. fi tutor.

z ¶ Implebit.ʒ data tibi electione.

EVm qui.ʒ CASVS. Filium tuum impuberem hæredem instituisti, & tutor abstinuit ab hæreditate pupillum, & damnificatus est tantum

VM tutelæ administratæ ratio a à te peti cœperit: neq; veritati, neque iustis probationibus officit, quòd (ut dicis) testator modum patrimonij sui verbis testamenti ampliauit, vel minuit. b PP. v. kalend. Octobr. Duobus & Aspris Coss.

¶ *In exigēdis nominib. debitorū tutor tenetur tantùm de lata culpa. b. d. Sal.*

¶ Idem A. † Præsentino. LEX II.

NOmina paternorum debitorum, si idonea fuerint initio susceptæ c tutelæ, & per latā culpam d tutoris minus idonea tempore tutelæ esse cęperunt. iudex, qui super ea re datus fuerit, dispiciet: & si palàm dolo tutoris, vel manifesta negligentia e cessatum est, tutelę iudicio damnum, quod ex cessatione accidisset, pupillo præstandum esse statuet curabit. PP. Noñ. Iul. Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Minoris est electio, utrū petat rē emptā ex pecunia sua licet nō noīe suo: an pecuniā ipsam cō usuris centesimis. b. d. Salic.*

¶ Idem A. Vitalio. LEX III.

SI curator f † post decretum prę fidis, sublata pecunia, quæ ad comparationem possessionis fuerat deposita, sibi prædium comparauit: elige, g vtrum malis in emptione negotium tibi h cū gessisse, i an quia in vsus suos pecuniæ conuersæ sunt, legitimas k vsuras ab eo accipere: secundum quæ iudex tutelæ iudicio l reddi tus partem religionis implebit. m PP. iij. Kalend. Iul. Læto, ij. & Cereali Coss.

¶ *Filius abstentus ā tutores ab hēditate creditorib. pīis non tenet, licet à tutorib. cōsequāt interesse: qæcū abstinuerunt ab hēditate locuplete. idē, si cū eis transegerit. b. d. Bal. Vel sic: Licet minor consequi posset uel consecutus fuerit damnū sibi il latū à tutore. eo à paterna hereditate abstinente: non propterea potest ipse à creditorib. hæreditarijs conueniri. b. d. Salic.*

¶ Imp. Alexan. A. Aglao. LEX IIII.

VM, qui a bonis paternis secundū edicti formā b abstentus est, hæreditarijs actionibus conueniri nulla ratio suadet. c

Tutor aliqñ de dolo & lata culpa solum tenetur.

† Præsentiano.

† curator qui post

† in emptione, Du. al. omnino deest.

† se

† datus

Casum ponit.

Minor qui se ab hēditate paterna abstinuit, an à creditoribus hēditariis cōueniri possit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex hæreditate amouit: ut d.l.si fertum. Itē si per suppositam personā, bona patris mercetur: ut ff. de acquir. hære. l. si is qui bonis.

a ¶ Facit.§ ut magis teneatur actionibus hæreditariis.

b ¶ Nihil.§ eorum.

c ¶ In ea actione §rutelę.q.d hoc uenit in actione rutelę, quod interest ratione abstentionis: q̄ est ære alieno deducto.nō quod male gesserit ut administrauit res hæreditarias q̄ fecit forte nō adeundo, uel in adēundo sed per restitutionē eā dimisit, ut etiā nil administrauit: quia tūc ipsam hæreditatem habere uidetur.

d ¶ Transegisti.§ & aliquid ex ea transactione habes, quod occasione hæreditaria habes.

Mnes.§ CASVS Tam tutores, si plures habet pup. quam eorum hæredes, coram eodem iudice conueniēdi sunt. Si igitur pater tuus cum alio tutore administrauerit, & uterq; decesserit: idem iudex pupillę dabitur aduersus te & hæredem tutoris.

e ¶ Tutelam.§ scilicet eandem.

f ¶ Constitutum est.§ ne diuidatur cōtinentia causæ: ut ff. de qui. re. ad eum iu. ea. l. j. & ii. & §. de iud. l. licet. & l. nulli. & ff. de li. cau. l. si pariter. & de eden. l. si quis. §. j. in fi.

Vm interdictæ.§ CASVS Tutor in duobus peccauit: cū quia uēdidit rem pupillitum quia paruo pretio: & de pretio aliquid subtraxit: si minor uult habere ratam uenditionē, potest repetere pretiū, quod recepit tutor: & si tutor unam partem ptii pupillo restituerit uel ptio minus iusto uēditori: residui pretii necessaria est restitutio, qa iure communi tutus est: & illos qui gesserunt, poterit cōuenire, cum plures habuit tutores: & si omnes gesserūt, poterit eligere unū ex tutoribus. & cōuenire eum: pupillus tamen cedit act. quā habet aduersus alios. Vi itanus.

g ¶ Interdictæ.§ à lege: ut ff. de re. eorum. l. j.

h ¶ Vitium.§ uel quia fibi retineat: uel q̄ a gratiosē uendit minus quā ualet.

i ¶ Voluistis.§ nam & infirmare poteritis: ut ff. de admi. tut. l. cū plures. §. j. & facit ff. d neg. gest l. Pomponius. j.

k ¶ Residuū pretium.] habebat enim pupillus partem pretii, & aliam petere uult à tutore, quam apud se tutor retinuerat. Vel dic, residuum iustæ æstimationis & cōstmauerat pupillus, quod fuerat alienata: non autem pro tali pretio.

l ¶ Restitui.§ à tutore uel ab empto re, si non soluit.

m ¶ Ab hæredibus eius.§ scilicet tutoris.

n ¶ A nobis.§ cum superfluū sit &c. ut ff. de thesau. l. j. in fi. lib. x. & ff. ad municip. l. j.

o ¶ Substitutis.§ si non est soluēdo, qui administrauit: ut plenè dices ff. de dol. mal. l. ii.

p ¶ Transferantur.§ ut & ff. de tu. & ra. dist. l. cū pupillus. & ff. de fideiu. l. ii. & §. loc. l. si diuisa.

Vicquid.§ Hæc lex plana est: ideo pone casum per te ipsū.

q ¶ Leui.§ non leuissima. & da exemplum. ff. si cer. pet. l. periculū. Ite rationes debet cōficere, & cōfectas exhibere: ut ff. de tu. & ra. distra. l. j. §. officio. quādoq; lata cul pa tantum uenit: ut dixi §. eo. l. nomina.

r ¶ Nō acquisiē rint.§ cū cōditio quę rendi extorere: ut & §. de admini. tu. l. pupillorum. & ff. ad le. Aquil. l. inde Neratius. §. idē Iulianus. & l. si seruum meum. uel usuras ex re pupillari. uel similia: ut ff. de admi tut. l. si ne hęrede. §. Modestin⁹. & §. idem respondetur. Sed q̄d si alicuius uelit relinquere aliq̄d pupillo, & tutor fecit fibi reli quū non uidetur teneri. arg. ff. de i iniur. l. iniuriarum. §. fi q̄d autem. non enim contra suā utilitatem tenetur ei q̄uidere: ut ff. de in litem iurā. l. uideam⁹. §. sed nec tutorem. & arg. ff. de admini. tuto. l. Lucius. ii. §. Sempronius. Sed arg. cōtra. ff. d̄ admini. tu. l. tutor. secundum distin. §. nō est. & est quæstio fabbarina, s ¶ Vtile.§ ut §. de negg. gest. l. curatoris.

Vtores.§ CASVS. Actio tutelæ personalis est: si ergo fleterim p̄ x. uel xx. anp̄scriptione? Dicitur quod non. egi: an repellar

t ¶ Prohibet.§ ut & J. qui. nō obstat longi tēp. præscriptio. l. neq;. & §. de consti. pecu. l. ii.

Vtorem.§ CASVS. Tutor finita tutela cōueniendus est, ut rationē reddat, & reliqua deferat, id est, quę remāserunt penes eum ex administratiōe. Si uendicat se nō esse conueniendum: quia cessit mater administrationē, & illa indemnitatē sibi p̄misit: & ita mater debet conueniri: an sic audiendus, quæritur? Dicitur quod non, sed tutorē cōuenient, & tutor matrem ex stipulatu.

v ¶ Rationem.§ gestorum.

x ¶ Reliquorum.§ non gestorum secūdum Hugolinum. Vel dic, reliquorum quod nō placet, imo rō nē cōputādo: reliquorū reddēdo: ut ff. de cōdi. & demon. l. cum seruus.

y ¶ Promisisse.§ tenetur enim cessante Velleiano, cum suum gerat negotium: ut & §. si mater indem. promi. l. quædam.

z ¶ Ex stipulatu.] directa utilis tū datur secūdū quosdā, q̄ nō placet: nisi q̄n prius cōdemnaretur tutor: ut ff. de re iudi. l. a diuo. §. sic quoq;.

Si defunctus

SI defunctus.§ CASVS. Tutor in initio quando erat tutor datus, erat pauper: pendente tutela factus est diues: vult pupillus vēdicare prædia quæ comparauit sibi tutor tāquam empta de bonis pupilli: nūquid potest, quæritur? Dicitur q̄ non: quia nō sufficit ad probōnem, q̄ ex bonis suis factus fuerit diues, quia ab initio gestionis pauper erat.

a ¶ Nam quòd.§ uerè alimēta nam &c.

b ¶ Quæritur.§ vt & §. de vsufru. l. fi. in prin. Et est arg q̄ ea, quæ acquirit filius, non acquirit patri. Sed arg. contra. §. de epise. & cle. aut. licentia. & de dona. a inter virum & uxorem. l. etiam.

Filius acquirens an acquiratur patri.

a Adde gl. fin. ff. in. l. defensōis de iure fis. quæ est fin gul. secundum Bar. in l. cū oportet. §. d. bo. filiccet eā hic reprobet. vide ea quæ scripsimus Alex. in addi. ad Bar. in l. di uus. ff. de bo. dam. huiusmodi cōtrouersiæ iudi.

Vtor.§ CASVS. Durante tutela, tutor inchoauit ædificare domum: finita tutela cōnexis completis, ad alia gerenda non accessit: de non gestis non tenebit.

c ¶ Administratione cōnexa.§ ut quia tempore pupillaris ætatis cœpit facere domū, post eandē ætatē cōplētā perfecit domū, nō tenet ad alia. vel dic post finitam administrationem. fante subauditi translationē factā ad curatorē: nā & in connexa administratione nō tenetur. vt ff. de adm tu. l. à tutoribus. §. j. & sic diuersimodè pūctabis: sed ipsumeret, negotiorum gestorum nō tutela tenere tur. cū non teneatur administrare: & facit ff. de neg. gest. l. eum actum.

Tutor tenetur in cōnexis tutelæ iudicium. alia in actione negotiorum gestorū: vt ff. de tu. & ra. dist. l. fi tutor post. Et dic q̄ pseuerare tenetur tutor & curator in connexis ante translationē, nō post: vt hic, & ut cau. post pu. l. vnica. & ff. de admi. tu. l. ita autē. §. pe. & §. fi. & l. tutorē q. §. tutelā. ibi, sic em &c. & ff. de app. l. tutor. & §. de peri. cu. l. tempora. Sed q̄d si in cōnexa cessauit ad tempus: & postea reassumpsit ante translationem? Dicam i tutelæ iudiciū uenire, cū gerere teneatur: vt dictum est.

Pubertatem puellæ in om.

Vtelæ actio.§ Hæredibus. Sed aliter quam pupillo: ut ff. de adm. tū. l. ex plurib.

f ¶ Successores.§ sed aliter quā in tutorem: vt J. de hæred. tu. per totū.

Si quis tutor.

Eteris.§ CASVS. Si tutor extra iudicium confitetur plus esse in bonis quàm fit ut pupillus sit cum nobili muliere contracturus matrimonium: sibi non præiudicat. & hoc in prima. Si uerò tutor in inuentario scripserit, cētū esse in hæreditate, cū non sint nisi quinquaginta, præiudicat sibi: q̄a creditur publico instrumento. & hoc in secunda. Non autē accedit tutor ad administrādas res pupillares, n si prius facto inuētario: nisi testator p̄ceperit inuētariū nō fieri. & hoc in tertia. Si uerò in uentariū nō fecerit, remouebitur ut suspectus, & erit infamis: nec būficio principali erit absolutus, & alijs pœnis legitimis subiugabitur.

g ¶ Dixerit.§ confitendo extra ius & extra inuentarium. pro sola simplicitate.

h ¶ Eam.§ substātiam.

i ¶ Adulti.§ sic §. de ali. pu. præ. l. fi.

k ¶ Causam.§ quia sic credebat forte.

l ¶ Præiudicare.§ nō ergo ualet confessio extra ius. & sic subaudi, facit §. de interr. act. l. j. in fi.

m ¶ Substantiæ.§ vt & §. de iuris & fact. ignor. l. cùm falsa. consciscit.

n ¶ Inscripserit.§ sic ergo non audit, probatio in contrariū: ut §. ad Vell. l. antiquę. §. j. & i aut. ut li. ma. & auæ. §. ad hęc. col. viij. Sed contra §. de, pb. l. cū præcib. So hic eo patiente, & uolēte, uel ipso met scribente sic scriptū est: ibi eo ignorāte quid scriberetur. vel spāle est: quia cū magna solēnitate fit inuētariū & hocēt mō soluit §. plus val. q̄d agi. l. j. & §. fi. q̄s al. uel si de indebi. cū p̄pria. q̄ fūt cōtra. Hic tex. allegatur ad hoc fi. cct l. cum to. ff. de p̄bat. q̄ ne. mo præsumitur le iactare suum.

p ¶ Patiatur.§ fibi ergo præiudicat, si patitur, ut hic, & ff. de hær. tu. l. cum J. de hær. instit. l. fi.

Vendicare.§ nisi res perituras: vt ff. de admin. tu. l. tutor qui repertorium. §. j.

q ¶ Facto.§ quo scribūtur inuenta: sic & inf. de cu. fu. l. fina. §. pe ar. §. de epi. & cler. l. nulli. §. cum autem uir.

eius.

r ¶ Neglexerint.] quo ipso præsumitur dolo facere: nisi subsit aliqua cā necessaria: vt di. l. tutor. in prin.

determinatæ.

s ¶ Suspecti.§ violenta est hæc ꝓsumptio: vt ff. d suspect tutorib. l. 3. §. tutor. & pœnas alias habēt ut subiicit, quia in uinculis detruduntur: vt d. l. 3. §. tutores. & hoc nisi aliquo uinculo necessitudinis uel affinitatis sint pupillo coniunctī: ut ff. de suspect. tut. l. fi tutor. Vel illud intellige, cū ob aliā causam remouetur ut suspectus. Vel dic ut ibi.

Præsumptio violēta est contra tutorē, qui inuentarium neglexerit facere.

¶ DE DIVIDENDA tut. &c. l. a iudice uel diuis. fa defuncto.

SI post.] CASVS. Si pupillus plures habeat tutores, & finita tutela omnes fuerint soluendo: & datus fuerit curator, nec ille egerit: & aliquis eorū fuerit factus non soluendo, periculum ad contutorem nō pertinebit, sed ad curatorem: qui cùm agere potuit cum effectu agere super sedit.

t ¶ Fuerint.§ sic J. de fideiuss. l. fideiussor.

TITVLVS LII.

¶ *Si tutor, qui tenebatur per prius tempore officij depositi est soluendo: collega non tenetur. h. d. Bal. Vel sic: Tutor non tenetur ex facto contutoris, qui fuit soluendo tempore depositæ siue finitæ administrationis. h. d. Sali.*

¶ Illo proculdubio obseruādo, vt non audeat tutor vel curator res pupillares vel adulti aliter attingere, vel vllā sibi cōionem ad eas vindicare, nisi prius inuētario publicè facto, sed m mo rē solitū res ei tradant: nisi testatores, q̄ substantiā transmittunt, specialiter inuentariū conscribi uetuerint. ¶ Sciturus tutorib. & curatorib. q̄ si inuentarium facere neglexerint: & quasi suspecti ab officio remouebuntur, & pœnis legitimis, q̄ contra eos i terminatę sūt, subiacebūt: & post eā perpetua macula infamię notabuntur, neque ab imperiali beneficio absolutione huius notæ fruituri. Dat. Idib. August. Constantinop. Lampadio, & Oreste VV. CC. Coss.

De diuidenda tutela, & pro qua parte quisque tutorum conueniatur.

TITVLVS LII.

¶ *Si tutor, qui tenebatur per prius tempore officij depositi est soluendo: collega non tenetur. h. d. Bal. Vel sic: Tutor non tenetur ex facto contutoris, qui fuit soluendo tempore depositæ siue finitæ administrationis. h. d. Sali.*

¶ Imp. Gordianus A. Optato.

LEX I.

SI post finitum administrationis officiū collegæ tui indemnitati pstāde idonei fuerit.

Codicis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Non patitur.§ vt §. de proba. ex persona. & ff. de adm. tu. l. tutotes, q. post. §. tutorib. & l. Aemilius & ff. de p. fal. fo. l. fi. & §. i q. ca. tu. ha. l. fi.

Diuisio. CASVS. Si pupillus plures habeat tutores: aut facta est diuisio inter eos à iudice, vel à testatore: aut nō. si nō, electionē habet pupillus finita tutela, quē velit cōuenire, & insolidū. Cessione hic positis, & duobus additis. si à nullo, vel à seipsis est diuisa: siue oēs administrent, siue nullus, oēs tenent insolidū: vt in fi. huius legis. & in prin. si unus gessit, alter nō: tunc primò gerēs fit cō magistratus. tertiò nō gerens: nisi qñ debuit non gerens facere aliū suspectum, uel tardè fecit, vel collusit: vt infrà, si tut. nō gess. l. j. & ff. de tut. & ra. dist. l. §. vsq; adeò. & §. de usu. pu. l. j.

Diuisio. Aliud in curatore bono rum: vt ff. de cu. bo. dan. l. ij §. fin. quia uoluntariè constituatur: vt in ead. l. §. quæritur. vbicunq; dixi eos insolidum teneri, triplex datur remedium alijs: sed dolosis vnū tantūm, secundum Azo. sed nec vnū quidem: vt modò not. & de hac materia dixi suprà, de transac. l. j. & d. §. nunc tractemus, et facit §. de loca. & condu. l. si diuisa. in fi.

Diuisio. Icet. § CASVS. Cōuenit inter duos tutores, ut unus administraret: alius nō. pactum illud nō præiudicat quo minus quē velit, conueniat pupil. vel quominus periculum ad vtrunque ptineat: nisi q̄ prius conuenierit, qui administrauit, si soluendo sit: vel eius hæres.

i ¶ Licet tutorem conuentione. § sic suprà, de pact. l. debitorum. & l. pacto. & ff. de admini. re. ad ci. perti. l. j. §. ius rei publicæ.

k ¶ Non ambigitur. § vt §. si tu. nō gess. l. j. §. cùm tutu. j. l. cùm interdictæ. & ff. de admini. tu. l. tres tutores. & §. si tu. rei pu. l. j. & quod not. §. l. proxi.

¶ DE IN LITEM IVRANDO.

¶ Quia in actiõe tutelę ob culpam speciali ter iuratur in litem: vt §. eodē alio. quod aliàs nō est: vt ff. eo. l. sue. & l. videam. §. fi. & l. in actionibus. §. primo. ideo ponitur hic titulus.

Quæritur. CASVS. Si hæres tutoris res vel instrumēta mi noris detineat finita tutela, & datus est curator: aget aduersus cū vt restituat. Si verò dolo vel culpa lata instrumenta non exhibeat: potest curator aduersus eum iurare in litem: pro quā to nollet instrumentis carere, vel sibi non exhibita fuisse. Viua.

l ¶ Tutelam. § id est tutelarem administrationem, in te curatorem, qui & quondam cum alio fuisti tutor.

m ¶ Litis. & sententiæ. ne sit contra. ff. ad exhiben. l. trigint. §. fi. Vel illud in realibus, vel in rem scriptis. hoc in personalibus, vt tempus litis sufficiat: vt ibi no.

n ¶ Pertinentia. § vel quia sua, vel sibi dedita, vel ab eo possessa: ut ff. de verb. sig. l. verbum pertinere.

o ¶ Desiderabis. § tu curator.

p ¶ Dolo. § vel culpa, licet finita sit tutela: vt § e. l. alio. maximè post lit. contesta. commiss: vel ff. de preca. l. quæsitum. §. si seruitute.

q ¶ Quondam. § cui us & tutor fuisti, & nunc curator es.

r ¶ Volueris. § non enim cogeris & mater non admittitur, etiam volens: sed ipse adultus si nuls, potest. vt ff. eo. l. videamus. in prin. & facit ad prin. l. §. ar. tu. l. tutelæ.

Si qui. CASVS. Curator repoſcens rationem tutoris, ab hæredē tutoris non compellit ur iurare in litem: sed si vult potest, si hæres aut hæres hæredis, instrumenta pupilli quondam, dolo vel lata culpa exhibere detrectat. & hoc in prima. Si verò dolus vel culpa non interuenit, non iurabitur in litem: sed iudex de veritate inquiret.

a ¶ Reposcit. § nomine minoris, siue tutor, siue curator sit, & contra tutorem vel curatorem, uel eorum hæredes agit: & idem si ipsemet ageret authoritate tutoris vel curatoris.

b ¶ Ita demum. § hæc verba, ita demum, determinant uerbum, dolo. quod est §. & iudicies, vel lata culpa: & similis remota determinatio ē. ff. de fur. l. fi vēdidero. §. fi Titius. Vel subaudi ma ximè hæres remotus. nā idem si est primus, & est simile subaudi tum. ff. p soc. o. l. si non fuerit. §. j. P ¶ cer lon gam succes sionem. § forte quia est hæres hæredis tutoris.

d ¶ Neque dolus. § dolus palàm & clàm cōmittitur, sed fraus palàm: vt & ff. de pact. l. iurisgentium. §. dolo.

e ¶ Culpa. § f. tutoris, secundum quosdā. vel verius hæredis. Et nota, q̄ ex lata culpa etiam hæredis, secundū nos in ratur in litē, ut hic. Arg. à con tra. sumit: sed aduersus tutorem etiam de leui. et sic non ob. § e. l. alio. quę est contra. Alij dicūt ex dolo & lata culpa tutoris iurari in litē: sed ex dolo tantū hęredis per hoc qđ modò dixit, dolo. Et quod hic subiicit de lata culpa similitudine notan do inter dolum & latam culpam: dicit ideo, vt in nuat. vt tunc iuret, si lata culpa cōmittatur ab hærede. sic & ff. fa. ercif. l. ij §. j. sed prima placet.

f ¶ Argumentis. § nō solùm iureiurando, qđ est species. ꝓbationis: q̄ tā antè & pōst pōt taxari: li cet quidā dicāt hodie cō tra: vt no ff. e. l. videam. §. pe. & §. de judi. authen. post iusiurandum.

Summa. § CASVS Duobus administratione rerū iniūcta, vnus administrauit, alius cessauit: qui gessit, dicebat minorē dānificatū fuisse in c. per hoc quòd alius non gessit: & iurauit ad uersus eum in litē: & iudex condemnauit eū in centum: minor circunuē tus fortè fecit ei pactū de non petendo: nūquid ei noceat quæritur? Dici tur q̄ non, eò quòd non interuenit curatoris authoritas. Vel sic: Petit ut socius ut transigeretur super prædicta summa: an possit fieri transactio, quæritur? Dicitur quòd non. prima positio verior est.

g ¶ Summa. § id est, quantitas.

h ¶ Cessantibus. § scilicet in restituendis rebus adulti.

i ¶ Pacto. § quia gratis non valet cùm sit minor. & suprà, de pact. lege pactum curato. is. nec transigendo, cùm sit res certa: vt §. de transl. lege. si de certa. & l. si causa cognita. & ff. de transact & post. §. fin. & ff. de condi. indeb. l. eleganter. §. si quis post. sed fi esset maior, valeret pactum & nouatio: ut ff. de re iud. l. iiij. & §. si ex conuentione.

Alio iure. CASVS. Alio iure tenetur tutor, alio iure hæres eius: quia aduersus tutorem si instrumenta nō exhibeat dolo, lata culpa, vel leui, iuratur in litem: aduersus hæredem nō. nisi instrumēta fuerint in hēditate inuenta, & illa dolo uel lata culpa nō exhibeat. & hoc in prima. Si verò lis cum tutore fuerit contestata in transferēda actione in hæredem, præses partibus suis fungetur & nisi instrumēta exhibeantur, non ignorabit qualiter procedat. sed nō aperit qua actione. Tu dic, quòd deferet iuramentum hæredi, sicut poterat deferre defuncto: ut ff. de hære. tu. o. l. cùm oportet. & l. ulti.

k ¶ Alio iure. § id est tenetur.

l ¶ Non proferat. § dolo, vel lata culpa, vel leui. alioquin, id est, si nō per leuem, non esset a liud in tutore quàm in hærede, pro cuius lata culpa iuratur. & sic est speciale ut propter culpam iuretur. aliàs contra: vt ff. eo. lege Videamus. §. fin.

¶ prolonga succes sione.

Transferat tur.

Iurati illite con tra tutorē & eius hēdes ex quibus præstetur.

In condemnatione reduxit.

Archimi doro Quæstio notabilis.

deest in omnib. vel, Dua.

Discipli ob

adhibeat gere.

Alexan der rationē

Du. hęre des tutoris. al. hęredis tutor.

captandum Du. gratiæ.

si pater.

Hæres tenetur ex dolo & lata culpa defuncti.

Tutores pupillo obligati quo ordine conueniantur.

actionem

Deest in omnib.

m ¶ Litis. & sententiæ. ne sit contra. ff. ad exhiben. l. trigint. §. fi. Vel illud in realibus, vel in rem scriptis. hoc in personalibus, vt tempus litis sufficiat: vt ibi no.

n ¶ Pertinentia. § vel quia sua, vel sibi dedita, vel ab eo possessa: ut ff. de verb. sig. l. verbum pertinere.

o ¶ Desiderabis. § tu curator.

p ¶ Dolo. § vel culpa, licet finita sit tutela: vt § e. l. alio. maximè post lit. contesta. commiss: vel ff. de preca. l. quæsitum. §. si seruitute.

q ¶ Quondam. § cui us & tutor fuisti, & nunc curator es.

r ¶ Volueris. § non enim cogeris & mater non admittitur, etiam volens: sed ipse adultus si nuls, potest. vt ff. eo. l. videamus. in prin. & facit ad prin. l. §. ar. tu. l. tutelæ.

Si qui. CASVS. Curator repoſcens rationem tutoris, ab hæredē tutoris non compellit ur iurare in litem: sed si vult potest, si hæres aut hæres hæredis, instrumenta pupilli quondam, dolo vel lata culpa exhibere detrectat. & hoc in prima. Si verò dolus vel culpa non interuenit, non iurabitur in litem: sed iudex de veritate inquiret.

a ¶ Reposcit. § nomine minoris, siue tutor, siue curator sit, & contra tutorem vel curatorem, uel eorum hæredes agit: & idem si ipsemet ageret authoritate tutoris vel curatoris.

b ¶ Ita demum. § hæc verba, ita demum, determinant uerbum, dolo. quod est §. & iudicies, vel lata culpa: & similis remota determinatio ē. ff. de fur. l. fi vēdidero. §. fi Titius. Vel subaudi ma ximè hæres remotus. nā idem si est primus, & est simile subaudi tum. ff. p soc. o. l. si non fuerit. §. j. P ¶ cer lon gam succes sionem. § forte quia est hæres hæredis tutoris.

d ¶ Neque dolus. § dolus palàm & clàm cōmittitur, sed fraus palàm: vt & ff. de pact. l. iurisgentium. §. dolo.

e ¶ Culpa. § f. tutoris, secundum quosdā. vel verius hæredis. Et nota, q̄ ex lata culpa etiam hæredis, secundū nos in ratur in litē, ut hic. Arg. à con tra. sumit: sed aduersus tutorem etiam de leui. et sic non ob. § e. l. alio. quę est contra. Alij dicūt ex dolo & lata culpa tutoris iurari in litē: sed ex dolo tantū hęredis per hoc qđ modò dixit, dolo. Et quod hic subiicit de lata culpa similitudine notan do inter dolum & latam culpam: dicit ideo, vt in nuat. vt tunc iuret, si lata culpa cōmittatur ab hærede. sic & ff. fa. ercif. l. ij §. j. sed prima placet.

f ¶ Argumentis. § nō solùm iureiurando, qđ est species. ꝓbationis: q̄ tā antè & pōst pōt taxari: li cet quidā dicāt hodie cō tra: vt no ff. e. l. videam. §. pe. & §. de judi. authen. post iusiurandum.

Summa. § CASVS Duobus administratione rerū iniūcta, vnus administrauit, alius cessauit: qui gessit, dicebat minorē dānificatū fuisse in c. per hoc quòd alius non gessit: & iurauit ad uersus eum in litē: & iudex condemnauit eū in centum: minor circunuē tus fortè fecit ei pactū de non petendo: nūquid ei noceat quæritur? Dici tur q̄ non, eò quòd non interuenit curatoris authoritas. Vel sic: Petit ut socius ut transigeretur super prædicta summa: an possit fieri transactio, quæritur? Dicitur quòd non. prima positio verior est.

g ¶ Summa. § id est, quantitas.

h ¶ Cessantibus. § scilicet in restituendis rebus adulti.

i ¶ Pacto. § quia gratis non valet cùm sit minor. & suprà, de pact. lege pactum curato. is. nec transigendo, cùm sit res certa: vt §. de transl. lege. si de certa. & l. si causa cognita. & ff. de transact & post. §. fin. & ff. de condi. indeb. l. eleganter. §. si quis post. sed fi esset maior, valeret pactum & nouatio: ut ff. de re iud. l. iiij. & §. si ex conuentione.

Alio iure. CASVS. Alio iure tenetur tutor, alio iure hæres eius: quia aduersus tutorem si instrumenta nō exhibeat dolo, lata culpa, vel leui, iuratur in litem: aduersus hæredem nō. nisi instrumēta fuerint in hēditate inuenta, & illa dolo uel lata culpa nō exhibeat. & hoc in prima. Si verò lis cum tutore fuerit contestata in transferēda actione in hæredem, præses partibus suis fungetur & nisi instrumēta exhibeantur, non ignorabit qualiter procedat. sed nō aperit qua actione. Tu dic, quòd deferet iuramentum hæredi, sicut poterat deferre defuncto: ut ff. de hære. tu. o. l. cùm oportet. & l. ulti.

k ¶ Alio iure. § id est tenetur.

l ¶ Non proferat. § dolo, vel lata culpa, vel leui. alioquin, id est, si nō per leuem, non esset a liud in tutore quàm in hærede, pro cuius lata culpa iuratur. & sic est speciale ut propter culpam iuretur. aliàs contra: vt ff. eo. lege Videamus. §. fin.

curæ repoſcit, a inuitus in litem iurare compelli nō potest: sed volens ita demum b audiendus est, si hæres † per longā c successionem tutoris instīa pupillaria dolo vel circunueniēdi pupilli gratia exhibere nō vult. Sin vero ne que dolus, d neque lata culpa, e neq; fraus hīdis conuincetur, omissa iurisiurādi facultate, iudex de veritate † cognoscet: quæ etiā argumentis f liquidis inuestigari pōt. PP. xi. kalendas Octobris Duobus, & Aspris Coſs.

¶ *Pupillus, vel adultus non potest liquidū deb. tū gratis remittere, hoc dicit. Bal. Vel sic: Minor non pōt remittere pactū cō demnationem secutam iuramento in litē præſtito. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Idem A. Prisciano. LEX III.

Summa g sentētia comprehensa, quam, cessantibus h curatoribus quondam tuis, iudex secutus iurisiurandi a te prolati religionem, i in condemnationē deduxit minui pacto † non potuit. PP. kalendas Iul. Læto. ij. & Cereali. Coſs.

¶ *Contra tutorē ēt propter leuem culpā iuratur in litem: contra uero tutoris hęredem propter dolum, & latā culpā tantum: nisi lis fuisset contestata cum tutore defuncto: quia tunc contra eius hēdē, iurabitur propter leuem eius culpam. h. d. Sal.*

¶ Imp. Gordianus A. Mutiano. LEX IIII.

Alio k iure est, tutor, alio hę res eius. Tutor enim inuentarium, cæteraque instrumenta si non proferat, l in litem iusiurā dum aduersus se potest admittere. Atenim hæres eius ita demū si reperta in hæreditate, dolo malo m non exhibeat. Sed cum aduersos ipsum tutorem litem contestatam esse dicatis, transferentibus vobis in hęredes eius actio né præses prouinciæ partes suas exhibebit: non ignorans, nisi exhibeantur instrumēta, quatenus iux ta formam constitutionū partes suas debeat moderari. n PP. vij. kalendas Octob. Pio & Pontiano Coſs.

¶ *Propter dolū defuncti non iurat cōtra hæredes. hoc dicit. quod tenementi, Bald. Vel sic: Ob dolum proprium non tutoris contra hīdē iuratur in litem, h. d. Sali.*

¶ Impp. Diocl. & Maximian. AA. & C. † Artemidoro. LEX V.

Licet aduersus hīdes ob non factum inuētarium iusiurandum in actiõe tutelæ prætermitti placuerit. o iudicem tamē da tū velut ex dolo tutoris aliis i diciis instructum, aduersus eos ferre sententiam cōuenit. S. viij. kalendas Ianua. Nicomediæ. C. C. Coſs.

De hæredibus tutorum, vel curatorum.

TITVLVS. LIIII.

¶ *Hæredes tutoris non tenentur ex leui culpa tutoris, h. d. totus iste titulus. Bal. Vel sic: Hæredes tutoris non tenentur ex leui culpa defuncti: nisi in tribus casibus hic expressis. h. d. Salic.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus. AA. Fusciano. LEX I.

Hæredes † tutorū ob negligētiam, p quæ non latæ culpæ cōparari posit, condemnari non oportet. q si non contra tutorem lis in choata † est, neque ex damno pupilli lucrum † captatum, aut † gratia præstitum † sit. PP. vj. Idus Mart. Laterano, & Rufino Coſs.

¶ *De non gesto a tutore, tenetur eius hęres. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Imp. Antoninus. A. Valentino, & Materno. LEX II.

Pater † vester tutor, vel curator dat', si se non excusauit, nō ideo vos minus hæredes eius tutelę, vel vtili † iudicio cōueniri possint, quæritur? Respon. quòd si diligens fuit in administratione, non tenetur. Si verò negligens, vel fraudulenter rem pupilli deminuit, vel subtraxit, tenetur. Si verò nihil ad eum peruenit, nihil præstabit. Si verò aliquid ad eum peruenit, vel aliquid ad eum peruenerit ex bonis pupil. uel cum pup. illo acquirere potuit, alij cessit: ut ff. manda. l. si procurator. §. ulti.

m ¶ Dolo malo. § supple, uel lata culpa: vt suprà eo. l. is qui. vel lege, vt ibi not. Item de dolo ipsius hæredis dicit non defuncti: quia tunc non iuratur in litem contra hæredem pro dolo defuncti: sed commune interesse peritur: vt § j. l. proxima. Sed cum propter latam culpam uel leuem iuratur, an veniat singulare interesse i facti cognitione iudiciaria, siue alia ꝓbatione, sicut & quando propter dolum iuratur? Respon. commune interesse uenire: vt ff. eod. l. ij. §. j. secundum Azo. & fatis est à probatione relevari.

n ¶ Moderari. § fic defe rendo iuramentum contra hæredem, vt poterat contra defunctum deferri: vt ff. de hęre. tut. l. cùm ostendimus. & l. fi.

Icet. § CASVS. Si tutor inuentarium non fecit, & decessit: ad uersus hæredem in litem non iuratur: sed conueniri poterit de dolo defuncti ad commune interesse.

o ¶ Placuerit. § apparet hic, quòd propter dolum defuncti, non iuratur aduersus hæredē in litem, sed ob suum hæredis: vt suprà eod. is qui. & lege. alio. Item aduersus tutorem ipsum ex tali dolo iuratur: vt ff. de administra. tuto. l. tutor qui reperto. in princip. Alij dixerunt tantum de functum in culpa fuisse, nam & si in dolo, etiam aduersus hæredē ob dolum defuncti iuraretur.

¶ DE HAEREDIBVS TVTORVM VEL CVRATORVM.

Hæredes. § CASVS De negligētia tutoris, quæ dolo nō comparatur, an hæredes eius conueniri possint, quæritur? Respon. quòd non: nisi lis fuerit contesta. cum defuncto, uel cum pup. illo acquirere potuit, alij cessit: ut ff. manda. l. si procurator. §. ulti.

p ¶ Ob negligentiam. § scilicet defuncti.

q ¶ Non oportet. § ex dolo ergo defuncti & lata culpa hæres tenet, non leui: ut hic, & §. de neg. gest. l. curatoris. & ff. eo. l. fi. §. j. & de actio. & obliga. l. ex depositi. & l. ex contractibus. & argumen. ff. de mi. cōue. l. non similiter. & infrà, de ma. conue. l. in hæredes. nisi in tribus casibus: ut subiicit.

r ¶ Inchoata est. § ut §. ei. j. l. alio. in fi. & ff. eo. l. fi. in fi.

s ¶ Lucrum. § ut j. co. l. fi. & ff. de calum. l. in hęredem.

t ¶ Præstitum sit. § ut quod potuit pupillo quærere tutor, alij permittit: ut ff. manda. l. si procuratorem. §. fin. lucrum enim est ex alieno. &c. vt ff. de fur. l. si pignore. § j.

Pater. § Si plures dati sunt tutores alicui, & quidam gesserunt, & quidam non: non gerentes uel eorum hæredes tenentur prius tamen conueniendi sunt qui gesserunt.

v ¶ Vel vtili. § uel pro. id est, nam utili non directa tenet, qui nō gessit: ut ff. rem pu. fal. fo. l. non quasi. § j. Vel dic tutelæ, scilicet utili, uel utili.

Universidad de Deusto
Biblioteca

utili,scilicet negotiorum gestorum contrà hæredem curatoris.sup.de neg.gest. curatoris.

a ¶ Potestis.ʒ cùm ex dolo vel lata culpa tantùm defuncti hæres teneatur:vt §.1.proxi.apparet quòd cessatio est dolus,uel lata culpa: vt hic,& ff. tit.j.ij.

b ¶ Rescriptum est.ʒ vt §.ti.2.licet.& §.ar. tut. l. cum inter:dictæ.& §.d ad mi.tut.l.& si ceisses. & ff. si tu. rei pub. cau.l. i.

CASVS. Si tutor in causa pupilli contraxit, & fideiussorem non idoneũ accepit, puta quia mutuauit pecuniam pu. an teneatur eo nomine,quæritur:Dicitur quod sic. vel sic:Aliquis fideiussit pro Titio apud Seium:Seius filio suo fideiussorem dedit tutorẽ:si à seipso non exegerit Titio factu non soluendo,uel Titium nõ conuenit: poterit pupillus ex causa fideiussionis act. tutelæ conueniri eo quòd conuersũ sit prima actio in actionẽ tutelæ.

c ¶ Aduersus hæredes.ʒ qui si mares fuit & legitimæ ætatis , debent explicare quæ p defunctũ inchoata fuit ut ff e.l.j.

d ¶ Fideiussionis.]puta quia malum fideiussorẽ accepit in causam pupillinam tenetur eo nomine. Vel aliter quia cum debuit exigere alios debitores pupilli , & seipsum debet exigere: & si non fecit. deuoluitur in actionem tutelæ prima actio.ut ff de admi.tut. l. quoties. 9.j. etiam si prima erat finita tempore: ut.d.l. quoties.& ff. de fideiuss tut.l.tutor datus.& ff de neg.gest.l.diuortio. §.pen. & §.fin.& l. qui sine. Accur.

LAcredes.ʒ CASVS. Si ad tutoris hæredes uel curatoris ali quid ex re pu. uel adulti peruenerit:an id restituere debeant,quæritur? Dicitur quòd sic.& siue administrauerit tutor uel curator siue non tenebũtur. Viuia.

e ¶ Coguntur.ʒ vt sup. eod l.j.

f ¶ Ambigendum.ʒ vt §.eo l.pater.& facit sup. ar.tut.l.tutelæ.

tutelæ.al. de tutela.

SI TVTOR VEL CVRATOR &c.

Continuatio.

¶ Qualiter is qui gessit, teneatur, dictum est:uideamus qualiter is q non gessit conueniatur,& quando,siue quo ordine. Azo.

CErtum est.ʒ CASVS Si plures dati sunt tutores,& quidam gerant.& quidam non:nõ gerentes fi soluẽdo nõ sunt,qui gessérũt, uel eos de suspecto non accusauerint: quin teneant dubium non est.& hoc in prima. Si ergo libertus & patronus dati fuerũt tutores ,& patronus fuerit suspectus:non debet libertus excusari,si eo prætextu dimittat patronũ accusare:q a nõ liceat sibi aduersus patronum famosam instituere actionẽ:cũ possit officiũ iudicis implorare,si aliquid de rebus pupilli periret,ut amoueretur.& alius daretur. Viuia.

g ¶ Debuerunt.ʒ vt §.l. pxi. & §.de test.tut.l.si tibi pater.& ff. de ri.nu. l.si qs tutor.ʒ quin etiã licet ẽm gessisse uideatur,& q per aliũ gerit: ut ff. de admi.tu.l.ita aũt.§.gessisse &.l.res tutores.& ff. de fideiuss.tu. l.a nihilominus tamen tenentur ut ff. man.l.si ꝓcuratorẽ.§. si tutores.

h ¶ Non potuerunt.ʒ dic ut dixi §.de proba. l. ex persona.& ʒ.si tutor rei pub.l.j.vide l.fi.ʒ.de fideiuss.tu. vbi similia uerba habentur.

i ¶ Omiserunt.ʒ hic dic sicut dixi §. de diui.tu.l.ij.

k ¶ Patronum tuum.ʒ qui & contutor erat.

l ¶ Actionem.ʒ i. accusationem de suspecto.nam actionẽ pecuniariã potestis, q eũ † tutelã,seu curã nõ administrasse dicitis,nã & cessationis rõ reddenda est. Prius tũ ꝓ actũ suũ eos conueniẽdos esse qui administrauerũt,sępe rescriptũ est.b PP.xj.Kal. Mart. Antonino A.iiij.& Balbino Coss.

† autẽ Tutor à se ut ab aliis debet exigẽ.

¶ *Hæredes tutoris tenentur de eo quod defunctus à se,uel ab alio non exegit.hoc d.Sal.*

¶ Idem A. Vitæ. LEX III

ADuersus hæredes quondã tutoris tui tutelę actiõe cõsisste.In iudiciũ aũt veniet etiã id qd tibi tutor ex cã fideiusiõis debuit.PP.iiij.Noñ.Iui. Antonino A. iiij.& Balbino Coss.

¶ *Hæredes tenentur ad eos peruenta restituere,& de neglectis à defuncto rationem reddere.b.d.Sal.*

¶ Imp.Alex A.Frontino. LEX IIII.

HAeredes eorũ, q tutelã vel curã administrauerũt,si qd ad eos ex re pupilli vt adulti puenerit restituere cogunt. c ¶ In eo † ẽt,ꝙ tutor,uel curator administrare debuit,nec administrauit, rõnem reddere eos debere nõ est ambigẽdũ. f PP.viij.Kal.Nouẽb. Alexãdro A.iij.& Dione Coss.

Si tutor vel curator non gesserit.

TITVLVS LV.

¶ *Qui admittitur ad accusandũ,põt esse promotor ingressitionis,& potest implorare officium iudicis in locũ deficientis accusationis,quod est nota.dignũ. Bald. Vel sic:Tutori etiam non gerenti imputatur,si concuratorem suspectũ nõ fecit: & libertus,q non põt patronũ de suspecto accusare,non prohibetur iudicis officium implorare.b.d.Sal.*

¶ Imp.Alexander A. Zotico. LEX I.

CErtum est non solum eos qui gesserunt,sed etiam qui gerere debuerũt g, † tutelæ teneri etiã in ea,quæ à contutoribus † seruari nõ potuerũt, h si modò cũ eos suspectos facere deberent,id officium omiserunt. i ¶ Tu autem & si cõtra patronum k tuũ famosam actionẽ l instituere nõ potuisti, proniderẽ tñ neqd tutelæ deesset, necessariis postulatiõibus apud eum,cuius de ea re iurisdictio fuit,potuisti, m PP.ij.Id. Decembr. Maximo ij. & Aeliano. Coss.

† obseruari. Tutor suspectus ꝙ doque sine accusatore remouetur.

¶ *Contutor progestis à contutore idoneo non tenetur in subsidium, pro negle-ctis ab utroque pariter tenetur cum illis.b.d.Sa.*

¶ Idem A. Iusto. LEX II.

QVise nõ immiscuerunt tu telæ vel curæ, ex persona eorum qui gesserunt, & idonei sunt,non onerãtur. ¶ Si qua vero sunt, quæ cum gerì debuerint omissa sunt,latæ culpæ ratio omnes æqualiter tenet. n PP. viij.Kalend.Maij.Iuliano ij.& Crispino Coss.

† Iustiano.

De vsuris pupillaribus. o

TITVLVS LVI.

¶ *Si tutor pecuniam pupilli in usus suos conuertit,ad usuras tenetur.b.d. Sal.*

¶ Imp.Antoninus A.Crescentino. L. I.

TVtorem, vel curatorem pecunię,quã in vsus suos conuertit,legitimas p vsuras præstare debere olim placuit.PP.Noñ. Iañ. Antonino A.iiij.& Balbino Coss.

Tutor damnus alicui pupillo quã tenetur, & quã non.

¶ *Tutor tenetur ad usuras etiam eius, quòd à contutore debetur,uel pro contutore debet.b.d.Sal.*

¶ Imp.Alexander A.Ampliato. L.I.

EIus quod ex causa tutelę debeẽ,vsuras præstari oportere dubiũ nõ est: q quãuis aliis ꝓ

Continuatio. Pupillares vsuræ quæ dicuntur.

o ¶ Pupillaribus.ʒ Pupillares dicuntur , quas pro conditione fuæ ꝓsonæ potest pupillus stipulari secũdum modum qui est §. de usu. l. eos.

TVtorem.ʒ CASVS. An tutor uel curator qui pecuniam pupilli uel adulti in usus suos conuertat,ad legitimas teneatur usuras quæritur? Dicitur quòd sic. Viuia.

p ¶ Legitimas.ʒ i. pupillares,non minuendas ex more regionis.& hoc sic si palam conuerit.& sic loquitur.ff. de admi.tut.l. tutor qui. §. quæ autem sunt.uel dic legitimas,id est centesimas,ut quando cõuenit clãm:ut ff. de admini.tut.l.non existimo.& ff. de neg.gest.l.qui sine. & omnes dicuntur legitimæ,id est à lege statutæ.& facit §.ar.tut. l.j. & eepositi.l.si depositi. Et no.quòd quandoque præstantur centesimæ, quandoque pupillares,ita ut non minuantur ꝓ consuetudine regionis, ut pater per d.l.ff. de admi.tut.l. tutor q repertoriũ. §. si post. usq; in fi.

Tutor pecuniam pupillarem in usus suos conuertit ad quas usuras cõuentus sit.

EIus.ʒ CASVS. Si plures sunt tutores , & unus uel ex ꝓsona sua quia gessit,& male,uel omisit,cùm gerere debuit: uel ex alterius ꝓsona.qui soluendo non est conueniat,& non soluat:an teneat ad usuras,quæritꝰ Dicitur quòd sic, licet uideatur, quòd ex persona alterius usuras soluere non debeat:quia euenit,ut ab alio usuræ præstentur.si contutorem suum suspectum non fecerit,cùm facere potuit. Viuia.

q ¶ Dubium non est.ʒ ut ff. rem pupil. fal. fore. l. si postea.

Muneris

a ¶ Muneris.ʒ qui cum suspectus remoueri debuit, remotus non est.

b ¶ Solutionis.ʒ sortis & vsurarum.

c ¶ Quia non.ʒ id scilicet vt usuræ præstentur pro alio,&c. vt hic, & ff. de admini tut.l.tutor qui repertorium. §. pe.

d ¶ Imputari possit.ʒ hoc potest admitti diuisa tutela à testatore uel iudice, vt supra , de diui.tut.e.l.ij. Si autem nõ erat diuisa,& oẽs gesserunt, vt hic erat,omnes tenẽtur insolidũ, etiam si non debuit uel potuit remouere ut suspectũ,

† computari.

SIpecuniam. ʒ CASVS. Si tutor pecuniam pupilli fœnerare uel in emptionem fundorum idoneæ colloca re non potuit,an ad usuras pecuniæ fi eam deposuit,teneaꝰ,q̃riꝰ Dicitur quod nõ Viuia.

† Limitat. l.j §. eo. nominibus.

e ¶ Conuertere potuisti.ʒ quod credendum nõ est, si mutuam suam dedit.ut ff. d administratio.tut. l. cũ plures.§. fi. & l.seq. §.non est. & facit in eod. tit. l. ita autẽ depositioni. in princip. & in auth ut ij. qui obliga. §. q̃ si mobilis. colla.vj.

PVpillus. CASVS Si tutor finita tutela credat se debere pupillo pecuniam, & pupillꝰ nolit eũ conuenire, vel rõnes audire administratiõis ꝓ cursum vsurarum, an possit adultũ cõpellere uel facere cõpelli, vt eũ cõueniat,quæritꝰ? Dicitur ꝙ non.sed sępius dẽt fa cere pupillum ad iudicium citari, vt si magis contumax præsumatur & sic ei securius possit prouideri. qualiter aũt hoc fieri debeat, non aperit. Tu dic, ꝙ offerre dẽt.si non accipiat,de claret hoc iudicij: & actor ꝓsignet & depoñt. & sic inhibet vsurũ cursus. Idẽ est in curatore obseruandum. Viuia.

Vitalio.

Abest à Dux.

f ¶ Compelli non potest.ʒ vt supra, ut nemo inuit.l.j. sed fallit in casibus , ut ibi not.

Glo.j in §.de fide iussoribus & ff. de iudicio tutelæ.l. ij.

g ¶ Frequenter.] ut ex hoc magis contumax præsumatur.

h ¶ Proferat. ʒ id est, differat.

i ¶ Voluntatis . ʒ quæ est.q.a uultis soluere. & qd iubiicit, quo facto: pupille & depositis solẽniter:ut ff. d. ꝓcurato.l.si reus. Vel dic,quæ voluntas est ꝙ uultis producere testes ad perpetuã memoriam,qualiter nihil debetis , uel si debetis ,qualiter offertis , ut futura uitia impediat. & ꝓ hoc est quod subiicit,actis ẽt,&c. ut in authẽ.d testib.§.pe.col.8. Tertium etiã est conssiliũ ut petat à iudice , ut statuat tempus pupillo,ultra quod nõ audiet eum agentẽ: vt infrà, de ingenu.ma.l.diffamari.& ff.quib.ex cau.ma.l.sed & si.§. ait prætor.

DE FIDEIVSSORIBVS TVTORVM VEL CVRATORVM

Ligere.ʒ CASVS Finita tutela, pupillus habet eligere vtrũ velit agere cum tutoribus seu curatoribus,uel cum eorũ hæredibus,vel cũ fideiussoribus eorũ:vel velit agere pro parte cum tutoribus,vel cum curatoribus , vel cũ hẽdib.eorũ & ꝓ parte cũ eorũ fideiussoribus. Si aũt velit omnes insolidum cõuenire, hoc sibi non licet. b.c Viuianus.

¶ Imp. Alexander A. Felici. LEX I.

LIgere debes , k vtrũ cum ipsis tutoribus, vel curatoribus, † seu hæredib. eorum,an cum iis, qui pro ipsis se obligauerũt,agere debeas,vel(si ita malis) diuidere l actionem. Nam insolidum & cum reo,& cum fideiussoribus agi m iure nõ potest.PP. x. kalen. Februarij Iul.ij.& Crispi.Coss.

† Du. sed

¶ *Ista lex probat quòd fideiussor tutoris põt se obligare sub duabus formis,scilicet simpliciter & in defectum tutoris , & utraque forma bona est:licet prima sit pura,secunda conditionalis.quod est notabile, & iõ dicunt instrumẽta. & si dictus tutor non solueret,talis fideiussor promisit de suo soluere & adimplere.b.d.Bal. Vel sic,Pro ea parte,quam tutor soluit,liberatur fideiussor suus:siue sit simpliciter acceptus,siue rem pupilli saluam fore , uel indemnitatem promisit.b.d. Sal.*

¶ Idem A. Prisco. LEX II.

NOn est ambigui iuris , electo reo,& soluente , fideiussorẽ liberari. n & ideo si simpliciter o acceptus est fideiussor in id , quod tutor seu curator debiturus † esset ; cum proponas tutorẽ seu curatorem † condemnatum soluisse,quid dubium est fideiussorem liberatum esse? ¶ Planè p si stipulatio rem saluam † pupillo fore,interposita est , vel cautũ est in id,quod à tutore,vel curatore seruari non potest;manet fideiussor obligatus ad supplendam tibi indemnitatem. PP. kalendas. Auguſt.Fusco.ij.& Dextro Coss.

De contrario iudicio tutelæ.

TITVLVS LVIII.

¶ *Actio extincta cedi non potest.Bal.Vel sic,Post solutionem simpliciter factam nõ põt fieri nec valet cessio:secus,si soluatur cum pacto ut cedatur.b.d. Sal.*

¶ Impp.Seuerus Antoninus AA.Stratoni. LEX I.

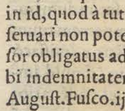

SI pro contutore iudicato pecuniam soluisti , nullum iudiciũ tibi contra pupillum competit, vt delegetur tibi aduersus liberatum actio.

¶ Quòd si nomen emisti, in rẽ strante,suspectum facere debuerit:secundum quosdam.

r ¶ Actio.ʒ scilicet contra eum, qui iam per solutionem tuã liberatus est : tuo tamẽ nomine vtilem habes:ut ʒ.l.proxi.secundum Ir.

s ¶ Emisti ʒ dicendo,ideo soluo vt cedas actionem.

† damnatum.

Deest in omnib.

Suam

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Suam. ℨid est tuam.
b ¶ Datus. ℨscilicet tu-
c ¶ Hæredes. ℨcontuto: i℣
d ¶ Conuenire. ℨut ff. de solu. l. Modestinus. & sic ℨ est inutilis ee dẽti
erit vtilis ei cui cessa est iut ff. mand. l. Papinianus. & ff. de cẽs. l. cũ pos
sessor. in princip. & facit
ff. de man. con. l. 2. &. 3. &
facit ℨ. de solu. l. nulla.

tuam rectius.

SInon. ℨ CASVS. Duo erant tutores, q malè administrabant bona pupilli: finita tute
la, pupillus contra vnũ, qui erat absens, & egit, & isolidũ cõdẽmnari fe
cit: nec ille sciuit se cõ
demnatum, nec appella
uit, & sic acqeuit. eo sol
uente, iste condemnatus
conueniet pupillum vt si
bi cedat ac. aduersus con
tutorem: uel si nõ cedat,
conuenit tu. vtili nego.
gest. act. uel tutelæ. Viuia
nus.

e ¶ Si non ex propria culpa. ℨ idem si ex pro
prio dolo ut actio ei nõ
cedatur: ut ff. de tut. &
ra. di. l. j. §. nunc tracte
mus. sic & ff. pro. soc. l. cũ
duob. §. fin. sic & procu
rator, qui soluit propter
suum delictum: ut ff. de
procura. l. q. proprio. §.
item contra.

Casum ponit.

f ¶ Absens. ℨ cum cõ
stabat eum malam fouere
causam: aliogn cõtra:
ut ff. de euict. fi. 16. & l. fi
per imprudentiam. Vel
dic qd fuit absens ex iu
sta, & probabili causa.

† quem et priuigni.

† constat

g ¶ Cęperis. ℨ opponit
ergo hęc exceptio cedẽ
darum actionum etiam
post sententiam a ℨut hic
& ff. de fideiusso. l. si fi
deiussores.

a Dic hoc esse gene
rale, ut o
mnis excep
tio quæ ĩ
tractat de
ęquitate sẽ
tẽtiæ opp.
ℨ re sua ĩ
rogasse

h ¶ Mandari. ℨ pro par
te non isolidum: ut ff. d
tu. & ra. di. l. cum pupil
lus. & de admi. tu. l. si plu
res. in fi.

i ¶ De fiderabis. ℨ cõtra.
§. l. proxi. ubi non manda
tur à pupillo. Solut. ibi
soluit. hic non.

k ¶ Vtili actione. ℨ sci
licet neg. gest. vel tute
læ secundum Azo. sic &
ff. de neg. gest. l. ex facto.
& ℨ si cer. pet. l. si absen
tis. & ff. de ac. & obl. l. j. i
fi. secus in fideiussoribus
ut ff. de fideiussorib. l. vt
fideiussor.

† Anto-
nino-

† suam a ꝓcurator datus b, hęredes c iudicati poteris cõuenir d.
PP. vij. kalen. Mart. Fabiano, & Mutiano Coss.

¶ *Vbi probationes sunt liqdæ, cõdẽnatus in absentia, non præsumit condẽnatus ex cõtumacia, sed pp malã causam. h. d. Bald. vel sic: Tutor non ex ꝓpria, sed cõtutoris culpa condẽnatus soluens, habet beneficiũ cessionis, & utilis actionis, h. d. Sali.*

¶ Imp. Antonin. A. Primitiuo. L. II.

SInõ ex propria culpa e solus pupillæ condẽnatus es, sed absens f & indefensus acqeuisti, cum ex causa iudicati satisfacere cœperis g, actiones aduersus con tutores tuos mandari h tibi à † pu pilla † ďsiderabis i, uel vtili actio ne k vteris. PP. ij. Id. Octob. Duo bus, & Aspris Coss.

¶ *Pro illa parte, ad quã pupillus succedit tutori, extinguitur actio tutelæ, & nõ in pluri: & erogata à tutore bona fide possunt per cohæredem pupillo compensari, uel contrario iudicio repeti, h. d. Sali.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximiã. AA. Thesidi.

LEX III.

SI pater tuus ℨ quẽ † priuigni
sui tutelam administrasse pro
ponis l, testamẽto recte facto, pu
pillo etiam quondã suo hęrede i
stituto, decessit: qm nõ nisi ꝓ por
tiõe hẽditaria tutelę petitionem
cõfusiõe † cõstet † extigui m, ꝓ re
sidua parte succedẽte patri, tute
le te cõuenit apud cõpetẽtẽ iudi
cẽ reddere rõnẽ: q secundum bo
nã fidẽ eorũ ẽt, quæ patrem tuum
ĩ † rẽ ei° erogasse dicis, admissaq
pensatiõe n, & reliq (si quid am
plius debetur) faciet cõdẽnatio
nẽ. ¶ Quod si sciens amplius ĩ rẽ
suã erogatũ, agẽdũ propterea tu
telæ non putauerit, eum contra
rio iudicio conuenire potes o. S.
xviij. kalen. Ianua. CC. Coss.

De auctoritate præstanda.

TITVLVS LIX.

¶ *Pupillus põt sibi ſpiſi ſine tutore, ſed non actionẽ remittere. h. d. cũ l. ſe. Sali.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian° AA. & CC. Antoniano. LEX I.

p ¶ Potes. ℨ sic ff. de commo. l. in commodato. §. j.

¶ DE AVTHORITATE PRAESTANDA.

¶ De tutoribus & curatoribus dictum est. & q a oportet eos authori
tatẽ præstare minoribus, iu iis, quę agunt vel pacisc̃tur in præiudiciũ
suum ponit de authoritate præstanda. Azo.

NEque tutoris, neq; curatoris absentia quicquam stipulationi ꝓ pupillo p † uel adulto habi
tæ nocet. Sine die AA. Coss.

¶ Idem AA. & CC. Serenæ. LEX II.

NEque actiones † sine tuto
ris q auctoritate in ætate pu
pillari constituta remittẽdo quic
quam amittere poteris r. S. xvij.
kalen. Maij CC. Coss.

¶ *Emens à pupillo sine tutore, non præscri bit. hoc dicit, Salic.*

¶ Idem AA. & CCC. Caio. LEX III.

EVm, qui à pupillo sine tuto
ris auctoritate distrahẽte cõ
parauit, longi temporis spatium
non defendit s. S. iij. Calen. De
cembr. CC. Coss.

¶ *Minor non potest ęſſe in iudicio criminali ſine tutoris uel curatoris auctoritate. hoc dicit, Salicetus.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni PP.

LEX IIII.

CLarum posteritati faciẽtes,
sancimus ℨ omnino ¶ dẽre
& agentib. & pulsatis ĩ criminali
bus causis minoribus vigintiquí
que annis adesse tutores vel cura
tores, ĩ q bus † casibus ꝓ adultos
& pupillos leges accusari conce
dunt t, cum cautius & melius sit
cum suasione perfectissima & re
sponsa u facere minores, litẽque
inferre x, ne ex sua imperitia, vel
iuuenili calore aliquid vel di
cant, uel taceant, quod si fuisset
prolatũ, uel nõ expressum, ꝓdes
se eis poterat, & à deteriore calcu
lo y eos eripere. D. x. l a. Mart. Cõ
stantinop. post consulatum Lam
padij & Orestis VV. CC.

¶ *In omnib. actib° sufficit auctoritas vni tutoris, nisi administratio sit diuisa: & nisi auctoret super eo, q finit officiũ. Bal. Vel sic: In gerendis à minorib. sufficit vni' tu toris uel curatoris auctoritas interposita ſiqᵇ iis, q ſpectat ad eius administrationẽ: ni si sit actus, per quem tu. ela finiatur, quia tunc omniũ consensus exigitur. h. d. Sali.*

¶ Idem A. Ioanni P.P. LEX V.

Continuatio.

De fur. in omnib.

Seuere Dn. nec actiones ꝓ actio nem

Pupillus vendere nõ potest sine tutoris auctoritate.

Deeff. in omnib.

† omittis

† causis

Sententia in pupillo lata tutoris auctoritate finita tutelæ.

Veterem

† Veterum. ℨ CASVS. Olim si plu es erant tutores dati in testamẽ
to, vel à iudice, vel à lege, vel ex inq̃sitione: vnius dati in testamẽ
& vnius in omnib. † in diuersis
to authoritas sufficiebat. si plures erant legitimi, nõ unius, sed omniũ
sufficiebat authoritas. hodie verò nulla erit differẽtia cuiuscũq; gene
ris sint tutores: dũ tñ administratio nõ sit diuisa. tunc enim quilibet ꝓ
sua regione seu parte ꝓ
stabit authoritatẽ: nisi ta
te factũ fuerit, p qđ solu
isse tutela. verbi gratia.
Pupill° vult se dare alicui
in arrogationẽ: finit tute
la, vñ in hoc casu oẽs tu
tores dẽt pstare autho
ritatẽ: nec un° sufficit: q a
qđ omnes tãgit, &c. Vi.
a ¶ Et pro. ℨ etiam.
b ¶ Compellebantur. ℨ
cuius distinctionis erat.
ar. ℨ de tut. uel cu. qui sa
non de. l. non omnium.
c ¶ Sufficere. ℨ vt & ℨ. si
unus ex plu. l. j. & ff. de
cur. fur. l. cõsilio, §. fi. arg.
ff. de off. procõsul. l. j. §. j.
d ¶ Absimiles. ℨ sed simi
les.
e ¶ Prægrauantur. ℨ vt &
ff. iud. sol. l. j. §. si tutor.
& d cura. bo. dan. l. ij §. j.
f ¶ Superatur. ℨ in ipsos
magistratus: vt inst. de sa
tisd. tut. §. pe.
g ¶ Absurdum est. ℨ vt &
ff. de adop. quòd nec. &l.
nã ita. & de aqua plu. ar.
l. in concedẽdo. & l. si aũt
plures. & ff. de re iudic. l.
duo ex trib. & ℨ. de app.
nominationes. & ℨ. de oi
agro deser. l. quicunq;
desertũ. in fi. lib. xj. & ex
trà de tempo. ordi. c. si ar
chiepiscopus. & de of. ar
chi. c. ad hęc. Sed fallit
hoc ubicunq; consensus
tacitus sufficit. & facit ℨ.
de cura. fu. l. fi.
h ¶ Similiter. ℨ id est, æ
qualiter.

† Veterem dubitationẽ amputantes, per quam testamentarij quidem, vel per inquisi
tionem dati tutoris a † vnius auctoritas sufficiebat, licet plures
fuerant, non tamen † diuersis regionibus destinati, legitimi autẽ
vel simpliciter dati omnes cõsen
tire compellebantur: b sancimus,
si plures tutores fuerint ordinati,
siue † in testamento paterno, siue
ex lege vocati, siue à iudice, vel
† ex inq̃sitione, vel simpliciter da
ti †, vnius tutoris auctoritatem ꝓ
omnibus tutorib. sufficere c vbi
nondum diuisa est administratio
vel pro regionibus, vel pro sub
stantiæ partib. ibi etenim necesse
est singulos, pro suis partibus,
vel regionibus auctoritatem pu
pillo pręstare, quia in hoc casu ñ
absimiles d esse testamentariis &
ꝓ inquisitionẽ datis legitimos,
& simpliciter datos † iubemus, cò
quòd fideiussionis onere prægra
uant, e & subsidiarię actionis ad
miniculum speratur, f ¶ Sed hęc
omnia ita accipienda sunt, si non
res, quę agitur, solutionẽ faciat
ipsius tutelæ: vt putà si pupillus
in arrogationem se † dare deside
rat. Etenim absurdũ g est solui tu
telam non consentiente, sed forsi
tan † ignorante eo, qui tutor fue
rat ordinatus. Tunc etenim siue
testamentarij, siue per inquisitio
nẽ dati, siue legitimi, siue simpli
citer creati sunt: necesse est om
nes † suam auctoritatem pręstaŕ,
vt quod omnes similiter h tãgit,
ab omnibus cõprobetur. ¶ Quæ
omnia simili modo & in curato
ribus obseruari oportet. Da. kal.
Septembr. Constantinopo. post
consulatum Lampadij & Orestis.
VV. CC.

† vnius in omnib. † in diuersis

Concor. extrà de re quitur. eap. quod oẽs. & ex. si ar chiepisco. pus. cũ glo. super uerbo. cõ munes. de temp. ord. † fancim°

† dari

& ignorante Continuatio

suam auctoritates.

Quando tutores, vel curatores esse desinant.

TITVLVS LX.

¶ *Finitur officium adiuncti simul cum officio eius, cui adiungitur. Bald. Vel sic: Finito officio eius, cui quis adiungitur: finitur & eius qui adiungitur. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Imp. Antoninus A. † Hernulæ. LEX I.

† Hernulæ

Si pupillus tut. sibi datum non plus habere

† Ndecoram. ℨ CASVS. Adueniente tempore pubertatis an finitur officium tutelæ? Dicitur ꝙ sic. qualiter autẽ hoc sciebatur, olim fie
bat corporis indagatio, sed hodie fœmina cum peruenit ad duode
cim an nos iudicatur pubes. masculus cũ peruenit ad xiiij. annos. Vi.
n ¶ Cessante ℨ vt insti. quib. mod. tu fi. in prin.

SI curatores tutorib. ad iuncti sunt i, puberta te pupilli tã tutorum, quàm curatorum adi ctorum officiũ finiri, k ideoq; a lios ꝓ ętatis infirmitatẽ curato res esse dandos, l † manifestissi mũ est. PP. iiij. kalẽ. Aug. Romę, Antonino A. iiij. & Balbino Cos.

¶ *Pupillus non potest cassare tutorem. h. d. Salicetus.*

¶ Impp. Diocle. & Maximia. AA. & CC. † Menippo LEX II.

TVtoris officium ex sola vo luntate pupilli non finiri, certissimum est. m S. xiij. kalend. Februa. CC. Coss.

¶ Imp. Iustinian° A. † Ménę. PP. L. III.

† INdecoram obseruationẽ in examinãda † mariũ puberta te resecãtes; iubemus, quẽ admodum fœminæ post impletos duo decim annos omnimodo † pube scere iudicant, ita & mares post excessum quatuordecim annorũ puberes existimentur, indagatio ne corporis inhonesta cessante. n D. viij. Idus April. Cõstantinop. Decio. V. C. Cos.

De actore à tutore, seu curatore † dando.

TITVLVS LXI.

¶ *Etiam pater tutor filij non constituit procuratorem, sed actorem ante litem cõ testatam. Bal. vel sic: Tutor pro rebus pupilli petendis non constituit procuratorẽ sed actorem. Salicetus.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximiã. AA. & CC. Alphocrationi. LEX VNICA.

SI sui iuris o constituti filij tui, mĩi successerũt, licet te tutorem eorũ esse ꝓbetur, tñ nõ per ꝓcuratorem, † ꝑ sed per actorem decreto cõstitutum à te, ¶ res eo rum te absente peti cõuenit. r S. Non. Ianuar. Sirmij, CC. Coss.

† manifestũ. al. manifesti iuris est

a Ibi est gl. alia q̃ exi stentia annorũ fi non adsit potestas cognũdi nõ indu cit mrimoniũ et cum consensu.

† Me. mpo Continuatio.

† Menæ † indecoram † marum, al. eorum † puberes iudicantur, Dua.

De excusationibus † tutorum, & curatorum & de t pibus earũ.

TITVLVS LXII.

¶ *Spado non excusatur à tutela. h. d. Sal.*

¶ Impp. Seue. & Ant. AA. Auiolæ. L. I.

FAlsa suasiõe credis te propterea ꝙ spado sis, immunitatem à tutelis habere. PP. kalen. Maij,

† præstãdo

Du. sed actorem, al. ductorem

† Desunt in omnib.

¶ Qualiter tutores & curatores ordinentur, item remqueantur vt su
specti & re probi, dictum est. Nunc videamus qualiter excu
sentur quasi minus i oneri. Azo.

Continuatio.

FAlsa suasione. Spado. ℨ idem in castrato, secundum Ioann. vt ff. eod. spadonem. in princ. licet in adoptionibus, & matrimonio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nio. & substitutione posthumi sit differentia inter spadonem & castratum: ut instit. de adop. §. sed & illud. ff. de iure dot. l. si serua. §. spadoni. & ff. de libe. & posth. l. sed est quæstum. §. j.

SI curatores. § CASVS. Alicui erat datus tutor, aliàs curator generaliter: minor habet patrimoniū suum tam in Italia quàm in provincia: an curator Italicus possit se excusare ne sit curator in provincia? Dicitur q̄ sic, quo facto dandus est sibi curator i provincia. Viuia.

a ¶ Dati estis. § à principe, uel ab alio eo mãdate, uel à testatore: ut j. eo. l. testamẽto. aliàs nõ possetis ab eodem iudice tã in Italia quàm in prouincia dari: cum in Italia põtor, in prouincia præses debeat dare: ut ff. de tuto. & curato. da. ab. l. pupillo.

b ¶ Generaliter. § vt instituto. de excusat. tutor. & curat. §. datus. & ff. de augro & argento legato. l. Plautius.

c Liberer. § quod facere debet, cùm sit is ḋ Italia: ut infra eo. l. testamẽto. & ff. eo. l. illud. usitatũ. & l. propter. §. licet.

d ¶ Fuerit. § id est, fuerit is liberati à prouinciali administratione. Vel id est si tantùm. Italicarum decreto munus est iniunctum.

EXcusationis. § CASVS. Ingenuus excusationem habet ne libertino detur tutor: sed cũ aliquis prætendat hanc exceptionem, & iudex eum repellat quasi tardè prætendisset, nisi appellet habet necesse patere sententiæ. Viuianus.

e ¶ Ingenuus.] idem si libertus, si modò impetrauit ius aureorum annulorum: ut ff. eo. l. cùm ex oratione. liberti ergo erunt tutores aliorum libertorum: ut ff. de tut. & cu. da. ab. l. pupillo. §. liberti. sed econtra, libertus non se excusat à tutela patroni: ut j. eo. l. nec senatorum. & l. libertos.

f ¶ Quasi tardius. § non usque ad quinquaginta dies.

g ¶ Prouocauerit. § Quod potuit: ut ff. quãdo appel. sit. l. j. §. si quis tutor.

Liberti libertorũ tutores erũt.

† constituto.

† Habontiano, aliàs Auentiõ. Curatores á quib. dari possunt.

† Gl. in ca. super quæstionũ. sup uerb. vices suas extra de offi. dele. inducit hanc l. i argum. q̄ simpliciter cõmittens vices suas, totũ cõmisisse uideatur.

† signarũ.

† adiũctũ.

Chilone & Libone Coss.

¶ *Curator generaliter & simpliciter datus, intelligitur etiam datus ad bona extra prouinciam situata: sed de facili ab illis obtinebit liberationem. h. d. Sal.*

¶ Idem AA. † Habentiano, & Cosconio.

LEX II.

SI curatores † dati estis ª generaliter, ᵇ nec decreto † signi ficatum est Italicarum tãtum rerũ vobis munus † iniunctũ, adire debetis competẽtem iudicẽ, vt vos à prouinciali administratione liberet, ᶜ quòd si factum fuerit, petẽt sibi in prouincia curatores adolescẽtes. PP. viij. Kal. Septẽb. Chilone, & Libone Coss.

¶ *Ingenuus excusatur à tutela libertini: & si excusatio reiiciatur, debet appellare: aliàs tenetur. h. d. Sal.*

¶ Idem AA. Crispino.

LEX III.

EXcusationis quidem tuæ, si ingenuus libertino tutor datus es, certa causa est. ¶ Sed cũ te præses prouinciæ audiendum non putauerit propter præscriptionẽ, quasi tardius † adires, nec à decreto prouocaueris, ᵇ intelligis parendum esse sententiæ. PP. Idib. Mart. Albino, & Aeliano Coss.

¶ *Si maritus ignorãs curator detur uxori: excusatur à pœna senatusconsulti: idum tamen alium petat substitui. h. d. Sal.*

¶ Imp. Antoninus A. Agatho Dẽmoni.

LEX IIII.

AMplissimi ordinis † cõsulto qui pupillã suã vxorem ducit, nuptias contrahere non intelligitur, ᵇ & tamen infamis cõstituitur. ¶ Sed si tu Demetrię cum eã in matrimonio haberes, absens, & ignorans curator cõstitutus es, potes esse securus, ᶜ dũ tã alius substituatur. Non enim debet ignorantia maritorum, am

† condicto

Ecclesiæ est loco pupillæ.

† Albino

† curatiæ

plissimi ordinis † consulto fraus quæri. PP. xj. Kalend. Iul. Sabino, & Aemyliano Coss.

¶ *Libertus nullam habet excusationem à tutela uel cura filiorum patroni: & ideo licet fuerit eorum tutor, non prohibetur eis esse curator. Sal.*

¶ Imp. Alexander A. Basilio.

LEX V.

LIbertos † à tutela, vel cura † liberorũ patroni seu patronæ nullam excusationem ª impetrare posse, amplissimus ordo auctore diuo Marco, censuit. Et ideo nec illud eis ꝑdesse debet, quo minus curatores etiam inuiti, patroni seu patronæ liberis dẽtur, quòd eorundem tutelam administrauerunt. ᵇ

¶ *Terminus ad excusandum se non labitur ignoranti. h. d. Bald. Vel sic: Tutores uel curatores dati habent quinquaginta dies ad se excusandum: qui incipiunt currere à tempore scientiæ. Et si excusatio reiicitur, debet appellari. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Maximiano.

LEX VI.

QVinquaginta dies, qui præfiniti sunt ad professionẽ ª excusationis, iis, qui tutores, seu curatores dati sunt, ex † eo die cedere, ex quo decretum prætoris, aut testamentum parentis notũ factum fuerit ᵇ ei, qui ad munus vocatus fuerit, ipsa constitutio, ᶜ quæ hoc induxit, sanxit. ¶ Sed si quis in eius temporis cõputatione ab eo, cuius ḋ ea † re notio fuerit, iniuriam passus, ᵉ non prouocauit: ᶠ acquiescere ᵍ rebus iudicatis debet. PP. iij. Noñ. Maij, Iuliano. ij. & Crispino Coss.

¶ *Iure isto debitũ uel creditum non excusat à tutela sed alium facit adiungi. Sal.*

¶ Idem A. Antonio. al. Antonino.

LEX VII.

NEque à tutela, neq; à cura ideo quis excusat, qđ creditor, siue debitor ei ª est, cui tutor

† eodem

minari quam inchoari, si ponas post quatuor menses sciuisse. Quare die quatuor mẽses currere à die nominationis. f. & scientiæ. sic & rempus sex mensũ, qđ datur agenti redhibitoria, datur ex tpe uenditionis: ut ff. de ædil. edi. l. sciendũ. §. fi. subaudiendũ est. & scientiæ viti) vel morbi: ut ff. illo tit. l. cũ sex. Vel si diceres stati currere mẽses quatuor & arg. ff quod ui aut clãm. l. semper. §. hoc interdictum. prima uerior. r ¶ Passus. § quia iudex eius excusationem non admisit: qua intra quinquaginta dies non uenerat: non dicas quòd in calculo errauerit, & error sit in sententia expressus: quia tunc sententia non ualeret ipso iure: ut ff. quæ sen. sine ap. l. j. in prin.

s ¶ Non prouocauit. ? quòd fieri potuit, sed non à nominatione: ut ff. quando app. sit. l. j. §. si quis tutor. & j. eo. tutores, sed aliud in aliis nominationibus muneru, quæ sunt publica authoritate: & ut dicitur: ut inf. de ap. ij, qui. nisi in casu: vt inf. quando prouo. non est ne. l. iij.

t ¶ Acquiescere. ? Not de de tacito consensu. sic §. de postu. l. j. & de ero. aduo. l. fi. & distingue ut dixi §. si tu. non gessi. ii.

NEque à tutela,] CASVS Eo prætextu quòd quis sit debitor uel creditor pupilli uel adulti à tutela ne cura se excusa e nõ potest, sed alius debet sibi adiungitur si creditor elti, & velit pupilli cõuenire, defendat eum adiunctus Viuia.

Dẽtis. ut dicitur infra eo. l. testamẽto. §. fi. & ff. de excusat. tut. l. j.

Tẽpore excusationi datum competentibus qui incipit currere.

† tributariam

† ubique

Tutor habens excusationem à tutela, si quis sponte recipit, non propter hoc cogitur aliam recipere.

Pontis ex sum.

a ¶ Datus est. ? vt j. eo. l. quod res. & §. qui da. tu. pos. l. creditorem. & si lis mota sit, nisi de maiori parte bonorum sit: ut instit. eo. §. item proponer. sed hodie contra: ut in auth. ut ij qui oblig §. j. colla. vj.

b ¶ Defendatur. ? ut instit. de authoritate tuto. §. fina. & §. de in lit. dan. tu. l.

c COloni. Ciuilib. ? id est, tutelis, quæ ciuiles sunt, id est, à iure ciuili inductæ: ut ff. de tut. l. §. d & cõtra §. qui da. tuto. pos. l. fina. sed ibi in colono Cæsaris. Vel dic ut ibi dixi. Item contra. ff. de iure immu. l. semper §. conductores. Solut. ibi ab aliis muneribus, non tutelis excusantur. Vel ibi de cõductore vectigalis, hic alicuius pdij: qđ est uerius, si cum tũ Azo.

d FRater. Amisit. Junũ secus si ambos: ut ? qui mor. l. j. & §. qui da. tu. l. luminibus. & ff. eo. l. post susceptam.

e ¶ Non posse. ? ff. de mino. l. uerũ. §. ex facto.

f EXactores. Tanto tempore. ? Etiam postquam desit, habeat tantũ dem: quod non placet. sed dic tãto. i. interidum tractant. Et idem i omni eo, cũ. præceps curam alicuius rei mandauit: ut ff. e. l. Geometri. & l. mensores. & institu. e. §. item diuus Marcus. sed se cus in absente reip. causa, qui quandoque ad annum, quandoque ad plus qñq; in ꝑpetũ excusan tur: ut ff. e. sed & milites. inst. eo. §. item ij qui rei.

g ¶ Oneribus. ? aliis.

TEstamento. ? CASVS. Si pupillus habeat patrimoniũ i Italia & in prouincia: tutor ei datus simpliciter intra l. diem excusationem habebit. f. quòd utrobique domicilio nõ hẽt, ꝓponere debet. q̃ si tp̃s fluxit, uidetur dationi consensisse: & utrinq; patrimoniũ erit tutor: sed ꝓpter latũ patrimoniũ poterit adiũgi curator. Vi.

h ¶ Postulare debuisti. ? & ? si habuisses: ut ff. eo. l. illud. & §. e. l. ij. & §. qui da. eu. pos. l. neq; à præside.

i ¶ Diffusum patrimonium. ? & in eadem prouincia unde es.

k ¶ Æstimabit. ? ut & §. in q. cau. habeti. l. ij. ff.

VOluntariæ. ? CASVS. Si quis habebat excusationem, & uoluntariæ seu sponte suscepit tutelã: non ꝓpter hoc compellitur aliam suscipere: ut §. de episc. & cle. auth. plures. Vel sic: Licet unus excusationẽ habens sponte suscipiat, nõ præiudicat alij, qui similem excusationem habent ut ff. de ꝓtut. uetera. lege ij. Vel dic, non præiudicat ? ¶ Voluntariæ. ? si cum haberes excusationem, sponte vnam suscepisti tutelam, non per hoc compelleris aliam ac ciperetur hic, & §. de episco. & cler. authen. presbyteros. ij. & infrà, de iis qui spon. mu. l. ij. libro x. Vel secundò, licet unus sponte suscipiat, non præiudicat alij, q

† Valenti † Volunta

† nec, in omnibus † neque.

† patrimonij

† excusationem habeat.

† nominare

† litigetur ea re

† tutelam

habet simílem excusationem: vt ff. de priuileg. uetera. lege ij. illam tamen adimplere teneturut ff. de vac. & excu. mu. l. prætor §. si post causam. & j. de iis qui spon. pu. l. j. libro x.

m ¶ Priuilegiis. ? scilicet suis, uel alterius, ut dixi, uel die tertiò, id est, q̃ pupilli quo minus eius bona teneanẽ pupillo. & facit ff. de opis libe. l. opis nõ impositis. & §. ne filius ꝓ patre. l. fi.

NE senatorum.] CASVS. Non solùm liberti aliorũ, sed nec senatorum si gerant tutelã uel curã patroni à muneribus ciuilibus se excusare possunt: si uerò senator tantùm habeat vnũ liber tũ, qui datus sit tutor patrono: ille à tutela uel cura hẽt excusationẽ. Viun ¶ Gerunt. ? ut tutores uel curatores.

o ¶ Vacationẽ habet. ? ut & ff. eo. l. ? spadonem. §. liberti. & i. cũ ex oratione. in fi. Sed cõtra. in eo. ti. l. libertũ. i fi. Sol. ibi ꝑteritas fi renicit, sed à nouis excusatur: ut hic. Itẽ contra. in e. ti. l. libertus. sed ibi intellige q̃ fi erat solus. Item cõtra. primo casu huius l. ff. ad muni. l. libertus. Sc. licet in plurali numero loquatur ibi la l. libertus. q̃ liberti gerentes patronorũ negotia, excusantur: diu sim intellige, id est, ille, illius solus, & ille illius. sic ff. de uerb. signi. l. littus. §. fi.

SEueriter. ? CASVS. Si iudex nominauit assiquem ad tutelam uel curam, non ut ille heret tutor, sed ut redimeret & daret pecuniã iudici, ne assumeretur tutor: si excusationem habet, quicqd impẽdit, recuꝑabit à iudice q eũ nominauit. Vi. p ¶ Seueriter.] quia lex Iulia repetundarum eũ damnabit: ut ff. ad legem Iul. repe. l. iij. & iiij. Item condictione ob turpem causam, quando accepisset pecuniam ob hoc, & concussionis crimine: ut §. de cond. ob turp. caus. l. quod cuiãdi. actio uerò in factum de calũnia nõ uidetur habere locũquia non nominauit per pecuniam, licèt quidam dicunt contra.

q ¶ Nominari.] à Titio puta.

t ¶ Cogetur.] ex officio iudicis, uel actione in factum generalium: ff. de uacca. mu. l. j. §. j. & j. de decurio. l. ij. in fi. & de sumpti recu. l. j. lib. x.

QVanquam. ? CASVS. Nominatus ad tutelam uolebat se excusare: iudex nõ admisit excusationem suam, & ideo appellauit pẽdente appellatiõe factus est pubes: an causa appellationis agitari debeat, quæritur. Dicitur quòd sic, pro

† tutelæ detẽtus, ᵖ eo qđ excusatio: quã obiiciebas, non est admissa, ꝓ quocationis auxiliũ flagitaueris, ᵠ & in medio tẽpore jj. quorũ meministi, in adulta ætate agere cœperint: tñ non eo minus causa interpositæ ꝓ uocationis ꝓpter peculiũ administrationis eius tẽporis

pter periculum medij temporis quod effluxit post appellationem: ut si appareat quòd malitiosè cessauit, teneatur, alioquin non. Viuianus.

s ¶ Detentus.] per sententiam iudicis.

t ¶ Flagitaueris. ? quod potes facere: ut & ff. quæ sen. sine appel. lij. §. item cum contra sacras.

Examinan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Examinãda est ratione præteriti têporis, vt si appareat, qđ per malitiã cessauerit, tc neatur: alias nõ: vt ff. de iqui testõ. & ar. l. ij. l. j. & ff de vsur. l. tutor. sic ff de vsufr. l. q̃stũ. & ff de vsufr. leg. l. si mihi vsufruct. & ff. de ritu nup. l. si quis tutor. § fin. & l. si pen. app. l. si pr. & ff. si tu. vel cur. app. l. j. & ij. & ff. đ admi. tut. l. tutores. §. tutor datus. Sed ar. contra. in d. l. de ri. nup. l. si quis tutor. §. qđ ergo.

Iudiciorum more examinanda est. [a] PP. viij. Kal. Nouemb. Ariano, & Pappo Coss.

¶ *Propter litẽ maioris partis honorum quis excusatur à tutela. h. d. de hoc dic ho die vt in authen. minoris. §. qui tuto. da. post. Saali.*

Imp. Philippus A. Theodoro. L. XVI.

SI (vt allegas) tutor his datus es, cũ quibus disceptationẽ hę reditatis tibi esse proponis, & tẽpora antiquitus excusationibus præstituta etiã nunc opitulantur, adire præsidem prouinciæ potes, formę [†] super ea re statutorũ principaliũ obtemperari pro sua grauitate iussurũ. [b] PP. x. kal. Augu. Peregrino, & Aemyliano Coss.

¶ *Datus curator nurui suę debet se excusare: alias incidit in infamiam. h. d. Sali.*

Impp. Gallien. & Valerian. A. Epagatho. LEX XVII.

LIcet oratiõis [c] sub diuo Marco habitæ verba deficiãt, istamen, qui post contractas nuptias nurui suæ curator [†] datur, excusare [d] se debet, ne [†] manifestã sententiam [e] eius offendat, & labem pudoris [f] contrahat. Dat. vj. Id. Ianuar. Valeriano ij. & [†] Luciano. Coss.

¶ *A creatione tutoris non appellatur, sed excusatio proponitur & inopia pupilli non excusat à tutela. h. d. Sali.*

¶ Impp Diocle. & Maximian. AA. & CC. Sabino, & aliis. LEX XVIII.

[†] TVtores nominatos appellation interponere necesse nõ hr̃e, certissimi iuris est. [g] Quapropter licet nõ appellasti, si quã te excusationem habere confidis, intra tempus, qđ diui Marci constitutione præscriptum est, [h] hac apud præsidem prouinciæ uti nõ prohiberis. Nam qđ omnium bonorum patrem pupilli vsumfructum reliquisse quondam uxori suæ proponis, ad excusandos uos à tutela non est idoneum. [i] Dat. Non. April. CC. Coss.

¶ *Debitum matris non excusat à tutela filij. Bald. & Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Dionysio. L. XIX.

CVrator. § CASVS. Si pupilli alicuius tutelam administrasti deinde eo facto ad alio, curator nominatus fuisti: an possis rẽ, excusare per hoc quod eras eius tutor? dicitur quod sic: & eam oppones ab eo tempore quo sciuisti te curatorem nominatum. Viuia.

m ¶ Dies. § qui currit à die confirmationis: vt ff. e. l. Caius. §

INustratam rem desideras, de tutela [†] filiæ [k] te dimitti postulans, q̃ te posse contrario tutelæ iudicio [l] matrem eius conuenire contendis. Sine die & Cos.

¶ *A cura eius, cuius tutor fuit, iustè se quis excusat. h. d. Sal.*

¶ Idẽ AA. & CC. [†] Cratino. L. XX.

CVrator adultis nominatus, quorum tutor anteà fueras, inuitus in administratione teneri non potes. Proindè si dies [m] excusationibus præfinitus nondum excessit: uti competenti defensione potes. [n] S. x. kalen. Decemb. Nicomediæ. CC. Coss.

¶ *Cõmunis non excusat à tutela. h. d. Sa.*

¶ Idẽ AA & CC. [†] Parãmoni. L. XXI.

QVod res cum uterinis fratribus tibi communes esse profitearis, ad excusationem tutelæ non est idoneum: cum [†] harum diuisio, curatore dato, fieri possit. [o] S. xviii. kal. Ianua. Nicomediæ. CC. Coss.

¶ *Periculum tutelę non spectat ad eum, cuius excusatio fuit approbata. h. d. Sali.*

[†] Idẽ AA. & CC. Hermodoro. L. XXII.

SI tutor nominatus decreto pfidis, habens excusationem absolutus es, [p] ad te non pertine re periculũ administrationis: manifestum est. D. xiij. Kal. Ianua. Nicomediæ CC. Coss.

¶ *Non cogitur quis suscipere tutelã, uel patrocinium contra fratres uel filios fratris: nec etiam diceretur confidatus in eã. h. d. Bal. uel sic: Propter magnam litem, quam habet soror creati tutoris cum pupillo, potest ipse à tutela excusari. h. d. Sa.*

¶ Idẽ AA. & CC. Neophito. L. XXIII.

HVmanitatis, ac religionis rõ non pmittit, ut aduersus sororẽ, uel filios sororis actionum [q] necessitates [r] tutelæ [s] occasione suscipias: [t] cum & ipsius etiam pupilli, cui [†] tutor datus es, aliud exigere uideatur utilitas: scilicet, ut eum tutorem [u] potius habeat, qui [†] ad defensionem eius nõ inhibeatur affectu. [x] ¶ Iuxta formã igitur, quam consulti dedimus,

n ¶ Potes. § vt insti. eo. §. qui tutelam ff. eod. Cãius. sed fallit in liberto: ut §. eo. l. libertos.

QVod res. § CASVS. Tres habebas fratres uterinos: si datus fueris eis tutor, nõ poteris te excusare per hoc quod habeas cũ eis aliquas res communes, cũ dato curatore possis diuisio fieri. Viuianus.

o ¶ Possit. § vt institit. de aut. tu. §. fi. & §. de in lit. dã. tu. l. j. & ij. & facit §. e. l. neque à tutela. Et põt dici, quod nec per auth. illam, minoris. quę est §. qui da. tut. pos. corrigat hæc, cũ de personali obligatione loquatur,

ADDITIO. Contrariũ tenet glos. j. in vers. item quid si habet res communes secum &c. in dicta authenti. minoris. quam glo. in hoc communiter approbant, vt ibi tr.

Sic excusatur clerici. cus a reside tia beneficij sui quã do est in seruitio epi scopi. ut c. decæteris. de cler. nõ resi.

Tutelam sumpta e- tiam admi nistratione quandoq; desertre li- cet.

Auxilia- no

mune oriur quidam quasi contractus produc- cès obligationẽ & actio nem communi diuidundo. & sic poterit dici debitor & creditor: per consequens nõ poterit hodie esse tutor vel curator p d. authẽ. minoris. vbi latius vide de hoc per eundem Bart. in ver. quærit gloss. quid si habet &c.

SI tutor. § CASVS. Si nominatus ad tutelam se excuset, & cũ excusatione sua fuerit absolutus: an periculum administrationis ad eum spectare debeat, quæritur? Dicitur quod non. Viuianus.

p ¶ Absolutus es. § etiã iniustè, dummodo non per malitiã: & sic sententia quodãmõ facit ius quam. & ff. de admini. tu. l. j. a. respõ. & l. quidam. §. fi. & facit ff. de mi. l. verũ. §. ex facto. & ff. de rit. nup. l. si q̃s tutor. in prin.

Vtores. § CASVS. Si tutor uel curator post quam incepit administrare se excusauerit, non ualet excusatio, licet legitima fuisset. Vi.

l ¶ Manifestum est. § licet enim legitimam habeat excusationem, amittit eam si cęperit administrare: ut hic. & ff. de ex cusa. tut. l non tantum. §. vacare. nisi in casib. Primus inst. e. § pe. Secũdus ff. de mino. e verum. §. ex facto. Tertius. § fi. tit. j. l. fi. Quartus ff. e. l. iurisperitos. Alius in l. post suscepta. Item no. quod etiã si uera sit excusatio, & nõ iusta, nõ prodest: & est speciale fauore minoris: ut sẽtẽtia cõtra ius eius lata, non iudicet eius: ut hic, & §. l. proxi. secus in maiore: ut §. ti. j. quinquaginta. Item not. quod prętextu falsæ allegationis indistincte retra

a ¶ Prætorem. § quo. Author hæc fiant. ipso enim iure dato tenet. & facit. ff. de lib. cau. l. fi. filium.

Naucula- rij q. sunt

Excusationem. Obligentur. § fic & ff. de excu. vete. l. ii. & ff. eod. l. nõ tantum. §. eos. & §. fi. Et sunt nauicularij q̃ publicas naues siciunt uel conducũt. ff. de iure immu. l. semper. §. negotiatores. & §. imunitates. & §. diuus.

adire

Du. illius

c VIros. S. ancimus. § etiam si icęperũt iam administrare: ut ff. e. l. iurisperitos. in princ. & ff. de mino. l. uerum. §. ex facto. & ff. de silen. l. fina. lib. xij.

¶ SI TVTOR VEL CVRATOR, &c.

Absentibus. § CASVS. Nominatus ad tutelã, absentibus parentibus pu. qui eum debebant defendere, falsam excusationem prætendebat, forte dicendo quod habebat tres liberos, cum esset Romanus, & non habebat nisi duos, & absolutus est. fi postea appareat eum falso se excusasse, & iudicẽ circumuenisse: periculum administrationis ad eũ ptinebit ab eo tempore quo datus erat tutor. Vi.

Ro.

d ¶ Si absentibus. § ma ximè: ut ff. de re iudi. l. actas. § contra.

e ¶ Necessariis. § id est consanguineis ut ff. de iu sti. & iure. l. fina. uel cura toribus qui in talem cautam dantur: ut institu. de autho. tuto. §. fin.

f ¶ Sponte. § quicunque sint. arug. ff. quibus. ex ca. in posse. ea. l. hæc autem. in prin.

g ¶ Non cõpetẽtibus. § id est falsis uel iniustis.

h ¶ Prosit. § fic supra de transactio. l. transactione ii. & §. si ptra ius uel uti. pub. l. & si non cognitio.

i ¶ Et si iniustum. § i. iniuste uel iniustũ. fic ff. de re iud. l. iiij. §. cõdẽnatũ.

K Ex quo. § dati sunt: ut insti. de excusa. tu. §. fi. & j. de prædi. mi. l. & si præses. & ar. §. ti. j. l. quam quam. & ff. de admini. tu. l. fi. §. ex facto. & ff. de mi. l. verũ. §. ex facto. & ff. de rit. nup. l. si q̃s tutor. in prin.

Vtores. § CASVS. Si tutor uel curator post quam incepit administrare se excusauerit, non ualet excusatio, licet legitima fuisset. Vi.

l ¶ Manifestum est. § licet enim legitimam habeat excusationem, amittit eam si cęperit administrare: ut hic. & ff. de ex cusa. tut. l non tantum. §. vacare. nisi in casib. Primus inst. e. § pe. Secũdus ff. de mino. e verum. §. ex facto. Tertius. § fi. tit. j. l. fi. Quartus ff. e. l. iurisperitos. Alius in l. post suscepta. Item no. quod etiã si uera sit excusatio, & nõ iusta, nõ prodest: & est speciale fauore minoris: ut sẽtẽtia cõtra ius eius lata, non iudicet eius: ut hic, & §. l. proxi. secus in maiore: ut §. ti. j. quinquaginta. Item not. quod prętextu falsæ allegationis indistincte retra

prætorem [a] †adiri oportet: ut & iusto tuo desiderio, & pupilli †ip sius commodo consulatur. S. vj. kalen. Februar. Sirmii, Fusco, & Anulino Coss.

¶ *Nauicularij excusant à tutela extra neorũ: nõ eorum, qui sunt de corpore suo. hoc dicit. Salic.*

¶ Imp. Arca. & Honor. AA. Flauiano Præfec. Prę. LEX XXIIII.

†Xcusationem nauicularias tutelæ siue curæ hactenus ipsis tribuimus, ut in † huiusmodi officiis minoribus sui tantum corporis obligentur [b]. Dat. iij. Non. Mart. Mediolani AA. Coss.

¶ *Consiliarij principis excusantur à tutela, hoc dicit. Salic.*

¶ Imp. Anastasius A. Antiocho præposito sacri cubiculi. LEX XXV.

VIros clarissimos sacri nostri palatii filẽtiarios circa latus nostrum militantes, de tutelis & curationibus excusari † sancimus [c]. D. kalend. Ianuar. Ioanne. & Asclepione Coss.

Si tutor, uel curator falsis allegationibus excusatus sit.

TITVLVS LXIII.

¶ *Excusatio cõcessa ob falsas allegatiões, ipso iure nõ tenet. h. d. Bar. uel sic. Appbatio excusationis ex falsis allegationib. iterposita, non prodest tutori: & ideo periculum tutelæ spectat ad eum. Sali.*

Impera. Alexan. A. Symmacho, & Diotimo. LEX I.

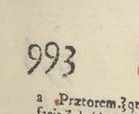

I absentibus [d] necessariis † personis, uel iis qui sua sponte † uos defendere volebant, non cõpetentibus gallegationibus, qui vobis tutores, aut curatores dati erant, liberati esse à munere † visi sunt: ne eis circũueniẽte iudicis religionem profit, [h] præses prouinciæ audiet uos: & si iniustũ [i] decretũ extorsisse eos apparuerit, exin de ad eos periculũ administrationis pertinere, pnũtiabit, ex quo dati sunt [k]. PP. xij. kal. Maii Maximo ij. & Aeliano Coss.

¶ *Post sumptam administrationem frustra quis se excusat. h. d. Sali.*

¶ Imper. Philippus A. & Philipus C. Auliano. LEX II.

TVtores, quos postea quã bona pupillorum administra- runt, à præside prouinciæ quasi re integra excusari se impetrasse asseueras, periculũ administrationis euitare minimè posse, manifestum est [l]. PP. xiiij. kalend. Iuñ. Philippo A. & Titiano Coss.

¶ *Excusatio per ambitionem obtenta, nõ prodest. h. d. Sali.*

¶ Idem A. & C. Octauio. LEX III.

SI (ut proponis) pars diuersa ab administratione tutelę, seu curæ tuæ, itemque fratris tui, ambitione [m] potius quam iuris ratione se excusauit: periculo iniuncti muneris minime liberata est. Sine die, & consule.

Si tutor, uel curator reipublicæ causa aberit.

TITVLVS. LXIIII.

¶ *A tutela suscepta debet tutor petere se excusari si sit abfuturus reipub. causa, alias periculũ spectat ad ipsum. & reuersi, à noua tutela suscipiẽda habẽt vacationẽ per annum. hoc dicit totus titulus. Salic.*

¶ Imp. Gordianus A. Guttio. LEX I.

QVi tutores, vel curatores dati, reipublicæ causa absfuturi sunt, ad tempus [n] excusare debent a tutela [o] ne etiam medii temporis periculo †obstringantur. Quod quidẽ si tu feceris, eius interualli, quo absfuisti, periculum non debes ptimescere. Quod si id prætermisisti: [p] vt priore loco is conueniatur, qui administrauit, † de iure postulabis. [q] PP. Idib. Mart. Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ Idem A. Rheginio. LEX II.

CErtum est [r] eos qui reipublicę cã abesse desierunt, ab omni noua tutela anno † vacare debere. PP. v. kalen. Mart. Gordiano A. ii. & Pompeiano Coss.

De excusationibus veteranorum.

TITVLVS LXV.

¶ *Veterani excusantur à tutelis prætquam filiorum ueteranorum uel commilitonum suorum, & unam tantum tunc suscipere compelluntur. h. d. Sal.*

¶ Imp. Antonin' A. Saturnino. LEX I.

QVi causaria missione [s] sacramento post viginti † annorum stipendia soluuntur, & integram famam

a ¶ Ambitione. § quia iudici dignitatẽ, pmisit, ut gratiosam daret sniam & sic est contra. ff. ad Trebel. l. seruo inuito. §. cum prætor. Sol. hoc speciale hic fauore pupillorũ. Si uero per pecuniam, tunc nullius sẽtẽtia teneret, vt j. quando prouo. non est necess. l. vænales.

Sententia cõtra ius minoris iudicat.

Sententia vænalis nõ tenet.

¶ SI TVTOR VEL CVRATOR, &c.

Vtutores. § CASVS. Si tutor datus pendẽte tutela reipubli. cã abesse cępit, se excusare dẽt, ne medii temporis periculo adstringa tur: & si non fecerit, conuenietur: sed postulabit ut ille, qui interim administrauit, prius conuenia tur. Viuia.

liberatus

n ¶ Ad tempus. § sed reuersi statim reassumũt. secus in iis qui absentes uocantur: vt institu. eo. §. item si, qui rei publicæ. & j. l. proxima.

o ¶ A tutela. § & petere curatorem: ut d. §. & facit §. de excusa. tut. l. amplissimi.

p ¶ Prætermisisti. § id est ad tempus non te excusasti.

q ¶ Postulabis. § hic dic. vt §. si tu. non gest. l. j. nec est contra. inst. de cu. §. fi. quia ibi de actore dicit cõstituto periculo ab sentis: hic de curatore.

† adstringantur

Certum. § CASVS. Si qui absuit reipu. causa, & reuersus est: datur annus ut à tutela se excuset. Vel habet excusationem à noua tutela à tẽpore reuersionis. Vi.

Deest in omnib.

r ¶ Certũ est. Jus institue. § item si qui reipublicæ.

Rhemigio

¶ DE EXCVSATIONIBVS.

Vi causaria. § CASVS. Miles qui vigintà annis stetit cum principe, si ex honesta causa remittatur, puta causa infirmitatis, idem priuilegium habet quod veteranus: quia sicut veteranus à tutela nõ sui corporis excusant, ita honeste missus à tutela aliorũ excusationẽ hẽt quã opponet intra dies quinquaginta ab eo tẽpore quo ẽte qa mili scit se datum tutorem. & tib. stipendia in annũ

carere

ex causaria.

Deest in omnib. reginta

s ¶ Missione. § triplex est missio: ut ff. de his qui ac. proinde no. ifa. l. ij. §. ignominiæ. stipendia. sed qui ignominia missi, non pudicet eius: ut hic, & §. l. proxi. secus in maiore: ut §. ti. j. quinquaginta. Item not. quod prętextu falsæ allegationis indistincte retra

assignabãt. Deest in annis. postulatis. & ff. de excusa. tutelis: ut ff. de excusa. tu. l. fi. in fi.

nunt in j. d. his q non imple. sti. &c. in rub. et l. a. lib. x.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Pertinent.¶quæ multa sunt:ut ¶.quando prouo. nō est necesſ.l. ueteranis.& ff.de priuileg. vete.per totum.

o QVod placuit.Compelli.¶facies.de excuſa.tut.l.pe & ff.e.l.ad miniſt. antes.¶.fi.& l.fi.¶.quando ,puoc.nō est necesſ. l. veterans.& ff. de ,pcura.l.filiusfami. §. veterani.Item.facit ff.de teſt.l. ex eo.

¶ QVI NVMERO LIBERORVM SE EXCVSANT

Vi ad tutelam.¶ CASVS Habēs ibertos tres icolumes Rome & quatuor in Italia, & quinq; in ,puincia: an liberaſ ab onere tutelæ dicitur quod ſic. Vi.

c ¶ Qui ad tutelam ¶ idē habes inſti. eo ¶ prin. & ¶.de iis qui nume.lib.l. fi.lib. ſecus in patrimonialibus: ut in eo tit.l.¶.

NEque filia.¶ CASVS Liberi pro ſunt patri ut ſuperiori l. proxi. ſed ſi quis habet filiam,& ex ea nepotes:ſi illa decedat, an nepotes ,ſint auo materno, queritur. Dicitur quod non, ſed patri. Vi.

d ¶ Nepotes.¶ ex filia, & eſt plana. Vel dic ex filio. ſed tūc mortuo patre proficerent auo: ut unius loco numerētur:ut inſtit. eo.in prin.& ff.eod.l. excuſantur.§. ij.

¶ QVI MORBO SE EXCVSANT

e Vminibus. Excuſationem.¶ ut ¶. qui morbo. l.¶.h.t.x. & §. q. da.tu.poſt l. luminib.& ff.e.l.poſt ſuſceptā.& ipro prie pōt dici excuſatio, cū & ſi vellent non poſſent:vt dictis legibus cōtinet.ſic inſtit.eo.§ mino res.Ite ſecus in patrimonialibus muneribus: ut ff. de decu l.honores.§ j.ſed ex poſtfacto cæcus nō definit. ut ff. de autho. tuto. l.& ſi tutor. Item ſecus ſi vnum tantum oculū amiſit:ut §. de excuſa. tuto. l. frater.

¶ QVI AETATE SE EXCVSANT.

Ater. Septuaginta.¶ ut & ff.e.excuſantur.in prī. ſic teſt. ut ff. de teſtibus. l. inuiti. ſecus in alio publico perſonali munere:ut à Iv. annis ſuprà,excuſentur:ut ¶. qui ætate.l.fi.lib.x.

¶ QVI NVMERO TVTELARVM SE EXCVSANT.

Tres.¶ CASVS Habens tres tutelas uel curas, à quarta vacationem habet, ſi uero finitæ ſunt.alia poterit ſubrogari. Si uero q; habeat duos filios, & duas tutelas: cum iſte tutelæ ſint imperfectæ, an faciant vnam perfectam? Dicitur quod non. Vi.

† & ad. retinent,† ad publica priuilegia ueteranis conceſſa pertinēt[a]. PP. v.j.Id.Auguſt.Antonino A.iiij.& Balbino. Coſs.

c Licet lex uel ſtatutum dicat, quòd aliquis non poſſit cōpelli, dēt intelligi cū utitur ſuis defenſionib,alias pōt cogi.h.d.Ba.

¶ Imp.Gordian' A.Celeri ueterano. L. II.

QVod placuit veteranos tā tenmodò conueterani filiorum, ſe militū, & quidē vnam tutelam ſeu curam eodem tēpore adminiſtrare cōpellit,[b] eò per tinet, ut ſi aliis datiſuerint, intra ſolennia tempora cauſas excuſationis † ad competentem iudicē deferant. PP. iij.Kal.Iul. Gordiano A.& Auiola Coſs.

† apud.

Qui numero liberorum ſe excuſant.

TITVLVS LXVI.

¶ Tres liberi in Roma,quatuor in Italia, quinq; in prouincia,excuſant parentes à tutelas:& mortui non computantur,neq; nepotes ex filio ſuperſtite.h.d. totus tit. quod not.Salic.

¶ Impp.Seuerus& Antoninus AA.Herodiano. LEX I.

QVi ad tutelam,† uel curā uocantur, Romæ quidem trium liberorū ¶columiū numero,† de quorū etiam ſtatu† non ambigitur,in Italia uero quatuor, in ,puinciis autem quinq;, habent excuſationē.PP. Noñ.April.Geta, & Plautiano Coſs.

† curationis.

¶ Imp.Antoninus A.Marcello. L. II.

NEque filia amiſſa † numero prodeſt ad declinādā muni cipalia munera neque † nepotes[d] numerātur, quorum pater ſuperest: cū ſuo nomine patri proſint. D.Idi.Iuñ. Antonino A. 4.& Balbino Coſs.

† in numero.

† nepotes.

Qui morbo ſe excuſant.

TITVLVS LXVII.

¶ Propter morbos hic ſcriptos,quis excuſatur a tutela,uel cura,Sali.

¶ Impera. Philippus A. &, Philippus C. Sabino. LEX VNICA.

Vminibus captus, aut ſurdus, aut mutus, aut furioſus: aut ppetua valetudine tēpus, tutelæ ſeu curæ excuſationē[e] ¶ habet PP.xiij.kalend. Aprilis Præſente, & Albino Coſs.

e ¶ Si tres.¶quandoque non ſufficiūt,& quādoque una ſufficit:& ſic arbitrio iudicis relinquit:ut ff.e.l.ſi is qui §.penul.

h ¶ Non defunctoriæ.¶ id eſt trāſitoriæ,quia ſecus ſi tranſitoriæ, q̄a debent finiri citò:ut & ff.e.l.non tantū in princ. Vel dic,id eſt non affectate:ut & ff.eo.l.tria & inſtitu.eo.§.item tria.

Qui ætate ſe excuſant.

TITVLVS LXVIII.

¶ Septuagenarius excuſatur a tutela,& cura.h.d.Sali.

¶ Impp.Seuerus & Antoninus AA. ſeuero. LEX VNICA.

PAter tuus, ſi maior eſt annis ſeptuaginta,† ad tutelā ſeu curam † euocatus, excuſare ſe ſolēniter poteſt.PP.v.Id. Septem. Chilone, & Libone Coſs.

† Pompeiano.

Qui numero tutelarum ſe excuſant.

TITVLVS LXIX.

¶ Plura in perfectā non faciunt unū perfectum.ad hoc allegatur.h.d.Bal. uel ſic: Tria onera tutelarū non affectata, excuſationē probent a quocunque quādiu durant, & duæ imperfectæ excuſationes diuerſi generis non faciunt unam perfectā. h.d.Sali.

¶ Imp. Seuer' & Antoninus AA. † Pōpeiano. LEX VNICA.

Tres ſtutelas, uel curas eodem tēpore ſi defunctoriè[h] ſuſceptas adminiſtras, onere quartę tutelæ, ſeu curationis pupillorū ſeu adoleſcētium nō grauaberis. Finito autē officio pubertate pupillorū, uel ætate adoleſcētium, aliæ ſubſtitui poſſunt, licet nondum ratio tutelę,† ſeu curę adminiſtratæ reddita ſit. Sed imperfectæ diuerſæ ſperies uacationis,licet per miſtæ, ad excuſationē nō proficiēt.[i] Scire igitur debes eū, q̄ duos filios habet, & duas tutelas adminiſtrat, excuſationem nō mereri.PP.iiij. Id. Octobr. Antonino A.ij.& Gæta.ij.Coſs.

† Pompeio.

De curatore furioſi uel prodigi.

TITVLVS LXX.

¶ Finita cauſa naturali, inſpiciatur cā accidentalis.h.d.Bal.uel ſic:Poſt 25.annum datur curator furioſo,uel prodigo.h.d.Sa.

¶ Ioan Antonin[k] † Marinianę. L. I.

VRatores impletā legitimā ætate pro digis† uel furioſis[m] ſolent ¶ tribui. PP. iiij Kalend. Auguſt. Meſſala,& Sabino Coſs.

¶ Iura loquentia de minoribus extendun tur ad furioſos & prodigos.h.d. Bald.uel ſic: Res furioſi non alienantur ſine decreto ſicut nec res pupilli.h.d.Salic.

† Prodigis poſt interdictionem bonorum

† Martiano.

ORationis.¶CASVS. Tutor uel curator prædium minoris ſine decreto alienare uel obligare nō pōt:& hoc oratione diui Seueri cauet.ſeu an huiuſmodi ſi oratio extē lāt ad cura. furioſi & prodigi ut ille ſine decreto alienare non poſſit, quæriē? Dicit ¶ ſic. unde ſi ob ligē nō tenet pignoris obligatio:creditor tñ hēs perſonalē actionem

† Antio uel Anſtio aduerſus furioſam uel prodigū, ſi pecunia i vtilitatē ſuā fuerit cōuerſa.

a ¶ Orationis.¶ quæ eſt, ff.de reb.eo.l. j. circa pri.

b ¶ Adoleſcentium.¶ vi detur ergo ex eo quod ē hic & ff.de reb.e.l.j.circa prin.¶ oratio perrīcat quo ad uerba,¶ quo ad ſententiā ad tutorē & curatorē:ſi ad curatorē ſi furioſi ſola ſentētia. & hoc dicit quidam. Sed tu dic quo ad ſentētiā intelligi hęc prędicta:ut d.l. ff. de re.eo.l. j. & intellige ď curatore nō quo ad verba, ut ff.de re.e. l. qui neque.

† Duagra eos.

c ¶ Ad agnatum.¶ cundemq; curatorē, & idem in aliis rebus quæ prohibētur alienari:ut §.de ad min.tut.l.lex quæ. ſecundum H. & forte idem in præſcriptione& aliis beneficiis ,quæ minoribus dātur.ut §.in quib.cau.re ſtit.m integ.nō eſt necē.l. fi.

† eandem

d Non cōſiſtit.¶ Sed contra.ff.e.l.pignus. vbi dicit poſſe obligari. ſed ibi eū decreto intellige.

† Aurelio

e ¶ Perſonalem.¶ ut §. quando ex fac. tut.l. ſi in rem. &§. de vſucap. pro em.leū. ſed & retētionē pignoris habet: ut ff. de reb.eo.l. ſi pupillorum. §.pe.& l.ſi fundum.§.fin. & j.tit.j.l.vtere.

† Inſcrip. erēp. legi. eū repudiā ſuā maſuiuris cō ſtituta mā dato,quo & quod ma gis placet ut de mari to repudiāre res in telligatur, ut oſtendāt ea uerba.q. Solus repudiare po teſt.

† fecit

† eandem

† Sal.dicit hāc limitationē bene probare q̄ de mēte le gis vtiſtam ſuc. ceſſorium habere lo cum hodie in ſuis,qui ſunt a iure emiti datū eſt beneficium abſti nendi.

I ¶ Non proficiunt.¶ niſi ſint eiuſdem generis, vt duæ tutelæ & duæ curę: vt ff.e.l.excuſantur.§.amplius. Et nota hic quæ nō prosunt ſingula, nec multa iuuant. ſic ff.de iuriſdic. om.iudic.l.ſi idem.& §.de vſur.l.uſuræ.& ¶.de donatio. l. ſancimus. §. ſi quis autem.Sed arg. contra.§. ff.de vſur. l. ſtipulatus, & tus. in authen. de fide inſtru. §. ſi vero adminiſtrator. & §. ſi uero nullus. coll. 6.& infrà de inſtit. & ſub ſtit. l. ſi pater. nam nec in ſtitutio ſub conditione p ſe ſine exhæredatione.nec econtra valent: ſed ſimul ſic. Et facit ad teſtes diuerſa probantes.

ADDITIO Videas Teſtes ſingulares nō probant.

¶ DE CVRATO RE FVRIOSI, &c. Dictum eſt ſuprà de curatoribus minorum: ſequitur uidere de curatore earum perſonarū, quæ propter furorem uel propter prodigalitatem prohibus ſuis ſuperesſe non poſſunt. Azo.

Continuatio. † Ponziano.

Vratores impetra.¶ uerē ſ. de iis qui ve.ætā impe. † fine. l.ſi. Quid ergo ſi fuerit minor xxv. annis? Reſpond. ut minori datur tutor vel curator, non ut furioſo: vt ff. de tute. l. qui habet. in prin.

† Duo.

l ¶ Prodigis.] qui neque tempus, neque finem habent expenſarum: vt ff.eo. l.j.§.j.

m ¶ Furioſis.] qui loco abſentium ſunt: ut ff.de regul.iur.l. ubi non. §. finic ergo & abſenti datur: ut ff quib.ex cau.ma. l.ab hoſtib. in prin.& ¶. de capti. l.iij.Item & datur luxurioſe ſeruienti: ut ff.eo.l.mulier.& ſimilibus: ut inſti.de curato.§.ii.

n ¶ Solent.¶ An ante dationē curatoris poteſt cōtrahi cum prodigo poſt in ſibi terdictionem bonorum? Certè non puto: licet ſit argu. contra. §.de in integrum reſtit.minō.l.ſi cura torem.in fi.& ibi aſſimilat minorē.¶ habentē curatorem.§.prodigo. Vel dic, q̄ non poteſt extunc cum eo cōtrahi,quia facta interdictione eſt prodigus in curatione agnatorum ſecū inſtituto,ut eam hereditatē ſibi haberet.

† Martiano.

I ¶ Repudiare potuit.¶ hereditatē ſecundum Io. Tu dic,id eſt uxorē, ſ.non furioſam.Vel dic ēt furioſam,ſi modo furor tātus eſt ut tolerare nō poſſit: ut ff.ſol.matr.l.ſi cū dotē.§.ſi maritus. & ff.de repu. l.Iulian.

m ¶ Defenſio.¶ ſic ff.de neg.geſt.l. ¶ aliena.§.quanquā & ff.de reg.iur. l.fœminę.niſi ſit tutrix:ut §.qñ mu.tu. of.ſun.po. auth. matri. & auiæ.

Qui ætate ſe excuſant.

TITVLVS LXVIII.

¶ Septuagenarius excuſatur a tutela,& cura.h.d.Sali.

¶ Impp.Seuerus & Antoninus AA. ſeuero. LEX VNICA.

PAter tuus, ſi maior eſt annis ſeptuaginta,† ad tutelā ſeu curam † euocatus, excuſare ſe ſolēniter poteſt.PP.v.Id. Septem. Chilone, & Libone Coſs.

† Pompeiano.

Qui numero tutelarum ſe excuſant.

TITVLVS LXIX.

¶ Plura in perfectā non faciunt unū perfectum.ad hoc allegatur.h.d.Bal. uel ſic: Tria onera tutelarū non affectata, excuſationē probent a quocunque quādiu durant, & duæ imperfectæ excuſationes diuerſi generis non faciunt unam perfectā. h.d.Sali.

¶ Imp. Seuer' & Antoninus AA. † Pōpeiano. LEX VNICA.

Tres ſtutelas, uel curas eodem tēpore ſi defunctoriè[h] ſuſceptas adminiſtras, onere quartę tutelæ, ſeu curationis pupillorū ſeu adoleſcētium nō grauaberis. Finito autē officio pubertate pupillorū, uel ætate adoleſcētium, aliæ ſubſtitui poſſunt, licet nondum ratio tutelę,† ſeu curę adminiſtratæ reddita ſit. Sed imperfectæ diuerſæ ſperies uacationis,licet per miſtæ, ad excuſationē nō proficiēt.[i] Scire igitur debes eū, q̄ duos filios habet, & duas tutelas adminiſtrat, excuſationem nō mereri.PP.iiij. Id. Octobr. Antonino A.ij.& Gæta.ij.Coſs.

† Pompeio.

De curatore furioſi uel prodigi.

TITVLVS LXX.

¶ Finita cauſa naturali, inſpiciatur cā accidentalis.h.d.Bal.uel ſic:Poſt 25.annum datur curator furioſo,uel prodigo.h.d.Sa.

¶ Ioan Antonin[k] † Marinianę. L. I.

VRatores impletā legitimā ætate pro digis† uel furioſis[m] ſolent ¶ tribui. PP. iiij Kalend. Auguſt. Meſſala,& Sabino Coſs.

¶ Iura loquentia de minoribus extendun tur ad furioſos & prodigos.h.d. Bald.uel ſic: Res furioſi non alienantur ſine decreto ſicut nec res pupilli.h.d.Salic.

† Prodigis poſt interdictionem bonorum

† Martiano.

De curat. furioſi uel prodigi. Tit. LXX.

O Rationis.¶ CASVS. Tutor uel curator prædium minoris ſine decreto alienare uel obligare nō pōt:& hoc oratione diui Seueri cauet.ſeu an huiuſmodi ſi oratio extē lāt ad cura. furioſi & prodigi ut ille ſine decreto alienare non poſſit, quæriē? Dicit ¶ ſic. unde ſi ob ligē nō tenet pignoris obligatio:creditor tñ hēs perſonalē actionem

† Antio uel Anſtio aduerſus furioſam uel prodigū, ſi pecunia i vtilitatē ſuā fuerit cōuerſa.

a ¶ Orationis.¶ quæ eſt, ff.de reb.eo.l. j. circa pri.

b ¶ Adoleſcentium.¶ vi detur ergo ex eo quod ē hic & ff.de reb.e.l.j.circa prin.¶ oratio perrīcat quo ad uerba,¶ quo ad ſententiā ad tutorē & curatorē:ſi ad curatorē ſi furioſi ſola ſentētia. & hoc dicit quidam. Sed tu dic quo ad ſentētiā intelligi hęc prędicta:ut d.l. ff. de re.eo.l. j. & intellige ď curatore nō quo ad verba, ut ff.de re.e. l. qui neque.

† Duagra eos.

c ¶ Ad agnatum.¶ cundemq; curatorē, & idem in aliis rebus quæ prohibētur alienari:ut §.de ad min.tut.l.lex quæ. ſecundum H. & forte idem in præſcriptione& aliis beneficiis ,quæ minoribus dātur.ut §.in quib.cau.reſtit.m integ.nō eſt necē.l. fi.

† Aurelio

d Non cōſiſtit.¶ Sed contra.ff.e.l.pignus. vbi dicit poſſe obligari. ſed ibi eū decreto intellige.

† Inſcrip. erēp. legi. eū repudiā ſuā maſuiuris cō ſtituta mā dato,quo & quod ma gis placet ut de mari to repudiāre res in telligatur, ut oſtendāt ea uerba.q. Solus repudiare po teſt.

† fecit

† eandem

† Sal.dicit hāc limitationē bene probare q̄ de mēte le gis vtiſtam ſuc. ceſſorium habere lo cum hodie in ſuis,qui ſunt a iure emiti datū eſt beneficium abſti nendi.

e ¶ Perſonalem.¶ ut §. quando ex fac. tut.l. ſi in rem. &§. de vſucap. pro em.leū. ſed & retētionē pignoris habet: ut ff. de reb.eo.l. ſi pupillorum. §.pe.& l.ſi fundum.§.fin. & j.tit.j.l.vtere.

S Iha hac lege dicit q̄ filius patri mente capto quod ma curatorē petere dēt per quem ſi quid alienatū ē, reuocari poſſit.

† Pete ei.¶ ſed & tu potes eſſe curator: ut ff. e.l.j.in fi.& l.ij.& l.iiij.

g ¶ Poſſit.¶ per iudicē.

CVm repudiante.¶ CASVS. Si† maritus uxoremſuam à patre emācipatā, furioſam repudiauerit.& mater uiro pactum fecerit de nō reddenda dote uel aliis reb. filiæ,an prædicet, quæritur? Dicitur quod non. Vel pone caſum aliter,ut in gloſſa.

† Caſum po nit.

h ¶ Cum repudiante.¶ Delata fuit hereditas viro & vxori furioſę: mater eius repudiauit.ſi poteſt,ſed vir ſic. Io. q̄ non placet,ſed ď repudio ma trimonij dicit.

i ¶ Conſtituta.¶ idem multo magis de ea quæ eſt in pātē,ſed d' hac dubitatur. q̄ plus iuris mater in ea quæ eſt i ptāte, quā in ea quæ eſt i ptāte.

k ¶ Maritum.¶ alias maritō,ſecundum Io. & cūc vnū marito, abundat,uel nō ,abūdat. Et cūc die repudiauit hereditatē maritō ſecū inſtituto,ut eam hereditatē ſibi haberet.

l ¶ Repudiare potuit.¶ hereditatē ſecundum Io. Tu dic,id eſt uxorē, ſ.non furioſam.Vel dic ēt furioſam,ſi modo furor tātus eſt ut tolerare nō poſſit: ut ff.ſol.matr.l.ſi cū dotē.§.ſi maritus. & ff.de repu. l.Iulian.

m ¶ Defenſio.¶ ſic ff.de neg.geſt.l. ¶ aliena.§.quanquā & ff.de reg.iur. l.fœminę.niſi ſit tutrix:ut §.qñ mu.tu. of.ſun.po. auth. matri. & auiæ.

N Elucrum.¶ CASVS Olim ſi pater duos habens filios vnū emāciparetille fratri ſuo ſuccedere ſi poterat.hodie ſecus eſt.q.a emāci patus ſuccedere pōt. va de cum emolumentū ſentiat,onus debet ſentire, Sicq; vocabitur ad tutelam fratris ſui.

n ¶ Antea.¶ i. ante noſtra tempora,ſcilicet per l.xij.tab.ſed per Iuſtinia. ſuccedit.ut ¶. de legi.hę. l.ſi.in fi.

o ¶ Tutelæ.¶ imo & de tutela diximus in d. l. de legi. hære.l. fi. in fi. unde dic tutelę,id eſt curæ furioſorum: ut ſubiicit. uel nihil videmur dixiſſe,niſi plene dicamus:ut ar. ¶. ead Sylla.l.penu.in fi.& facit §.de leg.tut.l.frater. & ¶.de leg.hær.l. de emācipatis.

† ingreditur

† eorum

p ¶ Eos.¶ ſemācipatos.

q ¶ Duodecim.¶ i. ac ſi lege.xij.ta vocarentur.

CVm aliis.¶ Primo diſputat antiqua. Secundo deciſio noua diſtinguendo.Secunda ibi, Nos itaque.Salic.CASVS Cum quis furioſus eſt,aut perpetuo, aut ad tempus: primo caſu cura adminiſtrare debet cōtinue.nec eius cura finitur.Si dilucida habeat interualla, an interim debeat ceſſare cura? Dicitur curā non eſſe finiendā.ſed in diſcretis interuallo hæreditatem adire uel contrahere pōt ſine authoritate curatoris.

Diuiſio.

† eiuſmodi

† furoris hominesſ in propinquo in eod.

r ¶ Impoſſibile.¶ i.d' difficile.ſic ff.de iis qui de.ec. vel eſſu.l.ij.

† remiſſus & curatori

Impoſſibile quoque ď difficili ponitur.

s ¶ Remotus.] ſed non eſt.

t ¶ Vinit.¶ contra.ff. eo. l.j.§.j. vbi dicit durare & finiri cū furore. ſed hoc corrigit.uel ibi quo ad effectum: & ſic ſecundum iſtam.uel ibi nō habebat interualla.

† adierit

v ¶ Competunt.¶ ut teſtamentum:ut ¶. qui teſtam. face.poſſ.furioſum.

x ¶ Stimulis.¶ id eſt cū ſtimulis.

† eiuſmodi

y. ¶ In cōtractu.¶ quem habuit tēpore ſanæ mentis.ut per traditionē, uel quid ſimile impleatur à curatore.non autem intelligas ď eo quem habet ſpē pore furoris,quia ibi ſolus curator ſufficit, ut ff. de regu.iur.l.in negotiis. Vel loquitur ſecundum quorundam opinionē q̄ tangitur.¶.l.proxi. §. finauterem ex alia. ,ppe finem §.Vel dic contractus à ſe curatore faciendos.

† furioſis

z ¶ Crebra.¶ Nota aliquid conſtituti nimiæ frequen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quentiæ uitādæ causa.sic ℸ.de bonis quæ libe.l.fina.§.penul.& sic infinitas euitteur.sic ℸ de sacrosan.eccle.l.ut inter.

CVm furiosus.] ¶ Casus in hac lege usque ad finem talis est: Si furiosus est in patris potestate,administrabit bona filii castrensia uel quasi:nec dabitur furioso curator. Si uerò pater moriatur,furiosum potest instituere hæredē.& ei substituere: ut ℸ.de impub.& aliis substi.l.unā. & si furiosus moriatur, transmittit hæreditatem ad eos qui ei succedūt ab intestato. & furioso deferatur aliqua hæreditas, curator ei' poterit agnoscere bonorū possef.& hę reditatē adire. Et si datus fuerit curator in testamēto patris:nō satisfacit de bene administrādo, si nō sit datus i testamēto, sed a iudice uel lege: qa est proximus agnatus: tunc non cogitur satisdare, si idoneam habeat substantiam: iurabit tamen corā episcopo,& tribus primatibus quod bene administrabit bona furiosi,& faciet inuentarium. Si uerò nō habeat idoneā substātiā: dabit fideiussores, & constituetur apud præsidē prouinciæ. Et omnia quæ acquiruntur furioso ex causa legati uel ex quacunq; causa,debet administrare.& si cōpos mētis factus fuerit,retinebit eum,si uult: uel repudiabit. Si uerò moriatur in furore:puenient bona ad eos ad quos esset peruenturа, si nūquam furiosus fuisset.Si uerò curator de cedat,alius in locum eius subrogabitur.habeat autē hæc lex locū in futuris negotiis,non præteritis.

a ¶ In sacris.] scilicet tinculis.

b ¶ Curatorem.ℸ alium scilicet a patre.sed nec pater est curator,sed legitimus administrator,quanquidem tamen rebus principaliter quas non uult agnoscere pater, dat curator.sic ℸ.de bo. quæ lib. l.fi.§.j.& in auth.ut li.ma. & auię.in prin.colla.viij. uel ibi sanæ mentis erat.

c ¶ Vel aliter.ℸ ut ex qua si castrensi peculio.

d ¶ Obueniunt.ℸ per seruos uel per legata: quæ cum acquirūtur ignorantibus,ergo & furiosis.

e ¶ Competit.ℸ ut in aduentitiis.

f ¶ Paternum. a ℸ sicℸ de episcopali audien.l. de creationibus.& ff.de ritu nup. l.fi.§.denuo.& ℸ.d imp.& aliis subst.l. humanitatis.

g ¶ Cōstitutio.ℸ quam habes ℸ.de impu.& aliis substi.l.humanitatis.

h ¶ Sui iuris ℸ sit,scilicet nunc, non tunc,cum moriebatur pater: aliosti quidē.ff. quin suus hæres ei esse non potest.

i ¶ Quasi. debita.ℸ ut & infra.de codic.l.fin.§.penul.& ℸ. de impo. lucra.descrip.l.j.dib.x.

k ¶ Suus hæres.ℸ ut sic statim curator possit administrare.non autem dicas,quod sic sit hæres ipso iure,ut statim teneatur creditoribus,& nō possit abstinere.& sic quod eius fauore esset inductum, in eius læsionē redundaret.Est ergo nomine, sed non re: ut dicimus in eo qui est sanæ mentis:ut supra, si ut se ab hæred.abstī.l.j.unde interim decedens non transmittit sicut nec infans: ut infra de iure deliberan.l.fi infanti.§. fin uerò uel non fit.Sed argumen.cōtra prædicta institu.de hæred.quæ ab intest a.§.posthumi.& infra de suis & legi.l.apud hostes.& ff. de acq rē. hæredi.l. necessariis.

c ¶ Admitti.ℸ debeat,scilicet uel non.nam ff.de sue.edi.l.j.§ furiosi.dicitur quod curator furiosi nō potest repudiare bonorum possessionē quia nec delata est.sed si nō est delata,ergo curator eam petere non potest.sed ecōtra dicitur quod potest petere.ff. de bonorū possef.fu.l.j.in princ.sed prima intelligitur , non uidetur delata, ut possit repudiari: quia non pōt, sed petisic.Vel potest peti ut sit bonorū possessor de facto,non autē de iure: sicut de facto uidetur intelligi ff. de bonorum possef.non est ambigendum.Nam cum dicit uentrem & furiosum contra fiscum admitti in bonorū possessionem,de possessione facti est intelligēdum nam si de bonorum possessione iuris intelligeres, multi alii fisco præferuntur : ut ℸ. unde uir & uxor.l.j. Vel gratia exempli de his ibi dicit. quicquid ergo olim fuerit,hodie pōt petere curator nomine furiosi bonorum possessionē iuris & facti: & facit eum bonorum possessorem per legē istam : licet quidam dicāt de facto ei quæri tātum: ut dicesℸ. eadem l.§. tali itaque. sed cum factus sit bonorum possessor,& postea resipiscat & nolit habere,an remaneat hæres? quod uidetur : quia si semel est hæres & cu ff. de minori. l. & si sine. §. sed quod Papinianus. nisi p querelam inofficiosi testamenti. uel seruus factus fit. uel memoria defuncti damnata : ut ff. de iudga. substitutio. l. in substitutione.& l.ex facto. in fin. & institu. de hæredi.quæ ab intesta. §. per contrarium. Sed dic,quod dimittere potest:& peride erit ac si non fuisset agnitus: ut ℸ.eod.§.fin autem ipse.sicut & qui appellat,si non prosequatur.

m ¶ Ex decreto.ℸ quia opus erat perenti adire prætorem , & solennibus uerbis petere: & ipsum prætoré decernere:& dicitur decretalis:sed quod sic ei liceat,cōceditur edicto prioris mortui : & sic dicitur edictalis : ut ff. de bonorum possf. l.iii.§.pro ide.& ff.de succef edicto. l.j.§. decretalis, & ff.ti testa.extra. l.j. hodie uerò per Cōstantinum utraq; solennitas est sublata : & sine petitiōe hęreditatis dummodo corā iudice dicat se uelle bonorum possessorē esse:nec est opus eam decernint hic subiicit. & ℸ.j. qui admit. ad bonorum possef.l.fin. quidam tamen dicunt per Constantinum sola solennitatem petendi sublatam,non decretum.

n ¶ Cum petitio.ℸ scilicet solennis.

o ¶ Constantiniana.ℸ d.l.§.qui admit.ad bo.possf.l.fi.

p ¶ Antiqua.ℸ scilicet solenni.Sed nūquid secundum Hug.hodie irritantur testamenta per solam agnitionem , cum dicam irritandum per contra tabu.non irritum ipso iure?Respon:idem:ut hic innuit.

q ¶ Quemadmodum.ℸ cum fideiussore, uel sine, uel hypotheca , uel coram quo.

r ¶ Rebus.ℸ mobilibus uel immobilibus:uel pro quibus.

s ¶ Omnis.ℸ curator.sine testamento uel aliter datus.

t ¶ Tunc.ℸ id est simul curatoris creatione.

sui iuris pater curator dabitur.h.d. vsque ad §.Sin autem parentes.Bald.

¶ Idem A.Juliano PP. L. VII.

CVm furiosus quem morbus † detinet perpetuus,ſi sacris parentis sui constitutus est:indubitatè curatorem habere nō potest: quia sufficit ei ad gubernationem rerum,quæ ex castrensi peculio,vel aliter ad eū peruenerūt, & vel ante furorem ei acquisitæ sunt,vel in furore † obueniunt, vel in iis quorū proprietas ei tantummodò cōpetit, paterna vēnecūdia. Quis enim talis affectus extraneus inueniatur, vt vincat paternū ? vel cui alii credēdum est res liberorū gubernādas'cē parentibus derelictis? ¶ Licet Tertullianus iuris antiqui interpres libro singulari,quem de castrensi peculio cōdidit,tali tractatu proposito videatur obscurè eandem attingere sententiam, nos tamen hoc aperti ſimè introduximus.

¶ *Pater pōt furioso substituere exemplariè,& relinquere curatorē,& ſi filius eſt in pōtate , quæritur ei paterna hæreditas ipso iure.h.d.Bal.vel ſic.Pater pōt filium furiosum hæredē inſtituere,& ei ſecundū formā iuris ſubſtituere:& ſi decedat ab iteſtato,hæredi eius deuoluitur ad filium furioſum. etiam ſui iuris conſtitutum. h. d. vſque ad §.ſin autem ex aliis.Salic.*

¶ Sin aūt parētes ab hac luce decedere contigerit : nostra constitutio, quam promulgauimus de iis quæ in testamento furioso relinquenda sunt, vel substitutione eorum,in suo robore permaneat.

¶ Sin † verò ppetuò furiosus sui iuris sit:tūc † in paterna quidem hæreditate,quę quasi debita ad posteritatē suam deuoluitur,nulla est † iuris veterū dubitatio : cū illicò appareat,& suus hæres exiſtat suis parentibus.

¶ *Curator furioſi cui eſt delata hereditas extranei, pōt agnoſcere bonorū poſſeſſionē nōie furioſi.h.d.Bal.vel ſic: Si hæreditas extranei deuoluit ad furioſum,nō petit ipſe bonorū poſſeſſionē ↄſed ei' curator ſic.h.d.vſq; ad §.ſed cū antiquitas.Salic.*

¶ Sed cùm antiquitas in † curatore furiosi multas ambages constituit , quēadmodū ¶ ab eo cautio, uel satisdatio detur , uel pro quibus rebus, † & quibus personis, & si omnis curator talē præstet cautelā : necessariū nobis uisum est , ut humano generi cōsulētes, oēm quidē obscuritatē, & inextricabilē circuitū tollam cōpēdioso autē,& dilucido remedio totū cōplectamur. ¶ Et priùs de creatione curatoris , qui furiosis utriusq; sexus datur,sanciētes: tunc & aliis certū finem imponemus.

¶ Et si quidē parēs curatorē furioso vel furiosæ in ultimo elogio hæredibus institutis vel exhęredatis dederit, vbi & fideiussionem cessare necesse est,pīno testimonio ꝓ eius satisdatiōe sufficiente:ipse q datus est, ad curationē perueniat: tamē , ut in hac ſiorētiſſima ciuitate apud vbicariā præfecturā deducatur, inprouincia autem apud præſidem eius, præsente etiam tam viro religioſiſſimo locorum antiſtite, quam tribus primatib. & actis interuenientibus,tactis ſacroſanctis euāgelijs,edicta omnia ſe recitè,& cum utilitate furioſi agere,& neque prętermittere ea quę vtilia furioſo eſſe putauerit, neq; admittere quæ inutilia exiſtimauerit.

IN AVTH. vtiſ qui oblig. §. penul. colla.vj.conſtit.ij.

QVod nūc generale est circa omnes curatores, vt iurent quidem , non tamen à ratiocinijs sint exempti. Idem est in tutore.

¶SEQVITVR TEXTVS Codicis.

¶ Et inuentario cum omni subtilitate publicè † conscripto , res ſuſcipiat, & eas ſecūdū ſui opinionē diſponat ſub hypotheca rerū ad eum pertinētium, ad ſimilitudinem tutorum , & curatorum adulti. ¶ Sinautem teſtamentū quidem parens eius non confecerit, lex autem curatorem vt potè agnatū vocauerit,vel,eo ceſſante,aut non idoneo forſitan exiſtente,ex iudiciali electione curatorē ei † dare neceſſe fuerit: tunc ſecundū prætatam † diuiſionē in hac quidem florētiſſima ciuitate apud gloriosiſſimam vbicariam præfecturam creatio procedat.

¶ Sed ſi quē nobilis sit furioſi perſona: etiā florētiſſimo ſenatu conuocādo,ut ex inquiſitione curator optimę atque integræ opinionis nominetur. ¶ Sin vero nō talis perſona ſit,ēt ſolo viro gloriosiſſimo præfecto vrbi præſidente, hoc procedat. ¶ Et ſi quidē curator ſubſtantiam idoneā poſſi deat: † eo ſufficiente ad fidem gubernationis,& ſine aliqua ſatisdatione nominationem eius procedere. ¶ Sin autem non talis eius cenſus inueniatur:& tunc fideiuſſio,inquātum poſſibile eſt, ab eo exploret,creatiōe † quidē omnimodo, ſacris ſcripturis propoſitis, in omni cā celebrāda. ipſo autem curatore cuiuſcunque vel ſubſtantię uel dignitatis eſt,præfatū ſacramentum pro utiliter rebus gerendis præſtante, & inuētarium publicè cōſcribente, quatenus poſſint vndiq; res furioſi vtiliter gubernari. ¶ In prouincijs † ēt his omnibus obſeruandis , vt apud præſidē cuiuſcunq, prouincię & verum † religioſiſſimū cētm ciuitatis, necnon tres primates, memorata creatio procedat:ea dē obſeruatione, & pro iureiurando,& pro inuētario,& ſatisdatione,& hypotheca rerum curatoris,modis omnibus adhibenda.

¶Curator furioſi poſtquā iuravit,et ſatiſdedit et ꝓmiſit promittenda,et recepit ad miniſtrationē per decretū pōt agnoſcere bonorum poſſeſſionē delatā furioſo, & bona ea occaſione puentatenē in inuētario addere.ſalvo iure repudiādi et acceptādi furioſi ſi reſipuer t.ſ.d ſi furore decedit ex acceptatione curatoris,non ſit trāſmiſſio bonorū poſſeſſionis legatū aūt bene trāſmitteret ad hær.def furioſi.h.d.B.l.uel ſic Hēditas furioſo delata pōt per ſuū curatorē adiri, ita ut ſi furioſus effic atur ſanæ mentis,poſſit ꝑ ſe ſibi retinere vel reſpuere et ſi reſpuerit,uel in furore deceſſerit,ad ſubſtitutū deuolut.et ſi nullus ſit ſubſtitutus,deuoluit ad eos q ſuccederēt ſi furioſus in medio nō eſſet,legata verò ad eius hēdes trāſmittit cum poteſtate repudiandi.d.uſque ad §.ſin aūt curatores.Sali.

¶ Tali itaq; ordinatione in curatore furioſi diſpoſita,ſi quid poſteà ad furioſum peruenerit,ſiue ex hæreditate,vel ſucceſſione,vel legato,vel fideicommiſſo, vel alio quocunq; mō, hoc furioſo accedat, & † cum alia eius ſubſtātia † manib.curatoris tradatur, † inuentario ēt ſuper † his omnibus rebus ſcilicet faciendo. & ſub eius cura † cuſtodiatur, quatenus ſi quidem reſipuerit furioſus,& acquiſitionē admiſerit,ipſi reſtituatur. ¶ Sin autem in furore diem ſuum † finierit,vel ad ſuam ſanitatem peruenięs eā repudiauerit,ſi quidē ſucceſſio eſt, ad eos referatur (volētes trā) id eſt uel ad ſubſtitutum uel ab inteſtato hēredes uel ad noſtrum ærarium,eo ſcilicet obſeruando, ut ii ueniant ad ſucceſſionem,qui mortis tempore furioſi propinquiores exiſtant ei ad cuius bona uocabuntur ſi nō in medio eſſet furioſus, omni ſatisdatione uel cautione, quam per inextricabilem circuitum ūcteris iuris auctores † induxerunt, radicitus exciſa:legatis autem prouculdubio & fideicommiſſis, cæteriſq; acquiſitionibus furioſo acquirendis, & ſubſtātiæ eius aggregandis. Sin autem ipſe reſipuerit, & ea ¶ admittere noluerit,& apertè hæc † reſpuerit, uel hæres eius hoc fecerit,a ſubſtantia eius illicò ſeparandis, quaſi nec fuerint ab initio ad eum deuoluta:& per legitimum trāmitem ambulantibus, ſubſtantiam furioſi neque prægiuantibus , neque adiuuantibus.

¶Quod ē dictū in creatione curatoris à principio,idē intelligi in ſubrogatiōe loco creati.h.d.Bal.uel ſic: Mortuo curatore furioſi, uel eo ut ſuſpecto remoto dēt alius ſubrogari.h.d.uſque ad §.hęc aut Sali.

¶ Sin autem curator furioſi ſecundum uoſtram legem nominatus deceſſerit,ſub eodē modo eademq; obſer-

tantum ibi habuit. Ité ꝓ prima.ff. ad Trebel. l. cu hæres institutus. Sed ſecundi dicunt, q uere nō fuit hæres:licet actiones hæreditarias cedat:qa & creditor hoc facit:vt iſt. q.ab.licet.§.j. vel ſpeciale vt habi ibi hæres , co q tenetur transferre actiones.ſic in extit.l cog.§.hi qui ſolidū. Pro ſecunda opinione eſt ff de acquir. hæred.l.fi qs alicui.§ fin. Ité vſ, q nec cōmodū quæritur vt ff. de acquire. hæred.l. Antiſtius.§. in libro. Sed de cōmodo dē minij ibi intellige. quod nō pl. cet. Vel recitat ibi quorundam opinionem, quæ hic repebatur.

m ¶ Volentes tamen.ℸ ſic ℸ. de iure delibe. l.nec emere.

n ¶ Ab inteſtato hæredes.ℸ qui defuncto ſuccedēt ſiſſent, niſi furioſus fuiſſet in medio , & cum fructibus medij temporis: ut hic ſubiicit.& ſi de petitiōe hæreditatis.l.hæres in princ.

o ¶ Vel cautione.ℸ qualis ſuerit ignoramus.

p ¶ Acquirendis.ℸ per hoc q aduertatur dicendo,legati autē , patet q aliter in hæreditate eſt.

Et eſt ratio, qa recta uia dominiū quæritur in legatario:vt ff. de furt.l.a Titio. nō ſic in hæreditate, quę tur,non autē niſi adeatur , qđ ſic antem hæremoue inſt.de hæred. qua ditas. & diſſe.§.ſi. Item legato ſine onere.ſed hæreditas nō:ut ff.mand.l.ſi hæredi tatem ; & ideo ad ſuum hæredem tranſmittit legatū,licet in fauore decedat v.hic dicit.Accur. q ¶ Ex.] legata.

Legati do minium re gatorū:vt ff. de furt.l.a Titio. nō ſic in hæreditate, quę tur,non autē niſi adeatur , qđ ſic antem hæremoue inſt.de hæred. qua ditas. & diſſe.§.ſi. Item legato ſine onere.ſed hæreditas nō:ut ff.mand.l.ſi hæredi tatem ; & ideo ad ſuum hæredem tranſmittit legatū,licet in fauore decedat v.hic dicit.Accur. q ¶ Ex.] legata.

† vero

† clarissimum.

† hoc cum

† in omnibus.

† in mutuatem

† Per textum Sali. uide ſi dicendū q per additionem curatoris quæ fit furioſo dñium , & ideo gaza à furioſo peturſ. & actiones erāt ſi euntur ſi eum, tamē inquit. Sed non ita cōpatibile cōpatibus dominus nō ſit ſipuerit, al.his reb⁹ faci n do. cōſtituatur. † obierit. † introduxerunt. † reſipuerit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Remouеantur.] sic 3. de legi. & consti. l. leges. ij.
b ¶ Introducta.] quam ignoramus.

DE PRAEDIIS ET ALIIS REBVS MINOR. &c.

Continuatio.

¶ *Dictũ est supra qualiter prouideatur minorib. circa tutorẽ uel curatorem, nunc aũt ponit qualiter prouideaf eis circa confessionẽ rerum ipsorum, sicque imprimitur rubrica, De prædiis uel aliis rebus minorum sine decreto nõ alienandis. Azo.*

Enditio. ¶ CASVS Pater obligauit prædium minoris uel suũ, hoc pacto vt sisua die pecunia nõ soluerẽt, liceret, ei creditore vẽdere, & decesit: & successit ei minor, non satisfaciẽte sua die minore, creditor prædium distraxit, vult minor reuocare prædium quasi alienatũ contra senatusconsultũ quo cauetur, ꝙ prædium minoris sine decreto alienari non debeat. an sit audiẽdus quæritur? Dicitur ꝙ non. Si tamẽ creditor vilioris pretio vendidit, quam prædium valeret poteft index eũ restituere ut sibi iustum pretium restituatur. Et qđ dicitur in senatusconsul. tunc l. cum hẽt, cum minor ipse prædium vendidit sine decreto, non cũ causa. iudicati captũ est prædium minoris, ac deinde distractum.

c Pignoris.] scilicet conuentionalis. vel cum decreto, ob ꝛs alienũ obligato. Vel dic, ꝙ vocatus noluit uenire ad causam: vel cauere de dãno infecto, vel ꝓlegato: vt ff. eod. l. uij. § j. Et quod subiicit ex cã iudicati, dic nec est. tui nisi ex cã: vt quia graue damnum hẽt: vt ff de minor. l. fi ex causã. & sic ex necessitate permittitur, quod alias non permitteretur: vt arg. ff. de fund. dot. l. j. Vel pone econtra exemplum: quia alterius prædium, pupillo est obligatum: quod vendit: vt ff. eod. l. magis. § j.

d ¶ Distractum est.] à creditore.

† Deest Du.

e ¶ Senatusconsultum.] id est ad orationẽ imperatoris Seueri in senatu recitatam: vt ff. eo. l. j.

f ¶ Solet.] scilicet intra quadriennium.

† discutiet.

g ¶ Diuersa parte.] ut ff de minor l. in causæ. j. § causa. & l. uerũ. § sciẽdum.

h ¶ Dispiciet.] & hæc cognitio pot delegari: ut supra vbi & apud qnem. l. fi. locus in decreto sup alienatione interponendo: vt arg ff. de transact. l. cum hi. § fi prætor & facit j. l proxi.

uatione alius creabitur: quemad modũ & si suspectus reperiatur, alter surrogetur. quod & veteribus legibus placuit.

¶ *Dispositio legis huius habet locũ in curatoribus post hanc legẽ creandis: non in prius creatis. h. d. usque ad finem. Sal.*

¶ Hęc autẽ omnia, quæ de creationibus curatorum per nouam definitionem introducta sunt, futuris casibus imponantur: & neq; anteà facti curatores remoueantur, neque aliquid eis nouũ accedat, sed antiquo ordine statuti in antiquos (quantum ad creationẽ) † permaneant terminos, cautione videlicet, uel satisdatione quæ antiquitus fuerat introducta, b super posteà venientibus ad furiosos successionibus minimè præstanda. D. Calen. Septembr. Constantinop. Lampadio, & Oreste VV. CC. Coss.

De prædijs, & alijs rebus minorum sine decreto non alienandis, vel obligandis.

TITVLVS LXXI.

¶ *Per quam second. dec. et possunt adultiores alienari. h. d. vel sic: Prohibitio alienationis rerum minoris sine decreto non extenditur ad alienationes necessarias: sed ex eã dabitur restitutio. h. d. Sal.*

¶ Imp Antoninus A. Minutiano. L. I.

Enditio quidem prædij quod iure pignoris, e vel in causam iudicati captũ, & distractum est, d ad senatusconsultũ e qđ de non alienandis prædijs pupillorũ, uel adolescentium, nisi auctore prætore, vel præside prouinciæ factũ est, non pertinet. sed si etiamnum ea ętate es cui subueniri solet: f aditus competens iudex, an te integrũ restituere debeat, præsente diuersa parte, cãg cognita † discipiet h PP. xiij. Cal. Decemb. Duobus & Aspris Coss.

¶ *Quando contractus non tenet ipso iure, non debet peti in integrum restitutio. hoc dicit. Qui habent uiam explicatam, non debent petere uiam implicatam. hoc dicit Bald. vel sic: Vbi uenditio pignoris est ipso iure nulla, restitutio nõe ętatis non est ipso iure necessaria. secus, si sit alia qua, et si interuenit lęsio nõ modica: uel nõ soluente iure creditoris sine decreto distrahat: valet venditio: sed si fraudem in uenditione commisit, restituetur minor. & hoc in secunda.*

¶ Vendiderunt.] credentes sibi licere quod creditori licebat: eum ergo ipso iure non teneat sine decreto: vt ff. eo. l. j. ergo cessat restitutio: ut ff. de min. l. in causæ. ij. in prin.

fraus cum emptore sit participata. h. d. Sal.

¶ Imp. Gordian. A. Clearcho & ii aliis.

LEX II.

NOn est Vobis necessaria i in integrum restitutio, si tutores uel curatores vestri possessionem, licet pignori nexam, uendiderunt i sine decreto. ¶ Quòd si creditores k id fecerunt beneficium l tibi imparti etur, si fraudulenta venditione participãte † consilio emptoris, damnũ tibi inflictum esse † doceatur. m PP. iij kal. Feb. Gord. A. & Auiola Cos.

¶ *Pater non põt alienare rẽ filij sine decreto. h. d. Bald. vel sic: Pater curator filij non potest prædia alienare sine decreto. h. d. Sali.*

¶ Impp. Valerianus & Gallię. AA. Theodosiano, & alijs. L. IIII.

CVm emancipatis uobis prædium acquisitũ foret, n alienari à patre eodemque curatore, o sine præsidis auctoritate non potuit maximè si † tanquam p suum esset, non tanquam † pupillare, vendiderit. itaque † illibata vobis persecutio eius manet. PP. iij. Noñ. Ianuar. Tusco, & Basso Coss.

¶ *Minor frater non põt alienare in fratrẽ maiorem sine decreto rem prohibitã alienari. h. d. Bal. vel sic: Immobilia minorum non habentibus alienantur sine decreto, ideo tradita uinditantur, redditis tamen quæ acceperunt. h. d. Sal.*

¶ Idem AA. † Mithridati. L. IIII.

NOn solum per venditionem rusticæ prędia uel suburbana pupilli uel adolescentes † alienare prohibentur: q sed † neque transactionis ratione neque † permutatione, & multò magis † donatione, † nec alio quoquo mõ ea † transferre sine decreto à domino suo possunt. r ¶ Igitur & tu si fratribus tuis per transactionem fundum dedisti, s uindicare eum potes: sed & si quid inuicem ab eis ex eodem pacto consecutus es, id mutuò † restituere † debes, PP. xv. Cal. Maij, Seculari ij. & Donato Coss.

¶ *Decretum ex falsa causa alienationi interpositum, non tenet. hoc dicit. Bald. vel sic: Decretum ex falsa causa interpositum, est ipso iure nullum: ideo illo non obstante non tenet alienatio. hoc dicit. Sal.*

K ¶ Quòd si creditores.] qui iure facere possunt sine decreto, licet tutius cũ decreto: ut ff eo. l. j. § si communis. & l. si pupillorum. § j.

l ¶ Beneficium.] scilicet restitutionis, contra emptorem.

m ¶ Doceatur.] idem si enorme damnum fuerit passus, licet non interuenerit fraus: vt supra si aduersus uendi. pign. l. j. quæ est contra pro mino mo autem nõ daretur restitutio: ut ff de in integ. restit. l. scio. Et potes hic referre quæ diximus supra si aduer. vẽdi. pigno. l. secunda.

CASVS. L. III.

VM emancipatis.] An pater filij sui emãcipati minoris prædij minori acquisitũ sine decreto alienare possit, quæritur? Dicitur ꝙ non, etiam si tanquam suum esset, uendidisset, non ut pupillare.

n ¶ Foret.] uel alienãdo uel utiliter hucusque in eo habeat, vt bona fide possideat. ff. eo. l. iij. § j. Sed pone ff. de minor. l. illud. § si talis sed ibi ad fauorẽ. hic ad damnũ. & tñ non põt ibi fieri sine speciali mandato.

o ¶ Curatore.] id est tutore: cum hic patet, & ille impubes ab eo emãcipatus esset ut infr. de legi paren. eu. & hic subiicit. hic & alias unum põ nitur ꝙ alio. s. de in lite dan. tuto. l. tutorem. Vel dic hos adultos & patrẽ curatorem. & quod dicit pupillare. l. quondã. p ¶ Tanquam suum.] vbi etiam hæc rõ impedit. vt arg. ff. de curatore. Iulianus. in fin.

CASVS. L. IIII.

ON solum.] Certum est, ꝙ oratione diui Seueri cauetur, ut prędium minoris sine decreto alienari non possit. titulo venditionis. an idẽ sit in aliis donationis vel trãsactionis, quæritur? Dicitur ꝙ sic. Si ergo minor ex causa falsa vendidit fratri sum dum sine decreto, reuocari poterit, & ita ut fratri, si quid minor ab eo percepit.

q ¶ Prohibentur.] vt ff. & § de his qui vem. ætat. impetr. l. fi. & dic ꝙ eadem appellat rustica & suburbana hoc titulo.

r ¶ Possunt.] nisi in casibus ut infra titu. proxi. per totum.

s ¶ Dedisti.] secus si fundũ de quo litigabat, minor diu sit aliquo sibi dato nomine transactionis. arg. ff. de transact. l. præses. imò idem: ut ff. de transact. l. cum hi. § fi cum his.

¶ Mutuo.] sic suprà de reputationibus. l. j. & suprà si aduer. transac. l. prima & secunda.

Et si præses.

ET si præses.] CASVS. Iudex circumuentus falsis allegationibus, puta quia dicebatur, qđ æs alienum vrgebat, cũ non imminereꝛ: de prædio minoris alienando, decretum interposuit: non valet decretũ, nec alienatio: vnde prædiũ alienatum minor vendicare poterit.

a ¶ Actionem.] in rẽ & in personã, contra tutorem vel curatorem: vt ff. eo. l. magis. §. penul.

† Non est apud Du.

b ¶ Reseruatur.] nullũ enim fuit decretũ: & sic nulla alienatio. scs. ex fal. allegat.] & ar. ff. quib. ex caus. in poss. ea. l. Fulcinius. §. si quis bona posse derit. & ff. e. l. quauis. Sed ar. contra. inst. qui manu. non pũt. §. semel. sed ibi impropriè ponitur falsa.

†probari Vetaris

c ¶ Quam.] §. in genere, nunc in specie.

d ¶ Tu quoque.] scilicet minor.

CASVS. L. V.

MInorum.] Si minor vel eius procurator prędi de interponẽdo d creditũ libellũ porrexit: non statim decernere dẽt ut res minoris vẽdatur, sed causam examinabit.

e ¶ Libello.] quo petitur decretũ, & cã inferiꝛ, non ergo assertioni libello factæ creditur, sed necesse est, ꝓari causam.

Procuratoꝛ nõ semper constituti potest.

Vel dic ꝙ procurator ad hãc cãm non põt constituꝛ, sicut in excusatione tutelæ ut ff. de excu. tut. l. exculare. & arg. §. si propter pu. pẽ. l. fi. & ar. ff. de offi. eius cui man. est iurisdi. l. j. § j. Sed pone ff. de minor. l. illud. §. si talis sed ibi ad fauorẽ. hic ad damnũ. & tñ non põt ibi fieri sine speciali mandato.

†venditionis.

Ad resoluendam.]

CASVS. L. VI.

MInorum possessionis vẽditio, ꝓ procuratorẽ delato ad prętorẽ uel præsidem prouinciæ libello, e fieri non potuit: cũ ea res cõfici rectè aliter non possit, nisi apud acta causis probatis quæ † vẽditionis necessitatem inferant, decretum soleniter interponatur. S. Noñ. Maii, Caro, & Carino AA. Coss.

¶ *Sicut minor nõ põt alienare rẽ nõ alienabilem, ita nec eã põt refutare, uel finire. h. d. Bal. uel sic: Sicut minor nõ põt alienare immobilia sine decreto: ita nec ad alienandum se obligare. h. d. Sali.*

¶ Idem AAA. Isidoro. L. VII.

SI ad resoluẽdam donationẽ quam in emãcipatũ te pater cõtulerat, f minor † uigintiquinque an. cautionẽ g ei emisisti: hcũ huiusmodi scriptura cõtra senatusconsulti auctoritatẽ data sit nõ oberit iuri tuo. PP. vj. Id. Decẽb. Caro, & Carino AA. Coss.

¶ *Etiã pp nuptias non põt minor alienare sua auctoritate rem non alienandã. h. d. Bal. uel sic: Ex causa sponsalitię largitatis immobilia nõ alienantur sine decreto. hoc dicit. Salic.*

¶ Impp. Diocletian & Marimian. AA. † Theodotæ.

L. VIII.

PRędia rustica, quę contra senatusconsultũ † data esse ante nuptias sponsaliorum nomine

† Theodoꝛe. † donata.

¶ Idem AA. Seremo. L. V.

ET si præses † quinciæ decreuerit alienãdum, uel obligãdum pupilli suburbanum, uel rusticum prędium, tamẽ actionẽ a pupillo, si falsis allegationibus circumuentam religionem eius † probare possit, senatus reseruauit: b quam c exercere d tuquoq; non † vetaberis. PP. iij. Cal. Maij, Seculari. ij. & Donato. Coss.

¶ *Nõ sufficit cãs allegares sed oportet probare. h. d. vel sic: Ad petẽdũ interponi decretũ super alienatiõe rei minoris, nõ põt cõstituꝛ procurator. h. d. secundũ aliũ intellectũ singulare. Bal. uel sic: Nõ sufficit causam alienationis proponi coꝛã iudice, sed est necesse ut apud acta probetur, & vt decretum interponatur. h. d. Salic.*

¶ Impp. Carus, Carinus, & Numer. AAA. Varo. L. VI.

MInorum possessionis vẽditio, ꝓ procuratorẽ delato ad prętorẽ uel præsidem prouinciæ libello, e fieri non potuit: cũ ea res cõfici rectè aliter non possit, nisi apud acta causis probatis quæ † vẽditionis necessitatem inferant, decretum soleniter interponatur. S. Noñ. Maii, Caro, & Carino AA. Coss.

¶ *Sicut minor nõ põt alienare rẽ nõ alienabilem, ita nec eã põt refutare, uel finire. h. d. Bal. uel sic: Sicut minor nõ põt alienare immobilia sine decreto: ita nec ad alienandum se obligare. h. d. Sali.*

¶ Idem AAA. Isidoro. L. VII.

SI ad resoluẽdam donationẽ quam in emãcipatũ te pater cõtulerat, f minor † uigintiquinque an. cautionẽ g ei emisisti: hcũ huiusmodi scriptura cõtra senatusconsulti auctoritatẽ data sit nõ oberit iuri tuo. PP. vj. Id. Decẽb. Caro, & Carino AA. Coss.

¶ *Etiã pp nuptias non põt minor alienare sua auctoritate rem non alienandã. h. d. Bal. uel sic: Ex causa sponsalitię largitatis immobilia nõ alienantur sine decreto. hoc dicit. Salic.*

¶ Impp. Diocletian & Marimian. AA. † Theodotæ.

L. VIII.

PRędia rustica, quę contra senatusconsultũ † data esse ante nuptias sponsaliorum nomine

† Theodoꝛe. † donata.

n ¶ Rescissa est.] quatenus de facto processit, cum de iure nõ teneat. sic 3. de rescin vend. l. si dolo. & ff. de act. empt. l. exempto. §. is qui vina. & sic de sacrosan. eccl. l. iubemus. ij. §. post statutum.

o ¶ Pignora.] quid si simplum de euictione promisit? Respõ. tenetur: vt ff. euict. l. minor xxv. ann.

p ¶ Sanè.] quicquid sequitur &c. vt §. de legi. & constitu. l. non dubium. quę est contra. Sol. illa in iis quę stant in finibus prohibitionis, nec aliam ipe cialem pœnam imponit. nam ad illa de quibus est specialiter cautum, non tas nõ porrigitur generalitas, rigitur ad vt ff. de verbobli. l. doli. specialiter & de pœnis. l. pe. secundũ cauta. Io. Vel illud intelligitur de iis quæ fiunt cõtra cõmunes leges: illud de eo quod fit cõtra priuilegiũ & non contra leges communes. Vel hoc ideo contigit quia curator est extra causam, phibitionis: & hoc pignus minorẽ nõ onerat. & sic quantũ ad minorẽ, vt nõ tenet principale, nec subsecutũ & sic loquitur aliud cõtra. ff. de fideiuss. l. cũ lex. quã tum autem ad tutorem, principaliter tenet: ꝛ sic & a fubsecutũ. sic & ff. de do na. inter virum & uxo. l. ita ad. text. cum hic status. § fi ocer ꝙ accessorius. & ff. de dilor. l. fi. ita non se prin. & j. de bonis mater. quitur suũ l. j. Vel quartò, ibi de iis principale quę habent perpetuam vbi an accusam phibitionis. Vel ſorio nõ ẽ quintò, refert vẽdiderit cadẽ ratiocutor: vt hic an pupillus, eo auctoreꝛ ut ibi.

Nota ex hac gl relata

q ¶ Persequi.] tu emptor.

CASVS. L. IX.

ET si is, quem prædiũ rusticũ minoris distraxisse affirmas, curatoris officio functus id fecit: licentia tamẽ contra diui Seueri orationem m facta, præsidis sententia nõ immerito rescissa est. n

¶ Pignora.] o sanè ꝙ ob euictionis periculũ idẽ curator ex rebus propriis tibi obligauit, nõ prohibetis persequi ꝙ PP. No. Nouẽb. Dioclet. & Aristobolo Coss.

¶ *Minor rẽ non rite alienatam vindicat, nec restituit prętiũ, nisi quatenus recepisse probat. h. d. Bal. uel sic: Minor † vindicans eius prædia non iure alienata tenet restituere pretium quatenus probatur in eius utilitatem uersum. h. d. Sal.*

¶ Idem AA. † Grato. L. X.

PRędiorum, quę sine decreto alienata sunt, dominium tibi persequenti præses opem feret: apud quem si illuxerit non vniuersa pretia quæ curatori tuo data sunt, in patrimonium † tuum processisse, pro ea duntaxat pecuniæ parte te cõueniri permittet, quam in facultates tuas erogatã esse constiterit. r S. vj. Id. August. ipsis AA. & Coss.

¶ *Vbi contractus peccat in solennitate, non est tradũdũ de pretij pauitate: secus vbi omnia sunt solenniter acta. h. d. Bald. Vel sic: ubi alienatio est nulla, minori restituto nõ est necessaria: secus si sit aliqua, & lesio in pretio sit secuta. h. d. Sali.*

¶ Idem AA. † Trophimo. L. XI.

SI quidem sine decreto minor annis patronus tuus s rusticum prędium vẽnundedit, superpecuniarum tuarum cõfessio ostẽdit, cum proprietas ad te † propter iuris interdictum transire non potuerit, t in dominio mariti permansisse palam est. PP. iij. Noñ. Nouembr. Diocletiano, & Aristobolo Coss.

¶ *Licet ex priuilegio nõ obligẽt fideiussor, cui priuilegiũ nõ cõpetit obligat. h. d. Bal. uel sic: Licet alienatio sit phibita minorũ fauore, tñ alij non prohibentur se, et res suas obligare. h. d. Vel sic: Prohibitio extra personam & causam prohibitionis non egreditur. h. d. Sali.*

¶ Idem AA. Mutiano. L. IX.

ET si is, quem prædiũ rusticũ minoris distraxisse affirmas, curatoris officio functus id fecit: licentia tamẽ contra diui Seueri orationem m facta, præsidis sententia nõ immerito rescissa est. n

¶ Pignora.] o sanè ꝙ ob euictionis periculũ idẽ curator ex rebus propriis tibi obligauit, nõ prohibetis persequi ꝙ PP. No. Nouẽb. Dioclet. & Aristobolo Coss.

¶ *Minor rẽ non rite alienatam vindicat, nec restituit prętiũ, nisi quatenus recepisse probat. h. d. Bal. uel sic: Minor † vindicans eius prædia non iure alienata tenet restituere pretium quatenus probatur in eius utilitatem uersum. h. d. Sal.*

¶ Idem AA. † Grato. L. X.

PRędiorum, quę sine decreto alienata sunt, dominium tibi persequenti præses opem feret: apud quem si illuxerit non vniuersa pretia quæ curatori tuo data sunt, in patrimonium † tuum processisse, pro ea duntaxat pecuniæ parte te cõueniri permittet, quam in facultates tuas erogatã esse constiterit. r S. vj. Id. Augusti. ipsis AA. & Coss.

¶ *Vbi contractus peccat in solennitate, non est tradũdũ de pretij pauitate: secus vbi omnia sunt solenniter acta. h. d. Bald. Vel sic: ubi alienatio est nulla, minori restituto nõ est necessaria: secus si sit aliqua, & lesio in pretio sit secuta. h. d. Sali.*

¶ Idem AA. † Trophimo. L. XI.

SI quidem sine decreto minor annis patronus tuus s rusticum prędium vẽnundedit, super-

† Deest in omnibus.

† Galo

† suum

† Tryphonens, ni.

Minor petens restitutionẽ p norẽ & læsum.

bus. & ꝙ ed. vetere. & l. fi prædium, vbi autẽ tenet, cũ agit minor petendo restituꝛi: plenè intentionem suam probare debet, scilicet se minorẽ & læsum: vt j. eo. l. fi. & ff. de cura. fu. l. consilio. §. fi. & ff. e. l. pupillorũ. §. fi. & l. fi fundus. & ff. de minor. l. patri. § itẽ. Vel planius. aut nõ tenet, & bet se probat emptor vt hic, & j. eo. l. vetere & l si prædiũ. Aut tenet, & tũc minor: vt ff. de iureiur. l. nam & postea. §. fi minor. Accur.

S I quidem.] CASVS. Minor prędium suũ sine decreto alienauit: & non refert, alienauit vili pretio vel non: quia non tenebit vẽditio, & hoc in prima. Si verò interposito decreto alienauit, sed ignorans vires prædij minoris pretio quàm valuit, tenebit alienatio: sed restituet, vt iustum pretium ei suppleatur.

s ¶ Patronus tuus.] o oberte, idem & curator.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Restitutionem in faciat cessare decretum iudicis nec.

a ¶ Obstruxerit.§ vt ff.eo l.j.
b ¶ Restitutio.§ ad hoc vt pretium suppleatur,vel res reddatur sit vt minori venderet deceptus est.& hoc data electione emptori,alioquin si in hoc ipso qđ vēdiderit est deceptus,ad rē ipsā: vt ar.ff.de iure dot. l.si res.§.j.& ff.de dona.inter vir.& vxor.l.si spōsus.§.circa.& arg.ś.de rescind.vend.l.ij. Sed vt iudicis decretum facere cessare restitutionē: ut ff.de min.l.ait prætor. §. quid tamē, sed aliud est cū pro recipiente sibi de bitū:& aliud cum pro alienante interponitur:ut ibi dixi.Itē ad hoc quod dicit de vili pretio, facit ff de transa. l.cum hi.§.fi quis de alimentis & ś.de rescin.vend.l.ij.quīquis.

Deest in omnibus.

Bæs.§ CASVS. Si minor alicui i ce tū teneatur,an vt liberetur interposito decreto posit rusticum prædium alienare,quæritur? Rñ.q sic etiam prouinciale.

† Alc.li.4. disp.c.5.

q ¶ Alienum tantum.§ vel similē causam, vt dotē:vt plenè dixi ś. de administra.tut.l lex quæ in prin. Vel donatione propter nuptias:vt ś. si ma. fac.l.fi.§. Item ob famē. ar.ś.de pa.qui fi.dis.l.j.& ij.cū personæ rebus præponanturtut ś. de sacrosan.ecc.l. Sancimus. Forte & ob famē coniunctarum personarū, a vt ff.d tu.& ra.dis.l.j.§.sed nonnullos. Idē dicunt de fundo sterili ar.ś. ff sacrof. eccl.auth.item prędium. quod non placet,quia]nō vt sterile quod vendi pōt vt ff.ad l.Fal.l.iij.& ff.eo. l.si fundus. nisi fortè nil posset percipi.

† Interpunge post alienū,ut tātum, referatur ad cā cognita,& sic fit sensus ēt urgēte eris alicui necessitate non aliter posse minoris prędium alienari q̄ cā cognita

Personæ sunt rebus præferēdę.

† Zoilæ.

d ¶ Prouinciale.§ econtra videbatur,quia directum dominiū uēditoris vel minoris nō erat.& facit ff.eo.l.magis.§. ne tū.

a Not. glo. q.a fing.est.

Tiam.§ CASVS. Si minor habeat prędiū in emphyteusim: uel rale pro quo reddat tributum fisco vel Cæsari: an id sine decreto alienari possit quæritur? Respondetur q̄ non.

† Frōtino.

† Ex lib 5. respō.l.pe. §.fi.D.hoc tit.

e ¶ Etiam vectigale.§ quod præstat vectigal fisco.

† contra.

f ¶ Vel patrimoniale.§ quod Cæsari.

g ¶ Emphyteuticū.§ quod priuato. & idem si quodcūque ius habet in re,vt ff.eo.l.iij.§. fed ius.

VTere.§ CASVS. Si minor prædium suum prouinciale sine decreto distrahat, vt emptor nomine pretij fisco cuius débitor erat minor vel exercitui sui vel patriæ satisfaceret, & prædium reuocare voluerit: an ei agenti nisi pretium cum vsuris fisco debitis restituat emptori, obsteret doli exceptio, quæritur? Dicit q̄ sic. & hoc cauetur in responso Papi.& cæterorum iuris consul.

† aliquid.

h ¶ Precibus.§ id est in libello precum.

i ¶ Oppone.§ tu emptor.

k ¶ Ob eorum.§ f. minorum.& habes idem. ff.eo.l.si fundus.§. fin.& l.pupillorum.§.pe.& ff.de min.l.tutor.& ff.de cu fur l.consilio.§.j.& j.tit.§.l.si contra amplissimi.& ff.de acqu.re. do.l.boux fidei.

uacuum est de vili pretio tractare,cū senatusconsulti auctoritas, retento dominio, alienādi viam obstruxerit. 10

a ¶ Si vero iure interposito decreto, venditionem vili prætio eius possessióis, cuius vires ignorabat, fecit: iuxta perpetui edicti auctoritatem in integrum restitutio, b causa † tamen cognita, præbetur. S. xij. kalend. Decembr. ipsis AA.& Coss. 20

¶ Ob ea alienum et similē causam possunt alienari res minorum.h.d.Sal.

¶ Iidem AA.& CC.Leontiō. L. XII.

OB † æs alienū † tū, c causa cognita, præsidali decreto d distrahi permittitur. D. ij. Cal. Maij, Heraclię CC. Coss. 30

¶ Minor non pōt vendere suam emphyteusim sine decreto.Bal.vel sic, Non tantū propriū,sed nec vectigale,vel emphyteuticarium prædium vendit minor sine decreto.h.d.Sal.

¶ Iidē AA.& CC. Zenophilæ. L. XIII.

FIā † vectigale,vel patrimoniale † siue emphyteuticū, e prędiū,sine decreto præsidis distrahi non licet. D. viij. Calē. Septembr. Sirmij CC. Coss. 40

¶ Etiā ex contractu mutui secuta traditione pp reciprocā præstationē causa tur ius retinendi.h.d.Bal.uel sic:Minor à vindicando alienata repellitur si pretium in usum debitum versum non restituat cum vsuris.h.d.Sal.

¶ Idē AA.& CC. † Phrominio. L. XIIII.

VTrere † viri prudētissimi Papiniani responso, cæterorumq;, quorum precibus, h fecisti mentionem, sentētijs, ac doli mali exceptionē opponi, i pretium ob eorum k debitū solutum probans, si sortem cum vsuris, quæ fisco deberentur, pupilli non offerentes, fundos prouinciales † citra decretum præsidis vænudatos, l cum fructibus petant. D. ix. Calē. Decembr. ipsis CC. Coss.

¶ Nō pōt minor soluēre sine decreto aliud q̄ alio in ijs quę nō pōt alienari. h. d. Bal. vel sic:Immobilia pro alio debito nō pōt insolutum dari sine decreto. Sali.

¶ Iidem AA.& CC.Sabinæ. L. XV.

SI minor vigintiquinque annis prædium rusticum,cum † aliud m deberes, n sine decreto in solutum dedisti: dominium à te discedere non permittit senatusconsulti auctoritas. Da. viij. Cal. Decembr. CC. Coss.

¶ Minor, qui ex pretio fundi venditi soluit onera et tributa,pretiū nō recuperat, nisi restituat,qđ accepit.Bal. vel sic: Immobilia alienata sine decreto iudicis in cuius territorio sunt sita,pōt cū fructib. vindicari,sed pretiū ia utilitatē minoris versum,cum vsuris debet restitui,et sumptus meliorationis.h.d.Sali.

¶ Iidē AA.& CC.Euthychiæ. L. XVI.

SI prædium rusticū, vel suburbanum o (quod ab urbanis nō loco, p sed qualitate secernit) in pupillari ętate constituta, tutore auctore, vel adulta sine decreto præsidis prouinciæ, in qua situm est, † vēnūdedisti: secundū sententiam senatusconsulti dominium eius sue ius à te discedere nō potuit: sed vendicationem eius, & fructuum, vel his non existentibus, condictionē † cōpetere constitit. Emptor autē si probare q potuerit ex cęteris facultatibus † obedire te muneribus, sine oneribus non potuisse, † ad vtilitates prætereà tuas cessisse pecuniam, quā pretij nomine sumpseras: dolī exceptionis auxilio pretiū cū vsuris, quas † prestitura esses,& † sumptus meliorati prædij seruare tantūmodò potest. Dat. vj. Id. April. Anchialo CC. Coss.

¶ Nō pōt minor dividere immobilia, nisi prouocetur à maiore.h.d.Bal.vel sic:Minor non alienat ēt in cōi,sine decreto:nec prouocat ad diuisionem sed prouocatur à maiore,& tunc sine decreto procedit alienatio.h.d.Sal.

¶ Iidē AA.& CC.Philippo. L. XVII.

INter omnes minores s nec cōmune prędiū sine decreto præsidis sententia senatusconsulti distrahi † patitur. nā ad diuisionis causam prouocante tātum modò maiore socio, eius alienationē & sine decreto u fieri iam pridem † obtinuit. Dat, vij. Id. Decemb. CC. Coss.

¶ Propter debitū fiscale (puta pp datia et collectas) pōt alienari res minoris interueniente decreto.Bal.Vel sic, Etiā pp debita fiscalia non possunt minorum prædia alienari,nisi causa probata & interueniente decreto.h.d.Sal.

¶ Imp. Constantinus A.& Cōstant. C.ad Scuerum. L. XVIII.

1 ¶ Vænundatos.§ à minore.

S I minor.§ CASVS. Tenebatur mihi minor in fundo Sēproniano, dedit mihi in solutū alium sine decreto, cū debuit dedisse Sempronianum: an id vendicare posit, quęritur? Dicitur quòd fic.

a ¶ Prætore.]l.prætore quem constituit Constantinus.

b ¶ Fide.§ quia nō inuenitur utde aliūde cōmodè potuerit debitum solbito exoluēdo, sine decreto obligatur. sed ibi ideo non cogitur quia in locū primæ obligationis succedit eadē res.

n ¶ Deberes.§ ex persona eius cui successisti.

Diuisio.

S I prædiū.§ ¶ Primò consulit minori. Secūdo emptori. Secūdā ibi, Emptor. CASVS Si minoris rustici prędiū vel suburbanū sine decreto alienetur, non tenebit alienatio: sed aget & restituetur sibi prædium cū fructibus, si extēt, cōsumptos condicet. si tū emptor probet pretū fuisse versum in utilitatē minoris, repelletur minor doli exceptione, si nō solūat pretium cum usuris, & sumptus si quos fecit i prędio. ¶ No. ex textu sufficere decretum illius iudicis i cuius territorio res est, sufficeret etiā decretum illius iudicis qui habet pupillum sub sella: cet non habeat rē sub se: vel.magis puto. §. illud ff. de rebus eorum.

Du. uenditi.

o ¶ Suburbanum.§ pro eodem ponit rusticum & suburbanum: vel suburbanum est quod est iuxta urbanum, vt horti in ciuitate, & extra.

p ¶ Non loco.§ nam ut banum pōt esse in rure & in ciuitate: vt ff. d ver. sig. l. urbana prædia. & l. vrbana familia. & ecōtra rusticum in ciuitate.

q ¶ Probare.§ ex volitate, nō ex necessitate, ut dixi ś.e. prędiorū secūdū H.& Azo. uel ēt ex necessitate, cum contractus nō tenuerit, ut ibi dixi.

r ¶ Facultatibus.§ mobilibus vt ff.e.l.magis.§. item requirat & hoc. ś. de iis qui ve. æta. impe. l. eos.& j.ri.j. prędiū & ff. eo.l.iii.& j.tit.ii.l.si pœna amplissimi.& ś. de cōdi. ex le.l.si mala.& ff de pe. hære fed & si lege.§. scire & ff. de min.l. intra utile. & l tutor. in fi.& ff.eo l.si fundus.§. quāquā. & l. pe.

compere.

& ad.

Instatur.

sumptib.

I Nter.] CASVS. Si minor cum minore habeat rem communē, sine decreto alienare nō licet sed nec ad cōmuni diuidundo iudicium prouocare. sed si maior cuius fundus erat cōis, ad iudicium prouocet, etiam si sine decreto fiat diuisio, bene tenet.

s ¶ Minores.§ vterque enim eorū erat minor. sic ff.eo. l. pupillorum.

t ¶ Distrahi.§ etiam per diuisionem. Est enim quædam alienatio per diuisionem & adiudicationem.

v ¶ Sine decreto.§ vt & ff.e.l.j.§.si cōis. Et est ratio, qa ex necessitate fit. sic & ff. d pd. fur. l. & iō. & ar. ś. de fun. do. l.j.& facit j.ti.j.l.j.& fi.

Si minores.

SI minores.§ CASVS. Si minor nomine suo uel patris fisco uel priuato teneatur: an interposito decreto res suas distrahere posit, quęritur? Dicitur quod sic.

a ¶ Prætore.]l.prætore quem constituit Constantinus.

† Ingruentibus.

† conuentibus.

† Continuatio.

b ¶ Fide.§ quia nō inuenitur utde aliūde cōmodè potuerit debitum solbito exoluēdo, sine decreto obligatur. sed ibi ideo non cogitur quia in locū primæ obligationis succedit eadē res.

n ¶ Deberes.§ ex persona eius cui successisti.

Diuisio.

S I prædiū.§ ¶ Primò consulit minori. Secūdo emptori. Secūdā ibi, Emptor. CASVS Si minoris rustici prędiū vel suburbanū sine decreto alienetur, non tenebit alienatio: sed aget & restituetur sibi prædium cū fructibus, si extēt, cōsumptos condicet. si tū emptor probet pretū fuisse versum in utilitatē minoris, repelletur minor doli exceptione, si nō solūat pretium cum usuris, & sumptus si quos fecit i prędio. ¶ No. ex textu sufficere decretum illius iudicis i cuius territorio res est, sufficeret etiā decretum illius iudicis qui habet pupillum sub sella: cet non habeat rē sub se: vel.magis puto. §. illud ff. de rebus eorum.

Minorum bona multis casibus sine decreto alienari possunt.

† probari potest.

† concessisse.

† recuperaret.

Du. uenditi.

& ad.

Instatur.

sumptib.

o ¶ Suburbanum.§ pro eodem ponit rusticum & suburbanum: vel suburbanum est quod est iuxta urbanum, vt horti in ciuitate, & extra.

p ¶ Non loco.§ nam ut banum pōt esse in rure & in ciuitate: vt ff. d ver. sig. l. urbana prædia. & l. vrbana familia. & ecōtra rusticum in ciuitate.

q ¶ Probare.§ ex volitate, nō ex necessitate, ut dixi ś.e. prędiorū secūdū H.& Azo. uel ēt ex necessitate, cum contractus nō tenuerit, ut ibi dixi.

r ¶ Facultatibus.§ mobilibus vt ff.e.l.magis.§. item requirat & hoc. ś. de iis qui ve. æta. impe. l. eos.& j.ri.j. prędiū & ff. eo.l.iii.& j.tit.ii.l.si pœna amplissimi.& ś. de cōdi. ex le.l.si mala.& ff de pe. hære fed & si lege.§. scire & ff. de min.l. intra utile. & l tutor. in fi.& ff.eo l.si fundus.§. quāquā. & l. pe.

compere.

† placuit.

† Stratoni ce.

Si minores vel ex patris noīne vel ex suo, debitis duntaxat fiscalibus † vrgētibus, vel ex priuatis † cōtractibus reperiātur obnoxij: b decreti interpositio à Cōstātiniano prætore c celebranda est, probatis, examinatisq; causis: vt patefacta rerū fide, d firma venditio pfeueret. D. xij. Calend. Ianuar. Probiano, & Iuliano Coss.

Quando decreto opus non est. e

TITVLVS LXXII.

¶ Emptor mandauit restitui rē emptā refuso pretio, pōt hoc fieri, licet hæres sit minor: qa volūtas testōris operatur idē q̄ decretū iudicis.h.d.Bal.Vel sic: Cōuētio paterna ī cōtractu apposita facit alienationē rei minoris valere sine decreto. h. d. Vel sic: Ex voluntate paterna possunt immobilia pupilli alienari sine decreto.Sali.

¶ Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Valentino. LEX I.

SI † probare f potest § patrem pupilli cuius tutores cōueniſti, h † cōsensisse, i vt reddito tibi prædio pretium † reciperet: id quod cōuenit, seruabitur. Neque enim in ea re auctoritas præsidis necessaria est, vt tutorum solicitudini consulatur si voluntati k defuncti † pareant. D. vj. Cal. Ianua. Antonino, & Geta Coss.

† pareatur

¶ Idem operatur rescriptum principis, quod decretum inferioris solenniter emanatum.h.d.Vel sic: Habens verbum superioris, nō indiget verbo inferioris h.d.Bal. Vel sic: Concessio principis specialis habet vim decreti.h.d.Sali.

¶ Imp. Aurelianus A. Pulchro. L. II.

ILlud requirendum est, an adito Principe Saturninus vir † clarissimus l specialiter ius vēditionis acceperit. Ad instar enim præsidalis decreti † concessio principalis accedit. D. Idib. Ianuar. †

¶ Alienatio facta ex patris volūtate, uel testatoris, valet sine decreto.h.d.Sali.

¶ Impp. Dioclet. & Maximi. AA. & CC. † Stratoniciano. L. III.

PRædium rusticum, vel suburbanū à minore vigītiquinq; annis alienari sine decreto præsidis (nisi parentis volūtas vel testatoris ex cuius bonis ad minorem peruenit, super alienando eo aliquid mandasse deprehendatur m) nulla ratione potest. Dat. xij. Cal. April. Nicomediæ AA. Coss.

PRædium.§ CASVS. In hac lege dicitur quod prædium minoris sine decreto alienari non potest, nisi in testamento uel codicil. ut alienetur iubeat testator.

m ¶ Deprehēdatur.§ testamēto uel codicillis: uel nisi parēs, uel ille cui minor successit ad alienādū, aliquo modo fuerit obligat": ut ff. e.l.j.§.j.

Si quis ignorans rem minoris esse, sine decreto comparauerit.

TITVLVS LXXIII.

¶ Qui emit rē minoris tanquam minoris, nō præscribit: si autē tanquam maioris, bona fide præscribit, Bal. Vel sic: Emptor bonæ fidei præscribit, nō malæ fidei.h.d. Primò in uendente ut alienam. Secūdò ut propriam. Secunda ibi, Si uerò. Sali.

¶ Imp. Gordianus A. Felici. L. I.

SIea, quę in iura tutoris hęreditario, o vel honorario titulo successit, possessionem tuam vendiderit: si vt pupillarem distraxerit: emptor qui sciens p à tutoris hęrede mercatus est; cùm officiū morte finiatur, q alienam rem cōparando, de temporis interuallo nullam potuit acquirere defensionem. Si verò vt suā distraxit, ignorāsque rem alienam emptor cōparauit: neque statim per traditionē possessionis dñs effectus † est, sed tantummodò aduersus te statuti † temporis (cùm te legitimę ętatis esse non diffiteari) potest vti prescriptione. Dat. v. Id. Septemb. Pio, & Pontiano Coss.

† Frēm alienatam sine decreto uindicat minor cum fructibus, nisi emptor fuerit bonæ fidei.hoc dicit.Sali.

Idem A. Crispinæ. LEX II.

SI contra amplissimi ordinis decretū possessiones tuę distractę sunt, conueni earum possessorem: vt (si ita probaueris) † gestum, & possessio retrahatur, & fructus vniuersi r reuocentur: si non bona fide emptorem fuisse, qui emit, cōstiterit. D. xvj. Calen. † Gordiano A. ij. & Pompeiano Coss.

¶ Minus legitimè alienata vindicantur etiam à secundo emptore, nisi sit munitus præscriptione.hoc dicit.Salice.

Si quis ignorans rem minoris erroneg.

Continuatio.

¶ SI QVIS IGNORANS rem minoris.&c.

¶ Quoniā rēs minoris ab aliquibus distrahūtur tanquam sint eorum proprię sine decretorio quid iuris sit, si fine decreto ignorans quis rē esse minoris ab extraneo comparauerit, ponit.

SIea.§ CASVS. Hæres tutoris rem pupilli distraxit an eā pup. uendicare possit? Distinguitur: aut distraxit ut suam, aut ut pupillarem. Secundo casu, si emptor sciens nulla tempore præscriptione tutus est. Primo casu, si emptor erat ignorans, licet dominus non fuerit factus statim cum res traditur: tamen si eā post legitimam ætatem minoris præscripserit, nēdū excidi obstat præscriptio.

o ¶ Hæreditario.§ id est iure ciuili.

p ¶ Qui sciens.§ rem esse pupilli, & non tenere uenditionē: & sic duo obstant emptori uel prescriptori mala fides: quod pupillaris est res. idem si sciat esse pupillis, & credat licere emere ab hærede tutoris: sed tūc ipedit iuris error: ut ff. de usuc. l. nunquam. in prin. & pro empto. l. ij. §. fi q̄s à pupillo. d tur per

q ¶ Finiatur.§ ut & ś. de iuris erroneg. ge. l. curatoris. ichoa rem. ta ēn debet perficere. ut ff. de hæredi. tut. l.j.

r ¶ Effectus.] cum à nō dño habeat: ut ff. de acqui. re. do. l. traditio.

s ¶ Statuti temporis.§ x. uel xx. an. quod demū eo facto maiore curret: ut hic, & j.q. non ob. lon. tēp. prescri. l. nō est incognitū & j.e.l.fi. Et est ratio: quia cūr pe minoris ætatis nō potest alienari: ergo nec usucapitur ff. de uerb. sig. l. alienationis.

SI contra.§ CASVS. Tutor uel curator si rem minoris alienauerit sine decreto, rescindi potest uenditio: nec tātum res, sed i restitutionem uenient etiā fructus, siue extent, siue consumpti sint: si emptor non bona fide emit.

t ¶ Probaueris.§ quod est eo ipso p̄ contrariū nō pbat: sic ś. ei. iid. si pdiū sic ergo pbat aduersa. i. solennitatem: ut & alias qui solennitatem dicit, probet: ut ff. de pub. in rē ac. l. quæcūque. §. fin. Sed

Præscripto impetro

ar. contra. instit. de fide. §. fi.

v ¶ Vniuersi.§ extent uel non: ut & ś. titu ii. si prædium.

x ¶ Si non bona fide.] etiam in iure errante: ut ff. de petitio. hæredi. l. sed & si lege. §. scire. Sed opponit, nō pōt usucapi, ergo nec fructus potest lucrari: ut ff. de usucap. l. ubi lex. Sed respō. ibi propter rei utilitatem, hic

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic propter defectum solenitatis, uel propter ætatem quæ non noceret ad fructus: ut ff. de acquir. re. do. l. bonæ fidei.

POssessiones ¶ CASVS Si tutor rē pupilli ut suā sine decreto alienauerit: & ille in quē alienata est, secundo nendiderit: secundus emptor securus nō erit, nisi post ætatē legitimā minoris eā præscripserit.

a ¶ Emptore ¶ etiam bonæ fidei.

b ¶ Spatium. ¶ scilicet

c ¶ Intercesserit. ¶ post minorem ætatē: ut C. l. x. uel xx. annorum. Secundo emptor male fidei possessore alienate &c. ut ff. de præscri. long. temp. autē male fidei. Sed oppo nitur. Nonne etiam olim prohibebatur alienatio: ut ff. de re. eo. l. j. ergo & usucapi ut ff. de uerb. o. fig. l. alienationis. ergo bona fides non prodest. ut ff. de usuca. Iubi lex? Rñ. interim dum minor est, sicut prohibet alienatio & usucapio est prohibita: sed postminorē ætatē utraq; ualet. ut hic. Vel ibi prohibetur, quia furtiua: hic propter defectum solenitatis ut dixi ¶. eo. l. j.

Voniam ¶ CASVS Si prædium à minore mihi donatum sine decreto, uel ab eius tutore uel tutore alii bona fide emeti uendidero, an teneat uēditio? Rñ. si emptor præsente domino & maiore facto prædium decem ann. eo præsente, uel xx. eo absente tenuerit, securus erit. & uē dicanti obstat exceptio.

d ¶ Quoniam aduersus emptorem ¶ scilicet agitur.

e ¶ Donata res. ut ¶. tit. ii. l. non solum.

f. ¶ Effecto. ¶ quare hoc cū & pīa minores olim huiusmodi præscriptiōes currebant, licet hodie sit secus: ut ¶. in quib. cau. in integrū restit. l. fin? Rñmō non currebāt in huiusmodi casibus: cū nec alienari poterāt: ut ff. de uerb. sign. l. alienationis. & ar. ff. de fun. do. l. si fundum. sic & in quibusdam aliis erat, quæ ipso iure nō currebant: ut diximus supra in quib. cau. in integ. restit. l. fi. Vel dic hoc additum à compositorib. Vel certē ideo dicit maiore effecto: ut nec restitutio detur: hodie cōstat ipso iure patius non currere. d. l. ¶ in quib. cau. in integ. restit. l. fi. & facit ¶. eo. l. j. in fi. & ¶. qui. non ob. long. tēpo. præscript. non est incognitum. sed uiderur etiam postea non posse usucapi cum initium sit inspiciendum in usucapione: ut ff. de usuca. l. sequit. ¶. de ille. in fi. ¶. quo h. inspectō, nō procedit usucapio: sed dic uitium esse rei & personæ, primū impedit, & demum eo finito currit usucapio, nullo ad principū post habito respectu: ut ff. de usuc. Iubi lex. ¶. inter eum. & l. non solum. ¶. quod uulgo. sed personæ uitium licet eo finito curat præscriptio, tamen ex bona fide & titulo ante uitiū habito procedit ut hic, & ¶. eo. l. j. in fi. & facit ¶. titu. j. fi. sine. Sed contra ¶. tur. proxi. l. fi. ubi quinque annos dicit sufficere: sed ibi solues.

Continuatio.

¶ Impp. Diocletian & Maximian. AA. Agathæ. LEX III.

POssessiones tuæ rusticæ, uel suburbanæ sine cognitione causæ, & interpositione decreti contra senatusconsultum alienatæ, nec à secundo emptore rectè tenētur, nisi statutum temporis spatium interc̄esserit. D. Idib. Feb. Nicomediæ. CC. Coss.

¶ *Emens à donatario minoris potest præscribere, si habet bonā fidem: & continuat possessionem longo tempore. h. d. Bal. uel sic: Is qui emit ab eo, cui minor donauit sine decreto. præscribit contra eum à die, quo factus est maior spatio decem annorum eo præsente, uel viginti eo absente. Salic.*

¶ Idem AA. & CC. Alexandro. ¶. LIII.

QVoniā aduersus emptorē, ad quē ex persona eius cui contra senatusc̄ōsultum donata res est, iusto titulo interueniente, ea res, de qua lis est, transitū fecit: requirere oportebit, an præsente priore domino, & maiore effecto, ¶ sine controuersia bona fide decennio, uel absente uiginti annis, qui quæstionē patitur, possessor fuisse monstretur. ¶ Quod si apud grauitatem tuam manifestē constiterit: sine ulla cunctatione, habita lōgi tēporis præscriptione petitorē oportebit excludi. ¶ D. vj. Id. Iuñ. Doroſtoli. CC. Coss.

Si maior factus ¶ alienationem factam sine decreto ratam habuerit.

TITVLVS LXXIIII.

¶ *Licet minor factus maior ratam habeat alienationē prędy intra dimidiam iusti pretij uenditi, potest tñ nihilominus ipsum uindicare, nisi sibi iustum pretium suppleatur, uel in debito compensetur. h. d. Salic.*

¶ Imp. Gordianus A. Licinio. L. I.

Vm proponas curatorem patris tui, non interposito præsidis decreto, prædium rusticū hæredi creditoris, ¶ seu ¶ tutori eius ¶ destinasse ¶ uænūdare, eamque uenditionem deceptum patrem tuum ratam ¶ habuisse: si minore ¶ pretio distractum est prędium, & incōsulto errore lapsum patrem tuum perperam uēditioni consensum dedisse constiterit: non absre erit ¶ superfluum ¶ pretii in ¶ compensationem deduci, quod prædiis prouisione fieri cōuenit: cuius solertiæ congruū est, si ¶ diuersa pars bonam fidem non amplectatur, in arbitrio ¶ eius ponere an uelit possessionem cum fructibus restituere: ita ut scenebris ¶ pecuniacū cōpetentib. usuris restituatur. ¶ Dat. Non. Octob. Pio, & Pontiano Coss.

¶ *Prædiū minoris minus legitimè alienatū reuocatur, nisi præscriptio uel ratihabitio post maiorē ætatem interuenerit. Salic.*

¶ Idem A. ¶ Alexandro. L. II.

SI sine decreto præsidis prædia tua à tutore tuo alienata sunt, ¶ nec speciali confirmatione, ¶ uel (si bona fide possessor fuisset ¶) statuti temporis excursu id, quod perperam est ¶ actum, fuerat stabilitum: præses prouinciæ possessionem in ius tuum retraher. D. vij. kalend. Ian. Pio, & Pontiano Coss.

¶ *Re immobili minoris alienata titulo onerofo, procedit cōfirmatio contractus & traditionis tēciturnitate quinquennij cōpletatem legitimam inchoand. Si autem titulo lucrativo: ad confirmationem traditionis, & tituli requiritur silentium longi tēporis. h. d. Bald. uel sic: Si immobilia sint alienata sine decreto titulo onerofo ab ipso minore, uel ab eius administratore eo sciente, & patiente, & factus maior taceat p quinquennū, inducitur quædā tacita ratihabitio, cōtra quam uenire non potest. Sin autē sint alienata titulo lucrativo, requiritur tacturnitas longi tēporis. ad reuocationē autem admittitur etiam hæres, qui si & ipse sit minor, tempus quod supererat defuncto ex decennio, uel quinquennio nō currit: sed demū eo fatio maiore. h. d. Salic.*

¶ Imp. Iustinianus A. Mennę PP. L. III.

CVm apponas ¶ CASVS Curator patris tui creditori uel hæredi, uel tutori filii creditoris prędium qđ ualebat xl. cum debitum non esset nisi x. dedit in solutum uel uendidit: & ita ultra dimidiam iusti pretii deceptus est: maior factus ratā habuit uē ditionem, & decēsit: an ꝙ igitur qui ei succes. ¶ sti, desiderare possit ut iustum pretiū tibi suppleatur cōpensando si quid ei debes usque ad cōpetē tem c. ncurrentē quanti tatē, quæritur? Rñ. ꝙ sic, & nisi suppleat, prædium cum fructibus recuperabit. & hoc uel hoc eligere poterit hæres creditoris: ut suppleatur iustum pretium cum usuris, aut prædium recuperet.

g ¶ Hæredi creditoris. ¶ scilicet sui.

h ¶ Eius. ¶ creditoris.

i ¶ Destinasse. ¶ & uendi de iure non potuit.

K ¶ Ratam habuisse. ¶ expresse cum esset maior factus. & sic iam non potest reuocari, licet sine decreto facta.

l ¶ Si minore. ¶ quām sedimidia iusti pretii: ut patet statim, pro tali ergo hic talis ratihabitio habetur, ac si in maiore ætate uē deretur. sed tunc daretur ejectio emptori, an redeat rem uel iustū pretium suppleret: ut ¶. de rescind. uendi. l. ii. & l. si uoluntate. & nūc erit idem: ut hic subiicit. Alii dicūt fuisse hic deceptionē ¶ eo quòd dolo emptoris fuit inductus ad habendū ratum: cūm putaret pretio iusto factam fuisse uenditionē. quod non placet.

m ¶ Superfluum. ¶ iustū pretium erat decem cōuentū, puta quatuor quæ solūta sunt, sex ergo quæ remanent, compensantur cum eo quod hic quōdam minor suo creditori debuit.

n ¶ Si. ¶. quāuis non habuit bonā fidem: uel ponitur cōditionaliter, si nō uult adimplere quod deber. sol uendo. scilicet uel compensando.

o ¶ In arbitrio eius. ¶ aduersæ partis, hoc est hæredis creditoris.

p ¶ Fœnebris ¶ quæ ut creditori ei debebatur.

q ¶ Restituatur. ¶ suppl. an quod iusto p etio deest supplere soluendo uel compensando. Sed contra ¶. de præscript. xxx. an. l. j. in fi. Sol. ibi dolo hic ipsa re intercenit decepti.

SI sine decreto. ¶ CASVS Dicit Imperator in hac lege quod si tutor rē minoris sine decreto alienauerit ut suā, nisi fuerit bonæ fidei possessor in quē res alienata est & tutus fuerit præscripti. uel confirmatione quo minus minor uendicare rē possit. non sibi præiudicabitur.

r ¶ Alienata sunt. ¶ tanquam sua. & sic facit hæc lex cum titulo superiori. ut ¶. titu. j. l. j. & l. fi.

s ¶ Confirmatione. ¶ sic ¶. si alie. res pig. da. sit l. ante penul.

t ¶ Possessor fuisset. ¶ putans dominum fuisse uendentē, uel habuisse ius distrahendi. ut ff. de uerb. sig. l. bonæ fidei.

Si quando.

SI quando] CASVS Si res minoris sine decreto alienetur, siue adhuc fuerit sub curatore, siue non: per hoc quod ueniam ætatis impetrauit, non ualet alienatio ab initio: si tamen minori nihil dicat tempore minoris ætatis. & post xxv. an. per quinquennium tacuerit, nō audītur, si uult postea rescindere uēditionem. & hoc in prima. Si uerò minor sine decreto res suas donauerit: & per x. an. inter præsentes: ꝑ xx. inter absentes res donatarius tenuerit: post quā factus fuerit maior, securus erit. & hoc in secunda. Ita scilicet ut si maiori aliq̄ superesset de quinqnēnio: qa cucurrit biēniū. & sic cedet ei minor: illud ꝙ superarat defuncto, puta triennium, curret ei post le gitimam ætatem ad præscriptionem complendā. & hoc in tertia.

† causam

a ¶ Sine decreto ¶ si ne rō interueniēte decretū, daretur restitutio usque ad quadriennium post le gitimam ætatem: ut ¶. de præd. mino. l. fi quidem. & ¶. de temp. in integ restit. finali.

† minorum

b ¶ Minorum. ¶ hic subdiuidit, uel adhuc &c. & sic in duobus tātum easibus loquitur quando scilicet minor habet curatorem. Item quando nō habet: quia ueniam ætatis impetrauit, & eius res est alienata uel obligata: quod quidam dicunt: sed certē idē fi curatorē non habet nec impetrauit ueniam. Vel die in quatuor casibus loquitur, scilicet quādo minor authorizatore tutorum uel curatorū uendit. Item eōdem quādo tutor præsente & uolente minore. Item quando aliàs est minor sine curatore uel curatore cōstitutus, nec tamen impetrauit ueniam. Item & quando impetrauit uenia: & hoc quasi consonat cum prædictis. Quod autem dixi habere locum cum tutor uēdidit præsente & uolēte pupillo: intelligesecundum Azo. si pupillus intelligit quid agatur: aliàs perinde habetur ac si nō esset præsens: & sic habet locū situs superior, qui de præscriptione x. uel xx. annorū dicit. Sed Pla. dixit hūc titulū locum habere, qui de quinque annis dicit: cum noīe pupilli non qua ma an. maiori ue. ò x. melioris cōditionis est maior quàm minor. Respon. uerū in maiore, quando sine eius uoluntate uenditur. aliàs etiā stabit nō posse contrà uenire. præterea maior uenit contra litem contestā do: hic minor quocunque modo uoluntatē contrariam declarando. Itē adhuc opponit: quia uidet hic malæ fidei emptor tueri se v. annis. sed ¶. tit. j. l. j. & l. fi. quæ sunt cūtra. bonæ fidei tuetur se x. annis uel xx. & sic deterioris cōditionis est bonę fidei quā malę fidei. Sed respōdo hic quo quo modo declarādo uoluntatē contrariam, uenit minor contra malæ fidei possessorē. uel ibi suo nomine uendidit tutor, hic noīe minoris facta est uēditio. Porrò ubi uēdidit, uel obligauit minor habens tutorem uel curatorē, sine eo nō ualet: ut ¶. de. i integ. resti. mi. l. fi curatorē. & sic non habet locū lex ista: quia cum non subsit uerus titulus, non habet locum usucapio: & sic nec iſud quinquēnium. Item dixerunt quidā eam non habere locū cum quis minor non habens tutorē uel curatorem, & non impetrata uenia uēdidit. quod nō placet H. Si antē tutor uel curator uel aliquis extraneus uēdidit rem minoris ut suam, ignorāte minore si quis ueh. ementi. resti quidē emptor fuit bonæ fidei, habet locū præscriptio x. uel xx. an. quæ incipit currere post legitimā ætatem completam. Si autē sciebat emptor rē esse minoris. & sic nō posse distrahi sine decreto: uel etiā putabat posse distrahi sine decreto, & sic errabat in iure, habet locū præscriptio xxx. an. quæ incipit currere. postquā habuit. xiiij. an. ut ¶. tit. j. l. j. & l. fi & ¶. de præscrip. xxx. uel xl. an. l. fi cur. Sed Pla. hoc casu, etiā post legitimam ætatem incipere dicebat præscriptionem xxx. ann. & pro eo. ¶. de bo. ma. authen. nisi. & ¶. de an. excep. l. j. ¶. fi.

Minoris rē quis ueh. ementi. resti quidē emptor fuit bonæ fidei, habet locū præscriptio x. uel xx. an. quæ incipit currere post legitimā ætatem completam. Si autē sciebat emptor rē esse minoris. & sic nō posse distrahi sine decreto: uel etiā putabat posse distrahi sine decreto, & sic errabat in iure, habet locū præscriptio xxx. an. quæ incipit currere. postquā habuit. xiiij. an. ut ¶. tit. j. l. j. & l. fi & ¶. de præscrip. xxx. uel xl. an. l. fi cur. Sed Pla. hoc casu, etiā post legitimam ætatem incipere dicebat præscriptionem xxx. ann. & pro eo. ¶. de bo. ma. authen. nisi. & ¶. de an. excep. l. j. ¶. fi.

e ¶ Tradiderunt ¶ tacendo: si autem expresse, statim posset eam confirmare: ut ¶. e. l. j. & ii. & ¶. fi maior fa. l. j. & ii.

d ¶ Conquestus est. ¶ neque in judicio, neq; extra judicium. Sed quid si extrà cōquestus est, narrādo querelā emptori? Videō ꝙ sufficiat. ar. ff. de arbi. l. nō distinguemus. ¶. cū qdā. secūdū Azo. sed H. contrà. fur corā iudice fiat. Ar. ¶. de nō nume. pecu. aut. hāc. sed ibi tenuit ꝑactus, hic nō.

e ¶ Quasi ab initio.] & ita emptor incipit dominus esse. & sic plus operatur hæc præscriptio, quàm alia præscriptio xxx. an.

men in hæredis ¶ persona illud tāmodò tēpus accedat, ¶ quod] post eiusdē hęredis ¶ minoris ætatem silentio transactum sit. Dat. Idib. April. Decio V. C. Coss.

De magistratibus conueniendis[1].

TITVLVS LXXV.

¶ *Minor in subsidium habent regressum contra magistratus, qui eis tutores, uel curatores dederunt: & contra fideiussores, quos illi de indemnitate receperunt. h. d. Primò soluit unam quæstionem usque ibi, sed aduersus. Secundò soluit aliam usque ibi, quam si exercueris. Tertio nonum dubium remouet in fauorem magistratuum. h. d. Sali.*

¶ Imp. Antoninus A. Mutiano. L. I.

SI magistratibus ¶ à tutoribus, seu curatoribus, quos tibi dederit, seu nominauerint, stipulati sunt se eo noīe indemnes ¶ futuros, & si qđ præstitissent, ¶ repetituros, inque eam rē fideiussores acceperūt: extrà ¶ rem saluā fore satisdationem actio, ꝙ am aduersus tutores seu curatores tuos instituisti, alienam ¶ obligationem non resoluit. Sed aduersus magistratus, qui curatorem dederunt, actio utilis ¶ ita demum competit, si uniuersis bonis ¶ excussis, reuocatisque quæ

f ¶ Celebrari possint. ¶ nisi præceptoribus: ut ff. de admi. tu. l. cum plures. ¶. j. uel alimenta necessariis: ut ff. de tut. & ra. distra. l. j. ¶. sed nōnullos. & nisi in donatione ꝑ nuptias, ut subiicit. Itē excipiunt quidā ſpōſalitiam largitatem: ut ¶. si aduer. dona. l. j. sed ibi in rebus mobilibus facta fuit. Nā si in immobilibus, nō ualeret: ut ¶. de prædiis minorum l. prædia.

g ¶ Excepta propter nuptias donatione. ¶ quæ tenet ab initio: ut ar. ff. de iure do. l. Titia. & sic est contra. ¶. de prædi. mi. l. prædia. Sol. hic corrigit. Vel dic quod nō ualet: ut ibi. sed quinque annis cō firmatur, ut cæteræ alienationes per legē istam secundū Ioan. Vel hic de donatione propter nuptias: ibi de ſpōſalitia, id est de simplici, & de hoc dixi ¶. de admi. tu. l. lex quę. circa prin.

h ¶ In hæredis persōnam. ¶ eius qui donauit uel uendidit, ut referatur ad utrunque.

i ¶ Accedat. ¶ ad complendam præscriptionē ut ff. de mino. l. interdū. in fin.

K ¶ Hæredis. ¶ sic lege ut sit sensus, ꝙ si hæres maioris est minor, id ex quinquēnio uel decēn o quod superat defuncto, currit hæredi demum cū erit maior. & sic intrāsti uē, i. hæredis qui est minor. & sic est cōtra M. & P. in eo quod not. ¶. de tē po. in integ resti. l. ea quæ ¶. fi At ipsi sic legūt, ut hic sit sensus ꝙ statim hæredi minori currit tempus quod de quinquennio supererat. & dicūt ꝙ post eiusdem ætatem, scilicet defuncti: quod non placet.

¶ DE MAGISTRATIBVS CONVENIENDIS.

¶ Non solum tutores & curatores occasione tutelæ uel curæ cōueniuntur, sed etiam magistratus, & scribæ, & æstimatores patrimonii, & similes qui ratione publici officii, tenentur prouidere minoribus: & ideo ponit de magistratibus conueniendis. Azo.

l ¶ De magistratibus conueniendis. ¶ Hi in subsidium conueniuntur: ut institu. de satisda. tu. ¶. penul.

SI magistratus ¶ CASVS Potestas Bonñ. dedit tut. pu. tutor re, misit rē pu. fal. fo. & fideiussores eo noīe dedit. Itē dedit tutor fideiussorē de seruādo eū indemnem. i. potestas tem: postea apparet eū tutorē soluere nō posse administrata tutela. & ex mala administratione tenet pup. in c. finita tutela agit adultus aduersus tutorē quondā non per hoc liberat magistratus. sed si solnēdo nō inueniatur ipse, uel eius fideiussor in subsidiū, cōueniet magistratus ut cedat sibi actiones aduersus fideiussores, quos magistratus nomine suo accepit: quoniam & sine cessione, utilem habent actionem coctra fideiussores nomine pupilli acceptos.

m ¶ Si magistratus. ¶ Dic. ꝙ magistratus qui tutores dedit, exegit a tutoribus fideiussores rē pupilli saluā fore. Itē & alios de sua propria in demuitate, licet pupillus agat cōtra tutores. nō tollitur actio cōtra magistratum: sed tenetur in subsidium, & potest cedere actionem contra fideiussores quos accepit: & sine cessione habet utilem.

n ¶ Indēnes. ¶ ad tutores hoc tenebantur promittere? Rñ. ita. sicut & quando unus alii committit gestionem: ut iustit. de satisda. tu. ¶. j. & ii.

o ¶ Extra rem.] id est præter rem.

p ¶ Actio. ¶ utilis tutelæ, uel negotiorum gestorum,

q ¶ Alienam ¶ qua tenetur magistratus.

r ¶ Vtilis. ¶ tutelę: ut ff. e l. fi. uel in factum.

s ¶ Bonis excussis. ¶ tutorū omnium si omnes gesserunt, & non est diuisa tutela, uel est, sed a seuit ff. eodē. l. duo. Si autem aliquis gesserit, alter non

Continuatio.

Tutores & magistratus quo ordine sūt cō uenie de o pupillis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nom: prius magistratus cõuenitur, quam ille qui nõ gessit: nisi imputetur cõtutori non gereti, quod tutorem non remouit, ut suspectum: uel tarde remouit, uel accusando prodidit iura eius: ut ff. de tu. & ra. dis. l. j. §. usque. & ff. de admini. tuto. l. Lucius. ii §. penult.

a ¶ eum. ‡ tutorem uel curatorem. & subaudi, & excusis etiam fideiussoribus: ut infra eodem, l. aduersus.

b ¶ Quam ‡ scilicet utilem contra magistratum.

c ¶ Exercueris ‡ non tamen exegisti: quia frustra diceret mandata.

d ¶ Ab eis. ‡ magistratibus.

e ¶ Fideiussores. ‡ dicit de iis qui fuerunt accepti pro re pupilli faluam fore cõtra quos etiã sine cessione habet utilẽ: ut hic, & ff. eo. l. j. §. exigere. & interim non tenet magistratus: ut ff. eo. l. aduersus. Ir. dixit de aliis ã magistratu acceptis pro sua indẽnitate: quod nõ placet: quia & eos nõ habet, nisi demũ cum damnum fuerit passus. Præterea non accepit eos nosse minoris. unde quomodounque dares: minori q̃ hic dicit. & facit ‡. de pue. ff. de. l. iii. li. x & ‡. quo quis. or cõ. l. ii. liber. x. & ff. de admiñist. tu. l. Lucius. ii. §. Sempronius.

† Apronio, al. A. p. al. Pronãno.

IN hæredes. Cuius. ‡ scilicet magistratus.

¶ Non lata culpa. ‡ sed leu. Et sic non ex dolo & lata culpa magistratus, tenetur hæres: non ꝑ leui: ut hic, & ff. eod. l. nõ similiter. & l. quod ad hæredem. nisi lite cõstet pro leui cõtra magistratum: ut ff. de precario l. quæsitum. §. antepenult. ar. ff. de hære. tu. l. j.

† postulabitis.

SItu & collega. Non h. exegistis. ‡ leui culpa nõ lata uel dolo, quia tunc insolidum teneremini cum effectu: ut ff. eo. in magistratibus.

i ¶ Potest. ‡ ut infrà, l. proxi.

K ¶ Pro uirili parte. ‡ nisi actum sit inter eos, ut alterius tantum periculo dentur, uel aliter tantum nominaut: quib. casibus hi primo conueniuntur, non autẽ alii liberantur: ut ff eod. l. j. §. si inter magistratus. & ff. ad municipales. l. imperator §. fin. & caue: quia aliter seruatur in pluribus fideiussoribus unius tutoris, quorum quilibet insolidũ tenetur cessis actionibus: ut ff. rem pupil. sal. fo. l. ulti. Item no. si nõ sũt soluendo hi magistratus, non habet pupillus priuilegium ante alios creditores in bonis eorum: ut ff. eo. l. j. §. priuilegium.

† 'collegarũm quoq; ad in omnibus.

† Fideiussores plures unius tutoris quomodo teneantur.

l ¶ postulabis. ‡ tu conuentus insolidum.

ADuersus ‡ CASVS. Ita demum ad magistratum qui tutorem dedit, peruenitur si tutor uel eius fideiussor soluendo non sint, ut bonis eorum excussis, pupillo satis fieri idoneè non possit.

m ¶ Collegarum. ‡ id est contutorum, qui cum eo administrauerunt in simul. uel unus quædam, alius quædam alia: ut ff. eo. l. duo. nam si nõ administrant, tertio loco essent cõueniendi, nisi i suspecto faciẽdo cessassent, uel tarde fecissent, uel prodidissent: ut ff. eo. l. proponebatur. & dixi ‡ eo. l. j & facit ‡. si tu. non ges. l. j. & de diui. tu. l. ii.

n ¶ Satisfactum. ‡ & si nunc inueniuntur non soluendo, præsumuntur tempore donationis fuisse nõ soluẽdo. & sic onus probãdi pupillo nõ imminuet: ut ff. e. l. i. §. si magistratus. & dixi ‡ de proba. l. ex persona. Itẽ contra. ff. ad munic. l. imperator. sed ibi patet solutio.

IN magistratus. CASVS. Aduersus magistratum utilis in subsidium pup cõparatio, si nec tutor nec fideiussor qui fideiussit rẽ eum a in fraudem alienasse constiterit, indemnitati tuæ insolidum satisfieri non potuit. ¶ Quam b si exercueris, c mandatis tibi ab eis d actionibus aduersus fideiussores, e quos acceperũt, cõsistere potes: licet utilem actionem sine cessione habeas, Accepta Noñ. Ianuar. Duobus. & Aspris Coss.

¶ *Ex lata culpa magistratus, tenetur eius hæres, non ex leui. h. d. Salic.*

¶ Imp. Alexander A. Paterno. L. II.

IN hæredes magistratus, cuius f non lata ‡ culpa idonee cautum pupillo non est, nõ solet actio dari. PP. iij. Noñ. Iul. Iuliano ij. & Crispino Coss.

¶ *Magistratus qui sunt soluendo, habent beneficium diuidendi. Salic.*

¶ Imp. Gordianus A. ‡ Probiano. L. III.

SItu, & collega tuus, cùm magistratu fungeremini, minùs idoneum tutorem dedistis, cautioneméue idoneam non exegistis, h nec aliàs seruari pupillo indemnitas potest, i & vtrique soluendo estis: pro virili k parte in vos actionem dari nõ iniuria ‡ postulabis. l Da. viij. Calend. Nouemb. Pio, & Pontiano Coss.

¶ *Contra magistratum agitur in subsidium, id est excussis tutoribus, collegis, & fideiussoribus. Salicetus.*

¶ Iidem A. Aruntiano. L. IIII.

ADuersus nominationem tutoris, uel curatoris minùs idonei nõ antè peruenire potest, quàm si bonis nominati, itemq; fideiussoris eius, necnon ‡ collegarum, m ad quorum periculum cõfortiũ administrationis spectat, excussis, non sit indemnitati pupilli, vel adulti satisfactum. n PP. Idib. Mart. Attico, & Prætextato Coss.

pup. faluam fore fuerit soluendo.

o ¶ Municipales. ‡ non autem in eorum fideiussores qui rem pupilli faluam fore promiserant: ut ff. ad muni. l. ii. §. pe. & ff. eo. l. j. ii. respon.

p ¶ Administrationis. ‡ scilicet tutelæ.

q ¶ Soluendo. ‡ scilicet tutores.

¶ *Ista lex idem dicit quod præsedens, sed addit de tempore finiti officij. & hoc intendit: Sufficit tutores fuisse soluendo tempore depositi officij, vt ad magistratum non possit peruenire. Salicetus.*

¶ Impp. Diocletia. & Maximian. AA. Eugeniæ. LEX V.

IN magistratus municipales o tutorum nominatores, si administrationis p finito tempore non fuerint soluendo, q nec ex cautione fideiussionis r solidum exigi possit: pupillis quondam in subsidium indemnitatis nomine actionem vtilem s competere, ex senatusconsulto, quod auctore diuo Traiano parente nostro factum ‡ est, cõstitit. D. vij. Id. Decemb. ipsis & Coss.

¶ *Si notarius qui inuentarium scripsit, minorem æstimationem rerum fecerit, & secundum illam fideiussorem recepit: tenetur minori actione in factum: nec ex hoc vitiatur datio curatoris. h. d. Salic.*

¶ Imp. Zeno A. ‡ Aeliano. PP. L. VI.

CVm t sit dicta u prætoris sententia generalem curatori administrationem mandantis, & quod eam x pro more teq; pariter sit ‡ compositum: manifestum est non curatoris x dationem fuisse inualidam, sed in æstimanda adultæ substantia, y scribæ vitium, qui tantum non ampliùs ducẽtis libris auri patrimonium valeret, fideiussorem acceperat, intercessisse. in quo casu non curatoris erit ratio reprehendenda, si qua z læsio rebus minoris illata fuisse aduersus legum ordinem comprobetur: sed super negligentia, vel dolo scribæ, qui veram substantiæ taxationem passus est occultari, legibus b erit agendum. Dat. v. Cal. Ianuar. Basilio V. C. Coss.

r ¶ Fideiussionis.] datæ ob rem pupilli faluam fore: ut & supra eodem, l. proxi.

s ¶ Vtilem. ‡ tutelæ secundum Azo. uel in factũ secũdùm H. quæ dicitur eadem cum sit omnino similis: ut ff. eod. l. fin. & facit ff. de cõfir. tut. l. iiii. & in auth. de iudic. §. nullo. col. vj. Sed cõtra instit. de satisd. tut. §. neque autẽ. ubi dicit magistratũ, uel prætorem, uel præsidem nõ teneri. Ad quod dic, quod quidã sunt ad quos pertinet tantum data re tutorem uel curatorẽ: non autem exigere satisdationem: ut sunt præsides, & hi non tenẽtur ibi. Alii qui utrunque, & alii qui tantum exigere ‡ satisdationem possunt: & hi tenentur: ut hic, & ff. de admi. tut. l. Aemylius dexter.

Magistratus nõ omnes tenentur de male administratione tutorum.

† esse.

t Vm sit. ‡ Prætor dedit curatorem, & generalem administrationem ei mandauit, deinde decretum interposuit ut faceret inuentarium, & secundum eius quantitatem fideiuss daret: scriba inuentarii scripsit minus valere patrimonium, & æstimationem rerum ibi cõpertarum: ut sic minus lo cupletes fideiussores possent accipi: tenẽt ut hic, & ff. eo. l. j. §. diuus.

† Acinio Iuliano.

† constitutum.

u ¶ Adiecta. ‡ id est lata, uel id est posit dationẽ curatoris est adiectũ de commissione administrationis.

† fideiussionem non omnibus.

x ¶ Et quod eam. ‡ sensum, quæ interlocutoria dici potest, uel magis decretum ut in auth. ut ii qui obli. §. fi. col. vj.

y ¶ Decretum. ‡ Defaciendo inuentarium, & fideiussoribus dandis. Alii dicũt de traditione rerũ: ut §. de epi. audie. l. d crea tionibus. Alii de aĩ ẽtis pupillo præstãdis, uel decernendis. Alii dicunt de quadam solennitate quæ observabat quãdoq; in datione tutorũ: ut §. de tu. & cur. illustri. per l. j. bi. uel non fuit in fraude, plane leges.

z ¶ Non curatoris. ‡ scilicet tantum, & hoc quando ipse fecit sic scribi. uel non fuit in fraude, plane leges.

a ¶ Si quæ læsio. ‡ quia malè administrauit: & nunc est non soluendo ipse uel fideiussores: & hoc siue fuit in fraude, siue non ipse curator: vel si tutor damno dato ab aliquo in rebus, æstimauit damnum rerum pro ut erant æstimatæ a scriba. vel nẽdicit ideo minori pretio credẽs iustã fuisse æstimationem scribæ. ADDITIO. No. quod tutor uel curator uẽdens rẽ sicuti æstimata est authoritate publica, ex usatur, licet plus ualeat. quod tamẽ intelligas secundũ Bar. hic, nisi manifestum esset illam æstimationẽ esse iniustam. uel si de hoc est publica fama in uicinia, & locis circunstantibus: tunc enim tutor non posset dicere se credere illam æstimationem esse iustam. argu. §. de pericu. tu. l. si tutor petitus.

b ¶ Legibus. ‡ conditione ex lege ista secundũ quosdam. Vel dic actionẽ ipsi factũ, qua tenetur etiam magistratus: ut ff. eo. l. fi. & dicam in electione esse minoris an magistratum prius uel scribã & æstimatorẽ uenire cõuenire, licet dicant quidam primo tutorem gerentem: secũdo magistratum: tertio non gerentem conueniri. & hoc bene. quarto scribas, quinto æstimatores. quæ ultima nulla lege probantur.

De seruis

a ¶ DE SERVIS FVGITIVIS. &c.

a Iñi cõtinuatione sequuntur Cy. Bar. B. & S. quam uis Ful. Ange. & Pau. reprehendãt. sed la. dicit hic q̃ parũ circa hoc est cursidum q̃d uor. Dic ut p Sal. in l. pe. nul. ff. eod. c Idem P. d Idẽ Sal. Diuisio.

¶ Remota omni alia continuatione, dic: a quia supra dixit de actionibus quæ sunt ex contractu: vt in nij. lib. vel ex quasi: vt in v. subiicit ideo de iis quæ fiunt ex maleficio: & sic de furtis. Sed quia seruus facit furtum sui: ideo de eo præmittit & de similibus.

b ¶ Libertis. ‡ scilicet ciuitatum.

c ¶ Ciuitatum. ‡ Romanę vel alterius: b ar. vt j. c. l. mancipia. & l. pe. d ¶ Artificibus. ‡ f. ciuitatum: licet non sint seruitutes. c ut j. eo. l. fi.

e ¶ Priuatum. ‡ f. singulorũ de populo. Azo. f ¶ Dominicam. ‡ id est. Imperatoris. d

Codicis Domini Iustiniani sacratissimi Principis ex repetita prælectione.

LIBER SEXTVS.

De seruis fugitiuis, a & liberris, b mancipijsque ciuitatum c artificibus, d & ad † diuersa opera deputatis, & ad rem priuatam, e vel † dominicam f pertinentibus.

TITVLVS PRIMVS.

¶ *Fuga seruum afficit, vt vsucapi, vel præscribi non possit. h. d. Bald.*

¶ Impp. Diocletianus & Maximianus AA. Aemiliæ. LEX I.

† diuersa operæ.

† publica.

SEruum. ‡ ¶ Tria fecit. Primo posuit dictũ. Secũdo consequentiam. Tertiò rationem consequentiæ. parentes parent. hoc dicit. Bal. Vel hic. Hęc lex tria cõtinet dicta. Primo ponitur primum dictum. Secundo consecutiuum illius. Tertio ratio illius consecuti. Et secundum hoc potest poni casus, ut littera iacet hoc modo, ut ponatur pro quæstione: An seruus qui fugit à domino furtum faciat sui? Vel aliter potest poni casus, vt dicamus sic: Seruus aliquis fugit à domino: aliquis eũ recipit q̃ eũ vendit bona fide alij emẽti. q̃rit vtrũ iste emptor possit seruũ usucapere vel p̃scribere? Et dĩ q̃ nõ, p̃p rationẽ quæ in fine ponitur & in principio: quia furtum sui fecit.

Casus dubitatur.

g ¶ Seruum fugitiuum. ‡ duobus modis põt poni casus. Primò sic: In hac lege quæritur an seruus alicuius fugit à domino, dicatur facere furtum sui? Et respondetur q̃ sic. ex quo sequitur, q̃ nõ potest: præscribi: cuius responsionis ratio est, ne, &c. Vel põt poni sic: Seruus meus fugit à me, & iuit ad quẽdam: illi possidens eũ vendidit bona fide emẽti quæritur, an emptor possit vsucapere? Et rndeo certe q̃ nõ duabus rationibus. Prima, quia fecit furtũ sui. Secunda, ne fuga seruorum sit dñis damnosa. Vel pone vt in gl. quæ incipit. Sed quæ dubitatio.

h ¶ Facere. ‡ vt q̃ ff. de fur. l. ancilla. Sed contra. j. eo. tit. l. qui seruo. in prin. vbi dicit: q̃ non facit furtum qui fugã seruo persuadet. Sol. illud nõ. quia nemo ex consilio tenetur non autem dicit fugientem non facere furtũ sui. & dic quis sit fugitiuus & erro: vt ff. de ædil. edic. l. quis fit fugitiuus. in prin. & §. errore. quod tñ in vno dicitur, & in alio exaudiatur, vt ff. e. l. j. §. pe. licet quidã contra. ADDITIO Aduertas q̃ solutionem istius gl. ad l. qui seruo. in ea. alleg. reprehendunt cõuniter docto. Nam ex consilio fraudulẽto obligatur quis: vt ff. de regiur. l. cõsilij. Vnde dicas secundũ docto. q̃ seruus fugitiuus facit furtum sui: ut hic. tamen istud non est proprie & regulare furtum: quia in furto requiritur, quòd fit differentia inter contrectantem & rem contrectatam: ut l. ff. de furtis. sed hic est idem, ergo non est regulare furtum, & ió præstans opem huic irregulari furto, non tenetur furti, nisi furtum regulare sequatur: vt in l. contraria.

i ¶ Et ideo. ‡ Non valet hæc argumentatio: nam fallit in debitore suripiente pignus creditori, qui facit furtum ratione possessionis: & tñ est res vsucapibilis, vt ff. de vsucapio. l. sequitur. §. fi rẽ. addo ergo hic quoddam medium, & est res furtiua: & sic valet, vt instit. de usucapio. §. furtiuę. nisi purgetur vitium: vt in eod. tit. §. aliquando. Vel potest aliter solu. scilicet quòd ibi sit speciale in eo fure. & dic q̃ vna negatiua abundat. sic in auth. de hære. & Falci. §. inordinatũ. col. j. & ff. de dãnũ. infecto l. fluminum. §. j. aliàs enim duæ negationes faciunt unam affirmationem: vt ff. de verb. signi. l. duobus.

K ¶ Nec vsucapionem. ‡ triennij.

l ¶ Præscriptionem. ‡ Sed quæ dubitatio est de longi temporis præscriptione, quæ in rebus tantum immobilibus locum hẽt: vt infra, in quibus cau. ces. l. ong. temp. præscri. l. in seruorũ? Respon. secundũ quosdam hic loquitur de mãcipijs adscriptitijs, q̃ sunt pars: Sol. vt ff. de dict. uer. & tẽporalibus præscriptioni l. iij. in quibus licet alias locũ habeat lõgi temp. præscriptio: hic tamen cessat, quia fugitiuus est. Et si quæras quomodo fit furtum, cùm iudicetur immobilis, & rerũ immobiliũ non fit furtum: ut instituit. de usucapio §. quod autem ad eas? Respon. ad similitudinem ‡ certæ, quæ est naturaliter immobilis, licet separatæ efficiatur mobilis: ut ff. de furt. l. si certæ. Item si quæratur, si emi adscriptitium tuum bona fide, à non dominio: quomodo præscribã. cum non possit alienari hæ solo: vt j. de agrico. & censi. l. quẽadmodũ. lib. xj. ergo nec vsucapi: vt ff. de verbo. significatio. l. alienationis? Respon.

illa l. quemadmodum. loquitur quando dñs vendidit, & quasi manifesta erat ibi fraus dominij: quia parum terræ dabatur, & omnes adscriptitij vendebant. sed in nro casu nõ sic quia præscribetur, habito titulo & bona fide emẽtis & vẽdentis. sed prędicta positio nõ placet: f quæ eadem remanet quæstio de usucapionibus, cum facias loqui de immobili, s. adscriptitio. Dic ergo casum, g & loquitur de præscriptione xx. annorum quę alias dat bona fide morãti in libertate quã hic non habuit & ió non præscribit libertatẽ: vt j. de præscript. lõg. tempo. quæ pro libertate. l. j. & ij. & qđ de usucapione dicit, dic si ab alio possideat titulo & bona fide: & sic sunt duo casus. Vel dic: h q̃ nec tempore quo mobilia, nec quo immobilia præscribunt. sic infrà, si aduersus credito. l. j. vel ‡ põt dici quòd Imperator non habuit rẽ spectum ad tãtam subtilitatẽ. sed cum respondet de uno scilicet vsucapione, incidit in aliud. i Omnes in præscriptionem: ut & aliàs. ff. ad legem Falci. l. j. §. sed operis. k & familię erciscun. l. ij. §. fi quæ ta. sicuti sępe contingit cum aliquis petita me decem. & respondeo nec decẽ nec quinque dabo tibi: uel nec decẽ nec aliud. & ponitur in seruo ut in re mobili. Itẽ quæro cũ seruus fugitiuus à domino possideatur, nisi diu moretur in libertate, uel ab alio possideatur: ut ff. de acqui. poss. ff. l. j. §. per seruum. & l. iij. §. si seruus. & l. rem quæ nobis. & l. per eum. §. fina. qualiter dominus eius, potest fieri furtum? Respondetur l hic possidetur à domino animo non corpore: vt ff. de acquirenda possessio. l. tertia. §. fi seruus. & sic detentionẽ nõ hẽt. Vel hic possidebat sed non detinebat, q̃ fugitiuus possidẽt animo solo. si enim possideretur animo & corpore, non fieret furtũ: vt ff. de acquirenda possessio. l. rẽ quæ nobis. & ad hoc instituit. de ob. quæ ex delicto. §. placuit. m Item quõ fit domino furtũ. vt ff. de furt. l. interdũ. ij. §. cũ aũt quæ est contra. vbi dicit, q̃ quandiu res furrepta domino per seruũ. est. penes seruũ, nõ mutatur eius condditio? Respondetur, n illa loquitur in peculiaribus, aliud autẽ in dominicis, vt hic: in quibus fit furtum, etiã si penes seruum confistant. ipse enim nõ dicitur esse in sui peculio: sed dicitur res dominica ipsemet: ut ff. de pec. l. depositum. §. Stichus & de pecu. leg. l. Stichus hẽt. in fi. Sed quare secus in dominicis. R fidetur o q̃ a in peculiaribus vł habere quandã licentiam cõtrectãdi & dãnificandi dominũ, vt ff. de pecul. si seruus. §. ẽt. sed in dominicis non: ut in fi. huius legis. Inde est. q̃ res peculiaris ab alio surrepta, si redeat in potestatẽ serui, purgatur vitium. sed nõ sic de dominica: ut ff. de usucap. l. sequitur. § Labeo. & prædi. l. interdum. §. si res. Itẽ quid ualet fieri furtum in dominicis per seruum, cũ nõ põt agi furti: vt instit. de obli. quæ ex delic. §. hi? Respon. p̃p vsucapionem vt hic & ibi dicit. Item nunquid triginta annis præscribetur seruus fugitiuus? Vł q̃ sic: p de præscrip. xxx. annorum. l. sicut. & l. omnes ecõntra q̃ non cum retineatur possessio, in eodem tit. l. malè. ex tunc ergo ex quo desinam possidere: præscribetur triginta ann. Accur.

ADDITIO. Tu dic q̃ glo. inepè loquitur secundum Pau. & Iaſ. quo ad materiam l. nostræ. notanda tamen est ad hoc, q̃ præscriptio sine possessione ciuili non currit. Iason.

m ¶ Ne seruorum fuga. ‡ id est effectus fugæ, quæ est usucapio uel præscriptio.

n ¶ Ex quacunque causa. ‡ hoc q̃d dicit ex quacũque causa potest referre ex parte subiecti & ex parte prædicati. ex parte. p̃dicati. f. ne fuga seruorum sit damnosa domino, ex quacunq; causa pone. f. usucapionis aut præscriptionis. Sed ex parte subiecti. f. ita ne fuga seruorũ ex quacunque cã. expone, f. leui aut iniusta. secus si magna vel iusta: vt ff. de iis, q̃ sunt sui vel alie. iu. l. ij. & insti. de iis, qui sunt sui vel alie. iur. §. vlt. tunc enim bene præmeditaret dominus, vt ibi dicitur.

o ¶ Fiat damnosa. ‡ quo ad vsucapionem.

Equirendi.] CASVS.

Si seruus meus in domum alieuius potestis se recepterit, in quam ad requirendum eum intrare nõ audeo: præses faciet eum requiri.

p ¶ Officij est. ‡ vt & ff. eo. l. diuus. ahoquin & magistratus r in c. solidos: & q̃ nõ patit apud se inquiri, in totidẽ punit, vt ff. e. l. j. §. hoc aũt. & eadẽ pœna imponitur suscipiẽti alienũ seruum, & nõ reddenti intra xx. dies, vt e. l. j. §. & omnes istas pœnas dicas applicari fisco, cũ mulctæ appellentur: vt § de mõ mulctã. l. mulctarũ. est & alia quæ datur actori, vt j. e. l. quicunque. Et dic: Officij est, id est ad eius officium pertinet.

Si

a Et bene Bar. Sal. & Iaſ.

g Placet Bartol. & Paul. licet Bal. Ful. & Sal. teneãt cõtra.

¶ Etiam si per alium nõ fuit appræhensus Pau.

h Ista est bona Bar. & Sali.

† De isto seruo ptra dominũ à quo auferret de uno scilicet vsucapione, incidit in aliud. f.

i Omnes sunt bonę, dẽpta prima quę est falsa secunda dum Bart. Sal. & Iaſ.

k verificul. est sub. §. fi usufr.

l Idẽ Bart. Bal. Sal. & Iaſ. quãuis displiceat. Pau.

m Verificulus est sub. §. furtum.

n Ista placet Bar. B. Pa. & Sal.

o Idẽ Sali. & est de mẽte Bar. Bal. & P.

p Idẽ Bar. & vide Ia. hic.

q Glo. sequuntur Bar. & Sa.

r Ista m gl. vſq; ad fi. sequuntur Pa. & Sal.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI fugitiui.¶ CASVS Si seruus meus fugit ad hostes,& in itinere deprehensus est: quam pœnā subire debeat, quæritur? D: citur quod amputandus est pes: aut detur metallo: aut alia pœna afflci debet.

a Idē Bar. Paul.& Sal.

a ¶ Deprehendantur.¶ in itinere.scꝫ si ad hostes[a] iam peruenerint. & sic fuerit delictū consummatum: quia tunc vltimo supplicio puniūtur,ut ff. de pœn.l. fi quis aliquid.§.p. quę est cōtra. si tamen non potuerunt puniri, dño iure postliminii redditur,ut ff. de capti uis & postli.reuer.l. post liminium.§ transfugæ.

† Probarū

b ¶ Ad barbaros.¶ i. hostes populi Romani, ut ff. de commer.& mer.l.ii.

† Ad barbaricum.

c ¶ Amputato.¶ & sic punitur in eo in quo deliquit.

d ¶ Metallo.¶ quæ sit hæc pœna,& operis metalli, & mini[b]erii metallorū, habes ff. d. pœ.l aut damnū.§. inter eos.& §. quisquis.& §. in ministerium.& instit. qui mo. ius pa. pote. sol.§. pœnæ.

e ¶ Alia pœna.¶ scilicet simili[b] uel extraordinaria, ut ff. de pœn. hodie. alius alia aliud est implicatur similium: Bald. Ange. Paul. & Sali.

† Nouell. 134.§. quia uero.

b No. q; di ctio alius

c Item am gl. sequuntur Bal.& Sal. & uide alios duos casus per Sali. hic.

d Pro parua fœresi, alias debēt cōburi. Secundum Ang.

¶ Imp. Cōstantinus A. ad Probū. L. III.

SI fugitiui serui deprehendantur[a] † ab barbaros[b] trāseuntes: aut pede amputato[c] debilitentur, aut metallo[d] dentur, aut qualibet alia[e] pœna afficiantur. Sine die, & consule.

INAVT. vt nulli iudicū. §. quia verò nos oportet. col. ix. cōsti. ix.

¶ *Hodie loco pedis succedit manus abscissio: pro furto verò, sola fustium castigatio; sed pro latrocinio, furca. Salic.*

† Valenti nianum.

e Versi. est sub §. utrū. f Ide Bart. Bal. Paul. & Sali.

† SEd nouo iure si criminis qualitas membri abscissionē exigat,[f] vna sola[g] manus abscindetur: sed pro furto nec morietur, nec aliquod membrū abscīdetur, sed aliter castigabit. ¶ Fures[h] autē vocātur qui occultè & sine armis huiusmodi delinquūt. Qui autē violenter aggrediuntur, aut cum armis, aut sine armis: in domibus, aut in itinere, aut in mari: pœnis legalibus subiiciātur.

g Singularis gl. secūdū Ang. in § ex malefi cijs. ii. col. instit. de actio.

h Talis nō dicitur famosus latro, sed famosus fur. B. B. P. Ange. & Sal.

¶ *In ista lege plura bona dicam, & hoc intendit: Suscipientes seruum fugitiuum sciens er, pro furto & vice qualibet puniuntur: tamen de delicto tutoris, vel curatoris ipse punitur, & non dominus, & qui non potest soluere in ære, luit in corpore, erranti parcitur. & si à domino cœpit malitia, punitur, seruo priuabitur, & veritas eruetur per seruū fugitiui torturā. h. d. Bal. vel sic: Dolose fugitiuū occultans, ad eū cū pari vel xx. solidis tenetur, & pœna reiteratur. augetur delictū reiterāti & tutori, non minori, suscipiens verò sine dolo, nō tenetur. sed dolose mittēs, seruo torto & confisciato puniatur. h. d. Sali.*

¶ Imp. Cōstā. tin. A ad Valerianū. L. VIII.

QVicūq; fugitiuū seruū in domum, uel in agrū inscio domino eius suscepit,[k] cum cum alio pari uel uigiti[l] † solidis reddat. Si uero secūdo uel[m] tertio eū susceperit: pter† ipsum duos uel tres alios, vel prædictā ęstimationē pro vnoquoq; † seruo domino repræsentet: In minorū[n] † persona tutoribus, vel curatoribus pœna similis imminēte. ¶ Quòd si ad prædictā pœnā soluēdam is, qui susceperit, minimè sufficiat:[o] † æstimatione cōpetentis iudicis casti gatio[p] in eū procedat. ¶ Quòd si seruus fugitiuus ingenuum se essē mētitus, sub mercede[q] apud aliquē fuerit: nihil is qui eū habuit, poterit incusari.[r] ¶ Sane manci piū torqueri oportet,[s] ut † manifestetur utrū propter lucrū capiē dū callide a domino ad domum uel ad agrū eius qui eum suscepit īmissus sit, an nō. ¶ Quòd si maligne factū esse, ex serui interrogatiōe[t] patuerit, seruo[u] etiā suo eū, q. hoc fecerit priuari oportet, & ad fiscū pertinere mancipiū. D. v. kal. Iul. Gallicano. & Bafio Cos.

i Qui solidus legat. hodie non est in usu. Sali. K Sequitur eam Bart. & Ang. & Sali.

† in domo uel agro. l Ita plures Bartol. Sali. m Nihil ei Sali.

† Solidos. n Hæc distinctio inducit fine pœna. Bart. Paul. Decius. omnib. n Ibi hæstimatio quo ad. q. quo ad. B. † personam

o ¶ Castigatio.¶ scorporalis[x] quod est generale, [y] ut ff. de iurisd. omn. iudi. & quis id. §. in seruos. & de in ius voc. l. fi. & infra de sepul. uiol. l. fi. & ff. de pœ. l. j. §. generaliter.

p ¶ Mercede.¶ maximè: sed hoc ideo dicit, quia tunc magis est credibile quod ignoret.

q ¶ Incusari.¶ cū nō sciuit eū fugitiuum. nā credidit dicēti se ingenuū.

r ¶ Oportet.¶ ad petitionem conuenti ad seruum & ad pœnam.

s ¶ Interrogatione.¶ Not. duo mirabilia. Primum quod seruus torquetur cōtra dominū quod est contra ius commune, ut ff. de quæst. l. j. & l. seruos. & § de testibus. l. seruos. quæ sunt cōtra. sed hic speciale, uel ne debet iterogari ut ibi, nisi ꝑ facto suo[z] ut hic, & ff. de quæst. l. interrogari. & intellige si ind. cia præcedat[a] nā à quæstione non est incipiēdum, ut ff. de quæst. l. j. in prin. secundū quod creditur ei,[x] cum præcedentibus indiciis, ut hic, & ff. de xdil. edic. l. quæro. § fi. & ff. de cū seruū.

t ¶ Seruo etiam suo.¶ quasi dicat, non solū pœnam petere non potest, sed etiā seruo &c. & intellige cū maligne tas cœperit à domino. y se cus autē si cœpisset à possessore, ut ff. eitu. j. si quis seruo. quæ est cōtra. Et quia pro fugitiuis receptis uarię inueniuntur pœnę, ideo dic. q. si seruū priuati recepit quis, reddit eum cum alio pari, uel xx. solidis, ut hac l. si autē fisci occultat, & ipsum, & xii. libras argēti reddet. ut ff. ei quis. fi imperatoris, stic ipsum, & libra auri, ut ff. de fug. col. ii. lib. xii. fi ciuitatis, & ipsum cum pari, & xii. solid. reddat. & idē in liberto ciuitatis, ut ff. l. proxi. Si autē est liber, & artifex ciuitati adstrictus, tūc obtinet q. dicitur ff. eod. l. fin. Si uerò sit seruus Illyricanus, tenetur in quadruplum præter operas & dānum, ut ff. de colo. Illyri. l. j. ti. xi. S. Thracensis, duas libras auri, ut ff. de colo. Thracē. l. j. eo. li. Si autem sunt tributarii uel inquilini alicuius priuati, tūc ipsum domino & alium § quę bonū, & xii. lib. argenti fisco præstat, ut ff. de agric. & censi. l. seruos. in fi. lib. xi. Item si Genetiarius, punitur in v. libris auri. Item qui texerīnū recepit, in tribus libris auri, ut ff. de murileg. l. v. & vj. lib. xj.

o Concordat cū eis. fi. cessat dolo & culpa. cessat. p Dedit ei. q Et bene. r Nota q creditur ei qui non fecit in re. quæ ꝑtinet ad hoc. q qui non fecit in re. luat in cōtrarium. s Idem ff. eum fisco. Sal. t Dum. manifestet. p Sequitur eum Sal. & Bart. u Melius dicerētur rari seruum Paul. v Vide Ital. in ꝑ. in fine. liu. institut. de actio.

MAncipia.¶ CASVS Si mancipium ciuitatis alicuius (non intelligas Romanæ ne sit contra. ff. l. si quis seruū) aduocandū credide rit eū altero seruo. & x. soli. ciuitati restituet. si libertum, eadē pœna. i. xii. solido & c. cū alteri liberi[a] ꝑstari nō possit, cū sit liber. & si defensor ciuitatis nō reuocet, duos reddat: nec rescriptū ut liberet à pœna impetrātū ualeat. nec retentione illius mancipii sibi uēdicet. q. ipsū cōparauerit. ¶ ipsū cōparaturū soluēdo duos & hoc fubiicit uenditioni, &c.

a ¶ Mancipia.¶ publicæ ciuitatis alicuius. puta Bonon. sic etiā ponātur. ff. de public. l. fed & hi. §. præterea. nec ēm loquit de Romana ciuitate: qa ibi alia pœna imponit: ut ff. l. pe. quæ est cōtra.

† aduocan dum.

b ¶ Permanere.¶ in quibus scilicet sunt constituta rectoribus.

† in eadem fortuna ciuitati.

c ¶ Solicitauerit.¶ ut alio uadat.

d ¶ Auocandum.¶ i. ut ad se uadat. & intellige in utroque casu cū effectu. l. cum iuit. alias frustra diceret restituat: sed & si nō iret, eneretur tantum ser uit corrupti: ut ff. de ser. cor. l. j. §. persuadere.

† personā

e ¶ Restituat.¶ fortè & si erat furtum manifestū ut hic sit speciale ut & alias supra, de paganis. l. Christianis.

f ¶ Cum eadem forma.¶ i. cum pœna xii. solidorū libertus enim alius cū sit liber, præstari non potest secundum Azo. Vel dic causa necessitatis: ut est hic, & alium præstari. sicut & alias ut ff. de fun. do. l. j. aliter autem in libero solicitato priuatis quia i sola redditiōe operarum tenetur cum eo ut ff. de ope. liber. l. fi.

¶ loce.

g ¶ Exigatur.¶ sed nōne punitur pœna centum solidorū: ut ff. e. l. j. §. hoc autē R. ñ. non, quia loquitur ibi de priuati seruo: hic ciuitatis. Vel meliusi hic loquiturde defensore illius ciuitatis, cuius mancipia sunt abducta: ibi de eo in cuius ciuitatē sunt abducta. Item no. hic negligentem administratorē puniri: ut §. de offi. præse. præto orientis. l. fi. quos. & de admi. tut. l. pupillorū. relinquitur etiā potest ab administratione: ut §. de procur. l. cum qui. & prædic. l. fi. quos.

† dilceptationis, i omnib.

† Detinere Administrator negligens pu nitur.

h ¶ Principali.¶ id est principis quo pœna sibi remittatur.

i ¶ Nec uēditione.¶ quasi litis ęstimatione prætiterit, pœnā soluēdo: & iō iure uēditiōis sibi ꝑtere retētione asserebat: ut ar. ff. ꝑ eptore. l. ij. & l. iii. q. remouet.¶ oli obtinuerat. Vl dic. q. solicitata ei decēte ro uēdi nō possit. & hęc locū hāt si exponas, eius. l. defensoris. si uero dicas eius. l. serui. est sēsus ut ipse seruꝰ i sui pœnā ámodò uēdi nō possit.

k Cum seruum.¶ CASVS Si seruū meū fugitiuū requiram, & uendicāti i. pœnā mihi repetēti, te quasi dñm obiecisti, ut ut cū, uocaret i libertatē, duxisti, torqueat seruus, ut sic ueritas appareat. nec solū mihi & tibi, ꝑderit. & sic intellige diuisiuē q. nō solū q. a similiter utriq; ꝑderit. uerumetiā coerceōne fuga alii serui, cū sciāt se esse torquēdos.

l ¶ Repetit.¶ rei uendicatione.

m ¶ Statuit.¶ ut §. eo l. quicunque.

n ¶ Opponit.¶ dicens, quod sit suus. uel non sit petentis,

o ¶ Animauerit.¶ i. induxerit eum ut diceret se liberum.

p ¶ Nequissimus.¶ scilicet seruus.

q ¶ Verbero.¶ uerberibus dignus. Vel dic. q. uerbero sit ꝑ priū notē.

r ¶ Terminus fiat.¶ ut §. de rei uendi. l. cum ꝑper. & ff. de libe. causa. l. ea quæ. & §. eo. l. quicunque.

s ¶ Proderit.¶ ad præsumptionem. Azo. uel ad probationem, ut hic di cātur termini &c.

¶ Idem A. ad Ianuarium. L. V.

MAncipia[a] diuersis artibus prædita, quę ad rēpublicā pertinēt, in ijsdē ciuitatib' placet permanere: ita, vt si qs tale mancipium solicitauerit, [c] vel auocādum crediderit: cum seruo alterosolicitatum restituat, [c] duodecim solidorum summa inferenda rei publicæ illius ciuitatis, cuius mācipium abduxerit. ¶ Libertis quoq; artificibus, si solicitati fuerīt,[f] cū eadē forma † ciuitati reddēdis: ita vt pro fugitiuo seruo, si solicitudine defensoris nō fuerit requisitus, & reuocat[g], idē defensor duo vicaria mācipia exigat: nec beneficio principali,[h] nec vē ditione[i] in eius † persona iam de cęterò valituris. Dat. xvj. Calēd. Mart. Constantino. A. v. & Licinio Cæs. Cos.

10

20

30

40

¶ *Si repetenti seruum fugitiuum cum pœna, quæstio dominij refertur per torturam serui illicò aperta veritate lis diuimitur. hoc dicit. Bald. concor. Sali.*

¶ Idem A. ad Tyberianum comitem Hispaniarum. LEX VI.

CVm seruū quispiā reperit fugitiuum, & alius eum tādæ legis gratia, quæ ī occultātes mācipia certam pœnam statuit, pro prietatē opponit,[m] vel in † vocē libertatis eum animauerit:[n] † illico nequissimus[o] verbero[p] sup quo ambigitur, tormentis subiiciatur, vt aperta veritate,[q] † disceptatiōis terminus[r] fiat. quod non solùm vtrisque iurgātib' proderit,[s] sed etiā seruorum animos à fuga potērit † deterrere. D. xv. Cal. Septēb. Pacatiano, & Hilariano Cos.

¶ *Qui occultat seruū fisci, pœna huius legis tenetur. Bal. Vel sic: Occultans seruū fisci, tenetur ad illum & ad duodecim libras argenti, hoc dicit. Sali.*

¶ Imppp. Valens, Valenti. & Grat. AAA. ad Felicem consularem. LEX VII.

SI quis seruū fiscalem[t] putauerit occultandū, non solum eū restituere, sed ēt duodecim[t] libras argēti pœnæ nōie fisci iuris[b] dep ēdere cōpellat. D. ij. Id. Apr. Gratiano, ij. & Probo Cos.

¶ *Si seruus publicis operibus deputatus cōnubiū cōtrahit cū ancilla: ipse, vxor & liberi in publicum retrahuntur. h. d. Bal.*

¶ Imppp. Valent. Theod & Arcad. AAA. Albino præfecto vrbi Romæ. L. VIII.

SI qui publicorū seruorum[u] fabricis seu aliis † operius † publicis deputati, tāquā proprię cōditionis immemores, domibus se alienis, & priuatarū ancillarum[x] consortijs [y] ad iunxerint: tam ibi, quam uxores [z] eorū & liberi confestim cōditiōi pristinæ † laboriq; restituantur.[b] D. viij. Kal. August. Timasio, & Promoto Cos.]

De furtis, & seruo corrupto.

TITVLVS II.

¶ *Allegās contraria agēdo, nō audit. h. d. & ista lex semp ad hoc allegat. Bald. Vel sic: Actor vnā ex plurib. actionib' sibi cōtrariis necessario eligit, nec postea variat, sed electione sibi præiudicat. h. d. Sali.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Theogeni. LEX I.

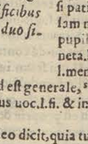

SI pecunia tuam[a] tandantibus seruis [c] † tuis quidam predia comparauerunt, [d] eligere debes, utrum furti actionem & condictionem, [e] an mandari potius inferre debeas. neque enī æquitas patitur † ut & criminis [f] cām persequaris, [g] & bonæ fidei [h] actionē moueas. Cum autem [i] duplum petitur, [k] simplum [l] consequeris. Si autem [m] mandati [n] iudicio conuenias, [o] quanti tua interest [p] damnaberis. Si [q] depositum [r] apud te fuisse [s] non probetur, [t] infamia [u] notaberis. Si [x] commodatum [y] petatur, [z] & [a] non reddatur, [b] in simplum [c] conuenieris. Si [d] pignus [e] † distractum [f] sit, [g] furti [h] agere [i] non [k] prohiberis. Si [l] rem [m] tuam [n] apud [o] quemlibet [p] inuenias, [q] eam [r] auferre [s] non [t] prohiberis. Si [u] seruus [x] tuus [y] furtum [z] fecerit, [a] furti [b] agere [c] non [d] prohiberis. Si [e] seruus [f] tuus [g] furtum [h] fecerit, [i] furti [k] agere [l] non [m] prohiberis. Si [n] seruus [o] tuus [p] furtum [q] fecerit, [r] furti [s] agere [t] non [u] prohiberis. Si [x] seruus [y] tuus [z] furtum [a] fecerit, [b] furti [c] agere [d] non [e] prohiberis. Si [f] seruus [g] tuus [h] furtum [i] fecerit, [k] furti [l] agere [m] non [n] prohiberis. Si [o] seruus [p] tuus [q] furtum [r] fecerit, [s] furti [t] agere [u] non [x] prohiberis. Si [y] seruus [z] tuus [a] furtum [b] fecerit, [c] furti [d] agere [e] non [f] prohiberis. Si [g] seruus [h] tuus [i] furtum [k] fecerit, [l] furti [m] agere [n] non [o] prohiberis. Si [p] seruus [q] tuus [r] furtum [s] fecerit, [t] furti [u] agere [x] non [y] prohiberis. Si [z] seruus [a] tuus [b] furtum [c] fecerit, [d] furti [e] agere [f] non [g] prohiberis. Si [h] seruus [i] tuus [k] furtum [l] fecerit, [m] furti [n] agere [o] non [p] prohiberis. Si [q] seruus [r] tuus [s] furtum [t] fecerit, [u] furti [x] agere [y] non [z] prohiberis. Si [a] seruus [b] tuus [c] furtum [d] fecerit, [e] furti [f] agere [g] non [h] prohiberis. Si [i] seruus [k] tuus [l] furtum [m] fecerit, [n] furti [o] agere [p] non [q] prohiberis. Si [r] seruus [s] tuus [t] furtum [u] fecerit, [x] furti [y] agere [z] non [a] prohiberis. Si [b] seruus [c] tuus [d] furtum [e] fecerit, [f] furti [g] agere [h] non [i] prohiberis. Si [k] seruus [l] tuus [m] furtum [n] fecerit, [o] furti [p] agere [q] non [r] prohiberis. Si [s] seruus [t] tuus [u] furtum [x] fecerit, [y] furti [z] agere [a] non [b] prohiberis. Si [c] seruus [d] tuus [e] furtum [f] fecerit, [g] furti [h] agere [i] non [k] prohiberis. Si [l] seruus [m] tuus [n] furtum [o] fecerit, [p] furti [q] agere [r] non [s] prohiberis. Si [t] seruus [u] tuus [x] furtum [y] fecerit, [z] furti [a] agere [b] non [c] prohiberis. Si [d] seruus [e] tuus [f] furtum [g] fecerit, [h] furti [i] agere [k] non [l] prohiberis. Si [m] seruus [n] tuus [o] furtum [p] fecerit, [q] furti [r] agere

Universidad de Deusto
Biblioteca

filius emãciparus.& ff.quãdo ap.fit.l.ii. §.sed si alius.& de peti. hæredi. l.si testamentũ falsum.& §.si seruus extero.l.j.& de codicil.l.fi.& supra de pact. inter empt.l. cõmissorię.& ff de leg.ii.l.cũ filius.§.uariis. & ff. de tribu.quod in hæredẽ.§.eligere. In legibus[a] autem contrariis agendo pro socio & furti,uel locati & furti,uel cõmodati & furti,uel mãdati & furti,uf deposiți & furti,q̃ sunt casus contra excepta l.si riartim segum,non est siseruus. sequitur Bar to.P.Salic. Fulgo. & Ias.

[a] Hanc solutionem quo adomnes leges contra.l.si furtiuæ segum,non est siseruus. sequitur Bartolo.P.Salic. Fulgo. & Ias.

b Disolicet Bart.P. Sal. & Ias.

c Ibi erat dubius propter factũ aduersarii. Bar,Sal. & Ias.

d Ista solutionẽ quo ad l.si seruus sequitur Bar.P. Sal. & Ias. licet displiceat Bal.

contractum impleri postules.D. xj.kalend.Maii, Seuero, & Albino Cos.

¶*Qui emit rem furtiuã,tenetur eam restituere nec potest eã pro pretio retinere.& solitus à furib' emere, suspectus habetur. Bal.& contractus sup rebus furtiuis pluries frequentatus,habetur suspectus.Salic.*

¶Idem AAA.negotiatoribus. L. II.

INciuilem [a]rem desideratis, ut agnitas [b]res furtiuas [d]non prius redeatis,quam pretium fuerit solutum à dominis. [c] ¶ Cura te igitur cautius negotiari,ne nõ tantum in damna huiusmodi, sed etiam in criminis suspicionem incidatis. PP. Idib. Septẽbr. Alexandro A.Cos.

¶*Possessor rei furtiuæ auctorẽ suũ exurbanitate tenetẽ indicio nominare, si ault euitare suspicionẽ,quæ a bono uiro debet esse remota.h.d.Bal.& Salic.*

¶Idem A.Cornelio. L. V.

CIuile [e]est,quod [f]à te adcuersarius tuus exigit, ut rei, quam apud te fuisse [g]fateris, exhibeas uenditorem. [h]nam à transcunte & ignoto te emisse, dicere non cõuenit,uolenti euitare aliena bono uiro suspicionem. PP.iij.kalen.Maij, Maximo ij.& Aeliano Cos.

¶*Vendẽs uel donãs seruum alienũ,domino non prius cauẽ & si cõtrectat, furtum facit.Bald.uel sic: Contrahẽs in re aliena nõ prius cauẽ domino ignoranti, si tamen cõtrectat,tenetur furti.Salic.*

¶Idem A.Pythodoro. L. VI.

ALienum seruum sine uoluntate domini,qui sciens uenditorem, [i]seu donauerit, [k]uel alio modo alienauerit nihil [l]domino deminuere potest.Et si cõtrectet, vel apud se detinuerit: etiam furtum facit[m].PP.Cal.Maij, Iuliano, ij.& Crispino Cos.

¶ *Qui pecuniam quam ad alium perferendam accepit,in usus suos conuertit,furti tenetur.h.d.Bal.& Sali.*

¶Idem A.Dato.al.Datæ. L. VII.

SIis, cui te pecuniam ad matrẽ tuam perferendam dedisse proponis, parua quantitate numerata[b] reliquam in vsus suos conuertit,furtum fecit[c].PP.Idib.Iuñ Modesto & Probo Cos.

¶ *Si publicanus prætextu officij aliquid aufert dolo malo, tenetur furti: & efficitur res furtiua & non potest vsucapi.h.d. Bal Vel sic: Tributorum exactor fit eius nihil deberi, aliquid exportans,tenetur furtiue xportatumque furtiuum efficitur,nec vsucapiatur, sed à domino uindicatur.h.d,Sali.*

¶Idem A.[a] Valentino. L. VIII.

ETiam furti actione [d]† & condictione tributorum exactor tenetur[e], site nõ cessante in tributoria exactione, sciens q̃ nihil debetur, ancillam tui iuris abduxit, aut vendidit. quæres facit,vt nec emptor vsucapiat, vindicatioque tibi ipsius[f] competat.PP.x. kalea. Martij, Pompeiano & Peligno Cos.

¶ *Rei furtiuæ, uel ui possessæ periculum, ad furem & uiolentum pertinet:nisi myram offerendo purgauerit.h.d. Bal.concordat Sal.*

¶Impp.Diocler.&Maximia.AA.Aediſo. LEX IX.

¶ Plagio.§ Plagium committit,qui sciens liberum hominem vel seruum alienum emit vel vendidit:vel alias cedat,vt dominum seruo suo proprio priuet. &hoc habeat ex consuetudine: vt ff. ad leg. Fla.ui. de pla.l.penul.in princip. Plagiũ qs cõmittat.

m ¶ Reuertatur.§ scilicet verè vel interpretatiuè. verè ut puta, si res in potestate domini fuerit reuersa: ita vt ab eo auelli nõ possit:vt ff de vsucapi.sequitur. §. tũc in potestate. & §. de vsucap. pro emptore.l si parte. Interpretatiue sic: vt si litis ęstimatione ęa dominus accepit, vel alij fuerit tradita voluntate eius, vel furẽ dãno emit:vt ff. de vsucap l.se quitur.§. sed & si vẽdica uero. & l.si fur. j.respon. Itẽ quod dicit ad dominum,idẽ dic & si in quasi domini potestate peruenerit: ut tutoris: ut ff. de fur.l.interdum.ij.§. q. tutelam. Item si est res peculiaris, sufficit si in potestate serui redierit: ut ff. de vsucap. l.sequi.§. Labeo. quamuis redeas. prosperet. Deest. possunt.

n ¶ Successisse. § de successore sic dicas: quia aut uniuersalis est:&tũc datur ei actio furti: ut in ſtitu. de perpet. & tẽpo. ac.in princ. uidelicet ex contrectatione, quę fuit facta prius in uita defuncti,& nõ ex ea, quæ posteà. cùm eadem sit persona cẽsenda : ut in authẽ. de iureiuran. à mo prælati.§ j colla.v.& ipsi defuncto ex prima & nõ ex assiduа contrectatiõe dabatur actio furti: vt ff. de furt. l. ei qui.ergo & idẽ in hęredẽ dicendum est, aut est singularis, & tũc ex sequẽti contrectatione, non ex prima agitur: vt quia fit legatarius, vel similis:vt ff. eodẽ.l.si dominium. & l. fin.§ quomodo aget furti, qui nunquam possedit? Respon. non mireris : quia hoc non solũ actione furti, sed & vẽdica uero. & l.si fur. j.respon. Itẽ quod dicit ad dominum,idẽ dic & si in quasi domini potestate peruenerit: ut tutoris: ut ff. de fur.l.interdum.ij.§. q. tutelam. Item si est res peculiaris, sufficit si in potestate serui redierit : ut ff. de vsucap. l.sequi.§. Labeo. Furtiactio an & unde competat successori eius q furtũ factũ ẽ. sic in omnibus. Dum quadruplũ furti manifesti. Iacẽte hæreditate furtũ fieri nõ põt nisi in trib. casib.

o ¶ Pupilli.§ ex hæreditate ad pupillum deuoluta.

p ¶ Si eam.] Inouercam.

q ¶ Dominus.§ & possessor subaudi:vt ff. de cri. expil. hẽdi. l.secũda. & de vsucap. l. si homo. prius enim quàm fit hæres possessor,nõ dicit fieri furtũ: vl dictis legibus. & ff. eodẽ.l.hæreditariæ. & ff. de cri. expil. hæredi.l.fin. Vel hic dominus, id est possessor. nam dominiũ ꝑ possessione quãdoq; accipitur, & ecõuerso:vt supra de rei vẽd.l. quoties.& ff. de verborum significat. l. interdum.ratione autẽ prius facti furti.non tenetur tã famosa actiõe: ut j. de cri. expil. hęredi. adhuc.fin. Et sic trib' temporibus potest furipere in uita viri, Item post mortẽ ante apprehensa bona, & istis casibus non conuenitur actione famosa:ut j. eodẽ l. quamuis quę est contra. Aut post apprehensa bona: & tunc furti: ut hic. Sed quid si prius furripuit, & post apprensionem cõtrectat? Resp. tenetur furti. nam nascitur actio ex ultima contrectatiõe, si. non ex prima fuit nata:ut in seruo: ut supra de noxa.l.j.

r ¶ Is.§ scilicet pupillus.

s ¶ Furatam.§ scilicet nouercam.

t ¶ Non ignorat.§ s. præles prouinciæ.

[a] Furtum facit.§ vt j.eo.l.si seruum. & j. de vsucap. pro emptore.l.j. & l. sciens & ꝑ donato.l.ij. Et no.q̃ qui detinet,facit furtũ,quod intelligẽs fi detinet monendo vel includendo,qđ est cõtrectatio,alioquin nõ esset furtũ: vt ff. ad exiben.l. thesaurus. & ff.eo.l.si quis vxori.§. neq; uerbo.& Iinficiãdo. Itẽ ifte plagiũ cõmittit: vt j. ad legẽ Fla.de pla.l.fi.§.

[b] Is. Numerata.§ scilicet matri.

c ¶ Furtum fecit.§ hic diligẽter,an fuerit missus à matre vt tunc agat cõdictione furtiua: vt puta sibi q̃sito dominio. Itẽ actione furti : q̃a eius interẽ ego quoq; furti agã si mea interest : an à me vt tũc mihi cõdictio furtiua & actio furti dẽ matri quoq;,quia eius interest detur actio furti. vt ff. de acq. re. do. l. penul. in prin.& ff.e.l.eum qui.§.fi epistola. & ff do.inter virũ & vxorẽ.sed interim. §.antepe.& l.si ꝑ fus,in prin. Item actio negotiorum gestorũ dat matri: vt ff. de ne ge.si pupilli.§.si quis pecunia. Itẽ mihi datur actio mãdati: vt ff.mn.nd.si vero nõ remuneraẽdi.§ dedi.

ETiam.§ CASVS. Si noie tributorũ fciẽs me nihil dẽbere, an cillam meã abduxisti & vẽdidisti: nõ solũ tenebe ris furti, sed nec emptor vsucapiet: & cõtra quem libet possidentem cõpetet mihi vendicatio.

d ¶ Etiam furti actione.§ non solũ actione in factum ex titu. de publicanis in duplum tenẽt : vt ff. de publica.l.j. quod quidem edictum.

e ¶ Tenetur.§ imò videtur q̃nõ: vt §. ex quib. can.infa.itro.l.ij. quę est cõtra. Sol. hic sciẽs:ibi nõ. Vel hic sua authoritate accepit, ibi cõpellit ad volẽdũ. Vel veri' ibi fuit ꝓdemnatus actiõe in factũ in duplũ ex edicto de publicanis, q̃ nõ infamat: nec videtur ob hoc furti condemnatus, vt ibi dic it nõ autem negat eũ posse cõueniri furti. Ita solu. placet Dy. Item cõtra. ff. vi.bo.rap.l.ij.§.fi Publican'. vbi dicit eum nõ teneri vi.bo.rap. Sol. ibi bona fide accepit credẽs adhuc aliquid debere:hic mala.

f ¶ Ipsius.§ scilicet ancillæ.

SVbtracto.§ CASVS Seruum meũ mi hi surripuisti & rapuisti: nec obtulisti:& decessit:an interitu libereris, quæritur? Resp. q̃ non sed pœnæ legitimæ subiacebis. nec obstat. ff. de verb. obli.fi ex legati. quia speciale est in fure, quod interitu speciei non liberetur: cùm semper intelligatur esse in mora.

g ¶ Hoc.§ scilicet mancipium.

h ¶ Oblatum. § à fure domino. Nã oblatio rei furtiuæ purgat vitiũ: id est moram. & intellige secuta peremptione: cùm ꝑ dominũ stat quo minus accipiat. Item si stipuletur à fure nouandi animo etiã re nõ præsente. vel etiam re præsente & non nouandi animo.ff. de sol.l q decem.§.idem.& ff. de condi. furt. l. parui. & ibi nota. & cõcipit stipulatio hoc modo, promittis quòd ex causa condictionis debet.nõ aũt valet,si ser cum ipsum nominatim stipuler dari mihi; vt ff. de verb.oblig.l.scire debemus.§.fina.

i Redũda bit,] a vt & §. quod metus cau.l.j.& ff.de vi.& vi.ar.l.metitũ & l.j.rect.simẽ. & §. de condictio.fur.l.ante oblationẽ.& ff.de fur. l.in furti actione.§.j. & intellige de vi ablatiua. secus in cõpulsiua: vbi tenetur de interitu ante sententiã: sed post non intra quadrimestre tẽpus: postea verò sic: vt ff.quod met.cau.l.si cum ex.§.ꝙ si homo.

k ¶ Legitima.§ ciuili & criminali extraordinaria; vt ff. de pri. delic. finali.

SI abduxẽta.§ CASVS Si seruum meum mihi surripuisti, vel abductum emisti, vsucapere non potuisti : nisi purgato vitio in potestatẽ meam reuertatur.si ergo decessi : vt hæredi meo restituas,præses prouidebit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANcillæ. ¶ CASVS. Si ancillam prægnantem mihi furripuisti, & apud te peperit: nõe partus, & furti, & cõdictione fur. mihi teneberis: & à quolibet possidẽte potero vẽdicare: nec vsucapiet, nisi dñm purgato vitio. sed an actio furti per condic. vel ecõtra tollatur? Rñ. q nõ, q̃a extra pœnã &c. nec solũ furti tu mihi teneris, sed ẽptor sciẽs partum esse in causſa furtiua, vel qui rem alienã emit quancunque.

a ¶ Nequeunt. ¶ imò, ut infra, de vsucapio. pro empto. l. si matrem, quæ est contra. Sol. ibi apud bonæ fidei emptorẽ conceptus fuit & editus, hĩc editus tantũm scilicet apud furem.

b ¶ Horum. ¶ scilicet partum non solum matris.

c ¶ Altera. ¶ scilicet actio furti. Et nota alterũ de tribus dici. sic ſ. d hę re. l. quicunque. Itẽ nota quod non tollitur pſecutoria pœnalem, nec ecõtra, sed vna persecutoria p aliam fit, vt hic, & ff. de cõdictio. fur ti. l. si p fure §. j. & ff. de fur. l. si pignore. §. j. Item pœnalis per pœnalẽ, in id in quod cõcurrunt, vt ff. vi. bono. rapt. l. j.

d ¶ Alterius. ¶ scilicet actionis.

e ¶ Quæstio. ¶ scilicet dubitabilis, q̃a est casus legis: vt ſ. eo. l. si pignore ¶ cum furti.

f ¶ Cùm etiam. ¶ bene dicõ fures alienorũ mancipiorum teneri, cũ etiã &c. Et distingue hic, qd̃ partus ancillæ furtiuæ quandoque ast furtiuus, & eius nomine competit actio furti, vt si concepe rit ancilla, & peperit apud furẽ vel saltẽ pepe rit, vt hic ĩ prin. l. & ff. de fur. l. qui uas. §. fi ancilla. in princi. §, aut concepit apud furem, & peperit apud bonæ fidei possessorem, & tunc est furtiuus, sed eius nomine non data tur actio furti. & idẽ in vacca, vt ea. l. §. fi ancilla nec ob. ff. de vſuca. l. si aliena. in fi. vbi dicit posse vſucapi partum editum apud bonę fidei possessorem, quia corrigitur per dictũ. §. fi ancilla. Vel lo quitur quando non apud furẽ, sed apud hæredẽ cõcepit, & peperit penes bonæ fidei possessorẽ: aut cõcepit & pepit apud bonæfidei possessorem: tũc nõ est furtiuus, nec eius noĩe datur actio furti: vt ĵ. pro empt. l. si matrẽ. Et si q̃ras, an possit vſucapi partus à bonæfidei possessore furtiuæ ancillæ, vel nõ: attende scĩenter bonæfidei possessor mrẽ alienã anteq̃ cõciperet: & tũc nõ vſucaperet vt ff. de vſucap. sequit. §. de illo. & §. sed & si vt seruum & §. fi antequã. an postq̃ concepit: & tũc si sciat simpliciter alienã nõ furtiuã, nõ impedit vſucapio: vt ff. d vſuc. l. iusto. §. & si possessiõis. Si verò antequã pariat, sciat furtiuã. impedit vſucapio. Sed si postquàm peperit, sciat furtiuam interpellatur vſucapio, nisi denuntiauerit domino te habere ancillã & partũ eius si põt: alias si nõ põt denuntiare, excusatur, & procedit vſucapio, vt ff. pro suo. l. si ancillam. Et no. hic q̃ superueniẽs scientia in partu, impedit vſu. & est ratio, quia in eo nõ habet titulus, vt ff. de le. ij. l. si q̃ ex Paphil. licet habeat in matre. alias contra, vt ĵ. de vſuc. transfor. l. j. §. hoc ꝑculdubio.

g ¶ Comparauerint ¶ à fure.

POst. ¶ CASVS. Furtum mihi feci sti, & transegisti, nec soluisti qd̃ cnuenit te dare, nunquid habeo regressum ad actionem furti? Respõde. quod non, si autem mihi plura furripuisti, nunquid pro reliquis agam furti? Respond. quòd sic. & condict. furti. & rei vendi. cõtra possidentem.

h ¶ Post decisionem. ¶ id est transactionem super furto factam.

i ¶ Furti. ¶ furti nomen potest determinare verbum, decisionem, uel verbum agi. Sed si est transactum super furti actione, nũquid cõdictio tollit? Respon. non: vt ff. de cõdi. fur. l. si pro fure. §. furti. secus si iurauerit se furtum non fecisse, quia videtur de toto iurasse, vt ff. de iureiur. l. si duo. §. idem Iulianus. & facit ff. de pact. l. si ti bi decem. §. j.

k ¶ Partem accepisti. ¶ quod nomine transactionis fieri nõ potuit, cũ trãsactio sit de re dubia, vt ff. de transact. l. j. Item non fit nisi aliquo dato vel retento, quòd hic nõ est, vt §. de transact. l. trãsactio. & facit ĵ. de donatio. l. si donationis. & §. d cõdi. ob turpem causam. cum qui. & ĵ. de solut. l. interest.

SEd si seruus mihi furripuit aliq̃d, & alicui scienter mihi teneat? Dicitur q̃ ipse tenebitur mihi non solùm de susceptis, sed etiam actione furti. l. Eos, qui à seruo. ĵ. idem si à filio, vel vxore, vel ab alio q̃ seruiat, cũ eadẽ sit rõ, vt hic, & ĵ. ad leg. Fla. de pla. l. si quis. & §. quod cum eo. l. si liberã. in fi. & ff. cõmo. l. si seruus. & de seruo corrupto. l. Neratius. §. fi. & ff. ad leg. Iul. pecu. l. sacrilegij. §. fi. Sed ipsi seruo vel filij furti non tenẽt: vt ff. eo. l. seruũ & filij. & ĩstitut. de obli. quæ ex delic. §. hi. & §. de noxa. l. j. & ff. de iudi. l. iis nulla.

FVrti. ¶ CASVS. Si Titius furripuit rẽ meam, qua actione agã aduersus hæredes ipsius Titii, quæritur? & respõdetur quòd rei vendicatione.

m ¶ Successores. Jvt insti. de perpe. & tẽp. act. §. i. nisi in id, q̃d ad eos puenit ẽm quosdã. quod nihil est, quia nec ad id tenentur ex persona defuncti, sed ex sua. sed condictione furtiua tenent etiam ex persona defuncti: q̃ patet, q̃a ea tenentur etiã si nihil ad eos puenit: vt insti. de obl. quæ ex delicto naſ. §. fin.

n ¶ In rem. ¶ & furti ex sua cõtrectatione, & q̃d in eam veniat, dicet ff. eod. l. qui tabulas. & l. q̃dam tabularum.

o SI seruum. ¶ Vænũdedit. & tradidit, vel accipere passus fuerit, vel apud emptorem esse reliquerit, vel præsentem existentem vẽdiderit: vt ff. eo l. falsus. §. sed & si is qui. alias non esset furtũ, cũ sola venditione non co. t ectetur, vt ff. eo. l. si quis yxori. §. neque verbo.

QVamuis. ¶ CASVS. Si vxor marito vel econuerso aliquid furripia, non dabitur inter eos actio fuerti, cũ sit famosa, quia inter cõiunctas personas dari non debet. si ergo mortuo marito vxor res hereditarias subtraxit, ob apprehensa bona ab hærede, cũ iam promiscuus sit vſus rerum mariti & uxoris (quia indifferenter vtitur marito rebus uxoris, & econuerso) non conuenietur crimine expilatæ hæreditatis, cum sit famosa, sed conuenietur actio. in rem pro rebus subtractis. Viuianus.

p ¶ Promiscuus. ¶ est enim socia diuinæ & humanæ uitæ, ut ĵ. de crimi. expil. hæredi. l. aduersus. & ff. rerum amo. l. ii. & ff. de ritu. nupt. l. ii. & ideo quod habet vnus, & alius: vt ff. de vſu & habi. l. cæterum.

q ¶ Exemplo. qua enim ratione furti denegatur, ſ. quia est famosa, eadem & hæc: ut ff. decrimi. expil. hæredita. l. penulti. & ff. rerum amota. l. ij. & ff. de ĵnoffi. gest. l. hęres. & suprà rerũ amota. l. ij. Alia autem ratio quandoque facit cessare actionẽ furti, ubi datur crimen expila. hęsed, ut quia res est hæreditaria, ut ff. de crimi. expil. hæred. l. ij. & ff. de furt. l. hæreditariæ. Accursius.

r ¶ Patiatur. ¶ supra eo. de his. contra. Solu. ut ibi.

s ¶ Possidet. ¶ ſc. licet uxor.

In eum

¶ *Recipiens in custodia res furtiuas, furti tenetur. h. d. Bal. Vel sic: Receptator furtorum tenetur furti Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Dionysio.

LEX XIIII.

EOs, qui à seruo furtum ablata scientes susceperint, non tantum de susceptis cõuenire, sed etiam pœnali furti actione potes. Dat. viij. Calend. Ianuar. Sirmij. CC. Coſs.

Actio pœnalis non transit contra successores: secus in persecutoria. h. d. Bald. concordat Salice.

¶ Idem AA. & CC. Socratæ. LEX XV.

VRti actione minimè teneri successores, ignorare non debueras. De instrumentis autem ablatis in rem actione tenentes conuenire potes. Dat. iij. Cal. Ianuar. Sirmij. CC. Coſs.

Si pastor efficit lupus: tenetur furti. h. d. Bal. Vel sic: Rę alienã cõtrectas vere uel ficte: tenetur furti. h. d. cum gl. Sali.

¶ Idem AA. & CC. Artemidoro, & aliis

LEX XVI.

SI seruum vestrum nutriendũ, qui susceperat, venundedit, furtum commisit. Dat. Calend. Octob. Viminatij. CC. Coſs.

Crimen expilatę hæreditatis nõ põt cõtra uxorẽ defuncti intentari: sed rei vendicatio intentabitur. h. d. Bal. & Sali.

¶ Idem AA. & CC. Cononi.

LEX XVII.

QVamuis etiam expilatę hæreditatis criminis promiscuus vsus exemplo actionis furti ream vxorem fieri non patiatur, tamen hęredes itemque filij super iis, quæ de patris bonis possidet, aduersus eam in rem actione experiri non prohibentur. Dat. Idib. Decembr. CC. Coſs.

INeum. ¶ CASVS. Nauis submersa, aliquis furripuit bona quæ ex naui ceciderunt: quæritur qualiter teneatur? Resp. quòd intra annũ tenetur in quadruplum: post annũ verò tenetur in simplũ, præter aliã pœnam quæ olim statuta est veluti furti vi bonorum raptorũ, vel lege Aquila. Viuianus.

a ¶ Cepisse. ¶ siue rapiat, siue recipiat: vt ff. d in cen. rui. nau. l. iij. §. nõ solùm. Accur.

b ¶ Actionem.] in factum.

c ¶ Proditã. ¶ i. datã ex edicti forma, quę est ff. de incẽ. rui. nau. l. j. pri.

d ¶ Olim statutam. ¶ vt furti. vel vi bonorum raptorũ, vel ex lege Agl. & exactã vna pœna, tollitur alia: nisi in eo quod excedit: vt ff. vi. bo. ra. l. j. Vel pœnã ĩtellige criminalẽ de qua dicit: vt ff. de incẽ. rui. nau. l. Pedi. põt etiã ex l. Iu. de vi. accusari. vt ff. ad legẽ Iul. ſ. vi. pri. l. j. Itẽ hodie imponit pœna maior in naufragio, per auth. hic posit am.

e ¶ Perpetui. ¶ id est generalis, quod tamen hẽt locum tunc solùm, qñ in ipso tempore naufragij fit: vt ff. de incẽ. rui. nau. l. j. §. fi. & l. ij. & iij. In pri. Sed hodie generali p uidetur per aut. nauigia. quam hic lege.

NAuigia. ¶ CASVS. Hæc aut. non corrigit l. codicis: sed addit dicens q̃ oia debent nautis vel dominis rerũ restitui, si nauis periculum passa fuerit. & tollit Imperator omnem consuetudinem contrariam huic constitutioni. Excipit Imperator naues piratarum, vel paganorum inimicas Cristiano nomini. Vitimò impẽit pœnam trãsgressoribus.

f ¶ Reseruentur. ¶ vt ff. de incen. rui. nau. l. pen. in prin. & ĵ. de nau. l. pen. in prin. & l. j. in pri. li. xj. & insti. de nihil ad eos p. uenit: vt insti. de obl. quæ ex delicto naſ. §. fin.

g ¶ Incurrissent. ¶ nec debet addi afflictio affecto: vt ĵ. de nau. l. in fi. li. xj. & ff. de offi. præto. l. dinus. Et no. q̃ hęc causa d repetẽdis huiusmodi bonis dẽt ĩcipi intra annũ: vt ĵ. de nau. l. ij. li. xj. & pfici post inchoationẽ vſque ad biennium: vt ĵ. de nau. l. pe. lib xj. quod est speciale, alias vſque ad triennium: vt ĵ. de iudic. l. properandum.

h ¶ Consuetudine. ¶ hic ergo tollitur eorum opinio, qui dicebãt cõsuetudinem circa talia præualere legi: vt diximus ff. ad legem Rho. de iacti. domine imperator. alias deprecatio.

i ¶ Inimica. ¶ nam cum faciunt contra legem, non debent eius uti auxilio: vt ff. de mino. l. auxilium. in fi.

FAlsus. ¶ diuiditur in duas partes. Nã primò dicit in q̃ crimẽ labatur. Secundò qua pœna & q̃bus actionib. cõueniat. Sali. CASVS. Si rẽ quã penes te d posui alius noĩe meo mãdatũ ñ habẽs recipit, vel à ditore debitũ meũ exigit: an furti teneat, q̃rit? Rñ. q̃ sic & cõdic. fur.

k ¶ Falsus. ¶ qui est siue non habuit vnquam mandatum: siue habuit quidem sed reuocatum est.

l ¶ Depositum. ¶ quo ad depositum dic q̃ depositarius non agit: sed deponens. Nam aut fuit in dolo, & tũc nõ debet consequi depositarius d improbitate sua actionem: vt ff. de fur. l. itaque fullo. aut nõ. & tũc nõ interest sua: & ideo nõ agit, vt insti. de obli. quæ ex delic. §. furt. & insti. vi. bo. rap. §. fi. & ff. de fur. l. eum qui. §. is autẽ. alias incipit, is cui' interest. in casu tamen agit depositarius furti: vt insti. vi. bo. rap. §. sanè.

m ¶ Exigẽdo. ¶ hoc verbũ quandam imponit necessitatẽ. ff. de le. iij. l. fideicommissa. §. fi rem. idem tamen erit & si ſponte dedit.

n ¶ Citra.] alias contra. sed ponitur tunc pro citra. sufficit enim si non consentit dominus: vt ff. eo. l. qui vas. § vetare.

o ¶ Conuenitur. ¶ à soluẽte. vt ff. e. l falsus. §. j. quæ actio eu nescit dolo habẽte ratã solutionẽ: vt ff. eo. l. si vendidero. § si Titi'. & ff. d cõdic. indeb. l. si ꝑ curator. in fi Huic autem legi ett cõtra. §. de condi. indeb. l. creditoris. vbi dicit dari cõdictionẽ indeb. Itẽ contra. ff. de cõdic. cã data. l. si procuratori. vbi dicit dari condictionẽ ob causam: hic autẽ dicit dari actionem furti. Distingue ergo, cùm falsus ꝑcurator accipit debitũ, aut nũquam habuit mãdatũ, aut habuit: sed fuit reuocatum. Primo casu aut debitor credidit se liberatum, & trãstulit dominium pecuniæ in accipientem. quia credebat eum procuratorẽ in rẽ suam, & tunc dat cõdictio indẽbiti: vt d. l. creditoris. aut tradit vt ferat domino. & ipse animo intercipiẽdi accipit, & tũc datur soluẽti actio furti & condictio furtiua: vt h c, & ff. e. l. falsus. §. j. aut dedit: vt faciat eum liberari, & facit accipiens pecuniam. & tunc condictione ob causam: vt d. l. si procuratori. Illud etiã not quòd qui accipit, nõ tenetur debitori furti. si debitor trãstulit in eum dominium pecuniæ. vt ff. de condi. causa data. l. pe nulti. & ff. eodem. l. falsꝰ.

§ I licet M. contra per l. ante penult. eiusdem tit. de cõdictio. causa data si autem habuerit procurator mãdatum, sed fuerit reuocatum, liberatur debitor ipso iure, si bonum animũ habuit procurator cùm accipit, alias si malum, tunc ꝑ exceptionem, vt ff. de solu. l. cum quis. § primo. & institu. manda. §. rectè. creditori autem in secundo casu condictio furtiua cedit a debitore, sed primo datur sibi condictio ex sua persona & furti actio, vt in dicta l. dicitur, & ff. de solut. l. si quis seruo in fine. cum enim pecuniam bono animo accepit procurator, possessionẽ domino quæsiuit, & per consequens dominium, & sic cõdictio furtiua domino datur, vt ff. de condi. fur. l. j. Bene dico liberari debitorem ipso iure vel ope exceptionis, nam licet fit reuocatum mandatum, tamen contingunt prædicta propter præcedens mandatum. arg. ff. pro emp. l. ii. §. si à furioso. & de reg. iur. semper qui.

ADDITIO. De ista materia, an procurator falsus possit repetere depositum, & æs alienum, vide hic plenè per Io. Fabri in suo Breuiario.

SIquis. ¶ CASVS. Si seruum solicitasti vt aliquas res mini surripe ret. & ad te perferret, si hoc mihi significauerit seruus & me scientẽ & volẽte res meas ad te pertulit, an furti & serui corrupti act. mihi teneatis, quæritur? Resp. quòd licet furtum non fiat, nisi domino inuito, quod hic non est. Item nec serui corrupti. datur act. nisi seruus verè fuerit corruptus quod hic non est, cum tamen per te non stetit, teneberis furti & serui corrupti tanquam fuisset corruptus in veritate, ne impunitate concessa, talia in seruis alienis committas.

p ¶ Quali. ¶ id est qua.

q ¶ Non solum furti. ¶ de qua consta bat ante legem istam.

r ¶ Dari. ¶ imo dominus debet perdere seruum, vt §. ti. j. l. iiij. in fi. quę est contra. Sol. vt ibi.

s ¶ Regulas. ¶ quas habes hic, & ff. e. l. inter oẽs. §. rectè & de do. inter

Qui ex naufragio uel incendio surripit intra annum ad quadruplum, post annum tenetur ad simplum & potest criminaliter conueniri. h. d. Bal. & Sali.

¶ Idẽ AA. & CC. ꝓ Dionysiodo. L. XVIII.

INeum, qui ex naufragio vel incẽdio cepisse, vel in his rebus dãni quid dedisse dicitur, intra annum vtilem ei ſ, cui res abest, quadrupli, post annum in simplum actionem proditam, præterquam olim statutum, edicti formam perpetui declarat. Dat. Cal. Ianuar. Nicomediæ. CC. Coſs.

Noua constitutio Friderichi imperatoris de statutis, & consuetudinibus contra ecclesiæ libertatem edictis, tollẽdis collat. x.

Res naufragorum auferri nõ possunt præscriptione xtu alicuius cõsuetudinis, vel statuti, nisi esset res piratarũ, uel hostiũ Chriani nominis, uel impij: & puniunt trãsgressores. h. d. Bal. Vel sic: Hodie cõtra furripientem de naufragio pœna est aucta. quia publicæ bona, & omnis contraria consuetudo, vel statutum cæsatur: nisi essent nauigia piratica, vel hæretica, vel imperij immica: pro quibus nulla imponitur pœna. h. d. Sali

NAuigia quocunque locorum peruenerint, si quo casu contingẽte rupta fuerint, vel alias ad terram peruenerint, tam ipsa nauigia, quã nauigãtiũ bona ipsis integra reseruentur, ad quos spectabant antè, quàm nauigia huiusmodi periculum incurrissent, subla ta penitus omnium locorum consuetudine, quæ huic aduersatur sanctioni: nisi talia sint nauigia, quæ piraticam exerceant prauitatem, siue nobis siue Cristiano nomini inimica. ¶ Transgressores autem huius nostræ constitutionis, bonorum suorum publicatione mulctentur: & (si res exegerit) eorum audacia iuxta mandatum nostrum modis alijs cõpescatur.

Quod falso procuratori soluitur, tanquã à fure conditur, & ad pœnam dupli tenetur hoc dicit. Bal. & Sali.

¶ Idẽ AA. & CC. Nestazo. L. XIX.

FAlsus ꝑcurator depositũ recipiendo, vel ęs alienũ exigendo citra domini voluntatem, furtum facit, ac præter reinstitutionem actionẽ dupli nec manifesti furti conuenitur. Sine die & consule.

In delictis, quæ possunt trahi in exẽplũ, punitur factum, licet non sit perfectũ. h. d. Bal. Vel sic: Punitur delictum consummatum facto, & animo delinquentis, licet secundum ueram definitionem delicti, nõ sit perpetratum. h. d. Sal.

¶ Imp. Iustinianus. Iuliano. P. P.

LEX XX.

SI quis seruo alieno suaserit, vt aliquã rem domini sui surriperet, & ad se deferret, seruus autẽ hoc domino manifestauerit, &, domino concedente, res eius ad iniquum huiusmodi suasionis auctorem pertulerit, & ipse inuentus fuerit rem detinere: quali teneatur actione is, qui rem susceperit, vtrùmne pro occasione furti, an pro seruo corrupto, quia eum corrumpere voluerit: an nõ solùm furti, sed etiam serui corrupti is obligetur, veteres dubitauerunt. Nobis itaque eorum altercationes decidentibus placuit non solùm furti actionem, sed etiam serui corrupti contra eũ dari. licet enim seruus minimè deterior factus est, tamen consilium corruptoris ad perniciem probitatis serui introductum est & quemadmodum secundum iuris regulas, furtum quidem non est cõmissum, quia is videtur furmino quæsiuit, & per consequens dominium, & sic cõdictio furtiua domino datur, vt ff. de condi. fur. l. j. Bene dico liberari debitorem ipso iure vel ope exceptionis, nam licet fit reuocatum mandatum, tamen contingunt prædicta propter præcedens mandatum. arg. ff. pro emp. l. ii. §. si à furioso. & de reg. iur. semper qui.

ADDITIO. De ista materia, an procurator falsus possit repetere depositum, & æs alienum, vide hic plenè per Io. Fabri in suo Breuiario.

SIquis. ¶ CASVS. Si seruum solicitasti vt aliquas res mini surripe ret. & ad te perferret, si hoc mihi significauerit seruus & me scientẽ & volẽte res meas ad te pertulit, an furti & serui corrupte act. mihi teneanris, quæritur? Resp. quòd licet furtum non fiat, nisi domino inuito, quod hic non est. Item nec serui corrupti. datur act. nisi seruus verè fuerit corruptus quod hic non est, cum tamen per te non stetit, teneberis furti & serui corrupti tanquam fuisset corruptus in veritate, ne impunitate concessa, talia in seruis alienis committas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

virũ & vxo.de eo.in fi.& insti.de ob.quæ ex del.§. j & §. vnde.

a ¶ Contrectat.§ qđ hic non feciit,imò voluntate domine possidet res a seruo portatas.

b ¶ Extendatur.§ punit ergo affectus,& si nõ sequitur effectus, vt §. de epi.& cle.l.si qs nõ dicã. Sed cũ solũ interesse veniat in hac actione. quo modo intentetur hic, cũ nihil iterũ, vt ff. de ser. cor.l.si quis.§.fi.& l. ptẽ ritæ:R.ñ.ẽstimabitur hic q æstimaret si uerẽ corruptus esset,vt hic dicit.

c ¶ Corrumpi.§ Et no. q idem dico in filio cũ eadẽ fit æquitas: vt §. de iud.l.placuit.& dixi ff. đ ser.corrup.l.ut tñ. §.j.

d ¶ Apud antiquos. Vel ipse.§ posse.

e ¶ Regula.§ quã habes hic, & ff. de noxa. l. antep.& de iniur.l. sed & si vnius.§.si seruus. & arg. ff.de edẽ.l.si quis.§. phibetur.Sed arg. cõtra. ff. de exerci.l. si eũ. in prin. & nau.cau.fta.l.iiij.§.pe.

f ¶ Huius.§ alias cuius & hæc est regula.

g ¶ Coniectura.§ i.à cõtrario sensũ.melius diceret ecõtrario.Est eñ cõiectura qñ.sensus tacitè ex litera elicit, & nõ est in litera expressum.&fic est ar.quod elicitur tacitè.Regula ita dicit:eius serui nomine cuius quis tenet noxali,ei⁹ nomine nõ agit:cõuertit p cõiecturã:ergo cuius nomine agit,eius noie nõ tenet. cũ ergo bo. fi. pos. agat §̃ dñm si fibi fiat furtũ,er go eius noie nõ tenetur.

h ¶ Tunc.§ dixi q habet actionẽ furti bonæ fidei possessor:nũc dicit qñ.

i ¶ Possessore m. § tempore facti furti.

k ¶ Eum.§ Verũ dñm.

l ¶ Cogitatione.§ id est credens se dominum.

m ¶ Et alijs.§ No.bonæ fidei possessorẽ teneri noxali; magis autẽ & si ma læfidei:ut ff. de noxa.l.bonafide. & l.ñ solũ Sed cõtra.ff.ad legẽ Aq.ll. fi ter nus seruum. §. ferui. vbi dicit non teneri bonæfidei possessorem noxali Aquil. Sol. ſpeciale in l. Aq. vt & alia multa. Vel dic, q ibi nõ possidebat tũc sicut & hic distinguit.

n ¶ Actionẽ.§ Sed & ipsam possessionem ferui posset condicere si credat suũ. vt §. de agri. & cẽ fi.l,si colonꝰ.lib.xi.

o ¶ Factus est.] sed pro eo q fecerit apud bo.fid. pos.cõstitut⁹, nõ agit, ẽt postea:vt institu. de noxa.§.oẽs.& ff.eo.l. ferui & filii in prin. nisi tunc, cũ seruus erit penes dominũ & sic res penes eũ seruũ, vt ff. de fur. si ser-

tum committere, qui contra domini volũtatẽ res eius cõtrectat[a] ipse † autẽ furti actione propter dolum suum tenetur:ita & ſerui corrupti contra eũ actio propter suum vitium non ab re extendatur[b], vt sit ei pœnalis actio †impo sita, tanquam re ipsa fuisset seruus corruptus:ne ex huiusmodi impunitate, & in alium seruum qui facilè possit corrumpi[c], hoc acere pertentet. Dat. kal.Aug. Lampadio,& Oreste VV.CC.Coss.

¶ *Pro seruo bona fide possesso cõuenit bonefidei possessor furti noxali, dũ eũ possidet.h.d vsq; ad ver. sinaũt.ipso uerò dsinẽte possidere,põt agi furti cõtra uerũ dominũ..h.d.usq; ad §. de eo.Vltimò dicit.q p libero hoie non habet locũ actio noxalis. h.d.Bal.& concordat Sali.*

¶ Idem A.Iuliano P.P. LEX XXI.

APud antiquos quærebatur, si seruus, quẽ aliquis bona fide † possidebat,furtum cõmiserit alienarũ rerũ, vel ipsius, apud quẽ cõstitutus est an † ipse,q eum bona fide † dtinet,noxalẽ furti actionẽ aduersus verũ dominũ habeat[e]? vel ipse[d] ab eo, qui furtum passus est, prædicta cõueniat actione? ¶ Cùmq; generalis regula[e] ab ãtiqua prudẽtia exposita ẽ. huius † hominis gratia. p quo noxalem furti actionem susciperе † qs compellit[f], aduersus aliũ furti actionem habere nõ † cõcedẽs,qui dam ita eam per coniecturam[g] interpretati sunt aduersus † bonę fidei quidẽ possessorem nullo modo furti actionẽ extendi: ipsi aũt si furtum fuerit passus aduersus †, verum dominum furti actionem noxalẽ rectè decerni. tunc[h] autẽ bonæ fidei possessorem † furti nomine, quod pass⁹ est noxalẽ actionem cõtra dominũ habere posse, quãdo seruus † sub domini sui fuerit constitutus possessione: & pro iis rebus posse eum aduersus † dominũ habere actionem, non solũ † pro iis quas seruus subtraxit iam apud eũ[k] cõstitutus,sed & quas † furatus est, qñ fugit quidẽ à bonæ fidei possessore,adhuc autem non dũ sub manibus domini sui fuerit cõstitutus. Quã interpretationẽ prisca quidẽ iura per cõiecturam introducebãt: nos autem alti⁹, & veriùs ad eam respicientes,generalem regulam sic ab initio esse † prolatam accipimus. ¶ Cùm igitur † bonæ fidei possessor domini cogitatione † furem possidet,merito donec apud eum constitutus est,& aliis[m] tenetur noxali actione, si extranei furtum à seruo fuerint passi, & ipse aduersus verum dominum non habet actionem secundum regulam dicentem: Qui habet aduersus alium furti actionem,ipse ea teneri non potest.

¶ Sin autem desinat in serui retẽtione, & ille, apud verum dominum fuerit inuentus, tũc ipse qui dem noxali furti actione minimè potest teneri, aduersus autem verum dominũ habet ipse furti noxalem actionem[n] pro rebus quas vel tunc furatus est, cùm est apud verum dominum, vel anteà, postquàm bonæ fidei possessoris retẽtiõem excessit,nec dum apud verũ dominum factus est[o] Sic † iterum regulæ † generali casus euenit cõsentaneus. Qui enim habet tunc furti actionẽ aduersus dominum , ipse aliis teneri furti actiõe non potest,& sic ex tẽpore omnibus discretis[p], vetustissima dubitatio nostro fœdere cõqescat, & bonę fidei possessor in parte certa tẽporis habeat actionẽ ,& non teneatur † actiõe:& ipse dñs in alio tẽpore nõ teneatur actione , & in alio[q] sub actione constituatur.

¶ De eo aũt, q liber cõstituꝰ ab alio bona fide teneẽ[r], si furtũ cõmiserit,rectè, & sine aliqua dubitatiõe dicit posse eũ, q liber ẽ cognit⁹ , & ab ipso,q bona fide eum detinet, p furto cõueniri:& † bonę fidei possessorẽ , si extraneo furtũ liber cõmiserit,nõ posse cõueniri sed ipsũ p suo furto respõdere[s]: qa generalis regula[t] de seruo ꝓla ta est: & pro eo , qui non seruus , sed liber, & suæ potestatis est,noxalem moueri actiõem: † impossibile , nostrisq; legibus incognitũ est[u]. Dat. Kalen. Octob. Lampadio,& Oreste VV.CC.Coss.

¶ *Prætendentib. interesse ex iusta caussa & probabili,cõpetit actio furti: & re cõmodata subtracta,domino datur electio agendi contra furem,uel commodatarium: quorum uno scienter electo, uel à cõmodatario domino satisfacto, ei non cõpetit amplius ius uariã di.hoc dicit usque ad.§. sed cũ in secundã.Salic.Vel sic: Actio furti ei cuius interest, datur: & si res commodata subtrahatur, est in electione domini , utrũ agat contra furẽ,an cõmodatariũ, & uno electo, contra alium non poterit agere , si fuerit sciens:secus si nescius,uel dubitãs, nisi sibi à cõmodatario fuerit satisfactum. hoc dicit usque ad §.sed cum in secundam. Et diuiditur usque ibi in tres partes principales:quia primò ponit regulam. Secundò mouet quædam dubia,& auget dubitationes ex opinionib. veterum. Tertiò terminat ea.partes patent in litera.h.d.Sali.*

¶ Idem A Ioanni.P.P. LEX XXII.

MAnifestissimi quidem iuris est, perpetrato furto,ei competere furti actionem,cuius interest, ne furtum committatur[x].

debetur.vnde non agit furti:vt ff.eo. l.si is cui. & l.eũ qui emit. in prin. & l is cuius interest.in fi.Itẽ nõ ex lucrariua: ideo dixi; quia pro lucro: vt quia poterat vsucapere,non agitur furti:vt ff.e.l.si is cui. §. eius.Itẽ rõne custodiæ propter commodatarium vel similes:vt j.ea.l.§. tales.

a ¶ Sed quærebatur.§ prima quæstio.

b ¶ Idoneo.§ſ. soluẽdo.

c ¶ Concessum.§ ut ff. eod.l.itaque. & instit.de oblig.quæ ex delic.§. itẽ si fullo.& §. quæ de fullone.Accur.

d ¶ Ambulatoria.§ Vt si primo non erat soluendo,postea factus ẽ soluẽdo,uel eo cõtra. & est simile uerbum.ff. de fun. do.l. erit.& de adi. lega.l. iiij. Accur.

e ¶ Sed omnem.§ hic incipit tertia quæstio.

f ¶ Simplicior.§ Nota. simplicitatẽ placere leg. ut instit.de fideicommiss. hære.§ sed quia.& de legi.ag.suc.§.sed quia.

g ¶ Voluntate.§ hoc regulariter:sed in casu falsit.ut j.e.l.

h ¶ Ex pœnitentia.§ ut & arg j.de codi. l.fina.in princ. & sic nota varietatem non admitti.Sed ar. contra.ff. de collat.bo. l. nonnunquam.

i ¶ Quasi.§ Illud quasi, abundat. uel est expressiuum veritatis.

k ¶ Eum.§ ſ.commodatarium.

l ¶ Ipsi quidem.] ſ.commodanti.

m ¶ Sciens.§ fic ff.de inofficioso testamẽ.l.nihil. §.ſi cum filius.

n ¶ Accepit.§ ex cõmodato.

o ¶ Domino.§ſ. rei.

p ¶ Ab eo.§ commodatario.

q ¶ Tunc etenim omnimodo.§ argu. est ad hoc §.de iur. & fac. ign. l. error. Et not. differentiam inter commodatariũ & vsufructuarium , creditorem & fullonẽ. Nam primo casu dat domino electio,vt hic: ẽt in sequentibus duobus agit dominus, & ipsi actio furti data habet in re, uel quasi iuris,vt usufructus:ut ff.e. l.creditoris. §.j. aut possessionis, vt in creditore vt dicta l. creditoris & ff.e.l.itaq;.§.sed & si res. nõ ex lucratiua cã, uel rõne custodiæ, quàm debet præstare ex uoluntate domini. Pro babilẽ causam , sed non honestam habet fur. vnde nõ agit, nisi in casu:ut ff.e.l.itaq; §.sed furti.& l.qui uas.§. si ego.ecõtra honestam habet nõ probabilẽ,cui res ex contractu aliquo debetur

Sed si vnus sit cõsecutus,alter amplius non agit:vt ff.cõmo. l.si vt certo.§.fina. & l.seq.quandoque alter est dominus,& alter habet ius in re: & si quidẽ ius illud habet similitudinem cum dominio, vtrique cõpetit: vt est cum vnus habet vsumfructum,alter habet proprietatem: vt ff.e. l.inter oẽs,§. si seruus.si aũt non habet illud ius similitudinem cum dominio,ut quia est ius pignoris: & tunc quãdoq; creditori tantum datur, quandoque debitori tantum, quandoque vtriq; datur tantum creditori, quando culpa eius interuenit in furripiendo qa ẽ obligatus ad eius restitutionem. Accur.

r ¶ Supposítum.§ id est furtum.

s ¶ Cum manifestissimũ.§ bene dico impediri variationem poſt facti; factionẽ.cum manifestũ sit, quod quãdoque etiã ante satisfactionem ipse ditur,ut in casu cõtrario & hic dicit.

t ¶ Incidebant.§ scilicet quærentes.

v ¶ Aliquis.§ ſ.fur.

x ¶ Pulatus. § ſ. furti.

y ¶ Rem furtiuam.§ sed qua actione ? Respondeo. condictio.incert. secũdũ H. vt ff.de cõdictio.furti. l.& ideo §.fin.non cõdicitur.quæ soli domino datur:ut ff. de condi.furti.l. j.Sed Azo dicit actione in factũ,uel officio iudicis: ut ibi no.ſ.l.& ideo.& gl. ista quæ dicit dari condictionẽ ſ certi, male dicit: quia illud est uerũ in eo, qui habet ius ſ re. quare dicit referre , ſi domino subtrahatur, quia tũc ei datur cõdictio furtiua:ut ff.de condictio. furti.l.ſi ſubtrahatur, ei q habet ius in re, datur cõdictio incerti,ut in creditore:ut ff.de cõdi. furtiua. & iõ. in fi.ſi ſubtrahatur bonæ fidei possessori, datur triticaria. ff. de tritic. l.j. ſi habenti ſcientiã rei alienæ volũtate tamẽ dominij,ut hic, ſubtrahatur ad rẽm recuperandã datur officiũ iudicis,uel condictio,ex leg.ut j. de agri. & cẽſi.l. ſi colonꝰ.lib. xj.

ADDITIO. Hæc gl. teste Bart. hic bene dicit præterquam in fine , vbi vult commodatariũ habere cõdictionem ex l. ſi colonꝰ. j.de agri.& cẽſſi.l.xj. quia hoc falsum est. Nã illa condictio cõpetit tantum ei, q possidebat. ut latius in eadem l. notatur per eundem B. z ¶ Desiderans.§ Hoc cum dominus ratã habet exactionẽ petẽdo quod ẽ exactũ. Sed q d ſi uelit furẽ cõuenire? Respond. potest.ut ſ. proxi.§. sed nunquid tunc fur.afficitur duplici damno?

ADDITIO. Aduertas quod Dynus in lege licet .6.ſi. ff. nau.cau.fta.tenens contra glo.iſtam,dicit quod postquam fur exactus ẽ ab uno, nõ potest iterum conueniri. nec obstat §. præcedens , quia loquitur ante furem exactum.quod etiam sequitur Bart.hic.

a ¶ Ortam.ſ.condemnationem. Nota occasionẽ rei meę quæsitũ mihi deberi.ut ff.de rei.uen.l.ſolum.§.j.& ff.commo.l. ſi is qui. §. ſi quem quæstum.& ff.ad Trebel.l.quia poterat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

z ¶ Peruenire.ẓ idem in cõductore.ut ff.loca.l. is qui.Secus ĩ credito re.ut ff.de pig.act.l.si pignore.Sed quare secus?Rñ. qa creditor nullũ vsum amittit,nec enim debebat vti.alias committeret furtũ.ut inst.de obligati.quæ ex del.c.§ placuit.at cõmodatarius & cõductor amittũt vsum quare habent lucrum.Item & aliud est in creditore. qa creditor non ad tantã diligentiã tenetur, sicut commodatarius tenetur,ut ff. commod.l.si ut certo.§.j.& d reg.iur.l. contractus.

Commodatarius maiorẽ diligentiã tenẽt, quam creditor.

b ¶ Collocetur.Iut & ẓ. de cadu.tollen.§. pro secũdo.& ff.de reg.iur.l.secundum naturã.arg. contra. ff.de pecul.l. qui pro prio.§. procurator ut in cęteris.

† spectare

c ¶ Vxorem habere.ẓ vt ff.de fur.l.si quis uxori. ĩ princ.

d ¶ Erubuit.Iut & ẓ. de iure do.l.j in fi.& ẓ. rerũ amo.l.ij.sed ibi rem viri furripuit.

e ¶ Maritus.ẓ si ipse eligitur.Accur.

Rerũ amotarum an possit dari constante matrimonio.

f ¶ Domino dedimus.ẓ ut ẓ.ea.l.§.tales.

† Deest in omnib.

g ¶ Amotarum.ẓ ſ. soluto matrimonio, sed eodem constante in factũ. Et sic nõ obstat cõtrariũ signatũ ẓ. rerũ. amo.l. z. Vel dic cõstante matrimonio dari rerũ amotarum.sed in simplũ fauore matrimonij,ad exemplũ actiõis serui corrupti.ut ff.de ser.corrup.l.fin.& l. Aquil.ut ff.ad l. Aquil. l. si seruus seruum.§.fi cum maritus. Vel tertio regulare est quod ẓ. dicit. hic aũt ſpeciale propter necessitatẽ.ut ẓ. proxi. Vel quarto datur actio rerũ amotarum,id est in factũ nomine rerum amota.sic expone ff de fur. l. si quis vxori.circa princ.

h ¶ Furti actionem.ẓ i. in factum nomine furti.

i ¶ Soluendo. ẓ hic est cõtra.ff.rerũ amo.l. ante pe.sed ibi rem viri furripuit extraneo. quare extraneus cõtra eã agit furti. hic contra furripuit rem extranei uiro. Sed quare aliud hic?Rñ.quia hic fuit furtũm factũ viro.licet extraneus agat, unde tardius permittitur extraneo agere cõtra mulierem.ibi autẽ extraneo fuit factum furtum,

K ¶ Extrahatur.ẓad iudicium.& est sic ff. de libe.exhi.l.i.in fi.

¶ DE OPERIS libertorum.

¶ *Quia occasione operarum liberti fugiũt a nobis,ideo subijcit de operis libertorum.*

SI tempore.CASVS. Si seruum meum manumisero, & ei operas imposuero.an ad præstationem teneatur, quæritur? Rñ.ꝙ sic.sed si operas nolo,sed pecuniã ꝓ operis.inuito liberto.an sim audiendus? Rñ quod non.si autem cõuenit ut aliquid mihi pro operis,puta caponẽ præstet.ad hoc mihi tenet. tamẽ casus est in quo cogi posset,ut prętiũ pstaret,si uerẽ ad inopiã quia & si nõ tenetur ad operas,defectis tamẽ facultatib. meis, tenet me alere.

l ¶ Si tempore manumisionis.ẓ i. statim post manumisionem. nam ante seruus non obligaret:ut ff.e.l.ut iurisiurãdi & de lib.cau. l. fi. Sed puto quod ẽt prius obligetur,si statim tamẽ postea sequat manumisio.ut ff.fi cert.pet.l.lecta.& ẓ.de pac.l.petens.Ité si postea ex ſteruallo ꝙ modo actum fuit tunc,ut postea ſponerẽtur.ut ff. de fol.l. Modestin.

† & huiusmodi.

† dubitaſ.

pinianus,licet variauerit, eligendus est,non in prima,sed in secunda eius definitione, in qua lucrũ statuit minimè ad dominum rei peruenire. a vbi enim periculũ, ibi & lucrum collocetur: b ne sit damno tantum deditus, qui rem commodatam accepit, sed liceat ei ẽt lucrũ † sperare.

¶ *Si marito res cõmodata, ab vxore subtrahat̃,si vxor à dño eligatur, cõuenitur furti. si eligatur maritus,tenetur ei vxor actione in factũ ꝓpter res amotas, nec põt vxor eligi à domino rei si marit⁹ exiterit solue do ẽt si hoc affectauerit maritus.h.d. Et uota ſingulare casũ de isto furto domestico, ꝙ fit per vxorem viro de re aliena, cui⁹ periculũ pertinebat ad maritũ, quod non agitur furti nisi in subsidium.h.d.Bal.*

¶ Cum autem in confinio earum dubitationum tertia exorta est † quæstio quare non & eam decidimus? Cum enim a pertisimi iuris sit, non posse maritum,constante matrimonio, furti actionem contra suã vxorem habere «quia lex. ita atrocem actionem dare in personam ita sibi coniunctam erubuit c;eiusmodi incidit veterũ sen sibus quæstio. ¶ Quidam etenim re sibi commodata, † hmõdi rei furtũ a sua muliere passus est. & † dubitabatur,vtrumne domino rei furti actio contra mulierem præstaretur, an propter necessitatem causæ,& maritus ‹ eius vtpote actioni cõmodati suppositus, posſit habere furti actionem:& auctores quidẽ iuris satis & in hac ſpecie contra se iurgium exercuerũt, ex præsenti autem lege & anterioribus nostris decisionibus,quæ in in ista positæ sunt constitutione, põt & hæc ſpecies apertius dirimi. Si enim domino dedimus d electionem, ad quem voluerit peuenire: siue ad eum, qui rem commodatam accepit,siue contra eũ, qui furtum commisit : & in hac ſpecie maritus quidem propter matrimonii pudorem, non furti,

a ¶ Peruenire.ẓ idem in cõductore.ut ff.loca.l. is qui.Secus ĩ credito re.ut ff.de pig.act.l.si pignore.Sed quare secus?Rñ. qa creditor nullũ vsum amittit,nec enim debebat vti.alias committeret furtũ.ut inst.de obligati.quæ ex del.c.§ placuit.at cõmodatarius & cõductor amittũt vsum quare habent lucrum.Item & aliud est in creditore. qa creditor non ad tantã diligentiã tenetur, sicut commodatarius tenetur,ut ff. commod.l.si ut certo.§.j.& d reg.iur.l. contractus.

b ¶ Collocetur.Iut & ẓ. de cadu.tollen.§. pro secũdo.& ff.de reg.iur.l.secundum naturã.arg. contra. ff.de pecul.l. qui pro prio.§. procurator ut in cęteris.

† spectare

c ¶ Vxorem habere.ẓ vt ff.de fur.l.si quis uxori. ĩ princ.

d ¶ Erubuit.Iut & ẓ. de iure do.l.j in fi.& ẓ. rerũ amo.l.ij.sed ibi rem viri furripuit.

e ¶ Maritus.ẓ si ipse eligitur.Accur.

Rerũ amotarum an possit dari constante matrimonio.

f ¶ Domino dedimus.ẓ ut ẓ.ea.l.§.tales.

† Deest in omnib.

g ¶ Amotarum.ẓ ſ. soluto matrimonio, sed eodem constante in factũ. Et sic nõ obstat cõtrariũ signatũ ẓ. rerũ. amo.l. z. Vel dic cõstante matrimonio dari rerũ amotarum.sed in simplũ fauore matrimonij,ad exemplũ actiõis serui corrupti.ut ff.de ser.corrup.l.fin.& l. Aquil.ut ff.ad l. Aquil. l. si seruus seruum.§.fi cum maritus. Vel tertio regulare est quod ẓ. dicit. hic aũt ſpeciale propter necessitatẽ.ut ẓ. proxi. Vel quarto datur actio rerũ amotarum,id est in factũ nomine rerum amota.sic expone ff de fur. l. si quis vxori.circa princ.

h ¶ Furti actionem.ẓ i. in factum nomine furti.

i ¶ Soluendo. ẓ hic est cõtra.ff.rerũ amo.l. ante pe.sed ibi rem viri furripuit extraneo. quare extraneus cõtra eã agit furti. hic contra furripuit rem extranei uiro. Sed quare aliud hic?Rñ.quia hic fuit furtũm factũ viro.licet extraneus agat, unde tardius permittitur extraneo agere cõtra mulierem.ibi autẽ extraneo fuit factum furtum,

K ¶ Extrahatur.ẓad iudicium.& est sic ff. de libe.exhi.l.i.in fi.

¶ DE OPERIS libertorum.

¶ *Quia occasione operarum liberti fugiũt a nobis,ideo subijcit de operis libertorum.*

SI tempore.CASVS. Si seruum meum manumisero, & ei operas imposuero.an ad præstationem teneatur, quæritur? Rñ.ꝙ sic.sed si operas nolo,sed pecuniã ꝓ operis.inuito liberto.an sim audiendus? Rñ quod non.si autem cõuenit ut aliquid mihi pro operis,puta caponẽ præstet.ad hoc mihi tenet. tamẽ casus est in quo cogi posset,ut prętiũ pstaret,si uerẽ ad inopiã quia & si nõ tenetur ad operas,defectis tamẽ facultatib. meis, tenet me alere.

l ¶ Si tempore manumisionis.ẓ i. statim post manumisionem. nam ante seruus non obligaret:ut ff.e.l.ut iurisiurãdi & de lib.cau. l. fi. Sed puto quod ẽt prius obligetur,si statim tamẽ postea sequat manumisio.ut ff.fi cert.pet.l.lecta.& ẓ.de pac.l.petens.Ité si postea ex ſteruallo ꝙ modo actum fuit tunc,ut postea ſponerẽtur.ut ff. de fol.l. Modestin.

m ¶ Tibi.ẓ liberto.

n ¶ Impositæ sunt.ẓ pstipulationẽ uel iusiurãdũ,&sic ſpeciale est hic, ut pactũ vestiat iureiurãdo.ut ff.e.l.ut iurisiurãdi.& de lib.causa.l. fi. & agitur conditione certi,si certa est opera, ad instar pecuniæ creditæ: ut ff.e.l.à duobus.alias actione ex stipulatu.ut insti.de uerb. obl in pri.

Pactũ vestitur iure iurando.

Sed rerum amotarum ẓ actionem habeat, si ipsum dominus elegerit.Dominus autem omnem licẽtiam posſideat,siue aduersus maritũ cõmodati, siue aduersus mulierem furti actionem h extendere:ita tñ, vt si † ipse, qui rem commodatã accepit,soluẽdo † sit,nullo modo aduersus mulierem furti actio extenda tur:ne ex huiusmodi occasione inter maritũ & vxorem, qui non bene secum viuunt, aliqua machinatio oriatur, & forsitan marito † volente vxor eius extrahatur, k & furti patiatur pœnalem † cõdemnationẽ. Dat. xv. Kalen.Septem.Lampadio,& Oreste VV.CC.Coſs.

De operis libertorum.

TITVLVS III.

Operæ promiſſæ debẽt prælari,nõ earũ ptium,nisi ex causa necessitatis.h.d. Prio loquit̃.quãdo operæ sunt impositę,an petiposſint vſq; ibi,Solet.Secũdo,an possit peti prętiũ operarũ vſque ibi, Cum & si operæ.Tertio loquit quãdo operæ nõ sunt impositæ vſq; ad finem.Bald.Vel sic: operas tẽpore manumiſſionis impositas libertus debet prælare. Sed pro futuris pretium non potest exigi , nisi conuentum , vel ob necessitatem alimentorum.h.d.Salic.

Operæ futurarum an possint peti prętio

¶ Impp. Seuerus , & Ant.AA.Romano.

LEX I.

SI tempore manumisionis † operæ tibi impoſitæ ‹ sunt , scis te eas pstare debere. o ¶ Solet autem inter patronos, & liberos conuenire,vt pro operis † aliquid † prælletur: † licet prętiũ petiti nõ possit,nisi quãdo ,ppter inopiã pro alimẽtis id ‹ extra ordinẽ peti necessitas suaserit: cùm & si operę non erãt impositę, defectis tamen facultatibus patroni, eum alere cogebaris. s PP.iij.kalend. Ianua. Chilone , & Libone Coſs.

Operæ ex diurnũ officium.

† illę qui

† prælletur.

¶ *Non pstat beneficiũ,qũpẽdit debitum, & ideo præmiũ nõ meretis& erronea promissio operarũ nõ valet.Hoc dicit.B. & S. Vel sic,Ex necessitate manumittẽs,i seruitutem non reuocat, nec imponit operas. hoc dicit.Iaco.Butr.*

¶ Iidem AA.Eutycheti. LEX II.

MAnumissionis cã traditus, a neq; in seruitutẽ b † reduci a manumissore, põt,ne que impositas c operas præstare cogitur.PP. vj.Kalen Maij, Antonino A.ij.& Geta ij.Coſſ.

† deduci.

¶ *Operarum indebita præstatio condicitur. hoc dicit. Vel sic : Ei q manumittit, acceptis ab extraneo nummis , operæ nõ debentur.hoc dicit.Bald.*

¶ Idẽ AA. Quintiniano. LEX III.

QVi nummis acceptis ab extraneo , a seruũ suũ manumisit , & ꝓ operis pecuniam ab eo accepit:hinc factant operę impositę,hinc † non, vt indebitã † solutam reddere cogitur , o PP. Calend. Nouembr. Albino , & Aemiliano Coſſ.

† Quintiniano.

† non fiet.

† ut in debitas ſolutas.

¶ *Pretium operarum promissum potest peti tamen exigens pdit ius patronatus: & ñ tenet promissio facta cã libertatis onerandæ.hoc dicit. Baldus. Vel sic, Exactio pretij futurarum operarum priuat*

Operarum futurarum an possit peti prętio

Operas impouit,qui ex uoluntate manumittit.

¶ Idem AA.Eutycheti. LEX IIII.

MAnumissionis cã traditus, a neq; in seruitutẽ b reduci a manumissore, põt,neque impositas c operas præstare cogitur.PP. vj.Kalen Maij, Antonino A.ij.& Geta ij.Coſſ.

¶ *Operarum indebita præstatio condicitur. hoc dicit. Vel sic : Ei q manumittit, acceptis ab extraneo nummis , operæ nõ debentur.hoc dicit.Bald.*

¶ Idẽ AA. Quintiniano. LEX III.

QVi nummis acceptis ab extraneo , a seruũ suũ manumisit , & ꝓ operis pecuniam ab eo accepit:hinc factant operę impositę,hinc † non, vt indebitã † solutam reddere cogitur , o PP. Calend. Nouembr. Albino , & Aemiliano Coſſ.

† Quintiniano.

† non fiet.

† ut in debitas ſolutas.

¶ *Pretium operarum promissum potest peti tamen exigens pdit ius patronatus: & ñ tenet promissio facta cã libertatis onerandæ.hoc dicit. Baldus. Vel sic, Exactio pretij futurarum operarum priuat*

Operas impouit,qui ex uoluntate manumittit.

tus amitteret:vt ff.de iure pat.l.diuus.§ fin.Nota etiã ex hac lege ꝙ necessitas nõ habet legem in eo quod dicit,nisi quãdo,&c. & facit.ff. de offic.procon.l.j.Item nota quòd plus subuenitur pauperi,quàm diuitiũt,ut & ẓ. de epiſ & cle.l.si quis ad declinandum.§.penult.

CASVS. Seruum tuum mihi tradidisti , vt manumitterẽ. manumisi. an eũ possim in seruitutem reuocare, quæritur? Respon.quòd nõ & licet ei operas im posuerim:petere operas non possum ex necessitate manumissionis.

a ¶ Traditus.ẓ ut enim alius manumittat.

b ¶ In seruitutem.ẓ licet sit ingratus:vt ẓ. d li. & eo.li.ij.& ff.e.l.si quis hac.in prin.

c ¶ Nec impositas.ẓ ſ. de facto.de iure enim impoſi non poterunt,cum non ſpontè,sed ex necessitate est manumissus,ni fi ciẽs non posſe impoſi passus ẽ : vt ff. eodẽ.l. Campanus.Ité & in alio casu:vt ff.d bo.lib.l.q ex causa fideicommissi . Item & i alio casu,ut in frã eodem.l.mater.Item uidetur huic legi cõtraff.de do.inter vir.& vxo. l.si eum seruum.§.si pecunia. Sol.ibi loquitur i eo casu cùm sciens non poſſe imponi,passus est:uel eum non manumittit ex necessitate.nõ enim cogi poterat mulier, nec uenire poterat ad libertatem,si ipsa nõ manumisisset. Vnde si manumisit,gratis manumittere uidet,quare operas imponere põt No. etiam ex hac lege regulã, ꝙ ille solus imponit operas, qui ex uoluntate manumittit: nisi in casibus ut modo notam. Item aliam,ꝙ ille solus reuocat in seruitutẽ, qui ſpontè manumittit:ut & infrà.de lib. & eorum lib.l.prima. Sed i contra tabul.s. seruatur alia regula,ꝙ quilibet qui gratis uel non gratis manumittit,habet ius succedendi, nisi in casibus, ut quando alienum seruum redimo suis nummis:vel ab extraneo accipio pecuniã pro manumittẽdo,vt ff.de bon.lib.l.etiam.§.si quis nummos.& ꝙ ſd & hac.Sed fortè isti duo casus non excipiuntur in beneficio,ꝙ habet patronus ne uocetur in ius sine ueniatur ff.de in ius uocan.l. adoptionum.§ fin.& l.is quoque.& l.ſed si hac lege.

* Addel. ipsum in ius uocari.

QVinummis.ẓ CASVS. Si tibi decem dedi ut seruum meum manumitteres,& pro operis pecuniam exegisti: eam ut indeoi tam reddere compelleris:siue fuerint operæ impositæ,siue non.

d ¶ Ab extraneo.ẓ à quo etiam inuito libertas potest extorqueri,ut ff.de manu.si quis ab alio,secus si à seruo.ut ẓ.de obſe.l.etiam.ꝙ. Vel ab extraneo,si pactum factum fuerit cum seruo,ut ff. de obſe.l. Titi puerum.& ẓ.ut.j.l.j.& arg.inf.de lib.cau.l cum affirmes.

e ¶ Cogitur.ẓ scilicet si credens se debere ſolui, uel tantum condicit,quantum conducturus erat patronus,ut ff de condic. inde. l. si fi ſorte.§.libertus.alioquin donare uideturut ff.e.l.Campanus. Sed ui detur cõtra:ut ff.de do.inter uirũ & uxo.l.si eum.§.si pecunia ubi ac cepit pretium,& põt imponere operas:& nõ cogit manumittere.nã quidã huic legi nõ superiori eã signant contrariã,& ſoluunt ꝙ ibi ac cepit pecuniã ab ipſo seruo,hic ab alio . Sed fortè ibi nihil refert à ſeruo uel ab alio accipiat:nisi & ibi i fine loquitur, & cum ab alio ac cepit,sed tamẽ dabat ꝓ seruo, & sic est bona ſolutio. Vel ibi non dicit operas impositas eodem casu quo accepit pecuniam.sed duo casus sunt.nam utriq; isti & superiori est contraria. Sol. ergo & ſigna contrarium ut dixi in superiori.l.quia ſpeciale ibi, quia non cogitur manumittere,sed quia nec erat seruus,nisi cum manumittit.

Operarum prętiũ an liceat exigere.

SIquam.l CASVS. Si te manum isero,& operas imposuero , & eas tibi uendidero,puta pro centum:an ad pretium mihi tenearis,quæritur?Respon.ꝙ sic.nisi hon.&c.q.d.patronus,promittis mihi decem,si me offendis,&c.ut ff.qua.re.ac.non da.l.j.§. quilibet.sed in manumissus liberam habebis testamenti factionem.

f ¶ Si quam.ẓ primus actus est impoſitio operarum, & in isto pdit cõtra tabulas,secundum H.sed Azo ꝙ non. Secundus actus est operarũ exactio. Tertius de pretio ſu mercede futurarum operarum cõuentio. operarum exactio tollit cõtra tabulas pretii.cõuentio(equatur exactio uel no.) ollit omnia iura patronatus, nisi ſponte liberetur offerat,uel nisi inopia sit patroni.

g ¶ Ex uenditione) consensu utriusque partis inita.

h ¶ Operarum.ẓ prius impoſitarum. Vel dic prætentarum & futurarum.

i ¶ Ex hoc enim ẓ id est,ex uenditione,uel exactione operarũ , uel mercedis,si ex ſola impoſitione operarũ:ut ff.de lib. agn.l. si quis à liberis.§ si quis à liberti. Alij vt Hugo de porta Rauẽnata ex ſola impoſitione,ut arg.infrà de bono. poſſ. cõtra tab.liber.l.j. Arg.ẓ H. ff.d iure patro.si cut pro utrisq. est.ff.de ope.lib.l.libertus ꝙ operarũ. Ité ꝓ Azo. qa opas uel mercedem pro operis.siue ꝓtium operarum accipe à liberto nõ est prohibitũ: vtpote cũ lex ei permittat ſoluere si uelit,vt ff.eo.l.patronus.in fin.& ff.qui & à quib.ma.l.fin. § j.sed exigere,id est,ab eo inui o operas extorquere, uel obligare inuitum ad mercedẽ,est prohibitum . Vnde dico ꝙ ex ſola exactione operarum, amittit patronꝰ cõtra tabulas:sed cætera iura patronatus retinet:ut ff qui & à quib.l. fin.§. fi. sed fi exigat mercedẽ si ne pretium operarũ. uel obligationem mercedis, tunc incidit in l. Aeliam Sẽtiam. & sic amittit omnia iura patronatꝰ, vt prædicta.l.continet. Distingue ergo quia aut facit hoc patronatꝰ ad poſtulationem & rogatum liberti: fortè quia libertus vult magis mercedẽ dare , ꝙ operas ſoluere. Vel petit libertus gratia fui amici à patrono,quatenus leget ei operas suas & tũc ſi deliquit patronus,aut exigit patronus mercedem uel obligationem mercedis extorquendo ab inuito liberto.& tunc ſiquidem pro prætenta opera,id est,pro ea,quam nõ prætitit suo tpe,non amittit ius patronatus,quia prętium operæ ꝓtentæ accepit.ſi uero pro futura:ſi quidem patronus facit ex necessitate,puta alimentorum:non amittit ius patronatus secus ſi ex voluntate.& ꝓbatur hæc oĩa.ff.de oper.libert.l.patronus. per totam legem & l.ſi libertus artem.& de liberis agnoſcen l.ſi quis a liberis.§. ſi quis & hic,& infrà eodem l.nec patronus.& ſuprà.l prima . Si uero quis exigit operas,non definit esſe pătronus quantum ad alia,sed quantum ad contra tabulas,sicut,& infrà de bonorum poſſeſſionibus contra tabul. libert.l.ſecunda & ff.de iure patrona. l. ſicut. exhibebit ergo ei reuerentiam & cætera iura patronatus, alias enim nõ esſet differentia exigat operas uel mercedem operarum , quod lex uoluit,ut ff. eodem.l.patronus.& ff.qui & à quib.l.fin.§ j.

k ¶ Liberam.ẓ huius uerbi expoſitio est ĵ.de bon.poſſeſſ. contra tabu.liber l.ij.secundum Azo.

l ¶ Habet.Iquantum ad eum,qui uendidit non fratrem:ut ff.de bo. liber.l.Iulianus ait.secundum M.

m ¶ Modo.ẓ dixit eundam pecuniam ex uenditione operarum debitam,modo ſi non onerandæ,&c. & sic põt referri hæc determinatio ad id ꝙ primo dixit, non ad proximè dictum . Vel poteſt determinare,& referri ad proximum dictum.id est,dicere, habet liberam testamenti factionem,e x uenditione facta iusto pretio,animo petẽdi ſine exactione, &c.modo ſi non,&c. Quia tunc non ideo consequitur liberam testamẽti factionem libertus,quãdo iniusto prętio.quia lex non præsumit ꝙ exigat,nisi exactio fiat:ut ff.eodem.l. quæ onerandæ. Quando autem onerandæ libertatis causã cautio emiſſa dicetur,habes ff.quarum rerum actio non datur.l.prima.§. quæ onerande.& l.final.§.ſi seruus,puta ſi dicat ſic patronus , promittis mihi uiginti ſi me offenderis. Ité benedicit cũ consequi liberã testamẽti factionem:quia nõ est æquã ut utrunque ſcilicet & uinẽtis operas, & mortui successione cõsequatur.infrà d Latl.liber.tol.l.una.§. illud.

Libertatis onerandæ causa quo modo fiat cautio.

MAter.ẓ CASVS. Rogaui in testamento meo matrem meã ut Stichum manumitteret poſt quinquennium manumiſit poſt annum ex causa aliqua, & operas imposuit. Dicitur ꝙ illa impoſitio operarum tenet.& ante quinquennium finitur.& eas petere poſſet,ſed non ultra.sed ſi non exhibeat reuerentiam, puta de assurgendo et,castigabitur.

n ¶ Non poteſt.ẓ excipitur in filio testatoris rogato per fideicommiſſum manumittere,ut ff de bon.liber.l.quæ ex causa . & bene dicit,non poteſt,non enim uoluntate ſua, ſed necessitate manumisit. Item licet testator iusserit ut hæredi promitteret operas: tamen nõ cogitur promittere.& ſi promiſerit,actio in eum non datur,ut ff eo dem.l.cerdonem.sicut nec is cui bona adiecta sunt causa conſeruandarum libertatũ. petere poteſt ab his , qui directo uel per fideicommiſſum libertatẽ,ab eo acceperunt,ut ff.eo.l.ſi quis hac.§.j Accurſius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nisi eius tantùm.} & ad hoc est ff.de hæred.instit.l.iij.§. qui fidei commissariam.in fin.

b ¶ Vindicaturum.} non vt renocetur in seruitutem, sed ut castige tur: vt ſ. eo.l manumissionis & ff.de liber.& eo.lib.l.j.& ff. de offic.p̄fect.vr.l.j.§.cū patronatus.habet tamē cōtra tabulas,ut ff. de bo. pos. contra tabul. liber. l.j. & facit ad legē istā.ff.de bo. libe.l.eriā.& ff.eod.l.Cā panus.'& ff. de ritu. nup. proximè. & ff. de in ius uo.l. is quoque. Accur.

NEc patronis.} CASVS Dicit Imperator in hac l. q̄ futuræ operæ pretium patronus à liberto extorquere non debet, sed bene liceat accipere,si conſentiat libertus: & hoc si certa opa sit imposita. p̄teritæ autē potest. Liber tus autem duos habēs filios siue semel,siue diuersis temporibus,obligatione operarum liberatur.

d ¶ Pro operis.} futuris: quod verum est, nisi in casibus: ut ff. e. l. patronus.& l. si libertus.& ff. e.li berta si in concubinatu. Item ratione uitandæ siniſtræ ſuſpiciōis, vt ſ. eo. l.quod ex liberta.§. is autem.

g ¶ Vel. } expone pro etiam.

I tuis.} CASVS. Si seruum tuum pecubia sua redemero,& eum manumiſero:an ei operas imponere posſim,ut ut ingratum in seruitutem renocare? Respon. q̄ non quo ad alia:tamen habeo iura patronatus. Viuianus.

h ¶ Si tuis nūmis.] quod impropriè dicitur, ut ff.de manumiſ.l.iiii.

i ¶ Non oportet.} quo ad alia iura patronatus.& concor. ff. de i⁹ uo c.l.sed ſi hac lege. Sed contra ſ. de Lati liber.tol.Luna.§ illud.Sol. ibi accepit ab extraneo, hic à seruo:ut ſ. j.l.j.

k Iberę. CASVS. Si liberā tuam in uxorem duxeris, tibi præ stare operas cogenda non est, etiam diuorto facto, cum alii inuito te nubere non posſit,& hoc contentus esse debes.

k Vxorem.] idem si habuit eam concubinam,ut ff eo l. liberta si in concubinatu.

l Auxiſti.} ut & argu.ut ſ de cap.& poſtli.reuer.l. si is qui te . & impropriè ponitur hic dignitatem .

m Non posſit.} ut ff.de ritu nupt.l.i eo iure.& d repud.l.patrono. nisi eius tantum temporis,quo eum ante manumiſit , quam dies fideicommiſſæ libertatis existeret:sed nisi ei honorem patronis debitum exhibuerit,adeat cōpetētem iudicem pro modo admiſſi vindicaturum. PP. iij. Idus Maij,Duobus,& Aſpris Coſs.

¶ *Pro operis futuris non licet mercedē accipere pro præteritis,sic,& duo filij ab operarum præſtatione liberant. Hoc dicit Bal.& Sali.*

¶ Imp.Alexander A. Mutio.

LEX VI.

NEc patronis pro operis mercedē accipere licet, quā uis si indictæ operæ præſtitę nō sint ad pecuniæ exactionem, ob sequij non præſtiti æſtimatio con uertatur. ¶ Qui autem duos filios in poteſtate. uel diuerſis tēporibus habuit,lege Iulia de maritandis ordinibus, obligatione operarum liberatur. Dat. xij. kalend.Iun.Iuliano. ij. & Criſpino Coſs.

¶ *Emptus ſuis nūmis,& manumiſſus,nō dēt operas:nec reuocatur in ſeruitutem ut ingratus: licet vere ſit libertus. b. d. Bal.& Salic.*

¶ Idem A. ſ. Auguſtino. LEX VII.

SI tuis nummis emptus es ab eo,à quo manumiſſus es, nec operas ei dēs , nec puniri ab eo vt ingratus potes: patronum tamen tuum esse eum negari non oportet. D.iij.Id.Septemb.Iuliano.ij.& Criſpino Coſs.

¶ *Vxor non debet operas marito: ſed eo inuito non pōt diuertere.b.d.Bal.Vel ſic, Liberta vxor patroni factā non tenetur operas,Salic,*

¶ Idem A. ſ. Victorio. LEX VIII.

LIbertæ tuæ,ducendo eā vxo rē, dignitatē auxiſti: & ideo non est cogenda operas tibi præſtare ;cum posſis legis beneficio contentus esse,quod inui to te alij non posſit iuſtè nubere. D.x. kalend.Mart.Fuſco, & Dextro Coſs.

¶ *Lex iſta legitur duobus modis ſecūdū primam lec.b. d. Qui honoratur cōmodo non pecuniario,non pōt onere fideicōmiſſi grauari . Legit ſecūdo modo ſic: Tēpus adiectum libertati videtur repetitum ad limitandum præſtationem in conditione libertatis adiectam.Vel ſic:Tps appoſitū principali depoſito , intelligitur repetitū in qualibet eius cohærentia uel appendice.b.d.Bal.Vel ſic:Tempus adiectū libertatis præſtationi intelligitur onus ſeruo impoſitum limitare.Salic.*

¶ Idem A.Herculiano. LEX IX.

TItius, ſi cum teſtamentum faceret,ſeruo ſuo Caio libertatem cum cōditione hac dedit, Caium ſeruum meum à die mortis meæ annis tribus peractis,manumitti uolo:ita tamen ut præſtet hæredibus meis sicut me viuo præſtabat.& cum idē seruus teſtatori diurnum quiddam præſtaret,& poſt mortē eius uſque ad i diem præſtandæ libertatis etiam hæredibus præſtiterit : manifeſtum est quod adeptus libertatē, ad eandem præſtationem compelli non posſit. D. vij. Idus Auguſti.Fuſco, & Dextro. Coſs.

¶ *Emptus ſuis nūmis,& manumiſſus,nō dēt operas:nec reuocatur in ſeruitutem ut ingratus: licet vere ſit libertus. b. d. Bal.& Salic.*

¶ Idem A. ſ. Auguſtino. LEX VII.

SI tuis nummis emptus es, nec operas ei dēs , nec puniri ab eo vt ingratus potes: patronum tamen tuum esse eum negari non oportet. D.iij.Id.Septemb.Iuliano.ij.& Criſpino Coſs.

¶ *Vxor non debet operas marito: ſed eo inuito non pōt diuertere.b.d.Bal.Vel ſic, Liberta vxor patroni factā non tenetur operas,Salic,*

¶ Idem A. ſ. Victorio. LEX VIII.

LIbertæ tuæ,ducendo eā vxo rē, dignitatē auxiſti: & ideo non est cogenda operas tibi præſtare ;cum posſis legis beneficio contentus esse,quod inui to te alij non posſit iuſtè nubere. D.x. kalend.Mart.Fuſco, & Dextro Coſs.

¶ *Filij libertorum ſunt ingenui.Et potentius eſt matrimonium, quā ius patronat⁹ h.d. Bald.uel ſic; Natus ex liberta,eſt ingenuus : & conſentiens ei ut nubat,operas non exigit: iura tamen patronatus retinet.h.d. Salic.*

¶ Imp.Gordianus A Aphricano.

LEX XI.

QVod ex liberta muliere nescitur,ingenuum est. Is autem,qui libertæ ſuæ nubendi commodauit aſſenſum, quamuis & l.fin.Sed nunquid idem erit poſt diuortiū? Reſpondetur idem,licet sit arg.cōtra. ff. eo.l.planè.Sed ibi in alio caſu dicit: ſcilicet quādo cō ceſsit alij nubere. Item quod dicit hic non est cogenda præſtare, uerum est ex obligatione,qua tenebatur ut liberta,ſed tenetur præſtare operas uxor uiro,ſicut alias habetur uxorem in uiri ſeruitio debere eſſe,ut ff. de donatio . inter uirum & uxorem.l.ſi uir ex lana. & ff.eo.l.ſicut patronus.

TItius. CASVS.

Decesſit paterfamilias,& seruo ſuo in teſtamēto reliquit libertatē poſt lapſum triennij ſub hac conditione, ut quod ſibi in uita præſtiterit,puta diurnum obſequium, hæredibus ſuis præſtet. mortuo teſtatore præſtitit vſque ad diem præſtitæ libertatis, & eam aſſecutus eſt:an ulterius ad illud teneatur,queritur? Reſpondetur quòd non:quia nil pecuniarium ipſi fuerat relictum.

n ¶ Cōpelli. } duabus rationibus , ſcilicet quia iſte manumiſit ex neceſſitate:ut ſ.eo.l. ii. & quia liber homo non tenetur ad operas,nec etiā libertus,ex quo non sunt impoſitæ:ut ff.de libera.cau ſa l.ſi. Odofre.

o ¶ Non posſit. } quia nō potest ab eo relinqui fideicommiſſum,cui non eſt relicta pecunia , ut ff. de legat.j.planè.ii. § fin. & l.uidendum Vel é hoc ex ui repetitionis : quia cum iuſſerit eum ſeruire uſq; ad triennium , idem & in præſtatione dixiſſe videtur, vt argu.ff.de cōdi.inſtit.l.cum ſeruus . & ff.de condi. & demōſtr.l. auia.& facit. ff.de manu. l.cautam.§.ſi.

Liberti. CASVS.

Si ſeruum meū manumiſero , & operas impoſuero, & deceſſero, extraneo hæredi ad præſtationem operarum nō tenebitur neq; liberta manerito patronæ ſuæ.

p ¶ Neq; extraneis. } ſed filiis ſic, vt ſ. j.l. pe. & ſ. de obſ.l.etiam. filiis dico etiam exhæredatis, ſi tamen mala mente, ut ff. de bo.lib.l.ſi patronus ij. §.ſi quis non.

q ¶ Debent. } primo dicto eſt contra.ſ.de in ius uoc.l.ij. ſecundo é cōtra. in eo.tit.l.j.Sol. primi cōtrarii.hic loquitur de obſequialib⁹,quæ ſunt in faciendo:ibi de obſequialibus,quæ ſunt in non faciendo,ut argu.ff.eo.l.fabriles. ſecundum Sed uidetur q̄ etiam illa , quę eſt in non faciendo non transeat ad hæredem extraneum.nam datur in eum de dolo actio:ut ff. de dolo. l.hæredibus. Sed reſpō.ibi de calculo non de infamia agitur:ut ſ.eo. ti.l.Sabinus. Poſſet etiam ſecundo intelligi quod hęc lex dicit ſ operis incertis, ut ff.eod.l.ſi operarū iud icio . Diſtinctionem autem de operis dic ut dixi ff.de condic.inde. l.ſi non ſortem.§.libertus.

Quod ex liberta.} CASVS. Si liberę tuę nubendi ſpontē ſi aſſenſum,ad operas tibi non tenebitur propter turpem ſuſpicionem uitandam tamen ius patronatus retines: puta quod conſiſtit in aſſurgendo & in ſuccedendo Vinian.

r ¶ Ingenuum est.} ut inſtit.de inge.in prin.

s ¶ Liberę.} ſecus in liberto accipiente uxorem , quia ibi non est ſuſpicio,ſi ipſe operas præſtetur ff.eod.l.ſi quis hac.§.etiā. Ité ſecus ſi eſt patrona fęmina,quia & ei poſſunt p̄ſtari operę & filiæ, & neptes patroni.

cum nec ibi sit ſuſpicio:ut ff.eo.l.ſicut patronus.§.ſi.

a ¶ Operas.} futuri nō præteriti réporis,ut ff.eo.l.ſi libertus ita.§.ſi.

b ¶ Non posſit.} cauſa turpis uitandę ſuſpicionis,quæ quia quando quę ceſſat,ceſſat & lex:ut mō dixi.& facit huic l.j.de Lati.liber.tol.au then.ad hæc.& ff.eo.ſicut patronus.in prin.& § eo.l.libertæ. Sed contra.j tit.ij.l.ij. Solu. vt ibi. Ité habent locū hęc durante matrimonio,ſecus ſi finitum ſit,ut ff. eo. l.planè.Accur.

Deest in omnib.

QVi manumittunt.} CASVS. Seruī manumiſi ubi morari uoluerint,poſſunt, ita tamen,ut operas præſtaretibi posſint.nec ab hæredibus tuis in ſeruitutē renocabūtur, niſi ingrati. Nec enim iura compellunt libertum ſtare cum patrono.

c ¶ Arbitrium. } ita tamē morari debēt, ut operas posſint exhibere patronis:ut ff.e.l.quod niſi. §.ex prouincia.& l.hę d mū.in fi.quæ sunt cōtra. Accur.

d ¶ Reuerentiam. } Quid ſi operas? Reſpōd. idē:licet ſi uelint recedere,posſint agere ad cautionem, ut ff. de iud.l.in omnibus.& ar.ff.de condi.cau.da.l. ſi pecuniā.§. ité ſi quis.ibi plenè dicit.

e ¶ Probentur. } tunc ſic, ut hic,& inſ.de lib.& eo.li.l.iii.

f ¶ Compellant. } niſi manumiſſet eos hac cōditione,ut ar.ff. de cōdi. & demon.l Titio cētum. §.Titio.ij.in fi.& ff.d ali. lega.l.libertis. ij. in fin.

Vide de cast.lib. Patro.

In fideicommiſſo libertatis cauſa non potest relinqui pecunia.

Fideicommiſſum ab eo relinqui non potest cui nihil relictū est.

Operæ obſequiales ſunt magis certæ.

In redhibitione. } CASVS. Si libertum meum, qui ad operas mihi tenebatur,occultaſſi: eas operas,ad quas præſtādas mihi obligatus ę reddere compelleris.

g ¶ In redhibitione. } id est,redditione.

h ¶ Pœna. } quia pro eis tenetur tantū pro quibus occultatus erat obligatus.aliud in liberto ciuitatis,ut ſ. de ſer. fugit. l.mancipia.§. libertis. ad dunt tamen hic quidā,& omnis damni cum pœna quadruplī præter reddītionē operarum : ut arg. ſ.de colonis Illy.l.j § j.lib.xj. Sed ibi in ſeruo, hic in liberto. unde cō tra in eadem l.in fine. Sed de his omnibus dic ut diximus ſ. de ſeruis fugi.l.quicunque. Accur.

Deest in omnib.

Continuatio.

¶ DE BONIS LIBERTORVM, ET IVRE patronatus.

Diuiſio.

¶ *De bonis,& c.nō ſolū opas,ſed & ſucceſſionē et multa alia iura nēdicam⁹ ī libertos,iō d bonis libert.et iure patronatus ponit , &c.*

MVltum.} Iſta lex diuidit in duas partes. Nā primo ponit quoddam dictum cū diſtinctione.ſcdo infert ex ſcdo mēbro diſtinctionis. Secunda ibi, Et iō. Bal. CASVS. Si ſeruum meum ſua pecunia redemeris , & manumiſeris,an tibi ius ſuccedendi in bonis liberti ex teſtamento uel ab inteſtato per contra tabu.compet at,queritur? Reſpon . q̄ non. Si autem pecuniam mihi dedit, & eum manumiſero,ſuccedam . ſi ergo ob debitum aliquod condemnatus fuero, & mihi ſiſcus ſuccedat,an in iura liberti ſuccedere debeat,queritur? Dicitur quod ſic.

i ¶ Nummis. } quod impropriè dicitur:ut ff.de manu l.iiij. in prin.

k ¶ A domino. } hic coniuge,libertarem mereatur,& dic data pecunia .ſ. à ſeruo ipſo,ut ſ.tit.j.l.etiam. ſ. ſecus ſi ab extraneo dominus pecuniā accepit: quia ſi tūc paciſcitur cum ſeruo tantum , eſt idē q̄ ſi ſu priori caſu q̄do accepit à ſeruo.& ſic intellige ff.de obſ.l. Titi⁹ pue rum.ſi cum extraneo,nec imponit operas,nec ſucceditut ſ.tit.j.l.qui nummis.& inſ.de Lati.liber.tol.l.j.§.illud.quę sunt contra.

l ¶ Retinet.} Opponitur,iſte cōpellit manumittere:ut ſ. de lib. cau. l.cum affirmes. & ff.ſi li.inge.eſſe di.l tidin prin.& ff.de acqui. hæred. l.ſi ſeruum.§.ſi quis.ergo operas imponere nō pōt:ut ſ.tit.j.l.ij.ergo ſi retinet oia iura patronatus,q̄ hic dicitur? Rūd. in prima dicit hortabit. In ſecūda ſpōtè recepit, & est fauor præteritæ libertatis. In tertia nō præſenti, ſed futuro domino dabat. Vel ſuccurrit non ut ſit liber , ſed ut non ſit neceſſarius hęres. ſic ergo dices eū nō compelli, ut ſ. de tranſact.l. interpoſitas. Alii dicunt eū cogi. & quod hic dicit omnia, reſtringunt,ad id de quo dicitur hic, ſcilicet ſi ſuccesſione tam p cōtra tabulas,quàm ab inteſtato ut ff.eodem l. quiex cauſa.& ſ.de bo. poſſ. cōtra tab.liber.l.j.Accur.

Manumittere coacti operas im ponere nō potest.

m ¶ Et ideo.} concludit ad ſecundum caſum:ideo ſic conſtrue, ideo cū bona filii Sabini ni patroni, i.qui erat patronus. qui. ſ. Sabinianus plenū ius habuit:bona dico ſint uē dicata fiſco, ut hoſtis publici.ſ.filii ſcd'm eaq̄,&c.

Deſunt

n ¶ Filii.} ſ. Sabiniani, filii dicti patroni .

†Deest in omnib.

o ¶ Plenum ius.} Poſt mortem patris, ſi eos habeat ex ſucceſſione patris. Vel dic q̄ ſuo iure habebat, & ſemper referas te ad ſecundum caſum, quā do accepta pecunia a ſeruo manumiſit.

p ¶ Hoſtis.] ec ſic crimi næ læſę maieſtatis. Et dic hic bona uenire ad fiſcū: & ſic eſt contra.ff.ad leg. Iul.maie.l.eorum. vbi dicit uenire ad filios. Sol. hic nō habebat filios liberos: ſm R.ſed hoc non ualet, quia etiā ſi habeat filios, nō tranſeunt ad eos hęc iura:ut ff. de interdi. & releg.l.iii. Dic ergo q̄ ſi ideo hoc crimine dānatur,q̄ aliq̄ ſi principē cōmiſit: tunc nō tranſeunt ad filios,ut hic, & d.l. de interdic.& releg.l.iij. aut in alio capitulo eiuſdē l. quæ multa ſunt: ut ff. ad

Imp.Iuſtinianus A.Demoſtheni. P.P. LEX III.

SI quis patronorum in poſterum huiuſmodi narrationem legem Iul.maie.l.i.ii. & iii.& tunc uen iūt ad filios ut i l. cōtraria. Si aūt opponat ex eo q̄ eſt.ff.de iure patro.l.iura.ubi indiſtinctē uidentur dari filiis. Dic q̄ ibi ſpecialiter fuit cuidam conceſſum loco priuilegii. Vel dic q̄ in aliis capitulis fuit ibi dānatus, nō q̄ cōmiſerit in principē. Vel ſolue tertio dictam legem eorum q̄ quędā iura reſeruātur extraneis hęredibus,ut ſ. de i ius uocā. l.ij. & hęc ad fiſcū poſſunt trāſire,ut hic.iura uero ſuccedēdi reſeruātur liberis,ut ſ. de Lati.lib.to.l.j.§.ſed & ſi ſub pōe. & i l.ſ.ria. ſed media ſolū uetior eſt.

Iliberti.} CASVS. Si te conſentiente libertus tuus ancillę principis ſe coniunxit:in eo commodum patronatus amittit. Viuia.

q ¶ Conniuentibus.} t. conſentientibus. & facit ſ. de ſer. fugit. l.ſi. & ſ. de Lati.liber.tol.authen.ad hæc.& ſ.tit.j.quod ex liberta.§.j. Acc.

r ¶ Noſtris.} id eſt,imperatoris.

s ¶ Illi.} patroni.

Iquis. CASVS. Seruū tuū ſine uiuos uel ultima uoluntate manumiſiſti,& ei dixiſti,remitto tibi iura patronatus, queriē q̄d cō ſecutus fuerit iſta remiſſione? Reſpō. q̄ tantū conſequi quantū conſequereē per reſtitutionē natalīū fere,& fere dicit : q̄ ſi eſſet reſtitut⁹ natalibus,reuerentiam tibi non deberet , nec in ſeruitutē reuocari poſſet propter ingratitudinem.ſed ſecus eſt in tali remiſſione, quia poteſt reuocari & hoc ita,ſaluis tamen ut olim natalium reſtitutione,& aliis caſibus,quibus iura patronatus amittuntur.

t ¶ In poſterum.} id eſt,poſt legem hanc.

Acſitan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Actitantur.ꝫ id est dantur.
b ¶ Sine scriptis.ꝫ Nota codicillos posse fieri sine scriptis: vt §. de sacrosanc.eccle.l.generali.& j.de codicil.l.fi.in fi.
c ¶ Semota.ꝫ id est remota.
d ¶ Remittendum.ꝫ id est esse remissum.
e ¶ Eorum.ꝫ scilicet libertorum.
f ¶ Quæ.ꝫ scilicet successiones.
g ¶ A nobis.ꝫ huius legis authoritate.
h ¶ Reseruandis.ꝫ vt in auth. vt liber decæ. §. illud.col.vj. Sed certè imò videt reseruari: vt ff. eo. l. Paulus. §. patroni. qest contra. Solu. aliud est remittere iura patronat⁹, & facere potest ut hic: quia in vita liberti eõpetit. aliud est concedere liberã testamẽti factionẽ: quæ concessio aut vi pacti valet, quod est falsum qa ẽ de futura successione, vt §. de inofficio. testam. l. si quando.§. j. aut vi repudiationis: qp est falsum ff. de acquiren. hær. l. qui superstitis. Secus tamen esset si à principe liberã testamenti factionẽ consequereturut ff.e. l. etiã. §. j. Vel dic quòd ibi filius patroni patre suo viuente misit epistolam in qua concessit liberam testamenti factionem. Vel ter tiò hic corrigitur.
i ¶ Omne ius tollitur.ꝫ ut ff.eod.l. etiam. §. planè.
k ¶ Eandem uim. J ferè: non enim eadem uis est, vt habes J.statim.
l ¶ Concessio.ꝫ id est remissio.
m ¶ Penè solis. ꝫ scilicet restitutionibus natalium, penè autem dicit: qa.& quidã alij sunt modis, p quos inducit ingenuitas, vt J. de Lati. li. tol. §. sed scimus.& §. similiq; modo si qs. & §. illud etiã.& i auth. ibi posita.& J. q. mili. nõ possunt. sup seruis. lib. x. j. & J. de inf. ex. l. fi. & ff. de statu ho. l. ingenuum.& in auth. de mona. §. j. in fi. col. j.
n ¶ Reuerentia. ꝫ redit ad primum casum. Sed si omnis reuerentia duraret: go nihil est amissum præter cõtra rabulas. quod s. negasse uidet. Vnde dic qp & in ius uocari pôt sine uenia, ut & alias qñ patron⁹ adgit ad iusiurãdũ ne uxorẽ accipiat. ut ff. d i⁹ uocã. l. adoptiuũ. §. fi.
o ¶ Competit.ꝫ de quo dicit J. de liber. & eo. lib. l. ij.
p ¶ Etsi.ꝫ id est quamuis.
q ¶ Hęc.ꝫ scil. reuerentia & ius reuocandi in seruitutem.
r ¶ Quam.ꝫ scil. ingenuitatem. & plenè expone vt §. prox. Accur.
s ¶ Ius patronatus.ꝫ hic duo scias, & quæ sunt patronat⁹ iura, & q. pus actio ét de facto nõ proponatur aduersus eũ. ut ff. de obseq. l. honori. & l. parens. Secũdũ qp turpis exceptio: ut ff. de excep. do. l. apud. §. aduersus. Tertiũ de reuerẽtia siue in faciendo, siue in nõ faciẽdo, q̃ debetur etiam sine impositione, ut ff. de condi. ind. l. si nõ sortẽ. §. libertus. in prin. Quartũ de præstatione alimentorum: ut ff. de lib. ag. l. si qs à liberis. §. solent. Quintũ de reuocatione in seruitutẽ: ut hic, & J. de lib. & eo. li. l. ij. & hęc si dari nisi spôtè manumittẽti, ut §. tit. j. l. ij. Sextũ ius succedẽdi, de quo dicit hæc lex, & J. tit. j. l. j. plenius dicã. Circa autem operas est ius, sed ex impositione est illud, ut §. tit. j. l. j. Econtra hæc iura amittũtur in q busdã casibus: & quandoq; pp culpã patroni ut hic dicit: ut ecce pp denegationẽ alimẽtorũ: ut ff. d in re patro. l. diuus. §. fi. Itẽ pp exactionẽ iurisiurandi, ut ff. de iure patr. l. qui cõtra legẽ. Itẽ si eũ crimine capitis accusauit: ut ff. d iure patronatus. l. eũ. Itẽ si exigit mercedẽ p operis futuris: ut §. tit. primo. l. fi q̃ & J. de bono. posset. cõtra tabu. liber l. j. & l. fin. Sunt & alii casus qui nõ in pœnam patroni faciũt amittere patronatũ: vt pp pmiũ libertitut ff. de iure patrona. l. penulti. in princip. Itẽ propter natalii restitutionẽ, ut hac l. Itẽ, pp̃ter deportationẽ liberti, uel patroni, ut ff. d iure patrona. l. eum patronum. Itẽ si efficitur minor centenario non in fraudem vt inst. de suc. libe. §. sed nostra. Secus in fraudem: ut ff. de iure patro. si libertus Itẽ pp cõces sionẽ debitæ partis: vt inst. de suc. liber. §. sed nostra. sed isti vltimi duo modi, tantũ à p̃ tabulas repellũt.

Interpositã

Patronus aliquando sine uenia in ius uocari potest à liberto.

Patronatus iura sunt sex.

Ius patronatus amittitur.

Continuatio.

¶ SI IN FRAVDEM PATRONI, &c.

¶ *Quia quandoq; libertus alienat, ut debita portione patronũ fraudet: ideo de hoc ponit.*

SCasus. Certum est q patronus i bonis liberti i tertiã succedere d̃bet si ergo libert⁹ i fraudẽ patroni bona sua alienauit usq; ad legitimã: q̃ aliena tã sũt reuocari possũt. vi. t ¶ Alienauerit. J inter viuos ubi duo sunt necessaria. ff. fraus & euẽtus, vt ff. e. l. j. §. j. & hic dicã ita ti. Item dic qp alienauit gratis: secus si nõ gratis: ut ff. eo. l. j. §. si quis i fraudem. & §. si mutuam.
v ¶ Legitima. ꝫ quæ est tertia: ut inst. de suc. liber. §. sed nostra.
x ¶ Conuenit. ꝫ non petitionem hæreditatis: quia patroni est debitor non hæreditarius: vt ff. d petit. hæred. l. q̃ si in diẽ. § pe. Sed per Caluisia namus: J. l. proxi. Et distingue hic, quia aut alienat liberus in ultima uoluntate, & tunc solus sufficit euentus: ut ff. eo. tit. l. j. §. j. quia pars patroni censetur, ut æs alienũ ut ff. de donatio. l. si patronus qp æs alienum, ante relicta ẽ detrahẽdũ: ff. ad Trebl. l. j. §. pen. Aut inter uiuos, & tunc sine dolo malo ualet, vt ff. de probationi. l. patronus. Si dolo, aut in fraudem legis. ff. vt sit minor centenario. & tunc ipso iure nõ valet: & totum reuocatur. Aut in fraudem patroni tantum, & tunc valet. sed reuocatur quarenus est legitima tantum, vt ff. de iure patrona. l. si libertus. Accursius.

d durabus.

Patrono an præferatur frater liberti in successione.

DEfuncto ꝫ CASVS. Alienata à liberto in fraudem patroni reuocari possunt per actionem Caluisianam, quatenus est legitima. Si autem fundum patroni alicui dedit, & post mortem liberti patronus donationem ratam habuerit: tan successores patroni cã reuocare possint, quæritur? Respon. quod non.
y ¶ Succedens. ꝫ scilicet in totum, quando non sunt liberi. ut insti. de suc. lib. §. sed nostra. Sed nunquid frater liberti præponi patronos? Respon. sic secundũ quosdã: ut insti. de seruili cog. circa prin. Sed Ioan. cõtra ut ff. de suis & legi. l. inteſtato. in prin. de bo. lib. l. liber. Sed patronus q̃ manumisit. si crimine capitis accusauerit is pronarus admittit. ut ff. de iure pa. l. eũ & de bo. lib. l. q̃ cũ maior. Sed ar. §. ff. de fideicõ. li. l. fi filius. §. erit. Quod dixi de liberto accusato: intell. ge d patruo: qui & suus dicitur: ut ff. de uerborum significati. l. liceat. §. paternos. Sed suum accusando, non perdit: ut dicto §. erit. Item nota qp si relinquo nepotem ex filio præmortuo, & filium, filius præterit: ut ff. de bo. liberto. lege. si libertus præteritus. §. si libertus. Item si duo sunt patroni, & unus decedat, & filium relinquat, & alter sit superstes, solus superstes admittitur, ut ff. de operis liberto lege, a duobus. Item si unus patronus relinquat filiũ, alter nepotem, solus filius admittetur: ut ff. de legitima tute. §. si duo. secus in successione ingenuorum, ut institutio. de hæredi. quæ ab intestato. §. cum filius.
z ¶ Reuocare ꝫ plus ergo potest hæres quam defunctus. & sic ẽ arg. cõtra. ff. de regul. iur. l. hæredem. & hoc ideo, q̃ est ęs alienũ. Itẽ quo mõ hęres reuocat factũ defuncti. ut infrà, de libe. caus. l. fi ab eo? Respon. hic speciale. Vel ut dixi: quia magis dicit debitũ accipere, q̃ hęres esse titulo lucratiuo. Itẽ not. quatuor esse reuocatorias actiones scilicet Caluisianã, Fauianã, Pauliană, & i factũ reuocatoriã. Caluisianã da patrono & creditori. Fauiana soli patrono: ut ff. e. d̃ l. j. §. Pauliana

Patrono an præferatur frater liberti in successione.

Patronus an reuocet per libertum alienata.

Deest Duar.

In aliis 4. Du. xiiij.

Hæres quid dous facit defuncti ut reuocat. Actiones reuocatoriæ sunt quatuor.

ſi. Pauliana creditori tantũ. In factũ ad incorporalia: ut ff. quæ in fraud. cre. l. hac in factũ. Alii dicunt ecõtra i primis duabus. & p̃ eis ff. de usuris. l. uidea mus. ii. §. in Fauiana. Sed ibi nõ est p quas, ii o per quã, ité in ultimis duabus dico aliter, ſcilicet quod una sit in factum. Pauliana quasi à Paulo inducta. & competit ad incorporalia, & sic communis, ut d. l. hac in factum.
a ¶ Post liberti. ꝫ quid si ante? Respõ. idem, ut ar. J. de fideicom. l. quoties. j. & §. tit. j. l. fi quis. ar. cõtra. ff. quorum lega. l. j. §. quod aut. ii. & ff. de acquiren. hæredi. l. qui superstitis. & de bo. libe. l. Paulus. ii. §. patroni. Sed certè expressa est lex ff. eod. l. non uiderur. quæ dicit esse idem. Accursius.
b ¶ Ab eo. ꝫ §. liberto.
c ¶ Ratam. ꝫ & hoc si non bene merentibus donat, alias non est necesse habere ratam, ut ff. eodem. Latinus. Sed nũquid hic titulus habet locũ si filio emancipato alienãte in fraudẽ patris? Respõ. non ut §. si quis á pa. l. nõ usque. Sed arg. contra insti. quib. modis ius pat. potesta. §. fol. §. præterea. sed filio arrogato, cui debetur quarta, datur utilis, ut ff. eod. l. fi. Accur.
d ¶ Factum. ꝫ id est ratihabitionem.
e ¶ Eius. ꝫ §. patroni.

Continuatio.

¶ DE OBSEQVIS patrono præstandis.

¶ *Dixi §. de iure patronat⁹ circa pecuniarium cõmodũ: nunc de gratia honoris & reuerentiæ. Et nota quod semper debet sancta videri persona patroni liberto: ut ff. de obseq. l. antepenul.*

f

COntra patronũ. ꝫ etiã nomine alieno secundũ quosdam, ut §. fi tut. non ge. l. j. Sed contra est, quia ibi in accusatione loquitur. ſuſpecti tutoris. & sic aliud erit in actione, & aliud in accusatione, ut ff. de in ius uocã. quæsitum. nisi in casu ubi etiam nec alieno nomine potest agere, ut ff. de iureiur. non solum. §. quanquam. ibi si autem cum liberto.
ADDITIO. Tu dicas qp agere alieno nomine potest dupliciter intelligi. Vno modo nomine alieno, hoc est ex facto, qp ex alterius pſona dependentem: scilicet quis in iudicio agat suo nomine, & isto modo libertus nõ pôt intẽtare famosam actionẽ contra patronum, ut §. fi tut. non gesse. l. j. & ff. de iniur. l. non solum. §. quanquam. alio modo alieno nomine intelligitur, quia alieno nomine est in iudicio ut procurator uel ut curator, & tunc potest alieno nomine, ut. l. quæsitum. ff. de in ius uocan.
g ¶ Tuum. ꝫ puta surripuit terminos.
h ¶ Famosam. ꝫ ut furti. sed nec etiã turpẽ ut condictionem furtiuam, ut ff. eodem. l. honori. & l. parens. & l. licet. & de dolo. l. non debet. nisi in causa. ut ff. de in ius uocan. l. sed si hac. §. prætor. & quæstionem ibi in fi. l. factam hic repete. Itẽ nec honestã, nisi cum uenia, ut §. de in ius uocan. l. uenia. & cum honestate uerborum, ut J. c. l. iij.
i ¶ Voluntate. ꝫ aliter non præiudicat libertæ patrono, ut ff. de oper. liber. l. sicut. Accursius.
k ¶ Aut. ꝫ pro & ut & ff. de uer. sig. l. sæpe. aliter sibi non præiudicat patronus, ut ff. de ope. lib. l. sicut. Vel potest legi disiunctiue, ut ponas ea sum quando compulit eam iurare non nubere, ut ff. de iure patro. l. qui contra legem. & tunc iure, id est iure permittente eam nubere.

Libertæ. ꝫ CASVS. liberta tua uolente te alicui nupſit, tibi ad operas non tenebitur propter ſuſpicionem ſiniſtram.

Disiunctiua ponitur quandoque pro copulatiua.

potest. ¶ Verùm cùm patronum post liberti a sui mortem ab eo b fundi † collatam donationem habuisse ratam c asseueras: manumissoris factum d infirmare successores eius e minimè possunt. Datum viij. Kalen. Ianuar. Sirmij CC. Coſs.

† collocatã.

De obsequiis patrono præstandis.

TITVLVS VI.

Impe. Alexander A. Zotico. alias, Leotico. LEX I.

COntra patronum f tuũ g famosam h actionem instituere non potes. PP. ij. Idus Maii, Maximo. ij. & Aeliano Coſs.

¶ *Liberta patroni uoluntate nupta, uel de iure, non tenetur ei obsequia præstare. h. d. cum l. seq. Salicet.*

¶ Idem A. Leontogono. L. II.

LIbertæ, quæ voluntate i patroni, aut k iure huptæ sunt, non coguntur officium patronis suis præstare l decæterò. Dat. † xiij. Kalend. Aug. Maximo. ij. & Aeliano Coſs.

¶ Idem A. Xantho alias Acantho. L. III.

ETiam qui pactione data à dominis manumittuntur, ¶ mero iure omne eis obsequium debent. m

¶ *Libertus non dẽt contra patronũ vim, uel audaciam exercere, sed sine atrocitate uerborum equitatem sinæ petitionis exponere ius dicenti. Bal. uel sic: Libertus patronũ nõ uocat ad iudicium sine uenia, & reuerentiam ei uocato teneẽ præstare sine atrocitate uerborum, alias pro motu iudicis puniendus. h. d. Sa.*

¶ Idem A. Victorino. L. IIII.

SI manumissori n tuo vim, o & audaciam obiecisti, ei qui te beneficio suo ex seruitute liberãdo vt aduersarium te haberet, p fecit: præses prouinciæ quatenus coercere eiusmodi temerariam licentiam debeat, æstimabit q.

¶ Nã si qua tibi pecunia debebatur, r siue de rebus aduersus patronum disceptatio fuerat: non protinus s ad litigandum currere debueras: maximè autem si hoc facere auderes, t sine atrocitate certè verborum æquitatem petitionis tuæ cõmendare iudici potuisti, u omni honore patrono debito † reſeruato. PP. ij. kalend. Octob. Iuliano ij. & Grispino Coſs.

† seruato

¶ *Patrono damnato, tenetur libertus p̃ stare reuerentiã liberis eius. h. d. Sali.*

¶ Imp. Gordianus A. Sulpitiæ. L. V.

ETiam liberis damnatorũ x consuetum obsequium y libertos paternos præstare debere, in dubium non venit. ¶ Proinde si non agnoscunt reuerentiæ debitæ munus, nõ immeritò videntur ipsi aduersus se prouocare seueritatem. z PP. Noñ. Septembr. Sabino. ij. & Venusto Coſs.

¶ *Libertus tenetur ad obsequium, non ad operas non impositas: nec potest per patronum inuinculari. h. d. Sali.*

¶ Idem A. Cornelio. L. VI.

LIbertos, siue libertas, maximè quibus impositæ operæ non sunt, consuetum potius obsequium, a quàm seruile ministerium manumissoribus exhibere debere, neque vincula perpeti, b non est opinionis incertæ. Datum iij. kalend. April. Attico & Prætextato Coſs.

¶ *Priuignis & filiis patroni debeẽ reuerentia, alias punitur libertus. Hoc dicit Bald. concord. Sali.*

¶ Impp. Diocle. & Maximia. AA. Metrodoro. LEX VII.

Neque.

peccauerit, & xlv. distinct. in c. sed illud. & in authen. ut lice. ma. & a uiæ. §. his illud. col. iij. & argu. §. de episc. & cle. l. si quis curialis.
c ¶ Auderes. ꝫ cum uenia uel sine uenia.
v ¶ Potuisti. ꝫ hoc quilibet debet facere, sed maximè liberti, ut hic, & §. de pulsan. l. qui quis.
E Tiam liberis. ꝫ CASVS. Si te condemnato ob crimen aliquod libertus tuus liberis tuis reuerentiã præstare non uult merito erit puniendus.
x ¶ Dãnatorum. ꝫ scilicet patronorum.
y ¶ Obsequium. ꝫ quod consistit in alendo, & assurgendo, & simili bus: ut diximus §. de oper lib. l. liberti. Item uidetur contra. ff. de interdi. & releg. l. iii. Sed sol. ut §. de bo. lib. l. j.
z ¶ Seueritatem. ꝫ quod plene dic ut J. titul. j. l. ii.
L Iberto. ꝫ CASVS. Seruũ tuum manumisisti. postea uis, ut fodiat in aliquo loco in honesto rota die, uel aliquod turpe faciat, an de hoc teneatur, quæritur? Respon. qp nõ. nec eum inuinculare potes, sed ad consuetum seruitium tibi teneẽbitur, ut assurgere tibi, & similia.
a ¶ Obsequium. ꝫ facit §. de in ius uocan. l. uenia. & §. de ope. liber. l. qui manumittuntur.
b ¶ Perpeti. ꝫ id est pati.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NEque.§ CASVS. Si qua mulier libertum habeat facultas nulla li
berto tribuatur inferenti iniuriam priuignis patronæ suæ. & hoc
in prima. fi aut libertus patris tui iniuriosus exiterit: ppidebit iudex.
a ¶ Neque libertis nouercæ.§ id est, liberti nouercæ nō debent esse in
iuriosi priuignis patronæ suæ.
b ¶ Non est.§ ur & ff. de
iure pat. l. iuria. & j. ti. j. l.
liberti nō modo. & intel
lige iniuriā etiā si cessaue
rint præstare obsequium.
c ¶ Congruentē.§ quod
dices j. tit. j. l. ii.

NEque patronę.§ CA
SVS. Si mater ali
qua seruum suum manu
misit, an ei obsequiū præ
stare teneatur, quæritur?
Respon. quod sic.
d ¶ Fas est.§ nec libero
rū eius: cū & operas eis
debeas, & ab iestato suc
cedant: ut ff. de ope. lib. l.
ut iurisiurandi. in fi. & de
iur. pat. l. satis cōstat. Ac.

Continuatio.

¶ DE LIBERTIS, & eorum liberis.

¶ *Quibus debeat præstari obsequium dictum est* §. *ti. proxi. Nunc econtra qui puniātur & qualiter, propter non præstitum.*

NOn est.§ CA
SVS. Rogata
fuit mulier ali
qua in ultima
uoluntate, ut seruū suū
manumitteret, & manu
misit: nunquid si libertus
causas ingratitudinis cō
miserit, eum ingratum
accusare possit, quæri-
tur? Respond. quod nō:
quia ille tm̄ pōt accusare
† Deest, & recte. libertū de ingratitudine
qui sponte manumisit, &
non ex necessitate.
e ¶ Accusare non po-
test.§ ut reuocet in serui-
tutem: sed petere ut casti
getur: ut §. de ope. lib. l. mater. & ff. de iure patro. l. j.
f ¶ Extra ordinem.§ id est officio iudicis: ut ar. ff. de pœnis. l. hodie. &
de hoc dices j. l. penult.
g ¶ Gratuitam.§ maximè. nam idem & si pecuniam accepit à seruo: ut
supra tit. j. l. etiam. j.

SI manumissus.§ CASVS. Si libertus tuus ibi ingratus extitit: uel
culpę cōtraxerit offensā, & hoc corā ordinario iudice uel delegato
ostenderis, in seruitutē reuocabitur: & filii eius q̄ post reuocationem,
in seruitute nati & cōcepti fuerūt, serui erūt. Si aūt corā principe fuit
manumissus: deinde in seruitutē ut ingratus reuocatus, postea autē ex
pœnitētia ita dignū se ostēdit: ut dominus eum uelit fieri liberum: non
alias ad libertatem perducetur, nisi dominus hoc à principe impetra-
uerit: quia sine principe non reuocatur in libertatem.
Libertus an propter leuem offensam reuocetur in seruitutē.
h ¶ Patronum suum.§ quid si plures erant patroni, & unus uult reuo
care, alter non cui non fuit ingratus? Videtur omnium consensus necef
sarius, ut ff. qui & à qui. man. liberi non fiūt. l. si quis hac. §. quoties. sed
puto contra. quod enim ibi dicitur exponitur à plac. omniū cōsensus,
scilicet offensorum, alioquin contra cum quisque sit insolidum patro-
nus: ut ff. de ritu nup. l. illud. & l. filio.
i ¶ Aut leuis. J imo uidetur non reuocari propter leuem offensam: ut
j. de li. cau. l. solo. quæ est cōtra. Sol. ibi in nō faciēdo fuit offensa, hic in
faciēdo. Et not. hic pro leui culpa magnā pœnā ipo ni. fic §. de hære. &
Legatum non reuocatur ex leui culpa legatarii. ma. l. omnes uerit̄. in fi. & j. de primice. l. j. lib. xij. sed legata nō reuocā
tur ex leui culpa legatarii: ut ff. de adimē. leg. l. j. in fin. hodie tamen ad-
dunt quidā, quòd pro leui offensa non retrahatur in seruitutem, sed ex
certis causis expressis: in auth. ut li. decæt. §. illud. col. vj. Sed nos dici-
mus cōtra. arg. eiusdē §. in princ. & dictū §. intellige quādo remisit ius
patronatus. nam & adhuc reuocat: ut §. de bo. lib. l. fi. reuerentia.
k ¶ Sub imperio.] id est dominio. sed contra. §. tit. proxi. l. fi manumis-
sori. ubi dicitur quod præses prouinciæ ipsum coercebit. Dicas quod
in arbitrio patroni est utrum præsidi uelit ostendere uel non.
l ¶ Ditioneque.§ id est iurisdictione.
m ¶ Si in iudicio.§ f. ordinario.
n ¶ Pedaneos.§ f delegatos. Et sic est contra. §. de Peda. iud. l. placet. j.
in fi. Sol. ibi dubius erat status, hic autē certus: sed reuocatur in alium.

NEque libertis a nouercæ, in
iuriæ inferendæ priuignis
eius libera facultas esse debet. pa
ternos etiam libertos (sicut dicis)
iniuriosos tibi fuisse, ferendū nō
est. b ¶ Præses igitur prouinciæ
vindictam tibi personarum con-
ditioni congruentē, c † impertiri
non dubitabit. Dat. v. Id. Maii,
Maximo ij. & Aquilino Coss.

† impertire

¶ Iidem AA. Hermiæ. L. VIII.

NEq; patronæ tuę obsequiis
refragari te fas est. d D. xij.
kal. Februa. Diocletiano, & Maxi
miano AA. Coss.

De libertis, & eorum liberis.

TITVLVS VII.

¶ *Qui ex necessitate manumittit, ius reuocandi in seruitutem non habet. b. d. Bal. sed ex uoluntate sic. Sali.*

¶ Imp. Antoninus A. Daphno. L. I.

NOn est ignotum, quòd
ea, quæ ex causa fideicō
missi manumisit, vt in-
gratum libertum accu-
sare c non potest: cùm id iudiciū
extra f ordinē præbeatur ei, qui †
voluntate seruo suo libertatem
gratuitam g præstitit, non qui de-
bitam restituit. PP. v. kal. Maii,
Messala, & Sabino Coss.

† Deest, & recte.

¶ *Pro leui iniuria in faciendo commissa libertus in seruitutē reuocatur. quod nō noc et filijs ante natis, sed postea nascituris. nec poterit sine licētia principis ulterius ad libertatem perduci: qua per sententiā est priuatus. b. d. Bal. concor. Sali.*

¶ Imp. Constantius A. † ad Maximum. P. V. LEX II.

SI manumissus † ingratus circa patronum h suum extiterit, & quadam iactantia vel contumacia † ceruices aduersus eum erexerit, aut leuis i offensæ contraxerit culpam: à patrono rursus sub imperio k ditioneque l mittatur, si m in † iudicio, vel apud pedaneos n iudices patroni querela exorta o ingratum eum ostendat: filiis P etiam, qui posteà nati q fuerint seruituris: r quoniam illis delicta † parentū non nocent, quos tunc esse ortos s constiterit, dum libertate illi † potirentur. ¶ Sanè si is, qui † in nostro u consilio vindicta x liberatus est, post coercitionem y ex pœnitentia dignum se præstiterit, vt ei ciuitas z Romana reddatur: non priùs fruetur beneficio libertatis, quàm si hoc patronus a eius, oblatis precibus, b impetrauerit. † D. Idibus, April. Romæ, Constantio A. v. & Constante Cæs. Coss.

† ingratus
† ceruices
† parentū
† potirentur.

¶ Exorta.§ alias exerta, alias exempta. alias exercita, id est à patro
no proposita.
p ¶ Filiis.] sed nonne partus sequitur uentrem, & sufficit medio tem
pore liberā matrem habuisse, ut insti. de inge. §. j. in fi ergo filii, qui ali
quādo liberi fuerint serui fieri nō possunt. ppter hoc dic, manumissus
uel manumissa, q quan
doque fit: ut §. de uer. sig.
l. j. Vel dic, quod lex ista
loquitur de seruis muri-
legulis: qui sequūtur con
ditionem patris. ut j. de
murileg. l. ulti. lib. xj.
q ¶ Nati.§ f. ex ancilla
manumissa, quæ ex ingra
titudine fuit reuocata. fu
baudi & concepti fic. ff.
de usu. sequitur. §. de il-
lo. & ff. de pig. l. Paulus. §.
j. nā ante cōcepti, pro na
tis habentur: ut ff. de sta-
ho. l. q in utero. Et nota
hic arg. q si ua sallus com
misit feloniā: filius primo
natis feudū nō auferetur.
Vel generalius nota regu
lā: delictū patris filiis nō
nocet: ut j. de lib. cau. l. fi.
§. j. & ff. de pœn. l. iii. & l.
crimē. & ff. de in ius voc.
l. adoptiuum. §. fi. & in de
cre. j. quę. 3. capitulo. j. &
xxiiij. quæstio. iii. c. j. & de
stinct. lvj. per totum.
ADDITIO. Tu distin
guas breuiter in quæstio
ne illa, quam facit glossa
ista de feudo ex mēte Bar
tōli. in l. iii. ff. de iterdi. &
relegatis. quia aut cōmit
titpater aliquod delictū,
propter quod debet diri
cto feudo priuari: ut qua
delinquit cōtra dominū,
uel aliquid facit cōtra cō
uētionē feudi: tūc delictū
patris nocet filio: ut j. c. j.
in ti. fi ua sal. feu. priu. cui
de. Aut cōmittit aliud de
lictū, propter quod, & nō
debet pricipaliter feudo
priuari, sed cōsequenter
cadit ab illo: ut quia non

Ad cōcilium Barcinon. C. Th.
† Ex lata tu. to. C. Th. Cōferas C. Th. De exhaus. Feudum
an auferatur filiis patris propter delictum patris.
† fic in com & C. Th. Du. impe rium distinguit nempe patrem
Deest Du

delinquit cōtra dominū. uel cōtra promissiones factas i feudo: tūc aut
tale feudū debet trāsire ad filiū ex persona patris ranquā ad patris suc
cessorē: & hoc casu filius priuat illo feudo. Aut trāsit ad eū suo iure: ut
quia filius, nō q hæres & successor: & tunc fibi illud retinet. ut proba-
tur in d. l. iii. ff. de interdi. & releg. Vide ēt Abba. in c. fi. extra de feudis.
r ¶ Seruituris. § i. seruis futuris. si tamen ex ancilla huius patroni sint
nati. Vel dic etiā ex aliena muliere ut libertā, uel seruā. si tamen filii ne
cesse habeāt sequi conditionem patris: ut in cāsibus: ut j. de murilegu.
l. fi. lib. xj. & §. de ser. fugi. l. fin. Et sic non est contra. §. de rei uendi. l. par
tum. Vel resolue in principio huius legis masculinum in fœmininum:
ut alias. ff. de usur. l. equis. Et dic seruituris, scilicet patronō.
s ¶ Ortos. § uel conceptos, ut modo dixi: sua uero delicta nocerēt eis:
ut infra eod. l. finali.
t ¶ Illi.] liberti reuocati in seruitutem.
v ¶ In nostro.] id est coram nobis.
x ¶ Vindicta.] id est causa cognita.
y ¶ Coercitionem.] id est reuocationem in seruitutem.
z ¶ Ciuitas.] id est libertas.
a ¶ Patronus. § quōdam nunc dominus. unde Virgilius, Facilis descē
sus Auerni. Noctes atq; dies patet atri ianua Ditis. Sz reuocare gradū
superasq; euadere ad auras: Hoc opus, hic labor est. Vt autem scias ex
quibus causis fiat reuocatio, dic aut ex uolūtate manumittū, aut ex ne-
cessitate. Primo casu fi est ingratus: ut quia nō præstat obsequium: nō
reuocatur: ut j. de li. causa. l. solo. nisi opportunū erat, ut circa alimēta:
ut ff. de libe. agno. l. alimenta. §. imperatores. cōminari tamen potest ut
ff. de iure patro. l. ingratus. Si aut̄ est ingratus, quia iniuriam facit pa-
trono: etiā propter leuem culpam reuocatur in seruitutē: ut hac. l. nisi
patronus remiserit ius patronatus: ut in auth. ut lib. dec. § illud. colla.
vj. nā tunc propter graues offensas reuocatur non propter leues. Secū
do, quādo scilicet ex necessitate, tunc eadem fit distinctio: sed non eadē
pœnę impositio, nā si nō præstat obsequium, primo cōminatur ei præ
tor: secundo extra ordinē correctionem imponit, si nō prodest cōmini
natio à prætore facta. sed si facit iniuriā, si quidem ad uerba: damnatur
in exilium. si ad factum, damnatur in metallum: ut ff. de iure patro. l. j.
b ¶ Precibus. § f. Imperatori.

Virgilius
Libertus ex quibus causis reuocetur in seruitutem.

Continuatio.

¶ DE IVRE AVREORVM ANVLORVM, &c.

¶ *Quia per restitutionem natium, & per ius aureorū anulorum perduntur iura prædicta patronorum. ideo de his d. cit.*

NAtales. § CASVS. Si libertus tuus te consentiente ingenui
tatem, quam quilibet ex prima natura consecutus est, impe
trare voluerit à quo sit impetranda, quæritur? Respon. q̄d
non à decurionibus, sed à principe.
i ¶ Natales antiquos. § id est, in quibus omnes homines nati sunt li-
beri & inge nui, de iure naturali, vt instit. de iure natu. § ius autem gē
tium, non seruitutis, in qua seruitute natus fuit iste, qui petit natalib.
antiquis restituiri: vt ff. de nata. resti. l. ij.

LIberti. § CASVS. Non magis audietur libertus cōtra filiū patro-
ni, si eū sine venia in ius vocauerit, quàm contra patronū: cui si in-
gratus extiterit, dabitur ei actio, id est, officium iudicis propter ingra-
titudinē, vt in seruitutē reuocetur. Vel sic: Quæritur vtrū libertus debe
at reuerentiam & obsequiū filiis patroni? Rñ. q̄ sic. eodem modo sicut
& patronus: quibus si fue
rit ingrati reuocati pos-
sunt in seruitutem.
a ¶ Modò. § id est, solū-
modo.
Et nouell. Valenti. de hbe. & cor. fic. † tantummodo
b ¶ Audiantur. § sine ve
nia.
c ¶ Hęredibus. § † etiam
extraneis: vt supra, de in
ius vocan. l. ij.
d ¶ Quib. § ? hæredibus
etiā extraneis ſm Pla.
Sed cu restringe hoc tm̄
ad filios, qui reuocāt. nō
aūt extraneus hæres, vel
etiā fuus, vltra filiū, vt §.
e. l. j. & in aut. vt l. decę §.
illud. col. vj. & ff. de ver.
sig. l. sciēdū. §. itē in lege.
e ¶ Ingrati. § i habes in
gratis, subaudi, f. existēti
bus liberis, si habes igra
ti actio, ſm quosdā: dicas
q̄ est proprium actionis
nomē, qua sit reuocatio.
A i dicūt vtilē rei vendi
† Per iſtū vert. dicit Petrus Ra. † dictis filiis extraneis tā extraneis quàm uoto. in tibi dice re dnis lau deuerorū ualere cōſe quētia, & ſic fentus, ergo nequā.
actionē: & eā appellant actionē ingrati, i. ppter ingratitudinē. ar. j. d. re-
uoc. donat. his solis. & ff. de don. cau. mor. l. fi mor
tis causa res. Tu die dari officiū iudicis: vt §. e. l. j.
& dices hic actio ingrati, i. propter ingratitudinē
ofti. iudicis, &c. & facit ad legē istam §. de oper.
libe. l. qui manumittunt.
& ff. de in ius vo. l. quiqs.
& l. si libertus. quæ reuo
catio etiam per procura
torem fieri potest: vt ff. d
obſe. l. per procuratorē.
f ¶ Illi.] liberti.

Du. Valē tinano.

Liberti. § ingenui. an ? p ſua ingratitudi ne in seruitutē rediga tur.
Ibertinæ. § CA
SVS. Si liberti vel
eorum liberi militiā cō
secuti fuerint: non pro-
pter hoc minus in serui-
tutē reuocabuntur, si in-
grati extiterint.
g ¶ Si militantes. § fi,
id est, quamuis.
h ¶ Reducentur. § sic
ergo no. q̄ licet filij libe
rti sint ingenui, tñ præ
stant reuerētiā, licet nō
tātam sicut pater: vr §. d
iniur. l. nō solūm. §. quan
quàm. in fine § & ppter
propriū delictū in seruitutē reuocantur, ut hic: non patris: ut §. e. l. ij. &
est etiā pro hoc ipsa rubrica, quia frustra diceret, & eorum liberis. cū
sufficeret de libertis, ut arg. ff. de leg. j. l. si quando. in prin. Ité facit: q̄
sicut etiam non patrono datur reuerentia propter patronum, ut filiis
patroni uiuente patre & uxore, §. de ope. lib. l. pe. ita & nō libertus præ
stet obsequiū propter libertum, ut hic. Nec obstat. ff. de obſe. liber. l. hę
res. ubi dicit q̄d hęres liberti habet iura extranei hominis, q̄a illud
intellige in hærede extraneo. Vel verius ibi post mortē liberti. hic au-
tem loquitur eo viuente. Alij dicunt tales filios non reuocari per dictā
l. hæres. & hic intelligunt filii, scilicet cum patribus manumissi.

Al. Philadelpho.

¶ DE IVRE AVREORVM ANVLORVM, &c.

¶ *Quia per restitutionem natium, & per ius aureorū anulorum perduntur iura prædicta patronorum. ideo de his d. cit.*

NAtales. § CASVS. Si libertus tuus te consentiente ingenui
tatem, quam quilibet ex prima natura consecutus est, impe
trare voluerit à quo sit impetranda, quæritur? Respon. q̄d
non à decurionibus, sed à principe.
i ¶ Natales antiquos. § id est, in quibus omnes homines nati sunt li-
beri & inge nui, de iure naturali, vt instit. de iure natu. § ius autem gē
tium, non seruitutis, in qua seruitute natus fuit iste, qui petit natalib.
antiquis restituiri: vt ff. de nata. resti. l. ij.

Liberti. § ingenui. an ? p ſua ingratitudi ne in seruitutē rediga tur.

Ibertinæ conditionis homi
nes, vel eorum filij, etiam si
militantes g docebuntur, ingrati,
ad seruitutis nexum, p culdubio
reducentur h. Datum kal. April.
Rauennæ, Theodosio xj. & † Va-
lentiano AA. Coss.

† Valentiano.

De iure aureorum anulorum, & de natalibus restituendis.

TITVLVS VIII.

¶ *Ciuitas nō pōt quē natalib. restituere. b. d. Bal. Vel sic, Ius aureorū anulorū & restitutio natalium à solo principe cōcedit, non ab ordine decurionum. b. d. Sal.*

¶ Impp Diocle. & Maximian. AA. Phila
delpho. LEX I.

NAtales i ātiquos, & ius ingenuitatis nō ordo præstare decurionū, sed à nobis k peti potuit. Datum

i ¶ Antiquos. § f. ingenuos.
k ¶ A nobis. § & hoc cōsentiente patrono: vt ff. de nata resti. l. fi. sed ad
vtilitatem petentis sunt: vt habeat ingenuū tutoré vel curatoré. & ad
onus, vt non excuset se à tutela ingenui: vt ff. de excu. tu. l. cū ex oratiōe

AVreorum. § CASVS. Si quis ius aureorum annulorum à princi
pe impetrauerit: an plenā, an semiplenam ingenuitatem consequa
tur, quæritur? Respond.
quòd semiplenā: quia in
vita sua erit ingenuus,
quo ad hoc vt matrimo
nium cum filia senatoris
cōtrahere possit: vel quo
ad honorē. minor autem
habebit vt libertus: quia
succedit ei per contra ta
bu. secus autem si nata-
lium restitutionem impe
trauerit: quia plenā con
sequitur. ergo ius est au-
reorum anulorum secun
dū quosdā, quādo prin-
ceps concedit liberto vt
portet aureum anulum
in digito nec aliter liber
tis licebit. vel dic vt dixi
q̄ erat ingenuus, dum vi
xit, &c. Est ergo i aureo
rum anulorum signū se-
miplenæ ingenuitatis &
libertinitatis præteritę.
l ¶ Tributus. § hoc est,
quia olim liberti anulos
ferre nō poterant: quod
nō puto. Sed dic q̄ cōce
debāt à principe hoc pri
uilegium, ita quod neces
se habebant portare insi
gnum semiplenæ nō ple
nę ingenuitatis, & pteri
tæ libertinitatis: vt hic.
uiuebāt enim vt ingenui
quātum ad matrimonia
contrahēda & honores.
moriebātur autem ut li-
beri quia patro m habet
cōtra tabulas. ut ff. de bo
nis liber. l. etiam. in prin.
Et quod d. xi haberi pro
ingenuo, uerum est quan
tum ad commoda: nō in
commoda. unde partici
pat legato libertis relic-
to: ut ff. de condi. & de-
mōstra. l. falsa. § j. & ff. ē
iur. aureorum anulorum.
lege prima.
m ¶ Imaginem. § mi-
rabiliter posuit imaginē
nam licet unus pro inge
nuo reputetur: tamen
quia defert anulos, rep-
sentatur imago præteri
tæ libertinitatis, secun-
dùm Ioannem.
n ¶ Ingenuitatis. § sci
licet plenæ: quia sic et iā
post mortem duraret, quod non est, vt suprà proximè not. In casu etiā
in v t non habentur pro ingenuis, scilicet quo ad tormenta, ut ff. ad
Syl. l. idemque erit. quæ est arg. contra.

† libertatis
† & ingenui
† Nouell. 78. j. & 9. illud.

¶ SEQVITVR AVTEM. *Sed hodie. quæ est in authen. ut li. de cætero. §. i. & §. illud. coll. vi. quam hic lege.*

q ¶ Ed hodie. § non enim interpositio est.
p ¶ Regenerationis. § nam quasi modò sit renatus, id est, iterū na-
tus in ingenuitate. ita est ingenuus, vt hic, & ff. de nata. resti. l. ij.
q ¶ Illęso.] quo ad patronum, non quo ad alios.

¶ QVI ADMITTI AD BONORVM POS-
sessionem possunt, & intra quod tempus.

TITVLVS IX.

¶ *Occasione bonorū possessionis, quæ dāt in bonis libertorū, ponitge
neraliter a de omnib. bonorū possessionib. Et dic quod hic titulus est
generalis ad sequentes usq; ad titulum de repud. bonorū possessi. Ité
dic b quòd bonorū possessio, est ius prosequēdi retinendiq; patrimo-
nij: siue rei, quæ cuiusq; cuius moritur fuerit: ut ff. eo. l. iij. §. bonorum.
Et intellige ius propter quod prosequimur c, non quo ad differentia
bonorum possessio. hered. petit. Item prætorium, non ciuile d ad dif-
ferentiam hæreditatis petit. Et not. hic quę dixi instit. eo. in fine. Ac-
cursius.*

a Istā cōti-nuationem sequuntur Cyn. Bald. Sal. Cor. & Ia. & est de mēte alio-rū scribentiū b Idē Bart. & Ia. c Sequitur Bald. Sali. Ale. & Ia. d Placet Bald. Sali sed displi-cet Ale.

Bonorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vtraque bona. Cy. Bar. B. Sal. Cor. Alex. & Ias.

Bonorũ. ¶ CASVS. Filio meo in potestate mea cõstituto delata est bo. pos. in bonis matris, vel alicuius alterius ex parte matris ex testõ, vel ab intestato me ignorante, ultra ips c. dierũ eã non petiit, i. non agnouit, an amissa sit quẽ? Rñ. q sic, cũ et ignorante me potuit petiisse, i. agnoiisse, & mihi ratũ habẽti emolumentũ acquisiuisse.

a ¶ Bonorũ possessio. ¶ f. vnde legitimi, quia ex Orficiano matri succeſſit ab intestato vt ff. vñ le gitimi. l. iii. §. fi. & l. iii. & ¶. ad Orfic. l. i. Vel dic a q liber alia ei delata, vt secundum tabulas, vel vñ cognati, vel quacunque ex causſa aduentitia.

ADDITIO. Quia viso quòd pater viuebat, nõ poterat esse profectitia secundùm Iodo.

b ¶ Delata. ¶ in bonis maternis quæ vocatur le gitima.

c ¶ Ignorãte. ¶ imò vide tur q nõ eo ignorãte, & sic nõ amittat, ga nõ curri ei alias pscriptio, vt ¶. de anna. excep. l. i. in fi. q est contra. Sol. pdit trãsacto tẽpore, s. ex quo filius petere potuit cõputãdo. Sed hæc solutio nõ est ad primũ pũctũ ignoratiæ b. Vel dic q si patrẽ certiorare potuit, & nõ fecit, tũc obtinet qđ hic dicit. fi verò nõ potuit vel fi certiorauit, nec ille habuit ratũ, tũc non currit, vt ff. q s or. in bo. pos. ser. l fi. §. i. Vel hęc in acq rẽdis, ill a, in acquisitis. ar. ¶. de acqui. posse. l. fi. Vel verius c hic extraordinariè pmittit, s iudicis officio peti decretalẽ, illa verò iure actionis agere, vt arg. ff. de ali. & cib. leg. l. seruus. Duæ d vl timæ veriores sunt. & his etiã duobus modis vltimis soluit §. de pact. l. filius. Sed hodie inuito & ignorãte vt modò notaui. imò ẽt hodie debet pẽsentire pater ¶. de bonis quæ libe. l. fi. §. fed ibi agit hic officiũ implorate quod potest etiã seruus: vt ff. eo. l. seruus.

d ¶ Emolumentum. ¶ olim in totũ, hodie quãtum ad usufructum, vt inst. per quas perso. no. acqui. §. j.

e ¶ Ratam. ¶ expresè vel tacitè e etiam secũdùm Azo. vt §. d pe. hę. l. fi filius. & ff. de bo. pos. l. fi. & de acq. hære. l. qui in aliena. sed hodie po test petere pre inuito: vt & ¶. de bo. quę. li. l. fi. §. finauté patre recusãte. ergo eo ignorãte §: vt ff. de reg. iur. l. qui potest. sed tamen ratihabitio acquiret ei vsumfructum adhuc, vt hic.

f ¶ Translacto tempore.] scilicet anni ex quocunque capite filius pe tat h: vt ff. de suc. edic. l. j. §. sed videdũ. & §. largius. & §. vlt. in fi. & ff. q s ordo in bonorum possess. l. penul. §. fina. Sed quid si defertur extraneo? Habet centũ dies vides i: vr ¶. l. prox. Sed quãdo incipit currere? Resp. ex quo filius sciuit sibi delatam: vt ff. de iur. & fac. ignor. l. j. & patrẽ potuit certiorare. vt ff. quis ordo in bonorũ pos. sar. l. fi. in prin. & vlti. nõ placet k, nisi iure antiquo, quo acquirebantur omnia patri, hodie: nisi contemplatione patris instituerentur, quo casu in profectitio cõputãtur l: vt ff. de vulg. substitutio. l. sed si plures. §. in arrogato. sed in aduẽtitio, & inuito, & ignorãte petit: vt modò diximus. Sed quæ est bonorũ possessio, quę amittit? Resp. m nõ decretalis, qa non est delata, sed edicti alis, & ſpes habẽdæ decretalis: vt ff. de suc. edi. l. i. §. decretalis. & §. q semel. Ité quare petitur bonorum possessio, nõ præcedẽte iussu: sed hẽditas nõ adit, nisi pcedente iussu: vt ff. de acqui. hęre. l. si qs mihi bona fide. §. iussum? Resp. n hæreditatis aditio est de iure ciuili, secundũ quod introducta est potestas: vt instit. de patr. potest. §. eius autem. at bo norum possessio est de jure prætorio, secundum quod non curatur patria potestas: vt instit. de hære. quę ab intesta. §. emancipati.

¶ Impp. Seuerus & Antonius AA. Macrinz.

LEX I.

Bonorum possessio filiofamilias a delata b (cùm ignorante c quoque patre possit peti) emolumentum d etiam patri allatura, si ratam e petitionem pater habuerit, amittitur, transacto f tempore. Sine die & consule.

¶ *Bonorũ possessio habet tẽpus à iure limitatum. h. d. Bald. Vel sic: Bonorum possessio ei, q non est de liberis, delata, intra centum dies peti debet. hoc dicit. Salicet. Vel sic: Bonorum possessio quæ defertur transuersalibus, intra centum dies debet peti Alexan.*

¶ Idem AA. Crispinæ.

LEX II.

Si bonorum possessio tibi duntaxat g cõpetit proximitatis h nomine habuisti spatium centum dierum vtilium, ex quo eum defũctum sciſti, ad bonorum possessionem amplectẽdam. Dat. iij. Noñ. Nouemb. Geta. Cos.

¶ *Bonorum possessio per tutorem nomine infantis agnita, etiam perfectè acquirit: & ideo ad eius heredem transmittit. Alexander.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Crescentio.

LEX III.

Infantis uomine agnitam i bonorum possessionem, & antè, quàm loqueretur, diẽ † functi, rectè competere k nulla dubitatio est. S. kal. Ianuar. Maximo. ij. & Aquilino Cos.

¶ *Emancipati debent intra annum agnoscere bonorum possessionem. Vnde liberi: alias ipsi & eorum successores sunt excluſi. hoc dicit. Salic. Vel sic: Bonorum possessio etiam liberis competens, si non fuerit petita non transmittitur ad hæredes. h. d. Alex.*

¶ Iidem AA. & CC. Marcello.

LEX IIII.

Emancipata si non agnouit l intra annum. Vnde liberi bonorum possessionem, nullam m ad hæredes vindicationem † successionis transmittere potuit. D. iij. Calend. Maij. Heracliæ. CC. Cos.

¶ *Ignorans non potest agnoscere: nec labitur ei tempus. h. d. Bal. Vel sic: Ei, qui certus non est, an ex testamento, uel ab intestato bonorũ possessio deferatur, uel ex quo capite succedere debeat: non currit tempus bonorum possessionis. h. d. Alex.*

¶ Idem AA. & CC. Maximo. ij. Maximino.

LEX V.

Quandiu per facti n quæstionem incertum est, vtrùmne secũdum tabulas, an ab intestato & ex quo capite o possessio sit de lata: ne tibi tempus agnoscendæ bonorum possessionis præfinitũ cedat, superstitiosam geris solicitudinem.

¶ *Ignorantia iuris non prodest mulieri in tra tempus legitimum bonorum possessionem non agnoscenti. h. d. Salic. Vel sic: In lucris ignorantia iuris mulieri non prodest hoc dicit. Alex.*

¶ Idem AA. & CC. Frontinæ. al. Fortunæ

LEX VI.

Vris ignorantiam nec mulieribus prodesse in edicti perpetui p cursu q de agnoscenda bonorũ r possessione, manifestum est s. D. iij. Calend. Maij, Sirmij Cæsaribus Cos.

¶ *Tutor solus potest agnoscere bonorum possessionem pupillo delatam: nec ecõtra potest solus pupillus agnoscere sine tutoris nisi iudex ex certa scientia decreꝛtum tutoris suppleat. h. d. Bal. Sali. & Alex.*

¶ Pars epistolæ Constantij, & Maximiani augustorum, & Seueri & Maximiani nobilissimorum Cæsarum.

LEX VII.

Nullam. ¶ nam bonorũ possessionẽ quis nõ transmittit t: vt ff. eo. l. iii. §. acquirere. nisi in casu u: vt ff. de bono. posse. cõtra tab. illud. §. fi. & l. sed & si decesserit. sed de iure ciuili transmissio fit ad suos. a vt ¶. d iis, q ante apertas tab. l. i. b nõ ad alios, vt ¶. de cad. tol. §. in nouissimo.

Q Vãdiu. ¶ CASVS. Delata est bonorũ possessi. alicui in bonis cuiusdã, de quo quæstio est decessit testatus, an intestatus, & ita ignorat competat bonorũ pos. aut nõ. nunquid currit ei tẽpus statuti ad petendũ bonorũ pos. quæriꝰ? Resp. q nõ, quia errat in facto. secus si sciret se esse proximiorem, sed ignorat sibi posse deferri bonorũ pos. & sic errat in iure nec excusatur. vt §. de iur. & fac. igno. l. emancipata.

n ¶ Per tutiꝰ. l quia alius appositus dicendo se proximiorẽ, vel se institutum.

o ¶ Capite. ¶ agnationis uel cognationis. & facit ¶. de secun. tab. l. j.

Vris. ¶ CASVS. Alicui mulieri delata est bo. pos. quæ ignorat sibi tẽpus statuti currere, & sic ignorantia non petiit bo. pos. nec ꝛquisiuit. elapso tempore credit se posse petere, & sic ignorat. ius. nũquid sibi præiudicat? Resp. quòd sic.

p ¶ Cursu. ¶ sanni, vel centum dierum, quo minus, scilicet currat.

q ¶ Bonorum possessione. ¶ mulieri delata.

r ¶ Manifestum est. ¶ vt ff. de iur. & facti igno. l. j. sed facti, sic c vr §. l. proxi. sed iuris, distingue si potuit cõsulere peritiores d: vt ff. e. l. in bonorum. & quis or. in bonorum pos. l. j. § fi. & facit §. de iur. & fac. igno. l. fi emancipata.

Bonorum. ¶ CASVS. Si pupillo delata fuerit bonorum possess. an tutor eã agnoscere possit, quæriꝰ? Rñ. q sic sed an pupillus sine tutoris authoritate? Rñ. q non nisi ei tutor rem non habenti vel negligẽte habenti iudex eam ei decreuit quo casu emolumẽtũ sibi acquirit.

a ¶ Possessionem. ¶ pupillo delatam.

b ¶ Agnoscere. ¶ etiam sine consensu pupilli: qđ tunc est verum si consentire nequeat a, puta si sit infans: vt ¶. de iure deli. l. fi infanti. qđ si intelligere valeat, oportèt eius cõsẽsum interuenire b: vt ¶. de iure deli. l. potuit. & facit §. e. infãtis. & ff e l. tutor.

ADDITIO. Nihil est: quia illa iura loquunt in aditiõe. Cy. Bar. P. & Sal.

c ¶ Sciens.] s. eum non habere tutorẽ, & etiã im puberem esse, &c. sic & ff. e. l. si seruus. in princ. & ¶. de iure delib. l. si infanti. in fi. l. & ff. de offi. prætor. l. Barbarius, §. sed & si scit. Et no. hic iudicẽ secũdum conscientiam c suã debite posse iudicare. Ité videtur huic l. contra. in fistu. de autho. tuto. §. neque. Sed intellige c illud nisi competẽs iudex, &c. vt hic habetur. facit eũ tantum hic authoritas c iudicis, quantum alias tutoris. sic ff. d minori l. ait prætor. §. quid tamen.

Q Vicunque. ¶ CASVS. Olim non per quælibet verba petebatur bonorum poss. alicui de lata in bonis agnatorum indistinctè: sed verba solennia proponebãtur vt a syllaba cadens, à causa caderet, an iſtud hodie obseruet, quæritur? resp. quòd nõ: sed sufficit quomodo velit suam voluntatem declarare.

e ¶ Rusticitatem. ¶ iuris ignorantiam.

f ¶ Aliam rationem. ¶ iustam. si ergo non petiit intra tempus statuti per ignorantiam facti, nõ obest. igno. l. j. sed ignorãtia iuris succurrit g rusticitati: vt ff. de iurisd. om. iudi. l. fi. q s id. § doli. & de ed. l. j. in fi. & de iure delib. l. fi. in pri. & in fi. h Vel dic secundò i non petiit, scilicet iudice sedente pro tribunali, hoc eũ nõ est necesse: vt ¶. l. prox. & est id hoc ff. eo. l. iij. §. pe. Vel dic k tertiò nõ petiit cũ solẽnitate verborũ, qua erat olim necesse peti: vt ff. de origi. iur. l. j. §. omnium. & ad hũc modum bene ſupponitur sequens lex.

f ¶ Sanctio. ¶ id est, hæc lex.

V T verborum. ¶ CASVS. Tria dicit. Primùm q antiquæ solennitates, quæ circa bo. pos. agnoscendã frequentabant, hodie cessant. Secundò q qualiscunq; protestatio bo. pos. agnoscẽdæ apud iudicẽ ꝓpositа hodie sufficit: tẽpore antiquitus circa petendã bon. pos. statuto, obseruando. Tertiò dicit q si primus repudiet ante fin em sui tẽporis: sequẽs verò negligat petere, seu agnoscere bo. pos. nã si nõ peteret seu agnoscꝛet, nihilominus tamen statim ei cederet legitimum tempus.

g ¶ Excludimus. ¶ si habes excludimus l dic vt §, de formulis. l. j. & ij. si habes excluſimus, dic vt §. l. proxi. secundum vltimum modum.

h ¶ Captiones. ¶ id est, deceptiones.

i ¶ Testatio. ¶ nec est opus aperire tabulas m: vt ff. de secundũ tabu. l. j. §. sufficit. nec decretum iudicis exigitur: & sic videtur q nõ sit opus hodie bonorum possessionem decretalẽ petere: sed sufficit corã iudice delatam agnoscere n: vt §. de cura. fu. l. fi. § nos itaque. arg. cñ contra. ¶. communi. de suc. l. j. & ff. de exep. l. exceptiones opponuntur. in fi vbi dicitur cum solennitate petiſsed illę per hanc corriguntur o.

k ¶ Properantius exeratur. ¶ id est, petatur p velapse q via petendi. alias exeratur, id est, ad bonorum possessionẽ co rir. Et dic r properantius, id est, properãter ante cursũ anni, id est re, si primus repudiet ante ſuum tempus finitum: sequens autem nolit statim sib cõputa. i tempus: sed finito tempore primi ac si non repudiasset non pòt hoc tacere sed statim incipit currere: vt hic, & insti. eo. §. fi. & ff. de ui edi. . §. quibus & ar. ad hoc ff. de acq. hære. l. si quis hæres ita scr p tus. Item arg. ad hoc ff. ad l. ¶. Iul. de adul. l. fi marit. §. fi negauerit. & l. qn quennium. Vel expone a secundò si intra alienam vicem. i. si intra tempora primi petat secundus, ei nihil præiudicat: vt ff. de bo. li. l. fi filius qui patri. §. cum filius. ff. de inoffic. test. l. filio. §. contra.

l ¶ Curriculis. ¶ currit enim vsque ad annũ vel centum dies. & est ad le. istam ¶. de le. l. in legatis.

¶ QVANDO non petentium partes, &c.

¶ *Quia unus exiit qbus bonorũ possessio defertur quãdoque excluditur t, & accrescit aliis ideo de hoc ponit u.*

Quoties ¶ CASVS. Duobus fratribus semẽ capitis delata est bon. pos. vnus petit, alius repudiat. vel tempore exclusus est an portio sua alij accrescat, q ritur? Rñ. quod sic. Vel sic: Si in bonis testatoris habentis quatuor liberos, eis vnde liberi dferatur bo. pos. & duo petãt, & duo repudiãt: an repudiantiũ portio accrescat petẽtibˢ, vel excludãtur tpe, quęriꝰ? Rñ. q sic reiecta agnatorũ successiõe q. d. quãdiu sunt liberi nõ habẽt locum agnati. vel pone in liber is petẽtibus maternam successiõem. ¶ Quoties.] Casus iste ponitur in liberis, q successionem materną li neę nõ paternæ poterãt vẽdicare: & sic nulla via amodo admittũtur, acciant alij vel nõ. Et ideo dicit cessãte legitima successione: quia si lege xij. tabularũ patri ei vel alicui alteri de prĩa linea succedꝛe posset, & nolẽs de iure prætorio admitti per vnde liberi, ipse sibi ex alio capite tanquam agnatus succederet exteris exclusis: vt ff. de suc cess. edic. l. j. sed videndum. Ita tñ si ceteri essent in remotioribus gradibus y quàm ipse, & nullus alius esset in eo capite vnde iste est exclusus. nam qui erant in eodẽ capite, eum excludunt si accipiãt: cùm ex eo ea pite, quo quis excluditur. nunquàm admittitur: vt insti. de hẽd. quę ab intest. §. admonendi. & ff. vnde cogna. l. legitimis. & l. octaui. Et q dicit bonorum possessio. scilicet vnde cognati. nam vnde liberi nõ dat z in bonis maternis: vt ¶. de suis & legi. hẽ. l. j. quoties. nec ex lege xij. tabularum vocãtur, sed per prætorem: vt insti. de succeſ. cogna. in pri. Nec obstat quod dixi §. ti. j. l. j. cõpetere. Vnde legitimi. nã put vellẽt a admitti ex senatusconsulto Orficiano habẽt, vnde legitimi, pu cognati, habent vnde cognati. & secundũ hunc casum & sequentẽ dic cessante legitima successiõe, i. in q bus cessat legitima successio. Vel pone secũdò b in liberis emãcipatis, quorũ successio nõ est legitima p legẽ duo decim tabularũ: vt insti. de succeſ. cogna. in prin. si ergo fuerit tẽpore exclusi, cæteri admittũtur. si autẽ essent in potestate, & sic esset legitima successio: perpetuò admittunt c: quia sunt sui necessarij hẽdes: vt insti. de hære. quali & differ. §. sui. Si legitimo iure, i. ciuili velint succedere: vt insti. d ppe & de tẽp. act. in pri. & sic frustra diceret aliis accrescere, Ité cùm inuiti accipiãt, & sic nõ repudiãt: ergo nec tpe excluditur iure ciuili. sed de iure prætorio d secus: vt initi de hære. q ali. & differ. §. sui. Vel dic tertiò e q sic de facto erat q cessabat legitima successio. idẽ tñ & si non cesseret. Vel planius f dic quòd legitimam appellat aguatos. Et die cessante, id est, reiecta, donec enim sunt liberi, nõ habet locum

Quando non petentium partes petentibus accrescant.

TITVLVS X.

¶ *In successionibus, non petentium portiones accrescunt petentibus. h. d. Salic. Vel sic: Quando pluribus est debita bonorum possessio. & alter acceptat, alter nerò temporis lapsu, uel repudiatione exclusi fit accrescit ei qui acceptauit, si ille, q de iure prætorio a portione sua erat excluſus, non poterat de iure ciuili succedere: & sic per aliam uiam portionem illam cõsequi. h. d. Alexan.*

¶ Imp. Gordianus A. Martianæ. al. Marcianæ.

LEX I.

Voties m pluribus liberis cessante legitima successiõe, bonorũ possessio defertur, beneficiũ repudiet ante ſuum tempus finitum: sequens autem nolit statim sib cõputa. i tempus: sed finito tempore primi ac si non repudiasset non pòt hoc tacere sed statim incipit currere: vt hic, & insti. eo. §. fi. & ff. de ui edi. . §. quibus & ar. ad hoc ff. de acq. hære. l. si quis hæres ita scr p tus. Item arg. ad hoc ff. ad l. ¶. Iul. de adul. l. fi marit. §. fi negauerit. & l. qn quennium. Vel expone a secundò si intra alienam vicem. i. si intra tempora primi petat secundus, ei nihil præiudicat: vt ff. de bo. li. l. fi filius qui patri. §. cum filius. ff. de inoffic. test. l. filio. §. contra.

l ¶ Curriculis. ¶ currit enim vsque ad annũ vel centum dies. & est ad le. istam ¶. de le. l. in legatis.

¶ Idem A. ad populum.

LEX IX.

VT verborum inanium exclusimus captiões h: ita hoc obseruari decernimus, vt apud quemlibet iudicẽ, vel etiã apud duumuiros, qualiscunq; testatio i amplectandæ hæreditatis ostendatur, statutis prisco iure temporibus coarctanda, eo addito, vt etiam si intra alienam vicẽ, id est, prioris gradus, properantiùs exeratur k, nihilominus tamen efficaciam parẽ quasi suis sit vsa curriculis l, consequatur. Datum kalene. Februarij, Laodiceæ.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum vnde agnati : vt ℣. vnde liberi. l. ex testamento & institu. de hære.

c Id ẽ intra patiũ iii. nnorũ ſe rus poſt ſe cũdũ Iaſ. q̃ tiis ſecũdũ Bal & Aꝛ, ſit iſta glo. ſingul 1a. d Notabili gl. ſecun dũ Bar. P. Alex. & Ia. cõtra Bal. e Re, pbaſ Cy Bartol Sal, P. Ale. & Iaſ. eſt tñ ſingularis ſm vnũ eſſectũ q̃ ex verbis nar atiuis facti nõ ẽ licitũ arguere Ludo. de Ro. i auth. ſimili ter. ℣. ad le. Falci. f Sequunt Cyn. Bart. An. & Ale. a Idẽ Bar. Pau. Alex. & Iaſ. b Et hõ ſm ſpdi. ſcribẽ. c Ille caſus log. ſi alio iure accreſcẽdi, q̃ eſpoſitione hominis, hic ex diſpoſitione legis ſm Ia. t vide Alciatũ hic. d Rõne iuſ ſus dñi, nõ rõne iuris accreſcẽdi ſm eundẽ. e Idẽ Bart. Sali. Paul. Ale. & Iaſ. f Ille tex. ſi probat ſed ponit caſũ in quo non hẽt locũ[1] accreſcẽdi hẽ de minuto Ale. & Iaſ. g Male allegat illã. l. q̃ ibi pl. res partes ex alsignatione teſtatoris ſm locum. h Ita cõtinuatio ẽ de mẽte aliorũ ſcribentiũ. ſm Iodocũ i Idẽ pẽdẽ te dubio, an appella tio ſic admittẽda. & ẽ idẽ pen-

edicti perpetui[a] quibuſdã omittentibus[b], iis ſolis, qui bonorũ poſſeſsionem agnouerunt, portionem non petentium accreſcere[c], in dubium non venit. D. Idibus Ianuar. Peregrino, & Aemiliano Coſs.

De bonorum poſſeſsione ſecundum tabulas.

TITVLVS XI.

¶ *Donec cauſa falſi p appellationẽ diſcutitur, bonorũ poſſeſsio agnoſci non poteſt. h.d. Bal. & Sali. Vel ſic: Pendente lite ſup uiribus teſtamenti, & per conſequens ſtante dubio an habeat locum bonorum poſſeſsio ſecundum tabulas, non poteſt peti bonorum poſſeſsio ab inteſtato. Alexander.*

¶ Imp. Alexander A. Vitali. LEX I.

PEndente appellatione à ſententia, quã falſum[e] teſtamentum pronuntiatum eſt: incerto[f] adhuc an defunctus inteſtatus deceſſerit: proximitatis nomine bonorum poſſeſsioni[g] locus nõ eſt. D. iij. Calen. Maij, Maximo ij. & Aeliano Coſs.

¶ *Vbi teſtamentũ in ſcriptis cõditũ eſt habet locũ directa bonor. poſſeſ. ſecundũ tabulas. Si autẽ teſtamentum fuit conditum ſine ſcriptis per nuncupationẽ: tunc habet locum bonorum poſſeſsio ſecundum nuncupationem, ſeu bonorum poſſeſsio ſecundum tabulas utilis. h. d. cum gloſ. Alexander.*

¶ Imp. Gordianus A. Cornelio.

LEX II.

BOnorum quidem poſſeſsionem ex edicto prætoris non niſi ſecundùm eas tabulas, quæ ſeptem teſtium ſignis[h] ſignatæ[i] ſint, peti poſſe, iu dubium non venit. Verum ſi eundem numerum affuiſſe ſine ſcriptis teſtamento condito, doceri[k] poteſt, iure ciuili teſtamentum factum videri, ac ſecundùm nuncupationem[l] bonorum poſſeſsionem[m] deferri, explorati iuris eſt. PP. xij. Calend. Martij, Attico, & Prætextato Coſs.

De bonorum poſſeſsione contra tabulas, quam prætor liberis pollicetur.

TITVLVS XII.

¶ *Rupto teſtamento per bonorũ poſſeſsionẽ cõtra tabulas, adhuc debẽtur legatarie licta liberis & parentibus, ſeu aliis coniunctis perſonis in edicto prætoris expreſsis. h.d. Alexander poſt Bal. & Salic.*

¶ Imp. Alexander A. Rufo. LEX I.

LIberi[n], cõtra tabulas parentũ bonorũ poſſeſ. admiſſa,[o] ſolis parẽtibus & liberis[p] legata ¶ pſtare

chartis, ſiue ĩ mẽbranis. ſed ſi p nũcupationẽ p dictũ ſit teſtamẽtũ quã ter dãda ẽ bonorũ poſſeſsio, dicit in litera. Vel ſic Quis petere pot bo no, poſ. ſecũdũ tabul. q̃ritẽ Rñdet, q̃ ille cui dſert ex teſtõ ſolẽniter factõ, in quo teſtes adhibiti ſũt, & nõ ſubſcripſerũt: q̃ quidã ſolennitate deficiẽte iure dicẽt deferri bonorũ poſſeſsio ſecũdũ nũcupationẽ: vel vtilis ſecundum tabul. h ¶ Signa. ℣ id eſt ſigilliis vtſſ. eo. cũ tabula ſcriptiones eſſe ibi cẽſa debent, & alia, q̃ in teſtamento[j] in ſcriptis conditũ ſunt neceſſaria: vt inſti. de teſta. or. §. j. i ¶ Signatæ ℣ ſigillatæ. k ¶ Doceri poteſt. ſ duobus vel tribus teſtibus ſecundũ M. & Gillielmũ vtſſ. de teſtil vbi & argu. de fide inſtrum. l. j. & hoc ideo, q̃ dubitatẽ de ſolẽnitate cũ: ſicut alias ſiti tu de fideic. hęre §. fi. vbi autẽ dubitatur de voluntate: ſepiũ ſũt neceſſarij. quod improbo oĩno: q̃ nõ põteſſe ꝺ ſolẽnitate quæſtio, quin ſit de volũtate. nã ſi bonorũ poſſeſſionẽ ſecundũ tabulas petẽtes, pbare debeãt vitæ ſtes corã teſtatore fuiſſe: & ideo vt te hæredẽ inſtitueret, ſicq; inſtituit. Cũ hoc autẽ, pbas, volũtatẽ defuncti, pbas, quare ſuſficiunt. Itẽ ſi hoc nõ probas, bonorũ poſſeſsionẽ ſecũdũ tabulas nõ habebis, p̃o nobis, eſt ℣. de fideicommiſ. queſtionem. in fin. & ℣. de codic. ſigs agere. §. fi. Nec obſtat q̃ dicũt aliq; aliud de volũtate, & illud de ſolẽnitate: vt in legato quod cõſtituetur hæres relictũ, ſed nõ ſolẽniter: quia & tũc eſt de volũtate ſolẽni q̃ſtio, an teſtator voluerit teſtari, & ſolẽniter ſit teſtatus ſecũdũ. Bul. Tu diſtingue ꝺ vltra an factũ velit probare: & tũc per duos an ſit factum, & tunc per ſeptẽ. Sed primũ probare patũ prodeſt, quia adhuc non dabitur propter talem probationem ſecundũ tabulas ſed retardatur aditio ab inteſtato, ut §. l. proxi. Accur.

l ¶ Nuncupationem. ℣ quæ etiam dici poteſt vtilis ſecundũ tabulas.

m ¶ Bonorum poſſeſsionem. ℣ ſecundum tabulas.

¶ DE BONORVM POSSES. CONTRA TAB. &c.

¶ *Quia prætereuntur quandoque liberi à parentibus, ideo ꝺ. h. ꝺ. Sed quare hic titulus ponitur poſt precedentẽ, cũ inff. ſit eo ntra. Reſp. ¶ hic conſiderauit dignitatẽ. eſt enim dignior ſecundum tabulas quę datur ex uoluntate quã contra tabulas quæ datur contra uoluntatẽ, ut ff. de bo. poſ. l. ſi cum patrono. ſed in ff. conſiderauit ordinẽ decernendarum cauſarum: prius enim compert. contra tabulas, & niſi conſtet eam peti non poſſe, non poteſt peti ſecundum tabu. ut ff. de ſecundum tabu. l. j. §. expectandi. & ff. eo. illud. §. fi.*

Liberi. ℣ CASVS. Fecit aliq̃s teſtamẽtũ, inſtituit extrancũ hæredẽ, liberis ſuis prætꝛeritis, parentib. reliquit legata. vni liberorũ data eſt bono. poſſeſsio cõtra tabulas. quæritur an legata debeant? Reſpondẽ quod ſic parentib. Vel ſic: Si extraneo hęredem inſtituto alicui præterito vel exhæredato delata ſit bonorum poſſeſsio cõtra tabulas, an legata aliis pſonis relicta debeant quãm coniunctis, q̃ritur? Reſpon. quod non, quod hodie uerum nõ eſt, vt infra de liber. ꝓnte. authen. ex cauſa quæ eſt contra. ſed hoc per illud corrigitur.

n ¶ Liberi. ſ. præteriti.

o ¶ Admiſſa. ℣ id eſt petita & habita.

p ¶ Et liberis. ℣ & quibuſdã aliis perſonis ſ. vt ff. e. l. i. & ij. & l. virilis. §. fi. & ff. de vſufruc. ſi extraneo. in prin. quę ſunt cõtra. Et nota q̃ lex iſta nõ videt hodie habere locum ſ. nam irritato teſtõ quo ad inſtitutionem, cætera manent firma : vt ℣. de liber. præte. vel exhære. auth. ex cauſa. Item contra. ℣. de fideicommiſ. l. quidam. Sol. vt ibi.

ADDITIO Dic quod ibi erant relicta legata ab emãcipato prçte rito, hic ab inſtituto Barto. Bald. Pau. Alexand. & Iaſ.

q ¶ Legata. ℣ ſ. relicta ab extraneo hærede inſtituto.

Edictum

a ¶ Edictum. ℣ quod eſt. ff. de leg. præſ. contra tabu. bo. poſ. pe. l. j.

POſthumo. CASVS. Si teſtator vxore prægnante relicta, neq; inſtituit, neque expreſsè exhæredauit poſthumũ: poſthumo nato rũpitur teſtamentum ipſo iure, de iure ciuili: hoc eſt abſq; cõdictione ſeu bo. poſ. per contra tab. hoc in prima. Secundò dicit, q̃ ſi tutor petat bo. poſ. contra tabul. & ſic quaſi huic turi, ſeu priuilegio iuris ciuilis velit renunciare: vt hac via non prima, irritet teſtamẽtũ de iure prætorio. propter q̃ prætorio iure tenet teſtamentũ, & ptorio irritari poteſt: quia ſicut prætor non potuit facere hæredemita nõ potuit facere vt q̃s deſinat eſſe hæres. Vel ſic: Aliquis fecit teſtamentum, nulla facta mentione eius q̃ fuit in vtero vxoris ſuæ, q̃ tãdẽ natus teſtamentum rumpit ſi nomine illius petita & bo. poſ. quod nihil eſt.

b ¶ Neque hæres. ℣ ſed & hæres inſtitutus committente alio edictũ põt petere : vt ff. eo. l. ſi poſt mortem. in fi.

c ¶ Nominatim. ℣ nam nominatim & olim & hodie poteſt exhæredariili cet olim aliter poſſer ex hæredari poſthumus, ſcilicet iter cæteros, hodie aũt inter eos nulla eſt diffęrẽtia : vt inſtit. de exhære. lib. §. j. & ij. & iij. & iiij. & ℣. de lib. ꝓte. l. fin. §. Item not. hic q̃ neque poſ. contra inſtitutus, nec exhæreda tab. quibus tus habet cõtra tabulas: vt hic, & ff. e. l. j. ſi modo rité eſt exhæredatus, & purè & ab omni gradu: alias ſi ab vno contra ſequentẽ peret bonorum ꝓ poſſeſſionẽ non accipiẽte eam primo gradu : vt ff. e. l. nõ putauit. §. j. ij. & iij. & de lib. & poſth. l. & ſi pepercit. idẽ in præteritione, quando pro exhæredatione habetur præteritio: vt inſtit. de exhæred. lib. 9. mater. & ideo dicit lex nõ habere locũ 4 cõtra tabulas in teſtamẽtis fœminarum: vt ff. eo. l. illud. §. ad teſtamenta.

d ¶ Rumpitur. ℣ de iure ciuili. ſed de iure prætorio dic. i. rũpetur quantum ad contra tabulas.

e ¶ Petita eſt. ſ ſed qualiter poteſt dari cõtra tabulas cũ ſit nullum : vt §. l. proxi. & ff. de iniuſto rup. teſta. l. j. & q̃ nullum eſt, rumpi non põt : vt ff. de iniu. rup. teſta. l. nã & ſi ſub cõditione? Rñ. ſ. licet ſit reſciſſum iure ciuili, æquitate tñ prætoria eſt aliquid. vnde infirmatur eo iure quo ſubſiſte re fingit: hac etiã rõne ſuus prætꝛeritus põt dicere nullũ, & petere ꝺ tabulas dueris reſpect. bus: vt ℣. de lib. prætę. l. ſi. §. fanciimus itaque. in fi.

f ¶ Secundum tabulas. ℣ quæ datur extraneo inſtituto, nã hic aũ habebit. Sed nonne ſm tabulas & ꝺ tabulas ſimul habere locũ poſſunt: vt ff. de leg. præſtan. l. is qui. §. ſed ſi ſcriptus. quæ eſt cõtra? Rñ. ibi non dicitur q̃ hæres ſcriptus petierit bo. poſ. ſecundum tabulas, hoc enim facere nõ poſſet. ſed dicit, q̃ adiuit hereditatẽ: q̃ꝺ de iure ciuili eſt intelligendũ. ſimul ergo locum non habent. Arg. cõtra. ff. de bon. poſ. l. ſed cũ patrono. Sed ibi eodẽ modo rñderi poteſt. Sed litera aliquantulum repugnat. vñ dici 7 aliud in contra tabulas quæ datur patrono. & eſt ratio: quia non rumpit totum teſtamentum, vt ea quæ datur liberis: vt dicam. ℣. tit. j. in fi. gl. Item eſt contrarium huic. l. ℣. de iure delib. potuit. Sol. vt ibi.

¶ DE BONORVM POSSESSIONE CONTRA tabulas, &c.

¶ *Occaſione bonorum poſſeſsionis quæ datur in bonis ingenuorum, poteſt & de ea quæ datur in bonis libertorum* 8.

LIcet. ℣ CASVS. Deceſſit quis filio & filia relictis hæredibus, quos rogauit vt Suchum manumitterent, & manumiſerunt. libertus ille deceſsit, & inſtituit extraneũ hæredem, nulla patronis ſuis relicta portione legitima. quæritur, vtrum poſſeſsionem petẽdo, vel cõtra nuncupationem, ſi teſtamentum ſine ſcriptis cõditum eſt, intra temporã edicto[t] præſtituta eam partẽ poteris obtinere. PP. vj. kal. Decembr. Gordiano A. & Auiola Coſs.

¶ Imp. Anaſtaſius A. Aſclepiodoto. P FP.

LEX II.

PAtronus[t] liberti muneribꝰ[m] electis[t] & operis,[o] à contra tabulas bonorum poſſeſsione repellitur. D. iij. Kalen. Mart. Viatore[t] & Aemylio Coſs.

Vnde liberi.

TITVLVS XIIII.

¶ *Bonorum poſſeſsio, vnde liberi, filios agnoſcentes pro rata facit hæredes : & donec eſt locus ſucceſsioni deſcendentiũ, nullus alius poteſt ſuccedere : & quouſq; ſtatur cauſa teſtati, ceſſat cauſa inteſtat. h. d. cum l. ſeq. Alex.*

¶ Impp. Diocletianus, & Maximian. AA. Sarpedoni.

LEX I.

IAuuſtu[u], relictis tribꝰ emãcipatis filijs, deceſſerit, hiq; bonorũ poſſeſsionem Vnde liberi acceperit, pro rata[p] portione hæredes[q] eos extitiſſe, palàm eſt. Dat. iiij. Nonas. Maximo. ij. & Aqlino Coſs.

¶ Idem AA. & CC. Zoſimo. L. II.

EX teſtamento vel ab inteſtato exiſtẽte filio vel nepote[s] ſuo hærede, nemo[t] poteſt ab inteſtato[u] hæres exiſtere.[x] Dat. iij. Idus Martias, ipſis AA. & CC. Coſs.

¶ *Si nepos hæreditatem paternã repudiat,*

¶ VNDE LIberi.

¶ *Dixit de bonorũ poſſeſsionibus quæ ex teſtamento ſunt: nunc de ijs quæ ſunt ab inteſtato. Et no. quod illis datur Vnde liberi, quibus contra tabulas: ut ff. ſi tabu. nulla ex. l. j. §. relicti. unde in bonis maternis non datur: ut ℣. de ſuis & legi. l. ſi.*

SIuus. ℣ CASVS. Deceſſit quis inteſtatus relictis tribus filiis emãcipatis : quæritur, ſub qua forma ſi petitur bonorũ poſſeſsio Vnde liberi, ſuccederentne? Reſpondetur q̃d omnes ſuccedunt æqualiter.

p ¶ Pro rata. ℣ id eſt, virili, nõ inſolidum 11 vt ff. ſi pars hęre. pe. ta. l. ij. & ff. de ſecundum tabu. l. ij. §. pro qua.

q ¶ Hæredes. ℣ id eſt, ſucceſſores & loco hæredũ conſtitutos. nam pęr tor 12 hẽdes facere nõ potuit, quos ſolus vocauit: vt inſti. eo. §. quos aũt.

r ¶ Extitiſſe. ℣ ex prætoris beneficio. nam ius ciuile xij. tabularum non cognoſcebat 13 emancipatos. ſed expellebat vt extraneos : vt inſtit. de hære quæ ab inteſt. §. emancipati.

EX teſtamento. ℣ CASVS. Deceſſit quis : ei ſucceſsit filius ſuus vel nepos ex teſtamento vel ab inteſtato. ei vicẽ ſuccedere aliquis in vlteriori gradu: nunquid poteſt? Reſpon. quòd non.

s ¶ Nepote. ℣ quem nemo præcedit.

t ¶ Nemo. ℣ alius vlterior. Azo. qui non ſit in eadem paritate & æquita te, vt ſecum poſſit admitti: vt pronepos ex tertio filio: vt inſtitut. de hære. quæ ab inteſt. §. cum filius.

14

v ¶ Ab inteſtato. ℣ niſi i militis teſtamẽto: 14 cui licet ꝓ parte decedere teſtato, ꝓ parte inteſtato: vt ff. de mil. teſta. l. ſi miles vnũ. idẽ etiã in alio caſu, cõtingit ex poſtfacto: vt ff. de inof. teſt. Leirca. & l. nã & §. §. ſi filius.

x ¶ Exiſtere. ℣ nam ſicut per teſtamentum, ita per ſuum hæredem quis alius exheluditur 15, & facit ℣. communia de ſucceſ. l. antequam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVi se.¶ CASVS. Aliquis habebat filium emancipatum, & ex eo nepotem emancipatum. deceßit: primò auus ab intestato, nõ adita hæreditate aui à patre, vel adita, nõ curo: ille nepos repudiat hæreditatẽ patris, & vult succedere auo suo, quod potest. Dicitur cùm sit incognitus à iure ciuili, non potest: sed ex beneficio prætoris petere potest bo. pos.

a ¶ Qui.¶ nepos.

b ¶ Intestatum.¶ quot modis accidat, dicitur in ſti. de hæred. quæ ab intesta. in prin.

c ¶ Negat.¶ repudiando. secus ſi dicat nõ sum hæres, vel nõ adeò, vt ff. ad Tertul. l. filij. §. j. & notata. ff. de iur. & fac. ignor. l. ij. quandoque tamen ponitur negat a pro non dicit, vt ff. de peti. hære. l. ſi putas. in fin. l. Si ergo ponas, nec filium nec nepotem in potestate aui fuiſſe, vel etiam nepotẽ tantum fuiſſe emãcipatum, indubitanter obtinet, qđ hic dicit, vt inſtit. de exhæred. lib. §. emancipatos. ſi ponas vtrunque a Io. vt inſtit. de hære. quaſt. & diffe. §. ſui. niſi ſi duobus casibus, vt ff. de pdit. inſti. l. ſi. ff. eo. ſcripto hærede. & de ſuis & legi. l. j. §. ſciendũ 4. ibi eſt vtique olim, quia inter agnatos nõ erat locus ſucceſſorio edicto, vt dicta l. ſcripto. Sed cum hodie iure inſtitutionum ſucceſſoriũ locũ habeat in agnatis, videtur q etiam ſine bono: tm poſſeſſione admittitur nepos: vt inſtitu. de leg. ag. iuc. §. placebat 3. & ſi poneres filium emancipatum, nepotẽ in potestate retentũ, videtur q etiam nepos vt ſuus admittitur: vt inſti. de hæredicant cæteri.

1 Idẽ Bar. Bal & Ia. licet diſpliceat Iaſ.

d aliquicunque

2 Et bene B.B. Sal. & Iaſ.

e ¶ Inteſtatoris.

3 Iſtã lectũ hæreda. lib. §. emancipam tenent B.B. Paul. S. & Iaſ.

4 Iſta iura loquunt in §. ſciendũ 4. ibi eſt vtique ſucceſſione olim, quia inter agnatos nõ erat locus ſucceſſorio edicto, vt dicta l. ſcripto. Sed cum hodie iure inſtitutionum ſucceſſoriũ locũ habeat in agnatis, videtur q etiam ſine bono: tm poſſeſſione admittitur nepos: vt inſtitu. de leg. ag. iuc. §. placebat 3. & ſi poneres filium emancipatum, nepotẽ in potestate retentũ, videtur q etiam nepos vt ſuus admittitur: vt inſti. de hæredicant cæteri.

5 Gl. ſequit Bart. q q d teſtate retentũ, videtur q etiam nepos vt ſuus admittitur: vt inſti. de hæredicant cæteri.

6 Diſplicet Bar. B.P. & Iaſ. quo ad textũ licet ſit vera in ſe.

7 In hoc gl. hñ dicit ẽm mẽtem ſcribentiũ.

8 Iſta gl. vt aliqua ſequentia.

9 Et in agnatis trãſeat ad deſcendẽtes vel deſcendãtibus reſpectiue in hereditatẽ.

10 Et bene minimus. §. cum igitur. ſm Azo. Item quæritur, an Vnde liberi detur ſi omnes ſui emancipati inteſtati mortui. R. ſi. Pla. q ſic. vel vnde patruus, vel amita hæreditatem, quæ patri delata eſt, conſequi non poteſt de iure ciuili: ſed per bonorũ poſſeſſionem Vnde liberi de iure prætorio. h. d. Alex. concor. Bald. & Sali.

¶ Impp. Conſtantinus A. ad Leontium comitem R. P. Orientis. LEX III.

QVi ſe patris poſt auũ inteſtatum defuncti negat hæredem: mortui aui paterni ſuſcipere facultates non poteſt, maximè emancipatus: niſi per bonorũ poſſeſſionẽ ad huiuſmodi beneficiũ peruenerit. D. viij. Id. Apr. Limenio, & Catulino Coſs.

Vnde legitimi, & vnde cognati.

TITVLVS XV.

¶ *Cognati per lineam transuerſalem ut ſunt cõſobrini: ſiue per lineam deſcendẽtiũ, ut ſunt nepotes ex filia, ſuccedunt cognatis tam transuerſalibus, quam aſcendentibus de iure prætorio per bonorũ poſſeſſionem Vnde cognati. h. d. cũ duabus ll. ſeq. Alex.*

¶ Imp. Alexander A. Vlpio. LEX I.

CONſobrinorũ tuorum inteſtatorum bona, ſi ad prioris neceſsitudinis neminẽ iure ptinuerit, tu qui eorũ poſſeſsionem agnouiſti, perſequi non prohiberis. Dat. iij. Id. Auguſt. Iuliã. ij. & Criſpino Coſs.

¶ *Ad hæreditatem nati: ex conſobrina non peruenitur ſine bonorum poſſeſſione de iure prætorio. h. d. Salic.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Zenoni, alias, Sozoni. LEX II.

CVm propiorem inteſtatũ defunctũ proponas: intelligis ſine auxilio bonorum poſſeſsionis eius te ſucceſsionem vindicare non poſſe. Dat. vij. Kal. Iuñ. Laodiceæ AA. Coſs.

¶ *Nepotes ex eadem filia nati, ſuccedũt auo in vtiri per Vnde cognati. Sal.*

Iidem AA. & CC. Felici. L. III.

NEpotibus ¶ aui materni pro virili portione etiam iure honorario ſucceſsio deferetur. D. Idib. Octobr. Sirmij CC. Coſs.

Probatio debet eſſe de neceſſario cõcludentibus. ad hoc allegatur ſecundũ Bal. & Salicetum. Vel ſic. Ad probandum quẽ eſſe hũiuſmodi bona.

h ¶ Peruenerit. ¶ per Vnde liberi 17. alij dicunt, per Vnde cognati, & 17 Vnde agnati.

¶VNDE LEGITIMI, ET VNDE cognati.

¶ *Legitimi ſunt agnati, & etiam quidam cognati qui in loco agnatorum ſunt: ut ſunt filij ſororis. Item ut erinitur infra de leg. hære. l. pe. & fi. Item quia ex Orfitia. uel Tertul. admittuntur ut ff. e. l. ij. §. ſuc. & ſqq. Poſtquam ergo dixit de illa quæ datur liberis, dicit de illa quæ datur agnatis, & tertio 18 de illa quæ datur cognatis, hic enim eſt ordo iuris. Primo dicit de ſtirpe. ſecundo de ſtatu. l. prima.*

ONſobrinorum. ¶ CASVS. Deceſsit filius ſororis matris meæ, & volo adipiſci bona ſua. quæritur an poſsim? Dicitur q ſi nemo ſit ei proximior, poſſum ei ſuccedere per bo. poſſ. vñ cognati. vel ſic, filij duarũ ſororum ſunt conſobrini ergo vnus decedat ab inteſtato, an alius ei poſsit ſuccedere per bo. poſ. vnde cognati, quæritur? Reſpõ. q ſic, ſi nullus ſit proximior, ſed ſi agnatus bo. poſ. petat dicendo ſe velle eſſe bo. poſ. petat eã per poſſeſſionẽ ſeptẽ. Idem Sa. Alex. & Ia.

i ¶ Conſobrinorum. ¶ conſobrini dicuntur ex duabus ſororibus natis vt inſti. de gradibus. §. quarto gradu.

k ¶ Neceſsitudinis. ¶ id eſt, cognationis, vt ff. de iuſti. & iu. l. ſi.

l ¶ Eorum poſſeſsionem. ¶ per vnde cognati.

m ¶ Perſequi. ¶ vel bonorum poſſeſsionem hære. peti. vt ff. de bo. poſ. l. ij. & ij. vel rei ven. res ſingulas. cum ſis dominus factus per agnitionẽ 129. vt hic, & ff. de bo. poſ. l. j.

CVm propiorem. ¶ CASVS. Quidam deceſsit de filijs conſobrinæ meæ nullo condito teſtamento. Dicitur q ego ei ſuccedere poſſim per bo. poſ. & dicti ſunt conſobrini filij duarum ſororum, propiores ſobrinis, filij conſobrini.

n ¶ Cum propiorem. ¶ id eſt, in quinto gradu à conſobrina, qui reſpectu ſequentis dicitur ſobrinus propior. ſic dicitur vt inſti. de gradi. §. quinto, & §. ſexto.

o ¶ Non poſſe. ¶ cum non ſit tibi agnatus.

NEpotibus. ¶ CASVS. De prædictis nepotibus ex filia quæritur qualiter ſuccedant auo ſuo materno? Reſpon. q pro virili portione & pro re prætorio ſi ſint ex eadem filia.

p ¶ Nepotibus. ¶ ex vna filia. ſi autem ex duabus eſſent, ſuccederent in ſtirpem, vt inſti. de hær. quæ ab inteſtato. §. cum autem.

q ¶ Portione. ¶ dic de iure honorario. ſ. per bonorum poſſeſsionẽ vnde cognati. nam vnde liberi eis non datur, vt ff. de ſuis & legiti. hære. l. me- quæ ſit ratio, dic vt ibi no.

r ¶ Honorario. ¶ non ſolum conſtitutionibus, cum diminutione tamen rerũ

tentiæ partis quandoq; vt inſti. de hære. quæ ab inteſt. §. item vetuſtas. & ff. de collat. illam. ſed hodie contrarium obtinet vt in auth. ibi poſita.

NOn hoc.¶ CASVS. Si mihi delata eſt bon. poſ. ex aliquo capite, & eam tenui animo deliberandi tan eam videar agnouiſſe, quæriſ. Reſpon. quòd non. Quòd ſi eam agnouerim tantùm ſine corporali apprehenſione, an mihi ſufficiat, quæritur? Dicitur quòd ſic.

a ¶ Non hoc.¶ ſi dubitetur, an quis ſit bonorũ poſſeſſor, non inquiritur an poſsideat bona vel

Ale. lib. j. conſ. ſanc. c. talem. & iſte eſt caſus.

V. verba b

b An tenuerit.¶ i. ſi hæc ſine vo poſſedit etiam de facto. tunc pater: vt inſti. de le. adagnatæ ac- c ¶ Quærendum. ¶ no. quæ de hę ergo q non probat hoc hereditatis. a- eſſe quod ab hoc cõtindũdare di git abeſſe: quia plerunq; abeſſe contingit, id eſt, quem non eſſe hæredem licet apprehendat: ideo non ſequitur, ſi apprehẽdit, ergo eſt hæres: vt qa eſt prædo. & contra adice potest etiam ſi nihil attingat: vt ff. de acquir. hæredit. l. pro hærede. in prin. & l. gerit pro hærede. & infra. de iure deli. l. ſi auia. & l. ſi ſorori. & ff. de rei vendic. l. ſi ager. in fi. & ſunt ſimilia huic generali multa quæ notauit ſupra, de proba. l. neque natales.

d An admiſerit.¶ id eſt, adiuerit, vel agnouerit.

CErtum eſt.¶ CASVS. mihi delata fuerit bono. poſ. in bonis

Idẽ Bar. & alij.

Bonorum poſſeſsiones ſi non ſint ſublatæ

Idẽ Bar. Bal. & Iaſ.

Qã cauſa petitur bonorum poſſeſsio. In his tribus etiam hodie eſt neceſsaria. Contra tabulas autem, ſicut olim fuit neceſsaria, ſic & hodie ſ. & eiſdem da

cognati de iure prætorio, certè non poſſum ſuccedere, niſi ea petita & admiſſa quam admittere non compellor. Vel ſic: Non poſſum ſuccedere alicui iure cognationis, niſi petierim bo. poſ. à iudice. ſi autem petere nolo, non compellor.

e ¶ Succedere.¶ de iure prætorio verum eſt: ſed per authen. ſecus.

f ¶ Cognati.¶ nominatiui: ſed defuncti, eſt genitiui caſus.

g ¶ Non vrgentur.¶ vt ff. de bon. poſ. l. iij. §. inuito. & ſ. de iure deliber. l. nec emere. Et no. hic tria. Primò vſque ad quem gradum datur agnatis & cognatis bonorum poſſeſsio? Reſpond. vſque ad x. agnatis: & vſque ad vij. cognatis & quibuſdam pe ſonis de ſeptem: vt inſtitu. de ſucceſſ. cog. §. fi. & ff. vnde cog. l. j. §. hæc autem. Secundò quot ſunt bonorũ poſſeſsiones? Et dic quòd hodie ſunt ſex ordinariæ. ſeptima extraordinaria, quæ datur quoties ex nouis legibus datur hæreditas ex teſtamento vel ab inteſtato: ideoque dicitur extraordinaria: quia non habet certam ſedem ex teſtamento vel ab inteſtato: vt inſti. eo. §. decima. in fin. §. & §. ſeptima. Prædictarum autem ſex, ſunt duæ ex teſtamẽto, quatuor ab inteſtato. Ex teſtamento, ſecundum tabulas, & contra tabulas ex teſtamento: non quia natatur ſecundum tabulas, imò contra tabulas ſed ideo quia non habet locum niſi facto teſtamento: vt inſtit. eo. dem. §. ſunt autem. Quatuor ab inteſtato: vt hic vnde liberi, & vnde agnati, & vnde cognati. de quibus duabus dicit hic titulus, licet leges ſub eo poſitæ de cognatis dicant. Item vnde vir & vxor, ſed olim aliæ plures erant inſertæ, vt habes hic, & inſtitu. eo dem. §. & cum de teſta menus. vſque ad §. ſeptima. Præter has vij. ſunt tres ; etiã hodie quæ non tribuunt ius in proprietate, ſed in poſſeſsione tantum: vt Carboniana, & quæ datur ventri, de quibus dices infra de Carbo. edic. l. j. Item quæ datur gratia agnoſcẽde iuris, vt ff. de inof. teſta. l. Papinianus. §. j. & ſupra. de inof. teſt. l. ij. Ter tiò no, an ſint ſublatæ bonorum poſſeſsiones per nouas iuras, quòd quidam dicunt, ſed eſt falſum, niſi in duabus. Dic ergo, q eundem locum tenent hodie quem olim: nam ſecundum tabulas, nec olim nec hodie eſt neceſ ſaria, cum detur ſcripto petitio hæreditatis, & poſsit adire de iure ciuili, niſi in tribus caſibus 4. Primus eſt. ff. de iniuſto teſtamen. l. poſthumus. quando poſthumus qui rumpit, deceſsit viuo teſtatore. Secundus inſtit. quib. mo. teſta. infir. §. non tamen. vbi capitis diminutione teſtamentum fuit infirmatum. ſed tempore mortis inuenitur ſui iuris. Tertius. ff. de eundem tabul. l. ij. §. ſi ſub conditione. vbi etiam pendente conditione petitur bonorum poſſeſsio. In his tribus etiam hodie eſt neceſsaria. Contra tabulas autem, ſicut olim fuit neceſsaria, ſic & hodie ſ. & eiſdem da perſonis, quas habes. ff. de contra tab. l. j. Vnde liberi tunc olim neceſ ſaria e manciputis, vt ſ. qui ad mit. ad bonorum poſſeſ. Item. enim inciſ pata. ſed hodie non eſt, vt in authen. de hære. ab inteſta. §. j. coll. iij. Vnde legitimi, nec hodie nec olim 6 erat neceſſaria, cum ex l. xij. tabularum ſuccederent vt inſti. de leg. agna. ſucceſſin prin. Vnde cognati, fuit olim neceſſaria. vt ſ. eo. d. ij. ſed hodie non eſt. vt in authen. de hæred. ab inteſta. §. nullam. Vnde vir & vxor & hodie & olim eſt neceſſaria. vt infra vnde vir & vxor. l. j.

ADDITIO Videas Ange. Aret. in inſtitu. de exhæred. liberorum. in principio. qui ponit xxj. caſus in quibus hodie eſt neceſſaria bonorum poſſeſsio. Et aduertas, quiã multum refert, an quis de iure ciuili poteſt adire hæreditatẽ: vel an de iure prætorio hoc per bonorum poſſeſsionem facere debeat: quia priori caſu hoc licet vſque ad xxx. annos. vt. l. licet. cum tibi not. infra de iure deliberan. Poſteriore verò ſi quidem eſt de liberis ad annum tantum, ſi extranaeus ſolũ ad centum dies: vt l. prima. §. prim. ff. quis ordo in bonorum poſſeſsio. ſeruetur.

Exclusõ primo uel priore in ordine, admittitur ſequens in gradu uel in capite. hoc dicit. Bald. & Salice. Vel ſic: Si primus in ordine non agnouit bonorum poſſeſsionem. admittitur ſequens per ſucceſſorium edictum. hoc dicit. Sal.

¶ Imp. Alexander A. Iuliano. alias, Iulio. LEX I.

IMater tua propter furorem ſuum patrui ſui bonorum poſſeſsionem nõ accepit: tu filius eius ad eorundem bonorũ patrui magni poſſeſsionẽ ex edicto quo prioribus nõ petentib. ſequentibus permittitur, admiſſus es. PP. iij. Id. Decembr. Maximo. ij. & AEliano Coſs.

Si primus non agnouit bonorum poſſeſsionem: Vel agnouit: ſed non ut debuit: ſequens admittitur per ſucceſſorium. ſecus, ſi agnouit ut debuit. h. d. Alexand. Bald. & Salic.

¶ Impp. Diocle. & Maximian. AA. Firmo LEX II.

Firmino. alias Firmę

8 Sequunt Ias & Bar. licet Paul. aliter dicat

9 Sequunt Bal. Ale. & Iaſ licet P. contra.

10 Et bene indubitanter in tranſ uerſalibus. Bar. Bal & Alex. hic.

11 Sequuntur doctores.

12 Iſtã tenet Ia. licet Bar. ambas approbet.

13 Imò nõ ita: nec de iure authenticorũ Bart. Bald Paul. Alex. & Ia.

14 Diſplicet Bart. & alijs.

15 Iſta placet oibus.

Oneroſa mora eis fiat 8: vt ff. eodem. l. j. in principio. Sed videtur quòd parum valet hoc auxilium legis creditoribus, cùm multi anni potuerunt currere antequam omnes liberi in infinitum habeant annũ proquolibet gradu. & agnati vſque ad x. & cognati ad vij. & quilibet habet centum dies. Reſpond. hoc rarò contingit, q quis tot habeat. Item dico etiam inter tempus primi & interrogati ſequentes à creditoribus an admittent. argumen. ff. eo. l. j. §. ſane. Item ſic fit & alibi: vt ff. de cura. bo. dan. l. j. Item nota, quòd in ſuis non erat locus ſucceſſorio de iure ciuili: de gradu in gradum. vt ff. de ſuis & legiti. l. j. §. ſciendum. & eſt ratio: quia primus repudiare non poterat: ſed hodie poteſt: vnde habet locum ſucceſſorium edictum: vt inſtitu. de hær. quali. & diffe. §. ſui. eadem ratione nec de capite liberorum in agnatos olim. Item nec in agnatis habebat locũ de gradu in gradum per l. xij. tabularum: ſed hodie ſic 10 vt inſti. de leg. ag. luc. §. placebat.

SImater. ¶ CASVS. Delata fuit bo. poſ. matri meæ in bonis patris mei: in furore conſtituta non petit bo. poſ. vnde agnati: & ſic excluſa eſt an ego qui ſum in ſequenti gradu petere poſſim, quæritur. Reſpon. quòd ſic, ex edicto ſucceſſorio. Vnde cognati.

h ¶ Sui.¶ qui ſibi eſt agnatus.

i ¶ Bonorum poſſeſsionem.¶ Vnde agnati.

k ¶ Non accepit.¶ idem ſi petijt 11 per procuratorem alias curatorẽ, & in furore: vel etiam poſt furorem deceſsit antequam ipſa mater ratificaret agnitionem vel petitionem curatoris. vt ſupra de cura. fur. l. vlti. §. penultimo.

l ¶ Eius.¶ matris.

m ¶ Patrui magni.¶ qui eſt tibi cognatus, & tamẽ dicitur mihi patruus magnus. nam qui eſt patruus matri meæ, eſt mihi magnus. & qui eſt ei auunculus, eſt mihi magnus. & ſic eo ntra ex parte patris: vt ff. de gradi. l. iuris conſultus. §. patruus. ſm Io. Sed Pla. contra. dixit enim impropriè hic patruum 12 dici, cum non ſit agnatus.

n ¶ Poſſeſsionem.¶ alias ſucceſsionem Vnde agnati.

o ¶ Ex edicto.¶ ſucceſſorio. Eſt enim edictum ſucceſſorium quod prioribus non petentibus, ſequentibus petentibus permittitur. & eſt in hac l. de capite in caput, & de gradu in gradum. vnde intelligo quòd non erant alij agnati. alias ipſi vſque ad decimum præferentur gradum 13: vt ff. eo l. j. §. quibus. & inſtitu. de hæred. quæ ab inteſta. §. admonendi. Sed videtur quòd hic non habeat locum ſucceſſorium edictum: quia furioſo non fuit delata bonorum poſſeſsio: vt ff. eo. l. j. §. furioſi. & de bono. ſo non fuit delata bonorum poſſeſsio: vt ff. eo. l. j. §. furioſi. & de bono. poſſe de lata infan. l. prim. Sed poteſt dici 14 quòd erat hic delata ante furorem. Vel melius ſecundum Azo. 15 ſi ea facta tam ex mentis non accepit, defertur ſequentibus: vt ſupra de cura. fur. l. fin. §. pen. & ſ. arit. §. qui admit. ad bo. poſſ. infantiam. & ſ. de impub. & alij ſub. l. antepe. & ff. de pe- ri. hære. hæres. in prin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI auiæ. CASVS. Mulier aliqua habebat filium, & ex eo nepotes duos, & duos fratres, quorum alter habebat filium. decessit mater, & filius, & frater qui habebat filium decesserunt nepotes. ad quorũ successionem an admitti debeat filius fratres qui est eis in quinto, an frater muIieris qui est eis in quarto gradu, quæritur? Respond. q admittitur frater, sed si non venit, vel venit, & venire non debet vi ex testamẽto cum sit falsum: vel non ab intestato, cum venire possit admittitur filius fratris. Vel pone casum aliter, vt in gl. proxi.

1 Si auiæ frater eorũ

a ¶ Si auiæ. ¶ Pone casum 1. Berta habuit nepotes ex filio mortuo. Item frater, iteꝝ nepotem ex alio fratre mortuo. morma Berta decedunt nepotes ex filio, ad quorum successionẽ si frater Bertæ veniat, qui est in quarto gradu eis, non venient filius alterius fratris qui est eis in quto. alias si non venit, vel venit nõ vt debet: filius alterius fratris venit. Dic ergo: si auiæ, scilicet Bertæ.

b Eo um. scilicet ne potum prædictę auiæ q sunt ei auiæ in secundo gradu ergo fratri quarto. ergo filio fratris in quinto.

c Frater. ¶ Lucius, qui est in secundo gradu ei.

d De quorũ. ¶ illi duo nepotes vocabantur vnus Titus, alter Seius.

e Hæreditatem. ¶ nepotum prædictorum.

f Contentus. ¶ tu filius alterius fratris.

g Functus. ¶ Lucius.

h Actu. ¶ filius alterius fratris auiæ qui vocatur Sempronius, pone.

i Si is. id est Lucius frater auiæ qui non potuit adire ex testamento, quod erat falsum.

k ¶ Petij. ¶ quod potuit. nec enim hæres scriptus scilicet frater auiæ videtur renuntiasse ab intestato successioni cum ignorauit testamẽtum non valere: vt ff. de inof. testam. l. mater. in fi. nisi ignorasset ius: vt ff. si quid in fraud. pat. l. si patronus. in prin. & de bo. li. ber. l. Paulus. ij. §. patron. & ff. de petitio hære. l. legitimam. Item nota, quòd hos gradus sic computant quidam. Isti duo nepotes sunt in gradu secundo, auia in tertio: frater auiæ in quarto: filius fratris auiæ in quinto: sed hoc stare non potest: quia gradus qui est inter duos nepotes, hic computandus non est. Alij dixerunt, quòd loquitur de nepote fratris: intelligę, id est de filio filij fratris. sic forte computando, duo nepotes de quorum successione agitur, sunt auiæ in secundo. fratri auiæ, in tertio, filio fratris auiæ, in quarto. ergo nepotibus istius fratris, in quinto: quod nihil est: quia omittitur gradus proauiæ. Item quia secundum istam computationem, frater auiæ est in tertio: & litera dicit in quarto. Tu ergo 4 computa quòd isti nepotes sunt in primo gradu matri suæ: vel patri auiæ, in secundo: proauiæ, in tertio: filio proauiæ & fratri auiæ, in quarto. ergo isti nepoti in quinto: vt patet in isti. de gradibus. §. j. & §. ij. & §. iij. & §. v. Si quæris quare proauiæ numero? Respõn. § quia semper est eundem & recurrendum ad personam in qua vnum fuerunt: vt ff. de gradi. li. iurisconsultus. prope prin.

4 Et ibi & istæ duę cõputationes reprobant, & placet Bar. ista cõputatio.

5 Idē Ale. & Ias. ista cõmunatio est de mente doct.

¶ DE CARBONIANO EDICTO.

¶ *Dictum est de bonorũ possessionibus quæ tribuunt ius in proprietate: nunc de ijs § quæ in possessione tantum ut ff. ne uis fiat ei. l. pe. §. fi. & §. pe. & ff. eod. pen. & dicitur Carbonianum, à Carbone prætore. ar. insti. de acti. §. aliæ. in fi.*

SI tibi. § CASVS. Decessit paterfami. relicto filio impubere, nec instituto, nec exhæredato: cui si moueat quæstio status, scilicet quòd spurius sit: vel seruus ex ancilla, ab agnaris volentibus venire ad successionem defuncti, nec à possess. bono. discedere velit impubes: antequam ad xiiij. ann. veniret. an sit audiendus, quæritur? Dicitur quòd sic. & erit in possess. bonor. ex Carbo. edicto. itaque mater satisfaciet de restit. bonis adueniente tempore pubertatis, si apparebit filium esse seruum, qui satisfacere noluerint, agnati simul cum ipso in poss. erunt, nulla eis pendente tempore impuberatis, emolumentorum spe relicta, sed ex bonis filius interim alatur, & sic expone in littera, quòd dicit, vendicat r. tinendo. Vel dic, q dicit non fuit in possess. bonor. sed vendicat, & sic propriè ponitur. vendicat, scilicet cõueniendo, & dic q decessit relicto filio impubere: cuius hæreditas ab aliquo possidetur impubes in tenta petitate hæredi. quia in ea necesse habet plene docere de iure suo: consuitur ei, vt modo dixi: ergo dicitur, q erit in pos. vsque ad tempus pubertatis: præsumpta tamen satisfactione. Vel pone aliter casum vt in gl.

l ¶ Si tibi. § Loquitur Imperator matri pro filio impubere supplicanti.

cum eo in possessione illi qui contradicunt. hoc dicit. Alexan. post Bald. & Salic.

¶ Idem AA. & CC. Florę. LEX I.

SI tibi filio tuo status ab ijs, contra quos supplicas, mouetur quæstio: per spicis præmature rerum, quas velut de patris successione filius tuus vindicat, restitutionem postulari: cũ tu pupillari permaneat ętate, secundum formam edicti Carboniani data bonorũ possessione, satisfactione impleta, tũc demum in possessionem cũm cõstituti conueniat: vel hac non oblata, portionem ab omnibus, quam vindicat possideri: seruitutis verò quæstionem in tempus pubertatis differri, Da. xij. Kal. Nouembr. Sirmij. CC. Coss.

¶ *Ex summaria cognitione peruenitur ad Carbonianum. hoc dicit. Bald. uel sic: Bonorum possessio Carboniana cõceditur semiplene probanti ea quæ in hac lege continentur. hoc dicit. Alex.*

m ¶ Filio. § Vt quia tu ancilla, & filius tuus seruus dicitur, vel spurius. Et dic q filius nec ex testamento nec ex hæredatus, quia tunc cessaret Carbonianum ro, vt ff. eod. l. cum fine. & est ratio quia in testamento habet ẽm tabulas, & ex hæredatus iuste repellitur, vt ff. eod. l. j. §. Pomponius.

n ¶ Quæstio. § In modum replicationis secundum primum. vel exceptionis secundum alium.

o ¶ Patris. § Secus si de matris vel alterius lineæ fœmineę, cum illis sci licet personis tãtum detur Carboniana, quibus & contra tabulas potest dari, vt ff. eo. l. ij. & generaliter & l. de bonis. sed in bonis matris non datur cõtra tabulas, cum præteritio sua habeatur pro exhæredatione, ergo nec Carboniana.

p ¶ Vendicat. § Retinendo secundum Io. vel propriè secundum Alb.

q ¶ Secundum formam. § quæ est vt satisfactio præcedat vt subiecta & tunc demum detur, quando status & rerum 12 fit quæstio. si verò status tantum, non differtur ex Carboniano: vt ff. eodem. titu. l. de bonis. §. j. sed ex constitutionibus. vt ff. eo. l. iij. §. j. Item si de bonis tantũ, similiter non differtur: vt ff. eo. l. j. §. fi. quis filium.

r ¶ Impleta. § scilicet de restituendis bonis, si apparuerit eum non filium vt ff. de col. bo. l. iij. §. emancipatus. & ff. eodem. §. fi. qui. §. an autẽ. Sed P. crassus dixit eum cauere de vtendo arbitrio 13 boni viri ad instar fructuarij. vt ff. vsufr. quemad. ca. l. j. in prin.

s ¶ Hac. § scilicet satisfactione.

t ¶ Portionem. § vt quia non habebat in bonis paternis nisi portionem. cum forte haberet fratrem.

v ¶ Ab omnibus. § scilicet pupillo & aduersariis, etiam si sint extranei. vt ff. eodem. l. prima. sed non alentur 14 inde, sed vice satisfactionis erunt & in simul in possessione: vt ff. eo. l. de bonis. § qui pupillo. si autem sint de liberis, siue caueatur, siue non, erunt in possessione 15, vt ff. eo. l. sed & si is. in princip.

x ¶ Differri. § hoc si puberi expediat. secus si expediat statim agi. vt ff. eo. l. iij. § dua. Item & nunquid differtur quæstio quo ad matrem? Respondet Pia. non 16 vt ff. eo. l. j. § fi. nec tamen fiet præiudicium cauæ filij. sicut perdat matrem: vt j. de lib. cau. l. fi. siue vincat, vt ff. eod. l. iij. § fi. mater. & Nec ob. l. j. in fi. ff. eo. quia sententia contra matrem lata, non nocet filio 16, sed contra seipsum data. Item nunquid Carbonianum cum ordinaria bonorum possessione datur? Respon. q non: vt ff. eodem. l. fi impubes. in fi. Sed contra videtur. ff. e. l. iij. §. missum. in fi. §. Sed respondeo. dic citur oportebit ordinariè petere qui Carbonianum petit. & non dicit. Sed oportet vel oportebit, dico si bonorum possessionem petere vellet. Sed nonne etiam qui Carbonianum habet, tantum debita exigit: vt ff. eod. l. penul? Respond. sic forte à volentibus non inuitis. vel non vt bonorum vi possessor iuris sed Carbonianitãtum, &c. ADDITIO. Dicas sic, aut ipse non satis dedit, & tunc non potest intentari actionem. aut satisfecit & tunc aut vult intentare directam tanquam hæres, & non pot, aut vult intentare tanquam bonorum possessor Carboniani, & potest: vt ff. e. l. pe. & l. iij. §. missum. qui §. declarat istam materiam: vt dicit Bar. hic.

Vxor viro succedit a liis deficientibus.

Carbonianum. § CASVS. Celebrato duorio inter te & vxorem tuam, significauit tibi vxor tua, q ex se fuit prægnans: fecisti inspici ventrem: custodiri partum: decessisti: & ibi voluit succedere impubes. mo

¶ Valen. C. Tit. alex. de cõsti. C. Th. li. i. ti. C. Th. j. ij. C. Th. Instit' locatus. C. Iñ.

¶ Impppt. Theo. Arcad. & Honor. AAA. ad Rufinam P. P. LEX II.

CArbonianum a † edictũ, sub personis legitimis ex † indubitato b mrimonio c custodito partu, & p bata legitima successione, defertur: d scilicet, vt in possessione nouus e hæres constitutus, † vsque ad pubertatis annos sine in quietudine rebus vtatur interdũ alienis. † D. iiij. Kal. Octob. † Constãtinop. A. ij. & Habũdatio Coss.

Vnde vir & vxor.

TITVLVS XVIII.

¶ *Coniunctis deficientibus, uir & uxor ab intestato uocãtur ex quarto capite edicti. h. d. uel sic: Deficientibus coniunctis, uir & uxor inuicẽ succedunt ex edicto, fisco excluso. Salic. uel sic: Deficientibus agnatis omnibus & cognatis, uir succedit uxori, & econtra, quia ex quarto capite edicti, per bonorum possessionẽ quæ unde uir & uxor appellatur. h. d. Alex.*

¶ Impp. Theodosius & Valentin. AA. Hierio P. P. LEX VNICA.

MAritus, & vxor e abintestato f inuicẽ sibi insolidũ, p antiquo g iure † succedant, quoties deficit omnis † parẽtum liberorum ve seu, p pinquorũ legitima, vel naturalis h successio, fisco excluso. † D. xij. Kalẽ. Mar. Hierio & Ardaburio Coss.

¶ *Vbi matrimonium fuit sine dote, & cõux præmoriens cui locupleti & superstes laborat inopia: licet extent filij defunctæ personæ tam ex eodem matrimonio quàm ex alio: conuenit uxor superstes succedit in quarta parte si liberi no sunt ultra tres: alias succedit in uirili cum liberis, & legatum sibi factũ a defuncto computatur in ipsam quartam. h. d. Alex.*

IN AVTHEN. de exhib. & introdu. reis. §. quñ verò. in fi. coll.

¶ Idē Bar.

Legẽ Romanũ (Haly carnall. P. Pare. li. 5. vet. iurisp. authorib.) & omniũ

a Carbonianum. § id est, cõmodum edicti Carboniani. Et capias ita cõstructionem, Carbonianum edictum defertur. intelligue puero: & hoc dico custodito partu sub legitimis personis.

b Indubitato. § subaudi ex partu dico nato.

c Matrimonio. § i. nato. Vel dic, existente.

d Defertur. § vsq; ad annum 1 vt omnes bonorum possessiones: vt ff. e. l. iij. § missum. Sed si hęc probentur, scilicet matri monium indubitatum & partum sub legitimis ponis custoditum esse: de quibus dicitur. ff. de ven. inspi. l. j. § de inspiciẽdo. & § ꝙ legitima successio, id est, quòd sint legitimi successores, id est, filij legitimi, quod sequitur ex duabus primis. nõ habet Carbonianã cùm possit adire & petere suo iure sicut si esset institutus: vt ff. eo. l. eum fine. in prin. sed subaudi in omnibus summatim 2 vel semiplenè: vt ff. eod. l. iij. §. cauſx. vel qđ dicit de partu custodiẽdo, dicit ideo quia si mulier ventrẽ custodiri passa non fuerit: denegatur partui Carboniana: vt ff. de ven. inspi. l. j. §. fi cui. & l. edicti. §. Azo.

e Idē Bal. & Ale. & Ias. in l. prę cedẽti.

d Defertur. § scilicet puero. & hoc dico, partu, &c.

e ¶ Nouus. § scilicet præsumptiuè.

f ¶ Alienis. § si patet eum non filium: nec repetuntur sumptus 3: vt ff. si mulier ven. nomine. l. j. §. interesse. & ff. de inof. testa. l. qui de inofficioso. fic & ff. de pen. hære. l. hæres suus. §. fi. sed & siquid. Accur.

¶ VNDE VIR ET VXOR.

¶ *Deficientibus prædictis, datur hæc ut infra eodem tit. l. prima.*

MAritus. § CASVS Si decedit vxor tua, nec agnato, nec cognato relicto, ei succedis per bon. pos. vnde vir & vxor, fisco excluso, & econuerso Viuia.

g Et vxor. § si matrimoniũ est tempore mortis: vt hic & ff. eo. l. j. §. vt autem.

h Ab intestato. § vt ff. eo. l. j. in fi.

i Antiquo iure. § quod est ff. eo. l. j.

k Naturalis. § legitima, ex parte patris: naturalis, ex parte matris. sed hoc fallit in casu. s. in socio liberalitatis imperialis, qui vxorem excludit in illa liberalitate: vt j. §. fi liberalium. imperialis socius sine hære. l. j. tit. x.

l Exclusо § propter vxorem: vt hic. Item propter alios quosuam fiscus excluditur. de quibus dicitur. j. de hæredi. decu. per totum titulum. vxor autem per illos non excluditur. ergo no. vxorẽ succedere alijs deficientibus. Item in alio casu vir succedit vxori suæ cũ filijs eiusdẽ emancipatis in virilem vsumfructum: vt j. de bon. ma. l. iij. in prin. Item in tertio casu, de quo vide authen. præterea. & c. quam hic lege.

m ¶ Præterea. § Dote, aut donatione propter nuptias: vt in authenti. de exhi. reis. §. quoniam vero. colla. v. vnde sumitur hæc auth. vsque illuc, tres sunt, &c. Item & in fine abinde, imperatibuit autem, & c. reliqua sumitur, vt liceat matri & auiæ. §. quia verò legem. j. colla. viij. nec ob. §. in dicta authe. distinguatur virum ab vxore, quia corrigitur in hoc per authẽ. vt fratrum. §. fi. colla. ix.

n ¶ Locupletes. § quis dici then. Mari, Raspon. meta. est. l. aureo rum, vt ff. de accusa. l. nõ nulli. vel c. aureorum: vt in j. vol. pul insti. de succ. libe. §. sed no cherrime stra. vel verius iudicatur declarat, il quis locupletes vel nõ, ossi cens qđ vicio iudicis, vt argu. §. de epi. audien. l. tam demen tis.

o ¶ Vna. § sine testatus re alienata sine intestatus decessit.

p ¶ Matrimonij. § q vo si hęat nabuntur ad hæreditatem patris vna cum nouerca.

q ¶ Non extantibus. § quid si liberi non extant, sed ascendentes? Respõd. idem obseruandũ, secundum H. Item quid si nullus neque ascendentium neque descendentiũ? Respond. vocãtur vxor & vir in totum, exclusis trãsuersalibus secundum B. & P. contra. Accur.

ADDITIO Potes dicere quòd hoc casu lucratur proprietatem quartæ portionis, quod satis vide tur velle hæc auth. si bene inspiciatur: quod tenet etiam Bar. hic.

¶ DE REPVDIanda bonorum possessione.

¶ *Dixit de acquirenda: nunc de repudianda. Et not. quòd edictalis repudiari potest. & sic loquitur. ff. si tabul. testi. nullæ ex. l. una. §. primo. & infra. l. prima. decretalis non nec ante decretum: quia nõ habetur nec habere potest sicut nec hæreditas: ut ff. de succes. ed. l. prima. §. decretalis. & infra de repu. hære. l. sient.*

MAncipatus. patroni. § vt supra, de postul. l. velamento. fallit in fisco: vt ff. de iure fisci. l. fi fiscus propter aduocatum tamen datur dilatio, vt ff. ex quibus caus. ma. l. ait prætor. in. fin. & lege, ab hostibus. §. fed quod simpliciter.

FIlio delatam. § Ex linea materna, & sic loco habet hæc lex ẽt apud Iustinianũ, antequã fieret l. vlt. j. de bo. quæ lib. per l. j. de bo. ma. l. j. & ij. & iij. & de bo. quæ lib. l. pe. per l. au ẽ vlt. cõstat. q habet locũ in qua libet hæreditate 4 filio delata, nisi occasione patris 5, vt ff. de vulg. sub. fi. l. sed si plures. §. in arrogato. Item no, secus in seruo esse, quàm hic dicat in filio, vt ff. de succes. ed. l. j. §. per seruũ. & ff. de leg. j. seruo. & econtra filius nõ repudiat in præiudiciũ patris, vt d. l. j. & j. de bon. quæ lib. l. fi. licet tacitum mitas filij patri obsit. si cũ certiorare potuit, vt ff. si quis ordi. in bo. posset. l. fi. & facit. ff. de bo. pos. l. tutor. & j. de acqui hære. l. is qui. §. fi. accipiebant, vt in l. cum autem. §. excipitur. ff. de ædil. edic. & oora. supra de sponsa. l. ij.

¶ DE COLLATIONIBVS.

¶ *Quæ inter bonorum possessiones habet locum collatio, nunc de ea dicit. ADDITIO. Istud non uidetur uerum: quæ præsupponit, q dicit. Alex. uel sic: Pater emancipati. infra eo. Lancelotus Decius.*

4 Placet Bau. Alex. & Ias. & est de mente Bart.

5 Istud dissimulatio placet Cyn & Ia. & est de mente Bart.

6 Ista cõmunatio placet Cyn & Ia. & est de mente Bart.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mancipatos.§ CASVS. Decessit pater fa. habẽs quosdam filios, quos in vita emancipauit: quibus quædam cõtulit. an ea conferre debeant facto testamento, & eis hæredibus institutis? Respon. quòd non, nisi hoc expressisset.

a ¶ Emancipatos.§ Idem si esset in potestate constituti.

b ¶ Scriptos.§ cũ alijs in potestate cõstitutis t.

c ¶ Ex eo.§ scilicet testamento.

d ¶ Obtinentes.§ Idem esset si cum possent ex testamento succedere, errore succesſerint ab intestato a: v. ff. de col. do. l. filius emancipatus. circa principium.

e ¶ Nõ oportere.§ Nota non fieri collationem de iure antiquo si testatus q̃s decesſit 3: vt hic, & j. e. l. filiæ dotẽ. & l. filiã. Sed 5. ff. de inof. test. l. si non mortis. ij. respõ. vbi etiam ex testamento fit collatio. Solu. licet in primo respõ. loqueretur quando testatus decedere tm̃ secundo tamẽ mutat casum, scilicet quãdo intestatus. Item hoc iure veteri. sed secus per authen. ex testamento, &c. quam hic lege.

Ex testamento.§ CASVS. Ex testamento & ab intestato cessat doris & aliorum datorũ collatio, si pater hoc dixerit non aliter. Viuia.

f ¶ Ex testamẽto.§ Subaudi & ab intestato si nõ habes hic: vt in corpore huius authen.

g ¶ Datorũ. Non simpliciter sed ob causam, puta dotis & donationis propter nuptias, & causa mutuæ. Sed donatio simplex nõ cõferunt 4 si cut nec clim: vt j. e. l. pe. nisi in tribus casibus 5. Primus cum vni filio donauerit inter viros: alteri ob cãmune emergat in æqualitas, fit collatio: vt in d. l. j. co. l. pe. Secundus quãdo pater hoc expressit: vt supra de inofficio. testamen. l. si quãdo. s. fi. & ff. de inofficioso testamento. l. si non mortis. in princi. Tertius quando dedit ei vt filio, siue vt haberet in peculio profectitio 15: vt j. cod. l. si dominam. Si verò in emancipatum esset collata, non conferunt 7 etiam iubente patre, quia tenuit à principio donatio: vt 5 de inof. do. l. par. & cundo respon & hæc secundum B. & Azo. & Py. & Lot. & Baldinum & pro eis etiam facit, q̃ nouæ leges etiam determinantur per veteres: vt ff. de leg. & senatusconsul. l. non est nouum. & l. sequen. Item quia hujusmodi simplices donationes capiunt vim relicti cum morte confirmentur: ideo ; habet locum Falcidia: vt j. ad legem Falcidiam l. pen. & ex quibus non fit collatio: vt infra eodem l. a patre 9. Sed huic respondet M. quòd nõ est relictum, licet habeat vim relicti. Ioan. autem & Pla. dicunt etiam donata simpliciter cõferri, propter generalia verba huius authen. & argu. ff. de aleato. l. j. §. ij. Item non dubitant hæc lex, ergo nec nos: vt ff. de publicia. in rem act. l. de pretio. Item cum dos quæ de bonis patris discedit, conferatur: vt ff. ad legem Falcidiam. l. pater. & de col. do. l. prima. multò magis etiam donatio quæ remansit in bonis, conferenda est: & secundum hoc correcta est lex antiqua, quæ dicit simplicem donationem non conferri, nisi in casu, vt infra eodem. l. penultima.

ADDITIO Tu dicas breuiter cum Dyn. hic quem in hoc sequuntur omnes ferè scribentes, quòd aut donatio simplex fit filio emancipato, & illa confertur: vt infra eo. l. vt liberis. § fi. Aut fit filio in potestate: & ista non confertur regulariter. Ratio: quia ista donatio non valet in vita, sed assumit sibi vim post mortem, & habetur vt legatum vel fideicommissum: vt l. in donationibus. j. ad legem Falcid. sed & legata & fideicommissa non conferuntur: vt j. co. l. a patre. ergo nec talis donatio. Fallit in tribus casibus in principio istius gloss. enumeratis.

1 Gl. sequit Sali.

2 Sequitur gl. Bart. Io. Fab. & Ias.

alias Deũ cix.

3 Quia tũc cessat iniuria quã prætor faciebat suis admittẽdo emancipatos. P. Ful. Ale. & Ias.

al. fratri

al. manifestius siue.

4 Ista est ve ra Dy. Bar B. Ang. Sali. P. Ale. & Ias.

5 Et bene Bart. Bald. Dy. Ange. & Alex.

6 Dic q̃ gl. inepte loquitur: q. a tc nõ est tractãdum de collatione, sed de diuisione, quia tũc nõ eximit primoniũ patris: vt l. certus. §. fa. ercisc. Pau. Alex. & Ias.

7 Reprobatur prætor. in 1. vt liberis. § fi. j. e. Dy. Bar. B. P. Alex. & Ia.

8 Illa l. nihil facit. debuit esse allegare. l. in donationibus. e. ti. la.

9 Debuit allegare. l. si e mancipati. j. & Ias.

consequens.

a ¶ Profectitiam.§ quæ de bonis vel rebus patris profecisse fertur.

b ¶ Aduentitiam.§ hoc quòd de aduentitia dicitur, corrigitur: vt infra eod. l. si prima autem pars huius legis corrigitur per authen. supra eod. tit. ex testimento.

c ¶ Non sunt.§ vt nepotibus ex filia, qui nec sui sunt, nec emancipati: emancipati autem nõ cogerentur: vt j. e. l. si emancipati. j. respon. secundum quosdã: & hic dicunt hoc

Hæc non à cõpositoribus additus. vel ega cõ Vel dic, q̃ licet nullo modo conferatur emancipatus nec hoc fieri possit: quia non habet eã facit eos li

tinet dũ- nationẽ la. us 3; dos tamen conferdoc. tur ẽm Py. Tu dic, secũ-

tal. cõferre dum lo. & Azo hic loq. liberatur: vel cauit de indẽ- us la-

3 Ita est fal de emancipatis, licet in- ter se non conferant: vt

sa l. l. dã. si emancipati.

Otis.§ CASVS. Pro filia dotem dedisti durante matrimonio de cuius. quomodo fiet collatio cum non possit dos repeti constante matrimonio nisi in casu, si vir bona sua dilapideret, vel re sua male vtatur? Respõ. dotis exactio non competit, sed tandẽ minus accipiet filia de hæreditate, quantum in dote fuit. Viuia.

d ¶ Petitio.§ petra iura.

e ¶ Tibi.§ filiæ.

f ¶ Patris.§ subaudi bonorum.

g ¶ Potueris.§ sic ergo filiæ mulier totam dotẽ suo retinebit? periculo. quod tamen locũ habet scilicet, q̃ reuocat suo periculo, siue pars, &c. Et nota q̃ in lega to in uitem vel pronomen, secus est: vt ff. ed. l. j. §. ad quoque.

Vod locum.§ CASVS. Quod in l. dicitur, locum habet, si- ue vir fi lohẽdo, vel per- fi impuratu mulieris quã dotem non exegit in ea

fui. quia licebat ei exige- re cũ erat sui iuris & ma- ter vt per l. Friderichi im- peratoris. l. imperialem. §. final. in tit. de prohibi. feu. alien. per Frider. Tu dic cõtra 13. vt supra de transact. l. transactione matri. Item opponitur cum valeat pactum, vt pater filio non succedat: vt ff. si à pa. quis fu. ma. l. j. §. fi vel parens. quæ est contra. quare non hic? Sol. non ita debetur patri filij hæreditas, sicut patris filio: vt ff. de inof. testa. l. nam & si. Vel dic, pater per pactum admittebatur, scilicet si contracta fiducia emanciparet, sic etiam per contrarium pactum repellitur: vt instit. de leg. ag. iuc. §. fi. Vel verius 14 ibi, non vi pacti repellitur, sed quia deliquit, accipiendo pretium emancipationis. vt argu. §. de ope. li. si quam.

i ¶ Pro portionibus.§ scilicet duabus cum duo sint fratres. & dotis obligatio inter hæredes dividitur: vt §. si cer. pet. l. j.

k ¶ Eius.§ sororis.

l ¶ Eius.§ dotis. ſ.

m ¶ Liberentur.§ Nam cum petitur cõferri dos, nec hoc fieri possit: quia non habet eã, facit eos li- berari: vel cauit de indemnitate, quãdo soluta non est: vt hic 10, & ff. de col. la. do. l. j. §. pe & fi. arc. l. fe. dal. fi emancipati.

† alias Bu. Pau. Ale. & Ia.

† al. liberẽtur

† portionẽ

† eius. Dy

† Ita est fal de Bu. Pau. Ale. & Ia.

† al. alexan

Otis.§ CASVS. Dedisti dotem pro filia tua, & cõstitit cum ea q̃ esset cõtenta de dote sua, nullo sibi regresſu in bonis tuis, vel fratrum reseruato: te decedente, an teneatur filia stare pacto, quæritur? Respon. q̃ non: sed succedit, & confert dotem fratribus suis, qui erãt in potestate sua. Viuia.

n ¶ Contenta.§ scilicet mulier.

o ¶ Improbatur.§ quia est de futura successione: quod fiue fit de succedendo, non valet: vt §. de pact. l. pactũ. qđ dotali. & l. si. de inof. testa. l. si q̃s. j. & ff. de suis & legit. ſ. Sed quid si iuramẽto fuit secundum P. tenet 12. Sed tu dic contra. vt §. de leg. & constit. non dubium in fin. & de nupt. authentic. quod eis. Item quid si cum vxore mea faciam pactum, vt ex ea natione non succedant? Dicunt quidam, vt Py. valere vt per l. Friderichi imperatoris. l. imperialem. §. final. in tit. de prohibi. feu. alien. per Frider. Tu dic cõtra 13. vt supra de transact. l. transactione matri. Item opponitur cum valeat pactum, vt pater filio non succedat: vt ff. si à pa. quis fu. ma. l. j. §. fi vel parens. quæ est contra. quare non hic? Sol. non ita debetur patri filij hæreditas, sicut patris filio: vt ff. de inof. testa. l. nam & si. Vel dic, pater per pactum admittebatur, scilicet si contracta fiducia emanciparet, sic etiam per contrarium pactum repellitur: vt instit. de leg. ag. iuc. §. fi. Vel verius 14 ibi, non vi pacti repellitur, sed quia deliquit, accipiendo pretium emancipationis. vt argu. §. de ope. li. si quam.

p ¶ Conferre.§ tam profectitiam, quàm aduentitiam suis, sed emancipatis profectitiam tantum: vt j. proxi.

Iliæ.§ CASVS. Certum est, q̃ filia dotem debet conferre: in illa demum locum habet collatio, li succedat ab intestato. vel contra fratrem. sed nunquid conferre debet cum fratribus qui sunt in potestate magis, quàm illis qui non sunt in potestate? Respon. q̃ sic. sed illis qui sunt in potestate, confert tam aduentitiam, quàm profectitiam dotem: aliis tantum profectitiam. Viuia.

q ¶ Ab intestato.§ sed quid si pro parte testamẽtum infirmetur? Dic q̃ cessat collatio, ac si teneret in totum 15: vt ff. de colla. do. l. pater filiam.

r ¶ Vel contra tabulas.§ Si hæc est bona diuisio, ergo non succedit ab intestato, q̃ succedit per cõtabulas. Sed cõtra. j. e. l. vt liberis. Sed dic 16. & de iure ciuili nõ succedit ab intestato, sed iure prætorio sic. Vel dic 17, hic 17 hoc solũ voluit diuidere, siue nullo facto testõ: & sic propriè. siue aliquo facto: sed annihilato per cõtabulas, quod pro eodem est: sed in casu q̃ vel nit per cõtabulas, non cõfert: vt ſi commisſo ab altero edicto institutus, admittatur per cõtra tabulas: nihil habet plusquã iure institutionis habet de iure ciuili nõ succedit ab intestato, sed iure prætorio sic. Vel dic 17, hic 17 hoc solũ voluit diuidere, siue nullo facto testõ: & sic propriè. siue aliquo facto: sed annihilato per cõtabulas, quod pro eodem est: sed in casu q̃ vel nit per cõtabulas, non cõfert: vt ſi commisſo ab altero edicto institutus, admittatur per cõtra tabulas: nihil habet plusquã iure institutionis habet de iure ciuili

SI pater intestatus decesserit, relictis duobus filijs, † & filia, cuius nomine dotẽ promiserat: portiones hæreditatis æquæ[h] sunt, & dos nihilominus ita conferenda est, vt pro portionibus [i] fratres eius[k] à necessitate præstandæ eius[l] † liberentur.[m] Dat. iij. Id. Septembr. Iuliano ij. & Crispino Cos.

¶ *Pactum quod filia dote cõtenta patri ab intestato nõ succedat, nõ valet: & ideo hoc nõ obstante succedet, dummodo dotem conferat. h.d. Alex & concor. Bal. & Sali.*

Idem A. Alexandro. LEX III.

PActũ dotali instrumento cõprehensum, vt contenta[n] dote, quæ in matrimonio collocabatur, nullum ad bona paterna regressum haberet, iuris auctoritate improbat:[o] nec intestato patri succedere filia ea ratiõe pro hibetur. Dotem sanè, quam accepit, fratribus, qui in potestate mãserunt, conferre[p] debet. Dat. xiiij. Kal. Iul. Agricola, & Clementino Cos.

¶ *In successione ab intestato, uel per contra tabulas locum habet collatio, & non ex testamento iure isto, & dos aduẽtitia & profectitia, conferitur fratribus in potestate. emancipatis uero uel non suis, profectitia tantum. hoc dicit. Sali. uel sic: Filia in potestate confert fratri suo in potestate non dotẽ profectitiam, sed etiam aduentitiam: sed fratri suo, qui non esset in potestate, non confert, nisi effectitiam. h. dicit. Alex.*

Imp. Gordianus A. Marino. alias, Marcio. LEX IIII.

FIliæ dotẽ in mediũ ita demũ conferre coguntur, si vel ab intestato succedant, vel cõtra tabulas petant. nec dubiũ est

IN AVTHEN. de trien. & se. §. illud quoque bene. colla. iij. consti. vj.

EX testamento, [f] & ab intestato cessat dotis & aliorum datorum[g] collatio, ita demũ si parẽs hoc designauit expressim: alijs, q̃ de collatione dicta sunt, suum robur obtinentibus.

¶ *Dotis promiſſæ & non solutæ, sit collatio per modũ liberandi a necessitate præstandi. h. d. uel de inæquitate cauend, ut in gl. Salic. Vel sic: Dos promiſſa patrẽ, & nõ soluta, cõfertur per filiam, faciendo fratres cohæredes suos liberari a marito suo pro portionibus eorum h. d. Alexan.*

Idem A. Primo al. Priſco. LEX II.

Prosecticiam, seu aduentitiã[a] dotem à patre datã, vel constitutam, fratribus qui in potestate fuerunt, conferendam esse. Iis enim, qui in familia defuncti nõ sunt, profectitiam tantum modò dotem post varias prudentium opiniones cõferri placuit PP. viij. Id. Mart. Gordiano A. & Aviola Cos.

¶ *Dos data conferetur constante matrimonio, minus accipiendo de portione hereditatis. hoc dicit Alex. Bal. & Sali.*

Idem A. Alexandro. LEX V.

DOris quidem petitio, perseuerante matrimonio, tibi non cõpetebat: quamuis filia intestato patre defuncto, fratri conferre debuerat, nõ tamẽ eo nomine aduersus maritũ tibi actio potuit esse: cum eo minus in partẽ tibi delatæ successionis patris auferre potueris. D. Non. Septembr. Gordiano A. & Aviola Cos.

¶ *Hæc authen. limitat. tex. collec. dicens quòd sit a imputata tota dotẽ in portionẽ hereditatis. & quòd dos remaneat exigenda tũ periculo. vt habet loc. in duobus casibus. Primus quando maritus est idoneus, & soluendo tempore collationis faciendæ. Secundus, quando nõ erat idoneus tamen filia poterat imputari culpa, quare dotem non exegit, vt negligenti ad inop. usque ibi quod ei licet. ibi autem patet casus in quibus sua in sua potestate exigere. Primus est, si filia erat sui iuris, vel legitimæ ætatis, sui erat in potestate patris adhuc in tribus casibus exigere potest. Primus, si pater consensit filiæ ne exigeret. Secundus, quia non consensit, tamẽ dos erat aduentitia puta data a matre, non a patre. Tertius, quando constat data a patre, erat magna nam tunc filia potest exigere, etiã inuito patre. & hoc sit loco summarie. Alex.*

IN AVTHEN. de equalitate dotis. §. illud quoq; fol. vij. consti. viij.

VOd[b] cũ habeat filiæ pater in dotem à se datam, ut ab auo materno & de eius bonis filiæ dotẽ exigere possit, & ipse mulieri non possit imputari, quare maritum idoneum non exegerit, nisi ante executus de bonis, quæ ab auo materno ad eum peruenerunt, quã dos filiæ soluatur? Quæritur, quando non cõtendente patre potest agere ex quo dos soluta, tanto minus accipiet? Respon. q̃ non: sed succedit, & conferet dotem fratribus suis, qui erãt in potestate sua. Viuia.

d ¶ Petitio.§ petra iura.

e ¶ Tibi.§ filiæ.

f ¶ Patris.§ subaudi bonorum.

g ¶ Potueris.§ sic ergo filiæ mulier totam dotẽ suo retinebit? periculo. quod tamen locũ habet scilicet, q̃ reuocat suo periculo, siue pars, &c. Et nota q̃ in lega to in uitem vel pronomen, secus est: vt ff. ed. l. j. §. ad quoque.

Vod locum.§ CASVS. Quod in l. dicitur, locum habet, si- ue vir fi lohẽdo, vel per- fi impuratu mulieris quã dotem non exegit in ea

fui. quia licebat ei exige- re cũ erat sui iuris & ma- ter vt per l. Friderichi im- peratoris. l. imperialem. §. final. in tit. de prohibi. feu. alien. per Frider. Tu dic cõtra 13. vt supra de transact. l. transactione matri. Item opponitur cum valeat pactum, vt pater filio non succedat: vt ff. si à pa. quis fu. ma. l. j. §. fi vel parens. quæ est contra. quare non hic? Sol. non ita debetur patri filij hæreditas, sicut patris filio: vt ff. de inof. testa. l. nam & si. Vel dic, pater per pactum admittebatur, scilicet si contracta fiducia emanciparet, sic etiam per contrarium pactum repellitur: vt instit. de leg. ag. iuc. §. fi. Vel verius 14 ibi, non vi pacti repellitur, sed quia deliquit, accipiendo pretium emancipationis. vt argu. §. de ope. li. si quam.

Dos data cõferetur in matre patre consentiẽte cõstante ea & his cessantibus sufficiẽtibus cõstante matrimonio. hæc vera, cum dos est parnagina si magna, non est relictum, licet habeat vim relicti. Ioan. autem & Pla. dicunt etiam donata simpliciter cõferri, propter generalia verba huius authen. & argu. ff. de aleato. l. j. §. ij. Item non dubitant hæc lex, ergo nec nos: vt ff. de publicia. in rem act. l. de pretio. Item cum dos quæ de bonis patris discedit, conferatur: vt ff. ad legem Falcidiam. l. pater. & de col. do. l. prima. multò magis etiam donatio quæ remansit in bonis, conferenda est: & secundum hoc correcta est lex antiqua, quæ dicit simplicem donationem non conferri, nisi in casu, vt infra eodem. l. penultima.

ADDITIO Tu dicas breuiter cum Dyn. hic quem in hoc sequuntur omnes ferè scribentes, quòd aut donatio simplex fit filio emancipato, & illa confertur: vt infra eo. l. vt liberis. § fi. Aut fit filio in potestate: & ista non conferturregulariter. Ratio: quia ista donatio non valet in vita, sed assumit sibi vim post mortem, & habetur vt legatum vel fideicommissum: vt l. in donationibus. j. ad legem Falcid. sed & legata & fideicommissa non conferuntur: vt j. co. l. a patre. ergo nec talis donatio. Fallit in tribus casibus in principio istius gloss. enumeratis.

1 Gl. sequitur. Bart.

2 Sequitur gl. Bart. Io. Fab. & Ias.

alias Deũ cix.

3 Quia tũc cessat iniuria quã prætor faciebat suis admittẽdo emancipatos. P. Ful. Ale. & Ias.

al. fratri

al. manifestius siue.

4 Ista est ve ra Dy. Bar B. Ang. Sali. P. Ale. & Ias.

5 Et bene Bart. Bald. Dy. Ange. & Alex.

6 Dic q̃ gl. inepte loquitur: q. a tc nõ est tractãdum de collatione, sed de diuisione, quia tũc nõ eximit primoniũ patris: vt l. certus. §. fa. ercisc. Pau. Alex. & Ias.

7 Reprobatur prætor. in 1. vt liberis. § fi. j. e. Dy. Bar. B. P. Alex. & Ia.

8 Illa l. nihil facit. debuit esse allegare. l. in donationibus. e. ti. la.

9 Debuit allegare. l. si e mancipati. j. & Ias.

Hæc nõ

liberẽtur

portionẽ

eius. Dy

Ita est fal

al. alexan

10 Ita est ve ra. Dy. Bar. Ang. Sali. P. Ale. & Ias.

11 Gl. sequitur.

12 Bene Alex.

13 Et bene Bart. Bald. Dy. Ange. & Alex.

14 Ita est ve ra. Dy. Bar. Ang. Sali. P. Ale. & Ias.

15 Vt est Bart. Bald. Dy. Ange. & Alex.

16 Dic q̃ gl. inepte loquitur: q. a tc nõ est tractãdum de collatione, sed de diuisione, quia tũc nõ eximit primoniũ patris: vt l. certus. §. fa. ercisc. Pau. Alex. & Ias.

17 Illa est bene Alex.

18 Gl. sequitur.

19 Debuit allegare. l. in donationibus. e. ti. la.

20 Debuit allegare. l. si e mancipati. j. & Ias.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Soror. ¶ CASVS. Si patre tuo decedente ab intestato, cum sorore tua pro qua pater tuus dedit dotem, hæreditatem diuisisti, vel in iudicio, vel extra: si ipsa dotem non contulit, vel quia ignorauit, vel quia decepit. an cogi possit vt conferat, quæritur? Respon. q̃ sic. & si plus acceperit quàm debuerit, iudex faciet eam restituere. Viuia.

a Diuisione. ¶ fine iudice facta, vt differat à sequenti in quo est idem.

b ¶ Partium allegationibus ¶ Not. iudicem debere iudicare secundum allegata & probata: vt hic, & ff. de offi. præsid. l. illiciras. ¶ veritas.

c ¶ Restitui. ¶ nam imperitia cohæredum iuris dictionis, id est, iuris vt fiat collatio, sup quo iudex exerceat iurisdictione, formam mutare non potest. vt ff. famil. ercisc. l. si filia. in principio. & de pact. l. tres fratres. Item ex eo quod dicit, iubebit. nota officio iudicis quem cõpelli ad collationem directè: vt hic, & ff. de col. do. l. j. in princip. secundum Azo. Vel dic secundum H. nõ esse necessariũ. nam cum denegentur actiones hereditariæ nõ conferenti: vt j. eo. tit. l. posthumo, in fine. l. large accipe hoc verbum, iubebit: vt & ff. de dolo. l. & eleganter. in princip. Vnde si non conferat quæ debet conferre, poterunt vendicari quæ plus iusto sunt apud eam, sicut si nulla diuisio esset facta.

d Arbitrio. ¶ quia & tunc res non diuisæ, diuiduntur: sed tamen soluit pœnam, quia contra sententiam arbitri venit. & sic est idem: sed nõ per omnia idẽ: cum superiori casu in nullã incidit pœnam. Vel dic, si dolus aduersarij interfuit, non committit pœnã cum effectu: vt supra de arbi. Arbitrorum. & ff. de iudi. l. si prætor. & §. cõmunia vtriusque iudi. l. iij. Potes etiam dicere arbitrum, id est, delegatũ à iudice nam & tunc res nõ diuisæ, diuidenturne tamen contra sententiam fiet. e vt ff. famil. ercisc. l. cùm putarem.

SI soror tua in paternorũ bonorum diuisione tesselit, nec dotẽ, quã acceperat à patre vestro intestato diem † functo, contulit, præses prouinciæ, examinatis partium allegationib⁹, b cũ bonis dotẽ confundi iubebit: & quod, deducta ratione plus apud eam esse animaduerterit, tibi restituí c iubebit. Idem est, & si, arbitro d dato, diuisio celebrata est. S. vj. Id. Iul. ipsis AA. Coss.

† al. defuncto

1 Trãseunt cũ gl. Bart. & Pau.

Emancipati inuicem non conferunt: sed emancipati suis conferunt, si ab intestato succedunt, Bal.

¶ Iidem AA. & CC. Onesimo. al. Calpiano.

LEX IX.

SI emancipati vtrique à patre fuistis, collatio cessat. e Sin autem ¶ frater tuus in potestate patris † mortis tempore fuerat, nec g vllum testamentũ relictũ ẽ, vel nouissimum iudicium h communis patris, neque emancipatũ probatum fuerit: i ab intestato te ad successionem paternam venientem, k ad collationem forma edicti perpetui certo iure l prouocat. m S. vj. Kalend. Maij. Heraclia CC. Coss.

2 Ista opinio quo ad hãc l. procedit sine scrupulo. Alex.

3 al. deest.

3 Reprobatur cum nõ habeant ea rum rerum dominũ secundum Iac. & so. quãuis in Ale. & Ful. sustineatur.

4 Ista est vera secundũ eosdem.

5 Quia est exceptio limitatiua q̃ officio iudicis nobili expedit secundum B.

6 Cõtrarium tenet glo. ff. mag. j. e. q̃ cõter approbatur.

7 Ista reprobatur p Ale. & Ial.

8 Etiam se probat secundũ eosdem.

9 Reprobatur Ia. licet ea sequatur Cy. & Sali.

10 Imo & quãdo alter succedebatur Pau. & Alex.

11 Tota gl. sequitur. P. Ale. & Ial.

12 Et bene Bar. reprobata prima gl. istius legis.

Relictũ in codicillis filia capis, licet dotem nõ conferat, hoc dicit Bald. vel sic: Veniens titulo singulari nõ cõfert. h. d. Vel sic: Filia quæ uniuersali titulo & directo nõ succedit, nõ tenet conferre. hoc dicit. Sali. Vel sic: Filia recipiens legatis siue in testamento siue in codicillis, si nulla pars hæreditatis petat, dotẽ conferre nõ tenetur. h. d. secundũ unũ sensum litere. licet aliter summetur per Bart. & minus rectè dum dicit: Ea quæ in ultima voluntate relinquuntur, in collationem non ueniunt: non istud non dicitur hic, sed in l. filiæ & in l. filiam, infra eodem. Alex.

¶ Iidem AA. & CC. Hirenæ. alias, Irenæ.

LEX X.

APatre verbis precarijs in codicillis relictum extero, iure capiens filia, ad collationem dotis vrgeri nõ potest. S. vj. Kalẽd. Dec. Sirmij. CC. Coss.

Emancipatus confert nõ solum iam nato, sed etiã posthumo, postquam natus fuerit: & non conferenti denegãtur actiones. hoc dicit Alex. post Bal. & Sali.

¶ Idem AA. & CC. Artemiæ, alias, Artumæ.

LEX XI.

POsthumo præterito, patris tẽ stamentum rumpenti, atq; in testato succedenti, emancipatũ petita bonorũ possessione cõferre † debere bona sua, ppetuo edicto cauet: cùm ijs etiã, qui sui & sup̃a eodem. l. eademum. & infra eodem. l. nec emancipati. sui autem, emancipatis conferunt: sed non omnia, quia non aduentitia, sed profectitia 13: vt supra eodem. l. filiæ. §. nec dubium. Item sui suis omnia conferunt: vt d. l. filiæ. & hoc de iure veteri. Hodie idem. & in personis primo positis, s. emancipatis: vt sicut sui inter se conferunt profectitia tantum: ita emãcipati inter se cõferunt profectitia tantũ. & dic quod. iiij. emãcipatis. & emancipati suis tãtum profectitia conferũtur: vt infra eodem. l. finali. nec obstat authentica quę dicit esse sublatum ius emancipationis: vt in authentic. de hæred. ab intestat. §. nulla colla. nota, quia illud quod ad succedendum non quo ad cõferendum. nam & in aliis multis etiã hodie remanent differentiæ inter suos & emancipatos. vt in expugnatione testamenti. v. insti. de exhæred. in prin. §. emancipatus. & §. nostra. & quãtum ad acquisitionem, cum emancipatus nõ quærat patri: vt supra de inoffic. do. l. ij. Item quo ad vocationem in ius: vt §. de in ius voc. l. qui in potestate. Alij. vt H. 15 etiã quo ad collationem. & dicit non esse differentiam inter emancipatos & suos per dictam authẽ. in suis verò & cæteris, id est, in nepotibus & filia, & cæteris qui conferre tenentur: vt in authentic. quod locum. & infra eodem. l. vt liberis. verũ est quòd aduentitia non conferunt: vt infra cod. l. final. Item hodie ex testamento & ab intestato conferunt: vt infrà eodem titulo authentic. ex testamento.

13 Ob cuius rationem Bal. & Sal. & Ia.

14 Glo. quæritur hic.

15 Bar. & secundum hoc dicit.

16 Dic q̃ ita le cõtra sentiũt Io. Fab.

17 Glo. & Sal. & Ale.

ADDITIO. Addas hic notabiliter cum Baldo quòd collatio solum habet locũ inter descendẽtes cũ agitur de hæreditate ascendentis, & inter illos quibus debetur legitima: & altero illorũ deficiente nõ habet locum, si omnes leges mundi percunctatus fueris. Ex quibus infert secundum Pau. de Cast. quòd in successione collateraliũ non habet locũ collatio etiã de ijs quæ prouenerint ab eo de cuius successione agitur: nec etiã in successione ascendentium si succedant descendentibus, licet illis debeatur legitima à descendentibus: quia nulla lege cauetur quòd tales conferant. quæ nota & memoria tua tene.

i ¶ Iure. id est, certo modo vt conferas.

m ¶ Prouocat. ¶ scilicet frater tuus.

PAtre. ¶ CASVS. Certum est quòd filia tenetur dotem conferre si ab intestato succedat, vel ex testamento si pater hoc expresserit: si autem nec succedat ex testamento, nec ab intestato, si acceperit legatum relictum à patre, an debeat conferre, quæritur? Respond. quòd non. Viuianus.

n ¶ Extero. ¶ id est, iure cuiusdam extranei: non vt hæres vel bonorum possessor. Vnde not. neminem conferre nisi in vniuersum ius succedat: vt infra eo. l. filiam. in casu 16 tamen licet vt filia capiat, non tamẽ confert dotem. vt puta testator vxorem filium præmortui, alium filium instituit: filiæ legatum dedit nunc expugnato testamento per contra tabulas habet filia legatum, & vx filia, vt ff. de collat. do. l. si parer pro filia. sed si filia fuerit ex minima parte institutra, & illa contenta noluit petere contra tabulas, non oneratur collatione 17, vt ff. de coll. do. l. si fuerit. & est ratio, quia ex iudicio patris habet illam minimam partem. habet enim eam ex institutione, q̃ si veniret per contra tabulas, aucta portione sua conferre tenetur, vt ibi.

POsthumo. ¶ CASVS. Filium habebas, emancipasti, & decessisti vxore tua prægnante relicta, & hærede extraneo instituto. nascitur posthumus. cum post testamentũ petit emancipatus bonor. poss. s. nunquid tenetur conferre cum posthumo quæ acquisiuit? Respon. q̃ sic. filio quin denegabitur emancipato actio. Viuia:

o ¶ Bonorum possessione. ¶ vnde liberi. Item construe hanc literam. Item no. q̃ non potest huic posthumo obijci q̃ non erat in rebus humanis tempore mortis patris, cum pro nato habeatur, vt ff. de statu homi. l. qui in vtero. sed si mortuus nascitur, non nocet, vt ff. de ver. sig. l. qui mortui 18. Porro antequam nascatur, ei non confertur, licet mater in possessionem causa ventris mittatur, vt ff. de colla. bo. l. viti.

18 Glo. tur Sali.

Futuri

a ¶ Futuri. ¶ s. in potestate: vt instituere tute. §. penul.

Collationẽ facere dupliciter q̃ cõpellitur.

b ¶ Actiones. ¶ amplius & iudicis officio cogi potest: vt §. eo. l. si soror. secundum Io. nam parum noceret d. negari actiones, cum iam habeant partem suam. Item no. denegari actionem non conferenti: vt ff. de coll. bo. l. j. §. si cum duobus. & j. l. proxi. in prin. & l. filiam.

Ilia. ¶ CASVS. Dotem pro filia promisi: ipsa relicta & filijs in potestate mortis tempore decessistis inũquid cõferet dotem, quæritur? Respõ quòd sic: aliogn denegabitur ei actio. Item quid & frater tenetur ei peculiũ suum conferre? Respon. q̃ sic, nisi fuit castrẽse: vel pcipuum relictum à patre. an res peculiares fint apud eũ an penes alium dummodo nec deferint esse in peculio eorum, non refert. Viuia.

† fuerunt si: conferri. Du. collationis.

† Du. pare. al para tur. † al. Hilan. thiæ. † Nichlan. thiæ. † Huc pertinet l. j. vn. de libe. C. Th. filia.

c ¶ In sacris ¶ i. vinculis patriæ potestatis. vt §. de offi. præto. l. j. in fi est enim inæstimabilis: vt ff. de lega. j. l. filiusfamilias. §. secundum vulgarem. Accur.

d ¶ Conferat. ¶ s. accipiendo minus de hæreditate: vt §. e. l. dotis.

† al. negari

e ¶ Constitutis. ¶ emãcipatis enim solam profectitiam: vt supra eo. l. si liæ. in fi.

f ¶ Denegari ¶ quia & illa denegabitur ei quæ hæreditas diuiditur. l. fami. ercis. vt j. e. l. filiam.

† alĩ pone ffate † Du. quod al. quam al. qui. † qui † Operæ re tionis & no ſpoſuere Rom. Ale. & Ia. † al. diuiſio ne.

g ¶ Cum ¶ pro quòd, & sũt pro sed, construe: alias est in textu qn autem. & ponitur pro sed, vel pro certè.

h ¶ Neq; castrense. ¶ vel quasi a vt ff. de col. bo. l. j. §. nec castrẽse, idẽ hodie in quolibet aduẽtitio: vt j. eo. l. si.

† murari † sequitur a Bal. glo. Bar. B. & an. Sal. & Alex.

i ¶ Relictum. ¶ vel quasi vt si pater donauit cõferẽdo in eã supremum iudicium: vt infra eo. lega. proxi.

2 Et bene decidit eorum dem.

k ¶ Non possint. ¶ nec cõferetur profectitium ¶ sed duiditur. vnde bene subijcit, sed in diuisione &c. & quod dicitur cum ferri, in mediũ deduci. & facit. §. famil. ercisc. l. centum.

† Antistite

l ¶ Ex hoc. ¶ scilicet peculio.

m ¶ Durantes. ¶ i. neque de perditæ sunt, neq; diminutæ.

§ I donatione. ¶ CASVS. Decessisti relictis filio & filia. filiæ post mortem acquisitum. nunquid tenetur cõferre? Respond. q̃ non. si autem aliquid filiæ tuæ dedisti vt haberet in peculio: tenetur illud communicare: nec pretium vendicare potest. Viuia.

n ¶ Non potest. ¶ vt j. eo. l. nec emancipati.

o ¶ Si is. ¶ fundus.

p ¶ Constituæ. ¶ imò idem est in emãcipatis: vt j. e. l. vt liberis. in fin. 4 tra. Sol. hic donauit 5 concedendo in peculium: ibi in eã conferens summo tempore mortis patris, cum pro nato habeatur, vt ff. de statu homi. l. qui in vtero. sed si mortuus nascitur, non nocet, vt ff. de ver. sig. l. qui mortui 18. Porro antequam nascatur, ei non confertur, licet mater in possessionem causa ventris mittatur, vt ff. de colla. bo. l. viti.

Futuri essent, si viuo patre nati fuissent, ¶ conferre debere manifestè significatur: & emancipatis (si legi datę collationi ſi pareãt) denegandas actiones nõ est ambigui iuris. v. Kalend. Ianuar. ipsis AA. & Coss.

Qui tenet conferre, si partem hæreditatis petat, collationẽ offerre debet: alias à petitione remouet, & peculiũ profectitiũ filio cõcessum. nõ confert, sed tanquam res communis seu hæreditaria diuidit: castrense uerò, & legata non conferunt, nec diuiduntur, sed præcipua sunt. hoc dicit. Alex.

¶ Iidẽ AA. & CC. ¶ Philantez. ¶ LXII.

SI donatione tibi post mortem patris fundum quæsiſti, soror tua portionẽ eius vẽdicare nõ potest. a nam si is filiæfamilias constitutæ p tibi à patre donatus est: cum sorore patri communi succedens, cum præcipuum habere, contra iura postulas. D. vj. Id. Febr. Sirmij, ijsdemq; CC. Coss.

a Constitutæ. ¶ CASVS. Ilia, licet maneat in sacris ¶ si dotem nõ conferat quam mortis tempore communis patris habuit, fratribus in eadem familia constitutis: actiones hæreditarias denegari † non ambigitur. ¶ Vnde cõsultè ac p iuris ratione collationem fratribus tuis quos in partis cõmunis mortis tempore fuisse † potestate proponis, offeres. ¶ Cùm † autem fratres tui durantes in familia patris, peculium (si hoc neque castrense, neque relictum eis do ceatur) præcipuum habere non possint, † sed in diuisione † pater næ veniat hæreditatis, nec quicquam mutet † penes quem res ex hoc proficiscẽtes, & in eadem causa durantes, constitutæ reperiantur, absoluti manifestiq; iuris est. D. xj. Kalend. Febr. Sirmij. CC. Coss.

Quæsita post mortẽ patris nõ conferuntur: & concessa in peculiũ profectitiũ filiæ dnidunt inter filios succedẽtes patri. h. d. Bal. Sali. & Alex.

¶ Iidem AA. & CC. Antistiæ. ¶ LXIII.

SI donatione tibi post mortem patris fundum quæsiſti, soror tua portionẽ eius vẽdicare nõ potest. a nam si is filiæfamilias constitutæ p tibi à patre donatus est: cum sorore patri communi succedens, cum præcipuum habere, contra iura postulas. D. vj. Id. Febr. Sirmij, ijsdemq; CC. Coss.

a Constitutæ. ¶ CASVS. Ilia, licet maneat in sacris ¶ si dotem nõ conferat quam mortis tempore communis patris habuit, fratribus in eadem familia constitutis: actiones hæreditarias denegari † non ambigitur. ¶ Vnde cõsultè ac p iuris ratione collationem fratribus tuis quos in partis cõmunis mortis tempore fuisse † potestate proponis, offeres. ¶ Cùm † autem fratres tui durantes in familia patris, peculium (si hoc neque castrense, neque relictum eis do ceatur) præcipuum habere non possint, † sed in diuisione † paternæ veniat hæreditatis, nec quicquam mutet † penes quem res ex hoc proficiscẽtes, & in eadem causa durantes, constitutæ reperiantur, absoluti manifestiq; iuris est. D. xj. Kalend. Febr. Sirmij. CC. Coss.

Quæsita post mortẽ patris nõ conferuntur: & concessa in peculiũ profectitiũ filiæ dnidunt inter filios succedẽtes patri. h. d. Bal. Sali. & Alex.

¶ Idem AA. & CC. Antistiæ. ¶ LXIII.

SI donatione tibi post mortem patris fundum quæsiſti, soror tua portionẽ eius vẽdicare nõ potest. a nam si is filiæfamilias constitutæ p tibi à patre donatus est: cum sorore patri communi succedens, cum præcipuum habere, contra iura postulas. D. vj. Id. Febr. Sirmij, ijsdemq; CC. Coss.

Quæsita post mortẽ defuncti, non conferuntur. h. d. Bal. Sali. & Alex.

¶ Iidem AA. & CC. Philippo. LXV.

NEc emancipati post mortẽ communis patris quęsita cõferre coguntur: sed hæc retinẽtes, ei⁹ bona p hereditaria diuidunt portione. D. Idib. Decẽbr. ipsis CC. Coss.

Codicilli nõ impediunt collationẽ, & re licta in eis nõ ueniunt conferẽda. hoc dicit. Sali. & Alex.

¶ Iidem AA. & CC. Socrati.

LEX XVI.

IIliam cum fratribus suis coheredibus † intestato patri succedentem, vltra relictũ † codicillis non conferentem, iudicio familiæ ercisc ũdæ nihil posse consequi, summa cum ratione placuit. Dat. v. kalend. Ianuar. ipsis CC. Coss.

Quando ab intestato succedũt dos, & donatio propter nuptias inter liberos cuiuscunque gradus & cuiuscũque sexus, tã existentes in potestate illius de cuius hæreditate agitur, quam nõ existẽtes, debet conferri, si tractatur de successione illius qui dotem aut donationẽ propter nuptias constituit. donatio autẽ facta filio emancipato ab emãcipate tempore emãcipationis, uel post cõferẽ eo modo, quo p iura uetera cõferebãt cætera bona emancipatorũ. h. dicit. Alex.

¶ Impp. Lo. & A. Erythrio. PP.

LEX XVII.

VT liberis tã masculini, quã fœminini sexus, siue sui iuris siue i potestate cõstitutis quocunque iure intestatę successionis, id est aut testamento penitus nõ condito, aut si factũ fuerit, nec postea confirmatur, in aliis sic vt hic, & §. de dona. inter vir. & vxo. Idonationes. i. quam distinctionem faciunt quidam. Sed quomodo cũ peculium habere non possit: vt §. de inoffic. testa. l. fi. in fi? Dic Bal. Sal. Acam ergo vt j. e. l. vt liberis. in fin. Item contra. §. de inof. do pater. sed ibi l. & Ia. solui. alias dic vt modo solui. & facit ff. de rei ven. l. emptor. in fi.

9 Dic q̃ ibi fuit dona.

Et malè

Et bene

SI maritus. ¶ CASVS. Decessit quis intestatus relictis filia & filio: ff confirmata lius habuit vxorem & de hac fuit cõcessit ea prægnante: ita cessit a petitus est posthumus: an filius. Baldus soror patris posthumi in contrami, & eiusdem posthumi. amita debeat cõferre dotem posthumo vel cũ eo vna succederet? Rñ. q̃ sic. Viuia.

Ab intestato. ¶ quid si per contra tabulas. Rñ. idem: vt ff. eod. l. j. §. ibidem. & l. prætor. j. responso.

posse

Amitæ. ¶ id est, sororis martiti tui. & accipe infra, dotẽ non conferenti.

Denegare. ¶ q̃d. amita non solum fratri suo, sed etiã hæredi eius conferre debet: vt ff. e. l. cum emancipati. in prin.

Philippi

Nec emãcipati. ¶ CASVS. Post mortem patris acquisita filij emãcipati non conferunt. quid si vnus est in potestate in morte patris, alius emancipatus. an sua bona in morte patris quæsita cõferre debeant, quæritur. Dicitur quòd non, & hæc posterior maiorẽ habet dubitationẽ quàm prior. Viuia.

al. diuidãt

Nec emancipati. ¶ nedum sui: vt supra eod. l. donationẽ. & dic to quæ sita quocunque modo: puta legata etiam tunc relicta quando erat in potestate sub conditione: quæ conditio erat post mortem patris: vt ff. eodem. l. prætor. j. respon. & l. ij. §. id quoque. secus in stipulatione: vt ff. de verborum obligat. l. si filius. & facit §. e. ea domũ. & ff. e. l. j. §. ab emancipato. & §. si ab ipso. & l. seq. §. id quoque.

hæredibus al. de relictum alia i codicillis. Et bene Io. Fab.

Iliam. ¶ CASVS. Decessit aliquis intestatus relicto filio & filia cui in vita dotem dedit, & legatum reliquit codicillis: an conferre debeat dotem? Respon. quòd sic, si succedere velit: sed legatũ habebit præcipuũ. Viuianus.

Vltra. ¶ id est, præter.

Placuit. ¶ vt & §. e. l. à patre. & supra familiæ ercisc. l. si qua fideicommissorum.

VT liberis. ¶ CASVS. Vult Imperator seruare æquitatem inter omnes liberos: vt siue fuerint fœminini sexus, siue masculini: siue sui iuris, siue emancipati, succedant ab intestato, hoc est siue codito testamẽto, sed rescisso per cõtra tabulas, vel per querelam inofficiosi. siue ab intestato penitus, & pater vel mater dotẽ pro filia dederit. & sic de alijs, vt in literam. vel dona. pro filio propter nup. si filius eam nõ receperit, sed vxori, vel econtra filia dotem non receperit, sed marito, vel econverso, tã dos quàm donatio cõfertur, his seruatis quæ circa emãcipatos veteres leges statuerunt, vt quæcunque acquisierunt, vel in emancipa. vel post, conferant secundum tenorem veterum tamen legum. Viuia.

Vt liberis tam. ¶ modo seipsum exponit.

Petita

Universidad de Deuseto Biblioteca

a ¶ Petita. ¶ Fit ergo intestatus per contra tabulas, vt hic. & hoc etiam de ætate ad imam hæreditatem est exponitur vt ff. de contra tab. l. ii. & alibi tenetur in e ciui l. cet nō æquitate præ o na: vt ff. ead. l. hinc dote quæ est præ- rem in ciuilibus. Et nec adeone hæredem. nec esse: vt inst. de bono. poss. s. quos autem. v. l. dic, vt in d. l. fin. Et sic notat per ff. de manci. inter status. quinque a te ad iudicem

Universidad de Deusto Biblioteca

2 ¶ Imposuerit.ʒ vt ff. de inofficioso testamen l.si quando.§.& generaliter.& §.illud. Sic ergo simplex donatio confertur duobus casib.scilicet quando hoc dicit donator. Item quando emergit inæqualitas rei. an autē hodie indistinctē conferatur, scilicet donatio simplex. dixi supra eod. authen. ex testamēto. Sed & quid si & dotem habeat, & donatione simplicem alteri a filia, alia vero dotē tantum? Nō puto 2 per hanc legē tunc donationem simplicem cōferri nisi donator hoc dixerit. & facit ad l.ista §. communia vtriusque iudi.l.fi.

VT nemini. ʒ CASVS. Filiusfa. habet bona fcilicet castrēsia & profectitia & aduētitia. in omnibus istis bonis cessat collatio, præterquam in profectitiis. Viuianus.

b ¶ Constitutioni. ʒ vt infra, de bo. quæ liber. l. cum oportet. quæ licet posteriori fit in ordine: tamen prior fuit quam ista in compositione.

c ¶ Acquirendas. ʒ quo ad proprietatem.

d ¶ Castrēse. ʒ vt quasi: vt ff. eod. l. j. §. nec castrense. & supra eo. l. filiq; licēa.

c ¶ Acquirūtur. ʒ quantum ad proprietatem ʒ, & ad hoc. j. de bon. quæ libe. quod scitis. & in authen. de hære. ab intesta, in prin. collia.

¶ DE TESTA

¶ *Post successiones prætorias ponit ciuiles & digniores, scilicet ex testamento militis prius.*

RAter. ʒ CASVS. Miles aliqs de celsit habēs bona duplicis seruitutis, castrēsia & castrēsia. si ergo te frātrem suū in bonis paganicis hæredē instituit, siue hæredē in castrensib. bonis nō instituit, siue instituit, sed ea adire noluit, ad te nō veniēs iure accrescēdi sed ad succedentem ab intestato, nisi instituto substituerit: si probatum fuerit ab instituto vel à succedentibus ab intestato, militē nolle castrēsia ad te pertinere; quo casu nisi ph. bet, locus erit iuri accrescēdi: quod probatur eo ipso, q̄ non probatur ipsum noluisse ad te bona deferri: & ita probabis maxime: quia eius voluntas pro iure seruatur: sed quod à lege in vno cōceditur, in reliquo prohibetur. sic ergo instituendo eum in paganis: castrensia videtur ademisse. ff. de iudi. cūm prætor.

f ¶ Eorum. ʒ scilicet bonorum castrensium.

g ¶ Modo ʒ. d. est tunc. est verum quod diximus si in eius, &c. & accipe si non pro nisi. Accur.

h ¶ Probetur. ʒ q̄d est eo ipso q̄ non probatur contrarium ꝛm Io. ve ff. eo. si duobus. sic j. tu. j. li. j. & sic non est cōtra. j. l. proxi Vel dic melius vt mihi vī: probatur ex voluntate militis desūmēti inā si te hæredē fecit in paganicis: videtur re probuisse in castrensibus: vt quæ in vno cōcessit, in alio videaē prohibuisse. nā sic est in l. vt ff. de in. l. cū prætor. & hæc voluntas est lex: vt j. subiicit. nā volūtas. &c. Alij dicunt cōtra. l. q̄ hæc voluntas fit hq̄ do q̄banda. aliud autē erit si castrensia bona tibi decerit, de alijs verò nihil dixit: vt j. l. proxi. quæ est contra secundum hunc casum.

Testatoris volūtas est lex.

i ¶ Nam militis. ʒi. militāris. nam secus in veteranō: vt ff. eo. l. dē & ſi. §. si verò. Et distingue hic, q̄ a si miles aliū in paganicis, & alterū in castrensibus instituit: non est ius accrescēdi inter eos, quasi duarū sint hæreditatum hæredes: vt ff. fa. erc. l. hæredes. §. j. & ff. e. l. si certarum. §. Iulianus. & l. si duobus & de bo. li. l. si filius. §. j. certum si institutus ex castrensibus non adiuit, vt hic, nisi in casu. ſi altera bona æri alieno non sufficiant: vt d. l. si res hæreditarium. §. Iulianus. in fi. §. & nisi alius institutus ab intestato. primū locum obtineret: sed tunc non vendicatione iure institutionis, sed tenquam ab intestato: vt d. l. si filius, casu tamen. §. j. si autē vnū ex vxore, crescēdi alium ex al. ar. vel vnū ex vxore, accrescēdi vnica, alium ex castrensi. ſi al. cū bus, est ius accrescēdi inter eos: vt j. co. l. quāquā. & ff. e. l. si certarum. j. fin.

Non obſt. q̄ dicitur. ff. e. l. si miles vnū. vbi si miles est vnum ex fundo hæredē scripsit: credit quantum ad restitutū patrimonium intestatus decessisse. crē ita iure, si p. tis dētā. si milite. §. j. & facit ff. de ma. vin. l. fi. rogatus. Accursius.

X testamento. ʒ CASVS. Priuilegiū factionis testamenti, militi conceditur dum est in militia. Si ergo dum est in militia testamētum fecit: an eo reuerso valeat, quæritur? Dicitur q̄ sic: post tempus reuertionis potest instituere in testamento quæcunq; velit, nisi ex hoc ei prohibuerit. vel si miles intra annū missus est honestē, vel in militia constitutus: hæredem iure militari potest & legata relinquere: & debebuntur, nisi lex, &c.

k ¶ In militia. ʒ & iure militari facto.

l ¶ Intra annum ʒ hoc habes. ff. e. l. testamenta eorum. & l. quod dicit. & l. quod constitutum. & dic vt ff. ad l. fal. ad veteran. & l. si miles.

m ¶ Honestē. ʒ secus si ignominiosē remittatur: vt prædictæ leges dicunt.

n ¶ Eos. ʒ. f. miles. vel eos qui ex testamento capiunt: vt habetis ex dum ff. e. l. neque enim. §. ij. & l. miles ita. §. mulier. & ff. de ijs quæ pro nō scrip. h. l. iij & §. de hæreti & Maniche. l. fi.

N testamento. ʒ CASVS. Si priuatus. i. non miles decedat, duobus hæredibus institutis fratre scilicet & filio & alia impubere, & eos adinuicem substituat his verbis, vos inuicem substituo. quid his verbis signi ficetur, quæritur? Respon. q̄ hoc significauit, q̄ patruus sit hæres in totum, si impubes non sit hæres. & econuerso: si patruus non sit hæres, impubes succedat insolidum. & locum habet tantum vulgaris. & est ratio: quia patruo non potest substitui pupillariter. & sic vitatur inæqualitas. &

sicut & quilibet paganus: vt j. eo. l. proxi. & l. captatorias. & ff. eo. l. neque enim. §. j. in ij. respon. & §. si seruus. & l. in fraudem. j. respon. & §. si quis. & §. finali.

a ¶ Apparet. ʒ etiam iure communi: vt dixi. ff. de hæredi. instit. l. si interdum. § pater. & l. si ita. §. j. & instit. de hære. instit. §. hæreditas. & argumen. ff. ad Trebel. Marcellus.

in princi. & §. j. Sed arg. contra. ff. eo. l. si miles vnum. vbi intestatus quodcætera videtur. Sed dic videtur, si probet, testatorem hoc voluisse.

§ I Rufinus. ʒ CASVS. Si miles xx. an. ferunt suum manumiserit: liberum erit. si minor, non erit libertate. l. Aelia Sentia, nisi ex causa probabilipsum manumiserit, puta si sit alumnus eius vel pædagogus, vel consanguineus: vt instit. qui ma. non pos. quod eadem. Viuianus.

b ¶ Si Rufinus. ʒ ante casus positionē dic quod dicitur instit. qui. ex cau. ma. non li. §. eadem & l. lecta. dic quæ innouētur per dictū. §. & per auth. qualiter ac ibi positam.

c ¶ Laticlauius. ʒ nomē est dignitatis. Vel dic q̄ erat claua de metallo quam prouiciebat tribunus inter conferti simos hostes: & sic cæteri oēs fortiter pugnabant, ita q̄ clauam illam recuperabant.

d ¶ Lege. ʒ scilicet Aelia Sentia.

e ¶ Annis. ʒ xx. vt instituqui ma. non pos. §. eadem. & j. de fideic. lib. l. minor. & ff. de fideic. li. l. ergo. ʒ item si minor.

f ¶ Nec militibus. ʒ vt & ff. de manu. testa. l. ij. & ff. e. l. si a milite. §. j.

g ¶ Quia. ʒ vt quia fuit eius pædagogus.

h ¶ Data. ʒ id est, relicta.

i ¶ Iustam l. bertatē ʒ i. directam secundum P. sed dic secū dum Ioā. q̄ satū fideicommissariam potest relinquere: vt dicta. si milite. §. j. & facit ff. de ma. vin. l. fi. rogatus. Accursius.

¶ In p. Alexander A. Iunio. L. IIII.

SI Rufinus a vir clarissimus tribunus laticlauius b ¶ maior annis legē c definitis faciens testamētū te manumisit: iustā tibi libertatem competisse scire debes.

¶ Quòd si minor annis c ex lege constitutus fuerit, cūm faceret testamentum: lege impediente nullam libertatē adeptus es, quę in hac parte nec militibus f remissa est. ¶ Quòd si idem testator causam manumittendi te habuit, quę probabilis viuo manumittente cōsilio f futura esset. quia g p fidei cōmissum dara h libertas a quolibet minore annis, ei, cuius causa probari potuit, præstari debet: f ex testamento militis eiusmodi f seruis iustum i libertatem competere, consequens est. D. vij k. Decembr. Alexandro A. Cos. f

¶ *Ex testamēto militis, quando valeat iure militari, qui libet capere potest, nisi sit specialiter prohibitum. h. d. Alex.*

¶ Idem A. Sozomeno. LEX V.

EX testamento militis, siue ad huc in militia, f siue intra l annū missus honestē m decessit, hęreditas, & legata omnib⁹ q̄bus relicta sunt, debentur: quia inter cętera, quę militibus cōcessa sunt liberū arbitrium quibus velint, relinquēdi supremis iudicijs f suis cōcessum est: nisi lex specialiter n eos prohibuerit. Dat. xvij. Kalen. Februar. Iuliano. ij. & Crispino CC. Cos. f

¶ *Substitutio reciproca siue breuiloqua facta personis imparibus, continet vulgares substitutiones tantum: quæ poterant fieri cuilibet eorum: sed pupillarem substitutionem quæ non poterat fieri nisi tantùm alteri eorum, non continet, nec etiam continet substitutionem militarem: quamuis illa potuisset fieri ex priuilegio militum cuilibet eorum: quia in dubio præsumitur miles uelle uti iure communi, & non priuilegio: & hoc nisi aliter de uoluntate militis probetur. hoc dicit. Alex.*

¶ Idem A. Valentino. LEX VI.

IN testamēto quidem eius qui nō miles fuit, si duobus hæredibus institutis, o altero cui, p potuit vsque ad tempus pubertatis parens facere q testametum, altero, cui posteaquàm hæres extitit, substituere non potuit, r inuicem substitutio eisdem s verbis t facta est: in eum solum casum u cam locum habere t sententijs prudentium v virorum, & constitutionibus w diuorum parentum meorū placet, quo vtrique pari ratione potuit substitui. x ¶ Sed cùm ex testamento militis y controuersiam esse proponas, defuncta puerula eius filia posteaquam hæres extitit z patri, cùm qua simul † æqui partibus hæres institutus a eras, substitutione inuicem b facta: & mater quidem intestatæ filiæ sibi successionē defendat, tu autē ex substitutione c ad te pertinere contendas: iuris quidem ratio manifesta est, licere militibus proprio priuilegio etiā hæredibus d extraneis, posteaquā hęredes extiterint, mortuis substituere: sed tibi probandum est, an ita frater tuus senserit e † PP. xj. Kalend. Maij, Fusco. ij. & Dextro Cos. f

Du. cons.

Substitutioni pupillari tria sūt necessaria.

† al. in eisdē

† quo

& ex

† similiter

† consensérit

† Du. cōs.

¶ Substitutio tacita non admittitur contra matrem eius in testamēto tuitus.

¶ Instituto militis non tollit levem eius fauore inductam, ob imbecillitatem consilij. h. d. Bal. & Alex.

¶ Priuilegiū militis hæredē scripserit, nec de residuis portionibus quicquam significauerit: in tres partes diuisse † ē apparet hereditatem: vt duas habeat, quæ sextantem accepit: tertiam, quæ ex uncia hæres est instituta. PP. Kal. Nouembr. Antonino A. iiij. Balbino Cos. f

¶ Priuilegiū militis hæredē scripserit, nec de residuis portionibus quicquam significauerit: in tres partes diuisse † ē apparet hereditatem: vt duas habeat, quæ sextantem accepit: tertiam, quæ ex uncia hæres est instituta. PP. Kal. Nouembr. Antonino A. iiij. Balbino Cos. f

¶ *Priuilegiū militis non tollit levem eius fauore inductam, ob imbecillitatem consilij. h. d. Bal. & Alex.*

¶ In p. Alexander A. Iunio. L. IIII.

SI Rufinus a vir clarissimus tribunus laticlauius b ¶ maior annis legē c definitis faciens testamētū te manumisit: iustā tibi libertatem competisse scire debes.

¶ Quòd si minor annis c ex lege constitutus fuerit, cūm faceret testamentum: lege impediente nullam libertatē adeptus es, quę in hac parte nec militibus f remissa est. ¶ Quòd si idem testator causam manumittendi te habuit, quę probabilis viuo manumittente cōsilio f futura esset. quia g p fidei cōmissum dara h libertas a quolibet minore annis, ei, cuius causa probari potuit, præstari debet: f ex testamento militis eiusmodi f seruis iustum i libertatem competere, consequens est. D. vij k. Decembr. Alexandro A. Cos. f

¶ *Ex testamēto militis, quando valeat iure militari, qui libet capere potest, nisi sit specialiter prohibitum. h. d. Alex.*

¶ Idem A. Sozomeno. LEX V.

EX testamento militis, siue ad huc in militia, f siue intra l annū missus honestē m decessit, hęreditas, & legata omnib⁹ q̄bus relicta sunt, debentur: quia inter cętera, quę militibus cōcessa sunt liberū arbitrium quibus velint, relinquēdi supremis iudicijs f suis cōcessum est: nisi lex specialiter n eos prohibuerit. Dat. xvij. Kalen. Februar. Iuliano. ij. & Crispino CC. Cos. f

¶ *Substitutio reciproca siue breuiloqua facta personis imparibus, continet vulgares substitutiones tantum: quæ poterant fieri cuilibet eorum: sed pupillarem substitutionem quæ non poterat fieri nisi tantùm alteri eorum, non continet, nec etiam continet substitutionem militarem: quamuis illa potuisset fieri ex priuilegio militum cuilibet eorum: quia in dubio præsumitur miles uelle uti iure communi, & non priuilegio: & hoc nisi aliter de uoluntate militis probetur. hoc dicit. Alex.*

¶ Idem A. Valentino. LEX VI.

IN testamēto quidem eius qui nō miles fuit, si duobus hæredibus institutis, o altero cui, p potuit vsque ad tempus pubertatis parens facere q testametum, altero, cui posteaquàm hæres extitit, substituere non potuit, r inuicem substitutio eisdem s verbis t facta est: in eum solum casum u cam locum habere t sententijs prudentium v virorum, & constitutionibus w diuorum parentum meorū placet, quo vtrique pari ratione potuit substitui. x ¶ Sed cùm ex testamento militis y controuersiam esse proponas, defuncta puerula eius filia posteaquam hæres extitit z patri, cùm qua simul † æqui partibus hæres institutus a eras, substitutione inuicem b facta: & mater quidem intestatæ filiæ sibi successionē defendat, tu autē ex substitutione c ad te pertinere contendas: iuris quidem ratio manifesta est, licere militibus proprio priuilegio etiā hæredibus d extraneis, posteaquā hęredes extiterint, mortuis substituere: sed tibi probandum est, an ita frater tuus senserit e † PP. xj. Kalend. Maij, Fusco. ij. & Dextro Cos. f

Du. cons.

Substitutioni pupillari tria sūt necessaria.

† al. in eisdē

† quo

& ex

† similiter

† consensérit

† Du. cōs.

¶ Substitutio tacita non admittitur contra matrem eius in testamēto tuitus.

priuilegium, quando mater est in medio. Ité satis habet lex, q̃ vsque ad puber-tatem valuit iure directo. Item quæro intra quantum tempus valet hæc substitutio fratri facta. ADDITIO Pro solutione istius quæstionis dicas cum Bar. hic distinguendo: aut non constat, q̃ miles voluerit substituere post aditam hæreditatẽ: & fictur adita hæreditate vt hæ-lege. aut constat, qđ fuerit substituere voluit post aditã hæreditate m. & tunc aut voluit substituere limitate vsque ad tempora pubertatis, & in filio pupillo valeret iure pupillari: & in extraneo valeret iure compendiosæ sec̃undum tamen distinctionem infrequentem: vt l. centurio. ff. de vulga. & pupilla. substituti. Si verò voluerit substituere simpliciter, & ideterminatẽ quandocunque decesserit tunc si mater non est in medio, semper valeret iure directo: vt dicta l. Centurio. si verò est vsus verbis directis, & valet iure directo: vt dicta l. Cẽturio. fi-vel ô est vsus verbis communibus tunc valet iure fide cõmissi post rẽpu-bertatis fauore matris: vt l. precibus. & j. de im pub. & aliis subsiti. quã distinctionem tene memoria.

al. deest

Du. cõs.

1 Xhis CASVS Si priuatus volens aliq̃d relinquere seruo, vocet eum libertum dicens, liberto meo tali, cum est seruus, talem rem lego, an propter hoc fit liber, quæritur? Respon. quòd non nec etiam legatum petere potest. In milite distinguitur: aut sciuit eum seruum, & animo donandi libertatẽ eum vocauerit libertũ, quo casu directè erit liber: dum ignorauit: nec erit liber. Viuia.

a ¶ Liberto. ʒ qui seruus erat.

b ¶ Lego. ʒ de decem.

c ¶ Non potes. ʒ nec legatum: vt infra, de legatis, & de necessit. hæ-re. instit. l. ij. Et sic nota q̃ huiusmodi enũtiatio nõ valet. Sed argu cõtra. ff. de pact. l. tale in princip.

esse & recte

Libertas valet, licet legatum non valeat.

Item videtur quòd legatum non valet, q̃ tamen valeat libertas: vt ff. de manumiss. testa. l. diuus. licet tibi fuit substitutus cum libertate: vnde licet defierat conditio substitutionis, non tamen debet deficere libertas.

d ¶ Errore. ʒ quia credebat eũ esse seruũ, & ob hoc vocauit eũ libertũ: quia volebat eum esse liberũ: vt ʒ. de iur. & fac. ignor. l. cũ testamentum.

e ¶ Habuerit. ʒ quod præsumitur: vt ff. e. l. Lucius. § j. & in auth. vt libe. decæ. § fi quis autem. col. vj & in auth. vt hic. ma & auiæ. § j. col. viij.

C Erti iuris ʒ CASVS Dicit Imperator in hac lege q̃ miles instituere potest hæredem vsq; ad decennium: vt ex tunc ad alium deferatur hæreditas: secus in priuato, & in eo qui non est miles. Viuia.

f ¶ Posse. ʒ ff. e. l. fi in fraudem. § miles. & l. quærebatur. & l. miles ita. in prin. & § j. secus in priuato vt ff. de hære. instit. l. hæreditas.

S Icut. ʒ CASVS. Miles sciens se filiũ habere, si extraneos instituit, eum ex hæredare intelligitur. Si autem credens se non habere extraneos instituit, & habuerit filium, hæres erit: quasi ipso iure testamentum non valeat. & hoc si fit in potestate. Sed quid erit si fit emancipatus? Respon propter priuilegium militis. Viuia.

g ¶ Inte. Nigr. ʒ vt instit. de exhær. li. § sed si in expeditione. & ff. de bo. lib. l. si patronus testamento. in prin. & l. Paulus. § fi.

h ¶ M nime. ʒ ipso iure: vt ff. e. l. militis. § miles. in supremis. & ar. ff. de lib. & posth. l. Titius. in princi. & sic idẽ iuris est in milite & in priuato q̃ ignorant, sed quando sciunt, diuersum; quia miles videtur exhæredasse

¶ Verba enuntiatiua principaliter propter aliud, & non propter se emissa non inducunt dispositionem in testamẽto pagani, sed in testamento militis: conuerrẽt fauore libertatis, nisi probetur error. h. d. Alexan.

¶ Idem A. Fortunato. LEX VII

EX his verbis, Fortunato liberto meo do lego, vindicare tibi libertatẽ nõ potes, si pagani testamentum proponatur. At enim cùm testatorem militem fuisse proponas, si non errore ductus libertum te crediderit, sed dandæ libertatis animum habuerit: libertatem equidem directã competere tibi: sed & legati vindicationem habere te, prærogatiua militaris priuilegij præstat. Datum xij. Calend. Ianuar. Alexandro A. ij. & Marcello. Coss.

¶ Miles potest decedere pro parte temporis testatus, & pro parte temporis intestatus. hoc dicit. Salicetus.

¶ Imp. Gordia. A. Aeterno militi. LEX VIII

CErti iuris est, militem ad tẽpus etiã hęredem instituere posse, PP. iij. Kalen. Octobr. Pio & Pontiano Coss.

¶ Præteritio militis facta de filio quẽ scit se habere, pro exhæredatione habetur: fauore militis & validitate sui testamenti secus si filiũ se habere ignorat: quia tunc testũ erit nullũ sicut testim pagani. præsumitur autem sciuisse eo ipso, quòd filium nominans eũ legauerit. h. d. cum l. seq. Alexan.

¶ Idem A. Valerio. LEX IX.

SIcut certi iuris est, militem qui scit se filium habere, aliosque scripsit hęredes, tacitè eũ exhæredare intelligi: ita si ignorãs se filium habere, alios scribat hæredes, nõ obesse filio ademptam hæreditatem, sed minimè valente testamento (si sit in potestate) eum ad successionem venire, in dubijs nõ habetur. PP. v. Noñ. Octob. Pio, & Pontiano Coss.

¶ Posthumus uel iam natus a milite ignorante præteritus, ab intestato ei succedit: eo sciente, habetur pro exhæredato: & scientia eius probatur si de eo fecit mentionem in testamento. h. d. Sali. concor. Bal.

¶ Impp. Philippus A. & Philippus. C. Iustino militi. LEX X

SI cùm vel in utero haberetur filia, inscio patre milite, ab eo præterita sit, vel cùm in rebus humanis eam non esse falso rumore perlato pater putauit, nullã eius in testamento fecit mentionẽ: silentiũ huiusmodi exhęredationis notam nequaquam infligit.

¶ Is autem miles qui testamento filiam suam appellauit, eique legatum dedit: non instituendo eam hæredem, exhæredauit. PP. xij. Cal. Iun. Præsente, & Albino Coss.

Captatoria institutio nõ valet etiam in militis testamento. Bal. & Sal.

¶ Idem A. & C. Aemyliano militi. LEX XI

CAptatorias institutiones etiam in militis testamento nullius esse momenti, manifestũ est. PP. vij. Calend. Iul. Præsente & Albino Coss.

In testamento militis cessat Falcidia: & hæres facto mentario: ultra vires hæreditarias nõ tenetur, hoc dicit. Sali. Vel sic: Legata & fideicõmissa a milite relicta non defalcantur, si vires patrimonij nõ excedunt, sed si excedũt diminuuntur quatenus excedunt. h. d. Alex.

¶ Idem A. & C. Domitiæ. LEX XII.

IN testamento militis legem Falcidiam, & in legatis, & fideicõmissis cessare explorati iuris est. ¶ Sanè si quid vltra vires patrimonij postulatur, cõpetenti

si me institueris. sed in præteritum hoc valet, vt sis hæres si me instituitis vt ff. de hæredi. institue. l. captatorias. & l. ille autem. & l. illa institutio. in prin. Item secus si dicatur instituo te si Seius Capitolium ascendat: quia expressa nocent: non expressa non nocent: vt ff. de cõdi. & demonst. l. non nunquam. Item libertas valet, licet sit captatoria: vt ff. de fideicom missis. l. fideicommissarius).

q ¶ Manifestum est. ʒ vt ff. de lega. j. l. captatoria.

N testamento. ʒ CASVS. Si priuatus hæredem instituerit, & legatis fideicommissis totam hæreditatem exhausit, hæres, quartam detrahere potest. sed an sit sic in milite, quæritur? Respond q̃ non: quia omnimodo debet eius voluntas seruari propter priuilegium suum: si autem plus petatur, quàm sit in eius patrimonio: petenti obstabit exceptio.

r ¶ In testamento. ʒ scilicet iure militari facto. secus fi iure communi: vt infra eodem. l. penulti. Item secus in veterano: vt ff. ad legem Falcid. ad veterani.

s ¶ In legatis. ʒ vt j. ad l. Falc. l. in testamento. & ff. ad l. Falc. l. si post. & l. si miles. & l. fi & ff. eo l. fi certarum. in fi.

t ¶ Et fideicommissis. ʒ generalibus & specialibus, vt ff. ad Treb. l. j. & pe. Sed contra in ea l. j. in fin. j. sed ibi dicit habere locum Trebellianũ in testamento militis quo ad alia remedia, non quo ad quartam.

v ¶ Sanè. ʒ Posttulatur à legatariis: nam à creditoribus etiam vltra potest peti: vt j. de iure delibe. l. fi. § j.

Potes

a ¶ Potes. ʒ nec enim vltra quàm ad eum pertinet, tenetur: vt hic, & ff. eo. l. fi verò. § quid ergo. & ad l. Falcid. in ratione. j. § quod vulgò. & ff. si cui plus quàm per legem Falc. l. j. § in quibusdam. & ad Treb. l. j. § pen. hoc autem hodie verum est si fecerit inuentarium: alias tenetur insolidũ: vt in authen. de hære. & Fal. § fi verò non fecerit. colla. j.

T militibus. ʒ CASVS. Si miles constituturus in militia aliquid commisit: vt quia arma sua alienauit, vel duci bel li non obtemperauit, an testamentum facere possit, quæritur? Respond. q̃ sic, scilicet in castrensibus bonis tantum. si autem intestatus decesserit, fiscus ei succedit.

Du. cõs.

Miles diãtus de cæc. an possit te stamentum facere.

Centurio

b ¶ Centurionibus. ʒ q̃ fortè præerant centũ militibus.

nes qui dexamur.

c ¶ Militare. ʒ quæ sunt multa: vt pater. ff. de re milit. per totum. & in l. tertia.

d ¶ Permittitur. ʒ sed & in illis si hoc eis permissum sit à principe, vel à iudice: vt ff. de lega. iij. si quis. in princip. § primo. & de iuiusto testamen. l. si quis filio ex. § irrirum. & de donat. inter virum & vxor. l. cum hic status. § si miles.

Du. cõs.

e ¶ Intestatis. ʒ id est, posito q̃ nõ fecer. nt testamentum.

f ¶ A fisco. ʒ hoc planè intelligitur in paganicis: & in castrẽsibus dixit Ia. idem. Sed contra eum. ff. de vetera. & milit. sucl. j. vbi dicitur, q̃ succedũt cognati, quod determinatur per l. j. eiusdem titul. scilicet vsq; ad quintum gradum: & post admittitur fiscus, etiã in castrensibus Et vt plenè videas, distingue an propter cõe delictum sit damnatus, vt tunc non liceat ei damnato testari: vt dicta l. ff. de vete. & milit. succ. l. j. an propter militare: & tunc si de fide ruptam non liceat. si alias: de castrensibus põt, si hoc est ei cõcessum à iudice qui eum condemnauit: vt ff. de le. iij. l. fi quis. in princ. § miles. de non castrensi. non potest: vt hic, & ff. e. l. ex militari. fi autem decessit intestatus: dic vt § dixi in prin. gl.

Du. cõs.

Voluntate meriti

I à fratre. ʒ CASVS. Frater matris tuæ in minus solenni testamento puta adhibitis tantum duobus testibus, te hæredem instituit: nunq̃d obstante q̃ minus solenne fuit testamentum, frater tuus vel filius eiusdẽ fratris euincet hæreditatẽ, quæritur? Respond. quòd non, & hoc propter priuilegium militare.

quæritur

filio scripserit

g ¶ Filios. ʒ f. fratris. nã in filiis militis seruatur quod dicitur supra eodem. l. sicut.

Milites] CASVS. Miles instituere hæredem potest in militia constitutus, siue vxorem, siue filios, siue quemlibet alium: nec inquiretur filius an fuerit bene vel nõ, vel fuerit institutus in dignitate vel non, vel liber an seruus propter priuilegium militis. cætera plana sunt. Vinl.

h ¶ Degenies. ʒ in exercitu.

i ¶ Meritum. ʒ id est, vtrum meruit esse hæres an non.

k ¶ Libertas. ʒ fi verum sit seruus an liber.

l ¶ Sub ipso tempore. ʒ ita tñ q̃ hoc legitimis probationibus ostendatur, & duobus testibus licet non rogatis: vt ff. eo. l. Lucius. cum autem non stãmum, occupatur tanta necessitate, & est in castris: exigitur cõpetentia & roga quot testibus, vt volumatẽ audiant probari de duo testes, vt ff. e. l. dimus. bet. & instit. e. § j. si autem sit in domo sua, exigitur solennitas communis: vt in ff. eo. § j. & ʒ. eo. l. pen.

Du. cõs.

Criniarios. ʒ CASVS. Si scriniarius, id est, notarius institutus i matricula militum inueniatur, vel magistro militũ obtemperans: an priuilegium habeat militis in testando, quæritur? Respondeo quòd non. licet vi ctionibus. deatur contra. ff. eodem. l. vlti. Solut. ubi fuit notarius in loco hostili: vel iurauit se non vitaturum mortem propter rem publicam.

Scriniarius

Scriniarios. ʒ id est, notarios siue tabellionẽs. & est vulgare Romanorum.

n ¶ Nullatenus. ʒ inò videtur quòd fic: vt ff. eo dem. l. final. & de bonor. poss. ff. ex testa. milit. primo. quæ sunt contra. Solut. distingue vtrum sunt facti in loco hostili, vt tũc habeant priuilegium militum, vt ibitan non, vt tũc non habeant priuilegiũ, vt hic. Vel dic quòd ibi loquitur de ijs qui iurauerant se non euitaturos mortem reipublicæ causa.

Du. cõs.

Du. cõs.

Du. cõs

Universidad de Deusto
Biblioteca

VAnquam. ¶ CASVS. Paterfam. omnia bona sua habens cōia cum fratre suo pro indiuiso, filiam suam Titio matrimonio collocatā in testamento suo hæredē instituit: an valeat institutio, quæritur? Videbatur q̄ non: q̄a nō videbatur habere proprium: cum oīa bona sua eranc cōia: secus ti est. & ita est argumentum, q̄ idem quod cōmune mihi est cum alio, meū est: idem est si cum sorore tua communem hæreditatem habuistis: nihilominus valebit testamentum tuum. Viuia.

a ¶ Vellet. ¶ vt §. pro socio. l. si societatis. & ff. pro soc. l. cū duobus, alias est. l. si fratres. §. idem respondetur. j.

b ¶ Successionē. ¶ quasi enim non haberet proprium, videbatur nō posse testari. & est eadē causa dubitationis in proxi. respon.

† Item quæ

c ¶ Habuisse. ¶ ex alia causa quam societatis.

SI is. ¶ CASVS. Aliquis dum erat sanæ mētis & vxorem tuam hæredes instituit. deinde se præcipitauit, an valeat testamentum, quæritur? Distinguitur, aut impatiens doloris hoc fecit, quia fuit valetudine detentus, quo casu valet testamentum. aut metu futuræ pœnæ, quo casu non valebit, sed succederet ei fiscus. Viuianus.

† Victori Pontianæ.

† al. tecum vxore tua. † al. ex cō sorore tua.

‡ Sequitur Sali.

† ordinabat

* al. alicuius

d ¶ Rabie. ¶ idem si pudore æris alieni: vt ff. de iure fisci. l. in fraudem. §. j. Accur.

e ¶ Probationibus. ¶ q̄d probatur ex ipso, q̄ contrarium non probatur 2, vt ff. de bon. eorum qui mor. sibi consci. l. fi. §. fin. & sic infra, titul. j. l. omnium. §. cum hoc ipsum. Vel hic 3 erant præsumptiones in cōtrarium. Et ell hic annectēda distinctio si mortem sibi conscium metu criminis, cuius accusatio poterat instrui post mortem, vt ff. de accusa. l. ex iudiciorū. quo casu publicada fuat 4 bona. si autem metu alterius criminis quod esset publicum & capitale, si quidem antequā in eo deprehenderetur, vel his aduersus eum contestatis ut non publicarentur 5 bona, aliquin sic fi conscientia criminis hoc fecerit, vt præalle. l. Si autem erat crimen extraordinarium, puta furtū vel simile, non publicātur 6, siue ante siue post, mortē sibi consciuit 7, vt ff. de bo. eorum. l. fina. & ad idem infra, de bon. eorum. l. j & ff. de iniusto testamēto. l. si quis filio exhære. §. proinde. & §. seq. de donatio. inter virū & vxo. l. cum hic. §. si maritus. & ‡ si reus vel ac. mor. sue. l. defuncti. & ff. de ædili. edict. l. bouem. §. mortis.

f ¶ Adscitæ. ¶ quia mortem sibi consciuerit: quia seipsum occiderit.

g ¶ Conuelli. ¶ id est remoueri.

h ¶ Ratam. ¶ scilicet taliter testantis.

i ¶ Eius. ¶ scilicet crimi noſi.

¶ *Societas, uel communio incidens, uel ex conuentione procedens, non impedit ius testandi. hoc dicit. Salic. V el sic: Habens cum alio bona communia nō prohibetur de parte sua. hoc dicit. Alexand.*

¶ Imp. Gordianus A. Petronio militi:

LEX I.

VAnquam omniū bonorū socer tu[a], itemq; frater ei[b], socij fuerint, tamē non eo minus idē frater eius, cùm sati munus impleret, testamento suo potuit sibi hæredē instituere, quem vellet. [c] Item† non idcirco minus is testamēti factionem habet, quòd indiuisam successionē cum sorore sua dicatur habuisse. [d] PP. xij. Kalend. August. Ariano, & Pappo Cos.†

¶ *Inhabilitas ad generandum, non inhabilitat ad testandum. Salice.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Rufinum. P. P.

LEX V.

EVnuchis† liceat facere testamētū, cōponere postremas† exēplo omniū[a] voluntates, conscribere codicillos salua testamentorum obseruātia. † D. v. Kalen. Mart. Sirmij, Constantio. A. v. & Constante Cæs. Cos. †

¶ *Qui imperatorem sibi fecit hæredē, non prohibetur alium sibi instituere, & Imperatorem reuocare. Salic.*

¶ Idem A. ad Volusinum. † P. V.

LEX VI.

SI quis Imperatorem fortè hæredē instituerit: habeat mutādi iudicij facultatem. & quemcunque voluerit, secundum leges in testamento suo hæredem scribendi. [x] † Datum xij. Kalen. Mart. Mediolani, Arbitione & Lolliano. Cos. †

¶ *Imperator & Augusta in testamenti factione passiua & actiua utuntur iure communi: ideo mutari & mutare hæredes possunt. hoc dicit. Salic.*

¶ Imppp. Valens, Valenti. & Gratia. AAA. Maximo.

LEX VII.

CVm hæredes instituūtur Imperator, seu Augusta: ius cōmune cum cæteris habeāt. [y] Qđ & † in codicillis, & fideicōmissarijs epistolis [z] iure scriptis obseruādum erit. ¶ Et (sicut priscis legibus cautum est) Imperatori quoque, & Augustæ testamentum facere liceat, [a] & mutare. D. vij. Id. August. Gratiano. C. ij. & Probo Cos. †

S Enium. ¶ CASVS. An senex vel æger possit facere testamentum quæritur? Respon. q̄ sic, sed filiusfamilias non. Cætera plana sunt vsq; ad. l. hæc consultissima. Viuia.

k ¶ Non auferre. ¶ nam quia non erat sanus, inferebatur, ergo insanus, ergo fursosus. sed non valet, vt §. de transac. l. sanum. & ff. eo. l. ij.

l ¶ Filium. ¶ alias est lex. & alias. §.

m ¶ Non posse. ¶ etiam cū voluntate patris 8, vt 8 Semper insti. eo. in prin. & ff. e. l. q. glo. Sali. in potestate. sed donare dott. potest causa mortis patre permittente, vt ff. de dona. cau. mor. l. ti 13. §. fi † Rabelais iusfamilias. & de donat. filiusfamilias. §. pe. sed q̄ est ratio? Rō. q̄a testamēti factio est publici iuris, 9 sed donatio priuati, vt ff. e. l. ij. Vel dic, q̄ institutio non debet pendere ex arbitrio, vt ff. de hę re. instit. l. illa institutio. ADDITIO. Istę duę rationes sunt de mente Bar. Bal. Paul. & Barto. Bal. Paul. & Sal. & cum dicit gl. q̄ institutio nō debet pendere ex alieno arbitrio, allic hoc de iure canonico, quia pōt pendere ex alieno arbitrio ad pias causas. ca. cū esset. extra de testa.

n ¶ Si frater patruelis. ¶ Quis sit, habes in § Instit. de grad. cogn. §. quarto.

o ¶ Non potuit. ¶ nec etiam cum tutore: q̄a tutor datur viuo, non vt est mortuo consilium.

ADDITIO. Tu dic, q̄ imò propterea, quia vltima voluntas non debet pendere ex alieno arbitrio. l. a filio et Bal. & Sal. gl. in quantur.

p ¶ Testamentum. ¶ sed de facto fecit.

q ¶ Iudicio. ¶ sic ergo pupillus non testatur: vt supra, titul. j. l. vl. im. & infra, quando prouoc. non est necesse. l. ij. & de legib. l. ij. re. l. sciant.

r ¶ Aetatem. ¶ scilicet xiiij. anno.

s ¶ Egressus. ¶ vel pridie anne, vt ff. codē. l. qua ætate.

t ¶ Vestigia. ¶ scilicet ætatem xxv. anno. vt ff. de mino. l. j. vel nondum potens erat coire.

v EVnuchis licet. Omnium. ¶ erat autē dubitatio 10 ex eo quòd testes sunt necessarij testamento: sed eunuchus non habet testes. sed alter hinc inde accipit nomen testis.

x S I quis. Scriben di ¶ & ita iure priuati. vtitur princeps: vt j. tit. l. ex imperfecto. & l. ex lege, omnium. circa fin. & l. nō dubium. & §. de leg. & constitutio l. digna. & j. ad l. Falcid. l. iij. & j. l. proxima. & ff. de lega. iij. l. ex imperfecto.

y C Vm hæredes. Habeant. ¶ quo ad testamenti solennitatem 11: vt §. l. proxi. & sic non est contra. ff. de leg. ij. l. quod principi.

z ¶ Epistolis. ¶ vt j. de fideic. l. & in epistola.

a ¶ Liceat. ¶ idē in Papa ſm Io. ADDITIO. Tu dic verum quo ad bona patrimonialia, sed nō quo ad papatum. est gl. sing. in c. apostolicę. viij. q. j. secundum Philip. Franc. in rub. de test. libe. vj.

HAc consultissima. ¶ CASVS. Qualiter cæcus naturaliter siue ex morbo facere debet testamētū, quæritur? Rō. quòd primò vocabit testes septē, & tabularium: cōrā eis dicet quòd vult facere testamētū nuncupatiuum. H credem certum nominabit, ne hominis etror amb iguitatē generare possit: ex quot vnciis velit eū esse hæredē, & q̄d vnū quenque legatariū velit capere quibus & à tabellione scriptis & à testib. subscriptis & signatis, plenum robur obtineat testamētum. & hoc in prima. Si autem codicillos velit facere, nec hęredē instituerit, sed legata alia relinquere: prædicta seruētur solennitas præterquā in numero testium: ne sit cōtra ‡. de codicil. l. vlti. §. in omni. & quicūque vellit, siue testamentum fecerit, siue codicillos, vno tempore cōmittit ad testi bēdū. & alio tempore potest facere recitari tam sibi quàm testibus: vt protestetur se taliter testamētum conficisse vel codicillos, testium subscriptione insecura. & hoc in secunda. Si tabellio inuitus non fuerit: septimus testis loco suo adhibetur in testamento. sic facto codicillo poterit, cui vult, ex testibus ad cultodiēdum cōmittere: quod habere potest locum nō tātū in cæco, sed in alio, sed maximè. &c. & hoc in tertia parte. Viuia.

a ¶ Per nuncupationem. ¶ id est per testamentum nuncupatiuum sine solennitate: non tamen sine scriptura: vt institu. eodem §. cęcus. Sed quare dicitur hoc nuncupatiuum cùm tamen habeat tantum similitudinem cū scripto? Respō. quia testator non signat, nec subscribit, nec nomē hæredis scribit, quod in eo esset necesse: vt infrà titu. primo l. iubemus. Item testes debent omnia scire, quæ in hoc continentur, a ibi non oportet: vt hac lege. & j. eitu. l. hac consultissima.

b ¶ Scriptis. ¶ scilicet fine solennitate.

c ¶ Edoceant. ¶ scilicet cæci. quod est hic speciale, c. ¶ alias secus: vt j. titu. j. in testamētis. quod est verius. Vel hoc corrigitur. 4 & facit ff. de adop. l. etiam cęcus.

d ¶ Et indicia. ¶ hoc vbi propter solum nomē potest oriri ambiguitas. Quid enim si gallo pressum 5, instituat qui nunquàm inuenitur, nisi hic.

e ¶ Omnia denique palàm. ¶ quid sit palàm, dic vt ff. eod. l. hæredes. in princip.

f ¶ Codicillis. ¶ sic ergo in codicillis hoc casu exiguntur octo testes, quod est speciale. 6 Vel dic non referri ¶ ad omnia prædicta sed ad alia præter numerum testiū: & sic sufficiunt quinque: vt ‡ de codicillis. l. fi. §. j. an omnia.

g ¶ At cum. ¶ hic versus nil hic addit: nisi hoc quòd cæcus sub obtutu testium non habet necesse facere scribi, licet hic dixerit 8. poterit igitur & alio tempore prius scribi: & tunc legi & subscribi.

¶ *Cæci utroq; lumine ex accidēti uel à natura possunt suas ultimas uolūtates p̄ nuncupationem cōdere, seruatis tamen solēnitatibus in hac lege comprehēsis. h. d. Alex.*

¶ Iustinianus A. Demostheni P. P. L. VIII.

HAc consultissima lege sancimus, vt carentes oculis, seu morbo vitiò ve † seu ita nati, per nūcupationē [a] suę condāt mo deramina volūtatis: scilicet præsentibus septē testib. quos aliis quoque testamentis interesse iuris est tabulario etiā vt cunctis ibidem collectis, primū ad se cōuocatos oēs, vt sine scriptis [b] testētur, edoceāt: [c] † deinde exprimāt nomina specialiter hæredū, & dignitates singulorū, & indicia, [d] ne sola nomīnū cōmemoratio quicquā ambiguitatis pariat: & ex quāta parte, vel ex quot vnciis in successionē † admitti debeāt: & quid vnumquęque legatariū seu fideicōmissariū assequi velint: † omnia deniq; que palàm [e] edicāt, † q̄ vltimarū capit dispositionū series lege cōcepta. ¶ Quibus omnibus ex ordine peroratis vno eodēq; loco & tēpore, sed & tabularij manu conscriptis sub obtutu † septē (vt dictū est) testiū & eorundē testiū manu subscriptis, dehinc cōsignatis tā ab eiusdē testibus, quā à tabulario, plenū obtinebit robur testantis arbitriū. ¶ Quæ in eundē modū erūt obseruanda, quāuis nō hęredes instituere, sed legata solū, vel fideicōmissa, & in sūma, quę † codicillis † habētur † congrua, duxerint † ordināda. ¶ At cū ‡ humana fragilitas mortis præcipuè cogitatione perturbara, † minus memoria [h] possit rēs plures cōsequi patebit eis † liēētia voluntatē suam siue in testamēti, siue in codicilli tenore cōpositā, cui velint scribēdā credere. [k] vt in eodem loco † posteà conuocatis † testib. & tabulario, re etiā (vt dictū est) † patefacta, cuius causa conuocati sunt, etiā chartula promatur, quā susceptā testatori recitabit tabularius, simul & testibus: vt ibi tenor corū cunctis innotuerit, elogium ipse suum profiteatur agnoscere: & ex animi sui quæ lecta sunt, disposuisse sententia, & in fine subscripto sequatur testium, necnō omnium signacula tam testium (prout dictum est) quàm tabularii. ¶ Sed quia tabulariorū copia nō in omnibus locis datur quærētibus, iubemus vbi tabularius reperiri non possit, octauū adhiberi testem, vt quòd tabulario pro supradicto modo commissimus, id per octauum testem effectum capiat: libera potestate cōcedenda volūtates suas in prædictum † modū ordinātibus, chartulam ita subscriptam, ita deniq; consignatum vt antelatæ formæ declarant, cui velint è testibus custodiēdum mandare. † † Sic fieri namque confidimus, vt non recipiat se tantum in cæcis testandi licentia: sed ne † locum quidē vllum relinquat insidiis, tot oculis [n] spectata, [o] tot iusinuata sensibus, [p] tot insuper in tuto locata manibus. D. Kal. Iuñ. Constantin. Iustiniano & Valeriano Coss. †

¶ *Furiosus habens dilucida interualla, potest in illis inter uallis condere testamētum dummodò ante, quàm furor superuenerit, cœperit testari, & finierit, sed si antè quā compleret, superueniat furor, quod antè factū est, pro nihilo habetur: ideo, cessante furore, non poterit complere: sed habebit necesse de nouo incipere. Alexander.*

¶ Imp. Iustinia. A. Iuliano. præf. prætt. IIX.

FVriosum in suis induciis † vltimum condere elogium posse, licet ab antiquis dubitabatur, tamē & retro principib. & nobis placuit. ¶ Nunc autē hoc decidendū est, quod simili modo antiquos animos mouit, si, cœpto testamēto furor eum inuasit. Sancimus itaque tale testamentum hominis qui in ipso actu testamenti aduersa valetudine tentus est, pro nihilo esse. ¶ Si verò voluerit in dilucidis interuallis aliquod condere testamentū, vel vltimā voluntatem, & hoc sana mēte incœperit facere, & cōsummauerit nullo tali morbo † interueniēte: stare testamentum siue quācunque vltimam voluntatem censemus: [r] si & alia omnia accesserint, quæ in huiusmodi actibus legitima obseruatio † requirit. D. Kal. Septemb. Cōstātino. Lampadio, & Oreste VV. CC. Coss. †

¶ *Surdus, & mutus à natura, testari non potest. Si uerò ex acidēti, potest, dummodo scribere sciat, & manu sua scripserit uolūtatem suam. ille uerò qui mutus nō est, sed tantum surdus à natura uel ex accidenti, potest indicte testari, etiam si nesciat scribere, si suam intentionem uerbis exprimere potest. Mutus autem qui surdus non est, testari non potest, nisi scribere sciat, & manu sua scripserit. hoc dicit. Alexander.*

7 Cil. sequitur Sali. & Paul. & dicit Ia. adhibitis quinq; testib. det addi tabellio.

† al. prædicto modo. Tabellio an computetur in numero testium in testamēto,

† mandari.

† al. deest. nec.

8 Ista est vera & communiter tenet. Sali.

† Du. cōss.

† modo.

‡ Sequitur.

† Du. cōss.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIscretis. ¶ CASVS. An surdus & mutus possint condere testamentū distinguitur. sunt coniuncta vitia, aut disiuncta. si coniuncta, quia fit scilicet surdus & mutus à natura, id est à natiuitate puta, aut ex morbo superueniēte. primò casu nec facit testamētū, nec codicillos &c. Secūdo casu facere potes, si scribere sciat. Si autē fuerit surdus & non mutus, quod rarò contingit: aut à natura, aut morbo superueniēti. in primo casu fuit dubitatio & altercatio. in secūdo nō. Si fuerit mutus & non surdus, & scribere sciat: testa mētū facere potest, siue mutus fuit a natura, siue superueniente morbo. & ista non solum habent locum in masculis, sed in fœminis.

a ¶ Discretis. ¶ id est separatis.

b ¶ Concurrunt.] licet videatur statim velle dicere quādo sunt vitia separata: præmittit tamen quos casus quando sunt coniuncta.

c ¶ Natura habeat. ¶ id est ab origine vel a natiuitate. nam quilibet homo de natura hētut audiat & loquatur.

d ¶ Libertatem. ¶ contra. ff. qui & a qui. l. j. sed ibi erat separatum. 1

e ¶ Abstulit. ¶ scilicet morbus.

f ¶ Permittimus. ¶ sed in superiori casu nullo tēpore 2 potuit dicere: sed & p aliū potest scribere hoc a principe impetret: ¶ vt ff. ſi mutus. ſ oquitur autē de eo muto, & surdo qui porſus non audiunt, nec loquūtur, alias enim omnia facere possunt: vt instituo. eo. §. idem surdus & mutus.

g ¶ Ratò. ¶ no. quod ratio contingit quòd ſi aliquis ſit surdus quin, mutus ſit: & contra.

h ¶ A natura. ¶ id est ab origine.

i ¶ Cogitasse.] ſubaudi & exposuiſſe.

k, ¶ Nullū. ¶ ſ. surdum.

l ¶ Qui penitus. ¶ ſ. cui vox articul. ita fuit concessa. Sed videtur surdū nullo modo posse testari, vt ff. vnde cog. l. octaui. §. fratris? Rñ. illud secundū ius vetus secundum quod nō poterat 4 testari nisi impetrare a principe: vt ff. e. l. ſi mutus. Vt loquitur ibi d surdo et muto a natiuitate vel ex accidēti: sed ignorabat literas.

m ¶ Si hunc peritum. ¶ non ergo alias argu. sumpto a cōtrario sensu arg. ff. de offic. eius cui mādatum est iurisd. l. j. §. huius rei.

n ¶ Discrimine.] id est differentia.

o ¶ In masculis.] nisi in militibus: 5 vt instit. de testa. mili. §. quinimò. Ité dic hic eos qui non possūt facere testamētum: vt diximus instituto. §. fi.

EMo. CASVS. In rebus acquisitis per filiumfa. puta in prosecutis vel adueētitiis, quia proprietatē habet filiusfa. pater vſumfru. testandi nō habet licentiā filiusfa. nisi tantum in his casibus in quibus ei à veteribus legib. permissum est, hoc autē est in castrensibus vel quasi castrensibus. Nam & per eos qui morantur sui, vel insames fadēti, vel absentes, non potest probari vt ff. de Car. edic. l. iij. §. duæ causæ. & tamē valet. sic ergo & in nuncupatio potest hæc lex loqui. quod vel p publicam scripturā, vel per confessionē probetur: & sic habet se cōsuetudo, & verbo. inū facit ad hoc. infra de don. go. in c. cū Lin don ationibus. & §. ar in iure pe- bi. ul. ff. & infrā de edic. titus. de of- diui Hadri. tol. l. fina. Alij ff. edic. dicūt eam loqui tantūm 3 3 limb die quando fit in scripūis: & loquitur sic intelligūt quod est in tem ut testa ſtitu. de testa. §. testes Et mento nun nuncupatiuum dicūt nō cupatiuo §. posse probari per scripturā in scripcis, ram publicam 4 cum illa tantum duorum testium vim obtineat: vt ſ. de fide instru. in exercēdis. & sic oportet hodie viuentes esse vij. & infrā de fideicommiſſ. fi. & ibi plenè de hoc dixi.

PVblicati. ¶ CASVS. Fecit quis testamentum non in scripcis, vel in scripturis, sed à priuato confectum: hæres. vij. ca. non ſi incō ſum, vel mēbrana in bre petenter. ui peritura, fecitillud publicari corā iudice, & testes fecit iurare omnia esse vera quæ in eo continebantur, & publica charta confecta est: an valeat publicatio, quæritur? Respō. quòd ſic. licet casu amiſſum fuerit, quòd probare debet hæres: quia qui casum allegat, ipſum probare debet. Viuianus.

b ¶ Publicati. ¶ hæc publicatio sic fieri debet: vt qualiter fie corā iudice ordinario: 5 ri debeat. vt infrà eod. l. testamento 5 Etiam co omnia: & testamētū aperam iudice riatur, & testes iurent, ita delegato p est verum sicut scriptum fi. instru. charta conscribetur secūdum Io. vel etiam in eadem vbi prius erat scriptum: septem testes sunt necessarij. vel dic certius, quòd hic loquatur de testamentis in scripcis factis. Si ergo quis fecit testamentum, & habuerit quinque testes, & credebantur omnes esse liberi, cùm duo essent serui: an hoc comperto postea valeat minus testamētum, quæritur? Respon. quòd nō, cùm eo tempore quo adhibiti fuerunt, eis status quæstio non mouebatur. Viuianus.

b ¶ In hac causa. ¶ i. in casu primo huius legis.

c ¶ Signabatur. ¶ quo tempore considerātur cōditio vera vel putatiua, 7 vt valet testamentum, vt hic, & ff. eo. l. ad testium. §. conditio.

d ¶ Omnium. ¶ error ergo cōis aliquid facit; 8 vt ff. de offi. præſi. l. Barbarius. & ſ. de Lati. l. tol. l. j. §. fed & qui domini. & ff. ad Maced. l. iij. & ſ. de senten. & interloc. omn. iud. l. ſi arbiter.

Vſque

¶ Idem A. Ioanni. ¶ P.P. LEX X.

DIscretis a surdo, & muto, quia non semper huiusmodi vitia sibi concurrunt, b sanecimus si quis vtroq; morbo simul laboret, id est vt neque audire, neque loqui possit, & hoc ex ipsa natura habeat: c † vt neque testamē tū facere, neque codicillos, neq; fideicōmissum relinquere, neque mortis causa donationē celebrare cōcedatur, nec libertatē d siue vindicta, siue alio modo imponere: eidē legi tam masculos, quàm fœminas obedire imperantes.

¶ Vbi aūt ex huiusmodi vitiis nō naturalib, † siue masculo siue fœminæ accidit calamitas, sed morbus postea superueniēs, & vocem abstulit, e & aures cōclusit: si ponamus huiusmodi personam literas sciētem: omnia quæ priori interdiximus, hæc ei sua manu scribēti permittimus. f ¶ Sin autem infortunium discretū est, (quod itarò g contingit:) & surdis, licet naturaliter huiusmodi sensus variatus est, tamē omnia facere & in testamentis, & in codicillis, & in mortis causa donationibus, & in libertatibus, & in omnibus aliis permittimus. ¶ Si enim vox articulata ei à natura h concessa est, nihil prohibet eum omnia quæ voluerit facere: quia scimus quosdam iurisperitos & hoc subtiliùs cogitasse, i & nullum k esse exposuisse, qui penitus l non exaudiat, si quis supra cerebrū illius loquatur, secūdū quod Iubētio † Celso placuit, ¶ In eo autem, cui morbus postea superueniēs auditum tantummodò abstulit, nec dubita ri potest quin possit omnia sine aliquo † obstaculo facere. ¶ Sin verò aures quidem apertæ sint, & vocem recipientes, lingua autem eius penitus prepedita: licet à veteribus auctoribus sæpius de hoc variatum est, attamē si hunc peritum m literarū esse proponamus, nihil prohibet eum scribētē hæc † omnia facere, siue naturaliter, siue per interuentum morbi huiusmodi infortuniū ei accesserit: nullo discrimine n neq; in masculis, o neq; in fœminis in omni ista con-

nec tale testamentū quæ elæ inofficiosi subiacebit. & hoc dicit cū seq.

p ¶ Promulgauimus. ¶ vt ſ. dixi de colla. l. fi. vel dic, vt j. de bo. quæ lib. l. fi. ſ. filiis autem familiās.

q ¶ Permittimus. ¶ scilicet vt possit facere testamentū 6 in adueētitiis. 6 Etiam l. Antiqua lex. ¶ multæ sunt leges antiquæ quæ hoc dicunt: vt ff. de dona. causa mortis. Item is. §. j. & ff. eod. l. qui in po testate. in princi, & §. eo. l. senium. in fin. & insti. eo. in princip.

r ¶ Cetus.] in castren ſi vel quaſi: vt infrà l. proxi. inſi. fi.

s ¶ Personis. ¶ institutendis.

t ¶ Facultatem. ¶ capacem scilicet.

x ¶ Concessæ sunt.] q. d. non relinquant non capaci in illis casibus in quibus possunt facere testamentum.

ADDITIO. An aute filiusfamilias possit testari in his aduentitiis in quibus patri non quæritur vſusfructus (quod est in casibus, aut excipitur cum ij. ſeq. iuncta gl. vlti. auth. ſ. de bo. quæ lib.) dubitari potest: sed cōmunis opinio Bar. & alioru in d. l. q. in potestate. ſi e. est, quod nō: per tex istū.

y VOLENTES. Mnes.] Ex legibus permittitur enim ex diuersis legibus: vt ſ. de episc. & cle. sacro ſan. & l. cum lege. & d. ad uo. diuer. iudicio. l. fori.

z ¶ Constitutionibus.] vt supra de inofficioſo testamen. l. fi.

a ¶ Præſtitit.] in casu contra: vt ſ. de episco & cleri. auth. presbyteros. j. super l. cū ſ. sed dic vt ibi.

ADDITIO. Imò dic quòd hodie testamēta filiorum testantium de castrensibus vel quaſi, posſunt expugnari per querelam. Pau. Alex. & Iaſ.

¶ DE TESTAmentis, &c.

¶ *Dixit de testamentis.*

TEſtes. ¶ CASVS. Siue testamentū in scripturis fuerit, siue non: septem testes sunt necessarij. vel dic certius, quòd hic loquatur de testamentis in scripcis factis. Si ergo quis fecit testamentum, & habuerit quinque testes, & credebantur omnes esse liberi, cùm duo essent serui: an hoc comperto postea valeat minus testamētum, quæritur? Respon. quòd nō, cùm eo tempore quo adhibiti fuerunt, eis status quæstio non mouebatur. Viuianus.

b ¶ In hac causa. ¶ i. in casu primo huius legis.

c ¶ Signabatur. ¶ quo tempore considerātur cōditio vera vel putatiua, 7 vt valet testamentum, vt hic, & ff. eo. l. ad testium. §. conditio.

d ¶ Omnium. ¶ error ergo cōis aliquid facit; 8 vt ff. de offi. præſi. l. Barbarius. & ſ. de Lati. l. tol. l. j. §. fed & qui domini. & ff. ad Maced. l. iij. & ſ. de senten. & interloc. omn. iud. l. ſi arbiter.

Vſque

2 ¶ Vſque adhuc.] scilicet quando fuit adhibitus. & nota quòd licet valet testamentum, non tamen in iudicio poterit hic testis produci: vt ſ. de testi. l. quoniā liberi. Et ſi dicas, quid ergo prodest quòd valeat testamentum? Respon. 1 multum: quia potest probari per publicam scripturam vel fortè 2 confitetur aduersarius taliter conditum esse testamētū.

¶ Imperator.] scilicet quando fuit adhibitus. & nota quòd licet valet testamentum, non tamen in iudicio poterit hic testis produci: vt ſ. de testi. l. quoniā liberi. Et ſi dicas, quid ergo prodest quòd valeat testamentum & hæredis institutio, quæritur? Respon. quòd nō: cùm causa insit de quo sensit. Viuianus.

¶ *Asseueratio alterunos n facit filium eū, qui non est: & quod relinquitur alicui ut filio, non debetur ſi appareat illum nō fuiſſe filium. h. d. Alex. and.*

¶ Imp. Valerianus & Gallien. AA. Lucilla. alias Lucido. LEX V.

NEque professio, m neque asseueratio † nuncupantium filios qui non sunt, veritati præiudicat, † & quę vt filiis testamento relinquūtur, iuxta ea quæ à principibus statuta sunt, nō deberi, n certi iuris est. Accepta. vj. Noñ. Iul. Valeriano & Gallieno. AA. iij. & ij. Coſs.

¶ Verba enunciatiua testatoris non inducunt dispoſitionem in præiudicium eorum quos grauare non poterat. h. d. Alex.

¶ Impp. Diocletianus & Maximian. AA. Terentiæ. LEX VI.

VErba testamenti, quibus mater vestra decedens nihil se cuiquam donaſſe o significauit: ſi res p aliter habeat, fidē veri nō perſtringūt. † PP. iij. Noñ. Nouemb. Diocletiano. † A. & Aristobulo Coſs.

¶ Error ſcribētis, ueritati non nocet: ideo ſi apparcat de uoluntate teſtatoris, licet p errorem ſcribentis ſcripta non fuerit, habetur pro ſcripta. Alex.

¶ Idem AA. Rufinæ. LEX VII.

ERrore ſcribentis testamentum iuris solennitas mutilari q nequaquā potest, r quando minùs ſcriptū plus, nūcupatū videtur. & ideo rectè testamento condito, † quanquam desit, hæres s esto: consequens est, existētere hærede, legata, seu fideicōmiſſa iuxta voluntatem testatoris oportere dari. PP. xvij. Kalen. Februarii. AA. iiij. & iij. Coſs.

¶ Viuere. ¶ vt ſ. de legi. & consti. l. digna.

SI in nomine. ¶ CASVS. Hæredis testator errauit dicendo: instituo Mæuium hæredē: cùm vocaretur Titius, an ob hoc minus valeat testamentum & hæredis institutio, quæritur? Respon. quòd nō: cùm causa insit de quo sensit. Viuianus.

¶ *Aſſeueratio alterunos n facit filium eū, qui non eſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

§.fin.autem. Vel dic quod hic dixerat hoc totum, sed opposita erat alia æquipollētia verba: i puta hæreditatis meæ dominus esto: vt ff. de hære. instit. l.his verbis.in princ. vel ita, continebatur: Titius hæreditatis meæ. &c. & ita deerat hæres esto. & pro hoc facit ff. de lega.ij.vnum ex familia.§. fi.& l.cùm pater §.cùm imperfecta. & J.eod.d. testamētū. Nota ergo ex hac lege plus dici quam scribi. vel aliter: vt ff. de hære.instit.l.quoties. §.j. Sed cōtra. ff.d iure codi. l.fi.Sol.ibi fuit omissa testatoris voluntate: hic scribentis errore.

1 Ista sol. ē diuinatiua ad tex. ex ē tū vera i se. Sallic. Pau. Ale. & Ias.
2 Ita etiā est diuinatiua. Bartol. Bal.Alexā. & Ias.
3 Sequitur etā Bart. reprobat per Pau.& Ias.

¶ *Propter necessitatem dispositio iuris interdum suspenditur: non autem in totum tollitur.h.d. Sali. & Alex.*

Idem AA.Marcellino. LEX VIII.

CAsus maioris, ac noui contingētis ratione, aduersus a timorē cōtagionis quæ b testes c dererret: licet aliquid de iure laxatum est: nō tamē prorsus d reliqua e testamentorum solēnitas perempta est. Testes enim huiusmodi morbo oppressos eo tempore iungi, f atq; sociari g remissum est: h non etiam conuenien- di numeri eorum obseruatio sublata est. D.xvj.Kal.Iul.ipsis.iiij.& iij.AA.Coss.

¶ *Testes adhibiti ad testamētū, debent esse in præsentia testatoris, & uno et eodem cōtextu fungi officio testiū, nisi ex priuilegio patriæ concesso aliud permitteretur: & nō valeret rescriptum propter quod rescindi tur testamentum iure factum: et non utiatur testamēto: licet per aliū fuerit subtractum.h.d.cum duabus ll.seq. Alex.*

Idē AA.Patroclæ al.Patrocliē. LIX.

SI non speciali priuilegio ipatriæ tuæ iuris obseruatio relaxata est, & testes non in cōspectu k testatoris l testimoniorum officio m functi sunt. nullo iure n testamentum valet. PP. x. Kalen. Iul.ipsis.iiij.& iij. AA.Coss.

¶ *Testamentum iure perfectum non rescinditur per rescriptum.h.d. Sali.*

Idem AA.& CC. Menophilno. †LX.

SI testamentum iure factum fit, & hæres † sit capax: auctoritate rescripti nostri o rescindi nō oportet. † D. xv. Kalendas Aug. AA.Coss.

¶ *Furtum non utitur testamentum subtractū.h.d.Vel sic: Vitium furti, ut extrinsecum, non habet utiare testamētū.h.d. Sali.*

Idem AA.& CC.Zenoni. †† L. XI.

NOn idcirco minùs iure factū testamētū suas obtinet vires, qđ post mortem testatoris subtractum p probatur. S. D. prid. Id. Nouembr. AA. Coss.

¶ *Defectus solēnitatis facit totum testamētū deficere: rasura uerò uel interlineatura aut cancelatio non dicitur defectus solēnitatis: ideo nō facit testamētum deficere et si quæratur an deficere faciat partem illā, quæ cancellata reperitur, distinguit an fuerit cancellata à testatore exproposito: & tunc facit deficere. secus, si per inaduertētiam, uel ab alio extraneo. hoc dicit cum suppletionibus opportunis. Alex.*

Idē AA. & CC. Matrone. LEX XII.

SI vnus de septem testibus defuerit, † vel coram testatore omnes eodem loco testes suo, vel alieno anulo q signauerint: † iure deficit testamentum. r ¶ De iis autem quæ interleta s siue superscripta † dicis, non ad iuris solennitatē, sed ad fidei t pertinēt † quæstionē: vt appareat, u vtrū testatoris voluntate † emēdationē meruerint, vel ab altero inconsultè deleta sint, an ab aliquo falso x hæc fuerint cōmissa. y S. D. prid. Non. Iul. Philippo. AA. Coss.

¶ *Nemo potest facere quò minus leges in suo testamēto locū habeant, hoc dicit Alex.*

Idem AA.& CC. Euryphidæ. alias Euripidæ. LEX XIII.

TEstandi causa de pecunia z sua, legibus certis a facultas est permissa: † nō autem † iurisdictionis mutare formam, vel iuri publico derogare, cuiquam permissum est.

¶ *Qui hæredes facit, uidē uelle testari. Vel sic: Rei qualitas agentis intentionem demōstrat. Bal.uel sic: Qui hæredem instituit, uel filium exhæredat, censetur uoluisse testari & non codicillari: & ideo si talis dispositio nō ualet ut testamentum, non uale bit etiam ut codicilli.h.d. Alex.*

Idē AA.& CC. Achilleo. Achilē.

LEX XIIII.

NOn codicillū, b sed testamētū auiā vestrā facere voluisse, ĩstitutio, & exhæredatio

Gl. Bir. B. Ang. Pau. Alex. & Ia.

Di. Imp. Constantinus A. ad populū.

Sequitur gl. Bald. P. Alex. & Ias. ĩstituentem di.

an.

al. ĩstitutis.

al. deeſſe.

balbutiē tis.

Sing l. ter. nimia gl. ĩ fin An ge. Pau. A lex. & Ia. hic.

al. sermo num.

al. stas.

legendū constantio q. ij.

Duar. Impp. Ratio dubitandi.

1 Ilſi duo testatus intellectus
2 Ilſe ē ve- rus intelle ctus ſi pa- dicos ſcri- ben.

Legatum ſcholes ſi mundo ſolū ſolet relin K tare. reli- ctum an in alias ſibi ſuccer. 3 Sequitur

Concer. c.cām mi monij cum gl.ſq; A ver bo, ſolem modo. ſi prin. de ſol. diſt. copu rol confirmatur ſubſcripta † volūtate.

I vnus. ‡ CASVS. Si non iure testatoris, qa sex testes adhibuisti, vel septē: licet aliquid de iure laxatum est: tamen sigillis suis vel alienis non signabant: non valet testamentū. Sin autē iure testatus es, sed aliqua litera in testamento cācellata est: & etiam vel suprascriptum vel additū: an illi testamē tum habeat facultatem. a ¶ Imaginarius. ‡ quia imaginē veritatis habēt, non veritatem.

b ¶ Directis. ‡ id est indi catiuis.

c ¶ Inflexis. ‡ inflexa dicuntur omnia nomina i in omnibus suis casibus: præterquàm in nominatiuo.

d ¶ Momenta. ‡ſ. observari, ut in quibus momentis ceperit, & compleat.

e ¶ Semenecis. ‡ id est ſe mimormiſic ergo ſolennitas verborum tollitur: ut ſ. de formul. l.j.&ij.& inſt.e. l.in testamentis.

f ¶ Materia. ‡ membrasibus vel charactis: ut hic, & inſti.e. §.nihil.& ff. de bonorum poſſeſſione ſecundum tab.l.j.j.reſpon.

On dubium. ‡ Sicut principi relinqui po test in testamento, uel he ſtitutui: ita aliis in di gnitate positis poteſt: ut dicatur quod non: quia diuitibus relinquere non oportet. contrarium tamen uidet verum: an autem hæres in minus ſolēni testamēto institutus ex quo legata non debētur, ſciens ea ſoluerit repetat, queritur? Rñ. quod non repetet: tamen ſi eſſent indebita iure ciuili, erāt tamen debita iure naturali.

g ¶ Poſſe. ‡non uidebatur testator ſanę mentis, quin talibus uel tam diuitibus relinquebat: ſed tamē ualet, ut hic, & §.ti j. l.cum hęredes. & l. ſi qs.

h ¶ Voluntas. ‡ codicillis declarata quando intellectus ſi Agnouerit. ‡ ſcilicet ſoluendo, ſciens uoluntatem non valere: ut inſ. de fideicom.l.ij. & l. ſi veritas, vel aliměta per trienniū a: tur in co.tit.l.j.uel promittēdo ‡ ſciēs ſimiliter nō valere: ut hic, & J.ad le. Falc.l.ſi. alioqn ſi extra iudicium dicar, approbo quod fecit pater meus: non promittendo vel ſoluēdo, nō prædicar fibi: vt §. de iur. & fac.igno. l.ſi poſt diuiſionē. & l.cùm testamentum. Sed nunquid ſi vnum in totum ſoluit, in aliis ſibi prædicta: Reſpon. nō 4.arg.§.ne vxo. pro ma l.ſi. & §. de exc.tut. l. vo- lūtatis. ſe obſtat auth. ſed cùm teſtator. J.ad leg. Falc. quia loquitur ibi cùm testamentum valuit, licet nimirum eſſet grauatus hæres.

i ¶ Implendi.] quando non ſoluit.

T Eſtamentum.] CASVS. An verbotum geminatio infirmet testamentum, quæ iuri Rñ. quod non: verbi gratia, ſi testator dixerit: valeat iure testamenti, valeat iure codicillorū, cùm ſuperflua &c. Viu.

I ¶ Hoc. ‡ ſcilicet testamentum.

D Eficiens. ‡ id est testator: vt quia dicit vel iure testamenti valeat, vel iure codicillorum: vt J. de codicill. l. ſi.

ADDITIO. Ibi unum erat ſub altero: hic uerò unum erat alter. contrarium. Bald.

Q Voniam. ‡ CASVS. Ad hoc quod testamentum ualeat, non refert an uerbis indicatiuis uel imperatiuis, in nominatiuo uel accusatiuo, fuerit hæredis institutio facta: ita tamē, ut ex ea testatoris uoluntas appareat. Ité nec necesse est, ut eodem momēto in choetur, & compleatur: quod olim forte fuit obseruatū: sed quibuscūque verbis, uel in quacunque charta ordinādi testamē tum habeat facultatem.

a ¶ Imaginarius. ‡ quia imaginē veritatis habēt, non veritatem.

b ¶ Directis. ‡id est indicatiuis.

c ¶ Inflexis. ‡ inflexa dicuntur omnia nomina i in omnibus ſuis caſibus: præterquàm in nominatiuo.

d ¶ Momenta. ‡ſ. obſeruari, ut in quibus momentis ceperit, & compleat.

e ¶ Semenecis. ‡ id eſt ſe mimormiſic ergo ſolennitas verborum tollitur: ut ſ. de formul. l.j.&ij.& inſt.e. l.in testamentis.

f ¶ Materia. ‡ membrasibus vel charactis: ut hic, & inſti.e. §.nihil.& ff. de bonorum poſſeſſione ſecundum tab.l.j.j.reſpon.

On dubium. ‡ Sicut principi relinqui po test in testamento, uel hęreditatem ſibi inſtituere: ita aliis in dignitate positis poteſt: ut dicatur quod non: quia diuitibus relinquere non oportet. contrarium tamen uidet verum: an autem hæres in minus ſolēni testamēto institutus ex quo legata non debētur, ſciens ea ſoluerit repetat, queritur? Rñ. quod non repetet: tamen ſi eſſent indebita iure ciuili, erāt tamen debita iure naturali.

g ¶ Poſſe. ‡non uidebatur testator ſanę mentis, quin talibus uel tam diuitibus relinquebat: ſed tamē ualet, ut hic, & §.ti j. l.cum hęredes. & l. ſi qs.

h ¶ Voluntas. ‡ codicillis declarata quando intellectus ſi Agnouerit. ‡ ſcilicet ſoluendo, ſciens uoluntatem non valere: ut inſ. de fideicom.l.ij. & l. ſi veritas, vel aliměta per triennium a: tur in co.tit.l.j.uel promittēdo ‡ ſciēs ſimiliter nō valere: ut hic, & J.ad le. Falc.l.ſi. alioqn ſi extra iudicium dicar, approbo quod fecit pater meus: non promittendo vel ſoluēdo, nō prædicar fibi: vt §. de iur. & fac.igno. l.ſi poſt diuiſionē. & l.cùm testamentum. Sed nunquid ſi vnum in totum ſoluit, in aliis ſibi prædicta: Reſpon. nō 4.arg.§.ne vxo. pro ma l.ſi. & §. de exc.tut. l. vo- lūtatis. ſe obſtat auth. ſed cùm teſtator. J.ad leg. Falc. quia loquitur ibi cùm testamentum valuit, licet nimirum eſſet grauatus hæres.

i ¶ Implendi.] quando non ſoluit.

T Eſtamentum.] CASVS. An verbotum geminatio infirmet testamentum, quæ iuri Rñ. quod non: verbi gratia, ſi testator dixerit: valeat iure testamenti, valeat iure codicillorū, cùm ſuperflua &c. Viu.

I ¶ Hoc. ‡ ſcilicet testamentum.

D Eficiens. ‡ id est testator: vt quia dicit vel iure testamenti valeat, vel iure codicillorum: vt J. de codicill. l. ſi.

n ¶ Prætermissa. ‡ quod fit, dum laboro fieri breuis: ut infra de app. l. ſi. §.in reſutatoriis.

o ¶ Contractus.] feilicet reliquos: non autem testamentum uocat contractum ſ. quia de eo ſpecialiter ſubiucit, & quia uerba cōtraxerunt &c. ut ff. de verb. ſignific. l. uerba.

gata, ſeu fideicōmiſſa, ſeu libertates, legibus non ſit ſubnixa: tamen ſi ſua ſponte agnouerit, i implēdi k eam neceſsitatem habeat. S.D, Kal. Iul. Theſſalonicæ Gra. v. & Dhe. AA. Coss.

¶ *Superflua non uitiant ſed cmiſſio n cesſariorū oēm diſpoſitionem uitiat. h.d. Ale.*

Impp. Archad. & Honor. AA. Aeternali procoſ. Aſiæ. LEX XVII.

TEſtamentum † non ideo infirmàri debebit, quod diuerſis hoc l deficiens m nomini bus appellauit, cum ſuperflua nō noceant. ¶ Namq; † neceſſaria p termiſſa n imminuūt cōtractus o, & teſtatoris officiunt p uoluntati q, non abundans cautela r. Dat. xij. Kal. April. Arcādio. iiij. & Honorio. iij. AA. Coss.

¶ *Inſinuata facta corā non competēti iudice, nō tenet. Bal. Vel ſic: Publicatio teſtamēti fieri dēt corā magiſtro cenſus i urbe, & ſi fieret corā alio iudice tanquā corā in competenti facta, non ualeret. h.d. Alex.*

Idē AA. Aphricanò. P.V. L. XVIII.

ETſtamēta † oia † s, cæteraq; quæ apud officium cenſuale publicari ſolēt q in eodē loco † reſeruentē † r, nec uſquā permittatur fieri vlla translatio u. Mos x namque retinēdus eſt fideliſsimę vetuſtatis, quem y ſi quis in hac urbe uoluerit immutare, † irritam z mortuorū uideri faciet volūtatē. D.xij. † Kal. Octob. Cōſtantinop. Cæſario, & Attico Coss.

¶ *Teſtamentum factū coram principe, ſeu principi per oblatas p ces inſinuatū, ualet tanquam ſolennisſimū, etiā ſine ſolēnitate teſtiū, licet princeps ad ſupplicationem nihil reſcripſerit, dum tñ illud teſtamentum ſit ultimum: & hꝝ ſcriptus in eo poteſt ne dum bonorum poſſeſſionē ex eo agnoſcere, ſed ēt hæreditatem adire, & oia facere quę ſcriptis heredibus cōpetunt: dummodo teſtator habuerit factionē teſtamenti, & nullus alius defectus interuenerit quā numeri teſtiū requiritur tamen quod per alios teſtes probat quod principi fuerit inſinuatū teſtamentū, ſi de hoc dubitetur. h.d. Alex. poſt. Bal. & Salica.*

¶ Imperatores Honor. & Theodoſius AA, Ioanni. P.P. LEX XIX.

p ¶ Officium. ‡ id est no cent.

q ¶ Voluntari. ‡ ur dixi- mus §. eo. l. errare. in fi.

r ¶ Cautela. ‡ duas nor. regulas prima quod abūdās cautela, uel ſuperfluitas non utiat cōtractum. ut hic, & ff. ne neg. geſt. l. ſi pupilli. §.j. & ff. de reg. iur. l. non ſolēt. & de ver. obliga. l. quę ex infecta. Secunda ut idem ſit in teſtamento: ut hic, & ff. de adimen. leg. l. ſi ſeruo. i ſi. & j. de inſti. & ſubſtil. reprehenden. ia. in fi. prima fallit ff. de re. iur. l. actus. & ff. fideiuſſ. l. Græcè. §. ſi quis Stichum. & l. fideiuſſor obligatis. §. j. & ff. de ſeruit. pro. parte. §. fina.

ADDITIO. Dic quod in illis legibus eſt ſuperfluitas uitioſa contra formam & naturam actus, hic uero nō. Alex. & Ias.

s ¶ Teſtamenta. ‡ CASVS. Si teſtamentum debeat publicari, cora quo iudice faciēda ſit publicatio? Rñ. q; coram magiſtro cēſus: hęc corā alio. & hoc de antiquiori conſuetudine: quæ ſi immutetur, morientiū mutabitur iudicium. Vel ſic: Cum quis haberet teſtamentum in quo fuit ſcriptus hæres, per quod poſſet docere de inſtitutione ſua, ſi forte timeat ne ā ſi ceretur uel quia corroſum erāt, vel uetuſtum & uetuſtio publicari ad perpetuā rei memoriam. coram quo iudice fieri debet, quæritur? Dicitur q; coram magiſtro cenſus.

5 Notabilis gl. q; appellatione ☞ctus nōvenit teſtm nec ēptra. Bald. P. & Ias.

6 Nisi magiſter cēſ' cēe abſens' Alexan.

t ¶ Solent.] vt donationes & ſimilia, utinf. ff. do na. l. ſecundum diui.

v ¶ Translatio ‡ ut apud alium iudicem publicentur 6, ct hic, & d. l. ſecundum diui. & J. ed. conſulta, & §. de epiſco. & cle. l. repetita. ſed hodie inſinuatur coram defenſore ciuitatis: ut in auth. de defen. ciui, §. nulla. colla. iij. quę oſt cōtra. Sol. hæc lex cū prædictis concor. in ciuitate Romana dicit & Cōſtantinopolitana, illa in prouinciis & extra urbē: vt J. de dona. l. in hac. Sed contra inſ. l. proxi. in princ. ſed expone ut ibi.

x ¶ Mos. ‡id est conſuetudo.

y ¶ Quem. ‡ ſcilicet morem.

z ¶ Irritam. ‡ non tamen erit irrita: ut inf. eo. conſulta.

O Mnium. ‡ CASVS. Si teſtamentum feciſti, & illud principi inſinuaſti: an ob id ſolenne dici poſit, teſtibus non adhibitis quos adhiberi in teſtamento neceſſe eſt, ac ſi coram quouis iudice præſentibus ſeptem teſtibus conditum ſit? Reſpon. quod ſic. An autem minus ualeat quàm ſuper hoc reſcriptum principis nō habuiſti, quæritur? Reſpon. quod non. An autem poſt audientiam tibi à principe præſtitam mutare poſsis uoluntarē, quæritur? Dicitur q; ſic: cùm iudicium tuum poſterius inſinuatum, ita firmum eſt: ſi id cōfirmaueris, & ultimum ſit quod probabitur eo ipſo quod non probatur contrariū, ſcilicet, quod aliud non feciſti: nec neceſſe

Universidad de Deusto
Biblioteca

est quod succedentibus tuis iudicibus adeat eius potẽs bono, possequia sola voluntas sufficit illius in adeunda hæreditate, poterit ergo qui testari voluerit & potuit, lege non prohibente, heredem principi declarare: nec timere dẽt hæres, si probare possit uoluntatem sic principi oblatã fuisse: ne aliud sibi aduersetur, scilicet quod non sit capax vel possit testamentum per querelam inofficiosi irritari, vel si testamẽtũ non possit facere defunctus &c.

a ¶ Omnium testamentorum.] Sic construe id est testamentum quod tenet conscientiam principis, inter tot nobiles & potasque personas: illud dico, inferum mera fide.

b ¶ Precibus. ⁊ scilicet de quo fit mentio in libello precum perrectarum principi, ut ipse intercedat: videt superare &c. Ego aliter construo: omnium testamentorum solẽnitatem superare videtur: subaudi in testamentum quod tenet etiã con scientiam principis, subaudi existentis inter tot &c. insertũ precibus: subaudi factis mera fide, id est bona fide.

c ¶ Inter tot. ⁊ q. d. multa: quia princeps nõ potest esse sine multis, sicut nec episcopus: ut in auth. quomodo oportet episcopos. ⁊ illud. colla. j.

d ¶ Securus. ⁊ scilicet hæres.

e ¶ Publicauit. ⁊ id est manifestauit, siue condidit: & sic nõ est cõtra. j. l. proxi. Alij dicũt. 2 lo qui hic extra vrbem, ibi in urbe: ubi est magister census.

f ¶ Successione. ⁊ actione, id est de successione hæredis qui succedit.

g ¶ Qui. ⁊ hæres.

h ¶ Modius.] id est imperitore præsente.

i ¶ Teste. ⁊ id est testificante. sic instit. de pub. iud. ⁊ ité lex Cor. de fica. ibi, vltore ferro.

k ¶ Rescripta. ⁊ id est si nostra uoluntas.

l ¶ Responderint. ⁊ id est licet non approbauerimus.

m ¶ Nostram. ⁊ quæ per præsentiam colligitur.

n ¶ Comprobetur. ⁊ q̃ est eo ipso, quod non probatur contrarium: & hic subaudi, nec &c. sic & supra tit. primo lege, si is.

o ¶ Bonorum. ⁊ id est nõ est necesse ⁊, ut successor adeat iudicem causa petendę bonorum possessionis: quia sufficit sola voluntas.

p ¶ Complere. ⁊ quantum ad acquisitionem dominij, plenè datur per testamentum, plenius per mortem, plenissimè per aditionem.

q ¶ Cui. ⁊ id est quibus. de plurali autem transit ad singulare: ut supra de in ius voc. l. fin.

r ¶ Oblatas. ⁊ ipsum venisse, & se instituti esse hęredẽ, secundum Azo.

s ¶ Testibus. ⁊ ex hoc uidet quod solus imperator non sufficeret, ut hic, & ff. de testibus. l. iurisiurandi. quòd verum est, 4 secundum Azo. & H sed quidam dicunt solum eum sufficere 5, & quædam verba in hac l. illud velle uidentur, vt ff. eod. in primo ibi qui nobis &c. & quod hic dicit, non obstat: quia non exigitur iudicium defuncti testibus probari: sed preces principi porrectas secundũ defuncti voluntatem. Quid ergo secundum primos operatur imperator? Rñ q̃ testamentum habetur pro publicato: vt ff. e. l. ibi, sicut ergo &c. vnde licet admittat originale, nihilominus tamen potest aditi hr̃ditas ex eo: ac si esset publicatum 7 eorã magistro

† Concor. gl. in verb. auctoritate. in fin. in ca. j. extra. de transa.

† ea.

1 Ista expositio nõ cõgruit litere. 2 Et male Alex. & Ias.

† petitionẽ.

3 Ista glos. reprehẽdit inquantum innuit q̃ hæres scriptus cõtra principe nõ possit agnoscere bonorũ pos. de iure prę. Fulg. Imperator solus an sufficiat in condẽdo testõ. 4 Imo ẽ falsum. Bart. Bal. Sali. & Ias.

5 Ista cõiter tenentur & est vera. Alex. & Ias. 6 Et bene B. l. & Alexand.

† aliena.

OMnium testamentorum [2] solennitatẽ superare vĩ, quod incertũ mera fide precibus inter tot [c] nobiles probatasque personas etiam cõscientiã principis tenet [t]. ¶ Sicut ergo securus [d] erit qui actis cuiuscũque iudicis, aut municipũ, aut auribus priuatorum mẽtis suæ postremum publicauit [e]. iudiciũ ita nec de eius vnquam successione [f] tractabitur, quis nobis medijs [h], & toto iure (quod in nostris est scriniis constitutũ) testẽ [i] succedit. ¶ Nec sanè illud hr̃ditibus nocere permittimus, si rescripta [k] nostra nihil de eadem † voluntate respõderint. Voluntates etenim hominum audire volumus, nõ iubere: ne post sententiam nostram [m] inhibitum videatur cõmutationis arbitriũ: cùm hoc ipsũm quod per supplicationem nostris auribus intimatur, ita demum firmum sit, si vltimum comprobẽtur [n], nec contra iudicium suum defunctus posteà venisse deregatur. ¶ Neq; sane prætermisisse credamus, huiusmodi institutionis successoribus designatis, omnia quæ scriptis hęredibus comperũt, iubemus eos habere: nec sũpes bonorum [o] possessionis petione [†] vllã controuersiam nasci: cum pro hærede agere cuncta sufficiat: & ius omne ipsa cõplere [p] aditio videatur. Omnibus etenim præstandum esse censemus, vt libero arbitrio, cui testandi facultas suppetit, successorem suum, oblatis precibus, possit declarare: & stabile sciat esse quod fecerit. ¶ Nec institutus hæres pertimescat, cũ oblatas præces secundum voluntatem defuncti idoneis testibus [s] posse adprobare, si ei [t] aliæ nocere non possunt [u]. Dat. x j. Kalend. Mart. Rauennæ, post cõsulatum Honorij viij. & Theodosii v. AA.

¶ *Testamentum: primũ ualidum non rumpitur p aliud sequẽs nõ solenne, lic ei ĩ ipso sequenti fuerit scriptus hẽs princeps, vel alius ut magna potentia. b. d. secundũ intellectum glo. & Bar. sed secundum alũ intellectum quem approbant oẽs alii doctores. b. d. Testamentum ĩ scriptis solenniter conditũ, non tollitur per sequens etiã solenne sine scriptis conditũ, in quo princeps uel alius potens diceretur instituisse. b. d. Alex.*

¶ Eorundem AA. edictum ad populum vrbis Constantinopolitanæ & omnes prouinciales, LEX XX.

NOlumus † conuelli deficientium scriptas iure, ac solenniter volũtates [x], dũ quoddã morientis supremũ & nõ scriptum † processisse cõfirmatur [z] arbitrium tãquam patrimonium suũ ad nos deficiens maluerit pertinere. ¶ Omnibus enim priuatis, & militantibus interdicimus, ne a nuiusmodi perhibeant [a] testimonia: & tãsli criminis reos teneri præcipimus, si cum scriptæ iure, ac soleniter deficientiũ extiterint voluntates, nõ scriptum aliquid sub nostrorũ nominũ mentione falsò adstruere moliantur. ¶ Nemo itaq; relictus hæres, vel legib. ad successionẽ vocatus, nostrum vel potentium nomẽ horrescat: nemo ferre testimonia in hunc modũ vel suscipere [b] in gestis † huiusmodi voces audeat, nostro vel etiã priuatorũ potentium nomine. D. viij. Id. Mart. Cõstant. Theod. A. vij. & Palladio Cos.

¶ *Testamentũ in scriptis fieri debet secundum formã hæc lege traditam. b. d. usq; ad §. ex imperfecto. Alex. concor. Bal. & Sal.*

¶ Imperator Theodo. & Valẽtin. AA. Florentio P. P. LEX XXI.

HAc † consultissima lege sancimus licere perscripturam cõficientibus testamẽtũ, si nullũ scire volũt ea quę ĩ eo scripta sunt cõsignatã † vel ligatã, vel tũ clausam † inuolutãq; [c] pferre scripturã, vel ipsius testatoris vel cuiuslibet alteri [o] manu cõscriptã [f], sed diuerso bene potest. Ad hoc autẽ ut compleatur, & ualeat testes subscribent: & sigillent simul & semel: alioquin non ualeat testamentum.

¶ EX IMPERFECTO. ¶ Si testũ minus solenne condidisti, puta adhibitis duobus testibus, an ualeat refert an inter liberos factum fuerit, an admixta persona extranei. Primo casu ualebit simpliciter. In secundo casu in psona extranei non ualebit: in psona liberorũ fic, & eis accrescet.

c ¶ Per scripturam. ⁊ loquitur ergo de testamento in scriptis cuius secreta testes scire 9 non oportet: ut subiicit. j. ea. l. hi, nec ideo &c. & ff. e. l. qui testamento. §. 6. sed aliqd i nuncupat uo: ut j. ea. l. ⁊ per nuncupationem. quia testes debent scire 10 quæ in testamento scribuntur.

d ¶ In eo. ⁊ scilicet testamento.

e ¶ Inuolutam. ⁊ scilicet in lineo. ut ff. eo. l. ad testium. §. fin. Alij dicunt inuolutam, id est valde obscuram quasi obscuris verbis dictam.

f ¶ Conscriptã. ⁊ i. subscriptam: hoc quo ad nomen hæredis corrigitur. q̃ a testator debet illud manu sua subscribere si pt, ut j. e. l. iubemꝰ. ⁊ principaliter. sed & illa corrigitur per auth. ibi positam. & sic redit ad istam.

a ¶ Rogatis. ⁊ i. ut ff. eo. l. hæredes. in fi. & inf. de codicil. l. fi. §. fi & l auth. de testa. § & licet. in fi. §. colla. vij. Item no. 2 septem testes: & hoc regulariter. quandoque enim octo, ut quando testator non subscripsit tut in fine huius rescripti. Item in testamento cæciui. ff. tit. j. l. hac consultissima. Item quandoque duo: ut supra de testa. mili. l. milites. Ité & quando ipse princeps hoc indulsit ut s. eod. l. fi nõ speciali. Item & quando ipse princeps iterfuit, nt §. eo. l. omniũ testamẽtorum. Item quandoque quinq; ut inf. eo. l. fi. Item quãdo pater testator inter filios, sufficiũt minus septem: ut infrà eod. §. ex imperfecto.

b ¶ Ciuibus. ⁊ id est liberis hominib' 3. Ité pubere, ut fubiicit, ut insti. eo. §. testes autem.

c ¶ Subscripserit. ⁊ inf. e. l. cum antiquitas. in fin. cõtra so. illa corrigit istã in casu, scil. cet quãdo testator scripsit totum sua manu: in alio non.

d ¶ Nullo actu. ⁊ scilicet abieno: ut ff. eo. l. hæredes. in fi. nisi ex necessitate 4: ut inf. e. l. cum antiquitas, circa princ.

e ¶ Subscriptiones. ⁊ j. eo. l. cum antiquitas §. si tamẽ in quendam contra ubi dicit, & in media parte testamenti fieri posse, subscriptionẽ: sed ibi est speciale, uel corrigit. Vel dicit de medio tẽporis, non de medio testamẽti.

f ¶ Non subscriptum. ⁊ id est subscriptiõe testis, & debet contineri nomẽ testis & testatoris: & quilibet debet subscribere p se, non unus pro alio, ut ff. eod. l. penu. nisi in testamento rustici: ubi uuus pro alio subscribit, ut inf. eo. l. fin.

g ¶ Ex imperfecto. ⁊ scripto uel non.

h ¶ Liberos. ⁊ inter eos ergo tenet. Sed contra. ff. de confirm. tut. l. qui à patre. ubi innuit non tenere. Solu. § dicunt quidã hãc scripturam esse codicillũ non testamentum: & arbitr ⁊ ff. familiæ ercisc. ũdæ sequitur patris uoluntatem in diuidendo, licet ab itestato, ut § familiæ ercisc. ũdæ. inter omnes. Tu dic 6 illam legem qui à patre. corrigi per legem Constantini. ⁊ inter omnes. q̃ in parentibus maribus tãtum die' tũc & hæc Theodosij dicit etiã in fœmis nis idem. sic enim dicit ut iusque sexus. Ité quod hic dicit quod ad extraneum non ualeret, est argumentũ. ff. de dona. inter uirum & uxo. lege, cũ hic status. §. si socer nurui. Sed contra. ff. de leg. ij. l. peto. §. mater. Sed dic quod dicit ibi ualere pro codicil. Vel dic quod perfectũ erat ibi testamẽtum: sed dicitur imperfectum quo ad tutoris dationem: nõ quo ad fidei commissum ex eo dandum. Vel ibi de liberis erat fideicommissarius.

ADDITIO. Aduertas secundum Spec. in titu. de instru. l. editione. §. cõpendiosè. verfic. quid si filios: quod iste §. non habet locum in filiis instituentibus hæredes parentes suos in minus solenni uoluntate. Item aduertes, secundum Paul. de Cast. hic, & in lege, inter omnes. supra familiæ ercisc. quod hic text. habet etiam locum in liberis naturalibus: quod tenet idem Specu. ubi supra uersicu. l. quid si pater, argumẽ. l. naturalibus. supra de confir. tuto.

QVod fine. ⁊ CASVS. Ista authentica continuatur ad authenticam quæ est supra famil. ercisc. authen. si modo quia, ibi dicit lex, inter omnes, quod pater potest relinquere bona sua per modum institutionis, etiam in testamento imperfecto inter liberos suos: tamen & authen. quæ sequitur illam legem. immediatè dicit illud esse verum si pater & liberi subscripserint hunc uoluntati. hæc lex dicit quod parens etiam pot liberos instituere, siue scriptis in testamento imperfecto nuncupatiuo, au thentica autem ista hoc in parte corrigit dicẽs q̃ parens si scit literas, debet subscribere propria manu nomina liberorũ, & tempus, & alia quę sequuntur in licra.

i ¶ Quod fine. ⁊ scilicet testamentum patris. &c, & continuat hæc auth. 7 ad ciuilia Auth. in l. filio. rentio. & ecclesiam Bonon. & Lalian.

1 Intelligẽ à testatore vel à notario. vel à quolibet ex præsente & præsente testatore. Ias.

2 Glo. totã sequit Bar. Sal. Pau. & Alex. & est magistra secundũ Ias.

3 Et bene per l. quitẽ. §. ſi. ff. eo. nisi cõgruit opin. reputantes liberi. Pau. & Ias.

† signãtib.

† scriptore No. Th.

† obſeruari

4 Et bene S. P. & Ias.

† deeſt. & No. Th.

Testis vn' an pro alio ſcribet poſſit in teſtõ.

† deẽ, No. Th.

Teſtis impẽrfectũ ẽ inter liberos.

† deẽ. No. Th.

† al. nõ ſub ſcriptũ nãque ad ſignatũ teſt. imperfectũ.

† Nor. Th. teneri.

† Nor. Th. deſunt.

† No. Th. deſunt.

5 Nihil eſt fin. de. q. a illa nulla le gẽ corrigit ibi enim in rore qui ẽ extranea perſona, vſi pauliegũ. ſ. autore. ff. de admi. tuto.

† Ex fin. titu. 1. ad l. C. Th.

† adſcr pnũ.

† Imo ſi eſſet ſolẽne ſine cuiuſmodi perſona. P. & Alex. licet Bar. & ſequaces.

† Innouãt. ⁊ ſcilicet ſolẽnitatẽ.

† teſtes C.

† Ius glo. ẽſt ſing. ſecundũ Ang. in l. filio. rentio. & ecclesiam Bonon. & Lalian.

† Impro. ſolẽnitatẽ.

† Fingũt. & ſtatuũt.

† Ex non. The. decor.

† ſolẽnitas

† Figuram ſolẽnitatis

1 Sequitur cum ea quæ eſt ſ. familiæ glo. Bar. B. ercſcondæ, quæ incipit ſi & Alex. modo &c. & utranq; authen. imellexerunt docto res noſtri, cũ teſtamentũ cõdidit pater in ſcriptis. Sſi uero cõdidit ſine ſcriptis, cur exigitur ſubſcriptio, cum nulla proceſſit ſcriptura. & ideo ſeruamus §. ex imperfecto. & l. illã, inter omnes. 3. famil. ercſcun. ut min' ſolenuis ualeat, ſi ex duobus tamẽ maribus uel ſe miuis probet, ut ff. de mi li. teſtamen. l. Lucius. j. reſpon. licet alias repellan tur fœminæ, ut ff. de teſt. l. qui teſtamẽto. §. mulier. derogatur 8 ergo prædicto §. ex imperfecto. i eo quod ſit in ſcriptis, licet generaliter loqueretur, 9 Et male ſecũdum. Azo. 9 M. uero putabat eũ in totum dero garum. u hodie pater minus ſolenniter teſtari nõ poſſit: niſi faciat quæ hac authen. dicũtur: & exigebat numerum ſeptem teſtium, ſi non ſit ibi hæc obſeruatio teſtium: cum in hac uoluntate poſsit legari extraneis. Prædictũ autem teſtamentum non rumpitur, niſi ut dicit ſequens authentica. hoc inter &c.

3 Placet Pau. Sal. & Ala. Alex. & Ia.

† Confirmatur. No. Th. al. aliter.

† niſi. Reſcriptũ cõtra legẽ non valet niſi dicat, nõ obſtare tali lege.

10 Et bene Bal. & Cor

11 Iſta rõ non eſt bona: iõ die q̃ iſtud eſt introductũ fauore liberorum: ut hic eſt tex. Sa. Ale. & Ias.

12 Sequit gl. P. Alex. & Ias.

HOc inter. ⁊ CASVS. Hæc authentica eſt contraria ſuperiori: quia tractat de deſtructione primi teſtamenti, dicens quod ſi teſtator velit infirmare primum teſtamẽtum, uocet ſeptem teſtes: & coram eis declaret ſe nolle ualere primum teſtamẽtum: & tunc faciat aliud teſtamentum, uel perfectum, uel non inter liberos.

¶ PER NVNCVPATIONEM. ¶ Si ſine ſcriptis uis teſtari adhibe teſtes ſeptẽ: & coram eis uoluntatem tuam declara.

¶ SI QVIS. ¶ Si pri mo teſtamento facto & perfecto, ſecundum fiat: an ualeat, quæritur? Reſpon. quod non: aliàs ualebit, niſi iure fuerit conſummatum: niſi in caſu, ſcil. cet ſi in primo teſtamento ſcriptus fuerit hæres qui an intestato defuncto ſuccedere nõ poterat. In ſecũdo minus ſolenni ſcriptus fuerit hęres: qui ſuccedit ab inteſtato, & ſic ſolenne primum per minus ſolẽne ne. ſubſequens, tollitur, quinque tamen teſtes neceſſarij ſunt ad minus: q̃ ſi adhibitinon fuerint, non ualebit. Nec ſolum i Latino poteſt condi. teſtamentum, ſed etiam in Græco. Viuianus.

k ¶ Valere. ⁊ noh igitur ſufficit facere ſecundum, niſi dicat non obſtan te primo. quod nolo valere, & ſic eſt argu. pro rescriptis contra legem in iij. l. ſi quis. in prine & eſt propter præcedenté ſolennitatẽ 11 aliàs ex eo quod ſit ſecundum, rumpitur primum, ut j. eo. l. penul, & ambæ iſtæ ſunt in auth. de teſta. imperfec. §. nos omnia igitur. colla. vij.

¶ SEQVITVR GL. T. L. C.

1 ¶ Sine ſcriptura. ⁊ vel etiam cum ſcriptura: ſed ad hoc tantum 12, ut probaretur ſic fuiſſe factum nuncupatiuum teſtamentum.

eamque rogatis [a] teſtibus ſeptem numero, ciuibus Romanis, pubertibus, omnibus ſimul offerre ſignandam, & ſubſcribendam: dum tamen, teſtibus præſentibus, teſtator ſuum eſſe teſtamentũ dixerit quod offertur, eique ipſe coram teſtibus ſua manu in reliqua parte teſtamenti ſubſcripſerit [c]: quo facto, & teſtibus vno, eodemq; die, ac tẽpore ſubſcribentibus, & conſignantibus † teſtamẽtum valere: nec ideo ĩfirmari, quod teſtes neſciant, quæ in eo ſcripta ſunt, teſtamẽto. ¶ Quòd ſi literas teſtator ignoret, vel ſubſcribere nequeat: octauo ſubſcriptore † pro eo adhibito, eadẽ ſeruari † decernimus.

¶ In omnibus autem teſtamẽtis quæ, præſentibus vel abſentibus teſtibus, dictantur, ſuperfluum eſt vno eodẽq; tempore exigere, teſtatorem & teſtes adhibere, & dictare ſuum arbitrium, & finire teſtamentum. ¶ Sed licet alio tempore dictatum, ſcriptumve proferatur teſtamẽtum, ſufficiet vno tempore † eodemque die nullo actu extraneo † interueniẽte, teſtes omnes videlicet, ſimul nec diuerſis temporibus ſubſcribere ſignareque teſtamentum. ¶ Finem autem teſtamẽti ſubſcriptiones [e] & ſignacula teſtium eſſe decernimus. ¶ Non ſubſcriptum [f] autem à teſtibus ac nõ † ſignatum † teſtamentum, pro infecto † haberi conuenit.

¶ *Teſtamẽtum imperfectum ratione ſolẽnitatis, ualet inter liberos tantũ. h. d. Alex.*

¶ Ex imperfecto [g] autẽ teſtamento voluntatem tenere † defuncti: niſi inter ſolos liberos [h] a parentibus † vtriusque ſexus habeatur, non volumus. ¶ Si verò † in huiuſmodi voluntate liberis alia ſit extranea miſta perſona, certum eſt eam voluntatẽ defuncti quantum. ad illam duntaxat permiſtã perſonam pro nullo haberi, ſed liberis accreſcere.

¶ *Hodie teſtamentum ĩ ſcriptis minus ſolẽne inter liberos cõditũ ita demum ualet, ſi formalie ſcripta ſeruat: & tunc in eo legata & fideicõmiſſa ac libertates quibuſcũque relinqui poſſunt. b. d. Salic. & Alex.*

IN AVTHENTIC. de teſt. imperfectis. §. nos igitur omnia, col. viij. conſtit. iij.

QVod ſine [i] ſubſcriptione ita procedit, ſi parens literas edoctus manu propria, nõ ſignis, ſed literarũ cõſequẽtia declaret, & tempus & liberorum nomina, item & vnciarum numerum, ſeu ſigna rerũ ſpecialium: in quo & aliis legari, & fideicõmitti, & libertas relinqui poteſt.

¶ *Teſtamẽtum factum inter liberos nõ revocatur per aliud teſtamẽtum: niſi ſecũdũ teſtamentum ſit ſolenne, & teſtator in ſecũdo declaret ſe nolle illud prius teſtamẽtum ualere. Alexan.*

IN AVTHENTIC. de teſt. imperfect. §. & ſi quidem. colla. viij. conſtit. iij.

HOc inter liberos teſtamentum ita infirmatur, ſi parens ſeptẽ teſtib. adhibitis declaret ſe nolle tale teſtamentum valere [k], & aliã diſponat voluntatẽ, vel in teſtamẽto pfecto, vel in nõ ſcripta perfecta voluntate.

FINIT TEX. AVTHENTICAE.

Sequitur textus Codicis.

¶ *Teſtamentum nuncupatiuũ fieri debet coram ſeptẽ teſtibus ad hoc conuocatis, & teſtatoris uolũtatem audiẽtibus. h. d. uſque ad §. ſi quis autem. Alexan.*

¶ Per nuncupationem quoque, hoc eſt, ſine ſcriptura [l], teſtamẽta non aliàs valere ſancimus, quã † ſi ſeptẽ teſtes (vt ſupra dictum eſt)

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Audierint. ‡ ut iusti. eo. §. fi. & arg. §. cl. j. l. hæc consultissima. non autem dico, quod hæc uerba habeat testator necesse dicere: ut j. eo. l. in testamentis. uel si habebat necesse per l. istam, corrigetur per l. illam.

b ¶ Decernimus. ‡ scilicet per compositionem secundi: sed & aliis modis potest infirmari: ut per incisionem chartæ, ut j. eo. nostram. quæ est contra.

c ¶ Sancimus. ‡ sic ergo solennis & ualida tollitur per non solennem? quæ sunt scripti coniuncti, & erat idem enim in ueteri iure: ut ff. de iniusto test. l. ij. Vel dic. illud ibi a cõpositoribus codicis statutum. Sũt & alij duo casus, ut quando secunda uoluntas est militaris: ut dicta l. ij. ‡ & quãdo prima erat ualida fauore militiæ, ut ff. de militest. l. eius militis. §. fi. Et hodie quartus, ut j. eo. l. sancimus. circa fi. Alibi autem seruat regulam, ut non tollatur primum per secũdum minus solenne: ut hic, & in isti. quibus mo. testa. infir. §. ex eo. & ff. ad limen. leg. l. ex parte. & ff. e. l. hæredes. §. fi. quid. Sed certè & alias præter quã in prædictis quatuor casibus uidetur tolli primum per minus solenne: ut j. de iis q̃ibus ut indi. l. hæreditas. quę est cõtra sed ibi non dicitur illa secũda uolũtas, cũ dicit, non mereri a: quia in nullum est collata: & ideo fi scus habet I. ę ad hucidẽ vt ff. de iis quibus vt indig. l. cum quidam. quæ est contra: sed ibi secundum testamẽtũ erat perfectum, & omni solennitate uillatum: & ideo sol lit 3 primum, licet scripti in eo secundo non essent capaces. I. ẽ adhuc videtur idem: vt ff. de condit. institu. l. penulti. §. fin. vbi facto testamento appõit testator conditionẽ in eo dicillis: quia nõ completa, dicit hæreditatem auferri instituto. Sed dic 4 quod in ũnum cogitauit testator. Itẽ idem adhuc ff. de acquirenda hæredi. l. Claudius. sed ibi primũ solẽne nõ ualet: q̃a prius decesſit hæres 5 quã ex eo adiret hęreditatẽ non autẽ rumpitur per secundum minus solenne.

d ¶ Depositiones. ‡ hic nota quòd sufficit si testes iurati dicãt tabellioni, ita testatus est: vt sit instrumentum & testamẽtum: sic & j. eo. l. fi. §. pen. Sed cõtra est: quod enim hic & inf. dicit, intellige ut iurent in causa coram iudicẽ: nunquam enim reperitur quod tabelliones possent recipere talia sacramenta: & appellantur ergo depositiões scripturę quæ fiunt de iis quę sacramento asseruntur, ut hic. & sic põitur §. de epi sco aud. l. iubemus.

e ¶ Quo non facto. ‡ id est non adhibitis quinq; testibus. Accur.

f ¶ Valebit. ‡ nisi in quatuor, casibus, quos modo notaui.

g ¶ Græce. ‡ ut ff. eo. l. qui testamento. §. fi. sic & ff. de ver. obl. l. j. §. fina. Sed arg. cõtra ff. de bonorum possessione. l. sed cum patrono. §. fin. sed ibi notus scripsit non Græcis literis.

Dictantibus. ‡ CASVS. An dictanti testamentum, vel testi adhibito, aliquid legari uel relinqui possit? Rñ. quod sic (ratio dubitationis fuit quod est ff. de iis qui sibi ascribunt. i. n. testamento. l. ij. ‡ si ibi dictauit.

h ¶ Dubitandum est. ‡ imo uidetur quod non: ut inf. de iis q̃ sibi ascribunt in testa. l. ij. quæ est cõtra. Sol. 7 ibi dictauit. & scripsit: hic tantum dictauit. 7 Sequitur Bal. Ange. P. Sal. Alb. & Ias.

i ¶ Prohibetur. ‡ ut & ff. eod. l. qui testamẽto. in princ. & institu. eo. § legatariis. & ff. de rebus dubiis l. si quis ita.

C Onsulta. ‡ CASVS. Quod in pluribus legibus dictum est quod publicatio fit coram magistro census facienda est: & l. placet. & §. eo, testamenta. & inf. de donatione hac. & inf. a eodẽ, diui, per hanc legem contrariam: prohibet ergo quod coram nullo fiat, nisi coram magistro cẽsus, nec fiat corã clericis quibus opprobrium est &c. Si q̃ autẽ huius legis trãsgressores fuerint, pœna quinquaginta aureorum multicentur. Viuia.

k ¶ Consulta diualia. ‡ id est rescripta, quæ sunt §. de episco. & clerī. repetita. & l. placet. & inf. de. don. l. i hac. & l. fin di ui. & §. el. testamenta.

l ¶ Monumentis. ‡ id est, publicis scripturis.

m ¶ Defensores ecclesiarum. ‡ clerici.

n ¶ Officia. ‡ ut & §. de assess. l. nemo. & §. de postul. l. quisquis. §. fi.

o ¶ Clericis. ‡ ut d. l. §. de epis. & cleri. l. repetita.

p ¶ Se uelint. ‡ scilicet se ostendere.

q ¶ Auri. ‡ testamentum autem nõ ob hæc uitiat. & redditur ratio, & hoc subiicit, nec enim &c.

r ¶ Incongruis. ‡ sic §. e. l. si unus ibi, vel ab alcero &c.

A Mbiguitates. ‡ CASVS. Si testamentum iure fecisti licet ordo scripturæ in eo uitio notarij & impertia non seruatur, ut quia primo scripsit legata, demum hęredis institutionem, cũ eõuersò fieri debeat: an ob hoc minꝰ ual. at testamentum, quæritur? Rñ. quod non, licet antiquus hoc obseruaretur: quo nõ obseruato actum non uitiat. Bar. in l. ij. § prius. ff. de vulg.

¶ Pro insinuatione seu publicatione testamẽti, nihil solui dẽt magistro census si hẽdi tas summã centũ aureorũ ñ exceed. t: & talis insinuatio fieri debet corã magistro census: & facta corã alio iudice ecclesiastico uel seculari, nõ ualet ipso iure, tanquã fcã corã iudice incõpetenti: tamen p hoc non præiudicatur ultimæ uoluntati, qn de nouo insinuari posit coram competenti iudice. hoc dicit. Alexander.

¶ Imp. Iustꝰ A. Archelao. P. P. LXXIII.

COnsulta diualia [k], quibus cõsideratè prospectum est, ne volũtates vltimæ deficiẽtiũ in hac regia vrbe confectæ, apud aliũ aperiri posint, quàm apud † virum clarissimum pro tempore census magistrum, monumentis [l] interuenientibus pro iuris ordine, nève in hæditate, cuius summa centum aureorum pretiũ non excedit, mercedis quicquã, aut sumptum, censum administrantes, aut censualis apparitio super intimãdis iisdem elogiis audeãt assequi: firma nunc quoque dicimus ‡, ac repetita promulgatione non solum iudices quorumlibet tribunalium, verumetiam defensores ecclesiarum [m], quos turpissimum intimationis genus irrepserat, premonendos censemus, ne rem attingant, quæ nemini prorsus omnium secundum constitutionũ præcepta, quàm census magistro competit. Absurdũ est nam que, si promiscuis actibus rerum turbentur officia [n], & alii creditum alius subrahat: & præcipuè clericis [o], quibus opprobriũ est, si peritos seꝑ velint disceptationum esse forentium. Pœna etiam temeratoribus præsentis sanctionis feriendis quinquaginta librarum auri [q]. Nec enim concedendum est, vt suprema vota deficiẽtium, euersionis † quicquã ex incongrua insinuatione contrahãt, dum res ab incongruis † vsurpantur audacter. D. xiij. Kal. Decẽb. Constantinopol. Iustino A. ij. & Opilione Coss.

¶ Verborum ambiguitas, uel ordinis peruersio si à tabellionis errore procedant, nõ uitiant. h. d. Alex. & Sali.

¶ Im. Iustinian' A. Mẽnæ P. P. LXXIIII.

AMbiguitates, quæ vel ꝑ ritia [r] vel desidia testamẽta cõscribẽtium oriunt, resecãdas esse cẽsemus, & siue ĩstitutio hæredum post legatorũ donationes † scripta sit, vel alia prætermissa sit obseruatio, nõ ex mẽte [s]

quandoq; tamen seruatur ordo. vt prius institutio quàm substitutio erit: 1 Tibi loqui vt ff. de vulg. substi. l. moribus. §. prius. 1 Item non dico quòd hæc lex habeat locum si imperitia tabellionis, minor numerus testiũ interueniat. re testoris, Vel quid si iuris ordine, id est solennitate immutetur? secundum Azo. hic de ea transpositio ergo erronea non nocet: sed solennitatis omissio sic.

a ¶ Scribit. ‡ qui tamen Alex. seruus esse non debet: vt Ioã. Cy. j. de tabel. l. generali. li. x. Paul Sali. & Alex.

P Ræposteri. ‡ C A S V S. Si testamentum iure fecisti, & ita gaſti mihi ab hærede tuo damnum: & reliquisti his verbis, si nauis venerit, tunc intra diem mortis meæ proximũ vel pridie quã moriar illi dato x. an ista præposteratio sermonis, cũ debeat venire nauis?

† Meng. deinde legatum præstet, vtiiet testamentum, quæ ritur? Respon. quod non: nec tantum in testamẽto

† al. deficit. al. dinoscitur.

† alias. † alioquin dubitanter. † valeat actione.

nõ nocebit præposteratio. sed nec etiam in contractibus: vt institu. de inuti. stipu. §. item si quis. Item nec in dotibus: vt §. de iure do. si mulier. & licet taliter relictum valeat: exactio tamen eius non competit nisi post diem vel conditionem existentem Viuia.

b ¶ Præposteri. ‡ id est præposterationis vitium. præposteritas vitiabat olim cõtractus & vltimas voluntates.

c ¶ Quàm. ‡ scilicet reprehensionem.

d ¶ Constitutio. ‡ vt arg. §. de act. ob hære. l. j.

3 Illa non est cẽsitus. Nam ibi prius contulerat de dote, & postea donauit. i hac. & l. fin di ui. & §. el. testamenta.

e ¶ Competente. ‡ vt arg. §. de act. ob hære. l. j.

N testamẽtis. ‡ CASVS. Non scriptus condidisti testamẽtum, & septem testes adhibuisti, corã quibus substantiam tuã ad quos pertinere volebas, significasti: an ideo minus valeat testamẽtũ qd ista verba nõ expræsseris, vos testes vocaui, quia sine scriptis suprem am voluntatem meam declarare volo, quæritur? R espond. q nõ: licet antiquitus hoc ob seruarent, & prædicta verba necessariò erant exprimenda.

f ¶ Amputamus. ‡ vt §. e. l. quoniam indignum.

g ¶ Formalia verba.] quorum sensus hic est ideo eosdem. Vel propriè testatoris, sed vitio tabellionis, vel alterius, qui testamentum scribit: a nulli licentiam concedimus per eam occasionem testatoris voluntatem subuertere, vel minuere. Dat. Kal. Ianuar. D. N. Iustiniano A. PP. ij. Coss.

¶ Transpositio uerborum non uitiat contractum: nec ultimã uoluntatem. h. d. Bal. Sali. & Alexan.

¶ Idem A. Mennæ. † PP. LEX XXV.

PRæposteri [p] reprehensionem, quam [c], nouella constitutio [d] diui † Leonis in dotalib. instrumentis sustulisse noscitur †, in aliis quoque omnibus tam † contractibus [e] quã testamentis [f] tollimus: vt tali exceptione cessante, & stipulatio & alij † contractus, & testatoris voluntas indubitatè † valeant: † exactione videlicet post condictionem, vel diem competẽte. ‡ S. Dat. vij. Id. Decemb. D. N. Iustiniano A. PP. ij. Coss.

¶ Valet testamentum nuncupatiuum licet testator non exprimat coram testibus illa formalia uerba, scilicet ipsos testes esse nocatos eo quia ualt sine scriptis testari. Ale.

¶ Idem A. Mennæ. PP. LEX XXVI.

IN test amentis sine scriptis faciendis omnem formalem † ob seruationem penitus amputamus: [h] vt postquã septem testes conuenerint, saris sit voluntatem testatoris, vel testatricis timul omnibus manifestari †, significãtis ad quos substantiam suam peruenire velit, vel quibus legata dare, † vel fideicõmissa, vel libertates disponere: etiam si non ante huiusmodi dispositionem prædixerit testator vel testatrix illa formalia [i] verba, ideo eosdẽ testes cõuenisse q̃ sine scriptis suam voluntatem vel testamentum componere censuit. S. Dat. iij. Idus Decemb, Constantinop. D. N. Iusti. A. PP, ij. Coss,

¶ Testamẽtũ perfectũ, solo cursu tẽporis non tollitur, sed per sequẽs perfectum testa

hæc erant verba. Sed contra. §. qui testamen. facc. post. l. hac cõsultissima. Solu. ibi in cæco: hic in vidente.

S Ancimus. ‡ C A S V S. Si testamẽtũ iure fecisti, & conualuisti, & decennio elapso voluntatem tuam non mutasti: firmum manet testamẽtum. Si aũt medio tẽpore voluntatem tuã mutasti, & aliud test. mentum, condidisti: solenne fuit, ipso iure tollitur primũ. Si autem dixisti te nolle primũ testamentum valere, vel aliis quibuscunq; verbis apparuerit te velle cõtrarium: & hoc etiã coram iudice ꝑsentibus ad minus tribus testibus declaraueris: & decẽnũ à tempore voluntatis cõtrario secundũ quosdam, vel cõpositione testamẽti secũdum alios effluxerit: virũ maneat testamẽtum primum ratum? Dicitur q̃ nonsimò rũpitur.

k ¶ Stare. ‡ certè ꝑ nihilo: vt hic, & j. d. appel. l. præcipimus. i. fi. & §. de testa. ru. l. ij. & in aut. quibus mo. natu. effi. fui. §. tribus. col. vij. Sed ar. cõtra. ff. d adi. leg. l. alumnæ. §. qui filius ex diſparibus.

ADDITIO Iste §. est sub. l. Titia. & dicit q. concor. cũ hac l. quia ibi prima diuisio non reformatur, nisi in iis quæ venerunt in secunda. Cy. Aug. Sali. & Alexan.

l ¶ Quemadmodũ. ‡ i. qualiter interrogatiuè loquitur.

m ¶ Efficitur.] cerè nullo modo.

n ¶ Ipso iure.] imò vi defectu, exceptionis: vt ff. de bonorum possessione secundum tabu. l. pen. § testamento ibi, nec potuerit. quisquã, &c. So., ibi vltimæ tabulæ non erãt solennes 4 & in eis diceratquos in primis tabulis instituit non meruerũt meum iudicium: vnde nõ ipso iure est irritum: vt j. de iis quib. vt indig. l. hæreditas. sed per exceptionem: vt ibi hic verò vltimũ testãm solẽne erat. Alij dicũt hic, qd̃ hoc ipso iure, sine exceptionis, qd̃ ꝑ placet. 5 Tu dic. qd̃ ibi dãt de exceptione referatur, nõ proximum 6 sed ad primum casum, ſquãdo testator post testamẽtum fuit arrogatus: deinde ſui iuris factus declarauit ſe velle testamẽtũ ſeruari: quia ergo ſua voluntas nõ potest facere quin arrogatio tẽueritꝰ & ipsũ testamentum primum irritum ſit: non ipſo iure reconualeſcit, exceptione repelluntur venientes ab inteſtato qui hæreditas in eo inſtitutis, volunt hæreditatem auferre, vade dicitur ambulatoria, &c. vt ff. de adimen. leg. l. ij. in fi. & Liij. Nec obſtat quod ibi dicunt ſimilia: quia in aliquo non per omnia ſimilia ſunt: vtrobique enim ſtatur primo iudicio quòd quodammodo erat expugnatum. ¶ Vel loquitur 7 ibi cum teſtator incidit ſecũdas tabulas, vt hæredes inſtituti exceptione repellantur: non autem quod illæ non tollant ipſo iure primas: quamuis poſteà incidãtur, & hanc approbo. Vel ibi nõ durauit § ſecundum teſtamentum, cum tabulas inciderit: hic durauit.

n ¶ Fuerit. altàs fiat, i. ſit emẽſum à tẽpore ſ. quo mõſtrauit contraria voluntate ſecũdũ quoſdã vt colligũt hic. Tu dic à tẽpore cõpoſitionis teſtamenti: vt patet: in prin. huius l. ſed primi ſubaudiunt hic poſt, nos ante.

p ¶ Conſtitutionibus. ‡ id eſt legibus.

q ¶ Antiquandis. ‡ id eſt tollendis.

Cum

1 Sequitur Bart. Sali. Ale. & Iaſ.

1 Du. deſ. Not. Th. pri. Id. Fe. 1 Diuinat ſecundum prædictos ſcribentes.

2 Ita quod ꝓpter hoc nõ rumpit primum. Bar.

2 al. deeſt. & No. Th. 3 Imo tex. dicit ibi q̃ non tollitur. Alexã. & Iaſ.

4 Sequitur Bart. Sali. Ale. & Iaſ.

5 Quia vio lat tex. ſecũdũ Ale.

6 Hęc eſt de mẽte illius literæ cũ clauſula poſita dẽat referri ad oia præcedẽtia Sali. & Alex.

7 Iſta ẽ vera ſecundũ Barto. & alios.

8 Placet But. diſplicet tñ An. & Bal.

nouatio.

al. deeſt.

Concor. c. j. cum gl. ſuper uerbo non tã more mortis. in med. extra d̃ his, quę vi met. cau.

vt.

fiat emen ſum.

Teſtũ fm an ipſo iũ tollat primum.

Diuinat ſecũ Ale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm antiquitas. ¶CASVS. Dicebant olim antiqui, quod testamenta debebant fieri vno cõtextu, nullo actu extraneo interueniente. hoc tamẽ limitat Imperator, dicens quòd si forte testator aliqui necessitate constrictus, puta vel medicinæ capiendæ, vel causa fortè cacãdi, vel alia necessitate vrgente vellet secedere modicũ, incepto testamẽto, & postea iterũ reuerti, & residuã partẽ testamẽti perficere: hoc facere potest similiter & testes, dũtamẽ testis non diu absit, quòd si forte opus esset ei diu abesse: & nõ posse reuerti, & testator periclitaretur: tunc esset alius surrogandus. Secundò dicit imperator, quod vult corrigere quandã cõstitutionem quæ dicebat quod septẽ testes debẽt adhiberi in testamentis, & subscriptio ipsius testatoris: dicit lex, quòd si testator totum testamentũ scripserit sua manu: non est opus ista subscriptione. similiter de codicillis dicit textus satis prolixus est. hoc tamen dicit in casu.

a ¶ Voluerit] vt ff. e. l. hæredes. §. fi.

b ¶ Ritè interpretata.] passiuè.

c ¶ Penè.] i. ferè. qui, f. interim moriebantur.

d ¶ Testamentorum,] quæ nihil valebant.

e ¶ Codicillus. § Nota in singulari numero: vt diximus §. de sacrosan. eccl. l. generali. & dic nascitur, id est incipit fieri.

f ¶ Nihil enim. § interpositio est.

g ¶ Subtilissima. § ablatiui absoluti.

h ¶ Superflua.] id est extranea facta, non superflua dicta, alioquin cõtra. §. eo. l. testamentũ. Vel illa in verbis: hæc in actibus.

i ¶ Comitialis.] id est caducus.

k ¶ Et imminet.] puta fitis.

l ¶ Repleto. § vt potu.

m ¶ Deposito.] vt onere.

n ¶ Fiat. § vt cùm iam inceptũ est testamentum.

o ¶ Ab eo. § subrogato vel surrogatis,

p ¶ Scisciatari. § i. interrogari. q. d. cùm breuiter repetita erunt corã surrogatis, quæ ante eorũ præsentiã facta erant: quærent surrogati à testatore & à testibus qui ibi semper fuerunt repentis coram nobis omnia quę ante nos feceratis, & disponeratis & pro hoc] de app l. ampliorem. vt vij. q. j. nihil. Alij dicũt q; interrogabãt an ea quæ facta fuerunt, sint facta corã recedentibus. nec enim est opus quod ipsi sciant quæ illa sint. & pro hoc est §. eo. l. hac con

¶ Idem A. Iuliano. P. P. L. XXVIII.

CVm antiquitas testamẽta fieri voluerit nullo actu interueniẽte, & huiusmodi verborum cõpositio nõ ritè interpretata penè in pernicię, & testantiũ & testamentorum processerit ¶ sancimus in tẽpore quo testamentum conditur, vel codicillus nascitur, vel vltima quædã dispositio secundũ pristinã obseruationẽ celebratur (nihil enim ex ea penitus immutãdum esse censemus) ea quidẽ quæ minimè necessaria sunt, nullo procedere modo: quippe causa subtilissima proposita, ea quæ superflua sunt minimè debent intercedere. Si quid autem necessarium euenerit, & ĩ ipsum corpus laborãtis respiciens contigerit, id est, vel victus necessarij, vel portionis oblatio, vel medicaminis dario vel impositio, quibus relictis ipsa senatus testatoris periclitetur, vel si quis necessarius naturæ vsus ad depositionẽ superflui ponderis immineat vel testatori, vel testibus: non esse ex hac causa testamentum subuertendum, licet morbus comitialis (quod & factum esse comperimus) vni ex testibus cõtigerit: sed eo quod vrget & imminet, repleto vel deposito, iterũ solita per testamẽti factionẽ adimpleri. ¶ Et si quidẽ à testatore aliquid fiat testibus paulisper seperatis, cum corã his facere aliquid naturale testator erubescat: iterũ introductis testibus, consequentiã factionis testamenti procedere. ¶ Si tamen in quẽdam vel quosdam testium aliquid tale contingat: si quidem ex breui temporis interuallo necessitas potest transire: iterum eorundem testiũ reuersum expectari, & solẽnia peragi sancimus. ¶ Sin autẽ longiore spatio refectio fortuiti casus indiget, & maximè si salus testatoris periclitãtis immineat, tunc illo, vel illis testibus circa quos aliquid tale eueniet separatis alios subrogari, & ab eo vel ab eis tam testatorem quàm alios testes scisciatari, & ea quæ eorum præsentiam antecedunt omnia coram his processissent. ¶ Et si hoc fuerit vndique manifestum: iubemus tunc eos, vel eum vnà cum aliis testibus, ea quæ oportet facere, etsi in medio subscriptiones testium iam fuerãt subsecutæ. Sic etenim & naturæ medemur, & mortuorum elogia in suo statu facimus permanere.

¶ *Olim testator necessario habebat subscribere manu propria: & hoc hodie uerum est, nisi scribat testamentum manu propria, quo tunc non habet necesse subscribere. h. d. secũdum Otd. & sic not. quòd in scriptura priuati testatoris nõ requirit subscriptio. Sal.*

¶ Cùm autẽ constitutione quæ de testamentis ordinandis processit, cauetur, quatenus septẽ testiũ presentia in testamentis requiratur, & subscriptio à testatore fiat, vel ab aliquo pro eo & constitutio sic edixit, Octauo subscriptore adhibito: & quidã testamentũ suũ omne manu propria conscripsit, & post eius literas testes adhibiti suas subscriptiones supposuerunt, aliaq; omnia solẽniter in testamẽto peracta sunt. & testamentum ex hoc dubitabatur an irritũ factũ esset: eãdẽ cõstitutionẽ corrigentes sancimus, si quis sua manu totũ testamentũ, vel codicillũ conscripserit, & hoc specialiter in scriptura reposuerit, quòd hęc sua manu confecit: sufficiat ei totius testamenti scriptura, & non alia subscriptio requiratur: neq; ab eo, neq; pro eo ab alio: sed sequantur huiusmodi scripturam & literę testium, & omnis quæ expectatur obseruatio: & sic testamentũ validum, & codicillus, si quinque testium literæ testatoris scripturæ coadunentur, in sua firmitate remaneant, & nemo callidus machinator huiusmodi iniquitatis in posterum inueniatur. D. v. Kal. April. Constantinop. Lampadio & Oreste VV. CC. Cos.

¶ *In testamẽto in scriptis nomẽ cuiuslibet hæredis instituti debet esse scriptum manu testatoris, aut eius uoce nuncupatum coram testibus, & ab illis testibus in subscriptionibus declaratum: alioquin illius hæredis institutio nulla est in cuius persona hæc forma seruata non fuit. quod in futuris tantum testamentis post hanc legem locum habet: & notarius qui contrà fecerit, falsi pœna punitur. Alexander.*

¶ Idem A. Ioanni P. P. LEX XXIX.

VBemus omnino testatorẽ, si vires habeat ad scribendum, nomẽ hęredis vel hæredum in sua subscriptione vel in quacunque parte testamenti ponere: vt sit manifestum secundum illius voluntatem hæreditatem esse transmissam. ¶ Sin autem forsitan ex morbi acerbitate, vel literarum imperitia, hoc facere minimè potuerit: testibus testamenti præsentibus, nomen, vel nomina hæredis vel hæredum ab eo nuncupari: vt omnimodo sciant testes qui sint scripti hæredes: & ita certo hæredis nomine successio procedat. ¶ Si enim talis est testator, qui neque scribere, neque articulatè loqui potest mortuo similis est, & falsitas in elogiis cõmittitur. ¶ Quàm, vt exul fiat à republica nostra, maximè in testamentorum confectione, cupientes, hanc edictalem legem in orbem terrarum ponimus.

¶ Quod si non fuerit obseruatum. & nomen hæredis, vel hæredum non fuerit manu testatoris scriptum, vel voce coram testibus nuncupatum, hoc testamentum stare minimè patimur, vel in totum, si nota hæredum nomina fuerint prętermissa, fultissima. in prin. Exponere ergo coram his, & rogaris. secundũ primam vel corã recedentibus. secundũ aliã expositionem.

q ¶ Tunc eos. § surrogatos vel surrogatum,

r ¶ Et si. § i. quamuis.

s ¶ In medio. § scilicet tempore postquã quidam recesserũt, & antequã alij surrogarentur: & sic non est contra. §. e. l. hac cõsultissima. § j. Icẽ in eo quòd hic diuersis temporibus subscribitur, est contra. §. e. l. hac consultissima. §. in omnibus. sed dic, q; hoc fit hic ex necessitate.

t ¶ Cùm autem. § constitutione quæ est contra. §. e. hac consultissima. in fi. j. tit. modo corrigitur in eo capitulo, aliàs casu.

v ¶ Cauetur.] modò recitat aliqua, quæ dicuntur in eadem l. §. hac consultissima. in prin. l.

x ¶ Corrigentes. § hoc scilicet casu quando testator scripsit sua manu: vt arg. §. eo. auth. quod sine.

Vbemus. § CASVS. Ista lex & sequentes, vsque ad titulũ sequentem, procedunt per textũ prolixum: & satis claræ sunt. vide textum: quia casum super eis scribere esset obtundere auditores.

y ¶ Potuerit. vel noluerit: vt j. dicitur §. oportet enim &c. in fin. §.

z ¶ Committitur.] i. cõmittereť de facilli, si permitteremus tales testari.

a ¶ Quam. § falsitatem.

b ¶ Arepublica. § vt j. de fideicom. l. fi.

c ¶ Tota. § i. omnia sic ff. de fideiuss. si debitori.

In eius

¶ Idem A. Ioanni PP. LEX XXX.

NOstram prouisionem, maximè circa vltima elogia defunctorum, nunc etiam ex tẽdi properamus. ¶ Vnde cùm inuenimus quasdam controuersias veteribus iuris interpretatoribus exortas propter testamentum, quod legitimo modo conditum, septemque testium signa habens, postea fortuito casu, vel per ipsius testatoris operam ĩ lino toto vel plurima eius parte ancisa, ambiguitatem incidit solitum ei præbemus remedium, sancientes, si quidem testator linum, vel signacula inciderit vel abstulerit: vtpote eius voluntate mutata, testamentum non valere. sin autem ex alia quacunque causa hoc contigerit: durãte testamento, scriptos hæredes ad hæreditatem vocari maximè cùm nostra constitutio, quam pro tutione testamentorum promulgauimus, testatorem disposuerit vel sua manu nomen hæredis scribere, vel si imperitia literarum, vel aduersa valetudine seu alio modo hoc facere non possit: testes ipsos, audito nomine hæredis, sub præsentia ipsius testatoris nomen hæredis suis subscriptionibus declarare. Dat. xv. Kalend. Nouembr. Constãtinop. post consulat. Lampadij & Orestis. VV. CC.

¶ *Rusticani in loc's in quib. est raritas literatorum, testari possunt secundum eorũ consuetudinẽ: dum tamen septem literati se subscribẽtes adhibeatur si haberi possunt: aut non literati, si alij haberi no possunt: sed tem quinque adhibeantur, qui mutua uice subscribantur, hoc dicit Alexander.*

¶ Idem A. Ioanni. PP. LEX XXXI.

ET ab antiquis legibus, & à diuersis retrò principibus semper rusticitati consultũ est, & in multis legum subtilitatibus stricta obseruatio eis remissa qđ ex ipsis rerũ inueniemus documẽtis. Cùm enim testamentorũ ordinatio sub certa definitione legũ istituta sit, homines rustici; & quibus si est literarũ peritia, quomodo possunt tãtã legum subtilitatem custodire in vltimis suis volũtatibus? Idcoq; ad Dei humanitatẽ

a ¶ In eius. § valet ergo in nominatis, & nõ in alis. Sed videt in nullo valere: vt ff. e. l. si is. quæ est contra. Sol. hoc nouũ, illud vetus ius. Vel ibi certum erat, q; alios erat instituturus, hic nõ. sed certè & hic dico certũ, alioquin nulla esset quæstio. Sed tu dic, q; hic erat certũ quos alios erat instituturus: quia forte uni testiũ eius nomen expresserat, qui dicit alios. vel ipse met dixerat eis.

Institutio hæred.

Ioi non erat certum quos alios erat instituturus. & ideo hic valet ãi institutis, & aliorum portio eis accrescit: ibi non valet.

b ¶ Eos. § testes.

c ¶ Ex voce. § imò & nutu: vt ff. de lega. j. cum proponebatur, ff. de legij. mutu. quæ sunt contra. Sol. hic i institutione hęredis: ibi § legatis & fideicommissis. Item cõtra §. eo. l. hac consultissima. §. in omnibus. sed dic, q; hoc fit hic ex necessitate.

d ¶ Quæmadmodum. § no, regulam vt quæ seruatur in vno, seruentur & in alio: vt hic, & §. eius. l. hac consultissima. in prin. l.

Subscrip. ſeris.

¶ Quæ in testamento ſeruãda ſunt.

e ¶ Hæredes.] vnde nõ valet testamentum sine hæredis institutione: vt ff. de iis quæ in testamen. de. proxima.

f ¶ Quid enim.] q. d. nihil: vt hic: & in auth. vt fac. no. cõ. §. sacimus. col. v & in aut. hæc cõstitutio interpretatur cõstitutionem, &c. §. propterea. i. fi. col. a. vj. & j. de ed. cu. l. pe nulti in fin. lib. x. & supra, de legib. & constitut. l. leges & cõstitutiones. & in auth. de trien. & semis. § si au. ẽ. col. iij. & in auth. de nup. §. ij. col. iiij.

g ¶ Dolosè. § præsumptio est iuris, & de iure: cum constitutiones principum ignorauerint: vt §. de iuris & fac. igno. l. cõstitutionis.

h E T non. § Redit ad legem veterem §. eo. l. hac cõsultissima. in prin.

i ¶ Scribat. § habet ergo locum quando in scripturis testamenti, non ergo corrigitur ius vetus cum testamentum sit sine scriptis. idem tamẽ & ibi dici posset, &c.

k NOstram prouisionem. Lino. § in quo sigilla erant apensa, incidentis testamẽtum in ambiguis.

l ¶ Non valere] scilicet efficaciter: vt ff. e. l. ad

Sine per consequens. testũ. §. si signa turbata.

vel ĩ eius hæredis institutionẽ, cuius nomẽ neque lingua, neque manus testatoris significauit. Sed ne aliqua forsitan obliuio testiũ animis incũbat, pluribus interdũ nominib. hæredũ expræssis: ipsi testes in suis subscriptionibus (cũ testator hæc nõ scripserit, sed nũ cupauerit) eorum nomina subscribere non differant ad æternam rei memoriam. ¶ Sin verò ipse testator in qualicunque parte testamẽti nomina hæredum (sicut dictum est) scripserit, superuacuum est posteà testes in sua subscriptione hæc exprimere: cũ fortitã nec eos scire testator suos hæredes voluerit, & semel causa ex ipsi re statoris scriptura appareat. ¶ Oportet eũ omnimodo vel ex literis testatoris, vel ex voce quidã testatoris, literis autẽ testiũ q. ad elogium conficiendũ fuerint conuocati, nomina manifestari hæredum. Quemadmodum enim in elogio qđ sine scriptura cõficitur, necesse est testatorẽ voce exprimere nomẽ vel nomina hęredum: ita & ĩ testamẽti scripturam cõficiendis, cum ipse testator manu sua scribet hæredes vel noluerit vel minimè potuerit, voce tñ ei? eos manifestari oportet. ¶ Quæ in posterum tantummodo obseruari censemus. vt quæ testamẽta post hãc nouellã nostri numinis legẽ cõficiuntur, hæc cum tali obseruatione procedãt. Quid enim antiquitas peccauit, quæ præsentis legis inscia, pristinã secuta est obseruationem? ¶ Scituris & tabellionibus, & iis quæ conficiẽda testamenta procurant, quod si aliter facere ausi fuerint pœnam falsitatis nõ euitabũt, quasi dolosè in tam necessaria causa versati. D. Kalend. Mart. Cõstantinop. post consulat. Lampadij & Orestis VV. CC.

IN AVTHEN. vt sponsali. largi. §. qa vero. colla. ix. constitu. ij.

¶ *Hodie testator nõ tenetur nũcupare nomẽ hæredis quãdo testatur in scriptis. Sal. et Alex. Et satis est q; per se uel per quẽcũ que alium scribat nomẽ hæredis. h. d. Alex.*

ET non obseruato eo, subuenitur testamentis, siue per se siue per alium quis inscribat nomen hæredis.

nam si agant hæredes obstat exceptio: vt ff. de bo. possessiõdũ tab. l. pẽ. §. testamento & ff. e. l. hæredes. §. j. & ff. de iis quę in testa. ad l. falcid. §. sed eo fusto. Vt enim non constituitur testamentũ nuda voluntate vel ratiocinatione, nec debet tolli, vt eadẽ fit ratio contrariorũ: vt ff. de reg. iu. l. nihil tam naturale. Itẽ quibus appi abiu. hæc hæreditas? Videtur fisc. vt ff. de his, quæ in testa de. l. proxiam non constituit. Sed cõtra videtur tumor nec q; ve nientibus ab intestato tollitur. to: vt ff. si abul. testa nul. ex. l. j. §. pen. quare dicunt quidã p. imò agnatos admittit: sed eis deficiẽtibus fiscum & sic loquun ur dictæ leges. Tu dic qđ si ideo icida, vt in offatus decedat veniunt agnati vt ff. de his quæ in testa. delen. l. fina. sed si ideo Testũ fi, in quia reputat hæredes indignos tunc fiscus: vt j. de ritore q. b. iis quib. vt indig. l. hæreditas. Sed quid si non apparet hæredi. as. pareat? Respon ficus venit fauore legatorum. solvet enim legata, quod nõ faciunt ven ẽtes ab intestato. vt de. l. proxime. §. Syl. l. cum filco. & si quis toto vel ma aliquã re. pro. l. si quis §. si xima eius fidei, & ff. de iis quib. vt in parte. facit dig. l. cum quidam §. vlti. ẽp testibus

ADDITIO. Tu dicas dicendũ q; in hoc tertio casu, aut p Titius dep batur hæredes offendisse dant totũ testatorem: & tunc glossa caput Ioãnes vera. aut hoc non probatis q; tũ fobatur: & tunc glossa est ium maxifalsa: quia præsumitur vo ma pa te an liss. de cedere ĩ testatus deputare ita dicit Dy. in l. proxime. ff. de iis quæ in testamen. delen. vt refert ibi Bald. quem de hoc ibi latius vi de: & habes ibi similẽ glossam in verbo, vendicarentur.

m ¶ Contigerit.] vel à testatore. vel ab alio extraneo.

n ¶ Ad hæreditatem. § vt §. e. si vnus. licet nõ de tu bonorum possessio secũdũ tab. vt ff. de bo. poss. secundum tab. l. j. §. semel & §. si tinũ. & §. fi. for. & hoc fi vino testõre. & nõdũ prolatis tabulis corã iudice, aliàs datur secundum tabulas: vt ff. si tabu, testa. nul. ex l. j.

o ¶ Maximè] maximè dico hęredis nisi ĩ hoc casu: quia & tu pior i lege. iuuantur. l. ubemus. licet testator eos non scripsit: & hoc subiicit, &c.

PE T ab antiquis. Rusticitati. § vt pater per alias leges. ff. ad Syllania. lege. nj. §. si quis ignorans. & de iure fisc. l. j. §. fina. & de ventre in spi. l. j. §. fina, & de iurisdi. omnium iudi. l. si quis id, §. ii & de probat. l. cum de indebito. §. ij. & ff. ĩ cedẽdo. l. j. §. fi. & si quis in ius vocat. non ierit. l. j. §. j. & supra de rei vxo. actio. §. ita enim Sed argumen. cõtr. supra, de in ius vocan. l. venia.

q ¶ Enim. § pro certẽ

r ¶ Humanitatem. § fic §. de vete. iure enuclc. l. tanta. in princi.

Leges

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bononia est nutrix legum.

a ¶ Leges nostræ.] idem ergo si. villis & castris Bonon. quia eam legitimâ nutricem, legũ bene quis appellat: vt in prœmio ff. & hæc autẽ. & quia ubi est eadẽ ratio, & idẽ ius debet esse: vt ff. ad legẽ Aquil. illud.

b ¶ Consuetudinem.] quam nescimus.

c ¶ Ita tamẽ.] ex hoc appareat quòd loquitur in castro vbi processerat consuetudo in cõfectione testamenti faciendi cõtra legẽ, cui consuetudini deseruit: sed non per omnia vt subiicit, si ergo in castro non fit consuetudo vt cõtraria legi, communem legem seruabo.

d ¶ Scriptura.] testamentis & sic loquitur hæc lex in testamento in scriptis, & nũcupatiuo, secundùm quosdã. Alij vt Azo, dicũt loqui tantùm in testamẽto in scriptis: & exponũt hoc, id est sine subscriptione testium: sed alij subscribunt pro eis: vt ff. subiicit in §. fi verò.

e ¶ Admitti.] scilicet in testamẽto sine scriptis, secũdùm quosdam: vel in scriptis, secundum Azo. quod ius tamen quod in vno est, & in alio est obseruandũ: vt diximus §. e. l. iubemus. §. quemadmodũ.

f ¶ Subscriptionem.] fit per alium subscriptio: vt in auth. de fi. instru. §. oportet verò. coll. vj. Sed arg. contra. §. de assef. l. ij.

g ¶ Iurati.] vt §. e. l. hac consultissima. §. penult.

Continuatio.

† ipso

† sciant literas

† imponere

† rusticitati

† vocati

¶ DE HAEREDIbus instituendis &c.

¶ *Supra dictum est de iis qui instituunt, nũc de iis qui instituuntur. uel aliter: Audiuimus §. de testamento quod est quod, dam totum, nunc audiamus de eius partibus. Et quia §. tralatiuamus ꝺ prima parte, id est ꝺe instituẽtibus, annectamus de hæredibus instituẽdis, & quę personę heredes institui non possint. Azo.*

Vi deportantur.] CASVS. Si testamentum fecisti, & hæredem instituisti deportatũ an velet instituto, quæritur? Rsi. quòd non: sed perinde est ac si scriptis non esset: nec est similis peregrino qui instituipotest. vt instit. eo. §. vlti. vel dic quòd quodammodo dicat similitudinem: non enim peregrinus, id est ad peregrinitatem deductus, puta deportatus capere potest.

h ¶ Tanquam.] q. d. nõ est similitudo inter eos & peregrinos: quia peregrini capiunt: vt instit. eod. §. fi. hẽ autẽ non. Vel dic quòd dicto tanquam, notat veritatẽ: & sic in mala parte ponit peregrinus: vt ff. eo. l. sed & si sub conditione. §. solemnis. & ff. de in ius voc. l. sed & si hac. §. sed & siper pœnam.

Deportati quid perdunt.

i ¶ Non possunt.] quia ea quæ sunt iuris ciuilis, perdunt: sicut est ciuitas, & similia: vt est hic, & ff. de milit. testamẽ. l. neque. §. j. & de pœn. l. quidam. quia pro mortuis habentur: vt ff. de cõtra. tab. l. j. §. penul. & arg. de iis quæ pro non script. ha. l. nij. sed quæ sunt iuris naturalis, non: vt matrimonii, & libertatem. vt ff. de sen. pasl. l. ij. & iij. Sed videtur eos capere posse: vt ff. de reb. dub. l. fi cognatus. quæ est contra. vbi capit quis ex testamẽto, qui cognatus esse desinit: quod esse non potuit: nisi pderet ciuitatem scilicet per maximam vel mediam capitis diminutionem: vt institu. de capi. dimi. §. penul. Solu. loquitur ibi de ciuili cognatione: scilicet quæ per adoptionẽ erat quæsita: vt ff. de adopt. l. qui in adoptionem. quę per minimam capitis diminutionem perditur, scilicet per emãcipationem: & sic nõ admittitur ciuitas vt institu. de capi. dimi. §. minima.

respicientes, necessarium duximus per hanc legem eorum simplicitati subuenire. Sancimus itaque in omnibus quidem ciuitatibus, & in castris orbis Romani, vbi & leges a nostræ manifestæ sunt, & literarum viget scientia: omnia quæ in libris nostrorum Digestorũ, seu institutionum, & imperialib. sanctionibus, nostrisq; depositionibus in cõdendis testamentis cauta sunt obseruari, nullamque ex præsenti lege fieri innouationẽ. In illis verò locis, in quibus rarò inueniũtur homines literati, per præsentem legẽ rusticanis † concedimus antiquã eorũ consuetudinem b legis vicẽ obtinere: itac tamen, vt ibi scientes literas inuẽti fuerint, septem testes (quos ad testimonium cõuocari † necesse est) adhibeantur, & vnusquisque pro sua persona subscribat. Vbi autẽ non inueniuntur literati, septẽ testes, etiam sine scriptura d testimonium adhibentes, admitti. e ¶ Sin autẽ in illo † loco minimè inuẽti fuerint septem testes: vsq; ad quinq; modis omnibus testes adhiberi iubemus: minùs autẽ nullo modo cõcedimus.

¶ Si verò vnus, aut duo, vel plures fuerint literati: † liceat eis pro ignorantibus literas, præsentibus tamen subscriptionẽ f suam interponere. † sic tamẽ, vt ipsi testes cognoscãt testatoris voluntatem: & maximè quem, vel quos hæredes sibi relinquere voluerint: & hoc post mortẽ testatoris iuratis deponant. ¶ Quod igitur quisque rusticorum (sicut prædictum est) pro suis rebus deposuerint: hoc omnimodo, legũ subtilitate remissa, firmũ validũq; cõstat. Dat. iij. Noñ. Iul. Cõstantino. D. N. Iusti. A. iiij. & Paulino V. C. Cõs.

De hæredibus instituendis, & quæ personæ hæredes institui non possunt.

TITVLVS XXIIII.

¶ *Institutio deportati habetur pro nõ scripta: quia deportatus est incapax additionis hæreditatis. h. d. Alex.*

¶ Imper. Titius Aelius Antoninus † A. Anthestiano.

LEX I.

Vi † deportãtur, si hæredes scribãtur tanquãh peregrini capere non possunt, i sed hæreditas in ea causa est, in qua esset, si scripti hæredes † nõ fuissẽt. k Sine die, & cõsule.

¶ *Appellatione residui totum continetur quando nõ repetitur pars in cuius defectũ posit uerbum illud uerificari. Alex.*

¶ Imperator Antoninus A. Calicio. aliàs Cæcilio.

LEX II

PAter tuus, si ex residua parte hæres institutus est, quam alter hæres scriptus capere ẽ non poterat, † isq; l ad nullã partẽ hæreditatis per † conditionẽ m suã admitti potuit: ex asse hæres extitit. n nam residui commemoratio. etiã totum o admittit. PP. xv. Kal. Iul. Romę, duob., & Aspris Cõs.

¶ *Substitutus vulgariter seruo testatoris & alterius quem testator tanquã proprium libertum instituerat, admittitur uel repellitur secundum quod de mente testatoris fuisse probatur, hoc dicit, Alex.*

¶ Imp. Alexander A. Vitali militi. L. III.

CVm proponas Alexandrum equitem testamento primo loco Iulianum vt libertũ suũ hæredum instituisse, eique substituisse his verbis, quòd si ex aliqua causa primus hæres † hereditatẽ meam adire noluerit, vel nõ potuerit: tunc in locum eius secundum hęredem substituo Vitalem. post mortẽ autem testatoris Iulianum seruum communẽ fuisse defuncti militi & Zoili fratris ejus apparuerit: an tu ex substitutione admittaris, voluntatis est quæstio. ¶ Nam si credens eum proprium & suum libertum, hæredem instituit, nec per eum ad aliũ quenquam hæreditatem pertinere voluit: † extitit conditio substitutionis, tibiq; hæreditas delata est. ¶ Quòd si verba substitutionis quiri hæreditatem, cùm credebat eum liberũ: aut noluit. Primò casu nõ admittitur substitutus: secundo casu sic. Viuianus.

¶ *Institutio deportati habetur pro nõ scripta: quia deportatus est incapax additionis hæreditatis. h. d. Alex.*

¶ Imper. Titius Aelius Antoninus † A. Anthestiano.

LEX I.

Vi † deportãtur, si hæredes scribãtur tanquãh peregrini capere non possunt, i sed hæreditas in ea causa est, in qua esset, si scripti hæredes † nõ fuissẽt. k Sine die, & cõsule.

¶ *Appellatione residui totum continetur quando nõ repetitur pars in cuius defectũ posit uerbum illud uerificari. Alex.*

¶ Imperator Antoninus A. Calicio. aliàs Cæcilio.

LEX II

PAter tuus, si ex residua parte hæres institutus est, quam alter hæres scriptus capere ẽ non poterat, † isq; l ad nullã partẽ hæreditatis per † conditionẽ m suã admitti potuit: ex asse hæres extitit. n nam residui commemoratio. etiã totum o admittit. PP. xv. Kal. Iul. Romę, duob., & Aspris Cõs.

¶ *Substitutus vulgariter seruo testatoris & alterius quem testator tanquã proprium libertum instituerat, admittitur uel repellitur secundum quod de mente testatoris fuisse probatur, hoc dicit, Alex.*

¶ Imp. Alexander A. Vitali militi. L. III.

CVm proponas Alexandrum equitem testamento primo loco Iulianum vt libertũ suũ hæredum instituisse, eique substituisse his verbis, quòd si ex aliqua causa primus hæres † hereditatẽ meam adire noluerit, vel nõ potuerit: tunc in locum eius secundum hęredem substituo Vitalem. post mortẽ autem testatoris Iulianum seruum communẽ fuisse defuncti militi & Zoili fratris ejus apparuerit: an tu ex substitutione admittaris, voluntatis est quæstio. ¶ Nam si credens eum proprium & suum libertum, hæredem instituit, nec per eum ad aliũ quenquam hæreditatem pertinere voluit: † extitit conditio substitutionis, tibiq; hæreditas delata est. ¶ Quòd si verba substitutionis quiri hæreditatem, cùm credebat eum liberũ: aut noluit. Primò casu nõ admittitur substitutus: secundo casu sic. Viuianus.

p ¶ Quod si.] ecce verba substitutionis.

q ¶ An tu.] scilicet Viralis.

r ¶ Libertum.] futurum.

s ¶ Voluit.] id est dicitur voluisse.

t ¶ Ibique hæredis delata est.] imò videtur quòd nihil valet totum testamentum: vt ff. de militari testamento, lege neque enim. §. si seruum proprium quæ est contra. Solutio. ibi erat prius testatoris errantis & credentis eum liberum, hic communis imò nec ibi, nec hic tenet qu ãtũ ad seruũ. si autem sciuisset seruũ esse: & hæres & liber: vt instituerit. e. in prin. si alienus, totus potest institui sine libertate. vt ff. e. l. si seruus alienus. & l. si alienum seruum. L. cõmunis etiam cum libertate, si hoc exprimat & eũ postea redimat. ff. e. l. sed & si sub cõditio ne. §. si seruum. hodie seruus in seruo communi quod dicitur ꝺ. communia de manu. l. j.

2 ¶ Subscriptæ.] in testamento.

b ¶ Ad ius.] i. ad eam si gnificationem quã facit ius, quãdo testator scit seruũ, hoc est vel sibi facto liberto, uel præsenti, uel futuro domino acquirat ut instit. de vulga. substi. §. & hic subiicit.

c ¶ Retulit.] i. retulisse dicitur.

d ¶ Alium.] scilicet dominum, e ¶ Potuit enim.] inter positio est. & dic quod uere potest dici illa conditio, si hæres non erit: quia potest esse & nõ esse etiã domino iubente: & cum etiam excoriante, & ita demum, &c. si autem pariter sponte, quæritur dominus: ut subiicit. Vel aliter construe: ut si nec per se alium fecerit hæredẽ: ita demũ substitutus admittatur. substitutioni loco cui non est: si tamen pariter domino & adit: potuit enim, &c. & sic plena. Sed qd in tertio casu, si pariter sed coactus? Quidam dicunt dominũ non fieri hæredem ut ff. de acquiren. hæredita. l. qui in aliena. §. fin. Tu dic quod sic ut si. omisi. causa satisfecit. l. j. §. j. & in d. l. qui in aliena. adiuit errans, quel fuit ab alio nõ a domino coactus. Item nota quod loquitur hæc lex cum certam est de voluntate testatoris si autem est dubium, dividitur hæreditas inter dominum servi instituti: & substitutum: ut ff. eod. l. si pater. & plenè distinxit ut instituẽ de vulga. substi. §. fin. licet P. & R. intelligant legem istã cum dubitatur, an voluit defunctum per Iulianum alium fieri hæredem, an non quod est expresse contra legem istam.

f ¶ Locus non est.] nisi in casu cum duo, scrãt domini huius Iuliani: & alterius iussu adiit, & alterius non: ut ff. de vulg. substi. i. fi. in prin.

I pater.] CASVS. Pater tuus Titium hæredẽ instituit, eredens esse filium suum, cum nõ esset: an ei auferenda sit hæreditas, quærit? Respond. quod sic. cui autem sit applicanda, non aperit. Tu dic ut nientibus ab intestato: qui si non sunt, applicanda est fisco. Vinia.

g ¶ Quasi filium.] secus si uere filium ut extraneũ instituit: quia vel: vt ff. de Carbo. edic. l. j. §. fi quis filium. Item & illa institutio valet: ille impiissimus filius hęres esto ut ff. eo. l. his uerbis. §. j. sed ex illa exhæredatione illę quem scio ex me natum non esse, exhęres esto. non valet: ut ff. de libe. & posthu. l. si posthumus. §. fi quis ita.

h ¶ Non instituturus.] qđ præsumitur: secus si suũ non crederet. licet filium nominaret: ut ff. de condi. & demon. l. falsa demonstratio. in prin.

i ¶ Auferendam.] ut §. de test. l. neque profusio. & ꝺ. de fideicom. l. eã quã. & de præscri. long. tem. p. l. fi is. Sed ar. contra. ff. de iniu. l. eum qui. §. si furiosus. & cũ auferatur huic ut indigno, uidetur applicari fisco: ut ff. de iure fisc. l. auferꝺ. qđ potest esse. uerũ si. cũdũ P. & H. cũ al. j. ab intestato non sunt, aliter illa solutio tuntur, ut ꝺ. e. l. nec apud. ADDITIO. Dicas qđ si quid auferatur ab indigno, qui sua culpa est indignus: tunc hoc applicat fisco: & ita loquitur regula, quæ assentiuntur. ab indigno & vt. l. Papinianus §. memini. ff. & ff. de inoffi. testa. Si uero non sua culpa, sed alias indignus est: tunc non applicatur fisco, ut l. nec apud. inf. e. ita vult Bar. hic.

On ideo] CASVS. Si testamentum fecisti, & uxorem hæredem instituisti an ab hoc quod eã affinem in testamento nominasti: cũ non propriè dicatur affinis, sed affinitatis principium, ualeat nunus instituto, quæritur? Respond. quod non. Viuianus.

nis subscriptę a ad ius b retulite, vt si nec per semetipsum alium d fecisset hæredem potuit e enim quã uis iubente domino, nolle adire) ita demum substitutus vocaretur: si tamen paruerit domino: & adierit: substitutioni locus f non est. PP. vj. Kalen. Maij, Maximo. ij. & Aelia. Cos.

¶ *Institutio facta de aliquo tãquã de filio uel de fratre cũ nõ sit, habetur pro nõ facta & hereditas est i causa intestati. hoc dicit cum l. nec apud. ꝺ. e. Alex.*

¶ Imp. Gordianus A. Vlpio. LEX IIII.

SI pater tuus cum quasi filium g suum † hæredẽ instituit quem falsa opinione ductus suũ esse credebat, nõ istituturus h, si alienũ nosset, isque postea subditus esse ostensus est, auferẽdam i ei successionem diuorum Seueri & Antonini placitis cõtinetur. PP. prid. Noñ. Octo. Pio & põtiãO Cos. †

¶ *Nõ uitiatur institutio si uxor appellatur affinis. h. d. Alex.*

Idem A. Casiano. LEX V.

NOn ideo minus vxor tua iure hæres videtur istituta q nõ vxor, sed affinis k testamẽto nominata est. PP. v. Kalend. Octo. Gordiano A. ij. & Pompeiano. Cos. †

¶ *Institutio facta de parte hæreditatis ani mo cõpensãdi totũ debitũ, petitionem debiti excludit. Alex.*

Impp. Philippus A. & Philippus C. Antonio alias Antonino. LEX VI.

SI compensandi debit Igratia vxor maritum fecit hæredem desiderio tuo mpter portionẽ hẽditatis, debitũ quoq; restitui postulantis, nõ tantũ iuris seueritas verumetiam defunctæ voluntas refragatur n PP. xij. Kal. Mart. Præsente, & Albino Cos. †

¶ *Nõ potest quis adoptari ut frater: & infirmatus ut frater a testatore errante, nihil debet habere, hoc dicit. Saliet.*

Impp. Diocletia. & Maximiã. AA. Zizoni. aliàs Zizono. LEX VII.

NEc apud peregrinos o fratrẽ sibi quisquam p adoptionẽ facere poterat. ¶ Cùm igit, quod patrem tuum voluisse facere dicis, irritum sit portionem hæditatis, quã is aduersus quem supplicas, velut adoptatus frater, hę res institutus tenet: restitui tibi præses prouinciæ curæ habebit q. PP. iij. Non. Decemb. Diocletiano. ii. & Aristobulo. Cos. †

¶ *Collegium non approbatum non potest instituì. Alexm.*

¶Idem AA. Hadriano. LEX VIII.

COllegium si nullo speciali priuilegio subnixum sit, hæreditatẽ capere nõ posse r dubium non est. PP. x. Kal. Iun. ipsis iiij. & iij. AA. Cos. †

¶ *Potest quis hęres instituì cum ipsemet institutus moriet. hoc dicit secundù primã lectũram glossæ secundum quam non debet esse in textu dicto, quis, & secundù aliam lectũra hoc intendit: Potest quis istitui cũ testator moriatur. h. d. Alex.*

Idem AA. & CC. Iuliæ. LEX IX.

EXtraneum † etiam cum quis moreretur s † hęredẽ scribi † sibi † placuit. PP. xvj. Kal. nouẽ. Sirmij AA. Cos. †

¶ *Qui per se capere nõ potest, etiã p aliũ capere nõ poterit: & ignotus potest hæres istitui: & ciuitates possunt capere relicta uni ue. salia & particu a. i. l. h. d. cũ duab. ll. seq.*

k ¶ Affinis.] non enim ipsa est affinis. sed causa affinitatis: vt dices ꝺ. communia de suc. l. affinitatis.

l ¶ compensandi.] CASVS. Tenebatur vxor tua tibi in X. hæredem te in testamento suo in dimidiam bonorum suorum instituit, & alium in dimidiam, & te hæredem instituit vt tibi compensares x in quibus tibi tenebat, & a cohærede debitum uel partem debiti petis: an sis audiendus, quæritur? Respondeo quod nõ obstabit tibi sola iuris seueritas, ut † seruet uoluntatem defuncti: sed etiam ipsa defuncti uoluntas. Viuianus.

Vxor non est affinis.

Du. cõss.

l ¶ Si compensandi.] debiti.] quod uxor uiro debuit.

m ¶ Tuo.] o ui r.

n ¶ Refragatur.] id est resistit, & ideo non audiris, ut hic. & supra, de nego gesto. l. fi ab eo. & de hæredi. actio. ut debitum. & ꝺ. de bo. authorita. iud. possi. l. fi uxor. & ff. de lega. ij. l. creditorem. & de condiciõnstit. mulier. & ad leg. Falc. l. si debitor. Sed argu. contra. in eo. titul. l. quod de bonis. §. cũ fidei cõmissum, sed dic ut tibi notatur.

Du. cõss.

¶ *Collegium non approbatum non potest instituì. Alexm.*

¶ Idem AA. Hadriano. LEX VIII.

COllegium si nullo speciali priuilegio subnixum sit, hæreditatẽ capere nõ posse r dubium non est. PP. x. Kal. Iun. ipsis iiij. & iij. AA. Cos. †

¶ *Potest quis hęres instituì cum ipsemet institutus moriet. hoc dicit secundù primã lectũram glossæ secundum quam non debet esse in textu dicto, quis, & secundù aliam lectũra hoc intendit: Potest quis istitui cũ testator moriatur. h. d. Alex.*

Idem AA. & CC. Iuliæ. LEX IX.

EXtraneum † etiam cum quis moreretur s † hęredẽ scribi † sibi † placuit. PP. xvj. Kal. nouẽ. Sirmij AA. Cos. †

¶ *Qui per se capere nõ potest, etiã p aliũ capere nõ poterit: & ignotus potest hæres istitui: & ciuitates possunt capere relicta uni ue. salia & particu a. i. l. h. d. cũ duab. ll. seq.*

Du. cõss. Adoptio nõ pt fieri de aliquo in fratrem.

q ¶ Habebit.] ut inf. de fideicom. l. eam quam. Sed argumen. cõtrà. ff. e. l. nemo. §. qui frater. Item argumen. ff. de inre fis, auferetur. in prin. & ff. de ædil. edic. l. cum autem, in fine.

Du. cõss.

C Ollegium.] CASVS. An illicito collegio relinqui hæreditas possit, quæritur? Respon. quod non. Viuianus.

r ¶ Non posse.] nullum autem est subnixum nisi contra probetur ut ff. de col. illi. l. iij. §. in summa probantur. item multa, & ideo dic eis legari potest, aliis non: ut ff. quod cuiusque uniuersi. l. j. & §. de sacrosan. ec cle. l. j. & de reb. dub. l. cum senatus. & de leg. j. l. fi hæres §. uicis. & ad Trebel. cõbus. & §. de Indæis. l. j.

Xtraneum.] CASVS. Testamentum fecisti: extraneum hæredem instituisti his uerbis. instituo te cùm morieris, an ualeat institutio quæritur? Respon. quod sic: Vel sic: an posim mihi hęredem instituere ficille sit mihi hęres cum morietur? Respond. quod sic. Viuianus.

Legatum an ualeat si dicaf, lego tibi cũ morieris.

s ¶ Cum quis moreretur.] i. cum hac adiectione, cum moreretur, scilicet hęres extraneus quæ adiectio habetur p nõ adiecta, ut ff. e. l. hæredi tas. & ff. de noua. l. si pupillus. §. q. sub cõditione. l. cetin legato distinguat an dicat, lego cũ morieris, quo casu ualet statim, licet differatur, aut lego tibi cũ moriet hrs. & tũc est conditionale: ut nõ trãsmittatur interim si legatarius uiuo hærede decedat: ut ff. de cõdi. & demon. l. hęres meus. & ff. qñ dies lega. ce. l. si cũ hęres. nisi in libertate quæ sic relicta, pro nulla habetur: vt ff. de manu. tæst. l. libertas. & in vſ fructu: vt ff. de vſu fru. l. Titio Alij dicũt: vt Azo, hanc institutionẽ esse conditionalẽ, & ita suspẽdẽdi: vt & in simili casu: vt ff. de condi. instit. l. fi. Al j cũ morietur. l. cùm erit in periculo mortis, quod quasi in idem recidit, vel cum morietur. l. testator.

Neque.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NEque.¶CASVS Si non capacem puta hęreticũ, vel ex nefario coitu susceptũ istituisti: an ualeat institutio, quæritur? Rñ. q. nec etiam si seruum suum hæredem instituisti, non acquiretur hęditas. quia qui per se non hæres instituí potest, nec per aliũ, ut ff.e.l.minus. Viu.
a ¶ Ratio. ¶non qui per se instituí nõ potest, nec per seruos, ut hic, & ff. eo.l.nõ minus. nec ob. ff. d' ędil.edic.l.cũ aũt. §.fi. quia ibi emptor erat capax. Nec ff. de acquir. hære.l.si seruus eius, quia ibi fuit ante additionẽ manumissus. unde sibi adit. Et econtra, quod potest domino.reling: & seruo, ut ff.de lega. j.l.si mihi & tibi.§.regula.sed & hoc fallit ff.de le. ij.l. debitor.§. fina. & de serui.leg.l.& si maxime.

EXtraneum¶CASVS. An ignotum mihi possim hęredem instituere, quæritur? Respon. quod sic. Viuianus.
b ¶ Ignotum. ¶ut instí. de hære.instí.§. fi.

HAereditatis. ¶CASVS. An Romanæ ciuitati iure institutionis, vel legati, vel donatiõis, aliquid relinqui possit, quæritur: Rñ. quod sic. & cuilibet alij ciuitati. Viu.
c ¶ Verbis. ¶ueteris uel nouę Romæ.
d ¶ Ciuitatis. ¶ut ff. ad Trebelli.l.omnibus. & d' lega.j.si hæres. §.vicis. & l.fi quis à filio.§. fi.

QVoties¶CASVS. Duos hæredes ex certa re puta ex vinea vel domo hæredes instituísti, alios simpliciter non facta mentione rerum certarum, vel in certis partibus, puta vnũ ex tribus vnciis, alium ex quatuor: an illi qui ex rebus certis instituti sunt, conueniri possint a creditoribus hæreditariis: quæritur; Rñ. quod non: quia sunt loco legatariorũ, nõ hęredum. Alij autem cõueniẽdi sunt, & agere possunt, nec aliquid actionũ competentium hęreditariam hæredibus institutis in certis partibus, uel sine partibus per alios in incertis rebus institutis, diminui debet. Viuia.
e ¶ Legatariorum. ¶Argu.contra.§.de inoffic.testa.authen nouissima.

ADDITIO. Dicas post Bar.& Bal.in l.ex facto.ij.ff. & de hęre.instit. & eundem Bar.hic, quod hęres institutus ex re certa, nõ est hęres universalis, nec est legatarius, sed est una tertia species per se, quæ uocatur hæres ex re certa, quæ partim capit de natura instituti vniuersaliter.& partim de natura legatarii, quod declara, ut latius per dictos Barto. & Bal. ubi §. f ¶ Ex certa parte. ¶puta unum ũ sex unciis, & alium in alijs sex unciis.

g ¶ Sine parte. ¶puta in omnibus aliis instituit duos.
h ¶ Referuntur. ¶duodecim scilicet, ut instí. de hære. inf.§. hęreditas.
i ¶ Scriptorum. ¶cum ipsi non teneantur: ut hic, & §. de hære.act. l. creditores. Sed uidetur eos esse loco hęredũ, qui ex certa re scribuntur, ff.e. l.j.§. si ex fundo. & l.quoties.§. si duo. & l.ex facto.ij. per totã primam columnã. quę sunt contra. Sol. secundũ quosdã hic fuit res certa demonstrata nomine proprio, ibi appellatiuo, uel demonstratiuo: quod non placet; vt ff. si cer. pe. l. certũ. Dic ergo, quod ibi non erãt alij instituti, uide ne iuniatur paterfamiliãs decessisse pro parte testatus, & pro parte intestatus: datur eis totũ hic autẽ sunt & alij instituti qui sunt hæredes in uniuersũ.

CVm in libris.¶CASVS. Hæredẽ instituisti his uerbis: Sempronius Plotii hęres esto, an ualeat institutio, quærebatur. dicebãt antiqui tale, quasi in tuo nomine errasses. Dicit imperator hanc sententiã supinã, cum nõ sit nerisimile aliquem ignorare suũnomẽ, & hoc si fuit interpretãda uerba instituentis, quod si tu Plotij fuisti hęres, & Sempronii instituísti, & Sempronius erit hæres tuus, & per consequẽs erit hæres Plotij, per regulã qua dicitur, quod hęres hæredis testatoris est hęres. uel si Plotium hęredem instituisti, & si hęres nõ esset, ei Sempronium substituisti. vel sic: adiecisti Sempronium in eius loco uel in totũ, vel in parte quasi ex substitutione quadã uocare debere. Si aũt nec Plotio hęs extitisti, neq; Plotiũ hęredem instituisti, nec tu Plotius uocabaris, nõ ualet institutio: cum non sit uerisimile te nomẽ tuũ ignoraße. Viuianus.

k ¶ Species.¶i. quæstio.
l ¶ Quidam. ¶ f. Titius
m ¶ Nominis.¶sui.
n ¶ Testatoris esse hæredẽ.¶vt ff. de pęti. hęre. l.j.ij. & iij. & §. de usufr.l. antiquitas. & ff. de verbo. sig.l.hæredis. & l. sciẽdũ. & ff. de acquir. hæredi.l.si quis filium.§. fin.
o ¶ Ex consequentia. ¶ i. quasi consequẽtia quæ sit ex nostra interpretatione. Et nota uulgarẽ substitutionẽ fieri uerbis affirmatiuis. sic ff. e.l. Titi⁹, p. Et sic.¶supple, nec ipse testator. Plotius uocatur. nam hic est inutilis tabilis casus.

¶DE INSTITVtionibus &c.

¶ *Diffũ est supra de hæredibus instituendis, sed quia hęredis institutio sit sub cõditione: ideo de institutione conditionali videndum est.* Azo.

CVm auum.¶CASVS. Testamentum fecisti. nepotem tuam, sciliCet filiam filiæ tuæ, sub ea li conditione instituisti: si nuberet filio Anthylli: per eam non stat quo minus impleatur. Viuianus.

Manifestum.

a ¶ Manifestum est. ¶tam uiderur impleta, cum per eam non remaneat tur hic, & §. de iis quæ sub modo.l.j. & ff. de acquiren. hęred. uel tres: & quãdo dies lega. ceda. si post. § fed si ita. Sed contra §. de condicti, infer.l. hæreditas legatũ. Solu. hic erat alias relicturus, ibi non secundum quosdã. uel ibi fuit mora, hic non. Tu distingue secũdũ Io. aut cõditio appolita cõsistit in facto eius cui relictum. si autem ęs & alterius si in facto eius tãtũ q reliquit: putasi manumiserit seruũ suum, tunc si conditio de sicit per factum suum non assequitur relictum: ut ff. de conditio institu. l. ulti. si autem conditio de sicit per casum: quia mori tur secus: consequitur relictũ, ut ff. de conditio. instit. l. quæ sub conditio ne. §. quoties. nisi fuerit in mora manumittendi: ut ff. de cõditio. & demon. l. penulti. §. j. si deficit per alium: puta quia alius interheit seruum: tunc agit lege Aquilia contra interfectorem ad æstimationem eius quod sibi relictum erat: ut ff. ad legem Aquil. l. inde Neratius. §. idem Iulianus. Sed argu. contra. ff. de condit. & demon. l. fi Titius. Si autem non si soluendo interfector: ex æquitate potest dici hunc admittus ad id quod sibi relictum erat: ut ff. de condi. & demon. l. Titio centum. §. fi. & de eo per quem fac. est. l. fin. si uero consistat in facto eius qui relinquitur, & alterius, si quidem per casum fortuitum deficiat: amittit relictum, ut ibi. Sed arg. contra. ff. de le. j. l. fi fundum. ij. §. Iulianus. in fi. alias est. l. si Titio. sed ibi non fuit conditio, sed modus. Item argu. cõtra. ff. de annu. lega. l. annua. i princi. sed illud fauore alimentorum. Item arg. contra. ff. de condi. instí. l. uter ex fratribus, sed ibi non per casum sed per alterius actum stetit si non per casum, sed per alterius factum: non amittit, ut hic. Et probatur hæc distinctio. ff. de condi. & demon. l. in testamento idem est in illa conditione. si decem Titio dederit: quia cõsistit ex facto eius & alterius: nisi aliud dicatur fauore libertatis: ut ff. de condi. & demon. l. cum ita datur. & de condi. instr. l. ij. Item q dicit hæc lex est verũ: si honestè potest nubere mulier: alias non excludit. vt ff. de condi. & demon. l. cum ita legatum sit. Plenius dic q hic per a-
b ¶ Conditioni. ¶CASVS. Mater filiam hæredem instituit, si consobrino suo nuberet, & si nõ nuberet, substituit Titium per ipsam stat quo minus pareatur cõditioni: an locum habeat substitutio. quæritur? Rñ. q. nec est audienda si allegauit hanc conditionem turpem esse, & quod nubere debuit consanguineo suo, cum hoc liceat: nec officiũ iudicis imporare debuit, cum per eam stetit. Viuia.
c ¶ Tuæ. ¶secus in patre si non potest sub conditione, nisi sit potestatiua filium instituere: ut § de hære. instí. l. suus. in prin. & l. si pater filium §. eo.
d ¶ Viduitatem. ¶ quam uideretur indicere, si nuptiæ essent turpes: ut patet in l. cum ita legatum. §. fi. de condi. & demon.
e ¶ Voluerit. ¶ Est enim iure fori licitum: vt & §. de nup. l. celebrandis. non autem iure poli.
f ¶ Indiges. ¶ id est. non habebis licet indigeas: vt ff. de cõdi & demon. Titio centum. §. j. quod extraordinarium locum habeat si staret pillũ, non per te ut § e. tit. j. proxi. Ordinariũ autem, quando esset conditio impletapt ff. de condi. & demon. l. legata sub conditione, & hoc si honestè ei nubere potest. alias consequitur purè, ut ff. de condi & demon. cũ ita legatum. & l. hoc modo. Item argu. contra. ff. de verbo. obl. l. Titia.
g ¶ Vel aliter. ¶ superiori enim fuit mors scilicet ciuilis, hic naturalis: ut ff. de contra tab. l. j, §. fi. & ff. de condi, & demon. l. intercidit.
h ¶ Liberati. ¶ qui modo sunt mulieres ut instituat. quib. mod. ius pat. pote. solui. per totum.
i ¶ Sua causa. ¶ id est cum suo onere. & sic nota ex hac l. effectum non

¶Idem A. Maxentio, & aliis aliàs Maximæ LEX III.

SI mater vos sub conditione emancipationis hęredes instituit, & priùs q̃ voluntati defunctæ pareretur, sententiam deportationis pater meruit, vel aliter defunctus est, morte eius, vel alio modo patria ptãte liberati, ius adeundæ hęreditatis cum sua causa quæsistis. S. pri. Kalen. Naij Sabino & Anulino Cos. †

¶ *Filius in potestate nõ põt hæres institui à patre sub condõne quæ in eius potestate non sit ut est casualis uel ex mista quæ pendet ex facto instituti & à casu fortuito. et si aliter fiat non ualet testamentũ. et hęreditas ab intestate põt adiri; nisi filius fuerit in defectũ illius condõnis exhędatus. Ale.*

¶ Imp. Alexander A. Aemyliano, alias Aemylio. LEX IIII.

SI pater filium, quem in potestate habebat sub conditione quæ in ipsius potestate non erat, hęredem scripsit, nec in defectũ eius exhęredauit, iure testatus non videtur. ¶ Cũ autẽ trans mare, & longè te agentem sub hac conditione hęredem scriptum esse dicas, si in patriam quæ in prouincia Mauritaniæ erat, regressus fuisses, nec exhæredatum te alleges, si in eum locum non redisses: manifestum est multis casibus non voluntariis sed fortuitis euenire potuisse, vt eã implere nõ posses, & ideo adire

net exemplũ l. ista de mista, & sic nota q. filius sub casuali uel mista cõditione non potest instituí, sed sub potestatiua sic, ut hic & ff. de hęre. instí. l. suus in prin. & §. puto. & l. iam dubitari. & de condi. instí. l. fi. & de condi. & demon. l. Lucius. & sic exhæredatio purè fieri dẽt, ut ff. de lib. & posthu. l. & si pepererit. §. pure sed utrumque simul fieri potest, scilicet institutio conditionalis & exhæredatio sub cõtraria, conditione. ut hic, & ff. de lib. & posthu. l. filius à patre in princip. Quid aũt de nepote & aliis istis cribus? Rñ. non idem quod in filio: sed sub qualibet conditione possunt instituí, vel exhæredari, ut ff. de hære. instí. l. fi in conditione. §. nepotes secũdum quosdam. Tu dic quod si nemo ne prem præcedat tempore testamẽti. & sic est suus: idem quod in filio: alias non idem. ut in fine illius. §. nepotes. Bul. tamen distinxit cum filius instituitur sub mista conditione, utrũ per eum stet quo minus impleatur conditio, an per casum. primo casu nõ admittitur: secundo sic: ut argumen. infrà, de necessa. ser. l. fina. Quę distinctio non placet: cum statim sit nullum testamentum in quo sub conditione casuali vel mista est filius institutus. hodie uero filius & quilibet suus hæres institutus debet habere debitum bonorum subsidium: sine omni conditione & dilatione: ut §. de inoffi. testa. l. quoniam in prioribus. Acc.
m ¶ Non uidetur. ¶ Deficiente enim conditione, inuenitur suus hæres neque instituitus, neque exhæredatus. & si non ualet, ut instituat. de exhæredibe in princi.
n ¶ Cum autem. ¶nunc in specie dicit. & §. in genere dixerat.
o ¶ Te. ¶ filium.
p ¶ Et eam. ¶ scilicet conditionem si in patriam quæ. &c. ut ff. de dona. cauſa mor. l. senatus. §. mortis. Alij ponunt hanc glossam sup. r uerbo, in patriam.
q ¶ Et ideo. ¶non aperit ex testamẽto, uel ab intestato. Sed Ir. dixit ex testamento, benignè interpretatus uoluntatẽ defuncti in ambiguo, quasi voluerit eum hæredem esse, si modo per eum non stetisset quo minus conditionem impleret, & sic remota cõditione de medio valet testamẽtum. Sed dico tantum ab intestato, cum testamentum ipso iure nullum sit. Sed cõtra hoc est ualde quod dicitur. ff. de secun tabul. ij. §. fi sub cõditione. sed ibi in emancipato dicit. Vel dic quod ex testamẽto adire po

'Aequipollenũ quid fiat nihil refert.

al. deest.

Du.conss.

Filius an posſit sub conditione instituí uel exhęredari.

Nepos an posſit sub conditione instituí uel exhęredari.

Defuncti uolũtas in ambiguo benignèest interpretãda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

test fi vult: quia suo fauore dicitur nullū. vt ff. de iniusto rup. test. l. filius. & ff. de iure dotiū. l. fi res. §. j. & similenot. S. de cōtra tab. l. ij. secūdū Azo.

REprehēdēda. ¶ CASVS. Mater filiam suam hac conditione hæredem instituit, si à viro diuertat. filia lucrum concordiæ maritali præferens, à viro diuertit an valeat institutio, quæritur? Rñ. quòd sic & pinde est ac si cōditio apposita nō fuisset: vnde redire debet: & cōditiōe nō obstāte cùm fuerit turpis hæreditatē retinere, sed tamē implendo cōditionem delinquit. Viuia. a ¶ Reprehendenda. ¶ Illa quidem est reprehendenda; quia noluit te hæredem esse libere, vt debuit: sed tu plus.

b ¶ Vellet. ¶ libere, vt debuit.

c ¶ Inutile. ¶ hoc scilicet matrimonium &c.

d ¶ Coprobasti. ¶ facto, datur voluntas intelligi: vt hic, & ff. de leg. & fi. ea tuse cōsul. l. de quibus. in fi.

e ¶ Hæc. ¶ i. huiusmodi turpes cōditiōes: vt hic, & §. de inoffic. testa. l. cūte pietati. & j. de codi. in fer. l. ij. & ff. de vſu & ha. fed neque. §. fed fi vſus. & argu. ff. de cōd. & demon. l. obtinuit. & j. de iis quæ pœnæ nom. l. j.

† præferri

† seruari. † al. obseruare.

GEneraliter. ¶ CASVS. Testamentū fecisti, & hæredē instituisti, & adiecisti si fine liberis decederet, vel cū viro non cōtraheret, vel in testata decederet: alij hæditatē restituerent, vel ei aliū substitueret an hæc oratio disiuncta vel coniuncta intelligatur, quæritur? Rñ. quod cōiūcta; quia si nullū fiat horū, locū habet substitutio: nec unum tantum, si non fiat, locum facit substitutioni vel restitutioni: nec illud habet locum tantum in filio tuo instituto, sed in extraneo. Viuianus.

† Du. consſ.

f ¶ Sine testamento.] hoc uidetur superfluum, nam §. dixit testatus uel intestata. uñ quidam hoc damnāt. Sed dic quod ideo dicit: ut det intelligere q̄ non refert an dicat per hæc verba, intestatus. uel per hæc, sine testamento. & p hoc dicit aut: sed in alijs dicit vel. & sic tā tum fuerunt tres cōditiones, ut hic patet: sed aliter super fluum esset.

g ¶ Decesserit. ¶ scilicet ei substituto talem. uel restituat hæreditatem talih ¶ Restitutioni. ¶ si ponitur ergo uel pro &: ut de verb. sig. l. sæpe.

i ¶ Incertus. ¶ si enim dubium esset propter quem casum non existente, admitteretur substitutus: quod esse non dēt: ut ff. quādo dies log. ce. l. huiusmodi. nunc uero scimus quod propter unū casum tantum admititur, id est quando nihil horum interuenit.

k ¶ Pone. ¶ hoc dicit propter Falcidiam. & facit ad hoc ¶. de verb. sig. l. cū quidam. & ff. ad Treb. ex facto. & de verb. obl. l. si ita quis stipulans.

† Du. consſ.

hæreditatem non prohiberis. PP. vj. Kal. April. Iuliano. ij. & Crispino Cos. †

¶ *Conditio dirimēdi matrimoniū, tanquā turpis reijcit de institutione, & remanet institutio pura. & si defecto fuerit impleta conditio, nō cogit implemento perſistere: imo licet ab iplemēto recedat, hæreditatē habet sicut si nō impleuiſſet. h. d. Alex.*

¶ Impp. Valerianus, & Galienus AA. Maximæ, alijs Maxenſiæ. LEX V.

REprehēdēda a tu magis es, quàm mater tua. illa enim si hæredē te sibi ēsse vellet b, id quod est inutile c, matrimoniū te dirimere cum viro nō iuberet. tu porrò voluntatē eius diuortio cō probasti d. Oportuerat autem, & si cōditio huiusmodi admitteretur, præferre † lucro cōcordiam maritalem. Enīuerò cùm boni mores hæc e obseruari † vetēt: sine vllo damno coniunctionē retinere potuisti. Redi igitur ad maritū, sciēs hęreditatē matris, etiā si redieris, retētura: quippe quam retineres: licet prorsus ab eo nō recessisses. PP. xij. Kal. Decemb. Valeriano. iiij. & Gallieno. iij. AA. Cos. †

† Greca Constitutio Iustiniani.

¶ *Disiunctiua posita inter cōditiones negatiuas, resoluitur in coniunctiua fauore liberorū, q̄ ad extraneos est extensum. Salic. Vel sic: Substitutio vel fideicommissum relictum per testatorē sub conditione, si institutus seu grauatus decesserit sine liberis, uñ cum pluribus alijs cōditionibus alternatiuè positis non habent effectum: nisi omnes cōditiones existant: & sic alternatiua ponit pro copulatiua. hoc dicit. Alex.*

¶ Idem A. ad Senatum. LEX VI.

GEneraliter sancimus, si quis ita verba sua cōposuerit vt dicat, Si filius, vel filia ītestatus vel intestata, vel sine liberis, aut sine testamētō † e, vel sine nuptiis decesserit f, & ipse vel ipsa liberos sustulerit, siue nuptias cōtraxerit, siue testamētū fecerit: firmiter res possideri, & nō esse locū substitutioni eorū, vel restitutioni h. Si enim nihil ex his fuerit subsecutū, tunc valere cōditionē, & res secundum verba testaméti restitui, vt incertus i successionis morientis exitus videatur certo substitutionis, vel restitutionis fine cōcludi. Cui enim ferēdus est itellectus, si forsitan testamētum quidē non fecerit, posteritatē autem habuerit: propter huiusmodi verborum angustias liberos eius omni penè k fructu paterno defraudari; ¶ Viam itaque impiam obstruentes, vt † nequis alius deuiet †, huiusmodi facimus sanctionem; & hanc legem in perpetuū valiturā inducimus tam patribus, quàm liberis gratā: quo exemplo & aliis personis (licet extraneæ sint (de qbus huiusmodi aliquid scriptum fuerit, medemur.

¶ *Substitutio facta per fideicōmissū generale uel particulare liberis ne dū legitimis & naturalibus, sed & naturalibus tm post mortem eorū: intelligitur factaſi ipſi liberi sine legitimis decēdētibus decesserint. Ale.*

¶ Cùm autē inuenimus excelsi ingenii Papinianū in huiusmodi casu, in quo pater filiis suis † substituit l nulla liberorum m ex his procreādorū adiectiōe habita †, optimo intellectu dispoſuiſſe, eua nescere substitutionē, si is, qui sub stitutione prægrauatus est, pater efficiatur, & liberos sustulerit, intelligentē o † non esse verisimile patrē, si de nepotib. cogitauerit, talem feciſſe substitutionē: humanitatis ītuitu hoc, & latiùs & pinguius interpretandum esse credidimus, vt † & siquis naturales p filios q habeat, & partē eis reliquerit, vel dedetit vsque ad modum, quem nos statuimus r, & substitutioni eos subiugauerit, nulla liberorū eorum mētione facta: & hic ītelligi euane scere substitutionē, liberis eam excludentibus, & ītellectu optimo iis, qui ad substitutionē vocantur obsistente, & non cōcedēte ad eos eā partē venire, sed ad filios, vel filias, nepotes † vel nèptes, pnepotes vel proneptes moriētis trāsmittēte s, & nō aliter substitutiōe locū accipiēte, nisi ipsi liberi sine iusta sobole t decesserint: vt quod iter iustos liberos sancitū est u, hoc & in naturales x filios extendatur y. Quæ omnia & in legatis, & fideicōmissis specialibus locum habere sācimus. Dat. xj. Kal. Aug. Constantino. Lāpadio & Oreste VV. Coſs. †

¶ *Sufficit conditionē casualē uel potestatiuam non facilem impleri, uiuo testatore ut hęred tas legatum uel fideicommiſſum poſtea debeat. hoc dicit. Salic. Vel sic: Suffi*

¶ CVM AVTEM. ¶ CASVS. Hæredem instituiſti, & rogaſti ut quando decederet, hæreditatem Titio restitueret: an illa cōditio tacite subintelligi debet si sine liberis decedat, quæritur? Respon. quod sic. & hoc dicit Papinianus. Dicit imperator quod istud non solum dēin filio legitimo & naturali intelligi: sed in filio naturali si eum instituiſti, & eisubstituiſtiin ea parte. in qua parte poterit ut liberē legatū habeat locū nō autē substitutio. & istud non solum habet locum in hæreditate relicta, sed i legato & fideicommiſſ. Vivianus.

l ¶ Cum autem.] interpretatus est cōditionem non existere quæ extitit. hic e contra etiam intelligi interpretatur.

m ¶ Substituit.] per fidei commissum. sed an idem in matre: quod uideturnt argumen. infrà proxi. respon

n ¶ Liberorum.] si enim dixit ē filiis: tūc id quod dixit ſerūdum est, dummodo non ſit contra us.

o ¶ Intelligentem.] Papinianum.

p ¶ Naturales.] scilicet tantum, & nō legitimos, in his enim addit. Iustinianus.

q ¶ Filios.] idē enim in omni poſtestrate, ut] de fideicōmiſſ. cum acutiſſimi in extraneis vero cōtrallicet i primo casu hæius legis idē iusſit in extraneis quod in ſuis.

r ¶ Statuimus.] s. de natur. libe. & humanitatis. & authēnibi ſignata. unde apparet legem iſtam eſſe Iuſtiniani: licet quidā aliter habeāt. Vel dic quod de secūdā lege illius tituli ſit hic mentio.

s ¶ Sobole.] Non ergo naturalis ſoboles excludit ſubſtitutum niſi id voluerit teſtator: vel in dignitate non erat poſitus: vel ſoboles erat libertina teſtatori forte vel rogato, vt ff. ad Trebel. lex la cto. §. ſi quis rogatus. ſecundum Azo. Alij dicunt naturalē excludere ſubſtitutū, ut d. l. ex facto. in d. §. & l hæredibus. §. fin. de codi. l. ij. l. cum pater. §. uolo. & l. Lucr. ij. §. fi. quæ ſunt in contrā. & hic ſubaudies ma ximè. vel refert an pronepos ſubintelligat: quia deceps ſubintelligat: quia deteſtator dixit in inſtitutio ne nepte inſtituo, & ſi deceſſeris, hæreditatem reſtituas tali. quo caſu lex imtelligit ſi deceſſeris ſine liberis. & tūc obtinet q̄ dicit hic, an teſtator expreſſit, & tunc naturalis excludit ſubſtitutū. Vel refert ſi naturalis de natura ſubſtitutus: uel de legitimo: quo caſu per naturalem nō excluditur ſubſtitutus: ut ar. §. de na. li. fi. & facit ad hoc quod notatur ff. de leg. ij. lege antepenultima. §. fi.

† Sancitum est.] à Papiano.

u ¶ Naturales.] scilicet tantum.

x ¶ Extendatur.] scilicet à nobis.

Si quis

SI quis hæredem. ¶ CASVS. Testamentum fecisti. hæredem instituiſti sub tali conditione, ſi conſul &c. vel filiam ſi nupſiſſet, quando diceitur impleta conditio, quæritur? Reſp. quòd non refert teſtatore vivo, vel tpe mortis, vel poſt eius mortem, ad hoc vt valeat institutio. & ita ſunt vera non ſolùm in hæreditate relicta, ſed in legatis & fideicommiſſ. Vivianus.

† al. erit

a ¶ Completam.] hic dic, quòd ſi eonditio eſt caſualis, etiam ante mortem poteſt impleri, & etiam ignorante eo, cui ꝓficit eam impleri. ſi autē nō eſt caſualis, ſiquidem in dando, tūc mortuo demū teſtore impleē & ſciēte. ſi aūt in facto, ſiquidē tale eſt, qđ facile fieri pūt, vt aſcēdere Capitolium: tunc idem ſicut in dando dixi. ſi verò nō facile, vt ſi Titius erit cōſul, vel nupſerit illi: tunc etiam vivo teſtatore, vt dixi, in caſuali etiam ab ignorante. & probantur hæc hic & ff. de condi. & demon. l. 2. & l. hæc cōditio. in prin. & l. ſi iā. & l. Publius. & l. multum intereſt. & l. conditionū. & de hæred. inſti. l. ſi quis inſtituatur. Item nō. hic ꝙ ſufficit factū, licet nō duret factum, vt ff. loc. l. matinus. Sed ar. contra. ff. de in rem verſo. l. ſi pro patre. §. verſum.

Illi depoſita fuerit. Conditio ſibi debeat impleri. † al. ſilia ät eius diuerſi.

SI testamentum. ¶ CASVS. Testamentū fecisti, hæredem instituiſti & adieciſti, ſi ille hīs ſecundū condōnes, ſ. eodem teſtamento ſcriptas & ſcribendas. ſi nulla fuerit ſubſcriptio, an valeat teſti. & hæredis inſtitutio, quæritur? Reſpond. ꝙ hic, & conditio reiecta & vacua eſt intelligenda, exemplo eius, qui reipu. certos viuos reliquit, & dixit ſe velle alia ſcriptura fines declarare, & quotas eius quemodo dēant in eis exercere: nec fecit morte prævertus, quæritur an valeat relictum? Reſpon. ꝙ ſic. & quod ſe referat ad primū caſum. Si autem aliqua cōditio apposita fuit i aliqua parte teſtamenti, ad illam referenda eſt inſtitutio, & erit conditionalis. Viuia.

† Impoſita

al. quam

al. quam

† Heres eſto ſi tu condēnatus fueris. non condēnaberis. an ſolutus vadas.

b ¶ Puram.] imò vī non valere, vt ff. de hære. inſt. l. quoties. §. tantundē. Solabi ſententia Marcelli dicitur & mala: vt in e. ti. j. l. 2. Vel dic ſm Io. ibi loquit cum teſtator deſtinauerat, & in animo habuerat inſerere cōdi tionē ſed puentus morte nō inſernit. hic aūt non: licet eſſet pollicitus ſe inſerturū. Vel aliter hic dixit, hæres eſto ſm condōnem &c. ibi hæres erit ſm condōnem &c. Vel ibi non eſt hæres, vt voluit teſtator, ſub conditione: ſed pure vt hic. Vel dic, ibi habeit in animo perficere teſtamētū.

cit conditionem causalem uel mistam, ſemel impletam fuiſſe, etiam teſtator uiuente: licet implementū nō duraverit. h. d. Ale.

¶ Idem A. Ioanni PP. L. VII.

SI quis hæredem ſcripſerit ſub tali conditione, Si ille conſul factus † fuerit, vel ptor, vel ita filiam ſuam inſtituerit hæredem, Si nupta fuerit. viuo autem teſtatore vel ille cōſul proceſſerit, vel prætor fuerit factus, vel filia eius nupta fuerit, vel adhuc viuo teſtatore conſulatum quidem, vel prętūram ille depoſuerit, † filia autē ei' à marito † diuerterit: omni verum dubitatione expoſa, ſanci mus, quandocunq; impletafuerit conditio, ſiue viuo eo, ſiue mortis tempore, ſiue poſt mortem: condi tionem videri eſſe completam. a

¶ Quod & in legatis, & fideicommiſsis & libertatibus obtinēdum eſſe cenſemus: ne dum nimia vtimur circa huiuſmodi ſenſus ſubtilitate, iudicia teſtantium defraudentur. Dat. ix. kalen. Augu. Cōſtantinopo. poſt conſulatum Lampadij & Oreſtis VV. CC.

¶ *Accidentia deficientia nō utiant teſtamentum. h. d. ſecundum Iaco. But. uel ſic: Licet teſtator omiſerit exprimere conditiones, quas pollicitus fuit dicere, non nitiatur teſtamentum: ſed poſtea in quacunque parte teſtamenti adiectę diſpoſitionem reddunt conditionalem. h. d. Sali. uel ſic: Inſtitutio facta ſub conditione uel modo uel demonſtratione inferius exprimēdis, a teſtatore non nitiatur: licet poſtea non exprimantur. Si uerò exprimatur cōditio etiam in fine teſtamēti reddit inſtitutionē condōnalē, ſicut ſi a principio fuiſſet apposita. h. d. Ale.*

¶ Idem A. Ioanni PP. L. VIII.

SI teſtamentum ita ſcriptum inueniatur, ille hæres eſto ſecundum conditiones infrà ſcriptas. ſi quidem nihil eſt adiectum neque aliqua conditio in teſtamē to poſita † eſt: ſuperuacuam eſſe cōditionum pollicitationem ſanci mus, & teſtamentum puram b habere inſtitutionem. Et argumento vtimur, qđ † † Papinianus c reſpondit. Vicos reſpublicę relictos qui proprioris fines habebant, nō ideo ex fideicommiſſo minus deberi, quòd teſtator fines eorum, & certaminis d formā, qđ † celebra-

ri ſingulis annis voluit, alia ſcriptura ſe declaraturum promiſit, ac poſteà morte prævenius non fecit. e ¶ Sin autem conditiones quaſdam in quauis parte teſtamenti poſuit: † tūc uideri ab initio cōditionalem eſſe inſtitutionem, & ſic omnia compleri, tāquā ſi teſtator ipſas inſtitutiones eiſdem cōditiōibus copulaſſet, f quę infrà † conſcriptæ ſunt. Dat. vj. kal. Augu. Conſtantinop. poſt conſulatū Lampadij & Oreſtis VV. CC.

¶ *Tacita pupillaris non admittitur contra matrem, dum uiuit: ſed ſi mater ante mortem impuberis exiit de medio, admittitur ſubſtitutus. h. d. ſecundum communem opinionem gloſſatorum & doctorum. Ale. concor. Bal. & Sali.*

¶ Idem A. Ioanni PP. L. IX.

CVm quidam prægnātem habens cōiugem, ſcripſit hęre dem ipſam ꝙdē ſuā vxorē ex parte, vētrē verò ex alia parte, & adieciteſi nō poſthumus natus fuerit, alium ſibi hæredē eſſe: poſthumus autē nat' impubes deceſsit: dubitabatur quid iuris ſit: tam Vl piano, quàm Papiniano viris diſertiſsimus volūtatis eſſe queſtio nem ſcribentibus: cùm opinabatur g Papinianus eūdē † h teſtato rē voluiſſe poſthumo nato & impubere defuncto, matrē magis ad eius venire ſucceſsionē quā ſubſtitutū. Si enim ſuę i ſubſtātię partē vxori dereliqt: k † multò magis l & luctuoſam m hæreditatē ad mātrem venire curauit. ¶ Nos itaq; in hac ſpecie Papiniani dubitatio nem reſecātes, ſubſtitutionem q̄dē in huiuſmodi caſu, vbi poſthumus nat' adhuc impubes viua matre deceſſerit, reſpuendam eſſe cē ſemus. ¶ Tunc autē tantūmodo † ſubſtitutionem admittimus, cùm poſthumus minimè editus fuerit, vel poſt eius partū mater prior n deceſſerit, Dat. iij. Kal. Augu. Conſtantinop. poſt conſulatum Lampadij & Oreſtis VV. CC.

De impuberum, & aliis ſubſtitutionibus.

TITVLVS XXVI.

nunquid tacita vulgaris, ꝙ intelr in expreſſa pupillari, vt ff. e. l. iā hoc inre. & l. quis. excludit matrem? Rñ. ſic q̄ a tractatur de ſucceſsione viri, nō hæreditate filij ſed mariti: cùm filius nō fuerit hæres: ideo ex vulgari tacita, quæ inerat vel expreſſa, admittitur ſubſtitutus: ſed non tenetur &c.

¶ DE IMPVBERVM ET ALIIS SVBST.

¶ *Id eſt dicere, de pupillari ſubſtitutione, & alijs quæ fiunt alijs ſunt enim multę, ut dicetur inf. eo. precibus.*

† Du. consſ.

† Du. consſ.

† præferri

† seruari. † al. obseruare.

† Du. consſ.

f ¶ Sine testamento.] hoc uidetur superfluum, nam §. dixit testatus uel intestata. uñ quidam hoc damnāt. Sed dic quod ideo dicit: ut det intelligere q̄ non refert an dicat per hæc verba, intestatus. uel per hæc, sine testamento. & p hoc dicit aut: sed in alijs dicit vel. & sic tā tum fuerunt tres cōditiones, ut hic patet: sed aliter super fluum esset.

g ¶ Decesserit. ¶ scilicet ei substituto talem. uel restituat hæreditatem talih ¶ Restitutioni. ¶ si ponitur ergo uel pro &: ut de verb. sig. l. sæpe.

i ¶ Incertus. ¶ si enim dubium esset propter quem casum non existente, admitteretur substitutus: quod esse non dēt: ut ff. quādo dies log. ce. l. huiusmodi. nunc uero scimus quod propter unū casum tantum admititur, id est quando nihil horum interuenit.

k ¶ Pone. ¶ hoc dicit propter Falcidiam. & facit ad hoc ¶. de verb. sig. l. cū quidam. & ff. ad Treb. ex facto. & de verb. obl. l. si ita quis stipulans.

† apposuit

† supra

† al. ideo

† relinqt

† omnino

Subsio tacita an admittatur ꝙ matrem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm hæredes.] CASVS. Testamentum fecisti, tres hæredes ex partibus disparib. instituisti, puta vnum ex sex vnciis, alium, ex duab. tertium ex quatuor, & eos adiuicē substituisti hoc mō, vos inuicem substituo, substitutus in sex parte suam partibus quæstio est. s. an pro æqualibus, an pro hæreditariis? Rñ. q̄ pro hæreditariis, s. instituti in quatuor vnciis, vocetur in quatuor, alius ad duas. præsumimus enim testatorem tacitè hoc voluisse, vt eædem partes, q̄ erant expressæ in institutione, intelligantur repetitæ in substitutione. Viuia.

a ¶ Ex disparibus.] partibus puta 1 vnus ex sex, alius ex quatuor, alius ex duabus vnciis.

b ¶ Vtrarum.] si enim facta esset mentio partium in substitutione, seruareť hoc quod a dictum esset.

c ¶ Expressæ sunt.] vt si non sit hæres, qui fuit institutus ex sex, quatuor accrescent habēti quatuor & duæ habenti duas,] vt hic, & insti. §. si ex disparibus. & ff. e. l. qui liberis. in fi. & l. sed & plures. & l. cohēdi. §. 1. Sic ergo prima voluntas trahit ad se vltimam. vt ff. de leg. j. l. sihi & tibi. §. fin. Ité hoc verum 4 nominib. appellatiuis positis in substitutione. secus si propriis, vt fi. ad Treb. l. nonun̄. & l. quoties. Ité secus si quandam parē quantitatē iussit eos dare, vt ff. ad Tre. l. quoties. & de reb. dub. l. fi is qui ducenta. §. fi.

HAereditatem.] CASVS. Fecisti testm̄, duos hæredes puberē & impuberem instituisti. & eos inuicem substituisti, impubes hæreditatem adiit, & in pupillari ætate decessit, vult mr̄ ad partem suam admitti ab intestato, vult & substitut⁹. quis eorum admitti dēat, quærit? Rñ. q̄ mater. videtur tñ ꝫ, q̄ si solus institutus esset impubes, & ali quis ei substitutus in duobus casib. admittitur substitutio, s. si hīs non esset, vel esset, & pupillari ætate decesit. sed hoc non hēt locū hic: q̄ cū pubes sibi est substitutus, & ecōuerso, non p̄t esse substitutio, nisi in vno casu, sīi hæres nō erit: ergo ecōuerso si impubes nō hīs erit. ergo ex quo adiit, hęres é: nec hēt locum substō. Vide Tibi. §. matri.

e ¶ Pubertatis.] i. atpe pupillaris ætatis 5 vsque ad vltimam ætatem.

f ¶ Tempora.] §. futura.

g ¶ Conditionis.] vel quia puberes, vel quia non erant in potestate.

h ¶ Duntaxat.] i. tantummodo.

i ¶ Et ratio.] §. æqualitatis. 6 sic inf. de proxi. fa. sc. ti. l. in sacris. li. xij. vbi dicit, æqualitatem litigatoribus volo seruari.

k ¶ Constituit.] vt ff. e. l. iam. aliàs, nam hoc iure. §. 2. & ad idem §. de testa. mili. l. in testamento. j. & inf. eo. l quamuis. in fi.

HAeres.] CASVS. Mater testamentum fecit, & hæredem filim instituit, filia non vult succedere ex testamento, sed ab intestato per bon. pos. vnde legitimi an locū habeat substitutio, quærit? Rñ. q̄ sic. & si substitutus hæres apprehendat successionē, filia possessoriam hæreditatis petitionem intendere non potest. si quam autem actionem habuit contra matrem, eam contra substitutum exercere potest. Viuianus.

l ¶ Voluisti.] per vnde legitimi, vt ff. vnde legi. l. 2. in fi. & l. 3.

m ¶ Ipsum.] vt ff. de inof. testa. l. si maritus.

¶ *Portiones assignatæ in instōne videntur repetitæ in substitutiōe reciproca. h. d. Bal. Vel sic: Portiones in institutione adiectæ intelliguntur in substitutione ꝑreuiloqua tacitè repetitæ. h. d. Sal. Vel sic: Partes adiectę in institutione repetitæ censentur in substitutione. h. d. Alexand.*

¶ Imp. M. † Aelius Anto. A. Secundo. L. I.

CVm hæredes ex disparibus partibus a instituti, & inuicem substituti sunt, nec in substitutione facta est vllarum[b] partium mentio, verum est non alias partes testatorem substitutioni tacitæ in seuisse, quam quæ manifestè in † institutione expressæ sunt, c Da, † Claro. ij. & Seuero Cōs.

¶ *Substitutio beruiloqua seu reciproca facta pe sonis imparibus, non continet pupillarem in persona impuberis: sed in persona omnium cōtinet vulgarem tantùm, quæ potest omnibus fieri hoc dicit. Alex.*

¶ Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Frontiniæ. al. Firminæ. L. II.

HAereditatē quidem defuncti intestati filij delatā tibi, d dubitari nō oportet. substitutio eīm testō patris facta ad pubertatis e tempora f porrigi non potest: quia ipso, & aliis non eiusdē cōditionis g hęredibus instituti, & inuicem substitutis, propter eorum personā, quibus in vnū casum dun taxat h substitui potest, etiam in filio idem debere seruari, † & ratio i suadet, & diuus Marcus pater constituit. k PP. vj. kalen. Augu. Chilone & Libone Cōs.

¶ *Verba si hīs nō erit intelligūtur, scilicet ex testō: & ideo substitutio vulgaris causam testati excludit. h. d. Bal. Vel sic: Repudiate instituto, sit locus vulgariter substituto, & cōtra eū adeūtę cōpetūt actiones hęreditariæ. h. d. Sal. uel sic: Hæc uerba, si hīs nō erit appositā substōne vulgari intelligūtur sex testamento: ideo si institutus repudiat ex testamento, facit locum substituto: nec pōt institutus succedere ab intestato: si quid tñ sibi debebatur a defuncto, illud totum a substituto petere potest. h. d. Alex.*

¶ Imp. Alex. A. Achillæ. † L. III.

HAeres instituta matris testamento, si successionē ex testamēto omisisti, & ab ītestato bonorum possessionis ius habere voluisti,] substituto locum quin fecēris, in dubium nō venit. Proinde si substitutus hæreditatē amplexus est, actionibus, quæ tibi † aduersus matrem competebant, ipsum m conuenire, non successionem ab intestato potes vindicare, n PP. xj. kalend. Septemb. Maximo. ij. & Aeliano Cōs.

¶ *Natura copulæ est restringere copulata ad uniformē interpretationē iuris non ad differmem. h. d. Bal. uel sic: Verbū cōmune pariter relatū ad duo, debet operari pariter in utroq; h. d. secūdū Iac. Butr. Vel sic: Vulgaris facta filio impuber cōprehēdit pupillarē ex interpretat nāte facta simul duobus inequalibus, in neutro pupillarem cōti net. h. d. uel sic: Vulgaris expressa facta simul filio impuberi & alteri, cui nō poterat fieri pupillaris substō, non continet tacitam pupillarem in persona impuberis ob euitandam inæqualitatem, hoc dicit. Alex.*

¶ Idem A. Firmiano, † L. IIII.

QVamuis placuerit o substitutionē impuberi, † pq in potestate testatoris fuerit, à parēte factā ita, Si hīs non erit, q porrigi ad eum casum, quo postea quam hæres extitit, impubes decesit, r si modò non contrariam defuncti volūtatē extitisse probetur, cùm tamen proponas ita substitutionem factam esse, Si mihi Firmianus filius & Aelia vxor mea (quod abominor) hīdes † nō erunt, in locum eorum Publius Firmianus hęres esto. manifestum est in eum s casum factam substitutionem, quo vtrique hæredum substitui potuit. PP. iiij. kalend. Iul. Fusco. ij. & Dextro Cōs.

¶ *Per additionem hereditatis extinguitur vulgaris substitutio. h. d. Sali. & Alex.*

¶ Impp. Diocle. & Maxim. AA. Hadrianæ. al. Hadriano. L. V.

POst aditam[t] hæreditatem directæ u substitutiones nō impuberibus filiis factę, expirare solent. x PP. x. kal. Iuñ. ipsis. iiij. & iij. AA. Cōs.

¶ *Inter institutos, qui ad inuicem sunt substituti, habet locum etiam ius accrescendi. h. d. Alexan. concor. Bal. & Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Quintiauo. L. VI.

TEstō iure † facto, multis institutis hęredibus, & inuicem substitutis adeūtib. suā portionem, etiam inuitis, cohęredum repudiantium accrescit[a] portio. Sine die & cōsule.

¶ *Per substitutionem pupillarem succeditur pupillo ex testamento: & venientes ab intestato repelluntur. hoc dicit. Alex. concord. Bald. & Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Feliciano. L. VII.

SI testamento iure facto, intra pupillarem ætatem & in suab potāte constitutæ filiæ, si intra pubertatē decesserit, directis verbis pater substituit, hæredem te fore ctum[c] ex testamento post euentum conditionis, intestati successionem[d] excludisse constat. S. kal. Ianuar. Sirmij. AA. Cōs.

¶ *Substitutus vulgariter, per additionem hæredis instituti excluditur: nec admittit ex tacita pupillari si mater pupilli erat in medio ille uerò q fuit expresse pupillariter substitutus, per additionem hæreditatis non excluditur: sed matre exclusa admittitur ad hæreditatem pupilli in pupillari ætate decedentis. idem si sit compendiosè substitutus, & pupillus decessit in pupillari ætate. si verò decessit post, non admittitur substitutus ex pupillari ad hæreditatē pupilli, sed ex fideicommissaria ad bona tantùm testatoris sibi restituenda per matrem, quæ fuit ab intestato filij. hoc dicit. Alexand.*

¶ Idem. AA. & CC. Patronæ al. Patrono.

a ¶ Accrescit.] vt supra quando non pe. partes. l. j. & de suc. ædi. l. j. & ff. de suis & legiti. hære. l. si ex plurib. & etiam inuitis, vt hic dicit. si & suam partem velint, vt & infra de iure deliberan. l. quidam in fine. & de cadu. tollen. l. j. §. his ita. & ff. de acq. hære. l. j. & 2. & l. cum hæreditate. 1 & de hæred. l. si quis hęres instituens. §. I testamento.] CASVS. Testamentum fecisti, filiam tuam impuberem instituisti, & ea pupillariter substituisti hoc modo, filiam meam instituo hæredem. & si hæres non erit, vel erit & decesit in pupillari ætate, Titium ei substituo si hæres sit, quia hæreditatem ab intestato debeat admiri? Respondi licet aliàs vbi impubes est institutus, & solus & ei aliquis substitutus vulgariter, locum habet substitutio tacita pupillaris, hic gratia vitandæ inæqualitatis locum non habebit. vuia.

b ¶ Et in sua.] scilicet pupillaris.

c ¶ Factum.] s. substitutum pupillariter.

d ¶ Successionem.] id est] venientes ab intestato excluśisti, cum hæres sis ex testamento, 2 vt ff. de acquirend. hæredita. l. tertia.

e ¶ Recibus.] CASVS. Testamentum fecisti, hæredem filium tuum impuberem instituisti, & ei substituisti Titium filium pupillari ætate, adita tamen hæreditate a filio decesit, vel mater admitti ad hæreditatem vult, & substitutus quis cui præferri debeat, quærit mulier a principe? Dicit imperator, o mulier manifestius debueras mihi precibus tuis significasse qualiter facta fuisset substitutio, an pupillaris, an vulgaris, an compendiosa. Si vulgaris, vt quia sic dixit testator, filium meum hæredem instituo, & si hæres non erit, substituo Titium. quo casu si filius tuus adiuit hæreditatem, euanescit substitutio, & ad eius hęreditatem admitteris. si pupillaris, hoc modo, si hæres non erit, vel erit & in pupillari ætate decesserit. vocabit substitutus, & tu excluderis. Si compendiosa, sic: filium hæredē instituo: & quandocunque decesserit, siue in pupillari ætate, siue post, Titium substituo. quo casu intra pubertatem decesserit, admittitur substitutus si hæreditatem adire voluerit. alioquin admitteris tu mulier. Si post tempora pubertatis decesit, admitteris ab intestato ad hæreditatem, sed eam substituto ex causa fideicom. restitues. Viuia.

f ¶ Precibus tuis.] ò mater.

g ¶ Debueras.] benignè respondet, vt supra de transactio. l. vt responsum, & repetit quæstionem imperator, aliàs non benignè, vt ff. de testam. l. Domitius. 3

g ¶ Quem.] s. maritum.

h ¶ Proponis.] s. tuo mater.

i ¶ Hæredem.] s. substitutum, nec aperit qualem 4 vulgarem, vel pupillarem, vel compendiosam. exprime ergo vtrum & c.

k ¶ Primum.] i. vulgarem fecit secundum hæredem.

l ¶ Annum.] accipe decesserit, & est pupillaris.

m ¶ Aut postea.] s. quandocunque. & hæc est fideicommissaria 5 vel compendiosa. 6 Et verè distinguendi fuerunt singuli casus: cum in vnoquoque casu propria & distincta habeatur ratio, vt ecce, nam &c.

n ¶ Potestate.] s. maximè scilicet.

o ¶ Primo casu.] i. in vulgarem, 7 vt si hæres non erit filius, Titius sit hæres.

p ¶ Extitit.] sic̄que expirauit substitutio, 8 vt §. e. l. post aditam.

q ¶ Defuncto.] filio scilicet.

r ¶ Ad te.] s. matrem.

s ¶ Omnimodo.] imò ex tacita pupillari videtur vulgariter substitutus, vt ff. e. l. iam hoc iure §. j. & §. e. l. quamuis. quæ est contra. Solue hæc corrigitur, vel ibi ex vi legis non substitutionis ad mittitur. 16 Item quid si minor adiit. & restitutus est? Respon. 17 substitutio locum habet, vt ff. de mino. l. & si fine §. fed quod Papinianus, & ff. eodem. l. 2. §. ergo. 18

t Testamento.] CASVS. Si testamentum fecisti, & plures hæredes instituisti & adinuicem substituisti, vnus eorum portionem suam repudiauerat, ad eam vocabuntur substituti. Viuianus.

tionem, etiam inuitis, cohęredum repudiantium accrescit[a] portio. Sine die & consule.

1 Ibi solū crescendi de iure accrescendi: hic tamen cum iure substitutionis. Bar. Bald. Pau. Alex. & Ias.

¶ *Per substitutionem pupillarem succeditur pupillo ex testamento: & venientes ab intestato repelluntur. hoc dicit. Alex. concord. Bald. & Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Feliciano. L. VII.

SI testamento iure facto, intra pupillarem ætatem & in suab potāte constitutæ filiæ, si intra pubertatē decesserit, directis verbis pater substituit, hæredem te fore ctum[c] ex testamento post euentum conditionis, intestati successionem[d] excludisse constat. S. kal. Ianuar. Sirmij. AA. Cōs.

¶ *Substitutus vulgariter, per additionem hæredis instituti excluditur: nec admittit ex tacita pupillari si mater pupilli erat in medio ille uerò q fuit expresse pupillariter substitutus, per additionem hæreditatis non excluditur: sed matre exclusa admittitur ad hæreditatem pupilli in pupillari ætate decedentis. idem si sit compendiosè substitutus, & pupillus decessit in pupillari ætate. si verò decessit post, non admittitur substitutus ex pupillari ad hæreditatē pupilli, sed ex fideicommissaria ad bona tantùm testatoris sibi restituenda per matrem, quæ fuit ab intestato filij. hoc dicit. Alexand.*

¶ Idem. AA. & CC. Patronæ al. Patrono.

2 Ista glo. est de mente Bart. B. Pau. Alex. & Ia.

3 Et ibi per Bar. Dic eam esse communem opinionem. Pau. Alex. & Ia. Fulg. cōtra. Ias. tenet. Bar. B. P. Sali. Alex. licet Bar. & Ia. fuerint contra. Ias. tenet. Bar. B. P. Sali. Alex. licet Bar. & Ia. fuerint contra. Fulg. cōt

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunc liberos habere non potest. & verba directa trahuntur ad fideicommissum: vt ff. ad Treb. l. Scæuola. hoc casu sicut superiori, admittitur mater: sed restituit detracta quarta: vt d. l. coheredi. §. cum filiæ. Si verò sic dicat: si filius meus decesserit in pupillari ætate, vel postea sine liberis: illum substituo. duæ sunt substitutiones: 1 pupillaris expressa, & fideicommissaria propter distinctionem & alternationē temporum: ad quæ singula, verbum substituo adaptatur diuersis modis. Ac.

a ¶ Morereturꝫ si pater miles.

b ¶ A te.ꝫ matre.

c ¶ Peti possunt. ꝫ aliàs peti possunt, & aliàs petere possunt. & idē est sensus. q. d. substituti petent à matre: restituit ergo mater secundum Ir. 2 retenta quarta per Trebellianum. Tu dic imò non retēta 3 si miles erat: vt J. ad le. Fal. l. in testamēto. & §. de test. mili. l. in testamento. ij. & ff. ad Trebel. l. j. §. fi is qui. ver. denique. Aliud fuisset veteranus vel paganus: vt ff. ad leg. Falci. l. ad veterani. Nec ob. quod dr ff. ad Trebel. l. j. §. fin. in fin. & l. 2. quia quantum ad alia commoda locum habet Trebellianum in testamento militis: non autem quantum ad hoc: iura tamen sepulchrorum remanent: 4 vt ff. ad Trebel. l. quia perinde. Item bona filij quę aliunde habuit: 5 vt hic, in fin. ibi, bona &c. & d. l. cē turio. & de test. mili. l. miles ita §. ex hæredato. Ité in Falcidia iure naturæ debita, non potuit grauari filius: 6 vt §. de inof. testam. l. quoniam in prioribus. quam habet mater. Item notant hic quidam vt Ir. q tacita substitutio contra matrem admittitur hic fauore militis: quod nihil est. 7 imò nō: vt suprà in primo casu huius legis. & §. de testa. mil. l. in testamento. j. & qđ hic dicit, loquitur in compendiosa, quæ sub compendio verborum continet expressam pupillarē: licet non specificatam, & fideicōmissariam si decedat pubes. & idem in breuiloqua, quæ etiam contra matrem admittitur, vt ff. e. l. Lucius. quia ex significatione illorum verborum, vos inuicem substituo. quatuor substitutiones breuiter declarantur, s. duæ pupillares, & duę vulgares, & omnes expressæ sed tacita pupillaris, quæ continetur in vulgari, non declaratur ex significatione verborū: sed ex interpretatione legis colligitur, & ideo contra matrem non admittitur. 8 Vel ideo sic dicitur breuiloqua: quia non est verisimile q testator vxorem suam, hoc est matrem impuberis, voluerit præferre alij filio suo: secus ergo in extraneo vulgariter substituto. Vltimò distingue vt insti. de pupil. substi §. qua ratione diximus.

ADDITIO. Videas etiam pulchram gl. quæ est in verbo, si absque liberis moreretur. in ca. Rainutius. extra de testa. & gloſſam in verbo, absque deductione. in secunda eius parte vsque ad finem. in c. si pater. de testa. li. 6. & ibi Io. And. in nouel. sua, quæ ibi examinat intellectum præsentis legis. de quo latius per Bar. in l. centurio. ff. eo.

H Vmanitatis. CASVS An pater filio vel filiæ, nepoti vel neptiꝫ el sic deinceps mente captę, substituere quemlibet indifferenter possit: hoc est, si moriatur mente captą, quæritur? Respon. aut mente captus hæredem habet ex se, aut non. Si vnum vel plures habeat, tunc vel omnes vel certos habet necesse substituere. Si non, sed fratrem habet: cum substitu. &c. alioquin quē vult ei substituere, potest, ita tamen quòd euanescat substitutio statim, ex quo resipuerit. & hoc ad modum pupillaris, vt sicut nulli quærelæ locus est in debito bonorum subsidio, si pupillo in eo substituatur, ita nec in hac exemplari substitutione. Viuia.

d ¶ Parentibus. ꝫ masculis 9 & fœminis, vt inf. ea. l. ibi, qui vel quę &c.

e ¶ Neporem. ꝫ filio suo mortuo.

f ¶ Legitima. ꝫ ad minus. ADDITIO. Dic q imò sufficit q aliquid, etiam si sit minus. Bar. in l. ex facto ff. e. Sali. Ale. & Ia. hic.

g ¶ Substituere. ꝫ in illa legitima.

h ¶ Pupillaris. ꝫ vt enim in bonorum debito substitutione oportet. Da. iij. Id. Decembr. Constantinop. D. N. Iustiniano A. PP. ij. Coss.

¶ *Substitutus pupillariter duob. impuberibus cum expressione nominis collectiui. scilicet: si ambo, seu uterq; decesserit in pupillari ætate, non admittitur, si unus primò decesserit in pupillari ætate, altero superstite: nisi etiā alter, & sic uterq;, in pupillari ætate decedat. Alex. post Bald. & Sali.*

¶ Idem A. Ioanni PP. LEX XI.

Cvm quidā duobus impuberibus filiis suis hęredibus instituis adiecit, si vterq; impubes decesserit, illū sibi hæredē esse: dubitabaī apud antiquos legū authores, vtrumne tūc voluerit substitutū admitti, cū vterq; filius eius in prima ætate decesserit: an, alterutro decedēte, ilico substitutum in eius partem succedere. Et placuit Sabino substitutionē tūc locū habere, cùm vterq; decesserit. cogitasse enim patrē primo filio decedēte, fratrē suum in eius portionē succedere. ¶ Nos eiusdem Sabini veriorem sententiam existimātes, nō aliter substitutionem admittēdam esse censemus, nisi vterque eorum in prima ętate decesserit. D. vj. kal. Aug. Constantinop. post consulatum Lampadij, & Orestis VV. CC.

¶ *Substitutus proprio nomine, cū heredib. institutis per uerna distributiua: Quisqs mihi hæres erit admittitur pro uirili: & pater adiectus una cum filiis, ad unam uirilem tā tum. h. d. Sali. Vel sic: Si cū pluribus institutis tertius substituat cū additione nominis distributiui, admittetur quilibet pro uirili. Vbi autē testator dixit, Titius cū filiis suis, & Sępronius hæredes sunto: & Titiū una cum filiis in semissem, Sępronium in alium semissem instituisse uidetur. h. d. Ale.*

¶ Idem A. Ioanni PP. LEX XII.

Cvm quidam, ꝫ CASVS. Testamentum fecisti: duos impuberes filios instituisti, & eis Titii substituisti his verbis: Si vterque intra tempus pubertatis decesserit, sit hęres Titius. decesserit alter, quis ad suam partem. an substitutus, an cohæres succedet, quæritur? Respond. q non habet locum substitutio: nisi vterque in pupillari ætate decesserit. quo casu vocabitur institutus & non substitutus. Viuianus.

¶ Illum. ꝫ puta Titium.

¶ Cum vterq;.] vt ar. §. e. l. quamuis. in fi. & ff. ad Treb. l. Seius. Sed §. ff. de inoff. testa. l. pe. ibi est vno decedente vocatur substitutus. Solu. ibi notatim facta fuit substitō singulis, hic omnib. simul. Vel hic speciale in filiis: secus in extraneis, vt ibi. Et hoc secundo mō poterit: solui aliud §. ff. ad Treb. l. hæredes mei. §. cum ita. imo non. Vel ibi quia decesset fideicommissarius conditionalis ante condōnis euentum, vt l. de cad. tol. §. in nouissimo. hęc solutio nulla est, quia in l. contraria nō decesset fideicommissarius, ille, cui debebatur fideicommissum, sed ille, q debebat. Vel hic deficit conditio in persona primi morientis, quia decesset pubes: ibi extitit in persona secundi, quia decesset sine liberis. Vel ibi in fideicommissaria, hic in directa substitutione. nec est contra ff. de cond. & demon. falsa. §. fi. ADDITIO. Hanc qōnem an requiratur q conditio substitutionis existat in persona vtriusque, pulchrè tractat & distinguit Bar. in l. hæredes mei. §. cum ita. in gl. alleg. Et quantum ad casum istius præsentis legis sic distinguas breuiter: quia aut superest aliquis de liberis, qui ex præsumpta voluntate defuncti substitutos excludat: tūc substitutus excluditur: ita loquitur hæc lex. Si verò ille qui superest non sit talis: sed fortè est in eodem vel pari gradu cum substituto, tunc substitutus admittitur, ita loquitur d. §. cum ita. & hoc in casu, vt dixi præsentis legis, quæ loquitur in pupillari substitutione.

q ¶ Succedere. ꝫ vt ff. e. l. qui duos. & l. si pater impuberes. & l. vel singulis. & insti. eo. §. vt singulis. & ff. ad Treb. l. eum qui.

Si quis

SI quis. ꝫ CASVS. Testamentum fecisti, Titium & Seium vna cum filio tuo impubere hæredes instituisti, & eos & Caium filio tuo substituisti his verbis, Quisquis mihi hæs erit, & Caius filius meus hæres esto. si decedat impubes intra tempora pubertatis, qualiter partis suæ inter substitutos fiat distributio, quæritur vtrum, si Titius & Seius in dimidiam, & Caius ad aliam vocentur, an vnusquisq; in triēnem vocabitur? & dicas q vnusquisque in triente vocabit. Si autē ita dixit, Titi vna cū filiis suis & Sępronius hæres esto. an Titius in vna dimidiā cū filiis suis, & Sępronius in alia vocet an vnusquisq; in virilem, vt quot hæ personæ. to: fiunt portiones, quęritur? Respon. q vna dimidia dabitur Titio cū filiis suis, qui cum eo vna persona cēsenē alia Sempronio. Viuia.

a ¶ Instituis. ꝫ præter filium impuberem quem etiam instituit. Et nota q duas præmittit quęstiones postea per ordinem soluit.

b ¶ Hæres esto. ꝫ Not. ex hoc quòd dicit filio meo, q pupillaris fuit substitutio, non autem dixit mihi.

c ¶ Cum filiis. ꝫ secus si dixisset, cum hæredibus meis secundum quosdam: vt statim dices.

d ¶ In trientem. ꝫ vt ff. de leg. 2. l. antepen. §. Lucius Titius testamēto. 2 Sed arg. contra. ff. e. l. qui liberis in fin. & l. fi pater. j. vbi dicit hęredes in vna dimidiā, & extraneum in alia dimidia vocari. Sol. paternis bonis, & illud in bonis filij: vt illa lex. si pater. Vel melius 4 hic habent trientes in substitutione: quia & triētes habent in insſone, vt indicat hæc lex. tera. institutæ enim filium & duos alios separatim & alia filius: vt ff. de hęre. mili. l. Titius fundi. & l. liberto. §. Titius. & sic ture insti. utionis haberēt dimidiam tam ūm & ita loquitur lex contra. Nec obstat huic solutioni ff. eo. l. qui cū plures. vbi dicit extraneum habere virilem substitutionis: quia loquitur ś quando hæredes sę parati fuerūt in institutione, sicut & in nostra lege cuenit fig. Titio in j. respon. Sed expone, 7 ibi Titio & hæredibus suis, scilicet Titio, legatariis, non suis, scilicet testatoris.

e ¶ Esse.] Vnde quod vnus dicit, 8 & alter videt dicere: vt insti. de inu. tili. §. fin. Sed vero qui & vbi est vnus, & alter videt esse: vt j. de agri. & cen. l. 2. Sequitur hic, quòd si vnus repudiet, alter habeat totum. Et bene. nam & hic habet virilem. Item cōtra, huic respon. ff. de vsufruc. accresc. l. Titio in j. respon. Sed expone, 7 ibi Titio & hæredibus suis, scilicet testatoris.

f ¶ Filius. ꝫ imò Titius tertiam, & filij tertiam debent habere: vt ff. de leg. 2. l. antepen. §. Lucius Titio ij. respon. quæ est contra. Sol. 9 verbū cadē hic positum, tollit contrariū. contingit enim, & facit quòd quasi idem vsufru. accresc. l. si quis Titio ij. respon. quæ est contra. Sol. 9 verbū cadē fil. cum semus. §. fi. lib. xj. & idē in hærede, & in testatore: vt in au. h. de ædificio ad to. f. fi. cum semus. §. fi. lib. xj. & idē in hærede, & in testatore: vt in au. h. de successo. cō. ¶ Filius. ꝫ imò Titius tertiam, & filij tertiam debent habere: vt ff. de leg. 2. l. antepen. §. Lucius Titio ij. respon. quæ est contra. Sol. 9 verbū cadē hic positum, tollit contrariū. contingit enim, & facit quòd quasi idem vsufru. accresc. l. si quis Titio ij. respon. quæ est contra. Sol. 9 verbū cadē fil. cum semus. §. fi. lib. xj. & idē in hærede, & in testatore: vt in au. h. de ædificio ad to. f. fi. cum semus. §. fi. lib. xj. & idē in hærede, & in testatore: vt in au. h. de successo. cō. declara. fit cū filiis: vt argu. j. de cadu. tol. §. finaliē ex his. & ff. de lega. j. l. plane. ibi vt quia & si non ponatur verbum eadem, idē est: vt ff. de hæredi. insti. l. Titius fundi. & l. liber homo. §. Titius. & l. interdum. j. respon. Tu dic ibi dicit cū hæredibus, scilicet defuncti nō sui, scilicet legatarij. sic ergo duo ibi adiecti debent habere viriles, & hæredes defuncti aliam, quā in terse dimidiant 12 p hæreditaria portione: vt ff. e. l. q cùm plures. Vel ibi à mo. circa princip. collat. v. Vel refert quando vnus mittetur cum aliis: an ponantur alioram ꝓpria nomina, quæ denotant singulos: an appellatiua, quæ generaliter omnes, nō singulariter singulos demonstrent. In primo iunguntur omnes nominatim, in viriles partes eius partis, quæ eis datur: puta Titius, Męuius, & Sempronius hęredes: Caius hęres esto. In secundo, omnes qui appellatiuo nomine continentur, coniunguntur: vt ibi fit de hæredibus. Sed alius, cuius nomen proprium positum est, vt est ibi: Titius habet virilem de iure communi, vt ibi. sed excipitur in patre, vt hic, qui nihil habet, nisi in partem filiorum.

¶ Imo solet verbū ꝓ. ¶ Titius. ꝫ Placet. B. B. Alex. & Ia

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm quidam.¶ CASVS. Testamentum fecisti, pupillum filium tuum instituisti: seruo tuo directis verbis libertatem dedisti. in secundo gradu eundem filio tuo impuberi nulla facta mentione libertatis substituisti. an filio tuo impuberi ex substitutione sit hæres necessarius, cui in eodem gradu non est libertas relicta, & hereditas: huic autem ex testamento paterno videtur relicta libertas, ex pupillari hereditas? Dicit ergo imperator quòd uiuo filio sit liber, quia hoc voluit testator, eo mortuo, si sit hæres necessarius: quia hoc voluit testator.

a ¶ Pupillum.¶ qui & filius erat in potestate.

b ¶ Sine libertate.¶ nō facta mentione libertatis.

c ¶ Alium.¶ ex paterno enim testamento videtur quòd sit consecutus libertatem, ex pupillari, hæreditatem. Nam & in fideicommissaria hæreditatis restitutione video interesse, an ab eodem gradu relinquatur libertas, & fideicommissaria hereditas seruo, an a diuersis, vt ff. ad Trebellia. l. si res. §. si sectatus. & facit ad l. stam. ff. de vulgari & pupillari substitutione. ibi & si plures. §. quos.

d ¶ Quia & hoc.¶ scilicet quòd esset necessarius hæres mortuo pupillo.

QVidam.¶ CASVS. Si testamentum fecisti, & duos hæredes instituisti, vnum ex vna dimidia, scilicet libertum: seruum verò ex alia nulla facta mentione libertatis, & eum postea Titio legasti vel ante, & postea eum hæredem instituisti, an valeat institutio vel legatum, & an isti Titio acquiratur? olim erat altercatio, cuius erat materia dubitationis, quòd seruus erat sine libertate institutus. nec autem dubitationi remaneat locus, dicit imperator quòd seruus hæres institutus, nulla facta mentione libertatis, præsumitur liber, cum ex ipsa datione tutelæ testator voluisse cum liberum esse præsumatur. & hoc in prima. An autem si seruus in testamento fuerit pro parte institutus, in codicillisque fuerit eidem libertas relicta, an valeat institutio, & sit liber, & hæres? Respond. quòd hæres est & liber. ex quo enim hæres est institutus, nec in testamento, nec in codicillis est libertas relicta, præsumitur tamen liber, ergo & hic. secus in legato sine libertate relicto seruo, non ecipso q si bi legatum relictum est, efficitur liber, cum hæredi nulla pareat facultas auferendi legatum. & hoc in seconda. Si autem seruum legasti in priori testamento, & filium tuum impuberem instituisti, & eiseruum sine libertate substituisti, quæritur an valeat substitutio, & per seruum hæreditas mortuo pupillo intra pubertatis tempora legatario quæratur aut in serui persona valeat vt sibi acquirat, an verò valeat quòd sine libertate facta est? Respon. quòd legatum est in suspenso, quia si mortuus fuerit impubes, seruum alij legauit vel post institutionem hæredis seruum per legatum alij assignauit, & tunc hæredem eum sine libertate instituit. Dubitabat si huiusmodi legatū vel institutio aliquas vires posset habere, & cui acquiratur legatū, vel institutio. Dubitationis autem materia erat, quòd adhuc seruum suum constitutum, hæredem sine libertate scripserat. & tanta inter veteres exorta est contentio, vt vix posibile sit videri eandē decidere. Sed antiquitatem quidem hæc altercantem relinquendo, nobis alius modus huius decisionis inuētus est: qa semper vestigio voluntatis sequimur testatorum. ¶ Cùm igitur inuenim? nostro iure hoc esse inductum, vt si quis seruum suum tutorem filiis suis reliquerit sine libertate, ex ipsa tutelæ datione præsumatur etiam libertatem ei fauore pupillorum imposuisse: quare non hoc etiam in hæreditate & humanius & fauore libertatis inducimus, vt si quis seruum suum scripserit hæredem sine libertate, omnino ciuis Romanus efficiatur: quo inducto, neque acquisitio, neque tam effusus veterum, atque inextricabilis tractatus locum habeat? Neque enim serendū est supponere quosdam esse ita supinos, vt eundem seruum: & hæredem instituant sine libertate, & iterū alij per legatum eundem seruum assignent.¶

¶ *Licet seruus pupillo substitutus à gradu instit utorum adeuntium sit consecutus directā libertatē u.uo posted ex substitutione pupillari efficitur pupillo hæres necessarius. hoc dicit. Alex. post Sali.*

¶ Imper. Iustinianus A. Iuliano PP.

LEX IIII.

CVm quidam suum pupillū hæredem instituit, & seruo directis verbis libertatē reliquit, & in secūdo gradu, in quo pupillarem substitutionem faciebat, ipsum seruum sine libertate pupillo suo substituit: quærebatur inter prudentes, si ex huiusmodi substitutiõe hęres necessarius pupillo existeret? Causa enim alter cautionis ex vetere regula orta ē, qua omnibus placuerat hunc seruum necessarium hæredem domino fieri, cui in eōdē gradu & hereditas. & libertas relinquebatur. In præsenti autem non in vnum tam libertas quam substitutio cōgregata est, sed in alium gradum. ¶ Nobis itaque eandem altercationem decidentibus mirabile visum est, si qs putet ex huiusmodi scrupulositate impediri testatoris volūtatē, maximè domini, & existimet non fieri seruū hæredem necessarium: sed ei licentiam præstet, & libertatem consequi, & hæreditatē respuere, & domini voluntati reclamare. Qui si hoc facere tantauerit: etiam puniendus est, sit itaque & viuo pupillo liber: quia testator hoc voluit: & mortuo pupillo necessarius hæres, quia & hoc voluit testator. Dat. xv. Kalend. Decembr. Constantinop. Lampadio, & Oreste VV.CC. Cos.

¶ *Institutio facta de seruo ꝓprio, tacitè eē dem tribuit libertatē, sicut tacita tutoris facti o de eo: nec reuocatur ꝑ simplex legatū de eo postea factū. b.d. Sali. Vel sic: Tacita libertas vel expressa ꝑualet legato. hoc dicit secūdum Iac. But. r. Vel sic: Si seruus fuerit hæres institutus in totū uel in partē, uel tutor datus, erit hæres ac tutors & utroq; ca fuerit liber. licet de libertate nulla fuerit facta mētio in testō, nec reuocatur libertas per simplex legatum de eo postea factū. b.d. prima pars usq; ad §. Sed cū veteres. Alex.*

¶ Idem A. Ioanni PP. LEX V.

QVidam cùm testamentum conderet, duobus hæredibus scriptis, vnus qdē ex parte instituit, seruum autem suum, cuius & nomen addidit, ex reliqua parte sine libertate scripsit hæredem, & postea eundem seruum legauit vel post institutionem hæredis seruum per legatum alij assignauit, & tunc hæredem eum sine libertate instituit. Dubitabat si huiusmodi legatū vel institutio aliquas vires posset habere, & cui acquiratur legatū, vel institutio. Dubitationis autem materia erat, quòd adhuc seruum suum constitutum, hæredem sine libertate scripserat. & tanta inter veteres exorta est contentio, vt vix posibile sit videri eandē decidere. Sed antiquitatem quidem hæc altercantem relinquendo, nobis alius modus huius decisionis inuētus est: qa semper vestigio voluntatis sequimur testatorum. ¶ Cùm igitur inuenim? nostro iure hoc esse inductum, vt si quis seruum suum tutorem filiis suis reliquerit sine libertate, ex ipsa tutelæ datione præsumatur etiam libertatem ei fauore pupillorum imposuisse: quare non hoc etiam in hæreditate & humanius & fauore libertatis inducimus, vt si quis seruum suum scripserit hæredem sine libertate, omnino ciuis Romanus efficiatur: quo inducto, neque acquisitio, neque tam effusus veterum, atque inextricabilis tractatus locum habeat? Neque enim serendū est supponere quosdam esse ita supinos, vt eundem seruum: & hæredem instituant sine libertate, & iterū alij per legatum eundem seruum assignent.¶

¶ *Vtiliter datū, ex inutili cōfirmatiõe nō utiatur. hoc dicit. Iac. Butrig. secundū Bal. uel sic: Simplex hæredis institutio facta de seruo in testamento, nō utiat: licet postea libertas relinquatur in codicillis, in quibus dari non potest hæreditas: & hoc ideo, quia ꝑ simplicem institutionem facta in testamento, intelligit relicta libertas, hoc dicit secunda pars usque ad §. illo. Alexan.*

¶ Sed cùm veteres & aliam proposuerūt ambiguitatem dicentes, si quis seruum suum in testamento quidem hęredem ex parte sine libertate scripserit, in codicillis autem libertatē ei reliquerit: si posit institutio valere, & ille tā hæres, quàm liber fieri, ne videatur per codicillos hæreditas confirmari, in quibus hæreditas dari secūdum veteres regulas non potest. ¶ Nos itaque in tali dispositione, licet in codicillis fuerit scripta, & libertatem & hæreditatem simul seruis per nostrā liberalitatem, & benignam interpretationem, indulgemus, vt gratulentur cùm non serui remaneant, sed & liberi & hæredes efficiātur: cū tanta in eos nostri numinis beneuolentia effusa est, vt & si libertas ei neque testamento, neque codicillis data sit tamen hę reditate seruis relicta, quasi iniū etā esse libertatē videri posit.

¶ *Aliquid debeē ex urbanitate, quod non debetur obligationis necessitate. b.d. Bald. uel sic: Licet legatum factum seruo ꝓprio sine libertate, nō ualeat de rigore iur. s: nec ulla actio pro illo competat, impius tamen & ingratus est hęres, qui illud soluere negat. b.d. usque ad §. quę iuris. Alexan.*

¶ Illo videlicet, obseruando, vt si legatum vel fideicommissum eis sine libertate relinquaē, maneat in seruitute: nō tamen ita impij hæredes existāt, vt liberalitatem, testatoris & seruiles labores debita remuneratiõe defraudare conentur, & nō derelictū, licet adhuc seruis constitutis, donent.

¶ *Secundus gradus inducit suspensionē in primo, et uidetur ordo cōuersus: sed nō est propter libertatē. b.d. Bald. uel sic: Hæc est ultima pars, q hoc inde dit: Si seruus à primo gradu legatus ē, & postea pupillariter substituatur: ꝑdet legatū ex euētu pupillaris cōditionis: qa si cōditio euenat erit liber & hęres pupillo: & legatum deficiet, alias autē ualebit legatū. b.d. usque ad fi. Alex.*

¶ Quę iuris nostri definitio etiā ad aliam speciem dubitatam beni gnè extendatur. Si quis etenim testamento principali seruum suū cuidā legauerit, in pupillari autem substitutione eundem seruū filio suo sine libertate substituerit, quærebatur, siue vtilis esset talis substitutio: & per seruum legatum substitutio post mortem pupilli legatario acquiratur: siue inutilis esset huiusmodi substitutio, quia sine libertate in seruum propriū facta est? Melius itaque nobis videtur, legatario eum nō statim acquiri sancire, sed expectandum esse substitutionis euētū: & si quidē pupillo mortuo, loc fuerit substitutioni: et liber et hæres efficiatur, sin autem substitutio minime locū habuerit, forsitā pupillo iam in pubertatem peruenię te, tūc ad legatarij dominiū trāseat. Quę admodū enim veteres, si cum libertate substitutio fuisset hoc inducebant, quatenus in suspenso fiat libertas, & statu liber intelligatur: ita et ex nostra interpretatione: et sine adiectione libertatis in substitutione, & liber & hæres pupillo existat. D. ij. kalend. Maij Constantinopo. post consulatum Lampadij, & Orestis VV.CC.

¶ *Si seruo purè instituto à domino relinquatur libertas sub conditione, quę non exstat: si quidem erit potestatiua: non erit hęres, nec liber. Si autem causalis uel mista, & per eum non stat quo minus ex stat, erit liber, & non hęres, si hęreditas est soluendo. sed si non est soluendo erit hęres & liber. hoc dicit ista lex singularis. Alexan.*

¶ Idem A. Ioanni PP. L. VI.

DEcisione nostra, quam fecimus, sancientes eum, qui à domino suo sine libertate hæres instituit, videri libertatem accepisse, in propria firmitate durante si quis seruum suum purè quidem hæredem instituerit, libertatem autem sub conditioné ei donauerit: si quidem conditio talis sit, quæ in potestate serui posita est, ille autem eam neglexerit, minimeque compleuerit: & libertate eum & hæreditate sua culpa defraudari. Sin autem causalis conditio est, & ex fortunæ insidiis defecerit: tunc humanitatis intuitu libertatem quidem ei omnimodo competere: ¶ hæreditatem autem (si quidem soluendo sit) ad alios venire quos leges vocant, si non aliquis fuisset substitutus. Sin autem soluendo non sit, vt necessarius hæres institutus simul et libertatem, et hæreditatem obtineat. Tunc enim secundum definitionem tam veteris, quàm nostræ decisionis & liber & hæres necessarius existat. Dat. ij. Kalen. Augusti, Constantinopol. post consulatus Lampadij & Orestis VV.CC.

De liberis præteritis, vel exhæredatis.

TITVLVS XXVIII.

¶ *Exheredatio ab omnibus gradibus facta exꝑsè uel tacitè, facit ualere gradus, q alias ratiõe ꝑteritionis utiarent. & in dubio intelligitur facta ex oībus gradibus si est facta posī oēs gradus, nisi de cōtraria ratione appareat. b.d. Alex. post Bal. & Sali.*

¶ Imp. Antonius A. Fauiano. al. Fauio.

LEX I.

GVm post omnes hęredum gradus exhæredatio scribitur, si adiiciat testator, ab oīb. se gradibus exhęredare: non dubitatur iuri satis factum esse. Et ideo etiam si id non adiiciatur, appareat tamen eum id eo consilio scripsisse, vt ab omnibus exhęrederet: rectè factū l. si post mortē. j. rñ. Azo. & facit ff. de fideic. lib. l. si seruus. & ff. de vulg. subst. i. si quis. in prin. & de le. j. l. si fundum. j. §. cū statu.

m ¶ Inducebant.] & nō aliter, nec ob. ff. de ma. te sta. l. diuus Pius. quia ibi per priuilegium fuit indultum. Vel verius: alius est ibi casus.

n ¶ Quatenus.] pro vt.

DEcisione.¶ CASVS. Si seruum tuum purè instituisti: & sub conditione ei libertatem reliquisti: quam implere potuit & noluit: puta si daret v. an fiat hæres & liber, quæritur? Resp. q non, si autem conditio fuerit casualis: puta si nauis venerit ex Asia, sub qua fuit libertas sibi relicta: hoc retento quod fuerit hæres institutus: aut hæreditas est soluendo, aut non. Primo casu erit liber, & veniet hæreditas ad ꝓximum agnatum defuncti: nisi facta fuit substitutio: quo casu vocabitur substitutus. Secundo casu erit liber seruus, & hæres necessarius.

o ¶ Decisione.¶ vt §. l. proxi. §. cum igitur.

p ¶ Culpa.¶ vt & alibi. inf. de ma. test. l. fi. §. si verò quidam.

q ¶ Cōpetere.¶ sed qua volūtate? dic ex instone.

r ¶ Soluendo non sit.] sic ff. de mino. & si fine. §. sed q Papinianus.

¶ DE LIBERIS præteritis, &c.

¶ *Quia in testamentis exhæredantur & preteruntur liberi ideo dicit de hoc.*

VM post.¶ CASVS Si testim fesisti, & hędes instituisti, & eis inuicem substituisti, filiū exhæredasti & adiecisti, ab omnibus gradibus institutionis siue substitutionis filium meum exhæredo, an valeat testamentum, quæritur? Respon. q sic. Sin ât hoc expresisti, alio autem modo, qđ sp præsumitur: nec admittitur ꝓbatio in consequentia, si tacear, vt ff. e. l. 3. in fi. appareat aūt te hoc voluisse, valebit testamentū. vnde si tu oēs instituisti, & eos ad inuicē substituisti, & filiū exhēdasti: ab vtroq; gradu iudicabitur exhēdatus: quia idē sūt instō & substō. & ē rō qa magis exhēdetur a gradu institutionis, quā substitutionis: ergo ab vtroque.

s ¶ Gradus. ꝓprimus gradus dicit institutorum. secundus, substitutorum. & sic de singulis: vt insti. de vulg. subst. in prin.

t ¶ Sid.] i. si nō expresit testator velle ab omnibus gradib. exhęredare.

v ¶ Consilio.] i. animo

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod præsumitur, nisi dicat se ab vno exhæredare, vt ff.eo.tit.l.3.§.fi.& §. subiiciet.statim.

a ¶ Proinde.§ quod dixit in genere, dicit in specie.
b ¶ Instituti.§ hic est primus gradus.
c ¶ Substituto.§ hic est secundus.
d ¶ Exhæredauerit.§ & sic post omnes gradus.
e ¶ Ab vtroque.§ instituti onis & substitutionis.
f ¶ Instituti.§ sunt & qui substituti.
g ¶ Nulla.§ videtur ergo ab omnibus exhæredasse, nec probatio in cõtrarium admittit, vt ff.de verborum obligat.l.a Titio.in fi. ¶ Et nota quòd exhæredatio quandoque fit ante omnes gradus, & tũc ab omnibus videtur exhæredasse: vt ff. eodẽ. l.3.§. an hæredis, quandoq; post, & tunc idem vt hic. quandoque inter gradus, vt inter institutũ & substitutum, & tunc idem, vt ff. eodem.l.3.§. sed etiam inter. Sed ibi subaudiunt quidam, nisi testator dicat quòd vel a primo tantum gradu exhæreder. vel a secundo: quia tunc ille gradus a quo exhæredat, valeat: alius non, a quo non exhæredat, & sic intelligũt. ff. eodem.l.3.§. finali. & de iniust. test.l.3.§. finali. Sed nos dicimus secundũ Azo. & B. q sic dicere non põt: q a persona certa exhæredasset: f. instituti vel substituti, quod non valet, vt ff. eodem.l.3.§. nisi fortè. Sed tu dic a persona non potest: a gradu vno toto potest, vt not. ff. eodem.l.3.§. filius. quandoq; fit inter gradum, vt inter vnũ institutum & alium: vel inter vnum substitutum & alium, & tunc ab eo gradu toto valet, vt ff. eodem.l.3.§ filius. in alio non valet. Et sic euenit mirabile, quod incipit valere testamentũ quandoque ab institutione, quandoque a substõne, vt ff. de iniust. testam. l. penul. & sic intelligo. ff. eod.l.3 §. fina. de iniust. testa. l.3. §. fi. A re autem certa non valet exhæredatio, licet valeat institutio, vt ff. eod. l. cum quidam, & supra, de hæredi. instit. quoties.

a Filiam, al. exhæredauit.

a Tu dicas fm cõiter doc. h c q limo admittitur proba tiõ in ẽrũ, vt arg. § de testa. mili. Lin testõ. j.

testamentum videtur. ¶ Proinde a cùm paterfamilias filiis institutis b & inuicem substitutis, c filium † exhæredauerit, † d intelligendus est exhæredationem ab vtroque e gradu fecisse. Nam cùm iidẽ hęredes instituti f sunt: nulla g ratio reddi potest, quare videatur in posteriore tantùm casu exhæredare voluisse PP. vj. Kalend. Iul. Chilone. & Libone Coss.

¶ *Nepos q post mortẽ patris incipit tenere primum locum in suitate, si reperitur præteritus, testamentum rumpit. Alex.*

¶ Imper. Alexander A. Hæraclidæ.

LEX II.

SI auus tuus, qui patrem tuum, & nouercam h æquis portionibus i hæredes instituit, cũ te k quoque haberet in potestate, testamento nominatim non exhæredauit, mortuo patre tuo, viuo l auo, sine m impedimẽto legis Velleiæ succedendo in patris tui locum, rupisti aui testamentum, & ad te hæreditas eius tota pertinuit. PP. vj. Id. April. Fusco. ij. & Dextro Coss.

¶ *Interpretatio nõ debet fieri ad literam, sed ad sensum: quia sensus verbis præualet. Bal. uel sic: Qui alienus a substantia testatoris esse præcipitur, exhẽdari dr. h. d. uel sic: Vbi mens est certa, non curatur interpretatio a mente aliena. h. d. Sali. uel sic: Ad exhæredationem inducendam, sufficiunt quæcunque verba, per quæ constat, quòd testator voluit filium a sua hæreditate esse alienum, hoc dicit. Alexander.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni † PP.

LEX III.

SI quis filium n propriũ ita exhæredauerit, o Ille filius meus alienus meę substãtię fiat, talis filius ex huiusmodi verborum conceptione non præteritus, sed exhæredatus intelligitur. p Cùm enim manifestissimus est sensus q testatoris, verborum interpretatio r nusquam † tũ valeat vt melior sensus exist at. Da. x. Kal. Mar. Constantinopo. post consulatum Lampadij, & Orestis. VV. CC.

¶ *Hæc lex est obscura, & hoc intẽdit: Sub latis aliquib. utitus antiqs, hodie idẽ statuitur in filiis maribus quod in feminis: & eõtra tam in successionibus ex testamento q̃ ab intestato, & in iure dicẽdi nullis, uel cõtratabulandi, ac etiã in modo exhæredãdi: quod obtinet etiã in nepotibus & in iã natis uel nascituris, Sali. Vel sic: Fœminæ exæquant masculis, & nepotes filiis, & posthumi iam natis i ut eodẽ modo sint instituendi oẽs. & eodem mõ debeãt exhæredari: & si prætereantur, eadem habent remedia rumpendi: licet de media iuris prudẽtia, masculi essent melioris cõditionis q̃ femine in pluribus. Primo quia licet ab intestato essent pares si tamen fiebat testamẽtum, plus erat relinquẽdũ masculo q̃ fœminæ pro sua legitima. & si exhæredabantur. debebant masculi exhæredari nominatim. fœminæ autem poterant exhæredari inter cæteros. Si verò præteriebant, instituto extraneo, poterat masculus totum testamentũ impugnare, & tam de iure ciuili q̃ per bonorum possessionem de iure prætorio, & totam hereditatẽ consequi: fœmina verò nõ impugnabat testamentum, nisi pro dimidia per ius accrescendi, & de illa dimidia cogi poterat etiã ad solutionem legatorum, usq; ad dodrantem illius dimidiæ: & sic remanebat sibi tãtũ uncia cum dimidia totius hereditatis quæ dicitur sescunx, & erat deterioris cõdonis quã si fuisset exhæredata, quo casu habuisset q̃relam in toto, nisi ei fuisset relicta quarta pars totius. & similiter nascituri erant alterius cõditionis quàm iam natus, in modo exhæredationis, sed hodie idem in seruatur in omnibus, & debent exhæredari nominatim nepotes. & posthumi, sicut filij iam nati. hoc dicit Alex.*

¶ Idem A. Ioanni PP.

LEX IIII.

MAximũ vitium antiquæ subtilitatis pśenti lege corrigimus, q̃ putauit alia esse iura obseruãda in successione parẽtũ, a Idẽ Bar. Bald. P. & Ang.

a Iuliano.

§ Iauus. § CASVS. Si auus tuus patrem tuum & nouercam ex æquis portionibus hæredes instituit, nec te nominatim exhæredauit, sed inter cæteros, dicendo: cæteros liberos meos exhæredo. an patre tuo mortuo, auo tuo viuo, bñ fic. io legis Velle. in locum patris tui succedens, rumpere possis testm, quæritur? Resp. q̃ sic. & tota eius hæreditas ad te pertinebit, sed non beneficio legis Velleiæ, sed huius constitutionis: vt instit. de exhære. libe. §. j. & § posthumorum. in fi. vel sic: ponens eum, nec inter cæteros exhæreda. sed præteritum. tũc fortè beneficio legis Velleiæ. tibi succurretur. & hoc videtur hæc lex innuere.

h ¶ Nouercam.] scilicet patris tui vxorem.
i ¶ Portionibus.] id est quemlibet in dimidiam.
k ¶ Cum te. § nepotem.
l ¶ Viuo auo. § quid autem si post mortem aui decesserit pater? Resp. non rumpitur testamentum: vt ff. de liber. & posth. l. si quis posthumos. §. j. & §. de inoffi testa. l. si quis filium.
m ¶ Sine impedimento. § id est lege Velleia cõcedente secundũ quosdam. Melius ergo dixisset cum auxilio legis Velleiæ. Nã nõ tãtùm nõ impedit, sed etiã suas vires sibi ex toto porrigit: vt sui patris locum obtineat, & aui testamẽtũ expugnet: vt ff. de iiust. testi. l. posthumorũ. & insti.

de exhæ. lib. §. posthumorũ. Sed illud fortè ideo dixit: q̃ certus modus instituendi, vel exhẽdandi, per legem Velleiã est introductus. Vnde non videbat debere habere beneficium legis Velleiæ: cum ita non esset instituus, vt ff. de lib. & posth. l. Gallus. in prin. vel aliter bñficium legis Velleiæ in his locum habet ex verbis legis Velleiæ, qui nascuritur mortuo patre, & viuo auo: sed ex interpretatione legis Velleiæ, habet 4 & ille qui natus est viuo patre & auo, vt dicta l. Gallus. §. nunc de lege. Tu dic ve rius, ideo nepotem istum videri repellendũ per legem Velleiam, quia ex hæredatus erat inter cæteros, vt innuit hęc litera q̃d sufficiebat per antiqua iura, & per legẽ Velleiam. & sic per eam valet exhæredatio, & im peditur. Sed hodie exhæredandi sunt nominatim omnes, vt hic, & institu. de exhæred. libe. §. posthumorum. in fi. §. ibi, ne ergo &c. & inf. e. l. fin. in princi. ibi, & inter nepotes &c. & § sanctimus. & sic hic habetur mentio noui iuris.

§ Iquis. § CASVS. Si pater in testamento dixerit, filium meum volo esse alienum a substantia mea an exhæredatus intelligatur. an præteritus verbis his? Respon. quòd exhæredatus. cum enim sensus testantis appareat, verborum interpretatio requirenda non est.

n ¶ Filium. § alio instituto hærede.
o ¶ Exhæredauit. § & alium filium vel extraneũ hæredem instituit.
p ¶ Intelligitur. § nam præterire, 6 est nullã de eo facere mentionem, vt ab instit. de hæredi. quæ instit. de exhæred. libe. §. eadem. sed his verbis & c. vt ff. de hæredi. instit. l. his verbis. Accursius.
q ¶ Sensus. § i. mens.
r ¶ Interpretatio. § i. verus sensus, 7 qui nõ præteritionem, sed exhæredationem designat.
s ¶ Sensu. § vt ff. de adi. lega. l. tertia. §. conditio. & § 8. distinctione cap. fe dulo. 8 Sed arg. contra. ff. de vsufruc. leg. l. si alij. in fi. & de re iudi. in fum-

6 Ita glo reprobat; quia dicit præteritus: nihil instituit vel exhæredat. Bar. Ang. & Ias.

7 Ponit rationem dubitandi. Alexan.

8 Et eodẽ Martinus. quarto.

ma. in principio.

MAximum. § CASVS. In hac l. sex vitia recitantur, quę ex ipsa recipiunt emendationẽ: quæ secundum antiqua iura circa successionem, exhæredationẽ, & præteritionem liberorũ fieri consueuerunt. Primũ, cùm filij tã masculi quã fœminę sine delectu ab intestato succederẽt circa dispositionẽ testamẽtariã inęqualia iura recepẽrũt sed quę vel qua lia, nec hæc lex, nec alia recitat expresse. Secundũ, q̃ filij nominatim ex hæredabãtur: & filię iter cęteros. Tertiũ, q̃ circa exhæredationẽ nepotũ ex filiis iura pętoria, & ciuilia variè statuerũt. Quartũ, si filius in potestate constitutus foret pręteritus ipso iure, de iure ciuili paternũ euertebat testamentũ: vel de iure prętorio per bonorũ pos. filia verò prætereita per ius accrescendi nõ insolidum, sed pro dimidia illud rũpebat, supposita tãmẽ legatis pstãdis. ab istituto hęrede relictis, vsque ad dodrãtẽ suę semissis admittebatur tamẽ insolidũ de iure prętorio ad patris successionẽ p bon. pos. hoc tũ beneficio p cõstitutionẽ diui Antonini ad ius antiquũ iterũ redacto, & ex hoc emergebat quintũ vitiũ, puta q̃ filia prætereta, quæ paternã nõ meruit idignationẽ, magis grauabat quã exhęredata: q̃d fieri cõsueuit ex culpa. Si ponas hęredẽ institutũ legatis pluribus oneratũ, maximè cũ hodie per cõstitutionẽ Iustiniani aucta quarta fit: q̃sq; in triẽtẽ, q̃sq; in semissem. Videsigitur Iustinianus q̃ introducentes huius differẽtias, potius naturã accusarent, q̃d iura statuerẽt, sanciuit tã in testamento,

mento, quàm ab intestato: filium & filiam pariter debere vocari. & hoc ad primum. & similib. verbis pariter exhæredari. & hoc ad ẽm. & hoc in vtroque casu, tam ad neptes q̃ ad nepotes ex filiis extendunt. & hoc ad tertium. Item filiæ prætereatæ vt filij ꝯ tabulas habeant bonorũ possessionem, si ipsæ fuerint emancipatæ: vel in sacris positæ ipso iure vt sui euertãt testm. & hoc ad quartum & ad quintum. In vltima parte dicit q̃ tã circa exhẽdationẽ posthumarum filiarũ & amitarum dña fuit: puta q̃ si posthuma exhæredaret, aliquid ei relinquebatur: quod in iam nata nõ fuit necesse. & hoc totũ reuocatur ad statũ masculorum suorum hæredum.

a ¶ In fœminis. § primũ vitium.
b ¶ Ab intestato. § ratio quare sit vitium.
c ¶ Et aliis. § secundum vitium: quia filij nominatim, filiæ inter cæteros.
d ¶ Nepotes. § tertium vitium.
e ¶ Alia. § i. alia vitia.
f ¶ Prætereta. § quartũ vitium. Vel die quod exemplificat primum.
g ¶ Accrescendi. § i. accrescebat siue dabatur ei semis eius, qđ ab intestato erat habitura, & vsque ad dodrantem eius semissis poterat granari legatis tv. inf. ibi, cum n. &c.
h ¶ Accipiebat. § non autẽ poterat dicere nullum, vt instit. de exhæredibe. in prin.
i ¶ Accrescendi. § accrescebat enim, id est, accedebat ei, & decrescebat instituto.
k ¶ Et ipsa. § filia prætereta.
l ¶ Legatis.] ab intestato relictis: ad instar filij qui petit contra tabulas.
m ¶ Et prætore. § i. ex iure prætorio.
n ¶ Habebat. § scilicet filia.
o ¶ Coarctabat. § i. in bonorum possessione petenda, inquantũ iure ciuili prius petebat, scilicet semissem petat per bonorum possessionẽ, & prætereatam legata vsq; ad dodrãtem eius semissis, vt erat de iure primo ciuili: quã constitutionem Antonini non habemus.
p ¶ Accrescendi. § f. de iure ciuili.
q ¶ Tales differentias. § ratio quare sint vitia omnia præter tertium præcedentia.
r ¶ Inducunt. § i. inter masculos & fœminas.
s ¶ Toros. § i. omnes. Et not. non licere 1 accusare naturam: vt inf. de leg. hæred. l. lege xij. tabu. & insti. de exhære. lib. §. nostra.
t ¶ Non fiant. § mulieres.
u ¶ Maiorum. § ab antiquissimis temporibus: vt in l. xij. tabu. vt inf. de leg. hæred. l. lege.
x ¶ Vestigia. § quo ad æquitatem maris & fœminæ. non quo ad exhæredationem.
y ¶ Antea.] i. antiquissimo tempore ante prædicta iura.
z ¶ Inter cæteros. § i. non nominatim.
a ¶ Centumuiri. § nota tria esse iura in filia. Primum q̃ filia inter cæteros. Secundum q̃ aliis verbis. Item de iure accrescendi. Et dic centumuiri. senatores, qui centum numero erant: vt hic, & supra, de pet. hære. l. fi. & est hoc quintum vitium.
b ¶ Introduxerunt. § introducentes petitionem hæreditatis acta prius querela.
c ¶ Ad edictum.] scexponendum.
d ¶ Et nemo. § repete, cum &c.

e ¶ Ortus. § i. filius. Nam nati, filij dicuntur. Vel dic, id est, fretus, quasi dicat, qui habet aliud auxilium, non habet querelam: vt hic, & instit. de inoffi. testa. §. tam autem.
f ¶ Ad hanc. § f. querelam.
g ¶ Semissem. § leuis partis, quam ab intestato haberet.
h ¶ Sescuncia. § i. vncia & dimidia: vel ff. de inof. testa. l. Papinianus. §. proinde si fuit. & hoc scã relatione ad totũ: quod ab intestato erat habitura, cùm primò vnus semis ei auferat, postea dodrans remanentis semisis.
i ¶ Totius substantiæ. § i. totius sibi debitę portionis ab intestato. prterita verò habebat dimidiam illius portionis: & in dodrãte illius dimidiæ graduabat ad legata. Hæc tñ iniuria alibi reperitur. vt ff. de ẽ tab. l. non putauit. in fi. a nã & emãcipatus filius si fuit prætereitus, & petat contra tabulas certis personis præstat legata: exhæredatus verò, nullis oino: 3 vt ff. de leg. p. stan. l. j. & l. Papinianus. §. fi. & l. Titia. ff. de inof. testa. Sed hodie iure authẽticorũ idem ꝑt probari. Pone q̃ me exhęredauit pr meus, non adiecta cã: & legatum mihi reliquit: testm non valet, quantũ ad institonem, sed quantũ ad legata fit: ergo habeo legatum, & pariter succedam cum fratribus quasi ab intestato: & ita plus habeo quàm etiam ipsi istituti, vel multò magis quàm prætiti. 4 Sed quidam dicunt non tenere hoc legatum, cum nõ est verisimile q̃ testator voluerit me habere, si te stamentum non valeret.

ADDITIO. Istam opinionẽ tenuit Mar. Syll. vt refert Bar. in aut. ex cã inf. eo. in pe. col. ver. ꝙro quid si aliquid erat, &c. quã sequitur ibi ipse Bar. hac potissimum rõne: q̃a indignus est consequi ex testõ, quod impugnauit: vt ff. de inof. testa. l. Papinianus. §. meminisse: cum simi. & videtur expressus casus secundum eum. in l. filium. §. omnibus. ff. de leg. præstan.

k ¶ Institutione. § de alio facta.
l ¶ Etsi. § i. quamuis.
m ¶ Constitutionis. § quæ est supra, de inoffi. testa. l. scimus. §. sanctimus. Vel verius illa omnimodo.
n ¶ Exhæredatæ. § & non præteritæ.
o ¶ Et ita. § quia præterita præstat ex sua porti ne legata, sed non exhæredata.
p ¶ Sentiret.] quia non dedimus supplementum præteritæ.
q ¶ Vocantur. § vt supra ea. l. in prin.
r ¶ Honorari.] hoc ad primum.
s ¶ Nominatim. § quid sit nominatim, habes ff. eodem, l. j. & s. & hoc ad secundum.
t ¶ Procedere. § de secundo vitio.
v ¶ Talem habere. § quartum & quintum vitium.
x ¶ Suus. § qui habet vtrunque: tem ancipatus tantùm alterũ. similis con fusio, supra, de col. illam. & insti. qui test. da. tu. pol. §. fi.
y ¶ Ipsa.] f. filia.
z ¶ Non patiatur. § nam & suis præteritis, datur contra tabulas: vt hic, & insti. de hære. quæ ab intest. §. eadem.
a ¶ Et hoc. § hoc ad tertium.
b ¶ Progeniti. § nam nepotes ex filia cum diminutione tertiæ partis veniant.

1 Voluit a legare l. fi. lium. §. fin. eo. ti. Cyn. Ale. & Ias. omnino § Dic fm Fulg. Ale. & Ias. hic, q̃ ille tex. confidera uit q̃ quantũ ad quar tam a lege debitã ipsi filiæ est vitium q̃ ex hæredatus illa fit me lioris cõditionis q̃ prteritus.

† al. posuimus.

† al. quarta

4 Hoc seq̃ tur. P.

† Du. haberet vt † vt ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

venient, vt supra, de colla. illam. quod tamen corrigitur per auth. ibi positam. Accusius.

Posthumi nõ possunt exhæredari.

a ¶ Sed quia. ¶ hoc erat sextum vitium.
b ¶ In posthumis, ¶ hodie posthumi exhæredari non possunt, cum nullam causam ingratitudinis possunt committere, vt supra, de inoffi. testa. §. quis in suo. §. legis. & est lex Iustit. & post istã quæ est contra. Item per au hen. est idem. Nam de ber causam ingratitudinis inserere: quam ergo inseret in posthumo? & hoc dicit authen. non licet &c. quam lege hic. & postea auth. ex causa.
c ¶ Posthumam. ¶ i. nondum natam.

NOn licet, ¶ CASVS. Hæc auth. corrigit iura antiqua in hoc iure antiquo libert poterant exhæredari sine causa, hodie istud est correctum: quia non licet parentib. exhæredare vel præterire liberos nisi inseratur vna ex 14. causis legibus approbatis. sed si vna illarum inseritur & inuenitur vera, filius vel filia exeluditur a querela, si non inuenitur vera, vocatur ad querelam, vnde si non inseritur causa exhæredationis, non valet exhæredatio, nec præteritio, nec testamentum.
d ¶ Parenti. ¶ i. nec in instituere nec exhæredare, vt instit. de hære. quæ ab inest. §. eadem.
f ¶ Probetur. ¶ ab hæredibus, vt supra, de inof. te stã. liberi. & l. omnimodo. Accur.
g ¶ Quatuordecim. ¶ quibus filij a parentibus exhæredantur: sed septem sunt, in quibus exhæredantur superiores ab inferioribus, vt in cor. auth. vnde hæ sumuntur, in §. aliud. cum seq. §. & §. & hæc quidem. & tres, quibus exhæredatur frater vel soror, etiam turpi persona instituta. vt in aut. de nup. §. ingratitudinis. col 4.

EX causa.] CASVS Istam auth. ita continuabitis ad l. C. & ad superiorẽ auth. Olim nõ erat necesse inseri causam exhæredationis. hodie necesse est, & si non inseratur, non valet testũ quantũ ad institõnem, quantum ad alia sic. Ponetis ergo in hac auth. ita casum: Pr extrantum instituit filium exhæredauit, nulla cã incerta, q̃ sit lege approbata, vel materfilium pterit. & extraneum instituit, nulla causa a lege approbata inserta, vnde non valet testũ quantum ad institõnem. nam filius dicet testũ ipso iure nullum, & succedet ab intestato. veruntamen legata & fideicommissa præstare tenetur, quia licet ipso iure non valet testamentum quantum ad institutionem, cætera tamen omnia firma remanent.
h ¶ Causa. § omissa in testõ: & tunc ponit irritũ ipso iure. Vel sic: ideo causa fuit inserta in testõ, sed per hẽdem nõ ꝓbata: & tunc irritũ, i. irritandum.
i ¶ Irritum. ¶ ipso iure causa inserta, & non ꝓbata: & sic non hẽt hodie locũ q̃rela nisi inter fratres turpibus personis scriptis hæredibus. Nã aut non est inserta causa, & sic nõ valet, vt §. auth. nõ licet. aut inserta & probata: & tunc inexpugnabiliter valet, vt in auth. de hære. & fal. §. exhæredatos. col. j. aut nõ ꝓbata: & túc ipso iure nõ valet, vt hic. & hoc ẽm. M Tu dic 1 ẽm Io. q̃ habet locum q̃n est inserta & non probata, & verbũ hoc, irritũ, non est in corpore, sed ibi est euacuatio, in §. si quis de prædictis. & in §. siue igitur. Subaudi ergo per q̃relam vel per ꝫ tabulas si fuerit præteritus emancipatus, vel suus: sed suus si vult, potest etiam dicere nullum 2 cum est præteritus. Nec obst. 3 quod alibi dr non esse diam patriæ potestatis, vt in auth. de hære. ab intest. 9. nullam verò. col. ix. Nam verum est verumq; admitti: sed quem q̃ suo iure per ius aũt ciuile soli sui admittebantur. Et eodem modo resp. ad illã instit. de exhære. li. §. nostra. Itẽ loquitur 4 dicta auth. cũ nullũ factũ est testũ. & ẽm hoc irritum, arritandum. Vel 6 dicas ipso iure, expone ex causa fomissa, vt sequitur: sed ab intestato succedunt. Item si prædictũ verbum esset in corpore auth. tñ præcedunt verba illa, ex cã illa præteritionis, quasi sola pterito vel exhæredatio non fit causa q̃ testamentum sit ipso iure nullum, sed ẽt illa, scilicet si exhæredatio non fit. tẽ fcã. i. si legitima causa non fit inserta quare fiat exhæredatio. Si ergo continuatur, debet aliquod esse testũ ẽm omnes sedin intandum est per q̃relam vel aliis cõibus modis. Vnde dic generaliter q̃ois exhæredatus vel pro exhæredato habitus, & solus hẽt q̃relã, & solã q̃relam inof. testa. legit. 7 si est in prãte exhẽdatus, habet q̃relam, & solã q̃relam inof. test. si pteritus, ipso iure nullum dicit. bo. pos. contra tabulas petere. 6 poterit. Si fit emancipatus & exhæredatus, querelam habet, & l. à Iolã. vi. ff. de libe. & posthu. l. vlt. & de bo. pos. contra tab. l. j. si pteritus, habet solã cõtra tabulas. si aũt sit præteritus vel exhæredatus ab ascendentibus per matrem, (& sp dic cũ causa: quia eorum præteritio pro exhæredatione habetur) solã habet querela. idem intelligo si mater vel aliquis ascendens p̃ matre præteratur a filio, vt habeat pro exhẽdata, 7 vt. s. de inof. testa. l. cũ filiũ. & hoc cõtra ctaf de successione ascendentiũ. Si autem ẽs, si q̃dẽ erat nihus & in prãte, & sit testatus super rebus nõ extrẽsious, vel quasi, non valet testamentum, vt inf. de bo. q̃ae lib. l. fin. §. siquis aũt. Si autem super extrensi vel quasi, cõstat q̃ nulli subiacet q̃relæ: 8 vt s. de inof. test. l. si. §. si. Si autẽ est emancipatus, & patrem exhæredat, habet q̃relam, si præteritus, habet contra tabulas pater, vt ff si patr. q̃s fu. ma. l. j. in princi. & ff. de inof. testa. l. pter. Item opponitur s. de test. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. Sed ibi de imperfecto, quo ad numerum testium & aliarũ solennitatũ, hic quo ad prætritionem vel exhæredationem. & ẽm hoc facit inf. l. ex q̃bus. fi. k ¶ Cætera.] hic ergo petentur legata actione ex testõ, quasi non rescisso, vt hic. & in cor. auth. §. siue igitur. in fi 9. & ẽt filius succedit ab intestato quo ad quid, ergo est testatus quo ad q̃d. & quo ad quid non: sic. ꝫ de testa. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. Vel dic agi condictione 9 ex lege ad hæc legata. Sed pone q̃ testator dixit, si nõ valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, vel alterius cuiusl bet vltimæ voluntatis. An petentur legata vt ab intestato? Resp. hæc auth. vt velle solum ex testamento. verum vt eo casu loqui, quo alio modo non poterant valere legata: sed certè nec hæc alio mõ valeat, 10 licet hęc verba sint adiecta, si non valet & c. vt ff. de inof. testa. l. Titia. in fin. & de le. 3. l. patronus. § fi. Item si hæc verba dicit, si non valet &c. nunquid hęres scriptus poterit tanquam ab intestato relictum petere ex causa fideicommissi a filio existente hærede ab intestato, vt sibi restituat hæreditatem retenta quarta, quasi trahatur hæredis institutio directa ad fideicommissariam, vt dicit lex in substitutione, vt ff. ad Treb. l. Scæuola? Resp. ita videtur. quidam tamen contra, quasi prædicta adiectio nil operetur hic: sed tunc tantum operetur, cum deficit testamentum solennitate iuris, q̃a ibi non est solennis numerus testium, vel vij sigilla, vel huiusmodi: secus vbi deficit ratione præteritionis. quod est verum per l. Titia. sed vbi non potest dici inofficiosum, secus dicam: vt dicta l. Titia. & notaui. ff. de testa. l. ex scriptura.

¶ DE POSHVMIS HAEREDIBVS INSTI. &c.

¶ Quinque modis fit posthumus, scilicet natus post mortem patris. Ité post testamentum ante mortem: vt ff. de iniusto testamento. l. 3. §. j. Item arrogato filio post testamentum. Item post mortem aui: quia incipit nepos in sui patris potestate esse, vt posthumus. Item nepos auo moriente filio, vt ff. de liberis & posthum. l. filius a patre §. j.

ADDITIO. Licet hæc glo. approbetur per Salicetum, Corneum. Alexand. & Ias. & per Ale. in rubr. ff. eo. tamen dominus præceptor meus Iodocus Lauuernis eam reprehendit in repetitione sua l. Gallus. ff. eo. hic in tertio modo ibi, item arrogato filio &c. Et aliter ponit exemplum, si aliquis arrogat alium quàm filium.

SI post.] CASVS. Si testamẽtum fecisti, & hæredes instituisti, nec de nascituris mentionem fecisti, aliquis natus est: an rumpatur testamentum, quæritur? Respon. quòd sic. nec ex eo aliquid debetur vt peti possit.

Inte-

Testõ ruptum per agnationem posthumi an debeam q̃relari.

Conclusius vt. ꝫ P. de hic mentio. & l. si fi. de inoffi. testa. l. si. §. si. Sed. arg. l. si. §. si. de lib. & posthu. l. si. §. si. Sed. arg. l. si. §. si. de lib. & posthu. l. si. §. si.

al. faciebat

al. & dubitabatur

veteres

al. deest.

Du. Cõst.

Du. Cõst.

Filiũ alios ascendere non põt.

a ¶ Intestato. ¶ nunc respondet.
b ¶ Rupum fit. ¶ vt insti. de exhære. li. §. j.
c ¶ Nihil deberi. ¶ vt ff. de iniust. testa. l. qui vxorem. & ff. de leg. 2. l. si qs testamento. & ff. de fideicom. lib. l. generaliter. 5. ex testa: secus autem iure auth. hoc casu: vt §. tu. j. auth. ex causa. Vel dic q̃ ibi loquitur in nato pterito: hic in posthumo. té contra. ff. de iniu. testa. l. posthumus. & l. si fi lio. Sol. vt dices. j. l. prox.

ADDITIO. Tu distinguas, q̃a aut testator scit se habere vxorem prægnantẽ, & tunc valent & conseruantur legata & fideicõmissa, p. d. auth. ex cã. aut ignorauit: & tunc secus: q̃ distinctio in filiis iam natis prætritis, quã adhiberi potest pro qua facit l. sicut certi. & si cũ vel in vtero. ꝫ de test. milli. & vide Bar. in d. authẽ. ex causa. & idẽ in l. filio. ff. de iniust. testa.

Du. Cõst.

VXoris. ¶ CASVS. Testamentum fecisti, & hæredem instituisti, nec de nascituris mentionem fecisti: vxor tua fecit abortum, an testamentum rumpatur, quæritur? Dicitur q̃ nõ. Si autem vnus natus est, licet inconsẽti decesserit, rumpitur testamentum.
d ¶ Abortu.] puta mortuum fecit.
e ¶ Non solui. ¶ cũ nec natus videatur: vt ff. de verb. sign. l. qui mortui.
f ¶ Decesserit. ¶ emisit tamen vocem vt differat a l. seq.
g ¶ Restitui. ¶ vt ff. de libe. & posthu. l. quod dr. & institu. de ex hæc. lib. §. j. Sed contra. ff. de iniustate testa. l. posthumus. Sol. ibi vno testõre, & natus fuit, & decesserit: hic post. Vel ibi de æquitate: & hic de rigore. Item cõtra. de iniust. testa. l. filio. Sol. ibi in nato pterito, hic in posthumo. Vel ibi de æquitate, vt ibi dicit: hic de rigore.

ADDITIO. Tu videas hic pulchrã. & breuẽ distinctionem Bart. p concordia legũ in hac gl. pro contrariis allegatarum.

QVod certatum.] CASVS. Cum posthumus natus, voce tamen nõ emissa ab hac luce subtractus est: an rũpet testamentũ apud veteres erat quæstio: quã soluit Sabinus dices, Si vnus natus est, nõ obstãte eo, q̃ ante vocem emissam vita sunctus est, rumpet testũ: eodem mõ & si vnus natus est: in quam sniam declinat Imperator Sta uens. q̃ quisquis natus talis fuerit, licet in terram cecidrit, vel in manibus obstetricis decesserit, rumpatur, si tamen processerit ad nullum declinans monstrum vel prodigium.
h ¶ Fuerit. ¶ fuisset viuo patre.
i ¶ Si non. ¶ si pro q̃a. cũ. n. fit filius, alius eum antecedere non pt: vt insti. de hære. qua. & dif. § fui. Secus ergo si alius p̃cederet, vt quia hic esset nepos qui nascitur, vt ff. de mili. testa. si filiusfam. j. §. sed si filiusfam.
k ¶ Nascendo. ¶ ſ. viuus & durasset viuus.
l ¶ Elogio. ¶ i. testamento.
m ¶ Viuus. ¶ & decesserit.
n ¶ Hoc ipsum.] i. vocem non emitteret.
o ¶ Rumpi. ¶ vt §. j. proxi. & ff. eo. l. quod dicitur.
p ¶ Monstrum. ¶ hi enim non sunt liberi, vt ff. de sta. ho. l. non sunt libe-

SVscepit, intestato ¶ vita functus est: cum agnatione posthumi, vel posthumæ, cuius non meminit. testamentum ruptum b fit. ¶ Exrupto autem testamẽto nihil c deberi, neq; peti posse, explorati iuris est. D. & PP. iiij. Kalen. Iul. Antonino A. iiij. & Balbino Coſs. †

¶ Abortiuus non rumpit testamentũ, sed natus, viuus, licet ilico decesserit. h. d. Ale. post Bal. & Sali.

¶ Impp. Diocle. & Maximian. AA. & CC. Soterico. LEX II.

VXoris abortũ testamẽtum mariti nõ solui: e posthumo verò pterito, quis nat i ilico decesserit, f nõ restitui g ruptum, iuris euidentissimi est. S. xij. kal. Mart. Sirmij, Cæsaribus Coſs. †

¶ Posthumus natus viuus licet ilico decedat, rumpit testm, si ipse ad nullum declinat monstrum vel prodigium. h. d. Sali. & Ale.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioann. PP. L. IIII.

QVod certatum est apud veteres, nos decidimus. Cum igit is, q̃ i vẽtre portabat, præteritus fuerat, qui si ad lucem fuisset h redactus, suus hęres patri existeret, si nõ, i alius eum antecederet & nascendo k ruptum testamẽtum faceret: † si posthumus in hũc quidem orbem deuolutus est, voce autem nõ emissa ab hac luce subtract⁹ est, l dubitabat, si is post humus ruptũ facere testamentum posset, & veterum † animi turbati sunt, quid de paterno elogio l statuendũ sit. Cumq; Sabiniani existimabãt, si viuus m natus esset, etsi vocem nõ emisit, rumpi testamentum: a paretq̃ue † q & si mutus fuerat, hoc n ipsum faciebat: eorũ etiam nos laudamus sententiã, & sancimus, si viuus prefectè natus est: licet ilico, postquam ĩ terram ccidit, vel in manib⁹ obstetricis decesit: nihilominùs testamẽtum rumpi: † o hoc tantũmodò requirendo, si viuus ad orbẽ totus processit, ad nullum declinans monstrum, p vel prodigium. Dat. xv. kal. Decemb. Constantino. Lampadio, & Oreste VV. CC. Coſs. †

¶ In ultimis voluntatib. casus omissus habetur pro expresso, si no sit diuersitatis ratio, et tractetur de fauore, non de odio. h. d. Sali. vel sic: Insitus o facta de posthumo nascituro post mortem: trahitur ad posthumũ natum in uita, si testator putabat ipsum nascituru. demum post mortem. qu. a uerisimile est q̃ si putasset eum nasci in uita, eodẽ modo in. t tuisset. h. d. secũdum communem intellectum docto. Ale.

¶ Idem A. Ioann. PP. † L. IIII.

QVidam ¶ cùm testamentum faciebat, his verbis vsus est: Si filiꝰ, vel filia ĩtra q decẽ mensium r spatiũ post mortẽ meã s editi fuerint, hæredes sunto. vel ita dixit: Filius, vel filia, qui intra decem menses proximos mortis u meæ nascẽt, † hæredes sunto. iurgium antiquis interpretatoribus legum exortum est, an videãtur x non contineri y testamẽto, & hoc ruptum † facere. ¶ Nobis itaq; eorum sententiam decidẽtibus, cum frequẽtissimas leges posuimus testatorum voluntates adiuuantes: ex neutra huiusmodi verborum compositione † ruptũ fieri testamentum videtur, sed siue viuo testatore, siue post mortem eius intra decem menses à morte testatoris numerandos filius vel filia fuerint progeniti, maneat testatoris voluntas immutilata, † ne pœnam patiatur prꝫteritionis, qui suos filios non prꝫteriit. z D. xij. kalen. Decemb. Constantinop. Lampadio & Oreste VV. CC. Coſs. †

q Quidã. ¶ duob. modis dic casum. Primo, instituto posthumũ, q̃ mihi nascet post mortem meã intra x. menses: sed hic natus i vita post testm fingitur institutus: licet nõ sit. Sed o instituo posthumũ, q̃ mihi nascet vsq; ad x. menses completos: q̃ mẽses cõputentur post mortem meam. & ẽm hũc secundũ casum ponitur ĩtra p citra. in primo non.
r ¶ Intra. ¶ i. citra.
s ¶ Decem mensium. ¶ ex tunc currentium.
t ¶ Post mortem meã. ¶ appãdos an cucurrerint.
v ¶ Mortis ¶ i. post mortem ẽm primum casum. ¶
x ¶ Videantur. ¶ filij nati ĩtra vita.
y ¶ Non contineri. ¶ & sic prætriti.
z ¶ Nõ prꝫteriit. ¶ ergo hæc lex interpretat q̃ si curtestõr voluit eum esse hẽdem si nascꝫetur post mortẽ: sic eadẽ rõne & si in vita: vt hic. arg. §. de inof. testa. l. 3. & ff. e. t. l. si ita. j. ẽm. & fide cõdi. cau. da. l. si exneus, nisi appareat testõrem ꝫ sensisse. ¶ q̃ in vnum casum cẽ voluit ꝫ uidere: vt ff. e. l. cõmodissimè. q̃ est ꝫ. & ff. sol. mar. l. cũ dorem. in princ. q̃ est ar. contra. Vel solue: quia hoc nouum, illud aũt vetus: qđ est in l. commodissime. Vel dic tertiò quòd hic subauditur, ẽt, in verbis testoris q. d. etia post mortem: q̃ nõ placet: q̃a sic posset, & ibi subaudiri. Dic ergo quarto, & est secũda positio casus: q̃ hæc verba edicti fuerunt, quæ sunt in primo dicto, item nasceẽtur, quod est in secundo, nõ determinetur per illa verba, post mortem: sed per illa intra x. menses connumerandos, & currentes ex nunc: & cõputandos, i. inuestigandos post mortem, an currant ante vel post. & non refert an cucurrerint ante mortem vel post: nam & illi menses, qui præcedunt mortem, sunt proximi mortũ, sicut & qui sequuntur, & sic ponit intra pro citra. Item quod in fine dicit, a morte connumerandos, expone i. inuestigandos, an ẽt in vita cucurrerunt. Item cõtra ẽm primum casum. ff. de ven. in poſ. mit. l. j. §. sed & si quis ventrem. vbi tantũm post mortem, & tñ in tempus. quod tunione, vt ff. e. l. cum quidam & facit l. Gallus. §. nunc de lege. ff. eod.

Du. Cõst.

al. nouã

Casum ponit duplicit er.

Iuliano

nascꝫeret

al. nullũ

positiõe

Du. Cõst.

¶ DE IVRE DELIBERANDI, &c.

¶ De hoc dicit l. cum antiquioribus, & l. final.
a ¶ Adeunda. ¶ ab extraneo. sed sui dicuntur se immiscere, vt insti. de hæredi. quali. & diffe. §. in extraneis.
b ¶ Acquirenda.] a quocunque suo, vel extraneo.

Si

De iure deliberandi, & de adeunda, a vel acquirenda b hæreditate.

TITVLVS XXX.

¶ Iure isto emancipatus non efficit hæres ab intestato ex sola manumissione, nel alia gestione. Sal. uel sic: ille qui de iure prætorium potest esse hęres: licet faciat extra iudicium actus, qui non pñt fieri citra nomen, & ius hęredis: non implicatur onerib. hęreditarijs. Iecus si poterat esse hęres de iure ciuili. h. d. cum l. seq. Ale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI a patre.] CASVS Filiæ emancipatæ delata erat bo. pos. in bonis patris: sed tum hæreditariū manumisit: res quæ dã ob funeris impensam distraxit. an videatur se alligasse hæreditati quo magis a creditorib. hæreditariis conueniri possit, quæritur? Resp. q̃ non, si bo. pos. non agnouit: quia hoc modo non videtur pro hærede gerere: filia emancipata. Viuianus.

Emancipatus manumittes non vi gerere.

¶ Obligata. ‡ Subaudi, ideo q̃ &c. & sic nota. quòd propter talia nõ videtur gerere pro hærede, vt hic, & ff. de reli. l. at si quis § interdum. Sed cõtra. ff. eodem, scilicet de acquir. hære. l. Iulia. & alias incipit, si pupillus, §. si seruum. vbi manumittendo sit hæres. Solut. ‡ hic de filia emancipata, ibi de filio in potestate q̃ fit hæres, nisi protestetur, vt ff. eo. t. l. pro hærede. §. j. & infra, de repu. hæred. l. j. Fallit tamen in filiofamilias militis, qui manumittendo seruum patris non fit hæres, quamuis sit in potestate, vt ff. eodem, l. Iulia. §. fin. vel ibi in d. §. fina. est ideo in milite, a quia prius se abstinuerat: vnde non videtur pœnitere de abstinentia manumitteando.

‡ Et hâ fmones. ‡ al. vesque ‡ detraxisti ‡ Du. Cõff.

ADDITIO. Aduertas q̃ cum hodie per iura auctentu. sit sublata differentia emancipationis, & patriæ potestatis, & quilibet succedat de iure ciuili, per istum actum extraneus dicitur, & quo hæc Iloquitur, inducereturne aditio, vt dicit hic Bart. & tenet hic expresse Cynus.

Vm debitum. ‡ CASVS Si obligatus creditoribus testamenti fecisti, & hæredes instituisti: in eorpo q̃ aliquis debitum paternum soluit, pro portione hæreditaria videatur hæreditatem defuncti agnouisse, quæritur? Resp. q̃ sic.

‡ fi ita

b ¶ Hæreditaria. ‡ i portione quæ tangeret te, si expresse velles adire hæreditatem.

c ¶ Ambigitur. ‡ vt sup. de inof. testam. l. parentibus. vt ff. eo. scilicet de acquiren. hær. l. pro hærede. §. j. Arg. contra. inf. de re iudi. l. ad solutionem.

SI fratris. ‡ CASVS Frater tuus testamentum fecit filium suum, hæredem instituit, qui erat in potestate patris mortis tempore. & hoc in parte vel in toto in hoc tamen erat differentia olim quòd si aliquis instituis esset in parte, apertis tabulis, adire potuit, in toto clausis: hodie tamen pater. Si ergo filius hæreditatem eius non adiuit, licet intra paucos dies post mortem patris decesserit filius: non propter hoc ad hæreditatem eius admittitur frater, sed ad posteros suos eam transmittit, Si aût sui iuris effectus, ante aditam hæreditatem decesserit filius, nec aliquis alius proximior sit, anquam legitimus hæres fratri suo succedens, vel per bonorum possessionem intra an, si nondum tempus petendi eam excessit: bona eius a quocunque possessa petere poterit, si aliquis de descendentibus superstes non fuerit.

‡ Placet Bald Paul. Ale. & Ias. Hæreditaté clausis tabulis gli bet adire poteſt. ‡ l. o vtra que lectura

d ¶ Ex parte. ‡ hoc speciale in filiis: vt ex parte hæredes possint adire clausis tabulis: secus in aliis secundum antiqua iura: ‡ vt ff. de iur. & facti igno. l. j. §. fin. Sed hodie etiam qualibet clausis tabulis potest adire hæreditatem, etiam ex parte hæres: vt inf. de cad. tol. l. §. cum igitur, & §. in nouissimo in prin. §.

e ¶ Factum. ‡ antequam adiret hæreditatem.

f ¶ Successionem. ‡ nam cum sit de suis, transmittit ad posteros, etiam non aditam: quod est speciale in filiis, in aliis secus: vt inf. de iis, qui ante ap. ta. l. j & de cad. tol. §. in nouissimo. secundum quosdam. Vel hic aduerat: quod est verum, ‡

Imp. Antoninus A. Titiæ. alias Liciæ.

LEX I.

SIà patre emancipata, eo defuncto, bonorum possessionem non agnouisti, frustrà veteris, ne hæreditati paternæ iis obligata, a quod seruum eius nullo iure manumisisti, res ‡ quoque, & mancipia quædam propter funeris impensas distraxisti. ‡ PP. xv. Kalendas Septembris. Gordiano A. ij. & Pompeiano Cos. ‡

¶ Non refert an aliquid faciam, an uolũtate mea fiat. hoc dicit. Bald. Vel sic: Hæreditatem delatã filiofamilias pater potest adire, uolente filio. h. d. Alex.

¶ Imp. Decius A. Athenaidi. al. Anthemidi.

LEX IIII.

FIliofamilias delata hæreditate, si pater pro hærede voluntate filij gessit, solẽnitati iuris satisfactũ videri, sæpe rescriptũ est. PP. x. kal. Mart. Decio. A. & Grato Cos. ‡

¶ Hæreditatem delatam pupillo debet pupillus adire cum authoritate tutoris: & alter sine altero adire non potest. hoc dicit. Alexan. concordat Bal. & Sali.

¶ Impp. Valerianus & Galien. AA. Paulo.

LEX V.

POtuit pupillus pro hærede tutore authore gerendo consequi successionẽ: sed ipsius actus, & ‡ voluntas fuit necessaria. ¶ Nam si quid, ‡ nesciente eo, tutor egit, illi hæreditatem non potuit acquirere. PP. xvj. Kalendas Iul. ipsis. iiij. & iij. AA. Cos. ‡

¶ Qui de hæreditate sibi relicta testatur, eo ipso ipsam adire uidetur. Bald. Vel sic: Solo animo aditur hæreditas quam sufficit in ultima uoluntate ostendere. hoc dicit Alexander.

¶ Impp. Diocle. & Maximia. AA. Philippæ.

LEX VI.

da 8 cum tutoris authoritate, vt ff. ad Trebel. restituta. §. fina. Item in bonorum possessione, nisi prætor scitens &c. vt supra, qui admit. ad bonorum possessione. l. bonorum quidem. & ff. de bonorum possessio. l. j. & l. seruus. §. impubes. Aliud in possessione rei singularis, quam solus quærit: vt ff. de acquiren. poss. l. quamuis. Curatoris autem authoritas secundum Azo. in adeundo non sufficit pupillo: 9 vt ff. de cap. l. cum in vna. §. tutor. quod verum est in pupillo. Nam in adulto 10 secus: vt §. de admi. tutel. cũ quidam.

o ¶ Authore. ‡ i per tutorem.

p ¶ Et voluntas. ‡ licet causam ex testamento, vel ab intestato, vel vt agnatus, vel vt cognatus acquirendæ hæreditatis non intelligat: 11 vt ff. eo. l. pupillus. & hoc si incipias ab actu: nam si a voluntate, illa sufficit 12 a ẽt sine actu: vt inf. de hære. qua & dif. § fi. ff. de inof. do. l. si liqueat & ff. de acq. posse. l. quemadmodum. Alij dicunt quòd est necessarius actus ad probationem voluntatis: quod non placet: 13 quia bene potest probari voluntas sine actu.

q ¶ Necessaria. ‡ i. si ipse tutor gerat pro hærede.

r ¶ Nesciente. ‡ qui etiam scire poterat. aliàs secus: nam infanti bene potest 14 quæri per tutorem etiam sine eo vt j. e. l. si infanti. §. j. & §. de bon. eos. contra tab. l. 2. sed aliàs solus tutor non quærit hæreditatem, vt hic di 13 citi: sed bon. possess. quærit: 15 vt ff. de bo. pos. l. si pupillo tutor. & l. tutor. & sic solus tutor sufficit, non autem solus pupillus. Item restitutio hæreditatis soli tutori non est facienda, vt ff. ad Trebel. sed nec ipsi 15 nisi esset infans: vt inf. ad Treb. l. sanctimus. in prin.

Si

SI auia tua. ‡ CASVS Auia tua patrem tuum ex duabus vncijs hæredem instituit: & ante apprehensionem earum sciens eas sibi relictas, decessit: & in eis te hæredem instituit, vel ad te peruenire decreuit. an eas. persequi possessio. eo non obstante quòd eas non apprehendit pater tuus, quæritur? Respon. quòd sic.

a ¶ Si auia. ‡ scilicet patria.

b ¶ Poterat.] vt institu. de hære. qualita. & differen. § fi.

c ¶ Suo. ‡ patris tui.

d ¶ Decreuit. ‡ sciẽs sibi relictas. aliàs nõ transmittit vt vt j. l. proxi. sed in legato hoc plus ẽ: q̃ a b igno rante 1 transmittitur: vt ff. de leg. j. l. seruum filij. § fi quis rem. & l. si fundũ. § Titius.

Quoniam. ‡ CASVS Si sorori tuæ in bonis fratris tui, vel alicuius agnati delata erat bonorum possess. vel hæreditas relicta: & antequam cognosceret, decessit: an ad posteros successionem eã transmittere possit, quæritur? Respond. quòd non, cũ nec se pro hærede gessit, nec bonorum possessionem petiit.

e ¶ Suos. ‡ i. quos habet etiam filios cum veniat a fratre.

f ¶ Transmittere. ‡ vt §. qui admit. ad bonorum possess. possunt. l. emancipata. Sed hoc fallit 2 in filis hæredibus: vt j. de iis, qui ante aper. tab. l. j. & facit §. l. proxi.

LIcet. ‡ CASVS Si filio ifacris patris mortis eius tempore constituto, delata fuerit hæreditas, & ignoret sibi delatã: si non immiscuit, an præscriptione x. vel xx. an. ex eludi possit quo minus vẽ dicet, quæritur? Respon. quòd non.

g ¶ Longi. ‡ longissimo autem possent: quia omnis actio eo tempore tollitur, vt j. de præscri. xxx. anno. l. sicut. & l. omnes. & facit inf. l. proxi.

h SI curatoris. Delata. ‡ scilicet alicui, & loquitur adulto, qui vult conuenire hæredem curatoris.

i ¶ Licet adire. ‡ intra annum secundum P. & secundum nos perpetuò, vt arg. l. proxi. & dices inf. e. l. cum antiquioribus.

k ¶ Hæredes.] ne cne, & hoc ad petitionem tuam.

l ¶ Statuet. ‡ vt ff. eo. l. j. in fi. & l. 2. & inf. e. l. fi. §. fi vero postquam. & arg. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. si diu. & de bo. aut. iud. pos. l. 3. & de cu. bo. dan. l. j. & ad Treb. fed & fi. §. plane. & de interroga. act. qui interrogatur. & de iureiuran. iusiurandum & ad pecunias. secundo respon.

S Ite. ‡ CASVS Si filiofamilias maiori xxv. annis delata sit paterna hæreditas: puta quia pater eum hæredem instituit, & ei se immiscuerit: an prætextu quod minus soluendo sit: quia pater inopia laborabat: vel quia frater suus aliquid de portione sua, quæ sua credebatur esse, rumpendo testamentum eripuit: an à creditoribus hæreditariis se liberare possit, quo minus ab eis conueniatur, pro portione sua, quæritur? Respon. quòd non.

m ¶ Maior. ‡ si minor esses, restitui posses.

SI auia tua patrem tuũ ex duabus vncijs hæredem instituit: & ante apprehensionem earum sciens eas sibi relictas, decessit: & in eis te hæredem instituit, vel ad te peruenire decreuit. an eas. persequi possessio. eo non obstante quòd eas non apprehendit pater tuus, quæritur? Respon. quòd sic.

¶ Non uidetur q̃ diu tacuit, renũtiasse hæreditati pñæ. Bal. Vel sic: Ius adeũdi nel immiscendi se hæreditati, non tollit spatio longi temporis. h. d. Alex. post Bal. & Sali.

¶ Iidem AA. & CC Claudio. L. VIII.

LIcet incõtinenti sui hæredes se paternis nõ ‡ immiscuerit bonis, tamẽ ignorãtes delatã sibi esse hæreditatẽ, lõgi ‡ temporis præscriptione quò minùs hanc rectè vindicent, excludi non possunt. S. xvij. kalen. Ianua. Sirmij AA. Cos. ‡

¶ Ille, cui delata est hæreditas, ad instantiã creditorũ, interrogari potest, an uelit esse hæres, uel non: & si petat terminũ ad deliberandũ, debet sibi moderatè statui per iudicem. hoc dicit. Alex. concor. Bal. & Sali.

¶ Iidem AA. & CC. Platoni. L. IX.

SI curatoris quondam tui testamento iure facto, vel ab intestato legitima delata ‡ est successio, hoc casu ei, qui nõ repudiauit hæreditatem, eam licet adire ‡. Rector igitur prouinciæ aditus, ‡ & si hæreditati nondũ ‡ sunt obligati, eos an hæredes ‡ sint, interrogare debebit: ac si tẽpus ad deliberandũ petierint, moderatum statuet ‡. S. xvj. kalendas Ianua. Sirmij AA. Cos. ‡

n ¶ Inopia. ‡ nam etiam vlera vires hæreditatis creditoribus tenetur hæres, sed non legatarijs: ‡ vt ff. ad Trebel. l. j. §. is qui quadringenta.

o ¶ Fratris. ‡ quod est nullum.

p ¶ Arcere. ‡ i. liberare. & dicitur ab arce quod est locus tutissimus per similitudinem: vt ff. ad le. Iul. ma. Luj. Sic no. q̃

¶ Expulsus siue spoliatus nõ ẽ ,ppteredà a suis creditoribus liberatus. h. d. qa uiolẽtia tertij non excusat debitorẽ, nec inopia. Iac. But. secũdum Bald. uel sic: Inopia defuncti, uel iniuria illata a tertio non excusat hæredem quin teneat creditoribus. h. d. Alex.

¶ Iidem AA. & CC. Sabinæ. L. X.

SI te bonis paternis maior quinq; & viginti annis immiscuisti, neque inopia patris te excusat; neque vis fratris portionem tuam vel testamentũ eripientis arcere ‡ te de exactione creditorum, qui iure ciuili pro hæreditaria portione te cõueniunt, potest. S. xv. kalen. Ianua. Sirmij, Cæsaribus Cos. ‡

¶ Pater hæreditatẽ filio delatã sine filij uolũtate repudiare nõ potest. h. d. Ale. Vel sic: Suos hæreditarios manumittere. Bal. & Sal.

¶ Iidem AA. & CC. Philumenæ. ‡

LEX XI.

REnitẽte ‡te, pater tuus, in cuius fuisti potestate, neq; spẽ delatæ tibi legitimæ quærendæ successionis absumere ‡ r, neque hæreditarios manumittendo seruos s, his præstare libertatem potuit. S. vj. Id. Febru. Sirmij CC. Cos. ‡

¶ Agnoscens bonorũ possessionẽ de iure prætorio, cosequitur in effectu illud, quod cõsequitur ille, q̃ adit de iure ciuili. h. d. secundũ unum intellectum. Vel sic secũdũ intellectũ Bart. Qui agnoscit de iure prætorio, uidetur adire de iure ciuili. hoc dicit secũdum Bar. subdentẽ hoc esse uerũ, nisi primò fuisset exclusus de iure ciuili. hoc dicit. Alexan.

¶ Iidem AA. & CC. Antonio L. XII.

PVberem agnoscentem t bonorum possessionem posteà quã ei fuit hæreditas delata, pro hærede genere non ambigitur u, S. iij. Calendas Decembris CC. Cos. ‡

¶ Omisso prætoris beneficio, pt suus hæres succedere de iure ciuili. hoc dicit. Bald. & Salice. Vel sic: Qui perdidit bonorum possessionem, non propterea a iure adeundi excluditur de iure ciuili. Alexan.

¶ Iidem AA. & CC. Sclepolidi. ‡ L. XIII.

SVm hæredem x, omissa y bonorum possessione, paternam successionem obtinere potuisse z, certi iuris est. S. iij. Id. Decẽb. Nicomediæ. CC. Cos. ‡

p ¶ Inopia. ‡ nam etiam vlera vires hæreditatis creditoribus tenetur hæres, sed non legatarijs: ‡ vt ff. ad Trebel. l. j. §. is qui quadringenta.

o ¶ Fratris. ‡ quod est nullum.

p ¶ Arcere. ‡ i. liberare. & dicitur ab arce quod est locus tutissimus per similitudinem: vt ff. ad le. Iul. ma. Luj. Sic no. q̃ licet ab aliquo patiaris in iuria m, nõ tñ alij per hoc iniurios us eris: vt ff. famil. ercis. fi filia. in prin.

ADDITIO. Aduertas q̃ de iure canonico admittũ aliqñ exceptio spoliationis factæ a tertio. de quo videas in c. frequẽs. in princ. § j. de restit. spol. lib. 6.

REnitente. ‡ CASVS. Si filiofamil. legitima fuerit delata hæreditas: an si eo renitente & contradicente pater eam repudiauerit, sibi præiudicetur? Resp. q̃ non, nec etiã si seruum hæreditarij manumiserit, pater sibi præiudicabit.

q ¶ Renitente. ‡ i. contradicente.

r ¶ Absumere. ‡ l. repudiando. sic §. de repu. bo. posl. filio. & j. de bo. quæ lib. l. fi. § j. & ff. de acquir. hære. l. is qui hæres. §. fi.

s ¶ Seruos. ‡ vt infiit. de his, qui a non do, ma. l. j.

PVberem. ‡ CASVS Si puberi delata fuerit hæreditas, & de iure prætorio bonorum possessio. vnde agnati, vel vnde liberi, non curo, agnouerit, an pro hærede gerere videatur, quæritur? Respõ. quòd sic, & intellige q̃ gerit pro hærede de iure prætorio. Et potes ponere quando non habuit tutorem, & erit tunc quæstio, an per se posset petere bonorum possessionẽ, & sic pro hærede gerere: sed prima positio verior est. Viuianus.

t ¶ Puberem agnoscentem. ‡ olim per decretum hodie non.

v ¶ Ambigitur.] mirabile est quod hic dicitur: nã secundum hoc quod hic dicitur, quicunque de iure ciuili adire potest: si petat bonorũ possessionem, videtur pro hærede gerere: & ita adire de iure ciuili. 4 Quid ergo facit ei posteà data bonorũ possessio decretalis? Respõ. pro hærede gerit: scilicet de iure prætorio. & sic im propriè ponitur pro hærede. nam licet vno iure repudiare, & altero amplecti, vt ff. de iniust. test. l. filio. & de lega. præstan. l. is, qui in potestate. & infra lege proxi. sed nõ est hodie necesse vt a iudice decernatur, vt supra, qui

3 Et bene nisi hodie quã non cõfecerint inuẽtarij. aut thẽ. sed cũ testator. j. ad leg. Fal. B. P. & Ias. Arcere q̃d & vũ dicatur.

‡ Sabino

‡ Du. deest

‡ Du. Cõff.

‡ Flauinæ

‡ al. absumere repudianda

‡ Du. Cõff.

‡ Du. Cõff. 4 Istã intellectum sequitur hic P.

‡ Archepolidi.

‡ Du. Cõff.

admit. ad bonorum possessio. l. pe. & l. fi.

S Vum hæredem. ‡ CASVS Suus hæres succedere potest de iure prætorio, petendo bonorum possessionem. Pone etiam de iure ciuili si repudiauit bonorum possessionem, successio ad eũdem iure ciuili defertur, & eam adire potest. Viuianus.

x ¶ Suum hæredem. ‡ secus in emancipato: 5 vt §. e. l. j. Item hoc intelige, nisi fit institutus. & habeat substitutum, 6 ad quem prius possessio defertur: vt §. de impu. & ali. sub. l. iij.

y ¶ Omissa. ‡ id est, repudiata.

z ¶ Potuisse. ‡ de iure ciuili.

5 Et bene Bal. & Sal. 6 Reprobatur ſm Butrig. Sal. P. Ale. Corn. & Ias.

Si

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI sorori. CASVS. Si fratri tuo in bonis sororis suæ delata est bonorum possessio, vnde agnati, licet eam corporaliter non apprehendit hæreditatē tamen eoipso quod voluit hæres esse contra possidentes, pro hærede vel pro possessore experiri vel consistere potest.

a Tenuisse. ‡ non.n.hoc I.si ager. & ad Treb.l.fcā. & de bo.pos.l.3.§.hæreditas. & §. bonorum. &c.vt §. vnde cog.l.non hoc, & ff. de rei ven.

b Experiri potest. ‡ petitione hæreditatis cōtra possidentes pro hærede vel pro possessore. si autē titulo, tunc rei vendicatione, vt §. de pe.hær l. hæreditatis.

† Flauianæ

† tuæ

NOn est dubium. CASVS. Si filiofam. delata sit hæreditas, iussu patris eam adire potest. Si ergo tempore delationis fuit in potestate antequā iussu patris adiret, sui iuris effectus sit, an eam suo arbitrio adire & sibi acquirere possit, quæritur? Respon. q. sic.

† Du.Cōsil.

c Quærere. ‡ idem in legato, 1 vt ff. de reg. iu.l. quæ legata. & ff. quando dies leg. ce.l. si vsus fructus. §. fi. iecus 2 in stipulatione, vt ff. de verb. obli. l. si fi liusfa. sic & in seruo, vt & instit. de hæred. instit. §. seruus autem a domino.

1 Scilicet condōnali. secus in puro P. & Alex.

2 Placet B.P. Alex. & Ias.

NEc emere. ‡ CASVS. Si aliquis vult mihi rem suam vendere, non compellor emere. Item nec si mihi donare velit, non compellor accipere. An autem si mihi delata sit hæreditas, eam adire compellendus sim, quæritur? Rñ. quō d non.

† Du.Cōsil.

d Nec emere. ‡ regulariter hoc accipe, vt §. de cōtrahē. empt. l. inuitum. Sed fallit ‡ vt dixi. ff. de actio. emp. l. Iulia §. idem Celsus. Secundū similiter regulare, vt ff. de reg. iur. l. inuito. & de don. hoc iure. §. non potest. & hoc directo, sed per medium fallit, 4 vt si quis meo creditori soluat: vt instit. quibus modis tol. ob. in princip. & ff. de negot. gest. l. soluendo. & de so. l. solutionem.

Ex libro 12. titu. j. l. 149. C.T.

3 Et bene fm prædoc.

Hāc materiam tractant Plarea in l. vnica. de cu. præsti. x. C. & Pan. in cap. j. de emp. & vē.

4 Idē Paul. Ale. & Ias. Du. Cōsil.

† Vide Epi. Vlpiani ti. 22.

e Hæreditatem ‡ nec bonorum possessionem. vt ff. de bo. pos. l. iij. §. inuito. & §. vnde co. l. certū est. Sed hoc fallit 5 in hærede rogato de restituēdo: vt ff. ad. Treb. l. alle à quo §. tempestiuum. & l. quia poterat. & in seruo necessario hærede instituto: vt instit. de hære. qua. & dif. §. j. & ff. de vulg. sub. l. sed & si pupes § filiæ. & ‡. eo. l. cūm aliquis. & §. de necessar. l. fi.

5 Placet B.P. Alex. & Ias.

CRetionū. ‡ CASVS. Olim si alicui esset delata hæreditas vel bonorum, quia magis hominis natura in his cōfortat: quod hodie p hāc l. amouēc. Vel sic: Cretiones dicūtur iudiciales, dies, in quib⁹ cōsulebat adiri ptor pro hæreditate adeūda. credidit enim se habiturum gratiā, propter beni gnitatem planetæ, cui deputati erant illidies. quod per l. ista prohibetur.

f Cretionū.] crisis iudiciū: crisis natura. vnde cretici dies dicūtur in quibus melⁱ cōfortat natura: vt oēs impares: vt. iij. v. vij. in q b⁹ tātū dieb⁹ olim adire licebat sc̄d m Azo. & H. 6 sed sc̄d m Ir. cretio est certⁿ numer⁹ dierū, intra quē testator volebat adiri. vel pone casum vt ff. e. fi q§ hæres.

6 Ista lectura est vera & cōiter approbata. Ale. hic.

SIinfanti. ‡ CASVS. Si alicui sit delata hæreditas: aut est minor. viij. annis, aut maior. si minor, aut est in potestate patris: aut nō, si est in potestate: nomine suo pater eam adire vult: aut non, si vult: siue fuerit delata à matre, vel à materna linea, scilicet ascendēntibus, siue à quibuscūq; personis, eam adire potest. si non adiuit, quasi filio acquisitam occupare potest iure paterno, si in prædicta ætate infans decesserit. Si verò nō est in potestate: aut habet tutorē, aut nō: si habet: siue sit legitim⁹, à lege datus, siue datiuus, id est à iudice datus hær. insta. siue superstes fuerit pater, siue iam concesserit in fata: eā ei acquirere, vel bonorū possessio, ei delata

¶ *Hæreditas potest quæri, licet bona non possideantur. h.d. Bal. uel sic: Apprehensio bonorum nō est de substantia additionis hęre ditatis. h.d. Sal. uel sic: Per additionem hæreditatis acquirit hæres dominiū rerū hæreditariū: etiā si possessionem non apprehendat, & eas vindicare potest aduersus possidentes. h.d. Alexan.*

Idem AA. & CC Flauiæ. L. XIIII.

SIsorori suæ frater tuus ciuili, vel honorario successit iure, licet res ex eius bonis descendentes non probetur tenuisse: hæres tamen effectus, contra possidētes experiri pōt. S. xij. Kalen. Ianuar. Nicomediæ. CC. Cōs.

¶ *In quærēdo hereditatis commodo, tempus additionis inspicit. h.d. Bal. uel sic: In quærēdo commodo hereditatis patri tempus additionis filij inspicitur. h.d. Sali. uel sic: Si tēpore additæ hereditatis reperiatur quis esse sui iuris: acquirit eam sibi: licet tēpore, quo fuit delata, esset in patria potestate. h.d. Alex.*

Imp. Constantius A. ad Leontium comitem Orientis. LEX XV.

NOn est dubium, si priusquā filius iussu patris adierit hę reditatē, pprię potestatis effectus sit, arbitrio suo eundem hanc sibi potuisse quærere. Dat. xvij. Kalend. April. Limenio, & Catulino Cōs.

¶ *Ad contrahendum uel quasi nemo inuitus compellitur. h.d. Bal. & Sali.*

Impp. Arcad. & Honor. AA. Annodio. Ennoio suo. LEX XVI.

NEc emere, nec donatum assequi nec damnosam quisquā hęreditatem adire cōpellit. Dat. vij. kalen. Ianuar. Olybrio Probino Cōs.

¶ *Quolibet die potest hereditas adiri, hoc dicit. Sali. & Alexan.*

Iidem & Theodosius AAA. Anthemio PP. LEX XVII.

CRetionum † scrupulosam solennitatem hac lege penitus amputari decernimus. Dat. v. kalen. April. Constanti. Honorio vij. & Theodosio AA. Cōs.

¶ *Hæreditatem infanti delatam, ascendens p lineam paternam (siue in eius potestate sit, siue non) solus pōt adire tam uiuo infante & illius infantis nomine, q̄ eo mortuo: & tūc suo ꝓprio nomine tanquam ad ipsum transmissam. Si verò talem ascendentem non habet, sed habet tutorem: tunc tutor pōt adire tutoris nomine uiuente infante. sed eo mortuo hereditate non adita, nō transmittitur hæreditas: & perinde est ac si hereditas nō fuisset delata infanti. & idem si tutorem nō haberet. delatam verò pupillo maiori nec solus pater, nec solus tutor adire potest: sed ipse pupillus cum illorum cōsensu. & si neutrum eorum habet, tunc auctoritate iudicis hoc dicit. Alexander.*

Impp. Theod. & Valentin. AA. ad Senatum. L. XVIII.

SIinfanti, id est minori septem annis in potestate patris, vel aui, vel ꝓaui cōstituto, vel cōstitutæ, hæreditas sit derelicta vel ab intestato delata à matre, vel linea, ex qua mater descēdit, vel aliis quibuscunq;, personis: licebit parentibus eius sub quorum potestate est, adire eius nomine hæreditatem, vel bonorum possiesionem petere.

Sed si hoc parens neglexerit, & in memorata ætate infans decesserit: tunc parentem quidem superstitem omnia ex quacunque successione ad eundem infantem deuoluta, iure patrio quasi iam infanti quæsita capere. Parente verò non subsistente, si quidem post eius obitum tutor infanti fit, vel datus fuerit: posse eū, † etiā adhuc infante pupillo cōstituto, eius nomine adire hę reditatem, siue viuo parente, siue

1 Ista male quæritur B.B. Sal. & Ias.

Du.Cōsil.

a ¶ Eum.] scilicet pupillum.

b ¶ Quærere. ‡ vt ff. de bonor. pos. tutor. & ad Treb. seruo inuito. §. si pupillo. & ‡. ad Treb. l. sancimus. non ergo per se, vt inf. ad Tertul. l.j. & facit §. qui admit. ad bo. pos. l. infantis.

c ¶ Hæreditates. ‡ nunquid idem erit in paterna? Videtur enim ꝙ illa sit sibi quæsita ipso iure, i vt ff. de acq. hære. l. necessariis. vt dicit lex in furioso, vt §. de cur. fu. l. fi. §. finaūt ꝓpetuò. & ideo eā transmittat etiā ad extraneos hęres, non solū suos. Nec ob. §. de cur. fu. l. fin. §. tali. q̄ illud vī intelligendū de hęreditate extranei non paterna. Vel dic a, ꝙ hic de omni hereditate dicit, etiam paterna. Nec ob. ꝙ lex dicit de furioso. §. de cur. fu. l. fi. §. finautem ꝓpetuò. vt ibi diximus.

† Du.Cōs.

† al. eadem

2 Ista fequuntur Rapha. & Ful.

† al. eas

ADDITIO. Bart. hic in vlt. col. versi. omissis tutis ego consului, &c. tenet primam opinionem huius glo. ꝙ hæreditas patris non adita, indistinctè transmittat̄ per filium in potestate. qđ probat mul tis medijs soluendo contra. quod posset hic formari de hoc tex.

d ¶ Ad illas personas.] sed cur non deuoluitur hic ad hæredes pupilli, vt supra, proxi. & ad patrem? Rñ. ꝙ hæredes pupilli pōt habere recursum contra tutorem. 3 pater verò si hæreditatem non habet, contra nullum habet recursum nisi contra seipsum, sed contra seipsum venire non potest. Item quid si nullum habuit tutorem? Rñ. necesse habes idem dicere, vt nō transmittat, vt in princ. huius §. licet cesset ratio p̄dicta, & sic est spāle 4 in patre, qui occupat vt pater, quod alius non pōt. Accur. Et dicas secūdum Guil. ꝙ puenit successio infanti delata, ad eos, ad quos perueniret si nunq̄ infanti fuisset delata huiusmodi successio, vt in litera præsenti. & sibi imputent hi des pupilli, quare tutorem non petierunt. vt ff. ad Tertyllia. l. 2. §. fi mater. & §. qui pe. tu. l. 2. contra quem si negligens vel in culpa fuisset: possent habere recursum. §. arbi. tu. l. quicquid.

† anteriori bus

3 Ista sequuntur B. B.P. Salic. Cor. & Ias.

† al. poterit

† al. asseq. 4 Ista est melior 10 B.S. & Ias. Du.Cōs.

e ¶ Quacunque. ‡ sed quomodo potest esse quòd iste sit sui iuris, cùm quando emancipatur, habeat necesse cōsentire, & iste nō potest, cùm sit infans? Respon. authoritate principis: vt §. de emanci. l. imbemus. Accur.

f ¶ Inueniatur. ‡ cùm pater supereſt: aliquin si decesserit, diuersa sunt ꝛa: vt ex prædictis colligitur.

g ¶ Mortuo.] vel etiam viuo: vbi quid iuris sit, dicitur §. de bonis quæ lib. e. fi. §. vbi autem.

h ¶ Continentur.] vtita demum transmittat pupillus hæreditatem, si ipse quæsiuit vel tutor vel curator. & hoc de hæreditate extranei: secus ite paterna, quam trāsmittit ad suos: vt §. de his qui ante aper. tab. l.j. in fi.

i ¶ Hoc ius. ‡ hæreditatem: vt §. qui admit. ad bon. pos. sunt. l. bonorum quidem. & ff. de bo. pos. l. pe. Accur. alias sine prætore ipso non al ligatur hæreditati: vt ff. de acqui. hære. l. ei qui. in fi. & l. necessaris. in fi.

C Vm aantiquioribus. ‡ CASVS. Ponamus: Titio delata fuit hæreditas, quæritur vtrum ipse transmittat eā ad posteritatē suam, si decedat? Distinguitur, aut est suus hæres: aut extraneus. Si suus, transmittit: siue sciuerit, sine ignorauerit sibi fuisse delatā, & sine additione: tamen si eam non repudiauerit, seu tempus de adeūdo sibi datum à iudice. vt in prima parte. vel à iurā: vt in secunda, non præterierit. Si quidem extraneus: tunc aut tempus deliberandi petiit instrumenta ꝙ transmittere potest: aut non. & tunc distingue. aut scit sibi delatā: aut ignorat. si ignorat quādocunq; decedit: ignorans nō transmittit. si scit: aut decedit intra annum vel post. si intra annū: tunc transmittit, & tūc pis, etiam quantum ei supererat de anno illo ad deliberandum, si verò post decedat, non transmittit. ipse aūt si viuat, ꝓpetuò adire poterit: licet Ro. dixerit ꝓrium.

k ¶ Deliberantes. ‡ an sit adeunda vel non.

l ¶ Hanc transmittere ‡ f. deliberationem & succedendi ius.

¶ Imp. Iustin. A. Demostheni. P.P.
LEX XIX.

CVm in antiquioribus legibus, & præcipuè in quæstionib⁹, Iulij Pauli inuenerim⁹ filiosfamilias paternā hæreditatē deliberātes, k posse & in suam posteritatem hanc transmittere: l & aliis m etiam † quibusdā adiectis, quæ in huiusmodi personis † præcipua n sunt: eā † deliberationē & in omnes successores, siue cognatos, siue extraneos duximus esse protelandam. Idoque sancimus, si quis vel ex testamento, vel ab intestato vocatus, deliberationē o meruerit: p vel si hoc quidem non fecerit, non tamen successioni renuntiauerit, vt ex hac causa deliberare videatur: sed nec aliquid gesserit, quod additionem, vel pro hærede gestionem inducat: ¶ præ dictum arbitrium in successionē suam r transmittat: ita tamen vt vnius anni spatio s eadem transmissio fuerit conclusa. Et si † qui dem is, qui sciens t hæreditatem vel ab intestato, vel ex testamento sibi esse delatam, deliberatione minimè u petita, ītra annale tempus † decesserit, hoc ius ad suā successionem intra annale tempus extendat. Si enim ipse, postquam testamentum fuerit insinuatum x vel ab intestato, y vel ex testamento, vel aliter z ei cognitum sit hæredem eum vocatum fuisse, a annali tempore translapso nihil fecerit, ex quo vel adeundam, vel renuntiandam hæreditatem manifestauerit: is cum successione sua ab huiusmodi beneficio b excludatur. Sin autem instante ante dicto filio arrogato defertur quarta. Vel quādo 9 quis succedit ei, qui testamentum non poterat facere, qui propriè non dicitur intestatus. propriè enim dicitur intestatus, qui cùm testamentum facere posset, intestatus decessit: vt ff. de suis & legitimis. l. prima. in prin.

1 Iſtum ſequuntur B. Sal. & Ias.

2 Placet Bald. Pau. Ale. & Ias.

3 Placet B.P. Alex. & Ias.

4 Idē Paul. Ale. & Ias. Du.Cōs.

5 Placet Bald. Pau. Ale. & Ias.

6 Sequuntur eam P. Ale. & Ias.

† Du. deest

† al. deeſt

† al. eadē.

† al. deeſt

† al. deeſt

† al. deeſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

testa.l.fcimus.§.fi.Item regula facit contra eum,quæ ita dicit indefinitè, hæredi qui non repudiauit licet adire,vt.5.e.l.fi curatoris.Item adiitio est de iure ciuili,non ergo terminatur anno,vt inſti.de perpe.& temp.act.in prin.& facit.5.de non nume.pecu.l.fi intra.

a ¶ Relinquat.} & ita facit ff.de acq.hære.l.ventre.

b ¶ Seruabitur.} imò præter hoc debet habere quatuor menſes, vt inf.fi pœn.ap.l. fi vnus.§. fi quę eſt contra.Sol.i ibi quatuor menſes,qui vltra tps deliberandi dătur ad appellationis exercitium, non ad deliberandum. vel hic a iudice indultũ eſt tẽpus, ibi a principe. prima verior eſt.

Placet Bar. Bald. Pau. Alex. & Ias.

al.dubitatione

adeũdam

anno recẽtè

Du.conſſ.

QVidam.} CASVS. Titius in teſtamẽto ſuo inſtituit ſibi hæredem, pone Seium in certa re, ſeu in quarta parte hęreditatis,ſcilicet in prima parte teſtamenti hæredem inſtituit, quæritur vtrum quaſdam inſtitutiones poſſit repudiare & alteras agnoſcere? Itẽ quæritur,ſi Titio filio ſuo impuberi ſibi hærede in parte inſtituto, Seium ſibi hæredem in altera ſibi inſtitutum, ſubſtituat, an poſſit commodum inſtitutionis agnoſcere, & id quod ſibi ex ſubſtitutione defertur,ſi locum habeat ſubſtitutio repudiare vel econuerſo? & reſp. vel omnia agnoſcet, vel omnia repudiabit.

c ¶ Quidam elogio.} i. teſtamento.

Du.ſimilis Hæreditatem pupillarem an poſſit repudiare equi paternã acceptauerit.

al. deeſt.

2 Diſplicet omnibus, & reſpicit contrarium. l. quæſitum.

3 Diſplicet ſimiliter omnibus.

4 Placet Bartol. & a Ias ſcrib.

5 Et bene ſi erat cohęres extraneos aliàs ſecus. Alexan.

6 Diſplicet Bar. Bld. Pau. Alex. & Iaſ.

7 Aliàs incipit: ſilius quiſcrib

8 Sequantur Bart. B. Ale. & Ia.

9 Placet prædicto. quia ſine plura legata re & nomine. Bar.

d ¶ Tantas. } id eſt totidem.

e ¶ Quantaſcunque.} i. quotcunque.

f ¶ Quem.} ſcilicet extraneum.

g ¶ Admittantur.} vt.ſ. de caduc.tol.§. his ita. & §.de impu,& alius ſubſtit. l.teſtamento.& ff.de hære.inſtit. liber homo.§ fi. ff.de bon lib.l. ſi libertus prætorito. Sed certè,imò videtur q licet paterna acceperit,non tamen cogatur pupillarem accipere,vt ff.de acqui.hære.l.ſi tu ex parte.§.fin.& l.quæſtum. Sol. 2 quidam dicunt ſpeciale in fratre in ſtituto pro parte, & ſubſtituto fratri pupillo, vt in ead.l.quæſtum. Alij, 3 q hæc corrigit illas. Tu dic,4 ſi ſubſtitutus primo adiuit paternam pupillarem,admittere cogitur, vt hic.Si autem non adiuit paternam, & vult habere pupillarem,ſi quidẽ pupillus abſtinuit, ab hæreditate paterna,recuſando eam poteſt ſubſtitutus habere pupillarem,hoc ita, ſi pupillus habeat cohæredem,qui adierit,aliàs non. 5 cum pupillarem non habeat,non adiit hæreditate ex orincipali,vt ff.de vulg & pup.ſubſtit.l.2. verſ.adeo. Si autem non abſtinuit,non poteſt ſeparare paternam ſi vult pupillarẽ, licet pupillus poſſit,quod eſt notabile ſecundũ Io. 6 niſi hic ſubſtitutus ſit frater impuberis: hic.n.& ſi pupillus abſtinuit, ipſe tñ abſtinere nõ poteſt,vt.d.l.quæſtum.& l.Iul. 7 & de priuil.cre.pater.& de vulg. ſubſtit.l. ſed ſi plures.§.filio.& l.ſi filius. Item cum vnus ex hæredibus adiit: alter poſtea repudiat qui primo adiuit,ẽt totam poteſt repudiare 8 hẽditatem vbi creditores cõtenti ſunt ſua parte,vt ff.de acq.hær.l. cum hæreditate, & hoc in hęreditatib.ſecus in legatis. Nã quotie. plures res enumerate mihi relinquuntur,vnam repudio,alterã admitto,ſi volo. ſi autem non

nali tempore deceſſerit:reliquum tempus pro adeunda hæreditate ſuis ſucceſſoribus ſine aliqua dubietate† relinquat: a quo completo,nec hęredibus eius alius regreſſus in hęreditatem habẽdam† ſeruabitur. b Recitata ſeptimo † in nouo conſiſtorio palatij Iuſtiniani.Dat. iij. kalend. Nouemb. Decio.V.C.Coſs,†

¶ *Inſtitutus in diuerſis partibus, non põt unam partem amplecti,& alterã repudiare,hoc primo.Inſtitutus et pupillariter ſubſtitutus, non poteſt inſtõem amplecti, & ſubſtõem repudiare. b.d. ſecũdum Oldra. & Bal.uel ſic: Inſtitutus in diuerſis portionibus eiusdem hæreditatis, & ab eodem teſtatore: ſi unã agnoſcit,oẽs agnoſcere uidẽtur. Item qui agnoſcit paternam, cogitur agnoſcere pupillarem. Alexander.*

¶ Idem A.Ioanni PP. L. XX.

QVidã,elogio condito, hæredem ſcripſit in certas vncias, & poſt certa verba teſtamẽti eũdẽ in alias vncias, vel tãtas,d vel quantaſcunque,e & tertio vel in aliam partem hæreditatis,vel in quendam vnciarum modum: ille autem vnam inſtitutionem vel duas admittẽs,vnam,vel duas, vel quantaſcunque reſpuendas eſſe cenſuit: quærebatur apud veteres, ſi hoc ei facere permittatur. Simili quoq; mõ dubitabatur ſi impuberem quis filium ſuũ hæredem ex parte inſtituit, & quendam extraneum in aliam partem, quem[f] pupillariter ſubſtituit: & poſtquàm teſtator deceſſit, pupillus eẽdem patri eius† hęres extirit, extraneus autem hęreditatem adiit: & poſteà adhuc in prima ætate pupillus cõſtitutus, ab hac luce ſubtractus eſt, & pupillaris ſubſtitutio locum ſibi vindicauit. Cumque ſubſtitutus eandẽ partem admittere uoluit, quęſitũ eſt,ſi poteſt iam hęres ex principali teſtamento factus, pupillarem ſubſtitutionem repudiare? Vtrãq; igitur dubitationẽ ſimul deciden

dam eſſe cẽſemus. Placuit etenim nobis,ſiue in inſtitutiõe,† ſiue in pupillari ſubſtitutione, vt vel omnia admittantur,[g] vel omnia repudientur, & neceſſitas imponatur hæredi particulari facto, vel aliam aut alias partes hæreditatis admittere, vel etiam ſubſtitutionem pupillarẽ. D. prid. Kal. Maij, Conſtantinopo. poſt conſulatum Lampadij & Oreſtis VV.CC.

¶ *Obedientia ad unum effectum, non extẽdit ſe ad alium.h.d.Bal.uel ſic;Obediẽs obeditione coacta non perdit ius contradicẽdi in actibus,in quibus nõ teneẽ obedire. h.d. uel ſic : Compulſio iure nõ facit quẽ teneri ad obediẽtiam, niſi quatenus eſt de iure. h. d.uel ſic:Obedientia circa unũ actũ, in quo quis tenetur obedire, non iudicat in alio actu, in quo quis tenetur obedire. uel ſi ex Per compulſionem legalem non acquiritur aliqua poſſeſſio in ſubdito, niſi ea, q̃ debeẽ de iure uel ſic:Si ille,q litigat ſuper libertate inſtituatur hæres tanquã ſeruus illius cũ quo litigat, compellitur per iudicem cauſæ ſine præiudicio litis adire hæreditatẽ inſſu illius, & ei acquirere. Si uerò tãquã liber, tunc expectat finis litis:etſi pronũtiabitur ſeruus,idem erit : ſi uerò liber,ſecus : quia potorit adire per ſe.hoc dicit. Alex.*

¶ Imp.A.Ioanni PP. L. XXI.

CVm aliquis ſcripſit hęredem eum qui de ſua conditione ei, qui dominũ eius vindicabat,in iudicio aduerſabat: is autem qui dominum ſe eſſe dicebat, adire eum hæreditatem imperabat, vt acquiſitio hæreditatis per eum celebraretur: indignatus eſt quaſi domino ei parere.dubitatio veteribus exorta eſt, ſi qua pœna † ei imponatur† huiuſmodi inſolentiæ. Veteres quidem† in multas trahuntur† ſententias: ſed nos eorum diſcordiam ſic eſſe decidẽdam cenſemus, vt diſtinctio ſubtilis cauſæ ei imponatur: vt† ſiquidem ita ſcripta eſt inſtitutio, Illum ſeruum illius hæredem inſtituo: quia apertiſſimũ eſt,intuitu domini inſtitutionem eſſe cõſcriptam, neceſſe ſit omnimodo pcõ petentẽ iudicẽ eũ compelli adire

enumerantur,vtputa gregem reliquit, non poſſum vnam ouem admittere, & alteram repudiare,quia vnũ legatum eſt:licet hæredes mei poſſint, vt ff.de leg.j.legatarius. & de leg.3.l.neminẽ.& l.ſed duob. & l.grege. Vt aũt ſit tibi certũ de hæreditate hois, 10 diſtingue ita: Si ex teſtamentis plurũ plures deferantur hęreditates:vnam adiri,alteram repudiari poſſe certũ eſt. 11 Si ãt ex teſtamẽto vniꝰ plures portiones,altera purè,altera ſub condõne, vel plures per filiũ,vel p filios, vel per ſeruum, vel per me & filium, nunquam vna admiſſa alterã repudiatur, vt ff.de acq.hęre.l 2.& l.ſi ſolus. & hic. Si verò vna iure inſtitutionis, altera iure ſubſtitutionis deferatur, vna poteſt admitti, altera repudiari, licet omiſſa iure accreſcendi obueniat, vt ff.de acquir. hær. l.ſi tu ex parte. Vbi autẽ ex teſtamento vnius plures deferuntur hæreditates, puta paterna & pupillaris,paterna admiſſa, nunquam repudiatur pupillaris. ſi autem velit pupillarem adire, & repudiare paternam, ſi pupillus ẽ inſtitutus, diſtinguitur,ab ſtinuit necne, vt ſupra dixi. & hoc de eo, q̃ in poteſtate erat. Alij enim ſic ſubſtitui non poteſt. Si autem pupillus inſtitutus non erat, cui ſcilicet pupillo ſubſtitutus eſt alius, ſed ſolu. ſubſtitutus erat inſtitutus: ſiqui dem is inſtitutus & ſubſtitutus fuerit neceſſarius hæres, licet abſtinuerit a paterna, habet pupillarem: 12 q a nihil dominus eſt hæres : vt ff. de fideicomm lib.l.cum quaſi.§. ſed & ſi quis ſuus. ſi autẽ ſit extraneus, qui non habeat cohæredem, qui adeat,nec paternum, nec pupillare teſtamẽtum repudiet, vt ff.de acquiren. hæredita.l.quæſitum.& l. filius. proximus tamẽ præcedens caſus non eſt omnino expeditus, 13 ſecũdum Azo.

CASVS. Titius Stichũ inſtituit ſibi hæredẽ:mota ẽ ſtione de ſtatu ſuo, puta eo proclamante in libertatẽ,vel alio reuocante eum in ſeruitutem, q̃ritur an pendente libera ſi cauſa petente illo quòd quis ſtatus quæſtionem mouet, debeat appelli hæreditatẽ adire,vel ipſi ad uerſario acquirat? diſtinguiſ, aut inſtituit ſub hac forma, Stichum ſeruum Titi hæredẽ inſtituo. & tunc compellitur nullo penitus ei ex hoc præiudicio generando & Titio acquirere. Aut ſit Stichum hæredem inſtituo.& nõ compellitur: ſed cauſæ expectabitur euentus,vt qui in cauſa vicerit,obtineat ſuccedendo.

h ¶ Dominum. } Nota q ita poteſt vendicari ſeruus tanquam quidam Aſinus: tamen dicitur præiudicialis in rem.

i ¶ Adire.} ſi accommodet voluntatem in adeundo. poteſt.n. nolle,vt ſupra,de hæred.inſtitu.l.cum proponas.& ſic hęc 14 ſecundũ illam. Vel hic contemplatione domin: ibi,ipſius ſeruꝰ contẽplatione fuit inſtitutus Vel præcepto poteſt reſiſtere,vt ibi,non autem coactioni,vt hic. Vel ibi a domino: hic a iudice. ADDITIO. Tu dicas quòd ibi loquitur quãdo inſtitutus eſt ille, quem conſtabat eſſe ſeruum, tunc enim ſufficit poteſtas dominica ad compellendum eum prout poteſt: hic quando erat dubium

10 Illud eſt ſuperſtitioſum quia hæreditas nunc eſt nulla eſt Iaſ.

11 Placet Bart. Pau. Ale. & Lal.

al. inſtitutionibus

12 Bar. Bald. Alc. & Ia.

13 Imo eſt expeditus per illius. prox. alle. Bar. Alex & Ia.

Du. dicit. Imp

nitur.

Du. dicit. ab reuocãte.

14 Imo ſi clarũ eſt quod ſeruus. hic non ſ. ſolet recurrere ad mandat. Bar. & Ia.

dubium an eſſet ſeruus vel liber, quo caſu de neceſſitate recurritur ad poteſt.item iudicium.idem,v. eum cogat.ita loquitur hic.

a ¶ Ex hoc.} argumen. quòd fines plebatuum vel curialem nõ probãtur per inſtrumẽ.ũ inter alios confectum,& eſt ſic ff.de lega.iij.l.prædiis §.Titio.& ff.de ori iur.l.ij.§.i ſidem liberis.& ff.ad Velleia.l. Seia mãcipia.argu.contra.} de cõtrahen.& commit.ſtipu. l.optimam 1 & facit ff.d fideiuſ.l.ſed eũ. & de re. du.l.ſecunda. & de condict.& demonſtratio.l.ſi filio.in fine.& de an.lega. l.annua.§.primo.& de acquirend. hęredita.l. aditio.& l.qui in aliena. & d libe.cau.ſi cui in prin.& de acquiren. rer. do.l.liber homo.

1 die q ibi inſtrumẽta probant.p. finia inter illas perſonas inter quas conſtituitur inſtrumentũ,ſed quoad alias nihil p iudicat.Bar. Bal.Ia. Pau.Alex. & Ia.

2 ¶ Ex hoc.} ergo creditores ex hoc quod adiit,uel ex hoc quòd dixit talem ſeruum illius inſtituo hẽdẽ. & hęc uerior.

b ¶ Ei.} libero facto.

SCimus.} CASVS. In principio dicit q̃ duæ conſtitutiones a Iuſtinia no latæ fuerint olim,quarum altera,indultum fuit olim tempus deliberandi,ſ.annus,utrum expediret magis hæreditatem ſibi delatam adire uel repudiare,ut ſupra eodem titu.l.antiquioribus. Altera uerò quam non habemus,conſulebatur adeuntibus ſeu immiſcentibus ſe ſuper hæreditate aliena ex inopinato poſtea emergente per legem diui Gordiani. Tertiò fuit ſuccurſum ſolum militibus , uires patrimonij, ignorantibus , ne ultra ipſas creditoribus tenerentur hereditariis,adiecta quidem tali ratione, arma enim &c. Ex his q̃dem tribus conſtitutioni bus Iuſtinianus unam cõ ſtitutionem compoſuit, eius beneficium in omni bus non ſolum militibus, ſed etiam ad omnes extendens , ita tamẽ ſi ſecundum formam infra ſcriptam inuentarium conficerent. Et hoc eſt, quod colligitur uſque ad §. cum igitur. Subſequenter diſtinguit. Alicui delata eſt hæreditas:& tunc ſi neq; deliberationem petierit, neque inuentarium confecit: ſed ſe ja rebus hæreditariis immiſcuit. ex tũc neque hęreditatem repudiare,neque onus ęris alieni neque legatorum factorum abſque beneficio l. fi.recuſare poterit. Si verò non adierit,ſed intra tres mẽſes à tẽpore ſcientiæ ſibi delatæ hæreditatis,hæreditate renũtiet:nec ſuper rebus mortis tẽpore defuncto exiſtentibus,& incipiatur quòd intra tres quoque conſumetur numerã dos a tempore ſcientæ. & hoc ſi præſens fuerit hęres , alioquin abſenti dabitur annus. In confeſſione verò inuẽtarijs, & tabellio,& teſtes ſunt neceſſarij in rebus hæreditatis: ſubijcere ſubſcriptionem, continentem quantitatẽ rerum hęreditariũ. & ſi forte ſcribere neſciat, tũc tabellio ſpecialis ad hoc adhibeatur,aſſumptis etiã teſtibus ſubſcriptionẽ inſpecturis & i hoc caſu duplici gaudebit remedio,puta Falcidiæ.nec vultra vires patrimonij tenebitur creditoribus. & hoc in ſecũda parte vſque ad §. & ſi pſatam obſeruationẽ &c. Poſtea ſubiicit de effectu inuẽtarij, ſcilicet quod prędixi de beneficio legis Falcidiæ:nec dimittẽdis creditorib. ſupra id, quod ſuppeſit bona hæreditaria : & ſi fo rtè prius ſatisfactũ legatarijs , non in ipſum hęredem , ſed in ipſos legatarios hypothecarias: ſi res fuerint conſumptę , à creditoribus eiit dirigenda. Item conſulitur prioribus , ſi fuerint hypothecarij per hypothecarium, ſi ſupereſt res hypothecaria: vel ſi defecerit , condictionem ex lege hȓde ſemper immuni conſeruando. & huc vſque ad §. in computatione. Poſteà dicit quòd ſi hęres vel in ſinus teſtatoris , vel in cofectionem inuentarij , ſeu eius inſinuationem , ſen in aliàs neceſſarias cauſas hæreditatis inſpenderit : totum poteſt deducere: Et ſi forte teſtator eius debitor fuerit , actio non confun

quidem hæreditatem , & eam acquirere, nulli autem ex poſt facto ſubiici grauamini,ſi liber pronũtietur,ſed omne, ſiue lucrum, ſiue damnum ad eum redundare , qui in ſeruitutem eum trahebat,& de negari ei, & aduerſus eum omnes hæreditarias actiones , nullo ei ex hoc[a] præiudicio generando. Sin autem quaſi liber inſtitutus eſt , nulla domini , vel ſerui mentione in inſtitutione habita , tunc nullo compelli modo eum adire hæreditatem , nec denegari ei[b] liberale iudicium, ſed & hæreditatem per ſuum ius decurrere, & liberale iudicium ſuam expectare ſententiam , ſiue agente eo, ſiue pulſato , vt ſi quidem ſeruus pronũtietur,tunc domino ſuo hæreditatem acquirat, ſin autem liber, eam adipiſcatur , ſi adire maluerit. D. ij. Kalend. Maij , Conſtantinop. poſt conſulatum Lampadij, & Oreſtis VV.CC.

¶ *Ex cauſis in hac lege expreſsit eſt inductum quòd certus de uiribus hereditarijs poteſt adire eam uel repudiare pro libito uoluntatis abſque alia ſolennitate, prout ſibi magis expedire uidebitur. Dubius uerò ſi uelit cautè agere ut non teneatur ultra uires hæreditarias,debet conficere inuentarium ſecundum formam hic traditam.b.d. uſque ad §.& ſi præfatam. Alexander.*

¶ Idem A. ad Senatum. L. XXII.

SCimus† iam duas eſſe promulgatas à noſtra clementia conſtitutiones , vnam[c] q̃dẽ ẽ iis, qui deliberandum pro hęreditate ſibi delata exiſtimauerint aliam[d] autem de improuiſis debitis , & incerto exitu per diuerſas ſpecies eis impoſito. Sed &[e] veterem cõſtitutionem nõ ignoramus, quam diuus Gordianus ad Platonẽ ſcripſit,de militibus, qui per ignorãtiam hæreditatem adierunt: quatenus pro iis tantummodo rebus conueniantur, quas in hæreditate defuncti inuenerint : ipſorum autem bona à creditoribus hæreditariis non inquietentur. Cuius[f] ſenſus, ad vnam præfatarum conſtitutionum à nobis redactus eſt. Arma[f] etenim magis quàm iura ſcire milites ſacratiſsimus legiſlator exiſtimauit. ¶ Ex omnibus itaque iſtis vnã legem colligere nobis apparuit eſſe humanum : & non ſolum milites adiuuare huiuſmodi beneficio , ſed etiam ad omnes hoc extẽdere: non tãtùm† ſi improuiſum emerſerit debitum, ſed etiam ſi oneroſam quis inueniat[g] eſſe , quã adiit , hęreditatẽ. ita enim nec ſatis neceſſarium de liberationis erit auxilium, niſi homĩbus formidoloſis ,[h] qui & ea timẽt, quæ nulla digna ſunt ſuſpicione. ¶ Cùm igitur hęreditas ad quendam, ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato ſit delata, ſiue ex aſſe, ſiue ex parte : ſi quidem recta via adire maluerit hæreditatẽ , & ſpe certiſsima hoc fecerit, vel ſeſe immiſcuerit,[i] vt non poſteà eã repudiet : nullo indiget inuentario , cùm omnibus[k] creditoribus ſuppoſitus ſit, vt pote hęreditate ei ex ſua võlũtate infixa. ¶ Similiq; modo ſi non titubante animo retinet priuilegium.

1 ¶ Materiã inuentarij ponit Guido Papa in deciſionibus q.351. & Angan. in tr. de hęred. & fal. ſi uero ex præſumcol 200.

al. etiam.

al. ſolum.

c ¶ Vnam.} illam fortè quæ §. l. cum antiquioribus.

d ¶ Aliam.} hanc non habemus.

e ¶ Cuius ſenſus.} quaſi dicat verba Gordianæ conſtitutionis non habemus, ſed eius ſententia eſt comprehenſa in vaa præfatarum cõſtitutionum ſcilicet illa, quam non habemus , cuius Gordianæ mẽmiuit inſtitu. de hæred.quali.& dif.§.ſciendum.

f ¶ Arma.} vt ſuprà locati. l. milites. & pe iuris & facti ignorantia. l. prima, & .n authentic. quibus modis natura.effic. legi §.ſi quis. coll.a.vj. fic & in clericis ne fac.ant prohibita : vt ſupra.de epiſcopis & clericis.l. repetita. Sed contra ſupra de legi.& conſtituti.lege , leges ſacratiſsimę. Solutio.hic non negatur quin debeant ſcire leges , ſed magis arma. Vel ab illa excipe milites,& etiam quoſdam alios : vt ff. de iuris & facti ignorantia regula.

g ¶ Inueniat.} ſ. ab initio.

h ¶ Formidolos. } facit infra.ead. l.§. Ied quia quidam. & ff. de condi. inſtitu. l. quæ ſub condicione. circa prin.& ff.quod metus cau.l.nec timorẽ.§.proinde.

i ¶ Immiſcuerit. } immiſcere eſt ſuorum , ſed adire extraneorum , vt inſtitu.de hære.qua.& dif.§. extraneis autem.

k ¶ Omnibus creditoribus. } & legatariis ſine Falcidiæ legis beneficio, vt ſ.ea.l.§.ſi quis autem temerario.ſecundum quoſdam. Vel verius ibi loquitur cum deluſit legem & creditores in dilatione petenda, ut in §.præcedenti dicitur:hic autem ſecundum leges ueteres in quib.nihil ſ inuentario continebatur,debet habere Falcidiam,ſed hodie ſecus 3 per authen.ſed cum teſtator.quæ eſt ſ.ad l.Falci.

1 Iſtam ſequuntur. Bar.P.& Alex. licet Ia.contra per §.ſi uerò. ſ. iſta ea.l.

2 Idẽ Bar. Bar.Alexã. & Ia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Istam fol. sequuntur Barto. & Ia.

a Ista glo. reputatur fin. secundum Bart. in l. fina. ff. uti. j.

† ei

† al. deest.

Placet Cyn. But. Barto. & Alex. licet contra Sali. & P.

Placet Bart. & P.

Adeò q omissio subscriptionis vitiat actum cum sit de forma l. constitutionibus. in fi. ff. ad municipal. l. cum hi. §. fi prætor. ff. de transl. iudicia ibi glos. in verbo, irritam.

Plurale pro singulari quandoque ponitur.

† al. deest.

† al. deest.

† al. suffi ciet

† al. deest.

Testes an cognoscere debeant contrahentes.

a ¶ Mensium.] Sed nonne spatium sex mensium statuitur. ff. de inoffi. testa. l. scimus. §. fi. quæ est contra? Sol. i illud propter querelam inofficiosi testamenti, quæ sperabatur moueri: hic aũt credebat recuperandam vel abstinendam: non tñ respuit vel abstinet, sed se repudiaturum dicebat, & ideo tã breue spatium ei datur: alias nisi p̃ creditores, vel nisi exhæredatus esset: perpetuo adire posset: vt dixi ſ. e. l. cum antiquioribus.

b ¶ Sese immisceat. ¶ nõ eũ cõuenit: interim donec fiat inuentarium: vt ea. l. §. donec.

c ¶ Delatam. ¶ supple, & aditam. nam demum post aditã curre hoc tẽpus: vt ff. ead. l. §. fin vero postquã. Item & quia dicit hic, post apertas tabulas. nam demum postea olim poterat adiri: vt ff. de cad. tol. §. j.

ADDITIO. Tu dicas ẽm Bar hic, q̃ si quidem hęres malitiose ꝓtrahit aditionem hæreditatis, currat sibi tempus etiam ante aditam hæreditatẽ, si vero in nulla mora, in nulla culpa, in nulla malitia est: tunc currit sibi tẽpus post aditam hæreditatem, ut dicit hæc gl. licet. n. tex. dicat a die notitiæ: tñ, subaudi & aditæ hñditatis. tex. est ad hoc no. ſm eum in l. statuliberos §. si q̃s hæredi. ff. de statulib.

d ¶ Capiat.] secus 4 in tutoribus & curatoribꝰ; qa incõtinenti dñt incipere: vt ff. de adm. tu. l. tutores. ij. & ff. de adm. tu. l. tutor qui repertorium.

e ¶ Sexaginta dier. ¶ sic ergo tres menses sunt.

f ¶ Tabulariorum. ¶ l. tabularii. sic plurale ponit pro singulari. ff. de his, q̃ in eccl. ma. l. j. & de epis. & cle. l. orphano trophos & ff. vi bo. rapto. l. i. §. q̃d ait prætor. Sed arg cõtra ia auth. de hære. & falc. §. si vero absunt. col. j. sed tamen illud negari non potest, quin quandoque duo necessarii sint, ut statim. subiicit ibi, scriptionem, &c. Acc.

g ¶ Cæterorum. ¶ puta trium testium, & legatariorum, & creditorũ, vt in auth. de hær. & Falc. §. sanctimus. & ꝑ, si vero absunt, cõll. j.

h ¶ Quantitatem rerũ. ¶ mobilium & immobiliũ vt infra de bo. proscrip. l. si quis intra. & supra de administration. tutor. tutores ij. & ff. de bon. vac. l. j. §. i. x. nam sufficit, q̃ dicat: ego recognosco omnia mobilia & immobilia scripta a notario superius, me hãbere & tenere.

i ¶ Speciali tabulario. ¶ his duobus casibus necessarij sunt duo tabularij: alias vnus sufficeret, vt modò dixi:

k ¶ Cognoscant. ¶ Not. arg. de testibus, qui apponuntur in contractibus, quòd debent cognoscere cõtrahentes: vt hic, & in authenti. de hæredi. & Falcid. §. si verò absunt. collatio. prima. Sed speciale est in inuentario: vt in authen. de fide instrumen. §. oportet verò colla. vj. fed ibi speciale ¶ q̃n ab imperitis, & in scriptis. Itẽ & in auth. de testib. §. j. colla. 7. sed ibi q̃n ꝑ testes probaret, & dic, vt ff. de testib. l. testium. §. ideoque. si aũt per instrm, tunc ẽt ignoti: vt in auth. de testi. §. & licet sic ergo tribꝰ casibus debent cognoscere, vbi imperitus contrahit, & in scriptis, & in inuentario. & ubi non fit instrumentum.

Placet Bar. Bald. P. Alexan. & Ia.

di, vel per se vel per instructos procuratores in loca, vbi res posita sunt, mittendos †.

¶ Hæres, qui solenniter conficit inuentarium, ultra uires hæreditatis non tenetur: & Falcidia utitur: & satisfacere potest legatarijs, & creditoribus, qui prius uenerint: licet alijs posteriores in tempore fuerint: reseruantur tamen pe. ꝓterioribus creditoribus iura sua: & oportunis remedijs contra legatarios quibus prius satisfactum est, agere possunt: & contra posteriores creditores: sed cõtra ipsum hæredẽ, uel eũ, qui emit ab eo, regressus non datur. h. d. Alexander. usq; ad §. in computatione.

¶ Et si præfatam obseruationem inuẽtarij faciẽdi solidauerint ꝑ † hæreditatem ¶ sine periculo habeant, & legis Falcidię aduersus legatarios vtatur beneficio: vt & † in tãtũ hæreditarijs creditoribus teneantur, in quantum res substãtiæ ad eos deuolutæ valeant: & eis satisfaciant, qui primi veniant creditores †: & si nihil reliquũ est posteriores venientes repellanturu: & nihil ex sua substantia penitus hæredes amittant: ne dũ lucrum facere sperantx, in damnũ incidãt. ¶ Sed & si legatarij inter ea venerint, eis satisfaciãty ex hæreditate defuncti, vel ex ipsis rebus, † vel ex earũ † forsitã vẽditione. ¶ Sin verò creditores, q̃ & † post emẽsum patrimoniũ necdũ completi sunt, superueniant: neque ipsum hęredẽ inquietare cõcedantur, neque eos, qui ab eo a comparauerint res, quarum pretia in legata vel fideicõmissa, vel alios creditores processerunt: Licentia creditoribus non denegan da aduersus legatarios venire, & vel hypothecis b, vel indebiti c cõdictiõe vti, & hac, q̃ acceperint recuperare, cùm satis absurdum sit creditoribus quidem ius suum persequentibus legitimũ auxiliũ denegari legatariis verò, qui pro lucro certant, suas partes leges accommodare d. ¶ Sin verò e hæredes res hæreditarias credito ribus hæreditariis pro debito dederint in solutum †, vel per da-

1 Hæreditariæ. ¶ scilicet, totæ.

m ¶ Cõsummationẽ. ¶ Sed hic quod tempus da bimus ad inchoationem. Rñ. 5 secundũ ꝓportionem. f. tertiam partem ani, etenim supra vnum mensem de tribus dedit: sic hic iiij. de xij. Item q̃ dicit a morte testatoris supple & eum mortuum sciunt, & adiuit: vt ff. eo. §. si vero postquam.

n ¶ Tñ. ¶ nam licet ẽt, tã magnũ hẽat spatiũ. tamen, vt p se possit adesse in eo locovbi sunt res ad faciendũ inuentariũ, vel se præsentet tñ &c.

o ¶ Mittendos. ¶ procuratores:

p ¶ Solidauerunt. ¶ istolidũ oia capitula 7 inuentarii obseruauerint.

q ¶ Hẽditatẽ. ¶ nũc tñ det & die dare. i. damus.

r ¶ Sine periculo. ¶ creditorum vltra vires.

s Falcidiæ. ¶ hoc intelligeꝝ in diuersis casibus: vt vbi est soluendo hæreditas: præstat legatarijs quatenus patitur 8 Falcidia, si non fit. soluendo: non, valent legata: vnde nec hæres detrahit Falcidiã: vt ff. ad Tre. l. j. §. pe.

t ¶ Valeant. ¶ secus si non fecerint inuẽtarium.

v ¶ Repellantur. ¶ ab hærede & a creditoribus suum consecutis: quibꝰ licuit vigilare ad suũ cõmodũ: vt ff. quæ in frau. cre. pulli. nisi posteriores potiores sint in pigno re: vt ꝑ. licentia danda.

x ¶ Sperant. ¶ hæredes ffaciendo inuentarium.

y ¶ Satisfaciant. ¶ si putant sibi legata deberi, aliquin tenentur alijs quasi dolo desierint possidere: vt ff. ad l. Fal. dolo.

z ¶ Post emẽsum. ¶ i. finitum.

a ¶ Ab eo. ¶ hæredebus.

b ¶ Hypothecis. ¶ i. hypothecaria actione.

c ¶ Indebiti cõdictiõe. ¶ alius ergo soluit, & alius condicit, ut ff. de cond. in de. l. non est nouum.

d ¶ Accõmodare. ¶ prius ergo ẽs soluit alienum q̃ legata: vt hic, & ff. de re. iu. l. nõ dẽt actori. §. in re obscu. & ff. de coll. bon. l. cum emãcipati. §. j. & de sep. l. quoties. & de iosti. tẽ. l. Pap. §. quarta. & ꝑ. d. bo. auth. iud. posl. l. j. & ff. q̃ in frau. cre. l. q. aũt. §. pe. sed ar. ff. de tẽstac. l. cũ hi. §. planè de alim. vbi plus fauetur alimentis in testõ constitutis, q̃ inter vuos, sed ibi plus fauet quo ad transigendũ, hic quo ad excipiendũ. Item ꝑ §. de hæ. act. l. fi. vbi dr hæredes cõueniri a creditoribus, nõ legatarios, sed ibi 10 q̃n soluendo est hẽditas, hic non. Item hic alia actione q̃n non faciunt inuentariũ, tenentur legatarij, qua defunctus tenebat, illa. n. soli hæredes conueniuntur, t ibi.

e ¶ Sin vero hęredes. ¶ qualiter crediteres aduersus legatarios veniant:

niant, dixit: nunc qualiter primi creditores veniant aduersus posteriores & ad hoc ff. de cond. indeb. tutores.

a ¶ Hypothecariam. ¶ q̃n res datæ sunt in solutum.

b ¶ Per conditionem. ¶ q̃n venditæ sunt, & æstimatio data. Et intellige quando apud emptorem esse desierunt: alias cum posset agi hypothecaria contra emptorem, non daretur cõdictio ex lege contra creditorẽ ad id quod est solutum, ꝑ ff. l. vt arg. ff. de condictio. ex lege l. j. Sed hic videtur velle, etiam si extent, non teneri emptorem. & est ad hoc inf. de qua drienna. præscrip. l. bene a Zenone. Item est argu. contra. ff. quę in fraudem credit. l. pupillus. in fine. Solu. 2 hic pro rebus obligatis agit prior, vel ibi ꝑ non extorsit. hic fic.

c ¶ Dictum est. ¶ ꝑ. prox. §. & ad idem ff. de relig. l. at si quis. §. j.

d ¶ Emptores. ¶ apud quos desierunt esse.

e ¶ Prouisum est. ¶ ꝑ. prox. §. & hic dicit. ad idẽ. ꝑ. q. po. in pig. ha. l. j.

f ¶ In fundus. ¶ q̃ expensa omne æs alienum excedit: vt ff. de relig. l. pen. & ad legem Falcidiam. l. j. §. penul. & inst. ad legem Fal. §. j.

g ¶ Insinuationẽ. ¶ i qua expenditur coram magistro census: vt ꝑ. de test. l. consulta.

h ¶ Approbauerit. ¶ testibus, vel suo fortitan sacramento 4, vt ff. de re mil. l. non omnes. §. a barbaris. & de legi. tut. legitimos 5. & arg. §. de fi. in fitrul. l. fi.

i ¶ Confundantur. ¶ quãtum ad affectum 6, nisi sint tales, quæ & morte pereant: quia non erant trãsituræ ad hæredes: vt ff. de hære. ven. l. i. in fi. & ad hoc ꝑ. ad l. Falcid. l. in imponenda. Sed quid si defunctus Titio tenebat de euictione in duplum: & hunc Titium re. euicta facit hæredem: nunquid contra creditores hæres ꝑputabit duplũ? Argu. q̃ non: vt ad legẽ Falc. l. cum emptor. Sed forte ibi non f. cerat inuentarium: vn de hic t. tum duplum reputabit: vt hic dicit. Item quid si defunctus vendidit filiũ filii sui? Puto filium facientem inuentarium eatenus tantum pati exceptionem, quatenus hæret ex hæreditate vltra debitum bonorum subsidium 8, vt ff. de fun. do. dul. l. j. §. fi here vxore: & ff. de le. 3. l. imperator. §. fi. & §. de rei vẽ. dul. cum a matre. & hic subiicit in fi. §. proxi. vbi dicit, nullum damnum &c. Sed si hãbet debitum bonorum subsidium, tantum in nullo patitur exceptionem, cum fine vllo grauamine illud habere debeat, vt §. de inoffi. test. l. q̃n in prioribus. Item quid si est extraneus hæres? R ñ. secus, vt dicas eum pati pro quarta parte exceptionem: quia licet tunc habeat quartam iure institutionis tantum, tamen patitur exceptionem pro ea quarta. Quarta enim debita iure institutionis, bene videtur posse dari cũ onere: vt ff. ad Trebellian. l. Lucius. §. marinis. & ad legem Falcidiam. l. fi debitor. Sed argumen. contra. ff. de leg. secundo. l. cum pater. §. Titio. Sed si vltra quartam quid habeat pro tota eo, quod quasi hæres habeat patitur exceptionem 9 vbi vero nunc fecit inuentarium: idem dico sci licet, ve in solidum repellatur, etiam si solam quartam habet. Sed si vltra, patitur in re vendita exceptionem. pro ea parte pro qua hæres

tionem pecuniarum satis eis fecerint: liceat alijs creditoribus qui ex anterioribus veniũt hypothecis, aduersus eos † venire, & à posterioribus creditoribus † secundum leges eas abstrahere vel per hypothecariam a actionem, vel per condictionem b ex lege, nisi voluerint debitum eis offerre. Cõtra ipsum tamen hæredem (secundum quod sæpiùs dictum c est (qui quantitatem rerum hæreditariarum expendit, nulla actio extendat. Sed nec aduersus emptores d rerum hæreditariarum, quas ipse hæres pro soluendis debitis, vel legatis vendidit, venire aliis concedatur †: cum satis anterioribus creditoribus à nobis prouisum e est, vel ad posteriores creditores, vel ad legatarios peruenientibus, & suum ius persequentibus.

¶ Expẽsa funeris testamẽti, & inuentarij, & aliarum causarũ necessariarum facta per hæredem qui facit inuentarium ante oia de ducatur de hẽditate, & quod hẽs debetur a defuncto cõsequi potest hẽs: concurrendo cum alijs creditoribus. h. d. usq; ad §. licentia. Alexan.

¶ In computatione † autem primonij damus † ei licentiam excipere † & retinere quicquid in funus f expendit, vel in testamenti insinuationẽ g, vel inuẽtarij cõfectionẽ †, vel in alias necessarias causas hẽditatis approbauerit h esse persoluisse. ¶ Si verò & ipse aliquas contra defunctum habebat actiones, non eæ confundantur † sed similem † cum aliis creditoribus p omnia habeat fortunã: temporum † tamen prærogatiua inter creditores seruanda k.

¶ Creditores ex legatarij ꝑhære possunt maiorem esse substantia q̃ in inuẽtario sit descripta: ad p etia de domo hẽdis ꝑbatio sumi potest. & si hæredes dolum fecerint: in duplum refundent. h. d. usque ad §. donec. Alexan.

¶ Licentia danda creditoribus, seu legatariis, vel fideicommissariis (si maiorem putauerint esse substantiam a defuncto † derelictam, quam hæres in inuentario scripsit) quibus voluerint legitimis modis, quod superfluum est approbare: vel p tormenta forsitan † seruorum hæreditariorum secundum anteriorem nostram legem m, quæ de quæstione seruorum loquitur, vel per sacramentum illius n, si aliæ probationes defecerint: vt vndique veritate exquisita, neque lucrum, neque dãnum aliquod hæres ex huiusmodi sentiat hæreditate: illo, videlicet, obseruando, vt si ex hæreditate aliquid hæredes surripuerint o, vel celauerint, vel amouẽdum p curauerint, postquam fuerint cõuicti, in duplum hoc restituere, vel hæreditatis quantitati computare compellantur q.

¶ Intra tempus datum ad cõfessionem inuentarij, non pot hẽs a creditoribus uel legatarijs cõueniri, & ideo interim tempus agendi creditoribus, non currit. hoc dicit usque ad §. sin uero postquam, Alexan.

¶ Donec tamen inuentariũ conscribitur, vel si res præsto sint, intra tres menses, vel si abfuerint, intra annale spatium secundum anteriorem r distinctionem, nulla erit licentia neq; creditoribus, neque legatarijs vel fideicõmissarijs eos vel inquietare, vel ad judiciũ vocare, vel res hæreditarias quasi ex hypothecarum auctoritate vindicare: sed † ut hoc spatium ipso iure pro deliberatiõe hæredi cõcessum: nulla scilicet ex hoc interuallo creditoribus hæreditariis circa temporalem prælcriptionem præiudicio generando s.

¶ Qui inuẽtarium solenniter non facit, creditoribus insolidum tenetur, & Falcidiam non detrahit. h. d. usque ad §. & hęc quidẽ. Alexand.

hẽs quasdã res quas credebat hẽditarias scribi fecit in inuentario: nunc cõperto errore velle eas abstrahere, vel nollet teneri amplius p ꝑ istas res, quasi non videatur lo cupletior.

r ¶ Anteriorem. ¶ quam hæres, supra eadem l. §. fin autem dubius. & §. sequenti.

s ¶ Generando. ¶ ic nec in qualibet legali dilatione: vt ff. de iud. l. in fi. & ff. vt in' posl. leg. l. is cui. §. cessatum. & de tinc. act. q̃s priuato. l. j. §. q̃s p̃. & ff. de verb. obl. l. si pupillus. Et sic nota p̃ non vt negligere, vel metam facere, q̃ petere non pot ut j. de anne xce. p. l. in fi. & de verb. obli. l. si pupillus.

ADDITIO. Aduertas hic q̃ licet hæredes nõ possint conueniri donec inuentarium cõscribi: vt hic, ipsi tamen hẽdes interea poterunt debitores hẽditarios conueniri secundum Bartolum & communiter doctores, hic non obstat titul. ff. quod cuiusque iuris, quia ille titulus habet locum quando actum conceditur prælegium ad sui postulationem:

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunq; modi non est priuilegium istius §.
a ¶ Posteaq; am adierint. ‡ l. extranei.
b ¶ Se se q; sui.
c ¶ A nobis tempus. ‡ tres menses, quando sunt tres præsentes, vel annus, quando absentes.
d ¶ Omnimodo. ‡ certè non sunt ex eo hæredes, imo quia adierunt, refertur ergo ad id quod legitur & debitis &c.
e ¶ Censuerunt ‡ sistam legem, & etiam ad solida legata cenebuntur hodie vt in auth. de hæredit. & Fal. §. si verò non fecerit. colla. 3. Et no. hic, q; qui legem spernit, non debet eius auxilio uti: vt ff. ad mi. nó. auxilium. in fi. & ‡. de executo. rei iudic. l. q. & §. de episcopali audien. d. ‡. & §. de transact. l. si qs maior, & in authen. de raptor. mul. § sancimus. co. 4. & in authen. ut liceat ma. & auiæ §. quia vero ita colla. 8.
f ¶ Quam. ‡ deliberationem.
g ¶ Formidine. ‡ vt dixi §. ead. § j.
h ¶ Accipere. ‡ vt liceat.
i ¶ Cõtemptores. ‡ sic §. de test. & testamenta.
k ¶ Nouem mẽsibus. ‡ Sed nunquid lex ista derogat superiori cum antiquioribus, q̃ loquitur de anno hic, de nouem mẽsibus? Respon. vt ead. l. fin. §. fi. dices.
l ¶ Sit non sæpius. ‡ sufficit & semel, si §. si tu papius in integ. resti. l. fin. & ‡. de pœnis. omnes quos. & ff. de leg. 3. l. fi. fei comm. §. si quis decem. Sed arguitur ff. vel leg. vel fideicõ. no. ca. l. ‡. §. fi cui. Item contra ff. eod. l. ‡. vbi pluries datur ius deliberandi. Solue. hic corrigit. vel intra annum, vel nouem mẽses pluries ei datur? non autem q̃ excedat.
m ¶ Sin autem hoc aliqs fecerit, q̃ petierit tempus ad deliberãdum, & ei est datum.
n ¶ Necesse. n. est. ‡ interpositio est.
o ¶ Facere. ‡ si velit vti beneficio legis Fal.
p ¶ Prætitutum ‡ ad deliberandum.
q ¶ Recusauerit. ‡ hoc est nouũ per legem istã ‡ vt petens tempus ad deliberandum, nisi repudiet, audisse tacite videatur: vt hic, & in multis locis in hoc, & aliud olim, ucs. co. pius, verisimile in antiquioribus. & ff. de acquirenda hæredit. actu. & i quandiu instit. in fi. de hac dicit quẽ si non adiecto. vide ut repudiasse videt, quæ Ale. in ſæ sunt contra, sed corrigunpe constitu. tur. Nec potest dici, q̃ tũ. ff. de re hic fecerit inuentarium. iud. Deliberan di tempus quod hic dicit, & si non petens, an tacite uideat adire.
r ¶ Vti beneficio. ‡ q̃ proinde est, ac si ponte ab initio adiisset: vt ff. ad Treb. l. Sed si alio § primo & infra ad legem Falcid. authen. sed cum testator. Sed cum supernus datus sit annus prioribus adiectum in concessione iuris deliberandi: vt hic dicit. Sed prima vetior est: vt hæc corrigat alias leges.
s ¶ Tempus ad deliberandum, quod hodie nõ est necessarium uolentibus solenniter confice re inuentarium, est tẽpus anni quãdo impetratur à principe sed quãdo impetrat à iudice, est tempus nouem mẽsium: nec sæpius conceditur. Alexan.

¶ Et hæc quidem de iis sancimus, qui deliberationem nullam petẽdam esse ‡ curauerint: quam ‡ putamus quidem penitus post hanc legem esse superuacuam, & debere ei derogari. Cùm enim liceat eis & adire hæreditatẽ, & sine dãno ab ea discedere ex presentis legis auctoritate: quis locus deliberationi ‡ relinquitur? ¶ Sed quia q̃ dã vel vana formidine, vel callida machinatione? pro deliberãdo nobis supplicandum necessarium esse existimãt, quatenus eis liceat, annale tẽpus tergiuersari, & hæreditatem inspicere, & alias contra eã machinationes excogitare, & eandem deliberationẽ flebilibus assertionibus repetita prece sæpius accipere? ne quis nos putauerit antiquitatis penitus esse conemptores, indulgemus quidem eis petere deliberationem, vel à nobis, vel à nostris iudicibus: non tamen amplus ab imperiali quidem culmine vno anno, à nris verò iudicibus nouẽ mensibus, vt neq; ex imperiali largitate aliud tempus eis indulgeatur, sed & si fuerit datum, pro nihilo habeatur. Semel enim, & non sæpius eam peti concedimus.

¶ Qui petit tps ad deliberandum, licet inuẽtarium fecerit, & hereditatẽ adierit, uel intra dictum tempus non repudiauerit (q̃ ꝑ additione habet) tenet creditoribus hereditatis insolidum: & utit Falcidia sicut olim. Si verò inuentarium nõ cõfecit, sed solum tempus ad deliberandum petierit, non repudiauerit: (quod pro additione habet) tenet creditoribus insolidum, et Falcidia ꝑditsin ãt repudiauerit, tunc tenet res hereditarias restituere. h.d. usq; ad §. nouissimũ. Al.

¶ Sin autẽ, hoc aliquis fecerit, & inuentariũ cõscripserit (necesse est enim omni modo delibrãtem inuentarium cum omni sibritate facere.) nõ licet ei post tẽpus præstitum? (i non recusauerit hæreditatẽ. sed adire maluerit) nostre legis vt beneficio, sed insolidum secundum antiqua iura omnibus creditoribus teneatur. Cùm enim geminitramites inueti sint, vnus q̃dẽ ex anterioribus, q̃ deliberationẽ dedit, alter autẽ rudis, & nouus à nostro numine repertus, per quẽ adeuntes sine damno cõseruãtur: electionẽ ei damus, vel nostram cõstitutionẽ eligere, & beneficium eius sentire: vel si eam spernandam existimauerit, & ad deliberatiõis auxilium conuolauerit, eius effectum habere: & si non intra datum tempus recusauerit hereditatem, omnibus insolidum debitis hæreditariis teneatur: & non secundum modum patrimonij, sed etiã si exiguus sit census hæreditatis, tamen quasi hæredem eum in totũ obligari: & sibi imputet, qui pro nouo bñficio vetus elegerit grauamẽ. & ideo ad ipsam deliberationis dationem, & diuinum rescriptum super hac promulgatũ, hoc adiici volumus, vt sciant ces quòd omnimodo post petita deliberationem si adierint: vel pro hærede gesserint, vel non recusauerint hæreditatem omnibus insolidum hæreditariis oneribus teneantur. ¶ Si quis autem temerario proposito deliberationẽ quidem petierit, inuentariũ aũt nimi mè cõscripserit, & vel adierit hæreditatẽ, vel minimè eam repudiauerit: non solũ creditorib⁹ insolidũ teneat, sed etiã legis Falcidiæ beneficio minimè utatur, quòd si post deliberationem recusauerit, inuẽtario minimè cõscripto, tũc res hereditarias creditorib⁹, vel iis, q̃ ad hereditatẽ vocanẽ, legibus reddere cõpellet, quantitate earũ sacramẽto res accipiẽtium manifestanda, cum taxatiõe tamen à iudice statuenda.

¶ Per hãc cõstitutionẽ est derogatum tribus cõstitutionibus, de ꝙbus est facta mẽtio in principio huius legis: quarum summa ad hãc redacta est: & miles ꝓpter simplicitatẽ militarẽ nõ cõsernans solemnitatẽ huius legis, nihilominus nõ tenet creditoribus hereditarias ultra uires hẽditarias. Alex.

¶ Notissimum autem est hac cõstitutione, quæ omnes casus cõtinet, nostris cõstitutionibus iam pro eisdem capitulis promulgatis esse derogatum, quartũ alterã etiã Gordianæ constitutionis sensus continebatur. Cùm enim amplio re tractu habito, melior exitus in uentus sit, & tribus constitutionibus in vnum congregatis, vnus appareat & in milites, & in alios omnes iuris ꝓbabilis articulus: ea ꝓpter ex anterioribus inquietari nostro subiectos imperio nõ patimur: scilicet vt milites, & si ꝓpter simplicitatem presentis legis subtilitatem non seruauerint, in tantum tamen teneantur, quantũ in hæreditate inuenerint.

¶ Quam (patres conscripti) in huiusmodi casibus in posterum obtinere sancim⁹. D.v.Kal. Decem. Constantinop. post consulatum Lampadij. & Orestis VV.CC.

De repudianda vel abstinenda hæreditate.

TITVLVS XXXI.

¶ Suus paterna hẽditate abstentus præsumit p actum contrarium abstentionem reuocare, & uelle adire, nisi probet cõtrariũ. h.d. Sali. Vel sic: Filius q̃ abstinet hẽditate pñalicet postea hereditaria bona teneat ex aliqua alia iusta causa: non tamen efficitur hres. h.d. Alexan.

¶ Imp. Antoninus A. Mutatio.

L. I.

SI paterna hæreditate te abstinuisse constiterit, & non vt hæredem in domo, sed vt inquilinum, vel custodẽ, vel ex alia iusta ratione habitasse liquidò fuerit probatum, ex persona patris conueniri te procurator meus prohibebit. PP. Idib. Iul. Messala, & Sabino Coss.

¶ Suus nõ ꝑsumit abstentionem reuocare, quãdo repit ex causa noua possidere. h.d. uel sic: Possidẽs ut emptor, non obligat ut hẽs. h.d. Sal. uel sic: Qui post abstentionem res paternas bona fide emit, non uidet abstentionẽ reuocasse: secus, si mala fide emit h.d. Alexan.

¶ Idem A. Seuero.

LEX II.

SI paterna hæreditate abstinuisti, non ideo quòd à creditoribus fundos cõparasti (si modò id bona fide fecisti) à posterioribus, qui sub eisdem obligationib⁹ pecuniam patri crediderũt, iure conueniris m. S.PP. v. Kalen. Iul. Læto. i. & Cereali Coss.

¶ Inutilis transactio non habet in si pactũ. h.d. Bal. Vel sic: Cõfessio erronea ex causa trãsactionis putatiue, non ꝑiudicat. h.d. Salic. Vel sic: Inutilis trãsactio facta sup hẽditate quis petẽdo adiuit, non hẽt uim repudiationis, cùm fieri non possit de hẽditate semel acquisita: nec uim pacti gratuiti, quia non censetur uelle donare, qui transigit, sed solum a lite recedere: ideo ea non obstante potest transigens litem prosequi. hoc dicit. Alex.

¶ Impp. Diocle. & Maximian. AA. & CC. Theodotiano, al. Theodobano.

L. III.

SVus hæres exceptione pacti, qui testamentum iniustum asserãs, posteà nihil se de paterna successione petiturum, non ex causa donationis, sed transigendi animo in iure professus est: cùm respuere quæsitã nequiret hæreditatem & trãsactio nullo dato, vel retento seu promisso minimè procedat, sub moueri non potest, Sine die, Cęs. Cos.

¶ Semel hęres per repudiationẽ non desinit esse hres: sed confessius in iudicio, pro iudicato habet. h.d. Bal. uel sic: Semel hẽs repudiando non desinit & econtra. Et confessio facta ad propriũ cõmodũ, nihil operatur, secũdum Iaco. Butri. uel sic: Cõfessio in his, quæ solo animo, & uerbo non possunt induci, nihil operatur. h.d. Salicetus. Vel sic, Inutilis repudiatio non habet uim utilis confessionis in præiud ici am repudiantis, qui

a ¶ Notissimum. ‡ & tribus scilicet duobus primis, & Gordianum tertiam vers. eo. l. j. in prin.
b ¶ Anteriorib⁹. ‡ constitutionibus.
c ¶ Obseruauerint. ‡ tenet ergo Gordiana constitutio, etiã tẽpore huius legis licet per aut. videat correcta: vt in aut. de hære. & Fal. §. fi. col. j. Sed an derogatũ est per legẽ iustiniani illi legi, cũ in antioriorib⁹. s. eo. in eo qđ ibi dicit de ãno dãdo ad deliberandũ, hic aũt ad nouẽ mẽsibus, nã & eius fecit mentionem suprà ea. l. in prin? Rñde. nõ, cũ illa loqtur cũ non fuit tẽpus petitum ad deliberandum: hęc aũt qñ fuit peritũ: sed certè imo loquit ibi quãdo fuit petitum, & qñ non fuit petitũ. Dic ergo q̃ ei derogatur in aliquo: Non autem tota abrogatur. In eo enim qđ in principio ponit de eo, qui meruit deliberationem ab homine, vt intra annum trãsmittat, de rogat: ut minus tẽpus quan que de eur: vt s. eod. §. Sed quia quidam. in alio verò qa non petijt: sed à lege habet, nihil est innouatũ sed arctatur primus magis quàm secundus: quia primus si nõ adeat hoc ip so quòd nõ recusat: videtur adire: ats. §. finautem hoc. in secũdo, contra, vt ibi. Item q̃ nõ fit correctus ẽ ar. j. de cadu. tol. §. in nouissimo. nam ibi cõsimilat ea, quæ dicta sunt de deliberantibus.
¶ DE REPVDIANda hæreditate &c.
¶ Dixit de acquirenda: nunc ecõtra de repudiãda. & dic, repudiare est extraneorum, abstinere suorum, ut i. ff. de hęredum qua. & dif. §. extraneis.
SI paterne. ‡ CASVS. Pater tuus testamentum facit: hæredẽ te instituit: mortuo eo ‡ domo paterna steristi: an ꝑiudicatio quo magis hęres uideatris, & à creditorib⁹ hereditarijs conueniaris, quæritur? R.fi. q̃ nõ, si probes non eo animo in ea stetisse ut uelles esse hęres, sed steristi tanquam inquilinus uel conductor.
d ¶ Abstinuisse. ‡ ergo erat suus.
e ¶ Liquido. ‡ quod nõ oportet probari, si primũ fuit probatum. ſ. abstinuerat.
f ¶ Probatum. ‡ a te. Nam cum sis filius talia faciendo videris velle eẽ hæres nisi contrarium probes per protestationem: uel alio modo, vt hic, & ff. eod. pro hęrede. in prin. & l. Iulianus, alias si pupillus. §. si seruum. & §. de natu. lib. l. 3. & quod de subeunda. secus in emancipato, vt §. tit. j. l. j. Item nota q̃ si quis surripiat suus hęres de hęreditate, si non abstinuit, abstinere non potest, sed si abstinuerit, non ideo obligetur. vt ff. eod. l. si seruum quis. §. prętor. in extraneo secus ast, ut ff. eo. l. si quis extraneus. in princip.
g ¶ Conueniri. ‡ ea fisco, vt §. unde leg. & cognati. non hoc.
h ¶ Procurator. ‡ qui est iudex inter fiscum & priuatum.
I paterna. ‡ CASVS. Testũ fecisti. hęredem instituisti. hęrede abstinente creditores bona distraxerunt. hęres fundum, qñ ex bonis illis emit, posteriores, creditores volunt eum conuenire, tanquam successorem, sui patris, an sint audiendi, quæritur. R.fi. q̃ non.
i ¶ Abstinuisti. ‡ dicendo, nolo esse hęres.
k ¶ A creditoribus. ‡ s. prioribus.
l ¶ Bona fide. ‡ secus si mala: vt ff. eo. l. si is qui bonis, & de auth. tut. l. pupillus. §. pupillus. Item secus si omnia bona: vt d. l. si is qui.
m ¶ Conueniris. ‡ actione hypothecaria: vt ‡. si antiqui cre. l. j. & arg. ff. delega. ij. l. fin. §. quatuor. Sed quid si non abstinuerit, sed immiscuit, & à creditoribus emit? Videtur idẽ. Nam tanquam hęres nõ teneturhypotheca ria: qa ius succedendi nõ habuit: vt. ff. de diuer. & temp. prescrip. l. an uitiũ. §. ex facto. Itẽ tanq̃ à simplex possessor nõ quia emit à primò creditore: vt ‡. de distrac. pig. l. ij. & ‡. si tantiqui cred. l.). & ij. l. fi. nam contingit quandoque, q̃ licet aliquis sit hæres: si tamen nõ possideat tanquam hęres, non conuenitur vt hæres, ut ff. ad legẽ Fal. l. ij. Sed contra dico: quia tenetur hypothecaria: & suę rei ꝑtio non valuit: vt ff. de cõtrahend. empt. l. fugę rei. & facit. ff. qui. mo. pig. vel hypo. solu. sicut. §. illud. & ff. de pigo. actio. l. debitor. & dic ut ibi.
SVus. ‡ CASVS. Testamentum fecisti. hęredem instituisti, filium prætersisti vel exhęredasti, filius testamentum arguit de falso, tandem remisit instituto vt daret ei decem quod non admisit, vel tacuit institutus: an sibi prætiudicauit is qui remisit quo minus agere posit exceptione tamen non obstante, quęritur. Respond. quod non prætiudicauit, tum quia hæreditatem semel quæsitam per agnitionẽ mouendo querelam falsi, respuere non potest, tum quia transactio nulla fuit quæ nullo dato vel retento facta fuit, cum nulli procedat fine aliquo dato &c. vt suprà de trãsac. l. transactio.
n ¶ Pacti. ‡ i. trãsactiõi
o ¶ Asseuerans. ‡ ideoque immiscuisse se creditur: vt arg. ff. de bo. posſ. l. cùm quidam. nã agebat petitione hęreditatis, cũ excepere et institutus se fecerit ptũ. hic filius replicabat & dicebat quòd erat institutum testamentum.
P ¶ Postea. ‡ processu temporis.
q ¶ Donationis. ‡ quia cum nesciret an sibi tutis agendi compereret, donare nõ proposuit, sed trãsigere, puta si dixerit, remitto tibi, si mihi x. dies quod non amplius, vel tacuisti. Vnde mihi non pręiudico. Acc.
r ¶ Quęritam. ‡ sic ꝑ agnitionem secus si ipso iure trã, vt quia est suus filius, & non agnouit adhuc, nam dimittere põt, vt insti. de hęred. qua. & diff. §. sui autem. & §. sed his. & ff. eo. l. ei qui se.
s ¶ Nequiret. ‡ tria allegabat pro se institutus: s. donationem, transactionem, & repudiationẽ, quæ non valuit.
t ¶ Procedat. ‡ vt §. de transa. l. transactio.
v ¶ Non põt. ‡ vi transactionis, vt q̃ nõ valuit, vt transactio. Itẽ nec vt pacti grauati, q̃ noluit, licet potuerit quo ad aduersariũ, non quo ad alios, cũ agnouerit, vt §. de pac. l. posteaquã. & de in inte. resti. mi. intra. Vel dic, non sum mouetur ab aliis, sed ab eo q̃ fuit cõuentus sic, vt ff. de pact. l. si vnus. §. & in summa. Vel verius hic errando remisit, credẽs trãsactionem tenere. hoc nõ placet, vt ff. de condi. ind. l. eleganter. in princ. quę non tenebat, tũ q̃ a nihil dabatur, tũ quia ab hęreditate separari nõ potest. Vel dic, non põt sum moueri quin sit hæres: sed à rebus hæreditariis

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum mouetur quas possidet.ut ff.de min.l.& si fine. §. sed quod Papinianus.& facit ff.de succes.ed.l.j.§.decretalis. & ff.eo.l.impuberibus. & j.l. proxima.

Sicut maior.¶ CASVS. Maior xxv.ann.delatam sibi hæreditatẽ priusquam adeat, repudiare pôt,nec de cætero eã repudiare pôt. Si aût in iure est confessus se hæredem non esse, an sibi p̃ iudicet confessio,quæritʒ Rñ.q̃ non, & quod alias dicitur q̃ confessus p̃ iudicato habetur, non habet locum in repudiatione: sed cum quis confitetur in iudicio se certam quantitatem debere.

a ¶ Non potest.ʒ vt ff. de rep.bo. poss.l.j.nisi inest:vt j.eo.l.fi.& in alio:vt ff.ad Treb.l.nã quod.§.j.

b ¶ Retinet.ʒ vt ff. eo. l.proxima.

c ¶ Repudiantis hereditatem.ʒ sed nonne valet repudiatio in iudicio cum alius de hæreditate aduersatur, vt remoueat pacti exceptione.Azo rñ det.sic puto. ar.ff. de pac. l.postquã. Sed tñ non desinit esse hrs in iudicio aliorum creditorum.

d ¶ Pertinet.ʒ vt ff.de cõfes.l.j. Et no. q̃ dicit certũ,ut ff.de cõfes.l.certũ, in prin.Sed certe neq; ad quantitatem solã, vt d.l. certũ. & est rõ quare repudiatio nõ valet in iure quia,q̃ valet extra ius valet in iure,& quę non valet extra ius, nec in iure valet. Sed confessio i iudicio facta tenet, extra[a] facta,non tenet.Item est alia melior.q̃ confessus fit contra se alias,nec illa teneret, vt ff. de interro. act.l.de rtate.§.j. Sed repudiatio ꝑ se fit. Vñ non dẽt tenere,cum ideo fiat vt creditoribus nõ teneatur.Itẽ est ꝺ hanc l. ff. de interrog.act.l.fi filius.vbi consitendo se hæredẽ fit hęres, licet repudiauerit prius.Sol. ibi non fit hrs, sed quantum ad aduersarium pro hęrede reputatur, non quantũ ad alios, vt in eo.ti.l.fi.

Vpillorum.¶ CASVS. Si deserẽt hęreditas pupillis illam hæreditatem sine authoritate tutorũ repudiare non possunt, & si repudiauerunt, nihil nocet ꝑis,

e ¶ Pupillorum repudiatio.ʒ expressa,taciteè.n. potest vr̃,impediendo cõditionem,vt ff.de condi. & demon.l.cum pupillus j. rñ. & econtra non pôt adire,licet lucrosa sit,ut insti.de auth.tu.§.neque autem.& facit ꝺ. de autho.prætũ.l.2.

f ¶ Eis.ʒ pupillis.

g ¶ Nocet.ʒ nam tutores uel ipsi facti maiores,poterunt petere hanc hęreditatem nisi essent in repudiatione.

Si quis.ʒ CASVS. Si testator filiũ suũ fam. hr̃dem instituit licebat filio hr̃ditatem repudiare,& postea ad eam redire q̃cunq;,cũ res hereditarię alienatæ non essent,quod in parte corrigit Imperator dicens,refert,an fuerit maior vel minor:vt fi maior & hr̃ditas alienata sit ad eam redire non pôt.fi minor restituebatur,& creditoribus hæreditariis tenebatur.si non est alienata & est maior,vsq; ad triennium redire non pôt, quo elapso non audietur.si est minor,post quadriennium intra q̃d ad hæreditatem,quam repudiauit,redire pôt,quo elapso,non audietur, & ita eam cæpit ꝺ. ann. currit sibi illud triennium. Via.

primò adiuerat,h.d. & casum uide per Cy. & meliùs per Bal.. Alexan.

¶ Iidem AA.& CC. Modestino militi.

LEX IIII.

Sicut maior vigintiquinquennis añ, quã adeat, delatã repudians successionẽ, pôst quæ rere nõ pôt:itã q̃stã renunciando nihil agit,sed ius,quod habuit retinet[b]: nec quod †cõfessos in iure pro iudicatis haberi placuit,ad vocem repudiantis [c] hæreditatẽ sed ad certam quantitatem deberi † confitentem pertinet [d]. S. v. Kalend. Ianu. Sirmij AA. Cos̃.

¶ *Pupillus hæreditatem etiã damnosam repudiare non potest,h.d. Vel sic: Pupillus sine tutore non potest hæreditatẽ repudiare. h.d.Sali. & Alexan.*

¶ Iidem AA.& CC. Claudianæ. L. V.

Pvpillorum[e] repudiatio delatæ hæreditatis sine tutore auctore facta,nihil eis [f] nocet [g]. S. ij. Kal. Ian. Sirmij. AA. Cos̃.

¶ *Suus abstentionẽ nõ reuocat ubi res sunt alienatæ, nisi beneficio minoris ætatis. Vbi autẽ nõ sunt alienatę,reuocare potest usq; ad triennii: quod minori currit post xxix. annum.h.d.Sal. & Alexand.*

¶ Imp.Iustinianus A.Ioanni præfecto prætorio. LEX VI.

Si quis suus † recusauerit pater nam [h] hæreditatẽ, deinde maluerit eã adire.cum fuerat indistinctè ei remissum † donec res paternæ in eodem ſtatu permanẽt, † hoc facere, & post multũ temporis † licebat ei ad eandem hæreditatem redire:hoc corrigẽtes,sancimus,si quidem, res iam venditę sunt: vt nullus aditus ei ad hæreditatem reseruetur † †, quod & antiquitas obseruabat. Sin autem res alienatæ non sunt.si quidem maior annis [i] constitutus est, & tempora † restitutionis nulla ei supersunt, intra trium annorum spatium tantummodò huiusmodi ei detur † licentia [m]. Sin autẽ vel minor est, vel in vtili tempore cõstitutus [n], tũc post impletũ † quadriennium(quod spatium pro vtili anno, qui restitutionibus dabatur, præstitutum est)aliud triẽniũ eiindulgeri, intra quod potest,res bus in suo ſtatu manentibus, adire hæreditatem,& suam abdictionem [o] reuocari: quo tempore trãsacto, nullus aditus penitus ad paternã hæreditatẽ ei reseruet [p]: nisi fortè adhuc, eo in minore ætate cõſtituto, res vẽditæ sint. Tunc etenim per in integrũ restitutionem non denegatur ei adire hæreditatẽ, & res recuperare [q], & creditoribus paternis satisfacere. D. xv. Kalendas Nouembr. Constantinopol. post consulatum Lampadij & Orestis. VV. CC. anno secundo.

h ¶ Paternam.ʒ q̃d in materna?Rñ.vsq; ad annũ admittit̃ post repudiationẽ,vt ff.ad Tertu.l.filii.& ꝺ. de iur.& fac.ign l.2. Itẽ quid in emancipato?Resp.vt ff.de coll.bo.l.nonnunquam.Accur.

i ¶ Reseruetur.ʒ hic cõtinua,q̃ est in fine: nisi forte &c. Item ꝺ ad sequens responsum ꝺ. de iur.& fac.ign.l.2.& 3. Sol. vt ibi. Vel hic non habebat substitutũ vel coniunctũ. legitimus.n.intra hoc spatiũ obstare nõ vt ff. vnde le.2. & de successo.edict.l.j. §. quibus. Item ad hoc ff. ad Treb. l.nam quod.§.j. & ꝺ. fi. ut omiſſ.hęredit. Idsecunda. Accur.

k ¶ Annis.ʒ xxv.

l ¶ Tempora.ʒ sixxix.

m ¶ Licentia.ʒ ad idẽ,q̃ vbi res alienatæ nõ sunt, q̃ admittatur.ff.de iu.de.libd.l.quis.

n ¶ Cõstitutus.ʒ ꝑe repudiationis,& hoc est mirũ q̃ post xxv.ann.iure ipso subuenitur, non per restitutionẽ,ut ꝺ. de in integ.restitu.lea quæ.

o ¶ Abdicationem.ʒ i.repudiationem.

p ¶ Reseruetur.ʒ dixit rebus in suo ſtatu durantibus eum admitti, & non aliter,nisi &c. vel contra, vt modo dixi.

q ¶ Recuperare.ʒ imo vr̃ q̃ non:vt ff.de min.l.q̃ si minor.§. Sc̃uola. in uer. fi uero.quæ est ꝺ. Sol. hic corrigi,uel ibi habuit substitutum, hic nõ. Vel solue vt ibi.

¶ QVEMADMODVM testamenta aperiantur &c.

TITVLVS XXXII

¶ *Testamentum petitur aperiri possitiis iudicis Alexand.*

¶ Imp.Alexander A Proculæ. L. I.

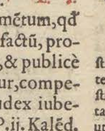

T testamẽtum,qđ dicis [a] factũ, proferatur,& publicè recitetur,competens iudex iubebit[b]. PP. ij. Kalẽd. Apri. Maximo ij. & Aeliano. Cos̃.

¶ Testamenta debent aperiri, secundũ cõ suetudinẽ loci ubi fit aptio: &, absentibus testibus, fit corã uiris honestis,h.d. Alexã. concor.Bal.& Sal.

¶ Impp. Valerian.& Gallien. AA. Alexand. al.Aristoteli. LEX II.

Testamenti tabulas ad hoc tibi à patre datas vt in patriã proferanẽ † affirmãs, potes iluc perferre: † vt secundùm leges morèsque locorum insinuentur: ita, scilicet, vt, testibus non præsentibus, adire prius vel pro tribunali [x] vel per libellũ † † rectorem prouinciæ procures: ac,permittente eo, honestos [y] viros [b] adesse facias,quibus præsentibus aperiãtur,& ab his rursum obsignẽtur [c]. PP. xij. kal. Ianua. Maximo ij.& Glabrione Cos̃.

¶ *Qui petit aperiri testm̃, debet iurare de calumnia asserendo putare sua interesse. & nõ omnes partes testamẽti debẽt aperiri ut in textu declarat: nec dat copia dei et consulis.& idem est in codicillis q̃ in testõ. h.d.cum l.seq.Alex.*

¶ Impp.Diocle.& Maximian.AA.Aristote. LEX III.

Ius.[d] quod ad causam nouissimi patris vestri iudicij pertinet,de calumnia tibi iuranti, præter partem, quam aperiri de functus veruit,vel ad ignominiã [e] alicuius pertinere dicitur, inspiciendi ac describẽdi,præter diẽ g, & consulem, rector prouinciæ facultatem fieri iubebit. D. vj. Kal. Maij. CC. Cos̃.

¶ Eodẽ modo publicãtur & aperiunt codicilli,quo & testm̃.h.d.Bal.& Sal.

¶ Imppp. Grat. Valentin.& Theo. AAA. ad Hesperion. † P.P. LEX IIII.

Codicillos,seu scripturam [h] quolibet tenore formatam, ea oportebit obseruatione [i] in publicum proferri, qua testamẽta panduntur. D. iij. Kalend. Aug. Mediolani, Auzonio, & Olybrio Cos̃.

De edicto diui Hadriani tollendo: & quemadmodum emptos hæres in possessionem mittatur.

TITVLVS XXXIII.

¶ *In adipiscẽda possessione, institutus præferẽ substituto nulgar. h.d. Ale. cocor. Bal. & Salicetus.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Lucillo. LEX I.

Gvm inter institutum, & substitutum cõtrouersia moueatur [k], eum qui primo loco institutus est, in duci in possessionem oportet [l]. PP. xij. Kalend. Decembr. Dextro, & Prisco Cos̃.

¶ Vitiũ testamẽti inuisibile nõ impedit hęredem mitti in possessionem.h.d. Alex. S. ad dit, nisi de utio doceatur incontinẽti.

¶ Imp. Alexander A. Eutacto. † L. II.

Quamuis [m] quis [n] se filiũ defuncti præteritum esse alleget,aut falsum [o] vel iofficiosum † testm̃, seu alio vitio ¶ subiectum, vel seruus [p] defunctus esse dicatur: tamen scriptus hæres in possessionem mitti solet [q]. PP. vj. Kalend. Nouembr. Maximo. ij. & Aciano Cos̃.

¶ Edictũ diui Hadriani cũ sua uicesima & eius ãgabus,est sublatũ: & scriptus hęres ex sola inspectione testamenti carentis omni uitio uisibili, mittendus est in possessionẽ rerum quæ tempore mortis per defunctum tenebantur: si non apparet legitimus contradictor. Si autẽ apparet, mittitur causa cognita, si allegationes illius contradictoris non sunt legitimæ: secus autẽ, si sunt legitimę, ut quia ostendat se habere potiora iura, uel præterpisse bona, in quorum possessionem hęres mitti ꝑpostulat.h.d. Alex.

Imp.Iustinianus A.Iuliano P.P. LEX III.

Edicto diui Hadriani, quod [r] instituto & substituto, vt inst de vulg.subst §.fi.& ff.de hær.inst.si pr̃.& l. seq. Itẽ qđ hic dicit,est ver. §, nisi aliud obuiciat ei instituto: puta aliud testamentum posterius.uel aliquid tale:vt j.eo.l.fina §.fin autem.

Quamuis. CASVS. Paterfam.fecit testamentum, hæredem instituit, petit mitti in bo.poss.obiicit ei aduersarius se esse filiũ & præteritũ, vel q̃ testm̃ sit falsum, vel inofficiosum, vel quòd testator seruus fuerit.an ob hoc impediatur scriptus, quo minus i possessionem mittat, qri? Resp. q̃ non.

m ¶ Quamuis.ʒ Quinq; dicit,ad quorum quodlibet refert vltimus versus, tũ scriptus &c. Sed circa oẽs articulos, quæro, q̃ dfilio in possessione constituto: an debet instituto mitti, & ille exire: vr q̃ fic:vt hic, & ff. quorũ leg. l.j.§.rediguntur. Econtra q̃ nõ:quia dolo facit: &c. vt ff.de doli excep. l. dolo. Dic 6 ergo distinguendũ, aut causa, q̃ filius obijcit, exigit alios ꝺ inquisitionem, & tunc scriptus mittitur: aut ſtatim vult probare eam filius, & tũc non:vt ff.ad exhib.l.3.§. ibidem.& ad Trebu.lle a quo.§.fi de testõ. & ff. ut in possleg.1.fiis a quo.in prin.& de Carbo.edict.l. 3 §.causæ. Supple ergo, mitti solet, &c.nisi incontinenti probet filius causam aliquam de his. Sic generaliter dictũ restringendum est: vt ff.de peti. hæ.l.& non tñ §. 4 si pro empto e. & est manifesta ratio, quia & fi aliud posterius ꝑferret testamentum, le scriptus, q̃ petit se mitti in possessionem, non possideret. Idẽ ergo & hic, cum reus potiora iura uelit ostendere ſtatim: vt fi dicat se præscripsisse, hoc enim ei permittur allegare:vt j.eo.l.fin. in fine.

n ¶ Quis.ʒ contradicens institutio.

o ¶ Aut falsum.ʒ præfert ergo possessorium criminis.Si vr̃,siue de falso exc.ꝺ. dicatur simul cum principali cognosci,siue in modum accusationis, & tunc ꝑponi criminis cognitionẽ:vt ꝺ. de ordi.iud.l.pe.& ñ.ʒ sunt contra.Sol, 7 illud cum petitorio agitur,hic cum possessorio.vel solue vt ibi.

p ¶ Inofficiosum.ʒ imò vr̃ primo de q̃rela cognosci in modũ exceptionis,cũ filius possideat. vt ff. de inoff.testl.Papin.§. fi filius.q̃ est ꝺ. Solu. 8 ibi hæres petitorio agebat,hic possessorio: vel solue vt ibi.

q ¶ Vitio.ʒ Inuisibili.de visibili dices j.l.fi,hic ergo vel ruptum vel irritum dicebatur.

r ¶ Seruus.ʒ cũ tpe mortis ꝑ libero habebat: vt insti.de testa.§. testes. & ff.de Car.edi.l.j.§.sed & fi quis non tñ Sed cõtra.ꝺ. de pe.hær.lib. Sol. 9 ibi petitorio.i.petitione hæreditatis agebat, hic possessorio: vel ibi vitio testatore mota fuerat quæstio libertatis, hic non. Item ad idem contra.j.de ordi.cog.l.fi res.sed ibi dicebatur seruus, qui conueniebat, hic alius,scilicet defunctus.

s ¶ Mitti solet.ʒ adeo vt appellari non possit,ne hoc fiat: vt j. quorũ appellationi cedi l.quisquis.

Edicto.ʒ CASVS. Olim si ꝑ aterfa.de cesserit,& hr̃dẽ scripsit, dabat hr̃di scripto ex edicto diui Hadriani aditus adipiscendi bon. poss. defuncti intra annum:quo elapso, vlterius non admittebat. & hoc cũ diminutione vicesimæ partis applicandæ fisco: qđ immutat Imperator per hãc cõstitutionẽ, statuit ergo vr̃ si scriptus hrs infolidũ, vel ex parte cõpetenti iudici testm̃, in quo est scriptus, ostẽderit: neq; cãcellatũ, neq; abolitũ, neq; in aliqua parte sui vitiatũ, & septẽ testm̃ sigillis sigillatũ, mittat in poss. eius bonorũ quę habuit defunctus ꝺ. mortis suæ: non autem in illis bonis hæreditatis,q̃ aliquis legitimo modo possidet: & hoc si nullus fuerit contradictor,& hoc in prima parte. Si aliquis extiterit cõtradictor qui potiora iura habuit; ille mittitur, siue fuerit petitor, qui mitti

Universidad de Deusto
Biblioteca

desiderat siue possessor, q detinet & cõtradicit alium non esse mittẽdũ. In tertia parte dicit quod non solũ vsq; ad annũ possit petere mitti, sicut olim: sed post annum quãdocunque: nec illud tẽporis obijcietur obstaculum, nisi quod consueuit obijci per hære. vel rei vendi. ff. triennium, vel x. vel xx. vel xxx. Et dẽt sic formari libellus: Peto domine iudex me mitti in pos. bonorum defũcti, quæ tempore mortis suæ habuit: quia sum scriptus hæres in testamento non cancellato &c. & hoc pro condictionẽ ex lege ista.

a ¶ Vicesimæ.] dabat enim missus in possessionem fisco vicesimam partem hæreditatis. Ité dabatur intra annũ tantum. quod patet per id qd dicit, angustijs: vt j. in §. sin autem. versi. nullis.

b ¶ Difficultatibus.] quas non habemus.

c ¶ Quiescente] scilicet ea quòd maledicebat. Sed quid si aliquis hodie petere post possessionem ex edicto isto? Rñ. 1 potest per constitutionem istam.

ADDITIO. Itiud dictum glo. reprobatur per Bart. ideo dic quod conditio ex lege habet locũ quando est contradictor, aliàs non, sed officium iudicis authoritate huius l. secundum Iaco. But. Bart. Bald. Sal. & Alexand.

d ¶ Et vicesimæ.] portio.

e ¶ Respublica.] ideo sit esse in vsu nostro tempore.

f ¶ Ex parte.] quota. secus ergo si ex re certa, quia tunc loco 2 legatarij habetur: vt §. de hæred. institu. l. quoties. nisi 3 non sit alius: vt ff. de hær. instit. l. ex facto. ij. §. ij. & l. j. §. fi ex fundo. & tunc idem ac si in totum sit hæres, Item quod dices in fideicommissario vniuersali? Rñ. non habere eum huiusmodi legis beneficium. Item quid de substituto pupillari vel vulgari? Respond. vt colligitur §. l.

g ¶ Competenti.] Qui habet merum imperium vel mistum: non delegatus vel magistratus municipalis: vt ff. de iurisdi. omn. iudi. l. habere. & ad municip. l. ea quæ. Item ideo dicit competenti: quia iudex loci ubi sint res, mittet non alius: vt §. vbi de hære. agitur. l. j. sed pronuntiat alius: vt §. de bo. aut. iud. poss. l. cum vnus. §. pe. & de rei vendi. a duo. in prin. & §. dequdi l. properandum §. fin. autem reus.

h ¶ Vitiatum.] vitia alia insibilia, & illa impediunt mittendum: vt hic alia insibilia, & illa non vt §. proxi. Sed quid si actum sit in præsentia tantum vt sibile vel insibiles non in illis locis, in quibus consistat rota. vtis? certe puto non nocere eum extra de fide instru. cap. ex literis. & §. de transac. l. si ex salsis. & §. de testa. l. si unus. Accur.

i ¶ Prima figura] i. prima consistentia: vt ex quo prima vice scriptum sit, nihil sit detractum, additum v. l mutatum secundũ quoddã, & bene. sed Io. dicit prima figura. i. prima facie vel prima fronte. sic enim sæpe loquimur, licet prima litterarũ figura sit in aliquo mutata: dũ tñ bene correcta, vel aliæ literæ non sit dissimilis, sed eiusdẽ notæ. ij omnino videatur.

k ¶ Depositionibus.] sigillorum & subscriptionũ cuiuslibet testis, non dico sacramẽti, quia in hoc possessorio iudicio nõ é necesse eos iurare. 6. Sed aliter ponitur depositio supra de testa. hac consuetudine. §. fi. & l. fi. Item per hoc q̃ dicit depositionibus, videtur quod loquitur hæc lex tantum in testamento in scriptis: quod cõcedo. 7 Quid ergo in nũcupatiuo? Respond. habet interdictum quorũ bonorũ. ff. quo. bo. l. j. sed per officiũ iudicis ex hac l. fortè iuuabitur, si testamentũ nũcupatiuũ sit in scriptus redactum secundum B. sed Al. dicit etiam in nũcupatiuo in scriptis reducto 8. rectè loqui legẽ istam cum tanta hodie illi hodie scripturę habeat, sicut solenni testamento cum sigill. s. & idem Al. dicit. ut in non solenni testamento habeat locũ hęc lex quando habetur pro solenni, vt supra de testamen. l. hac consultissima. §. penultꝰ. & l. fin. Sed quid si nũcupatiuũ non sit in scriptis redactum? Respond. 9. poterit scriptus hæres mitti in possessionem rei, ita vt solennis numerus testium ante competentem iudicem testationes deponẽtes & in scriptis redigatur: & secundum talem scripturam potest scriptus mitti in possessionem. argumen. pro his supra de testam. l. hac consultissima in fine. & l. fina.

ADDITIO. Modum procedendi & adipiscendæ possessionis hæreditatis, poterit hic diligens lector intueri in breuiario Ioan. Fab.

l ¶ Fuerunt] non ergo in aliis rebus, quæ apud eum erant, sed dominus non erat secundum quosdam. Sed Al. dicit etiam earum quarum possessionem tantum habuit: quia dominus præsumitur possessor secũdum eũ: vt §. de probat. l. i. Tu dic. 10. siue possessionem siue detentationem habuerit de iure, idem quod aliàs, sed alia ratione: quia & sic fit in petitione hære. vt §. de peti. hæred. & non tantùm prin. Sed arg. cõtra j. ad le. Fal. l. in testamento militis ADDITIO. Tu dic quod ibi loquitur quo ad detractionem in Bolcidæ, ad quo ad missionem in possessionem. Sali.

m ¶ Legitimo.] titulo quam probet instrumento, vel testibus ille qui possessionem petit. Sed quæritur pro quibus possessionibus petitur pro possessore possidere: vt ff. de pet. hæred. l. sub occasione ¶ vicesimæ [a] ¶ partis ¶ hæreditatis introductum est, cum multis ambagibus, & difficultatibus, [b] & indiscretis narrationibus penitus quiescente, [c] quia & vicesima [d] hæreditatis ex nostra recessit republica [e]: antiquatis nihilominus & aliis omnibus, quę circa repletionem, vel interpretationem eiusdem edicti promulgata sunt. sancimus, vt si quis ex asse vel ex parte [f] institutus, cum petenti [g] iudici testamentum ostẽderit non cancellatũ, neque abolitũ, neque ex quacunque suæ formæ parte vitiatũ. [h] ¶, sed q̃ in prima figura [i] sine omni vituperatione pro hærede. & sic auocabitur ab eo possessio per hãc legẽ secundũ Azo. Sed Al. dicit etiã si titulũ habeat, auocari ab eo possessione: vt argum. supra l. proxi. nisi habeat titulum similẽ titulo petentis: vt quia aliud secundum testamentum solenne habeat & hoc patet j. vbi dicitur, qui potiora ex legitimis modis & c. hoc est si posterius testamentum siue vituperatione appareat, & depositionibus [k] testium legitimi numeri vallatum sit: mittatur quidem in possessionem earum rerum, quæ testatoris mortis tempore fuerũt [l], non autem legitimo [m] modo ab alio detinentur, & eã [n] testificatione publicarum [o] personarũ accipiat. ¶ Sin autẽ aliquis [p] contradictor [q] extiterit, tunc in iudicio cõpetẽti causæ in possessionẽ [r] missionis & subsecutæ contradictionis ventilenẽ, & ei possessio acquiratur, qui potiora ex legitimis modis iura ostenderit: siue qui missus [s] est, siue qui antea detinens contradicẽdum putauit: nullis angustiis [t] ¶ vocaretur ab eo possessio. Item an fideicommissarius vniuersal s est leg ti mus contradictor si possidet? Quidam dicunt quòd nõ: quia nullũ ius habet, nisi primò fiat ei restitutio, sed hoc verbo: vt ff. ad Trebel. l. restituta. Sed dic contra 11. nõ est opus restitutione, cum habeat eã, alioquin verbis nõ rebus lex imponeretur, quod esse non debet, ut infra cõmunia de leg. lij. & pro hoc ff. ad Trebellia. l. penúl. & ff. pro legato. l. penul. & ff. de excep. rei iudicata. l. j. §. fi. & de excep. doli. l. dolo. Item cui damus actionẽ, multò magis exceptionẽ: vt ff. de s. perfic. l. j. §. quod autem ait. S. d arg. cõtra ff. ad Trebellia. l. filiam fratribus. 12. Ité quæro quare lex ista a Iustiniano fuit facta, cum sufficiat quorum bonorũ interdictũ ad huiusmodi possessionem? Rñ. secundum Al. Hæc lex est generalis in omni successore. ait in interdictum directum tantum in eo, qui de iure prætorio succedit. Item interdictum est annale, hæc perpetua. Sed certè & illud pòt dici perpetuũ cùm rei persecutionẽ cõtineat: vt ff. de actio. & oblig. l. in honorarijs. Ité illud nõ datur nisi aduersus eum, q̃ possidet pro hærede vel pro possessore, vt j. quorum bono. l. j. & l. fi. & ff. quorum bon. l. j. hæc autẽ lex datur aduersus omnes possessores etiam titulo, secundum Al. Ité differt q̃ a hac lex obtinet possessionẽ, etiam si non doceat se hęredem vel bono. possessorem. Item per illam omnis causa accipit finem per hanc missionem, ex hoc titulo. Item per interdictum quorum bono. Item per petitionem hæreditatis: & nullum est superuacuum: ut dictum est. Accur.

n ¶ Eam.] possessionem.

o ¶ Publicarum.] scilicet executorum & tabellionis.

p ¶ Contradictor.] qui etiam dicit se hæredem & insolidum. vel cùm legitimus sit, dicit testamentum vituperatum. non autem talis contradictor: ut in l. ij. huius tituli: nisi in continenti possis probare.

q ¶ In possessionem.] hoc facit pro eo: vt causa sit in libello inserenda. vt arg. ff. ad l. Iuliam de adul. l. denuntiatle. §. quid ergo. & dixi §. de edendo. Accur.

r ¶ Missus est.] id est mitti desiderat. Vel dic propriè 15. vt §. proxim. & quod dicit possessio, id est proprietas. Et quod subijcit contradicendũ dic quod post sententiam in hoc possessorio latam contradicebat verbis & dolebat de ea sententia: non tñ potest resistere re vel de iure, nec etiã appellare: vt j. quorum ap. non reci. l. quisquis. Sed quid si talia testamenta à duobus proferantur, & eodem die & tempore facta videantur: & unũ dicit Titium insolidum instituisse: alterum Sempronium insolidum: an admittetur vterque vel neuter. Respon. quæstio est sabbatina, scilicet Pisi. & quòd vterque sit admittendus, est argumentum ff. de donatione inter virum & vxorem. l. cũ hic status. §. fi ambo. & ff. de bono. possessione secundũ tabul. l. qui ex liberis in princip. & l. prima. §. sed si in duobus. & de rebus dub. l. qui duos. & j. de fideicommissa. liber. l. cùm inter. & de legatis ij. l. si quis Titio. §. primo. Sed argumen. contra 16. quòd neuter. ff. ad Trebel. l. eum. & de rei vendi. l. Pomponius. §. fi. ff. de vsufruct. l. adhuc. §. fi verò simul. & de fundo instru. & instru. lega. l. quæsitum. §. si quis. & de testa. tut. l. duo sunt Titij.

s ¶ Nullis angustijs.] scilicet antiquis & solitis: scilicet anni quod nocebat scripto secundum edictum.

Siue

a ¶ Siue præmaturè.] id est, intrà annum.
b ¶ Arbitrium.] id est, potestas huius legis.
c ¶ Vel missio.] id est missionis postulatio.
d ¶ Siue enim.] exponit quod dixerat.
e ¶ Fuerit missus.] id est, postulatur mitti.
f ¶ Dominio.] scilicet.

porum huiusmodi missione coarctanda: sed siue tardius, siue præmaturè [a] aliquis missus est, legis tantùmmodò arbitrium [b] requiratur, & causa, vnde vel missio [c], vel contradictio exoritur. Siue [d] enim post annale tẽpus, siue post maioris æui curricula aliquis fuerit [e] missus, (si tamen ex legitimè formato testamento missio procedat,) nullum ei temporis obstaculum obijciatur: nisi tantum temporis effluxerit, quod possit vel possessori [f] plenissimè securitatẽ & [g] super domino [h], præstare, [i] vel ipsi, qui missus est, omnem intentionem excludere [k]. Si enim vel ex vna parte, [l] vel ex vtroque [k] latere temporis prolixitas occurrerit, manifestissimum est non solùm missionem, sed etiam ipsam principalem [m] causam esse sopitã. Data xij. Kalendas April. Constãtinopo. post Consula. Lampadij, & Orestis VV. CC.

[g] ¶ Præstare.] aliàs quando est hæres testamentarius.
[h] ¶ Excludere.] ergo potest excludi petitor x. vel xx. annis.
[i] ¶ Ex vna parte.] idest odio tantũ, ut est in præscriptione xxx. ann. quæ tantũ odio nõ percentium est inuenta: nec exigitur possessoris bona fides: ut j. de anna. excep. l. fi. & j. d. prescr. xxx. an. fi qs emptionis. idem in usucapio ne quæ tñ fauore possidẽtis videtur inducta.
[k] ¶ Ex vtroque.] i. fauore & odio, vt est in præscriptione x. vel xx. an. quæ odio nõ petẽtis & fauore possidentis est inuenta, & exigit bonã fidẽ possessoris: vt insti. de usu. in prin.
[l] ¶ Principalem.] i. petitionẽ hęreditatis. sic ergo x. ann. tollitur petitio hæreditatis. Sed cõtra §. de pe. hære. l. hæreditatis. vbi dicit xxx. an. durare. Sol. 1. ibi de directa. hic d utili. imò 2. ibi log. f. cũ dat contra eũ, q̃ possidet pro hærede vel p. possessore. hic aũt cõtra eũ, qui titulo possidet. vñ cũ suos terminos excedat: excedit tunc à nõ suis terminis. sui termini sunt, vt cõtra eũ qui pro hærede vel p. possessore possidet. sm dictum vt ff. de pe. her. l. pro hęre de sed m B. sed falsi ff. p leg. l. iij. & l. fi. vbi contra eũ qui nõ habet titulũ, nõ durat petitio hæreditatis nisi x. an. sed ibi iustus error loco tituli est. Vel dic sed m lo. 4. g̃ log. hic de rei vendicatione cũ dicit principalem causam, &c.

[m] ¶ Causam.] scilicet petitionẽ hæreditatis: quæ cum sit à senatoribus inducta: vt ff. de peti. hære. l. item veniunt. §. cum prædiximus. ergo est ciuilis: vt insti. de perpe. & temp. act. in prin.
[n] ¶ Crimen.] scilicet extraordinarium.
[o] ¶ Noluerit.] alias voluerit.
[p] ¶ Scripsit.] an isti sint hæredes, dic vt j. l. proxi. in gio.

¶ SI QVIS ALIquem testari, &c.

¶ Qualiter 4. repellãtur hęres ppter utilitatis ratione testamenti a possessio ne: hic quaritur a tota hæreditate propter aliud vitium: aut aliud.

EOs [q], qui ne testamentum ordinaretur, [r] impedimento fuisse monstrantur, velut indignas pſonas à successionis cõpendio removeri, teleberrimi iuris est. PP. Kalendas Ianua. Diocletiano ij. & Aristobulo Cos.

[q] ¶ Institutio facta blando sermone non est vitiosa: hoc dicit. Sali.
[r] ¶ Idem AA. & CC. Eutychidi.

IVdicium vxoris postremum in se prouocare maritali [s] sermone non est criminosũ. Da. v. Kalendas Ianuar. CC. Cos.

[s] ¶ Maritali.] i. blando mariti sermone, vt ff. e. l. fi. Sed ar. cõtra ff. de inof. testa. l. non est. & de do. inter ui. & uxo. l. j. in fi. & ij. & iij. in prin. & §. de testa. & imagi. j. & ff. de hære. instituc. l. captatorias.

De iis, quibus vt indignis hæreditates auferuntur, & ad senatusconsultum Syllanianum.

TITVLVS XXXV.

¶ *Hæres qui non vindicauit necem defuncti, coniunctus de negligentia, tenetur restituere hereditatem fisco una cum fructibus integris, sicut malæ fidei possessor. Et tenetur etiam a die litis motę ad usuras se missęs pecuniarum redactarum ex uenditione rerũ hereditariarũ. h. d. Alexan.*

Imp. Seuerus & Anto. AA. Celeri. L. I.

AEredes, quos ne cẽ testatoris inultam [t] omisisse constiterit, fructus integros, cogant reddere [u]. Neq; enim bonæ hæc possessores ante cõtroueriam illatam videntur fuisse, qui debitum officium [v] pietatis scientes [w] omisserunt. ¶ Ex hæditate aũt rerum distractarũ, vel à debitoribus acceptę pecuniæ inde percepisti, & eos distraxisti: vsuras dependere debes: sed quas, quæritur? Rñ. q̃ semisses quæ æquiparant forti intra duos annos, puta x. in ann. [x] ¶ Inultam.] vlci ei enim debet ab hæreditibus accusando homicidam: vt §. de preci. Impera. offe. l. j. non sua authoritate occidẽdo & hæc accusatio fit coram alio iudice, non coram procuratore Cæsaris: sed ista sententia quæreret de bonis cõ procuratore Cæsaris: vt §. vbi causæ fisc. l. j. [x] ¶ Reddere.] fisco. s. nam quod aufertur indigno, &c. ut de inof. testa. l. Papinianus. §. meminisse. & ff. de his qui, ut indig. l. Claudius. in fi. & ad Sylla. l. cum fisco. Excipe 5. tamẽ duos casus. Primus §. de hær. instit. l. si pater. & l. nec apud. Secundus j. de leg. l. pe. Sed per quantũ tẽpus expectantur hęredes ad vlciscendũ? Resp. tẽpus est à iudice statiendũ, vt & alias: vt in aut. de hæ. & f. l. §. illud. col. j. vel si nõ fit statutũ & transierit tẽps, in tra qd facere 6. potuit, punitur: vt ff. de verb. obl. l. si ita stipulatus es fuerit. Sed ar. cõtra ff. de inof. testa. l. non est. & de do. inter ui. & uxo. l. j. in fi. & ij. & iij. in prin. & §. de testa. & imagi. j. & ff. de hære. instituc. l. captatorias.

[t] ¶ Omisisse.] ergo si omittit officium non debet fructus lucrari. Et est apertè contra clericos, qui nõ deseruiunt in diuinis: vt tanquam indigni teneantur ad restitutionem omnũ fructuum, quemadmodum in fi. lib. xi. secus ergo si sint bona fide possessa: quia tũc inquantum soluptiores sunt, tenent: vt ff. de pœ. hær. l. veniunt. §. cũ prædiximus. & quia in facto errauerũt. 6. vt ff. de his qui. ut indig. l. hæredem. post

[u] ¶ Reddere.] i. restituere. ff. de pe. hæ. l. veniunt. §. cũ prædiximus. & ff. de hæ. l. si cũ exceptione. §. pedius. puto tñ nocere hęredi istituto. ic. m H. vt ff. quod me. caul. metum autem præsentẽ. §. sed licet. & ff. e. l. §. j. in fin.

ADDITIO. Aduertas gl. q̃ super rubr. ff. eo. tenet contrarium, quam tenet ibi Dynus: quia eũ dolus alicuius est immediata causa acquisitionis meę debet mihi nocere vt in dolo. procuratoris, q. nocet dño vtl. si procurator ff. de doli excep. & de vi & vi ar. l. j. §. si qs tñ. & §. filius. ité videt casus expressus §. e. l. j. & hoc sequitur hic Pe. & Cy. nec ob. l. metum in §. sed licet. ff. quod metus cau. qa ibi metus alterius nõ fuit causa proxima acquisitionis, sed labor meus, de quo vide latius per Bar. in rub. ff. eo.

[v] ¶ Officium.] id est, vindictam sui prædecessoris.

[w] ¶ Scientes.] scientia inducit malã fidem: vt hic, & j. de agri. & cen. l. quemadmodum. in fi. lib. xi. secus ergo si sint bona fide possessa: quia tũc inquantum soluptiores sunt, tenent: vt ff. de pœ. hær. l. veniunt. §. cũ prædiximus. & quia in facto errauerũt. 6. vt ff. de his qui. ut indig. l. hæredem.

ADDITIO. Dic secundũ Bal. hic, q̃ ille qui omittit officium non debet fructus lucrari. Et est apertè contra clericos, qui nõ deseruiunt in diuinis: vt tanquam indigni teneantur ad restitutionem omnũ fructuum, quemadmodum. in fi. lib. xi. secus ergo si sint bona fide possessa: quia tũc inquantum soluptiores sunt, tenent: vt ff. de pœ. hær. l. veniunt. §. cũ prædiximus. & quia in facto errauerũt. 6. vt ff. de his qui. ut indig. l. hæredem. post kalen. Ianua. Alexandro A. & Cos.

¶ *Priuatur successione, qui impedit aliquem quo minus testetur. h. d. Sal.*

¶ Imp. Diocles. & Maximi. AA. Nicagoræ.

LEX II.

EOs [q], qui ne testamentum ordinaretur, [r] impedimento fuisse monstrantur, velut indignas pſonas à successionis cõpendio removeri, teleberrimi iuris est. PP. Kalendas Ianua. Diocletiano ij. & Aristobulo Cos.

[q] ¶ Institutio facta blando sermone non est vitiosa: hoc dicit. Sali.
[r] ¶ Idem AA. & CC. Eutychidi.

IVdicium vxoris postremum in se prouocare maritali [s] sermone non est criminosũ. Da. v. Kalendas Ianuar. CC. Cos.

[s] ¶ Maritali.] i. blando mariti sermone, vt ff. e. l. fi. Sed ar. cõtra ff. de inof. testa. l. non est. & de do. inter ui. & uxo. l. j. in fi. & ij. & iij. in prin. & §. de testa. & imagi. j. & ff. de hære. instituc. l. captatorias.

¶ DE IIS, QVIbus vt indig. &c.

¶ *Vnam causam dixit superiorititulo, quare ut indignus repellitur: nũc generaliter.*

HAeredes,] CASVS. Si testator interfectus [x] hæredem instituit, nec interfectorem accusasti, quod facere debuisti: fructus, quos ex hæreditate percepisti, fisco tanquam indignus reddere compelleris. Si autem res hęreditarias distraxisti: earũ prætiũ cũ usuris; & pecunias à debitoribus hereditarijs exactas inferre debes, & hoc in secũda

[x] ¶ Interfectus.] hæredem institutum nec interfectorem accusasti, quod facere debuisti: fructus, quos ex hæreditate percepisti, fisco tanquam indignus reddere compelleris. Si autem res hęreditarias distraxisti: earũ prætiũ cũ usuris; & pecunias à debitoribus hereditarijs exactas inferre debes, & hoc in secũda

Si autẽ fructus in prædijs hereditariis inuenisti, vel Hęres qua liter vlcisci debeat defuncti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 Vtili nō directa. Fulgo.

2 Ista deſtruit tex. ſm ſcribē. hic.

3 Ista cō munitur te netur ſecū dum eoſdē petitos.

a ¶ Poſt motam litē.¶imo poſt quamlibet morā: ſic.n.ſit in pe.hære. vt ff. de pet.hære.l.item veniunt.§.petitā.& hic agit fiſcus pet.hære. 1 Sedīrū deo, hic ſubaudiri maximē ». Vel dic hoc ſpeciale. Vel verius refert ȝ an alienet res neceſſarias hæreditati, vt tunc ex tpe moræ veniant vſuræ ꝓtii acceptiuæ vtiles, & tunc ex tempore litis conteſtatæ tantum: iſtæ.n. eſt malæfidei poſſeſſor, & in malæfidei poſſeſſore ſic diſtinguitur: vt ff. de pe.hære.l.item veniūt. §.pe.& l.ſi poſſeſſor.§.q.q ſi poſt.

b ¶ In fructibus.¶i.pretio fructuum; & ſic in quolibet, qui petitione hæreditatis tenetur: vt ſ.de petit. hæ.l.j.& ad hoc.ff.de his, quib.vt indi.l.eum qui. & ff.de vſu. l.cum quidam. §.in tacito.

c ¶ Semiſſes.] i.x.de xx. ſolidis in anno: vt ſ.de vſu.l.eos. & tales dicuntur ſiſcales: vt ff.de vſu.l.cum q dam. §.ſi debitores. & l.de vſu.fiſca.l,ſi.lib.x.

POlla.¶ ¶ Caſus iſtius legis ponitur in gl.ſed clarius dic ſic: Quidā teſtamentum fecit: puta Titius, & Pollam & fratrē ſuū impuberem, & duos extraneos hæredes inſtituit, Polla volens repellere extraneos, & ſuccedere ab inteſtato cū fratre ſuo icepit accuſare teſtū de falſo. tandē tranſegit aliquo dato ab extraneis & de portione ſuaꝫdeceſſit Polla: pupillus eī ſuccedit: vult tutor dicere falſum nomine pupilli tā ꝓ portione Pollæ de qua erat tranſactum, quā ꝓ portione pupilli: an pro vtraq; poſſit, quæritur? Rñ. pro prima oīno non pōt, pro ſecunda pōt, ſed ſciat tutor ſi accuſauerit, & ſuccubuerit, q anō ꝓbauerit, q auferꝫ a pupillo illa portio, quā habiturus erat ex teſtamēto ꝓp calumnioſam accuſationem inſtitutam ab eo, & damnū, qđ ꝓp hoc pupillo contingit: tr ſtituet ei iudicio tutelæ. Item de calumnia damnabit, ſi condemnatus fuerit, ut ff.e.tutorem. Viu.

d ¶ Polla.¶ Polla fuit inſtituta cū fratre ſuo impubere & cū duobus extraneis. Polla quidem dicit teſtm falſum: quia uolebat repellere extraneos; tandem tranſegit cum eis de ſua portione. deſuncta Polla, pupill⁹ frater eius ei ſuccedit: nunc vult tutor pupilli dicere falſum teſtm, tam ꝓ parte Pollæ, quam ꝓ o parte pupilli. pro prima. l. pro parte Pollę non poteſt: pro ſecunda ſic ſied videat quid agat: quia ſi non probauerit auferꝫ hæreditas pupillo: & tenetur tutor ei reddere de burſa ſua per actionem tutelæ.

e ¶ Poteſtatem.¶ vt & ſ.mandati.l.in re mandata.

f ¶ Illi hæres.¶ ꝓ qđ volebat ēt Pollæ portionem reuocare: ſed non ꝑt. non.n,ex perſona hæredis conditio obligationis mutatur: vt hic, & ff.de verb.obl.l.2.circa prin. Et eſt hic arg. 4 contra abbatem, qui volebat in eccleſia, quā patronus fundator ei contulerat hſe tale eius ac ſi ipſe fundaſſet, & quale habebat in cæteris ſuis eccleſiis. Et eſt ſimile ff.de iur.fiſ. l.j.fiſcus, & ſ.de non nu.pec.l.ſi intra. & ff.de iud.l.hæres abſens. in prin. & parg. in vj, ff.qui.ex cau.in poſſ.ea.l.apud Iulianum. Sed argu.contra.ȝ.de præſcrip. 30.an.l.ſicur.ſ. ed pupillari.

ADDITIO. Soluas. hic loquitur de iure iam firmato in præteritum. ibi loquitur de præſcriptione firmanda in futurum ex negligentia hęredis non petentis: ideo inſpicitur eius conditio.

g ¶ Pupilli nomine. ſimo uidetur ꝙ tuo poſſis nomine non alterius accuſare: vt ȝ.qui ac cu.non poſſ.l.2. quæ eſt contra. Sol. hic ciuiliter, ibi criminaliter. hoc non placet, quia ȝ.dicit de calumnia &c. Dic ergo ſ hic non pupilli, ideſt, propter pupillum, & ad eius utilitatem: ſed nomine tuo accuſas. Accurſi.

h ¶ Tranſactum eſt.] ꝓ portione ſua cum cohæredibus. ſ.quæ trāſactio valet: vt ſ.de tranſac.l.tranſigere.

i ¶ Non obtinueris.¶ i. ſuccabueris, nam oportet ſententiam proferre: vt ȝ.eod.l.alia.

k ¶ Saluam facturum ꝓ actionem tutelæ: vt ſ.de admi.tu.l.non eſt.

l ¶ Pupillo.¶ vt indigno, cum eius nomine apparęat calumnioſam accuſationē inſtitutā: vt ȝ.e.l.alia. & ȝ.ad leg.Cor. de fal. l.qui falſās. Sed ſibi legata tutor nō ꝑdit: q a neceſſitate officii fecit: vt ff.de ijs q. vt indi. l.tutoré. in prin. Sed certē imo vī, q eius ætati parcatur: vt non perdat, licet calumnioſam accuſationē inſtituit tutor: vt ff. de his q.b. vt indig. l. poſt legatum. §.ætati. quæ eſt ꝓ Rñ. duas habet vias. vel pati amiſſum, & agere contra tutorem: vel petere reſtitutionem in integrū, vt ſibi non noceat accuſatio: vt ar.5 ſi tu. vel cura. inter. l. ſi. vel aliter loquit ibi qđ tutor non eſt ſoluendo. ālias obtinet, qđ hic dicit, vt arg. ȝ. vñ vid. memineri. & ſ. de iudi. l propterandū. in fi. l. Vel certo ē ꝑt eſſe q eſt ſoluēdo, nec tñ tenetur tutelæ: q a fudente matre, & agnatis pupilli accęſſit ad dictā accuſationem: vt ff. de his qui. vt indig. l. tutorem. in prin. & hoc caſu loquitur §.ætati. Vel quarto ꝑt eſſe q perditis inſtrumentis, & mortuis teſtibus obtinere non potuit eōtra tutorem: vnde a principe petat reſtitui: vt d.§.ætati. Item no.q cautē hic dicit partem pupilli amitti tantum. An aūt ꝑtē Pollæ amittet? Rñ. 7 hic innuit eam non amittere: vt ar.ff.de his quib. vt indi.l. poſt legatū. §. qui accuſauit. & de vulg. lib.l.ex facto. §. Iulianus. Et eſt nō ꝙd pro parte Pollæ non potuit dicere falſum: ut in prin. huius l. dicit. Sed ar. ȝ.ff.de bon.lib.l.qui in ſeruitute. & ff.de his quib. vt indi. l. poſt legatum. §. ſi pater. & §. ſi filius. & §. ætati. in fi. & de fideicom. liber. l. ſi filius §. j. Lē nota ꝙ hic dicit falſum, ſecus ſi quis dicat non iure factum: quia non perdit, licet ſuccumbat: vt ff. de his qui. vt indig. l. poſt legatum. §. j.

m ¶ Calumnia, ȝ ſi ſit euidens, non alias: vt ff. de his qui. ut indig. l. tutoré. & ȝ.qui accu. non poſ. l.2.

n Pupilli nomine. ȝ ideſt ad eius commodum vel incommodum: vt ſupra dixi.

o ¶ Retractas.] i. rerum tractas. i. ponis in dubio: nec.n. potes retractare pro parte Poilæ: vt ſ.ea.l.in prin.

SI ea.] CASVS. Aliquis interfectus ſua vel a familia ſua, vel ab aliquo extraneo, filios ſororis tuæ q dicunt tibi ꝓpiores cōſobrini tui, hŕdes inſtituit, anteq̄ interfectorē accuſarent vel ſeruos torquerent, fecerunt tabulas teſtamēti aperiri, recitari & publicari, & hŕditatē ex eo teſtō ad ſe ierunt: an ab eis: vt ab indignis auferen da ſit hŕditas, q̄rit? Rñ. q̄ fic, ex ſe natuſcon. Syl. & de hoc cognoſcet procu. principis.

p ¶ Filiis. ȝ qui ſunt tui propiores ſobrini: vt inſtitution. de gradibus. §. quinto.

q ¶ Haberetur. ȝ in domo non dico in iudicio.

ADDITIO. Tu dicas imo in iudicio, cū dēat eſſe publica q̄ō: vt l.j. in prin. ff. ad Syl. ita tenet Bar. hic reprobando hanc gloſſ. Illam.

r ¶ Et recitatæ.] & adita eſt hæreditas, alioqui non ei auferꝫ, vt ab indigno: vt ff. ad Syl. l. ſi quis in grani. §. non tñ. & l. neceſſarios. §. non alias. & l. propter veneni. Sed alii dicunt aperturam ſufficere, quod non placet: ob aperturam tamen ſolam ſtatuitur in eum pœna 100. aureorū, vt ff. ad Syl. l. lege Cornelia. §. fi.

s ¶ Fuerunt. ȝ tunc enim non noceret eis, vt ȝ.eo.l.minorib. & ȝ.in quib. cau. in integ. reſt. l.j.

HAereditas.] CASVS. Teſtamentum feciſti, me hęredem inſtituiſti poſtea in codicillis hęreditatem ademiſti: an ſic a me auferenda hæreditas quæritꝫ? Rñ. q̄ non. Si aliis inſtitutionibus, & in codicillis dixiſti te nolle me hæredem eſſe, quia tibi extiteram ingratus: an ſit auferenda portio mihi relicta, quæritur? Reſp. q̄ ſic. & eſt fiſco appliçanda, an autē libertates dandæ a me poſſint peti, quæritur? Reſp. q̄ ſic, ſed non apęte a quo, tu dic a fiſco.

t ¶ Adimi. ȝ ſi directò, nec dari. ſed per fideicommiſſum ſic: vt ȝ.ti.j.l.2. & inſti. de codicil. §. codicillis autem. nec ob. ff. de cond. inſti. l. pe. §. fi. quia ibi in unum cogitauit.

Ad alium.

a ¶ Ad alium. ȝ quia ille indignus, cui fuerat relicta, iam alienauerat. Vel dic quod teſtator alij non capaci reliquit: per quòd priori videtur adimi, licet ſecundus non habeat: vt ff. de leg. j. plane. j. in prin. Vel dic quòd ad nullum alium tranſtulerit, & quòd non iure translata: quia nullo modo translata, ſed ſimpliciter inſtitutio ablata.

b ¶ Vendicata eſt. ȝ quia indignus eſt qui non habet ſupremam volūtatem: vt ff. de his quibus vt indig. l. cum quidam.

c ¶ Poci poterunt. ȝ à fiſco: vt ff. de iure fiſci l. dicit. & ad hoc ȝ. de fidei cōmiſ. l. & in epiſtola. Item ad id quod dicit fiſco vendicata, eſt contra. ff. de adimen. leg. l. ex parte vbi remanet ei. Sed hic exp̄ſſē ademittibi tacitē, p̄ſequendo inimicitias, & aliud teſtamētum inchoando. Eſt enim adēptio expreſſa: vt cūm dicitur, nolo ſibi legatū deberi: vel cūm facit aliud teſtamentū perfectum, in quo non legat ei. Tacita cū dicit: nolo teſtamētum meum valere 1 Vel dicit, inimicitias eſſe in ter ſe & ſum cui reliquit, vel ſecundum cępit face re, & nō fecit. nā nō ideo mutauit primū his trib⁹ caſib⁹: quia poteſt eſſe q ſecūdo loco vult eſſe hūc hęredem, vel res eſt dānoſa: vnde magis vult habere eū, quia inimici ſūt, vt fic grauetur vel q ibi dicit non denegari actionem inſtituto: verum eſt cōtra extraneum, ſed aduerſus fiſcum denegabun tur: purè legatū ideo non habet, quia eſt hæres. vt ibi dicit ſed prima eſt tuitior. Item contra: vt ff. ſi tab. teſt. nul. exta. l.j. §. pe. vbi dicit deferri veniē tibus ab inteſtato: cùm mutauit voluntatē cancellando, vel aliquo alio modo. Solu. diſtingue ȝ vtrum ille qui extitit indignus ſit in proximiori gradu teſtatori: & tunc applicatur fiſco: vt hic. an in remotiori, & tunc non: vt ibi. vel ibi omnes 4 inſtituti erant indigni, vel circa omnes voluntatem: vnde nullus eorū inſtitutorū admittitur ex eo teſtamēto. ſic locus eſt ab inteſtato, hic circa vnū tantū mutauit, vnde alij remanēt hæredes. ſi ergo portio deficiēs deferretur ab inteſtato inueniret idem teſtatus & inteſtat⁹ deceſſiſſe, quod eſſe nō debet remanet ergo hæres. ſed eius partem accipiat fiſcus: vt hic. Item contra ſ. de teſt. l. hac conſultiſſima. §. pe. in prin. Sol. vt ibi ſ Et vt plenè ſcias cui detur portio alicui ab hac dic eum inſtitutus hæres capere non pōt: aut propter delictum teſtatoris, aut propter ſuum, aut ideo quia alias deficit teſtamētum. Primo caſu non ſit fiſco ſtatim locus: quia quidam cognati ei præferuntur: vt ſ. de lecūdis. nup. l. j. §. prēterea. & §. omnium. & de natur. lib. l.j. & de incest. & inutil. nup. l. ſi quis inceſti. In ſecundo eſt ſtatim locus fiſco: vt ff. de his quibus vt indig. l. Claudius. §. & l. mulierem. & ff. de leg. iij. l. ſi deportati. vel in totum vel in partem, ſi pars tantum deferebatur delinquenti: vt ff. ſi quis aliquē teſta. prohi. l. j. j. reſpon. & l. ij. §. fratris. & hic. Excipitur tamen in caſu: vt ff. de his, quæ pro nō ſcrip. hab. l. iij. & ſ. de ſecundis nup. l. j. §. his etiam. In tertio caſu ſi quidem deficiat teſtamentum propter errē teſtatoris, locus eſt cognatis: ut ſ. de hære. inſti. nec apud. & l. ſi pater. nec obſt. ff. de iur. fiſc. aufertur. quia ibi nō extabant cognati. Si autem deficiat, quia teſtator non obſeruauit ſolennitatem teſtamēti: ſuccedunt ij, qui veniunt ab inteſtato: vel qui alias in alio teſtamento ſolenni erant inſtituti: vt inſti. de hęr. quę ab inteſta. defe. in prin. & ff. de adi. leg. l. ex par te. idem & ſi ademit in codicillis: vt hic in prin. dicit. ſed hoc fallit i caſu ratione curſus temporis: vt ſ. de teſta. l. fancimus. Si vero ſolēnia ſeruauit: ſed vnum vel omnes dixit non meruerī voluntatem ſuam, locus eſt fiſco: vt fic præſumam hæredem ſuo delicto non ſuccedere, vt hic in fine. Si autem tabulas incidit: tunc diſtinguam, aut quia voluit inteſtatus decedere. & ſic loquitur ff. ſi tabu. teſta. nul exta. l. vna. §. penul. & de his quæ in teſtamen. delen. l. finali. & tunc non præſtarentur legata aur. hæredes reputauit indignos; & tunc eſt locus fiſco: vt ff. de his quæ in teſta. delē. l. proxima. idem & ſi dubitetur: vt ibidem notat. In hoc tamen caſu, & in ſuperiori, forte non tollitur ipſo iure teſtamentum: vt nota. ſuprà, de teſtamen. l. noſtram. & hoc cum teſtator alias poterat facere teſtamentum. alias ſi inter nullos poterat teſtari propter contionem ſuæ ætatis: vt quia pupillus vel furioſus, cognati tantum ſuccedunt: niſi impediantur propter delictum ſuum. tunc enim fiſco ſeruantur bona: vt ff. de ſuis & legit. l. j. reſpon. & §. plane. & de teſtam. l. eius. §. j. vſque in finem & l. facit ad hanc l. ff. de his quib, vt indig. l. inimicitiæ. & ff. de lega. 3. l. cum quis. §. Seiam. & de doli excep. apud. §. præterea. & de adim. leg. l. diui. & de do. l. quidam in iure.

hæredibus ſuis declarauit: meritò eius portio non iure ad alium a tranſlata, fiſco vendicata b eſt. Libertates autem in eadem epiſtola datæ peti poterunt c. PP. ij. kal. Decembr. Maximo. ij. & Aeliano Coſs.

¶ *Qui expenſas funeris nō facit, ut teſtator iuſſit nō ꝓpter ea remouet ut indignus l.d. Bal. Sali. & Alex.*

¶ Idem A. Tyrano. LEX V.

NOn oportet vt indignis hæredibus ſucceſsiōe d auferri prætextu quod in ſepultura. ſuſpmis iudiciis, vel volūtatibus e defunctorum obtemperatum non fuiſſet f. PP. vij. Idibus Mar. Iuliano ij. & Criſpino Coſs.

¶ *Crimen inultę necis non obiicitur minoribus, poſtita ab aduerſario minor habet proſequi pietatis officio, ſed neceſſitate nō tenet, maior verò ſic. h.d. Sali. & Alex.*

¶ Idem A. Venuſto & Clemētino. L. VI.

MInoribus vigintiquinque annis hæredibus nō obeſſe crimē inultę mortis placuit. Cùm vos g autem etiā accuſationem pertuliſſe h, & quoſdam ex reis punitos proponatis: licet is, qui mandaſſe cædem dicitur, pro uocauerit, vereri non debetis, ne quam hæreditatis paternæ quæſtionem à fiſco meo patiamini. Conuenit i enim pietati veſtre reſpondere k cauſam l appellatio nis reddenti. Quòd ſi maioris ætatis fuiſſetis, etiam ex neceſsitate prouocationis certamen implere deberetis m, vt poſſetis adire hæreditatem. PP. xv. Kalendas Iul. Alexandro A. iij. Dione Coſ.

¶ *Qui nō eſt in culpa, noa dēt eſſe in pœna. hoc dicit. Bal. Vel ſic: Si occiſores non reperiuntur, non punitur hæreſi eos non accuſat. h.d. Alex.*

¶ Idem A. Vitaliæ. LEX VII.

SI ideo vltio necis teſtatoris non eſt deſiderata k, quia cædis auctores reperiri nō potuerint: obeſſe hæredibus, ex l quo nulla eorum culpa detegitur, non oportet. PP. Idibus Mar. Lupo & Maximo Coſs.

¶ *Delictum perſiſtentiæ purgatur p deſiſtentiam: & non dicitur pfectum niſi per perſeuerātiam. h.d. Vel ſic: Accuſans teſtamentū de falſo. ita demum perdit quod in eo relictū eſt, ſi perſeuerauit in accuſatiōe uſq; ad ſentētia definitiuam, & ſuccubuit: ſecus, ſi ante ſententiam deſiſtit. Alex.*

¶ Imp. Gordianus A. Tatiæ. al. Titiæ.

LEX VIII.

ALia cauſa eſt eius, qui falſi

MInoribus. ȝ CASVS. Aliquis interfectus a familia vel ab extraneo minorem xxv. an. hæredem inſtituit: interfector em teſtatoris minor non accuſauit: an ſibi præiudicauit quo magis ei auferenda ſit hæreditas, quęritur? Reſpon. quòd non. Si autem accuſauit & obtinuit, interfector autem appellauit: minor autem cauſam appellationis exercere noluit: an ſit ſibi præiudicium, quo magis ſibi auferatur hæreditas, quæritur? Reſp. q̄ non. ſi autem maior fuiſſet, cauſam appellationis ad ſi. producere haberet neceſſe: alioquin auferenda eſſet ei hæreditas. Viuia.

e ¶ Vos. ȝ ſcilicet minores.

f ¶ Pertuliſſe. ȝ non tantum inſtituiſſe, ſed ad finem duxiſſe: licet ad hoc non adſtringeremini cum ſitis minores: vt in prin. huius l. & ſ. eo. l. ſi ea quæſtio. in fi. & ſ. in quibus cau. in inteſt. reſti. non eſt ne. l.j.

g ¶ Conuenit. ȝid eſt, conueniens eſt: non tamen neceſſe, nec ex neceſſitate ad cauſam appellationis proſequendam eſtis adſtricti.

h ¶ Reſpondere. ȝ & agere. Et no. hic q̄ qui appellat, cauſam appellationis debet adijcere: & ff. de ap. l. ſcio. in fi. & extra de ap. l. vt debitus honor: quod non placet per eādem l. ſcio & dicta decretalis de interlocuto ria dicit. Sed quid ſi eo tempore, quo adierunt, minores fuerunt: nunc cū conueniūtur ex appellatione ſunt maiores, vel ſtatim poſt additoné facti ſunt maiores: nunquid tenebuntur accuſare? Rñ. non, quaſi initium ſit ſpectandum: vt ff. de mino. l. iij. §. ſcio. & ideo non amittunt beneficiū, quod debēt eis eſſe perpetuum: vt in aut. cōſt. quæ de dig. §. illud quoq; col. vj.

i ¶ Implere debereris. ȝ huic eſt contra. ff. ad Syl. l. propter veneni. §. ſi. Sol. ibi ꝓp inopiam excuſanſ. ſic ff. man. l. ſi procuratore. §. ſi ignorantes.

ADDITIO. Tu dicas cum Barto. hic quandoque ille qui accuſauit, obtinuit: & reus qui ſuccubuit, appellauit: & tunc tenetur appellationem proſequi, niſi ſit minor: ut hic. quandoque ille qui accuſauit ſuccubuit: & tunc non tenetur appellare, nec appellationem proſequi. & ita loquitur l. contraria. ratio eſt, quia ſententia præſumitur inſta. arg. eius quod notatur in l. Herennius. §. Caia. ff. de euictionibus.

SI ideo. ȝ CASVS. Interfectus aliquis hæredem te inſtituiſti, mortem teſtatoris non vindicaſti, quia interfectorem non inueniſti, an tibi quo magis auferatur hæreditas præiudicaſti, quæritur? Reſpon. q̄ non. Vi.

k ¶ Eſt deſiderata. ȝid eſt, cum deſiderio vlta. Et nota, quòd non imputatur ſi facit quod poteſt: vt ſ. de inoffi. teſta. l. contra.

ALia cauſa. ȝ CASVS. Si teſtamentum in quo erat tibi legatum relictum de falſo accuſaſti, & ſuccubuiſti: vel obtinuiſti: à perceptione illius es excludendus: diuersa tamen eſt cauſa illius qui accuſationem de falſo inſtituit & ſuccubuit: & illius, qui inſtituit, nec ad finem perduxit,

Appellans an cauſam appellatio nis exprimere deat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

perdurit,sed destitit,quia in partem primi succedit fiscus:in partem secũ dinon succedit,sed integra suæ partis sibi reseruatur persecutio.
a ¶ Accusatione.ꝫ contra hæredes.
b ¶ Metuit.ꝫidem ẽt si pro sequia cum sit falsum, non debentur ex eo legata: vt ff. de fideicom.l.si veritas.
c ¶ Non perdat.ꝫ sic distinguitur. ff. de inof.test. l.Papinian.§ meminisse. & ff. de bo.lib. l. qui cum maior.§. accusasse. & l.in seruitutem.§.2.& ff. de fal sis.l.qui falsas.& accipiẽs relictum non ageret, de inoff.test.sed de falso vel irrito sic: vt ff. de inof. testa.l.si pars. & de iis,qui. vt indi.l.post legatum,in prin. Sed vr non admittere relictum, licet pdat. ff. de le.ij. l. Lucius. ij.§. Semprõia que est cõtra. Solu. ibi egit contra eũ qui prohibuit se instituꝛ, non contra testamẽtum: hic contra testamẽtum. Item contra. ff. de iis, qui. vt indign.l. post legatum. §.j.sed illam intelige secũ dũ hãc vt cãm peregerit.
C Vm fratrem. ꝫ CASVS. Frater tuus peremptus te hæredem instituit. an hæredem adire posſis, queritur? Rñ. quòd sic, & nisi mortem eius vindicaueris, auferet tibi hereditas qđ ẽm dicit, heres cui de iure deferꝛtur hẽditas posſit eam adire antequã vindicet, mortẽ defũcti,itelligẽdũ est q̃ si nõ eã vindicet,ei auferenda erit succesſio.
d ¶ Veneno.ꝫ clam,nõ perurim: vt ff. ad Sylla l.j. §.planè si venenum. Azo.
e ¶ Perimuntur. ꝫ non à familia. Azo.
f ¶ Nõ uertantur.ꝫ an tequam uindicem. Distinguendum ergo cùm testator est occisus.siquidem a familia: uindicare dẽt hæres necem defuncti priusquam adeat hæreditatẽ vt §. eo.l.si ea q̃stio. Si ab alio si quidem clam, statim adire põt: & post vindicare si palam.primo debet vidicare: vt hic, & ff. ad Syl.l. ꝑpter veneni,& l.j.§. occisorũ,Sed Azo. non distinguit clãm vel palãm,quando ab extraneo:quia ſtatim adit, sed postea accusat uel dic primo casu quando a familia haberi quæstionẽ de familia antequãm adeat: licet accusatio deferatur,ut dicta,lege si ea quæstio supr I eodem & ff.ad Syllanianum.l.ii.§.non tantum & l.necessarios.§.primo. Itẽ nota.3. hic quòd senatusconsultum Syllanianum imponit pœnam seruis,qui dominum non iuuerunt cùm possent. Lex autem Cornelia, quæ illud secuta est,dat præmium necem accusantibus quinque aureorum liberis, seruis libertatẽ: 4. vt ff. ad Sylla.l.lex Cornelia. & suprà de precib.impera.offe.
g ¶ Obtinere.ꝫ id est retinere.
O orem.ꝫ CASVS. Maritus interfectus,vxorem suam instituit: soror accusauit interfectorem: & obtinuit vult soror auocare hæreditatem ab vxore quia mortem mariti non uindicauit: an possit,queritur? Respõ. quòd si vxor in mortem mariti machinata non fuerit, & se diligenter probauerit non audietur soror a duersus eam licet viriliter fecerit,quòd fratrem suum vindicauerit,

Istã glo. sequuntur Bart. B. P. & Sali.

¶ parce.

instituta accusatione [a] ad finem vsque quod insimulabat, perduxit & contrariam sententiã meruit [b] alia eius, qui inchoatam acusationem non pertulit: cùm in illius quidem partem ¶ succedat fiscus: hic autem,qui contrariam iudicis sententiam non sustinuit,suæ partis non perdat [c] persecutionem. PP. xv. Kal. Feb. Gordiano AA. & Auiola Coſs.

¶ *Si occisores ignorentur, põt hẽditas adiri impune: & cùm postea ad notitiã deuenerint, debẽt hęredes accusari, si nolũt hereditate priuari. Alex. posſ Bal. & Sali.*

¶ Impp. Diocle. & Maximian. AA. & CC. Aelianæ. LEX. IX.

C Vm fratrem tuum veneno [d] peremptum esse asseueres: vt effectus succesſionis eius tibi non auferatur, mortẽ eius vlcisci te necesse est. Licet enim hæreditatem eorum, qui clandestinis insidiis perimuntur [e], ij qui iure vocãtur, adire non vetantur [f]: tamen si interitum non fuerint vlti, succesſionem obtinere [g] nõ possunt. PP. Tyberiano,& Dione Coſs.

¶ *Hẽdi scripto à legitimo ꝑuento non auferꝛtur hẽditas à fisco si mora vel culpa nõ posſit ei ꝑputari. Sali. Vel sic: Nõ imputat hẽdi si non uindicat, si ab alio fuit ꝑuẽtus tus ante quam esſet in mora. h. d. Alex.*

¶ Idem AA. & CC. Syluanæ. LEX X.

S Ororem fratris necem iure licito vindicantem, euincere ab vxore rectè scripta succesſionẽ nõ conuenit [h]. secundum quæ si fiduciam innocentiæ [i], & neque dolo malo tuo matitum necatũ neque aliàs indignam [k] te succesſione ¶ probari posſe confidis aduersus omnem calumniam maximam habes securitatem. D. xij. Kalend. Maij, Sirmij. CC. Coſs.

¶ *Legalis dilatio nemini dẽt esſe damnosas & mora hẽdis nõ efficit libertatibus eorum ꝗbus est relicta libertas, uel genitorũ ex ip sis, nec etiã legatis de fidei cõmiſſis inde pẽdẽtibus. uel aliis quibuſcũque. h. d. Bal. uel sic dilatio ad vindicãdã nec defuncti nocet heredi interim morieti, nec seruis libertate donatis, nec alijs legatarijs. h. d. Sal. & A.*

¶ Impe. Iuſtinianus A. Ioanni P.P. LEX XI.

C Vm Syllanianum [l] senatuſcõſultum [m] a nobis tam laudandũ, quàm corroborãdũ est, nec non diui Marci oratio [n], quæ circa id facta est: inuenimus autem nullam in mentionem libertatis factam, & veteres [o] mouit quædam de libertatibus [p] relictis in testamẽto necati testatoris quæstio, necessarium nobis visum est & hanc ¶ dirimere. Ii enim q̃ libertate fuerant in hoc testamẽto donati, ¶ si eam accepiſſẽt [q], lucrũ quod eis in medio tempore [r] ac cidit, poterant [s] sibi acquirere: Interea autem procraſtinatione propter necis vindictam habita, hoc minimè ad eos peruenit, & postea in libertatem deducti ꝑiclitabantur [s]. Sed ¶ ne medium tempus fieret [t] eis damnosum, & maximè si ancillæ in medio pepererint & posteà hæreditas adita [t] sit, bellisimum nobis videt diui Marci prudentisimi principis orationem & in libertatibus producere ne princeps philosophiæ plenus aliquid videatur imperfectum [u] sanxisse: sed ita in hæreditatibus, & legatis, & fideicommiſsis, & maximè libertatibus, quas semper philosophia amplectitur, exiendat eius oratio vt & lucrum, quod in medio accidit ¶, eis posſ libertatem acceptã restituat [v]. & partus liber, & ingenuus esse intelligatur: nullaq; machinatione huiusmodi ꝑditio damnũ aliquod irrogare cõcedatur: ¶ & vt libera eorum posteritas ¶, si in medio fuerint ab hac luce subtracti, suorum genitorũ [e] cõmodum sequatur. Meritò [d] enim nobis sacratiſsimi ¶ Marci p omnia cõstitutionẽ replere ¶ placuit. nihil etenim actum esſe credim[v], dum aliquid addẽdum superesſt. ¶ Datum ij kalen. Maij, Constantinopo. posſ consulatum Lampadij & Orestis VV. CC.

¶ *Sicut puniuntur serui, qui erãt sub eodẽ tecto, in quo dñs fuit occisus, uel erãt præsentes, & ipſi auxilium nõ ꝓstiterunt: ita etiam ſi erant in quocunque loco ubi nocẽ clamantis audire potuerunt, & insidias sentire, quaſi tũc satis intelligatur esſe sub eodem tecto seu ꝓsentes, hoc dicit Ale. posſ Bal. & Salicetum.*

¶ Idem A. Ioanni P.P. LEX XII.

F Alis de antiquo iure dubietas nostræ serenitati suggeſta est pp senatuſcõſulta Syllanianũ, & seruos [e], q̃ supplicio [f] afficiuntur, sub eodem tecto commorantes, & nõ suum auxiliũ domino per insidias occiſo præbentes. Veteres enim cerrum non faciunt, quis intellectus de verbis, sub eodem tecto, significat siue in eodem cubiculo, siue in triclinio, vel porticu, vel in aula hæc appellatio accipi debeat: abiicientes, si dominus in via vel in agro fuerit interfectus, eos seruos puniri, qui præsto erant, & non auxilium ad phibendũ periculum præbuerũt, nulla distinctione super qualitate præsentiæ vtentes. ¶ Nos igitur omnem eis occasionẽ ad declinanda supplicia super negligẽtia salutis domini sui amputantes, sancimus omnes seruos, ex quocunque loco, siue in domo, siue in via, siue in agro, ¶ posſint clamorem exaudire, vel insidias sentire, & nõ auxilium tulerint, supplicio senatus consulti subiacebunt. oportet etenim eos vbicunq; senserint dominum periclitantem [g], ad prohibendas insidias concurrere ¶. D. xv. Kalen. Nouemb. Constantino po. posſ consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. anno secundo.

ma. non posſ. ff. & die philosophi ꝛc. Ilegalis ut ſ. de testa. nunc.
a ¶ Eius oratio.ꝫ hoc tñ si fuit adita hæreditas ab instituto, vel ab eo ad quem etiam non adita tranſit: nam quaſi extro fuissent liberi, hęc omnia consequuntur.
b ¶ Restituatur.ꝫ ad hoc. ff. de min. l. si tñ & de fideicom. l. liber. cum vero. §. apparet.
c ¶ Genitorum.] nota q̃ seruus hẽ hẽdem. sic ff. de iuris & leg. l.j. §. quæri põe. & j. ad O. l. fi. & ff. de lega. 2. l. si quis seruo fuo. alias non: vt infra. de iur. eog. & j. oõia de suc. seruus, sed hodie secus: ut dicto tit. inſt. dixi, sed ibi erant liberi facti.
d ¶ Merito.ꝫ no. sic ff. de bo. lib. qui cum maior. §. accuſasse. & §. de eme. Iuſtin. co. di. in princ. & ff. de uer. ſign. l. ſoluẽdo & §. q. teſt. fa. poſ. l. ſi uiſum. & ff. de eden. l.j. §. pen. & de orig. iur. l.j. & in decretis 7.4 j. c. nihil. & ff. de inu. li. te apud. §. abduxiſſe. Sed ar. §. ff. arb. fur. ce. l. furtum. §. & si non tollit. ADDITIO. Soluas. hic loquitur in ſtatutis ciuilis ſapientię: ibi uero in deli ctis, in quibus ſufficit ſi uolũtas deducatur ad aliquem actum, licet non p ficiatur. Bar.
¶ Alis.] CASVS. Hic dr q̃ ſi ſerui ſub tecto vel alias in agro præſentes fuerint quo dñs interfici ꝛet: nec dñm iuuando interfectoribus reſiſterent q̃ capite puniren tur, ſed verbũ tecti, ſine interpretatione dimiſerunt, vel reliquerũt antiqui & verbo pœnitię, & ſine diſtinctione ſenatuſconſulto Syllamano cõprehenſo. Sed Iuſtinianus hoc exponendo dicit, qđ ubicunq; ſine in domo, ſiue in agro clamorẽ ſuũ hoc ſerui audierint, vel inſidias præſumpſerint, nec ſuccurrerint, pœna teneantur antiqua.
¶ Seruos. ꝫ nõ impuberes qui ſolent ferula cẽdi ad inquirendũ. nõ ad puniendũ: vt ff. ad Syl. l. j. §. impubes. & l. ex cipiuntꝫ.
¶ Supplicio.ꝫ capitis. ff. l.j. in prin. Azo.
¶ Sine in agro.ꝫ facit §. de ince. nup. l. cum ancillam in fi. & ad l. corn. de ſic. l. fi. & ff. e. l. j. §. c. autem. & §. fe. & l. 3. §. 3. & §. ſubuenitur. & §. ſeq.
¶ Periclitantem.] potest ramen gratificare ei ſi plures ſint: vt ff. eod. l. ſi quis in grau. §. ſi ex ſomnes.

¶ DE CODICILLIS.

¶ *Posſ maiores uoluntates ſequũt de minorib. j. de codicillis, q et ſine ſcriptis fieri pũtant §. do bo. libl. fi. & de ſac. ſanæce. l. generali. & j. e. l. fi. in fi. dicit quidam dubitant quæ dicuntur codicilli. & q̃nque ponunt pro ſcriptura, quæ a principe fit ſuper conferenda dignitate: ut in auth. ut iudi. ſine quoquo ſuſſra. §. hic autem. & §. ſic igitur. col. 2.*

Codicillis ſine ſcriptis poſſunt fieri.

R Vpto. CASVS. Paterfamilias fecit testamentum, & codicillos, ſed in priori testamẽto aliquid legauit, vel etiam in codicillo: eo rupto adhibitis quinque testibus fecit ſcripturam in qua dicit ſe velle valere relictum in testamento rupto: an valeat tale legatum, & ſi iudex pronunciauerit legatum deberi, quod ex codicillis tanẽ tenetur ſententia, queritur? Rñ. q̃ hic, ſcilicet vbi ex nunc: vt ex nouis codicillis.
i ¶ Agnationẽ.ꝫ vt §. de poſſ. hære. l.j.
k ¶ Non venit.ꝫ vt ff. e. l. ſi quis cum §. fi. & dicuntur pertinere ad testamẽtum, ſiue ante testamentũ qualiter facti ſint, ſiue poſt, ſiue cuntur per expreſſe confirmati, ſiue tiuere ad testamentum: nam ſemper iuris eorum pendet ex testõ.: ut. d. l. ſi quis cum. §. fin. & l. ab inteſta. in fi. Sed quid ſi nul um fecit testamentum? Rñ. non rumpitur, codicilli agnatione poſthumi, vt ff. eod. ſi quis cũ. reſpon. & l. qui grauí, & l. ab inteſtato. & l. penin princ. Acc.
l ¶ Vestrorum.] tutoribus loquitur, ſic l. eo. l. cũ proponatis.
m ¶ Literas.ꝫ in quibus aderat quinq; teſtes: alias non valerent: quia nuda voluntate non reſtituerẽtur teſtis, & codicilli: ut ff. de bono. poſſ. ſecũdum tab. l. ſi. & l. eod. ſi. in fin. & ꝓter has literas, uãlet hodie relictum ꝛ ſi irritaretur testamentũ ex causa præteritionis, vt ſupra. de lib. ꝓterit. auth. ex causa.
ADDITIO Dic de hoc vt per Bart. de poſth. hæred. inſti. l.j.
n ¶ Iudicum.ꝫ testam. & per conſequens codicillorum: cum teſtis ſcin. per ſequatur, vt ff. eo. l. ſi quis cum in ſi. & l. ab inteſtato in fi. Sed quo pacto, ri quinque teſtibus, cõfirmari, qđ factũ erat coram ſeptem, & poſt ruptum? Rñ. vt debeat ex vltima voluntate, nõ vt ex teſtõ. ſigur & cum dr, ſi nõ valet iure testamenti valeat iure vltimę voluntatis? V. j. e. l. ſi in ſi. ſic ergo tale bit vt ex nũc, non vt ex tunc: vt ff. ad Treb. l. ſi qs. ꝓtore. & inſt. ab no. eſt. inſt. §. poſteriores. & ſi. §. & ff. de le. j. l. j. §. ſed ſi ſi luus familias.
o ¶ Testamento.ꝫ teſtõ ergo fuerat relictus. Vel dic in cod. cillis relictũ, quod vr in testamentis reliqui: cum ex eo pedeat. & peteruꝛ, vt ex nouis codicillis factis per literas. Accurſ.
p ¶ Codicillis.ꝫ vltimis quos vocauit ſupra, epiſtolam.
¶ Aereditatẽ.] CASVS. Si teſtũ fecisti, & hẽdẽ inſtituiſti in codicilli inſtituꝛus hẽditatẽ adire nõ pores, & alium inſtituere: q̃a in codicillis neq; adimi, neq; dari põt hæreditas directa: rogare tñ potes in codicillis hẽdem inſtitutum, de hæreditate reſtituenda alicui, vnde ſi in teſtõ inſtituiſti, & in codicillis rogaſti, &c. & ſibi fuerit pſuaſum, q̃ tale fideicommiſſum non valeat relictum in codicillis, falſa est perſuaſio.
q ¶ Verbis tñ. ꝫ non directo datur, ſed per fideicommiſſum, vt §. de neceſſariis ſeruis. l. quidem. §. j. melius. in §. ſed cum veteres. & ſi. eo. l. ꝛ. §. fi. & l. quod per manus. & ſupra titu. j. l. her. dicas. & inſtitu. eod. §. penult. & ff. de condi. inſti. l. penul. §. fi. & ad Trebel. l. Scævola. & ſ. de teſta. l. non codicillum.
r ¶ Falso.ꝫ cur preces plus ualent, quam inſtitutio? Rñ. quia non totũ auferunt preces, quia non quartam.

Codicilli

Mostrio

Du. 3.

Du. cons.

Du. Imp.

velus.

Cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm proponatis.¶ CASVS. Mater quorundã papillorũ fecit codicillos in quibus Titio decem legauit: fecit iterum alios codicillos, in quibus eadẽ decem Titio abstulit, & Seio legauit: an Titius illa decem iure codicillorũ petere poterit, ꝙri. Rũd. ꝙ non: nam ꝓ contrariam voluntatem, quã ex primis codicillis ꝑcabatur, reuocatum est. Vi.

a ¶ Contrariam.¶ aliõ ꝙ si non essent cõtrarii, ambo tenerent: vt inst. de. §. fi. & ff. eod. diuus. §. codicillos. ſ cus autem in testamentis: nisi in militari vt ff. de milit. test. Iquærebatur. Sed quid si diuo ꝓferant codicilli, in quorum vno dicatur illũ fuisse dñũ Titio lego, in alio illũ eundem fundum ei non lego: & ignoretur ꝙ posterius facti sunt: quod iudiciũ valeat? Vt neutrã valere ratione incertitudinis: vt ar. ff. de reb. l. fi. fuerint. ibi item si ex pluribus &c. de testam. tut. l. duo. Sed si ecõtra inueniatur idẽ duobus legatũ in diuersis codicillis, vt esse cõcursus: vt ff. de leg. 3. l. si quis in principio. ſ. fi.

NOn iudicieo.¶ CASVS. Mater tua fecit codicillos, & in absentia tui, vel mei legatos vel fideicommissum reliquit: an mihi aliquid eas, quo min° legatũ prẽdicã, ꝙ. R. Rũd. ꝙ non.

c ¶ Absente.¶ nomine quæ tuus tũ quo d. supra iudicio, ꝙ loquit, ſ. d in quẽ uelantatis intentio dirigat. vt ff. de leg. 3. l. cum prædonibus. fi. & l. milites. &. §. el. j.

NE codicillo.¶ CASVS. Qui cõpos mẽtis nõ est, solũ est in facẽdo testamẽto nõ põ, sed nec codicillos. Si ergo furiosus codicillos fecit, & in eis mihi legauit vel ꝙd, & mihi petẽti obiicias, ꝙ nõ erat cõpos mentis: ꝓ hoc ꝙ mihi codicillorũ an vt asserãs hæc fides adhibeatur, ꝓbare debeas ipsum tunc cõpotem mentis non fuisse, ꝛ. Rũd. ꝙ sic. Et sic nõ ꝙ incumbat ꝓbatio negãti, nõ ei ꝙ dicit, cuius ꝓtio est. ff. de ꝓb. l. 2. sed hæc hoc implicitã affirmatiua, dicendo. n. compotem mentis ad furiosum per consequens dicit eum furiosum esse.

d ¶ Nec codicillos.¶ non solum testamentum.

e ¶ Certissimi iuris est.¶ v. ff. e. l. 2. §. furiosus.

f ¶ Probata.¶ id hoc vt aliquid &c. & sic hæc determinatio: vt aliquid ex hac & re. respicit præcedentia, sed si diceret, litera admitteri nõ posse nunc respiceret sequentia.

g ¶ Tuæ.¶ negantis. ſ. fuisse eum compotem mentis.

h ¶ Probare.¶ probat ergo ꝙ nega. & sic est contra. ff. de proba. l. 2. §. de probationibus. sed hic negatio pro affirmatione ponitur. cum n. negat compotem mentis, affirmat furiosum. vix. n. est aliqua negatiua, ꝙ æquipolleat non habeat affirmatiuam. præterea & si esset negatio, ſsumpto tamen nõ probandi onere ab vno in alium transfert. nam hic est ſsumpto pro adversa parte præsumitur enim sanæ mentis, nisi contra probetur. vel sic, qui testamẽto possidet. Item ex sermonibus eius præsumitur, quis furiosus, vel. de condi. instit. quidam. & de tutor. & cura. da. ab his. l. is cui. vsque.

Præsumit q libet sanæ mentis. ¶ CASVS. Pater ſa. prius fecit testamentum, & præcepit seruari, quæ codicillis erat relicturus: siue prius fecit codicillos, & postea condito testamento confirmauit, ꝙ quæ reliquerat in eo: huic ꝑinde est: vt valeant, quæ legauit, ac ſ si in testamento prius tanto aliquid mihi reliquit.

¶ *Persequentes codicillos nõ derogãt præcedentibus. nisi quatenus inuicẽ sint cõtrarij. h. d. Alexan. concor. Bal. & Sali.*

16

¶ Impp. Diocle. & Maximian. AA. Hiacyntho. & alijs. LEX III.

CVm proponatis pupillũ vestrorũ matrẽ diuersis tẽporibus, ac dissonis voluntatibus duos codicillos ordinasse, in dubiũ nõ venit, id ꝙ priori codicillo inscripserat, ꝓ eũ, in quem postea secreta volũtatis suæ cõtulerat, si a prioris † tenore discrepat, & contrariam[b] voluntatẽ continet, reuocatum[c] esse PP. vi. Id. Septemb. ipsis iiij. & iij. AA. Cossˢ.

¶ *Illa quę habent diuersa nomina, & quę habẽt diuersos tractatus, diuersi habent diuersos effectus. h. d. Alexãder. Bal. & Sal.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Maximum præfect. præto. LEX VII.

SIidem codicilli quod testamẽta possent, cur diuersum his instrumentis[m] vocabulum[n] mãdaretur, quæ vis ac potestas vna[o] sociasset? Igitur specialiter codicillis instituendi[p], ac substituẽdi potestas iuris auctoritate data nõ est. D. iij. Iun. Pacatiano & Hilariano Cossˢ.

¶ *Ex eadẽ scriptura nõ põt ꝙs petere hæditatẽ ex testõ & ex codicillis: sed una ex intentata, sollitur altera. nisi intestator sit de coniunctis personis, & testamẽtum ratione solennitatis imperfectum non uideat etiam iure codicillorum, nisi sit dictum, & in ultima uoluntate suffriunt quinq; testes, excepto testamento. si tamen ultima uoluntas conficitur in scriptis, testes debent se subscribere. h. d. Sali.*

¶ Imp. Theodosius A. Asclepiodoto præct. præto. LEX VIII.

SI quis[q] agere ex testamento quolibet mõ, siue scripto, siue sine scriptura confecto, de hæ-

Alias sic ponamus, Aliquis fecit testũ & codicilli, ꝙ in codicillis dixerit seruari volo, vel prius fecit codicillos, & postea testatus, in quo ita dixerit, ꝙ in codicillis dixi seruari volo: verum codicilli, testamento confirmati intelliguntur? Rũd. ꝙ non.

i ¶ Siue initio.¶ hoc dicit. siue prius fecerit testamentum, & mandauerit seruari, quæ codicillis erat relicturus: siue contra. prius fecit codicillos, & postea testõ cõfirmet ꝙ dederat codicillis, idem est vt valeat: vt hic. & ff. e. l. fed cũ ea. sed aliter non valebãt prius facti, nisi cõfirmarent ex præsenti: vt ff. eo. l. ante tabulas. Sed hodie §. nam semper confirmati hũc veinst. eo. §. non tñ aute. & valent: vt ff. de condi. & demonstr. l. fi ita. sed vt ex tpe codicillorum factorum: vt j. de testa. mil. Acc.

k ¶ Munius.¶ fuit legatarius.

¶ Idem.¶ CASVS. Si testamentum & codicilli idem significant, cur diuersa nomina formiuntur? Rũd. quòd ficut differitas est in nomine: sic in significatione: quia in testamento instituere, & substituere quis potest, non sic in codicillis, qẽ intelligo differre. secus si per fideicom.

l ¶ Testamentis.¶ i. voluntatibus. sic dicit: quia instituunt hæredem quid faciat.

m ¶ Vocabulum.¶ iidem ſ. nullus. ſ. quin nõ

n ¶ Vna.¶ idem est testamentum quod est elogium: & ita sunt diuersa vocabula. sed certe imo est bona: ꝙ a vix inuenit aliquod nomen, qđ omnino idem significet, qđ aliud. ſ. m. p. l. is vel minus, vel aliter significat.

o ¶ Vna.¶ vel nomẽ, vel aduerbium.

p ¶ Instituendi.¶ vt dirẽcto valeat: sic trahitur ad fideicommissum: vt ff. ad Treb. l. Scæuola. & facit. §. e. l. 2.

q ¶ Si quis.¶ CASVS. Testamentum fecisti, extraneum hæde instituisti, ibi fine adiecto scripturas, si voluntas nõ valeat

iure testamenti, valeat iure codicillorũ. quæritur si his periit hæditatem ex tali scriptura, nunc ex testõ, postea possit petere. ex fideicõ. tanquam ex codicillis? Rũ. ꝙ non. Vel sic: Hæres dubitat an valeat voluntas, vt testamentum vel vt codicilli, cum testator prædicta ve ba non dixerit, & vtrum sibi expediat agere directa vel vtili. Si primo agat directa nõ potest agere vtili. ſ legitimos ad fideicõmissa codicillorũ & hoc in prima. Adeo vt si dixerit testator, valeat voluntas mea, vt testm, vel vt codicilli, dabitur hæredi electio, velit petere directè, vel vtiliter, & vna electa ad alteram cõuolare non pot. & hoc in secunda. Adeo sunt hæc vera, ꝙ siue velit petere bo. poſſ. contra tab. siue ſm nuncupationem: siue aliã aliquam extraordinariam possessionẽ vt insti. de bo. poſſ. §. septimo. dẽ in initio eligere an velit ea, ꝙ est directa. vel vtilis, & hoc in tertia. Si autẽ testm fecerit non solennes, puta adhibitis vij. testibus, & hæres petat hæreditatem, vt ex codicillis ab aliquo nõ audiat, nisi testator expresserit, ꝙ si testm non valeat iure testamenti, valeat iure codicillorum. Si autem agnatus, vel ad quartum gradum, vel cognatus, vel ad tertium fuerit institutus, & directè agat, & succubuerit nihilominus dabitur ei vtilis. & quare secus si in extraneo & in agnato, causam assignat. & hoc in quinto. Vltimò dicit ꝙ in qualibet voluntas excepto testõ adhibentur quinque testes, vel rogati, vel fortuito aduenientes: ita ꝙ si fuerit testamentũ in scriptis, testes subsistebant.

p ¶ Si quis.¶ extraneus: qa aliud in propinquis, vt j. eod. l. 5. si gs vero.

Voluerit.

† Nõ ex hac glo. ꝙ nolens tñ eligere indigã pro potens nisi petatur ei fideicommissum relictum: an mihi aliud eas, quo min° legatũ prẽdicã, ꝙ. R. Rũd. ꝙ non

1 ¶ Voluerit.¶ i. rẽ elegerit agere iure directo: vt j. eo. §. fi. dicens se dire hæredem.

b ¶ Perfectionem.¶ quam petit ab aliquo præcedente in gradu qui est hæres.

c ¶ Cupiens.¶ ſ. postea. minimè, &c. sed nonne egit actione personali & causa expressa, ergo põt ex alia causa agere: vt ff. de excep. rei iud. l. & an eadẽ. l. prin. & §. actiões. Rũ. hoc facit hic rõ contrariorum quorũ vnũ nõ patit aliud: quia sibi contrarius est: quia petendo sibi hæditatẽ, dicit testm: petendo fideicõmissum: dicit codicillum. Item si egi ex inofficioso, posũ postea de falso testõ agere & econtra: vt ff. de inoffi. testa. l. cum q. & ꝓno modo petebam testm rescindi: ſicẽs valere dicebam, alio modo dicebã nullum esse quare hoc? Respondi: vt ſ. de interro. act. l. ſi defensor. §. illud. Ité hoc intelligo, siue volũtas erat talis, quæ vtroq; modo poterat valere: siue vno modo tantũ. Sed videtur non cõpelli eligere. sed vtrunque posit proponere: vt ff. quorũ leg. j. §. q. ait prætor volũtate. Sol. hic ideo eligit, quia semper qui petit hæreditatem: & maximè ipse hæres certus de suo iure esse debet: vt ff. de hæreditatis. & succubuit: si postea ab intestato similiter directo velim petere: possum: vt ibi; & ff. de inoffi. test. l. mater. & ff. de peti. hæred. §. eligere. Vel hic loquitur de pluralitate causarum: vt ita dixerim, id est, vbi sunt variæ causæ agendi: ibi cum pluralitas est actionum.

Hæreditas. Petes to petitiõe hæreditatis, & succubuit. Singulare. Si succubuit generaliter agas illi ad testm petere.

q ¶ Præclusisse.¶ ratiõne electionis contrariorũ. Sed contra §. de pet. hæred. l. hæreditas. in prin. Sol. si potij. iure: directo hæreditatẽ ex testamẽto petiẽte hæreditatis, & succubuit: si postea ab intestato similiter directo velim petere: possum: vt ibi; & ff. de inofficiosi. l. mater. & ff. de peti. hæred. §. eligere. Vel hic loquitur de pluralitate causarum: vt ita dixerim, id est, vbi sunt variæ causæ agendi: ibi cum pluralitas est actionum. hæred. l. hæreditas. in prin. Sol. si potij. iure: directo hæreditatẽ ex testamẽto petiẽte hæreditatis, & succubuit: si postea ab intestato similiter directo velim petere: possum: vt ibi; & ff. de inofficiosi. l. mater. & ff. de peti. hæred. §. eligere. Vel hic loquitur de pluralitate causarum: vt ita dixerim, id est, vbi sunt variæ causæ agendi: ibi cum pluralitas est actionum. generaliter. ꝓposuit hæreditatis petitionem. non dicẽs ex testamẽto, vel ab intestato. vnde in vtraq; sibi pũdicat, cũ sit in rẽ, vt ff. de exceꝑ. rei iud. l. ſi mater. §. eãdẽ. Si verò directò primo petii ex testamẽto, & postea petito ex fideicomisso, propter idẽ testamẽtũ ex eadem scriptura & eiusdem testatoris reducendo illud testamẽtum ad codicillos nõ posũ, siue testator non expresserit vt pro codicillis valeret: siue expresserit: vt hic: quia contrarius est sibi, qui ex eadem scriptura petit tam cõtrariis modis. sed hoc fallit in quibusdã: vt j. proxi. §. Præterea. in illa l. hæditas. ab alia persona deferebatur secũdo hæreditas eadẽ. Si verò petiit ex testamẽto aut

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVamuis.] CASVS. Testamẽtum fecisti, hæredem instituisti, & inde alimẽta mihi legasti, qnãdiu morarer cũ Claudio hærede tuo. decessit Claudius: an mihi pstanda sint ad huc alimẽta, quæriť? Rñ. q sic. videbatur q nõ: quia nõ moratus sum cum Claudio. nõn obst. interpretatur enim hæc lex talẽ fuisse uoluntatẽ defuncti: vt etiam post mortem Claudij mihi alimenta præstarentur.

† al. aut quo ad.
† Clodio.
† al. deest.

a ¶ Quoad.] i. donec.
b ¶ Claudio.] propriũ nomen.
c ¶ Vestiarium.] hoc superabundat: cùm appellatione alimẽtorum hoc contineatur.
d ¶ Post mortẽ.] imo videtur q non debeant: ut ff. de annu. lega. S. eio. i princ. &]. de cond. infer. l. si ea. Sed distingue cuius pẽtẽplatione sunt relicta: an legatariorum, an eorum cum quibus morari debeant. Hic ergo cõtemplatione legatariorũ quasi commodius possint percipere existentes apud eum sed in lege cõtraria contẽplatione eorum cum quibus morari debeant. vnde deficit legatum pro parte si pro parte moriuntur. uel ex toto, si non habitent cũ eis. & probatur hæc distinctio in eo. tit. l. annua. in prin. & de condi & demon. Illis. maximè quia simpliciter alimenta relicta, perpetuò reling intelligũtur: ut ff. de ali. leg. l. Caio. §. j. Itẽ adhuc cõtra.]. de condi. infer. l. legatum. Solu. hoc fauore alimentorum uel illud fiunt sub conditione relictum: hoc purum, quod certam accepit legẽ fauore legatariorũ. aut uiuẽte Claudio non habet nisi secum moraretur.

† Du. cõss.

e ¶ Voluerit,]defunct⁹ Vamuis.] CASVS. Testamentum fecisti. hæredem instituisti, & multa alia legasti, hæres hæreditatẽ vendidit: an emptorem debeãt cõuenire legatarij, quæriť? Rñd. quòd venditor cõueniẽdus est: sed quod præstitit, ab emptore vẽditor consequatur: quia eum suo onere transit hæreditas.

f ¶ Ab eo.] scl. hærede instituto.
g ¶ Peti possunt.] remanet enim hæres, vnde ipse conuenitur: vt ff. de hære. vend. l. ij. & fi. & quod soluit. ab emptore recuperat: vt dicta. l. ij. ff. de hęre. ven. l. ij. §. fiue. & § fi quid publici. in fin.
h ¶ Eo nomine.] scl. legatorum vel fideicommissorum.
i ¶ Venditor.] hic est hæres institutus.
k ¶ Fideiussoribus.] quos venditor accepit: vt & fi. de hære ven. l. ven. dito ex hęreditate. & hoc si hęreditas est soluendo, non aliàs: vt ff. ad leg. Falcid. l. ij. in princ.
l ¶ Eius.] scl. emptoris.
m ¶ Poterit.] hæres institutus.

Qvi post.] CASVS. Paterfamil. fecit testamentum, & mihi legauit prædia: deinde ea obligauit, an videatur mihi ademisse legatã quæritur? Rñ. quod non, sed habet actionem personalem ex testamẽto contra hæredem vt ea liberet.

n ¶ Post testamentum.] aliud si ante obligatam posteà legat: quia si sciebat rem obligatã: luitur ab hærede: si ignorabat, à legatario: vt]. de fideicom. l. prædia. & ff. de leg]. l. si res.

Legatum an uideat. adimere testator alienãdo rem legatam.

o ¶ Dedit.] sec⁹ si alio mõ alienasset: nã tũc distingue, aut ex necessitate & tũc nõ debet: vt ff. de adimẽ. leg. l. rẽ legatã. quæ distinctio in donatiõe nõ cadit: vt ff. de leg. iij. l. fideicõm. §. fi rem. l. aliud si vsusfructus alienet.

n ¶ Non videtur.] vt instit. de leg. §. fi rem. Sed videtur q sic: vt ff. de dona. inter vi. & vxo. l. cũ hic status. §. fi maritus, & ẽ. de dona. inter vir. & vxo. l. si maritus. sed ibi solui. ADDITIO. Dicas q aliud in donatiõe, quæ facta est inter coniuges, quæ cũ sit contra ius cõe, facilius irritatur.

q ¶ In Persona.] scl. ex testõ, nã rem suã testator legat, tria competunt legatario auxilia. factio ex testõ, & actio in rem, & hypothecaria, vt ff. de l. ij. l. cũ filius. §. varius &]. cõmunia de leg. l.]. r ¶ Liberari.]idẽ cũ legauit prędiũ, quod debebat tributum in pręteritũ: vt ff. de leg. j. l. apud. §. hęs. & de leg. iij. l. q. cõcubinã. §. q hortos. & l. patron⁹. §. iij. Idẽ autẽ est cũ qs rẽ obligatã vendi dixit, tenetur ex emptore vt]. de euic. l. ex prędiis.

Legatum tria habet auxilia.

SEruis.] CASVS. Seruo tuo legatum fuit ne libertate reliquisti: an valeat legatum, quæriť? Respõ. quòd nõ nec cõualescit: licet post mortem testatoris libertatem aliqua ratione consecuti sint. PP. v. Kalendas Iul. Antonino A. iiij. & Balbino Coss. †

† Du. cõss.

¶ *Legatarius subtrahens rem legatam per hæredem apprehensam, perdit illam & eius actionem. h. d. Salicetus Vel sic: Legatarius qui rem legatam occupat propria auctoritate cum uitio cadit ab omni iure suo. h. d. Alexand.*

¶ Idem A. Donato. L. V.

NOn est dubium denegari actionem legatorum ei proportione competenti in iis reb. quas subtraxisse eum de hẽditate apparuerit. PP. v. Id. Septembri. Antonino A. iiij. & Balbino Coss. †

¶ *Substitutio uulgaris facta in legato, expirat per agnitionem primi legatarij. h. d. Bal. & Alex.*

¶ Idem A. Iuliano. L. VI.

SI legata relicta primus x legatarius agnouit, substitutio eorũ in persona Pontianæ facta euanuit. PP. viij. kalend. Maij Romæ, Lęto. ij. & Cereali Coss. †

¶ *Coniunctí re faciunt sibi partem per cõcursum, & error in nomine non utiat, si de corpore constat. hoc dicit Baldus, & Alexander.*

¶ Idem A. Fausto. L. VII.

SI Fortidianum fundum primò pater tuus fratribus per

Du. cõss.

tam in re, quã subtraxit: vt ff. de his qui. vt indig. l. rescriptũ, & ad l. Fal. l. Paulus respondit. & in auth. de hær. & fal. §. hinc nobis. colla. j. & tũc dic actionem. i. retentionem. idem in legatario, vt legatum amittat si illud subtrahat: vt & ff. ad l. Falci. j. §. jubi, eis autem &c. sic enim euenit fideicõmissario uniuersali: vt ff. ad Trebel. l. Paulus respondit. si certa, & hęc bona. Sed prout in legatario intelligis est contra ff. quorũ leg. l. j. in prin. & j. quorum legatorum. l. j. Solu. hic subtraxit clam, ibi plãm. argumentum ff. de admini. tut. l. nõ existimo. & de rit. nup. l. fi. Vel ibi ante aditam hæreditatem: hic post & post apprehensam possessionẽ. alioquin idem esset quod ante aditam hęreditatem: vt ff. de acquirenda poss. l. cum hęredes in princip. sic ff. de cri. expi. hære. l. ij. Vel distingue, putaui: fibi licere an nõ: vt instit. vi. bono. rapt. §. quia media magis placet. Item videtur contra infrà de crimine expi. hæredi. l. obtentu. sed ibi alii non legatarij occuparunt: vnde non nocet legatariis.

Du. cõss.

SI legata.] CASVS. Legatum mihi reliquisti, & si aliquo casu illud non agnoscerem, in eo Titium substituisti: nunc agnoui: an euanescat substitutio, quæriť? Rñ. quòd sic.

x ¶ Primus.] legaui Titio, & si non haberet: idem legaui Sempronio vel Pontianæ. & facit ẽ. de inpub. & aliis substi. l. post aditum.

SI Fortidianum.] CASVS. Paterfamiliàs testamentum fecit, tres quatuor hęredes instituit, & eis fundum Fortidianum prælegauit. demum mihi eundem legauit, cui acquiraťur? Respon. quòd cõcurrũ partes fiant. habeo enim semissem, & instituti aliũ. Si autem in nomine reiecta gatæ testator errauit: puta dixit sic, lego tibi Stichũ, & sẽfit d Heroten an ob ho

Cadit

ob hoc minus ualeat legatũ, quæritur Respon. q non, cũ constet de re.

a ¶ Mox tibi.] non animo adimẽdi illis alias. cõtra, ut instit. de adẽp. leg. §. transferri, & tu semissem, & illi aliũ semissem habebunt, ut ff. de hęre. instit. Titius. & de leg]. plane.]. in prin. nã cõiuncti loco vnius habent. & ad hoc est]. de cadu. tol. §. fi uero. & §. finauté. & facit ff. de. le. l. si pluribus.

Error nominum uel finium an uitiet legatum.

b ¶ Nominum.] proprio rum, uel pronominũ uel agnominũ: ut & instituti. de leg. §. fi quis in nomine. &]. de test. l. si in nomine. uel finium, ut ff. de leg. iij. l. patronus. §. j. secus si erretur i appellatiuis nominibus: ut ff. de leg. j. l. iiij.

† ambigũt.

A Badministratione.] CASVS. Filio tuo impuberi militẽ in testamẽto tuo tutorẽ dedisti, & ei legatum reliquisti, si tutelam impuberis administraret: imò simpliciter. sed dubitabatur, an emolumentum sine onere posset agnosci re. Vel dic sub conditiõe quæ militi fuerit impossibilis ḋ iure. & ob hoc repellenda, an legatum petere possit, nõ obstãte eo q nõ administrauit quia miles? Respon. q sic, cum per sacramẽtum militiæ prohibeat esse tutor, uñ a petitione legati nõ excluditur, cum si administrare uellet, nõ posset.

† Du. cõss.

D. Const.

c ¶ Religio.] iurabat enim miles, ut dixi ff. ex qui. cau. m. a. l. pe.

d ¶ Marcellum.] militem.

e ¶ Vobis.]pupillis loquitur.

f ¶ Eripit.] nisi effectis. filij cõuenerani, ut ṡ. de excu. vete. l. ij.

† Glos. fi. in cõfficitata. extra de re. in integ. dicit pisi. q. est generale. vbi cumque aliquis in dubio admittitur, debet præstari cautio.

g ¶ Nec enim.] no. aliquem per impotẽtiã excusari, etiam in lucro capiendo. & facit ff. de admini. tut. l. Nesennius.

h ¶ Prohibeatur.] propter militiam quam habet. Et no. q hæc cõditio de iure est impossibilis in milite: & ideo remittitur. ut instit. de hęred. instit. §. impossibilis. & supra de instit. & substi. l. reprehendenda. & specialiter est in milite. secus in alio, ut infra eodem l. penul. & ff. de te. tut. l. quæsitum. in principio. & de iis quibus ut indign. l. post legatũ. §. amittere. Sed uidetur etiam solutum repeti, ut supra de condi. ob causã l. si militem. Solu. ibi ignorauit militem qui dedit ut esset ꝓcurator: ióque repetit, hic sciuit, uel ibi sub conditione dedit, si esset ꝓcurator, hic pure legauit, sed post assignauit eũ tutorẽ. Vel dic quod hic fuit relictum sub impossibili conditione, quæ legatũ nõ vitiat, porro si defecit ob causam impossibilem repetitur per cõdictionem ob causam cum cã non posit impleri, ut d. l. si militem. & l. dictam. nam in eo quod ibi dicit, si non impossibilem causam, subaudi. maxime.

SI in fraudem.] CASVS. Instituisti hæredem, mihi legatũ reliquisti: vt me de fraudaret hæres à legato, Titiũ supposuit q accusabat testamentum. an legatum petere possim, quæriťur? Respon. q sic, sed ea uebo de eo restituẽdo hęreditate euicta, licet alij cautiõi locus fuerit, tũ: scilicet cum dubiũ fuit, an solida legata debeantur ꝓpter Falcidiã, si nec legatarius ceperit plus quã p le. Fal. capere licuerit, illud redderet.

i ¶ Admissus est.] ab hærede, qa putabat legatarios huius timore dubitabit.]scilicet hæredi.

Gos, super legata tranfigere. Accur.

k ¶ Accusator.]scilicet fictitiè. ut hęres dicit.

l ¶ Pupillis.]scilicet impuberibus.

m ¶ Interposita.] à legatariis.

n ¶ Cautione.] sed nõne supernacua est, cum committi non possit, falsis accusatoribus non obtinentib. Respon. hoc nõ posse ꝓbare legatarius, alias non præstaretur cautio. ut ff. ſi cui plus quã per legẽ Falc. hæc autem. Accur.

o ¶ Restituturum.]scilicet legatarium.

p ¶ Quamuis alias.] id est aliꝝ. Vel dic ꝓprię. & dic cautioni, scilicet quanto plus ceperit quã p legẽ Falcidiam licuerit reddi, ut ff. ſi cui plus quã per legem Falcidiam. Sunt ergo diuersæ cautiones. Vna, ꝓ quã per legem Falcidiam licuerit reddi. Alia, quãto plus ceperit, ut ff. q. latisda. cogan. l. de die. §. itẽ. De prima habes tãtũ de petitione hęreditatis. l. diuus. in fi. & l. sequenti. & sup. de petitione hęre. l. si. circa prin. & præstatur demum mora cõtrouersia, ut ff. ad le. Fal. l. dolo. Sed alia quãdo soluuntur fine controuersia mora nomine hęreditatis:]. de legatis sit cõtrouersia, ut hic dicit.

CVm rem alienam.] CASVS. Rem alienam nec tuam, nec hęredis, mihi legasti: an valeat legatum, quæriťur? Distinguitur: aut sciuisti alienã, aut ignorasti. primo casu ualet, & petere possum secũdo casu nõ, nisi cõiunctæ personæ id legasti.

q ¶ Cum rem alienã.] id est, non suam, uel hęredis: ut ff. de lega.]. secundo. l. unũ ex familia. §. fi rem. Item secus ꝓ iure canonum, ut extra de test. c. filius. & xij. q. v. si epist⁹ opus. q sunt contra. Sed quid si testator rem sibi cum alio cõmunem sciens communẽ uel rem alienam in qua habet alr quod ius, alicui legat? Rñ. quod tantum iuris habebit legatarius quãtum testator in ea habebat: ut ff. de lega.]. l. fer ui electione. §. fi. & l. si do mus. §. fi.

Legatum rei alienæ an ualeat ḋ iure canonico,

r ¶ Petit poterit.] ut hæres iusto pretio redimat & præstet. uel si non potest, det æstimationem ut in si. eo. § non solũ. & ff. de leg. 3. l. non dubium. §. fi. Accur.

† Du. et

s ¶ Vel vxori.] ut ff. de auro & argento lega. l. Quintus. j. § fi & infrà de fideicommiss. l. prædia ob ligata. & æstimat iudex quæ coniuncta sit, ut infra de fideicommiss. l. voluntatis. Sed hoc fallit in libertate relicta seruo, quem testator credit suũ nam indistincte deberet ei, ut ff. ad Treb. l. quidã. §. si quis. filium. & de si

† Alumiano
† al. deest

Libertate relicta suo quem testator credit suum, indistincte debetur ei

poſitã cautione, s si euicta fuerit hæreditas, ea restituturũ⁰ quamuis alias⁹ tunc cautioni locus sit, cum sine controuersia legata soluantur. PP. vij. Id. Febr. Maximo. ij. & Aeliano Coss.

¶ *Legatum rei alienæ scienter factum ualet: sed ignoranter factũ non ualet, nisi sit factũ cõiunctæ personæ, uel uxori seu alij, cui est uerisimile testatorẽ uoluisse legare, etiam si sciuisset alienã rem esse. h. d. Ale.*

¶ Idem A. Ingenuæ. LEX X.

CVm⁹ alienam rem quis reliquerit, si quidem sciens, tã ex legato, quàm ex fideicommisso ab eo, qui legatum, seu fideicõmissum meruit, peti põt.r Quòd si suam esse putauit: non aliter valet relictum, nisi proximæ personæ, vel vxori; vel alii tali personæ datum sit, cui legaturus esset ẽt si scisset rem alienã esse. PP. v. Kal. Feb. Albino, & Maximo Cos.

¶ *Si legatum factum pro dote, detur filiæ in dotẽ ab ipsomet patre uiuente, non põt amplius, eo mortuo, peti. Alex. post Bald. & Sal.*

¶ Idem A. Albino † LEX XI.

FIlia legatorũ non habet actionem, si ea, quæ ei in testamento reliquit, viuus † s patet postea in dotẽ dederit. PP. v. Non. Mar. Pompeiano, & Peligno Coss.

¶ *Hæres qui partẽ hæreditatis in qua fuit institutus repudiauit, totum prælegatum consequitur. h. d. Alex.*

¶ Imp. Gordianus A. Mutiano. alias, Mano. LEX XII.

CVm responsoᵘ viri prudentis de iii commissi. l. Paulus respondet. sed in ea est speciale. Itẽ si uni filiorũ prælegat pater rem quam credit suam, nõ uidetur ualere, licet filius sit prælegat⁹ pater rem quam credit suam, nõ uidetur ualere, licet filius sit persona coniuncta, ut ff. de leg. ij. l. cum pater. s euictis. quæ est contra. Solutio ibi iõ, ne crescat inuidia inter fratres, ut ar. infrà de bon. quæ lib. l. cum oportet. j. respon. Vel uerius dic, & ibi tenet legatũ, sed nõ rementur de euictione re euicta. nec hic dr q de euictiõe hirdes teneat i, si huiusmodi personis legata euincantur. sed certè imo vr de euictione agi ex testamẽto. ac si nunquã sit data, ut ff. de leg. i. nõ quocunq; i. respõ. §. j. & l. si. eomus. §. j. sed dic ubi certi hominis credebat, & ab eo emit his vt daret, non tenetur si iceriti, tũc tenetur, ut i dictis legib. Itẽ quid si testator rẽ alienã possidebat, quam suam putabat, & extraneo eam legauit. Respon. tenetur hęres tradere. ut ff. de euict. l. si is qui.

FIlia.]CASVS. Filiæ tuæ centum legasti, deinde ei in dotem centum dedisti: an cẽtum ex causa legati petere possit: quæritur? Resp. quod non.

t ¶ Viuus.]siue erat species, siue quãtitas. i hoc tamẽ differt: q2 vbi quantitas, duplicab tur filiæ, si patrẽ huius fuisse voluntatis probet. q2 non sic facile est in specie legata: ut ff. de iure do. cũ pater. & de leg. prio. planè j. §. Sed quid econtra si primo dedit in dotem, postea legauit? Respon. idẽ uidetur ut duplicare uoluerit: ut argumen. ff. de lega. 3e cũ do. l. cu quidam uxori. & l. cum pater. §. pater filiæ. & de leg. primo. l. huiusmodi. §. cũ pater. & ad legem Fal. cum quo. §. fin. Sed argumen. cõtra. ff. de iure dot. cũ pater. sed ibi promiserat tantum, & nõ dedit, alio quin esset quod dixi, ut vtrunque deberetur, & facit ad legẽ ff. de lega. ij. Lucius.]. §. impubem.

CVm responso.]CASVS. Materfamiliàs filiam & alium hæredes instituit, & filiæ ante partem fundum legauit. uult pars hæreditatis repudiare, & legatũ petere: an possit, quæritur. Respon. q sic: & hoc per Papi. responsionem.

v ¶ Cum responso.] cuius mentem habes ff. de leg. j. l. filio. & idem dicitur l. eq. & l. qui filiabus. §. fi. & de leg. ij. l. miles. § pro parte.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Renuntiasset.§ per quod videbatur portioni prædii quam saltem iure habebat hæreditario renuntiare. Ité cõtra. ff. de excep. do. l. fi. §. fi. vb filia non põt habere prælegata si hæreditatē dimitti. Solu. ibi tam hæreditatem, quã legatum habet sub cõditione, si debitum remittat. vnde nec legatum habet, nisi remittat: vt ff de leg. j. l. sed non alias.

PRoprias.§ CASVS. Si res tua tibi legetur: an valeat legatum, quæritur? Rñ q̃ non.

b ¶ Non potuisse.§ quod enim tuum est, amplius tuum fieri non potest: vt insti. eo. §. sed & si rem. Item hoc, cum purè legatur. secus si sub conditione: vt ff. de leg. j. l. cætera. §. j. Ité hoc intellige, nisi testator antiquisiuris in illis rebus habuit: vt qa sibi obligatę: vt ff. de leg. j. l. apud Iulianũ. §. fi Titius, & l. si domus. §. fi. & l. fi sic. & l. senatus. & l. si tibi homo. §. fi. & de leg. ii. l. Mæuius. § pen. Quid autem si tempore testamenti & legatarii, & tempore mortis testatoris est alienata? Videt. valere: vt ff. de reg. Cato. l. j. i fi. Vel die secundum Ioan. quod ibi sub conditione fuit legata: vt dicta l. cætera.

† eciam † uindicare. Legari quã doque potest alicui res sua.

† al. pereipito.

† tibi.

† Titiano

MOnumenta.§ CASVS Monumentum mihi legasti: an valeat legatum, quæritur? Respond. quod non: secus si ius inferendi mortuum.

c ¶ Monumenta.§ i. sepulchra: vt probatur §. de relig. l. sepulchrum. Sed nunquid si monumẽtum, id est sepulchrũ vel legauerit, vel vendiderit ius inferẽdi, cõcedere videtur? Et videt. q̃ sic: vt arg ff. de cõtrahẽ. empt. l. q̃ tabernas. & de legat. ii. l. Mæuie. §. penu. & de leg. j. apud Iulianum. §. fi Titius. & l. si tibi homo. §. fi. & l. si domus. §. fi. & de liber. lega. l. j. & l. non solum. §. j.

† Arontio

SIuniuersę.§ CASVS. Debito fiscali vel priuato obligatus, prędium mihi legasti. an valeat legatum, quæritur? Respon. quod non: si bona hæreditaria & debita tãtum concurrant: sed si deducto ære alieno aliquid residui fuerit, illud cedet in legatum. nec impediẽtur libertates relictæ: salua tamen ratione legis Falc. alioquin prætari legata pecuniaria non debent.

† Quando † uel

d ¶ Nihil.§ vt ff. ad Trebel. l. j. §. is q. & j. ad leg. Falc l. successores.

e ¶ Libertates.§ scilicet directæ, nam fideicommissaria ex dolo eũtes impediretur: vt j. qui ma. non possl. j. secus si debitor contendat pignora sibi legata à creditore: vt ff. de leg. iii. l. si mulier. §. fi.

f ¶ Quin.§ pro sed. alias quando pro quia.

g ¶ Etiam legata.§ hoc ad pecuniaria referas legata. sed libertates nõ minuuntur per Falcidiam: ut ff. de inofficioso testamento. Papinianus. §. quarta.

CReditor.§ CASVS Prædium mihi obligasti, illud idem migi legasti. an debito soluto illud recuperare possit hæres rquæritur? Respondetur quod non.

h ¶ Quo minus.§ Id est, non. hoc enim accesse est fieri. s. debitori offer tisimi Papiniani, quod precib. insertum est, præceptionis legatũ, & † omissa parte hæreditatis, vindicari † posse declaretur: intelligis desiderio tuo iuxta iuris formam esse consultum. Verba verò rñsi hæc sunt: Filiæ mater prædium ita legauit: Præcipito, † sumito extra partẽ hereditatis. Cũ hæreditati matris filia renuntiasset: a nihilominus eam recte legatum vindicare visum est. PP. constitutio. v. Id. Iul. Sabino. ij. & Venusto Coss.

¶ Res propria nemini põt legari. h. d. Sal.

¶ Impp. Diocletian. & Maximian. AA. Seuerę. alias Seuerino. LEX XIII

PRopria tuas res† legari, uel fideicõmitti tibi nõ potuisse,b certum est. PP. xv. kalend. Maii, Maximo. ii. & Aquilino Coss.

¶ Non monumentũ sed ius inferẽdi mortuum, potest legari. h. d. Sal. Vel sic: Res religiosæ relinqui non possunt, sed ius quod quis habet in eis. h. d. Alex.

¶ Iidem AA. Tatiano. † L. XIIII.

MOnumenta c quidem legari non posse, manifestum est: is aũt mortuum inferendi legare nemo prohibetur. PP. ij. kal. Septem. Maximo. ij. & Aquilino Coss.

¶ Nemo relinquit qđ non habet. h. d. Bal. Vel sic: Non valent legata si æs alienũ absorbet tota hereditatẽ: sed si aliquid superest, valet usque ad illud, salua Falcidia. h. d. Alex.

¶ Iidem AA. Terentio. † & aliis. L. XV.

SIuniuersæ facultates, quas pater uester reliquit, debito fiscali aut priuato absumuntur: nihil d ex iis, quæ testamento eius asseripta sunt, ualere potest. ¶ Quòd si deducto debito, in relictis bonis supersuum est, libertates e impediri, iuris ratio non permittit, quin f † etiam legata g necnon fideicommissa, salua lege Falcidia, Prestanda sunt. PP. iij. alẽ. Octo. ipsis. iiij. & iij. AA. Coss.

¶ Si debitor legat creditori rem pignoratã non tenetẽ creditor restituere eam hæredi, etiã oblato, uel soluto pretio. h. d. Alex.

¶ Iidem AA. & CC. Syllæ. LEX XVI.

DAtum.§ CASVS Liberto tuo legatum reliquisti: an ei adimere possis, quæritur? Rñ. q̃ sic: siue pure dicendo, nolo quòd habeat legatum. siue sub conditione, si uanus venerit ex Asia. idem in ingenuis est. Viuianus.

i ¶ Adimi.§ & si quidem adimatur, in eodem testamento uidetur nec fuisse datum. si quidem in alio & solenni ipso iure adimitur. si in minus solẽni uolantate, ipso iure deberur. sed obstat exceptio. vt ff. de adi. leg. l. iii. §. fin. Si autem fiat ademptio p inductionẽ: si quidem fiat ante consummationem testamenti, ipso iure adimit: alioquin per exceptionẽ: vt ff. de leg. j. si ita fit asscriptum. & de iis quæ in testa. delent. l. j. §. sed si ei. & §. sed consulco. & L proxi.

Legatum qualiter adimatur.

EX legato nominis, actionib. ab iis, qui successerunt non mandatis, directas quidem actiones legatarius habere nõ potest: vtilibus k autem suo nomine experietur. Data. vj. Id. Decẽb. CC. Coss.

¶ Breuitas temporis quo matrimoniũ durauit, non impedit ab altero coniugũ alteri posse legari. h. d. Sali. & Alex.

¶ Iidem AA. & CC. Niconi. L. XIX.

NOn tãtum duorum † mẽsiũ sed etiam minoris tẽporis maritus uxoris testamento scriptus succedit, nec legata, uel fidei commissa, seu donationes l tẽporis huius angustia m capi, phibet. Dat. v. Id. Decem. Nicomedię CC. Coss.

¶ Si quis legat rẽm qua vsumfructũ habet: illud ius tãtum quod habet, legasse videtur, licet morte finitum sit. hoc dicit secundum glo. Alex.

¶ Iidem AA. Eutychiano. LEX XX.

VXor patrui tui si testata decesserit, res tuas n tãtum usumfructum † earũ habens, legare non potuit o. Dat. vij. kalen. Ianuar. CC. Coss.

¶ Verborũ solennit as non curatur etiã in legatis. hoc dicit, Sali. Vel sic: Non refert p quæ verba loquatur testator dũ modò eius intentio comprehendatur. h. d. Alex.

¶ Impp. Constantinus, Cõstantius & Cõstans AAA. ad populum. LEX XXI.

Actio utilis & directa differt.

† al. desert.

† al. uereres

† al. quendã

† al. mulcę

† ratiocinationibus.

† al. mariti-fissimũ

† al. dicere

† usum

Actio utilis datur hęredi sine cessione.

nus teneat, quod tam paruo tempore cum ea fuisti, quæritur? Respondetur quod non.

l ¶ Donationes.§ scilicet causa mortis.

m ¶ Angustia.§ quia modicum tempus est, quod eam accepit. & est arg. ff. de lega. j. l. si mihi & tibi. §. j.

VXor.§ CASVS Vxor patrui tui in fundo tuo habebat usumfructus proprietatem, illum mihi legauit: an valeat legatum, quæritur? Respon. quòd non.

n ¶ Res tuas.§ quo ad proprietatem vel vsumfructum.

o ¶ Non potuit.§ sed nonne potuit rem alienam legare? Respond. vel quæ. sed cũ non sit sua, ius quod habet, tantũ legare videtur: vt ff. de cõtrahen-

trahẽ. emptio. l. qui tabernas. & de leg. ii. Mœuius. § pen. at hic post mortem nullum ius remanebit, quare legatũ nõ tenetur: ut ff. de lega. j. l. si domus. §. fi. ſic ergo quod uolunt (scilicet usumfructũ) non potuit & quod potuit (scilicet proprietatem) non dixit. sicq; neutrum ualet: ut ff. de rebus dub. l. in ambiguo. quod est uerũ, nisi postea sit nacta, proprietatẽ: ut ff. de lega. j. l. quod in rerum natura. §. j.

INegatis.§ CASVS. Si testamentum fecisti, & alig̃ mihi legasti: nõ refert per præceptionem uel siñendi modum illud mihi reliqueris: quia ualet legatum. uel dic an obliquis casibus seu uerbis.

a ¶ Nihil.§ potest intelligi, ut dicat non referre inter quatuor genera legatorum, quæ sunt insti. eo. §. sed hoc nõ placet, cum Iustinianus de nouo hoc fecit: uel q̃ nõ refert directis aut obliquis uerbis, uel casibus legetur: ut §. de testa. l. quoniam. & q̃ ad mit. ad bo. possi. si. nisi in appellatius erraret: ut ff. de leg. j. l. iiii.

b ¶ Casus.§ pot esse no minatiui & accusatiui.

INannalibus.§ CASVS. Aliquod annuũ mihi & hæredi meo reliquisti: an debeat legatũ scilicet singulis annis: an primis hæredibus tantũ, uel hæredum hæredibus, quæritur? Rñ. quod hæredibus hæredum. & eadẽ dabitur eis petitio & exactio.

c ¶ In annalibus. Iputa decem annua.

d ¶ Voluit.§ secus si hoc dixit: ut ff. de uerbo. obli. l. Stichum §. j.

e ¶ Seruari.§ etiam in infinitum: ut ff. de iur. im mu. l. iiii. & de uerb. sig. l. hæredis. secus in usufructu legato tibi & hæredibus. nam de primis intelligitur: ut §. de usufruct. Antiquitas. ne inutilis esset proprietas: ut ff. de cõditionibus. & demon. l. Titio centum. §. Titio. ii.

Vm quæritio.§ CASVS. Testamentum fecisti, fundum Cornelianum mihi legasti, deinde Titio eius medietatẽ: qualiter faciẽda esset distributio, apud antiquos dubitabatur. Dicit Imperator, quod ego in medium, Titius in alteram uocabitur. Idẽ est si ego in totam hæreditatem & ex causa legati Titius percipere debuit medietatẽ: quia ego in sex uncias uocabor: ille sex. Si autem testator mihi fundũ reliquit, uel aliam rem legauit, & postea iteratò mihi eundem fundum legauit, uel aliam rem mihi prius legatam: & sic tertio eundem fundũ Titio reliquit, semel facta eius mentione qualiter faciẽda esset distributio, quæritur. Respondetur siue cõiunctim, siue separatim esset legatus fundus: ego in dimidia uocabor, & Titius in alia: nisi testator partes specialiter expresserit. quo casu seruabitur eius uoluntas.

f ¶ Partem.§ quod potest facere, & etiam totam, si uult. ut §. eo. l. datũ.

g ¶ Duodecim uncias.§ id est, totam rem.

h ¶ Sex.§ id est dimidiam.

i ¶ Migrare.§ imò uidetur res transire ad dipondium in nostro casu: ut §. ad Trebell. Marcellus. in prin. & l. qui quadringenta. & de hæredi. instituẽdo. §. fin. sed si excesserit. & l. si ita scriptum. §. quidã. & de liberis & posthumis. l. si ita. in pri. Ad hoc dico, qđ hic corrigit. Vel uerius dic, ingue utrũ certũ sit testatorem excedere assem uoluisse: an uoluisse agrum uel hæreditatem reliquerit, primo quidem in totum, secũdo autem in partem dimidiam: utrunq; in sex uncias esse uel dominum rei legatæ, vel hæredem. Et si tota re primo relicta, tertiã partẽ secundo reliquerit, secundum prędictum modum octo qui dem uncias uel agri, uel hæreditatis apud primũ remanere, tertiã autem partẽ, uel quatuor uncias ad secundum migrare. i Et sic in omnibus statuendum est, id est, in hæreditatibus, vel legatis, uel fideicommissis, vestigia enim voluntatis testatoris non aliter, nisi per huiusmodi viam æstimanda sunt.

¶ Plures nominationes de eodem uniformiter factæ, non faciunt ipsum ad maiorem portionem uocari. h. d. Alex.

¶ Sed & aliam disceptationem iuris antiqui non absimilem k cõstitutam decidere nobis humanũ esse apparuit. Agitabatur enim si quis agrum Cornelianũ, uel fortè alium, uel quãdam rem cuidã legauerit, & postea iterum, uel sæpius ei eandem rem per legatum uel fideicommissum dederit, post talia † autẽ uerba testamenti Sempronio eundem agrum uel aliã rẽ legauerit, vt sæpius quidẽ fuisset Titii mentio, semel aũt Sempronii: quid statuendum est? & quid iuris sit, † si coniunctim, l aut separatim eis relinquatur, siue in legato hoc consistat, siue in hæreditate? Huiusmodi igitur decidentes antiquam controuersiam, sancimus, cuicũque sit hæreditas uel ager in memoratis casibus siue cõiunctim, siue soli, m siue sæpius n eidem relictus: o æqua lãce & hæreditatem, & agrum, & aliã quam cunque rẽ diuidi, & ad dimidiam partem vnumquemque uocare: p nisi specialiter expresserit, & dixerit testator, tantas quidem partes secundo semissem, tertio sextantẽ reliquit: nũquid tertius diminuet de asse, uel de semisse, an de utroq;? Tu dic, quod de utroque diminuit proportionabiliter: ut ff. de leg. j. l. si qs testamẽto. §. j. quod probabilius est.

K ¶ Non absimilem.§ imo similem.

l ¶ Coniunctim.§ scilicet aliis legatis non interpositis. sed coniunctim dixit, uel bis uel ter: nullo alio legato interposito.

m ¶ Siue soli.§ id est, separatim.

n ¶ Sæpius.§ id est, quater uel pluries.

o ¶ Relictus.§ siue cuilibet semel.

p ¶ Vocari.§ ut ff. de leg. j. l. planè. j. §. j. & de leg. ii. l. Mœuius. §. eũ. & de pulatus omusufru. ac. l. si tibi. §. prætas. uerborũ eni multiplicatio nõ necessaria, nisi nibus, & Tithil. p̃dest ut ff. de auro & argẽ. leg. l. pediculis. §. Labeo. Sed ptra ff. d fi tio specialipu ser. l. 4. ubi sernus stipulat omnibus dominis, & Titio specialiter. nãter, an li pi eiacqrit quasi bis nominato. Solut. hic corrigit. Alii dũtinguũt hic p us ac an proprijs nomẽ animus expressim est, cui semel tantũ est legatum: an ap rat.

† al. alia

† dubitatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

pellariusſ. primo caſu habet virilẽ portionẽ. ut arg. ff. de ſtip. ſer. l. ſi cõmunis ſeruus. vbi quę nõ valet: q̃ a expreſsè in lege cõtraria fuit expſſum propriũ nomẽ. Alii dicũt illa in contractibus, hæc in vltima volũtate vel ibi nominatus bis, nõ habet plus: q̃ pluries fuerit nominatus, ſed q̃ a fic voluit ſeruus qui ſtipulabatur, q̃ vni ex dominis in plus potuit prouidere: vt ff. de ſtipu. ſer. l. ſeruus cõmunis ii. §. licet. ſic & hic habet plus ſi teſtator vellet: vt hic ſubintelligit, & ff. d leg. j. l. legata iuriliter. §. ſi & hæc verior. Item cõtra. ff. de pec. leg. l. dominus ſeruum. §. dominus ſeruum. vbi ſemel dimidiam ſerui cuidam legauit. ſecundo aliam dimidiam eidẽ & alii ſed ibi manifeſta eſt voluntas, q̃ voluerit vnum tres partes habere: quia ibi vtrique aſsignauit ſuam portionem.

a ¶ Tantas. ǁ id eſt, tot.

CVm quidam. ǁ CASVS. Filium tuum impuberẽ exhæredaſti, extraneũ iſtituiſti, impuberi ĩ bonis materni Titiũ ſubſtituiſti. & à ſubſtituto legatum mihi reliquiſtis: an valeat legatum, quæritur? Item ſi filio exhęredato legatũ reliquiſti, ſimiliter eſt quæſtio an valeat legatum. apud antiquos erat de hoc altercatio. Dicit Imperator quòd non valet: nec deber ſubſtitut' prægrauari: nec in legato etiam relicto pu. dando à ſubſtituto ſubſtitutum grauare potuit. Vlpianus.

al. ad ſecũ filiũ, vel ad uerſus filiũ contus prętor.

† ſubſtitutum

b ¶ Reliquit. ǁ pupillarẽ. quod poteſt in bonis quę aliũde habuit: vt ex hæreditatibus ꝓpinquorum: vt inſti. de pupil. ſubſti. §. non ſolum.

† voluerit

c ¶ Affectionem. ǁ per antiphraſim: id eſt, per contrarium.

d ¶ Ei. ǁ ſcilicet pupillo.

e ¶ A ſubſtituto] relinquere ſcilicet ſubſtituto tantùm.

† legari

f ¶ Legatum. ǁ dandũ.

g ¶ Voluit. ǁ ſcilicet.

Voluit. ǁ ſcilicet. ſed ipſe filius exhæredatus poteſt grauari ſi ei ſit aliquid relictũ: aliàs nõ, vt ff. de vulg. ſubſtit. l. cohæredi. §. cum filiz. ibi neq; fideicõmiſſo & ĩ. de fideicom. l quidã. licet a beo ſubſtituto nõ poſſet vt hic, & etiam priſco iure: vt ſt. ad le. Falc. l. qui fundum. §. qui filios. ibi, nec hnic contrariũ, &c. & de milila. teſta. l. miles ita. §. ſimiles. & de le. iii. l. fin. in princi. & eſt hic ſpeciale: alias enim ſicut ſ legatario poſſum reliquere. ita & ab hęrede eius: vt ff. de leg. iii. l. v. §. ſi quis.

al. deeſt

SI legatarius. ǁ CASVS. teſtamentum feciſti, & hæredem inſtituiſti, & mihi aliquid legaſti, & teſtamentum celaui quo magis hæredem hæreditate defraudarẽ: an eo teſtamento legatum mihi petere poſſim, quæritur? Reſpõ. quod nõ: ſed remanebit apud hæredem quaſi pro non ſcripto: ad exemplũ eius cui erat legatum relictum, ſi tutelam alicuius pupilli adminiſtraret: quia non adminiſtrauit, auferetur ab eo: & pupillo aſsignabitur.

h ¶ Iacturam. ǁ idem in hærede, vi decur: vt ff. de iis quæ in teſta. delen. l. j. § hæreditas. & ĵ de fideicom. authen. hoc amplius. Sed argu. contra ſ. eo. l. ſi in fraudem.

i ¶ Aufertur. ǁ vt & ff. de iure pat. l. ſi q̃s tutor. & ff. de excu. tuto. l. legatari. & l. tutor. & ff. de iis q̃. vt indi. l. poſt legatũ. §. amittere. & de legat. j. ét ſi pactis. & ſ. de cõdi. ob cau. l. ſi militẽ. ſed hoc fallit i militẽ: vt ſupra eodem. l. ab adminiſtratione. Item fallit quã do aliàs legaturus erat: Legatus vt arg ff. de excu. tuto. l. ſictum. ſed hæc. & l. Neſennius. & ff. de teſta. tu. l. qui tutelam. Item fallit quãdo eidem, l. paratus eſt ſubire, ſed nõ eſt idoneus inuenitur, puta non gerula quia minor: vt ff. de lega. ĵ. l. cum filius. §. nõ iurę. quæ omnia cõtraria, ſpecialia ſunt.

† al. deeſt

LIud. ǁ CASVS. Fundum Titio legaſti in decem annos, vel vſque ad x. annos: an valeat legatum? apud iuriſperitos erat quæſtio: quia eſſet tẽporale, & ſic irritandum. Statuit Imperator quod huiuſmodi legatum valeat ad ſimilitudinem cõtractus temporalis & donationis: ita tamen vt legatarius caueat hæredi de eo reſtituendo, elapſo tempore, non deteriore facto.

K ¶ Temporalibus. ǁ ego tibi fundum illum, ut vſque ad decem annos ceneas. Accur.

I ¶ Donationes. ǁ vt ĵ. de donat. quæ ſub mo. l. j. ii. & iii.

m ¶ Et contractus. ǁ vt loco tibi vſque ad decem annos: vel vẽdo tibi fundum vt reddas mihi poſt decem annos: & ego tibi pretium.

n ¶ Confirmari. ǁ poteſt enim legatum tempore finiri. & ſic eſt contra. ff. de actio. & obligatio. l. obligationum ferè. §. plectit. Solo. ibi quãritas annua vſque ad decem annos fuit legata, quę etiã poſt tempus debetur, licet exceptione finito tẽpore repellatur: vt ibi dicit. hic autem ſpecies fuit legatario data, vt poſt nẽ pus redderetur. Vel dic hic idem, quod ibi. Nam & poſt decẽ annos poterit hæres cẽueniri, vt ad huc patiatur legatarium habere, ſed vtetur exceptione, vt ibi. Item nota hic quod ex volũtate defuncti, certo tempore finitur legatum. & ſic eſt contra. ff. de legatis, ii. ne mo poteſt. Solut. vt vſq; ad certum tempus gaudeat q̃s beneficio defuncti, teſtator ſtatuere poteſt: vt hic. ſed quod legatarius ſi ceſſat legatum petere, repellãtur: niſi re pore in lege ſtatuto: non poteſt facere teſtator: vt ibi,

† confirmatur

† al. deeſt

Legatum certo tẽpore datũ porcẽ.

o ¶ Remeantibus. ǁ ipſo iure ex voluntate defuncti.

p ¶ Reſtituatur. ǁ ff. vſufru. quemadmo caueat. l. j.

De verborum & rerum ſignificatione.

TITVLVS XXVIII.

¶ *Legato fundi inſtructi non continentur vſualia, neque caſu tranſlata: ſed quæ ex ꝓpoſito teſtatoris ibi ſunt parata gratia ipſius teſtatoris, vel ipſius prędij. h. d. cũ l. ſc. Bal. vel ſic: Legato fundi, inſtructi non cedunt ea, quę ibi ſunt ad tempus: ſed ea tantum quæ ibi ſunt cauſa perpetui uſus. h. d. Sal.*

¶ Imp. Antoninus A. Antipatrę. L. I.

RÆdiis inſtructis legatis, quãuis ex fructibus a vinum & oleum in eodẽ b fundo habuit, tamen ſi id vęnale fuit, c itẽ ea, d quæ ad tẽpus propter incurſionẽ latronũ tutelæ e cã in prædiũ † f trãslata ſunt, legato non cedere, iuris auctoribus † placuit. ¶ Vinũ verò quod in apothecis fuit, ſi ideo illic g habuit, vt cum in prędiũ † venniſſet, materfamilias eo vteretur: legato h cedere, ignorare nõ debes. PP. vj. Id. Aug. Antonino A. iiij. & Balbino Coſs.

a ¶ Ex fructibus. ǁ illorum prædiorum.

b ¶ Io eodem. ǁ & ex eodem quod facit dubitationem.

c ¶ Fuit. ǁ hoc tamen quãdoque non cõſidera tur: vt arg. cõtra. ff. de reeod. j. §. ſi defunctus.

d ¶ Ea. ǁ vt arma.

e ¶ Tutelæ. ǁ i. defenſo nis & ſic ad tempus: vt ff. de leg. iii. l. ſi fundus. & l. ſi ita lgatum. & arg. ff. de pig. l. debitor.

f ¶ Prædium. ǁ in quo prædio etat fortis domus.

g ¶ Illic. ǁ ſcilicet in illo fundo.

h ¶ Legato.] cur aliud ſi domus inſtructa legatur, vbi indiſtinctè non continetur vinum: vt ff. de fun. inſtru. l. ſi ita. §. domo. Io. Sed reſpõdetur: quia ex ipſo fundo colligitur vinum, vnde quandoque cũ eo legari videtur, vt hic dicit: ſed non cum domo. Vel dic illã intelligi ſecundum iſtã: vt ſi habeat gratia domus, cedat legato: vt & in eod. titu. l. quæſitum. §. ſed ſi fundus. & §. Neratius.

al. prędio.

† al. auctoritatibus, al. prędio. Domo inſtructa legata, an cõtineatur ui quem.

FVndo. ǁ CASVS Fũdũ vt erat inſtructus mihi legaſti. quæ legato cedant, quæritur? Reſpõdetur quòd non ſolum ſerui quos ibi colẽdi cauſa habuiſti, ſed omnia quibus inſtructus eſt fundus: non quæ ad tempus propter hoſtium incurſum ibi repoſuiſti. Item alia quæ erant ibi gratia conſeruandorũ fructuũ, puta corbes, æramina, & ſimilia. Item pecora aſtercorandi fundi cauſa.

† Dinſtructus.

i ¶ Villicum. ǁ ſeruum.

K ¶ Homines. ǁ ſeruos.

l ¶ Ageret. ǁ vt libros in quibus ſolatiabatur cum ibi erat.

Fundum inſtructum, ſeu fundũ cũ inſtrumento, ſeu fundũ inſtructũ cum legare differunt.

† al. deſcriptionis.

† al. interpretandum. Fundo ſim pliciter uẽ dito aliquid inſtrumenti.

m ¶ Inſtructus. ǁ vt inſtrumenta fundi. Et nota quod refert vtrum dicat teſtator, legoprædium inſtructum: an fundum cum inſtrumẽto, ſiue fundum & inſtrumẽtum. primo caſu continentur nõ ſolum ea quę sũt ibi gratia fundi collẽdi. ſed etiam inſtrumenta quæ habet cauſa ſui paterfamilias: vt libros, vinum, & frumẽtum cauſa ſui & familiæ, aliis autem caſibus continẽtur ea tãtum quæ ibi ſunt vt ager colatur: vt boues, aratrũ, ligones, falces meſſoriæ, putatoriæ, & ſimilia. & ꝓbatur hæc differẽtia hic, & ff. de fund. inſtruct. l. ſi cui. & l. quæſtum. §. ſed ſi fundus. ſecundũ Azo. Vel aliter idem ſi dicat fundũ inſtructũ. vel fundum cum inſtrumẽto, vel fundum & inſtrumentum. nam in quoliber caſu cõtinetur inſtrumẽtum fundi, & inſtrumentũ patriſfamilias, ut hic dicit. ſed in hoc cauſu eſt differentia: q̃ a ex hac ſcriptura fundus cum inſtrumẽto, alienato fundo, ſi moriatur teſtator nihil erit legatũ. ſed in aliis duobus caſibus remanet legatum inſtrumenti, ſcilicet patris familias. nam fundi inſtrumentum ſeruitur alienationem fundi: ut dicta l. ſi cui. Tertii dicunt ſimpliciter dicat fundum inſtructum, vel ſicut inſtructus eſt, vel fundum & inſtrumentum: etiam patris familias inſtrumentum continetur, non ſolũ

¶ *Cautionis verbo ſimplex cautio ſignificatur. Bal. Vel ſic: Verbum, cautio, ſimpliciter prolatum a teſtatore vel a lege ciuili, intelligitur de nuda promiſsione: niſi aliud ſit dictum. h. d. no. Sal.*

¶ Imp. Iuſtinianus A. Iuliano. PP. L. III.

ANcimus cautionis ¶ nomine vel ἐνσχολίως non eſſe fideiuſſoris † dationẽ interpretandã: niſi hoc ſpecialiter, vel in Græcis, vel in Latinis verbis ſcriptum fuerit. niſi enim vel generaliter de ſatisdatione, r vel fideiuſsione ſpeciali ter ſit nominatum: cautionem † vel ἐνσχολίως minimè fideiuſsionẽ, ſed nudam s promiſsionem ſignificari. †† D. kalen. Mart. Conſtantinop. Lampadio, & Oreſte VV. CC. Coſs.

† D. cautione. al. cauſa.

† ſignificare

† Concor. glo. ſuper uerbo, cautione. inca. qua fronte. extra de appel.

¶ *Diſiunctiua appoſita inter perſonas, ponitur pro coniunctiua: ſecus, ſi inter res. idem in contractib. h. d. Bal. Vel ſic: Diſiunctiua poſita inter perſonas honoratas, vel grauitas fauore pupillorum tam in ultima uoluntate quam in contractibus, accipitur pro coniunctiua: non, ſi inter res ſit appoſita. h. d. Salic.*

¶ Idem A. Ioanni. PP. L. IIII.

CVm quidam t ſic uel inſtitutionem, uel legatum, uel fideicommiſſum, uel libertatem, uel tutelam ſcripſiſſet. Ille, aut ille mihi hæres eſto. uel Illi aut illi do lego, uel dari uolo. vel Illum aut illum liberum aut tutorem eſſe uolo, uel iubeo. dubitabatur vtrumne inutiliſit huiuſmodi inſtitutio, & legatum, & fideicommiſſum, & libertas, & tutoris datio: an occupantis melior conditio ſit. an ambo in huiuſmodi lucra u uel x munera † nocentur: & an ſecundum aliquem ordinem y admittantur: an uterque omnimodo: cum alii z in inſtitutionibus primum quaſi inſtitutum admitti, ſecundum quaſi ſubſtitutum: alij ĩ fideicommiſsis poſteriorem a ſolum accepturum fideicommiſſum exiſtimauerint, quaſi recentiore uoluntate teſtatoris vtentem. Et ſi quis eorum b alter cationes ſigillatim exponere maluerit, nihil prohibet non leue libri volumen extendere, ut ſic explicari poſsit tanta auctorũ varietas: cum non ſolum iuris c auctores, ſed etiam ipſæ principales conſtitutiones quas ipſi auctores retulerũt d, inter ſe uariaſſe uidentur. ¶ Me-

† munia.

t ¶ Cum quidam. ǁ CASVS Cum fit diſiunctio, refert an fiat perſonarum, aut rerum. Si perſonarum, veluti ſic dicat teſtator: illum aut illum hæredem inſtituo, illi aut illi do lego. apud antiquos dubitabatur, an valeat legatum vel inſtitutio, quidã dicebãt in inſtitutione vnum vocari exiſtitutione, aliũ ex ſubſtitõne. in legatis poſteriorẽ tanq̃ ex recẽtiori uoluntate admitti ad legatũ. Dicit ergo Imperator, q̃ ſi nunc taliter fiat inſtitutio, quod debet accipi aut, pro &. Idem eſt cum dicitur, illi aut illi libertatem relinquo illum aut illum filio meo impuberi tutorem do. & hoc in prima. Si autem ſit diſiũctio habent locum quæ in ueteri iure ſancita ſunt, ſcilicet quod hæredis ſit electio, quam iliarum dare uelit. & ſic aut ſumitur propriè. & hoc in ſecunda. hoc locum habebit in contractibus. & hoc in tertia.

u ¶ Lucra. ǁ quantum ad hæreditatem, uel legatum, uel libertatem.

x ¶ Vel munera. ǁ ad tutelam.

y ¶ Ordinem.] ſcilicet ut prior nominatus, prius admittatur.

z ¶ Alii.] ſcilicet iuriſconſulti dicebant.

a ¶ Poſteriorem. ǁ ut ĵ. de fideicom. l. clari.

b ¶ Eorum. ǁ antiquorum ſapientum.

c ¶ Iuris.] ſcilicet antiqui.

d ¶ Retulerunt. ǁ ſuper hoc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Aut clam.§aut pro & a materialiter hic ponitur.
b ¶ Apertissimè.§ vt arg. ff quod vi aut clam is qui in puteum.§.hoc interdictum.& in aliis casibus.ut ff.de uerb.sig.l.sæpè.& facit.ff.de testa.tut.l.tutor ita.
c ¶ Posita est.§ vt si primo incepit clam,& prohibitus perseuerauerit.
d ¶ Libertas.§ i. vterque capiat libertatem.
e ¶ Pupillis.]Sin tute la accipiendo hanc disiunctiuā aut, seu vel, p coniunctiua.
f ¶ Dubitatur.§i. in q̄ one.
g ¶ In medio.§i. de medio tempore.
h ¶ In personas.§ imo q̄sque p̄, ut ff. de le. 2.l. cum pater.§.penul. Sobi secundū ordinē scripturæ intelligit substitutio facta, ut ibi dicit.
i ¶ Incorrupta.§ ut hæres habeat electionē,ut ff.de iur.do.l.plerūq.& inst.de ac.§.huic aūt.& ff.de p̄h.emp.l.si in emptiōe.§.pe. & l. si ita.& §.de cōd.ind.l.si ita q.s. Sed certè imo in rebus ponit,q̄ū,, aut pro &, ut ff.de aur.& arg.leg.l. Quintus.j.in fin.sed ibi spāle. Itē p̄.in l.si quis ita legauerit, q̄ est in e. titu. sed & ibi speciale. vel est ibi seu. in qua é aliud,quam illa aut.
k ¶ In contractib.§ f. qđ dictū est in alternatione rerū legatarū, ut i p̄dictis legib. continetur. Sed certè & i alternatione p̄sonarū é idē qđ §.ut aut, p & accipiat, ut si uenda rē meā tibi, aut illi,cū ambo p̄sentes sitis:ut hic. Nec ob. ff.de p̄h.emp.l.fundum, q.a ibi non utriq; uendebat sed uni.q.a fibi & alteri uolebat emere, qđ alteri nō p̄t.hic aūt q̄n cū utroq; p̄hit. Itē nec ob ff.de uer. ob.l.eū q. §.q. sibi.q.a & ibi cū uno tm̄ p̄hit. & alter ponit ad solutionem tm̄.

a cōc. c.in calicē.si fin. de cōse. di. 2.& glos.j. circa med. in c.2. de re scrip.
† al. & copulatiuo.

† al. esse in telligi.
† al. es.

† al. deest.
† al.defraudatur
† Du. deest Aut pro & q̄sque ponitur.

† rebus.
† derelictis.

SVggestioni.§ CASVS Testamentum fecisti, hæredem instituisti, familiæ tuæ decē legasti: q; familiæ nomine p̄tineant,q̄rit? rñ. q. nō solū superiores, & inferiores, & collaterales, sed liberi & patroni, nurus & gener. Idē est si testator mihi fundū legauerit, & ne alienē.p̄hibuit,qđ si faceā, eūdē fundū familiæ legauit, an accipiat fāmilia quō? rñ. q.sic.&hoc i secūda. Aīs aūt sumi familia,p substantia, ut cū dī fami.ercif.i.hī̄datis diuidēdę, & hoc i tertia & ulti. parte. Vi. lius itaq; nobis uisum est,omni huiusmodi verbosītate exposīa, con iunctionē aut, pro &,accipi:ut videat copulatiuo modo esse prolata, & magis sit ita vt & primam personam inducat, & secundam non repellat. ¶ Quēadmodum enim (verbi gratia) in interdicto, Quod vi aut clam, aut coniunctio pro, &, apertissimè posita est:ita & in omnibus huiusmodi casibus, siue institutionum,siue legatorum,siue fideicōmissorum,vel libertatum,seu tutelarum hoc est intelligendum,tur ambo ueniant æqua lance ad hæreditatem: ambo legata similiter accipiant: fideicōmissum in vtrunq; diuidatur:libertas vtrūq; capiat: tutoris ambo fungātur officio: ut sic nemo defraudetur à commodo testatoris:& sic maior prouidētia pupillis inferatur:ne,dum dubitatur, apud quē debeat esse tutela, in medio res pupillorum depereant. ¶ Sed hæc quidē sancimus cum in personas huiusmodi proferatur scriptura. Sin autem vna quidem est persona,res autē ita derelictę sunt,Illam aut illam rem illi do lego, vel per fideicommissum relinquo: tunc secundū ueteres regulas, & antiquas definitiones,uetustatis iura maneāt incorrupta, nulla innouatione eis ex hac constitutione introducenda. Quod etiam in contractibus locum habere censemus. Dat. pridie Kal. Maij,Const. post consulatum Lāpadij & Orestis VV. CC.

¶ *Qñ uerbū familiæ sonat in personis, intelligit de propinquis,secundum ordinē proximitatis,et de quibusdā affinib.in subsidiū uocandis. Sed qñ nomen familiæ sonat pro rebus, intelligitur pro substantia bonorum. b.d.Bal. Vel sic¶Relictum familiæ debet gradatī personis appellatione familiæ cōtentis,& in hac lege descriptis. Sin autē fiat de familia,intelligitur de reb.Salic.*

¶ Idem A Ioanni.P.P. LEX V.

SVggestioni Illyricianæ assuocationis respondentes, decernimus familiæ nomen talem habere vigorem,parentes, & liberos, omnesque propinquos, & substantiam,libertos etiam, & patronos, necnon seruos per hanc appellationem significari. Et si quis per suum elogium fideicommissum familiæ suæ reliquerit,nulla speciali adiectiōe super q̄busdam certis personis facta: non solum propinquos,sed etiam his deficientibus generū,& nurū. Eos enim nobis humanū esse uidet ad fideicommissum vocari:ita uidelicet,si matrimonium morte filii vel filię fuerit dissolutum. Nullo etenim modo possunt gener,vel nurus filijs viuentibus ad tale fideicōmissum uocari,cum hi proculdubio eos antecedant. & hoc videlicet gradatim fieri,vt post eos liberi ueniant. Hoc eodem ualente, & si quis rem immobilem cuidā legauerit vel fideicommiserit,eamque alienare phibuerit adiiciens, vt si hoc fideicōmissarius prætererit,familiæ suę res acquiratur. In alijs aūt casib. nomē familiæ p substantia oportet intelligi:quia & serui & aliæ res in patrimonio vniuscuiusque esse putātur, Dat. xv. Calend. Nouembr. Const. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. anno secundo.

Si omissa sit causa testamenti.

TITVLVS XXXIX.

¶ *Si institutus in fraudem legataoriorum repudiat hæreditatem: & nadit ad substitutum vulgarem,ipse substitutus adiens,tenetur ad legata ab instituto relicta si dolus fuit communis participatus cum ipse etiam institutus teneatur si pecuniam accepit.b.d. Et diuiditur in duas partes. Secunda ibi, plenè. Bald.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Ianuario. LEX I.

I In fraudem legatorū trāsmissam hæreditatē ad substitutum probatura es: vtilis actio aduersus eum cum quo fraudis consilium participatū est,tibi cōpetit. Planè si pecunia accepta, omisit adi tionē,legata, & fideicōmissa præstare cogitur. Accepta Calend. Octobr. Fusco,& Dextro Coss.

¶ Prohibuerit.§ quod fit quandoque:ut §.de reb.alie.non alie. l.fi.& J.de fideicom.l.uoluntas & §.de condi.ob.cau.da.l.ea.
¶ Pro substantia.§ ut in familiæ erciscundæ iudicio.& alias habet significationes,vt ff.de uer.sig.l.pronuntiatio.§.familiæ.

¶ SI OMISSA SIT CAVSA TESTAMENTI.

¶ *Ascripto hærede & hoc in fraudē relictorū seu libertatū. Et no.q̄ pp tria inducitur hoc edictū. Primo cōtra eū q̄ omittit ex testamēto adire,& adijt, ab intestato in fraudē legatoriorū ut J.e.l.ij.in prin. et ff.e.l.ij. Scdò contra eū q̄ dimittit adire, ut ad substitutū trāseat, et i fraudē similiter,ut J.eo.l.i. Tertio q̄n ideo ut perueniat ad legitimū,vt ff.eo.l.i. §.fi.*

I In fraudem. JCA-SVS. Testamētū fecisti, hīdē instituisti, & ei substituisti,& mihi legatū reliquisti.in fraudē mei omisit hereditatem instituxus: §.quo petā legatū,queri tur? Distinguī. aut interuentu pæcunię eam omisit aut nō, primo ca su a gā contra institutū, secundo casu,cōtra substitutum. Vivian.

† Si in fraudē legatorum.§ ab institutio relictorū,& institutus fecit hanc fraudē, & substitutus participauit, ut subiicit. Sed nōne substituēdo videt testator omittere omitti? Rñ.q fieri principaliter ad euitandum damnū proprīū faciat.non si pp aliorum malum: ut argu. ff.de aqua plu.arc. l.j.§. denique.

v ¶ Eum.§ f. substitutū & eius hæredem: ut ff.e.l.de libertatibus. §. hæredem.Sed videt directa dari, etiam si non fuit aliqua fraus cōmissa,cum legata ab instituto. intelligātur tacitē repetita a substituto, ut de le.ii.l.si alienus seruus.& l.cum pater.§.ab instituto.& de leg.i.l.liget & J. ad Treb.l. iiii. Rñ. hic testator noluit esse repetita, quasi non teneret substitutus ut d.l. licet.nisi pp huiusmodi fraudē.An autem institutus teneat, cū & ipse fecerit fraudē (Respō. sic in subsidiū. prius p substitutus q. postides, est cōueniendus,ut arg. ff.e.l.licet.in fi. & l.si pecuniā.& l.seq. Vel dic non conueniri institutum,nisi acceperit pecuniam pro omittēdo, vt d. l.licet. & l.si quis pecuniā.& l.si nō solus.§.fi.ibi,si aūt fine pecunia,&c. hic autem hoc primo casu non habuit pecuniam.

x ¶ Participatū est.§ idem si non participasset secundum P. Sed arg. contra ff.eo.l.fi.

y ¶ Accepta.§ q̄ accepit institutus à substituto ut hīditatē omitteret.

z ¶ Cogitur.§ f. institutus à se relicta,& substitutus similiter à se substituto relicta,ut ff.eodē.l.si nō solus §.fi.ibi.Item si solus,&c. & infrà de fideicommiss.liber.l.j.in fi.Sed videtur quemlibet insolidū teneri tur §.eo.

ff.eo tit.l.si pecuniā. & l.si substituto.quæ sunt. Sed dic q̄ ibi quilibet possidebat. s. institutus & substitutus ab intestato, cū ambo essent legitimi.hic substitutus tm̄, & ab utroq; idē erat ibi legatū,quasi ambo insolidū grauati essent,secus in duob.hīdib.omittē tib.ex testamēto,q.a habēces ab intestato, similiter vt prius,p partib.tenenē,ut ff.e.l. si duo.& l. si nō solus. i

† Si Proculiana.

† ex.

¶ *Si hæreditas q̄ adiri poterat, repudietur in fraudē legatorū, bēt locū hoc edictū. b.d.Bal. Secus si non potuit adiri ex defectu testamenti, vel hæredis instituti.Sali.*

¶ Impp. Philippus A. & Philippus C. Victoriæ. LEX II.

EVm,qui cum testamēto posset obtinere hæreditatem, ab intestato ius successiōis voluit amplecti: libertatibus eodem testamēto datis obesse nō posse, iā pridem placuit. Quòd si, cum iam neq; adiri ex testamēto hæreditas neq; bonorū possessio peti possit,iudiciū defunctinon vsurpabitur, sed ad irritū iuris ratione reuocatū est:petitio relictorum nullo iure procedit. ¶ Si verè iure facto testamento, cessante hærede scripto, alter ab intestato adiit hæreditatē, neq; libertates, neq; legata ex testamento posse pstari, manifestū est. PP. kal. Ianuar. Philippo A. & Titiano Coss.

¶ *Beneficiū iuliius editi transmittit ad hæredē cū sua cā.b.d.Bal. Vel sic;Falcidia de trahitur & q̄n legata ex hoc edicto debentur.b.d.Salicet.*

¶ Impp. Diocletian. & Maximia. AA. & CC. Aproniano & Piæ. LEX III.

SI Proculiana patri vestro, cuius estis hæredes, testamento quid reliquit, & scripti iure secūdum eius iudicium, vel omissa cā testamenti, successerunt ab intestato: aditus competens iudex, quatenus legis Falcidiæ modus patitur, vobis relicta restitui iubebit. Dat. xv. Calen. Ianu. Sirmij. AA. Coss.

De indicta viduitate, & lege Iulia Miscella tollenda.

TITVLVS XL.

¶ *Condō uiduitatis nō spernit, si legatum nō asscribit mulieri, sed alteri. b. d. Bald.*

¶ Imp. Gordianus A. Bono. L. I.

LEgatum alij sub conditione sic relictum, si vxor nuptui se post mortē mariti nō collocauerit,contractis nuptiis,conditione deficit ideoque petilegatū nequaquam potest. PP. xiij. Calen. August. Gordiano A.ij. & Pompeiano Coss.

¶ *Conditio quæ uiduitatem indicit, uitiatur & non uitiat,& ex lex Iulia Miscella cū iuramento & cautione Mutiana quæ præstabatur,cessat.b.d.Sali.*

¶ Imp. Iulianus A. Ioanni. P.P. L. II.

AMbiguitates legis Iuliæ Miscellæ generali lege tollētes nullum concedimus fieri iuramētū secundū prędictā legem sed penitus, ea vnà cum Mutiana cautione super hac causa quiescente licere mulieribus ēt maritorum suorum interminatione spreta,quę viduitatem eis indicit, & non dato sacramēto, procreandæ sobolis gratia tantum ad secundas migrare nuptias, pœna huiusmodi cessante,siue habeat liberos, siue non: ea percipere quæ maritus dereliquit. ¶ Quorum omnium manifestissimum est, dominium minimè eas,liberis existentibus,habere usufructu tantūmodò apud eas remanente, & ad liberos prioris thori pprietate eorum deferenda secundū ea quæ de secundis nuptiis & lucris, quæ ex his mulieribus obueniunt, statuta sunt:ne ex necessitate legis & sacramento colorato periurium committatur. ¶ Cū enim *Vel sic,Conditio viduitatis in persona alterius quam legatarij potest apponi, & non remittitur.b.d.Sali.*

m ¶ Si uxor.§ scilicet alicuius, uel sua.
n ¶ Deficit. § existere autem uidetur, cum certum est eam nubere nō posse:ut ff. de condi. & demonstrationi. l. hoc genus.

AMbiguitates.§ CASVS. Testamentum fecisti, hæredē instituisti,uxori tuæ decē legasti,si alii te mortuo non nuberet, lex Iulia permittebat ad secūdas nuptias conuolare præstito iuramento q̄ hoc faceret cā liberorū procreandorum,& hoc intra annum à tempore mortis uiri: post annū accipiebat legatū, præstita cautione Mutiana de restituenda re cū fructibus. Dicit Imperator q̄ uult, q̄ etiam lex cesset & cautio prædicta: unde non præstito sacramento nubat:& siue habeat liberos, siue non, legatum percipiat usufruct. apud eam manēte proprietate filiis prioris uī. monii deferēda. & hoc in prima & secunda. & hoc ne periurium cōmittatur, cū ad hoc natura mulieres, p duxit ut liberos habeāt, & ea debeat esse earū cupiditas: cessat ergo lex & cautio. Mutiana, ne uita periurius aperiatur. & hoc in tertia & ultima. Viuianus.

o ¶ Quiescente. § lex Iulia permittebat mulieri, licet uir prohibuisset,& aliquid ob hoc relinqueret, ut ad secūdas nuptias non ueniret, tamen & ad utrū ueniret post annū,& iurare quo tēpore accipit legatum quia filiorū causa hoc faceret, si contingeret eam in futurum nubere. & hoc si intra annū accepit legatum, post annum uero accipiebat retinere.

† deficit

† Iulianos

† Concor. c clericos. cum gl. super uerbo rede mtes. extra de co habi. clericorum & mulierum.

† inducit.

† habeāt.

† priores.
† al.matri monii.
† huiusmo di.
† Hic not. Bal.non est dandam materiam delerandi not. ēt de hoc i c. clericos de co ha. clei. & mulie.

Cautio Mutiana quando habet locum.

lictum præstita cautione Mutiana,ut in authentic.de nup.§. quæ vero nunc.collat.iiij. quæ cautio generaliter locum habebat quoties esset aliquid relictum sub cōditione non faciendi de restituenda re cū fructibus,si contrafecerit,vt ff. de leg.ii.l.cum filius.§. qui Mutianam.& ff. de condition.& demonstr. Mutianę. Sed an per omnia subleata est cautio Mutiana per istam legem? Respond.non imo,in alijs conditionibus de non faciendo locum habet.& § quidem talis sit cōditio,de qua certum sit q̄ non possit impleri uiuente legatario, ut si non ascenderis Capitoliam,tunc præstatur cautio Mutiana,si uero possit impleri uiuente,ut si non dederis equum tuum Titio.nam Titio uel quo mortuo te uiuente, completa est conditio. & hoc casu cautio Mutiana remittitur. nisi sit conditio onerosa, quam expectare durum sit, ut relinquo tibi mulieri si à liberis non discesseris: est enim durum, ideo remitti cautionem, quia possunt filii præmori matri, & ideo non remittitur ob hoc cautio prędicta, ut ff.de condition. & demon.l.cum tale.in prin cip.& §. Titius.

p ¶ Liberos.§ ex primo marito.
q ¶ Dereliquit.§ sed hodie percipit: secundum auth.quam hic lege cui relictum quid,&c.
r ¶ Scatuta sunt.§ supra de secund.nup.l.fœminæ.& l. hac edictali.§. his illud.
s ¶ Ne ex necessitate.§ continua: si maritus reliquit.

EGatum.§ CASVS. Testū fecisti, hæredem instituisti, decem Titio legasti, si uxor mea me mortuo nuptui alij se non collocaret:an legatum peti possit, quæritur? Respond.q̄ legatum conditionale est: & si alij nupsit, deficit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mrimonia augent rẽpublicam.

† ali. acq̃scat.
† tollatur.

† Cõco. gl. sup verbo, q̃uis minor ꝓpe fi. in c. exparte, ex de rest. spo.
† legitimis
† al. piurij.
† al. aperiẽ.

Legatũ uir gmi relictũ ne nubat, an ualeat.

† a.
† a.

Virgines sunt ſelicio rescontine tibus.

a ¶ Natura. ℨ i. deus.
b ¶ Ederent. Iut ff. de ædil. edic. l. quæritur. § j.
c ¶ Augeri. ℨ quod fit per matrimonia: ut ff. solu. matri. l. j. & de bonis dam. l. fin. & ff. de iur. do. l. j.
d ¶ Puniunt. ℨ vt & §. de arbi. l. ne in arbitris. in prin & non dari viam

a mulieres ad hoc natura [a] progenuerit, vt partus ederent, [b] & maxima eis cupiditas in hoc constituta sit, quare sciẽtes, prudẽtesq̃ue periurium committi patimur?

¶ Tale igitur iuramentum conquiescat, † & lex Iulia Miscella cedat † cum Mutiana cautione super hoc introducta, à nostra republica separata. Auger[c] etenim magis nostram rempublicam, & multis hominibus legitimè † progeniti frequentari, quàm impiis periuriis † affici volumus: cum satis esse inhumanum videatur, per leges quæ periuria puniunt, [d] viam periuriis aperiri. D. x. kal. Mar. Constantino. post cõsul. Lampadij, & Orestis VV. CC.

In authen. de nupt. §. quæ verò nũc sequitur. colla. iiij. consti. j.

¶ *Hodie conditio viduitatis in vidua non spernitur, & legatum ei, forma hac lege statuta, debetur. Salicetus.*

Cui relictũ [e] quid fuerit à cõiuge † vel à qualibet persona ne secũdas ineat nuptias, intra annum [g] quidẽ nõ petat, nisi spes nuptiarũ deficiat: [h] post annum verò capiat, præstita cautione rei cũ fructibus † restituendæ, si contra fecerit. ¶ Pro re immobili iuratoria cautio fiat cũ hypothecis: pro mobili (si persona sit idonea †) eadem sit cautio: alioqui & fideiussor exigitur, si præstari potest. ¶ Contractis † nuptiis res data vindicari potest: quod sic admittitur, ac si ei relictum, vel ordinatum non esset.

¶ *Lex Iulia Miscella correcta in muliere, est correcta ꝛ viro: & cõdõ in viduitate apposita, si perseuerantia non requirit, est ꝛ expectanda. h. d. Bald. Vel sic: Condõ quæ in viduitatẽ inducit, sicut ſpernitur in fœminis, ita & in masculis: & relictum in casu viduitatis futuræ debetur ſtatim in cuentum ipſius. Salicetus.*

¶ Idem A. Ioanni. P. P. **LEX III.**

Legem Iuliam Miscellam quẽadmodum in † fœminis sustulimus, ita & in † masculis esse subla tam, pertinere quidem ad sensum nostræ legis, quam super hoc promulgauimus, [m] non est incertum. ne tamen quędam ambiguitas simplices animos moueat, etiam ex-

b ¶ Ederent. Iut ff. de ædil. edic. l. quæritur. § j.
c ¶ Augeri. ℨ quod fit per matrimonia: ut ff. solu. matri. l. j. & de bonis dam. l. fin. & ff. de iur. do. l. j.
d ¶ Puniunt. ℨ vt & §. de arbi. l. ne in arbitris. in prin & non dari viam

e presſim [n] ſiancimus legem Iuliã Miscellam & senatusconsultum [o] quod circa eam factũ est, nec non Mutianam cautionem, quæ super talibus nuptiis introducta est, nõ solum in fœminis, sed etiam † masculis cessare. ¶ Sed qa apud Vlpianum in libris Sabinianis inuenimus quædã verba q̃ effugiunt legis Miscellę obseruationẽ: neq; & ea ſublata esse putauerit, sancimus, cũ † huiusmodi uerbis mulieribus aliquid relinqueꝛ, [p] si uidua erit, uel quoties uidua erit: uel cũ uidua erit: uel e cõtrario maribus si amiserint uxores, uel quãdo ad cœlibatum peruenerint: nõ uetari ea uindicare, uel legitimo [q] modo sumere, quę eis derelicta † sunt. Neq; enim ut permaneant [r] uel [s] fœminæ in uiduitate, uel masculi in cœlibatu, uidetur esse relictũ: ut locũ † ante nostrã legẽ habeat † lex Iulia Miscella [t], quę iam perẽpta est: sed cũ primum hoc euenerit, ilico cõpetat talibus personis eius, quod relictũ est, ꝑsecutio: [u] quia sub conditione relictum esse uidetur, siue semel, siue in annos singulos hæc liberalitas fuerit cõscripa. quasi pro solatio suæ tristitiæ Dat. Kal. Nouembr. Constãtinop. potſt consulatum Lãpadij & Orestis VV. CC.

De iis quæ pœnæ nomine in testamento, vel codicillis scribuntur, uel relinquuntur.

TITVLVS. XLI.

¶ *Relictum uel in alium translatum pœnæ nominee, ualet: niſi ob turpẽ causam uel impoſsibilem conditionem relinquatur.*

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ. P. P. **LEX VNICA.**

Sverua cuam obseruationem ueterum legum per quam testatorum volũtates ad effectum duci impediebantur, amputams, ꝑcipiẽtes nullum valere dicendo pœnę nomine quædam esse relicta, † uel adempta in supremis testantium voluntatib[x], eas infirmare: sed licere testanti pro implenda sua uo

e presſim [n] ſiancimus legem Iuliã Miscellam & senatusconsultum [o] quod circa eam factũ est, nec non Mutianam cautionem, quæ super talibus nuptiis introducta est, nõ solum in fœminis, sed etiam † masculis cessare. ¶ Sed qa apud Vlpianum in libris Sabinianis inuenimus quædã verba q̃ effugiunt legis Miscellę obseruationẽ: neq; & ea ſublata esse putauerit, sancimus, cũ † huiusmodi uerbis mulieribus aliquid relinqueꝛ, [p] si uidua erit, uel quoties uidua erit: uel cũ uidua erit: uel e cõtrario maribus si amiserint uxores, uel quãdo ad cœlibatum peruenerint: nõ uetari ea uindicare, uel legitimo [q] modo sumere, quę eis derelicta † sunt. Neq; enim ut permaneant [r] uel [s] fœminæ in uiduitate, uel masculi in cœlibatu, uidetur esse relictũ: ut locũ † ante nostrã legẽ habeat † lex Iulia Miscella [t], quę iam perẽpta est: sed cũ primum hoc euenerit, ilico cõpetat talibus personis eius, quod relictũ est, ꝑsecutio: [u] quia sub conditione relictum esse uidetur, siue semel, siue in annos singulos hæc liberalitas fuerit cõscripa. quasi pro solatio suæ tristitiæ Dat. Kal. Nouembr. Constãtinop. potſt consulatum Lãpadij & Orestis VV. CC.

De iis quæ pœnæ nomine in testamento, vel codicillis scribuntur, uel relinquuntur.

TITVLVS. XLI.

¶ *Relictum uel in alium translatum pœnæ nominee, ualet: niſi ob turpẽ causam uel impoſsibilem conditionem relinquatur.*

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ. P. P. **LEX VNICA.**

Sverua cuam obseruationem ueterum legum per quam testatorum volũtates ad effectum duci impediebantur, amputams, ꝑcipiẽtes nullum valere dicendo pœnę nomine quædam esse relicta, † uel adempta in supremis testantium voluntatib[x], eas infirmare: sed licere testanti pro implenda sua uoluntate uel pecunias dari præcipere, uel aliam pecuniariam pœnam inferre, quibus uoluerit tã in adimendis hæreditatibus, uel legatis uel fideicommissis uel libertatibus, [a] quam ī præcipiẽdo ad alias personas eas † trãsferri ab eo cui relicta ab initio sunt, uel † aliquid aliis ab eo dari, si minus [b] dispositionibus suis hęres, uel legatari[c], uel libertate donatus paruerit.

¶ Quod si aliq d [c] facere, uel legibus interdictum, uel alias improbosum, vel etiam impoſsibile iusſus aliquis eorum fuerit, tũc sine vllo damno, etiam neglecto testatoris præcepto, seruabitur. [d] Dat. Kal. Ianuarij. [e] ōſtantinop. D. N. Iuſtiniano A. PP. ii. Coſs.

De fideicommissis.

TITVLVS XLII.

¶ *Præſtatio trienalis alimentorũ cõcurrẽte fauor ultimę uolũtatis facit legatum deberi: etiã ī futurum ex uoluntate minus ſolẽni. h. d. ſecundum communem lectũram. Vel ſic: Triennalis ꝑſtatio alimentorum ex certa ſcẽtia fideicomiſſum eorũ roborat, ualidũ qualificat, & declarat, & ille caſus omnem lectũram comprehendit. Ind. Sali.*

¶ Imp. Antoninus A. Demertio. L. I.

Si probaueris † Demetrium petiisse de matre [e] hæredeq̃ sua, ut tibi aliměta mẽstrua, [f] & uestiariũ annuũ [g] ꝑstaret, iãque secutam voluntatem filij sui per multũ temporis, † id est, non minus in tali causa triennio ea præſtitiſſe ut in futurum quoque ea præſtentur, & ſi qua in præteritum præſtita non ſunt, ut exoluan

a ¶ Libertatibus. ℨ o tum. ff. de leg. i. l. plane ſi fiſſum. §. fi. Solu. hic nõ dicit ualere ab eo relictum, ſed au ferri ei libertatẽ, ſi non det relictũ. argu. ff. ſi quis om. ſ. cauſ. teſt. l. ſi quis ſub conditione.
b ¶ Si minus ℨ id est, ſi non. ſed uidetur contra ff. de cõdi. & demõ. l. multa. in prin. & ff. eo. l. ſubi dicit. relicta in pœnã non ualere. Sol. hic corrigit: uel ibi nil ꝑt imputari grauato in mo numento quod alterius arbitrio facere debebat & iõ relictũ ab eo in pę nã, nõ valet, vt ibi dicit.
c ¶ Aliquid. ℨ dic gre ſtator reliquit legatũ nõ capaci: vel ꝑcepit ſepeli ri ſe cum ueſtibus, vel in ſligebat pęnã grauato.
d ¶ Seruabitur. ℨ ſcilicet emolumentũ iis qui impoſsibile facere iuſsi ſunt eo ꝙ relictũ est nomine pœnæ nõ valẽte. vt hic, & inſtit. de leg §. fin ſi. & ff. de leg. i. l. tur pia. ſed vī valere relictũ impoſsibilis, vel turpi ꝑcepto habito ꝑ nihilo. vt inſti. de hęred. inſti. §: impoſsibilis, quæ eſt cõtra. Solu. ſecundũ quoſdam. hæc ſecundũ illam ſcilicet vt impoſsibilita te remota, valeat relictum: qđ nõ placet. Sed dic hæredi ſiue grauato impoſita impoſsibilitas vitiat, quaſi nõ ſtet ꝑ eũ quo minus impleat, ſed per imbecillitatẽ. at legatario ſiue onerato imꝑpoſita, non vitiat: ſed vi tiatur ibi. & ff. de cõdi. & demon. l. obtinuit. & eo. modo reſpon. ad l. ſup. de inſtitu. & ſubſti. eprehendenda. qa & ibi one rato fuit impoſita. Item contra. ff. de leg. i. l. ſi mi hi & tibi. §. fi q. vbi im poſsibile ꝑceptum va let. Sol ibi non erat impoſsibile intra triduum poſt mortẽ manumitti, cũ viuente teſtatore Ro mã uenire poterãt ſerui.

¶ DE FIDEICOMMISSIS.

¶ *Separatim ideo loquitur de fideicommiſſis: quia ſecundum antiquam iuram multis d f ferebant a legatis.*

Si probaueris.] CASVS. Feciſti teſtamẽtum minus ſolẽne: matrem tuam hæredem inſtituiſtiſti ab ea alimentũ mẽſtruũ, i. ſingulis mẽſibus præſtandum mihi reliquiſti, & uestimentum annuum: & ea præſtitit mihi: an ſibi præiudicat quo magis futuri tẽporis alimenta præſtaret, & ſi in pęteritum ſolutum non ſit, quæritur an teneatur? Reſpon. ꝙ ſic.

e ¶ De matre. ℨ id eſt, a matre. ſic. ff. de arb. l. ſi de meis.
f ¶ Menſtrua ℨ id eſt, ſingulis menſibus.
g ¶ Annuum. ℨ id est ſingulis annis.
h ¶ Impetrabis. ℨ Sed oppono, aut tenuit hæc voluntas, & tunc etiã triennio non expectaro uallet uoluntas, aut non tenuit, & tũc ſi ſciens, ſoluit, etiam ſemel cõprobauit voluntatẽ: ut ff. de act & obli. l. obligationũ fere §. placet. & ſic nõ uidetur habere locũ lex iſta. Solu. b non agnouit hic. ſed eſt ſpeciale fauore alimentorũ. Vel (quod idem eſt) videtur agnoſcere tanto tempore ſoluendo. Alii dicunt c ꝙ hic fuit ſolennis voluntas. & quod dicit. per multum temporis, ſupplet maxime. qd. non ſolũ agere poterit ex cautione prima. prima verior d eſt. Idem ad id, quod per tempora ſoluendo præiudicat in poſterũ, eſt contra. §. de vſur. l. creditor. Sol. hoc ſpeciale e fauore alimentorũ & vltimę voluntatis. Itẽ ad idem eſt contra ff. ad leg. Fal. quod de bonis. §. ii. Sol. ibi duobus annis f hic tribus. Vel ibi contra legẽ erat volũtas, ga legata excedebant dodrantẽ, & ſic lex reſiſtebat. g hic aũt ꝓpter le gẽ, & ſic non reſiſtebat lex: ſed non abſiſtebat: quia minus ſolennis, vel hoc h in alimentis ſpeciale. Itẽ ad idem contra. §. de pact. l. ſi certis au-

nis Sol. ibi cõſtabat i nudum interceſſiſſe pactum tantum: hic antẽ dubiũ an fuerit uoluntas ſolennis uel nõ. unde in dubiis præſumit ſuiſſe ſolennis, uel ſpeciale. k Item ad id quod dicit, in futurũ. eſt contra ff. de iudi. l. quẽadmodum. & ff. de uſur. l. i. §. 1. Solu hic pro futuro agit, l ſcilicet ex iure ꝑſenti: ſed ibi ex iure futuro. Item manus tempus uide, tur eſſe neceſſarium, vt ff. de vſu. l. cum de in tẽ verſo. quæ eſt cõtra. So. ibi m dicebat actor ſibi promiſſum, ad cuius ꝓmiſſionis probationem decẽ annorũ præſtatio nẽ inducebat: hic autẽ conſtabat modo voluntatem minus etiam ſolẽnem interceſſiſſe.

ET ſi inuiliter. ℨ Primo ponit dictum Secundò rationem remotiuam obiecti. Secunda ibi, Cũ non ex ea. CASVS. Teſtamẽtũ minus ſolenne feciſti, hæredẽ inſtituiſti, fundũ per fideicommiſſum mihi reliquiſti, hæres tuus reſtituit, & deceſsit hęrede relicto: an hęres tuus hę redi meo de pretio mouere poſsit quæſtionẽ, quæritur? Reſpon. ꝙ nõ. cum voluntati tuæ in fideicom. præſtando ſatisfactum uideatur.

i ¶ Et ſi inuiliter. ℨ propter minus ſolenne voluntatem.

K ¶ Cõperta. ℨ in hoc ergo differt hæc a lege ſuperiori: qa ibi hæredeba tur volũtas ſolennis: & tunc diſtinguitur, ſi eſt ignorantia iuris, non re petit. ſi f. cti, repetitur: niſi per triennũ præſkitit, ut ibi, & infra ad leg. Fal. l. error. vel ° ſi ibi fuerit ſciẽs nõ præſtiturum, niſi in alimẽtis. ſecũdum quoſdam.

l ¶ Præſtiterunt.] vel etiam ꝓmiſerunt, ut ff. eo. ſi uertitas. & ſ. ad leg. Fal. l. fin. & ſupra de ge nũme. pe. l. cũ videm. vel qualitercũq; ꝙ aguo uerũt ſupra de teſta. l. nõ dubium. §. illud. Sed an in alia re quã nõ ſoluit præiudicat ſibi? Reſpon: r vt ſupra ne vx. ꝓ

ma. l. ſi. & §. de excu. tut. l. voluntarie. Sed arg. contra. ℨ ad le. Fal. auth. ſed cum teſtator. ſed ibi fuerat ſolennis voluntas.

m ¶ Ab hęredibus. ℨ prædictis.
n ¶ Ejus. ℨ ſi defuncti. vel dic hæredibus eius. f. vnius hæredis.
o ¶ Quæſtio. § vt ff. de fide. commiſ. l. ſi. b. l. cum quaſi. § fi. & l. in teſtamento.

CVm ſecundum voluntatem. ℨ CASVS. Teſtamentum feciſti, hæredes inſtituiſti, eos de iuſta ancilla tua manumittenda rogaſti, & de hæreditate tua ei reſtituenda. m. numiſma ab inteſtato deceſsit: ad quę pertineat eius ſucceſsio? Reſpon. ꝙ ad hæredes tuos. vnde ſi illius adierint hęreditatẽ cũ hęredibus ſuis, eſſet teſtatorio faciẽdæ ipſa mortua, liberabuntur per confeſſionem actionũ: vel actionis ex teſtamento. hoc ideo, quia debitor ſuccedit creditori Viuia.

p ¶ Chiyſidem. ℨ. ancillam defuncti: quo caſu poterit hæredes iſtius tos cogere adire hæreditatem, & ibi hæreditatẽ reſtituere. Vel dic ꝙ erat ancilla hęredũ omnium a quibus erat relicta eidẽ. f. Chiyſidi fideicommiſſaria hæreditas: & tunc nõ poterit eos cogere a ire: ſed ſi actie rint, cogẽtur reſtituere, ut ff. ad Treb. l. cogi. §. ſi pater filio. & l. mulier. j §. non eſt. ſecus tamen ſi ab vno libertas, & ab alio ſ fideicommiſſum ſit relictum: ſeruo teſtatoris, ut ff. ad Treb. l. ſi res alienas. § ſi & l. ſeq.

¶ ¶ Pertinet. ℨ ad hęredes defuncti: qui & manumiſſores tunc. Et dic pertinet ex l. Papia: u vtinã de fac. liber. § poſtea vero.

r ¶ Confuſis actionibus] id eſt, cõfuſa actione. ſcilicet ex teſtamẽto, eũ debitor ſucceſſerit creditori. ut & ſup. de pact. l. debitor & ſ. ad leg. Fal. in imponenda. nã non poſſunt ſimpliſs debere. ſed pono vnũ mutuum

i Diſplicet Bar. Bal & Iaſ.
K Placet Bar. Bal. P. & Iaſ.
l Placet Sa. diſplicet tamen Bart. Bal. & Ia. ideo die ſe cũdũ eũ ꝙ ibi ius fuit rum ſtat de perſe, hic uero eſt unũ cũ iure de prætenti.
m Sequit cã Cy. Bar. P. An. Sal. & Iat. licet diſpliceat Bal.
n Diſplicet Bar. P. Sa. & Iaſ. defuncti.
o Veraque bona ſecũdum Bart. Bal. Ange. Pau Sa. & Iaſ.
p Niſi utri uſque pars deueniret ad unũ Sa. u Ino ex l. xij. tabulę rum Ang. Pau. & Sali
Sequitur gl. Bal. Angel. Sali. & Cor.
q Idẽ Ang. licet Paul. contra.
r Sequunt uſque ad finem. S. & Iaſ.

a Nihil est imo secundum partes institutionis. Cy. & Bai. qđ est uerum qñ erat ancilla testatoris, secus si heredū equaliter Bart P.Sa. & Ia.

b al. deest. b Quia ibi sunt prohitio personalis ne aliquis partem suam nēderet extra familiā Bar. Bald. & Ias.

† al. Nilio.

Du. septimo.

c Et sic expresse confirmauit, secus si tacite. B. licet P.Sal Cor. in hoc non faciant differentiā.

d Sequitur gl. Bal. Sa. Cor. & Ia. e Istud dictum gl. reprobatur p Ful. An. P. & Ias. p text. in l. & si quo. ff. de legat. j.

Voluntas patris. ℸ des instituisti: de non distrahēdo fundo extra familiam, uel dando regatis: uel alias prohibui ſti: an alterū alteri dare videaris, phibuiſſe, ģri tur? Relpon. q non. Vi uianus.

a ¶ Familiam. ℸ accipi tur: ut ſ. de verb. ſig. l. ſi.

b ¶ Mon videtur. ℸ & tunc ſoror partem ſuæ portionis, id eſt dodrantis ſibi donatā, cuilibet alienare pōt: ut ff. de lega. iij. l. pater. §. quindecim, ſecus b vbi quis ex uolūtate d'functi admittit & reuocet partē alienatam, tunc enim non alienat ſed cauet ſe, primiori de familia reſtituturum: ut ff. de lega. ij. l. pen. §. fratre. vel cū eligitur quis ab illo qui eſt rogatus, vni de familia reſtituer cui uolet: ut ff. de lega. ij. l. vnum ex familia. §. ſed & ſi fundū. uerſi. & ideo ſi vno electo: &c. & facit §. d' reb. alie. nō alienā. l. ſi. & J. e. quoties. j. Sed ar. cōtra, ff. de tranſact. l. cū hi. §. ſed ſi pluribus. ſed ibi ſpeciale fauore alimentorum: vt §. l. j.

CASVS. Teſtamentum feciſti, & filios hæredes inſtituiſti: de non

¶ Imp. Alexander A. Victorino. L. IIII.

Voluntas patris prohibentis liberos fundos extra familiam a uendere, uel pignori dare, fratrem ſorori donare prohibuiſſe non videtur. b PP. v. Calen. Iul. Maximo. ii. & Aeliano. Coſſ.

¶ *Directa pupillaris expirat pubertate, non fideicommiſſaria, b. d. Bal. Sal.*

¶ Idem A. Reginę. L. V.

SI frater tuus poſtquam patri hæres extitit, pubes iā factus † ſine liberis deceſſit, expupillari ſubſtitutione tibi hæreditas eius delata non eſt. ¶ Sed ſi uerbis fideicommiſſi aliqua parte teſtamenti confirmata eſt: c fideicom miſſum ab hæredibus d petere nō prohiberis. e PP. xv. Calend. Februa. Iuliano. ij. & Criſpino. Coſſ.

¶ *Obligata per fideicommiſſum a teſtatore ſciente relicta tenetur hæres luere; & ſi ſunt diſtracta, tenetur pretium ſoluere. b. d. Sal. cetus.*

¶ Idem A. Nilio. † L. VI.

PRędia obligata per legatum vel fideicommiſſum relicta, hæres luere debet, maximè f cum teſtator conditionem eorum non ignorauit, aut ſi ſciſſet, g legaturus tibi aliud, quod non minus eſſet fuiſſet. ¶ Sin uerò a creditore diſtracta ſunt, pretium hæres exoluere cogitur, niſi contraria defuncti uoluntas ab hærede oſtendatur. PP. xvj. Calend. Mart. Iuliano. ij. & Criſpino Coſſ.

¶ *Interpretatio ultimæ voluntatis ſpectat ad iudicem. b. d.*

¶ Idem A. Septimio. † L. VII.

VOluntatis defuncti quæſtio in eſtimatione h iudicis eſt.

CASVS. Teſtamentum feciſti, & filios hæredes inſtituiſti: hæredem de hæreditate Titio reſtituēda poſt mortē meā rogaſti, an aūq; uitæ minus impleā reſtituere poſſim, quæritur? Reſpond. quòd ſic: quarta mihi retenta uel omiſſa.

f ¶ Poſt mortem ſuam. ℸ ſcilicet hęredis c & ſic eſt conditionalis vt interim decedens fideicommiſſarius non tranſmittat: ut ff. quando di. le. ce. l. ſi cum hæres.

g ¶ Reſtituere. ℸ vt ff. quæ in frau. cre. l. patrem. & arg ff. de ſol. l. ſub cōditione. & ff. loc. l. ſed addes. §. ſi quis cum in annum. Sed videtur ante tempus non debere reſtituiri: vt ff. de leg. ij. l. cum patre. §. hęreditatē. & §. hlia. Sol. d nō ſoluit prius ſ. neceſſario: ut ibi, ſed ſpontè ſic: vt hic velibi e nō certę perſonę, ſed cui tūc uolet ex liberis. vnde poterit tūc uel aliū eligere, hic autē certę perſonæ. Iteē ad idē contra. ff. ad Trebel lianum. l. ſed & ſi ante. Solu. ſi purè ſcriptus ſub conditione cauſali rogatur, nulla eſt reſtitutio ante euentum cauſalis conditionis. ſi aūt omnino eſt extitura, vt hic erat: f pro eo hī ac ſi eſſet purè rogatus: vt ff. de noua. l. ſi pupillus. §. qui ſub conditione. ſi aūt ſub conditione eſt inſtitutus, nulla eſt reſtitutio ante conditionē: ut dicta l. ſed & ſi ante. & l. pe. ff. de leg. iij. l. uxorem. §. Seia in fideicommiſſo autē ſpeciali poſt diē reſtituendo, diſtinguitur in cuius fauore ſit facta dilatio, ut altero caſu poſſit fieri reſtitutio, altero nō. vt ff. de leg. iij. l. ſi ita rel. ētū. §. Pegaſus. & de an. leg. l. eū. & de uſur. l. in ſi fideicommiſſ. §. cum Pollidius.

CASVS. Hæredē me inſtituiſti, & mihi Titiū ſubſtituiſti, & ab eo legata reliquiſti. adij hęreditatē. euanuit ſubſtitutio. an legata ſubſtitutionis præſtari debeant, quæritur? Reſpon. q non.

h ¶ Poſci.] id eſt, peti.

¶ Non poſſunt. ℸ vt ff. ſi quis omiſ. cau. teſt. l. ſi eadem. Et argu. §. de impu. & aliis ſubſtit. l. poſt aditam. Sed e contra ℸ ab inſtituto relicta, tacitè intelligūtur a ſubſtituto repertita: ut ff. de leg j. l. licet. & de lega. ij. l. cum patre. §. ab inſtituto.

EA quam. ℸ Caſus iſtius legis figuratur in gl. ſed dic aliter ſecundū Viuia. ſic: Quandam in filiam adoptauit, cum in teſtamēto hęredē inſtituiſti, de hæreditate reſtituenda Titio & Seio, ea rogaſti: & ſi hęres nō eſſet, cū q eſſet futurus hęres tibi ab inteſtato de ea p dictis fideicommiſſariis reſtituenda rogatiuſ tenuit adoptio, & per conſequens inſtitutio & ſi hæreditatē adiit ipſam, ſi ſuperites eſt vel hęres eius ſi decesſit, tenetur ad fideicō præſtatione ſi nō adiit, uel q̄ noluit, vel q̄ nō potuit, q̄a nō tenuit adoptio, tenentur ad legatū ab inteſtato ſucceſſores. & hoc in prima. Sed vī in hoc caſu cū nō adierit, quia noa potuit q̄a adoptio nō tenuit. & per conſequens inſtitutio q̄ acceptum de hęreditate reſtituenda non tenuit per ſtā regulam qua dicitur, ſi nō

a Sin. gl. ſecundum Bar. & Cor. e. ſ fala gl. de testa. Bar. & P. Cor. & Ia.

b Ifam el ſequuntur hic Sali. & Cor. ¶ immineat.

c Et ſic expresse confirmauit, ſecus ſi tacite. B. licet P. Sal Cor. in hoc non faciant differentiā.

d Sequitur gl. Bal. Sa. Cor. & Ia. e Istud dictum gl. reprobatur p Ful. An. P. & Ias. p text. in l. & ſi quo. ff. de lega. j.

& illius rei prohibuerat alienationē teſtator extra familiam. Vel dic tres inſtitutos & grauatos vt nullus ſuā partē turris de: vel alienet. vel ētribus dicas legatā eſſe eo modo vt nullus alienet, vel alij vendicēt. Et no. q̄ ſi talis prohibitio vel præceptum nudum eſt, nō ualet: quia nō exprimit cauſam quare hoc faciat, ut ff. de leg. j. l. filiusfamilias. §. diui. Si aūt continet cām expreſſam, uel aliā tacitā: quia ault illā in familia remanere tunc ſi unus de familia alienet partē ſuā, inuitantur ſequentes. I. ē ſequente alienā te admittantur ſequentes, nō præcedens q̄ alienauit: & ſic alienante ultimo, nemo præceden tiū admittatur, ut ff. de leg. ii. l. cū pr. §. libertis & l. pero. § fratre.

a ¶ Alienatione. ℸ quia remittentibus actionē non eſt regreſſus, &c. ff. de edil. edic. l. quæritur §. ſi uēditor nominatim

b ¶ Petitionem. ℸ p rei uendicationem contra emptorem.

c ¶ Conſenſerint.] die ut ff. de pac. l. pactū. & §. de pact. l. cum proponas. j.

d ¶ Conuelli. ℸ id eſt, annihilari.

e ¶ Nequaquam. ℸ ut ff. de leg. j. l. nihil. §. j. & ff leg. ij. l. codicillis. §, inſulam, & arg. ff. quib. mo. pig. vel hypothe. ſoluit. l. Lucius Titius. in princip. & facit §. eo. l. voluntatis.

POſt mortem. ℸ CASVS. Teſtamentū feciſti, hæredem inſtituiſti, & de hæreditate Titio reſtituēda poſt mortēmeā rogaſti, an aūq; uitæ minus impleā reſtituere poſſim, quæritur? Reſpond. quòd ſic: quarta mihi retenta uel omiſſa.

f ¶ Poſt mortem ſuam. ℸ ſcilicet hęredis c & ſic eſt conditionalis vt interim decedens fideicommiſſarius non tranſmittat: ut ff. quando di. le. ce. l. ſi cum hæres.

g ¶ Reſtituere. ℸ vt ff. quæ in frau. cre. l. patrem. & arg ff. de ſol. l. ſub cōditione. & ff. loc. l. ſed addes. §. ſi quis cum in annum. Sed videtur ante tempus non debere reſtituiri: vt ff. de leg. ij. l. cum patre. §. hęreditatē. & §. hlia. Sol. d nō ſoluit prius ſ. neceſſario: ut ibi, ſed ſpontè ſic: vt hic velibi e nō certę perſonę, ſed cui tūc uolet ex liberis. vnde poterit tūc uel aliū eligere, hic autē certę perſonæ. Iteē ad idē contra. ff. ad Trebel lianum. l. ſed & ſi ante. Solu. ſi purè ſcriptus ſub conditione cauſali rogatur, nulla eſt reſtitutio ante euentum cauſalis conditionis. ſi aūt omnino eſt extitura, vt hic erat: f pro eo hī ac ſi eſſet purè rogatus: vt ff. de noua. l. ſi pupillus. §. qui ſub conditione. ſi aūt ſub conditione eſt inſtitutus, nulla eſt reſtitutio ante conditionē: ut dicta l. ſed & ſi ante. & l. pe. ff. de leg. iij. l. uxorem. §. Seia in fideicommiſſo autē ſpeciali poſt diē reſtituendo, diſtinguitur in cuius fauore ſit facta dilatio, ut altero caſu poſſit fieri reſtitutio, altero nō. vt ff. de leg. iij. l. ſi ita rel. ētū. §. Pegaſus. & de an. leg. l. eū. & de uſur. l. in ſi fideicommiſſ. §. cum Pollidius.

QVoties. ℸ CASVS. Hæredē me inſtituiſti, & mihi Titiū ſubſtituiſti, & ab eo legata reliquiſti. adij hęreditatē. euanuit ſubſtitutio. an legata ſubſtitutionis præſtari debeant, quæritur? Reſpon. q̄ non.

h ¶ Poſci.] id eſt, peti.

¶ Non poſſunt. ℸ vt ff. ſi quis omiſ. cau. teſt. l. ſi eadem. Et argu. §. de impu. & aliis ſubſtit. l. poſt aditam. Sed e contra ℸ ab inſtituto relicta, tacitè intelligūtur a ſubſtituto repertita: ut ff. de leg j. l. licet. & de lega. ij. l. cum patre. §. ab inſtituto.

EA quam. ℸ Caſus iſtius legis figuratur in gl. ſed dic aliter ſecundū Viuia. ſic: Quandam in filiam adoptauit, cum in teſtamēto hęredē inſtituiſti, de hæreditate reſtituenda Titio & Seio, ea rogaſti: & ſi hęres nō eſſet, cū q eſſet futurus hęres tibi ab inteſtato de ea p dictis fideicommiſſariis reſtituenda rogatiuſ tenuit adoptio, & per conſequens inſtitutio & ſi hæreditatē adiit ipſam, ſi ſuperites eſt vel hęres eius ſi decesſit, tenetur ad fideicō præſtatione ſi nō adiit, uel q̄ noluit, vel q̄ nō potuit, q̄a nō tenuit adoptio, tenentur ad legatū ab inteſtato ſucceſſores. & hoc in prima. Sed vī in hoc caſu cū nō adierit, quia noa potuit q̄a adoptio nō tenuit. & per conſequens inſtitutio q̄ acceptum de hęreditate reſtituenda non tenuit per ſtā regulam qua dicitur, ſi nō

aditur hęreditas, quia non tenuit inſtitutio: cętera quæ relinquūtur, inualida ſunt: vt eſt præceptum de hæreditate reſtituenda ad quod reſpō. Imperator, q̄ tunc locum habet regula cum ex teſtamento poteſt adiri hæreditas: non cū ſic eſt relicta: ut ſi in aliquo caſu nō adeat, peti poſſit à ſucceſſ. ab inteſt & hoc in ſecunda. In tertia dicit in ſpecie, qđ in prima dicit in genere ſ. q̄ non adiit, q̄a nō tenuit adoptio, ut q̄a erat aliena liberta, & per conſequens nec inſtitutio. ſuccedētes ab inteſtato tenebunt. Si aūt erat legitima adoptio & inſtitutio, hędes eius tenebuntur. & hoc in tertia. Vi. K ¶ Eam quam. ℸ alias eſt eā. & alias eā. Et dic ea ſum. b Frater tuus filiā nondum duodennē adoptauit: & eādē inſtituit hęredē. & de fideicōmiſſo totius hæreditatis Titio & Seio reſtituēdo, rogauit tā ipſam quā quencunque futurum hæredē, etiam ab inteſtato. ſecus ergo ſi hoc uelibū eſſet omiſū, & ab inteſtato, i quia tantū ex teſtamento hęredes uiderent rogatarg. ff. de nulg. ſubſtit. l. q̄ liberis. § hęc uerba. ſi ergo tenuit ad. ptio & inſtitutio. & p conſequēs ipſa & ius hędes tenentur ad fideicōmiſſum. & hoc, ſi quæſuit hereditatē. ſi aūt non quæſiuit, uel quia uoluit, uel quia nō tenuit adoptio: tenētur legitimi ſucceſſores defuncti. & ſecūdū hoc habes J. vel ab ipſius hęredib. vel ab his, &c. & ſic duo uel. alii hūt vnū uel. ſſic, uel ab ipſius hę redibus bona inteſtati tenentib. & tunc dies q̄ non tenuit adoptio, nec inſtitutio, & q̄ dicit, quæſita, id eſt, adita ſcilicet de facto. quæri enim non potuit, & ponitur vel pro ſaltem. q. d. hoc remedium tibi deſicere non poteſt. Alii habēt eā, & tunc die, nihil prohibet fideicommiſſum peti eā. tab ea quā frater tuus inſtituit. ſic J. ad l. Fal. l. ſucceſſores. Vel dic q̄ eſt figura antiptoſis k & ponitur p ea: ſicut ibi, vrbem quā ſtatuto, &c. Et ibi ſermonē quē audiſtis, &c. Et hoc ſ. q̄ ab ipſa petatur. prout habes eā. & proprię accipis vbi aduit ipſa, & tenuit adoptio & inſtitutio. Et quod J. dicit, vel ab ipſius hæredibus, &c. ſic habeat vnum uel refertur ad alium caſum vbi non tenuit inſtitutio. & ad hoc refertur J. in ſi. quod reſcripſimus, &c. Vel ſi habes duo uel, alterū membrum refertur ad caſum, vbi tenuit ſubſtitutio, & alterum vbi non tenuit.

l ¶ Cum tamen. ℸ non quæſita dico, cum tamen, &c.

¶ Simpliciter. ℸ hoc ſcilicet modo: ipſa & quicūque hæres mihi fuerit etiam ab inteſtato, reſtituat hæreditatem Titio & Seio, ut J. ibi: ut eſſet etiam ab inteſtato, &c. Alii (ut Azo!) dicunt ſimpliciter, id eſt, ſi liam rogauit, & nullum ab inteſtato uententem. & hoc innuit illud verbum ſubſtitutos. quod non placet.

n ¶ Duodecimum annum. ℸ. non habebat xij annos: purè tamen rogauit. Vel dic, n ſi uis eā rogatā reſtituere ſi decedat intra xij. an.

o ¶ Traditur.] hoc qđ ſubiicit, ea &c. vt J. eod. l. ex teſtamento. & ff. de iis q̄ in teſt. de. l. ꝓxime. & de leg. iij. l. j. & de reg. iur. l. ſi nemo. opponit ergo ſibi, & ſoluit, quia ſunt hęc ſi relicta vt ab inteſtato præſtari: vel q̄a repetiit quod potuit, vt ff. de inof. teſt. l. Titia. vel q̄a nō potuit adire: q̄a nō fuit legitime adoptata. Fallit ergo hęc regula hic, cū repetiit ab inteſtato. o Iteē ſecundo cum dicit, ut etiam iure cuiuslibet vitimę uoluntatis ualeat teſtamentum. vt ſ. de codi. l. j. & i. & l. fi. § j. & ff. de le ij. l. codicil. §. fi. Tertio P qñ in fraudem omittit ex teſtamento, & accepit ab inteſtato: vt ſ. ſi quis omiſ. cau. teſt. l. ij. & ff. ſi q̄s omiſ. cau. te. l. j. in prin. Quartò quando ex cā prętentionis vel exhęredationis eſt irritum teſtamentum: vt ſ. de li. præ. authē. ex cauſa. Quintò q̄ in quibuſdā perſonis petita cōtra tabulas bonorū poſ. vt ff. de leg pſt. l. j. in prin. & l. iij. Sexto ff. de le. ij. l. cū pater. §. filius. vbi apud oēs hęredes porrexit preces per iuramētū. Septimo q ſi cancellauit tm inſtitutiones: ut ff. de iis qui in teſta. de. l. proxime. in fi. ibi, cā prętens, &c. Octauo. s ff. de hęre. inſti. l. ſi vbi relicta in ultimo teſtamēto valet, licet ipſum nō ualeat, q̄a fuit factū ſub tumore, plato. Nonò t fauere libertatis, vt ff. de fideic. li. l. Antoninus. & pp eandē cauſam inſti. de eo cui lib. cau. bo. §. j. Decimo pp pietatē & affectionē, vt ff. de fideicom. li. l. in

a Ita gl. hic. h Iſte intelligi, gl. reprobat, q̄a dicit in ſpecie, q̄d in prima dicit in genere ſ. q̄ non adiit, q̄a nō tenuit adoptio, ut q̄a erat aliena liberta, & per conſequens nec inſtitutio. ſuccedētes ab inteſtato tenebunt. Si aūt erat legitima adoptio & inſtitutio, hędes eius tenebuntur. & hoc in tertia. Vi. K ¶ Eam quam. ℸ alias eſt eā. & alias eā. Et dicit ea ſum. b Frater tuus filiā nondum duodennē adoptauit: & eādē inſtituit hęredē. & de fideicōmiſſo totius hæreditatis Titio & Seio reſtituēdo, rogauit tā ipſam quā quencunque futurum hæredē, etiam ab inteſtato. ſecus ergo ſi hoc uelibū eſſet omiſū, & ab inteſtato, i quia tantū ex teſtamento hęredes uiderent rogatarg. ff. de nulg. ſubſtit. l. q̄ liberis. § hęc uerba. ſi ergo tenuit ad. ptio & inſtitutio. & p conſequēs ipſa & ius hędes tenentur ad fideicōmiſſum. & hoc, ſi quæſuit hereditatē. ſi aūt non quæſiuit, uel quia uoluit, uel quia nō tenuit adoptio: tenētur legitimi ſucceſſores defuncti. & ſecūdū hoc habes J. vel ab ipſius hęredib. vel ab his, &c. & ſic duo uel. alii hūt vnū uel. ſſic, uel ab ipſius hę redibus bona inteſtati tenentib. & tunc dies q̄ non tenuit adoptio, nec inſtitutio, & q̄ dicit, quæſita, id eſt, adita ſcilicet de facto. quæri enim non potuit, & ponitur vel pro ſaltem. q. d. hoc remedium tibi deſicere non poteſt. Alii habēt eā, & tunc die, nihil prohibet fideicommiſſum peti eā. tab ea quā frater tuus inſtituit. ſic J. ad l. Fal. l. ſucceſſores. Vel dic q̄ eſt figura antiptoſis k & ponitur p ea: ſicut ibi, vrbem quā ſtatuto, &c. Et ibi ſermonē quē audiſtis, &c. Et hoc ſ. q̄ ab ipſa petatur. prout habes eā. & proprię accipis vbi aduit ipſa, & tenuit adoptio & inſtitutio. Et quod J. dicit, vel ab ipſius hæredibus, &c. ſic habeat vnum uel refertur ad alium caſum vbi non tenuit inſtitutio. & ad hoc refertur J. in ſi. quod reſcripſimus, &c. Vel ſi habes duo uel, alterū membrum refertur ad caſum, vbi tenuit ſubſtitutio, & alterum vbi non tenuit.

l ¶ Cum tamen. ℸ non quæſita dico, cum tamen, &c.

¶ Simpliciter. ℸ hoc ſcilicet modo: ipſa & quicūque hæres mihi fuerit etiam ab inteſtato, reſtituat hæreditatem Titio & Seio, ut J. ibi: ut eſſet etiam ab inteſtato, &c. Alii (ut Azo!) dicunt ſimpliciter, id eſt, ſiliam rogauit, & nullum ab inteſtato uententem. & hoc innuit illud verbum ſubſtitutos. quod non placet.

n ¶ Duodecimum annum. ℸ. non habebat xij annos: purè tamen rogauit. Vel dic, n ſi uis eā rogatā reſtituere ſi decedat intra xij. an.

o ¶ Traditur.] hoc qđ ſubiicit, ea &c. vt J. eod. l. ex teſtamento. & ff. de iis q̄ in teſt. de. l. ꝓxime. & de leg. iij. l. j. & de reg. iur. l. ſi nemo. opponit ergo ſibi, & ſoluit, quia ſunt hęc ſi relicta vt ab inteſtato præſtari: vel q̄a repetiit quod potuit, vt ff. de inof. teſt. l. Titia. vel q̄a nō potuit adire: q̄a nō fuit legitime adoptata. Fallit ergo hęc regula hic, cū repetiit ab inteſtato. o Iteē ſecundo cum dicit, ut etiam iure cuiuslibet vitimę uoluntatis ualeat teſtamentum. vt ſ. de codi. l. j. & i. & l. fi. § j. & ff. de le ij. l. codicil. §. fi. Tertio P qñ in fraudem omittit ex teſtamento, & accepit ab inteſtato: vt ſ. ſi quis omiſ. cau. teſt. l. ij. & ff. ſi q̄s omiſ. cau. te. l. j. in prin. Quartò quando ex cā prętentionis vel exhęredationis eſt irritum teſtamentum: vt ſ. de li. præ. authē. ex cauſa. Quintò q̄ in quibuſdā perſonis petita cōtra tabulas bonorū poſ. vt ff. de leg pſt. l. j. in prin. & l. iij. Sexto ff. de le. ij. l. cū pater. §. filius. vbi apud oēs hęredes porrexit preces per iuramētū. Septimo q ſi cancellauit tm inſtitutiones: ut ff. de iis qui in teſta. de. l. proxime. in fi. ibi, cā prętens, &c. Octauo. s ff. de hęre. inſti. l. ſi vbi relicta in ultimo teſtamēto valet, licet ipſum nō ualeat, q̄a fuit factū ſub tumore, plato. Nonò t fauere libertatis, vt ff. de fideic. li. l. Antoninus. & pp eandē cauſam inſti. de eo cui lib. cau. bo. §. j. Decimo pp pietatē & affectionē, vt ff. de fideicom. li. l. in

Universidad de Deusto
Biblioteca

li.l.in testamẽto. Vndecimo qſi hæreditas indigni applicat fiſco [a]. ut ff.ad Sylla.l.cum fiſco. & de in.fiſci.l.non intelligitur. §.cum ex cã. & l. dicitur. Eſt & duodecimus [b] ff.ſi quis ali.te.prohi.l.i.§.ſed ſi legatũ. Eſt & decimuſtertius quando inſtitutus non potuit adire, ꝓpter errorẽ teſtantis [c], ut hic, quia non fuit legitime adoptatus: ut hic.

a ¶ Hęreditas.¶ ſpõte ipſam adire hæres omitteret: ut hic, & ff. ſi quis omiſ.cau.teſt.l.ii. §. fi. ſecus ſi non potuit, uel delicto hęredis, uel quia teſtator errauit, credens filium qui non erat, quia tunc ualent ſi non ſint repetita, ut hic. & ff. de iure fiſ. l. dẽ. & l. aufertur. Item ſecus ubi ſunt repetita ab intestato: ut hic fuit [d]. ubi autem nõ adit propter defectum ſolennitatis, non ualent: ut in fra eod.l.ſi ueritas. & ff. de vulga.ſubſtitu.l. cohæredi.§.cum filiꝯ.

b ¶ Relicta.¶ ſine repetitione ab inteſtato.

c ¶ Directis.¶ ſi in inſtitutum & ei ſubſtitutum. at hic ſi ualuit adoptio, nec inſtitutio: & hũc caſum tantum ſequitur quando non tenuit, & iõ à legitimis ſi peteꝛda: maxime ſi hoc ꝓcepit teſtator, ut §. in princi. dixi.

d ¶ Data eſt.¶ inutiliter ꝓpter ſolennia hęredis: uel q̃a ſunt repetita:

e ¶ Succeſſoribus.¶ i. ut legitimi ad eam reſtituendam teneãtur. & ſic, poſtulãda, legit paſſiue.

f ¶ Poſtulanda.]quod eſt in duobus caſibus, ſcilicet cum ſint repetita ab inteſtato. Item quando non potuit adire propter errorem teſtãtis qui credit legitime adoptaꝛam.

g ¶ Reſcripſimus.¶ quod dictum eſt §. quando non quæſita hęreditate deceſſit, quia non potuit, ut petatur à uenientib. ab inteſtato.

h ¶ Aſſeuerationem tuam.¶ loquitur fratri teſtatoris.

i ¶ Adoptata.¶ ut q̃a erat liberta aliena, ut ff. de adop. l.ſi pater. ¶. fi. uel apud non competentẽ iudicẽ. ut §. de hęred. inſti. l. nec apud. uel à ſęmina [e], ut ¶ de præſcrip long. tẽmp. l. ſi is. ADDITIO. Et ſic errauit teſtator in coniunctione perſonæ: ut, puta q̃ uia filiã putauit, quæ ſi erat. Et ſiue erret in coniunctione naturali, ſiue ciuili, non ualet inſtitutio. ut l. ſi pater. & l. nec apud. §. de hæred. inſtitu. unde in præſenti l. nõ potuit adiri hæreditas ex teſtamento propter errorẽ defuncti in cõiunctione pſonæ. Secus ſi alio caſu non fuerit adita hæreditas, q̃a tũc nõ deberẽ tur legata, nec fideicommiſſa à uenientib. ab inteſtato: ut l. ſi ueritas. & l. ex teſtamento §. e. Bar.

K ¶ In familia.¶ id eſt in agnatitia cognatione facta per adoptionem quia tenuit adoptio & inſtitutio.

l ¶ Relicta.¶ loquitur hęc lex ſecundum ſua tempora, ſcilicet q̃ando adoptatus tranſferat in poteſtatem adoptantis.

m ¶ Cogãtus.¶ hoc indubitabiliter ſi ipſa adiit: ut ff. ad Treb. l. ſi eius §. ſi qs rogatu. Sed ſi ipſa non adierat, an hæredes hæredis cogant adire, & reſtituere? ut ꝓ ſic. ¶. ad Trebel. §. fi. vbi dicit nullo ſucceſſore, a cõtrario ſenſu ibi ſumpto. Sed cõtra ar. ꝓ nõ. ff. ad Trebel. l. ille. à quo. §. ſi de teſtamẽto. in fi. § Sed põt [f] diſtingui, tranſmiſerit ius deliberandi ad hæredem rogatus uel nõ, ut §. de iu. delibe. l. cũ antiquioribus, ut primo caſu intra id tẽpus cogatur hęres rogati: ut d.l. penul. ad Trebel. ſcd'o nõ §. ut ff. ad Trebel. ille §. ii de teſtamento. Sed dices imo, & tunc quãdo non tranſmiſit videtur cogi, q̃a ſi ſtitur us & rogatus miles ſiꝛ renuntiet, tamen põt cogi. ut ff. ad Trebellia. l. nam qd. §. j. Sed reſpon. illud eſt, quia ſuo facto præcludit ſibi viã: at hic hęres nihil fecit. Item quæritur ſecundum Ioan. ſi ſtitutus & rogatus de reſtituenda, ſit non capax, an cogat adire & reſtituere. ſi enim parte capere poteſt, certum eſt: ut ff. ad Trebellia. l. cog. §. ij. q. ſolidum. Sed q̃d ſi nihil uidetur idem ut poſſit cogi per eundẽ. § 2. qui. ait eni, cum nihil, &c. Itẽ quia ſic eſt [g] in ſingularibus relictis, ut acciꝑat nõ capax ex toto vel ex parte, & alii reſtituat cui eſt rogatus: ut ff. ſi quis alie. teſta. pro hi. l. §. Sed ſi legatum. & de excu. tu. l. legatarius. & de le. ij. l. cũ ei. Ter tio videtur expreſſum: ut ff. ad Trebel. l. Marcellus. §. fi. Ecõtra videtur non cogi, ſicut qui capax nõ eſt, quia ſibi aſſcripſit. ut ff. ad legẽ Corne. de fal. filius. §. fi. & de iis quæ pro non ſcrip. l. fi. Item quia ſub conditione inſtitutus, ipſe ditus adire, nõ debet cogi propter conditionẽ q̃æ nondum venit, ut ff. ad Trebelli. l ſed ſi alio. §. fi. & l. ſequẽ. ſic & hic vbi impeditur propter conditionem ſuæ perſonæ. Item expreſſum videt ꝙ lex pro non ſcripta huiuſmodi habeat uolũtatẽ, ut §. de hæred. inſt. l. j.

f Placet Bal. Paul. S. Alex. & Iaſ.

g Niſi hæres eſſet iuſ adir. B. B. P. & Iaſ.

to non adeatur hæreditas, [a] non ualere: cum verbis relicta [b] directis † [c] adiri potuit hęreditas, nõ cum illa ipſa ſic data eſt [d], vt eſſet ab inteſtato ſucceſſoribus [e] poſtulanda. [f] Quod reſcripſimus, [g] ſequentes aſſeuerationem tuam, [h] quaſi ſcripta hæres non fuerit iure adoptata, [i] alioquin ſi in familia [k] relicta [l] hæres facta deceſſerit: & conſequenter ipſius hæredes petitioni fideicõmiſſi reſpondere coguntur. [m] PP. xiiij. Kalen. Septemb. Valeriano. iij. & Gallieno. ij. AA. Goſ. †

¶ *Qui uult antecedens, uult & conſequẽs quod ſequitur ad illud: non ſolum ex ordine ſed ex ſenſu diſponẽtis. b.d. Bal. Vel ſic: Pater rogatus de emancipando filium hæredem a rogante inſtitutum: uidetur rogatus de reſtituendo hæreditatem. Sali.*

¶ Iidem. AA. Philocrati. LEX XV.

QVamuis † ſimpliciter [n] te, ac fratrẽ tuum aliquis in ſtituerẽt hæredes, eiuſque hæreditatis commodum pater ex tua fra

Reproba tur ẽm B. & Iaſ.

Iſte casꝰ ẽt reproba tur ẽm An. & Iaſ.

Iſte casꝰ eſt idẽ cum primo & ſecundo. Bar. & Iaſ.

d deeſt.

Iſta lex ẽ ſing. ſecundum Bal. & Iaſ.

trisque ꝑſona pro portionibus veſtris poteſtatis ratione quæſierit: [o] tamen, quia inferioribus verbis teſtamenti vos ſui iuris facere teſtator curauit, [p] intelligi poteſt reſtituendæ † hæreditatis commodi † fideicommiſſo patrẽ obſtrictum † eſſe. PP. vj. Id. Octo. Romæ Maximo ij. & Glabrione Coſs. †

¶ *Ex fideicommiſſo vniuerſali debenꝫ ꝓlegata etiã poſtea facta. ſi uerba fideicõmiſ ſi ſint apta cõprehendere illa: niſi aliud appareat de uoluntate teſtatoris. b.d. Salic.*

¶ Imppp. Carus, Carinus, & Numeri. AAA. Iſidoræ. alias Fidei. L. XVI.

CVm virum prudentiſsimũ Papinianũ reſpondiſſe non ignoremus † etiã legata ¶ huiuſmodi fideicommiſſo contineri, id eſt, vbi hæres rogatus fuerit, quicquid ex hæreditate ad eum peruenerit, poſt mortem reſtituere: animaduertimus † etiam præceptionis [r] compendium teſtatoris verbis comprehenſum eſſe. [s]

adoptatam, quamuis non eſſet: ut argumen. contra ſupra, de hęredibus inſtituen. l. cũ ꝓponas. [i] & ff. de Carboniano edicto. l. prima. in fine. ſed in aliis caſibus ꝛoquũtur. Imò & ſi non ſit legitimè inſtituta. tamẽ ipſa tenetur uideꝛ cogi debere adire: & reſtituere. ut ff. ad Treb. l. Iauol. l. cogi. §. ii. qui. & l. Marcellus. §. final. & ff. ſi quis ali. teſta. prohibe. l. ſecunda. §. primo. Reſpon. nolebat hic fideicõmiſſarius uti beneficio Trebellia ni: bene enim poterat eã cogere adire, & reſtituere [k] ſecundũ quæſita. Vel hic [l] nulla fuit ab initio inſtitutio: ut ſupra, de hæredib. inſtituẽd. li. ꝓ. ſed in dictis legibus erat aliqua: hæc uera: ut ſupra dixi. Vel uerꝫ licet poterat cogi, tamen & ab inteſtato uenientes poſſunt cogi: cum hoc teſtator expreſsè dixit: quæ eſt eadem cum prima.

QVamuis ſimpliciter. ¶ CASVS Me & fratrem meum hæredes Titius inſtituit in patris poteſtate conſtitutos. In alio capitulo teſtator rogauit patrem noſtrum ut nos emancipaꝛet: licet patri noſtro per nos ſit acquiſita hæreditas, tamen compellendus eſt ut nobis per fideicom. reſtituat. Viuianus.

n ¶ Simpliciter. ¶ i. non expreſsè, cuius contemplatione ueſtra uel patris, uos inſtituerat. Vel dic. i. non ſub conditione emancipationis, quod facere potuiſſet ut §. de inofficteſtamen. l. filius.

o ¶ Quæſierit. Jolim in totum, hodie quo ad uſum fructum: ut ff. de bo. quæ libe. l. cum oportet. & l. fin. §. j.

p ¶ Curauit. ¶ cogando patrem ut emanciparet. An autem emãcipare teneatur ex hoc rogamine, non aperit hic. unde dicunt quidã ꝙ nõ. ut ff. de leg. j. l. filius familias. §. ſecũdũ vulgarem. & ad Trebel. ubi. in pri. ſed ſi dixiſſet pater etiã exiſtẽte in poteſtate, reſtituat officio iudicis ut ff. ad Tre. l. iperator. Tu dic cogẽ. ut ff. de cõdi. & demõ. l. ſi cui. legatũ. in primo & ſecũdo reſpon. & ex hoc tacite uideꝛ rogari pr de reſtituendo filiꝰ hæreditatẽ: ut hic ſubiicit. & dicta l. ſi cui. §. cui. rei. & l. mater. nã ob quam aliam cauſam [m] de emãcipatione rogaſſet? ſicut & qui legat iter ad fontem. intelligitur. legare & hauſtũ: ut ff. de ſer. ruſti. prædi. l. item ſi §. fin. & facit ff. de lega. j. cum ſil [n].

CVm uirum. ¶ CASVS. Teſtamentum fec. ſti: filios tuos hæredes inſtituiſti: uni ante partem prædium prælegaſti: eos de reſtituendo quicquid ad eos de hæditate peruenire t, rogaſti: an prælegatũ prædii generali fideicommiſſo contineꝛ, quæritur? Reſn. ꝙ ſic ſi tamen hæres uelit probare hãc fuiſſe defuncti uoluntatẽ ut excipereꝛtur a generali fideicõ. poſt legata, audiatur. uel contra ſi fideicom. uelit ꝓbare teſtatorem hoc uoluiſſe. ea tamen non expreſsiſſe, audiatur. Vi.

q ¶ Legata. ¶ id eſt prælegata, ut ſubiicit.

r ¶ Præceptionis. ¶ id eſt. ſi tatalia prælegata.

s ¶ Comprehenſum eſſe. ¶ ſecus in donationibus inter uiuos [o] ꝛt ibi. ſtitur factus: puta ſi inter uir. & uxo. ut ff. de leg. 2. l. vnũ. ex familia. §. fi. & l. ſequen. Itẽ hoc intellige ſi ante quam rogaretur de reſtitutione prælegati quod & ipſum recipit diſtinctionem: ut ff. de leg. 2. l. vnũ ex his. §. fi. & l. j. & ff. ad Trebellia. l. Marcellus. §. quidã. ſecus ſi poſtea: ut

a Hæc diſſicultas cor rupta eſt, & reproba tur de hoc B. P. Ias. & Cor.

f Sant

f commodandam

f al. deeſt.

f Du. coſs.

b Niſi ex tranem eſ. ſet. legatus ſibi teſta. tores reſti tuere. Pau. & Iaſ.

f al. deeſt.

f Duconſ.

f Aplaudo.

f mutatã. Dũ. coſs.

e Sequitur gl. Bal. Sal. & Iaſ.

d Sequitur gl. Bal.

ff. ad le. Fal. l. Titia. Vel. dic latius [a] ſi ꝙras an prælegationes ſint reſtituẽdæ, & pro qua parte imputãtur i quartã. Diſtingue an prius reſtituerit, & poſtea ꝓcipere iuſſus eſt: an econtra. primo caſu ſemper retinet ꝓceptiones, & eſt ratio, q̃a non uidẽtur rogaſſe de eo ꝙ nondũ dederat. & eſt de hoc argu. ff. de cõtrahen. ẽp. l. in lege. Et ſi quæras ꝓ qua parte ſibi in quartam ꝓputet eas hæres. Diſtingue an ex uoluntate teſtatoris quartam retinet hæres, an non. primo caſu cõputet in quartam ſolã duodecimam partem rei prælegatæ, & eſt, quartam e ius partis, quæ iure hæreditario ei obuenit: quando in tertia eſt inſtitutus. ſi uero fine uoluntate cõputat uncias quatuor rei prælegatæ. hoc eſt hæreditariam partem: ut ff. ad l. Fal. l. Titia. Si uerò primo prælegauit, poſtea rogauit: diſtingue. aut eſt rogatus ſimpliciter reſtituere portionem non faciendo mẽtionẽ hęreditatis: aut hæreditariam portionem, uel hæredita tem. primo caſu reuiuet omnia, decũdò non [b] ut hic, & ff. ad Treb. l. Marcellus §. quidam. & l. ſi fideicommiſſariam. §. fi. & de leg 4. l. ſi Titius.

a ¶ Magis. ¶ ut ff. ad Trebel. l. vbi. §. re rogo. & ad leg. Fal. penales. §. fin. Plerunque autem dicti: quia quandoq; ſola uera ſpectanẽt. ut ff. de vſufruct. leg. l. ſi alii. quandoque vtrunque ſi ſcriptum uoluntati aptatur: ut ff. de legatis. 3. l. libro. rum. §. quod tamen Caſſius, & de legatis. ij. l. vnũ. §. fi. alias ſiprorſus uerba diſcrepent à uoluntate, non ualent: ut ff. de leg. j. l. 4. § i.

b ¶ Plerunque. ¶ hoc ꝓpter l. quæ eſt ff. de vſu & vſufruc. leg. l. ſi alii.

c ¶ Habes ¶ dirigit ſermonem ad fideicommiſſa rium: & die quod ad hoc non cogitur: uel dirigit ad hæredem, & tunc cogitur: ut ff. ad Trebel. l. Lucius §. quibus. & ad hoc §. de leg. l. cum quæſt. in fi.

¶ Sanè quoniam in fideicõmiſſis uoluntas magis, [a] quàm uerba plerunque [b] intuenda eſt: ſi quas pro rei ueritate præterea probationes habes [c] ad commẽdandã † hanc patris uoluntatem, quã fuiſſe aſſeueras, apud præſidem prouinciæ † experiri non ueteris. PP. prid. Id. Nouembr. Caro & Carino AA. Coſs. †

¶ *Diſpoſitio liberationis de futuro ẽducit exceptionẽ de præſenti. b.d. Bal. Vel ſic. Ex liberatione legata a creditore debitori, ei datur actio & exceptio. b. d. Sali.*

¶ Impp. Diocle. & Maximian. AA. Fortunato. LEX XVII

SI creditoris uoluntas iure ſubnixa [d] liberari te debito uolentis doceri poteſt: etiam ante, quã ſolenniter [e] tibi liberatio a ſucceſſore præſtetur, exceptionem tibi ex uoluntate † defuncti † deſcendentem competere, manifeſtum eſt. PP. xiij. Kalen. Maij. Maximo. ij. & Aquilino Coſs.

¶ *Tutor liberandus non tenetur reddere rõnem. b.d. Bal. Vel ſic: Neceſſitas reddẽdæ rationis poteſt in teſtamento remitti. b. d. Sali.*

¶ Idem AA. Apolauſto. † L. XVIII.

CVm neceſſitatem reddendę rationis [f] defunctus remittẽdam tibi [g] eſſe petierit, manifeſti iuris eſt uoluntatem defuncti immutatã [h] eſſe debere. PP. Id. Mar. ipſis. iiij. & iij. AA. Coſs. †

¶ *Quod pẽdet ex futuro, ex ultimis ſumit effectum. Bal. Vel ſic: Vltima derogãt priꝰ nis. b. d. Sali.*

¶ Idem AA. Ampliato. † L. XIX.

CLari & aperti iuris eſt, in fideicõmiſsis poſteriores uoluntates eſſe firmiores. [k] PP. viiij.

Id. Septembr. ipſis AA. iiij. & iij. Coſs. †

¶ *Relictum a tutore intelligitur relictũ a pupillo. b.d. Sali.*

¶ Idem AA. Iuliano. LEX XX.

ETiam a pupillorũ tutoribus † velut ab ipſis, relicta fideicommiſſa debenẽ. PP. iij. † Noñ. Decẽb. ipſis iiij. & iij. AA. Coſs.

¶ *Si dies fideicommiſſi ceſſit, uiuente fidei commiſſario: fideicõmiſſum tranſit ad eius hæredem, etiam tunc in rerum natura non exiſtentem. b.d. Salic.*

¶ Idẽ AA. & CC. Tyberio. L. XXI.

SI in perſonã [m] † patris tui cui te ſucceſsiſſe proponis, fideicõmiſſi dies utiliter ceſſit: [n] licet tẽpore quo fuerat datum, [o] necdum tenatum fuiſſe † probetur: uxorẽ patrui [p] tui, † quem [q] contendis rogatum fuiſſe patrui tui, ſi ſine liberis deceſſerit, ab aud tuo † relicta reſtituere: ſi ei [r] ſucceſſerit, defideicommiſſo eam [s] conuenire debes. Nã ſi patrui etiam hæreditas tibi [t] quæſita eſt, non de fideicommiſſo quærendum, ſed hæreditas ab [u] ea vindicanda eſt. [v] Data vj. Id. Febr. AA. Coſs.

¶ *Fideicommiſſum poteſt relinqui in qualibet ultima uoluntate legitimo numero teſtium comprobata. b. d. Sali.*

¶ Idẽ AA. & CC. Plauciano. † L. XXII.

ET in epiſtola, [x] vel libello [y] †, vel ſine ſcriptura, imò etiam nutu [z] fideicõmiſſum relinq poſſe, adhibitis teſtibus, [a] nulla dubitatio eſt. D. Idib. April. Byzantij AA. Coſs.

¶ *Ex minus ſolemni uoluntate non debenꝫ fideicõmiſſa, niſi per hęredem ſcienter fuerint agnita. b. d. Sali.*

¶ Idẽ AA. & CC. Statonico. L. XXIII.

Placet Bald. Sali. & Iaſ.

1 ¶ Tutoribus. ¶ ſi pupillum inſtitui tura ab eo quam à tutore legare poſ † ſum, & à pupillo legare videor: ut hic. & ſupra de rebus cre. l. cum etiam. & ff. de leg. ij. l. peto §. mater.

D. Coſs

SS In perſonam. JCASVS Bernardus Fau † tonum & Temerum inſtituit: & ſic dixit: uolo Temeri ſi ſine liberis deceſſeris, quod partem tuam † hæreditatis Fautono reſtituas, deceſſit Temerus ſine liberis, vxore relicta † hærede. deceſsit Fautonius antequam peteret fideicommiſſ. relicto filio ſuo hærede, an filius Fautoni fideicom. ab vxore patrui ſui petere poſsit, quæritur? Reſpon. quod ſic. Si uero ſibi patrui ſui quęſita fuiſſet hæreditas † eo caſu quo non inſtituit † vxorem hæredem, fideicom. petere non põt. ſic enim à ſeipſo peteret † effet. b. ſtirdum: ſed ab vxore ipſa poſsidẽte pro † hærede, uel pro poſſeſſore, per hæreditatis petitẽ. vẽdicare poteſt. uel pone cãſum aliter ut in gloſ † m ¶ Si in perſonam. ¶ CASVS. Anus fecit teſtamentum: repotem inſtituit hæredem: rogauit eum ut quando moreretur, reſtitueret cui dam fratri. deceſsit annis, nec ille reſtituit, & ambo deceſſerunt: uxorem autem ille qui poſſedit fide commiſſum, inſtituit hæredem: alius autem filium ſuum inſtituit. filius de reſtituendo fideicommiſſum poteſt cõuenire vxorem patrui ſui autem hæreditas patrui ad ipſum deuenit quocũque caſu, fideicommiſſum peti nõ põt, ſed tota hæreditas ab eo peti poteſt.

Prolatiaro breui

Du. coſs

f Hæc uera & communiter tenetur, Sali. & Pau.

n ¶ Veiliter ceſsit. ¶ ſecus ſi non ceſsiſſet in perſona eius: quia tunc non tranſmitteretur: ut hic, & ff de ali. & cib. leg. l 4. & §. de cadu. tollen. §. fin autem aliquid. ff. de leg. ij. l. unum. §. rogo. in fin. & l. miles. §. j. Sẽ quãdo di. leg. ce. l. 3. & §. ſi omiſ. cau. teſt. l. fi. Aliꝰ dicunt ẽt ſi nõ ceſsit, transmittit ad ſuos, ut hic erat, & §. de iis qui ante aper. tab. l. j. & hoc verum ẽ.

o ¶ Datum. ¶ id eſt, relictum.

p ¶ Patrui. ¶ ſcilicet Titii.

q ¶ Quem. ¶ ſcilicet patruum tuum.

r ¶ Ei. ¶ ſcilicet patruo.

s ¶ Succeſſerit. ¶ ſcilicet vxor patrui.

t ¶ Tibi. ¶ non ſolum patri.

v ¶ Vendicanda eſt ¶ id eſt, ages petitione hæreditatis, ſi cõtendit ſe pro hærede uel pro poſſeſſore poſsidere de fideicommiſſo aũt non hęs quem conuenias, niſi te ipſum.

ET in epiſtola. ¶ CASVS. Inter abſentes uel codicillo, uel ſcripturã, adhibitis tamẽ teſtibus, an poſsit fideicom. relinqui, quæritur? Reſpon. quod ſic, & relictum ualet.

x ¶ Et in epiſtola. ¶ ſcilicet miſſa inter abſentes. ut §. de codicil. l. i. & §. de leg. ii miles. in prin.

y ¶ Libello. ¶ ut inter præſentes codicillo, puta ſcripto. Accur.

z ¶ Nutu. ¶ no. legata nutu relinqui, ut hic, & ff. de legat. ii. l. cum proponebat in fi. & de leg. 3. l. nutu. ſed in inſtitutione hęredis eſt aliud: ut §. de teſt. l. iubemus. §. ſi uero.

a ¶ Teſtibus. ¶ quinque ad minus, ut §. de codicil. l. fi. §. fi.

Legata nõ tu relinqui poſſunt.

Si ueritas

Universidad de Deusto
Biblioteca

Siueritate.¶ CASVS. Si nullum testamentum feceris, uel feceris, sed minus solenne, & in eo legata reliquisti: an compellēdus sit heres ea præstare, quæritur: Respon. quod non: nisi causa transactionis ꝓmisisset: vel alio modo eius uoluntatem agnouisset.

a ¶ Si ueritas. ꝙ quia non condidit: deruncus testamentum.

b ¶ Solennitas. ꝙ quia cō didit minus solenne.

c ¶ Dedisti. ꝙ uel alio modo agnouisti a ut ē de testa. l. non dubium. §. j.

d ¶ Stipulantibus. ꝙ. i. stipulare uolentibus.

e ¶ Non potes. ꝙ nisi prius diffitearis relictū, postea uero recurras ad solēnitatē iuris dicēs relictū, quidē, sed ꝙ minus solni uoluntate: casu cogeris ꝙ soluere b aut iurare. ut ꝙ. eo. l. fi. in prin. quæ ē cōtra secundū Io. Vel sol ue utibi. ADDITIO. An autem hæres io foro animę teneat ad legata uel fideicōmissa in minus solenni uoluntate relicta, tractat Abbbas in ca. qa plerique extra de immu. ecclę in fi. vbi cōcludit ꝙ indistincte quando heredi inotescit, tenetꝫ ipse heres in foro animæ. Ratio qua mouetur hæc, est, ꝙ solennitat⁹ s iuris ciuilis fuerunt inuētæ ad falsita tes euitādas, & de rigore: si ergo cōstat in foro animæ, ꝙ nulla falsitas interuenit, debet cessare dispositio iuris posituri, &c.

Nstrumenta. ¶ CASVS. Testamentum feciſti, hæredē inſtituiſti mihi ſandum legaſti. an compellēdus ſit mihi hæres inſtrumēta ipſius fundi emptionalia præſtare, quæritur, Reſpon. ꝙ non: tamen mihi ea præſtare debet. ſi mihi ſint neceſſaria, ut copiā deſcribendi faciat. Vel ſic. Fundū mihi legaſtiſine uolo conuenire hæredem ut exhibeat mihi inſtrumenta ēptionis ad probandum de apticu dine an teneatur ea præſtare, quæritur? Reſpō. ꝙ non ſed exhibere tantum ad de feribendum pum. Vi.

f ¶ Inſtrumenta. ꝙ emptionalia & die relictorum pro parte. ſecus ſi in totum, ſecundum P.

g ¶ Non habent. ꝙ ideo quia de euictione hīs tenetur. ut ff. de leg. j. l. ſi à ſubſtitutio. §. fi. ſecundum quoſdam, uel iō, qa authenticū debet eſſe penes hæredes: ut ſubiicit, & ff. de actio. ē p. l. Titius. Sed contra ĵ. de lib. cau. l. ſicut datam. Sol. ſpeciale c eſt in inſtrumē to manu. iſſe rijs: ſecus in inſtrumēto emptionis, ēt ſerui manumiſſi: uel illud eſt omnino manumiſſi.

h ¶ Proferant. ꝙ id eſt exhibeant ut fiat deſcribendi faculteas: ut argu. ff. de actio. empt. l. creditor. §. de eden. l. ꝓcurator. & facit ſecūdū vnū ſenſum. ĵ. ad leg. Falci. l. ſi prædiorum.

Haeredum. ¶ CASVS An res hæredis ſicut ſuas proprias poſſit teſtatori per fideicommiſ. relinquere, quæritur, Reſpon. ꝙ ſic.

i ¶ Heredū. ꝙ. d. nō ſolū teſtatoris, ſed ēt hęredis res' &c. ut & inſt. e. §. nō ſolū. & ēt ſi ignoret eſſe hæredis, ut ff. de le. ij. l. unū ex familia. §. pe. ſecus ſi extranei eſt, ubi diſtinguit: ut §. de le. l. cū alienā. parificat ergo res teſtatoris rei hæredis. ut & alias. ff. de ma. teſt. l. ſi qs ita ſit legat' § ſi.

Ex repudiatione. ¶ CASVS. Si mihi fideicommiſ. reliquiſti, & ego repudiaui, an mihi poſt repudiationem petenti obtet doli exceptio, dubium non eſt an autem patris mei repudiatio ꝓiudicet quo minus reptan. ꝙ quæritur? Reſp. ꝙ non.

k ¶ Doli mali. ĵmo intentionis, ſiue facti: cū actio ſit nulla repudiato legato: ut ff. ad leg. Aquil. l. nam ſicut. in prin. & ſi cer. pet. l. proinde.

l ¶ Iuſta. ꝙ non dolo, uel metu. Vel d c, tuto quando iam peti poſſet.

Du. conſ.

Sequitur Ang. glo. Bar. Bal. & Paul.

Du. cōſs.

obligatio ne.

eſtam ſequitur Ba. & commuter ſcriben. hīc,

alias non poteſt repudiari. d. l. ff. de acquiren. hæredi. Iis poteſt. & l. ſi peritius. & de leg. j. ſi ita ſcripſerit. §. j.

m ¶ Poteſt ĵur. q. i. eras c emācipatus: uel etiā in poteſtate, ſed erat in legatū in caſtrēſibus: uel quaſi: ſed hodie etiā in aduentitiis. Vel dic ꝙ erat legatum f ſub conditione q̄ nondū extiterat. nō ergo repudiat pa ter in præiud. ciū filij: ut nij. hic, & §. de iure deli. l. reti nēte. & de repu. bo. poſ. e l. j. & ff. de regu. iu. l. nō debet alteri. Accur.

Fideicommiſſum. ¶ CASVS. Fideicommiſſum mihi reliquiſti, d inde pēnituiſti, an hęres ad præſtandū fideicō con pellatur? ꝙ non. Vi.

n ¶ Probata. ꝙ per ſepte vel quinq; teſtes, uel per ademeritū. ꝙ primo legatū uel i codicillis poſt uerat: uel i codicillis poſt ea, & tūc ipſo iu re nō debēt: ut §. de le. l. datū. Iō aūt dixi in eodē teſtamēto: ꝙ ea ſic reſtator. ſi non ualeat iure teſtamenti uoluntas mea ualeat iure codicillorum, primus tamen intellectus verior eſt. Vi.

o ¶ Non poteſt. ꝙ ut §. & de neceſ. ſer. l. q dam. §. ſi. lo. & de leg. l. ſeruis. Sed hoc fallit i militet. ut §. d teſt. militi. l. ex his. & i eo ſeruo cui eſt relictum legatum ſi hęres non eſſet: cum primo eſſe inſtitutus uel ſubſtitutus. ut ff. de manu. teſt. l. diuus.

Ex teſtamento. ¶ CASVS An legata relicta in minus ſolenni teſtamento, puta adhibitis vj. teſtibus. tantum peti poſſunt, quæritur? Reſpō. ꝙ non, niſi de his præſtandis rogauerit ſuccedens ab inteſt. Vel ſic ſi dixeric teſtator. ſi non ualeat iure teſtamenti uoluntas mea ualeat iure codicillorum. primus tamen intellectus verior eſt. Vi.

p ¶ Fideicom. miſſum. ĵut §. e. l. eam quam. & l. ſi ueritas. ſed fallit in caſu. ut ĵ. eod. l. ſi.

q ¶ Probentur. ĵut ff. de inof. teſt. l. Titia. quod eſt eo ipſo ꝙ pro cōdicillis. nalere uoluit, ut ĵ de manumiſ. teſtam. l. ſi nō iure. & ff. de uulga. ſubſti. l. cohęredi. §. cum filię.

Vm acutiſimi. ¶ CASVS. Teſtamentum feciſti, filium tuum hæredem inſtituiſti, de hæreditate reſtituēda, poſt mortē ſuā Titio, eum rogaſti, hoc non adiecto, ſi fine liberis decederet, an hoc ſubintelligi debeat, quæritur: Reſpō. quod ſicut tūc demū poſt mortē reſtitutio locus ſit, ſi fine liberis decedat. & reſpon. Papi. quodammō extēdit Imperator non ſolum ad filium, ſed ad nepotem, &c. ne teſta tor extraneos ſuos illis de cognatione ſua pręferre videatur.

r ¶ Reſponſis. ĵut ff. de condi. & demon. l. cū auus.

s ¶ Vitā ſuam. ĵ & eſt ratio quia qua ratione teſtator præpoſuit filium fideicōmiſſario i, ſcilicet ne quandiu uiueret fideicōmiſſari°, haberet: eadem ratione & nepotem uidetur uoluiſſe defunctus pręponere. Sed repet. ſi filium

d Imo dic transitor. ſecūdū Bal. & Cor.

Du. Cōſ.

Du. Cōſ.

appetit

Du. Cōſ.

Du. decid.

a Sequitur eam Bald. & Cor.

b ſuiſſimo

ſi filium non præponat, puta quia præſenti die rogauit filiū reſtituere: contrarium eſt a omnino, ſecundum Ioan.

a ¶ Deinceps. ĵſecus in extraneis eſt. nam illud qđ eſt ſ. de inſtitu. & ſubſti. l. generaliter. j. rſi. in ſi. non eſt contra: quia ibi in alio caſu, non in iſto, dicit idem eſſe in extraneis.

b ¶ Defuncti. ĵ uel niſi intraſſerint monaſteriū: ut ĵ. ad Trebe. authē. niſi rogati. & facit ff. ad Tre. Lex facto. §. ſi. & §. ſi qs rogatus. ĵ. & ſupra de inſtit. & ſubſti. l. generaliter. §. fin. & ĵ. ad Trebe. l. iubemus. & authen. niſi rogati.

Quidā. ¶ CASVS. Teſtamentū feciſti, & extraneum inſtituiſti, filium tuum emācipaſti, tum prætereiſti, & ab eo legata reliquiſti: an ualeant, quæritur? Reſpon. quod non, quoniam eum non honorāſti eum onerare non potuiſti.

c ¶ Paternis. ĵ ſi. vinculis patriæ poteſtatis.

d ¶ Præſtare. ĵut & ſupra de leg. l. cū quidā. & ff. de hoc uerum, etiamſi ſi liis petiit ut habeat patris bona per cōtra tabulas: ut ff. de lega. iii. l. ii. nec obſtat ſup. de bono. poſſ. contra tabu. l. j. quæ eſt contra: quia ibi ab inſtitutis relicta. præſtātur. ab eo hēt cōtra tabulas non aūt relicta à prætēritis ꝭ, ut hic. Vel hic ex traneo erat relictū, ibicō iunctis. prima uera.

ADDITIO. Aduertas hic, nā videtur quòd hoc hodie corrigit per authen. ex causa ſupra de lib. pteri. ſed Dynus in l. ij. ff. de lega. tertio. dicit illam authen. loqui quando legata ſunt relicta ſim pliciter: tunc enim cōſeruantur per dictā authē. quia hęres potuit grauare ſi ſed quādo relictum eſt legatum à filio prætērito qui non potuit grauari, tunc eſt pro non ſcripto. ut dicta l. ij. quod ſequitur Bar. ibi & hic.

e ¶ Perſonis. ĵ puta nepotibus, & pronepotib. & ſimilibus. & idem i iis qui extranei ſunt. nam quos non honoro. non onero: ut §. eo. l. ab eo.

Queſtionem. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Prio ponit ſtatutum ſuum. Secundo rationē eius annectit. Tertio obiectū tollit. Quarto ſimile inducit, uel probat à ſimili. Secūda ibi. Cū ipſe. Tertia ibi cū enim. Quarta ibi, cum & in leges. CASVS. Teſtamentum feciſti, hæredem inſtituiſti, ab eo fundū legaſti mihi: peto fundum, negat hīs fundum mihi legatum: qualiter mihi ſuccurratur, quæritur R'ſi. quod hīs aut iurabit fundum non eſſe legatum: ſi non iuret, præſtabit fundū præſtito prius à me iuramento calumniæ ꝙ nō animo calumniādi petā. & hoc in prima. Si aūt non negat, ſed dicat teſtamentū minus ſolenne, ꝓbabo per vij. teſtes illud fuiſſe ſolenne. nec eſt mirādū ſi tot teſtes exigātur, cū ardua ſit cauſa voluntatis defuncti. & hoc in ſecunda. Tertio die ad primā partē legis: quod ſi recuſauerit ſubire iuramētum, ſoluet legatum, ſed ſi vult per teſtes probare audiet. qualiter enim credet ei ſuper aliena fide, cum de ſua dubitat: cū & legibus caueat, ut lucrū hæreditaris amittat ij qui deficientiū uoluntatibus obedire detrectāt? Vi.

f ¶ Si. ĵid eſt, quamuis.

g ¶ Hæredis. ĵ negantis à principio aliquid eſſe relictū, ſecundū Io.

h ¶ Legatarij. ĵut rogo hęredē ꝓ fideicōmiſſum ut det fundū Titio:

i ¶ Fide commiſſarij. ĵ cui erat legatus & rogatus reſtituere Titio: puta per fideicommiſſum.

reliquerit: nos huius † ſenſum meritò mirati, pleniſſimum ei donamus euentum: ut ſi quis hæc diſpoſuerit, non tantum filium hęredē inſtituens, ſed etiā filiam, uel ab initio nepotem uel neptem, pronepotem uel proneptē, uel aliā deinceps a poſteritatem, & eam reſtitutione oneratiſunt, ſine filiis, uel filiabus, nepotibus uel neptibus, pronepotibus uel proneptibus fuerint defuncti: b ne uideatur teſtator alienas ſucceſſiones ꝓpriis anteponere. Recitata ſeptimo in nouo conſiſtorio palatii Iuſtiniani. Dat. iij. Kalend. Nouemb. Decio. V. C. Coſs. †

¶ *Legata, & fideicommiſſa relicta à filio præterito non debentur. Sali.*

¶ Idem A. Ioanni. P. P. LEX XXXI.

Quidam filium ſuum a ſacris paternis c remiſit, & poſtea teſtamento condito, eū prætēriit, nullo ei penitus relicto, aliis hīdibus derelictis. ipſum aūt quē neque hęredē, neque exhæredatum fecit, fideicommiſſo ꝓgrauauit. quærebatur ſi utile eſſe huiuſmodi fideicōmiſſum? Tota igitur antiqua dubietate ſuper hoc expoſita, nobis ī hoc caſu placuit, ut emancipatus (ut pote iniuria a patre affectus) non compellatur fideicommiſſum a ſua perſona relictum præſtare. d Quod etiam in aliis perſonis e quas exhęredari neceſſe eſt, locum habere cenſemus. † Dat. prid. kalen. Mart. Cō ſtantinop. poſt conſulatum Lampadii & Oreſtis VV. CC.

¶ *Hæres negans fideicōmiſſum fuiſſe relictū fideicōmiſſario volēte ſtare eius iuramēto cogitur iurare vel ſoluere: nec audi*

k ¶ Quoties. ĵ ſcilicet elegerit ſacramentum.

l ¶ Vniuerſitatis. ĵ redde ſingula ſingulis cautè c. nam ab hærede. tantum uel fideicommiſſario generali poteſt relinqui generale fideicōmiſſum, ſed legata & fideicōmiſſa ſpecialia, à quolibet honorato: ut hic, & inſti. de ſing. re. per fideicom. reli. in prin.

tur volēs nūc ſe tueri ex minus ſolēni voluntate. hoc dicit ſecundū lec. gloſſ. Vel ſic: Vbi teſtator eſt cōſiſus de ſola fide hæredis, cogit̄ hęres ſoluere legatū: & negans fideicōmiſſum, cogitur iurare, vel ſoluere. hoc dicit ſecundum Mar. Syl. Salic.

¶ Idem A. Ioanni. P. P. LEX XXXII.

Queſtionem † ex facto emergentem reſecantes, & uoluntati mortuorum proſpicientes, ſīcimus, ſi f ſine ſcriptura, & præſentia teſtium fideicommiſſo derelicto fideicommiſſarius elegerit hæredis g iuramentum, uel forſitan legatarij h, uel fideicommiſſarij i, quoties k ab eo relictū eſt fideicommiſſum, ſiue uniuerſitatis l, ſiue ſpeciale, neceſſe habere hęredē uel legatariū ſeu fideicommiſſarium, prius iureiurando de calumnia præſtito m uel ſacramentum ſubire n, & omni in quietudine ſeſe relaxare: uel ſi recuſandum exiſtimauerit ſacramētū, aut certam partem, uel quanti tatem manifeſtare fideicommiſſario derelictam o noluerit: ſi forſitan maiorem fideicōmiſſarius expectat p †: omnimodo q exactioni fideicōmiſſi ſubiacere, & eū ad ſatisfactionem cōpelli: cū ipſe ſibi iudex & teſtis r inueniatur, cuius religio & fides à fideicommiſſario electa eſt, nullis teſtibus, nulliſque aliis aduentitijs probationibus requiſitis. ¶ Sed ſiue quinq; ſint teſtes, ſiue minores s, uel nemo, cauſam per illius ſacramentum uel dandum, uel recuſandum, ſuam habere tam firmitatem, quàm exactionem: ſiue pater ſit, qui fideicommiſſum derelictum, ſiue extraneus: ut æquitatis ratio cōmuniter in omnes ꝓcedat. Cùm enim c res per teſtium ſolennitatem oſtenditur u: tunc compellitur ſoluere uel iurare. & ſic nō admittitur pœnitētia: ut hic, & inſtitu. de fideicommiſ. hæred. in ſi ut ſic ex mendacio puniat: vt & ſ. de non numera. pecu. authen. contra qui propriā. & in aut. de tri. & ſe §. ſtudium. col. 3. licēt per delationem ſacramēti hoc fiat. & ſic ſit ar. contra. ff. de iureiuran. l. cum qui. in prin.

m Præſtito. ĵ ab eo q defert ſacramentum.

n ¶ Subire. ĵ hoc iuramentū referri non pōt d. ut hic dicit. Sed quid ſi di cat ſe ignorare veritatē: quia erat abſens tempor quo teſtator legauit? R'ſi. tunc debet iurare, ꝙ nihil tale à teſtatore audiuit: ut inſti. de fideic. hære. §. fi. No. ergo hic, ex minus ſolenni voluntate neceſſe eſſe uel dari uel iurari. & ſic eſt contra. ſ. eo. l. ſi veritas. & l. ex teſtamento. Sol. hæc corrigit illas ſe cundum quoſdam. Alij dicunt e, ꝙ hic ſine ſoléni. tate relinquere voluit te ſtator. ar. ſ. de codicil. l. ſi. ſed hoc nō placet Io. ar. inſti. de fideicom. hære. §. fi. ubi idem caſus ponit q & hic, & dicit de teſtatore qui ſolennem conde re uoluit uoluntatem. Alij diſtinxerūt ut Bart. an hæres dicat, nō eſt tibi legatū, quo caſu cogitur probare legatarius verum eſſe & ſolennitat in contrariis an dicat, nō potes petere quia min' ſolenne: quo caſu ſoquitur hæc l. nec hoc placet, quia ſic expediret primo hæredi negare ut ei ſolēnitas probetur, quod eſſe non debet, ut ff. de tri. l. il lud. §. penul. Item ſecundum eum in ſecundo mēbro, ex imperfecta voluntate eſſet ciuilis & naturalis obligatio ſi hæres confiteretur, ut aut ſciret ſoluat, aut iuret non ſolenne, & periurer. præterea hoc eſt perſimū co gitaſſe hāc l. vel. ꝙ ſoluat cum confiteatur: uel iuret non relictum, & ſic periu retur. ff. de in lit. iuran. l. videam°. §. j. Tu dic quarto modo ſecundum Ioan. refert an initio confiteatur de relicto ille qui eſt grauatus, ſed in minus ſolenni teſtamento. & ſic ſo quuntur contraria: aut diffiteatur, & cum ei eſt de latum, tunc recurritur ad ſubtilitatem iuris, & tunc compellitur ſoluere uel iurare. & ſic nō admittitur pœnitētia: ut hic, & inſtitu. de fideicommiſ. hæred. in ſi ut ſic ex mendacio puniat: vt & ſ. de non numera. pecu. authen. contra qui propriā. & in aut. de tri. & ſe §. ſtudium. col. 3. licēt per delationem ſacramēti hoc fiat. & ſic ſit ar. contra. ff. de iureiuran. l. cum qui. in prin.

o ¶ Derelictum. ĵ uniuerſaliter.

p ¶ Expetat. ĵ id eſt, petat.

q ¶ Omnimodo. ĵ etiam ſi pœnitere velit. & fateri f verum.

r ¶ Teſtis. ĵ improprie dicitur iudex & teſtis, propter hoc. f. ga eius iuramento cōmittitur, ut hic ſubiicit, cuius religio eſt, &c. & ff. quarū re ac. non datur. l. i. in prin. & ſic non eſt contra. ſ. de teſtib. l. omnib. & ſ. ne quis in ſua cauſa ius. l. i. ſic & ſ. mand. l. in re mandata.

s ¶ Minores. ĵ id eſt, pauciores.

t ¶ Cum enim. ĵ dixit quid iuris ſit, cum quid petitur ex imperfecta voluntate. ſi autem ex perfecta, aliter eſt. Azo. Vel ſ. cōfidit de ſacramēto hæredis, hic non.

v ¶ Oſtenditur. ĵ. oſtēdere vult legatarius, quod eſt neceſſe quādo legatarius nō cōfidit de ſacramēto hęredis: uel quādo cōfitet hæres relictū ab initio: ſed dicit minus ſolēne: unde legatarius ſi hēt neceſſario probare.

Sequitur hāc gl. Bar. Pau. & Ia.

Tene iſtā

expetat

Universidad de Deusto
Biblioteca

probare sine dubio per legitimum numerũ debet probare, secundũ Io. & H. Sed tu dic. secũdum Azo. scum quis testatur nuncupatiue, & hȝ fa tetur relictũ; sed non solenne, tunc, &c. Et sic collige a hic, ꝙ cum est nũcupatiuũ redactũ i scriptis per tabellionẽ, nõ probãt illud instrumẽtum: sed tantum per legitimũ numerũ testium probatur huiusmodi testamentũ nuncupatiuũ:

a ¶ Hæc quæstio non egerdisputatione: quia est sine vti litate, eo qa opinio Ioã. de cõsuetudine teruat: & é verior est iure, vt ét tenuit glo. in l. 2. & ibi B. ff. quem admo. test. ape. las.

sed cum est in scriptis, ꝓbatur & testibus septẽ, & per scripturã infinuatam. & pro hoc est ȝ. de testa. l. fi. & l. hac cõsultissima. §. fi ȝ §. Itẽ duo testes non probant, ergo nec instrm quod duorũ vicẽ sustinet: ut ȝ. de fide instr. l. in exercẽdis. nisi i casibus ubi plus scripturę credit: ut ȝ. fi mi. sema. io. dix. l. 3. Itẽ maior est authoritas septem testiũ quàm unius instrumẽti: qa tribus ad plus testibus æquiualet tabelliõis instrumentum: ut ȝ. qui po. i pig. ha. l. scripturas. Itẽ materia daret falso fabricando. ut ff. quẽad. test. ape. l. ȝ. §. diẽ. Alij dñt vt Io. & H. per illud instrumẽti posse probari. & ꝓ eis ȝ. ar. tut. l. fi. & ȝ. de sto. l. in donationib. & ȝ. de edi. di. Adri. tol. l. fi. & ff. quẽad. test. ape. l. fi. Itẽ tot testiũ authoritatẽ ui

b ¶ Compositum. ȝ scilicet testamentum.

c ¶ Cum autem. ȝ nunc redit ad primum casum. Azo.

d ¶ Et in leges. ȝ bene dico recusato sacramẽto legatũ soluẽdũ. Az.

e ¶ Iustis. ȝ non iniustis: ut ȝ. de iis qui. vt indig. l. non oportet.

f ¶ Lucrum. ȝ si tamẽ testatores hoc dixerũt nõ aliter. & sic nõ est cõtra. ȝ. de iof. test. l. si quis in suo. in pri. ꝙ est cõtra. Vel hic loquit in extraneo hærede qui plus punitur nõ parẽs quod patet. qa dicit lucrũ: ut ȝ. de codic. l. fi. ibi, in suo. hoc nõ placet: qa & ȝ. dixit, siue pater sit, &c. uel hic nullo modo voluit parere: ibi voluit: licet tarde. Vel hic scie bat esse relictũ, ibi dubitabat. Vel hic relictũ erat venerabili loco, ibi priuatæ psonæ. Vel hic dicit, ꝙ hic amittit lucrũ, sed ſ dicit totũ. Vt lex ista refert ad eas leges ꝙ nõ imponũt certã pœnam: ar. ff. de verbo. obl. l. doli. Vel loquit secũdum antiquas leges, ꝙ. d. hẽ erat olim: nõ autem dicit, ꝙ sic fit hodie, timo nõ est: ita hodie per legem illã. fed ꝓ authen. hodie idem. & ideo sequitur auth. hoc amplius, &c. ꝙ est de hær. & fal. ȝ. fi quis autem non implens. col. j.

Instrumentorum & testium eadem est authoritas.

b Vera solutio est. ꝙ ibi loquit in casu pœnali quãdo hæres negat dare filio legitimam à patre sibi relictam. Bart. An. & Ia.

HOc amplius. CASVS. Hæc aut. ampliat. l. C. Nã i l. codicis dicebatur. Si hȝ nõ obtẽperat volunti defuncti, lucrum hæreditas perdit. Hæc aut. dicit ſ hæres nõ iplet iudiciũ defuncti. ſi est monitus à iudice. & intra annũ ſ ipleuit: quarta debita iure naturę ſ perdit: sed pdit totũ aliud lucrũ hereditatis, & tẽnebit cũ suo onere ad alia psonã dũ tñ prętet ista persona cautionẽ de volũtate defuncti adimpleda. Sed q̃ sunt psonæ i quas trahẽat? Certè primo loco applicat substituto. Secũdo loco cohęredib. cõiunctis. Tertio fideicõmissario vniuersali. vel fideicõmissario singulari matoris rei. sed ſ ſ sunt istę psonę, & sunt plures legatarij æquales applicat omnib. ſ uolũt,

tũc & numerus a testiũ, & nimia subtilitas requirenda est. ¶ Lex etenim, ne qd falsitatis incurrat per duos forte testes compositũ b testamentum, maiorem numerũ testium expostulat: ut per ampliores homines perfectissima veritas reueletur. ¶ Cum autem c is, qui aliquid † ex uolutate defuncti lucrat (& maxime ipsi hæres, cui summa auctoritas totius causę commissa est) dicere compellitur veritatem per sacramẽti religionem: qualis locus testibus relinquatur, vel quemadmodum ad extraneam fidem decurratur, ꝓpria, & indubitata fide † relicta cum & in leges d respeximus quę iustis e dispositionibus testatorũ omnimodo hȝdes obedire compellunt; & sic strictius cãm exigunt, † ut etiã amittere lucrum f hęreditatis faciant eos, qui testatoribus suis minime paruerint.

Communia delegatis, & fideicõmissis: & de in rem missione † tollenda.

TITVLVS XLIII.

¶ *Pro re testatoris legata, & ad grauatum peruenta competunt tres actiones, scilicet actio personalis ex testõ: rei uendica tio: & hypothecaria: uarietate legãdi sublata. Salic.*

HOc amplius, g qui defuncti iudicium lege non repręsentatum h monitus i a iudice ĩ tra annum k non implet, excludi tur eo quod pręter debitum naturale l perceperit ex eodem iudicio. Hęc aũt cum onere suo (dãda super hoc cautione m) defert primo substitutis, n mox ordine seruato cohęredibus adeuntibus vel generali fideicõmissario vel legatario soli, vel ex plurib. in parte potiori, o vel speciali fideicõmissario, vel legatario maioris emolumenti, vel omnibus p vel uolẽtibus, q vel libertate in testamẽto donatis, prout quisq; eorum prior nominatus r est: ex hęredatis ne hic quidem respectis: s postremo defertur extraneo, t vel fisco.

g ¶ Hoc amplius. ȝ. q. d. dixi qualiter puniat l. codicis: nunc dico hoc amplius quod qui iudicium, &c.

h ¶ Repręsentatum. ȝ alias non repręsentatũ, &c. & alias, sine ſ. & primam legem: quia secus si esset repræsentatũ per legem, hoc est quod desun ctus uoluit fieri: hoc lex implet vt in libertate dãda, quã senatusconsultum repręsentat ut necimponatur pœna cessanti: ut ff. d fideicõ. l. cũ uero. §. pe. & §. antepen. & l. fi eũ. §. fi quis seruum. & §. fi mãita fue. ali. l. fi. Alia litera i planius legit. & dic repræsentatum. i. lege valatũ uel munitũ: ut aperte dicitur. in corpore. §. his igitur a nobis.

i ¶ Monitus. ȝ bis uel ter d ut in auth. de eccles. ti. titu. §. fin autem q. hoc facere. colla. ix.

k ¶ Intra annũ. ȝ post admonitionem iudicis cõputandũ, ut in corpore. §. fi quis aũt. sed in nouella dicitur a tpe quo pronunciatum est legatũ esse præstandum.

l ¶ Naturale. ȝ naturale ergo debitũ propterea ꝙ defuncto non obedit: non amittit: alia amittit: alia hoc quasi debitũ: alia vt lucra censent: nec eorum par ratio est: ut ȝ. de codicil. l. fi. §. fi. & de cur. fur. l. fi. in prin. An idẽ fi legi hæres' defuncti nõ obedit; nõ faciendo inuentariũ: ut iõ amittat hanc Falcidiã debitã iure naturę. In falcidiã debitã iure institutionis certum est amitti: ut ȝ. ad le. Falc. authen. sed cum re

m ¶ Cautione. ȝ de complendo ea quæ rectè dispositurũ testatores: ut in corpore. §. fi quis autem non impleuerit. colla. j.

n ¶ Substitutis. ȝ ſ ergo expirat subsitũ uulgaris ab adita hæreditate. & sic est contra. ȝ. de ip. & alijs sub. l. qd adita. Solu. f hæc corrigit secũdũ quosdã, Tu dic g, ꝙ hoc admittit ſ ex ui substitutionis, sed ex beneficio legis. nã & legatarii & extranei admittũt, quos pstat ſ fuisse substitutos. Porro ſ hæreditas ſ fuisset adita, nõ hęret extraneo h nisi admitteretur cã libertatũ conseruãdarũ. unde ſ nullæ libertates essent relictæ, nullo modo admitteretur: ut inst. de eo cui lib. causa bo. addic. ȝ. j.

o ¶ Portiori. ȝ sic ȝ. de do. l. sancimus. §. sinautem in huiusmodi casib. i

p ¶ Omnibus ȝ cum omnes uelint.

q ¶ Volentibus. ȝ cum quidam uolunt, quidam non.

r ¶ Nominatus. ȝ semper ihærẽt onere prædictæ cautionis: ut in corpore. §. fi uero nullus eorũ. & not. hic de ordine seruãdo: ut ff. de fideic. lib. l. generaliter. §. fi quis alienum. & de hæred. instit. qui soluẽdo. ii. Sed contra ff. de solu. l. in his. §. fin. & l. sequen. & instit. de leg. §. ante.

ADDITIO. Dic ꝙ ibi uoluntas erat certa, hic uero dubia. Bart.

s ¶ Respectis. ȝ nã nullo modo admittũt, ſ iusste exhæredati sũt: ut i corpore. §. exhĩdatos. S3 quare nõ uocat exheredat' iter noiaros exte stamẽto, cũ ipse noiatus est? Rñ. ad malũ fuit, ſ lucrũ aliqđ uel bonũ nominatus. Itẽ nũq̃ admittit iter eos, q̃ ueniũt ab intestato, cũ ipse de illis sit & qđ primus: ut ff. d luis & legi. hęr. l filius? Rñ. nõ nisi ꝓquere lãt: ut ȝ. de inof. te, l. si hæredũ. & l. filiã. & est rõ: quia uidet adhuc restamẽtũ ualere, cũ lex faciat eos hȝdes loco repulsi: ut i corpore. §. i omnibus. & hæres hæredis, &c. ut ȝ. de hæ. inst. l. fi. Et ꝙ dicitur agnatum proximũ filiũ esse ad succedendũ: uerum est, non facto testamẽto. Vel facto. sed nõ adita hæreditate: ut ff. de cõtra tab. l. filium. §. sed cum ex-tur legit hæredatior. Itẽ nunquid iter extraneos admittetur uel ante uel post ſ dici cõtra: & Ial. ut qnaſ quilibet admittatur: ut ff. de adop. l. ſ pater. §. qui duos.

t ¶ Extraneo. ȝ & primo ipse quã fiscus: ut inuitur in corpore & ar. ȝ. de cadu tol. §. fi. Item extraneũ intelligo quẽlibet, cui nihil testamẽto est relictum. siue de uenientibus ab intestato sit: siue prorsus extraneus est.

Continuatio.

¶ COMMVNIA DELEGATO. Postquam separa

jura dixit legatorum & fideicommissorum: nunc a coniungit, vt insti. de leg. §. sed ne in primis.

a Continua nunc hanc exponitur loco. Deest nec

CVm ii. ȝ Diuiditur in sex partes. Primo exordium, recitando ius antiquum. Secundo inferendo ponit statutum suum. Tertio probat illud per rationes. Quarto ampliat. Quinto tollit obiectũ. Sexto limitat quod de actione hypothecaria dixerat. Secunda ibi, Rectius igitur. Tertia ibi, Cũ enim hoc. Quarta ibi, Et hæc dispositumus. Quinta ibi, Cum enim non aliter. Sexta ibi, In omnibus autem. Salic. CASVS. Olim erant certi modi relinquendi legata, uel fideicom. scilicet per uenditionem, per finendi modum, damnationem, ꝓceptionem: ut insti. de leg. in princ. & quolibet istorum modorũ dabat legatario specialis uia ad consequendum, qđ erat ibi legatum. Primò casu habebat actionem in rẽ. Secũdo exceptionem aliis duob' habebat tm actionem personalẽ ex testõ. Item nec dabatur rei vẽdi. nisi prius esset missus legatarius per iudicem in possess. rei sibi legatæ: quam diuersitatẽ tollit Imperator, statuens, vt qualitercunq; aliquid leget, denẽt legatario actiones. ſ. actio in rem, & in personam. hypothecaria in aliis rebus defuncti. & quod tacita hypothe. da ri debet probat tribus rationibus. Vna est, vt sicut testator expresse potuerat aliam pro re legata obligare dicendo sic, lego tibi prędiũ Sempronianum, & pro eo sit tibi obligatum prędium Seianum, ita tacitè a lege ꝓ sumitur obligatũ, si hoc testator non expresserit. Item alia ratione, quia legibus nouis tacita pôt contrahi hypotheca. Itẽ vt seruet testatoris voluntas, & hoc in prima. Hęc vera sunt, nõ solum si ab hȝde legatum fuerit relictũ dandum: sed etiã si a legatario: vt si testator legauit mihi centum, & rogauit vt quinquaginta restituerẽ Titio, habebit actionem in rem, & ꝓsonalem ex testõ. & hȝ libertates effecit relictæ, nullo modo admitteretur: ut inst. de eo cui lib. causa bo. addic. ȝ. j. legatum est, in hȝdem aut legatarium dat hypothecaria: nec in rebus ꝓpriis hȝdis vel legatarii: sed in iis, q̃ a testatore relicta sunt, constat hypo. & hoc in tertia & vltima parte. Vi.

a ¶ Cum ii. ȝ qd differt prima a secunda lege? Rñ. in prima innuit quatuor genera legatorum. in secunda legata & fideicommissa.

b ¶ Plerunq; ȝ qnque. n. non habent. puta quia deficit testm solennitate iuris. vel q̃ a non est capax, vel quia legatarius posfidet rem sibi legatã. Et nota b qđ pôt colligi ex iis. q̃ hic dicuntur, & inst. de leg. §. 2.) cum olim legabatur per vindicationem, habebat legatarius actionem in rem: cum ꝓ finendi modum habebat exceptionem, si posfidebat, cũ vero ꝓ dãnationem vel ꝓceptionem, habebat tm personales, q̃ dicunt ex testamento, licet forsan non sit testamentum, sed relictum nutu solo: vt ff. de leg. 3. l. nutu.

c ¶ Vendicationis. ȝ. i. legati relicti ꝓ vendicationem, vt quia testator dixit: Titius vendicet talem fundum.

d ¶ Sinendi modo. ȝ. i legati relicti per finendi modum: dicendo, hęres meus sinat talem habere rem talem.

e ¶ Aliorumq; generum. ȝ puta ꝓ ꝓceptionem, vel damnationem, vt insti. de leg. §. 2.

f ¶ Posteritas. ȝ. i. noua hominum consuetudo.

g ¶ Facilè. ȝ nõ patienter susceperit: qa non erat ei facilè tale genus loquendi. sic ff. de prob. l. fi quis hominem liberum.

h ¶ Laudauit. ȝ sic ff. de cond. ind. l. dñs. & ff. vsufru. quemadmodũ ca. l. si vsusfructus mihi legatus 2. resp.

i ¶ Motionis. ȝ olim non poterat agi rei vendicatione, nisi mitteretur in possessionem legatarius.

k ¶ Omnibus vero. ȝ. i. omnibus legatis & fideicommissis. ponit c esse genera singulorum,, & non singula generum. & sic non est contra. inst. de olbi. quæ ex quasi contra. §. fin. Item ꝙ assimilat legata & fideicommissa, dic. ſ. specialia, nam generalia differunt, cum hic statim mortuo testatore transeat dominium: vt ff. de fur. l. a Titio. vel saltem adita hęreditate, vt ff. de leg. j. l. si tibi homo. §. cũ seruus. in illis. ſ. generalibus, demum facta restitutione transit dominium, vt ff. ad Treb. l. facta in princ. & l. si eius. §. si quis. item ex primis non detrahit Falcidia, ex aliis sic, vt dicemus statim, sed & generale potest reliquiri in forma speciali, & seruabitur quod in speciali, vt ff. ad Trebel. l. mulier. j. §. fina.

l ¶ Imponere. ȝ quantum ad actiones competẽtes pro eis.

m ¶ Personalem. ȝ siue testatoris erat res legata siue aliena: sed in rem data cum erat testatoris, vt insti. eodem. §. nostra autem.

n ¶ Super iis. ȝ. i. pro securitate eorum, q̃ relicta sunt. Sed in casu. ſ. cũ liberatio est relicta, non est necessaria d hypothecaria vel alia cautio, cum habeat exceptionem, vt ff. vt in poss. leg. l. i. §. fi de bitori. sed & actionem ex testamento habet, vt liberetur. vt ff. de lib. lega. l. §. §. nunc. & l. quod mihi.

o ¶ Cum enim. ȝ tres rõnes ponit quare hypothecaria est danda.

p ¶ In multis. ȝ vt in dote, vt ȝ. de rei uxo. actio. l. vnic. § j. & in tutelis, vt ȝ. de adm. tu. l. pro officio & in aliis casibus quos habes j. in quib. cau. pig. ta. ȝ. p totum. Et no, hic e ꝙ ꝓ re testatoris dat rei vendicatio personalis: ut ff. de leg. 2. l. cum filius. §. varijs. & de lega. j. hu. usmodi. §. fi. & pro eadem re non datur hypothecaria f contra aliqđ, sed ꝓ aliis rebus defuncti, vt hic. In casibus tñ fortè vtraque datur, ut ȝ. de iur. do. l. in rebus. & j. ad Trebe. auth. contra cum rogatus. hoc tñ ita, ſ alii non sunt legitime legatæ alię res defuncti: similiter ne qđ vni datur, alteri denegetur. aliæ autem res quondam testatoris possunt eẽ penes legatarium, vt ſ aliqui testator legauit plura prædia, & ab eo re liquit centum.

q ¶ Præcedente ȝ i. ſ nihil dixisset testator. Azo.

r ¶ Aliquid lucri. ȝ pecuniarii ẽ, ut & ȝ. de fideicom. ab eo. & ff. de leg. j. l. planè. 2. §. fi. & l. seq. Et ex hoc colligit B. legatarium singulare modo trahere Falcidiam. & ꝓ eo. ff. ad leg Fal. l. pœnales. §. fin. Sed certè hic affert lucrũ, sed illud reddit. fic. & ff. sol. ma. l. ſ. cum dotem. §. ſ pr̃ filia. Vel dic non aliter valeat. ſ hypothecaria, nisi &c. nam non dat ꝓ legatario, nisi aliquid lucri a testatore habuerit ꝓter rem legatam, vt & in ſ. huius legis. Item qđ dicit d. l. pœnales. ideo detrahit, quia & hȝ detraxerat ei, & sic, ex persona hȝdis, non sua detrahit. ſ. id quod hęres detraxerat. Io. vero dicit non uti b, & pro eo est ff. ad leg. Fal. l. ex Falcidia si interueniat. §. nunquã. & ad Treb. si patroni. §. qui fideicom. & l mulier. j. §. fi. & l. nam quod. §. fin. & l. j. §. si ius, qui quadringenta. l. Lucius. §. hęres. & l. facta. §. si cum suspecta & de an. leg. l. liberto. & de uul. subst. l. cohęredi. §. cum filiæ. & de leg. 2. l. imperator. Generalis autem fideicommissarius rogatus secundo restituere, non retinet, ni ſ in casibus, ut dices j. ad Treb. l. pe. §. fi.

s. ¶ In oibus. ȝ nota legatarij agere hypothecaria ꝓ hęredes legantis ꝓ rata, non insolidum, quod est speciale, ut no. ȝ. de deb. ciui. l. fi. ii. regulariter contra. j. fi unus ex plu. hęre. l. 2.

t ¶ Vnumquemq; ȝ q. d. sunt legata x. pro x. erunt oĩa bona obligata, ut his x. solutis omnia bona liberentur.

v ¶ Hȝdis. ȝ nisi post sex menses, vt j vt in posse. leg. l. certa. Azo.

ADDITIO Tu dicas secundum Barto. hic, quod ibi hinc ad mille annos bona hȝdis non erunt obligata obligatione tacita pro legatis, quæ

c Sequuntur communiter doc.

† Deest

† inductas

† Du. derelictum

d Sequuntur eam Bart. Bald. Paul. Raf.

† offerat, al. auferat

5 Sequuntur doc. & plenius Bart. Bal. S. de fa crosan. ec. 6 Gl. sequitur Bar. B Ang. Paul. Sal. & Ia. quia si alteri essent legatæ, non i essent hypothecatę: qñ superat aliæ res de functi alias secus Paul. 7 Ideo ille ad quem p uenit ius patronat', nõ pôt gra uari. Bar. 8 Ex persona sua, sed ex persona heredis fi hi detrahẽtis. Bar. B Ang. & Ia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inducitur per hanc legem. sed bene fatetur ipse Bar. quod post sex mẽ ses potest in rebus hæredis fieri missio, & sic obligatæ erunt pignore prætorio. vi ibi.

a ¶ Earum. ʒ somnium, vsque ad eam quantitatem, qua competit personalis: vt §. proxim.

Diuisio.

OMne verbũ ʒ Primò dictum. Secũdò illatio. Tertiò ratio. Secunda ibi, Sit igitur. Tertia ibi, Et nemo moriẽs. Salic. CASVS. Testamentũ fecisti in quo hæredẽ instituisti, Titio x. legasti: quibus verbis ea legasti, an sit differentia, quæritur? Rñd q̃ nõ: siue verbis precatiuis, siue p verbum mando, siue præcipio. Item natura legatorum & fideic. cognoscetur, nec sit inter ea differentia sicut olim erat. sed vt non contrarium in legatis & fideic. reperiat, reducantur legata ad fideicom. & dupliex actio detur legatario ad consequendam rẽ sibi legatã, vel per fideicõ. relictam: actio, videlicet ex testamẽto hypothecaria, & in rem. Si autem testator legati fecerit mentionem, non fideicom. tunc idem intelligat legatum, & fideic. quia rebus, non verbis legem imponimus. Vlpianus.

† ac.

† Du. fidei committo † Imposuerit, in oi.

† Alias, ἑτερωῖς. & vide i hũc locũ And. Alci. lib. di spunc. iiij. cap. xij.

b ¶ Directis verbis. ʒ tũc dicunt directa, quã verba sunt præceptiua, non directa, quã deprecatiua, vt hic. Vel directa, qñ dirigit sermonem ad hæredem. Non directa quãdo ad honoratum. vt ff. de lega. ij. l. miles. in fin. ʒ ref pon. & l. cùm pater. §. do natiõis. vel directa. cùm directam libertatem relinquit seruo: non directa, quando per fideicõ. vt instit. de sing. re. per fideicom. re. § libertas.

† Deest Du. † cõtrario

Verba directa & indirecta q̃ dicuntur.

tummodò carũ a, quæ à testatore ad eum pertinerent. D. xv. kalen. Octobr. Chalcedone, Decio V.C. Coss.

¶ *Exequatasunt legata & fideicõmissa, verborum varietate reiecta. h.d. Salic.*

¶ Idem A. Iuliano. P.P. LEX II.

OMne verbum significãs testatoris legitimũ sensum, legare, † vel fideicommittere volentis, utile, atque validum est, si ue directis b verbis, quale est, iubeo, fortè: siue precariis vtatur testator, quale est rogo, volo, mãdo, † fidei tuę committo: siue iuramentum c † interposuerit: cũ & hoc nobis audientibus vẽtilatũ est testatore quidem dicente d † ἐνορκῶ, partibus autem huiusmodi verbum huc atque illuc lacerantibus. ¶ Sit igitur (secundum quod diximꝰ) ex omni parte verborum non inefficax voluntas secundũm verba legantis, vel fidei committentis: & omnia quæ naturaliter insunt legatis e, & † ea fideicommissis inhærere intelligãtur; † & cõtrà quicquid fideicommittitur, hoc intelligatur esse legatum: & si quid tale est, quod nõ habet naturam legatorum f, hoc

a Nihil est Bar. Bal. P. Sa. & Ia.

b Idẽ prædic. scribẽ.

c Idẽ Pau.

ei ex fideicommissis accõmodet: & fit omnibus perfectus euentus, & ex omnibus nascantur in rem actiones g, ex omnibus hypothecariæ, ex omnibus personales h. Vbi autem aliquid contrarium in legatis, & fideicommissis euenierit, hoc † & fideicommisso k quasi humaniori aggregetur, & secũdum eius dirimatur naturã.

¶ Et nemo moriens putet † ltĩmã volũ. ꝛprobari, ſ nõ sp vtet adiutorio. & quẽ admodũ viuẽtib. prouidimus, ita & moriẽtibus ꝓ spiciatur l. & si specialiter legati † tantũmodò faciat testator mẽtionem, hoc & legatum, & fideicommissum † intelligatur: & si fi dei hæredis vel legatarii aliquid committat, hoc & legatũ m esse videatur. nos cũ nõ verbis, sed ipsis rebus n leges imponimus †. Dat. x kalen. Mart. Cõstantinop. post consulatũ Lampadii, & Orestis VV. CC.

¶ *Vbi plures, qbus optio est relicta, discordant in eligẽdo, forte dirimit. h. d. vſq; ad §. & si quis. Bal.*

¶ Idem A. Ioanni PP. LEX III.

SI duobus vel tribus hominibus, vel pluribus fortè optio o

d Directã quãdo sit confirmari p testã. alias statur vtilis P. & gl. sequitur B. S Ang. & Ia.

† Deest Dua.

e Et male quia sibeſt materia ar gue di. Bal. Sum legitimam.

† Du. tũ.

† esse intelligatur.

† Concor. c. fin. extra de offic. dele. cum glo. & c. cõmitta. §. porro. cũ glo. ibi ver. facien dum. de ele ctio. li. 6. f Imo dico q̃ ibi natu ra fideicõmissorũ distur le gatis hic uero natu ra legatorum fideicommissis ꝓ. fi ces Bar. ad

spectamus. sic ʒ. de dedi. liber. tol. l. j. & ff. de adimẽ. lega. l. iij. §. cõditio. & ʒ. quæ res pig. poss. l. fi. & §. de libe. præte. l. iij.

SI duobus.] Primò ponit dubitationem antiquorum. Secũdò eius statutum & decisionẽ. Tertiò decisionẽ circa æstimationem declarat. Secunda ibi, Sancimus. Tertia ibi, Seruis. h. d. Bal. CASVS. Sit testamentum feciti, hæredẽ instituisti, & Seio, & Titio, & Caio optionẽ seruorum legasti, & in electiõe discordent: vel optionem legasti vni, & ante quàm eligeret vita functus sit tribus hæredibus relictis, ad quos optionẽ transmittit, & discordẽt: quid iuris sit, quæritur? Respon. quòd sors fiet inter eos: & quem sors prætulerit, ille eliget aliis æstimationẽ partium ipsos concingentium præstabit. & facienda est æstimatio secundũ quod in litera dicit, vsque ad §. fed & si qs. vbi dicit quòd si alicui optionẽ legasti, nõ vt legatarius eliget, sed alius. si ipse elegit, stabit electioni legatarii, si nõ, vel quia nolut, vel quia non potuit, vel decessit, eliget legatarius, sed nõ meliorẽ, sed mediocrẽ, & hoc in secũda. Si autẽ sub certo die puta ex die Paschæ, vel purè aliquid mihi legasti. an hæres rem legatã alienare vel obligare possit, quæritur? Respo. quòd nõ, cùm non sit sua, sed mei legatarij. nec seruum legatum manumittere debet. & hoc in terria. Si autẽ sub cõditione si nauis ex Asia venerat. vel sub incerto die, puta quãdo erit Antichristus, aliquid mihi legasti. An pendente cõditione siue generale, siue speciale est per substitutionẽ, siue restitutionem relictum, possit hæres alienare vel alij obligare, quæritur? Respõ. id quidem in hæredis esse pñte, melius tñ cũ facturũ si se ab huiusmodi alienatione abstineat ne noie euictionis teneat, quã si alienauerit, & postea conditio exiterit, nulla redditur venditio. licet à tempore celebrati cõtractus, ita vt contra legatarium vel alienat. com. nulla currat ꝓscriptio. vſ vſuca. siue fuerit legatum relictum purè & sub certo die, siue sub conditione, & die incerto, & mihi legatario à quocunque possidente, rem mihi legatam vendicandi dabitur facultas, à possidente nulla exceptione apponenda. & hoc in quarta. Si autẽ ptor mala fide emit, sciens eam nõ esse hæredis vendentis, tũ dabitur sibi regressus ꝓ ptio ꝑ venditorem, nec aget ad duplam noie euictionis. & si de euictione stipulationẽ interposuerit, creditori aut dabitur pignoratitia ꝑ hæredem obligantem. & hæc sic statuta sunt vt voluntas defuncti obseruaretur. Si autẽ emptor bona fide emit, integra iura sibi reseruentur. fq̃d agat ad pretium re euicta, & ad interesse, vt ex stipulatu ad duplũ nomine euictionis. & hoc in quinta & vltima parte. Vtut.

¶¶ Vel pluribus forte optio. §. electio, & sic accipit ff. de opti. lega.

Fortunam. ʒ

a Sequit. Bal. Bar. Paul. & Ias. Sorre, an quando & discordent legan tium distribuenda. † apud.

a ¶ Fortunam. ʒ sic & ff. fami. ercis. l. si quæ cautiones. & ff. de in. l. sed cum ambo. & institu. eo. §. optionis & facit ff. fami. ercis. l. hæredes. §. si inuerto. Sed quid si vni est maior pars relicta quam alijs? Respõ aforteriori electioni stari ut arg. ʒ. de donatio. l. sancimus. §. fin autã in huiusmodi casibus, & ff. de pac. l. maiorẽ. & §. tit. ʒ. hoc amplius. Itẽ est arg. contra. huic ff. de leg. j. huiusmodi. & §. fi. inst. de satisd. tu. §. fin aũt vbi prætoré facere dẽ eos consentire, uel ipsũ disponere. Itẽ aliud arg. contra. ff. quib. mo. vſuſ fru. amit. l. ij. §. fi. ubi uidetur perire relictũ ꝓpter dissensum, sed aliis casibus loquuntur.

ADDITIO Tu dicas secũdũ Imo. & Sal. hic, & Ang. Aret. in d. §. fin autem. inst. de satisd. tu. Aut dubium orit super facto, & tunc forte nõ dirimitur, sed ꝓbari debet, alias actor succũbet ut l. actor. §. de ꝓbatio aut orit dubiũ sup iure, & tunc fi lex hoc dubiũ declarat, illi declarationi stabimus, ut ff. de pactis. l. maiorẽ. cũ similib. Aut lex non declarat, & tunc si isti discordant in præiudiciũ tertij, ad sortem nõ recurrit: ut d. §. fin autem, sed iudex ipsos cõpellet ad cõcordiã. aliquãdo præcisè. puta definiẽdo & sententiãdo inter eos qs fit potior: ut d. §. fin aũt. aliquãdo nõ præcisè, sed causatiue si uolũt audiri, & sic ꝓ denegatione actionis, ut d. l. huiusmodi. §. fi. & ibi Bart. de lega. j. Aut discordãt in præiudiciũ sui tan: ũ, & tunc ad sortẽ recurrit, si hoc perũt, ut hic, si uel hoc nõ perũt. nũc se impediũt. ita loquit. d. l. j. §. fi. ff. qui. mod. vſuſfru. amitt. Videas latius ꝓ Ange. Are. i d. §. finau tem. instit. de satisd. tut.

b ¶ Viginti solidis. ʒ similis æstimatio ʒ. de cõmu. ser. manu. l. j. sed dissimilis ʒ. de cõdi. inser. l. fi. & ʒ de dona. l. si qs argentũ. § fin autem donator. & quod dicit xx. tu die nõ ultra. nã citra sic quandoqs. Sed q̃ qua moneta? R. ñ. tali ꝙ lxxij. solidi librã auri faciãt, ut ʒ. de suscept. & archa. l. quoties. li. xj.

† defectus. † alijs

† Nisi eligat

† Solidis.

c ¶ Notariis. ʒ inscriptorib. nam seruus non potest esse notarius, ut ʒ. de tab. l. generali. li. x. d ¶ Legatario.] secus statutitur in uenditione usũ nihil est, ut §. de contrah. emp. l. fina.

† Nisi elect. in contrarium.

e ¶ Ex seruis. ʒ fic ff. de lega. j. l. legato q̃ali ter. & l. si hæs. si aũt ipsi legatario dat optio ab ipso principio optimũ eligit, secundũ Io. Alij ꝙ. ut ff. de opt. leg. ij. facit. ff. quando dies lega. cedit. l. nec semel. §. pen.

f ¶ Abolitus est ʒ ut §. eo. l. j.

g ¶ Veterem ʒ quæ permittebat alienari: ut ff. ad Treb. l. Titius. & ꝺ peti. hæredi. sed & fi. §. quod autem quis ex hæreditate. tractat cũ hic. tam de generali quàm speciali fideicommisso: ut ʒ. proxi. §. fin autem.

h ¶ Alienum est. ʒ sic §. unde vi. l. fi. item intellige alienum, re: quãdo purum erat, sed quando sub conditione, tunc ipe.

i ¶ Transferre. ʒ imo uidetur quod teneat alienatio. nam hæs rogatus fi alinet, dicit lex quod imputet in quartam suam quod alienauit: & sic confirmat alienatio, & non uenit in restitutionẽ, ut ff. ad Trebel. l. Marcellus. §. res quæ. & l. si hæs institutus. §. si hæres quæ sunt contra. Solu. hæc corrigit illas. Vel dic, nõ tenet in eo quod supra quartam est ut hic, sed in eo quod in tra quartã est sic, ut ibi. Vel dic tenet in quarta & non restituit, ut ibi dicit. scilicet si uoluerit fideicõmissarius non alias, ut hic secũdũ Azo. Vel dic ad legem illã, si hæres institutus. §. si hæres. in alienatis non esse necessariam restitutionẽ, quia illa desineret esse hæredis. vnde non prodesset restitutio, sed in aliis, quæ hẽt adhuc, sic debet fieri.

k ¶ Manumittere. ʒ imò uidetur, ꝙ possit manumittere, ut ff. ad Trebel. l. quidam. §. siqs filiũ. quæ est cõtra. Sed illa in libertate, & ẽ speciale. Sed certè & de libertate hic d. Dic ergo ꝙ hic purè debebat hẽditas, ibi, sub cõditione erat restituẽda, qua pendente, hæres manumisit seruũ hæreditarij, quod auore libertatis (ut ibi dicitur) est recipiendum sed hoc non uideturuale re, quia etiam sub condi tione rogatus nõ potest interim manumittere ut ff. de manu. seruum. & ff. qui & à quib. l. generaliter. § fin. Sed illæ prohibent inter uiuos. in præ dict. aut. ad Trebellia. l. quidã. manumisit hæres in suo testamento, d sed hæc ꝓhibitio fallit i casibus duobus, quos habẽbes in authen. res q̃ &c. ʒ. eodem.

l ¶ Spem.] Nota debe cõsiderari quod pôt uenire ; ut ff. de aqua plu. arcen. Lin diem. §. fi. m ¶ Incerta. ʒ hæc eni duo paria sunt quo ad hoc, dies incerta & cõditio, ut & de ʒ cad. toll. §. j. &. §. finaute aliquid.

n ¶ Celebrata. ʒ imo uidetur quod medio tẽpore tenuerit alienatio rei singularis sub conditione legatæ, ut ff. quem admodũ ser. amit. l. fi is eui. §. fi. & ff. de regulis iuris plerunque. in fi. & de fideicom. libd. generaliter. §. quoties. & de serui leg. l. fundum. §. i. & de leg. i. l. fi. §. quę sunt contra arg. Sol. e dic q̃ uere tenuit, ut §. pxi dixit ibi, melius quidẽ fa judicio de cies Bar. & Ia.

† Deest Du.

† Du. fodiuẽdum, & rectius, si paulò ante legas legatarium sin autem habeas legatario, rectius hic fauendum legas.

† Deest in omnib. & recte.

† substitutione posita.

† Seruꝰ sub cõditione legatus, nõ potest interim ab hærede manumitti.

† liceat.

† alienos.

d Sequit gl. Bar. Angel. & Paul. Ventura sunt considerãda. Rei singularis sub cõditio ne legarę alienatio medio tẽpore facta an teneat. cupidus.

e Idẽ Bar. Ang. Paul. Sali. & Ias. f Imo illi fructus nõ restituun: quia si hæres nõ alienasset, eos lucratus fuisset ex

g Nihil ꝑ Bar. Ang.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rogatus,uidetur quòd possit alienare:quod hic prohibet.nã nõ transeunt actiones,nisi restituat hæreditatem ut.ff.ad Trebel.l.facta ī prin. & l.si eius.§.si qs.nisi in tribus casibus:ut infra ad Trebel.l. penultima imo & ea restituta nõ uidet quòd fideicommissarius habeat rei uendicationẽ: nisi ī his reb.quæ non sunt alienatæ: quare potest dici ut teneat interim, ut supra in nouit,melius quidem &c. sed per auctenticam hic positam non,vel dic hoc nouum ius.uel tertio dic q̃ hoc est ius vetus,ut habeat fideicõm.ssarius demum restituta hæreditate rei uẽdicationem: nã hodie habet etiam prius si est purè rogatus. uel prius habet vtilem: sed ea ei restituta etiam directam habet. Vel quartò(quod est melius) pro rebus alienatis conditione existente habet rei vẽdicationẽ: [2] cum hæres definit esse dominus, & non põt restituere. pronondũ alienatis , non habet: nisi facta restõne.

ADDITIO. Aduertas quòd hæc l.dicens nõ ualere alienationẽ rei restitutioni subiectæ,limitatur secundum Cyn. in auth. res quæ. infra eod. nisi hæres probabiliter ignorauerit eam subiectam restitutioni : tunc enim si uendidit eam hæres, rata est uenditio : & debet legatarius aut fideicõmissarius percipere pretiũ ab hærede , ita loquitur l.fi.in §.fi. ff.de leg.ij. qui casus est singularis & multum notandus:ut dicit hic Bart.

a ¶ Temporis. ‡ ut habes generaliter ī.de præscrip.xxx.ann.l.cum notissimi.§.illud.

b ¶ Quòd similiter. ‡ iæqualiter .

c ¶ Rẽuindicare. ‡ sed qualiter daretur rei uendicatio generali fideicõmissario ante restitutam: ut ff.ad Trebell.facta.in princ.? Respon utilẽ habet,non directã. Vel dic ut modo dixi.

REs,quę.‡ CASVS. Hæc auth. duo dicit. Primo ponit regulam. Secundo instantiam regulæ. regula est: Res,quæ subiacent restitutioni prohibẽtur alienari. instantia regulę. Ecce si pater tuus instituit te fratrem hæredem cum sorore tua, & rogauit uos ut restituatis,si quarta ei sufficiat ad donationẽ ꝓpter nuptias,uel ad dotẽ cõstituẽdã,licebit tibi filio alienare obligare res q̃ sub iacet restitutioni:in eam causam usque ad modum legitimũ:& ita apparet quod id quod communiter prodest, præsertur cõmodo priuato.

d ¶ Legitima.‡i.debitum bonorum subsidium.

e ¶ Propter nuptias obligationem.‡secundum merita , [b] personarum & facultates,ut hic , & i corpore huius autenticæ. & ff.de iure dotium lege,siue generalis.Et ītelligẽ [c] hoc in dote & donatiõe cõstituẽda a grauata persona. Item&ẽ in exigenda:ut ſ amplam dotem filiusfamilias a uxore habuerat , & post sic fuit a patre rogatus.nã etiam ultra Falcidiã accipiet ad dotẽ suæ uxoris exoluendam : cum īterim matrimonium soluat , uel est dos in causa restitutionis.Item quid si tempore mortis patris filia q̃ dederat dotem:a uiro recuperauerat: an uẽniat in restitutionẽ fideidõmissi? Respondetur.d nõ,secundum H.Item nunquid poterunt fieri sumptus ex hoc qđ est restitnendum si aliunde non habet? Respon.nõ [e] hoc casu,sed alio:cũ rogatur restituere quod supfuerit:tũc tunc de quadrante seruando potest pro expensis diminuere:ut ī.Tebellia.authẽ.contra cũ rogatus.sed hic tres partes debet ī tegras reseruare fideicommissario.

f ¶ Præponimus.‡ ut & infra de cadu.toll.§.finali.&ff.pro socio lege actione.§.Labeo, & in authen.de non alien.§.quia uero uerisimile,in fin.§.colla.iv.

¶ FINIT GLO. AVTHENT.

temporis [a] præscriptio contra legatarium vel fideicommissarium procedat. ¶ Quod similiter [b] obtinere censemus in huiusmodi legatis,siue purè , siue sub die certo,siue sub conditione,siue sub in certa die relicta sint. Sed in his omnibus casibus,legatario q̃dem vel fideicommissario omnis licẽtia pateat rem vindicare, [c] & sibi assignare, nullo obstaculo ei à detentatoribus opponendo. IN AVTHEN. de restitu. & ea quæ pa. §. quãobrem præsentem. collatio.iiij.constitu.vj.

¶ *Res quę subiacent restitutioni,hodie in casibus hic subiectis possunt irreuocabiliter alienari.h.d.Salic.*

REs,¶ quæ subiacẽt restitutioni,prohibentur alienari qui dẽ, uel obligari.Sed si liberis portio legitima [d] non sufficit ad dotis sue donationis propter nuptias obligationem: [e] permittitur res prędictas in eam causam alienare, uel obligare pro modo honestati personarũ congruo. ¶ Ea enim quæ communiter omnibus prosunt,iis quę specialiter quibusdam,ut illa sunt , prẽponimus. [f]

FINIS AVTHEN.

¶ Sequĩt textus legis Codicis

¶ *Sciẽter emẽs rẽ restitutioni subiectam, illa euicta , habet actionem ad ꝑtium tantũ, non ad duplum:etiam si fuerit promissum.h.d.usque ad finem.Sali.*

¶ Emptor aũt ‡ sciens rei grauamen,aduersus venditorem actionem habeat tantum ad restitutionem pretij,neque duplæ stipulatione, [g] neq; melioratiõe [h] locũ habente:cum sufficiat ei saltẽ pro pretio qđ sciens dedit pro aliena re sibi satisfieri. Creditori [i] ni hilominus pignoratitia actione aduersus debitorem cõpetente:ut ex omni parte omnique studio id quod semper properamus,ad effectum perducatur, & ultima elogia defunctorum legitimum finem fortiantur. Bonæ fidei procul dubio emptoribus integra iura , [k] & nullo modo ex hac constitutione deminuta,contra uenditores habẽtibus.D.kal. Septemb. Constantinop. post consulatum Lampadii,& Orestis VV.CC.

De falsa causa adiecta legato, vel fideicommisso

TITVLVS XLIIII.

¶ *Verba enuntiatiua principaliter ī ultima uoluntate ꝑpter se emissa, dispositionẽ ī ducunt:nisi ꝑhibentur emissa per errorem. hoc dicit.cum.l.si dotẽ. ‡.eo. Vel breuius Causa cohærens legato, falsa ꝓbata utitat legatum:non aliter.h.d.Sal.*

¶ Imp.Antoninus A.Septimio. LEX I.

VErba [1] testamẽti quę inseruisti aut solutũ pecuniã debitã testatori declarãt, aut voluntatẽ eius liberare uolentis débitorem manifestè ostẽdũt. Et ideo aut peti quod solutũ est, nõ põt: aut ex causa fidei commissi, [m] ut debitor liberetur, buisset,ut arg.ff.loca.l.penul.i.respon.

i ¶ Creditori ‡ cui dicta res legata,fuit obligata nã ex actiõe tenetur debitor q̃ rẽ alienã uel aliã obligationem uel alio modo obnoxiã alij obligat suo creditori:ut ff.d. pig.act.l.j.

k ¶ Integra iura.‡ ex stipulatu ad duplum,& ex empto ad interesse.

¶ DE FALSA CAVSA ADIECTA. &c.

¶ *Adiciuntur ī legato q̃q; causa , scilicet per quia, & hæc non uitiat legatum,nisi conditionaliter fuerit expressa:aut ī finitiu,de leg.§. longe. Q̃q; demonstratio ut seruum Stichum, quem ab alio emi tibi lego &c. tunc ualeat legatũ licet non ab alio fuerit emptus: ut ī fi.de leg.§.huic proximã, & de his duobus dicit hic titulus. Q̃q; modus: qui sit per ut. & de hoc dicit ī.ti.proxi. Q̃ q̃ando q̃; condo, quæ ponit per si, & de hoc ī.ti.ij.de condition.inser. Et de his modis habes. ff. de condit. & demon. l.demonstratio.*

VErba CASVS. Testamentum fecisti , hæredem instituisti, reliqua inter cætera , & dixisti: decẽ quæ debebat mihi Titius peti uetoq; a soluit fi reuera nõ soluit: an peti possint quæritur? Respon. aut soluit,& peti nõ possunt:aut non, & agere Titius ex fideicõmissum liberetur,scilicet nisi hęres probauerit testatorem liberare uoluisse Titium.secus si per errore putasset eum soluisse. Viuianus.

l ¶ Verba.‡ quæ forte erant alia, Decem quæ mihi Titius debebat: quia soluit:ab eo exigi uetco. ī uel similia:ut ī.l.iiij.

m ¶ Fideicõmissi.‡ quod magis ꝓsumitur:ut ī.de don.l.si donatio- & de-

& de leg.2.Lucius.ij.§.quisquis.2.

a ¶ Agendum est.‡ multò magis excipi potest vt ī.ti.ij.l.si creditoris.

b ¶ Eum.‡ cilicet testatorem.

c ¶ Errore &c.‡ sed vī ꝓ huiusmõi confessio nõ statim prætiud icet: sed saltem xxx.dies expectentur:ut ī.de non nume. pecu.l.in cõtractibus.§. super.quæ est contra. Sol. [2] illud in contractibus : hic in ultimis voluntatibus, eorum fauore:ut arg.ff.de reg.iu. l. in testamẽtis. Item & alia ratione: quia qui cõfitetur inter uiuos sibi solutum esse, sæpe facit spe futuræ numerationis, q̃ verò in vltima uoluntate, nequaquam expectat futuram numerationem, [b] sed ob pcedẽs meritum facit: ut ff. pro socio.nec adiecit. Itẽ vi def ꝓ nec hæres debeat probare errorem:ut hic. sed legatarius defuncti voluntatem debeat probare:ve ff.de leg.j.l. Titia cum testamento §. Caius seius.quæ est contra Sed ibi agit c de hærede obligãdo,hic de debitore liberando:qđ faeilius fit:ut arg.ff.de act. & obligatio.l.Arrianus. vel dic d ꝓ res illæ non erãt penes vxorem:licet essent in prætorio eius, imò erant apud ipsum Caium fortè in scrinijs eius.Item adhuc videnẽ hęc uerba non inducere liberationem: vt ī.de re sta.mil.l. ex his. quæ est contra. Sol. e ibi nõ fuerunt verba dandæ liber tatis, sed fi fuisset i testamento confessus eum libertum, bene starẽ huic confessioni,& sic ille cõsequeret libertatẽ.argu. huius legis.

ETiam.‡ CASVS Testamentum fecisti, hĩrdẽ instituisti,& ita dixisti; decẽ, quæ tibi debeo,tibi do,lego.nõ sub fuit debitũ:quia nihil debebas: an ualeat legatũ, quæritur? Respon.quòd sic,& actio.ex testamẽto peti possunt.

d ¶ Debiti.‡ dixit testator:lego tibi decẽ quę tibi debeo,& sic in prima persona,& certum.secus si incertum:ut lego tibi ꝙ debeo:quia non ualet, f cùm nihil debeãt: vt ff.de leg.j.l.si fic.§.j. Itẽ secus si dixit in secunda persona uel tertia:aut lego tibi qđ mihi debes. uel lego tibi quod Sẽpronius debet . uel etiã lego Titio quod ipse Titius debet.nam his casibus non ualet, ẽt si certa quantitatem ponam,si nihil est in debito. Et est ratio in his: quia fi verum esse debitum , teneretur hæres meus ad liberationem , qñ lego tibi quod mihi debes.uel ad cessionem, ad q̃ & tunc si teneẽ, nihil põt cedere vel liberare,ut d.l si fic. & de leg.j.l. non quocunque modo. & l. si creditori.& instit.de leg.§.potest autem.& §.huic.& §.longè.& ff.de lib.leg.l.legaui.& dic plenè,ut ibi.

SI non.‡ CASVS Testamentum fecisti, & sic dixisti, quicquid nomine dotis ad me peruenit,uxori meæ do lego. si nihil peruenit,an Vxor petere possit,quæritur? Dr ꝙ non , nisi probet dotem numeratã fuisse.secus si dixerit decem , quæ in dotem sunt,do lego. & tunc si nihil datum sit in dotem , peteet decem non quasi dotem, sed quasi legatum.v. eum.Viuianus.

e ¶ Peruenturumve esset. ‡ quia dos non erat data, sed promissa quo casu liberationem legasse videtur,ut ff.de dote præleg. lege prima.§. sed & si dotem.

f ¶ Numeratæ.‡ i. quòd tu mulier dotem uiro dederis. & sic ualebit legatũ propter repræsentationem,quia cũ aliàs dos solueret annua, [h] bima,trima die,nunc statim debebitur,ut ff.de do.præleg.l.j.§. uerũ est.& instit.de leg.§.sed si uxori.Item ualet, quia aumtò non retinebit dos ob res donatas vxori à viro:qđ fieret aliàs:ut ff. de do. pleg.l.j.§. est & illud. non autem ualet vt expensæ in dote factæ minus retinent, cùm vir legat:quia idem videtur legare quod dotis iudicio posset recuperare,licet secus esset vbi extraneus legat: quia etiam expensas videtur legare:ut ff.de leg.2.l.Mæuio. §.a me. Item non tollet, in Falcidia detrahatur de hoc legato: [i] ut ff. ad legem Falcidiam , l. si vsusfructus §. dotis.

g ¶ Debetur. ‡ ut ff. de verb. obliga. l. si diuortio.in fin. & instituti. de leg.§.sed si quam.Sed vide ñ non ualere, qñ dos nulla fuit:ut ff.de do.præleg.l. j.§. sed & si dotẽ. ibi, nam & si quis &c. q̃ est contra.ubi dicit:si lego pro dote vxori centum,quæ in arca habeo: non ualere legatũ: si nulla corpora ibi erant. Solu. [k] distinguitur an quã titas exprimatur ut corpus: vt ff. de lega.j.l.plane j.§.sed hoc ita erit.& tunc non debetur quantitas ut ibi, sicut nec corpus ignorumus ff.de lega.2.l.Lucius.ij.§. quisquis. 2., an ut quantitas certa in genere : & tunc falsa demonstratio non nocet, sicut nec nocet in corpore certo: ut hic,& ff de lib.lega.l.legaui. & de leg.j.l. si seruus legatus.§. qui quinque. & l. sed si certos.&l.si fic.Item adhuc videtur non uale re,etiam quantitate adiecta:ut ff. de legat. præstan.l.virilis.§.si qđ uxori. & l. is qui in potestate.§.ei, quæ dotem. quæ sunt contra. quibus legibus dicitur, nõ deberi legatum dotis,sed ibi petita erat contra tabulas. vñ licet uera legata debeañ quibusdam conuictis personis: ut in eodẽ titu.l.j. huiusmodi legata [l] tamen, quæ falsa demonstratione relinquũtur: non ualent, ut ibi. Alij dicunt ibi non fuisse quantitatem adiectam , hic fic. sed prima placet.

SI dotem.‡ CASVS Vxor tua constante matrimonio decesit,pater illius in testamento suo dixit se recepisse vniuersam dotẽ filiæ suæ hoc modo, dotem filiæ meæ recepi à marito suo,& ab ea peti uetо , quia mihi soluit. an ab eo peti possit,quæritꝰ Respon. aut reddidit re uera, & ipso iure liberatus est maritus.aut non , & aduersus petentem ex voluntate defuncti tueẽtur se per exceptionem.Viuianus.

h ¶ Actio.‡ ut instit. quibus mo.tol.ob.in prin.

i ¶ Exceptio.‡ nisi contraria defuncti uoluntas probetur,ut ī.eo.l.j. quæ huic similis est,imo idem dicit.

REfert.‡ CASVS Dicit in hac lege ꝙ differentia est utrum testator sic dicat,uolo ut uxori meæ dos sua restituatur,an sic,quæ instrumento dotali continetur.primo casu non petitur,nisi quod probatur nomine dotis fuisse datum. secũdo casu peti potest quod instrumẽto esse contentum protestabatur,non obstante demonstratione falsa, ut qa in eo ꝑfessus est se recepisse x.nomine dotis,quæ non recepit,ut instit.de leg.§ fi qui.Viuianus.

k ¶ Largiter.‡ Aduerbium est qualitatis.

l ¶ Dotem.‡ simpliciter.non adijciendo quantitatem.

m ¶ Probanti.‡ mulieri.

n ¶ Posit.‡ ut & ī.e.l.si non desĩgnata.& instit.de le. §. sed si quã. & ff.de leg.j.l si fic.

Deijs, quæ sub modo † legati, uel fideicommissi relinquuntur.

TITVLVS XLV.

¶ *Modus, & cõditio æquiparantur in fine: sed non in principio deducendi rẽ in esse h. d.textus cũ gl.Bal.Vel sic: Modus & conditio in effectu æquiparantur : & si non stat per implere debentem, ei non imputatur Salic.*

¶ Imp.Gordianus A.Alexan. L. IIII.

SIdotem (ut proponis) defuncta in matrimonio uxore tua patri eius reddidisti, uel etiam ea non reddita testamenti verbis (ut asseueras) munitus es,quibus se recepisse dotem uniuersam quondã socer tuus significauit: ne hoc nomine conueniaris, solicitè agere nõ debes: cùm aut soluta dote, nulla supersit † actio ; [b] aut non reddita, aduersus petentem iuxta defuncti uoluntatem † parata sit exceptio. PP.xv.kalen.Iun.Sabino.ij.& Venusto.CC.Coss.

¶ *Si legatur dos,facta relatione ad instrumentũ dotis,nihil aliud requiriꝫ,nisi quod instrumentum loquitur : sed si sit relatio ad dotem,inquiritur ueritas,Bal.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximianus AA. & CC.Seuerę. LEX V

REfert largiterk an dotem l tibi reddi maritus , an quæ instrumento dotali conscripta sunt , legati , seu precarijs uerbis statuit: quippe † cum superiore quidem casu datum probãti [m] repeti tantùm, posteriore uerò (nihil nocente falsa demonstratione) quod significatum est instrumento postulari possit . [n] S. xiiij. Kalen.Decemb.CC.Coss.

¶ Quòd si quantitatem expresserit, debetur , [g] & si in dotem† datum nõ est: quasi aliud legatum,nõ eo iure,quo dos,fungitur.PP.Non. Maij, Maximo. ij. & Aelieno.CC.Coss.

¶ *Hãc legem summaui cũ prima lege.Salic.Vel sic:Mortua filia in matrimonio , dos debet reddi patri uel eius hꝛdibus: & ipse potest legare liberationem.h.d.Bal.*

¶ Imp.Gordianus A.Alexan. L. IIII.

SIdotem (ut proponis) defuncta in matrimonio uxore tua

i Sed bene decõmodo repręsentationis . Bart. Paul. & Salic.

† exactio.

† parta.

k Sequitur hanc gl. B. Ang. P. & Sali. uel dic fm ꝙ ibi fuit legatũ, q̃ nõ erat in rerũ natura, ideo nõ ualet legatũ.

† si. al. desit utranq;

† Deest in omnib.

† Du. & in alijs legata, uel fidei commissa.

l Idẽ Bar. Bal. & Sal.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NLegatis. CASVS. Testm fecisti, hæredem instituisti. ab eo Seiæ, vt Titio nubat x. reliquisti: hoc legatum sub mõ relictũ, simile est legato relicto sub ꝓditione: vñ ficuti si ꝓditio esset incerta, ita & qñ modus, si per Seiã non stet quo minus nubat, sed ꝑ Titiũ: hẽbit legatũ ac si nupsisset.

a ¶ Modus.] Qui fit ꝑ vt. vt lego tibi decem ut nubas illi. conditio per fic, causa per q a: ut hic, & ff. de condi. & demõ. l. demonstratio. §. fi.

Modus cõditio & causa, per quæ verba fiant:

b ¶ Pro conditione.] Quæ ponit a per si, & ꝑ cũ ut ff. de verborũ obl. quodcunque §. nõ solũ. & ff. de condic. indebi. l. qui promisit. Et dic simile est, inspecto exitu. vt enim qui non paret conditioni: sic & omnino q non paret modo, non habet relictũ, sed inspecto principio differũt. b nã in conditione nõ datur actio, nisi extet cõditio: in modo, §. nã datur actio. sed cauebit de adimplẽdo. vt ff. de annuis lega. l. liberto. §. Lucius. & de condi. & demon. l. qui hæredi. §. fi. & l. quibus diebus. §. fi. & l. eas. & de fideicõ. lib. l. cùm in testamento. & de leg. 3. l. si tibi legatum. Dic ergo obseruetur quo ad quid.

a Vt pluri mũ, sed nõ semp. Bar retineas. Cõditio & modus in quo conueniant, & in quo differant.

b Idẽ Bar. Bal. Ange. Sal. & Pau.

c Et bene Bar. Bal.

c ¶ Non oberit.] ut ff. de regu. iur. l. in iure ciuili. & qñ dies lega. ced. l. si post. §. item si qua. & §. de insti. & substi. l. j.

Cacheran. Ant. Iustinian. Flor. Socin. Iun. Corn. Alex. cons. 75. n. 7.

libertatẽ. ESX his verbis] CASVS. Paterfamil. testamentum fecit, hæredem Faurone instituit. Brunello decẽ milia uel insulam legeuit vt v. castellis restitueret: olim lega ta vel fideicõmiss. talia nõ ualebant. & secũdo legatario non dabat petitio, nisi in legato libertatis: puta si dicat testator, ut seruum tuum manumittas, lego tibi decẽ. & hoc in prima. Hodie autem etiã in causa pecuniaria: siue fuerit legatum relictum sub modo tantùm, ut lego tibi xij. ut Titio des v. & hoc siue legatum consistit in dando: ut in supradictis exemplis: siue in faciendo. ut lego tibi x. si ascendas Capitolium, dabit secundo legatario actio, videlicet ut pro legato ꝓditionali tũc demũ actio cõpetat cum extiterit conditio. & hoc in secũda. Si aũt testator sic dicat,] go tibi decẽ ab hærede meo ut quinque, q̃ tibi debeo nõ pezas. aduersus te perentem v̈que ad concurrentẽ quantitatem legati & debiti, obstabit tibi exceptio. & hoc in tertia.

omnifaria.

in legato.

d ¶ Vel insulam.] disiunctio est legis non testatoris.

e ¶ Anteà.] ante hanc legẽ. sed vi ẽt ẽm leges ueteres idẽ fuisse: ut ff. de leg. ij. l. Imperator. in prin & de leg. j. l. ciuitatib. §. fi. & l. fideicõmissum & de leg. 3. l. si legatarius: Rñ. tres casus sunt uel modi, quibus legat qs à legatario. in vno hẽt quidẽ actionẽ secundus, scilicet cùm à legatario primo lego alij sc̃o legatario: ut in l. illa, si legatarius. & in l. illa, imperator. & de leg. 3. l. fideicõmissa. §. cũ effet. q.s. Sed qd si primus legatarius nõ agnouit? Rñ. vtilẽ actionẽ hẽt secũdus d suo noie ẽm P. ẽm alios nullã: ut ff. de leg. 1. l. imperator. in prin. Secũdus est, qñ lego Titio fundũ, si dederit Seio decẽ: quo casu Seius secundus petere non põt: e ut ff. si quis omisi. cau. testa. l. fi. quis sub ꝓditione dandorum. Tertius casus est cũ relinquo sub mõ, ut lego tibi centum ut decẽ illi des. & hoc casu ante Gordianũ actio non dabat secundo, nisi in liber tate: sed hodie sic per l. istã. & hic intellectus f est huius legis. ut pareat v̈sq; ad ẽm. sin verò, alij dicũt dici de actiõe ꝑ etei prio legatario v̈sq; ad ẽm. sin uero. Et ẽm eos erat ratio quare nõ nascebat actio ante hanc legẽ, quia modus habetur pro conditione, ut §. l. j. at in conditione nõ

d Idẽ Bar. Bal. Ange. Sal. & Pau.

e Nec olim nec hodie: secundũ P.

f Sequitur eã Bar. Bal. P. & Sal.

MN legatis quidem, & fideicommissis etiam modus a adscriptus ꝓ conditione b obseruat Sed si per te non stat, quo minus volũtati testatoris pareas, sed per eum cui nubere iussa es: quo minus id quod tibi relictum est † obtineas, non oberit. c PP. v. Kalend. Ianuar. Gentiano, & Basso Cos.

¶ *Olim ex modo non oriebat actio, qa non adijcitur propter se: hodie oritur actio. si tamen ille, cui debet impleri modus, debet aliquam conditionem implere, oportet quòd primò impleat. hoc dicit. Bald. Vel sic: Pro relicto sub modo aliquid alteri dã si uel faciendi, ei competit actio, & exceptio, in cuius persona aliquid debet dari uel fieri. Sali.*

¶ Impp Gordia. A. Ammonio. P.P. L. II.

EX his uerbis, Titio decẽ milia, uel insulã d relinquo, ita vt quinque millia ex his, uel eandem insulam Mæuio restituat: licet anteà e neque legati neque fideicommissi petitio nascebatur, tamẽ in † libertate f à diuo Seuero hoc admissum est. sed & in pecuniarijs causis volũtatis tuendæ gratia non immeritò recipiendũ est, ut etiam ex huiusmodi verbis, siue ad cõditionem, g siue ad modum respiciant, siue ad dandum h vel ad faciendum aliquid: fideicõmissi actio † omnifariam nascaẽ, i videlicet in conditionibus post exitum earum. ¶ Sin verò † legaro aut fideicommisso relicto, testator legatarium seu fideicommissarium prohibuerit, uel hæredem suum, k uel alium quẽdam debitum exigere: habet debitor aduersus legatarium, seu fideicommissariũ agentem v̈sque ad quantitatem l relicti, siue fideicommissi siue legati exceptionẽ. PP. vj. Id. Aug. Sabino. ij. & Venusto Cos.

De conditionibus insertis tã legatis, quàm fideicommissis, & libertatibus.

TITVLVS XLVI.

¶ *Non decedit sine liberis, qui nepotem ex filia reliquit hæredem. Vel sic: Non decedit sine hærede qui nepotem ex filia reliquit hæredem. Bald. Vel sic: Conditio, si quis decesserit sine liberis, deficit ex mente solum. vno nepote ex filia existente. Salice.*

¶ Impp Seuerus & Antoninus AA. Claudiæ. al Claudio. LEX I.

VM testatorem fidei commissum † Tralliano ab eo, quem pro parte hæredem instituerat, m ita reliquisse proponas, si sine liberis † instituerus diem obijsset: isq; nepotem, quem † ex filia susceperat hæredem instituerit: conditionẽ adscriptam fideicommisso defecisse, n manifestum est: nisi alia de functi uoluntas euidenter probetur. PP. Non. Decemb. Laterano, & Rufino Cos.

† in legatis

¶ *Argumentum à contrario sensu non sumit, ubi resultat prauus intellectus cõtra legẽ. b. d. Bal. Vel sic: Casus omissus relinquitur in dispositione iuris cõmunis: nec absurdus intellectus, uel qui sit contrarius iuri, uel contra formã edicti, debet sumi. hoc dicit, & not. Salic.*

† Tralliano. Dua. & Iõ. Sal.

C Idẽ AA. † Galiano. LEX II.

VM patrefamilias o fideicõmissi nomine, p quod in diẽ certã reliquit, ita cauere † præcepisse proponas, si a marito non diuertisset: iurisdictionis originem q perinde seruari æquum est, ac si nihil super ea rescriptum fuisset. r

o Idẽ Bar. & Au.

¶ Nec exemplum s legati uel hæreditatis, in quibus cõditio diuortij nõ ũquam remitti solet, huic rei comparandum est: t cũ absurdũ † sit ideo perpetui edicti u negligi formam, quia patris sui uoluntatis x non obtemperatur. PP. Antiochiæ. xj. Kal. Aug. Antonino. A. ij. & Geta. ij. Cos.

p Idẽ Bar. & Sal.

¶ *Defectus conditionis per factum impedentis, eum impedit habere legatum. h. d. Salic.*

¶ Imp. Antonin. A. Aurelio milit. L. III.

SI ea conditione † Aulozanus legata testamento præstari voluit, y si cum focaria sua, matreq; eius z moraretur. & per eum stetit quo minùs uolũtati testatoris pareret: cùm sua sponte scripturæ testamenti nõ obtẽperauerit, ad pẽ titionem nõ admittitur. a PP. vj. Id. Iul. Læto. ij. & Cereali Cos.

† Aulozanus. Aulizanus.

¶ *Si conditio deficit ꝓ casum fortuitũ contingentẽ in persona eius, in cuius persona debet impleri, deficit legatum. h. d. Salic.*

¶ Imp. Alex. A. † Liciniæ. LEX IIII.

LEgatum, siue fideicõmissum à patruo tuo relictũ tibi sub cõditione, si filio † eius nupsisses, cùm mortuo b filio prius, quam matrimonium cum eo contraheres, conditio defecerit: nulla ratione debentibi exi stimas. PP. kalen. Decem. Alexandro. A. ij. & Marcello Cos.

† Liciniæ.

¶ *Fideicommissum relictum mulieri cum nupserit, acquirit patri in cuius est potestate tpe nuptiarum, sed si tunc erat sui iuris, acquirit mulieri, & hꝛdibus eius. hoc dicit. Bal. Vel sic: Vt legata quærantur pa-*

turpis est. ergo prõ non adiecta debet haberi: ergo hic nulla tacita intelligitur cauere. ergo, & non diuertit.

q Nomine] duo fuerũt hic fideicõmissarij: fundi. §. & cautionis: ut & ff. de vsufr. ea. re. quæ usu pleu. tribus. sed fæ pro primo interponitur.

b ¶ Iurisdictionis originem.] id est præceptum scilicet testatoris, qđ fuit ut cauere t. uel id est perpetui edicti, quo iubet prætor cauere: ut ff. ut le. no. l. j. in prin.

c ¶ Rescriptũ fuisset.] id est acsi non fuisset appositа cõditio. uel id est ac si nil dixisset de cauẽdo. nam etiam eo nõ dicto debet cauere.

d ¶ Nec exemplum.] argumẽtabatur enim hic hꝛes instituta sic: video si alicui legetur uel instituatur hæres hac cõditione, si diuertit à marito, sprета tali cõditione admittitur ad legatũ uel hẽditatẽ: ut §. de institu. & substi. l. reprehẽdenda. & hic vi mihi relicta immunitas tacita: id est ut non cauea si diuertã tacitè: spreta ergo tali cõditione debeo cõsequi immunitatem.

e ¶ Comparãdum est.] quasi cõuersione admissam in dictis argumẽtis fuit expressa cõditio, hic non.

f ¶ Edicti.] quod est de cauendo ẽt si non dicat à testatore: ut ff. ut lego. ca. l. j. q.d. licet ex vo lũtate defuncti cogi nõ possit ad cauendum pro pter impossibilitatem: ẽm allegationem filię: tñ forma edicti negligi non debet, cui parere oportet etiã si testator nihil dixit: & pro hæc ij. & alia rõ quare sic cauẽdũ, puta quia potuit accipi si, pro quamuis. Itẽ & tertiò: qa subauditus intellectus est prauus. z vnde pro nõ adiecto habeturut dixi.

g ¶ Voluntati.] scilicet tacitæ & præsumptæ, quæ est ut diuertat. Et not. hic Prauum subauditum intellectum non seruandũ quo qs ad malefaciẽdũ inuitat: ut ff. si qs omisi. cau. testa. l. qui autem. in prin. & ff. de uer. ob. l. Titia. §. idẽ respõdit. j. & ff. de leg. j. l. seruo alieno. § pen. & l. à filia. §. j. & ff. de pecu. eo. tpe. j. rñ. Item no. qꝰ qui apponit conditionem, uult eam existere, b ut ponit ar. ff. de ma. testa. l. si quis locuples. in fi. & de condi. cau. da. l. dedi. in fi.

Sequitur Bal.

S Iea.] CASVS. Mihi x. legasti ut cum concubina tua matreq; eius §. starem. non ꝛteri an petam legatum? Respon. quòd non.

h ¶ Voluit.] scilicet Titio.

i ¶ Eius.] testatoris, uel legatarij, uel focariæ.

k ¶ Non admittitur.] secus autem si nõ stetisset per eũ: ut hic. & ff. de condi. & demonst. si quis ita legauerit. & de leg. ij. l. Titia. j. §. fi eam. & de an. leg. l. Mæuia, & l. Seio. i prin. & de ali. leg. l. libertis. & l. Stichus. Sed contra est. sup. de leg. j. l. Sol. ut ibi.

l ¶ Egatum.] CASVS. Testator filiæ sororis suæ decẽ legauit, si filio suo nuberet. nõ nupsit, quia filius decessit. an legatũ petere possit, quæritur? Resp. quòd non. & est ratio: quia aliàs non esset relicturus. secus e contra.

Sequitur Bal. & Sa.

l ¶ Si filio.] ex hoc patet quòd alias non erat relicturus.

m ¶ Mortuo.] post mortem patrui, secus si ante. arg ff. de leg. j. l. turpis. §. j. ẽm B. Dicebat c enim quòd hæc conditio si nupserit, est possibilis. si filius moritur post mortem patris, & ideo ea deficiente, deficit legatum, sed si moriẽ viuente patre, est impossibilis, & sic pro nõ adiecta debet haberi. Sed hoc dicere non placet, quia non refert qñ mo-

ritur: d nã utraque erat possibilis: ut §. de instit. & substi. l. si quis hæredẽ. Nec obstat d. l. turpis. qa ibi est impossibilis e eo mortuo, cuius arbitrio dẽt nubere uiuo testatore: & similiter eo mortuo postea, esset impossibilis: qa uidutatẽ inducit, ut ff. de condi. & demonst. l. cũ tale. §. fi arbitrio. quæ uiduitas hic non inducitur.

c Dicit. Bal. Ange. Sal. & Pau.

d Dummodo post testamẽtum, sec̃ si est mortuus tẽpore testamẽti. Pau. & Idẽ Paul. & Sali.

tri uel filio, cõsidera tẽpus, quo eorũ cedit dies, uel conditio. Salic.

¶ Impp. Diocletianus & Maximianus AA. & CC. Faustino. LEX V.

SI uxorem tuam tempore nuptiarum n in patria potestate fuisse monstretur, fideicommissi commodum ei relictum, cùm nupserit (nullo alio diem eius cedere prohibente) patri quæsitum nõ ambigitur. ¶ Quòd si à patre ante nuptias emancipata fuerit, ac postea decesserit, superstite patre, & marito, ac liberis, actionẽ fideicommissi sibi competentem o hæredes suos transmisit. S. vj. kalendas Februa. Sirmij, Cęsaribus Cos.

n ¶ Ratione.] vt & ff. de condi. & demon. l. in testamẽto ita erat. & de an. legat. Seio. sed ꝓ eo. est l. annua. & de condi. insti. l. quæ sub conditione. §. mortuo. §. de institutio. & substi. l. j. & ibi plenè solui omnia. Item cõtra. supra de leg. j. sol. vt ibi.

o Vxorẽ.] CASVS. Vxori tuę in paterna potestate constitutæ x. legaui, si nuberet: cui acquiratur legatum, quæritur? Respon. q patri suo nullo intercueniente impedimento, quod impedire posset diem legi cedentem. Si autem pater ante nup. eam emancipauerit: mater filijs & marito superstitibus de cedẽs fide cõ. uel legatũ transmittit ad hæredes.

Vxor etiã matrimonij tpe est in potestate patris.

p ¶ Potestate.] sic ergo tpe matrimonij vxor est in pris potestate: ut hic. & insti. ad Tertul. §. j. in fi. & §. de solla. l. filiæ licet. nisi quo ad debitum carnis, & quo ad operã dum: ut ff. de ope. lib. l. sicut.

q ¶ Actionem.] modò respondet.

r ¶ Competentem.] q a tunc cedit dies legato, cùm iam est emancipata: ut & ff. de pig. l. si legati. & ff. qñ dies lega. ced. l. post diem. §. fin. secus in contractibus, ubi initiũ inspiciur. f ut ff. de ver. obli. l. si filius. & de stip. ser. l. fi. de reg. iur. l. quæ legata. & est ratio: § qa in legatis nullus inuenit actus filiæ potestate manentis: sed in contractibus sic.

r samque

f Sequunt hãc gl. Bar. B. Ange. P. & Salt.

g Sequitur eã Sali. dis. plicet tñ Ang. hic, et Bart. in l. filius ff. de uerb. obli.

SI plures.] CASVS. Decẽ Titio Seio Cælio legatis, si domum tibi faceret, an omnes simul facere debeant, an sufficiat q vnus? Rñ. q vnusquisque habet necesse implere conditionem. & pro portione sibi competente, vnusquisq; le gatũ percipiet: sed si vnus impleuerit alijs negligẽtibus, pro portione se contingente totũ consequetur. vnde qui paruerit, ad legatũ vocabitur, qui non, sibi imputet. Viuianus.

s ¶ Si plures.] quidam habent hanc l. pro vltima huius tit.

s ¶ Si plures.] go fundum Titio & Seio, si fecerint domum hæredi meo, & ita est induidua, uel si ascenderint Capitoliũ. q est diuidua. h

t ¶ Debeant.] quia sic dicunt uerba testamenti. unde uno simplẽte, ex toto ẽt ipse non videbatur partẽ suam legati habere, sed certè imò habet, qa illa pluralis oratio resoluitur in multas singularitates, ut ff. de condi. & demon. l. falsa. §. fi

h Est singula. in persona cuiuslibet, quia a Idẽ Bart. Pau. Aug. & Sal.

v ¶ Conditionem.] scilicet solidam. & hoc qñ est indiuidua, quia est in facto, secus si diuidua. sufficit i enim vt pro parte adimpleat, ut ff. de condi. & demon. l. si qs legata. §. fi. & l. pen. in prin. & §. de illo. & de manu. test. l. si ita fuerit. & arg. ff. de uer. ob. l. in executionib. & de statu lib. l. si peculium. §. pe. Et nota q si vni est relictus fundus, si decem derit, nec partẽ fundi consequi põt nisi totaliter decẽ det. secus si duobus est relictus, si decem dent, ut ff. de condi. & demõ. l. cui fundus. & d. l. si quis legata. in fi. & facit j. si plu. una sen. per totum.

x ¶ Repellantur.] & sic alteri cum sua conditione accrescit, ut ff. de condi. & demon. l. si quis legata. §. fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm quidam.¶ Primò thema & quæstio. Secundò eius decisio. Secunda ibi, Itaque. Salic. CASVS. Seruo tuo libertatem reliquisti, si hæredi daret x. uel seruum, uel equum: & dum ut hîdi aliàs agenti satisfaceret, secundum q̃ iniunctum fuit, ad ipsum iter arripuisset, in cursu latronum re ablata facultas parẽdi est adempta: an per hoc per deret libertas, apud antiquos erat q̃stio, decidit hanc Imperator dicẽs, q̃d seruo libertas copetit: & cõmodũ hæredi, uel al j nõ abstrahi tur: vnde quocunq; casu impediat, siue per hæredẽ, qui accipere noluit ẽm quosdam: quod non est verum, siue per fortuitũ casum: q̃a dare nõ potuit, uel per quemcũque aliũ, cui dare iussus est, liber fiat, nisi per seipsum stetefit: q̃a condi tioni parere noluerit. obligatus tñ hæredi permã sit: nisi hæres oblatum re cipere recusauerit. vnde si extet mancipium, illud præstare debet: uel eius æstimationem, si nõ exter. & idẽ in alia re.

a ¶ Herili. ¶id est domi nico: ut ff. ad leg. Aquil. l. item Mela. ¶. legis.

b ¶ Casum. ¶no. de fortuito casu.

c ¶ Per hæredẽ. Itres ca sus nota. Primus, quia aut stat per hæredem: & tunc est liber. dummodo postea præstet secũdum quosdam. Ioan. cõtra. d argu. ff. de condition. & demõ l. pater Seuerinã. Sol. ut ibi notat per Io. Secundus, q̃n per fortuitum casum. & tunc idem secundum nos: ut hic, & ff de manu. test. libertate. & de reg. iuris. l. nõ iu re ciuili. & est minũ quare fortuitus casus eum non liberat: sed est ideo fortè: q̃a libertas est res inæstimabilis: ut institu. qui. ex cau. ma. nõ licet. ¶. cũm ergo. Tertius est, si sterit per ipsum seruũ: & tunc non est liber: ut hic, & ¶. de necess. ser. l. si. d.

¶ Conditionem. ¶ q̃d autem si uoluit implere conditionem: sed pecuniam non habuit? Rñ. non est liber. ut ff. de cõdi. & demõ. l. cũm ita datur libertas. ¶. j. secundũ quosdam.

e ¶ Et ipse. ¶ hæres vel alius, cui iussus est dare.

f ¶ Ab eo est. ¶ postea tũ, id est post manumissionem fuit datum & admissum, ut non obsit. ff. de stat. lib. l. si peculiũ. in prin. secundum quosdã. Quod nihil est. nam ibi non hæredi, sed alij erat dandum, & pecunia erat penes hæredẽ. vnde nil facit ad legem istam.

g ¶ Minimè concedimus ¶ aliud in contractibus, ubi licet offerat, nõ liberatur, ut ff. de solu. l. qui decem. in prin. & l. si debitor. & de excep. do. l. si opera. secundum Ioan. sed certè imò idem secundum alios. nam & ibi re amissa post morã creditoris, non tenet debitor amplius solue re, ut in dicto ¶. legibus dr. In hoc tñ est aliud: quia hic de casu fortuito tenetur: b licet non præcesserit mora uel culpa, uel pactum. & licet hæres non fuit in mora recipiendi solutionem. at in ꝯtibus aliud obseruatur. ut ff. de verborum obli. l. si ex legati causa. Item alias ante impletam conditionem nullius consequitur relictũ: vt ff. de condi. & dem. l. qui hæredi. ¶. fi. & sup. tit. j. l. ij. hic fic. Item alias ex suo facto nõ tenet liber factus, ut ¶. an seruus ex suo facto. l. promisse.

h ¶ Quatenus. ¶ credit ad prædicta. dixi cum teneri quatenus &c.

i ¶ Solidos. ¶ aliàs æstimat aliter, ut dixi ¶. cõmunia de le. ¶. fi. in prin.

k ¶ Vera. ¶ id est iusta. ut instituit. qui ex cau. ma. non in. ¶. semel. & de leg. j. l. si fideiussor. ¶. fina.

De usuris & fructibus legatorum, seu fideicommissorum.

TITVLVS XLVII.

¶ *Vsuræ legatorũ debentur à tẽpore litis contestatæ, si ante hæ nõ fuit in mora: & eti um fructus & mercedes seruorum. hoc dicit Salic. post Bal.*

¶ Imp. Seuerus & Antoninus AA. Maximo. LEX I.

EGatorum, seu fideicommissorum vsuras ex eo tempore, quo lis cõtestata locũ est, exigi posse manifestum est: sed & fructus m rerum, & mercedes seruorum, qui ex testamento debentur, similiter præstari solent. Proposita prid. kalen. Aug. † Anulino, & Fronto ne Cos.

¶ *Hæres excusat ab vsuris pp dubium legis Falcidiæ, nisi legatarius paratus sit satisfare de restituendo quando plus receperit: uel nisi iudex pñierit certũ diẽ, intra quẽ nõ præstiterit: uel si Falcidia reperiatur locum non habere. h. d. Salic.*

¶ Imp. Antoni. A. libertis Cassiani. alias liberto & Cassiano. LEX II.

A Ductus eos, qui sub obtentu legis Falcidiæ legata morãtur, notissimũ est iuris auxiliũ.

¶ Si igitur proposita stipulatione, cauere cum satisdatione potestis n uos restituturos, quãto † amplius, quam per eã legẽ licet, † accepertis: iudex qui de fideicommissis ius dicit, solida uobis legata præstari iubebit. Quod si satisdationẽ implere nõ potueritis, arbitrio o dato, certũ diẽ uobis præfinet, p intra quem, altera parte cessante, partibus suis fungetur. Et si constiterit legi Falcidiæ locum non esse: & usuras & fructus post litem ¶ cõtestatam percipietis. r PP. xvj. kal. Iun. Duobus, & Aspris. Cos.

¶ *Morosus etiã tenetur de casu fortuito. hoc dicit. Salic.*

¶ Imp. Alexan. A. Paterno. L. III.

SI homines certi per fideicõmissum tibi relicti fuerint, post moram periculo s debitoris fideicõmissi sunt. Proposita. xij.

¶ DE VSVRIS fructibus legatorum, &c.

¶ *De rebus legatis principaliter dixit: nunc de accessionibus earum.*

EGatorũ. ¶ CASVS. Fundũ. vel pecuniã mihi legasti: an legatis uel fideicõ. si ab hẽde petã, veniẽt fructus & usuræ, quæritur? Dicitur quòd sic.

¶ Contestata. Iubi mora alia non præcessit nisi à principe sit, exinde computantur. licet ergo omnes ferè leges huius tituli faciant mẽtionem de lite contestata: dicas tũ idem accipi à tpe morę: vt ff. de leg. ¶. fi. quis seruo. & l. Titia Seia. ¶. vsuras. & de cõdi. & dem. l. si cui legatã. in fi. & ff. ut ex leg. no. ca. ¶. j. ¶. bellissime. & q̃d dixi in usuris, idẽ est in fructib. & ¶ fi. bus: ut hic, & ff. de usu. l. equis. qui. a bonę fidei in dicis. comparanturne. ¶. in quibus cau. in integrũ restituũ. ¶. fi. & ff. de usu. l. in quibus cau. in integrũ restituũ. & idem in omni damno: ut ff. de leg. ¶. l. parro nus. a. ¶. fi. & hoc. tñ. habeat instãm causam licẽgandi hæres: ut ¶. e. l. ij.

m ¶ Fructus. ¶ Nisi fuerit bonę fidei possessor, credẽs sẽ nõ esse legatã: quia tunc nõ tenetur de fructibus: ut ff. de acquir. do. l. quæritur.

Ductus. ¶ CASVS. Testamẽtũ fecisti, hęredẽ instituisti plura legata reliquisti, pũ hæres vt sibi satisfiẽt de restituendo, si quid amplius soluat, quã per legẽ Falc. retinere potest: an satisdare debeat, quęritur? Dicitur q̃ sic. & ¶ fi. & ¶ fi. & ¶ fi

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ff. de iure codic. l. conficiuntur. §. sed & ideo, hic autē habuit ex vo luntate defuncti, hic cohæres, idemque substitutus.

a ¶ Repudiauit. ℈ Hic obstat substituto cohærediue detrahat quartā: vt & ff. e. l. cogi. §. Martianus. Alij dicūt obstare ei, qa habet ex sua pso na integram: hoc non placet: ut ff. ad l. Falc. l. q. si alteruter. Tertij dicunt q & hic subsit tutus fuit coactus: sed hoc est diuinare, prima placet. Sed nonne licuit ei auiæ pēnitere de eo q repudiauerat, & adire, & quartā retinere? Respond licuit forte ante coastionem, nō postea vt ff. eo. l. nā quo d. §. qui compulsus. Vel dic nō potest vnquā, postquam repudiauit, ut §. de repudia here. l. licet.

Et fine. ℈ CASVS. Mulier maritum & priuignum habens, codicillos fecit hoc mō: q cunque mihi hēs erit, hereditatē marito meo & priuigno restituat, an valeat hæc uoluntas, q̄ritur? Dī q̄ sic, & venientes ab intestato, cōuenti ꝑ fideicommiss. vtili actione ex testamēto dodrantē restituent, retenta sibi quarta, cōputanda ære alieno deducto.

† cōstiterit qd maius conuenit.

b ¶ Per fideicommissum.] dandum uobis ab illis, q. sibi ab intestato succedunt: q rectē possunt grauari: ut & §. e. l. 3. & §. de codicil. l. 1. & §. qui. de leg. ce. l. fideicō missum.

c ¶ Conuentos. ℈ f. vtili actione ex testamento, vt not §. cōia de le. l. 2. sed adire cogentur efficio iudicis, ut ff. eo. l. ille à quo. §. tempestiuū. cōuentos dico in eo q̄ est vltra quartam: quarta dico computandam ære alieno deducto.

† Dua. Diocorio.

d ¶ Quantū. ℈ alias quātum penes, &c. & alias quā. & dic pro quātum, uel proprie.

e ¶ Posse. ℈ illā quartam.

f ¶ Prestiterit. ℈ i. prætulerit inter sapientes, uel constiterit, vel obtinuerit.

† vt qui.

Vbemus. ℈ CASVS. Si testator, vel testatrix filiū vel filios, filiā, vel filias hērdes instituerit, p̄ qualib. vel disparib. partibus, & inuicē grauauerit, ut si aliquis sine liberis decesserit, aliis portionem suā restituat. an retēta quarta restitutio facienda sit, q̄rit? Dī q̄ fic: nec in fructib. uel talibus, quæ seruando seruari non possunt, sed in prædiis hereditariis quarta retinebitur. & hoc in prima. An autem simili modo posit retineri quarta, si rogatus fuerit filius de hæreditate restituenda filio suo nepoti, & deinceps fructib. nō cōputātis? Dī q̄ sic. Idē intellige in filiab. & hoc in secunda. An aūt in p̄dictis casib. fideicō. ab hæred. b. scriptis satisfari debeat nomine fideic. q̄rit? Dī q̄ nonnisi in duobus casib. Primus est, si testator dixit ut satisfiat. secundus est, cū pater uel mater ad secundas nuptias crediderit migrādum. & hoc in tertia. An aūt si grauatus de restituendo vno filio superstite m, vel nepote ex filio uel filia decesserit, sibi immineat restituendi necessitas? Dī q̄ non, quia deficit condition. nō em̄ sine liberis decedere vī, qui prolem sustulerit, ut §. de fideic. cum acutissimi. vnde fideic. non datur petitio. & hoc in quarta. An autem q̄ dictum est de quarta non in fructib. sed rebus hæreditariis retinenda, & de satisfactione præstanda in hæredib. q̄ supradictis. puta in liberis primi gradus locum habeat, q̄ritur? Rēspō. q̄ non. & hoc in quarta & ultima parte.

g ¶ Inuicem. ℈ hæc uerba inuicem & simpliciter, determinant ab interiori verbo rogauerit. Et dic inuicem ℈ nisi sibi m grauauit vnum de restituendo alij.

h ¶ Simpliciter. ℈ i. specialiter.

i ¶ Hæreditariis. ℈ quarta retenta subaudi fic, & §. de inofficiosi. testam. l. scimus. §. repletionem. Sed contra. ff. de inof. test. l. Papinianus. §. fi cōditioni. vbi cōputantur fructus. Solu hic corrigit ℈ in quosdam. Alij qd̄ hæc in quarta Trebell. illa in quarta natura: & hoc pp̄ quærelā, q̄ est odiosa. Tertij dicunt q̄ hoc i liberis primi gradus est ſpecialis, vt in fin. huius legis, secus autē in aliis, ut ibi. nā & aliàs differunt, ut ff. de hæred. instit. §. huius. in prin. & l. sed & si. sub ꝑditione §. j. Alij dicūt q̄ ibi voluit testator, hic nō. q nō valet, quia hic dicit, licet hoc testator &c. nisi dicas q̄ ibi voluit tacitè, hoc expresse inter quas uoluntates est differentia, ut ff. ad leg. Fal. l. Titia. & de cō. & demō. nonunq̄. Tu dic q̄ ibi certū ꝑs statuit, puta decenniū, intra q̄d certū erat q̄ quartā, & eius fructus habere poterat, hic incertū. Et no ta diligenter de huiusmodi fructib. cū ꝑcipiūtur à rogato, aut iudicio testatoris puta rogauit ut restituat post tps hēreditatē, aut negligentia nō petētis aut mora nō soluentis. Primo casu cōputat in quartā & nil restituit & si su pest aliq̄d vltra quartā. In secundo non cōputat, nec aliquid restituit. In tertio cōputat, & superfluos restituit, ut ff. eo. l. mulier. j. §. si hæres. & l. in fideicommissaria. in prin. & ff. ad leg. Fal. l. Paulus respondit. §. l. & §. 1. & hoc in aliis hęreditatibus q̄ in suis, qui sunt primi gradus. nā posūt esse sui nepotes, cū nemo eos præcederet, tñ nō habet locum hæc l. sui enim tm̄ ex re hunt, q̄ in eis est ſpecia vt hic dicit.

† restituere.

† in ipsis.

† Fructus ꝑcepti à rogato restituere tenet an sint quarta computandi.

† existimauit.

ADDITIO. Quòd hic de fructib. non imputandis in quartā dicitur, limitat notabiliter gl. in uerbo, cōtestatæ. in l. c. Rainutius. ex. de testa. in fine. Rainutius. ante litem contestatā percepti, secus uero in perceptis post litē contestatā: vt est casus in d. c. Rainutius. in uer. in eo uero quod quartam, &c.

k ¶ Falcidiæ portione. ℈ non dicit de alia Falcidia quā supra ℈m Ioā. sed mutat casum, cū §. locutus sit: q̄ suis fratrib. rogatus est restituere: hic autem q̄ proprio filio testatoris nepoti: licet quidam dixerunt de nepote rogari. Sed in eo q̄ dicit retineri Falcidiam, cū pater rogatus restituit filio, est ℈ ff. de leg. j. l. cum filio. §. ipsi quoq; Sol. ibi filius fuerat institutus, & cum patri esset acquisiturus, fuit rogatus pater ut filio instituto restituat, quo casu restituit ut pater, non ut hæres. hic autem pater fuit institutus & rogatus ut hęres.

l ¶ Pater uel mater. ℈ institutus uel instituta, & rogatus vel rogata, ut suo proprio filio restituat.

m ¶ Prębeatur. ℈ quem ordinem habes ex tit. ff. ut l. no. ca. & altero casu quæt ꝑ speciale perceptum: altero ꝑ odium secundo nubentiū ut in auth. de nup. §. placet. col. 4. Sed qualiter cauebitur ℈ patre filio: vt ff. ad Treb. Imperator. & insti. de inut. stipu. §. item inutilis? Rid. hoc ſpeciale his duobus casib. vt hic innuit.

† Pē aliquem uel filios.

n ¶ Conditio. ℈ quia non est sine liberis, q hmōdi hēt ꝑlē. ut §. de fideicō. l. cū acutissimi. & ff. de polli. l. fi. & §. de insti. & substit. l. finaliter. §. fi. & de

retentionē, quam illa, quæ repudiauit, hæreditatem adire coacta vt suspectam, retinere non potuit, timere debes. S. vj. Id. Iul. Philippo. AA. Coss.

¶ *A succedentib. ab intestato fideicōmissum pōt relinqui, & ab eisdem quarta rei neriret quarta intelligitur id, quod superst ære alieno deducto. h. d. Salicet.*

¶ Idem AA. & CC. Verissimo. L. V.

Et sine scriptura per fideicommissum hæreditas recte relinquitur. Igitur si uxor tua te, & priuignum suū in discrimine mortis constituta, designauit velle successionem obtinere vsque ad dodrantem: eius voluntatem ratam seruari conuenit: cum ab intestato ei succedentes de restituendo fideicommisso conuentos, c vltra quartam, ære alieno deducto, quantum d penes eos sententia senatusconsulti relinqui præcepit tantum obtinere posse e † præstiterit. f S. v. kalend. Maij Sirmii. Cæsaribus Coss.

¶ *Liberi primi gradus de restituendo grauati, & post tps fratrib. uel propriis filiis, uel multo magis extraneis priuilegiantur, ut fructus non imputent in quartā & si testator dixerit: & ut non teneantur satisfacere de fideicommisso restituendo, nisi in duobus casib. & unicus filius uel nepos excludit substitutū sub cōditione, si decesserit sine liberis. h. d. Vel brevius: Liberi primi gradus nō tenentur sibi fructus cōputare i quartā: nec tenentur satisfacere de fideicōmisso, nisi in certis casibus. h. d. Salic.*

¶ Imp. Zeno A. Dioscoro P.P. L. VI.

Vbemus, quoties pater, vel mater filio, seu filia, filiis, vel filiabus, ex æquis, vel inæquis partibus hæredibus institutis, inuicē, g seu simpliciter h quosdam ex his, aut quendam rogauerit, † q prior sine liberis decesserit, portionem hæreditatis suæ superstiti, seu superstitibus † restituere: ut omnibus modis retenta quarta pro auctoritate Trebelliani senatusconsulti, non per imputationem redituum (licet hoc testator rogauerit, uel iusserit) sed de ipsis rebus hæreditariis i dodrans restituatur. ¶ Idemque in retinenda legis falcidiæ portione k obtinere iubemus, & si pater, uel mater l filio seu filia institutis, sicut supra dictum est, hæredibus, rogauerit eos, easve nepotibus uel neptib. pronepotibus, vel proneptibus suis, ac deinceps restituere hæreditatem.

¶ *Filius vel filia non tenēt satisfacere nepoti de restituendo fideicōmisso paterno, uel materno: nisi ipse filius vel filia transeant ad secundas nuptias, uel nisi testator iusserit satisfieri. h. d. Bald.*

¶ In supradictis autem casibus fideicommissorum seruandorum satisdationem cessare iubemus, si non specialiter eandem satisdationem testator exigi deposuerit: & cum pater, vel mater secundis † existimant nuptiis non abstinēdum. In his enim duobus casibus, id est cum testator specialiter satisfieri voluerit, vel secundis se pater, uel mater matrimoniis iunxerit, necesse est, ut eadem satisfactio pro legum ordine præbeatur. m

¶ *Vnicus filius excludit substitutū, sicut multitudo liberorum, licet testator fecerit mētionē de liberis in plurali. h. d. Salicet.*

¶ Sin autē is, qui fideicommissaria restitutione grauatus est, vno filio superstite, vel nepote ex filio seu filia nato, vel pronepote, vel posthumo relicto, decesserit, non videtur extitisse conditio: n & ió deficit fideicommissi petitio.

& de condi. infer. l. j. ¶ Et no. q̄ hic §. fin aūt. refert ad primum casum, si. qñ frater rogatus erat restituere, si decedat sine liberis, nam debet restituere si decedat sine filio vel nepote, si tñ intraret monasteriū, vī habere filiū: & hoc ad dit. authē. quam si lege: nisi rogati, & c. vel ét si quis sub conditione, &c. quæ sunt in corpore de san. epis. §. sed & hoc præsenti. colla. 9.

† Idē icin ꝑtitione. affliti si moriatur canonicus gl. fin. est de proba. † Malitiose nō regere nūl re stitutio aut sub pdi. his ꝑditio. nib in rede ago hāc ef. fectuale. tionē ap. parer ex ip. so loco no. hoc fragmēti de. siderāde.

a ¶ Concedenda. ℈ i. remittenda.

b ¶ Personis. ℈ i. in liberis primi gradus. Sed vī quod ét nepos, qui ē vltra filios, non cōputet fructus in quartam, ut ff. ad leg. Fal. l. q̄d de bonis. §. q̄d auus. quæ ē ℈. sed ibi non cōputat inquartā, quia eos compensat cū debito. si autē aliquos supra id haberet bene cōputaret, ut in ea. l. quod de bonis. §. fructus.

† Nouell. 123. §. sed hoc pacuit.

† Ideō icin restituēda fratri superstiti. ali moriatur canonicus gl. fin. cus? Certè non: quia fiberis, euanescit condō: ita fi intrauit monasterium, vel eccle siā aliquam venerabilē nūquid portio sua erit restituēda fratri superstiti. ali moriatur canonicus gl. fin. cus? Certè non: quia fiberis, euanescit condō: ita fi intrauit monasterium, vel eccle siā aliquam venerabilē nūquid portio sua erit

¶ *Priuilegium concessum filiis non extenditur ad nepotes: quia hæc lex prohibet. h. d. Salicetus.*

¶ Illud etiā admonemus, ea, quæ de Falcidiæ † portione non per reditus, sed † etiam per ipsas res hæreditarias retinenda, & de satisfactione fideicommissorum (sicuti supra dictum est) concedenda a diximus: non vlterius q̄ in iis personis b & casibus, quorum superius mentio facta est, oportere produci. PP. kalend. Septembr. Constantinopo. Probino, & Eusebio, Coss.

In authen. de san. epis. c. §. sed & hoc præsenti. colla. ix. consti. fi.

¶ *Si rogatus de restituendo si nuptias nō contraxerit uel liberos nō habuerit, ingrediatur monasterium: deficit fideicommissū nisi alteri venerabili loco debeat restitui. h. d. Salicetus.*

† Nisi c rogati restituere datum dotis causa, vel propter nuptias donationis, vel relictum sub conditione nuptiarum, vel liberorum, monasterium, vel alium locum venerabilem d ingrediantur: † † siue restitutio siue substitutio fiat sub prædictis conditionibus, siue in redemptionem captiuorum, seu in egētium alimenta.

In authen. de rest. §. nobis ergo rectè. colla. viij. constit. iiij.

¶ *Rogatus de restituēdo q̄ ei supererit ex hæreditate, tenetur saltem quartā partem reseruare: & si ea diminuit (præterq̄ in casibus hic permissis) de bonis eius suppleri, & in subsidium contra acceptatorem agitur. h. d. Salicetus.*

† Contrā e cùm rogatus fuerit quis vt sine liberis decedēs, quod tunc ex hereditate supereſt, restituat, vel aliis huiusmodi f fideicōmissi verbis grauatus, quartam † institutionis fideicommissario restituere cogitur.

¶ Super hoc igitur & cautionem (nisi à defuncto remissa sit) exponet. g ¶ Quòd si contingat h eam diminui, aut ex ipsius substantia suppletur, aut ea deficiente, in rem i actiōe & hypothecaria fidei commissario vti permittitur adversus rerum acceptores. ¶ Ex causa tamen dotis, k seu propter nuptias donationis, seu captiuorum redemptionis, vel si non habeat, vnde faciat l expensas, huius quartæ permittitur deminutio.

¶ *Soli tutori pōt hæreditas restitui si pupillus nescit fari: idem in curatore furiosi, & idem e contra, si ipsi sint de restituendo grauati. hoc dicit vsque ad §. cum autem. Salicetus.*

¶ Imp. Iustinianus A. Iuliano. P.P.

LEX VII.

Sancimus licentiam esse etiam soli tutori m rectè fieri fideicōmissi nomine vniuersitatis restitutionem, quod pupillo relictum est, & sine onere fideiussionis. n vbi tamen pupillus fari nō posit, vel

† Nouell. 108. §. nobis ergo rectè.

† Cōc. gl. i. ppe fin. in ver. fi uerò rogatus. in c. i præsenta. extra. d proba.

† Ioanni.

h ¶ Contingat ℈ i. eangat.

i ¶ In rem. ℈ pro reb. hæreditariis. q̄ continentur in fideicōmisso. & hypothecariā habet pro eisdem, qđ est mirabile, ut & §. de iure do. l. in re bus. Vel dicit hypothecariā dari pro aliis reb. hæreditatis, quæ non cōtinentur fideicōmisso, ut & §. cōia de lega. j. res enim, quæ continentur fideicommisso non possunt dici obligatæ fideicommissario, cū ipsius sint, ut ff. de pig. actio. l. fi rem alienam.

K ¶ Dotis. ℈ constituendæ vel exigendę à grauata persona, & vtrunque probatur in corpore, ut dixi §. cōia de leg. in auth. res quę. Et no. q̄ in quatuor casib. permittit hic diminutionem quadrantis.

l ¶ Faciat. ℈ quia dodrās non sufficit, secus puto fi dodrantem totum dilapidauit, & tunc propter impensas vult diminuere quartam, ut in auth. de rest. & ea quæ pa. §. hæc igitur omnia. colla. 4. Itē quid si nihil consumpsit, sed tota supereſt? Rñ. hæres eius dodrantē retinebit ut ipse poterat, ut arg. ℈. tit. j. l. quanquam.

m Ancimus. ℈ CASVS Hæredē tuum de hæreditate tua pupillo restituenda rogasti, an tutori restituere possit, quæritis? Rñ. q̄ sic, si pupillus abeſt, vel si prę sens est, & fari non posit. & cām subiungit in litera. Idem est si rogasti furioso restituere: quia curatori eius restituere poteſt: Econuerso si pupillus vel furiosus rogatus sit restituere. dī q̄ curator restituere poteſt, & hoc in j. Si autem rogatus restituere ante vel post lit. conteſt. cōtumaciter se absentauerit, vel antequā restituat, decesserit, vel fideicom. secundus rogatus sit restituere: in illis tribus casib. ipso iure transeunt actiones ad fideicom. & hoc in secunda.

n ¶ Tutori. ℈ tanquam simplici procuratori, vt & ff. eod. l. quamuis, & l. seq. non autem tanquam facto procuratore in rem suam, vt ff. de iur. do. l. si mulier. §. ex asse.

n ¶ Fideiussionis. ℈ l. de rato. ite ét sine iudice. & sic est ſpecialis casus sicut sunt alij quidam, ut §. de admi. tu. l. sancimus. j. in fi. & l. constitutionem. sed infanti cum authoritate tutoris: vt ff. eo. l. seruo. §. si pupillo.

Nosci-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Noscitur.§ seeus si esset præsens, & maior infante: quia tũc fieret ei cũ authoritate tutoris restitutio, ut ff.eo.l.restituta.§.fi.&l.seq.& §. de iure delib.l.potuit.& l.si infanti.

b ¶ Nimia.§ lix xlix.distin c.huic etenim.&c.

c ¶ Casu.§ de pupillo & de furioso.

d ¶ Pupilli.§ infantes: vt possint ipsi tutores restituere,ut hic,& ff.e. l.restituta.§.fin & l.seq. sed hoc cũ alij est restituẽda,nõ tutor: iquia se authore sibi non põt re stitui,ut ff.e.l.j. §.quęsti tũ fuit. Sed cur aliud debitũ à pupillo põ ti bi soluere se authore,ut ff.de admi.tu.l.quoties. §.sicut? Rñ.quia hæc re stitutio continet trãsla tionẽ actionum,ut ff.e. l.restituta.§.fi.

e ¶ Cum autẽ.§ not.tri bus casib. loqui istũ §. f ¶ Hæredẽ.§ sed qũo potest esse fine hærede, cũ superstint fałtẽ legitimi? Rñ.nullꝰ eorũ vult, nec ẽt fiscus. Vel dic eũ esse fine hærede,qui põ habet hæredem statim cum moritur.

ADDITIO Aduertas ẽm Barto.hic q̃ de hoc debet tñ aliqua discussio fieri,ut fiat ałtem aliqua proclamatio. si ẽ aliquis, qui uelit esse he res talis. argu. §. de remiss.pig.l.si eo tpe.tunc enim cõparente transe unt actiones ipso iure, authoritate huius legis.

† deest in omnibus.

g ¶ Constituendum.§ s.de nouo, qua non sit constitutũ aliquo iure.

g ¶ Per contumaciã.§ vel ante lit.contestatã, uel post: ut §. posuit: & ita vł, q̃ ante litem con testatã possit ferri sententia diffinitiua, vt illo vocato, & non ueniente, pronũtiet restituendam hęreditatẽ,& sic ipso iure cõpetunt vtiles actiones, ut in li bertate dł ff.de fideicõ. lib.l.cũ verò § subuenẽtũ. Vel dic non fieri sententiam. a vt §.de tẽ.ap. l.fi.§.illud.sed iudex rediget in actis p tabellionẽ,qualiter & pro quo, & ad cuius petitionẽ ille est vocatus:& nõ venit & p hoc satis erit fideicõmissatio, ut hẽat vtiles actiones: si ꝑ baserit postea fideicõmissariam hęreditatẽ sibi restituendum.

† al.& al.utrũq; deest ut apud Duare.

a Gl. tñ j. i c. frequenter ex ut li. nõ est po nit hũc casum,p excepto à rła illius c.q̃m sq̃ ante li. otest.si fiat reci.testes. vel ferẽda ſnia defini tiua.

i ¶ Ipso iure.§ est & quartus,s. vbi rogatus alienauit. Nã in alienatis non puto necessariã restitutionẽ:quia rogatus nihil iuris habet i reb. illis, q̃ concedere possit,& hoc vł dicere l.ſ.cõia de leg.l.fi.§. pe.& §. eo.auth.contra cũ rogatus. Item si à primo fideicommissario non exigitur cessio:quia non habet directas,ut hic dł.ergo cũ rogatus in alienatis nullam habet actionẽ,multò magis nõ exigitur cessio:cũ ibi primus fideicommissarius habeat vtiles. Item est & quintus, ut eod.l.j.§. sed & quoties. Itẽ & sextus secundum quosdem,ut ff.eo.l.ita tñ.§.si pater filiũ. Sed ibi vł, quod fiat restitutio. Item ad id, q̃ dicit ipso iure transire actionẽ de uno fideicommissario in alium,ut hic,& ff.e.l.si hæres institutus.in prin.est ẽ,ff.eod.l.j.§.de illo.Sol.hic corrigit. Vel dic transfert ut ibi,cum non fuit cõtumax.Sed nec prima nec secunda placet.Dic ergo ibi erat rogatus sub condõne,vel in diẽ. vnde ante diẽ restituit sponte.Nec obstat ff.e.l.sed si ante. vbi dicit q̃ nõ transeũt ante diem, quia ibi fauore fideicommissarij fuerat dies appositus:vt & dixi.

Actio trãsit ipso iure dł vno fideicõmissario in alium.

abesse noscitur: a ne dum nimia b subtilitate † vtimur circa res pupillares, ipsa subtilitas ad perniciem eorum reuertatur. ¶ Idemque iuris esse oportet, & si furioso fideicommissaria debeatur hæreditas: vt restitutio curatori eius soli,nomine,scilicet furiosi,celebretur. Quis enim sensus, quæ vox certa furioso esse intelligitur, cum in utroque casu restituẽtes † plenissimam consequantur ex nostra lege † securitatem? Hoc eodem † obseruando, etsi ipsi pupilli, d vel furio si restitutione grauati sunt.

¶ *Si hæres restituẽdo grauatus, p cõtumaciã sit absens, Vel si primus fideicommissarius in restituendo secũdo sit morosus. uel quis qs eorũ ante, q̃ restituat, sine hærede decedat: ipso iure transferuntur vtiles actiones. hoc usque ad finem. Sali.*

¶ Cùm autem e aliquis hæreditatem restituere iussus est, & dolo malo vel post litem cõtestatã, vel antea sese contumaciter celauerit vel si suppositus fideicommissarię restitutioni, antè, quàm restitueret hæreditatẽ,ab hac luce subtractus est,nullo hŕde, f vel successore † ei existẽte, vel fideicõmissarius cui restituta est ex Trebelliano senatusc̃sulto hŕditas, alij per fideicommissum restituere iussus fuerit res hæreditarias: quemadmodum actionum translatio celebretur in tribus istis casibus, apud veteres dubitabãtur. & Domitius Vlpianus constituendũ g esse superhis putauit. ¶ Sancimus itaq; vt siue per contumaciam h abfuerit is cui restitutio imposita est, sive per mortem puentus, nullo † ẽt relicto successore, fuerit, siue in primo fideicõmissario in secundum translatio celebrari iussa est, ipso iure i vtiles actiones trãsferantur. D. x. kal. Nouem. Constantinop. Lampadio,& Oreste VV.CC.Cos.

s.de fideicom.l.post mortem.hic aũt rogatus erat purè, & ideo lex sublato circuitu transfert vtiles: quia & facta translatio expressim non trãsfert nisi utiles,sed primus rogatus potest cedere directas: & iõ ex pẽctatur eius cessio. Item not. primum fideicommissarium si restituat secundo(vt hic fit) non retinere quartã ex Treb. nisi ante primus rogatus voluerit retinere, vt ff.e.l.j.§.ide Nerati'. Vel nisi suspectã dixerit prim' hŕs, & sic coact' totã restituit, nihilo detracto,ut ff.eo. l.Marcell'.§.j. & l.facta. & §. si cũ suspecta. Itẽ & i alio casu,ut ff.e.l.ex asse. i fi.imo ẽ exceptio abil locasiuvbisuspectãadiit

† autem. † scripſit.

† retentionem.

Q Vidã.§ CASVS. Hæredem tũi de tota hęreditate tua Titio restituenda rogasti, & Seio Stichũ,p fideicõmisso. teliqsti,à quo Seio Stichum pseq; debeat,an ab hęrede,an à generali fideicõ. ita, s. & post restitutionẽ Stichi a? s resvniuersitatis Titio restituat: an gñli fideicõ. aggregari dẽat, ve Titius Seio Stichũ tradat? Rñ. q̃ tota hŕdi tas Titio restituẽda est: & ea restituta, restituet Titius Seio Stichũ.nec refert an astiterit in spẽcie fideic. an ꝑcuniа. K ¶ Speciale.§ puta p̃dium.

l ¶ Eius.§ſ.prædij.

† deest in omnibus.

† relictum.

m ¶ Cum alius.§ hęc verum, nisi in eo casu qñ hŕs deductis legatis iussus est restituere hęredi tatẽi in quo casu hęredi datur electio:ut ff.e.l.cogi.§.inde quęritur. Vel nisi testator ininxerit onus legatorum nominatim hęredi, ut ff.eo.l. Marcellus. in prin. aliàs non,ut hic, & ff. e. l.j.§. is qui.& §.fi. Sed quæ dam dicũt esse ſpãle q̃d hic dicit, p̃p hoc, quia de tota vel omni hęreditate rogauit testator, & hŕs nihil retinuit. Alij dicunt diuidi onera, ut §.eod.l.2.

n ¶ Et hoc.§ ſ. prædium.

Ad legem Falcidiam.

TITVLVS XLIX.

¶ *Non offendit ius commune ille, qui beneficio non vult uti. Vel sic: ſoluens scienter, quod per Falcidiam retinere poterat, non dicitur plus debito ſoluere. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Impp.Seuerus, & Antoninus AA. Prisco alias Proculo. LEX I

Cire debes, o omissa Falcidia, quo plenior rem fidem restituendæ portionis exhiberes, non videri plus debito solutum esse.PP. iij. Id. Maij, Laterano, & Rufino Cos.

¶ *Falcidia minuit omnia legata pro rata. h.d. Salice.*

SCire.§ CASVS. Si hæredem instituisti,& multa ab eo legasti,& hæres sciens se competere Falcidiam,solida soluit legata: an q̃d plus debito soluit,repetere possit,quæritur? Dł, q̃ non,cum errasset in iure,s.credens hoc ei licere etiam post solutionem. Vel dic, hæredem tuum de aliqua re reddenda alicui rogasti,vel parte eius:hæres cum poterat retinere quartam illius rei per Falcidiam solidam soluit:ac plene faceret quod iusserat sibi testator:an possit repetere quartam ex l.quod plus debito soluit,quæritur? Resp.quòd non.

o ¶ Scire debes.Jstu hæres.

p ¶ Nõ videri.§ Sed certè imo,q̃a Falcidia ipso iure diminuit legatũ ut ff.e in q̃titate.in fi.& l.Plautius. & l.lineã.& quorũ leg.l.j.§.si qs ex mortis. Sed dic nõ videri quo ad hoc vt hẽat locũ ꝑdict.inde. cũ licies fecerit,ut ff.de re.iu.l.cui' p errorẽ.fec'ſi errore facti soluisset,ut j.e.l. error.sed q̃ erat hæc dubitatio? Rñ.q̃ fortè erat minor 25.an.ille,q̃ soluit: p q̃d uolebat repetere,ut §.fi aduer.fol.l.2.sed ibi i ure errauit:hic sciẽs fuit.vel erat vir maior institut' rogatus dare vxori legatũ: & ipse

Legatij ipso iure diminuit Falcidia.

postquam præstitit,defalcare uolebat qua si donatio fuisset inualida, sed tamen non potest,ut ff. de dona. inter virum & uxo.l. si sponsus. §. si quis rogatus.& § præcedenti.

† Dutião.

Falcidia non retinet si non ponẽdi.

Falcidia retinenda.

Falcidia non retinenda.

Falcidia retinenda.

Falcidia non retinenda.

Falcidia retinenda.

Falcidia non retinenda

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN testamento.] CASVS. Si miles militans iure militari testamẽtum fecit,& hæredem instituit,& multa legata reliquit:an hęres ꝺ legatis quartam detrahere possit,quæritur? Dicitur ꝙ non. Idem est si res alienas possedit:quia in his cessat lex Falcidia:& iis,quorum sunt sine diminutione aliqua restitui debent. Sequuntur duæ authẽticę:sed primo legenda est illa,
Sed cum testator. deinde alia,sed in eadem.

a ¶ Militis.§ l. militis. secus si est ueteranus:ut ff.e. l. si post & l. ad ueterani.idẽ in Trebellia. ut ff. ad Trebel. Ita l.j.§. penult. denique &c. Sed certè imò contra uidetur in Trebel. ut ff. ad Trebell.l.j.§. hoc aũt.uel dic quinque esse remedia Trebellia. Primũ,ut quis cogatur adire. Secundum, ut cogat restituere. Tertium, ut postquã restituerit,non conueniatur à creditoribus:quod est suo fauore inductum. Quartum,ut non cõueniat debitores ꝙ est fauore fideicommissarij. Et hęc quatuor locũ habent in testamẽto militis:ut d.§.hoc autem. Est & quintũ,ut de retentione quartę, ꝙ non habet locum in militis testamẽto: ut hic, & §. de testa.mili. l. in testamento.ij. & d. l. ff. ad Trebel. l.j.§. penul.

Trebellianum senatusconsultum habet quinq; remedia.

¶ Nouel. j. §. hinc nobis.

b ¶ Aeris alieni.§ ut & §. l. proxi. Sunt & alij casus,ubi cessat Falcidia:ut ecce in legato instrumẽtiut j. e. l. si ꝺdotrũ. Itẽ in dote:qa suam rẽ hãc uẽ mulier:ut ff. e. l. cũ dotẽ. & l. si ususfructus §. dos. nisi in cõmodo fortè repræsentationis:ut ff. e. l. j §. si q; creditori. & de dote præle. l. j. §. idem Iultanus. Itẽ in libertatib. ut ff. de inoffic. testa. l. Papinian⁹. §. sed an & libertates. Itẽ in relicto bonorum subsidio:ut ff. de inofficioso testa. l. scimus. Itẽ cessat ꝺelicto hæredis: ut §. eod. l. etiam si tacitum. & ff. eod. l. beneficio. in prin. & §. j. & l. hæreditatem. §. fi. & hoc ueteri iure, & etiã nouo cessat in tribus casibus: & ideo lege auth. Sed cũ testator. ubi sunt tres, quæ est in cor. de hære. & Fal. §. hinc nobis. & sequen. §. col. j. Item in quarto & quinto, ut in aliis duabus auth hic positis.

Versus.

ADDITIO Hos casus cùm multis aliis uide per gl. in §. fi. instit. eod. tit. Vnde uersus Falcidiam cessare facit pars debita natis, Dos miles, uetitum, libertas spontè solutum, Res uetitæ uendi, pietas, & chartula crimen. Ac hæres si non facit inuentaria, subsit.

Sed cùm testator. ‡ CASVS Hæc auth. addit. l. codicis. & sic continuatur: Lex codicis loquitur in testamẽto militis militantis, i quo cessat Falcidia. Auth. ista loquitur in testamento ueterani: & ponit casus, in quib cessat Falcidia. un ie si testator uetuit Falcidiã detrahi expressim sciens uires patrimonij sui: cessat Falci. & si hęres admonitus à iudice implere uoluntatem defuncti intra annum nõ adimpleuit: auferẽ ei hęreditas & applicatur suppradictis personis ut §. de fideicõ. in auth. hoc amplius. Itẽ non detrahitur Falci. si tu hæres soluisti, nec potes repetere. Item cessat Falci. si hæres non facit inuentarium, Sed si facit inuentarii solenniter uocatis legatariis, uel si aliqui erant absentes ꝙ eis adhibuit tres personas. nã hoc casu potest detrahere Falcidiam: ꝙ testabit in inuentario, quo casu iurat de calumnia. & serui subiiciẽtur quæstionib. & istæ tres quæstiones debent agitari intra annum.

c ¶ Hoc expressim ‡ sne detrahatur Falcidia.

d ¶ Non ignarus. ‡ quod semper præsumitur: ut §. de rescind. uendi. lege, quisquis. Sed argu. contra instit. qui ma. non possunt. §. in fraudẽ.

e ¶ Cessat. ‡ olim non sic cessabat: ut ff. e. l. quod de bonis. §. j. & §. fi. & l. si debitor. Item quartam debitã iure naturæ non põt testator auferre: ut §. de inoffi. testa. l. scimus. & l. quoniã in prioribus. Itẽ nec Trebellianicam. ut §. eo. l. ut alegas. ut instit. de fideicom. hære. §. sed quia.

ADDITIO tn dicas quod imo prohibere potest testator detrahi Trebellianicam: ut tenent communiter docto hic.

f ¶ De legatis. ‡ subaudi, & fideicommissis, ut supra de fideicõmiss. auth. hoc amplius.

¶ Idem A. Primo & Pomponio. L. VII.

INtestamẽto quidem militis [a] ius legis Falcidię cessat. Sed si ea, quæ ad uos pertinent defunctus tenuit, bonorũ eius uideri minime possunt. & ideo recte rationem eorum, ut æris alieni, [b] haberi desiderabitis. PP. kalend. Maii, Alexandro. ij. & Marcello, Gos.

INAVTHEN. de hæred, Falcid. §. hinc nobis. & §. seq. colla. j. constit. j.

¶ *Hęres Falcidiam non detrahit cũ testator prohibuit: & si eius uoluntati non obtemperet, hæreditas aliis defertur. testõre non prohibente. Falcidiam detrahit, si inuentarium legitime conficiat: alias ad integra tenetur legata, etiam ures hæreditatis excedentia nulla huiusmodi lite annum trasẽdente: & hæres scienter quædam ex legatis integra soluens, de aliis Falcidiã detrahituec ei soluta rum repetitio competit, h. d. Salicetus.*

† SEd † cum testator hoc expresserit [c] uetuit, non ignarus [d] qs modus sit sui patrimonij, cessat [e] Falcidia: & si hærés in hoc defuncto non pareat, defertur hæreditas personis supra enumeratis sub titulo de legatis [f] & fideicommissis. ¶ Item si hæres quædam legata substantiæ suæ mensuram subtiliter [g] agnoscens, præstat insolidum: neque ex his repetitio, nec ex aliis permittitur retentio, nisi inopinatum quid emergat. [h]

¶ His cessantibus, locus est Falcidiæ, si fiat. inuentarium secũdum modum tempusque statutum [i] in additione. ¶ Hæc quoque adhibita obseruatione, [k] in præsentia omnium ipsius ciuitatis, in qua fiat, legatariorum, [l] aut pro eis agẽtium, si personæ ratio sit habenda perficiatur, vel si quis absit ex ipsis aut interesse noluerit succedat præsentia trium testium [m] itidẽ † ipsius ciuitatis locupletum & bone opinionis, absque præiudicio tamen veritatis inquirendæ per seruorum quęstionem, & hæredis testiumque iusiurandum. ¶ Quo ſi obseruato, solida legata pstet, & si fines hẽditarios excedãt. [n] Nulla ãt qõnũ taliũ vel litiũ excedat annum, [o] Anno enim culpa hęredis transacto, cadet a relictis.

IN AVTEN. vt spon. lar. §. si quando colla. ix. constitu. ij.

¶ *De re prohibita per legatariũ uel fidei commissarium alienari, non detrahãt Falcidia uel trebellianica, & iste casus est ual de notabilis & quotidianus: tamen aduocati & doctores: communiter non aduertunt ad hunc casum. Bal.*

† SEd & in ea re cessat Falcidia, quæ ita relicta est ne alienetur, [p] sed permanet apud successores eius, cui relicta est.

INAVTHEN de eccles. ti. §. si autem hæres colla. ix. constitu. vj.

¶ *De relictis ad pias causas non detrahitur Falcidia. Salicetus.*

SImiliter Falcidia cessat in is, quæ ad pias causas [q] relicta sunt.

[g] ¶ Subtiliter. ‡ ut §. de testa. l. non dubiũ. §. fi. & de fideic. l. ii. & supra eod. l. i. secus aut si pretendat facti errorẽ: ut j. eo. l. error. Itẽ secus quãdo omnia nõ fiũt legitime relicta: ut supra ne uxor pro mari. l. fi. in eo tamen quod agnitũ est, præiudicatur §. de fideicomiss. l. i. & ii.

[h] ¶ Emergat. ‡ quod † videlicet. subsitãtiam minuatur à corp. dicitur. § nõ autẽ. Sol. oli cõtra erat hoc casu, quãdo quędam soluebat, quia non preiudicabat in aliis: ut ff. e. qđ de bõis. §. non id circo & l. si ex pluribus. quæ sunt contra, Vel dic quod illa. si ex pluribus. nullum fuit integre solutum. hic enim loquitur quãdo in tegre quædam soluũtur & animo omnia soluẽdi unde nõ potest bonę uoluntatis pœnitere, ut no cor. d. §. non autem.

[i] ¶ Statutum. ‡ scilicet ut intra trigintã dies sciat. & intra alios ix. finiatur a tẽpore, quo sciuit se hæredẽ supra de iure deliberan. l. an. §. fin autem dubius.

[k] ¶ Obseruatione. ‡ non erari illa l. fi. scimus § de iure delibe.

[l] ¶ Legatorium. ‡ idẽ forte in creditoribus, vt certant de damno mitan do. & ideo eis magis subueniendum: uers. de iure delibe. l. fi. §. & si prætatã & in authen. ut spon. lar §. ad hæc coll. ix.

[m] ¶ Testium. ‡ hi iurãt se nullius malignitatis cõscios, quamuis uideatur negatiua ut i cor. § fi ue ro absint.

[n] ¶ Excedant. ‡ Nota per hanc hanthen. ꝑstari legata ultra mensuram substantiæ, sed oli. secus, ut ff. eo. l. i ratione. i. § qđ nullo. in fin. § etiam in testamento militis, ut ff. ad Trebel. l. prima. §. penultimo In creditoribus tamen olim erat idem, ut supra de iure deliberã. l. fi. §. cumigitur. quartam tamen debitam iure naturę retinet, cũ tantum contra legem faciat. Nam & ubi contra legẽ, & contra uoluntatem facit, tamen retinet, ut supra de fideicom. auth. hoc amplius.

[o] ¶ Annum ‡ hoc est speciale contra. l. ꝑ prandum §. de iusti. q̃ statuit triennium. & contra authen. q̃ est. j. quomodo, & quando iud. authẽ. qui semel. vbi statuitur annus, & mẽses tres, uel anni duo, & mẽses sex. A lii dicitur hic intra annũ fieri inuentariũ, & legata solui. & sic hic loquit, non quod instantia iudicij anno finatur. prima placet, quia unus, annus dat instantię, & incipit ex constitutine litis, ut in corp. sed illud alius annus ad solaẽda legata, qui computatur ab admonitiõe iudicis. & post annũ amittit hæres cõmodũ hæreditatis. & de hoc dicit in cor. § necessitatem. & §. initium.

SEd & in ea re. ‡ CASV. S. Inista auth. ponitur casus, in quo cessat Falcidia, & est talis. Testator istituit Titiũ hæredem. & tibi. & fratribus legauit aliquas res ut perpetuo non alienaretis, sed semper apud successores uestros deberent remanere. certe in istis rebus sic, cessat Falcidia. Viuianus.

[p] ¶ Alienetur. ‡ Falcidiam enim dimittendo, legatarius rei partem alienare uidetur.

SImiliter. CASVS In hac auth. ponitur alius casus in quo cessat Falcidia, & dicit quod non solum cessat Falci. in supradictis casibus imo cessat in relictis ad pias causas.

[q] ¶ Cau sas. Jut §. de epis. & cler. si quis ad, §. licẽtia. & dicẽpia causã vt ad

ut ad ecclesiam fabricandam vel reficiendam, uel pontẽ, uel aliqd tale, secus si simpliciter ecclesię relinquatur: ut ff. eo. l. j. §. ad municipiũ. quę est contra, uel hæc corrigit illam. Et not. ꝙ etiam huiusmodi cãe non minuunt quartam iure naturæ debitum: ut §. de inoffi. testa. l. qñ. in prioribus. Sed nunquid Falcidia detrahẽda ex iis quę ad pias cãs relinquunt, onerat alios legatarios? quod videt: ut ff. eod. l. plane. §. j. & l. ex asse. Sed contra dico vt argu. ff. eo. l. si a seruo. & l. non est dubium. & l. seq. Item facit. est cæteros legatarios suo onere onerari.

Pia cãsa non dẽ detrahere legatarios ergo pio non aggrauabitur tale.

I Rritum. ‡ CASVS. Testamentũ fecisti duos filios tuos tibi hẽdes instituisti: & rogasti, vt si unus eorum sine liberis decederet, alteri portionẽ suã restitueret. decessit alter sine liberis, & fratrẽ suum hẽdẽ instituit, & legata reliquit. uidebatur, ꝙ istud testamentũ nõ ualeret, cum rogatus erat de restituẽdo: ualet tamẽ, & deducit de portiõe fratris fideicommiss. sibi relictum, tanquã æs alienum, scilicet dodrantẽ hæreditatis restituendę, postea soluet legata de tribus unciis, & si non remaneat sibi quarta, in illis tribus unciis, detrahet Fal. de legatis.

[a] ¶ Debitum. ‡ ꝙ est dodrans hęreditatis restituendæ quæ remansit detracto dodrante.

[b] ¶ Oportet. ‡ vt §. eo. l. in imponenda.

[c] ¶ In residuo. ‡ i. in quarta, quã retinuit ex se natusconsulto Trebellia no. Vel iure naturæ habebis quartã, & ita quartã quæret, & facit §. de pac. l. pactum, quod dotali. & ff. de leg. ij. cum pater. §. cum Titio & ff. e. l. si fundum. §. ij. &. l. ꝙ de bonis. §. cum fideicommissum. & j. l. quanquam.

Error. ‡ CASVS. Testamentũ fecisti, hæredem instituisti. multa legata hẽs solida soluit per errorem, puta ignorans uires substantiæ, soluit legata non retenta sibi quarta, an repetere possit quæritur? Distinguit, aut errat in facto credens plus esse in hẽditate q̃ suffic it ad quartam. aut in iure, putans se quartam detrahere non posse. Primo casu repetit. secundo non. Idem in scięnte. Viu.

[d] ¶ Error facti. ‡ vt quia credebat se plus hẽre quàm haberet in hẽditate, vt inst. qui ma. non poss. §. præualuisse.

[e] ¶ Non impedit. ‡ vt & ff. de iu. & fac. ign. l. regula. §. fi. & de iu. & fac. ig. l. cum quis. & §. de cond. ind. l. fideicom.

[f] ¶ Non habet. ‡ vt §. de cond. ind. l. indebitum. & §. e. l. j. & ff. de inoffic. test. l. cum qui. §. j.

[g] ¶ Ignorauerit. ‡ vt quia nesciebat se posse uti Falcidia, & hoc nisi sit minor, vt §. si aduer. solu. l. indebito.

Vanquam. ‡ CASVS. Testator duos filios hẽdes instituit, & fiiæ dotẽ, vel certã partem, qua debuit esse contenta, reliquit: & rogauit ꝙ alter sine liberis decederet, restitueret superstiti partem suam. decessit vnus sine liberis ab intestato, an soror ęqualiter cum fratre ad successionem fratris admitti debeat, quæritur? Dñ ꝙ frater dodrantẽ habebit & in quarta, quæ remanet, tam ipse, quam soror succeder ab intestato. Viu.

[h] ¶ Legis Falcidiæ. ‡ Trebellianicæ. trientem ipso iure naturæ, vt filius aute omnia vẽ debere habere, in quo non tenuit fideicommissum: vt in auth. de restitu. & ea quæ. §. quamobrem. colla. 6. & sic duæ quartæ detrahũtur. Item pro hoc est quod dicitur, si alicui legatum est, vltra quàm capere possit: detrahit in primis Falcidia. ac si totũ caperet: post de. hitur quod per legem capere nõ potest: vt illa pæter Falcidiam habeat hæres: vt ff. eod. lege, quoties detract. onẽ sufficere ꝙ quib⁹ est ff. de inoffi. testamen. l. Papinianus §. si quis impubes. & ꝙ eis est, quod dicitur vnam Falcidiam in bonis patris, & filii seruari, vt ff. eo. l. in ratione j. §. quod vulgo. Item facit pro eis. Quidam alij dicunt vnam inauth. de hæred. & Fal. §. si quis igitur non impleas. coll. j ibi, quãtum lex &c. & extra de testa. c. Raynutius. & cap. Rainaldus. & facit §. eodem l. irritum. Item pro hoc, quia in naturali computat quicquid habet iure institutionis, per authen. sed quartam Trebellianicam hẽdit. ita quòd non timet petere, ergo computet. Item cum purè rogatur restituere, vel etiã post certum tempus vna cedit dies vtrique, sic ergo quilibet auelles de corpore alterius. Distingue ergo an vno tempore incipiant ambę, an diuersis.

Quartæ dę, an possint a filio detrahi si de restituendo grauẽt.

ADDITIO. Videas latius per gl. in verbo legitimam ipsam in d. c. Raynutius. extra de testa. & ibi pulchre per Abbatẽ, circa quẽ etiam vide ibi apostillam.

SIvt allegas.] CASVS. Pater tuus te & fratres tuos hæredes instituit, & rogauit, ve portionem tuam fratribus restitueres non detracta Falcidia. ꝙ Falcidia certas tibi res reliquit. si illæ res non sufficiant ad quartam, an eam possis supplere de eo, quod iuxta præceptum testatoris restituere debes, quæritur? Respond. quòd potes. Viu.

[i] ¶ Pro Falcidia. ‡ f. Trebellianica.

[k] ¶ Flagitare. ‡ si minus est, in speciebus, quam in quarta. Et sic nota testatorem non impedire hãc quartam iure naturę debitam, vt ff. eo. l. Titia. & instit. ut de fideicom. hære. §. sed quia. secus in quarta institutionis ex lege detrahenda, vt supra eodem authen. sed cum tota quàm capere possit: detrahit in primis Falcidia. ac si totũ caperet: post de. hitur quod per legem capere nõ potest: vt illa pæter Falcidiam habeat hæres: vt ff. eodẽ. lege, quoties detract. onẽ sufficere ꝙ quib⁹ est ff. de inoffi. testamen. l. Papinianus §. si quis impubes. & ꝙ eis est, quod dicitur vnam Falcidiam in bonis patris, & filii seruari, vt ff. eo. l. in ratione j. §. quod vulgo. Item facit pro eis. Quidam alij dicunt vnam inauth. de hæred. & Fal. §. si quis igitur non impleas. coll. j ibi, quãtum lex &c. & extra de testa. c. Raynutius. & cap. Rainaldus. & facit §. eodem l. irritum. Item pro hoc, quia in naturali computat quicquid habet iure institutionis, per authen. sed quartam Trebellianicam hẽdit. ita quòd non timet petere, ergo computet. Item cum purè rogatur restituere, vel etiã post certum tempus vna cedit dies vtrique, sic ergo quilibet auelles de corpore alterius. Distingue ergo an vno tempore incipiant ambę, an diuersis.

ADDITIO. Videas latius per gl. in verbo legitimam ipsam in d. c. Raynutius. extra de testa. & ibi pulchre per Abbatẽ, circa quẽ etiam vide ibi apostillam.

SIvt allegas.] CASVS. Pater tuus te & fratres tuos hæredes instituit, & rogauit, ve portionem tuam fratribus restitueres non detracta Falcidia. ꝙ Falcidia certas tibi res reliquit. si illæ res non sufficiant ad quartam, an eam possis supplere de eo, quod iuxta præceptum testatoris restituere debes, quæritur? Respond. quòd potes. Viu.

[i] ¶ Pro Falcidia. ‡ f. Trebellianica.

[k] ¶ Flagitare. ‡ si minus est, in speciebus, quam in quarta. Et sic nota testatorem non impedire hãc quartam iure naturę debitam, vt ff. eo. l. Titia. & instit. ut de fideicom. hære. §. sed quia. secus in quarta institutionis ex lege detrahenda, vt supra eodem authen. sed cum testator. & facit §. eod. l. si quis.

Etheo. al. Theto.

Quartã iure naturæ debitã nõ potest testator impedire.

IN donationibus ‡ CASVS. Marius donationem fecit in vxorem nec in morte reuocauit: vñ morte confirmata est donatio. an hæres defuncti de donatione possit detrahere Falcidiam quæritur? Dñ ꝙ sic: cũ hęc donatio inter viuos nulla sit, ꝙ morte confirmata similiudinem habeat fideicom. Viu.

[l] ¶ Factis. ‡ f. causa mortis, vel morte confirmatis, ut supra, de don. inter virum & vxorem. l. ex verbis. & l. donationes. j. nam si inter viuos, & statim valent. vt quandoque fieri potest, vt ff. de don. inter virum & uxorem. l. si sponsus. §. concessa. non possit detrahi Falcidia, vt ff. e. l. si ususfructus. §. dos.

[m] ¶ Quando. ‡ id est, quia.

Ea. ‡ CASVS. Ex ancilla cuiusdam dñæ filium fustulisti. x. dñæ reliquisti vt seruũ filium tuum manumitteret. xx. fili eidem reliquisti, vt & alios duos seruos redimeret, & manumitteret. agnouit legatũ, an cõpellenda sit seruum suum, f. filium tuum manumittere, an hęs: de legato detrahere possit Fal. de uiuersis 30. quærit? Dñ ꝙ manumittere debet, & de illis 30. deducitur totum pretium seruorum redimendorũ, & residuum habebit domina. ꝙ seruo manumisso, & de hoc residuo detrahet hęs Fal. intra x. dies, si residuum bonorum defuncti nõ sufficiat ad quartam. vel dic casum aliter, vt in gl. Viu.

Casum ponit.

n ¶ Sic ea. J Titius filium habens, qui erat seruus cuiusdã domine, facit

Impe-

Imperatori quæstionem fic. Domina filii mei agnouit fideicõmissum de x. ideo relictũ vt filium meũ manumitteret, sed & aliud fideicõmissum de xx. erat ei relictũ, vt redimeret quosdã seruos alienos, & manumitteret, qđ ipsa similiter agnouit, an cogenda est ad manumittendũ? Rndet Imperator, dominam esse cogendam manumittere seruũ suũ proprium, quia agnouit fideicommissum. Secũdo quæritur, an in eo fideicommisso sibi relicto, vt serum suum manumitteret, intercesserit Falcidia? Et dicit prio deduci de bonis pretium seruorum alienorum, sicũ in eo qđ est necessarium ad serui redemptionem, nõ intercesserit Falcidia, cũ dña emere non posit, nisi totũ fideicommissum habeat. Illo autem deducto petat fideicõmissum vsque ad eum modum, quem patitur substantia bonorum, & sic deducit Falcidia. Et talis est differentia inter proprios & alienos seruos, vt ff. de fideic. lib. I. generaliter. §. si quis alienũ. & §. sicut, & ff. e. l. sed si non seruus, in prin. & ad Trebe. l. ita tamẽ. §. fi. & facit ad hoc ff. eo. l. si tibi seruus. cum tribus ll. seq. & de leg. j. l. si fundum per fideicommissum. §. Iulianus. & de fideic. lib. I. si debitor de cem. & de inof. test. l. Papinianus. §. quoniam aũt quarta.

† quoad de ducta.

¶ Vrgeri. ‡ i. si minus cõsecuta sit pretio serui, tñ cogitur manumittere: nam &c.

b ¶ Seruorum. ‡ alienorũ vt dixi.

† Deest in omnib.

† ei

LIcet. ‡ CASVS. Filium tuum impuberem emancipaui, & tutelam eius, tanquam tutor legitimus administrasti, & in centum ex mala administratione ei tenebaris. postea testũ fecisti, & alios duos, & ipsum hæredem instituisti. an pro rata portione qua quilibet succedit, possit ille a coheredibus debitũ petere, quærit. Dr q sic. & si eum de dando fundo alicui rogasti, de fundo poterit Falcidiam detrahere. Vi.

c ¶ Non prohiberis. ‡ vt & §. de neg. ge. l. si ab eo. & de her. act. l. si adulta. & j. de bo. auth iud. pos. l. si vxor. & §. de pact. l. debitori. & de fideic. l. cum secundum.

† manentis

d ¶ Relictum. ‡ alicui.

e ¶ Easenas. ‡ idest quatenus.

f ¶ Residui. ‡ scilicet detracto ære alieno, vt §. eo. l. in imponenda.

quem dicis fideicommissariam libertatem ei reliquisse: aliquid cõsecuta est: ad restituendam fideicommissariam libertatem non immeritò obnoxia constituta debet vrgeri. a Nam fideicõmissum ei relictum vsq; ad eum modum potest petere, quem, deducto pretio seruorum b, quos fuerat rogata manumittere, relictorum, substantia patitur. S. v. Cal. Maij, Heracliæ. AA. Cos.

¶ *Pro rata, qua creditor succedit defuncto, extinguit actio, & p residuo cõtra hẽdes cõpetit actio: sed ut sciat an legatum integrũ debeatur debitũ anteà detrahit, & de residuo legatum præstatur. h. d. Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Fausti næ. L. XIIII.

LIcet adieris patris hæreditatem, & cõfusione pro parte, qua † eidem successeris, extinguatur actio, quam tibi † asseris competere, eò quòd ex administratione tutelæ multa eum debuisse cõtendis: pro residuis tamen partibus cohæredes conuenire nõ prohiberis c: & fundũ à te relictum d eatenus e † quo, deducta quarta residui f substantia patitur, præstare necesse habes. D. vj. Calen. Octob. Viminarii. AA. Cos.

¶ *Nec de dote prædiorũ, nec de instrumẽtis Falcidia detrahit. ‡. h. d. Bal. Vel sic Falcidia nõ detrahitur de chartulis. h. d Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Põponio. L. XV.

SI prædiorum g dotis apud te iure h remanentis instrumẽta i verbis precariis, vel testamento, vel codicillis vxor tibi dari mandauit: eius iudicium successores implere cõpellentur: cùm instrumentis prædiorum domino relictis, Falcidiæ nulla possit k interuenire quæstio. Suppositа. xvj. Calend. Februarias Sirmii. CC. Cos.

¶ *Si æs alienum absorbet totã defuncti substantiã, legata nõ debentur: & frustrà de Falcidia quæritur. h. d. Sali.*

¶ Iidem AA. & CC. Diomedi. L. XVI.

SVccessores l legata, vel fideicommissa, si æs alienum hæreditarium defuncti substantiæ fines occupauerit, legis Falcidiæ iusio m peti item Trebelliani n senatusconsulti præceptũ exigi non concedit. S. xvj. Calend. Februar. Sirmii AA. Cos.

¶ *De prælegatis deducitur Falcidia. h. d Bald. Vel sic. A cohærede detrahitur Falcidia, hoc dicit. Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Caio al. Seuero. L. XVII.

† ACohæredibus relicta legata ‡ quatenus modus legi Falcidiæ † præstitutus patitur. o, posse peti, certissimi iuris est. Suppo. v. Calen. Nouem. Anchiali. CC. Cos.

¶ *Sicut testator iure isto nõ potest phibere Falcidiã directò ita nec p indirectũ: et de mortis causa capiõe detrahit Falcidia, sicut de mortis causa donatione. h. d. Sal.*

¶ Imp. Iusti. A. Ioanni PP. L. XVIII.

SI quis quadringẽtorum fortè solidorum habens substantiam iusserit ¶ hæredem non aliter adire hæreditatem, nisi priùs trecentos octoginta solidos cuidam persoluat, vel aliam quantitatem, quæ deminuere Falcidiæ rationem potest: sancimus hæredem, si adierit p, legis Falcidiæ beneficio sustentatum replere quidem quod ad Falcidiam deest: & prius eo dato q vel retẽto r, siue vna datio est, quæ celebrari dispositа fuerit, siue in multas diuiditur personas præfatæ legis immutatũ habere beneficiũ s. Si enim cùm mortis causa donatio procedat, & hæc modum legis Falcidiæ excedat, hæres post additionem repetit eam pecuniam, quæ vltra modum legis Falcidiæ corporaliter quidem data est, lege t autẽ in patrimonio testatoris permansit: quare non in præsenti casu & viuentibus, & morientibus prouidemus, & eorũ vltima elogia conseruantes & commodũ hæreditarium non minuentes? Dat. Calẽ. Nouemb. Constantin. post consulat. Lampadii & Orestis VV. CC.

CVm certum ¶ CASVS Testamentum fecisti, hæredem instituisti. Titio legata reliquisti. hæres insolidũ legata soluit, vel soluere promisit, sciens se quartã beneficio legis Falcidiæ retinere posse: an quod plus quàm per legem Falcidiã retinere potuit, soluit: repetere possit, quæritur? Dicitur q nõ. & quod promisit, soluere cõpelletur: licet quartam, quasi sciens vo luntatem tuam impleuit. Et diligẽter no. q iste q promisit, teneatur soluere: & de soluendo præstare cautionem. Viuia.

a ¶ Cùm certum sit. ‡ per plures leges: vt §. eo. l. j. & de fideicommiss. l. ij. & ff. de condi. inde l. fidei cõmissum. & §. de testa. l. non dubium. & ff. de dona. inter virum & vxo. l. sponsus spõsæ. §. fi quis rogatus.

b ¶ Soluerit. ‡ hæc eũ sunt paria: vt hic, & ff. de dona. l. si patronus. & de calum. l. ij. §. hoc edicto. sed quandoque non: vt ff. de re mili. l. nõ omnes. §. hinc quæst arg. contra. & ff. de ędili. edic. l. quòd si nolit. §. in factũ. ibi, illud planè &c. & probatur ex duabus aliis legibus iunctis: vt arg. ff. de condict. indeb. l. na hoc. & de condit. pecu. l. ij. in fi.

c ¶ Æquitatis ratio. ‡ Not. vbi eadem ratio, ibi idem ius statuendum: vt & suprà de constit. pecu. l. fi. & ff. ad le. Aquil l. illud.

¶ DE CADVCIS tollendis.

¶ Dixit a *qualiter legata pro parte minuntur, silege Falcidia: sed quia quandoque in totum deficiebãt, vel efficiebãtur caduca, & non iustè quãdoq; ideo de his tollẽdis dicit. Et nota b qãod tres tantùm modos prosequit, licet multis modis efficiant nulla: vt infrà ead. l. §. & cùm triplici.*

IN prima parte ponit proœmiũ, & statuta legis Papię & q̃dã senatusc̃ulta, corrigẽs, & statuens ut ante aptas tabulas cedat dies adeundę hereditatis, & legatorũ: ne obtentu caducitatis, ppter nõ aptas tabulas, interim hẽditas vel legatario defũcto hereditas vel legatum deferatur in fiscũ. b. d. usque ad §. & cùm triplici. Bal.

¶ Imp. Iustinianus A Senatui vrbis Constantino politanæ. LEX vnica.

¶ Ita agnoscit legatũ q solidum promittit. *sicut q integraliter soluit. h. d. Ba. Vel sic. si hẽs ꝑmisit soluere integra legata, tenet adimplere sine Falcidiæ ꝺtractione. h. d. Sa.*

¶ Idem A. Ioanni P. P. LEX XIX.

CVm certum sit a hæredem, qui plenam fidem testatori exhibet, insolidum legata dependentem, nor posse posteà ratione legis Falcidiæ prætendentẽ, repetitione vti, quia videtur voluntatem testatoris sequi: iubemus hoc simili modo firmum haberi, & si cautionem super integra legatorum solutione fecerit, quod veteribus legibus † in ambiguitatẽ ductũ est. ¶ In vtroq; etenim casu, idest, siue soluerit b, siue super hoc cautionẽ † fecerit, æquitatis ratio c similia suadere videt. Dat. xv. kalẽ. Nouemb. Constantinop. post cõsulatum Lampadij, & Orestis VV. CC. anno secundo.

De caducis tollendis.
TITVLVS L.

¶ *In prima parte ponit proœmiũ, & statuta legis Papię & q̃dã senatusc̃ulta, corrigẽs, & statuens ut ante aptas tabulas cedat dies adeundę hereditatis, & legatorũ: ne obtentu caducitatis, ppter nõ aptas tabulas, interim hẽditas vel legatario defũcto hereditas vel legatum deferatur in fiscũ. b. d. usque ad §. & cùm triplici. Bal.*

¶ Imp. Iustinianus A Senatui vrbis Constantino politanæ. LEX vnica.

TNomen d & materiam caducorum ex bellis ortam & auctam ciuilibus, e quę in se populus Romanus mouebat, necessarium duximus (Patres cõscripti f) in pacificis nostri imperij temporibus ab orbe Romano recludere. vt quod belli calamitas introduxit, hoc pacis lenitas sopiret. ¶ Et quemadmodũ g in multis capitulis lex Papia ab anterioribus principibus emendata h fuit, & per desuetudinem abolita: ita & à nobis circa caducorum obseruationem † inuiolatum i suum amittat vigorem, qui & ipsis prudentissimis k viris displicuit, multas inuenientibus vias, per quas caducũ nõ fieret l. Sed & ipsis testamentorum conditoribus sic grauissima caducorũ obseruatio visa est, vt & substitutiones introducerent, ne fiant caduca, & si facta sint, † ad certas personas recurrere disponerent, m † vias recludẽtes quas lex Papia posuit in caducis: quod & nos fieri cõcedimus n. ¶ Et cùm lex Papia ius antiquum p quod ante eã in omnibus simpliciter versabatur, suis machinationibus, & angustiis circumcludens, solis parẽtibus q & liberis testatoris vsq; ad tertium gradum, si scripti fuerant hæredes, suum imponereiugũ erubuit r ius antiquum intactũ eis s conseruans, nos omnibus nostris subiectis sine differentia personarum † hoc concedimus t.

¶ Hic secunda, in qua statutum nouũ incipit ponere. & hoc principiũ dicit in summa: Lege Papiæ & senatusc̃ultis cuncta & ꝺiam caducorũ uersatib. correctis, statuit ut hẽditas defũcti possit adiri clausis tabulis: & ut legata pura, uel mdiè certa relicta cedãt quo ad trãsmissionẽ à morte testantis & fiscũ nõ debeãtur. h. d. Sali.

¶ Cùm igitur materiam, & exordium caducorum lex Papia ab adi tionibus u quæ circa defunctorũ hæreditates, pcedebãt, sumpsit & ideo v non à morte testatoris, sed ab apertura tabularum a dies cedere legatorum senatusconsulta b, quæ circa legem Papiam introducta sunt † cẽsuerũt c vt qđ in medio deficiat, hoc caducum fiat: primũ hoc corrigẽtes. & antiquum statutũ † renouantes sanci mus omnes habere licentiã à morte testatoris adire hæreditatem d:

f ¶ Patres conscripti. ‡ quia scripta erant eorum nomina in diademate capitis sui. Vel ratione ætatis vel curæ quam habebant ad imperium, vt patres.

† in iudicio suum.

g ¶ Quemadmodum. ‡ secunda ratio.

h ¶ Emendata fuit. ‡ vt supra de nupt. l. si libertam. & l. finali, & institu. de suc. li. §. primo. & §. fina.

i ¶ Inuidiosum. ‡ omnes enim inuidebãt ei, ꝓpterea quia iniquitas sua vigebat. Vnde illud: Inuidiosus ego, non inuidẽ esse laboro. Et erat eius vigor vt legata fierent caduca si decederet legatarius ante aperturam tabularum. Item nec hęres ad re poterat ante apertas tabulas.

† Apud certas. illas vias

K ¶ Prudẽtissimis. ‡ id est non tantùm aliis, sed etiam ipsis quidam consequebantur, displicuit.

Versus. Lex Papia duo continebat.

l ¶ Ne fieret. ‡ id est vt non fieret.

m ¶ Disponerent. ‡ ipsi testatores.

n ¶ Concedimus. ‡ scilicet fieri substitutiones.

De est in omnib.

o ¶ Et cùm lex. ‡ quinta ratio.

P ¶ Antiquum. ‡ scilicet bonum.

q ¶ Parentibus. ‡ Nota quòd nedum in parentibus & filiis fit licitum adire ante aperturam tabularum: imò etiam extraneis conceditur

r ¶ Erubuit. ‡ iubebat lex Papia, vtsi decederet hæres ante aperturam tabularum, fieret legitum caducum: & nõ posset adire, nisi esset de parentibus & liberis vsque ad tertium gradum.

s ¶ Eis. ‡ scilicet liberis.

t ¶ Concedimus. ‡ scilicet ius antiquũ vt possit adire ante apertas tabulas.

† concesserunt.

v ¶ Ab actionibus. ‡ vt non fierent ante apertas tabulas.

† al. statui renouantes

x ¶ Sumpet. ‡ vt non posset adire ante apertas tabulas.

y ¶ Et ideo. ‡ idest ex hoc primo vitio nascitur hoc secundum.

z ¶ Testatoris. hoc est secundum dictum legis Papiæ.

a ¶ Tabularum. ‡ vt nõ posset adire ante apertas tabulas, nisi in duobus casibus c. Primus, quando est de liberis: vt suprà proxi. Secundus quando in totum erat hæres: vt ff. de iur. & fac. igno. l. j. §. fi. & §. de iure delibe. l. iij. sed hodie semper etiam prius: ut subiicit.

c Sequitur eam Salic. d Idem Sa lic. vel dic secundum Bald. q ibi vulebat aditio, sed ei aufertur tanquã indigno. e Sequitur hanc ꝛl. 3. Bal. &

b ¶ Senatusconsultu. ‡ scilicet Aemylianum, Largianum, de quo fit mentio. j. de Lati. li. tol. §. cùm igitur. & insti. de suc. li. §. fi.

c ¶ Censuerunt. ‡ & malè.

d ¶ Vt quod. ‡ scilicet legatum.

e ¶ Caducum fiat. ‡ & fisco applicetur: vt ff. de peti. hæredit. item veniunt. §. cùm antequàm.

f ¶ Et antiquum. ‡ Nam & olim erat quod modò statuemus.

g ¶ Hæreditatem. ‡ & hoc verũ d est, nisi aliud impediat: vt §. de iis qui. vt indig. l. si ea quæstio: hic enim vult dicere, id est nisi impediret eũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

apertura tabularum:

a ¶ Similique.¦ hic corrigitur fœcundum dictum.

b ¶ Legatorum.¦ scilicet fideicommissorum.

c ¶ In diem.¦ vt & ff.de vsufruct.leg.l.Sempronius.secus ª si sub cõ ditione,vel die incerta: vt infra eadem l.§.in nouissimo.& §. sinautem aliquid.& ff. quando di. leg.ced. l. si post diem.& l.si dies.Secus ᵇ etiam in quibusdam puris legatis quę habes infrà eodem. §.in nouissimo.si tamen incerta dies sit appositа in persona legatarii:puta cũ morieris lego tibi decẽ,perinde habet ᶜ ac si in diem certum sit relictum, vt ff. quando dies leg. ced. l. si cũ hæres. & ff.de conditio. & demonstratio,l.hęres meus,primo respon.Item & cõditio quandoq; non habetur pro conditione, vt si sub eadem relinquatur legatũ,sub qua facta est institutio hæredis, vt ff. quando dies leg.ced.l. si dies.§. fina.

d ¶ Cedere.] Duobus modis dicit cedere.Primò quo ad hoc, vt extũc decedẽs legatarius transmittat ad hęredes, & ita hic,& ff.quando di. leg. ce.per totum. Alibi vt dicatur deberi: vt ff. de verborũ significatio.l.cedere.& sic nò accipitur hic nam non est statim legatarii,inspecta veritate ᵈ, nec ei debetur, cùm nulla ꝑcessit obligatio, vt ff.de dolo. l. & elegãter. §.ité si seruum.& ff.de legatis i.l.si tibi.§. cùm seruus. sed fingitur quæsitũ & debitum, cùm posteà venerit dies, vt ff.de fur. l.à Titio.& argumen. ff. si cer.peta.l.proinde. sed in contractibus ᵉ inter viuos vbi præcessisset contractus vel obligatio dicitur deberi,licet nõ possit peti: vt ff.de verb.obl.l.eum qui calẽdis. Item licet dicat simili modo in legato vt in hęreditate,caue : quia hęreditas non relinquitur ex die, vel ad diem:sed sub conditione sic, vt ff. de hær.instit.l.hęreditas.& instit.de hæred.instit.§.hęres. Item nec transmittit hæres hẽreditatem non aditam: vt j.e.§.in nouissimo.& hic secus est in legato.Sed est similitudo,ꝙa sicut ante apertas tabulas potest adiri hæreditas:ita & cedit dies legatorum,quo ad transmissionem.

a Idé Bar. & Sa.

b Sequuntur Bar. & Sali.

† De est in omnib.

c Qnia certum est ꝙ ille dies purificatur i vita legatarii Bart. & Baldus.

¶ ET CVM TRIPLICI.¦ CASVS. Imperator dicit ꝙ tripliciter fiebant legata caduca. Primus modus erat quando testator relinquit legatum illi qui nunquã fuit in rerum natura. vel fuit, sed ab humanis reb.exiuit ante tempus testamenti, & tunc erat caducum,& appellabatur pro non scriptum. Secundus modus erat quando reliquit legatum alicui,ille postea decessit viuo testatore:& illud dicebat esse in causa caduci. Tertius modus erat quando reliquit alicui legatum:& ille repudiauit vel decessit ante aperturam tabularum: & dicebat hic legatum caducum. In primo genere legati ꝙ dicebatur, pro non scriptum,remanebat apud hæredes à quibus erat relictum:nisi legatarius haberet substitutum in legato,uel cõiunctum,uel suppositum,sine onere.hoc est,ꝙ non dabunt uel facient illud quod testator voluit, uel dari uel fieri à legatario,& in hoc genere legati nihil immutatur hodie. In secundo genere qđ dicebat in causa caduci,legatum similiter remanebat apud illos à quib.erat relictum,sicut in primo casu: nisi legatarius haberet coniunctum uel substitutum,& remanebat apud istos cũ onere suo quẽadmodum erat remanſurum apud legatarium, siue istud onus consisteret in dando,siue in faciendo,quia non est ferendus q lucrum sentire vult: si onus ei annexum recusat sustinere. & quod dicit, in modo,dic exẽplum:Lego tibi fundum, vt decem des Titio. sub condition.vel lego tibi si nauis uenerit ex Asia.&quod dicit,uel alia qua cunque, dic exemplum,vt legaui tibi decem.& posteà alio testamento præcepi aliquid dare uel facere. Et nota ꝙ in hoc genere legati aliqd mutatur,olim enim remanebat illud legatum apud eos à quibus erat relictum sine onere.hodie cum onere:ut hic dicit. Viuia.

c ¶ Triplici.¦ scilicet inter cęteros modos.nam & multi alii sunt modi.sed de tribus tantùm tractat iste titulus.

f Sequitur eam Salic.

f ¶ Incognitum.¦ sic & instit.de test.in prin.

g ¶ Non fuerãt.¦ in veritate,uel de iuris fictione ᶠ: vt quia erat ab hostibus captus:& ibi decessit legatarius:vt ff.de legatis j.l. si seruo meo Stichus.§.j.

h ¶ Is qui.¦ legatarius.

i ¶ Habuit.¦ scilicet spe.

k ¶ Deficiente. ¦ viuo testatore.

similique ª modo legatorũ ᵇ vel fideicommissorum purè, vel in diem ᶜ † certam relictorum diem à morte testatoris cedere ᵈ,

¶ *Hic imperator prosequitur materiã deficientiũ voluntatũ, & assignat primò differentiã nominum, dicens quòd vltimæ uolũtates q̃ deficiunt ex parte honorati,quã doq; sunt pro non scriptis,videlicet quãdo relinquitur iam mortuo,quãdoq; sunt quasi caducæ, vt quando legatarius decessit post testamentum ante confirmationem p mortem testatoris. Quædam sunt caducæ, vt quæ post mortem testatoris deficiũt uel repudiantur.h.d.vsque ad §.in primo.Bal.*

¶ Et cùm triplici ᵉ modo ea,quæ in vltimis elogiis relinquuntur, cõtingebat deficere: consentaneũ est & tempora eorum, & nomina manifestè exponere: vt quod vel tollitur vel formatur, non sit incognitum ᶠ. ¶ Ea etenim vel iis relinquebatur qui in rerum natura tunc temporis cùm condebantur † vltima elogia, non fuerant ᵍ, fortè hoc ignorantibus testatoribus: & ea pro non † scriptis esse leges existimabant. Vel viuo testatore, is, qui ʰ aliquid ex testamento habuit ⁱ, post testamentum ab hac luce subtrahebatur uel ipsum relictum expirabat, fortè quadam cõditione sub qua relictum erat, deficiente ᵏ:quod veteres appellabat † causa caduci.Vel iam mortuo testatore hoc, quod relictum erat, deficiebat † : quod aperta voce caducũ nuncupabatur.

¶ *Hic exequitur imperator membra p ordinem, & dicit quòd pro nõ scriptũ primò defertur substituto:secũdò cõiuncto:tertiò remanet apud grauatum : & onus non cõmitatur ipsum,quia nunquã habuit rad cẽ fundamenti.h.d. usq; ad §. p ſ cundo.Bal. Vel sic:Legatum ꝙ non scriptum remanere debet penes hæredẽ,nisi legatarius in eo habuerit substitutũ re coniunctum: qa tũc ei debetur: & regulariter sine onere,quod etiam erat antiquitus h.d.Sali.*

¶ In primo itaq; ordine,vbi pro non scriptis efficiebantur ˡ ea, q̃ personis iam ante testamentum mortuis testator donasset ᵐ, statutum fuerat vt ea omnia bona manerẽt apud eos ⁿ, à quibus fuerant derelicta: nisi vacuatis ᵖ, vel substitutus supposítus,vel coniunctus fuerat aggregatus,tunc enim non deficiebãt,sed ad illos ᵍ perueniebant,nullo grauamine ʳ (ni si perraro ˢ) in hoc pro non scripto superueniente:quod & nostra maiestas quasi antiquę beneuolẽtiæ consentaneum , & naturali † ratione subnixum , intactum atque illibatum præcepit custodi

l ¶ Deficiebat.¦ vel quã definebat legata res in rebus esse humanis. Vel quia legatarius repudiabat,uel deficiebat conditio,uel moriebatur legatarius.

m ¶ Efficiebantur.¦ scilicet legata.

n ¶ Donasset.¦ id est legasset. nam legatum donatio est,vt instit. de legat. § primo.& ff. de legatis secundo.l.legatum.j.

o ¶ Apud eos.¦ imò vi detur quòd non: vt ff. de condi.& demonst.l. si quẽ eum quem . vbi legatus seruus apud legatarium remanet , licet non manumittatur ex voluntate testatoris,sed ibi ꝙ valebat legatum serui,licet libertas non valeat . hic autem nec legatum valet. Item contra ad idem ff.de legatis secũdo.l.cocondi.& demonst.l. si quis eum. in principio. vbi dicit,is. in principio. vbi remanet pênes legatarium:licet sit nullum in persona ancillę cui legatarius debebat restitue- re.Sed ibi ª est nullum, propter vtilitatem fideicommissi,iusta considerationẽ habita hæredis & eius cui relinquitur fideicommissum,scilicet ancillæ, nam legabatur ancillæ testatoris à legatario dandum. hic autem est nullum alia ratione.

p ¶ Vacuatis.¦ id est defectis. vel quia mortui sunt.

q ¶ Ad illos.¦ scilicet substitutum vel coniunctum.sed certè imò quã doq; etiam ad non coniunctum potius vadit , quàm ad eum redeat à quo est relictum. vt si Titio & posthumo lego decem: nam Titius habet totum etiã si vtriq; non coniunctim legaui, vt ff. de leg primo.l. si duobus,§.fin.quæ est contra. Sol.hic corrigit,quod non placet, ꝙa hic dicit se nihil corrigere de antiquo iure. Alii ⁱ vt Irn.ꝙ ibi saltem verbis erant coniuncti,quia dixit,Titio & posthumo. Sed nec hoc placet, quia non semper syllaba,& facit coniunctionem: vt ff. de hæred. instit. l.si ita quis hęredes. Tu ergo dic k ꝙ ibi posthumus licet non erat in rerum natura,futurus tamen sperabatur.hic non erat,nec sperabatur,ꝙa decesserat. Item nota quod in tribus casibus licet portio collegatarii mei videatur esse pro non scripta:non tamen mihi accresceit. Primus si legas mihi & Sticho seruo tuo sine libertate,ut ff.de leg j.l. planè.j. §.fi coniunctim. Secundus.si legas mihi & Titio seruum meum Stichũ nam suam tantùm partem habet collegatarius ,sed ego nil,vt ff. de legatis j.l.huiusmodi.§.si Titio. Tertius,si legas mihi & non capaci, vt ff de legatis ij.l.& Titio.§. & ei.& §.de hæred.instit.l.j.& ff.de iis quę ꝙ non scrip.hab.l.iij.& §.de iis quib. vt indig.l.hæreditas. quę omnia vidẽtur huic l.contraria.sed specialia sunt.

r ¶ Nullo grauamine.¦ imò semper cũ onere iniuncto legato, vt j. eod.§.his ita.Sed ibi ˡ dicit in hæredibus tantùm . secus in legatariis, vt ff.de iure codicil.l.quidã referunt. in fi. Vel expone ibi quocunque modo,id est ꝙ sit caducum,uel in causam caduci,non pro non scripto. Ité contra.ad idem ff.de le.i.l.ciuitatibus.§ Lucius Sol. hic corrigit, vel ibi impropriè dicitur ᵐ pro non scriptum, id est quòd pro eodem habetur,ac si ille non fuisset scriptus,puta quia repudiauit hæreditatẽ . sed hodie videtur corrigi quod hic dicitur, vt §.de fideicomm.auth. hoc amplius.vbi dicit cum onere semper redire. Vel verius ⁿ ibi in fœnã non obedierit sibi aufertur.secus autem alibi,ut hic.

s ¶ Perraro.¦ nam quandoque su perueniet ᵒ grauamen , ut si seruus sic legatus ut manumittatur,nam tunc cũ onere remanet,ut ff. de fideicom.lib.l.cùm verò.§.si pro non scripto. Item quando aliquis sibi adscripsit iussu testatoris,& cum onere:nam cùm non ualeat,remanet,sed cum onere,ut ff.de iis quæ pro non scrip.l.ii.licet ibi alia ratione dicitur pro non scriptum. Idem dicunt de legato dato alicui vt faciat impensam funeris quod tamen non inuenitur lege expressum.

Vetus

a Idé Bar. & Sali.

b Idé Bar. Bald.& Pa.

c Dic ut in illis quę dicitur fuit valuisse fideicommissi ideo quia fideicommissi debetur scientia & nescientia manentis. B. & Paul.

i Paul.

k Et modo Paul. Bar. Bal. & Sali. Bart. in l.de leg.iij.nõ venit sub substitutũ , nec dicitur substitutus sequẽs gnatus,sed dicitur legitimus. Vel potest dari generalis solutio, vt sẽper intelligantur repetita,nisi pateat aliam fuisse defuncti voluntatẽ, vt hic,& ff.de lega.j. licet imperator. in fi. Sed quare aliud in primo ordine,quia non redeunt cum onere,hic fic:Respõ. ᵇ quia ibi nec aliquo tempore tenuit legatum:ideoque nec onus.hic autem cœpit. argumentum ff. de hære.instit.l.circa.inde est ꝙ hic habet ex persona legatarii, ibi non.& ad hoc arg.ff.de iniusto testa.l. nam & §i sub conditione. §. rẽpondeo.& ff. de verb.obl.l.in illa stipulatione. Item q̃d si alicui fuit relictum,& onus iniũctum, onus autem adimplere non possit. vtrum possit petere legatum?Ad quod respond. secundum H. si onus tenuit à principio,pòt petere, vt ff.de lega.iij.l.pater.§. Tusculanus.si ve rò non tenuit,non potest petere,vt de lega. ij. l. codicillis. in princip. Sed argu.contra videtur ff.de condi.& demonst.l.si quis eum.

ADDITIO. Dicas quòd in illa.l.si quis eum. testator voluit ad legatarium aliquod cõmodum pertinere:puta interusurium medij tẽporis.vnde nimirum licet nullum sit onus,non tamen annulletur legatum.de hac quæstione vide pulchram distinctionem Bartol.in dicta l. codicillis.ff.de legatis.ij.

f ¶ Faciendis.¦ hic subdiuidit,vel in modo &c.

g ¶ In modo.¦ sub.diuidit.& quod dicit in faciendo, intellige si potuit per alium expediri: vt j.§. ne autem.

h ¶ Via.¦ vt legauit ei centum. posteà alio testamento vel codicillo aliquid dare vel facere præcepit.

i ¶ Contemnit.¦ vt & §.de fur.l.fi §.fed cum in secunda.Arg. contra. ff.de neg.gest.l.fi negotia.

¶ IN NOVISSIMO. ¶ CASVS. In genere legati ꝙ dicebatur caducum,¦ quando legatarij repudiabãt,vel ante apertas tabulas decesserit ᵃ in omnibus hoc aũt omnes qui honorem, &c. rantur,commò pecuniario: vt in stitu.de singu.re. per fi.re.in prin.& etiam debitor defuncti: vt ff.de lega.j.l. si pecunia. & de ali.le.l.debitor defuncti. Accursius.

d ¶ Substitutus.¦ imò quandoque substitutus non admittitur : vt ff.de cap.l.ꝙ fi filius.vbi filius qui domi remansit patre capto prædecesit. nã ei pupillariter substitutus admittit : sed illud a pupillari substituto, hic loquitur in vulgari & communi.

e ¶ Sentire.¦ vt ff. de vsufr.leg. l. fi ab eo. & ff. de leg.ij.l.fi Titio & Męuio.§.Iulianus. Sed secũdum hoc quomodo hic blanditur Iustinianus;nã dicit corrigentes quasi hoc ipse intueniat de nouo? Sed dic ꝙ inuentum erat per iurisconsultum, connexũ, nõ per alium principem. Vel non erat generaliter sic constitutum.Sed vide tur cõtra.scilicet ꝙ non cum onere redeat ad substitutum, tũsi sit expressim: vt ff. de hære. instit. l.sub conditione.vbi cõcordat,dicit apposita institutio, in persona substituti. sed de hoc dicitur onus. Ité contra.ff. de leg ij.l. Celſius.§.pe.&§.sequen. Sol. ille refert ius antiquum, quod refertur in eodem titu.l.fi Titio & Mæuio. §.Iulianus. Et eodẽ modo potest respõderi ad id quod dicitur. ff. de legatis ij.l.j.§ fin. vbi relicta à legitimis proximioribus,nõ intelliguntur repetita à sequentib. sunt ergo illa correcta. Vel per intelligantur repetita,nisi pateat aliam fuisse defuncti voluntatẽ, vt hic,& ff.de lega.j. licet imperator. in fi. Sed quare aliud in primo ordine,quia non redeunt cum onere, hic fic:Respõ. ᵇ quia ibi nec aliquo tempore tenuit legatum:ideoque nec onus.hic autem cœpit. argumentum ff. de hære.instit.l.circa.inde est ꝙ hic habet ex persona legatarii, ibi non.& ad hoc arg.ff.de iniusto testa.l. nam & §i sub conditione. §. rẽpondeo.& ff. de verb.obl.l.in illa stipulatione. Item q̃d si alicui fuit relictum,& onus iniũctum, onus autem adimplere non possit. vtrum possit petere legatum?Ad quod respond. secundum H. si onus tenuit à principio,pòt petere, vt ff.de lega.iij.l.pater.§. Tusculanus.si ve rò non tenuit,non potest petere,vt de lega. ij. l. codicillis. in princip. Sed argu.contra videtur ff.de condi.& demonst.l.si quis eum.

ADDITIO. Dicas quòd in illa.l.si quis eum. testator voluit ad legatarium aliquod cõmodum pertinere:puta interusurium medij tẽporis.vnde nimirum licet nullum sit onus,non tamen annulletur legatum.de hac quæstione vide pulchram distinctionem Bartol.in dicta l. codicillis.ff.de legatis.ij.

f ¶ Faciendis.¦ hic subdiuidit,vel in modo &c.

g ¶ In modo.¦ sub.diuidit.& quod dicit in faciendo, intellige si potuit per alium expediri: vt j.§. ne autem.

h ¶ Via.¦ vt legauit ei centum. posteà alio testamento vel codicillo aliquid dare vel facere præcepit.

i ¶ Contemnit.¦ vt & §.de fur.l.fi §.fed cum in secunda.Arg. contra. ff.de neg.gest.l.fi negotia.

¶ IN NOVISSIMO. ¶ CASVS. In genere legati ꝙ dicebatur caducum,¦ quando legatarij repudiabãt,vel ante apertas tabulas decesserit ᵃ in omnibus hoc aũt omnes qui honorem, &c. rantur,commò pecuniario: vt in stitu.de singu.re. per fi.re.in prin.& etiam debitor defuncti: vt ff.de lega.j.l. si pecunia. & de ali.le.l.debitor defuncti. Accursius.

d ¶ Substitutus.¦ imò quandoque substitutus non admittitur : vt ff.de cap.l.ꝙ fi filius.vbi filius qui domi remansit patre capto prædecesit. nã ei pupillariter substitutus admittit : sed illud a pupillari substituto, hic loquitur in vulgari & communi.

e ¶ Sentire.¦ vt ff. de vsufr.leg. l. fi ab eo. & ff. de leg.ij.l.fi Titio & Mę uio.§.Iulianus. Sed secũdum hoc quomodo hic blanditur Iustinianus;nã dicit corrigentes quasi hoc ipse intueniat de nouo? Sed dic ꝙ inuentum erat per iurisconsultum, connexũ, nõ per alium principem. Vel non erat generaliter sic constitutum.Sed vide tur cõtra.scilicet ꝙ non cum onere redeat ad substitutum, tũsi sit expressim: vt ff. de hære. instit. l.sub conditione.vbi cõcordat,dicit apposita institutio, in persona substituti. sed de hoc dicitur onus. Ité contra.ff. de leg ij.l. Celſius.§.pe.&§. sequen. Sol. ille refert ius antiquum, quod refertur in eodem titu.l.fi Titio & Mæuio. §.Iulianus. Et eodẽ modo potest respõderi ad id quod dicitur. ff. de legatis ij.l.j.§ fin. vbi relicta à legitimis proximioribus,nõ intelliguntur repetita à sequentib. sunt ergo illa correcta. Vel per intelligantur repetita,nisi pateat aliam fuisse defuncti voluntatẽ, vt hic,& ff.de lega.j. licet imperator. in fi. Sed quare aliud in primo ordine,quia non redeunt cum onere, hic fic:Respõ. ᵇ quia ibi nec aliquo tempore tenuit legatum:ideoque nec onus.hic autem cœpit. argumentum ff. de hære.instit.l.circa.inde est ꝙ hic habet ex persona legatarii, ibi non.& ad hoc arg.ff.de iniusto testa.l. nam & §i sub conditione. §. rẽpondeo.& ff. de verb.obl.l.in illa stipulatione. Item q̃d si alicui fuit relictum,& onus iniũctum, onus autem adimplere non possit. vtrum possit petere legatum?Ad quod respond. secundum H. si onus tenuit à principio,pòt petere, vt ff.de lega.iij.l.pater.§. Tusculanus.si ve rò non tenuit,non potest petere,vt de lega. ij. l. codicillis. in princip. Sed argu.contra videtur ff.de condi.& demonst.l.si quis eum.

a ¶ Vetus ius.¦ quod erat vt ad fiscum peruenirent: vt ff.de peti. hæ redi.l.item veniunt.§. cùm autem.

b ¶ Apud eos.¦ imò non: vt ff. de adi le.l. filio.§.matri: quæ est contra. sed hic corrigit. Vel ibi electa fuit mater vt minis tra, non vt legataria. sicut & alias ff.de leg. ij.l.si quis Titio.in prin.& de ali.le.l.pecuniæ.

c ¶ Possunt.¦ possunt † In omne hoc aũt omnes qui honorem, &c. rantur,commò pecuniario: vt in stitu.de singu.re. per fi.re.in prin.& etiam debitor defuncti: vt ff.de lega.j.l. si pecunia. & de ali.le.l.debitor defuncti. Accursius.

d ¶ Substitutus.¦ imò quandoque substitutus non admittitur : vt ff.de cap.l.ꝙ fi filius.vbi filius qui domi remansit patre capto prædecesit. nã ei pupillariter substitutus admittit : sed illud a pupillari substituto, hic loquitur in vulgari & communi.

e ¶ Sentire.¦ vt ff. de vsufr.leg. l. fi ab eo. & ff. de leg.ij.l.fi Titio & Mę uio.§.Iulianus. Sed secũdum hoc quomodo hic blanditur Iustinianus;nã dicit corrigentes quasi hoc ipse intueniat de nouo? Sed dic ꝙ inuentum erat per iurisconsultum, connexũ, nõ per alium principem. Vel non erat generaliter sic constitutum.Sed vide tur cõtra.scilicet ꝙ non cum onere redeat ad substitutum, tũsi sit expressim: vt ff. de hære. instit. l.sub conditione.vbi cõcordat,dicit apposita institutio, in persona substituti. sed de hoc dicitur onus. Ité contra.ff. de leg ij.l. Celſius.§.pe.&§. sequen. Sol. ille refert ius antiquum, quod refertur in eodem titu.l.fi Titio & Mæuio. §.Iulianus. Et eodẽ modo potest respõderi ad id quod dicitur. ff. de legatis ij.l.j.§ fin. vbi relicta à legitimis proximioribus,nõ intelliguntur repetita à sequentib. sunt ergo illa correcta. Vel per intelligantur repetita,nisi pateat aliam fuisse defuncti voluntatẽ, vt hic,& ff.de lega.j. licet imperator. in fi. Sed quare aliud in primo ordine,quia non redeunt cum onere, hic fic:Respõ. ᵇ quia ibi nec aliquo tempore tenuit legatum:ideoque nec onus.hic autem cœpit. argumentum ff. de hære.instit.l.circa.inde est ꝙ hic habet ex persona legatarii, ibi non.& ad hoc arg.ff.de iniusto testa.l. nam & §i sub conditione. §. rẽpondeo.& ff. de verb.obl.l.in illa stipulatione. Item q̃d si alicui fuit relictum,& onus iniũctum, onus autem adimplere non possit. vtrum possit petere legatum?Ad quod respond. secundum H. si onus tenuit à principio,pòt petere, vt ff.de lega.iij.l.pater.§. Tusculanus.si ve rò non tenuit,non potest petere,vt de lega. ij. l. codicillis. in princip. Sed argu.contra videtur ff.de condi.& demonst.l.si quis eum.

ADDITIO. Dicas quòd in illa.l.si quis eum. testator voluit ad legatarium aliquod cõmodum pertinere:puta interusurium medij tẽporis.vnde nimirum licet nullum sit onus,non tamen annulletur legatum.de hac quæstione vide pulchram distinctionem Bartol.in dicta l. codicillis.ff.de legatis.ij.

f ¶ Faciendis.¦ hic subdiuidit,vel in modo &c.

g ¶ In modo.¦ sub.diuidit.& quod dicit in faciendo, intellige si potuit per alium expediri: vt j.§. ne autem.

h ¶ Via.¦ vt legauit ei centum. posteà alio testamento vel codicillo aliquid dare vel facere præcepit.

i ¶ Contemnit.¦ vt & §.de fur.l.fi §.fed cum in secunda.Arg. contra. ff.de neg.gest.l.fi negotia.

¶ IN NOVISSIMO. ¶ CASVS. In genere legati ꝙ dicebatur caducum,¦ quando legatarij repudiabãt,vel ante apertas tabulas decesserit ᵃ in omnibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

legatarius ante aditam hĕditatem: merito ei p eũ ab eodẽ testatore relictũ legatum, p illo modo q̃ritur, vt ff. q̃n dies lega. ced. l. cũ ita. §. j. licet (qđ est mirabile) legatarius ab ipso tpe mortis videat fictione iuris fuisse dñs: vt ff de noxa. act. l. si seruus legatus. sed inspecta veritate non est: vt ff. de leg. j. l. si tibi homo. §. cum seruus. Alii intelligũt hunc secundum casum in seruo mihi legato, & me rogato per fideicom. manumittere, quod non placet [a]: quia expressim dicit lex, idem in legato relicto seruo sine libertate, vt ff. de optio. leg. l. si optio.

a ¶ Non pt̃. ‡ vt & §. de vsufru. l. ambiguitatẽ. & ff. quando di. lega. ced. l. 2. & 3. Item excipe [b] vsum & habitationem, vt ff. quando dies leg. ced. l. 2 forte [c] idem est in omni seruitute etiam reali, vt argu. ff. de serui. lega. l. fi. & ff. commun. præ. l. fi. & ff. quemadmodum seruit. amit. si partem. §. j. Sed arg. contra. ff. de serui. ẽle. l. si fundum. in fine. dic vt ibi no.

b Sequitur Bar. & P.

c Nihil est Pau.

ADDITIO. Dicas q̃ in seruitutibus realib' dies cedit a morte testatoris, sicut in aliis rebus legatis: quia cessat illa ratio, q̃ est in vsufructu, cũ iste seruitutes sint transmissibiles ad hęredes, vt ff. de serui. rust. prę. l. pecoris. ita vult hic Cyn. & sequitur Bar. & communiter doct.

† oneratę.

† in utroq;

† expectare

b ¶ Vel mista. ‡ de quibus hẽs exempla. ff. de hære. inst. l. fundus quoq;. §. puto generaliter.

c ¶ Ex fortuna. ‡ redde singula singulis.

d ¶ Conditio impleat. ‡ ante ergo non cedit: vt transmittatur, ut hic, & ff. de min. l. in causę. 2. §. Pomponius. & §. de fidei comm. l. si in persona. & hoc verum [d], nisi talis sit cõditio, quę omnino est extitura incõtinenti adita hęreditate, vt des decem si hĩs etis, vt ff de le. j. l. ‡ Vel quę tacitè insit: vt a primo legatario lego ali. tacitè intelligit, si sum legatum agnouit: ut ff. de cond. & demõ. l. conditiones. Idẽ si est oĩno extitura, ut lego tibi decem si morieris, vel cum morieris. vt ff quando dies leg. ced. l. si cum hæres. & ff de condi. & demonstration. l. hæres meus.

† hic. Dua.

d Idẽ Bar. Sal. & Pau.

Substitutio q̃ fit in donatione cã mortis an regrat stipulationẽ. ‡ Ista pars est hodie verior, q̃a ẽt donatio cã mortis ꝑ hodie fieri ꝑ pactũ nudum, vt est gl. singularis in l. cum pr̃. §. ‡. Mgr. ff. de le. 2. fm Bald. & Idẽ Bar. Sali. & P.

e ¶ Superstite. ‡ quid autem si cum illo simul moritur? R fi. refert an fiat seruus, vt tũc deficiat. an nõ, vt tunc non deficiat, vt ff. de cond. & dem. l. inter cĕdit. Item ẽt si decedat naturaliter, vt transmittere pendente conditione, vt ff. de acq. hæ. l. q. patri. vbi institutus, idemq; pupillo cohęredi substitutus si decedat post adtionem suam, sed ante mortem pupilli, transmittit. sed illud, q̃ pupillus adiuit, non alias. & propter aliam partem accepram cui adiungitur pupillaris.

f Simili modo. ‡. cum suo onere, vt §. eo. §. pro secundo. & ‡. eo. §. ne autem. in fin. §.

g ¶ Hæres. ‡ ad quem redit.

h ¶ Donationibus. ‡ no. secundum H. q̃ substitutio videtur debere fieri per stipulationem, vt ff. de ‡ don. eau. mor. l. ei qui. & ‡. de do. cau mor. l. 2. Sed arg. [e] contra ‡. in eo. ti. l. j. & facit §. de leg. l. si legata. & ff. de leg. 2. l. si Titio.

i ¶ Cũ & ab ipsis. ‡ bona ratio, vt ff. ad Treb. l. quoties. hæc vera [f] nisi testator ꝑpriis noibus exp̃sis grauauit vel onerauit, q̃a tunc viriles, vt ff. ad T. reb. l. nonnunquam. & de le. 1. l. seruus vni. §. j. & l. si hęredes.

K ¶ Pro virili. ‡. pro æquali: vt ff. de le. j. l. uirilis. Sed si mihi tres partes, tibi quartam huiusmodi rei legauit testator, & nos hanc rem Mæuio restituere totã iussit: Mæuius repudiat, nunquid ꝑ uirili parte remanet apud nos? R fi. q̃ hic dicitur, forè locũ habet in onere extranseco iuncto legatariis, etiã sub appellatiuo nomine: quia quod pro virilibus præstamus: & pro uirilibus apud nos remaner. secus si res legata cõtineat fideicõmissum. nam tunc prout legata est. ita & apud nos remanet. hędes verò damnati sub appellatiuo nomine, soluunt pro hęreditariis: & pro hæreditariis manet apud eos.

¶ NE AVTEM. ¶ CASVS. Quod autem dictum est in secũdo ordine, s. q̃ legatũ transit cum suo onere: hoc verũ est, si illud onus constitit in dãdo. si in faciendo, dicsting uitur: aut factũ per alium pôt expediri, vel nõ. Primo casu pone exẽplum: vt testator præcepit domu n fieri. vt tunc quicũq; legatũ percipit, sentiat & onus. Secundo casu pone exemplum, q̃ testator præcepit vt legatarius vxorem duceret. istud factum non tenetur hæres facere. sed in dando omnes pro mõ lucri onus sustinebunt: ita videlicet, quia in his generibus legatorum pro ea portione qua quis sentit lucrum, sentiat & onus: vt §. ea. l. §. sed vt manifesterur. scilicet vt si remanere debeat apud hędes: remaneat pro portionibus hæreditariis. si apud legatarium, aut fideicommis. pro æqualib' portionibus: vt in isto §. finaurẽ. Et hæc vera sunt quando transeunt huiusmodi legata cum suo onere: vt si fuerint in causa caduci vel caduca legatum autem pro non scripturn, cùm suo onere non trãsit generaliter: sed in quibusdam casibus specialibus, quæ in noui iuris compilatione enumeratæ sunt in pandect. in C. in auth. an ant̃ qui iuris fiat inuolutio. Viuianus.

l ¶ Statuimus. ‡ vt ubi prà eo. §. pro secundo. & §. finaurem aliquod. in eo quod dicit fimili modo &c

m ¶ Ad eum ‡ substitutum vel coniunctum. vel ad eum à quo erat de relictum.

n ¶ Hęc. ‡ scilicet onus.

o ¶ Lucrante ‡ imò videtur contra. nã filia succedens ab intestato ‡ te: spẽ patris, non soluit legata à filio relicta: licet de lucro habeat: vt ff. de iure codic. l. qui g am & l. seq & quidam referũt. quę sunt cõtra. Sol. hæc regula obtinet in iis qui lucrum capiunt ex voluntate defuncti. Sed ibi contra, vel præter defuncti voluntatẽ filia succedit. Itẽ cõtra in frã cod. § finaurẽ ad deficientis. & ff de cõdition. & demõstrat. Ista pars ratim. Sol. secũdum quosdam differunt: quia hic loqtur de iis qui sunt coniuncti re & verbis vel uerbis tantũ: ibi de iis qui sunt cõiuncti re tantũm. vel ibi de iis q̃ sunt coniuncti re & verbis: hic de iis q̃ tantũ re vel tãtũ verbis. Vel tertiò, ibi de iis qui sunt cõiũcti re & verbis: vel re tãtum, hic de iis qui verbis tãtum. Vel quartò ibi legtur cũ onus erat iniunctum

Filia succedens ab intestato patri non soluit legata à filio relicta.

iniunctum in personam deficientis tantum: hic in persona omniũ legatariorum secundum H prima placet.

a ¶ Admpleatur. ‡ arg. ‡. de contrah. stipu. l. veteris. & ff de condi. insti. l. fina.

b ¶ Eum abire. ‡ ſ. & tantum eum.

c ¶ Concluſiſſe. ‡ vt ff. de statu lib. l. si statu libero. §. si quis nõ dare. & de verb. obl. l. cẽteſimis. §. j.

d ¶ In omnibus. ‡ id est in omni genere legatorum, id est siue sint caduca, siue quasi caduca.

e ¶ Procedere. ‡ non autem potest procedere in pro non scripto. Item nec in aliis, si est factum quod per alium fieri nolluit testator, nisi per primum.

f ¶ Quibuſdam. ‡ scilicet casibus specialibus locum habent prædicta, vt redeat cum onere.

g ¶ Talia sint. ‡ scilicet pro non scripta.

h ¶ Noui iuris. ‡ Nouũ ius hic appellat totum corpus iuris. ideo dico specialiter iuſsimus enumerari ne quis &c. & sunt positi isti casus qui sunt duo tantùm. ff. de fideicõmiſ. li. l. cùm verò. §. si pro non scripto. & ff. de iis qui pro non scrip. l. fi. & dixi §. eo. §. in primo itaque.

i ¶ Veteris iuris. ‡ id est in voluminibus deſperatis.

¶ HIS ITA. ¶ CASVS. Fecit Imperator mentionẽ. §. de coniũctis. qui hi sint videamus, & gratia coniunctorum de disiunctis. dic ergo q̃ hęredes aut sunt coniuncti, aut disiuncti aut legatarij. Primo casu aut oẽs sunt hæredes coniuncti tantũ, aut omnes disiuncti tantùm, aut quidã disiuncti, aut quidã disiuncti. Primis duobus casibus si aliqua pars deficiat, transmitteretur ad cohæredes: & cùm suo onere. & si aliquis cohæredum deeſſerit, ad hęredem eius transmitteretur. aliis enim casibus quando quidam sunt coniuncti: quidam disiuncti: si aliqua pars de coniunctis deficit, ad coniunctũ pervenier tantum. si aliqua pars de his deficiat, illa pueniat non solum ad disiunctos, sed ad coniunctos cum onere suo: & pro portiõibus hæditariis finaurem. qua re aũt pars de coniunctis deficiens, ad coniunctos tantùm pueniat: nõ sic in disiũctis rationẽ assignat. q̃a cõiũcti in vnũ redacti sunt ex sermone testatoris cõtinuato. disiũcti aũt inter se separati sunt & à coniũctis. ideo &c. De coniunctis dic exẽplũ: vt si sic dicat testator, Brunellum & Fautonem, & Raynerium & Castel. hĩdes instituo in tali hæreditate: illidicũtur cõiuncti re: quia in eadẽ hæreditate, & verbis: puta per copulatiuam coniunctionem. De disiunctis dic exẽplum Fautonẽ, Brunellum, Castel. hæredes instituo hi dicũtur cõiuncti re. quia in eadem hæreditate, verbis autem disiuncti. & sic accipitur coniunctum & disiunctum in tota ista constitutione. Viuia.

k ¶ Cõiunctim. ‡ scilicet re & uerbis. & sic intelligę in tota hac lege.

l ¶ Vel disiunctim. ‡ verbis tantùm. & sic accipitur per totam hanc constitutionem.

m ¶ Quoquo modo. ‡ i. caducũ, uel in causa caduci. ‡ aliud fi sit pro nõ scriptũ: q̃a tunc non transit cũ onere: vt §. e. §. in primo. Vel aliud est in legatis vt ibi, q̃ in hĕditate: vt hic, quia & cum onere redeat pro non scriptũ. & sic est §. ff. de le. 2. l. Celsus. §. pe. & fi. & de le. 3. l. j. §. fi. Solu. hęc corrigit. vel solue, vt diximus §. e. §. ꝑ secundo. Itẽ & fallit hoc in casibus illis tribus, in q̃bus quis facit partẽ lucri, licet nõ admittat ad partem vt diximus §. eo. §. in primo. in glo. f. substituturn vel coniunctum.

n ¶ Defuncti sunt. ‡ f. antequàm accrescat portio vacuata: suam portionem tamen adierãt ante. secus in cohærede substituto qui substitutionem non trãsmittit, licet adierit iure institutionis: vt hic, & ff. de condi. & demonst. l. hæc scriptura. §. cum eadem. & ff. de legi. hæred. l. si ex pluribus. & instit. ad Orfi. §. fi. & ff. de vulga. substi. l. sed si plures. in prin. & est ratio in substitutione: quia omnis substitutio est istitutio. vt ff. ad legem Falc. l. in ratiõe. j. §. pe. vnde sicut institutio non transmittitur [h]ęreditate nõ adita. vt §. e. §. in nouissimo. sic nec substitutio: vt ff. de acquiren. rerum do. l. substitutio.

o ¶ Nolentibus. ‡ qui iam suas partes adiuerãt. secus in legatariis quibus nõ accrescit inuitis: vt ‡. eo. §. vbi autem. & est ratio, vt ibi dicam.

p ¶ Absurdum sit. ‡ vt ff. de acqui. hæred. l. j. & ij. & l. qui ex duabus. §. fin. in fi. & ff. si pars hæredi. peta. l. ij. Sed tamen hæc absurditas quãdoq; toleratur, & hoc si testator fuit miles: vt ff. de mili. testa. l. si duobus. Item cùm creditores coniunctim hæredi suam partẽ tantùm volenti: vt ff. de acqui. hære. l. cum hæreditate in fine.

q ¶ Decisionibus. ‡ vt §. de iure deliber. l. quidã elogio. & de impub. & ali. substi. l. testamento.

r ¶ Ad solos coniunctos. ‡ vt & ff. de hære. in fi. l. hędes. Sed videtur ad omnes vt ‡. eod. tit. l. item quod Sabinus. §. j. vbi scilicet vno ex vndecim vncijs instituto & aliis duobus sine partibus: & ita in vncia quæ remanebat, si vnus eorum qui sine parte erat, institutus deficit: omnibus remanẽtibus accrescit. Sed dic q̃ ibi etiam illi duo non erant coniuncti re vel verbis, alioquin secus: vt d. l. hæredes. & hic.

s ¶ Onere. ‡ hic contra. infrà eodem, §. finautem ad deficientis. Solut. vt ibi.

t ¶ Disiunctos. ‡ alias coniunctos.

v ¶ Tam coniunctos. ‡ vt & ff. de hære. instituen. l. liber homo. §. cùm quis. Et distingue de his coniunctis & disiunctis: vt diximus ff. de vsufru. acc. l. j. in fine.

¶ VBI AVTEM. CASVS. Dicit in hoc §. quòd si plures legatarij sint cõiũcti, & vna pars legati deficiat, pueniat ad cæteros legatarios ꝑ virili portiõe, & cũ suo onere. Si aũt nullus voluerit: remanebit penes eũ à quo relicta est. Si aũt quidam voluerit, partes nõ volentium, volentibus accrescũt. Si autem legatũ disiunctim fuerit relictum ad omnes si voluerit, pueniet pro virili portiõe: nec vnus rẽ petere poterit alter æstimationẽ: nisi testator expressè dixerit vt ad alterũ res, ad

† huiusmodi. Substitutionem nõ transmittit cohæres substitutus licet iure ĩstitutionis adierit.

† Coniuncti † disiuncti vacuatũ in omnib.

† Nominis rectiùs.

† Coniũcti

† distincti.

† distincti.

† Aliquis.

† occupãt.

† Nonnulli cod. habẽt, & sic quidem habent, alienum autẽ non soli appetunt, sed cũ oĩ. suis cohær. accipiunt. Non habeant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

alterũ æstimatio pueniat. Si aũt vnus ex legatariis qbus separatim, vel disiunctim relictũ est, accipiat, & pcursu legarũ prioris diminuet: si nullus veniat q primo accepit, habebit insolidũ, nec dicet aliquid sibi accrescere, cũ tocũ hẽre videat ex voluntate defuncti. Onus aũt, qđ fuit in pſona sua appositum hoc subibit. Si aũt in pſonã alterius legatarii fuit onus a testatore appositũ, qui repudiauit, legatum ipsum non cõsequet. Quæ aũt de iis quib. vt indignis, auferuntur, sancita sunt, obseruẽtur. Viui.

a ¶ Deficiat ẽ morte.

b Accrescere. ẽt & in ſti. de leg. §. si eadem res duob. Sed in eo qđ dicit cum suo onere, est petra. ẽ. §. in primo. Sed illud in pnon scripto: hoc in caduco, & eo qđ est in cã caduci. Vel hic onus fuit iniunctum cuilibet legatariorum: ibi soli deficiẽti. Item ét fallit hoc, qđ dicit accrescere in illis casibus, in quibus quis facit partem, licet non admittatur ad partem, vt diximus ẽ. eo. §. in primo. Item contra in eo qđ dicit in suo onere. ẽ. e. §. sin aũt ad deficientis. sed ibi solues.

c ¶ Noluerint. ẽ p repudiationem.

d ¶ Volentibus. ẽ sed cur secus est in hẽdibus, vt ſ. e. l. §. his ita? Rñ. quia legatarii tm̃ gratia & lucri cã non oneris legata relinquuntur. hẽditas uero & gratia oneris & emolumenti relinquitur hẽdibus. Azo. vt ar. ff. mand. si hẽditatem. Item in eo q hic distinguit cõiunctos a disiunctis, vt statim sub iicit, vt contra. ff. de usufru. accre. l. j. in fi. Sed ibi in expositione literæ patet solutio.

e ¶ Sinaũt disiunctim. ẽ verbis tm̃, re tamen sunt coniuncti.

f ¶ Pro virili. ẽ nisi fuerit aliq coniuncti noiatim: quo casu loco vnius numerantur. ff. de leg. j. plane. j. ij. respon.

g Accipere.] ab hęrede.

h ¶ Accipiens. ẽ forte in legato vẽdicationis.

i Imponentes. ẽt & ẽ. commu. de lega. l. 2.

k Insolidum. ẽ vt ff. de leg. j. l. si ex pluribus. § fi. & fa cit ẽ. de lega. l. cum quæstio.

l ¶ Prẽstetur.] ab hęredibus.

m ¶ Separatim. ẽ verbis tantum.

n ¶ Sit. ẽ i. remanet.

o ¶ A priore ẽ i. ab eo q primo agnouit legatum. & ad hoc ff. de vsufru. accre. l. i. §. 2.

p ¶ Minuat. ẽ & hoc cum omnes voluerunt.

q ¶ Accrescit. ẽ primo agnoscẽti, quia totũ hẽt ex uoluntate defuncti.

r ¶ Non sentiat ẽ huic contra. ẽ. eo. § pro secundo. & § ne autem. So. hic in pro non scripto. ibi in tantũmodo in totũ.

s ¶ Iura de iis, quibus vt indignis, per hãc legem reseruantur intacta. h. d. vsque ad §. cum autem. Sali.

t ¶ Quæ autẽ antiquis legibus dicta sunt de iis, quæ vt indignis auferuntur, & nos simili modo intacta seruamus: siue in nostrum fiscum, siue in alias personas perueniant.

u ¶ Hæreditas non adita debetur substituto: & eius defectu venientibus ab intestato: & vltimo fisco. h. d. vsque ad §. hæc autem omnia. Salic.

v ¶ Cùm autem in superiore parte legis non aditam hæreditatẽ minimè nisi quibusdam personis, ad hæredes defuncti tranſmitti dispoſuimus: necesse est, si quis solidam hæreditatem non adierit: hanc si quidem habeat substitutũ, ad eum (si voluerit, & potuerit) peruenire. ¶ Quòd si hoc non fit: vel ab intestato succeſſores eam suscipiant, vel si nulli sunt, vel accipere nolunt, vel aliquo modo non capiant: tunc ad nostrum ærarium deuoluatur.

¶ Omnia in hac lege statuta habent locũ in qualibet vltima uoluntate post hanc legem facta. h. d. usque ad finem. Sali.

¶ Hæc autem omnia locũ habere censemus tàm in testamentis siue in scriptis siue sine scriptis habitis, quàm in codicillis, & omni vltimo elogio, vel si quid ab intestato fuerit derelictum, necnõ in mortis causa donationibus.

¶ Tantũ etenim nobis superest clementiæ, quòd sciẽtes etiam fiscum nostrum vltimum ad caducorum vindicationem vocari: ta caduco, & quasi caduco. hoc nõ placet. Alii q ibi redit cũ onere. ſ. ad illos a quibus fuit relictũ, hic ad collegatarium redit, nec hoc valet. Vt hic fuit onus impositum tm̃ deficienti, vt dixi in §. ne aũt. nec hoc valer. Ite ẽ. ẽ. §. sin vero quidã. Sol. ibi in cohęredibus. Vel hic vt dixi, fuit onus tm̃ deficienti impositum. ibi omnibus. Item ptra. ẽ. §. vbi autem. Solue. si omnes coniuncti sunt re & verbis, & onus omnibus est impoſitum, tunc obtinet, quod ibi dicit. si aũt deficienti tantum, tunc aut sunt tantum re coniuncti, qui appellantur in lege ista disiuncti: & tũc nõ subeunt alii onus. si uero erant coniuncti re, & verbis, uel verbis tantum, subire tenentur: vt hic, & dicto §. ubi autem. Et hæc est vera solutio ad omnia contraria prædicta.

s ¶ Sed suum.] sic ff. de donati. inter virum & vxo. l. si ſponſus. §. si quis rogatus.

t ¶ Coniunctim. ẽ re & verbis, vel idest in vtriusque persona asſignare onus. & facit ẽ. de inof. test. l. si mater. & ff. de hę. inſt. l. quidam cum.

v ¶ Indignis. ẽ vt supra, de iis quib. vt indi. per totum. & de lega. l. penulti ma.

¶ CVM AVTEM, CASVS. Dictum est in principio huius legis quòd hæres hæreditatẽ non aditam non trãſmittit nisi ad quaſdam certas personas. hoc verum est, si non habeat substitutum, si autem. substitutũ habeat, peruenit ad substitutum. si non, ad succedentes à iure. si hi non ſint, vel sint, & noluerit, vocabitur fiscus. Hæc quæ dicta sunt, locum habent in omni vltimo elogio, siue scripto, siue non scripto. & licet omnibus deficientibus fiscus vocetur, sicut dictum est: tamen cum one re suo uocabitur. & vltimò, vt præferatur vilitas communis &c. vt in litera. Hæc autem quæstio ad futura elogia, non ad præterita extenditur, sed suo marte discurret. Vltimò, constitutionem istam ad senatum trãſmittit Imperator, vt labor suus apud quemquam non sit incognitus, sed omnibus pareat & claresceat. Viuianus.

x ¶ In superiore parte. ẽ vt supra ead. l. §. in nouissimo.

y ¶ Voluerit. ẽ scilicet substitutus.

z ¶ Successores. ẽ scilicet testatoris.

a ¶ Nostrum ærarium. ẽ prius tamen ad uxorem de iure prætoris: ut supra, undevir & uxor. l. j.

b ¶ Derelictum. ẽ scilicet in codicillis factis ab eo qui non fecit testamentum.

Pepercimus

a ¶ Pepercimus. ẽ quin cum suo onere ad eum redeant. vt ff. de condi. & demon. l. in facto.

b ¶ Nec augustum. ẽ t. imperiale.

c ¶ Rei. ẽ genitiui casus.

d ¶ Censemus. ẽ No. vt & ff. pro socio. l. actione. §. Labeo. & in auth. de non alie. §. qa vero verisimile. in fi. §. coll. 2.

e ¶ Existimantes. ẽ sic & in auth. de hęr. & Falc. in prin. col. j. ibi, incurrunt &c. & in auth. vt iud. sine quoquo suffra. §. cogi ratio. colla. 9.

¶ DE IIS QVI ante apertas tabulas hęreditatem transmittunt.

¶ Et p consequens ante q adeat: Et cõtinua sic. Qualiter legata uel hẽditates fiat caduca, supra in genere dictũ est. Nũc aũt specialiter ponit de quibusdam pſonis, in quibus relicta non sunt caduca. ſ. in personis liberorum. Azo.

PEr hanc. ẽ CASVS. Secundùm ea tera iura generale erat, vt si hęres vel legatarius, cui aliq̃d in testõ erat relictũ, an apertas tabulas decederet, hẽditatẽ vel legatũ ad posteros suos nõ transmittebat: sed dicit Imperator, q̃ in quibusdam personis aliter est statuendũ. Statuit ergo vt si testator, vel testatrix decedens filios, vel filias habens, ex eis nepotes vel neptes, & eos solos vel cũ extraneis scripſerit hẽdes, vel adinuicem substituit, & ante apertas tabulas decesserũt, hẽditatem ad filios trãſmittant, nulla eis exceptione opponẽda. & hoc in prima. Idem est in singulari re eis relicta, vt & si ante apertas tabulas decesserint, eã ad posteros suos transmittãt. Iniquũ enim esset, vt pp casum filiis humanitus contingentem, nepotes succeſſione auita, vel legato de fraudarentur, & hoc in ſecunda. Viu.

f ¶ Sanctionem. ẽ loquit Theodosius.

g ¶ Filios.]q erant in potestate, aliud in emancipatis, sm quosdam. vt ſ. de iu. delibe. l. 3. & l. cum antiquitoribus. Vel fortè idem in omnibus liberis & parentibus, ut ẽ t. i. j. §. j. & §. i nouissimo. & hic dicit etiam de nepote ex filia, quam constat non esse in potestate aui materni. v insti. de pat pote. §. fi.

h ¶ Substituti.]filij cum nepotibus.

i ¶ Defuncti. ẽ & ante adiram hæreditatem.

k ¶ In liberos. ẽ Not. ergo duo esse necessaria vt fiat transmiſsio, & habeat locũ hic tit. q̃ ẽ transmittens sit de liberis: & ille in quẽ trãſmittit, sit de liberis. Itẽ video q̃ etiã ad supiores fit trãſmiſsio: vt ſ. de suis & legi. l. apud hostes. Sed quid si liberi scripti hæredes nõ suos liberos. sed extraneos instituerint liberis exhĩdatis? Rñ. nec extranei nec exhæredati liberi admittuntur ex hoc testõ: vt in cor. auth. de hær. & Fal. §. ea hæredatos. coll. j. Ita quid si non ex testõ obuenit his liberis, sed ab intestato? hic dicit de relictis ex testamento: sed tunc potest dici idem.

l ¶ Transmittere.] Not. q̃ ipso iure posteritas sua fit hæres. sed põt men nec illi tpepercimus a, nec Augustũ b priuilegiũ exercemus: sed quod communiter omnibus prodest, hoc rei c priuatæ nostræ vtilitati præferendum esse t censemus d, nostrum esse proprium subiectorum cõmodum imperiali ter existimantes e. ¶ Locũ aũt huic legi cõstituimus ĩ iis defunctorum elogiis, quæ posthàc composita fuerint. anteriores etenim casus suo Marte discurrere cõcedimus. Hæc omnia ad vos (Partes tcõscripti) duximus eẽ sancièda, tscilicet vt nomini maneat incognitus nostræ beneuolẽtię labor: sed edictis ex solẽnitate à nostris magistratibus propositis, omnibus innotescat. Dat. kal. Iuñ. Cõstantino. DN. Iustiniano A. PP. iiij. & Paulino V.C.Cos.

De ijs qui ante apertas tabulas hęreditatem transmittunt.

TITVLVS LI.

¶ Hæreditas ascendentium etiã nõ adita trãsmittit ad posteros pliberos institutos morientes etiã clausis tabulis: quod obtinet in legatis, & fideicommiſsis, hoc dicit. Sali.

¶ Impp. Theod. & Valentin. AA. Hormisdæ. PP.

LEX VNICA.

PEr hãc iubemus sanctionem f in posterum t valituram, filios g seu filias, nepotes aut neptes, p nepotes aut proneptes, à patre, vel à matre, auo, vel auia, proauo vel proauia scriptos hæredes, licet non sint inuicem substituti h: seu cum extrancis, seu soli sint in ſtituti: & ante apertas tabulas defuncti i (siue se nouerint scriptos hæredes, siue ignorauerint) t in liberos k suos, cuiuscunque sint sexus vel gradus, derelictam sibi hæreditariam portionem posse transmittere l: memoratasque personas (si tm̃ hæreditatẽ nõ recusant) nulla huiusmodi m præscriptione sibi obstante, t eam tãquã debitã vindicare. ¶ Quod, scilicet etiam sup legatis seu fideicõmiſsis à pre vel à mre, auo vel auia, proauo vel proauia derelictis n locũ habet. ¶ Si quidem p indignũ est, t fortuitas ob causas, vel casus humanos, nepotes aut neptes, pronepotes aut pneptes, auita, vel pro auita ſucceſsione fraudari, aliosque aduersus auitũ, vel proauitum desiderium vel in ſtitutum insperato legati cõmodo vel hæreditatis gaudere. Habeant verò solatium triſtitiæ suæ, quibus est meritò consulendum. D. Noñ. Apri. post consulatum Protogenis, & Asterij.

Quando dies legati, vel fidei commiſsi cedit.

TITVLVS LII.

¶ Legata annua ab initio cuiuslibet anni sunt soluenda. h. d. Butr. Bal. & Sal.

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Agrippæ.

LEX I.

SI competenti iudici annua legata, vel fideicommiſsa tibi relicta probaueris, ab initio o cuiuscũque anni exigẽdi ea habebis facultatẽ. Suppoſit. iij. kalen. Iuñ. Saturnino, & Gallo Coſs.

¶ Qđ liberè capiũt, restitutioni nõ subiacet. h. d. Bal. Vel sic: Duas hẽt lec. ſcđm primã. h. d. Si in legato pluribus relicto apponat cõditio, ut in supuiuentẽ uentrat: deficit conditio, si legatarius filios reliquerit. Sed ma alia lec. h. d. Si in legato pluribus vel ſto opponat grauamen, ut redeat ad supuiuentẽ, si supuiuens ad quẽ rediit ad hẽdes suũ insolidũ transmittit, nec ad hẽdes collegatariorũ reuertitur. h. d. & ſcđm hanc lect. expone. Quicunque is fuerit, scilicet qui superuixerit: & hæc bona in extraneis legatarijs. Sal.

¶ Idem AA. Prisco.

LEX II.

AGrum pluribus relictũ nominatim animaduertimus, & cautũ p esse, vt ad eum q̃ supfuiſſet, pertineret. Quicunq; igi-

o ¶ Ab initio.] vt & ff. quando dies leg. ced. l. nec semel. ij rspon. Sed videtur cõtra. ff. de verb. obli. qui hoc anno. Sed aliud est in ſtipulatioi bus, Arg. tamen cõtra. ff. de condi. & demõſt. si in annos. Vel aliud est si ſtipuletur quis hoc anno aliquid dari: & aliud si in annũ vel singulis annis. unde versus. Annua si debes, tunc inspicias caput anni. Anno si debes, in fine teneberis anni. Sed argu. cõtra. ff. si cer. pet. l. lecta. vbi dicit mer ſtruos. Accur.

ADDITIO Dicas quòd in d. l. lecta. dies fuit adiecta causa differẽdæ solutioĩs: hic verò cã multiplicẽdæ obligatioĩs. Videas de isto plenè per Bart. in d. l. qui hoc anno. ff. de verb. oblig.

AGrum. ẽ CASVS Fundum mihi Titio & Seio legaſti. vt ad ſupersticem peruenirent, decesſitque ad hæredem meũ legatũ trãſmit

Codicis. R iij ter

¶ Derelictis. ẽ hodie idẽ, & si ab extraneo relinquat legatum, vt ſ. tit. j. l. i. §. cum igitur. & §. in nouissimo. Item nota q̃ arg. huius legis dixerunt quidam, q̃ si aliqua talĩ personarum scribat hẽs sub conditione, & decedat, antequam conditio existat, trãſmittit ad suã posteritatem. Et idem dixerunt in quæstione qua quæritur, si duo filii instituantur hæredes, & rogẽtur adinuicem restituere, si alter decesserit sine liberis, & vnus decedat relictis filiis, antequam conditio alterius decedẽtis sine liberis existat, trãſmittit ad filios. & sic postea existente cõditione, qui alter decedit sine liberis, petere possunt fidei. omiſsum. qđ nõ placet ar. ff. de leg. 2. cum pr. §. hęreditatem. & l. vnũ. §. rogo. & ẽ. de fideic. l. ſi in persona. nam hic non dicit, q̃ fuerint instituti sub conditione, imò purè, sed non cedebat dies, nisi ab apturatabularum in aliis. sed i ſtis erat privilegium vt cederet ante. Erat & quidam casus olim quem habes ff. ad Syllã. l. 3. §. fi. & alius de contra tabu. l. sed etsi decesserit.

ADDITIO Aduertas, q̃ ista lex locum habet, si ue isti descendentes fuerint nati in vita illius de cuius hęreditate agitur, siue postea, vt dicit Cyn. hic post Dy. in l. Gallus. in magna diſt. ff. de lib. & posthu.

¶ QVANDO DIES legati, vel fideicommiſsi cedit.

¶ Incidẽter dixerat de hoc ẽ. de ca. tol. nunc exposito. Præterea de duplici cessione hic dicit. ſ. quãdo peti possit, ut ẽ. e. l. j. et ex quo tẽpore trãſmitt. tur.

SI competenti. ẽ CASVS. Testamentum feci-ſti, annuum legatum mihi reliquiſti, an in principio, an in fine illud petere possim, quæritur? Rẽsponde. quòd ju principio.

† Deest in omnib. Filius suũ conditione instituus, si decedat ante conditionẽ, an hęreditatẽ trãſmittat ad suam posteritatem. † fortuito. † desfrauda ri.

Continuatio.

superuixisset.

Versui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tere posſim,quæritur?Dicitur quòd non nec pro tali fideicō. hēdi meo Titius & Seius superstites ob hoc fideicommiſ. capientes nec eorū hæredes adſtringuntur.

a ¶ Fuerit.§ſi qui ſuperuixit:& ſic ad eū totū peruenit legatū : ut & ff. de don.cau.mor.l.j.& ff.de leg.1.l.cū pater.§.libertis.& l.peto.§.fratre.

b ¶ Adſtringitur. § etiā & ſi redeat ad alium legatarium.

I Pontianilla. § CASVS. Cuidam mulieri de prouincia nomine Pontianilla, aliquis reliquit legatum ſeu fideicōmiſſum, cùm ad legitimā ætatem peruenerit:nunc quærit, ſi Pontianilla impleta conditione legati, deceſſit antequam conſequeretur legatum uel fideicommiſſum:utrum petitionē legati uel fideicō miſsi tranſmittat ad ſuos hæredes?Et reſpon.q̄ ſic. Vel ſic: Pontianæ fundū legaſti cùm ad xij. annū peruenit:ſed antequā fundum conſequeretur, deceſsit. an nihilominus petitionem fundi tranſmittat ad hæredes, quæritur Dicitur quòd ſic.

c ¶ Peruenit. § nō enim quæritur, an fuerit in vi conditionis, uel diei tempus appoſitū, ex quo ad eam ætatem peruenit: ut hic. Sed ſi nō peruenisſet ad ætatem, quæreretur ut altero caſu tranſmitte reretur altero non, ſcilicet quando eſt in vi conditionis:ut inſ.eo.ex his.

Vm uxori. § CASVS Teſtator filios ex uxore nō habēs, vxori ſuę uſumfructū fundi Titiani reliquit, & eidem cū liberos haberet, eiuſdem fundi proprietatem legauit:poſteā filium habuit, ſed ſtatim deceſsit filius : an nihilominus cedat dies proprietatis legati,quæritur?Reſpon. q̄ ſic. ratio dubitationis fuit: qa teſtator dixit, cū liberos haberet: iſta liberos non habuit, ſed unū filium tantum. Item quia deceſsit ſtatim, a ſed hęc non obſtant:ut dicit.

d ¶ Cùm liberos . § ex hoc oriebatur quæſtio:& intelligitur etiam ſi unū habet ſufficere:ut hic, & ſ. de condi. inſer.l.j. & de naſcituris intelligitur nō natis,ut ff.de condi.& de monſt.l.ſulemus.uiuo uel mortuo teſtatore nati ſunt,ut ff.de cond.& demō.l.ſi uir.& l.ſeq.dūmodo ex eodem viro,ut ff.illo titu.l.cum vir.

e ¶ Decedat.§ Secus ſi de tempore mortis intellectum eſſet à teſtatore,ut ff.ad Treb lex facto.§.ſi quis autem.ſecundum Io. Item no.arg.ꝫ perſeuerantiam.Sed arg.contra.ff. de adop.l.in omni. & ff. de in rē ver. l.ſi pro parte.§.verſum.

EX his.§ CASVS Teſtator Aelię & Seuerinæ filiabus ſuis x. legauit cùm ad ætatem legitimam peruenirent,deceſsit Aelia ante ętatem legitimam.an petitionem ad hæredem trāſmittat, q̄ritur? Dicitur q̄ ſic:quia legatum conditionale non erat, ſed purum & in diem certū tempus delata eſt : ut eo tpe ſolutio fiat quo futura erat fieri legitimæ ętatis ſi non prius deceſsiſſet,nec ſufficit,q̄ annus fuerit inchoatus,ſed completus eſſe debet.

f ¶ Et Secundæ.§propria nomina ſunt.

g ¶ Conditio.§ quia tunc non cederet petitio legati ante xxv annum.

h ¶ Videtur.§ ſ. de vſufruct. ambiguitates.& ff.e.firmio.§.j. Sed certè imò cōtra:& ideo interim ad hērē nō trāſmittat: vt & ff. de manu.teſt. l.ſi ita ſcriptū fuerit.& de fideicōmiſ.l.ſi fideicōmiſſaria.§. penul. & de

Annuę Prædij.

cuiquam

Deeſt D.

legitimā ętatem, in aliquib. qđ eſſe redius ex ſequētibus colligitur.

a Hæc erat potiſſima dubitandi ratio.

in eo in quo

'conſtringitur.

In nōnullis codici. addiē totū hoc, ut hæredibus eorum reſtituat. ſicut ipſe fuit reſtitutus ab illis.

Du. Pontianilla

Du. derelictū, al.delegatum. al. de latam

tur is fuerit a , ad hæredem ſuum dominum tranſmittit, nec tali fideicōmiſſo† adſtrīgit b †. PP. xv. ka. Aug. Chilōe & Libone Coſs.

¶ *Legatum relictū ſi ad certam ætatē p uenerit, impletis diebus tranſmittit ad hērē.b.d. Bal.uel ſic; Si dies legati ceſſit,legatarius ad eius hērdem legatū trāſmittit, licet ipſum nōdum cōſecutꝰ fuerit. Sali.*

¶ Idē AA. Heliæ. al. Heliſſe. LEX III.

SI Pontianilla ad eam ætatem puenit c ,cui legatū, vel fidei cōmiſſum† relictū erat,petitionē ad hērdes trāſmiſit, licet ante deceſſerit,qnā conſequereſ legatum vel fideicōmiſſum.PP. v. kal. Augu. Chilone,& Libone Coſs.

¶ *Sufficit q̄ conditio in momēto temporis ſit ipleta.b.d. Bal.uel ſic, Licet mulier amiſerit filium propter quē conſecuta fuit legatum non propterea legatum perdit uel reſtituit. Salic.*

¶ Idem AA. † Ammiæ. LEX IIII.

CVm vxori vſusfructus † fundi legatur, & eius proprietas cū liberos d habuerit: nato filio, ſtatim proprietatis legati dies cedit:nec† qnicquā obeſt, ſi is decedat e . PP. kalen. Aug. Antonino A. iij. & Geta item. iij. Coſs.

¶ *Quando tempus certę ętatis adjicitur poſt prędecentē diuiſionem purā non facit conditionem, ſed differtur in tps impletū, & ideo interim non impedit trāſmiſſionē, hoc dicit no. ſecundum Bal.*

¶ Imp. Alexan. A. Maximo. LEX V.

EX his verbis, Do lego Aeliæ Seuerinæ filię † meę, & Secundæ f decē:quę legati nomine accidere debebit, cū ad † legitimū ſtatum peruenerit: non cōditio g fideicōmiſſo vel legato inſerta,ſed petitio in tempus legitimę ętatis dilata videt h . ¶ Et Ideo ſi Aelia Seuerina filia teſtatoris cui legatū relictū eſt, die legati i cedēte k , vita functa eſt, ad hæredem ſuum actionem tranſmiſit:ſcilicet, vt † eo tēpore ſolutio fiat † , quo Seuerina, ſi rebus humanis ſubtracta non fuiſſet, viceſimum quintū annum ætatis impleſſet. Non cœptum l enim annum, ſed impletum m , ſi de emoluméto relicti fideicommiſsi tractetur, expectā dum eſſe † iuris prudentibus placuit n .PP. xiij. Calen. Ianuar. Alexandro A. ij. & Marcello Coſs.

¶ *Fideicōmiſſum etiā ab inteſtato relictū poſt diem eius cedentem tranſmittitur ad hērdem etiam per ignorātiam ſalua quarta Trebellianica. Sali.*

Impp. Dioclet. & Maximiā. AA. & CC. Euſebio. LEX VI.

SI fideicommiſſum ab inteſtato fuerit ſorori tuæ relictum codicillis, & poſteaquā dies fideicōmiſſi ceſsit,rebus humanis (licet ignorās o fideicōmiſſum)† excęſerit :actiōem huiuſmodi acquiri potuiſſe diſsimulare nō † poteris:ſalua,ſcilicet, ab inteſtato ſuccedēti quarta portione. Suppoſ. Cal. Maiis, Trallis AA, Coſs.

Vt in poſſeſſionem legatorum vel fideicommiſſorum ſeruandorum cauſa mittatur: & quādo † ſatisdari debeat.

TITVLVS LIII.

¶ *Ex ſummaria cognitione uenitur ad ſatisdationem legatorū.b.d. Bal. Vel ſic, Pro legato in diem relicto debet hæres ſatisdare, & an legatū debeat, ſufficit iudici ſummatim conſtare.hoc dicit. Sali.*

¶ Diuus Anton. Pius † Saluio LEX I.

QVoniam nihil auctor amplius poſtulat quàm : vt fideicōmiſsi P nomine ſatisdet:nō dēt is, q iuri dicundo præeſt, ſubtiliter ¶ cognoſcere debeatur nècne fidei cōmiſſum, ſed tātū decernere, vt §. ſi Titius. Sed Al. dicit cōtra: vt ff. de cōdi. inſti. l. ſi quis ita. Ité no. ſuccedētes ab inteſtato quartā detrahere poſſe, vt ff. ad leg. Falci. l. filiusfamilias. & ſ. ſi qs omiſ. cau. teſta. l. ſi. & ſ. ad Trebel. l. ſi p fideicōmiſſum. & ſ. fami. ercil. l. filij. & l. ſi cogitatione.

¶ VT IN POSSESSIONEM LEGATORVM

¶ *Qm̄ pro legatis ſatisdandū eſt, uidendū qñ ſatisdatio debeat interponi. & pro quib. legatis, & quib. debeat ſatisdari, et q debeāt ſatisdare: & qualiter ſit ſatisſandum, & quid ueniat in ſatisdatione. Azo.*

QVoniam. § CASVS Fundum uel in diem, uel ſub conditione legati. petij ut his mihi ſatisdaret de eo dādo die ad ueniente,uel exiſtente pditione: dicit hæres legatum mihi nō debere:an iudex dēat cognoſcere,an debeat, nec ne? Dicit q̄ ſic ſummatim,& q̄ decernere debet ut mihi ſatisdetur.

p ¶ Fideicommiſsi § generalis uel ſpecialis.

q ¶ Subtiliter. § ſed ſummatim. & hoc niſi paratus ſit hæres incontinēti probare non deberi,ut ff.eo. l.ſi is à quo.in prin. & ff. vt leg. nomine ca.l.hęc ſtipulatio.§.j.

Vt ſatisdetur

Deeſt de omnibus manuſcript.

Saluio

deceſſit

cēbetur

ſatisfari

Quarta detrahere poſſunt. q̄ ut ab inteſta ſuccedentibus.

a ¶ Vt ſatisdetur. § ſemel non amplius, niſi aliquid inopinatum emergatut ff.e.l.ſi is à quo.§.fi. & l.ſi.§.j. Et nō habet locū hæc ſatisdatio in liberatione lega.ut ff.eo.l.j.§.fi debitori.

IPſis. § CASVS. An ſatisdatio de legato reddendo relicto in diē uel ſub cōditione,à teſtatore in fauorē uoluntatis ultimæ,remitti poſsit, quæritur? Dicitur q̄ ſic.

b ¶ Remitti. § ut & ſ. de condi. inſer. l.j. & j. eo. l. pe. & ff. de pact l. pactū. Sed an hypothecā tollere poſsit tacitam? quod vī, ſicut inducitur : ut ſ. communia de lega. l.i.§. cùm enim. ſed argu. contrà. ff. de lega. j. l. nemo poteſt.

SI poſtquam. § CASVS. Si legata mihi in diem uel ſub cōditione relicta : & hærede de eo reſtituendo die aduenien te vel cōditione exiſtēte, cauere nolēte miſſus fuero in poſ. rerū hæreditariārū cuſtodiæ cā, & eas obligauerit heres, vel vē diderit : quis potior erit in pignore,quæritur? Dicitur quòd ego potior ero.

c ¶ Inducius es . § tali modo cōſtituitur pignus Prætorium: ut ff. de pign. act. non eſt mirū. & j. qui pot. in pig. ha. l. cū ré. Sed cū hodie per Iuſtinianū omnia bona hæreditaria tacitē ſint obligata legatario: ut ſ. cōmunia de lega. l. j. etiam ſine inductio ne in poſſeſsionem eſſet uerum quod ſubijcit.

d ¶ Præcedere . § quia ſunt diuerſorum titulorum: vt j. qui po. in pi. ha. l.ij. ſecus ſi ex eadem cauſa poſteà fiat pignoris obligatio:ut ff.e.l.is cui. §. ſi plures. & §. qui prior.

Vm Arthemidoram. § CASVS. Mulierē quandam hęredem inſtituiſti,& eā qñ decederet de hęreditate Titio reſtituēda rogaſti: an Tius antequā ei reſtituat hæreditas, debitores hæreditarios conuenire poſsit? Rñ. q̄ non. ſed à muliere ſatisdationē exigere poterit de hēreditate reſtituēda , niſi à teſtatore remiſſa fuerit ſatisdatio.

e ¶ Moreretur. § ſcilicet Arthemidora.

f ¶ Non prohibuerit. § quod poſ: ut ſ. ad Trebe. aut. ꝫ cum rogatus . & ſ. e. l.ij. Et no. ēt pro hæreditate ſatisdari: ut hic, & ff. ut leg. no. ca. l. hæc ſtipulatio. Sed hoc fallit qñ fratribus ſuis vel filiis rogatus eſt reſtituere : vt ſ. ad Treb. l. iubemus. Ité videtur cōtrà. ff. de vulg. ſubſti. l.ij. §.j. Sed hic nō eſt ſolicitus de hæredita te, ſed de ſatisdatione.

QVi legati. § CASVS. Miſſus in poſ. rerum hæreditariarum, hærede non cauēte cauſā legatorum ſeruandorum: an ex ea miſſione conſequatur illarum rerum dominium, quæritur? Dicitur quòd non: ſed ius pignoris tātùm: & ut poſt acceptum pignus vt ſatisfiat aduenīente die, uel cōditione exiſtente, prouidebit competens iudex.

Huius cō ſtitutionis meminit Trypho. l. pactum in fi. de pa. & eam ſoli Marco tribuit: Alex. uero tam Marco, q̄ Cōmodo. l. hoc ſit ut ſi. in nō aliter ēp. deſit Diuū Cōmodū.

item inducīæ iudicio poſſint.

Pignus prætorium qualiter conſtituit.

Archimedoram. al. artimedorum.

Fideicōmiſſariam

cōueniri poteſt.

Satisdatio ex dato non hæredi tate.

Deeſt Dua.

g ¶ Ius pignoris. § non tamen hæredem expellet, ſed tædio fortè recedet:ut ff.e.l.ſi is cui. in prin.

CErta. § CASVS. Si fundum in diem uel ſub cōditione mihi legaſti:& hæres de eo mihi reſtituendo die aduenīēte. uel cōditione exiſtente, ſatisdare noluerit : qualiter contra ipſum procedet, q̄ritur? Reſp. q̄ mittendus ſum in poſ. rerū hæreditariarum:& niſi poſt ſex menſes connumeratos à tempore quo cępi petere mihi ſatisfaci : de fideicōmiſſo mihi ſatisfaciat : mittar in poſſeſ. re. hæreditas.

h ¶ Mittitur. § ſ. ſtatim, dūmodo interpellet hæredem : uel per eum non remaneat quo minus interpellet: vt ff.eo.l.j.§.nō exigitur.

i ¶ Sex menſes. § continuos:ut ff. eod. l.is cui. §. Imperator. & §. ſex menſium. & facit ff. qui ſatisf. cog. l. de die. §. pe.

k ¶ Cōſtitutionem. § cuius uerba ſunt ff. eod. l.is cui. §. Imperator.

SCire. § CASVS An ſatisdatio de legato ſeu fideic. die aduenīēte, uel cōditione exiſtente, præſtādo: hæredi à teſtatore remitti poſsit, quæritur? Rñ. ſic. Sed ſi teſtator vſumfructū. fundi mihi reliquerit : an ſatisdationē de utendo fruendo arbitrio boni viri, mihi remittere poſsit, quæritur? Reſpon. q̄ non. & hoc in ſecunda.

l ¶ Conſtituiſſe § ut ſ. e. l.ij. & idem dicitur ff. de condi. & demō. l. auia. & l. cùm tale. §. q̄d ergo. & ff. de pact. l. pactū. & hoc verum, etiam ſi hæres bona diſsipet : vt ff. vt lega. no, ca. l. ſi. in prin.

m ¶ Poſſe. § ff. e. l. ſi pecuniæ. & ſ. de uſufr. l.j. & eſt ratio:quia prima ſatisdatio gratia defuncti impo nitur: unde ei renuntiare poteſt:ut & ſ. eo. l.ij. & ſ. de pact. l. fin. in ſecunda nō. ſed hæredis:ut arg. ff. ad leg. Fal. quòd de bonis. §. ſi. Item inuitare tur ad deliquendum.

COntra. § CASVS. Si adminiſtrator rei pub. noīe legati relictī rei pub. in diē uel ſub cōditione de eo pſtādo, aduenīēte die uel cōditiō, ab hærede nō ſatis acceperit : ſi poſteà factus fuerit hīs non ſoluēdo:an cōueniri poſsit ipſe uel hīs ſuus, quæritur? Rñ. q̄ ſic. ſed qua actione non aperitur dic actiōe in factū: inquantū intererit reipub. ipſum ab hærede ſatis acceppiſſe.

n ¶ Non eſſe. § ideo qa non fuit ſatis acceptum.

o ¶ Actionem. § ſ. in factum:ut j. de admi. rerum ad ciui. pertī. l.ij. lib. xj. & ff. de magi. conue. l. finali. & facit ſuprà, de magi. conue. l.j. ij. & iij.

¶ DE SVIS ET LEGITIMIS LIBERIS, &c.

¶ *Vſq; huc dixit de ſucceſſoib. teſtamētariis, nūc de iis q̄ ab inteſtato deferūt, te primò de linea inferiori & ſuperiori, vſq; ad tī. de legi. hæred.*

Siſtra-

Deeſt ſecit, Du. petere

Deeſt in omnib. Deſunt, & recte ut notaui. §. l. ij.

legitimis liberis &c. in aliquib.

Contin tio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si fratri.§ CASVS. Mulieri erat delata bono. pos. in bonis fratris intestati, eam intra centū dies non agnouit, an tpe prædicto excludatur? Dr q non, cum sit fratris hæres legitima, vt quia codē patre nata est, quia super hoc datur ei annus. Vel dic. Mulier quę dam habebat fratrem cui erat agnata: decessit frater nullo alio relicto qui sit proximior, mulier non excluditur ab ac quisitione hæreditatis illius centum dierum spatio.

a ¶ Legitima.§ vt q̄a ex eodē pre nata esset. sed si ex eadē matre tm̄ cognata esset, vt institu. de legag. suc.§. sunt autem. & sic repellitur vterina cētum diebus elapsis, vt §. qui admit. ad bon. poss. l. a. & ff. vnde cogna. l.j. in pria. Sed hodie etiā vterina admittitur: vt §. de leg. hęr. l. fi. §. sed nec fratrem. cum distinctione tamen, per auth. vt prępo natur vtrinq; coniūctus; vt §. communia de succe. auth. itaque.

† ad acquirendā hēdi tatem.

† ex stirpibus Dua.

b ¶ Non excluderis. § cū de iure ciuili. fl. l. 12. tabularum admittaris, vt institu. de perpe & temp. act. in princ. & hæc lex melius staret sub illo tit. §. de leg. hære.

† Frontino † defuncto

NEpotes.§ CASVS. Decessit paterfam. intestato relictis ex vno filio mortuo duobus nepotibus, ex alio quatuor, an in stirpes, an pro æqualibus portionibus ad successionē admitti debeant, quæritur? Rnd. q̄ in stirpes diuidēda est hęreditas, scilicet q̄ duo habeant vnam medietatem: alii quatuor aliā di midiam.

c ¶ Numeri.] ex uno duo, ex alio tres vel quatuor. Acc.

d ¶ Succedunt.§ vt institu. e.§. cū filius. & in aut. de hær. ab intesta. §. j. col. 9.

† Deest in omnib.

VT intestato. § CASVS. Decessit paterfam. relicto filio & nepote ex altero filio mortuo, an filius & nepos æqualiter succedere debeant, quæritur? Respond. q̄ sic, & hoc l. 12. tabul. cauetur. Idem est in successione de iure prętorio danda ex capite vnde liberi.

e ¶ Cauetur.§ vt inst. eo. §. cum filius.

f ¶ Sequitur.§ dando vn de liberi bonorum possessionem.

INtestato. § CASVS. Patersa. sororem habens, ab intestato decessit vxore pregnante relicta: posthumus an soror consanguinea, desit eodem modo ex patre nata, ad hęreditatem eius admitti debeat, quæritur? Dicitur quòd posthumus.

g ¶ Defuncto.§ scilicet patrefamilias.

h ¶ Sororem.] defuncti.

i ¶ Factus.§ vt insti. de hæredi. quæ ab intesta. in prin.

k ¶ Nimis.§ id est valde.

SIte. CASVS. Titius filium in potestate sua habens, eum Seio dedit in adoptionem, an Seio mortuo filius Titii cum filiis Seii naturalibus & legitimis, vel post adoptionem vel ante acquisitis, succedere possit, quæritur? Dr q̄ sic.

l ¶ Naturalibus. § subaudi & legitimis. & hoc si tempore mortis naturalis patris non es ab adoptiuo patre emancipatus, vt insti. de hære. q̄ ab intest. §. at hi.

EX libera. § CASVS. Seruus cū libera cōsuetudine habens, filium ex ea sustulit: postea manumissus & natalibus restitutus decurio factus est, an filius habendus sit, vel pro filio decurionis, quæritur? Dr q̄ non.

m ¶ Filius. § vt euitet tormenta, vt §. de pœn. l. decurionum filii.

n ¶ Natalibus. § alias non fuisset ad honores admissus, vt §. ad leg. Iul. Vifeel. l. j. Acc.

¶ impp. Seuerus & Antoninus AA. Crispinæ. LEX I.

SI fratri tuo legitimam [a] hæres esse potes, centum dierum præfinitione non excluderis [b] † ab acquirenda hæreditate. PP. iij. Non. Nouembr. Antonino. A. ij. & Geta. ij. Cos.

¶ Nepotes ex diuersis filiis succedunt auo in stirpes. h. d. Bal.

¶ Impp. Diocle. & Maximian. AA. Auię. LEX II.

NEpotes ex diuersis filiis varij numeri [c] auo succedētes ab intestato, nō pro virilibus portiōibus, sed pro stirpibus succedunt [d]. S. iij. Kal. Mart. Hadriano poli, ipsis AA. iiij. & iij. Cos.

¶ Filius filij præmortui succedit æqualiter auo cum superstite eius filio. h. d. Bal.

¶ Iidem AA. & CC. † Frōtoni. L. III.

VT intestato † defuncti filius ac nepos ex alio, q̄ mortis eius tpe in rebus humanis non inuenitur, manētes in sacris pariter succedant: euidenter lege duodecim tabularum cauetur [e], quod & honorarij iuris obseruatio sequitur [f]. S. xv. Kal. Iul. AA. Cos.

¶ Filius posthumus p̄fert sorori defuncti. h. d. Bal. Vel sic: In successione ab intestato potior est cā descendentium quàm collateralium. h. d. Vel sic: Filius præfert sorori defuncti, hoc dicit. Sali.

¶ Iidē AA & CC. Marcellę. L. IIII.

INtestato † quidem defuncto [g] posthumū suū hērdē, quàm sororem [h], licet cōsanguineā, habere potiorem, ordo successionū lege duodecim tabularum factus [i] nimis [k] euidenter demonstrat. S. vj. Id. Decembr. AA. Cos.

¶ Adoptiuus admittitur ad successionē cum filius legitimis & naturalibus: tā natis ante adoptionem, quàm post. h. d. Bal.

¶ Iidem AA. & CC. Apiano. L. V.

SIte parens, in cuius fuisti potestate, solenniter in adoptionem dedit: cùm filiis naturalib° [l] adoptiui patris antè, vel post quæ sitis defuncto intestato succedere potes. D. vj. kalen. Mart. Cęsaribus Cos.

¶ Natus ex libera & seruo nō succedit vt spurius: licet patri dignitas superueniat. h. d. Sali.

¶ Iidem AA. & CC. Posidonio. L. VI.

EX libera conceptus & seruo, velut spurius habetur: nec vt decurionis filius [m] (quamuis pater eius naturalis manumissus, & natalibus [n] suis restitutus hunc adeptus fuit honorem) defēdi potest [o]. Suppos. vj. Id. Febr. CC. Cos.

¶ Libertus filium habet in potestate: ideo ad eius successionem admittitur vt legitimus. h. d. secundum Sali.

¶ Iidē AA. & CC. Aemylianæ. L. VII.

FIlium habere suum libertus in potestate nō prohibeē [p], cùm ob prætericium statum ex legitimis nuptiis [q] ingenuorū exē plo filios habere † libto si sit iter dictū. S. xvj. kal. Mart. CC. Cos.

Libertus

Existētia sui hæredis operat trāsmissionem de filia ad matrem. h. d. cōmuniter secundum doct. Vel sic: Si filia se immiscuit bonis patris apud hostes defuncti, hōs extitit, licet certitud naliter mortē eius tūc nescierit. h. d. Sal. ce.

Hęredes nondū adita hęreditate tranmittuntur.

¶ Iidē AA. & CC. Catoniæ. L. VIII.

APud hostes patre defuncto, filia communis vobis [r] quo casu mortis scientia non postulatur [s], hæres extitit sua, & ad te transmisit successionem [t]. S. xij. Kalen. Decemb. Nicomediæ, Cæsaribus Cos.

¶ Auo vel auię ab intestato morienti succedūt nepotes ex filio cū auunculis & materteris cū diminutiōe tertiæ partis eis portiōis, in qua parens succederet si viueret: & eis p̄teritis vel exhæredatis, cōtra testamētum cōpetit idem ius quod parenti eorum competeret si viueret. h. d. Sali.

¶ Imppp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. Constantino PP. Galliarū. L. IX.

SI † defunctus [u] cuiuscunque sexus, aut numeri reliquerit filios, & ex filia [a] diem functa cuiusq; sexus aut numeri nepotes: eius partis, quā † defuncta superstes patri inter fratres suos fuisset habitura, duas partes cōsequanē nepotes ex eadē filia, tertia pars fratrib° sororibusve eius, quę de functa est, id est filiis filiabusque eius, de cuius bonis agitur, auūculis, scilicet, siue materteris eorū, quorum cōmodo legē sancimus, accrescat [b]. Hęc eadē quæ de aui materni bonis cōstituimus, & de auiæ maternę siue etiam paternæ simili ęq̄tate [c] sancimus: nisi fortè auia elogia [d] inurenda impiis nepotibus iusta semotis ratione † dixerint, & hoc fuerit legibus approbatū. ¶ Non solū aūt si inte stat° auus auiaue † decesserit, hęc † de nepotibus quę sancimus iura seruabunt°: sed & si auus uel auia quibus huiusmodi nepotes erūt, testati obierint, & prēterierint [e] nepotes, aut exhęredauerint. eadem [f] & de iniusto auorum testamento. ¶ Et si quæ filiæ poterāt, uel de re [g], uel de lite [h] cōpetere actiones, nepotibus deferimus secundum iustum nostrę legis [i] modum [k], quæ [l] de parentum inofficiosis testamentis competunt filiis. D. v. Kalen. Mar. Mediolani, Timasio, & Promoto Cos.

Filium. § CASVS. An libertus filium in potestate hāc posse q̄ritur? Dr q̄ sic, nec eius p̄ræteritus status, scilicet seruitus illum impedit: cum ad exemplum ingenuorū, ei contrahere matrimoniū legitimum interdictum non sit.

p ¶ Non prohibetur. § vt §. de ser. reipub. ma. l. si de cretum. & de patr. pote. l. libertos.

q ¶ Nuptiis. § post manumissionē ↄctis. Sed q̄ si ante, & postea filius est procreatus? Rn. idē. ar. §. de nup. & l. si §. & ff. de ritu nup. l. si quis in senatorio. Ar. § ff. man. l. si procuratorem. sed secus i ca sū l. prox.

r APud hostes. Vobis. § matri loquitur.

s ¶ Non postulat. § l. vere, vt inst. de hęr. quæ ab intestat. § . posthumi. Sed fēre dē, q̄i fuit captus, quia tunc p̄sumit mortuus.

t ¶ Successionē. § vt ff. de iu. ff. l. Lucius transmittit ergo hēditas etiam ad superiores, licet non adita, sicut ad inferiores vt §. de iis qui ante aper. ta. l. j & est ar. ff. de inoff. test. l. nam & si parentib. & de hac materia dicit. ff. de acquir. hære. l. ventre.

ADDITIO. Aduertas q̄ Bar. in d. l. §. de iis qui ante aper. tab. reprehendit ibi gl. id ipsum etiam tenentem: quia dicit esse contra casum. l. 2. in §. si quis ex liberis ff. ad Tertullia. Nec obstat secundum eum hæc lex quia loquitur de suis qui transmittunt ad omnes: vt est casus secundum eundem Bart. ibi, in l. ventre. ff. de acq. hære. & in l. ij. §. de iure delib. De quo vide latius per eundē in d. l. ventre. in iij. col. versic. quartus casus &c. & tandem idem Bar. in l. a. ↄ. ad senatusc. Orficianum.

† hēditatis

SI defunctus. § CASVS. Qd in l. ista dr̄ habebat locū iure antiquo: pone q̄ auus materinus decessit relictis pluribus filiis, & exvna filia p̄mortua reliq̄t plures nepotes vel p̄nepotes illi nepotes succedūt auo cū patrūs & auūculis suis cū diminutione tertiæ partis, q̄ dēbet dari auūculis istorū nepotū, & hoc in prima. In secūda dicit, q̄d ptamnus i bonis aui materni ide hēat locū & in bonis auię maternę vel paternę, s. ut nepotes succedāt cū diminutione tertiæ partis. Tertio dicit q̄ hoc verū est, nisi aura iusti cōburi in stirpes in q̄bus nepotes erāt instituti, & postea fecit institm in quo extranc os istituit. & nepotes exhērdauit. Quarto dicit, redięs ad primū, siue auus vel auia mortuus fuerit, te status vel testata, & nepotes pterierit vel exhērdauerit, q̄a nepotes succedūt cū diminutione tertiæ partis. Quinto dicit, q̄ si p̄ exhērdationē filiā sine cā, q̄ habebat q̄relā, inof test. & peti. hērdi. & ea filia eadē ratiō nē transmittit ad filios suos qui sunt testatoris nepotes. & h. d.

¶ Si defunctus. § aliquis masculus, & hic puncta.

Ex

a ¶ Ex filia. § secus si ex filio.

b ¶ Accrescat. § ut inst. de hęr. q̄ ab inte. §. item vetustas. & §. de col. l. il lam. Sed hodie contra. vt in auth. ibi posita.

c ¶ Æquitate. § siue nepotes ex filio, siue ex filia relinquat: sed in masculo decedente distinguit: ex filio, vel an ex filia relinquat, vt d. l. illam.

d ¶ Elogia. § i. testm̄ in quo instituerat nepotes, fecit deleri vel comburi vere, & eos ex uera & iusta cā prætereuit, vel exhęredauit in secundo testamento. vnde non pōt agere querela, vt in auth. de hęr. & Fal. § exhęreda tos. col. j.

e ¶ Prætereri int. § sine causa.

f ¶ Eadem.] iura seruamus, § . quæ sequuntur.

g ¶ De re. § i. hēditatis petitione proponenda.

h ¶ Vel de lite. § i. de q̄re la inofficiosi testamenti, si ipsi essent exhęredati.

i ¶ Legis § huius.

k ¶ Modū. § q̄ de supplēda quarta dicit, vt §. de in of. test. l. omnimodo. & l. si quis filium: quod est falsum, cū illæ sint posti istā. De seipsa ergo dicit, uel de aliis tractantibus de inofficiosis.

l ¶ Quæ. § actiones.

VBi auiarō. § CASVS Materfamil. decessit nepote ex filio relicto, an ad hoc, vt succedere ei possit, q̄ri debeat, fuerit p̄ eius emancipatus vel nō, quęrit? Dr q̄ non: ga hoc quærendū est de successione eius qui filiū habere potest in potestate. Fœmina autem habere non potest.

m ¶ Vbi auiarū. § tractat enim an filius filii emancipati succedat auię paternæ uel maternæ.

n ¶ Diminutio. § f. minima: vt emancipatio.

o ¶ Tractatur.] sed mulier non pt potestatē hēre familię, vt inst. de adopti. § fœminæ.

† defuncta filia in oib. C.T. defuncti filia.

I mater. § CASVS. Si aliquis matrē & filios habens, illis superstitibus decessit, an successiōne illius mater an filius p̄ferri debeat, quæritur. Respon. q̄ filius.

† Hoc loco omissa est vegetius perio. deo. q̄ quia partē sibi assignat agnatis defuncti seruabat. de emēdata est Iust. & Iust. insti. de hęr. quæ ab intest. C.Th. nō fecerit: al. fecerit. † Secūdæ hęc C.T. Secerit, in omn. cōdemnatur C. T. † defuncti Dū.

P ¶ Succedant. § exclusa matre, quia prima cā est in successione filiorum, vt inst. de hęr. quæ ab intest. in prin.

q ¶ Pronepotibus. § i. nepotibus defuncti, q̄ sunt pronepotes ad eam cui præferuntur.

† Expectat. C. † Si. C.Th. † v. C.Th. † in. C.Th.

QVoties. § CASVS. Dicit q̄ descendentibus ex linea materna ñ dat bonorū possessio vñ liberi in bonis materis: nec ēt agnati & collaterales p̄ quartā partē hērditatis mortuę p̄sonæ sibi vendicare: nec ēt tertia iure nouo: licet p. l. §. e. l. si defunctus. possent. sed soli descendentes admittent ad successionē mortuo parenti, q̄a in prima cā successionis est descendentiū, & hoc in prima. In secunda dicit, q̄ locum habet in futuris negotiis, & non prēteritis. & h. d.

r ¶ Nepotibus. § ex filio vel filia, cum de hęreditate fœminæ agitur, vel ex filia cum de hērditate matris: nam istis non competit vnde libe riquia vnde lib. datur illis quibus contra tabulas dari pōt, vt ff. si tab. testa. nullæ ex l. j. §. rectè. & §. Labeo. & istis competerent on pōt contra tabulas, vt ff. de contra tab. l. illud. §. ad testamenta.

s ¶ Agnatis. § in tertio vel quarto gradu, vel deinceps, vt inst. de hære. quę ab inte. §. fi. Acc.

t ¶ Quartam. § sed nec tertiam habent hodie per auth. vt dixi in l. si de functus. tum urbis Romæ. LEX X.

SI, matre † superstite, filius, vel filia, qui quę ve moritur, filios dereliquerit: omnimodo p̄ii suo mrive † suę ipso iure succedāt [a]. quod sine dubio & de pronepotibus ¶ obseruādum esse cēsemus. D. vij. Id. Nouembr. Theodosio. † xij. & Valētiniano. iij. AA. Cos.

¶ Descendētes (etiam q̄busnō cōpetit bonorum possessio unde liberi) potiores sunt de iure ciuili quàm collaterales agnati. Sa.

¶ Imp. Iusti. A. Menæ PP. L. XII.

QVoties aliq̄s vel aliqua intestatus, vel intestata mortuus, vel mortua fuerit, nepotibus [a], vel pnepotibus cuiuscūq; sexus, vel deinceps aliis descēdētibus derelictis, quibus Vnde liberi bonorū possessio minimè competit, & insuper ex latere quibuscūque agnatis [b] minime posinit iidem agnati quartam [c] partē hæreditatis mortuę personę sibi vindicare, † sed descendētes soli ad mortui successionem vocentur.

¶ Quod tātū in futuris, nō etiā in prēteritis negotijs seruati decernimus. D. kal. Iul. Constanti. DN. Iustiniano A. PP. ij. Cos.

IN AVTH. de hęr. ab intest. § j. colla. ix. constitu. j.

¶ Hodie ad successionem defuncti primo uocantur liberi, sublata differentia sexus, & patriæ potestatis, h. d. Sali.

INsuccessione mortui patrisfamilias siue filiifamilias, liberi eius, si sunt, omnibus aliis prælati, succedunt. ¶ Primi quidem gradus [a] æqualiter [a] succedūt, nepotes & vlteriores ī stirpes [y], nō distinguēdo sexū, vel iura potestatis sed sola naturali cā inspecta [z],

Ad senatusconsultum Tertullianum.

TITVLVS LV.

¶ Mater succedit filio infanti ab intestato morienti, & econtrà. h. d. Sali.

¶ Impp. Diocl. & Maximian. AA. & CC. Viuianæ. LEX I.

LIcet [a] liberi mībus ab intestato ita demū per se [b] hæredes existāt, si fari possint: tamē matres liberis, etiam si infantes naturæ

LIcet. § CASVS. An filius infans matris ab intestato mortuæ hērditatem p̄ se adire possit, quæritē? Dr q̄ non, sed per tutorem. Si aūt infans decessit, an mater eius succedere possit per se, quęritur? Dicitur q̄ potest.

a ¶ Licet.] p̄ suam conditionem quę & annum desiderat.

b ¶ Per se. § sed per tutorem potest etiam infans, ut §. de iure delib. l. si infanti, & l. potuit.

Con-

† Ex lib. 5. ti. j. l. 5. C. Th.

† deest i C. Th.

† Dua. D. Idi. Nouē. sic C. Th. Dua. auté xv.

† vt erat cōstitutum l. 4. de leg. hęred. C. Th.

† Nou. 118 §. j.

Cognati & agnati hodie succedunt vsq; ad decimū gradum.

Continuatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Concesserint.¶ id est decesserint.
b ¶ Posse.] sed qd de partibus? Resp. pater vel habebat filiũ in potestate: & sic iure veteri non hẽt hæredẽ ab intestato. vel emancipauerat & succedebat ei, si cõtracta fiducia. id est seruato iure successiõis emãci passet: quod hodie præsumitur: vt insti. de legi. ag. succes. §. fi. & ff. l. pxi.

IN successione. ¶ CASVS. Decessit quis patrem & matrem habens, nullo collateraliũ vel descendentiũ relicto in successiõe eius: mater an pater præferri debeat quæritur? Respon. quòd matri pater præfertur.
c ¶ In successione filii.¶ emancipati.
d ¶ Manumissor. ¶ id est emancipator: vt ff. qñ de pecu. ac. an. est. l. j. §. j.
e ¶ Seruatum.¶ quia emancipauit contracta fiducia.
f ¶ Præfertur.¶ vt & in stic. §. præferunt? sed secus in auo & i auia. vt ff. e. l. ij. §. obiicit. nisi in casu. §. qñ est & pater & au^a: vt ff. eo. l. æquissimũ. §. fi.

Mater. ¶ CASVS. Si filio suo impuberi mater tutorem non petierit: & posteà pubes factus decesserit: an à successiõe illius mr excluditur, quæritur? Dicit q̃ non.
g ¶ Puberes.]Sc. existentes ipsę matres: q̃ nõ placet. dic ergo ad filios referri. Secus ergo si impuberes decesserũt: ut hic, & j. l. oẽm. & insti. e. §. fi. & j de legi. hære. sciant. Excusãtur ergo mater si fact^a est pubes: ut hic. Itẽ si interesse filij videatur non petere tutorẽ. Itẽ si alius præuenit eam petere uolentẽ. Item si filius haberet alium tutorem, puta legitimum. Item si mater esset minor. Aliæ quoque causæ numerantur. ff. e. l. ij. §. pẽnultim. & §. fi mater nõ petierit. & §. fi aduer. deli. l. ij. & ff. q̃ pe. tu. l. ij. in prin.

ADDITIO. Aduertas dum gl. ista dicit, q̃ mater excusatur, si pupillus hẽt aliũ tutorẽ puta legitimũ, q̃hoc procedit secũdũ tempora huius l. & l. ij. ff. q̃ pe. tu. secũdũ quæ tempora mater nõ poterat esse tutrix: & nõ succedebat tutela legitima: sed cũ mater hodie si vult, præferatur omnib. tutoribus legitimis & datiuis: vt in aut. ma. & auię. & §. qñ mulier tutelæ offic. & c. nõ põt dici, q̃ mater excusetur p̃ter legitimũ: non enim est legitimus nisi ipsa prius declaret se nolle: ut dicit Bar. hic. tex. est secundũ eum qui hoc dicit in l. ij. §. fi mater. ff. eodem.
h ¶ Præscriptione.¶ id est exceptione.
i ¶ Eorum.] puberum.
k ¶ Præscribi.¶ id est excipi.

SI qua. ¶ CASVS Si mulier filios non habens intra annum à tẽpore mortis mariti nupserit, ifamis est, nisi beneficio principis remissa sibi fuerit infamia. Si uerò filios habuit, similiter infamis efficit: nisi à principe infamia remittatur, cum aliis pœnis quæ sunt §. de secũ. nu. l. j. & hoc demum. si medietatem omnium bonorum filiis mater cũ plena p̃prietate reliqt. id est donauerit. & si unus ex filiis decesserit, aliis portio sua accrescit. Si autem omnes decesserint, tunc illa medietas reuertetur ad matrem: & illam habebit præcipuam. & hoc in secunda.

concesserint a, posse b succedere, nulla dubitatio est. PP. x. kalend. Apri. Tyberiano, & Dione Coss.

¶ *Pater præfertur matri in successione filij. h. d. hodie autem concurrunt: vt in authen. defuncto. j. eo. Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Rhesæ. LEX II.

IN † successione filii c, vel filiæ communis sine liberis, & fratribus, & sororibus morientis, pater † manumissor d, quia ei sit vetus ius seruatum e, matri præfertur f. S. vj. Id. Decembr. CC. Coss.

¶ *Exceptio tutoris non petiti nõ excludit matrem à successiõe filij postea facti adulti. h. d. Sali.*

¶ Imp. Constantius A. Cæcilino proconsuli Aphricæ. LEX III.

MAtres, quæ puberes g amiserũt filios, licet impuberibus eis tutores non petierint, præscriptione h tamen non petiti tutoris ad excludendã eorũ i successionẽ minimè debere præscribi k, certũ est. D. vij. Kal. Aug. Constantin. A. vij. & Constante Coss.

¶ *Mulier nubẽs intra tempora luctus, efficitur infamis: nec valet remissio infamiæ & cæterarum pœnarũ facta à principe vbi liberos ex priore viro habuit, nisi omniũ suarũ facultatum tẽpore secũdarum nuptiarum extãtum medietatem sine aliqua conditione eis dederit: & eorum altero decedente, ad superstitẽ debet puenire: & oĩbus ab intestato morientibus, ad matrem debet redire. h. d. Sali.*

¶ Imppp. Grat. Valentin. & Theodo. AAA. Eutropio. PP. LEX IIII.

SI qua mulier nequaquã religiõnem priori viro, ex quo filios, seu filias nõ habet, nuptiarũ festinatione l præstiterit, ex iure quidem notissimo infamis sit m, nisi huiusmodi maculã imperiale beneficium ei remittat. sin autem ei filij crunt, seu filiæ, & impetrauerit indulgentiam, infamiæ abolitionẽ permittimus n, & cæterarũ pœnarũ o antiquationẽ, si facultatũ p omniũ, quæ fuerũt tẽpore nuptiarũ, medietatẽ q filio, vel filiæ, filiis, seu filiabus donauerit, quos habebat ex viro priore susceptos, † purè, scilicet & oĩ † donationis solẽnitate † cõpleta, nec retento quidẽ usufructu. ¶ Quem quidẽ semissem, si duobus filiis seu filiabus, pluribusve donauerit, & † forte fatali vnus vel vna, seu alius vel alia ex iisdẽ intestatus, vel ĩtestata obierit: semper ad suppstites fratres vel sorores volumus pertinere. ¶ Sinautem vniuersi, vel vniuersæ † intestati diẽ obierint, durę fortunæ ad matrẽ solatia ex ĩtegro reuertant: ita, s. vt hunc semissem, quẽ filiis, vel filiabus donauerat, intestato diẽ obeũtib. r rursus ipsa separatim ab vltimi filij vel filię hæreditate præsumat s PP. xv. kal. Ianuar. Gratiano. v. & Theodosio AA. Coss.

¶ *Mater successit filio, si alteri nõ nubat, hẽreditatẽ retinet pleno iure. si verò nupserit in bonis à marito puenientibus solũ habet vsumfructũ: in alijs ius plenũ Sali.*

¶ Impp. Theod. & Valentin. AA. ¶ Senatui. Vrb. Rom. LEX V.

MAter † quę defuncto filio filięve sine liberis ex testamẽto vel ab intestato succedit: si matrimõio secũdũ post mortẽ filij vel filiæ nõ contraxerit: † oĩa † filij seu filiæ morte delata, vel derelicta, pleno iure acquirat. Sin verò alterius mariti cõiugium t elegerit: extrinsecus quidẽ quæsita filio filiæve simili firmitate possideat. rerum verò paternarum defuncti † solo vsufructu humanitatis cõtẽplatione potiatur u, proprietatẽ, † & sororibus & fratribus transmissura defuncti. Da. v. Id. Nouembr. Rauennæ, Theodosio xij. & Valentiniano. ij. AA. Coss.

¶ *Mater tutrix filij priuatur eius hereditate si transiuit ad secunda vota antè, quã tutorẽ alij fecerit ei ordinari. h. d. Sali.*

¶ Idem AA. Florentio. PP. L. VI.

OMnẽ † † mri siue ab intestato, siue iure substitutiõis x, si † filius impubes morit, denegan dã, volumus successionẽ: † si ea z legitima liberorũ tutela suscepta ad secundas cõtra sacramentum b

l ¶ Festinatiõe..§. quòd antè completũ annũ nupsit post mortẽ viri.
m ¶ Infamis sit.¶ vt & §. ex quib. cau. infa. irrog. l. decreto. & ff. de iis qui notan. infa. l. j. Accur.
n ¶ Permittimus.] hoc aliqua conditione.
o ¶ Pœnarum.] quæ numerantur §. de secun. nup. l. j. in fi.
p ¶ Facultatum.¶ ipsius mulieris.
q ¶ Medietatem.¶ totius substãtię. ut in aut. de nuptiis. §. j. in fi. §. & melius in §. fi igitur. coll. iiij. r ¶ Obeuntibus. ¶ scilicet fine filiis. Item bene dicit intestatò: q̃ a in restamẽto cui voluerit, potest reliqre: cũ donare & vendere possit: vt in authẽ. de nup. §. hinc nobis. colla. iiij.
s ¶ Præsumat.¶ & ante alios capiat.

MAter.¶ CASVS. An mater bona filii ꝺ cedẽtis si fecit testamẽtum: vel ab intestato nullo descẽdẽte relicto, pleno iure hẽ possit, q̃ritur? Respon. quòd si ad secundum matrimoniũ non conuoluerit, pleno iure habebit ea, undecũ que quæsita: si uerò ad secundum matrimonium migrauerit, ex paternis bonis acquisitis, usumfruct. tantum. sed alia bona quæ acquisiuit filius extra bona patris, pleno iure habebit. in paternis bonis: quãdo habebit usumfru. proprietatem ad fratres & sorores defuncti transmissura.

t ¶ Omnia.¶ bona.
u ¶ Cõiugium.¶ mortuo iã filio. Et nota q̃ refert, nubat mater ante mortem filii, uel post. si ante, succedit in totũ: licet filius seruare debeat: ut §. de secũ. nup. l. fœminæ. §. fina. si uerò post eã, tũc extrinsecus quæsita filio solida habet: paterna uerò, quo ad usumfructum: ut hic, & in aut. de non eli. §. nub. §. & non solum. coll. j. quia minus delinquit postea nubẽs. Sed postea hoc corrigitur, quia indistinctè nubat añ uel pòst, succedit in p̃prietatem in paternis etiam: ut in aut. de nõ eli. §. cùm igit. Sed & d. §. cũ igit. corrigitur per aut. de nu. §. hinc nobis. col. iiij. ubi reditur ad distinctiõnẽ huius legis. Itẽ & illã de nup. dicunt quidam corrigi in auth. de hære. ab intestat. §. cõ sequens. col. ix. quia nulla fit mentio secũdatum

nuptiarum. sed hoc non placet. Sed intellige eam secundũ distinctiõnẽ prædictæ auth. de nup. & pro hoc est j eo. ti. l. ij. in fi.
x ¶ Potiatur.¶ sed si hæc mater legatis erat grauata, an minuatur: q̃a sua portio minuitur? Rñ. non. ff. de le. j. l. ult. circa fi. quia suo delicto est ei minuta. secus si alio mõ esset minuta: ut ff. de cõdi. & demõ. l. Plautꝰ.
y ¶ Substitutionis.¶ quia pater substituit eam filio.
z ¶ Si ea.] s. mater.
a ¶ Legitima.¶ id est secundum legem: nõ tamen ex l. xij. tabu. ut no. §. quando mu. tur. offi. fun. potest. auth. matri.
b ¶ Sacramentum.¶ iurabat eũ nõ transire ad secũdas nuptias: licet hodie

hodie non iurat, vt §. qñ mu. tu. offi. fun. po. auth. facẽ.
a Gestæ.¶ & malè.
b ¶ Soluerit.¶ vt & j. de leg hęr. sciant & in qui. cau. pig. ta. contrahi. l. si mr. hęc ergo lex loquit cum non ex testõ dato: secus aũt si testõ patris data esset tali similitudine: q̃a sicut cum mr ab intestato succedit filio, si ineat secundas nuptias, punitur ẽt in successione, vt pater. norum habeat vsumfructũ tm. Item cũ ex testõ ei succedit, in nullo punit, licet ibi sit secunda vota, ut in aut. de nup. §. hinc nobis. col. 4. fic & si ex lege vocetur ad tutelã: si ineat secunda vota: statim desinit eẽ tutrix: & si ex testõ nancisc̃at tutelã nõ desinit eẽ tutrix: licet postea transeat ad sc̃a uota. & hoc ẽm quosdã. Sed Ioã. & Al. §. nã in testõ sc̃m hęc iura dari nõ põt tutrix, vt ff. de te. tut. l. si mr. nisi in casu: vt ff. de tu. l. fin. & de hoc diximus §. qñ mu. tu. of. fun. potest, auth. matri.

Si quis. ¶ CASVS. Si aliqs vel aliqua intestata decedens, matrẽ & fratrẽ reliquerit, siue frẽs fuerint ex eodẽ pẽ, siue ex eadem mr̃e, una cũ fratribus defuncti succedit mr̃. Si aũt filius sororesh ẽat, mr̃ in virilem portionem succedet: nec occasiõe sororũ defuncti in amplioré partẽ admittit mr̃. Et licet antiqtus patruus defuncti ad alią particulã admitteret, nõ tñ hodie admittetur: nec mr̃is portio i aliquo diminuet. & hoc in pria. Si vero defunctus hẽat p̃rem & mr̃em, fratres & sorores: p̃r & mr̃ habebũt vsũfru. in bonis defuncti. p octo uncias: fratres & sorores habebunt p̃prietatẽ & tertiã partẽ usufr. Si uero defunctus erat in sacris p̃ris cõstitutus, tũc p̃r habebit vsumfr. oĩum bonorũ, & mr̃ succedet i p̃prietate, cũ fratribus & sororibus defuncti in virilẽ portionẽ. Sequit auth. q̃ corrigit illud verbũ ita tñ, &c. q̃ incipit. Et cũ §. q̃ mr̃ tm in virilẽ portionem admittatur, cum defunctus tantum sorores reliquit, sicut cum sorores, & fratres relinquere.

c ¶ Vel fratr. ¶ vel pro &.
d ¶ Tenore.¶ vt insti. eo. §. foror.
e ¶ Constitutionibus.¶ quas cõstitutiones, vel leges non habemus.
f ¶ Videtur.¶ inspecto Tertulliano, vt insti. eod. §. pater.
g ¶ Besse ¶imo vĩ in totũ p̃r acquirit: vt j. ti. a. l. de emancipatis. q̃ est q̃ Sol. ut ibi.

ADDITIO A fuertas q̃ omnia q̃ in hac lege dicũtur sunt hodie correcta p̃ter hoc vnum. s. q̃ p̃ mortẽ filii non extinguit p̃stitũ aspiraverit nuptias, ante, quàm † ei tutorem alium fecerit ordinari, eique, quod debetur ex ratione tutelæ gestæ a, persoluerit b. D. † viij. Id. Iul. † Theodosio A. xvj. & Festo Coss.

¶ *Frẽs defuncti nõ excludũt eius mr̃es, sed cum ea succedunt p̃ uirili, sorores uero in stirpes: & si simul concurrant cum mr̃es, & sorores tunc oẽs admittunt p̃ uirili, patruo excluso, & hoc ubi p̃r defuncti non concurrit. Si uero concurrat, aliter seruaũ si defunctus erat sui iuris, aliter, si in potestate. hodie seruantur authenticæ hic positæ. h. d. Sali.*

¶ Imp. Iustin. A. Mennæ PP. L. VII.

SI quis, vel si qua, matre superstite, & fratre c, vel legitimo, vel sola cognationis iura habẽte, intestatus, vel ĩtestata decesserit, nõ excludi à filij successione matrem, sed vna cum fratre mortui, vel mortuæ, si superstes vel filius, vel priuignus ipsiús sit, ad eã peruenire, ad similitudinem sororũ mortui vel mortuæ: ita tamen, vt si quidẽ solæ sorores agnatæ, uel cognatæ & mater defuncti uel defunctæ † superstites: pro ueterum legum tenore d † dimidiam quidem mater, alterã uerò dimidiam partem omnes sorores habeant.

¶ Sin uerò, matre superstite, & fratre, uel fratribus solis, uel etiã cũ sororibus intestatus quis uel intestata moriatur: in capita distribuatur eius hæreditas: nec liceat matri occasione sororũ mortui, uel mortuæ ampliorem partẽ sibi uindicare, quàm rata portio capitũ exigit: patruo, scilicet, mortui, uel mortuæ, & eius filio, uel † nepote, nullum ius ad eius hæreditatem (matre eius hr̃de existente) habentibus: nec ex ueteribus legibus, uel ex cõstitutionibus e partẽ mr̃is minui. ¶ Sin autem defũcta persona nõ solùm matrem, & fratres, & sorores superstites habeat, sed etiã patrem: si quidẽ sui iuris decesserit: quia patris persona † interueniẽs, matris iura superare uidet f: omnibus pio animo prouidentes, sancimus fratres quidẽ, & sorores mortuæ personæ ad successionem p̃prietatis solos pro uirili portione uocari: patri aũt & matri † usumfructum totius successionis g esse competere, æqua lance inter patrem & matrem diuidendum, reliqua parte usufructus apud fratres & sorores remanente. ¶ Sin uerò † defuncta persona in sacris † patris cõstituta decesserit: pater quidẽ usumfructum, quem, & si uiuente filio habebat, teneat donec uiuat in corruptum: mater aũtẽ, quia hunc usumfructum habere, uiuente patre, non potest, totum apud patrẽ constitutum: unà cum fratribus defunctę personę ad p̃prietatem vocetur, scilicet, cũ sororibus sola in † dimidiã, cum fratribus uel p̃micui generis secũdum supradictã † distributionẽ in uirilem portionẽ. Omnibus, uide licet, quæ de mulieribus ad secundas nuptias migrantibus sancita sunt, in suo statu durantibus. Da. kalend. Iuñ. Constantinop DN. Iustinianus A. PP. ij. Coss.

INAVTH de nup. §. & quoniam mater. colla. iiij. constitu. j.

¶ *Cum fratribus & sororibus defuncti si liẽ succedit mater in uirili. h. d. Sal.*

ET cum solis fratribus, & cũ solis sororibus, & cum permistis, vocantur matres in uirilem h portionem.

INAVTH utcùm de app. cog. §. sancimus itaque. & §. si uerò cõtigerit. colla. 8. consti. xj.

¶ *In testõ filij non dẽt p̃r hodie exhẽdari; nisi ex causa iusta in iure expressa. aliàs rumpitur testamentum quo ad institutionem tantum. Sal.*

IN testamento quoque non licet liberis parẽtes excludere: nisi causa iusta exhęredationis in seratur, quæ septennario numero noua cõstitutione distribuitur. alioquin rescinditur testamentum circa institutiones: nam in cæteris † perseuerat.

IN AVTH de hæred. ab intesta, uenien. §. consequens. & §. sequẽti. collat. ix. constitu. j.

¶ *Filio hodie sine liberis defuncto succedunt parentes fratres, & sorores forma hic scripta. h. d. Sal.*

DEfuncto sine liberis i filio, parẽtes, si soli j sunt, succedunt, salua gradus k sui prærogatiua. si pari grad sũt, pariter succedũt: p̃nis q̃dem dimidia, maternis uerò alia dimidia delata: licet sit dispar l eorum numerus. Sed si cũ parẽtibus frẽs & sorores utrinq; defũcto cõiũcti supersint, uocant m cũ ascendentibus gradu

a ¶ Gestæ.¶ & malè.
b ¶ Soluerit.¶ vt & §. j. de leg hęr. sciant & in qui. cau. pig. ta. contrahi. l. si mr. hęc ergo lex loquit cum non ex testõ dato: secus aũt si testõ patris data esset tali similitudine: q̃a sicut cum mr ab intestato succedit filio, si ineat secundas nuptias, punitur ẽt in successione, vt pater. norum habeat vsumfructũ tm. Item cũ ex testõ ei succedit, in nullo punit, licet ibi sit secunda vota, ut in aut. de nup. §. hinc nobis. col. 4. fic & si ex lege vocetur ad tutelã: si ineat secunda vota: statim desinit eẽ tutrix: & si ex testõ nancisc̃at tutelã nõ desinit eẽ tutrix: licet postea transeat ad sc̃a uota. & hoc ẽm quosdã. Sed Ioã. & Al. §. nã in testõ sc̃m hęc iura dari nõ põt tutrix, vt ff. de te. tut. l. si mr. nisi in casu: vt ff. de tu. l. fin. & de hoc diximus §. qñ mu. tu. of. fun. potest, auth. matri.

Si quis. ¶ CASVS. Si aliqs vel aliqua intestata decedens, matrẽ & fratrẽ reliquerit, siue frẽs fuerint ex eodẽ pẽ, siue ex eadem mr̃e, una cũ fratribus defuncti succedit mr̃. Si aũt filius sororesh ẽat, mr̃ in virilem portionem succedet: nec occasiõe sororũ defuncti in amplioré partẽ admittit mr̃. Et licet antiqtus patruus defuncti ad alią particulã admitteret, nõ tñ hodie admittetur: nec mr̃is portio i aliquo diminuet. & hoc in pria. Si vero defunctus hẽat p̃rem & mr̃em, fratres & sorores: p̃r & mr̃ habebũt vsũfru. in bonis defuncti. p octo uncias: fratres & sorores habebunt p̃prietatẽ & tertiã partẽ usufr. Si uero defunctus erat in sacris p̃ris cõstitutus, tũc p̃r habebit vsumfr. oĩum bonorũ, & mr̃ succedet i p̃prietate, cũ fratribus & sororibus defuncti in virilẽ portionẽ. Sequit auth. q̃ corrigit illud verbũ ita tñ, &c. q̃ incipit. Et cũ §. q̃ mr̃ tm in virilẽ portionem admittatur, cum defunctus tantum sorores reliquit, sicut cum sorores, & fratres relinquere.

c ¶ Vel fratr. ¶ vel pro &.
d ¶ Tenore.¶ vt insti. eo. §. foror.
e ¶ Constitutionibus.¶ quas cõstitutiones, vel leges non habemus.
f ¶ Videtur.¶ inspecto Tertulliano, vt insti. eod. §. pater.
g ¶ Besse ¶imo vĩ in totũ p̃r acquirit: vt j. ti. a. l. de emancipatis. q̃ est q̃ Sol. ut ibi.

ADDITIO A fuertas q̃ omnia q̃ in hac lege dicũtur sunt hodie correcta p̃ter hoc vnum. s. q̃ p̃ mortẽ filii non extinguit

¶ *Nou. 118 §. cõsequentes & §. leq.*

¶ *Nou. 118 §. sancimus itaq; & §. finaũt hoc.*

¶ *Pr̃ auũ maternum excludit i successione filii.*

¶ *Nou. 127 §. sancimus itaq; & §. finaũt hoc.*

† defuncti
† paternis personis
† dimidia
† distinctio nem. Filiusfamilias in quo põt testari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum fratribus. Sed per aliam auth. quæ corrigit hanc: vt in auth. vt fratrum filij. §. j. colla. ix.

a ¶ Proximis ‡id est cum patre & matre tantùm, secundum quosdã, non auo, imò ipsi soli, remoto auo: vt innuit auth. in cor. §. si igitur. j. ibi, si autẽ pater &c. Ité cũ admittantur cũ patre, & pater repellit auũ s. pxi. & ‡. de legi. hær. l. in successione, ergo ipsi fratres repellũt auũ: vt ff. de diuer. & tẽp. præscri. l. de accessionib. Vel dic secũdũ Io. proximus est, quẽ nemo præcedit: & sic etiã auus & proauus, si nullus eos præcedat: vt ff. de ver. signi. l. proximus. & ff. vu de cog. l. j. §. proximus. & de suis & legi. l. ij. §. hęreditas. Prędicta autem regula. si vinco &c. quæ est in d. l. de accessionib. fallit in multis casibus, qui his legibus notantur. ff. e. l. ij. §. obiicitur. & l. æquissimum. §. j. Secundus est ff. q. po. in pig. ha. l. Claudius. Tertius in cor. eo. §. si autẽ cũ fratrib. colla. ix. & ad idẽ. ff. qui po. in pign. ha. l. si pignus. & l. interdum. & §. de nat. lib. auth. licet. & ff. de priuile. credit. l. quod quis.

b ¶ Vbi nulla ‡ ista sũt verba Irn. & est sensus, q cũ nil dicatur de secundo nubẽtibus, omnia de his dicta corrigũtur hic. Vel dic secundum Io. q remanent in suo statu q dicunt in auẽ. de nup. §. hinc nos. colla. iiii. quæ est §. de secũ. nup. auẽ. ex testamento. quod verius est ar. l. fi. huius tit. in fi.

¶ AD SENATVS. consul. Orificianum.

¶ *Matri succedens ouata per Orficianum. Inuidiã portans ecõtra Tertullianum.*

SI intestatæ. ‡ CASV Mulier filiam habens & matrẽ, decessit ab intestato: q ei præferenda sit ipsius successione, quæritur. Dicitur quòd filia'.

c ¶ Consanguinei. ‡ scilicet fratres.

d ¶ Orficiano. ‡ & idem est secundum alia ciuilia iura: vt §. tit. ij. l. intestato. & l. si mater.

NOn pro numero. ‡ CASVS Mulier quatuor habens filios, duos emancipatos: existentes in potestate: decesserunt: ipsa mater decessit ab intestato. qualiter inter eos superstites facienda sit diuisio hæreditatis ipsius, quæritur. Respon. quòd in viriles.

e ¶ Portiones. ‡ sed quære nõ transmiserunt alij ad hæredes suos portiones suas, licet adhuc non esset adita hẽditas, ut sup. de iis qui aũ aper. tab. l. j. q est contrar. Sol. hic non erat posteritas. Vel hæc illã corrigit. Sed certè imò illa istã. Vel ibi loq; de hẽditate adueniente ex testõ: hic ab intestato. Sed certè ẽm hæc isti, & si non transmitterent hæreditatem, deberent transmittere ius deliberãdi & adeundi, ut §. de iur. deli. l. cũ antiquior ib. Vel hic isti repudiauerunt hæreditatem antequã decederent: aliàs etiam ad superiores transmitterent, ut §. titu. ij. l. apud hostes. & hoc placet.

MAtri. ‡ CASVS. Mulier decedens ab intestato, filiam religq quæ succederet, nec habet necesse petere bon. o. possess. Viuia.

f ¶ Citra bonorum. ‡ vnde cognati competit ei: vt ff. vnde cog. l. j. §. si qua. & vnde legitimi. vt ibidem. nam cum sit vt agnata facta per Orficianum vt legitima admittetur: vt hic, & ff. vnde legi. l. ij. §. fi. & l. iij. q nõ est in alia cognata, vt citra bonorum possessio né admittatur: vt ff. vnde cog. l. j. in prin.

QVoties. ‡ CASVS. Filius emancipatus filios patrem & matrem habens, si ab intestato decedat, filius ipsi' patri & matri præfertur. Viuianus.

g ¶ Concedatur. ‡ vt & s. eo. l. j. in prin. & §. ti. ij. l. si matre & l. intestato.

IQua. ‡ CASVS. Mulier illustris filios legitimos habens & spurios si ab intestato decedat, an spurij cum legitimis succedere possint, quæritur? Dicitur q non. Si verò mulier aliqua tã quam cõcubina aliquos liberos sustulit, & decessit: an cum legitimis succedere possint, quæritur? Respon. q succedẽt. Lex quidam, plana est.

h ¶ Incertus. ‡ meretrix. crgo.

i ¶ Colendam. J arg. in auth. quomodo opor. epi sco. in prin. col. j. & ‡. de dedi. lib. tol. l. j.

k ¶ Concubina. ‡ etiam illustris.

l ¶ Cum legitimis. ‡ ab intestato. Sed an cõtra testamentum agere possũt si non sunt instituti naturales? Forte nõ, secũdũ quosdam. Sed videtur q sic: vt argu. ff. de inofficiosi test. l. si suspecta. §. j. Et no. filiũ spuriũ succedere matri, sicut legitimũ: vt insti. e. §. nouissimè. & de succes. cogna. § vulgò ni si sit illustris mater. vbi distingues sint legitimi vel non: vt hac lege dicitur. Quid de iceltuoso? Quidam dicunt idem. & aut. ex complexu. §. de incest. nup. loquitur de hæreditate paterna. nõ materna. Sed verius dic non succedere omnem illum qui de tali coitu est natus. q pòt accusari: vt adulteri, incesti, nefarii: vt in aut. q. mod. nat. effi. sunt. §. f. collat. vij. si aũtnõ ex tali succedit vt dictũ est matri non patri, cùm habeat icertũ: nã si habeat certũ, puta naturalẽ, non succedet nisi in duabus vncijs ab intestato nõ ex tãtibus legitimis: aliàs in nihilũ: vt in aut. qui. mo. na. effi. sui. §. discretis. ibi, si quis igitur habens filios legitimos. col. vij.

m Vidam. Peperit. J adita hæreditate.

n Q ¶ Esse. ‡ nunc respondet.

o ¶ Ingenuum ‡ sic ergo nota post moram nasci ingenuum ex ancilla: vt hic, & §. de iis qui b. vt indi. l. cùm Syllanianum. circa fi. ibi. partus liber &c. & ‡. de fideicõ. lib. cùm libertatem. & ff. de fideicom. lib. l. si quis rogatus. & ff. de statu homi. l. Herennius.

Ei posse

a ¶ Ei posse. ‡ huius legis authoritate. Item senatusconsulto Orficiano. & hoc subijcit, saluo iure, &c.

b ¶ Venientibus. ‡ sed nunquid alijs suis cõsanguineis poterunt succedere? Resp. non: vt insti. de serui. cog. § j. Item quæro, quid in concepti post mortẽ auiæ maternæ? Videtur q nepos non possit succedere nec. n. fuit proximus cognatus auiq vel auo, i cuius vita nondũ fuerit animal vt ff. vnde cogna. ti. l. j. §. ti qs. Placentin' tamen eum admisit, naturali causa inspecta, per auth. de hær. ab intest. §. j. col. ix. & p eo. ff. d gra. cogna. l. si filiũ. §. fi filio. Sed contra eum Placen. est quòd prætor in bono. posses. vnde cogna. inspiciebat naturalẽ causam: vt ff. vnde cog. l. j. prin. & §. ij. & tamen repellebat eum, vt dictum est.

¶ DE LEGITIMIS HÆREDIBVS.

¶ *Dixit de ijs qui sunt in linea inferiori & superiori: nunc incipit de transuersali.*

IN successione. ¶ Casus dicit: Sũt plures fratres & sorores siue cõiuncti ex vtraq; parte siue ex altera tãtũ. si vn' de fratrib. decedat, oẽs. ‡ sorores & fratres pariter succedunt isto iure veteri. sed iure authentico. prius eũ iuncti vtroq; parente, postea admittẽtur coniuncti vno parente tantùm. & hoc in prima. Secũdò dicit. Pater vnam ex filiabus maritauit, puta Bertam. decessit frater Bertæ sine filijs. ista Berta volebat succedere fratri. nepotes alterius fratris mortui, vel ipse frater dicit, qd conferat dotẽ datã mari to, quæritur vtrum teneatur? Respondet, quòd non.

e ¶ Consanguinitatis. ‡ id est, agnationis. Inter se fratres & sorores agnati sunt. & hoc cùm succedunt iure ciuili. vel per vnde agnati: q a sũt ex eodem patre. idem tamen & si ex iure prætorio per bonorum possessionẽ vnde cognati, quã do ex eadem matre tantùm: vt subijcit. Et quòd dicit pari iure, scilicet in successione mortui fratris. Et quod subiicit, licet non ex eadem, &c. hodie contra: vt infrà communia de suc. authẽtica. itaque.

d ¶ Amitas vestras. ‡ loquitur filiis alterius fratris mortui quærentibus nomine patris non suo, cùm amitæ eis præferãtur hoc iure. vt ‡. l. cõsanguinitatis. hodie non vt in auth. cessante. ‡. e. Accursius.

e ¶ Dotatas. ‡ quia ideo videntur habere tanto minus de hẽditate, quod debeant conferre vt §. de col. aut. q locum. sed illud obtinet cum agitur de hæreditate patris non fratris vel sororis: ut hic erat.

SI eius. ‡ CASVS Pone. Berta me fecit hęredem sibi: quandiu fui in potestate patris mei, hæreditatẽ eius non adiui: postea mortuo patre meo hæreditatẽ patris repudiaui, & hæreditatẽ Bertæ agnoui: dicit si volo bona Bertę separari à bonis patris, quòd præses prouinciæ interponet partes suas ut separatio fiat. & h. d.

moram nati sunt, omnes veteris iuris auctores cõsentiunt. Dubitabatur autem iter eos, si matri morienti posset succedere. ¶ Huiusmodi itaque dubitationem eorũ decidẽtes, vlteriùs eã procedere non patimur: sed sancimus eandẽ matris progeniẽ hæredem ab intestato ei posse a existere, saluo iure legitimo ex auctoritate senatusconsulti Orficiani proli seruando: & tam matre ex senatusconsulto Tertylliano, quàm prole ex Orficiano senatusconsulto inuicem ad suas hæreditates venientibus b. D. kal. Octob. Constantin. Lampa. & Oreste VV. CC. Cos.

De legitimis hæredibus.
TITVLVS LVII.

¶ *Titule consanguinitatis vel cognationis ita succedit soror, etiam dotata, sicut ad er. h. d. Bald.*

IM. Ale. A. ‡ Cassio & Hermionę. L. I. IN successione, quæ titulo consanguinitatis c, vel in bonorum possessione quæ proximitatis nomine competit, tam fratres quam sorores pari iure esse (licet non ex eadem matre ‡ suscepti sunt) ius certum est. Nec huic derogatur quod amitas d vestras ab auo vestro dotatas e fuisse proponitis. Proposita Non. Maiis, Maximo ij. & Aeliano Cos.

¶ *Postquam filius repudiauit hæreditatem paternam, potest extraneam sibi, uiuente patre delatam, adire, & separationem bonorum petere. h. d. Sal.*

¶ Im. Gordia. A. ‡ Tatianę & aliis. L. II. SI eius, quæ vos hæredes instituit, patri hæreditatem f non quæsitis, posteàque, mortuo patre, ac repudiata eius hæreditate, defunctæ successiõem agnouistis, ea, quæ bonorum sunt defunctæ, ab iis separari, quæ patris vestri fuerunt, præses prouinciæ non ignorabit. PP. vj. Id. April. Gordiano A. & Auiola Cos.

¶ *Soror fratris filio antefertur ciuili ac prætorio iure ex gradus prioritate. Bal.*

f ¶ Hæreditatem. ‡ quia nondum adistis.

g ¶ Non ignorabit. ‡ vt suprà, si vt ab hæred. se abstl. l. ij. & suprà, vn de liberi. l. fina.

COnsanguinitatis. ‡ CASVS. Primò ponit regulam q certum est ad successionem intestatorum fratrũ. Secundò ponit casũ sic: Berta habuit duos fratres: decessit vnus relictis filijs, & decessit alter sine hęrede. qritur quis debeat præferri in successione istius fratris q decessit sine hęrede: vtrum Berta soror, an filii alterius fratris q sunt nepotes Bertę? Resp. q Berta cũ sit in secundo gradu: at fratris defũcti nepotes sunt in tertio, & soror præfertur nepotib. sed contra p authen. cessante, &c.

h ¶ Consanguinitatis. ‡ id est, agnationis.

i ¶ Admitti posse. ‡ de iure ciuili.

k ¶ Ad te. ‡ sororem q es agnata nihilominus & cognata.

l ¶ Omnium. ‡ quia erant hi nati ex eadẽ matre tantùm.

m ¶ Constituti sunt. ‡ hodie contra, & iõ lege hic auth. cessante. q est de hær. ab intesta. §. reliquum. & in auth. vt fratfi. § j. colla. ix.

n CEssante. Quæ sola ‡ hic versus, & eius quæ, & non est in corpore in §. fi igitur de functus neq. & planius legit fine eo. Vel dic cessante, quia nõ habebat filios. & cessante, repetere i. repudiante linea ascendentium, quæ fit sola, id est, fine liberis defuncti. verbum ergo semel positum, & iteratum subaudituꝫ, diuersos sensus habet, vt hic, & ff. de petitio. hæredit. nec vllam §. omnibus.

o ¶ In stirpes. ‡ hoc, est succedunt cum patruis. si autẽ non sint patrui, sed soli filii duorũ fratrum in capite succedunt secũdum Azo. vt in cor. e. authen. §. fi autẽ defuncto. ex eadem tamen authẽ. in §. fi verò neq; fratres. videntur etiam tunc vocari in stirpes, quia ita dicit, neque filios fratrum, &c. vnde videtur quòd illi vocarentur in stirpes si superessent, &c.

ADDITIO. Itam secũdam opinionem tenet Bart. & communiter docto. hic. & idem Bart. in corpore huius authenti. & latius in lege, post cõ sanguineos. §. hæreditas. ff. de suis & legiti. & clxxiij. incipien. super hæreditate dominæ Nolæ. Et intellige eã secundum eundem Bartol. in dicto § hæreditas. quando tractatur de successione alicuius ex patruis vel auũculis: si verò tractat de successiõe alio rum, tunc succedunt in capita: vt §. fi neque fratres. in auth. de hære, ab intesta. vę. colla. ix.

p ¶ Quæ personæ. ‡ scilicet fratres vtrinque coniuncti. Vel dic, id est, filii fratrum.

q ¶ Proximis gradu. ‡ hoc scilicet quòd fratrũ filii succedant cum ascẽdentibus, non est hoc corpo. de hæred. ab intesta. §. fi autem cum fratribus, sed ex illo: vt fra. fi. §. §. j.

† Nouell. 11 ‡ §. reliquũ. & nouell. 130. §. j.

Filii duorũ fratrum in succedant in stirpes vel capita.

Tene opinionem Azo. tanq; verisimã vt docuit Zazius in singularibus Iuris intel. & cõsil. iiij. vj. volu. j. & sequendum hanc opinionem ctria Parisiis iudicat. † erant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fratres conguinei vterini vtrũ quales succedant.

† Nouell. 118. §. his autem nõ.

† cumque iis

† Nouell. 118. §. si verò neque.

† Cutillę.

† Claudianꝰ.

† defecit.

† Cutillę.

a POst fratres Vno latere. ꝛ vt si vnus est cõsanguineus: alter vterinus ambo admittuntur in bonis à defuncto acquisitis. & h.d.

b ¶ Filij eorum. ꝛ si tamen relinquat aliquis fratres quoldam consanguineos tantũ, & quosdam vterinos tantũ, in rebus maternis præferũtur vterini: in rebus paternis, præferuntur cõsanguinei: vt ſ.e.l. de emãcipatis. Si verò relinquat quosdã ex eodẽ patre & matre, & alios ex patre tãtũ, & alios ex matre tantum (etiã in rebus paternis) præferunt fratres eiusdem matrimõij, idest vtrinque coniuncti: & idẽ in matre. Pone si quosdam ex patre & matre, & alios ex matre tantũm relinquit: & quęratur de bonis maternis: vt J. cõmunia de suc. l.fi. & auth. itaque.

c ¶ Similibus. ꝛ ſ. auũculis, & materteris, & amitis. nisi enim pares essent fratribus defuncti, non præferrent patruis, cùm sint in eodem gradu cum eis: vt in ea aut. §. illud.

d POst fratres. Filios. ꝛ & filiorum Filios, secundum P. quod nihil est, secundum Ioan.

e ¶ Spectatur. ꝛ quære hic quod diximus §. de suis & legiti. hære. aut. in successione. Accur..

SIaut. ꝛ CASVS. Sobrinus est filius filij patrui mei. Pone ergo sic casum. Propior sobrinus meus decessit nullo facto testamento: vel facto antequàm haberet xiiij. an. & sic non valuit. dicit q̃ bona eius iure agnationis admet pertinet, etiam nulla bonorum possessione petita.

f ¶ Nepos. ꝛ qui erat tibi propior sobrinus: vt insti. de gra. cogn. §. quinto. & idem si patruelis esset: vt §. qui test. face. posſ. fi frater.

ADinteſtati. ꝛ CASVS Pone, Berta ex primo marito habuit vtum filium: postea secundum accepit: & ex eo secundo filios duos habuit, pone me & Titium. dicit quòd ſi Titius decedat, quòd ego potior sũ in successione Titij, quã frater eius ex matre tantùm coniunctus, qui est natus ex primo marito. g ¶ Proximitatis] id est cognationis: vt & J.l. patruo. sed hodie contra per authẽ. post fratres. j. modò lectam.

Defunctis. ꝛ CASVS Pone, frater meꝰ decessit, relictis pluribus hæredibus, scilicet de liberis, hæredes repudiauerunt hæreditatem. dicit quòd hæreditas fratris mei pertinet ad me iure agnationis: quia sũ frater ex eodem patre.

PAtruo. ꝛ CASVS Patruus est frater patris: matertera est soror matris, pone ergo sic casum: Decessi ab intestato la. ix. constitu. j.

¶ *Deficientibus ascendẽtibus & descendẽtibus & fratribus vtrinque cõiunctis & eorũ filijs veniũt fratres ex vtroque parẽte cõiuncti. & eorum filij: qui filij excludũt patruos & auũculos defuncti. h. d. Sal.*

POst fratres aũt ex vtroq; parẽte, & eorũ filios, admittunt ex vno latere fratres sororesue: cũ quibus ꝛ & filij eorũ, ſi q̃ ex eis iam decesserint.. ¶ Hi aũt fratrũ filij (cũ pares sint defuncti fratribus) ꝓferunt ꝓculdubio eiusdẽ defuncti patruis, & aliis similiꝰ. Et in his successionibus omnino cessat sexus, & agnationis ratio.

IN AVTHEN de hære. ab in esta. venien. §. si verò neque. colla. ix. constit. j.

¶ *Vltra fratres & filios fratrum vocant gradatim proximiores in capita, & non in stirpes. h. d. Sal.*

POst fratres fratrũq; filios vocantur qui cunque gradu sunt proximiores: vt pares in gradu pariter admittãtur, sublata differentia masculorum, & fœminarum. Sola nanq; cognatio spectatur in talibus. Fiet autẽ diuisio in capita, & non in stirpes.

¶ *Nihil & inualidum æquiparantur. Bal. Vel sic: Citra bonorum possessionẽ de iure ciuili potest adiri hæreditas consobrini. h. d. Vel sic: Hæreditas agnatiõis iure delata, potest adiri de iure ciuili sine agnitione bonorum possessionis. h. d. Sal.*

¶ Impp. Diocletꝰ. & Maximiã. AA. & CC. Cæcilio. al. Cælio. LEX IIII.

SIaut nullũ testamẽtũ nepos ꝛ patrui tui ordinauit, aut intra quatuordecim annos constitutus ꝛ fecit, & agnatiõis iure successio eius tibi delata est: etiã citra bonorũ possessionis subsidiũ legitimo iure subnixus es. PP. Id. Iuliis. ipſis AA. iiij. & iij. Cõſ.

¶ *De iure isto agnati ꝓferunt cognatis. h. d. hodie secus: vt §. e. anth. post fratres. j. Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Cupillæ LEX V.

ADinteſtati successionẽ agnatiõis, quã ꝓximitatis ꝛ iure veniẽtes, hẽri potiores, certum est. Suppoſ. xvj. Kalend. Iul. Sirmij. AA. Cõſ.

¶ *Filijs se abſtinentibus, vel repudiantibus frater defuncti admittitur. h. d. Sal.*

¶ Idẽ AA. & CC. ꝛ Claudianæ. L. VI.

DEfunctis, ſuis extantibus hæredibus, & abſtinentibus, vel repudiantibus hæreditatem, frater iure consanguinitatis succedere potest. Suppoſ. Calen. Ianu. AA. Cõſ.

relicto patruo & matertera. dicit quòd patruus præfertur materteræ meæ in successione mea: & hoc de iure veteri. sed secus est per auth. de funct. §. ad Tertul.

h ¶ Patruo. ꝛ & hæc corrigitur per auth. post fratres. j.

i ¶ Inteſtati. ꝛ scilicet filij fratris.

¶ *Frater patris præfertur ſrĩ mẽis. hodie corrigitur. h. d. Bal. Vel sic: Iure isto potiores sunt agnati quàm cognati: & ideo patruus præfertur materteræ. h. d. Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Amiano. LEX VII.

PAtruo ꝛ ac materteræ ꝛ tertio cõſtitutis gradu nõ pariter intestati ꝛ successio defertur: sed patris frater agnationis iure sorori matris anteponitur. S. xvij. Kalen. Mart. Sirmij, Cæsaribus Coſs.

¶ *Agnati vocantur ad ſucceſſionẽ defũcti apud hoſtes, beneficio legis Cornelię. hoc dicit. Sal.*

¶ Idẽ AA. & CC. Syllano. LEX VIII.

IIis, de quorũ successione agitur, apud hostes defũctis, secũdum legis Corneliæ beneficiũ k iure agnationis adita hæreditate, vel petita bonorũ possessione successiſti, eorum substantiam vindicare nõ prohiberis. S. Noñ. Iul. Sirmij AA. Coſs.

¶ *Soror præfertur auo, & auię maternis. hodie corrigitur. Bal.*

¶ Idẽ AA. & CC. Demagorę. LEX IX.

IN successione intestatæ ꝛ sororem, ꝛ quàm auiam ꝛ vel auum maternum haberi potiorem, non ambigitur. S. vj. Kalen. Iul. Nicomediæ. CC. Coſs.

¶ *Si ſucceděre volẽtes pupillo, ei intra annũ à morte teſtatoris numerãdũ tutorẽ nõ petierint, priuãtur eius ſucceſſione ſi moriatur in pupillari ætate. h. d. Sal.*

¶ Impp. Thod. & Valentin. AA. ad Florẽtium. P.P. LEX X

SCiant ꝛ qui ad successionẽ vocãtur pupilli mortui, si defuncto eius patre, tutorẽ ei secũdũ legẽ nõ petierint intra annum, ꝛ omnẽ ꝛ eis, siue ab intestato, siue iure subſtitutiõis, successionẽ ꝛ eius (si impubes moritur ᵐ) denegandam ꝛ ꝛ esse. Dat. .viij. Id. Iul. Cõſtantinop. Theodoſio A. xvij. & Feſto. V. CC. Coſs.

¶ *Reſcriptum principis referuans emãcipato iura agnationis ſiue ius ſuccedendi, intelligitur reſeruare tàm actiuè quàm paſſiuè. h. d. & n. Salce.*

¶ Imp. Anaſtaſius A. Conſtantino P.P. LEX XI.

SI ab eo, qui ex sacro rescripto secundum nostram constitutionem ᵒ fieri postulauerit emancipationem liberorum, petitum P sit quatenus ei qui emãcipandus, emancipandaue est, minimè legitima iura per emancipationem extinguantur: eadem iura tam emancipato vel emancipatæ cõtra personas alias hoc modo sibi conIunctas, quàm alijs ꝛ itidẽ cõtra eũ k ꝛ iis. Beneficium. ꝛ quo fingitur mortuus ante horam captiui tatis, & sic i libertate: vt ff. de teſtamẽ. l. lege Cornelia.

l ¶ IN successione. Quã Iauiam. ꝛ quia auia cognata, soror aguata est: vt l. patruo. §. eodem. lex tamen alia videtur apertè præferre fratrem etiã vterinum: vt infrà, de bo. quæ libe. l. quæcunque. sed respond. vt ibi dixit Ioan. Item hęc hodie corrigitur per aut desunct. quæ est §. ad Tertul.

m ¶ Moritur. ꝛ secus si factus pubes moritur: vt §. ad Tertul. l. matres. Et est ratio: quia eo tempore quo deliquit, vel in id tantùm in quo deliquit, debet puniri: nõ in alio. argu. J. de pęnis. l. sanctimus. sed & hoc fallit in casibus quos dixi §. ad Tertul. l. omnem. Sed cõtra. huic l. ff. qui pe. tu. l. fin. §. si verò maritus. sed forte illud in singulari fideicõmisso, quod non amittit: vel corrigitur per istam.

ADDITIO Tu dicas quia hic loquitur in substitutione directa p quã pupillo succedit. qua mẽte priuatur, qui tutorem ei non petit. at l. fi. in §. si verò maritus. loquitur in subſtitutione fidei commissaria, per quã succeditur defuncto: qua nõ priuatur: vt ibi.

n ¶ Denegandam. ꝛ sed excluſo eo admittitur sequens, fisco excluſo: vt ff. ad Tertul. l. ij. §. fi..

Iab eo. ꝛ CASVS Olim per emãcipationem legitima iura extinguebãtur: nisi fieret emãcipatio cõtracta fiducia. hodie succedit pater, siue fiat cõtracta fiducia, siue nõ: vt insti. de legi. agnat. succ. §. vlt. pone ergo q̃ pater filiũ emãcipauit. impetrato rescripto à principe, vt legitima iura per emãcipationẽ nõ extinguerentꝰ, dicit tali impetratione facta, q̃d pater poterit filio succedere, & ecõuerſo filius ei agnatis suis iure ét agnationis, & ecõuerſo. & hoc dicit. o ¶ Conſtitutionem. ꝛ quam habes J. de emanc. lib. l. iubemus.

p ¶ Petitũ. ꝛ à principe.

a ¶ Intacta. ꝛ hodie intacta remanet, etiam si nõ sic specialiter petitũ: ut instit. de le. agna. suc. §. fi. & §. de lo tu. l. iiii. & J. eo. l. ulti. & supra. de cur. fur. l. ne lucrum.

SImaior. ꝛ CASVS. Hunc casum pone in scholari, qui cõtraxitcũ quinquagenaria post quã necessit pro sapientia. & ex ea habuit filium: quærebatur utrum esset legitimus filius, & posit patri succedere? Respond. ꝛ sic, licet sit mirabilis partus à natura, tamẽ est concessus, licet ratio perueniat: nihilominus tamen est à lege concessum tale matrimonium.

b ¶ Nostra lege. ꝛ ut §. de nupt. l. sanctimus. ii. Et est argu. contra. ff. de legi. & sena. cons. l. nam ad ea.

DE emancipatis. ꝛ CASVS Quatuor erant filij emancipati, & unus decessit. dicit ꝙ pater habebit usumfructũ in bonis emãcipati mortui, & alij tres habebunt proprietatem, excipiuntur res maternæ: q̃a illæ res uenient tãtùm fratribus & sororibus eiusdem matris, si sunt. si autem nõ sunt: alij fratres in aliis rebus admittuntur.

c ¶ Seruare. ꝛ ſ. inter se quo ad tutelam: ut §. de legi. tu. l. iiii.

d ¶ Aliarumque. ꝛ puta ex maritali lucro, de quibus lex &c. quam habes J. communia de suc. l. fi.

e ¶ In totum. ꝛ imo uidetur remedio beſſe; ut §. ad Tertul l. fi. §. si autem defuncta. So. hic tractata fiducia emancipauit, ibi nõ: hoc non valet: q̃a hodie semper cõtracta fiducia uidetur emãcipare. ut diximus §. eo. l. fi ab eod. Alii dicũt q̃ hic per principẽ emãcipauit: ibi corã alio iudice. hoc nõ valet q̃a hic dicit, siue alio legitimo modo. Tertij, q̃ ibi supererat mater, hic non. nec hoc valet: q̃a magis deberet esse contrarium. Dic ergo illam corrigi p iſtum. nam & hæc est Iuſtiniani. Accurſius.

f ¶ Votum. ꝛ Nota uotũ patris: ut ff. unde ibi ſcripto. in fin. & de bo. dam. l. cum ratio.

g ¶ Ea propter. ꝛ id est ob hanc causam.

h ¶ Fratribus. Iuirca tutelam. ut dixi in prin. per l. §. de legi. tu. l. iiii.

i ¶ Exceptis. ꝛ de hoc plene dices §. communia de succeſ. in aue. itaque. Iſte nota q̃ hæc lex corrigit per authenti. de funct. §. si ne liberis. ſupra ad Tertullianum.

k ¶ Exceptis. ꝛ dixi uocari omnes fratres: excipe in bonis, q̃ habebat emãcipatus à matre, i quibus vel eã in hęreditatib. vel i ſucceſſionibus, & utilis. nec non ęteris ſeruentur intacta: a collationibus tũ ab his secundũ ea, quæ ſup emancipatis ſtatuta ſunt, quoties talis casus emerſerit, ut pote peracta emancipatione faciendis. Data. xv. kalen. Aug. Probo, & Auieno. Inn. Coſs.

¶ *Partus natus ex muliere etiam quinquagenaria eſt legitimus: & ideo ad ſucceſſionem admittitur. h. d. Sal.*

¶ Imp. Iuſtinia. A. Iohn. P.P. L. XII.

SI maior quinquagenaria partũ ediderit, si debet huiusmodi soboles ꝛ suo patri succedere, & hęreditatẽ eius nãcisci, à Cæsariana aduocatione interrogati sumus.

¶ Et ſancimꝰ, licet mirabilis huiusmodi partus inueniat, & rarò cõtingat, nihil tñ eorũ, q̃ probabiliter, à natura noscũtur esse producta respui: sed omne ius, qd ex quacũque lege liberis ꝛ præſtitũ ẽ, hoc merũ atque immutilatum huiusmodi filiis uel filiabus seruari in omnibus ſucceſſionibus, siue ex testõ, siue ab ĩtestato, & ſumma tim, nõ ab similes aliis fiãt, quos similes natura efficit: maximè cũ ꝛ & anteriore nostra lege ᵇ huiusmodi nuptias permiſimus, imparesque eas videri minimè cõcedẽtes. D. ix. kal. Nouem. Cõſtantinop. poſt cõſulatum Lampadij, & Oreſtis. VV. CC. anno ſecundo.

¶ *Si filius emãcipatus p ſacrũ reſcriptũ deceſſerit ſupſtitibus patre, & fratrib. pater eius hẽditatis hẽt vſumfructũ: fratres vero ꝓprietatẽ exceptis bonis maternis, i qb. uterini ꝓferũtur alijs fratrib. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Ioanni P.P. LEX XIII.

LEge ꝛ duodecim tabularũ ᵒ bene ꝛ humano generi prospectũ est, quæ vnã consonantiã tam in maribus, quàm in fœminis legitimis, & in eorũ ꝛ successionibus, necnon & in liberis ᵖ obseruandã esse existimauit, nullo discrimine in successionibus habito cum natura vtrumque corpus ediderit, vt maneat suis vicibus immortale, & alterum ᵠ alterius auxilio egeat, & vno remoto, & alterum corrumpatur. Sed posteritas ʳ dum nimia vtitur subtilitate, non piam induxit differentiã, sicut Iulius Paulus in ipso principio libri singularis, quem ad senatusconſultum Tertyllianum fecit, apertiſsimè docuit. ¶ Cui enim ferendũ est ab intestato successionibus, ˢ suas quidem filias ad similitudinẽ masculę ſobolis in parẽtis vocari ſucceſsionem, & iterũ germanas iure consanguinitatis præferuntur uterini.

K ¶ Fratres. ꝛ scilicet trales uterini.

l ¶ Solos. ꝛ q.d. non consanguineos tantum.

m ¶ Superſint. ꝛ scilicet tales uterini.

n ¶ Rerum. ꝛ non matertarum.

LEge duodecim tabularum. ꝛ CASVS. Et cũ olim deferebatur ſucceſsio agnatorum unisonitermiter tam masculis quã fœminis agnatis, nulla circa ſucceſsionem inter masculos & fœminas differentia introducta: utpura ſi fratris tui uel patrui filia decederet: uel amita ſua. ſ. decederet, & adte ipſarum hæreditas: & tua ad ipſas, ſi tu decederes ex lege xii. tabularũ pertinebat. media uero iuris prudentia hanc æqualitatem ad inæqualitatis ſytiũ deduxit. hoc est ut masculi tã masculis quã fœminis agnatis: ſaltu tantùm gradus progatiua, ſuccedant. fœminæ uero sorores tãtum ad agnationem ſeu agnatarum ſucceſsionem admitterẽtur. Imperator uero Iuſtinian hoc corrigit primæuum ſtatum legis xii. tabularum apposãs: & adiicit ut ad legitimam ſucceſsionem agnatorũ, tam cõ ſanguineæ quã uterinæ ſororis filia uocetur. ita ét ut ſoror tam uterina quàm eõ ſanguinea nõ ſuperſit: ut tũc nõ in ſtirpes, ſed in capita hæreditas diuidat. & hæc duo ultima hodie corrigũtur per authẽ. de hæredi. quę ab inteſt &c. §. reli. & aut. ut fratrum filii. §. j. in fine uero dicit ut in cæteris ſucceſsionibus antiquum ius obſeruetur in tactum.

o ¶ Lege duodecim tabularum. ꝛ olim agnata uel agnatus per legẽ duodecim tabula. uocabatur. ſecundo tempore nõ, niſi filia uel ſoror agnata, q̃ duabus rationibus remouet. una: quia ſi admitteretur filius fratris, ergo & ipſa filia fratris. & ſi patruus, ergo & amita. Secũda, cũ agnati ſuccedũt ei, ergo & ipſa eis. Vltimo filios ſororis ꝓ ſanguineæ & uterinę, licet cognati ſint inter agnatos ponit.

p ¶ In liberis. ꝛ agnatorũ.

q ¶ Et alterum. ꝛ scilicet corpus.

r ¶ Poſteritas. ꝛ i. media iuris prudentia. & habes hæc omnia in ſitu. de legi. agn. ſuc. §. cæterum. uſque ad §. ſi plures..

s ¶ Succeſsionibus. ꝛ ſi baudi exiſtentibus. alias, ex teſtamento.

t ¶ Germanas. ꝛ id est, ſorores ex eodem tantum patre natas: nam hæ propriè dicuntur germanæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Prærogatiuam.§ in succesſione patris defuncti
b ¶ Legitimas.§ id eſt, agnatas.
c ¶ Conſanguinitatis.§ id eſt, ſororitatis : ut ſic dicam.
¶matribus d ¶ Huiuſmodi legis.§ ſcilicet quodecim tabularum.
e ¶ Vitium eſt.§ id eſt ſi ab aliquo uitiũ dicatur: ſic ſ.d inof.teſt.ſi mater. Ité nota nõ eſſe pœnam, ubi delictum non eſt : ut J.de pœnis ſancimus.
f ¶ Vterinæ.§ quam cõſtat ut agnatã uocari : ut J.l.proxi ſ.ſed nec.
g ¶ Eo.§hoc põt referri ad patruũ:& ſic ad inferiora. uel ad nepotem: & ſic ad ſuperiora.
h ¶ Sed in capita.§ hodie ĩ ſtirpes:uts e.authẽ. poſt fratres.j.& dixi iſti. d le.agna.ſuc.§.hoc etiã.

¶ad ſucceſſionem inteſtatorum uocari &c. Eminimus.§ CASVS. In principio huius l.uſque ad §.cũ igitur.repetit qđ dictũ erat ſ.l.proxi.in huius.& §.in his igitur. uidelicet de mutua ſucceſſione agnatorũ iter ſe uno gradu cognatiõis. deinde adiicit, q̃ ſicut filii emãcipati olim uocabantur tanquã ſui,ad patris ſucceſſionẽ ita hodie ſ fes & ſorores tã ſui q̃ emancipati,& tã cõſanguinei quã uterini mutuotibi ſuccedãt:adie cto etiã unico gradu cognatiõis ad hoc,hoc eſt ut filii fratrũ tã ſuorũ q̃ emancipatorũ.& tã conſanguinẽorũquã uterino rmu , patris & auunculis amitis & materteris:&vice uerſa ſuccedãt q̃ tunc erit , qñ eos in anteriori gradu nemo poſſit.&iſti quidem nõ ſi ſtirpes, ſed in capita ſuccedant. In aliis autẽ ſucceſſionib.cognationis ius antiquũ obſeruat.& ſicut ad emolumẽtũ vocãtur ſucceſſionũ: ita oneri tutelarum mutuò videliset maſculi ſub iiciantur.& hęc quidẽ cõſtitutio locum habet in ſuturis , nõ autem in præteritis. Vinianus.

¶ad earum i ¶ Conſtitutionem.) ut §.l.proxi. & breuiter commemorat eam hic.

K ¶ Inſtitutionibus.§ ut inſtitut. dẽ legiti. agna. ſuc. §. cæterum. uſque ad §.ſi plures.

l ¶ Manifeſtum eſt.§ ut inſtitu. de hære. qđæ ab inteſta. §. emancipati.

m ¶ Hoc §ut frater fratri ſuccedat.

¶ab utroq; latere ſuccedatur. in omnib. n ¶ Iuſto incremento.§ dixerat enim illa tantum de iure tutelarum ut §. de leg. tu.l.iiii. ut ſaluum ſit eis : quod non placet, q̃ de illa faciat mentionem hic:ſed de quedã Greca, qua dicebatur eum ſucce derecum illis,qui reman eandem ſibi vindicare prærogatiuam, a deinceps autẽ legitimas b fẽminarũ perſonas ſi iura conſanguinitatis c non poſſint, à ſucceſſione legitima repelli : cum maribus † eadem ſucceſsio pateat?

¶ Quare enim patris ſoror nõ ad ſucceſsionem filii fratris ſui vnà cũ maſculis vocatur,ſed aliud ius in amitis, aliud in patruis obſeruatur? Vel qua rõne fratris filius ad ſucceſsionem patrui vocatur, germana aũt eius ab eadẽ ſucceſsiõe recluditur? ¶ Huiuſmodi d itaq; legis antiquæ reuerẽtiã & nos anteponi nouitati legis cenſemus: & ſancimus omnes legitimas perſonas id eſt per virilẽ ſexũ deſcendentes)ſiue maſculi, ſiue fẽminini generis ſint, ſimili modo ad † iura legitimæ ſucceſſionis ab inteſtato vocari ſecundum gradus ſui prærogatiuam. non ideo excludẽdas, quia conſanguinitatis iura ſecundũ germanæ obſeruationem non habeant. ¶ Cũ enim vnius ſanguinis iura † remaneant per virilẽ ſexũ incorrupta: quare † naturã offendimus,& legitimo iuri de rogamus? cũ & aliã maximã iniuriã res in ſe cõtinet, pieriſq; quaſi vulnus inteſtinũ & incognitum. Cũ. n. & † ad ipſarũ mulierũ ſucceſsionẽ maſculi iure agnationis vocantur: quis patiatur earũ quidẽ hæreditatẽ ad eos legitimo iure deferri, ipſas verò nec inuicẽ ſibi, nec maſculis eodẽ iure poſſe ſuccedere, ſed propter hoc ſolũ puniri, q̃ fẽminæ natæ ſunt,& paterno vitio(ſi hoc vitiũ eſt e)prolẽ innocentẽ grauari? ¶ In his igitur caſibus legẽ duodecim tabularũ ſequentes,& nouũ ius nouiſſimo iure corrigẽtes ét vnũ gradũ pietatis intuitu transferri a iure cognationis in legitimã voluimus ſucceſsionẽ:vt nõ ſolũ fratris filius & filia (ſcĩm quod iã definimus)ad ſucceſsionẽ patrui ſui vocẽt,ſed ét germanæ cõſanguineę vel ſororis vterinæ f filius, & filia ſoli,& nõ deinceps perſonæ, vnà cum his ad iura auũculi ſui perueniant:& mortuo eo, g qui patruus q̃dẽ eſt fratris ſui filiis, auũculus aũt ſororis ſuæ ſoboli, ſimili mõ † ex vtroq; latere ſuccedãt,tanquã ſi oẽs legitimo iure veniant: ſ.vbi frater & ſoror ſuperſtites nõ ſunt.

¶ His ereuim perſonis ſcedenti bus, & hæreditatẽ admittẽtibus, cæteri gradus remaneant penitus ſemoti. ¶ Illo proculdubio obſeruando, vt ſucceſsio nõ in ſtirpes, ſed in capita h diuidaf, & is gradus in ordinẽ legitimũ trãsferaf: cæteris omnibus ſucceſsionibus ſecundum ius vſque ad præſens tempus obſeruatum in ſuo ſtatu manentibus. ¶ Si qui autem caſus iam euenerunt: ſecundũ q̃ priſtina iura volebãr,eorũ fiat diſtributio. D.v.kal. Decẽb. poſt cõſulatũ Lãpadii & Oreſtis VV. CC.

¶ *Primo ex ordiondo pon t effectum conſtitutionis præcedentis uſque ibi, Cum igitur. ibi ſecundo ſtatuit filiũ emancipatum pariter ſuccedere cum ſuis tã patri,quam fratribus & ſororibus:uſque ibi , Sed nec fratrem. ibi tertio ſtatuit fratres vterinos admitti ad ſucceſsionẽ fratris ét cum fratribus defuncti admittuntur filij fratrum emancipatorum: & ét filifratris vterini vel ſororis vterinæ uſque ibi , Quas autem.ibi quarto diſponit quòd qui vocãtur ad ſucceſsionem, vocantur ad tutelam.b. d. Salic.*

¶ Idem.A.Ioanni.P.P. LEX XV.

MEminimus anteà diuinã † nos promulgaſſe cõſtitutionẽ, i per quã ad veſtigia legis duodecim tabularũ totam progeniẽ ex legitima ſobole deſcendentem, ſiue maſculinam, ſiue fẽmininã, legitimo iure hæreditatem adipiſci ſanximus:vt quemadmodum ipſi a legitimis perſonis ſucceditur, ita & ipſæ legitimarũ perſonarum amplectantur ſucceſsionem. ¶ In qua conſtitutione vnũ gradũ ex cognatis in ius legitimum reduximus,id eſt germanæ † conſanguineę filios & filias, & ſororis vterinę filios, ac ſilias. ¶ Quam conſtitutionẽ in ſuo robore † permanere cenſemus , cùm & in noſtris Inſtitutionibus k tenor eius a nobis relatus eſt. ¶ Sed ſubtiliore tractatu habito, neceſſarium duximus , & ſi quid ex prętoria iuriſdictione frugi inuentũ eſt, & hoc cũ perfectiſſima definitione diſpoſito noſtras leges ampliari.

¶ Cum igitur prætorem filium emaucipatum,licet ſub tili iure capite fuerat diminutus,attamen in patris ſucceſsionem ſine vlla deminutione vocare manifeſtum † eſt , non eodem autem iure etiam ad fratrum ſuorum ſucceſsionem ab eo vocabatur, ſed nec filiis eius iure legitimo ſuis patruis ſuccedebant : neceſſarium duximus hoc m primum corrigere,& legem Anaſtaſianam iuſto n incremento perfectã oſtendere ; vt emancipati filius,& filia non ſolùm in paternis bonis ad ſuorum ſimilitudinem ſuccedant , ſed etiam in fratrum, vel ſororum ſuarum † ſucceſſione (ſiue omnes ſui,ſiue omnes emancipati ſint, † ſiue miſti) æquo iure inuicem ſibi ſuccedant, & non ſecundum legem Anaſtaſianam partẽ aliqua deminuta. Et hæc quidem de filiis emancipatis ſanciebellíſſimum nobis viſum eſt. ¶ Sed nec fratrem, vel ſororem vterinos concedimus in cognationis loco relinqui. Cùm enim tam proximo gradu ſunt , meritò eos ſine vlla differentia, tanquàm ſi conſanguinei fuerant , cum legitimis fratribus , & ſororibus vocandos eſſe ſancimus: vt ſecundo gradu conſtituti,& † legitima ſucceſſione digni reperti , aliis omnibus qui ſunt vlteriorís gradus licet legitimi ſint, præcellant. Et hæc qui dem de ſecundi gradus o ſucceſſione ſatis abundeque à nobis cum ſumma † vtilitate diſpoſita ſunt. ¶ Cùm autem tertio † gradu ex tranſuerſa linea fuerit locus , vbi patruis & filiis fratrum p & ſororum locum antiquitas dedicauit, vnà cum illis tam emãcipati fratris quàm emancipatæ ſororis filiũ tantũmodò q & filiã, ſiue emancipatos , ſiue ſuos patribus ſuis conſtitutos , & nemem alium vlteriùs : necnon fratris vterini , & ſororis † germanæ vel vterine filium , & filiam tantummodò ſerant in poteſtate cum quadam diminutiõe, ſed eorũ filios nullo modo: ut inſti. de ſuc.agn.§.hiẽ autem non corrigit de filia filii emancipati , ſed hoc dicitur J. proxi §. r Secundi gradus.§ nã fratres & ſorores in ſecũdo gradu ſuntetue inſti. de gra.§.ſecundo gradu.
p ¶ Et filiisfratrum.] hi enimin tertio gradu ſũt: ut inſtit.de grad.§.tertio gradu .
q ¶ Tantummodo.§ nõ ultra:ut J.§.cæteris.Acc. Ex legi

¶ Deeſt in omnib. LEX XV.

¶ Viſis teſtamẽtarijs & legitimis ſucceſſionibus: quædam omnium cõmoda ſtatuit.de le. §.ii.

SCire§ CASVS. Duo erant fratres emancipati, ſororem in ſacris patris cõſtituta. deceſſit unus ex emancipato ſuperſtite defuncto ſuccedet ne fratri præfertur.
r ¶ Eam.§ ſ.ſororem.
s ¶ Pariter.§ quo ad vtũ que enim d ſimit eſſe agnatus , ſ. tam ad alterũ emancipatum , quàm ad eam, quę in poteſtate remanſit: ſed hodie contra: vt §.de leg tuto.l. 4.
t ¶ Solenniter.§ hodie tamen non exigitur ſolennitas in bonorũ poſſeſsio ne petẽda,vt §. qui admi. ad bo. poſſ.li.& penul.

Si pater.§ CASVS. Natiex duobus fratribus, dicuntur patrueles . nati ex patruelibus . dicuntur pro piores ſobrini . Nati ex propioribus ſobrinis, dũr ſobrini. Pone ergo ca ſum q̃ pf meus ſucceſſit pro pioris ſobrino meo,& hæ adiuit, tutor illius poſ ſibe bat hered. deceſſit pa ter ,& ei ſucceſsit:debeo conuenire tutorem.
l ¶ Tuo ſobrino.§. filio patruelis tuiut §.uñ legi. li.& iſt. de gra.§.v. gra.
u ¶ Non interuenientes.§ ſiure ciuili ſiue agnationet ut q a fuit filius ſororis patruelis eius. Item no. q in pri. dicit ſobrino tuo: quia hoc pronomen tuo , pũ uenire ad determinationẽ præcedẽtium. Iteſequẽtium , & ſic põt dici q̃ uel tuus uel tui pater erat ppior ſobrinus.
n ¶ Hæreditas .§ & per conſequens illius propioris ſobrini.
o ¶ Et.§ ppioris ſobrini.

VItrico § CASVS. Priuignus meus de ex legitima a linea inuicem uocari cenſemus,ſicut iam ſanximus b: ut omnes,qui uel † ab antiquo iure, uel a noſtra liberalitate in legitimorum quidem poſiti ſunt prærogatiua,& eodem tertio gradu ſunt , ſimili iure vocentur.

¶ Succeſsionis videlicet iure , & in hac parte ſeruando : ut ſi qui ex ſecundo gradu vocati renuntiaue rint hæreditati , & ſoluerint eam adire,nulluſque alius ſit in ſecundo gradu,qui ſuccedere poteſt,& vult,tunc ij , quos † preſenti lege enumerauimus,ex tertio gradu, ĩ locum recuſantium ſuccedãt c.

¶ Illo etiã obſeruãdo,ut ſucceſſio non in ſtirpes , ſed in capita d diuidatur : cæteris omnibus ſucceſsionibus e ſecũdum ius vſque ad præſens tẽpus obſeruatũ , pcedentibus,& nullo ex cognatis ſupra memoratos gradus ad iuris † agnatiuj formã redigendo , ſed ſuum ordinem ſuamque proximi tatem † retinẽte f incorruptam.

¶ Quas autem perſonas ex iure cognatiõis ĩ legitimas ſucceſsiones tranſueximus, eas etiam tutelæ grauamini viciſsim ſupponi g,ſcilicet † & ſi maſculi ſint,& p fectę ętatis ſm noſtrę cõſtitutionis h tenorẽ : ut nõ ſolũ lucrum † ſentiãt,ſed etiã grauamini ſubiungentur. ¶ Si qui autem caſus iam euenerunt,& per iudicialem ſententiã,uel amicabilẽ tranſactionẽ ſopiti ſũt,nullã ſentiãt ex hac lege retractationẽ. D. Idi. Octo. Cõſtãtinop. DN. Iuſtiniano A. PP. iiij.& Paulino.V.C.Coſs.

Communia de ſucceſsionibus.

TITVLVS L. VIII.

¶ *Ad ſucceſsionem fratris emancipati pariter uocatur frater emancipatus cum ſorore in poteſtate exiſtente.b.d. Sali.*

¶ Impp.Dioclet.& Maximia.AA. & CC. † Vranię. LEX I.

SCire debuiſti fratre emancipato potiorem eam h , quæ in † familia manſit , in alterius emancipati bonisnon haberi,:ſed eos pariter ĩ , ſi ſolenniter k petierint bonorum poſſeſſionem,ſuccedere. S. xv. kalend. Iuñ.Sirmij.CC.Coſs.

¶ *Tutor prioris conſobrini põt cõueniri ab agnato eius hẽde ut reddat rationẽ administrationis tutelæ.b.d.B.Vel ſic, Sicut hereditas per bonorũ poſſeſſionẽ ęſtitatrãſmittitur ita adita de iure ciuili.b.d.Vel ſic: Quod ad transmiſſionẽ nõ refert an hereditas ſit quæſita de iure ciuili , uel prætorio. Salice.*

¶ Idem.AA & CC.† Apollinari. L. II.

SIpater tuus † ppius ſobrino tuo † agnato cõſtituto,& inteſtato defuncto.ciuili iure adita hęreditate uel hoc abinitio nõ interueniente n,ſeu capitis demi nutione perẽpto,ſoléniter bonorũ poſſeſſione admiſſa, ſucceſsit, ac tibi patris tui quæſita hæreditas n eſt:adire præſidem ppuinciæ debes,ac tutorem eius o d tutela conuenire. D.xiiij.Kal.Ianu.Vero næ AA. Coſs.

¶ *Vitrico non defertur priuigni ſucceſsio b.d.Salic.*

¶ Idem AA & CC.Vlpianę. L.III.

VItrico P priuigni ſucceſsionẽm † inteſtato ciuili, uel honorario iure non deberi † , certiſſimum eſt. S.xv. Kal. Mart. Sirmij.CC.Coſs.

¶ *Seruo nemo ſuccedit.b.d.Idẽ monacho ut in auth.ingreſſi.§.de epi.& cle.& omnia iura loquentia in ſeruo habent locũ in monacho ſecundũ Inno.in ca.cum olim. extra de priuileg.b.d.Bal.*

¶ Idem AA.& CC.† Aſterio. L. III.

SEruus ſucceſſores habere non poteſt.q D.Noñ.April,Cæſaribus Coſs.

¶ *Priuignus nõ ſuccedit nouercæ ipſe,ſed per mediam perſonã naturũ ex ea , q̃ ſunt fratres ſui ex latere patris.b.d.B.Vel ſic: Ad ſucceſsionẽ amitę prio uocat filij quã nepotes,& in ſucceſsione amitinorũ potiores ſunt eorũ fratres cõſan guinei tã uel uterini quã eorum amitini , & fratribus non extantibus,amitini uocantur.b.d.Sal.*

¶ Idem AA.& CC.Iuſtinæ. L. V.

AMitæ r,cui ſucceſsiſſe filios † ſuos pponis , hæreditatẽ tuo nõie non recte petis. ¶ Sed quoniam hos etiam s int.ſtatos diem functos aſſeueras,ſi quidem ij, quos priuignos ejuſdem amitę dicis t ,eorũ conſanguinei u fuerint:fratres tam agnationis quam cognationis iure ſecundo gradu conſtitutos,tibi præferri non ambigis x . Nã ſi y amitinis tuis alio ét patre z natis.nunquam eorum matris priuigni ſũt,admiſiſſe a te bonorum poſſeſsionem probans, eorum † vindica b ſucceſsionẽ.S. xij.kalen.Mart.CC.Coſs.

¶ *Auunculus præfertur filijs matertere. hoc dicit Sali.*

¶ Idem AA.& CC.† Publiciano. L. VI.

AVunculo c priori, qui eſt † tertio d gradu,quã cõſobrino,q̃ ſequẽtẽ e occupat , deferri ſucceſſionẽ inteſtati, certi iuris é. Suppoſ.kal.Octobr.CC.Coſs.

¶ *Affines, qui habentur ratione uxoris, uiro non ſuccedunt.hoc d.Sal.*

¶ Idem AA & CC.Nicolao. L. VII.

AFfinitatis iure nulla ſucceſsio permittitur f. S. Idib. Oct.CC.Coſs.

¶ Idem AA & CC.† Apollinari. L. II.

SIpater tuus † ppius ſobrino tuo † agnato cõſtituto,& inteſtato defuncto.ciuili iure adita hęreditate uel hoc abinitio nõ interueniente n,ſeu capitis demi nutione perẽpto,ſoléniter bonorũ poſſeſſione admiſſa, ſucceſsit, ac tibi patris tui quæſita hæreditas n eſt:adire præſidem ppuinciæ debes,ac tutorem eius o d tutela conuenire. D.xiiij.Kal.Ianu.Vero næ AA. Coſs.

¶ *Vitrico non defertur priuigni ſucceſsio b.d.Salic.*

¶ Idem AA & CC.Vlpianę. L.III.

VItrico P priuigni ſucceſsionẽm † inteſtato ciuili, uel honorario iure non deberi † , certiſſimum eſt. S.xv. Kal. Mart. Sirmij.CC.Coſs.

¶ *Seruo nemo ſuccedit.b.d.Idẽ monacho ut in auth.ingreſſi.§.de epi.& cle.& omnia iura loquentia in ſeruo habent locũ in monacho ſecundũ Inno.in ca.cum olim. extra de priuileg.b.d.Bal.*

¶ Idem AA.& CC.† Aſterio. L. III.

SEruus ſucceſſores habere non poteſt.q D.Noñ.April,Cæſaribus Coſs.

¶ *Priuignus nõ ſuccedit nouercæ ipſe,ſed per mediam perſonã naturũ ex ea , q̃ ſunt fratres ſui ex latere patris.b.d.B.Vel ſic: Ad ſucceſsionẽ amitę prio uocat filij quã nepotes,& in ſucceſsione amitinorũ potiores ſunt eorũ fratres cõſan guinei tã uel uterini quã eorum amitini , & fratribus non extantibus,amitini uocantur.b.d.Sal.*

¶ Idem AA.& CC.Iuſtinæ. L. V.

AMitæ r,cui ſucceſsiſſe filios † ſuos pponis , hæreditatẽ tuo nõie non recte petis. ¶ Sed quoniam hos etiam s int.ſtatos diem functos aſſeueras,ſi quidem ij, quos priuignos ejuſdem amitę dicis t ,eorũ conſanguinei u fuerint:fratres tam agnationis quam cognationis iure ſecundo gradu conſtitutos,tibi præferri non ambigis x . Nã ſi y amitinis tuis alio ét patre z natis.nunquam eorum matris priuigni ſũt,admiſiſſe a te bonorum poſſeſsionem probans, eorum † vindica b ſucceſsionẽ.S. xij.kalen.Mart.CC.Coſs.

¶ *Auunculus præfertur filijs matertere. hoc dicit Sali.*

¶ Idem AA.& CC.† Publiciano. L. VI.

AVunculo c priori, qui eſt † tertio d gradu,quã cõſobrino,q̃ ſequẽtẽ e occupat , deferri ſucceſſionẽ inteſtati, certi iuris é. Suppoſ.kal.Octobr.CC.Coſs.

¶ *Affines, qui habentur ratione uxoris, uiro non ſuccedunt.hoc d.Sal.*

¶ Idem AA & CC.Nicolao. L. VII.

AFfinitatis iure nulla ſucceſsio permittitur f. S. Idib. Oct.CC.Coſs.

ceſsit ab inteſtato: ego uolo petere ſucceſsionẽ: an poſsim , queritur? & repond. quod non.
p ¶ Vitrico.§ puncta.& facit J.eo.l.afinitatis.
q ¶ Eruus.§ Non põt.ſal lic in caſibus : ut §.ad Syll.l.pe.& §.de ſuis &le. Lapud.& ſ.tu.j.l.ſi his.& §.ad Orfici.l.fi.& ff.d ſuis & leg l.j.circa prin. & §. queri. & ff. ad Tertul l.j. in prin.& § interdũ.nec ecõtra ſeruus põt eſſe hæres,uel dũs p eum cognatis ſeiuſ, iure naturali inſpecto:ut ſũt. de ſeruo cogna.& ſ.eo.ancillæ.
r ¶ Amitæ.§ CASVS. Habebã amitam: ei ſucceſſerũt filii ſui. uñ ei ſuccedere nõ poſſũ. Si ueto ab inteſtato deceſſerit, an ſuccedere poſsim eis,diſtinguit: aut hẽt fratres ex parte pris ſui priuignos amitę meæ : tunc ego nõ ſuccedã,ſed ipſi illi cet mariti amitę habuit illos ex illa uxore, & ſint ita priuigni amitę meę:ſed ſi amita mea habuit priuignos ex cõſenſu mariti.i. a patre eorũ amitinorũ, qui deceſſerunt, ſed ex alio: tũc tales priuigni nõ ſuccedunt,ſed ego.
s ¶ Amitæ.] l.tuæ.
s ¶ Etiam.§ non ſolum amitam prius.
t ¶ Dicis.§ quia maritus amitæ habuit ex alia præcedenti uxore.
u ¶ Conſanguinei.§ puta nati ex eodem patre, ex alia tamen matre.
x ¶ Amoig tur.§ ut & §. titu.j.l.j.Accur.
y ¶ Nam ſi.§ cõſtitue,nã ſi priuigni matris eorũ amitinorũ nũquã ſunt , nõ attinẽt amitinis uis, alio ét patre natis, id eſt alio uiro , quem ante uel poſt habuit : nõ ex eo,ex quo priuigni nati ſũt, nõ ſolum ex alia matre. Acc.
z ¶ Patre.§ præcedente, hamitę meæ,non ex præſenti unde ſunt priuigni.
a ¶ Admiſiſſe te.§ quã hodie fit quocunque modo agnoſcatur.§ qui ad mit. ad bo poſſ.fi.& pe.
b ¶ Vendica.§ ũ cog. quã mater eorũ fit agnata : ut iſt.de le agn.tu.§.j.
¶ Vitulo.§ CASVS. Habebã auunculũ, & habuit fratrẽ,& ex eo ſobrinũ:deceſsit ab inteſtato.auunculus ſuccedet.
c ¶ Auunculo priori.§ id eſt.prius
d ¶ In tertio gradu.§ ut inſti.de grad.§ in grad.
e ¶ Sequente.§ ſ.quartũ, ut inſt.de grad.§.nũ.

Effinitatis.§ CASVS. Frater vxoris tuæ eſt tibi affinis. ſi moriatur, non ſuccedes.
f ¶ Permittitur.§ ut & ſ. e.l. vitrico. ſed hoc fallit inter unum & uxorẽ, qui ſuccedunt inter ſe, ſi alii

deficiunt:tut §. vnde vir & vxor.l.j. item in alio casu, qui est ibidem in auth.præterea. Iré in tertio,succedit marit⁹ vxori cũ filiis eius emancipatis a patre, & cũ nepotibus ex filia, vt viriles habeat partes vsusfructus vt j.tutu.j.l.pen.qa vir & vxor vñr esse affines:vt §.cõ. vtri.iud. l.possessionẽ.& ff.de condict.cau.da.l.q si seruus. Sed verius est q non sunt affines: cũ affinitas non sit nisi aliqua p̃ona mediãte.sed cã affinitatis: vt ff.de gradi.l.nõ facilẽ. §.affines.& sic nullo modo fallit.

† Deest in omnib.

ANtequã CASVS Si scriptus hẽs non repudiat hereditatẽ succedẽtes ab intestato non admittuntur.

† quam te stm.

a ¶ Repudiet.ẽ uolens

b ¶ Quærendæ ẽ hereditatis.

c ¶ Amittat.ẽ iniustus.

† intestati

d ¶ Succedit. ẽ quandiu ergo &c. ut hic, & §. de succ.ta.l.j. & vñ li l.x. & ff.de ac.heredi. l.si pt. & de re.iu.l. quãdiu sed & hoc fallit in casu: ut instituto te hẽredẽ si legitim⁹ meus nõ voluerit:ut ff.ẽ heredi.isti. l.si qs ita hẽs instituat Iterẽ i aliotut ff. de lib. l. pe.q est contra. sed ibi fuit filius institutus sub cõditione emãcipatiõis, si emãciparetur intrã certũ tẽpus, & iam erat elapsũ cũ adiuit ab intestato. sic ex testõ succedere non poterat &c.

† commissionem.

† Duar.

ANcillæ.ẽ CASVS. Ancillamea habuit contubernium cũ Seio libero. si Seius decedat, non ꝓter hoc ei succedã.

e ¶ Vendicare non potest.ẽut j.de lib.causa l.si liber homo.

NVtritoribus.ẽ CASVS. Ille qui nutriuit me ab, intestato succedere non poterit.

§ ¶ Hæreditas.ẽ siue dicas nutritorem alũnum, quẽ pueri Bonoñ. patrẽ appellant, siue eũ, q collegit expositum:ut j.de infanti.expo.l.fina. & §.d epis.& cle.l. nemini. Sed iure hospitandi uel hospitationis ex cõsuetudine quidam vẽdicant sibi successionẽ. qd hodie corrigitur per auth. nouã Friderichi, quam hic lege. omnes peregrini.

Hospitationis iure quis non potest sibi successionem uendicare. Peregrini in bonam & in malã

OMnes peregrini.ẽ In bona parentum accipe.ut inst.de hẽd. instit.§ fi. nõ in deportatis vel relegatis sicut accipitur §.de hæred. isti. l.j.qui nõ hospitatur ubi volũt,sed tenere dẽnt i sulã sibi assignatã?,alias puniũt,ut eis augeat pẽnam:ut ff.ẽ pœnis.l.relega.

h ¶ Liberę.ẽ Apud eos qui volũt recipere.nã nemo cogitur recipere, ut ff.nau cau.l.j.§ j.

i ¶ Liberã.ẽ Dummodo fm ius testentur communem:ut §.de inoffi. testa.l. quãdo.i prin: nec obstat q nihil videat facere hæc concessio,cũ & hoc ante habeãt, ut ff.de le. a.l.fi quando:quia imo ex consuetudine non habebant, ut subiicitur.

Kq Consuetudine.ẽ mali enim mores &c. ut in aut.ut nulli iu.§.i.col.

xxx. Item nota contra statuta terrarum.sic & §.de sacrosan.eccle.'super. ¶ Quandiu succedit potest ex testamẽto, cessat successio ab intestato:h.d.S.li.

¶ Idem AA & CC.luste. LEX VIII.

ANtẽ,quã scriptus hæres cuiuscũq; portionis capax repudiet a hæreditatẽ,vel alia rõne quærendæ b facultatem amittat c ei, † qui testamentũ reliquit,intestato nemo succedit. d ¶ Igitur p spicis,q testamentariæ successionis spe durante, intestato bona defuncti non recte vindicentur.S. vj.Id.Mart.Retiariæ. CC. Coss.

¶ Per contubernium cũ non cõstat matrimonium,successio non defert.h.d.Bal.Vel sic:Dominus ancillæ nõ succedit ei cũ quo contubernium fecit.h.d.Sali.

¶ Idem AA & CC.Sepatro. L. IX.

ANcillæ dominus, liberi hominis, cum quo contubernium hæc habuit, per hãc † coniunctionem † successionẽ vindicare non potest. e S.xv. Kal.Ianuar.Nicomed.CC.Coss.

¶ Iure nutricationis successio nõ acquirit. h.d. B. Vl sic:Aliter nõ succedit altꝰ h:d.

¶ Idem AA.& CC.Dan ubio. L. X.

NVtritoribꝰ. hoc nomine nec ciuili, nec honorario iure defertur hæreditas. f S. vj. kalen. Ianuar.CC.Coss.

IN AVTH. de statu.& consue, §.omnes peregrini.colla.x.const. fin.

¶ Si aduene peregrini decedãt testati,eorum uoluntas seruari det.& si intestati, ueniũt proximiores sibi:& bona quæ secum habent,episcopo loci debent tradi,successoribus defuncti seruaturo,uel inpias causas erogaturo,hospitantibus eos.ab eorum bonis sub pœna tripli semotis.h.d. Sali.

OMnes peregrini, g & aduenæ liberæ h hospitenẽ, vbi voluerint. ¶ Et hospitati si testari voluerint,de rebus suis liberã i ordinandi habeãt facultatẽ, quorũ ordinatio inconcussa seruetur.

¶ Si verò intestati decesserint:ad hospitem nihil peruenìet, sed bona ipsorum per manus epi loci (si fieri põt) hæredibus tradanẽ, vel in pias causas erogenẽ. ¶ Hospes verò si aliquid ex taliũ bonis contra hanc constitutionẽ nostrã habuit, epõ triplũ restituat, quibus visum ei fuerit,assignandũ: nõ obstante statuto aliquo, aut consuetudine k seu priuilegio,quę hactenus contrariũ inducebãt. ¶ Si q aũt contra hanc nostrã constitutionẽ venire p̃sumpserint: eis de rebus suis testandi interdicimus facultatem, vt in eo puniantur, l in quo deliquerũt:alias prout cuipæ qualitas exegerit, puniendi.

¶ Iure ilio ad successionẽ fratris ẽt ꝑ potestate mortentis tã in lucris nuptialib. quã ĩ bonis maternis prõ ueniũt eius liberi,secũdo eius fratres,tertio pater: usufructus tñ debet ei,in cuius fuit potestate.h.d.Sa.

¶ Imp.Iustinia.A.Demosth.PP. L.XI.

SAncimus, quemadmodum de iis rebus, quæ liberis in sacris constitutis ex occasione maritali m acquisitæ sunt,certus destinatus n est ordo, vt si quis ex his ab hac luce fuerit subtractus, pars eius, quã lucratus fuerat, ad liberos eius,uel nepotes † uel ꝑnepotes † cõcedaf:q bus nõ † extãtib⁹,ad fratres suos ex eodẽ o matrimonio ꝑgenitos,uel si ẽt nõ sup̃stint,ad fratres ex aliis nuptiis ꝑ creatos:cunq; nemo eorum fuerit relictus,tunc ad patrẽ peruenìat: ita & de iis,q̃ † materna P linea p quacũq, occasionem,uel inter uiuos,vel per vltimas disp̃sitiões, vel ab intestato descẽdũt, similis ordo † seruetur: primò in filij vel filię successionem posteritate eius vocãda:eaq; non inuẽta,fraterno cõsortio eiusdẽ, vel alieni matrimonij secundum p̃dictum ordinẽ arcessito,tũc ad vltimũ locũ pater à legibus cõclametur,& sui filij nõ gratam hæreditatẽ relictã, sed triste lucrũ sibi lugeat acquisitũ. In omnib. videlicet, † calibus in superstite sobole liberorũ, & fratribus adhuc viuentibus, qui ad hæredem defuncti patrem antecedunt,vsufructu rerum q, quarum dominium ad eos r peruenit apud parentes remãsuro s. Dat. xv.Calen, Octobr. Chalcedone, Decio.V.C.Coss.

IN AVTEN. de consan. & vtefra.§.j.colla.vj.const.xij.

¶ Fratres ex utroque parente coniuncti, in successione fratris intestati præferunt aliys ex altero tantum parente coniunctis in omnibus bonis.h.d. Sali.

ITaque t mortuo quoque patre familias fi filius u decedat intestatus, x sine liberis,relictis fratribus & sororibus, aliis consanguineis,aliis vterinis,& quibuscã ex

a ¶ Vtroque parente.ẽ Dic mortuo aliquo,qui fratres habet: aut ẽm sunt utrinq; cõiuncti,& succedũt ei aut ex uno latere tm, puta uterini tñ vel cõsanguinei tm, & tũc idẽ: ut §.ti.j aut cessante.& aut post fratres aũt ex utroq; parẽte. Aut cõsanguinei tm, itẽ & uterini tñ.& tũc pariter admittunt:q a agnatio nõ differt à cognatione:ut dicta aut.cessante.& hoc in bonis aũt q̃stis a patre ꝓferunt cõsanguinei tm: i quę stis a matre ꝓferuntur uterini: ut §.ti. j ẽ emãcipatis.i fi.Itẽ & in cor.huius aut.i fi.dicit seruanda uetera iura. sed P.dixit illã l.de emãcipatis.in fine corrigi: nã dicit hic indistincte utrinq; cõiũctos ꝓferri illis, qui ex altera parte tãtum cõiũcti sunt:& sic in paternis & maternis:ergo & ibi ubi sunt uterini tm & consanguinei tm,nõ debet fieri horũ bonorũ distinctio. Itẽ dicta aut. cessante. & post fres, dicit uterinos &cõsanguineos simul ad mittẽdos, cum non differat agnatio à cognatiõe, nec distinguit p̃na bona à maternis, uel ab iis, q aliũde q̃siuit.sed hoc non placet.nã & ibi aliqua ha bẽt differẽtia iter utrinq; p̃ũctos, & eos q ex uno latere tm. Aut sũt utriq; cõiuncti cõsanguineis tm,uel cũ uterinis tm,ut cũ utrisq; §.q sunt cõsanguinei tm, & uterini tm cũ utriq; cõiũctis: & tũc utriq; cõiũcti ꝓferũtur in bonis uñcuiq; q̃stis ut hic:quia duplicia iura habentes,ꝓferunt unũ habẽtibus tantũ:ut & i cor. §.hæc oia.& §.de edi.diui Hadri. tol.l.fi.§.j. Ac.

† Deest C. Th.

¶ DE BONIS MATernis &c.

† Desunt, & confirmatur C.Th.

¶ Dixit §.de iure,q ha bemus ĩ bonis mortuorũ nũc vult dicere de iure. Q habem⁹ in bonis viuẽtiũ in hoc & seq.ti. Vel dic quia quędã ꝑcialia seruãtur in successione delata filijs a linea materna,ꝓ de ea successione ꝑcialiter dicit: nam non quæritur patri sicut aliæ successiones ei delatæ:secũdũ hæc tẽpora ante Iustinianũ. Vel hactenus de successionibus patrũ familias dicũ est tam ciuilibus quã prætorijs. Itẽ tam testatis quam intestatis: nũc de successione filiorũ familias.Porrò succedi eis non põt: nisi habeant aliquid suum in quo succedatur eis:prædicendum ergo fuerat, quibus modis res eorum fiant: & prius quidem quomodo quæratur eis aliquid a matre vel a linea materna &c.

† Deficit C. Th.

† Confirmatur C. Th. uer. Deficit ramẽ in omnib. nonnullis.

† Concordat constitutioni. Hæc deficiunt in C. Th.

† Deficit, & confirmatur C.Th.

† Deficit C. Th.

† Pontefi. Sab. C. Th. nullo uerbo hoc dicit. Contra. C. Th. l.j. Simachus li. Epistol. & Gell. lib. j. cap. 13. Quæ dupli ter habentes, præferuntur uni tantum habentibus.

† Deest in C.Th.

† Continuatio. Hæc deficiunt in C. Th.

† Deficit hæc & confirmat. C. Th.

† Deficit C. Th.

† Desunt, & confirmatur C.Th.

† Pontefi. Sab. C.Th. nullo uerbo hoc dicit.

† Deficit C. Th.

† Deficit C. Th.

† Deficit C. Th

Universidad de Deusto
Biblioteca

† cuiusliber tituli largitiõe, id est testamẽto, fidei commisso, legato, codicillo, donatiõe: uel etiam in testati &c.
† confirmatur C. Th. al. successionem.
† eont e^ui rit. cõfirm. C.Th.
† Deest. C. Th.
† relinquere alteri, aut obligare.
† Desunt C. Th.
† Desunt C.Th.
† habet C.Th.
† filiaue. C.Th.
† patre, in omnib.
† consortibus † sic C. Th. Du. uero deest Mediola.
† ĩ C. Th. additur post alia.
† Ex lib. 7. titu. 9. l. v. C. Th. multis sublatis.
† tunc deesum
† uirilis', C. Th.
† portionis, C. Th.
† Deest, & confirmat C. Th.
† sic C. Th. Du. autem legit quo casu
† præscribimus
† quos
† retinet, in omn. cõfirmat C. Th.
† Deest in emn. & C, Th.
† debitę

Vir succedit uxori in aliquo.

a ¶ Pronepoti. ʒ quasi ſ. iure institutionis.
b ¶ Ipſe. ʃ. pater.
c ¶ Licentiam. ʒ vtẽdi fruendi.
d ¶ Amittit. ʃ. pater.
e ¶ Defuncto eo. ʒ ſ. patre. Accur. & ſic eſt plana. ſed P. dixit mortuo eo ſcilicet filio. afforens morte filij finiri vſumfructũ patris, q̃ é falſum, ut ſ. ad Tertul. l. fi. & in aut. de hę. ab intest. circa prĩ. colla. ix. & ¶ ti. j. fi. in fi.
f Ex parte ʒ alias ex parte, & alias ex patre.
g ¶ Vendicentur. ʒ ut & ſ. de col. l. fi. & ʒ. tit. j. l. quæcunque. & l. cum oportet.

¶ I viua. ʒ CASVS.
Si mater decedens filios reliquit: aut omnes ſunt à patre emãcipati, aut omnes ĩ ſacris patris conſtituti, aut quidam emancipati, aut quidam non. Primo caſu, ꝓprietas rerum maternarum penes filios reſtabit, & ĩ virilem vſusfruct. partẽ pater vocabitur. In ſecũdo caſu vſusfru. omniũ rerum penes patrem reſtat, proprietate remanẽte apud filios. Tertio caſu, rerũ filiis in poteſtate exiſtentibus quæſitarum vſusfruct. apud patrem ĩ ſolidum remanentib. cũ emancipatis in patrẽ uocabitur & hoc in prima. Idẽ eſt in nepotibus uel pronepotibus cõſtitutis in poteſtate uel emãcipatis. & hoc ĩ ſecũda. ut fiat ſcilicet ſimilis diſtributio in iis, quę in filiis.
h ¶ Deſtituitur. ʒ ſecundum ius antiquum.
i ¶ Vtrique ʒ ſ. caſui, K ¶ Præſcripſimus. ʒ i. diximus quid iuris ſit.
l ¶ Accipiet. ʒ ſ. dimittendo eos in ſacris.
m ¶ Præſcripta. ʒ Dicta hac l. Sed nunquid idem in cæteris aduentitiis hodie. Rñ. nõ: quia hæc lex ideo hoc admiſit, q̃ a deceſſit uxor huius viri, q̃ vnum corpus erat cũ eo, & eius fruebat bonis ea viuẽte. Et ſic no. caſum, quo ſuccedit ſũr vxori in aliquo, ut no. ſ. com. de ſucc. l. affinitatis.
n ¶ In nepotibus. ʒ quic quid ſequitur, uno verb, dixiſſe potuit, ſcilicet idem eſt in nepotibus, & pronepotibus, & cæteris in poteſtate conſtitutis uel emancipatis.
o ¶ Ex hac. l. ʒ ſcilicet ſi ſunt nepotes iſti emancipati ut & de filiis dixit, alias totum habet pater vſumfructũ: ut ſ. ad Tertul. l. fi. ſ. fi. & ſ. proxi. ſ. p ¶ Vocandus eſt. ʒ in bonis vxoris, quę eſt auia, neporem. d. c uel in totum ueluti ſi ſunt ĩ poteſtate. uel in virilem, ſi emancipati,

ti a pronepti, † teſtamento, fidei cõmiſſo legato, donatione, vel alio quolibet titulo largitionis, uel ẽt inteſtato † ſucceſsione † cõtulerint: pater filio filiæve integra, illibataque cuſtodiat, † vt vẽdere, donare, † relinquere, alteri obligare, † ſicut nec materna bona, non poſsit † vſufructu duntaxat ad eum pertinente: ita, vt quẽ admodum ipſe b ſuper his rebus licentiam c totius poteſtatis † amittit: d defuncto eo e filio † filiq; ve præcipua cõputentur, nec ab illis, qui ex † parte f ſunt † cohæredes, vindicẽtur. g Dat. Idi. Oct. Mediol. Olybrio & Probino Coſ.

¶ Si oẽs filij, ꝙbus aliquid puenit ex ſucceſſione materna, ſũt in pŏtate pr̃ totius bet vſumfructũ: ſi autẽ omnes ſint emãcipati, ĩ vſufructu admittitur ꝓ virili: ſi ue ro ſunt miſti, uſumfructũ portionis eorũ, q̃ ſũt in poteſtate, retinet in totũ: emãcipato rum uero pro virili. & hæc habent locum in nepotibus, & pronepotibus. h. d. Sali.

¶ Impp. Theo. & Valen. AA. ad ſenatum vrbis Romæ. † LEX III.
SI, viua † matre, emãcipati ſunt filii, & † poſtea deceſsit mater, quoniam omni commodo deſtituitur h pr̃, neque retinet uſumfructũ, † viriles ei inter filios (ſiue vnus ſiue plures ſint) vſusfructus tribuim† portiones. ¶ Sin uero mulier moriẽs alios ex filiis emãcipatos à patre, alios ĩ patria poteſtate dimiſerit, ĩ † hoc caſu diſpari uteꝛ marit' d functæ bñficio. † ꝙ caſui vtrique i † pſcripſimus k. id eſt circa eorum quidẽ portionẽ, † q̃ adhuc in ſacris † retinenẽ, vſumfructum ex legum auctoritate retinebit † pater: & præmium † delatæ emãcipariõis (cũ volet) accipiet l. In eorum uero parte, quo exiſſe de poteſtate, viua matre, conſtiterit, vſumfructũ virilis inter eos portionis ſecundũ præ ſcripta m pcipiet. ¶ In nepotib, n etiam uel nepotibus hoc obſeruãdum eſſe cenſemus, ut maritus q̃ vxore mortea non extantibus filiis, cum ſolis nepotib' uel neptibus ex hac o lege ad emolumẽtũ vocãdus p eſt: ſi un', vel uni, plureſve nepotes ex filio uno uel pluribꝰ. q̃ ĩ poteſtate deſceſſerũt, procreati ſunt: hoc iure utaꝛ, q̃ de filiis conſtitutum eſt q. ¶ Nam licet hoc nouum præſens lex cõſtituat r in nepotes, nõ tñ ab re eſt vt ĩ hoc caſu deteriores s ẽẽ nepotib. filij ſinantur. ¶ Habeat t igitur auus veniens cum nepotibus in poteſtate durantibus, vſumfructum bonorũ omnium, quę ex de functę auię ſucceſsiõe delata ſunt.

q ¶ Conſtitutum eſt. ʒ ſed diſtinguitur ſint ĩ poteſtate uel non.
r ¶ Cõſtituat. ʒ ſ. contra eos. i. in necem eorum.
s ¶ Deteriores. ʒ ut filiorũ q̃dõ iura p patres: minuatur: nepotũ uero immutilata iura ſeruentẽ.
t ¶ Habeat.] tunc ſepa rat quod ſ. coniunxit.
v ¶ Præmiũ. ʒ q̃ d eſt hodie dimidiũ vſusfructus: ut ʒ. ti. i. l. cũ oporte. ſ. cũ aũt. & inſt. per quas pſo. no. acquiri. ſ. hoc quoq;
x ¶ Accipiat. ʒ Quod ẽ hodie dimidia vſusfructus.
y ¶ Manumittit. ʒ Poſt mortem auiæ & ſemper dic. i. emãcipat. ut ff. quãdo ac. de pe. eſt an. l. i. ſ. i.
z ¶ Quod ſi nepotes ʒ dixit de nepotibus filij, q̃ remãſit in poteſtate. ponit de nepotibus filii emancipati uel filiæ. ſub iũgit poſtea de miſtis. i. quando aliqui ſunt ĩ poteſtate aui, aliqui non.
a ¶ Emancipato. ʒ poſt eius emancipatiõe: & ſic non ſunt in poteſtate auꝰ: ut iſti, quib. mod. ius pa. poſ. ſol. ſ. fi.
b ¶ Ab ipſo. ʃ. auo.
c ¶ Nepotes. ʒ ex altero filio.

OMnem.] CASVS. Si pater filiis relictis deceſſerit, bonorũ eiꝰ vſusfruc. penes patrẽ remanebit, proprietas a pud filios exiſtente, ſiue pr̃ ad ſecundas nuptias conuola uerit, ſiue non d ¶ Eirmitatẽ. ʒ ut bona eius. eo conuolãte, ad ſecũdas nuptias, filiis no mine rerum maternarũ ſint obligata, & referuẽ tur hęc cõmoda filiis primi mr̃monij: ut ſ. de ſecund. l. i. ſi dos prioris. ſ. i. illo Vt dic. q̃ facit mẽtionẽ d tri. in priorib, legib.
e ¶ Vocem ſuã j. tit. i. l. cum oport. ſ. nõ aũt.

¶ DE BONIS quæ liberis &c.

¶ Superiori titulo modicũ q̃d dictum eſt de bonis filiisfamiliãs obuenie ibus. Nũc autẽ generaliter ponit, de omnib' bonis eis ex quacũque cauſa obuenientibus: & ad miniſtratione patri in tutelibus competenti. A. Generaliter eſt hic titulus quã ſuperior: cũ ſuperior de dotalis à linea materna, hic generaliter undecunque ueniant.

Cum uene-

Continuatio.

De bonis quæ liberis in poteſtate patris conſtitutis, ex matrimonio, vel alias acquiruntur, & eorum adminiſtratione.

TITVLVS LX.

¶ Lucra nuptialia non quæruntur patri per filium, niſi quo ſd auum fructum, ſi cut nec bona materna, h. d. Sali.

CVm uenerandæ. ʒ CASVS. Dictũ eſt in ſuperiori tit. q̃ filii quicquid acquirunt ex linea materna, acquirunt patri, quãtum ad uſumfructum. Lex iſta hoc addit, q̃ quicquid lucratur filius in poteſtate conſtitutus ab uxore ſua, uel filia à marito, totum ucquiritur patri quantum ad uſumfruct.

a ¶ Cum uenerandæ. ʒ quæ ſunt ʒ. ti. j. l. j. & ti. ecce ergo quomodo lex iſta ampliat nra iſtud.
b ¶ Filiis. ʒ ſupple maternis.
c ¶ Quocunque titulo. ʒ reſtringe ut inter uiuos uel cã mortis, non ex cã dotis uel donationis ante nuptias: ut ʒ. l. pxi. cer tè imò & ex cã dotis: ut ʒ. l. iii. in prĩc. & ʒ. l. proxi. nõ à coniuge, ſed à patre promenerat dos & donatio & ad eũ redierat. unde plene ad eum redit.
d ¶ Contulerit. ʒ inter uiuos, uel in ultima uolũtate.
e ¶ Nullatenus. ʒ niſi quo ad uſũfructũ: ut j. l. omnib. Per hãc l. dicit Bart. hic, autem legi quod portio illa, quã lucraſ filiusfa ex dote, uel ſue. ʒ. id.
f Deſunt in filiaſam. ex donatiõe pro pter nuptias, ex forma ſtatuti ciuitatis, illud eſt adueꝛtitiũ: & p cõſequẽs nõ uenit fratribus conſe rendum ut ſ. ti j. l. ii. & de colla. l. fi. ita eriã tenet idem Bart. in l. fi cum dotem. ſ. trãſgrediamur. in fi. ff. ſoluto matri. uideas eundem latius in l. dotẽ. ff. de caſtrẽſi peculio, ubi hoc pulchrè limitat.

Sic C. Th. proxi. in fi. ADDITIO. ſ. C. Th. Herico ſ. Hierico † Deeſt in omnib. † Calicrate

CAS VS. Hæc lex ſuperioris legis eſt expoſitio: quia quicquid filius lucratur ab uxore ſua, uel uxor à marito totũ patri acquirit quantũ ad uſum ſ. hoc mõ intelligendũ eſt, nõ de dote & donatione p p nup. quia ſi gener meus moriaꝛ, dos quã de d. ꝓ filia mea pleno iure ad me reuertit. & ſi uxor fili mei, quę eſt uuꝛ mea decedaꝛ, donatio ꝓpter nuptias pleno iure ad me reuertitur. Accur.
f ¶ Sancimus. ʒ i. confirmam'. Alii ſubaudiũt circa capitulũ, & facit mentionẽ de pria. l. huius tit.

† ceterorũ ſ. cæterarũ † ceteris quæ † idem in ſacris ſint † que, Du. † pro † beneficio

g ¶ A marito. ʒ uxor.
h ¶ Collata. ʒ inter ſe.
i ¶ Retardetur. ʒ ut & ſ. de do. ante nup. l. ſi cõſtante. circa prin. & in aut. ut lib. decæ. ſ. ſi quis autẽ. i. bi, nã ſi ea ſcc. colla. vj. Et ſunt ar. ut & dos ad patrẽ redeat, etiã liberis exiſtẽtibus: ut ff. de iur. do. l. iure. in prin.
K ¶ Præmium. ʒ ſ. ſemiſſem pro tertia parte bonorum ut oportet.
K ¶ Præmium. ʒ dimidiam uſusfructus. olim tertiam dominii: ut ʒ. eo l. cum oportet. ſ. cum autem.

QVod ſcitis.] Iſta lex eſt aliquantulum difficilis & utilis, & habet duas partes principales. Secunda ibi: Sin autem. Bal.

Diuiſio. CASVS. Quod dicitur in l. ſuperiori habet locum filiis non extãtibus. Alioquin ſi filius tuus uel filia habeãt ex ſe liberos, prius tranſmittunt ad nlios quàm ad patrẽ uel ad auum, & prius ad patrem quàm ad auũ.

l ¶ Quod ſcitis. ʒ. ſtatutis. ſ. e. l. j. & ii. ibi, cæterarũ rerũ, q̃ ex ſubſtãt.
m ¶ Donationem. ʒ quam à uxo marito lucrata eſt.
n ¶ Dotem acquiri. ʒ intelligẽ cum pacti erant de lucrando, quæ cunque modo matrimonium ſolueretur.
o ¶ His. ʒ ad quos talia lucra ueꝛtunt.

† Legebat hic trienẽ ꝓ premio manumiſſionis. Sed a cõſortio ribus filii immutati ga fit hoc emendatio ut in l. cum oporꝛet. ſ. cum aũt. infr. de bo. quę lib. † trientem ex parte &c. C. Th. † C. Th. in ſacris, ab de ſacris, al. a ſacris, † alii in aut poteſtate, alii ſui tu ris ſint ca ſe. † trientem ex emanci pationis.

† ſuperabexerit ut legib. † moderan cibꝰ in omnibus.

† imbrobo uoce accuſationem poſſe.

Cum uene-

Felice & Tauro Coſs.

¶ Filiifamilias in bonis nuptialibus liberos ſuos habẽt hęredes, hoc primo. Si dicti liberi poſtea moriuntur, auus eorũ paternus in dictis lucris retinet uſumfructum: materna uero auus eorum in proprietate, a ſe datorum ſuccedit, h. d. Bal.

¶ Iidem AA. Florentio. PP. † LIII.
QVod † ſcitis † priorib. cõtinetur, nec à filia, quæ ĩ poteſtate eſt, donationẽ man te nuptias patri, nec a filio dotẽ acqri, eo † addito cõfirmamus, ut defunctis his o adhuc ĩ poteſtate patris, ſi liberis extãtibus moriãtur, ad liberos p eorũ, eẽdẽ res iure hęreditatis, non ad † patres iure peculii q † tranſmittant, nec † p nepotes auo, videlicet acquirendę. r ¶ † Sin aũt idẽ nepos, ſub ſtitibus tã patre quam auo paterno, s diẽ ſuũ ſine liberis obierit eorum dominium, quę ad ipſum ex matre, t vel ab eius linea v peruenerint, non ad auũ, ſed ad patrẽ eius x perueniat, vſufructu, videlicet in huiuſmodi caſibus auo (dũ ſupererit) reſeruando b. Dat. vij. Id. Septemb. Conſtãtinop. Theodoſio A. xvij. & Feſto Coſs.

¶ Lucra nuptialia uel alia quælibet filijs obuenta quæruntur quo ad uſumfructum parentibus, qui habent in poteſtate lucrãtes & ſi dicti lucrantes poſtea moriuntur, nihilominus perſeuerat, ſed ꝓprietas primo defertur liberis lucrantis, ſecundò fratribus conſanguineis & uterinis tertio uterinis tãtũ, quarto ad parentes proximè defunctorum. quinto iure peculiũ reuertiꝰ ad parentes, qui lucrantẽ in poteſtate habuerunt: alienatione uidelicet interim interdicta habentibus uſumfructũ. h. d. Bal.

¶ Impp. Leo & Anthemius AA. Erytrio P.P. † LIIII.
QVęcunque res ad filiũ, uel filiam, nepotes, ſiue ꝓnepotes vtriuſq; ſexus ĩ poteſtate cõſtitutos, ex prioꝛ, uel ſecũdo, aut tertio, ſeu numeroſioꝛ cõiugio † peruenerint, ex dotę c uel † quacunque donatiõe d ſeu hęreditate e, uel legato, uel fideicommiſſo. earum rerum uſque in diẽ uitæ ſuæ pater uel auus, uel proauus uſumfructum habeant: eaſdem res quocunq; modo alienãdi, uſ pignoris ſeu hypothecæ iure obligandi facultate eis penit' iterdicta † : dominio, videlicet, ea

† PN. PF. V. Th. nouell. Ex nou. Th. de pat. bo.

† quoque addito.

† eadem cõ firm. nouel. The.

† patrem, nouel. Th.

† transmittatur, ne p &c. & con firmat nouel. Th.

† Desunt ſę quẽtia omnia ad ſubſcriptionẽ uſq; in nouel. Th.

† puenerit. † qualicũq;

tãt: ptinet ad fratres: ſi fratres nõ extãt, ptinet ꝓprietas ad patrẽ uel ad auum.

c ¶ Ex dote. ʒ hoc ex pacto.
d ¶ Donatione. ʒ hoc ex contractu.
e ¶ Hæreditate. ʒ hoc ex vltimo iudicio.
f ¶ Interdicta.] niſi pro vtilitate filii: vt ʒ. eo l. fi. & ad hoc ſ. de ſecund. nupt. l. ſi quis p priori. ſ. fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Apud filios.¶ fluerantes.
b ¶ Et nepotes.¶ succedentes patribus suis, qui lucrati fuerant occasione maritali.
c. ¶ Ex eodem matrimonio.¶ ex quo lucrum ad filios peruenit.
d ¶ Nō sint.¶ isti, nepotes uel pronepotes. ad filios eñ lucrates referri non pōt. multo magis er

†ad go pinent, si ,pereati essent ex eode. & i eo casu

†pertinen te

qū sunt uni[a] matrimonii uel nō, siunus eorum decederet prio suis liberis Secūdò fratribus utrinq; cōiunctis, & sic eiusdē matrimonii. Tertiò fratrib. alteri[a] matrimonii. Vltimò deseret hereditas auo ut fubitcic. & sic frater auo defuncti præferp hęc iura: ut ś. cōmunia de succesio. l. fi. & de le. heredit. de emācipatis. ꝙ hodie corrigitur per authen. defuncto. ś. ad Tertulia. & authen. cessante. ś. de leg. hære. Ité ideꝫ ꝙ eriā iure authenti hic parēs posset lucrari quātum lucrari posset ex pacto nō existentiū liberorū ut ś. d secū. nup. authē. sed & si q̄s. Sed certè ibi loquitur cū parēs, qui lucratus est dotē uel donatiōē ,pter nuptias, trāsit ad secūda uota. tūc eñ filius eius adipiscet illud lucrū: qui filius si moriat sine sobole : redit ad patrem lucrū illud ,p pacto nō existētū liberorū. at lex ista loquitur cū filius ipse uel filia lucratus est aliquid ex matrimonio suo sibi quo ad ,prietatē: patri quo ad usūfruc.

e. ¶ Ex eodem matrimonio. ¶ ex quo lucrum peruenit ad filios.

†quandoque

f ¶ Fratres.¶ prædictis utrinque coniunctos,

g ¶ Ex iisdem.¶ ex eodem matrimonio natis.

h ¶ Ex alio.¶ sed nunqd ad eos prio q̄ sunt ex ea dē matre, si lucra ista uenerit a matre, ut ab ascēdētibus per matrē? Imo uidet hic patricari uterinos & cōsanguineos, nō distinctio unde bona uenīūt: & sic est ,p P. ad id, quod not. ś. cōmunia de succ. in authen. itaque.

i ¶ Percipere.¶ iure peculii olim, hodie iure hæreditatis: ut in. authē. de hære. ab itest. ¶. ii. col. ix.

K ¶ Excludatur.¶ ut & j. d. an. excep. l. j. ¶. fi. & ś. de bonis ma. authē. nisi.

l ¶ Non sine.¶ Mulier

†Nepoti

Casum ponit.

à sponsō lucrata erat donationem uel hæreditatem patre uiuo: postea frater cum ea patri succedēs petit hoc cōtra patri, quasi insolidū ,pri quæsitū, mulier dicit se sic habere ,p cipiū ut haberet si à uiro habuisset, habuerat enim à sponso.

m ¶ Nomen illi soli.¶ scilicet niteretur imponere, quod est j.

n ¶ Constitutionis.¶ quam habes ś. eo. l. j.

o ¶ Acquiri.¶ subaudi quo ad ,prietatem, sed non quo ad usumfructum.

rum †apud filios, [d] & nepotes [b] siue pronepotes vtriusque sexus † permanente, etiā si ex eodē matrimonio [c] procreati nō sint, [d] ex quo eædem res ad parentes eorū qui, quęue in potestate sunt, fuerint deuolutæ. Eo, videlicet, obseruando, ut morientium fratrū sororumve portiones, qui quæve ex eodem matrimonio [c] progeniti vel progenitæ sunt, primò quidē ad liberos eorū (vt dictū est) si tamen fuerint, deinde his non extantibus, ad superstites tantūmodo fratres, [e] vel sorores eorū per ueniant, aut de superstite, si ex iisdē ś fratribus aut sororibus vnus, vnà ve remanserit. Omnibus aūt, qui ex eodem coniugio fuerint ,p creati, defunctis, tunc demum ad eos qui ex alio [b] sunt matrimonio editi, easdē res pro virili parte p ueniri statuimus: † nullo autē ex memoratis personis existente, parentes eorum eas ,pcipere. [f] ¶ Parentibus verò, quorum sub potestate sunt, vsumfructum duntaxat habituris, memoratas res iure potestatis alienandi, vel obligandi licentiā denegamus: non prohibendis iisdem † qūcunque † sui iuris fuerint, nulla tēporali præscriptione obsistēte, † easdem † res oībus modis vindicare: nisi fortè posteaquā a potestate parentum eos contigerit liberari, tantū tēporis effluxerit, vt ex continua, & inconcussa tenentis possessione eorum intētio excludatur, [k] Dat. v. kalen. Mart. Martiano, & Zenone Coss.

¶ *Sicut quæsita a marito uxor non acquiritur patri nisi quo ad usumfructum, sic nec quæsita a sponso, Sali.*

¶ Idem. AA. † Nepotiano. ¶ Mag. militū Damatiæ. LEX V.

NOn sine [l] ratione de negotio, quod inter matremfamilias, cuius vestra suggestio memi nit, & germanū eius vertitur, magnitudo tua diuersis legibus ex vtraque parte prolatis, nostrā crediderit consuletndam esse clementiā cū mulier diuersis iuris lectionibus eundem intelligi maritū, & spōsum niteretur probare, germanus aūt mariti nomen [m] illi soli qui nuptias cōtraxisset ea recitatione cōstitutionis [n] diuorū retro principū Theodosii & Valentiniani (qua cauetur, quicquid maritus vel uxor in potestate constituti, inuicē sibi reliquerint, nō patri acquiri, [o] sed ad eorū ius pertinere) † imponi. ¶ Quāuis ergo significatione nominis maritus, uel uxor post ceptū matrimoniū intelligat, ex quo, uidelicet, inducta est dubietas, attamen quia cōsequens est ambiguas, atq; legū diuersis interpretationibus tituantes causas benignè, atq; naturalis iuris moderamine tēperare: non piget nos in presenti quoq; negotio, de quo sublimitas tua suggesit, equitati conuenientem Iuliani tantæ existimationis uiri atq; disertissimi iuris periti opinionē sequi: † qui quidē † de dotali ,pdio tractatu, ,ppositū, idē ius tam de uxore, quàm de sponsa ob seruiari arbitratus [p] est, licet lex Iulia de uxore tantū loquat. Quarōne tam sponsalitiam donationem, quam hæreditatem, quā memoratus sponsus suam sponsam lucrari uoluit, non acquiri patri, sed ad eā peruenire, benignius † esse prospicimus: † Dat. Kal. Iun. Leone A. v. Cos.

¶ Hodie bona undecunque quæsita (dum modo non ex patris substantia) filiusfamilias non quærit patri nisi quo ad usumfructum: exceptis castrēsibus, uel quasi, quæ pleno iure remanent filijs, & exceptis aliis pluribus casibus in auth. hic positis. hoc dicit usque ad §. non autem hypothecam. Sali.

¶ Imp. Iustinianus A. Demosteni. P. P.

LEX VI.

CVm oportet [q] similem prouidētiā tam patribus, quàm liberis deferri, inuenimus autem in veteris [r] iuris obseruatiōe multas esse res, quæ extrinsecus ad filiosfamilias veniunt, & minimè patribus acquiruntur: quemadmodum [s] in maternis bonis, vel quæ ex maritali lucro ad eos perueniunt, ita & in iis quæ ex aliis causis filiisfamilias acquiruntur, certam introducimus definitionem. Si quis itaque filiusfamilias vel patris sui, vel av[t]., uel proaui in potestate constitutus aliquid sibi acquisierit, non ex eius substantia, [t] cuius in potestate constitutus sit, sed ab aliis quibuscunque causis quæ ex liberalitate fortunæ, vel laboribus suis ad eum peruenerint: eas suis parentibus non in plenum (sicut antea fuerat sancitū) sed vsq; ad usumfructum solum acquiret: & eorum vsusfructus quidē apud patrē uel auum, vel proauum, quorum in sacris [u] sit constitutus, permaneat: dominium autem filiisfamilias inhæreat, ad exemplum tam maternarum, quàm ex nuptialibus causis filiisfamilias acquisitarum rerū. Sic etenim & parenti nihil derogabitur vsumfructum rerum possidenti: & filii non lugebunt quæ ex suis laboribus sibi possessa sūt, ad alios transferēda aspicientes, vel ad extraneos, uel ad fratres suos quod etiam grauius [b] multis esse uidetur: exceptis † castrensibus peculiis [c] quorum nec vsum fructum patrē, vel auum uel proauum habere uetēres leges concedunt. in his enim nihil † innouamus, sed vetera iura intacta seruamus: eodem obseruando etiam in iis peculiis quæ quasi castrensia peculia ad instar castrensis peculii acceſſerunt, [d]

IN AVTH. vt li. ma. & auiæ. in princ. colla. 8. consti. fi.

¶ Contra uoluntatem testatoris uel contrahentis patri non acquiritur ususfructus. h. d. Bal.

TEstatur qđ eis datur, vel relinquitur ab aliquo paré tum conditione hac adiecta, ne ad patrem perueniat [e] vsusfructus.

IN AVTH. de hęre. ab intesta. ven. §. si uero cum colla. ix. consti. i.

¶ Quando pater habet consortiū proprietatis, non habet usumfructum in filii portione. h. d. Bal.

TEm hæreditatis [f] fratris, sororisve, ad quam una cum pa

l. sed si plures. ¶. in arrogato. Item. si pater dedit ei fundū, ut inde se aleret, & inde postea quæsiuit fructus, dicuntur ex re patris, ut ff. ad Trebel. l. balista. & de vsu. in fideicommiſ. ¶ nonnunqđ. Sed quid si pecuniam dedit pater filio, ipse autem filius inde vsuras acquisiuit: Videtur idem. nam dicitur insist. p quas personas nobis acquir. ¶. j. ex re patris vel eius rei occasione. & per hoc est dicta lex, sed si plures. ¶. in arrogato. licet sit argumē. contra ff. de verborū significatio. Vsura pecuniæ, & argu. ff. de dona. inter virum & vxo. l. fina. Item quod fic large accipiatur ex re patris, habes ff. de iure do. l. v. vsque ad ¶. si pater. Ité qđ si dubitetur unde acquisierit? Respon. Ioan. hoc præsumi ex qualitate personarū. Quid enim si filius nihil scit operari, & negligens sit, & pater diues sic? Præsumam ex re patris tunc esse. Et cō tra si studiosus filius, & pauper sit pater: præsumam ex aduentitia causa quæsitum. argu ś. arbitru. l. si defunctus. sed in vxore præsumitur semper ex bonis viri habere. ut ś. de don. inter virum & vxo l. etiam. ff. de don. inter virum & vxo. l. Quintus. Vel dic refert quis petit, an frater ut communicet an ipse qui quæsiuit petit ut pretium habeat, & fic qui regit probet, ut ff. de probā. l. ei qui.

Bona quæ habet filiusfamilias ex testamento matris.

Nouell. 53. & Si uero.

†videlicet castrensib.

Nouamus

a ¶ Sacris.¶ scilicet vinculis.

b ¶ Grauius.¶ nota ut hic, & ¶. e. l. ¶. si autē res. in fi. & ff. de leg. ii. l. cum pater. ¶. euictis.

c ¶ Exceptis castrensibus peculiis.¶ hic nota, quod quoddam peculium est profectitium. scilicet quod acquirit filiusfamilias de rebus paternis, de quo modo dixi ¶ patri ex toto quæritur. Ité & castrense, quod in castris quæritur: ut ff. de castrens. pecu. l. si castrense. & l. si forte. Ité & quasi castrense, quod in ciuitate quæritur ex publica causa, ut salaria ex publico, ut ś. de inofficio. testamen. l. fi. & de his subiiciit hic. Ité & aduentitium, de quo modo dixi.

d ¶ Acceſſerunt.¶ castrensia ergo & quasi nō querunt patribus eſiam quo ad vsumfructū. Sunt & alij casus, in quibus similiter pater non habet vsumfructum. & sic lege hic authen. excipitur, &c. quæ est in aut. ut li. ma. & auiæ. in prin. colla. viii.

e ¶ Excipitur. Peruenias.¶. vsusfructus. ut in cor. & datur curator huiusmodi rei, cum pater non habens vsumfructū nō fit legitim' administrator, ut in eodē cor. est. & ad hoc ut huiusmodi lex possit opponi in authen. de alie. & emphy. ¶. sancimus. colla. ix. & ¶. proxi. authentem hęreditas. in fi. quam hic lege post istam. Et est illa sumpta de hæredibus ab intest. ¶. fi. uero cum. colla. ix.

f ¶ Item hæred. tas.¶ quia non habet pater scilicet vsumfructum in parte filii. & hoc si filius coniunctus erat defuncto ex utroque parente. ut in corpore continetur. Vel dic hæreditas, &c. scilicet defertur filio pleno iure.

g ¶ Admittitur.¶ acquiretur ita filio, ut, ut non habeat vsumfructum.

h ¶ Forsan.¶ hic uersus male hic ponitur. dic. ergo quod debet esse in fine superioris. authen nā ex illo corp. scilicet ut lice. ma. & auiæ. cirga principia. ibi, hoc itaque nō solum, &c. ac si dicatur, sicut mater uel auia tre †admittetur, [g] & forsan [h] si aliunde †quærat lege prædicta.

IN AVTH. vt nulli iudi. ¶. quia verò. colla. ix. constit. ix.

¶ Hic habes casus in quibus patri nō quæritur ususfructus. h. d. Bal.

IDem est in iis, quę ex lege ideruntur liberis, parētibus præsumētibꝰ, soluere matrimonium sine causis lege definitis.

¶ FINIT AVTHENT.

¶ Sequitur textus l. Codicis.

¶ Sub hac tamē definitione hūc legis articulum † inducimus. vt in succesione quidem earūdem rerum, quæ extrinsecus filiisfamilias acquiruntur, iura eadem obseruentur, quæ in maternis & nuptialibus rebus statuta sunt [k].

¶ Pro rebus filij, quas pater administrat̄one sui ususfructus, filius hypothecā non habet in rebus paternis, nec rōnem administrationis a patre potest exigere, nec patrem impedire de acquisitis ex prædictis rebus quomodocunq; uoluerit disponere, & si pater remiserit usumfructum filio, cæteri filij ab eo non possunt petere etiam patre mortuo. h. d. usque. ¶. cum autem. Salic.

¶ Non autem hypothecā [1] filiisfamilias aduersus rē patris viuentis adhuc: seu iam mortui sperare audeant, nec ratiocinia eis super administratione inferre, sed tantummodo alienatione, uel hypotheca suo nomine patribus denegata, rerum habeat parens plenissimam potestatem vti fruique iis rebus: quæ per filiosfamilias secundum prædictum modū acquiruntur, & gubernatio † rerum earum sit penitus impunita, & nullo mō audeat filiusfamilias uel filia, uel deinceps persona, uexarē eum, in cuius potestate sunt, easdem res tenere, aut quomō uoluerit gubernare: uel si hoc fecerint, patria potestas [m] in eos exer

† admittit quæratur

Nouell. 124. ¶ quia uero.

† introducimus

Vsusfructus an per datur per tur patri vsusfructus ſ. licet in castrensi, item in quasi castrensi, ut in leg. cum oportet ¶. exceptis. Item in tribus casibus, quos habes in tribus authen. & sic sunt quinque. Esto tamen si pater remittat, ut in hac lege. ¶. fin. In his fin autem. Item ꝙ primus quando adit aliquam hę quorum uereditatem patre nolente, te, ut infra eodem. l. fi. ¶. si autem patre. Et, & acta acquirē si uus, quando filio legatur usufru. seruus ut eum manumittat, ut infra eod. l. fi ¶. fin. Item nonus, scilicet si v. nistra iusfructus legat filio. nem, & dif Nam seruicus seruutis positionē esse non potest, ut ff. de ter vsufructu lega. l. prima. c. fi. in hoc Item decimus si donauit iudic. in 6. Imperator filio familias & ei su h, ut infra eod. l. cum multa. Vel forte hoc casu pamater habeat commodum fructuum.

K ¶ Statuta sunt.¶ supra eod. l. quæcunque. & sic co rigitur hæc sicut il illis potest la per authen. defuncto. & per authen. cessante.

testari do. to. in l. ¶ in princip. cipe. l. lat. viii. Non tamen de

1 ¶ Non autem hypothecam.¶ nota, duo dicit. primum administratio tionis, ratione nō reddendā. sic & ś. de epis. & cle. orphanotrophos & re ff de tetio nis, ratione nō reddendā. sic & ś. de epis. & cle. orphanotrophos & re ff de tedo dicto est cōtra ¶. ea. l. ¶. fi. Solu. hæc corrigitur. Vel hic loquit de expressa. ibi de tacita, uel ibi in rebus materni generis. & i eb. nuptialibus, uel male gubernarer. ut hic dicit: sed ut ré alienatam a patre, uel ma ¶ Patria potestas.¶ ut eum, ſ. corrigat gubernando. ut ¶. de patria potesta. l. iii. & ff. de fur. l. serui & filii. Et subesse ei lex filios heri ca ta admitfligatores parentū. ut hic, & in aut. de nup. ¶ si uero expectet. coll. ix. ibi tratores. circa tamē, &. & ¶. ti. j. l. fi in fi. Sed arg. cōtra ff. de condi. causa da l. filii pare & 3. ¶. 3. Item fallit in casu quod hic dicit. ubi pater plenissimā potestatem non habet. ut infra. & de sen pas l. fi.

ADDITIO. Tu dicas cum Bar. hic ubicunq; pater dissipat bona ſi quidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

si qđē filio ad ipsū bona pōt dari regressus: q aūt dit res immobiles: q nō cōsumuntur: tūc filius si pōt repreh endere patrē ita loquitur hic si uero dissipat res mobiles, q si possunt apparere, & pr̄ soluendo nō esset: & eēt homo malæ vitæ: tūc potest ei administratio iter dicitur d.li.ff. j.de senten. passis. facit l. imperator. ff. ad Trebel.

† deest in omnib.

a ¶ Mobiles uel immobiles.] Sed an extinguat̄ ususfructus patris rei mutatione, si pater edificat domū i solo filij? Rñ. nō, cū adhuc duret aduentitiū: & sic ususfructus durat, secus i alio usufructuario ut ff. de usufruc. l. quoties. §. fina.

† tenere

b ¶ Memorato.] quo ad̄ usumfructum.

c ¶ Lucretur.] non explicat an teneat remissio vel diuturna donatio viuēte patre sed morte ei dicit eam confirmari.

d ¶ Cum autem Constantiniana.] quam non habemus.

e ¶ Non solent.] Sed quæ sunt quæ nō quærūtur patri tēpore Cōstantini? Rñ. a matre delata, ut j. tit. l. j. & idē q̄ hic habes insti. p quas per so. no. ac. §. hoc quoque.

† deest in omnib.

f ¶ Maiores.] id est, parentes.

g ¶ Amplioris.] quia dimidiā ususfructus habebit in omnib. aduētitiis, non solum in maternis.

h ¶ Sed nisi. &c.] ut & j. de emāci. li. l. fi. sed] eo q̄ manumittit seruū, cōtrariū seruat: quia videt donare peculiū nisi expr̄ se retineat ut j. de peculio eius qui lib. me. l. j.

i ¶ Ad eos.] scilicet filios emancipatos.

K ¶ Diximus. §§. de bo. ma. l. iij & iij.

l ¶ Legibus. §§. eo. l. iij. & l. iij Accur.

† Extat in l. 1. 2. et 5. De bon. ma tern. C. Th.

m ¶ Introduxerunt.] p totū tit. C. & ff. in qui. ca. pig. ta. contra.

n ¶ Quod nos.] ut & j. qui. po. in pigna. l. fi. & j. de iecū. nu. l. fi q̄s prioris. §. fi. habes ergo p cōstanti res patris filio obligari. & sic é cōtra. §. el. §. non autem. Sol. ut ibi.

o ¶ Dubitabat.] In nō tam, quoeodē mō cōstat contractā hypothecam.

p ¶ Initium] sic ergo pignorū obligatio pcedit p̄sonalē, sicut fideiussor, ut ibi. de fideiuss. §. i. & ad hoc. ff. q̄ po. i pi. l. i

q ¶ Deferendæ.] id est rempore quo filius quæsuit: nam tunc pōt gerere uel non gerere.

¶ Hæc. Do.

r ¶ Obseruationis.] protinde: ideo quia per gestionem bona seruantur.

Serum manumittens peculium donare, videtur.

CAsvs. Princeps ut cēda est: sed habeat pater, vel alię personæ, quæ superius enumeratæ sunt, plenissimam potestatem vti frui, gubernareque res prædicto modo acquisitas. ¶ Et ti quid ex usu earum pater, auus, vel proauus collegerit, habeat licētiam, quemadmodum cupit, hoc dispone re, & in alios hæredes transmittere: vel si ex earum† rerum fructibus res mobiles, vel īmobiles, a vel se mouētes comparauerit: eas etiā, quo modo voluerit, habeat, & transmittat, & in alios transferat, siue extraneos, siue liberos suos, seu quamlibet personā. ¶ Sin autem res sibi memorato b modo acquisitas parēs noluerit† retinere, sed apud filium, aut filiam, vel deinceps personas reliquerit: nullam post obitum eius licētiam habeāt hæredes alij patris, vel aui, vel proaui eundem vsumfructum vel qđ ex hoc ad filios familiās puenit (vtpote patri debitum) sibi vīdicare: sed quasi diuturna donatione in filiū celebrāda: qui vsumfructū detinuit, quem patrē eius habere oportuerat. ita causa intelligatur, vt eūdem vsumfructū post obitum patris ipse lucretur: c parēte ius exactionis quasi sibi debitæ a filio qui vsumfructum cōsensu eius possidebat, suæ posteritati vel successioni minimè transmittēte: quatenus in omni pace inter se successio eius pmaneat, nec altercationis cuiusdam (maximè in ter fratres) oriatur occasio.

¶ Pater habet solum hodie dimidiam ususfructus in præmium emancipationis, etiā si nihil in emancipatione dictum fuerit. h. d. usque ad §. sed cum tacitas. h. d. Sali.

¶ Cùm autem Constantiniana d lege† cautū erat, si filiifamiliàs ab iis, qui eos in potestate habēt, nexu paterno per emancipationē liberētur, debere patrem tertiam partem bonorum, quę acquiri nō solēt, e quasi remunerationis gratia à filio accipere vel retinere, & ex hac causa iterum pars nō minima substantiæ liberorum adimebatur: sancimus huiusmodi casu ī teruenīente, & emancipatione liberis imposita, non tertiam partē dominij rerum minimè acquisitarū, sed dimidiā vsusfructus apud maiores† qui emancipationē donāt, residere: exceptis & in hoc casu castrēsibus, & quasi castrēsibus tūmodo peculiis, quib nihil ex hac causa deminuit. Sic enim nec liberis cuiusc ūque sexus aliquid dominij auferetur, & patribus amplioris g patrimonij vsusfructus assignabitur. Hoc obtinente, & si in emancipatione sibi parentes hoc minimè seruauerit. sed nisi h specialiter, vel in emancipatione huic præmio renuntiauerint, vel donatiōe facta sese & ab huiusmodi beneficio alienauerint, & in liberos hoc trāstulerint: manere apud eos etiā tacentes ius, & beneficiū usufructus retinēdi: vt post obitum eorū ususfructus in omnibus memoratis causis ad eos† perueniat, quorū dominium est, scilicet secundū quod iam diximus; k in successionibus eorū omnibus seruandis quæ de maternis, & nuptialibus bonis consultissimis legibus l definita sunt.

¶ Tacita hypotheca in rebus patris filio concessa competit a tempore inchoatæ administrationis, non a tempore malæ gestionis. h. d. usque ad fi. Sal.

¶ Sed cū tacitas hypothecas tā veteres leges in quibusdam certis casibus introduxerūt, m quam nos n in maternis cæteris q; † donationib o, quas seruare necesse est, & dubitabatur p ex quo tempore hypothecas cōpetere oportet, vtrū ne ab initio, an eo† tēpore, ex quo malè aliquid gestum est: cōpendiosa narratione interpretamur initium q gerēdæ, vel deserēdæ r administrationis, vel obseruationis s esse† spectandum, & nō tēpus ex quo malè aliquid gestū fuerit. Recitata in nouo cōsistorio palatij DN. Iusti. Dat. iij. ka. Nouē. ¶ Decio V. C. Cos.

¶ Donata a principe uel ab Augusta nō quæruntur patri etiam quo ad usumfructum, sicut nec castrensia. Hoc dicit Salic. post Bal.

¶ Idem A. ¶ Iuliano. PP. LEX VII.

CVm multa priuilegia imperialibus donationibus iam præstita sunt, t dignum incrementum & his † cōferre nostra dignata est clemētia. Si† quis igitur à † offerre quid donatiōe

† Ioanni.

serenissimo principe, vel à piissima Augusta, siue masculus siue fœmina† donationes sit cōsecutus, vel cōsecuta, siue mobiliū, siue immobilium, siue se mouentiū rerum, filiusfamiliàs tamen constitutus vel cōstituta, habeat huiusmodi res omni acquisitione absolutas, & nemini eas† acquirat, neque earū vsumfructum pater vel auus vel proauus sibi vindicet: sed ad similitudinē castrēsis peculij omnem facultatem in eas filij vel filiæ familiàs habeāt. Vt enim imperialis fortuna omnes superemineat alias, u ita oportet principales liberalitates culmē habere pręcipuum. Dat. proposit. xij. kal. April. Constantino. Lampadio & Oreste VV. CC. Cos.

† acquirat

¶ Filio in potestate maiore annis uigintiquinque hæreditatem recusante adire uel quærere id, quod quæsitum quæreretur patri quo ad usumfructum, pater solus potest sibi quærere: & ei & in eum dabuntur actiones, non in filium: similiter & econtra: cogitur tamen pr̄ filio in iudicio agenti consentire. h. d. usque ad §. Sin autē in secūda. Sal.

¶ Idem A. Ioanni. P. P. LEX VIII.

CVm non solum in maternis rebus, quæ filiisfamiliàs deferuntur, sed etiam in aliis omnibus, quæ acquisi-

in prima. Si uero maior vii. an. minor xxv. & uult adire hæreditatem sibi delatam, potest: & si illam hæreditatem gubernare noluerit pater, quia nec additioni consensit, dabitur curator illi hæreditati: Si uero filius noluerit, & tu uolueris eā adire, pleno iure eā conseq̄ poteris: sicut §. in secunda parte l. dictum est. in utroque tamen casu, siue filio recusante pater adierit, siue pater recusante filius agnouerit, & filius læsum sē dicat, in integrū restitui poterit. & hæc sunt uera in filiofa. pagano. Si uero fuerit miles & hæreditarem sibi delatam receusauerit, poterit eam licet ex castrensibus actionibus quæsitam, pleno iure consequi, hoc est quātum ad proprietatem, & quantum ad usumfructū quasi a b initio fuisset hæres institutus, & ad patrem cōmodum & incōmodum pertinebit filio nullo imminente præiudicio & hæc sunt uera q̄s filius non uult, aut ecōuerso. & hoc in tertia.

† dominus

† Deinde pr.

† uarios q̄ eueniunt. † tractatus, Da.

a ¶ Legem.] quam habes, §. eo. l. cum oporter.

b ¶ Necesse est.] subaudi ideo, &c.

c ¶ Adire.] hæreditatē puta. Vel dic adire generaliter, id est lucrum inire uel acquirere.

d ¶ Recusante filio.] in hoc corrigitur ius uetus: nam non aliter poterat olim talis hæreditas quæri, nisi præcedēte iussu patris filius adeat: ut ff. de acquiren. hæred. l. si quis mihi bona. §. iussum. & ff. ad Trebel. l. seruo i uito. in prin. Item an habeat hoc locū si filius habeat substitutum? arg. q̄ fi. c. in fi. nam pater & filius eadē persona reputantur. ut supra, de imp. & aliis subst. l. fi. Item an idem si uocetur ab intestato filius. Videtur quod non. ut infra eod. in fi. Sed adhuc puto idem, propter prædictam rationē. quia eadem persona cū filio uidetur. Item an idē in seruo, ut eo non uolente adire (quod potest etiā domino uolente) ut scilicet admittat̄ dominus. Respō. non puto: ut supra, de hęre. instit. l. cū pro ponas. Item an idē in querela fi filius delatam sibi querelā recusat, an deferatur patri. Respon. non ut ff. de inoffi. test. l. Papinianus. in prin.

† Pater & filius eadē persona reputantur.

† ad eos in omnib.

† Intelligendum, quid

e ¶ Danda.] credidi tori hæreditario, uel simili.

f ¶ Contractus.] non ergo est hæc lex specialis in hæreditate tantum, uel in iis quæ in ultima uoluntate tantū relinquūtur, sed etiam in contractibus inter uiuos: ut & j. e. §. fi. & sic est cōtra. ff. de pecu. l. fi quis ser. §. etiam. ubi dicit patrem uel dominum teneri inuitum. Sed non tenetur insolidum ut hic dicit, sed peculio tenus, ut ibi.

g ¶ Simili modo.] & hoc est nouum ius. nam olim tantum iiii. uel v. mo v. actiones competebant filiofamilias: ut ff. de act. & obli. l. filiusfamilias. & l. in factum. Sed hodie omnes ex aduentitia causa: ut hic, & habes ff. de iudi. l. fi longius. §. j. Accursius.

† rebus alienis utique de eis ut in manuscrip. Deest in aliis

† acquirat

h ¶ Imponenda.] captis pignoribus: ut insti. de satisda. tut. & cura. §. quibus constitutionibus. uel indicendo multā, uel aliis remediis prętoriis: ut ff. de uen. inspi. l. j §. quid ergo. Arg. eāmē cōtra insti. de acquisi. per arroga. §. fi. Quid ergo si pater interpellatus nō cōfentit. & iudex procedit in causa, an ualeat. iudicium? Videtur ualere, quasi sufficiat patrem propter hoc interpellari: ut arg. ff. ut in pos. lega. l. j. §. nō exigitur. Ecōtra q̄ non: quia cum effectu debet cōsentire. ar. ff. quod quisq; iur. l. j. in fin. quod uidetur tutius. Sed si pater cōpulsus consentit, uidetur iudicio non ualere: ut ff. de iudi. l. ii. circa prin. & ff. de autho. tu. l. j. §. fi. Sol. illud quādo quis compellitur agere uel defendere: a hic autē agenti cōsentire. Itē si pcuratorio nomine agat filius, quod potest ut ff. de procurato. l. filiusfamilias. §. ipse quoq; filius, an egeat patris cōsensu? non uidetur, cū non agatur circa peculiū sicut hic loquitur. Ecōtra q̄ sic scilicet q̄ agat: q̄ qui nō admittitur pro se, nec p alio sine cōsensu patris: nam nemo admittitur pro alio: quin & p se admittatur. Sed ali qui p se admittuntur qui pro alio non: ut ff. de postu. l. j. §. ii. & est ratio secundū P. quia uidetur filius non esse integer homo ad agendum, sed melius. Vnde nec præscriptio ei currit: ut j. de anna. excep. l. j. i fi. Sed p patris consensum reintegratur: quod in seruo non pōt esse, cū ipse nec medius homo sit: & ideo non agit etiā dominо cōsentiente: ut §. d' iud. l. fer uus.

† Deest in omnib.

b Dicas q̄ quando filius agit noīe procuratorio, nō requiritur patris consensus secundum communiter doc. de quo est hodiecaſus in cap. qui ge neraliter. §. j. de procurat. lib. vj.

† in iudicio sine patris uolūtate.

b ¶ Quid i tutore? Dic q̄ potest sine cōsensu patris: ut ff. de in ius uocā. l. quæsitum. Item quid in præcepto facto ei cōficiēti in iudicio? Videtur q̄ nec hoc ualeat nisi & pater omnem licētiam, & actiones mouere, & ab aliis pulsari, ubi ad eum totum commodū aduenit. Et filius simili modo in agendo & pulsando solus habeat, & detrimentum, & commodum, necessitate per officium iudicis patri imponenda h tantummodo filio consentire uel agenti, uel sugientine iudicium sine patris voluntate uideatur consistere. Et hoc quidem; si plenæ ætatis i filius ē qui paternam uoluntatem sequi non patitur.

¶ Filio minore annis uigintiquinque recusante adire, adit pater: & econtra: & utroq; casu filius pōt restitui: & patre nolēte bona filij administrare, dēt curator ei dari. h. d. l. usque ad §. similique modo. Sal.

¶ Sin autem in secunda k ætate adhuc filius est, & hæreditate † ei delata, pater consentire aduenti hereditatem noluerit, uel, patre uolente, ipse declamauerit. si quidem recusauerit filius, licentiam damus patri simili modo hæreditatem adire, & eam pleno iure habere, iis omnibus, quę superius diximus, locum habentibus. ¶ Sin autē, patre recusante, filius adire maluerit, damus quidē licētiā ei hoc facere l. Noléte autem patre

† Iudicis præceptū an sit sentētia.

† sibi

† alterius, sibi acquirere maluerit. neque aduersus filium simili modo c actione extēdēda vbi, recusante eo, pater sua auctoritate hęc sibi vindicet. huiusmodi additionis ttamite ex præsenti lege patri competente, sed habeat pater omnem licētiam, & actiones mouere, & ab aliis pulsari, ubi ad eum totum commodū aduenit, Et filius simili modo in agendo & pulsando solus habeat, & detrimentum, & commodum, necessitate per officium iudicis patri imponenda h tantummodo filio consentire uel agenti, uel sugientine iudicium sine patris voluntate uideatur consistere. Et hoc quidem; si plenæ ætatis i filius ē qui paternam uoluntatem sequi non patitur.

¶ Filio minore annis uigintiquinque recusante adire, adit pater: & econtra: & utroq; casu filius pōt restitui: & patre nolēte bona filij administrare, dēt curator ei dari. h. d. l. usque ad §. similique modo. Sal.

¶ Sin autem in secunda k ætate adhuc filius est, & hæreditate † ei delata, pater consentire aduenti hereditatem noluerit, uel, patre uolente, ipse declamauerit. si quidem recusauerit filius, licentiam damus patri simili modo hæreditatem adire, & eam pleno iure habere, iis omnibus, quę superius diximus, locum habentibus. ¶ Sin autē, patre recusante, filius adire maluerit, damus quidē licētiā ei hoc facere l. Noléte autem patre quidē in potestate manens etiā inuito patre, &c. Sed dic illud in actione in factum, quæ datur pro executione: hic autem de causa principali quia cōsenseras in prima. Itē si agat filius in causa castrēsis peculii, uel quasi, an exigitur patris cōsensus? Videtur q̄ non: ut arg. ff. ad Macedo. l. ii. Econtra q̄ sic, per leue istam. quod puto uerum. Item an in publica accusatione, quā filius facit? Resp. idem ratione prædicta. & sic corrigitur. ff. de adul. l. inter liberas. §. pe. & l. filiū. uel aliud in accusatione, ar. ff. ad Trebel. l. nā quod. in prin. c Item an contra ipsum patrem agendo consentiet pater quod pōt quandoq;? Resp. nō puto: quia omne beneficiū renūtiatum legis est prorogandum: ut in authen. cōstitutio, quæ de dig. §. illud. communi. col. vj. quidam tamen ut Otto. & Vadiexerunt quod nunquam exigitur ter do. hic consensus patris. nisi quando patri non quæritur ususfructus: quia non & in l. post. ult. tunc enim debet consentire in signum repudiationis ususfructus. §. j. ff. d his, Si autem ususfructus patri nō quæratur: q̄nia nec potest, agit filius sine qui. ut idig. consensu: ut dicta l. de minoribus. l. denique. & per dicta auchen. supra, de colla. & per aliā legem de noxa. l. noxali. & ll sequentibus & in titul. de noxali. §. finali. Sed ibi pater consensit secundum nos. uel corrigitur in hoc ut debeat hodie consentire.

ADDITIO. Hanc distinctionem Ottonis dicit Barto. hic esse uerisimam. consulit tamen propter curandas opiniones patris consensum semper adhiberi quando haberi potest.

i ¶ Aetatis.] xxv. an. ut §. de iis, qui ve. æta. l. fi.

K ¶ Sin autem in secunda ætate.] id est, ante xxv. an. sed post vii. nam de infantili ætate dicit j. eo. §. ubi autem puerilis ætas.

l ¶ Hoc facere.] etiam sine authoritate alicuius. Nam curatorem nō habet, quia nec posset habere, cum sit in patris potestate, ut statim dicēs: nec pater authorat: quia nec eam uolebat.

H æredit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Filio in patris potestate constituto nō dat tutor nec curator.

† ex eo

† in eum, in omni.

a ¶ Hæreditari.§ Nota:nā filio cū sit in patris pt̄āte,tutor uel curator dari nō p̄t::ut §.de cura furi.l.fi.j.rñ.& instit.de tute.in prin.Sed datur hæreditati.sic & alias dat nobis:ut ff.de cur.bo. dan.l. j. & ij.& ff. qb. ex cau.ma.l.ab hostib.in pri.& j.de cap.l.3.Sed q̄d si est singularis res puta legata à Titio,filiofamiliàs, & pater nō vult eā itendere? Rñ. & tūc dat curator illi rei sin gulari,vt ar.in auth. ut li ceat ma.& auiæ. §. j. in prin.col. viij.

b ¶ Casu.§ qñ repudiauit filius, & pater accepit.uel cōtra quādo accepit filiꝰ patre repudiāte.

c ¶ Denegando.§ sed vi detur non dari: ut §. qui & aduersus quos.l.fi. Sospeciale ē hic.Vel dic re stituitur nō aduersus parentē,sed aduersus ipsam repudiationem, quam fecit.Vel dic, restituitur, si pater adhuc nō adierat alias non, ut ibi.

d ¶ Ab initio fuisset. § q̄d ad rē,cū in his pater nihil haberet, quasi dicerēt ī aduētitia erat habitur? vsūfructū. uñ nō mirū si vocat pater filio repudiātē:sꝫ hic nihil erat habitur? Rñ. imo posset olim occupare iure peculij filio itestato mortuo: ut ff.de castren.pecul.l.ij. hodie secus:ut §.eo.l. 3.

† ex castrēsibus actionibus proueniat. al. peruenīat. et ita in omnib.

¶VBI AVTEM. ¶CASVS ihoc §.vsque ad §.ubiaūt puerilis. talis est:Si uterq; nostrū hereditatē sibi delatā vo luerit:tu habebis vsumfruc.& ages noīe filij,& actionē suscipies,&cē fructibus,quos pcipies.sumptus facies: & si hereditas debitis obnoxia fuerit,prio vēdes mobilia.& si hęc nō sufficiūt, vēdes īmobilia, & creditorib. satisfacies:& si hoc nō facias,de ꝓpria bursa cogeris soluere vsuras:si ille q̄ filiū tuū hæredē īstituit,legata ab eo p̄stāda reliquit,de fructu uel reditu hæreditatis solues legata:& si fi sufficiēt, vēdēt primo res,nō tñ inutiles,mobiles, deīde īmobiles steriles , & satisfacies legatariis: mācipiis aūt hēditariis victū subministrabis: nec ī aliquo deteriorabis ꝓprietatē:à ratiocinijs eris īmunis, & à cautionib. quas extranei fructuarij p̄stare consueuerunt. Itē filios & filias ales non obtētu hæreditatis , sed natura hoc suggerente:& econuerso filius , si ad inopiā vergas, subministrabit tibi necessaria. extra autē causas prædictas scilicet ob æs alienum , & ꝓpter legatarios nō distrahes: sed in his sic.& si emptor inuentus nō fuerit pigno ri obligabis:nec uēditionem retractabit filius:ita ut res mobiles distrahantur, uel immobiles quæ hæreditati sunt onerosæ: vt earum pretium in causas hęreditatis procedat. Vltimo dicit, quod filius

res filij gubernare propter causæ necessitatem,habeat facultatē filius adire competentem iudicē, & † ab eo petere curatorem hæreditati [a] dari,per quem gubernatio rerum † ad eum delatarum ꝓcedat,in vtroque casu [b] in integrum restitutionis:auxilio minimè ei denegando [c].

¶ *Si filiꝰ miles recusat adire hr̄editatē castr̄ēsē pater ad adeūdū admittitur tanquā hæres īstitutus.h.d.usq; ad §.ubi aūt.Sal.*

¶ Similique modo & in milite filiofamilias , qui recusauerit additionem hæreditatis,quæ ei† ex castrensibus occasionibus veniat: patri danda licentia adire hęreditatem,ut ad ipsum perueniat plenoiure, tam per vsumfructum, quam per dominium eandem hæreditatem possessurum, quasi ipse pater ab initio fuisset [d] hæres īstitutus: eo videlicet subiacente omnibus oneribus hæreditariis, & omnia commoda habituro : & ad filium nullo periculo redundante.¶ Et hęc quidem in iis casibus obseruanda sunt, quibus dis cordia inter patrem, & filium vertitur.

¶ *Vbi uoluntas patris & filij cōcurrit in adeundo, pater habet tantum vsumfructum,& actiões intētat consensufilij: & sumptus facit de suo proprio, hoc dcit vsque ad §.Sinautem æs alienum.Sali.*

¶ Vbi autem [e] in vnum uolūtas eorum concurrit, & pater vsumfructum , & filius habeat ꝓprietatem: & in agentibus , & fugiēti bus pater uidem suscipiat actiones,& moueat [f] ,cuiuscunq, ætatis filius inueniatur. adhibeatur autem etiam filiorum consensus, nisi adhuc in prima ætate sunt cōstituti,uel longe ab sunt : sumptibus videlicet à patre propter rerum incrementa [g] faciendis. cum enim nuda ,ꝓprietas apud filium inueniatur,ex qua substantia possibile est eum sumptus litis depē dere [h] ?

¶ *Si æs alienum est ī hr̄ditate aduentitia: vt soluat permittitur patri bona uēdere : quasi sit i mora cogit de suo usuris soluer. legata uero & fideicōmissa ānalia ex redi tib.si sint sufficiētes debēt solui: at's bona minoris, & reditus,l 3 sint ptuosiora,debēt uendi,& mācipia hæreditaria peripsum patrem debent alii:& a redditione rationum & cautione fructuaria pater releuatur.b.d.vsque ad §.Ipsum autem.Sali.*

¶ Sin autem æs alienū ex defunnullatenus in his in quibus habes vsumfr.ipse ꝓprietatē, testari poterit te viuente,uel uendere,uel obligare.

e ¶ Vbi autem.§ Hæc est secunda pars.

f ¶ Moueat.§ Hoc fallit in casu.s. quando vult dote,quam dedit pater uel alius:ut §.de collat. hic dicit patrem actione mouer an satisdabit iudicatum solui, uel de rato? Videtur quod non, cū agit ut legitimus administrator,ut §.de admi. tut. l.fi.§.defensionem. secus si vt extraneū eum defendat:ut ff.qui satisda. co.l. fi.ubi de hoc dixi.

g ¶ Propter rerum incrementa.§ quia fructus percipit etiam sumptus faciat. sic ff. de vsufructu. l. hactenus.

h ¶ Dependere. § quasi ti dicat nulla.

i ¶ Superfederit.§ ut ff. de iure dotium.l. mulier. in principio.& ff. de ver bor.significat. l. subsigna tis appellatio.. & ff de collatio.bono.l. cū emā cipari.in prin. Sed argu. contra.ff.ad Trebel. l.cogi.in prin.

K ¶ Compelletur.§ Hic ergo exigit filius ratiocinia à patre: quod est contra.§.l.cū oportet.§. non autem hypothecā, & j. pxi.§. sed lex hoc facit,non filius.

l ¶ Sin autem legata.§ Notabilis est iste versicul.secundum Bald.& ad hoc alleg. quod vniuersa vsufructuarius tenet soluere de reditibus.

m ¶ Contineat.§ sustantia.

n ¶ Filij nomine. § nec cām alienandi fic & ff.de ven.in pos.l. j. §. diminu. rio & ff.de pe.hæ.diuus.

o ¶ Alere debeat.§ secundum dignitatem mancipiorum:ut & ff.de vsufru. l. sed & si quid §. mancipiorum.

p ¶ Deteriorem fateā. § sic de quolibet fructua rium, cum ibi nō habeat dominū,cessant hęc:sed adhoc puto idem. arg. §. de rebus alie. nō alie.l.fi. & hic proximè innuit nā per hoc prætudicaret fructuario,sicut in seruitute debita fundo,quā non remittit proprietarius tantum , ut ff. de usufruct. l. sed & si q̄d.§.sed nec seruitutem.Sed arg. contra fi.quibus modis pign.uel hypo.fol.l.j. & de iis quę in frau.credi.l. si pignus.

ADDITIO Dicas q̄ hic alienatio est prohibita propter aliud: quo casu etiam pignoris remissio est prohibita. in legibus uero pro contrariis allegatis propter ꝺ.l.si pignus.ff quæ in fraudem credi.

K ¶ Alienare.§ nec enim in emphyteosim dare:cū generale uerbū sit, alienare: ut §. de fun.do.l.j.in auth.de non alie.§.alienationis.colla.ii.

l ¶ Melius.§ scilicet unam non coarctare.

m ¶ Dediti.§ scilicet filii.

n ¶ Sentiant.§ scilicet patres.

o ¶ Qui eos.§ l.patres melius est enim in tpe,&c.ut §.in quibus cau.ī integ. resti. non est necel.fi.& §.,qñ licet.unicu.q; sine iudi.liberā.Ac.

a ¶ Vtraque.§ disiunctiuè, id est,ex hac uel ex *ill* a,non coniunctiuè: quia si ambo essent inopes,unus alium alere non teneretur:ut supra de alen.lib.l'ii. Similis est lectura ff.de pa.l.rescriptum. § .fi pacto. & ff. de lib.& posth.l.fi ita.j.resp.& ff.de cōtrah.emp.l.sed Celsus. §.j.circa fi.§. & ita hæc dictio utraque, ponitur disiunctiuè:ut ff.communi diui.l.pe.

† Alterum.Du.

b ¶ Tantummodo.§ nō alias : ut §.de bon.ma.l.j. & ii.

c ¶ Fili .§ ut §.superiori ibi,filii nomine,&c.

d ¶ Supponere. § id est obligare pignori.

e ¶ Laqueos.§ quia non ualet uēditio. Accursius.

f ¶ Pretium earum.§ & hic uidetur pater subiici ratiocinijs,sicut & habuisti §.ead.l.§.ubi autem in unum.

g ¶ Duntaxat.§ nam in ais in quibus nec ususfructus nec aliquid patri acquiritur,puta in castrēsibus uel quasi , bene possunt testari : ut insti.quibus nō est pmi.fa. testa. circa prin.& §. qui test. facere possunt.l.nemo. Sed de his aduentitiis testari non possunt. qa testamēti facto publici iuris est nō priuati:& ideo etiam assensu patris de his testari nō possunt: [2] ut ff de testa.l.iii.donare enim possunt cā mortis si hoc exprimat causas per Bar. in presim eis cōcedāt à patre:[2] ut ff.d' do.cau.mor. l.tam is.§. filiusfamilias.

† hoc

† emitte omnib.

h ¶ Voluntate.§ sed nūc cum uoluntate patris , uel etiā si iuramēto cōfirmetur,secūdum H. uidetur quod nec tūc : ut ff de usufru.l.sed & si q̄d §.fi. Sed respon.sic , cum actionem exerceat patre consentiente:ut §.ea.l.§. j.& hæc sunt paria actionem intēdere. & rē alienare: ut ff.de iure delibe. l.ait prætor.§.j.

i ¶ Dominium .§ quia hoc erat filiiō de eo uidebatur. Sed quid si pignus remittat uel prescrium, cum ibi nō habeat dominū,cessant hęc:sed adhoc puto idem. arg. §. de rebus alie. nō alie.l.fi. & hic proximè innuit nā per hoc prætudicaret fructuario,sicut in seruitute debita fundo,quā non remittit proprietarius tantum , ut ff. de usufruct. l. sed & si q̄d.§.sed nec seruitutem.Sed arg. contra fi.quibus modis pign.uel hypo.fol.l.j. & de iis quę in frau.credi.l. si pignus.

ADDITIO Dicas q̄ hic alienatio est prohibita propter aliud: quo casu etiam pignoris remissio est prohibita. in legibus uero pro contrariis allegatis propter ꝺ.l.si pignus.ff quæ in fraudem credi.

K ¶ Alienare .§ nec enim in emphyteosim dare:cū generale uerbū sit, alienare: ut §. de fun.do.l.j.in auth.de non alie.§.alienationis.colla.ii.

l ¶ Melius.§ scilicet unam non coarctare.

m ¶ Dediti .§ scilicet filii.

n ¶ Sentiant.§ scilicet patres.

o ¶ Qui eos.§ l.patres melius est enim in tpe,&c.ut §.in quibus cau.ī integ. resti. non est necel.fi.& §.,qñ licet.unicu.q; sine iudi.liberā.Ac.

† Alienare generale ius humanit.

ab ipsis liberis parentes, si inopia ex vtraq; [a] parte vertitur. ¶Sed pater quidem in prædictis tantūmodo [b] causis habeat licentiam ritè res filiorūfamilias vendere filii [c] nomine: uel si emptorem nō inuenerit † ritè pignori supponere: [d] nullo modo licentia concedenda filiis easdem venditiones, uel hypothecas retractare. ¶Nō aūt licentia parentibus danda extra memoratas causas res quarum dominiū apud eorū posteritatē est alienare, vel pignori uel hypothecæ titulo dare, sed si hoc fecerint,sciturisꝫ necesse est eos in legū laqueos [e] incidere, quibus huiusmodi uēditiones,uel hypothecę sunt interdictæ: exceptis, uidelicet,rebus mobilib.uel īmobilib. quę onerosę hęreditati sunt, uel quocunq; mō damnosæ,quas sine periculo uēdere patri cū paterna pietate licet, ut pretium earum [f] uel in res,uel in causas hęreditarias procedat: uel filio seruetur. ¶ Filiis autem familas in iis duntaxat [g] casibus: in qbus usufructus apud parentes cōstitutus est,donec parentes uiuūt, nec de iisdem rebus testari † permittim? neque citra uoluntatem [h] eorum quorum in potestate sunt, ulla licentia eis concedēda dominū [i] rei ad eos pertinentis alienare [k], uel hypothecę titulo dare,uel pignori assignare. Melius [l] enim ē coarctare iuueniles calores, ne cupidini dediti [m] tristē exitum sentiant [n],qui eos [o] post dispersum expectat patrimonij. Cum enim (sicut dictum est [p]) parentes alere eos secundum leges , & naturam compellantur,quare ad uenditionem rerum suarum prosilire desiderant? ¶

¶ *Pater hæreditatē insanti delatā potest solus infantis nomine adire,uel repudiare aduersus tamē repudiationē, uel additionē filius adult?,uel sui iuris effectus pt restitutionē īplorare: qua cōcessa amplius non audit etiam beneficio ætatis: pater tñ qui adiuit ubi filꝰ repudiauit, solus onerib.remanet implicatus.b.d.vsq; ad §.n seruis. Sal.dicetus .*

¶ Vbi autem puerilis [r] ætas patri licentiam præstat etiam sine consensu filij hæreditatem nomine eius adire : si hoc fecerit pater damus quidē filio in integrum restitutionē [s] postquā patria fuerit potestate liberatus,vel adoleuerit: [t] patrem autem omnibus one ribus hæreditariis (licet nomine filii adiit,)modis omnibus illigamus. Quare enim talem hæreditatem adiit, qualem nec ipse, nec nunc filius idoneā sibi esse existimat? ¶Non autem filio [u] damus licentiam,si in integrū restitutionem petat, respuendā credens esse hęreditatem,adhuc minoribus curriculis īstantibus , iterū per aliam restitutionem adire prætatam hæreditatem: ne ludibrio leges ei fiant , sæpius eandē & amplecti, & respuere hæreditatē cupienti. [x] ¶Si enim quod pater fecit,filius ratum non habuit, & ꝓpter hoc restitutus est: quo ferendus uideat iterū iudicium amplectens,quod post patris uoluntatē cōtraria affectione aspernandum esse existimauit? [y] ¶Sin uerò pater quidē hæreditatē repudiauerit,infante filio cōstituto,ipse aūt filius postea, uel adhuc in sacris constitutus vel [z] patria potestate liberatus,adeundā esse crediderit eandē hęreditatē licentiā damus ei,uel si sui iuris efficiatur, tutoribus eius uel curatoribus hæreditatē adire,nullo prejudicio [a] exre cusatione paterna ei generando. simili modo & in hac parte nullo ei uel tutoribus , uel curatoribus eius licentia [b] concedenda cōtra priorē suā uoluntatem in integrū restitutionem petere . Quæ & in legatis & in fideicōmissis tā specialibus quàm per uniuersitatem relictis, & in aliis causis, quas supra [c] enumeraūimus, [d] similibusque eis,obseruanda sunt. ¶In seruis aūt,qui filiis,uel filiabus familias dōnantur, siue constante matrimonio, [e] siue ab extraneis sub ea conditione, ut statim eos in li

† alligamus , Du.

Leges nō debent esse ludibrio. concor. c. bonæ memorię.loc. cem gl. super ueran, illud erent. extra , de post. prælat. & ix. di. ca. nullus.

† Sin autē

† patria

danda

† memoramuimus.

Leges non debent esse ludibrio.

p ¶ Dictum est.§ §.§ proxi.

q ¶ Desiderant.§ interrogatiuè.quasi diceret,non est ratio.

¶ Vbi.§ CASVS. Quæ dicta sunt,uera sunt in filiofamilias maiore vii.an.minore xx. Si uero esset minor sine consensu suo hæreditatem si bi delatam adire poteris noīe suo:& cū adoleuerit,uel sui iuris factus fuerit,per beneficiū restitutionis in integrū repudiare poterit:& nominibus, licet eā nō noīe tuo sed filii aderis , illigaberis. Filiusuero si semel restituꝰ fuerit ut abstineat nō poterit petere restit.ī integrum, ut eā recipiat: ne leges sint lubidrio ét si adhuc fuerit intra tpa restitutiōis. & hoc usque ad uer.si uero. Si uero eā repudiasti filio īnfāti,poterit eam filius adire siue sui iuris factus,siue in patерna pōtate constitutus ita ut sui iuris factus fuit, tutores eā adeāt:nec ꝙ ali quo hæc repudiatio tua ei prætudicabit. & si restitutus fuerit vt adeat , nō restituetur iterum ut abstineat: propter causam supradictam. & quæ dicta sunt in hæreditate, locum habent in legatis.& hoc usque ad uersi. in ter uis. Si verò seruum filio tuo eius vxor , vel alius extraneus sub ea conditione vt manumittatur tu manumisinem impedire non poteris , petendo vsumfructū in seruo, cum eodem momēto nō possit vsusfru. constitui, & finiri. & hoc vsque ad finem.

r ¶Puerilis.§ i. infantilis. qđ probatur p id qđ sequitur , quia hæc ætas est illa, quæ prestat patri licentiā etiā sine , &c. ut hic subicit , & §.de iure delib.l.fi infanti.in prin. Itē patet ex eo qđ est ꝺ. e.l. ibi , sin uero pr̄ , &c. Itē & per hoc q̄s huiusque dixit de eo qui est in ętate secūda:ab illo §. sin autem. in secunda ętate. s. ¶ Restitutionem.§ ad eam repudiandam.

t ¶Adoleuerit.§ ergo pubes factus pōt habere & nō habere ratū.sic & ff. d' noua.l. si pupillus.in pri.

v ¶ Non autem filio .§ speciale est hoc casu propter paternā reuerentiā, & ne leges sint ludibrio. nā alias potest minor sæpius ad adeūdum uel abstinendum restitui : ut ff. de mino. l.ait prꝰ.§. restitutus. Item no. hic suf ficere semel.& §. de iure delib.l.fi.§.antepe.& a.d episc. audi.l.iii Itē nota hic de ludibrio legū ut ff. de iud..l.fi prætor.& ff.de adop.l.adoptare §. eum.

x ¶ Cupienti .§ l.ei.

y ¶ Existimauit.§ qua fi dicat,nō est ferendus: ut ff.de nego.gest Pomponius.j.

z ¶ Præludicio.§ generando sic supra, qui admit.ad bonorum pos.l.j. & de repu.bo.pos.l.ii.& de iure delib.l.renitente.

a ¶ Enumeraūimus.§ ut §.e.l.§. siue cōtratio patre, &c.cir.prin.legis.

b ¶ Matrimonio.§ à uiro uxori filiæfamilias , uel econuerso: nam casu valet donatio:ut ff.de dona.iuter ui.& uxo.l.cum autē.§. fi. & §. de do.inter ui.& uxo.l.maritus. Itē ad hoc §. de dolo.l.cum proponas.

Offend

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Ostenditur. ‡ si vsus fructus dicatur.

Momentū quid est.

b Momento ‡ Momentum appellat quoddā tēpus, qđ magis intellectu pcipi pōt &c. vt ff. de iorat. in instanti. n hoc eē non pōt. & facit ff. de noua. l. si Stichū §. si qs ira. & nota q hic est vnus de casibus, quibus non quæritur patr. vsus fructus: et not. ff. eod. au. hen. idem est in his.

¶ DE HAEREDITATIBVS DECVRIONVM.

Fiscus regulariter post uxorē succedit decedentibus ab intestato. salic in certis casibus.

SI quis.] Regulariter in successione ab intestato post uxorem admittit fiscus in quacunque ciuitate quis decedat ut ff. debonis vacan. l. j. li. x. sed sallit in casibus huius tituli: vbi in qualibet leges habes vnum. Item est & alius. vt ff. si li. imperia. socius sine hærede decesserit. l. j. libr. x. Et ei untur nauicularii, qui habēt sotietatē in nauibus faciendis & reparandis. Vel dic q nauicularii dicuntur, q nauibus bladū ducunt: q priuilegia habent multa: vt ff. de iure immu. l. semper. § nego iatores.

Nauicularii qui sūt.

d VNiuersis ‡ Corpora quædam militū possit quę sibi succedunt fisco excluso, non vxore.

apud Du. & in aliis Cl. Cæs.

e Iquis ‡ facit ad hāc legem & ad alias huius tit. § de epis. & cleri. l. si quis presbyter.

f Iquis fabricensis. ‡ Fabricenses erant deputati armis faciēdis, reparandis & vendēdis, ut in authentic. de armis. colla. vj.

Ex lib. v. tit. iiij. l. j. C. Th. Fabricenses qui dicuntur.

g Creditores. ‡ alias curatores.

Desunt hic hęc uerba, atq; intestatus, q in aliis omnib. exēpl. habentur. eiusdem Confirmatur C. Th. sic C. Th. Du. autem etiaz exēp. V. Id.

¶ DE VINDICTA libertate & apud concilium manumissio.

¶ *Dixit superiori libro de relictis pecuniariis. Nunc de libertatib. & prio q directis: præmittens de iis, quæ inter vivos dantur.*

Et apud. ‡ & pro id est.

Hieropo l. Du. & in omn.

Continuatio libri septimi ad sextum.

Deest in aliquib. quolibet alio succes. addici. recte

Aurelio

EOrum. ‡ CASVS. An minor viginti ann. seruum suum manumittere possit, quæritur? Dicitur quòd sic apud concilium. i. apud pfidentes in concilio: & semel libertate data & probata de statu eius amplius non quæretur.

i Concilium ‡ i. præsidentes in concilio. & differt à iudicio. cū hoc iter cōsentientes. iudiciū nō, sed inuitū, ut ff. de uerborum oblig. l. inter stipulantem. § j.

K ¶ Falla. ‡ i. non iusta:

bertatem perducant, nullum impedimētum paterna saciat auctoritas. Qualis enim vsus fructus posteā ei acquiri, qui momentarius esse ostenditur, ? Si enim in ipso momento, b necesse habeat eum & possidere, & libertate donare, talem hominem qualis vsus fructus patri potest acquiri?

De hæreditatibus decurionum, nauiculariorum, cohortalium militum, & fabricensium.

TITVLVS LXI.

¶ *Hęc lex cum sequentibus dicit q collegium succedit collegato decedēti ab intestato sine alio hærede, excluso fisco. B. Itē ecclesia succedit clerico excluso fisco ut ff. de epi. & cle. l. si quis presbyter. Vel sic. regulariter in successionibus ab intestato post uxorem vocatur fiscus, fallit in quibusdam collegiatis in his legibus nominatis. h. d. totus iste titulus. Sa.*

Imp. Constantius. ¶ Matichiano præfecto annonæ.

LEX I.

IQuis c nauicularius sine testamento, & liberis uel successoribus defunctus sit, hęreditatem eius non ad fiscum sed ad corpus nauiculariorum ex quo fuerat fortè subtractus. est deferri præcipimus PP. xv. Kalend. Lastronæ, Constantio A. vij. & Constante. † Cess. Coss.

¶ Idem A. Bonoso magistro equitū. L. II.

VNiuersis ‡ d tam legionibus, quā vexillationibus comitatensibus, seu cuneis insinuare debebis, ut cognoscant cum eorum aliquis fuerit rebus humanis exemptus. ‡ si sine legitimo hærede decesserint, ad vexillationē, i qua militauit, res ‡ ei[a] necessario puenire. D. ‡ vij. Id. Maij. Hierapoli Rufi. & Eusebio Coss.

Idem A. Rufino P.P. L. III.

SIquis e cohortali conditione grauatus sine testō, uel ‡ quoli bet successore vltimū diē obierit, successionem eius non ad fiscum, sed ad cæteros cohortales eiusdem prouinciæ pertinere iubemus. D. v. Kalen. Ianuar. Limenio & Catulino Coss.

¶ Impp. Theod & Valentin. AA. Florentio prætecto prætorio. L. IIII.

INtestatorum curialium bona si sine hærede moriantur, ordinibus patriæ eorum ‡ adipisci pōcipimus. D. v. Id. Mart. Florētio, & Dionysio Coss.

¶ Idem AA. & CC. ‡ Aureliano. Com. R. P. LEX V.

SIquis fabricensis ‡ fine liberis, vel legitimo hærede, decesserit, non condito testamento, eius bona cuiuscunq; sint, ‡ ad eos pertinere sancimus. qui velut creditores g decedentiū ‡ attinētur. qui fisco pro intercepto respondere coguntur. Hoc enim facto, contingit ut & reipublicæ ratio salua permaneat, & fabricenses collegarum suorum solatiis perfruantur, qui damnis, ac detrimentiis ‡ retinētur obnoxij.

Codicis domini Iustiniani sacratissimi Principis ex repetita prælectione

LIBER SEPTIMVS.

De uindicta libertate & apud h ‡ concilium manumissione.

TITVLVS I.

¶ *Manumissus apud concilium fuiuris efficitur: nec ei obijcitur causa defectus. h. d. Bal. Vel sic: Decretum ex falsa causa interpositum, fauore libertatis non rescindi tur. h. d. Sal.*

Imp. Antoninus A. Tertio. LEX I.

EOrum, qui apud concilium ‡ manumittuntur post causam à iudicibus ‡ probatam: & manumissionem secutam, non io let status in dubium ‡ reuocari, etiam si dicantur falsa ‡ demonstratione liberati.

‡ approbata:

¶ *Rei perfectę nihil potest superaddi. h. d. Bal. Vel sic: libertas semel pfecta, non reiteratur, nec augetur. Sal.*

¶ Imppp. Diocletꝰ & Maxim. AA. ‡ Sallustio. LEX II.

NIhil ciuitati Romanę semel præstitę ueluadditę uel detrahere secundā manumissionē potuisse certissimum ‡ est. Da. prid. ka. Maii. AA. CC.

¶ *Simplex administratio non confert manumissionem Bal. Vel sic: Nec per procuratorem, nec per maritum manumittitur Salic.*

¶ Idem AA. & CC. ‡ Attonitæ. L. III.

NEc mulierem p maritum, nec alium per procuratorem o vindicta n manumittere o posse, non est ābigui iuris.

¶ *Apud pfides & magistratus manumissio fieri potest, Sali.*

¶ Imp. Const. A. ‡ Maximo PP. L. IIII.

APud concilium nostrum p, vel apud consules, prætores pfules, pfides, ‡ magistratusue catū ciuitatum, qbus huiusmodi ius est q, adipsci pōt patronorum iudicio cedula seruitus libertatē.

‡ apud eos

quia bene ei cantauerat, ut insti. qui manumit. nō pos. §. semel. & ff. e. iusta. sic & ff. de le. j. l. si fideiussor. §. j. & de in integ. rest. l. ij. Alij dicunt speciale fauore libertatis, ut ex falsa causa data nō retractetur. secus in aliis: ut ff. si ex falsis instru. per totum quod non placet, cū falsa causa non sit causa: ut ff. de verbor. significa. Paulus.

‡ deinceps. Libertatis falsa causa data non retractetur. teneāt, al. tenētur.

NIhil. ‡ CASVS. Si minor xx. annis seruum suum causa approbata apud prætorem manumisit, postea manumissione facta nihilominus perabitur manumissio secunda.

I ¶ Certissimum ‡ alias manifestissimum ut instituti. de ingen. §. finali. & sic in sacramento baptismatis, ut supra ne sanctum baptisma reite. & i decre. lx viij. dic. c. sicut. & c. presbyteri. s. quod ergo.

‡ constat

NEc mulierem. ‡ CASVS. An mulier per maritum uel procuratorem apud concilium possit manumitti, quæritur? Respondquod non.

ni ¶ Per procuratorem. ‡ scilicet simpliciter. nam si sit factus in rem suam bene potest & sic in telligūtur iure contraria supra de dolo. l. cum proponas. & ff. solu. mat. l. si contrario. & ff. de le. j. l. si fideiussor. §. j. & de manum. l. si constante. §. si virum. nam viri sunt, ut insti. quibus ali. li. c. uel non in prin.

n ¶ Vindicta. Inec pterlium modū, licet quidam alio modo concedant. sunt autem missi modi, ut inst. de liber. §. multis.

o ¶ Manumittere. ‡ quā manumissio non est in administratione patrimonii ut ff. de manu. l. seruus furiosi. sed per filium fieri potest. ut infrā communia de ma. l. j. in fin. & ff. eod. l. surdi.

Pud concilium. ‡ suum sibi obsequiolum potest quis apud principem, uel prætorem, nec ‡ al. fidem manumittere, & ic nebit libertas.

‡ Addice. al. Actiæ.

p ¶ Apud concilium nostrum. ‡ id est. apud principem.

q ¶ Ius est. ‡ scilicet concessum speciali uel generali concessione: ut in defensore ciuitatis habes: ius eorum ut in authenti. de defen. ciui. §. nulla. collat. iij. & stratus in curia. etiam apud extraordinarium iudicem. ut ff. eod. l. etiam §. fi.

‡ magistratibus. ‡ ad Maximum. ‡ ali

A CASVS. Seruum suum sibi obsequiolum potest quis apud principem, uel prætorem, nec ‡ al. fidem manumittere, & ic nebit libertas.

‡ Actiæ. ab Addice. al. Actiæ.

De testa

¶ DE TESTAMENTARIA MANVMISSIONE.

Consuetudo.

¶ *Expositio tractatu vindictæ libertatis, q̄ iudicis munit authoritate sequitur de ea uidere q̄ hēt præcipiū fauorē, i. quarelinquitur in ultima uolūtate. Et qa directa libertas dignior ē ea quæ p fideicōmissum ꝓstat prīo d directa videamus, & sic d testamentaria manumissione. Az.*

De testamentaria manumissione.

TITVLVS II.

¶ *Confirmatio codicillorum futurorum facta tempore inhabili: non impedit libertatem posteam eis præstari tempore congruo. h. d. Sal.*

¶ Imp. Severus & A. AA. Primo. L. I.

ICodicillos ‡ maior viginti annis fecisset cōfirmationis tē pus ‡ libertati non nocere certum est. nec enim potestas iuris, sed iudicij ᶜ consideratur.

‡ minor xx. annis manu mittere ne quit.

‡ adita

¶ *Non adita hæreditate libertates relictę non debentur. idem si memoria defuncti damnetur. hoc dicit, Salice,*

¶ Idem AA. Phileto. LEX II.

EX testamento defuncti libertates præstari nō possunt, hæreditate nō ‡ adita ᵈ, uel si rei memoria propter crimen, quod mortem non intercidit ᵉ, damnata sit.

‡ Emphyteuticar. Desit. in omnib. & hīes ‡ Desit. in omnib.

¶ *Restitutio ad aditionem hæreditatis nō obest libertati tam competenti. h. d. Salt.*

¶ Idem AA. ‡ Euphrosyno. LEX III.

LIbertas testamēto ‡ d functi data adita hæreditate ᶠ, contingit: ‡ & licet hæres scriptus per in integrum restitutionem abstinuerit hęreditate, ‡ tamen nihil ea res libertati obest ᵍ. S. xvij. kal. Mai. Apro, & Max. Coss.

‡ Archilao

¶ *Sicut liber factus de ante gesto non tenetur reddere rationē, sic nec eius hæres: & is, cui libertas sub conditione reddendarum rationum est relicta, non consequitur libertatem, nisi rationes reddiderit, & reliqua restituerit. h. d. Sa.*

¶ Idem AA. Archelao. LEX IIII.

CVm testamento directā ʰ libertatem pr tuus sit consecutus, quāuis ei hęres extiteris, frustrā tamē rōnes quas tēpore seruitutis gesit, vt reddas cōpelleris ⁱ cum non ea conditione ᵏ acceperit libertatē. ¶ Is aūt cui libertas, seu fideicōmissaria seu directa, si rōnes reddidisset, relicta est: ante reliqua illata, & ea, quę malo consilio amota sunt, ad libertatem nō potest peruenire. ¶ Sin autē non debitor ex rōnibus fuerit repertus: post aditam hæreditatē quasi purā ‡ libertatem consequitur. †

Minor xx. annis manu mittere ne quit.

Crimina aliqua non extinguunt mortem.

¶ *Qualitas hęredis non facit cessare testamentum. h. d. Bal.*

¶ Imp. Alexander A. Quintiliano. ‡ L. V.

IN fraudem creditorum testamento datæ libertates, quamuis debitori hæres, qui soluendo est, extiterit, per legem Aeliam Sentiam non valent. ᵐ

¶ *Si hæreditas repudiatur, quia non est soluendo: potest seruus libertate donatus petere bona sibi addici causa suæ libertatis conseruandæ. satisdationem de soluendo creditoribus præstandi. h. d. Sal.*

¶ Imp. Gordianus A. Pisistrato. L. VI.

SI hęreditas eius à quo testamēto dicis te esse manumissum, obęs alienum spernitur ab hęredibus: conseruandæ libertatis gratia non iniusta ratione creditoribus † hęreditariis satisᵒ offerēs, iudicium testatoris † obseruari tibi postulabis: maxime cū † idem ēt à diuo Marco consultissimo principe sit cōstitutū. qđ in † extranei quoq; persona obseruari oportet.

¶ *Contra voluntatem defuncti non debet libertas ab hæredibus præstari. Salic.*

¶ Idem A. Iuliæ al. Vestæ. VII.

COntra voluntatem ᵖ matris quæ libertatem in eum conferre, quem illa liberū ‡ fieri prohibuit, non debes: ne videaris iura pietatis uiolare.

¶ *Si libertas relinquitur in tēpus nuptiarū alicuius, intelligitur relicta si ille uerè nuptias cōtraxerit non cū ad tēpus habile ad nuptias contrahēdas puenerit. h. d. Sa.*

¶ Imp. Philip. A. & Philip. Cæs. ‡ Themel. LEX VIII.

CVm testator libertatem tempore nuptiarum filii, sui, uel filiæ seruo dari iusserit nō tempus Sticho libertatem reliquisti, hæres, ppter onus æris alieni hęreditatem repudiauit, an gratia libertatis consequendæ possit seruus petere ut addicantur sibi bona? dicitur quod sic, & satisdare creditoribus hęred. debet de solido debito soluendo cū id etiām &c. idem est ut seruaretur libertas, si extraneus aliquis satisdare vellet.

‡ Apud Du. Sic subere pta legitutio hæc constitutio pro. pos. vij. Ka Decem. leto. ij. & Cerpale Coss. Sed aut ui fiosa ē sub scripsit, aut falsa incriptio Namletus & cerualisnō fuerūt Cos fcuero et Antonino. imperātib. Sed antoni no solo, post gera fratris. cæden. Quintiano. quintino. al. quintiuano.

‡ hęreditatis Mobilia ā veniant in interdicto unde vi. seruari d etiam Dua.

‡ Zenel Io. al. Zeme. al. Zece. al. Tremel io. ut apu i , ,

Ex lib. v. tit. iiij. l. j. C. Th. Fabricenses qui dicuntur.

Deest hic hęc uerba, atq; intestatus, q in aliis omnib. exēpl. habentur. eiusdem Confirmatur C. Th. sic C. Th. Du. autem etaliaexēp. V. Id.

Hieropo l. Du. & in omn.

Continuatio libri septimi ad sextum.

Deest in aliquib. quolibet alio succes. addici. recte

Aurelio

Apud Du. & in aliis Cl. Cæs.

Momentū quid est.

Nauicularii qui sūt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

an competat libertas, quæritur? Dicitur quod non: quia nerba testamẽti magis respiciunt conditionem quam tempus. Viuia.

a ¶ Præstitit. ℈ id est, statuit.

b ¶ Non possit. ℈ nõ dedit libertatẽ ad diẽ, sed sub cõditione: ut ar. ff. de nup. l. sancimus. ℈ Sed cõtra qũ dicit. ce. l. ex his. & ff. e. l. si ita scriptũ fuerit Titius. & l. q duos. ℈ si. & ff. de usu. l. ãbiguitatẽ. & ℈. ff. fideicõ. li. l. si fideicõmissaria. Sed hic ips icertũ adiectũ fuit ibi eertum. sic. & ff. de lega. j. l. cẽsic. ℈ i.

† libertatis, Dua.

Seruo.] CASVS. Aliqs istituit me hrẽdẽ: seruo meo directã reliqt libertatẽ, an tenet libertatis datio q rit? Rñ. q non.

c ¶ Nemo põt dare. ℈ ut ff. de iis, qui a non dñis. l. a. & instit. de sing. re. p fideicõ. re. ℈ liertas. sed an trahatur ad fideicõmissariã? Rñ non, ut ff. de le. i. l. seruus legatus. ℈ si seruus Sed ar. cõtra. ff. d fideicõ. l. l. generaliter. in fi. & ℈. si quis seruo pignorato. & ff. ad Trebel. l. cogi. ℈. sed & si seruo. Sed dicas q il. lud q̃ dicit ille. ℈. si quis seruo pignorato, ex benignitate dictũ interpretat Ité vide: ur contra. ff. e. l. si fructuarium. sed certe imoc on cordantia est.

d Directis. Pilei. ℈ nisi in casu ut ℈. de lati. li. tol. ℈. sed & qui dñi.

e ¶ Si nulla iuris impediat constitutio. ℈ prohibe tur e iim quandoque manumitti: ut ℈. e. l. a. & l. cõtra. & l. in fraudem.

Orcini qui sũt Orthodoxus unde dicatur.

f ¶ Orcini. ℈ i. directo manumissi ab orthos qđ est rectũ inde orthodoxi. recte glorians. uel Orcinus q manumittit ab eo qui tendit ad orcum. id est mor em siue infernum.

† Laurę al. Launæ. al. Largino

Si iure. ℈ CASVS. Reliquit alĩ qs seruo suo libertatẽ in testõ. suo si testũ nõ ualeat an teneat libertatis legatã qrit, Dr. nisi dixisset testor q di si testũ ualeret iure testi, uleret iure codicillorũ.

† addictum

g ¶ Proponas. ℈ nã tũc ualet ut ℈. de codic. l. fina. certe imo & si hoc nõ dicitur: ut ff. de fideicõmiss. li. l. in testamento sed speciale est ibi in quibusdã personis. uel repetiuit ibi testator ab intestato.

† Rizo

Si hæredes. ℈ CASVS. Testamentũ feciſti, hæredi. competit libertas. si postea colludat hrs ut seruus libertate fraudet, an adimẽda sit libertas, quæritur. Dicitur q non. & hoc in prima. Si uero sponte repudiauit: oia quæ in testamento erãt derelicta & libertates euanescunt. & hoc in secunda. Si uero scriptum & succedentes ab intestato adinuicem colluſiſſe perperit præses, prouidebit per edictum, ſi qs omiſſa cã testamenti &c. ut supra ſi quis omiſ. cau. l. ij. in prin. & hoc in tertia.

h ¶ Solenniter. ℈ hodie nuda voluntate: ut instituat. de hæredi. quali. & diff. ℈. finali.

i ¶ Non potuit. Jut & supra eo. l. libertas.

k ¶ Relatam. ℈ timore creditorum: ut & supra ſi quis omiſ. cau. testl. ij. in fi. & hoc antequam sit adita: ut supra de reipu. hære. l. iiij.

l ¶ Prouidebit. ℈ per edictum ſi quis omiſſa causa testamẽtis ut supra ſi quis omiſ. cau. testl. j. ij. in prin.

m ¶ Statulibero.] i. cui libertas relicta est in diem, uel sub cõditione.

n ¶ Nocere potest. ℈ ut & ff. de fideicõ. liber. l. generaliter. in fi. & de statulib. l. statuliberũ. in medio & in fine legis. q est hodie generale: ut ℈. communia de leg. l. ſi. ℈. pen. ul. & authen. res quæ.

Iectas.] CASVS. Non refert an Latine an Græcè testator seruo suo directam reliquit libertatem.

o ¶ Si legitimis. ℈ i. Latinis. sic instituerit. de uerb. ob. ℈. j. & ℈. de sentẽ. & interlo. & c. l. iudices.

† inscripta

† Deest in omnib.

† libertas conclusit

† hoc quod Diuus.

CVm constitutio. ℈ CASVS. Recitat Imperator quandam cõstitutionem diui Marci qua cauebatur, ut ſi quis ꝑditio tẽ. ſtõuel codicillis libertates seruis suis reliquiſſet, & hæres q fuit ex testamento. uel ab intestato, repudiaſſet hereditatẽ ꝓpter aliquem impoterit extraneus, uel aliqs seruorũ hęreditatem adierit ſatisfaciẽdo creditoribus hæreditariis & libertatibus ſed m uoluntatẽ testãtis. Dicit Imperator q ex iſta constitutione multę oriebãtur ambiguitates. Prima est, testator aliqs creditorib⁹ obnoxius deceſſit hęrede instituto: & seruis libertatẽ reliquit sed hærede hæreditatem repudiãte res hęreditatis distractæ sunt. an postea ꝺ hęrede instituto: & quidã ex seruis libertate donati, & prior liberatur, quamuis res ab eo auferantur: & prędicta omnia fiant intra annale tempus à tẽpore illo, quo prior petitor iudicem adiuit. & hoc in ſeptima parte.

p ¶ Cum constitutio. ℈ cuius uerba habes insti. de eo cui li. cau. bo. ad dic. ℈. j. & optimè huius legis intẽtio exprimit supra eo. l. ſi hæreditas.

q ¶ Sine testamento ℈ puta in codicillis tamen. ut ff. de fideicom. libl. ii. & iii. & iiii. in princip.

r ¶ Libertates. ℈ uel etiam unam libertatem arg. ff. de neg. gest. l. ait prætor. ℈ negotia.

Voluit

a ¶ Voluit testator. Jactume, eum hæc declaret constitutio prædicta.

† uidetur

b ¶ Variæ dubitationes &c. ℈ qa quatuor ex hoc usqs ad ℈. sed ſi qdẽ.

c ¶ Venierint. ℈ à creditoribus.

d ¶ Admodũ. ℈ i. valde.

e ¶ Nihil noui patiãtur.] Patiuntur quidem rescissionem, sed non de nouo

† libertatẽ præter iis

qa & olim ſimiliter uel per priuilegia, uel ut dicitur. ℈. ex qui cau. ma. l. fin. Vel forte restitutiõe eius hæredis qui obstinuerat uel repudiauerat. Ité bene dicit ſæpe: qa nõ ſemper. & ita aliq d noui patiãtur, licet non in totũ.

f ¶ Quis. ℈ petens bona addici ſibi.

g ¶ Illi autem. ℈ ſcilicet creditores.

† Deest in omnib.

† Pleonat

h ¶ Maximè cum. ℈ pleonasmos. i. adiectio superuacui uerbi. nam ſtatim subiicit uolentibus, &c. sic abundat maximè, ut & alias. ſ. d. resc. uẽ. l. j. ff. ſi qs omiſ. cau. testl. ii. ff. i ¶ In seruitute remane re. ℈ ecus ſi nullus de seruis uelit libertatẽ. nam tũc distinguo an ille qui petit bona ſibi addici, ſit de seruis, an nõ: primo casu admittit, ſcd o non re insti. de eo cui liber. cau. bo. addi. ℈. hęc ſtitutio.

† manumissi qualis ęgura est.

† admonẽ to

† hoc, in omnib.

† Deest in omnib.

† Hoc casu sibi libertatem

† seruitutem omnem

† Seruus inuitus libertatẽ consequitur nisi in certis casibus.

† Satisfaciat, i. omnibus.

† Deest in omnib.

† Vel seruo & alicui

k ¶ Licet. ℈ i. quamuis.

l ¶ Nemini seruorũ. ℈ alias. Et sic not. regulam ꝙ serui inuiti libertatem cõsequũtur: ut hic, & ff. de hæred. ſtitu. l. ſi uero lex. ℈. j. & insti. de hæred. insti. ℈. ſi uero. & insti. de hære. quali. & diffe. ℈. j. Sed fallit hoc i casu quę ponit hęc lex. nã cũ eius fauore ſit inductũ ut ſic fauore ſit inductũ ut ſic bona petanẽ, põt ei fauo ri renũciari ut ℈. de pact. l. ſi qs in ſcribendo. Ité fallit in alio casu quę habes ff. de fideicõ. li. l. ſed ſi alienare. qnę est cõtra. huic regulæ, ubi legatũ erat dño ſerui ut ſeruum hęredi uẽderet, q hæres manumitteret. ſed certè põt ibi reſiſtere dño ut nõ accipiat legatũ: ſed eo accepto nõ põt reſiſtere quin manumittat. uel ibi nõ recuſauit libertatem: ſed uolebat uẽdi hęredi, q nõ erat ſoluẽdo, a quo relicta est fideicõmiſſa libertas. Ité ſecꝰ est in emãcipatiõe q nõ dat ſuito: ut in aut. q. mo. nat. effi. ſui. ℈. generaliter. coll 7.

m ¶ Spontaneam. ℈ ſic & ℈. de necef. ſer. l. ſi.

n ¶ Res hæreditariæ. ℈ præter ſeruos.

o ¶ Antiquis. ℈ ſubaudi

p ¶ Inuenimus. ℈ id est induximus.

q ¶ Hoc facere. ℈ ſcilicet ſatisdationem.

r ¶ Annale. ℈ computan

† Ex eo quod Prim⁹ petitor

† The distic. ℈. &. & cil. l.

† Aug. ta.

† ſi ex ſeruis manumiſſurũ, & nõ oẽs: ſi res hęreditariæ poſſea iuſſiſſent, oibus ei creditoribus ſatisfaciat præter ſeruus, bene faciet, ſi omnes manumittat. Si uero non ſufficiant melius est ut ſaltem pauci ad libertatẽ perueniant. & hoc in quarta. Si uero non unus tñ ueniat petitor, ſed plures: ſi ſimul ueniant omnes, audiuntur. ſi unus primo, alius postea primus admittatur, & hoc præſtita ſatisdatione de ſatisfaciẽdo creditoribus: & hoc intra annale tẽpus. & hoc in quinta Si uero ꝓmiſit quoſdã manumittere, alter ꝓmittat oẽs uel plures & omnibus creditorib⁹ ſatisfaceret: ille præfertur. priuilegiũ uero iſtud nõ ſolũ habet ſeruus libertate donatus, ſed & nõ donatus. & hoc in ſexta. Et nõ ſolũ ſi antequã prior res hæreditarias apprehẽdat, uel libertatem accepiat, ueniat ſeruus plus offerẽs, admittetur: ſed ſi iam ab eo res aphenſæ ſint: & quidã ex ſeruis libertate donati, & prior liberatur, quamuis res ab eo auferantur: & prędicta omnia fiant intra annale tempus à tẽpore illo, quo prior petitor iudicem adiuit. & hoc in ſeptima parte.

hæreditatẽ, eo ꝙ ſuſpecta eſſe † videat, & fuerint libertates forſitan & ſine ſcriptis fideicõmiſſarię relictę: licere vel cuilibet extraneo, vel vni ex ſeruis, q & ipſe liberta te donatus eſt, & ꝓ ſua periclitatur cõditiõe, adire hęreditatẽ ſub hac cõditione & ſatiſdatione, ꝙ & creditorib⁹ omnib⁹ ſatisfaciat, & † libertates imponat iis, quib⁹ voluit teſtator: † varię dubitationes ᵇ ex hac cõſtitutione emerſerũt. Nã ſi res hẽditarię, hẽde minimè inuẽto, vænierint, an & poſt vẽditionẽ earundẽ rerũ poſſibile ſit vel ſeruũ vel quẽlibet aliũ adire, & recuperare quidẽ ab empto rib. res, ſatisfacere aũt libertatib. & creditoribus, quęrebat. & licet diuus Seuerus ſemel reb⁹ vẽditis hoc nõ admiſit, nobis tñ Vlpiani ſnĩa † admodũ placuit, maximè ꝓpter libertates ne depereãt, & poſt vẽditionẽ rerũ annale reme diũ dari diui Marci cõſtitutioni, intra qđ & creditoribus omnib⁹ ſatisfiat, & ẽptores nihil noui patiãtur ꝙ annalẽ ſæpe ſentiebãt re ſciſſionẽ. & licere † ſeruo, q liber tate donat⁹ eſt, † vel alij cuidã ex traneo, vel ante venditionẽ rerũ, vl poſt vẽditionẽ ĩtra annale tñ tps adire hẽditatẽ, & res recuperare, priùs ſatiſdatiõe dãda, vt tã libertatibus, quã creditoribus ſatisfiat. ¶ Sin aũt libertatibus quidẽ omnibus ſatisfacere q ſ polliceat, creditoribus aũt nõ iſolidũ, ſed ĩ partẽ ſoluere creditũ, illi autem ſ huiuſmodi pactionẽ admiſerint: ſancimus & in huiuſmodi caſu cõſultiſſimi principis locũ habere conſtitutionẽ, † & eũ modis omnib⁹ admittẽdũ † eſſe cẽſemus: maximè ᵇ cũ ex uolũtate creditorũ † hæc iterponit, nolẽtib⁹ etiã creditorib. admitti talẽ pactionẽ nullo modo cõcedim⁹. ¶ Sin uerò q dã ex ſeruis libertatẽ amplexi fuerit, alij aũt cẽſuerint eſſe re ſpuẽdã: & in hũc casũ extẽdenda eſt diui Marci oratio: & ꝓculdubio & in † hac ſpecie audiẽdus eſt petitor hæreditatis: & maneat lĩ berum arbitrium ſeruorum, ſiue † ad libertatem venire volunt, ſiue in † ſeruitute remanere. † Licet enim Romanam ciuitaucm recuſare nemini † ſeruorum † licitum ſit, tamen in hoc caſu, ne propter quorundam indeuotionẽ alij maneãt in ſeruitute: volẽtibus quidẽ omnibus ſeruis licere ĩ libertatẽ puenire, nolẽtibus aũt quibuſdã vel recuſãtibus ſpõtaneã ſeruitutẽ imminere oportet: & quõ patronũ habere noluerint, dũm ſuũ & forſitã acerbũ, sẽtiãt. ¶ Sin vero ñ oẽs libertates adimplere pollicit⁹ fuerit, ſed certũ numerũ ſeruorũ ex iis q ad libertatẽ veni re iure ſunt iuſsi: melius eſt (ſi qdẽ res hæreditariæ ⁿ ſufficiũt ad implẽdos creditores) ẽt omnib⁹ ſeruis dare libertatẽ, etſi hoc pollicitus nõ eſt. ¶ Sin aũt deeſt aliq d in exoluẽdis creditorib⁹ humanius ẽ, vt pauci ſaltẽ pueniãt ad libertatẽ. ſed hoc q dẽ ãtiqs ᵒ dubitationibus remedium ĩueni mus⁹: beliſſimã aũt repletionẽ præſtæ conſtitutioni donantes, ſancimus † vt ſi non vnus veniat hæreditatis petitor, ſed plures. ſi quidem vno momento, vterque, vel ampliores, omnibus detur licentia communiter hęreditatem adire, ptius ſatiſdatione ab omnibus danda, vt creditoribus & libertatib⁹ ſatisfaciãt. ¶ Sin aũt ꝓ interualla tẽporũ hoc fiat: q primus venit, habeat progatiuã, † ſi etiam ſatiſdationem præſtare poteſt. Illo autem ceſſante hoc facere ꝙ, alij gradatim ſecundum tempora petitionis ſuccedant, & hoc intra annale † tempus ob ſeruetur. ¶ Sin autem vno pollicente quoſdã liberos facere, non autem totos ſ, alius emerſerit ſatiſdationẽ paratus idoneam pſtare, quod omnibus creditoribus, & omnibus libertatibus ſatisfaciat: æquiſimum eſt eum admitti, vt omnes libertates indiſtinctè celebren tur. quod priuilegiũ damus non ſolum ſeruo, qui liber tate donatus eſt: ſed ẽt ei, cui nulla libertas relicta eſt: vt aliquid venuſtũ cueniat, vt per eum, cui relicta liber tas non eſt, aliis libertas imponatur. ¶ Sed ſi quidẽ an tè, quàm prior hæreditarias res & libertatem accipiat, hoc eueniat: ſcdo petitori vel tertio vel deinceps ampliores libertates pollicẽtibus fieri locum cenſemus.

¶ Sin autẽ iam rebus ſeruo, qui primus petiit hæreditatem datis, & libertatibus ab eo quibuſdam ſeruis hæreditariis impoſitis, quidã ſeruus alius hæreditarius, vel † liber extraneus hoc facere maluerit, licebit quidem hoc ei impetrare, & ſub maioribus pollicitationibus & ſatiſdationibus hæreditatẽ accipere. Sed prior in † libertate petitor manẽat, licet res ab eo † diſtrahãtur: his omnibus intra annum (ſecundum quod dictum eſt) celebrandis, ex quo prior petitor iudicem adierit,

† Continuatio.

† Deest in omnib.

† ueniant, in omnib.

† Deest Du.

† plures q dem

† ſed ſi

† erenim

† quiliber

† liberatẽ abſit. h.

De lege † Fuſia Caninia † tollenda.

† Furia in nouella Fuſci.

† ſubiata

TITVLVS III.

¶ *Statutum in contractibus, ſi eſt magis fauorabile quam ſtatutum in vltimis uoluntatibus, debet poriri ad ultimam uoluntatem. Bal. Vel ſic: Dic quod aliquando tempore uiguit lex Fuſia Caninia, quæ prohibuit libertates in teſtamento relictas ualere: quæ hodie tollitur. b. d. Sali.*

¶ Imp. Iuſtinianus A. Mennæ. P. P. LEX VNICA.

† Furia

† mancipi re

SEruorum libertates in teſtamento relictas tam directas, quam fideicommiſſarias ad exemplum ᵘ inter uiuos libertatum indiſtinctè valere cenſemus: lege † Fuſia Caninia de cætero ceſſante, nec impediente teſtantium pro ſuis ſeruis clementes diſpoſitiones effectui † mancipari. Da. Kalend. Iun. † AA. Coſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE FIDEICOMMISSARIIS LIBERTATIBVS.

¶ Expe diuim⁹ ꝛ. de libertatib. directis, nūc dicam⁹ ā fideicomiſ. A. VM pro ponas. ¶ CASVS teſtū feciſti, heredē inſtituiſti, Sticho fideicō. libertatem reliquiſti. hæres ꝛ hereditatē non adiit, & puenit ab inteſt. ad legitimū: an cōpetat libertas, q̄ ritur? Dicitur q̄ nō, niſi ſuccedēs ab itēſtato rogat' fuiſſet de manumittendo. & hoc in prima. Si uero heres accepta pecunia hereditatē omiſit ut ſic Stichus ad libertatē nō peruenīret, cōpetet libertas: quia inſtitutus cogēt manumittere. ¶ Legi imo. ꝛ. agnato: ut inſti. de legi ag. tut. in princ.

† Deeſt ia omnib.

b ¶ Nullo iure. ꝛ imo cō traxit eſſ. o. l. in teſtamēto. Sol. ibi in perſonis illis ſpeciale.

† Deē Du.

c ¶ Pecunia ꝛ uel aliis duob. modis: puta gratia agnati, uel odio ſeruꝰ. d ¶ Cogetur. ꝛ ut. & ſ. ſi quis omiſ. cau. teſt. l. j. dū tū prius cōueniat poſſeſſor. ut ff ſi q̄s omiſ. cau. teſtā. l. licet. ſ. cēm quoſdā.

† petita

QVāuis] CASVS. Mulier in codicillis auunculo ſuo ſeruū legauit quē ipſe poſtea manumiſit: apparuerūt codicilli falſi poſtea, & falſis pronuntiati ſunt: nūquid reuocabitur libertas? Reſpon. q̄ nō, ſed manumiſſus heredi ſoluet xx. aureos.

e ¶ Non infirmat ꝛ valet ergo libertas, ut hic, & ff. de manu. teſta. l. cum ex falſis. & ff. de iure pat. l. pen. ſ. fi. Sed cōtra ſ. de poſt. hæred. l. fi. ſ. pē. vbi ex falſo teſtamento non cōpetit libertas Sol. hic fuit præſtita, & bona fide ibi nō. Vel ibi à lege dabat libertas, hic ab homine quæ in i. ſe recidit. Vel illa corrigit ibi. Sed cū hæres dederit hūc ſeruū quaſi legatarij credēs ſe rum eius, non videtur trāſtul. ſſe dominiū ut ff. de cōdi. cau. da. l. j. ſ. ſub tillius. quod ſi eſt, quomodo ſeruo alieno dedit libertatē. Rñ. dic q̄ hīdis fuerat ſeruus, uel alienus, & hīs rogarus de redimendo & præſtando uni ſe trāſeuntī ſeruū hæredis, nō tāq̄ā legatarij dedit: & hoc erat uerū: & ſic trāſtulit dominiū & ſecundum hoc etiā ſoluitur dictum contrarium.

f ¶ Vigiti ſi aureorum ꝛ quos ſoluet manumiſſus hæredi ut ff. de inoffic. teſta. l. Papinianus. ſ. fi. & l. ſeq.

CVm libertatē.] CASVS. Teſtator ancillæ libertatē reliquit ſub cōditione, ſi nauis ex Aſia venerit pēdēte cōditione parit: an pariat liberū, an ſeruū, quæritur? Dī q̄ ſeruū. Si uero cōditio extitit, & erat hæres in mora dādi libertatē, & illa peperit: ingenuꝰ erit q̄ edidit.

g ¶ Ingenui. Iur. & ſ. ad Orfi. l. q. cā. Et ut tollas cōtraria, ſic diſtingue aut nō eſt adita hereditas ab hærede, aut ē adita. Primo caſu ſi fiat dolo malo hērdis mora, ſerui naſcunt, ſed tradētur matri ad manumittendū: ut ff. e. l. ſed ſi nō data. Ancilla ſub cōditione libera ſi ante cōditiō nē pariat, an liber filius eius ſeruꝰ uel liberꝰ

Libertas an cōperit ex teſtamē to falſo.

De fideicommiſſariis libertatibus.

TITVLVS IIII.

¶ Hæreditate nō adita, libertas ī teſtamēto relicta non debetur, niſi faerit ab teſtato repetita, uel heres corruptus pecunia omiſerit. hoc dicit. Salic.

¶ Impp. Seuerus & Antoninꝰ AA. Primo. LEX I.

VM proponas hæreditatē eius † teſtatoris aditam non eſſe, a quo tibi fideicōmiſſaria libertatē relictā † eſſe dicis, & ab inteſtato aliū quā qui ſcriptus eſt, hereditatē poſſediſſe: ſi non a legitimo ª quoq; hæde fideicōmiſſaria libertas ꝛ repetita eſt, nullo iure ᵇ præſtari eā ab eo, qui rogatus non eſt, deſideras. Planè, ſi pecunia ᶜ accepta, hæ redē inſtitutum omiſiſſe hæreditatē docueris, libertatē tibi præſta te cogetur. ᵈ PP. xxiij. kal. Mart. Later. & Ruf. Coſs.

¶ *Ex falſa cā dominium trāſfertur, & libertas data nō reuocat. h.d. B. Vel hic. Si legatarius putās legatū ſibi eſſe manumiſſū ſeruū ſibi tradidit, tenet liberꝰ. ſ. ſi legatū poſtea pñtiꝰ falſum, ſed uiginti aureis manumiſſio ſunt præſtāda. h.d. Sali.*

¶ Imp. Antoninus. A. Valerio. LIB.

QVamuis codicilli, quibus auūculo defunctæ legatus eſſe videris, falſi pronuntiati ſunt, tū ſi ante motā criminis q̄ ſtionem iuſtā libertatē es a legatario conſecutus, poſterior euentus non infirmat ᶜ ita datam libertatem. Planè ſecundū diui Hadriani conſtitutionem datur hæredi viginti aureorum ᶠ repetitio.

¶ *Natus ex ancilla ſub cōditione libera, ante cōditionis euentum eſt ſeruus. h.d. S.*

CVm libertatē mulierib. ſub

numittēda ancilla quadā rogauit: heres dixit ancillæ vt ſtaret tāq̄ liberæ: ſed tū eā nō manumiſit, ſed poſtea peperit, partus ſeruus an ingenuus eſſe dicet? Rñ. q̄ iſ is verbis hęredis teſtatoris libera eſſe cēſet ē, & partus erit liber. & hoc i prima. Si uero fuit i mora petēdi libertatē, & interim peperit, ſibi imputet, q̄a ſeruus naſcet, & hoc in ſecunda. Vi.

h ¶ Si uoluntate domini. ꝛ. hęredis.

i ¶ Eſt morata. ꝛ. i. ſtetit ut libera ex uoluntate domini: quia manumiſit, vel dixit, uade ſta ut liberaꝰ ut ff. de acquir. poſ. l. qui abſenti in prin.

K ¶ Serui ſunt.] ſed mater trādūtur ad manumittendū: ut ff. e. o. l. ſed ſi prægnans. & l. cum uero. ſ. apparet.

l ¶ Sunt. ꝛ cōtra ſ. de iure emphy. l. ij. & iij. & j. d. contrahen. ſtip. l. magnā. ubi ſufficit diem uenire: multo magis i libertate.

Minor annis ꝛ CAVSVS. Quidam minor xx. an. ſeruo ſuo ꝑ fideicōmiſ. libertatem reliquere uolebatur. Dubitatur, & reſponſum eſt, non niſi cauſam cognitam iudi. eprobet, iuſta propter quā uelit ſeruū eſſe liberum.

m ¶ Minor annis. ꝛ ali. ſ. xx. alias lege de finitis.

n ¶ Nec per fideicommiſſum. ꝛ necū directe: ut hic, & ff. de manu. teſtam. l. ſi uero. & ff. de teſtamen. mil. l. ſi Rufinus. & hoc in ſuis ſecus in alienis: ut ff. de manumiſ. vin. l. ſi quis rogatus. in prin. hodie tamen hæc lex cor rigitur: ut in authen. ut ſpon. larg. ſ. j. colla. ix.

o ¶ Cauſam. ꝛ quæ cauſæ enumerantur inſtitu. qui. & cau. ma. non licet. ſ. ea dem.

DEberi.] CASVS. Teſtamentū feciſti, hæredē inſtituiſti, eum de ancilla aliena manumittēda rogaſti. redimere debet hæres ſi poteſt, & manumittere: ſi nō pōt, quia dominus uidere nō vult: nec cōpelli poteſt ad uendendū cum nihil ex teſtamento percepit: an ſtetur legatū libertatis? Dicitur q̄ non, quia q̄ cedē te tempore fruebatur re facultas redimendi, redimere poterit & manumittere. & ita no. quod differtur, non auferꝰ.

p ¶ Alienę. ꝛ & hoſtium ſeruo & etiam libero homini quādoq; uſſi. e. l. generaliter. ſ. hoſtium ſeruo. & ſ. ſi homini.

q ¶ Eius. ꝛ ſcilicet teſtatoris.

r ¶ Perceperit. ꝛ nam tunc cogetur ad uendendū. ut ff. ad leg. Fal. l. ſed & ſi nō ſeruus. niſi haberet auxilium minoris ætatis. ut ff. de minor. l. ſi minor annis ſeruum. Et no. deberi relictū licet uoluerit non parere: quia per eum non remanet. ut ff. de leg. iij. l. pater. ſ. Tuſculanus. & de leg. i. ſi fundum per fideicommiſſum. ſ. Iohannis.

s ¶ Tępore ꝑcedēte. ꝛ q̄ differtur, non auferꝰ ut inſt. de ſing. re per. fideicō. re. ſ. libertas. Ite no. q̄ dicit etiā alienæ. ut ff. e. l. alienę. Et diſtingue q̄a aut rogat hērs manumittere ſeruū, aut legatarius. prio caſu aut ſeruo teſtatoris, aut hērdis, aut legatarij, uel alterius extranei. ſi teſtato ris, cogit cū manumittere. q̄ ſi latitat, ſit o rcines libertus ꝓ fugitiuo. ſecundo caſu aut rogat hērs manumittere ſeruū, aut legatarius. prio caſu aut ſeruo teſtatoris, aut hērdis, aut legatarij, uel alterius extranei. ſi teſtato non

CVm inter.] CASVS. Seruo meo nato ſ certũ est quod relinqui põt per fide cõmiſ. libertas: an autem nascituro, inter veteres erat quæstio, quã decidit Imperator dicens quod non solũ directa, sed fidei cõmiſ. libertas ei relinqui potest, nõ solũ masculõ, sed fœminæ: nec ob est si tẽpore quo editus fuerit partus, mater fuerit ancilla. & hoc i prima. Si uero testator sic dixit: qui nascẽt ex tali ancilla, fiat liber. si plures ediderit, an omnes erunt liberi, quæritur? & respon. q̃ sic, in ambiguis enim, &c. & hoc in secunda.

a ¶ Portaretur.ʒ de infante nato nõ est dubiũ: ut ff. de manu. l. iuris ratio.

† Deest in omnib. † quæ adhuc in uentre habeat, ut cum &c.

b ¶ Fauore.] Alia lega ta posthumo alieno non relinquẽ antur: ut instit. de bonorũ possessione. in prin.

c ¶ Solem respiciat.ʒ sic ergo nascẽs ingenuus: nã ingenuus is est, &c. ut instit. de ingen. in prin. Sed uidetur hoc falsum: cũ fideicõmissaria libertas relinquitur: nam hæredis libertus est: ut ut ſ. c. hi quibus. quæ est cõtra. Sed dic q̃ hic fuit relicta fideicõmissaria libertas posthumo, ibi nato. Vel refertur tantũ ad casum ubi directa data fuit. nã utrunq; posuit supra. Fit ergo differẽtia inter fidei commissariam libertatẽ, & directam, licet quo ad alia non fit differẽtia: ut ſ. cõia de leg. l. penul. Itẽ opponitur, hic cõceptus habeẽ p nato: sed natus manumissus esset libertus: ergo & hic. Sed dicit lud uerum cum de cõmodis eius quæritur: ut ff. de statu ho. l. qui in utero. j.

† plures

d ¶ Et ſi.ʒ id est, quamuis.

e ¶ Omnes.ʒ vt arg. ff. de leg. j. l. qui filiab. §. ſi q. s. & de test. ture. l. ſi quis. §. j. & de reb. dub. l. ſi ita fuerit. in fi. Sed ar. cont. a. ff. de manu. testa. l. cum ex pluribus. & ff. de liber. & posthu. l. ii.

† respiciatur

f ¶ Et maximè.ʒ ut & j. de cõmuni. ser. nia. l. fi. & ar. ff. de reg. iu. l. in obſcura. & l. in ambiguo & j. q. bo. ced. pos. l. fi. & de pac. i. maiorẽ. & de reb. dub. l. quoties. ii.

CASVS. Ancillæ tuę in testamento fideicõ. libertatẽ seliq; hæres erat in mora manumittẽdi eam. an manumissione hęredis nõ. intercedente, uel uoluntate eius, possit puerire ad libertatem, quæritur? Respondetur quod sic ex sententia præsidis, & per inde erit libera ac si dire cta ei data esset libertas.

† perduxerit

† produce dus, in omnib. al. pro cedendus

g ¶ A debitore.ʒ id est ab eo qui eam debet.

† Sibi in omnib.

h ¶ Expectanda.ʒ ad hoc ut manumittat. erit liber & sine hæredis manumissione interpellari tamen debet hęres: ut ff. eo. l. cum uero. § ubue nam.

CVm inter veteres dubitabatur ſi fideicõmissariã libertatẽ possibile esset relinq; seruo, q̃ adhuc in ventre portarẽt, & homo fieri speraret: nos uetus iurgiũ decidẽtes, libertatis fauore cẽsem, & fideicõmissariã nec nõ directã libertatẽ suam firmitatem habere siue in masculo, siue in fœmina ſ q̃, queve adhuc in uẽtre uehit: ut cũ libertate solem respiciat, etsi mater suã adhuc in seruitute cõstans eũ uel eã edidерit. ¶ Sin autem plures creati uel creatæ sint: siue vnius fecit mẽtionem: siue † pluraliter nũcupauit: nihilominus oẽs ad libertatem à primis veniant cunabulis: cum in ambiguis sensib. melius sit (& maximè in libertate, fauore eius) humaniorem amplecti sententiã. D. kalend. Octob. Lamp. & Orest. VV. CC. Coss.

¶ *Factũ iudicis suppletur factũ hominis ad damnum & non ad commodũ cõtumacis. h. d. Bal. Vel sic. Postmodum i manumissio seruus per iudicem ad libertatẽ est deducendus. hoc dicit. Sa.*

¶ Idem A. Iuliano. P. P. LEX XV.

ANcillam, siue seruum, cũ fideicõmissaria libertate ei relicta sit, sancimus, ſi mora libertatis à debitore facta fuerit, sententia præsidis eripi † in libertatẽ, & nullo facto, aut uolũtate ab hærede expectanda: sed talẽ haberet eos libertatẽ quasi ab ipso testatore directis verbis fuerit libertatẽ consecuti: cum satis impiũ atque absurdũ sit hæredes testatoris differre uolũtatem, maximè cum ad libertatem † respiciat.

¶ *Si libertas fideicõmissaria relicta vni ex liberis ancillæ, quæ hæres elegerit, illo moriente nulla facta electione, omnes ad libertatem perducuntur. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Iuliano. P. P. LEX XVI.

SI quis in testamẽto suo rogauerit suum hæredem ex liberis ãcillæ suæ quã nominauerit, vnum quẽ elegerit, ad libertatem perducere: & cũ ancilla vnum vel plures, enixa est, hęres neq; dum superẽst, in libertatem aliquem adduxerit, uel cũ deliberat, quis ad libertatẽ † pducendus est, ab hac luce fuerit subtractus: dubitabatur ab antiq; utrumne oẽs, an quidã, an nemo ex his ad libertatem perueniat, sed veteris q̃dẽ iuris altercatio multa † fanè sup

S I quis. ʒ CASVS. Testamentum fecisti, hæredem instituisti, & eum rogasti de manumittẽdo unũ ex filiis Arethusæ quem eligeret: eo dũ uixit nullum ad libertatem perducente, uel eo deliberante quem manumitteret, priusquã functus est: an omnes, an quidã, an nullus ad libertatẽ peruenire possit, apud antiquos erat q̃stio. Ad q̃ respõdet Imperator dicens quod non solum hæres si potuit & noluit propter cõtumaciã suã si superstes est, sed hęres eius compellitur omnes manumittere: nec uoluntati testatoris derogabitur per hoc quod uoluisset omnes manumitti: q̃ seruum certum nõ reliquit: sed ad oẽs. unde obhæredis malitiã oẽs ad libertatem perducentur, & hoc in prima. In secũda, quod hęc eadem uera sint in legatario rogato de manumittendo unum ex iis quem eligeret: & si aliqui pati se dispẽdium conqueſti fuerint, sibi & non huic. l. quæ prædictã pœnam imponit, imputent.

† resonuit

† Deest in omnib.

† in libertate proba

i ¶ Quã nominauerit.ʒ Arethusam puta.

K ¶ Superest.ʒ id est, dum uiuit.

l ¶ Subtractus.ʒ scilicet hæres.

m ¶ Cõpelli. ʒ auferetur ergo sibi electio propter contumaciam: ut ff. de lo lu. † j. & infra de solu. l. j. & ff. de seruit. l. sicut. & facit ſ. e. l. cum inter.

n ¶ Ex sententia.ʒ quæ ad oẽs porrecta est quo dammodo.

o ¶ Instantia. Jid est, contumacia.

CASVS. Vm quidam. ʒ Titius fecit testamentum, hæredem instituit, & mihi Seium legauit, & rogauit, per fideicommissum ut eũ manumitteret; hęres noluit eum mihi dare, sed in iudicio eum petii & obtinui: & iudex eum non in seruum, sed in eius æstimationem mihi condemnauit: an intercidat hęres? uel ab hærede danda an à me legatario? & siab hærede, an æstimationẽ quam recepi, possim rotam uel partem uel nihil retinere? Inter antiquos erat q̃stio: & ad hanc non uidetur respondere, sed sic dicit, quod miratur, quod iudex tulit talem sententiam condemnando in serui estimationem, & nõ in seruum. unde si talis q̃stio de cætero emerserit, nullus iudex sit ita stultus quod sic definiat, id legatarius seruus restituatur, quod si petitus non detur, sic intra duos menses à tempore litis cõtestatæ. Quid ergo si interim hæres seruũ vẽdat? Respon. erit in potestate serui cuius libertus esse velit, emptoris vel rogãtis: vt ff. e. l. generaliter. §. fi. & ſ. de † act. emp. l. Titius. nec restituitur pretium, vt modò dixi.

† resonuit

e ¶ Quadruplum.ʒ quod est speciale: aliàs autem in simplum: vt ſ. de iudi. l. properandum. §. fin autem alteruтra.

DE DEDITITIA LIBERTATE TOLLENDA.

¶ Quia manumissionib⁹ (de quibus explicuimus) serui fiũt liberti: & libertorum olim triplex fuerat conditio, Dedititia, Latina, ciuitatis q; Romana. ponit primò de dedititia conditione, & subiicit postea de Latina: quæ q̃a sublatæ sunt, ponit de eis tollendis, non seruandis. Hodie enim sola ciuitas Romana sibi locũ vendicat. Azo. Dedititii erãt q̃ sine cõditione se reddebãt Romanis: & quãdiu viuebant, serui erãt: post mortem verũ in libertatẽ eripiebantur: vt insti. de lib §. libertinorũ. & de suc. lib. §. fi. Quare ergo non dicebant serui? Respon. quia successorem habebant, & omnino libertatem sperabant. Vel verius liberi erant, sed seruire tenebantur: sicut aliàs. J. communia de ma. l. j. §. fin autem proprietarius.

Dedititii

† Deest in omnib. hęc descriptio. libertinita

Dedititii CASVS. Olim erat quoddam genus hominum qui liberti Dedititii dicebãtur, q̃ viuebãt serui, sed moriebãt vt liberi. Hodie dicit Imperator q̃ huiusmodi hominũ cõditio à Romana republ. penitus tollat, ita q̃ nec nomẽ remaneat.

f ¶ Vanum. ʒ nil enim significat Dedititia libertas, sicut nec chimera: g ¶ Veritatem. ʒ sic ſ. communia de leg. j. ii. in fi. & ſ. ad Orfi. l. ſi qua. h ¶ Legibus. ʒ non opus est verbis, quorum nullus sequitur effectus.

DE LATINA LIBERTATE

¶ Et hæc Latina libertas tollitur. Et dicuntur Latini qui toto tempore uitæ suæ erãt liberi, sed in morte eripiebãtur in seruitutẽ, & sic nõ habebãt hæredem: ut insti. de suc. lib. §. fi. Et not. quod in hac l. sunt integrum ius patronatus legatario seruato. h. d. Sal.

2 ¶ Seruum.ʒ in seruum enim debet facere cõdemnationẽ cũ est manumittendus. secus ſi non est manumittendus quãdoque: vt ff. de lega. j. ſi domus. in ſ. qui confitetur. & ſ. ſeq.

b ¶ Vitium.ʒ scilicet iudicis.

c ¶ Putamus.ʒ ex tempore huius legis.

d ¶ Condemnationẽ.ʒ Quid enim si proferat? huic enim quæstioni non respõdet. Sed respõ. Idẽ esse quod esset cũ aliqui relinquitur pecunia vt alienũ seruũ emat, vt scilicet eum emat, & manumittat: vt ff. e. l. generaliter. §. ſi quis tutorẽ alienum. Vel dic q̃ hęres cõueniat à seruo vt manumittat: quia legatũ reſedit penes eum cũ onere ſitio: vt ſ. de cadu. tollẽ. §. pro secũdo. nec legatari⁹ tenetur restituere pecuniam: quia hæres sua contumacia sensit hoc damnum. arg. ſ. l. proxi. in fin. & ff. d. ca. exhi. l. locũ. §. p demnatio. Vel dic tertiò q̃ sic, & tunc idẽ videtur quod est hic. f. vt in liber tate eripiat elapſis duobus menſibus à tempore litis contestatæ. Quid ergo ſi interim hæres seruũ vẽdat? Respon. erit in potestate serui cuius libertus esse velit, emptoris vel rogãtis: vt ff. e. l. generaliter. §. fi. & ſ. de † act. emp. l. Titius. nec restituitur pretium, vt modò dixi.

† confertur de † libertinitate.

e ¶ Quadruplum.ʒ quod est speciale: aliàs autem in simplum: vt ſ. de iudi. l. properandum. §. fin autem alteruтra.

DE DEDITITIA LIBERTATE TOLLENDA.

Cõsonatio Vide Epitomen Pipiani. & Theo. de his qui in seruitute.

¶ Quia manumissionib⁹ (de quibus explicuimus) serui fiũt liberti: & libertorum olim triplex fuerat conditio, Dedititia, Latina, ciuitatis q; Romana. ponit primò de dedititia conditione, & subiicit postea de Latina: quæ q̃a sublatæ sunt, ponit de eis tollendis, non seruandis. Hodie enim sola ciuitas Romana sibi locũ vendicat. Azo. Dedititii erãt q̃ sine cõditione se reddebãt Romanis: & quãdiu viuebant, serui erãt: post mortem verũ in libertatẽ eripiebantur: vt insti. de lib §. libertinorũ. & de suc. lib. §. fi. Quare ergo non dicebant serui? Respon. quia successorem habebant, & omnino libertatem sperabant. Vel verius liberi erant, sed seruire tenebantur: sicut aliàs. J. communia de ma. l. j. §. fin autem proprietarius.

Dedititi sunt erãt. † Deest in omnib. hęc descriptio. libertinita

Dedititii CASVS. Olim erat quoddam genus hominum qui liberti Dedititi dicebãtur, q̃ viuebãt serui, sed moriebãt vt liberi. Hodie dicit Imperator q̃ huiusmodi hominũ cõditio à Romana republ. penitus tollat, ita q̃ nec nomẽ remaneat.

f ¶ Vanum. ʒ nil enim significat Dedititia libertas, sicut nec chimera: g ¶ Veritatem. ʒ sic ſ. communia de leg. l. ii. in fi. & ſ. ad Orfi. l. ſi qua. h ¶ Legibus. ʒ non opus est verbis, quorum nullus sequitur effectus.

DE LATINA LIBERTATE

¶ Et hæc Latina libertas tollitur. Et dicuntur Latini qui toto tempore uitæ suæ erãt liberi, sed in morte eripiebãtur in seruitutẽ, & sic nõ habebãt hæredem: ut insti. de suc. lib. §. fi. Et not. quod in hac l. sunt integrum ius patronatus legatario seruato. h. d. Sal.

Latini qui

¶ Primò exoritur, secundò statuit. secũda ibi, Sancimus.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni. P. P.

LEX VNICA.

CVm Dedititij liberti iã sublati sint: † ea, ppter imperfecta Latinorũ libertas incertis vestigiis † titubat, & quasi per satyram inducta adhuc remanet: & non inutilis quidẽ pars eius deminuitur: quod autem ex ipsa rationabile est, hoc in ius perfectũ deducitur. Cùm enim Larini liberti ad similitudinem antiquæ Latinitatis quę in colonis, missa est, videntur esse introducti, ex qua nihil aliud reipublicę nisi bellum accessit ciuile: satis absurdũ est ipsa origine rei sublata, reiudẽ imaginẽ † derelinqui. ¶ Cũ igitur multis modis & penè inumerabilibus Latinorum introducta est cõditio, & leges diuersæ, & senatusconsulta introducta sunt, & ex his difficultates maximæ emergebãt, tã ex lege Iunia, quàm ex Largiano senatusconsulto, necnon ex edicto diui Traiani, quorum quidem plenę fuerãt nostræ leges, non autem in rebus eorum fuerat experimentum: studiosissimum nobis visum est hæc quidẽ omnia & Latinam libertatem resecare: certos autem modos elegere, ex quibus antea quidẽ Latina cõpetebat libertas, in præsenti autem Romana defertur cõditio: vt his præsenti lege enumeratis, & cuibus Romanis nascẽtibus, cęteri omnes modi per quos Latinorũ nomen inducebatur, penitus conquiescant, & nõ Latinos pariant, sed pro nullis habeantur. Quis enim patiatur talem esse libertatem, ex qua ipso tempore mortis in eandem personam simul & liberum & vocabantur Latini; id est, Romani, non tamen erant: sic & hi liberi vocabantur liberi, non tamen erant. vnde & sicut illa missio est sublata, eo q̃ quandoque vel contra rempublicam insultabant, & non sit hodie hæc transmissio: sic nec sunt huiusmodi Latini Accur.

† titubata, in aliquibus sed malè

† Sic Dual. in colonis, & rectè vt ẽt legit Accur. al. legitur i colonias.

† Du. eius. † relinqui.

Satyra quæ liter accipitur.

in ipso.

o In colonis. ʒ id est, in uillis uel in terris. proprie enim dicitur colonia terra ad colendum destinata: ut ff. ad municip. l. eius qui. §. j. sed hic pro tota una prouincia ponitur.

Colonia dicitur terra ad colendũ destinata.

p ¶ Origine. ʒ id est, transmissione.

q ¶ Imaginem. ʒ i. latinitatem ad eius similitudinem inductã. & sume hic arg q̃ ex ll. correctis nõ debeãt sumi argumẽta in causis arg. ſ. de Iustit. co. confir. l. unica. Item argu. cessante causa: cessat etiã effectus: cessante principali, cessat & accessorii: ut ff. de reg. iur. l. cũ principalis.

a Tũ bñ ex eorũ rõne: gl. in ca. ns uit. de iudi.

r ¶ Cum igitur. ʒ quia quod est utile, recipimus: & quod est inutile, despicimus: ergo uideamus quid sit utile, & quid inutile.

s ¶ Senatusconsulta. ʒ de quibus habes insti. de lib. ſ. libertinorum.

CVm Dediticiis. CASVS. In principio huius legis dicit Imperator q̃ ex quo dedititia sublata est libertas, quare etiam nõ Latina libertas tollitur? Nunquid Latini liberti dicebant illi qui dum viuebãt erãt liberti, in morte tamen eripiebant in seruitutem nec habebant hæredem? Et not. q̃ in hac lege xii. sunt casus in quibus olim aliqui fiebant Latini, hodie ciues efficiuntur Romani. Primus incipit ibi Sãcimus & c. Dicit ergo quod sicut antiqua Latinitas sublata est, quia eius remanet imago. Dicit ergo: olim Romani subiugantes sibi aliquam prouinciã transmittebat homines illius prouinciæ in aliam prouinciam: & dicebãtur Latini, id est, Romani, & nõ erant simpliciter liberti, nec erant liberi. vnde ficus illa transmissio iam sublata est, quia aliquando bellum cũ indigenis habebãt, sic non fiunt hodie huiusmodi Latini. sed cum varijs modis introducta erat Latinorũ condition, & difficultates exortæ tam ex lege quam ex senatusconsulto dicit Imperator quod uult refecare & Latinam libertatẽ tollere, & certos modos eligere in quibus olim perpetebat Latina libertas non perfecta. quis enim eodem tempore dicet cõcurrere libertatem & seruitutem? & hoc in prima.

i ¶ Sublati sint. ʒ ut ſ. l. proxima.

K ¶ Eapropter. ʒ id est, propter hoc.

l ¶ Titubat. ʒ id est, dubitat, vel dubitabilis est ppter ncertas vias eius.

m ¶ Per satyram. ʒ id est, per varietatẽ nimiam siue diuersitatẽ introductam. vt i decre. distinctione satyra. multæ enim leges & variæ de ea tractabant, sicut & j. dicit. Vel dic q̃ simile dicit satyrã: quia vt satyrici ludentes imponunt laruam, id est, barbam, vt etiam iuuenis videatur senex qui non est: sic & hic dicebantur liberi, non tamen erant, cum moriebantur serui.

n ¶ Ad similitudinẽ antiquæ. ʒ olim enim Romani subiugantes aliquã prouinciã, homines eius ad aliam dirigebant pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Concurrant.ʒut infti.de suc.lib.§.fi.

Sancimus.ʒ CASVS Titius uult seruo suo absenti per epistolam dare libertatem:an possit quæritur?Respō.qđ sic,adhibitis quinq; testibus eidem epistolæ subscribentibus:& siue per se scribentē, siue p tabellionē data fuisset in codicillis,erit liber,nō Latinꝰ Romanus: patrono viuēte ei libertate plena cōpetēte.h.d. vsq;. ad §.sed & si q.s. ī quo figura casū hoc mō. Si qs interpræsentes seruo suo voluerit libertatē donare,potest,adhibitis quinque testibus: & sic extra iudiciū:& siue corā iudice inter acta & tabulario hoc fuerit,ꝓtestatus,siue testes i iudicio:iudice tamen non authorante sed ut testes audiente protestati fuerint,q talis seruū talem manumisit eis præsentibus,& scriptura inde facta fuerit, & subscriptio tam manumittentis quàm testium secuta: talis erit liber nō Latinus ut olim,sed ciuis efficietur Romanus.

b ¶ Sancimus.ʒ hic incipiunt xij.vel x iij.casus.

c ¶ Per epistolam.ʒ.f. vltimæ uoluntatis secundum Ir. Tu dic inter uiuos habitæ:ut in fi.§. & ī ter absentes,cōsequitur tamen libertatē quasi ex vltima uolūtate: ut subiicit: quod potest prodesse patrono ad hoc ut nō videatur cōcedere peculiū:ut infra,de pecu. eius qui me.li. l.j. Sed quid si non cum hac solennitate ut testium & literarum publicarum,item subscriptionis patroni & testiū uel ipsius patroni,ʒ duorantum testes interfuerunt? Respōdetur, consequitur libertatem,sed nō quasi ex ultima voluntate.

d ¶ Seruum suum.ʒ absentem scilicet.

e ¶ Ita tamen.ʒ hoc subiunxit:quia qui in Codicillis,manumittitur, non nisi mortuo testatore libertatem cōsequitur.hic autem statim cōsequitur ut dicit.& hic est primus modus antiquę Latinitatis ī plenam libertatem deductus.

f ¶ Seruo.ʒ præsenti. nā superiori casu dixit quādo absenti, qđ placet:qa de epistola dixit.

g ¶ Similiter.ʒid est, sicut in superiori casu.

h ¶ Testificatus.ʒ id est, præsente iudice & tabellione data libertate , & quinq;testib. interuenientib.,& subscriptione manumittentis & testium.

i ¶ Testium voces.ʒi.qa quinque testes in iudicio testificantur q talis seruum suum manumisit præsentibus eis, scriptura inde facta:& subscriptio tam patroni quam testium est secuta præsumitur enim sic fuisse:ut ff. de don.l.ex hac.In superiori ergo.§ & in isto quatuor casus collige q bus debet libertas ut ex codicillis,unus in primo,tres in isto. Primus quando inter absentes.Itē inter ꝑsentes extra iudicium. Itē in iudicio & coram iudice & aliis tanquam inter acta. Itē coram iudice, sed nō in forma iudicij. Alii dicunt esse tres tm, & sic sequitur quintus uel quartus modus.ī.proxi.§.

k ¶ Habeant.ʒ scilicet testium uoces.

bertas,& seruitus cōcurrant: a & qui quasi liber moratus est, eripiatur nō solùm in mortem , sed etiā in seruitutem?

¶ *Per scripturam,seu epistolam a quinq; testibus subscriptā,& ab ipso patrono scriptam uel subscriptam consequi pōt seruus ēt absens libertatē a domino quasi ex ultima uoluntate.h.d.usq; ad §.sed & si quis. Salicetus.*

¶ Sācimusᵇ itaq;,si quis per epistolamᶜ seruum suumᵈ in libertatē† perducere maluerit, licere ei hoc facere quinq; testibus adhibitis,q post eius literas,siue in† sub scriptione positas, siue per totum textum effusas,suas literas suppo nentes, fidem perpetuam possint, chartulę prębere: & si hoc fecerit, siue per se scribēdo , siue per tabularium : libertas seruo competat, quasi ex imitatiōe codicilli delata: ita tamen, ᵉ vt† ipso patrono viuente & libertatem, & ciuitatē Romanam habeat.

¶ *Etiam inter amicos seruo ꝓsenti pōt libertas in ꝓsentia quinque testium dari, tam in iudicio apud acta, quàm extra:dūmodò fiat scriptura.h. d. usq; ad §.sed scimus. Sal.*

¶ Sed & si quis ītꝫ amicos libertatem dare seruo f suo maluerit, licebit ei similiter,g quinq; testibus adhibitis,suam explanare uolūtatem , & quòd liberum eum esse voluerit,dicere : & hoc siue inter acta fuerit testificatus,h siue testiū voces i attestationē sunt amplexæ , & literas tam publicarum personarum,quàm testium habeāt:k simili modo serui ad ciuitatē Romanam perducantur , quasi ex codicillis similiter libertatem adipiscentes.

¶ *Seruus languidus a domino de domo eiectus,& memini in curam datus,consequitur hodie libertatem , nullo iure patronatus domino reseruato.b.d.usque ad §.simi lique modo.Sal.*

¶ Sed scimus hoc etiā esse ī anti qua latinitate ex edicto diui Claudij introductum, quòd si quis seruum suum ægritudine periclitantē i a sua domo publicè eiecerit, neq; ipse eum procurās , neq; alij eum cōmendans, cùm erat ei liberta facultas, si nō ipse ad eius curā sufficeret,in xenonem eum mitte re,uel quo poterat modo eum ad iuuare,huiusmodi seruus in libertate Latina antea morabatur , & quem ille † morientem antea dereliquit,eius bona iterum cū moreretur,accipiebat. ¶ Talis itaq, seruꝰ libertate,necessaria,† domi no etiam nolēte,re ipsa donatus, fiat illico ciuis Romanus, nec adiutus ī iura patronatus quōdā † domino reseruetur. Quē enim à sua domo suaque familia publicè m repulit,neque ipse eum ꝓcurans, neque alij commendans, neq; eū in uenerabilem xenonē mittens, neque consueta ei prębēs salaria, maneat ab eo eiusq, subia † penitus segregatus,tam in oī † tempore vitæ liberti n ,quam cum moriatur o ,necnon† postquam iam in fata concesserit.

¶ *Ancilla uendita sub pacto,ne prostituatur,prostituta libera efficitur.& idē si uendens sibi reseruauit manus iniectionem,& ipse postea eam prostituit:nec aliquod ius patronatus ei seruatur,h.d.usque ad §.sed & qui domini.Sal.*

¶ Similiq;modo si quis ancillam suam sub hac cōditione alienauerit,ne prostituatur, nouus autem dominus impia mercatione eam prostituēdam esse† tentauerit p ; vel si pristinus dominus iniectionem q manus ī tali alienatione sibi† reseruauerit,& cum ad eū fuerit reuersa , ipse ancillam prostituerit:ilico in libertatem Romanam eripiatur,& † qui eam prostituerit,ab omni iure patronatus repellatur. Qui enim it† demum degener,& impius cōstitutus est, ut talem exerceat mercationē, quo modo dignus est uel ancillam uel libertam eam habere?

¶ *Serui pileati cadauer domini antecedentes,uel in lecto cadaueris stantes , liberi efficiunt.b.d.usq; ad §.illo proculdubio.Sal.*

¶ Sed & quiʳ domini funus pileati ˢ antecedūt,uel in ipso lectulo stantes cadauer uentilare ᵗ videntur,si hoc ex uoluntate fiat, vel testatoris,uel hæredis ᵘ ,fiant

¶ Sed scimus.ʒ CASVS. Si aliquis seruum suū ægrotantem dereliquerit & extra domū eiecerit publice , nec alij eū cōmēdauerit, uel ad hospitale miserit:fiet ipse talis seruus ciuis Romanus, non Latinus, ut olim nullo modo adhuc superstite domino iure patronatus reseruato vel se in bonis eius relicta succedendi ipso moriente. Viuia.

l ¶ Periclitātem.ʒ idem si non sit infirmus secundum quosdam:ut i auth. de nup.§.si uero ab initio & §. & multo potius.col. iiij. quod nō placet.& dauthē.in languēte; dicit: sicut hęc & alia.J. de infan.l.ij.& facit ff. d bo.li. l.vlt.§.his videlicet. Dicergo si fanus est seruus, & nullius donec uel te occupet,uel ab alio occupetur:ut ff. pro dereli. l.fi.& ff.stip.ser.l.quod seruus, nec obstat quod dicitur. ff.de pu.iudi.l.sciendum. quia uere non ideo quod est absolutus,est liber: ʒ quia abiectus,potest esse liber.

m ¶ Publicè.ʒ ut notū sit publicè.

n ¶ Virę liberti.ʒquantū ad ius patronatus.

o ¶ Cum moriatur.]quātum ad occupādum bona iure peculij.

¶ Similique modo. ʒ CASVS Si aliquis ancillam suam hac cōditione vendiderit, ne prostituatur , & si prostituerit , in libertatem eripiatur: vel si ꝓstituta fuerit, liceret ei manus iniicere, & empror eam prostituerat, vel uendit or in eam manus iniiciens simili ter prostituerit: fiet libera, nullo casu prostituenti in ea iure patronatus seruato .

p ¶ Tentauerit ʒerit.]qui dem libera , vt subiicit : vt ſt qui one ma.ad liber. per l.fi quis obligatū .in fin. & §. fi man. ita ve.ne omnis prostit.l.j.§. j.

q ¶ Iniectionem.ʒin hac prostitutione ſpecialiter hic. h ¶ Cognatis.ʒ quibus & agnati cōtinentur. ſuic inięctio fuerit appoſita.ſi ne commemoratione libertatis,teneat: alioquin potior erit libertatis condītio , quam manus iniectionis vtroq; appoſito : cauſa fauno vno a primo venditore ad alio a fecūdo:vt ff.de fer. expor.l. ſi Titius ſeruum. §.pe.& §.fi. & notant hic quidā duos caſus de 13. alij vnum dicunt.Accur.

¶ Sed & qui.]CASVS. Si ſeruus alicuius voluntate ipſius vel hæredis eius pileati anteceſſerint domini defuncti cadauer, ſtatim fiāt ciues Roma. populus credens eos liberos eſſe deciperetur, ſi ſe in lectulo ſtare pacto : vt ſ. de tranſact.l.interpoſitas.

r ¶ Sed & qui.ʒ ſcilicet ſerui.

s ¶ Pileati.ʒ id eſt, pileos ferentes in capite.ut liberti. nec enim ſerui portabantur qui trahi poterant huc & illuc.

t ¶ Ventilare.ʒ thure ſecundum Ir . Vel dic ſunibus quia funibus deferebant,ut per hoc fieret honor mortuo.

v ¶ Hędis.ʒ accommodata poſt aditam hęreditatē:ut ſ. de manu. reſt. l.directis.niſi poſtea adeat quādo obſtabat ei factum ſuum:ut ff.de pig. act.l.rem alienam & J.de pig.da.ma.l.ſi creditoribus.& ff.quorum leg. l.j.§.

l.j.§.q ait prætor.ſed nō adita nō erāt liberi: ut ſ. d cad.tol.§.i nouiſſimo. & de manu. teſt. libertas.

a ¶ Illico.ʒ id eſt, adita hæreditate,ut dixi.

b ¶ Ne quis.ʒ teſtator uel hęres.& dic ne quis, id eſt,non aliquis.

c ¶ Hamanum.ʒ id eſt, ualde liberalem.

d ¶ Romani.ʒ Not.q ta cere in aliorū deceptionē eſt nocere:ut ſ.ad Veleia.l.ſi fine.

¶ Illo proculdubio .ʒ CASVS Dicit in hoc §. q ſi aliquis in teſtamēto uel inter uiuos ſeruū ma numiſit,& adiecit, q uelit eum fore Latinum: talis adiectio abliciatur, & fiat ciuis Roma.

e ¶ Ciuis Romanus .ʒ Nota non uitiari utile p inutile: ut ff.de arbi.l.Pedius. Sed arg. contra. ff. de reg.iur.l.actus.

¶ Sed & ſi.ʒ CASVS. Si aliqs in teſtamēte ſuo hærede extraneo inſtituto libertatem ſeruo relinquerit directā ſub conditione, ſi nauis ex Aſia ue nerit,& pēdēte ea hæres eū manumiſſerit, Latinꝰ nō fit ut olim : ſed cuius Romanus.& ſi aditio deſecerit,fiat liberꝰ manumittentis. Si uero extitit liberorum & agnatorum in eo referuato iure patronatus: & dicatur libertus Orcinus. Viuia.

f ¶ Libertatem.ʒ directam ſecundum Io .ut in ſi huius §.patet.

g ¶ Impoſuerit.ʒ huic eſt cōtra.ff. ad Trebel.l.ſi cui pure. ii. rñ. ubi dicit, q contra defuncti uoluntatē interim nō ſtandā libertatē .Sed expone ibi,l.cōtra defuncti uoluntatem eſſet ſi cogeretur hæres: ſpōtē autē poteſt:ut hic.

h ¶ Cognatis.ʒ quibus & agnati cōtinentur. ſuic cedūt enim uſq; ad v.gradū: ut inſtit.de ſucc. li.§. multis nec eſt cōtra.ſ. de in ius uocā.l. uenia. quia ibi dicit trāſire ad extraneos hæredes quędā iura patronatus , quæ ſunt in nō facieado , ut de nō uocando in ius,uel nō teſtificādo. hic dicit de ſuccedendo non trāſire.

¶ Illud etiā.ʒ CASVS. Si ſeruus à domino ex poſſeſſione libertatis in ſeruitutem petatur , ſiue ſeruus ī libertatē ex poſſeſſione ſeruitutis ꝓclamauerit, & ſuccubuerit, & aliquis pro ſeruo x. decerit , ut remaneat liber: olim erat Latinus,hodie fiat cuius Rom.nullo iure patronatus dño ſeruato.Viuianus.

i ¶ Solutum eſt.ʒ ſponte accipięti. ac ſi accepiſſet à ſeruo,nō cogeretur ſtare pacto : ut ſ. de tranſact.l.interpoſitas.

k ¶ Mini mè.ʒ ut & ſ. de oper. lib. l. qui nummis. Sed ętra.ſ. de bo.li.l.j.ii. rñ.ubi dicit eū habere eō tra tabulas. Sed ibi à ſeruo accepit pecuniam:hic ab extraneo:uñ ſecus eſt: ut ff. de bo.lib.l. etiā.§.ſi q.s nūmos.& de ſuis & legi.l. iteſtato.§.j. Ité not. hoc uerbū conſuetū. Nō bene cōueniūt,nec i uña ſede morantur Maieſtas & amor, ſeeptri grauitate relicta,&c.

¶ Sed & ſi quis.ʒ CASVS. Si quis ancillam ſuam alicui libero credēti eam liberā collocauerit i matrimonio & dotalia conſcribat i inſtrumenta:olim fiebāt Latini, hodie ciues Ro. Viuian.

l ¶ Conſcriptio.ʒ ar. q ipſo facto aliquid declaratur:ut ſ.de teſt.l nō eo dicillum. & ff. de tepu. l. fi.&J.de pa. po.l.j.

m ¶ Ad hoc.ʒ Credenti i.ei.qui credebat dño tradēti & uolenti eam liberam ut in corpore continetur. Accurſ.

n ¶ Tacuit.ʒ hic ergo tacere inali cuius deceptionē nocet: ut & ſ.ad Veleia.l ſi fine §.j.&ſ. in hac l.§.ſed & qui domini.

o ¶ Matrimoniū non tenet.]Sed ſecūdum canones diſtinguitur an ſciatur inter coniuges,& ſic tenet matrimonium: uel nō,& tunc non tenet: ut xxix q.ii.c.ſi quis liber.

¶ Similiq; .ʒ CASVS. Si quis coràm iudice ſeruū ſuum filiū uocabat : quātum ad cauſam liberalē licet non quo ad ius filiationis olim erat Latinus, hodie ciuis Roma. Viuianus.

p ¶ Nominare.ʒ & ſic ſola nominatio facit eū liberum ſecundum Azo, q non credo niſi adopta uit eum,uel adoptare iñ cœpit: uel forte niſi ea uolūtate uocauit ut uellet eum liberum eſſici.

q ¶ Iudicij figura.ʒ not. figura iudicii. Et ſic nō licet quod ago , nō ualet ut ago:ualet tñ ut ualere poteſt.i. licet per hoc nō efficiatur filius , ſit tamē liber. ut inſtit.ut. de adopt.§. fin. Sed arg. contra.ff. de conſti. pecu.l.j. §.ii.

¶ Ille autem .ʒ CASVS. Si aliquis ſeruo ſuo inſtrumenta emptionalia quæ in emptiōe ſerui confecta erat , tradiderit uel corruperit adhibitis v.teſtibus: talia enim inſtrumenta ſeruo dari non poſſunt niſi teſtibus v.adhibitis, ne ſeruo fugiendi detur occaſio : tūc nō fiat Latinus ut olim, ſed ciuis Roma. Viuia.

r ¶ Forſitan detur .ʒ Not.non dari occaſionē delinquendi:ut ſ.de indi

libertate

al. orthi-nus

seruato

quem no uerit, al q uoluerint.

Desſit in omnib.

& ciuis Romanus

Desſit in omnib.

matrimo nio ob-tinuit. Quo ſenſu ſi. de ſponſa. l. ſi

ſuperſtite

ſuperſtite

ſuperſtite

Universidad de Deusto
Biblioteca

cta vid.l.ij.& ff.nau.cau.l.j.§ maxima.& in procemio ff o um §. illud.

Libertatis cõditio est deterior q̃ altẽri⁹ rei. Chirographum si habeat debitor,an præsumatur ob id liberatus.

a ¶ Nõ minus quinque.§ est ergo deterior libertatis cõditio quã alterius rei,cũ alias duo sufficerẽt testes:ut ff.de pba.l.ñ chirographũ,& ẽ ró cũ sint familiares:&q̃ a res ẽ eis maxima,facile subtrahere t:ut ar. §.d fideicõ.l. fi. Aliꝫ dicũt alibi ꝑsumi debitorẽ liberatũ eo ip so q̃ a-

reddere rones ītra tẽpus à iudice ꝓtaxandũ.h.d.usq; ad uer.sin aũt uno ex socijs.S.

¶ Imp.Iustinianus A.Iuliano P.P. L. I.

IN cões seruos, corũq; libertates, & quãdo cui dã domino pars libertatẽ imponẽtis accrescit, necne, & maxime inter milites, qui hmõdi imponunt libertates: ambiguitas multa exorta est apud veteres iuris auctores: & inuenta est constitutio apud Martianũ in constitutionibus diui Seueri, per quam idem imperator disposuit necessitatẽ imponi heredibus militis cõparare † partẽ socii, & seruũ libertate donare. ¶ Sed & alia constitutio[g] diuorũ Seueri,& Antonini principũ reperta est,ex qua generaliter necessitas imponeba tur socio partẽ suã † socio vendere, quatenus libertas seruo imponat.licet nihil[h] lucri ex substãtia socii morientis alii socio accedat: ꝓtio, vc3 arbitrio prætoris constituendo:secundũ ea q̃ & Vlpianus lib.6. fideicõmissorum, & Paulus lib.3.fideicõmissorũ refert:vbi & hoc relatũ est qd' & Sextus † Aelius iuris antiqui conditor defiuit, socijũ per prætorẽ cõpelli suã partẽ vendere, quatenus liber seruus efficiat:qd' & Marcellus apud Iulianũ i eius Digestis notat:hoc que Marcellũ cũ Iulianũ notaret, retulisse palã est. ¶ His itaq; apud veteres iuris auctores inuentis,decidẽtes tales altercationes, generaliter sancimus,vt nulla inducat[k] dria militis seu priuati i seruis cõibus: † sed in oĩbus cõibus famulis,[m] siue inter viuos, siue in vltima dispositione libertatẽ qs legitimã imponere cõi seruo voluerit,hoc faciat:necessitatẽ[n] habẽte socio vẽdere partẽ suã q̃tam † i seruo posidet,siue dimidiã, siue tertiã,siue q̃tancunq;. ¶ Et si plures sint socii,vno[o] ex his liberatẽ imponere cupiẽte, ali os oẽs necessitatẽ hñe partes suas,quas i seruo posidẽt,vẽdere ipsi q̃ liberatẽ seruo ĩponere desiderat, vel hæredi eius: licet† ei ipse cõis seruus hæres institutus sit, † & hoc morituru[p] dixerit: ita tamen vt oĩmodo ipse qui partes alias comparauerit,vel hñdes eius libertatẽ imponant. ¶ Sin autẽ socius, vel socii recusauerint pretium accipere, licentam ei damus offerre hoc per publicas personas, & figillo

uale sacra.

a ¶ In ædem sacram.§ vel ibi vbi ꝑtes iudex disposuerit : vt §. de vsu ris. l.scceptam.

b ¶ imputẽt.§ qd si ali qs eorũ erat minor viginti quiqꝫ an? idẽ dicã ar.ff. d fideicõ. li.l. ꝓ quasi.§.fi. plures.ar.contra.ŝ.dead mi.tũ.l.lex q̃ tutores.hoc secundũ H. & hæc eadẽ i allcriptitio pluriũ intelli ge: ut arg.ĵ.de agrico.& censi.l. ne diutius. lib.xj. c ¶ Pro quibus quisq.§ quãdoque pro utilibus. ut ff.de ꝛtipu.seruo.l.j.§ fi seruus. quandoque in totum apud alterum , ut si solus concesserit: ut ff.de pecu.l.quis ergo.

d ¶ Concedere.§ quod sẽper ei cõcedit , cũ iter uiuos manumittit:ut ĵ.de peculio eius q̃ libertatẽ meruit.l.unica.Accur.

¶ Sin autem seruus .§ CASVS. Si seruus suppositus est ratiociniis: ne rationes pereãt, nel liber tates impediãt, ꝓfses tẽ pus statuer,ĩtra qd ratio nes & reliqua fiqua emer serint,reddant & sic ad li bertatẽ puenier.cõsequẽ ter in uers.ne aũt. dicitur qualiter facienda est æstimatio seruꝛ.& p se patet. Si uero unus dixit insolidũ se uelle libertatẽ ĩponere,&ꝓtiũ dare: & alius postea ueniat idẽ offerẽs: priorpotior erit habẽd⁹. Si uero unus ꝓ parte nelii libertatẽ imponere: & alius sequẽs similiter,nul lo hinc ide refuso pretio oẽs libertatẽ ponere cõ pellant:& peculiũ ꝓ parte dimidia inter eos distri buatur , iure patronatus æqualiter omnibus. reser uato. iure aũt accrescẽdi qd ab antiquis erat indu ctum , penitus euacuato, nec in posterum frequen tari concedatur. Viua.

e ¶ Ne autem quantitas.§ ad hoc §. communia de legil. fi.circa prin.

f ¶ Notarius.§i.scriptor.

g ¶ Volumus.§ q. æstima tio est §. cõmunia de legi.fi duobus.

h ¶ Sin autem .§ relinquere. f. insolidum , & in hoc differt ab ultimo casu huius legis.

i ¶ Sub obtentu libertatis.§ nõ mouetur ideo ad hoc q̃ alius idẽ uult face re.nã & si alius nollet,ille ad hoc ueniret,& sic con tẽplatiõe libertatis tãtũ nõ æstutia facit hoc. Vel dic cũ uterq; uult insolidũ,& totũ manumittere, & alteri ꝓtiũ offerre: potior est is q̃ primo uenit. Sed fi is q̃ secũdo uẽit,ue lit suã solam partẽ seruꝛ manumittere: tũc uterq; cõpelletur suã partẽ manumittere.& ad hãc legẽ facit inst.de dona.§.fi

CVm apud.§ CASVS Olim inter ve

impresso in † ædẽ sacrã [a] deponere, & sic habere facultatẽ seruũ libertate donare, & eũ habere plenissimã libertatẽ, & ciuitate Romana ꝓfrui & nullũ timere ex sociis.sibimet eũ imputẽt, [b] si cũ li ceret eis lucrari prætiũ, hoc accipere distulerũt. ¶ Sed ne circa pe culiũ seruꝛ aliqua fiat dubitatio, peculiũ eius † in oẽs socios pueni re iubemus ex partib⁹ ꝓ qbus qs q; [c] dominiũ seruꝛ possidet. ¶ Li cẽtia cõcedẽda ei,q̃libertatẽ mo riens imponit, etiã eius peculiũ quod ei attingit, liberto cõcedere. [d] ¶ Iura aũt patronatus ꝓcul dubio pro suo ordine ad eũ venire,q̃ libertatẽ donauit. ¶ Sin aũt seruus ratiociniis suppositus est, ne ratiocinia pereãt, vel libertas impediat, ꝓsidẽ ꝓuinciæ, vel cõpetentẽ iudicẽ tẽpus statuere oportet,intra quod debeat(ratiociniis antea factis , & debitis, q̃ ex his apparuerint,redditis)ita ad libertatẽ venire. ¶ Ne autẽ quam titas [e] seruilis pretij sit ĩcerta,sed manifesta, fancimus seruꝛ pretiũ siue ancillæ, si nulla arte sunt imbuti, † viginti solidis taxari: iis vi delicet, qui vsq; ad decimũ annũ suæ venerint ætatis,in decẽ tãtũmodo † solidis † ponendis. ¶ Sin aũt aliqua arte ꝓditi sũt, exceptis notariis,& medicis,vsu; ad trigĩta solidos ꝓtium eorũ redigi, siue in masculis, siue ĩ fœminis. ¶ Sin aũt notariꝰ sit, vel medicus , siue masculus,siue fœmina:notarius † quidẽ vsq; ad quinquagĩta. medicus aũt vsq; ad sexaginta taxetur.

¶ Siu verò eunuchi sint seruꝛ cõmunes,maiores decẽ annis: si quidem sine arte sint,in quĩqnaginta solidos cõputentur:si aũt artifices, vsq; ad septuaginta. ¶ Minores etenim decẽ annis eunuchos nõ ampliùs triginta † solidis æstimari volumus, [f] & eorũ partẽ cõpetentem socij accipient,& liber tatem eis per competentes iudices imponere compellentur.

¶ vbi vnus ex socijs primo petijt seruũ manumittere,postea alius idẽ postulat,potior est primus:sed vbi oẽs cõcurrũt a prĩcipio vel ex posĩ facto,oẽs cõpellũtur sine ꝓtio:& tũc oĩbus seruatur ius patronatus illarũ.h.d. vsq; ad § ius aũt accrescẽdi.Sa.

¶ Sin aũt vno ex sociis libertatẽ siue imponere siue relinquere [h] ser uo cupiẽte , & pretiũ dãte, alter, vel alteri † ex his ipsi se uelle dixerint libertatẽ ĩponere , & pretiũ dare : melior quidẽ cã erit eius q̃ primus ad hãc rationẽ pietatis p uenit. Sĩ tñ sub obtẽtu libertatis & ipsi ad hoc ꝓfiuerint: tũc iudicẽ competentẽ oẽs cõpellere sine prætio † ei libertatẽ ĩponere: peculio quidẽ ĩ oẽs seruũ partẽ dominij distribuendo. ¶ Iura aũt patronatus secundũ sui naturam omnibus, qui libertatẽ imposuerint,qualiter habentibus.

¶ Vbi vnus ex dominis cõmuni seruo libertatẽ legabat,partẽ suam amittebat,& socio accrescebat quod hodie ẽst correctũ per hanc legem , & libertas competit eo modo quo ŝ. vt instit.de don.§.fi.Sal.

¶ Ius † aũt accrescẽdi qd antiqua iura in cõmunib. seruis manumittẽdis ĩtroducebãt, nulli⁹ esse mo mẽti, nec in posterum frequẽtari penitus cõcedimus. D.Kal.Apri. Lampad.& Oreste iiij.Cos.

¶ Qui legat seruo communi seipsum,videtur ei legare libertatem.Item quãdo verba possint dupliciter intelligi debent interpretari in humaniorẽ partẽ.Bal.Vel sic:Si alter ex dominis partẽ quam habet in seruo,ipsi legauit: dicit ex benigna interpretatione libertatẽ relinquere: & sic habet locũ quæ dicta sunt in præcedenti,h.d.Sal.

¶ Idem A.Iuliano.P.P. LEX II.

CVm apud oẽs iurisperitos hoc placitũ est, vt seruꝰ cõis aqud vnumquẽq; dñm partim sit proprius, partim alien⁹, ut ex hac cã possit & ipse legato [k] honorari,& ipse legari: hmõdi incidir q̃stio: Duo uel plures dñi cõem seruum habebant: sed unus † ex his ipsi seruo suã partẽ, quã in eo habebat, legauit. Et semel accepta dubitationis occasione, hoc uerum stas in magnũ † extulit certamẽ. † Nos igit sensum huius legati crebra indagatione aggredientes, duplicẽ eũ esse opinamur. Aut.n.putauit testator liberũ fieri posse ex parte seruũ, [l] q̃ hmõdi legatũ † ei reliq̃t: aut si hoc minimè cogitauit,affectu socii fecit, ut ei acquiratur: hñdes aũt suos eundẽ seruum possidere minimè uoluit:ut sit manifestũ a suo patrimonio penitus esse eum alienatũ. ¶ In tali itaq; comparatione nos , qui fautores libertatis sumus, sic ambiguam tẽstatoris interpretamur uolũtatẽ, tanquã si uoluerit eum libertate † in sua parte [m] donare. Et cum iam de communibus seruis manumittẽdis statuimus, q̃ d in huiusmodi casibus fieri oporteat: ex illius sanctiõis tenore & huiusmodi species sit definita. ¶ Fiat itaq; [n] liber ex parte quidem testatoris , secundum eius uoluntatem: ex altera autem parte,ex nostra definitione † prætio (secundum ꝓdictę constitutionis tenorẽ) uel socio uel socijs ab hęrede pręstãdo,uel si † accipere noluerint,tã† eam† offertẽdo quã† cõsignãdo,& periculo eorum deponẽdo: cùm satis abundeq; imperiale est, humaniorem [o] sententiam pro durioribus sequi.

De seruo pignori dato manumisso. TITVLVS VIII.

DE COMMVNI SERVO MANVMISSO.

¶ Dixi de proprijs seruis nunc de communibus.

IN communes seruos. § Primo altercationes antiquorũ recitat. Secundo ill as decidit, & noua dubia re mouet. Secũda. ibi. His itaque. CASVS. Olim si aliquis habebat seruũ communem cum aliquo, & alter seruo uolebat libertatem imponere, iter veteres erat quæstio an non nolenti manumittere pars volẽtis accrescat necne. & hoc maximè i milite dubitabatur , ꝓter hoc duplex circa materiam istam fiebat cõsti

certa & ĩdubitata ꝓbatiõe manifesteꝛ,ut testib. præsentib. non minus quĩq; [a] dñs instrumenta vel det famulo suo,uel deleat, aut alio mõ corrũpat. Et ex eo igit modo ciuitatẽ Romanã ei cõpetere cẽsem⁹, saluo iuꝛ ꝓnatus tam in hac ſpecie, [b] q̃ ĩ cęteris: nisi vbi speciaIiter hoc patrõis d'negauim [b]

¶ Hic cessat oẽs alias leges de Latinali bertate loquentes,et subiungit q̃ hæc lex habeat locũ in libertis futuris , non autem præsentibus vel iam mortuis. h. d. usque ad finem.Sal.

¶ His tãtũmõ casib. ex oĩ iuꝛ Latinitatis antiq; electis, cęteri oẽs mõi q̃ in libris prudẽtiũ uel cõstitutionib. enumeratisunt, penitus cõq̃escãt [c] : nec Latini ab eis ꝓcedãt,sed maneãt (ut dictũ est) serui ĩ sua cõditiõe, nec taliremedio abuti cõcedãt. & ne ĩ posterũ aliq̃d ius Latine liberratis nostris legib. ĩcurrat, lex lunia taceat, Largiano senatusc5sulto [d] cessãte, si leat edictũ diui Traiani [e] q̃ ex ea sequebaꝛ. & si qua alia lex uel senatusc5sultũ uꝛ ẽt cõstitutio locũ quiſ de Latinis, ea ĩefficax (quãtũ† ad eã partẽ†) remaneat,& triplex antea vialibertatis,q̃ multiplices introducebat ãbages, vno directo tramite discat ãbulare.

¶ Qd si aliqua lex uel cõstitutio libertatis faciat mẽtionẽ, nõ autẽ Latinitatis, ea ,p ciuitate Romana loq; intelligãt. ¶ Sed si quidã liberti iã mortui sunt, & bona eorũ quasi Latinorũ iis,quorũ intererat,aggregata sunt, uel adhuc viuũt,nihil ex hac lege innouẽt,ſ3 maneat apud eos iuꝛ antiquo fir miter detẽta & vĩdicãda. ¶ In futuris aũt libertis pręsens cõstitutio locũ sibi vĩdicet. Da.Kal. Nouemb.Constantinop.post cõsulatum Lampad.& Oreſt. iiij. Cos.

De communi seruo manumisso.

TITVLVS VII.

¶ Olim si socius legabat libertatẽ cõi seruo : si erat miles , eius hñs cõpellebat illũ emere,et libertatẽ dar. q̃ ñ erat ꝓ priuato. et ex aduerso socio cõpellebat uẽdere , ne libertas ꝺficeret:& si uo cõ ueniebãt de ꝓtio,iudex illud arbitrabat. Hodie uero siue sit miles siue priuat⁹ q̃ uꝛ iter uiuos.uel ĩ ultima uolũtate seruũ cõm uellet manumittẽ, cõpellit soc.⁹ siue sit unus: siue plures,illũ ei uel eius hñdi uẽdere:nec ꝓ prętio ad iudicẽ recurrit:qa lex ista cassat in uersũ,ne aũt quãtitas.et si ꝓtiũ oblatũ nõ recipiat, ſufficit ĩ ade facta ꝺponi hic in uer.sin aũt socius. & peculiũ seruꝛ iter socios pro rata dominij dẽt dimidi. & si seruos rationiis erat ſuppoſitus, tenet prius

Edictũ diui Traiani.

Senatusc5 sultũ Largianum.

† sed ne

† in eam

† Socio uẽdẽi

† Seruum

† partes

† et ipse

† Dual.lum

† si hoc

Cęcilius i manuscri. al. Celius.

† & liberatem

† enim , in omnib.

† ex ipsis

† extollit

† cũ igitur nos sẽsum, in omnib.

Legari sibi an posit quis a seipso.

† dereliqt.

Continuatio.

† ex sua parte.al. in suã partem.

† pretium.

† Deest in omnibus.

† recipere.

† Deest in omnib.

† Signando in omnib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Licet.§ CASVS. Certum est q maritus seruum dotalem si soluendo est, manumittere potest: sed si mulieri sit specialiter obligatus:an eum manumittere possit, quæritur? Dicitur q non ea inuita. Viuianus.

a ¶ Dotale.§ quod datum est inæstimatum:vt & ℈. de rei vxo. actio. §. & cum lex.

b ¶ Manumittere.§ vt & ℈ de iure do.l. & si dotis. & ff.de manu.l. seruũ dotalem.ex quibus colligę, q vir dominus est rei dotalis.quod verũ est. Sed arg.contra.℈.de iur.do.l. in rebus. vbi de hoc dicęs,nam alias non posset manumittere, nisi esset dominus:vt J.ti.x.l.fi nõ proprietatem. nec ei pignorari res sua: vt ff. de pig.act.l.fi rem alienam. quod hic permittitur.

c ¶ Si te.§ seruum dotalem.

d ¶ Datum.§ specialiter & expresse:vt J.eo.l.3.

e ¶ Assequi.§ nisi sortẽ seruus pecuniam soluat: vt ff.de hær.inst.l.pignori.

† Abasanto

Libertas.§ CASVS. Si cum fisco contraxisti. omnia bona tua tacitè sunt obligata ,propter priuilegium suum.si ergo seruum tuum ei specialiter non obligarum manumisisti:an renocetur libertas, quæritur? Dic q non nisi fraudis consilii habueris.

f ¶ Obligatus.§ nam cõtrahentis cum fisco bona omnia tacitè obligãtur: vt J. in quib. eau. pig. ta. l.2.

† Antonino

g ¶ Effectum.§ & cũ effectu. & non currit decennium:ut ff. qui & à qui.l. si cum fideicommissa. §. Aristo.

A Beo.§ CASVS Si generaliter omnia bona tua mihi obligasti: an seruũ tuum possis manumittere,quæritur?Rñ. q fic. & hoc in prima fecus si seruus fuisset obligatus. & hoc in secunda.

h ¶ Certum est.§ vt ff.q sine ma.ad lib.per. l.si q.s obligatum. & hoc nisi in fraudem creditorum : ut ℈.l.proxima.

i ¶ Iure.§ ut ff. de ma.l. seruis.& qui & à qui.seruum.& ℈. de necess.ser.l.j. & hoc nisi ipse seruus se luat & soluat: vt dixi ℈.e. l.j. similis est differentia : vt hic,& ff.i qui.cau.pig. ta.cõtra.l.est differentia. & J.de pig.l.2.& ff.d fur. l.si is qui rem.

† Aricatiano

Sit.§ CASVS. Si debitor seruum quem pignori obligauit, consentiẽte creditore manumisserit: an teneat manumissio,quæritur? Dicit q fic. k ¶ Creditore ętia minore xx.an n.vt ff. de manu.vindi.si pater.§.fin.& ff.qui & a quibus ma.l.q in fraudem. § fi.

l Creditoribus.§ CASVS. Si in fraudẽ creditorum seruũ tuũ manumisisti, & postea eis satisfecisti,si postea vis revocare libertatem,quia dicis te in fraudẽ creditorum manumisisse. an sis audiendus,quæritur? Dr q non: q a propria turpitudinem allegas. nec si in fata conceßisti: audiẽdi erunt hæredes tui.

l ¶ Debet.§ Not.non audiri quem allegantem turpitudinem suã. Item non licet venire contra suũ vel prædecessoris sui factũ: licet illud nõ tenuerit de iure.& est fic ℈. de trãsac.l.transactione ij,& J.de reuo.do.l.cũ confitearis,& fi.qui & à qui.l.pignori.& J.de reuo.iis q in frau. cre.l.filios.& ff.de euic. l.vendicãtẽ.& de leg.2.l.qui soli dum.§.ẽt respubli.& J.ff lib.cau.l.si ab eo.& de le. j.l.si seruus pluriũ. §. j.& nõ põt venire contra fa ctũ suũ: vt ℈. de rei ven.l. cũ a matre.& ff.de adop. l.post mortẽ. & de serui. rusti.prædio.l.per fundũ.

¶ *Maritus ẽ dominus rei dotalis.ad hoc allegatur.Bal.Vel sic.Maritus dotis domi nus seruum dotalem manumittit sed nõ in uita uxoris;cui specialiter pignori dedit.b.d.S.*

¶ Imp.Seuerus & Antoninus AA. Proculo. LEX I.

Licet dotale[a] mancipium vir qui soluendo est, possit manumittere[b], tamen si te[c] pignori† quoque datum[d] mulieri apparuerit:inuita ea non posse libertatem assequi[e] nõ ambigitur.

¶ *Quod specialiter declarat, ualidè operatur quam quod in genere prędicat. b.d. Bal.Vel sic. Tacita bonorũ obligatio etiã fisci,nõ impedit libertatem seruiusfraus & euentus interuenerit.b.d.Sali.*

¶ Iidem AA.† Abascanto. L. II.

Libertas à debitorẽ fisci seruo data, qui pignori non est ex conuentione speciali, sed tãtum priuilegio fisco obligatus[f], nõ aliter infirmatur, quam si hoc fraudis consilio effectum[g] deregatur.

¶ *Etiam expressa generalis obligatio bonorum non impedit seruũ manumitti; sed specialis eiusdem seruibd. Sali. & Bald.*

¶ Iidem AA.† Antonio. L. III.

AB eo,qui bona sua pignori obligauit, quæ habet, ßq; habiturus esset,posse seruis libertatẽ dari,certum est[h]. ¶ Non idem iuris est in iis seruis, qui pignoris iure † specialiter traditi, uel obligati sunt.

¶ *Consentiẽte creditore,debitor iure manumittit seruum quem specialiter pignori dedit.b.d.Sali.& Bal.*

¶ Imp.Alexander A.† Sabino. L. IIII.

† Du. et alia exempl. Sabiniano

SI(vt proponis) consentiente creditore,[k] cui pignoris iure cũ aliis mancipiis obligatus fuisti,a debitore manumissus es, potuisti ad libertatẽ peruenire.P.P. 6.Id.Maii.Alex.A. Cos.

¶ *Ad rescindendum aliquod factũ,nõ potest quis suã uel quasi suę turpitudinẽ allegare.b.d.Bal.Vel sic: Satisfactio creditorum cõfirmat libertates manumissorum, nec fraus propria a debitore allegata, ei patrocinatur.hoc dicit.Salicet.*

¶ Idem A.† Extritatiano. L. V.

SI creditoribus satisfactum fuerit, ancillæ quæ pignori obligatæ a debitore manumissæ erant, liberæ fiunt. nam ipse manumissor si fraudem se fecisse creditoribus, vt revocet libertates, audeat dicere:audiri non debet, nec hęredes eius.

¶ *Seruus ciuitatis ßt manumittiab ordine, decreto ßsidis iterueniẽte:nec fuga uicarij ẽ iusta cã ipsũ revocãdi seruitutẽ. b.d.S.*

¶ Imp. Gordianus A. Epigono. L. I.

SIta, ut lege municipalii, constitutionib. vsq; principum comprehẽditur,cũ seruus publicus esset,ab ordine(consentiẽte etiam præside prouinciæ) manumissus es[p],nõ† ex eo q is quem dederas vicarium,in fugam se cõuertit,iugo seruitutis, quod manumissione euasisti, iterato cogeris succedere.

† alias Auctor.

¶ *Manumissus solẽniter a ciuitate,potest matrimonium contrahere, & nati ex eo sunt liberi,& in potestate patris.b.d.Sali.*

¶ Idem A.† Hadrianæ. LEX II.

SI decretum ordinis auctoritas rectoris prouinciæ comprobauit[q],quo is libertatem acceperat,cui postea fueras (ut proponis) matrimonio copulata:nata tam ex huiusmodi matrimonio, & ciuem Romanam esse, & in numissus vxorem duxerit,& ex ea filium susceperit:an sit libera,& in potestate patris,quæritur? Dicitur q sic. Viuianus.

q ¶ Comprobauit.§ vt & ℈.l. proxima.

De seruis reipublicę manumittendis.

TITVLVS IX.

¶DE SERVIS REIpublicæ manumittendis.

Contintio.

† Titulo non præcedunt.

† Deest in nonnull. Ac. † Vulgatis

† Deest in nonnull. Ac. † Vulgatis

† Alias, ex libertis ingenuo fiunt.

† Cornelio

† Deest in nonnull.

† Primi quo quoniam pa rentem eõ dominum.

† De qua re etiã mẽtio in l.3. Dig. De reb. eo. q sub tut.

† Tidem A. Iuliano.

† Iuris in omnib. earum Pupillus ę magis prę quam mulier &c.

† Alias Adtiæ

† ideo q.

† Mido

Dominiũ an statim quæratur domino p procuratorem. † alias Põpeiano

a ¶ Potestate.] ex liberto etiam ingenuus est: ut supra de suis & legiti. liberis.l.filium.

TItulis.§ CASVS Quo casu seruus priuati manumissus reuocatur in seruitutẽ,eodem modo & seruus uniuersitatis.Si cõsules ciuitatis Bonoñ.cõsentiẽte potestate, dato seruo uicario,ut statutũ est tam in Italia quã in ęuincia, seruum reipub.manumiserit: & manumissus officium tabellionis admiserit,ut prius fecit: an propter hoc uideatur libertas revocari? dicit q non. nec filiis nocet,quo minus possint fieri decuriones.

b ¶ Titulis.§ cuenditione,uel dotis, donatione, uel simili,ut revocatiõe ex ingratitudine:ut ff.de lib.cau.l.si usus fructus.

c ¶ Quibus.§ i.quo:ut ℈. de in ius no.l.fin. & facit J.de ing. manu.l. scietis.

d ¶ Vectibulici.§ alias vectibilici.hic Vectibuli cus:ut legẽ d huiusmodi seruis manumittẽdis.

e ¶ Cuius.§ scilicet legis Vectibulici.

f ¶ Iterum.§ consule.

g ¶ Ad prouincias.§ ut aõ solum in Italicis seruis, sed etiam in prouincialibus locum habeat.

h ¶ Tabulariam.§ qđ officium omnibus sernis in terdiciturut J. de tabu.l. generaliter.lib.x.ideo au temuidebatur obesse libertquia fuerat seruus publicus:ut ff.de adop.l.nõ alter. & sic ex eo natus. deberet cẽseri spurius:ut pote sine patre de iure ci uili: ut ff. de reg.iur.l.seruitutem.tamen aliud est: quia dicitur seruus, non quod sit seruus: quia tabellio seruus esse nõ põt: J.de tab.l.generali.lib.x. sed quia seruit rei publicæ. Item & aliud uidebat ei abesse:quia gesserat actũ publicũ. ſ. tabulariã, & actũ reipu. nemo liber tus gerere cõpellitur: ut J.ne quis liber.inuitus. l. j.& ii.lib. xj. & J. de lib. cau.l.liberos.

i ¶ Ex liberis.§ ideo dicit ex liberis, ut dicat: quia si seruus esset, licet mater esset libera & pater seruus fisci, filius sequeretur cõditionem patris: & ę eis J. ne de statu defunct.l. si pater. idemq; dicunt in filio genetiarii. Sed Io.cõtra,nõ enim patris conditionẽ in seruitute sequitur:ut ℈.de rei uend.l.partum.sed in curiali conditione & in honoribus : ut J.de decur.l.exẽplo & l.eos.& l.nullus.lib.x.Dic ergo ideo dici ex liberis:quia si patrem habuisset seruum,esse spurius:& ideo nõ uocaretur ad decurionatum,uel ad aliam dignitatem, donec esset legitimus com.petitor:ut ff.de decur.l generaliter.§.spurios.& ℈.de suis & legi.liber.l.ex libera.

¶DE IIS,QVI ANON DOMINIS MANVMISS.&c.

Vm qui seruos.§ CASVS. Si seruum tuum quasi proprium manumisi:an ad æstimationẽ seruitibi tenear,quæritur Dicitur quod fic.uel ad id quod tua interfuit eũ nõ manumitti.

K ¶ Manumittit.§ sciens : alias cum nullum pretium habeat,non teneretur.

l ¶ Quanti.§ subaudi uel quanti,si nõ est in litera,&c.uel in fine sipple, uel ipsum seruum : & secundum hoc pretium & interesse est idem. Sed qua actione hæc æstimatio petitur?Rñ.præscriptis uerbis,uel in factum, uel utili negotiorum gestorum,habẽdo ratum:licet non suo nomine gestum,& licet res extet.quod est speciale fauore libertatis, scilicet quod posit habere ratũ negotium non suo nomine gestum:& re nondum perempta uel usucapta:alias secus: ut ℈.de rei uendi.l.mater.& de re.alie. non alienan.l.j Item hac l.manumitto alienum:sed duabus sequentibus manumitto debitum alteri.

De iis, qui à non dominis manumissi sunt.

TITVLVS X.

¶ *Scienter manumittens seruum alienum vt proprium, tenetur domino hoc eligenti ad pretium.b.d.Sal.*

¶ Imp.Antoninus A.† Cornelio. L. I.

† Cornelio

Vm, qui seruos alienos ac si suos manumittit:[k] vt pretium eorum dominis, si hoc elegerint, depẽdat,† vel quãti[l] sua interest,sæpe rescriptum est teneri. PP. kalen. Mar.Anto.A.& Balbino Cos.

¶ *Si procurator emit sibi seruos antè,quã tradat domino, potest manumittere illos. hoc dicit.Sali.*

¶ Imp.Alexander A.Mercuriali. L. II.

FElicissima,quam, mandante te,seruũ emisse dicis,[m] si dominium serui, quem manumisit, nondum ad te transtulerat,[n] frustrà petis, vt, denegata libertate eius, quẽ manumissum dicis, possessio tibi tradatur.

¶ *Non venditione hæreditatis,sed traditione rerum transfertur dominium. hoc dicit Sali. & Bald.*

¶ Idem A. † Pompeio. LEX III.

QVi tibi hæreditatem vendidit, antè quã res hæreditarias traderet, dominus earũ perse uerauit: & ideo manumittendo libertatem seruo hæreditario præstitit. • PP. vi. Kal. Aug. Agri. & Clem.Cos.

¶ *Habens precarium vsum non adipiscitur dominium : & id eo rem alienare, vel statum mutare non potest.hoc dicit notabiliter.Bald.Vel sic:Tenens seruum precario,non manumittit. Salic.*

¶ Impp.Valerian.& Gallien.AA.Zoilo. LEX IIII.

SI non proprietatem[p] donauerat, sed ministeriũ ancillæ dederas: libertatẽ mancipio dando. ea, quæ precarium vsum habebat, dominio tuo nihil præiudicauit. Nemo enim alienũ seruum,quam uis vt proprium manumittat, ad libertatem perducere potest.

¶ *Donator post traditionẽ desinit esse dominus & administrator,b.d. Bal. Vel sic: Donatori post traditionem interdicitur manumiss.b.d.Sa.*

¶ Impp.Dioclet.& Maximian.AA.& CC. Marcellinæ. LEX V.

SI tradita ¶ sunt ex donatione mancipia, ius manumittendi donatrix non habuit.

¶ *Pater non põt supplere defectũ filij qui in ætate reperitur.b.d. notabiliter. Bald. Vel sic:Filius qui per se non põt manumittere,nec patri potest consentire.b.d.Sal.*

¶ Idem AA. & CC. † Milio, & aliis. LEX VI.

SI pater seruũ vestrum, licet vobis minoribus† viginti annis[s] tem.] Not.ut supra de usufruct.l.usufructu. & supra de manumiss.testa.l. seruo. & ff.pro donato.l.fin. Sed contra.ff.qui & à qui.l.competit.ubi ualet manumissio facta ab eo qui postea apparuit seruus.Sed dic,ibi apparuit scilicet ex superueniente causa:liber tamen erat tempore manumissionis.

† Mido

SI tradita.§ CASVS. Si mulier aliqua seruum tibi dederit:an eum manumittere possit:uel si de facto manumittit,teneat manumissio,quæritur:Dicitur quod non. Viuia.

q ¶ Si tradita.§ secus si non tradita:ut ℈.eo.l.qui tibi.

SI pater.] CASVS. Si pater tuus te minore xx.ann.consentiente seruum tuum manumisit;tibi non præiudicauit:utde non tenuit manumissio. Viuianus.

r ¶ Minoribus.§ secus si esset maior.sic econtra pater per filium:ut J.cõmunia de ma.l.j.§.fi.sunt enim una persona, ut instit.de inuti. ſtipu.§.ei uero qui. alias non potest quis, alium manumittere ut ℈. de manu.vindi.l nec mulierem.

s ¶ Viginti annis.§ ut J.titu.j.l.si minor xx.an. lex Aelia Sentia contra dicit: ut insti.qui manu.non poss. hodie autem correctum est per authẽ. ut in auchen.ut ſpon.larg.colla.ix. circa prin.quia dicitur q maior xiiii. an.potest facere testamentum:ergo & manumittere.

Potuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Potuit.¶ Hoc cum seruus erat minoris, si aliter ius, licet sibi obligatus pōt cōstenire manumissioni.ut ff.de manu. vin.l. si pater. §. fi.

SI ānon dominis. ¶CASVS. Si aliquis seruum alienum manumiserit:aut in præsentia iudicis simplicis habentis tamē ius dādi libertatē, aut principis.primo casu reuocabit libertas, & sine pœna,secundo casu restituto dño suo mācipia eiusdē artis dabit domino, & tria fisco.& hoc i prima & secū da parte. Si uero xx. annis tacuit,ita q̄ nemo status moueat quæstionē,& ille prædicta præscriptione se tueri possit: à pdicta pœna erit immunis qui manumisit:& sibi imputet dominus quod tanto tempore tacuerit. & hoc in tertia.

b ¶ Pœnæ.¶ nominaliter ponitur. nullam enim patitur pœnam qui manumisit.nam authoritas iudicis excusat. ut ff. de iis q̄ no.infa.l.furti. § ij. Ité libertas ualet, ut hic innuit.vel uerius nō valet. ut ff.eo.l.si non proprietatem,alij ponūt aduerbia liter:& ideo dicit pœnæ: quia cum opponitur præscriptio xx.an. nō est facilis dissolutio libertatis. & secundum primū modum potest legi ī. & ī.

c ¶ Iubentibus. ¶id est cōsentientibus & authorizantibus.

b ¶ Et alia tria.¶ sic ergo in quintuplum. & sic est contra. institu. de act.o. §.omnes.sed diuersis præstatur hæc pœna fisco & domino serui.

e ¶ Præscriptione.¶ scilicet xx.an.ut ī. de longi tempo.præscripti.quæ p liber.l ij.Et nota,quod q̄ præiudicat sibi per negligentiam in uno, in alio similiter sibi præiudicat.sic ff. vi bonorum rapto.l.iij.&de administrato.l. si pupillus. & ff. ad legem Fa. authē.sed eum testator.§.itē si hęres quędam.arg.cōtra.ff. de alie. iu. mu.causa facta.l. item si res,in prin. Sed ibi alienatio tenuit à principio: hic non tenuit manumissio. Item not. simile econtra,quia si duo habeo auxilia.& in uno suum diligens,& sic in eo mihi non præiudico,imo mihi prouidi q̄ in alio videor mihi prouidere:ut ē.de I. offi.testa.l.contra maiores.& ff. de condi.cau.da. l.si extraneus,

¶QVI MANV-mittere non possunt: & ne in fraudem creditorum, &c.

CErtum.¶ CASVS. Si in testamento tuo Sticho directā libertatem reliquisti in creditorum fraudem,nō alias reuocabitur nisi cōstitum & euentus.f.q̄ re ipsa sint fraudati,sequatur.& hoc in prima. Si uero te ab aliquo hęrede instituto,& à te fideicō. relicto prętiando Titio,an Titius inter creditores computetur,si tu minus idoneus seruos manumittas,quæritur? Dicitur q̄ sic.& hoc in secunda. Viuian.

f ¶ In fraudem.Jus instit. qui ma.non pos.§. in fraudem.

g ¶ Sequatur.¶ Sunt ergo duo necessaria in directis.f.consiliū & euētus:ut hic.Sed in fideicōmissariis sufficit solus euentus,ut hic,& ī.e. fi. & ff. de fideicommissariis li.l.ergo.§.fi in fraudem. sic in datis. inter uiuos, duo ex iguntur.ff.quæ in frau.credi.l.si quis cum haberet.& instit. qui ma.non pos.§ præualuisse.

h ¶ Fideicommissum.¶ Non q̄ manumittens reliquerit, sed alius ab eo:ut apparet per l.illā ī. de bo.aut.iudi.pos.l.j.& ff ad legē Fal. l in ratione.j. §. qđ vulgo. Ité hoc cum est purū: secus si conditionale: ut ff.eodē & a qui. l. qui in fraudē. & ff.de ac.& obl.l.is cui.

SEruos.¶ CASVS An seruus ordinarius principis vicarium suum manumittere possit,quæritur? Dicitur q̄ non.

i ¶ Seruos.¶ arg. contra. ff.qui & a quibus.l.competit.ADDITIO Glos. soluit, ibi duobus modis dicit in ea.

k ¶ Nec per interpositam.¶ Non solum per se, sed nec per interpositam personam.

DIuo Marco.¶ CASVS. Dum potestas pulsat ad harengā, & populo congregato, coram populo quis vellit seruum suum scilicet actorem manumittere: vel alterius officii seruum: libertas data non tenet.& hoc senatores cē suerunt diuo Marco authore, videtur enim iste talis coactus manumisisse, quod esse non debet: vt ff. qui & a quibus. l. si paratus.

l ¶ Spectaculo.¶ i.sub aspectu populi: vel ad exclamationem populi: q̄ videt coactus manumittere: vt ff. qui & a quib.l. si priuatus.& ar. ī. de pœnis.l. decurionum.

m ¶ Alienum.¶ i.alium ab actore.

SI minor annis.¶ vigināti.] CASVS. Si minor.xx.anno.seruum suū ad manu.tradidit,nō tenebit manumissio.

n Si minor annis viginti.¶ concor. ī. tit. 1 j. si pro.

o ¶ Homines.¶ scilicet vicarios.

p ¶ Constituitur.¶ vt ff. de minor.l. verum. § si minor.& de verb.oblig. l.si minor.& de seruis ex por.l.4. Sed contra. ff. de manumiss. vindi.l.illud. §.j. Sol.ibi fuit seruus datus minori hac lege: ut manumittat:hic a minore datus alii. Item cōtra. ff. de manumis. l.4. §. nec interest. Sol. ibi non fuit lex a minore apposita vt manumitteret,sed ab ipso seruo, qui hoc pepigit cum emptore vt manumitteret eum.

SEd hodie.¶ CASVS. ista authē. extenditur tantum ad seruos qui testamento manumittuntur & est clara. Viuianus.

q ¶ Relinquere.¶ Hoc aptatur ad illā solā libertatē quæ in testamento datur vt in corpore huius authen. ex & verbū relinquere: innuit vt ff. de tab exh.l.j. §. fin. ergo nec hodie manumittit minor xx. an. inter vuos, nisi causa cognita:quia nec lex Iustiniani p̄mittit minori xvii. annis fi in testamento:vt instit qui manumit.non poss.§.fi.& §. eadem lege.

SI in fraudem.¶ CASVS. Libertas in fraudem eorum quæ fisco debentur data, non valet. Si verò debitori fiscali aliquis pecuniam pro seruo submiſtrauit: & sic manumissus est: non reuocabitur libertas:cum nihil de bonis debitoris per hoc fuit diminutum.

a ¶ Non ualet.¶ ut ff. de iure fisci.l. in fraudem. § a debitore.nisi præscriptione decem annorum defendatur :ut ff. qui & à quib.l. fi cum fideicommissa.§. Aristo.

b ¶ Patrem.¶ ut cum esset seruus, & pater tuus erat,scilicet naturalis.

c ¶ Emptori.¶ i.supposito à se, qui emerat à fisco debitore.

d ¶ Defuisse.¶ cum pretium succedat loco rei: ut ff. de petitione hæredi ta.l.si rem.

NEc fideicommissariam.¶ CASVS. Libertatē seruo testoris relictā dādam à pupillo: an tut.pup.præstare possit,quæritur? Dicit q̄ nō. Vnde si seruū, quem pupillus rogatus erat certo tempore ætatis suæ manumittere,non ipse, sed ei? tutor manumisit:manebit in seruitute, nec erit libertas:si modi casum ponendi sunt, sicut dicitur in glo.

e ¶ Præstare.¶ nisi infans sit. tūc enim sufficit solus tutor, si cui in hæreditate:vt ē. de iure deli. l. potuit. & l. si infanti. & hoc in seruis testatoris.si aūt essent pupillæ, nō opus forsan esset inq̄sitione:& sufficeret authoritas tutoris:ut ē. qui decreuerit. opus non est.l. fin. & l. fi. uel dic secūdo q̄ non pōt tutor manumittere ante certā ætatem quā statuerat testator. nam posset solus tutor.arg. ff. de manu.l.4.§. nihil aūt. & de mino.l.uerū.§.item quæri. Vel tertio dic q̄ hic est casus qui est ff. de ma. l. seruus furiosi. Sed arg. contra de fideicom. lib.ex causa.

SI debitor.¶ CASVS. Si ex administratione tutelæ uel curæ ad uel pupillo factus fi debitor in x. & te non existente solucionē fideicō. libertatem, non in fraudis consilio Sticho reliquerit.cā in fidei. libertatib. solus euentus dāni sufficiat:licet fraudis consiliū nō interfuerit,nō valet legatum.

f ¶ Inspici tantum.¶ ut ff. de re iur.l. fraudis. Sed cur est locus in directis, vt ē.e.l.2 Rñ.directæ æquparantur illis quæ dārur inter uiros:at illæ exigūt hęc duo:ut instit.qui ma. non pos §. in fraudem. uel directæ cōperunt statim,adita hereditate nullo hæredis beneficio: fideicommissarias ipse præstat:at nil ultra uires hæreditatis præstare tenetur.ut ē.ad l. Fal.l.successores.& ff.ad Treb.l j.§.penu.

¶QVI NON POSSVNT, &c.

¶ Dixi supra quando manumissio impeditur ex persona manumittentis:nunc quando ex persona manumissi.

CVm dinus.¶ CASVS. Si seruus ob delictum condemnatus fuerit, ut in perpetuis sit vinculis.an si ei libertas fuerit relicta,uel hęreditas posit illud capere, quęritur? Dicit q̄ non. Vel dic q̄ debeat esse in uinculis usq; ad annū: si medio tēpore fuerit ei relicta, &c. Si uero rēpus pœnæ iā effluxerat, & postea alii fisco debebantur, probāri potest libertas data:nō valet. a ¶ Sed si pecuniā is,qué patrē b tuū appellas,emptori c dedit, & ab eo redēptus, ad libertatē perductus est: nihil videt bonis defuisse d eius, qui fisci debitor dicitur.

¶ Solus tutor non præstat libertatē a pupillo debitam. Sal.

¶ Impp. Dioclet.& Maximia. AA. & CC. † Olympio. LEX VI.

NEc fideicommissariam libertatem a pupilla † sua seruis debitam tutorē posse præstare, e certi iuris est.vnde si hos, quos tu rogata fueras manumittere tēpore certo ętatis tuę ad libertatē nō perduxisti, sed tutor manumisit, remanserunt in † seruitute.

¶ In fideicommissariis libertatibus fraus consideratur ex euentu tantū.h.d.S. Et colligе hic q̄ favorabilius est directum quam obliquum:quod tenementi secundū. Bal.

¶ Idem AA.& CC.Zotico. L. VII.

IL debitor ex administratione curę dominus tuus non soluēdo constitutus, fideicommissariā tibi reliquit libertatē,cū in fideicommissariis libertatibus euētū inspici tantum f obtinuerit,nihil eius voluntas ibi ,pdesse pōt.

Qui non possunt ad libertatem peruenire.

TITVLVS XII.

¶ Serui damnati ad perpetua vincula,nō possunt ad libertata perduci:nec damnati ad tempus,durante tempore per aſed finito sic:& libertas medio tempore eis relicta,tunc eis prodest.h.d.Sali.

¶ Impp.Seuerus & Antoninus † AA.Torquato. LEX I.

VM dinus † Claudius pēneus constituerit, a præsidibus prouinciarū, vel qui coercendorū † malefficiorum potestatē habent in perpetua vincula damnatos ad libertatē † perduci nō posse: ij q̄ ītra tempora pœnę liberi, & hæredes esse iusti sunt,aut legatū fideicōmissumve acceperūt:neq; libertatem h adipisci,neq; quicquam eorum quę † de his data sunt,capere possunt i. ¶ Quod si pœnæ tēpus compleuerint,iam omni vinculo exoluti.& quasi ad pristinam, uel simplicem k seruitutis cōditionē † redacti,& libertatem,& si qua testamentis dominorum illo l tempore defunctorum acceperunt, sine vlla quæstione pœnę præteritæ consequantur m.

¶ Prohibitus ī pœnā à testatore manumittere non pōt etiam per emptorē ad libertatē perduci.¶ prohibitus uero pp aliquod ministerium familiare,officij necessitate cessante, nō prohibet uenire & manumitti.h. d.Sa.

¶ Impp. Valer.& Gallię.AA.Theodoro.

LEX II.

ISquidem,qui ī testamēto vetitus est manumitti,ad libertatem nō potest a peruenire: sed in proposito interest, vtrumne eos, quos cum filio educatos esse testator expressit, propter familiare ministerium & vsum filiorum necessarium,& † venire & manumitti † vetuerit,an quasi male meritis b pœnā irrogauerit c. Nam prior casu,morte eius cui consulebatur,obsequij necessitate finita, libertas d potest puenire: posteriore † autem casu,id quod pœnę causa in seruos statutum est, necesse est vires suas obtinere:† quādo ¶ diuis parentibus † meis placuerit huiusmodi testamentorum leges perpetuam seruitutem male meritis seruis irrogare,ut nec per suppositum emptorem ad libertatē perduci possint e.

Quibus ex causis serui ,præmio libertatem accipiunt.

TITVLVS XIII.

¶ Seruus q̄ iudicauit necē dñi,pro præmio consequitur libertatem,sententia cōtra occisores lata, & nō ān.hoc dicit.Sa.

¶ Impp.Dioclet.& Maximia. AA. † Firmino. LEX I.

VOniam † religiosa f solicitudo ad augēdāt g prouocādam que h fidei obseruationē iuris præmio affici dēt,si ad vlcisccndā † necē

QVoniam.¶ CASVS. Si seruus mortem domini in publicum detulit, & strenuus in accusando exiterit aduersarium conuincendo:an ob hoc liber effici mereatur,quæritur? Diciturque quod sic.non ipso facto,id est, ipso iure, sed ex præsidis sententia uel non,eo ipso quod profuit ad accusationem,sed conuicto aduersario. Viuianus.

s ¶ Quoniam religiosa.¶ quia ad superiora etiam habent respectum.

t ¶ Ad augendam.¶ in his seruis qui habent eam,

v ¶ Prouocandamque.¶ in his uel in eis qui non habent eam. sic & ī. de bonis quæ lib.l.ii.

Ipso

Ex li. 4. ti tu. 9. l. 1. C. Th.

Deest C. Th. sd hoc verus subiato legendū paulo ante esset,& nō dominum.

Deest C. Th.

Actio q̄que datur ī quintuplū. hmōdi,in manuscrip. In C. Th. cuiusmodi.

Deest C. Th.

Deest C. Th. sed male ut credo Negligentia nocens alicui in uno, nocet ei in alio.

Deest C. Th. et in omnib.

Libertates in fraudē creditorū cōcessæ,an sint reuocandæ.

† dees vide Vlpia. in Epitro. tit. 1.

† Olimpio al. Olympio

† seruitutē, scilicet omn.

† Natalio: nō in alio & Du.

Continuation.

Alias sim pliciter Actionem a. nullus actor.

Deest in melioribus lib.

Liberas sedicti. Quo ratione sit quasi fideicommissa.

† malefficio

† producit Deest in omnib.

Nouella 119. §. & hoc quoq;

† Firmo al. Firminæ

† quando

† cædem, in omnib.

† nosti is. † nosti is. † testatorū

† Deest in omnib. quum.

† sic in om, & rectè. Dua. autē, possunt

† retracti

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ipso.ſi,nõ ipſo iure. Vel dic,nõ eo ipſo quòd ꝓſilit ad accuſatio
† ex ſnia. nẽ:ſed demũ cõcto aduerſario: ut h.c.& ſ.de prec.impera.off.'.'.&
Dua. PP. ff.ad Sylla.l.iii.ſ.utrũ.& de iure pa.l.pe. Et nor.q eſt ordinꝰ.u. ff qui
7.Id.Decẽ. ſine ma.ad lib.pue.l.q. ob necẽ.ſed alia.ff.de bo.lib.ſi necẽ.dicit,q nul
& Maxi. lius. Sed dic ſcilicet nullius uiuentis: & nõ puto hic reddi prætiũ à fi-
Coſs. ſco:cum domini negotiũ
ratio ꝓ ita re. geſſerit aliud in caſu in-
ſtruendam ſtia.l.p.oxi.
hãc ſubſcri
ptionem ex S Eruꝫ CASVS. Si
l.j.ſ. de pre ſeruus cuidẽm adul
cib.Imp.of. terinam monetam in pu
D.8.Id Oc blicum detulerit, ad li
tob. Dio- be. tatem pꝛueniet,ſolu
cle.4.& Ma to à fiſco prætio ſeruꝛ do
ximino 3. mino. Viuianus.
AA. Coſs. b ¶ Percipiant.ꝫ Sed an
† Ex lib.9. idem ubicunque ſeruꝛ ꝓ
tit.l.1.l.2. præmio accipiunt liber-
C.Th. tatem à lege? Videtur q
& eorum non:ut ff.ad le.Fal.l.qris.
Sic C.Th. ſed illa magis inuuit con
al.deſunt ſe trarium. Aceur.
quentia, vt S I quis ꝫ CASVS. Si
Dua. i aliis aliquis uirginem ra-
deeſt inte puit,& ita potuit accuſa
gra ſubſcri ri crimine capitali: & a-
pro. micꝰ uirginis cũ raptore
Ex l.9.ti. ut ſub diſſimulatiõe per
t.24.l.1. C. trãſerint:ſi ſeruꝰ tales in
Th. publicum detulerit, ad li
Latinita- bertatẽ pꝛueniet. Viui.
te C.Th. c ¶ Raptus.ꝫ Genitiui
ſed q.a hoc caſus.
genus liber d ¶ Tranſmiſſum. ꝫ ex
tatis ſubla eo q dicit tranſmiſſum,
tũ a Iuſtin. ſumit Io q liceat tranſi
ſuit, cõpoſi gi.q.d. finitur quantũ ad
tores ꝓ lati tranſigentẽ: ut ff.ad leg.
tate, po Iul. de ui pu.l.q cœtu.ſ.
ſunt ii qui uacantem. Eſt tamen
libertate, arg.cõtra ſ.de rap.uirg.
Deſunt ſ.ſine ma.ad lib.pue.l.q. ob necẽ.ſed alia.ff.de bo.lib.ſi necẽ.dicit,q nul
Du.q hac i ſco:cum domini negotiũ gesſerit aliud in caſu.in-
ſubſcriptio ſtia.l.p.oxi.
ne ſeq.ſi in S Eruꝫ CASVS. Si
aliis itegra ſeruus cuidẽm adul
abeſt ſubſcriptio. At terinam monetam in pu
in C.Th.ſic blicum detulerit, ad li-
legitur. D. be. tatem pꝛueniet,ſolu
Kal. Apri. to à fiſco prætio ſeruꝛ do
Aquil.Con mino. Viuianus.
ſtantino A. b ¶ Percipiant.ꝫ Sed an
& Cõſtã- idem ubicunque ſeruꝛ ꝓ
tio C.Coſs. præmio accipiunt liber-
† Deeſt Du. tatem à lege? Videtur q
In C.Th. non:ut ff.ad le.Fal.l.qris.
hæc ſubſcri ſed illa magis inuuit con
ptio aptata trarium. Aceur.
eſt legi pce- f ¶ Prodiderit.ꝫ i.mani
denti:& re feſtauerit.
cte, non. n. g ¶ Donetur.ꝫ Et hic di
pꝛueniunt cit Irne. dandum prætiũ
Conſtan. & à fiſco:nam & hic conſu-
Cõſtantius lit fiſco.
Conſulatũ
gerere ſub ¶ DE INGENVIS
imperio manumiſſis.
Gratia. Va
let.& The. ¶ De ſeruorum manumiſſione dictum eſt: ſed quia ingenui homines
odo. multis an de facto quandoque manumittuntur, ponit quid iuris ſit de ingenuis
nis poſt Cõ manumiſſis. Azo.
ſtan.& Con
ſtantij mor SI ingenuum.ꝫ CASVS. Si liberum hominem quem crede-
tẽ,imperaꝝ basſeruum tuum eſſe in teſtamento tuo manumiſeris:& il-
uerunt. le in ingenuitatẽ proclamauerit: an bona quæ occaſiõe ma
Adeo in plu numiſſionis acquiſierit in domo manumiſſoris apud hære-
rib.lib.De dem relinquere debeat, quæritur? Dicitur quod ſic. Idem eſt ſi ei tan-
eſt rota ſub quam liberto aliquid fuerit legatum. Viuia.
ſcripto. h ¶ Iudices.ꝫ ſi pꝛæſides prouinciarũ: ut ſ.de pedaneis iudicibus.l.ii.
Dua.aũt ſic i ¶ Agere debes.ꝫ Actione in rem pꝛæiudicialiter inſti.de act.ſ.pꝛæ-
habet. iudiciales.
† Id. Iul. K ¶ Memor.ꝫ ſcilicet tu.
Romæ. l ¶ Manumiſſionem.ꝫ ſcilicet de facto.
Continua-
tio.

ADDITIO. Tu dic eas cum Barto.in dicta l.tranſigere.ſ. de tranſactio.in ii col.uerſicu.his expediãs uenio,&c.quòd p raptu paciſci aut tranſigi licet:quia dicta l.tranſigere.ſolum adulteriũ excipit.& quo dicas latius, ut ibi per eum.

dominiũ corruptis ꝓbationibus ac ſtrenuo niſu conſtiteris, libertatem, quam iis quĩ dominorum cẽſem vindicant, iampridem ſenatuſconſultis, & ſtatutis principũ pꝛeſtari ſancitum eſt, etiam tu pro tam ingentibus meritis non ex ipſo facto,ſed additione & ſentẽtia pꝛeſidis reportabis. † D. 8.Id. Decemb. Diocle. & Maxi. Coſs.

¶ *Seruus alienus qui defert falſatorẽ monetæ, libertatem conſequitur, & domino fiſcus dat prætium ſeruti.b.d.Bald. Vel ſic: Deferens falſatorem monetę, in prœmium conſequitur libertatem.b.d.Sali.*

Imp.Conſtãtinus A.ad Ianuariũ. II.

S Eruꝫ qui monetarios adulterinam monetam clandeſtinis ſceleribus exercentes,in publicũ detulerint, ciuitate Romana donentur,ꝫ vt eorum domini pretiũ à fiſco percipiant. D.xij.Cal.Decemb.Romę Criſp.ij.& Conſtã,† CC.Coſ.

¶ *Colligę ex hac lege.q deraptu virginis pot tranſigi: tñ maleficiũ non remanet impunitũ.Bal.Vel ſic:Raptus virginis crimẽ detegens,conſequitur libertatem.b.d.Sa.*

Idem A.ad populum. L. III

S I quis ꝫ ſeruus raptus † virginis facinus diſſimulatione pꝛeteritũ,aut pactione trãſmiſſum, detulerit ĩ publicũ,ꝫ libertate donetur. ¶ D.pꝛid.kal.April.ꝫ Aquilcio vj.& Conſtatino Coſs.

¶ *Deſertor militiæ poteſt à quolibet acceptari& ex hoc ſeruus conſequitur libertatem.b.d.Bald.*

Imppp.Gratia.Valẽti.& Theod.AAA. ad Syagrium. † PP. LEX IIII.

S I decertorẽ militiæ ſeruus prodiderit, libertate donetur.ꝫ † Da.kal.Apri.Aqui.Conſtan.A. vj.& Conſtan.C.Coſs.

De ingenuis manumiſſis. TITVLVS IIII.

¶ *Ingenuus teſtamẽto manumiſſus non efficitur libertinus: & tamẽ tenetur manumittentꝫ veſtituere quicquid de eius domo vel eius contẽplatione meruit. Ba. Vel ſic: Si manumiſſus dicat ſe ingenuum, & obtineat in competẽti iudicio,teneꝫ reſtituere*

tã habita à manumiſſore quam eius occaſione. Sali.

Imp.Alexander A.Phileto. L. I.

SIn genuum te ex teſtamento manumiſſum eſſe dicas: apud ſuos iudices a cauſam agere debes, i ſi tamen iuſtum contradictorem habes, id eſt, eum qui ſe patronum tuum eſſe dicit, † memor b Senatum cenſuiſſe, vt quì poſt manumiſſionem ĩ originem repetierint: ea quæ de domo manumiſſoris habent,ibi relinquant. In qua cauſa etiam legata vt liberto data eſſe, iuris prudentibus placuit.

¶ *Obſequia ſeruitutis non faciunt ingenuum ſeruum. Sali.*

Imp.Gordianus Pompeiæ. L. II.

INgenuam natam, neque nutrimentorum ſumptus, c neque ſeruitutis obſequium faciunt ancillam,ꝫ neque manumiſſio libertinã,† PP.Id.Mar.Sabi.& Venuſto Coſs.

¶ *Natus ex ingenua, lite pẽdẽte eſtingenuꝰ. Vel ſic: Vitiũ litigioſi nõfficit libertati. B. Vel ſic: Si manumiſſa eſt poſtea ex antiquo cauſa pronuntiata ingenua, liberi ante nati probantur ingenui.b.d.Sali.*

Imp.Philꝑpus A.Feliciſſimo. L. III.

SI auiam tuam vti ancillam manumiſſam, poſteà te ingenuam eſſe ſolenniter d conſtiterit, ſtatumque eius iuſtæ ſententiæ tuetur auctoritas: filios eius, quamuis ante ſententiam † iam ſuſceptos, ingenuam libertatem non immerito flagitare, ſi cum peritioribus tractatum habuiſſes, facilè cognoſceres.e

¶ *In hoſtilitate inter duas ciuitates conſiſtente captus, non efficitur ſeruus,hoc diuit ſecundum lecturam ſecundam.*

Impp. Diocletia.& Maximian. AA.& CC.Agrippæ. LEX IIII.

CVm cognatum tuum ingenuum† natum† ex Palmire næ f factionis,ꝫ dominatione redẽptum,velut captiuum diſtractum

CVm cognatum.ꝫ CASVS Si ciuitate habente bellum cum ciuitate alia ingenuus aliquis captus fuerit & diſtractus: an ſeruus dicendus ſit,quæritur? Dicitur q non:quia tales non dicuntur hoſtes: ut ff.de capti.l.hoſtes. Vel dic: quia Palmyrena ciuitas bellum faciebat, cum populo Romano, & captus erat liber homo,& diſtractus: cum quodam iure poſtliminii dicatur reuerſus,eum pꝛæſes prouinciæ reddet ingenuitati:nec ſeruus eſſe dicitur. Viuianus.

v ¶ Ingenuum.ꝫ à natiuitate.

x ¶ Palmyrenę.Iciutas eſt Palmyrena, quæ eſt in prouincia Phœniciæ prope Barbaricas gẽtes:ut ff.de cẽſi.l. prima. & faciebant bellum cum populo Romano,& tũc ceperunt:eũ denique uendiderũt:& ſic iure quodam poſtliminii dicitur reuerſus: ut ff. de capt.l.ii.& l.ſi. Vel iure ſuo faciebat bellum cum alia ciuitate:& ſic iure nõ fuit factus ſeruus, cum non dicantur hoſtes:ut ff.de capti.l.hoſtes.

y ¶ Factionis.ſi.diſcordiæ.in mala enim parte ponitur.

Diffamari.

Palmyrena

DIffamari.ꝫ CASVS. Primo ponit regulam, deinde exemplũ ad regulam quæ talis eſt:ſtatus ingenuorũ errore uel malignitate alicuius diffamari nõ debet. Exẽplum tale eſt: Titius perſæpius impoſuit Seio quod erat ſeruus: Seius pꝛæſidẽ & eius ſucceſſorẽ ſæpius interpellauit ut Titiũ citaret & probaret. Seiũ ſeruũ eſſe,uel deſiſteret. Seii allegationibus auditis,ꝑnun
tiauit ne Seius à Titio
ſuper ſtatu ſuo decẽtero
inquietaretur. ſi igitur
adhuc perſeuerat in iniu
ria, debet Titium tempe
rare.Viuianus.
a ¶ Periniquum.ꝫ id eſt
valde iniquum.
b ¶ Alterum.ꝫ ſucceſſo-
rem.
c ¶ Defenſionibus.ꝫ id
eſt,iuribus.
d ¶ Sententiam.ꝫ defi-
nitiuam,lite primo corã
ſe conteſtata:ut arg.ff.de
libera.cau.l.diui.ſ.ſecũ
dum Al. Vel dic q pꝛæ-
ſes ſtatuerat eorum tem
pus, itra quod inciperet
agere:quod poteſt, dene
gando ſibi poſtea iuriſdi
ctionẽ:ut ff. de remiſſ.pig.
l.ſi eo, & ſ. de itſu.pu.l.ſi.
& ff.de cur.bo. dan.l.ſ.
quæritur.& ff. quibus ex
cau. maio.l. ſed & ſi per
prætorem. ſ. ſed & ſi dũ
decreto.& ff. de optione
leg.l.mancipiorum.& l.ſi
optio.ſ.ſi. & j. ad legem
Iuliam de adult.ob.com
miſſa.& ff.d bo.authori.
iud.poſſ.l.&.ii.& d Car
bo. edi.l.iii.ſ.duę: & etiã
Pœnalẽ poteſt indicere
multam: ut ff.ſi quis ius
dicen.nõ obtẽ. l.j.in pri.
Item cõtra.ſ.ut nemo in
uitus.ſed hic ſpeciale. Et
ſunt hæc omnia argumẽ
ta pro ſcholari q uult re
cedere, & Bononienſes
differunt eum conuenire
in recẽſſu.
e ¶ Inquietudinem.ꝫ
nam amittit cauſam, cũ
deeſt cognitioni cõtuma
citer: ut ff.de re iudicata.
l.contumacia.& j. de aſſer.tollend.l.j.in fine.

Cientis conditionẽ.ꝫ

SCASVS. Si ſciens ut ſeruum liberum poſſe diſtã non propter hoc libero quo fiat ſeruus pꝛæiudicaſti licet miniſteriũ quod ſerui cõſueuerunt facere,tibi pꝛæſtitit longo tẽpore.nullo uero titulo intercedente, puta emptionis uel donatiõis, non intelligitur ſua conditio mutata. Viuia.
f ¶ Cum igitur.ꝫ hic habes quod ab ſque lite con
teſtata fuit hic lata defi
nitiua ſententia. Sed dic quod ſtatus fuit termi
nus maximè in caſu qui ſequitur, alias contra quando:ut ff.de libera.
cau.l.liberis.ſ. ſi quis ſci
ens. ſed certe ibi non fit ſeruus ſciẽtis.
g ¶ Quæri ſolent:ut ff.
de libera.cauſa l. ſi uſu
fructus. in prin. & ſ.j. & facit ſ.de ſeruis reip.ma.
l.fin.Accurſius.

SIte.ꝫ CASVS. Si alicui ſtatus quæſtionem mouiſti,& renunciaſti coram actis,an alii pꝛæiudicet uolenti ei ſtatus mouere quæſtionẽ, quæritur? Dicitur quod non ſufficit ad probationẽ ingenuitatis quod aliquando motæ liti renuntiaſti. Viuia.

h ¶ Nec prodeſſe poteſt.ꝫ ut arg.ff.de lib.cau.l.diui fratres.

i INgenui naſcuntur.ꝫ ut inſti.de ingenuis,in prin.

K I ¶ Conſtituuntur.ꝫ ut inſtitut.de lib.in principio. Item & per ſenteriam:ut ff.de ſtatu.ho. l.ingenuum.

l ¶ Nec ſeruis.ꝫ ut ſeruus uel libertus ſit ingenuus. ut infra de cõfeſſi. detegẽ.l.ii.& de libe.cauſa.l parẽtes.& l. poſt certi.ius autẽ patronatum bene remittit:ut ſupra de bo.li.& de iure patronatus.l.ſi.Ite beneficio principis liberꝰ ſit igenuus: ut ff.de nata.re.l.quẽris.
m ¶ Nec iis.ꝫ ſcilicet patronis uel dominis.
n ¶ Transactioni.ꝫ dedit enim aliquid ſeruus uel libertus domino uel patrono, ut fieret ingenuus: hoc quidem non nocet conſentientibus.
o ¶ Conſenſerunt.ꝫ idẽ ſi conſenſiſſent ut fieret ingenui,ut pꝛædixit.

Libertina matre.ꝫ

ACASVS. Annatus ex libertina ſit ingenuus, quæritur? Dicitur quod ſic. unde ſi talis ab hoſtibus captus fuerit, uel ex libertina natus,ſibi non pꝛæiudicatur quominus ſit ingenuus. Vitianus.

P ¶ Iuris eſt.ꝫ ut inſtitut.de ingenuis. in principio.& ſ. de ope. liber.l.antepenul.

D recognoſcendos.ꝫ

ADos. CASVS. In l.plerunque hoc nomen Stichus, ponitur pro nomine ſeruꝛ.h.d quis ſegnuo hoc nomẽ impoſuit ad celandum ingenuitatem:nunquid ob hoc nutatur eius conditio? Dicitur q non. Viuia.

q ¶ Ad recognoſcendos.ꝫ ut inſtitu.de leg.ſ. ſi quis in nomine.

S I ueſtram.ꝫ CASVS. Si ingenuꝰ tanquam ſeruum poſſ. nullo pꝛæcedente titulo,ut eius operas in x. uel xx. annos libericõduxiſtinõ ob hoc ingenuitati eius pꝛæiudicatur. & ut fibi conuetio nis fides adimpleatur,agere poterit.
r ¶ Si ueſtram.ꝫ d eſt ſtipoſi ſidebantur enim ut ſerui.
s ¶ Titius.ꝫ ex quo liberi conſtituuntur ſeruiꝰ ut ff. de liber.cau. ſi naſcẽtis.& facit ſ.d.ſi ſtipoſitis.& eõ. ti. à libertina.
t ¶ Prohibemini.ꝫ licet ad mercedẽ, id eſt, ut ſoluatur uobis mercedes.

D mutãdum.ꝫ

ASVS Ingenuꝰ dita, & exportata quam ancilla nutribertatem & ingenuitatem amittat? Dicit quod nõ

ſed nati poſt, maneant liberi. Viuianus.

v ¶ Promouet.ꝫ ut & infra ad legem Fla.de pla.l.abducti.& facit ſupra eodem,à libertina.

præiudicari.

al. Pacatiæ.

Pacauiæ.

alias inciꝑit Liberti na.ut apud Du.

ingenuis, in omnib.

adire

ij. Kal. ut ait Dua. S.iii.&

Maximo & Dario. al. Max. Edamio.

placitas

Ingenuum

Universidad de Deusto
Biblioteca

INgenuũ. CASVS. Si de possessione libertinitatis ĩ ingenuitate puocati, nec ꝓbasti. an liberi[a]tis, qrit? Dr ꝙ sic.

Menan-dro. Deest in omnib. ¶ admittit libertatem

a ¶ Libertinitatem. ¶ Quã habebat, ꝙ videbat si amiserit: quia cũ asseruit se ingenuũ, uidet ne gasse tacite se nõ esse libertũ: forte nec patietur pœnã: ¶ secus si, cũ dicit se suis nũmis ẽptũ: ut ff. de manumi. l. si qs dicat. Itẽ no hic ar. ꝙ primo asserebat ie ẽ aliquam de

Status, in omnib.

Allodii sui esse rẽ pri- pót asserere se in feudũ moasserés. habere. sic & ẽ. si seruus an posit expor. ne. l. moueor. & ff. posteadice de excẽ. rei iu. l. si mater. re se in seu dum habe re.

suo allodio esse: postea ꝓ ut po. i ꝑg. hab. auth. ité possessor. & ff de iure au. an. l. ij. et ẽ. ff. de furtis. l. ij.

STatui. ¶ CASVS Si igenuam tãquam ancillam no mine ꝓsaliorũ ꝓsse tuæ dedisti: nõ ob hoc ut ãcilla fiat, ei ꝓiudicat potuisti. Vi. b ¶ Proponitur ¶ Ea in uita uel ignorante, ut ff. de lib. cau. l. ministeriũ. & ẽ. si vestram. aliis facere sibi præiudiciũ ut ar. ff. de lib. cau. l. si usufructus. in prin. & §. j.

Continuatio.

¶ COMMVNIA de manumissionib.

¶ Exposuimus in superiorib. singularia de manumissionib. nũc ad cias mus communia, Azo.

SAncimus. ¶ CASVS Primo rẽ sert an tiquitatẽ quã

† Et de libertate cadere. al. in libertatem cadere

dam ſo olim si aliqui si seruo habebat usumfru. alius proprietatem. & ꝓ prietarius uolebat cũ libertate donare, nec libertate liber. nec dominium eius habebat aliquis: & quod acquirit, nulli acquirit, hodie autem aliter. nã aut ꝓprietarius & usufructuarius simul manumittũt: aut ꝓprietarius tantũ: aut usufr. nõ ꝓprietarius: prio casu pleno iure erit liber. & sibi acquirẽt. in secũdo casu iter liberos ꝓprietarij cõputabitur: & si aliquid medio, tẽpore iter manumissionẽ & perseuerantẽ usum fruc. acquisierit sibi acquirit: & ad posteros suos illud trãsmittat iure patronatus. saluo: nisi fuerit remissum, cũ seruiat donec viuat: uel cum morte uel capitis diminutione finiat. & finito usufru. plenè liber sit: adeo vt quo velit migrare possit. Si verò viuente usufru. decesserit: hæreditarẽ suã ad hæredẽ suũ si testatus moriatur, uel ad succedentẽ ab intestato trãsmittat. ¶ tertio casu distinguẽt aut nolunt eũ libertate cõsequi, quia volebat cedere usufructũ, manebat ter-

† imposuerit ei

† & hoc, Du.

† non legitimo. al. alio legitimo.

Idem AA. & CC. Melandro. LXVIII.

INgenuum ¶ quis se contendẽdo, nec probãdo, nõ amittit libertinitatẽ. S. vij. Id. Decẽ.

¶ *Etiam per titulum fauorabilẽ status nõ amittitur. h. d. Bal. Vel sic: Ignoranter desponsat aut ancilla, suæ ingenuitati nõ præiudicat. h. d. secus si scienter. Sali.*

Idem AA & CC. Aristoteli. L. XIIII.

†STatui ingenuæ ex eo solo, ꝙ uult ancilla ꝓsse liberum nomine data proponitur, [b]præiudicari nulla ratione potest. Scri. 7. kalen. Ianuar.

Communia de manumissionibus:

TITVLVS XV.

¶ *Si proprietarius, & usufructuarius simul libertatem seruo imponant, pleno iure liber efficitur. at ubi solus ꝓprietarius hoc fecerit, ipsius libertus erit, & quasi seruus apud usufructuarium permanebit: et interim aliunde quæsita quã ex operatione seruitutis, sibi quærit: & ea ad legitimũ eius successorẽ transmittit. Vbi uero solus fructuarius manumittit: finita ꝓpriatione seruitutis, tunc quãdiu usufructus durasset, ꝓprietario seruire nõ tenẽt: sed postea sic, & interim extra operas quæsita, dño quærit. h. d. usque ad §. illud quoque. Sal.*

¶ Imp Iustinianus A. Iuliano. PP. L. I.

SAncimus, si proprietarius seruo, cuius usufructus ad alium pertinebat, libertatẽ imposuerit: non secundum antiquam obseruationem, † & libertate carere, & cum sine domino esse intelligi; sed nec inueniri personam cui res ad se venientes acquirat. Sed si tam proprietarius quàm usufructuarius libertatem ei consentientes imposuerint, pleno iure liberum cum effici: & si quid posteà sibi acquisierit, hoc in bonis suis habere. ¶ Sin autẽ proprietarius solus libertatem † imposuerit, usufructuario minimè consentiente: si quidem ille qui libertatem à proprietario accepit, inter libertos proprietarij connumeratus: [c]& si quid in medio [d]possidet, hoc sibi acquirat, sibique habeat & suæ posteritati relinquat, saluo patronatus iure per omnia custodiẽdo, nisi † hoc ei legib[e] fuerit remissum. Ipse tamẽ liber[e] quasi seruus apud usufructuarium permaneat, [f]donec usufructuarius viuit, vel usus fructus, † legitimo modo perẽptus est. Etenim si finem usufructus quocũq; modo accipiat: tũc facultas ei tribuatur, quo maluerit degere modo. Si verò adhuc superstite usufructuario ab hac luce fuerit libertus exemptus: hæreditas eiu; legitimum tramitem [h]sequatur. ¶ Sin autem usufructuarius tãtummodo libertatem imposuerit: si quidem hoc modo, ut cedat usumfructum proprietario, plenissimum ius habeat in seruo proprietarius, ut omnia ei seruus acquirat secundum ea quæ generaliter in seruos & dominos constituta sunt. ¶ Sin uero gratias agẽdo [i] usufructuarius eum ab usufructu liberauerit, & libertate donauerit, tunc maneat quidem seruus proprietario suo annexus, sed non necessitas ei imponatur donec viuit usufructuarius, uel usufructus constare potest, obseruare [k] proprietarium, & quædam ministeria ei adimplere, sed iudices nostri eum in quiete tueantur. ¶ Post usufructuarij autem mortem, uel usufructus quocunque modo interemptionem, tũc seruiat qdem domino, & omnia quæ in medio ad eũ puenerint [l], hæc suo domino acqrat. Et sit ex nostra constitutione hæc separatio inter seruos, & liberos: & non secundum ius antiquum idẽ seruus remaneat, & nullum respiciat [m]dominum.

¶ *Potest pater, & mater per filium & filiam apud iudicẽ uel aliter seruum manumittere. h. d. Bal. Vel sic. Parentes possunt manumittere per filios cuiuscũque sexus, et si non sint in potestate. h. d. Sali.*

¶ Illud quoque huic legi adiicimus, vt exposita antiqua personarum differentia, liceat parentibus tam masculis, quàm fœminis, filiis filiabusve suis in sacris constitutis, siue emancipatis, cuiuscunq; gradus, mandatum, ꝓponere, quatenus seruos in libertatem ꝓducãt, [n]siue apud iudicem, siue in sacris ecclesiis, siue secundũ alium, quem mãdator voluerit, legitimum modũ. cum enim [o]& in successionib. & in aliis penẽ omnib[s] nulla est inter liberos discretio: oportet hoc obseruari & in ꝓsenti † casu, maxime pro libertate, quam & fouere & ueri Romanis legibus, & præcipuè nostro numini peculiare est. ¶ † Dat. xv. kal. April. Lãpa. & Oreste Coss.

¶ *Potest manumitti tã in ecclesia quã apud iudicem uel in testamento et infans, & ignorans, ut sit ciuis Romanus. h. d. B. Vel sic. Seruus cuiuscunque ætatis, manumitti potest à domino. h. d. Sali.*

¶ Idem A. Iuliano. PP. LEX. II.

SIquis seruo suo libertatẽ imponat, siue in ecclesia, † siue in æde sacra, siue ad qualecũque tribunal, uel apud eũ iudicẽ q libertatẽ ꝓponere † legib. hãt licẽtiã, siue

a ¶ Agendo. ꝓpri seruo.
b ¶ Obseruare. ꝙ id est parere.
c ¶ Perueneri[nt]. ꝙ nõ ex re fructuarii vel ex operas sua
d ¶ Respiciat. ꝙ hoc tamen admittitur quando que. sin cuobus cæteris: vt ff. de libe causa. l. si usufructuarius. & de stipula. seruo cum. l. quod fieri. us stipulatus.
e ¶ Perducant. ꝙ vt & ff. de manumissio. l. nepos. & de manumiss. vindi. l. si pater. & est hic specialiter contra filios per patrem: vt supra de iis, qui a non domi. manumit. l. penul. sed regulariter cõ eras vt ẽ. de manum. f. vin. l. nec mulierem
f ¶ Enim ꝙ meri ô hoc casu liberorum diffe- nti tia est sub tra. scũm. & c. p ¶ Pene ꝙ, d'o dixit pene vere. nẽ quia emancipatus nõ hæ acquirit patri. Ité per po torem tantum succedit liberis. Item vocat patrẽ tantũ: cum venia tamen: vt sit ita sub prã de in ius vo. l. fin. Ité huc in emancipari cõsentit suis: sed non sui emancipatis: vt ff. de collat. l. si emancipati. plenè diximus.
g ¶ Est ꝙ id est pulcherrimum est.
h ¶ Si quis. Imponere. ꝙ manumittendi. authoritatem dare.

Requirere

i ¶ Agendo. ꝓpri seruo.
k ¶ Obseruare. ꝙ id est parere.
l ¶ Perueneri[nt]. ꝙ nõ ex re fructuarii vel ex operas sua
m ¶ Respiciat. ꝙ hoc tamen admittitur quando que. sin cuobus cæteris: vt ff. de libe causa. l. si usufructuarius. & de stipula. seruo cum. l. quod fieri. us stipulatus.
n ¶ Perducant. ꝙ vt & ff. de manumissio. l. nepos. & de manumiss. vindi. l. si pater. & est hic specialiter contra filios per patrem: vt supra de iis, qui a non domi. manumit. l. penul. sed regulariter cõ eras vt ẽ. de manum. f. vin. l. nec mulierem
o ¶ Enim ꝙ meri ô hoc casu liberorum diffe- nti tia est sub tra. scũm. & c. p ¶ Pene ꝙ, d'o dixit pene vere. nẽ quia emancipatus nõ hæ acquirit patri. Ité per po torem tantum succedit liberis. Item vocat patrẽ tantũ: cum venia tamen: vt sit ita sub prã de in ius vo. l. fin. Ité huc in emancipari cõsentit suis: sed non sui emancipatis: vt ff. de collat. l. si emancipati. plenè diximus.
q ¶ Est ꝙ id est pulcherrimum est.
r ¶ Si quis. Imponere. ꝙ manumittendi. authoritatem dare.

Requirere

a ¶ Requirere.] etiam si est infans: vt iustin. de libe. §. finali. & ff. de mai. Iuris ratio.
b ¶ Ampliandam. ꝙ vt §. de indi. vidu. l. 2. & de bo. lib. l. fi.
§ I quis sine vxore. ꝙ CASVS. Si aliquis ad ancillam suam consuetudinem habuit, & vsq; ad mortem perseueraverit: nec ipsam, nec liberos eius hæredes in seruitutem deducant, sed in libertatem eripiantur. & hoc in prima. Licẽtia vero domino superstiti concedenda vel ancilla & sobole quo sibi placuerit: & in vltima voluntate de eis disponere, eos aliis vt seruos legando, vel in seruitute hæredum remaneant reliquẽdo. & hoc in secunda. Si verò nihil de eis expressit, tũc post mortẽ eius ad libertatẽ pducant. & hæc vera sũt in omnib. non habentib. vxorẽ. In aljs verò secus erit, quia habẽti vxorem & cõcubinam, etiam antiqua iura nõ pmittunt. & hoc in tertia. Viuia.

† Coarcket, † manuscr.

† Inuiti.

c ¶ Connumeratus. ꝙ f. statim: vt hic. Sed cõtra. ff. de hære. instit. l. quoties. in fi. vbi differtur donec vsusfructus finiatur. Sol. hæc illam corrigit.
d ¶ Medio. ꝙ i. post manumissionẽ durante vsufructu.
e ¶ Posteritati. ꝙ nisi sit acquisitũ ex re fructuarii vel ex opera sua: vt infra. per quas persona, ac qui. §. de his.
f ¶ Permaneat. ꝙ nisi forte sit constitutus qua diu seruus in seruitute esset.
g ¶ Peremptus. ꝙ morte uel capitis diminutione.
h ¶ Trãsmittem. ꝙ institutum ab incestato ei succedentem.
i ¶ Agendo. ꝓpri seruo.
k ¶ Obseruare. ꝙ id est parere.
l ¶ Perueneri[nt]. ꝙ nõ ex re fructuarii vel ex operas sua
m ¶ Respiciat. ꝙ hoc tamen admittitur quando que. sin cuobus cæteris: vt ff. de libe causa. l. si usufructuarius. & de stipula. seruo cum. l. quod fieri. us stipulatus.
n ¶ Perducant. ꝙ vt & ff. de manumissio. l. nepos. & de manumiss. vindi. l. si pater. & est hic specialiter contra filios per patrem: vt supra de iis, qui a non domi. manumit. l. penul. sed regulariter cõ eras vt ẽ. de manum. f. vin. l. nec mulierem
o ¶ Enim ꝙ meri ô hoc casu liberorum diffe- nti tia est sub tra. scũm. & c. p ¶ Pene ꝙ, d'o dixit pene vere. nẽ quia emancipatus nõ hæ acquirit patri. Ité per po torem tantum succedit liberis. Item vocat patrẽ tantũ: cum venia tamen: vt sit ita sub prã de in ius vo. l. fin. Ité huc in emancipari cõsentit suis: sed non sui emancipatis: vt ff. de collat. l. si emancipati. plenè diximus.
q ¶ Est ꝙ id est pulcherrimum est.
r ¶ Si quis. Imponere. ꝙ manumittendi. authoritatem dare.

Requirere

Continuatio. † Deest in omnib. † Recepere

¶ DE LIBERALI causa.

¶ *Dixit supra de libertate danda: nunc de ea tuenda per liberalia iudicia, Vel sic. Qualiter contingat libertas s. dictum est, nunc autẽ quo libertas prælata petãs uel defendatur ponit, et ita tractat de liberali causa. A. 70.*

REm quidem. ꝙ CASVS. Si filios eos tanquam seruos distraxisti, an eos vendicare in libertatem possis, quæritur? Dicitur quòd licet rem illicitam commiseris, tamen eos vendicare potes, vel nomine eorum in libertatem proclamare. Viuianus.

† Interpone.

† Genuinæ

g ¶ Illicitam. ꝙ quantũ ad ius. nam vendinõ potest, nisi in casu, vt §. de pat. qui fi. dist. l. j. & 2.
h ¶ Inhonestam. ꝙ quantum ad bonos mores.
i ¶ Filios. ꝙ tuos.
k ¶ Adi. ꝙ tu pater, & etiam filius inuitis: vt ff. e. l. 2. & 3 & ad hoc §. de trã fact. l. transactione mris. Et sic nota q; suam turpitudinem allegat. Item venit cõtra factum suum. & sic est cõtra. ff. de adop. l. post mortem. Sol. hic facit ad nit nomine suo: quod est verum. sic §. de admi. tut. l. cũ quidã. vel ideo, quia contra legem factum est, vnde ꝓ infecto habetur: vt §. de agric. & cẽ. l. quem admodum. li. xj. Vel hic fuerunt scientes. vnde ipso iure non valuit contractus super libero homine, vt in. fin. de contrah. emp. §. fi. Vnde non obstat. ff. de euic. l. vendicantẽ. sed quid si non fuit emptor sciens, & sic teneatur ad illam vendicantem, sed dico primas responsiones sufficere.

causa. † Deest in omnib.

l ¶ Iuris. ꝙ per assertores, q trã sublati sunt, vt §. de asser. tol. l. j. in prin.
§ I ij. ꝙ CASVS. Si seruos meos quo ad opinionem possedisti, & eos vendicando obtinuisti postea in libertatẽ ꝓclamauerint, an eis obstet res inter me & te iudicata, quæritur? Rñ. ꝙ non. m ¶ Dicis.] & sunt in possessione seruitutis.
n ¶ Dicantur.] s. a seipsis. vel ex poss. seruitutis, vel ab amico eorum.
o ¶ More solito.] per assertores, qui trã sublati sunt, vt infra de asser. tol. l. j. in prin.
p ¶ Iudicata.] quia obtinuisti contra alium. nã ibi de proprietate inter duos litigatur, hic inter seruum & dominũ de libertate, & sic nõ nocet. vtinf. res inter ali. &c. & ff. eo. l. si cui. §. j. Accur.

† Deest in omnib.

§ I liber. ꝙ CASVS. Si ancillæ meæ liber homo se copulauerit habendo eam vt cõcubinã: & ei vt abstineret denuntiasti, nec abstinuit forte: an ob hoc mutet sua conditio vt seruus efficiatur, quæritur? Dicitur quòd non. Viuianus.

† ãb aduersa

q ¶ Non fit.] vt §. de seruor. lau. l. j. nec domin' ancillæ tali homini libero succedit: vt §. cõmunia de succ. l. ancillæ. sed per Longobardã de seruo qui liberã mulierem accepit. l. vl. aliter obseruatur. nam si cooperiatur in coitu cum aliquo pan barda. no, efficitur seruus, ea tamen viuente.

Lex Lõgo

§ Iis, quem. ꝙ CASVS. Si de possessio. libertatis aliquem in seruum petiisti, & absente te per cõtumaciam legitimè citato, pronuntiatus fuerit liber: prætextu sententiæ latæ in absentia: an possis cum petere in seruitutẽ, quæritur? Dicitur ꝙ non est secũda petitio tua ad mittenda, & hoc in primis. si cõ postũ scisti latam iustè fuisse sniam intra decem dies appellasti, an iure lata fuerit sententia inquiret iudex appell. & hoc in secunda. Viuia.

† dño, in manuscrip. † fuit.

† in secundam seruitutem

r ¶ Causa cognita. ꝙ puta post edicta, vt ff. de iudi. l. & post. & §. de ingen. l. diffamari. Et nota ꝙ hic iure veteri non habetur ante Iustinianũ heremod. cium in causa liberali, absente actore: vt d. l. diffamari. & l. si te. & inf. e. l. iusta. quod aliàs non erat, vt ff. de iudi. l. & post. §. j.

Heremodũ an posset cõtrahi in causa liberali.

s ¶ Non debet. ꝙ interdum dat, vt ff. e. l. diui fratres. §. ꝙ si ex seruitute.
t ¶ Cognouisti.] atqui ergo scientiæ currit tps appellationis, vt j. qũo & quando, & i dex. l. ab eo. fi-

Appellatio nis tps currit a tempore scientiæ.

cutin redhibitoria ar. ff. de ædil. edic. l. cum sex.
v ¶ Auditorio. ꝙ iudicis appellationis.
NOn ideo. ꝙ CASVS. Si fiscus ancillam tibi vendiderit: num ideo minus quòd a fisco eam comparasti, possit in libertatem procla na-

Universidad de Deusto
Biblioteca

re, quæritur? Dicitur quòd non. & hoc in prima. An autem ei obsit quominus proclamauerit in li quòd cum vēdebatur, excesserit numerum xx. annorum? Resp. q̄ non: quia tunc habet locum quòd ei obesse posset, cum gratia participandi pretij præbuit assensum. & hoc in secunda. Qui verò incumbat probatio, an ei prouocanti de possessione seruitutis in libertatem, an tibi q̄ritur? Resp. q̄ ei incumbit onus probandi: qua non probante, ius possidenti eam vt ancillā obtinebis inconcussum. & hoc in tertia.

a ¶ Comparasti.] nec enim rem alienam vendidit, vt suam, cum nullius erat: aliàs enim videtur dñs: vt arg inst. de vsuca. §. fi. & inst. de quadri. præscript. bene.

b ¶ Pretij.] item & alia sunt ne cessaria quæ diximus. ff. de statu ho. l. & in seruorum.

c ¶ Ad se recipit.] ité oportet eam prius reddere rationem, vt ff. eo. l. imperator.

d ¶ Obtinebis.] vt §. de æden. l. qui accusare.

NEc si.] CASVS. Scripsisti te seruum meum esse: an tibi præiudicasti quo magis si us seruus, quæritur? Respon. q̄ non. multo minus fieret tibi præiudicium, si te p vim compulisses vt scriberes te seruum meum esse.

e ¶ Seruum.] eius, qui sciebat te liberum, vt §. de inoffic. testam. l. sciēti. & ff. eod. l. liberis. §. si quis. Sed certè idē si ignorans: q̄a hmōi confessiones non p iudicant quāsi contra naturam, vt & inst. eo. l. interrogatam & l. liberos j. & §. & ff. de interro. act. l. si is cuius. §. fin. sed quantū ad assertiōtiam causam huiusmodi confessio posset nocere, si alia adesset, quæ adesse oportet, vt inst. de agri. & censi. l. eum scimus. lib. xj.

S I ab eo.] CASVS. Si in testamento tuo seruū tuum manumisit: an hæres tuus possit eum in seruitutem revocare, quæritur? Dicitur quòd non: licet de iure manumissio non procedat: ex quo enim hæreditatem adiit, factū tuum debuit comprobare.

f ¶ Firmare debuit.] vt supra de rebus alie. non alie. l. venditrici. & ff. de cuict. l. Serꝛ. & de pigno. ac. l. rem alie nam. §. de rei vend. l. cum a matre. Sed contra. ff. qui & quib. l. si seruo. Sol. hic dominus extitit hæres manumissori: ibi ecōtra manumissor domino, quæ non placet: quia magis debet esse ecōtra. Vel dic quòd valet iure exceptionis: vt hic: nō ipso iure, vt ibi. Vel hic fuit manumissus ab eo, qui non potuit manumittere, nō quòd non esset dominus, sed quia minor erat xx. annis sine iusta causa: vel quia in fraudem creditorū. arg. §. de ser. pigo. da. ma. l. si creditoribus. ibi, quia non erat dominus. Item arg contra. ff. de castren. pec. l. pe. in fi.

ADLITIO. Pro solutione contrariorum in hac glo. formatorum, vi de pulchram distinctionem Bar. in l. cum vir ff. de viuca. ante finem.

CVm affirmes.] CASVS. Si cum seruo tuo de dando sibi & ffl. is libertate accepta certa pecuniæ quantitate conuenisti: si non manumisit sicut conuenisti, non est compellendus stare conuentioni: sed hortabitur te præses facere vt conuenisti: iure patronatus tibi manente salvo.

g ¶ Numo.] i. mutuis. sic multus piscis est Bononiæ. i. multi pisces. vt ff. de verb. sign. l. in vsu.

† hoc ad, in omnib.

† Varsume tio.

† Aurelius. al. Anton. Deest in omnibus.

† & sic iure.

† Numerus singularis pro plurali ponitur.

† dares

proclamare potest ea, quam ancillam tuam esse dicis, quòd eam vendente fisco, cōparasti. ¶ Sed nec† hodie ad præscriptionē operatur, quòd venditionis tempore maior viginti annis fuerit: cùm ætatis allegatio non alias possit præscriptionem aduersus ciuem Romanum accommodare, quam si participandi pretij gratia consensum seruituti dedisse probetur. ¶ Probationis sanè onus cùm ex seruitute in libertatem asseritur, ad se recipit: c quæ si affirmationem suam nō impleat, inconcussum possessionis ius obtinebis.

¶ *Si spontanea confessio non valet: multò minus facta coactè, vel in tormētis. h. d. Bal. vel sic: Etiā spōtanea cōfessio scripturā re dacta, liberum non facit seruum. h. d. Salic.*

¶ Impp. Valeria. & Galien. AA. & Valeria. Cæs. Verisimeno. L. VI.

NEc si volens scripsisses seruum[a] te esse, non liberum: putaticiū iuri tuo aliqd cōparasses, quantò nunc magis, cùm eam scripturam † dare compulsum te esse testaris?

¶ *Contra libertatem præstitam à defuncto hæres non potest venire, etiam si seruus fuerit hæredis: quia adeundo hæreditatem, confirmat libertatem. h. d. Salic.*

¶ Imp. † Aurelian. A Secundo. L. VII.

SI ab eo, cuius seruus fuisti, manumissus es, frustra libertatis cōtrouersiā sustines, maximè ab hērede eius, q̄ te manumisit: cum † & si iure libertas non processerit, respectu tamen aditæ hæreditatis voluntatem defuncti suo consensu firmare debuit. f

¶ *Ex pacto facto cum seruo proprio de se, vel filio manumittendo, & dato numo, dominus non adstringitur, licet à iure hortetur. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Impp. Diocl. & Maximianus AA. & CC. † Verinæ. L. VIII.

CVm affirmes placuisse quondam domino tuo, vt pro te & pro filia tua, dato numo[g] h ¶ Hortabitur.] vt & §. de condi. ob caus. l. si liber. Sed an necessitatem imponat? Quidam q̄ sic: vt ff. si liber. inge. esse dicit. a. Sed certè ibi non fuit seruus reddito pretio. Item pro eis. ff. de acqui. hæred. l. si seruum. §. si quis. sed ibi domino futuro dedit non præsenti. Vel ibi sic curritur et, vt non sit necessarius hæres. Tu dic q̄ dominus non compellitur licet sit hortandus: vt §. de transactionibus. & j. cod. l. post certi.

i ¶ Eum.] f. dominum quondam.

CVm precum.] CASVS. Si in libello precum, quem principi à seruum tuum porrexisti, in prin. seruum natum ex ancilla asseueraſti: in fine autem ex adscriptitia, posteriori asseueratione in fauore libertatis stabitum, coram iudice delegato, propter vltimam assertionē in rescripto contenta, nec rediēs ad principē aliud obtinebit, vt potius dicendus sit asserti petitivs, q̄ seruus. Vel sic: Dixi imperatori, vellem vt cognoscereres inter me & quendam, quem dico ex ancilla mea natum. etiam ille dicitur Albertus Carbonien. dixit Imperator: intellexi ex verbis precum tuarum q̄ dixisti ex ancilla tua natū, & dixisti vocari Albertum: quo nomine nō conueniunt vocari serui, sed liberi: & posset ec ex ancilla natus, non tamen seruus: ideo videtur q̄ tu non sis audiendus. Vi.

k ¶ Cum precum.] nota per legem istam quòd si quis porrigit libellum, & aliquid dixit contra se in libello stabit dicto suo contra 1 se. arg. ff. statum. civil. qui familiæ.

l ¶ Tuarum.] factarū alia vice. & nota quem videri confiteri quod in libello ponit.

m ¶ Tamē nomini.] hic pone casum in principio positum: & dic q̄ prius in libello precum dixerat natum ex ancilla: postea in eodem libello ex assertiōtia: posterior cōfessio valet fauore libertatis.

L Iberos.] CASVS Licet liber homo tibi seruiat, vel pactus sit q̄ sit seruus: nō ob hoc sibi iudicat, quo magis fuerit seruus. Viuia.

n ¶ Pactis.] vt & §. eo. l. nec si volens. & ff. de pactis. l. si vnus. §. & in summa. Accur.

† Ista lege in ar. q̄ stib. filiis sibi n̄ est credendū vt vide dictum. c. licet. extra de pa.

† Deest in omnib.

† Sup. l. vide Ac. paradoxa. li. v. cap. Aug. libro. emen. c. 4.

† Strauonico.

† Libellum porrigunt, si quid dicat contra se, statur ei. Glo. ino. 1 Etiā parte adhuc secundum Bal. fi. intelligitur hanc q̄. l. pe. cit. de cond.

† Secundo si ex tali manu.

o § Administrationis.] vt & §. de ser. reip. l. fi.

NOn mutant.] CASVS. Si seruus tuus te ignorante, ad honores ciuiles aspirauerit, non ob hoc probabit se esse ingenuū: nec per hoc q̄ pater eius aliquando ad ciuiles aspirauerit honores: fed coram cōpetenti iudice de statu eius quæretur, an sit liber vel seruus. Viuia.

p ¶ Aspirauerit. nt domino ignorante, alioquin contra: vt mſ. qui minor pot super seruis. & l. fi. ff. 12. & ad hoc ff. de offi. præto. l. Barbarius. & inf. c. iubemus. & §. de prob. l. neque. vnde suus honor non prodest: multo magis nec patris.

q ¶ Solennibus.] dato libello.

SI ex liberta] CASVS. Si liberum vt seruum tuum distraxisti: ei nō præiudicasti quò minus in libertatem proclamare possit, vt fiat seruus. & hoc in prima. Si verò ex ancilla tua natum distraxisti, licet emptori pretium seruus soluerit: non ob hoc erit liber. Viuia.

r ¶ Si ex liberta.] quidam libri habent, si ex libera. alij, si ex liberta. alij

alij, si liberum.

s ¶ Libertatem consecutus est.] nisi in casibus: vt instit. de nox. in prin. & §. de pa. qui fi. distil. l. 2.

P Rincipaliter.] ASVS. Stichus dicebatur esse seruus meus: decessit relictis filijs, & peculio: venit Titius ex aduerso, dicens peculium ad cum pertinere, & q̄ filij Stichi serui sui erāt: quid iuris sit, quæritur? Dicitur quòd non debet principaliter inquiri de Stycho, & ita de carne & ossibus eius: sed debeo probare coram præside quod dominium Stichi spectabat ad me: quo probato, peculiū eius & filij mihi asignabuntur. Vel sic: Si habui seruum, & ille habuit peculiū, & decesserit non potest quæstio principaliter de dominio peculiū eius fuerit cōtroversia, poterit, quæstio illa agitari. prior sententia verior est. Viuia.

b ¶ De statu.] vt petantur caro & ossa.

c ¶ Debent.] vt infr. eo. de stā. de fim. c. l. quamuis. & l. fin. & §. fi pen. appel. mors inter. l. quamuis.

L Ite ordinata.] CASVS. Si aliquem de possessione libertatis in seruitutē petieris in liberali causa ea testa. in liberali causa ea pendēte interim pro libertate habebitur quo ad causam liberalem exercendam. Viuia.

† Quintia-nā. Vide Virgo habebitur quo ad causam liberalem exercendam. Viuia.

† Concor. dam. Viuia.

d ¶ Lite ordinata.] i. cōstituta. & non fides. in testata.

e ¶ Libertatis.] id est liberi. & refer. te contestata in liberali causa. iudicio, alias aliter dicitur Solon. tur: vt §. qui da. tut. posse. l. Prate. in fi. & ibi notatur.

† Solonis † omissa

† simulata

f ¶ Constituitur.] scilicet pro libero.

g ¶ Habeatur.] quo ad hanc litem exercendā: & ex eventu apparebit fuerit vtilis, an inutilis, vt ff. eo. l. ordinata & ff. ex quibus cau. ma. l. j. §. is autē. & ff. de vsucap. l. fi is qui. §. fi seruus. fic ergo pro libero habetur, vt agat cō tra dominum. Item vt p procur. torem causam liberalem exerceat, si ex libertatis possessione iser tuitutem petatur: secus si ecōtra. Ité vt actiones cōtra cæteros debitores intentet, & contra se intētatas, excipiat, non vt finiat, vt inf. de asser. tollē. l. in prin. & ff. de procu. l. seruum. §. j. & de libe. causa. l. ordinata. Item vt ei detur tutor, vt supra q̄ dare tut. vel cura. posf. l. sed quo ad quædam non habetur pro libero. f. vt interim ad militiam eligi possit: vt ff. de re mili. l. qui status. nec quantum ad hoc quin acquirat cæterarum rerum. possessionem domino, vt ff. de acq. poss. l. 3. §. si seruus. & de libe. causa. l. fi cui. §. licet. Ac.

NEc omissa profesio.] CASVS. Si de possessione seruitutis in libertatem pronocasti, non ob hoc tibi præiudicabitur q̄ instrumenta natiuitatis tuæ non habueris, quo minus lis suo marte currat, & prout in ris ratio dictat, decidatur: aliis idoneis, q̄ bationibus adhibitis. Vi.

h ¶ Nec omissa profesio.] id est scriptura illa, quæ fieri solebat in natiuitate cuiuscunque ingenui. Accur.

i ¶ Simulatio.] i. professio: vt quia debebat scribere ingenuus: scripsit, seruus. Accursius.

k ¶ Prouidebit.] vt §. de fide instru. l. statum. & de nup. l. vicinis. & de rei vendi. l. indicia.

verò ex ancilla editum naturalis pater, idemq; dominus distraxit, ac post emptori pretium soluisti, nō idcirco libertatem cōsecutus es. a PP. xviij. Kal. Mai. *

¶ *Status q̄ defuncto iam principaliter non mouetur. sed potest secundario de ipsa disputari propter res, & statum filiorum. hoc dicit. Bald. vel sic: De statu defuncti nō potest principaliter quæri: sed in consequētiam, si res eius vindicētur: de statu verò filiorum sic, Salicetus.*

¶ Idem AA. & CC. † Paulo.

LEX XIIII.

PRincipaliter de statu[b] defuncti agi non potest. Si verò ex peculio quondam eius, quē tu bona reliquisse commemoras, res vindicent, vel eius filiis moueat status quæstio: hęc omnia solenniter præsidali notione decidi debent. c Da. v. Kal. Maii. *

¶ *Pendente lite de statu, seruus habet p libero. h. d. Bal. vel sic: Qui in seruitutē pro vocat, in causa illa pro libero habetur. Sal.*

¶ Idem AA. & CC. † Quintiano.

LEX XIIII.

LIte ordinata, d † in possessione libertatis e is, de cuius libertate quæritꝰ, cōstituitꝰ, f & interim † pro libero habetur. g Dat. iiij. kalend. Maii Heracleæ AA. Cōss.

¶ *Ingenuitas probat̄ non tm̄ per scripturam factā de natiuitate, sed etiam p testes & alias legitimas probationes. h. d. Sal.*

¶ Iidem AA. & CC. Palladio. L. XV.

NEc † omissa professio[h] probationē generis excludit, nec falsa † simulatio[i] veritatē minuit. Cùm itaq; ad examinationem veri omnis iure p̄dita debeat admitti probatio, aditus præses prouinciæ, solennibus ordinatis, prout iuris ratio patitur, causam liberalem inter vos decidi † prouidebit. k

¶ *Quę de mea voluntate nō p̄cedunt actu ne, nec in mei p̄iudicium a lege procedūt passiuè. h. d. Bald. vel sic: Si instrumentum dotale de libera sit scriptum ut de ancilla, non p̄iudicat ei igneranti, cuiuscunq; sit ętatis: nec scīēti, si sit minor annis viginti. hoc dicit. Salic.*

¶ Idem AA. & CC. Diogeniæ. L. XVI.

SI ministerium tuum quasi libera exhibuisti, ac te nescientē, l quasi ancilla in dotē data conscriptum instrumentum est, nihil hæc libertati tuæ nocere potuerunt: maximè cùm te minorem ætate fuisse commemores, & placuerit minores, viginti annis nulla ratione mutare statum † posse, ac pro liberis seruos fieri: ne ante[m] libertatem incōsultè amittant, quam [n] alii [o] propter ætatis rationem sine consilio præstare non possunt. PP. vj. Id. Mai. Had. A. Cōs.

¶ *Naturalis status mutationē recipit in delictis, & criminibus: nec sequit, ego sum ingenuus, ergo & fratres mei: quia quod se parabile est probatiuè non infertur. hoc dicit no. Bal. vel sic: Ingenuitas unius ex fratribus non arguit ingenuitatē alterius: quia hęc stant simul: ut unus si liber, & alter seruus, hoc dicit. Salt.*

¶ Idem AA. & CC. † Rhesino. L. XVII.

MVltis ratione nubus, natalibus ingenuis fratribꝰ natis, pòst delictis, vel casibus † interuenientibus, singulorum causę status separantur. Nil itaque prohibet eundem & tibi non mouere quæstionem † status, & eos, quos fratres tuos asseueras, in seruitutē vindicare, siue retinere. ¶ Igitur ad demonstrandam fratrum tuorum libertatem, aliæ sunt probationes necessariæ. Nam quòd tibi non mouetur quæstio libertatis, † eorum non idoneam ¶ constat habere probationem.

¶ *Licet seruus conducat rem a domino, p hoc non probatur libertas: nec p locationē operarum probantur seruitutes. Bald. vel sic: Conductio non probat conducentem esse ingenuum contra locantē. vel eius hæredem, nec ecentra. h. d. Salic.*

¶ Idem AA. & CC. Zotico. L. XVIII.

AD probationem ingenuitatis ab eo, contra cuius successores postulas, facta tibi locatio nō sufficit: r nec tñ hoc solum ad seruitutis vinculū argumētum est idoneum. †

¶ *Causa dicit̄ principaliter pertinere ad illum, cuius magis interest: secūdariò autē dicitur pertinere ad illum, ad quem pertinet per quandam consequētiam. hoc dicit. Bald. vel sic: Si manumissus ab uno, pronocetur in seruitutem ab alio, manumisso contradicenti datur ꝓpria defensio alias, si p̄uocanti cōsentit, eum inuitum manumissor defendit. h. d. Salic.*

S I ministerium.] CASVS. Ministeriū mulieris liberæ conduxisti: & ea nesciente eā in dotē pro filia dedisti: an ei q̄ ancilla sit dicenda p̄iudicet, q̄ritur? Dicitur quòd non: maximè si tunc erat minor viginti annis: talis enim mutationem status non patitur nisi se vendiderit, & pretium participauerit: cum etiam antetalem ætatem quis libertatē conferre non possit. l ¶ Nesciente.] si enim te sciente hoc factum esset, tibi præiudicaret, vt arg. §. de Lati. liber. toll. auth. ad hoc. & ff. de lib. cau. l. fi vsumfructum. nisi minor esses, vt hic subiicit. & §. qui manumi. nō possſ. l. si minor.

m ¶ Ne ante.] f. viginti annos.

n ¶ Quam.] simplex est relatio.

o ¶ Alij.] aliàs alijs: & tunc dic quòd nō potest minor xx. annis manumittere, nisi causa cognita. nam nec effici potest seruus suo cōsensu. Item si habes alij, est datiui casus, & idem est sensus: & sic est simplex ratio.

MVltis.] CASVS. Si te in seruitutē petiero de libertatis possessione, & exceperis non esse tibi statūs quæstionē mouendam, eo quòd fratres tui sunt ingenui: an fit admittenda talis exceptio, quæritur? Dicitur quòd non est idonea ingenuitatis probatio: quia pluribus modis contingere pōt, vt tu seruus sis, fratres tui ingenui, & econuerso: vnde alia probatio est necessaria. Viuia.

p ¶ Casibus.] nouis puta participādo pretium.

q ¶ Non idoneam.] vt supra de rebus alie. matre.

† Deest in omnib.

† Regino.

† eos

Et nota quòd ex matre fit probatio: vt supra de inge. manumiss. l. 3. sed libertas aui materni sola non sufficit: sed cum aliis indiciis: at patris vel aui paterni nec sola, nec cū aliis operatur aliquid: vt j. e. l. aui.

Libertatis ex mre fit probatio.

† Id. Iuli, Philippo A. Col. Sic subscripta legit apud Dua. quam subscriptionem rectè puto, q̄ erroneā videat: cū Philipp. A. vnà cum Diocle. & Maximi. huius legis auctorib. non imperauerit, sed multis ante annis.

AD probationem.] CASVS. Si me de possessione libertatis in seruitutem petieris, & eo prætextu velim te repellere quòd mihi fundū tuum ad colendum locasti, non sum audiendus: quasi hæc ingenuitatis probatio sufficiens non sit: sicut nec etiam esset sufficiens ratio ad seruitutis, probationem.

r ¶ Non sufficit.] vt §. locati & conducti. l. ad probationem. & inf. e. l. fi. cut. arg. §. de iur. & facti igno. non idcirco.

s ¶ Nec tamen.] aduersarij ambo idem argumentum diuersis modis allegabant, cū alius dicebat q̄ facta fuit locatio tanquam ingenuo: vt seruus. alius tanquam seruo, vt dominus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRincipaliter. ¶CASVS. Si Stichum, qui à Sempronio in seruitutem petitur manumisisse ipse Stichus seipsum defendere debet: & ei teneris præstare patrociniu: quia cùm dico me eum manumisisse: p bare debeo quòd seruus meus fuisset aliquando, non is, quem manumisi. Si verò per collusionem dicatur quòd Stichus sit seruus Sempronij, debeo defendere Stichū, & inuitū, vt nō amittam ius pātronatus. Vel sic: Habebā seruum, eum manumisi, Sempronius dicit seruū suū esse, an a me, an a Titio fit cā ista agitanda, quæritur? Dic vt in litera.

a ¶ Causam eius.¶ subaudi magis propter quam, q sequitur.

b ¶ Causa.¶ vt ff. de bo. liber. l. si libertus meus.

c ¶ Poteris.] vt ff. e. l. 3. in fi. & de ap. l. si per iudicio. in prin. & de re iud. l. sæpe. §. scientibus.

S Icut.¶CASVS. Sicut vera libertas reuocari non potest: sic dominus domum vel agrum locādo seruo, vel aliquid cum eo contrahendo ad libertatem eum perducere non videtur.

d ¶ Non manumittendi causa.¶ vt si per ludū, vel causa ostendendi qua liter fiat manumissio, vt ff. de act. & oblig. l. obligationum substantia. in fin. vel vt supra eo d. l. ad probationem. Et nota q hic est similitudo per contrarium, vt & ibi. Lazarus similiter mala. quasi dicat sicut præstitam nō reuocat dominus, sic non præstitam non vendicat seruus.

EAm.¶ CASVS. Si aliquis de possessione libertatis in seruitutem petatur, pendente liberali causa remanebit liber. si seruus mala fide fuit: etiā ista in libertatis possessione. quia aufugit a domino, remanebit seruus: & de eo fiet, quod fieret, si ille in seruitutis possessione fuisset. & hoc in secunda. Si verò dubium sit, in possessione libertatis an seruitutis sit, per tormenta veritas eruetur & declarabitur. & hoc in tertia.

e ¶ Non sine dolo.¶ si autem bona fide, siue iusta siue iniusta rōne credat: cōmodo possessoris fungitur, vt ff. eo. l. igitur. §. potest.

f ¶ Controuersia.¶ i. dubium.

g ¶ Ex seruitute. ¶ i. an in possessione libertatis vel seruitutis.

h ¶ Conceptione.] & alias confessione, tormentis adhibitis. Sed cōtra. ff. de quæstio. l. de minore. §. si. vbi dicit: non adhiberi torméta. Sol hic possessionis, ibi proprietatis erat quæstio inter seruum & dominum. Alij dicunt, id est cōceptione precum: vt ff. eo. l. cū precū. Tertij, id est initio possessionis inspecto, sed prima verior. Item. & cùm quæstio est sit meus vel tuus seruus, & ita de dominio est quæstio, potest haberi quęstio per tormenta: vt ¶. de quæstio. l. quoties. & l. hoc quod placet. & ad l. fālā concordat §. vbi causa fa. li. & l. si expossessione. & §. de rei ven. l. cū super. & §. de proba. l. vis eius. & ¶. de præscri longi temp. l. j. & ff. e. l. liberis. §. si. & ¶. de quæstio. l. super statu. & ff. de proba. l. cum probatio & l. si filius.

Quæstio per tormēta pt hīi, si ę qō d dominio serui.

PArentes.]CASVS. Si nata ex libera confiteatur se de ancilla natam: nunquid sibi præiudicat vt habea'ur pro filia ancillæ, quæritur? Dicitur quòd non: quia per natiuitatem parentes constituuntur, non per confessionē. & hoc in prima. Si verò nata est Arethusa, postea manumissa confiteatur se natam ex ancilla, & ancillam esse: siue simulando se, siue errādo professa est: sibi nō præiudicat quo magis amittat libertatē: quia ex natiuitate non ex cōfessione &c. & hoc in secunda. Viuianus.

i ¶ Non confessione.] facta extra iudiciū. & ad hoc §. de inge. manumiss. lingentiam. & ¶. eo. l. aui. & §. e. l. nec si volens. & §. de prob. l. non nudis. & ff. de prob. l. quidam quasi.

S I tibi.¶ CASVS. Testamentum fecisti, filias tuas instituisti, directam libertatē Sticho reliquisti: si Stichus liber factus magis seruiat vni q alij, & si alia ad iracundiam prouocata velit eū in seruitutem reuocare, an possit quæritur? Dicit quòd non. Viuia.

k ¶ Quòd secundum.¶ vt quia tibi præcepit, vt vni seruires, & qđ subiicit, vel contra, i. præter: vt quia nihil dicit sed ifti seruiebas spōte. Item habent quidā hanc l. s. post l. si ex libera. alij post legem, parentes.

Interrogatam.¶ CASVS. Si in præsentia iudicis interrogauero aliquem an seruus meus sit, & confiteatur se seruum meum esse, an per talem confessionem sibi præiudicetur quò minus in libertatem proclamet, quæritur? Dicitur quòd non. & intellige de confessione facta cōrā iudice extra iudiciū, cū alias sibi obesset sua confessio, vel melius nōdum mota causa liberali. Viuia.

l ¶ Apud acta.¶ non in iudicio liberalis cāæ: sed alias erat coram iudice, alioquin præiudicaret, vt inf. eo. l. iubemus. quæ est contra.

m ¶ Factum.¶ i. talis cōfessio. Accur.

n ¶ Non excludit.¶ vt §. e. l. nec si volens. & l. parentes. & l. liberos. ff. e. l. cōuentio. nisi hæc fiat ad præiudicium participandū: vt diximus §. eo. l. non ideo. Item in asserciptitiis contra, si modo alia adfuit q adesse oportet, vt inf. de agri. & censi. l. cum scimus. lib. xj. sed & hic dicunt quidam non præiudicare, si modò probet per fictā in confessione, sibi præiudicat, vt ff. de quæstio. l. j. §. diuus. & §. si qs vitro. Sed alius poterit pro eo contradicere: vt ff. eo. l. ij, iij. & iiij Accur.

SIcut instrumenta.¶CASVS. Sicut quis seruum suum ad libertatem fine instrumento manumisio. perducere potest: sic & si instrumentū factum fit, & amissum, nō propter hoc amittit manumissionem. Sicut libertatē seruo tuo à præstitam, reuocare non potes: sic nec instrumentum manumisionis, quo magis libertatem amittat denegare debes: sed ad præstandum instrumentum officio iudicantis, vel condictione ex. l. ista compellendus es. Vel sic: ita noa debes præstare impedimentū libertati retinendo, vel denegando ei instrumentum manumissionis. Viuia.

o ¶ Nocere potest.¶ vt & §. de fide instru. l. cum instrumentis. & l. j. & de iure do. l. cum citra.

Sicut

¶Sicut datam. Non pōt.¶ vt & §. e. l. sicut semel. nisi ex ingratitudine. Sed qualis est hæc similitudo? Rñ. bona. Nam sicut non potest adimere libertatem, sic non debet facere vt eam perdat, quod faceret, nisi instrumentum daret. & dabit exemplum, non originale, secundum quosdam, ne fit contra. §. de fideicom. l. instrumenta. Vel dic vt ibi diximus.

Instrumentum manumissionis debet manumittenti a patrone.

Sicut datam libertatem manumissis adimere patronus non pōt, a ita manumisionis b in strumentum præstare cogitur. c

¶ Snia pro libertate lata, obstat victo, qui uincētem in seruitutem repetit. Et cohēdis confessio super statu defuncti, non iudicat cohæredi contrarium asserenti. h. d. Sali.

¶ Iidem AA. & CC. † Calsianæ.

LEX XXVII.

ARianus d † si mota sibi quæstiōe † à Leonide e liber fuit pnūtiatus. in seruitutē a victo f iterum non rectè petitus est.

¶ Cohæres g etiā tibi ab Ariano datus, colludē cū eo, siue hr̄dibus ipsius, h q status † ei mouerat quęstionem, nihil tibi obfuit, nec ea, quę inf cōfessionē inter eos venerūt, statū veritatis, vel nomē substātiæ defuncti mutare potuerūt.

¶ In causa liberali conditio matris, non patris, debet spectari: nec dignitas aui coadiuuat. h. d. Sali.

¶ Iidem AA. & CC. † Eurymedonti.

LEX XXVIII.

AVi paterni magistratu functi dignitas ad libertatis probationem nihil nepoti prodest, i siquidē in liberali causa matris, k non patris, † inspicitur condition. sed nec materni aui sola m sufficit: cùm licet auia n quoque libera probari possit, multis tamen ex causis status mutari consueuit. † Sirm. iiij. Id. April. AA. Cos.

¶ Qui redimit ancillā ut eam teneat in cōcubinatu, non pped eam manumittit. h. d. Bal. uel sic: Ex sola emptione, quā pater fecit de filia, non efficitur libera. h. d. Sali.

¶ Iidem AA. & CC. Troilæ. L. XXIX.

† DEancilla matre † natam, & ab eo † redemptā, in cuius fuit contubernio, si nō manumittitur, o in † seruitute per manere non ambigitur. p

¶ Licet libertus non præstet patrono operas obsequiales, non tamen propterea in seruitutem redigitur. h. d. no. Bal.

¶ Iidem AA. & CC. Eutychæ.

LEX XXX.

SOlo obsequij q nō præstiti vel amento, data libertas rescindi non potest.

¶ De calumnia mouentis improbē qōnem seruitutis, poteſt criminaliter, & ciuiliter agi: pendēte causa liberali: sed lite cōtesta ta, differtur donec pro libertate pronuntietur. qua pronuntiatione facta, etiā de rebus direptis restitutio potest petti. h. d. Sali.

¶ Iidem AA. & CC. † Calsianæ.

LEX XXXI.

SI tibi seruitutis improbē r mouetur quæstio solennibus ordinatis, s de calumnia, t vel in iuria (prout vindictę viā elegeris) habita cōtestatione, u posteà quā seruus non esse fueris pronuntiatus aduersus eam x sentētiam y potulare potes: tunc demum z etiā de iis, quæ direpta probaueris, restitutionem (cum pro libertate fuerit pronuntiatum) petiturus. S. v. Id. Octob. CC. Cos.

¶ Libertati nil addere uel detrahere pōt subscriptio filiorū manumittentis. h. d. Bal. uel sic: Tenet manumissio domini absq; subscriptione filij. Sali.

¶ Iidē AA. & CC. Athenaidi. L. XXXII.

SVbscriptio filii domini manumittentis, nec addere secuta, nec omissa detrahere libertati quicquam potest.

¶ Etiam per pecuniam potest fieri manumissio. h. d. Bal. Item emancipatio. ff. de uerb. obl. l. utrum. item feudum. Bal.

¶ Idem AA. & CC. † Melitinæ.

LEX XXXIII.

LIcet, accepta pecunia, dominus † te manumisit: tamen tributa libertas rescindi iure nō potuit. a S. iij. Id. Nouē. CC. Cos.

¶ Concubina per hoc nō consequit libertatem. h. d. Bald. uel sic: Concubinatus quē habuit cū seruo libera, eā nō facit seruā. Sal.

¶ Iidem AA. & CC. Eremonie.

LEX XXXIIII.

LIbera, b concubinatus ratione † non cōstituitur ancilla. c Da. Id. Nouemb. CC. Cos.

¶ Licet seruus tutoris officio fungatur de facto in persona domini sui, nō tñ efficitur libertinus. h. d. uel sic, Pupillus tutorē quondam suum potest dicere seruum: sed non econtra. h. d. tex. cum glo. Sali.

¶ Iidem AA. & CC. † Attalo. L. XXXV.

NOn idcirco minùs, quòd pupilli res velut tutor administrasse dicit, ex eius persona seruitutis pati qstionē † potest. e † Sirmii No. Decemb. CC. Cos.

LIcet. ¶ CASVS. Si accepta pecunia seruum tuum manumisisti, an in seruitutem reuocare possis, quæritur? Dicitur q non. Viuia.

a ¶ Potuit.¶ vt infti. qui. ex cau. ma. non licet. §. semel. §. de ma. vin. l. j.

b ¶ Libera.¶ CASVS. Si seruus ad liberam consuetudinem habeat: an ipsa fiat ancilla, quæritur? Dicitur q non. Viuia.

c ¶ Ratione.¶ eo q fuit concubina mei serui.

d ¶ Ancilla.¶ ad hoc §. e. l. si liber. & ¶. de senatusc. on. Clau. l. j.

NOn idcirco ¶ CASVS. Si seruus velut tutor res alicuius pupilli administrauit, an ideo minus à pupillo ei posit status moueri quæstio, quæritur? Dicitur quòd non: sed bene petet eum in seruū. Viuia.

e ¶ Potest.¶ sed contra qui vt tutor administrauit pupillo seruitutis

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæstionem facere non potest. v ffe I eni necessitas. §. tutoris.

POst certi. CASVS. Si cui seruo tuo pepigisti de danda ei libertate post decennium: an stare conventioni compelli possis, quæritur? Resp. g non, similiter si pactus sis, ve filij tui liberi alicuius serui fiant, vel quòd ministerium venderes, non compelleris stare conuentioni.

a ¶ Necessitatem.] vt & §. de transact. l. interpositis. & dixi §. eodē, l. cū affirmes.

Theodo-ro. b ¶ Tibi. ʒ id est vt starent vt serui, tradiditi matri filios, quòd nō posset: vt hic, & §. de transact. l. transactione matris. Si vero non vt essent serui, sed vt seruirent, dedit: si quidē perpetuò nec hoc valet. vt ff. de condit. & demonst. Titio centum, §. Titio. ij. si ad tempus tenetur mater ad interesse. ff. de re iudic. l. si quis ab alio. §. fi.

minis-terio Filium.] CASVS. Tuum liberū genero tuo scienti vēdideras, an tu eū de crimine plagij, vel ille te accusare possit, quæritur? Resp. g nō: nec gener prætēdere potest ignorantiam, condi. filij, quam tam coniunctam personam non sit verisimile ignorare. Vivianus.

Deest c ¶ Liberum. ʒ secus enim si eum seruum haberet, vt §. ti. j. l. fi.

d ¶ Vendidisti. ʒ ex quo crimine prodita est accusatio legis Flauiæ: vt ff. ad leg. Fla. de Pla. l. j. & l. 4. & infra ad le. Pla. l. liberum.

Philose-raphi e ¶ Necessitudine. ʒ i. affinitate: sed aliàs ponitur pro cognatione, vt ff. de iusti. & iure. l. fi.

f ¶ Non potest.] vt & §. de in integ. rest. mi. l. de tutela. & ff. vnde eo. l. octauū. & arg. ff. de epis. audi. l. si legibus.

g ¶ Verūsque. ʒ facinora perpetrantibus.

h ¶ Deest ʒ quantum inter se. sic §. de hæret. & Manichæ quoniam & ff. soluto mat. l. viro. & §. de inofficio. testa. l. in arenam. & ff. de dolo. l. fi duo. & ff. ne quid in loco publ. l. 2. Sed argu. contra §. eo. l. j.

Socium eri minis me accusante quibus ver bis repellā. Et æque tibi, qualiter repellat eum, si enim dicat, socius meus est in eodē crimine, confiteatur de crimine: & sic pro cōdemnato debet haberi: vt §. de pœnis l. qui sententiam. Dic ergo, non commisi crimen: sed & si commisissem, iste accusare non posset: quia ipse commisit, cùm socius meus esset. i Vel dic quòd non habetur pro condemnato: nam illud obtinet, quando aliquis extitit accusator: vt ff. de mune. & hono. l. rescripto. §. fi qui. Item si socius fuit criminis, qui nūc est iudex, & coram eo accusor: an poterit recusari? Videtur quòd sic: quia sæpe dicitur: qui aliquem accusat, eum condemnare videtur: vt ff. de iis qui no infa. l. furti. §. mandati. & ff. de admini. tut. l. ij. Item propter delictū iudicis cùm ego deliqui, ipsum recuso: vt §. si quacunque præ. po. l. §. illo ergo. & vbi deliqui cum eo, idem est: quia ipse meum mihi delictum obijcere nō potest: vt in prædictis concordantiis allegatis in princ. glo. Item socius in socium non dicit testimonium: vt §. de testi. l. quoniam. ergo nec iudicium, cùm vtrunq; publicum sit officium.

Non idcirco. ʒ CASVS. Si limenarcha creatus fueris neminē contradicente: an ideo minus tibi possit moueri status quæstio, quæritur? Dicitur quòd non. Vivianus.

i ¶ Non idcirco. ʒ hoc est principium versus.

Limenar-cha quis dicatur. k ¶ Limenarcha.] est autem limenarcha, qui militibus præest, qui permanent in limine causa custodiæ, ne hostes irrūpāt: vt hic. & ff. de seruis fugi. l. limenarchæ. Item dicitur irenarcha: vt ff. de cu. re. l. diuus. ij. Accur.

l ¶ Creato. ʒ nam seruus creari potest. & facit §. e. l. non mutant. & §. de epis. & cleri. auth. si seruus.

¶ *Pactum inter ancillam & dominā non necessitat: nec pactum liberè ut filij sui teneantur seruire. h. d. Sali.*

Iidem AA. & CC. Theodoro.

LEX XXXVI.

POst certi temporis ministerium ancillæ, liberam eam esse cum ea paciscendo, cōuentionis obtēperandi legi domina nullam habet necessitatem. a vtque hoc verum est, ita è contrario, si filios suos, constituta cum his libera, in ministeriū tibi tradere promisisse probetur, parere placitis non compellitur.

¶ *Inter cognatos presumitur scientia, & participes eiusdem criminis inuicem se nō accusant. h. d. notabiliter Bald. Vel sic: Scièter euenes uel uendens liberum, committit plagium. h. d. Sali.*

Idē AA. & CC. Olympio. L. XXXVII.

SI filium tuum liberū genero vēdidisti, qui tam proxima necessitudine conjunctus, eius conditionis ignorantia simulare non potest: vtrisque sociis criminis accusator deest. b

¶ *Limenarchæ officium non facit seruum liberum. h. d. Sali.*

Iidem AA. & CC. Philesarphi.

LEX XXXVIII.

NOn idcirco i minus quòd, te limenarcha creato, l ne mo contradixit, reipublicæ noīe m moueri tibi stat n q̄stio potest, ł Da. xvj. Kal. Ianu. Nic. CC. Cōs.

¶ Iidem AA. & CC. ł Potestentico.

LEX XXXIX.

LIberos velut o seruos se ꝓfitentes, statum eorum mutare non posse cōstat. S. vij. kal. Iun. Sirmii. CC. Cōs.

¶ *In causa libertinitatis & ingenuitatis etiam altera parte absente potest proceda, & definitiue pronunciari. h. d. Sali.*

Imperator Constantin. A. ad Maximum P.P. LEX XLII.

PLacuit eos, qui nascuntur, p matrum conditionibus vti, m ¶ Nomine. ʒ q. d. seruus non possit creari. Accur.

Iberos. ʒ CASVS. Si liber homo se seruum profiteatur, & alius eum Sic hum nominauerit, an ob hoc fiat seruus, quæritur? Dicitur quòd non. Vivianus.

n ¶ Velut. ʒ & ad hoc §. eo. l. interrogatam. & l. liberos.

¶ Exemplum sacrarū literarū. AA. & CC. ad Verum. LEX XL.

IVxta edicti nostri cōtinentiam in liberalibus quoque q negotiis siue d libertinitate, siue de ingenuitate ł quæstio ł moueat: absente nihilominus vna parte, r causam discuti, & pro iustitiæ ratione sententiam proferri, nihil prohibet.

¶ *Dominus potest eum, qui fuit decurio, & cui scripsit ut decurioni, vindicare ut seruum: & de iure suo potest docere per testes, & illius natiuitatem uel originem, ac etiam per eius confessionem factam coram competenti iudice. h. d. Sali.*

Impp. Cōstan. & Licinius AA. ad ł Eutychium præsidem Cappadociæ. L. XLI.

VBemus omnes epistolas actricis, quas ad Aelium tanquam principalē ſecerat, inanes, ſ ac vacuas esse, atque in irritum deuocari, ac de ingenuitate eiusdē Aelii requiri: nec mulieri id obesse, quòd ad eum tāquam decurionem, ac principalē scripserit, vel id, quòd idem se finxerit decurionem vel principalem: maximè cùm non solum testium professione, & cognationis eius iugum seruile cognoscitur, verum etiam voce propria eiusdem Aelii apud aliud iudicium t patuerat, quòd conditionis seruilis videretur.

¶ *Filij nati pendente lite super statu matris, sequuntur conditionem, quæ de matre iudicabitur: nati verò ante litem motam præiudicium nō patiuntur ex sententia cōtra matrem lata. hoc dicit. Vel breuius: Sētia matris præiudicat filiis, pendente, lite, natis non ante. h. d. Sal.*

Imperator Constantin. A. ad Maximum P.P. LEX XLII.

PLacuit eos, qui nascuntur, u matrum conditionibus vti, sessione in seruili toga seruus ostendatur: & cum in alio iudicio confessus fuerit se seruum esse.

q ¶ Principalem. ʒ id est decurionem: vt j. §. tit. prim. dicet.

r ¶ Inanes. ʒ ad plenam probationem: vt §. de prob. l. non epistolis. sed qualem qualem: vt ff. de probat. l. fi. & ff. de iureiur. l. §. fi duo.

s ¶ Maximè. ʒ tria sequentia sunt contra eum.

t ¶ Aliud iudicium. ʒ in cuius locum hic iudex successit, sed certè non videtur quòd hic fecerit sibi præiudicium: vt §. eod. l. interrogatam. Item quia non fatetur, qui errat: vt ff. de confessis. l. non fatetur. sed dic quòd non facit præiudicium, si velit probare contrarium. Vel hic loquitur in iudicio liberalis causæ, ibi cùm non moueretur ei aliqua controuersia: & idem dicam in ascriptitio, si in forma iudicij confiteatur se ascriptitium. nec obstat j. de agrico. & censi. l. cùm scimus. lib. xj. vbi dicit, solam confessionem non præiudicare: quia ibi non fuit facta coram iudice, sed tabellione: vel fuit facta coram iudice, sed non in figura iudicij. Item nō ne præiudicat sibi patiendo eum esse in dignitate: vt j. qui mili. nō posse. l. super seruis. lib. xij. ? R si. quòd non: quia hic non possidebat eum. Vel dic quòd contradixit intra xxx. dies: vt j. qui mili. non pos. l. si. lib. xij.

PLacuit. ʒ CASVS. Si mulieri status moueat aliquis quæstionem, & lite pendente peperit: pro ea lata sententia, sibi & filio proderit: lata contra eam, sibi & filio nocebit: natis verò ante litem suo nomine mouenda est quæstio status, & ita noua interpellatione opus est. Vivianus.

v ¶ Nascuntur. ʒ lite cōtestata in causa liberali.

Mox.

a ¶ Mox. ʒ lite pendente, vt siue pro matre, siue contra eam sit pronuntiatum. idem & de filiis intelligatur, nec distinguitur an fuerit ante conceptī vel non, per l. ff. de sta. ho. l. qui in vtero. vt dixit Azo: quia posset hic esse eius incommodū, si haberetur pro nato, si mater libera pronuntiare tur, vt supra de ingenuis manumiss. l. si autem eum. Solue verbi.

b ¶ Tradi. dominis. ʒ §. pronuntietur contra matrem. & ad hoc §. d' usur. l. partuni. & supra de rei vendic. l. partum. & infr. de agric. & censi. l. cum sa tus. §. cum Anastasia. li. xj. Sed vī sententiam matris non prodesse filijs, etiam lite pendente conceptis & natis, vt ff. de excep. rei iudi. l. si quis eum. §. fi ancillam. quæ est contra. Sol. hæc est causa liberalis, ibi dominij inter duos, & q illa nō fit liberalis, patet infr. de ordin. cog. l. 2.

¶ DE ASSERtione tollenda. In liberali causa solebatis cui fiebat quæstio status facere assertorem, qui ei assereret libertatē, quod tollit hæc l. Et continua sic ad tit. præcedentem. De liberali causa dicū est: & quia ipsa olim per quosdam, qui asserto res dicebantur eo quòd asserebant eum liberum, qui dicebatur seruus exercebatur. Ideo ponit de assertione. Et quia vanū & friuolum quoddam erat iudicium per assertionem illam, tractat de ea non ponenda, sed tollenda. Azo.

Coniunctio. Assertor libertatis qs dicatur. Gallien. Libertas

ITes. ʒ CASVS. Olim si cui status mouebatur quæstio, puta si petebatur de posſ. libertatis in seruitutem, vel econuerso ille qui proclamabat de posſ. seruitutis in libertatem, faciebat assertorem qui ipsum essi libetum asſereret. Ité & aliud erat vitium, q semel causa liberali examinata & finita, poterat iterum agi: quæ duo vitia tollit Imperator dicens, q suus sit in seruitutem petatur, siue de posſ. seruitutis in libertatem pro clamet, ipse respondeat, ita tamen vt si ex posſeſſione libertatis petitur: constituat procuratorē. Si vero proclamet, hoc ei non concedatur, causa autem liberalis semel finita amplius non moueatur, nisi beneficio appellationis fuerit suſpensa. Peculium verò illius, qui in libertatem proclamat, & aliæ eius res, quæ ab eo, qui se dominum dicit, vē dicātur: pro diſpoſitione iudicis apud sequestrum depoonantur & hoc in secunda. Si verò quis ex libertate in seruitutem petatur, fideiussorem det iudicio siſti si poteſt, si non poteſt, iuret q ſtabit iuri, quo præſtito, ſi non veniat citatus, & per annum abſiterit, remaneat seruus, & ei qui litem fibi intulit, assignetur. & hoc in tertia. Si verò is, qui aliquem in seruum petit lite contesta. coram vno iudice ad aliū eū trahere præſumpſerit, niſi ferunus occaſionem præſtiterit, quamuis dominus fuerit, q ſtatus moueat quæſtionem, ſuo iure priuabitur. & hoc in quarta. Vivia.

Libertatē Deest

quarum mox u viſceribus exponuntur. Ante verò litem nati, ſeo nomine omnes in quęſtionem vocentur: quoniam hos ſolos, qui in † lite nati erūt, omnem fortunam matrum complecti oportet, aut iuſtis tradi dominis, w aut libertate cum lucis auctoribus frui. Da. Prid. Id. Iulii.

De assertione tollenda.

TITVLVS XVII.

¶ *Leges de assertoribus adhibēdis in causa liberali cassantur: & statuitur, vt q de posſeſſione libertatis in seruitutem prouocati per procuratorem poſſit respondere. q autem de posſeſſione seruitutis prouocat in libertatem, causam per se tantū oportet agere: & à sententijs super his latis debet pocari, & cognosci vt in aliis negotijs: alias sententia remanet in sua firmitate. Hoc dicit prima pars vſque ad §. scientes. h. d. Sali.*

¶ Imp. † Iustinianus A. Mennæ P.P. L. I.

LItes super seruili conditione mouendas, ad clementiorem tam examinationē x quā terminū transferimus: iubentes, ſi quis vel adhuc seruiens liberum ſe eſſe dixerit, vel in † libertate cōmorās, ad seruitutem vocatus fuerit: aſſertoris difficultatem in vtroque caſu ceſſare, ipſumque per ſe † & ad intentionem eius, qui dominum ſeſe aſſerit, reſpondere: & ſi ex posſeſſione libertatis ad seruitutem ducitur, etiam procuratorem y dare minimè prohiberi. quod iis, qui ex seruitute ad libertatem proſiluerint, penitus z interdicimus, illis legibus, a quæ dudum & ſecunda & tertia vice assertorias lites examinari præcipiebant, b in posterū conquieſcentibus: cum ſit iuſtum primam definitionē in ſuis manere viribus, cum prouocatio nulla oblata fuerit: qua porrecta, c ad ſimilitudinem aliorum negotiorum iudex ad quem res ex ꝓuocatione † de ducitur, eam examinabit; cuius & ipſius iudicium ad ſecūdam ex quiſitionem minimè deducetur. d occaſione legum, quæ ſuper aſſertoriis litibus poſitæ ſunt.

¶ *Res ꝓuocātis ſe de posſeſſione seruitutis in libertatem, debēt in tuto collocari pro diſpoſitione iudicis. Res verò prouocati de libertate in seruitutem non collocantur pones alium ſi paratus eſt fideiuſſorem de eis præſtare: & ubi non poteſt fideiuſſorem dare, ſuæ curatoriæ editioni debet committi. h. d. notabiliter, Sal. cetus.*

¶ Super peculio etiam eorum, vel aliis rebus, aut cauſis veterem deſenſionis obſeruationem tollimus, præcipientes illorum † tantum peculia, qui ex posſeſſione ſeruitutis ſuper † liberali coditio ne litigant, aliasque res, quæ vindicantur, in tuto pro diſpoſitione iudicis collocari. e ¶ Omnes verò, qui pro libertate periclitantur, f ſi quidem poſſunt fideiuſſorem dare, eum exigi. ¶ Sin verò re vera † ſatisdatio eius impoſſibilis eis ſit, hoc que iudici manifeſte oſtendatur, curatoriæ cautioni committi.

¶ *Si aſſertus seruus legitimè citatus p annū cōtumax fuerit, dominio aduersāty ſub iugbitur: & ſi ille, qui seruum ſuū aliquem dicit, eum conuenīat coram uno iudice, & poſted eum conueniat apud alium, priuandus eſt domi. o ſuo, niſi seruus cauſam præſtiter. t. h. d. Salic.*

¶ Scientes. ʒ quòd, ſi poſt huiuſmodi expoſitionem abfuerint, & edictis citati, in abſentia nihilo minus per vnum annum duraverint, omnimodo ſeruituti obnoxii g erunt, & eius dominio, qui litem eius intulit, ſine vlla dubitatione aſsignabūtur. ¶ Scire verò eos volumus, qui aliquē ad ſeruitutem vocant, quòd ſi poſt primam accuſationem h in quocunque iudicio, vel ex diuali iuſsiōe factam † & admonitionē ei oblatam, qui ſeruus eſſe dicitur, in alio iudicio eum accuſauerint, i præterquàm ſi † eius occaſionē ipſe, qui ſeruus eſſe dicitur, præſtiterit, k & ſi domini ſint, ſuo iure priuabūtur. † D. iij. Decē. Id. Domi.

¶ *Si is, qui de seruitute proclamat in libertatem, moriatur, lite pendente finitur cauſa: & pōt poſſeſſor, q ſe dominū defendit, experiri contra eum, q ſibi uēdidit: ut uel doceat ſeruū uēdidiſſe, uel eo non docente quaſi defuncta perſona libera fuerit pronuntiata, enūciationem ſoluat. h. d. Sali.*

¶ Scientes. ʒ quòd, ſi poſt huiuſmodi expoſitionem abfuerint, & edictis citati, in abſentia nihilo minus per vnum annum duraverint, omnimodo ſeruituti obnoxii g erunt, & eius dominio, qui litem eius intulit, ſine vlla dubitatione aſsignabūtur. ¶ Scire verò eos volumus, qui aliquē ad ſeruitutem vocant, quòd ſi poſt primam accuſationem h in quocunque iudicio, vel ex diuali iuſsiōe factam † & admonitionē ei oblatam, qui ſeruus eſſe dicitur, in alio iudicio eum accuſauerint, i præterquàm ſi † eius occaſionē ipſe, qui ſeruus eſſe dicitur, præſtiterit, k & ſi domini ſint, ſuo iure priuabūtur. † D. iij. Decē. Id. Domi.

¶ *Res ꝓuocātis ſe de posſeſſione seruitutis in libertatem, debēt in tuto collocari pro diſpoſitione iudicis. Res verò prouocati de libertate in seruitutem non collocantur pones alium ſi paratus eſt fideiuſſorem de eis præſtare: & ubi non poteſt fideiuſſorem dare, ſuæ curatoriæ editioni debet committi. h. d. notabiliter, Sal. cetus.*

¶ Super peculio etiam eorum, vel aliis rebus, aut cauſis veterem deſenſionis obſeruationem tollimus, præcipientes illorum † tantum peculia, qui ex posſeſſione ſeruitutis ſuper † liberali coditio ne litigant, aliasque res, quæ vindicantur, in tuto pro diſpoſitione iudicis collocari. e ¶ Omnes verò, qui pro libertate periclitantur, f ſi quidem poſſunt fideiuſſorem dare, eum exigi. ¶ Sin verò re vera † ſatisdatio eius impoſſibilis eis ſit, hoc que iudici manifeſte oſtendatur, curatoriæ cautioni committi.

¶ *Si aſſertus seruus legitimè citatus p annū cōtumax fuerit, dominio aduersāty ſub iugbitur: & ſi ille, qui seruum ſuū aliquem dicit, eum conuenīat coram uno iudice, & poſted eum conueniat apud alium, priuandus eſt domi. o ſuo, niſi seruus cauſam præſtiter. t. h. d. Salic.*

¶ Scientes. ʒ quòd, ſi poſt huiuſmodi expoſitionem abfuerint, & edictis citati, in abſentia nihilo minus per vnum annum duraverint, omnimodo ſeruituti obnoxii g erunt, & eius dominio, qui litem eius intulit, ſine vlla dubitatione aſsignabūtur. ¶ Scire verò eos volumus, qui aliquē ad ſeruitutem vocant, quòd ſi poſt primam accuſationem h in quocunque iudicio, vel ex diuali iuſsiōe factam † & admonitionē ei oblatam, qui ſeruus eſſe dicitur, in alio iudicio eum accuſauerint, i præterquàm ſi † eius occaſionē ipſe, qui ſeruus eſſe dicitur, præſtiterit, k & ſi domini ſint, ſuo iure priuabūtur. † D. iij. Decē. Id. Domi.

¶ Penitus. ʒ vt ff. de iudi. non idcirco §. fin. & hoc quantum ad libellā litem cauſam, ſed in alia cauſa poteſt habere pro curatorem, vt ff. de procurat. l. ſeruum §. ſi. & l. ſi non ſolum §. ſi ſtatus. Vel dic vt ibi.

g ¶ Illis legibus. ʒ quas non habemus.

h ¶ Vnde. ʒ etiam ſine appellationis Accur.

i ¶ Præcipiebat. ʒ quæ cauſa eſſet ſententia lata ſuper cauſa liberali, quæ fiebat per aſſertorem, ad hūc vnde poterat cognoſci ſuper lite illa etiam ſine remedio appellationis.

k ¶ Qua porrecta. ʒ ſi pronocatione.

l ¶ Cuius. ʒ appellationis vel cuius. ſi iudicis appellationis.

m ¶ Deduceretur. ʒ non ergo appellatur hic niſi ſemel, ſicut & alias. & §. de epiſcopis & cleri. auth. ſi quis autem. Vel dic nō appellari ſecundum ſolennitatem iuris, ſed ſufficit aſſertionis. & hoc eſt quod dicit, occaſione legum.

n ¶ Collocari. ʒ ſi cauere ſuper ſederit, vel non poterit iſte, qui prouocauit, vt inf. tit. ij. l. fi & ſic intelligitur ſecundum illam. Item ſiſti conſtet ali qua eſſe domini, quæ ſtatim ei reddenda ſunt, vt e. l. ſi. in prin. Item eſt cō tra. §. de prohi. ſequeſtri. l. j. So. hoc ſpeciale ſicut & in aliis caſibus, quos ibi notauimus.

o ¶ Periclitantur. ʒ ipſe tuntur ex libertate in ſeruitutem.

p ¶ Fideiussorem. ʒ i. iudicio ſiſti.

q ¶ Eius. ʒ ſi fideiussoris.

r ¶ Iuratoriæ. ʒ q non poſſet fideiuſſorem dare, & q ſtabit iuri, vt hic. & §. de epiſ. & cler. auth. generaliter. & de reſtitutione rerū, ſi vult eas non ſequeſtrari, niſi in caſu, vt inf. de ordi. cog. l. fi.

s ¶ Obnoxij erunt. Ita nota nouum modum addi mendæ libertatis. & ſic eſt contra. ff. de lib. cau. l. dini. Sol. hæc corrigit illam. vel ibi non fuit abſens per annum. Item no. abſente parte finiri cauſam, vt §. tit. j. l. iuxta.

t ¶ Primam accuſationem. ʒ id eſt actionem.

v ¶ Accuſauerint. ʒ i. conuenerint ſuper eodem perſiſtendo, ſcilicet in cauſa, vt ff. rem ra. habe. l. amplius non peti. & de bo. li. l. qui cum maior. §. accuſaſſe. & l. in ſeruitutem. & not. nouum genus quærendæ libertatis. ſic §. de iuriſd. om. iudi. l. in criminali.

x ¶ Præſtiterit. ʒ quod eſt ſi non venit ad primum iudicem, nec ei obtemperabat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EXpeditam. CASVS. Per l. superiorem duo vitia, quæ olim cōsueuerunt esse in vsu, sublata sunt, sed videtur si assertor locum non habet hodie, q̄ contingeret quædam absurditas: s. q̄ si quis liberum hominem bona fide vt seruum comparasset, & ille de possessione seruitutis in libertatem proclamasset, & pendente iudicio decederet, non haberet cū venditorem regressum emptor quod olim nō erat, quia assertor causam libertalē ad finē perduc, bat, & si pronuntiaretur p libertate, habebat emptor cōtra venditorem regressum hodie verò habet venditor se seruū, non hoiem liberum vendidisse, q̄ si ostendere nō posset, quasi libera persona vendita, habeat emptor cū venditore regressum nomine euictionis.

a ¶ Expeditam q̄nē. ℨ accipe ex nostra l. s. l. prox. vel lege rectè, nam ante legē nostram superiorem erat expedium.

b ¶ In præsenti. ℨ i. tempore.

c ¶ Inodere. ℨ i. vincidat coacta: vel adde, visum est. Vel subaudi inuenientes, s. q̄nem seu legem soluentem q̄nem.

d ¶ In medio. ℨ l. liis.

e ¶ Assertus. ℨ ille, de cuius statu agitur.

f ¶ Emptor. ℨ hominis, de cuius statu quæritur.

g ¶ Venire. ℨ imò videt q̄ non: quia nemo eum emit, sed factū humanæ sortis, vt ff. de cui. l. si seruus. & inf. de euict. l. si tibi. quæ sunt cōtra. Sed ibi ante lit. contest. desse, fit, vt ff. iud. sol. l. si seruus.

Item quomodo agitur d euictione, & non est euictius per sniam, vt ff. de rei ven. l. vtique. quæ est ℨ? Sol. ibi de dominio agebatur: hic erat cā liberalis. vnde hic mortuo seruo non remanent tres personæ, quæ sunt necessariæ in iudicio, ibi remanent.

h ¶ Seruum. ℨ suum vel alienum. nā & si alienus esset, quia tamen emptor hēt vacuam possessionē, nec ei quasi de alieno seruo vēdito mota é cōtrouersia, imò quasi de libero vendito, non ageret d euictione. Azo. & facit. s. tit. j. l. principaliter. j.

i ¶ Ad eū. ℨ [venditorē.

¶ QVIBVS AD libertatem proclamare &c.

¶ *Explicuimus de proclamantibus in libertatem: sed quoniam quidā prohibētur in eam proclamare, videamus qui sunt illi. Postea dicemus de rebus eorum, qui non prohibentur proclamare. Azo.*

DIspar. JCASVS. Si liberum hominem vt seruum vendidisti, & cum apud emptorem esset in libertatem de posse. proclamare voluit an potuit? Distingue, aut participatus est pretiū, aut non. si non, proclamare potuit. si sic: non tamen est in eo cui per fideicom. relicta est libertas danda ab hærede. Vinia.

k ¶ Passus est. ℨ non participando pretium, & non interuenientibus iis, quæ debent interuenire.

l ¶ Non denegatur. ℨ consulitur tamen bona fidei emptori per duas actiones in factum. Vna contra venditum, qui dolosè passus est, vt teneatur ad pretium: & etiam ad accessiones eius: & ad damna quæ intulit emptori dolo vel culpa in suis vel alienis rebus, quæ erant sub periculo, & in cuplum hæc omnia restituit. Aliter consulitur ei contra eum, qui sciens vendidit, vt teneatur in duplum pretij & accessionem, non aliorū dānorum: ne cuius liberatur per alium. & est hæc actio annalis: vt ff. de libe. causa. l. rectissimè. usque ad l. si vlum. fin. dum.

m ¶ Romanus sit. ℨ inter gentium inspecto vel naturali: de iure enim ciuili seruus est, vt inst. de iure pers. ℨ. penul. Vel dic ante venditionem.

n ¶ Pretium. ℨ & alia interuenerunt quæ sunt necessaria: ut diximus S. de lib. cau. l. nō ideo. & ad hoc ff. de lib. eau. l. eum pacto. & ff. eod. l. j. & hoc nisi pretium fuit redditum, sponte suscipienti: vel secūdū alios sufficit si offerat: ut ff. si liber ingen. esse dicatur. d. j.

o ¶ Eandemque. ℨ id est quod dictum est de eo, q̄ iam liber est, intelligitur, & de eo, qui nondum qui dē est liber, sed omnino dō liberādus. Item hoc si purè erat liberādus, si autem sub condītione, indistincte adueniente condītione proclamat in libertatem: ut ff. eo. l. Licinius.

DE latronum. ℨ CASVS. Quidam erant: qui dicebantur de genere latronum: propter quorum perfidiam cōcessit Imperator sic, ut si quis aliquem da familia latronū caperet, dominus eius ret: an sic capanis in seruitutē redactus, possit in libertatē proclamare, quæritur. Dicitur q̄ non. nec fortē manumitti. Azo.

p ¶ Seruus factus. ℨ puta propter insignem quorūdam latronum perfidiā, concessit Imperator vel procurator sic: ut quicūq; aliquem de familia latronum caperet, dominus esset captī.

S. I quis. ℨ CASVS. Si de possessione seruitutis quis in libertatem proclamaret: & res eius, qui dicitur dominus teneuerit: aut confitetur res esse domini, aut diffitetur. Primo casu domino reddantur statim. secūdo casu penes eum remaneat, præstita ab eo satisdatione de his restituēdis cum fructibus & accessiōibus, si apparuerit eas domini esse: & de his restituēdis q̄ subtraxit. his, quæ ad eum titulo legati vel donationis peruenerunt, pe genuū remanentibus. hoc in prima. & secūda. ita, si vt finita liberali causa, res, de quibus erat cōtrouersia, quās proclamans ad libertatem, negabat dominum pertinere, & apud sequestrum deponantur, & ei, qui melius ius habuerit reddantur, & hoc in tertia. Vinia.

q ¶ Si quis in libertatem. ℨ cum sit in quasi seruitutis possessione.

r ¶ Dubium. ℨ quia negantur res domini. Et no. per negationem rē fieri dubiam. 1 sic inf. de acq. poss. l. nemo. & ℨ. de fi. in tr. l. plures. & ff. de tran sact. l. j. & ff. de colla. bo. l. j. ℨ. f. d cum possint. & inst. de interdi. ℨ. commodum. Et arg. ff. de peti. hære. l. si debitor.

ADDITIO. Limita primo hoc, quod gl. dicit per negationem rem fieri dubiam: nisi præsumptio esset contra negantem, ita dicit Bald. in l. tale pactum. ℨ. qui prouocauit, in fi. ff. de pac. per l. si verò. ℨ. qui pro rei. ff. qui tio in contrarium, vt no. in gl. in l. post rem ff. de transi. & Inno. in c. ℨ. extra de cohā. cle. & muli. ubi omnino vide.

s ¶ Per cautionem. ℨ quam præstat ille, qui prouocat in libertatem: cum fideiusserit de eo, & eius iuribus bona rē redditur, alia vero ex testamento vel donatione ūsita, libero pronuntiato debent assignari: a sequestro tū pdicto liberatur cautionem idoneā præstando. h. d. Sali.

¶ Imp. Cōstātin. A. ad Maximū. PP. L. III.

SI quis in libertatem proclamauerit, id, quod apud se esse eius, q̄ se dominū dicit, pfitebitur, quoniā non de eo dubitat reddi, ac referri iudex protinus pronuntiabit. ¶ Quod uero petitur, si fuerit negatione dubium: per cautionem conseruabitur, ac petitio differetur: ut si fuerit approbata libertas (quoniā & ipsis qui his rem cōmiserunt, medendum est) gestarum rerū ab eodem

Quibus ad libertatem proclamare non licet: & de rebus eorum, qui ad libertatem proclamare non prohibentur.

TITVLVS XVIII.

¶ *Si passus se uendi pretium nō participauit, sci in libertatem proclamare licet: non sic, si participauit: quia ei tūc nō licet: siue tunc erat ingenuus, siue libertas ei purè de beatur. h. d. uel breuius: Si uenditus non est pretium participatus, in libertatem se pro clamat: alias se eius. Sali.*

¶ Imp. Gordianus A. Proculo. L. I.

Continuatio.

a ¶ Ratio. ℨ in qua venit culpa lata non leuis, vt ff. de acquirend. rerum dō. l. homo liber. ℨ. j.

b ¶ Depulsa. ℨ seruitutis possessione.

c ¶ De iustius. ℨ i. de iis, quæ domino furatus est: quod Trebellianum vulgo dicimus.

d ¶ Liberum. ℨ i. liberatum a petitione domini.

e ¶ Testamento. ℨ alicuius amici sui, non contemplatione possidentis. aliās secus: vt ff. de vulg. iustū. l. sed si plures. ℨ. in arrogato. & de vsufruct. sed & si quid. Quid autē si ex operis? Resp. quærit bonæ fidei possessori: nisi post litem contestatā: vt ff. de rei vend. l. præterea. f ¶ Exacto. ℨ i. finito & libero pronuntiato.

g ¶ A supradictis reb. ℨ id est ab his, quas ipse seruus domini esse profitetur.

h ¶ In sequestro. ℨ ante iudicium verò finitū nō, si aueat vē. tit. j. l. j. ℨ. super. & ℨ. ea. l. j. ℨ. & est ratio quare fic. i. sequestro, & etiam illa de quib. erat cautum, quia non fic animodo confidit de eo. i ¶ Ab vtroque. ℨ i. domine & seruo.

k ¶ In medio. ℨ puta apud sequestrum.

l ¶ Contendat. ℨ finita causa liberali. & eo libero, pronuntiato, vt dixi ibi exacto. &c. & ad hoc ff. de lib. cā. l. imperator. & inst. j. l. fi. ℨ. & de ingenuis. j. in fi.

¶ DE ORDINE cognitionum.

¶ Quia cum quōe status concurrit quandoque alia quō: ideo de ordine earum dicit. Vel sic: De liberali causa qualiter agatur supra plene dictū est: sed q̄ liberalem quōnem cum aliys sæpe contingit moueri, & quæritur de qua prius sit cognoscendum vel pronuntiandum: ideo ponit de ordine cognitionum. ℨ liberalium tantum. Azo.

CVm & ipse. Pati. ℨ Dicēdicebam te seruū & prouoco ad seruitutem, in volebas me cōuenire, accusare, & sic vtraque quæstio est principalis, & sic ego facit ad ea, quæ notauimus ℨ. f. ord. iud. j.

n ¶ Ratione. ℨ no. quod quæstio status. ciuilis est.

o ¶ Conditione.] contra ff. de ordi. cog. l. quoniam.

p ¶ Contendit. ℨ q. d. nulla est ratio, vt inf. ad legē Iuliam de adul. l. quoniam Alexandrum.

q ¶ Ordinarium. ℨ quo dicit, quæ quæstiones debeant alias præcedere.

r ¶ Iudicij. ℨ vt inf. e. l. fi status. & hæc vera, nisi sit tale crimen, ex quo me vis accusare, quo etiam serui accusant, vt ff. de in. l. vix.

S. I de hæreditate.] CASVS. Decessit quis. Sticius hæreditatem eius petit. & libertatē. ℨ causa cui præseratur, quæritur? Resp. ℨ liberalis, & ea finita, agetur petitione hæreditatis. & hoc in prima. Si verò petat hæreditatem, & in medium exceptionis obiiciatur q̄ sit seruus: cognoscetur prius super liberali causa, sed super principali pronuntiabitur: quia si pro puniretur hæres, per consequens pronuntiabitur liber.

s ¶ Hæreditate. ℨ de vtroq; principaliter agebat. Nā petebat q̄dā hæreditatem & libertatē: q̄ a se liberū dicebat. prius agit & finitur causa liberalis, nisi ex testō pendeat libertas: nam tunc præcedit quæstio testamēti: vt ff. de pe. hære. l. si quis libertatem. Si verò de libertate ageretur in modum exceptionis, obtineret q̄ sequit, vt pnuntiet in principali cā de hēditate, non de incidenti nisi per consequentiam. Alij dixt sp agi secundario vel incidēter de libertate & principaliter de hēditate. & quod dicit prius &c. vt cognoscatur non vt iudicetur. & q̄ subiicit, sed si, dixi. quatenus. & quod dicit causa libertatis. dic opposita in modum exceptionis.

t ¶ Libertate. ℨ in modum replicationis.

v ¶ Agetur. ℨ principaliter.

x ¶ Pronuntiatum. ℨ vt si postea sufficeret causa liberalis hēat locū exceptio rei iudicatæ: eo q̄ agens vendit id quod in sua iudicio continetur. vt ff. de ex. ēc. rei iudi. l. si quis cū rorum. & l. cū qui tur. Sed vt non sufficeret. vt ff. de libe. agno. l. si qs aliberis. ℨ. si vel parens & ℨ. solent. & ff. de iis, qui sunt sui vel alie. iur. l. penúltima. Vel melius dicitur q̄ latæ sententiæ in alimentis non præiudicat in filiationem. nisi & de ea pronuntietur. Sol. posſunt debere alimenta etiā non ex filiis, vt si pater contēpsit Plautianum. vt ff. de lib. agn. l. j. ℨ. ideIulianus. sed nō potest esse hæres quin sit liber. vt infra. qui ma. non pos. ℨ. ide. que auus. Vel melius distingue: an d incidēti pleno cognoscat: vt tunc pnudret. nā si pnuntietur de principali p actore: et de incidēti, p eo sentētiatum vidētur: vt j. de fal. vbi. sed vbi summatim. rūc non præiudicet, vt in cōtrariis: vt argu ff. de re iudi. l. a diuo. ℨ. si super rebus. & quæ hic desunt, dixi. ℨ. de ordi. iudi. l. j.

y ¶ I crimen. ℨ Titius accusat Arethusam de homicidio: Seius dicit eam ancillam: præcedit quæstio Seij. Vel Titius accusat eam & etiā seruā dicit: sed Seius defendit eam vt ingenuā: & hic prius præcedit causa liberalis: quia si erat serua, ex eodem etiā crimine grauius puniretur quā si esset libera: vt ff. de pœ. l. capitalium. ℨ. fi. & de in cen. rui. nau. l. Pedi⁹. & ff. si ex noxa. causa aga. l. si seruum.

z ¶ Ingenuam. ℨ à duobus conueniebat ab vno super criminibus, ab alio super causa status.

a ¶ Dicis. ℨ contra alium: qui dicit, eam ancillam suam.

b ¶ Constituti.] pronuntiari.

S. I status. ℨ CASVS. Titius petebat à me fundum pretij eum de possessione libertatis in seruitutem: prius agetur liberalis causa, vt si pronūciatur liber agere possit rei ven. pro fundo: si non, nō possit, & hoc in prima. Si verò me accuset, & in modū exceptionis dicam non seruū p̄ suo proprium, sed alienū: cessat liberalis cā: quia de libertate non contenditur: sed deducat accusatio in iudicio: & si appareat iudici q̄ talis sit causa, q̄ per seruum agi possit, his suo marte currat, & ad finem perducatur. & hoc in secūda.

c ¶ Agere. ℨ super aliqua lite.

d ¶ Elidat. ℨ i. repellat.

e ¶ Cessat. ℨ non enim de libertate vel ingenuitate contenditur: vt dixi ℨ. de libe. causa.] iuxta.

f ¶ Cause. ℨ. f. in criminalis: q̄ sit de exceptuatis: vel dic libertatis indicētis.

g ¶ Induci. ℨ f. in iudicio, & incipiet terminari. Nā q̄dā sunt cāe quas ēt serui agere pñt: vt ff. de iud. l. vix. aliās aliter ponit, induci: vt ff. de iu. l. & post. ℨ. j. Vel hic ēt pt ita poni: vt ibi, & ff. de iis q̄ in test. del. l. j. circa prin.

Cum

Emptor q̄ emit bona fide liberū patientē se vēdi, duas hēt actiones.

dedisse emptioni.

fanciinus

Ratio

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm status.§ CASVS Stichus habens debitorem, debitum suum vo lebat petere: Titius dicebat seruum esse. prius agetur causa liberalis, & terminabitur, & eo pronuntiato seruo, non petat, sed dominus, & ita differetur debiti petitio, & tempus sententiæ latæ in liberali causa.

a ¶ Tibi moueri.§ a Titio.

b ¶ Debita.§ quia quædam sunt crimina, in quibus seruus nō habet personam standi in iudicio.

c ¶ Petere.] ab iis, quibus mutuam dedisti pecuniam.

† Du. AA. & CC.

d ¶ Admiserit ratio.§ nō admittit hoc ratio in his, veluti si pſona sit talis, de cuius statu quæri nō possit, puta impubes: nec eius interest modo, iante pubertatem agi, vt ff. de Car. ed il. 3. §. causæ. & ff. de lib. causa. l. diui. in prin. Vel quia non sit cōpetens iudex, vt possit pnuntiare de libertate, puta quia est Pedaneus. vt §. de peda. iu. lege, ij.

† Alphæo Impuberi non pt moueri qō status.

e ¶ Esse.] quod quando quidē fit, vt ff. d probā. l. cir.

f ¶ Constitutio.§ i. pronuntiato.

SI res.§ CASVS. Quidam, quē dicebas seruum tuum, ille è cōtrario in libertatē pclamauerit, ex tuas rapuit, vel amouit, prius terminanda est causa liberalis, vel si pnuntiatus fuerit liber, accusare eū possis: si seruus, euanescat accusatio vi bo. rapti & eū verberib. subijcias.

g ¶ Amotas.] largè ponitur hic hoc verbum.

h ¶ Et tunc.§ hīte cōtestata in causa liberali, vt ff. de lib. cā. l. ordinata.

i ¶ Pronuntientur.§ sine causa liberali.

k ¶ Secus.§ i. secus si pnuntientur serui. nam domi tūc corriges eos: vt §. an seruus ex fac. suo. l. fin. & ff. de fur. l. serui & filij.

SI qñ.§ CASVS. Bona Stichi, quem seruū tuum dicebas, rapuisti, vult agere aduersus te vi bo. rap. tu dicēs eū seruū tuū esse, & ecōtrario ille se asserit liberum, q̄d iuris sit: Rſn. q̄ agetur causa liberalis, & tunc quæretur de bonis cū distinctione hac, aut Stichus proclamat de poss. seruitutis in libertatē, aut ecōtrario petitus est de possessione libertatis in seruitutē. primo casu non restituentur sibi bona. secūdo casu restituentur: præstita ab eo fideiussione de restituendis, & pnuntietur seruus. si fideiuss. dare nō possit, deponentur apud sequestrū. & hoc in prima & secunda. Pendente verò iudicio aletur de his bonis in ea quātitate, quam declarabit iudex. & hoc in tertia. Si verò status quæstione nulla ei mota, egerit Stichus vi bonorum rapt. contra aliquem extraneum, & extraneus succubuerit, & ne satisfiat executioni rei iudic. ei controuersiam mouerit, fine satisdatione restituet res, causa liberali statu marte currente. & hoc in quarta.

l ¶ Abripuisse.§ quia dominus rapuit seruo.

m ¶ Obsequiis.§ i. si ex possessione seruitutis proclamet in libertatem, *est utrum petere sibi pertineat, an aduersario h.d. Bal. uel sic: Quæstio uel exceptio status impedit eū, de cuius statu quærit actiones mouere uel exercere, prius quam de statu fuerit cognitum. h.d. Sali.*

¶ Impp. Diocles. & Maximian. AA. Alpheno.

L. V.

CVm status quæstionem tibi moueri,[a] & te debita[b] velle petere cōmemores, ordinariū est, priùs solennibus interpositis (si hoc iuris admiserit[d] iō) causam liberalē apud præsidē provincię decidi: vt si liber fueris, vel seruus non esse[e] pronūtiatus: tūc tibi iure debita restitui iubeat: cū hoc incerto, vtrumne tibi libero constituto, [f] an domino tuo (si seruum te sententia declarauerit) debeatur, ad solutionē debitorē tuum vrgeri nō oporteat. S. prid. kal. Maii Beraci AA. Cos.

¶ *De rebus raptis ab iis, quos seruos tuos contendis, nō priùs quæritur, q̄ causa seruitutis, & libertatis decisa fuerit. h.d. Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Alexandriæ. L. VI.

SI res tuas raptas vel amotas[g] esse dicis ab iis, quos seruos tuos esse cōtēdis, hiq; in libertatē pclamauerint: causa liberalis prius aduersus eos, & tūc [h] damni dati, rerumq; amotarum lis apud præsidē prouinciæ cōtestāda est: vt si quidē liberi, vel serui nō esse pronūtiētur, [i] tunc demū damni dati, & amotarum rerū procedere possit, adhibita probatione, condemnatio. Si verò secus, [k] qstio rerum amotarū euanescat, D. iij. Id. Ianu. Sirm. AA. Cos.

Si possessorij rei recuperādę & petitorij sup libertate simul intētent ab eodē: petitorij prius deciditur, & ex eius euētu ad possessorij reuertit. Sin aūt possessorium ab uno, & petitorium sup seruitute ab aduersario intentet: possessorij prius terminatur, & postea ad petitorium transitur. h.d. Sal.

¶ Imp. Constan. A. ad Bassum P.P. L. VII.

SI quando negotij status fuerit exortū, si quidē ab eius parte, qui dicit seruus, aliquid dicat dominus abripuisse: [l] prius considerari, placet, vtrum de possessione seruitutis in libertatē reclamādum putet, an verò ex possessiōe libertatis in seruitutem vocetur. † Ac si eū de obsequiis [m] seruilib⁹ libertatē cōstiterit flagitare: antè decidi status cōuenit causam, atq; ita præberi direptorū [n] negotiorū (si res exegerit [o]) audientiam. Quòd si ei, qui ad seruitutē vocatur, [p] quicquā direptū esse memoretur: vniuersa, quæ cōstiterit ablata, ita demū reddi cōuenit ei, q̄ seruus esse cōtēditur: si modò saluam rem futurā per idoneos fide iussores promiserit. Nā si tales dare non potuerit: tūc ea cōuenit de quibus in iudicio tractabitur, sequestrari in eū [q] diē, in quo controuersia sopiatur: ita vt ex iisdē (si aliqua alia facultas eē nō poterit [r]) tantū litis †sumptus, [s] & alimoniæ homini subministretur, quātū moderato iudicis arbitrio fuerit æstimatū. ¶ Cū autē necdū, lite d̄ statu mota, res ab aliquo direptæ sunt, & sententia de restitutēda possessione rerum lata, ille, ne huic sententiæ satisfieret, de statu controuersiā mouit: necessitatem habebit & sine satisdatione eāsdē res reddere, & tūc cām liberalem secundum iuris ordinē exercere.

† Sumptus & alimoniæ. Continuatio.

De collusione detegenda.

TITVLVS XX.

¶ *Mendaciū in substantiali causa, uel principali motiuo priuilegij uel rescripti, reddit priuilegium nullum. Bal. uel sic: Seruus colludendo cum domino non efficitur ingenuus, nec ex rescripto ex falsa causa impetrato. h.d. Salic.*

¶ Impp. Diocletian. & Maximian. AA. & CC. † Theodoro. L. XI.

CVm seruum matris tuæ & stupro violasse domināsuam, & turpis coniūctionis maculā, excogitādæ ingenuitatis collusiōe, ac falsæ captiuitatis [t] velamento apud cōpetentē iudicē obtegere voluisse proponas, nec libertatē ei matrē tuā dedisse, [u] sed in solā ingenuitatē eum nudæ volūtatis mendacio producere nisam asseueres: seruū esse palàm est: quādo etiam diui Pii rescriptū super captiuitate emissum, [x] quam nō interce fisse significas, ingenuū fecisse non videatur, nec asseueratio consensus [y] rei ingenuitatis ius tribuere potuerit. † PP. xiiij. Kal. Iul. Diocletiano iiij. & Max. iij. AA. Cos.

¶ *Per pactum libertinus non efficitur* [r] ¶ Nō poterit.§ ff. alienā de non poterit habere alimenta.

[s] ¶ Litis sumptus.§ No. arg. pro subdito. vt si agat contra prælatum, debet interim habere expensas ab ecclesia, vt supra de Carb. edi. l. ij. & ff. de iure delib. l. filius. & de libe. agno. l. fi neget. & de inof. test. l. fi instituta. §. pe. & extra de accusa. ca. ex parte. & ff. de peti. hære. l. hæres furioſi. & quod no. §. de ali. pu. præſ. l. j. & ff. de iniur. l. ex Cornelia. in fi. & facit ad hanc l. fu pra tit. j. l. fi. & §. ti. 2. l. j. §. super. & de lib. causa. ſi ti bi seruitutis.

† Expensas hēat ab ecclesia subdi tus agens ꝑ prælatum.

¶ DE COLLVsione detegenda.

¶ Quia dominus vel patronus libertum ingenuū fingit, & hoc facit colludendo in iudicio liberali, gratia fortè alicuius honoris quærendi; promittit præmium detegentibus huiusmodi collusionem vt habeat in suum libertum vel seruum illum, cū quo est collusum, & dominus vel patronus iterum in suum amittat.

ADDITIO. Aduertas quòd hæc detectio fieri da est intra quinquennium continuum post sententiam, vt ff. eo. l. 2. in prin. quod intellige, si viuat, qui ingenuus pronuntiatus est, nam eo mortuo, non licet amodo quærere de statu eius, etiam lite cœpta in vita eius, vt ff. ne de sta. defuncto. l. j. §. sed interdum.

† Theodo

CVm seruum.§ CASVS. Mulier consuetudinem habens cum seruo suo, dicebat eum liberum filio cōsentiente, interim suggessit principi q̄ captus erat ab hostib. & redemptus ab ea, & cōstitutione cuiusdam principis cauetur, q̄ captus & redemptus non amittit ingenuitatē, an fama pro Stichо faciē te, & filij consensu intercueniente, & principis rescripto fiat liber, quæritur? Dicitur q̄ non.

[t] ¶ Falsæ captiuitatis.§ hic asseueranit principi q̄ captus fuisset ab hostibus, & redemptus, cū nec etiā de vtre exisset, nec etiam de camera dominæ. & ideo Imperator rescripsit eum ingenuum esse. quod rescriptum non tenet, quia falsa suggestione fuit impetratum, secundum Ioan.

† Les restitua eā filio scripto vt tenet Cod.

[u] ¶ Tuam dedisse.] dare enim potuisset, nondum accusata, vt instit. de hære. insti. §. est autem.

[x] ¶ Emissum.§ diuus enim Pius rescripsit, captum ab hostibus, & redemptū, ingenuitatem nō amittere. & facit §. de mulie. quę seruis pro. l. j.

[y] ¶ Consensus.§ q̄a & tu fili credens matri q̄q; credidisti eā ingenuā qui

qui erroneus consensus non nocet: vt ff. de iurisdi. om. iu. l. si per errorem. & §. de iur. & fac. ign. l. cum testamentum. & de testa. mih. l. ex his.

Consensus errans non nocet.

LIbertinæ.§ CASVS Habebā libertum, prouocauit in ingenuitatē dedit mihi x. vt paterer superari: & eum probare potui quòd libertus meus esset. non probaui, sed succubui: quid iuris sit, quæritur? Dicitur q̄ nō amisi tam ius, q̄d habebam in ipso, & detegenti collusionē illā, ius patronat⁹ acquiritur: quia hoc cauetur senatusc. ne pateisendo quis possit statum suum mutare. & ad hoc est §. de inge. manu. l. ingenui.

Nouissi. De. al. Alimenta. Imperial. Iuris. al. Vlp. tuno.

b ¶ Pœna.§ a misionis liberti.

c ¶ Præmio.§ quia acquiritur sibi ius patronat⁹: vt ff. ei fi libertinus.

Continuatio.

Defendit fauere ei ad incompetentē iudicē non debet.

¶ NE DE STATV defunctorum, &c.

¶ Hucusque dixit de statu: sed quia statum tā viuis quā defuncti tuetur ꝓscriptio: ideo de hac inci pit. Et not. q̄ de ipsius statu defuncti principaliter etiam ante quinquennium agi non potest, vt supra, de libe. causa. l. principali ter. Sed propter posteros & peculium, quæritur etiam de statu defunctorum intra quinquennium.

† Defen

d ¶ Quæritur.§ ad malum: sed ad bonum vt sit liber perpetuò quæritur: vt ff. eo. l. j. §. fina. & l. penul.

Cōsen pos ter.

DIctus.§ Stichus degens vt liber, manumisit consertam suam Domitiam. elapso quinquennio post mortem Stichi, decessit: & hæc manumissa in stituit sib. hæredem, contra quem agit nūc ad peculiū dominus Stichi & Domitiæ: hæres excipit eam fuisse liberā: sed dominus replicat q̄d Stich⁹ etiam erat seruus, qui manumisit eam: vnde liber tatem ei dare nō potuit: sed hæres duplicat, quòd quinque annis elapsi, sunt post mortē Stichi. Vnde etiam de manumissa ab eo quęri nō potest. Nam de statu etiā modò mortui: vel etiam viui, quęri non potest: sed tractari etiā oportet de statu mortui ante quintum annū, vt hic, & j. l. proxi. & ffic. l. j. §. iij. & iiij.

Maximæ

† Maximæ

† Tractare fi. retractæ cur.

† Cas.

f ¶ Patronum.§ Stichū.

g ¶ Manumissoris.§ ideo q̄d dicatur seruus: nam non debet hoc quæri.

SIis.§ CASVS Ancilla stans vt libera, in libertate decessit: & filiū hæredem suum instituit: lapsum est quinquennium à tempore mortis hæredem suum instituit: lapsum est quinquennium à tempore mortis fuæ: decessit filius hærede Titio instituto: mouet quęstionē dominus de bonis hl j: quia dicebat eum fuisse natum ex ancilla sua: excipit hæres ꝑ scriptionem quinquēnij opponendo, quæ currit a tēpore mortis matris: quid iuris sit, quæritur? Dicitur quòd locum habet præscriptio, nec de statu filij quærendum est, & per pās nec de bonis: & hæc vera sunt si mulier fine interpellatione in libertate stetit, & decessit.

h ¶ Sit.§ Stichus.

i ¶ Mortæ.§ de bonis.

k ¶ De statu.§ scilicet Stichi.

l ¶ Egit.] tria sunt quæ dant causam præscriptioni. ſ. vt definctus sit, & quinquennium præterierit à morte manumissoris: & quòd ingenuus vixit tempore mortus: vt §. l. proxima.

Præscriptio ingenuitatis dat cām

QVamuis.§ CASVS. Si seruus tuus degens vt liber, decessit hæredē instituto, nec à tempore mortis eius lapsum est quinquennium: an de bonis eius & statu mouere possis quæstionem, quæritur? Respon. quòd sic. intra enim quinquennium durat prædicta quæstio: & quod debeatur peculium, cognoscet de statu quæstione.

obitū eius propter emolumētum successiōis durat, [o] cāq; apud eū, q̄ de hērditate, vel singulis rebus iudicaturus est, decidi oportet.

¶ *Qui ut ciuis Romanꝰ uixit ꝓ quinquennium, eius successio nō potest in dubium reuocari: secus, si non sit quinquēnium lapsum. h.d. Bal. uel sic: Si intra quinquennium à morte defuncti numerādum de statu eius sit quæstitum: & de peculio eius & de manumissis ab eo potest quęri. h.d. Sali.*

¶ Idem A. Martiano. L. IIII.

SIis, [p] quem seruū tuum fuisse, & a fratre tuo manumissum, atque hērdē scriptū † esse ꝓponis, † post manumissionē vt ciuis Romanus ¶ vixit, nec intra quinquennium post mortē eius [r] status quæstionē mouere cœpisti: intelligis neque hæredibus ab eo scriptis, neq; iis, quos liberos esse voluit, cōtrouersiam te cōtra formā senatusconsulti facere posse. Quòd si priùs, quā id tēporis spatiū excederet agere cœpisti: [s] & peculiū eius more iudiciorum persequi, & cùm manumissis ordinata lite, secundum formam edicti experiri nō prohiberis. PP. v. * Iun. Mod. & Prob. Cos.

† Deest in aliis.

† Desunt

¶ *De emācipatione ingenui defuncti etiā post quinquennium potest quęri. h.d. Sali.*

¶ Imp. Gordianus A. Seuero. L. V.

QVod est cōstitutū, post quinquēniū de statu defunctorū quæstionē incipere nō posse? [t] ad speciem emancipationis, iure necne † perfecta sit, minimè pertinet.

† profecta.

¶ *An defunctus uixerit ut ingenuus, inspicitur tēpus mortis eius: & sufficit q̄ pars communis opinio sic se habuerit. h. d. Sali.*

¶ Impp. Valerian. & Gallien. AA. Pollę.

LEX VI.

SI mater tua quasi ingenua cōi opinione vixit, & q̄nquēniū à die mortis eius excesit; potes rēpublicā & pupillos, [x] si tibi status qstionē mouere tētauerit, nota ꝓscriptiōe repellere. ¶ † An aūt ꝓ ingenua ī die mortis egerit, i iu

† Sin aūt vt ingenua in die m.

t ¶ Non posse.§ vt ff. e. l. j. j. rſi. & §. e. l. proxima.

v ¶ Pertines.§ vel. si de Carbo. edicto. l. decessit, sed cōtra ff. de adop. l. post mortem. sed ibi à patre fuerat emancipatus, licet mipus solenniter. hic ab alio. vel ibi steterat sic diu. & sic ibi erant duo. s. actū suū, & tēporis cursus, scilicet decennij: vt argumen. ff. de fundo pal. fi. Item not. hic non procedi de similibus ad similia. sed argumentum contra ff. de legi & senatusconsul. non possunt.

SImater.] CASVS. Mulier vt libera stans, habens filios, hæredes eos instituit: & elapsum est quinquēnium à morte eius: an pupillu vel

Præscriptio q̄que currit ꝑa pupillos.

ſicus petens bona præscriptione quinquēnij posit repelli, quæritur? Respon. quòd sic. Et hoc in j. Si verò aliquando stetit vt libera, al. quādo spon. quòd potest. Et hoc in j. Si verò aliquando stetit vt libera, lapso quinquēnio de statu eius non quæratur, alioquin sic. hoc in secunda.

x ¶ Pupillos.§ currit ergo præscriptio quinq; annorū cōtra pupillos.

& sic

Universidad de Deusto
Biblioteca

& sic est contra. §. in qui. cur. in integ. resti. non est necessaria. l. fi. Sol. hæc corrigitur. Vel hic incepit contra prædecessorem pupilli, & finitur contra pupillum: sed restituetur, q̃ non placet, vt ff. e. l. non esse. Sed tu dic qd hoc est speciale. Nam olim currebat, & non restituebatur, at l. contraria dicit de iis, quæ currebant, & etiam restituebantur.

¶ Quod si varietas.] quia aliquando vt ancillæ, & aliquando vt libertæ vixit, tempus enim vltimum inspicit: i vt arg. ff. de acq. pos. l. fi quis autem. & de lege Aquilia, item Mela. §. sed & si.

† vj. 1 Concor. c. 3. cũ glo. sup verbo, vltimo extra, de causa pos. & prop. ‡ uratorẽ

SI pater. § CASVS. Patri tuo cerã nõ cõpetenti iudice, puta priuato, a fisco de statu ei⁹ mouebat qõ: stetit vt liber, & decessit, & lapsum est quinquennio, an filio suo status moueri qõ possit, quæritur? Respon. q̃ non: sed status eius præscriptione protectus est. vnde ad honores vt ingenuus, vel vt ingenuorum filius, peruehi potest.

Cõtestatio non iure facta, non præest: nec fit interruptio & concor. c. vt debitus. cum gl. a. in fin. extra de app. † Theodo. ‡ procedẽte. fortasis præcedente.

b ¶ Quæstionibus. § scilicet super ingenuitate: vt §. de pœn. iudi. l. ij. & §. vbi cau. stat. l. i. adudum.

c ¶ Status. § quantũ ad honores percipiendos, q̃ non dantur nisi filiis ingenuorũ. & sic nota. §. de seruis reipub. ritu. Itẽ no. hic quòd cõtestatio nõ iure facta, pro non facta hꝫ. vt ff. de re iudi. l. 4. §. condẽnatum. & j. si ex fal. instr. per totũ. & talis contestatio ẽt ad interruptionem non prodest, sicut nec ab alio fcã, vt ff. de diuersis præscri. l. intra quatuor.

† in fuga p̃uersatus

R Epetitio. § CASVS. Seruus tuus aufugit, & stetit in libertate dolo malo, & decessit, lapsum est quinquennium, bona sua a quodam detinẽtur, an non obstante præscriptione temporis ea pete re possis, quæritur? Dicitur quòd sic.

d ¶ Nulla. § longa, vt §. de rei vendi. l. nullo. sed longissima sic, vt j. de p̃scrip. 30. anno. sicut. Vel nulla omnino secundum has leges.

e ¶ Atq; latitans. § mala fide. & sic iste titulus tantum bonæ fidei possessorem tuetur.

¶DE LONGI temporis præscriptione, &c.

¶ *De præscriptione, q̃ tuetur statum defuncti dixit, nunc de ea, quæ statum uiui. Accur.*

MAla. § CASVS Siseruus tuus x. an. vel xx. absens stetit vt liber, an statum suum longi temporis præscriptione tueri possit, quæritur? Distinguitur, aut mala fide stetit in pos. libertatis, quia fugit a te, aut bona: primo casu non erit tutus præscriptione. secundo sic: & h. d. hæc lex & seq. Et quod dicit in secunda l. 80 in fine initio: dic, i. iusta causa dante initium: puta cum liber homo alicui seruiret de facto eum manumisit, & in libertate meratus est: s. præscrip. vel dic q̃ in ea opinione erat quòd crederet se liberum.

f ¶ Diu. l. i. viginti annis, vt inf. l. proxima.

g ¶ Præscriptio. § scilicet xx. annorum vel minus: vt ff. de fer. fugi. l. j. Sed quid de præscriptione xxx. annorum? Respon. locum habet, vt j. de præscript. xxx. an. sicut. sed quid in assertitiis? Videtur quòd nullo tempore, vt j. de agri. & cen. l. cum satis. lib. xj. & est ratio, nè terræ deserantur. Sed dic xl. an. vt j. de præscri. 30. an. l. omnes. & de ann. excel. j. & de agri. & cen. l. cum scimus. §. illud. lib. xj.

h ¶ Non esse. § vt §. vbi cã stat. i. j. & de lib. cau. l. ea q̃. Et sic not. p̃sumi, quæ esse malæ fidei, eo q̃ aliq̃n fuit. sic §. titu. j. l. fi. & §. de æqui. l. altius.

dicio requiretur. Quòd si varietas interueniat: posteriora tempora spectari cõuenit. PP. † vj. Id. Iun. Secul. & Donato Coss.

¶ *Etiam cõtra fiscũ currit hæc præscriptio quinquẽnalis: & contestatio facta apud iudicem incompetentem, non interrumpit p̃scriptionem. h. d. Sali. notabiliter.*

¶ Impp. Diocle. & Maximianus AA. & CC. Heliodoro. L. VII.

SI pater tuus velut ingenuus vixit, nec status controuersiã, quasi fisci seruo esset, apud p̃sidem prouinciæ, qui super huiusmodi quæstionibus b iudicare solet, sed apud † procuratorẽ rei publicæ non competentem iudicem passus est, postquæ eius mortem quinquennium effluxerit, status c tuus ex præscriptiõe, quę ex senatusconsulto emanat, protect⁹ est.

¶ *Res, quæ nullo titulo possidentur, non p̃scribuntur. Item status eius, qui decessit in fuga & latitatione, nõ conuale scit rẽporis cursu. h. d. Bal. uel sic: Hæc præscriptio quinquennij non habet locum in repetitione peculij ipsius serui, qui decessit in fuga consti tutus. h. d. Salic.*

¶ Iidem AA. Theodoræ. L. VIII.

REpetitio peculii rerũ seruitui, si nullo iusto titulo † intercedẽte corpora possideã turab aliquo, nulla d rẽporis p̃scriptiõe mutilabitur. nec enim senatusconsultũ, quod super non retractandis defunctorũ statibus sanci tum est, interuenit, si defunctus † in fugã conuersus, atq; latitãs e decessit. Da. x. Kal. Decemb. Mediola. AA. Coss.

De longi temporis præscriptione, quæ pro libertate, & non aduersus libertatem opponitur.

TITVLVS XXII.

¶ *Moratus in libertate malafide, non iuuatur longi temporis præscriptione. h. d. Sali.*

¶ Impp. Diocle. & Maximian. AA. & CC. Mutrano. L. I.

MAla fide morato in libertate diu, f prodesse non potest longi temporis præscriptio. & vnde cùm cite est concessum. si expresiè ademptũ non fuerit. secundo casu nisi fuit. set concessum, ad hæredes transit: quæ et diuersitatis ratio, dic vt in glo.

confitearis † fuga te ab eo, cuius meministi, recessisse: intelligis ex hoc solo sine dolo malo in possessione te libertatis non esse. h

¶ *Si bona fide per annos uiginti sine interpellatione seruus sit moratus in libertate, liber efficitur. h. d. Salic.*

¶ Iidem AA. & CC. † Carcino. L. II.

PRæstat firmam defensionẽ † libertati ex iusto initio i lõgo tẽpore obtenta possessio. k fa uor enim libertati debitus, & salubris iã pridẽ ratio † psuasit, vt iis qui bona fide l in possessiõe libertatis per viginti m annorũ spatiũ sine interpellatiõe morati essent, præscriptio aduersus † inquietudinem status eorũ prodesse debeat, vt & liberi, & ciues Romani fiãt, D. kal. Iul. Antioch. Constan. iiij. & Max. ij. CC. Coss.

¶ *Contra libertatem hominis non præscribitur etiam se xaginta annis. h. d. Salic.*

¶ Exemplum sacrarum literarum Constantini & Licinij † AA. ad Dionysium † vicariã præfecturam agentem. L. III.

SOla temporis lõginquitate, etiam si sexaginta annorũ curricula † excesserit, libertatis iura minimè mutilari oportere, cõgruit æquitati. D. iiij. Kalen. Maii. Volu. & Anniano Coss.

De peculio eius, qui libertatem meruit.

TITVLVS XXIII.

¶ *Peculium si non sit ademptũ, sequitur manumissum inter uiuos, non in ultima uoluntate, hoc dixit. Salic.*

¶ Impp. Diocletianus & Maximian. AA. Rufino. LEX VNICA.

MOngè diuersam causam eorum, qui à superstitibus o manumittuntur, item illorum quibus testamento libertas relinquitur, p esse dissimulare nõ debueras: cùm superiore quidem casu cõcessum tacitè † peculium, si non adimatur: ¶ posteriore verò, nisi speciali ter fuerit datũ, penes successores remanere, iuris sit † euidẽtissimi.

o ¶ A superstitibus. § inter viuos.

p ¶ Relinquitur. § sin vltima voluntate, nam sic accipitur verbum relinquitur, vt ff. de tab. exhi. l. j. §. fi.

q ¶ Adimatur. § vt ff. de pec. l. fi Sticho. & insti. de leg. § peculium aut. & ac. ff. de donationib. l. donationes. §. pater. sed tamen fallitin casibus, vbi libertas data inter viuos, perinde habetur ac si in codicillis esset data, vt §. de Latina liber. tol. §. sancimus. & § sed. & si quis.

r ¶ Iuris est. § vt & §. de communi ser. ma. l. j. §. sed ne circa. Sed quæ est ratio diuersitatis? Rñ. quia testator disponit in quem velit bona transfere. &

& sic peculium cùm sit de bonis: & sic à libertate exceptũ. Sed inter vinos sibi nihil ex cipit, nec alteri: & sic præsumitur seruo cõcedere, eadẽ voluntate durante. Vel aliter secundũ P. qua in ultima voluntate non potest sic cogitare, vnde lex pro eo cogitat: vt ar. §. qui testa. fa. pot. hac consul tissima. §. at cùm. & in authen. de trien. & se. §. illud quoq; bene. colla. iij. ibi, aut præ tumultu mortis, &c. & hoc placet. Alij tertiam, vt Io. reddunt rationem: quia primo ca in habebit operas manumittens, sed morienti nõ est habiturus. arg. ff. man. l. si verò nõ re. §. inde Papinianus.

¶ DE SENATVSconsulto Claudiano tollendo.

Continuatio.

¶ *Quia hoc senatusconsultũ Claudianum loquebatur contra libertatẽ: ideo de eo tollendo dicit.*

CVm i nostris. § CASVS. Duplex tempus considerabatur circa hominum statum. Primò omnes erant liberi, & nascebantur. Secundò propter ferocitatem hostium inducta est seruitus: quia captis ab hostibus fiebant serui hostium. Interea supervenit senatusconsultum Claudianum, quo cauebatur, vt si seruus consuetudine haberet cum libera: & mulieri denuntiatum esset a domino serui ne accederet, & spreta denuntiatione, nihilominus accessit: efficiebatur ancilla illius, cuius erat seruus. quod senatusconsul. tollit Imperator de medio. & hoc in prima. Idem est i mulieribus libertinæ conditionis quòd propter tale consuetudinem cũ seruis habitam in seruitutẽ non detrudant. & hoc in secunda. Seruus verò vel assertitius maximè a nuptiis liberarũ mulierum se abstineant, qd si nõ fecerint, domini libertã castigandi eos habeãt facultatem, & a mulieribus abstinendi eos. qd si contẽmpserint, dñi damnum patiantur, s. p. filij assertitij non erunt eius assertitij vel serui. qd esset si assertitia vel ancilla eos suscepisset. & hoc in tertia & in vltima parte. Viuia.

a ¶ Ferocitate. § quia p captiuitatem sit seruitus: vt insti. de iu. per. §. ij.

b ¶ Naturalem. § i. ius naturale, cũ omnes sint liberi de iure naturali, vt habes hoc ff. de statu ho. l. libertas.

c ¶ Seuerentias. § vt & supra de libe. causa. l. si liber homo. nam si post denuntiationem factam liberi mulierine ad seruum meum accedat, & per iudicem, si ammodo accedebat. efficiebatur ancilla mea, vt hic, & insti. de suc. subla. quæ sic, per ho. vendi. & ex senatusco. Clau. §. fi.

d ¶ Capta. § nil enim est amoris furore vehementius, vt hic, & in auth. q. mo. na. esti. le. §. illud. collat. 6. & illud: Habet sua tela Cupido. & illud: Spicula figit amor, Item amor trahit superos.

¶ Saum. § vt filij eius nõ sint assertitij eius, vel serui: cùm sint nati ex libero vẽtre: q̃ esset, si ex assertitia vel ancilla habeãt: vt hic & j. de agri. & cẽ. l. fi. in fi. li. xj. & argu. in aut. de nup. §. assertitio. colla. iiij. Sed an debeãt præmere in rure vt eorũ patres? Videtur qd nõ: vt j. de agri. & cẽ. l. cũ satis. §. j. sed Ir. p̃. & p̃ eo hæc lex, & in auth. constitõ, q̃ ex assertitio & libera mulie. Item §. huic l. j. de murile. l. 3. vbi post hmõi denuntiationem nascuntur assertitij. Sol. ibi speciale.

De senatusconsulto Claudiano tollendo.

TITVLVS XXIIII.

¶ *Olim mulier libera seruili amore capta uel bacchata, si ei denuntiatum esset a domino serui, ne seruo suo commisceretur, & iudex super eo eam admonuisset: quę tamẽ non desistebat a complexu: suam substantiam perdebat: & libertatem amittebat. sic enim cõserua: quod qa indignũ erat sub latum est: quia nec bona perdit, nec amoris furnore libera esse desinit. Bal.*

¶ Imp. Iustinianus A. Hermogeni magistro officiorum. L. VNICA.

CVm in nostris temporibus (in quibus multos labores pro libertate subiectorũ sustinuimus) satis esse impium credimus quasdã mulieres libertate sua fraudari, & q̃ ab hostiũ ferocitate a cõtra naturalẽ b libertatẽ inductum est, hoc † ad libidinem nequissimorũ hominũ inferri, Claudianum senatusconsultũ & omnem eius obseruationem circa denũtiationes & iudicũ sententias c conquiescere in posterũ volumus: ne ea quæ d libera constituta est, vel semel decepta, vel infelici cupidine capta, vel alio † quocunq; modo contra natalium suorum ingenuitatẽ deducat in seruitutẽ, & sit † pessimũ dedecus cognationis suæ fulgori vt quæ forsitan decoratos dignitatibus habeat cognatos, hęc in alienum cadat dominium, & dominũ pertimescat forsitan cognatis suis inferiorem. Quod & in libertis obseruari oportet. semel etenim † libertate potitam, per tale dedecus in seruitutem deduci, religio tem porum meorum nullo patiẽ modo. Sed ne serui vel assertitij putent sibi impunitum esse tale cõamen (quod maximè in assertitio † asserendum est, ne liberarum mulierũ nuptijs ab his excogitatis, paulatim huiusmodi hominum conditio decrescat) sancimus si quid tale fuerit vel à seruo, vel ab assertitio perpetratum, habere liberam potestatẽ dominũ eius, siue per se, siue per præsidem prouinciæ talem seruum vel assertitium castigatione competẽti cor rigere, & abstrahere à muliere tali. Quòd si neglexerit, sciat in suũ damnum huiusmodi desidiam reuersuram.

† De nudo iure Quiritium tollendo.

TITVLVS XXV.

¶ *Nudum nomẽ, quod quis in seruis habebat, per hanc legem tollitur, & plenum dominium in seruis conceditur. Sali.*

¶ Imp. Iustinia. A. Iuliano P. P. LEX VNICA.

ANtiquæ subtilitatis ludibrium per hanc decisionem expellentes, nullam esse differentiam patimur inter dominos, apud quos vel nudum † ex iure Quiritiũ f nomen, vel tãtum in bonis reperitur: quia nec huiusmodi volumus esse distinctionem, nec ex iure Quiritium nomen, g quod nihil ab enigmate discrepat, nec vnquam videtur, nec in rebus apparet, sed vacuum est, & superfluum verbum, per qd animi iuuenum, qui ad primam legum veniunt audientiam, perterriti, ex primis eorum cunabulis inutiles legis antiquæ dispositiones accipiunt: sed sit plenissimus & legitimus quisq; dominus siue serui, siue aliarum rerum ad se pertinentium.

De vsucapione pro emptore, vel pro transactione.

TITVLVS XXVI.

¶ *Qui emit rem ab eo, q̃ non habet ius uendendi, dominium non acquirit, nec etiã usucapit, sed illicitè emit. h. d. Bal. uel sic: Traditio rei alienę licet ex uenditione furtiuadu cit, usucapionem impedit, & dominij uindicationem non tollit, uel sic: Res affectã iuditio furti non potest usucapi. h. d. Sali.*

¶ Imp. Antoninus A. Plauiano. LEX I.

MAncipia tua fi ab eis distracta sunt, qui ius vendendi non habuerũt, h vendicare ea potes. Nec enim vsucapi ab emptoribus potuerunt, cùm illicita i venditio ne furtum contractũ sit. k D. prid. Id. A. Ant. A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Prohibitio alienationis per defunctum facta cum rationabili causa, impedit rei sic prohibitę usucapionem. Salicetus,*

¶ Imp. Alexander A. Marcelino. L. II. loquitur, non obst. in mobili aũt non loquitur nisi fm distinctionem ibi positam per l. eiusdem tit. ff. de contrah. empt. l. fi in emp. §. item si emp.

k ¶ Contractum sit. § scientib. vt insti. de vsuca. §. furtiuæ. & inf. eod. l. sciens & inf. ti. j. l. a. & §. quod cum eo. l. fi liberam. in fi. & de fur. alienum. & l. fi seruum. sed & si non secerint furtum, quia non contrectauerunt, idem est propter scientiam rei alienæ.

Si

Serui olim erant triplices.

De nudo dñio ex iure Quir. tol. al. De nudo noie ex iure &c.

† De hoc vide C. Plinium li. x. Epistо. ad Traianũ

† nudum dñium ex iure Quiritium, vel tãtum modò i bonis &c.

Continuatio.

Vendendi ius habent aliqui non domini.

† Marcello al. Marcelliano.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§ I contra.§ CASVS Si tutor seruum, quem testator prohibuit alienari, sed pupillo hæredi seruari præcepit, puta quia artifex erat, distrahitian vsucapi possit, quæritur? Resp. quòd non.

a ¶ Seruari.§ idem si vendi prohibuisset, eum verbo venditionis, omnis alienatio contineat: vt ff. de ita.li.l. statuliberi a cæteris.§. fi. in fi. Et nota p̃ peritiam: secus si sine causa, vt ff. de leg. j. l. filiusfamilias.§. diui.& §. de fideic. l. voluntatis. vbi similis causa inferitur.

Pupillorũ res nõ pũt vsucapi.

b ¶ Non potuerunt.§ primò quia contra defunctũ voluntatem: & sic cõtra legẽ fcã est venditio: vt & §. de manu. test. l. cõtra voluntatẽ: & §. non pos. ad lib. perue. l. x. & in auth. de nupt. §. diſponat. col. 4. Item quia pupilli, quorum res non possiunt vsucapi: vt ff. de acqui. re. do. l. bonæ fidei. & sic facit. ff. de verb. sign. l. alienationis. & de fundo do. l. si fundum.

Deest.

§ I matrem.§ CASVS. Si ancillam meam mihi subtractam bona fide emisti, & apud te peperit: an partum posis petere, quæritur? Dicitur q̃ sic: licet ipsa ancilla in cãm furtiuam inciderit.

c ¶ Si matrẽ eius.§ Stichi puta.

d ¶ Cuius.§ Stichi.

e ¶ Potuisti.§ si non ante editum partũ cœpisti habere malã fidem: tunc enim debet dñm si põt certiorare: vt habes ff. p̃ suo. l. si ancillam. & si quidem vsucepisti, vẽdicas: si non, habes interim Publicianam: vt ff. de publi. l. si ego. §. partus. & distingue circa hoc vt dixi supra de fur. l. ancille.

VEnditioni.§ CASVS. Si aliquo rem tuam distrahente ratũ habuisti: & hoc,pbatũ fuerit, an venditionem retractare posis, quæritur? R. id. quòd non. & hoc in prima. Si verò te habuisse ratũ,pbari nõ posit,sed emptor bona fide emit: vẽditor bona fide distrahentis emptor eam vsucepit, vendicare non poteris. & hoc in secunda.

f ¶ Non audietur.§ vt j. de euict. l. exceptione.

g ¶ Prima fide.§ quæ est si error in facto, non sic si in iure, secundum quosdam. Tu dic etiã si in iure: vt ar. ff. de peti. hære. l. sed & si lege. §. scire. & exigitur hæc bona fides tpe p̃fectus, & tpe traditionis in venditione: sed in cæteris contractib. sufficit tempore traditionis, vt ff. pro solu. l. 3. & ff. eo. l. a. in prin. & rõnem diuersitatis dic vt ibi, in ti. pro solu. l. 3. notaui.

Bona fides quo tpe in p̃fectib. exigatur.

SI partem.§ CASVS. Si fundum alienum mala fide possedisti: vt differat ab vltimo casu, & partem distraxiſti, & partem retinuisti: retenta cum fructib. restitues: distracta si emptor mala fide emit, vel bona, & non vsucapta est: dñs vendicabit. & hoc in prima. Si verò vi possedisti, nec bonæ fidei emptori parabitur vsucapio. & hoc in secunda.

h ¶ Possessionis.§ non vi possessæ, vt differat a sequenti casu.

i ¶ Bona fide.§ sed hodie dic contra, vt in auth. malæ fidei. inf. de præscrip. long. temp.

k ¶ Vsucapionem.§ vt §. de rei ven. l. aduersus.

l ¶ Violenter.§ vi expulsua non compulsua, vt §. quod metus cau. l. si vi. quæ est §. Item dic amissa a possessore, & accepta ab inuasore: aliàs posset vsucapi, vt ff. de vsucap. l. non solùm. §. fi dominus.

m ¶ Non competit.§ vt argumen. §. de fur. l. si abducta. & ff. de vsuca. l. si rem surreptam. & potest hic legi auth. malæ fidei &c. secundum H. sed

Si contra defuncti voluntatem seruos, quos propter perfectæ artis peritiam hĩdibus suis de functus seruari testamento præcepit, tutores vendiderunt, vsucapi nõ potuerunt. Da. v. no. Mar. Iul. ij. & Crisp. Cos.

¶ *Partus ancillæ furtiuæ apud bonæ fidei emptorem conceptus & editus, est vsucapibilis. h. d. Salic. & Bal.*

¶ Idem A. Nepotillæ. L. III.

SI matrem eius, cuius nomine te quæstionem pati dicis, bona fide emptã possidere cepisti, etiam si ipsa in causam furtiuam inciderit, tamen posteà conceptum apud te partum vsucapere potuisti.

¶ *Tria tuẽtur possessorẽ, scilicet dominũ, consensus domini, & vsucapio. h. d. Bal. uel sic: Consensus domini uel vsucapio ementis bona fide præiudicat ei. Salic.*

¶ Idem A. Achilleo. L. IIII.

VEnditioni ancillæ si consensum dedisse diuersam partẽ pbaueris, retractãdo cõtractum, quem ipsa ratum habuit, nõ audietur. Sed & hac probatione cessante, si bona fide emptam ancillam à vẽditore bona fide distrahente longi temporis spatio vsuceperis, intẽtio proprietatem vindicantis tenere non potest.

¶ *Malæfidei possessor partẽ quã possidet, non præscribit. bonæ fidei autem possessor p̃ scribit, nisi res esset ui possessa. Itẽ præscriptio nondum completa non tuetur possessorem contra dominum uindicantem. h. d. Bald. uel sic: Mala fides possessorem ad rem & fructus profligit, & usucapionem impedit sicut uitium rei, antequam ueniat ad potestatem domini. h. d. Salic.*

¶ Imperator Gordianus A. Mariano. P.P. LEX V.

SI partem possessionis malæ fidei possessor vẽdidit, id quidem, qđ ab ipso tenetur, omnino cum fructibus recipi potest: portio autem, quæ distracta est, ita demum rectè petitur à possidente, si sciens alienã cõparauit, vel bona fide emptor nõdũ impleuit vsucapionem. Violẽter eni mi possessione amissa, prius, quàm in domini potestatẽ perueniat vsucapio emptori (etsi bona fide mercatus est) non cõpetit.

¶ *Vitium furti non purgatum impedit rẽ usucapi etiam ab emptore bonæ fidei. hoc dicit. cum. l. seq. Salic.*

¶ Imperator Philippus A. Cælio collocutus dixit. L. VI.

CVm sit probatũ rem pignori fuisse obligatã, & posteà à debitore distractã, palã est non potuisse eam quasi furtiuam vsucapi. Sine die, & Cons.

¶ *Vitiũ furtiuitatis officit possidẽti nõ ratione malæfidei, sed ratione uitij, quòd non est purgatum. Bald.*

¶ Idem A. & Cæs. Compedi. L. VII.

SCiens seruũ alienũ cõtra domini voluntatẽ vẽnundans, furtũ committit. qđ rei vitiũ priùs, quàm ad dominũ eius reuertatur possessio, nõ permittit vsucapionẽ fieri, licèt bona fide possideatur. D. v. Id. Feb. CC. Cos.

¶ *Titulus transactionis ex quo secuta est traditio, est idoneus ad præscribẽdũ: secus si non continet traditionẽ, sed liberationẽ à controuersia mota: qa per hoc non datur titulus in ipsa re iste est tex. singularis in l. si pro fundo. suprà de transac. h. d. Bal.*

¶ Idem A. & Cæs. Seuero. L. VIII.

EX causa transactionis habentes iustam causam possessionis, vsucapere possunt.

¶ *Emens a pupillo sine tutore, nõ usucapit rem: tamen nõ restituit, nisi ei restituatur pecunia, à qua locupletior factus est. h. d. S.*

¶ Idem A. & Cæs. Caio. L. IX.

EVm, qui à pupillo sine tutoris auctoritate distrahẽte cõparauit, nullũ tẽporis longi spatium defendit. Sed si locupletior emptoris pecunia factus, post pubertatẽ occasionẽ iuris ad iniquum trahat cõpẽdiũ, doli dente, si sciens alienã cõparauit, vel bona fide emptor nõdũ impleuit vsucapionem. Violẽter eni mi possessione amissa, prius, quàm in domini potestatẽ perueniat vsucapio emptori (etsi bona fide mercatus est) non cõpetit.

¶ *Vitium furti non purgatum impedit rẽ usucapi etiam ab emptore bonæ fidei. hoc dicit. cum. l. seq. Salic.*

¶ Imperator Philippus A. Cælio collocutus dixit. L. VI.

CVm sit probatũ rem pignori fuisse obligatã, & posteà à debitore distractã, palã est non potuisse eam quasi furtiuam vsucapi. Sine die, & Cons.

¶ *Vitiũ furtiuitatis officit possidẽti nõ ratione malæfidei, sed ratione uitij, quòd non est purgatum. Bald.*

¶ Idem A. & Cæs. Compedi. L. VII.

SCiens seruũ alienũ cõtra domini voluntatẽ vẽnundans, furtũ committit. qđ rei vitiũ priùs, quàm ad dominũ eius reuertatur possessio, nõ permittit vsucapionẽ fieri, licèt bona fide possideatur. D. v. Id. Feb. CC. Cos.

¶ *Titulus transactionis ex quo secuta est traditio, est idoneus ad præscribẽdũ: secus si non continet traditionẽ, sed liberationẽ à controuersia mota: qa per hoc non datur titulus in ipsa re iste est tex. singularis in l. si pro fundo. suprà de transac. h. d. Bal.*

¶ Idem A. & Cæs. Seuero. L. VIII.

EX causa transactionis habentes iustam causam possessionis, vsucapere possunt.

¶ *Emens a pupillo sine tutore, nõ usucapit rem: tamen nõ restituit, nisi ei restituatur pecunia, à qua locupletior factus est. h. d. S.*

¶ Idem A. & Cæs. Caio. L. IX.

EVm, qui à pupillo sine tutoris auctoritate distrahẽte cõparauit, nullũ tẽporis longi spatium defendit. Sed si locupletior emptoris pecunia factus, post pubertatẽ occasionẽ iuris ad iniquum trahat cõpẽdiũ, doli

Pignus sub tractum an possit vsucapi.

Deest.

1 In præsentia dicit dñi, secus in priuilegium creditoris, p. hic.

Desunt fere quæstiones Dan. all. legit Impe. Philip. A. concilio collocutus.

Peculio. al. Peculio. al. Pecunia. al. Cõpedi. citra

mã datã.

ius quod mihi competit in tali re, de qua lis erat: quòd habet tunc titulũ pro emptore etiam ex transactione pro tali re retenta, sicut quando ego emo quicquid iuris habes. de quo per eundem in l. emptor. ff. eo. tit. sed si non diceret concedo, sed finio, vel quitto omne ius &c. tunc secus esset: vt d. l. si pro fundo. C. de transac.

EVm qui.§ CASVS. Si a pupillo sine tutoris authoritate, sciens ei pupillum, rem emisti: an eam vsucapere possis, quæritur? Rñd. q̃ non. & hoc in prima. Si verò vendicaret rẽ, nec ptium, quo factus locupletior ẽ offerret, an obstet tibi doli exceptio, quæritur? Rñ. q̃ sic. & hoc in secũda.

Contec. fides a possessio. i. prin. gl. fin. per verbum nullitudinem. pecuniæ de restitu.

t ¶ Defendit.§ vt §. de auth. præ. l. eum qui. sed certè imò vt q̃ sic: vt ff. eo. l. 2. §. si a pupillo. quæ est §. Sol. hic sciens pupillum, ibi non, hęc non placet. vel hic res erat pupilli, ibi aliena, quam bona fide possidebat.

Locupletior. ex alie no quæ est, tribuam dis.

u ¶ Locupletior.§ q̃ tribus modis euenit. Vel quod habet pecuniam. Vel q̃ aliud emptum ex ea. Vel q̃ talem rem emit, quàm de suo emisset necessario: sed modo periit: vt ff. de mi. l. verum. §. item sciendum. & ff. de solu. l. in pupillo. & insti. qui. ali. licet. §. nunc autem admonendi.

x ¶ Ad iniquum.§ vendicando rem non restituta pecunia.

Excep-

a ¶ Exceptione.§ no. excipiendum contra eum qui de præda est solicitus: vt hic, & ff. de admi. tuto. l. si minoris. & ff. de exce. do. l. apud. §. si quis pupillo. & insti. qui. ali. licet. §. nunc autem admonendi. & §. de cur. fur. l. 1. in fi. & ff. de re. eo. l. si fundus. §. j.

¶ DE VSVCAPIONE PRO DONATO.

SIue.§ CASVS. Rem mihi dedisti: siue dominus fuisti, siue non, & eam bona fide suscepi: à me non auocabitur.

b ¶ Potest.] priori casu iure traditionis, posterio iure vsucapionis: vt ff. de do. l. Aristo. §. idẽ Ari.

DOnantem.] CASVS. Si ancillam alienã Titio donasti: domino ancillæ non prælucrare: & si sciens §. volũtatem domini dedisti, cõtraxisti furtum. nec vsucapi poteris. Viuia.

c ¶ Contrahere.§ sciens rem alienam.

d ¶ Procedere.§ vitio furti impedimento: vt §. de vsuca. pro empto. l. j.

Reitam.§ CASVS. Donatio perfecta retractari non debet. si verò credidisti me dedisse rem meam, quam nõ dederor fallæ causæ non facit te dñm, Idem est si credas rem non meam: quia non vsucapies.

e ¶ Licet.§ temerè vel sine cã: vt hic, & §. de cõdi. ob cam. l. si repetendi. & insti. de do. §. aliæ. sed ex cã licet. §. ingratitudinis: vt inf. de reuo. do. l. fi.

f ¶ Error.] quia credebat rem sibi esse donatã a domino, cum nõ esset.

g ¶ Non defenditur.§ nec enim sufficit credere donatum, nisi & donatum sit: vt hic, & ff. eod. l. j. & de vsuca. l. Celsus. & institu. de vsucap. §. error. nisi sit iustus error, q̃ habetur pro titulo: vt ff. pro emptore. l. quod vulgo. & pro suo. l. fin. Quid si pater filio in potestate posito donauit, & filius credit donationem valere? Respond. non vsucapit filius etiã patre mortuo: quia donatio non valebant: vt ff. eodem. d. j. §. j. & l. si pater. sed quæri pro legato vsucapit, forte si non habent ratum hæredes, ex tacita donatione confirmata, vt suprà. de donatio. inter virum & vxorẽ. l. donationes. j. Item quid si vir vxori, vel econtrario donauit inter viuos (quę non valet) an possit vsucapi? Respon. si suam rem, non habet locum vsucapio: vt ff. e. l. j. §. si inter. si alienam, hẽt locum: vt in e. tit. si vir. nisi ante completã vsucapionẽ fiat diuortium: vt ff. e. l. j. §. itẽ si vir. Item vẽ quod habet. Titulus non hẽt locum: qa donari non potest nisi quod fiat eius cui donatur: vt ff. de don. inter vir. & vxo. l. in ædibus. §. fi. quæ est contra. sed illud quo ad propositum donantis, vt ff. de publica. quæcunq;. §. j.

¶ DE VSVCAPIONE PRO DOTE

RE mobiles.§ CASVS. Si mulier tem alienam marito in dotem dedit bona fide, an maritus eam dotem vsucapere possit, quæritur? Respond. quòd sic.

h ¶ Si sine vitio.§ quia non fuerunt furtiuæ: sed distingue hic, quia cum res aliena datur in dotem, an ante matrimonium, an eo contracto. Primo casu, si quidem æstimata, non vsucapitur pro emptore, vel pro suo. si inæstimata: tunc pro suo vsucapitur. Secundo casu, si quidem inæstimata pro dote: si æstimata pro emptore: vt habes hæc ff. e. l. 2. & §.

mali submouetur exceptione. CC. Cos.

De vsucapione pro donato.

TITVLVS XXVII.

¶ *Traditione, & usucapione p donato dominium quæritur: idem in aliis titulum habentibus: ut §. de pact. l. traditionibus. Bal. uel sic: Ex donationis titulo dominiũ transfertur, uel usucapiendi causa bona fide recipienti paratur. h. d. Salicetus.*

¶ Imp. Alex. A. Macedonio. L. I.

SIue fuerit dominus, qui tibi loca, de quibus, supplicasti, donauit: siue à non domino bona fide donata suscepisti: eaq; vsucepisti: auferri tibi qđ iure quæsitũ est, nõ potest. P. v. Id. Mart.

¶ *Res affecta uitio furti, non usucapitur titulo pro donato. h. d. Salicetus.*

¶ Impp. Dioclet. & Maxi. AA. Capitonio. LEX II.

DOnantem ancillã alienam nihil domino deminuere, nõ est ambigui iuris: furtum etiã cõtrahere citra voluntatem domini contrectãtem, vt eius rei nec vsucapio possit procedere. S. v. Id. April. AA. Cos.

¶ *Sicut perfecta donatio nõ irritatur, ita inualida ad usucapionem non patrocinat: licet possessor iuris errore putet esse ualidam: uel putet donationem intercessisse, quæ nõ intercessit. hoc dicit. Baldus. uel sic: Ex donatione putatiua siue erronea non procedit usucapio. hoc dicit. Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Rhodano. LEX III.

IRritam facere donationẽ perfectã nemini licet. Vtiq; hoc verum est, si error falsę causę ratione bonę fidei nõ defenditur: quod & in dominio p̃ vsucapio ne quærendo seruatur.

De vsucapione pro dote.

TITVLVS XXVIII.

¶ *Res mobilis in dotem data, si ultimum usucapionem nõ impedit, usucapitur. h. d. Bal. uel sic: Maritus recipiens bona fide, usucapit titulo pro dote rem dotalem uitio non affectam. hoc. d. Salicetus.*

¶ DE VSVCAPIO. &c. Hoc tũ. accipitur pro vero hærede, aliter accipitur, vt ff. de peti. hære. pro hærede. & pro hoc. ff. e. l. pe.

CVm.§ CASVS. Aius Titij maternus possidebat aliena mancipia: decessit, & ei successit mater Titij, quæ fuerat in potestate patris mortis suæ tempore: quæritur, an ipsa vel Titius, qui matri successit possint vsucapere illa mancipia pro hærede? Rñ. q̃ non: quia in suo hærede. hoc est in filio vel filia existente in potestate patris mortis tempore, non habet locum titulus pro hærede.

i ¶ Cum.§ i. q̃si: vt quæ de suis hĩdib. vt j. eod. l. Vel q̃ putat mortuus, q̃ viuit, vt j. e. l. opinione. & ff. e. l. j. Trẽ si q̃s de certo tu. vt q̃d credebat se hẽdem, cũ nõ sit vt j. e. l. fi.

k ¶ Fnam.§ quæ sunt hæres auo.

l ¶ Mancipia.§ aliena, quæ tenebat aius tuus vt sua bona fide & sine titu.

m ¶ Ex ea causa.§ q̃ a successisses auo tuo p̃ consequentiã: sed q̃ a successisses matri, q̃ es extraneus: vt institu. de hære. qua. & quæ tenebat. §. cæteri potes ex tua persona sumere initiũ, non sic si §. es de suis: vt ff. e. l. 2. §. fi.

Nihil.§ CASVS. An a suis, qui fuerunt in potestate defuncti possint vsucapere, quæritur. dicitur quòd non.

n ¶ Suis hæredibus.§ quia nõ habent titulum, cum viuo pater defuncto: vt ff. eod. l. 2. §. ii. & de libe. & posth. l. in suis. & insti. de hære. qua. & dif. §. fin. sed a patre inchoatam etiam pro hærede si filius perficere potest: sed an p̃ suo vsucapiant? Vẽ quod sic: vt ff. pro suo. l. pen. §. si pater. sed respon deo non: quia ibi fuerunt emancipati. Vel fuit ibi a defuncto inchoata. Item hoc dicunt quidam esse verum, si est solus, si autẽ cũ aliis, potest: vt arg. de acquir. hære. l. cum hæredit ate. quod non placet. sed fi desinct habuit mala fidem in re, quam possidebat, vel scientiam rei alienæ: an hæres vsucapiat pro hærede sicut ex extraneus? Quidam dicunt si ex causa p̃sona vult sumere initiũ: vt j. de præscri. long. tempo. l. j. & ff. de acq. poss. l. Pomponius. §. j. Item alia ratione: qa

Continuatio.

Du. bona fide accepis, pro dote vsuca. al. fuerint, ab accipiente p̃ dote vsucap.

Subscriptio hęc ex ma. ascrip. Cod. tra. fuit restituta.

Hæs suus & necessarius nõ p̃scribit titulo, p̃ hæredes. nec titulo p̃ suo.

Matrinæ. Deẽ Du.

Verinæ, al. Diocletiano.

Hæres est successor vniuersalis & culpæ defuncti.

titulum habet hæs, & non est res vitiosa: & habet bonã fidem: ergo vsucapit. sed Io. dicit cõtra. Primò q̃ a successor est vitiorũ & culpę defuncti: vt j. de fru. & li. ex. l. 2. & ff. de diuer. & temp. præscri. l. cũ hæs. & sic non valet argm. eorũ: quia licet sit bonæ fidei verè præsumptiue tñ est malę fidei. Item secundo quia pro vna persona hæs hæres & defunctus, vt in auth. de iureiu. a mor. p̃sti. in prin. col. v. Item tertiò p̃ hoc expresse. Ideo, l. fi. & inf. ti. j. l. fi. Item quartò pro hoc argm a p̃rio sensu, quod est. ff. de publi. l. si ego. §. partus. Quintò pro hoc. ff. de vsuca. l. vbi. §. j. vbi dicit vitiũ rei purgatũ non impedit vsucapionẽ: ergo vitium p̃sonale ẽt purgatum, impedit. Habet ergo locum hæc vsucapio, q̃ habuit defunctus bonam fidem in re aliena: sed deficiebat titulus, quem habet hæres.

Opinione.§ CASVS. Seius aberat degens vltra mare, credebã q̃ ẽet mortuus, & q̃d instituisset me hẽdẽ: vel fortè accepi bona sua, qa erã p̃ximus agnatus, inter quę erat res aliena, an eã pro hærede, vel res suas viuentis vsucapere possim titulo pro hærede, quæritur? Dicitur q̃ non.

o ¶ Non potest.§ vt ff. e. l. j.

Vsuca-

Universidad de Deusto
Biblioteca

VSucapio.§ CASVS. Ad hoc ꝙ procedat vsucapio, necesse est vt interueniat titulus & bona fides. si ergo aliquis possidebat rem furtiuam, & ei successit: sicut non potuit vsucapere, sic nec ego. Viuia.

a ¶ Vsucapio.§ credebam me extraneum hęredem cuiusdam, cum non eram.

b ¶ Non præcedente.§ credit se hæredem, sed non est.

c ¶ Non potest.§ vt & §. de rei vendi. l. nullo. & §. de præscrip. lon. temp. l. diutina. & ff. de vsuca. l. Celsus. & hoc nisi siterror iustus, vt ff. pro legato. l. pro legato. & ꝓ suo. l. fi.

d ¶ Neque hæredi.§ si sit suus, vel si é extraneꝰ, sed vult vti accessione defuncti. secus si ex persona sua velit initium sumere, vt dixi. §. e. l. nihil.

e ¶ Ex hæreditate.§ quam credebam habere, & nó habebam.

f ¶ Abstimitur.§ i. non tollitur.

¶ COMMVNIA de vsucapionibus.

¶ Pertractatis vsucapionib. specialib. supponit de cœtibus. Azo.

Continuatio.

QVi ex conducto. CASVS. Si locum prædium colono, an possit vsucapere, quæritur? Rñ. quòd non: quia non possidet. Viuia.

quæritur.

g ¶ Domino.§ si ergo dominus per se, ciuilem: per colonum, naturalẽ, vt hic, & inf. de præscri. 30. an. l. malè. ergo colonus nullam omnino hęt possessionẽ, vt ff. de vsu. l. non solùm. §. j. & l. fin. Irẽ probatur per hoc: quia si dominus a colono in possessionẽ non admittitur, tunc quæritur interdictũ domino. ergo prius omnino possidebat, nã aliàs interdictum non daret, vt ff. de vi & vi. ar. l. cum fundum. & l. j. §. interdictum autem hoc. & l. 3. §. eum. Sed ar. contra. ff. cómuni diui. l. communi diuidundo. ij. §. nec; Secũdo ꝙ an colonus possit interuertere possessionẽ, & sibi possidere: & sic dominus amittat natura lem possessionem? Rñd. non. & in hoc casu prodi

† Du. D. 7. Kal.

Possessio nulla est apud colonum.

¶ Restituta est hæc sub scriptio ex Cod. manuscri.

Possessio an perdat si colonus aio ipsam deserendi fundũ egre ditur.

† Pantherio. al. Pantherico.

ta est lex inf. de præscri. 30. an. l. 3. Tertiò quæro, si animo deserendæ possessionis exierit de fundo colonus: an dominus amittat? Quidã vt Hug. & alij ꝙ sic: vt ff. de acq. possl. l. si colonus. sumpto ibi argumento a cõtrario sensu. nam dñs amittit etiam ignorans: vt ff. de acq. posl. peregrè. §. quibus. Sed arg. contra, vt ff. de acq. posl. l. si de eo. §. j. & l. si id quod. §. j. nam illæ leges dicunt ꝙ etiam mortuo colono retinet dominus possessionẽ: & tamen constat ꝙ tunc colonus animum retinẽdę possessionis non habet. Item pro hoc est inf. tit. ij. l. cum nemo. Sed primi dicunt, non mutat quantum ad hoc, vt vsucapere possit. Quærò quæro, quid si colonus alij tradat, vel perdat: an definat dominus possidere? Rñ. non definit dominus possidere secundum quosdam: vt inf. tit. 2. l. fi. Sed olim contra: vt ff. de acq. posl. l. peregrè. §. quibus. Nos dicimus contra ꝙ amittat, vt ff. de acq. posl. l. 3. §. ꝙ si seruus. licet sit argumentũ contra. inf. e. tit. l. quamuis. j. §. j. Sed recuperat dominus per condictionem ex lege. & ideo dicit d. l. ex libris. inf. de acq. posnullum domino posse fieri prætudicium. Quintò quæro, quid si seruus meus sibi dicat possidere? Respon. non desino, cum & ipsum possideam, vt ar. ff. de acq. posl. fi de eo. in prin.

Amprídem.§ CASVS. Si comparaui mancipium fisci: an possim id vsucapere, quæritur? Respon. ꝙ non. & si probo quòd id non fuerit mancipium fisci, nec natum ex ancilla eius, potero vsucapere: Viuianus.

h ¶ Cogitaueris.§ quod cogitare debes.

i ¶ Fiscali.§ vel alia ratione fisci facta. Sed aliud in vacantibus: quia vsu capiuntur omni titulo iure communi: vt insti. eo. §. res fisci. Sed fine titulo tunc xx. annis computandis ab eo tempore, quo cœperunt bona esse vacantia, si autem velit computare ex eo tempore, quo fisco fuit nuntiatũ, tunc sufficit quadriennium, vt inf. de quadrienn. præscrip. l. j. & ff. de iure fisci. l. j. §. diuus. & §. præscript. & de diuer. & temp. præscri. l. intra. Quod dixi in fiscalibus, vt non vsucapiantur: idem in rebus ciuitatum, vt argu. ff. ex quib. cau. ma. l. legatis. & l. sed & si per prætorem. §. fi. sed xl. annis præscribentur, vt inf. de præscriptio. 30. ann. l. omnes. nisi sint in publico vsu: vt ff. de via publica. l. viam.

Bona fisci capiuntur.

Ciuitatum res nó vsucapiuntur.

§ I mala fide.] CASVS. Antiochus mala fide possidebat alienũ mancipium: successi ei, & bona fide possedi: an possim vsucapere, quæritur? Respond. quòd non: quia fuit vitiosum a principio. Viuianus.

k ¶ Possidet.§ successor propter vitium, nisi ex sua persona velit incipere secundum quosdã. quod non placet, vt dixi mus. §. tit. j. l. nihil.

Quiritia. Dua. † fistulæ vocões

¶ DE VSVCAPIONE transformãda, &c.

¶ Quantum ad tẽpus.

¶ Mancipi.§ i. Italicarũ & prouincialium, vt hodie æqualiter vsucapiantur. olim enim immobilia in Italia tantùm biennio vsucapiebantur: mobilia verò anno vbique, vt insti. de vsuca. in prin. & §. de ser. fug. l. penul. & de vsufru. l. corruptionẽ. & inf. de anna. ex ce. l. j. in prin.

† cum fisco in ciuile est

CVm nostri.§ CASVS. Sicut remouit imperator nomen ius Quiritium, ita vult auferre duo vitia, quorum vnũ est in tpe, aliud in loco. Olim enim res mobiles in omni loco vsucapiebãtur anno, res immobiles biennio in Italia: sed res prouinciales immobilis non poterat vsucapi. hanc diuersitatem tollit Imperator, dicens ꝙ res mobilis in omni loco triennio vsucapiatur. res immobilis decennio inter præsentes: & xx. inter absentes: & hoc non solùm in Italia. sed in prouincia. & in omni vsucap. exigitur bona fides a principio. nec superueniens scięꝫia nocebit quo minus vsucapiat sciens rem alienam. & hoc dicit. Viuia.

m ¶ Vigilantia.§ i. animus vigilans.

n ¶ Quiritium.§ f. Romanorum.

o ¶ Susstulerit.§ i. abstulerit. & remouerit: vt §. de nudo iure Quiritium tollen. l. j. Vel id est accepit nomen & subsstantiam, i. esse sui a populo Romano, vt insti. de iure natu. §. sed & quòd principi. Accur.

p ¶ Vel triginta.§ in pignore præscribendo xx. in quæstionibus fisci. & quod subiicit, & si quæ sunt similes: vt hypothecaria contra debitorem, vel eius hæredem: quæ in xl. an. extenditur, vt inf. de præscrip. 30. vel 40. an. l. cum notissimi. in prin.

q ¶ Vsucapionem.§ in mobilium.

r ¶ Sed & si quis.§ non solùm enim est emendandum quantum ad locum, sed etiam quantum ad tempus.

s ¶ Miseri.§ Nota contra Italicos.

Intelli-

a ¶ Intelliguntur.§ vt mancipia rustica, & seruitutes rerum vel personarum.

b ¶ Annalem.§ quæ tollitur §. de anna. excep. l. j. in prin.

c ¶ Vsucapionem.§ scilicet immobilium.

d ¶ Terrarum.§ ex differentia enim locorum &c. vt §. de temp. in integ. ræsti. l. superuacuam.

e ¶ Per continuum.] No. vt ff. de vsucap. l. hunquam. §. j & ff. pro emp. l. ij. §. seruus.

f ¶ Ab initio.§ No. quòd sufficit. bona fides ab initio: vt hic, & ff. de vsucap. sequitur §. de illo. in fi. §. & ff. de acquir. rer. domi. l. bonæ fidei. §. i cũ trarium. & pro emp. l. ij. §. si seruus & ff. de donat. inter vir. & vxo. l. si extraneus. in fi. Sed arg. contra ff. de peti. hæred. l. sed & si lege §. de eo. & ff. de positi. l. ij. in fine. & §. de in cest. nupt. l. cũ ancillis. §. fina. sed iure canonum debet esse continua bona fides: vt extrà, de præscri. c. quoniam.

ei quæsitum. dominũ & ei, & eam. tamũmo do. Successionis mala fides non impedit vsucapionem. & interessoris.

omnem orbem.

omnis.

iure habet.

¶ Prolatio titulus dominis interpretatio ne debitis ꝙ ff. de eo. Mãdatur. qui Continuatio.

g ¶ Scientia.§ siue eiusdem qui primo habuit bonam fidem: siue hæredis: vt hic & insti. de vsucap. §. diutina. & ff. pro empto. l. ij. §. si de functus. & ff. de vsucap. l. hęres eius. in fin. j. respon. secus in fin gulari successore quisq; nõ vsucapit: licet ille qui dedit fibi, bonam fidem habuit: vt ff. pro emp. l. ij. §. si eam rem. Sed si mobilis est, nonne ex quo scit, furtum fit, & sic res vitiosa, & nó procedit vsucapio. Respond. secundum Azo. nó fieri furtum quia non facit dolo; cùm tantum habeat: sicut & ille cui res mobil si tacẽ. primum enim tempus inspicitur, quo bonam fidem habuit: ff. de fer. cor rup. l. j. §. j. Item potest esse, quod non cõtrahet, licet possidet. vel conde de etiam furtum fieri, & rem furtiuam: non tamẽ interpellatur incepta vsucapio: sed incipienda sic. arg. ff. de fund. do. l. fundum, quem.

cum fisco

h ¶ Ampliatur.§ cum in omni re & loco valeat.

i ¶ Quæ.§ scilicet materia.

k ¶ Ex.§ scilicet vsucapioni.

l ¶ Mancipi.§ i. de est Italicæ & prouinciales. & ideo dicuntur prouinciales, nec mancipi: quia nec mancipantur. id est supponũtur eorũ domini: nec enim erant domini propter tributa, quæ præstabãt: vt §. de episc. & cleri. de is. & ideo ibi locum vsucapio non habebat: alias autem dicũtur mancipes conductores fatis: vt §. de victi. l. fi quis. hodie autem quantum ad acquisitionem dominij per vsucapionem: Item quantum ad acquirendum per traditionem ex quatæ sunt: vt hic, & instit. de rerum di vi. §. per traditionem. non autem quantum ad tributa.

¶ DE ACQVIRENDA ET RETINẽDA possessione, &c.

¶ Quia in vsucapionibus, de quibus dixit & prescriptionibus de quibus dicet est possessio necessaria: ut ff. de usucap. l. fine. ideo de ea dicit. Et vo. quod hic dicit de retinenda sed in ff. dicit de amittẽda. Sed dic quod idem est. na contrariorum eadem est disciplina: ut ff. de verb. obli. Inter stipulantem. §. sacram.

PEr liberam.§ CASVS. Si procurator meus nomine meo aliquam rem emerit, acquirit mihi ignoranti etiam possessionem & si tradens non fuit dominus, antequam scia quod hab eo gestum est vsucapere non potero: sed inconueniente scientia incipiam vsucapere. Viuia.

m ¶ Per liberam.§ etiam extraneam: vt hic, & §. per quas perso. no. ad. l. j. & insti. per quas perso. no. acqui. §. exhis. & ff. eodem. l. prima. §. per procuratorem, & hoc siue habeat mandatum, siue non: dummodo nomine domini quærat. vel saltẽ tradens hoc gestiat: vt ff. de dona. l. qui mihi donatum volebat. alias si neuter, non quærit: vt ff. eo. l. communis. §. j. & l. j. §. per procuratorẽ. & diximus §. de iis, qui a nõ do. ma. l. j. & ff. eo. l. j. §. per procuratorem. & quod in libera persona dicit, & de seruo alieno, quem nullo modo possidet: vel possidet, sed mala fide intelligas. idẽ si bona fide extra rem & operam. quærit enim vt per extraneum si modò eius nomine quærit: vt ff. de acquirend. possess. l. si me in vacuam. §. fi. & sic nõ. ob. ff. d' acqui. possess. l. j. §. sed & per eum. quia ibi non nomine possidentis quæsiuit, nulla fide possessus.

& sic.

n ¶ Personam.§ vt ff. de neg. gest. l. fi ego.

restituta est subscriptio ex manuscri. Co. Vsucapio non quærit ignoranti.

o ¶ Possessionem.§ scilicet ciuilem & naturalem, secundum Hug. & etiam domin um: vt j. c. l. procuratorem.

p ¶ Interuenerit.] nõ ante: ut ff. eo. l. possessio quoque. §. fi. Sed cur vsucapio non sic ignoranti sicut possessio acquiritur? Respon. quod in vsucapione inter cętera bona fides exigitur: vt §. ij. §. hoc tantummodo. ignorans autem nec bonã nec malem fidẽ potest habere: ratio autem potius quia vbi iuste possideat: vt ff. eod. l. ij. §. e contrario. Sed in casu etiam ignorans vsucapit scilicet per seruum in re peculiari: vt ff. pro soluto. l. ij. Item quandoque licet habeat scientiam rei alienæ tamen vsucapit: vt ff. d' nox. l. & generaliter. Et nota quod hæc possessio, quæ per procuratorẽ acquiritur, habet multum iuris & modicum facti: nam quæritur ignoranti, sed non vsucapio ignoranti hic. Et est alia, quæ habet plurimũ facti quã iuris, vt ea, quæ per nos acquiritur: nam oportet quod corporalis sic ibi apprehensio, quæ est facti licet & animus sit necessarius quod facile est. vt ff. ex qub. cau. maio. l. denique. & ff. eod. l. ij. in prin.

Possessio est triplex. In aliquibus legitur Fusio & Dext. Sed malè fuerunt. n. hi Coss. Alex. imperante legendum est igitur Fusco & Dext. Gauro.

MInus instructus est, q̃ tesolicitum reddit, quasi in vacuã possessionẽ eius, qđ per

60 & l. quod meo in prin. hæc eadem habet multum iuris in retinendo, cum solo animo retinetur: vt j. eo. l. licet. Est & tertia quæ dicitur habere plurimum iuris: vt quę acquiritur à filio vel seruo ex causa peculiari: vt ff. eo. l. possessio quoque. in prin. nam possessio talis quæritur ignoranti: vt ff. e. l. si me in vacuam. §. Ierutus. Et vsucapio ignoranti: vt ff. pro sol. l. ij. Item & post luminium ibi locum habet: vt ff. de vsuc. l. isto. §. fin. Sed in casibus etiam quæ per me queritur, habet plurimum iuris. Primus ff. eo. l. §. pe & l. quod meo. §. si venditore, & l. quærandam. Secũdus ff. de contrahen. empt. l. cauibus. Tertius ff. de rei ven. quæde. & ff. eo. l. quod meo. in pr. Quartus j. de do. l. quisquis. Quintus j. de do. l. j. quibus casibus fiꝰ ne corpore acquiritur possessio. Vel die quod in his casibus interuenit actus corporalis vel quasi. Accursius.

q ¶ Villica.§ vt quod non potest per se, facit per alium: vt ff. de procurat. l. j. §. vsus. & l. seruum. §. publice. Item vt negotia absentium non deserantur: vt insti. de obli. quæ ex quasi contrac. §. fi.

r ¶ Prudentia.§ alias pridem, & alias prudentia: & dicit ars prudentia: quia quod quis per alium &c. ff. de administrata autem. §. generaliter.

MInus.§ CASVS. Procurator meus nomine meo emit mihi prædium, ante factam traditionẽ propriæ authoritate ingressus sum possessionem prędij venditore sciente vult venditor auocare prædium eo præterito quòd non intercesserit traditio: an possit quæritur? Dicit fiultus iudex quòd possessionem nõ acquisiui, & quòd per hoc euocari potest dicit. Imperator quòd ille iudex, qui talem fecisset, non erat instructus: quia sufficit ad acquirendum possessionem, si dominus sciat in prædio si lo, & non præiudicat, quia in instrumento emptionali non erat comprehensum: quia intercessit traditio. Viuia.

s ¶ Manus.§ Similis reprehensio ff. de test. Dominius. & j. de fide. l. blãdi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Emisti.] non tamen ei fuit traditum: quia tunc possessionem & dominium per eũ quæsisses: vt §.1. proxi. & insti. per quas per. no. ac. §. ex his. Sed ad quid dicit de vacua? Respõ. quia sine ea non quæritur dominium, secundam quoldam: vt hic. Nos contra. nam licet sine inductione in possessionem non possit quæri dominium: sine possessione, scilicet vera vel

procuratorẽ emisti, [a] non sis inductus: cùm ipse proponas te diu [b] in possessione fuisse, omniaque ut [c] dominum gessisse. Licet enim instrumento non sit comprehensum quòd tibi tradita [d] sit possessio: ipsa tamen rei veritate [e] id consecutus es, si sciente [f] venditore, in possessione fuisti.

¶ *Possessio infanti queritꝫ per scipsum auctoritate tutoris, uel per procuratorẽ, uelꝑ seruũ. b.d. secundũ cõmunẽ intellectum. Bal. Vel sic: Sicut ꝑ tutorẽ quæritur possessio infanti, in per traditionem ei facta. h. d. Sali.*

¶ Imp. Decius A. ‡ Rufino. L. III.

DOnatarum rerum à quacunque [g] persona infanti [h] vacua possessio tradita, corporẽ q̃ritur. [i] Quãuis cũ sint auctorũ sententiæ dissentientes: tamen cõsultius videtur interim (licet animi plenus non fuisset affectus) possessionem per traditionẽ esse quæsitam: alioquin ([k] sicuti cõsultissimi viri Papiniani responso continetur) nec quidem per tutorẽ possessio infanti poterit acquiri. PP.

v. Kalen. Ap. Dec. A. ‡ v. & Grato. Coss.

¶ *In acquisitione possessionis requiritꝫ animus & corpus: in retẽtione sufficit solus animus. nec uidetur possessionem deserere qui agriculturam metu deserit. h. d. Bal. Vel sic: Possessio retinetur animo: ideo non perditur solo temporis cursu. hoc dicit. Sali.*

¶ Impp. Diocle. & Maximian. AA. ‡ Nepotiano. LEX IIII.

LIcet possessio nudo animo ac quiri non possit, [l] tamẽ solo animo retineri ‡ potest. ¶ Si ergo prædiorũ desertã [m] possessio nẽ nõ derelinquẽdi affectione trãsacto tempore nõ coluisti, [n] sed ‡ metus [o] necessitatẽ culturam eorum dist ulisti, præiudicium tibi ex trãsmissi temporis [p] iniuria generari non potest. PP. Ka. Aug. ipsis iiij. & iij. AA. Coss.

¶ *Nullus potest sibi causam possessionis mutare, nulla causa extrinsecus accedẽte. h. d. Bal. uel sic: A colono facta uendi tio non præiudicat domino. hoc dicit. Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Mẽnem. LEX V.

CVm nemo causam sibi possessionis ¶ mutare possit, prouꝺe quod subiicit, retineri potest dicit Azo. scil: cet naturalis qua solam habeba hæc eadem naturalis retenta animo potest dici etiã ciuilis: quia retinetur authoritate iuris ciuilis sicut actio ciuilis dicitur prætoria authoritate extensionis: vt ff. de noxa. electio. §. si is quem. nec mirum si animo retinetur naturalis, cum plurimum à iure mutetur possessio: vt ff. e. l. possessio. Itẽ patet in fructuario qui habet naturalem tantùm: quã tamẽ retinet animo. nã datur ei interdictũ vnde vi si nõ admittatur: vt ff. de vi & vi ar. l. ij. vnde vi qđ nõ daretur, nisi tũc possideret cũ reuertitur: vt ff. de vi & vi ar. l. j. §. interdictũ autẽ hoc. & hæc põt dici ciuilis: vt dixi secũdum Azo. si autẽ alius ingreditur hãc naturale retẽtã, ingressus naturalẽ acquirit licet clãdestinã. ff sciuit vel scire debuit se ꝓhibẽdum: vt ff. e. l. clã. §. qui ad nundinas. & quod vi aut clam. l. ij. §. fi. & l. seq. nã habet interdictum vti possidetis: vt ff. vti pos. l. j. in fi. & l. ij. & sic videtur quod qui exiuerat desinat: cũ duo nõ possunt possidere insolidũ eodẽ iure: vt ff. de præca. duo. Vel dic q̃ absẽs retinet naturalẽ ciuiliter: præsens naturaliter. & sic diuerso iure: nec eũ perdit: vt dicẽ. qui ad nũdinas. & sic redíes habet interdictũ vti possidetis. vt ff. vti. pos. l. j. in fi. & l. ij. Sed Al. & Io. & Hugo. cunt retineri ciuile tantũ, & sic erat sola ciuilis. Nã naturalis non potest retineri animo, nisi possessio sit corã oculis: vt ff. e. l. quod meo. §. si vendi torem. vel nisi sit vsufructuarius: vt probatur dictis. ll. ff. de vi & vi ar. & l. ij. §. vnde vi. & l. j. §. interdictum autem hoc. & nisi in feudatario & emphyteuta. quia ratione sui iuris possident & naturaliter tantum cum dominus ciuilem habeat: vt ff. eo. l. naturaliter. & l. possessio.

‡ Reponẽdum est. ij. ut ex histo. apparet.

‡ Nepotiãnæ.

‡ tolet.

‡ ex mor. Possessio naturalis ꝙ dicitur.

Possessio est duplex.

Possessio non tollit tempus. Scientia iniust.

m ¶ Desertam. ꝙ quo ad prædiorum culturam.

n ¶ Coluisti. ꝙ scilicet in propria persona.

o ¶ Metus.] scilicet ne in ꝑsona lædentis. secus autẽ si repellit de possessione, vel non admitti suspicaris: quia tunc statim amittis: vt ff. eod. l. si id quod. §. ff. quę est contra. & edicta & interdicta competentia. huic, dic vt ff. quod met. cau. l. metum autem præsentem. §. denique.

p ¶ Tẽporis. ꝙ quod fuit minus x. an. alias ammiteres possessionem: vt insti. de vsucap. §. quod autem ad eas. & ff. de vsucap. l. furtum. §. j. secundũ quosdã. quod non placet: quia tempus non est modus amittẽdę possessionis, etiam centum annorum: sed inducit obliuionem. & per obliuionem amittitur possessio & sic dictæ leges intelliguntur. & sic dicitur scientia inflata, id est superbia quæ prouenit ex scientia. Sed contrà. j. de omni agro de. l. qui agros. li. xj. Sed illud speciale in tributariis prædiis, vt non diu cesserint in solutione vectigalis.

CVm nemo. ¶ CASVS. Si colono locãti prædium ad colendum & illud vendidit, volens sibi causã m possessionis mutare: quòd posset deterꝛ pro suo, & non meo nomine, an mihi ꝓficiet, quæritur. Respon. q. non: sed potero id vendicare. nec sibi potuit mutare causam possessionis, id est non potuit incipere possidere cum prius nõ possideret. & hoc verum est, siue sibi possidere vellet siue alij tradere, aliquo titulo intercedente: licet sine affectu. Viuia.

q ¶ Possessionis ꝙ dupliciter dicitur: vel vt mutetur possessio, siue titulus

ticulus possessionis ei qui possidebat siue retinebat: vel incipiebat usucapere qui non usucapiebat: quod ad ciuilem, & ad naturalem referturut ff. e. l. qui bona. §. j. & l. iij. §. illud. & pro hęrede. l. ij. §. j. & §. locatil. ad ꝓbationem. & dic q. hic mutauit secundum Ir. ex hoc quod alij, scilicet, emptori dare uoluit & tradidit colonus. sibi autem ideo ponitur quia ei succedens emptor quasi idem cum eo esse uidet. Vel dic q. sibi possidere uoluit pro suo: postea quam vendidit. & tradidit. Vel dic venditionis. i. emptionis factæ ab eo quę sciebat non dominũ sic ponitur ff. de act. emptorum. Possessionis causa fex modis mutatur.

a ¶ Colonũ.] colonus i nulla: sed inquilinus in ciuita. vt ff. e. l. re pignoris.

b ¶ Extrinsecꝰ. ꝙ hic no. fex modis mutari causã possessionis, scex iusta in iniustã. Itẽ econtra ex iniusta in iustã. itẽ ex nulla in aliquã, & econtra ex aliqua in nullam. Item ex aliqua iusta, in aliã iustã. Item & sextũ, ex nulla i aliã nullã: Primũ, scex iusta in iniustã: est prohibitus: vt ff. e. l. clãm. Secũdũ similiter: vt ff. de vsucap. l. nõ solũ. §. j. Tertiũ similiter, ut hic, & ff. ꝑ hęre. l. ij. §. quod vulgo. Quartũ permittitur: vt ff. e. l. si quis vi. §. differẽtia. Quintũ est prohibitũ: ut ff. e. l. qui bona. §. quod scriptũ. Sextũ prohibitũ: ut de ꝓducto ad precariũ: vt hic in prin. & ar. ff. eod. l. quis autem. & hoc nulla extrinsecus causa superueniente, alias enim omnes permissæ sunt: quia non ipse sibi mutare, sed sibi dicitur mutari: vt ff. eo. l. ij. §. illud. & l. qui bona. §. j. & l. si quis autem. & ff. si pars hęr. pe. l. pe. & l. ff. & ff. pro emp. l. ij. §. fi. Accur.

Desit in usu.

vsura ꝙ in pot gl.

Alienatio. Dom.

Auctore

ingredi

Auctore

Colonus incurrit de possessione si vendat an ꝓsit emptori. Vtilitas ꝓpo.

c ¶ Dominij. ꝙ dominum non amittis, sed possessionem sic: vt ff. eo. l. ij. §. quod si seruus. & l. peregrè. §. quibus. Sed per conditionem ex lege recuperas: vt j. eo. l. si. Sed nunquid emptor ille qui emit a colono, poterit usucapere? Quidam dixerunt vt Irne. quòd non. argu. ff. de usucap. l. cũ solus. colonus enim non potuit dare possessionem quam non habebat: licet eam dominus amisisset traditione facta, ut dixi. Sed Ioan. contra. nã & colonus cùm emit ab eo quem putat dominum, causam ab eo possidendi non habet, & tamen usucapitur ff. de vsucap. l. non solum. §. quod vulgò. & l. si is qui. §. si quis bona fide. & pro empto. l. qui fundum. §. qui bona fide. Secundò, quia si specialiter prohibet præscriptio ei qui emit à colono rei dominicæ vel templorum: vt infrà ne rei. do. vel temp. l. ij. ergo in aliis non prohibetur: ut argu. ff. ad munic. l. j. Tertiò, quia si quis emit ab eo quem puberem putat, usucapit: vt ff. pro emp. l. ij. §. si a pupillo. & tamen possessionem pupillus ei non dedit, quia non potuit: vt ff. eodem l. possessionem. vel in illo. §. si à pupillo. aliunde habebat. Quartò, in eo qui emit à furioso: qui & ipse alienare non potest, & tamen qui ab eo emit in conspectu inum bracę quietis, usucapit: ut ff. pro emp. l. ij. §. si a furioso. Hic ergo vel non erat completa usucapio, vel volebat emptor vti accessione tẽporis sui auctoris, i. coloni. quod nõ potest. & fic domino non fit præiudicium in dominio: vt hic, & j. si ali, res pig. da. fit. l. fin. hæc eadem quæstio sit secundũ Ioan. in procuratore per quem mihi ignoranti est quæsita possessio: & antequam mihi traderet, alij tradidit.

Si nulla. ¶ CASVS. Si absente me possessionem meam ingressus fueris, & me remeante suspicor posse repelli, & ita amisi possessionẽ non dominium: an eam per interdictum vtile vnde vi, repetere possim, quæritur? Respon. quòd sic: nisi x. vel xx. ann. excep. obstet. Vel sic: Deiecisti me de possessione prædij mei per vim, an id vindicare possim, quæritur? Respõ. quòd sic, nisi. xxx. an. mihi obstet exceptio, & sic præscriptio exigitur in hoc casu, quia res erat vitio affecta, quia vi possessa. Viuianus.

d ¶ Agrum. ꝙ scilicet vacuum domino absente qui suspicatus fuit se posse repelli, & sic amisit possessionem: vt ff. eo. l. si id quod. §. finali. hęc enim res poterat vsucapi iure veteri ab eo qui bona fide emerat à prædicto ingrediente, vt instit. de vsucapionibus. §. quòd autem ad eas. re petit ergo hic dominus ab emptore, nisi sit præscripta. Hodie nõ potest

ponasq; colonũ [a] nulla extrinsecus [b] accedẽte causa, excolẽdi occasione ad iniquæ venditionis ‡ vitiũ esse prolapsum, præses prouinciæ inquisita fide veri dominij [c] tui ius conuelli non sinet.

¶ *Per ingressũ uacuę possessionis cõtrahitur uitium ꝓnate, non uitiũ reale. & ideo non impeditur usucapio eius, ad quẽ puenit possessio titulo, & bonafide. h. d. Bal. uel sic. Ingressus sine cã agrũ alienũ, teneꝰ rest. tuere illũ nõ ꝓscriptũ cũ omni sua cã. h. d. Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Valerio. L. VI.

SI nulla iusta ex causa ingressũ agrũ ‡ tuũ siue vineas [e] eum cuius meministi præses repererit, nec vlla ꝓscriptiõe [f] tua inter pellat petitio: restituere ‡ tibi possessionẽ [g] cũ omni causa non dubitabit. [h] S. Id. April. AA. Coss.

¶ *Ius usucapiendi nõ tribuit improba possessio h. d. Bal. uel sic: Sine titulo nõ ꝓcedit ꝑscriptio nec iusta possessio. hoc dicit. Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Asserenæ. L. VII.

IMproba possessio [i] firmum titulum possidenti præstare [k] nullũ potest. vnde ‡ ingredientem in vacuã [l] possessionem alieni fundi nõ consentiẽte dño vel ‡ actore, qui eius rei cõcedendæ potestatẽ habuit, causam iustam possessionis adipisci non potuisse certum est. PP. v. Id. Dec. AA. Coss.

¶ *Possessio & dominiũ quæri potest ꝑ procuratorem. h. d. Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Cyrillo. L. VIII.

PEr procuratorẽ vtilitatis causa possessionẽ, etsi proprietas ab hac separari nõ possit, [m] dominium etiã quæri placuit. [o] PP. xviij. Kal. Mart. Sirmij. CC. Coss.

¶ *Vbi deficit titulus, non ꝓcedit usucapio. Bal. uel sic: Ingrediens possessionẽ rei emptæ sine uenditorum uolũtate, nõ ꝓsidet: iniste, & ideo teneꝰ restituere. & simulatꝰ uel fictum nõ ꝓsit, quam uerũ. h. d. Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Sergio. L. IX.

NEc ex vera venditione possessionem, quam nõ fuerat emptor adeptꝰ, improbè [p] retinere ꝓt: ac multo minus is, q̃ asseuratione falsa velut emptor, cũ fine obligatione pignoris pecuniam mutuo dedisset, fundũ ‡ irrumpit alienum retinendi iustam causam [q] habet. PP. iij. Non. April. Sirmij. ‡ CC. Coss.

¶ *Vsucapio legitimè inchoata, ꝓcedit, nisi interrupta fuerit. h. d. Sali. uel sic: Duę sunt qualitates in possidẽdo, una quę consistit in animo, & alia in corpore: & utraq; sortitur plenum effectũ si sine interruptione ꝓcedit. h. d. secundũ Ia. Bu. Sed tu tene q̃ sunt possessiones duę, put tenuit Io. in literalẽ sua, una dicit duplicem esse possessionem seu ꝑspeciem: & ideo summa hãc legẽ aliter & sic: si cõcurrãt possessio naturalis & ciuilis ad usucapionẽ, non tamen sufficit si est solum possessio ciuiliter interpellata. h. d. Sal.*

¶ Imp. Constan. A. ad Maternũ. L. X.

curatorem. h. d. Sal.

¶ Idem AA. & CC. Cyrillo. L. VIII.

PEr procuratorẽ vtilitatis causa possessionẽ, etsi proprietas ab hac separari nõ possit, [n] dominium etiã quæri placuit. [o] PP. xviij. Kal. Mart. Sirmij. CC. Coss.

¶ *Vbi deficit titulus, non ꝓcedit usucapio. Bal. uel sic: Ingrediens possessionẽ rei emptæ sine uenditorum uolũtate, nõ ꝓsidet: iniste, & ideo teneꝰ restituere. & simulatꝰ uel fictum nõ ꝓsit, quam uerũ. h. d. Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Sergio. L. IX.

NEc ex vera venditione possessionem, quam nõ fuerat emptor adeptꝰ, improbè [p] retinere ꝓt: ac multo minus is, q̃ asseuratione falsa velut emptor, cũ fine obligatione pignoris pecuniam mutuo dedisset, fundũ ‡ irrumpit alienum retinendi iustam causam [q] habet. PP. iij. Non. April. Sirmij. ‡ CC. Coss.

¶ *Vsucapio legitimè inchoata, ꝓcedit, nisi interrupta fuerit. h. d. Sali. uel sic: Duę sunt qualitates in possidẽdo, una quę consistit in animo, & alia in corpore: & utraq; sortitur plenum effectũ si sine interruptione ꝓcedit. h. d. secundũ Ia. Bu. Sed tu tene q̃ sunt possessiones duę, put tenuit Io. in literalẽ sua, una dicit duplicem esse possessionem seu ꝑspeciem: & ideo summa hãc legẽ aliter & sic: si cõcurrãt possessio naturalis & ciuilis ad usucapionẽ, non tamen sufficit si est solum possessio ciuiliter interpellata. h. d. Sal.*

¶ Imp. Constan. A. ad Maternũ. L. X.

irrũpes. Du.

Desunt. Dua. adsita autem sunt ex lib. manu scri.

al. Ira.

Proprietas & possessio aliquando separari non possunt.

Faber & instrumẽtũ faciunt domum.

1 ¶ In vacuam. ꝙ quæ à nemine, vel solo animo retinetur. addunt quidam, etiam si alius sit in ea causa legatorum seruandorum, quod nõ placet, vt ff. de act. emp. l. ij. §. vacua.

m ¶ Certum est. ꝙ etiam si cõtractus intercesserit, quia emerat inuasor. Io. ‡ vt ff. eo. l. si ex stipulatione. & j. eo. l. nec ex vera.

P Er procuratorem. CASVS. Mandaui ꝓcuratori meo vt ẽmeret mihi prædiũ, emit, & fidi traditum est, an mihi sit acquisita possessio, quæritur. Rñ. q. sic, licet proprietas ab ea separari non possit, & si traditus fuit dominus, acquiritur mihi dominium. Viuia.

n ¶ Non possit. ꝙ quia uenditor habens proprietatem & possessionẽ alicui cuius res, tradidit eam ꝓcuratori volẽs tradere proprietatẽ & possessionem, & sic non potest separari ꝓprietas à possessione quin ei utrunq; acquiratur. & sic soluitur contra. ff. de acqui. pos. l. naturaliter. §. nihil.

o ¶ Placuit. ꝙ f. per possessionẽ, nõ per ꝓcuratorẽ, ut dicũt, & ꝓ eis. §. per quas personas no. acqui. l. j. & inst. per quas ꝓso. no. ac. §. ex his. quod non placet. imò etiam per procuratorem quæritur dominiũ, ut hic manifestè dicit. nam & per traditionem dicitur quæri dominiũ, & tamen intelligit meo iure cõsensu, vt insti. de re. di. §. per traditionẽ. Itẽ & instrumentũ facit domũ, nihilominus & faber. Itẽ prædicta. l. §. per quas perso. no. ac. l. j. est contra eos. nam dicit excepta causa, & non excepta possessione: causa autem possessionis, est dominium. acqui. iur ergo dominiũ, & possessio per procuratorem, domino etiam ignorantiur. §. e. l. j.

NEc ex vera. ¶ CASVS. Vendidi prædium meum Titio, authoritate suã ingressus est possessionẽ, an ea sibi acquiratur, quæritur? Respon. q. non. Idem est in creditore cui obligaui prædium & propria authoritate vult illud possidere tanquam ex causa emptionis: quia possidere non potest. vel loquitur in creditore volente propria authoritate ingredi possessionem bonorum sibi non obligatorum debitoris. Viuia.

p ¶ Improbè.] i. improbum esset si retineret eam, cũ contra uoluntatẽ venditoris intrauerit: vt hic, & ff. eod. l. si ex stipulatione. & l. ff. de fundi. simillis loquendi modus est ff. de proba. l. si quis liberum. & j. de fideiuss. l. si fideiussor, & de contrahen. stipu. l. optimam. Alia litera dicit. probè, sed improbè retines, si retines. Sed huic dicto est contra. ff. de fur. l. eum qui. §. j. vbi emptor furripiens rem emptam, post pretium solutum non tenetur furti venditori isse hęc non sunt contraria, eum non teneri furti & iniuste inuasisse: ut hic, sed potius diuersa.

q ¶ Causam. ꝙ vt §. solu. matri. l. dotis. & de pig. act. l. pignoris, & infra,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnde vi.l.fi quis in tantam & ff.de pact.l.fi pacto quo pœnam, in fi.

NEmo. ¶ CASVS. In acquirēda possessione duo sunt necessaria, corporalis apprehensio, & animi affectio, ea sic quæsita, potest possessor triēnio vsucapere, vel præscribere decennio inter præsentes, vel vicennio inter absentes, nisi aduersarius interpellat possessorem, huiusmodi ei litem, & ea contestando: quia licet eam corporaliter teneat, non videtur possidere: cùm iam dubitat & vacillat de iure suo. Vinia.

Casum ponit.

a ¶ Nemo ambigit. ¶ Pone casum in possessione acquirenda, hoc modo: Nemo ambigit, id est nemo debet dubitare quin duo necessaria sint in ea quærenda, scilicet animus, & hoc dicit iure, & corpus: vt ff.eo.l.iij.in princ. & l. quemadmodū. sic ita mē quæsita animo & corpore vna est: vt dixi ff.eod. licet. secundū Azo. Sic cū do dic secundum Io. & H. in retinenda: Nā duplicatiōe teuentur, id est corpore supple & animo. & dic quod retinemus corpore, cū in ea sumus. Item & iure, cū in ea nō sumus. nam ius fingit nos possidere. cum animum deserēdæ possessionis nō habemus secundum hoc duæ sunt possessiones. & facit hoc optime p Ald. qui dixit, dū sum in fundo vel cōspectu, habeo naturaliter: si absens, ciuiliē.

† Deest, in aliis.

† Tribonia no. Volus.

† Ex li.4.xii tu. 20.l.5. C.Th.

† Sic. C. Th.Du. aūt v.kal.

† Deest Du.& aliis. Sic tamen hēt C. Th.

b ¶ Possessionis. ¶ acquirendæ, secundum Azo. vel retinendæ, secundum Ioan.

c ¶ Vtranque. ¶ vel acquisitam animo & corpore, secundum primum casum. vel, id est illā quæ corpore & animo. Item quæ animo solo retinetur, ita esse legitimam, id est legitimum habere effectum, scilicet vsucapiendi, cum nullus mouet litem: aliàs præscriptio interrumpitur: vt ff.tit. j.l.hec bona. & vsucapio quantum ad effectum: vt ff.d. rei ven.l.fi post accep um. & caue tibi: quia hæc ciuilis interruptio prodest interrumpenti tantùm: vnde posset vsucapere cōtra dominum. licet alius moueat litē: vt ff.de diuer. præscri.l.intra. & ff.ne de sta. de.l.ij.§. præscriptio. secus in naturali interruptione quæ omnibus proficit: vt ff.de vsuc.l.naturaliter

Præscriptionis interruptio ciuilis à naturali interruptione differt.

d ¶ Silentio. ¶ id est cum neminem inuenio qui aduersetur mihi in ea.

e ¶ Progressa. ¶ etiam per executorem tantùm hodie: vt ¶ de præscri. xxx.anorum, sicut. & ad hoc ¶.qui.non ob.long. temp. præscrip.l.fi possessio.

Possessor post litem motam uidetur non possessor.

f ¶ Possessorem. ¶ quod ad vsucapionem vel præscriptionē. Sic ergo nota quòd possessor post motam cōtrouersiam videtur non possessor: vt hic Item in quibusdam habetur malæ fidei, vt scilicet de fructibus teneatur perceptis & percipiendis quādo habet scientiam rei alienæ: vt ff. de rei vendic.l.certum. Item quo ad quædam bonæ fidei. vt quo ad fatalitatem: nisi habuit scientiam rei alienæ: vt ff.de petit. hære.l.illud. & de rei vend.l.unique.§. nō enim. Item & implet vsucapionem triennij, licet de effectu nō profit: vt ff.de rei vend.si post acceptum. & fructus facit suos, si remanet bonæ fidei: vt ff.de vsucap. l.qui scivit. §. finali. & l.fi hominē. in fine,

g ¶ Dubiter. ¶ præsumptione iuris: licet ipse dicat se non dubitare in istis casibus afficiuntur res vitio: vt hic, & ff. de institu. l.fi plures & qui. ad l.procla. non licet. l.ij. in prin. Item quero hic, an ciuilis possessio sine naturali, vel econtra, quæritur: Respon. sic. si tradens alteram earum tantùm habet: vt si.eo.l.naturaliter.

Vitia sunt triplicia.

Vitia. ¶ CASVS. Si pater tuus aliquam rem surripuit: vel de prædio aliquem expulit, & ei succesisti: vitium patris tibi nocet: quia nec vsucapere, nec præscribere poteris. Viuia.

h ¶ A maioribus. ¶ id est authoribus. Et dic vitia alia realia verè, vt res furtiua, & vi possessa violentia ablatiua: vt institu. de vsucap. §. furtiua. non compulsiua: vt supra. quod met. cau. l. si vi & ff. qđ metus cau. l. si communi. §. penul. Item res data præsidi contra legem Iuliam repetundarum: ut ff. ad leg. Iul. repet. l. penul. alia quasi realia: ut ff.de acquir. rerū dom. l. bonæ fidei. & de usuca. ubi. §. fina. & institu. de usuca. §. fed. aliquādo. Alia personalia, ut dolus dans causam negotio, vel incidens ex proposito. Item mala fides quando credit venditorem non habere ius uendendi: ut infra titu 3. fi fraude. Item scientia rei alienæ, ut commodatarij, depositarij, & creditoris. Quid autem de precaria uel clandestina? R. dixit uitia rei. & pro eo uidetur ff. eod. l. Pomponius. §. cum quis. quod non placet nam precaria est iusta: quia cum domini uoluntate: ut ff. communi diui. l. communi diuidūdo. ij. §. in prædones. Item subtiliter suspiciens perpendere potest, quod licet clādestina dicatur possessio, tamen dicitur clādestina res: vt ff.de acquir.pol. l. claræ. de litigiosa. cōbat, quòd nō est victoria vitio rei, vt ¶.tit. j.l.j. His peroratis, de quō vitia realia durāt in persona vniuersalis successoris, vt hic, & singularis: vt hic, & vsucap. §. furtiua. & hoc quo ad vsucapionem, non quo ad fructus: vel. ad acq. re dom. bona fides §. pe. sed à vitiis personalibus, distinguitur singularis successor ab vniuersali. cum in pluribus. §. seruum. & de institu. sed & si quis. §. fi & ff.de negg.gest.l.nam & seruus.

Vitia an se quātur sic cessores.

c ¶ Hoc etenim. ¶ hoc ad primū casum referr.

d ¶ Discrimen. ¶ i. dānum in quæstis, quando dereliquit uel prodidit: ut & ¶. si aliena res pignorata. fit. l. nexum. Accur.

e ¶ Lucrum. ¶ quod est quando non apprehēderunt: ut ar.ff.ad Vell. l. bona §. i. & de pact. l. fi aute.

f ¶ Regula. ¶ ut §. de pactis. l. seruus.

g ¶ Detinendam. ¶ i. adipiscendam.

h ¶ Omni. ¶ puta mandati, contra procuratorē tutelæ, cōtra tutorem: negotiorum gestorum, contra curatorē & cōmodati ¶ cōmodatarii: & depositi, cōtra depositarii.

¶ DE PRAESCRIPTIONE longi temporis.

¶ Ex possessione cū titulo prouenit ¶ scriptio: ideo, de ea dicit, uel sic: de usucapione in genere (maximè rerū mobiliū) supradictū est. Sequitur ut videamus de præscriptionibus rerū immobiliū maximè, & incorporaliū. Sed quia in eis ne dū longissima, sed et iam longa præscriptio sibi uendicat locū: de ea uideamus. Azo.

Deest in aliis.

Sup nos.

Continuatio.

retinendam. observanda.

Id est detentum.

CVm post. ¶ CASVS. Possidebas prædiū, quoddam: Titius dicebat illud ad se pertinere: & te cum est litem contest. sed non curauit prosequi litem: tu prædium uendidisti Seio. an possit præscribere spatio longi temporis queri tur? Dicitur q̄ sic. Si uerò utatur accessione tua uendentis, præscribere non potest, cum aduersus te litem est contest. Viuianus.

i ¶ Motam. ¶ quod fit lite contestata: ut ¶. fi. reg. l. iij. omissa autem fuit triennio, uel consensu partium: non autem fuit remissa res: tunc enim secus esset: ut ¶. de pac. l. post quam. & sic nō est res litigiosa. Vel dic etiā ea pendente, sed omiserat ad tempus. nec minus poterat usucapere: quia ui tium litigiosi non afficit rem: ut diximus ¶. tit. j. l. vitia. Vel dic actū fuisse hypothecaria. Et sic non fuit res litigiosa: ut in auth. de litig. §. ad hæc autem. colla. viij. & sic multis modis ponitur casus.

Litigiosi uitia rem non afficit.

k ¶ Ad noua. ¶ sed cùm fiant domini traditione, qualiter usucapiunt: vt ff. de usuca. sequitur. ¶. Iana. R. fi. nouta dominia, i. nouos possessores. sic ff. de uerbo. sig. l. interdum sic econtra. ff de rei uend. l. fi in rem. Vel dic. noua dominia quo ad opinionem accipientium. Vel dic etiam dominū præscribere actioni quandoque: vt ¶. quod metus cau. l. iij. & in eo qui emit pignus: vt ¶. fi aduer. credi. l. j. Accur.

l ¶ Viginti anni. ¶ simul absentes, & inter præsentes. x. ut ¶. eo. l. fi. Sed nonne actio perpetuata lx. an. durat: vt ¶. de præscr. xxx. uel xl. an. l. fi. Sed illud est contra eum, in quem facta est contestatio: non contra alium.

m ¶ Interpellatione. ¶ ut ¶. l. proxi. & l. nec bona.

n ¶ Persona. ¶ si & titulum habet: ut ff. de usucap. l. Celsius. aliàs contra: vt ¶. eo. l. nec petentem. Accur.

Possessio ciuilis quæ fere amittitur.

secundum H. & Io. rem: nec ergo ciuilis possessio domino quàm nequit amittere nisi repellatur uel suspicetur se posse repelli: ut ff. d. si id quod. ¶. fin. In aliis duobus, i. cum deficitur colonus, uel tradit: dominus omnino possidere desiit, sed recuperabit per hanc legem. Accur.

a ¶ Competentibus. ¶ si mandati, si per procuratorem.

b ¶ Præiudicium. ¶ ut ei non sit quæsita: nec ali quod possessorium habeat dominus. Et sic no. malā electionem esse in culpa: ar. ff. locati. l. cum in plures. §. seruum. & de institu. sed & si quis. §. fi & ff. de negg. gest. l. nam & seruus.

c ¶ Hoc etenim. ¶ hoc ad primū casum referr.

d ¶ Discrimen. ¶ i. dānum in quæstis, quando dereliquit uel prodidit: ut & ¶. si aliena res pignorata. fit. l. nexum. Accur.

e ¶ Lucrum. ¶ quod est quando non apprehēderunt: ut ar. ff. ad Vell. l. bona §. i. & de pact. l. fi aute.

f ¶ Regula. ¶ ut §. de pactis. l. seruus.

g ¶ Detinendam. ¶ i. adipiscendam.

h ¶ Omni. ¶ puta mandati, contra procuratorē tutelæ, cōtra tutorem: negotiorum gestorum, contra curatorē & cōmodati ¶ cōmodatarii: & depositi, cōtra depositarii.

¶ DE PRAESCRIPTIONE longi temporis.

¶ Ex possessione cū titulo prouenit ¶ scriptio: ideo, de ea dicit, uel sic: de usucapione in genere (maximè rerū mobiliū) supradictū est. Sequitur ut videamus de præscriptionibus rerū immobiliū maximè, & incorporaliū. Sed quia in eis ne dū longissima, sed et iam longa præscriptio sibi uendicat locū: de ea uideamus. Azo.

CVm post motā, & omissā quæstionē res ad noua dominia bona fide transierint, & exinde noui viginti anni interceserint sine interpellatione, non est inquietāda, quæ nunc possidet, persona: quæ sicut accessione prioris dominī non utitur qui est inquietatus: ita nec impediēda est: quod ei mota cōtrouersia sit. ¶ Quod si prior possessor inquietatus est, & si postea per longum tempus sine aliqua interpellatione in possessione remanſit: tamen non potest vti longi temporis præscriptione. quod etiam in republica seruari oportet.

IN AVTHEN. vt spon. larg. §. rursus. colla. ix. constit. ij.

¶ Hodie mala fides auctoris in præscriptione longi temporis nocet singulari successori, si dominus rei fuit ignorans. Sali.

MAle fidei. ¶ CASVS. Lex C. dicit, quòd si dedi rem alicui uel uendidi, quòd ille qui accepit, præscribit. auth. distinguit: quia si possideo rem alienam, & eam do alij: an uerus dominus sci, an ignorato. si scit, curit præscriptio aduersus eum: si ignorat rem suam alienari, non potest præscribi. Viuia.

Vendito ris malafides, an nocet emptori.

Nouell. 119. §. rursus.

† Facit ad hanc auth. gloss. ij. in medi. in c. vlti. extra de præscr.

t ¶ Ignoret. ¶ sed nunquid sufficit eū scire quā docunque ante impletā præscriptionē, forte non Sed si uelit possessor cōpucare à tempore scientiæ, tempus computabit. x. uel xx. ann. si uoluit computare sibi tēpus præcedens ante scientiam, computabit præscriptionem xxx. annorum.

Fisci res uel publicæ an usucapiantur.

† Nouell. 119. §. de picuptione.

† Concor. cū hac auth. c. cum nobis. extra de præscript. vbi tempora schismatis deducuntur de præscriptione.

ADDITIO. Aduertas, quòd licet in casu huius auth. non procedat præscriptio nisi secundum modum in ea traditū: bonæ fidei tamen emptor contra quemcunque extraneum possessorem pterquam contra dominum Publicianā rem uendica. e potest. ita pulchre dicit gl. in uerbo. dominij. circa medium in c. abbatæ sanè. de re iudi. lib. vj. Item uideas xij. limitationes huius auth. quas ponit Ang. Are. in §. furiuar. instit. de usucap. & in §. fed istæ institu. de actio. in antepe. col. uersæ, addas tamen quòd dicta auth. &c.

QVod si quis. ¶ CASVS. Si continuatur præsens auth. ad legem C. Si rem alienam uel alij obligatam possideo bona fide & iusto titulo, præscribo decennio inter præsentes, uicennio inter absentes. Sed quid fi ego emptor, & dominus suimus octo annis præsentes: duobus annis absentes? Respon. hoc casu illi duo anni debent duplicari: ut si octo annis suimus præsentes, & duobus annis absentes, elapsis duobus annis primis adhuc requiruntur duo anni, quibus suimus absentes: & ita requiruntur. xij. anni, non autem xx. Viuianus,

u ¶ Absens. ¶ ut duplicetur tempus absentiæ, ut si præsens fuit quinquennio: & postea absens quinquennio, detur quinquennium tertium: & hoc cum absens fuit ex uoluntate: alioquin uel ipso iure non curreret, uel restitueretur. Vel intellige absentiam: quia alibi habet domicilium: ut ¶. e. l. fi. alij ut B. de absentia personæ. & sic malè poneretur hic, ubi de absentia domicilij tractatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LOngi.¶ CASVS. Ad hoc vt aliquis præscribere possit aliquā rē decē vel 20.ann.oportet ꝙ bona fide incœperit possidere,& continuè per totum tempus,& ꝙ non sit interrupta præscriptio per litem contesta.vel sic:Si possedi rem tuam bona fide. & continuè per spatium longi tēporis:ero securus. Viu.

Vsucapio completur q̄nq; interrupta possessione.

a ¶ Litis.¶ vel ét facti: vt vi expulsus non sit possessor. Et no.ꝙ in cāsibus in terrupta ét possessione cōpletur vsucapio. Primus: vt ff.de vsuca.l.rerum mistura.§.fi. Secundus ff.de vsuca.l.ceptam. Tertius, eo.ti.iusto,§.cum. Ité no. ꝙ interruptio alia natura lis,alia ciuilis, naturalis oibus prodest,vt a capite incipiat ad x. vel ad xx. an.vt ff.de vsuca.l.natura liter. ciuilis tm interrumpenti:vt ff.de diuer. præscri.intra.in prin.& in 40. an.extendit.v.vt ¶.de præscr.40.an.l.fi.

I vineę.¶ CASVS. Si mater tua dedit vitrico tuo vineas tuas in dotem: poteris eas repetere per p̄sidē ꝓuinciæ,si longi tēporis præscriptio non excesit. Viu.

† Max.ij.& Aq.l.Du.

† captam rectè.

b Restituì.¶ agente rei vendicatione.

DIutina.¶ CASVS. Si velit qs præscribere rem aliquam necesse hēt prætendere titulum suæ possessionis: nec sufficit dicere, ꝙ successit illi q eam possedit.Vel sic. Pr tuus decessit te hrde in stituto: inter res hr ditarias inuenisti res alienas, an eas posis longo tpe præscribere , quæritur ? Rñ.ꝙ non.Vi.

† Herino

c Successionis.¶ putati uæ non veræ.

d ¶ Non pōt.¶ q̄a credis defunctū eū q̄ viuit, vel te successisse cum alius successit:vt & ¶ ꝓ hrde. Lopinione.& l.fin.& ff.de vsuc.l. Celsus.nisi causam habeat iusti erroris, ut ff. ꝓ legato.l.ꝓ legato Vel pone casum:vt ff. ꝓ suo. l.fi ancillam.§.pen.

NEc petentem.¶ CASVS. Titius possidebat ꝓdiū meū . Seius mouebat illi litē de ꝓdio illo,& fuit adiudicatus Titij in lite illa : an Titius possit ꝓscribere ꝓ patio lōgis tpis? Dr ꝙ nō: nec mihi præiudicaut quōminus ꝓdium vendicare possim , q̄ei præstiti patrociniū. Viui.

e ¶ Nec petentem.¶ aduocaui ꝓ te in aliqua iusta causa : sententia lata pro te,comperi rem illam esse meam.Dr ꝙ non nocet.

Pro calu. r Concor. gl.j. in fi.in c.ex literis. extra de transact.

f Dominum.]non solum possessionem, vel non solū agentem hypothecaria ex persona petentis.Et dic ꝙ præstiti causam possessionis, q̄ ꝓstiti patrocinium : alii cuius eam esse credidi.q̄d quidem mihi non nocet: vt ff.de rei ven.l.inter officium.& ¶.de rei ven.l.re tua. Vel dic ꝙ soluit in debitam tibi possessionem credens ego esse debitam:vt ff. de cond.ind. Indebiti.§.j.sed tu sciebas indebitam:alias darem tibi titulum pro suo, vt ff.pro suo.l.hominem.

Sic ē hæc subscrip. restituenda , PP.Sirmij iiij &c. Casus. Soterico, Dua.

SI fraude.¶ CASVS. Titius induxit me dolo, vt venderem ei rē meam quam alias non eram venditurus,an eam præscribere possit,quæritur? Dicitur ꝙ non.Viuia.

g ¶ Si fraude,& dolo.¶ & pro.i.dolo,& dic,ꝙ dedit causam contractui sicut & fuit ¶.de rescin. ven.l.si dolo.& si credidi non tenere contractū. non præscribit:cum in iure errantes non præscribāt,vt ff. de vsuc. l.nunquam.in vsuc.in prin.fine ſciam non tenere,similiter non vsucapio: vt ¶. pro empto. l. si partem. & est ratio , quia deficit titulus: vt ff.de dolo.l.& adiiciunt ei sup decēniū tot anni quot annis ex decēnio fuit absēs.

¶ *Præscriptio sortit̄ effectū re possessa bona fide cū titulo per longum tempus nō interruptum.h.d. Bald.interrumpitur autē per litis contestationem.Sali.*

¶ Imp.Dioc.& Max.AA.& CC. L. II.

LOngi tēporis præscriptio iis , q. bona fide † acceptā possessionē , & cōtinuatā. nec iterruptā inquietudine litis a tenuerunt, solet patrocinari.PP.v. Kal. Decemb. † Max. & Aqui.Cos.

Dominus ūdicat à quocunq; rē nisi sit p̄scripta,aut aliud canōicū sibi obsistat .h.d. Bal.Vel sic:Mr q̄ dedit in dotē umeas filij, nō ꝓiudicat ei sed ltima ꝓscriptio ſic,h.d.Ś.

¶ Iidem AA.& CC.Antonio. L. III

SI vineę,quas mater tua vitrico tuo in dotem dedit , tuæ proprietatis sunt , nec vlla ꝓscriptio ex transacti tpis prolixitate adoleuit: præses prouinciæ restituī b tibi eas efficiet.

¶ *Sine titulo non ꝓcedit usucapio longi temporis.h.d.Bal.& Sali.*

¶ Iidē AA.& CC. Hermogeni. L. IIII.

DIutina possessio tātum iure successionis c sine iusto titulo obtēta ,pdesse ad ꝓscriptionē hac sola ratione non pōt d.

† iiij.Id. April. AA.Cos.

Error domini ꝓtans patrocinium alterius in re propria.vel etiam effectus non tribuit possessori titulum.Bal.

¶ Iidē AA.& CC. Stoterico. L. V.

NEc petentem e dñiū fab eo cui petētis solus error cām possessionis sine vero titulo pstitit,silētij lōgi tēporis ꝓscriptione † repelli,iuris euidentissimi est.S.Sir.xj.Ka.Ma.AA.Cos.

Si dolus dat causam cōtractui bonæ fidei ꝓpeditur titulus, & p cōsequēs usu capio.h.d.Vel sic: Dolus dās causam contractui bonæ fidei,inualidat titulū ad præscriptionē temporis longi.h.d.Sali.

¶ Pars epistolæ eorundem AA. & CC. ad Primosum præfidem Syriæ. L. VI.

SI fraude,& dolo g (licet inter maiores vigintiquinque ānis) facta vēditio est,hāc cōfirmare non potuit consequens tēpus:cū lōgi tēporis præscriptio in malæ fidei cōtractibus locū nō habeat.

¶ *Non nocet amissio instrumētorum si de iure possessionis aliter ꝓbari.h.d. B. Vel sic.Instrumentorum amissio,uel subtractio nō ꝓiudicat præscriptione munito.h.d.Sal.*

¶ Iidē AA.& CC. Antheæ. L. VII.

LOngi temporis † possessiōe mānitus , instrumētorū amissio nihil iuris aufert h : nec diuturnitate possessionis †partā i securitatem maleficiū alterius k turbare potest. Dat. Prid.Kalen. Ianua.AA.Cos.

Titulus iniustus ꝓ errorē iuris usucapiēdi cōdonē nō parit.h.d.Bal.Vel sic:Adoptio inualida uel error iuris nō est sufficiēs ad ꝓscriptionem longi temporis.h.d. Sal.

¶ Idem AA.& CC.Celso. L. VIII.

SI is,cōtra quem supplicas,matris tuæ quōdam mācipia quasi filius ex cā tm adoptionis defendit:affectio destinatæm , † & illicitæ adoptiōis ad horum dñiū ei quęrendum sola nō sufficit. qua propter mācipia petere non prohiberis,nullā timēs tēporis ꝓscriptionem: si hoc tantū initio n præcedente,is cōtra quem supplicas, horum possessionem adeptus est.

Exceptio ꝓscriptionis non ꝓt opponi in initio,sed probanda uenit fundata intentione actoris. Bal.

¶ Iidē AA.& CC.Demostheni. L. IX.

EMptor o bona fide cōtra præsentem decēnij præscriptiōe (cuius p in initio q cōtestatio nem r haberi sufficit) posteā q̄ suā impleuerit intentionē petitor,adhibita ,pbatione s iustæ possessionis defēsus,absolui rectè postulat.

Vsucapio longi temporis litis contestationē interrumpitur.h.d.Bald.

¶ Iidem AA.& CC. Rhegino . L. X.

NEc bona fide possessionem adeptis lōgi tpis ꝓscriptio post moram litis cōtestatæ cōpleta,ꝓficit:cū post motā cōtroversiam in ꝓteritum t æstimē-

Ongi temporis.] CASVS. Si emi aliquam rem , & longo tpe possedi, si amissi instrm quo cōtinebatur ꝙ emi: an noceat mihi,quęritur? Dr ꝙ non. & si aliquis mihi illud surripuit, nō ideo minus potuit me tueri ꝙ præscriptionem. Viu.

h ¶ Aufert.¶ vt & ¶.de fide instr.l.j.

i ¶ Partam.¶ quia aduersarius ei surripuerat instrumentum.

k Alterius.¶ subtrahentis instrumenta nam non debet alteri per alterum &c.vt ff.de reg.iur.l. non debet alteri.

LIs.¶ CASVS. Mater tua adoptauit quēdam in filiū:qđ non potuit, ni si beneficio principis in solatiū liberorū amissorū in acie principis, & tunc dote,& ita nō tenuit adoptio,decessit mater: filiꝰ adoptiuus possidet mancipia ex successione matris:an possit ea vsucapere requęritur?Dr ꝙ nō.nec tibi vendicanti obstabit longi temporis præscriptio, Viuia.

l ¶ Quasi filius.¶ adopti uus mulieris,qđ esse non pōt:vt infra.de adop.§.fi minꝰ. & ¶.de fideicom. leam quam .

m ¶ Destinatæ.] quantū enim ad destinationem, est adoptio: non quātum ad ius.

n ¶ Initio.¶ er.oneo:vt ff.de vsuc.nunquā in vsucapionib.in princ.

EMptor.¶ CASVS. Seius emit quādam rem q̄ Titius dicebat ad se ꝓtinere , Titius conuenit Seium rei vendicatione. Seius opponit ꝓscriptionem longi temporis , an hanc exceptionē opponere debeat,quæriꝰ? Rn. ꝙ sic.& ante lit. contest.& eā ,pbabit post lit.contest. cū de intentione sua docuit Seius. Viu.

o ¶ Emptor.] idēq; possessor qui conueniebatur & exceptionem præscriptionis opponebat.

Antheo Præscriptione.

Paratam.

Rhegino

Vendum.

p ¶ In cuius.¶ ſ.præscriptionis.

q ¶ Initio.¶ i.in princ.& est interpositio.& dic ꝙ ex voluntate,non necessitate:nam cum sit peremptoria,opponi potest vsque ad sententiā: vt ¶.sen.rescin.non poss.peremptorias.

r ¶ Contestationem.¶ id est ꝓcestationem,eam opponendo,postea probando.

s ¶ Probatione.¶ vt ¶.de excep.l.si quidē . & hoc si testificata nō didicit: vt in auth.de testi.§.quia vero. colla.7.

NEc bona fide.¶ CASVS. Titius possedit rem alienā ꝓ vnū annum. dñs fecit lit. contest. & in prosecutione litis lapsi sunt duo anni , an isti duo anni,sibi proficiant ad vsuca.perficiendam,quæritur? Dicitur ꝙ non.Viuian.

t ¶ In ꝓteritum.¶ vt si tantum tempus cucurrit ante litem contesta.qđ ad præscriptionem sufficit,bene fit,alias non completur:vt hic , & ¶. de rei ven.l.more.Sed secus in vsucapione, nisi quo ad effectum , vt ff.de rei uend.l.si post acceptum.

u ¶ Aestimetur.]præscriptio.

Super

SVper longi.¶ CASVS. Titius possedit rem alienā x.an.inter præsentes,xx. inter absentes,potest cā præscribere.nec est distinguendū an ex lucratiua causa,puta ex donatione uel titulo legati:an ex nō lucratiua,puta ex uēditione,& ꝓ tuti accessione tēporis prioris possessoris. Vi.

Præscribē tibona fi. a ¶ Introducitur.¶ vt ¶.de vsuca.transfor.l.j.

Sequomodo ꝓbet. b ¶ Probetur.¶ quod ē eo ipso ꝙ non probatur contrarū ¶.d euict.l.pe. cū ghibet ꝓsumit ignorare rē esse alienā,ut ff.d proba.l.uerius.sic & ¶. q. mili.non poſl. super seruis.lib.xij.Accur.

ADDITIO. Et aduertas secūdū doctores hic, q̄ possessio cōtinuata ꝓ bāt ex præsumptionibus: nam si quis possedit iam sūt x.anni,& possidet ho die ꝓsimiſ medio tēpore possedisse, q̄a possessio solo animo retinet : d quo tñ uideas larius per Bar.in l.Celsus. ff. d usu.

† præscri. ptę.

c ¶ Competat.¶ vt & ¶. si quis ignorans rem. l.fi. & ff. pro empt.l.ij.§.pen. & ff.de contrahēda.em. Idolia.§.fi.Accur.

d ¶ Lucratiuæ.¶ ut ff.de acqui.poſl.locus.

CVin in longi. CASVS. Olim erat dubium qualiter deberet intelligi,quod dicitur ꝙ præscriptio currit inter ꝓsentes decēnio:inter absentes vicennio. erat eñ qua ſtio, an esset necesse ꝙ actor & reus essent in eadem prouincia,an nō, & res esset in eodē loco ubi petitur.dicit ergo, ꝙ præsentes debent intelligi qui habent domiciliū in eadē prouincia: de re q̄ ꝓscribitur,non distinguit,sit in ꝓsentia uel nō: si uerò non habuit domiciliū in eadē prouincia: tunc intellige absentes: & dixi ꝙ non est curādū ubi res sit quæ præscribitur,q̄a ille cuius res est, habet actio.pro ea prosequenda q̄ incorporalis ē: nec loco continetur , & eadem sunt obseruanda, etsi res incorporalis peta tur : puta seruitus realis, uel prędialis,vel urbana, uel personalis, ut usufru. Viuianus.

e ¶ Vbi positæ sunt.¶ ultra māre,uel citra: & hāc soluit non esse de hoc curandum.

f ¶ Alterutrius. ¶ & hic dicit quōd utriusque.

g ¶ Prouincia.¶ & hanc soluit,ꝙ in eadem ,puincia sufficiat esse ꝓsonas: non autem de re est curādum ubi sit.

h ¶ Sancimus.¶ soluit secundam.

i ¶ Id est.¶ hic soluit tertiam. Et nota unū locum appellari unam prouinciā.sed hodie non uidemur habere locum : sed in eadē ciuitate esse debent, ut olim singulę prouincię.

Possessio cōtinua lōgi tēporis decē uel uiginti annorū, interueniente etiā titulo lucratiuo,& bona fide,sufficit ad usucapionē inchoandam,& etiam complendam:& etiā tempus auctoris ei additur.h.d.Bal.

¶ Imp.Iusti.A.Mennæ P.P. L. XI.

SVper longi temporis præscriptione, q̄ ex decē vel viginti annis introducit, ª perspicuo iure sancimus, vt siue ex donatione, siue ex alia lucratiua causa bona fide quis per x. vel xx. annos rē detinuisse probetur, ᵇ adiecto, scilicet, tempore etiam prioris possessoris: memorata lōgi temporis †exceptio sine dubio ei competat, nec occasione lucratiuæ ᶜ causę repellatur. D.Kal.Iun.DN. Iustiniano PP.A.Cos.

Ista lex est Iustiniani, & est una de quinquagita nouis cōstitutionib.& decidit tres quæstiones antiquorū : & est pulchra,& breuiter hoc intendit:Tunc dicitur perfici (alias perfecta) præscriptio longi temporis inter ꝓsentes q̄n ꝓscribens, & is cōtra quē ꝓscribitur, sunt eiusdē ,puincię, nec requiritur ꝓsentia rerum, aut scientia eius cōtra quē ꝓscribit.h.d.tota lex.Vel sic, Præscriptio lōgi tēporis inter ꝓsentes cōpletur decēnio,inter absentes uicēnio: & ꝓsentes dicuntur q̄n uterq; habet domicilium in eadē prouincia, licet nō in eadē ciuitate, nec curatur ubi res sint site, nec an sint corporales uel incorporales,ut usus fructus & cęteræ seruitutes.h.d.Sali.

¶ Idem A.Ioanni.P.P. L. XII.

CVm in longi tēporis præscriptione tres emergebāt veteres.ambiguitates; prima ꝓpter res vbi positę sunt, ᵉ secūda ꝓpter personas,siue vtriusq;, siue alterutrius ᶠ psentiā exigimus: & tertia, si in eadē ,puincia ᵍ vel in eadē ciuitate debēt esse psonæ tā petētis quā possidētis, & res pro quibus certat: omnes eas præsentis legis amplectimur definitiōe, vt nihil citra † eam relinquatur.

¶ Sācimus h itaque debere in huiusmodi specie vtriusq; personæ, tàm petētis quàm possidētis ꝓtari domicilium: vt tā is qui dominij vel hypothecę quęstionem inducit,quàm is qui res possidet,

1 ¶ Excludi.¶ hic adiunge ¶.§.finautem &c.

m ¶ De rebus ¶ soluit primam & finem tertiæ,quod est idem.

n ¶ Sin autem.¶ redit ad tertiam. Accur.

o ¶ Inter absentes.¶ No. domicilium dicitur quis habere ubi maiorē partem fortunarum suarum habet.vnde cùm recedit,peregrinari uidetur j.de incol.l.ciues. ubi if quis lix.Sed quid si nullo loco habet domicilium? Rñ. quo ad omnes pro ꝓsente habet secundū lo. Ité quid si in pluribus? Rñ.& tunc quo ad omnes ,p ꝓsente habet.nā & in nullo loco & in pluribus locis ꝓt aliqs habere domicilium; vt ff. ad munici.l.assumpto.§.pen.& l.eius.§.pe.

Domicilium habere.

Præsens vt Ité no.qualiter qs dicit ꝓsens,uel absens,ratione ,puincię,alias est absens: qui extra iudicii estimū. d dā.infec.l.iij.§.absēs. & ff.de fideico.l.ib.j.no tā.§.a bēsse.& in auth. d. test.§.pe.coll.vij.aliaꝰ, audiri non poterit , vt ff.d verb.obl.l.j.in prin.quarto, qui est extra hortos, ut ff de uerb.sig l.absentē.& de ꝓcu.l. ꝓsens. Ité not. q̄dam legūt hic aut haqua leginus s.c.l.j. q. si quis quibusdam.

p ¶ Nihil.¶ redit ad primam.

q ¶ Incorporale est.¶ ut & institu.de re.corpo.& incorp.§.j.

r ¶ Potitæ.¶ nā iura ꝓsonalia siue corporalia sequuntur fundū, ut & ff. ad Treb.l.j.§.si hæres.

s ¶ Et dominū.¶ i.possessio ratione dñij. nā dominium habet.

t ¶ Vel creditorem.¶ ꝓscribitur ergo x. vel xx. annis contra creditorem ab extraneo qui habet titulum,ut hic, & ¶. si aduer.cre.d.diuturnum.

† diutino.

u ¶ Diuino.¶ Not.diuinitus leges factas,ut ff. d legi. & sena.l.lex est & &c. & in auth.de fide instru. § ꝓterea.circa pri.ti.col. vj.sed & decretū dicit,q̄ leges.per ora principum sunt diuinitus promulgatæ,ut ¶.de uete. iure enucle.l.j.§.sed neque.

† post hāc.

x ¶ Vel ignoratia.¶ nō curatur de eo quæ nō est in dño ꝙ quē ꝓscribit, ut hic, & ¶. de ꝓscri.xxx. an.l.sicut.in fine. sed in ꝓscribēte sic exigit ignorantia,ut sic bonā fidem habeat, ut ¶.pxi. dixi.& ¶.e.l.emptor.

† ex possessione. Possessiōe. Leges diuinitus factæ sunt.

y ¶ Nō soli sint.¶ i.non corporales,sed incorporales &c.ut usus, & usufructus,& seruitutes rusticę,ut subiicit,quę oēs amittunt.v.vel xx.ann.ut hic,& ¶.de seruit.l.sicut.& ff.de usuc.l.sequit.§.fi.nō autem acquiruntur ut alię res,ut ff. de seruitu.l. seruitutes.iij.in prin.nisi habeant perpetuam causam,uel quasi, ut ¶.de serui.l.ij.alias tanto tempore cuius nō extat memoria,ut ff. de aqua plu. arcen.l.j.§.j.Item no.ꝙ tota hac lege tractatur de absentia domicilij,ꝙ quam restitutio in integrum non datur:sed j.tit.ij.quibus non obiicitur longi temporis præscriptio,tractatur de absentia personæ.& j.de an.excep.l.ut perfectius.& ¶.de resti.mi.per totum.

Seruitutes quāto tempore amittuntur.

¶ IN QVIBVS CAVSIS CESS.&c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Continuatio. ¶ Supra dixit in quibus casibus locũ habet longi temporis præscriptio: nũc in quibus cesset: & primò propter causam & ipso iure, vt hoc titulo. deinde propter personã, & propter in integrũ restitutionẽ: vt ſ. tit. pxi.

SIr CASVS. Locasti colono prædium tuum: nouerca tua instrumenta per quæ poteras probare dominium prædij ad te pertinere, subtraxit: colono tradidit, vult se ueri præscri. decẽ ann. an posse, quæritẽ? Dicitur quod nõ.

a ¶ Hoc solo.] quia causam possessionis mutauit, imò ob hoc repelli tur ab vsu: vt ff. de vsuca. l. non solum. §. quod vulgò. &. quia colonus: ve §. communia de vsuca. l. j.

† Mardo. pq. INseruorum] CASVS. An seruus a'ienatus si decem annis bona fide possideatur præscribi possit, quæritur? Dicitur quòd non: quia in seruo cũ sit res mobilis, nõ habet locum præscriptio, sed vsucapio.

b ¶ Cum vsucapio.] cũ causaliter & tẽporaliter legi poteſt.

c ¶ Locum habeat.] nisi sit res vitiosa: vt §. de ser. fugi. l. j.

† Deest in aliis. d ¶ Peruenit.] nisi rei immobilis pars cẽsea tur: vt ff. de diuer. & tẽp. præscrip. l. lõge. sed fallit hæc lex in rebus obligatis, quæ decem vel viginti annis præscribuntur contra creditores: vt ſ. tit. vj. l. j. sed ibi dicitur magis præscribi contra actionem.

† Apollinaris. VNus.] CASVS. Habebam tecũ rẽ communem: eam decẽ annis solus possedisti: an præscriptio, longi tempo ris te tueri possis quominus pars mea quæ mihi communi diuidundo iudicio, quæritur? Respon. q non. non enim huic actioni præscribitur eo tempore.

† Deest, ut & ostendit Accur. † in communi. e ¶ Vnus indiuiduũ.] id est rem quæ remanserat indiuidua.

† Du. iii. k. f ¶ Temporis.] scilicet longi, scilicet decem annorũ inter præsentes, viginti inter absentes: vt §. ritu. j. l. super.

Actiones mistæ quãto tempore durant. g ¶ Cum neque.] facit bona ratio: quia actiones istæ mistæ sunt in rẽ, & in personã: vt insti. de act. §. quædam. vnde xxx. annis durant, sicut & aliæ mistæ: vt §. de petit. hered. l. hæreditatis. & j. l. proxi, sed & aliam potuit redde re rationem, quia sciens alienum, & sine titulo possidet, ut §. famil. ercis. l. fœminam. & §. ri. j. diutina. Sed quid si ille qui mecum rem communẽ habet, in solidum eam uendit: an emptor usucapiet? Videtur quòd nõ, quia & contra eum competunt mihi istæ actiones mistæ, ut ff. de actio. empt. l. Iulianus. §. idem Celsus. & ff. communi diuid. l. communi diuidundo ij. §. fin. Et contra quod fic, ut §. de communi. re. al. l. j. quod puto uerum, si tum credidit esse uendentis. & si agatur communi diuidundo, post completam præscriptionem, excipietur de dominio, & sic in communi diuidundo non uincet, nisi se dominum probet, cum negetur, quod cum parare non poterit, absoluetur possessor a iudicio communi diuidundo, ut ff. fam. ercun. l. in fine.

H Aereditatem.] CASVS. Si rem meam x. an. bona fide possedisti, certum est quo minus agam rei uendi. ad rem, obstabit mihi longi temporis præscript. & si hereditatem ad me pertinentem pro hærede uel pro possessore quis x. ann. possedit, an tutus sit longi temporis præscriptio. quo minus agam petitio. hæreditatis aduersus eum, quæritur? Respon. quòd non.

h ¶ Non potest. § vt §. de iure delib. l. licet. & est ratio: tũ quia titulus definit, tum quia mutatur vt §. de peti. hære. l. hæreditatis

i ¶ Alio titulo.] qui multi sunt, & enumerantur ff. post titulũ de vsuca. usque ad ti. de re iudi.

k ¶ Non possit.] per petitionem hæreditatis, nisi quando venditor nõ compareat, vel modico distracta est: vt §. si cẽte em po re, vel empta est à fisco. vt ff. de peti. hæredi. l. nec vllam, alias lectam. §. si quis sciens. & §. item si quis à fisco. Item & quãdo titulus habetur pro nõ titulo: vt in eod. titul. nec vllam. §. omnibus. quibus casibus cum excedat hęc actio suos terminos, excedit à non suis terminis, vt §. de edic. diui. Hadrian. tol. l. fi. §. fin. In casu tamẽ quo præscribi dicẽmus, quãdo scilicet iusto, errore se credit hæredem, cũ non sit: & sic possidet, & vsucapit: vt arguit. ff. pro le gato. j. pregato. Sed quare hæc actio non datur contra titulo possidentẽ? Respon. quia qui titulo possidet, nõ reputat mihi pereuntis hęreditatem: nã potest esse verũ cũ emittens, & dominum rei esse: & tamen me hæredem, ac ſi possideat pro hærede, uel pro possessore, restituit: cũ ſe asserens hæredem, per consequens me negetur nã duo heredes insolidum esse nõ possunt: sicut nec alias duo domini: vt ff. de cast. pecu. l. hæreditate. §. pater.

l ¶ Nocet.] quo minus longo tempore præscribatur.

I puerum.] CASVS. Si seruum meũ ab hostibus captum quæredebas liberũ redemisti, & tuis sumptibus extraxisti, cumq; longo tempore apud te habuissem mihi vendicati obstabit longi temporis præscriptio, quæritur? Respond. quod non. sed tenebis tibi quod in eũ erogasti, eum recuperare potero, cùm cum pro derelicto non habui.

m ¶ Si puerum.] id est seruum. Accur.

n ¶ Pro derelicto.] alias autem esset occupatis: vt ff. de ſtip. ser. l. quod seruus. vel esset liber homo, ut §. de Lati. li. tol. §. sed scimus. & in auth. de nuptiis. §. & hoc multo collat. iiij. Accur.

o ¶ Existimans.] idem puto si crediderit seruum, ut arg. ff. de capt. lin bello. §. si quis seruum. & pro impensis habeo negotiorum gestorum actionem ad sumptus, ut ff. de neg. ge. l. sed & an ultro. § j.

¶ QVIBVS NON OBIICITVR longi temporis præscriptio.

¶ *Propter causam cessat præscriptio in superiori titulo. nunc dicit quando propter personam cessat.*

TEmpus.] CASVS. Si in expeditione degẽtis possessionẽ præscripsisti: an ei reuerso, nõ obstante præscriptione detur peritio, quæritur? Resp. quòd sic.

p ¶ Non parit.] cum effectu, quia restituitur: vt §. de resti. mili. l. quod tempore. & l. j.

Cum

rei uindicatio quę est actio merè realis, & datur contra possidentem titulo, bene potest tell. præscriptione longi temporis. h. d. secundum. Pau. de Ca.

¶ Iidem AA. & CC. † Liborę. L. IIII.

HAereditatem quidem petentibus longi tẽporis præscriptio nocere nõ potest: a verùm iis qui nec pro hærede, nec p possessore, sed p empto vel donato, seu alio titulo res, quę † ex hęreditate sunt vel fuerunt, possidẽt, cũ ab his successio vindicari nõ possit, b nihil hæc iuris definitio nocet. iij. Id. Septemb.

¶ Qui non possidet ex animo ut quæratur ei dominium, non usucapit longo tempore. h. d. Bal. uel sic, Sine titulo non procedit longi temporis præscriptio: & pro expensis in fundis datur retentio. h. d. Sal. uel sic, Res mobilis sine titulo etiam longo tempore non præscribitur. h. d. Pau. de Ca.

¶ Iidem AA. & CC. Hosimo. LEX V.

SI puerum m non p derelicto n habitũ, sed ab hostib. vulnerati sumptibus tuis (sicut asseueras) liberũ existimãs o curasti, lõgi tẽporis præscriptione quo minus dominus eius offerens erogata re etè vindicet, defendi non potes.

Quibus non obiicitur longi temporis præscriptio.
TITVLVS XXXV.

¶ *Si præscriptio cõsummatur in absentia personali iusta, impetrari potest in integrũ restitutio ex clausula generali. h. d. cum l. seq. Bal. Vel sic: Militi in expeditione existenti, in effectu non currit præscriptio, qa datur restitutio h. d. Sal. uel sic: Contra absentem causa reipublicæ, & sic necessaria, & probabili currit præscriptio longi temporis titulo, & bona fide. sed non cum effectu: quia non obstat exceptio, & potest peti restitutio. h. d. i. & ij. & etiam l. vi. qui incipit, ab hostibus. Si uerò sit absentia uoluntaria, bene præscribitur cum effectu. h. d. Pau. de Ca.*

¶ Imp. Alex. A. Venuleio. LEX I.

TEmpus expeditionis aduersus petitiones si quæ competisse iustè probari possunt, præscriptionem non parit. p vj. Non. Iul. Iuliano & † Crispino Coss.

Petitio hæreditatis quinquennio datur contra possidentem.

† Du. Aurelio archiatro.

† hęredem

rigitur.

† Veteranum. al. Venulico.

† Du. Crispo. sed hic rectius enim uocat Cassio. & Herodian.

CVm per absentiam.] CASVS. Si prædium alicuius medici existentis in comitatu principis, dum eratabsens præscripsisti: an non obstante lon. temp. præscri. illud recuperare possit, quæritur? Resp. q. fieri nec est necesse, vt ex speciali beneficio opinionis putatur ne sibi opponat longi temp. præscrip. cum iusta absentia eum excuset.

a ¶ Irrisisse.] emendo à non dominis.

b ¶ Temporis.] ſ. ex speciali beneficio, vel rescripto: nã sup. fluũ ẽ, &c. vt j. d. thesaurus. j. lib. x.

c ¶ Diuturnitate.] nota, superfluum est præcibus implorare, quod de iure competit.

d ¶ Defendat.] petita à te restitutione in integrum: vt ff. ex quib. cau. ma. liter eos. §. ſi. ſecus in voluntaria absentia: vt j. de præscrip xxx. ann. l. ſi cui. tibi, non secus.

NOn est.] CASVS. An rem minoris lõgi temp. præscri. præscribere possit q. s, quæritẽ? Respon. q non: quia in minori ætate non admittitur, sed in maiore.

e ¶ In minore.] ad hoc §. de tempo. in integrum restit. l. vtili.

f ¶ Non imputari.] ſ. eum effectu: q a restituit. sed hodie ipso iure seruatur tlia ſitis: vt §. in quibus cau. in integ. resti. non est ne. l. ſi. §. ſed m quoſdã, ſed secundũ Io. dic ipso iure etiã veteri iure nõ curre re. præscriptionẽ pupillo x. vel xx. ann. vt ff. de acq. re. do. l. bonę fidei. nec adulto. nã p orationẽ diui Hadriani prohibẽt rerũ eius alienatio: vt ff. d reb. eo. qui sub tu. l. j. & §. de præ. mino. l. j. ergo & præscriptio: vt ff. de verb. sig. La lienat. ois. in vsucapio ne ergo tantũ rerũ mobiliũ adultorũ, vt ipso iure nõ curra: addit Iustinianus ad præscriptionẽ in l. prædicta sancimus. §. in quibus causis resti. & c. secundum opi. Io.

I possessio.] CASVS. Si rem meam longo tempore iusto titulo bona fide possedisti, tutus eris perpetuo: nisi rei pub. causa vel aliquo casu fortuito ab fuerim nã ex his causis absẽti præscriptio non obstat.

g ¶ Incõcussa.] neq; de facto neque de iure.

h ¶ Fortuito casu.] & generaliter, ſi de necessitate nõ volũtate absuit: vt ff. qui. ex cau. ma. l. sed & ſi per prætorem. §. ſi. & de mil. Papinianus.

NEque.] CASVS. Mutuaui tibi x. ſtesti. p x. ann. nec petij: an p ſcrip. lon. tẽpo. tueri te possis, quæritẽ? Resp. p nõ: qa personali actioni longi tẽporis præscr. nõ obstat.

i ¶ Actioni.] ſimplici: vt §. de consti. pe. l. ij. & §. de nego. gest. adue. ſus. & arbi. tu. l. tutores. vel mistæ vt §. ti. j. hæreditatem. nisi in casu vt diximus §. ter. j. l. vnus. hæc ergo præscriptio longi temporis, in realibus tantùm locum habet. Sed certè & personales quædam tolluntur longo tẽpore, imò breuiori: vt ecce interdicta plura quæ anno tollũtur: vt ff. de interdict. j. in fi. & maxime illud de glande legenda quod triduo durat: vt ff. de glan. leg. j. Item & actio quod metus causa quandoque x. annis tantum durat: ve §. de iis quæ vi, & cl. ſi vi. Itẽ redhibitoria. vj. mẽsibus: quanto imminorisanno: vt ff. d ędi. edict. l. ſi ẽdum. §. final.

Actiones quædã personales tollunt breui tempore.

B hostibus.] CASVS Dicit Imperator in hac lege, q. ſi captiab hostibus rem vsucapere icœpisti: & eo reuerso vsucap. compleueris, dabitur vtilis, Viuianus.

† Dolæo k ¶ Vel qualibet alia, directa dat, cũ nõ ẽ vsucapio cõplera. Vel dic qualibet alia, ſ. vtili rescissoria cũ est cõplera: vt j. de capti. ab hostib. & §. de rei vend. l. nullo. Vel dic qualibet alia, ſ. vtili, sine fit cõpleta vsuca, siue nõ: nã fortè ad capum tacens habeat tũ vtilẽ qa ephyteota erat vt supriciarius: vt ff. de rei vẽdi. l. prætor.

k ¶ Vel qualibet alia.] i. rescissoria. cũ iam completa est præscrip.

l ¶ Factum.] id est, præscriptio rei.

m ¶ Opitulatur.] possessori rei. Accursius.

PRæscriptione.] CASVS. Si rẽ meam bona fide inter ſsentes. an possedisti vel xx. inter absentes, tutus eris. sed ſi aliquib. illorũ x. an. aberã causa reipu. illi ſubducetur: nec computabũtur.

n ¶ Quod tps.] q pro sed. & dict. o tps omittit, & postea ponitur cum illa dictione restituum.

ex alicuius. Du. q ſi

o ¶ Rationis est.] vt & §. de resti. mi. l. q tẽpore. & ff. ex quib. cau. ma. l. sed & ſi. §. quoties.

SAncimus. CASVS. Si res militis, dũ est in expeditiõe, vsucapiatur, vel præscribat; illa cpa q. b. erat in expeditiõe, subducẽt de medio: qd bñficiũ existẽti in domo nõ in expeditione sibi denegabit: sed cùm est in expeditione sibi dabitur beneficiũ quod aliàs ſi in alijs locis ſtet, non concedetur.

p ¶ Opitulari.] vt §. de adulte. l. ſi quondam.

q ¶ Adiuuantibus.] vt §. de resti. mili. l. fin.

¶ SI ADVERSVS creditorem, &c. Continuatio.

¶ *Supra dixit de præscriptionibus quę competunt contra uendiciationes, q. q iure dominij dãtur dominis: nunc de ijs quę contra hypothecariam dantur.*

¶ *Aduersus præscriptionem contra captũ ab hostibus reuersus potest restitui: & restituitus intentat directam, quam primo habebat: quandoque intentat utilem quę appellatur rescissoria. h. d. coniuncta glo. Bal. uel sic: Reuersus de captiuitate rem non præscriptam uendiciat actione directa, præscriptam uerò utili rescissoria, restitutione prę habita. h. d. Sal.*

¶ Iidem AA. & CC. Dulcio. † L. VI.

A Bhostibus captus, ac postliminio reuersus, actione in rem directa, vel qualibet alia k dominium vindicando, temporis aduersarij possessionem frustrà times: cum aduersus eos, qui restitutionis auxilio quacunque ratione iuuantur, huiusmodi factum l non opituletur. m

¶ Præscriptio longi temporis contra præsentem, finitur annis decem, contra absentẽ, annis uiginti: de quo debet deduci omne tẽpus quod debet restitui beneficio restitutionis. h. d. secundũ Bal. Vel sic: Præscriptio longi temporis est decem annorum inter præsentes: & uiginti inter absentes: tẽpus tamen iustę absentię mediante restitutione subducitur. h. d. secundum Sal.

¶ Iidem AA. & CC. Cassandro. L. VII.

PRæscriptione bona fide possidẽtes aduersus præsentes annorũ decem, absentes autem vigiti muniũtur. † quod tẽpus n si ex alicuius personæ de petitorum parte restitutionis prætendatur auxilium, deducto eo, quo, si quid fuerit gestum, succurri solet: restiduum tempus computari, rationis est. o

¶ Militibus in expeditione degentibus ad uersus præscriptionem contra eos inchoatã succurritur, non militibus delicatis in domo sua manẽtibus. Bal. uel sic: Tempus absentię uoluntariæ uel præsentię militib. non suffragatur. h. d. secundum Sal.

¶ Imp. Iusti. A. Menne PP. L. VIII.

SAncimus iis solis militibus, q. expeditionibus occupati sũt, ea tantũmodò tempora, quæ in eadem expeditione percurrũt, in exceptionibus declinãdis opitulari, p illis temporibus per quæ citra expeditionum necessitatẽ in aliis locis, vel in suis ędibus degunt, minimè eos ad vindicãdũ hoc priuilegium adiuuantibus. q

D. Ka. April. Cõstãti. Decio Coſ.

Si aduersus creditorem præscriptio opponatur.
TITVLVS XXXVI.

¶ *Tertius possessor cõtra hypothecariã aduersus creditorẽ p scribit lõgo t pe. actio uerò p sonalis cõtra debitorẽ salua manet. h. d. Bald. uel sic: cõtra hypothecã p scribit longo tẽpore a quolibet possidente, excepto a creditore cũ eius hẽde. h. d. cũ lege. se. secũdũ Bar. uel sic, Extraneus pignorũ possessor titulo & bona fide p scribit hypothecariæ actioni spatio tẽporis lõgi, p sonali cõtra debitorem salua manente. debitor uerò nec eius hęres præscribit tẽpore longo. h. d. secundum Salic.*

Diutur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iuturnum. ¶ CASVS Mutuasti mihi x. obligaui tibi pignora. ea distraxi: uel quis extraneus ea possedit. x. annis an agẽte te hypothec. pro pignore ¶ possessore possit ut. p scri. long. tẽp. te repellere, quæritur. Resp. quod sic. Si uerò ego, aut heres meus ea possideret: non obstaret tibi longi tẽporis præscriptio. nihilomi-

† Valerię. nus primo casu aduersus me pro debito durabit personalis actio.

† confirmatum. a ¶ Diuturnum. ¶ ix. an. inter præsentes. xx. inter absentes: ut ¶. l. proxi. sic accipitur instit. de usuca. §. diuturna.

b ¶ Inefficacem. ¶ quo ad effectum: ut ff. de diuer. p scrip. l. creditor. sed prima facie est efficax: ut instit. de excep. §. j.

c ¶ Successerunt. ¶ uniuersali titulo: ut hic. non singulari: ut §. ritu. ij. l. super. & ¶. l. proxi. & §. de act. & obl. l. est i arbitrio.

d ¶ Incumbam. ¶ & pter quã si secundus creditor possideat: ut ¶. de p scrip. xxx. ann. l. cũ notissimi. § j. Sed uidetur nõ præscribi hypothecariæ x. annis, etiam ab empto rent. ff. de dam. infect. l. cum postulassem in fine. quæ est cõtra. Sol. ibi creditor fuerat absens ex iusta causa: hic pseus: Vel fortè sine iusta causa absens. Vel ibi interrumpit creditor præscriptionẽ. Vel ibi prius cœperat possidere possessor, q. postea emit, quã res obligarentur. Vel ibi quærit, sed non soluit. Item quare non tollitur hypothecaria per usucapionẽ triennij, ut ¶. de pig. l. usucapt. cum tollatur præscriptione ut hic? Respon. usucapio est inducta ut dominum quæratur: bene autem quis potest habere dominium, & alius habebit hypothecariam, ut ff. de pig. l. j. §. q. cũ præd. & ff. de usufruc. l. locum. §. fi proprietarius. & ff. de usuca. l. iusto. §. non mutat. At p scriptio parit exceptionẽ tãtùm, & cõtra omnẽ hominẽ: non autem quærit dominium. Item loquitur hęc lex de re immobili, cum de x. annis dicat. Quid ergo si rem mobilem inter præsentes x. annis possedit bona fide & iusto titulo: nunquid tuebitur se aduersus creditorem hypothecariam intendentem? Respon secundum Ian. non: sed secundũ Io. sic. cum possit se tueri contra dominum, multò magis contra credito rem: non enim nocere debet ei quia breuiori tempore factus est dominus. ut ff. de capti. l. in bello. §. si seruum.

Actioni hypothecariæ quando tẽpore præscribitur ab emptore.

roborata

I debitori. ¶ CASVS Obligata tibi pignora dedi Titio, & longo tẽpore possedit. an possis agere aduersus Titium hypothecaria pro pignoribus, quæritur? Respon. quòd non: nec poteris conuenire Titiũ pro debito, sed me tantum.

e ¶ Probatum sit. ¶ uc & ff. de diuer. præscrip. l. an uitium. in fin. & l. creditor. & §. l. proxi.

¶ DE QVADRIENNII PRAESCRIPTIONE.

¶ Dixit de præscriptione quę tuetur emptorem: nunc de ea quæ uenditorem, scilicet fiscum, qui rem alienam uendit ut suam: & de ea quæ datur aduersus eum.

NOtum est ¶ CASVS. Decesit Titius sine herede. unde bona sua erãt uacãtia & fisco denũtiata, ea possedi p quadriẽnium. an fiscus à me ea auocare possit, quæritur? Resp. q. non, obstante præscriptione quadriennij. & hoc in prima. Idem est si princeps aliquã rẽ de uacãtib. mihi dederit, & pdicto tẽpore possederim quia non auocabitur à fisco, nec ab alio. & hoc in fcda.

¶ Imp. Gordianus A. Veneriç. L. I.

DIuturnũ a filẽtiũ lõgi tẽporis præ scriptione † corroboratũ, creditorib. pignus psequẽtib. ineffica cẽ b actionẽ cõstituit: pterquã si debitores, uel q. in eorũ iura successerũt c, obligatæ rei possessioni incũbãt. d Vbi autẽ creditori à possessore lõgi temporis præscriptio obiicit, personalis actio aduersus debitorem salua ei competit.

¶ Prætendens causam onerosam uel lucrativam à fisco, modo quocunque qui excogitari possit, perpetuo est tutus: sed dummodo contra fiscum datur regressus usque ad quadriennium. h. d. usque ad §. ad hæc. Bal. Vel sic: Qui emit a fisco aliquã rem tanquã fisci, non potest pro ea re conuenire: sed conuenendus est fiscus intra quadriennium, non postea. Bar. Vel sic: Qui rem alienam emit a fisco illã uendente, ut propriã: uel qui eam consecutus est a principe ut fiscalem, nõ potest a dominis nec ab aliis ius in re prædendibus inquietari: sed cõtra fiscũ possunt intra quadriennium agere ad pretium: & cõfessio procuratoris fisci inter scripturas de recepto repertas, & statim prædicat ei. h. ad. secundum Sali.

¶ Imp. Zeno. A. Aenęæ. comiti R. P. L. II.

OMnes ¶ qui quascũq; res mobiles, uel immobiles, seu se mouẽtes, uel in actionib. aut quocunq; iure cõstitutas, à sacratissimo ærario cõparauerint P: eos quinetiã quibuscunq; res mobiles, seu immobiles, seu se mouẽtes, aut in actionibus uel quocũq; iure cõstitutæ, munificentię principalis nomine datæ fuerint, omnibus pariter priuilegiis, quæ ex diuinis sanctionibus inclytæ recordationis Leonis, & nostrę pietatis super certis patrimoniis antèa emptores cõsecuti sunt ¶ potiri ſancimus: & ita cũctos ſimõi beneficiis, seu priuilegiis perfrui

f ¶ Continuum. ¶ computandum à tempore denũtiationis fisco factę, & quo uere cœperant esse bona uacantia. si autem ante denũtiationem uelit computari tempus: tunc xx. ansi sunt necessarii: ut ff. de iur. fisl. j. §. diuus. & de diuer. & temp. præscri. l. intra quatuor. §. j. & ff. si omiſ cau. restā. l. quia autem. §. quod ergo tempus. & hoc, ubi non habet ritulũ, aliomobilia decennio ſiſcus quę eiſ. Fiſcus vbi piſcus

quin mobilia triẽnio ſimpuntur: cùm fiscus ubiq; præsens ſit. Vel dic xx. inter absentes: ut instit. de usuca. §. res. & ff. de usuc. l. quamuis.

g ¶ Vacantibus. ¶ à tempore denũtiationis: ut ff. de diuer. & tempo. præscript. l. intra quatuor. in princi.

h ¶ Inchoandam. ¶ sed certe nec ante inchoatã perficere videtur: ut ff. de diuer. præscript. l. intra. in prin. Sed dic ibi alius inchoauerat, quod alij non prodest: quia est ciuilis interruptio, quę alijs non prodest.

i ¶ Largitare. ¶ facta ex bonis uacantibus, nõ petẽte aliquo: ut infra, de petit. bon. l. prima. in fine. lib. x.

k ¶ Lacessendos. ¶ nec statim quidem si legem ultimam infra eodem, inſpicies, secundum Iren. sed secundum hanc post quadriennium.

l ¶ Nec iis ¶ potest hoc referri ad dictum proximum. & quod dicit quomodo modo. puta cũ dedit imperator alicui per alium. m ¶ Titulo. ¶ cùm donatus vel vendidit. & sic titulus ad præscriptionem quadriennij nõ prodest: & sic repetit vt addartlicet triennij sic: vt dixi. Vel dic tertium esse casum legis, quasi dicat, nec ab alio inquietabitur: vt supra proxi. nec à fisco: vt hic. & adde hic differentiam quam dixi supra. si aduersus fiscum. l. finali.

Fiſcus vbi piſcus

Fiſcalis vtilitas

Fiſcalis vtilitas

Fiſcalis vtilitas

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quia igitur. ¶ furaris post legem istam alie nationibus prosperit hic prospicit præteritis & ante legem istam factis alie nationibus: hæc ꝙs causam præmittit.
b ¶ Cum enim. ¶ non valet hoc argumentum: quia alia sunt concessa, ergo & hoc cõcedatur: sed sic dicit, sanctimus.
c ¶ Firmitatem. ¶ vt ff. de dona. l. sancimus.
d ¶ Donauerit. ¶ vt ff. de dona. iter virũ & vxo. l. pen. & ad hoc ff. de bon. quę lib. l. penult.
e ¶ Tua. ¶ loquitur præfecto prætorio.
f ¶ Insulas. ¶ arg. quòd non valet priuilegiũ principis ante coronationem Item nota eum coronandum. Accur.

ADDITIO. Videas glo. in verbo, vestigiũs. & glo. i verbo, reges. in cle. Romani. in §. porrò. de re iudicata.

furgetur.

¶ NE REI DOMINICÆ, vel templ. &c.

Sæpenumero. ¶ CASVS. Si ser ui vel coloni reip. recesserunt de prædiis, & facti sunt milites, & longi tẽporis spatio in militia steterint; quid iuris sit quæritur? Rñ. ꝙ debẽt spoliari cingulo militiæ, & reverti cum filiis & nepotibus ad prædia fisci.
g ¶ Colonique. ¶ ascriptitij.
h ¶ Soboles. ¶ sic ff. de agri. & censi. l. cum satis. in prin. & §. fi. lib. xj.
i ¶ Sumota. ¶ i. inducta adhuc. sed hodie est in ducta pscriptio xl. ann. Ar. ff. ut. j. l. omnes. quę est contra. vel est speciale in principe, cui hęc videa in ciuitate; vt ff. de sacrosan. ec. l. ut inter diuinũ. & sic non currit pscriptio, ut in huiusmodi ciuitu. ut ff. ut. j. l. pscriptionem. & ff. de fun. limi. l. fin. lib. xj. & ff. fugi. col. l. fi. e. lib.

tenore. diuæ.

affirmationis.

prærogatiuam fortuna.

ex quo.

V Niuersas. ¶ CASVS. Coloni principis vendiderunt prædia sua: an possint præscribi, quæritur? Respon. ꝙ non: sed imperatori dabitur facultas ea vendicandi: nec cogitur refundere ptiũ emptoribus,

exceptione.

k ¶ Dominici. ¶ id est, principis.
l ¶ Longi temporis. ¶ quid de longissimi? Rel. in tẽplis, ité & in ciuitate xl. annorũ statutũ est sed postea & ultimo ad xl. an. ꝙ recursũ in titulo: ut ff. de sacrosan. ec. l. fi. & in auth. quas actiones,
m ¶ Iideat. ¶ a fisco vẽdicãte, siue emptor sciuit rei cenditicẽ siue nõ ff. de rei vendi. si mancipiũ, si vero dicas à vẽdẽte, tũc exiges. ꝙ emptor tũc fuit

aduersus domum nostrem habeat quis quãcũq; actionẽ. ¶ Quia igitur multa scimus tam nosmet ipsos quàm sereniſsimã Augustã cõiugẽ nostrã variis personis iam donasse & vendidisset & per alios titulos assignasse, & maximè sacrosãctis ecclesiis, & xenonibus, & ptochotrophiis, & episcopis & monachis, & aliis innumerabilib⁹ † psonis eandẽ liberalitatẽ ex nostra substantia siue sereniſsimæ cõiugis nostrę esse cõfectã: sãcim⁹ criã eos firmo iure habere, quod cõsecuti sunt: ita vt cõtra illos q. dẽ nulla moueat actio: intra quadriẽniũ autẽ ex psenti die numerãdũ pateat oibus aditus contra nostras diuinas domos suas actiones su pciusdẽ rebus mouere, sciturisq; pfacto quadriẽnio finito, neq; aduersus domos nostras aliqs eis † reseruet regressus. Cũ eĩn⁹ multa priuilegia Augusta fortuna meruit, & in donationibus sine insinuatiõe gestorũ omnẽ firmitatẽ habẽtibus & super reb., quas pro † tẽpore sereniſsimus princeps † diuinæ Augustę, cõstãte matrimonio, donauerint: ᵈ vel ipse à sereniſsima Augusta p donationis titulũ cõsequatur, vt maneat illico donatio plena, nullo alio † cõfirmatiõis tẽpore expectando: ita & hoc videat imperiale esse priuilegiũ. qui eĩn suis cõsilijs suisq; laboribus, proto orbe terrarũ die noctuq; laborãt, quare nõ habeãt dignã suã prærogatiua fortunã? ¶ Quę ergo pro Augusto honore & cautela res accipientiũ nostra statuit æternitas, hæc tã sublimitas tua, quàm cęteri eẽs iudices nostris obseruare festinẽt, ex eo tẽpore valitura, † quo nutu diuino imperia les susc epimus insulas. D.v. Kal. Decẽb. Constantin. post Consul. Lampad. & Oreſt. VV. CC.

Ne rei dominicæ, vel templorum vindicatio temporis † præscriptione † submoueatur.

TITVLVS XXXVIII.

¶ Serui, liberi, & coloni principis de eius dẽ possessionibus recedẽtes ac eorum soboles nullo tẽpore præscribuntur: sed si ad aliquã militia aspirant, debent exui. h. d. secũdum Bald. Vel ec: Serui, liberi uel coloni principis & eorũ soboles indebitè ad aliquã dignitatẽ obrepentes ad statum prisĩ num debent retrahi omni præscriptione semota. h. d. secundum Sali.

¶ Impp. Valens. & Valent. AA. ad Prob. PP. Gal. L. I. Sæpenumero præceptũ est, vt serui atque liberti, coloni que ꝓtereà rei nostræ, nec nõ etiam eorũ soboles † ac ne potes quicũq; d' nostris possessionibus recessissent: ac se ad diuersa militię genera contulissent: cinguloq; † in quod obrepserãt fraudulẽter, exuti, si ad aliquas fortasse trã scenderint dignitates, omni tẽporis definitione submota, nostro patrimonio reddantur.

¶ Res emphyteuticariæ Cæsaris, reipublicæ, uel templorum nullo titulo onerosa, uel lueratiuo alienari possũt ut præscribatur: imò a cõparantibus auocãtur sine restitutione pretij. h. d. Bal. Vel sic: Si quis de colonis uel de emphyteuticis principis uel tẽplorum terrã uendiderit, cessat longi temporis pscriptio, ut terra restituta emptor sciens nõ habeat facultatem pretium repetendi. h. d. Sali.

¶ Imppp. Valẽt. Theodos. & Arcad. AAA. Dextro comitti. R. P. LEX II.

V Niuersas terras, quę à colonis, siue emphyteuticariis dominici † iuris reipublicę, vel iuris sacrorũ, tẽplorũ, in qualibet ꝓuincie vẽditæ vel vllo alio pacto alienatæ sunt ab iis, qui per cerã, atq; cõtra leges eas detinẽt, nulla longi tẽporis † præscriptione officieate, iubemus restitui: ita vt nec pretiũ quidẽ iniquis cõparatoribus reposcere liceat. ᵐ D.v. Non. Iul. Constantinop. Val. A: iiij. & Eutrop. Coss.

¶ Demunitio census soliti obstante rescripto & temporis cursu ad pristinum statũ debet reduci. h. d. & habet duplicem lectũ. Sa. Vel sic: Deminutio census soliti ad modũ eo suetũ reducitur: rescripto obtẽto illicito non obstãte. h. d. secundum Iaco. Burt.

¶ Impp. Arca. & Hono. AA. ad Paulinũ comi. dominicæ rei. L. III.

SI † qua † vnquã ⁿ loca ad sacrũ dominiũ pertinentia cuius libet temeritas occupauerit, secũdũ veteris cẽsus fidem in sua iura ᵖ rettrahãtur. ¶ Rescripta igitur obreptionibus impetrata, cõscriptione lõgi tẽporis, & nouo cẽsus pręiuditio ¶ submouebit auctoritas tua; atq; ita omnia suo corpi, q̃ sunt auulsa, restituet: neq; eĩn † incubatio ᵍ diuturna, aut nouella ʳ pfessio ꝓprietatis nr̃æ priuilegiũ abolere poterit. ˢ D.v. Ka. Ap. Arc. † iij. & Ho. ij', AA, Coss.

De præscriptione XXX. vel XL. annorum.

TITVLVS XXXIX.

¶ Si fiscus uẽdit rẽ alienã ut alienã minus solenniter, potest peti rescissio ꝓ dominũ si non obstet sibi pscriptio uel exceptio. h. d. secundũ Bal. Vel sic: Res uẽdita ꝓpter tributa nõ soluta nõ obseruatis omnibus solẽntatib. uẽdita dur, nisi xxx. ann. pscriptio interuenerit. h. d. secundũ Bar. uel sic: Fundus ob tributa nõ soluta uẽditus si in uenditione nõ fuerit seruata uel nõ interuenerint a iure requisita, uẽdicatur nisi triginta annis sit pscriptus: nec pretium scienti reddiatur emptori. h. d. Sali.

¶ Impp. Dioc. & Maxi. AA. Arianæ. LEX I.

CVm assecueres te absente ᵒ eos oculos prædiis tuis imposuerant ⁵operã dediſse, ut annonarię

Emptor quãdoque pretium amittit nec illud uẽditor lucrabit. in quo

Continuatio.

Ouidius. Venditio prædiorũ propter tributa non debita ut ita dicatur quinquies repetitus. actiones. cum erant perpetuæ. prospexerit.

dentes, quia sertilis erat ibi seges, sic & ff. man. l. per diuersa. in prin. vnde Ouidius lib. de arte. Fertilior seges est, alienis semper in agris, Vicinumque pecus grandius vber habet.
a ¶ Collationis. ¶ quæ collatio soluta erat, & sic non debebatur, vt habeat locum quod in fine dicit.
b ¶ Vili pretio. ¶ non erge interuenerunt q̃ debuerunt interuenire, cũ quinq; fint necessaria in tribuendi tione, s. p debiti rum ht, & cessatum sit: & q̃ bona fide res vẽdatur: & q̃ iusto pretio: quæ hic non fuerunt. item q̃ res subhastẽtur: & q̃ præsidis authoritas interueniat: vt ff. propter pu. pensi. l. ij. & citij.

Milãdæ. Ducad Valentin. Præf. Vrbi. Prop. P. V. ad Val. & Valentin.

c ¶ Spatium. ¶ quod est legitimum tempus, cùm perpetuæ erant actiones tempore huius legis: vt inst. de perpe. & tẽp. ac. in prin? Respo. forte erat centum annorum, vel xl. vt arg. j. l. proxi. Sed hodie constat esse xxx. annorum: ut j. e. j. ij.
d ¶ Publico. ¶ i. præscriptionem cõtra ius publicum. i. actionum perpetuitate inuentã sui sentẽtia firmabit absoluendo possessorem. Ac.
e ¶ Præscriptum. ¶ i. pręiudicarium.
f ¶ Statuet. ¶ puta absoluendo possessorem.
g ¶ Sequetur. ¶ faciendo. i. re restituin. Sed qualiter hoc timo starim fuit fecitus emptor, ut ff. de quadrien. præscri. l. ij. Respõ. ibi uendidit fiscus vtiuam, hic ut alienam. & ideo oporteret pscribat cũ non interueniant ea q̃ debeant interuenire.
h ¶ Restituit. ¶ nec à vẽdicante. nec à venditore: & sic amitteretur: vt ff. de litig. l. vlt. ff. & ff. de euict. fi. cens. Sed videtur q̃ à vendicante: vt ff. si ven pign. ag. n. l. j. q̃ est cõtra. Sol. hic dolus dedit causam cõtractui: ibi incidit. Vel hic emptor scinit venditor eũ non habere ius vendendi: ibi tantũ in pretio fraus habita est. Vel verius ibi pretium conuersum fuerat in vtilitatem domini: vt & ff. de rei ven. l. emptor. & ff. de prędiis mino. l. vtere. hic nõ: q̃ a soluta fuerat annona. Item similiter videtur q̃ à vẽditore rehabeat pretium: vt ff. communia de lega. l. fin. ff. quæ est cõtra. Solu. ibi distraxit dominus: hic non dominus: vel ibi fuit stipulatus: hic non. Ité contra. ff. quod metus causa. l. iij. Sol. vt ibi.

Malè. ¶ CASVS. Locasti prædium tiũ pro certa mercede: tenuit possessor illius xxx. vel xl. an. & ita se dominum dicit quasi præscripserit an. possit præscribere quæritur? Dicitur q̃ non, quia male esse dominio prædij q̃ compelleretur prædium suũ amittere: & aliquãdo ꝛxpelleret bonos, & viles colonos: & non idoneos sibi subrogare. vel quòd cõpelleretur dominus quolibet anno vocare testes. & cora eis protestari se dominum esse. nec obstat lex Constantini quę dicit, q̃ si aliquis possedit prædium xxx. an. q̃ ſi. securus: nec requritur initiũ possessionis ab eo: quia illa intelligenda est in eo qui sibi & nõ alij possidet: sed colonus iste non sibi, sed domino possedit: vnde præscribere non potuit.

¶ Malè agitur. ¶ id est, malè ageretur si hoc effet.
k ¶ Possidentibus. ¶ large hic ponit precario possidentem vt emphyteotam comprehendat: vt j. e. l. cum notissimi. §. fi. quem cõtractũ quidam precarium appellant. Item colonum: vt in fi. huius legis. Item commodatarium, & depositarium: nã omnes isti precibus porrectis possidẽt. In verò aute precario s. similiter loquitur si dominus concessit tolã detẽtionem: siue tolã naturalem possessionẽ, q̃d potest: vt ff. de acquir. possi. Pomponius. §. fi is. & ff. de preca. l. & habet. §. cum. & l. certè. §. i Sin autẽ ciuilem & naturalẽ concederet, præscriberetur domino spatio xxx. an. vt j. e. l. proxi. Est autem ratio prædiorũ quare non præscribitur dominus: quia ipse habent possessionem, & possidenti non currit præscriptio. Sed benedico, q̃ actionem personalẽ, ex locato, vel cõmodati, vel depositi post xxx. ann. non potest intentare ad rem recuperandam, vel pro præterito tempore ad aliquid, sed vti possidetis interdictum, vel rei vẽdicationem intentat ad possessionem recuperandam: quia in possessione non potest ei imparari præscriptio xxx. annorum: vtpote cum ipse semper possidebat, & hoc fi dicas nasci eas ex tempore contractus. si autem ab eo tempore tantum, quo committitur dolus vel culpa, ab eo tempore tantum incipiet præscribi personali actioni.
l ¶ Vteos. ¶ scilicet colonos precario detinentes.
m ¶ Non liceat. ¶ scilicet dominis.
n ¶ Cum lex. ¶ respondet tacitę obiectioni.
o ¶ Constantiniana. ¶ quam non habemus, quam quidam tam prætẽ interpretabãtur, ut ea deferent colonis tẽporis prærogatiuam.
p ¶ Non requirit. ¶ quidam libri habent non requiri, & cũc de iniuria. ti tulum uel bonã fidẽ. sic & si qd cũ eo. l. si liberã. & ff. de agri. & cẽs. l. cũ sumus. §. fi. lib. xj. nã sufficit sola longæui tẽporis possessio. Alij habẽt sine non, & tunc die requiri, i. quando inceperim possidere: hic enim bene requiruntur: ut arg. §. de pig. actit. l. nec creditores. & § commodati. l. ij.
q ¶ Sibi. ¶ ita sibi q̃ nõ alij. at colonus ñ sibi: sed alij possider, sic est ff. de usucap. l. pignori. j. resp. & §. de usufru. l. noq; igit non habet in eis locum lex Constantiniana.
r ¶ Debeam. ¶ etiam si non præstiterint. Et sic nos colonum non scribere xxx. annis. licet nihil soluat, ut hic, & ff. de usucap. l. cum quida. §. diuus, secundum nos. sed M. dicit contra. Arg. ff. de ac qui. possequamuis j. §. j. & ff. de usurp. tũ quida. §. si uus. Item pro eo. j. de agri. & censi. l. ditibus. lib. xj. & supra, de fide instr. l. plures.
s ¶ Vsurpet. ¶ colonus ergo sibi uolens possidere, nec possidet, nec præscribit: sed ſi dominũ uenientem nõ admittit, uel possessionem alij tradat, vel expellitur: & unde dominus non possidet: vt dixi §. communia de vsucap. l. qui ex conducto. Accurſius.
t ¶ Omnibus. ¶ id est, singulis.

Colonus nihil soluẽs. an præscribere possit.

† possessionis.

Desit Dua. rentie do.

Exi. 4. n tu. t. 1. l. j. C. Th. respecia li. C. Th.

Icut in rẽ ſ speciales, ita de vniuersitate ac personalibus actionibus. ¶ CASVS. Omnis actio siue specialis in rem, vt rei vẽdicatio, etiam malæfidei possess. præscribente, siue de vniuersitate, sicut hæred. petitio. siue personalis, vt certi condictio, spatio xxx. anno. tollitur, & hypothecariliter quæ competit creditori pro pignore sibi obligato, quando extraneus possidet. si verò debitor possidet, non tollitur nisi xl. ann. vt j. e. cum notissimi. & hoc in prima. Si verò Titius præscribebat rem meam: an per libelli oblationem porrectam pręsidi inrerrumpatur præscriptio quæritur. Respond. quòd non: sed per executorem. & hoc in secũda. Et hæc lex est generaliter intelligenda in qualibet persona tam maioris, quã militis, & quã minoris: excepto pupillo cui non currit præscriptio in pupillari ætate: incipit tamen currere postquam incipit esse pubes, quæ incipit currere contra desunctum. & hoc in tertia. Et intelligenda est hæc lex, de illis actionibus, quæ antiquo tempore habeant lõgam vitam, & non de iis quæ certo tempore limitabantur, sicut redhibitoria quæ durat per annum. & hoc in quarta. Elapsis verò xxx. an. an possit recuperari actio si ille cui competebat dicat se hanc legẽ ignorasse, quæritur? dicitur q̃ non: quia talis errat in iure & ideo nõ est audiẽdus. & hoc in quinta. In sequẽti. l. omnes dicitur quod in superiori l. dictũ est qualiter omnis actio tollitur xxx. annis, sed nõ fecit mẽtionẽ de qualibet actione in specie: dicit hic q̃ ita seruat in omni actione, q̃d dictũ est ibi tãquã si expressisset oẽm actionẽ, quia nullũ ius nec publicũ nec priuatũ durat vltra xxx. vel xl. an. & qui prædicto tempore possedit securus est: dũmodo sine controuersia possederit: quia si aliquis possedit rem meã, & conuẽni cum, interrupta est præscriptio per litem contest. Item si aliquis stetit per tantum tempus in hbertate: securus est.
v ¶ Sicut in rem. ¶ iam ergo erat præscrip. hæc xxx. an. secundum Ir. Alij contra. sed hæc l. primo inducitur, vt j. e. l. §. hæ autẽ actiones. & in fi. de perpe. act. in prine.
x ¶ Speciales. ¶ speciales in rẽ sunt x. directa in rem, Publiciana, item vtilis in rẽ quæ dat superficiario, vt ff. de superfi. l. j. §. quod autẽ sic. item Seruiana, & quasi Seruiana, confessoria, negatoria, vtilis in rem quæ datur metum passo, in rem præiudicialis, & illa vtilis quæ datur emphyteotæ. De vniuersitate sunt quatuor in rẽ, & in personã, vt petitio, hæreditatis familiæ erciscundæ, bonorum possessoria hæreditatis petitio, vel fideicommissoria, hæreditatis petitio, vt patet ff. de rei. vendi. l. j. in prin.

Actiones reales sunt decem. Actiones i remmuner sales sunt quatuor.

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed cõi diuidundo, licet sit mista, tñ non est uniuersalis, ut ff. communi diui. l.iiij. Sunt aut & q̃dã merè personales de uniuersitate, ut actio ex testamento q̃ datur fideicommissario. Item actio ex empto quæ datur contra uenditorem hæreditatis, Personales autẽ aliæ infinitæ sunt.

a ¶ Personales. ꝫ ut condictio certi ex numeratione.

b ¶ Vltra. ꝫ nam ſ. multæ subsistunt, ut ſ.e.l.ſ. hæ autem.

c ¶ Res. ꝫ ſ. corporales.

d ¶ Vel ius. ꝫ ut seruitus, quæ incorporalis res est, ut inſtit. de rebus. cor. in fine. ſed quomodo iuri incorporali, uel actioni personali præscribitur, cũ ab aduersario nil poſſideatur? Resp. quaſi poſſidetur: ut ff. de petit. hæred. l. regulariter. Acc.

e ¶ Qualicunque actione. ꝫ ut ad exhibendum.

f ¶ Persecutione. ꝫ extraordinaria ueluti de fideicommisso. quod ſit iudicis officio, ſecus in exceptione, ut ff. de doli ex cep. l. pure. §. fi.

g ¶ A suo debitore. ꝫ uel eius hærede, uel creditore alio, qui poſſedit uiuente communi debitore, ut ſ.e.l. cùm notiſſimi. in prin. & §. j.

h ¶ Possidente. ꝫ mala fide. alioquin tolleretur longo tempore ut. §. ſi aduersus creditorẽ, l.j. Sed an eſt malæ fidei, qa ſcit obligatum? Vi q̃ nõ. ut ff. de acquir. poſſeſſ. ſi quis fundum. in fine. Sed dicõ quòd dominium præſcribit ut ibi, ſed non hypothecariæ actioni. Vel hic loquitur de eo malæ fidei qui ſciebat rem alienam non debitoris eſſe. prima uerior. Accurſius.

i ¶ Iugi. ꝫ id eſt, continuo.

k ¶ Facultatem. ꝫ ſcilicet quo ad effectũ. j. per exceptionem. nam tempus ipſo iure non tollit act. ut ff. de act. & obliga. l. obligationum ferè. §. pla.

l ¶ Nec ſufficiat. ꝫ illis ad interrumpendam præſcriptionem.

m ¶ Precibus. ꝫ & ſic contra ſ. quando ſi. prin. da l.j. ſed ibi eſt ſpeciale in quibuſdã actionib. prætoris, & annalibus, & pœnalibus: vt in c. tit. l. ij.

n ¶ Per annotationem. ꝫ ad differentiam conſultationis.

o ¶ Allegaſſe. ꝫ illud reſponſum.

p ¶ Depoſita. ꝫ etiam ſine reſcripto, & coram ordinario,

q ¶ Per executorem. ꝫ per executorẽ ergo ſit interruptio: in xxx. annis vt hic. & ſic ol. cùm notiſſimi. in prin. aliter non: vt ff. pro empt. l. alienã. Sed an ſit neceſſarius libellus, ut coram ordinario? Irn. q. ſic, ut ſ. de lit. contesta. auth. oſſeratur. in fine. Nos contra: vt hic, & j. eod. cum notiſſimi. in prin. ſed certe uidetur q̃ nec etiam per executorem: ut ff. de eo q̃ cuem fac. ff. l. ſi in prin. & ff. quib. ex cau. ma. l. ait prætor. in fine. & l. ſeq. quæ ſunt contra. Sol. ſecundum uetera iura non fiebat per executorem interruptio: hodie ſic. & ita hæc lex corrigit illas. nec obſtat huic ſolutio ni ff. de act. & obli. l. conſtitutionibus. ubi uidetur etiam ueteri iure fieri interruptio, quia ibi loquitur in prætoriis, & annalibus, & precibus principi porrectis. Vel uerius, ibi non dicit perpetuari. ſed ad hæredes tranſire. Vel ſolue ſecundò dicta contraria: quia ibi non fuit facta citatio, ſed tantùm excepta fatiſdatio iudicio iiſti. quod placet. Vel dic ſecundũ Io. quod hic dicit in actione in rem tantum loqui, & in ea illa uetera iura corrigi, in aliis non. Quarti dicunt præſcriptionem interrumpi per executorem, ſed non perpetuari actionem in xxx. annis, ut ibi dicit, unde & ſi annalis erat actio, anno tolleretur, ſi poſt executoris conuentionẽ actor deſiſtet anno agere.

ADDITIO. Tu dicas ſecundum Ia. de Are & dominum Ia. But. quòd quædam præſcriptio eſt odioſa, quæ currit ſolùm ex negligentia non petentis nullo attento fauore præſcribentis. Nam præſcribit, ſiue ſit bonæ ſiue malæ fidei: ut hæc præſcriptio. xxx. annorum. & iſta interrumpit p ſolã executoris miſſionẽ: ut hic. & l. cũ notiſſimi. in prin. j. eo. Quæda eſt præſcriptio meræ fauorabilis: ut præſcriptio retinendi quæ currit fauore poſſeſſoris propter utilem & bonã fidem, & iſta non interrumpit per

Desunt, C. Th.

† quæ uindicare. Nã petitio ſimiliter regũdo rum in eo, qui ſeſſet, in quo nunc eſt iure dum rabit. C. Th.

† mouẽdi. C. Th.

† Ita C. Th. al. meruiſſe.

† Deeſt in aliis. & cõfirmatur. C. Th.

† Per executorem, additũ eſt à compoſitoribus, ut multa ſtatim omiſſa quæ extant in C. Th.

† quandiu.

† peruenerit.

les actiones ultra triginta anno rum ſpatium minimè protendantur: ſed ſi quæres, vel ius aliquã poſſuletur vel perſona qualicunque actione, vel perſecutione pulſetur: nihilominus erit agenti triginta annorum præſcriptio metuenda. ¶ Eodem etiam iure in eius perſona valente, qui pignus, vel hypothecam non à ſuo debitore, ſed ab alio † per longũ tẽpus poſſidente nititur † vindicare.

¶ Quæ ergo anteà non motę ſunt actiones, triginta annorum iugi ſilentio, ex quo competere iure ceperunt, † viuendi ulterius non habeant facultatem: nec ſufficiat precibus oblatis ſpeciale quoddam (licet p annotationẽ) † promeruiſſe reſpoſum, vel etiã † in iudiciis allegaſſe: niſi allegato ſacro reſcripto, aut in iudicio poſtulatione depoſita † fuerit ſubſecuta † p executorẽ † cõuentio: nõ ſexus fragilitate, nõ abſentia, non militia cõtra hãc legẽ defendẽda, ſed pupillari ætate duraxat († quãuis ſub tutoris defenſione conſiſtat) huic eximenda ſanctioni. Nã cùm ad eos annos † puenerint, qui ad ſolicitudinẽ pertinent curatoris, neceſſario eis ſimiliter, vt aliis, annorum triginta interualla ſeruanda ſũt. ¶ Hę autẽ actiones annis triginta continuis extinguantur, q̃ perpetuæ videbãt, nõ illę quę antiquis temporibus limitabãtur. ¶ Poſt hanc verò temporis definitionem nulli mouẽdi vlterius facultatem patere cẽſemus, etiã ſi ſe legis ignorãtia excuſare tẽtauerit. Dat. viij. Ka. Decẽb. Conſtãtino. Victore & Symmach. C.

¶ *Omnes actiones, q̃ triginta annorum ſpatio, uel minori nõ tollũt, quadraginta annorum ſpatio tollũtur. h.d. ſecundũ Bart. Vel ſic: Tãtùm ualet genus quo ad oĩa, quãtum enumeratio ſpecierũ: & ut ceſſet oĩs aduocãtorum cauillatio ſi qua actio effugit præſcriptionẽ triginta annorũ, nõ effugit quadraginta annis in cohortali cõditione & tributorũ exactione. h.d. cũ duabus legib. ſeq. lac. By. Vel ſic: Oẽs actiones etiã ſi ius publicũ cõcernãt quę trigin. a annis uel pauciorib. nõ toliuntur, xl. annis excludũtur. h.d. Sali.*

¶ Imp. Anaſt. A. † Marroniano. P.P. L. III.

OMnes nocẽdi quibus libet modis artes omnibus amputãtes, cũctas q̃dẽ tẽporales exceptiones, q̃ † ex vetere iure, vel ex principalibus decretis deſcendunt, tanquam ſi per hãc legẽ ſpecialiter, ac nominatim fuiſſent enumeratæ, cum ſuo robore durare, & ſuum cunctis quibus cõpetunt, vel in poſterũ cõpetere valuerint, pro ſuo, videlicet, teno re præſidium in perpetũ deferre decernimus. ¶ Quicquid autem præteritarum præſcriptionũ verbis vel ſenſibus minus continetur implentes per hãc in perpetuum va-

Item nec cõtra filiumfamilias: vt j. ti. j. l. j. in fi. Et ratio eſt, qa cũ effectũ nõ habet actionẽ patre viuente, in cuius eſt poteſtate. Itẽ nec ecclęſię: vt ſ. de ſac. ſan. ecc. l. fi. & in auth. quas actiones. Itẽ nec creditori agenti hypothecaria contra debitorẽ, vel ſuum hæredẽ vniuerſalem, vel aliũ creditorem: vt ſ. e. l. cũ notiſſimi. in prin. & §. j. & idẽ poteſt dici vbicunque habet locũ præſcriptio xl. annorũ vel maior. Item nec mulieri pro dote matrimonio durante: vel antequã mariti ad incpiam vergat. vt ſ. de iure do. l. in rebus. §. omnis Item in conditionali debito, pendente conditione: vt ſ. e. l. cùm notiſſimi. §. illud. In prædictis enim cauſibus actor agere non poteſt, & ideo ei non currit. ſed q̃nque videtur q̃ etiam ſi agere non poſſit, tñ currat ei præſcriptio: vt ff. de ſer. vrb. præ. l. Attilicinus. Sol. illud ſpeciale in ruſticis ſeruitutibus, vt non ſit opus q̃ agere poſſit: vt ff. quemad. ſer. amit. l. ſi partem. §. ſi per fundum. ſecus eſt in vrbanis: vt ff. de ſer. vrb. præ. l. hoc autem. vel ibi poteſt petere per officiũ iudicis vt poſſit reaptare ſoramen.

† Antigrafis ripsius C. Th.

† cõpetere.

† Sic C. T. Dat. aute deeſt, & Symmach. Nec dii eſt aũ: ut nutrix ſororũ conſuleſſe ſuiſſe i

† Perpetuæ. ꝫ id eſt ſine præfinitione temporis, vel cum vita hominis: vt inſti. de perpe. & tem. act. in princ.

Temporibus. ꝫ ſcilicet minoribus

¶ Limitabantur. ꝫ puta redhibitoria, & quanto minoris: vt ff. de redhibito. l. ſciendũ. §. fi. & præſcriptio longi temporis x. vel xx. annorum: vt §. de præſcri. log. temp. per totum. & aliæ ſimiles.

¶ Ignorantia. ꝫ nocet ergo iuris ignorantia in dãnis, & ſic eſt cõtra. ff. de iuris & facti ignor. l. error. in fi. Sol. hoc ſpeciale in odiũ negligentis: vt j. ti. j. l. fi. in fin. ſic. §. de præſcri. long. tẽp. l. fi. in fi. & ſic ſit in l. illa. ſi quis in tantã. j. vnde vi Vltimò quærendum eſt de act. com. diuidundo. & familiæ erc. & de pignoratitia, & pro ſocio, & de negatoria quæ xxx. annibus tolluntur. Et dices hoc plenè. j. de anna. exce. l. j. §. j. Illud conſtat, res furtiuas & vitioſas hoc tempore præſcribi: vt j. de an. excep. l. j. §. j. Item de iure offerendi, dices. ſ. eo. cùm notiſ. §. eodem iure.

Omnes. ꝫ In prima parte hæc lex confirmat præcedentem, & alias quæ certam metam præſcriptionibus impouunt. Accur.

a Omnibus. ꝫ poſſeſſoribus & præſcribentibus. Accur.

b ¶ Enumeratæ, ꝫ tantũ valet generaliter dici, quantũ ſi ſingula numerentur

renturut hic, & ſ. de quadrien. præſcrip. l. ij. ibi, tanquam, & ff. de adm. tu. l. ſi duo. Sed arg. contra. ff. de minor. l. illud. §. ſi talis. Item & fallit hoc in caſibus foruitis renuntiatis, vt ff. ſi quis cautionib. ſed & ſi §. quæritum. & alias: ut ff. de pi. l. obligatione. & l. & quæ nondũ ſunt. § quod dicitur.

¶ Fortuita. ꝫ quia fortuito quãdoque ius bene dicit.

¶ Priuatum. ꝫ agendi non excipiendi: ut ff. de exceep. do. l. prè. §. ſi. nec ius eundi ad eccleſiã. Sic ergo videtur q̃ ſi debitor poſt xxx. ann. offerat debitũ, non cogetur creditor accipere, ut cogaẽ dare pignus: arg. ſ. e. l. cũ notiſſimi. §. ſed cũ. in fi. vbi plenè dicendo hoc. ſi tamẽ accepit debitũ, cogitur reſtituere pignꝰ actiõe pignoratitia. Alij dicunt quod poſtea etiã offerre poteſt.

¶ Vel publicũ. ꝫ huic eſt §. ſi. de diuer. præſcri. l. in omnibus, vbi xx. annis dicit, ſed nec hic dicit q̃ vſque ad xl. an. dnret: ſed q̃ non vltra xl. annos. Itẽ §. de ſacroſanc. eccle. l. veriter diuinũ. vbi plenè hoc ſoluit. Itẽ excipe ab hac lege illas res quæ nutu merantur. ff. de uſu ea. l. vſucapionem. & §. de præſcriptio. long. temp. quæ pro l. l. ſi. Item excipe a lege iſta. j. duas pro ximas leges.

¶ Reipſa. ꝫ i. per executorem, uel reipſa, i. p reipſa principali.

¶ Sit liber. ꝫ ab huiuſmodi impetitione actoris, quia abſoluetur. Sed an ſeruus ſit liber tanto tempore? Reſpõdeo mino ſi ſtunc malæ fidei ſtitutus ſi non tus. §. de præſcri. long. temp. quæ pro l. l. j. & ij. Item quid in aſſeruitio? Videtur nullo tempore, vt j. de agri. & cenſi. l. cũ notiſſimi. §. ſed cũ. in fi. vbi plenè dicendo hoc. ſi tamẽ accepit debitũ, cogitur reſtituere pignꝰ actiõe pignoratitia. Alij dicunt quod poſtea etiã offerre poteſt.

¶ Idẽ A. ad Thomã PP. per Illyricũ. L. V.

PRæſcriptionem quadraginta annorum ab iis, qui ad curialẽ conditionem vocantur, opponi non patimur, ſed genitatem tatum ſemper eos agnoſcere compelli ſanctimus. Sacra etenim noſtræ pietatis lex de aliis loquitur conditionibus: nec anteriorib. conſtitutionibus per eandem nouellam legem derogatur, quæ manifeſtiſsimè curiales & liberos eorum, exploſis tẽporalibus præſcriptionibus, patriis ſuis reddi præcipiunt.

¶ *Præſtatio tributi q̃ ſit † recognitione uniuerſalis dominij, tempore non tollitur. hoc dicit ſecundum Bar. Vel ſic: Contra publicas functiones non currit præſcriptio. Iac. Buc. uel ſic: Prædium tributarium poteſt præſcribi quo ad dominium. ſed non quo ad canonẽ debitum ex eo perſoluendum. h.d. Sal.*

¶ Idem A. Leoni P.P. LEX VI.

COmperit noſtra ſerenitas quoſdã ſacratiſsimam noſtræ pietatis conſtitutionẽ † q̃ de annorum quadraginta loquitur præſcriptione, ad præiudicium etiam publicarum functionum ſolutionis trahere conari, & ſi † quidem per tantiuel amplioris temporis lapſum minimè, vel minus quàm oportuerat tributorum nomine ſolutum eſt, non poſſe requiri ſeu profligari contendere: cum huiuſmodi conamen manifeſtiſsimè ſenſui propoſitoque noſtræ legis obuiare noſcatur, ideoque iubemus eos qui rem † uliquã per continuum annorum quadraginta curriculum ſine quadam legitima interpellatione poſſederint, de poſſeſsione quidem rei ſeu dominio nequaquã remoueri: functiones autem ſeu ciuilem canonem, vel aliam quampiam publicam collationẽ eis impoſitam dependere compelli, nec huic parti cuiuſcunq; temporis præſcriptionem † oppoſitã † admitti.

¶ *Præſcriptio triginta annorũ ceſſat in hypothecaria debitore poſſidẽte uel eius hæde, uel niſi ſecundus creditor uelit præſcribere contra primum ipſo debitore uiuente h.d. Bal. ſic: Hęc reputatur bona lex. Actio ni hypothecariæ ab extraneo poſſeſſore triginta annis præſcribitur, niſi fuerit interrupta a debitore uel eius hęrede quadraginta annis, a ſecundo uerò creditore uiuo debitore ſimiliter quadraginta annis. idẽ, eo mortuo, ſi eius adminiculo utatur. alias triginta annis, idem in iure offerendi. h. d. uſque ad §. illud. Bar.*

¶ Imp. Iuſtinia. A. Archelao P.P. L. VII.

CVm † notiſſimi iuris ſit actionem hypothecariam in triginta annos quòd non agat, repellitur ab hypotheca quam habet aduerſus res mariti tacitè ſibi obligatas. In quarta dicit illud quod dictum eſt, ſcilicet, quòd debitor poteſt præſcribere pignus, intelligendo poſt non peruenit ad creditorem: vnde ſi perueniat, interrumpitur præſcriptio: multò magis ſi per executorem vel litem conteſtatam interrũpatur. In quinta dicit, quòd interrumpitur præſcriptio quando debitor incepit præſcribere p̃ gnus, & poſtea ſecundò puta lapſis viginti annis fecit cautionem creditori recognoſcens debitum ſuum. & hoc in ſexta parte. Si verò aliquis ex cauſa legati annui vel menſtrui, vel ſimiliter teneatur mihi in decem quando incipiat præſcriptio, quæritur? Reſpondeo, ab eo tempore quo ceſſat in ſolutione rei debitæ quam aliquibus annis vel menſibus ſoluit: & peti poterat. & hoc in ſeptima. Item ſi aliquis accepit rem in emphiteuſim, non poteſt eam ullo tempore præſcribere: quia non ſibi ſed alij poſsidet.

¶ Cum notiſsimi iuris. ꝫ per legem ſuprà eodem lege, ſicut circa principium.

Spatiis.

infrà, de ſun. patrimo. l. fina. lib. xj. Item contra. hinc l. ſi. de diuer. & tẽp. præſcrip. l. in omnibus. in principio. ubi xx. ann. præſcribitur fiſco. ſeu ibi in rebus fiſco delatis, quæ nondum fuerant: hic autem erant: ut ff. de legatis primo lege, apud Iulianum. §. minah. Sed an idem in emphyteuta quod hic? Reſpondeo ſic: ut infra eodem lege, cum notiſsimum. in fine. Accurſius.

† Reij. tributariæ ab eo poſſeſſæ.

o ¶ Remoueri. ꝫ ſi quadraginta annorũ præſcriptione.

Diuiſio.

C Vm notiſsimi. ꝫ diuiditur principaliter in duas partes. Primo exponitur rationem annectẽdo. Secundò ſtatuit diſtinguendo. ꝫ ſeu aliqua dubia removendo. ſe cunda hic q̃ amobrem. Salicetus.

Leonis.

CASVS. Hypotheca tollitur xxx. anno. ſpatio ſi extraneus non debitor vel eius hęres poſtea pignus: quia tunc tollitur xl. anno. & curritur hæ præſcriptio, ſi non fuerit interrupta: pupillo non curritur actio perſonalis vel certi cõdicto ex mutuo tollitur xxx. anno & hoc in prima. Si verò debitor primò pignus obligauerit uni, poſtea alij, & ſecundus poſſidet, an poſſit repellere primum, ſpatio xxx. anno. diſtinguitur aut vixit communis debitor: aut non. ſi ſic, non poteſt repelli xxx. anno. ſpatio ſed xl. anno. ſi non poteſt repelli per ſpatiũ xxx. anno. poſt mortem debitoris. Si verò vult coniungere tempora q̃ bus poſſedit ſecundus creditor, dicit, tunc ex quo ut xl. anno. curricula. & hoc quod dictum eſt quando ſecundus creditor poſsidet, habet etiam locum quando primus creditor poſſedit, quia primus ere ditor poſsidens poterit repellere ſecundum ſpatio xl. anno. niſi debitum ei ſoluatur. & hoc in ſecunda. In tertia dicit, quòd præſcriptio triginta annorum incipit currere ab eo tempore quo petì poteſt debitum, quia ſi ſub conditione debeatur pecunia, non currit præſcriptio, niſi exiſtente conditione. vnde contra mulierem incipit currere a tempore ſoluti matrimonij: quia ab eo tempore poterit agere pro dote. unde ſi fiat

† aliquam.

† adpoſita.

† Hoc caſu ceſſat ꝫ ſcriptio. Et vide bonã gl. in eam. eo non licebat. extra de ꝫ ſcri. ꝫponte caſus in q̃ bus ceſſat ꝫſcriptio.

† nouiſſimi. al. certiſſimi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hypothecaria actio habet quatuor tempora.

Matrimoniū fit per solū cōsensum.

Interruptio præscriptionis quæ fit per executoris mistionē, differt ab ea quę fit per litis contestationem.

† propexi mus.

† hypothecariam.

† vtpote imaginem † debitoris

† ut puta, ueteris debitoris.

Debitoran possideat pignus qđ creditori tradidit.

a ¶ Spatiis.] quattuor habet tempora hypothecaria x.an.uel xx.quando extraneus possidet cū titulo bona fide inter presentes vel absentes, ut §.si aduer.credit.l.j.& ij.&xxx.quando mala fide uel sine titulo,ut hic at cùm debitor uel hæres eius,uel alter creditor:tunc xl.ut hic statim dicet.& j.proxi.§.Accur.

b ¶ Lege.§ scilicet illa sicut §. eo. Accur.

c ¶ Solam.§ hoc nomen solam, non excludit executorem, sed litis contestationem: sicut cū dicitur, solus consensus facit matrimonium : quia & verba sunt necessaria,sed excludit concubitum.Ité solus dolus in deposito ve nit:quia & lata culpa, sed leuem culpam excludit. Et nota diligenter, quia cùm interrumpitur præscriptio per executoris conuentionem extenditur vsque ad xxx.annos, a tempore conuentionis. nam per solam litis contestationem extenditur ad xl annos, vt infra.l. finali.& infra titu.j. l. j. §.j. in fine. §. secūdum Ioan. Sed alij dicunt vt H.etiā fieri hoc in xl. ann. quod non placet.& dic,per solam, id est, citando eum, quia conuentione facta ad iudicem, præteritum tempus pro non præterito habetur.Per minorem ætatem, quia verbi gratia fi filius fuccesit mihi, non currit ei, & tamen præscriptio non tollitur. Accursius.

d ¶ Excipienda.§ quo casu interim dormit, vt dixi supra eod. l.sicut.circa finem.

e ¶ Cursibus.§ repete, cum notissimi iuris sit nostræ &c.

f ¶ Competere.] quandoque enim non statim competit, cum forte sub conditione fuit hypotheca contracta : vel ex die certo, & sic adueniente die vel conditione, incipit currere: vt j. ead.l.§. illud.

g ¶ Prorogari.§ sed cùm personalis tollatur xxx.annis , quomodo durat plus accessoria? Respon. non tollitur xxx. anni,ipso iure: vt ff.de act. & obliga.l. obligationū fere.§. placet. & sic loquitur infra, de luitione pig. lij. Sed arg.contra. ff. de regulis iuris.l. cùm principal.s. & supra, de vsu. l.eos, & ff. de administratione tutorum. l.ſi pupillus.in ſi.

h ¶ Numero.§ item & in alio,quia aliter lis æstimatur aduersus extraneum, & aliter aduersus debitorem uel hæredem,ut ff. de pig.l.ſi inter.§. finali.

i ¶ Personali.] scerti condictione ex mutuo.

k ¶ Iustitia.§ ut §.eod.l.sicut.

l ¶ In foro ciuilibus.§ i.in causis quę in foro aguntur.

m ¶ Constituta.§ an ergo possidet debitor pignus quod creditori tradidit ?Respond.distingue prætorium pignus a conuentionali. primum non possidet creditor secundùm omnes, ut ff.ut in possessione legatorum. l. is cuius principio.& §. ſi plures.& §.missus. & ff. de acquirenda possessione.l.ij.in fine.& ff.de bonis authoritate iudicis possidendis.cū legati.Si autem est conuentionale,tunc est opinio, nam & tunc dicunt quidam,ut Pyl. quòd possidet debitor.argumen.huius literæ,unde nec ipse erit creditor,ut ff. de usucapionibus. l.pignoris. sed nec uti possidet

extraneos quidem suppositæ rei detentatores annorum triginta finiri spatijs, ſi non interruptum erit silentium, vt legè cautum est, id est, etiam per solam conuētionem, aut ſi ætas impubes exci pienda mōſtretur, in ipſos verò debitores aut hæredes eorum primos vel vlteriores nullis expirare luſtrorum curſibus; noſtrę pro uiſionis eſſe perſpeximus hoc quoque emendare, ne poſſeſſores eiuſmodi propè immortali timore teneantur.

¶ *Hypothecaria quę cōtra extraneū poſſeſſorem tolliē annis triginta,cōtra debitorem uel eius hęredē poſſidentem tollitur p quadraginta annos tantum:niſi ſcriptio fuerit interrupta per miſſionem executoris:aut interuenerit etas pupillaris,actionibus pſonalibus in ſuo ſtatumanentibus. h.d. Sali.*

¶ Quamobrem iubemus hypothecarū perſecutionem quę rerū mouetur gratia vel apud debitores cōſiſtentiū, vel apud debitorū hæredes, ñ vltra xl.annos ex quo cōpeterd cœpit, prorogari ; niſi conuentio aut ætas (ſicut dictum eſt) interceſſerit : vt diuerſitas vtriuſque rerum perſecutionis quæ in debitorem, aut hæredes eius, queq;mouetur in extraneos, in ſolo ſit annorum numero : verùm in aliis omnibus ambę ſimiles ſint: in actione ſcilicet, perſonali iis cuſtodiendis quæ priſca conſtitutionum ſanxit iuſtitia.

¶ *Creditor ſecūdus ſcribit hypothecaria actioni cōtra primum ſi debitor cuius pſonam ſecundus repræſentat, tāto tempore uixit alias ſcribit triginta annis,non computato tempore ſui auctoris. Quod ſi cōputare uelit, quadraginta anni ſunt neceſſarij, h.d. uſque ad §.eodem iure. Sali.*

¶ Eodem iure pro temporū computatione obſeruando. & ſi poſterior creditor anteriori creditori offerre debitum paratus eſt, & is creditor longæuam poſſeſsionis præſcriptionem ei † opponere conatur.

¶ *In obligationibus conditionalibus uel in die incipit currere ſcriptio in die ei uel cōditionis euentum , tam in perſonalibus quā in hypothecariis actionibus.h.d.uſque ad §. imò & illud. Sali.*

obtinentem, eiúque poſsidentem: neceſſarium duximus & hoc dirimere. ¶ Et ſancimus donec communis debitor viuit, non poſſe creditori anteriori triginta annorum exceptionem opponi,ſed locum eſſe quadraginta annorum præſcriptioni : quia dum ille viuit merito anterior creditor confidit, vtpote apud debitorem eius poſſeſsione per poſteriorem creditorem conſtituta. Ex quo autem in fata ſua debitor deceſſerit, ex eo quaſi ſuo nomine poſsidentem poſteriorem creditorem meritò poſſe triginta annorum opponere præſcriptionem : & ſecundum hanc diſtinctionem computationem adhibendam, vt ex perſona quidem ſua poſterior creditor triginta annos, † per quos ipſe poſt mortem debitoris poſsideret, opponat : ſin autem coniungere voluerit ſuæ poſſeſsioni quam poſt mortem debitoris habuit,etiam tempus quo viuente, debitore vel ipſe creditor vel communis debitor detinuit: tunc quadraginta annorum excēptionis iura tractari, & quantum deeſt † ad quadraginta annorum † poſſeſsionem, per quam & ipſe debitor creditorem repellere poſſet, hoc ſe poſſedisſe oſtendat.

¶ *In præſcriptione iuris offerendi opponenda per poſſeſſorem primum creditorem ſecūdo creditori ſeruatur tempus dictum in §.precedenti.h.d.uſque ad §.illud Sal.*

¶ Eodem iure pro temporū computatione obſeruando. & ſi poſterior creditor anteriori creditori offerre debitum paratus eſt, & is creditor longæuam poſſeſsionis præſcriptionem ei † opponere conatur.

¶ *In obligationibus conditionalibus uel in die incipit currere ſcriptio in die ei uel cōditionis euentum , tam in perſonalibus quā in hypothecariis actionibus.h.d.uſque ad §. imò & illud. Sali.*

di triennio, ut ff. de cap. & poſtli. reuer. l.in bello. §. ſi quis ſeruum. Accurſius.

q ¶ Præſcriptionem ei opponere.] quid ergo ſi debitor xxx.annis ſtatuit,quòd neque ſolui neque obſolit, numquid præſcribetur iure offerendi? Aiunt quidam quòd non ; ſicut nec ius eundi ad eccleſiam, uel per viam publicam , uel ad ſanctum Iacobum , ut ff. de iia publica.l.uiam publicam.& quod dicitur §. eod.l. omnes. de iure agendi dicit,non exeundi uel offerendi.ſed Bul. dicit ius etiam offerendi tollit. arg. horum duorum reſponſorum, & maximè huius. Item alia ratione,quia cùm poteſt facere ut poſsit.f. agere pignoratitia ſoluendo, iam ergo poſſe uidetur,ut ff. de reg. iur. l.qui poteſt. Item pro hac ſententia eſt ff. de dam. infec.l.ſi finita.§.poſtea autem. Accur.

ADDITIO. Dum queritur an iuri offerendi poſsit præſcribi, dicas ſecundum communiter doct. q eſt quoddām offerendi quod cōpetit p modum iu

tis agit: vt ff. vti poſſide.l.ſi duo. §. creditores. Ité nec euitat ſatisdationē iudicio ſiſti: vt ff. qui ſatisda. cogan. l. ſciendum. §. creditor. ſed nos dicimus, q̄ ciuiliter & naturaliter poſsidet creditor vtut ff. de acquiren. rerum domin. l. per ſeruum. in principio. Item debitor per talem ſeruum non acquirit poſſeſsionem quam quæreret ſi poſsideret ; vt ff. de acquirend. poſſeſſ. l. j. §. per ſeruum corporaliter. ſicut ſit in fructuario, qui quærit poſſeſsionem fructuario, vt ff. de acquiren. poſſeſſ. l. poſſeſsio. quoque. Item pro hoc ff. de acquirend. poſſeſſ. l. qui pignoris, in fine. & l. ſequen. Nec obſtat quod hic dicit, quia ideo dicit, quia debitor quandocunque vult poteſt offerre debitum, & ita rem habere, & ſic erit apud eum. Item nec obſtat quòd vſucapit debitor, quia quandoque procedit vſucapio ſine poſſeſsione, vt ff. de vſucap. l. rerum. & l. nunquam in vſucap. §. vacuum. item nec illa vti poſsidetis. l.ſi duo. § creditores. quia in prætorio pignore dicit. Præterea ſi eſſet apud debitorem poſſeſsio, & creditoris ſeruus furriperet, ergò dominium poſſeſsio ne priuaret ; id eſt debitorem, quod non facit, vt ff. de acquiren. poſſeſſ. rem quæ. & de ulitca. non ſolum. §. fin.

¶ Deceſſerit.§ nullo hærede relicto.nam ſi haberet hęredem, idem in hęrede quod in defuncto ſtatueretur. Vel aliud in hærede , quia hæres non retinet per eum poſſeſsionem n.ſi primò apprehenderit.ut ff. de acquiren. ha. hæredes. in principio. & l. qui uniuerſas. §. quod p colonum.

¶ Ex eo.§ ſcilicet tempore.

¶ Debitum paratus eſt.§ aliter enim non poteſt confirmare ſibi pignus,ut infrà, qui potior. res impignore habe. l. prima. Sed quid econtra, ſi prior creditor offerat ſecundo ? P. dicit non memini me legiſſe priorem creditorem ius offerendi habere,ſed certè ego legi qualemcunq; poſſeſsionem poſſe offerre ſecundum Ioan: vt ff. quibus modis pigno. vel hypotheca ſolvitur. l. Paulus. §. qui pignoris. Et nota aliud in ſeruo bonæ fidei redépto ab hoſtibus, nā tunc tollitur ius offerendi.

¶ Illud autē plus quàm manifeſtū eſt, q̄ in omnibus cōtractibus [a], in quibus ſub aliqua conditione, vel ſub die certa, vel incerta ſtipulationes, & promiſſiones, vel pacta ponuntur,poſt conditionis exitū, vel poſt inſtitutæ diei certæ vel icertæ lapſum, p̄ſcriptiones triginta vel quadraginta annorū quæ p̄ſonalibus, vel hypothecariis actionibus opponunt̄, initiū accipiūt. ¶ Vnde euenit vt in matrimoniis, in q̄bus redhibitio [b] dotis, vel ante nuptias donationis in diē incertā mortis, vel repudij [c] differri ſolet, poſt con iugij diſſolutionē [d] eārundem curricula præſcriptionū p̄ſonalibus itidem actionibus vel hypothecariis opponendarum initium accipiant.

¶ *Per poſſeſsionem rei obligatæ & per ſecundam cautionem & debiti agnitionem ſit interruptio præſcriptionis.h.d. Bal. Vel ſic : Non ſolum per executoris miſsionem uel per litis conteſtationem interrumpitur præſcriptio, ſed etiam per rei oblatæ apprehenſionem, uel ipſius debiti nouam cautionem. h. d. uſque ad §. in his etiam. Sal.*

¶ Imò [e] & illud proculdubio eſt, quòd ſi quis eorum, quibus aliquid debetur, res ſibi ſuppoſitas [f] ſine violentia [g] tenuerit:per hanc detētionē interruptio ſit præteriti temporis, ſi minus effluxit triginta [h] vel quadraginta annis: & multò magis [i] quam ſi eſſet interruptio per conuentionē [k] introducta:cùm

¶ In iis etiā promiſsionibus, vel legatis,vel aliis obligetionibus, quæ dationem per ſingulos [l] annos, vel mēſes, aut aliquod ſingulare tempus continent, tempora memoratarum præſcriptionum nō ab exordio talis obligationis, ſed ab initio cuiuſque [m] anni, vel menſis, vel alpro eo quod deberi apparuerit:non aſit confitebatur debitum:hic ſic. vel ibi ſpeciale in illo anno vciij: vt hodie in quadriennio, vt etiam conteſtatione non perpetuetur : vt §. de tem. in integ. reſtit. l. ſuperuacuum.

o ¶ Innouata.§ ideſt non nouata,ſeu nō extincta. Et nota hic quòd inter ruptio alia ciuilis alia naturalis. Naturalis eſt, quoties ipſa poſſeſsio amittit : qđ multis modis fit: vt ff. d acquir. poſ. qui vtuerſus. & hoc oībus petere volentibus prodeſt: vt ff. de vſucap. l. naturaliter. Alia ciuilis , & hæc multiplex. Primò p cōtestationē. & hęc in xl. an. vt j. e.l.ſi. Ité per quaſi cō teſtationē: vt §. vbi in rem ac. l. ij. Ité p executorē: vt §.eo.l. ſicut. Ité per debiti agnitionē vel ſolutionem partis vel fœnoris : vt hic. Ité per ſolā libelli oblationē, in caſibus : vt §. quādo libellus prin. da. l.j. & ij. & in illis quos habes ſtrā titulo primo.l. vt perfectius. Item per rei obligatæ apprehenſionē: vt ſuprà proximo §. & hæc ciuilis prodeſt tantū interrumpenti, non alij : vt ff. de diuerſis & temp. præſcript. l. intra. in prin. & ff. ne de ſtatu defunc. l. ij. §. fiaal. & hoc in præſcriptione : ſed vſucapio per huiuſmodi ciuiles interruptiones non interrumpitur de rigore : ſed quo ad eff. ctum ſic : vt ff. de rei vendi. l. ſi poſt. Eſt etiam quædam alia mixtabilis interruptio, ſi ſeruus fructuarius q̄ ab alio poſſidetur qui præſcribit vſufructui meo intra tempus ſi al quid meo nomine faciat. vel ſi aqua mihi debita, per ſe fluat: vt ff. de vſufruct l. arboribus, §. idem tractat. & quemadmodum ſerui. amitt. l. qui fundum . Item & alia ſcilicet ætas: vt §. eodem. l. ſicut. circa finem.

ADDITIO. Addas pulchrā glo. in verbo, interruptio. in cap. illud. extrà de præſcri. & aliam ſimilem gl. in verbo, interruptam in capi. placuit vt quicunq. xvj. q.iij. p ¶ Per ſingulos annos.§ verbi gratia: Promiſiſti mihi decem ſingulis annis:& præſtitiſti per iiij. annos: poſtea ceſſaſti. non curret mihi præſcriptio ab exordio obligationis,ſed ab eo tempore quo ceſſatū eſt currit præſcriptio oium ſequentium annorū : ſecundum B. Si quæras quæ ergo erat dubitatio? Rñ. magna, nam quia ſemel agnouerat debitum, videbatur q̄ ſi etiam ceſſaret ſoluere, tñ creditori p̄iudicari nō poſſet. Sed quare nō duplicatur tēpus in huiuſmodi annua præſcriptione. vt ff. quemadmo. ſer ui. amitt. l. ſi ſic. hic enim innuit,quòd hic nō duplicetur. cōmemorat enim præſcriptiones prædictas. nec aliquid dicit de duplicatione. Sed reſpondeo illud habere locum in decennali & vicēnali præſcriptione. Item quid ſi debeo decem,& quinque ſolui per xxx. an. alia nō: nunq̄ præſcribo? Videtur q̄ ſic: vt ff. de aqua cotī & æſti. l.j. §. Trebatius. Sed contrà puto: vt §. de non nume. pecu. l. cùm fidem .

q ¶ Cuiuſq; anni. ¶ Mar. ſic exponit: vt ex quolibet anno ſit vna præſcriptio. vnde hodie eſt præſcriptū tricesimo anno & aliis præcedentibus, ſed nō ſequētibus. & ſic eſt cōtrà §. de vſur. l.eos. in princi. Sed ſoluit M. ‹illud odio vſurarū, vel illud in acceſſoritis: ſed neutra placet. nam etiā ſorte ſoluta, & ſic extincta principali actione, s hi' ominus peti pōt vſura debita per ſtipulationē: vt ff. de eo quod certo loco. l. centum. Et bene apto ſimile ad prædictū. quia q̄ præſcribit, ſimilis eſt ſoluenti: vt ff. de admi. tu l.ſi pupillus. in ſi. Bul. verò & R. dicūt indiſtinctè in legatis & ſtipulationibus currere oium annorum etiam ſequentiū præſcriptionem à tēpore quo eſt ceſſatū. & pro eis. j. e.l. proxi. in ſi. & j. tit. j. l j §. j. in ſi. § & §. de fide inſtr. l. plu res. circa prin Et hic exponit, ab initio cuiuſq; anni. ſex quo ceſſatū eſt. & ſic ſcīm B. præſcribit annuæ præſtationi. ſcīm M. non. Tu dic tertiò ſcīm Io. aliud in ſtipulationibus, & aliud in legatis ſeruatur. in ſtipulationibus enim ſeruo ſententiā B. & R. quia licet pluriū annorum: tñ vna eſt ſtipulatio, ſicque vna præſcriptio, vt ff. de ver. ob. l. ſi Stichū. §. ſtipulatio. at legata annua tot ſunt, quot anni: vt d.l. ſi Stichū. & de do. cau. mor. ſenatus. §. vlt. & de annuis leg l. cū in annos & ſic quot anni, tot actiones. & tot præſcriptiones. & ſic in legatis ſeruo ſententiā M. inde eſt etiā q̄ huiuſmodi

dic ſecundùm Bald. Angel. & alios hic, q̄ ibi datio hęredi ſuoris non interrumpit cōpletam præſcriptionē: hìc nō erat completa : ideo interrumpitur. Præſcriptionis interruptio ē duplex.

† Concor. cū hoc §. glo. in c. illud . ſuper verbo, interrupto. in ſi. exsrà de præſcriptione priore.

Vſucapio quandoq; procedit & non poſſeſſione.

Deeſt in aliis.

Ius offerendi an per præſcriptionē poſsit tolli.

Casum ponit.

Annuæ obligationes vnica & eadem præſcriptione tollitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

annuum legatum non amittitur non utendo: ut ff quib. mo. ususfru. amit. l. si usufructꝰ. alternis & argu. ff. de oper. no. nun. l. de pupillo. §. fi. & l. seq. In una ergo stipulatione actio semel exincta amodò frontem erigere non audet. Sed huic opinioni Io. uidetur obstare hæc lex, quæ æquiparat legata stipulationi. Sed dic æquiparari vt ex quo cessat, currat præscriptio, licet in stipulatione omniù annorum: in legatis tantùm illius anni

a Nulla. § nota hic sequentia responsa.

b Conductori. § repete & nulla danda licentia cõductori &c. & dic hæc uera, nisi interuerterint hmõi personæ domini possessionẽ. s. nõ admittẽdo dominum reuertentem: uel tradendo alii: uel etiã si fuerit expulsus: ut plenè dixi s. eo. malè. & ff. de acquir. poss. l. clãm. §. qui ad nundinas.

CASVS. Si quis. §

Si aliqs iusto titulo & bõa fide possedit rem aliquam per x. an. inter præsentes. xx. inter absentes: securus est, si cadat à possessione illius rei quam præscripserat: & habet actio. contra dominum, & quemlibet: & contra creditores quibus fuerat res primò obligata. Sed põe q̃ fine titulo possedi aliquam rem. xxx. ann. & à possessione cecidi: quid iuris sit, quæritur? Distinguitur: aut ab initio bona fide possedi: aut mala fi bona, habeo act. cõtra quẽlibet possidentẽ, præterquã contra dominum. si mala, tũc act. nõ habeo aduersus possidẽtem: sed uerus dominus p̃t agere cõtra possessorem, nisi secundus possessor spatio xxx. ann. possederit. quod autẽ dictum est, q̃ qñ possideo mala fide, nõ datur mihi actio aduersus possidẽtem, tũc habet locum, quãdo secũdus possessor non abstulit mihi rẽ, nec surripuit: aliq̃n possum rem ab eo auocare. Si uerò rẽ aliquo modo p̃scripsi, & uocatus ad iudiciũ ratione illius rei præscriptæ non uenit: aduersarius meus fuit missus in possessionem eius rei quam præscripseram: possum intra annum recuperare possessionẽ si satisfecerit iudicio sisti. in illis autem cõtra ctibus in quibus usuræ debentur ex illo tempore, currat præscriptio ex quo cessatum fuerit in solutione usurarum.

c Contractus. Imputationis. Et no. q̃ innuit donationẽ esse cõtractũ, & sic cõtinetur sub illa l. ij. & aut. sacramẽta puberũ &c. s. fi aduer. vẽ. Donatiõ ẽ cõtractus.

d Rem. § simmobilem.

e Per decem. § inter præsentes vel xx. inter absentes.

f Exceptionem. § No. pro B. cõtra M. quòd præscriptione non quæritur dominium: ut & s. de iur. do. l. in rebus. in fin. cùm exceptio sit actionis exclusio: ut ff. de excep. l. ij. sed M. dicit exceptionem intentionis dari. & hoc no supra, de bo. ma. l. j. & authent. nisi tricennalis.

g Creditores. § ut supra. fi aduersus credi. l. i.

h Actionem. § non solum exceptionẽ. & hoc facit pro M. qui dicit ei dari in rem actionẽ sed tu dic utilẽ: & hãc intẽtat indubitãter cõtra alios Sed an & p̃ dominum? Io. & B. q̃ sic, vt sic vtilis præferat directẽ: vt ff. de procur. l. in causę. in fi. & de public. l. eum q. § j. Item & quia lex dicit mutari dominium in præscriptione: vt ff. de vsuca. l. eum qui. §. j. Itẽ patet ex eo q̃ a & ante impletam p̃scriptionem habebat publicianam: aliq̃d ergo plus nunc debet habere. Alij dicunt p̃, & dicunt quòd nunc habeat hoc plus: quia ciuilem contra alios, p̃ quos tantùm publicianã habuit vsque nunc: ut ff. de leg. j. l. si creditori. §. id quod. Item q̃ dat actionẽ cõtra aliũ intelligę, nisi & ipse nouus possessor præscripsit: sed si post p̃scriptionẽ secundi ipse secũdus à possessione ceciderit, q̃s vindicat: prior p̃scriptor, uel secundus, uel dominus? Rñd. secũdus præscriptor: cum prior amiserit suum vtile dominium & dominus similiter effectum sui directi. res enim uidetur esse in curriculo

i Veteres leges. § quæ præscriptionem longi temporis non longissimi non uenerãt: ut ff. de usucapi. l. usucapio. & l. eum qui. § j.

l Quòd si quis. § dixit de præscriptione longi tẽporis, nunc de longissimi: & ideo habes hic §.

l Suppositam. § id est obligatam.

m Auxilium. § scilicet uindicationis.

n Tenuerit.] s. uentitulo, aliàs haberet locũ præscriptio x. vel xx. an. ut s. proxi. Accur.

o Vti. § ergo & hic q̃ re ut s. fi nouus possessor præscripsit, & cecidit à possessione, cui præscriptori detur in rem: & solue ut suprà. Item quæro, an præscribenti longissimo tempore bõa fide dabatur cõtra dominũ rei uindicatio? P. ita. Ioan. ꝛut hac l. apertè dicit]. ita tamen &c. & sic non est per omnia simile: nam alias non aduersaretur literæ superiori hic uersus, ita tamen &c. nisi sic referretur ad bonæ fidei & malæ fidei possessorem: nam si ad malæ fidei possessorẽ tantùm referatur, nullo modo aduersatur: quia ille contra nullum uindicat, nisi re fibi ablata per uim, & nisi per iudicem, ut subiicit.

p Indignus eo. § scilicet præsidio.

q Ita tamẽ. § ad utrũque casum refero. s. quando bõa fide, & quãdo mala. Sed P. refert tãtum ad malæ fidei: sicq̃ præscribet bona fide xxx. annis dat actionem etiã cõtra dominum: ut modò diximus. quod non placet.

r Acquirat.] hoc refe runt quidam etiam ad præscribentẽ tantùm longo tempore quod nõ placet, ut diximus circa principium huius legis.

s Tempore habuit. § nouus possessor. & loquitur in eodem casu eum mala fide præscripsit etiam longissimo tempore, & sic non agit vel contra dominum, vel ptra alium. Sed alij dicunt eum etiam admitti contra alium in bona fide præscribente constat quòd agit contra alium: vt §. ea. l. §. quòd si quis.

t Eum. § s. dominum vel creditorem.

v Munitus. § supple & possessiorẽ adeptus: nam hoc est necesse ad præscribendum. & quod dicat ex tũc cõputari præscriptionem ex quo cecidit à possessione: dic verũ, nisi nouus possessor causam ab eo præscribentẽ habeat: tunc enim eadem defensione vtẽr: vt]. de euict. l. emptori. & tempora cõiunger ad faciendam præscriptionem xxx. annorum. nec obstat. ff. de acquir. poss. l. Pomponius. §. fi. quia lex illa loquit in præscriptionibus lõgi temporis tantùm. nondum enim hæc præscriptio fuerat inducta xxx. an. Et pro nobis est in ead. l. §. cùm quis. Sed quæro, si vendidi rem quam xxx. annis bona fide præscripseram, an emptor habeat vtilem, sicut ego habebam si à possessione cadat? Respond. sic: quasi omne ius meum videar vendere. & sic hic: vt ff. de contrahẽ. emp. l. q. tabernas. sic & Publiciana transit ad hæredem: vt ff. de Publi. l. eum qui. §. hæc actio.

x Sed hæc. § s. præscribentẽ longissimo tẽpore mala fide non posse uti simili

simili præsidio, id est vendicare, sunt vera nisi in duobus casibus: primus quando inuasor. &c.

a Eam abstulerit. § qui xxx. an. præscripsit.

b Distinctione. § siue bona fide, siue mala præscripsit, siue cũ titulo siue sine titulo. vel sine distinctione. i. nõ refert, sit dñs vel nõ q̃ abstulit. Sed quo vẽdicat hic præscriptor malæ fidei cum non sit dñs? Rñ. vendicat quãtũ ad certã personã, sicut & alias. ff. de pub. l. eũ qui. §. si petẽti. sic & §. de nõ nu. pec. l. j. Vel dic quod amisit dñium inuasori si erat dominus suo dẽlicto: vt]. vnde vi. l. si q̃s i tantam. & ex eo q̃d dicit non referre sit dñs vel nõ qui abstulit: colligę argu. ferẽdũ H. q̃ si deposui rẽ alienã, vel cõmodaui, & agam rei vẽdicatione, q̃ non potest mihi referri quæstio dominij. & p eo dicit an pos sit referri q̃ dñs dñij.

Præscriptor malæ fidei q̃qs præscribat.

Deponenti vel cõmodanti an possit referri q̃ dñs dñij.

c Contractus.] Imputationis. Et no. q̃ innuit donationẽ esse cõtractũ, & sic cõtinetur sub illa l. ij. & aut. sacramẽta puberũ &c. s. fi aduer. vẽ.

d Rem. § simmobilem.

e Per decem. § inter præsentes vel xx. inter absentes.

f Exceptionem. § No. pro B. cõtra M. quòd præscriptione non quæritur dominium: ut & s. de iur. do. l. in rebus. in fin. cùm exceptio sit actionis exclusio: ut ff. de excep. l. ij. sed M. dicit exceptionem intentionis dari. & hoc no supra, de bo. ma. l. j. & authent. nisi tricennalis.

g Creditores. § ut supra. fi aduersus credi. l. i.

h Actionem. § non solum exceptionẽ. & hoc facit pro M. qui dicit ei dari in rem actionẽ sed tu dic utilẽ: & hãc intẽtat indubitãter cõtra alios Sed an & p̃ dominum? Io. & B. q̃ sic, vt sic vtilis præferat directẽ: vt ff. de procur. l. in causę. in fi. & de public. l. eum q. § j. Item & quia lex dicit mutari dominium in præscriptione: vt ff. de vsuca. l. eum qui. §. j. Itẽ patet ex eo q̃ a & ante impletam p̃scriptionem habebat publicianam: aliq̃d ergo plus nunc debet habere. Alij dicunt p̃, & dicunt quòd nunc habeat hoc plus: quia ciuilem contra alios, p̃ quos tantùm publicianã habuit vsque

Possidere nemo potest ignorãter possessionẽ ex præcepto iudicis.

Produce testem.

Scriptus heres nemo potest esse.

Diuturnæ vsucapiones.

Vsuræ ex quibus causis soluendæ.

ribus censemus, qui sine violentia eandem rem nacti sunt. Nam si quis violenter eam abstulerit, omnimodo licebit priori possessori sine vlla distinctione eam vindicare.

¶ *In reali ille contra quem est facta missio ex primo decreto, eam recuperat intra annum: post annum nõ auditur nisi de proprietate. h. d. Bart. o. ad l. sic: Etiam qui mala fide præscripsit, si teneat intra annum recuperat possessionem ab eo, qui intentans actionem in rem ex eius cõtumacia missus est in possessionem ante litem contestatam. h. d. usque ad. §. exceptionem. Sali.*

¶ Sed & si quis non per vim, sed per sñam iudicis eam obtinuerit, ea tantùm occasione q̃ absens prior possessor ad litẽ vocatus, minimè rñderit: licebit ei & ad similitudinem cæterorum, qui rei dominium habẽt, intrã annum se offerenti, cautionemq̃ suscipiendæ litis danti, eandem rem recipere, superq̃ ea cognitiona lia subire certamina.

¶ *Præscriptio in usuris incipit currere à tẽpore quo incœperunt deberi & non sunt soluta. h. d. usque ad finem. Sali.*

¶ Exceptionem etiam triginta vel quadraginta annorũ in illis contractibus, in quibus vsurę promissæ sunt, ex illo tpe initium capere sancimus, ex quo debitor vsuras minimè persoluit. D. iij. Kalen. Decemb. Cõstantinop. DN. Iustin.

¶ *Actio etiam temporalis perpetua efficitur, & in annos quadraginta perpetuatur. h. d. intellige per litis contestationem: nec al. o modo, nec per interruptionem ciuilẽ, nec naturalẽ. h. d. Bal. uel sic: Per litis contestationem interrumpitur præscriptio: & per quadraginta annos à tempore cessatio nis à tẽpore inchoãdos perpetuatur actio. quę perpetuata etiam ad hęredem extraneum est transitor. a. b. d. Sali.*

Idem A. Demosthen. P.P. LEX IX.

Sacepè quidã suos obnoxios in iudiciũ vocãtes, & iudiciariis certaminibus ventilatis, nõ ad certum finem lites perducebãt, sed taciturnitate in medio tempore adhibita, propter potẽtiam fortè fugientium, vel suam imbecillitatem, vel alios quoscunque casus (cùm fortes humanæ multæ sint) qui nec dici, nec enumerari possunt, deinde iure suo lapsi esse videbantur, eo, q̃ post cognitionem nouissimam triginta annorum spatium effluxerit, & huiusmodi exceptiõe opposita suas fortunas ad alios trãslatas videntes, meritò quidem sine remedio

potest in mercede vel pensione & de hoc habes ff. de vsufru. l. defuncta. Respon. in fine anni: vt §. de vsur. l. eos. §. interdicta.

SAepe. § CASVS. Olim si quis cõtestaret litem aduersus aduersariũ suũ, & impeditus aliquo casu iste protequi non poterat: ipso xxx. ann. spatio cadebat ab actione sua. hodie autem p litẽ contest. ppetuat actio vsque ad xl. an.

h Humanæ. § vt & s de vsufru. l. antepe. & pe. & sic alijs casib. cessantibus dicebat Aldri. nõ ꝓpetuari actionem litis cõtestatione vsque ad xl an. Alij omnes doct. contrarium dixerunt.

i Extendimus. § idẽ in reali. sed fallit hæc lex in actione de dolo: vt §. de dolo. l. fi. Itẽ & in rescissoria secundum quosdã. sed nos dicimus rescissoriã petitã & datã posse ppetuari p contestationem: non autẽ petitionem, vel iudicii restitutiõis in integrum: vt §. de tẽp. in integrũ. l. superuacuã. Itẽ fallit & alibi: vt ff. ne de stat. defunct. l. §. sed interdum. & de collu. dete. l. ij.

k Certamina. § per contestationem.

l Posteritati. § & idẽ si est extraneæ hæres.

m Sublata. § illa cã.

n Cognitio § sec. antẽ si p executorẽ. q. tũc in xxx. an. tm extenditur ex gñali regula, qua dicitur omne ius illo tẽpore tolli: vt §. eo. l. sicut. tallit ergo hoc casu, & alio, quę habes. §. e. l. cũ notissimi. in pri. & in alio: vt in ea. l. §. imo. in fi. §. & alijs, quos habes. §. e. l. omnes.

¶ DE ANNALI exceptione Italici, &c.

¶ Suprà de vsuca. transfor. tractauit, & de vsuca. Italicarum rerum: modo de vsuca. actionum personalium, quæ oriuntur ex contractibus, qui in Italia fiebant.

CASVS. Olim si aliqs possidebat rem aliquam in Italia per annũ, vel cõtraxit: habebat exceptio. & hic annus extẽdebatur aliqñ vsq; ad qñquennium, aliquando vsq; ad decennũ: q̃a in eo an no non cõputabantur nisi dies, in quibus aliqs pote rat agere. & hoc corrigit Imperator dicens, q̃ hic annalis exceptio cesset: & habet locum. xx. vel xxx. nisi in hypotheca, q̃ extẽditur vsque ad xl. ann. Omnes aliæ actiones personales misit, q̃ actio fam. ercisc. &c. tollantur xxx. ann. & ita demum currat præscriptio, si non interrumpatur per lit. contest. & hoc in secun. da. Sed an filijs in aduẽtitijs currat præscriptio, hic quæritur? Dicitur q̃ non, cùm patrinõ acquirantur, q̃a naturæ & cum est in potestate, eth ius obseruã agere velle, nõ posset. & hoc in tertia. Viuia.

Contin uatio.

† antè lugebant. Quod nos corrigentes, eandem exceptionẽ, quæ ex triginta annis oritur, in huiusmodi casu opponi minimè patimur. Sed licet personalis actio ab initio fuerit instituta, † eam tamẽ in quadragesimum annum extendimus: cùm non similis sit, qui penitus ab initio tacuit, ei qui post ulationem deposuit, & in iudicium venit, & subiit certamina, litem autem implere per quosdã casus prępeditus est. Sed licet ipse † actor defecerit, tamẽ suæ posteritati † huius causæ cursum eum relinquere posse definimus, vt eius hæredibus vel successoribus liceat eam adimplere, nullo modo triginta annorũ exceptione † sublata. ¶ Quod tẽpus (id est quadraginta annorum spatium) ex eo numerari decernimus, ex quo notissima processit cognitio, post quam vtraque pars cessauit.

† auctorem

† ea, tamen Dua.

† auctor.

† huiusmodi

† opposita. al. ablata. al. sublatã.

De annali exceptione Italici contractus tollenda, & de diuersis temporibus, & exceptionibus, & præscriptionibus, & interruptionibus earum.

TITVLVS XL.

¶ *Per hanc legẽ tollitur annalis exceptio, quæ contra actiones natas ex Italico contractu erat introducta: & non valenti agere propter impedimentum iuris, non currit præscriptio: & actionum personaliũ regulariter uita est triginta annorum. h. d. to ta ista. l. quæ est bona, & est noua constitutio secundum Bal. uel sic: Exceptione sublata, omnes personales actiones triginta annorum tolluntur, nisi super his lis fuerit contestata: hypothecaria uero quadraginta annis. Et illi, qui non potest agere, non currit præscriptio. Bart. Primo exorditur. Secundo statuit. Tertio ampliat. Quarto dubium remouet, secunda ibi, Cum itaque. tertia ibi, Ad hæc. quarta ibi, Ne autem. Primæ duæ partes hoc uolunt. remota annali exceptione ex contractu Italico currunt, & locum habent cæteræ præscriptiones legitimę. Sal.*

¶ Imp. Iustinia. A. Iuliano P.P. L. I.

Vper ánali exceptione, quæ ex Italicis cõtractibus oritur, tantæ moles altercationum in omnibus iudiciis exortæ sunt, quantas & enumerari difficile, & explanari impossibile est. ¶ Primũ etenim natura eius obseruationis cum omni scrupulositate, & difficultate cõposita est, cùm multa concurrere

† Debeant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Debeant.ꝫ quæ ignoramus.
b ¶ Ad decennium.ꝫ quia vtilis erat annus.
c ¶ Decennio.ꝫ vt ſ. de præſcri. longi temp.
d ¶ Triginta.ꝫ vt ſ. de præſcri. xxx. an. ſicut.
e ¶ Minoribus ſpatijs.ꝫ triēnio vel quadriennio, vel ſimilibus: vt ſ. de vſucap. transfor. l. j. & de quadrien. præſcr. l. j & p totum titulum.
f ¶ Prohibet.ꝫ non ſolum noua conſtituit, ſed etiam cōſtituta renouat.
g ¶ Legitimus modus.ꝫ qui multi ſunt: vt no. ſ. ti. j. l. cum notiſſimi. §. ſed & ſi quis.
h ¶ Hypothecaria.ꝫ cōtra debitorem cōpetēte.
i ¶ Quadraginta anno rum.ꝫ Sunt & alij caſus, vbi præſcriptio. xl. an. locum habet: vt ſ. ti. j. l. 6. & l. cōperit. & j. de ſun. patrimo. l. ſi. li. xj. & ſ. de ſacroſan. eccl. auth. quas actiones. Sūt & aliæ, quæ nullo tpe tollunt: vt ꝓiudicialis, quæ libero dat homini bona fide poſſeſſor: vt ſ. de præſcl. on. tēp. q̄ ꝓ lib. l. fi. Itē populus Romanus viā nō vtendo amittere non ꝓt: vt ff. de via publ. l. via publicam. Sed q̄ ſi cū eſſet bonæ fidei poſſeſſor, & præſcri bēdo rē amiſit poſſeſsionē ꝑ inundationē: vt ff. d bo. auth. iudic. poſ. l. cū vnus. §. fin. an inundatione ceſſante ſuccurrat mihi ꝓ in integrū reſtitōnē? q̄d vr: vt ff. de iti. actuq; pri. l. j. §. ſi q̄s ꝓpter inundationē. Sed ar. cōtra. eſt ff. ex q̄b cau. ma. l. ſciendū.

Actiōes alię quæ nō tol luntur tpe.
†alligari
†ſui
†extēdant recte.

ADDITIO. Illud eſt verum, vt dicit Bar. hic. Familiæ erciſcūdæ & cōi diuidūdo, vū nascant & q- bus compe tant.
Ratio eſt: quia nō debet quis reſtitui ad lucrū ſi- ciēdū cū aliena iactura: v. d. l. ſciendū. in gl. alle. & ff. de fur. l. ſi is qui. j.
¶ Communi diuidun do.ꝫ In his prædictis duo bus diuiſorijs, duo dixit M. Primum, q̄ naſcatur
†renouare
†iactare
ex voluntate. l. ſic quādo volui diuidere. & ꝑ hoc eſt ff. fami. erci. l. j. Sed m, q̄ ei tantum, qui nō poſſidet currit ꝓſcriptio: nā & nō poſsidēti dant hæc iudicia: at ſi poſsideret, nulla currit præſcriptio:
†ex veter.

cum non currat aliqua ꝓ poſsidente, pro hoc eſt ſ. ti. j. l. malè agit. Sed in vtroq; male dixit. primò q̄ a nō ex volūtate, ſed ex quaſi cōtractu naſcūtur: vt inſti. de ob. quæ ex quaſi ꝯctu. §. itē ſi inter. & §. idē iuris. licet dicat eas cōpetere volentibus à cōmunione diſcedere: vt d. l. famil. erc. l. j. ſed & ſi illud eſſet verum, q̄ ex volūtate naſcerent. pōt velle: ergo velle vr: vt ff. de reg iur. l. qui poteſt. Item & poſidenti currit. nam non currit vt dominium præſcribat, ſed diuiſioni, vt non poſit impetrare diuiſionem: nam & alias eſt res communis, nec tamen intendi poteſt diuiſorium iudicium: vt ff. de alie. iudi. l. ſi. & de rebus eorum. l. ſi pupillorum.
l ¶ Finium regundorum.ꝫ Sunt enim hæc tria miſta: vt inſti. de act. §. quædam. Accur.

Actio ꝓ ſocio q̄ inci pit compe tere.

m ¶ Pro ſocio.ꝫ Sed q̄ hæc incipit cōpetere? R. ſi. dic eā nō cōpetere ſocio ante cietate durāte: vt §. ꝓ ſoc. l. tādiu. & dic vt ibi. An aūt imputet ſi nō renūtiauerit, vt ſic faciat cōpetere ipſo iure: quod vt ꝑ d. l. de regu. iur. l. qui pōt. & ſic amittit ius renuntiandi? R. n. nō: q̄a ſi renūtiaſſet alteri intēpeſtiue, teneret: vnde non vī poſſe, q̄d cōmode non pōt: vt ff. de ver. ſig. d. nepos Præcilio. Itē & ſi potuit renūtiare & nō fecit, hoc profuit ſocio: nō obſtat ergo. a. l. j culpa is, q̄ lucrū inde fecit: iuxta illud: Vt culpēt alij &c. vt
Actio ꝓſonalis ex teſtamento quanto tpe tollitur.
ff. de iur. do. l. cū in ſundo. §. j. Itē tertia rōne: q̄a renūciare eſt ex libero arbitrio, q̄d nō eſt ſic in iure offerēdi: q̄d ex pacti neceſsitate ſit & recipiē. Item quæro de actione perſonali: ex teſtō, puta competēte pro ſeruitute legata, ſi non vtat. xxx. an. ipſam ēm ſeruitutem vl ꝓfeſſoriā tolli cōſtat x. an. vel xx. vt ff. qui. mo. vſusfr. amit. l. j. Sed & actionem perſonalem ditamen ſuprà tit. primo. l. cum notiſſimi. §. j. in fi. §. ergo & pignoratitia. Sed ſublata pignoratitia, an poſit debitor agere rei vendicatione. Reſpond. vtique, nam cum debitor vſucapit poſsidente creditore, vt ſi. de vſucap. l. ſeruus. acquirit dominium, non amittit dominium, ſi habet vnde intenter rei vendicationem, vel pro veteri, vel pro nouo quæſito domino: nec dicat quis verbis legem ſtatui, quia tollitur pignoratitia, & remanet rei vendicatio, quia grauius erit debitori probare dominium, quam eſſet tra ditionem pignoris.
n ¶ Nata eſt.ꝫ hiſteron proteron. id eſt conuerſus ordo, vt ff. de rerum diui. l. riparum. & inſti. eo. ti. §. riparum.
o ¶ Dicebatur.ꝫ quia dicebant eam renouari ex aſsidua contrectatione. & ſic præſcriptionem per nouam contrectationem interrumpi: ſed malè, quia non ideo plus fit furtum, vt ff. de fur. l. ei qui.
p ¶ Finiri.ꝫ vt ſ. ti. j. ſicut. & l. omnes. & l. cum notiſſimi. & de conſti. pec. l. j. & infra vnde vi. l. ſi. an ſi.
q ¶ Promulgauit.ꝫ vt ſ. ti. j. l. ſi.
r ¶ Sanctio.ꝫ. ius de præſcriptionibus conſtitutum.
s ¶ Minime.ꝫ vt alia aduentitia. de maternis enim erat diſpoſitum, vt hic, & ſ. de bo. ma. l. j. in ſi.
t ¶ Temporalem.ꝫ perpetuam etiam hic temporalem appellat, quia tempore finitur, & hoc in acquiſitis. in acquirendis autem, ſibi & patri nocet filius, vt ſupra qui ad mū. ad bonor. poſſeſſ. prima. & de acquirend. poſſeſsio. l. fina.

poris introduxerit, ſola hypothecaria actione quadraginta annorū vtēte curriculis. Nemo itaq; audeat neq; actiōis familiæ erciſcūdę, neq; cōmuni diuidūdo, neque finiū regundorum, neq; pro ſocio, neq; furti, neq; vi bonorū raptorū, neq; alterius cuiuſcunq; perſonalis actionis vitā longiorē eſſe triginta annis ſterpretari: ſed ex quo ab initio cōpetit, & ſemel nata eſt, & nō iteratis fabulis ſæpè recreata, quēadmodū in furti actione dicebaſ, poſt memoratū tēpus finiri P: exceptis omnib⁹ actionib⁹, licet ꝓſonales ſint, quæ in iudiciū deductæ ſunt, & cognitionalia acceperūt certamina, & poſteà ſilētio traditę ſunt: in quibus nō triginta, ſed quadraginta annos eſſe expectādos, ex quo nouiſſimè litigatores tacuerunt, Jex noſtra antea promulgauit ¶.

¶ Hodie filiofamilias non ualenti agere non currit præſcriptio. h. d. Vel ſic: In rebus, quæ quæruntur filiusfamilias, eis non currit præſcriptio. hoc dicit uſque ad finem Salic.

¶ Ne aūt imperfecta ſanctio vi deatur, cū in maternis quidē reb⁹ filiisfamiliàs tēpora exceptionū currere diſpoſitum erat, ex quo ſacris paternis abſoluti ſunt, ī alijs aūt quę minimè acquiri poſſunt, hoc nō fuerat ſpāliter cōſtitutum: aptiſsima definitione ſancimus, filijsfamiliàs in omnibus ijs caſibus, in quibus habent res minimè patribus ſuis acquiſitas, nullā tēporalē exceptionē opponi, niſi ex quo actionem mouere potuerint, ideſt poſtquàm manu paterna, vel eius, ī cuius poteſtate erāt

cam tolli. xxx. an. vt hic, vel ipſo iure, vel (quod verius eſt) ope exceptionis: cum tempus non ſit modus tollendæ obligationis &c. vt ſ. de act. & obli. l. obligationum ferè. §. placet & plene diximus. ſ. de vſufruct. l. corruptionem. Et econtra de negatoria dubitatur: & conſtat q̄ quandoque ipſo iure tollitur & acquiritur ſeruitus: vt in aqua & alijs, quæ habēt perpetuam cauſam. Sed q̄d de his, quæ non habent perpetuam cauſam, vel quaſi? Poteſt dici quòd ſi cet non acquirantur, tamen elapſis. xxx. ann. ob-
Actio ꝓ ignoratia nō naſcitur ex quo ſtat exceptio: ſicut & do currit præ minium rei tanto tempo ſcriptio. re non acquiritur, tamen exceptio vēdicanti obijcitur ab eo, & ſic nō poteſt cōtradicere, vt ſi. de ſeruit. ruſti. prædi. l. per tua dum. Vel aliter, dicunt quidam plures eſſe itiones, & plures actiones negatorias: & ideo nō currit ſibi actionibus, quæ fieri. debuerunt, iam ſunt tri gsta an. Sicut & in ſtipulationib⁹, & in legatis annuis, vt ſupra titulo primo. l. cum notiſſimi. §. penultimo. Sed licet ſint plures actiones, tamen vna agi poteſt, vt & de pluribus hæreditatibus datur vnum iudicium familiæ erciſcundæ, vt ff. famil. erciſc. l. hæredes. §. ſi inter me. & argumen. ff. pro ſocio. l. cum duobus. §. ſi plures. Item quæro de pignoratitia actione quando naſcatur, & ex quo tempore currit præſcriptio. Et dicunt quidam naſci demum ſolutæ pecuniæ, vel aliter ſatisfacto, vt ff. de pignor. actio. l. ſi rem. j. §. omnis. Hæ ſunt enim cōditiones eius, vt ff. de pigno. l. grege. §. penultim. & hoc ſecūdum Bul. Ariū vt P. quòd etiam prius naſcatur, ſed non intenta tur, vt in actionibus quibuſdam dicitur. & ff. de tutel. & ratio. diſtr. l. ſi tutor. §. finali. & l. ſequent. Ex quo ergo tempore currit et præſcriptio. Reſpō. ex quo competit cum effectu, non prius, vt infra eadem. l. §. fina. & hoc de iure. de effectu eius prius tollitur. Nam cum tollitur ius offerendi, vt nō ſubſtata pignoratitia, an poſit debitor agere rei vendicatione. Reſpond. vtique, nam cum debitor vſucapit poſsidente creditore, vt ſi. de vſucap. l. ſeruus. acquirit dominium, non amittit dominium, ſi habet vnde intenter rei vendicationem, vel pro veteri, vel pro nouo quæſito domino: nec dicat quis verbis legem ſtatui, quia tollitur pignoratitia, & remanet rei vendicatio, quia grauius erit debitori probare dominium, quam eſſet tra ditionem pignoris.
n ¶ Nata eſt.ꝫ hiſteron proteron. id eſt conuerſus ordo, vt ff. de rerum diui. l. riparum. & inſti. eo. ti. §. riparum.
o ¶ Dicebatur.ꝫ quia dicebant eam renouari ex aſsidua contrectatione. & ſic præſcriptionem per nouam contrectationem interrumpi: ſed malè, quia non ideo plus fit furtum, vt ff. de fur. l. ei qui.
p ¶ Finiri.ꝫ vt ſ. ti. j. ſicut. & l. omnes. & l. cum notiſſimi. & de conſti. pec. l. j. & infra vnde vi. l. ſi. an ſi.
q ¶ Promulgauit.ꝫ vt ſ. ti. j. l. ſi.
r ¶ Sanctio.ꝫ. ius de præſcriptionibus conſtitutum.
s ¶ Minime.ꝫ vt alia aduentitia. de maternis enim erat diſpoſitum, vt hic, & ſ. de bo. ma. l. j. in fi.
t ¶ Temporalem.ꝫ perpetuam etiam hic temporalem appellat, quia tempore finitur, & hoc in acquiſitis. in acquirendis autem, ſibi & patri nocet filius, vt ſupra qui ad mū. ad bonor. poſſeſſ. prima. & de acquirend. poſſeſsio. l. fina.

Quis

a ¶ Quis eni m.ꝫ q d. nemo: vt hic. & ff. de doli exce. l. purè. §. fin. & ff. de neg. geſt. l. ſi pupilli. §. fi. & ſ. de bo. quæ lib. l. fi. & de iure do. l. in rebus in fi. & ſ. tit. j. & l. cūm notiſſimi. §. illud. & ff. de ſeruit. ruſti. præ. & Attilicinus. & ſ. de bo. ma. l. j. & in auth. niſi. & ff. de vſurā. cum quidam. §. ſi pupillus. & ad Syll. l. ij. §. eleganter. Accur.

¶ Concor. glian. c. e- doceri. poſt princ. extra de reſcript.
†Deſunt Dea.

VT perfectius. ꝫ CASVS. Si aduerſarius abſens fuerit, vel furioſus, vel infans, vel merū habeat imperium: ita vt cum conuenire non poſſim: authoritate mea rē, de qua is eſt, non poſſum auferre: ſed debeo porrigere libellum præſidi, & interrūpere præſcriptionem. ſi præſes nō eſt, porrigam epiſcopo. ſi epiſcopus præſens non eſt, mittam libellum ad ædes aduerſarij: & ꝓtestabor coram teſtibus, me velle eū cōuenire ſi poſſem: & ſic ſua interrumpetur præſcriptio.
Imperium
b ¶ Vt perfectius. ꝫ quā
merum habēs dicitur
olim eſſet conſultum.
c ¶ Abſentia. ꝫ vt ff. ex
eſſe potēs.
qui. cau. ma. l. j. & itē ait.
†conſulā-
d ¶ Potentia. ꝫ Potens
nus nemi-
eſt qui habet merum im-
nat.
perū, vnde non cōuenit: vt ff. de in ius vocā. l. j. & ad hoc. ff. de alie. iud. mu. cau. fac. l. fin. in prin. ſecus ſi minor: vt ff. de iniur. l. nec magiſtratibus. in caſu etiā maiores: vt ſ. ad. l. iul. repe. l. iubemus.
†Du. ſecundū ſimilia. ſummus.
†aduerſarijs ſuis.
†Deeſt ia- luſa.
e ¶ Vel infantia. ꝫ ſubaudi vel furore. hic em̄ conueniri non poteſt: vt ff. de in ius vocā. l. quique. & l. neque. & ad hoc. ff. de mino. l. ait prætor. §. j.
f ¶ Adire. ꝫ hodie prius
†potentia.
eſt adeundus defenſor ciuitatis: quo deficiēte, tūc
†Deeſt
præſes, & deinde imperator: vt in authē. de defen. ciui. §. & iudicare. & de mā. prin. §. & non permittes. col. iij.
Dea.
g ¶ Præſidem.ꝫ per ſe.
h ¶ Vel. ꝫ ꝓ &. Vel dic, vel pro id eſt. Vel dic ſcilicet: per procuratorem.
†ſufficiat
i ¶ Domicilium. ꝫ Nor.
†addatur i
ſufficere denūtiari ad do
alīq. b. tpis.
mū: etiā ſi non perueniat in notitiā eius cui nuntiatur: vt ff. de dam. infect. l. iiij. §. prætor. & §. toties. & ff. quod vi aut clam. l. aut
†deſunt al.
qui. §. j. Sed arg. contra. ff.
deeſt ſolū.
quæ ſen. ſine app. l. j. §. itē
†cōtinētia.
cum. ex. Sed dic vt ibi.
k ¶ Tabulariorum. ꝫ id
Cicer. c.
eſt tabularij. ſic §. de iure
ſū. gl. ſup
delib. l. fi. §. ij.
verb. pu-
l ¶ Triennij. ꝫ Nota ergo vſucapionem interrumpi litis cōteſtatione. & ſic eſt §. ff. pro emp. l. ij. §. fi. & ff. de rei ven. l. ſi poſt acceptū. Solu. ēm M. hic corrigit vt idē ſit in vſucapione q̄d in ꝓſcriptione. ſ. q̄ interrūpatur: vt §. de rei ven. l. more. Tu dic ēm Io. q̄ hæc lex loquitur ſpāliter in quatuor caſibus. ſ. q̄ſi aduerſarius eſt furioſus, vel infans, vel abſens, vel in poteſtate poſitus. alias ſerua q̄d in illis ſ. rijs legibus continetur. quod enim ſpecialiter dicitur, non trahit ad pāam: vt ff. de leg. & ſenatuſc. l. q̄ſ contra abſentes ex illo ti. ff. ex quib. cau. ma. l. j. & l. ait prætor. §. fin. & l. ſed & ſi per prætorem. §. ait? R. ſi non. cū enim hæc lex inducat hoc pro priuilegio, nō debet ei eius læſionē retorqueri: vt & §. de leg. & con. l. q̄d fauore.
Hiſteron proteron ordo cauſæ
Vſucapio interrūpitur ꝓ ſcriptio
m ¶ Vel xl. an. ſimò vī q̄ ſolæ prætoriæ, & annales taliter interrumpantur: vt §. quando li. prin. da. l. j. & ij. Sed hic ſpeciale vt interrumpātur. Et concordat huic legi §. de epi. audi. l. ſi præſens. & l. ſi. & §. de non nu. pec. l. in contractibus. §. fi. Accur.

¶ Idem A. Ioanni. PP. LEX II.

VT perfectius b omnibus † cōſulam⁹, & nemini abſentia, vel c potētia d, vel infantia penitus † aduerſarij ſui noceat, ſed ſit aliqua inter deſides & vigilantes differētia: ſancimus, vt ſi quando abſuerit is, q̄ res alienas vel creditori obnoxias detinet, & deſiderat dñs rei, vel creditor ſuā intentionē ꝓponere, & nō ei lcīa ſit abſente ſuo aduerſario, q̄ rē detinet, vel infantia e vel furore laborāte, & neminē tutorē vel curatorē habēte, vel in magna † ptāte cōſtituto, ſua auctoritate, eas res vſurpare: ſed lcīa ei dē adire ſ præſidē g ꝓuinciæ, vel libellū ei porrigere, & hoc ī q̄rimoniā deducere intra cōſtituta tpa, & interrumpionē tpis facere, & † ſufficere hoc ad pleniſsimā interruptionē. † ¶ Sīaūt nullo potuerit mō ſpiē adire, ſaltē ad locorū ēm eat, vel defenſorē ciuitatis, & ſuā manifeſtare voluntatē in ſcriptis depropereret. ¶ Sin aūt abſuerit, vel præſes, vel eps, † vel defenſor ciuitatis, li ceat ei ꝓponere publicè † vbi domicilium habet poſſeſſor, ſeu cū petiero non expreſſa cauſa: an interrūpatur præſcriptio in oībus. ꝛ quæ ritur? R. ſi. q̄ ſic, in fi. l. & hoc in prima. Itē ſi tenearis mihi ad. x. ex cā mutui, & pignora obligaſti. & peto x. certi condi. ex mutuo. an hypoth. præſcriptio inter rūpatur, quæritur. Dicit q̄ ſic. & hoc in ſecūdo. Si verò tenearis mihi ex plurib. cauſis, & in libello meo certā quantitatē nō expreſſi, nec cauſam: ſed dixi ſic, conueniō teiquia mihi ex obligatus, quærit an ſint perpetuatæ omnes actiones quibus mihi teneberis? Dicitur q̄ ſic. & hoc in tertia. Viuia.
n ¶ Si ex multis ī. §. ꝫ Ex hac glo. notaꝫ Tres ponit q̄ſtiones hæc lex. Prima, cū mihi debe rentur ſimiles quātitates ex pluribus cauſis: & vnā quantitatē ſine cauſæ mētione expreſi: quæritur, an omnes actiones pro ſimili quātitate perpetuaſſe videar: an nullam: an veriuſtiſsimam. Secunda ſi fiat de perſonali actione libellus tātum, vel de hypothecaria tantūm: an ſiper vtraq; videatur fieri interruptio. Tertia, an ſi nec cauſa nec quantitas ſit expreſſa, ſed tantūm dicatur obnoxius: an omnes ſint perpetuatę. Et omnibus reſpondet quòd ſic. Sed quid ſi vna cauſam & quantitatem expreſi: an perpetuat cæteras. Reſpond. non: licet quidam dixerunt quòd ſic, per legem iſtam: ibi, vel vnius quidem &c. & ff. de iudic. l. ſolemus. quod Io. n. non placet. nam nec qui conteſtatur in actione ad exhibendum, videtur conteſtari in rei vendicatione. cūm & poſt litis conteſtationē in actione ad exhibendum, compleatur vſucapio, & claudit viam vendicationi: vt ff. ad exhiben. l. Iulianus. §. quantum. & l. ſolemus. intelligē vt ibi: & iſtam conſtitutionem ſimiliter: vt ibi dices. Item quid ſi ex vna cauſa debeantur mihi tria, & ex alia x. & ex alia xx. & petam x. an videar omnia petere? Reſpond. non, ſed ſola. x. licet videatur debere eſſe in electione actoris, in quam cauſam eligat: vt ff. de iud. l. ſi quis intentione. Item quid ſi generaliter cicam eum mihi obnoxium, ſed poſteà per ſacramentū calumniæ confitear me de vna ſumma
†Du. ſummā.
†Deeſt in alijs.
†cauſis
†verò
Præſcriptio interrūpit & cōtra nō ordinario.
Libellus in certus non debet admitti.
ſenſiſſe. R. ſi. non perpetuātur oēs, ſed illa ſola: vt ff. de exec. rei iud. l. ſi teſtamento. Itē quid ſi tenearis mihi hēditatis petitione propter res ſitas hic, & etiam Mutinæ, & te cōueniam hic: an etiā in illis videar interrumpere. R. ſi. non: q̄a nec actor hic de illis agere potuit: nec reus valuit rīdere. Quidā tñ contradixerunt tali ratione: quia & cōrā non ordinario interrumpitur præſcriptio: vt §. e. l. vt perfectius. Sed nos dicimus in illis caſibus eſſe ſpeciale. Itē quæro q̄n hmōi libellus fuerit receptus, cū nō fuerint in eo ea quæ ſunt neceſſaria, ſcilicet tria: vt §. de eden. l. edita? R. ſi. ſponte recepit reus de iuſtitia ſua confiſus. & propter timorē teſtium deſcedentium, vel alias moras. **ADDITIO.** Aduertas ēm Bart. hic pro intellectu iſtius legis q̄ ad hoc vt interrumpatur præſcriptio per citationem, neceſſe eſt, q̄ de hoc ſaltem conſtet reo vtrum agatur actione perſonali vel in rem, vel vtrum agatur de quantitate, vel an de ſpecie. Vnde ſi quis fecit citari quempiam generaliter vt veniret ei reſpōſurus de iure, hoc non ſufficeret ad interrumpendam præſcriptionem.
o ¶ Multis caſibus. ꝫ id eſt non ſolum in præcedenti: & ideo ſubijcit alium qui incipit, ſi enim &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Credantur. ¶ Ecce tertia quæstio.
b ¶ Mentionem habentem. ¶ vt fuit in vltimo casu, & hoc propter incertitudinem: quia incertū est quæ magis videat perpetuata. ar. ff. de iur. fisc. ita fidei. & ff. de ap. scio. §. q. d ergo. & l. appellati. & de ope. no. nū. l. de pupillo. §. si pluriū. & de auro & argē. leg. l. Plautius. & ff. de diuor. l. fi. Arg. ꝯ. ff. ad l. Iul. de adul. l. denuntiasse. § j.
c ¶ Vel vnius. ¶ sc. causæ, i quātitatis debitæ ex vna causa, non tamen expressit causam, vt fuit in primo casu. & sic nota q̄ soluit primam quæstionē. Alij hoc intelligūt quòd expressit summam & causam, & sic dicunt, q̄ si petij decem ex causa mutui, videar in omnibus aliis interruptionem facere ex quibus mihi teneris. Dic ergo vnius causę, i. quantitatis debitæ ex vna causa, non tamen causam expressit. Acc.
d ¶ Continentem. ¶ nūc soluit secundum secundū Azo. & hec propter incertitudinem: quia incertum est &c.
e ¶ Desides. ¶ Not. vt §. de rei ven. l. more. & de inoffi. testa. l. contra maiores. & §. de rei vxo. act. l. j. in fi.

¶ De alluvio-nibus, & paludi-bus, &c.

¶ Concor. ca. auditis cū glo. sup verbo, ipotientes. ver. sed nunq̄d de præscri. Continuatio.

¶ Dixit de acquisitione temporali: nunc de naturali. Vel dixit de acquisitionibus iuris ciuilis nūc iurisgentiū vel naturalis.

VAuis. ¶ Cursum fluminis p opus manu factū ab alueo auertere non possum. & hoc in pria. Si verò flumen resoluto alueo nouū fecerit: ager quem circuit, ad priorem dominum pertinebit. & hoc in secunda. In tertia dicit q̄ si auferat de fundo vnius aliq̄ d: & postea alij appliceatur, illius erit cuius est fundus, cui coaluit.

t ¶ Amnis. ¶ i. fluminis.
g ¶ Non est. ¶ sine magno incommodo accolarū: vt ff. ne q̄d i flu. pu. l. j. §. sunt q̄ putāt. & ff. de ripa mu. l. j. §. is autem.
h ¶ Derelicto. ¶ in totū vel in partem.
i ¶ Alium. ¶ alueum.
k ¶ Manet. ¶ vt ff. de acqui. re. do. l. adeò. §. insula. ibi, quòd si ex vno latere &c. & insti. de rerum di.

¶ De hac specie alluvionis facit mētionem ca. ex transmissa. cum vl. sup verbo minuta tim. extra de præscr. fundus cæsit.

¶ Naturalē cursum fluminis mutare non licet: nisi muniendo ripam quis prædio suo consulat sine magno incommodo vicinorū: & patentia incrementa illorum sunt quibus prius erat: latentia autem iure alluvionis accrescūt illi q̄ sunt domini fundi cui se applicāt. h. d. secundū Bal. uel sic: Flumen aliò auertere est ꝓhibitū: ripā autem præmunire est ꝓmissum. & mutato alueo non ꝓdest dominium fundi circuiti ꝓ ipsum. nisi paulatim accreuerit alteri. h. d. Salicetus.

¶ Imp. Gordianus A. Marco. LEX I.

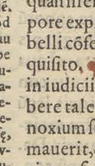

VAuis fluminis naturalem cursum, opere manufacto † aliò si liceat auertere, tñ ripā suā aduersus rapidi amnis impetum munire prohibitū non est. ¶ Et cū flu uius, priore alueo derelicto alium sibi facit: ager, quē circuit, prioris dñi manet. Quod si paulatim † ita auferat vt alteri parti applicet, id alluuionis iure ei quę ritur cuius † fundo accrescit. PP. iij. Kal. Decemb. Gord. A. & Auiola Coss.

quem cōstitutum: aliæ dubitationes emergebant, si omnes ei competentes actiones hmōi narratione cōtineri credātur, an verò quasi silentio circa eas habito, tēpore expirare, nullo ex incertali belli cōfectione adminiculo ei ac quisito. ¶ Sancimus itaque nullā in iudiciis in posterum locum habere talem cōfusionē, sed qui ob noxium suum in iudiciū † procla mauerit, & libellum cōuentionis ei transmiserit, licet generaliter nullius causę mētionē habentē, vel vnius q̄dem specialiter, tantummodò autē personales actiones vel hypothecarias continentem, nihilominus videri ius suū omne eum in iudicium deduxisse & esse interrupta temporū curricula: cùm contra desides, homines & sui iuris contemptores odiosæ exceptiones oppositæ sunt.

De alluuionibus, & paludibus, & pascuis ad aliū ita tum translatis.

TITVLVS XLI.

¶ Naturalē cursum fluminis mutare non licet: nisi muniendo ripam quis prædio suo consulat sine magno incommodo vicinorū: & patentia incrementa illorum sunt quibus prius erat: latentia autem iure alluuionis accrescūt illi q̄ sunt domini fundi cui se applicāt. h. d. secundū Bal. uel sic: Flumen aliò auertere est ꝓhibitū: ripā autem præmunire est ꝓmissum. & mutato alueo non ꝓdest dominium fundi circuiti ꝓ ipsum. nisi paulatim accreuerit alteri. h. d. Salicetus.

¶ Imp. Gordianus A. Marco. LEX I.

VAuis fluminis naturalem cursum, opere manufacto † aliò si liceat auertere, tñ ripā suā aduersus rapidi amnis † impetum munire prohibitū non est. ¶ Et cū fluuius, priore alueo derelicto † alium † sibi facit: ager, quē circuit, prioris dñi manet. Quod si paulatim † ita auferat vt alteri parti applicet, id alluuionis iure ei quę † ritur cuius † fundo accrescit. PP. iij. Kal. Decemb. Gord. A. & Auiola Coss.

H Quos. ¶ CASVS In Aegypto aliqñ rius inundat, ex cuius inūda tione aliq̄d accrescit possidēti prædia tributoria, & alij detrahitur: an census vnius augeri, alius diminui debeat, quæritur? Dicitur q̄ sic.
m ¶ Liberentur. ¶ nam cui accrescit emolumentum, accrescit & onus: & econtra: vt hic, & §. fine cen. vel re. l. fi. & §. no. vecti. instit. nō posl. j. in fi. & ff. de ser. rusti. præ. l. imperatores. Sed ar. contra. §. de iure emphy. l. j. Item contra. j. l. proxi. in prin. Sol. vt ibi.
n ¶ Defensi. ¶ illi q̄ b alluuionis iure accreuit. & sic vsq; in fi. vel verius alij quibus est imminutū. Item q̄ dicit largitate. ideo dicit, quia damnus est immunitatem. Item quod subijcit, respondeant &c. pro tanto quantū sibi remanfit: vt j. de annō. & tri. l. ij. lib. x. & ff. de censi. l. forma. §. j. & ij.
o ¶ Deuotioni. ¶ id est deuote soluant.

EA quæ. ¶ CASVS. Si in Aegypto per Nilū, siue in aliis prouinciis p flumen aliquid alicui accreuerit: illud nec à fisco vendatur, nec petatur: nec illi cui accreuit separatim, ꝓpter hoc cēsus nouus imponatur: vetus tñ augebitur cum aliquid accreuit. & hoc i prima. Qui verò pro palude vel pascuis modicū ꝓstant censum: si per eorum diligentiam ad cultura redigantur: & ad frugum seritilitatem trāslata fuerint illa non petant à fisco, nec vendātur, nec census augeatur. & hoc in secūda. In tertia parte imponit pœnam temeratori huius. l. vt puniatur in l. libris auri. & officialis præfecti prætorio eadem pœna punitur, si alicui suggesserit, q̄ posit venire contra statuta huius. l. vel si preces petitoris introduxerit, vt liber sit ab huius. l. obseruatione. Vi.
p ¶ Ab ærario vendi. ¶ vt propria. vendit tamen ob cessationem tributorū. Azo. Vel non vendit separatim augmentū sed totaliter: vt subijcit.
q ¶ Peti. ¶ à quolibet ꝓ fisco.
r ¶ Separatim cēseri. ¶ i. censui asscribi.
s ¶ Exigū. ¶ huic est contrariū. §. l. ꝓxi. cùm ibi dicat, eū grauari i plus cui accreuit. Solu. ibi separatim accreuit, ita q̄ discerni pt vnū ab alio. hic nō: sed ꝓ alluuionē: q̄ alluuio discerni non pōt. Vel hic nō cēsēt. ¶ separatim: sed totalis pretij facta cōputatione. Sed quæritur, q̄d prodest nō fieri separatim? R. ñ. si fieret separatim, & non offerret charitatem, ꝓ hēstionis: omne ius amitteret: vt §. fine cē. vel re. l. ñ. hic autem nō amittet: vt §. de vecti. & commif. l. ij. Accur.
t ¶ Vitia. ¶ impropriē. i. priuilegia & potestates q̄ sunt vt vni auferāt, & alij donēt: vt ff. de acq. re. do. l. ergo. § alluuio. Refertur ergo hæc rō ad id q̄d dicit, neq; ab ærario vēdi, neq; à quolibet peti. Alij vt P. dicūt q̄ respicit legē superiorē. ¶ q̄ illi quorum patrimoniū est minuū, releuari à tributis debēt: nō quasi per eo rum vitiū fit minuta possessio. arg. ff. de cen. vitia. & ita nō videatur minui. sed prima verior.
v ¶ Noxiam. ¶ hęc ratione nouel. Theo. additę esse legati à compilatoribus, nem. Nec uel. Theo. ꝓpterea q̄ ꝓ fisco non ꝓscribitur. ff. de ver. sig. l. ij. Item quia ꝓ fisco non ꝓscribitur, nec ꝓ eo ꝓscribitur. ff. de ver. sig. l. ij. Item quia ꝓ fisco non ꝓscribitur, nec ꝓ eo ꝓscribitur. ff. de ver. sig. l. ij.

¶ Cui accrescit emolumentū per alluuionē, accrescit & onus. h. d. Bal. uel sic: Propter decrementum per alluuionem proueniens debent tributa minui pro rata decrescenti: & ecōtra propter crementum debent augeri. h. d. Salice.

¶ Impp. Arcadius, Honori. & Theo. AAA. Cæsario PP. LEX II.

HI, quos in ūdatio Nili flumis reddidit ditiores, ꝓ ter ris quas possidēt, tributorū prestationē agnoscāt. ¶ Et q̄ suū † deplorāt patrimoniū † deminutū, alieno saltem functionis onere liberent, & nostræ serenitatis largitate defensi locorū etiā possessione cōtenti, ꝓ agitandi census examine respōdeāt deuotioni.

¶ Latentia incrementa ad fiscū non ptinent: nec separatim de his censetur, aut ꝓ his census exigitur: nec est augēdus census licet possessio efficiat fertilior sumptu, & solicitudine possessoris: pena cōtradictib. imminente. h. d. Bal. uel sic: Incremētū alluuionis non debet per se censeri, sed unū corpus cū eo cui accreuit iudicari: & impinguatio terrę uel melioramentū culturæ non facit tributa accrescere. Sali.

¶ Imp. Theo. & Val. AA. Cyr. LIII.

EA, quæ † ꝓ alluuionē, siue in Aegypto ꝓ Nilū, siue in alijs ꝓuincijs ꝓ diuersa flumina possessoribꝰ acquirunt, neque ab ærario ꝓ vendi, neq; à quolibet peti, nec separatim censeri, vel † functiones exigi, hac † ppetuò valitura lege sancimꝰ: ne vel alluuionum ignorare vitia, vel rem noxiā possessoribus videamur † inducere. ¶ Similiter † nec ea, q̄ dem quæ paludibus anteà vel pascuis videbātur asscripta, si sumptibus possessorum nunc ad frugum fertilitatē translata sunt, vel vendi, vel peti, vel quasi fertilia separatim censeri, vel functiones exigi cōcedimꝰ: ne doleant † diligentes operam suam agri de disse culturæ, nec diligētiā suā sibi † damnosam † iudicātes intelligāt. ¶ † Cuius legis temeratores † quinquaginta librarum auri cōdēnatione coerceri decernimus, inter quos habendū est officium quoq; tuę sedis excelsę, si aliquid huiusmodi † casus suggesserit dissentio apertur ad proximū dictum. sc. ꝓ illi quorum patrimonium est auctū, non debent separatim cēseri, propter eam vtilitatem quam modo dixi.
x ¶ Asscripta. ¶ modico censu. Accur.
y ¶ Censeri. ¶ quid si non separatim? Respondetur, idem videtur.
z ¶ Ne doleant. ¶ nā cū labor in dāno est, mortalis crescit ege... vt in hic, & j. de omni agro deser. l. fi. li. xj. & in auth. de iud. §. ne autē. coll. vj cle. & parte cir. ta perem nem exercentibus datur, scilicet annī vel biennij: vt j. de temp. ap. auth. ꝓ ne & in ei qui appel. & j. de temp. ap. l. fi. §. illud. in fi.
a ¶ Intelligant. ¶ imo fructuosam: vt §. depositi. l. fin. & ff. ad l. Fal. l. ij. &. ff. de ap. l. scio. §. quid ergo. & ff. de rei ven. l. certū. & ff. locā. l. cūm colonus. Sed arg. contra. §. de iud. l. properandum. §. fin autem ex gestis.
b ¶ Officium. ¶ id est officiales tui.

¶ DE SENTENTIIS PRÆFECTORVM prætorio, &c.

Continuatio.

¶ Qualiter per præscriptionē res quærantur dixit: Nūc qualiter ꝓ sententias audi. Et primò de ea quæ datur ab excellētiore post principem.

† instituxerit pernor.

CASVS. Si præfectus ꝓtorio inter aliquos iu

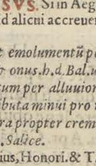

Irigantibus. ¶ dicauerit: & altera ps se læsam affirmet: an às ētia possit appellare, q̄ri tur. R. ñ. q̄ nō: sed principi paterit supplicare: nec refert fuerit sniā lata i cā publica, an in priuata. & hoc i pria. Intra aūt quæ tpa supplicare liceat q̄ri tur. R. ñ. q̄ intra biēnium numerādū ab eo tpe quo pręceps successit præfecto ꝓtorio iudici ꝓ iuocatione supplicātis, & sic post quā præfecto iudici icepit posse succedi: hoc est à tpe latæ sniæ à præfecto: vel die post successionem, i. post sniam latā à præfecto, qui alij iudici successit. & hoc in secunda.
a ¶ Iudicio. ¶ i. coram præfecto prætorio.
b ¶ Si ꝓ iusti. ¶ litigato ris nō legis, vel constitutionis: q̄a cūc ipso iure ñ valeret sniа: vt ff. q̄ sentē. fine ap. l. j. in pricipi. Ac.
c ¶ Prouocādi. ¶ vt s. d preci. imper. of. l. fi. qs. & ff. de of. pfec. pto. l. j. §. his cunabilis. & sic ṗale est in eo, ficut & in epo: vt §. de epis. audi. l. epale. Ité fcdo est ṗale, q̄a dat in integrū restitutionē contra sua sniam ipsemet, & nō alius: vt ff. de mino. l. i cause. ij. in fin. & l. pfecti. Ité facit. §. de of. pfe. pto. orientis. l. normam.
d ¶ Nec cēm publicè. ¶ imo nō cet. expediēt enim reipublicę &c. vt initi. de his. l. sunt iu. vel alibi §. fi. & facit. l. de emancipec. auus. & §. de eadē roll. §. fi.
e ¶ Nostro numini. ¶ alias nomini. i. nobis. sed hodie fieri pōt ipsi pfecto, vel eius ostiariis intra decē dies. & ꝓstita fi deiussione mādat sniam executioni: vt §. de pre. ipe. osse. auth. q̄ supplicatio. sed si nō supplicetur prædicto modo, nihilominus fit principi intra biennium. Accur.
f ¶ Post successionem iudici. ¶ i. postquā præfecto prætorio iudici successit princeps, per inuocationē supplicantis, dicēatis recurram ad principem: quod facere potuit q̄cunque post sententiam. & sic patebit intelligi. Et hoc casu executionem mādatur sine fide iussione. Vel dic postquā iudici præfecto cœpit posse succedi hoc est à tpe latæ sniæ à præfecto. Vel dic tertio q̄ præfectus hic de appellatione cognoscebat. q̄d patet: quia dixerat cognitionales &c. Poterit ergo intra bienniū à sua primi ter iudicis supplicari à præfecto, non vt a q̄d non placet: q̄a fortè nec intra biennium iudicabit præfectus, cū multa impediāt cognitionem causæ appellationis & supplicationis: vt vltra biennium extendant, nec interim ꝓ qd ips cursa: vt i auth. vt ṗō. lar. §. hoc quoq; sūcimus. col. ix. Vel quarto. ꝓ post sniam latā à præfecto, q̄ alij iudici successit. cū em stat post sniam ꝓfectū ergo & postquā præfectus successit. De successione aūt ideo dicit q̄a cogni q̄a post, sed nō statim post, imò q̄nq; multò post, & nūquā añ fit hæc sup plicatio. Ité cōtra. ¶ nec licet in vna eadēq; cā. l. j. vbi nō pōt supplicari. Solā bi præfectus cognoscebat de sc̄da appellatione: post quā nō est licitum supplicare vel appellare. §. tertio. I. ē si vlq; ad bienniū supplicat, vt Quia lite contestata, quę quo durabit. R. ñ. forte intra idem biennium de bet perficere: vel non est ꝓ parte cis. tps statutū: vt j. de temp. ap. auth. sed . Vel dic intra tps qd appellatio nem exercentibus datur, scilicet annī vel biennij: vt j. de temp. ap. auth. ꝓ ne & in ei qui appel. & j. de temp. ap. l. fi. §. illud. in fi.

¶ QVOMODO, ET QVANDO, IVDEX, &c.

¶ De sententiis omnium iudicum dicturus, præmittit quo & qñ detur.

ponēdū, vel si preces † introduxerit petitoris. D. xj. Kal. Octo. Cōstāti. Val. A. V. & Anatol. V. Coss.

De sententiis præfectorum prætorio.

TITVLVS XLII.

¶ Non appellatur à sententia præfecti prætorio, sed supplicatur principi: & si sententia lata sit pro republica, durāt biēnio hęc potētia supplicādi. h. d. Bal. uel sic: Asentētia præfectorū prætorio nō appellat, sed intra biēnium principi supplicatur. h. d. Sal.

¶ Impp. Diocl. & Maximian. AA. Thalasio P. P. Illyrici. LEX VNICA.

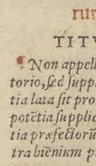

Irigantibus † in amplissimo ꝓtoriane ꝓfecturæ iudicio, si contra ius se læsos affirmēt, nō prouocandi, sed supplicandi licētiā ministrani: licet ꝓ curia, vel qualibet publica vtilitate, seu alia cā dicat prolata sententia. nec eīm † publicè ꝓdest singulis legū ad minicula denegari: ita, videlicet, vt intra biennium tātūm nostro † numini cōtra cognitionales sedis ꝓtoriane ꝓfecturæ sentētias post successionē † iudicis numerandū, supplicādi eis tribuatur facultas. D. iij. Id. Aug. Costā. Theodo. xvij. & Festo V. V. C. Coss.

Quomodo, & quando iudex sententiam proferre debeat præsentibus partibus, vel vna parte absente.

TITVLVS XLIII.

¶ Quicquid iudex potestati cōmittit, ne cessetur nō subijcitur. Vel aliter: Verbū solere, in us, quæ habent rationem differrę non inducit necessitatem. h. d. Bal. uel sic: Verba rescripti enuntiatiua solīti, non necessitant. h. d. Sa. uel sic: Verba potestatiua non inducūt necessitatem. h. d. Iac. But. uel sic: Iudex potest ferre sententiā cōtra absentem seruatis seruandis, nō tamen semp compellitur. h. d. secundum Pau. de Cast.

¶ Imp. † M. Aelius Anton. A. Publicio. LEX I.

NOn semp cōpelleris, vt aduersus absentē pronunties propter subscriptionem patris mei, qua significauit etiā contra absentes sententiam † dari solere, Id eīm eò pertinet, vt etiam absentem damnare posis †, non vt omnimodò necesse habeas.

¶ Vbi est præsentia personarum, ibi non requiritur peremptorii. Bal. uel sic: Volet sententia licet peremptorii non præcedat, si tamen præcedat alia monitio tantundē importans. h. d. Bar. uel sic: Monitio iudicis habet uim peremptoriæ citationis. Pau. de Cast. uel sic: Prater formā peremptorij citatus legitime potest definitiue damnari. hoc dicit. Sali.

¶ Imp. Gordianus A. Seuero. L. II.

CEssante quoque causa perē ptorij edicti aduersus eos, q̄ admoniti iudicio adesse noluerūt, sententia à iudice posse † proferri certū est. iiij. kal. Apr. A. & Pontian. Coss.

¶ Standū est sententia à quarō est appellatū: licet sit lata contra absentem indefensum & ignorantem solēniter tamen citatū. Bal. uel sic: Non potest infirmari sentētia, quæ congruo ture non utitur. Bal. uel sic: Absens solēniter condemnatus tenet acquiescere sententiæ si reuersus sciens nō appellauit intra tempus legitimum. h. d. Sal. uel sic: Non potest impugnare sententiam qui congruo tempore non appellauit: quia iudetur ei acquieuisse. h. d. Pau. de Cast.

¶ Idem A. Antistio. LEX III.

AB eo iudicato † recedi non pōt, q̄d, vobis absentibus

ADDITIO. Nota ex gl. q̄ iudices ordinarij & delegati, & assessores eorum debēt semper habere præ oculis hæc verba ad tenorē d. quō. & qñ sic extra de accu. c. qualiter & quā longe. fin. Bald. hic. Os semper. ¶ CASVS. Habebā cōtra reum cū Titio, incœpit absentē instituere vt iudex ferret sniam in sui cōtumaciā. Quæritur R. ñ. q̄ nō, hoc erat tempus cōtumaciā petendi: sed cōtinuatur ꝓ parte absentes sententia ferri debeat. g ¶ Pronunties. ¶ q̄nq; eīm cōpelleris, vt cū pnis iustā fouere litē, absens ini quā: vt §. de iudi. l. ꝓperādū. §. fin aūt ex gestis. & §. fin aūt reus. & ad hoc. ff. de iud. l. de qua re. Vel sic cūdo dic, nō cōpelleris sp. q̄a ꝓpe finē triēnii fit comminatio: añ, nō: sed ꝓ eo absente, non eō actore absente: q̄a tūc ṗpe finē triēnij 4. ēm Io. vē. §. de iudi. l. ꝓperādū. §. in hmōi. &. §. j. diximus. & ad hoc. ff. de iud. non quicqd. Ité hic i criminalibus nō pcedit cōtra absentē definitiue vllo modo: nisi fit pœna relegationis vel minor imponēda. 5: vt ff. an p aliū cause ap. & de pęnis. l. absentē. i princ. & §. j. & habes. ff. de pœn. l. seruū. §. publice.
h ¶ Subscriptionem. ¶ sed certe nō credit subscriptioni: vt §. de leg. & cō. l. j. Rñ. 6 illud verū, cū nō ꝓinet in legesine aūt ꝓinet: vt ff. qd mer. cau. l. meū aure ꝓrætem. §. sed qd ꝓrætor. in fin. ubi ex qua interlocutione. alias cōstitutione. i ¶ Sniam. ¶ ad idem. ff. de iudi. l. non quicquid.
k ¶ Solere. ¶ non ergo imponitur necessitas ex his verbis, & similib. vt §. de off. præf. l. fæpe. & l. seq. Accur.
l ¶ Pois. ¶ ñ iuſ quīq; CEssante. ¶ CASVS. Iudices maiores ꝓpta ordinarij, possūt aliquē ve cōtra ius ꝓ edictū apositi i albo ꝓ oris. minores vt delegati vel pdanē nō pōs sed p se vt ꝓ nūtij. Si ergo ita, quia habes cū Titio, iudex ini non Titiū vocauerit, nec

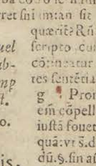

venire voluit: an ferre sniam possit, cū nō sit propositū edicti ꝓ eo rum quæritur. R. ñ. q̄ sic. Aliis modis potest pcedere vel in gloss. Cessante, quia antiquitus mittebatur ꝓ certis nūcijs peremptorij. pone casum no ped neris, qui citare non possūt.
n ¶ Edicti. ¶ nō da o. & de ꝓpōnendis edictis, ꝓ non pōt citare ꝓ edicta in albo posita, vbi edicta edicti ponūtur & ꝓpere vel ē pedaneus iudex vel delegatus: vt §. de mādatis principū. & ff. eo titu. & in titu. o. §. si vero. & q̄d col. v. & de li. in §. de. vero. col. vij. ea pars nūtij ꝓ: vt arg. ff. de ædilibus edicti interpellat. §. j. Vel dic scdo cessante. & non ꝓ peremptorij sunt dicti, sed tres denūtiationes, ꝓ tātūdem valēt. vt §. de tres. & ff. de re iudi. l. pomponius. §. cōmunex. Vel dicas cessante. & non cessante forma huius edicti. Bñ em eius forma vt prīo vni. & postea aliud, & postea tertiū: quarto hoc ꝓ peremptorium. hic erat vnum pro omnibus 7: vt hic. & ff. de iud. l. ad peremptoriū. cū equestris. legis. Vel dic cessante: q̄a ipsemet iudex ei præcepit vt adesset & sententiā, quo casu esset vere cōtumax: vt ff. eo tit. bus ex causis. l. Fulcinius. §. fi.
o ¶ Admoniti. ¶ ab ipso iudice delegato, vel semel pro omnibus: vt dictū est. Vel dic ter, vel dic à iudice præsente fin ꝓ variatis casum. Accur.

AB eo. ¶ CASVS. Inter actore & reū lite contestata, reus incepit ab esse: iudex eū cōdēnauit post sex menses reuersus est. si intra decem dies à tpe, quo sciuit se condemnatū non appellauerit, habebit necesse parere iudicatis: o. si appellatum fuerit: sententia lata non tenet. Viuia. p ¶ Ab eo iudicato. ¶ intellige q̄ lite cōtestata. 3 me. & iterato de calumnia, sui absens: & iudex requisiuit me, & nō fui nuncius. & sic pronunciauit

1 Titius Aelius recte.
† Zoilo

4 Cum ista gl. trāseunt Bar. B. Ang. & Pau. hic.
† Gl. in c. pulsat. sup verbo gratiā de offi. deleg. indu cit hanc se gē. arg. q̄ iudex pōt parcere cō tumacię ꝓ iudiciū alterius.
5 Et bñ em ꝓdi. scribē. hic.
† Dū ferri 6 Ité Bar. & Pau.

Citatio p edicta non p quēlibet iudicē fieri potest.
7 Hęc vera ſm Ange. 8 Ista lectura c. verior & nobilior ꝓ ceteris & rediuc hāc I singul. ꝓ simplex iudicis iussus hanet uim peremptorij: & cōstituit iussum i vera cōtumacia. Bar. P. & Ang.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõtra me definitiue r. Sic est cõtra. ff. q̃ sen. sine ap. l. j. §. itẽ cũ ex edicto.

2 Et bene Cyn. Bart. Bal. Ange. hic. 2 Idẽ Bar. Ang. & Odof.

Sed ibi r non intelligenit peremptoriũ, hic sic: vel q̃ valuit tantundem.

a ¶ Indefensis. ʒ colligũt quidã: ergo loquitur in absente probabili cã: vt studiorũ. & nõ fuit defensus: q̃a nõ reliquit, p̃curatorẽ cũ potuit: vel reliquit, & nõ defendit. Si aũt reliq̃sset, & defensus legitimẽ esset, non restituere. vt ff. qui ap. fit. l. j. §. fi. Vũ dicũt 3 hõe restitui ad appellãdũ tm: aliq̃n si necessaria cã abesset, restituetur ei in totũ. Itẽ si nõ potuisset relinquere p̃curatorẽ, ipso iure nõ curret tẽpus, cũ sit vtile: vt ff. de diuer. & tẽp. præ. l. j. & sic nõ esset necessaria restitutio. Vel melius 4 hic nihil dicit de restõe. vnde dic q̃ nõ potuit relinq̃re p̃curatorẽ hic absens cã studiorum: vel reliquit, & est mortuus, sic q̃ cõiure appellat, cũ tempus sit vtile. vt dixi: Vel dic q̃ absens ex voluntaria cã fuit, & non curo potuerit vel non relinquere procuratorem.

3 Et male Sali.

† cõmoda tus

4 Idẽ cum glo. Bar. B. Ang. & Sa.

5 Et melius ẽm prædicti. scriben. Appellatio ĩtra q̃d tps debet iterponi. † Domitio

b ¶ Ilico. ʒ intra tps appellationi pręfinitum, scilicet biduũ vel triduũ, vel hodie decem dierum: vt in auth. de appel. in prince. coll. iiij. & distingue, vt §. de procur. l. quia absente.

† Deest in aliquib.

c ¶ Querela ʒ petendo restitutionẽ ad appellandum, ẽm quosdã. Vel die appellando. Accur.

d ¶ Assensus. ʒ tacẽdo: vt ff. loc. l. item quæritur.

† Recte sic legitur. Dus. aute & alia exẽpla habẽt Aelia no.

6 Et bene sic. Sed respon. secũdum H. hoc verum quo ad iudicem, nõ quo ad eum, cõtra quẽ dedit. Vel verius 9 ecõtra, nulla est quo ad litigãtes: sed iudex benẽ vel male functus est officio suo: vt ff. de re iudi. l. iudex. & ad idẽ ff. de arbi. l. dicere. §. fin. in fine. Sed cõtra extra de accu. qualiter & quãdo.

7 Et bene Sali.

8 Istam sequunt cõmuniter doctores.

Si vt proponis e) pars diuersa die feriato f abũte, vt ignorante te a iudice dato † ferri sententiã pro partibus suis quasi cõtumaciter g deesses, impetrauit, nõ immeritò pręses denuo h negotiũ alterius iudicis notioni terminãdum commisit i. PP. v. Id. Octo. Pereg. & † Aemiliano. Coss.

e ¶ Si vt proponis. ʒ scilicet tu reus.

f ¶ Feriato. ʒ dnico vel simili 6, qđ ꝓhibitum est fieri: vt §. de feriis. l. cõs. & ff. de feriis. l. si feriatis.

g ¶ Cõtumaciter deesses. ʒ qđ nõ erat verũ. pone cĩa q̃ suasit iudici, qua si dixisse me nunq̃ vẽtu rũ ad iudiciũ: vt ff. de iud. l. si ꝓtor. §. Marcell⁹. Dua quales dici bus ergo rationibus hæc dnio secũ tentia non valuit ipso dum Bal. iure, & quia die feriato lata, & quia absente me nõ contumaciter: vt ff. de re iudi. l. de vnoqueque.

h ¶ Dentio. ʒ an ex eildẽ actis cognoscet, dic vt ff. de app. l. si expresim. & notaui ibi q̃ sic. ADDITIO. Dicas q̃ qñ cã nullitatis snię respicit ex eisdẽ actis, vt hac glos. & glo. fin. in d. l. si expresim. ff. de appella. si vero cõ defectũ exquo sententia est nulla, respicit vniformiter acta, sicut sententia: vt pura litigatũ est cũ minore nõ habente curatorem: certè tũc omnia acta debẽt redintegrari. ita potest intelligi. cũ ꝓbat. iuncta glo. ff. de re iud. Item quandoq; est talis defectus, qui respicit sententiam & partẽ actorũ. verbi gratia: deceslit reus post litem cõtestatam, & processum est contra mortuum ad sententiã. certè sententia est nulla, & omnia acta à die, qua mortu⁹ est: vt l. penul. & fi ff. q̃ sen. fi. appel. & ideo acta quæ sunt nulla, debent rescribi seu recenseri. d. l. cũm quærebatur. Barto.

i ¶ Cõmisit. ĩmo videt q̃ idẽ, q̃ primò: quia sic dicit j. de accu. l. iiij. & j. de sen. & interlo. l. j. in fi. & j. eo. l. si pręses. q̃ est cõtra. Sed illud 8 in ordinario hic fuit delegat⁹: vt patet q̃ dr alteri⁹ &c. & ibi à iudice dato. Sed iudo oppono, quia ꝓ eodẽ est ac si sententiam nõ tulisset, cũm nulla sit. Sed respon. secũdum H. hoc verum quo ad iudicem, nõ quo ad eum, cõtra quẽ dedit. Vel verius 9 ecõtra, nulla est quo ad litigãtes: sed iudex benẽ vel male functus est officio suo: vt ff. de re iudi. l. iudex. & ad idẽ ff. de arbi. l. dicere. §. fin. in fine. Sed cõtra extra de accu. qualiter & quãdo.

ADDITIO. Pro solutione istius contrarij vide ibi glossi. & omnino Abba. pulchrè & late distinguentem.

S I vt. ʒ CASVS. In cã, quam habebam cum Titio, iudex nobis assignauit diem & locum in quo comparere debebamus: suggesti q̃ aliũ locum assignaret: assignauit, vel supplicauit ex parte Titij vt aliũ locum Titio ignorante deputaret. Titius non venit, sed in loco prius assignato, vt in alio, nõ curo, expectauit: iudex sententiauit an sit standũ huic sniæ, quæritur? Dicitur quod non.

k ¶ Si vt proponis. ʒ scilicet tu reus.

l ¶ Per obreptionem. ʒ obtulit enim forte iudici aduersarius pces ex parte tua, cũ hoc ignoraret, vt alibi locũ statueret ro, quã ꝓ ius statuerat. Vel tibi ex iudicis parte quasi alibi statuerit. quò tu posti eã iussti 11. & est ad hoc ff. de arbi. l. arbiter calendis. in fi. Accur.

S I pręses. ʒ CASVS. In causa, quã habebat Titius cum minore. xxv. an. curatorem habẽte, cui curatori datus erat actor, qui adiutor appellauit, succubuit minor: & actor appellauit: appellationẽ nõ est prosecutus, q̃a decessit tam ipse quã curator: iudex ab eo tpe, quo minor curatore nõ habebat vel actorem, sententiam primam confirmauit: an huic sententiæ necesse habeat minor parere, quæri tur? Dicitur q̃ nõ: sed iidẽ iudex notionem suã exhibebit. Viuia.

m ¶ Aduitore. ʒ adiutor siue actor tutori vel curatori adiungitur: vt instit. de curat. § j. & ff. de tutel. l. oler. Qui actor fi appellauit, & præfidi est delata: & non est prosecutus actor, quia nõ potuit: vt j. de appel. l. si actor. nec cũ curatores habebant: q̃a nõdum dati, vel mortui, vel matoria remoti, vel excusati, & prioris sententiæ. sic in defensi essent: & idem si haberent, & non adessent: & sic indefensus, 12 non valet ipso iure sẽtia confirmationis: sed cus si essent 13 defensi: quia valet, sed restituetur: vt ff. de re iudi. l. acta. §. finali. & supra ti aduersus rem iudi. l. cũm & minores. & idem videtur in ecclesia vidua pastore 14. Accur.

n ¶ Suo. ʒ scilicet aditore.

o ¶ Circunduxit. ʒid est cancellauit, quo ipso priorem sententiam confirmauit.

p ¶ Repetitus. ʒ idem ergo cognoscit, & sic est contra. §. eo. l. si vt proponis. Solutio. vt ibi.

ADDITIO. Tu dic quòd ibi loquitur in delegato ordinario secundum Bartol.

E A quæ. ʒ CASVS. An sententia lata altero litigantium absente, & non per contumaciam teneat, quæritur? Dicitur q̃ non: nec sua absentia pro præsentia est habenda: secus si esset contumax. quo casu perinde esset ac si præsens esset, & teneret sententia. Viuia.

q ¶ Aduersus. ʒ idem & si pro eis 15, vt ff. de re iudi. l. furioso.

r ¶ Per contumaciam. ʒ f. veram: quia inuentus non venit: vel fictã: qa ad domum est citatus. nam tunc valeret sententia, vt §. eod. l. ab eo. alias non: vt hic, & ff. de re iud. l. de vnoquoque. & ff. quæ sen. sine app. l. j. §. itẽ cũm ex. & absentes dico nequaquam conuentos denuntiationibus, siue citationibus, quæ quidem ex more proponi consueuerunt, vt ff. de iudi. l. ad peremptorium. cum sequen. Quandoque tamen idem 16 & si sunt citati, sed laborabant morbo. non enim procedit tur tanquam contra contumacem: vt arg. ff. de re iu. l. quæsitum. Accur.

Consenta-

COnsentaneum. ʒ Ista lex diuiditur in duas partes. Nam primò ponit modum constituendi reum in contumacia. Secundò contra contumacem adhibet remedia: secunda ibi, à quo. hoc dicit. Sali.

CASVS. Lite cõtestãt. inter actorem & reum, reus incipit abesse: qualiter iudex procedere debeat, quæritur? Rñ. ꝓ citabit eũ tribus edictis, vel vno pro omnibus peremptorio: in quo continebit q̃ procedet i causa, & sententiam feret: nisi reus se præsentauerit. quo nõ veniente, auditis allegationibus pręsentis, mittitur actor i possessionẽ rei pretitæ, si fuerit actio realis, & reus de possessore fiet petitor. Si verò fuerit personalis actio, puta conditio certi ex mutuo: mittitur actor in possessionem bonorum rei secũm mẽsuram debiti declarati. Vi.

1 Quaternis

a ¶ Consentaneum. ʒ i. conueniẽs. cùm causæ meritas, &c. vt ʒ. si ꝓ vim vel alio modo. l. fin. fic §. si contra ius vel vti. publi. l. & si legibus. Accur. fius.

b ¶ Præceptis. ʒ i. definitis. f. decem dierũ: vt ff. de iud. l. per interuallũ. & §. de iudi. l. properãdũ. §. j. Sed hodie xxx. vt in auth. hic posite. ficq; logitur hæc lex post litẽ contestatã 1, cõminet definitiuã sniam, quę ferri non põt ante litẽ cõtesta tam, nisi in casu: vt j. de tẽpo. app. l. fi. §. illud. sed ante litem cõtestatam dicerem fieri eodem modo contestatam. & ita dicunt interlocutoriam sententiam, quæ datur in fine huius legis tam in actione in rem, quàm in personali.

c ¶ Solennitate. ʒ quæ sequitur, & sic expone &, pro, id est.

d ¶ Literis. ʒ potest enim præses literas mittere per prouinciam, quæ magna erat: poterat etiam edictum proponere, cùm esset ordinarius. alias non 4, vt in auth. de litig. §. omnem. col. viij. & §. de iudi. l. sancimus.

e ¶ Pro omnibus. ʒ quod fieri potest: vt ff. de iudi. l. nonnunquam.

f ¶ Commone facto. ʒ i. commonito 5. Et nota. ꝓ hic est ambasiata, vt ʒ qui accu. non pos. l. iij.

g ¶ Contumacia. ʒ præsumpta per tres denuntiationes: vt j. e. l. tres. expressa est autem quando expresè dicit, nolo venire, vt ff. quib. ex caus. in pos. e. l. Fulcinius. §. fi.

h ¶ Perseuerauerit. ʒ no. malum est peccare: diabolicum perseuerare.

i ¶ A quo. ʒ i. præside. vbi tñ à successore semel citari debet: licet ipse miserit peremptoriũ, tñ cõpellit: vt ff. de iudi. l. edictũ. sed ipsemet post sui peremptorii põt, sed non cõpellitur 6, vt ff. de iud. l. & post. in princ.

k ¶ Ad cogendum eum. ʒ nota, fieri citationes re & verbo. & hoc ꝓ ordinariũ tñ, vt in auth. de exhi. §. fi vero etiã quidã. col. v. Alibi verbo tñ prima locũ habet sẽp ꝓ, nisi i matre familias, vt §. de of. diuer. iud. l. j. Vel nisi rõne loci, vbi est q̃situs, vt si est in domo, vt ff. de in ius vo. l. plerique.

l ¶ Incumbit. ʒ animo, vt ff. de acqui. pos. l. clam. §. qui ad nũdinas. Vel corpore per familiam, vt ff. qui ex cau. ma. l. item ait prætor. § j. hanc aũt possessionem ẽm Ir. reuersus non reuperat 7, etiam si satisdatione paratus fuerit præstare: vt §. vbi in rem act. l. ij.

m ¶ Transferre. ʒ cùm agitur in rem. vel auditis, &c. f. cùm agitur in personam, secundum quosdã. Vel dic trãsferre, cum nõ est liquidum de cã. Vel auditis, & c. f. cùm est liquidum. & sic datur definitiua ẽm P. & B. Et qđ dicit defensionibus, j. rationibus 8 & intentionibus, cum actor sit iste præsens, & sic & ponit. §. de iuris & fact. ign. l. j. Tertij dicũt ꝓ hic mutat casum, cũ dicit, vel auditis, &c. f. vt loquat in actore absente. & sic bene adaptat hic auth. q̃ semel, quæ loquit in actore absente. Circa hoc aũt distingue, cũ reus abest. aut post litẽ contestatam vel quasi contestatã, aut nec vere, nec quasi. Primo casu, aut liquet de cã, aut nõ: si liquet, põt ferre definitiuam: nec restituet postea venies, vt §. de iu. l. properandũ. §. cũ autem in fi. ẽm quod dist inguitur. §. de procu. l. quia absente. Si verò non liquet, aut agitur in rem, aut in personã: si in rem, mittitur actor in possessionem rei petitæ, & ftarim possidet: & veniens reus intra annum, audit de possessione. post annũ 10, auditur de proprietate, de possessione nõ, vt hic, & §. vbi in rem act. l. ij. Si autem agatur in personam, mittebatur olim in possessionem omnium rerum debitoris. Hodię pro mensura debitinec efficitur possessor. Sed venienti reo q̃cumque restituitur possessio, nisi authoritate iudicis res fuerit distracta ab actore 11, quia iudex debet ad hoc moderatũ tempus statuere, scilicet quo res distrahantur, vel iustus possessor efficiatur. Si verò lis sit quasi contestata, sed non liquet iudici de causa, tunc habet locũ quod dicitur, supra, vbi in re act. l. ij. Si verò nec sit cõtestata, nec quasi, tunc diffusso summatim negotio,

mittitur actor in possessionem restituendam reo venienti, præstita satisdatione: vt supra, de præscrip. xxx. an. l. si quis emptionis. §. penul.

n ¶ Defensionibus. ʒ id est intentionibus.

Vi semel. ʒ CASVS. Lex Codicis loquitur quando reus absentat se post litem contesta. authenti. dicit quid iuris sit quando actor ante litem contest. se absentat. dic ergo, Titius volebat me cõuenire corã iudice: porrexit mihi libellum, vel supplicauit principi: iudex fecit me citari: actor icipit abesse: quid iuris sit, quæritur? Dicitur q̃ iudex citabit eum tribus edictis per interualla xxx. dierum: & ideo citabit eũ terq̃ quia actor fortè nõ exaudiuit vocem præconis: & põt citare tã delegatus quam ordinarius. si ergo actor non veniat intra tres mẽses, dabitur ei spatium vnius anni: & si non venerit, iudex ꝓnuntiabit. Vel pone casum ẽm Bul. Dictum erat in l. C. de contumacia rei: ista auth. tractat de contumacia actoris: & loquitur tam post. li tem contestatam: quàm ante. Et hoc dicit: Actor in actione ꝓposita habet necesse persistere vsq; ad finẽ litis: & si incipit abesse, reo postulãte debet citari tribus edictis: vox ẽm præconia paucis innotescit: quæ citatio per edicta permittitur etiam delegatis principis: quo actore non cõparente, datur ei annus a iure, post dicta tria spatia: & si in contumacia perseuerat: põt reus probare de iure suo, & perquisita veritate, feretur definitiua etiam lite non cõtestata. sed si intra annum comparet, non auditur, nisi reficiat expensas: quibus refectis, si se iterum incipit absentare, fiunt aliæ tres citationes, & alius annus datur à lege, intra quæ spatia non veniens actor, cadit à causa eo ipso, licet non sit de meritis causæ liquidatum. & specialissimũ est hic, q̃ lite non contestata fertur definitiua. Bal.

o ¶ Actionem proponit. ʒ eo modo, qui sequitur. Duo enim sequẽtia paria sunt, vt in corpore huius auth. probatur. qui modi faciunt rem litigiosam, vt in auth. in corpore. § j. Et dic actionem, siue personalem, siue realem, siue mistam.

p ¶ Iudiciaria. ʒ coram ordinario 12.

q ¶ Cognitis. ʒ & sic lite contestata, vel quasi contestata, alioquin non posset ferri sententia definitiua. sed H. & M. contra 13, vt iam dices.

r ¶ Vsque ad finem. ʒ ergo ante litem contestatã non licet actori mutare libellũ quin habeat necesse in veteri querela persistere, & ita deroganda legi verri. §. de eden. l. edita. cumulare tñ bene põt. Item contra. §. vt nemo inuitus. l. j. sed illud 14 ante huius porrectionẽ libelli, nõ post, vt hic, & in corpore probatur. Fallit & alias illa regula, vt ibi diximus.

s ¶ Tribus edictis. ʒ 15 vocetur vt veniat ad cãm, vt l. consentaneum. quæ fiebant in quadam dealbatione in prætorio. Item fiebant per voces præconum. Item per nuntiũq̃ hodie magis est in cõsuetudine, vt hæc habes in corpore. Sed tunc quo toties scribebatur? Rñ vel abradebatur prius scriptum, vel scribebatur diuersis locis. fiebant etiam alia generalia banna in eodem albo, vt ff. de iurisd. om. iud. l. si quis id. alias dicitur album, vt ff. de albo scri. §. vbi erant scripta nomina officialium.

t ¶ Interualla triginta dierum. ʒ inter edictũ & edictum. Sed an iudex potest minuere? Videtur q̃ sic, vt ff. de iud. l. nonnunquam. Sed contradico, vt in corpore 16, vbi dicit non minus, & c. licet de consuetudine minuat. Item nunquid interuallum. x. dierum, quod datur reo per. l. cõstat neum. & per. l. ꝓperandum. §. de iud. & ff. de iud. l. per interualla. augeat per hanc authen. Ald. dicit non 17, vt arg. j. de ap. l. ꝓcipimus in fi. Iocontra, vt ff. de reg. iu. non debet actori. Item istos dies dico continuos.

v ¶ Paucis innotescit. ʒ quia audientibus tantum, & quibus hi dixerint, sed edictum sic per multos dies positum omnibus liquet, potest tñ fieri & per præconem, vt in corpore.

x ¶ Delegatis. ʒ i. delegatis à principe. Sed videtur q̃ delegati per edicta citare non possunt, sed per nũtium, vel per se: vt §. de iudi. l. sancimus. in fi. & in auth. de exhib. §. fi vero etiam quidam. quæ sunt cõtra. Sol, hæc corrigit illas. Vel hic 18 in delegato à principe tantum, quia alia spatia habet, vt §. de iudi. l. à iudice. aliud in aliis delegatis. Vel hæc loquitur vsque huc, post litem contestatam, ille ante. argu. ff. de ædil. edic. l. ædiles. j. §. item sciendum.

y ¶ Locum habet. ʒ f. talis citatio, secundum Bul. sed M. & Azo. i. sententiæ definitiuæ prolatio 19, sic ẽm dicit in corpore & veritate subtilius, &c. & hoc si reus subeat onus probationis & liquidũ faciat, vt ff. de probatio.

Nouel. 112. §. omnem. Cõcor. cũ hac authẽ. gli. c. ij. extra de li. obla.

12 Et bene Odof.

13 Et bene ẽm omnes.

14 Hæc est vera secundum Bart. & Sali.

15 Scilicet supplicando. Sali.

16 Hæc gl. reputat ẽm gu. ẽm An. hic.

17 Et bene Ang.

18 Hæc vera ẽm Sali.

19 Vtraq; opinio est bona secundum Pau.

Universidad de Deusto
Biblioteca

batio.l.circa.alias nisi probet,absoluitur.si ab obseruatione iudicij: vt §.de iud.l.properādū.§.si autē ex gestis.Sed si reus est absens ante litem cōtestatā,an possit definitiue dānari,si actor subeat onus probationis?

2 Et bene fm Bar.P. & Sali. Rñ non 1,fm Io.licet M.contra.sed fiet missio in possessionē:vt §.de p̄scri.xxx.an.l.si qs emptionis.§.pe.Nā quicquid actori permittit, & reo: vt dictum est in xxx. diebus.sed non ecōtra:vt ff. de fer.l.fi.&§.de repo.in inte.restu.l.perendę.Nec obst.in authen.vt omnes obed.iudi.,puin.§.si vero peq; ipse.colla.v.vbi reo absente,& ante litē cōtestatam datur definitiua: q a ibi erat quasi cōtestata:vt §.vbi in rem act.l.ij. Vel ibi non fertur sn̄ia in absentem,sed de eius rebus satisfit.Et idē dico si est p̄sens:vt non possit p̄cisse cōpelli respondere:sed fiet missio:vt §.de bo. auth.iudic.pos.l.pen. potest etiā pro motu iudicis puniri: vt ff.si quis ius dicen.nō ob.l.j.in fin. nisi in casu vbi cogit qs respondere p̄cise:vt ff. de procur.l.sed & hæ.§. p̄ræter.sed lite contestata, absens potest cōdemnari 2 si est liquidū:vt §.l. consentanea nm, aliter ab obseruatione iudicij absoluitur tantū:vt in l.pro perandum. Et quod dicitur.§.de edendo.l.qui ac cusare.vbi absoluitur de fruitione, etiā si non est liquidum, loquitur vtraq; parte p̄sente.

¶ Desunt Dua.

3 Sequit eā Bar.Ang e. & Sali.

¶ Legēdum e Tyberia. ij.&Dione. vt ex chronographis constat.

4 Hæc non ē bona: q a licite fuit hic ipetrata ad iudicē ordinariū fm Bar. & Sa.

Du.Valerio

5 Ista ē vera Barto.& Sali.

6 Intelligi qñ reus non vult vt absoluatur definitiue fm Angel. hic.

7 Istā gl,sequit Bar.& Sali.

8 Ista opinio tanq̄ā benigniorē app.obtēp Burr.tuemur,& sequitur hic Bar. Odof. & Sal.

9 Hoc de vrbanitate, non de necessitate. Sail.

10 Et bene Bar.Cy.& Pau.

a ¶ Non fit q̄ quod fit p cōtestationem,vt in corpore.§.si vero initium.& ff de iurisdi.om.iudi.l.& quia.in fi.

b ¶ Aliud.¶ sic loquitur quasi annū dederit, cum tñ tres menses dederat. sed dic 3q̄ nō iplicat:vt ff.de procu.l. non solū.§. quæritur.§.d certe nec an tius videtur dari,sed x. dies:vt §.de dila.in auth. quod fieri. sed illud 4 in oīum illius, q impetrabit restitutiō ad extraordinarium iudicem. Item hic 5 definitiue fm Io.

c ¶ Audiris allegationibus¶ hoc additur ei,qđ dicitur supra, de iudic.l. properādus.§.& si quidē. ibi: hoc solum dicitur, vt reus p̄sens liberetur ab obseruatione iudicij,& actor absens cōdēnetur etiā expensis 6 :Idem autem in reo absente dicebat M. vt auditis allegationibus actoris sententietur:sed non erit absurdum,si plus permittatur reo,quam actori:vt dictum est secundum Io.

d ¶ Inferat.¶& cautionem iudicio sisti faciat 7 ,vt §.de bo.autho. iudi, post.authen.ex quib.in fi.

e ¶ Post trium edictorū.¶non prædictorū 8 ,sed de nouo faciēdorum fm Io. Sic ſi bene cōputes,habebis biennium & sex mēses. Alij dicunt q̄ de p̄teritis edictis,& de p̄teriti anni obseruatione loquitur,& sic haberet annum & tres menses. Azo.qđ tamen sparium si videatur extendi vltra triennium,non protenditur:vt §.de iudi.l.properandum.

f ¶ Res,¶ CASVS Lite conest.inter actorem & reum, reus cœpit ab esse:ter citatus est:non venit:habendus est pro contumaci:& per inde est,ac si esset missum in peremptorium. Viuia.

g ¶ Edicti.¶ dicti.sed verū sit post tres:9 vt l.ad peremptoriū ff.de indi.

h ¶ Statutū est.¶vt & ff.de re iud.l.cōtumacia.§.contumax.& de pub. iud lanter accusatorē.Dabit ergo definitiua etiā sine peremptorio,cum istæ tres denūtiationes tantundē valeāt,& hoc qñ est dubium,si sit contumax vel non. Quid autē si aperte dicat,non veniāt Rñ.non oportet 10 plus citari,q a in p̄certis non etiā certis locus est cōcluris:vt ff.de ver. ob.l.continuus.§.cū ita.& in auth.de restī.& ea quæ parit.§.fi.col.iiij.& ff.quib.ex cau.in pos.ea.l.Fulcinius.§.fi. Sed argu.contra.§.de iudi.l.iudices,& in auth.iubemus. Sol.ibi non dixit se nolle venire.

CVm.¶ CASVS. Lite contestata reus cœpit abesse reipub.causa:& ita ex necessitate:contra eum pronuntiatū est.an intra prefinitū diē nō appellastī: latā sententiam rescindi postulāti,multæ sacræ constitutiones refragantur.

De sententiis ex periculo recitandis.

TITVLVS XLIIII.

¶ *Sententia scripta, & verbo promulgata ipso iure non tenet: & omissa pronuntiationis mora ex integro iudicatur,b.d. secūdū Bal.uel sic: Sententia debet scribi, et in scriptis recitari, & per iudicē pferri:nisi sit de maioribus, qui potest pferre per aliū.si aliter fiat, sentētia est ipso iure nulla.b.d.totus titu.secundum Barto. uel sic. Tam arbiter cōpromissarius, quam index ordinarius uel delegatus uerbo debet proferre sententiā: alias non ualet.b.d. secundum omnes lecturas: proprius tamen in iudice delegato loquitur. Sa.uel sic, Non sufficit sententiam latam esse in scriptis ni si fuit recitata.b.d. secundū P.m. de Cast.*

¶ Impp. Valerian.& Gall.AA.Quinto.

LEX I.

ARbitri nulla sententia est, quā scriptā edidit litigatoribus, si nō ipse recitauit ,si igit nihil fallis: omissa prouocationis mora ex integro iudicari impetrabis à rectore prouinciæ .

¶ *Sententia primo scripta & postea recitata nō potest corrigi uel mutari: et qdam propter eminentiam dignitatis possunt p alios definitiuas sententias recitare.b.d. Bald.uel sic :Sententia prius debet deliberari, & deliberata in scripturam redigi, & redacta debet reuideri & corrigi, & correcta debet in scriptis recitari, & per iudicē proferri. fallit in quibusdam,q propter dignitatis eminentia possunt p alios suam recitare sententiam:& postquam est lata,n̄ pōt corrigi uel emēdari secūdū Bal.*

¶ Imppp. Valens,Valen.& Grat.AAA.ad Probum P.P. LEX II.

HAc lege perpetuò credim ordinandū,vt iudices,quos cognoscēdi ,& pnūtiandi necessitatem pronuntiatū est,intra p̄finitū diē nō appellastī: latā sententiam rescindi postulāti,multæ sacræ constitutiones refragantur.

De sententiis ex periculo recitandis.

TITVLVS XLIIII.

¶ *Sententia scripta, & verbo promulgata ipso iure non tenet: & omissa pronuntiationis mora ex integro iudicatur,b.d. secūdū Bal.uel sic: Sententia debet scribi, et in scriptis recitari, & per iudicē pferri:nisi sit de maioribus, qui potest pferre per aliū.si aliter fiat, sentētia est ipso iure nulla.b.d.totus titu.secundum Barto. uel sic. Tam arbiter cōpromissarius, quam index ordinarius uel delegatus uerbo debet proferre sententiā: alias non ualet.b.d. secundum omnes lecturas: proprius tamen in iudice delegato loquitur. Sa.uel sic, Non sufficit sententiam latam esse in scriptis ni si fuit recitata.b.d. secundū P.m. de Cast.*

¶ Impp. Valerian.& Gall.AA.Quinto.

LEX I.

ARbitri nulla sententia est, quā scriptā edidit litigatoribus, si nō ipse recitauit ,si igit nihil fallis: omissa prouocationis mora ex integro iudicari impetrabis à rectore prouinciæ .

¶ *Sententia primo scripta & postea recitata nō potest corrigi uel mutari: et qdam propter eminentiam dignitatis possunt p alios definitiuas sententias recitare.b.d. Bald.uel sic :Sententia prius debet deliberari, & deliberata in scripturam redigi, & redacta debet reuideri & corrigi, & correcta debet in scriptis recitari, & per iudicē proferri. fallit in quibusdam,q propter dignitatis eminentia possunt p alios suam recitare sententiam:& postquam est lata,n̄ pōt corrigi uel emēdari secūdū Bal.*

¶ Imppp. Valens,Valen.& Grat.AAA.ad Probum P.P. LEX II.

HAc lege perpetuò credim ordinandū,vt iudices,quos cognoscēdi ,& pnūtiandi necessitatem pronuntiatū est,intra p̄finitū diē nō appellastī: latā sententiam rescindi postulāti,multæ sacræ constitutiones refragantur.

De sententiis ex periculo recitandis.

TITVLVS XLIIII.

¶ *Sententia scripta, & verbo promulgata ipso iure non tenet: & omissa pronuntiationis mora ex integro iudicatur,b.d. secūdū Bal.uel sic: Sententia debet scribi, et in scriptis recitari, & per iudicē pferri:nisi sit de maioribus, qui potest pferre per aliū.si aliter fiat, sentētia est ipso iure nulla.b.d.totus titu.secundum Barto. uel sic. Tam arbiter cōpromissarius, quam index ordinarius uel delegatus uerbo debet proferre sententiā: alias non ualet.b.d. secundum omnes lecturas: proprius tamen in iudice delegato loquitur. Sa.uel sic, Non sufficit sententiam latam esse in scriptis ni si fuit recitata.b.d. secundū P.m. de Cast.*

¶ Impp. Valerian.& Gall.AA.Quinto.

LEX I.

ARbitri nulla sententia est, quā scriptā edidit litigatoribus, si nō ipse recitauit ,si igit nihil fallis: omissa prouocationis mora ex integro iudicari impetrabis à rectore prouinciæ .

¶ *Sententia primo scripta & postea recitata nō potest corrigi uel mutari: et qdam propter eminentiam dignitatis possunt p alios definitiuas sententias recitare.b.d. Bald.uel sic :Sententia prius debet deliberari, & deliberata in scripturam redigi, & redacta debet reuideri & corrigi, & correcta debet in scriptis recitari, & per iudicē proferri. fallit in quibusdam,q propter dignitatis eminentia possunt p alios suam recitare sententiam:& postquam est lata,n̄ pōt corrigi uel emēdari secūdū Bal.*

¶ Idem AA.Blesio. LEX X.

CVm non voluntatis tuę arbitrio ,sed necessitate ,pfect sis:quicqd cōtra te absentem ita tutū fuerit,qñ absentię cā necessaria fuit, officere tibi iuris ratio non pmittit. PP.iij.Id.Maij. Tyberian.& Dion.Coss.

¶ *Non pōt uenire contra sententiā,q de procuratore legitimo tpe nō cōqueritur. Bar. uel sic:Soleniter cōdenatus ita tpora legitimā appellās,āpliùs nō audiē.b.d. Sal.*

¶ Idem AA.& CC. Valeriano. LEX XI.

CVm,p̄sentibus partib̄ ,pponas si posteà quàm cōtra te,licet absentem pronuntiatū est,intra p̄finitū diē nō appellastī: latā sententiam rescindi postulāti,multæ sacræ constitutiones refragantur.

De sententiis ex periculo recitandis.

TITVLVS XLIIII.

¶ *Sententia scripta, & verbo promulgata ipso iure non tenet: & omissa pronuntiationis mora ex integro iudicatur,b.d. secūdū Bal.uel sic: Sententia debet scribi, et in scriptis recitari, & per iudicē pferri:nisi sit de maioribus, qui potest pferre per aliū.si aliter fiat, sentētia est ipso iure nulla.b.d.totus titu.secundum Barto. uel sic. Tam arbiter cōpromissarius, quam index ordinarius uel delegatus uerbo debet proferre sententiā: alias non ualet.b.d. secundum omnes lecturas: proprius tamen in iudice delegato loquitur. Sa.uel sic, Non sufficit sententiam latam esse in scriptis ni si fuit recitata.b.d. secundū P.m. de Cast.*

¶ Impp. Valerian.& Gall.AA.Quinto.

LEX I.

ARbitri nulla sententia est, quā scriptā edidit litigatoribus, si nō ipse recitauit ,si igit nihil fallis: omissa prouocationis mora ex integro iudicari impetrabis à rectore prouinciæ .

¶ *Sententia primo scripta & postea recitata nō potest corrigi uel mutari: et qdam propter eminentiam dignitatis possunt p alios definitiuas sententias recitare.b.d. Bald.uel sic :Sententia prius debet deliberari, & deliberata in scripturam redigi, & redacta debet reuideri & corrigi, & correcta debet in scriptis recitari, & per iudicē proferri. fallit in quibusdam,q propter dignitatis eminentia possunt p alios suam recitare sententiam:& postquam est lata,n̄ pōt corrigi uel emēdari secūdū Bal.*

¶ Idem AA.& CC.Leontio. LEX IX.

TRes denūtiationes ad pem potorij edicti vicē aduersus cōtumaces conualescere, salubriter statutū est §. PP. xj. kal. Nou. ipsis AA.Coss.

¶ *Sententia lata cōtra absentē probabili & necessaria causa legitime citatum ualet: sed restituitur.b.d. Sal.& Bal.uel sic:Sententia lata cōtra absentem ex causa,p habili & necessaria non debet ei nocere. Bar.*

¶ Idem AA.Blesio. LEX X.

CVm non voluntatis tuę arbitrio ,sed necessitate ,pfect sis:quicqd cōtra te absentem ita tutū fuerit,qñ absentię cā necessaria fuit, officere tibi iuris ratio non pmittit. PP.iij.Id.Maij. Tyberian.& Dion.Coss.

¶ *Non pōt uenire contra sententiā,q de procuratore legitimo tpe nō cōqueritur. Bar. uel sic:Soleniter cōdenatus ita tpora legitimā appellās,āpliùs nō audiē.b.d. Sal.*

¶ Idem AA.& CC. Valeriano. LEX XI.

CVm,p̄sentibus partib̄ ,pponas si posteà quàm cōtra te,licet absen-

a ¶ Non subitas.¶ arg.contra.ff.de dam.infe.l.j.Sol.ibi speciale.

ADDITIO. Tu dic q nec ibi sententia datur subitò:sed acceleratur cognitio causæ.

b ¶ Deliberatione.¶ etiam cum sapientibus: vt §.de leg.& constit.l.humanum.& de repu.l.dubium non est.

c ¶ Emēdatas.¶ quo ad sententiā,& quo ad grāmaticam.

d ¶ Fidelitate.¶ id est,si deliter.

e ¶ Ex libello.¶ propter duo dicit ex libello 1 ,& quia tabellio scribit eas in libello siue libro communi, & exinde recitantur. Item qa in principio sn̄iæ semper scribit libellus,& allegationes etiam repetuntur,vt fecit Salomō,cum dixit.Hęc dixit q filius suus viuit:tuus autem mortuus est,&c.

f ¶ Corrigendi.¶ quia semel functus est officio suo:vt ff.de re iu.l.iudex. & l.cū quærebat.& ff. de arbi.l.quia arbiter.& l.diere.& §.sent.rescin. non pos.l.j.& §.de pœnis.l.pœnam.Sed nec interpretari potest, nisi sit præses prouinciæ, vel ꝑcurator Cæsaris:vt ff.de app.l.ab executore.in prin.Prædicta autem fallunt in grāmatica, quæ etiā postea pōt emendari:vt ff.de re iudi.l.actorū.Ité in multa: quæ remittit propter inopiā ab eodē iudice:vt §.de mo.multarū.l.fi.i fi. & ff.de offi. præt.l.illiciatas.§.fi.Ité fallit tertiò,in his q̄ pertinent ad cōseruatiā statutorum, q̄ possunt suppleri:non dico minui eadē,§.die:vt ff.de re iud. l.Paulus. Item quartò si erat absens dānatus, sed venit iudice sedente pro tribunali:vt ff.de in integ. restit.l.diuus.Ité fallit secundū quosdā in principe,& in præfecto prætorio,& senatu: vt ꝑ proxi. resp.Sed certè 2 illa exceptio est in alio,ſ in hoc q̄ pōt per alios ipſi suas sententias recitare : licet secus sit in aliis:vt §.proxi.& ꝑ.l.proxi.j.respon.

g ¶ Exceptis.¶ hæc exceptio non fit à proximè dicto,sed superiori.

h ¶ Illustribus.¶ dignitate nō administratione.

i ¶ Recitare.¶ alij ergo non licet:vt infra lege ꝑ xi.in prin.

k ¶ Ratio non permittit.¶ restitutione impetrata:vt diximus.§. de ꝑcu.

l ¶ Sicut est.¶ Sicut dicit ex libello 1 ,& quia tabellio scribit eas in libello siue libro communi, & exinde recitantur. Item qa in principio sn̄iæ semper scribit libellus,& allegationes etiam repetuntur,vt fecit Salomō,cum dixit.Hęc dixit q̄ filius suus viuit:tuus autem mortuus est,&c.

m ¶ Absentem.¶ ꝑ contumaciam 11 verā: nā si non per contumaciā verā, restituereturad appellādū,vt §.Iab eo.& ꝑquorum app.nō recid.j.seciū. dum quosdā. Tu dic fm Azo.& H. q̄ fuerat absens ex causa ,p bab.li & non necessaria,& indefensus,& sic potuit appellare:cūm tñ non appellauit ꝑ tpe opportuno,nō ad iuuatur:vt §.eo.Iab eo.& §.de libera.cau.l.fi is quę. Accur.

¶ DE SENTENTIIS ex periculo,&c.

¶ Qualiter ad sn̄iam veniatur, dixit:Nunc quali ter ipſi cū breuiculo recitetur dicit,vel sic : Dictum est 12 supra de sententijs quæ ꝑ debeant ferri.Sed quia sententiæ frucet & medicinæ cum periculo dantur,& recipiūtur,ideo ponit de sententijs ex periculo recitandis.Azo.

RBitri.¶ CASVS Si iudex sententiā scripserit , nec recitauerit,sed ad recitādū litigatorib.dederit clausam vt apertam.& fugerit:an tenet sententia huius quæritur? Dicitur q̄ non:sed cōtra appellationis beneficium ex integro iudicabit præses.

n ¶ Arbitri.¶ vel pro ordinario iudice pone 13 : vt §.de postu.l.quisq;s.vel pro iudice delegato:vt ff.q. sit fil.cog.l.arbitro, vel cō promissario:nā & ipse iunitari debet iudicium:vt §.de iudic.l.rem non nouam.Sed secundum hunc tertium frustra dicit de appellatione, cum & ipse recitaret,non appellaretur:vt §.de arbi.l.j.

o ¶ Edidit.¶ clausam vel apertam,vel pro iciendo eis & fugiendo.

p ¶ Recitauit 14 .¶ & sedēdo:vt §.de postu.l.q;s.in fi.& in auth.vt ab illustri.& q. sup eos sunt.§.j.col.v.& ff.qs ordo in bono.possessione fer. l.ij §.dies.& ar.§.de d.l.à ꝑcedēte.Sed q̄dā dicūt q̄ sedere dēt i cognoscēdo.nō iudicā do:cū prius plene cognouit,qđ non placet.Sed q̄ d ſin curru vel equo sedeat,cū forte aliquā timeat parti, & velit fugere ſtatim?Rñ.valet:vt fuit apud Ianuā ar.§.de acq.l.qđ meo.9 ſi vendē torem. ADDITIO. Vide tex.iunctā gl.in fi.de re iudi.lib.vj.

q ¶ Mora.¶ appellatione,in qua exercenda fit mora anni vel biennij: vt ꝑ.de tem.appel.auth.et qui.quia sententia ipſo iure non valet.

r ¶ A rectore prouinciæ.¶ vt & ipſe iudicet:vel alij iudici committat: non ei,cui primò delegauerat:vt §.ti.j.ſi vt proponis.j.

HAc lege.¶ CASVS Iudex in cā de qua cognouit:non præcipitanter,sed cum deliberatione debet pronūtiare:& sn̄iam in scriptis recitare,& per se partibus recitare:excepto ſpecto prætorio,& aliis illustribus,qui per officialem suum recitare possunt: an autem sententiam,quam tulit, possit iudex corrigere vel mutare?Dicitur quòd non.

s ¶ Cognoscendi.¶ vt supra,de aduo.diuer.iudi.l.sanctorius.j.

t ¶ Pronuntiandi.¶ vt ff.de iudi.l.de quare.

Non

ptis & sine aliqua expensa cognoscere p̄fidē oportet:& nisi eps cognoscat inter suos subditos.

De sententiis & interlocutionibus omnium iudicum.

TITVLVS XLV.

¶ *Sententia omissa ꝑcuratore lata contra dominū q in iudicio non fuit, ipso iure non ualet.Bal.Vel sic:Sententia in qua nō cōdemnat ꝑcurator, sed dominus qui in iudicio nō interfuit,est ipso iure nulla.Bar.Vel sic. Sententia dominū qui nunquā fuit in iudicio condemnans, & ꝑcuratorem qui litē fuit agitans omittēs,est ipso iure nulla. Sali.Vel sic: Sententia lata contra dominū absentem,qui nunquā fuit in iudicio, omisso ꝑcuratore,qui totā causam agitauit, est ipso iure nulla : ideo iteratò est pruntiandum.b.d. secundum Paulum de Castro.*

¶ Impp. Seuerus & Ant. AA. Quintil. LL.

ONvidetur nobis rationem habere sn̄ia d cessoris tui, qui cùm cognouisset inter petitorem,& ꝑcuratorē, nō ꝑcuratorē ,sed ipa m dn̄am litis cōdēnauit, cuius p̄sona in iudicio nō fuit . Potes igit, vt re integra, de cā cognoscere. Da. iiij. Ka. Iun. Ant. A. iij. t & Geta. Coss.

¶ *Existens in possessione libertatis potest esse iudex delegatus:nec uitiatur iudicii, licet postea ſtatus seruilis detegatur.b.d. secundū Bal.uel sic : Communis error excusat.uel sic :Casus superueniens in p̄sona iudicis sententia non extinguit. Bar. Hæc lex habet duas lecturas:et prima est magis dubitabilis et notabilior quā secunda,secūdum quam summatim. b.d. Detectio seruitutis in iudice delegato, non uitiat latam sententiam ab eo tēpore quo communiter liber reputabatur.b.d. Sali.*

¶ Imp. Antoninus A. Sextilio. LL. II.

SIarbiter datus à magistratibus cum sententiam dixit , in libertate morabatur: quamuis posteà in seruitutem depulsus sit,sententia tamen ab eo dicta habet rei iudicatæ auctoritatem.

¶ Et nisi episcopus. hæc pars est in authē.vt clerici apud prop.episc. coll.vj.Est tertius casus, cū p̄ses conuentur finito officio suo, vt reddat rationem administrationis.in authen.vt iudi.sine quoquo suſſra.§. necessitatem.colla.ij.

¶ DE SENTENTIIS & interlocutionibus iudi.&c.

DIxit qualiter nulla sit sententia ratione vitij in ipſa sententia cōmiſsi. Nūc qualiter propter alia vitia 9 quę patent.ꝑ.e. per totum. Vel sic:Qualiter sententia sit nulla ratione vitij in ipſa recitatione cōmiſsi dictum est. Nunc generaliter videndum qualiter & quot modi sententia possit dici nulla.Azo.

NOnvidetur Cāsvs Mulier 1 cā quam Titius habebat aduersus eā ordinauit procuratorē:iudex tulit sententiam non in p̄sona procuratoris, sed mulieris,cū ipſa nō fuit in iudicio:an teneat sn̄ia, quæritur?Dicitur quòd non.

q ¶ Procuratorē.¶ rei conuenti.

r ¶ Non fuit.¶ vnquam, secundum omnes. si autem fuisset à principio, & lis fuisset contestata: esset ipſa condemnanda, & non procurator qui ad est tempore latæ sententiæ secūdum Azo.vt hic, & pro eo. ff. de his qui notan.insa.l.furti.§. ij.& ita inſpiciebat tātum cū quo esset facta contestatio.Sed B.& Io. 10 dicūt q̄ siue ab initio procurator litē exercuit, siue lite contestata faciat ad eum transitum. ipse procurator est condemnādus.& pro eis.ff.de neg.gest.l.Iberto.§.fi.& de procur.l. licet.§.fi plures 11 . & §. de procu.l.nihil.Hoc tamen fallit in casu:vt ꝑ.de iniu.l.fi.nec ob.ſi dicta l.furti.q a ibi ſubauditur maximè. Ité nec ista,quia vel fic fuerat de facto hic,q̄ dña nūquam in iudicio fuit: & ſic ſubauditur maximè. Vel hic dic ſubauditi aliq̄n,vt hoc ipſo q̄ aliquando,id est,in quacunque parte iudicij defuerit domina,ordinatus ab ea debuerit condemnari.& ſic est pro B.& Io.Vel dic tertio in iudicio,id est,sententia.sed secundum consuetudinem vterque 12 condemnatur vt omnium seruetur opinio.defensor verò sine mandato solus condemnatur:vt d.l.liberto.

ADDITIO In tutore autem breuiter concludit Bar.hic, q̄ si verba Bar. & Angentiæ referuntur in pupillum,licet iudicium agiteur per ipſum, turo rem,quod valet,pro quo allegat.l.eum.§.ſi actori.ff.de constit.pecu.melior est tex.secundum Bal.hic in l.ſi ideo.§.j.ff.de euictio.

Potes ꝑ tu successor:vt ꝑ.de acc.l.ſi accusatorib.& §.ti.j.l.ſi ꝑses:Ac.

I arbiter.¶ CASVS Iudex delegatus,qui liber credebatur,de causa quadam cognouit,& pronuntiauit:posteà apparuit q̄ erat seruus: an retractanda sit sententia,quæritur?Dicitur quòd non.

t ¶ Si arbiter.¶ id est,iudex delegatus.

v ¶ In libertate.¶ i. possessione libertatis siue tanquam liber.

x ¶ Depulsus.¶ id est,inuentus seruus,& à domino vindicatus : vt ff.de offic.

1 Illud est consilii & non necessitatis fm Angel.

Etne sit

2 Et bene fm Bar.P. & Sali.

Du.Valerio

5 Ista ē vera Barto.& Sali.

6 Intelligi qñ reus non vult vt absoluatur definitiue fm Angel. hic.

7 Istā gl,sequit Bar.& Sali.

8 Ista opinio tanq̄ā benigniorē app.obtēp Burr.tuemur,& sequitur hic Bar. Odof. & Sal.

9 Hoc de vrbanitate, non de necessitate. Sail.

10 Et bene Bar.Cy.& Pau.

11 Nihil fa cit fm Sal.

12 Hāc gl. sequuntur Bar. & Angel.

De scripto.al.de recipt.

Non sic.

Sine pos.

Scilicet definitiuis fm Odof.

9 Vt q̄ a nō est seruat' solitus ordo iudiciorū. fm Odof.

Cācor.c. ꝑelā.extra de elect.& ca.pe.in gl. extra de ꝑcura.

Vese re ctè habeat subscriptio ita emēdare oportet, & Geta Cę sa. iij. Cōſ. fuit Geta tūc tpis Cę sar, & terciò consul.

10 Ista cōi ter approbat fm B. & ſt Ang. q̄ est ipsa veritas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ossi.p.teto.l.Barbarius.& ff.de test.l.j. Vel die de nouo f.ctus est serum ex ingratitudine: vel vēdimus ad pretiū participādū: vt ff.e, & ā q.l.cōpeti.

1 Iſtam gl. a vsq; ad finē sequuntur Bart. Bald. Ang.

a ¶ Præses Absolutionē.ʒ vel æquipollens t, vt ff.de arb.quid tamen.§.j. & fide re iud.in summa.in princi.sed in causa appellationis sufficit dicere bene appellatum vel malè, vt videatur prima ſnia confirmari vel infirmari: vt ff.de ap.eos. in fine primi respōſi.sed certè ibi vī condemnare vel absoluere illū quē prior iudex damnauerat vel absoluerat.

b ¶ Non haberi.ʒ vt ff. de re iudi.l.j. & ff.famil. erciſcū.l.in hoc iudicio. Accur.

P Rolatam.ʒ CASVS. In causa de qua cognoscere debebat iudex primò pronuntiauit: & posteà lite contestata fecit partes iurare de causa an valeat sententia, q̄ritur? Dicitur q̄ nō, quāſi contra formam iudiciorum prolata.

c ¶ Solitum iudiciorū ordinem.ʒ vt ſi nō dedit in ſcriptis, vel ſi in turpi loco, vel ſi non cognouit de cā ſ. cundum Io. Vel die qđ non cōdemnauit procuratorem quādo debuit, ſed dūm: vt ſ. eod.l.j.ſm Azo.quæ exēpla non placent: quia tunc nō ordo eſt peruerſus, ſed ſolennitas eſt omiſſa. Dic ergo q̄ ordo iudiciorū eſt vt offeratur libellus: is cōteſtet: iureſt de calūnia. depoſitiones teſtiū conſcribanē & publicentur. Sentētia ſcribatur & à iudice proferat. qui ordo ſi peruertitur, non valet ſententia. Vt ſi primò pronuntiet, deinde ſententiā ſcribat: vel primò iuret de calumnia: deide fiat litis cōteſtatio. & ſic ñ obſtat. ĵ. de ap.l.j. cū ibi ſit peruerſus ordo cauſæ vnius ad aliam. hic autem eiuſdem cauſę ordo peruertitur vel etiam omittitur. Accur.

2 Et bene Bar.Bal.& Ang.& Sa.

C Vm eorum. ʒ CASVS. Fiſc. habebat quoſdam principaliter ſibi obligatos: & quoſdam fideiuſſoriouel mandatorio noīe. fiſcus conuenit fideiuſſores qui peterent ſibi cedi actio. aduerſus principalem, & pignora ſibi traditi fiſcus defideraba t ſibi ſatiſfieri ab eis: procurator fiſci q̄ cognouit iter fiſcū & priuatū, pronūciauit act. cedendam, & pignora tradenda: an valeat ſententia, quæritur? Dicitur q̄ ſic, ſi à ſententia non fuit appellatum.

d ¶ Cum eorum.ʒ ſcilicet debitorum.

e ¶ Bona.ʒ tacitè obligata: vt ĵ. in quibus cau. pig. ta. contra. l.j. & ij.

f ¶ Procurator. ʒ ſcilicet Cæſaris qui cognoſcit inter fiſcum & priuatum: vt ſuprà ſi aduerſus fiſcum.l.ij.

g ¶ Præſtarent.ʒ quod facere potuit: vt ĵ.t.j.l.ij.& debuit: vt ff.de iure fiſci.l.in fraudē.§. qui pro alio. & ĵ.de fideiuſſ.l.ij. erat aūt dubitatio, quia videbatur ſententia lata ſub cōditione à procuratore Cæſaris, ſcilicet ſi indēnitas fiſco præſteturſed non fuit conditio, imò modus, vel cā finaliſ. ſed ſi eſſet conditio, lata teneret: vt ff. quando ap.ſit.l.j.§. biduū. & ſm hoc duo dixit vel iudicauit ĵ. ſcilicet fideiuſſores ſoluere, & bona reſeis dari à procuratore fiſci eis præſtantibus indemnitatem fiſco.

3 Cōſlectu ræ ſunt vo- & conſruunt lite ſm B.B. & Ang.

¶ *Sententia, quæ non cōtinet condēnationē rei vel abſolutionem, nō habetur p definitiua.h.d.Bal.vel ſic: Sententia nō cōtinens cōdemnationem vel abſolutionē rei, vel æquipollens, eſt ipſo iure nulla.h.d.Bar.& Sali.*

¶ Imp.Alexander A. Vectio. L. III.

P Ræſes prouinciæ nō ignorat definitiuā ſententiā, quę con demnationē vel abſolutionē nō cōtinet, pro iuſta nō haberi. PP.Kal.Oct.Max.ij.& Ael.Coſs.

¶ *Vbi omittitur ordo ſubſtantialis & neceſſarius, vel præpōſteratur, non valet ſententia ipſo iure.Bal.Vel ſic: Sententia lata contra ordinē iudiciorū eſt nulla.h. d. Bar. & Pau.de ca.vel ſic: Peruerſio ordinis iudiciarij ipſo iure vitiat ſententiam.*

¶ dem A.Seuero. LEX IIII.

P Rolatam à præſide ſententiā contra ſolitum c iudiciorum ordinē, auctoritatē rei iudicatæ non obtinere, certum eſt. PP. xv.Ka.Ian.Alex.A. & Dio. Coſs.

¶ *Valet ſententia lata ſub modo niſi per appellationem reſcindat.h. d. Bar. & Bal. vel ſic: Hæc lex habet duas lecturas: unam quod loquat in duabus inſtantijs: aliā quod in una. ſecūdū primā lectura ſummatur ſic. Fideiuſſores perſiſtēs exacti poſſunt petere corā eorum iudice ut ſiſcus cōpellatur ignora principalis debitoris eis p ſua indemnitate tradere.h.d.& hæc lectura eſt uera. Sal. vel ſic: Si ſententia lata eſt ſub modo, valet: & ſeruandus eſt modus ſi non eſt appellatum.h.d.ſecundum Pau.de Caſt.*

¶ Imp. Phili.A.& Phili.Cæſ.Mont. L. V.

C Vm corū d, q̄ principaliter fiſco tenebātur, bona e ea lege fideiuſſoribus, procurator f tradi iuſſerit, vt ipſi indēnitatē fiſco præſtarēt g, nec à ſententia ei⁹ intercesſerit, p uocatio h, cōſequens eſt datæ formæ i obtemperari.

¶ *Sententia lata ī loco ſecreto, nō ī publico, nō valet. Pe. & Cy. ſecūdū Bal. vel ſic: Sententia quæ ñ eſt lata in loco maiorum, nec pſentibus officialibus, ē ipſo iure nulla. Bar. to. vel ſic: Locus incognitus reddit ſententiā nullā.h.d.Iac. But. vel ſic: Snīa lata ab ordinario alibi quā ī loco maiorū, nō valet. Sal.*

¶ Imppp. Carus, Carinus & Numerianus AAA. Zoilo. LEX VI.

C Vm ſententiā præſidis irritā eſſe dicis, q̄ nō publicè k, ſed in ſecreto l loco, officio m tei⁹ nō præſente, ſnīam ſuā dixit: nullum tibi ex iis, quæ ab eo decreta

h ¶ Prouocatio.ʒ per fideiuſſores.

i ¶ Formæ.ʒ ſcilicet ſententiæ.

CVm ſententiam.ʒ CASVS. An ſententia lata in coquina vel in lupanari valeat, quæritur? Dicitur quòd non.

k ¶ Publicè.ʒ id eſt in loco publico.

l ¶ In ſecreto.ʒ id eſt vbi nō conſueuerunt ſententiæ dari, ſaluo honore maiorū 4: vt ff.de iuſti.& iur.l.pen. vel turpiſſime ſi idoneo: vt ff. de arbi.l. ſi cū djes.§. penul.

m ¶ Officio.ʒ i. officialibus non prælentib⁹. ſed hic ſubaudi maxiē ſ: nā ſi ſi publico idoneo; loco dixit: valere dicollicet non fuerit præſens officium: licet quidam exigant vtrunque. & ad hoc quod de officio dicit, eſt xv. quæſtio, vij. epiſcopus nullius. vnde iudices appellationem huius tenæ poſſunt dare ad domum ſuam in aliquo loco publico vel honeſto. Accurſius.

E X ſtipulatione. ʒ CASVS. Frater tuus de cem tibi promiſit per ſtipula. cùm non ſolueret, vocaſti eū ad ius; & volebas eum conuenire. Iudex ſuaſit tibi vt fratrem tuum non conueniret, ſed eum eo tranſigeres: vel iniurias tibi inuliſ, niſi tranſigeres. Anatalia verba iudicis tibi præiudicent quo minus act. tibi competentē poſſis intentare, quæritur? Dicitur quòd nō ſunt curādā talia verba iudicis. nec omnis vox iudicis ē ſententia, ſed talis quæ in ſe cōtineat condēnatio nem vel abſolutionem. Viuia.

n ¶ Actione. ʒ ſcilicet conſanguineo cōtra conſanguineum. Accur.

o ¶ Certo iure. ʒ ſcilicet acceptulatione vel ſolutione. vel ſimilibus modis: vt inſtitu. quibus modis tol. ob. i principio. Accurſius.

p ¶ Finibus. ʒ condēnatione vel abſolutione 6: vt ſuprà eodem. l. ij. & infrà eodē. l. poſt ſententiam.

q ¶ Potuit. ʒ vt obſtet exceptio rei iudicatæ qua ſi ex iudicis ſententia: vt intrà cōminationes epiſtolas. l. interlocutio præ

l Libera. ʒ CASVS. Ancillam mihi vendidiſti, & tradidiſti: vel quia eras debitor meus in decem ex cauſa mutui, eam in ſolutionem mihi dediſti: prouocauit in libertatem, & pronūtiata eſt libera: qualiter mihi ſuccurratur, quæritur. Reſpon. q̄ ſententia per appellationem non ſuſpenſa non reſcinditur: ſed in primo caſu ſi tibi denuntiaui cùm in libertatem proclamauit, agam ex empto ad interesse. in ſecundo caſu, agam ad debitum act. priſtina. Viuia.

r ¶ Libera. ʒ ſcilicet pronūtiata quod eſt infra, & ſunt ablatiui abſoluti.

s ¶ Denuntiatione. ʒ quæ eſt neceſſaria: vt de eius euictione agi poſſit: vt ff. de euict. l. emptor.

t ¶ Empti. ʒ id eſt ex empto, nomine euictionis: q̄ a ſatis euincitur quæ in libertatem eripitur: vt ĵ. de euic. l. ſi ſtatus.

u ¶ Reddendum. ʒ quod erat in ſpecie.

Non

2 ¶ Non prohiberis. ʒ ſcilicet actione antiqua quæ adhuc ſupereſt: quia nihil videtur ſolutum eſſe: ſed certè imò videtur emptio in ſolutum data, & ſic vtili ex empto nomine euictionis agi: vt ff. de pig. ac. l. elegan ter. circa prin. & ĵ. de euic. l. ſi ſpōſi. q̄ ſunt cōtra. Sol. hic i eo pactorece pit, vt ita demum recederet à priore obligatione, ſi res ſi ſoluium data li

a Et bene Bart. Bald. Cy. P. ibe. gē & Sali.

ceret restituere. Hæc ſol. vera in ſi ſuccesſor ſit diuitem. Bart. & Cy.

b Alia eſt vne prima ſm eos do.

ceſſit, repetere non prohiberis a.

¶ *Snīa definitiua nō poteſt retractari: ſecus ī iterlocutoria. Bar. Vel ſic: Definitiua ſnīa contraria ſuper eodem, ab eodem vel à ſucceſſore lata, ipſo iure non tenet. hoc primò. Quod ſemel deciſum eſt in poſſeſſorio, nō præiudicat pprietati. hoc ſecūdò. Interlocutoria poteſt per contrariā interlocutoriā reuocari, corrigi, et mutari. h. d. Bal. Vel ſic: Snīa definitiua ſuper negotio ſemel deciſo non valet: nec lata in poſſeſſorio præiudicat in petitorio: & interlocutoria nō deſinit. ideo in contrario imperio reuadit. Sal.*

¶ Idem AA.& CC. ī Domno. L. IX.

P Oſt ſententiā b, quæ finibus c certis concluditur, ab eo, qui pronuntiauerat, vel eius ſucceſſore, de q̄ſtione d, q̄ iam deciſa eſt, ſtatuta e rei iudicatæ non obtinent auctoritatem f: nam nec de poſſeſsione pronūtiata g proprietatis vllum præiudicium afferūt: nec cauſam vllam interlocutiones h plerunque perimunt. S. no. Apr. CC. Coſs.

c ¶ *Qui ñ poteſt ſtatuere, ñ pōt relegare. S.*

¶ Idem AA.& CC. Menodoro. LEX X.

N Vlli, qui ſtatuendi non habet i facultatem k, interdicere patria cuiquam permittitur. iij. non.

i ¶ *Iuſſus de iurādo nō definit cauſam.h.d. Bal. Vel ſic. Snīa, quæ non condemnat nec abſolut, nec æquipolleſsum definitiuæ non habet. Sal. Vel ſic: Delatio nec iuſſus iuriſiurādi unm definitiuę nō habet. niſi ulterius ꝓcedat deſin.ēdo. ratio: q̄ non cōtinet condēnationem nec abſolutionem li cet contineat quoddam præambulum. Bal.*

¶ Idem AA.& CC. ī Luciano. L. XI.

C Vm iudex in definitiua ſententia iuſiurandum ſolūmodo præſtari præcipiat, non tamen addat ſqđ ex recuſatione vel præſtatione ſacramenti fieri oporteт, huiuſmodi ſententiā nullam vim obtinere, palàm eſt l.

¶ *Snīa poteſt proferri Græcè, & Latinè. dicit gloſ. Græcè inter Græcos, Latinè inter Latinos, h.d. Bal. Vel ſic: Ex Græco inter Græcos, & ex Latino inter Latinos poteſt ferri ſententia. h.d. ſecundum Sali.*

¶ Impp. Arcad.& Honor. AA. Iuliano proconſ. Aſiæ. LEX XII.

I Vdices tam Latina m, quàm Græca lingua ſententias proferre poſſunt. D.v.Id.Ian. † C.& Amico Coſs.

¶ *Non exemplis, ſed legibus eſt iudicandum. hoc dicit ſecundum Bar. Bal. & Sali.*

¶ Imp. Iuſti. A. Demoſtheni. P. P. L. XIII.

N Emo iudex n vel arbiter exiſtimet neq; cōſultationes o, quas nō ritè iudicatas eſſe putauerit, ſequēdū p, & multò magis q ſententias r eminentiſsimorum præfectorum, vel aliorum procerum. (Nō enim ſi quid non benè dirimatur, hoc † & in aliorū iudicum vitium extēdi oportet: cùm non exemplis, ſed legibus s iudicandum ſit) neque ſi cognitionales t ſint ampliſsimæ præfecturæ, vel alicuius maximi magiſtratus u prolatæ ſententiæ: ſed omnes iudices noſtros veritatē, & legū, & iuſtitiæ ſequi veſtigia ſancimus. D. iij. Kalen. Nouemb.

k ¶ *Secundū iura codicis ſit iudex cōpetens q̄ reconuentionē, q non erat: et ceſſat exceptio icōpetentiæ iudicis. h. d. Bal. Et finis iſtius l. eſt canonizatus iij. q. vij. cuius in agendo. Vel ſic: In cauſa reconūentionis non habet locū exceptio iudicis incompetētis. Bar. Vel ſic: Actor poteſt nedū de eodem negotio, ſed etiā diuerſo reconuenīri corā eodem iudice, non obſtāte q̄ alias nō eſſet eius cōpetēs iudex. Sal. Vel ſic: Si reus conuenit actorem, non poteſt actor opponere exceptionē iudicis icompetentis. qa poſtquam elegit iudicem, ſe cōtra reū, debet etiam recipere contra ſe & pro eo in unm etiam reconuentionis h. d. Paulus de Caſt.*

¶ Idē A. Demoſtheni P. P. L. XIIII.

C Vm Papinianus † ſummi in-

l Libera. ʒ CASVS. Si ſcholaris Bononien. conueniat ciuem Bononien. coram poteſtate, & velit ſcholarem reconuenire, an poſsit

N Vlli. ʒ CASVS. Si magiſtratus vel quis alius interdixerit tibi ne amplius ſtares in patria tua, in valeat talis ſententia, quæritur? Dicit q̄ nō, cum non habeat poteſtatem ſtatuendi hic. Viuia. l. ¶ Non habet. ʒ ordinariā, cū de imperio ſit, vt ff. de of. præſi. illicitas. §. qui vniuerſas. vnde delegari nō poteſt, vt ff. de of ſi. eius, cui mā. eſt iuriſ. l. j. m ¶ Facultatem. ʒ ſicut pedanei iudices.

† Afric

† Ita emendāda ē hæc ſubſcriptio Cęſurio & Attico Coſs.

† Concor. cum hac. l. c. j. extra ā cōſti. in gl. ſup verbo, ſuo ſenſu.

† etiam in

† No. hanc legem, ad hoc, q̄ areſta ſuprēmæ curię ſi habēt vim neceſſarij præiudicii.

n ¶ Permittitur. ʒ q̄ nēm hmōi pœnæ iponūtē, vt ff. de interdic. & relel. relegatorū. §. conſtitutū.

C Vm iudex. ʒ CASVS. Iudex in cā, quā habebā cū Titio, p nuntiauit alterū noſtrum debere iurare, nec ſic dixit, abſoluo te ſi iuraueris, vel adēno te ſi Titius iurauerit. an valeat ſnīa, quæritur. Dicitur q̄ non.

o ¶ Addat. ʒ ꝓprius.

p ¶ Palam eſt. ʒ hoc ſm leges veteres, in q̄b⁹ prio debebat ferri ſnīa, & poſtea pſtari iuſiurādū. hic autē iuſſerat prio pſtari ſacramētū, & ſic poſtea iudicaret. & ideo ēm ius antiquum non valet, vt ſ. de reb. cre. l. ſi q̄s iuſiurādū. in fi. ſed hodie valet, & eſt interlocutoria, v. ſ. de re. cre. l. gñaliter. in fi. ſi. rñ. & ſic hæc contrigit p. l. gñaliter. Vel die q̄ ſtatū & poſt ſicri pōt, vt hic: non multò poſt, vt ibi. Itē inuit q̄ ſi detuliſſet iudex

q Idē Bar. & Pau.

r Falsū eſt q̄ verbum condemno debet eſſe pſens tpis & nō futuri, q̄ a futurū nō diſponit, vt l. Titia cū teſtamēto. ff. de lega. ij. Bar. B. & Sali.

† Concor. cū hac. l. c. cuius in agēdo. ij. q. viij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

posit allegare priuilegium, ne sub magistro reconueniatur, quærit? Rñ. q non. sed sub eo iudice sub quo conuenit, sub eodem debet recõueniri.
a ¶ In quæstionibus. ẓ i. in libro quæstionum, quem non habemus.
b ¶ Absolutione ẓ vel condemnatione.
c ¶ Condemnare ẓ licet non erat iudex actoris. & hoc si reconueniat reus actorẽ, non aliter r: vt si. de ædil. edi. & diles. j.

1 Et bene Bart. 1 auctorem §. item sciendum.
d ¶ Roborandã. ẓ dando ei authoritatem.
e ¶ Augendam. ẓ sed in quo augetR ñ. q. 2 Papinianus ꝓmittebat recõuentionẽ ex eadẽ cã tantum: vt tutelæ, vel negotiorum gestorũ. Sed Iustinianus hic, etiã ex alia ꝓmittit. Itẽ & in hoc cũ dicit, nulla &c. Itẽ in eo q rationem reddit, cuius enim &c. arg. insti. de iis qui ma. non po. §. j.
f ¶ Pronuntiare. ẓ primitus satisfacto, & rñdẽdo ei qui prius appellauit: vt ff. de positi. l. pe. §. j.
g ¶ Cognoscatur. ẓ fit enim illud ex quo actor agit cõtra eo, etiã iure vetert: vt hic, & ff. de iudi. l. j. §. sed etsi agant. & l. qui non cogitur. & ff. de iur. om. iudi. l. fi idem. & ff. de procur. l. sed & hæ. §. non solũ. & ff. eũ qui ap. in ꝓuin. de sen. l. j. & ij. & arg. ff. de rei vendi. l. ordinarij. & ff. de iud. l. nulli. Sed vt hæc lex nõ habere locum, cũ ipso iure fiat cõpensatio, qñ hinc inde debetur: vt insti. de act. §. in bonæfidei. Sed dic 2 q non erat hic liquidũ. Itẽ quia forte species ab altera parte petebat, vbi cõpensatio locum non habet: vt ff. de compensat. l. fi & ff. de pig. act. l. fi cõ uenerit. j in prin.

† Est arg. in c. significasti. in fin. cũ glo. fi. extra de elect.

2 Idẽ Bart. Sa. & Odo. † Nou. 96. §. fi. † Concor. glain c. j. extra de mu. peti.

h ¶ In eodẽ negotio. ẓ maximẽ. nam idem & si de alio reconueniat reus actorem; vt dixi. Vel dic 3 verius, idem negotium dici: quia idẽ actor reus & iudex, licet sit alia res, & si. insti. de ac. §. si minus. Alij dicunt 4 q hæc lex etiã q Iustinianũ non permittit reconuentionem, nisi in eodem negotio. Sed auth. & pñr permittit in alio, & sic non adiuuat dicto Papiniani, ſm eos: nisi in eo qđ dicit, nulla &c. & in eo q reddit rationem, cuius enim &c. Item no. q hęc lex dabat potestatẽ reo. recõueniendi actorẽ sub eodẽ iudice: sed si corã alio vol. bat, poterat. auth. verò imponit necessitatem, vt donec ipsa cã pendet, nunquam sub alio ponit. & ideo lege auth. & consequenter &c. quæ est de execu. & de his qui conue. & reconue. §. fi. col. vij.

3 Ambæ sunt fere se cũdũ Sali. & Angel. 4 Et male. Bar. Bal. & Sali.

E T cõsequenter. ẓ CASVS. Hęc auth. dicit idẽ quod lex. C. sed addit. Pone ergo sic: Titius cõuenit me apud iudicẽ: volo eum recõuenire coram alio iudice: an possim eum recusare? Rñ. q. possum. & debemus alium petere iudicem nobis dari. Si verò in principio causæ, nihil dixit Titius, tunc debeo expectare q sententia detur: & causa terminata potero reconuenire Titium coram alio iudice.

Reconuenẽs an possit adhuc recõuenire

i ¶ Et cõsequenter. ẓ i cõuenienter. addit in hac auth. ego pũctus &c.
k ¶ Eundem iudicẽ. ẓ sed q d si iudicialiter velim cũ reconuenire, de qua non potest alias cognoscere, q a pedaneus fit: vt ff. de pedã. iud. l. ij. in fin? Rñ. cognoscet & hic, rõne conuentionis: vt ff. de iudi. l. quoties. Idem vñ, si de criminali velim reconuenire eadem ratione. Itẽ quid si recõuentus nunc vult iterũ reconuenire primũ conuentũ de alio, quã primò, vel quã rescriptum dicere? Vt q. non possit, cũ aliud sit conuenire, & aliud reconuenire: licet aliud deferre iuramentũ, & aliud referre: cũ deferẽs primò iuret de calũnia: vt ff. de iureiu. l. iusiurandum & ad. §. qui iusiurandũ.
l ¶ Displiceat. ẓ sed cui? Al. dicit etiã recõuẽto: vt qđ nõ potperire, per alium possit: vt ar. ff. quæres pig. ob. pol. Aristo. & ff. de tẽp. in inte. restit. pe.

5 Et bene. Bar. & Bal. & Sali.

tence. & ff. de acq. hær. l. cũ hæres. ditate. Tu dic 5 conuento. & nõ reconuẽto, cũ ipse elegerit: vt ff. in l. cũ Papinianus. & ff. de lit. cõtest. auth. offeratur. & ff. de iud. l. antiquissimi. Sed Al. dicebat hanc l. cũ Papinianus. loq. in eodem negotio.
m ¶ Intra dies xx. ẓ alias xxx. hoc per authen. offeratur.
n ¶ Recusari potest. ẓ lequit ergo in delegato. Sed q d de ordinario? Rñ. idẽ q habeat locũ hęc aut. nã i corpe dicit tale q d factũ apud gloriosissimũ iudicẽ, licet nõ recusẽt ordinarij sed alius et associet: vt in aut. ea, circa quæ nõ põt uniformiter dispõere. Bal. uel sic: Qñ duo uocabula ueniunt ad determinationem eiusdem uerbi, debent intelligi ut uniformiter operent. h. d. Bar. Hæc lex in se est ualde obscura, & habet uarios intellectus: & h. d. secundum unã lecturã. Qñ una determinatio respicit plura determinabilia, dãt ea pariter determinare, etiã si subsit ratio in cõtrarium. secundum aliã lecturam dicit totum contrarium. Quod quando subest ratio in contrarium, non determinat pariter, sed secundum q cõgruit determinabilibus: quia textus est aliquantulum obscurus. h. d. secundũ Pau. de Cast.

6 Sequentẽ Bar. Ang. gol. & Sali.

¶ Idem A. † Iuliano P. P. LEX XV.

C Vm solitũ est in sententiis † iudicũ sic interlocutionẽ ꝓferri, vt nõ liceat partib. ante defi nitiuã sniam ad appellatiõis vel recusationis venire auxiliũ: qđ putabãt ñ licere añ litẽ cõtestatã nec iudicẽ recusare, quẽadmodũ nec ab eo appellare. cũ eñ simul vtrũq; vocabulũ ponit tã appellatiõis quã recusatiõis, ꝓuocatio ãt añ litẽ cõtestatã nõ ꝓt porrigi: putabãt q nec recusare qdẽ iudicẽ cuiq; † cõcedaf añ litẽ cõtestatã: qđ minỹ vetitũ ẽ. Caueãt ita que iudices hmõi sermonẽ simul & sine certa distinctiõe ꝓferre.

† galbra enã

De sententia, quæ sine certa quantitate † profertur.

TITVLVS XLVI.

¶ *Valet sniã de futuro si depẽdeat a iure quod ẽ de præsenti. h. d. secundũ ultimã lecturã hic positã in gl. quæ est uera secundũ Bar. & eã approbat & cõfirmat Paul. de ca. uel sic: Hæc lex hẽt qnque lecturas i glossa: & quinta cõiter approbatur ut dubitabilior & literæ conuenientior, & secundum illam. h. d. Sententia lata super futuro dependente a præsente, ualet. Sali.*

† Quod hanc lectũam.

7 Idẽ Bart. & Sali. † Ioannes

8 Et bñ Fab. Bar. decisiuãdo circa hãc per eũ

† cuidam

9 Idẽ Bart. & Sali.

10 Tenet Bar. & Sali. † Quod ꝓ

11 Secundũ Bar. & Sali. Angel. & Sali. 12 Verũ & ita tenẽda ꝓ B. & Bal. & Sali.

Cũm.

Petij à te centum: succubuisti: appellasti: iudex appellationis confirmauit primam sententiam, & præcepit vt præstares vsuras donec solueres c. an valeat sententia: cũm certa quantitas vsurarum in sententia non sit comprehẽsa, quæritỹ? Respõ. q tenet. aliis modis ponit ut in glo.

Legem quintã recitat.

a ¶ Cũm iudicem. ẓ petebam à te centum, & condemnatus mihi fuisti. cõuenit inter nos de præstandis mihi certis usuris singulis mensibus, quibus illa centum retineres donec mihi solueres: stipulatus que sum à te, stetisti per decem mẽses nec solui sti. egi apud alium iudicem contra te super usuris: hic condemnauit te sup usuris preteriti temporis præstandis, & hoc secundum iuris formam: nam de futuris: non potuit: quia tractus futuri temporis non spectat ad iudicem: ut. ff de usur. l. j. §. j. Vel dic, quòd debitor dãnatus fruſtratoriẽ, appellauit. quo casu currũt usuræ medij temporis: ut ff. de usur. l. tutor. in prin. & de re iudica. l. fin. & de appl. negotiorum. Et nõ obstat infrà, de vsur. rei iudica. l. iij. quia illud obtiner: quia non currunt vsuræ per quatuor menses postquam sententia transiuit in rem iudicatam. Vel dic tertiò, credi torem victum appellasse: quo casu currunt simili ter, cùm nihil noui fit faciendum: ut ff. nihil no. l. j. & pendente primo iudicio currebant: ut suprà, de iudic. l. j. & secundum hos duos casus dic iudicem, scilicet appellationis. Vel quartò secundum aliquos scilicet Bul. & Hug. & Vu. quòd petebam à te decem pro forte, & v. pro usuris actionem in factum ex quadam sententia, in qua damnatus fueras mihi in tantum: negabas iudicatum. iudex iudicauit iudicatum, & quantum sortis & vsurarum nomine deberetur, sua sententia declarauit. Sed contra. ff. de re iudi. l. post rem. vbi dicit nil quæri post sententiam. Sed dic, quòd ibi nemo contradicebat sententiæ: & dic quoad pecuniã, &c. id est, pro quo tempore debuisset condemnatio solui. Vel quinto dicas iudicem principalis causæ iudicasse de vsuris futuri temporis donec solueretur sors. Et secundum hunc casum est contrà. ff. de vsuris. l. j. §. primo. sed ibi dices quòd ibi iudicis officio debebantur: hic per stipulationem. Vel hic in sententia præcepit, ibi aliter in quadam interlocutoria. Item simliter contra huic positioni. ff. de iudic. non quemadmodum. Sed respond. illud tenere, cùm vnum debitum est de futuro: hic autem cùm plura menstrua vel annua. vnde bene fieri potest de talibus condemnatio, ne cogar omni mense repetere: vel super iure meo protestari. argumentum supra, de præscriptio. xxx. an. l. ij. in fine. & arg. ff. ad legem Aquiliam. l. in lege. j.

Procurator fiscii.

b ¶ De pendentis. ẓ id est, de soluendis.
Q Vanquàm. ẓ CASVS. Debebas fisco decem. fideiussi pro parte: conuenit me procurator fisci: dicens me promisisse seruare fiscum indemnem. procurator Cæsaris qui cognoscit inter fiscum & priuatum condemnauit vt præstarem indemnitatem fisco: an sententia teneat, quæritur? Dicitur quòd sic, licet in ea non sit certa quantitas comprehensa.

c ¶ Iusfit. ẓ quod solum petebatur, vt pronuntietur indemnitatem præstandam, cùm reus negaret se hoc promisisse, nec petebat actor iudicio pendente certificari quantum esset damnum, sed solum pronuntiari an ei esset promissa indemnitas: vt suprà, titulo primo, cùm eorum. sic ergo distingue, aut petitur certum & tunc debet dari certa sententia: vt tamen sufficiat aliqua parte actorum contineri: vt infrà lege proxi, aut incertum, sed agitur hic vt iudex certificet: puta peto interesse: & iudicio pendente probo quantum sit, & tunc idem: inquantum tamen est possibi

Sententia quantitatis uel qualitatis debet esse per eam.

lex ut insticu de act. §. curare. quandoque enim non est possibile ut in causa noxali, uel in alternatiuis, uel quando in genere debetur: ut insti. de officio. iudic. in princip. Item in iudiciis uniuersalibus pronuntiatur incertum ut hæreditas, scilicet restituatur: ut ff. de reiudi. l. ait prætor. §. j. & si pars hæredi. pe. l. j. in fin. Item in alio casu: ut ff. de rei uend. l. quæ de tota. §. final. Item in alio casu: vt insti. de actio. §. si quis agẽs. Sed quęro quomodo fuit curator. iudex in causa sua ut §. ne quis in causa sua, &c? Respõdeo die sententia curatoris rei publicæ, id est, pro nomine, scilicet reipublicæ data. & quod dicit in fine, iusfit, scilicet procurator Cęsaris qui competẽs iudex est: ut suprà, si aduerfif. l. ij. Vel dic quòd aliud est procurator reipublicæ, & aliud curator. curator enim est, quales sunt in hac ciuitate procuratores communis, qui pronuntiant inter priuatos & rempublicam huius ciuitatis. & de tali republica dicit hęc lex. arg. ff. de publi. l. fed & hi. §. prætereà. Vel dic sol. huius quęstionis. l. j. libro xj. de admini. re. publica.

† Iudicationem.

Procurator & curator reipublicę differunt.

¶ Imp. Alexander A. Marcellino. †
LEX II.

Q Vanquàm pecuniæ quantitas sniã curatoris † reipublicę nõ cõtinetur, sententia tamen eius rata est, quoniam indemnitatem reipublicæ præstari iusfit.

¶ *Sententia & mens iudicãtis talis esse præsumit, qualis & quanta ex allegatis & probatis concipitur. hoc dicit notabiliter secundum Bal. Vel sic: Sententia quæ non continet certum per se uel per relationem ad aliud, est ipso iure nulla. hoc dicit. Bartol. Vel sic: Sententia non certa de se nec per relationem ad acta, non ualet. hoc dicit. Salic. Vel sic: Quando petita est certa quantitas non ualet sententia, nisi contineat certam quantitatem per se uel per relationem ad acta. hoc dicit. Paulus de Castro.*

¶ Imp. Gordianus A. Aemylio.
EX III.

j H Aec sententia, Omnẽ debiti quantitatẽ cum usuris cõpetẽtibus solue: † iudicati actionẽ † præstare non potest: cùm apud iudices ita demum sine certa quantitate facta condemnatio auctoritate rei iudicatæ censeatur, si parte aliqua actorum certa sit quantitas comprehensa.

¶ *Licet causa dotis sit priuilegiata, intelligitur si cõstat de dote. aliàs debet reus absolui. hoc dicit notabiliter secundũ Bald. vel sic: Sententia nulla ratione incertitudinis non impedit aliam ferri sententiam. hoc dicit. Bar. Vel sic: Vbi sententia incerta est ipso iure nulla, non prohibetur iudex aliam certam proferre etiam contrariam primæ. hoc dicit notabiliter Salic.*

¶ Idem Augustꝰ Saturinæ.
LEX IIII.

j H Aec sententia, Quæ bona fide accepisti, solue † cùm in certũ esset, quid accepisset, quantùmque † ab eo peteretur, præsertim cùm ipse qui extra ordinẽ † iudicabat, interlocutus sit dotem datam quæ repeteretur, non liquidam esse: iudicati auctoritate nõ nititur. Cùm igitur † is, qui posteà iudicabat, contra te certam sententiã protulerit, neque à statutis prouocaueris: ipsa † tuo facto confirmasti † iudicatum.

† Quodcũque.

Casum ponit.

d ¶ Solue. ẓ quid ergo si certa quantitas in actis contineatur, & sic pronũtiauit ut hic facit? Resp. non ualet: ut. ff. de arbi. l. quid tamen. §. Pomponius. licet hæc lex videatur uelle contra: sed eam sic dicas intelligi, quòd quantitatem certam, uel speciem: uel quod tantũdem ualeat comprehendat, ut quia dicat, condemno in omne quod petitum est: vt ff. de re iudica. l. ait prætor. §. j. & l. in summa. Accursius.
e ¶ Actorum. ẓ acta appellantur attestationes vel confessiones factæ in iudicio. Accursius.
f ¶ Comprehensa. ẓ vel si non est possibile, vel si hoc non petitur, vt diximus suprà l. proxi.
H Aec sententia. ẓ CASVS. Mulier soluto matrimonio propter consanguinitatem, vel quia habebat alium virum, vel vir alium vxorem, repetebat dotem à viro: iudex pronuntiauit sic: condẽno te maritum vt restituas quod accepisti nomine dotis: an valeat sniã, quæritur? Dicitur q non. vnde si alius iudex cognouit, & maritum ad certam quantitatem condẽnauit, valet sententia retracta prima: nisi fuerit ab ea appellatũ.
g ¶ Solue. ẓ Quędam mulier repetebat dotem à marito suo, cùm esset incertum quantum ille accepisset: quod etiam ipse iudex interloquendo dixit, non quidem valuit sententia sic prolata, solue quod accepisti: nil enim certum continet.

ADDITIO. Aduertas quòd Bar. hic intelligit hanc legem quando seu tentia fuit omnino incerta. Nam pronuntiauit iudex, quod bona fide accepisti solue. si enim pronuntiasset hoc modo, condemno te ad restitutionem dotis, & constat eam te habuisse, licet non declaretur quantitas vel qualis esset dos: valeret sententia sicut in petitione hæreditatis.
h Extra ordinem. ẓ id est, extra antiquam solennitatem: vt insti. de interdi. §. fina.
i ¶ Cum igitur. ẓ bene infert, prima nulla: ergo ista valida. nam si prima esset ualida, ergo secunda nulla: ut supra. ti. j. post sententiam.
Iudicabat. ẓ ex appellatione. uel dic à capite: nam cùm prima nulla fuit, non fuit necesse appellari.
l ¶ Ipsa. ẓ scilicet tu.
m ¶ Confirmasti. ẓ videris enim consentire, cum statuto tempore non appellasti: ut suprà, de postu. l. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

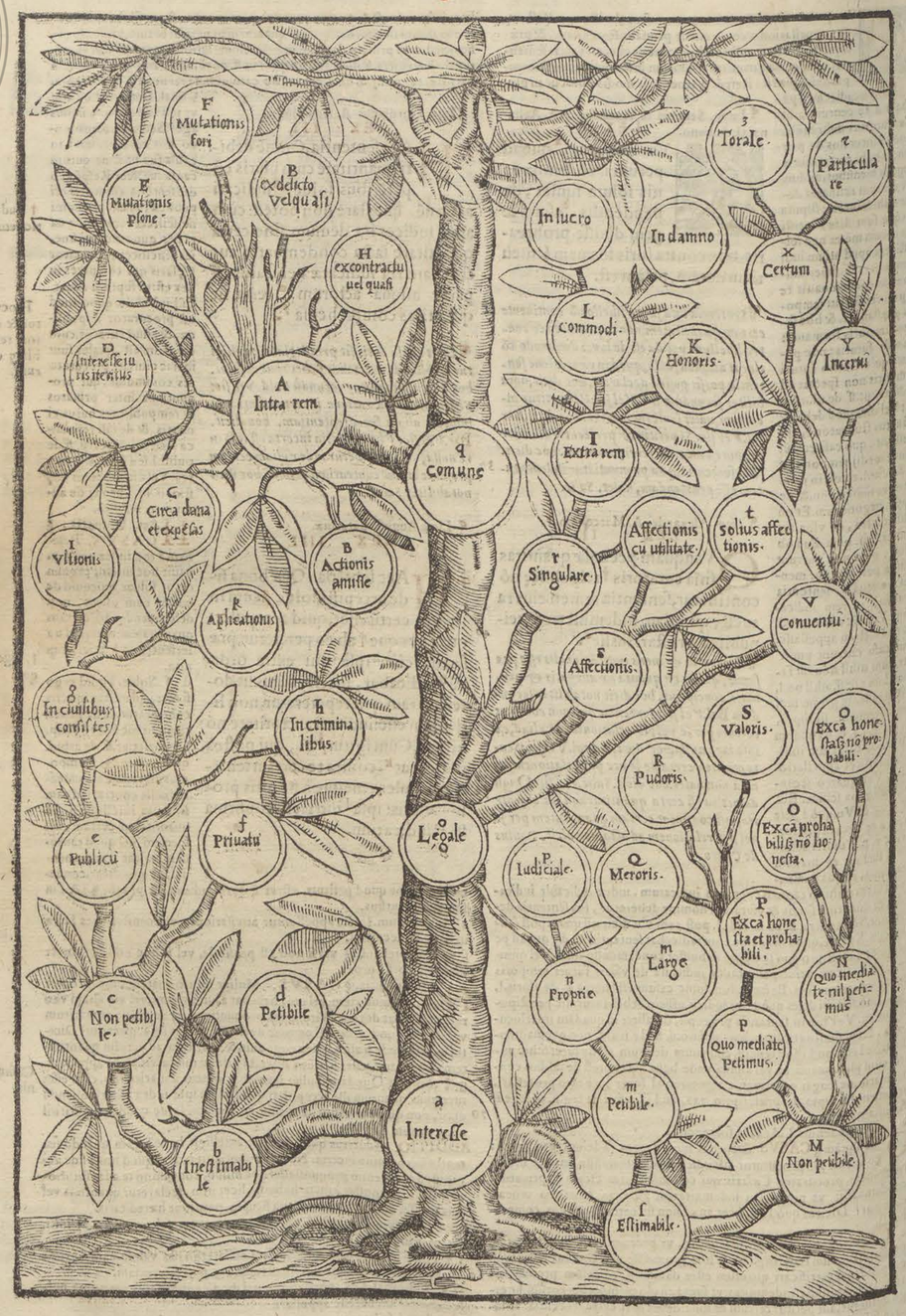

ARBORIS INTERESSE

PETRI REBVFFI I. V. DOCTORIS

BREVIS DECLARATIO.

AD formandam arborem, uidendum est primo quo iure sit intereſſe inuẽtum. Secundo, quid sit. Tertio quotuplex. Ad primum respõdeo, esse de iure diuino: ut Exo. xxii. c. Si læserit, quispiam agrum alterius uel vineam, & dimiserit iumentum, ut pascatur aliena: quicquid optimum habuerit in agro suo: uel uinea, pro damni æstimatione restituet: & idem dicitur in c. si læserit. de iniu. & damno dat. sed intereſſe est damnum. ut hoc tex. damnum hoc reddatur, & c. 2. ibi, damna etiam. de fideiusso. ergo est de iure diuino: sed dicitur esse a gentibus postea receptum, & à iure Canonico approbatum. d. cap. 2. de fideiusso. glos. in c. conquæstus, cum similibus, de vsur. Quo ad formam uero est iuris ciuilis: ut hic. & sic princeps non potest id remittere. l. uenia. uer. cum igitur. C. de in ius uocan. fallit in tribus casibus positis i repet. huius l. quam scripsi anno. M. D. xxx. ubi latius deducti in præfa. q. i. & quot modis accipiatur, ibi, quæstio 3. & quid ueniat appellatione intereſſe ibidem.

¶ Secundo quæro, quid sit: & gl. in uer. possibile est, dicit esse damnũ emergens, & lucrum cessans: ex eo quod aliquid fieri cessatur. quæ gl. communiter approbatur per docto. Ego sic definio, est æstimatio dãni emergentis, aut lucri cessantis. ratione cessationis, aut facti (aliter quam fieri debuit) legitime proueniens. Vel confideratur intereſſe dupliciter. Primo, ratione eius, cui debetur: & tunc sic definirem: Est æstimatio damni emergentis, uel lucri cessantis, culpa debitoris crediori contingens. Secundo, consideratur ratione ejus, a quo petitur: & est æstimatio damni dati, seu lucri cessantis, culpa debitoris proueꝛientis, per debitorem creditori sarcienda. Latius declarantur hęc in repetitio. in gl. vbi pono alias diffinitiones & declarationes. ultra dicto. vide ibi. His contentus erit scholaris: pro declaratione termi norum, videat proœctus repetitionem.

¶ Tertio quæro, quotuplex sit intereſſe. Respond. in genere vnum est, quod pono pro stipite. & sic intelligitur opinio Pet. & aliorum tenentium intereſſe unum esse. & hoc per Car. sic definitur. Intereſſe, est iusta alicuius vtilitas. infra declarabitur. & hoc diuiditur in multas species, siue accidentia: ut quidam dicunt: & plene declaro in mea ad hanc l. repetitione, in glo. prima.

b¶ Intereſſe (Bar. sequendo) quoddam est inæstimabile, aliud æstimabile. In æstimabile, est iusta alicuius vtilitas inæstimabilis. glo. in l. j. in uer. & reip ff. soluto matrimonio l. libertas. ff. de leg. i ur. teneo ta j. in uer. & reip ff. soluto matrimonio l. libertas. ff. de leg. i ur. teneo ta men in d. mea repeti. non esse dab le intereſſe inæstimabile. quin saltẽ in finite æstimari possit. & hoc in glos. j. in verbo cum pro eo.

c¶ Inæstimabile diuiditur: quia aliud est non petibile, aliud petibile. non petibile est iusta alicuius vtilitas inæstimabilis, non petibilis: ut si voluntatem explere non possim. Barb. consi. lxxiiij. in 3. uol. & j. declarabitur plenius.

d¶ Petibile est, quod peti potest: ut si filius meus per te deineatur in tereſt mea in æstimabiliter: ob id petam filium mihi exhiberi. l. i: & p totum. ff. de liber. homi. exhiben. & idem in uiro cuius uxor ab aliquo retineꝛetur, intereſt mariti. quod non potest æstimari, si os inferius fuerit maculatum. ideo petetur uxor exhiberi. ff. de liber. exhiben. l. a. j. ref ponſ.

e¶ Intereſſe aliud est publicum, aliud priuatum. Publicum. est repa ratio publici status læsi: propter aliquod iniuste factum, uel non factum, datum, uel non datum, quæ commode æstimari non potest. do. Igne. in repe. l. quatenus. ff. de re. iur. Ego uero sic definio. est læsio sta tus publici. propter cessationem, uel factum iniustum contingens, q̃ æstimari commode non potest. Primo pono. læsio, quia respublica læ ditur: ut infra dicetur. & l. si quis ingenuam. §. fi. ff. de captiuis. Alia de clarantur in repetitione latissime.

f¶ Priuatum est omne quod non est publicum. Ideo uno cognito alterum intelligetur. ar. l. j. ff. de his qui sunt sui uel alie. iur. docto. in rubrica, de acquiren. possessio.

g¶ In ciuilibus quoddam publicum intereſſe consistit, ut pote quia publice intereſt cloacas purgari. l. de pupillo. §. si quis rivos. ff. de noui operis nun. & si publica uia sit destructa, publice intereſt reſici. l. ædiles. alias incip. si' ἐγνωμαι' ff. de via publica. multa alia licet videre exempla in rep. in præfa. & in gl. j.

h¶ Item in criminalibus, ut intereſt publice crimina non remanere impunita. l. ita vulneratus ff. ad legem Aquil. & publice intereſt protinciam malis purgari hominib. l. congruit. ff. de offic. præſidis.

i¶ Vltionis est, ut si seruus cognouerit dominam suam: & postea dominus eum uendiderit ea lege, ne Parisiis habitet. & ne manumittatur: propter vltionem intereſt domini. l. penult. C. si mancip. ita fuerit alienatum, ut manu. l. seruus ea lege. ff. de seruis exportan. & hoc inæstimabile est ratione affectionis, quam dominus habet & ratione timoris, ne iterum domina cognoscatur per illum seruum.

k¶ Applicationis est, quando damnum passo applicatur: ut hoc text. no. Bald. in l. penulti. C. de condictio. ob causam dato. & hoc est æstimabile.

l¶ Aestimabile, quod æstimari potest. Et hoc diuiditur: quoddam enim est æstimabile, petibile aliud non petibile. Aestimabile petibile est, quod æstimari, petique potest. ut in casibus in quibus petitur: ut habetur hic, & in l. j. ff. de actio. emp.

m¶ Petibile quoddam dicitur generaliter & large, siue impropprie, quod sic per Bar. hic definitur. Est iusta alicuius utilitas æstimabilis, petibilis non habita propter alicuius factum iniustum, uel cessationem iniustam. Vt si peto rem mihi debitam, dicor meum intereſſe large petere, id est, quod mihi utile est: & sic stipulationes inuentæ fuere, ut quisque stipuletur quod sua intereſt. l. stipulatio ista. §. alter. ff. de uerborum obligatio. & an pretium, & intereſſe sint idem: dicitur in repetitio. plene, in gl. in verbo, possibile est. & de hoc intereſſe parum hic.

n¶ Aliud dicitur proprie, de quo hic ample loquimur, quod sic per Bar. diffinitur. Est æstimatio alicuius vtilitatis non habitæ propter factum iniustum, uel cessationem iniustam. Primo ponitur æstimatio, ad differentiam inæstimabilis. & ad differentiam præcedentis, quod rem ipsam respicit, seu factum debitum. Postea dicitur in definitione, non habitę, ut lucrum & damnum comprehendat. Nam dum minuitur patrimonium, quis non habet utilitatem, ob teque dicitur patiũ num. l. si sterilis. §. cum per uenditorem. ibi, quamuis crescat. ff. de act. emp. Dico, propter factum iniustum, quia si esset iustum, non ageretur ad id quod intereſt. l. fluminum. §. fi. uerſic. neque enim æstimari. ff. de dam. infec. dico latius in mea repeti. in gl. j. Et hoc diuiditur. quoddã est legale, aliud iudiciale.

o¶ Legale est, quod à lege introductum seu approbatum est. not. in l. legitima. ff. de pact. & hoc modo intereſſe omne potest dici legale, q̃ à lege taxatur. ut in casib. certis ad duplum. ut hic. l. uersi. sancimus. Et an de iure nouo taxatum sit, vide quæ dixi in repe. in 4. not. collegæ mei dn. Alciati opinionem reprobans. & hoc legale producit quatuor species: ut patet. & infra declarabo.

p¶ Iudiciale est, quod per iudicem per suam subtilitatem æstimatur, ac taxatur. ut in casibus incertis, ut patet hac lege. in uersi. in aliis. Dico finis in repe. quam super hac lege scripsi. hic tantum trado terminos, ut iuuenes his intellectis patuo negotio materia ampliecti possint.

q¶ Commune intereſſe, secundum gl. j. hic est commune rei pretium: hoc Bartol. non admittit, sed sic definit: Intereſſe commune, est interesse communiter æstimatum. l. si seruũ. ff. ad leg. Aquil. ar. non placet, quia idem per idem definit, quod non admittitur. arg. l. fi. ff. de offi. pro cura. Cæsa. Ego igitur sic definio. Intereſſe commune, est æstimatio dãni emergentis, aut lucri cessantis ab omnibus rei notitiam habentib. facienda, propter factum iniustum, uel cessationem iniustam. ut debebas tradere mercatori equum tempore nundinarum, cessas. oportet, quod ipse emat cariori pretio, teneris ad id quod intereſt, quod communiter homines æstimarent ad ualorem equi, quem emit. Alia exempla vide in repe. in gl. j. & hoc in totum potest exigi, etiam ultra duplum. l. ratio. al, incipit datio & rectius. §. si per uenditorem. & l. Iulianus. ff. de act. emp. Fallit in casib. traditis in repe. in gl. duplũ. vbi innouies regulam eum limitationib. Vel commune dicitur, quod omnes canonicos ecclesiæ tangit. Si omnium præbendæ minuantur, eorum communiter intereſt. si præbenda vnius, specialiter. c. cum omnes. & c. cũ accessissent. de consti. Imo in c. cum ecclesiastica. de exceptio.

r¶ Singulare intereſſe est, secundum gl. si tua intersit propter affectum. uerum enimuero quia aliud est intereſſe affectionis solius, aliud est intereſſe singulare. ut lite declaro in repe. ideo Bartol. sic definit. Et singulariter æstimatum, quod non admitto: ut dico in repeti. Igitur ego sic definio. Intereſſe singulare, est æstimatio vtilitatis singularis: propter factum iniustum, uel cessationem iniustam prouenientis ut commodatu. codicem meum, quem habeo, & Apostolis & remissionibus, & scriptis refertum. si non reddas, non solum ad pretium commune teneris, uidelicet ad tres libras Turonen. sed etiam ad meam singularem utilitatem. Alia exempla tradit Specul. in titul. de intereſſe. §. visso. & ego ipse in gl. prima.

¶ Quæret aliquis, usque ad quam summam possit petiti. & text. hoc dicit, vsque ad duplum, in casibus habentibus certam quantitatem, aut naturam. ut hic. Fallit in casibus certis positis in repe. in gl.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in uerb. dupli. in incertis damnum re uera datum reddi debet. ut hic, uersicu. in aliis. Qui sunt illi casus certi, Bart. hic dicit eos, qui habent certam quantitatem, uel naturam, respectu sui, uel adiuncti: ut si promittis mihi decem, respectu sui est certum. l certum. ff. si certum petatur. uel ratione adiuncti: ut uendis mihi domum pro centum: respectu illius adiuncti pretij, dicitur contractus certus, secundum Barto. Fateor tamen, quod indigeret declaratione regia in hoc regno: uel parlamentorum: ut dico in reperi. Ego, salua correctione melius sentientis, intelligo casus habere certam quantitatem, siue sint certi numero, siue pondere & mensura. de quibus in §. j. instit. qui. mo. rem contrahitur obliga. Siue sit quantitas continua. ut fundus decem arpentorum: siue discreta. ut decem: quia certum est. Naturam uero intelligo cercam, in rebus animatis, quibus a Deo indita est certa natura, per quam animal dignoscitur, & nobis est certa sua natura. ut bos, mulus, & cætera hoc genus animalia. Nam Deus indidit boui certam naturam, per quam à iumento differt: & certa est nobis sua natura, videlicet quod est bos, non equus, uel aliud an mal. ut etiam licet videre per Aristo. in lib. de natura animalium. Ideo si promitto decem, casus certus est quantitate. si homiuem, equum, bouemue debeas: & non tradas tempore præstituto, casus certus est natura: si promittas facere domum, casus est in certus: cum facta sint incerta. l. vbi autem. §. qui id quod. ff. de uerb. obliga. fusius deduco in repe. in glo. in uerb. quantitatem.

S ¶ Interesse affectionis est, quod ex speciali affectu procedit: uersic. seruum meum filium naturalem quis occiderit. ego ex affectione æstimo multo. Hæc affectio non augat condemnationem. sed quanti omnibus ualet, inspicitur. l. si seruum. ff. ad leg. Aquil. l. fin. de oper. seruo.

T ¶ Notandum est, quod duplex est affectio: una, quæ est iuncta cum utilitate. & hæc est æstimabilis commodo pecuniario: & ista bene considerat ur, & auget condemnationem. l. uideamus. §. j. ff. de in lit. iuran. ut lu libro, cui multa scripsi. si aliquis eum retineat, nolens restituere: ex illa ex illa affectione iuncta cum utilitate iurabitur in litem. & duplum consequi potero. per hanc legem. ut dixi in gloss. i. an in iuramento in litem procedat hęc lex quod sic. licet collega contra, cuius fundamentis ibidem respon. Alia est affectio sola, quæ pecunia non æstimatur. & hæc non auget condemnationem. l. libertus qui soluendo. ff. de bonis liberto. l. cum seruus. manda. Bald. in additio. ad Spe. in tit. de fructibus & interesse. l. j. §. sed si rem. ff. si quid in fraud. pat. alia uide in d. gl. j. tam in contractibus bonæ fidei, quam stricti iuris.

S ¶ Conuentum, est pretium conuentum, secundum gloss hic: quæ reprehenditur per docto. ut plene dico in repe. in gloss. j. ego igitur sic definio: interesse conuentum, est pecunia conuentione partium promissa, in defectum primæ conuentionis non completæ. Vnde si uendas mihi domum centum aurei: & si non tradas, promittis decem: si tradas, non potest agi ad decem promissa. quia conuentio est completa. secus, a non tradideris. l. j. argu. à contrario ff. de actio empt. Et hoc interesse debetur totum, etiam ultra duplum. §. alteri. instit. de inuti li stipula. Bart. & communiter doct. hic. quod fallit in octo, casibus, quos pono in repeti. in glossa. dupli. ubi figo regulam cum ampliationibus & limitationibus. Item quando interesse conuentum, seu pœna, adicitur specie debetur. l. Lucius. ff. de actio. empt. Idem si facto. l. j. §. item si in facto. ff. de uerborum oblig. secus, si adiciatur dationi quãtitatis: quia tunc in fraudem usurarum præsumitur appositа. l. rogasti. §. si tibi. ff. si certum petatur. c. dilecti. de arbitr. quod ampliatur in nouem casibus: & limitatur in septem traditis in repeti. in glossa. j. & an pœna conuentionalis possit excedere quadruplum. uide in gl. proferũ tur. ubi trado regulam quod sic, cum limitationibus. ibi licet videre.

X ¶ Diuiditur hoc conuentum. in certum. & incertum. Certum est qũ apparet quid, quale, quantumve sit. ut quando promissum est, Si non tradideris rem uenditam, promittis decem. l. si. ff. de preto. stipu. l. certum. si certum petatur.

Y ¶ Incertum, est quod perse non est liquidum, quid, qualc, quantumve. sit. l. ubi. ff. de uerborum obli. l. 3. § fi. de eo quod certo loco. & quomodo possit certum fieri, respondeo, officio iudicis. taxantis in casib. in certis Iacob. in l. si ff. si quis in ius uoc. non ier. & in aliis casib. quos pono in repeti. in gloss. subtilitatem. ubi fusius trado practicam probandi interesse, ultra doc.

Z ¶ Certum producit totale, & particulare interesse. Totale est, quod in totum debetur. ut si rem uenditam non tradideris, ad totum id quod interest teneris. l. j. ff. de actio. empt. & ibi Salic. l. a. §. fin. qui satisdare cogantur. uel totale debetur in casib. incertis: nam iudex in eis fine deminutione per suam subtilitatem reddi iubebit. ut hic, in uersiculo, in aliis autem.

& ¶ Particulare interesse debetur, si quis tradiderit rem, & non cauerit de euictione, & emptor alteri uelit uendere. sed non potest tãti quãti si fuisse cautum. emptor aget non ad totum. sed ad particulare interesse. quod patitur. l. ex empto. §. fina. ff. de act. emp. & ibi Bar. & alij. l. si fundus. lo. a.

A ¶ Intra rem, seu circa rem, uel intrinsecum interesse, oritur ex cõmuni. extra rem, seu extrinsecum, ex singulari regulariter: & sic signaui. Et intrinsecum est illud, quod ex ipsa re prouenit. ut fructus partus, & similia. Nouiter ego sic definio. Interesse circa rem, est æstimatio utilitatis non habitæ culpa alterius, circa rem consistentis. Sic fere definit tex. in l. si sterilis. §. cum per uenditorem. ff. de act. empt. & in hoc comprehenditur ualor aureorum, uel augmentum, siue deminutio. l. cum quid. & l. vinum. ff. si certum petatur. & hoc totum debetur, etiã ultra duplum. ut si mutuaueris mihi vinum reddendum i festo Pascha tis. quod non reddis: ualuit in mense Iulio, uel Augusto decem libras: teneris quanti plurimi ualuit a tempore moræ. d. l. vinum. & d. §. cum per uendritorem uide in gloss. dupli. vbi formo regulam cum limitationibus, sequens doctrinam Bart. & communem. respondens q; fundamentis uolentium singularem prosequi opinionem, & præcipue collegæ d. Alcia. & istud producit generationem.

B ¶ Nam quoddam est actionis amissæ, quod competit quando actio est amissa: nam tunc agam contra illum, si suo facto a missa sit, ad id, quod interest actionem non esse amissam. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio.

C ¶ Aliud est circa damna, & expensas. ut si damna uel expensas tua causa passus sim. contra te ad id agam. l. sancimus. C. de iudic. Cle. prima de rescriptis: Albe. in l. & si post tres. ff. si quis cautio.

D ¶ Interesse iuris interitus: ut si dum iniuriarum contra te agerem quidam me detinuit & impediuit, ne actionem illam prosequerer. & sic anno fuit amissa. l. si non conuitr. C. de iniur. agam ad id quod interest. ratione iuris interitus. l. j. & ibi Bal. ff. si ex noxali causa agatur.

E ¶ Mutationis personæ est. ut si alienasti in potentiorem rem, quã à te petere uolebam. potero contra te experiri actione in factum quanti mea interest, ob personæ mutationem. l. j. ff. de aliena. iudi. mutan. causa. plenius dico in repe. in gl j.

F ¶ Mutationis fori interesse petitur, quando alienatur in clericum vel scho'arem, res quam petere uolebam: & sic mutatur forus: agam ad id, quod interest ratione mutationis fori. l. si fideiussor. ff. qui satisda. cogan. & an cessiones scholaribus, uel clericis factæ ualeant dico in repeti. in gloss. j. tam per reg s ordinationes, quam per iura.

G ¶ Ex delicto aliud interesse prouenit, ut si furto instrumenta mea, per quæ debitum poteram probare, subtraxeris. propter quod quia de bitum, probare non possum, teneris ad interesse ex tuo delicto proue niens. l. Iulianus. ff. de act. emp. c. si quis. xj. quæstio 3. & in delictis interesse etiam non excedit duplum. ut hoc tex. in uersi. & omnibus. & dixi ibi in gl. licet collega teneat contra. cui respondeo in glossa ca sibus. communem sustinendo.

G ¶ Ex quasi delicto interesse, dicitur damnum ex quasi delicto alterius culpa prouenies: ut si officialis, seu alius, sine causa me excommunicauer t ideo durante excommunicatione non potuit agere iure prohibente. c. intelleximus, ubi Panor. & Alciat. de iudica. quamobrem perdidi actionem ragam contra excommunicantem ad id quod interest, ex suo proueniens quasi delicto. l. ex maleficiis. ff. de actio. & obligat. Cardi. in c. sacro. uersicul. quæro, an alio modo. de senten. excom.

H ¶ Ex contractu, dicitur damnum emergens, seu lucrum cessans, ratione contractus proueniens. patet. in l. j. ff. de act. emp. dico plenius in repe.

H ¶ Ex quasi contractu: ut si quidam sit electus prælatus, tenebitur soluere expensas in prosecutione electionis factas: ex quodam quasi contractu. ca. vt præteritæ. de elect. Spec. in titu. de fructi. & interesse. §. finali. uersicul. in summa. & uersicul. ex prædictis. & iusius dico in repetit. hic tantum declaro terminos obscuros, propter iuuenes.

I ¶ Extinsecum, siue extra rem, est quod rei occasione prouenit. secundum Bartolũ. hic. Vel est æstimatio damni emergentis, seu lucri cessantis, extra rem prouenientis. ut quia non tradidisti fœnum tempore præstituto, quamobrem equi mei fame perempti sunt. extra rem est: & sic non debetur regulariter. l. si sterilis. § cum per uenditorem. ff. de act. empto. Fallit in casibus tradictis in repeti. in gloss. dupli.

K ¶ Et hoc gignit honoris interesse, quod competit quando de honore agitur: qui est lucro pecuniario præferendus. l. Iulianus. §. sed si uaria. si quis omissa causa testa. & potest agi non solum iniuriarum pro honore, Baldus. in l. obseruare. §. antequam. ff. de officio proconsulis. sed & officium iudicis implorari. Ioannes Fabri. in §. aliam. institutionib. de bonorum possessionibus cum distinctione tamen, ut feci in repetitionibus ubi plenius uide in glossa prima, & intellectum nouum ad l. iniuriarum. §. si quis in honoribus. ff. de iniur.

L ¶ Interesse commodi est, quando de commodo agitur. ut hic, & hoc quandoque intra rem est. aliquando extra. ut potas cogitare.

¶ Commodi interesse, aut consistit in lucro, aut in damno. In lucro, quando debitor non soluit mercatori in nundinis Lugduni. ob id mercator cessauit lucrari: aget ad id interesse, quod in lucro consistit. Et regulariter hoc lucrum cessans petitur. Fallit in multis casibus tradictis in repeti. ad hanc l. gl. vlt. & Pet. de Ferra. in forma libel. in act. rea l. in in gloss. & in florenis. In damno consistit, quando aliquis passus est damnum. not. in l. cum uenditorem. C. de act. emp.

M ¶ Aestimabile non petibile, est iusta alicuius utilitas æstimabilis, non petibilis. habita, uel non habita. sine alicuius facto iniusto, uel cessatione iniusta. Ba . hic. Primo dicitur, iusta, quia iniusta non attenditur. l. itaque. ff. de fur. Item dicitur æstimabilis, ad differentiam in æstimabilis, non petibilis, ad differentiam petibilis. postea dicitur, habita ut omnes casus comprehendat, in quibus quis habet quod sua habere interest, & tamen non agit. ut si rem meam possideam, interest, & tamen illud interesse non possum petere. licet possit æstimari. valor rei l. nemo rem suam. ff. de ue b. oblig. l. suæ rei. de contrahen. empt. Non habita, ut si fartor uel alius artifex ueniat ad habitandum in proxima officina similis artificis, illius interest. quia non tantum lucrabitur: tamen illud interesse non petet. l. libertus negotiatoris. ff. de ope. liberto. uel sic potest breuius definiri. Et utilitas, quæ æstimari, sed peti non potest.

potest. Plenius dico in repe. in gl. j.

N ¶ Hoc non peeibile diuiditur: quia quoddam est, quo mediante nil petimus: aliud, quo mediante petimus. Primum est, quia mea interest non habere domum delectabilem, uel pulchram hospitam, omnibus propitiam, propter magnum numerum eam visitantium, & amicorũ concursum. Id tamen interesse non peto, licet posset æstimari, arg. notatorum per gl. in uerb. uel officiendi. uersi. uel tertio dic. in l. j ff de seruitu. urb. prædio. Alia exempla uide in tex. in l. qua actione. § si in collusatione. ff. ad leg. Aquil. uide alia in d. g. j.

O ¶ Et istud aliquando est ex causa probabili, sed non honesta: ut in fure, à quo subtrahitur res furtiua. nam licet sua interfit, quia ad restitutionem teneatur: tamen non agit: quia causa est inhonesta, & iniusta: quia ex improbitate sua actionem consequi non debet. l. itaq; fullo. uersic. sed furti. l. eum qui. §. is autem. in fi. illo titul. Limita, ut in repe.

O ¶ Ex causa honesta, sed non probabili, est: ut si emi librum, & ante quam sit mihi traditus, fur eũ accipit. licet mea interfit, & ex causa honesta: tamen furti non agam, quia causa non est probabilis: id est, à iure approbata, ut ante traditionem dominium habebam. l. traditionib. C. de pactis. gl. in l. manifestissimi. de furtis per d. l. eũ qui. in princi.

P ¶ Quo mediante petimus, est: ut si quis agat actione populari, quia sua interest: illud tamen non petit, sed, eo mediante. ad pœnam, seu vindictam agit, glossa rub. ff. de popula. actio. per totum. l. si vero. §. hæc autem. §. de iis, qui deie. Iaf. in l. eum qui. § in popularibus, de iureiuran. Idem si appello, quia mea interest. id tamen non peto, sed eo mediante, sententiam rescindi, & male iudicatum pronuntiari. l. eos, la premiere. §. qua propter. in fi. C. de appellat. l. in ratione. in j. §. imperator. ff. ad l. Falcid. & istud est ex causa honesta, & probabili: ut si res mea fit à me furata, mea interest, & causa est tum honesta, tum probabilis. Ideo furti agam. l. j & l. si is cui. ff. de fur. cuius intellectum in repetit. trado nouum. uide ibi.

Q ¶ Item est interesse meoris. quia non tradidisti fœnum tempore præstituto, equi mei mortui sunt: magnum habui mœrorem. Illud tamen non peto, sed quantum tunc ualuit. Bal. in l. cum uenditorem. C. de actio. empt.

R ¶ Pudoris interesse est, si rusticus, uel alius uendiderit mihi vinum optimum Montispessulani. uel perdices tradendas tempore conuiuij: & non tradidit. magno affectus sum pudore, cum parum ualeat conuiuium si bono uino: tamen non petam illum pudorem, sed quantum ualuit vinum id temporis, uidelicet conuiuij. doct. in l. si sterilis. §. cum per uenditorem. ff. de actio. emp.

S ¶ Valoris est: ut si non tradas rem uenditam, teneris ad id quod interest, id est, quantum ualet. & quandoq; in plus. l. j. ff. de acti. emp. Alia multa tetigi in repet. quæ hic non transscribo. sed uolens plene hanc materiã attingere, perlegat eam, bonig; consulat, ac Deum oret, qui in Trinitate perfecta viuit, & regnat in secula, Amen:

Semper SPES MEA CHRISTVS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶DE SENTENTIIS,QVAE PRO EO QVOD.&c.
¶ *Quia in certa sæpe fertur sniza circa interesse,cũ non sit iudici certũ inquantũ possit, uel debeat extendi interesse,ut pote cũ etiã hodie multi dubitent: ideo cõpetenter post titulũ præcedẽtem de doc dicit.*

CVm pro eo,ʒ CASVS. Si Titius teneatur mihi ex aliquo contractu, aut ille cõstitit i dado, aut in tradẽdo:puta ex uẽditione ad tradẽdã re uel ex locatiõe,aut faciẽdo. Primo casu si nõ fecit q̃ cõuenit. i.si nõ dedit uel tradidit teneoitur mihi ad interesse. uerbi gra:puta interesse seu pretiũ conuentũ fuit xx. rei cõe pretiũ fuit xxx. interesse meũ singulare nõ excedet duplũ cõis interesse: & ita non excedet xl. Secũdo casu,cum cõstitit i faciendo:puta,q̃ a debebat mihi facere domũ uite cõtractus dicitur incertus, ubi factum est in obligatione,incertũ est: ut ff. de uer. obl.ut nõ.§. id quod. An hoc casu si Titius nõ fecit quod cõuenit,posũ petere totũ singulare interesse:etiã si excedat duplũ cõis interesse? Rñ.q̃ totũ damnũ,q̃ in re habuisse,refarciet. & lucrũ q̃ peripere potuissem,si domus facta fuisset: dũ tũ ꝑbem. nec enim simplici dicto meo credef. & si decerẽ si domus facta fuisset,rex Erantiæ hospitatus fuisset in ea,uel cõmitatũ,uel dimidiũ regni sui mihi ꝺdisset,nõ sum audiẽdus: sed dẽt iudex moderari interesse:nõ æstimando i infinitũ: q̃ a idẽ dicit i pœna,ut cõuentionalis præstet,sicut partib. cõtrahẽtibus placuit, puta ꝑmisisti pœnã mihi.c.si nõ traderes digestũ. Si uero pœna legalis petat:puta cõuenio te actione furti. i hoc casu cõuenia te ad pœnã quadrupli,ſm quod lege statuit. Et no. q̃ triplex dicit interesse:cõuentionale,cõe,& singulare. de singulari loquthr hęc lex: cõuenit.& præstat cõuen. similiter & singulare,sicut hac l. cõprehensũ est.& est interesse singulare rei ꝑtium:uel est dãnum emergẽs, & lucrũ cessans:eo q̃ nõ fit, q̃ fieri cõuenit. uelsic dic casum: Cũ agitur ad interesse singulare,refert an agat ex certo cõtractu,an ĩcerto? Prio casu nõ dẽt id interesse excedere duplũ interesse cõis. In secũdo casu dẽt ꝑstari quantũ id fit,ita ut nõ extẽdat in infinitũ: sicut .n. pœna cõuentionalis certo fine concludit,similiter & legalis: nec ultra eas aliq̃d peti põt: sic & interesse singulare,certo termino dẽt cõcludi. & hæc sunt obseruãda tã in lucro, quã in damno: q̃ a in lucro quod petitur,uersatur interesse.

a ¶ Cum pro eo.ʒ Ad euidentiã no.q̃ triplex est ꝑtium rerũ, siue itereſſe,quod idẽ dicere[a]. i. cõuentionale. de quo cõuenit iter cõtrahentes: ut si tibi uẽdidi ꝑ x. Stichũ. Itẽ præiũ eõe: ut si fortẽ idẽ Srichus cõi estimatione ualeat xv. Itẽ singulare: ut si tua intereſt ꝑ affectionẽ xx. q̃ a q̃nq̃ fuerat tuus. & habes hoc ff. de act. emp. l. j. i pri. Dicit ergo hic q̃ singulare itereſse. nõ excedit duplũ itereſſe cõis: & sic i ꝑdicto casu ut q̃ ad xxx. põt ascendere nõ ultra. minus uero sic. & hoc est uerũ i omnibus casibus,q̃ certã quantitatẽ uel naturã habẽt. Si aũt ĩcerti sunt, tũc totũ singulare petit: etiã si duplũ cõis excedat: dũmodo plene ꝑbetur: nõ autẽ simplici dicto petẽtis creditur quantũ fit. Et competenter ꝑdicta statuũtur, cũ & pœnæ legales & conuentionales certis metis finiãtur. prædicta autẽ consideranda non solũ in damno,uerũ etiã in lucro.

b ¶ Quod intereſt.ʒ id est,super interesse.

c ¶ Productæ sint.ʒ sed quæ? Rñ. an circa rem,uel etiam extra rem,uel in damno tantum,uel etiam in lucro,quas tamen non habemus.

d ¶ Melius ʒ id est,bonam.

e ¶ Posſibile est.ʒ quia plene definiri nõ põt: ut ff. de reg. iur. l. omnis definitio. nec meta ei dari: ut ff. de reg. iur. l. quatenus. Dicere tñ põs[b]: interesse est singulare rei pretiũ secundũ quosdã. Vel dic, interesse[c] est damnum emergens, & lucrum cessans ex eo q̃ aliquid fieri cessatur.

f ¶ Coarctare.ʒ ut antiqua proli xitas ceſset: ut ʒ. ea. l. in fi. quem fi. hic iunge.

g ¶ In omnibus casibus.] Sed nõne melius dixisset,in omnibus cõtractibus ut postea dicit in emptione & locatione? Rñ. nõ[d]: q̃ a & in maleficiis,& quasi,locũ habet. Sed nec in obligationibus bene dixisset: q̃ a etiam officio iudicis præstatur: ut in arbitrariis actionibus.

h ¶ Quantitatem.ʒ ut si debes mihi ex uenditione x. cados olei.

ADDITIO. Tu dic etiam idem in aliis rebus certis secundum Bal. & est de mente Bar. & Sali.

i ¶ Vel naturam.] ut si certam speciem: ut Stichũ mihi debẽs ex uenditione. Est ergo sensus id est,quoties quod debeſ,certũ est quantitate uel specie: ut ff. si cert. pet. l. certũ[e]. Vel dic, quantitatẽ comprehendere utrunque: ut ff. de leg. 3. l. quisquis. & de uerb. obli. i. cũ ſtipulamus. Et naturam certam: ut si debet hominem uel equum in genere.

K ¶ Vendi ionibus.ʒ ut ff. de ac. emp. l. j.

l ¶ Locationibus.ʒ ut ff. lo. l. si fundus. in fi.

m ¶ Contractibus.ʒ similibus. alioquin contra est, quod sequit in aliis aũt. &c. Sed qui sunt hi? Rñ. illi in quibus dicit lex singulare intereſse

De sententiis, quæ pro eo quod interest, proferuntur.

TITVLVS XLVII.

¶ *Ista lex est de difficilioribus totius Codicis, & hoc dicit: Prolixitates antiquæ circa interesse cessant per hanc legem: & in casibus certis uenit totũ quod interest, & habetur ratio lucri & damni. h. d. secũdum Bart. uel sic: Interesse singulare æstimandum tam in lucro, quam in damno in casibus certis, non excedit duplum pretij conuenti uel communis. In casibus autem incertis non excedit quantitatem ex legitimis probationibus per iudicẽ declarandam cum pœnæ legales & arbitrariæ sunt limitatæ, ne utrientur infinitate. h. d.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni. P. P.

LEX VNICA.

VM pro eo, [a] qđ interest, [b] dubitationes antique in infinitũ ꝓductæ [c] sint, melius [d] nobis visum est † huiusmodi prolixitatẽ (ꝙt possibile [e] est) in angustũ coarctare. [f] ¶ Sãcimus itaq; in oibus casibus, [g] q̃ certã habent quantitatẽ, [h] uel naturã, [i] ueluti in venditionibus, [k] & locationibus, [l] & omnibus cõtractibus, [m] hoc quod intereſt, [n] dupli [o] quãtitatẽ minimè excedere. In aliis [p] aũt casibus, qui incerti esse videntur, iudices, q̃ causas dirimendas ſuscipiunt, q̃ ꝓ suã ſubtilitatem † uenire, & certitudinẽ continẽt secũdũ quosdã. Sed certè ſmo & si lex nõ dicat uenire singulare itereſſe: si mõ ĩcertitudinẽ cõtinẽt illi casus: ut hęc lex dicit apertè: ut sũt oẽs bonæ fidei. & quidã ẽt ſtricti juris: ut in arbitrariis, in quib. iurat in litẽ: ut ff. de in lit. iur. l. j. in fi & l. 2. & ff. man. l. cum seruus. Item in maleficiis quibusdã, & interdictis: ut & ff. de ui & ui ar. l. hoc interdicto. j. & ff. uti possi. l. si duo. i fine & alias ubi cunq; lex diceret certam rem deberi tradi ex contractu uel delicto. secus si † diceret dari: q̃ a tunc aliquod intereſſe nõ petit: sed res omnino dẽt fieri ſtipulantis: ut ff. de uerb. oblig. l. ubi autẽ nõ appa ret. §. fi. nisi in cõtractib. innominatis ubi dẽt res dari ut ff. de re. permu. l. j. §. fin. & tameu intereſſe uenit: ut ʒ. de rerum permu. l. rebus.

n ¶ Quod intereſt.ʒ scilicet singulariter.

o ¶ Dupli.] scilicet interesſe, seu pretii conuenti secundum P. sed secundum B. id est, cõmunis. Tu dic, [f] nec unum, nec aliud: q̃ plus est, excedit ultra duplũ: cum quandoq; cõmune, sit pluſquam conuentũ, quandoq; cõtra: quandoq; etiã conuentum, nullum, &c. quia ex pacto uel cont ra tu nõ uenit. Et no. triplex intereſſe: ut ʒ. dixi. l. conuentum, cõmune & singulare. Primũ semper uenit, cum dicit prætor: pacta conuenta seruabo. Itẽ secundũ semper uenit in maleficiis, ut consideretur etiã extra rem: ut ff. ad l. Aq. l. si seruũ. & l. inde Neratius. & l. seq. & ff. de fur. infi ciãdo. §. j. & de cõdi. fur. l. 3. & ĩ cõtractib[g], & quasi: ut ff. ad le. Fal. pcia. In quo cõmuni uenit dãnum, nõ lucrũ: ut ff. de dã. infe. l. Proculus. & ff. act. emp. l. si sterilis. & cũ ꝓ uenditorẽ. & de peri. & com. rei uẽ. l. si. nisi in casibus, quos tã notabis. Vel dic, hodie semp uen're lucrũ in cõmuni intereſſe, cũ & in singulari ueniat: ut ʒ. §. & hoc Singulare aũt intereſſe uenit in his casibus, q̃ dicũtur hąc l. Itẽ in eo quod dicit, singulare nõ excedere cõmune, uel conuentũ ultra duplũ: est contra ff. de act. emp. l. ra tio. alias datio. §. si ꝓ uenditorẽ? Respon. B. ibi agit quanti plurimi fuit dũmodo infra duplũ. Item ei. Item est cõtra. ff. de ac. emp. l. Iulianus. §. si uero sciens. & §. itẽ qui furẽ. Cui respondebat B. & M. q̃ illa dicit de intereſſe extra rẽ, hic circa rẽ quod nõ placet. cũ magis itereſſe, quod est circa rẽ, deberet excedere duplũ, quam illud quod est extra rem. Tu dic quod nullo modo sunt cõtra, quia duæ dictæ leges dicunt de cõmuni itereſſe, quod quantuncunq; est, totũ petit: hic de singulari & dictũ cõmune fi petatur: q̃ a res non traditur, non consideratur extra rem: ut ff. de act. emp. l. si sterilis. §. cũ per uenditorẽ. Si autem quia male traditur, uel quia ipse uenditor postea eã euincat, uel alius: uel quia postea ea deliquit, totũ petitur, & extra rẽ: ut d. l. de act. emp. l. Iul. & l. tenetur. §. sed si uas. & ff. locat. l. sed addes. §. j. & l. si fundus. §. fi. & §. j. & supra, de rei uen. l. quoties. & ff. de euic. l. uẽditor. Nec obstat in e. tit. l. cũ fundus uti optimus. q̃ a secundũ P. loquit cũ emptoris minus interesset, quam esset duplũ pretii conuenti. Vel uerius aliud, cũ agitur de euictione actione ex ſtipulatu: quia tunc habetur respectus ad pretiũ cõuentũ, ut id debeat duplari. an actione exẽpto: ut tũc consideretur quod intereſt tẽpore euictionis. Itẽ nec obstat ff. de act. empt l. Titius. l. fi. & l. seq. q̃ a lex sequens corrigit illas. Alii distinguũt, [h] an singulare intereſſe ꝑmittatur ex certa scientia: & tunc quantuncunq; sit, petit: ut in contrarius. §. si ꝓ uenditorẽ. & §. si uero. an non: & tunc non ultra duplum, ut hic arg. ff. si quis cau. l. sed & si quis. §. fi. quod nihil ad rem. cũ hic agamus quando sine speciali pacto debetur. Alii dicũt quod non excedit duplũ, nisi post contractum res cœperit esse pluris, ut d. l. ratio. alias datio. §. fin.

P ¶ In aliis autem casibus. ʒ qui incerti. ut si tibi cõtineatur factũ, uel non factũ, qui incerti sunt, ut ff. de uer. obli. l. ubi autem non. §. id quod & de reg. iur. l. qui non facit. in quibus agit ad factũ, uel intereſſe, ut ff. de re iud. l. si q̃s ab. §. fi & ff. de uer. obli. l. quoties quis alium. & est acto ris electio, agat præcisè ad factũ, uel ad intereſſe, ut ff. de ope. no. nũ. l. stipulatio. § j. & §. fine autẽ in fi. §. & ff. de ꝓcur. l. sed & hę. in fi. Sed fallit in casu ꝓcuratoris rei: ut in eo. tit. l. non cogendum. & hoc ubi factũ est in obligatione. si autẽ tradi, nõ est electio actoris, sed rei, cũ ré præstando liberetur ab intereſſe singulari, uel cõmuni. Hoc tamẽ casu, cũ tradi est in obligatiene, dicũt quidã, si agitur ꝓ incipaliter ad intereſſe, totũ ueniat etiã ultra duplũ. Si autem ad rem, tunc non ultra duplum. quod non placet. Item ubi est dandum in obligatione, tunc præcise ad dationem agitur, nisi in contractibus innominatis, ut ʒ. diximus.

q ¶ Suſcipiunt. ʒ per delegationem, uel ordinariè.

r ¶ Subtilitatẽ. ʒ & bene. nã aliud cõsideratur in seruo, & aliud i libero.

r ¶ Subtilitatem. ʒ per probationes teſtiũ, uel instrumentorũ: & hoc in cõtractibus, & etiã in deli ctis: ut ff. de in lit. iur. l. a. & ff. de eden. l. argentarius. & de reg. iur. l. quatenus. & ibi. de offi. iudi. §. fi. & ff. ad l. Aq. pinde. j. & l. si seruum. Sed hoc fallit, quã loque ratione delicti aduerſa ri mer: ut infra. unde vi. l. si quãdo. & ff. quod ui aut clam. l. semper. §. in hoc inter

hoc intereſt dicto. Itẽ ratione cõsumatiæ aduersarij mei: scilicet in casib. illis ubi iurat in litẽ. Sed qualiter etiã de facto probabitur singulare inter Interesſe esſe p teſtes? Rñ. deponẽt duo teſtes, q̃ tantũ cuiusliber regulariter inter singulare, esſet, si q̃s haberet rem notam, nõ autem dicit q̃ tantũ sua intereſſet. Itẽ quæſ. ꝓbat. nec est cõmune intereſſe, sed singulare omnium q̃ haberent sic rẽ notã: non simpliciter oim: quia tunc esſet cõe intereſſe.

2 ¶ Damnum.] & ita finc oi diminutiõe huc prę stat, etiã si duplũ cõis dica tur excedere: sed ſtatim dicit ʒ. cõtra. Sed dic q̃ al legabat vana q̃ intereſſe habeado. Si habuiſſet equũ, vicissẽt hostes, & si habuiſſet librũ fuiſſet factus ſapiẽs & rexiſſet, & multa lucratus fuiſſet, & quæ at tẽdenda nõ sunt. Sed qua re in incertis petitur totũ, in certis nõn? Rñ. i quia in certis facilius põt apparere cõmune intereſſe. & sic facilius, quod est eius duplũ: at in iſtis nõ sic facile. Vel ideo: quia faciliꝰ est alicui facere quod conuenit quã dare: cũ difficult q̃s de ꝓximonio det: ut ff. de prob. l. cũ de indebi. & iõ mitiuꝰ punit i certis. f. ut vltra duplũ non excedat.

1 Placet Bar. Sal. & est de mente Bal.

a Displicet Barto. B. & Sali.

b ¶ Non ex quibusdã.] hod referunt quidam ad primum casum: tu referas ad secundũ. & dic q̃ vana dicebat, vt mõ diximus.

Concor. cũ legibus huius tit. & cũ gl. ij. de sẽ. & re iudic.

Sabino.

c ¶ Impoſsibilitate.] quæ ẽm immensa sunt, cadunt: vt in authẽ. vt de ter. ſtit nu. cle. §. j. collat. j. & sic nota de infinitate vi tanda: vt §. de sacrosan. ec cle. l. fi. Vel dic, cadat: q̃ a cũ transiret ad infinitum, esſet incertũ: & sic sṅia da ri non posſet, quę debet certa dari: vt §. tit. j. l. iij.

Speciem

d ¶ Cum sciamus.] potest hoc referri ad primũ casum, sancimus &c. hoc modo, meritò non permittimus. vltra duplũ: q̃ ea pœnas. i. intereſſe &c. Vel sic meritò nõ vltra duplũ permittimus: quia aliæ pœnæ legales, & conuentionales mitigantur. Potest etiam ad secũdum casum referri hoc modo: meritò mitigo. vt nõ vana iudicantur. nam & pœnæ legales, & conuentionales mitigantur.

e ¶ Naturæ. ʒ id est, naturali ratione.

f ¶ Proferuntur. ʒ ex conuentione promittentiũ. Sed q̃sq; ad quã sum mam poterũt peti pœnæ cõuentionales vel legales? Rñ. q̃ dã vsq; ad duplũ: ut. huius l. & ff. de act. emp l. Iulianus. §. idẽ Iulia. Alij, vsq; ad quadruplũ: ut. de spon. l. mulier. in fi. & ff. de euic. l. si dictũ. & insti. de ac. §. oẽs. Tertij distinguunt, an scieter q̃ missa sit pœna ultra duplũ, an ignoranter. ut ff. si quis cau. l. sed & si quis. §. fi. Quarta est sṅia nostra: vt distinguamus legalẽ pœnã, ut furti, quæ quadruplum non excedit, a conuentionali: q̃ a opponatur per hęc verba quadruplũ & quintuplum, & tũc idẽ: ut inst. de act. §. omnes. Aliàs si certa summa. ualet i infinitũ, ut insti. de inuti. sti. §. alteri. & ff. de verb. ob. l. ſtipulatio ista. §. alteri. quibus dicit inspici q̃ sit quãtitas. Nã hęc dictio, quæ, nõ quãtitatis vel qualitatis, sed subſtãtiæ est designatiua, & sic est cõpetẽs moderamẽ, quãtũ placet cõtrahẽtibus.

Pœnę legales vel conuentionales vsq; ad quã summã possint peti.

g ¶ A legibus. ʒ ut furti, & ſimiles: quarũ legalium nulla excedit quadruplum: ut modo dixi.

h ¶ Et hoc. ʒ constitutio hæc scilicet.

i ¶ Ex eo. ʒ scilicet lucro.

k ¶ Veteres. ſin specialib[a] casibus, ut ff. de eo quod cer. lo. l. ij. §. fi. & ff. loca. l. si in lege. §. colonus. & ff. rẽ ra. ha. l. si cõmissa. & ff. ne q̃d in lo. pu. l. ij. §. merito. & §. arbi. ture. l. quicquid. Sed regulariter contra erat, q̃a lucrũ nõ uenieb at, ut & ff. de dã. infec. l. Proculus. & ff. de peri. & cõmo. rei vẽ. l. pen. & ff. de act. emp. l. si sterilis. §. cum per uenditorẽ. Sed & hæc lex vult q̃ hodie sit generale, ut in intereſſe ueniat etiam lucrum. Accur.

¶ SI A NON COMPETENTE IVDICE, &c.

Continuatio.

¶ *Non solum prædictis modis est sententia nulla, sed & si a non cõpetẽti, &c. Et cõtinua sic secundũ Azo. Quibus modis ineffi eax, uel nulla dicat sententia à competenti iudice lata supra dictũ est: sequit ut uideamus de ea, q̃ nulla est, ideo q̃ a non competenti iudice est prolata.*

IVdex. ʒ CASVS. Delegatus iudex in cauſa, qua petebatur fundus Sempronius ʒ si pronuntiauit de Seiano: an valeat, quæritur? Dicitur quod non. Viuianus.

1 ¶ Datus. ʒ verbi gratia: Datus a decem, & pronuntiat super viginti.

teſt pronuntiare cõtra non militẽ, si nõ habet commiſsionẽ ab eo, sub cuius iuriſdictio ne ille est. hoc dicit. secundum Pau. de Caſt.

¶ Imp. Gordianus A. Liciniæ. LEX II.

SI militaris [a] † iudex ſuper † ea cã, de qua ciuilibus [o] actionibus discẽptãdũ fuit, nõ datus a quo dari poterat: cognouit: ẽt remota appellatiõe, id, q̃ ab eo statutũ est, firmitatẽ iudicati ñ hẽt.

¶ *Delegatus ad cãm proprietatis non potest cognoscere de cã possẽsionis, siup qua nõ fuit delegatus. h. d. Bal. Vel sic: Delegatio in petitorio nõ extendit ad possessoriũ. Et pone casũ ut in fi. glosæ tertię. h. d. Sal. Vel sic: Sententia lata sup possẽsione nõ facit iudicũ in cã proprietatis: nõ, ea nõ ob ſtante, potest ferri contraria ſententia in causa proprietatis. h. d. Pau. de Cast.*

¶ Impp. Diocle. & Maximian. AA. & CC. Philetæ. LEX III.

SI de proprietate datus ꝓ iudex aduersus te nihil super hac ſtatuit: rector ꝓ uincię aditus hãc cãm cognoscere, suaq; decide re sṅia curabit: cum & si quid de possẽsiõe pronũtiatũ probetur, hoc cauſæ ꝓprietatis minimè noceat. S. no. Nouẽb. Herc. & Cęl. Coſs.

¶ *Et in publicis, & priuatis causis sentẽtia a non suo iudice lata non valet. h. d. Sal.*

¶ Imppp. Grat. Valẽt. & Theod. AAA. ad Potitum Vicarium. † LEX IIII.

† ET in † priuatorum [s] † causis hsiusmodi forma seruet, ne quẽquã litigatorũ sṅia non à suo iudice dicta cõstringat. Da. x. Kalend. Octob. Rom. Auſo. & Olyb. Coſs.

milites potest: ut supra de iudi. l. certi. Accur.

o ¶ Ciuilibus. ʒ. ciuilis iudex recognoscere debuit.

SI de. ʒ CASVS. Si iudex datus vt cognosceret de appellatione, pronuntiauit super possẽsione, non ualet sententia.

p ¶ Si de proprietate datus. ʒ à præside.

q ¶ Rector. ʒ delegatus.

r ¶ Nocear. ʒ ut §. de senten. l. post sententiam. Sed an lata in possẽsiõe valeat sententia? Respon. sic secundũ P. & Ioan. sic §. de iudi. l. nulli. Alij contra. Tu dic, si ita erat incidens, quod de proprietate non poterat ꝓnũciare, nisi de possẽsione diceretur, dicam eã tenere, ut in uti possidetis iterdictõ, ut insti. de interdi. §. commodum. alioquin non, puta si cum agebat de recuperanda vel adipiscenda possẽsione, ipse fuit delegatus sup quæstione proprietatis tantum, ut hic fuit.

s ET in priuatorum. ʒ non solum in fiscalibus.

t ¶ Constringat. ʒ ut ff. de iuriſd. om. iud. l. fi. & de iudi. l. ij. & §. qui da. tu. posſ. ꝙq;. & §. de iuriſ. om. iud. l. j. & §. de excep. l. fi. Ergo si q̃s excommunicẽt, & postea appellet, eum ipsa prouocatione desinat esse suus iudex ille, qui iudicauit, extinguitur iudicatũ, & ille nõ est excõmunicatus, ut ff. ad Turpil. l. j. in fi. Nec obstat, q̃ dicunt quidam de crestitæ, q̃ sṅia excõmunicationis trahit secũ executionẽ, quæ non posſit iam appellari, q̃ a & sententia vltimi ſupplicii trahit secũ executionẽ, & tamen seruiſſit, & ciui atẽ perdũt, ut ff. de pœnis. l, quod ad ſtatũ. & l. si seruoru. §. q̃ ex cã. & l. qui ultimo. ubi de hoc. & tamen põt appellari, ut ff. de pœnis. l. ij. §. fi.

ADDITIO. Aduertas quod ista gl. Ioquens de excõmunicato, dicit cõtra casum cap. pastoralis. §. j. extra de appella. Nec obstat secũdũ Barto. hic, quod glosſa dicit de sententia ultimi ſupplicii, quæ trahit secũ executionem, sicut sententia excommunicationis, quia natura earũ est diuersa. nam sententia excommunicationis non est perfecta, sed dicitur conditionalis, seu medicinal. s. donec q̃s purget contumaciam suã, uel emẽdet offensam, ut in cap. cũ medicinalis. de senten. excõmunic. tio. lib. vj. Sed sententia ultimi ſupplicii est perpetua & mortalis, ideo facilius ꝓmittit appellatio. Videas latius de iſto per Abb. in dicto c. pastoralis §. j.

† Licininę, al. Licinię.

† Concor. cũ hac l. c. ad nostram de cõsuetu. & c. at si clerici. de iud.

† eam cãm.

† Pro Herculio huc intellige Maximianũ A. ita nũcupatũ. Pro Cęsare, accipe Maximianũ Galeriũ, q̃ cũ Cõstantino Chloro fuit designatus Cæsar. q̃ cũ ita sint ſupplẽda & hęc subscriptio hoc mõ, Hercu. V. & Cesſij. coſſ.

† In C. Th. addit, post alia.

† al. incipit Nõ tm ciuilib. sed in priuatorũ.

† Ex lib. 4. titul. 14. l. 1. C. Th.

† Cõcor. c. ad nostram extra de re ſcript. & c. at si clerici, de iudi.

† Sequẽtia fuerunt ex C. Th. addita & restituta.

Excõmunicatio an ſuspẽdatur ꝑ appellationẽ sequẽte.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE POENA IVDICIS, QVI MALE IVDIC. &c.

¶ *Est etiam nulla sententia si iudex corrumpit. unde dicit quæ sit pœna corrupti iudicis vel corrumpentis.*

Onstitit] CASVS Qui iudicē vel aduersariū.i. curatorē vel aduocatū ne: ga tabis vi detur de suo iure diffidere.

a ¶ Publica.] alicuius ciuitatis: vt ff. de sacrosan. eccl. l.fi. Vel die id est, criminali. Accur. Florent.

b ¶ Aduersario.] i. procuratori vel aduocato aduersarij, secūdū antiquos, nā principali aduersario licet dare : vt ff. de trāsa. l. fratris. nisi in casu qñ per calūniā ageret actor: vt ff. de cōdi. indeb. l. in summa. Item in criminali distinguitur: vt ff. de trāsa. l. transigere. si accusatus det accusatori, siue ecōtra: quod rarō accidit, tunc cōdēnatur reus, si in confessione vltro. Posset etiā dici, q̄ qñ pretiū intercedit sup ipso iure, nō teneat. aliud si pcessit: vt ar. ff. ad Treb. l. seruo inuito. § cū prætor. Punit etiā aliter hodie corrumpentes, vt in authen. nouo iure. hic posita, quam hic lege.

d ¶ Diffidentia.] fic & ff. de postu prouidendum.

NOuo iure.] CASVS. Hæc aut statut alias pœnas in iudice, qui accepit pecuniā, quia si ꝓmisero me dedisse pecuniā, nō punior, sed iudex i triplū eius, quod accepit, si aliq̄d ergo ꝓmissum fuerit, in duplū reddet, & priuabitur potestate iudicādi, si cā erit pecuniaria. Si crimina lis, oia bona iudicis confiscant, & relegabitur. Si vero probatū nō fuerit se accepisse, & iuraverit, liberatur. Si non iurat, punit ac si accepisset. & ego punior, quia soluo tantū comiti. priuatarum rerum, quantum erat in lite. Si uero causa est criminalis, bona mea confiscabuntur, si iurauime non dedisse. sed non solum ego, sed iudex punit, sicut suprà dictū est.

e ¶ Meretur.] No. parcitur spōte confitenti. C. de iis, qui se de. l. j. l. b. x. & ff. de iure fisci. & fisc. & ff. de al. iu. mu. cau. facta. iij. & fi.

f ¶ Accepit. ꝛe ipsa.

g ¶ Confiscatis.] contra in authen. ut nulli iudi. § fi. colla. ix. Solu. hoc

De pœna iudicis, qui malè iudicauit, uel eius, qui iudicē vel aduersarium corrumpere curauit.

TIT. VLVS XLIX.

¶ *Qui diffidētia iuste sententię i pecunię corruptelā prorūpit, litem perdit, siue priuata sit lis, siue publica siue fiscalis. Bal. uel sic: Qui diffidētia iuris sui i corruptelā prorūpit litē pdit. h.d. Sali. uel sic: Actor, q per pecuniā corrūpit iudicem uel procuratorem, seu aduocatū rei pdit actionem, & sic cām: unde reus debet absolui etiam si actionem, vel ius habeat. Paul. de Cast.*

¶ Imp. Antoninus A. ad Gaudū. L. I.

ONstitit ī quacūque cā siue priuata, siue publica, siue fiscali, ut cui cunq; data fuerit pecunia, vel iudici, vel aduersario amittat actionē is q diffidentia dd iustæ sententiæ ī pecuniæ corruptelā, spē negotij reposuerit. D. xiiij. Kalē. Ian. duob. & Aspris Coss.

IN AVTHEN. vt litigantes in exordio litis iurent. §. si quis autem ex litigatoribus. colla. ix. constit. v.

¶ *Si corrūpēs iudicē aliquo dato uel ꝓmisso, seipsū defert, & ꝓbat: uenia meret: & iudex in cā ciuili tripli pœna punitur in criminali oibus bonis cōfiscatis, i exiliū datur. Et ubi deferēs ñ ꝓbat: si delatus iuraverit se nō recepisse, liberat, & deferēs, in æstimatione litis punit: & nihilominus p sententiā poterit de corruptela doceri. Et si delatus ꝓiuramentū se purgare recusauerit, punit ac si ꝓbā ēē ꝓbatū fuerit. h.d. Sal.*

NOuo iure, q̄ dicit se dedisse alicui vel ꝓmisisse. & p sonā declarauerit, & hoc ꝓbauerit, ueniā meret. ¶ Sed q accepit f vel ꝓmissionē suscepit, si cā pecuniaria sit, dati triplū, ꝓmissi duplū à comite priuatarū rerū exigat, dignitate, seu cingulo amisso. ¶ Si uerò criminalis causa fuerit, confiscatis g omnibus bonis in exilium mittatur.

¶ Sed si datū vel ꝓmissum ꝓbatre litigator nequerit: psona, quæ dicit suscepisse, iuret q̄ neq; p se, neq; per aliā personam accepit, aut ꝓmissionē habuit, & sic liberatur. ¶ Sed litigator, q̄ ostēdere nō potuit h, si causa pecuniaria æstimationē litis à comite rerū priuatarū exigat, lite sustinente propriū cuētū: In criminali, bonis oībus confiscatis, causis apud cōpetentem iudicē legitimè terminādis. ¶ Sed si psona à litigatore manifestata ꝓdictū iusiurandū refutauerit i, memoratis subiaceat pœnis. ¶ Sed si qs litigātiū iurauerit se nō dedisse, vel ꝓmisisse: si intra decē mēses post sententiā memoratam ostendatur dedisse k vel promisisse, memoratis pœnis dantes, & accipientes subiacebunt.

¶ *Iudex corruptus famā pdit, & dānare facit. h.d. secūdū Bal. & Sal. uel sic: Iudex q corruptus ꝑce uel ꝓtio dedit sententiā, efficit ifamis, & tenet parti, q̄ læsit in æstimationem litis. h.d. secundū Paul. de Cast.*

¶ Imp. Cōstātinus A. ad Felicē. LEX II.

DE eo, qui pretio l deprauatus, aut m gratia perperā iudicauerit, ei vindicta, quē læserit, nō solū † æstimatiōis n dispēdij, sed etiā litis discriminis o præbeatur. D. viij. kal Nouembr. Cōstātinop. A. v. & Licinio CC. Coss.

Sententiam rescindi non posse.

TIT VLVS L.

¶ *Nemo ꝑt suā uel antecessoris sui sententia reuocare: & si reuocat, ñ est appellare necesse. Bal. uel sic: Sententia, p q̄ rescindi tur ꝓpria, uel pdecessoris, eſt ipso iure nulla. h.d. Bar. uel sic: Reuocatio ꝓpriꝙ uel sui pdecessoris sententię, eſt ipso iure nulla: nec appellatio eſt necessaria. h.d. Sa. uel sic Sententia diffinitiua nulla non potest propriomotu iudicis reuocari. b.d. Pau. de Cast. Sed remedijs proditis a iure sic, quæ ponuntur in glossa.*

¶ Imp. Gordianus A. Secūdo. LEX I.

NEque suam, neq; decessoris sui sententiā, quen quam P posse † retractare litigator nequerit: psona, quæ dicit suscepisse, iuret q̄ neq; p se, neq; per aliā personam accepit, aut ꝓmisionē habuit, & sic liberatur. ¶ Sed litigator, q̄ ostēdere nō potuit h, si causa pecuniaria æstimationē litis à comite rerū priuatarū exigat, lite sustinente propriū cuētū: In criminali, bonis oībus confiscatis, causis apud cōpetentem iudicē legitimè terminādis. ¶ Sed si psona à litigatore manifestata ꝓdictū iusiurandū refutauerit i, memoratis subiaceat pœnis. ¶ Sed si qs litigātiū iurauerit se nō dedisse, vel ꝓmisisse: si intra decē mēses post sententiā memoratam ostendatur dedisse k vel promisisse, memoratis pœnis dantes, & accipientes subiacebunt.

¶ *Iudex corruptus famā pdit, & dānare facit. h.d. secūdū Bal. & Sal. uel sic: Iudex q corruptus ꝑce uel ꝓtio dedit sententiā, efficit ifamis, & tenet parti, q̄ læsit in æstimationem litis. h.d. secundū Paul. de Cast.*

¶ Imp. Cōstātinus A. ad Felicē. LEX II.

DE eo, qui pretio l deprauatus, aut m gratia perperā iudicauerit, ei vindicta, quē læserit, nō solū † æstimatiōis n dispēdij, sed etiā litis discriminis o præbeatur. D. viij. kal Nouembr. Cōstātinop. A. v. & Licinio CC. Coss.

Sententiam rescindi non posse.

TIT VLVS L.

¶ *Nemo ꝑt suā uel antecessoris sui sententia reuocare: & si reuocat, ñ est appellare necesse. Bal. uel sic: Sententia, p q̄ rescindi tur ꝓpria, uel pdecessoris, eſt ipso iure nulla. h.d. Bar. uel sic: Reuocatio ꝓpriꝙ uel sui pdecessoris sententię, eſt ipso iure nulla: nec appellatio eſt necessaria. h.d. Sa. uel sic Sententia diffinitiua nulla non potest propriomotu iudicis reuocari. b.d. Pau. de Cast. Sed remedijs proditis a iure sic, quæ ponuntur in glossa.*

¶ Imp. Gordianus A. Secūdo. LEX I.

NEque suam, neq; decessoris sui sententiā, quen quam P posse † retractare, ī dubiū nō venit: nec necesse esse ab huiusmodi decreto a interponere ꝓuocationē, explorati iuris est. PP. kal. Mart.

¶ *Exceptio peremptoria si ñ admittit, sententiā ñ rescindit, nisi restitutioīs uel appellationis remedio, Bar. uel sic; Exceptio peremptoria pt opponi ante sniam, ñ postea, nisi ope restitutionis i integrū rōne ętatis. h.d. Sal. uel sic: Exceptio peremptoria pt opponi & ꝓbari usq; ad sniam definitiuā, postea nō, nisi lata sit ꝫ minorē, uel aliū, q̄ mereat restitutionem i integrum: qa tunc competit restitutio contra sententiam, qua obtenta, poterit opponi. h.d. secūdum Pau. de Cast.*

¶ Impp. Diocletianus & Maximiā. AA. & CC. † Alexandro. LEX II.

PEremptorias exceptiōes omissas ī initio b antè, quàm sententia ferat c, opponi posse, † perpetuō edictū d, manifestè declarat. Quod si aliter actū fuerit, ī integrū restitutio pmittit e. Nā iudicatum cōtra maiores annis uiginti quinque non oppositæ præscriptionis velamēto citra remediū appellationis rescindi nō potest. vij. Kal. Ian. Nic. CC. Coss.

¶ *Rescripta post sententiā impetrata, ad rescissionem sententiæ ñ nalet. h.d. Bal. uel sic: Nō debet admitti rescriptū p qd retractatur ꝫ decisū. h.d. Sal. uel sic: Virtute rescripti principis non retractat sententia legitimè lata. Pau. de Cast.*

¶ Imp. Constantin⁹ A. ad Proculū. LIII.

IMpetratæ † rescripta † non placet admitti, si decisæ semel causæ fuerint iudiciali sentētia, q̄ puocatio nulla suspēdit, sed eos, q̄ talia rescripta meruerūt, ētlimine iudiciorū repelli. Da. vj. ka. Ia. Cōst. & Licinio AA. CC. Coss. †

De fructibus, & † litium expensis.

TIT VLVS LI.

¶ *Quia in sniā facienda est mentio fructuum & sumptuū, iō de his dicit.*

HOc fructuum.] CASVS Rem meam bona fide possedisti, & fructus ꝓcepisti, & sumptus in ea fecisti: si conueniā te rei vendi. pro parte, quid nomīe fructuum cōtineatur lite contest. quæritur? Rñ. q̄d quod super est deductis expensis. Vivianus.

g ¶ Hoc fructuum.] respondet tacitæ obiectioni. q. d. malæfidei possessor tenetur de fructibus: sed intellige deductis expensis: qa nullus casus, &c. ut hic, & ff. fami. ercisc. l. fundus qui. & sol. ma. l. fructus.

h ¶ Quod iustis.] qui fiunt quærendorum, &c. ut ff. de pe. hære. si à pa tre. § fi. & arg. ī. de pe. hære. l. in restituenda. Et distingue hic, ut ī. de rei uen. l. certum. mālus in l. ex diuerso ff. de rei ven.

I Itigator.] CASVS. Egi contra te rei ven. & est sententia lata: non vis rem restituere ad quid mihi tenearis, quæritur? Respon. quod non solum ad rem, & ad fructus extantes, sed ad eos, quos ꝓcipere potui ex tempore quo res fuit deducta in iudicium per litem contest. q̄ dicta sunt vera, etiam in hærede mala fide possidente.

i ¶ Litigator.] qui iam uictus post conuentionē iudicialem rei incūbit alienæ, non solum teneē ad restitutionem rei, pro qua sunt quatuor auxilia, ut ī. de rei vendica. l. à possidentibus. & ad fructus ꝓceptos extātes, aut etiā nō extantes: sed etiā ad eos, quos actor ꝓcipere potuisset ex tēpore, quo res fuit deducta in iudiciū per contestationē: vt hic. Vnde quæritur, si his triennio mortua fuerit, & postea adhuc actor anno vel biēnio tacuerit, an illius anni vel biēnij debeant fructus restitui? Et poterit dici, ꝓbabiliter illos fructus lite iam mortua percepros nequaquā restitui. nāos. K ¶ Conuentionem.] id est libellum iudicialē, nō. dicit quod ex tunc teneatur ad fructus, sed ex lite contestata: vt infrā ī. subiicit. & ex eo, & c.

l ¶ Redhibitione.] id est, redditione rei.

m ¶ Fructum.] extantium.

n ¶ Potuisset.] actor: vt ff. de rei vē. l. si nauis. § fi.

o ¶ Constat. § fructum.

p ¶ Accepit. § No. quod post litē contestatam efficitur aliquis malæ fidei possessor quo ad hoc vt teneatur de fructibus perceptis & percipiēdis: vt hic, & ī. de rei ven. l. certum. excepto tamē tēpore quadrimestri, quo non venūt percipiendi, nisi ante litē inceptā fuerit i mora: vt ff. de vsur. l. in fideicōmiss. bonæ fidei tamen quo ad implēdam vsucapionem permanet: vt ff. pro emp. l. ij. § fi. Itē quo ad hoc, vt nō teneatur de fatalitate alias facilitate; vt ff. de petitha. l. illud. & ff. de rei ven. l. ité si verberatū. § fi. & l. seq. Itē quo ad hoc, vt faciat fructus suos: & vt acquirat ex operis seruiꝙ vt ff. de vsur. l. qui scit. § fi. nullo vero modo videt possidere quo ad effectum vsucapionis: vt ff. de rei vendi. l. si post acceptum. Itē quantū ad præscriptionem longi tempo ris complendam; vt ī. de rei ven. l. more

ADDITIO Aduertas ꝙ hoc, quod ista gl. dicit ꝑ tēpore quadrimestri, nō habet locū in casu præsentis l. quæ loquitur in reali actione. tunc enim habet tempus iudicis officio: vt ff. de offic. iudi. § j. & not. j. titu. ij. l. fi. Et ideo ita telligas gl. ibi, excepto tamen tempore. i. eo tempore, quod ei datur officio iudicis post sententiam. ita declarat Bar. hic.

q ¶ Succedentis.] inter prætaritè: licet bonam fidem habeat, eoipso ꝙ defunctus habuit malā: vt hic, & ff. de diuer. & tēp. præscrip. l. cum hæres. & ī. communia de vsucapio. l. fi. Et no. ff. de publi. in rē actio. l. si ego. § parte. Sed quidam dicunt, succedit: cum ipse similiter malā fidem habet. & facit suprà de acqui. poss. l. uitia. & l. uemo. & supra de peti. hēd. l. j. & de cō di. ex leg. mala. & de rei ven. l. fi fundum.

TErminato.] Primo dictum ponit. secundo excipit. tertio dictum probat. secunda tbi, Nisi iudex. tertia ibi, Post absolutum. Salicetus.

CASVS. Petij a te decē & obtinui: quia iudex te condēnauit, nihil ex primendo de expensis in sententia: an eas petere possim, quæritur? Respōd. ꝙ non, etiam per principem: iudex tamen incontinenti quando sententiā dixit, scilicet toto eo die potuit te mihi in expensis condemnasse.

r ¶ Transactoque.] scilicet per diffinitiuam sententiam.

s ¶ Præstetur.] ut ff. de re iudica. l. iudex. & l. cum quærebatur. & supra de positi. l. iij. & infra quando pronō. non est necessē. fi. officio tamen petitur, ut ibi, secundum quosdam. Vel hic est terminatum: quia nō est appellatum. vel si est, confirmata est.

Nouel. 124. § fi q̄s autem.

Litis contestatione an quis efficiatur malæfidei possessor quo ad omnia

† PF. V. confirm. C. Th.

† Ex lib. 4. titul. 16 l. 2. C. Th.

† repetitione. confir. C. Th.

† cognitor C. Th.

Diuiſio,

Litigator uictus, qui

Sententia in quibus casibus rescindi potest.

Iudex qui corruptus sententiam actione tenetur. existimationis, & re ctius. nā tamen iudex infamis fit. P. Præcus

Reuoca re.

Aere

Concor. c. Ioannes, cum glo. sū per uerbo Iudicandi exceptio. de fide iust.

Concor. glo. sup verbo. fructus hic. gratuis extra de re dispolia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† Ineptæ est ista expositio, ió dicit Cominus. i. in præsentia & cõspectu.

Expensarum reseruatio qualiter fiat.

† signauerit. cõfir. C.Th.

Valétiniani & Martiani AA. cõfirm. noue. Martiani.

Ex nouel. Martia. Nemin. exhib. de prouin. ad Comitatum.

† sui dilata, Nouel. Mart.

Deest ut ostẽdit Ac. & cõfirm. Nou. Mar. post dispẽdia, post sumptus.

a ¶ Comminus.] i. toto eo die: † vt ff. de re iud. l. Paulus.

b ¶ Pronuntiatione.] quando. s. scit quot sunt reddendæ. & sic taxas

c ¶ Competere.] quod est vbi nõ taxat quãtitatẽ, fortè q̃ ignorat, & ideo dicit: Ego ꝓnuntio q̃ oẽs sumptus, quos iste iniuste fecisse, tu re stimas, vel similia, puta dicit: Ego ꝓnũtio te posse repetere sumptꝰ, quos fecisti, si enim ita dixerit in sententia, etiã post plures dies poterit taxare. & condemnare in expẽsis. arg. ff. de sol. l. Modestin⁹. vt ualeat hęc sñia licet incerta: q̃ iudex aliter certificare nõ poterit, & corã eo cutore fiet certum.

d ¶ Consurgere.] ut s. de re. cre. l. si quis iusiurandum. & ff. de re iud. l. si se. s. nit prætor. & inf. titu. l. ij. Sed cõtra. ff. de cõpẽ. l quod in diem. s. si rationem. sed hic non cõcedit actio proueniẽs ex materia primæ litis: ibi autem concedit actio q̃ definitiuæ causæ nõ attinet. Acc.

NOn ignorat. ¶ CASVS. Habebam litem contra Titiũ in ciuitate Bonoñ. ipetrauit rescripti q̃ ipse responderet mihi Cremonæ, quia ibi petij inuiteim. Titius multa expendit in itinere in aduocatis, nec ego causam meam profequor. & si causa est criminalis subibo pœnam talionis, si pecuniaria, cõdemnabor in expensis. Viuianus.

e ¶ Non ignorat is. ¶ scilicet actor.

f ¶ Aliquis. ¶ s. reus.

g ¶ Formam. ¶id est rescriptum à principe datũ, quod hodie fieri non debet & c. vt s. de dila. authẽ. quod fieri.

h ¶ Si culpa. ¶ quod est eo ipso ꝓ nõ ꝓcedit, cñ dilatione habere non debet, ut s. de dilatio. l. si quando.

i ¶ Cognitio. ¶ fuit ergo lis contestata, sed non ꝓcedit ultra.

k ¶ Actioni. ¶ aliàs actioni. & alias accusationi & aliàs executioni.

l ¶ Delata. ¶ repete minimè.

m ¶ Pro calumnia. ¶ præsumpta eo ipso quod non probat: licet quidam contrà: ut diximus s. de aduoc. diuer. iud. l. j.

n ¶ Pœnam. ¶ si talis esset, q̃ calũniæ vindictam exposcat, veluti criminalis: vbi ẽ pœna similitudo supplicii: vt j. de accu. l. fi. vel si contra clericum: vt s. de epis. & cler. oẽs qui. in fi. & hæc venit ad bursam fiscalem.

o ¶ Quantitate postulatorum.] id est eorum, duæ petuntur. E: sic nota, q̃ secundum quantitatem petitam fiunt sumptus: vt isti. de actio. tripli. Vel dic postulatorum, id est aduocatorum,

p ¶ Sustinebit.] in prædictis: scilicet vt hic, & s. de iudi. l. properandũ. ¶. & si quidem. & ff. de iudic. l. eum quẽ. sed hodie vbi videret iudex neutrum debere subdi oneri expensarum: hoc ipsum sua sententia declaret: vt in authen. de iudic. ¶. cùm oportet. col. vj.

CVm quidam. ¶ Primo statuit. secundo rationem reddit. tertio statutum latius declarat. secunda ibi, Quoniam nõ est. tertia ibi, Ita scilicet

Diuisio. CASVS. Impetraui priuilegium, ut nihil vel minus darẽ ꝑ sortularum vel sumptuum nomine, scilicet iudici vel executori: tantundem dabit ad uersarius meus, & non plus. Vel sic: Ne aliquid obstet, contra te ipetraui priuilegium, vt nihil vel minus nomine ꝑsortularũ vel sumptus darem: si obtinea & velim petere ab aduersario omnia, q̃ expẽdissem, ac si priuilegium non impetrassem, non possem, sed id solum quod expendi. Viui. q ¶ Cum quidam. ¶ priuilegiũ merui, vt vel nihil, vel minus darem nomine ꝑsortularum iudici vel executori. aduersarius quidem meus dabit promulgauit, cõminus ª partibus constitutis, iuridica pronũtiatione b, † significauerit victori causæ restitui debere expẽsas, aut super his querelã iure competere c.

¶ Post absolutũ enĩ dimissumq̃; iudicium nefas est litẽ alterã consurgere d ex litis primæ materia. D. iij. Ka. Apr. Constanti. Asclep. & Marinia. Coss.

¶ Cõtra actorẽ non ꝓsequentẽ uel defendentem litem uel ꝓsentem, proferi sententia calumnia dãnorũ, & expensarũ. h. d. Bar. uel sic: Calumnia actoris i criminali pu nit̃ ꝑna similis in ciuili uero i expensis litis, & aliis dispendiis cõdemnat̃. h. d. Sali.

¶ Imppp. Valentiniani, Theodosij & Arcadij AAA. edictũ ad populũ. LEX III.

NOn ignoret is, e cui⁹ ex interpellatione aliquis f secũdum datã formã g in lõgin qua ꝓ tract⁹ fuerit examina, ꝙ sibi culpa † sua fuerit dilata cognitio i vel minimè actioni k suæ assuerit, † delata † nõ ꝓbauerit; pro calũnia m quidem pœnã n luat legib⁹ cõstitutã: ꝓ pecuniaria verò causa † post sumptus, considerata quã titate o postulatorũ, vel medij itineris interuallo, cõdemnationẽ pro æstimatione iudicis sustinebit ꝓ. D. v. Id. Octo. Consta. Valẽ. A. vij. & Auieno. Coss.

¶ *Habet duas lecturas, & secundũ primã hoc intendit: Priuilegiũ cõcessum sup litis expensis in totũ uel i parte nõ agnoscẽdis, extendit ad aduersarium propter æqualitatem seruandã in iudiciis. secundũ secundã lecturã. h. d. uictus uictori condemnatur i expẽsis, quas fecit, nõi ijs quæ ex priuilegio remittit. Bar. uel sic: in iudicijs dẽt esse æqualitas: & ideo rescriptũ ad unũ litigatorũ porrigit ad aliũ. h. d. secdm Ia. B.*

¶ Imp. Anastasius A. Stephano magistro militum. LEX V.

CVm † qdã per leges sacrasque cõstitutiões r, alij ꝑ species ciales litigitates sibi ꝑstita priuilegia ꝓtẽdũt, tã sup ꝑsortu lis s pcõuẽtionib⁹ u vsq; ad certã quãtitatẽ præbẽdis, quàm sup ex pẽsis litiũ, vel minuẽdis, vel penitus non agnoscẽdis x: per hanc legem decernimus, vt q̃cunq; huiusmodi priuilegio munitus est, vel postea talẽ prærogatiuã quolibet mõ meruerit, sciat & si quos ipse vtpote obnoxios sibi ꝓ qua cũq; criminali vel ciuili causa cõstitutos † accusationẽ deduxerit hos nihilomĩus iisdẽ priuilegiis potituros: q̃n non est ferendum eos q̃ præfatas prærogatiuas (vt † iam antè latum est) prætendunt, aliq̃d plus ab aduersariis suis quę rere concedi y, quã ipsi ab aliis pulsati facere patiant: ita, scilicet vt hæc quidẽ forma modis omnibus obseruetur super priuilegiis ꝓ liberalitates z vel generaliter q̃busdã officiis aut scholis, seu dignitatibus, vel specialiter certis personis præstitis, vel postea præbendis: siue hoc ipsum expressim principalibus dispositionib⁹ vel affatibus insertum a, siue prætermissum sit, vel fuerit.

De re iudicata.

TITVLVS LII.

¶ *Æquitas noui casus nouũ inducit remedium. h. d. secundũ Bald. Vel sic: Cõtra sententiã potest opponi exceptio, q̃ petis intus habes. h. d. Bar. uel sic: Exceptio superueniẽs post sententiã potest opponi post sententiã in execution̄e. h. d. secundũ Butr. vel sic: Rebus iudicatis pareẽ, nisi petat, quod iam habetur. h. d. Sali.*

¶ Imp. Antoninus A. † Steilatori. LEX I.

Ebus quidem iudicatis stãdũ est. Sed si probare poteris eũ, cui cõdemnatus es, id, qđ furto amissi se videbatur, recepisse, aduersus

a Infertum.] quòd ita fit vt dicit hæc lex, siue non: vt subiicit. & ad hęc vt in authen. de hæred. & Fal. ¶. j. col j.

¶ DE RE IVDICATA.

¶ *Scilicet quando dicatur rei iudicata, & de eius authoritate.*

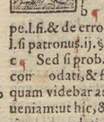

Ebus. ¶ CASVS. Commodaui tibi equum: surreptus est: egi cõmodati aduersus te, & obtinui: postea equum recuperaui: si agã actione in factum ex re iudicata: repellendus sum per doli mali except. aliàs rei iudic. standum esset.

b Standũ. ¶ i. parendũ, ut ff. de arbi. l. Celsus. ¶. fi. & s. ut lic. pe. l. fi. & de erro. aduo. l. sententiis. Aliter ponitur standũ. ff. de bon. libe. l. si patronus. ij. ¶. fi. qs cũ. & hoc nisi sit appellatũs, ut ff. ad Turpil. j. ¶. fi.

c Sed si probare. ¶ rem, quã tibi accõmodaui, amisisti per furtum: egi commodati, & fuisti condemnatus: si nõdũ soluisti, & ad manus meas res, quam videbar amisisse redierit: doli exceptionẽ habes si te iudicati condemnatum: ut hic, & ff. de sol. l qui decem. Si autem soluissem, ageres cõtra commodati, vt vel æstimationem reddam, vel rem, ut ff. cõmo. li cõmodato. ¶ fi. vel condictione sine causa, ut ff. de condi. sine cau. l. ij.

ADDITIO. Tu dic quod ibi respicit aliud pro alio, hic idem pro eodem Bald. & Sali. vel hic possẽt sententiam, ibi uero ante. Sali.

d ¶ Eum cui. ¶ ad idem ff. de arbi. l. Celsus. ¶. j.

Resiudie

Priuilegiũ super sportulis nõ solendis cõtra cessũ quæ le est.

† accusatione Deest in aliis, Dic ex mẽte Bar. Pau. procedere ex in priuilegio respicientes litis ordinationem. qđ exrẽdit ad aduersarij, vt seruetur æqualitas, secus in priuilegijs respicientibus decisionem litis, ut in contrarijs.

a REs iudicatæ. ¶ Pone petebam x. ex causa mutui. x. ex causa legati. & x. ex alia. iudex tulit de xxv. & omisit. v. non debet retractari. hoc uerum est, nisi singulas partes non expresiit in sententia.

b ¶ Litiũ finis. ¶ quod esset iniquũ ut hic, & s. de transact. l. fratris. & accipe hic nisi fuerit error expressus i sententia: vt ff. quæ senten. sine appe. l. j. ¶. j. & s. dixi de erro re calculi. l. j. r An autem & tunc ualeat in ea quantitate vsq; ad quã non est erratum, quæritur? quod videtur: vt arg. j. de don. l. sancimus. in princ.

¶ Dic q̃ ibi fuit error expressus, hic vero ñ. Bar. & Sal.

I pecuniam. ¶ CASVS. Pecuniã meam surripuisti, eam petij: in ea & in pœna mihi cõdenatus es: si à sententia nõ appellasti, habes necesse stare iudicatis.

c ¶ Mala ratione. ¶ puta vi.

d ¶ Iusti sitis.] per definitiuam sententiam.

e ¶ Prouocaueritis. ¶ ii co: vt & s. quomodo & quando iudex. l. ab eo. & ad hoc s. eo. l. j. in pr.

f ¶ Inferre. ¶ tam pœnæ quã rei furtiuæ. Acc.

† præterea. † instaurentur.

CVb specie. ¶ CASVS. Debeo x. tibi: fecisti mihi pactũ de non petendo, & inde factum foit in strumentũ: si post rem iudicatã ipsum proferã: an rescindatur sententia: quæritur? Dicitur q̃ non.

g ¶ Sub specie nouorum. ¶ id est allegatorum nouiter, vel inuentorum vbicunq; vel apud eundem, vel alium.

h ¶ Repertorum. ¶ argu. s. de transactio. l. sub prætextu. j.

† aperte

¶ Aptata sunt hęc sub simptio q̃ sic habeba tur. D. viij. Id. Mar. sed falsa vẽ. q̃a Gor. iperã te nulli fue runt Cæsaris dẽgrati. 2 Idẽ Bar. Bal. & Sal. 1 Hic tex. ꝓpriatur sing. secundum Lud. de Ro. in cõsilijs suis cons. ix.

i ¶ Restaurari. ¶ contra specialiter in causa fisci. ff. de re iudi. l. Imperatores.

k ¶ Graue est.] & ideo non conceditur: vt hic & s. de transac. l. sub prætex tu. j. Hoc tamen fallit in causa publica, quæ reuocatur vsq; ad triennũ, & etiã postea si precatio aruguatur: ut ff. eo. imperatores & j. de sen. aduersus fiscum. l. j. li. x. Idẽ potest dici in ecclesia: vt in aurde non ali. aut permutatis ecclesiasticis. ¶. finimus. col. ij. & in pupillari causa: ut j. de iure rei pu. lib. xj. l. rem publicam. sed idẽ etiam priuata c. ¶. retractari: vt ff. de i reiur. l. admonendi, ¶ est. cõtra. Sol. ¶ ibi sub cõditione fuit iudicatum, si iuraueritis tantequã impletam conditionem retractaret, vt ibi: hic autẽ pure. Vel dic vt ibi. Accur.

2 Idẽ Bart. & Salanus tunc non dicitur res iudicata quia do est appellatus.

DIsolutionem. ¶ CASVS. Iudex condemnauit aliquẽ in certa summa, nec appellauit, sed ad satisfaciendum iudici dilationem petit: an lis suscitari possit quæritur? Dicitur q̃ non, q̃a videtur sententiæ acquieuisse.

l ¶ Acquieuisse. ¶ etiam si appellauerit, vel appellare potuerit.

m ¶ Acqueuerit. ¶ expresim vel taciturnitate x. dierũ. & sic no. ex hac l. mirabilem præsumptionẽ. sic & ff. de pact. l. tale. ¶. qui. ꝑuocauit. & ad Maced. l. fed Iulianus. ¶. fi. & j. de iure do. imp. l. ij. & s. quod me. cau. l. ij.

GEsta. ¶ CASVS. Corã iudice dato ad cãm, factæ sunt cõfessiones, attestationes receptæ, i publicam scripturam sunt redactæ: iudicati agentẽ, doli exceptione oppositа, tueri te poteris. xij. kal. Mart. Anto. A. iiij. & Balb. Coss.

¶ *Error calculi sententiã non uitiat. h. d. secundum Bal. & Sal. uel sic: Propter calculum male summatum non debet sententia rescindi quę transiuit in rem iudicatam. h. d. secundum Pau. de Cast.*

¶ Idem A. Pacatiano. LEX II.

REs iudicatæ a si sub † ptextu cõputationis † instaurẽtur, nullus erit litiũ b finis. PP. prid. No. Ro. Let. & Cere. Coss.

Etiam si sententia continet pœnã, standum est ei, nisi appelletur. Bar. uel sic: Pacta publica faciunt fidem etiã mortuo iudice sedm Barto. uel sic: Mortuo iudice, non pereunt acta publicã firmitatem habentia. Sal. uel sic: Acta iudicij semel publicata faciunt perpetuã fidem ẽt mortuo uel remoto iudice, qui de causa cognouit & publicauit, secundum Pau. de Cast.

¶ Impp. Honor. & Theod. AA. Iuliano ꝓconsuli Aphricæ. LEX VI.

NImis † ꝑcere iudex pignora Marcellæ capi ac distrahi iussit ante rem iudicatã q. Priùs est ergo, vt seruato ordine r, actionem aduersus eã dirigas, & causa cognita sñiam accipias. PP. iij. Kal. Feb. Albin. & Aemyl. Coss.

¶ *Sñia habet paratã executionẽ, nisi sit nouata. h. d. Bar. uel sic: Exceptiones et iura post sñiam superuenientia possunt postea opponi. h. d. secdm Bu. uel sic; Stipulatio nouã sñiam illã tollit, & eius executionem ꝑdit; & ex stipulatione q̃ nouauit, lex agere ꝑmittit. h. d. Sal. uel sic; Sententia tunc habet executionem paratam, qñ non fuit ꝓ stipulationem nouata; alias non petitur executio suę, quæ sublata est per nouationem: sed agitur ex stipulatione nouantis ordinaria nia. Pau. de Cast.*

¶ Idem AA. Agrippę. LEX II.

SIcãm iudicati non nouasti s, rem iudicatã præses ꝓ uinciæ etiam pignoribus captis ac distractis, ad emolumentum t pdu ci iubebit u. Quòd si nouata causa est ex stipulatu tibi actio competit, & iudice accepto secũdum iuris formam experire x.

¶ *Creditor in subsidium admittit̃ ad accipiendum in solutum pignora capta ꝓ sñia exequenda. h. d. Sal. uel sic; Non admittit creditor ad emptionem pignorũ, q̃ distrahunt causa executionis rei iudicatę, nisi i subsidium cum alius non reperit, uel minus ossert. h. d. secdm Ia. But. uel sic; Si emptor pignorum non reperit, creditori in solutum adiudicanẽ. h. d. uel sic; Si pignora captа causam iudicati non reperiunt emptorem factis subhastationibus dantur creditori in solutum. Paul. de Cast.*

¶ Idem AA. Agrippæ. LEX III.

id, quod debebatur ex causa iudicati in aliam obligationem esset trãsfusum per nouationem. Viuianus.

s ¶ Nouasti.] licet ꝓstipulatus es, & pignora acceperis: nõ tamẽ nouandi animo: vt ff. de re iudi. l. si se. ¶. si ex conuentione.

t ¶ Ad emolumentum. ¶id est, ad effectum.

v ¶ Iubebit. ¶ vt s. de trãsac. l. si ex causa. & arg. ff. de præca. l. & habet. ¶. cum quis. & s. de iure delibe. l. scimus. ¶. si vero post quam.

x ¶ Experire. ¶ vt ff. de minor. l. minor. xxv. an. cui.

Exli. 16. tit. 4. l. 45. C. Th.

Sic depositiones testium redactæ in publicam instrumentũ habent perpetuam firmitatem: ut in ca. significauit. cũ glosſ. ij. extra de testi.

Sic C. Th. al. sic legitur Sept. Cõstã. Cos.

perperam

al. Imp. Antoninus A. Maximo & rectè ut subscriptiones duarũ sequẽtiũ legum ostendunt.

De executione rei iudicatæ.

TITVLVS LIII.

¶ *Exceptio nullitatis ꝓ opponi in executione. h. d. Bart. uel sic; Executio ãn sñiam ñ est facienda. h. d. uel sic; Iuris ordine ꝓtermisso, ñ ualet executio. Sal. uel sic; Ab executione ñ est inchoandum; sed primò debet de cã cognosci, & ꝓ definitiuã sententiam terminari. h. d. Pau. de Cast.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Iustino. LEX I.

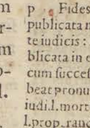

Mis † ꝑcere iudex pignora Marcellæ capi ac distrahi iussit ante rem iudicatã ¶. Priùs est ergo, vt seruato ordine r, actionem aduersus eã dirigas, & causa cognita sñiam accipias. PP. iij. Kal. Feb. Albin. & Aemyl. Coss.

¶ *Sñia habet paratã executionẽ, nisi sit nouata. h. d. Bar. uel sic: Exceptiones et iura post sñiam superuenientia possunt postea opponi. h. d. sedm Bu. uel sic; Stipulatio nouã sñiam illã tollit, & eius executionem ꝑdit; & ex stipulatione q̃ nouauit, lex agere ꝑmittit. h. d. Sal. uel sic; Sententia tunc habet executionem paratam, qñ non fuit ꝓ stipulationem nouata; alias non petitur executio suę, quæ sublata est per nouationem sed agitur ex stipulatione nouantis ordinaria nia. Pau. de Cast.*

DE EXECVTIONE rei iudicatæ.

Continuatio.

¶ *Quia pars esset sententiã ferri: nisi & lata mãdaret executioni, & ideo de hoc ponit.*

Imis. ¶ CASVS. Debebas mihi x. in dex lite non cõtesta. uel attestationib⁹ non auditis, nullo ordine iudiciorum seruato, præcepit vt pignora tua caperentur & distrahrentur: quæritur an recte fecit, quæritur? Dicitur q̃ non. sed primo intentanda erat actio, & lis super ea contestanda. q ¶ Rem iudicatam.] id eoq; reuocanda sunt ut ff. de re iudic. l. si cum nulla. Accur.

r ¶ Ordine.] iudiciorũ, scilicet ut actionẽ dirigas & sententia detur: ut hic. & j. eo. l. fi. & s. de sent. l. prolata. & de pact. l. si pacto quo pœnam. in fi.

¶ causam. ¶ CASVS. Petij à te x. & obtinui, ne appellasti, vel in causa appellationis succubuisti, nec soluisti iudicatum an executioni mãdari debeat, quæritur. Dicitur q̃ sic, per captionẽ & distractionem pignorum: nisi

Universidad de Deusto
Biblioteca

ORdo. ¶ CASVS Petij à te decem. & obtinui. pignora capta sunt, & subhastata: sed fraude tua, uel potentia, non est inuentus emptor: dabuntur mihi pignora insolutum, ut pro solito debito his contentus sim licet minus ualeant.

a ¶ Ordo rei. ¶ Egi ad c. & uici, & pignora capta sunt & subhastata, sed non inuenitur emptor pp fraudē uicti: interueniēte dabunt ergo mihi insolutū, ut tamē habeā necesse pro toto debito esse cōtentus licet minus ualeāt: ut hic, & ff. de iud. l. à diuo. §. si pignora. secus in conuentionali: ut j. de iure do. imp. l. fi. §. sed si quidem. Potest tamē & aliter intelligi dictus §. si pignora.

b ¶ Constantius. ¶ quam si p pignorum retentionem uel uenditionem.

c ¶ Subhastatas. ¶ i pconizatas. fic & §. si aduer. fiscū. l. edicto.

d–¶ Ex compacto .i. ex cōtractu malitiosè habito

e ¶ Earum. ¶ rerum: ut habes de hoc titulum specialem, si in causa iudicati pignora capta sint.

f ¶ Mittet. ¶ ut sint loco secundi decreti.

STipēdia. ¶ CASVS. Miles mihi debet x. ea penij, & condemnatus est, nec soluit iudicatū: tam stipendia sua pignori sint capienda, quæritur? Dicitur q̄ nō. si alias habeat res. quibus possit fieri iudicati executio.

g ¶ Stipendia. ¶ f. militum. idem i prębēdis clericorum uidetur.

h ¶ Prouinciæ. ¶ similiter nec priuata pactione possunt obligari talia stipendia: ut j. quæ res pignob. possunt l. spem.

i ¶ Cum. ¶ quando.

k ¶ Exequi. ¶ si ergo aliter nō potest, & hęc capiēdo. veter. exeq. q̄ᵈ erit rectius, si legē hāc tribuas Antonino.

1 Simile in c. ij. cū glo. sup ver. rediteb. extra de fideiuss.

† Deest in aliis.

† tractata, al. tractata. al. retractata.

† Du. Mess. & Sabi. coss. sed falsē subscripto. Nā hi Coss. fuere Antonino solo imperante, etiā post Getę fratris cędem. sed falsa potius ē inscriptio in qua non ijdem, sed Idem, (sēr. Ant.) erit legēdū vt §. 1. ij. & ita erit l. se. † al. Idē A. q̄ vir rectè. Nā Vlp. l. à Diuo Pio. §. sic quoq; De re iudi. Antonino vi hanc cōstitutionē tribuere.

† al. Ext icato & Prę sente coss. vt in aliq b. veter. exeq. q̄ᵈ erit rectius, si legē hāc tribuas Antonino.

1 Simile in c. ij. cū glo. sup ver. rediteb. extra de fideiuss.

ORdo rei[a] gestę, & mora solutionis, q̄ intercessit, constātius[b] desiderat remediū. Si itaq; præsidē prouinciæ, q. rem iudicatā exequi dēt, adieris, & allegaueris res soli, q̄ pignori † datæ sunt, diu subhastatas[c] ex cōpacto[d] siue ambitione diuersę partis emptorē nō inuenire † potuisse i possessionē earū[e] te mittet[f], vt vel hoc remedio res tandiu † protracta ad effectum perducat. D. xj. kal. Iul. † Mesala.

¶ *Publica stipendia non uenduntur, nec in solutum adiudicatur, nisi in subsidium. h.d. cum glo. Bald. & Sal.*

¶ Idē AA. Marcello milit. LEX IIII.

STipēdia[g] retineri ppēa, q̄ cō dēnatus es, nō patietur præses quincię[h]: cū[i] rē iudicatā possit aliis rōnib. exequi[k]. PP. iij. nonas Iun. Sab. ij. & Anul. Coss.

¶ *Nomen debitoris potest capi pignori in causam iudicati, secundum Bal. uel sic: Ad nomen debitoris peruenitur in subsidium ex causa iudicati. h.d. Sal.*

¶ Imp. Gordian. A. Amando. LEX V.

ETiā nomen debitoris[l] in causa iudicati capi posse, ignotum non est. PP. iij. Id. Oct. † Atti. & Prætex. Coss.

¶ *Pronuntiatio executoris non infirmat sniam. h.d. secundū Bar. uel sic: Merus executor de uiribus causę non cognoscit, nec pronuntiat, nec pronuntiatum ualet. h.d. & habet plures lecturas. Sal. uel sic: Merus executor non potest assumere partes iudicis, & de iustitia sniæ cognoscere, uel pronuntiare. h.d. secundum Paul. de Cast.*

¶ Imp. Philippus A. & C. Titiano. L. VI.

SI (vt ꝓponis) rerū iudicatarū executor[m] datus partes tibi iudicis vindicauit, & cōtra ea, quæ pridē ꝓ partib. † tuis fuerūt statuta, aliq̄d ꝓnūtiādū putauit: sniæ ab eo dictæ vim rei iudicatæ obtinere nequaquam[n] potest †.

¶ *Interitus, et nalis accessio rei uenitur i morā iudicij. h.d. secm Bal. uel sic: Mortuę spē debita, fit executio i estimatione. h.d. Bal. uel sic: Cōdēnatus, si morā comittat, teneē de interitu et accessionib. h.d. Sal. uel sic: Condēnatus, q̄ in soluendo morā cōmisit, tenet de interitu rei, & tt de accessionibus, i. fructibus, et reditib. rei, in qua est facta cōdēnatio. h.d. secundū Pau. de Cast.*

¶ Impp. Diocl. & Maximiau. AA. Theodoro. LEX VII.

SIlōgis, apertisq; fraustrationibus partis aduersæ restitutio[o] † remorata est: ēt seruis reb. humanis exēptis, a fraustratore æstimatio eorū restituēda[p] est. Animalia quoq; cū fœtibus tibi inter cessu præsidis repræsentabuntur.

¶ *Executor est, q rē disposita mādat esse ēti. h.d. Bal. uel sic: Merus executor est, q nullo dispositū solū habet exequi: ut sunt ap paritores et nuntij cōes. h.d. secundū Sali. uel sic: Executor est ille, qui sniam rite latam ad effectum perducit. Paul. de Cast.*

¶ Idem AA. & CC. Nicomacho. †

LEX VIII.

EXecutorem † eum solum esse manifestū est, qui post sententiā inter partes, audita omni & discussa lite, prolatam, rei iudicatæ vigorem ad effectum videt addu cere[q]. Sine die, & Coss.

¶ *Conuicto debitore & cōdēnato pignora capiunt & distrahunt, debito tamen tpe. h.d. Bal. uel sic: Post lapsum tpis, q̄ datur iudicatis, debēt capi pignora, & distrahi. Bar. uel sic: Contra debitorē conuictū, & cōdēnatū fit executio captis, et distractis pignorib intra tēpora a iure statuta. Sali. uel sic: Tunc est petenda executio, quādo reus confessus est: uel si negauit, cū est conuictus, & condemnatus, & quando transactum est tempus a iure præfixū ad soluendum iudicatū. h.d. scđm Paul. de Cast.*

¶ Idem AA. & CC. Glyconi. LEX IX.

EOs, quos debitores tuos esse cōtendis, apud rectorē cōueni, puinciæ, ꝑ siue debitū confessi, siue negātes, & cōuicti fuerint cōdēnati[r], nec intra statutū[s] spatiū solutioni satisfecerint: cū latæ sniæ, pignoribus ēt captis, ac distractis secundū ea, quæ sæpe constituta sunt, meruerint executionem, iuris formam tibi custodiet. S. noñ. Nouemb. CC. Coss.

stamento, & sic personali, non rei vendicatione. Itē nec quod est ff. q̄ metus cau. l. si cū ex. §. q̄ᵈ si ho mo. quia ibi agebatur actione q̄ metus causa quæ personalis est. vt insti. de actio. §. præterea quasdam.

¶ DE VSVRIS REI IVDICATAE.

Continuatio. ¶ *Quia primo uenit ter minus soluendi ex sententia quā soluat: iō de pena ꝑ ponēda moroso dicit.*

ISqui.] CASVS. Petij à te decē, & obtinui: si intra quatuor mēses non saluas quod iudicatū est, ex ipso tempore quadrimestri te neberis mihi ad vsuras cētesimas, & hoc præcipiet sententiæ executor.

a ¶ Bona. ¶ f. debitoris condemnati.

b ¶ Secundum dictā. ¶ i. per prolatam à iudice, i personali tantum actione locum habet. Accur.

c ¶ Vsuram. ¶ §. de vsuris. l. vltima.

d ¶ Centesimam. ¶ quæ in quibusdam aliis casib. præstanda est, vt diximus §. de vsu. leos. §. fin. Acc.

e ¶ Fluxerit. ¶ non interim: vt §. de vsur. l. in bonæ fidei. Accur.

EOs. ¶ CASVS. Reo condēnato, nec intra quatuor mēses soluēte cō demnatē à tēpore latæ sententiæ si non fuerit appellatum: vel si fuerit, à tempore confirmationis sententiæ primæ cōmune rendo. ex tunc cētesimas præstabit vsuras illis legibus cessantibus, quæ duas centesimas soluere præcipiebant: & illis, quæ dimidiā, locum nō habētibus.

f ¶ Porrecta. ¶ repete vltra quatuor menses ēnumerandos ex die cōfirmatiōis. Azo. Posset etiā legi vt non fiat repetitio secundū H. Et nota quòd per hanc l. corrigitur ff. de re iudi. l. debitoribus. Itē hoc habet locū si non fraustratoriè appelletur: vt ff. de vsu. l. tutor.

ADDITIO. Aduertas ꝙ Bart. hic, & in l. fi. §. ti. proxi. reprehendit hāc gl. in eo ꝙ dicit l. debitoribus in fin. ff. de re iudi. corrigi per hanc l. vnde dicit quoddā esse tēpus, quòd datur cōdemnatis ad solu endum. & de isto loquit hæc l. quoddā vero est datum ad vēdendum pignora capta post primā dilationem. & de illo loquitur dd. debitoribus.

g ¶ Connumerandos. ¶ ff. eo. l. in fideicommissi. Contra. nota. sed aliud est lucra non capere, & damna sentire. §. ti. de codicil. l. vlt.

h ¶ Legibus. ¶ quas non habemus. Accur.

i ¶ Sanctione. ¶ nec hanc habemus.

SAncimus. ¶ Primo dictū ponit. secundò illud probat ꝑ quatuor rōnes, tertio tollit rōnem quæ in cōtrariū faciebat. secūda ibi, Cū enim actua ibi, Et ideo. CASVS. Reo condēnato, nec cōdēnatione intra quatuor menses soluēte, ad vsuras cētesimas (sicut superioribus legibus dictū est) tenebitur. Sed an ad cētesimas vsuras vel sortis deducatur, quæritur? R. ñ. ꝙ sortis rūi. & hoc probat tribus rationibus sicut patet in litera. & hoc in Prima. Istud aūt quadrimestre tempus nō solum dabit reo cōdēnato, sed eius fideiussori: & nō duorū mensiū spatiū detur reo sicut olim: q̄ in ꝑo na fideiussorū erat dēgratiā: q̄ licebat victori i cōtinēti exigere a fideiussorib*: & ipsi conuenire poterāt reū statim nō expectato tpe quadrimestri: quod erat iniquum, q̄ sic in nullo erat succursum reo. sed si eius legi, quæ tantum post quadrimestre tempus concessit, fiebat. & hoc in secūda.

k ¶ A nobis. ¶ ut §. l. proxima.

l ¶ In condemnationem deductæ. ¶ de hoc bene poterit dubitari: q̄ vsuræ quæ deductæ erant in condēnatione non sunt vsuræ, sed ficut sors petebantur ut ff. pro socio. l. socium qui.

m ¶ Cum enim. ¶ prima ratio. quatuor rationes ponit de hoc.

n ¶ Constituimus. ¶ ut §. de vsu. l. vt nullo modo. Sed cōtra. ff. de vsur. l. cū quidā. §. in tacito. Sed ibi dicit emolumētum usuræ id est, emolumentū, quod est vsura, ut §. de vsur. l. vl.

o ¶ Si cēs. ¶ secūda ratio.

p ¶ Sine emendatione. ¶ hic innuitur q̄ olim in ea su ista daretur vsura centesima etiā prioris usuræ.

q ¶ Cum. ¶ id est, quia.

r ¶ Minores cētesimæ. ¶ i. minores centesima vsura: vel quam sit cētesima vsura. imo rectè lege.

s ¶ Grauiores supponi. ¶ q.d. cum minores vsuræ descendant ex contractibus, & fiant minores post quadrimestre tempus: ab surdum esset, si reus tantas vsuras daret. & de sorte. §. & de vsura.

t ¶ Si enī. ¶ certa ratio. f. ipsa necessitas.

v ¶ In capitulis. ¶ f. in tra iectitia pecunia, ut habes hanc constitutionē §. de vsur. l. eos §. super vsurarum verò quantitate.

x ¶ Iniquitatem. ¶ si præstaretur vsura vsuræ.

y ¶ Necessitas. ¶ quæ ne cessitate ipediti sępe ad tēpus soluere nō potest.

z ¶ Sortis tantummodo. ¶ nō ergo pœne deductæ in cōdēnationē, vt §. de vsuris fiscalibus. l. j. lib. x. & §. de mag. con. l. fi.

a ¶ Si enim nouatur. ¶ quarta ratio. Sic ergo ꝑpter nouationem primę actionis q̄ fit ꝑ sententiam nō currunt vsuræ: secundum quosdā. & pro eis ff. de nou. l. aliā. Nos cōtradicimus eīs non fieri nouationē primæ actionis ꝑ sententiā, imo remanere, vt ff. de pig. l. Græcè. §. ēt. & de fideius. l. Græcè. §. j. & §. an ergo. & ff. de iudi. l. argentarium. §. nomine. Item dicitur sacramento res nouari. & tñ durat actio prima: ut ff. de iureiu. l. qui iureasse. §. fi. & l. eum qui. j. tñ. Nouari ergo dicit ideo q̄ cessant currere minores post sententiā & q̄ maiores vsuræ præstant post quatuor mēses. Itē q̄ lex ex humanitate dat eis ꝑdictā dilationē in forte: vt ff. de cōpē. l. si cū militi. §. j. Itē q̄ quæ dā noua forma veteri dat actionē: perpetuauit eā in xl. ānis, & sic trāsitoria. Itē q̄ a iniquō esset vt ei proficeret sniа, cōtra quē lata est: vt ff. de exercitori. l. euidenter. verè tñ adhuc durat actio prior.

ADDITIO. Tu dicas secūdū Dy. in l. ali. ff. de noua. quē in hoc seqē Bar. hic, ꝙ nouatio assumit trib* modis. Vno mō vt sit prima actionis i secūda trānsfusio, de ista loquit. ff. de noua. l. j. Sed o mō accipit nouatio hoc est nouę qualitatis additio: & ista fit ꝑ litis cōtestationē: vt d. l. aliā. Fit ēt actio prima ꝑpetua & trānsitoria i hāc desinō erit nouata. Tertio mō accipit nouatio, hoc est nouæ formæ adiectio. & ista fit ꝑ sniam. Nā adiicit noua actio ꝑ sniam. Itē impedit primas usuras ꝑ cētesimas; nō tñ ꝙ prima actio tollatur. ita log. hic.

b ¶ Inhiberi. ¶ secus in fructibus pcept. s. intra illos quatuor mēses, in p cipiendis autem distinguitur, ut ff. de vsur. l. in fideicommissi. quæ est cōtra.

c ¶ Sortis. ¶ q.d. q̄ extinguitur minor, suscitatur maior: ar. iura usuræ extinguitur: nec ergo suscitatur.

d ¶ Consummata. ¶ id est, in vnam summam cōgeruata.

Acerbitatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Acerbitatem.ʒhęc acerbitas qñq; toleratur, ubicunque ſ. perſonalis eſt exceptio,quæ reo cõpetit, ut ff.de exceptio.l.exceptiones.ij. & ff.pſocios.l.verũ.ij.reſpon.& ff.de re iudi.l.& ſi fideiuſſor.& ff.de pactis.l. niſi ſi hoc actum eſſt.& ff.quarum rerum actio non da.l.j.§.exceptiones.

b ¶ Fideiuſſores.] qui etiam poſſent appellare a ſententia in principalem reum lata: vt ff.de ap.l.a ſententia.

c ¶ Solutionem.ʒ vt ff.de procu.l.antepenul.

d ¶ Senſum.ʒ i. nullam vtilitatẽ ex ſenſu noſtræ legis ſuperioris habebat. Accur.

e ¶ Perſoluere.ʒ vel dic fideiuſſorẽ damnatũ vna cũ reo.vel loquit cũ habeo ego fideiuſſor prõptã & paratã pecuniã,rẽ non:vt ff.de re iud.l. debitoribus.alias non videtur poſſe habere locum quod hic dicitur. Vel melius cõdẽnato reo fit executio i fideiuſſoribus.argu.§.vbi de crimi.agi opor.authẽ.qua in prouincia.ibi,nam & de rebus, &c.

f ¶ Compelleb atur.] & per mediam perſonam inquietabatur: vt ff.de libe.lega.l.ſi quis decedẽs. alias eſt l.iij.§.nũc de effectu.ibi,alioquin, &c. & l.qs reum.in prin.qđ eſſe nõ debet, vt ff. de neg.ge. l.ſi ex duobus. & ff.ſi quis cautionibus.l.ſi is qui.

† Duodecima tab. lege triginta feſti dies dabãtur,authore Gellio.li. 20.c.j.

† Sententia poteſt mandari executioni cõtra heredes,reo condemnato.

† Senſu.

¶ SI PLVRES vna ſententia, &c.

¶ Qualiter fiat executio contra vnum damnatum dixit,nunc qualiter fiat, ſi ſint plures.

Diuiſio.

SI non.ʒ Primò ponit dictum.Secundò eius effectũ. vel ifert ad quæſtũ Secũda ibi, ideoq;. CASVS. Duo tenebant mihi in x. & in ſolidũ cõueni eos,& cõdẽnati ſũt ſimpl'r, q primo tenebaẽ inſolidum,ex tũc tenẽ viriliter, ut quia iudex ſic dixit, condemno vos in x.nec dixit, ut qđ ab altero ſeruari ñ poſſit alter ſuppleret.Viuia.

g ¶ Virilibus. ʒ ſiue viriliter,ſiue inſolidum,ſiue æqualibus , ſiue inæqualibus partibus tenebantur: vt hic, & j.l. ꝓx.& ff. mãda.l. ſi mãdato Titij. §. Paul' rñdit.& ff.de ap.l.ſi qs ſep nar.§.quoties.&ff. de re iud.l.Pa reſp.ij. & ar. ff. ie legat j l.ſi pluribus in pcinct.& de duobus reis l. reos. §. cum in tabulis. Et ſic videt q cũ ille,qui ſolidũ vel in parte maiori tenebatur: nunc in viriliter teneatur,q ſententia condemnatoria proficiat dãnaro.& ſic eſt contra.ff.de exceptiõe rei iudicatæ.l.euidenter. Sol. hic i reſiduo videtur abſolutus,& ſic abſolutoria ei ſententia proficit, non condemnatoria. Vel dic q actio iudicati pro partibus datur.ſed prima actio adhuc ſolidum durat vt prius: nec obiicitur exceptio rei iudicatæ: vt nor.§.it.j.l.ſi in verſi.ſi enim nouatur,&c.

† ſolũ † Deeſt in aliis.

h ¶ Parens.ʒid eſt obediens.

QVories.ʒ CASVS. Tres adminiſtrauerunt tutelam alicuius pupilli, & ex mala adminiſtratione facti ſunt debitores pupilli in ccc & inſolidum,finita tutela pupillo iudicium tutelæ intendente:& illis p procuratore ſe defendẽtibus cõdẽnatus ſũt procurator: licet ante ſententiã tenerentur inſolidum,poſt ſententiam tenebantur pro parte,& quod ab vno ſeruari non poterit, ab alio conſequi non debet.Viuia.

i ¶ In omnium.]ſi procuratorum,qui præſentes ſunt.ut §.de ſen.l.j.

k ¶ Diuiſum ʒinter tutores,in quos ſit executio , nõ in ꝓcuratores , niſi ſe obtuliſſent,ut ff.de procu.l.Plautius.& ff.de re iu.l.iiij.in prin.

l ¶ Ab vno.ʒſ.dictorum condemnatorum.

Si plures vna ſententia condemnati ſunt.

TITVLVS LV.

¶ *Pluralis locutio diuidit cõdẽnatos ī partes viriles.Bal.Vel ite,Plures ſimpliciter cõdẽnati,itelligunt in partes æquales,niſi aliud ſit expreſſum. h. d. totus iſte titulus ſecundũ Bar. Vel ſic.Suia condemnatoria ſimpliciter & abſolute lata cõtra plures, eius effectũ diuidit ī viriles.h.d.cũ l. ſeq.ꝓ nota.Sal.Vel ſic:Si plures condẽnatur ad unã ſummam ſimpliciter debitam ex una cauſa, qlibet cenſẽ condemnatus pro parte virili uel æquali : ideo ſi unus ſoluit partem ſuam non tenetur ſoluere partem alterius,licet alter ñ ſit ſolutꝰ:& licet qlibet tenet in ſolidum,unica tamen ſolutiõe liberantur. hoc dicit iſta lex cum ſequenti,& eſt nota. ſecundum Paul.de Caſt.*

¶ Imp.Alexander A. Victori. LEX I.

SI non ſinguli inſolidum , ſed generaliter tu & collega tuus una, & certa quãtitate cõdẽnati eſtis,nec additũ eſt, ut quod ab altero †ſeruari nõ poſſet , id alter ſuppleret: effectus ſententiæ † pro virilibus § portionibus diceretur legalis dilatio.Paul.de Caſt.

¶ Et cùm antiquitas peſsimo exemplo reis quidem cõdemnatis laxamentum duorum menſium † præſtabat, fideiuſſores autem eorum eodem vti beneficio non cõcedebat, vt liceret victoribꝰ (relictis propter legem condemnatis perſonis)à fideiuſſoribꝰ eorũ vel mãdatoribus ſtatî pecunias , vel res in cõdemnatione poſitas exigere:huiuſmodi acerbitatem arte ſecantes, ſancimꝰ quadrimeſtres inducias , quas dedimus cõdẽnatis, etiam ad fideiuſſores ᵇeorum & mandatores extẽdi,ne legi fiat derogatũ. Cùm enim interuẽtor ſoluere cõpellebatur, & ipſe reũ coërcebat ad iuitam ſolutionẽ ᶜ, nullũ cõdemnatus habebat † ſum ᵈnoſtræ humanitatis: quia ꝓ medium fideiuſſoré ſtatim pecunias perſoluere ᵉcõpellebatur.

¶ Summata eſt eũ ꝓcedenti.*Vel ſic:Sententia contra plures tutores lata,in uiriles intelligitur diuiſa. h.d. Sali.*

¶ Imp. Gordianus.A. Anniano. LEX II.

QVoties à tutoribꝰ ſingulis procuratoribus datis †ſequitur in omniũ ⁱpſona cõdẽnatio:periculum ſententiæ uidetur eſſe diuiſum ᵏ.ideoq; quod ab vno ſeruari non poterit, à cæteris exigi non poſſe, explorati iuris eſt ᵐ.

Quibus res iudicata non nocet.

TITVLVS LVI.

¶ *Sententia lata contra coniunctã pſonã nõ præiudicat cõiunctæ pſonæ, niſi habeat mãdatũ uel ratificet. h.d. Bal. Vel ſic:Licet ſententia ſit lata contra coniunctã pſonã, non ꝓpterea præiudicat nõ mandãti, neque ratum habenti. Sali.*

¶ Imp.Alexander A.Maſculino. LEX I.

SI neque mandaſti fratri tuo defenſionem ⁿ rei tuæ, neque quod geſtum eſt, ratum habuiſti,præſcriptio ᵒrei iudicatæ tibi non ᵖoberit.Et ideo non prohiberis cauſam tuam agere ſine ꝓiudicio rerum † iudicatarum. PP. No.Maii.Alexan.A. Coſ.

¶ *Sententia ſuper iure tertij lata non protractat neq; nocet alteri. h.d. Bal. & Sali.*

¶ Imp.Gordianus A. Athemio. LEX II.

REs inter alios iudicatæ ,neque emolumentum afferre iis, qui iudicio non interfuerunt, neq; præiudicium ſolent irrogare: ᵍiõq; nepti tuæ ꝓiudicare ʳnon poteſt quod aduerſus coheredes eius iudicatũ eſt,ſi nihil aduerſus ipſam ſtatutum eſt.

¶ *Sentẽtia in criminali cum uno lata,non præiudicat alii.h.d.Bal. & Sali.*

¶ Impp. Diocletian. & Maximia. AA. & CC.Honorato. LEX III.

detegat:ut ff.de prẽuaricato.l.iij.& de appella.l.ſi perluſorio.& de libe. homi.exhiben.quod & lex §.pen.& d.l. & iureiuran.l.eum qui.§.in pop laribus.Item in quibuſdam fallit vt profit,non ut noceat, ut ff. ad legem Iul.de adulte.l.denuntiaſſe.§ ſi abſolutus.& ff.ſi ſeruitus vendicetur.l.loci corpus.§.ſi fundus. & ff.de inofficteſtamẽ.l.poſthumus.§. ſi quis ex his. & §.de natura.li.auth.qui liberos.

r ¶ Præiudicare non poteſt.ʒ ad plenum , ſed qualequale præiudicium ſit:vt ff.de iureiuran.l.ſi duo.in princip.& ff.de appella. à ſententia. & j.proxi.& facit §.de fide inſtrumen.l.ſi uteris.& §.de tranſact.l.j.& de inofficteſtamen.l.cum duobus.

s ¶ Iudicatum eſt.ʒl.contra te pro parte tua.

a ¶ Accuſationibus.ʒnon tantum in ciuilibus quæſtionibus, ſed etiam in accuſationibus.

b ¶ Officere.ʒ ſi ſecundus accuſator ſit,ꝓbatur de præuaricationi primi: vt ff.de ꝓ.l.ſuaricationis. & dixi §.l.proxi.Accur.

c ¶ Si.ʒ id eſt quamuis.

d ¶ Videatur.ʒ vt ſi duo rei ſiant adulterij , & aduerſus matrem pronuntiatum : vt ff.de adul.l.de nuntiaſſe.§.ſi.

¶ Ec in ſimili.ʒ CASVS. Habebã rẽ cõmunẽ cũ fratre meo: ꝓ illa re egit Titi⁹ aduerſus fratrẽ meũ me abſente & obtinuit: an ꝓiudicet ſententia,cũ ei nõ mãdaui q̃ defenderet? Dicit q̃ nõ.& ſic ꝓnitur agere quaſi ipropriè,ſ.ꝓ defendere. Vel dic q̃ frater mens egit & ſuccubuit , non ꝓiudicat mihi ſententia. Vn ¶ Defenſionem.ʒ id eſt actionem.

o ¶ Præſcriptio.ʒ i. exceptio.

d ¶ Non oberit. ʒ imò videt debere obeſſe , q̃ talis eſt perſona, quæ admittebatur ſine mãdato : vt ff.de ꝓcu.l.ſed & hæ. Sed non ſequitur q̃ ideo obſit, vt §.de rebꝰ cred.l. nec filius.& ff.iu.ſo.l.iij.§. j. Agit ergo ſine mãdato quo ad eommodũ ī. & ſacit ad l.iſtã ī. de excep.l. ꝓportione.& ī. res iter alios ac.l.ij.& ff.cũ ſententiã ſi duo.in pri. & l.ſi itaq;. A.

REs.ʒ CASVS. Primo ponit regulam:de inde exemplum ad regulã quæ talis eſt: Res inter alios acta aliis nõ nocet , nec ꝓdeſt. Si ergo neptis tua habeat cohæredẽ ,& cohæres cõuentus, & cõdẽnatus eſt neptẽ ſua abſente : ei non præiudicat ſententia.

q ¶ Irrogare. ʒ hæc regula fallit ubicunque ſit ius ex ſententia, vt in causa inofficiſ.teſtamen.ut ff. de inoffic.teſta.l.Papinianus.§.ſi. & ff.de ita.ho.l.i genuũ. Item fallit in quatuor caſibus,qui ſunt.ff.d re iudi.l.ſæpe.§.fin. Itẽ in populari actione, ut ff.de iureiuran.l.eum qui. §. in popularibus. Item in publicis accuſationibus:ſubaudi reo abſoluto,ut ff.de accuſationib.l.ſi cui.§.iſtdem.hoc ita, niſi colluſio nec ſilius.& ff.iu.ſo.l.iij.§. Agit ergo ſine mãdato quo ad commodũ ī. & ſacit ad l.iſtã ī. de excep.l. ꝓportione.& ī. res iter alios ac.l.ij.& ff.cũ ſententiã ſi duo.in pri. & l.ſi itaq;. A.

RES.ʒ CASVS. Primo ponit regulam:de inde exemplum ad regulã quæ talis eſt: Res inter alios acta aliis nõ nocet , nec ꝓdeſt. Si ergo neptis tua habeat cohæredẽ ,& cohæres cõuentus, & cõdẽnatus eſt neptẽ ſua abſente : ei non præiudicat ſententia.

q ¶ Irrogare. ʒ hæc regula fallit ubicunque ſit ius ex ſententia, vt in causa inofficiſ.teſtamen.ut ff. de inoffic.teſta.l.Papinianus.§.ſi. & ff.de ita.ho.l.i genuũ. Item fallit in quatuor caſibus,qui ſunt.ff.d re iudi.l.ſæpe.§.fin. Itẽ in populari actione, ut ff.de iureiuran.l.eum qui. §. in popularibus. Item in publicis accuſationibus:ſubaudi reo abſoluto,ut ff.de accuſationib.l.ſi cui.§.iſtdem.hoc ita, niſi colluſio

† Iuris eſt. ʒ nõ nocet alteri,ſi alter nõ eſt ſoluẽdo, vt hic.ſed ꝓdeſt alteri.ſi alter appellet:quauis ipſe non appellet,ut inf.ſi vnus ex pluribus ap.l.j.

¶ QVIBVS RES iudicata non nocet.

Dixit q̃bus nocet,nũc quibus non nocet, licet uideatur nocere.

SI neque. ʒ CASVS. Habebã rẽ cõmunẽ cũ fratre meo: ꝓ illa re egit Titi⁹ aduerſus fratrẽ meũ me abſente & obtinuit: an ꝓiudicet ſententia,cũ ei nõ mãdaui q̃ defenderet? Dicit q̃ nõ.& ſic ꝓnitur agere quaſi ipropriè,ſ.ꝓ defendere. Vel dic q̃ frater mens egit & ſuccubuit , non ꝓiudicat mihi ſententia. Vn ¶ Defenſionem.ʒ id eſt actionem.

o ¶ Præſcriptio.ʒ i. exceptio.

d ¶ Non oberit. ʒ imò videt debere obeſſe , q̃ talis eſt perſona, quæ admittebatur ſine mãdato : vt ff.de ꝓcu.l.ſed & hæ. Sed non ſequitur q̃ ideo obſit, vt §.de rebꝰ cred.l. nec filius.& ff.iu.ſo.l.iij.§. j. Agit ergo ſine mãdato quo ad commodũ ī. & ſacit ad l.iſtã ī. de excep.l. ꝓportione.& ī. res iter alios ac.l.ij.& ff.cũ ſententiã ſi duo.in pri. & l.ſi itaq;. A.

† ingreſſi. † Deeſt in aliis.

† Sirmii, vj.kal. Decemb.CC. Coſ.Sic refirmata eſt ex aliquib. mſſ. manuſ. Antiq legis ſubſcriptio † epiſtola. † habent. Comminationes.

† Maximiano.

† PP. iiij. Id. in lib. manuſcri.

† Concor. ff.ad l. c. adulte. cũ glo. ſi uerſus.ſi intel ſit ſenſus circa finẽ.extrà de teſtã.ſpo. l.ſi. Albi. ff.de ſol. hic reſtituit.

† præiudicata rum.

† Adhẽtio al. Anthemio.

De hac materia tũ in c. penũ glo. j. extra de ſent. & reiudi. Res inter alios acta aliis quando que præiudicat.

† præiudicata.

† ſequitur

IVris.ʒ CASVS. Non ſolum in ciuili cauſa res inter &c.ſed & in cauſa criminalis.Si ergo aliquis in publico iudicio aliquẽ accuſauerit, & cum eo colluſerit:non præiudicabitur alijs accuſare volentibus,ſi, do ceant de præuaricatione. Viuianus.

IVris manifeſtiſſimi eſt & in accuſationib. aiis, q̃ †congreſſi in iudicio nõ ſunt, officere ᵇ non poſſe, ſi quid fortè præiudicij videatur ᶜoblatum.

¶ *Nõ exẽplis, ſed legib. eſt iudicãdũ.h.d. Sal.uel ſic:Sẽtẽtia lata cũ uno,nõ ꝓiudicat alteri nec eidẽ in ſimili negotio: & ſic non exemplis uel ſimilitudinib. iudicandũ eſt, ſed legibus.h.d.ſecundum Ia.Bu.*

¶ Idem AA.& CC.Soteriano. L. IIII.

NEc in ſimili negotio res inter alios actas ᵈ, abſenti præiudicare ſæpe cõſtitutũ ẽ. †

Comminationes, † epiſtolas, programata, ſubſcriptiones auctoritatem rei iudicatę non † habere.

TITVLVS LVII.

¶ *Verba comminatoria obligationẽ nõ inducũt.h.d.ſecundũ.Bal. uel ſic: Cõminatio penalis ſcã à iudicio nõ habet uim ſtipulatio nis īterpoſite à parte,nec rei iudicatę.h.d. Sal.uel ſic: Illa q̃ reqrũt cauſę cognitionem qa afferũt ꝓiudicii,ſunt expedieda ꝓ sẽtẽtia diffinitiua,& cauſa cognita. ſi fuerint expedita ſine cauſę cognitiõe nõ faciũt ꝓiudiciũ etiã ei cõtra quẽ expedia ſunt:qa dicit nõ ſentẽtia,ſed cõminatio , uel epiſtola uel ſubſcriptio,uel ꝓgrmata q̃ nõ trãſeũt in rẽ iudicatã etiã ſi nõ fuerit appellatum. h.d.totus titulus ſecundũ Paul.de Caſt.*

¶ Imp.Antoninus A. Rogatiano. LEX I.

NEc vim ſtipulationis ᶠ obtinere poteſt commi natio iudicis, qui certas vſuras præſtituturos eos dixit, qui intra certum diem debitũ nõ exoluiſſent ᵍ. D.prid. Id.Ian.Ant.A.iij.& Balb.Coſs.

¶ *Per epiſtolam uon poteſt ferri ſententia etiam in fauorem reipublicæ.h.d.Sal.*

¶ Imp.Alexand.A. Maximo. LEX II.

REi iudicatę effectum non habet, qđ ꝓ epiſtolam ʰ rector ꝓuinciæ ſoluere vos pecuniam rei publicæ iuſsit. † iiij. Id. Mart.Max.ij.& Ael.Coſs.

¶ *Sententia definitiua nõ reuocat iudicis ſubſcriptione.h.d.Bal.& Sal.*

¶ Idem A. Zotico. LEX III.

EA,q̃, †cauſa cognita ⁱ,ſtatuũ tur , ſubſcriptionib. ᵏreuocari nõ poſſe ,ſæpe reſcriptũ eſt. PP.Id.Sept. † Balb.& Mart.Coſs.

¶ *Verbum iudicis īdiſtinctẽ prolatum neceſſitatẽ nõ ꝓportat,etiam ſcriptumī actis*

† Deficit ſententia propter omiſſam ſolemnitatem:ut §.ſi ꝺ ſit propter adiunctam falſitatem,ut hic.

† Aſclepiodoto. † Aſclepiodotæ. † Deeſt in manuſcri.

h.d.Bal.uel ſic : Verba comminatoria non habent auctoritatem rei iudicatæ.Sal.

¶ Imp.Gordia.A. Aſclepiodoto. L.IIII.

INterlocutio præſidis apud acta ſignata †, vt niſi ſolutioni debiti is,q conuenit:obſequiũ ꝓſtitiſſet, duplum ſeu quadruplũ inferat uoluntas ˡpotius ᵐcommi nantis, quàm ſententia iudicãtis eſt: cùm placitum huiuſmodi, ne rei iudicatæ auctoritatem obtineat : iuris ratio declaret.

¶ *Iudex debet audire & examinare , non fulminare.h.d.Bal.uel ſic: Fulminatio iudicis ſtatim libellum exequentis non habet auctoritatem rei iudicatæ.Sal.*

¶ Idem A.Iucundo. LEX V.

IVdex,qui diſceptationi locum dederat ⁿ, partiũ allegationes audire & examinare debuit ᵒ, nam ſubſcriptionẽ ad libellũ datam ᵖ, talem,quæ diuerſam partẽ in poſſeſsionem ſundi mitteret: vicem rei iudicatę non obtinere, non ambigitur ᑫ. PP.xij.Kal.Feb. Gord.A.v.& Pomp.Coſs.

¶ *Litere ꝓſidis in ꝓſidi palatio poſitæ, uel in prouinciam miſſę terrorẽ cõtinentes uel ipſius merã auctoritatẽ reſpicientes nõ hñt uim rei iud icatę, h.d. ſecũdũ utranq; expoſitionem gloſſę. Sal.*

¶ Imp.Philipp. A.& Philipp.C.Caſsiano.

LEX VI.

PRogramma ʳ ſi quod à præſide ꝓuinciæ propoſitum eſt, vim rei iudicatę nequaq̃ obtineꝛ ꝑt:nec cõminationẽ vim rei iudicatæ obtinere , manifeſtũ eſt.

¶ *Per ſententiã altera partiũ cõſ ligitur, & alteri victoria datur:ideo cũ paucis literis & ſine magna deliberatione ad illã non proceditur.h.d.Sal.*

¶ Imp.Cõſtãtiñ⁹ A.ad Baſsũ.PP. L.VII.

VOd magno conflictu ˢ ſententia ᵗ decerni ſolet, id paucis literis temerè ᵘ †deſcriptis definiri fas nõ eſt, D.xv. Kal. Apr.Conſt.A.vj.& Max.Coſs.

Si ex falſis inſtrumentis , vel teſtimonijs iudicatũ ſit.

TITVLVS LVIII.

¶ *Sẽtentia lata expẽſis teſtib. uel inſtrumẽtis,reuocatur falſo probato,& qđ iudex tulit ſnãm ex eo:niſi ꝺ crimine falſi ante fuerit cognitũ,hoc dicit.Bal.uel ſic : Sẽtentia prætexta falſorũ inſtrumentorum lata,reſcinditur tribus concurrentibus ſeu conuẽtibus,ſi falſo ſũt ꝓducta:& de falſo nõ ſit*

Programma q̃d eſt.

† adſcriptis.

s ¶ Quod magno conflictu.ʒ i. præhabita partiũ examinatione nam cauſa &c.vt §.ſi ꝓ vim alio modo.l.ſi.

t ¶ Temere.]i.nõ cã cognita : nec partib⁹ præſentib.ut diximus in ru.

v ¶ Temere.]i.nõ cã cognita : nec partib⁹ præſentib.ut diximus in ru.

¶ SI EX FALSIS &c.

tiões examinare.Ceterũ ſi hoc nõ obſeruauerit, ſed literas miſerit i qb. cõdẽnet,uel abſoluat ptib⁹ nõ ptib⁹ tale reſcrip.nõ obtinet vim rei iu.

Si tabulæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI tabulas.¶CASVS. Mota cõtrouersia iter me & Titiũ de hẽditate Seianz, in qua dixit se hẽdẽ instituũ. & ad, p̃bationẽ intentionis suæ ꝓduxit testamentũ: index eũ absoluit: volo postea arguere de falso: an possim, quæritur? Dicitur ꝙ sic: nec obstabit exceptio rei iudicatæ. Viuianus.

a ¶ Sententia. ¶ qua ꝓnuntiauit hæredẽ ex eo testamento esse præferẽdum.

b ¶ Vis. ¶ ciuiliter vel criminaliter : ut. ¶. de falsis. l. damnatus.

c ¶ Præscriptione. ¶ cõtra. ¶. de fide instru. l. ult. nõ est cõtra. q. a de falso hic non fuit quæstum, sed ibi fuit.

d ¶ Rei iudicatæ. ¶ ut ff. de excep. l. qui agnitis. & ¶. de transactio. l. si ex falsis,

e ¶ Quæstum est. ¶ sec' si fuisset in primo iudicio quæsitum, licet non pronuntiatum est: vt ¶. de fide instr. l. si. quę est cõtra. arg. ff. de excep. rei iudi. l. duobus. Itẽ insti. qui. ex caus. non li. ¶. semel cõtra. Sol. ibi dicit falsa. i. nõ iusta. & est simile ad principiũ gl. ꝙ sufficit iudicio hæreditatis quæri de libertate licet non pronuntietur, vt ¶. de ordi. iu. l. j. Accursius.

ET qui non prouocauerũt.¶CASVS. Petebas à me decem, ad probationem intentionis tuæ induxisti falsum instrumentum. iudex illud secutus, me cõdemnauit: si postea uelim arguere istrumentum de falso: an possim, quæritur? Dicitur. ꝙ sic. & probata falsitate ex integro causa vẽtilabitur. Viuianus.

f ¶ Et qui non prouocauerunt. ¶ Sed si prouocauerint, an videatur cõfirmare? non puto: sed solo eo casu cõfirmat, quo falsus procurator egit. nam dominus appellãdo ratũ habere uidet: ut ff. de iudic. l. licet. & ff. rem ra. ha. l. minor. §. fi.

g ¶ Docuerint. ¶ probata falsitate,

h ¶ Audiũtur. ¶ vt & ff. de iudic. l. si ꝓtor. §. Marcellus. & ¶. de fide instru. l. si uteris. Sed qualiter sententia rescindit probato falso? R. ñ. p in integrum restitutionẽ ut ff. de re iu. l. diuus, nisi ¶ casu vbi ipso iure nõ ualet fatuore minoris: ut ¶. ñ fal. all. l. j. & ij. ADDITIO. hoc q̃ gl. ista dicit de restitutione uerum est quando sententia propter falsa instrumẽta est lata contra præsentem, sed si esset lata cõtra absentem esset ipso iure nulla: vt. l. si ꝓtor. §. Marcellus. ff. de iudi. & ibi no. Et istã materã plenè examinat. Bar. in d. l. diuus. ff. de re iudi.

FAlsam. ¶CASVS. Petisti x. à me, produxisti testes: iudex dicta eorum secutus sententia tulit, & me condemnauit: an postea arguere possim dicta testium de falso quærit? Respon. ꝙ sic. sed. si nõ, pbẽ eos falsũ dixisse, & iudicem dictum eorum secutũ me cõdemnasse: non recedã à iudicato. Viuianus.

Snia falsò plata sem per retractari pót.

i ¶ Testationẽ. ¶ i. attestationẽ ſscriptura in qua dicta testiũ cõtinebant ꝙ falsa erant uel quia falsum dixerunt, uel quia corruptus tabellio aliter scripsit quã dixerint. Et no. ꝙ dicit P. ꝙ nõ retractat sententia per falsas attestationes: nisi pecuniæ corruptela interuenerit. ar. ff. de re iu. l. diuus, Tu dic idem in testibus quod in instrumẽcis, ut siue interueniat pecunia siue nõ, retractetur snia si falsò est, plata. Est eñ eadem uis istrumẽtorũ & testium: ut ¶. de fide instru. l. in exercẽdis. & testes instrumẽta dicunt: ut ff. de fide instru. l. j. Item hæc rubrica est generalis in testimoniis & instrumentis, & in prædicta. l. diuus. fiũbandi maximè.

k ¶ Fidem. ¶ scilicet testis vel testium: nam & ipsi instrumenta dicunt: vt dixi. Vel dic ꝙ mutat casum. Et no. oportere probari duo: & falsũ, & ꝙ iudex ex eo iudicauit in de est ꝙ si plura erant instrumenta, uel plures testes, uel instrumenta & testes licet quædam ex his sint falsa: si ẽti alia uera sufficiãt, vt ex his possit dari sententia, non retractabitur: cognitum, & ꝓ illa falsa sit iudicatum, q̃d ꝓdest ad tria, ſ. ad snĩam rescindendam ad executionem ꝓpiendã, & ad solutum repetendum. h. d. totus iste titulus secundũ Bart. uel sic: Snĩa lata ex falsis instris uel testimonijs reuocatur falso probato, et qđ iudex motus fuerit ex illis, etiã ꝑter appellationem; nisi de falso primò fuisset cognitum. hoc dicunt primę tres leges huius tituli. Vel si uis summare qualibet ꝑ se. h. d. Sententia lata ex falsis testibus uel instrumentis, reuocatur falso probato, et qđ iudex motus fuerit ex illis: nisi prius de falso cognitum fuerit. h. d. Sali.

¶ Impp. Seuerus & Antoninus A A. ¶ ad Bassianum.

LEX I.

SI tabulas testamẽti quas secutus ꝓ cõsul vir clarissimus snĩam[a] dixit falsas dicet vis[b]: prẽbebit notionẽ suã, ñ obstãte ꝑscriptione[c] rei iudicatę[d], quia nondum de falso quæsitum est[e].

¶ Appellatione non interposita, subueniẽ uicto ex falsis instrumentis per restitutionem in integrum. Bal. et Sali.

¶ Imp. Alexander A. Optato. LEX II.

ET qui non prouocauerunt[f], si instrumentis falsis se victos esse probare posſũt: cũ de crimine docuerint[g], ex integro de causa audiunt[h]. PP. xvj. Kal. Oct. Iul. ij. & Crisp. Coss.

¶ Snĩa lata ꝓtextu falsarum attestationũ rescinditur, dum probabitur iudex usus fuisse illis. h. d. Bar. uel sic; Sententia lata ex falsis testimonijs à iudice secutis rescinditur. h. d. Sal.

¶ Idem A. Clementi. LEX III.

FAlsam quidem testationẽ[i], qua diuersa pars ĩ iudicio ad uersus te vsa est (vt proponis) solito more arguere nõ, phiberis: sed causa iudicati in irritum non †deuocatur, nisi probare poteris cum qui iudicauerat, secutũ eius instrumenti fidem[k], quod falsum esse consticerit, aduersus te pronuntiasse, PP. † ij. Kalen. Sept.

† deducat. al. reuocatur.

¶ Pendente cã restitutionis ĩ integrum, in qua crimen falsi allegatur: cum sit iudicialis snĩa, non ꝓt executioni mãdari. h. d. Bald. uel sic: Pendente lite sup rescissione sententię tanquam ex falsis instrumentis latæ, eius suspenditur executio: & snĩa rescissa soluti datur repetitio. h. d. Sal.

¶ Imp. Gordianus A. Herennio. L. IIII.

IUdica ti executio soler suspendi, † & soluti dari repetitio[l], si falsis instrumentis circũuentã esse religionem iudicãtis (crimine postea falsi illato) manifestis probationibus fuerit ostensum. PP. v. Id. Sept.

† al. vij. Kal. Continuatio.

De confessis.

TITVLVS LIX.

¶ Confessus pro iudicato habetur, et hinc est qđ à propria confessione recedere nemo potest. Bal. uel sic; Confessus in iure habetur pro condemnato & contra eum potest fieri executio, h. d. secundum Bart. uel sic: Confessus pro condemnato habetur; ideo à propria confessione sicut nec à sententia non receditur. Sali.

¶ Imp. Antoninus A. Iuliano. LEX VNI.

CONfessos[m] in iure pro iudicatis[n] haberi placet[o], † quare sine causa desideras recedi à confessione tua, cùm & soluere[p] cogeris, A. iij. Kalend. Octob. Genti. & Basso Coss.

Confessus hẽ ꝓ cõcto, an sit verũ indistincte.

Concor. c. cũ super. extra de ꝓbat. Item vi de bonam glo. de hac materia in c. fin. extrã eo. ti.

Confessio qñ dicatur facta in iure

Perire volens nõ audiatur.

Cõfessum an & qñ de beat iudi ſsnia.

1 Vult gl. redẽ intel lecta cõfessum ante int. contest. nõ debere condemna ri sed sufficere vt essent præcognita: secus si confessio post litem cõtestatam. Et hoc ¶ in crimi nali. dic vt in

Epicrati. De hac materia iu dicum. ex Seuero & Diuerę.

Res inter alios actas, vel iudicatas alijs non nocere.

TITVLVS LX.

¶ Agnitio seu solutio debiti facta ꝑ unum ex heredibus, non præiudicat cohæredib. negantibus. Sali. uel sic: Gesta per unum alteri non nocent, etiã si sint gesta extra iudicium. h. d. secundum Paul. de Cass.

¶ Impp. Diocle. & Maximia. AA. & CC. Epicrati. LEX I.

INter alios † res gestas alijs non posse præiudicium facere, sæpe constitutũ est[a]. vnde licet quosdã de hæredib. eius, quę debitorem tuũ fuisse significas, soluisse commemores: tamen cæteri non aliàs ad solutionẽ vrgentur, nisi debitum probatum fuerit. v. Kalen. Apri. Bisant. AA. Coss.

¶ Transactio cum uno facta, alteri non ꝓiudicat: & qui rem quam donauit, postea cum alio diuidit, in præiudicium donatarij nihil agit. h. d. Sal.

¶ Idem AA. & CC. ¶ Epicrati. LEX II.

INter alios factã trãfactionem, absenti non posse facere præiudicium, notissimi iuris est.

¶ Quapropter, adito ꝓside ꝓuinciæ, auiã tuã mãcipiũ tibi donasse ꝓbaueris hoc iure ad te ptinere ꝓspexerit, restitui tibi ꝓuidebit. Neq; enĩ si te absente diuisionẽ eius ¶ fecerũt[b], aliq̃d iuri tuo derogari potuit[c]. ¶ S. pri. Id. Apr.

¶ Frater non præiudicat fratri paciscendo uel agendo sine mandato. h. d. Sal.

¶ Idem AA. & CC. ¶ Fortunatę. L. III.

SI cũ fratre tuo matri successisti, frater pro portione tua cũ debitoribꝫ hẽditariis paciscẽdo vel agendo, nõ ex tua uolũtate, pro hereditaria parte tibi quę ſstam[d] obligationẽ extinguere nem, & eam me absente diuiseris: quia non ꝓiudicabit mihi diuisio: si tñ succesi matri meę cum fratre meo: frater meus cũ debitoribus hæredi tariis fecit pactũ de non petendo me ĩrequisito: an obligatio ꝓ parte mea sit extincta, quæritur? Dicitur ꝙ non. Viuianus.

b ¶ Fecerunt. ¶ quasi esset commune cum alio, cum torum fuerat atiẽ, & ſsunt facta animo trãsigendi, cũ aduersarius totum sibi assereret.

non potuit. v. Id. Octo. Rethriæ AA. Coss.

De relationibus.

TITVLVS LXI.

¶ Habens referre, pronuntiare non põt, Itẽ si primo ꝓnuntiauit relatio sua appellationem non impedit. Itẽm debet referre factum instructum non instruendum. Itẽ copia relationis partibus edi debet. & si diſsimulet aliqui, contradicat incontinenti. h. d. Bal. uel sic: Qui dixit se uelle referre, non debet iudicare; & si primò pronuntiat, relatio sua appellationem non impedit. Item negotium debet referre plenè in ſstructum, & copia relationis debet edi partibus; ut si aliqui displiceat, ſstatim apud acta contradicat. Sal.

¶ Imp. Constantinus A. ¶ Futuro Pannonę. LEX I.

SI quis † iudicum duxerit esse referendum nihil inter partes ꝓnuntiet, ſsed magis sup[e] quo negotiũ puruerit, no ſstrã cõsulat[f] scientiã: aut si tulerit ſsnĩam[g], minimè postea, ne à se ꝓuocetur, relatione ¶ præmissa terreat litigãtes[h]: sciẽs ꝙ si hoc fecerit nihilominus iure appellatiõis res agitabitur[i]. ¶ Sed nec ad nos mittat[m] aliquid, qđ plena instructiõe[n] indigeat. ¶ ¶ Quoties autẽ ad nostrã scientiam iudex se polli ceatur ¶ relaturũ consultationis[o] exemplum[p] litigatorib. ilico edi apud acta iubeat, vt si cui ¶ forte relatio minus plena uel cõtraria uideatur, is refutatorias preces[r] ſsimiliter apud acta sine alia ſstrustratoria dilatione ¶ offerat. Da. iiij. ¶ Fab. Sirm. Constan. A. v. & Lici. CC. Coss.

† Facit ca. bonæ memorię. ij. cum gl. ſsuper verbo, illuderent. in med. extrã ꝺ post. prælu. Relatio an permittaſ. ſsorte risum. Appellari an posſit à cõsultatione.

IN AVTHEN. vt iudices nõ expec. sacras iusſio. §. j. colla. ix. constitutio. iiij.

Continuatio.

ISquis iudicum.¶CASVS Iudex q cognouit de aliqua cã dubitabat qualiter de buitde iure fere ſsniam an posſit referre quæstionẽ ad principẽ vt eã determinet, qritur? R. ñ. q̃ potest antequã ferat tenteantiam: quia ſsi iam tulit appellari poterit. nec põt litigatorem terreſ, dicẽdo quod causam retulit ad principem: iudex autẽ cum refert, debet prius causã examinare, & exẽplum cõsultationis siue relationis debet dare partibus: & ſsi litigantes uideriunt ꝙ illa relatio non ſsit bene facta: quia iudex nõ posſit plenè omnia ĩ epiſstola, quam mittit ad principẽ potuerũt appellare.

† al. Prosutito.

† Ex li. ij. titu. 29. l. 2. C. Th.

† Desunt C. Th.

† quod, C. Th.

† promiſsa.

f ¶ Pronuntiet.] hoc ſsalltin casu, ubi primo ferunt ſsententia: ſsic de inde principi scribitur, ut æſtimet an ſsentẽtia ſsit ſsequenda, puta ſsi præſses prouinciæ deportauerit aliquẽ in insulam: ut ff. de inter. & rele. l. inter pœnas. & de iniusto rup. test l. ſsi quis filio. §. quid tamen. & de leg. iij. l. §. hi quibus.

g ¶ Hæſstandum. ¶ id eſt, dubitandum.

h ¶ Consulat. ¶ imo videtur uetari relatio: ut ¶. de peda iud. l. placet. ij. ſsed ibi ĩ delegato dicit. Itẽ ibi referebat ad iudicandum. Aut ergo ſsit relatio propter factũ, & fieri nõ debet: ut ff. de iud. l. eũ quem. ¶ iudicibus. aut de iure, & fieri potest: ut hic, & i authẽ. de iudi. ¶. ſsi. col. vj. aut ut odiũ, cuitet qđ nõ permittit: ut in auth. ut iud. nõ excẽ. sacras iusſsi ¶. i. col. ix. quã quidã habent hic nouo, iure &c. Sed ꝓp de fectum iurisdictionis, refert quandoq; ad iudicãdum: ut ¶. de fal. l. vbi. & ff. de of. proconſsu. ſsolent. & l. ſsi quid.

i ¶ Sententiam. ¶ Post relationem ante habitum respectum †.

k ¶ Terreat litigantes. ¶ quia facta relatiõe de die ſsentẽtiã: & terrebat litigãtẽ ne appellaret, sed expectaret referipta. Vel dic ꝙ post ſsniam referre uolebat: & ſsecundũ primã habeas, ꝙ æmiſsa ſ. cunctã aliã promiſsa.

l ¶ Agitabitur. ¶ Fingit enĩ recepta cũ nõ ſstat per appellãtẽ quominus conferat: ut ¶. de his, qui per metum iudicis, non appe. ro. ſsi. & ad hoc ¶. titi. nouum. & l. ex illo. & l. iubemus. & ¶. de offi. uica. l. ſsi.

m ¶ Mittatur.] pro ſsententiando à ſ. niſsi esset commiſsa ſsola audientia.

n ¶ Instructione.] id est, clarificatione in factum.

o ¶ Consultationis.] id est, relationis.

p ¶ Exemplum.] id est, transcriptum. exemplificat enim ꝙ ſscripta ſsunt de partium confeſsionibus, ſsiue de dictis testium.

q ¶ Sicui.] ſsub litigantium.

r ¶ Refutatorias preces †. ¶ i. appellationẽ. Appellat ergo à consultatiõe ſsemiplena antequã mittatur, nõ postea: ſsed à ſsentẽtia, qua refert iudex ſsic: vt ſsi.

Sunt refutatoriꝙ pces, qꝫ nũ dicis relatio refutat: ac iniuria q̃ ex relatione faciẽda, furura esse docet, malè igit Acc. appellatione interpretat-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic: vt ff. qñ ap. sit. l. j. j. rñ. & l. fi. alij dicunt q̃ non appellat: sed dicit quãliter non bene stat relatio quod non dixit consentire uidetur p. d. Il. qñ appellandum sit. nõ autem appellat: vt ff. de ap. l. j. §. quæsitum. Sed ibi i tellligitur ex necessitate secundũ. Azo. potest tñ si vult: vt hic dicitur.

† Nouel. 125. §. j.

SVper. CASVS. Prouinciales commiserunt delictum iudex cognouit de delicto: sed dubitat ferre sententiã, potest referre ad principem: debet tamen dare partibus exemplum relationis vt eã approbent uel reprobent.

a ¶ Nunquam. ‡ In casu remittit ad principẽ: vt ĩ authen. vt iudi. sine quo quo suffra. §. interdicimꝰ in fin. tit. colla. ij.

b ¶ Ediderint. ‡ scilicet partibus.

† Ex li. 11. titu. 29. l. 3. C. Th.

c ¶ Rpelluntur. ‡ partes quia fuit statuta dies ad allegandũ, & nihil dixerunt. Vel dixerunt, q̃ noluerũt. Vel dic repellũtur. relationis.

† maturitas. † refelluntur.

d ¶ Probantur. ‡ relationes: qa visis eis ambæ partes cõsenserunt, quod bene fuit. & hoc quando iudex dubitat. Si uero fingat punit si referat: vt ſ. de of. præfe. pto. oriẽtis. l. antepel.

SI quando. ‡ CASVS. Quãdo iudex vult referre ad principẽ: debet prius examinare causam & omnia causæ debet bene comprehendere. & in scripturam redigere, & eam principi mittere, ita q̃ uod non sic necessarium vt acta reciperi: uel item scripturæ in quibus continetur quæ acta sunt in causa. Vide.

† Ex li. 11. titu. 29. l. 4. C. Th.

† omnem omnimodo causam. C. Th. seriem. † auctorũ.

e ¶ Aut. ‡ pro id est.

f ¶ Iudicia. ‡ consilia.

† al. Valen. Nõ. P. recẽt.

g ¶ Quę ita. ‡ ſ. planè: ut dixi ſ. tit. j. l. nec causa.

h ¶ Properandum. ‡ i. ferè. q. d. nõ est necesse ut per se scribatur exemplũ actorum, & per se consultatio: sed totũ simul conueneat: & qđ subicit, actis &c. ſ. originalib. & facit ad hoc ſ. de preci. ipe. of. l. fi. quod ultimũ dicit H. ex voluntate fieri: quod non placet.

i ¶ Recensione. ‡ scilicet separata.

¶ DE APPELLATIONIBVS & consultationibus.

Continuatio.

¶ Quia sententia lata fiunt appellationes & consultationes: ideo de his subiungit post sententias.

PRius. ‡ CASVS. Cõueniebas me vti posſi. nec ego iquietare te: ego volo te conuenire interdicto vnde vi. q̃ a dico te expulisse me de possessione: iudex cũ debuit primo te audisse & cognouisse de interdicto, vti possidetis cognouit prius de violẽtia, & ideo appellatiõ fuit an rite fit appellatio interposita, q̃ritur? Dicitur qđ sic. Sed dic casũ, vt nota. in glo. & melius quatuor modis Viuianus.

Casum ponit.

k ¶ Prius] Pone casum q̃ duo se possidere cõtendãt nec cõstabat qs possidere primo de possessiõe, qs possideat postea de iquietatione suæ violentia cõmissa etiam inquirendo, & quis & ad quem venit possidentem, cognoscit. Sed hic. l. est cõtra. ‡ ad leg. Iul. de vi publi. l. fi quis sed ibi constabat possidere. hic non. Vel pone casum secundo cum tractaret causa possessionis vnus alteri iratulit vim nihil ominus de possessione debuit expedire, qđ si non fecit appellatur. Tu dic tertio secundum Ioã. cũ tractaretur causa possessionis proposito interdicto vnde vi, uel cõditione ex lege, si quis in tantã. i. cum tractaretur causa ciuilis posuit & criminalẽ accusationẽ legis Iuliæ de vi: & iudex super accusatione pronũtiauit male fecit, vt ff. vi. bo. rap. l. ij. §. j. & ff. de pub. iu. l. iiij. & ideo appellat. Huic positioni videtur cõtra. ff. de iudic. l. si de vi. & ff. ad l. Iuliam de

NOuo iure causa psecẽdi exa mina snĩa terminet: quæ executioni ltĩmę demandatur, nisi ab ea fuerit appellatũ.

¶ *Relatio dicit plena quando plena veritas in ea continet, & in causa est conclusum lapsu eius terminorum, uel partium consensu. Bald. uel sic; In causa criminali relatio est permissa. h. d. Sali.*

¶ Impp. Valenti. & Valens AA. ad Vuentium. P. P. LEX II.

SVper † delictis ‚puincialiũ nũ quã [a] rectores prouinciarũ ad sciẽtiã principũ putẽt esse referẽdũ, nisi ediderint [b] priùs cõsultationis exẽplũ: q̃ppe tũc demũ relationib. plena † veritas ẽ, cũ vel allegatiõib. ‡ repelluntꝰ [c], vel ‚pbant [d] assẽsu. D. iij. Ka. Ian. Treu. Valẽ. & Valent. AA. Cos.

¶ *Pendente relatione iudicis offm conquiescit. h. d. Bal. Vel sic; In relatione & consultatione fienda principi, debent acta publica mitti. h. d. Salicetus.*

¶ Iidem AA. & Gratia. A. ad Apodemiũ. LEX III.

SI † qñ ratio, aut [e] necessitas est in negotiis nostra iudicia [f] requirẽdi, expectãdiq;, tñsa, † oẽs oĩno causas, relationis † series cõprehendat, vt recitata cõsultatione, q̃ ita ẽst dirigẽda, ‚pmodũ [h] factorũ. recẽsione [i] nõ sit opus: actis etiam necessariò sociandis. D. vj. Id. Maij Treu. † Val. & N. B. P. & Vict. Cos.

De appellationibus, & consultationibus.

TITVLVS LXII.

¶ Oñ *peruertitur ordo unius causæ ad alia jnĩa tenet licet possit p appellationẽ rescindi. h. d. Bar. uel sic. Prius debet terminari q̃stio possessionis, q̃ crialis. Bald. uel sic: ista lex legitur uariis modis scdm primã lecturã. h. d. Prius de possessione si qs possessor fuerit dẽt cognosci, quã super turbatione d̃nuntiari. scdm secundam lectu-*

ram. h. d. Si iudex pnũtiat prius super crimine uiolẽtiæ, quã sup possessorio prius intentato, iustè pronouetur scdm Sal.

¶ Sententia diui Seueri † A. data in † personam Marci Prisci, Idibus Ian. Pompeiano, & Auito Cos.. † LEX I.

PRiùs [k] † de possessione ‚pnũtiare, & ita crimen violẽtię † excutere præses ‚puinciæ debuit. qđ cum non fecerit, iustè ab eo prouocatum est [m].

¶ *Duas hẽt lecturas. Prima est q̃ loquit in delegato principis, & sic in snĩa lata ex legatione. Secũda in lata ex cõsultatione. secundum primam. h. d. A delegato principis appellat non obstante, qđ illius auctoritate fungatur. uel sic secundũ secundam lecturam; A snĩa lata secundum rñsionem ptincipis factam relationi seu consultationi iudicantis, potest appellari. h. d. Sali.*

¶ Imp. Alexander A. ‚Piauciano. L. II.

NOuũ [n] qđ postulas, non est q̃ & si reiecta q̃ meri auctoritas ĩtercesserit, [o] ‚puocandi tamen facultas tibi nõ deneget.

¶ *In ‚piudicium appellationis interponendę uel ĩt interposita, ẽt si sit reiecta, nihil dẽt innouari. h. d. Bal. & Sal. Vel sic: Appellatione interposita, iudicis offm congescit. h. d. Bart. Vel. sic; Appellatiõe reiecta uel etiã pendente, nihil dẽt innouari pro sententia executionis. h. d. Vel sic; Post appellationem interposĩta nihil ẽst innouandum à iudice à quo, uel per partẽ, qd sit contra appellationem; etiam si appellatio non fuerit à iudice a quo recepta; sed oĩa debent remanere in eodem statu in quo erant tpe sententiæ. scdm Paul. de Cast.*

¶ Imp. Gordianus A. Victori. LEX III.

APpellatione interposita licet à iudice [p] repudiata sit, ĩ ‚piudiciũ deliberationis [q] nihil [r] fieri debere, & in eo statu omnia esse quo tẽpore pronuntiatio nis fuerunt, ſæpissime cõstitutũ [s], est. PP. iiij.

ui. l. qui cętu. §. j. sed in utraq; earũ pone uis ‚p possessione uiolẽta. & possessionẽ pro proprietate. & sic concordãt. Itẽ cõtra ſ. de sentẽ. & interlo oĩm iu. l. prolatã. sed aliud est feri snĩam cõtra ordinẽ in eadẽ causa quo casũ ipso iure nõ ualet ut ibi, aliud qñ idiuersis attendit ordo: ut hic. Itẽ similiter secundum hunc casum nõ, est ‚pra j. qñ ciuilis actio cri. prę. l. j. Quarti ponunt casum cũ quidã accusaret aliũ le ge Iulia de vi. dicẽs se ex pulsum: aduersarius dicit hũc nõ posse disse & nolebat de possessiõe agere & iudex pronuntiauit prius de ui, postea de possessiõe ne agi. Sed nõne ipso iure est nulla cũ sit ‚pra legẽ Rñ. imo est aliqua. q̃ iudex putauit causam legibus iuuari, ut ff. de re iu. l. cũ prolatis. Sed hoc non placet: quia non super ui uel possessione fuit ‚pnũtiatum sed super modo agẽdi uel ordine. primi & tertia placent.

l ¶ Violentiæ. ‡ sin possessione admissę institutæ accusatiõis legis Iulię publicę uel p iuriatę cui ‚pę na est ĩsti. de pub. indi. §. item lex Iulia de ui.

m ¶ Est. ‡ vt à sententia cõtra æquitatẽ data, q̃ hodie contra ius est iniuriam super eo cõstituto p libellã secũdum quosdam.

n Ouum. ‡ Pone casum q̃ appellatur à sententia iudicis delegati à principe: ut & ‚l. eos & d rescripto delegationis hic dicit. non autẽ dicitur in rescripto q̃ nõ possit appellari: quod solus principe ps potest dicere quia tunc non appellatur ut ff. a qui. ap. nõ licet. l. j. §. fi uel pone secũdo q̃ iudex ostensis literis cõsultationis partibus sicut dębuit §. cir. j. l. j. consuluit principẽ. & habuit rescriptionem appellauit nõ à literis consultationis quas iam approbauerat nec à rescripto: quia cõtra principem nõ appellatur: sed contra sententiã iudicis Vel si ante relationẽ declarat sententiam, quod quandoque fit ut ff. quando ap. sit. l. j. in prin. appellabit ab ipsa iniquitate iudicis quasi mendacis onerauit eum apud principem: & habes hunc casũ ut ff. eo. l. j. §. quęritũ. & ad hoc. ff. quando ap. sit. l. j. in prin. & l. fi. q̃ vltima videtur cõtraria primæ Sed vt dixi, vltima dixit a literis nõ ‚ppellari post habitam iam rẽsponsionẽ quasi approbaueri, sed antea potuit vt in prima. & ſ. tit. j. l. j. Alij dicunt q̃ vltima non solum, sed quærit. & in prima datur solatio.

o ¶ Intercesserit. ‡ vt si auctoritatem præbui.

APpellatione.] CASVS. An appellatiõe interposita manere debent omnia in suo statu, quæritur? Dicitur quod sic, ac si amissa fit appellatio.

p ¶ A iudice. ‡ à quo appellatũ est, qui causam in scriptis debet dare litigatori quare non recepit appellationem, vt ff. de ap. reci. sciendum.

q ¶ Deliberationis. ‡ cognitionis faciendæ à iudice appellatiõis. Vel dic i. appellationis factę cũ deliberatione q̃ a in hoc deliberat ĩtra x. dies, vt in aut. de appel. §. j. col. iiij. Vel dic i. cognitionis habendę sup hoc an sit recipienda vel non. nã & interim dũ liberatur de hoc nihil noui fit, vt ff. nihil no. ap. pen. l. j. in prin. Vel quarto: iudex q̃ tulit sententiam dicit mẽcto, statim prosequaris appellationis causam vel exequar sententiam. hoc dicere non debet, vt ‚l. si quis libellos.

r ¶ Nihil. ‡ veluti executio, vel quid simile.

s ¶ Constitutum est.] vt ff. nihil no. ap pen. p totũ. & de ap. reci. l. sciendũ. & ad Tur. l. j. §. fi & ſ. in inte. rest. pe. ne. q̃ d no. fi. l. j. & in aus. vt nulli iu. §. & in super iubemus. col. x. Sed fallit in fructib. qui qñq; deponunt appellatione.

Sententia lata contra ordinem iudiciorũ an ualeat.

† Deest in aliis.

† Additur hæc in quibusdam. Sed uerus Additus.

† Concordat cũ hac lgi. sup verbo qđ de recipẽda. circa fi. in ca. pastoralis. extra de off. & pote. dele.

† Plationo-

Casum ponit.

appellatiõe pendẽte: ut ff. eo. Imperatores. §. fi. & j. quorũ ap. nõ re. ab executione. Itẽ quia testes inducit post apertura, quos in prima cã ‚producere nõ poterat: ut j. tit. j. l. p hanc. Itẽ quia nõ toties appellare amnõ poterit, quoties poterat prio. uel nullo mõ: ut infra eodẽ. ne liceat ĩ una eademq; cã l. j. Itẽ quia nunc non poterit noua petere per dictã l. per hanc. quod ĩ prima poterat, secundum quosdam: ut isti. de act. §. fi minus. sed hoc est falsum, & illa in alio iudicio dicit: sed añ litem contestatam tantũ possunt addere, nõ post: ut ff. de iudi. l. nõ potest. Item aliud in suppliatione. ut ſ. de præc. ipe ra. off. aut q̃ supplicatio.

Tutela est munus publicum authoritate sed priuatum utilitate.

SVper. CASVS. Aliquis electus est ut sit scriba. nõ appellauit, necesse habet stare electioni de se factæ. V.

a ¶ Scribatum. ‡ dignitas est, ad quam fuit vocatus.

b ¶ Nominatus.] ſ. decreto iudicis & legitime, ats non est opus appellare. ut j. eo nominationes.

c ¶ Non possunt. ‡ ut j. el. hi qui. sed aliud in eo munere, quod publicum est authoritate, sed utilitate priuatũ. ut in tutela quia datus nõ appellat à datione sed à sententia, qua pronuntiatur suã ex cusationem non recipi: ut insti. de tut. §. q̃ aũt ex cusare. & ff. qñ ap. sit. l. j. §. fi quis tutor.

PRæses. ‡ CASVS.

Qui appellat debet afferre appellationem in scriptis, & petere apostolos ĩtra xxx. dies. alioq; n non ſtabitur eius appellationi. Si uero nõ ſtetit peẽ, q̃ appellabat quo minus appellationis cãm ‚p sequat. sed p iudicem uel fortuitum casum. ut quia q̃ ferebat apostolos, decessit. nunquid ei succurritur. Certe sic.

d ¶ Apostolos. ‡ i. literas dimissorias, quæ fit dicũt Notum fit uobis R. appellasse a sententia mea & ideo dimitto eũ a iudicio meo & ad verum dirigo. ut ff. de lib. dimiſſ. l. j.

e ¶ Præscriptum est.] xxx. dierum, secundum H. ut ‚l. e. iudicibus. alij sex mẽsũ. ar. ‚l. e. l. fi appellationẽ. Vel dic, q̃ xxx. dies ſtatuunt ut litigãti dent apostoli. sed ad repsentãdũ iudici q̃ cognoscat de appellatione, ipse a quo appellat, ſtatuat suo arbitrio. ut hic, & ff. d iuſ deli. l. j. §. fi

f ¶ Cognouerit. ‡ quis ergo allegat casum, ‚pbare debet. ut ff. de edẽ. l. fi quis. §. fi.

g ¶ Medebit. ‡ sic nec ‚pater ‚pdit hereditatẽ filij, si ‚pcurator, quẽ miserat ad tutorẽ petẽdũ d̃cesserit añq; peteret. ut ſ. q̃ pe. tu. l. cũ a matri.

EOs. ‡ CASVS. Iudex in causa, q̃ habebam cũ Titio, absoluit Titiũ. appellaui ad ‚pfidẽ: an præses debeat remittere cãm ad eum, à quo appellatũ est quæritur? Dicitur q̃ non. Et si aliqs nostrum coram Primo iudice non plenè probauit, poterit postea supplere in cã appellationis. & testes ‚pducere, & eis ipsis submĩstrare. Si uero alius fuit cõdẽnatus de crimine capitali, & appellat, dẽt dare fideiussorẽ, si põt si non põt, mittetur in vinculã. & iudex a quo appellatũ est, dẽt dare exẽplum sententiæ suæ. Nota q̃ appellãt, debẽt sibi cauere. q̃ a si calũnię appellẽt, punitur ĩ l. libris auri. & appellari pt intra duos dies, q̃ punitão a tpe, quo recitata fuit sententia. Et postq̃ appellatũ ẽ iudex dębet dare apostolos. ĩ literas dimissorias isti appellãti. & dẽt eũ mittere ad iudicẽ appellatiõis. & appellãs si hẽt necesse dare de exercẽda appellatione. Hodie hẽnt decẽ dies appellare uolentes. ut in auth. quæ sequit. Viui.

h ¶ Iudicabunt. ‡ iudices a ppellationum.

i ¶ Decisã. ‡ Nã ante si appellat ut j. quorũ ap. non re. l. ante sententiæ. Sed q̃ si dominus papa cũ ante sentẽtiã a quadã interlocutoria fuisset appellatũ, a suo delegato eidẽ cõmisit Rñ. põt. tũ q̃ ex certa sua scientia tũ q̃ a hęc lex dicit de appellatiõe, q̃ fit a definitiua a sentẽtia.

K ¶ Se tentia. ‡ alias punitur in l. libris auri: ut ſ. de epiſc. aud. l. j.

l ¶ Suum. ‡ scilicet primum.

m ¶ Conueniat. ‡ uel delegare alij. Nec obstat ſ. de iudi. auth. ad hæc quia ibi particulariter uolebat committere.

n ¶ Salubritas legis. ‡ scilicet huius.

¶ Idem AA. & CC. dicunt. LEX VI.

EOs, qui † de appellationibus cognoscent, ac iudicabunt, [a] ita iudiciũ suũ præbere cõuenient, vt ĩtelligãt, q̃ cũ appellatio post decisam [b] snĩa [c] litẽ, interposita fuerit, nõ ex occasione aliqua remittere negotiũ ad iudicẽ suũ [d] fas sit, sed oẽm cãm propria sententia determinare conueniat [e] cum salubritas [f] legis constitutæ ad id ſpectare videatur, vt post sententiã ab eo, qui de appellatione cognoscit, recursus fieri nõ possit ad iudicẽ [g] a quo fuerit ‚puocatum. [h]

¶ Quapropter [i] remittendi litigatores ad prouincias [k] remotã occasionem atq; exclusam penitus intelligãt: cum super omni cã interpositã ‚puocationẽ vel iustã [l] tm̃ liceat pronuntiare, vel iustã.

¶ *Hic declarat quale sit iudicis officium in probationibus recipiendis, & in sumptibus testibus faciendis. & h. d. Non allegatum uel non probatum in cã principali, potest allegari & probari in causa appellationis, & si testes producantur, eis impendia sunt per producentem facienda. h. d. Sal.*

¶ Si qd aũt in agendo negotio [m] minus se allegasse litigator credit, qd in iudicio acto fuerit omissum: [n] apud eũ. q. de appellatione cognoscit, † ‚psequat: [o] cum uotũ [p] gerẽtibus nobis aliud nihil ĩ iudiciis quã iustitiã [q] locũ hr̃e de bere, necessaria [r] res [s] forte [t] trãsmittsa nõ excludenda videat. ¶ Si qs aũt post interpositã appellationẽ necessarias sibi putauerit esse ps nas [u] ‚p quas apud iudicẽ, qui sup † appellatione cognoscet, veritatẽ

o ¶ Ad iudicẽ à quo. ‡ nõ ta q̃ sententia remitti nõ debet ad iudicem à quo. p

¶ Prouocatum. ‡ aliud est de restitutione in integrum ut ff. de mi. l. in causæ. a. §. fi. & l. præfecti. q̃ sunt cõtra [b]. Itẽ hic tenuit sententia pria, alias redit ad eũdẽ iudicẽ: ut ſ. quomõ & qñ iudex. l. fi præses. & ‚j. de accu. l. 4. q̃ sunt cõtra. Itẽ quid si cæperit esse primus iudex loco eius. q. de appellatiõe dẽt cognoscẽ? Rñ. & ita hõ ipse cognoscat, sed alij deleget, sicut & ille qui ante fuerat adductus eius causæ ut ff. de iur. om. iud. l. prætor. & ſ. de asſeſ. l. fi.

† Vide hic c. ut debitus. extra e. tit.

b Ratio iſtius est ſm Bar. hic q. a in causa appellationis pars cõsequitur de iniquitate sententiæ. ut l. j. in princi. ff. eo. in cã uero restitutionis in integrũ de sua facilitate conqueritur

q ¶ Ad prouincias. ‡ scilicet ad eundẽ iudicem primum, qui iudicauerat.

† remittere.

r ¶ Vel iniustam.] Nota formã sententiæ iudicis appellationis. Sed an habet necesse addere. & iõ absoluo uel cõdẽno? Quidã dicit q̃ ſic. ut ff. de bonor. poſſ. secundũ tab. l. q. ex liberis. §. testõ & ff. de pact. l. tale. §. qui prouocat. ut. & ſ. de ten. & iteriocc. om. iu. l. præles. Nos contra p. l. ista. & ff. de admi. tut. l. chirographis §. j. ‚p hoc ff. de ‚pcur. l. Pomponius. §. fed & his. cõsulti. tñ fecerit, si omnia põat: licet necesse non habeat. Item quid si tempore appellationis cucurrerunt: nũquid iudex appellationis pronũtiare debet. tñ. nõ. sed potiꝰ de hac si nõ fuisset appellatum ut ff. si cert. pet. l. pinde. §. j. & j. eo. l. quoniam. & si cõtra. & in authẽ. de iis, q̃ ing. ad ap. in pri colũ. v. & ff. de iis, q̃ not. infa. l. furti. §. j.

Sententia iudicis appellationis quam formam debet habere.

† presequatur.

s ¶ Item quid si actor non ‚pbauerat in prima, sed nunc probat quomodo pronuntiabit male iudicatum Rñ. bñ, habito respectu ad litigãtem, qui amisit, qui uincere deb uisset si ‚pbasset, sed quo ad iudicẽ non fuit male iudicatũ. Itẽ quãdo ‚pnuntiat secundũ primã sententiã, ex qua dabitur actio in factũ: Rñ. ex prima, cũ secundo non iudicet secundum quosdã. Sed alij ut H. distinguunt an tacite uel expresse prima sententia cõfirmet: ut primo casu agat ex prima, secũdo ex secunda. ut ff. de secñ. tab. l. q. ex liberis. §. testamẽto. & ff. de iniusto rup. test. l. posthumus. Et no. de hoc ff. de iis q̃ no. infa. l. fur. §. j.

† omissa

t ¶ Negotio. ‡ apud priorem iudicem.

† appellationem.

u ¶ Fuerit omissum.] Tã super nouis articulis, quã super antiquis secundum Ioan. & Azo.

v ¶ Persequatur. ‡ etiam inducendo testes super eodem uel connexo capitulo: & excep. noua poterit opponi q̃ ad primũ petitũ ‚pinent: ut j. proxi. §. & j. e. m o ‡ erendis. in fi. & j. tit. j. per hanc. & sic non sunt ꝑ omnia in eodẽ statu quo ad hoc. Nec puto hoc correctum per auth. de testi. §. quoniã col. vij. cum alia sit causa appellationis a prima: ut ſ. de procur. ita demum. Alij dicunt mutatum, siqne non posse introduci nouas allegationes ĩ cã appellationis, quę ꝑ testes ‚pbẽt. ADDITIO. Istud hodie decisũ de iure canonico ĩ cle. fi. extra de test. ubi uideas.

x ¶ Votum. ‡ construe, cum uideatur nobis gerentibus uotum, &c. res necessaria non excludenda.

y ¶ Iustitiam. ‡ ſ. de iudi. placuit. sed forte secus in causa appellationis quæ apud imperatorem uẽtilatur. nã ubi uidetur q̃ noua allegatio non proponatur. ut ſ. de dila tionibus. l. cum a nobis. secundum Azo.

z ¶ Necessaria. ‡ hoc est, quod uidetur nobis gerentibus uotum.

a ¶ Res.] id est, probatio.

b ¶ Personas. ‡ scilicet testium.

Occultam

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Occultam.¶hoc fa cere poteſt,ut ſ.p roxi..
b ¶ Sumptus.¶ut ſ.de teſtibus.l.quoniã,& arg.ff.ad Trebel.ſed ſcien dum.& ff.commoda.l.ſi ut certo.§.ſumptus.
c ¶ Appellauerint.¶quod poteſt fieri,ut ff.e.l.non tantum.
d ¶ Cõueniet.¶ſic quoq; etiã in criminali tantũ poſt ſniam appellat. ut ℣.quo.ap.nõ re.l.aſi ſe tẽtiç.& ſ.d ſentẽtiis.l.fi.
e ¶ Inopia.¶ quia eũ da re non poteſt.
f ¶ Reis.¶ No. detineri reũ, maximè iã dãnatũ ſi fideiuſſoré dare non põt, ut ff de cuſto. re.l.2.& ℣.e.l.minimè.in fi.
g ¶ Opiniones.¶i.ſnias.
h ¶ Et exempla.¶& pro i. nã exẽpla tm dẽt dare iudex, nõ authenticũ, ut ℣.e.l. proconſulibus. &l. quoniam Accur.
i ¶ Refutatorias.¶i.lite ras dimiſſorias:ut ℣.eo.l. qm,uel i.libellos appella torios,ut ℣.e.l.a proconſulibus.
K ¶ Scrinia.¶ i.ſcrinios ſiue tabellioneſeorũ iudi cũ,ad quos eſt appellatũ.
l ¶ Sententia.¶& ſecun dũ ius,qa cõtra iuſtitiã toris qñq; ferẽ ſentẽtia.
m ¶ Pœnam.¶l.libra.¶ agenti, ut ℣.quorum ap. non re. l. ab executione. Item amittẽtitlẽ, ut ℣.e. l.a procõſulibus. V el ali ter illã expones. A lii dicũt ꝙ præter pœnã prædi ctam extra ordinem punitur per hanc legem.
n ¶ Libellos.¶ ſic ergo in ſcriptis eſt dãdus libel lus appellationis,niſi ad huc iudice ſedẽte pro tri bunali,& ad alia non di uertẽte appellet, qa tũc ſufficiet uiua uoce dice re,appello, ut ff.e.l.2.& ℣.e.l litigatoribꝫ & debet in ꝓdicto libello eſſe q s appellet,& cõtra quẽ,& a cuius ſententia, ut ff.e.l. ℣.in fi. ſed & ſi omittatur cõtra quẽ, nihilominus tenet, ut ff.e.l.3. in prin.
o ¶ Appellatorios. ¶ ſi non poterit propter pu blicam utilitatem.
p ¶ Conditione. ¶ i. ut pœnãſuſtineat ſi calũnio ſe appellãt. Et dic ꝙ pro pria ẽ cã, quę ad eius cõ modũ & dãnũ ꝓtinet, ut ff.qñ ap.ſi.l.§. in ꝓpria unde & ꝓcurator in rem ſuam intra biduũ appel lat,ut ff.e.l. qui ſuſpectũ. §.is uero hodie uero idi ſtinctẽ intra x.diesappel latur,ut in authen hic po ſita,hodie, &c.quam hic lege.Accurſius.
q ¶ Odie.¶ Sumitur in auth.de ap. & intra quę tẽpora app. debet.§ j.col.4.& habes 2. q.vj.anteriorum.
r ¶ Decem dierum.¶ ali quando plus: ut ℣.ti.j.l.j.
s ¶ A ſententiæ ¶& ſciẽtiæ,ut olim in biduo,ut ff.qñ ap.ſit.l.j.§.dies, nnde ab ſens damnatus,nõ ꝓ cõtumaciã uerã, a tẽpore ſciẽtiæ irra x. dies appellat,ut §.quomodo & qñ iu.ab eo.& ſi li.cau.l.4. & hoc ſi nõ fuiſſet defenſus,alias ſi eius ꝓcurator nõ appellauit, difficile eſt ut ip ſe audiat,ut ff.qñ ap.ſit.l.j.§.fi.audiſ enì ſi ꝓcurator nõ eſt ſoluẽdo, ut §.de iu.l.ꝑperãdũ.§ fi.Vel neceſſaria & probabili cauſa fuerit abſens: vt no.§.de ꝓcu.l.quia abſente. Et no.ꝙ bis eſt in auth.de ap.eſt.n.alia, col.viij.unde ſumitur quod habes ℣.tit.j auth ſi tamen.

¶ FINIT GLOSSA AVTHEN.

Alias euocandas.

Appellantis temere pœna.

Deeſt in alius.

Appellatio quomodo debeat fieri.

Libellus appellatorius qd debeat conti nere.

Vide in glo. ſuper uerſi expẽſas.poſtme di.i c. finẽ. extra de do.& con tu.

Appellãdi decẽnium currit a tẽpore ſentẽ tiæ & ſciẽ tiæ.

poſſit oſtendere, quã exiſtimauit ocultam, [a] hocq; fieri iudex perſpexerit:ſumptus [b] iiſdẽ ad faciẽdi itineris expeditionẽ præbere debebit, cũ ipſa iuſtitia ꝓſuadeat ab eo hoc recognoſci, qui [†] euocandi perſonas ſua intereſſe credi derit.

¶ *In cauſis capit alib⁹, q idoneos fideiuſſo res non dat pendente appellatione det ne‖ in carcere.h.d.Bar. uel ſic : Hæc eſt tertia pars,ꝙ qua ponit quale ſit iudicis officium, qñ appellatur criminali.& h.d. Iudex à quo,ſi in cauſa criminali appellat,dẽt traſ mittere reũ ad iudicem ad quem ſubſidacu ſtodia: cum actorum & ſententię copia,ac et cũ libellis dimſſoriis.h.d.Sa.poſt 1a.Bu.*

¶ Super iis verò, qui in capitalibus cauſis conſtituti appellauerint [c] quos tamen & ipſos, vel q pro his prouocabũt: non, niſi audita omni cã, atq; diſcuſſa: poſt ſniam dictã appellare cõueniet: [d] id obſeruandũ eſſe ſancimus, vt inopia [e] idonei fideiuſſoris reten tis in cuſtodia reis, [f] opiniones [g] ſuas iudices,& exempla [h] ab appellatoribus edicta, ac refutatorias [i] eorum, ad ſcrinia, [k] quorũ intereſt,tranſmittãt: qbus geſtarum rerũ fidei manifeſta relatione pãdãt, vt meritis eorũ conſide ratis,profortuna ſingulorũ ſentẽtia [l] proferatur.

¶ *Hæc eſt quarta pars,i qua ponit quale ſit iudicis officium circa temere appellantem.& hoc ſit endit:.Appellator temerar.[a] eſt puniendus.h.d.vſq; ad §.ſinautem.Sal, & Bal.uel ſic:Qui fruſtratorię appellauit extraordinem punitur.h. d. ſecundũ Bar. & Pau.de Caſt.*

¶ Ne temerè [†] aũt,ac paſsim pro uocãdi oĩbus facultas præbeat, ar bitramur eũ, qui malam litẽ fuerit perſecutus, mediocriter pœnam [m] a competenti iudice ſuſtinere.

¶ *Hæc eſt quinta pars in qua declaratur intra quantũ tẽpus debeat appellari.& h. d. Iure iſto in cã propria dẽt appellari intra biduum,in aliena intra triduum , & in ſcriptis , ſi non ilico appellauerit. Bal. & Sali.& Pau.de Caſt.*

¶ Sin autem in iudicio propriam quis fuerit cauſam perſecutus,atque ſuperatus voluerit prouocare eodem die vel altero liberos [n] appellatorios [o] offerre debebis. Is verò, qui negotium tuetur alie

¶ SEQVITVR GLOSSA LEGIS CODICIS

t ¶ Apoſtolos.¶ i.literas dimiſſorias:quæ qualiter fiant, dixi ſ.l.pxi.
v ¶ Oportet ¶ Alias puniatur iudex,ut ℣.e.l.iudicibus. cum inſtantia tamen peti debent, ut h.de lib.di.l.j.
x ¶ Minime.¶ hoc in ciuili,ſecus in criminali, ut ſ.e.l.§.ſuper his.uel ibi cauet de non recedẽ

nvm, ſupradicta conditione [p] ẽt tertio die prouocabit.

IN AVTH. de appella.& intra quæ tempora.§.j.colla.4. cõſti. 2.

¶ *Hæc authe,uenit correctiuè ad id,quod dicitur in§.ſi autem in iudicio,de appellatione interponenda intra biduum uel triduum.nã tempus illud corrigitur , & uniformiter cuilibet decem dies dãtur à tempore allegati grauaminis.h.d.Sali.*

HOdie [q] auté cuilibet tribuit ſpatium decem [r] dierum a ſniæ [s] recitatione, numerandum.

¶ FINIT AVTHEN.

¶ Sequitur textus l. Codicis.

¶ *Hæc eſt ſexta pars in qua ponitur quale ſit iudicis officiũ circa apoſtolos.& h.d. Apoſtoli poſt interpoſitã appellationẽ ſũt dãdi,etiã non potenti.h.d.uſque ad fi.Bal. & Sal.uel ſic:Iudex debet dare apoſtolos, etiã non petenti,& cautio de rato de exer cenda appellatione non interponit.h.d.Ba.*

¶ Apoſtolos [t] aũt poſt interpo ſitã prouocationẽ,etiã non petẽ te appel latore,ſine aliqua dilatio ne iudicẽ dare oportet, [u] cautio ne uidelicet, de exercenda prouo catione in poſterum minime [x] pẽbenda, Sine die & conſule.

¶ *Valet ſententia lata cõtra priuilegiatũ: & ſi appellat, teneẽ de priuilegio ſuo doce re.h.d.Bal.uel ſic, Si priuilegiatus ad mu nera publica decreto præſidis ſit electus, dẽt ipſe appellare , & de priuilegio ſuo do cere:& nõ appellãs electionẽ cõfirmat. S.*

¶Idem.AA.CC. [†] Neroni. L. VII.

HI,q ad ciuilia munera, [y] vel ad decurionatũ, vel hono res [z] †euocant: [b] licet vacationẽ [c] a principibus acceperint, [d] ſi appellationis auxilio nõ vtantur, [e] conſenſu ſuo [†] nominationem cõ firmant. Cũ igit ad munus vocatus appellationis, [f] apud ꝑſidẽ,puꝑ ciæ iuſtè te appellaſſe oſtende. [g]

¶ *Si cõſtat appellationem nõ ꝓſecutã:ela pſis temporib. proſequendi ſententia man datã executioni niſi interim ſit tranſactum Bal.uel ſic: Si appellatio debito modo non eſt proſecuta : pendente appellatione ſniæ executioni mandatur.h.d.Bar.uel ſic:Vbi appellatio per lapſum fatalium eſt deſer ta,ſententia datur executioni: niſi iterim ſit tranſactum h.d.Salic.*

¶ Idem AA.& CC. [†] Opiniano. L. VIII.

SI contra maiorẽ [h] uigintiquin que annis ſententia [†] prolata, prouocationis ſecutæ tempo re præfinito [i] cauſas non eſſe

ibi cauet de non recedẽ do. Itẽ hoc hodie uſ cor rigi ꝑ authẽ.ſ.de epiſ.& cleri ant.generaliter.Vel illud in principali, hoc i cauſa appellationis.& fa cit ad l.iſtã ff. de offi.pro conſul. l.nec quicquam. §.aduocatos.

y HIq ad ciuilia mu nera.¶ publica au thoritate & utilitate, ut ſequentia exempla decla rant.

z ¶ Vel.¶pro id eſt.

a ¶ Honores.¶ cum hã bent aliud officium.

b ¶ Euocantur.¶ decre to iudicis ſolẽniter inter poſito.alias cũ nõ teneat nominatio,nõ eſtopus ap pellare,ut ℣.e.nominatio nes.& ff.e.l. ſi conſtat.ar. ſ.de teſta.tute.l.j.

c ¶ Vacationem.¶ i.pri uilegium uacationis.

d ¶ Acceperit. ¶ ſpri us,uel propter numerum liberorũ, uel annorum, uel alias priceps indulſit uacationẽ,uel lex , unde uidebaſ noo tenere noĩa tio.ſicq; nõ eſſet opus ap pellare,ſed tñ contra eſt, ut hic, & ff.de uaca.mu.l. j.2.& 3.ſ.ñ.& ℣.e.l.ciues. & de decu.l.2.lib.x.

e ¶ Nõ utatur.¶ poſſunt ergo uti, ſed fallit in de fenſore ciuitatis electo, qui nõ appellat, ut aut. de defen.ciuita.§. interi. col 3.Item hoc in eo mu nere quod eſt publicũ au thoritate & utilitate, ſe cus i tutela & cura, ꝙ eſt authoritate tm publicũ,à xi ſ.c.l.ſi ad ſcribatum.

f ¶ Appellaueris.¶ intra duos menſes,ut ℣.ti.j.l.j.

g ¶ Oſtende.¶ ex hoc ui detur ꝙ ei q appellat,incũ bat onus ꝓbationis,licet prius incubuerit alteri parti,ut hic,& ff.ſi pẽ.ap pel.mo.ſiter.l.j.§.ſi uero ſici.& ff.de minor.l.ꝑſe ẽti.Itẽ qui appellat,dicit iniquã eſſe ſententiã, ius ergo negat , ergo ꝓbare debet , ut ff.de ꝓ.l. ab ea parte.ſed Io.& nos cõtra. Dicimus enim ꝙ ille pro bat nũc.ꝙ & prius,ut ſ.e. l. appellatione. item pro nobis in auth.de iis q in gredi.ad app.§.illud quo que determinare cola.v. ubi oſtẽditur iuſte appel latum eo ipſo ꝙ nõ ꝓbatur cõtra.ſ. iniuſte appel latum, ſic & ℣.g.milinõ poſ.ſup ſeruis.lib.xii. ſic

Nouel.§.l.

Deeſt in alius.

Nouel.

Valeuocan tur.

nomina to.

Appella tio ſi inter ponit, cui incumbit onus pro bandi.

Opiano.

maiores laca

ff de iu.do l.dotem.j Quod ergo hic dicitur,oſtende. Dic ꝙ oſtenditur

SI contra ¶CASVS. A maiore xx.anno petii x.condemnatus fui, appellauit,nõ eſt profecutus appellationẽ intra annũ hodie, olim biennium, nec pendente appellatione cum eo tranſegi.iudex ſententiam ſuam exequi poterit.Viuianus.

h ¶ Si contra maiorem.¶ alias ipſo iure non ualet,uel per reſtitutionem poſſet infringi,ut & ſ.ſi aduerſus rem iudi.l.cum & minores.

i ¶ Præfinito.¶quod eſt annus uel biennjum,ut ℣.tit.j.auth.ei qui.

Repræſentatur.

a ¶ Repræſentetur.¶apud iudicem appellationis.
b ¶ Finitum.¶ergo ſi eſſet tranſactione finitũ, non mandaret executio mi.& ſic eſt cõtra.ff.de ꝓ.l.tale.§.qui ꝓuocauit.Sed ibi habeẽ pro non tranſacto ex forma pactꝰ in tranſactione appoſiti. Itẽ no.ꝙ ualet tranſactio:ut & ff.de tranſa.l.& poſt rẽ.& ff.de cõdic.inde.l.elegãter.§.ſi q s.
c ¶ Iudicatas.¶id eſt,pri mam ſententiam.
d ¶ Curabit.¶ ut ℣.eo.l. quoniam nonnulli in fin.

†Præſes

Ominus litis.¶ CA-

DSVS Conſtituit pro curatorem ad agendum, egit & ſuccubuit, & ap pellauit,ancauſam appel lationis ꝓ me abſente ꝓ curatore exercere pote ro quærit? Dicitur ꝙ ſic

Haberad. e chariſſi.i.a mis,ſed hic ut ſ.de ꝓcu.l. inuitus. & ℣.quorum appel. nõ re.l. Habe,pro nullꝰ etiam per alium,ut Aucpoſtea ff.e.l.ab executore.§.fi.

¶ Interpoſuit.¶ quod facere potuit, & debuit, ut §. de ꝓcu.l. inuitus. & ℣.quorum appel. nõ re.l. Habe,pro nullꝰ etiam per alium,ut Aucpoſtea ff.e.l.ab executore.§.fi.

e ¶ Poteſt.¶ut ff.de pro cu.l Paulus. & ff. an per ſe, ut fere ſ dicit ſtamp in li. cu.l Paulus. & ff. an per mandare. & alium cau.app.l.ſi. ſi actor.¶CASVS.Cu rator adulti ordinã

uit procuratorem ad agẽ dum cauſam adulti,egit, ſuccubuit. nam curator, quã procurator appella re põt , ſed ſolus curator eã proſequi debet.& hoc in prima.Si uero penden te appellatione adultus maior factus fuerit,ut ue niã ætatis impetrauerit, ſuo nomine proſequi po teſt appellationẽ. Viuia.

§ ¶ A curatore ¶id eſt à præſide, poſtulante cura tore, ut iſti.de curat.§.fi. fic & ff.de iis ꝙ not.infa. l.furti §. mandati. & eo. modo expone ſ. ff ꝓcu l. neque.Et dic oĩdinatum ad unam cauſam agendã.

h ¶ Calculum.¶ i. con trariam ſententiam, alias aliter accipitur,ut dixi ſ. de errore calculi.

i ¶ Poſſunt.¶ id eſt, de bent,ut procurator.

K ¶ Exercebit.¶ ex ne ceſſitate , actor uerò ex uoluntate, ut ſ. de ꝓcu.l. inuitus.ſed non ut actor, ſed ut quilibet alter iusno mine agens,quia finitum eſt eius officium.

Iues.¶ Ibi nati,dicũ tur ciues. Sed inco la q iai domicilĩũ ꝓduxe runt. Vel ciues ꝓpter ſui, incolæ ad tẽpus , ut ff.de uerb.ſign.l.pupillus.§.in cola.& ℣.de incolis.l. ci ues.lib.x.& ff. ad muni l. libertus.§.patris. & l.in cola.

m ¶ Si ſub iuſta nomi natione. ¶ alias non eſſet opus appellare,ut ℣.eo.l. nominationes.Sed uidet nõ eſſe opus appellare,ut ℣.quando prouo.non eſt ne.l.ueteranis.Solutio.ut ibi.Itẽ cõtra inſ.de accuſationi.Lea quidẽ.Solutio.hic nõ erat notoriũ iſtũ habere excuſa tionem,ſed manifeſtum.& inter hæc differentia eſt, prima enim pro batione non indigẽt,ſed manifeſta ſic, licet prima facie ſic uideretur.

n ¶ Earum.¶ excuſationem.& ad hoc §.ut lit.pen.l.ſi.

MInime.¶ CASVS Petii à te x.condẽnatus fui.appellaui.libellos dimiſſorios tibi obtuli,an pẽdẽte appellatione in carcerẽ detru di,uel iniuriã ſufferre debeã, quæritur?Dicitur ꝙ nõ,ſecus ſi eſſet cauſa criminalis,in qua poſt appellationem interpoſitam,niſi reus fideiuſ ſorem daret,ia uinculis perſeuerare debet. Viuia.

o ¶ Minime.¶ aut ciuilis,aut criminalis eſt.

repreſentatas,[a] nec appellatione pendente:tranſactione finitum [b] negotium [†] rector prouinciæ animaduerterit:res iudicatas [c] exequi curabit. [d]

¶ *Dominus cauſæ põt appellationem inter poſitã a ſuo procuratore tractare & exercere,tã præſente quàm abſente procurato re.h.d.nota.Secundũ Bal.Vel ſic:Appella tionem a procuratore interpoſitam domi nus proſequi poteſt Bar.et Sal.*

¶ Idem AA.& CC. ¶ Habe. Heracl.cha riſsime nobis. LEX IX.

DOminus litis cauſam appel lationis,quã ꝓcurator ſuus litigando interpoſuit, [e] etiã abſente ꝓcuratore,exeq poteſt. [f]

¶ *Expletis ſin bus mandati,ceſſat mãda tum.h.d.Bal.Vel ſic:Appellationem inter poſitã ab actore curatoris,curator exequi poteſt.h.d.Bart. Vel ſic: Actor ordinatus ad cãm , deſinit eſſe actor ꝓ appellatione , et iõ cãm appellationis proſequi nõ ꝑt.h.d. Iac.Bu.Vel ſic: Actor ſpecialis ad certam cãm poteſt appellare a ſniã contra eum la tã: proſequi uerò poteſt curator uel adul tus maior.h.d.Sali.*

¶ Idem AA.& CC.Titiano. L. X.

SI actor à curatore [g] ordinatus deteriorem calculum [h] reporta uerit: tam ipſe quàm curator ad prouocationis auxiliũ poſſunt [i] peruenire: curator verò ſolus pro uocationis litẽ exercebit. [k]

¶ Sin autem interim adoleſcẽs veniam ætatis impetrauerit, vel ad legiti mam ætatem peruenerit: poteſt ſuo nomine appellationem exer cere.S.prid.kal.Octo. Vinia.CC. Coſs.

¶ *Manifeſta excuſatio non prodeſt ei,q nõ appellat.Et eſt ratio,quia vt tacitè renun tiare. Item poſt ſniam non poteſt qs proba re de ueteriiure ſuo, qã per ſniam eſt ſopi tum.h.d.Bal. Vel ſic:Quę manifeſta ſunt, probatione non indigent.h.d.Bar. Vel ſic: Manifeſta excuſatio non ꝓdeſt non appel lanti a munere publico.h.d.Sal.*

¶ Idem AA.& CC. ¶ Antonino. L. XI.

CIues,[l] & incolæ manifeſtas et excuſatiões habẽtes ſi ſub iuſta noĩatiõe nõ appellaue rit,ad earũ ꝓbationẽ nõ admittũt [m]

¶ *Condemnatus in ciuili, non debet in car cere detineri:ſecus in criminali ſi fideiuſſo res non habeat.h.d.Bar. Vel ſic: Appella tori nulla debet iniuria fieri , nec ſub fida*

p ¶ Perferat.¶id eſt,ſuſtineat.
q ¶ Abſque iis . ¶ ſcilicet tormentis & cruciatibus. Et nota ꝙ tacitè tranſit de ciuili ad criminalem.
r ¶ Perſeueret. ¶ut &ſ.e.l.eos.§.ſuper his.perſonarũ tamẽ qualitas, & delictorũ quãtitas in cuſtodiendo inſpicitur:ut ff.de cuſto.& ex reo rum.l.j.2.& 3. quæ uiden tur contrariæ, ſed non ſunt:ut dixi.

EX illo.¶ CASVS. Si iudex uelit refer rẽ cãm ad principẽ,ut eã decidat,nõ debet audire aliquem allegãtem priui legia ãte quam à iudice reſpondeatur. Item ſi ap pellatum eſt a minore iu dicis ad maiorem:pendẽ te appellatione nõ eſt ad mittẽdum aliquod priui legiũ,ſed omnia acta cau ſæ debent mitti ad iudi cẽ appellationis. Viuia.

§ ¶ Ex illo.¶ nec etiam ante, pẽdente.¶ cauſa,ut ſ.ut li.pen.l.ii ſed de hoc magis dubitabatur.

t ¶ Conſultaturum . ¶ cum conſuluit principe qualiter debeat iudicare, ut in authẽ.de iudi.§. pe col.vj.

v ¶ Vel relaturum.¶ ut cum ex toto cauſam re mittit ad iudicãdũ quod hodie nõ fit, ut in authẽ ut.nd nõ ex.fa.iuſſi.§ j.. col.ix.niſi quando nõ po teſt iudicare,quia ſolã ha bet cognitionem,ut dixi ſ.de rela.l.j.

x ¶ Promiſeris.¶i.dixe ris ante ſententiam.

y. ¶ A te.¶id eſt,a tua ſen tentia.

z ¶ ſolennia.¶ quia apoſtoli dati ſunt.

a ¶ Tibi.¶ id eſt, a te.

b ¶ Speciale.¶ reſcriptũ ſiue priuilegium liberali tate indultum, quo con tinetur etiam abſente ad uerſario poſſe iudicari uel non expectata reſpõ ſione ad conſultationem, & una pars ꝓferebat hu iuſmodi reſcriptum ſiue priuilegium liberalitate indultum.

c ¶ Requiſitum . ¶ i. per poſtulationem datum.

d ¶ Præferens.¶ alias ꝓferens,proferens ſcilicet reſcriptum. præferens, gratiam iuri.

e ¶ Audiendum eſt.¶ qa ut dixi , ſupplicare cauſa pendente non licet, ut d. l.j.ſ.ut lit.pen. A ccur.

f ¶ Statuta.¶ ſ.quæ erãt ante hoc reſcriptũ, ut in aut.ut in me.li.¶ j. coll.8.

g ¶ Expleto ¶quia & ap pellatio eſt facta,& apoſtoli dati ſunt.

h ¶ Ad comitatum. ¶ ſ. noſtrum.

Ne

†Exli. 1 titu.30.l.2. C.Th.

†poſſit. confir. C. Th. ſic pau lo poſt debẽt habeat, & pericu reñt.

al. 3. non

†ac ſolẽnia

†gratia ꝓferes ; al. gratia præferentis.

†Ex lib.2 titu.30.l.2. C.Th.

†Deſunt hæc in C. Th.

Appellatio quadoque põt interponi uiua uoce.

LItigatoribus.¶ CASVS Non ſolum in ciuili cã,ſed criminali po terit ſine ſcriptis appellare,qui duxerit appellandũ, iudice adhuc ſedente pro tribunali.

i ¶ Illico.¶ anteq̃ ad alia diuertat faciẽda,ut hic, & ff.e.l.j.§ fi.& l.à ſen tẽtia.§.fi.aſ oportet ꝙ i ſcriptis appellet,ut ſ.e.l.eos.i fi.Sed ar.ff. ꝺ i ite.reſt.l.diu'.Alii dñt ut H.ꝙ ẽt hoc,dũ ſedet,ꝓ tribunali ſieripõt.

ADDITIO Iſtud cõiꝛ tenet teſte Ba hic.& hoc tenet ẽt gl.i.l.2.ff.e.

k ¶ Iudicata ¶i.cũ ſniã ꝓlata ẽ ritè,res ergo dr iudicata ẽt poſſit appellari,licet q dã ꝓdicãt ar.legisq ẽ ℣.eos.ff.d ꝓ.id.l.elegãter.§ ſiquis.

l ¶ In criminalibus.¶ ut ℣.eo.l.addictos.& ſ.de epiſ.au.l.addictos.& ſ.eo.l.eos.§.ſuper his.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NE causas. CASVS Si appelletur à sñia iudicis ad principem iudex acta rediget inscriptis: & ea destinabit ad principē. Nā si aliter faceret grauiter esset puniendus: quia notabitur infamia. Viuia.

a ¶ Scientiam. ʒ appellatione facta ad principē, quę fieri non dēt prętermissis iis, q̄ ante debuerūt appellari secundū ordinē: ut ī aut. de mā da. prin. §. si tibi. colla. 3. & ff. e. l. imperatores.

b ¶ Iudicia. ʒ i. unde ueniant appellationes.

c ¶ Temperate.] i. pōde derata sñia dare, ut & ʒ. de sen. ex breui. recī. l. pē. d Negotio. ʒ cū imperator dilationē dare nō debeat, ut ff. d. di. p à nobis.

e ¶ Conquerendi. Inam nō appellatur à sentētia principis, ut hic, & ff. à q. bus appel. non licet. l. j. f Notis. ʒ quia erit in famis.

g ¶ Inueniri ʒ ad hoc facit ff. ti. j. l. 1. 2. & 3. & hic l. notabis: q̄ a cauti' agēda sunt quæ nō retractātur. & facit q̄ alias dicimus, q̄ quę permittitur ser uū alienari, qui nō pmittitur manumitti, ut no. ff. d. di. ob. eau. l. ealege. & de rebus alie. nō alie. l. fi.

† Ex li. 11. tit. 30. l. 9. C. Th.

† planè

Eos. CASVS. Non solū dlegat abilio, sed a principe appellatiōē eius qui duxerit appellā dū recipere tenetur. Vi. h ¶ Etiam ʒ. delegatos a principe, ut ʒ. e. nouūdi cit eū accipere maginē, q̄ a uite delegātis sum git dlegatus, ut ff. d. o. e. iuscui mā. est iurisd. l. j fi. i ¶ Accipere.] recipiendo appellationē, & mittēdo ad iudicē appellationis. Et dic accipe, nisi remota appellatione ipera tor delegauerit, q̄ alius facere nequit, ut ff. à qui. ap. non licet. l. j. §. fi.

† qui sanximus retractari reseri pta nostra ad opiniones, uel ēt relationes iudicū data, nō oportet. C. Th.

S Iapud. ʒ CASVS. Duo sunt prætores in ciuitate Ro. urbanus & peregrinus. si ab eorum sententia appelletur præfectus urbis appellabit. & de causa appellationis cognoscet. Viuia.

K ¶ Si apud utrunq;. ʒ id est alterum, scilicet ut banum, uel peregrinum, diuisim enim accipit, ut ff. de cont. rahē. emp. l. sed Celsus. §. fi fundus. in fin.

Appellationem remota soli principi licet delegare.

† Ex lib. ii. tit. 30. l. 13. C. Th. cui pene tota sēt̄ia huc translata est. Prætores duo erant.

QVoniam nonnulli ʒ CASVS. Si fiscus cōueniat debitores suos & condēnari faciat, & illi appellauerint, nec apostolos petierint ut ītra tēpora intra quę peti debeant ut sic non tradantur executioni sentētiæ, præsumuntur nolle appellationē pſequi, & debitū ab eis exigetur. Viuia.

l ¶ Fuerint. ʒ per definitiuam sententiam.

m ¶ Opinionis. ʒ id est sententiæ.

n ¶ Refutatorias. ʒ i. scripturas in quibus continentur renūtiationes allegationū, uel appellatio facta. Nā & ipsæ recusatoriæ preces dicunt libellus appellationis, ut dixi ſ. de rela. l. j. Vel appellat hic dimissorias literas. Vel tertio, libellus fiue scriptura facta, qua cōtinetur aliquid male siue non recte positum in exemplo sententiæ, & ideo illud emendat & petit emendari, sicut & alio modo intellexi mus ſ. de rela. l. j.

o ¶ Petere ʒ redde singula singulis, petere sententiam, offerre petitionem emendationis.

Referatoriæ li. etæ quid contineant.

¶ Vbi imperator ex plena relatiōe cognouit nulla est danda amplius dilatio appellandi. h. d. Bal. Vel sic: Quæ retractationi non subiacēt diligenter sunt agenda. Et iudex q̄ consultori oīa acta non miserit, sinfamāt. h. d. Bar. Vel sic: Vbi imperator delegat cām appellationis reseruata sibi sñia, non est locus appellationi ab eius sñia: iō oīa acta ita corā delegato, debent sibi mitti plene instructa: cū per eum nulla dēt postea dilatio: & iudex nō plene referens: notatur infamia. Sal. Vel sic: Iudex qui cām remittit ad principē terminandam, dēt oīa acta mittere: quia a sententia principis nō potest appellari: ideo cautius agendum: & iudex, qui non omnia misit, infamatur. h. d. Paul. de Cast.

¶ Idem A. ad Seuerum Vicar. L. XV.

NE causas, quæ in nostrā venerint sciētiā, rursus transferri ad iudicia necesse sit instructiones necessarias † plenè actis inseri ꝑcipimus. nā cogimur a proferenda sñia tēperare: † q̄n verendū est, ne litis incognito negotio dirimat, & dēpta copia cō querēdi. quare perēnibus inuretur iudex notis, si cūcta, q̄ litigatores instructionis ꝓbationisque cā recitauerint, ſdita actis, vel subiecta nō potuerint inueniri. D. x. ka. Iul. Aqui. Constanti. v. & Licinio CC. Cos.

¶ A delegato principis potest appellari ad principem: licet repræsentet imaginem principis a quo appellari non potest. h. d. Bar. Bal. Sal. & Paul. de Cast.

¶ Idem A. ad Maximum. L. XVI.

ij EOs †, ēt, qui imaginē principalis disceptationis accipiūt, appellationū adminicula necesse ē accipere. D. pri. Id. Ia. Sirmii Crisp. ij. & Cōstā. ij. CC. Cos.

¶ A prætoribus ad præfectum appellat. h. d. Bar. Bal. & Sal.

¶ Idem A. ad Iulianum. P. V. L. XVII.

SI apud vtrunq; prtorē, dum quæstio vētilat, ab aliqua parte auxilium prouocationis fuerit obiectū: pfecturæ vrbis iudiciū sacrū appellator obseruet. Da. iij. No. A. Heraclæ. Constan. A. vij. & Constan. C. iij. Cos.

¶ Contra debitores fisci iubendo procedi tur: est si appellēt, appellatione deserta confestim sit executio contra eos. h. d. Bal. vel sic: Si appellatio est deserta pp apostolos nō petitos uel non præsentatos, uel p prosecutionem omissam, sūta executioni mandat. h. d. Bar. Vel sic: Omittens petere apostolos

¶ Dies. ʒ quos habes J. eo. l. iudicibus.

q ¶ Defuerit. ʒ sed uidetur non posse appellari nisi ſ. quorū ap. non rel. abstinendum. & l fin. Sol. distinguitur sit manifestē conuictus aut non: ut primo casu non possit appellari: secundo sic.

r ¶ Exigatur. ʒ ut ſ. eo. l. fi contra. & J. tit. j. l. fi. ſ. illud.

a iudice a quo, uel offerre iudici ad quem intra tempus legitimum, dē appellationem deserere & sententia mandatur executioni. h. d. Sali.

¶ Idem A. Victorio rationali urb. Romæ.

LEX XVIII

QVoniā nonnulli fisci debitores, cū iussi fuerint debitā summā exoluere, interposito ꝓuocationis auxilio vim executionis eludūt, nec iā opinionis exēplū, nec refutatorias preces curā petere, vel offerre, placuit vt si intra dies † solēnitatibus ptitutos ad facienda hæc appellatoris cura defuerit, deserta ab eo ꝓuocatio existimet: mox quæ debitū exigat. Dar. prid. kal. Augu. Constan. & Max. Cos.

¶ A maioribus & minoribus iudicibus appellatur, præterquam a præfecto prætorio: & si iudex a quo, non recipit appellationē. iudex ad quem nihilominus est adeundus: & corā eo prosecutio est facienda: & si in appellatione succumbit, notatur infamia: si autem uincit, punitur iudex qui appellationi non detulit. h. d. notabiliter secundum. Sal.

¶ Idē A. ad uniuersos puinciales. L. XIX.

A † Proconsulibus, & comitibus, & iis q̄ † vicē pfectorū cognoscūt, siue ex appellatiōe, siue ex delegatiōe, siue ex ordine iudicauerint: ꝓuocari † permittimus: ita vt appellāti iudex præbeat opiniōis exēplū, & acta cū refutatoriis partiū, suisq̄, literis ad nos dirigat. ¶ A pfectis aūt prætoriorū prouocare nō † sinimus. ¶ Quod si victę oblatā, nec receptā à iudice appellationē † affirmet: pfectos adeat, vt apudeos de ītegro litiget, tanq̄ appellatio ne suscepta. Superatus enim si iiustē appellare videbit: lite perditā notatus † abscedet. at si victor, contra eum iudicē. qui appellationem non receperit, ad nos referri necesse est, vt digno supplico puniatur. Dat. kalen. Aug. PP. kal. Septemb. Constantinop. Basso & Ablauio Cos.

¶ Etiā in paruis grauaminibus appellāt: nec ppea iudici infertur iniuria. h. d. Sal.

¶ Idem A. Albino. L. XX.

ET † in maioribus & in minoribus negotiis † appellandi facultas est. Nec enim iudicē præfecti, prætoribus superiores sunt.

¶ Perdita ʒ in hoc non est pœna.

c ¶ Notatus. ʒ hæc pœna specialiter imponitur eis cuius appellatio non fuit recepta, alias alia impunitur pœna, ut J. quorum ap. non rel. l.

b executione in fin. & ſ. e. l. eos. & ne temere. quæ sunt contra.

d ¶ Vicerit. ʒ cum iuste appellauerit.

e ¶ Digno supplicio ʒ a quod sit dignum, habes infra l. quoniam indices.

E T in maioribus. Negotiis. ʒ puta in criminalibus b & ciuilibus. ut ſ. de pœna

vt ſ. de pœna iudi. l. 3. in fi. & ſ. e. l. litigatorib. Sed fallit in momentanea possessione, vt J. ſi de momen. pos. fue. appd. j. Azo.

a ¶ Existimare. ʒ vt ff. e. l. illud. & de iniur. l. iniuriarum actio neque. §. is qui iure. Sed contra. J. quando prouo. non est necessl. fi. Sed ibi superuacuo appellat: vel sol. vt ibi. Item arg. contra. huic. ſ. de fum. trinita. l. 3. ibi, nanque iniuriā facit & cc. Item eō appellans nō debet iniuriam dicere iudici, vt ff. de iniur. l. iudici.

QVoniam ʒ CASVS. Iudex & si ordinarius si appellationem nō admiserit, in triginta pōdo auri multabitur: & eadem multa afficiendus erit eius officialis, si ei appellantem non admittenti, non resistat.

b ¶ Executionem. ʒ hęc quidē non est recipiēda, vt inf. quon. app. non rel. ab executione.

† Ex li. 11. tit. 30. l. 25. C. Th.

c ¶ Soluturo. ʒ i. officiū suum soluet alia xxx. & sunt ablatæ absoluti.

d ¶ Ei.] iudici.

e ¶ Restiterit. ʒ sufficiat si etiam si ius ignorauerit: quia iudicis & officij imperitia partib. obesse non dēt: sic & ff. ad legē Aquil. l. qua actione. §. fi. & l. seq. & de offi. præfi. l. illicitas. §. sicuti. Sed arg. ſ. fi. de iurisd. om. iudi. l. fi quis id. §. doli. † Itē no. iu dicem quilibet recipere dē appellationem, vt in aut. de iud. §. nostros. col. 6. Item no. q̄ subditi debent resistere prælatis, si quid iniuste agant: & interfruere eos q̄d agere debeāt: vt ſ. de aduo. diuer. iudi. per hanc & J. de ma gi. fa. scri. l. j. in fi. li. 12. & inf. d. decu. l. oēs iudices. li. 10. & inf. de iure fisci. l. prohibitū. e. li. & ff. de pol. l. toties & ſ. vt oēs tam ciui. quam mili. l. j. §. officiū. ar. contra in auth. de sanctiſs. epis. §. j. col. 9. & to tū illud q̄ale authoritas maioris excusat, vt ff. de aqua plu. ar. l. quanquam.

† ab executione vel a p judicio sed a sñia iurgii termine. C. T. † al. ponde rio † al. libras auri † Dic iuris ignorantiā excusare a dolo, vt ibi no. a culpa vt hic B. A. & Bal. & cō tra omnes. † Appellatio iudice recidebet. † al. qve † virginitatisque libertatis auri argentiinostrę fortunę C. Th. † Dig. p. pellatio nem † Ex li. 11. tit. 30. l. 26. C. Th. † pertinet. † vacantis & caduca. C. Th. † al. deest. † litigator † Saltem de. Du. † Ex li. 11. tit. 30. l. 32. C. Th.

Appellari non licet à sñia principis.

† Ex li. 11. tit. 30. l. 9. C. Th.

† planè

† qui sanximus retractari reseri pta nostra ad opiniones, uel ēt relationes iudicū data, nō oportet. C. Th.

Referatoriæ li. etæ quid contineant.

¶ Iudex appellationem nō recipiens, punitur in triginta libris auri, & in totidē eiusdem officialis, nisi pertinaciter ei contradicendo resistēret: & causas resistētiæ apud acta debet inferere. h. d. Sali.

¶ Imppp. Constan. & Constans AA. ad Lollianum. PP. L. XXI.

ij QVoniā † iudices ordinarii prouocationes existimāt respuēdas, placet, vt si qs appellationē suscipere recusauerit, q̄ nō cōtra † executionē, & sed aduersus sententiam intentionē, iurgiumq; terminātem fuerit interpositā. triginta † auri pondo † cogatur largitionibus nostris † inferre: triginta † alia officio eius iti dem soluturo, nisi ei † pertinaciter restiterit, atque actis † cōtradixerit, & quid iure † sit cōstitutū, ostenderit. † D. viij. ka. Aug. Arbitione & Lolliano Cos.

¶ Sine fiscus petat bona tanquam uacātia, siue tanquam ab indignis, licitū est a sentētia appellare. h. d. secūdum Bal. uel sic: Quotiens modo fiscus petit bona, licet appellare a sententia pro eo lata. h. d. Sali.

¶ Idem A. ad Volusianum. PP. † L. XXII.

LAta † sentētia, quæ ptinet † ad bona vacātia, † & ad ea, q̄ vt † indignis, legibus cogēti bus, auferūtur, si quis putauerit ꝓuocandum, vox eius debebit admitti. ſ. D. iij. kal. Augu. Arbit. & Lolliano Cos.

¶ In prouinciis hoc nominatis appellatur ad præfectum urbi. h. d. Salic. & secundum Bald. nihil ualet hęc lex.

¶ Idem A. ad Senatum. L. XXIII.

CVm appellatio † interposita fuerit per Bithyniā, Paphlagoniam, Lydiā, Hellespōtū, insulas etiam, ac Phrygiam, salutarem, Europam, ac Rhodopen, & Hæmum montem, præsecturæ huius vrbis iudicium sacrum appellator † obseruet.

¶ Iudices debēt appellationes recipere, & apostolos intra triginta dies a die latæ sñię numerandos appellantibus dare: alias una cum eorum officio multabuntur. h. d. Sali.

¶ Impp. Valen. & Valens AA. † ordini ciuitatis Carthaginensis. L. XXIIII.

IVdicibus † ñ solū appellationis suscipiēdæ necessita vī † impositā, verū ēt triginta dierū spatia ex die sñię † definita sunt, intra quę gesta † & vna cū relatione † litigatoribus cōuenit prętari: iudice, & officio eius, si statuta fuerint aliqua parte mutilata, multæ sub iacētibus. † D. Pri. No. Feb. Mediduo Iouia. & Varro. Cos.

¶ Ab iniusta iudicis multa potest appellari. h. d. Bal. & Sali.

¶ Imppp. Grat. Valentin. & Theod. AAA. ad Syragium PP. L. XXV.

ET † in multis à iudicibus in ferendis appellationes iubemus admitti. D. xiiij. kal. Iul. Gra. v. & Cerdo. † j. Cos.

¶ Ratione mediocritatis negotij, & propter distātia loci, sit cōmissio ad partes. h. d. Bal. uel sic: Breuitas cāe, & itineris longitas, facit ut iudex appellatiōis cām in patria litigantiū delegare cogat. h. d. secundū Bar. uel sic: A sñia pcuratoris Cęsaris appellat ad præfectū ptorio: qui si negotiū sit mediocre, uel nimia sit distātia loci, debet ad partes mittere. h. d. Sali. & Paul. de Cā.

¶ Idē AAA. ad Pelagiū Com. R. P. L. 16.

CVm † post sententiā † discussoris, vel rationalis ¶ fuerit prouocatū, ad synceritatē tuā negotiū trāsferat: vt si medio critas negotii, aut lōginquitas regionis ad iudiciū tuū litigatores venire nō patiātur, † iudicio † rectoris prouinciæ, quē ipse † probaueris, negotiū deleges. D. xv. kalend. Mart. Med. Arca. A. j. & Baut. Cos.

¶ Ab electione inualida nō est necesse appellare. h. d. Bar. uel sic: Ea q̄ debēt fieri ī cōcilio publico, aliter facta nō ualent. h. d. Sa.

¶ Imppp Th. Arca. & Honor. AA. Eudoxio † proconsuli Aphricæ. L. XXVII.

NOminationes † libellis vel edictis factę citra cōciliū publicū, nō valēt: † q̄b nec appellare † necesse ē, si solennitas deest. D. xvij. kal. Ian. Med. Olyb. & Prob. Cos.

¶ Donec durat tempus appellandi, pōt appellans uariare: quia decē dies dātur ad deliberandum. Item & in totum recedere ab appellatiōe, & suos libellos recuperare. h. d. secundū Bal. uel sic: Appellationē interpositam licet renocare, & ab ea in totū recedere, uel etiam ad aliū iudicē appellare. h. d. secundum utranque lect. Sali.

¶ Idem AA. Neridio † proconsuli Afr.

LEX XXVIII.

SI quis † libellos appellatorios ingesserit, b sciat † se habere licentiā arbitriū commutādi, c & suos libellos recuperandi, ne qui appellationem interponit: an posit renocare appellationem, & libellos appellatorios recuperare, quæritur? Dicitur quòd sic. Viuia.

† desunt in C. Th.

† negotij merita ad mansuetudinis nræ peritiā cōueniat destinari. C. Th.

† subiacente. C. Th.

† Ex li. 11. tit. 30. l. 38. C. Th.

† Du. Cherdosio. alias Theodosio

† Ex li. 11. tit. 30. l. 45. C. Th.

† patiatur † iudici

† Enodio. al. Emodio †† Ex eo. li. & tit. l. 53. C. Th.

† valeant. C. Th.

† appellari C. Th.

† Ebrio † Ex e. lib. & tit. l. 36. C. Th.

† intra triduum post oblationē lītā, non ex quo fuit de, pmpta appellatore. C. Th.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur ac si non appellasset: vt ff.tit.j.l.fi.§.illud. Vel dic quòd mutat arbitrium: quia appellauit ad vnum, nunc vult ad aliũ: quod potest si ad maiorem vel ad æqualem appellauit: non si ad minorẽ: vt ff. eo.l.j.§. penult.

ADDITIO Aduerras quòd iste appellans potest pœnitere, inquantum appellatio facit pro se. ita loquitur hic: sed inquãtum ista appellatio facit pro aduersario, ista pœnitentia non admittitur, vt l.fi.j. qñ prouo. nõ est necess. facit autem p aduersa parte duob. modis: quod prosequere vt per Bar. hic.

a ¶ Iustæ. ‡ iusta pœnitentia admittitur: sicut est §. de apostat. l. ij. q sed inmsta non: vt ea. l. x. qui. & ff de ædil. edi. l. quis sit fugitiuus. in princi. & de fur. l. qui ea mente.

ADdictos. ‡ CASVS. Condemnatus ad supplicium, si non appellat, sed adducatur, & monachus vel religiosus velit eripere de manibus officialium prætẽdens quòd habet priuilegiũ, vt possit tales a pœna seruare, an sit audiendus, quæritur? Dicitur quòd non. Vel pone in seruo condemnato ad supplicium, quem dominus vult liberare, nõ est admittendus: sed talis cõdemnatus appellare poterit, non solũ ad principẽ, sed ad alios magistratus: ita videlicet vt si crimen exigit, puniat condemnatum.

b ¶ Addictos. ‡ iudicatos vt debetur.

c ¶ Vendicare. ‡ vt qa se dominum damnati dicat. nã sententia lata desijt esse dominus, si capitalem subijt pœnã, vt j. d pœnis. l. seruo. & ff. de pœnis. l. ant damna. §. fin. appellabit tamẽ dominus: vt ff. eo. l. seruj.

d ¶ Quibus. ‡ damnatis & etiam aliis, vt ff. de ap. l. non tantum, nisi sint manifestè conuicti: vt infra quorum ap. non reci. l. a.

e ¶ Diligentius.] fic §. de prob. l. fi. & §. de episc. audien. l. addictos. vbi est hæc lex de verbo ad verbum.

f ¶ Augustalis. ‡ id est comes.

g ¶ Cognitores. ‡ de cã principali.

h ¶ Non tam. ‡ i. non ita ad principem sicut &c. nam non debent prætermitti medij: vt ff. e. l. imperatores.

S I quis. ‡ CASVS. Ille, aduersus quem lata est sententia, appellare poterit, & si iudex minatus fuerit quòd sententiam mandabit executioni, si appellationẽ interposuit, non debet timere iudicis contumeliã: tamen etiã à tali iniuria iudicis appellari potest: à præfecto prætorio non appellabis cur. & si appellatur, appellans amittet causam: ab alio quidem iudice appellatur, siue in criminali, siue in ciuili causa. Viuia.

¶ Iudicis.] Cuius sententiam postulabat rescindi per appellationem.

¶ Iudiciorum. ‡ id est iudicum.

¶ Iniuria. ‡ id est contumelia dicti vel facti: vt si iudex percusserit litigantem post sententiam valet ante: potest quidẽ appellare à tali iniuria, secundùm P. & pro eo. ff. de mino. l. ait prætor. §. quidẽ tñ. Et sic no.

iustæ a pœnitudinis humanitas amputetur. D. xj. Kal. Aug. Constã. Arc. iiij. & Hon. iij. AA. Coss.

¶ *Damnati ad supplicium non sunt ui eximẽdi, sed si per errorem uel gratiã cognitoris oppressa putetur esse iustitia, põt per quemlibet appellari, si tẽpora suffragãtur: & iudex appellationis mãdabit executioni sententiam confirmatã. h. d. secundum Bal. uel sic: Damnati ad supplicium ducti, non sunt per aliquem ui eximendi: potest tamẽ quilibet pro eis appellare si tempora suffragantur: nec ad principẽ appellatur, omisso medio: & iudex appellationis, etiã in crimi nalibus, suam sententiã exequitur. h. d. Sal.*

¶ Idẽ AA. Euthychianũ P.P. L. XXIX.

ADdictos b † supplicio, & p criminum immanitate damnatos, nulli † p vim atq; vsurpationẽ vindicare c liceat ac tenere: quos d in causa criminali humanitatis consideratione (si tẽpora suffragãtur) interponẽdæ p uocationis copiã nõ negamus: vt ibi diligentiùs e examinetur, vbi cõtra humanis salutem † per errorem vel gratiã cognitoris oppressa putatur esse iustitia: ea cõditione, vt si procõsul, vel comes Oriẽtis, vel præfectus † Augustalis, f vel vicarii fuerint cognitores: g non tam h ad clementiã nostram, quã ad amplissimas † potestates sciant esse referẽdum. Eorũ enim de his plenum volumus esse iudicium, qui (si ita res est, & crimen exegerit) rectiùs possint punire damnatos. D. vj. Kal. Aug. Mnizo. Ho. A. iiij. & Eutych. Coss.

¶ *Ab iniusta sentẽtia potest appellari. Itẽ propter iniuriã facti potest appellari, & in totum iurisdictio iudicis recusari. h. d. secũdum lecturã Placen. quæ est magis notabilis secundum Barto. & Pau. de cast. uel sic: In qualibet causa etiam criminali à sententia cuiuslibet iudicis (præterquã præfecti) potest appellari, etiã ab eorũ iniuriosa executione. h. d. secundum lect. Io. & glo. Sali.*

¶ Idem AA. Theodoro P.P. L. XXX.

SI † quis prouocatione interposita suspecti iudicis i velit prolatam † cuitare sentẽtiã: in hac voce liberã habeat potestatẽ, nec timeat contumeliam iudicio rũ: k cùm & ab ipsa iniuria l possit facilè prouocare, & maximè cùm à solo † tantum præfecto prætorio † nõ sine dispẽdio causę prouocare permissum sit. m ¶ Sciant igitur cuncti sibi ab iniuriis, & suspectis iudicib⁹, & in capitali supplicio n ac † fortunarũ dispẽdio o ‚puocationẽ esse cõcessam. D. vij. Id. Iun. Med. Theod. v. C. Coss.

¶ *Si appellatio nõ recipit, uel apostoli nõ dantur, ad interponẽdam querimoniam de hoc secundum diuersitatẽ iudicum diuersa tempora statuuntur. h. d. secũdum Bar. uel sic: Tps querimoniæ exponẽdę de iudice, q appellationẽ noluit recipere, uel qui apostolorum copiam denegauit, est quandoq; annus, quandoque sex menses, quandoque quatuor secundum diuersitatem iudicum, ad quos est appellatum Salic.*

¶ Impp. Theod. & Honor. AA. ad Asclepiodotum P.P. L. XXXI.

SI † appellationẽ p oblatam, in qua vel tuæ q amplitudinis, vel vrbicarię prefecturę sacrũ auditorium postulatur, iudex non susceperit, vel suscepta appellatione, apostolorũ copiã denegauerit: ad deponendam super hac iniquitate querimoniam, necnon etiam cõueniendum aduersariũ r exsententia s prolata iuxta antiquum ius annni metas habeat litigator: vel si huiusmodi appellatio suscepta non fuerit, in qua inferiorum t iudicum sacra desideratur auditio: ad hæc eadem faciẽda sex mẽses habeat litigator.

¶ Si verò arbiter u appellationẽ suscipere, aut relationẽ x dare contempserit: quatuor mensium tempora obseruentur: vt iis: quæ statuimus actitatis pareat appellator y temporibus, quæ de appellationibus definita noscuntur. Da. iij. Kal. Apri. Constant. Ascle. & Mar. Coss.

¶ *Si appellatur ad principẽ a sñia spectabilium, cognoscit præfectus & quæstor: & si a sentẽtia clarissimorũ, p̃fectus tantùm. Et a delegato appellatur ad delegantẽ. Et si princeps delegauerit non illustri, & a tali delegato appelleẽ, cognoscit p̃fectus & q̃stor: si uerò ab illustris sententia appelleẽ, per cõsultationẽ principis terminabitur. in quo sententiæ tempus inspicitur. & idem si illustris nõ illustri adiungatur. h. d. Bar. uel sic: Princeps pluribus, intentus, appellationes ad eũ deuolutas cõmittit q̃nq; uni, & quãdoq; pluribus, ut hac lege disponit: & quãdoq; in cõsistorio cognoscit. h. d. Sal.*

¶ Idem AA. Cyro. P.P. L. XXXII.

PRæcipimus † ex appellationibus spectabilium a iudicũ, quę per cõsultationes b nostri numinis disceptationem implorãt, c nõ nostrã vlteriùs audientiã expectari: d ne nostris occupationibus, quibus pro vtilitate mundi à singulorum nõnunquam negotiis auocamur, aliena e defraudari † cõmoda videantur. f ¶ Sed si à proconsulibus, g vel Augustali, h vel comite i Orientis, vel vicariis k fuerit appellatum: virum illustrem præfectum prætorio, qui in nostro est comitatu, virum etiam illustrem quæstorem l nostrii palatii, sacris iudiciis m præsidentes disceptationem iube mus arripere, n eo ordine, ea obseruatione, iisdemque temporibus, quibus cæteræ quoque lites fatali die poit appellationem in sacris auditoriis terminantur: & hoc, o licet quidam prædictorũ spectabilium iudicum p iure concesso, q vt saeri iudices, appellatiões r ac ceperint. s ¶ Quòd si à duce fuerit appellatum: si idem & præses t sit, præfectura necessariò tantum iure ordinario in † sacro auditorio iudicabit. ¶ In his autem omnibus iudiciis, quæ cõsultationum introduximus loco, vel apostolos vel ea, quæ apud eum gesta sunt, contra cuius sententiam dicitur appellatum, suscipere ab appellatorib⁹, & cognitiones indu cere apud viros illustres prædictos iudices, & ea, quæ geruntur, excipere, scribere, scriptaque liti gatoribus edere nostros epistolares præcipimus: officijs videlicet eorũ, u cum quibus x vir illustris quæstor iudicat, exequentibus iu dicata. ¶ Hæc, si appellatio fuerit oblata iudici, qui non ex delegatione, y cognoscit: eorum enim sententiis appellatione suspẽsis, fiat cognitio appellationis a magistro officiorum & quæstore sacri palatij. vt j. eodem. si quando. quæ est contra. & sic non imitatur ordinem aliorum spectabilium.

¶ Impp. Theod. & Valen. AA. Cyro. Præfecto. L. XXXII.

PRæcipimus. Spectabiliũ ‡ i. quæ fiunt a sententijs prolatis a spectabilibus iudicib. Et no. quatuor ordines magistratuum, s. princeps, q est primus, illustres, spectabiles, clarissimi: a quib. si appelletur, dicit hęc lex, ad quos appelletur. & primò si appelletur a spectabili.

¶ Quæ per consultationes. ‡ scilicet appellationes, id est homines appellantes & proponẽtes nobis. Azo.

¶ Implorant. ‡ petunt enim vt nos cognoscamus de appellatione.

¶ Expectari. ‡ sed alium iudicũ, quos statim dices, & hoc ne nostris &c.

¶ Aliena. ‡ appellantiũ, quia male possemus intendere.

¶ Videantur. ‡ sic in authen. de hæred. & Falc. in prin. colla. j.

¶ Proconsulibus. ‡ omnes proconsules sunt spectabiles, vt in auth. de nõ ali. §. fi. col. 2. & de admi. est. §. fi. col. 3.

¶ Augustali ‡ i. præfecto Aegypti, qui dicitur Augustalis: quia ibi primò Augustus cum præfecit, & est spectabilis, vt j. de prin. & mag. l. j.

¶ Comite. ‡ & iste similiter est spectabilis, vt §. de officio comi. orien. l. j. Accur.

¶ Vicariis. ‡ f. eorum.

¶ Quæstore. ‡ hic est illustris, vt in authen. eo. §. illos. collat. 4. Azo. Et not. quòd duo sunt, qui de hac appellatione cognoscunt.

¶ Iudiciis. ‡ quæ agunt in curia principis.

¶ Arripere.] hoc si quantitas excedit decẽ libras auri: aliter vnus solus sufficit, & nõ excedat xx. quia tunc in communi auditorio tractaretur: vt inf. e. l. in ostendis.

¶ Et hoc. ‡ s. verum est, quasi dicat, siue de cã principali cognouerit spectabilis, siue cum ad eum esset ordinariè appellatum.

¶ Iudicũ. ‡ & nunc ab eius sententia appellatũ.

¶ Concesso. ‡ ordinarie.

¶ Appellationes. ‡ ad se factas. Azo.

¶ Acceperint.] vt ordinarij.

¶ Et præses fit. ‡ & sic clarissimus, vt supra, vt omnes iudi. tam ciui. q mi. l. j. potest etiam esse quandoq; spectabilis vel illustris, & tunc est in eo speciale, vt si appelletur ab eo cognoscente vt ordinario vel delegato, q

Appellatio ‡ ab delegato ad delegantem.

illam, quæ est §. eo. l. quoniam iudices.

¶ Inferiorum. ‡ quam tu præfectus prætorio vel vrbis sis, superior tamen est iudicante: vt authen de appel. §. fi. col. iiij.

¶ Arbiter. ‡ id est iudex delegatus.

¶ Relationem. ‡ id est apostolos, quibus refert causam, & dimittit appellantem ad eum, ad quem est appellatum, scilicet delegantem.

¶ Poterat appellator. ‡ accipiendo gesta cum relatione: vt supra eod. l. iudicibus.

qui ex delegatione cognoscũt: ne cesse est eos æstimare iustè necne fuerit appellatum, qui causas de legauerint iudicandas. z ¶ Huic saluberrimæ legi illud etiam consultissimè credidimus inserẽdũ, † vt si priuato, nõ illustri a vni pluribus ve (vt assolet) nostra serenitas adita delegauerit causam, & eius eorum ve definitio fuerit appellatione suspensa, vir quidem magnificus præfectus prætorio, qui in nostro est comitatu, cum viro illustri quæstore temporali b † iudicet die. ¶ Nostri c verò libellenses, quæ apud arbitros d gesta sunt, suscipiãt, cognitiones inducãt, e & ea, quæ gerũtur, excipiant, f scribant, scripta que litigatoribus edant: qui g etiã apud h arbitros (licet illustres sint) ex delegatione nostra cognoscẽtes excipiunt, si in sacratissimo nostri numinis † cõitatu causæ dicãtur.

¶ Sanè si illustrium, ac magnificorum iudicum sententiæ fuerint appellatione suspensæ, eorum, vidélicet, quorum sententias licet appellatione suspendi i per consultationem nostram volumus audientiam expectari, licet anteà k priuato homini (id est non illustri) lite à nobis delegata, is post eà tempore definitionis illustri decoratus dignitate reperiatur.

¶ Eodem l obseruando, & si alter ei m coniũctus n sit arbiter, o qui non illustrem meruit dignitatẽ. Quicquid autem hac lege specialiter † videtur expressum, id veterum legũ constitutionumq; regulis † omnes relictum intelligãt. p

¶ *De appellatione interposita à p̃sidis sñia super statu apparitoris magistri militũ lata, cognoscit præfectus vna cum magistro militũ, etiam si magister ipsi p̃sidi delegasset. hoc dicit. Sali. uel sic: Quando appellatur a sententia lata super statu curialium, statuitur hic quis debeat esse iudex appellationis. hoc dicit. secundum Pau. de Cast.*

¶ Iidem AA. Cyro. P.P. L. XXXIII.

autem illustri delegatur, vel non illustri, qui tamen posteà antequam iudicaret, illustri decorat⁹ est dignitate, de causa appellationis ab eo factę solus princeps cognoscit. Idẽ est si princeps illustri & nõ illustri delegauit. In omnibus autem casibus prædictis cognoscentium iudicum epistolares, & libellenses apostolos, & gesta apud iudices priores ab appellatibus suscipient, & cognoscẽdas apud dictos viros illustres inducent: & q geruntur excipient, & scripta litigatoribus edent, & sniam executioni tradent temporibus fatalium & dierum in causa appellationis seruatis. Quicquid. n. hac lege specialiter non est expressum, legis veteris regulis intelligendum est relictum, secundùm Ir. & hoc iure C. sed iure auth. a clarissimo ad spectabilẽ: a spectabili ad quæstorem, & præfectũ. Si verò a delegato principis illustri, vel spectabili, appellatur ad auiquos Romę iudices. Si a priuato delegato principis ad spectabiles, vt in auth. de ap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§.penul. & fin.collat.4. Sed quid si per errorem alius pro alio appelletur? Respon.si maior vel par, valet tamen non: vt ff.e.l.j. §.si quis.

2 ¶ O casu.¶ Hæc lex nō legitur in scholis.

¶ Vbemus.] CASVS. Contingit aliquādo q̄ iudex delegatus vel ordinarius dubitat ferre sententiam, & consulit principem: & tunc siue exprimat quid ei placeat, siue nihil dixit: sed simpliciter consuluit super quæstione, nō debet prius determinari quæstio a iudice: sed duo patricij vel cōsules cū q̄store debent decidere quæstionē. Ité si duo iudices discordes sint in ferēda sententia, & idcirco consulant principē, iudicij patritij cum quæstore decident q̄stionem illam. Viuia.

b ¶ Iudicauerit. ¶ i. cognouerit ,p iudicando, nā ante sententiam fit relatio, vt §. de relatio l.j. nisi in casu vt ibi dixi, quo etiā casu potest hic loqui.

c ¶ Placeat. ¶ indicare.

d ¶ Adiectum sit.¶ qualiter sibi placeat, est ñ manifesta relatio: alias ñ valet, vt supra de relat.l.j.§.primo.

e ¶ Quæstori. ¶ sicque sunt tres, q̄ examinant, & secundum eorum consilium respondet Imperator, & contra hanc resp̄sionem nō appellatur, vt subiicitur: sed contra sententiam sic, vt diximus §. ¶ d. nouum.

f ¶ Diuersas sententias suas. ¶ in animo concepta, non autem ,platas: quia tunc si sunt delegati, delegans vnam approbaret, vt ff. de re iudicata.l.duo iudices.si ordinarij, valet pro reo, vt in eodem tit. inter pares.

¶ Offerendis. ¶ CASVS. In superiori. l.iubemus, dictum est quòd duō patritij cognoscūt d̄ causa, & ferunt sententiā indefinitè: imo refert se ad hoc, quod dicitur in l. præcipimus, in prin. & §. hinc falubrimæ. Hæc lex distinguitur, quòd si est q̄stio propter decem libras vel minoris summæ, vnus tantū patritius, vel quæstor iudicabit: sed vsque ad viginti duo patritij cognoscet: & si illi duo differentiant, quæstor eis adiungetur. Si verò sit quæstio, quæ excedat viginti, vel si palatio principis ventilabitur: epitolares, id est rabelliones, omnia, quæ agūtur redigere in scripturā debent, & quando iudex cōsuluit imperatorem, & Imperator cōmittit causam, pdictis patritijs, victus & victoria vnusquisq; nostræ mansuetudini retulerit, vel omnes nos consuluerint, quid discernēdum † sit.

¶ *In causis, q̄ sunt usq; ad decē libras auri, solum unus iudex cognoscit. In causis, q̄ sunt usq; ad viginti libras, principii nō mutatur. In causis, q̄ sunt ultra viginti libras, totū auditorij principis expectat. Et ad appellationē introducendam est biennij cōsti tutum, & nouæ ꝓbationes recipiunt. h.d. secundum Bar. uel sic: In appellatione ad sacrū palatiū deuoluta si sit æstimationis viginti librarum auri, & a decē supra cognoscit præfectus ꝓtorio, & quæstor sacri palatij. Si autē sit decē librarū & infra, cognoscit alter eorū tm. si verò sit maioris æstimationis viginti librarū, cognoscit principis consistorū, eaq; sic intra bienniū intimanda: & ab eorum iuna non appellatur h.d. Sali.*

¶ Idem A. Mennæ P.P. L. XXXV.

IN offerendis † prouocationibus, ¶ ex quib. cōsultationum more negotiū in sacrū nostrū palatiū introduci solebat, hoc addē dum esse censemus: vt si quidē nō excedat litis æstimatio † decem librarū auri quantitatē, ex ipsa, scilicet sententia iudicis discernēdā: ¶ non duobus (sicut antea) magnificis iudicibus, sed vni tantummodò, disceptatio negotii deputet.

¶ Sin verò memoratam excedēs quantitatē, viginti libris auri tenuerit minetur: duobus tradatur disceptatio † magnificis iudicib⁹, ¶ viris, scilicet, deuotis epistolaribus cognitionalia certamina excipiēt tibus: ¹ ita tamē, vt si dissentiāt, ᵐ virū illustrē pro tempore quæstorem adhibeāt, vt, eo dubietatē diremente, finiatur negotiū. ¶ His, videlicet, litibus, quarū æstimatio viginti librarū auri quantitatem excedit, in cōmune auditoriū florentissimorum sacri nostri palatij procerū introducendis: † vt tamē secūdum iam statuta liceat quidē nō solùm victo, sed etiam victori consultationē ad vnū, vel duos iudices mittēdam, intra biennii tempus ei vel eis intimare. Post excessum enim memorati tēporis huiusmodi licētiam amputamus.

¶ Quæ verò fuerint ab eo vel eis decreta, nulla prouocatiōe suspēdantur. ¶ Nouas etiam assertiones ¶ à partibus apud eūdem, vel eosdem iudices addi, ad exemplū consultationis ad sacrum nostrum palatium introducēdæ permittimus. D. viij. Id. Apr. Cōstantinop. Decio Cos.

¶ *Si appellatur a duce, siue sit illustris, siue spectabilis, solū magister officiorum cognoscit: & in hoc corrigit l. præcipimus. h.d. secundū Bar. uel sic: De appellatione interposita a duce spectabili uel illustri cognoscit magister officiorū & q̄stor sacri palatij. h.d. Sali.*

¶ Idem A. Demostheni P.P. L. XXXVI.

Si

peraran-dam

† al. nomi-nac

† al. decēt.

† al. nōis

† eam

† al. nois

† al. ſſtoris

† al. ſi hoc † ſi proſpe xerint

† offerre

† posuerit

† al. decēt. nendum

† al. introducendas

Appellatio interiecta intra quod tps dēt incohari.

Du. par-

Concor. l.in c. bo- memo- super tertio, cu- Iustinus. in ne, extra Postula. Feria.

SI quando.¶ CASVS. In l.præcipimus, circa principium dicebatur q̄ si appelletur a duce, præfectus de sententia iudicabit. hæc l. corrigit & dicit, siue sit illustris dux, siue sit dux magister militis, semper a duce appellabitur ad magistrum officiorum & ad quæstorem.

a ¶ Duciano.¶ Hic dicit q̄ si a duce spectabili vel illustri appellet, quæstor palatij & magistri officiorum cognoscent: Et est contra.ē e. l. præcipimus.§.q̄ si a duce. Sol. vt ibi, & nō legit in scholis.

ADDITIO. Hanc l. notat Bart. hic ad quæstionem, q̄ si rex habens ducatum vel comitatum, iudicat vt dux vel comes: appellatur ad superiorem sibi in ducatu vel comitatu non inspecta regia dignitate. hoc ipsum dicit idem Bar. per hanc eandem l. in l. §. si quis in appellatione. in vlt.q. ff. r. Item facit ad aliam quæstionem: Si aliquis episcopus vel clericus alius habeat iurisdictionē a principe, & iudicat vigore illius iurisdictionis: quod ab eo appellat ad principem non ad papā, vbi hic est casus secūdum eundem Bar. hic & in d. §. si quis in appellatione. de quo vide latius per canonistas in c. Romana. §. debet. eo. ti. lib. 6.

AMpliorem. ¶ CASVS. Olim si aliquis appellabat, appellator ante habebat commodū de appellatione, nō aduersarius. verbi gratia: cōueni Titium in xl. iudex condemnauit eum in xxx. si Titius appellabat, iudex appellationis vtei videbatur, ferebat sententiam pro appellatore, nō pro me. dicit Imperator q̄ ego ēt debeo reportare cōmodum de appellatione: quia si Titius dicat se iniustè condēnatum in xx. ego possum dicere quòd dēt condēnari in xl. & iudex appellationis poterit ferre sententiam pro me, si videtur ei, siue fuerit, præsens, siue absens.

¶ SED ENIM. Quando appellatur a minori ad maiorem, debet mitte iudici app. oia acta: & si fit quæstio de 10. libris auri, & post processum causæ appareat, q̄ il la quæstio cōtineat xv & ita videbatur quòd vnus iudex non posset cognoscere, vt §. o. Lin offerendis. Dicitur tamen quòd iudex ap. etiam de xv poterit cognoscere, & ferre sententiam. Viuia.

b ¶ Ipsi vigilantes. ¶ i. ipsi viderent. si in hoc cogitarent tantum quantū nos pro eis cogitamus.

c ¶ Iudicatis. ¶ verum est super eo capitulo, in quo est appellatū: vel cōnexo, non in alio, vt ff. de minor. l. etiam §. ex causa. & ff. de arbit. quid tamē. & §. de transac. l. si ex fabulis. & ad hoc §. c. l. in offe-

SI quando duciano [a] iudicio appellatio fuerit oblata: siue ab ipsa qualitate iudicis, siue ex diuina delegatione viro spectabili duci destinata, siue inter spectabiles idem dux cōnumeretur, siue illustri dignitate decoretur, siue etiam maiore (cùm magisteriæ potestatis homines, necnon consulares sępe, vtilitate publica poscēte, ad huiusmodi curam ,pueniāt) nullo discrimine habito, non dignitatē, sed ducat⁹ magistratū spectari: & ad huiusmodi quæstionem, ¶ nō vt anteà erat dispositum, sed apud virū sublimissimum magistrū officiorum, necnon virum excellentissimum nostri palatij quæstorem, cōmuni audientia proposita, in sacro auditorio more consultationū, viris deuotis epistolaribus excipiētibus vētilari sancim⁹: † nulla veteris legis in hac causa obseruatione custodiēda, sed apud eosdem tantummodò excellentissimos iudices causa trutinanda.

¶ *Appellatur à tāto, & discutiē de toto: quia appellatio est communis etiā parti, q̄ non appellauit. h.d. secundùm Bal. & nō est alibi. vel sic: Appellatus pōt appellationē exercere sicut appellans, & petere suam ī melius reformari in sui fauorem. h.d. vsq; ad §. in refutatoriis. Bar. & Sali.*

¶ Idem A. Iuliano P.P. L. XXXVII.

AMpliorem prouidētiā subiectis conferētes, quàm forsitā ipsi vigilātes [b] inuenirunt, antiquā obseruationē emēdamus: cum in appellationum audatoriis is solus post sententiam iudicis emendationem meruerat, qui ad prouocationis conuolasset auxilium: altera parte, quæ hoc non fecisset, sententiā sequi (qualiscunque fuisset) cōpellēda. ¶ Sācimus itaq; si appellator semel ī iudiciū venerit, & causas appellatiōis suę proposuerit, habere licētiā & aduersariū eius, si quid iudicatis [c] ponere maluerit (si præsto fuerit) hoc facere, & iudiciale mereri præsidiū. ¶ Sin autē absens fuerit, nihilominus iudicem per suū vigorē eius parteis † adimplere. d †

¶ *Gaudent breuitate moderni. h.d. secūdū Bar. uel sic: Libelli appellatorij nō debēt esse verbosi: nec superflua, sed necessaria tm. cōtinere: quibus omissis, puniūtur offendentes arbitrio iudicis. h.d. secūdum primā ex positionem: quæ est magis amica literæ. Sal.*

¶ In refutatoriis [e] autem libellis, qui solent maximè in sacro auditorio prudentissimorū nostrorū procerū recitari, caueant tam litigatores, quā libellorū dictatores verbosis vti assertiōibus † & ea, [f] quæ iam perorata [g] sunt, iterum [h] resuscitare: [i] sed hęc sola eis inserere, † quę cōpēdiosa narratione causas prouocationis possunt explanare, vel aliquid [k] noui continent, vel addere [l] quod derelictū est: scituri q̄ si hoc fuerit prætermissum, non decrit aduersus libel lorū cōditores amplissimi iudicii comperens indignatio, quòd sufficiant [m] gestorum volumina introducta, & virorum spectabiliū magistrorum scriniorum breues omnia apertissimè ostendere.

¶ *Sufficit, q̄ iurisdictio in principio sit fundata ratiōe dubij, licet ī calculo ferēdæ sententiæ appareat aliquid, quod à principio esset obstatiuū iurisdictioni. h.d. secundū Bal. uel sic: Si tempore sententiæ summa reperiatur maior, quam priua facie uidebatur: nō impeditur iudex super toto pronuntiare. h.d. notabilissimus §. ille, quem bene no. secūdum Bart. uel sic: Crescente lite crescit iurisdictio. uel sic: Ratione dubij cognoscit & pronuntiatur ultra iurisdictionem ordinariam iudicantis. h.d. Salic.*

¶ Sed enim † scim⁹ legē nostrā esse ,promulgatā, [n] per quā more consultationū in causis quidē, quæ vsque ad x. libras auri extenduntur, vnum iudicē sancimus supponi, † xx. autē duos sublimissimos † iudices. Sed cū prima q.dē facie videbatur nō tātā summā excedere, [o] in definitiua autem sententia apparebat iudici vel iudicibus etiā maiorem quantitatem debere imponere [p]: nō erat eis possibile formam, qua erant concluſi, excedere. ¶ Sed nos definimus, & omnē eis damus facultatē, si hoc ita fuerit subsecutum: licere eis & ampliorem summam præfata quantitate, in qua dati sunt iudices, excedere: & non ad modum suæ rationis, [q] sed ad veritatis indaginē ferre sententiam: ne tanti iudices quasi vinculis præpediti, nō possint legum veritati & iudiciali vigori per omnia satisfacere. †

De temporibus & reparationibus appellationum, seu consultationum.

TITVLVS LXIII.

¶ *Qui appellat a nominatione, habet decē dies ad appellandum, duos menses ad prosequendum. secūdum, unam lectu. Bal. uel sic: Tēpus exercēdæ appellationis interpositæ*

Codicis.

[a] iudicio ap

[b] inuenirunt

[c] ponere

† adimplere. d †

[e] in

[f] perorata

[g] sunt

[h] resuscitare

[i] sed hęc sola eis inserere

[k] noui continent

[l] quod derelictū

[m] sufficiant

[n] promulgatam

[o] excedere

[p] imponere

[q] sed ad veritatis indaginē

† adscriptionibus

† scribere

† cum

† superponi.

† subtilissimos.

† D. 2. 6. Kalen. April. Cōstātinopoli, Lāp. & Oreste VV. CC. Conss. ita manuscri. sec. Du. Continuatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI quis. CASVS. Nominatus ad munus aliquod, si se vult excusare, debet appellare. Intra verò quod tempus debeat prosequi appellationem, quæritur? Respon. q si absens est, intra duos menses computandos a tempore scientiæ: si præsens est, statim incipiunt currere sibi duo menses. Viuianus.

¶ Si quis per absentiam.] Omitte modo. p absentiam.

b Munus aliquod.] pter tutelam vel curam, vt dixi §. tit. j. l. si ad scribatum. & facit ad hoc l. a qui. Accur.

c ¶ Interponēdæ.] vel propriè. & certe speciale, vel verius, id est interpositæ intra decem dies, vt §. tit. j. auth. hodie. & extenditur cā appellationis in duos menses: & in hoc est speciale: quia al. às alia tempora statuuntur, vt j. l. proxi. & in auth. ei qui. prima est contra l. ff. quando ap. fit. l. j. §. quod in sententiis. Accur.

d ¶ Computanda sunt.] ad exercēdam. & hic accipe per absentiam.

e ¶ Monstrauerit.] qđ est corpso quòd contrarium non probatur, id est contra se monstrabitur, vt & ff. de proba. l. verius, & sic habebit pro singulis xx. miliarib. vnā diē. ff. de verb. sig. l. in itinere. & sic plus habet quàm ille, qui præsens est. & ad hoc §. quomodo & qñ iud. l. ab eo. & est speciale in hoc casu, vt cito per officiales reipublicæ consulat. & ex hac lege pt poni casus in regula iuris, vt ff. de reg. iur. l. vbi lex.

T Empora fatalium.] CASVS. Olim statuta erant tempora in exercenda causa appellationis: & illa dicebantur fatalia: q a fatum, i. morte vel terminū imponebāt causæ: quia si aliquis appellabat a sniа clarissimi vel spectabilis, sex menses dabantur, & hæc tempora dicebantur primi fatalis diei: elapsis his temporibus videbatur termi nata causa vel mortua d rigore iuris, sed de æquitate dabat secundus fatalis dies, cuius secūdi diei tēpora erant 30. & vnus dies, & tertius & quart⁹, & quilibet totidem. dierum, & si appellator non ꝓsequebatur causam appellationis intra illa tempora, adhuc poterat petere reparationem vel refectionē cāæ a principe intra tres menses qui cōputabant a tpe quo quartus fatalis dies elabebat. Si verò appellatum est a delegato a principe tēpora primi fatalis diei erunt: sex mensiū. & postquam est elapsus prior dies fatalis, dantur tres fatales: & tempora cuiuslibet fatalis sunt triginta & vnus. elapsis his temporibus, non potest peti restitutio a principe, sed sententia mandatur executioni. Si autē sit appellatum a delegato præfecti prætorio, vel alterius, primus fatalis dies erit duorum mensium, & alij tres dies fatales. & computabunt in his diebus fatalibus dies feriati. his temporibus elapsis, si appellator non prosequatur causam appellationis, prima sententia remanet firma. Viuia.

a nominatione ad munera, est duorum mensium a tempore scientiæ. h. d. Bar.

Imp. Constant. A. ad Crispinum. L. I.

SI† quis per absentiam[a] nominat⁹, vel ad dutiuiratus† aliorūq; honorū insulas, vel munus assiquod[b] cuocatus, ad prouocationis auxilium cucurrerit: ex eo die interponēdæ[c] appellationis duorum mensium spatia ei computanda[d] sunt, ex quo contra se celebratam nominationem didicisse mō straverit.[e] Nam præsenti, qui factam nominationem cognouerit, & appellare voluerit: statim debent duorum mensium spatia cōputari. Da. viij. Id. Iul. Cōst. A. vj. & Const. Cos. †

¶ *Tempora fatalia introducēdæ appellationis in ueram ipsius prosecutionē secundum qualitatem iudicum a quibus appellatur, diuersa statuuntur. h. d. Bal. uel sic: Si appellatur ab ordinario, ad appellationis ꝓsecutionem inchoandā, primum fatale est sex mensium: & datur alia tria unius mēsis ꝓ quo liber. Et a principe potest i tra tres mēses reparatio postulari: nec partis citatio requirit: si appellat a delegato, eadē sunt fatalia reparatiōe accepta. Sed si appellat a delegato illustris uel spectabilis, primū fatale est duorū mēsium, cætera nō mutant. & si ultima dies cadit in feriatā, ꝓcedens inspicit: & fatalib. elapsis, ꝓ nō appellate habet. h. d. secundum Bar. uel sic: Lex ista tractat de tempore, intra quod debet inchoari processus appellationis. h. d. Paul. de Castro.*

¶ Impp. Theod. & Valent. AA. Cyro Præfect. Præto. L. II.

TEmpora fatalitū[f] dierū prosecuti nr̄i beatitudine credimus emēdāda, vbiq; dilationū materias amputātes. § ¶ Et primi quidē fatalis dies i tpa[h] post appellationē siue viro clarissimo rectore prouinciæ, siue à spectabili iudice fuerit appellatū, sex mēsiū esse iubem⁹. ¶ Quòd si primo fatali die lapsus est appellator[i]: tricesimū primū diē alterū volumus esse fatalē. ¶ Quòd si eo quoque appellator exciderit: tertium similiter, totidem diebus intermissis, fatalē obseruari decernimus. ¶ Quòd si tertius quoque lapsus fuerit tēporalis quartum etiam fatalē post tricesimum primū diem similiter obseruari decernimus.

¶ Quòd si ita contigerit, vt† quatuor fatalibus diebus, qui appellauit, exciderit: tunc intra triū alio rum mensiū spatium à nostro† numine reparationē[l] peti precipimus: qua peritа, nec aduersariū decernimus[k] admoneri, nec tēpora lem[l] diē ad petitionē reparationis numerari, sed triū mensiū spatio ex quarto fatali numerando causam induci præcipimus: licet ante vnū diē reparatio fuerit impetrata: licet allegata in iudicio virorū illustriū præfectorum non fuerit.[m] Nec hoc[n] parti nocebit aduersę: cùm nō dubius, sed notus omnibus dies fatalis[o] appareat. Et hoc† si aduersus viri clarissimi rectoris prouinciæ, vel spectabiliū iudicū sentētias fuerit appellatū. ¶ Quòd si ab arbitro[p] in ꝓuincia ex delegatione sacra discēptāte appellatio subsequat: post priorē fatalē lapsum tres alii tantum fatales dies similiter (vt suprà dictum est) seruabuntur, nulla reparatione a nostro numine postulanda: ita vt nonagintatribus[q] diebus elapsis, iudicata congruę executioni[r] mādētur. ¶ Sin autem ex sententia prætorianæ præfecturæ, vel magistri officiorū, vel ab alio† illustri dignitate decorato arbiter in hac sacratissima ciuitate fuerit delegatus, & appellatio contra definitionē vel sententiam eius subsecuta fuerit: primus quidem fatalis dies duorum mensium, alii verò tres ad similitudinem supradictorum fatalium numerētur. ¶ Qui verò delegatū vel à spectabili iudice seu præsidе prouinciæ arbitrum† appellauerit:[s] primum quidem fatalem diem duorum mensium, tres verò alios ad similitudinem prædictorum fatalium dierū habeat. ¶ Illud etiam circa obseruationē fatalium dierū custodiri decernimus: vt si fortè tēporales in feriatos dies quoquo modo inciderint: præcedētes[t] eos dies vt tem porales à litigātibus obseruētur. ¶ Quòd si quis secùs ac iura præcipiunt, lapsus dies fuerit tempora lis, & hoc primo loco, vel à præsente aduersario, vel etiam à iudice† si solus litigat[u] appellator, fuerit oppositum, probatumque: pro eo habebitur appellator acsi sententiam quoquo modo non coactus susceperit. D. xij. ka. Mai. Val. A. v. & Anato. † Cos.

IN AVTH. de iis, qui ingredi. ad appella. §. j. col. v. cōstit. xj.

¶ *Hæc authen. dicit q tempus exercēdæ & finiēdæ appellationis est annus, & ex cā scilicet impedimenti est biennium: intra q tempus utraque & altera pars potest cām prosequi: quo tempore trāsacto, iudice appellationis nihil pronūtiante, sententia pri ma transit in rem iudicatam. Si ergo appellans sult, absense aduersario, pronuntiari, ne sententia prima confirmetur, debet ultimo mense comparere, & facere aduersarium citari. Iudex verò sententiam infirmabit uel confirmabit prout acta dictabunt, absentē semper propter absentiā condemnando in expensis. h. d. Bald.*

EI qui,† appellat, impertitur annus, intra quem secundum se[b] cōmuniterve cū aduersario litem exequatur: aut si iusta causa[c] intercesserit, alius annus indulgeatur:[d] quo[e] transacto, lite non completa,[f] rata manet[g] sententia. ¶ Appellatore cessante, cùm vnus mensis[h] supereſt ex biennio: licet victori ingredi, vt reus quæratur: quo siue inuento, siue non, suas afferat[i] allegationes: & vel confirmetur, vel rescindatur sententia: in omni casu[k] absente in expēsis condemnando se cundum tempora fataliū dierū.

¶ Neutro[l] verò occurrēte, post secūdum fatalem[m] permanet sententia rata.

IN AVTH. de appellatio. §. j. collatio. viij. constitu. j.

¶ *Ista authē. dicit quòd, pēdēte cōpromisso, tēpus instantiæ appellationis non labit quotcunque annis durauerit cōpromissum. Bal. uel sic: Non currit tēpus ei, qui sempr litigat etiam corā arbitro. h. d. Bar. uel sic: Si de causa appellationis compromittatur, tempora interim non currunt. h. d. Salic.*

Facit ad hunc §. gl. in c. bonæ memoriæ. super verbo, citari. & musi med. extra de postulā. Not. secūdum man. in ii. de adoptatis. authen. ut hāc in intelligendā. nedū in appellando, sed etiā in appellatione ꝓsequēdi.

Du. Anatolio const.

Concor. cū hac authen. c. cū Romana. extra de appella.

a Iusta causa.] quæ non posit exequi liteli.

b ¶ Indulgeatur.] à lege. & sic nō est opus restitutione in integrum.

c ¶ Quo.] scilicet secundo anno: & sic sunt duo fatalia. Sed olim plura licet breuiora: vt hoc titu. l. ij. & fin.

d ¶ Completa.] i. non concluso & renunciato.

e ¶ Manet sententia.] ac si non fuisset appellatum: vt infrà eodem, l. finali. §. fin. in fine. & in hac lege, tempora. i. fine. & §. titulo. j. l. si contra maiorem. Et hoc casu actio in factum datur ex sententia prius lata: licet quando secundo sententiaret, aliud esset secūdū quosdam: vt nota. ff. de iis, qui notan. infa. l. furti. §. j. Sed quid si iusta causa etiam secūdo anno fuerit impeditus? Respon. datur restitutio ex clausula generali ff. ex quibus cau. maio. l. j. in fine. & in corpore vnde sumit. §. primo. ibi, quid enim agere oportebat &c. & ita primus, & secūdus annus datur a lege: tertius & alij per restitutionem. & sic vltra biennium extenditur, sicut etiam in aliis casibus, quos habes statim in authen. si tamē &c. & in authen. sed & lis. & in authen. si appellatione.

f ¶ Vnus mensis.] & etiam ante si vult: vt j. eod. l. fin. §. nulli licentia. Sed certè illa loquitur in introducenda, non in exercenda.

g Afferat.] actor.

h ¶ In omni casu.] Siue rescindatur, siue confirmetur, & gratias agat Deo, quod in principali causa seruatur ei (quanquam absenti) iustitia: vt

in corpore. §. j. in fine.

i ¶ Neutro.] id est nec actore, neque reo veniente.

l ¶ Post secundum fatalem.] id est post biennium: & idem si tantum S datus est annus.

I tamen.] CASVS. Hæc authen. dicit. Si contingat quòd fortè in medio tempore fataliū, id est duorum annorum, qui dati sunt ad appellationem exercendam, ipsi litigatores eligant arbitros: non currit tempus: quia litigandi non currit tempus. Viuia.

m ¶ Ex cursu temporis.] nec ei currit tempus, qui semper litigat, vt supra. de inofficioso testamento. l. contra maiores. § Ed & lis.] CASVS. Superiores auth. locū habent, quando lis ventilabatur coram aliquo iudice: hæc appellatio uentilatur coram principe. dicit enim quod lis, q̄ mouetur corā principe, potest moueri omni tempore, donec Imperator præcipiat quod illa causa determinetur. Viuia.

o ¶ Intacta.] Hoc etiā olim erat, ut j. eo. l. fin. §. si tamē. & intelligūt quidam (vt Io.) hāc authen. quando ille qui appellauit, notum fecerat principi, aliàs non esset sine damno moræ. Alij dicūt contra, quod qui metuit sententiam, debet notificare vt confirmetur uel delegetur, non appellās. & pro eis est † auth. de iis qui ingred. ad appel. §. illud quoque. col. v.

¶ SEQVITVR ALIA AVTH.

¶ *Si appellatione. alias incipit. Itē si appellatione. q̄ est in corp. ut spon. lar. §. hoc quoq;. coll. ix.*

SI appellatione.] CASVS. Si appellator, vel altera pars, aut ambo simul veniant ad iudicē appellationis, etiam vltima die fatalium, & iudex nolit eum vel eos audire: nullum fit præiudicium partibus i hoc: quia postea etiā poterit examinari cā appellatiōis: cùm stet per iudicē quo minus appellatio exerceatur. Viui. p ¶ Nouissima indutiarum die.] id est in ultima dilatione.

q ¶ Nullum præiudicium.] imo uidetur rata sententia, vt suprà eodē auth. ei qui. Sed hic stetit per iudicem, ut ff. ex qui. cau. maio. l. sed & si per prætorem. §. ait prætor. & dedam. ff. sect. l. si finita. §. ele

Concor. glos. super uerbo, pro latam, in c. veniens. de renunti. & in clemē. quādiu. de appell.

¶ *Si stat per iudicem appellationis, nō currunt fatalia. Bald.*

¶ *Si stat per principem, non currunt tpa appellationis, donec princeps constituat qs cognoscat. Bald. uel sic: In consistorio principis currit tempus intimandæ, sed non introducendæ appellationis donec cōstituat quis cognoscere debeat. h. d. Sali.*

SEd & lis, quæ speratur in consistorium principis inferri, absque damno moræ maneat intacta,[o] donec ipse faciat eam introduci, & à proceribus secundum morem dirimi.

IN AVTH. vt sponsa. larg. §. hoc quoque. colla. ix. constit. ij.

¶ *Si stat per iudicem appellationis, nō currunt fatalia. Bald.*

SI appellatione secuta, nouissimo inducіarum die[p] aut pars vtraq;, aut solus, q appellatione vsus est, occurrerit, & suam præsentiam manifestauerit iudici futuro appellationis examinanti negotium, vel eius consiliariis, aut iis, qui lites intromittunt, & iudex in definitis diebus cum susciperе differat: nullum[q] præiudicium partibus, aut vni earum ex hoc penitus volumus fieri, sed post hoc examinari appellatiōes huiusmodi, & legitima sententia terminari.

¶ *Ad appallationem exercendā post tempora statuta suprà eod. l. ij. non concedun*

ganter. Sed certè authen. illa, ei qui &c. loquitur quando stetit per iudicē: vt in cor. de iis, q ingred. ad appel. circa prin. col. v. Sed certè nec ibi prohibet vltra biennium prorogari in eo quod dicit, si steterit per iudicem. Siue ergo steterit per principem, non currit tēpus: vt §. authen. sed & lis. fine per alium iudicem, idem est: vt hic: quod intellige quātum ad effectum, nam datur restitutio: vt ff. ex qui. cau. maio. l. si per prætorem. §. j. ait prætor. In causa principali non datur restitutio post triennium: vt §. de iudi. l. properandum. §. fin aurē vtraq;. Sed quid si steterit per alium? Respon. nihilominus currit tempus. Sed agitur cōtra eum de dolo: vt ff. de dolo. l. arbitrio. §. dolo. se d si ille non esset soluēdo, restitueretur ad litem: vt ff. de eo, per quem fac. est. l. fi. Accur.

NEmo.§ CASVS. Hæc lex corrigit primam in hoc quòd prima dicebat quòd elapsis primis fatalibus debus poterat peti reparatio, siue restitutio causæ: hic dicit quòd reparat o nullo modo petatur: sed appellator statim cum appellat, vel intra medietatem temporis quod datur ad appellationem prosequendam, vel exercendam debet appellationem exercere.

a ¶ Fructuam consultationibus.§ id est appellationib.& sic ponitur continuum pro continente, secundum Ot.

b ¶ Statuti.§ vt supra,l. proxi.

c ¶ Sub prætextu.§ nedum per rescriptum.

d ¶ Vigilanti diligētia.§ ablatiuus. Et sic not.q p hanc legem corrigitur superior, in eo quod de reparatione dicit.sed hic per vltimam in primo respon.& vltima per auth. ei qui.

e ¶ Statim.§ vt supra,l. proxi.

f ¶ Dimidiam partē.§ f.vltimi fatalis.& hoc est consilium secundū quosdam : nam in vltimo die potest venire, & facit ad hoc, ff. de euict. l. si rem quam.§.quolibet.& j.e.l. fin.§.& cum antea.

ADDITIO. Aduertas quòd hæc glo.diceret verum, si ista l. intelligeretur de tempore constituto ad incipiendum processum super appellatione, sed veritas è vt dicit hic Bar. q̄ loquitur de tēpore constituto ad appellationem intimandam,seu producēdam, & ideo de hoc produci ante medium illius termini cōstituti, vt §.tit.j.l.in offerēdis. & j.e.l.fi.§.in his, & ita secundum eum tenebat Iaco. Butr.& ét Iac.de Are.

PEr hanc.§ Continet tres partes. Primò dicit q̄ non allegatum in causa principali,pōt allegari, dummodo non sit omnino nouum & in primo iudicio nō deductū : sed sit ab illo, quod erat deductū depēdēs.& hoc vsque ibi,Sed & si. Secūdò q̄ non probatum potest probari, vsque ibi, Quo exercitatis. Tertiò redditur ratio ad vtrunque. Paulus de Castro.

CASVS. In causa appellationis vtraque pars inducere potest nouas probationes vel exceptiones: dum tamen hæ probationes nō pertineant ad nouum cap.sed ad primam causam,in qua erat appellatum. Viuia.

g ¶ Consultationibus.§ id est appellationibus. & sic ponitur quod continetur,pro eo quod continet.

h ¶ Assertionibus.§ scilicet ex parte actoris: puta,replicationibus.

i ¶ Exceptionibus.§ scilicet ex parte rei : & ad hoc §. titu.j.l.amplioré. in princ.& in fi.& l.in offerendis.in fi.

k ¶ Ad nouum capitulum . § id est nouiter acquisitum . & pro hoc ff.de iudic.l.non potest.sed ante appellationem potest, secundùm Iaco. quod non placet. Alij dicunt nouum capitulū,id est res nouiter peritæ: vt si primò petebam bouem: nūc peto equum vel asinū. Item primò exceptionē super vno,nunc super alio : & ita super diuersis. sed super eadem re potest etiam nouam exceptionem opponere : vt si primò exceptionē rei iudicatæ nunc iurisiurādi,vel alia opponatur: & idem in intentione sic ex parte actoris. vt si primò dixerā quòd res pertinebat ad me iure dominij ex traditione facta à Seio:nūc possum dicere, facta est à Mæuio : vel per p scriptionem, vel ex legato. Vel si reus opposuit exceptionem pacti facti de non petēdo,& probauit. possum opponere pactum factū de petēdo: & hæc opinio vera. Tertij dicunt nouum capitulum, quādo nouam intētionem vel exceptionem propono, etiam super eadē re petēda vel excipienda, vt si in prima cā egi quasi per vim mihi aliquid fit ablatum,nūc dico quòd per furtum,nō possum: vt argumen. ff. de iureiuran.l. duobus.

§ statuta ¶ nocendi

¶ neque

Diuisio

Exceptiones nouas an liceat opponere i cā appellationis.

§.exceptio. Vel si primò egi de incisione arborum lege Aquilia.secundò quòd vi aut clam. ex eodem facto. Vel opposui exceptionem ex aliquo facto puta pactionunc opponо doli de eodē facto. hoc non placet,cū ex primo pendeat; sed secunda placet. Dic ergo quòd si in causa principali exceptionem non opposui,vel opponam nō probaui: postmodū in causa appellationis nō opponam,& opponam p̄babo. Cæterum si de alia re vellem disputare quā prima, quæ est in iudicium deducta, nō audiar. Vel dic vt diximus de coniunctis. ff. de minoribus. l. etiam.§. ex causa. sed Alexander papa statuit super nouo ficere, sed nō super veteri capitulo, vt in c. fraternitatis . extra. de testi. Sed capitulum fortè p assertione intellexit, vt statim dices.

l ¶ Sed & si qua.] supra quando non opposītam exceptionem vel assertionem opposuit : nunc quando opposītam prius in causa principali, deinde in causa appellationis probat.sed vtrique dicto opponitur. Nōne omnia debent esse in eodem statu: vt supra de appellatione nibus. l. appellatione? Respond. fallit in hoc, vt supra de appellatio. l. eos. §. si quid. Item cum aperti fuerint testes in prima, quomodo producentur alij, vt in authen. de testibus.§. quoniam verò. collat. septima. quæ est contra ? Sed hoc corrigitur secundū Albericum, q̄ a est eadem ratio suspicionis. Alij dicunt quòd hic in prima probauerat tantùm per instrumenta, aliàs secus, vt ibi. Tertij dicunt q̄ post apertura tam in principali causa, quàm appellationis, possunt produci super nouis capitulis, dum tñ oriantur ex veteribus, & illis coniuncti sint, & etiam primi testes dummodo iterum iurent : sed super veteribus non potest amplius etiā in causa appellationis probationes per testes inducere. Tu dic quòd in prima nō potest post aperturam, nisi in nouo capitulo : vt extrà de testibus. cap. fraternitatis. & de fide instrumentorū cùm Ioannes. nisi in casu: vt in matrimonio. vbi etiam producuntur post aperturam testiū : vt extra de testibus, ex tenore. Sed in causa appellationis potest tam vetera probare, quàm noua coniuncta: vt hic dicit. Nec obstat dictū auth. quia causa appellationis est alia quàm prima: vt diximus supra de procurato. ita demum. & facit ff. de appellatio. l. scio.§. quid ergo.

ADDITIO. Tu dicas quòd de iure canonico sicut in prima causa nō possunt publicatis attestationibus iidem vel alij testes super eisdem capitulis, vel directò contrariis producī: ita nec in causa appellationis : vt dicto capitu. fraternitatis. extrà de testibus. cùm non minus in appellationibus, quàm in causa principali suborna io sit timenda : vt in clementi. ij. de testibus. at super nouis articulis respicientibus actionem primam, producī possunt iidem vel alij testes in causa appellationis: vt dicto cap. fraternitatis. & hic.

CVm anterioribus.] Diuiditur in tres partes. In prima loquitur de tempore appellationis inchoandæ, vsque ad §. in his autem. & ibi loquitur de tempore appellationis inchoandæ , vsque ad §. si tamen. ibi de tēpore appellationis exercendæ. vsque in finem. & cum ista vltima parte iunguntur omnes authenti. Iaco. Butr. & Bald. CASVS. Lex secunda statuit tempora fatalia indistincte: hic distinguit : quia primus dies fatalis est sex mensium, si fiat appellatio de Orientalibus partibus. si non ex Orientalibus partibus , primus fatalis dies est iij. mensiū. alij tres fatales dies dantur: sicut in superiori lege: & pōt peti reparatio, vade videt eorrigilex

Testib. publicatis, alij non sunt producēdi.

Testes amplius possunt produci in causa appellationis.

Diuisio.

1 Hæc vltra secundū hic.& in c.fraternitatis. extra de testi.

† Materia huius tractatus in c. fraternitatis. extra de testi.

† additionibus.

† al.hac regula vrbe

† deorum

† al. decē

† coneedē diluat

Fatalia erunt olim quinque. † al. ānem

† Ratio est dicit Bart. quia illi ca quia fiat ad voluntatē dēnonū, vide glo.in cl.d.bap. & eam effe.

† al.getib.

† testimonium

rigilex illa, nemo. & si aliquis impeditus necessitate, nō potuit venire ad fatalem diem : sufficit si veniat post per sex dies.

Item §.lin offerendis: statutum fuit biennium, intra quod fieri debeat relatio ad iudicem appellat. hæc l. dat annus. & si appellator noluerit prosequi causam, poterat lis, quæ mouebatur in consistorio principis perpetuo exercerī. Item si vna pars est absens, non potest obiicere aliquid, nisi ostendat se prosequi voluisse causam, sed stetit per iudicem. si tamē partes faciant inter se pactū quòd nullus earum appelleet : tale pactum valebit: Viuianus.

a ¶ Impertitus est.§ f. lex mēsium prins: & post eā separatim aliorū sex : vt supra eod.l.in princi pio.

b ¶ Spatium eis indulgeri.§ aliàs trium mensiū spatium.

c ¶ In suo robore.§ sic ergo reparatio habet locum per hanc legem, & sic corrigit quod est §.e. l.nemo. & hoc per auth. ei qui.

d ¶ Et cum antea.§ no. hic q̄ cum quinq; essent olim fatalia computata reparatione, in fine cuiuslibet accipiebatur vnus dies, qui appellabatur fatalis, & sic erant quinq; dies fatales, in quibus debebat exerceri causa appellationis. Acc.

e ¶ Eueniebat.§ f. eundem diem, &c. quod est §.& quod hic subiicit, est interpositio.

f ¶ Appellationum .] impediendarum.

g ¶ Ante quartū diē.§ i. inter quatuor dies ante fatalem, & in ipso fatali, vel post fatalem inter quos dies veniens appellator auditur.

h ¶ Post quinque dies.§ i. post fatalem per quos, &c. vt in euangelio, & manifit ibi duos dies.

i ¶ Officium.§ i officiales.

k ¶ Vt decem fatales.§ id est quinque præcedentes,& alij quinque sequentes fatalem, vt supra dixit. Sed contra huic §. supra eodem l. nemo vbi dicit vt gesta aut statim post appellationem, aut ante dimidiam partem temporis præbeantur. Solu.hic corrigit. sed hodie seruatur.hēti. ei qui appellat.in fine.supra eodem.

l ¶ Constitutum est.§ vt §.titu.j.l.in offerendis. & sic hodie.& hic corrigit, vt ibi dixi. Alij hic dicunt de tempore appellationis exercēdæ,& sic datur annus: vt hic, nisi sit similis cursus ad appellatiōes exercēdas impertitus est,[a] necessariū nobis visum est huiusmodi spatijs iustū imponere libramentū. Sācimus itaq; si qdē ab Aegyptiaco, vel Libyco limite, vel Orietali tractu vsq; ad vtrasq; Cilicias numerādo, vel Armenijs gētibus, & oī Illyrico cā fuerit more appellationū trāsmissa : primum semestre spatiū in antiqua definitione permanere, & nihil penitus neq; deminui, neq; accrescere. ¶ Sin autē ex alijs nostri imperij partibus. siue Asianę, siue Pōticę, siue Thraciæ dioeceseos lis quocatione suspēsa, in hāc [b] regiā vibē pueniat: pro semestri spatio triū tantūmodò [c] mēsiū spatiū eis indulgeri, alijs triū mensiū spatijs, id est nonaginta & tribus diebus similimodo sequētibus : siue semestre impetiatur [d] tēpus, siue tres priores mēses secundū locorū definitionem, quā designauimus. ¶ Sed & alijs tribus mēsibus, q̄ ex reparatione ab aula cōcedi [e] solēt, in suo robore [f] duraturis, & prioribus accedētibus: vt partim annale numeret, partim nouē mensiū spatiū consequat. ¶ Et cū antea [g] in fine [h] cuiuslibet cunq; tēporis vnus fatalis dies ex antiquis legibus cōstitutus esset, & sæpè eueniebat [i] cū multæ sint occasiones mortales appellationū [k] vel ægritudine, vel spatij prolixitate, vel per alias causas (quas nec dici nec enumerari faciles sit: [l] eundem diem fatalē non obseruari, & lites expirare, & huiusmodi luctuosis infelicitatibus patrimonia hominū titubare: pp hoc fortunæ releuantes insidias, sancimus nō in vnū diē fatalē stando esse in posterum, sed siue ante quartū diē [m] fatalis luminis & ipsum fatalē, siue post quinq; dies ex quo ortus fatalis essluxerit, appellator venerit, & litē instituendā curauerit, & eā in cōpetens iudiciū deduxerit : legi videri satisfactū, nec ingemiscat mortuæ causæ dispendio, sed nostro gaudeat beneficio, cùm nobis cognitū sit etiam ex errore calculi dierū quē officiū [n] habuit, sæpe esse causas periclitaras : quod in posterū nō fieri ex remedio legis præsentis sperā dū est. Eodē bñficio & in oīb⁹ fatalib. alijs, qui vel à pedaneis iudicibus, vel ab alijs dantur quos leges suis sanctionibus enumerauerūt, custodiendo vel obseruando : vt decem fatales [o] dies p vno vbiq; instituantur. [p]

¶ *Vbi olim biennij dabatur ad introducēdam appellationē in consistorio principis , per hāc legem datur annus tā appellatori, quā appellato, si voluerint causam introducere.d.d.Salicetus.*

¶ In his autem casibus, in quibus biennium constitutum est, [q] quatenus more consultationum in regia vrbe sub communi audientia florentissimorū sacri nostri palatij procerum ventilentur: biennij metas, vni⁹ anni termino coarctamus: vt intra eum & gesta colligere, & ea viris deuotis epistolaribus tradere, & refutatorios libellos [r] (si voluerint) offerre, & litē in sacrum nostrum consistorium introducere cogantur. Nulli [s] licentia deneganda victrici parti, si voluerit, secūdū qđ iā cōstitutū [t] est, etiā prematurè causam inducere: neq; annali spatio expectato. *

¶ *Si in cōsistorio principis cā appellationis est inchoata, tēpora, quibus ius nō redditur ipso iure non currunt.d.d.Sali.*

¶ Si tamen in nostro sacro consistorio lis exordiū cœperit : etiam si nō fuerit in eodem die completa: tamen perpetuari eam concedimus : cùm iniquum sit propter occupationes florentissimi ordinis, quas circa nostrę pietatis ministeria habere noscitur, causas hominum deperire. *

¶ *In appellatione exercēda alibi q̄ in cōsistorio principis, dat annus: quo elapso, firma manet prima sententia: nisi iusta cā fuerit appellator impedit', quo casu, dat secūdus annus: in quo ommem suā diligentia debet facere appellato præstando iudici, ut p sequat. Et in cā appellationis ē speciale, ut possit absque litis contestatione ferri sententia. Item statuta in causa appellationis, habēt locū in causa supplicationis interposita à præfectō prætorio. Hoc dicit usq; ad §. sin autem. Salicetus. vel sic: Hic dicitur quòd exordium imponitur causæ appellationis, una tātùm parte præsente, dummodo interueniat citatio. d.d. secundum Bal.*

¶ Illud etiā [u] meritò addendum huic legi censemus, vt si quis [v] fatali die apud appellationis iudicem introductus, (siue ex parte vna, siue cognitionaliter) causæ appellationis imponat exordium, [w] deinde, relicta ea, discedat, & in desidia reliquum tempus permaneat, & annale [x] tempus post inchoatam [y] litem præterierit, victore neque sententiam ad effectum perducere valente, propter litem iam inchoatam, neque iam terminum accipere inueniente, [z] cùm appellatoris absentia eam finiri non facilè concedat : huiusmodi iniquitatem amputantes (cùm aduersarius potest etiam

† al. nulla

Hoc emē datur nou. 126.

Appellationis exercēdæ tps a quo tepore currit.

iusta causa, quare datur alius annus, vt j.§. illud. & §.e. authē. ei qui. Item secundum primum intellectum est cōtra. §.e.l.nemo. sed hoc ex specialib. causis. Ac.

m ¶ Libellos.§ i preces, vel forte.i. apostolos, vel refutatorias preces , de quibus dicit §. de rela.l j. Sed contra authen. ei q. Sol. vt ibi soluitur.

n ¶ Constitutum est.§ vt §.e.l.nemo.

o ¶ Deperire.§ vt §. eo. auth.sed & lis.

p ¶ Si quis.§ scilicet appellator.

q ¶ Exordium.§ dicunt quidam appellator. Vel dic iudex. Et not. hic imponi exordium vna tantum parte præsente, & rē inchoari: vt hic subiicit. quod sit p citationem alterius partis : quod facit ad hoc quod dicimus . ff. de iurisdict. omn. iud. l.& quia. Sed hoc speciale in cā appellationis. vt hic subiicit, & sic in alijs non est ita, sed demum lite cōtestata, datur initium causæ, vt i auth. de liti. §. ivero initium. col. 8.

r ¶ Annale .] quod est computatis quatuor fatalib.& tempore reparationis, vt §.e.l.a. in prin.

s ¶ Inchoatam.] sic nota q̄ tempus appellationis exercendæ nō ex die sniæ latæ vel appellationis factæ : sed inchoatæ currat, & sic multo tpe posset durare. & sic est contra. ar.§.e.l.a. Vel dic q̄ incipit currere a tēpore appellationis factæ :& q̄ hic dicit peritū. præteriisse noscatur an cucurrerit a tpe appellationis, sic supra, de hæred. instituen. l. fin. Vel dic q̄ appellator debet prosequi causam a tēpore appellationis vsq; ad annum : & si non fecerit, rata manet sententia prima, nisi ex iusta causa detur alius annus. Sed fi intra annū vel biennium sibi datum ad iudicē appellationis eat appellator . & item inchoauerit, & postea deseruerit, tunc ab eo tempore incipit currere, quo litem inchoauit, & finitur anno : nisi ex causa detur alius annus, & secundum hoc etiam vsq; ad quadriēnium poterit durare.

ADDITIO. Tu dicas quòd hodie tempus prosequendæ appellationis currit a tempore appellationis interpositæ, vt in authen. ei qui. & ibi hoc notat Bart. supra eodem. & in clementi. sicut, vbi de hoc plenè per gl. magnam, de appellationibus.

t ¶ Inueniente.§ scilicet inchoatam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Priuilegium. ¶ non est ergo ita aliis, vt diximus ¶. de iis, qui ad eccle. confu. l. fina.
b ¶ Ex vna parte. ¶ & sic lite non cõtestata.
c ¶ Possessorem. ¶ vt ff. de iis q no. inta. l. furti. ij. respon. & ¶. ti. j. l. si cõtra maiores. &! quoniam nonnulli. & in authen. de appel. colla. viij. in prin. & de iis, q ingre. ad app. ¶. si verò neuter. col. v. & ¶. eo. l. ij. in fine. fed fecus in excusatione tutorum: quia & si illam non prosequor, tamen non ex quo datus, sed ex quo fui iussus gerere tencor. vt ff. de excu. tut. l. ¶ is qui.
d ¶ Per iudicem. ¶ vt ¶. eo. auth. si appellatione
e ¶ Inexorabilem. ¶. in excusabilem. hoc est, in quã nõ poterat excusari.
f ¶ Annale. ¶ vt ¶. eod. authen. ei qui. Accur.
g ¶ Retractandis. ¶ non aliter. vt ¶. de senten. præsec. prætorio. l. j.
h ¶ Scriptura. ¶ vel sine scriptura. vt ¶. de pact. l. pactum. quod bona.
i ¶ Nemini. ¶ idem & si vnus tantùm hic conuenit. vt ff. à qui. app. non licet. l. j. ¶. si quis.
k ¶ Mutigari.] nor. fic & ff. de fer. l. j. & ¶. d pact. l. siquis in cõscribẽdo. & ¶. de don. ante nup. l. si cõstante. in prin. fed ar. contra. ff. quorum legã. l. j. ¶. quod aũt prætor voluntate. & ff. iud. solui. l. cum apud. & ff. de postul. quos prohibet.

Concor. gl. in c. veniẽs. in ver. sufficiẽs. d renũ. & ij. q. 6. appellatores. ca. per vias de appel.

al. euidẽtissime

auctoritatem.

Du. Cõst.

Snia fecũda si cõcordat cũ prima, q̃ istarum valet.

Snia fecũda lata p̃ primã, quare nõ valeat.

¶ QVANDO PROVOCARE &c.

¶ Superiori titulo q̃n appellatione rescindit sententia dixit: nũc quãdo ipso iure est nulla.

CAtam. ¶ CASVS. Egi rei vendi. & succubuit: an teneat sententia, si ostendatur alia in contrarium prius lata, à qua nõ fuit appellatum, quærit? Dñ q. nõ: nec ab ea necesse est appellare. l ¶ Lata sit. ¶ vt quia hic iudicauit rem meam esse, prior nõ esse. fed q. d si cõcordauit secũda sententia cum prima? Videt valere secũda, cũ non sit ꝓhibitũ. ar. ff. ex qui. causis maio. l. necnõ. ¶. q. eis. Nã leges dicẽtes nõ posse renocari primam per aliã, nisi ꝑ appellationẽ, loquuntur quãdo secũda est contra primã: vt ¶. de sent. l. post sententiã. & ¶. senten. rescin. non possl. j. & ff. de re iudi. l. præses. & ¶. de execut. rei iudi. si vt proponis, sed in casu fallit, quo renocatur prima, a qua appellatũ nõ est ꝑ secũdã; quia dubitabatur an primo fuisset iudicatũ & i secũda iudicat nõ esse iudicatum: vt ff. quæ sen. fine appel. l. j. in pri. sed quæ est ratio q. non valet? R. fi. dicũt quidã q. prima transierat in rem iudicatã, & facie batiam ius: vt ff. de condic. inde. l. eleganter. ¶. si post rẽ. & sic secunda non valet, quasi contra ius constitutionis lata: vt ff. quæ sent. sine appel. l. ¶. j. quod non placet: quia in secunda non est expressus error: minimè præsente appellatore litẽ exercere, q̃a hoc ꝑ speciale priuilegiũ eius est, qui appellationi exa minandę præsidet, posse & ex vna parte b ¶ causam dirimere) iubemus eundem appellatorẽ, nisi ob seruauerit iudiciũ, & causam vsq; ad finẽ peregerit: sed & si per eũ steterit quominùs omnia litis certamina impleantur, appellatione desiaudari, & sententiã contra eũ latam in suo robore durare, & ad effectum perduci, tãquam si ab initio minimè fuerit ꝓuocatũ: c nisi ipse appellator cuidẽtissimis † ꝓbationib. posset ostendere se q̃dẽ summa ope nisum, voluisse litem exercere, per iudicẽ autẽ stetisse, vel aliã inexorabilẽ e causam subsecutã, propter quã hoc facere minimè valuit. Tũc etenim aliud ei annale f tempus indulgemus: quo effluẽte, & lite minimè finem accipiente, cadere eum de appellatorio iuuamine disponimus: cùm sit ei apertissima facultas, & nostrã adire maiestatem, & tarditatem iudicis † in querelã deducere, & nostro beneficio perpotiri.

¶ Statuta in causa appellationis habent locum in causa supplicationis interpositæ ꝑ perfecto prætorio. h. d. Salic.

¶ Cui consentaneum est, vt & in sententiis omniũ amplissimorũ præfectorũ prætorio ex diuino oraculo retractãdis, g eadẽ obseruatio, quæ supradicta est, post ingressum vnius vel vtriusq; partis, tam propter absentiã personarũ, quã propter statuta tempora, teneat.

¶ Iuri appellandi potest ꝑ pactum renuntiari, ac etiam cõueniri ne illum fatale seruetur. h. d. notabiliter secundum Sali.

¶ Sin autem partes inter se scriptura h interueniẽte pacisc ẽdum esse crediderint, nemini i parti licere ad prouocationis auxiliũ peruenire, vel vllum fatale obseruare: eorum pactionem firmam esse censemus. Legum etenim austeritatem † in hoc casu volumus pactis litigãtium mitigari. k D. xv. Ka. Decẽ. Cal. Decio, V. C. Cõs. †

Quando prouocare non est necesse.

TITVLVS LXIIII.

¶ Contra sententiam quæ trãsiuit in rẽ iudicatã pronuntiari non pot: ideo à pronuntiato appellari opus nõ est. h. d. Sal. nel sic: Sententia definitiua lata cõtra aliam sententiam ualidam, & quæ trãsiuit in rẽ iudicatã, est ipso iure nulla: nec ẽ necesse ab ea appellare, & exceptio nullitatis ꝑdit executionem a sententię si offerat parata ꝓbatio nullitatis h. d. Pau. de Cast.

¶ Imp. Alex. A. Apollinari, & aliis. L. I.

EAtã † sententiã dicitis, q̃ ideo vires nõ habere cõtẽdi tis, qd̃ contra res priꝰ iudicatas, à quibus ꝓuocatũ nõ est, lata sit. l Cuius rei ꝓbatio nẽ si ꝓmptã habetis, etiã citra ꝓuocationis adminiculũ, quod ita pronuntiatũ est sententiæ auctoritatem † nõ obtinebit. m PP. viij. Kal. Apr. Alex. A. Cos.

¶ Sententia lata cõtra ius cõstitutiõis, est ipso iure nulla: secus si cõtra ius litigatoris. h. d. secũdũ Bar. uel sic: Sententia contra legis tenorẽ lata, errore expresso ī ea, non valet ipso iure. Lata uero per errorẽ facti, seu cõtra ius partis, valet: sed appellari ꝑt. h. d. sedm Sal. uel sic: Sententia, q̃ continet expressum iuris errorẽ, est ipso iure nulla: & sic nõ est necessaria appellatio. secus si nõ exprimit error, licet sit lata cõtra ius: q̃ tũc valet, sed est iniquitas, nisi ꝓuocet, transit in rem iudicatam. h. d. Pau. de Cast.

¶ Idem A. Capitaneis.] L. II.

SI cũ inter te, n & auiã o defuncti p quæstio de successione esset, iudex datus à ꝑside prouinciæ pronuntiauit potuisse defunctum etiã minorem xiiij. annis testamentũ facere, ac per hoc auiam potiorem esse: sententiã eius contra tam manifesti iuris ¶ formam datam, nullas habere vires palàm est: r & ideo in hac specie, nec prouocationis auxilium necessarium fuit. Quòd si cùm de ætate quæreretur, impleſſe defunctũ quartum decimũ annũ, & per hoc iure factũ testamentũ pronũtiauit, nec prouocasti, aut post appellationis † impletam causam destitisti, rem iudicatam retractare non debes.

¶ Causa prꝰiudicialis ꝑdit electionem ad munera. h. d. Bar. uel sic. Suspenso genere, suspendit q̃libet eius species & individuũ. Vel sic: Suspenso principali, suspẽdit secundariũ. h. d. secũdũ Bald. uel sic: Appellãs a munere decurionatus, licet iteri duumuir electus nõ appellat, sibi nõ præiudicat. h. d. secundũ Salice, uel sic: Causa prꝰiudicialis quousque pendet, ꝑdit exerceri alias particulares: ideo si exercentur, non ualent nec est necessaria appellatio. h. d. Pau. de Cast.

¶ Idem A. Capitaneis.] L. II.

SI cũ inter te, n & auiã o defuncti p quæstio de successione esset, iudex datus à ꝑside prouinciæ pronuntiauit potuisse defunctum etiã minorem xiiij. annis testamentũ facere, ac per hoc auiam potiorem esse: sententiã eius contra tam manifesti iuris ¶ formam datam, nullas habere vires palàm est: r & ideo in hac specie, nec prouocationis auxilium necessarium fuit. Quòd si cùm de ætate quæreretur, impleſſe defunctũ quartum decimũ annũ, & per hoc iure factũ testamentũ pronũtiauit, nec prouocasti, aut post appellationis † impletam causam destitisti, rem iudicatam retractare non debes.

¶ Causa prꝰiudicialis ꝑdit electionem ad munera. h. d. Bar. uel sic. Suspenso genere, suspendit q̃libet eius species & individuũ. Vel sic: Suspenso principali, suspẽdit secundariũ. h. d. secũdũ Bald. uel sic: Appellãs a munere decurionatus, licet iteri duumuir electus nõ appellat, sibi nõ præiudicat. h. d. secundũ Salice, uel sic: Causa prꝰiudicialis quousque pendet, ꝑdit exerceri alias particulares: ideo si exercentur, non ualent nec est necessaria appellatio. h. d. Pau. de Cast.

Appellatio si emittat à sententia ipso iure nulla, qualiter sententiabit iudex. ad quem?

† Datum.

† Duaucto ritate.

† appellationem.

Sententia cõtra leges lata, an & quã valeat.

de iuto. vel curato. da. ab his. l. Seiæ. Refert ergo an contra ius legis, vel constitutionis sit lata, an verò contra ius litigatoris: quia tunc valet, vt hic, & ff. quæ sentẽ sine appel. l. j. & ¶. d. proxi.

Casum ponit.

Duumuir ex decurionibus legitur.

al. manifestissimum.

† nominationi

Sententiæ diuersæ si feruntur a pluribus, qd iuris.

† Nob. C.

a ¶ Iv proponis. ¶ Ab electione decurionatus appellasti, si ea pendente electus eras duumuir, non tenet electio. cum. n. duumuir eligitur ex decurionibus, non antẽ ꝑt eligi duumuir, quã te decurionẽ esse cõstiterit, vt ff. de decur. l. honores. ¶. iis qui.
b ¶ Præiudicium. ¶ sic cõtra. ff. de vaca. mu. l. j. ¶. qui ad munera. & de iuremmu. l. semper. ¶. hoc circa.
c ¶ Vm ¶ CASVS. Delegati sunt duo vel tres ad causam: vnus tñ pronuntiauit, non valet sententia, nec ab ea necesse est appellare.
c ¶ Teneat.] vt in aut. vt ind. non ex. fa. iuſ. ¶. fi autem duo. colla. ix. & ff. de re iudica. l. duo ex tribus. in prin. & distinguit in plurib. delegatis: quia plurium ſnia tenet, vt ff. de arbi. l. ité ſi vnus. ¶. fin. & l. ſi. dummodo oẽs iudicent, vel ſi pares ſunt, i pendenti eſt donec delegans approbauerit, vt ff. de re iud. l. duo iudices. ſi verò ſunt ordinarij & impares, valet ſnia plurium, vt ff. de re iud. l. Pomponius. & l. duo ex tribus. Si aũt æquales ſunt tunc valet q̃ pro libertate fertur. an alijs autem illa q̃ pro reo, vt ff. de re iud. l. inter pares. & ff. de inof. teſta. l. ſi pars.

ADDITIO Videas omnino c. ſi. extra de re iud.

C Erta. ¶ CASVS. Magiſtratus habẽt iuriſdictionem indicendi mul ã, quidam maioré, q̃dam minorem: ſi ergo præſes indicendo multã modũ ſtatutum excedit, nec valet ſententia, nec ab ea neceſſe eſt appellare. d ¶ Poſſunt. ¶ vt ¶. de modo mulctan. l. ſi. e ¶ Non tenere. ¶ ipſo iure, ſed ſecus in pœna, vt ſi in quadruplũ cõdemnauerit ex furto nõ manifeſto, valet ſnia, vt ff. de iis, q. no. inſa. l. q. d ergo. ¶. pœna. ſed in multa ſi modũ ſi excedit, valet ſnia, ſed appellat, vt ¶. de app. l. & in multis. Sunt & aliæ differentiæ inter pœnam & multam, vt ff. de ver. ſig. l. aliud eſt fraus. ¶. inter. & l. ſi qua pœna.

Pœna & multa differunt.

Du. Geſſ.

C Vm. ¶ CASVS. Delegata eſt alicui cã, vt ꝑnuntiet intra certũ diẽ: ſi vlteriori die pronuntiat, non tenet ſententia. f ¶ Ductis. ¶ i. plõgatis. g ¶ Alicuiore. ¶ li. longiore. h ¶ Cognoſcet. ¶ vt ¶. quomodo & quando in l. ſi vt ꝑponis. j. & hoc niſi fortè partium conſenſu prorogatũ eſſet dies: vt ff. de iudi. l. ¶. ſed & iudex.

V Aenales. ¶ CASVS. Litigabam cum Titio: Titius dedit pecuniam iudici vt me iniquè condemnaret. Dicitur q. non valet ſententia, nec opus eſt appellare. Viuia.

i ¶ Vænales. ¶ quia pretio obtentæ ſunt, ſecus ſi per gratiam, vt ff. ad Treb. l. ſeruo iniuſto. ¶. cum prætor. nam ibi tenet, ſed datur reſtitutio, vt ff. de re iud. l. diuus. niſi in caſu vbi non valet ambitione, vel gratia lata, vt ¶. ſi ex fal. alleg. l. ff. nam inimicitiarum cauſa etiam retractatur ſententia, vt ff. de arbi. l. non diſtinguemus. ¶. cum quidam.

Sententia lata p gratiam tenet

¶ Imp. Gordianus A. Ingenuo. L. III.

SI (vt proponis. ¶) ſuſpẽſa apud ampliſſimos iudices cognitione ꝓuocationis, quã te ob id interpoſuiſſe dicis, q̃ decurio nominatus eſſes, an duumuiratũ vocatus es, manifeſtũ † eſt prẽiudiciũ b futuræ notioni † memoratorum iudicum fieri non potuiſſe.

¶ Non valet ſententia plurium delegatorũ niſi oẽs ſententiẽt. h. d. Bar. uel ſic: Cum plures ſunt delegati in una cã, ſententia lata ab uno uel ab aliquib. ex eis non interuenẽtibus aliis, eſt ipſo iure nulla: ideo neceſſaria non eſt appellatio. h. d. Pau. de Ca.

¶ Impp. Valerian. † & Gallien. AA. & Valeria. Cæſ Iuliane. L. IIII.

CVm magiſtratus datos iudices, & vnum ex his pronuntiaſſe ꝑponas, non videt ap pellandi neceſsitas fuiſſe. cùm ſententia iure non teneat. c

¶ Impoſitio multę, ultra q̃ iudex poſſit ex ſua iuriſdictione, eſt ipſo iure nulla. Bar. uel ſic: Vbi iudex excedit terminos, & fines iuriſdictionis, ſnia eſt ipſo iure nulla: & ideo non eſt opus appellare. Iac. But. uel ſic: Exceſſus in tãto uitiat in toto. uel ſic: iudex, q̃ iuriſdictionẽ ſuperiorꝭ aſſumit, reddit actũ ſuũ totaliter nullum. h. d. ſecũdũ Bal. Et eſt not. l. uel ſic: Citra appellationẽ annulla tur impoſitio multę, ultra iuriſdictionẽ. h. d. ſecundum Sal. uel ſic: Vbi iudex excedit metã ſuę iuriſdictionis, non ualet ſententia ipſo iure. h. d. Pau. de Caſt.

¶ Imppp. Carus, Carinus & Nume. AAA. Domitiano. L. V.

CErta ratiõe, & ſine mulctare præſides poſſunt. d Quòd ſi aliter & cõtra legis † ſtatutũ modum, prouinciæ præſes mulctã vobis irrogauerit: dubiũ non eſt, id, quod cõtra ius geſtũ videtur, firmitatem nõ tenere, e & ſine appellatione poſſe reſcindi. PP. Id. Ian. Car. & Carin. Cos. †

¶ Non valet ſententia lata ꝑ iudicẽ delegatum extra tẽpus cõmiſſionis. & quod dicit cũm non eo die, eidem dicas ſi nõ eadẽ hora, quia tẽpus cũ omni actu cõcurrit: & in natura illius actus cõuertit, ut patet in ꝑſcriptionibus. & ad nõ tẽpus ſequit non ens. h. d. ſecundũ Bal. uel ſic: Sẽtẽtia delegati lata ultra tẽpus ſuæ delegationis, nõ ualet: & appellatione ſubmota aut ſtruatoria, delegas ex integro cognoſcit. h. d. ſecundum Sal. uel ſic: Snia delegati lata extra tẽps, uel ultra tẽps appoſitũ ī ſua delegatione, nõ ualet tã q̃ lata à nõ habẽte iuriſdictionẽ, & appellatio nõ eſt neceſſaria. h. d. ſecũdum unum intellectum, ſecundum alium dicit q̃ ſententia lata non in termino peremptorij, ad quem fuit citatus non ualet. h. d. Pau. Caſt.

¶ Iidem AA. † Germano. L. VI.

Cum non eo die, quo præſes prouinciæ præcepit, iudex ab eodẽ datus, ꝓnũtiauerit, ſed, ductis f diebus, alieniore g tẽpore ſententiam dediſſe proponatur: ne ambages fruſtrà interpoſitæ prouocationis vlterius negotiũ protrahant, præſes prouinciæ ſuperſtitioſa appellatiõe ſubmota ex itegro iter vos cognoſcet. h

¶ Sententiæ latę ꝓtio ſunt ipſo iure nullæ: ſecus ſi eſſent latę gratia. h. d. Bar. uel ſic: Sẽtẽtia lata a corrupto ꝓ pecuniam, eſt ipſo iure nulla, & appellatio non eſt neceſſaria. Pau. de Caſtro.

¶ Impp. Diocle. & Maximia. AA. Nicagoræ. L. VII.

VAenales i ſententias, quæ in mercedẽ † à corruptis iudicibus ꝓferunt, etiã citra interpoſitæ prouocationis auxiliũ, iampridem a diuis principibus in firmas k eſſe decretum eſt.

¶ Minor ætate uocatus ad decurionatum, eſt ſiue appellatiõe tutus merò iure, maximè ſi pater non conſentit. h. d. Bal. uel ſic: Defectus ætatis reddit nominationẽ ad munera publica ipſo iure nullã, et ẽt priuilegiũ immunitatis ideo appellatio non eſt neceſſaria. h. d. cũm l. ſequen. Pau. de Caſt.

¶ Iidem AA. Conſtantino. † L. VIII.

SI pater tuus, cùm decurio creãris, non conſenſit: & decimũ quintũ annum ætatis agis, aditus præſes prouinciæ, ſi in habilẽ l te ad eũdem decurionatus honorẽ eſſe perſpexerit (quando m huiuſmodi ætati, n etiam prætermiſſa appellatione, ſubueniatur) iniquã nominationem remouebit. o

¶ Veteranus habens immunitatẽ uacationis, nõ tenet ſi cõtra immunitatẽ uocat ad munus. h. d. & eſt ſpeciale i militib. Bal. uel ſic: Si ueteranus habẽs immunitatẽ, uocet ad munera ꝑſonalia, nõ tenet appellare: q̃a uocatio uel electio eſt nulla. h. d. ſecundũ ¶.

¶ Iidem AA. & CC. Rufinæ. † L. IX.

VEteranis, qui in legione vel vexillatione militãtes, poſt viceſima ſtipẽdia honeſtã p vel cauſariã ¶ miſsionem cõſecuti ſunt: onerum & munerum perſonalium r vacationem cõceſsimus.

¶ Huiuſmodi autem indulgẽtię noſtræ tenore remunerãtes fidam deuotionem militum noſtrorum, etiam prouocandi s neceſsitatem remiſimus.

¶ Appellationib. ſupernacuis non utimur ut nõ iniuria, ſed honor iudicibus inferat: ideo ubi uictus appellauit ſup ſorte, non appellat.

Infirmas. ¶ ſecus in ſnia arbitraria, q̃ ſi tagi ad pœnã, ſed tñ obſt. doli exce. vt ff. de arbi. ita demum. & ¶. de arbi. l. ¶. Ipſo ergo iure nõ valet ſnia iudicis: vt hic. Iudex ẽt accuſari ꝓlege Iulia repetundarũ, vt ¶. ad le. Iul. repe. l. iubemus. & litem facit ſuã, vt ff. de iudi. l. ſi filiusfamilias. & qui corrupit cãm amittat, vt ¶. de pœ. iudi. l. j. & 2. Acc.

Munus personale quid est.

† Rufinæ

S I pater. ¶ CASVS. Aliquis ſi liuſſa. & minor 15. an. ereatus eſt decurio. verum opus fuerit appellatione in hac creatione, ſi nolebat eſſe decurio? Reſp. q̃ non, lex ſequens plana eſt.

l ¶ Inhabilem. ¶ vt q̃a non habuit alias honorẽ, & nũc vocat ad maiorẽ. Vel q̃a inuenit continua re honorẽ, q̃d fieri nõ potuit, vt ff. de mu. & ho. l. ſi honor. ¶. gerẽdorũ. nã & hæc eſt inhabilitas: q̃a ẽ minor, vt ff. de mu. & ho. l. ad rẽpublicã. & ¶. q̃ ẽtate. l. j. li. x. & ff. de decu. l. nõ tñ. niſi filij ſuppleãt: vt ff. de mino. l. ij. ij. reſp. ergo ſubauditur hic maximè. Vel dic ſi. quia. & ſic nihil ſubaudias.

† al. ꝑ mercede

† Rufino

m ¶ Quando. ¶ pro quia. n ¶ Ætati. ¶ in 15. an. vt ¶. dixit.
o ¶ Remouebit. ¶ nec pro eo tenebitur, vt ¶. ne pater ꝑ filio. l. ſi filius. p V Eteranis. Honeſtã. ¶ vt quia 20. annis militauerat, vt ¶. de excu. vete. l. j. Vel ſi intra certum tempus fuerit aſſumptus, & illud finitum eſt.
q ¶ Vel cauſariã. ¶ quæ propter valetudinem ſolutæ a laboribus militię, vt ff. de iis, qui no. inſa. l. ¶. ſignominię. ſed q̃ ignominioſè remittitur eſt infamis: & ideo priuilegia nõ habet vt ibidem dicitur.
r ¶ Perſonalium. ¶ perſonale munus eſt, q̃d cũ animi ꝓuiſione, & corporalis laboris intẽtione ſine aliquo detrimẽto perpetrat, vt tutela, & cura, & ſimilia, vt ff. de mun. & ho. l. munerum. ¶. j. A patrimonialib. autem, nec milites, nec veterani excuſant: vt ¶. de vectig. l. j. & ff. de priui. veterano. l. 2. in fi. & l. pe. ¶. j.
s ¶ Prouocandi. ¶ ſi fuerunt nominati ad munera eſt eis l. remiſſa. quod non eſt in alijs qui vacationem habent. & vt ſupra, de appellatio. l. ciues. & l. ei qui. excuſare tamen ſe debent, vt ſupra, de excuſa. veterano. l. 2. aliter agnoſcere videtur, & ſubire tenentur, vt ff. de priui. vetera. l. fin. in fin. habent & alia priuilegia veterani, vt infra, de pœnis. l. honor. & ff. de priuile. veterano. per totum. & de iis qui non imple. ſtipu. l. fi. lib. x.

Universidad de Deusto
Biblioteca

OMnem.] CASVS. Petebam fundum a Titio: condemnauit eam iudex tm in fundo, & non in fructibus, & litis expensis. Dicitur q̃ non datur mihi facultas appellandi noie fructuum & expensarum: cum confiteor rectè latam sniam. & hoc in prima. Ideo dicit q̃ si Titius, qui condemnatus fuit, appellauit: q̃ si iudex appellationis prosp exit me actorem

iuuandum in expensis & fructibus, q̃ me iuuabit. Tertiò dicit q̃ si victus Titius appellauit, & causam appellationis nõ fuerit pſecutus, dicit quòd ego actor p eandẽ appellationẽ victi Titij potero consequi fructus, & litis expẽsas in primo iudicio non deductas. & h.d.

a ¶ Omnem. ʒ fic extra de ap.c. vt debit⁹ honor.

b ¶ Conficeatur. ʒ in forte, sed iudex tenetur qui nihil de sumptibus dixit: vt §. de iud. l. ꝑperandũ. §. sin autem alterutra.

c ¶ Pro minore. ʒ qui & appellantur pedanei iudices, quo ad sumptus: q̃a humiliora disceptant negotia, vt §. de peda. iudi. li. Accur.

d ¶ Consultationes. ʒ i. appellationes.

e ¶ Eius. ʒ & alterius partis quo ad sumptus. Azo. Sed contra. §. de fruct. & liti. expen. l. terminato. Sol. vt ibi, quia ibi nõ fuit appellatum.

f ¶ Definientibus. ʒ ſ. ampliorem in sumptub. §. de appel. l. ampliorem.

g ¶ Sed nec. ʒ duo dicit hæc lex. Primò appellat reus victus, & prosequitur in forte: certè non appellat actor pro sumptibus, licet iudex supplet suã primam. Secundò appellat reus victus: sed non prosequitur. nã actor prosequitur, vt §. tit. ꝑ. auth. ei qui. ibi, appellatore &c. sed H. dicit victum non appellasse, & si intelligas in forte: qualiter de sumptibus actoris habetur ratio §. de fruc. & lit. expẽd. l. terminato. si verò dicas in sumptibus rei, stultum vt q̃ appellet: cũ de eis non sit damnatus reus: nisi dicas quòd ſit damnatus in minus.

h ¶ Introducendæ. ʒ i. q̃ victus non appellat quo ad sumptus, sed quo ad principale, & sic cõsultationẽ nõ introducit. Vel si appellat, nõ ꝓsequitur.

i ¶ Differente. ʒ & facit. §. de temp. app. auth. ei q. Accur.

k ¶ Iniuriam. ʒ non talem vt agatur actione iniuriarum, vt §. de app. l. & in maioribus, quæ est contra. vel sit iniuria quando superuacua, vt hic.

Iudex qui condemnationem expensarum omisit, tenetur parti.

† Simile in c. vt debit⁹ honor i gl. super verbo, ſidicat, post princ. extra de ap pel.

† ipſe

† sup sumptuum

de iudiciis. §. appellationibus. col. 6 & ff. de re iudicata. l. contumacia. & ff. de appel. l. ex consensu. §. eum qui. non fictam, quia tunc appellat, vt ff. de iudic. l. post. §. finali. Item fuit contumax in non veniendo: secus si non exhibendo, vel in non restituendo: quia tunc appellat, vt ff. de appella. l. creditor. §. iussus. quæ est contra. Quid autem si quis est contumax in nõ iurando de calumnia? Vi q̃ posit appellare, arguditæ l. creditor.

¶ *Contumax in non veniẽdo, non auditur appellans. h.d. ſecũdum Sali. uel ſic, Verus contumax non appellat. Bar. & Pa. de Ca.*

¶ Imp. Antoninus A. Sabino. L. I.

Contumax an possit appellare.

ELius, qui per cõtumaciã† absens, cũ ad agendam causam† vocatus esset, cõdemnatus est: negotio prius summatim[m] ꝑscrutato, appellatio recipi nõ potest.[a] PP. no. Iul. Anto. A. iiij. † & Bal. Coſ.

† Ex eo. lib. tit. l. 17. C. Th. iudicij. C. Th.

† sequi

† al' iiij.

¶ *Ad hoc ut qs non possit appellare, requirit q̃ sit conuictus & ſponte confessus, & si q̃ eorũ desecerit, appellatio admittet. h. d. Bar. uel ſic: Propter immanitatem criminis conuictus & confessus, non appellat. h. d. ſecũdum Bal. & Sal. uel ſic: Cõuictus, & ſponte confessus nõ apprllat, secus, ſi ſit cõuictus tm, nõ autẽ confessus, uel confessus, non tamen ſponte ſed formidine tormentorum. hoc dicit iſta bona lex. Pau. de Caſt.*

¶ Imp. Constan. & Constans. AA. ad Hieroclum. † Conſ. Cyriæ Cœles. L. II.

† Du. Hieroclem. al. Heriocle. † Ex ll. 11. titus. 36. l. 1. C. Th.

OBſeruare† curabis, ne quis homicidarũ, veneficorũ,[o] maleficorũ,[p] adulterorũ, itemq́;† eorũ, q̃ manifestã violentiã[q] cõmiſerũt, argumẽtis† cõuictus, testibus† superatus, voce etiã ꝓpria† vitiũ sceluſq; cõfessus, audiãt appellãs. Sicut enĩ hoc obſeruari† diſpoſuimus: ita† ęquũ ẽ testibus ꝓductis, inſtrumẽtisq́; ꝓ latis, aliisq́; argumentis ꝑſtitis, ſi ſnĩa cõtra eũ lata ſit, & ipſe, q̃ con dẽnatus† eſt, aut minimè voce ſua cõfeſſus ſit, aut formidine tormẽtorũ† territus, cõtra ſe aliq̃d[u] dixerit, prouocãdi licentiã ei nõ de negari.[x] † † D. v. Id. Decẽ. Leont. & Salluſt. Coſ.

† captorum. C. Th.

† item que

† argumento. C. Th.

† teſte. C. Th.

† ita

¶ *Qui malè geſſit officiũ, conuictus, & cõdemnatus non appellat. h. d. Bal. uel ſic, Officialis condemnatus a ꝓprio iudice de malè geſtis in officio, non appellat. h. d. Salic. uel ſic, Officialis alicuius iudicis, ſi condemnatꝰ ab illo iudice ꝑ delicto cõmiſſo in officio, nõ ꝑt appellare, quia præſumitur non iniuſtè condemnaſſe, ſecus, ſi lata ſuper alio, quod concernit patrimonium. h. d. Pau. de Caſt.*

¶ Impp. Valentinus & Valens AA. ad Modeſtum.

Confeſsio facta in tormentis, an nocet.

¶ *Ceſſet appellatio q̃libet; ideo quia neceſſaria non eſt, ut §. ti. 1. q̃que ideo: quia non mereatur appellator audiri, de quibus hic dicit.*

ELius.] CASVS. Petij à te decem lite contestata per contumaciam cœpisti abesse: iudex te condemnauit: nunquid reuersus audieris appellans, quæritur? Dicitur quòd non.

Eiusqui per contumaciam. ʒ ſ. veram: vt quia inuentus nõ venit, vt hic, & ſupra, de iudic. l. properandum. §. cum autem. & in auth.

NVlli. ʒ CASVS. Si iudex officialem sibi deputatum condemnauit, quia male ſe habet circa officium ſuum: an audiatur appellans quæritur? Reſpon. q̃ non. ſecus eſt ſi ſuper patrimonio officialis litigat, & condemnatus fuerit: quia appellare poteſt. Vinia.

a ¶ Nulli. ʒ ſ. accuſato criminaliter: eo forte q̃ ſe male habuiſſet circa offin ſuũ. nã ſi de adulterio vel ſimili, tũc ſtabo l. ſuperiori proximæ. ADDITIO. Itẽ limita hãc q̃ſi officialis, puta nuntius vel notarius, &c. condemnat ab illo iudice, cuius erat officialis. Non. n. eſt verisimile q̃ iudex ferat ſ. eum ſniam: niſi clare reperiſſet delictũ. ita intelligit hanc l. g. in c. ſi quis a appellat. in §. nulli quoq;. ij. q. 6. vbi hæc lex eũ duab. prẽce. & itẽ duabus ſeq. ſunt canonizatæ.

† Ex eo. li. & tit. l. 19. C. Th.

† al' deeſt.

† Nou. tex. & vide Hippo. in l. ſin cattis prin. ij. col. ff. de quæſt. Appellare nõ poteſt qui eſt con victus & confeſſus.

† denegamus.

b ¶ Procuratorem. ʒ p. curator ergo appellat, & proſequitur vt dominus: ſi vult: vt hic. & §. de ap. l. diſco. audi. l. j.

† Executor iudicis non excedat, & ab eo appel

† Ex eo. li. & tit. 26. C. Th.

† diem functi. C. Th.

† putauerit edicti per D. Adrianũ conditi beneficiũ cõ ſequantur. C. Th.

† auri.

† ignaue. C. Th.

† Conſor. 2. q. 6. cap. ſunt quorũ. verſ. de poſſeſsione.

Damnatus in pluribus criminib. ſi in vno appellat, q̃d iuris. Appellãtes male puniuntur.

Vel Appellatione pendente non dẽt hæs ſequeſtrari.

† Articulo ex iijs dum taxat cauſis ex q̃bus recipi iuſſimus prouocationem. C. Th. tal. Tribus

† concesſerit

† retrahat al. deeſt.

NVlli[a] † officialiũ à ſententia proprij iudicis† ꝓuocatio tribuat: niſi, in eo tãtũ negotio, q̃d ratiõe ciuili ſuper patrimonio fortè apud ꝓpriũ iudicẽ inchoauerit. ſ. vt in eo tãtũ negotio à ſnĩa ci[b], cui paret iudicis, q̃s q̃s velit officialis appẽller: q̃ſ ꝓ procuratorem[b] etiã perſequi† iure tribuitur. D. iij. Id. Iun. Syrico. Valent. & Val. AA. Coſs.

¶ *In cauſa fiſcali, uel in cauſa principis condemnatus, non appellat. h. d. Bald. & Salic. Pau. de Caſt.*

¶ Impp. Valen. Valens & Gratian. AAA. ad Olybrium. P. V. L. IIII.

ABſtinendũ† prorſus ab appellatiõe ſancimus, quotiens fiſcalis calculi[c] ſatisfactio poſtulat[d], aut tributariæ functiõis ſolẽne munus expoſcit[e], aut publici vel etiã priuati[f] (dummodo euidẽtis, atq; conuicti[g]) redhibitio debiti flagitat: vt† neceſſariò in cõtumacẽ vigor iudiciarius excitetur. PP. Rom. xv. kal. Sept. Val. & Val. ij. AA. Coſs.

† Ex eo. li. & tit. l. 19. C. Th.

† al' deeſt.

¶ *Ab executione ſnĩæ definitiuæ non appellat, niſi executor excedat modũ executionis, quo caſu appellatur: & ſi q̃ erat de re mobili, auferetur reo, nõ tamẽ tradit actori, ſed deponitur reddẽda ei, q̃ obtinebit. Si uerò erat immobilis, ſeqſtratur fructus ſimiliter tradẽdi victori: & ſi appellatꝰ fuerit indebitè uel calumnioſe, puniturappellans pœna hic contenta. h. d. Pau. de Caſt.*

¶ Imppp. Valens, Gratia. & Valent. AAA. ad Thalaſsium proconſ. Aphricæ. L. V.

AB† executiõe[h] appellari nõ poſſe, ſatis & iure[h] & cõſtitutionibus† cautũ† eſt, niſi forte[k] executor ſententię, modũ indicationis excedat. A quo ſi fuerit appellatum, executione ſuſpẽſa decernẽdum putamus, † vt ſi res mobilis eſt, ad quam reſtituẽdam executoris opera fuerit indulta, appellatione ſuſcepta, poſſeſſori res eadem detrahatur,[m] † & ſequeſtro† idoneo collocetur, reddenda ei parti, ꝓ qua facer cognitor[n] iudicauerit.[o] ¶ Quòd ſi de poſſeſsiõe, vel de fundis executio ceſſauerit,† & eam ſuſpenderit prouocatio, fructus omnes, qui tempore interpoſitæ prouocationis† capti, vel poſtea nati erunt in de poſito collocentur,[p] iure fundi† penes eum qui appellauerit, conſtituto. ¶ Sciant autẽ prouocatores ſe, vel ab executione appellantes,[r] vel articulo,† ſi eos perperam[s] intentionem cognitoris ſuſpendiſſe claruerit, quinquaginta librarum argenti animaduerſione mulctandos.[u] Dat. iij. kalẽd. Feb. Treue. † Valen. vj. & Valenti. ij. AA. Coſs.

† Ex eo. li. & tit. 26. C. Th.

† diem functi. C. Th.

† putauerit edicti per D. Adrianũ conditi beneficiũ cõ ſequantur. C. Th.

† auri.

† ignaue. C. Th.

¶ *Ante definitiuam non appellatur. hoc dicit Bald. & Salice. Vel ſic: Ab interlocutoria non appellatur. hoc dicit ſecũdum Bar. & Pau. de Caſt.*

¶ Idem AAA. & Arcad. ad Pelagium Comitem. P. P. L. VIII.

Iudex qui condemnationem expensarum omisit, tenetur parti.

† Simile in c. vt debit⁹ honor i gl. ſuper verbo, ſidicat, post princ. extra de ap pel.

† ipſe

† ſup sumptuum

Damnatus in pluribus criminib. ſi in vno appellat, q̃d iuris. Appellãtes male puniuntur.

Vel Appellatione pendente non dẽt hæs ſequeſtrari.

† Articulo ex iijs dum taxat cauſis ex q̃bus recipi iuſſimus prouocationem. C. Th. tal. Tribus

† concesſerit

† retrahat al. deeſt.

MInore.] CASVS. Si quis ſe minorem xxv. annis dicat, & ꝓ hoc reſtitutionem in integrum petat, & ſuper hoc ſententia data ſit, an poſſit appellare? Dicitur quòd ſic. & hoc in ſecunda.

a ¶ Minore. ʒ ſ. ſi ſuper hoc ſententia data ſit, & ſi ſuper patrimonio officialis litigat, & condemnatus fuerit: quia appellare poteſt. Vinia.

b ¶ Nulli. ʒ ſ. accuſato criminaliter: eo forte q̃ ſe male habuiſſet circa offin ſuũ. nã ſi de adulterio vel ſimili, tũc ſtabo l. ſuperiori proximæ. ADDITIO. Itẽ limita hãc q̃ſi officialis, puta nuntius vel notarius, &c. condemnat ab illo iudice, cuius erat officialis. Non. n. eſt verisimile q̃ iudex ferat ſ. eum ſniam: niſi clare reperiſſet delictũ. ita intelligit hanc l. g. in c. ſi quis a appellat. in §. nulli quoq;. ij. q. 6. vbi hæc lex eũ duab. prẽce. & itẽ duabus ſeq. ſunt canonizatæ.

† Ex eo. li. & tit. l. 19. C. Th.

† al' deeſt.

† Nou. tex. & vide Hippo. in l. ſin cattis prin. ij. col. ff. de quæſt. Appellare nõ poteſt qui eſt con victus & confeſſus.

† denegamus.

c ¶ Procuratorem. ʒ p. curator ergo appellat, & proſequitur vt dominus: ſi vult: vt hic. & §. de ap. l. diſco. audi. l. j.

† Executor iudicis non excedat, & ab eo appel

† Ex eo. li. & tit. 26. C. Th.

† diem functi. C. Th.

† putauerit edicti per D. Adrianũ conditi beneficiũ cõ ſequantur. C. Th.

† auri.

† ignaue. C. Th.

† Conſor. 2. q. 6. cap. ſunt quorũ. verſ. de poſſeſsione.

Damnatus in pluribus criminib. ſi in vno appellat, q̃d iuris. Appellãtes male puniuntur.

Vel Appellatione pendente non dẽt hæs ſequeſtrari.

† Articulo ex iijs dum taxat cauſis ex q̃bus recipi iuſſimus prouocationem. C. Th. tal. Tribus

† concesſerit

† retrahat al. deeſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Ante sententiæ.] definitiuæ.

Appellatio non ꝓt interponi ab interlocutoria, nisi i certis casibus.

† Ex e. lib. & tit. l. 29. C.Th.

† al. appellari

b ¶ Et ordinem.ʒ & pro id est. Et dic, id est ordinarium euentum: vel id est sententiam ordine iuris prolatam.

c ¶ Discussore.ʒ genera iudicum sunt. & idem in quolibet alio. Et sic no.ab interlocutoria non appellari: sed demum lata definitiua sententia:

ANte † sententiæ ª tẽpus, & ordinem᷒ euentus, neca discussore, nec à rationali appellare † licet. Dat. xv. Kal. Mar. Medẽ. Arcad. A. j. & Baut. Coss.

¶ *Publicus debitor manifestè conuictus non appellat. h.d. Bar. & Pau. de Cast.*

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. Apollodoro comit. R. P. L. VIII.

ET † publicarum necessitatũ, & priuati ɾarii deposcit † vtilitas, ne commoda, q̃ domui nostrę debẽtur, callidis debitorũ artibus differantur. Quamobrem appellatione eorum reiecta, ¶ qui apertè manifestèq; conuicti sunt: hoc obseruari præcepti huius auctoritate censemus, vt ei, quẽ constiterit esse publicũ debitorẽ, appellationis beneficiũ denegetur. D. iij. Id. Aug. Med. Arcad. iiij. & Hon. iij. AA. Coss.

Si pendente appellatione mors interuenerit.

TITVLVS LXVI.

¶ *Hꝛdes appellatoris mortui appellatiõe pendente, in ciuili cã coguntur appellationis cãs reddere, uel stare sententiæ. h.d. Bal. & Sali. uel sic: Instãtia causæ appellatiõis. transit ad hæredem. h.d. Bar. & Pau.*

¶ Imp. Alexander A. Iuliano. L. I.

ETiam post mortẽ eius, qui appellauit necesse est hæredibus eius vel reddere † c causam prouocationis, vel statutis facq; escere. PP. vj. No. Decem. Alex. A. iij. & Dion. Coss.

¶ *Reqsitus & annotatus si appellauerit, eo mortuo pẽdente appellatione, bona eius trãseũt ad hꝛdes, nõ ad fiscũ. h.d. Bal. & S. uel sic: Ab annotatione bonoꝝ põt appellari, & appellatione pẽdente morte rei, pœna*

† al. reddi

Continuatio.

¶ *Dixit supra quando ab initio non fuit admittenda appellatio: nunc quando ex postfacto extinguitur*

ETiam.ʒ CASVS. Petij à te decem: condemnatus es: appellatione pendẽte cõcessisti in fata: an hꝛes tuus causam appellationis debeat prosequi, quæritur? Dr ꝙ sic: alioquin stabit iudicatis.

d ¶ Reiecta.ʒ vt & ſ. eo. l. ab stinendum. sed contra. ſ. de app. l. quoniam nonnulli. sed ibi solui.

¶ SI PENDENTE APPEL. &c

e ¶ Reddere.ʒ id est prosequi.

f ¶ Vel statutis.] hoc in ciuilibus causis: in criminalibus verò dices l. iij. Item facit hæc lex pro eis, qui dicunt appellantem in causa appellationis probare: vt ſ. de appell. l. ij. qui.

Ius.] CASVS. Volebam te accusare de crimine capitali: incœpras abesse: iudex te citauit: bona tua describi fecit: intra annũ te præsentasti, & litem prosecutus fuisti, & appellatione pẽdente decessisti: an bona tua ad hæredes tuos trãsmissisti, quæritur? Dicitur quòd sic.

g ¶ Eius, qui requirendus.] absens de capitali crimine non dãnatur, sed bona eius describi fecit: non est extincta actio sui præstet, vt intra annũ adueniẽs recuperet res suas: post annum verò veniẽs purget innocentiã suam q̃cunq; sed bona non recuperat. vt ff. de requir. reis. l. j. in prin. & l. ſ. & j. de requir. reis. l. j.

h ¶ Annotatus.ʒ annotatus ergo est, q̃ reus absens est delatus, bonis ejus obsignatis: & ſ is, quæ mora peritura sunt, intra annũ distractis pretio q̃ deponẽdo, sed post annũ in fiscum cogitur. Annotatio verò fit publicè, i. edicto literis ad annotatũ missis, quæ dr requisitio, vt ff. de requir. reis. l. j. ſ. præsides. & l. ꝛ. & 4. & ſ. Accur.

i ¶ Appellauerit.ʒ assentia annotationis, secũdum quosdam: sed tamẽ idem si nõ appellasset, & decessisset intra annum, vel se liti obtulisset & decessisset intra annũ, vt ff. de requir. reis. l. j. in fi. vel dic appellatũ esse à sententia lata super crimine, i. super principali causa; quia rediit ille intra annum: & causam agere cẽpit. sed an hæredes reddere tenentur causas appellationis? Py. dicit ꝙ non. Pla. dicit ꝙ sic propter bona. sed si dicatur appellatum a sententia annotationis, non video quare hꝛs teneatur eo mortuo intra annum. sed post annum tacitè fuerant confiscanda. vnde & tunc idẽ dicit.

† Du. Cast.

† Ex li. 11. ti. 20. C. T.

Annotatus quis dicat. Gloss. q̃ refugit verbo reali re. extra de cle. coniu. l. q. ſ. qui ideoque hãc ingressus aliquis in ecclesiã hodie expũlit. domi ingressi. ecclesiã non recedens. ſ. cui fiscus citè dicendo, offerre me huic monasterio.

† al. reꝛ. † al. annot. † al. Vlpi.

† desunt C. Th. † desunt C. Th. † desunt C. Th. † renouanda † al. pellantur. al. repellantur. No bis eã moderatibus remp. nullũ conuolebit index ꝓ uocationis per fugium vẽgantib. denegare. C. Th. † appellare. C. Tn. † Ian. C. T.

Reddere.] est prosequi. ſ. de appell. l. ij. qui. & ſ. de iur. & fac. ignor. l. error. & j. de iure fisci. eorum. lib. x. & de accusa. l. absentem.

Annotatus.] est delatus, bonis ejus obsignatis. & ſ. de iur. & fac. ignor. l. error. & j. de iure fisci. eorum. lib. x. & de accusa. l. absentem.

Ius.] CASVS. Reus criminis exilio dãnatus cum bonis ademptis appellauit, & appellatione pẽdente decessit: an app. cã propter bona agitari possit, quæritur? Distinguit: aut tacitè sunt adepta, q̃ a est deportatus: aut expressè, vt relegat⁹. primo casu nõ ſ. ſ. tio. Secundò ſic. Vi.

k ¶ Si is.ʒ pone casum per l. j. ſ. ſi re. vel accu. mor. l. ſi.

l ¶ Ademptis.] ſ. specialiter.

m ¶ Adimat.ʒ tacitè: vt cùm est deportatus.

n ¶ Superesse potest.ʒ nam si in expresso non valet, nec in tacito: vt ff. de serui. rusti. prædi. l. item. ſ. qui habet

o ¶ Ex damnatione.ʒ ſ. tacitè: sed expressè ex speciali sententia, & hoc est, quod sequitur.

p ¶ Auferantur.ʒ vt in relegato ad tempus: vt j. de pœnis. l. deportatorum. & facit ad l. ſtam. ff. de interdi. & rele. l. relegatorum. ſ. ad tẽpus. & ff. de iure fisl. l. Lucius. & ff. de bo. dam. l. ſi. ſ. inter. & ff. ad le. Falci. in ratione. j. ſ. cùm quidam. & ff. ad Syl. l. Caius.

Si pater tuus.] CASVS. Ad decurionatum vocatus fuisti, & appellasti. & appellatione pendente decessisti: an tuus hæres teneatur prosequi? Dicitur quod non. Viuianus.

Finita est.] & ita hæredes nõ tenẽtur ꝓsequi, nisi ꝓ præterito ꝓcessu quod

fluxit ante mortẽ nominati tenebitur: enim hæres nominati, si cessauit gerere, vel appellauit per militiam: vt ſ. de excu. & temp. ca. l. quanquam. & ff. de excu. mu. l. qui testamẽto. & ff. ſi tu. vel. cu. vel magi. l. j. & l. ſi. & facit ad l. ſtam. ſ. ne filius pro patre. ne contra. & l. patris.

QVamus.ʒ CASVS. Petij a te ancillam cum peculio, condemnatus mihi fuisti, appellatione pendente decessisti: non est extincta appellatio propter peculium ancillæ. Præfinita sunt tempora fatalia, inter quæ debet exerceri causa appellationis, si te adhuc superstite aliquid de tempore essluxerit, re fidium dabitur hæredi tuo ad prosequendam appellationem, & prætered tps quatuor mensium: & si hꝛs petierit tps ad deliberãdum de hæreditate eius, qui appellauerit, & iam decesserit: e lapso incipiet currere tẽpus quatuor mensium ad prosequendam appellationẽ, ne ignorantes negotium, damnis afficiantur.

¶ *Licet moriat ancillæ petita cũ peculio: durat tamen causa appellationis propter peculium. h.d. Pau de Cast.*

¶ Idem A. Felici. L. V.

QVãuis ancilla, de cuius dominio disceptabat, & à rectore ꝓincię contra te iudex dictatũ † fuerat, in fatũ cõcesserit, tñ cùm appellationẽ sup eare interpositã fuisse, & in numero a cognitionum pẽdere proponas: ea prouocatio suo ordine b propter peculium ancillæ audiri debet.

† dictum † al. iudicia

audiri.

¶ *Singularis ẽ lex ista: & habet duas partes. & h.d. Vt raid tps, qd datur appellãti hæres eius habet quatuor menses. h.d. prima particula, & secunda. h.d. Dicti quatuor menses elapso tempore, qd hꝛredib. dat ad deliberandum, non currunt. h.d. secundum aliquos. Vel aliter: Hæres ultra tẽpus datũ ad deliberandum per l. cũ in antiquier. bus ſ. d. iur. delib. habet quatuor mẽses. h.d. Bal. uel sic: Vltra tempus concessum appellanti ad prosequendũ, hæres eius habet quatuor menses, q incipiũt ei currere post tẽpus ad deliberandum concessum. h.d. secundũ Sal. uel sic: Vltra tempus quod datur ad perse quendam appellationem, dãtur hæredi appellantis quatuor menses. h.d. Pa. de Cast.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Bassum. P.V. EX VI.

SI vnus † litigatoribus adhuc pendente appellatione defunctus sit: non residuũ tantùm tẽporis hæredes eius habeant, sed etiã alios quatuor menses. ¶ Sin autem ad deliberationem hꝛeditatis c certum tẽpus indulgetur, post elapsum eius temporis quatuor mensium numeratur d spatium: ne ignorantes negotiũ, vel etiã super adeũda hæreditate dubitantes, priusquam aliquod cum modũ sentiant damnis affici compellantur. PP. xij. kal. Iun. Sirmij Crisp. ij. & Constan. ij. CC. Coss.

¶ Idem A. Felici. L. V.

QVãuis ancilla, de cuius dominio disceptabat, & à rectore ꝓincię contra te iudex dictatũ † fuerat, in fatũ cõcesserit, tñ cùm appellationẽ sup eare interpositã fuisse, & in numero a cognitionum pẽdere proponas: ea prouocatio suo ordine b propter peculium ancillæ audiri debet.

¶ *Singularis ẽ lex ista: & habet duas partes. & h.d. Vt raid tps, qd datur appellãti hæres eius habet quatuor menses. h.d. prima particula, & secunda. h.d. Dicti quatuor menses elapso tempore, qd hꝛedib. dat ad deliberandum, non currunt. h.d. secundum aliquos. Vel aliter: Hæres ultra tẽpus datũ ad deliberandum per l. cũ in antiquier. bus ſ. d. iur. delib. habet quatuor mẽses. h.d. Bal. uel sic: Vltra tempus concessum appellanti ad prosequendũ, hæres eius habet quatuor menses, q incipiũt ei currere post tẽpus ad deliberandum concessum. h.d. secundũ Sal. uel sic: Vltra tempus quod datur ad perse quendam appellationem, dãtur hæredi appellantis quatuor menses. h.d. Pa. de Cast.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Bassum. P.V.

EX VI.

SI vnus † litigatoribus adhuc pendente appellatione defunctus sit: non residuũ tantùm tẽporis hæredes eius habeant, sed etiã alios quatuor menses. ¶ Sin autem ad deliberationem hꝛeditatis c certum tẽpus indulgetur, post elapsum eius temporis quatuor mensium numeratur d spatium: ne ignorantes negotiũ, vel etiã super adeũda hæreditate dubitantes, priusquam aliquod cum modũ sentiant damnis affici compellantur. PP. xij. kal. Iun. Sirmij Crisp. ij. & Constan. ij. CC. Coss.

† Ex li. 11. tit. j. C. Th.

† De hæreditaria vi delin. c. vlt. extra. de appellatio.

† al. Vlpia.

† De hæreditatis.

† al. reddi

† al. Vlpia.

† al. annot.

† al. Vlpia.

† al. Vlpianus.

† al. Vlpianus.

† al. Vlpianus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Suia lata p vno i cã appellatio nis,an prosit aliis.

† al. deest. † al. desunt.

Si de momento fuerit appellatũ. C.Th.

Possessio quare dicitur momẽtanea,& an possit appellari a sentẽtia super eam lata.

Suia lata sup̃ possessorio est definitiua.

Appellatio vbi est iterdicta an ẽt restõ in integrum ibi denegetur.

mentum victoriæ secundum ea, quæ sæpe† constituta sunt, ad te quoque qui nec prouocasti, † pertinere non ignorabit. PP. xiiij. Kalen. Septemb. *

¶ *Summata est supra in l. præcedenti.*

¶ Idem A. Sereno. L. II.

SI in vna eademque causa vnus appellauerit, [a] ciusq; iusta appellatio pronũciata est: ei quoque prodest, qui nõ appellauerit.

¶ Quòd si gratis auxilio vnus cõtra sententiam restitutionem impetrauerit, maiori, qui suo iure non appellauerit, hoc rescriptum non prodest. [b]

Si de momentanea † possessione fuerit appellatum.

TITVLVS LXIX.

¶ *Sententia lata in possessorio etiam appellatione interposita, statim sortitur esse finem: ita tamẽ possessio reformatur, ut quælibet proprietatis integra seruetur. Hoc dicit, secundum Bal. Vel sic: A sententia lata super possessorio non potest appellari: quia non affert perpetuum preiudicium: quia non præiudicat causæ proprietatis: & gravamen, quod affert, potest reparari per iudicium proprietatis: ideo mittitur executioni, saluæ causa proprietatis. Hoc dicit secundum communem intellectum. Alij dicunt quòd bene potest appellari: tamen appellatio non suspendit executionem sententiæ: sed præsens est communior. Pau. de Ca.*

¶ Imppp. Valen. Theod. & Arcad. AAA. ad Eusignium PP. L. VNIC.

[1] Vt de possessione & [c] eius † momẽto [d] cã dicitur: & si appellatio interposita fuerit, [e] tamen lata sententia sortitur† effectum. [f] Ita tamẽ possessionis reformationem [g] fieri oportet, vt integra omnis proprietatis causa seruetur. D. xiiij. kal. Decẽ. Medio. Honor. N. P. & Euodio Coss.

Ne † liceat in vna eademque causa tertio prouocare: vel post duas sententias iudicum, quas definitio præfectorum robo rauerit, † eas re tractare.

TITVLVS LXX.

¶ *Qui succubuit in duplici appellatione, non potest tertiò appellare super eisdem articulis, & etiam supplicare. Et recusatio iudicis non numeratur in numero appellationum. hoc dicit. Bar, Bal. Sali. & Pa. de Castro.*

¶ Imperator Iustinianus A. Mennæ Præfecto Prætorio. L. VNIC.

SI quis in quacũque litem [h] prouocauerit, nõ licebit ei tertiò in eadẽ lite super eisdem capitulis prouocatione [i] vti, vel sententias excellentissimorum præfectorum prætorio retractare: [k] licet eum læsum nec hic casus excipitur: ergo & contra illam sententiam, si tiam poterit restitui si apparet eum læsum: quia fortè nõ plenè probauit ve debuit: vel quia contra ius litigatoris lata est, licet probauerit.

¶ NE LICEAT IN VNA EADEMQVE causa tertio prouocare: vel post duas sententias iudicum. &c.

¶ *A sententia appellatur regulariter semel & secũdò: sed tertiò nõ: ut hic. Et quod dicit eadẽ; cã, impropriè dicit: ut patet. ff. de inoffic. test. l. circa. & nota. supra de procur. l. ita demum. sed propter identitatem litigatorum & rei, de qua quæritur eadem esse: & quod subijcit. uel post duas sententias &c. expones in textu.*

SI quis. CASVS. Petij à te decem & obtinui: appellasti, & postea succubuisti, & appellasti secũdò. condemnatus fuisti: an & tertiò appellare possis, quæritur? Dicitur quòd non: & si tertiò præfectus præt. cognoscat, & duas primas sententias infirmauerit, ad uersum sententiam supplicare non poteris. Litigator autem ante litem contestã. poterit iudicem tertium delegatum recusare, & recurrere ad delegantem. Viuianus.

h ¶ Iterum. ẽ id est quãdo primò & secũdò appellauerit: vel, id est bis, aliàs aliter accipitur. vt ff. de eden. l. veluti. ẽ. hæc vox.

i ¶ Prouocatione. ẽ vr in authen. de iudic. ẽ de appellationibus. collat v). interdum tamen semel tantum: vt ẽ. de episc. audiẽ. authen. si quis iisi singulargantium. & ẽ. de asser. tol. l. j. & ẽ. de app. l. in offerẽdis. & l. iubemus. & in ter q. lex authen. de appel. ẽ. illud. colla. iiij. Quandoq; nec semel propter dignitatem dubia est in tem iudicis: vt à præfecto prætorio: vt statim dices.

k ¶ Retractare. ẽ hoc intellige quando bis erat iam iudicatum. & tunc terciò, scilicet ex appellatione cognoscit præfectus præto. qui si cõfirmat secundas primas duas, nec appellari nec supplicari potest. cũ nec ab alio taliter iudicãte posset appellari: vt ẽ. proxi. respon. 1 Et quòd sic sit intelligẽda, & ad hoc facit rubrica. si autẽ infirmasset primas, vel cognouisset ex causa principali allegata. tunc pali, vel ex prima appellatione, posset ab eius sententia supplicari: vt ẽ. de fon. gl. ibi preci. impe. osse. l. si qs. & ff. de offi præfect. præt. l. j. & ẽ. de sen præt. præs. instit. de actio. col. l. j. & ẽ. de episco. audi. l. episcopale. Alij intelligunt hoc responsum quãdo etiam, ex prima causa iudicat. & sic dicunt hic posse supplicari.

a ¶ Arbitro dato. ẽ id est iudice delegato.

b ¶ Inuocare. ẽ & ita iudicem delegatum recusare ante l'tẽ cõtestatã: vt hic, & ẽ. de iudi. l. apertissimi. & ẽ. de sent. l. fi. Sed quæro, qs hunc iudicem impetrauit: nam si appellator, nõ potest eum recusare: vt ẽ. de lit. cõtesta. authen. offeratur. si aduersarius, qui scilicet vicit: aut ante diem appellationi præfixum: & tunc nõ potuit: vt extra, de appella. sæpe. aut post eã & tunc manet rata sententia prior: quare stultus esset victor, si tunc iu dicẽ impetraret. Sed respõ. quòd victor impetrauit, & ante diem appellationi præfixum à lege: quod potuit. vt supra, de temp. appel. l. fina. ẽ. i his. & authẽ. ei qui appel. nec ob. dicta decre. q. abi loquitur de die præfixo ab homine.

c ¶ Obtinente. ẽ à tertio: ergo nõ potest appellari post sententiam: sed ante litem cõtestatã potest recusari. & ad hoc supra, de sentẽ. l. fina. & ff. à qui. app. nõ licet. l. j. in fi.

ADDITIO. Aduertas quòd iura dicẽtia nõ licere tertio appellare, procedunt quando quis vult tertio prouocare super eodẽ articulo: secus in articulis diuersis. vnde si quis millies grauatur in causa super diuersis articulis, millies posset appellari: & duas appellationes succesiuè facere super quolibet articulo, maxime de iure Canonico, secundum quod ab omni grauamine quãdocũque appellatur: vt in c. super eo. ij extra, de appel. Itẽ quod dicitur in eodem articulo non licere tertiò appellare, in eadem persona intellige: quia ex quo bis appellauit, & semp succubuit, est præsumptio contra eum: ideo nõ auditur tertiò appellans: sed alteri parti bene licet alias duas appellationes facere: & sic erunt quatuor appellationes ita di cit Abbas in c. directe. in fi. extra, de appel.

¶ QVI BONIS cedere possunt.

¶ Qualiter codemnato subuenitur per appellationem supra dixit: nunc qualiter p bonorum cessionem.

QVi bonis. ẽ CASVS. Si debitor [d] omnibus creditoribus & condẽnatus bonis cedat: an ipso facto liberetur, quæritur? Dicitur q. non. sed si aliqua acquisierit, soluere tenebitur, donec solidum debitum soluerit. Sed prodest ei cessio bonorum ad hoc vt reus cõdemnatus non trahatur ad carcerem, non vt liberetur. Viuia.

d ¶ Liberati ẽ ipso iure, sed ope exceptionis, ut instit. de actio. ẽ. penul. Et dic quòd ille rectè cedit bonis à creditore conuentus, qui confessus debitum hoc faciendo qui negat uel nec asserit, nec negat, sed dicit se cedere bonis à creditore conuentus ut sic postea bona cùm soluerit possit recuperare, nihil agit. Et secundum hoc potest legi. ff. eo. l. penul. cum non secundum Py. literam, & fine non. An autem ille, qui cedit bonis teneatur bona indicare? Respon. utique iudicis officio. arg. ẽ. de iu re delibe. l. fi. ẽ. licentia danda.

e ¶ In eo. ẽ item in eo quòd postmodum non poterunt conueniri, nisi in quantum facere possunt, & sic habita ratione ne egeant. Præterea cõ ueniri non debent, nisi tantum sit illud quæsierunt, quòd merito ui deantur conueniri: ut infra titu. j. l. ex contractu. & infra eod. l. penulti. &

† ipse. † al. iuste restauonẽ.

† Concor. cum hac l. caij. cũ gl. super uerbo, ad pinguiore. extrà de sol. † al. in solidum.

† al. deest. † al. deindum tur.

† al. forte detundantur.

† al. damnatur.

† al. temeritate.

† Titiano.

Cedere bonis quis vere dicatur.

Cessio bonorum ad quita pro

fi. eo. l. iij. & l. qui bonis. & l. fi debitoris. & inst. de act. ẽ. penulti Item & in eo quòd post xl. dies non dabitur dilacerandus credi ribus, vt dicebat Aulus Gellius contineri in l. x ij. tab. contra cuius duritiem Sextus Cecilius quendam philosophum defendit pro quo j. l. penult.

f ¶ Iudicati. ẽ i. condemnati, & sic videtur innui q. tantùm ante sentẽtiam fit facienda cessio: vt ff. eo. l. pen. Sed dic po test quod post sententiam fieri pote à cessio: vt hic dicit Azo in summa: & hoc vid. tur contra. l. ff. e. l. penult.

g ¶ In carcerem. ẽ si ergo non cedit bonis, vi detur in carcerẽ pro debito poni. & sic videtur contra ẽ. de act. & obli. ob ẽs in fine. Sed hoc fit authoritate iudicis: vel non fit hic seruus, sed nec seruit: sed loco carceris hodie ponitur in bãno: & facit j. de pig. l. j.

SI quantitatem. ẽ CASVS. Tenebaris rei publ. in c. confessus es debitum. sed cùm soluere non posses, cessisti bonis: si antequam bona distrahantur, paratus sis soluere, an possis reuocare cessionem, quæritur? Dicitur quod sic. Viuianus.

h ¶ Si quantitatem. ẽ quidam cum esset reipublicæ condemnatus in c. dixit se bonis cessurum non ei præiudicat lingue lubricum, dummodo paratus fit soluere, & facultates eius nondum distractæ sint.

i ¶ Condemnatus. ẽ ex administratione bonorum

k ¶ Cessionis. ẽ quia inuito corde contraxit. Accursius.

l ¶ Temere. ẽ nota verbum temere dictum non præiudicare: vt ff. de reg. iur. l. quod calore. & ff. de duor. l. iij. & ff. de publ. l. licitatio. in principio. & ad legẽ Iul. maiestã. l. famosi.

m ¶ Distractis.] vt ẽ. de distrac. pig. l. fi prius quam. Item nota licere pœnitere: vt ff. eo. l. quẽ pœnitet. & l. is qui bonis. ẽ. & ẽ. de appel. l. fi qui libellos.

SI Pater. ẽ CASVS. Filiam habens quidam emancipauit: ad munera ciuilia vocatus, bonis cessit, an bona quæsita à filia in quietari debeant, quæritur? Dicitur q. non. Vi.

n ¶ Ciuilia. ẽ quia malè administrauit rempublicam.

o ¶ Inquietari. ẽ ut ẽ. ne fili. pro pa. l. ne contra.

LEgis. ẽ CASVS. An prouinciales bonis cedere possint, quæritur? Dicitur quòd sic. & hoc in prima. An autem creditor iure dominij bona cessa detinere possit, quæritur? Dicitur quod non. sed distrahere debet. nec contra petitorem præscriptione se tueri poterit. & hoc in secunda. Si verò debitor res suas creditori in solutum dederit, dominium earum acquisiuit. & hoc in tertia.

p ¶ Ad prouincias. ẽ ut non solùm Italici, sed etiam prouinciales bonis cedere possint.

q ¶ Detinere. ẽ ut ẽ. ti. j. l. pro debito. & l. in possessionem.

PRopter.] CASVS. Vocatur aliquis ad munus publicum, & ppter hoc bonis cessit, an teneat cessio, quæritur? Dicitur q. non: quia ex tali cessione blasfmum uel inuidiam assequetur fiscus. Vel sic: Titius in fraudem bonis cessit, vt inhabilis fieret: an teneat talis cessio, quæritur? Dicitur quòd non: quia cedenti blasfmum & inuidia esset. Viuia.

Aulus. Gellius.

Nob. C. Lemillæ.

† De cessione bonorum tractat Alcia tus lib. pa rer. ẽ. 2. ca. 4.

† al. diuino rum.

† retinere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fiscus ex bonorum cessione quinque cons. quit blasmum.

† Ex li.4.ti. 18.l.2.C. Th.

† Hæc usq; ad profes. absunt. C.Th.

† Nob. P. C.Th. † Conss. Du.

a ¶ Cedentium.] vt si vocetur quis inhabilis ad munus publicum, cũ & non posit subire, ideo bonis cedere fisco cogatur: ex hac enim cessione inuidia & blasmũ consequit fiscus: & sic non est ſ.5.eo.l.si pater. quia ibi idoneus administrauerat male, hic nõ idoneus administrare nõ põt. Posset etiam intelligi hæc lex ꝙ aliquis in fraudem munerum cedebat bonis, ut inhabilis fieret.

hæc quidem cessio non admittitur & blasmum effert cedenti; & pro hac positione est ſ. de rescin. uendi.l.ij qui.& ſ.de episco.& cleri.l.si quis curialis. & j. de excu.mu.l.illud.libro x.&ff.de munc. & hono.l.ꝗtimationem. in principio.

b ¶ Obnoxios.] inhabiles & idoneos secundum utranque expositionem.

I Nomni.] CASVS. An sine verborum solennitate, quæ olim exigebatur posit fieri bonorum cessio, quæritur? Dicitur quod sic: quia sola uoluntas cedentis sufficit. Viuia.

c ¶ Scrupulositate.] q̃ erat in solennitate verborum.

d ¶ Expleſa.] amota.

e ¶ Professio.] i. qđ solum dicat, cedo bonis.

f ¶ Voluntatis.] sine scriptura. & ad hoc ff.eo. l.penul.& fi.& quod dixi ſ.eod.l.j.

C Vm & filiifamilias.] CASVS. An filiusfamilias bonis cedere, possit, quæritur? dicitur quòd sic. castrensibus vel quasi. & sic posteà aliqua acquirat, ad exemplum patrisfamilias creditori satisfacere debet. Viuianus.

g ¶ Patre volente.] ut castrense, quod domi filio donatum est habes ſ.familiercisſi filius. Castrẽse verò de quo subiicit, appellat quod in castris ꝗritur: & sic non peculij, sed rerum peculiarium fit differentia. Vel dicit de professione vel adhæsitione. cùm enim admittatur cessio, cùm nihil habet, ut subiicitur; multò magis cùm habet peculium profectitium vel aduentium. Non tamen intelligas, quòd profectitum possit dari creditoribus, sed & video profectitiũ quandoque separari à bonis patris, cùm eius bona pro debito a fisco occupãtur, & ita pater tale peculium ad filium spectare: vt ff.de mino.l. denique. § sed utrum in fine.

h ¶ Et si nihil.] corporale. habet tamen incorporalia. vel secũdũ P. et si nihil corporale vel incorporale habeat. Sed vt negatio ut cedat bonis, qui nulla bona hẽt: seu propter quærenda dicit, sic & Petrus omne dimisit, ꝗ nihil præter nauiculam habebat. & actione de peculio tenet, etsi nihil sit in peculio: vt ff. de pecul.l.quæsitum.

Peculium profectitiũ filij nõ cedit fisco vel dicati bona patris.

Petrus propter Christum omnia dimisit.

cedentium, a inuidiosam admitti cessionem minimè conuenit: sed his obnoxios b pro modo substantiæ fungi.

¶ *Cessio bonorũ potest fieri solo uerbo, & sine aliqua solennitate. b. dicit Paul. de Cast.*

¶ Imp. Theodosius A. apud acta dixit.

LEX. VI.

IN omni †cessione bonorũ †ex qualibet causa facienda, scrupulositate c priorum legum explosa d professio e sola quærenda est.

¶ Idẽ dixit, In omni cessione sufficit voluntatis f sola professio. D. Ka. Maij, Hon. NP. †& Euo. Cos. †

¶ *Filiusfamilias siue habeat castrẽse peculium, siue non, potest cedere bonis. hoc dicit Bar. uel sic: Filiusfamilias utriusque sexus possunt cedere bonis, siue habeant patrimonium proprium siue non. & idem in illis, ꝙ sunt sui iuris. hoc dicit Paul. de Cast.*

¶ Imp. Iustinianus A. Iuliano. P. P.

LEX. VII.

CVm & filiifamilias possint habere substantias, quæ patrib. acquiri vt citæ sunt, nec non peculiũ uel castrense, uel qđ a patre uolente g possident: quare cessio bonorum eis denegãda sit? cùm et si nihil h in suo cessurij, qui in potestate parentum sunt, habeant: tamen, ne patiantur iniuriam, debet bonorũ cessio admitti. Si enim & patersamilias admittendus est propter iniurias i ti morẽ ad cessionis flebile ueniens adiutorium: quare filiisfamilias utriusque sexus hoc ius denegamus? cùm apertissimi iuris est & inter patresfamilias, & inter alieno iuri subiectos, si quid posteà eis pĩ guius k accesserit, hoc iterum usq; ad modum debiti posse à creditoribus legitimo modo auelli. D. x. Kalen. Mar. Constan. post Consul. Lamp. & Oreſt. VV. CC.

¶ *An detur dilatio, uel admittaẽ cessio, statur maiori parti creditorũ, inspecto cumulo debiti, uel numero personarũ: quod si utriusque est paritas, sententia benignior admittit. hoc dicit Bar. Vel sic: Si debitor uult cedere bonis, nisi sibi detur dilatio ad soluẽdum, est in electione creditorum dare dilationẽ; & tunc non poterit cedere, uel pati quòd cedat. & si sunt discordes, præfertur maior pars, quæ consideratur primo respectu cumuli debiti. uel si par sit cumulus respectu numeri personarũ; & si ambo sunt paria, benignior sententia eligat, ut habeat dilationẽ quinquennalem. & nõ cedat. qua dilatione pendente, non currit cõtra eos præscriptio, nec unus de creditoribus præfertur alteri ratione priuilegij uel hypothecæ quam habeat. hoc dicit Paulus de Castro.*

i ¶ Iniuriarum.] scareeris.

k ¶ Pinguius.] vt instit. de act. §. penul. & ff. e. l. is qui. & l. qui bonis. ij & l. si debitorus: & j. tit. j. l. ex contractu.

CVm solito.] CASVS. Tenebaris mihi & Titio & Seio in decem, vis cedere bonis: ego & Titius uolumus expectare in quinquennium, noluit Seius: qui sint audiendi, quæritur? Respõ. distinguendo, aut in mortis Seio, aut Caio, aut in æquali. primo casu audiẽdi sunt: secundo casu nõ. Si verò tres consentiant in dilatione danda, quartus dissentiat, maior numeratus præfertur. Si verò ex omni parte æqualitas sit tam creditorum, quam debitorum, illi admittantur, qui inducias & c. nulla habita differentia inter creditores habẽtes hypothecam, & non habentes in rebus pertinentibus inter creditores æqualitate iudicis officio seruata, nulla tẽporis præscrip. creditoribus inducia quinquennales p cedentibus opponenda. Viuianus.

† al. remoto.

l ¶ Maiestate.] vel ab aliquo iudice.

m ¶ Detur.] a debitore.

n ¶ Existimatione.] q̃ a non efficitur infamis. & ad hoc ſ. ex quibus causa. l. debitores.

o ¶ Inducias.] & sic est in creditorum electione, nec est contra ff. sol. matrim. l. si constante. 9. quoties. in fine. §. q̃ a speciale ibi.

p ¶ Electionem.] sed quantum ad alia refert argumen. ff. de pact. l. rescriptum. & j. tit. j. l. pro debito.

q ¶ Habentibus] vt priuilegiati prius debitum consequantur. vt ff. eod. l.j. & ff. de relig. & sumpt. fune. l. penul. Item vt hypothecarij chirographariis præferantur, ut j. titu. j. l. pro debito. & ut prior tempore fit potior, ut infra. qui pot. in p. gno. si fundum.

† immemorata.

r ¶ Generando.] ut ff. de iudi. l. ij. §. in omnib. & ſ. de iure deliberan. l. fina. §. donec. & in auth. vt cùm de app. l. cog. §. meminimus. colla. viij. & de sanctiſ. episcop. §. si verò episcopus. colla. ix. An autẽ minus dari possit? Rñ. potest volente debitore, alias non. Item & si quinquennio hoc transacto velit debitor cedere bonis, an audiatur? Rñ. non, secus si incarceranda. Item si ab initio nec velit debitor cedere bonis, nec stare iuri, similiter debet incarcerari, & sic usque ad quadrãginta dies stare, ut saltem misericordiæ causa aliquis soluat pro eo, postmodum creditoribus dilacerãdus datur, ut & dixi supra eodẽ l. prima.

Debitor q̃ accepit a quennali. & postea nõ an ditur bonis cedere volens.

De bonis

Continuatio.

¶ DE BONIS AVCTORITATE IVDICIS possidendis seu vænundandis &c.

¶ Facta cessione bonorum a debitore, vel etiam debitore nocato, & non veniente ad iudicium: postulant creditores se mitti in possessionẽ bonorum eius, & postmodum vt vendatur &c. ideo de his dicit. Et quia creditores hæreditarij quandoque postulant se parari bona defuncti à bonis hæredis ideo & de hac subiicit: ut infrà l.ij.

INbonis.] CASVS. Decessit Titius Seio hærede instituto, & legauit mihi decem. decessit Seius Sempronio hærede instituto, & legauit Gaio decẽ: quis nostrum potior sit: an ego primus legatarius an Gaius? Resp. quòd ego, cùm primum legatum debeatur quasi æs alienum. Viuia.

a ¶ In bonis.] possidẽ dis & vendendis.

b ¶ Hæredem.] instituit te Titius, & multa legata dedit, non solutis sciliceet legatis decessisti, instituisti tibi hæredẽ, & similiter legata reliquisti. quæritur, qui potiores sunt primi vel secundi? & dicitur quod primi.

† al. deest.

c ¶ Conuenire.] ab initio.

d ¶ Aes alienum.] respectu secundi testamẽti.

e ¶ Exigatur.] vt & ff. ad legem Falcid. l. in ratione. j. §. qđ vulgo. & suprà, ad legem Falcidiam. l. tritum.

f ¶ A mortuo.] hærede.

g ¶ Inducatur.] vt & ff. de separa. l. quoties. & ſ. qui manu. non. posſ. l. j. & ſ. de legat. l. si vniuersæ. & de iure deliberãdi. l. fina. §. sed si legatarij. etiam si ex testamento militis debeantur legata: vt ff. ad Trebel. l. j. §. penul. nisi in casu quando non fecerit inuentarium: quia tunc insolidum omnibus satisfacit: vt in authen. de hære. & Fal. §. fi verò absint. colla. j.

Præpotare.

Separatio bonorum quibus cõcedi põt.

Separatio bonorũ ut peti possit multa requirunt.

Titulus LXXII.

¶ *Defuncti heredes legatarijs præferuntur. b.d. Bal. Vel sic: Qui debent habere legata defuncto hærede, præferuntur legatarijs ab eodem h.d. Bar. uel sic: Legatarij defuncti præferuntur legatarijs heredis. b.d. Sal. Vel sic: Qui debent habere legata, defuncto hærede præferũtur illis quibus ipse hæres legauit: quia illa legata censentur tãquam æs alienum, quantum ad bona eius, a quo relicta sunt, non quantum ad eum qui reliquit. b.d. Paul. de Ca.*

¶ Imp. Antoninus A. Atticæ. L. I.

INbonis a mortui potiorem esse causam legatariorum, qui eum (vtpote hæredem) b conuenire c potuerunt, quàm eorum, quibus ipse hæres † legauit, manifestum est: cùm prius legatũ, quasi æs alienum d exigatur: e legatum autem à mortuo f relictum post debiti detractionem inducatur, g

¶ *Creditores defuncti habent beneficium separationis contra creditores heredis, ut facta separatione bonorum præferantur in bonis defuncti creditoribus heredis. But. nisi spreta legis prouidentia, fidem hæredis secuti sint. b.d. Bal. uel sic: Creditores defuncti impetrant separationem a bonis, si fidem heredis non sunt secuti. Paul. de Cast.*

¶ Imp. Gordianus A. Aristoni. L. II.

ESt iurisdictionis tenor promptissimus, indemnitatisq; rediũ edicto h prætoris creditoribus hereditariis i demõstrãtũ, vt quoties separationẽ bonorũ postulant, causa cognita k impetrent. Reportabis † igitur conuenientem desiderij tui fructum, si te non heredum fidem secutum, l sed ex necessitate m ad iudicium eos prouocare demõstraueris. †

¶ *Qui cedit bonis ex ante gesto, non potest conueniri nisi de eo, quod postea superluxerat est, deducto ne egeat. b.d. Bar. Vel sic: Qui cessit bonis, ex præcedenti contractu non potest conueniri: quia habet exceptionem: nisi venerit ad pingniorẽ fortunam, quia tunc potest conueniri inquantũ facere potest deducto ne egeat. hoc dicit in effectu. Paul. de Cast.*

† al. monstraueris.

quennium decursum non est. Item quòd creditores castrensis peculij nõ sunt: vt ff. de separa. l.j. §. fi filius. & §. illud. & §. sequen. Item quòd hæres bona non vendiderit: vt ff. eo. l. ab hærede.

l ¶ Secutum.] fideiussorem vel pignus ab eo recipiendo, vel stipulando animo nouandi.

¶ Idem A. Claudianæ. LEX III.

EX contractu, qui cessionem rerum antecessit, debitorem cõtra iuris rationẽ cõuenies, cùm eũ æquitas auxilio exceptionis muniat. n At tunc demum iteratò possis desiderare conuentionem, cùm tantùm posteà quæsierit, quod præsidem ad eius rei licentiam debeat promouere. o

¶ *Non est cogendus unus ex pluribus de bonis bona suscipere, & cæteris creditoribus respondere. b.d. Bar. Bal. & Sali.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximia. AA. & CC. Clarianæ. al. Clearemæ. L. III.

INciuile est, quod postulas, vt vnus ex chirographariis p creditoribus debitoris bona compellatur suscipere, † satis cæteris eius creditoribus facturus.

¶ *Si bona vacantia non deferuntur, creditores in possessionem mittuntur. hoc dicit Bald. Vel sic: Si mortuus non habet hæredẽ creditores in possessionem mittuntur, hoc dicit Bar. uel sic: Si debitor moritur sine hærede, & bona non agnoscantur a fisco, creditores in possessionem eorum mittuntur. Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Acyndino. al. Abidyno. L.

SI bona debitoris † tui vacare q constet, & hæc à fisco non agnoscantur: r in possessionẽ eorum mitti te à competenti iudice rectè postulabis. xvij. Kalend. Cos.

¶ *Creditores hypothecarij chirographariis præferunt porro chirographarij simul cõcurrũt, ut pro rata debiti omnib. satisfiat. b.d. Bal. uel sic: Si debitor cessit bonis, creditores non debent ipsius bona inter se diuidere tanquam domini ipsorum: sed debent ea uendere & pretia inter se distribuere: & creditores hypothecarij præferũtur chirographariis. b.d. Paul. de Cast.*

¶ Iidem AA. & CC. Agathomaro. al. Agathe modoro. LEX. VI.

PRo debito creditores addici sibi bona s sui debitoris non iure postulant. t ¶ Vnde si q dem debitoris tui cæteri creditores u pignori res acceperunt: potiores eos quàm te chirographarium creditorem haberi non ambigitur. ¶ Quòd si specialiter vel generaliter nemini probẽtur obligatæ, ac fine successore com-

m ¶ Ex necessitate.] quia fortè dies actionis proximo extitura erat, & ita lis tempore peritura. Nota ergo quòd non debet ei nocere ista nouatio cùm sit necessaria. ad quod est ff. de separa. l. fi. & ff. de nouati. l. aliã. Et dic ex necessitate, ſ. perueniendi ad ſum: ut ff. de separa. l. fin.

EX contractu.] CASVS. Debitorã creditore vno conuentus, existens non solucndo, si cedat bonis, an ab aliis creditoribus conueniri possit, quæritur? Dicitur quòd non, nisi posteà aliquid ceperit. Viuian.

n ¶ Muniat.] ipso autem iure tenetur: vt ſ. titu. j. l. j.

o ¶ Promouere.] & tunc inquantum facere poterit: vt habes ſ. titu. j. cum & filij. & ff. de cessio. bono. l. iiij. & de cura. bõ. dan. l. ij.

accipere

NCiuile est.] CASVS. Si plures fuerint chirographarij creditores, nullus eorũ compellat accipere bona debitoris, & sibi & aliis satisfacere. Viuia.

p ¶ Chirographariis.] multo minus hypothecariis &c. sic ff. de cura. bona. dan. l. ij. §. quæritur.

creditoris.

SI bona.] CASVS. Debitor meus decessit. bona sua erant vacantia: nec à fisco agnita: an possim petere mitti in possessionem bonorum eius, quæritur? Respond. quòd sic. Viuia.

q ¶ Vacare.] morte debitoris.

r ¶ Agnoscantur.] quia tunc tenetur fiscus vt hæres: vt habes infrà ad legem iuliam de vi. l. ij. & fi. & de iure fisci. l. dicitur. Accur.

PRo debito.] CASVS. Si petam vt adiiciãtur mihi bona debitoris ratione dominij, an sim audiendus, quæritur? Dicitur quòd non. Si verò sim chirographarius creditor, alios autem habet creditores, quibus res suæ obligatæ sunt. illi sunt potiores. & hoc in se cunda. Si vero nulli obligatæ sunt, & debitor communis decedat sine hærede, vel cũ hærede. & ille cessit: bona non iure dominij creditoribus adiiciantur. sed vendantur, & pro portione debiti cuilibet creditori satisfiat. Viuianus.

s ¶ Bona.] vt sua sint statim.

t ¶ Postulant.] vt ff. de iure do. impe. l.j. & ſ. de pactis. l. si pacto quo. & ſ. tit. j. l. legis. Alio ergo remedio opus est, ſ. venditione. & hic subiicit, vñ &c. hoc prouiſo, ut hypothecam habentes in ea præferantur ut subiicit. in quo est argumen. contra. ſ. tit. j. l. fin. Sol. ut ibi.

u ¶ Creditores.] ſ. hypothecarij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Possessione. Omnium secundum iura ista: sed hoc hodie corrigitur per aut. & qui iurat. & per hoc appareat eius continuatio ad l.

IVxor. ¶ CASVS. Patruus vxoris meæ decessit. vxorem meam pro tertia parte hæredem instituit. tenebatur eidem vxori in triginta. an pro viginti cohæredes suos conuenire possit quæritur? Dicitur quod sic: nisi testator prohibuisset eam exigere à cohærede. Si verò cohæredes sint non soluendo habentes proprios creditores: poterit mulier petere vt fiat separatio bonorum defuncti & cohæredis. Vivianus.

b ¶ Prohibita. ¶ quis tunc non posset petere: vt ff. de hæredib. instit. l. fi compensandi.

Bessis. c ¶ Pro besse. ¶ Bessis dicitur duæ partes cuiuslibet rei.

d ¶ Non confundatur. ¶ vt & ff. de hæredit. acti. l. si adulta. & de negot. gest. l. si ab eo, & de pact. l. si debitori. & ff. ad leg. Falc. licet,

e ¶ Postulata.] vt ff. de hære. act. l. si adulta,

N possessionem ¶ CASVS. In possessionem creditor missus bonorum debitoris, an pertalem missionem nanciscatur dominium, quæritur? Dicitur quòd non. Viuianus.

f ¶ Minimè possunt. ¶ vt ff. ti. j. l. legis. & ff. eod. l. pro debito. Accur.

¶ Dua patietur. Du. Cōs. Diuisio. Vm proponas. ¶ Diuiditur in duas partes. quia in prima debitor citatus comparet, usque ibi. Nam si. in secunda non comparet usque in finem.

CASVS Aliquis cum mandato, uel sine mandato, gessit negotia mea & ex mala administratione factus est debitor meus in c. uolebam eum conuenire, latitabat: qd iuris sit, quæritur? Respō. quòd si latitat, nec defendatur, eum probabo mihi debere, & mittar in possessio. bonorum suorum. Eo autem in eadem contumacia perseuerante, vendentur bona, & satisfiet mihi. Viuia.

g ¶ Ex administratione. ¶ facta a se tibi, uel a te sibi. Et dic, cum mandato, uel sine,

h ¶ Rationem. ¶ dato etiam libello in scriptis hodie: ut ff. de lit. contesta. authen, offeratur.

ADDITIO. Aduertas q̄ istud potest practicari duobus modis, secundum Bar. hic. Vno modo, q̄ detur libellus super actione principali: & reus citetur vt veniat respōsurus: & eo existente contumace datur possessio ex secundo decreto. Secundo modo practicatur q̄ reus citatur q̄ veniat respōsurus de iure tali, & eo existente contumace, tunc detur libellus, in quo narretur, q̄ cum reus sæpius fuerit citatus, & extitit contumax, petatur interponi decretum, quam practicam ut dicit hic Barto. ponit Spec. consulit tamen seruare fori consuetudinem.

i ¶ Conuenire. ¶ actione mandati directa, uel contraria, uel negotiorū gestorum directa, vel contraria prout casum diuersificas.

k ¶ Ad circunscriptionem. ¶ vt actio tua pereat, uel saltem ut te retardet. & fic fit ex animo: alias fieret missio, non venditio: ut ff. ex quibus cau. maio. l. item ait prætor. ¶. j. & ff. quib. ex cau. in pos. ea. l. Fulcinius. ¶. j. Et no. q̄ sufficit aduersus unum latitare, ut ille solus uendat, ut dicta l. Fulcinius ¶. quòd si aduersus. & etiam præsens quandoque latitat: ut in ea. l. ¶. illud.

l ¶ Defenditur. ¶ defendi dicitur. &c. ut ff. qui. ex cau. in pos. ea. hoc autem. ¶. retè defendi.

munis debitor vel eius hæres decesit: non dominij rerum vindicatione, sed possessione a bonorum, itemque venditione, æquali portione (pro rata debiti quantitate) omnibus creditoribus consuli potest.

¶ Vbi creditor succedit debitori ꝓ parte, pro ea parte debitum confunditur, & nō ultra, nisi esset relictū animo compēsandi. hoc dicit Bal. Vel sic, Pro rata qua creditor succedit debitori, confunditur actio, pro residuo uerò potest conuenire cohæredes, nisi fuerit institutus iure compensandi, & si cohæredes nō sunt soluendo, potest petere separationem bonorum. h. d. Pau. de Cast.

¶ Iidem AA. & CC. Domn. L. VII.

SI vxor tua pro triente patruo suo hæres extitit, nec ab eo quicquā exigere ꝓhibita b est: debitum à cohæredibus pro besse c petere non prohibetur: cùm vltra eam portionem, qua successit, actio non confundatur. d

¶ Sin autem cohære des soluēdo non sint, separatione postulata, nullum ei damnū fieri patiatur. † Dat. Kalen. Decemb. AA. Cos. †

¶ *Missus in possessionem ex primo decreto, non acquirit dominium. h. d. Pau. de Castro. Etiam ex causa dotis.*

¶ Iidem AA. & CC. Aeliæ. al. Aeliadæ.

LEX VIII.

IN possessionem rei seruandæ causa † vxor defuncti vel alij creditores missi, dominium ex ea causa tenētes adipisci minimè possunt. e

¶ *Si citatus debitor comparet ordinariè procedit contra eum ad sententiam ferēdam & exequendam: si non comparet, proceditur ad missionem & uenditionem hoc dicit secundum Bald.*

¶ Iidem AA. & CC. Teruncio. al. Geronatio. LEX IX.

m ¶ Cōstat. ¶ summatim habita cognitione. loquitur enim hæc lex ante lit. contestatam: & videtur satis innuere venditionem posse fieri, etiā ante litem contestatam. Argu. contra. supra, de iis, qui ad eccle. confu. l. presenti. §. sed si hoc. & ff. de priuileg. credi. paterfami. & l. si creditores. & ff. de bonis autho. iud. possid. l. si minor. & ex quib. cau. in pos. ea. l. apud.

n ¶ Edicti. ¶ quod est ff. ex quibus cau. in poss. ea. l. Fulcinius. §. j. quod olim cum solēnitate, hodie sine ea proponitur: ut instit. de interdic. §. j. & §. fina. & hoc hic dicit ad exemplum edicti, scilicet solennis.

o ¶ Bonorum. ¶ omniū olim: ut ff. quibus ex cau. in pos. l. j. hodie contra: ut in authenti. quam hic leges. Ité hoc, quando non est hypotheca, ut supra eodem, l. ꝓ debito. Sed nunquid missus possideat? Respond. non. ut ff. quibus ex cau. in possessorium. l. cum ex legati. Item nota differentiam esse inter possessionem bonorum: ut hic, & bonorum possessionem, ut ff. de bonorum possessionibus. l. j. §. bonorum.

p ¶ Tempore. ¶ fortè duorum mensium. arg. ff. de re iudica. l. debitoribus. Vel dic hodie quatuor: ut supra, de usu. rei iudic. l. finali. Vel unius anni: ut arg. supra, de præscri. xxx. ann. si quis emptionis. §. penul. Vel bienij: ut j. de iure dot. imp. l. j. Vel quòd statutū est in Græco: ut probatur j. l. fina. vbi dicit, definitū a nobis tēpus. Quæ opiniones non placent: imo torū iudicis arbitrio cōmitto. argumē. ff. de iure deliberan. l. j. §. fi. & possint habere locum prædicta, ubi pignus uenditur ex interlocutoria sententia. Si autem ex diffinitiua, venditur elapso tempore quatuor mensium secundum Azo. olim duorū. arg. §. de usū. rei iudi. l. j.

q ¶ Competenti. ¶ argu. ad id, quod interdum appellatur ad iudicem competentem. Sed quis est competens iudex? Respond. qui habet meru imperium: nā delegatus mittere nō potest in possessionem. & sic non vēdere: vt ff. de iurisd. omnium iud. l. iubere cauere, & ita magistratus municipalis non mittit in possessionem, vt ff. ad muni cip. l. ea quæ. nisi in casibus, vt ff. de offi. eius cui man. est iuri. l. j. & fi. de dam. infect. l. j. Prædicta locum habent, cum agitur in personam. fi autē in rem & latitat, idē quod in personali, vt fiat missio in omnia bona, & venditio. Si autem tantum abest, & desit dolo possidere, idē est. alias in possessione rei petitę tantum. & idem in mista, vt in eo. tit. l. Fulcinius. §. ité videamus. & §. Celsus. & §. fi.

ET qui iurat. ¶ CASVS. Lex C. dicit quod si debitor latitet, nec defendatur, petere possum me mitti in possessionem bonorum eius, sed non determinat modum declarati debiti. Authen. declarat aliter, dicens quòd si subtrahat se debitor, si sit iudex ordinarius citabit eum accipiendo personam suam, & uerbo mittendo nuntium. si non veniat, sententiabit examinato negotio, & datis sibi inducijs ad repræsentandum se, si non ueniat, mittat in bonorum possessionem ipsius pro mensura declarati debiti. & si ueniat postea, non audietur nisi restituat mihi omnes impensas, & omne damnum refarciat, dato fideiussore iudicio sisti. Vivianus.

r ¶ Et qui iurat. ¶ Idem est, & si solummodo ad iudicium nocatus est, Accursius.

s ¶ Administrator. ¶ i. ordinarius.

Dedi-

Delegatus an possit citare.

a ¶ Dedit. ¶ quando iudex erat delegatus. & sic delegatus non citat: vt hic, & ff. de iurisd. om. iu. l. iubere. & fic est contra ¶. quo. & quan. iu. au h. qui sumel. Sol. speciale est ibi in delegato principis.

b ¶ Exhiberi. ¶ re & verbo q̄ non facit delegatus: vt dixi. & habes in auth. de exhi. & transi. reis. §. fi verò semel. coll. v.

c ¶ Examinet. ¶ summatim.

d ¶ Examinato. ¶ summatim: vt & ff. vt in possessorio. l. fi is à quo. nam demū vtraque parte præsente plenè examinatur: vt j. fi per vim vel alio modo. l. fi. Est ergo quod hic dicit cōtra regulam: q̄ est. ¶. de iudi. l. iudices.

e ¶ Mittet. ¶ ordinarius non delegatus, sed delegans: vt d. l. iubere.

f ¶ Mensuram. ¶ olim in omnia bona: vt ff. q. b. ea. cau. in possessorio. l. j. Et decem in re valētem decē fiat missio. Sed tu dic fm Ioā. quod etiam plus debeat valere. nec enim hic dicit quod in tanto sed pro mēsura: quod est caute notandum: & fic se habet cōsuetudo. inspicitur etiam an exigat expensas vel non res pigno rata, vt equus vel argentum: vt primo casu lōgè plus debeant valere.

g ¶ Declarati. ¶ id est petiti. Vel id est præsumpti, vel probati summatim.

h ¶ Prosequatur. ¶ id est antequam adeatur ad causæ prosecutionem, & hoc cum agitur personaliter. Si autē in rem, dic vt modo no. in l. cū proponas. Si autem oia bona petet quis, vel ut debita, vel hypothecaria, in omnibus puto mittendū: nam & tantū est debitū.

i ¶ Damnum. ¶ quod ex vitio absentiæ illius passus est: vt ff. de iudic. l. lancimus.

k ¶ Fideiussorem. ¶ iudicio sisti. Sed vsque ad quod tempus admittetur ad recuperandum possessionem? Rñ. secūdum P. vsque ad xxx. an. vt arg. ff. de præscri. xxx. an. l. fi. cut. Alij dicunt vsque ad annum: vt ff. de præscrip. xxx. ann. l. si quis emptionis. §. fi. & in auth. de liti. §. omnem autem. collat. viij. Sed his respon. Placen. & Py. quòd prima lo quatur in actione in rem secunda in actore absente, quo casu possumus ex pectare triginta annos. & est ad l. ff. de ꝓcu. l. eū. & ff. de in ius voc. l. satis.

ADDITIO. Videas pulchram glosin. q. quoniam frequenter. in fine. extra velite non contestata &c.

CVm apud. ¶ CASVS. Si Titius habeat plures creditores, & timore creditorum se absentet, & quidam ex creditoribus petant se mitti in bono. possan absentes vel præsentes, si non sint ita solliciti, cōsequantur commoditatem aliquam ad id, q̄ alij missi sunt in bono. p̄ssel. quæritur? Dicitur quòd sic, si præsente (hoc est, qui sunt in eadem prouincia) intra duorū annorū spatiū se representent: absentes autem intra quadriennij, restitutis impensis, quas missi in possessionem fecerunt iuramento eorū declarandis. si verò intra præfinitū tps non venerint: eo lapso auctoritate iudicis poterūt vendere bona. & illud q̄d fuerit, deponetur in æde sacra, tabellione & vēditore præsentib. & de eo cæteris creditoribus pro portione debiti satisfiet. & sic deponat, ne in expēsis damnificet. prædicta autem venditio fiat præsente non solū tabellione, sed sacrista ecclesiæ, penes quē q̄d superest, de pretio deponatur

† rectum al. retro.

præfato iuramēto a creditore quòd non per gratiam emptoris ad rerum venit venditionem: nec q̄ dolo minus iusto pretio accepit. Viuia.

l ¶ Dum is. ¶ debitor.

m ¶ Illi. ¶ creditores.

n ¶ Iudicia. ¶ i. iudices.

o ¶ Trāsmitti. ¶ & missi fuit.

p ¶ Potiantur. ¶ vt ff. de bon. autho. iudi. possid. l. cum vnus.

q ¶ Sententia. ¶ interlocutoria.

† Perfecuti, &c. Pignus ꝓtorij q̄s dr contrahi.

r ¶ Cōmoditatis. ¶ Sed nonne quando missi sunt primi, fuit contractū prætorium pignus ergo qui prior &c? Respon. Dicūt quidam hoc quando missio facta est in omnibus bonis generaliter, aliter si specialiter. Vel dic in ꝓtorio pignore non seruari reguiam, sed in cōuentionali fic: vt ff. vt in possessorio. l. is cui. ¶. q. prior. & de damno infect. l. finita. ¶. fi piures. Item hoc quando sunt eiusdem tituli, alias contra vt infra, qui po. in pigno. habe. l. ij & ff. qui potiores in pigno. habe. l. fi & iure. quæ sunt contra.

† al. quibus dam.

s ¶ Negligentia. ¶ ablatiui casus.

t ¶ Alacriores. ¶ id est solertiores.

v ¶ Quadriennij. ¶ No. hic venditionem nō fieri intra quadriennium.

x ¶ Persoluant. ¶ vt ar. ff. depositi. l. quod priuile gium. §. fi.

y ¶ Manifestandas. ¶ fic §. de iudic. l. properandū. §. & si quidem. Et not. q̄ aliud est in expensis in causa damni infectis: quia postea dominium recuperat: vt ff. de damno infect. l. si finita. §. cum autem. in fi. §.

iisdem Alc. lib. dispuncti. j. c. xix. dicit hæc verba à nobis ive teribus exē plari. non esse, sed omitti debere.

z ¶ Secūdum debita. ¶ id est pro rata eorum, quæ debentur: quia plus expensarum nomine præstabit, cui plus debetur, quam alijs.

a ¶ Vel alio. ¶ puta locando.

b ¶ Omne ius. ¶ id est, rennendi & vendēdi. Ir.

c ¶ A nobis. ¶ forsitā in Græco, vel fortè de eo tpe dicit, quod statuit pi

Alienatus ꝓscriptus.

Seruiores.

al. possessionem.

Bonorum possessio & possessio bonorum differunt.

Decretum primum & secundum quanto tēpore differre debeant.

Missio pōt fieri in oia bona.

Appellanti sufficit dicere, appello ad iudicem competentem.

† & ad

CASVS. Titius habens creditores, & timens ne bona sua distrahantur, se absentat, & quidam ex creditoribus petat se mitti in bona. quæritur an absentes vel præsentes, si non sint ita solliciti, cōsequantur commoditatem aliquam ad id, q̄ alij missi sunt in bona? Dicitur quòd sic, si præsentes (hoc est, qui sunt in eadem prouincia) intra duorū annorū spatiū se representent: absentes autem intra quadriennij, restitutis impensis, quas missi in possessionem fecerunt iuramento eorū declarandis. si verò intra præfinitū tps non venerint: eo lapso auctoritate iudicis poterūt vendere bona. & illud q̄d fuerit, deponetur in æde sacra, tabellione & vēditore præsentib. & de eo cæteris creditoribus pro portione debiti satisfiet. & sic deponat, ne in expēsis damnificet. prædicta autem venditio fiat præsente non solū tabellione, sed sacrista ecclesiæ, penes quē q̄d superest, de pretio deponatur præfato iuramēto a creditore quòd non per gratiam emptoris ad rerum venit venditionem: nec q̄ dolo minus iusto pretio accepit. Viuia.

¶ *Missō uno ex creditoribus in possessionē ex primo decreto, cæteri uenientes debito modo, & congruo tēpore, iudentur in possessionem missi. & si procedatur ad uenditionem bonorum auctoritate iudicis fiendam per ipsum missum, & plus ex pretio percipiatur, quam missō debeatur: illud debet in eadem sacrā deponi: & ne qua fraus in uenditione committatur debet seruari solennitas huius legis. h. d. Bal. Vel sic: Si unus ex creditoribus in possessionem mittatur, ex primo decreto eius missio pdest omnibus aliis creditoribus præsentibus, & intra biennium uenientibus, & debitum ostendentibus, & expensas pro rata reficientibus. Item absentibus, si ueniant intra quadriennium, & idem faciant. h. d. usque ad §. finautem. Pau. de Cast.*

¶ Imp. Iustin. A. Ioanni PP. LEX X.

CVm apud veteres quæstionē ortā iuenimus sup pecuniis debitis, ꝓ quib. hypothecæ non sunt cōstitutæ, ꝓpter res ad debitorē ptinētes, dū is † seueriores † creditores formidās sese celauerit, & illi [m] de rebus ad eū ptinentibus cōpetētia ingrediant iudicia [n], postulētq; in possessionē rerū sese trāsmitti [o]: si etiā alij creditores, q̄bus obnoxius esse vī, possit, quandā habere cōionē in rerū possessione † : hmōi dubitationē amputantes, cēsemus ꝓ præsentē diuinā gñalē cōstitutionē, vt sinō oēs hmōi debita prætendentes, sed ex his certi ab iudiciali sentētia in possessionē rerū mittantur: non solū hi, sed etiā alij oēs talia debita p̄tendentes eadē cōmoditate potiantur [p], vt † possint cum prioribus rerū detentatoribus cō munionē habere in rebus, de q̄b. (sicut superius declaratur) prolata fuerit sentētia [q]. Quid enim iustius est, quàm omnes qui ad res debitoris mitti debent esse participes huiusmodi commoditatis [r]? ¶ Vt autem non in perpetuum aliorum negligentia [s] illi, qui pro suis debitis alacriores [t] creditoribus aliis ostenduntur fuisse, prægrauentur: rectius † nobis esse videtur tunc communionem habere in possessionem rerum alios creditores, qui non hoc peregisse noscūtur, cùm præsentes quidem in vna eademq; degētes prouincia, in qua possessores rerum commorantur, intra duorū annorum spatia, absentes autē intra quadriennium [u] creditoribus possessionem ante lato modo detinentibus suū debitum certum faciunt, & expēsas secundum quantitatē debitorum persoluant [x] eis, qui sententias † cōsecuti sunt, per sacramentum eorum manifestandas [y], qui eas adipiscendæ gratia possessionis rerum sust inuerunt: quia & secundum debita [z] satis ei fieri explorati iuris est. ¶ Post completū autem memoratum tēpus nullam eis esse licentiam, eos, qui possessionē adepti sunt, molestare, vel aliquibus † dānis afficere. Actiones autē, quas ex legibus sibi com petere putauerint, cōtra suos exercere debitores.

¶ *Iste §. prosequitur eandem materiā. Dicit enim quod si missus ex primo decreto ueniat ad uenditionē, debet primo ex pretio sibi satisfieri: & residuum (si quod est) debet deponi in æde sacra, ut creditoribus uenientibus, & debitū ostendentibus postea satisfiat: & de prædictis omnibus debet fieri publicum instrumentum cum solemnitate hic statuta in §. fina. hoc dicit tota ista lex & §. quæ est satis uerbosa, tamen utilis: quia isti creditores, qui habentur pro immissis, non tenentur facere nouum processum, imo uirtute primi, facta fide de debito, debet satisfieri eis: requiritur tamen plena probatio per testes, uel instrumenta secundum Bar. & Pau. de Cast.*

¶ Sin autem ij, qui detinent possessiones, vel ex sententia iudicis res vendiderunt, vel alio [a] quocunque legitimo modo oē ius [b], quod in his † rebus habere noscūtur, in alias personas post definitum † à nobis [c] tempus transtulerint, & certas pecunias acceperint: quicquid superfluum inuentum fuerit, & amplius quàm eis debetur, hoc modis oībus necesse est eos p̄sentibus tabulariis si-

Universidad de Deusto
Biblioteca

al. Cimiliarcho. Cimeliarchium.

a ¶ Signare.ʒi.sigillare.
b ¶ Cimeliarchio.ʒi.in loco vbi ponit thesaur⁹.
c ¶ Transtulerit.ʒ locando.
d ¶ Per eam.ʒ s. personam venditoris.
e ¶ Præsentibus.ʒrepete iubemus, s. venditoꝛe quod est.j.

Continuatio.

¶ DE PRIVILEGIO FISCI.

¶ Quia iter cæteros creditores fiscus priuilegiis gaudet,ideo de his dicit. Accur.

BOna.ʒ CASVS. Maritus ex mala administratione primipilari,tenebat fisco in c. fiscus occupauit res suas iter quas erãt res vxoris: an mulier petere possit vt separent̃ res suæ à reb. mariti q̃rit?Dic q̃ sic. Vi.
f ¶ Occupata sunt.ʒ q̃ tacite sunt̃ fisco obligata: vt hic, & j.in quibus cau.pig.ta.cõtra.l.j.& ij.
g ¶ Tuas.ʒ fecus in his, quas dederas in dotẽ: vt j.in q.b. cau.pig,ta ptra. l.satis.Alij dicunt de dote hic dici, & dicunt q̃ prius occupauit fiscꝰ bona,quã dos viro daretur,
h ¶ Restituatur.ʒ vt & s.ne vxor pro mari.l.ij. & j.ad le.Iul.de vi.l.j.& s.de do.inter vir.& vxo. l.res. Et no.q̃ vbi fit exe cutio i bonis alicuius, & alius vult dicere aliquid fuũ:q̃ probandi onus dicẽti imminet:vt hic & d. l.s.ne vxor pro mari.l.ij.

ADDITIO. Istã est verũ q̃n istæ res possidebãtur ab eo, in cuius bona facta est missio. secꝰ si possiderent ab eo, q̃ dr ista sua:vt no in d.l.ij.C. ne vxor pro ma.& l.à diuo.§.fi sup reb⁹.& ibi de hoc per Bar.ff.de re iud.

Du. Cimeliarcha.

Q Vãuis.ʒ CASVS. Contraxit aliqs cum fisco & cũ muliere, accipiẽdo ab ea dotẽ:q̃s præferri debeat:quæritꝰ? Distinguitur, aut contraxit primo cũ muliere, & pertur mulier.aut cũ fisco,& præferꝛ fiscus. Viui
i ¶ Fisci.ʒ q̃d est vt bona secum ꝯhentis tacitè sint ei obligata:vt j.i q.b. cau,pig.ta.cõtra.l.j.& ij.
k ¶ Prænuit.ʒ imò vꝛ mulier præferri: vt j.qui po.in pig.ha.l.fi. Sed dic q̃ hæc in fisco:illa in priuato. Vt dic hãc corrigi. Itẽ adhuc cõtra.ff.de priui.cre.l, priuilegia. Solu. hic de realib. priuilegiis dicit ex tpe attendẽdis: ibi negat de personalib.
l ¶ Cessat.ʒ si ergo parti pater ambulat mulier & fiscus: vt hic, & s.de iure dot.l.dotis tuæ. idem esset de priuato:qui tñ cõtraxisset pignus exꝑsse,

al. celebranda,

tuis vt ff.qui pot.in pig.l.fi pignus.& l.fi.& j.q. pot.in pig.l.si fundũ.fecus si nõ contraxisset pignus:vt j. l.proxi.& facit.s. si propter pu.pen.l.j.Acc.

Du. Cimeliarcha.

al.uendi torem vel trãslatorẽ præstare.

al.gratia,

etiam

S I cũm.ʒ CASVS. Maritus tenet.fisco in c.vxor ea soluit,nec fecit sibi cedi ius p̃sonale vel reale à fisco:postea idem maritus ꝑxit cũ fisco con ducendo ab eo vectigal, & factus est debitor eius in c.q̃s sit pferẽdus quærit?Dicit q̃ fiscus salua ergo indẽnitate fisco, potent mulier puenire marium pro pecunia,quam pro eo soluit fisco.Viuia.
m ¶ Solueres.ʒ fisco.
n ¶ Ab eo.ʒ marito.
o ¶ Personalem.ʒ mandati,vel negotiorũ gesto rũ.nõ aũt hypothecariã, quã fiscꝰ habebat:vt hic, & j.de ijs,q̃ in prior.credlo.fuc.l.j.& ij.& de iure reipub.l.ij.li.xj.hoc autẽ acto,præferris:vt j.e.l.fi. p ¶ Vectigal.ʒ à vehẽdo dictũ quia octaua ex rebus,quę vehunt̃,accipi tur:vt s.de vectã.l.allegatis.& l.ex præstatione.
q ¶ Prohibentis.ʒ mandati,vel negotiorum gestorum.

perimit qui

I debitor.ʒ CASVS. Vẽdidisti mihi fundũ postea contraxisti cum fisco : an inuento te non soluendo, possit fiscus auocare fundũ, quæritur? Dicitur quòd non.
r ¶ Distraxit.ʒ tibi.
s ¶ Si postea.ʒ distraxit ignorans.

P Ecunia.ʒ CASVS. Teneris mihi in x.fisco in c.soluisti mihi.x.te postea non existente solũendo an fiscus possit à me auocare pecuniã quę ritur?Dicitur q̃ sic.Vi.
t ¶ Debitore suo.ʒ qui & fisci debitor erat.
v ¶ Causa.ʒ quia vt cætera bona : ita & hæc pecunia obligata erat fisco. Et dic q̃ prius ꝓxerat cũ fisco.postea cũ priuato. & est idem in alio priuilegiato quòd reuocet:vt ff. quod cũ eo.l.fed an hic. & de pecu.leg.l.ex facta. §.fi.Accur.

Ordo litꝛa.

reliquias

Privilegia non ficontrarietur cum non privilegiato uel etiam privilegiato, quia præfertur.

repetit

Extraor

a ¶ Extraordinario iure.ʒ per hypothecariam. si extat, alias condictione ex lege:quæ est extraordinaria: vt hic, & supra de condic.ex lege.l.j. Si autem ordinatio iure teneretur:semisses deberet vsuras : vt ff.de vsuris.l cum quidam §.fiscus.
b ¶ Aufertur.ʒ salua ei actione contra suum debitorem : vt ff.de iure fisci. l.de ferre.ſi.& l.seq.

C Vm patrem.ʒ CASVS. Debitor fisci copulauit cuidam filiam suam in matrimonio : & dedit prædium in dotem an fiscus iure pignoris illud auocare possit quæritur? Dicitur quod sic. Viuianus.
c ¶ Tibi.ʒ filicet marito.
d ¶ Alleges.ʒ iam fisco obligatam.
e ¶ Intelligis.ʒ vt infra ti. ij.l.si successione.

S I in te.ʒ CASVS. Mulher pro marito solvit fisco centum, & fibi fecit ius cedi, quod habebat fiscus: an anteferatur aliis creditoribus mariti: sicut & fiscus præferebatur ĩ cuius locum successit mulier, quæritur?Dicitur quod sic.Viuia.
f ¶ Reliqua.ʒ quia partem iam soluerat.
g ¶ Debitoris.ʒ scilicet personæres. subaudi, si non habes : uel sine hoc uerbo sic lege,si cum satisfaciebas reliqua debitoris:id est propter reliquam: pro quo ,id est propter quam rem competens iudex adscripsit tibi ius fisci:& in te trãstulit ab his &c. Et est ad legem istam j.de iure reipu.l ij.lib.xj.

DE PRIVILEGIO DOTIS.

¶ Non enim fiscus solũ, sed etiam mulier pro dote priuilegiũ habet, ideo de hoc dicit.Et not.quod dicit hic ti.de priuilegio, quòd habet inter pſona les actiones : sed de eo, quod habet circa hypothecam,dicitur infra,qui pot.in pigno. l.fin.vbi de hoc satis dicemus . sed & hæc lex de eo similiter Posset intelligi, in casu, quem ponit.

SCire.ʒ CASVS. Mulier tacitè habet obligata oĩa bona viri ꝑ dote sua, & hẽt priuilegiũ qđ ꝑtur creditoribus aliis mariti,in actionibus personalibus:an illud priuilegium transmittat ad hæredes, quæritur?Dicitur quòd non Viuia.
k ¶ Scire debes priuilegium.ʒ quo præfertur aliis in actione personali? vt infra qui po.in pig.l.fi.§.ad hęc.
i ¶ Ad hęredem.ʒ scilicet extraneum : vt ff.de regul. iur. l priuilegia. Sed ad filios scilicet non iure hęreditario, sed filiationis : vt supra, qui potio. in pig.l.asiduis.§.exceptis.& argu.ff.solut.mat. lege, etiam . in princip. Et not.hic priuilegia, alia realia , & illa ex tempore ęstimantur : vt ſ. tit.l. li. quamuis. Alia personalia,& illa ex causa: vt ff.de priuileg. credi. lege , priuilegia . Et multę sunt personę quæ habent in personalibus actionibus priuilegia: vt patet ff.de priuile.credi.per totum. Vbi ergo concurrit priuilegiatus cum non priuilegiato, priuilegiatus præfertur : vt ff. quod cum eo.l. iii. de pecul.l.ex facto.§.fina. Si autem ambo sunt priuilegiati : si quidem eiusdem tituli , ęqualiter admittuntur : vt duo deponentes . & idem si diuersi tituli sunt, vt deponens , & qui agit tutelę. quod exemplum non placet , scilicet cum in tutela sit tacita hypotheca . Sed dic deponens vt pupillus , qui agit negotiorum gestorum contra amicum suum negotiatorem dedetur : quia non fœnus contractum , sed suum recuperatum extraordinario iure[a] aufertur[b] . PP. xv. Kalend. Iuñ . Fusco & Dextro Cos̃.

¶ Fiscus alienata reuocat per suum debitorem causa dotis constituendæ .h.d. Bart. Vel sic, Fiscus præfertur filiæ à patre dotatæ , & est ratio,quia officium patris est dotare filiam ære alieno soluto.h. d.Bal. Vel sic , Fiscus potest auocare bona,quæ debitor suus filiæ dedit in dotem.h.d.Sali.& Pau.de Cast.
¶ Imp.Gordianus A.Seuerianæ.

LEX VI.

C Vm patrem tuum fiscꝰ debitorem fuisse demonstres,eúmque nubenti : tibi[c] possessionem dedisse alleges[d] : procuratorem ius fisci exequentem, eam iure pignoris reuocare potuisse intelligis[e] .PP.Non.Iul.Sabino, & Venusto Cos̃.

¶ Iudex potest soluenti fisco iudicis mandato cedere iura fisci.h.d.Bal.& Sal. Vel sic:Priuilegium fisci potest transferri per cessionem. Bar.Vel sic:S. soluens fisco pro debitore fisca li facit sibi cedi iura fiscalia: præfertur aliis creditoribus, quibus etiam fiscus præferebatur.h.d.Pau.de Cast.
¶ Impp.Valerian.& Gallen. AA. & Valeria. Cæs.Diodoro.

LEX VII.

S I in te ius fisci, cum reliquaf solueres debitoris ,g pro quo satisfaciebas , tibi competens iudex adscripsit , & transtulit ab iis creditoribus , quibus fiscus potior habetur , res , quas[h] eo nomine tenes non possunt inquietari . PP. xv. kãlend. Iun. Aemyliano , & Basso Cos̃.

De priuilegio dotis.

TITVLVS LXXIIII.

¶ Priuilegium, quod datur ratione personæ, ad hæredes non transit.h.d.Bart. Et ad hoc allegatur. Vel sic:Priuilegium dotis non transit ad hæredem extraneum mulieris . h. d. Salic. Bal.autem dicit super hac lege, quod dos est datum vel promissum pro oneribus matrimonij,quod in dubio præsumitur inter virum & vxorem,vt not. ff. de iure dot.l.quod autem. & l.mulier bona.Et xxiiij . vel xxv.priuilegia dotis ponit Specu.in titu.de dona. inter vi

Symphoniane.

sua gerentem : vt ff.de priuileg. credi.l.si negotium. & alia multa exempla inueniesin illo tit. Caue tamen , quia inter personalia priuilegia sunt quædam,quæ aliis præferuntur;ut ecce fiscus : ut ff. de priuil. cre. l. quod quis. Idem dico de muliere.nam si præfertur in hypothecaria anteriori facit̃ j.qui po.in pig.ha.l.fi.ergo & in personali præfertur alii priuilegiato . Idẽ dico de eo , qui rem reficiendam credidit : vt ff. qui potio. in pig.hab.l.in teroum. Idem forte & in funeraria : vt ff.de relig. l.penulti. Si autem est cõtẽtio inter istos adeo priuilegiatos,puto quòd cõcurrant:nisi caueatur lege aliquem alij præferendum: vt dicitur ff.e.quod quis . Inter non priuilegiatos, melior est conditio occupantis : nisi, alij iam sint missi in possessionem.vel nisi omnes in ſabãt, & gratificauerint vni: vt ff.de bonis autho. iu.posſ. si non expedierit ſ.j. & quę in frau. cre. l. qui autem.ʒ sciendum.& l.pupillus.

Continuatio.

DE REVOCANDIS IIS QVAE IN FRAV.&c.

¶ Non solum per missionem in bona , consulitur creditoribus: vt supra dixi,verum etiam per reuocationem eorum : quę in fraudem sunt alienata.

CAeres.ʒ CASVS Debitor meus in decem decessit: hęrede istituto Titio, qui habebat creditorem: dedit ei insolutum quasdam res hęreditarias : an si in fraudem meã eas in solutũ dedit, possum eas reuocare quę ritur?Dicitur quòd sic.Viuianus.
k ¶ Ad eum.ʒ creditorem suum proprium .
l ¶ Cessit.ʒ dando ei in solutum.
m ¶ Transtulit.ʒ desaſo.
n ¶ Creditoribus.ʒ l.hę reditariis,vt supra de hęred.ven.l.ii.sic ergo debitor cuiusdam successit meo debitori: & hęc bona hęreditaria in solutũ dedit suo primo creditori.
o ¶ Excusis.ʒ scilicet hęredis.& hoc ex uoluntate. nam & contra bona tenentem posset primo agi. sed & qãque ex necessitate, cum creditores dicuntur fraudari reipsa, secũdum Azo. Sed hodie

AEres, qui post aditam hæreditatem ad eũ[k] , cui res cessit[l] , corpora hæreditaria transtulit[m]:creditoribus[n] permansit obligatus. ¶ Si igitur in fraudem tuam id fecerit, bonis eus excussis,[o] vsitatis actionibus[p] (si tibi[q] negotium gestum fuerit)ea,quæ in fraudem[r] alienata probabuntur, reuocabis . PP. ij. Id. Octobris, Antonino A. iiij. & Balbino Cos̃.

¶ Pater non potest dotare filiam in præiudiciũ creditorum : non tame n actio personali sequitur fundum,sed reuocatoria sic.h.d.Bald. Vel sic:Bona in dotem data, quæ creditoribus non erant obligata,non reuocantur, nisi probentur in fraudem data.Bar.& Pau.de Cast.
¶ Imp.Alexand.A.Symphorianæ.

LEX. II.

S I successione patris abstenta fuisti[s] : ob ea quæ in dotem data sunt[t] conuenire te creditores

semper ex necessitate:ut infra de pig.auth hoc si debitor.licet illa de hypothecaria dicat.hęc vero de reuocatoria.Accur.
p ¶ Actionibus.ʒ scilicet Pauliana,Caluisiana,& in factum de quibus dicit vt diximus supra si in frau.patro.l.ii.
q ¶ Si tibi.ʒ id est ad tuam læsionem.sic supra de testi.l.nimis.
r ¶ In fraudem.ʒ interueniente fraude vel utriusque, vel vnius,secundum. distinctionem infra.eo.l.pen. Vel nullius,si omnia donasset:vt ff.quę in frau. credi.l.Lucius.§.omnes.

S I successione.ʒ CASVS. Paterfamiliãs creditores habens, filiæ suæ centum dedit in dotem, & decessit filia hærede instituta , quæ ab hęreditate paterna se abstinuit: an ratione dotis à creditoribus paternis conueniri debeat, quęritur ? Dicitur quòd non , nisi probentur fuisse ablata pignora : uel nisi in fraudem creditorum filiæ fuisset dos constituta à defuncto, & hoc doceatur. Viuia.
s ¶ Abstenta fuisti.ʒ id est te abstinuisti.
t ¶ Data sunt.ʒ à patre.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dos filiæ data, an possit per creditores reuocari.

a Nequeunt. ℈ vt & ℈ de dona. ante nup. l. de rebus. & ℈. l. prox. & ℈. ar. tu l. eum qui. & ff. quib. mod. pig vel hypot. sol. Lucius.

b Non docentur. ℈ vt. & ℈. tit. ij. l. cùm patrem. sed hoc fallit in causa primipi. vt ℈. de primipi. l. fi. lib. xij.

c Non sufficientibus. ℈ in tribus ergo casibus poterit hęc filia cõuenire, scilicet cũ successit patri. Item cùm non successit, sed res dotales fuerunt specialiter obligatę. Vel cùm in fraudem creditorũ dos cõstituta fuit secus si in fraudem patroni: vel ff. si quis in fraudẽ patr. l. j. ℈. sed si rem.

d Probabitur. ℈ vt ff. eo. l. ait prætor. ℈. si eũ mulier. & l. fin. ℈. j.

I paterna. ℈ CASVS. paterfa. creditores habens, decessit filio hærede instituto, qui ab hæreditate se abstinuit, an à creditoribus hæreditariis conueniri possit, quæritur? Dicitur quòd non, nisi in fraudem creditorum aliquid in filiũ fuisset translatum.

e A priuatis. ℈ nam à fisco. secus in casu vt diximus ℈. l. prox. Accurs.

Filios. ℈ CASVS. An filius patri succedens possit reuocare alienata in fraudem creditorum, quæritur? Dicitur quòd non: quasi allegans turpitudinem eius, cui successit, quod esse non debet.

turpitudinem patris non auditur.

f Alienatorum. ℈ à defuncto. Et sic nota nõ audiri aliquem allegantem turpitudinem eius, cui successit: vt hic, & ℈. de ser. pig. da. ma. l. fi creditoribus. nec suam propriam: vt ℈. de transact. l. trãsactione finita & j. de reuoc. don. l. cùm patrem. & ℈. de rebus alie. nõ alie. lege venditrici.

Gnoti. ℈ CASVS. Debitor meus conueneus & condemnatus, nisi intra quatuor menses mihi soluerit: capientur nequeunt a, quibus pignorata in dotem data non docentur b: nisi bonis defuncti non sufficientibus c in fraudem creditorum dotem constituta probabitur d. PP. x. Kal. Iul. Probo, & Maximo Coss.

¶ *Filius qui nihil possidet de bonis paternis, nec titulo donationis, nec alio, nõ potest à creditoribus paternis conueniri. h. d. Bal. Vel sic: Filius qui abstinuit ab hæreditate paterna, non potest conueniri p debito patris, nisi possideat aliqua paterna bona, quæ sibi fuerunt alienata in fraudem creditoris hoc dicit Paulus de Cast.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Acyndino. LEX III.

SI paterna hæreditate abstinuisti, nec quicquam in fraudem creditorum ex bonis eius in te donationis iure transcriptum est: à priuatis e creditoribus præses prouinciæ conueniri te non patietur. PP. x Ka. Iul. ipsis iiij. & iij. AA. Coss.

¶ *Non licet filio allegare turpitudinem patris cuius est hæres. h. d. Bal. Vel sic: Heres nõ auditur allegans turpitudinem defuncti: sicut nec allegans turpitudinem suã. h. d. Pau. de Cast. Vel sic: Hæres non reuocat alienata in fraudem à defuncto. h. d. Salt.*

Idem AA. & CC Epagato. LEX IIII.

FIlios debitoris ei succedentes, fueluti in creditorum fraudem alienatorum f facultatem reuocandi non habere, notissimi iuris est. Subscripta x. Kal. Maij AA. Coss.

In titulo oneroso requirit fraus dantis & accipientis: sed in lucrativo solius dantis sufficit cõsilium cũ fraudis euentu. h. d. Bal. Vel sic: Cũ agitur actione reuocatoria cõtra habetẽ alienatur: in titulo uerò lucrativo non ut hic, & ff. eod. l. qui autem. ℈. hoc edictum. & ℈. simili modo. cùm ergo dos non sit titulus lucrativus: ut ff. de act. & oblig l. ex promissione. exigitur scientia accipientis: ut ℈. eod. l. ij. & eodem modo distinguitur in re alienata in fraudem patroni: ut ff. si quid in fraud. patro. l. j. ℈. dolum. & ℈. si quis in fraudem.

Dos non est titulus lucrativus.

J actu. JCASVS. Tenetur mihi Titius in decẽ, & ego Sempronio in aliis decẽ, in fraudem Sempronij liberaui Titium per accept. poterit Sempronius intra annum conueniri, & in quantũ facere potest. liberatus enim p accep. tenetur in quantum facere põt: vel sic. Liberaui debitorem meum in fraudem creditorum, postea cessi bonis: debeo conueniri in quantũ facere possum.

m Si actu solenni. ℈ scilicet stipulatione & acceptilatione. & loquitur hæc lex de debitore qui & creditor erat.

n Precedentem. ℈ precedentẽ dicit quantũ ad eam, qua postea idem fraudator liberatus teneri cœpit creditoribus. i. creditoribus sui creditoris.

o Fraudatorem. ℈ Pessimè vt cantare hæc lex: ió dic q hæc lex eũ uocet fraudatorẽ, q liberatus ẽ ex cã donatiõis: cũ nõ ipse, sed debitor ageret i fraudẽ creditorũ. Sicut. n. quis re ipsa dicitur fraudatus: ita & ille, ad quẽ res peruenit, põt dici fraudator re ipsa, licet bõa fide acceperit. Et ideo dicit cõdemnandũ intra annum, & in quantum facere potest. Si autem malam fidem haberet, tunc insolidum secũdum ſr. ut ff. eod. l. j. ℈. respond. Vel dic, apertius loquitur cùm tu liberasti eum per acceptilationẽ, qui ex causa donationis tibi teuebatur. Tenetur quidam liberatus Pauliana inquantum facere potest: quia tibi in tantum damnaretur. ff. de re iud. l. inter eos. ℈. i. Vel dic tertiò, quòd uocet fraudatorem eum qui in fraudem creditorum liberauit, qui & ipse tenetur hoc edicto actione in factum: ut ff. eo. l j. ℈. j. in fi. j. resp. & l. fi. & poterit, inquantum facere potest, teneri, quando postea cessissent bonis: ut ff. de cess. bo. l. iij. & instit. de actio. ℈. fina.

Mentiendro.

p Annum. ℈ à tempore alienationis uel liberationis: ut ff. eod. l. ait prætor. ℈. annus. sed postea in id, quod peruenit: ut in eadem. l. ℈. actio.

q Posfit. ℈ hoc casu insolidum tenetur, cùm pro eo. habeatur ac si possit insolidum facere: ut ff. de reg. iur. l. parem.

r Permitti. ℈ scilicet creditori tuo.

¶ Finis libri septimi.

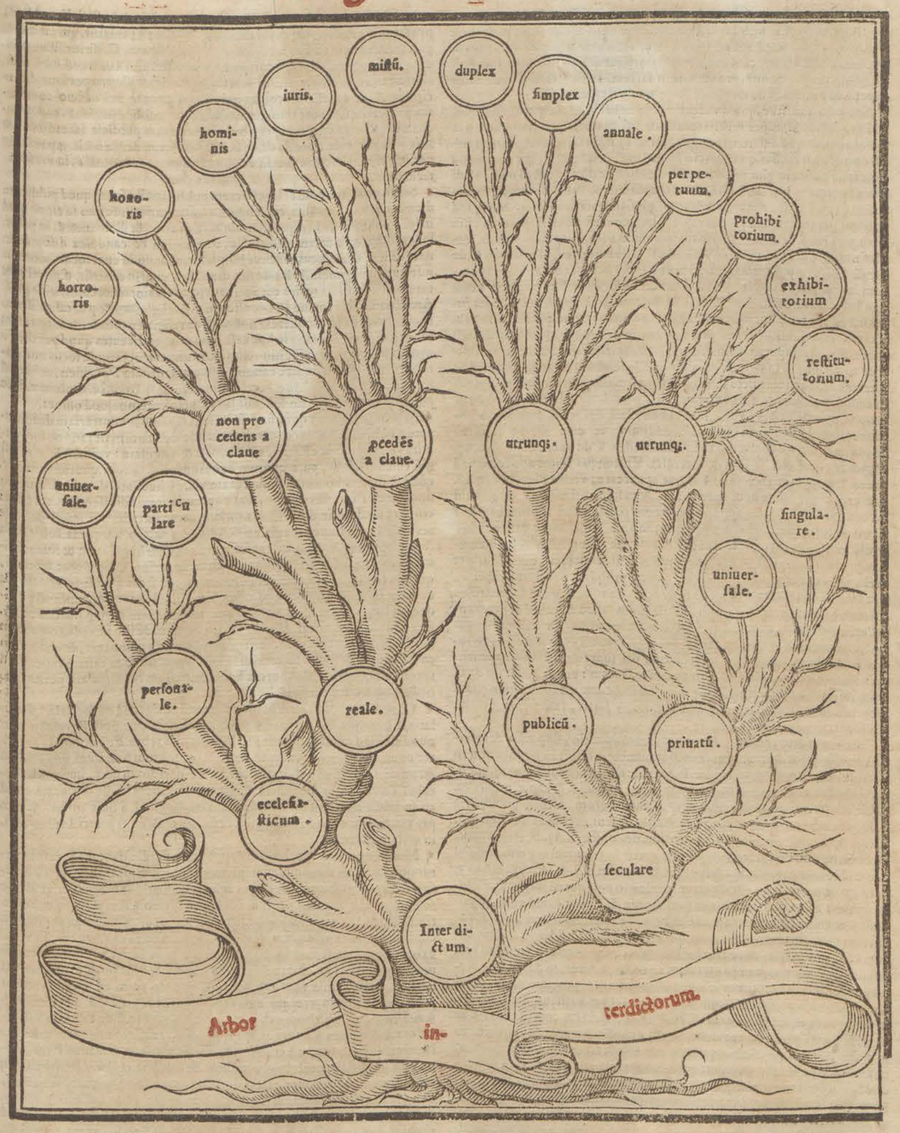

DEFINITIONES, ET DECLARATIONES FIGVRAE INTERDICTORVM.

¶ Ad arboris interdictorum hanc bendam notitiam, ne paralogisentur iuuenes, ignoratis terminis iuxta doctrinam philosophi primo elencho. qui uirtutis uocabulorum sunt ignari, de facili paralogisantur. & daturum iuri operam priùs nosse oportet, unde nomen iuris descendat. l. j. ff. de iustitia & iure. Idcirco quorundam terminorum, qui in iure utroque maximè frequentantur, necessarium fore duxi descriptiones & significationes breuiter exponere, propter iuuenes maximè utriusque iuris alumnos. Sed ut ne illotis manibus protinus materiam aggrediar. l. ij. ff. de origin. iur. & gloss. in rubric. ff. de testam. interdictorum definitionem præmittam, antèquàm eorum diuisionem assignem, ut faciendum censuit gloss. in d. l. j. ff. de iustitia & iure. Sunt igitur interdicta formæ, atque conceptiones uerborum, quibus prætor aut iubebat aliquid fieri, aut prohibebat. institutio. eod. in princip. & ibi per gloss. in uerbo. conception es uerborum. & doctor. In hac igitur materia per quæstiones proceden do la culenter diuisiones ac differentias (ut lector inter legendum uidebit) quàm optimè explicare curabo.

PRimò quæritur, quæ differentia olim erat inter actionem, & interdictum. gl. insti. eo. in princ. & in rubr. ff. eo. ponunt duas differentias. sed illæ differentiæ sunt reprobatæ per Iason. Io. Fab. & Are. in dicto prin. & Nico. de Neapo. insti. de actio. in princ. possumus tamen dicere secũdum prædictos doc. quod olim non erat differentia regulariter inter actiones & interdicta: sed modus loquẽdi alius fuerat in interdictis, & alius in actionibus secũdũ Io. Fabrũ tamẽ in allegato prin. insti. eo. olim ista erat differentia: quia prætores quando proposuerunt interdicta, nullã actionẽ dederũt: sed uoluerũt, q in terdicta obtinerent locũ actionũ, dũ tamẽ soleniter & certo ordine interentur. sed hodie legũ latores introduxerũt, ut per actiones sine illa solẽnitate agatur. ℈. finali insti. eo. hodie tamen gl. in dicta rubr. ff. eodem. & in princ. de actio. & in prin. eo. ti. tenet, q nulla est differentia inter actionem in factum, & interdictum: sed illæ glo. reprobantur per Dynum & Bartol. in rubri. ff. eod. per Io. Fab. in dicto princip. insti. eod. per rubri. ff. eodem. ibi de interdict. seu extraordinari. s actionibus. cum ibi ponatur dictio

seu

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſe, quæ eſt ampliatiua. l. ſi quis ita. in fi. vbi hoc not. Bart. ff. de aur. & arg. leg. Alex. in conſ. xc iij. ij. parte. Feli. in c. inter cæteras. de reſcrip. & dicit Bal. in d. rub. ff. eo. qđ differentia eſt inter actionem & interdictũ, ſicut inter matrem & filiam, cum ex interdicto oriatur actio vtilis in factum § fi. & ibi glo. melior de iure, pro actione in factum. Inſti. e. ſecundum Iaſo. in repet. l. quo minus. ff. de ſtumin. & Aret. in rubr. Inſtitu. eod.

¶ Secundo quæritur, quæ differentia ſit inter edictum, & interdictum. glo. in l. prætor ait. § j. ſuper verb. interdictum. ff. de noui oper. nunt. ponit tres opiniones. de qua differentia tangit Bar. in l. j. ff. de no. oper. nunt. narrando opinionem Roffre. quæ iudicio Io. de Imol. in d. l. j. reincidit cum tertia opinione poſita in glo. prædicta: poteſt tamen ſic dici, q̃ iſtud nomen edictum ſumitur tribus modis: vno modo latiſſimè pro qualibet lege generali, ſiue ſit ciuilis, ſiue prætoria: vt tetigit glo. allegata in ij. ſolut. facit quod habetur per text. iuncta glo. in cap. vt circa. de elect. & elect. pote. in vj. in verb. perpetuo. in clement. monaſteriorum. in verb. perpetuo. de reb. eccleſ. non alie. in l. iij. in glo. in verb. edicti. C. de legib. in l. in eum qui. C. de fur. & fer. corrup. Secundo modo poteſt ſumi latè vt comprehendat omnem legem prætoriam & non ciuilem. & ita loquitur Imperator in § conſtat. Inſtit. de iure nat. gent. & ciui. Et hoc modo comprehendit etiam interdictum, vt probatur in l. j. iuncta l. prætor. § j. & ij. ff. ne quid in loco pub. Tertio modo ſumitur ſtrictè pro l. prætoria differente ab interdicto: & tunc edictum eſt ſpecies diſtincta ab interdicto. facit quod habetur in ſimili de adoptione in l. j. & ij. ff. de adoptio. Qualiter autem cognoſcatur hæc ſpecies edicti ab interdicto, nota quod interdictum dicitur aliter de duobus modis. vno modo quia interdicit ſeu prohibet: & hoc modo dicitur propriè interdictum. § j. verſic. ſunt tamen. Inſt. de interd. Secundo modo dicitur interdictum quaſi inter duos redditum: vt cum prætor ſtatuendo loquitur inter duos. vt not. in l. j. cum ſimilib. ff. de vi & vi arm. in d. § j. & glo. in rub. ff. eod. ſcilicet de interdict. Vbicunque igitur apparet quod prætor loquitur interdicendo: ſiue hoc appareat ex verbis nigri: vt in d. prætor. § deinde. ff. de noui oper. nuntia. & in l. j. cum ſimilibus. ff. ne quid in loco publico. l. fin. ſiue appareat ex verbis rubri, qđ rubrum cenſetur etiam de textu iuncta glo. in proœm. vj. in verb. titulis. tunc cenſetur interdictum, de quo per Iaſ. & Apoſtil. in rubr. de action. Inſtit. & ideo ſtatutum prætoris, de quo ff ne vis fiat ei iudicatur interdictum. quia & ſi per verba nigri expreſsè non prohibeat, tamen prohibet per verba rubri. ex hoc infert Ioan. de Imol. in l. j. de noui oper. nuntiat. ff. quod ſi ille titulus eſſet extra librum interdictorum, nihilominus illud ſtatutum deberet appellari interdictum, licet in d. l. j. Bart. teneat contrarium. Si autem non expreſsè prohiberet per verba rubri, vel nigri: tunc ſi prætor ſtatuendo loquatur duobus, adhuc erit interdictum per ſupradicta: alias appellandum erit edictum, & ex eo oritur actio in factum: vt not. in l. & ita de facto. § j. ff. naut. cau. fta. iuncta glo. in verbo iudicium. Hodie autem etiam loco interdictorum datur actio in factum. § finali, Inſtitution. eodem titulo.

¶ Tertio quæritur, in quo differunt excommunicatio, ſuſpenſio & interdictum? dic quod differunt: quia excommunicatio fertur in perſonam, non in locum. cap. Romana, § in vniuerſitatem. de ſentent. excom. in vj. xj. quęſt. j. cap. certum. cap. ex parte. de verb. ſignifi. in cap. nemo. & eapit. nullus. ea. cauſa. & q. Alberic. in Diction. in verb. interdictum. & ratio poteſt eſſe quia concernit animam: vt not. in cap. is cui. de ſent. excom. in ur. & eſt glo. in cap. fina. in verbo, ſententiis, in princ. de conſtit. in vj. & Panor. in c. P. & G. de offi. deleg. ſed interdictum poteſt ferri nedum in perſonam, ſed etiam in locum. cap. non eſt. de ſponſal. & matrim. c. fi. de ſent. excom. in vj & in d. c. ex parte. Item quod excommunicatio non poteſt ſuſpendi per inferiorem a Papa, quin tollatur ex toto. Anton. & Panor. c. ad hæc. de appel. & eſt ratio: quia communicare non debemus excommunicato ante abſolutionem factam ſecundum formam eccleſiæ. c. cum deſideres. de ſent. excom. c. ad audientiam. de reſcrip. Interdictum tamen poteſt ſuſpendi ad tempus per Epiſcopum, quando eſt latum ab eo. Ioan. Andr. in d. c. ad hæc. Ratio ſumi poteſt ex Iudicium ſoluitur. ff. de iudic. vbi poteſt in totum tolleri ergo a fortiori ſuſpendere: quod eſt minus. argum. authent. multo magis. de ſacroſanct. eccleſ. C. & ibi Iaſ. Cyn. Ray. & Bal. in ca. cum in cunctis. de elect. & electi pote. Conueniunt autem interdictum & excommunicatio in multis. Primo quia ſicut appellatio non ſuſpendit excommunicationem iam latam, ſic poſtulatio. § verum, quia de appel. ita nec interdictum ſuſpenditur per appellationem ſequentem, intelligendo de interdicto a ſpiritualibus: quia ſecus in interdicto ratione temporalium. arg. j. non tantum. ff. de appel. Secundo quia vtraque cenſura requirit monitionem. cap. reprehenſibilis. in princ. & ibi Panor. de appel. c. ſacro. de ſenten. excom. c. ſtatuimus. & ibi glo. eod. tit. in vj. Tertio quia conſtituſus in aliqua illarum ſententiarum incurrit cantando irregularitatem: vt in d. c. is, cui. Quarto quia abſolutio in vtraque ſententia fit, recepto iuramento de parendo mandatis eccleſiæ. c. venerabili. de ſent. excom. Quinto quia vtraque ſententia poteſt relaxari ad cautelam: ut not. in d. cap. venerabilis. Sexto quia vtraque ligat, quanuis iniuſta. cap. ſententia paſtoris. xj. q. iij. ſuſpenditur quandoque perſona a beneficio, quandoque ab officio, aliquando ab vtroque. ij. q. iiij. presbyter. c. inter ſolicitudines. de purg. can.

¶ Quarto vlſa definitione ipſius interdicti, quæro quotuplex ſit interdictum in genere? Reſpondetur quod eſt duplex: ciuile, ſeculare & eccleſiaſticum. de ſeculari habetur per totum tit. de interd. ff. C. & Inſtit. & in c. paſtoralis de cauſa poſſeſ. & propr. ibi glo. magiſtra. & in c. cum ad ſedem. de reſtit. ſpol. de eccleſiaſtico interdicto in cap. non eſt. de ſponſal. & matr. & in tit. de interd. indiffer. non po. in prag. ſanct. & concord.

¶ Quiſto quæritur, quotuplex eſt ſeculare interdictum? Reſpon. quod eſt duplex: ſcilicet priuatum, & publicum. ad quorum notitiam præſuppono quod perſona eſt duplex, priuata & publica. Perſona priuata reſpectu alterius loci dicitur, quæ non eſt illius domina rectrix vel officialis. ad hoc l. præſes. ij. ff. de offic. præſid. vbi dicitur quod ille eſt priuatus, qui eſt ſine dignitate: & ille qui eſt ſine iur. ſdictione. l. priuatorum. C. de iuriſd. omn. iudic. cap. ſignificaſti. de foro compe. l. fin. de offic. eius cui mand. eſt iuriſdi. aliqua tamen interdum dicitur priuata, quæ non eſt illuſtris perſona. l. præcipimus. C. de appella. & contra qui eſt in dignitate vel officio conſtitutus: præſertim ſi habeat iuriſdictionem dicitur publica perſona. cap. quanquam. de vſur. in vj. glo. in prag. eod. tit. de nouem publicis interdictis, & xxix. priuatis. vide Spec. in tit. de act. & pet. § v. in prin. eod. li. ij. particulæ j. & Alberic. in Diction ſuo, in verb. adde quot ſunt & qualia. in verſi. interdictum.

¶ Sexto quæritur quid ſit inter ſe dictum publicum? Reſpon. quod publicum dicitur quod loci publici, vel religioſi cauſa competit, de quo in tit. ne quid in loco publ. fiat. ut ff. vſque ad tit. de vi & vi arm. & ff. de interd. in princ. locus autem quis dicatur religioſus, iura ciuilia & canonica diſcordant: nam de iure ciuili locus efficitur religioſus, quando in eum locum mortuus infertur. § religioſum. Inſtit. de rer. diuiſ. ff. & l. cum in diuerſis. ff. de relig. & ut rum ſit neceſſaria totius corporis aut partis maioris uel cuius, uide glo. Aret. Ioan. Fab. Ioan. de Pla. & alios in d. § religioſum. & per talem illatio nam definitè eſſe in commercio noſtro. ff. de relig. per totum. de iure autem canonico, quod præualet in hoc caſu omnes leges dicentes quod per illationem cadaueris locus efficitur religioſus, ſunt correctæ: quia locus non potteſt eſſici religioſus de iure canonico ſine auctoritate Pontificis, ut in c. ad hæc. de relig. do. no. gl. in c. i eccleſiaſtico. xiij. q. j. Imol. i c. abolendæ. de hęret. & Matth. Matthe. no. ſuis, not. lxxvj. incipiente, no. quod omnes.

¶ Septimò quæritur quid ſit priuatum? Reſpon. per contrariam definitionem a publici definitione, quod eſt quando non competit ratione loci publici vel religioſi: & eſt duplex. vniuerſale & ſingulare: vniuerſale non eſt niſi vnicum ſolum, puta quorum bonorum. glo. in rubr. quorum bono. ff. quod datur pro bonorum vniuerſitate: vt l. j. § hoc interdictum. ff. quorum bonor. quod interdictum quorum bonorum, item adipiſcendæ, vel condictio ex l. fin. de edic. diui Hadria. tol. non datur hæredi, qui ſemel poſſedit res hæreditarias, ad quas agit. verſic. adipiſcendæ. ſub. § ſequens. Inſtit. de interdic. not. glo. in cap. j. de confeſsis. in 6. quam ſingularem & ſolennisſimam reputat Iaſ. in § accionum. Inſtitut. de action. quod debet intelligi, quando poſſedit poſtquam adiuit hæreditatem: ſecus ſi poſſederat antè, & deſierat poſſidere tẽpore quo adiuit hæreditatẽ: tunc enim ipſe nõ poſſidens ut hæres, ſed ut alius, hoc ſibi non debet nocere. argum. l. in delictis. § ſi extraneus. ff. de noxal. Matth. Mat. not. lxix. de illo interdicto quorum bon. & directum cui detur, contra quos, quando competat, & qualiter in eo poſitiones & libelli formari debeant. Spec. in tit. de teſte. § ij. per iſtud interdictum uniuerſale quorum bonor. interdum res ſingularis petitur. eo. tit. & § ueriſ c. ſed nunquid.

¶ Octauo quæritur, quid ſit interdictum ſingulare? id eſt ſpeciale. l. ſingularia. ff. ſi cer. pet. & l. peregre. § quæſitum. ff. de acquir. poſſ. Et reſpondetur quod eſt illud quod competit prò ſingularibus rebus. Et hæc ſunt regulariter omnia interdicta: excepto interdicto quorum bonorum. quod ſolum eſt vniuerſale. iſtud uoluit glo. in l. i. ff. de interdic. in verb. quorum bonorum. Talia autem interdicta ſingularia remanent hodie illæſa: ita quod etiam hodie non ſunt ſublata: doctrina eſt Ang. in l. ſi quis miſſus. § cum prætor. ff. ne uis fiat ei. ſentit glo. & ibi notat Aret. in princi. Inſtitut. eod. in verb. maximè.

¶ Nono quæro vtrum priuatum & publicum ſubdiuidantur? & reſpondetur quòd ſic: nam vtrunque eſt triplex: exhibitorium, prohibitorium, & reſtitutorium. Exhibitorium eſt, quo agitur ad aliquid exhibendum, vt in libero homine exhibendo. l. j. & ſi. ff. de lib. hom. exhib. § ſumma. verſ. exhibito ria. Inſtit. eod. & vtrum tali interdicto petatur vxor exhibenda: vide gloſſam expreſſam in cap. non eſt. in verb. vxores. de ſponſa. & matrim. Exhibere verbum in iure vario modo accipitur. Aliquando idem eſt quod ſecretum habere: & tunc propriè capitur. Alberic. in dictio. ſuo, in verb. exhibere. Aliquando idem eſt quod facere in publico poteſtatem, vt ei qui agit experiundi ſit copia. l. ij. ff. ad exhib. l. iij. § ait prætor. ff. de lib. hom. exhib. & l. locum. § quid ſit. ff. de tab. exhib. & facit tex. in l. merces. § Iulianus. & l. ſi quis. ff. ad exhi. nonnunquam exhibere idem eſt quod reducere. l. creditor. § ſi inter maritum. ff. manda. Item exhibere, id eſt poſtulare exhiberi. in authent. de exhib. re. collat. v. Item exhiberi literæ vel probationes. cap. ii. de foro compe. lib. vi. quando, & quibus, & à q̃b. debeant exhiberi inſtra & qualiter. Spe. in ti. de inſt. edit. § v. & vj. & Bart. in l. ij. § ſi tabulæ. ff. de tab. exhib. Eſt etiam exhibere idem quod probare. glo. in l. i. C. de edic. diui Hadria. toll. & Azo in ſumma, eodem tit. § item repellitur emptor, ſi ſeruum ad annua ſit. Finaliter exhibere eſt procurare. c. cum amplius. de teſtib. c. cum nunc. in fine. xxviii. quæſt. iiii. in c. ix xxi. q. i. & iſtud dicitur miſtum partim reſtitutorium, & partim exhibitorium. no. in alleg. l. iii. ff. de interd xxi. q.

¶ Decimò quæritur, quid ſit prohibitorium interdictum? Reſpon. quod eſt illud, quod prætor vetat aliquid fieri. § ſumma. Inſtit. eod. quod & no. in l. i. ff. eod. exemplum etiam poni poteſt in interdicto retinendæ poſſeſſionis, l. i. ff. vti poſſid. & l. i. ff. verobi. Quid autem ſignificet verbum prohibere, vide tex. in c. paratus. in fi. xxiii. quæſt. i. impropriè eſt monere. cap. iam nunc. in princ. xx viii. q. i. propriè tamen prohibere eſt futurorum. l. fin. ibi futura prohibet. C. de pact. pignorum. Ad præſentia quoque refertur l. i. § item Labeo. & ff. quod vi aut clam. Item prohibere, & remouere idem ſunt. l. iiii. § ſi prætor. & ibi Bar. ff. de ſuſpe. tutor. Prohibitio autem perpetuo ſeruanda eſt. c. cum haberet. de eo qui dux. in mat. quam pol. per adul. & cum quid generaliter prohibetur, omnia intelliguntur prohibita, quæ non reperiuntur expreſsè conceſſa. not. expreſsè in clem. exiui de paradiſo. § cum igitur. de verb. ſignific. & vno prohibito, prohibita ſunt quæ ſequuntur ex

tur ex illo, regula, cum quid & ibi per Dy. Io. Card. de reg. iur. in vj. & c. translato. & c. nam concupiſcentia. de conſt. Quot modis dicatur aliq̃d fieri contra prohibitionem iuris, late per Dy in regu. qui contra de reg. iur. in vj. Bar. in l. non dubium. verſi. ſecundum hoc ergo C. de leg.

¶ Vndecimo quæro, quid ſit reſtitutorium? Eſt quo prætor aliquid reſtitui iubet: veluti cum bonorum poſſeſſori poſſeſſionẽ eorũ, quæ quis pro hærede, aut pro poſſeſſore poſsidet. § ſumma, ver. reſtitutoria. Inſtit. eod. & ibi vide gl. in verbo, bonorũ poſſeſſori. vbi dicitur quod impropriè dicitur reſtitutoriũ, & aſsignatur ibi ratio circa ſi. & eo modo impropriè ponitur in l. diuortio. § ſi fundum viro. ff. ſol. mat. & vide l. j. C. de repu. hære. l. iij. de iure delt. l. iiij. C. de pol. l. captũ. ff. de capti. & poſtli. reuer. reſtituere quid importat, vide l. reſtituere. & l. plus eſt in reſtitutione. ff. de verb. ſig. & iij. q. j. § ſed notãdum. l. cum prætor. & l. ſi. ff. de reg. iur. & in cõdemnatione. § j. ff. qđ me. cau. l. illud. § ſi. & l. ſed & partus. ff. de rei vẽ l. qui reſtituere. & l. prætere a. ff. ſi cer. pe. & reſtitutio eſt in priſtinũ ſtatum. repoſitio: & quod abſtulit læſio, reſtitutio reddit. l. j. C. de ſen. paſ. l. qđ ſi minor. § reſtitutio. ff. & mino. cap. nos. xv. q. vj. & ciuratio de eccle. qua di ligentia. & pulchre per ſanctum Tho. ſecunda ſecundæ. de reſti. per totũ. per Dy. in reg. peccatum. de reg. iu. in vj. & Panor. in c. querelã de elect. no. in c. quamuis. de reſcrip. in vj. obligatus ad reſtitutionẽ non ſuperſtitibus illis, quibus reſtitutio debet fieri, liberatur reſtituendo pauperibus adeo q̃ reſtitutio non ſpectat ad epiſcopum, nec diſtributio male alato rum. tex. elegans qui facit in arg. optimum in c. ſicut dignum de homi. & ibi Pa. & Feli. & Pa. in c. cum ſit. de Iudæ. & in d. c. ſicut. eſt gl. ſingu. q̃ ſi quis luat in corpore quia non habet in ære, ſi poſtmodũ veniat ad pinguiorem fortunam non tenetur ſoluere, ſecundum Felin. ibi. & ſequitur in ca. ad liberãdam. de Iudæ. & Sara. habet tamen ſimilem in reg. peccatum. & ibi Pe. de Anch. de reg. iur. lib. vj. & eſt tex. ſing. priſtis gl. in l. ſed ſi vnius. § prætor ait. verſi. ante. ff. de iniur. ſecundum Lud. Ro. ſingulari xxiij. & Feli. d. c. ad liberandam.

¶ Duodecimo, quæro ſeculare ſiue publicum ſiue priuatum quotuplex ſit? Reſpon. q̃ quadruplex, ſ. annale, perpetuum, ſimplex, duplex. Annale quando eſt pœnale, & non eſt rei perſecutorium. l. j. ff. de vi, & vi arma. & quia vltra non in totum: cum annus ſit duplex, ſ. continuus & vtilis & q̃ annus ſit duplex, dic, vt per Iaſ. poſt alios & poſt glo. in § rurſus. inſti. de act. per Bar. in rub. ff. de diuer. & tẽp. præſcrip. adde tex. in l. ita vulnera tus. § eſtimatio. ff. ad le. Aquil. vbi etiam Bar. & gl. in verbo, biſexto. l. iij. § minorem. ff. de mino. & ibi Bal. gl. in cle. j. § licet igitur. in verbo certã diem. de relig. & vene. Ad quæſtionem tamẽ reſpondetur, quod de anno vtile intelligitur, de eo qui cõſtat cccl xv. diebus. & vj horis, vt d. § eſtimatio & quod intelligitur de anno vtili, eſt glo. in d. l. j. ff. de vi & vi arm. regulariter tamen in dubio currit omne tempus de momẽto in momentum, & ſic omne eſt continuũ. gl. fin. in d. rub. de diuer. & tẽp. præſcri. ff. ſecũdũ Phi. Fran. in c. eos qui. de temp. ord. in vj. & in c. vnico. de vita & honeſt. cle. e. lib. Pa. in c. quoniã frequenter. § in aliis. vt lice non conteſt.

¶ Tredecimo quæro, quid ſit perpetuũ? Eſt quando agitur de rei perſecutione, & de eo quod peruenit ad violentum poſſeſſorem. d. in honoratiis. ff. de actio. & oblig. d. vi pulſos. C. vnde vi. c. quia Gu. de iudi. & ibi p cano. de hoc verbo, perpetuum, quot modis capiatur, vide glo in l. j. ff. p ſoc. Simplex autem interdictum dicitur regulariter omne interdictum. l. ij. ff. eo. Duplex appellatur, quãdo quilibet eſt actor, & quilibet reus: vt eſt in interdicto retinendæ l. ij. in princip. eod. & § retinẽdæ. inſtitu. eod. Eſt adhuc vnum aliud diſtinctum à prædictis, quod appellatur fraudato rium interdictum competens ad reuocandum alienata in fraudẽ creditorum, de quo non reperi niſi in duobus locis in l. ſi poſtulante. ff. ad Trebel. & l. pupilli ff. de ſolu. & quomodo habet locum interdictum fraudatorium, dic vt per Bar. in allega l. pupilli. & hæc quantum ad interdicta iuris ciuilis in genere: de quibus, & quæ habeant conſiderare volentes agere aliquo interdicto vtili vel directo licet interdictorũ ſolennitas ſit ſublata & loco cuiuslibet interdicti actio in factum ſit ſubrogata: effectus tamen interdictorum ponit Specu. eo. ti. § ij. ver. rurſus. & Albe. eod. ti. in dictionario. Sequitur nunc dicendum de interdic. eccleſiaſticis.

¶ Quartodecimo quæro, quotuplex ſit interdictum eccleſiaſticum? Reſpondet, quod eſt duplex: ſcilicet reale, & perſonale. Reale eſt, quando res in q̃ dicitur, locus, vel prouincia, aut aliqua alia res c. ũ in partibus. de verbo. ſig. c. ſane ſi epiſcopi. & per Inn. c. tanta. de excel. præla. Perſonale dicitur quando perſona aliqua interdicitur, de iſto interdicto, quomodo ſit duplex: eſt gl. eo. ti. in prag. ſanc. & de perſonali per totum ti. de ſententia excommu. in anti. vj. & cle. & prag. ſanc. Et tale interdictum in perſonam quandoque fit in perſonam certam & nominatam, vt interdicatur talis à diuinis vel ab ingreſſu eccleſiæ, c. ſi ſententia. de ſenten. excommuni. vj. interdum autem interdicitur perſona in genere, ſicut ſi interdicatur clerus aut populus, collegiũ, vel vniuerſitas. attamen ſingulares eorum perſonæ ſunt interdictę c. ſi ciuitas. de ſen. excommu. eo. lib. & eſt glo. in eo. ti. de excom. non vi. in prag. ſanc.

¶ Quintodecimo quæro perſonale quotuplex eſt? Reſp. quod duplex, ſ. particulare, & vniuerſale. Particulare, quando ſingulariter, & nominatim certa, & nominata perſona interdicitur à diuinis, vel ab ingreſſu eccleſiæ prohibetur c. is qui. de ſenten. excommu. in vj & eſt nota. q̃ prodelicto vnius publicæ perſonæ puniuntur ſubditi inculpabilis pœna interdicti loci c. nõ eſt. de ſponſa. & matri. legitur & not. in cap. j. de poſtu. præla. c. ſanè. c. P. & G. de offic. dele. c. j. de vſu. in vj. c. ſi ſententia. de ſent. excommu. eo. lib. extrauag. Ioã. xxij. ſi fratrum. ſed pœna excommunicationis nunquam punitur vnus pro alio. c. ſi habes. xxiiij. q. iij. c. Romana. § ſi. de ſent. excommu. in vj. quia non eſt Dei. qui iudicat omnem terram. condemnare iuſtum cum impio. Ge. xviij. & de hoc quando vnus p alio puniatur not. j. q. iij. in ſumma, & xxiiij. q. iij in ſumma Henricus Bohic in c. in quibuſdã. de pœ & perſona ex contemptu exiſtens in tali interdicto: ſeu excõmunicatione per annum eſt hæretica. c. ſi. iuncta glo. de pœ. Idem venit Felin. in firmiſsime. de hæret. Nam qui non recipit Corpus Chriſti ſemel in anno ipſe hæreticus eſt, tex. expreſſus in aut. de priui. do. hære. mu. non præſtant. verſi. igitur ſacram. col. viij. & talis etiam eſt infamis extunc ipſo iure. tex. eſt expreſſus in c. nos Friderichus. § credentes. in fi. de ſtatu. & confſue. in vſu feu. & vaſalli ſi quos habeat. nõ tenentur eũ iuuare durante excõmunicatione vel interdicto: nec ꝓpter hoc ſunt per iuri, ſi iurauerint eos defendere. tex. ſingu. in pam. hic finitur lex, deinde incipiunt conſuetudines. in vſi. feu. ſecundum Feli in c. inter alia. in fi. de ſenten. excommu. c. conuenientia. vide in rub. de hæreti. in c. excommunicamus. eo. ti & eſt tex. in c. cum contumacia. eo. ti. in vj.

¶ Decimoſexto quæro quid ſit reſtituere? Rſi quod eſt illud quo in genere interdicitur clerus, populus, collegiũ, vel vniuerſitas: & tunc etiam ſingulares eorum perſonæ cenſentur interdictæ. c. ſi ſententia. de ſen. exc. in vj. & ſi vniuerſitas interdici poſsit, vt ſ. dixi non tamen excommunicari. c. Romana. § in vniuerſitatem. de ſen. excom. in vj. quia vniuerſitas eſt nomen iuris, non perſonarum, & nos habet ani. nam. Inno. in c. grauem. de ſen. excom. Bal. in marg. ver. vniuerſitas, Spe. in ti. de ſen. excom. ver. item no. multi tamen volunt. dicere, qđ ſi excommunicetur, qđ teneat excõicatio. no. Io. And. & doc. in d. c. Romana. ſentit Fl. in l. vſufructuariũ. ff. de vſufr. Põtẽtiã vniuerſitas puniri pœna pecuniaria, non corporali. no. Inn. & Pa. vbi. ſ. in l. belia. C. de ijs, q. vt ind. ſed ſolum puniantur corporaliter qui deliquerunt, iuxta notata in ca. ſane. vbi doc. de temp. ordi. Oldr. conſi. clxiij. & ſequitur gl. eo. tit. in prag.

¶ Decimoſeptimò quæro quid ſit realer? Rſi. vel dic quod eſt illud, quod fertur in locum: refert gl. e. t. in prag. & ſi locus ille ſit eccleſia, quę interdicatur, nec in ipſa nec in eius capella põt celebrari, nec in eius cęmeterio ſepeliri, ſi ſit eidem eccleſiæ cœmeterium cõnexũ, alias ſecus: vt in c. ſi ciuitas. de ſen. exc. lib. vj. Quid, ſi aliquis celebret ſciẽter in eccleſia interdicta, vel loco. dic q̃ niſi ſit priuilegiatus vel in caſib. à iure conceſſus ſit irregularis: & à ſolo Papa põt abſolui, nec põt eligere, nec eligi c. is qui. de ſen. excõ. in vj. & qualiter agatur contra illum, qui celebrauit interdictus, vide Spe. in ti. de cler. excom. mini. de multis prohibitis & permiſsis tempore interdicti: vide Alber. in dictionario in verbo, interdictam cui. tex. & ibi cano. de ſponſa. & matri. c. non eſt vobis.

¶ Decimooctauò quotuplex eſt tale interdictũ reale. Et reſpõ. quod eſt duplex, ſ. procedens à claue, nõ procedens à claue: gl. e. tit. in prag. ſanc. illa verò quæ non ꝓcedunt à claue, adhuc ſunt duplicia: q̃ a interdũ dat interdictum propter horroré ſeu loci infectionẽ, interdum ꝓpter honorem. Propter horroré ſeu loci infectionẽ: vt ſi ſepulcus fit excõicatus fit cœmeterio vel eccleſia. c. conſuluiſti. de cõſe. ecc. vel alta. Idẽ ſi polluaſ ſanguine vel ſemine. c. is, qui in eccleſia. de ſen. exc. in vj. Aduertant igit q̃ vadunt ad eccleſiã vt videãt mulieres: nã illi tales licet demereãtur, & nocea tipſis per gl. ſin. in ver. ſed ſuas. c. odi. xxiij. q. j. ſm Bart. in tract. de præſtan. Card. q. j. gl. eſt ſimilis in ti. quomo. di. offi. ſit cele. in prag. tamẽ ſi eas cognoſcant. & fiat emiſsio ſeminis in eadem eccleſia, polluta erit ipſa eccleſia vt in iſtis ſupradictis iuribus: & celebrans in iſtis locis interdictis non eſt irregularis: vt ibi, nec habet locum. c. alma de ſen. excõ. in vj. facit quod notatur in c. tuarum. vbi Panor. verſi. in ea. gl. de priuileg. propterea autẽ non incurritur irregularitas: quia tale interdictum non prouenit a claue ſeu cenſura: ſed eſt quædam ſuſpenſio organorum, arg. eorum quæ no. in c. irrefragabili. de offi. or. & in c. ſi canonici. eo. ti. in vj.

¶ Decimononò, quæritur quid ſi interdictũ honoris ſcu propter honorem. Dic quod eſt qñ epiſcopus aliquis celebraut in aliquo altar, de totalla die non debet alius celebrare. c. ſi. de conſe. di. ij. hoc tamẽ caſu ecclebrans non incurreret irregularitatem, cũ non inueniatur iure expreſſum: vt in d. ca. is qui. ſæpius allega. vbi quis ex aliquo actu nunquam incurrit irregularitatem, niſi inueniatur iure cautum, cum irregularitas ſit de iure poſitiuo. ſm Inno. in c. niſi cum pridem. de renun. Spe. tit. ij. § iuxta ver. ſumetur. & ver. generaliter, quis autem poſsit ſuper irregularitate diſpenſare, vide Spe. eo. ti. per totum.

¶ Vigeſimo venio ad aliud membrũ interdictorũ procedentiũ à claue. Et dicitur, ꝓcedens à claue, qđ profertur in locis propter culpã hominũ gl. e. ti. in prag. non eſt intelligendũ de locis tm. non interdictũ locorum debet exponi, i. habitantiũ in locis. cũ enim interdicit ciuitas, caſtrũ aut alius locus, nõ eſt intendere muros, lapides vel ligna, quę ſunt res inanimatæ, & quæ nõ deliquerũt, nec ſunt capacia ſacramentorũ: ſed inhibeſ propter delictum habitantiũ dominorum, vel rectorũ ipſorum locorũ, ne diuina ibidem celebrantur. c. ſi ciuitas. de ſen. exc. in vj. & interdicto loco poterit populus audire diuina extra illa loca in eccleſiis nõ interdictis. no. Inn in c. vt priuilegia. de priui. & c. tanta. de excel. ꝓla. ſecus vbi populus, vel ciuitas interdiceretur: q. a hoc caſu nullus de populo extra loca interdicta admitteretur ad diuina. in alleg. c. ſi ciuitas & vtrum locus ſit interdictus confugienti ad eccleſiam cum armis. reſpon. vt p Io. Fab. Io. de Pla. & Are. in § ſi. inſti. de ijs, qui ſunt ſui vel alie. iur.

¶ Vigeſimoprimo quæ quotuplex eſt tale interdictum procedens à claue. Dic quod eſt triplex, ſ. hois, iuris, & miſtũ iuris & hominis. de interdicto hominis habetur in c. nouit. de offi. leg. de interdicto iuris habetur in c. felicis. de pœ. in vj. c. fundamenta. de elec. eo. lib. de interdimiſto. vt ſi ciuitas eſt interdicta ab hoie, ſubdita interdicta eſſe intelliguntur. c. ſi ciuitas. de ſen. exc. in vj. & in his habet locum. c. alma mater, s. alle. & qui tale interdictum violat, eſt irregularis, & alias grauiter puniendus. c. tanta. ſuperius alleg. & c. is, qui.

¶ Declaribus eccleſiæ quæ, & quot ſunt, vide Pan. in c. j. de ſumma tri. & fide catho. Tu interim ne diſcedito à diuiſione interdic. Vlpiani & Pauli Lj. & ij. ff. eo.

P. Pratejus.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE INTERDICTIS.

¶ Quia possessiones de quibus est dictum, per interdicta defenduntur ideo de his ponit. & erãt interdicta formæ & cõceptiones verborũ à pretore introductę, quæ verba hodie 1 nõ sunt in vsu: sed vim & authoritatẽ retinemus: vt insti. eo. in prin. & ff. eo. Incerti, in fi. & dicũtur quasi inter duos 2 reddita: vt insti. e. §. ij. vel sic: In superioribus libris explicuimus qualiter de iure ciuili agatur: nunc doceamus quemadmodum de iure prætorio contẽdatur. Az,

Vm proponas. ¶ Leges positæ in verbis edicti in ff. de arboribus cædendis, de arboribus pendentibus in alienas ędes, & 1 alienũ agrũ loquuntur, nõ de arboribus extendentibus suas radices sub domo alteri3 vnde per verba illius edicti, tibi datur directũ interdum hoc modo.

¶ Dominus domus. ¶ in quã impendet arbor aliena, debet denuntiare domino arboris vt illam in cidat à stipite: si in agrũ, per xv. pedes. Si nõ vult: datur domino ædium directũ interdictum, ne fiat ei vis, quo minus indicat, & lignum habeat. vbi autem verba nõ sunt: vt in hac l. nõ datur directum, sed vtile ad exẽplum, & quod vbi verba sunt, de tur directum: vbi meus tantum vtile: probatur ff. de iurisd. omn. iud. in l. quod perpetuæ. ff. si qua dru. paupe. fe. di. l. fi. an fi. Et pone casum in hac l. vt in glo. proxi.

a ¶ In vicina. ¶ Agathãgeli area arbores erãt positę, quarũ radices excreuerãt sub fundamento domꝰ tuę: dissolutisq; ideo fundamẽtis, domus tua minabatur ruinam: nullum auxilium tibi competere videbatur: quia nec interdictum de arboribus cędendis, de quo plus videretur nam illud interdictum duo capita habet. vnum si arbor ædibus alienis impẽderit, & tunc succidi arborem à stipite præscribitur aliud, cũ agro impẽdet: & tunc xv. pedibus à terra coercetur, sed neutrum istorum. ¶ facie habet locum: sed tamen de æquitate ad istar illorum interdictorum deficiẽtibus directis verbis dabitur vtile 3 interdictũ: vel actio in factum. h. d. hęc lex.

b ¶ In albo. ¶ i. in libro prætoris: vel, i. in aliqua materia alba alia, vt charta, vel ebore, vel marmore: vt & ff. de iurisd. om. iud. ¶ si quis id. Accur.

c ¶ Propositа habet. ¶ duo sunt interdicta hæc de quibus facit mẽtionẽ, quorum principia hic supponit, sicut ſi aliquis allegans legum capita profert, & sunt hæc ambo. ff. de arbo. cæd. l. j. in prin. §. deinde ait prætor.

d ¶ Ostenditur. ¶ i. ex mẽte quorũ colligitur. 4 Et sic no. magis mẽtẽ siue causam legis inspiciendã, q̃ verba: vt §. de lib. præte. l. iij. Itẽ qđ de similibus ad similia ꝓcedat: ſ vt & ff. de leg. & senatusco. l. nõ possunt. qđ quãtis circa arbores cædẽdas notem⁹, habet tñ generalẽ inspectionẽ vt vndecũq; sit redditũ interdictũ, ad similia procedere possum⁹, 6 secũdũ M. vt & ff. arb. fur. cę. l. fi plures. ¶ j. & ff. ad exhib. l. tehefaur⁹. Itẽ & nõ. vbi est similis æquitas. & simile ius statui deberet: vt ff. ad le. Aquil. illud. Ac.

e ¶ Nec per arboris. ¶ nõ solũ per aliquẽ personã, vel aliena pecudem.

f ¶ Rediget. ¶ sed qua actiõe, ꝓpositа? R. fi. vtili ex interdicto de arboribus cędendis, cũ directum in duobus casibus locũ habeat. vel actione in factũ, quod in idem recidit: vt insti. de interdi. §. fi. vel subsidiaria: & vt §. de sacrosã. eccles. sancim⁹. vel officio iudicis. 9 Sed oppone, aut hic Agathangelus plantauit arborem secundum sortmam legis, quæ est ff. finium regum. l. fi. & tunc nullã pœnã meretur: vt ¶ ad l. Iul. de adul. l. Gracch⁹. & ff. de aqua plu. arcẽ. l. vicinus. aut contra: & tunc constat prorsus euellendum. Sed respon. non esse attendendum qualiter plantauerit: quia & si secundum formam. l. plantauerit, tamen puto habere locum. l. astam.

PRæses.] CASVS. Si competit mihi interdictum aduersus aliquẽ coram eo cuius iurisdictioni est subiectus, debeo id proponere.

g ¶ In eum. ¶ scilicet inuitum.

h ¶ Ex interdicto. ¶ in quo facilius vt nedum ex alia causa: vt ff. de iurisd. om. iud. l. fi. nisi in casu: vt ff. de fideic. lib. l. non tantum §. sed & articuliano. & sic innuitur esse leuiorem interdictorũ cognitionẽ quam aliarum causarum. Itẽ quod hic dicit est verũ, nisi occasione reconuentionis aliud ꝓtingat, vt quia de possessionẽ ibi recõueniat: 10 vt §. de fen. & interlo. em. in. aut. & cõsequẽter. vel nisi de consensu partiũ: vt ff. de iud. l. j. & ij. in prin. Vel nisi possessio sit ibi. Vel licet alibi sit, vis tamẽ fuit facta ibidẽ, vt §. vbi de possess. agit. l. j. Accur.

Neerti. ¶ CASVS.

I Si cui super rei proprietate retinenda, & possessio. competat quæstio: prius terminãda est quæstio possessionis, deinde causa proprietatis, vt victus in possessorio pro se afferat probationes in petitorio. & hoc in prima. In secunda respon. tacitę ob iectioni, cũ dixit agendũ competenti actiones, i. cõpetenti interdicto. sed cũ hodie nõ habeant locum interdicta, q̃d fiet? R. fid. agendum est ad exemplũ interdictorum.

i ¶ Incerti. ¶ agit vnus contra alium possessorio & petitorio: aut ꝺ retinẽda. vt si agam vti possidetis & rei ven. non possum propter ordinem: & ꝙa mihi contrarius. Item cõtra commodatarium vel similem vtroque iudicio ago: certe non sum contrarius mihi: & tamen non possum ratione ordinis. In recuperanda vel adipiscenda planum est. Item si duo agerent vicissim, alter possessorio, alter petitorio, & tunc aut de retinenda, vt ago rei ven. cõtra cõmodatariũ. & ipse vtpos. afferens se nõ cõmodatarium: & nõ possum propter ordinem vel ago vti pos. & ipse cõmuni diui. non possum simiIiter propter ordinem. In recuperanda est exemplum: vt ago vnde vi. tu cõmuni diui. idem in adipiscenda. in quibus casibus similiter est planum, secundum diuersas opiniones: vt no. §.

1 ¶ Incerti. ¶ imo certi: vt & §. de rei ven. l. ordinarij. & §. de app. l. j. & ff. de acqui. pos. l. exitus.

ADDITIO. Aduerte hic ꝙ ista gl. & sequens in ver. orta non sunt Accursij, sed Io. & Azo. qui in nullo interdicto cumulationem admiserunt: ideo istæ gl. contrariantur opinioni Accursij positæ in glo. super verbo, quæstionem. secundum Sali. in v. col. & Bal. in ix.

k ¶ Orta ¶ sine ab eodẽ hęc duo iudicia, ſ. petitorii & possessorii ꝓponantur 11 ¶ siue ab vno vnũ, & ab alio aliud eꝫ proponatur: vt ego ago in rem ℥ detentatorem, tu vti pos. 12 Vel ego cõ diui. tu. vti pos ꝙ scilicet cõmuni diui. est petitorium: vt ff. de euic. l. si mancipium. §. si cõmuni. & ff. de exce. l. fundi. Si verò vnus contra alium vti pos. & rei ven. contra cõmodatarium. ire in vnde vi. & adipiscenda plana est. & hoc dicit Io. & hic dic vt in præsenti gl. exposui. Sed quid si agã petitorio tñ? R. iudex nõ habet se intromittere an de possessione agere velim: vt no. §. vt quæ desunt aduo. par. l. j. & ff. de vi & vi ar. l. cũ fundus. §. fi. Consuluit tñ lex quod prius de possessione agam: vt ff. de rei ven. is qui de stinauit.

l ¶ Proprietatis. ¶ si de proprietate 13 & possessione quæratur, prius cognoscẽdum erit de possessione, & posteà de ꝓprietate: vt & ordine iuris seruato, cũ super possessione sniarũ fuerit pro altero, alter nihilominus admittatur ad quæstionem dominij, si rem vendicare velit. Sed in hoc erit grauiter eius conditio qđ ab ipso, nõ ab alio, ꝓbationes dñij exigentur. Dixerit aliquis: cum de possessione sæpius quæratur per interdicta unũq; d in eis seruabitur antiqua solẽnitas: qđ fit contingat, vix & cũ magno periculo peruenitur ad dominij quæstionem, cùm possessoriũ oportet ante adire? Et rñd. cessare solennitatem ad exemplum extraor. &c.

m ¶ Quæstionem.] Io. & Azo. & H. intelligunt 14 quocũque modo de possessione agatur: siue interdicto retinẽdę, siue recuperandæ, siue adipiscendæ, vt hic, & dicta. l. ordinarij. cũ aliis concor. quibus obstat. ff. de vi & vi ar. lege cũ fundus. §. fin. vbi dicit pendente iudicio petitorio possessorio, quod non videtur valere 16 cum dicat pendente: quia si renuntiauit, ergo non pendet. Vel dicunt 17 ꝙ pendente petitorio primò incho-

choato potest intentari possessorium. sed ecõtra primo moto possessorio non potest inchoari petitorium possessorio pendente. & hoc etiam modo respondent ad secundam obiectionem de decre. extra de causa pos. & ꝓpriet. pastoralis. Tertio obstat eis ff. de acqui. pos. l. naturaliter. §. nihil. vbi dicit non denegari interdictum vti possi. ei qui cœperat rem vendicare.

1 Ista diuisio ad rex. secundum communiter dict.

a Ista etiã est diuinatio ad §. nihil. igitur alle. reprobat per Bal. & Sal. hic & in ꝓ Bart. Alex. & Ia.

3 Hęc regulariter ẽ vera secundum Bart. B. & Salic. hic.

1 P.V.

¶ Ratione.

2 Quæliber exposito placet. Salicet.

¶ Idẽ Bal.

c Tu dic hoc verũ indistincte. Factor suę cubitę ꝙ non probauit. Quia si rei ꝓprietatis quia possidet dominium: vt plene ꝓ Francisc. de Arre. Alex. & Salic. hic. Item per ea quæ dicit Bal. in l. fi. C. de rei vend. & ꝓprie. causa pos. & ꝓprie.

actionibus a. Vt ex hoc ordine b facto, de dominij disceptatione probationes ab eo, qui de possessione victus est, exigantur. c ¶ Interdicta d autem licet in extraordinariis iudiciis e propriè locũ non habent, f tamen ad exemplũ eorum res agitur. g Subscripta Kalen. Ianuari, Sirmij, ipsis AA. Cos.

¶ *Ille qui proponit interdictum in limine iudicij, tenetur actionem exprimere. h. d. Bald. Vel sic: Ab initio debet actor suas actiones proponere. h. d. secundum Bart. Vel sic: in quolibet possessorio sine solennitate verborum actio, vel exceptio exprimitur, secundum Sali.*

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. Aemyliano PP. L. IIII.

SIquis quodlibet interdictum effagiter: ruptis veteribus ambagibus, h inter ipsa cognitionum auspicia i actionem j k exprimere, ac suas allegationes iubeatur proponere. Dat. xiij. kalen. † Arcadio A. vj. & Probo Cos.

Quorum bonorum.
TITVLVS II.

¶ *Præteritus cui decreta fuit contra tabulas, licet tunc probauerit se filium: tamen*

¶ QVORVM BONORVM.

¶ Interdictũ quorum bonorũ vtile competit 7 hæredę de iure ciuili. i. ei, qui succedit de iure ciuili. directũ bo. possi. si nihil sit vsucaptum: vt ff. e. l. j. qđ dupliciter põt. Sqđ ille qui possidebat pro hærede, vsucepit iusto errore interueniẽte loco utili: vt ar. ff. pro leg. l. iij. & l. fi. vel ille, qui ab eo emit, & sic post vsucapionẽ cessat hoc interdictũ: & eriã petitio hæreditatis. & sic collisi triennio, si est res mobilis. si verò immobilis, tũc x. vel xx. an. vt §. de edi. diui Hadri tol. l. fi. & ff. de peti hær. l. & non tãtum. §. ꝙ si pro emptore. sed vbi habet titulum, vel ꝙ pro eodem sit possessor: unc xxx. an. durat peti. hæred. vt §. de peti. hæred. l. hæreditatis. Et no. secundum Ir. ꝙ interdictum quorum bonorum habet cõmune cum peti. hær. quia vtrunq; de vniuersitate. Itẽ vtrunq; contra eum, qui pro hærede vel pro possessore possidet: vt ff. e. l. j. & si reddi tur amplius, quã semel, vt pet. hær. sed hoc nõ placet. per l. ff. de pet. hær. l. licet minimã. Ecõtra dissentit: & ꝙ hęc ad possessionẽ, illa ad proprietatem. Itẽ datur directo bonorũ possessori: vtiliter verò hęredibus. ad peti. hæred. datur directo hæredib.: vtiliter verò bono. possessꝰm Ir. vt j. l. j. Itẽ no. ꝙ hoc iter dictũ & sequẽs lumũt nomina à principiis edictorũ. in quib. ita cõtinebat, quorum bonorum illi ex edicto meo possessio data est, &c. vt ff. eodem, l. j. in princip. Accursius.

1 HAereditatẽ.] dic casum 6 qđ filius Titij emancipatus ab eo ꝑ eritus petiit à prætore contra tabulas, & habuit facta fide prætori qđ filius erat Titij. videbatur ei hoc sufficere vt bona habeat, nec sit opus agere interdicto sed secus est: quia hæc appellatio bono. possessio. notat ius sicut ꝙlibet bono. possessio. Est ergo bonorum possessor, nõ autẽ possessor bonorum, 12 vel possidẽs bona donec probauerit iudici se filium testatoris esse: & ad bonorũ possessionem se admissum à prætore. dic ergo hęreditatem, id est, possessionẽ hæreditariarum rerum: nam ad incorporalia non datur: vt ff. e. l. ij. Ac. m ¶ Petiturus. ¶ per interdictum 22 quorum bonorũ: vt ¶. subiicit: in quo summatim cognoscitur, an fit hæres uel bonorũ possessor. sed secũdum B. dic petiturus petitione hæreditatis directa, si est hæres de iure ciuili: vel vtili, si de iure prætorio: quod est verum, sed non per hanc l.

n ¶ Iudicibus. ¶ nota, iudici fidem faciendam nonaduersario. sic ff. de proba. quinquaginta.

o ¶ De fide. ¶ probando te filium defuncti: quod vtique allegas: vt infra. in fi. huius legis.

p ¶ Bonorum possessionem. ¶ conta tabulas, quæ prætoritis datur, vel vnde liberi, vt dicunt quidã: quod non placet. 12 sic ergo erat emãcipatus: alias ipso iure non valeret testamentũ: vt insti. de exhære lib. in prin.

q ¶ Constitui. ¶ vt habeas rerum corporalium detentationem, quamuis bonorum possessionem acceperis à prætore: vt & §. de inoffi. testa. l. ij.

r ¶ Filium esse.] nonne hoc probare est impossibile: vt ff. de condi. & demon. l. Lucius? R. esp. non est impossibile, licet non est potestatiua talis cõditio: vt lege tibi x. si prouocaueris te filium Titij esse. Vel dic 13 nõ est impossibile, sed difficile: vel non est possibile, vt verè probetur, sed vt præsumptiue sic. Qualiter peoberur, habes ff. de Carb. dic. l. j. & ff. de iis, qui sunt sui vel alie. iur. l. filium. & ff. de in ius voc. l. quia. §. pater. sed cùm hoc probauit, cùm petiit bo. pos. quare probat nũc cũ agit interdicto, & sic bis? R. esp. dicunt 14 quidã ꝙ probat nunc probasse tũc: vt arg. §. de iis, qui ve. æta. imp. l. omnes. Tu dic 15 ꝙ plenè, & nunc ꝙbat, si in dubiũ re ducetur. nam ꝙ primo probauit, non fuit in figura iudicii lite cũ alio cõtestata, & non tam plene causa cognita: vt arg. ff. de bo. pos. l. feruus & de leg. præst. l. filium. §. fi. quis. Item & si probauit tunc, non tamen probauit contra istum: ideoque & nũc probet: vt de iureiur. l. idẽ est. Item primo nõ fuit 16 pronũtiatũ eum esse filiũ. nã fic fieret ius ex ſnia: vt ff. de li. ag. l. j. §. fi. sed tanquã filius fuit admissus. siue ergo prius probauerat, siue nõ probauerat: debet probare nunc. qđ si non facit, inde habetur ac si non probasset prius. ar. ff. de bo. li. l. fi filius. §. cũ filius. Item & qui per se adiuit hæreditatem, si poster conueniat possessorem, debet se probare hæredẽ.

s ¶ Hæreditatem.] per hoc patet quòd datur etiam ei, qui de iure ciuili admittitur. sed vtiliter non directo, vt ff. eo. l. j.

t ¶ Probaueris. ¶ hoc si nõ esset in possessione filiationis. alias si effet

7 Sequuntẽ hanc cõtinuationẽ Bar. Bal. & Sali.

Interdicti quorũ bonorum, & petitio hereditatis ꝓ ueniunt & differunt.

8 Idem Bar. Bal. & Sali.

9 Istam ea sus positionẽ sequunt Bar. Bal. & Sali.

10 Nisi in consequẽtia realiũ. quibus cohæreant. l. ficuti. ff. ti. Asser. vendi. Sali.

11 Idem Sali.

12 Idem Sali.

13 Istã glo. sequuntur Bar. Bal. & Sali.

14 Et male.

15 Hęc sol. cum seq. approbat per Bal. & Sali.

16 Vel fuit sed non in iudicio cõtradictorio Bar. & Sali.

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non haberet necesse hoc ꝓbare: vt §. de prob. l. nō nudis. & ff. de quæst. l. j. §. ad quæstionem. & ff. de p. oba. l. quidam. Item dic quæliter quis ad bonorum possessionem ad mittitur olim & hodie: vt haberi §. qui admit. ad bo. pos. l. pe. & l. fi.

CASVS. Filia patrui mei decessit ab intestato: vt Iañ. Laterano, & Rufino Coss.

Proximus agnatus petij bonorum possessionē in bonis defunctæ, si sint res ab aliquo possessę pro hærede vel ꝓ possessore: qualiter mihi succurratur, quæritur? Resp. quod intentabo interdictū quorum bonorum, si adhuc possident, vel dolo desierint possidere.

¶ Succedens ab intestato sorori patrueli per bonorum possessionem unde agnati, bona hereditatis auocat ab iniustis possessoribus per interdictum quorum bonorum. h. d. Bald. Vel sic: Interdictum hoc competit etiam bonorum possessori ab intestato: & datur contra eum, qui possidet pro herede uel pro possessore, uel dolo desit possidere. h. d. Sali.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Marco.

LEX II.

a Si ex edicto § † fororis patruelis b intestatæ sine liberis defunctæ, rectè c petita bonorū possessione, q̄siiti successionem, ac negotium integrū d est, quę cū moreretur, eius fuerunt, secundū interdicti † quorum bonorum tenorem, ab iis qui pro hęrede, vel pro possessore possidēt, e dolove malo fecerint, quo magis desierint possidere, tibi rector prouinciæ restitui efficiet. PP. Kalend. April. CC. Cos.

a ¶ Si ex edicto. § quo vocantur agnati.

b ¶ Patruel s. § natæ ex patrio: vt inst. t. de gradi. cogna. §. quarto.

c ¶ Rectè. § cùm nemo te præcederet.

d ¶ Integrum. § i. non finitū pacto vel sententia.

e ¶ Possident. § etiam rem a singularem: vt insti. de interd. §. adipiscēdę. & ff. de pe. hær. l. regulariter, & l. licet. Sed arg. §. ff. e. l. j. §. fi. Sed dic vt ibi. Ac.

† edicti 2 Sequitur Sali.

ADDITIO. Dic ꝙ est vniuersale aptitudine: & ibi quādoque est actu singulariter secundum Sal.

CASVS. Decessit mulier ab intestato: relictis consanguineis, vult maritus succedere ei per bonorum pos. vnde vir & vxor an possit quæritur? Rñ. ꝙ nō. sed consanguinei succedunt & petunt vt bona in se trāsferantur per interdictum, quorum bo. salua qualitione proprietatis.

CONstat. § CASVS. Filius patrui mei decessit ab intestato: vt §. vnde vir & vxor. l. j.

f ¶ Eos. § scilicet cōsanguineos, repulso viro: vt §. vnde vir & vxor. l. j.

g ¶ In petitorem. § agnatum vel cognatum.

h ¶ Corpora. § nam ad incorporalia, non datur: vt ff. eo. l. j.

i ¶ Non exclusa. § quia vxor aliquas res viri possidebat ratione dotis suas, quę in consanguineum transferuntur salua repetitione viro: nisi ipse virincontinenti 3 de dominio probare vellet, cū cōueniur interdicto, secundū quosdam. Alij indistinctè 4 eū non audiunt in petitorio, quominus in petitorem trāsferat possessio pri°: vt diximus §. locatu. si quis conductionis. & §. de edi. diui Hadria. toll. l. ij.

3 al. Patronio.

4 Ex lib. 4. titu. 19. l. j. C. Th.

5 Ipsius.

6 edictum. secundaria. C. Th.

3 Idē Bart. Bal. & Sal.

4 Concor. glo. in l. ij. de edi. diui Hadri. tol.

5 Istā continuationē sequuntur Bar. Bal. & Sali.

7 Sequitur Barto. & Sali.

¶ QVORVM LEGATORVM.

Quia hoc interdictum eis competit ꝑonis quibus & superius: 5 ideo eo præmisso hic suppositio quōd datur aduersus legatarios & corū successores sua authoritate legata occupantes.

HAeredi. § CASVS. Si pater meus fuit hæres institutus a Seio, & hæreditas euacuata sit legatis: an possit detrahere Falcidiā & legatis q̄rit? Et rñ. q̄d pōt. si legatarij sua authoritate occupauerint legata, pater meus vel ego possum agere inter dicto quorū legatorū, ad reperēda lega a ꝑstita a me satisfactio. & restituēdo eo, qđ supererit de legatis detracta Falcid. Vel dic casū aliter vt § gl.

k ¶ Hæredi. § dic casum, 6 Titius instituit patrē tuū hæredē & hi dita tē exinanit ut legatis & fideicōmissis: legatari° res sibi legatas sua authoritate possidēt: petis consilium, & do: q̄ potes agere inte dicto quorū legatorū, & possessionem rerum adipisci. est enim hoc interdictum adipiscendę possessionis: vt ff. e. l. j. in prin. & sic quartā poteris retinere.

l ¶ Scripto. § sed & hæredi hæredis ut ff. e. l. j. §. hoc interdictum. sed & ab intestato 7 succedenti: vt §. quando dies leg. ced. l. fin. & §. fi q̄s omisi. can. test. l. fi. & fi. ad leg Falc. l. j. §. ad eos.

m ¶ Si exhausta. § vltra dodrantem: vt ff. ad leg. Fal. l. j. in prin.

n ¶ Prospectum est. § ut d. l. ad leg. Fal. & insti. ad leg. Fal. in prin.

o ¶ Contendente. § si enim cōsensisset post aditam a se hæreditatē, nō haberet interdictū secus si ante 8: vt ff. e. l. j. §. qđ ait prætor uoluntate.

p ¶ Detinuit.] non à te, sed sua authoritate.

8 Et est ratio. q̄a primo casu ē prælatitus ab hærede secūdo nō secundum Sali.

9 Istæ duæ gl. usq; ad fi. in omnibus approbantur per Bar. Bal. & Sali.

Quorum legatorum.

TITVLVS III.

¶ Legatarius propria auctoritate ante æditam hereditatem occupans rem legatam tenetur eam restituere heredi ut Falcidiæ detrahat. h. d. Bal. uel sic, Hæres contra legatarium possidentem habet hoc interdictum, ut sibi possessionem restituat: ut possit Falcidiam retinere. Bar.

Impp. Diocle. & Maximian. AA. & CC. Latinæ.

IEX VNICA.

HAeredi k scripto l satis idoneè lege Falcidia, si exhausta m legatis successio probetur, per quarte retentionem prospectū n est. vnde si legatarius vel fideicōmissarius, non consentiente o patre tuo, quem asseueras testatori successisse, & bonorum possessionem accepisse, relicta sibi legata, vel fideicommissa detinuit: ꝑsecūdum sententiam q interdicti, quod aduersus legatarios scriptis hæredibus propositum est oblata satisfactione, r quam præstari oportet, in possessionem te † constitui, s vt ita retentione t competēti vtaris, experiri potes. Dat. xvj. kalē. Ianuar. AA. Coss.

q Sententiam. § Sola ꝑsona loci illud hab et hodie solennitate omissa.

r Satisfactione. § de dādis legatis si deberi patuerint: ut hic, & ff. eo. l. j. §. penul.

s ¶ Constitui. § te oportet repete. Azo. & nota ꝙ hic loquitur quasi nec desierit his esse domin° qđ verū est ex toto, sed ꝓ munis res cœpit esse eius & legatarij: vt ff. ad legē Fal. Plauti°. sed si hoc ē, ergo uidetur cessare hoc interdictū sicut i mortis causa donatiōe: vt ff. e. l. j. §. fi q̄s ex mortis: sed ibi est & alia ratio: q̄a donatio traditā à defuncto, vñ magis a defuncto, quā ab hærede videtur legatarius occupare. Accur.

t Vt retētione. § ergo si de Falcidia nō cōqueriť hæres non habet hoc interdictū secūdū P. qđ verū puto. Sed nōne fuit ius amisit legatarius occupādo: ut § de lega. l. nō dubiū. quæ est cōtra Sol. hic añ aditā hæreditatē occupauit: tibi post, & sic ēt nō obstat j. tit. j. si quis intantā. nec illa cōqueretur nec edictū diui Marci. Vel solue ut ibi. Item adduc ff. de excep. dolo. l. dolo. sed illa in petitoriis, hæc in possessoriis. vt solue ut diximus §. locati. l. fi quis conductionis.

ADDITIO. Vel dic qđ hic non habet locum regula illa ꝓpter dubiū, qđ erat in quantū habere locū Falcidia: & sic inquantū obstaret excepti° dñi P. Cyn. & Sal.

¶ VNDE VI.

Superiora duo iterdicta u sūt adipiscēdę possessiōis: hoc autē est recuperandæ: vt instit. e. §. adipiscendę. & §. recuperandæ. & sumit istud nomen a principio interdicti: vt ff. eo. l. j. in prin.

u ¶ Interdicta. § CASVS. Si aliqs vult expellere me de fundo meo quem rectè possidebam: an possim ei resistere, quæritur? Respond. quòd sic, cum moderamine. v ¶ Rectè. § Sed nōne idē, etsi nō re ctè? Rñ. ꝙ sic: 11 vt ff. e. l. j. §. q vi a me. subaudi: hic ergo, maxime. Vel iō dicit rectè, quia possidenti rectè, licet semper: non rectè, non semper. vt si inuasit, & icōtinēti expellatur: 12 nec ei licet resistere: 13 vt ff. e. l. ij. §. cū igr. Vel pone principiū l. cū fine. q. d. rectè. licet alij dicūt rectè, i non vi, nō clā, nō precario. quod nō placet. Alij rectè quantū ad illum q vult expellere possidētē: etiā si ab alio vitiose possideat: nec hoc placet.

v ¶ Vt rectè. § ergo si de Falcidia nō cōqueriť hæres non habet hoc interdictū secūdū P. qđ verū puto. Sed nōne fuit ius amisit legatarius occupādo: ut § de lega. l. nō dubiū. quæ est cōtra Sol. hic añ aditā hæreditatē occupauit: tibi post, & sic ēt nō obstat j. tit. j. si quis intantā. nec illa cōqueretur nec edictū diui Marci. Vel solue ut ibi. Item adduc ff. de excep. dolo. l. dolo. sed illa in petitoriis, hæc in possessoriis. vt solue ut diximus §. locati. l. fi quis conductionis.

x ¶ Ad defendendam.] ad vindictam non licet: vt ff. ad leg. Aquil. l. scientiam. § qui cum aliter. Item defendere dicitur etiam si recuperet in continenti: ut d. l. ij. ff. e. § eum igitur. & l. qui possessionem.

y ¶ Sine vitio. § hoc expone illis modis: vt dixi modo de rectè.

z ¶ Moderatione. § moderamē circa tria attēdit 14. Primū, ut si armis inferat violētia, & armis repellat 15. si fine armis: similt modo repellat: ut ff. e. l. ij. § eū igr. Sūt aūt arma: ut ff. e. l. ij. in prin, Sed m, ut incōtinenti flagrāte adhuc maleficio violēter iuasor repellat: ut ff. e. l. ij. § eū igr, Tertiū, vt ad defensionē, nō ad ultionē uel vindictā, ut hic. & d. l. ad le. Aquil. scientia, § q. cum aliter, quod semper præsumitur, & fieri ad defensionē, si incontinenti fiat secundum Ia. Sene. ut ff. ad legem. Aquil. l. si ex plagis. § tabernarius. Sed Io. cōtra ex eodem §. & ex qualitate facti 1 & ꝑsonarum ꝑsumiē ad vindictā vel ad ultionē. 2 Quod ēm si humilis & abiecta persona me de possessione expellat, & eū vi expellā: certè ad ultionē nō ad defensionē videor fecisse, sed m Io. Sed qđ si pro violēto paratus est alij satisfidare de possessione restituēda incōtinēti & oīmoda satisfactio nē certe ad vltionē fieri videť. § Itē circa illud qđ dixi de moderamine, pri mò quęriť? Quid si pugnā vnius plusquā alteri° ensis ꝑcutit? Rñ. defendat se ense propter inæqualitatem viriū. cùm vim vi repellere oīa iura prohibent: vt ff. e. l. j. §. vim vi. & ff. de iustitia & iur. l. vim vi. & § quādo. li. vnicus que fi. iu. se vindi. l. j Item nūq d est necesse vt prius percuti expectes? Quidā dicunt qđ sic: vt ff. ad leg. Aquil. l. fi ex plagis. § tabernarius. & ff. fi quadru. pau. se. di. l. j. § cū arietes. Tu dic quod sufficit terrors armorū, vel iactatio percutionis: vt ff. e. l. iij. §. qui armati. & ff. ad l. Aq. l. j. sed & fi quem cunque. & l. ad le Cor. defica. l. is q nec ob. § tabernarius. q a quod ibi dicit, culpā ēm &c. fi notat causam, quasi hoc sit necesse, sed factū: quia sic euenit. nam & nō verberat° posset vim repellere. Sed cū dolus dolo compensetur, & culpa culpæ: vt ff. de eo p quā factū est. l. fi. § pe. & ff. fol. mat. l' viro. Quæro, si hodie te expuli: tu me post annum quare nō cōpensetur dolus? Resp. 6 qñ incontinētū infertur violentia, quasi vnū factum reputatur: quod nō fic, si ex interuallo: vt & j. ad l. Iuliā. de vi pu. l. fi quis ad se. nam & fi tibi hodie fa ciam furtū, tu mihi cras, non compensatur.

ADDITIO. Pro istius glossæ & materiæ declaratione vide pulchre per Abbatem in c. olim. j. ex trā de resti. spolia. in ver. nunc quæro tex. hic dicit &c. & per eundem post glossas in c. significasti. ij. de homicidio.

1 Idē Bar. & Sa. & Nihil est Ange.

1 Idem Sa. licet Ange. con.

2 Gil. quidē. Bald. Ang. & Sa.

3 Si appareant fi. gna & non prætendi. ut. Bar. & Sali. secundū Bal. & Bart. Ang. ad rem. quod possidentem. Ang. ad rei vindi possidentem. Ang. per. Bal. accōmodare.

4 Legis Iul. de vi priuata. & publica. Ang.

5 Potest. Bal. & Sali. & Ang. cōgen. Bal. defendere. Bal. Sali. Bal. & Sali. cōmunē. Bal. Ang. Bal. & Sali. Bal. & Sali. Bal. & Sali

Universidad de Deusto
Biblioteca

† Videtur displicere Ange. & Salice.

† Ex lib.4. tit.20.l.2. C.Th.

† omnino.

† Du.peruadant.

† al.subuniatur.

† al.eos.

2 Displicet B. Ange. & Sali.

3 Ista est quę Bart. Bal. Ange. & Sali.

4 Ista est uera in se, sed non necessaria. Bart.& Sa.

† Dat.pri. Id. Octob. Syagrio & Eucherio. Consſ. C. Th.

5 Ordine iuris seruato: alias secus. Bar.& Sali.

6 Vtraque bona secũdum Bar. & Sali.

7 Vtraque bona secũdum Sali.

8 Et sic nõ obstabit ex cepto domini. Bar. & Ange.

9 Gl. seqtur Bald.& Sali.

10 Hãc dictionem explicat Bal.

a Meminerint. ¶ Casus est talis: secundum Azo. Si aliquis vult aliũ cõuenire, nõ debet impetrare rescriptũ vel à principe, vel ab alio iudice vt mittat in possessionẽ rei alienæ: & liceat ei possidere: vel vt ea occasione inuadat. sicut sæpe impetrãt q dã à potestate Bonoñ. circa exitũ regiminis eiusdẽ: alio autẽ nõ debet tale rescriptũ implorare, nec à principe vel ab alio iudice nascatur occasio iniuriandi à quo iura emanãtt sed debẽt in causis cõuenire locorũ possessores: aut si illi desint, debent quæri actores & procuratores eorum ad infinuãdas dominis sententias ei tatorias aliter enim si faciant toto negotio prima buntur. quòd si tutor vel curator colludendo cum eo, qui rem pupilli vel adulti possidet, eam violenter abstulerit, vel sic minor ius suum in re amittat: nõ nocebit hoc minori: sed res restituetur ei, cui est ablata, causã minori integra reseruata, tutore relegato, bonisq; suis spoliato.

b ¶ Vulgato. ¶ i. apud iudicem intimato: vel id est vulgo & palã dato. & cõtinebatur in hoc rescripto: illos debere venire ad iudiciũ isti respõsuros: vel fortè illos debere stãtim restituere possessionem, cùm iste dixisset illos vim fecisse, quod verum non fuerat: vel continebatur ibi possessionem esse restituendam. 4 Vel dixit Imperator, iustam causam habes: & verum erat ita: datũ esse rescriptum vel sententiam, non tamen iste suã authoritate debet inuadere possessionem sine authoritate iudicis: vt ff. tit. j. l. fi. ne inde &c. nam nihil de iniebat rescriptum illud vel sententia. Sed quid si iudex vel imperator dixit vade, & occupa possessionẽ tua authoritate? Videtur quod possit facere 5 secundum H. vt arg. ff. de acqui. poſſ. iuste. cum & cõuẽtio cõtrahentium hoc posset: vt ff. de pig. l. iij.

c ¶ Rescripto. ¶ q dã impetrauerũt rescripti sup restitutione rei suæ, & ꝓpria authoritate rẽ suã inuaderẽ volebãt. hic statuit pœna cõtra eos.

d ¶ Sententia. ¶ talia con inente, vt modo dixi in rescripto: quæ est interlocutoria, non definitiua.

e ¶ Dominos. ¶ opinione quia putant & dicũt se dominos. Sed P.6 dixit præsumi dominum eum qui possidet: vt arg. ff. de proba. l. ij.

f ¶ Defaerint. ¶ scilicet domini.

g ¶ Infinuandas. ¶ scilicet dominis.

h ¶ Sententias. ¶ citatorias, scilicet dominis.

i ¶ Quærendos. ¶ id est inquirendos.

k ¶ Nascuntur. ¶ sic & ſ. de indi vidu. l. ij. & ſ. de iis qui. ve. eta. impe. l. j. nascũtur autẽ a principe: vt ſ. de rest. l. omniũ. Item ad hoc xvj. q. vj. c. ij.

l ¶ Præcepta. ¶ ſ. de te. l. oim. vbi dicit qd ola iura hẽat in scrinio. Ac.

m ¶ Nostra. ¶ posita in hac lege.

n ¶ Neglexerint. ¶ possessionem occupando.

o ¶ Priuabuntur. ¶ sed quid differt hæc ab illa, si quis in tantã? Rñ. hic videbatur non puniri propter rescriptũ? Vel hæc 7 nõ punit nisi in simplũ & q̃nque in nihilũ, si nullũ ius habebat, qui rescriptũ impetrauerit.

p ¶ Colludio.] quid ergo si bona fide? Respon. idem secundum P.

q ¶ Non ateerat.] No ex alterius culpa non debere alium dãnum pati. sic & ſ. de adm. tu. l. nõ est. & de ũ nu. pec. aut. cõtra qui propriã. & ff. qđ quisq; iur. l. iij. ſ. fi tũ tutor. & ſ. de ſpõ. l. fi. in prin. & j. de fal. mo. l. j. in fi. & ſ. de ſer. fugi. l. quicũque. xvj. q. vj. c. fi episcopum. & ſ. de acqui. poſſ. fina.

r ¶ Reddatur. ¶ saluo iure pupilli in vendicando. 8

s ¶ Tutores. ¶ qđ hic in tutoribus dicit, idẽ in prælato 9 colludẽte cum possessore ecclesiæ sticæ rei, nam res per prælatũ ablata restituitur possessori, saluo iure ecclesiæ in vẽdicãdo, imo etiã ipse idẽ prælatus poterit vẽdicare nõe ecclesiæ: vt diximus ſ. de fa. ſan. ec. liubemus. ij. ſ. sanè si hęc. Sed opponit ex l. ſ. de iis qb. vt indig. l. polla sed ibi ratiõe pupilli accusabat, hic autẽ dolo malo occupabat: vt arg. ff. de iis quib. vt indig. l. tutorẽ.

I quis. ¶ CASVS. Si rẽ, quã possidebã aliqs ꝓpria authoritate: in quaferit: qualiter puniri debeat, q̃rit? Distinguit aut res erat iuaſoris, aut nõ: si erat, amittet dominiũ, rei, & ſi mihi eã restituet. ſi ſi tic dñs, restituet eiusdẽ æstimatiõẽ. idẽ est ſi fiscus rẽ aliquã possideat, & aliqs eã inuadat.

t ¶ Si quis. in tãtã. ¶ hãc l. diuide in quinque 12 partes. vt bene aptentur quæstiones. quæ sunt. Prima dicit de personis inuadẽtibus vsque illuc, vt possessionẽ &c. Secũda de reb. inuaſis vsq; illuc, aſi euẽtũ &c. Tertia loquitur de tempore inuaſionis vsq; illuc, possessionẽ &c. Quarta de pœna, qñ erat dñs inuaſor. Quinta quãdo non erat dñs: dic ergo, si quis &c.

u ¶ Audaciam. ¶ i. temeritatem, qualẽ habẽt furiosi. & in mala parte ponit audacia alias in bona: 12 vt ff. de lib. & posthu. l. Gallus. ſ. videñdũ. Sed non autem verè furiosus erat: quia tunc nõ teneretur hac constitutione. sic instit. de inoffi. testam princip.

x ¶ Rerum. ¶ mobilium vel immobiliũ, 13 corporalium vel incorporalium: vt instit. vi bo. rap. ꝛ. pen. y ¶ Apud. ¶ i. penes. vt ff. de verb. sig. l. penes. & l. id apud, sed si apud nemẽ sit possessio, adhuc habet locum hæc lex: nõ per verba sua, sed per prorogationem eius quæ est ſ. e. l. fi. secundũ vsum intellectum illius l. Accur.

z ¶ Ante audeantum. ¶ id est sine permissione iudicis quandocũq; 14 vel ante litem cõtestatã, vel post, vel etiã post desinentiam sententiam.

a ¶ Amittat. ¶ per sententiam, non ipso iure.

b ¶ Earundem rerũ. ¶ etiam ratione proprietatis: & sic in plus punitur, quam deliquerit. & sic est contra ff. vti poſ. l. pen. ¶. fin. & ff. qđ met. causã. l. si mulier. ¶. qui possessionem. sed hic magis deliquit. Super quinque autẽ partibus huius l. fac quæstiones per ordinem. Primò de personis. Quæro ergo q̃ fœmina & hermaphrodito? Resp. 15 teneri licet dicat si quis: vt ff. de verb. signifi. l. j. Secũdo de mulite, & de rustico: & dic teneri. cũ inuadẽt sit cõtra ius naturale, vt ſ. de in ius voc. venia. Tertio de pupillo & adulto. & quidẽ si est ꝓximus infantiæ, nõ tenetur quia &c. vt j. de fal. mo. l. j. in fi. & instit. de oblig quę ex delic. na. ¶. in summa. posteã sic: vt ff. de fur. l. impubere ergo & adultus habeat, vel non habeat curatorẽ. nec restituitur: vt ff. de minо. l. si ex causa. ¶. nunc videndum. Quarto an pater filio, patronus liberto teneatur: quod videtur, cũ nõ infamet: vt ff. de act. & obl. l. ceſſat. sed certe nec interdictum aliquod infamat: vt ff. eo. neque. & tamen nõ datur, sed agitur in factum. Sic ergo dicas hic, & in factum agi. vt ff. eo. l. j. ¶. interdictũ hoc quia. sed secus est cõtra: 16 q a filius patri & libertus patrono tenetur vt ff. de fur. l. si quis vxori. ¶. sed si filius. & eo ri. serui & filij. & instit. de obl. quæ ex delic. ¶. hiſ. Quintò an dominus ex facto serui, vel pater ex facto filij teneatur? Rñ. 17 dominus tenetur noxaliter: vt ff. e. l. j. ¶. qđ ergo adiicit? & de mino. l. q. si minor. ¶. si seruus vel filius. pater q̃ peculiо post cõdemnationẽ filij nõ prius: vt instit. de noxa. ¶. si. ff. de pecul. l. hoc. ¶. si. nisi in id, qđ ad vtrunque eorum peruenisset: vt ff. de act. & obligati. si a furioſo. & ff. e. l. j. ¶ quòd ergo adiicit. Sexto, de furioſo & mẽte capto: & dic, nõ tenerit. ff. de fica. l. infans. & de parricid. l. pe. & de admi. tu. l. fi. Tu idem dic in prodigo, 18 cũ nec ipse possit ꝺ suo alienare: vt ff. de verb. oblig. l. is cui bonis. Septimo, de abbate, plato, & monacho, & tutore, & similibus. & dic nõ teneri 19 ecclesiam vel pupillum: vt ſ. l. proxi. nisi cõmun cato cõsilio tiã: vt ſ. de sacrosan. eccle. l. iubemus nullam. Octauo, quid si credẽs me possidere, cùm alius possideat ex inuaſi? Vel quid si vacãtem credidi cũ non esset? Respon. nõ teneor, 20 cum neminẽ sua possessione priuare voluit: vt ff. de fica. diuus. nec obstat instit. vi bo. rap. ¶. sed nedũ. quia aliud est credere sibi licere auferre, aliud ſe credẽr, possidere. Præterea & hoc accipe, quando iusſtam causam habeo credendi me possidere: vel quia pater filium vel seruum credo mihi possessionem quæsitã. Nonò, an habeat locum tunc tantum quando credidit sibi licere, quòd P. dicit quaſi in subsidium, & non quãdo dolo: sed tunc vel interdictũ vade vi, vel actio vi bo. rap. habeat locum: vt instit. vi bo. rap. ¶. sed Al. & Io. 21 dicunt cõtrarium non debet melioris esse cõditionis dolosus vel stultus, quãm nõ dolosus: vt ff. de noxa l. non solum. & ff. quod vi aut clã. l. seruus. Præterea secũdũ P. si agerem cõtra dolosum, exciperet quòd dolo feciſſet: & fic allegatio fuæ turpitudinis sibi proficeret, quòd esse non debet: vt hic, & ſ. de trãſac. l. trãſactione finita. Decimo, si possidẽtẽ nõ admiſi, dic teneri me: 22 vt ff. de acqui. poſſ. clam. ¶. fi. Idem si inuaſerim, & ſuſpicatus fuerit possessor se posse repellі: vt ff. eo. l. j. ¶. fine autem. & ꝺ acquir. possessi. sed & si nolit. Vndecimo, quid de magistratu? Dic nõ teneri, nisi vltra officium fecerit: vt ff. quod met. causã. iij. ¶. j. & de iniur. Iniuriarum. ¶. j. & l. nec magistratibus. Dic ergo si quis, ſ. primatus. Super rebus fiunt viij. quæstiones. Quæro igitur primo an in immobili bus habeat locũ? Dic quòd sic, 23 licet ꝓ mobilib. maximè si tenẽta: vt instit. vi bo. rap. ¶. pe. Secũdo, an in iuribus prædiorum

† Ex li. 4. ti. 9. Liij. C.Th.

† Concor. cum hac l. xvj. q. vj. c. placenti. 14 Gl. seq. tur Bar. Bal. & Sal.

† euentum

† xviij. C. Th.

15 idem Bart. Bald. & Sa.

16 Idem Bal. & Sali.

17 Idem Bar. Bal. & Sali.

18 Idem Bar. Bal. & Sali.

19 Idem Bar. Bal. & Sali.

20 Sequitur Bar. Sa li. & Ange.

21 Idem Bal. & Sali.

22 Sequitur Bar. Bal. & Sali.

23 Idem Bal. & Sa.

1 Sequitur Bal. fcribẽte.

2 Videtur esse contra Bar. & Sali.

3 Et bene Bar. & Sal.

4 Et bene Bar. & Sal.

5 Placet Bald. dissentit Bar. Bal. & Ar.

6 Placet Bal. & Sali.

prædiorum vrbanorũ rustícorum, & præbẽda alicuius clerici? Videt ꝙ non: vt ff. de acq. re. do. l. si mus. ¶. incorporales. & ff. de vsuca. sequitur. ¶. si viam. & hoc dicit Io. quod potest dici esse verũ merò iure: sed vtilis i habeat: locũtur. ff. de ser l quotes. ij. & si ser. ven. l. ij. in fin. sed in personalibus seruitutib. contra est: vt si fructuarius expellatur à domino vel extraneo, vel expellat, vel quilibet qui habeat ꝓsonalem seruitutẽ: vt ff. eo. l. iij. ¶. vnde vi. ¶. item si non vſusfructus. & ff. de do. Aquilius. in fi. Idẽ in superficiario, feudatario & emphyteuta, cũ hæc vtile dominium: vt ff. de ſup fi. l. j. in princ. & si ag. vec. l. j. & ij. & de rei vẽ. l. superficiario. econtrario, si hi tres inuadãt: putaſſi cere suo iure priuari a secus puto in alijs, sed tanquã pro aliena re puniant: vt in fi. huius. l. nisi in eo iure tm̃ habuerint animum expellendi. Tertio, si inuado rem quam commodaui, vel locaui, vel deposui? Rñ. non teneor, cum neminẽ possessione priuare voluerim: vt ſ. cõmo. l. rei. nisi constituerint sibi possidere: & sic interuerterint possessionem: quo casu ipſe mihi tenentur. & si posteа ego inuadam, & ego tenear illis ẽm Io. sed si extraneus eos expellat, quæ solam habent detentationem, videtur teneri 3 eum mihi: vt ff. e. l. j. ¶. quod seruus. nec obſt. ff. e. l. colonus. & l. cum fundum. vbi colono datur quia tam interuerterat. sed si ante interuersionem deiciatur, datur mihi condictio: vt ff. de vi & vi arm. l. j. ¶. qđ seruus. Quarto, quid si fuit exportanti rem meam abſtulero? Rñ. non teneor: 4 vt ſ. quando li. fine iu. l. liberam. nisi iam ſ ad locum destinatum pertuenerit: sic ſm Io. vſſ. de far. l. fine iustum. Quinto, quid si equum tuũ ſoluandũ in pascuis acceperit, putans esse ſuum? quidem sciebat non esse ſuum, tenetur furti: aliter si suum credidit, habet forte locum condictio sine causã, vel vtilis condictio ex hac. l. imò rei vendicatio. Sexto, quid si vnus habeat possessionem, alter detentationem, tertius proprietatem an inuaſor teneatur omnibus, vel cui? Videtur ꝙ omnibus: vt ff. ad exhib. l. Celſus. ¶. Iulianus. quod non dubito 6, cum tm̃ possidenti detur: vt hic dicit. Septimò, qđ si erat inuaſori debita, vel sibi obligata? Dixit P. ꝙ non habet locum hęc lex, sed edictum diui Marci. Tu die contra 7 & perdam per hanc constitutionem ius quod habeo in re, vel pignus: vt si ammodo agam, exceptio ne repellar. si ergo agã ex edicto diui Marci condictione sine causã, non agam hac. l. & econtra: vt ff. de act. & ob. l. quoties. ¶. j. & hoc nisi in eo qđ excedit: vt eo. ¶. j. & ff. vi bo. rap. l. j. Idem dico si inuaſi vt habeam pro pignore vel in solutum: vt scilicet habeat locum hæc lex, nisi ex pacto vel iudicis auctoritate faciam: vt j. de pign. l. ij. & nisi aufugeret 8 debitor: vt ff. quæ in frau. cre. l. ait prætor. ¶. si debitorem. nec obſtat. ff. de fur. l. qui vas. ¶. primo, quia ibi ponitur, ab stulit, id est, accepit vt iudici ostenderet, non vt sibi haberet. Octauo, quid, si debitor creditorem super pignore occupando inuadat? Respon. ſm Py. non habet locum. Vel dic cõtra, cum possideat creditor: vt ff. de acqui. re. do. l. per seruum. & ff. de vſuc. l. serui nomine. Super tempore quæro quo tempore facta inuaſione locũ habeat hæc. l. Rñ. quidam ꝙ ante litem contestatam. Item post ante sententiam: nisi in casu vno, in quo loquitur. ¶. finium regun. l. si constiterit. post sententiam non, sed habet locum illa. l. meminerint. & pro eis est ꝙ hic dicit ante euentum &c. Tu dic hanc esse generalem, & ante litẽ contestatam, & post sniam, & iliam, si constiterit, ſm̃ post litem, & ante sententiam. nec obſt. quod hic dicit ante euentũ, quia subauditur maximè. Vel dic, ante præceptum vel insiionem iudicis. & hæc bona. Vel, ante executionem quæ fit per iudicem. & sic non punitur: vt ff. de acq. poſſ. l. iuſte. & ff. ad le. Aquil. quem admodum. ¶. magiſtratur. qđ enim legitimè &c. vt j. ad l. Iul. de adul. Gracchus. aut 9 ergo nullũ est decretũ interpositum: & tunc habet locum hæc lex. aut perperam: & tunc illa meminerint. aut rectè, & tunc nulla: vt in l. iuſte. Secundo, quid si clã inuaſi? Rñ. adhuc habet locum hæc lex: vt ff. de acq. poſſ. l. rem quæ nobis. & ff. eo. l. vim facit. qđ locum habet si habuit animũ, vt etiã vim inferret si me ire ueniſſet: vt ff. de fur. l. fi quis ex domo. Super quarto quæro: Nunq̃ ipso iure dñium amittit, & ipso iure quæratur spoliato? Videtur ꝙ sic: vt in cri mine læſæ maie. vt j. ad l. Iul. l. fi & in commissione vectigalium: vt ff. de pub. l. commiſſa. & in muliere quæ suo raptori nubit, quæ amittit ipso iure dominium rerum quas lucrata est ab eo: vt in auth. de rap. mulie. quæ rap. nu. col. ix & ad idem est. ſ. local. l. fi & in auth. de litig. ¶. fi. col. viij. & ſ. de act. & ob. auth. imo. nos dicimus ¶ 10 ¶ a hæc litera dicit, amittat, non amittit, vel amiſit: & sic ꝑ ſniam alias amittit: vt ſ. de hær. quicunq;. ¶. qđ si fecerint. & de aposta l. j. & ff. ad ſyl. necessarios. ¶. nõ als. & de iurisdi. l. eius qui. & in auth. vt lit. ¶. illo. col. ix. & ff. de rescin. vẽ. fundus. Superiimo quæro an possesſio tm̃, vel proprietas etiã æstimetur. qđ soluti in ſi tera, hoc est in capite istius gl. Sed ꝺ, si fructuarius est expulſus, vel prietarius, an cõpetit vtriq; altero expulſo? Rñ. 11 si eo animo vnũ deiciõ: ¶ a credo eum solũ habere ius in re, vtriq; teneor: quia vno deiecto, alter deiici videtur. Si verò eius solũ vſumfructũ velim auferre, vt solam proprietatẽ, ei soli teneor, vt id qđ abſtuli & tantũdem reddam: vt ff. de fur. l. inter oẽs. ¶. si seruus. & ff. e. l. si de fundo. licet de fundo quidam alij dixerint, l. vno expulſo non videri aliũ deiici: cõtra quos est lex. ff. eo. l. si te? Rñ. 12 pro parte socij teneor: vt arg. ff. de fur. l. si socius. etiã ꝙ mea teneor, dimerſim̃ de tamẽ. Quartò, si alius possidet vſumfructum meum non proprietarius: & cũ deiiciam: & sic amitto ius meũ. cui applicabit proprietario vel expulſo? Rñ. proprietario. sed æstimatio fructuario: vt ff. e. l. si de fundo. Itẽ si Iudæus possideat mancipiũ Christiani meũ, & illud inuadã. an applicabitur Iudæo? Rñ. nõ 13: vt ſ. vt nemo Iudæus &c. l. j. Quinto, q̃ actio detur? Rñ. pdictio ex hac. l. q̃ dabit simul pro possessione & proprietate, q̃ſ est mirabile. Sexto, an dabitur hæc edictũ. Rñ. sic. Itẽ an contra hẽdes. Rñ nõ, cum sit pœnalis: nisi inquãtum peruenit ad eos: vt instit. de perpe. & tẽp. act. ¶. nõ autem. & ff. e. l. j. ¶. hoc interdictum. & ¶. fi. Septimo, an restituẽdo rem inuaſor ante litẽ cõtestatam, vel ante sententiã liberetur à pœna. Rñ. non: vt ff. de furt. qui ea mente. etiam si sponte expulſus exceperit, cũ non succedit hæc pœna loco rei: vt ff. de arbi. l. fi quis rem. Octauo, quid si egi tm̃ ad rem, an super sit actio ad pœnam. Rñ. sic, cũ actione non officio debeatur: vt ff. de cõdi. furt. l. si pro fure. ¶. furti. Nonò an possit appellari. Rñ. sic, qđ dic vt ¶. si de momen. poſſ. l. j. Decimo, q̃d si seruũ quẽ possideo cum se liberũ contendat ea auctoritate acceperim. Rñ. non amitto ius meũ: q̃a neminẽ possessione priuari, etiã si esset in possessione libertatis: q̃a seipsum non possidet, licet in possessione libertatis esse dicatur. & hoc ẽm Io. & nos qui dicimus inuaſorem non cadere à dñio ipſo iure. cũ enim detur condictio ex. l. ista: si alicui daretur, a dño daretur: seruo enim dari non potest, at domino contra seipsum dari non potest: nam q; obligari non potest: vt ff. de fideiuſ. l. si cum hominẽ. Forte secundum alios aliter dict po test qui dicunt inuaſorem ipso iure amittere dominium. solum ergo punitur dominus ex tali violentia: quia dolo videtur eũ possidere: & sic incũbit ei onus probandi: vt ſ. de proba. l. vis eius. Vltimò quæro, quid differet hęc ꝓstitutio ab aliis, primò ab illa. ¶. de paganis. l. Christianis. Respon. illa specialiter in Iudæis & paganis loquitur. Quid ab illa. ¶. finiuna regun. l. si constiterit. Respond. quia illa posit litem contestatam, & taãtum in illo iudicio. Quid ab illa, non abs re. infrà eod. & supra loca. l. cõductores. Respon. quia hæc incontinenti facit cadere in pœnam: illa expectat de finitiuam sententiam, sed & illa non distinguit sueric dominus vel non, quod hæc facit. Quid ab illa, est quærebatur. Respon. ibi dices ſtatim. Item quid ab interdicto Vnde vi. Respond. illud annale, & in simplum & dolum exigit: hæc perpetua & pœnalis, & non exigit dolũ. Quid ab edicto diui Marci Rñ. illud ſpãle in re, in qua actor habet ius. Item quid ab illa. ¶. de suffragijs. Respon. illa specialis est. Accur

Omentariæ. ¶ CASVS. Deiectus per vim de possessione aliqua momentanea audiectur interdictum proponens, & fuerit scriptus, iure non. Vitianus.

a ¶ Momentariæ. ¶ pòt dici 14 ꝙ tacitè soluit tres quæstiones. Pria est, vtrũ interdictũ Vnde vi, sit momentariæ possessionis, sicut & illa inter dicta quæ pro possessione competunt: quia si sit momentariæ possessionis non licebit in eo appellare: si autem non sit, licebit appellare. Rñ. ꝙ est momentariæ possessionis. Secunda est, vtrũ inter dictum vnde vi, qđ est momentariæ possessionis, ex vi naſcatur, & vtrum ex publica tantũ, vel ex priuata tantum competat, sit dicitur ꝙ non semper ex hac vel ex illa naſcitur: sed interdum ex hac, interdum ex illa. Tertia vtrum necesse habeat inscribere qui hoc interdicto vtitur. & dicitur ꝙ non. Potest & addi quarta quæstio vtrum scilicet iudicium possessionis primò expediatur quam iudicium proprietatis. & ista innuitur per dictionẽ illa. n mox. Ad primam quæstionem facit. ſ. si de momẽtaria possessione. &c. l. j. Sed quæro quam valitatem hodie habet hoc interdictũ Vnde vi: cũ ꝙ constitutionem, si quis in tantam violentia puniatur. Rñ. 15 quia vtilius est ipsum proponere quo ad quid, quam constitutionem. a; quippe cum à tantia lata super interdicto non appelletur: sed à sola super constitutione lata, liceat appellare 16 scium non sit: possessorium sed petitor ũ constitutionum iudicũ. & si enim per illud restituatur possessio, non tamen propter hoc possessorium dicendum erit: quia sic rei vendicatio possessorium esse etur. Itẽ cõstitutio nõ ꝓscquit: nisi duplũ. secus aut esse pœnalis. ¶. j. ¶. rectissimè. & ¶. non solũ. Quarta quæstio est vtrum si iudicium petitorium & possessorium moueatur, audiri debeat primò qui, possessio fi quam qui petitorium intentat. Respon. 17 primò eum audiendũ per illa ve. ba. mox audiri & c. ad quod ſ. de rei ven. ordinarij.

b ¶ Interdictum. ¶ scilicet Vnde vi, quod est momentarium ſm̃ origine 18: nam qui vincebat interdicto, poterat ẽ tam sic cumbere in petitorio: quod hodie non est si agatur per l. si quis in tantam. quod sit momentaria, nisi quando filius vel mercenarius inuaſor: nam ꝑ quidem tenetur, sed pater vel dominus ad vendicandum admittuntur: vt ff. eo. l. j. ¶. si filius. hoc quidem interdictum Vnde vi, non semper. peruenit ad vim publicam: quia quandoque ad priuatam, vt q̃ndo sine armis. Itẽ nõ semper ad priuatam: quia quandoque ad publicam: vt quando cum armis.

c ¶ Mox. ¶ id est ante causam proprietatis. Vel mox. id est, sine dilatione. Vel 19 id est, sine dilatione al qua debet audiri ille qui proponit: vt infra ad legẽ Iul. de vi. l. si quis. & etiam sine inscriptione: quando scilicet agitur ciuiliter. secus si criminaliter scilicet l. Iulia de vi. vt ff. de accusa. l. libellorum & hic dicit interdum et. à sine inscriptione. id est, sine libello scripto: vt ff. de eden. l. ¶. edere. nisi in casu scilicet in conuentio

13 Oēs fl. solũ. vsq; ſ. fi. sequitur cõiter Doctores hic.

Ex. lib. 2. tit. j. l. 8. C. Th.

Seruũ quę possideo scribẽte, si accipio, ius meum nõ perdo.

14 Et bñ. Bar. Bal. & Sal.

15 Sequtur eam Sali.

16 Idem Bar. Bal. & Sal.

17 Sequeun tur ꝓdicti bus.

18 Istã gl. vide ad finẽ 4 quæst. prædi. scripsa.

19 Quælibet expositio gl. placet Bart. & Sal. & Sali.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne illustrium personarum: vt ff. de digni. l. quoties. lib. xij. hodie indistincte datur, per authe. offerat. §. de libel. obla. & erat forte dubitatio legis: quia poterat agi criminaliter, & fi non posset agi ciuiliter. Sed cõtra est: vt hic, & infra quando ciui. act. l. j. Vel dic à capite interdictum scilicet quodlibet, vel Vnde vi, vel quorum bonorum, vel vti possidetis, vel quodcunque aliud. sic generaliter dicitur interdictum momentariæ possessionis: vt §. qui legi. perso. l. fi. quod nõ pertinet semper ad vim publicam vel priuatã: nã vñ vi ptinet: aũs nõ debet dici auditi. & cætera verba exponе vt §. Sed quã vtilitate habet hodie hoc interdictũ cũ sufficiat pstitutio, si qs in tãtã Rñ. qa in ea appellat: hic nõ. Itẽ citius expedit in interdicto, quã i pstitutione. fortẽ nec vult actor pœnã.

r Istã gl. re putat valde singularem Sali. hic.

SI qñ. § CASVS. Expulisti me de possessione pdij mei in quo erant multæ res: si ppono iter dictũ vñ vi, & probare vim mihi intulisse: si ꝓbare non possum singulas res esse abreptas, quarũ mihi succurrat, qrit? Rñ. ꝙ debes deferre iuramẽtum mihi vt iurem de æstimatione illarum rerũ quas amisi: index determinabit quantitatem vltra quam non debeam iurare: & sacramento interposito, quod iurauero, iudex te mihi condẽnabit. Vivianus.

t al. facto

t Cõcor. cũ hac. l. c. fin. extr. de his quæ vi me. cau. &c.

a Patefacta. § id est liquido probata.

b Abreptis. § id est exportatis & per vim detentis.

c Tempore impetũs. § scilicet dato.

d ¶ Comprobare. § difficile enim est, ꝓbare singula vtensil'.

e ¶ Qualitate. § ispecto diligẽter an hæc ꝑsona expulsa diues a fuerit vel non, & an eo loco si vertimile ꝙ tot res tenuerit.

* Sequitur hãc gl. Bar. Bal. & Sal.

a Idẽ ꝓdic. sc̃rib.

f Manifestet. § ratione ergo difficultatis & in odiũ violẽti stamus 3 iuramento: vt §. de iud. l. properandum. § ij. & l. sancimus. & ff. de fur. l. in actione. §. de veste. & ff. depositi. l. j. §. fi quis argentũ. & ff. eo. l. j. §. nõ solum. & extra de testi. cogen. c. peruenit. ij. regulariter autem contra, nisi semiplena fuerit probatio: vt §. de re. cre. l. in bonæ fidei.

g ¶ Condemnare. § nec postea taxat sicut hodie in sacramento expensarum: vt in auhen. de iudi. §. oportet. colla. vij.

On ab re. § CASVS. Sicut superiores constitutiones, meminerit. &, si quis. puniunt inuasores, sic hæc punit colonos qui tempore conductionis finito detinent fundos dñio inuito. dicit igitur ꝙ si colonus nõ restituat fundum dñio conductione finita, si agat dñs contra colonum & conuincatur, colonus restituet prædij pos. & eius æstimationem.

h ¶ Non abre. § id est non est sine causa, si non impune procedatur, sed cum pœna.

i ¶ Tam vetus. § §. eo. inuasor. & l. illa, meminerint.

k ¶ Præsens. § scilicet, si quis in tantam.

l ¶ Conductoribus. § subaudi, ne &c.

m ¶ Procedere. § i nõ est sine cã, si non impune ꝓcedat sed cum pœna.

n ¶ Si locatoribus. § d. uerint resistendum &c. quod est. j.

o ¶ Allegatio. § sed quæ allegatio põt ei competere vt resistat? Dicunt

4 Placet B. Bal. & Sal.

quidam ꝙ probet conductor rem esse suam, quod non placet: vt §. locati. l. si quis conductionis. Dic 4 ergo ꝙ tempus conductionis non erat finitum, & merces erat integrè soluta: vel fecit expensas vtiles, vel necessarias in re: vt ff. locati. l. pe. in prin.

5 Sequitur ꝑdi. scribẽ.

6 Idẽ Bal. licet Bart. contra.

7 Placet B. B. & Sal.

8 Ista gl. est singula. ſm

p ¶ Ordine. § i. definitiua sententia 5, ſm Io. vel secundũ alios id est lite contestata. quod non placet: vt subijcit. & §. locati. l. conductores. Sed secundum Io. qualiter peretur hoc duplum, cùm ante sententiam non deberatur secũdum eum? Respon. 6 hoc facit iudex ex officio suo: arg. ff. de ædil. edict. l. ædiles. ꝓ primo. §. item sciendum. Vel dic cõdictione 7 ex hac. l. proposita sub hac 8 conditione, si fuerit contumax vsque ad sententiam.

q ¶ Recuperantibus. § per actionem locati, vel per interdictum de precario: vt modo dixi secundum leges &c.

r ¶ Cedere. § ipsi non cedant: vel cum conductores per seruos & filios tenẽant, non patiantur eos cedere. sed hæc sunt vera quando locator posfide bat: quia dicit litera, possessionem alienam. Sed quid si conductor rẽ suam conduxit: vnde nõ tenuit locatio, & possidet conductor: vt ff. de vsucap. l. ei à quo? Rñ. idẽ 9 per d. §. locati. si qs cõductionis. & ſm hoc dicitur hic alienã, scilicet locatoris opinione vel præsumptione: vel tunc quãdo locauit.

s ¶ Compelli. § Quid ergo differt hæc ab illa, si quis in tantam? Respõ. 10 hæc mitius agit in eo qđ vsque ad sententiam expectat. Item & in alio differtius: quia hæc non distinguit sit dominus vel non: inuasor vel resistens: illa sic. Item hæc specialis in colonis & inquilinis & precario possidentibus. illa generalis. & facit ad hanc. l. ff. e. l. colonus. & l. cũ fundum. & ff. de acqui. poss. l. si quis rem. Item ad hoc vt possit vsque ad sniam pœnitere, facit. §. de plus petii. j.

ADDITIO. Addas quòd condictio ex ista. l. datur etiam contra conductoris heredes. text. est in l. conductores. §. locat. quod intelligas verum si hæredes scierint rem conductam. si enim ignorauerint, non tenentur cõdictione ex hac. l. quia iustam habent cãm ignorãtiæ: vt l. qui in alterius. ff. de regul. iur. quod satis probatur in hac. l. libi, cũ nulla sibimet &c.

CVm quæreb. § CASVS. Cõstitutiones superiores inuasores prædiorum quæ ab aliis possidentur, puniunt: de illis qui inuadunt prædia quæ à nullis possidentur, sed

à possessore vacua sunt nulla facta mentione: super quo articulo loquitur hæc præsens constitutio. dic ergo sic. Non curabam vel negligebã quædam prædia ad me pertinentia: vnde nec animo nec corpore ea possidebam: vacuam possessionem prædiorum occupasti: qualiter sis puniendus, quæritur. Respon. ꝙ veteres. ll. non dabant interdictum, Vnde vi, vel vi aut clam: sed rei vendi. & certè punieris in hoc, ꝙ possessionem & eius æstimationem restitues: & non excusaberis prætendens quia à nemine possidebantur prædia: quia quilibet scire tenetur ꝙ ea quæ sua non sunt, aliena sunt, ad exemplum furti: quia si rem meam me inuito contrectaueris, reneberis furti, licet dicas te ignorasse rẽ meam fuisse: sicut ad restitutionem possessionis teneberis per constitu. si qs in tantam. nisi spatio xxx. anno. exiteris munitus.

Illyrica.

t ¶ Aduocationem. § id est inter aduocatos de Illyrico.

70 v ¶ Quid fieri. § id est, quod ius constituit.

x ¶ Vacuam. § quæritur quę dicitur vacans siue vacua. Hugo de Porta Rauennata, tunc cum alio ingresso possessionẽ, quam animo retinebam me absente suspicat' ius me posse repelli: vt ff. de acqui. poss. l. fed & si nolit: tunc enim interdictum locum non habet: quia veniens non sum prohibitus vel expulsus: & sine corpore vis fieri nõ potest: vt ff. eo. l. j. §. idem Labeo ait eum. & arg. ff. quod met' cau. l. metum autem præsentẽ. §. denique. & pro eo est quod hic dicitur, violentia &c. & cũ ad locũ ire timet, iam pro derelicto habet, vnde vacans ab eo dici potest. Io. hãc positionem actus reprobat 11: hæc enim possessio non põt dici vacua ante suspicionem suã, nec postea: qa iam alij est quæsita licet iniuste. Item habet locum interdictum, Vnde vi: vt ff. e. l. j. §. deijcitur enim. & §. siue autem. & l. ij. §. fi quis autem. nam & qui occasionem &c. vt ff. ad l. Aquil. l. qui occidit. §. pe. nam propter eum amissa est possessio. P. verò cũ Hug. consentiens vt competeret interdictum, necessarium esse dicebat vt ad fundum iret: & si tũc nõ admitteret, cõpeteret interdictũ. sed certe tunc nasci non poterat: quia tunc cum non admittit, non possidet: & sic cessat interdictum: vt ff. e. l. j. §. interdictũ autem hoc. sed ipse respõdebat tunc demum

Possessio quã derelicta aut vacua

11 Seruius Ang. & Sa.

videri amittere, & præteritã amissionẽ ad præsens tempus trahi. Sed quo iure? Tu dic 1 vacantem siue vacuã dici quæ à nemine possidetur neq; animo, neq; corpore: qđ euenit ꝑpter logum tps, vt dicunt. vel ꝓpter obliuionẽ quæ ex longo tpe euenit: vt nos dicimus: vt ff. de vsucap. l. furtum. Vel ꝓpter absentiã vel negligentiam dixi: vt instit. de vsuc. §. quod aũt ad eas. Vel ꝓpter inũdationem eo priuato: vt ff. de aequ. posses. l. põpõius. Vel qa alij eum deiecit: nec tamẽ ille itrauit nec iste posteà reuers': vt ff. đ vsucap. l. nõ solũ. §. si dominũ. nec placet a distinctio aliorũ q̃ dicebãt aliã esse vacuã, aliã vacãte, vacua q̃ animo tenẽt, non corpore: vt dñs H. hãc. l. intelligebat. vacãs q̃ neq; animo, neq; corpore tenẽt. nulla em lege ꝓbr̃ mat talis distinctio, sed firmatur: vt §. de oĩ agro deser. l. qa agros. li. xj. & q̃ hic dicit vacua, instit. de vsuca. §. qđ aũt. dicit vacans vnde dictum est.

a ¶ Nec vnde vi. § hoc non: quia exigit violẽtiã ꝑsonæ factã, vt hic subijcit, & ff. e. l. j. §. ij. & §. interdictum autem hoc.

b ¶ Quod vi aut clã. § qa nihil fecit vi aut clã, sed inuasit. nec, si qs i tãtam. qa & illa exigit vim factã ꝑsonę: vt §. eo. si qs in tantã nec vi bo. rap. ea dem ratione: & qa non est res mobilis. Sed imo vt cum iste clã possidet debere cõpetere interdictum rõne partis vltræ, scilicet clam eũ nõ solũ clam faciat q̃ id existimat, sed & q̃ existimare debet se ꝓhibituri iri, si dñs sciret: vt ff. qđ vi aut clam l. ꝓhibere. §. fi. contra hoc dicit allegando.

c ¶ Minimè. § cum nemo possidebat.

d ¶ Vt prædonem. § ex hoc videtur qꝺ res sic vitiosa? sed hoc est ad pœnam inuasoris non rei vtium: vt ff. de vsuc. l. seqtur. §. fi tu vi me. & instit. de vsuca. §. quod autem. ad eas.

Vitiosa an efficiãt res si vsucapiãtur.

e ¶ Et generali iurisdictione. § id est, pœna statuta. §. eo. l. si quis. vel illa statuta. §. eo. l. inuasor. ſm B. vel statuta 4 hac. l. ſm P. vt fructibus teneat, de quibus non tenebatur per leg. illam inuasor. & sic non corrigit illam, sed addit ad illam quæ statuebatur per interdictum Vnde vi.

Idẽ Bart. Ang. & Sa.

f ¶ Ea teneri. § id est obseruari.

g ¶ Per ignorantiam. § ignorantia ergo non excusat. quod intellige nõ ꝙ crederet esse suam: quia tunc non teneret 5 : sed sciebat non esse sua, & ignorabat cuius esset: & sic erit bona similitudo de furto, vt subijcit. Item per hoc ꝙ dicit aliẽnã, patet ꝙ non loquitur de re hæreditaria vacante: quia illa nullius est: vt ff. de re. di. l. j. §. j. Itẽ quid si erat sua, sed vacans ab alio? Respon. non habet locum, nisi sit aliena: vt hic ſm P. sed dicit 6 poterit. habere locum, nisi incontinenti probet dominus suam: vt in

5 Si credens, ductus iustis rõnibus, ꝰas secutus, ſm B. 6 Et bene. Bar. & Sal.

h ¶ Quod suum non est. § & non 7 est res sacra vel religiosa: vel quæ in nullius bonis sit: subaudi ergo, & ꝙ alicuius sit. ff. de dam. infec. l. si finita. §. cum verò. & ff. de manu. l. uij. in prin. Itẽ quid si ab eo qui vacantẽ intrauit, cœperit vacare possessio: nunquid restituetur ei à quo primò cœpit vacare: aut ei à quo secundo cępit vacare? Io. secundo. vt ff. e. l. cum à te. & l. j. §. qui à me vi. Item si vacantem occupaui, & postea deijciar an tenear? Vel si desij siue dolo possidere. Primo casu videtur me teneri, cùm habeam interdictum: vt d. §. qui à me vi. Item nunquid exigitur hic dolus? Respon. hic 8 : vt hic omnes enim &c. & quod subijcit de furto, licet secus sit in illa, si quis in tantam.

7 Sequitur quem Salic.

i ¶ Voluntatem. § quoniam ignorat dominum.

k ¶ Teneatur. § fi sciebat alienam, licet ignoraret cuius: secus si crederet suam: vt ff. de fur. l. vulgaris. §. fi quis. xx. & §. idem Iulianus.

l ¶ Dispõsita sunt. § scilicet hac nostra lege.

m ¶ Triginta annorum. § quo spatio tollitur omne ius: vt §. pe ꝑscri. xxx. ann. sicut etiam si inuasor possideat. si autem alij vendat, habet locũ præscri. x. vel xx. ann. olim. hodie. xxx. vt §. de præscrip long. temp. x. vel xx. xxx. annor. annorum. l. j. & authen. malæ fidei.

Ius oũ per cũ. cũ gl. ex tra de præscri. tollitur.

¶ SI PER VIM, VEL ALIO &c. 9 Ad rem. ¶ Dictum est. §. turbata rũ huius. ꝙ possessione ꝑsentis, nunc facit. c. vtilidicamus de turbata possessione absentis. Azo.

9 Hoc verũ si agatur actione ex cõtractu loca tionis. secus si cõditio ne exista le ge, ſm Bart. al. de tẽtoribus. t cedere. 10 Idẽ Bar. & Sal.

Alio modo. § Veluti si ab imperatore vel ab aliquo iudice sit impetrata tãta & hic quod ãmodo turbat: quo casu loquitur lex ij. huius tit. Et no. ꝙ in hunc quoq; casum 10 10 Sequit locus erat interdicto vti eam Sali. ꝓ possideus, qđ etiã. j. ti. ꝓpxi. sed q̃ a nouo aliq̃ d sup hoc constitutio præsens disponit, ideo hũc titulũ huic casui ꝓpriũ ponit.

VIdices. § CASVS. Habebãt ꝓ sessione, & ita colonos vel seruos. cepi abesse. & me absente expulisti illos qui erãt noie meo in possessione: an expulsi agere possint ad recuperandã possessionẽ, & iudex eos audire debet, q̃riur. Rñ. ꝙ sic. nec obst. exceptio ꝙ non habeãt mandatum de experiundo, vel ꝙ seruus non habeat personam standi in iudicio nullo tẽpore domino excludendo qn re uersus agere possit: si colonus vel seruus agere per negligẽtiã superfederint & licet isti possessoriũ interdictum ꝓpriũ ꝓponit.

Exli. 4. ti. 10. l. j. C. T.

† Idẽ Bar. & Sali.

† Sequit Bar. Bal. & Sal.

† Cõcor. gl. in ca. cũ ex literis. ſm ꝓ verbo, distãtia. ex tra de resti. spol.

† Idẽ Bar. to. & Sal.

† dictio experiun do.

† requirant

† possessio ni.

Codicis. CC ij ¶ Resti

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Restituat.ʒ condictione ex hac.l. 1 vel per interdictum. Vnde vi. 2 sic nota de lectum vel spoliatum sine mora restitui: vt & ʒ.ad.l.Iul.de vi pub.l.si quis.

b ¶ Differatur ʒ sed quid si egerint & amiserint? Respon. non nocet do minis: sed fideiussores dati de rato tenentur.

c ¶ Tempus emensum.ʒ alias emensum. sanni vtilis est: vt ff.e.l.j.§.annus.& sic non nocet ei q est absens: vt ff.de diuer. & tẽpo.præscr.lij.Azo.

d ¶ Reformato statu.ʒ reuertitur ad primum ca sum. Accur.

e ¶ Qui.ʒ.status.

f ¶ Quæ supererunt.ʒ quæstio proprietatis. Item & de fructibus, & similibus accessionibus.

g ¶ Litigij.ʒ de proprietate. Accur.

h ¶ Iudicio.ʒ.f.de prædictis proprietate & aliis accessoriis.

i ¶ Personis.ʒ dominis. scilicet & eis quorũ nomine possidebam. hodie si ageretur per leg.fi q.s in tantam. non seruare tur hæc lex 2, cùm ibi de dominio non quæratur: vt §.ii.l.fi quis.

k ¶ Subueniri.ʒ quasi di cat satis est si possessionis recuperandæ damus potestatem.

Nec imperiale.ʒ CASVS. Aliquis impetrauit priuilegium, vt liceat ei possidere prædium meum: vel iudex interloquendo me absente, pronuntiauit aduersarium meum in possessionem prædij mei fore inittendum: an definam possidere per hoc? Dicitur quòd non, nec mutatur possessionis status: quia iudici me absente non potuit plenè liquere de causa: quia per allegationes partium non partis scitur an causa sit certa vel non. Viuianus.

] ¶ Nec imperiale.ʒ ad petitionem meam rñdet imperator, vel alius iudex q̃ bonam cãm habebam in qõne possessionis. non ideo tũ mea authoritate inuadã, sed vocato aduersario corã iudice inquiretur veritas: vt §.ti.j.meminerint. Vel fic impetrauit rescriptũ ad aliquem iudicem vt me tueretur in possessione. igit̃ mea auctoritate intrabo: sed vocato aduersario, de veritate pretũ inquiri oportet: vt §.si ẽ ius vel vti.po.& si nõ

4 Quælibet casus positio est vera: & congruit litigãtibus. fm Bar. Bal.& Sal.

cognitio. Vel fic 4 ¶ Iudex dixit interloquendo parti præsenti: Nisi aduersarius tuus venerit cras vsq; ad tertiam, mittam te in possessionem rei de qua mota est controuersia. non debeo intrare, vel iudex me mittere, vel iubere, vt intrem. sed adhuc expectatur. nam negotiorum merita &c. & hoc quando non per concumacian: alias bene sum mitẽdus: vt in auth. de exhiben. & intro. §. si verò et am quidam. col. v. Sed nunquid licebit iudici pro absente respondere, & supplere? Respon. non: vt diximus. §. de temp. ap. l. j. in fi.

m ¶ Ex quacunque parte. ʒ vel reus, vel actor.

n ¶ Panduntur. ʒ non ergo ante litem contestatam fertur sententia: nã si hic esset lis contestata, vna etiam parte absente, contraheretur heremodicium: vt §. de iudi. l. properandum. §. & si quidem. & §. cum autẽ. secundum vltimam positionem. Et no. q̃ hæc lex facit ad secundam partẽ rubricæ. & facit. §. de preci. impe. of. l.ij. Sed argu. contra. ff. de acqui. pos. l. iuste 5. Azo. Et dic panduntur per litis contestatæ iuramentum de calumnia, testibus receptis.

VTI POSSIDETIS.

¶ De interdicto adipiscendæ & recuperandæ possessionis dixit: nunc de retinendæ ʒ.

Ti. ʒ Primò tractat de possessorio, scilicet de interdicto Vti possideris. Secundò subiungit de petitorio. Secũda ibi, Ac satisfactionis, CASVS. Habebam in quodam fundo proprietatẽ, tu verò vsumfr. ego ciuiliter, tu naturaliter possidebas. fi non permittas me facere in fundo ea quæ ad proprietatis cãm pertinent, vel econuerso, inquieto te in naturali possessione quominus liceat tibi vti fruì: & tu aduersus me, vel econtrario ego aduersus te, interdictum Vti possideris intentauero: qualiter iudex pronuntiare debeat, quæritur? Respon. quòd si fic vti possideris ita possideatis, scilicet ego ciuiliter, & tu naturaliter iubebit: vt ego te in naturali non inquiesem, nec tu me in ciuili: si verò tu victus es in possessorio: & velim conuenire te super proprietate fundi rei vendi. satisdabis iudicatum solui quia nisi satisfecideris, transferetur a re in me pos.

o ¶ Vti possideris. ʒ pone casum, 7 inter proprietarii & fructuarium: vt ff.e.l.ij.fi.ij.respon. Vel dic q̃ duo erant possidentes, non indiuidum, qui inquietabatur à non possidente. Vel dic q̃ erat vnus, sed gratia horis 9 ei loquitur in plu rali, & constare sic literam: cum ab altero, scilicet aduersario, nec vi, nec clã, nec pcario possidetis fundũ de quo agitur rector prouinciæ vim fieri prohibebit. Vti possidetis, subaudi interdicto. & sic materialiter de istas ea significantur verba interdicti. Vel secundò, sic. Rector prouinciæ prohibet vim fieri subaudi vobis possessoribus vti. id est, sicut possidetis fundũ &c. cũ ab altero &c. & l. vitia. ff. de acq. pos. Vel tertiò, rector 9 quin de acq. possessione prohibebit vim fieri ¶ Cõcurrente. subaudi quo minus cũ pugnat. possidetis fundum, de eũ gl. etera quo agit vti. sicut &c. cũ de reseri. & ab altero &c. Vel dic, tre e. cũ ex litectore prouinciæ, phibebit gis. de in tiendo venire ad arma 9 Licet fi &c. vt ff. de vi & vi ar. l. vltimo. cuius. se vera, nõ §. deniq; ats. l. 2 q̃ simũ. tñ cõgruit in prin. Et no. q̃ hoc interpretatur, sed vtrobi ad mobilia pertinet, & in aliis similibus. ¶ Quinetiã sunt: vt ff. vtrobi. l.j. nec ¶ alter enim poterat in mobilibus dici, possidetis, cùm tamen non possideatur: vt ff. de Bal. & Sal. acquiren. poss. l.j. in prin. ci. Sed vtrobi dicitur ab dicti scribi. vtrum & vbi, vt vtrum 12 Ista rõ ponatur pro apud, vel p. displiceret penes. vbi, pro quem. & & Sal. sic cõponitur ex duobus 13 Ista pũa corruptis. q.d. penes quẽ valeti ga fo lũ & cloa est res mobilis, ibi sit. ca sunt: res

p ¶ Fundum. ʒ imò in ædibus tñ: vt ff. e.l.j. in prin. sed gratia exẽpli 10 de ædibus dicit: vt in ea.l.j.§ interdictum autem. Item cum cloca sit res immobilis, quare non habet locum hoc interdictum: vt in e.l.§.j.Rñ. 11 quia spãle est de ea interdictum. Item & quia solo inhæret 12, vnde si agitur de solo, per consequens de cloaca 13. Item nunquid pro incorporalibus igitur? Rñ. vtile locum habet: vt ff. de seruit. l. quoties. ij. & ff. e.l.fi. & si ser. vend. ſi cut. §. Aristo. in fi. licet non propriè possideantur: vt ff. de acqui. re. do. l. seruus. §. incorporales.

q. ¶ Ab altero. ʒ.f. aduersario, non alio: vt ff. e.l.j. in fin. & l. ij. & hoc litis contestatæ tempore inspiciatur: vt insti. eo. §. hodie.

r ¶ Nec vi. ʒ de vi pone exemplũ: vt quia arare, colere, ædificare prohibent: vt ff. de vi & vi ar. l.j. §. vi possidet. & l. vim facit. & ff. eo. l. fi duo. §. hoc interdictũ. & §. cũ inq. linus. & §. ité videamus. in fi. & q̃d vi aut clã. l. j. §. hoc interdictũ. & sic intellige illius. l. principium, fi duo. Sed qualiter ꝺ sic impedienté datur hoc interdictũ, cũ non possidere se cõtẽdat? Rñ. imò qua ẽm rõne mihi facit vim quo minus possideam pacifice & libere, ea dẽ ipse possideat, vẽ q̃d mihi facit abesse. Vel 14 dic nõ est necesse vt & se cõtendat possidere, sed sufficit q̃d me possidenté impẽdet, vt mihi ꝺ eum detur interdictum, & hic tenetur 15 etiam iniuriatum: vt ff. de iniur. l. iniuriarum. j. §. fi. & de actio. emp. l. qui pendente. §. fi. Sed quid si me turbet causa seruitutis quam sibi asserit? Rñ. 16 habet locum vtile & negotiatoria: vt ff. e.l. fi duo. §. si vicinus. Vel aliter pone exẽplũ de vi, q̃ qui vsumfructũ sẽ habere asserit sua auctoritate deijciẽdo possidẽte intrat possessionem protestando se nolle auferre ciuilem domino: sed vt suam naturalem habeat rõne ẽm ciuilis quæ ꝺbi turbatur, habet ꝺns interdictum Vti possideris. ratione naturalis habet vnde vi: vt ff. de vi & vi ar. l. iij. §. vnde vi. quidam etiam pro naturali dant Vti possideris quod non placet 17. Vel tertiò, si aliquis ingressus est meã possessionẽ palam, & ego non suspicor me posse repelli, h posteà me reuertentẽ nõ admittit, medio tempore videtur vi à me possidere 18: & sic cũ superaſſem in hoc interdicto. sed ex quo non admittor: tunc amisi ẽ. & interdictũ Vnde vi locũ habet: vt ff. de acqui. pos. l. clã. in fi. Sed quare tã exranea exẽpla perquiris, cũ me possidente possis tu venire, & vi mecum possidere, & tunc possum hoc interdicto experiri? Rñ. non est verum 19 vt duo possint insolidũ nec naturaliter, nec ciuiliter possidere, ẽm Io. 20 vt ff. de preca. l. duo. licet Roge. concesserit in ciuili, non in naturali: vt arg. ff. de acqui. pos. l. iij. §. ex contrario, M. concesit in vera ꝑ. arg ff. e. l. fi duo. In præ dicto ergo exemplo hic vltimo posito, circa ide non possident duo: vt ff. de acqui.

ff. de acqui. pos. quod meo. § fi. nec obst. d. l. fi duo. quia eam expone vt § dixi. vnde diximus q̃ si quis ingrediatur meam possessionem me absente, non acquirit ciuilem: quia nec ego eam perdo.

1 Gl. sequit Bar. B. Sal. & Ang.

2 Cõtrariũ tenet hic B. Salic. & Ange.

a ¶ Nec clam. ʒ clã à me 1 possidet qui me absente clã intrat possessionem meã: vt ff. de acq. pos. l. clã. & q̃d vi aut clã. l. ij. §. fi. hic ẽm introitus clandestinus habet naturalem possessionẽ, nõ ciuilẽ. Sed q̃d dicunt q̃ ẽt ciuilẽ, dicẽtes duos 2 ciuit possidere, & habẽ. ti ciuilẽ tñ teneturin in terdicto Vti possidetis, vti hic. Sed opponit. pone q̃ ego dominus voca ui eũ in ius, certè eo existẽte in iure, nõ habet ciuilẽ: quia eã habeo ego: sed nec naturalẽ, q̃a nõ est in fundo: & quo iure q̃sita fuit, s. per introitũ eodem iure est amissa, s. per exitum: vt ff. de reg.

3 Dicunt quidam 7 vti possidetis, sic possidetis: quia licet non sit certa in actis, tamen est certa. argu. §. de sent. quæ sine certa quantitate. l. hæc sententia. Alij dicunt etiam si acta sint incerta, non esse curandum: quasi fic sit interpretandum, vt quilibet pro dimidia possideat: quod nihil 8 est, cum certa esse debeat: vt instit. de act. §. curare. Dicit ergo 9 q̃ aut est ei liquidum, aut non. primo casu licet quia cognoui hunc in naturali potiorem, illum in ciuili: idcirco condemno hunc vt illum non inquietet in ciuili, & illum vt hunc non inquietet in naturali. Vel fic de plena possessione, est quæstio, dicat: quia inueni istum esse potiorem, ideo &c. cui sententiæ si contumaciter non pareatur, condemnabitur contumax in æstimatione possessionis: vt ff. eo. l. pen. §. fi. Item si sorte de vsu nemoris sit quæstio, dicat quia inueni eum potiorem in cali vsu: idcirco illum condemno vt illum non inquietet. & sic econtra si iste in alio vsu, vel in eodẽ inueniatur. Secundo casu quando non est liquidum, abstineat a iudicãdo, prohibendo eos venire ad arma &c. vt ff. de vsufr. l. fi cuius. § denique. alias. l. æquissimum. in prin. & qui petitorium vult proponere, faciat & sic potest iotelligi. ff. e. l. fi duo. in fi. pri. respon. licet & quidam dicant sortẽ sententiam esse ferendam. arg. §. communia de leg. l. fin. in prin. sed certe iudicio sortis statur, cum non est certum de iure, cuius pars potior sit in iure: sed factum est certum: at hic non ius, sed factũ est incertum. hac ergo sententia lata satisdatur, vt subij cit.

4 Et bene. Bar. & Sal.

5 Idẽ Bart. Bal. & Sal.

6 Nõ est ꝺ: qa istud iudiciũ dubitatissimũ fm B. & Ang.

7 Et malè. Bar. & Sal.

8 Glequit Bar. & Sal.

9 Sequunt eã quo ad primũ mẽbrum Bar. & Sali.

10 Ista priuilegia intelligas gl. non ꝓcedunt rex. fm Ang. & ita disputant Sali. 11 hic in-

d ¶ Satisdationis. ʒ.f. de vtendo 10 fruendo si est fructuarius q̃ obtinet in naturali, alias aufertur ei possessio: vt ff. vsufr. quẽadmo. ca. l.j. in princ. & §.j. Vel dic verius 11 iudicaxim solui, quæ præstabatur olim etiam ab eo qui in rem conueniebatur, quod hodie non est: vt insti de satisdin prin. & §. sed hodie. De iudicio sisti constat q̃ nec olim, nec hodie 12 eũ posse sideat immobilia: vt ff. qui satisd. cog. l. sciendum. sed translata possessio, eo victore non cauente, an ille victus satisfaciat, quia nunc possidet & forte sic: vt arg. ff. vt leg. no. ca. l. post quam. §. imperator. Alij contra ff. de dã. infect. l. qui bona. §. si qs.

e ¶ Trasferendæ. ʒ fi nõ satisfecerit.

f ¶ Forma seruata. ʒ q̃ est vt primò possessorium quam petitorium intenteť: vt ff. e. l.j. §. huius autẽ interdicti. & §. de rei vendi. ordinarij. Vel dic 13 cogan. seruata in satisfãdo & transferẽdo possessionẽ. Extra quæro, si in aliqua re Titius habeat vsumfructum, Seius vsum: an Seius possideat? quod non videtur, cum naturalem habeat fructuarius. Cõtraviderur quòd sic, cum ei detur hoc interdictũ, & vnde vi. vt ff. eodem. l. fin. & de vi & vi arma. l. iij. § ité si non. & sic duo, sed nõ insolidũ, vel 14 nõ eodẽ iure. Ité cum feuda tenarius naturaliter rãtum possideat, si alij det i feudum, & ille alij: quis dicit ge. & Sal.

De liberis exhibendis seu deducendis, & de libero homine exhibendo.

TITVLVS VIII.

¶ *Filio cui non ferẽt quæstio status, cõpetit hæreditatis petitio contra possidentem bona materna. & si aliquis dicit eũ esse in sua potestate, competit interdictum de liberis exhibendis. h. d. Bald. uel sic: Si iterpatrem & filium est contẽtio de potestate propter res: hoc interdicti expeditur. Hoc dicit. Bart. & Salic.*

¶ Imp. Antoninus A. Iustino. L. I.

tur possidere? Respon. 15 dominus ciuiliter, vltimus naturaliter, medij nullo modo. Item pot. 16 generale quòd naturalem possessionem teneo quandiu sum in conspectu alitis non, nisi per filium, vel seruum, vel colonum: sed ciuilem sic: vt ff. de acqui. pos. l. ij. §. saltus. nisi quis idem dicat naturalem & ciuilem esse: quia tunc naturalis etiam animo retinet. Ité quid si ego proprietatem, tu vsumfructum in re habemus, tertius inuadit vt vsumfructum tantum habeat? Respon. possidet naturaliter ex quo tu deponis animum possidendi naturaliter, non prius, & agit in usufor contra me hoc interdicto, & vincit, quamuis vi possideat: quia à me 17: vt ff. eo. d. l. j. §. hoc interdicto. & insti. eo. § hodie tamen. Sed pone q̃ proposui libellum conquerens de te proponẽdo hoc interdictũ de fundo Seiano: tu d̃ me nõ es cõquestus, nec libellũ dedisti, nec interdictum proposuisti: nunc cognouit iudex q̃ tu potior me es in possessione, absoluet te. Sed an & me tibi condemnabit vt de cætero te nõ inquietem? Videtur q̃ sic. arg insti. eo. § ij. & ar. ff. de procu. l. Põponius. § sed & is. in fi. § & arg. ff. de proba. circa. & ar. ff. de lib. cau. diui. § j. Sed arg. contra 6. ff. de iureiur. l. sed & si possessori. in prin.

c ¶ Prohibebit. ʒ sed qualiter formabit sniam iudex in hoc interdicto? Dicunt quidam 7 vti possidetis, sic possidetis: quia licet non sit certa in actis, tamen est certa. argu. §. de sent. quæ sine certa quantitate. l. hæc sententia. Alij dicunt etiam si acta sint incerta, non esse curandum: quasi fic sit interpretandum, vt quilibet pro dimidia possideat: quod nihil 8 est, cum certa esse debeat: vt instit. de act. §. curare. Dicit ergo 9 q̃ aut est ei liquidum, aut non. primo casu licet quia cognoui hunc in naturali potiorem, illum in ciuili: idcirco condemno hunc vt illum non inquietet in ciuili, & illum vt hunc non inquietet in naturali. Vel fic de plena possessione, est quæstio, dicat: quia inueni istum esse potiorem, ideo &c. cui sententiæ si contumaciter non pareatur, condemnabitur contumax in æstimatione possessionis: vt ff. eo. l. pen. §. fi. Item si sorte de vsu nemoris sit quæstio, dicat quia inueni eum potiorem in cali vsu: idcirco illum condemno vt illum non inquietet. & sic econtra si iste in alio vsu, vel in eodẽ inueniatur. Secundo casu quando non est liquidum, abstineat a iudicãdo, prohibendo eos venire ad arma &c. vt ff. de vsufr. l. fi cuius. § denique. alias. l. æquissimum. in prin. & qui petitorium vult proponere, faciat & sic potest iotelligi. ff. e. l. fi duo. in fi. pri. respon. licet & quidam dicant sortẽ sententiam esse ferendam. arg. §. communia de leg. l. fin. in prin. sed certe iudicio sortis ſtatur, cum non est certum de iure, cuius pars potior sit in iure: sed factum est certum: at hic non ius, sed factũ est incertum. hac ergo sententia lata satisdatur, vt subij cit.

d ¶ Satisdationis. ʒ.f. de vtendo 10 fruendo si est fructuarius q̃ obtinet in naturali, alias aufertur ei possessio: vt ff. vsufr. quẽadmo. ca. l.j. in princ. & §.j. Vel dic verius 11 iudicaxim solui, quæ præstabatur olim etiam ab eo qui in rem conueniebatur, quod hodie non est: vt insti de satisdin prin. & §. sed hodie. De iudicio sisti constat q̃ nec olim, nec hodie 12 eũ possideat immobilia: vt ff. qui satisd. cog. l. sciendum. sed translata possessio, eo victore non cauente, an ille victus satisfaciat, quia nunc possidet & forte sic: vt arg. ff. vt leg. no. ca. l. post quam. §. imperator. Alij contra ff. de dã. infect. l. qui bona. §. si qs.

e ¶ Trasferendæ. ʒ fi nõ satisfecerit.

f ¶ Forma seruata. ʒ q̃ est vt primò possessorium quam petitorium intenteť: vt ff. e. l.j. §. huius autẽ interdicti. & §. de rei vendi. ordinarij. Vel dic 13 cogan. seruata in satisfãdo & transferẽdo possessionẽ. Extra quæro, si in aliqua re Titius habeat vsumfructum, Seius vsum: an Seius possideat? quod non videtur, cum naturalem habeat fructuarius. Cõtraviderur quòd sic, cum ei detur hoc interdictũ, & vnde vi. vt ff. eodem. l. fin. & de vi & vi arma. l. iij. § ité si non. & sic duo, sed nõ insolidũ, vel 14 nõ eodẽ iure. Ité cum feuda tenarius naturaliter rãtum possideat, si alij det i feudum, & ille alij: quis dicit ge. & Sal.

Interdictũ de tabulis exhibẽdis: edicti quẽ admodũ ite ſtamẽta aperianẽ, & actio ad exhibẽdũ diferunt.

DE TABVLIS EXHIBENDIS, &c.

¶ Id est testamentis & omni scriptura quæ ad testamentum pertinet: vt ff. eo. l.j. §. hoc interdictum. Et continua sic: Expediumus de interdictis quibusdam prohibitoris, & quibusdam restitutorijs: nũc prosequamur tertium membrum diuisionis, id est de exhibitorijs. Et quia exhibitoriorum quædam dantur de rebus pecuniarijs vel tabulis exhibendis: quædam pro personis exhibendis: audiamus primò de tabulis exhibendis. Azo.

Si in potestate,] CASVS. Pater famil. decessit filius suus impuberibus institutis, Titio eis substituto decesserunt impuberes in pupillari etate: substitutus vult vindicare hereditatem iure substitutionis, & petit à tutore pupilli testamentum aperiri, & exhiberi ad probandũ se fuisse substitutum: quo iure hoc possit petere, quæritur. Respon., ponendo interdictũ de tabulis exhibendis.

g ¶ Substituti. ʒ subaudi maximè. nam & legatarijs datur hoc interdictum. eo. l.iij. § solent. Accur.

ADDITIO. Tu dicas, aut quis vult petere quod exhibeatur tota tabulæ & totum testamentum, & hoc non potest facere nisi hæresita hõquitur hic. sed fi vult petere sibi exhiberi illã particulam quæ pro se facit, tunc potest quilibet legatarius: vt ff. de edendo lege. fi quis ex argentariis. §. j.

h ¶ Decedentibus. ʒ fi autem non decessissent, non posset agi hoc interdicto: vt arg. ff. de vulg. substi. l.ij. §. plane. secus pro legato: vt ff. eod. leg. iij. §. penultimo. Et no. differentiam inter hoc interdictum & edictum quemadmodum testamenta aperiantur, & actionem ad exhibendum: quia hoc habet locum quando quis negat se exhibere posse: vel etiam fatetur se posse exibere: sed dicit se exibere non debere. Edictum autem contra illum qui fatetur se habere, sed non vult demonstrare. Ité hoc omnibus quibus est aliquid in ea scriptura relictum, illud omnibus quicunque desiderant tabulas testamenti inspicere vel describere: vt ff. eodem l.j. §.j. & ff. quemadmodũ testamen. aperi. l.j. in princ. & ibi seq. in princ. & §. vltimo. & hoc mortuo testatore. eo autem viuo habet locum ad exiben. vt ff. eodem. l.iij. §. ipse. & eo mortuo, hæredi cuius datur ad exhiben. vt ff. quemad. mod. testa. aperi. d. iij. & ff. ad exhiben. l.iij. §. si quis extra. & §. interdictum. Accur.

DE LIBERIS EXHIBENDIS SEV deducendis, &c.

¶ Duas partes habet hæc rubrica. Prima, de liberis exhibendis, quæ est inductum fui iuris tuendi cã. Secũda de libero homine exhibendo, & hoc officij cã: vt ff. de interdi. l.iij. § iuris fui. Item prima, alias est de exhibendis: & sic exhibitorium tantum, alias de deducendis: vt ducere liceat: vt ff. eo. l.j. in prin. & l.iij. in prin. & §.j. Et nota q̃ de vltima nulla lex est in hoc titulo: sed habet locum quando quis dolo malo liberum hominem: tenet inuitum: vt ff. de libe. ho. exhib. l.j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI vt proponis CASVS. Mater tua decessit: delata est hæreditas tua: aduersus possessores hæreditatis egisti, & obtinuisti: eos ad ✝ factū ex re iudicata pœnire poteris. & si aliqs dicat te esse ieius potestate vt filius, dēt ꝓbare te esse in eius possessione, proposito interdicto de liberis exhibēdis.

a ¶ Tuæ. ✝ ſpropriæ.
b ¶ Obtinuisti. ✝ ex Officiano. Accur.
✝matris in c ¶ Condēnati sunt con man. scrip. uenire ✝ actione in factū: vt ff. de re. credi. l. actori. Accur.
d ¶ Contendit. ✝ forte propter vſumfructū quē in aduentitijs habet.
e ¶ Interdicto. ✝ De liberis exhibendis & deducendis. h. d. Bald. uel sic: Si liberi nostri ꝓ alium detinentur, interdicto agitur ut exhibeantur: & exhibiti deducantur. h. d. Sal.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Cyrillæ. LEX II.

Filius quo remedio petit poteſt. ADi præsidem prouinciæ, ac postula filios tuos exhiberi f. Subscripta v. Id. April. Byzantij AA. Cosſ.

¶ *Interdictū de uxore exhibēda competit contra patrē puellæ qui habet eā in ſua potestate. h. d. Bal. uel sic: Ad instar interdicti de liberis exhibēdis, ꝑt agi de uxore exhibēda. Bar. & idē dicas. de deducēda. h. d. Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Euodiæ. L. III.

✝Eudio SI ad instar interdicti de exhibēda filia ✝ Philippi eum conueniendū putaueris: rector prouinciæ aditus suam vobis accōmodabit notionem h. S. xij. Kal. Decemb. Nicomediæ AA. Cosſ.

De precario & Saluiano interdicto.
TITVLVS IX.

¶ *Saluianum interdictum competit pro rebus tacitè obligatis contra ipſum colonum & inquilinum: ſed actio Seruiana competit contra quemlibet poſſeſſorem rei obligatæ. h. d. Bal. uel sic: Pro pignore uendito cōtra emptorem non competit interdictum Saluianum directum: ſed ad hypothecariam actionem eſt recurrendum. h. d. Bar.*

¶ Imp. Gordianus A. Aristioni. ✝ LEX I.

SI te non remittente pignus, debitor tuus ✝ ea, quæ tibi obnoxia sunt vænundedit, integrum ✝ tibi ius est ea persequi, non interdicto Saluiano (id enim tantummodo aduersus conductorem, debitoremve ✝ cōpetit m) sed Seruiana actione, vel quæ ad exēplum n eius instituitur, vtilis aduersus emptorē exercenda est. PP. vj. Id. Septemb. Pio, & Pontiano Cosſ.

¶ *Hæres precario rogantis poſſeſſionē non restituens, tenetur interdicto de precario. h. d. Bal. Bar. & Sal.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Fabricio. LEX II.

HAbitātis ✝ precariò hæredes ad restituendum habitaculū teneri ✝, contra eos, interdicto proposito, manifestè declarat. S. Ka. Decemb. Sirmij. AA. Cosſ.

De ædificijs priuatis.
TITVLVS X.

¶ *Conſtructio balneorum & ædificiorum ſuper impoſitio eſt permiſſæ: dummodo uſitatum modum non excedat. h. d. Sal.*

¶ Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Tauro. LEX I.

ET balneum (vt desideras) extruere, & ædificium ei super ponere potes: obſeruata tamen forma, qua cæteris ſuper balneū ædificare permittitur, id est, vt concameratis ſuperinſtruas ✝, & ipsum cōcameres: nec modum vſitatū ✝ altitudinis excedas. PP. ſine die & conſule.

¶ *Ædificiano poſſunt demoliri gratia negotiandi, nec ſic, ut publicus deformetur aſpectus: licet tamen quædam de una domo tollere, & ad aliam transferre. h. d. Sal.*

¶ Imp. Alex. A. Diogeni. LEX II.

NEgotiandi cā ædificia, demoliri, & marmora detrahere, edicto diuī Vespaſiani, & ſenatuſcōſulto, ✝ veritū est. ¶ Cæterū de alia domo in aliā trāſferre quæ dā licere, exceptū est a: ſed nec dominis ita trāsferre licet, vt integris ædificiis depoſitis, publicus deformetur aſpectus b. PP. xj. Kal. Ianuar. Alexandro A. Cosſ.

¶ *Anſi domus dicatur ruinoſa, totalis dominus debeat deſtrui, nel ea deſtructa facies debeat reſtitui, reſidet i iudicis arbitrio q dēt i ſpicere cōſuetudinē loci. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Euocato. LEX III.

AN in totū ex ruina c domus licuerit non eandem facie in ciuitate ✝ restituere, ſed in ortū cōuertere, & an ✝ hoc cōſenſu tūc magiſtratuum nō prohibentiū d, item vicinorum factū sit: præses, probatis iis, quę i oppido frequēter in eodem genere cōtrouerſia rum seruata sunt e ✝, cauſa cognita statuet. PP. vij. Kal. April. Iulia no ij. & Criſpino Cosſ.

¶ *Si ſocius nōe cōi domum refecerit. aſſumptus pro rata agere pōt, nel p quatuor mēſes expectare intra quos ſi ſumptus ſibi pro rata nō ſuerint redditi, dñiū totius ſibi uindicare poterit. h. d. & nota ſeciūs Sali.*

¶ Impp. Philippus. A. & Philip. CC. Victorinæ, Viatori. LEX IIII.

SI (vt proponis) ſocius ædificij ad refectionē eius ſumptº cō ferre detractat. nō necessario f ✝ extra ordinē ✝ tibi ſubueniri deſideras. ¶ Eteū ſi ſolus ædificauerit, nec intra quatuor mēſium tpa cum cēteris ✝ vſurſ ſt nūmus h ꝓportione ſocii erogatus reſtitutus fuerit ✝, vel quo minus id fieret, ꝓ ſociū id ſtetiſſe cōſtiterit: ius dñij pro ſolido vindicare, vel obtinere, iuxta placitum k antiquitatis ✝ poteris. PP. iiij. Kal. April. Phillippo A. & Titiano Cosſ.

¶ *Qui readificat ſcienter ædificium cōmune nomine proprio, ſumptus non repetit: & ædificatum ſolo cedit. h. d. Sal.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Octauio. LEX V.

SI is cōtra quem preces fundis, ſciens prudēsq; ſoli partem ad te ptinere, nō quaſi ſocius vel collega cōis operis ✝ ſolicitudine, ſolidam balneorū extructionē ea mente vt ſumptus, pro portione tua ✝ non reciperet, aggreſſus est, ſed vt totius loci diuī vſurparet, & collapſum balneum refabricare eniſus est: cū ædificia quæ alieno loco imponuntur, ſolo cedant m: nec impēſæ n iis q improbē ✝ id fecerint, reſtitui debeāt: antiquato diui Hadriani edicto, præſes, ꝓficiæ memor iuris publici, in diriminenda diſceptatione legum placita o cuſtodiet. PP. vj. nōi. Octobris, ipſis iiij. & iij. AA. Cosſ.

¶ *De ciuitate ad uillam non licet transferre ædificiorum ornamenta: de ciuitate uero una ad aliā pōt, ſi de labēti auferā ædificia de una uilla ad aliam licet, etiam ſi per ciuitatem tranſitum faciat. Sal.*

¶ Imp. Constantinus A. Elpidio agenti vicē P.P. LEX VI.

SI quis poſt hanc legem ciuitate ſpoliata, ornatū, hoc é marmora, vel columnas, ad rura tranſtulerit: priuetur ꝑa poſſeſſione quam ita ornauerit ✝. ¶ Si quis autem ex alia in aliam ciuitatem labentiū parietum marmora vel columnas de propriis domib. in proprias trāsferre voluerit: qm vtrobique hæc eſſe, publicum decus eſt: licenter hoc faciat q. data ſimiliter facultate etiam de poſſeſſione, ornatum huiuſmodi ad poſſeſſionem aliā transferendi, quāuis per muros, vel etiam per mediam ciuitatem ea transferri ✝ neceſſe ſit: ita vt ea ✝ olummodo r, quæ illata ✝ fuerīt ciuitatibus, exportentur. D. vj. Kalen. Iuñ. Viminatij, Criſpo. ij. & Conſtantio ✝ ij. Cosſ.

¶ Imp. Iulianus A. ad Vitiatum ✝ vicarium Aphricæ. L. VII.

NEmini ſcolūnas, vel ſtatuas cuiuſcūq; materię ex alia ea dēq; ꝓuīcia vel auferre ✝ liceat, vel mouere D. vj. kal. Nouē. Iuliano A. iiij. & Salluſtio Cosſ.

¶ *Curiales urbiu. tenentur in eis domos proprias habere. & ideo ad antiquas reædificare, uel noua conſtruere tenentur: nō curiales uero ſolum ad antiquarum reædificationem arctantur. h. d. Sal.*

¶ Impp. Valens, Gratianus & Valent. AAA. Modeſto, P.P. LEX VIII.

SIngularum vrbium curiales etiam inuiti, vel reparare intra ciuitates, quas olim habuerunt, domos, vel de nouo ædificare cogant: illic ſemper muniis ✝ inſeruituri, & auēturi propriarū frequētiam ciuitatum. Poſſeſſores verò, qui non erunt curiales, in vrbibus, in quibus domos poſsident, eaſdē domos dirutas ✝ neglectasq; ✝ reparent iudiciaria ad conſeruandum hoc præceptum auctoritate retinendi. ✝ Dat. xiij. kal. Nouēbr. Gratiano A. iiij. & Merobaude Cosſ.

¶ *Inter ædes ſacras uel publicas & ædificiū priuatum debet eſſe ſpatium quindecim pedum. h. d. Sal.*

¶ Imppp. Arcad. Honor. & Theodoſ. AAA. Aemyliano P.V. L. IX.

SI cui ✝ loci proprietas ædificandi iuxta publicas ædes ✝ animum ✝ dederit: is quindecim pedum ſpatio interiecto inter publica, & priuata ædificia, ita ſibi nouerit fabricandum, vt tali interuallo & publicæ ædes à periculo vindicentur, & priuatus ædificator velut ✝ perperam fabricato ✝ loco deſtructionis ✝ quandoque futuræ non timeat detrimentum. Dat. ✝ xj. Kalend. Nouemb. ✝ Conſtantinopo. Arcadio A. vj. & Probo Cosſ.

¶ *Quilibet poteſt locum proprium circundare muris. h. d. Sal.*

¶ Impp. Honor. & Theodo. AA. Monaxio. LEX X.

PEr prouincias Meſopotamiam, Oſdroenam, ✝ Euphratenſem, Syriam ſecundam, Phœniciam ✝, Libanenſem, Ciliciam ſecundam, vtranque Armeniam, vtranque Cappadociam, Pontum, Polemoniacum, atque Heleſpōtum ✝, vbi magis hoc deſideratur, cæterasque ✝ prouincias cunctis volentibus permittatur, murali ambitu fundos proprios ✝, ſeu loca ſui do-

Universidad de Deusto Biblioteca

Ciuitatum antepenul. sed qa muri ciuitatū sunt vniuersitatis, non publici, vt infra. de re. diui. §. nullius. ad vniuersitatib. pñt fieri nō à singulari homine: vt pōt intelligi d. l. de rerū diui. & est pro hoc hæc l. & j. de long. cōsue. l. fi. Ac.

a ¶ Sui dominj. § vt ff. de ser. vrb. prædi. l. imperatores. hoc autē fallit si ad æmulatione alterius ciuitatis fiat, vel materiam seditionis præbeat: vt ff. de ope. publi. l. opus.

b ¶ Valare. § iubeo audiūt quidam principis authoritate. ar. l. ff. de ope. publ. l. ij. & sic no. ibi.

c ¶ Oeniana. § i. solatia: vt ff. ne quid in loco publi. l. ij. §. cū quā. & hoc satis iauit. j. Et nota q prima pars loquitur cū priuatum ædificiū fit iuxta priuatū: & secūda qñ † Severino † Harm. li. 2. c. 4. legit. ἐγγύας. priuatū iuxta publicū. ter tia loquitur de vtroq;. Ité hæc lex loquitur qñ iuxta ædificia fit opus: sed illa. ff. finiū regundorū. l. fi. qñ iuxta agrū vel sepem, & ideo aliud spatiū ibi, quā hic ponitur. Acc.

† destruent d ¶ Detruncent. § facit ff. de seruit. vrb. prædi. l. ipse. † al. obiectā ratores. & §. e. l. si cui. si tñ scīēte re, & nō ꝓdicente fecit, nō cōpelles me forte destruere: vt ff. de mor tuo inse. l. si ꝑpius. & ff. de dā. infe. l. q. bona. § si qs in xta & sic log. hoc qñ me ignoráte vel inuito fecisti.

e ¶ Quindecim pedū. § vt §. eo. si cui.

f ¶ Id est decē pedū. § hoc qñ iuxta priuatum. † al. fabrica quindecim, qñ iuxta pu demoliēdū blicū & facit. j. de aquæduc. l. j. hbr. xj. hæc tamen lex non seruatur.

g ¶ Vm dubitabat. Zenonis. § Sed vbi est?

h ¶ Manentibus. § No. fic. §. de test. sas. emus. & de ap. pcipimus. in fin. facit ad. l. ult. m. j. de aquæductu. l. hac lege. lib. xj.

¶ DE NOVI OPERIS NUNTIATIONE.

¶ Quidā habēt hic mbri cam de noui operis nūtiationes sed non est necessaria. satis enī pertinet hæc † al. debēt ti bus quidē lex ad superiorē materiā. Et not. q hæc nūtiatio fit tribus modis: vt ff. de ope. no. nunt. d. de pupillo. §. meminisse.

i ¶ De operis. Prohibere. ꝙ p nouā denūtiationē. Vt veri' dic' pveteré. Ac. † al. deest. k ¶ Festinare. § si super hoc ad'atur.

l ¶ Causam dirimere. § Nota ꝑale. cōtra regulā generalem. §. de nūd. pro. perādū. vt certe hic nō dicit cām debere finiri intra tres mēses, sed debere expectari vt probet si velit.

m ¶ Impedimentū. § impedimentū autē tres mēses. sic vt. § si nūtiet alia ante tres menses. & mul. Opus nouū tra tres mēses. sic vt. § si nūtiet alia ante tres menses. & mul. cui, an fit p lites suscitandas, nō cū permittendus sit ædificare. ꝑ ꝑpetuū. & hic de ædificare si ꝑpetuū. Et facit. ff. de opus & velit. Iaſ. ciuitati dare. n ¶ Vtrū nisi post tres mēses. & sic dicit. & sic dicit ut plures leges. ff. de op. no. nuntia. l. † al. in oīa loca.

minij cōstituta vallare. Dat. iij. nouē. Maij. Constantino. Theodosio A. ix. & Constantio iij. Cōs.

¶ *Inter mœnianū & mœnianum debet esse spatium x. pedum, quādo ambo sunt priuatorum: sed ubi alterum sit publicū, cui? ap propinquatur priuatum, debet esse spatium quindecim pedum. h. d. Sa.*

Idem AA. Geñ. PP. LEX XI.

MOeniana q̄ Græco vocabulo ὦσαι † appellāt) siue olim cōstructa, siue ꝑ posterum in ꝓuīciis cōstruēda: nisi spatiū ĩter le ꝓ decē pedes liberi aēris habuerint, modis oīb. detruncenū †. ¶ In iis verò locis, in quibus ædificia priuatorum horreis publicis videnī obiecta † obstructione mœnianorū, q̄ndecim pedum interualla seruent. Quem ĩtereapedinis modū ædificaturis quoque ꝓponimus: ita vt si quis ĩtra definitum spatiū, id est decē pedū mēsuram ædificare, vel ĩtra quindecim pedum mœnianū possīdere tētauerit: sciat non solū fabricata demoliēda, sed etiā ipsam domū fisco nostro adscribendam. D. iij. Kal. Octo. Asclepiodoto, & Mariniano Cōs.

Constitutio græca Zenonis A. ad Amantium præfectum vrbi.

Lex zenonis de seruitutibus loquens. est generalis. licet sit missa ad præfectum urbi. h. d. Sali.

Imp. Iustinianus A. Ioanni PP. LEX XII.

CVm dubitabatur vtrū constitutio Zenonis diuæ memoriæ ad Amātiū præfectū vrbi scripta, quę de seruitutibus loquitur, localis esset, & huic florētissimæ vrbi dedicata, & deberēt illius quidē iura in hac obseruari, antiqua verò quæ contraria sunt, locum habere in prouinciis: indignum esse nostro tpe putantes aliud ius in hac regia ciuitate de huiusmodi obseruari, aliud apud nostros esse ꝓuinciales: sancimus eandem constitutionem in omnibus vrbibus Romani imperij obtinere, & secundum eius definitionem omnia procedere, & si qd ius ex ea lege innouatum est, à veteri dispositione, hoc & in prouinciis à præsidibus earū obseruari, cæteris, videlicet, omnibus quæ nō ꝓ Zenonianā legem innouata sunt, sed veteribus legibus comprehensa, in sua firmitate in omni † loco manentibus. Dat. Kalend. Septembris Constantinopo. post consulat. Lampadij & Orestis VV. CC.

Denoui operis nūtiatione. TITVLVS XI.

¶ *Si nuntiator noui operis sit paratus statim de iure suo docere, debet audiri: & de causa cognoscī: & intra tres mēses terminarijbus pactis auditur ædificator, si offerat satisdationē de ope demoliēdo. h. d. Sali.*

Imp. Iusti. A. Io. P. P. LEX VNICA.

DE operis noui nūtiatione quandā antiqs ortā fuisse dubitationē nra cognouit trāquillitas: dicētibus, si qs denūtiationē ad inhibēdū op⁹ miserit, nō posse eū post annū elapsum, ex quo denūtiatio missa est, iterum ædificationē prohibere.

¶ Quod dupliciter iniquū nobis esse vī. siue eteū nō rectē op⁹ phibuerit, decet nō ꝑ totū ānū hoc ĩpedīri: siue rectē denūtiationē emiserit, ēt post ānū liectia hīe ædificationē ꝓhibere. Talēigit iniquitatē ihibētes, sācim⁹ si qs denūtiationē emiserit, ĩ hac qdē regia vrbe pfectū vrbi sestinare k. ĩ ꝓuīcia verò rectorē eius intra triū mēsiū spatiū cām dirimere l. sin verò aliqd fuerit quocūq; mō ad decisionē ābiguitatis ꝑ dimētū m, leiū hīe eū, q † ędificationē deproperat, opus de quo agit efficere, prīs fideiussore ab eo dato officio vrbicariæ pfecturæ vel prouinciali: vt si nō rectè ædificauerit, oē op⁹, qd post denūtiationē fecerit, suis sumptib. destruet. Sic cēm & opera nō pinanes denūtiatiōes ꝓhibebūtur, & rectè denūtiantibus consuletur. D. xij. Kal. Nouēb. Constāt. post consulatum Lampadij, & Orestis VV. CC. anno secundo.

De operibus publicis. TITVLVS XII.

¶ *Iudex non potest immunitatem concedere ab opere publico. h. d. Bal.*

Impp. Cōstantinus & Cōstantius AA. ad Catulinum. LEX I.

PLurimi †† imunitates operum publicorum concessione iudicum adepti sunt. & ideo iubemus in posterum illicitas immunitates nullius esse momenti. D. vj. Kalen. Aug. Sirmij, Vrso, † Lupu. & Polemio Cōs.

¶ *Impensa de qua constat, à commentariensi est approbanda. hoc dicit Salicet.*

pe. offerent. nec damnosa. † Ferli. l. 1. §. & infrā. de immu. ne. cō ceſſ. l. ij. x. Et nota, q̄ leges huius tituli non legūtur: quia inutiles sunt.

a ¶ Væ operibus. Cognoscas. § si. commentarien. vt ex supr. ſcriptiōe hui⁹. l. apparet. & facit §. de mo. mul. l. pe. Accursius.

Prætorium quid sit. † Ex eo. li. & titul. l. 8. C. Th. † iudiciarium.

b ¶ Prætoria. § Loca vbi reſidēriudices in cognoſcēdo: vt & §. d. epi. & cleri. Omnes q. & ibi, induxerunt ſsum in prætorio & facit §. de off. recto. prouinc. l. nulli.

c ¶ Ntra vrbem. § facit † al. obſtā ad l. iſtā ff. e. l. fin. §. j. & l. pe. & l. opus.

† eternam C. Th. † Ex eo. li. & titul. 11. C. Th. † Hic ergo ſione poſſi ex vſitatis ſpecie ꝓpoſitio vide bona gio. in c. cū ea. non liceat. † extra de ꝓſcri. † al. diſſicultatem. † al. deſtruatur. † Certatim ſpecialiter agitur. † Ex eo. li. & titul. 12. C. Th. † al. deeſt. † al. obſtat. † ne C. Th. † al. quidē antiqua. † deſiunt C. Th. † Meorum reparatio eſſe ſtrin gat.

d ¶ Prætorii. § Rætorii. § Loca vbi reſidēriudices in cognoſcēdo: vt & §. d. epi. & cleri. Omnes q. & ibi, induxerunt ſsum in prætorio & facit §. de off. recto. prouinc. l. nulli.

e ¶ Ntra vrbem. § facit ad l. iſtā ff. e. l. fin. §. j. & l. pe. & l. opus.

f ¶ Rescriptio tē poris. ¶ Obſiſtere. a § contra dicunt eſſe in arbitrio volentis ædificare, an velit ſtatim ſatisdare. & ſic poſt eā ædificare, an nō. argu. ff. de iure dotiū. l. plerunque. §. fi. & arg. cōtrariū poſsideat. ędificator locū in quo ædificat, an non. primo caſu admittitur ſtatim cum ſatisdatione vt in contrariis. in ſecundo non, vt hic. Quinti diſtinguunt, aut ædificat in publico vel priuato, hic in publico, in contrariis in priuato: vt ſtatim ſatisdādo poſsit ædificare: vt argumen. dictæ l. prætor. §. hoc autem interdictum. Mediam Ioan. & Hugo probant: ſecundani probat Azo.

ADDITIO. Dynus (vt refert Barto. in l. prætor ait. §. ſi quis parātus) cōiungit ſecundum ſolutionem iſtius gl. cum tertia, & bona eſt ſecundum eundem Bartol. Aut ille qui nūtiat dicit, ego ſum paratus oſtēdere de iure meo, hodie cōſtat, hodie agamus: tunc licet ſit paratus ſatisdare, debet expectare per tres menſes: vt hac l. & capitulo vltimo, extra eodem. Si verò dominus nuntiat, & ſtatim oblata ſatisdatiōe nil dicit: tunc ſtatim ſit remiſsio: & eſt in electione ſatisdantis differre vel ſatisdare: vt in contrariis.

¶ DE OPERIBVS publicis.

De priuatis dixit operibus: licet & de publicis miſcuerit: nunc principaliter de publicis.

n ¶ Lurimi. Adepti ſunt. § qd ēō publicam vtili tatem. Accurſius. † al. plurimæ † Ex li. 45. etc. j. l. j. C. Th.

o ¶ Momenti. § illicita ergo conceſſa non valēt. ſic & ſuprā de peib. Impoſſe. † deeſt. C. Th.

¶ *Impensa de qua constat, à commentariensi est approbanda. hoc dicit Salicet.*

¶ Idē AAA. ad Marcel. cō. Oriētis. LEX II.

QVæ † operibus publicis impensa conſtiterit, accepto ferri oportere cognoſcas, D. ij. Non. Octob. Conſtantinop. imenio & Catulino Cōs.

¶ *Prætoria & domus publicæ non debent in usus priuatos conuerti. h. d. Sali.*

¶ Idē AAA. Ecdiſio pfē. Aegypti. LEX III.

PRætoria † b iudicū, & domos publicas † oportet publico iuri atq; vſui ſemper vindicari. PP. iiij. Non. Decem. Antiochiæ Mamertino & Neuita Cōſ.

¶ *Sumptu publico non potest iudex nouū opus inchoare sine principis licentia, sed antiqua restaurare sic. Sali.*

¶ Impp. Valentin. & Valens AA. ad Symmachum P.V. LEX IIII.

INtra † vrbem Romam veterē † & nouam nullus iudicum nouum opus informet, quoties ſerenitatis noſtræ arbitria ceſſabūt: niſi † ex ſuis pecuniis hmōi opus conſtruere voluerit. ¶ Ea tamen inſtaurandi, quæ iam deformibus † ruinis intercidiſſe dicuntur, vniuerſis licentiam damus. D. vij. Kalen. Iun. Philippis, Diuo Iouiano & Varroniano Cōſ.

¶ *Etiam per principis rescriptum, non licet occupare locum publicum ædificando contra decoram faciem ciuitatis. nec allegari potest præscriptio. h. d. no. Sali.*

¶ Impp. Gratia. Valen. & Theodo. AAA. Haue Procule. LEX V.

PRæſcriptio † tpis iuri † publico non debet obſiſtere † d, ſed † nec reſcripta. quidē; † atq; ideo diruēda ſunt oīa, quę p diuerſas vrbes, vel in foro, vel in publico quocunq; loco contra † ornatum, & commodum, ac decorā faciem † ciuitatis extructa noſcuntur. D. vj. Id. Iun. Conſtant. Merobaude ij. & Saturnino Cōſ.

¶ *Ad constructionē aquæductus, vel portus, seu murorū refectionē, qlibet conferre tenetur, non obstante dignitatis priuilegio. hoc dicit. Sali.*

¶ Idem AAA. Cynegio PP. LEX VI.

AD † portus, & aquæductus, & murorū inſtaurationem, ſiue † extructionem, oēs certatim § facta operarum collatione, inſtare † debent, neque aliqs ab huiuſmodi conſortio dignitatis priuilegiis h excuſari. D. xij. Kalen. Feb. Constantino. Richomere, & Clearcho Cōſ.

¶ *Ille qui præest operi publico cōstruēdo, tenetur de operis uitio intra quidecim annos in futurum apparituro. h. d. Sali.*

¶ Idem AAA. Cynegio PP. LEX VII.

OMnes † : quibus vel cura mādata fuerit operū publicorum, vel pecunia ad extructionē ſolito more credita †, vſq; ad annos q̄ndecim k ab opere perfecto cū ſuis hæredibus tenēantur obnoxij: ita vt ſi quid vitij in ædificatione intra † ſtitutum tempus peruenerit †, de eorum patrimonio (exceptis tamen his caſibus qui ſunt fortuiti) reformetur. Data iij. Nonas Febr. Conſtantinopo. Arcadio A. j. & Bautone Cōſ.

¶ *Licentia dirnēdi domos alienas pfabricatione operis publici non extendit ad domos excedētes quīquaginta libras argēti. ideo tunc princeps est cōſulendus. h. d. Sali.*

¶ Impp. Theodor' Arcad. & Honor. AAA. Aurelio PP. LEX VIII.

SI quando † concessa à nobis licentia fuerit extruendi, id ſublimis magnificētia tua ſciat eſſe ſeruandum, vt nulla domus inchoandæ publicæ fabricæ gratia diruatur: niſi vſque ad l. lib. argēti pretij æſtimatione taxabitur.

¶ De ædificiis verò maioris † pretij ad noſtram ſcientiam referatur: vt vbi amplior poſcitur quantitas † Imperialis extet auctoritas. D. iij. Kalend. Martij Conſtantinop. Theodoſio A. iij. & Habundantio Cōſ.

¶ *Maiestatem principis lædit q nomen suū in opere publico inscribi facit, hoc dicit Salicetus.*

¶ Idem AAA. Rufino PP. LEX IX.

SI † iudices perfecto publicis † pecuniis operi ſuū nomen † ſine noſtri numinis mentione, inſcripſerint, maieſtatis teneantur obnoxij. Dat. iij. Non. Iul. Conſtantin. Arcadio iij. & Honorio ij. AA. Cōſ.

¶ *Ad præfectionem publicorū mœniū & thermarū princeps deputat tertiam partem reditus fundorum reipublicæ illius ciuitatis. h. d. Sal.*

¶ Impp. Arca. & Honor. AA. Euſebio comiti ſacrarū largitionū. LEX X.

NE ſplēdidiſsimę † vrbes vel oppida vetuſtate † labantur, de reditibus fundorum iuris reipublicæ tertiam partē † reparationi † publicorū mœniū, & thermarum † ſubſtitutioni † deputamus. Data xj. Kalendas Iul. Mediolani. Olybrio, & Probino Cōſ.

¶ *Incolę ciuitatis debent pro vrata sui ędiimi conferre ad constructionem operis publici. hoc dicit. Sali.*

¶ Idem AA. Cæſario PP. LEX XI.

OMnes † , puinciarū rectores literis moneantur, vt ſciant ordines atq; incolas vrbiū ſingularū muros, vel nouos debere facere, vel veteres firmiùs renouare, ſcili cet hoc pacto impendiis ordinandis, vt adſcriptio † currat pro viribus ſingulorum: deinde adſcribantur † pro æſtimatione operis futuri territoria ciuium: nec plus poſcatur aliquid, quàm neceſsitas imperauerit, neue minùs, ne inſtās impediatur effectus. Oportet nanque per ſingula non † ſterilia iuga † certa quoque † diſtribui, vt par cūctis prębendorum ſumptuum neceſsitas imponatur: neminī excuſatione, vel alia præſumptione ab huiuſmodi immunitate † prębenda: Data viij. Kalend. April. Arcadio iiij. & Honorio iij. AA. Cōſ.

¶ *Iudices nō possint sua auctoritate opus nouū inchoare: nec ornamēta ędium de suo loco transferre sub pena hic posita. hoc dicit Sal.*

¶ Idem AA. Theodoro PP. LEX XII.

NEmo † iudicum in id temeritatis erumpat, vt incōſulta pietate noſtra noui aliquid operis exſtimet inchoandū, vel ex diuerſis operib⁹ ornamenta †, aut marmora, vel quamlibet ſpeciem quę ſuiſse in vſu & ornatu probabitur ciuitatis, cripere, vel aliò † transferre ſine iuſſu ſublimitatis tuę audeat. Etenim ſi quis contra fecerit ſex † libris auri multabit. † Similis eriā cōdemnatio † ordines ciuitatū manebit, niſi ornamentum genitalis patriæ decreti huiuſmodi auctoritate defenderint. ¶ Horreorum autem vel ſta-

PO Omnes. Renouare. § principis † vel prædiis authoritate. C. Th. vt ff. de rerum diuiſione † l. antepenul.

q ¶ Pacto. § i. modo.

r ¶ Imperauerit. § ſic in aur. de mā. prin. §. dein de compet. cō. l. iij. & facit de vecti. & cōmiſſ. l. j. s ¶ Immunitate. § ſic §. eo. l. ad portus.

t ¶ Emo. § & facit ff. eo. l. opus. & l. pe. & ff. de leg. j. l. cætera. §. ité quæritur. Accurſius.

v ¶ Manebit. § id eſt, detinebit. † Ex eo. lib. & tit. l. 30. C. Th.

Aedifi.

infra C Th. † puenerit

† Ex eo. li. & titul. l. 32. C. Th. † al. reſplendidiſsimæ. † al. uerſatte † al. deeſt. † al. ſubſtitutioni † reſtitutio ni † Et eo. li. & tit. l. 34. C. Th. † Du. abſcribtio † deſcribi tur. † deſiunt. C. Th. † iugera. al. iura † quæque † deſunt. C. Th. † Ex eo. li. & tit. l. 37. C. Th. † æramēta. al. alios † tribus † Du. multabitur. al. † al. in ordines † huius. C. Th. meriti al. quanetatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Edificia. § Nota ad multa. Acc.
b ¶ Parapetasia. § Græcum.
c ¶ Dirui. § i. nō debēt in illis operib. collocare alia corpora q̄ sunt reipublicę. i. materiā vel lapides vel hmōi, nisi &c.
d § I aliquando. § Facit j. eodem l. fin. in princip.
e § I quando. § Facit ff. e. opus. & l. fi. §. j.
f ¶ Seniori. § vetustate
g Vicunq;] Plana est, & bona.
h Vrres.] Not. ex hac lege q̄ turres & portæ farraliorum siue turres ciuitatis eorum debēt vsui deseruire quorū bēt dicit.
i Via plurimę.] Localis est hæc l.
k ¶ Zeuzippi.] nomen ciuitatis.
l Vi fine.] Plana est. & facit §. eo. l. nemo.
m Afilicam. Stationes.] No. contra illos q̄ i territorio ecclesię iuxta ecclesiam fabricāt stationes. Item not. quod sequitur, ne in eā eques &c. H.
n Emini.] Concordat ff. eod. l. opus. & l. penul. & fi. in princ.
o ¶ Perfecta.] quid em interest &c. vt §. de nat. li. quo cætera desunt.

¶ DE RATIOCINIIS oper. &c.

P Vbem Si liquā. § ēt subaudi. id est nec etiā vuam filiquam quæ quuid fit, dixi §. de episco. & clericis. au authent. sed hodie.

Ex eo. li. & tit. l. 39. C. Th.
vulgi more. C. Th.
al. parate. h fia al. parafia.
aliqua. C. Th.
publicis mœnibus vel priuatis sociata. C. Th.
Ex eo. li. & tit. l. 40. C. Th.
operū publicorū petitores ergāt nō ni si &c. C. T.
penitus, quæ C. Th.
vsui C. T.
petitori- bus assigēdus. C. T. in quo cætera desunt.
P. V.
Ex eo. li. & titu. l. 45. C. Th.

Edificia[a], ¶ quę vulgò ¶ parapetasia ¶[b] nuncupantur, vel si qua ¶ alia opa mœnib. ¶ vel publicis operibus ita sociata cohærēt, vt ex his incendiū, vel insidias vicinitas reformidet, aut angustent spatia plateārū, vel minuatur porticibus latitudo: dirui[c] ac prosterni præcipimus. D. vj. Kalē. Octob. Cōstantinop. Honorio A. iiij. Eutychiano Coss.

¶ Concessio gñalis facta à principe de opere publico, intelligitur de destructo & diruto: q̄d tamen non sit in usu publico. Sal.

¶ Idē AA. Eutychiano. P. P. L. XIIII.

Si ¶ aliqñ[d] homines ¶ emergant, qui à nostra clemētia opus publicū sibi p̄beri postulauerint: nō, nisi diruta, penitusq; ¶ destructa, & quæ parum sunt in ¶ vsu ciuitatū, p̄cipiāt: itimādis hmōi rescriptis iudicio amplissimæ tuæ sedis. D. Idib. Decemb. Honorio A. iiij. & Eutychiano Coss.

¶ Quando opus publicum indiget reparatione, licitum est imaginem principis eo inconsulto deponere: debet tamen posita in suum locum reponi. h. d. Sal.

¶ Idem & Theodosius AAA. Aemyliano P. P. LEX XV.

Si q̄s[e] ¶ vsus exegerit, vel porticus, vel quaslibet ædes ætatis seniof, seu fortuitis cōcussas casibus reparari: liceat etiā in cōsulta clemētia nr̄a, cū reuerētia sui, imaginē deponere, vel nostrā, vel retrò principum: reportatāq; post refecta ædificia loco, p̄rio denuo collocare. D. v. Ka. Iul. Cōst. Arcadio A. vj. & Probo Coss.

¶ Locus ad usum priuatorū in palatio publico fabricatus, dirui mandatur: & in posterum fieri prohibetur. h. d. Sal.

¶ Impp. Honor. & Theod. AA. Monazio P. P. LEX XVI.

Vicūq; ¶[g] locus in palatio huius vrbis priuatis ædificiis incōmodè occupatus est: is quā primū subrutis oīb⁹ quæ in eo sunt ædificiis, palatio reformetur: qd̄ priuatorū non est parietibus coarctandum. Nam imperio magna ab vniuersis secreta debentur: vt ij tantūm locum habeant habitandi, quos legitimus maiestatis nostræ vsus, & reipublicę disciplina delegit: in futurum etiam vniuersis ab huiusmodi vsurpatione prohibendis. D. vij. Kal. Mart. Constantinop. Honorio xiij. & Theodosio iij. AA. Coss.

¶ Turres & muri pro munitione ciuitatum in terris priuatorum fabricati, illorum usui debent deseruire: & eorum curæ & sumptu debent reparari. h. d. Sal.

¶ Idem AA. Anthemio ¶ P. P. LEX XVII.

Vrres[h] ¶ noui muri q̄ ad munitionē splendidissimę vrbis extructus est, completo opere p̄cipimus eorū vsui deputari, p̄ quorū terras idē murus studio, ac p̄uisione tuæ magnitudinis ex nr̄æ serenitatis arbitrio celebrat: eadē lege ī ppetuū & eōditione seruanda: vt annis singulis hi, ¶ ad quorū iura terrulæ demigrauerint, p̄rio sumptu eorū ¶ instaurationē sibimet intelligāt, p̄curādā, eorumq; ¶ vsu publico bñficio potientes, curam reparationis ac sōlicitudinem ad se non ambigant pertinere. ¶ Ita enim & splendor operis, & ciuitatis munitio, cum priuatorum vsu & vtilitate seruabitur. D. ij. noñ. April. Lucio V. C. Coss.

¶ Per hanc l. reditus certarū domorū in publica porticu constructarum, deputantur ad lumina præstanda seu ædificia reparāda. h. d. Sali.

¶ Idem AA. Seuerino ¶ P. ¶ P. L. XVIII.

Via ¶[i] plurimæ domus cū officinis suis ī porticibus Zeuzippi[k] esse meminerāt: reditus memoratorū locorū pro quantitate, quæ placuit, ad præbenda luminaria, & ædificia ac tecta reparāda ¶, regiæ huius vrbis lauacro fine aliqua iubemus excusatione conferri. Dat. v. Ianuar. Victore V. C. Coss.

¶ Quis non potest sibi usurpare portum uel porticum publicam sine principis licentia, sub pœna infra scripta. h. d. Sali.

¶ Impp. Theod. & Valen. AA. Cyro, P. V. LEX XIX.

Qui sine[l] auctoritate diuini rescripti ad iudicium tuæ celsitudinis destinādi, angiportus ītegros, vel ptes sui dormib. ¶ cluseriūt, ¶ seu portic[m] ¶ vsurparūt:, pculdubio iura pristina sacratissimæ reddere ciuitati iubemus: mulcta auri q̄ quagīta librarū nō defutura, si q̄s posthac in similē audaciā prodire tentauerit. D. Kal. Nou. Theodosio A. xvij. & Festo Coss.

¶ In domo regia, uel in sacra ecclesia, nō p̄t alicuius imagines pingi, nec statuas fieri, nec eas introduci, nec cōiuncta nuptiarū fieri. h. d. Sa.

¶ Idem AA. Cyro. P. V. ¶ LEX XX.

Basilicā ¶ auratā, & marmorib. decoratā, liberā ī ppetuū manere, neq; alicuius imaginis, aut pictarū cuiuslibet honoris tabularū obūbratione ¶ fuscari iubemus: ¶ neque in aliquā ¶ parte eiusdē basilicæ tabulato quicquā opere stationes[m], ergasteriave cōstitui sancimus. ¶ Illud quoq; decernimus, ne in eam equos liceat intromitti, vel nuptias celebrari. D. xj. Kal. Fe. Const. Valent. A. v. & Anat. Coss.

¶ Iudex non debet prius opera noua inchoare, quam inchoata perficere. h. d. Sali.

¶ Imp. Leo. A. Eutrthio. LEX XXI.

Nemini[n] iudicū liceat ī hac inclyta vrbe vel ī p̄uinciis noua o pa ĉhoare, priusquā ea q̄ incœpta inuenerit à decessore vel p̄decessoribꝰ suis vetustate diruta, aut desidia derelicta, diligēti studio instantiaq; cōpleuerit: cū ex hoc plurimū laudis acquirat, si ea culta & perfecta[o] reddiderit, q̄ vetustasunt, & instaurationē requrunt, quæq; ab aliis initiata & imp fecta fuerāt. D. ij. kal. Mart. Const. Mart. & Zenone Coss.

De ratiociniis operum publicorum, & de patribus ciuitatum.

TITVLVS XIII.

¶ Prouinciarum rectores & cæteri iuris spectabiles prohibentur discussores esse operum publicorum: & etiam si liquam pro solido recipere: ut olim faciebant huius rei cura defensoribus ciuitatum imminente. & debitor operis publici etiam ex sola pollicitatione compellitur illud soluere uel implere, nec super erogatione sumptuum operis facti examinare debet ipse & rectores prouinciarum & cæteri contra facientes puniuntur pœna hic scripta. h. d. Sali.

¶ Imp. Zeno A. Arcadio P. P. LEX VNICA.

Vbemus prouinciarū quidē rectores, & singulæ dioeceseos viros spectabiles iudices, id est p̄fectū Augustalē, & comitē Oriētis, & vtrosque, p̄consules & vicarios vnà cū suis apparitoribus, p̄ tenore gñaliū magnificæ tuæ sedis dispositionū, ¶ discutiēdis publicis o pib⁹, vel aquæductib⁹, q̄ ex ciuilib. reditibus, vel à quolibet sp̄ōtanea munificētia facti sunt, vel fuerīt, modis oīb⁹ abstinere, nec aliq̄d quolibet mō, vel quolibet t. pein discutiēdo ciuiles reditus, vel facta o pa, vel quæ fieri absolēt, vnā siliquā P

Sibi

a ¶ Patribus ciuitatum. § id est, defensoribus, scilicet §. prædictis cōmemoratis personis, scilicet iudicibus & magistratibus.
b Deputatis. § scilicet discussionibus prædictorum operum.
c ¶ Teneri. § vt ff. de pollici. l. ex pollicitatione. & l. pactū. fic & §. ad Velleia. generaliter. & de do. promiſ. l. ad exactionem. Accurſius.

¶ DE PIGNORIBVS ET HYPHO.

¶ Mentionē habuimus §. de Saluiano interdicto quod pro pignoribus intendit. Vnde occasione sumpta de pignoribus loquamur. Sed quia pignora alia sunt conuentionalia, alia iudicialia: & cōuentionalia sæpius celebrantur à conuentionalibus ordiamur. Azo.

Debitor. § CASVS. Obligaui tibi codicē p decē & sub vsuris, cessaui i solutiōe: ita q̄ plus est debitū quā tit codex. an cedēdo tibi eodicē, liberor, quærit. Dicitur q̄ non.

d ¶ Profitetur. § nā & vēdito pignore persona lis actio non tollitur: sed eo q̄ de pretio seruari potest, ī debitū cōputato: de residuo p̄manet integra petitio: vt §. de act. & ob. l. aduerſ⁹. licet Veneti contrarium ferunt.
e ¶ Nihilo magis. § i. nō ideo magis: vt ff. si cer. pet. l. creditor. & §. fi cer. pet. si p̄ mutua. & ff. de pig. act. fi q̄s in pignore. & facit. j. de iu. do. im pe. l. j. & §. qui bo. ced. l. j.
f ¶ Liberabit. § i. remanet obligatus in residuo.

¶ CASVS. Vāuis. § Obligasti mihi digestū pro decē, & p̄uenit si nō sufficeret pignus q̄ oia bona tua essent mihi obligata: postea aliquid ex reb. tuis Tuo sp̄aliter obligasti: an ea auocare possim, q̄rit. Distinguit. si sufficit digestū ad debitū, nō potero auocare. Vel dic casum aſr vt ī gl. g Quāuis. § mutuati mihi. c. p̄ quibus cēt. ego obligaui vineā quādam sp̄aliter, quæ bñ valebat illa. c. Scdo bona oia p̄ eisdē. c. tibi obligaui gñaliter. procedente tpe alii quā rē illorū bonorū alij obligaui. vt. niebat primus creditor & dicebat illā sibi obligatā primo: an oino secūdū repellat.
h ¶ Habere. § rigore iuris insp. cto.
i ¶ Temperanda est. § de æquitate quæ præualet: vt §. de iudi. l. placuit.
k ¶ Redigere. § quod semper præsumitur, nisi contra probetur à creditore. arg. j. de distra. pig. l quæ specialiter.
l ¶ Bonis. § generaliter obligatis.
m ¶ Accepisti. § scilicet specialiter & secundus creditor.
n ¶ Interim. § imò vide[p] q̄ possit eligere an ex speciali vel ex generali velit hypothecā: vt ff. de distr. pi. l. creditoris. & ff qui po. in pig. ha. l. qui generaliter. ī prin. quæ sunt cōtra. Sol. illa de rigore: hæc de æquitate: vt hic innuit. vel in illa de distractione pignorū vnus erat creditor tantum. in alia q̄ po. in pig. hab. habebat primus tm generalē: vnde gñaliter præfertur sed m Io. vt & j. qui po. in pig. hab. l. fi gñaliter. hic aūt etiā speciale in quibusdā rebus habebat. Item nec obstat in ea l. q̄ generaliter. § j. vbi dicit quòd secundus est solus: quia ibi primus quarundam rerum pure, sibi ex singulis erogandis solidis vendicando, aut quodcunque lucrum captando, cū huiusmodi rebus habere commune, vtpote patribus ¶ ciuitatum, & curæ eorum deputatis[b]. ¶ Qui verò opus aliquod pro sua liberalitate se facturos ¶ p̄uiserint, licet certū sit eos ex ¶ sola pollicitatione, vel pactione ad implendum suæ munificentiæ opus necessitate iuris teneri[c]: nullum tamē eos vel hæredes eorum super facto opere ratiociniū, vel discussionem aliquā, vtpote non integrā ¶ promissam quantitatem ad id opus erogatā, vel inutiliter facto opere, aut alia ¶ quacunque ratione, quocūq; modo, quocunque tempore inquietūdinem sustinere cōcedimus. ¶ Qd̄ si vir clarissimus prouinciæ moderator, vel eius officiū, reditus publicos vel opera publica cōtra vtitum discutiendo, vel vnam siliquam aut quodlibet ex ijsdē reditibus vel operibus vindicando, sacratissimæ nostræ legis præcepta transierit: ¶ quinque quidē officij primates exilio dānati perpetuo, bona sua ciuitati quam læserint, non dubitēt vindicanda: rector verò p̄uinciæ quinquaginta librarum auri ferietur dispendio: hac eadem pœna spectabilibus quoque iudicibus (licet illustri dignitate fuerint decorati) & eorū officijs (sicut superius dictum est) imminente. Dat.

De pignoribus & hypoth.

TITVLVS XIIII.

¶ Debitor non liberatur licet uelit creditori pignus dimittere pro soluto. h. d. Bald. uel sic: Per solam pignoris cessionem debitor non liberatur. h. d. Sali.

¶ Impp. Seuc & Anton. AA. Timotheo.

LEX I.

Debitor, qui pignoribus profitetur ¶ se creditoribus cedere, nihilò magis ¶ liberabitur ¶. PP. v. kalen. Mar. Seuero A. ij. & Albino ¶ Coss.

quarundā sub conditione acceperat obligationem, scilicet si ex prioris satisfieri non posit: quod cum possit, soli secundo tenetur.
o ¶ Iubebit. § accipe hanc legē possidēte debitore. Sed q̄d si aliqs extraneus possidet vel creditor primus? Resp. idem. Item facit ad l. s. de act. & oblig. l. aduersus. & ff. de pigno. actio. l. fi quis i pignore. & §. de. ser. pigno. da. ma. l. iij.

Reditores. § CASVS. Obligasti mihi prædiū tuum pro x. & conueni si fua die nō sol uerē pecunia, q̄ ppria auctoritate liceret mihi ingredi possessione prædij: nō solusti sicut cōuenie: an ingredi possim, quærit. Dicit q̄ sic. cōsul tius tamē facia, si auctoritate iudicis ingrediar.
p ¶ Nō videtur. § vt & §. de pig. act. l. per fi. & ff. de fur. l. cū creditor. & §. d̄ iu. l. cū debitoris tui. & si citra cōuentionē ingrederent, tenerent de vi: vt ff. ad l. Iul. de vi. l. in possessione. & j. vi bo. ra. l. iij. & §. fol. matr. l. dotis. & ff. q̄ me. ca. extat. Sed quid si debitor creditori resistit, qui ex cōuentione vult ingredi? Adhuc dixit Azo, vim videri fieri. q̄d Io. nō placet: cū semel hoc placuit d̄ bitori: vt isti. q. alie. licet vel nō. §. j &. de aqua plu. arce. Lin die & ff. de diuer. & rep. præscript. l. de accessionibus. ī fi. & j. de euic. siue ī libertate. ff. de pi. ac. l. q. ratiario. Itē q̄d si debitor alienauit, vt alio modo e possessio penes aliū? Rñ. creditorē posse ingredi, sicut & q̄ seruū ac cepit in quē hēt iniectō nem manū: vt ff. de ser. expor. l. si Titius. & ff. de cōrahē. emp. si sub hoc pacto. Itē q̄a illud ē pactū ī rē ius aūt ingredi di est ius executiū: vt j. eo. l. pignoris. & arg. ff. vt in poſſ. le. l. is cuius. §. qui in possessione. Ecōtra videt q̄ nō: q̄a illud pactū emptorē vel aliū possessorē non afficit. quod M. dixit argumen. supra, de actio, & obl. l. eum.
q ¶ Debent. § id est possunt. nā & sine eo possūt: vt dixi. & sic debet, pro potest. ff. de officio pcōsul. & l. gat. l. obseruare. § finali. Sic econtra ponitur potest, pro debet: vt ff. p. t. a. sine cen. vel reli. authentica. sed & pertinet ad hanc l. sed & pertinet ad hanc l. Vel debet: ex vtilitate. sic & ff. p̄. de fu. Lelule & argumen. ff. de rebus eorum q̄ sub tutore vel curato. l. fi p. pillorum. §. fi pupillus. ff. tutmen & suo iure volunt facere. possunt. Sic ergo inciuiliter factum, non punitur: quod est no. sic & ff. de sepul. vi. l. iij §. non perpetuæ & ff. de relig. & sump. fu. l. fi quis sepulchrum. & l. at fi quis. §. idem Labeo. & quod metus causā. l. fi. in fi.
r ¶ Vi. § quia aliter non dabat pecuniam, vel necessitate rei familiaris: vt §. de rescin. vend. l. non idcirco. Accur.
s ¶ Debitam. § vt & ff. de pig. act. l. fi rem alienam. §. omnis.

Præses.

Pignus an possit creditor propria auctho pare.

al. deest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

P Raeses.¶ CASVS Mutuaui tibi x.& prædium mihi obligasti: Titius prædium emit: conuenit te in iudicio super isto fundo: tu accepta pecunia ab eo, passus es te superari, vt sic pignore me defraudares: an sententia lata aduersus te mihi præiudicet in hypothecaria? Dicitur quòd non, cum passus vinci fueris per collusionem cum aduersario, tuo. Viuianus.

a ¶ Exequentem te.¶ p hypothecariam.
b ¶ Debitorem.¶ agentem vel conuentum.
c ¶ Tuo.¶ contra quem modo agis per hypothecariam.
d ¶ Præscriptione.¶ vt quia non stetit iuri: vt ff. de euic. si ideo. Vel secundo: quia dimisit labi triénium intra quod debebat causa finiri. vnde integrum ius manfit creditori & etiam debitori. Vel tertiò: quia cum creditor esset absens, debitor præsens: & possessor habuerat titulũ & præscripsit decem annis contra debitorem præsentem: quod creditori absenti non nocuit: vt supra si aduers. credi. l. prima, & secunda. Videt ergo ex hac. l. quòd nocet creditori, alias nisi in his duobus casibus, & sic est contra. ff. de pign. si superatus. in prin. & de exec. rei iudica l. iudicatæ, quæ sunt contra: quibus dicitur indistincte non nocere. Dic ergo: aut debitor prius fuit superatus & postea obligauit tunc obstat exceptio creditori sicut & debitori: vt ff. eod. l. si superatus. §. per iniuriam. Si vero prius obligauit & postea est superatus, si quidem creditore ignorante, non fit præiudicium creditori, vt in contra ff. de except. rei iudic. si mater. §. finali. Si vero sciente creditore, tunc præiudicat sibi nisi in duobus istis casibus: vt hic, & ff. de re iudic. l. sæpe constitutum. §. sed scientibus. & ff. de appella. l. ab executore. §. alio. in fin.

I Nsuuma.¶ CASVS Obligasti mihi prædium pro x. ex quo cõsueras soluere aliquid in refectionem: si illud soluis, quia tale onus sequitur prædium quocunque vadat, an in summam computari debeat, quæritur. Dicitur quòd sic. Viuia.

e ¶ Necessarium.¶ necesse ergo habet creditor tributorum onera subire, cũ sit possessor: vt ff. de pac. interdum. & l. epistola. §. j. sicut fructuarius. vt ff. de vsufru. l. hactenus. quod tamen si soluit repetit debitore: vt hic, & supra de pign. ac. l. creditor qui. i. fi. & ff. de pign. ac. l. si necessarias. in prin. & l. si seruos.

V Sucapio.¶ CASVS Obligasti mihi rem tuam: peruenit ad Titium: Titius eam vendidit. Sempronio bona fideementi. & eam vsucepit: an extinguatur ius pignoris p hoc quòd desiisti esse dominus, quæritur. Et dicitur quòd non. Vel dic casum alirer vt in glos. Viuia.

Casum Po nit. f ¶ Vsucapio.¶ pone casum in quatuor personis. Titius mihi Sempronio rem suã mobilem obligauit: hic Titius. negligentia desiit possidere, vel quia sine hærede decessit: vt insti. de vsucapi. §. quod autem. & possessio peruenit ad Cornelium qui alienauit Caio, qui Caius triénio vsucepit. Sũt ergo hic duo iura, scilicet dominiũ quòd est debitoris, & hoc p vsucapionem perditur. Item ius pigno ris: & hoc non perditur per leg. ius nõ tollitur alienatione legali, scilicet vsucapione, non tollitur ius pignoris, sicut nec alienatione hominis: vt infrà eo. l. debitorẽ. est autem vsucapio legalis alienatio vt ff. de ver. sig. l. alienationis. Itẽ nota hanc legem habere locũ in vsucapione triennij: secus in præscriptione x. vel xx. annorũ: vt supra si adue. cre. l. j. & ij. Sed quæ est ratio quod ius pignoris tollitur præscriptione, & non vsucapione? Respond. ibi est maius tempus: sicque maior negligentia. Est & alia ratio quia dominium nihil habet commune cum causa pignoris. licet enim dominũ vsucapiatur triénio, non tamen actio in rem, nisi per quadam cõsequentiã nõ tũ hypothecariæ neq; principaliter: quia sic nulla actio triénio tollitur, nec per consequentiam: vt in rei venditione dixi quia hæc hypothecaria nulla locatæ dominio iugitur, sicut in rẽ: vt dicto titulo, si adiuer, cre. l. j. nota. Itẽ quid si rem hãc mobilẽ tenuit non solũ triennio, sed etiã decennio hic vsucaptor. an tuetur sequita tenuit decennio? P. non

Pignoris ius nõ tollitur alienatione hominis.

¶ Sententia lata contra debitorem sciẽte creditore, ẽ duobus casibus nõ præiudicat creditori, scilicet, quando debitor collusit: & quãdo succubuit ex causa quæ non piudicat creditori. h.d. Bal. uel sic: Sñia lata contra debitorem. præiudicat creditori sciẽti: nisi fuerit lata per collusionem uel ꝑpter præscriptionem. h.d. secundum Sal.

¶ Imp. Antoninus A. Domitio. LEX V.

PRęses prouinciæ vir clarissimus ius pignoris tui exequẽtẽ te audiet, nec tibi oberit sentẽtia aduersus debitorẽ tuum dicta, si eum collusisse cum aduersario tuo † c, aut (vt dicis) non causa cognita, sed præscriptiõe c superatũ esse cõstiterit. PP. Idib. Maiis Romæ, duobus, & Aspris Cos.

¶ Illud quod creditor præstat pro re obligata, auget debitum. Bal. uel sic: Creditor potest pignus retinere, non tantum pro debito, sed etiã pro eo quod soluit pignoris occasione, hoc dicit secundum Sal.

¶ Idem A. Quinto. LEX VI.

IN summa debiti computabitur etiam id quod propter possessiones pignori datas ad collationem viarum muniendarum, vel quodlibet aliud necessarium ob sequium præstitisse creditorẽ constiterit. PP. iij. Kal. Aug. Antonino A. iiij. & Balbino Cos.

Ista lex duos habet intellectus: unus quãdo præscribit cõtra debitorẽ, & iste est uerus intellectus. alius qñ ipse debitor ꝑscribit & iste licet i se sit bonus tñ quatu ad legẽ timptinens ẽm primũ. h.d. V sucapio dñi nõ resoluit hypothecã. sed sc̃dm alia lectura. h.d. V sucapio domini cõfirmat iushypothecæ. h.d. prima uera est. Bal.

¶ Imp. Gordianus A. Martiano. LEX VII.

VVucapio f pignoris g conuentionem non extinguit. PP. noñ. Septembr. Pio & Pontiano Cos.

¶ Per sententiam latam in personali, non intelligitur creditori satisfactum: & ideo potest agere hypotecaria. h.d. Bal. uel sic: Licet debitor sit condemnatus si nõ soluit, non tollitur ius pignoris. Bar.

¶ Idem A. Festo. alias Sexto. L. VIII

iij QVamuis personali actione expertus aduersus reum h vel fideiussores, seu mandatores eius, feceris i condẽnationem: pignoris tamẽ adhuc habes persecutionem k. PP. Idib. Martiis, Gordiano A. & Auiola Cos.

¶ Emptor agens rei uidicatione cõtra creditorem, facit quod creditor compensat in debito fructus ꝑ certos ex re. Bald. uel sic: Creditor computatis fructibus in debito, & soluto residuo, tenet pignus restituere ei in quem debitor transtulit. h.d. Sal.

¶ Idem A. Attico. LEX IX.

SI dominium eius possessionis, quæ † pignori data m esset, cũsoluit. vel hoc acto, tunc etiam postea, vt ff. de sol. l. Modestinus. vel in solutum ei pignus dimittat. Alij dicunt cedi debitori per creditorem ius retentionis quod habet creditor ex sententia lata contra vsucaptorẽ. Sic ergo vsucapione proprietatis nõ extinguitur pignus, vt hic, & ff. pro hære. l. j. in prin. & ff. de vsuca. sequitur. §. si rem. & pro empto. l. si rẽ quã, nec vsus fructus: vt ff. de vsufruct. l. locum. §. pennlti sed operam in seruo. relictam sic: vt ff. de vsufruct. leg. l. secunda. in fi. Alij ponunt casum: Quidam obligauit mihi rem mobilem alienam quam vsucapiebat, non valuit tunc obligatio. sed si post perficit vsucapionem, conuentio pignoris valet: vt hic, & ff. de pign. ac. l. rem alienam. j. respon. & secundum hoc facit. ff. de rei vend. l. si a Titio. & ff. eo. l. j. in prin. Sed certè melius dicerẽt, confirmat quã dicat, non extinguitur. Si tamen teneas hunc casum, dicas debitorem bonæ fidei possessorem, alias cum fuerit furtiua, non vsucaperetur, vt §. pro emp. l. cum fit. Alij vt Placen. dixerunt hãc legem non posse intelligi.

g ¶ Pignoris conuentionem. ꝙd est hypnthecariam quæ oritur ex cõuentione pignoris. Accur.

Q VAmuis. CASVS. Si debitorem meum vel fideiussorẽ cõuenero, & condẽnari fecero in actione personali, an nihilominus hypothecæ pignora mihi obligata persequi possum, quæritur. Dicitur q̃ sic.

h ¶ Reum.¶ scilicet debitorem.

i ¶ Feceris.¶ i. fieri feceris. sic ff. de iis qui notan. infa. furti. §. mandati. & no. condemnationem, secus si fuissent absoluti à personali, quia tunc tollitur pignus, vt ff. qui mo. pig. vel hypo. sol. l. si deferente.

k ¶ Persecutionẽ.¶ habet enim hypothecaria suas conditiones, vt non aliter tollatur nisi fuerit satisfactum, vt & ff. c. l. grege. §. etiam. & de pig. act. l. solutum. in princ. & ff. de distract. pig. l. quæsitum. & §. de act. & obli. Est in arbitrio. & ¶ etiam ob chiragra. pec. l. vna.

S I dominium. CASVS. Mulier quædam obligauit prædium suum, posteà illud mihi donauit. si creditor illud possidet, potero illud vendicare, si tantum percepi de fructibus q̃ sufficiat ad debitum, vel si non sufficiat illud quod deest, soluam ei.

l ¶ Quæ.¶ hic non potest esse quæ & cum, vt quidam textus habent alterum enim superfluum est, nisi bis ponantur illa verba, pignori &c. ita scilicet si dominium eius possessionis quæ pignori data esset ad te translatum est, cum pignori data esset. Azo.

m ¶ Data.¶ Titio.

Ad

a ¶ Ad te.¶ Seium.
b ¶ Translatum est.¶ per venditionem vel legatum.
c ¶ Eamque.¶ scilicet possessionem.
d ¶ Creditori.¶ Titius.
e ¶ Vindica.¶ actione in rem.
f ¶ Ratione.¶ vt & ¶. de distra. pigno. l. j.
g ¶ A te.¶ Scio. Accur.
h ¶ Si fuerit.¶ postquã reddatur, fructibus in solutionem cedentibus.
i ¶ Satisfactum.¶ Titio.
k ¶ Tibi.¶ Seio.

DEbitores.¶ CASVS. Ex curialitate debeo denũtiare debitori meo vt soluat: si non soluat, agam ad pignora.

l ¶ Conueniendi sunt.¶ ex vrbanitate. & sic. ff. de ser. vrba. prædi. l. quidam Hiberus. secus autẽ vbi vult vendere pignora: quia tunc ex necessitate denũtiat vt ¶. de distra. pign. l. creditor. & ¶. de iure do. impe. l. fi. Item potest dici ꝙ ex necessitate denũtietur eis si nõ fuerat dies statuta ad soluendum, alias non: vt ¶. de contrahen. & commit. stip. l. magnam.

m ¶ Actionibus.¶ hypothecaria: vt & §. de proca. l. j. Accur.

NOminatori.¶ CASVS. Iudex potestatis nominauit me vt essem decurio. contradixi. nõ debet accipere à me pignus sine authoritate præsidis.

n ¶ Nominatori.¶ inominanti ad minus.

o ¶ Sine præsidis.¶ sed cum præsidis authoritate sic: vt ff. de mu. & hon. l. si ad magistratus. & §. de fu spe. tu. l. præses. & facit §. de cessbo. l. iij.

SI vxor.¶ CASVS. Vxor mea quoddam prædium Titio obligauit & hæredem me instituit. si soluero Titio, potero prædium (licet nõ interuenit instrumentum sup eo vxori vel hæredi suo restituendo) vendicare. Viuia.

P ¶ Eius facti.¶ i. licet non sit dictum ꝙ restituã tur obliganti, vel hæredi: tamen intelligitur, cũ re cõtrahatur obligatio: vt instituit. quibus modis re contrahatur obliga. §. finali. Vel dic, licet non intercesserit instrumentum super his: vt & supra, de pact. l. ꝓactum qd̃ bona. Acc.

CVm.¶ CASVS. Si maior annis mulier debitrix tua in solutum prædia dederit: an talis contractus valeat, quæritur. Et dicitur quòd sic.

¶ ¶ Tibi.¶ hæc dictio le tur cum præcedẽti vel sequenti litera.

r ¶ Ad firmitatẽ.¶ Rei quæ geritur: & infra, de solu. l. successores. & facit infra, si antiquí cre. l. j. & ij. & ff. eo. l. si fundus. in fine.

DIstractis.¶ CSSVS. Si debitor meus mihi pignora obligata vendidit, habeo electionem, vel cum ꝑsonali actione conuenire, vel possessores pignorum hypothecaria. Nisi debitor meus ex illa pecunia mihi satisfeceritnam tunc habet potestatem pignus vendendi. hoc dicit cum authen. sequen.

obligauerit tibi ¶, iure dominij possidere permisisse, & in solutum dedisse precib⁹ significes, dominæ contractus & voluntas ad firmitatem t tibi sufficit. S. iij. kalen. Maij, Heracliæ AA. Cos.

¶ *Si debitor uẽdit pignus, creditor habet in potestate utrum debitorem conueniat ꝑsonali, an emptorem hypothecaria. h.d. lex C. hoc uerum nisi debitor offerat: qa offerẽdo impedit hypohecariã contra emptorẽ. Hoc dicit authen. hic posita. Bal. uel sic: In electione creditoris est agere actione ꝑsonali contra debitorẽ, uel hypohecaria contra possessorem, uel pignoris. h.d. Bar.*

¶ Idem AA. & CC. Apiano. LXIIII.

DIstractis à debitore pignoribus creditores potestatẽ habere, vtrũmne personali obligatos sibi, ã pignora possidẽtes in rem u actione cõuenire velint, non est incerti iuris † t. S. Kalend. Maiis, Heracliæ AA. Cos.

IN AVTHEN. de litigiosis. §. ab hoc autẽ. coll. viij. consti. vij.

HOc ita, si debitor x ei non satisfaciat ex pretio rei venditæ: quod vt fiat, permittitur ei vendere.

¶ *Non potest debitor contrahendo, uel testãdo hypothecæ creditoris derogare. h.d. Bal. uel sic: Alienatio facta per debitorem quouis titulo, non præiudicat creditori iure pignoris utenti. Salicetus.*

¶ Idem AA. & CC. Basilidæ. † L. XV.

DEbitorem neq; vendẽtem, neque donantem, neque legantẽ, vel † fideicõmissũ relinquentem, posse deteriorẽ facere creditoris conditionem certissimum est z. Vnde si tibi obligatam rem probare posse confidis, pignora perseq debes. S. v. Non. Maij, Heracliæ CC. Cos.

¶ *Actio hypothecaria non quæritur ei cui non quæritur ꝑsonalis. Bal. Vel sic: Mutuans alienam pecuniam suo nomine, quærit sibi ius pignoris. s. & non domino pecuniæ. Bart.*

¶ Iidem AA. & CC. Heroidi. LEX XVI.

ET si frater tuus non suã, sed ad te pertinentem pecuniã mutuam suo nomine a dedit, ac pignus accepit: tamen tibi pigno ris obligationem quærere nõ potuit. Subscripta iij. Id. Maij, Hadrianopoli AA. Cos.

¶ *Res empta alterius pecunia, non est domino pecuniæ obligata. Bal. Vel sic: Res empta ex pecunia mutuata non est obligata mutuanti, nisi de hoc specialiter uel generaliter conuenerit. hoc dicit Bartolus.*

5 ¶ In rem.¶ i. hypothecaria. sed hoc iure veteri videtur sic distinguẽdũ: quia aut tacitè obligata sunt pignora, aut expressa: priori casu prius est agendum personali: vt ff. de iur. fis. moschis. & §. de do. inter vi. & vxo. l. si nõ verum. Secundo habet electionẽ: vt hic, & §. de act. & ob. l. fi. Sed hodie indistinctè prius agi vi debere ꝑsonali, ꝑ authẽ. ꝓ fideiuss. vt ¶. e. auth. hoc si debitor. q̃ similiter est. §. de act. & ob. authẽ. sed hodie licet ꝑ alia verba. Sed & hæc de fideiussorib. vt tolli per aliã de litigio, & redire ad primũ ius vt eligat creditor. qd̃ dices. ¶. in auth. hoc si debitor, &c. Accur.

t ¶ Iuris.¶ & ita electionem habet verũ agat ꝑsonali vel hypothecaria: q̃ eorrigitur per auth. hoc si debitor. j. eo.

HOc ita. ¶ CASVS. Lex C. dicit ꝙ creditor habet electionem an velit agere in rẽũ ac. ꝑsonali, vel pignora persequi. authen. dicit hoc esse verum, si debitor pignora possideat: secus si alĩ. & ¶ non satisfiat creditori ex hypothecis debitoris: vel si distraxit, primo pueniat debitorẽ & eius fideiussore: & postea pignorum possessores.

v ¶ Hoc ita si debitorꝫ hæc authẽ. sumpta est in authen. de litig. §. ad hoc autem. col. viij. & est cõtraria illi alij quam habes. ¶. eod. hoc si debitor. quæ est de fideiuss. col. j. & ibi eam solues.

x D Ebitorem. Certissimum est. ¶ vt ¶. de remiss. pignor. res. & ¶. de distra. pig. si debitor. & §. de proca. l. j. & §. e. vsucapio. & ¶. debitorẽ vẽ. pig. l. j. in fin. hoc autẽ est verum: nisi in ordine cõuentionis: vt dixi. §. l. proxima. Accur.

y ¶ Persequi debes.¶ licet etiam possessio non fuerit tibi tradita. qd̃ secus est in rei vẽditatiõe: vt §. de rei vẽd. l. seruum. fallit in casib. ibi notatis.

ET si frater. CASVS. Si frater meus pecuniam meam nomine suo Titio dederit mutuo, & pignus, accepit: cui sit acquisita pignoris obligatio, quæritur. Dicitur ꝙ sibi. Viuia.

z ¶ Suo nomine.¶ secus si tuo: vt ff. si certum pet. l. certi condictio. §. pe. & supra, per quas perso. no. acqui. l. fin.

Omnibus.

Creditori quo fit successor pignoris pendente debitore.

† al. certissimum est.

† al. in potestatem.

† & Apiano

per

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVamuis. ¶CASVS. Si frater meus ex pecunia quam ei mutuaui prædium comparauit: si non conuenit vt generaliter vel specialiter sit obligatum, in causam pignoris deductum non est: sed per aliam actionem debitum meum prosequi potero.

a ¶ Obligauerit. ¶tunc enim secus: vt ſ. qui po. in pig. ha. licet.

b ¶ Non deduxit. ¶ illud prædium: vt hic & ff. de tribu. l procuratoris. §. planè. & §. fi q§ alteri vel sibi. qui alienа. & §. de rei ven. l. fi ex ea sed hoc fallit in pupillo: vt ff. qui pot. in pig. l. idemq;. & §. de ſer. pig. da. ma. l. pe. & in milite: vt §. de rei ven. l. fi vt proponis. An autē inter personales priuilegium habeat, dicā infrà qui po. in pig. ha. l. licet.

c PIgnoris. Perſecutio. ¶i. actio hypothecaria ē realis: vt hic, & ff. eo. l. pignoris. & ¶. q. po. in pigno. l. eos. & contra poſsidētem datur: vt ff. e. l. ſi fundus. § . in vendicatione. ſed inter dictū Saluianum eſt ad poſſeſſionem & perſonale: vt §. de preca. & Saluia. interdict. l. j.

d SIcut. Non habet. ¶ vt & §. de pig. act. t. quæ fortuitis. & ff. de pigno. actiõ. l. ſi cùm venderet. §. fi. & l. ſeq.

e ¶ Cuſtodiam. ¶i. diligentiam, culpa enim eſt ſi facit quod non debet: cuſtodiam omittit, ſi nō facit qđ debet. vltra culpam enim leuē non tenetur: ſed de ea ſic: vt hic, & inſtit. quibus modis re contra. ob. §. fina. & §. de pig. act. l. creditor. q§ autem probet doluſ vel culpam vel amiſsionē, dixi §. de pig. act. l. ſi creditor. Et nota quòd hic eſt ſimilitudo per contrarium ſicut ibi, & Lazarus ſimiliter mala.

¶al. deeſt.

C Reditor. ¶CASVS.

Si debitor creditoré vel debitum petat, compellere non poteſt: ſed debitum offerat, conſignet, & deponat: & pignus proſequatur. Viuianus.

f ¶ Minimè poteſt. ¶vt ſuprà vt nemo inuitus. l. prima. & de vſur. pupil. l. ſi. miſi in caſibus quos no. ſupra, vt nemo inuitus. & §. de inge. ma. l. diffamari. Accur.

¶Victori.

g ¶ Conſignato. ¶vt & ſupra de vſu. acceptam. & ¶. de partu pig. l. ij. & ¶. de cõtrahen. ſti. magnā. & §. de iure emph. l. ij. in fi. & ¶. de diſtr. pig. l. ſi prius. & §. de pig. act. l. nec creditores. & hoc ſi debitum totum eſt liquidum. alias datur iudex coram quo examinabitur: vt ¶. de diſtra. pig. l. ſi reſiduum.

R Es obligatas. ¶CASVS. Pecuniam quam à Titio mutuaſti, ſolui, & pignus recollegi: an ſim dominus pignoris, quæritur. Et reſpon. q̄ non ſum, ſed quod ſolui poſſum petere. Viuia.

h ¶ Soluto. ¶non dico emendo: quia tunc haberet dominium: vt inſti. qui. ali. licet. §. j & ad hoc. §. de rei vendi. ſolennibus.

i ¶ Petere. ¶ā debitore actione mandati: ſi mandatum interceſsit, alias negotiorum geſtorum. & hoc ſi non poſsideat. alias habet retentionem: vt ff. quib. mo. pig. vel hypo. ſol. l. j.

S Ecundus. ¶CASV. Mutuaſti mihi decem, & obligaui tibi pignus, & Titius tibi ſoluit, confirmat ſibi pignus. ſed an vſuras vſurarum petere poterit quas ſoluit Titius, quæritur, Et dicitur quòd non, puta quia

¶ Idem AA. & CC. Pontiæ. LEX XVIII.

iij QVāuis ea pecunia, quā à te mutuò frater tuus accepit, cõparauerit prædium: tamen niſi ſpecialiter, vel generaliter hoc tibi obligauerit ¶ tuę † pecunię ratio in cauſam pignoris nō deduxit, ſanè perſonali actione debitū apud præſidē petere non prohiberis. S. xij. Kalen. Iuñ. AA. Coſs.

¶ *Actio hypothecaria eſt ī rē. h. d. et iſta actio in rē ſequit poſſeſſorē. h. d. Bal. & Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Euodio alias Euodiæ. LEX XVIII.

PIgnoris vel hypothecæ perſecutio ᶜ in rem eſt. S. Kalen. Decembr. Sirmij AA. Coſs.

¶ *Creditor non tenetur de caſu fortuito pignorum, ſed de dolo & culpa. h. d. Bald.*

¶ Idem AA. & CC. Maximo. LEX XIX.

SIcutvim maiorem pignorum creditor præſtare nō habet ᵈ neceſſe, ita dolum & culpam, ſed & cuſtodiam ᵉ exhibere cogitur. D. xvij. Kal. Ianuar. AA. Coſs.

¶ *Creditor non cogitur agere: tamen ob lato ei debito cogitur pignus redere. hoc dicit Bal. vel ſic: Oblatio, & cõſig natio, & depoſitio debiti ſufficiunt ad hoc, ut poſsit agi pignoratitia. Bart.*

¶ Idem AA. & CC. Alexandro L. XX.

CReditor ad petitionem debiti † vrgeri iure minimè poteſt ᶠ. Quapropter eò, quòd vos hæredibus Euodiani debere cõſi ditis, oblato & (ſi non velint accipere) conſignato ᵍ, atque depoſito; de reddendo pignore hos præſidali not ione cõuenite. PP. xvij. Kalen. l. Feb. AA. Coſs.

¶ *Extraneus luēdo pignora nō acquirit do minium pignorum. Bal. vel ſic: Quilibet de biti ſolutione poteſt pignus liberare, ſed ex hoc non quærit ſibi dominiū, ſed actionē contra debitorem abſolutum. h. d. Sal.*

¶ Idem AA & CC. Victo. ¶ LEX XXI.

REs obligatas exterus debito ſoluto ʰ liberando, datum pe tere ⁱ, nō earum dominiū adipiſci poteſt. D. iij. Kalend. Nouembr. Retiariæ, CC. Coſs.

ſors erat decem, vſuræ quinque.

k ¶ Pignus. ¶vt ¶. qui po. in pig. ha. l prior. & l. j.

l ¶ Vſuras. ¶quia ſuum negotium geſsit ſecundus creditor, vt ff. qui po. in pig. ha. l. prior. alias eſt ſub eadem. l. creditor. §. ſciendum. & facit. §. de vſuris. l. vt nullo. & ff. de rei ven. l. emptor. & ¶. de ijs qui in prio. cre. loco. l. j. & ¶. de remiſ. pig. l. cũ ex cauſa. & ff. de ca. & poſſti. reuer. l. in bello. §. ſi quis ſeruum.

m ¶ Fuiſſent. ¶priori creditori ponè ſors x. vſura v. Accur.

¶CASVS. Aior. ¶

Si creditor maior annis elegerit debitorem perſonali actione, & pignoratitiam perſecutionem remiſerit per expreſſum pactum, alias intra biennium perſecutionem: an poſtea pœnitens ea ꝑſe qui poſsit, quærit. Et dicitur quòd non.

n Cùm hoc. ¶id eſt, remiſsionem talem.

o Solum. ¶i. nudum & ſine ſtipulatione.

p Iuriſdictio. ¶ prætoris. ait enim prætor: pacta ſeruabo: vt ff. de pac. iure gentium. §. prætor ait. Vel iuriſdictio, id eſt, iudicis officium. Accur.

q Non poteſt. ¶ ipſo iure ſublata obligatione. Sed videtur quòd poſsit excepti one: vt ff. de pact. ſi tibi decem. §. de pigno re. quæ eſt contra. Solu. hic ſola conuentio depignore interceſsit. vnde e tiā ſolo pacto potuit tolli: ibi traditione ſecundùm quoſdam. Vel refert, fiat pactum de non petendo debito: & tunc ſi eſt perſonalis, per exceptionem tollitur: ſic & pignus: vt ibi. At ibi de pignore, ſi quidem ſimplex conuentio interceſsit, tollitur ipſo iure: vt hic. ſi traditione, per exceptionē: vt ibi. Primo caſu tamē vbi remiſi debitum, ipſo iure videtur tolli hypothecaria: licet perſonalis per exceptionem: nam quandoque tenet in acceſſorio remiſſio, & non in principali: vt ff. quib. mod. pign. vel hypothe. l. prima. §. j. Itē acceptilatio facta fideiuſſori obligato verbis, liberat eum ipſo iure, ſed reum per exceptionē: vt digeſtis de acceptil. l. & per iuſiurandum. §. ſed & ſi. Itē ad hoc argu. ff. de noxa. l. ſi noxale iudiciū. & ff. qui. mo. pig. vel hypo. ſol. l. j. in prin. & circa hoc diſtinxi in d. l. contraria.

p Erſecutione. ¶CASVS. Creditor electionem habet velit debitorē conuenire act. perſo. an hypothe. pro pignore. vnde omiſſa hypothe. agere poteſt. act. perſonali.

r Non poteſt. ¶vt §. eo. l. diſtractis.

s HOc ſi debitor poſsideat. ¶imò vſ. & ſi alius poſsideat habere locū. l. codicis: vt in auth. de liti. §. ad hoc autem. col. vij. quam habuiſti. §. eodem ſemper. l. diſtractis. Solu illa cum ſit vltima, corrigit iſtam ſm Bart. Vel refert an poſsidens habeat cauſam à debitore, vt tunc habeat illa locum: an non: & tunc hæc. argu. ff. ſi fami. fur. fe. di. l. quoties. ſecundum Ald. quod non placet: quia dolus ſui authoris ei nocere non debet: vt ff. de doli exceptio. l. apud Celſum. §. ſi quis ex cauſa legati. & §. ſequenti. Vel illa authentic. de litigio. intelligitur ſecundum iſtam, ſecundum Ir. vel ſecundum Azo. hæc loquitur de rebus debitoris non obligatis, ſed

¶ Idem AA. & CC. Marco. LEX XXIIII.

PErſecutione pignoris omiſſa, debitores actione perſonali conuenire, creditor vrgeri non poteſt ᵗ. S. xv. kalend. Ianuar. Nicomediæ, CC. Coſs.

IN AVTHEN. de fideiuſ. §. ſed neq; ad res. colla. j. cõſtitu. iiij.

¶ *Hodie priuſquā perueniat ad extraneos pignorum poſſeſſores, debent excuti principales debitores & eorum fideiuſſores. Sal.*

HOc ſi debitor poſsideat ᵘ: alio verò poſsidente inhibeſ

tis. ſed reuocandis per Paulianam. nec enim dicitur ī corpore huius authen. quod ſuerunt obligatæ, licet Ir. ſic poſuerit. Vel aliter illa loquitur in emptore: ſecus in aliis poſſeſſoribus. Vel illa loquitur in expreſſa hypotheca: hæc ī tacita. arg. ff. de iure fiſ. moſchis. & ¶. de iure fiſ. l. j. lib. x. Sed arg. cõtra ff. de cenſi. cũ poſſeſſor. in fi. l. Vel ſecundū P. illa loquit

† mutuæ

cum diſtracta eſt res volūtate creditoris: qđ apparet ex eo qđ dicit, vt ex pretio ſibi ſatisfieret: hæc cum ſine eius volūtate. Vel dic ſcđm Io. hæc loquit ſingulariter: illa in caſu ſpeciali qñ lite cõteſt. cõtra ſe hypothecā vēdit debitor: quo caſu licet ñ cõtrahat vitiū litigioſi pomnia, cõtrahit tamē quo ad hoc, vt etiam emptor poſsit cõueniri.

Practico ADDITIO Hanc vltimam ſolutionē Io. approbāt cõmuniter doc. hic, & ī auth. ſed hodie §. de act. oblig. & Azo in ſumma iſti⁹ tituli. Adde etiam q̄ vbi pignus venditū eſſet ea lege vt pretiū daretur creditori; & emptor conſenſiſſet illi cõditioni: tūc ī odiū eī⁹ qui nō curauit vt pretiū daret creditori, cū poſſit, pmittitur creditori vt hipothecaria prius eū cõuenire poſsit: quia priuilegium meretur amittere qui fraudem voluit cõmittere. Ita dicūt modērni noſtri ſcribētes in dicta authen. ſed hodie.

a ¶ Actum ſit. ¶ quid ſi debitor ſit abſens, vt cõueniri nō poſsit? Dicam poſſeſſorem poſſe cõueniri, vt ī auth. de fideiuſ. §. j. & §. ij & §. eadē. col. j.

b ¶ Quæ ſunt. ¶quasi pe fideiuſſor non poſsidet, alias creditori electio datur. argu. huius. l. perſecutione. Quidam tamen dicunt, & ſi poſsideat fideiuſſor, prius cõueniendū eum perſonali, cū in corpore huius auth. non diſtinguatur, poſsideat ipſe vel alius. Erit ergo ordo vt prius reus ꝓſonali vel reali, ſecundo fideiuſſor, tertiò extraneus poſsidēs res debitoris. quartò poſsidens extraneus res fideiuſſoris comeniatur: vt hic ſumitur.

Creditor quo ordine debet cõuenire debitorē & fideiuſſorē aut pignoris poſſeſſorem.

Eruo. ¶CASVS. Si ſeruus pignori datus deceſsit, nō propter hoc extinguitur perſecutio debiti.

c ¶ Petitio. ¶ vt inſtitu. quibus modis re contra. oblig. §. fi. & ff. e. ſi inter. §. quicquid. & §. de pig. act. l. pignus.

¶ aliquo

SI tibi. ¶CASVS. In liſta dicitur, Mutuaui tibi x. tu quendam notarium, id eſt, ſeruum notatorem obligaſti mihi pignori: nunquid tenet obligatio illa? Reſpon. q̄ ſic. vnde ſi ille ſeruus vi aſſreptus eſt mihi, poſſum agere contra raptorem.

d ¶ Notarium. ¶i. ſcriptorem, non tabellionem: vt ¶. de tab. l. generali. lib. x. Accur.

Creditor quēadmodū agat ꝑ hæc qui pignus ſibi ſuppoſuit.

e ¶ Conueni. ¶quia expedit, &c. vt inſti. de obliga. quæ ex delic. §. furti. & ſi quidem eſt fur extraneus, in duplum vel in quadruplum rei condēnatur. Si verò ipſe debitor: tunc ipſum debitum de vſura duplatur vel quadruplatur: vt ff. de furt. l. creditori. & l. creditoris. Primò tamen cauſa reddit debitori per pignoratitiam actionem, quod vltra debitum habet, non ſecundo: vt dicta l. creditoris. & ff. de pigno. actio. l. ſi pignore.

Dolus authoris ſuccedit noc ere nō debet.

† nō probantibus ex pecuniis eorundem negotiatorū liberos eorum vel cognatos militaſſe (dum tamen contrarium nō probetur, alios ex ſuo patrimonio dediſſe pecunias) creditum ab iis qui militarint, exigere ᵏ: vel tantum eos efflagitare, quanti vendi eadem militia poſsit. ¶ Quod ita obtinere ſancimus, & ſi extraneis quibuſdam ijdē negotiatores de ſuis pecuniis huiuſmodi militiam acquiſiſſe probentur ˡ: vt quod generaliter in ipſis debitoribus militantibus ᵐ talem militiam, quæ vendi, vel ad hæredes tranſmitti poteſt, permiſſum eſt, vt liceat creditoribus, & adhuc viuentium debitorum iure hypothecæ, vindicare militias, niſi † ſibi ſatisfiat: & poſt m ortem eorū exigere, quod pro iiſdē militiis pro tenore communis militantium placitiⁿ, vel diuinæ ſanctionis tale præſtantis beneficium, dari ſoletᵒ: hoc in negotiatorum perſonis ᵖ, licet ipſi militantes minimè debito obnoxij ſint, integrum creditoribus eorum ſeruetur. ¶ Quod, ſcilicet, in futuris militiis non etiam in iis, quas liberi vel cognati eorundē negotiatorum vel extranei pecuniis eorum meruerunt ᵠ, tenere ſancimus. D. kalen. Iun. D N. Iuſtiniano A. PP. ij. Coſs. †

IN AVTHEN. de exhib. & introducen. reis. §. optimum quoque. colla. v. conſti. vj. Eſt etiam ex titulo de æqualitate do. & propter nuptias do. collatio. vij. conſti. viij. §. quia verò & huiuſmodi.

¶ *Iſta authenti. ponit illud tertium quod dixi in caſu ſcilicet de priuilegio prælatio nis. & dicit q̄ in hypotheca primo præfertur mutuās, ſecundo dos, tertio veniunt alij creditores q̄ ad hoc nō mutuarūt: tamē ex eorum pecunia res empta eſt, vel empta præſumitur. h. d. Bal.*

QVod obtinet. ¶CASVS. Lex C. dicit quòd creditor. poteſt conuenire poſſeſſorem militiæ. authentica hoc determinat dicens quòd hoc verum eſt, ſi creditor mutuauit ſpecialiter ad hoc vt præbenda de pecunia illa emeretur: & ſi creditor non expreſsit hoc, non habet priuilegium: quia præferuntur ei filij qui habent bona patris tacitè obligata pro dote matris. & præfertur ei vxor teſtatoris, & alij creditores, ſi erāt potiores.

r ¶ Quod obtinet. ¶vt omnibus præferatur creditor ex cuius pecunia militia eſt empta quod. l. C. innuerat.

s ¶ Alioqui ¶id eſt, ſi non ad hoc mutuaueritis ex cuius pecunia militia eſt empta.

t ¶ Filij. ¶nomine matris defunctæ: quæ fuit vxor repetentis dotem.

Vxor.

in princ. Item quod dixi contra extraneum inſolidum agere creditorē, intellige quando per culpam amiſit pignus: aliter creditor tenetus tantum, & ad vſuram: quia tantum eius intereſt. & in reſiduo agit furti ipſe debitor: vt ff. de fur. l. eum qui. §. idem ſcribit.

SVper hypothecis. ¶accipiebant enim tales campſores pecuniam mutuam vt emerent præbēdam vel militiā ſibi, vel filijs ſuis: & pro hac pecunia obligabāt oia bona ſua: vnde quærebatur vtrum de hac præbenda eo modo intelligitur q̄ ſit obligata. Et dicitur q̄ ſic. & ita non eſt contra. §. eo. l. quamuis. iij. & præfertur etiam prioribus: vt no. ¶. qui pot. in pign. ha. l. diuerſis.

Casum potunit. al. & non

g ¶ Metaxarij. ¶ aliud genus negotiatorum. Accurſius.

h ¶ Dare ſolēt. ¶ id eſt, ſupponere, ſine hoc tamen contrahitur tacita hypotheca. ſecundū H. Accur.

i ¶ Definitione. ¶ nam quandoque minus commoditranſit ad hæredē quām fuerit ad emptorē, vt aliquo dato demū tranſit ad hæredes: vt §. de inofficioſ. teſtamen. lo. minimodo. §. fin. & infra, de proxi. ſacro. ſcrin. l. ſi quis. lib. xij. & ad hoc. ff. de legatis. iij. l. patronus. ij. reſpon.

† nec

k ¶ Exigere. ¶ per hypothecariam: vtin fi. huius legis.

l ¶ Probentur. ¶ nota probētur ab iſto qui mutuauit. ſed in ſuprori caſu præſumitur pro eo. & hæc eſt differentia quando emit ſibi vel liberis vel cognatis. & illo caſu qñ emit extraneis. Accurſius. No. ergo duoscaſus ad differentiam illorum duorum caſuum. In primo præſumitur ꝑ eo qui tradidit pecuniā. In ſecundo oportet q̄ ipſe probet.

† Du. Coſ.

m ¶ Militantibus. ¶ nota milito militiam: ſic & vado viam.

Milito militiam, vado viam.

n ¶ Placiti. ¶ id eſt, conuentionis inter eos habitæ.

o ¶ Dari ſolet. ¶ i. quāsi emi ſolet.

p ¶ Perſonis. ¶ hoc īne gotiatorum, id eſt, extraneorum militantium quibus eſt empta & negotiata militia, q̄ non ſunt obnoxij: vt ſubijcit, ſcilicet actione p̄onali, ſed hypothecaria: vt dicit Accur.

q ¶ Meruerunt. ¶ ante legem iſtam.

Creditor ex cuius pecunia militia eſt empta, ꝓferetur omnibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vxor.¶ si ipsa vixit.
b Prædictorum.¶ id est,nec ille qui ad hoc mutuauit, nec vxor,aut filius eius,vt in corpore probatur.
c Creditoribus.¶ qui ad hoc non mutuauerant:ex eorum tamen pecunia est empta,vel præsumitur.

¶ IN QVIBVS causis &c.

Continuatio. ¶Qualiter p cõuentionẽ expressam cõtrahat obligatio pignoris,dictũ est:sequitur qualiter con trahatur tacitè ex vi & potestate legis.Azo.

Niuersa.¶ CASVS.Si possides prædium tributarium:tacite videntur omnia tua bona obligata p tributis fisco.

d ¶Censentur.¶ i.q cẽsum.i.tributum præstant.
e ¶Tributis.¶ i. fisco.
f ¶Obligata sunt.¶ vt & §.fi propter pu.pen. l.j.in fi.& facit j.l.proxima.Accursius.

CErtum.¶ CASVS. Si cum fisco contraxisti,& debitor ei factus es:licet non sit dictũ vt bona tua obligentur,tamen tacite obligata videntur.

g ¶Obligari.¶ scilicet tacite vt hic faciat ad titulum:vt & §.de ser.pig.dama.l.ij.& de priuil.fil.l.ij. & l.iij.se eius ciuitate:vt ff.ad municip.l.simile.

QVamuis.¶ CASVS. Obligasti mihi fundum:tacite videris obligasse fructus fundi:vnde si ex pretio fructuũ alĩ fundum comparasti,an sit mihi obligatus queritur.Et dicitur quod non.

h ¶Iuisse.¶ q.d.si prædia sunt obligata & fructus prædiorum,tamen prædia empta ex pecunia redacta ex fructibus,nõ intelliguntur obligata: vt & j.de par.pign.l.j. & ff. quib.caus.pig.ta. contrà.l.in pdiis. & ff de pigno. l.Paulus,§.j. & l.fi fudus. in principio.

i ¶ Placuit.¶ vt & argumen.ff. de fur.l. q vas. § finali. & fi. qui notior.i pig.l.idemque.i fine.Sed argum.cõtra.ff. de petit. hæred.l.fi & rem.& ff.de legat. ij.l. imperator. §. fin.&l.§.quẽ.& extra de vsur.cap.cũ tu.Vel repete placuit,id est,dicta pacta erunt creditoris:cõputabit tamẽ in debitũ. Accursius.

SAtis.¶ CASVS. Si ex mala administratione primipilari factus sis debitor fisci: non solum res tuę obligantur tacite fisco:sed dos vxoris tuę: ita videlicet si bona mariti exhausta sunt neque aliquid residuum inueniatur,

k ¶ Data.¶ secus si non sint: vt §.de priui.fisc.l.j.ẽ.ad l.Iul.de vi.l.j.
l ¶ Necessitate.¶ aliàs necessitate, scilicet primipilariæ administrationis.filij etiã licet non sint hęredes,tenentur: vt j.de primipil.l.fi.lib.xij.
m ¶ Patrimonium.¶ id est quasi patrimonium : vt ff.de minor.l.iij.§.

vxor defuncti omnibus præponentur. ¶Sed & si nullus prædictorum fuerit, tunc aliis creditoribus hoc damus.

In quibus causis pignus, vel hypotheca tacitè contrahit.

TITVLVS XV.

¶Pro censibus & tributis sunt obligata omnia bona debitoris. Bald. uel sic: Bona censuariorum uel tributariorũ sunt tacite fisco obligata.h.d.Sal.

¶Imp.Antoninus A.Separato. L. I.

Niuersa bona eorũ,q cẽsentur ,vice pignorũ tributis obligata sunt. PP.kal.Iuũ. Antonino A.iiij.& Balbino Cos.

¶Bona contrahentis cum fisco,sunt tacitè obligata.h.d.Bal.& Salic.

¶Idem A.Proculo. LEX II.

CErtũ est eius,qui cũ fisco cõtrahit bona veluti pignoris titulo obligari ,quãuis speciali ter id non exprimatur. D. vj.Kal. Mar.Messala,& Sabino Cos.

¶Fructus extantes rei pignoratæ,sunt tacitè obligati pro debito:tamen res empta ex ipsis fructibus, efficit ppria ipsius emptoris.Bald.

¶ Pars rescripti ¦Alexandri.A.ad Demosthenem. LEX III.

QVãuis fructus pignori datorũ prædiorũ(etsi id aptè nõ sit expressum) & ipsi pignori credanẽ tacita pactione inesse ,prædia tamen,quæ emunt ex fructuũ pretio, ad eandem causam venire , nulli prudentium placuit. PP. idib. Octob. Maximo ij.& Aliano Cos.

¶ Pro debito primipilari bona dotalia sũt tacite obligata,tamen in ultimum subsidiũ 60
denentur ad ea.h.d.Bal.

¶ Imppp. Carus, Carinus, & Numerian. AAA.Aphricano. LEX IIII.

SAtis notũ est & ratione cõstitutũ ¦ bona earũ dotẽ data ,q̃ nuptę sunt iis q primipili sarcinã subeũt:obnoxia necessitati ei teneri. verũ certo ordie,vt scilicet tũc demũ ad hoc peculio mulieris patrimoniũ respiciat, si vniuersis viri ac noxatorũ facultatib9 exhaustis , nihil residuũ inueniat. D.v.Id. Auguſt. Caro & Carino. AA.Cos. 70

¶ Pro pẽsione ñ sunt tacite obligata bona, q̃ nõ sunt i fundo, sed inuecta & illata , ut ibi sint.h.d.Bal.uel sic: Inducta & illata in fundum conductum,sunt tacite pro pensio 80
nibus obligata:sit ñ cõductoris bona sint. aliter ad manus creditoris pcta nõ possunt q pẽsiõe retineri,sed debẽt restitui.h.d. Sa.

¶Impp.Diocle.& Maximian.AA.& CC. Corinthiæ. LEX V.

SI nõ inducta ,& illata in fundũ quæ pignoris teneri causa placuerat ,mãcipia fuissent, nec hæc ispecialiter obligata mõstrẽtur:rector prouinciæ ea restitui iubebit. ¶Nec eñ prætextu debiti pensionum,restitutionẽ eorum morari potest ,cùm si quid sibi deberi domina fundi ex pensionibus,vel quacũque ratione ,p bare possit, huius solutionem solenniter fieri cõueniat. subsc.xij. Kal.Febr.CC.Cos.

¶Si tutrix secũdo nubit nõ reddita ratione,bona secundi uiri sunt tacite obligata pupillo , q ipsa administratione reddenda. Et ẽ hic casus specialis in quo uir scẽdi matrimonij tenetur p debito suæ uxoris.h.d. Bal.

¶Impp.Theodos.& Valent.AA.ad Florentium,P.P. LEX VI.

SI mater legitimè liberorũ tutela suscepta,ad secũdas cõtrasacramentũ ¶ præstitũ aspiraverit nuptias,ãtequã eis tutorẽ alium fecerit ordinari, eisq; qđ debet ex ratione tutelæ gestę, persoluerit:mariti quoq; ei9 præteritæ tutelæ ratiociniis bona iure pignoris tenebunt obnoxia , D. vj.Id. *Constãtinop. Theodosio A. xvij. & Festo V. C. Cos.

¶ Non solũ in Italia sed & in prouincia et ubiq; locorũ inuecta & illata sunt iuris psumptiõe tacite obligata.h. d. Bal. uel sic: Iura disponẽtia ut inducta & illata sint tacite p pẽsionibus obligata,debẽt obseruari p iure cõmuni in omnibus personis, & locis. h.d.Salic.

¶ Imp.Iustinia.A.Ioan.PP. L. VII.

SAncimus de inuectis à conductore rebus & illatis : quæ domino p pẽsionib9 tacitè obligantur ,non solũ in vtraque Roma & territorio earum hoc ius locum habere , sed etiam in nostris prouinciis. ¶ Tali enim iusta præsumptione etiã omnes nostros p uiciales ppotiri desideram9. D. xv. ka.Nou.post cõsulara.Lãpadij & Orestis VV. CC. anno secũdo.

Si aliena res pignori data sit.

TITVLVS XVI.

¶ Procurator citra mãdatũ rẽ domini obligare nõ potest.tamẽ si pecunia ẽi rẽ domini uersa põt pignus pro debito retineri. h.d.Baldus.

t Ancimus.Obligantur.¶ vt & ff.eo.si horreum. & l.eo iure.& §.locati.l.certi.Accur.
v ¶ Præsumptione.¶ id est,statuto vel ordinatione.
x ¶ Prouinciales.¶ locantes & conducentes.

¶ SI ALIENA RES PIGNORI DATA SIT.

PRocurator.¶ ta voluntate mea rem meã obligauit , mihi præiudicare nõ potuit:si tamen pecunia quam accepit,in rem meã versa fit, consuletur creditori per pignoris retentionem. Viuia.

Procurator quãdo posit rem domini obligare.

a Procurator.¶ sspecialis ad aliqđ aliud negotium. si autẽ habeat liberam potestatẽ , potest: vt ff. de ꝓcu. l. procurator cuigeneraliter libera. Vel si habet speciale mãdatum de obligãdo: vt ff. de pign. act. l. solutum.in fin. Idẽ si habeat generale tãtum, & dominus cõsueuerit talia facere : vt ff. illo tit. l. vel vniuersorum.

b ¶ Exceptio sic in eo qui sciẽs accepit pignori rem alienam,quæ postea fit debitoris: vt ff. đ pign. l.j.in princ.& ¶. eod. l.cũ res. sic & amico debitoris q liberauit pignus,cõpetit exceptio : vt ff. qui. mo. pig. vel hypo.fol.l.j. in princip.fic & ille qui soluit pretium fundi pro debito pupilli, hẽt exceptionem : vt & supra de prædiis mi. l.vtere. & l.fi prædium.in fin. Vel mutauit ad hoc ipsum , vt habeat rem pignori obligatam: vt ff. de re.eo. l. si pupillorum.§.penul.&ad hoc facit Institut. q. alie. licet.§.penul.Not. etiam qđ hic creditor habet vtilem nego.gest. vel institoria : vt diximus §. fi eer. per.Leum.

uniuersã constituit.

Desiunt in aliis.

c ¶ Desiderãti.¶ creditori.Accur.

accipiat.

I probaueris.¶ CASVS. Ignorãte mea res ad me pertinẽtes obligastimihi non fiudicat, nisi in fraudẽ creditoris sciens dissimulaui.

d Agebatur.¶ id est, qui te præsente obligabat alij extraneo.

e ¶ Potuisse.¶ quia nemo potest rẽ alienã obligare: vt & §. communi di uil ij.& ¶.titu.j.qui filios. licet posset vẽdi, cum vẽditio personã , obligatio rẽ afficiat : vt dixi §. ad Velleia.l.fi fine.

Brandem probet qui sũ allegat.

f ¶ Sciens.¶ nam tunc consentire videtur : vt d. l. fi fine. & ¶. de distract. pig. l. fi mulier. Sed quis probabit fraudẽ? R.fi.qui eam dicit: vt ff. de ꝓba.l. quoties.§.qui dolo.nam videtur scire ius suum vbique durare, nisi cõsentiat: ut ff. quib.mo.pig.vel hypo.fol.l.ficut §.non uidetur.

g ¶ Dissimulasti.¶ quia dum obligarentur,tu eras præsens, nec contradixisti obligationi.

¶ Vrator.¶ CASVS. An tutor uel curator rem pu.vel adulti obligare possit? Respon.q non, nisi pecunia in utilitatem eorum conuersa fit. Viuianus.

h ¶ Accipiat.¶ quia tunc potest:ut ff. de pigno.actio.l.tutor.sic & §. de pactis l.pactum procuratoris.& ff. de fur.l.interdum.ij.§.qui tutelam. & ff.pro empt.l.qui fundum.§.si tutor.Item & in alio casu,etiam immobilia:vt supra de admi.tuto.l.fi.§.defensionem. Sed hodie uidetur q etiã mobilia non possunt sine decreto:ut supra de administra.tuto.l.lex quæ. in fine.quod est verum in quibusdam mobilibus,de quibus ibi dicit. Accursius.

i ¶ Nec si maior.In potestate.¶ quid de emancipato? Respon.idem. Sed de hoc dubium erat:cùm dominus uideatur etiam patre uiuente: vt instit.de hære.qua.& dif.§.fui.

k ¶ Potuit.¶ nec rem patris,nec peculiarẽ: vt ff.quæ res pig.ob.pot.l.j §.j.& facit §.de pact.l.filius.& de re.cred.& ibidem.l.nec filius.

Vm res.¶ CASVS. Si aliena rem obligauit,nõ tenet pignoris obligatio.si dominium eius nactus sim.conualesceret pignus : & creditor licet directam hypothecam non habeat,de æquitate tamen vtilem habet, & pignus persequi poterit.

l ¶ Cum res.¶ scilicet aliena,

m ¶ Aequitatem.¶ scilicet quæ præualet : vt §. de iudic. l.placuit. & ff. si cert.petat.l. si tibi pecuniam.

n ¶ Persecutio.¶ per hypothecariã actionem,

o ¶ Pignoratitiæ.¶ id est , sicut datur vtilis pignoratitia debitori, qui obligat rem alienam soluto debito: vt ff.đ diffi.pig. l.rescriptum. § .ita & ibi qui recipit, vtilis hypothecaria datur. Vel dic si cui daretur directa quando esset res debitoris : sic nunc vtilis. Sed secundũ hoc quid est quod dicitur ff. pig. l. & quæ nondum sunt.§.quod dicitur,quod debet probare rem fuisse in bonis debitoris tempore obligationis? Respon. hic possidebat bona fide, vnde sua dicitur esse res: vt ff. de verbor. sign. l.bonorum.secus si mala. Vel illud de nigue:hoc de ꝙquitate. Et distingue cum quis rem alienã obligat, si quidẽ sibi debitam, tenet obligatio : vt ff. si pignus.ha. l.iij.§. cũ ex causa. Si nõ, sed habet ius in re , similiter tenet: vt ff. de pign.l.grege.§.ij. & iij.si neutrum est : tunc si dixit,cum mea erit, tenet.ff. illo titulo. l. si fundum.§. aliena.si simpliciter: aut creditor ictuit, & tunc non actio sed retentio datur: vt in eodem titulo.l.j.in princ. si ignorauit: tũc etiam vtilis actio datur: vt hic, & ff. de pig. l.j in prin.& l. si ab eo. & l. si Titio. & facit ad legẽ ista.ff. qui po. in pigno. habẽd. qui habuerunt. §. finali.& ff. qui & à qui. l. si seruo. & ff. de pig.act. l. si rem alienam. & §. de lib. causa. l. si ab eo. & infrà de cuict. siue poss. sio. & l.fi.Accur.

Alienare si obligeſ, an teneat obligatio.

† dari.al. capi.

QVæ.¶ CASVS. Si mater mea de dit mihi fundum, me inuito obligare non potest, cũ sit meus : nec pro re quæ obligauit,non est,compatit Seruiana:& hoc eius actionis natura declarat.

p ¶ Iudicio.¶ ad dandum bonum pignus:vt ff. de pigno.act.l.si quis in pignore.§.j.Accur.

q ¶ Noceat.¶ ut §. de dona.inter uirum & uxo.l.si quidem.in fi.

r ¶ Seruiana.¶ i.natura eius actionis declarat.

s ¶ Fuerint.¶ sed fallit hoc in seruitute uiæ,& aliis rusticis, ut dicet ¶. tit.j.l.qui filios.uel non dicuntur obligari , licet creditor commoditatẽ in his habeat.& sic intelligatur.ff. de pign.l.fed an viæ.& facit §.l. proxima.Accursius.

SI in rem.¶ CASVS. Tutor pupilli pro pecunia quam in suam rem accepit,rem pupilli obligare non potest,& si obligat, non tenet pignoris obligatio,nisi pupillus factus maior consenserit;quo casu conualescit pignus.

t ¶ Sin rem suam.¶ s.tutoris,

u ¶ Accommodasti.¶ alias teneret,ut §. si maior.fa.l.fi.Accur.

x ¶ Non potuit.¶ ut §. de pac.l. pactum procuratoris. & ff.pro emp. l.qui fundum.§.si tutor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NExum. ¶ CASVS. Si seruus meus vel colonus obligat rem meã mihi non præiudicat: quia nexum, id est, obligationem nõ facit, nisi ille qui obligare potest. Viuian.

¶ Declaratur. ¶ ves. de acqui. pos. l. fi. & ff. de p. ocur. l. p. procurator totorum. & ſ. cõmuni diui. l. ſi probatũ. & j. de agri. & cen. per colonũ. lib. xj. & ſ. quod cum eo. l. ſi seruus. Hoc tamen fallit in re peculiari ſerui q habet liberã peculij administratione: vt ff. de pig. act. l. ſi conuenerit. ij. §. fi. & facit ff. de acquir. pos. l. peregrè §. pe. nul. & l. iij. §. quòd ſi seruus.

† Exli. 11, litu. 30. l. ſi. C. Th.

¶ QVAE RES PIGNORI, &c.

† obligari, † Per ſeruũ aut procuratorem, &c. C. Th. † al. colonumve, a ſtorem. † Deeſt C. Th. † iuris. C. Th. † al. auctoribus. † decantatur, C. Th.

ALumnos. ¶ CASVS. Si omnia bona tua mihi obligaſti: an alumnos tuos vel concubinam videaris obligaſſe, quæritur. Et dicit qđ non. Viuia.

b ¶ Alumnos.] ſ. quos aluiſti, vel qui te aluerũt. vel. l. filios ex concubina.

c ¶ Cæteras res ¶ id eſt ipſam concubinam quæ erat ancilla obligãtis: vt &. ſ. cõmunia de manu. l. fin. Accur.

d ¶ Rationis eſt. ¶ Ar. qđ in verbo generali non cõtinentur omnia ſingularia. Item nõ videtur qs generaliter cõcedere qđ ſpecialiter nõ eſt conceſſurus: l. ſic ff. de mino. l. illud. §. ſi talis. & ff. ſi pecu bo. l. q peculij. & de leg. iij. l. vxorem. §. feliciſſimam. & ff. de pign. l. obligatione. & l. deniq. & ff. ne qđ in loco pub. l. ij. §. ſi q. a principe. & facit hæc ad ea quæ diximus de formitis caſib. receptis. vnio ff. ſi quis cau. l. ſed & ſi quis. §. quæſitum. & facit ſi. de dona. filius. & ſ. de tranct. l. ſi de certa. & facit ſ. ad Velleianum. l. iubemus. & ff. de pact. l. tres fratres & j. de remiſ. pig l. ij. Accur.

¶ Qui obligat inſtrumẽta emptionalia, ipſam rem obligare uidetur. vel ſic: Qui obligat repræſentans, uidetur obligare repreſẽtatum. Bal. vel ſic: Obligato inſtrumento, intelligetur obligatum ius in eo contentum. hoc dicit Bart. & Saliceetus.

¶ Iuramentum nõ excẽditur ad non cogitaturi ca. quintaual. lis. de iurei. & c. ex multiplici. de deci.

CVm. ¶ CASVS. Emi ſundum. confectum eſt inſtrumentum emptionale: illud obligaui. an ſundũ obligaſſe videar. quæritur. Et reſpon. quòd ſic.

† Concor. cap. ij. cum glo. ſuper verbo, ſignũ. extra de conſue. & ca. ſane, cum gl. ſuper verbo, reddens. ſ. renun. † oppoſuit.

e ¶ Pignus.] id eſt, obligationem pignoris. ſic & ff. de pign. act. l. j. & hoc quantum ad hypothecariam: vt & ff. de pact. l. ſi tibi. §. de pignore. & j. de remiſ. pig l. ij. ſed pignoratitia cõtrahitur re: vt inſtit. quib. mo. re contrahi. obliga. §. fi. Accur.

f ¶ Emptiones.] id eſt, inſtrumenta emptionum.

g ¶ Cogitaſſe ¶ vt & arg. ff. de lega. j. l. tertium fili. §. cum. & j. de remiſ. pignũ. creditricem. & j. d. dona. l. j.

SI monumẽto. ¶ CASVS. An monumentum in quo filiam tuã inſtituiſti. obligare poſſis, quæritur. Et dicitur q̃ non: quia per illationẽ locorum religioſum feciſti.

h ¶ Si monumento.] ſ. tuo vel alieno, domini uoluntate.

i ¶ Non venit. ¶ vt & ſ. de relig. l. inuito. ſed ipſum ius inferendi ſic: ut & legari; ut ſupra de religio. l. monumentorum. Item nos ſpecialiter,

¶ Regulam præmittit ex qua infert & hoc dicit: Perſona quæ de iure poteſt obligare, eſt illa quę poteſt inducere nexũ pignoris: ſecus ſi non poteſt de iure. h. d. Bel. vel ſic: Seruus, procurator, colonus, conductor, vel aliorẽ domini inuiti non obligant. h. d. Sal.

¶ Impp. Honor. & Theo. AA. Ioanni. PP.

LEX VIII.

NExum † nõ facit prędiorum niſi perſona quę iure potuit obligare. ¶ † Per ſeruum autẽ aut p procuratorẽ, † colonũ, vel actorem, ſeu cõductorem, † vlum præiudicium poſſeſſioni, inuito, vel inſcio domino, imponi non poſſe: &† iure, & legũ† auctoritatib. † declaratur: a D. idib. Iul. Rauennæ, Honorio xiij. & Theodoſio x. AA. Coſs.

Quæ res pignori obligari poſſunt, vel non: & qualiter pignus contrahatur.

TITVLVS XVII.

¶ In generali obligatione non uenit quod nemo ſani capitis ſpecialiter obligaret. hoc dicit, Baldus.

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Optato. L. I.

ALumnos b tuos, & cæteras c res, quas neminem credibile eſt pignori ſpecialiter datarum fuiſſe, generali pacti cõuentione quæ de bonis tuis facta eſt, in cauſa pignoris nõ fuiſſe, rationis d eſt. PP. xij. Kalend. April. Laterano & Rufino Coſs.

¶ Qui obligat inſtrumẽta emptionalia, ipſam rem obligare uidetur. vel ſic: Qui obligat repræſentans, uidetur obligare repreſẽtatum. Bal. vel ſic: Obligato inſtrumento, intelligetur obligatum ius in eo contentum. hoc dicit Bart. & Saliceetus.

¶ Idem A. Rogato. L. II.

CVm conſtet † pignus e cõſen ſu contrahi, non dubitamus eum qui emptiones f agrorũ ſuorum pignori † poſuit, de ipſis agris obligãdis cogitaſſe. g PP. v. Kalend. Iul. Apro, & Maximo Coſs.

¶ Res ſacra uel religioſa nõ poteſt obligari. hoc dicit, Bal. vel ſic: Locus religioſus nõ poteſt pignori obligari. hoc dicit, Salic.

¶ Imp. Antoninus A. Reſtituto. L. III.

SI monumẽto h corp° filiæ tuæ inſtituliſti, religioſum id feciſti: quo facto, obligari à quoquã, ſed cum voluerit e poteſt: vt ff. de contrahen. emp. l. in modicis.

NOmen.] CASVS. Annus quod habeo in debitore alij obligare poſſim, quæritur. Et dicitur quod ſic. & aget creditor vſque ad quantitatem ſibi debitam, niſi primo mihi ſoluatur. k ¶ Placuit. ¶ vt & ſ. de hære. ven. l. poſtquã. & ff. de pig. act. ſi conuenerit. j. in princ.

l ¶ Certior. ¶ quia ei de nũtiaſti, vel litem cõtra eum conteſtatus fuiſti. & idem ſi partem debiti tibi ſoluiſſet. vt j. de noua. l. iij. Accur.

m ¶ Vtilibus. ¶ quas habebas directas cõtra tuũ debitorem. Vel dic etiã vtilem hypothecariã: & quod exegerit, ſi quidem corpus erit, loco pignoris erit. Si verò pecunia: eõpẽſabit ſecũ: ut ff. de pigno. l. grege. §. cum pignori. in fi. & d. l. de pig. actio. l. ſi conuenerit. & facit j. de donatio. l. ij. & ff. de tranſactio. l. venditor. Sed quid ſi eſt certus p ſeipſum, uel ab alio? Reſpondetur, neceſſe eſt q̃ à me fiat certus: arg. ſ. de pig. l. debitores.

ADDITIO. Aduertas q̃ Bartolus hic reprehendit finem iſtius gl. dicens denuntiationẽ non eſſe neceſſariam ſcienti. arg. l. j. in fine. ff. de actio. empti. & ibi not. & melius in ſ. finali. ff. de tranſact. & ſolet notari in l. emptor. j. de euict. non ob. ſecundum eum l. debitores. quam glo. allegquia illa loquitur de voluntate ſeu vrbanitate: iut ibi not.

SPem.] CASVS. An athleta ſpem victoriæ quam de aduerſario ſuo habiturus eſt, obligare poſſit, quæritur. Et dicitur, q̃ non: neque ſi generaliter omnia bona obligetur, illam ſpem intelligẽtur obligaſſe. Viuianus.

n ¶ Spem eorum præmiorum.] in pecunia.

o ¶ Coronis.] id eſt, victoria.

p ¶ Priuata ¶ ſed nec publica: vt ſ. de execut. rei iudi. l. ſtipendia. niſi in ſubſidium: vt ibi dixi; per l. ff. de re iudi. l. commodum.

q ¶ Et ideo. ¶ Sic argumentatur: non poteſt ſpecialiter, ergo nec generaliter. Argumen. cõtra ff. de reg. iur. l. actus. & ff. de pactis. l. ſi unus. §. illud. Accurſius.

QVi. ¶ CASVS. An aliquis filiũ ſuum puta liberum hominem obligare poſſit, quæritur. Et dicitur quòd non.

r ¶ Accepit. ¶ Quid ſi propter famẽ hęc fiant? Reſpond. tenet ar. ſupra

† Salic. hic in uerſ. quæ multis in cõtrarium allegatis, ſi naliter tenet q̃ creditor debet prius ſumm principalẽ debitorem prius quã debitorem ſui debitoris per s. ſed nequit. in auth. de fide inſtr. collat. j.

† pignorare.

† Poſſint tamen dari obſides & arbitrio obſeruãdo poſita. cum gl. ſi. cetera de arbitris. Creditor relegatus, qui filium familias in pignore accepit,

de patri. qui ſi. diſ. l. j. & ij.

s ¶ Manifeſtum.] ut ſ. ti. j. l. quæ prædium.

t ¶ Obnoxia.] imò etiam relegatur creditor qui filium familias in pignore accepit: ut ff. eodem l. finali. Sed hæc regula fallit in capto ab hoſtibus: ut infrà de cap. & poſtli. reuer. l. fina. & ff. de lega. j. l. ſenatus. §. finali. Item fallit in ſeruitute ruſtica quæ nec eſt in bonis, nec eſt extra bona;

bona: vt ff. de uſufruct. leg. l. j. & tamen obligatur: vt ff. de pigno. ſed an vixe. vel non eſt ibi obligatio: ſed cõmodũ retinendi habet creditor. Ité in caſu huiuſmodi l. hodie punitur plus: ut in auth. ut nulli iud. §. q. a uerò huiuſmodi col. ix. & facit ad l. iſtam. ff. de euictio. l. minor. §. ſi pater ſenes

EXecutores. CASVS. Si debitore meo non comparente datus fuerit mihi executor ad mittendum me in bona. poſſeſſ. debitoris pro meã ſatisfactione declarati debiti: an boues aratorij uel inſtrumenta aratri vel ſubulci intelligantur obligata, quæritur. Et dicitur q̃ non, ne per defectum culturę tributi exolutio retardetur. q̃ ſi creditor deteſtetur. fuerit. &c. ſupplicio ſubiugabitur

Arator. C. Th. Debitor i C. Th. Dimidet A. Nõ ſi ex damnatione. Gracilegum Iudices, qui arma, aratra, & quoduis ruſticum opus neceſſitatibus militum prohibuerint capi. Pignore eorum aũ corpora, q̃ ſua, permiſerint retineri. Actor. Actionalis. li. ſ. uenti. fiſc. lege. Actoria. macta ſolue ara rum. Et Pro lib. 8. cas. quẽ di. Romæ ciuitate uel ſubur. q̃ bonum arato rum occi. ſi iuſſiſſet, vt procaci coercẽdine obtemperet. habẽtur C. Th. Sed ẽ mutuoſũ. Deſſint C. Th. a rectori bus prouin ciarum capitali ſententiæ ſubiacere. C. Ex quo ap paret mutatum eſſe huius locũ à compoſitoribus. Obligans res ſuas tã præſentes quam futuras obligatas intelligitur: ſecus in dote uel ſimili.

a ¶ Aratorium.] Sed qd ſi aliud nõ habet? Reſpondetur capiantur etiã hæc: vt ſ. de executio. rei iudica. l. ſtipendia.

b ¶ Tributorum.] in prouincia ergo tãtum loquitur hæc lex. Et dic, Tributorum præſtandorum ab iis quorum ſunt prædia quæ tributa non poſſent: præſtari, ſi boues qui terram coluut auferrentur. Accur.

c ¶ Pagi. ¶ id eſt, burgi, vel uillæ.

P Ignorum. ¶ CASVS. Si bona debitoris mei loco pignoris capi debeant: ea quæ ad agriculturam pertinẽt, capi non debent. Sequitur authẽ. Agriculores. quæ idem dicit quod lex, exe cutores. paucis additis. Viuianus.

d ¶ Non conuenit. ¶ per iudicem: ut ſ. l. proxi. & forte eriã i Italia hæc loquitur. & eſt pro hoc i authẽ. ut nullus mutuans agricolæ. collatiij. ſed p. pta uoluntate fortè poſſet per dictam authẽ. Accurſius.

S I quis. ¶ CASVS. Si mutuaui tibi pecuniã, & promiſiſti ſatisfacere ſub pœna obligationis omnium bonorum tuorũ: an per hæc verba videaris mihi obligaſſe tam præſentia bona quàm futura quæritur. Et dicitur q̃ ſic licet non dicas te obligare res præſentes & futuras.

e ¶ Pertinentium.] Vel his uerbis, res meas tibi obligo: vt in fine huius legis. Et not. q̃ quia loquitur in præſenti. non videbatur comprehendere d̃ futuris, ſed tamen cõprehenditur hic, & ff. p̃ ſocio. l. ſi ſocietatẽ uniuerſarũ fortunarũ. Sed aliud eſt cùm quis vendit oia ſua bona, vel donat, vel legatur. ff. de auro & argẽto. leg. l. ſi ita & l. Plautius. & arg. ff. manda. l. ſi mandauero. ij. ſ. is cuius bona & ff. de negot. geſt. l. nã & Seruius. ſ. ſi me uiuo. Et eſt ratio: quia magnum damnum eſſet donanti vel ſimilibus, quod non eſt obligatum, cùm

¶ Pro executione ſententię nõ poſſunt capi boues aratorij, & alia quæ ſunt neceſſaria ad agriculturam, ut ſunt ligones & inſtrumenta ferrea h. dicit. Sed quotidie faciunt contrarium bauli tributorum: quia ſi boues non ararent, non ſolueretur tributa, & alia onera hoc dicit Bald.

¶ Imp. Conſtantinus A. ad vniuerſos prouinciales. L. VII.

EXecutores à quocunque iudicẽ data ti ad exigẽda debita ea, q̃ ciuiliter poſcũtur, ſeruos † aratores, † aut boues aratorios, aut inſtrumẽtũ aratorii† pignoris cauſa de poſſeſſionibus nõ † abſtrahant. ex quo tributorum b illatio retardatur. ¶ Si quis igitur interceſſor, aut creditor, vel præfectus † pagi, c† vel vici, vel decurio in hac re fuerit detectus† æſtimando à iudice ſupplicio ſubiugetur. Dat. iij. nonũ. Iun. Sirmij, Conſtantino A. & Licinio Coſs.

¶ Hęc lex eſt declarata ſupra l. proxima. & loquitur generaliter tam in prouincia quam in Italia: quibuſdam autem partibus ſeruatur ad unguem: quibuſdam uero in nullo ſeruatur. h. d. Baldus.

¶ Impp. Honorius & Theod. AA. Probo com. ſacr. largit. L. VIII.

PIgnorũ gratia aliquid, quod ad culturam agri pertinet, auferri non conuenit. d Dat. vj. Idus Iun. Conſtante, & Conſtãtio Coſs.

IN AVTHEN. coll. x. de ſtatutis & conſue. cõtra eccleſiæ liber tatem editis. §. agricultores. & eſt conſtitutio Friderichi.

¶ In l. C. dictum eſt de ſeruis agricultoribus, hic autem dicitur de liberis, & hoc dicit. Ruſticus donec laborat agrum, non poteſt capi pro debito: alias cõtra facientes, an ſit temerario punitur. hoc dicit, Baldus.

AGricultores circa rem ruſticam occupati, dum villis in ſident, dum agros colũt, ſecuri ſint in quacũq; parte terrarũ; vt nullus inueniatur tam audax, vt perſonas, boues, & agrorũ inſtrumẽta, aut ſi q̃d aliud ſit quod ad agrorum operam ruſticam pertineat, ſuadeſ, aut capere, aut vio lẽter auferre præſumat. ¶ Si quis autem huiuſmodi ſtatutum auſu temerario violare præſumpſerit, in quadruplũ ablata reſtituat: & infamie notam ipſo iure incurrat imperiali animaduerſione nihilo minus puniendus.

¶ Iſta eſt una de quinquaginta deciſionibus Iuſtiniani, & non eſt alibi, Quibuſcũque uerbis conſtet de uoluntate. hypotheca cõtrahitur: & in hypotheca generali ueniunt præſentia, & futura. Baldus. vel ſic: Appellatione rerum uel bonorum in obligatione deductorum, continentur præſentia, & futura. hoc dicit. Bart.

¶ Imp. Iuſtinianus A. Mennæ. PP. L. IX.

SI quis in cuiuſcunque contractus inſtrumento ea verba poſuerit, fide & periculo rerũ ad me pertinentium, e vel per earũ exactionem ſatisfieri tibi promitto: ſufficere ea verba ad rerum, tã earũ quas in præſenti debitor habet, quam futurarũ hypothecam ſancimus: nec ex priorib. ſanctionibus f minus g habere ſpecialis hi potheçe memoriã videri: cum ſit iuſtum, voluntates contrahẽtium magis quam verborũ cõceptionẽ inſpicere. h ¶ Super qua generali hypotheca illud quoq; ad cõſeruandam contrahentium voluntatem ſancimus, vt ſi res ſuas ſuppoſitas nere debitor dixerit, nõ adiecto, tam præſentes quam futuras: ius tamẽ generalis hypothecæ etiam ad futuras i res producatur. D. iij. Id. Decembr. Cõſtantinop. DN. Iuſtiniano A. PP. ij. Coſs.

Qui potiores in pignore habeantur.

TITVLVS XVIII.

¶ Prior tempore potior eſt iure: niſi poſterior priori offerat. hoc dicit, Baldus. vel ſic: Secundus creditor ſoluens priori, uel conſignas & deponẽs id quod ei debetur, in locum prioris ſuccedit: & confirmat ſibi pignus. hoc dicit. Bartolus.

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Secundo. LEX I.

VI pignus ſecundo loco accepit, ita ius ſuum confirmare poteſt, ſi priori creditori debitam pecuniã ſoluerit k aut cũ obtuliſſet, iſque accipere noluiſſet, eam obſignauit l & depoſuit, nec in vſus m ſuos cõuertit. PP. Kalẽd. Februar. Laterano, & Rufino Coſs.

¶ Habẽs pignus prætorium, præfertur habenti iudiciale, ſi eſt prior tempore. hoc dicit. Bal. vel ſic: Si plures creditores ad pignus prætorii concurrentes ſunt diuerſorum titulorum: qui prior eſt tempore, potior eſt iure. hoc dicit. Sal.

¶ Imp. Antoninus A. Chreſto & aliis. LEX II.

SI decreto prætoris, qui de fideicommiſſo ius dixit, in poſſeſſionẽ fundi hæreditarij fideicõmiſſi conditionalis ſeruãdi gratia prius inducti n eſtis, quam

Continuatio.

¶ Quoniã ſuper pignore inter creditores quis ſit, & eo potior. pierung; cõtenditur, ideo ponit q̃ potiores in pignore habeantur. Azo.

QVi. ¶ CASVS. Si ſecũdus creditor præcũ. ſoluit, cõfirmat ſibi pignus: ſi primus récipere nolit, conſignet, & de ponat & confirmet ſibi pignus: niſi pecu. poſtea in vſus ſuos conuertit.

k ¶ Soluerit. ¶ vt & ſ. d̃ pigno. l. ſecũdus. & ff. qui potio. in pigno. habea. l. potior. §. fi. Sed qđ ſi priori creditori poſsideat? Rũdeſ, & ipſe poterit ſecundo offerre vt ipſe ſibi retineat pignus. Nã & quilibet extraneꝰ hoc poſſet: vt ff. q. mo. pig. vł hypot. ſol. Paulus. §. qui pignoris non tamen cogẽ. litur. vt j. e. l. prior. Accur.

l ¶ Obſignauit. ¶ j. de ſol. l. obſignatione.

m ¶ In vſus. ¶ facit ad hoc ſ. de vſur. l. acceptã. & ff. de vſur. l. debitor.

S I decreto. ¶ CASVS. Conueni hæredem Titij pro quodã fideicõmiſſo relicto ſub cõditione: & qa mihi nõ ſatisfadabatur, miſit me iudex in poſſeſſionẽ fundi: creditor hęreditarius eundem cõuenit & obtinuit. Idẽ fundo loco pignoris ſibi adiudicatus eſt quis potior ſit, quæritur. dicitur q̃ ego q̃ potuor ſum tempore.

n ¶ Inducti. ¶ cũ hæres nõ ſatisfaret & legato ſoluendo, aduenięte die vel cõditione. Et no. inducti. nec enim aliter conſtituitur pignus prætorij vel iudiciale: licet aliud ſit in cõuentionali: vt ff. d̃ pig. act. l. non eſt mirum. Item no. quòd hoc poteſt dici prætorij pignus. iudiciale q̃ le vero cum ex cauſa iudi fit.

Pignus prætorium. iudiciale q̃ le vero cum ex cauſa iudi fit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cati quis in possessionem mittitur à iudice ex sententia: sed & superius paceit dici iudiciale à iudice.

a ¶ Aduersarius.¶ s.creditor quidam hæreditarius ex causa mutui, uel tũmili causa. Accur.

b ¶ Iudicati.]prius ergo egit contra hæredem actione competenti & obtinuit.

c ¶ Estis.¶vos legatarij quã ille hæreditarius credidit.& ideo hic sunt:q̃a diuersorũ titulorũ sunt: ut hic & §. ut in possess. leg.l.ſi postquã. secus ſi secus ſi sunt eiusdem titulus: ut ff.ut i possess.leg. l.iis cui §.ſi plures.& §. q̃ prior.& hac rõne nõ obstat §.de bo.auth. iudi. pos.l. fin. & ff.de bo.autho. iu. pos.l.cũ vnus.in princ.

ADDITIO. Pro clariori intelligẽtia istorũ, distinguas breuiter. Quãdoque plures creditores prætendunt ius in pignore conuentionali,& tunc regulariter prior tempore potior est iure: vt l. potior.in princ.ff. eo. Fallit in casu l.licet.& auth. ibi posita.¶ e.& i casib.not. ¶ eo.in l.diuersis. Quãdoque plures creditores pretendunt ius in pignore potorio. & tũc aut sunt eiusdem tituli, & concurrũt vt l.ſi.§.d bo.autho.iudi. posside.& l. is cui.§.ſi plures.& §.qui prior.in gl.al leg. Si verò sunt diuersorum titulorum: tunc qui prior est tempore,potior est in iure: vt hic Quãdoque quidã creditores prætendunt ius in pignore conuentionali, quidã in prætorio: & tunc habet locũ l.ſi postquam.§.vt in possess.leg. De materia istius l. dic. ve plenè per Dij.in c. qui prior. de regu. iur. lib.vj.

d ¶ Tempore.¶nota regulam,vt ¶ e.l.ſi fundum & ff.e.potior.& ¶ l. prox. & l.licet.&l.diuersis.&§. ad Mace. l. ſi permittere.

CASVS. Pater meus cum republica cõtraxit: me hærede ei⁹ cõuento & cõdẽnato, missa est reſpublica in possessionem, non solum rerum mearum,sed hæreditariarum: an præferatur aliis creditoribus patris? Dicitur quod ſic.

e ¶ Cum rempublicam.¶ nota. vnam ciuitatem dici rempublicã. ſic ff.de publicanis.ſed & hi §.præterea. Sed arg.contra ff. de verbo. ſignifica. l.eum q̃ vectigal. Accurſius.

f ¶ Sententiæ.¶ latæ pro republica contra hæredem.

g ¶ Cũ Sofiano.¶ id est,cũ defuncto. & hoc casu tu vel pater tuus poterit petere ſeparationẽ, cum ſitis hæreditarij creditores,vel cũ Sofiano id est,cum hærede.& hoc casu non: vt ff. de ſepara.l.j. in principio.

h ¶ Contraxerit. ¶ priusquam respublica.

i ¶ Obligatum.¶ non autem accepit pignus. & facit ad l. istã ff.e.l,ſi pignus.& l.ſi iure.

CASVS. Si fundum obligauit quis prius mihi quam reipublicæ,ego præferendus ſum. Viuia.

k ¶ Acceperit.¶ ſcilicet ſpecialiter ſecundum quoſdam: vt & arg.¶ de priui.ſi.l.ij.quod nõ placet:imo& ſi generaliter: vt infra de remiſ.pig.l.

¶ Deest in aliis.

¶ In nõnullis exẽplaribus.l. Si fundũ tertia est.lex verò cum Rempubl. est quarta.

Ciuitas vna dicitur respublica.

¶ Deest in aliis.

¶ tibi.

aduersarius ¶ vester in ¶ causã iudicati ᵇ eiusdem fundi pignus occupauerit:eius iussu, qui iure sententiam exequebatur, tempore potiores estis.ᶜ Nã cum de pignore vtraque pars contendit,præualet iure qui præuenit tempore.ᵈ PP.v.Idus.Maij, Duob. & Aſpris Coſs.

¶ *Respublica missa ex causa iudicati,præfertur creditori,qui cõtraxerat cũ defuncto in possessionẽ nõ misso.hoc dicit Bal.uel sic:Habens ius pignoris in re,præferi agenti ſonali actione.hoc dicit.Bar.uel sic:Creditor qui iudiciale pignus ob sententiã est cõsecutus, præfertur priori ſolũ personalẽ actionem habenti.hoc dicit.Sal.*

¶ Idem A.Syluano. LEX III.

CVm ¶ rempublicam ᶜ Heliopolitanorum propter emolumentũ sententiæ ¶ in rerũ tam hæredis quàm hæreditariarũ possessionẽ missã esse proponas: intelligis, quamuis pater tuus cũ Sofiano ᵍ contraxerit, ʰ tamen ſi personali actione eũ habuit obligatum, ¶ præponi rempublicam iure pignoris, ¶ in iis, quæ ex auctoritate eius, qui iubere potuit, ſeruãdi iudicati causa occupauit. PP.ij.Id.Decemb. Læto ij. & Cerealí Coſs.

¶ *Priuatus prior tempore, præfertur rei publicæ quæ est posterior tẽpore. hoc dicit. Bal. Eodem modo præfertur Regi & Imperatori.h.d. Baldus.*

¶ Idem A.Varo. L. IIII.

SI fundum pignori accepiſti, ᵏ ante, quam republicæ obligaretur, ſicut prior es tempore, ita potior es iure. PP.v.Id.Octob. Antonino A. iiij. & Balbino. Coſs.

¶ *Prior creditor nõ tenetur offerre posteriori,ſed posterior potest offerre priori.hoc dicit.Bald.uel sic:Prior creditor nõ habet necesse offerre secundo: ſed ſecundus offerens primo confirmat ſibi pignus.Bar.*

¶ Imp.Alexander.A.Septimio. L. V.

PRior quidem creditor cõpelli non potest ¶ tibi, qui posterio re loco pignus accepiſti, debitum offerre;ſed ſi tu illi id omne quod deb etur, ſolueris, pignoris ¶ tui causa firmabitur. PP. iij. Kalend. Maij,Maximo ij. & Paterno Coſs.

¶ *Prouidẽtia generalis facit ut prior tẽpore præferatur habẽti prouisionẽ ſpecialem tempore posteriorẽ.hoc dicit. Bald.uel sic: Generalis hypotheca prioris creditoris. pfertur ſpeciali post erioris: & idem de eo,q causam habet à priori.hoc dicit.Salicetus.*

¶ Impp.Valerian.& Gallien.AA.¶ Philoxeno. LEX VI.

SI generaliter bona ſint obligata,& postea res alij ſpecialiter pignori dentur, quoniã ex generali obligatione potior habet creditor, qui antea contraxit: ᵐ ſi ab illo priore ¶ tempore comparaſti, non oportet ¶ te ab eo qui postea credidit, inquietari. ⁿ PP. ij. Id.Maij, Seculari ij. & Donato Coſs.

¶ *Prædiũ emptũ expecunia creditoris, ſi ei fuit ſpecialiter obligatũ, cæteris anteferetur.hoc dicit. Baldus.uel sic: Mutuans in emptionẽ prædiorum cum pacto ut illa sint ei obligata, præfertur cæteris etiam priorẽ hypothecam habentibus. hoc dicit Sal.*

¶ Impp.Diocletiano & Maximia. AA. & CC. Iuliano. L. VII.

LIcet ¶ iisdẽ pignoribus multis creditoribus diuersis temporibus datis, priores habeãtur potiores:ᵒ tamen eũ, cuius pecunia prædium comparatum pro batur, quod ei pignori esse ſpeciaLiter obligatum ſtatim cõuenit,ᵖ omnibus anteferri iuris auctoritate declaratur. Subscripta xvj. Kal. Febr.AA. Coſs.

IN AVTHEN. de trien. & semiſ.§.illud quoq; in iudiciis, col. iij.conſtit.v.

¶ *Hic est casus. in quo prior tempore,efficitur posterior in iure,ppter mẽdacium possessoris. Possessor cõuẽtus hypothecaria ſi negat rẽ in bonis debitoris fuisse hypothecatam: tanquã prior in tempore nõ auditur, ſed prius debet possessionem trãsferre.hoc dicit.Bald.uel sic: ĩ hypothecaria pœna mẽdacis est, ut de possessore petitor efficiat. uel sic : Prior creditor negans rẽ esse eius a quo causam habet, contrario probato,nõ auditur ſuper prioritate temporis,ſed possessio prius in aduersarium trãsfertur.hoc dicit. Sali.*

ITem possessor ¶ pignoris negans rem eius, cuius ʳ eam ſi ignorante.& ff.e.l.fin.& §.de iure do.dotis & §.de priui.ſiſl.ij. prætrea,ſic etiam est in priuato,cui generaliter prius.nam ſequenti cui ſpecialiter aliquid obligatur, præfertur: vt ¶ eo.tit.l.ſi generaliter. ergo & fiſco: ut ar.ff.eo.l.ſi pignus. Accurſius.

¶ Nouel. 18.§. illud quoque.

Obligata mihi nõ est res ex meca pecunia empta.

Rior.¶ CASVS. Creditor primus non compellitur ſoluere ſecundo: ſed ſecũdus debet offerre primo.& ſi velit ſibi offerre, pignus ſuũ confirmabit.

l ¶ Compelli non potest.¶ ſi tamẽ vult,potest vt dixi §.eo. l.j.

I generaliter.¶ CASVS. Titius obligauit mihi omnia bona ſua generaliter: postea obligauit Seio quæ dã ex his ſpecialiter: ego ſum potior.vnde ſi eandem rem quã ſecũdo obligauit,iure pignoris diſtrahã,eam ab emptore auocare nõ potent Seius.

m ¶ Qui antea cõtraxit.¶ vt & ff.eo.l. qui generaliter. Sed cõtra §. de pig.l.quãuis.¶ ſol. ibi ſpecialiter habebat: vt ibi dixi n ¶ Inquietari.¶ vt ¶ ſi antiqui cre. l.j.& ff.de diſtra.pig.l. cum prior.& §. de act.& obl.g.l. ſi inſolidum.

¶ Deest, & recte. ¶ Deest in aliis.

L Icet.¶ CASVS. Qui prior est tempore,potior est in iure.fallit in eo q̃ obligauit omnia bona ſua præſentia & futura, & postea à ſecũdo mutuã accepit pecuniã, & ex ea ſundum comparauit, & cõuenit vt illud prædiũ ei esset obligatũ quia potior erit ſecũdus.

o ¶ Potiores.¶ ſcilicet regulariter: vt §.e. tit.l.ij. in fi.quæ fallit : vt hic, & dices ſtatim in l. diuersis.

p ¶ Cõuenit.¶ ſcilicet cõtrahẽtibus. secus ſi nõ cõuenit: vt §.de pig.l quãuis.iij. Alij dicunt ex hac l.& ff.eo.l.interdum.& ¶ eo.tit.authen.quo iure.q̃ eo ipſo q̃d ex mea pecunia comparatur, mihi est obligata,quod est falsum & l. interdum. dicit cum ad reſectionem est datũ. Si autem nõ conuenit inter personales actiones, habet priuilegium,ſecundum Ioan. licet alij ꝓtra pro q̃bus est ff. de tribu. l.procuratoris.§.planè.

¶ Philarxeno.

¶ SEQVITVR AVTHENTI.

¶ *Itẽ possessor. que est de trien. & ſemiſ.§.illud quoq; in iudiciis. col.iij. in qua ponitur alius casus, ubi posterior potior est priore.*

ITem possessor.¶ CASVS. Lex C. dicit de petitorio iudicio:authẽ. de possessorio ſecundum Azo. ſed ſicut ille qui mutuam dedit pecuniã ad emptionem prædij, præfertur aliis prioribus, ita præfertur ſecundus creditor priori:ſi prior cõuinca⁹ de mẽdacio. dic ergo ſic, Seius poſsidebat prædium quod dicebam Titium mihi obligaſſe: Seius negabat ſũmo esse Titij: probaui id esse Titij, priuſquã reſtitueret, dixit quòd Titius illud prædium ſibi obligauit, & ſic potiorem esse quæritur,an ſit audiẽdus. Et reſpon.quod non, ſed propter mendacium prædium reſtituet mihi ſecundo creditori. Viuianus.

q ¶ Item possessor.¶ ſcilicet creditor prior. Accur.

r ¶ Actor.¶ id est ſecundus creditor.

Assenerat

a ¶ assenerat.¶ quod est ci necesse: vt ff.de p̃g. l. & quæ ncndum sunt. §.quod dicitur.

b ¶ Intentione.] à secundo creditore. quod scilicet fuerit debitoris tẽpore obligationis.

c ¶ Nitatur.] possessor.

d ¶ Hypotheca.¶ ſ.ſe priorem. Accur.

e ¶ Vel alia causa.¶ forte hunc agentem consistisse.

f ¶ Transferat.¶ an autẽ ſi incõtinenti velit probare, audiatur possessor. ex regula, dolo facit. vt ff.de except.doli.l. dolo? Respon.nõ in possessorio iſto: vt & ff quorum lega. l.j.in prin. Item nota propter mẽdacium hunc punitri.ſic & ff.de rei ven.l.ſi. & §.de nõ nu.pecu. auth. contra qui propriã. & ff. de iureran. l. eũ. qui. Sed nunquid etiam re teſtitua permittetur ei venire contra confeſsionem primã? Reſpõ. ita, quia hoc est in alio iudicio: vt ff.de inoffi.testa.l. Papinianus. §. ſed nec inpuberis.

Mendacio ſit quem punitri.

¶ prius data mutuo.

¶ Manifeſtiſſimi. ¶ Deest, ut & ossendit Acc.

¶ ſuperiori

D Inersis.¶ CASVS. Primo die obligauit prædiũ meum Seio: ſecũdo, Titio. qui numerauit. primo pecu. ille potior erit, niſi ſecundus qui pignus diſtraxit, ſatisfecit priori.

g ¶ Data.¶ ſecus ſi nõ data eſſet: vt ff. quæ res pig.ob. poſ. l. Titius.

h ¶ Secundum.¶ ſcilicet creditorem.

i ¶ Quantitas.¶ vt ff. de diſtrac.pig.l.cũ prior. Sed hoc fallit in casibus quibuſdam, in quibus posterior. creditor potior ẽ priore: vt & ff.e.l.interdũ & §.l.proxi. & authen ite possessor. & ¶ e.l.aſsidius. & l.ſcripturas. & §. ꝺ pig. l.ſi.& authen. ibi posita. & §. in qui. cau. pign.ta.l.ſatis. & ff. de reli. l.at ſi quis. §.j. & l.penul. Eſt & alius: vt hac l. dicitur.

Creditor posterior quandoq; potior est priore.

E Os qui.¶ CASVS. Qui personãlem habet actionẽ & hypothe. præferturilli qui tãtum habet personalẽ, licet in personali actio. habeat priuilegium.

k ¶ Actionem.¶ ſcilicet hypothecariam, vt §. de pigno. l. pignoris.

l ¶ Competunt.¶ vt actio depoſiti, quæ est priuilegiata. idem etiam in ea condictione quæ datur ſponſæ nõ contracto matrimonio idẽ & in ea quæ contra procuratorem datur idem & in eo qui ſolut priuilegiato. vt habes hæc ff. depoſiti l.ſi hominẽ §. quoties. & ff.ꝺ priui.cre.l.dabimus §. ſi quis cum tutor. & l.ſi ventri. §. cõũ ratio. & idem in eo cuius pecunia res est empta, vt ¶ c.authen. quo iure. hi eñ hypothecas non habẽt Si autem pſonales actiones priuilegiatæ habeant & hypothecas tacitas, vt tu telæ, tunc qui prior est tempore, & excipe tamen mulierẽ & fiſcum, qui præferuntur prioribus habentibus tacitas hypothecas nõ expreſſas, vt infra eodem l.ſi. & ſupra eodem l.ſi fundum. & §. de priui. fiſ.l.ij. & eod.l. ſi pignus. Item & fallit dicta regula in casibus quos. §. l. proxi. Item fallit ſi.de ſepara.l.j.§. ſciendum. ſed certæ ibi nullã habebat hypothecã, q̃ cum defuncto contraxerat, sed nec qui cũ hærede habet pignus in bonis defuncti.

Actiones personales priuilegiataq; sũt.

C Vm tibi.¶ CASVS Maritus obligauit quoddam prædium vxori ſuæ pro dote. ſecundo idem mihi prædium obligauit. illa potior erit, niſi ei ſuum debitum offeram, nanque creditor ſi id prædium habebat obligatum, & vendatur à muliere, non habeti ius reuocandi illud.

m ¶ Acceperat.¶ idem ſi tantum ei promiſſa fuerat. nam non videtur esse in ſua potestate nõ recipere vt ſic habeat vxorem dotatã, vt ff. e.l.j.

n ¶ Dederat.¶ ſcilicet poſt.

o ¶ Nam chirographarios. ¶ bene dico offerentes admitti, cũ sint etiã obligatæ ei. secus autem ſi non ſint. nam, &c.

p ¶ Manifeſtum eſt.¶ nec ergo te vxorem quondam, ſecundum Io. vt ſ.de ſolu.l. nulla tibi. Accur.

S Cripturas.¶ CASVS. Titius equiſſimus est ſed debitorem meũ ex aliqua causa, ex qua incõtinenti potuit ſibi prætudicare cõfeſsio pacta tranſactione, vel conſimili: vel ex qua non potest niſi intra biennium, puta mutui ſiue facta ſcriptura per xenium. Titij, seu tabellionis nõ in communi forma: ſine teſtes. fuerint adhibiti, id est, ſi obligati: dum tamẽ probetur ſiue nõ, ſimul robur obtinebit, & hoc in primis. Et ſi ex ea priuatæ ſcriptura petã rẽ mihi obligatam, & Meuius pferat inſtrumentum publicum, & pacta eandem rem: ipſe præferetur, licet prior ſit mihi ſi priuata ſcriptura triũ teſtiũ ſubſcriptione fuit munita. Viuianus.

¶ pollidoreg. al. Polideucæ.

¶ eadem pignora.

q ¶ Secretæ.¶ quia nõ ſunt publicæ.

r ¶ Necne.¶ id est, vel non.

S Pacifcendi.¶ hoc est generale: cætera ſpeciaLia sunt. Vel dic pacifcendi, de non perendo & gratis. Accur.

s ¶ Notarij. non tamen in forma publica ſcribentis quia neque diem, neq; conſulem, neque alia quæ faciunt publicam chartã ibi poſuit,

v ¶ Ipſorum.¶ contrahentium. Accur.

¶ Antiolo.

x ¶ Adhibitis.] id est, rogatis, vt & ff. de teſtil. ad fidem. ſed fallit §. de teſti. authen. rogati.

y ¶ Conditionales.¶ quoddam genus notariorum erat qui condiționales vocabantur.

z ¶ Suum robur.¶ ſed quod erit ſuum robur? Dicitur quidam non intelligi legem iſtam. Aldr. dicit quodcunque robur dicat, corrigitur per authentic. hic poſitam, vt debeant hodie tres teſtes adeſſe, & ſubſcribere, ſed illud quantum ad comparationem, vt ibi dices. Ioan. dicit quòd loquitur hæc lex cum plures creditores agentes perſonali actione poſtulent ſe mitti in poſſeſsionem, in

¶ Necnon tranſigendi.

¶ Mira eſt huius ter- bi ſignifica tio quã putant quidã in le dicta esse, q̃ conditiones ſunt dictæ, ſiue depoſitiones teſtium Hyder. lib. 5. Etymolo. ca. 24 &ex eo appellatos esse cõditionales, qui eas teſtiũ depoſitiones exciperent.

¶ tabellarios.

¶ ſubſcriptas.

Confeſsio an ſtatim præiudicet

tertium teſtium. Si autem experiatur contra alium qui nullum, vel non publicum habet inſtrumentum, vincit. ſi vero nulla causa continetur, non valet etiam ad perſonalem obligationem: vt dicta l. ſupra de ꝓbatiq. Inſtrumenta. & ſi.de probatio.l. cum de indebito. §. penult.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Habere. ʒ id est, obtinere
b ¶ Vendicare. ʒ per hypothecariam. Accursius.
c ¶ Præponi] scilicet decernimus. etiam si cõstiterit in tali scriptura priu saltem pignus obligatum, secundũ Io. & hæc vltima litera præualet.
d ¶ Eisdem idiochiris. ʒ Et sic nota. Cautio priuata iam trino teste no-

Versus. tata. Hoc ius est nacta q̃ cautio publice facta.

C Iquis. ʒ C. a. 5. v. s.
Authenticam istã cõ-
Enuabilis ad l. C. hoc mo
do. lu. l. C. dicit quòd nõ
statu priuatæ scripturæ
contra secũdum credito
rem, qui habet publicã
scripturam, si nõ habeat
subscriptionem trium te
stium. In authen. ista lo-
quitur cum cõtractus ex-
cedit summã vnius libræ
auri: & agitur inter con-
trahẽtes, vt inde fiat scri
ptura, id est cõtractus ce
lebretur in scriptis, &c.
quis vult illam scriptu-
rã producere ad proba-
tionem. vnde in authen.
ista dicitur. Si volo apud
te deponere vnã libra
auri, & agitur quod fiat
inde scriptura: vel si volo
tecum celebrare aliũ cõ
tractum, scilicet volo tibi
mutuare liberam auri: &
agitur q̃ de hoc fiat scri-
ptura: debeo adhibeẽ tres
testes fide dignos. si non
adhibeãt tres testes, nec
huic instrumẽto stabitur,
nec ad probationẽ pote-
rit produci. Viuianus.
e ¶ Tribus. ʒ loquitur
quãdo excedit libra au-
ri, & sic cõtractus in scri-
ptis, vt ex ea scriptura fie
ri comparatio possit, nec
est opus quòd subscribãt
testes, si ad priuatam scri
puram probandam fieri
debeat cõparatio. Sed si
ad eam improbãdã, tunc
sic: vtis. de fide instru. l. cõ
parationes. Accur.
f ¶ Credibile. ʒ quo ad
comparationem vt dixi,
duo eñ soli testes qui di-
cunt se interfuisse depos
tioni factæ, plenam faciũt
fidẽ. nam in corpore hu
ius authen. dicitur quòd
facultas probationis non
minuitur per authẽ. hãc.
g ¶ Percipiat. ʒ in mu-
tuo post bienium. in aliis
causã adiecta statim: vt ʒ.
de nõ nu. pecu. l. generali
ter, & l. in contractibus.

A Sfiduis. ʒ CASVS.
Dicit Imperator se
fecisse duas cõstitutiones
quibus succurritur mulie
ribus, præferendo eas
omnibus creditoribus p
sonales actiones pẽra ma
ritum habentibus: sed se
cundum veteres leges du
bium erat tantum de hy
potheca. Dicit ergo per
hãc l. q̃ nõ solum præfer
tur mulier in personalibus, sed in hypothe. nec refert extent res dotales,
vel non: neque habeat filios, uel non: uel habuit, sed in fata concesserũt:
quia semper præfertur: nisi mulier quæ petit dotem sit secunda uxor, &
filij primæ uxoris petant dotem matris suæ: quia filij præferuntur. hoc ta
men priuilegium non habet mulier in donatione propter nuptias, si pa-
ctus sit de lucranda donatio. propter nuptias: quia non præfertur aliis cre
ditoribus quia in damno vitando ei succurrendum est, non in lucro ca-
piendo. Quæ authen. & q̃ planæ sunt, uide eas.
h ¶ Creditoribus.] maritorum. Accur.

† Nouel. 73. §. si qs igitur. & §. sed & si q.s.

† aperiuntur.

habere a decernimus. ¶ Sin autẽ ius pignoris, vel hypothecæ ex hñoi instrumentis vindicare b qs sibi contenderit: eum qui instrumentis publicè cõfectis nitiẽ præponi decernimus, c etiam si poste rior is contineat: nisi forte proba tæ atq; integræ opinionis trium, vel amplius virorũ subscriptiões eisdẽ d idiocheiris cõtineãtur. tũc enim quasi publicè confecta † acci piuntur. Dat. kal. Iul. Constantinop. Martiano & Zenone Cõss.

IN AVTHEN. de instrumẽto rum cautela & fide. §. si quis igi- tur. & §. sed & si quis. colla. vj. con stit. iij. quam posuit hic Albertus.

¶ *Ista authen. addit aliũ casum ad l. C. qa interdũ priuata scriptura debitoris, facta eius manu, oportet quòd probetur p cõpa rationem literarum: ideo ex qua scriptura fiat cõparatio literarũ, determinatur hic: quia ex scriptura solenni in quasunt scripti tres testes: ex ea non fit cõparatio. & si isti testes sunt mortui, uel non ueniãt: per tres testes extrinsecus potesti illi subscriptioni fides imponi. & sic testes extrinseci uin- cũt intrinsecos, & eorũ subscriptiones: qd nota. Bald. uel sic: Cautela est, ut scripturæ depositi uel mutui tres testes adhibeantur subscripti, ne uideatur incredibile quod di citur in scriptura. & negata testibus non probetur. h. d. Sal.*

† SIqs vult cautè deponere, ñ soli credat accipiẽtis scriptur̃, sed aduocet ẽt testes idoneos & fide dignos nõ paucio res tribus. e ¶ Sed & si quis aut mutui instrumentũ, aut alterius cuiuspiã cõtractus fecerit, & no- luerit hoc specialiter in publico cõsiteri: nõ ex ipso videatur credibile f quod scribatur sup mutuo documentum: nisi etiam trium te stium adhibeatur præsentia fide di gnorum, vt siue veniãt, & subscri- ptionibus propriis attestẽtur, si- ue alij quidem testificentur, quia eis præsentibus confectum est do cumentum: fidem eãdem ex vtra- que causa percipiat. g ¶ Si tamen quisquam aut deponens, aut mu tuans, aut aliàs cõtrahens conten tus sit sola scriptura eius cum quo contrahit: sciat scripturam nõ suf

ficere ad probationem.

¶ *Mulier in dote omnibus priuilegiatis actionibus personalibus atq; realibus ante fertur: quod priuilegium transiit ad li- beros. & ubi inter duas dotes est quæstio, pr or tempore potior est in iure. h. d. Bald. uel sic: Mulier priuilegiatur tam in perso- nali quam hypothecaria actione, ut præfe ratur omnibus creditoribus prior bus taci tam hypothecã habentibus: & hoc in dote, non in donatione propter nuptias. Sa.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioan. P. P. L. XII.

A Ssiduis † aditionibus mulie rum inquietati sumus, per quas suas dotes deperditas esse lugebãt, & ab anteriorib. creditoribus h substantias maritorũ detẽtas. ¶ Nos itaq; ad antiquas leges respeximus, in psonalibus a ctionibus rei vxoriæ actioni (quã in præsenti sustulimus) i magnam prerogatiuam præstantes, vt con tra omnes penè personales actio- nes habeãt k priuilegia, & credito res alios antecedãt, licet fuerint anteriores. ¶ Et hoc cum in psonalibus statuerant actionib. si ad † hypothecam † respiciebant, illico iustitiæ † vigorem relaxabãt l, & senioribus hypothecis nouas mulierũ m hypothecas, si habebãt actiones, expellebãt: nec ad fragi litatem n muliebrem respiciẽtes, nec quod & corpore, o & substan- tia, p & omni vita sua maritus fun gitur; cum penè † mulierib. tota substantia q in dote constituta est.

¶ Oportebat enim disponi mari tos creditoribus suis ex sua substã tia satisfacere, non de dote mulie ris, quam ad suos victus, suasq; ali monias mulier possidet, r vel a se metipsa datam, vel pro ea ab alio

¶ Ad † hęc omnia respiciẽtes, s & reminiscentes, quod & alias duas constitutiones t fecimus pro doti bus, mulieribus subuenientes, & hęc omnia in vnũ u colligẽtes, san cim o, ex stipulatu actionẽ quã mu lieribus iã p dote † institutẽda de dimus, cuiq; etiam tacitã donaui mus inesse hypothecã, x potiora iura cõtra omnes habere † mariti creditores, licet anterioris sint z

i ¶ Sustulimus. ʒ vt ʒ. de rei vxo. act. l. vnica. §. rei vxoriæ.
k ¶ Habeant.] scilicet mulieres. & hæc est vna ratio quare sit hæc lex facta. Penè autem dicit propter fiscum qui propter primipillariã admini strationem, bona data in dotem occupat: vt ʒ. in quib. cau. pig. ta. contra. satis. Item propter funerariam, quæ omnes æs alienũ excedit: vt ff. de re lig. l. pe. & l. at si quis. §. j. & ij. Item propter depositum: vt dicunt. quod nõ placet. Item propter eũ ex cuius pecunia militia est empta, vt ʒ. de pig. l. fi. & authen. ibi posita.
l ¶ Relaxabant.] scilicet vateres leges.
m ¶ Mulierum. ʒ quia semper clamãt: vt proba tur de Calphurnia ff. de postu. l. j. §. sexum.
n ¶ Nec ad fragilitatem. ʒ hic not. plures rationes quare hæc lex fuit facta. Accur.
o ¶ Corpore. ʒ vt debi rum reddat, & ei ertã operetur: vt & ff. de ope. lib. l. ficut patronus.
p ¶ Et substantia.] dic maritus fungitur omni substantia ex voluntate: vt & ʒ. de pac. conuen. l. hac generali.
q ¶ Tota substantia. ʒ quo casu fame periret, si hæc dos ei auferretur.
r ¶ Possidet.] ratione sustẽtationis: imò possidet maritus: vt ʒ. solut. mat. l. dotis. & sic fit accessio possessionis: vt ff. d ac quir. pos. l. Pomponius. §. in dote. & maximè si possidet mulier, quando pecunia est data in dotem: nã generaliter d omni dote hic dicit. Sed respõdeo, p priè dicitur possidere, si cut & impropriè dicitur dña rerum totalium: vt ʒ. de iur. do. l. in rebus. Et impropriè filij domini vi uẽte patre: vt insti. de hæ re. quali. & dif. ʒ. fui. sic de bitor hæreditarius impro prie possidet: vt ff. de pe. hære. l. etiam. §. fi. & l. seq. Dic ergo possidet id est posse ssionis vel quasi cõ modo gaudet.
s ¶ Ad hæc omnia respicientes. ʒ id est, ad præ dictas rationes, no ad a morem mulierem.
t ¶ Constitutiones duas. ʒ quarum vna est ʒ. de iure do. l. in rebus, alte ra supra de iure vxo. ac. l. vnica.
v ¶ In vnum. ʒ scilicet fauorem mulieribus dan dum, vt omnes hos fauo res habeant & simul.
x ¶ Hypothecam. ʒ sed à quo tempore cõtra hitur hæc tacite hypothę ca? Respon. a tempore dã tæ dotis: vt argu. ʒ. de bo. quæ lib. I. cum oportet. in fi. & ʒ. de secund. nup. hæc edictali. §. omnibus. & ʒ. de dona. ante nupt. l. si constante. §. iura etiã hy- pothecarum. secus in expressa: ut ff. eo. l. j. nam etiam prius contrahi test: ut ibi dicit.
y ¶ Habere. ʒ illam ex stipulatu: & hypothecariam ei adiunctam. est ergo personalis inter personales, hypothecaria inter hypothecarias pri uilegiatas: vt statim dicet, cùm enim, &c.
z ¶ Licet anterioris sint. ʒ i. licet prius ꝯerint, & hypothecas habuerint quàm mulier dotẽ dederit: & sic priuilegio temporis videbant præfer- ri ut ʒ. c. l. ij. in fi. Sed non est ita. fallit tamen in fisco: ut ʒ. de priu. fis. l. ij. & in eo

† Mulier nõ omnibus creditorib. antefertur in dotis re petitione.

† Sciendũ est dispositionẽ huius legis nõ ha bere locũ cũ fessata, de quo p mo dernores i l. j. ff. fol. ma tri. tex. in l. si quis. ʒ. de bo. dam. Dos à quo possideatur.

† Deest in aliis.

† perspicie bant.

† rigorem.

† mulieris.

† Deest in aliis.

† institutẽ dam, rectè.

& in eo cuius pecunia militia empta est ut in auth. hic posita, quo iure, Et nota q̃ hic est triplex opinio circa hypothecam expressam præ- bulã. Ná M. dicit q̃ mulier præfertur omnibus prioribus siue expressis, siue tacitas habeant hypothecas, & est pro sẽ quia mulier præfertur cre denti in refectionem: ut in auth. de æquali. do. ʒ. his consequens. col. 7. sed

Mulier an præferatur habentib. expressam hypothecam.

eredẽs in refectionẽ, præ fertur priori habenti pi gnus: vt ff. qui potiõ pig ha. l. interdum. ergo mul- to magis mulier præfer- tur habẽti pignus. nam si uincovincẽtem te &c. vt ff. de diuer. & temp. præ scrip. l. de accessionibus. Sed certe hoc arg. nõ sẽ per valet, sed fallit plerũ que: vt supra de nat. lib. auth. licet. Præterea hæc lex dicit eã præferri eis qui sunt vallati priuile- gio anterioris temporis. patet ergo quòd nõ log tur de conuentionalibus pignoribus: sed d iis quę per priuilegium tacitè à lege aliquibus conceduntur. Alij distinguunt inter pignus & hypothecã, vt in hypothecis præferat: in pignorib. creditori da tis non sic. Et aliter quan doque fit distinctio inter pignus & hypothecã: vt ff. in q̃bus cau. pig ta. cõ tra l. est differentia. & ff. de vsuca. non solum. §. fi tem. Sed nec hoc placet: quia quãum ad actionẽ hypothecariã & eius pri uilegiũ, nihil interest in ter pignus & hypothecã: vt instit. de ac. §. itẽ Ser uiana. Tu dic tertio secũ dum B. esse distinguẽdũ utrum sit hypotheca ex- pressa: & tunc nõ præfe ratur mulier. an tacita: & tũc præferatur. & est pro hoc ʒ. & iure dot. l. vbi. & ʒ. d lex pigno. da. ma. l. ij. & hæc litera, vt dixi. Lex eñ suum beneficiũ quã doq; priori creditori gra tia mulierum ademit, nõ proprium alicuius adime re curauit: quod iure communi & ex conuentione habeat. nam facilius talia iura specialia adimuntur, quam cõmunia: ut in auth. de non ali. §. quia verò verisimile. colla. ij. Præterea fiscus & mulier æquis passibus am bulant: vt ʒ. de priui. fis. l. ij. Sed priuatus qui primò de pignore conueni præfertur fisco: vt ff. eo. l. si pignus. & ʒ. eo. l. si fundum. ergo & mulieri. li- cet hoc arguin aliquo sit contra nostram distinctionẽ. Nã & priuatus habens tacitam hypothecã primò præfertur fisco: ut patet ex dicta l. si pignus. ergo videtur q̃ & mulieri. quod est falsum per hanc l. Sed dicas q̃ in aliquib. non ambulant paribus passibus. Item adhuc contra nostrã distinctionẽ est: quia mulier præfertur ei qui reficit nauem. Sed ille præ fertur creditori habenti expressam: ut in authen. quo iure. hic posita. & ff. e. l. interdum. ergo & mulier. Sed dico q̃ præfertur reficienti nauẽ, si prius ipsa contraxit dotẽ dando: ut ex corpore eiusdẽ auth. colligitur. & eodem modo præferatur habenti expressam, si est prior. Vel dic quòd p fertur ei qui dedit ad refectionem: nisi ille expresse ad illud dederat: ut arg. ʒ. de pign. authen. quod obtinet. Item pro nobis: quia cũ ex tempo re dationis dotis incipiat hypotheca: vt hic notaui, ergo priorib. expres sas habentib. non fit præiudicium. Sed nunquid mulier præfertur haben ti generaliem hypothecam in postea quæritis? quod videtur: quia sic est in fisco, qui præfertur: vt ff. de iure fisi. fi. si qui. Nam in priuis quæritis con stat q̃ non: ut ĩ. de remiss. pigno. l. si ignorante. Sed fortè contra est, cùm ille qui habet generalem hypothecam æquiparetur ei qui habet specia lẽ & expressam, ut ʒ. c. l. si generaliter. Item quæro, an hæc priuilegia dẽ tur in rebus soceri, si ipse recepit dotem, vel filius eius voluntate? R. si. fic: secus si fine voluntate. arg. ff. sol. mat. l. si cùm dotem. §. transgrediamur. Item an bona quæ acquirunt hæredes mariti etiam ex rebus quondam viri, sint obligata? Respon. non: vt arg. ff. de pign. l. Paulus. sed tantùm il la quæ habebat uir constante matrimonio. Sed argu. contra supra quæ res pigno. oblig. nos. l. fin. Item quæro an hoc idem priuilegium cõpetat mulieri quę iniustum uel immaturum bona fide contraxit matrimoniũ? Respon. Ioan. ita, cùm ei in personali actione detur priuilegium ut ff. de priui. credi. l. dabimus. §. si quis cùm tutor. & hoc priuilegium est ei dan-

Bona hęre dum mari ti non sunt obligata p dote.

dum, vt lex ista argumentatur: vt ʒ. eadem l. ibi, nos itaque, &c. Præterea quæ ratio est in ea q̃ rectè nupsit, eadẽ ratio in hac esse debet: vt scilicet alij rectè nubere possint: vt ff. de priui. cred. l. ij. Item ad hoc quod dicit eam sic præferri, adiunge authenti. quo iure, &c. quæ est de æquali. do. §. his consequens. & §. quia verò. col. vij. Accursius.

¶ *Mulier etiã ijs quorum pecunia res est empta aut refecta, præfertur: nisi militia empta esset, & hoc in scriptis probetur. h. d. Bald. uel sic: Mulier in dote præfertur ijs, quorũ pecunia res sunt emptæ uel refectę: non ijs quorum pecunia militia est empta. hoc dicit. Sali.*

QVo iure † † utitur & aduer- sus eos qui personali a priui legio muniuntur, ueluti quorum pecunia res emptę sunt, siue refectæ: nisi qui noua constĩ tutione sunt excepti: sicut qui e- mendæ militiæ b causa marito in scriptis mutuarunt.

† Nouel. 97. §. his ꝯsequens. & § seq.

† utatur.

a ¶ Quapropter. ʒ id est, quare.
b ¶ Datæ. ʒ nõ ergo in dote cõfessata nõ data vi detẽ habere locũ hęc lex. ADDITIO. Aduerta q̃ communiter seruatur contra istam glos. vt scili cet intelligamus idẽ esse in dote cõfessata. si tamẽ fit renuntiatum exceptio ni ñ numeratæ dotis: vel fit elapsum tempus. pro quo facit secundum Bar. hic, q̃d not. ʒ. de do cau. nõ nume. l. j. Nõ ergo ha bet mulier necesse ꝓbare numerationẽ, nisi quã do contra eã pœsit excĩ pi de nõ numerata dote. ꝓ quo facit glo. fin. in d. l. j. ʒ. de do. cau. &c.
c ¶ Legibus. ʒ ʒ. de rei vxo. actũ. & de iure dot. & de dot. promiss. & insti. de act. § fuerat.
d ¶ Antiquitas incœpit. ʒ dãdo in psonalibus.
e ¶ Amisit. ʒ paria eñ sunt: vt arg. ʒ. quando di. le. ce. l. cum vxori.
f ¶ Exceptis. ʒ damus priuilegium petẽdi dotẽ. ergo secundæ vxori con tra primã vel filios eius: sed nõ est ita. primã eñ & eius filios excipim⁹: vt cõtra eos secũdæ vxori nõ detur priuilegiũ: imò ipsis contra eam da: ur.
g ¶ Dedimus hypothecam. ʒ vt & ʒ. de rei vx. act. §. & vt plenius. & §. maneat. Accur.
h ¶ Vxori.] contra omnes alios creditores.
i ¶ Eis. ʒ scilicet filiis. & sic est cõtra ʒ. de priui. do. l. j. Solu. d alio priuilegio hic, quã ibi dicit. Vel il- la secundum antiquos de personali actione tãtum: hæc secundum moder nos de hypothecaria tantum. Vel dantur filiis, vt hic: non aliis extrancis hæredibus vt ibi, arg ff. solu. ma. l. etiam.
k ¶ Matre. ʒ ergo & ipsa mater si viueret præferretur secundæ vxori.
l ¶ Eorum. ʒ scilicet liberorum. Accursius.
m ¶ Ex tẽpore. ʒ imò non ex tempore, sed ex causa: vt ff. de priui. cre. l. priuilegia. quæ est contra. Sol. hoc speciale. Vel hoc quantũ ad hypothe cariam tantũ. Iré ad hoc quod hic dicit priorem præferri, &c. est sic ff de dam. infect. l. si finita. §. si ante hoc. Sed arg. cõtra ff. de sta. ho. l. Aretusa. & ff. de rebus dub. l. si fuerit. §. vlt. vbi prodest vltimo nasci. Item hoc verũ, nisi extent res secundæ vxoris. & sic lege authẽ. hic si quid ex rebus, &c. quæ est ex cor. vt exac. inst an. do. §. j. colla. vij.
n ¶ Ad dotem. ʒ & eius augmentum: vt in authent. de æqua. do. §. aliud. collatione vij. Accur.
o ¶ Suo tempori. ʒ imò & in donatione ante nuptias gaudere videtur eodem priuilegio. vt ʒ. de iure do. l. vbi. quæ est contra. Solu. bene datur hypothecaria, vt ibi sed non sic priuilegium, vt hic.
p ¶ Sed ne damnum. ʒ no. sic & ʒ. de cod. icil. l. ult. §. fi.
q ¶ Referimus. ʒ no. sic ʒ. de legi. & consti. l. leges & constitutiones.
r ¶ Vo iure.] vt præferatur prioribus.
s ¶ Personali. ʒ hoc verbum personali, non est in corpore authen. & male videtur posiũ: quia is ex cuius pecunia res reficitur, habet tacitam hypothecam: vt ff. i quibus cau. pig. ta. contra. l. j. aliter nihil faceret ad titulum illa lex. & ff. e. l. interdũ. & l. l. seq. Sed potest desendi vt habeat ad titulum illa lex. & ff. e. l. interdũ. & l. l. seq. Sed potest sibi satisfieri ex ea, habeat priui legium inter alias personales. Et idẽ videtur in eo cuius pecunia res est empta, quod sit obligata mutuanti per hãc authen. & sic est contra ʒ. de pig. l. quamuis. ij. Sed dic, si dedi ad hoc vt inde res ematur, tũc sit obliga ta, vel non. & tunc non: licet ex ea emeris rem: vt arg. contra de pig. l. fi. & authen. quod obtinet & ʒ. eo. l. licet. Accur.
t ¶ Militiæ. ʒ idẽ in fisco: vt ʒ. de priu. fis. quãuis. & in primipilo, & si sit po sterior fisc⁹: vt ʒ. ex q. cau. pig. ta. ʒ. l. ſatis. Idẽ in casu hui⁹ l. §. exceptis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Iquid. Actio competit. ℈ vtſ. de iure dot. in rebus.
b ¶ Alioqui. ℈ id eſt, ſi non ſuperſit de rebus.
c ¶ Ambæ. ℈ quia cum ambabus ſoluit matrimonium.
d ¶ Noua. ℈ ſcilicet authenticorum, ſcilicet hæc.
e ¶ Apertius.] quam per legem ꝯdicis, aſsiduis. Accur.

¶ DE IIS QVI IN priorum creditorum locum ſuccedunt.

Continuatio.

¶ *De iis q ſuo iure potiores ſunt, alias dictum eſt uideamus de iis qui alterius beneficio potiores cẽſentur. id eſt de iis qui inpriorum creditorum locum ſuccedunt Azo.*

† Nouel. 91. §. his igitur.

NOn. ℈ CASVS. Obligaui tibi ſundũ pro x. Titius tibi ſoluit pecuniã, & pignus recollegit: an fundus ſit ei obligatus, quæritur. Et reſpon. q nõ, neque ſuccedit in locũ primi creditoris: niſi ad hoc mihi mutuaſſet pecuniã, vt ex ea fundus liberaretur: & conuenieſſet vt fundus ſpecialiter eſſet ei obligatus. Viuian.

f ¶ Non omnimodo. ℈ intelligunt quidam iſtam legẽ q ſi extraneus dat de bitori vt ſoluat creditori priori, & ſic tria ſunt neceſſaria, vt ſtatim dicet. Vel dic log, q ſi extraneꝰ dat directo ipſi creditori: & ſic duo ſufficiũt vt euidenter dicit. Accur.

g ¶ Non acceſſiſſe. ℈ id eſt, nõ feciſſe pactum: vt idẽ pignus eſſet tibi obligatũ: & ſic poſt ſententia iſte ſupplicabat, quòd etiã aliud erat impedimẽtũ: vt ℈. vt lit. pẽd. l. ij. in fi. & l. fi. Et diſtingue hic, q aut ſecundus creditor offert priori aut extraneus aut ipſe debitor. Primo aũt caſu ſuccedit ſecũdus creditor loco primi, etiã ſine pacto: vt ℈. titur. l. j. & j. e. l. fi. & ff. qui po. in pig. ha. l. potior. §. fin. Secũdo caſu quãdo extraneus offert priori creditori, duo ſunt pacta neceſſaria, ad hoc vt in locum eius ſuccedat, ſcilicet quòd agat vt primi loco ſuccedat, & quòd ſit ei obligatum, vt hic, & ſ. d priuil fiſ. l. fi. cũ Tertio, ſcilicet q̃do ipſe debitor ſoluit, aut de ſuo, & tũc nulla eſt ſucceſsio, aut d aliena pecunia quã mutuam acceperit, & tũc vt ille creditor ſuccedat loco primi, tria ſunt neceſſaria. Primũ quod hic conueniat vt in locum primi ſuccedat, & quòd illa pecunia perueniat ad primum. Ité vt ad hoc detur, vt ex ea pignus liberetur. quibus tribus interuenientibus, ſuccedit loco primi vt poſsit vẽdere, vt ff. quæ res pig. ob. poſ. l. Ariſto. Item vt in ordine tẽporis præferat: iis, quibus ille præferebatur, vt ff. qui po. in pigno. ha. l. prior. §. a Titio &. §. ſi Titius. Idem in priuilegio perſonalium actionũ, vt ff. de ceſ. bo. l. ij. vel etiam ſine tanta ſolẽnitate in hoc priuilegio ſuccedit, ſi ſolũmodo pecunia peruenit, vt ff. de priui. cre. l. ſi ventri. §. fi. An autem eadẽ hypotheca in eſſentia ſit, quæ data fuit ſecundo, quę ſunt & primæ. Reſpon. non, ſed per omnia eſt ei ſimilis. prima enim ſolutione fuit ſubſtãta & hoc etiam dixi ff. quæ res pign. ob. poſ. l. Ariſto.

Creditori priori ſoluens an in eius locum ſuccedat.

IN AVTHEN. vtrexac. inſtan. do. §. his igitur. colla. vij. conſti. v.

¶ *Quod di ctũ eſt in l. aſsiduis, ut liberis an terioris matrimonij præferatur in dote ma terna, nouercæ ſuam dotem repetenti uel eius liberis uindicat ſibi locum ubi nihil ex dote ſecunda apparet. nam in apparẽti præfertur mulier cuius dos fuit. h. d. Sal.*

SI quid ex reb. ipſius dotis appareat, mulieri, cui & in rem actio cõpetit, [a] vel filius eius ſeruetur: aliocꝙ [b] ſiue ſuperſint ambæ [c] mulieres, ſiue defecerint, ſiue altera duntaxat extet: prior omni no ſeu quælibet ſoboles eius ſuperior habeatur: quod noua [d] conſtitutione factum eſt apertius. [e]

De iis qui in priorum credito rum locum ſuccedunt.

TITVLVS XIX.

¶ *Secundus creditor cuius pecunia peruenit ad priorem, non ſuccedit in hypotheca prioris creditoris. niſi actum ſit quod ſuccedat in ipſa. h. d. Bal. uel ſic: Extraneus cuius pecunia hypothecario creditori per de bitorem eſt ſoluta, in eius locum non ſuccedit: niſi ſub hoc pacto ei crediderit. Sal.*

Imp. Seuerus, & Antoninus AA. Marcellinæ. LEX I.

NOn omnimodo [f] ſuccedunt in locum hypothecarij creditoris, ij, quorum pecunia ad creditorẽ trãſit. ¶ Hoc enim tunc obſeruatur, cùm is qui pecuniam poſteà dat, ſub hoc pacto credat: vt idem pignus ei obligetur, & in locum eiꝰ ſuccedat. ¶ Quod cum in perſona tua factum non ſit (iudicatum eſt enim te pignora non accepiſſe) [g] fruſtra putas tibi auxilio opus eſſe conſtitutionis noſtræ ad eam rem pertinentis. PP. Idib. Iul. Pompeiano, & Auito Coſs.

¶ *Filius emancipatus ſoluẽs p patre eo pacto ut ſuccedat in hypotheca prioris creditoris, idẽ ius cõſequitur quod ille habebat: & poſteriorib. patris creditoribus anteferꝰtur. h. d. Bal. uel ſic: Filius ſoluens fiſco p patre ut in eius locũ ſuccedat, cõſequit ius pẽlationis & hypothecæ qd̃ habebat fiſcꝰ h. d. Sa.*

¶ Imp. Antoninus A. Felici. L. II.

CVm pro patre, in cuius pote ſtate nõ eras, [h] pecuniã fiſco

Creditor ſecundus, quandoq; contra priorem audiatur.

OVm. ℈ CASVS. Si filius emãcipatus pro patre debitore ſoluit fiſco hoc pacto vt in locũ & priuilegium fiſci ſuccederet an ſit potior aliis creditoribus quibus præferebatur fiſcus? Dicitur q̃ non. ſed ſi illi pignus diſtraxerunt: filio nõ potuerunt prẽiudicare. & hoc in ſecũda. Si vero p̃ cura: filij creditoribus alijs ſoluerit: vel ſi pecuniã pro recuperãdis pignoribus diſtractis dederit, eam repetet per cõdic. in debi. & hoc in tertia.

h ¶ Non eras. ℈ aliasq̃ tu ſolueres ipſe ſoluiſſe videꝰ, vt ff. de pig. act. l. debitor. §. j. Accur.

i ¶ Iure. ℈ id eſt, pacto, hoc in pactum dedũcto.

k ¶ Succeſsiſti.] per pactum, vt ſ. de priui. fiſ. l. fi. & l. ſi cum pecuniam.

l ¶ Tuo nomine. ℈ ſi eñ nomine debitoris ſoluiſſent, nõ poſſet repeti à creditoribus? R. id. quia licet debitori facere primi creditoris cõditionẽ deteriorẽ adiciendo ſecũde: vt ff. de ſepara. l. j. ſi pri. & facit ff. de diſtract. pig. l. ſi creditor. §. j. & ſ. de actio. & obligat. l. ſi à creditore. & ſ. de repud. hĕd. l. ſi paterna. & ff. de excep. rei vend. l. penul. & ſ. tũ. j. l. j. & pe. & fi.

OBligata. ℈ CASVS. Creditor ſi iure pignoris, hoc eſt pacto vel lege diſtraxerit: debitor poſt pecuniã emptori oferens, vel creditori debitum, pignus ab emptore non euincet.

d ¶ Rectè. ℈ ex pacto vel ex lege: ut inſtit. qui. alie. li. §. j. Quid autẽ ſi nõ rectè, puta ante tempus? Reſp. habet emptor exceptionem, niſi fibi ſatisfaciatur ff. de rei vend. l. emptor. etiã ſi ſciẽte debitore vẽdat, cum exceptio uẽditoris ad emptorẽ trãſierit: vt ff. cõi diui. l. in hoc iudiciũ. §. pen. & de exce. rei iudi. l. ſi ãte. § fin.

e ¶ Nõ pt. ℈ vt ff. de pig. l. ſi Titio. & l. creditori. & j. de diſtrac. pig. l. q̃ à creditore. & ſ. de repu. hĕ. l. iij. & ſ. de act. & obl. l. ſi ſolutũ. & ſ. qui po. in pig. ha. l. ſi generaliter. Sed fallit in caſibus in quibus audiſ debitor. etiã uendito pignore: vt ff. de pign. act. l. ſi cũ vẽderet. in pri. & ff. de diſtra, pig. l. ſi creditor. in prin. & §. illud.

QVotiens. ℈ CASVS. Secũdus creditor nõ ꝓtpedire quo minus prior creditor vẽdat pignus debitũ priori ñ offerat.

f ¶ Interpellare. ℈ à ſecundo creditore.

g ¶ Non põt. ℈ ſic j. de litig. l. j. niſi offerat, conſignet, & deponat: ut arg. j. debi. uen. pig. impe. l.

SI COMMVNIS RES PIGNORI data ſit.

TITVLVS XXI.

¶ *Frater unius non pot obligare alterius fratris portionem, ſed ſuam, ppriam ſic. h. d. Bal. uel ſic, Communionem habens in re, ſuam partẽ poteſt obligare nõ ſocy. h. d. Sal.*

¶ Imp. Antoninus A. Venuſto. L. Vnica

FRater [i] veſter ſicut vobis inuitis portionem vobis competẽtem obligare nõ potuit, [k] ita ſuam dando, [l] obligationem creditori quæ ſiuit. vnde intelligitis cõtractũ eius nullum præiudiciũ dominio veſtro facere potuiſſe. Accepta. iij. Kal. Decemb. Meſſala & Sabino Coſs.

De prætorio pignore: & vt in actionibus debitorũ miſsio prætorij pignoris proceda.

TITVLVS XXII.

¶ *Pignus cadit nõ ſolũ in reb. corporalib. ſed etiã in nominibus debitorum. h. d. Bald.*

FRater, ℈ CASVS. An frater habens rem communẽ cum fratre obligare poſsit, quæritur. Et reſpondetur q̃ non, niſi pro ſua partẽ.

h ¶ Non potuit. ℈ vt & ſ. communi diui. l. ſi probatum.

i ¶ Dando. ℈ ſ pignus ante litem conteſtatam.

k ¶ Quæſuit. ℈ ut & ſ. communia utriuſ. iud. l. ſi fratres.

lo. l. j. Vel niſi hoc agat creditor quando uendit, vt debitori liceat offerre: vt ff. de pig. act. l. ſi cum uenderet. in prin.

a ¶ Tibi. ℈ ſecundo creditori.

b ¶ Poſſeſſori.] priori creditori.

c ¶ Obtuleris. ℈ imò non videtur neceſſe aliquid offerri: quia propter datione in ſolutũ deſiit eſſe debitum. Sed certè nõ eſt ita: quia ſic ſua diligentia ei noceret, q̃d eſſe nõ deberet. ff. de ſepara. l. debitor. & ad hoc ff. qui potior. in pign. l. vj. in prine. Vel dic q̃ non uidet receſsiſſe ab obligatione prima ſi reuocabilis eſſet datio: ut ff. de ſolut. l. ſi qs aliũ. Sed quomodo ſecũdus audiſ ꝓ primum, vel offerẽdo vel ullo modo: cũ primus ſibi in pignore puideritꝰ R. id. quia licet debitori facere primi creditoris cõditionẽ deteriorẽ adiciendo ſecũde: vt ff. de ſepara. l. j. ſi pri. & facit ff. de diſtract. pig. l. ſi creditor. §. j. & ſ. de actio. & obligat. l. ſi à creditore. & ſ. de repud. hĕd. l. ſi paterna. & ff. de excep. rei vend. l. penul. & ſ. tũ. j. l. j. & pe. & fi.

OBligata. ℈ CASVS. Creditor ſi iure pignoris, hoc eſt pacto vel lege diſtraxerit: debitor poſt pecuniã emptori oferens, vel creditori debitum, pignus ab emptore non euincet. S. xvj. Kalẽ. Ianuar. AA. Coſs.

d ¶ Rectè. ℈ ex pacto vel ex lege: ut inſtit. qui. alie. li. §. j. Quid autẽ ſi nõ rectè, puta ante tempus? Reſp. habet emptor exceptionem, niſi fibi ſatisfaciatur ff. de rei vend. l. emptor. etiã ſi ſciẽte debitore vẽdat, cum exceptio uẽditoris ad emptorẽ trãſierit: vt ff. cõi diui. l. in hoc iudiciũ. §. pen. & de exce. rei iudi. l. ſi ãte. § fin.

e ¶ Nõ pt. ℈ vt ff. de pig. l. ſi Titio. & l. creditori. & j. de diſtrac. pig. l. q̃ à creditore. & ſ. de repu. hĕ. l. iij. & ſ. de act. & obl. l. ſi ſolutũ. & ſ. qui po. in pig. ha. l. ſi generaliter. Sed fallit in caſibus in quibus audiſ debitor. etiã uendito pignore: vt ff. de pign. act. l. ſi cũ vẽderet. in pri. & ff. de diſtra, pig. l. ſi creditor. in prin. & §. illud.

QVotiens. ℈ CASVS. Secũdus creditor nõ ꝓtpedire quo minus prior creditor vẽdat pignus debitũ priori ñ offerat.

f ¶ Interpellare. ℈ à ſecundo creditore.

g ¶ Non põt. ℈ ſic j. de litig. l. j. niſi offerat, conſignet, & deponat: ut arg. j. debi. uen. pig. impe. l.

SI COMMVNIS RES PIGNORI data ſit.

CASVS. An frater habens rem communẽ cum fratre obligare poſsit, quæritur. Et reſpondetur q̃ non, niſi pro ſua partẽ.

h ¶ Non potuit. ℈ vt & ſ. communi diui. l. ſi probatum.

i ¶ Dando. ℈ ſ pignus ante litem conteſtatam.

k ¶ Quæſuit. ℈ ut & ſ. communia utriuſ. iud. l. ſi fratres.

l ¶ Præiudicium. ℈ nullum fiſcus tamen alienat inſolidum ratione partis: ut ℈. de communi re alie. l. ij. & j. de vend. rerum fiſ. com. cum. priua. l. j. lib. x. ergo multo magis obligare poteſt.

¶ DE PRAETORIO PIGNORE: &c.

Continuatio.

¶ *Dicunt quidam q̃ prætorium eſt quod datur a iudice quocũq; ordinario. Iudiciale, quod a delegato. uel dic ut diximus ſ. q. pot. in pig. hæb. l. ij. & in pluribus differt a conuẽtionali: ut diximus j. l. proxi. & ff. de pigno. acti. li. Accur. Et continua ſic ad præcedẽtia: Qualiter per conuentionem pignus conſtituatur, dictũ eſt, uideamus qualiter cõſtituatur per Imperatorem, uel per iudicem: & quo ordine. & quis ſit effectus. Azo.*

SIp. etorium. ℈ CASVS. Debitore citato & nõ comparente, an dẽat creditor mitti in bonorã poſſeſſ. eius. p mẽſura debiti declarati, quæritur. Et dicitur q̃ ſic: nõ ſolũ i poſſeſſ. rerũ immobiliũ vel ſe mouentium, ſed etiam nominum.

m ¶ Dandum. ℈ per interlocutoriam vel definitiuam ſententiam.

n ¶ Se mouentibus. ℈ ſecundũ ordinẽ quem habes ff. de re iud. l. a diuo.

o ¶ Hoc eis.] iudicibus.

p ¶ Decernere. ℈ ſed qualiter fit miſsio in omnibus? R. ñ quia vocato nomine & citatione debitũ, coram iudice iubebit iudex id eſſe pignori, ſicut & alias habet creditor vtile contra debitorem ex ſola conuentione: ita hic ex quaſi miſsione datur hypothecaria: ut ff. de re iud. l. à diuo Pio. §. ſic quoque. & §. ſed utrum. & §. item quid dicemus.

† ab ea.

† humanũ nos eſſe re ſpeximus.

VEteris. ℈ CASVS. Duplex eſt ius pignoris ꝓtorium, & conuentionale. prætoriũ eſt quod a iudice conſtituitur, qñ mittit aliquem in poſſ. alicuius rei. Cõuentionale eſt quod conſtitutum eſt ex conuentione. ſicut ergo creditor qui habet pignus conuentionale poteſt illud recuperare a quolibet poſsidente, ſi illud amittit: ita ille qui habet prætorium. Viuian.

† Deeſt aliis.

† rei.

q ¶ Prætorium. ℈ ut in damno infecto & legato relicto ſub cõditione vel in diem, cùm nulla præceſsit ſententia. alioquin erit iudiciale: vel vtrumque iudiciale a iudice dici poteſt. Azo.

Pignus ꝓtorij iudiciale dici poteſt.

r ¶ Siue non. ℈ ſed alterius. Et no. hic differẽtias inter prætorium pignus & conuentionale: ut no. ff. de pig. act. l. j. Item no. ex hac l. culpam non puniri. Item no. ne quid amarum, &c.

¶ SI IN CAVSA IVDICATI PIGNVS CAPTVM SIT.

¶ *Qualiter capiatur ſ. tit. proxi. dixit, nũc qualiter diſtrahatur, &c.*

Res

RES. ¶ CASVS. Debitore eõuento & cõdemnato, iudex qui condẽnauit, reo nõ satisfaciẽte iudicatis, præcipiet pignus vẽdi: cuius pos. actor fuerat missus per cõtumaciã debitoris ci rati non comparentis: quia eadem est authoritas iudicialis pignoris & conuentionalis. vnde sicut conuentionale ex partium cõuentione distrahi potest: sic iudiciale auctoritate iudicis. Vivianus.

a ¶ Cui ius.] est autem ius ordinariis iudicibus: vt ff. de re iu. l. à diuo.

b ¶ Referiptum est.] olim post duos mẽses hodie post quatuor à tẽpore captionis cõputãdos: vt ff. d re iudica. l. debitoribus. & supra, de vsuris rei iudi. l. fi.

c ¶ Authoritas.] adimpleta: vt ff. de pig. actio. l. non est mirũ. & appellat hic iustam obligationẽ. lex conuentione. Accur.

CVm. ¶ CASVS. Authoritate eius iudicis qui reũ condemnauit, debet res in quã missus est actor, distrahi: & si emptor non inueniatur, vel inuitus neque iustum offerat pretium: dabitur actori facultas plus offerat quã alius in solutum.

d ¶ Ita decreuit.] Nota per quẽ fieri debeat vẽditio: vt hic: & ff. de exec. rei iudi. l. ij. & ff. de euic. l. si pignori. & ff. l. proxi.

e ¶ Per eum.] scilicet petitorem.

f ¶ Is.] victor.

g ¶ Iudicatus.] id est condemnatus.

h ¶ Emere debet.] Sed & adhici ei posse dicũ: vt ff. d re iudica. l. à diuo, §. si post. & ff. l. j. px. & facit ad l. iſtam. ff. de lega. iij. l. nõ dubium. §. fi. Accur.

N causa.] ¶ CASVS. Si debitorem tuum cõuenisti, & condemnari fecisti: & in possessionem alicuius rei suæ missus fueris: an potius distrahi debeat, quam iure dominij possidere debes, quæritur? & dicitur quo sic. & si calliditate rei emptor non inueniatur, dabitur creditori in solutum.

i ¶ Addici solet.] facit ff. de iure do. impe. l. finali. & ff. de exec. rei iudi. lege, ordo. & ff. de re iudi. a diuo. §. si post. & no. ff. ijs qui bo. ce. pos. l. Legis.

¶ SI PIGNVS pignori datum sit.

Nõ solum à dominis, sed etiam à non dominis res obligantur: puta ab ijs quibus sunt obligatæ: & ideo de his ponit Azo.

ETiam id.] ¶ CASVS. Si fundum tuum mihi obligastinan eundem alij obligare possum, quæritur, & dicitur quod sic. & quãdiu mihi res hypotheca est, tandiu secũdo creditori obligata tenebitur, ut tibi ab alijs actio detur. & hoc in prima. Si verò tantum vsumfructum mihi obligasti: & ego alij fundum obligaui, & ille vendiderit: an tibi præiudicauit si non interceſſit tua voluntas? & dicitur quod non. & hoc in secunda. Si verò posse, fundi non vsumfructum mihi obligasti. & eam iure pignoris vendidi, & de pretio fuit mihi satisfactum: non retractabitur venditio. Vel pone casum aliter hoc modo. Si lege uel pacto creditor pignus vendat: an si debitum offeras, possis recuperare? certum est quod non. Si ergo patet tuus fundum obligauit, neque creditor adhuc distraxit, licet alij obligauit: soluto à te debito poteris fundum recuperare.

¶ Imp. Antoninus A. Gabinio. LEX I.

RES ob causam iudicati † datas, eius iussu, cui ius a iubendi fuit, pignoris iure teneri, ac distrahi posse sæpè rescriptum best. Nã in vicẽ iustæ obligationis succedit ex causa cõtractus auctoritas ciuibus. PP. v. Kal. Aug. Romę Antonino A. iiij. & Balbino Coſs.

¶ *Pignus prætorium debet uendi cum iudicis auctoritate: non cum auctoritate creditoris in possessionem missi. hoc dicit. Bal. Vel sic: Per iudicis officiũ uenundatur pignus in causam iudicati captum, & ad licitandum creditor qui pignus cepit admittitur. Sali.*

¶ Imp. Alexan. A. Valeriano. L. II.

CVm in causa iudicati aliqua res pignori capitur, per officium eius, q ita decreuit, d venũdari solet, nõ per cũ, e qui iudicatum fieri postulauit. Et si alio emptore nõ existẽte, vel existẽte qui dem, sed nõ † dignum pretiũ offerente, is f cui iudicatus g satis nõ fecit, ad licitationem secũdũ constituta fuerit admissus: cuiuslibet alterius vice ex officio emere h debet. PP. vj. Kalẽd. Maij, Maximo ij. & Aeliano Coſs.

¶ *Cum reperitur emptor, debet res in causa iudicati accepta uendi. Et si non reperitur, potest ex secundo decreto adiudicari creditori. hoc dicit. Baldus.*

¶ Imp. Gordia. A. Antigono. L. III.

INcausa iudicati pignora ex auctoritate præsidis capta, potius distrahi, quàm iure dominij possideri consueuerunt. si tamen per calliditatem condemnati emptor inueniri non potest, tunc auctoritate principis dominium creditori addici solet. i PP. idib. Augusti. Gordia. A. & Auiola Coſs.

Si pignus pignori datum sit.

TITVLVS XXIIII.

¶ *Hæc est. l. not. Pignus pignori dari potest: & sic constat in ius usufructus, si tãdiu durat secundum pignus donec resoluatur primum: quia resoluto iure priori, resoluitur ius successoris. Et si habẽs pignori possessionem, uendit proprietatem, non tenet uenditio: quia nomine possessionis ipsa res possessa significat. Bald. uel sic: Pignus potest alteri per creditorẽ obligari, & habens usumfructũ tantum pignoris non potest proprietatẽ obligare, neque alienare: secus, si proprietatẽ habeat. b.d. Salicetus.*

¶ Imp. Gordianus A. Lamponi, & aliis.

LEX I.

¶ Placuit.] & fructus prędij obligati: v. §. in quibus causis. pig. contra l. quamuis. & fœtus gregis: vt ff. de pigno. l. grege. in princ. Sed in parte distinguetur an concepit apud creditorem uel debi orem: & tunc obtinet quod hic dicitur. & ff. de pignorati. action. si conuenerit. ij. §. si fundus. in fi. §. an apud emptorem siue aliquem extraneum à quo eius creditor emit ancillam: sed apud eum partus remansit, & tunc non: vt ff. de pigno. l. Paulus. §. si mancipia.

CVm pignoris. ¶ CASVS. Si mãcipium mihi obligasti pro decem, & ex operis suis lucratus fuero viginti: illa computabuntur in vsuras, & sortem minuent: & si aliquid residuũ fuerit de debito, illud solues, & mancipiũ recuperabis.

a ¶ Computatis.] vt §. de pign. l. si dominium. & ff. in qui. cau. pig. ta. prætra. l. cum debitor. & j. tit. iiij. l. j. Accur.

b ¶ In sortem.] scilicet computatis.

c ¶ Deponentibus.] vt & §. de pig. l. creditor. & §. qui pot. in pig. hab. l. j. & j. de lui. pi. l. fi. & ff. distra. pig. l. si priusquam.

¶ DE REMISSIONE PIGNORIS.

¶ *Viso qualiter pignus tollatur: nunc annectit qualiter dissoluat. Azo.*

SIte.] ¶ CASVS. Obligasti mihi seruum: me sciẽte & nõ contradicente eum manumisisti, & diu in libertate stetit: an videar pignoris obliga. remisisse, & per hoc seruum iure manumissum, quæritur. & dicitur quòd sic. neque ab hærede meo reuocabitur in seruitutem.

d ¶ Ex consensu.] scilicet tacito fauore libertatis. sic & fauore fisci: vt j. e. si hypothecas. & sic nõ ob. ff. qui. mo. pig. vel hypotheca sol. l. licut. §. non videtur. quæ est contra. Vel ideo est hic: quia nõ aliter posset manumittere. secus in venditione. Si autẽ ex expresse cõsensisset: constat q tenet liberatas: vt §. de ser. pig. da ma. l. si vt proponis.

e ¶ Creditricis.] aliàs est debitoris. & sic facit §. de ser. pig. da ma. l. fi cre ditoribus. & alias creditricis. & tunc est plana.

I probaueris.] ¶ CASVS. Fundum mihi obligasti, & me sciente & nõ contradicente eum distraxisti: ius pignoris videor remisisse: & me agẽte per exceptionẽ repelles: quia pignus consensu dissoluitur & cõtrahitur.

f ¶ Sciente.] sic ff. de do. inter virum & vxo. l. si seruus communis. in fi. & ff. de acqui. posſ. clam. & ff. d excep. doli. l. apud Celsum. §. quæsitum. Accursius.

g ¶ Exceptione.] facti siue intẽtionis. nam actio ipso iure est sublata vt ff. de pac. l. si tibi. §. d pignore. & hic in fi. Vel distinguitur an ea sciente & nõ cõtradicente vẽdatur pignus, an hypotheca. In primo casu, tollitur per exceptionem. In secundo ipso iure. Et dicas hic vt diximus §. de pigno. l. maior.

h ¶ Dissoluitur.] vt & ff. de pig. ac. l. j. & §. quæ res pig. ob. posſ. l. ij. Accursius.

Ignorante.] ¶ CASVS. Debitor tuus qui tibi omnia bona sua obligauit, postea cum fisco contraxit: quominus potior fis, tibi præiudicare non poterit. Vivianus.

i ¶ Non læsit.] vt si qui po. in pign. ha. l. q pignus. & l. fin. in princ. & §. qui pot. in pign. ha. l. si fundum. quod videtur verum in quæsitus antea, non quæ post obligationem facta fuit: vt ff. de iure fisc. l. fi in q. Sed si prior creditor patitur pignus alij obligari, an prorsus sunum ius perimatur, an vero sit loco secũdi? Dicit H. tolli arg. ff. qui pot. in pigno. hab. l. Claudi⁹. Sed tu dic non tolli: vt ff. qui pot. in pign. hab. creditor. §. si tecum. Accur.

CVm te.] ¶ CASVS. Si debitor rem quam Titio pignori dedit, eo sciente & non cõtradicente mihi vendidit: videtur remissus pignoris, nisi nouus cõsensus posterius interueniſſet. quo mediante de nouo esset constituta pig. oblig. neque per hypothe. vendicare potest. ¶ Non potest.] ne scilicet. Accur.

l ¶ Vendicari.] à creditore.

DEbitum.] ¶ CASVS. Debebas mihi x. & pignus obligastis: compulisti me per metum remittere mihi debitum & pignus, & fic nil efficacium an usdear remisisse quominus debitum petã, & pignus pro sequar per hypothe. quæritur. Et dicitur q non.

m ¶ Inutiliter.] fortè dolo seu metu. quo casu non tenet remissio de iure cõi. secus si de iure speciali non teneret: ut interuiũ & vxo. vt in contrariũ ut ff. quib. mo. pig. uel hypo. sol. l. j. §. j. Vel dic apertius hic neutrũ potest. per se sic remitti. l. per dolum. ibi aũt per se potest remitti inter cõiuges: vt §. ad Velle. l. etiam. vel aliter, vt ibi. Accur.

m ¶ Inuiliter.] à furio so, vel pupillo sine tutoris authoritate: vel a maiore & sanæ mentis, dolo vel metu.

n ¶ Vendicare.] vt ff. qđ me. caũ. l. illud. & dic hic vt §. de pig. l. maior.

SIeo.] ¶ CASVS. Obligasti mihi primo fundum, postea alij: & cõuenit vt distraherem, petij pecuniam suã die, & non soluta feci præcõizari vt si aliqs habens ius in eo, veniret. secũdus creditor certioratus non venit: an videatur pign. obligationem remisisse, quæritur? Et dicitur quod sic. Vivianus.

o ¶ Distrahebatur.] a quodam de creditoribus posterioribus: & fic erat pignus cõuentionale. Vel a iudice eorum instantia. Accursius.

p ¶ Programmate.] id est, scriptura publice proposita, vel per prouincias directa, cum essent absentes.

q ¶ Præsentes.] Sic q edictum potuerit ad eos pertinere. Quidam tamẽ dicũt ꝑsentes in diocœsi vel prouincia: vt extra si vel prouincia: vt extra qui ma. accu. nõ posſ. c. fi. §. de bo. autho. iud. posſ. l. fi. Vel dic hoc dimitti iudicis arbitrio. Et an liget non subditos, vide hic Ioan. Fabrum in suo breuiario.

r ¶ Amisisse.] videretur ergo cogi agere: & sic est cõtra §. vt nemo in fi. Sed dic, non cogitur: sed si non agat, amittit ius suũ, & prætor postea denegat ei ius. sic & §. de inge. ma. l. diffamari. & ff. qui. ex causa. l. sed & si per prætorem. §. ait prætor. & j. qui accu. non posſ. si ea. & ff. de bo. autho. iudi. posſ. l. si seruus.

CReditricem.] ¶ CASVS. Debebas. mihi decem sub pignore, cõfectum est instrumentum super pignore, reddidi tibi cautionẽ, an videar debitum remisisse, quæritur? Et dicitur quod sic.

¶ Impp. Diocletian. & Maximian. AA. Annoso & Antonino. L. II.

CVm pignoris titulo mancipia vos obligasse ꝑ mutuã quã accepistis, pecunia ꝑpo natis: horum mãcipiorum operis quas creditor accepit, vel quas ꝑ cipere potuit, in vsuras computatis, a & post in sortem: b extenuato debito, residuum offerentibus, vel si non accipiat, consignatum deponentibus, c mancipia vobis præses prouincię restitui iubebit. S. v. Kalen. Ianuar. AA. Coſs.

De remissione pignoris.

TITVLVS XXVI.

¶ *Fauore libertatis scientia absque cõtradictione habetur pro cõsensu. h. dicit Bal. uel sic: Præsentia creditoris non contradicentis tẽpore manumissionis, inducit remissionem pignoris. h. d. Bar. & Sali.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Procilo. L. I.

SIte manumissum, & in libertate moratum, sciente ea, cui pignoris nomine obligatus diceris, præsidi probaueris: ex consensu d † creditricis e remissam pignoris obligationem apparebit, & per hoc iure te manumissum, nec ab hærede creditricis in seruitutẽ peti posse, certum est. PP. xij. kal. Maij, Antonino A. ij. & Geta ij. Coſs.

¶ *Creditor q cõsentit debitori alienãti pignoris ius perdit. hoc d. Bal. uel sic: Præsentia tẽpore uẽditionis pignoris, & remissionem inducit. secus, si ignorauit. h. d. Bar. & Sal.*

¶ Iidem AA. Materno. L. II.

SI probaueris te fundum mercatum, possessionemque eius tibi traditam sciente f & consentiente ea, quæ † sibi eum à uenditore obligatum dicit, exceptione g † eam † remouebis. Nam obligatio pignoris, consensu & contrahitur, & dissoluitur. h PP. ij. id. Febr. Antonino A. iij. & Geta iij. Coſs.

¶ *Prior creditor habens hypothecam etiã generalem præfertur fisco posſea contrahẽti. h. d. secundum But.*

¶ Imp. Alexander A. Tauro. L. III.

STe manumissum, & in libertate moratum, sciente ea, cui pignoris nomine obligatus diceris, præsidi probaueris: ex consensu d † creditricis e remissam pignoris obligationem apparebit, & per hoc iure te manumissum, nec ab hærede creditricis in seruitutẽ peti posse, certum est. PP. xij. kal. Maij, Antonino A. ij. & Geta ij. Coſs.

¶ *Creditor q cõsentit debitori alienãti pignoris ius perdit. hoc d. Bal. uel sic: Præsentia tẽpore uẽditionis pignoris, & remissionem inducit. secus, si ignorauit. h. d. Bar. & Sal.*

¶ Iidem AA. Materno. L. II.

SI probaueris te fundum mercatum, possessionemque eius tibi traditam sciente f & consentiente ea, quæ † sibi eum à uenditore obligatum dicit, exceptione g † eam † remouebis. Nam obligatio pignoris, consensu & contrahitur, & dissoluitur. h PP. ij. id. Febr. Antonino A. iij. & Geta iij. Coſs.

¶ *Prior creditor habens hypothecam etiã generalem præfertur fisco posſea contrahẽti. h. d. secundum But.*

¶ Imp. Alexander A. Tauro. L. III.

SI ignorãte, vel inuito te, debitor tuus, q uniuersa bona sua ob pecuniã debitã tibi obligauerat, etsi cũ republica postea contraxit, ius tuum non lædit. i PP. iij. id. April. Albino, & Maximo Coſs.

¶ *Sciens & consentiẽs alienationi rei pignoratæ, ius pignoris perdit: nisi denuò se obligarit. h. d. Bal. uel sic: Si creditor exposſe cõsentiat uenditioni pignoris facta a debitore. intelligit tũc pignus remisisse. h. d. S.*

¶ Imp. Gordianus A. Aquilino. L. IIII.

CVm te à debitore mercatum proponas eam rem quæ alij pignerata erat; si sciente eo, ac pignus suũ remittẽte, eam mercatus es; cum eius cõsensu nexus pignoris euanuerit, si nõ noua volũtas intercesserit, quę denuò obligationẽ pignoris constitueret, ea res velut obstricta nõ potest k vindicari. PP. xj. kal. Maij. Gordiano A. & Auiola Coſs.

¶ *Si principale inutile: ergo & accessorium. hoc dicit. Vel sic: Inutilis remissio pignoris, ius pignoris nõ extinguit. hoc dicit. secundum Burrigarium.*

¶ Idem A. Asclepiadi. L. V.

DEbitum, cuius meminisſti, quod per pacti cõuentionẽ inutiliter m factã remisisti, etiam nunc petere nõ vetaris, & vsitato more pignora vindicare. n PP. vj. id. Septembr. Gordiano A. ij. & Pompeiano Coſs.

¶ *Qui non comparet in termino, re nõ integra posſt terminum non auditur. h. d. Bal. Vel sic: Creditor negligens intra tempus statutum a iudice, uidetur iuri hypothecarum renuntiasse. h. d. Sal.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Argio. LEX. VI.

SIeo tempore, quo prædiũ distrahebatur, o ꝑgrãmate p admoniti creditores cũ ꝑsẽtes ¶ essent ius suum executi non sunt: possunt videri obligationem pignoris † amisisse. r PP. iij. id. Feb. Maximo ij. & Aquilino Coſs.

¶ *Qui reddit chirographum creditori, ius pignoris amittit. h. d. Bald.*

¶ Iidem AA. Paulino. LEX VII.

CReditricem † patrui tui sub obligatione fundi, q per chirographũ nexus pignori fuerat, creditor patitur pignus alij obligari, an prorsus sunum ius perimatur, an vero sit loco secũdi? Dicit H. tolli arg. ff. qui pot. in pigno. hab. l. Claudi⁹. Sed tu dic non tolli: vt ff. qui pot. in pign. hab. creditor. §. si tecum. Accur.

CVm te.] ¶ CASVS. Si debitor rem quam Titio pignori dedit, eo sciente & non cõtradicente mihi vendidit: videtur remissus pignoris, nisi nouus cõsensus posterius interueniſſet. quo mediante de nouo esset constituta pig. oblig. neque per hypothe. vendicare potest. ¶ Non potest.] ne scilicet. Accur.

l ¶ Vendicari.] à creditore.

DEbitum.] ¶ CASVS. Debebas mihi x. & pignus obligastis: compulisti me per metum remittere mihi debitum & pignus, & fic nil efficacium an usdear remisisse quominus debitum petã, & pignus pro sequar per hypothe. quæritur. Et dicitur q non.

m ¶ Inutiliter.] fortè dolo seu metu. quo casu non tenet remissio de iure cõi. secus si de iure speciali non teneret: ut interuiũ & vxo. vt in contrariũ ut ff. quib. mo. pig. uel hypo. sol. l. j. §. j. Vel dic apertius hic neutrũ potest. per se sic remitti. l. per dolum. ibi aũt per se potest remitti inter cõiuges: vt §. ad Velle. l. etiam. vel aliter, vt ibi. Accur.

m ¶ Inuiliter.] à furio so, vel pupillo sine tutoris authoritate: vel a maiore & sanæ mentis, dolo vel metu.

n ¶ Vendicare.] vt ff. qđ me. caũ. l. illud. & dic hic vt §. de pig. l. maior.

SIeo.] ¶ CASVS. Obligasti mihi primo fundum, postea alij: & cõuenit vt distraherem, petij pecuniam suã die, & non soluta feci præcõizari vt si aliqs habens ius in eo, veniret. secũdus creditor certioratus non venit: an videatur pign. obligationem remisisse, quæritur? Et dicitur quod sic. Vivianus.

o ¶ Distrahebatur.] a quodam de creditoribus posterioribus: & fic erat pignus cõuentionale. Vel a iudice eorum instantia. Accursius.

p ¶ Programmate.] id est, scriptura publice proposita, vel per prouincias directa, cum essent absentes.

q ¶ Præsentes.] Sic q edictum potuerit ad eos pertinere. Quidam tamẽ dicũt ꝑsentes in diocœsi vel prouincia: vt extra si vel prouincia: vt extra qui ma. accu. nõ posſ. c. fi. §. de bo. autho. iud. posſ. l. fi. Vel dic hoc dimitti iudicis arbitrio. Et an liget non subditos, vide hic Ioan. Fabrum in suo breuiario.

r ¶ Amisisse.] videretur ergo cogi agere: & sic est cõtra §. vt nemo in fi. Sed dic, non cogitur: sed si non agat, amittit ius suũ, & prætor postea denegat ei ius. sic & §. de inge. ma. l. diffamari. & ff. qui. ex causa. l. sed & si per prætorem. §. ait prætor. & j. qui accu. non posſ. si ea. & ff. de bo. autho. iudi. posſ. l. si seruus.

CReditricem.] ¶ CASVS. Debebas. mihi decem sub pignore, cõfectum est instrumentum super pignore, reddidi tibi cautionẽ, an videar debitum remisisse, quæritur? Et dicitur quod sic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pignore reddito non videtur remitti debitum.

† Deest in aliis. † remisisse.

† Germano.al. Germanæ.

Consentit qui tacet.

a ¶ Manifestū est. ʒ vt ff. de pact. l. Labeo. & ʃ. de solu. l. pecunię. & ff. de do. cau. mor. l. mortis causa capimus. §. Titia. & facit ʃ. de donati. l. j. nō sic ecōtra vt si reddito pignore videatur remitti debitū: vt not. d. l. Labeo. Accursius. ADDITIO. Et est ratio diuersitatis inter chirographum siue instrumentū, & pignus: quia in redditione chirographi siue in ſtrumenti, nulla potest esse alia cōmoditas, nisi remissionis, & quod liberet eum: sed redditione pignoris secꝰ. Ex quo dicit Bartol. in dicta lege Labeo. §. sed etiam tatitè. quod si redditio ſtrumēti contineret aliam vtilitatem, nō induceretur remissio debiti. Exemplū: Cum litigares de re empta, dedi tibi instrumentum venditionis factę p me, in quo continebatur quod mihi promiseras pretium: certè nō sequitur liberatio à debito. habuit enim aliam commoditatem redditio. scilicet vt illo instrumento vtereris in causa. & hoc innuit secūdum eum tex. cum glo. in l. post quam. in fi. ff. de pact.

I hypothecas. ʒ CASVS. Debebas mihi x. & fisco: obligasti mihi & eidem fisco fundum: fiscus me sciente & non contradicente fundum distraxit. an videar act. hypothe. remisisse, quærit. Dicitur quòd sic.

b ¶ Creditores. ʒ qui erant priores fisco.

c ¶ Silentio. ʒ hoc silētium inducit consensum fauore fisci: vt in liberta te: vt & §. eo. l. j. alias contra videtur: vt ff. qui. mo. pign. vel hypothe. fol. l. fi cut. §. videtur.

d ¶ Fides.] scilicet ex quo est cōtractus factus, non debet retractari: vt §. de quadri. præscrip. l. bona à Zenone. & arg. habes. ff. cōmuni diui. l. Sabinus. & ff. ad municip. l. j. & ff. de mor. infer. l. si prius. Accursius.

C Vm ex. ʒ CASVS Mandasti mihi vt creditori tuo soluerem, & mancipia creditori obligata liberarem. soluisque hoc egi vt mihi esset pignorata, sed tibi tradidi: an videar remisisse pignus, quæritur. Et dicitur quòd sic, & agam mandati tam pro sorte quàm pro vsuris.

e ¶ Mādati. ʒ vel quia tibi mandauit tantùm vt solucres. Vel quia fideiussisti pro eo.

f ¶ In vsuris.] vt & ff. mand. l. si vero. §. mihi mandaueris.

g ¶ Hac mente. ʒ idem si quacunque mente: si tamen haberet, posset retinere: vt ff. qui. mo. pig. vel hypo. fol. l. j.

† Concor. gl. ij. circa me. in c. cū veniſſet. ex tra detesti.

h ¶ Non potest. ʒ r nota regulam: vt ff. de solutio. qui res. §. areā. & de verborum obligatio. inter ſtipulationem. §. facram. quæ fallit §. de nō numera. pecu. authen. contra qui propriam. & §. si aduersus transl. j. & ij. & ff. si ex noxa cau. agatur. l. ij. in fin.

i ¶ Es pignoris. Obligationem.] vt & §. de pigno. l. qui debitorem. & ʃ. tit. ii. l. si debitor. & §. de do. inter virum & vxo. l. si quidem. & §. de precā. l. j & ff. de ali. iudi. mutan. causa facta. l. j.

Solito. ʒ CASVS. Si cōsentiente creditore pignus distrahatur, & postea idem legati causa vel simili peruenerit in debitorem, an in pristinam recidet obligationem, quæritur. Dicunt quidā quòd sic: quia debitor obligauit mihi bona sua tam præsentia quā futura: vnde cum hęres eęat futura, &c. Imperator dicit cōtra quòd non recidat cū creditor videatur remisisse. Viuianus.

k ¶ Futurarum. ʒ quia obligauit omnia bona præsentia & futura: vt & §, quę res pig. obli. posl. l. fi,

l ¶ Indignum esse. ʒ imo videtur dignum vt in obligationē reincidat: vt ff. quibus mod. pig. vel hypo. sol. sicut. §. superuacuum. quæ est contra. ibi de æquitate. Vel non est contra: quia tam hic quàm ibi dicit debitori dari exceptionem. Sed ibi dicit plus, scilicet dari creditor replicationem: quod hic non negat. Vel ibi dubitabatur de consensu creditoris: hic certum erat debitorem vendidisse, & post ea emisse. ibi vero nomo, imo præsumebatur non vendidisse: quia possidebat: vt in principio illius §. & §. si voluntate. Et est etiam ad hanc solutionē infra tit. ij. & l. qui sub imagine. Vel refert an ex eadem vel simili causa reddeat res ad debitorem puta quia redemit: vel est ei redhibita: vel ex pacto adiectionis in diem, vel legis commissoriæ: vt tunc videatur obligata: vt ibi, & in eodem titu. l. voluntate. in principio. & §. fina. an vero ex alia causa vt legato, donatione dote, & tūc non: vt hic. Vel ibi fuit actū quod depretio satis fieret creditori, & satis factum non fuit.

† res ad

Pignus à debitore de consensu creditoris vendito, & postea ab eodē recuperatū, an reincidat in obligationē

ETIAM OB CHIROGRAPHARIAM PECVNIAM.

¶ Id est q̄ sine pignore debeē per chirographū: vt supra, qui potio. in pignore habeā. l. cum tibi. Sed quid si debetur sine chirographo? Respond. idem. cū enim hæc lex in §. penulti. loquatur generaliter, tota erit generaliter intelligēda, sicut & si principium: vt argu. ff. de iur. & facti ignoran. l. penulti. §. & licet.

Etiam ob chirographariam pecuniam pignus teneri posse.

TITVLVS XXVII.

¶ *Pignus obligationis nouate nō trāsferē in nouationē: nisi ex pacto, quo casu non solū potest retineri pro ea pecunia, sed pro chirographaria quo ad excludendū debitorē à pignoratitia: sed nō quo ad excludēdum secundum creditorē offerentem. h. d. Bal. uel sic: Per nouationē uoluntariā debiti principalis, pignus extinguit: nisi fuerit repetitū per nouationē uero necessariam, q̄ ex condemnatione principalis debiti inducitur, pignus nō extinguitur. & pignus datum ob unum debitū potest etiam pro alio chirographario tātum retineri, præter quam contra creditorem secundū agētem uel se defendentem. h. d. no. Sal.*

¶ Imp. Gordianus A. Festo. L. VNICA.

PIgnus intercidit. ʒ CASVS. Soluto eo quod debetur, vel nouato, vel acceptilato: tollitur omnis obligatio. an autē pignorū obligatio p nouationē vel actio p fonalis tollitur? dicit hæc lex quòd sic dic ergo sic: Obligaui tibi rē meā pro decem, delegaui tibi Titium q̄ erat debitor meus in decem, & tuus in aliis decē sine pignore: & animo nouandi stipulatus es illa decem tibi redi à Titio, qui rē illam obligatam à me comparauit: an pignus sit liberatum, neque tibi obligatū, quæritur. Et dicitur quod sic, nisi inter te & Titium & me hoc cōueniſſet: quia tunc si tu posidebas haberes retentionem tam pro pecunia pro qua erat obligata: quam pro qua non erat obligata: puta quia in alia manu tenebatur mihi Titius in decem: sed hoc non est in secūdo creditore: quia secundus creditor non cogitur offerre pecuniam primo, nisi eā pro qua pignora erant obligata. Vel dic casum aliter ut in glos.

Casum ponit. Placet Sal. in l. nobilis. ad. l. nouatione. ff. de noua no. p in tali not. ff. qui pot. in pign. ha

m ¶ Pignus intercidit. ʒ id est extinguitur, 2 Et dic quod Titius debet mihi centum sub pignore: Seius quinquaginta sine pignore: cum Seius emeret pignus à Titio pro centum animo nouandi & liberandi. Titiū, il la centum mihi promisit: si non est actum pignus remanear, tollitur: aliter remaneat & habeo retentionem cōtra Seium etiam pro l. quæ ipse mihi sine pignore debebat.

n ¶ Si nouatione. ʒ voluntaria: secus in necessaria, vt ff. de nouationi. l. beantes nouatione.

nouatione. & l. aliam. & ff. de pigno. act. l. solutum. j respon. & §. j. & ʃ. de fideiuſs. l. nouando.

a ¶ Transtulisti. ʒ Stipulando ab alio, ſ. Seio animo nouandi, olim præsumpta nouatione interuentū nouæ personæ, hodie hoc expresso: vt infrā tit. quib. mod. tol. ob. §. præterea. item videtur q̄ licet extinguatur principale, adhuc agi possit: vt ff. de pact. l. si unus. §. si cū reo. Sed ibi non fuit prorsus extincta obligatio sed ope exceptionis, & ad tēpus elisa. hic sic. Itē opponit ex l. 5. titu. j. l. de bitum. & ff. quod met. cā. l. illud. sed & ibi nō sunt sublatæ ipso iure obligationes, ut hic fuit. Itē ibi per in integrum restitutionē datā iure actionis, vel replicationis, reponūtur singula in pristinum factum.

† possessionem. † Deest in aliis.

b ¶ Eumque. ʒ ſ. Seium emptorem & nouum ex promissorem, qui & ipse quinquaginta debet.

c ¶ Teneretur. ʒ ppter centum quæ prior debebat debitor, quæ ipse Seius animo nouandi promisit.

d ¶ Personali actione. ʒ i. condictione certi ex stipulatu: ut ff. si cer. pet. a. l. si quis certum.

e ¶ Feceris condemnationem. ʒ i. feceris fieri. sic ff. de iis qui no. infa. l. furti. §. mandati.

f ¶ Persecutionem. ʒ cūm non sit soluta pecunia cōdemnationis quæ erat centum. habet enim suas conditiones hypothecaria, quib. cessantib. tenet: vt & ff. de pigno. l. grege. §. etiam. & §, seq, & §. de pigno. l. quamuis. ii. Sed quid si ipsa est soluta, uel offeratur an possit agi adhuc hypotheca p̄ possidentem, ut sic habeat retentionem pro quinquaginta? Resp. non puto. Nam nulla lex dicit q̄ pignus teneatur id est, sit obligatum pro tali pecunia: sed quòd reti neatur. & sic intelligitur etiam in rubrica, teneri, id est, retineri. & pro hoc est ff. de verbor. sig. l. non potest videri. vnū videtur facere p creditore: quia sic habebat retentionem. sed hoc non remouet: quia & naturalis debiti nobis soluti habemus retentionem: nec tamē non soluti habemus petitionem.

† Concord. ff. hac. l. c. ex literis. † cum gl. super verbo, amplius ex tra de iure iuran. † persecutus.

g ¶ Debitore. ʒ nouo, scilicet Seio quæ erat quinquaginta.

h ¶ Eam.] scilicet possessionem.

i ¶ Nō cogeris. ʒ imo videtur quod sic, vt §. de vsuris. per retētionem. & ff. de pigno. act. l. solutum. §. in sortem, quæ sunt contra. Sed illud est odio vsurarum, vt pro eis nō sit locus retentioni, sicut & aliud est speciale earum odio, vt citra vinculum stipulationis nō debantur vsuræ, vt §. de vsuris. l. quamuis. j. Vel ibi naturaliter tantum debebātur vsuræ, hic vero quę iure est debitum, pro quo competit retentio. Vel illa soluta, in sortem tantùm fuit obligatum pignus, hoc expresse acto, vt pro vsuris nō teneatur.

Vsuræ sūt odiosæ nec habentur sine stipulatione,

k ¶ Mutuam.] sed quid si hæc quinquaginta ex alia causa quam mutui debeantur? Respon. idem, & gratiā exēpli de mutuo dicit, vt hic subiicit. & §. in princip. huius l. Item quid si alia res est quæ debetur vel ex mutuo vel aliter? Respond. idem, cùm omnes res appellatione pecuniæ cōtineā tur, vt ff. de verborum significatio. l. pecuniæ nomen. & l. pecuniæ veborū & l. iiij.

l ¶ Simpliciter. ʒ id est, sine pignore. Et sic not. q̄ lex generalior est quā rubrica, vt §. modò dixi.

m ¶ Quod secundo creditore. ʒ conueniente primum creditorem vel conuento à primo, quando vult sibi confirmari pignus, nec ergo debitū chirographariū à se vel à debitore compellitur soluere. Sed quid in empriore pignoris, qui sine voluntate creditoris emit? Respon. idem eadē æquitate. argumen. §. de iis qui priorum credit. lo. fuc. l. fin. & ff. de rei vendi. l. emptor. in princip. Item quid si extraneus sit rei dominus, non debitor: quia consensit obligationi? Videtur idem: vt hic, & ff. de condic. indebiti. l. si non fortem. §. si centum. quod non puto secundum Pra. ff. locā. & adducti litē quæritur. §. qui impleto. Itē q̄d de quolibet extraneo possidente? R. ſi. tam ipse quàm alij si possideant offerentes debitum pro quo est obligatum, absoluentur: vt ff. quib. mo. pignus vel hypo. sol. l. Paulus respōdit. §. qui pignoris Item si est prætorium pignus, an competat retētio: vel si est iudiciale? Videtur idem, cum similia sint quo ad hypothecam. argu. §. de prætō. pigno. l. ſi. Item an possit vendi pro tali pecunia pignus: Respon. non: cum tātum habeat retētionē creditor. Item an etiā in hypotheca non solum in pignore? Respondetur. sic puto.

Pignus possidens si offert debitum absoluitur.

† Maximiano. al. Maximiano.

¶ DE DISTRACTIONE PIGNORVM.

¶ *Nō celebrata solutione, nec eo intercueniente quod habeatur pro solutione, pignus expedit distrahere. Videamus ergo quis possit distrahere & quando, & qualiter, & qs sit effectus. Azo.*

† Deest.

VEndum. ʒ CASVS. Obligasti mihi fundū, & fructus percepi valentes debitum. ipso iure liberaē pignus: neque illud distrahere possum. Viuianus.

n ¶ Ipso iure. ʒ opposita tamen compensatione ab homine. vel speciale, vt fiat ipso iure compēsatio sicut vsurarū quo ad concurrentes quātitates: vt §. de compen. l. si constat.

o ¶ Minime potest. ʒ vt ʃ. de pig. l. ſi dominium. & de pig. act. l. j. & ij. & de partu pign. l. ij. nisi pactum interceſerit de lucrandis fructibus pro vsuris, vt §. de vsur. l. ſi ea lege. & l. ex prædiis.

C Reditor. ʒ CASVS. Obligasti mihi librum, concessi tibi in pœnam, te nō soluente pecuniam tua die, librū distraxi. an eo ipso quod præcario possedisti videar rem litigiosam vendidisse, quæritur. Et respō. quòd non. Viuianus.

p ¶ Rem. ʒ apud debitorem constitutam.

q ¶ Vendere. ʒ vt arg. ʃ. eo. l. ſi in hoc. & ʃ. de litig. l. j. & faciat ad l. istā ʃ. tit. l. j. & l. ij.

r ¶ Præcario. ʒ Licet debitor, &c. & sic rem suam ratione possessionis habet præcario debitor: vt ff. de precā. l. certè §. ſi.

HYpothecis.] CASVS. In l. ista dicitur, Si creditor vendit pignus, et ex pretio non satisfecit sibi integraliter, de residuo habet regressū contra debitorem vel eius fideiussorem. Viuianus.

s ¶ Competit. ʒ vt §. ſi cert. pet. l. ſi pro mutua. in fin. & de actio. & obli. l. aduersus. sic & ff. eo. l. quæsitū. & l. & si is. & ʃ. e. l. quæ specialiter. & ff. si cert. peta. l. creditor. & de pig. act. l. ſi necessarias. in prin.

C Reditor. ʒ CASVS. Si creditor velit pignus publice venale ponere, debitori denuntiare debet. & si fraudem cōmittat, puta nō subhastando, id non denuntiando debitori opportuno loco & tempore, neque dādo plus offerenti, aget debitor aduersus eum directa pignoratitia ad suum interesse. Viuianus.

t ¶ Proscribi. ʒ id est, venales proponit publicę.

v ¶ Debitori. ʒ fic §. de pigno. l. debitores.

x ¶ Bona. ʒ fide.] quæ est adhibenda tam in subhastando, quàm congruo loco & tempore denuntiando, & plus offerenti dando, vt infra de iur. do.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pignus quandoq; potest̃ creditore alienari sine denuntiatione.

† probari potest.

† diuersa.

† xv.

iur.do.impe.l.finali.

a ¶ Testato.¶ i.coram testibus,quando habet,vt dicit litera. Et not.q vbi est actum vt posit vendere,sine denuntiatione vendet. si autem nihil est actum:tunc semel est denuntiandum.si verò vt non venderetur, nunc denuntiabit ter:vt j.de iure do.impe.l.fin. & ff. de pigno. actio.l.

testato a dicere debet. Si quid ita que per fraudem b in pignore vil lę c uēditæ cōmissum † probare d potes:vt inferatur actio, e quę eo nomine competit,adi eum, cuius de ea re notio est. PP. Kalē. Iun. Fusco,& Dextro Cos̃.

¶ *Si debitor est paratus soluere residuum debiti,pignus uendi nō potest.Bal.uel sic: Implorari potest arbiter ad calculandā rationem inter debitorē & creditorem.h.d. Bar.uel sic:Quantum sit debiti residuum, per iudicem est declarandum:& eius oblatio impedit pignoris uenditionem.h.d.Sal.*

¶ Idem A.Sosiano. L. V.

SI residuum f debiti paratus es soluere, præses prouinciæ dabit tibi arbitrū: apud quē quātum sit, quod supereſt ex debito, examinabitur: & siue ad iudicem venire † aduersa pars cessauerit,siue oblato g superfluo ad venditionem profuerit: improba alienatio proprietatis tuæ ius non auferт. PP. † xij. Kalen. Aug. Pompeiano, & Peligno Cos̃.

¶ *Particularis solutio debiti pignus non dissoluit.h.d.Salice.uel sic:Etiam pro residua promissione quātitatis pōt totum ius pignoris uendi,quia ius pignoris est indiuiduum. hoc dicit secundum Butrig.*

¶ Imp.Gordianus A.Rogato. LEX VI.

QVandiu non est integra pecunia creditori numerata, etiāsi pro parte maiore eā cōsecutus sit, distrahēdi rem obligatam non amittit k facultatem. PP. xiij. Kalen. Septemb. Pio, & Pontiano Cos̃.

¶ *Licet creditor uendat mala fide,si empror non participat fraudem. uenditio rescindi non potest.quia nō participat de fraude.hoc dicit secundum Bald.*

¶ Idem A.Caro. LEX VII.

SI cessante solutione, creditor non reluctāte lege contractus, l ea, q̄ sibi pignori nexa erant,distraxit,reuocari venditionem iniquū m est, Quod si quid in ea re fraudulēter fecerit:non emptor n à te,sed creditor o cōueniē dus sit. PP. v. kalē. Nouemb. Pio & Pontiano Cos̃.

¶ *Oblatio debiti uenditionem præcedēs, impedit uēditionem pignoris futuram:sed sequens oblatio non resoluit iam factam, hoc dicit secundum Bald.*

¶ Idem A.Maximo. L. VIII.

Creditor an possit p modica pecunia rem maximam sibi obligatam distrahere.

I cessante.¶ CASVS. Cessante debitore in solutione, si creditor lege vel pacto pignus vendidit,rata manet venditio: & si creditor fraudem cōmiserit:nō emptor,sed ipse à debitore erit conueniendus. Viuia.

l ¶ Contractus.¶ quia conuenerat de distrahendo:ut ff.de pigno.act.l. si conuenerit.j.in prin.& ś.de pig.act.l.pignoris.in fi.

m ¶ Iniquū est.¶ ſauferendo emptori; vt & ś.de rescin. vendi.l.dolus.

n ¶ Non emptor.¶ nisi & ipse participauerit fraudem,& venditor nō sit soluendo:vt ſ.si uendi.pig.aga.l.j.& iij. Accur.

o ¶ Creditor.¶ arg.ś.de procur.l.si procurator.

SI priusquam distraheretur.¶ CASVS. Debitore auferente pecuniā si creditor noluerit eam accipere,consignet eam & deponat.& si creditor pignus distrahat, non ualebit uenditio. si autem ante oblationem lege vel pacto distraxit: quod rectè factum est, non retractabitur. Viuia nus.

p ¶ Si priusquā distrahe retur.¶ à creditore.

q ¶ Depositi hoc exigitur ad hoc ut liberetur ab obligatione. Sed sola oblatio vī sufficere ad inhibēdam uenditionem pignoris:ut ś. eo.l.si residuum.& ſi. quib.mo. pignus uel hypote.ſoluit. Item liberatur.§. qui pa ratus. Sed argumen. contra j.tit.j.lege.j.& ij. Vn de poteſt dici illud esse verum, quòd sola oblatio sufficiat quando in iudicio fit oblatio. nā tunc ſufficit sola oblatio ad dandam pignor.actio. vt ff.de pig.actio.l. si rem.j. §.finali. & sic vendi.non poteſt:ut hic,& suprà, q potio.in pigno.l.j. &j.de lui.pig.l.fin.& ś. de usur. l.acceptam.

Oblatio ſola an ſufficiat ad inhibendam pignoris venditionem.

¶ Cyrillo. al. Gallo.

r ¶ Non debet.¶ at j.e. l.j. & l.& qui sub imagine. & ś.de admini.tuto.l. ſancimus.j.

QVę specialiter.¶ CASVS. Melius pone vt in libro secundum Iaco. Creditor debet ſolenniter vendere pignus & bona fideiuſ: sic apparet, an ex pretio possit ſolui debitum : q̄ ſi aliqua desint eius creditori integra competit petitio. Viuianus.

s ¶ Fide.¶ sic ś.e.l.creditor.ij.

t ¶ Solenniter.¶ i.denūtiatione sibi facta.

¶ Idem AA.& CC.Rufino. L. X.

ET qui † sub imagine alterius personę quā z ſuppoſuerat y iugiter tenet, cum sibi negotiū gerat, alienasse non videtur.

¶ Iure enim pignoris obligatum prædium, neque ſi per † subiectam perſonam creditor comparauerit, a neque ſi sibi addixerit, b debitori affert præiudicium: ſed in eadem causa permanet, in qua fuit ante huiusmodi colluſionem. ¶ Sanè ſi,debitore distrahēte, comparauerit, conſenſu emptionem perfectam(ſi neque dolus aduerſarij,neque metus causa gesta arguentur) c reuocari, exemplo graue d est. Si igitur e poteris euidentibus probationibus monſtrare c creditorem per ſuppoſitā imaginarij emptoris perſonā ſem per poſſeſsionem tenuiſſe, nec uē dita bona fide prædia poſtea ſyn ceriter comparaſſe,potes, oblata pecunia cum vſuris, ad reſtitutionem creditorem compellere. PP. iij.noñ.Octobr.ipſis iiij.& iij.AA. Cos̃.

Oblatio ſola an ſufficiat ad inhibendam pignoris venditionem.

† Cyrillo. al. Gallo.

† Facit ad hanc l. glo. ij. in med. in c. vlti. ex tra. de præſcrip.

† ſuppoſita

y ¶ Suppoſuerat.¶ i.loco ſui poſuerat.

z ¶ Non uidetur.¶ ut ff.de contrahen.emp.l.nuda.ſic ff.quib.mod.pig. vel hypo.ſol.l.ſicut.§.ſi peruacuum eſt.& ś.de pig.act.l.ſi nulla.

a ¶ Comparauerit.¶ creditor.Accur.

b ¶ Addixerit.¶ pro tanto quantum alius dare uolebat.

c ¶ Arguentur.¶ vt & ś.de tranſactio l.inter poſitas. & ś. de reſcinden. vendi.l.i. & l. ſi voluntate. & quod metus cauſa. l. ſi per impreſsionem & l.ſi

Speciale ſi conſentiam non trahitur.

& l.ſi per uim.

a ¶ Graue eſt.¶ ut ś. eo.l.ſi prius.in fi.

b ¶ Si igitur.¶ quod dixit in genere,nunc dicit in ſpecie.

c ¶ Monſtrare.¶ qui enim dolū dicit,probet:ut hic,& ś.de dolo.l.dolū. Sed quare hic in creditore non ſic præſumitur dolus, ut in debitore præſumitur:vt ś.citu.ij.l. fin?

Respond.illud ſpeciale: & ſic non trahitur ad cō ſequentiam:ut ff.de legi. & ſenatuſcon.l.quod cōtra rationem.

MVlier CASVS. Si mulier pro marito res ſuas obligauit, creditor eas vendere non poteſt: niſi volens creditorem decipere, permittat & marium obligare tanquam res ſuas. Viu.

d ¶ Habet facultatē.¶ propter Velleianum : vt ff.ad Velleia.l.iij.ś.fin. & ś.ad Velleia.l.ſenatuſcōſultum.

e ¶ Circūſcripſerit.¶ nā tunc tenet obligatio : ut ſuprà ad Velleianum. ſi ſine.&ſuprà ſi ali.res pig. da.l.ij.& facit ad l.iſtam ſuprà de rei.uend.l.ſi mater. & ff. de euic.l.quidā. Accur.

SIdebitor.¶ CASVS. debitore nō requiſito conſenſu creditoris pignus vendente, dominiū cum ſua cauſa tranſtulit. Vianus.

f ¶ Cauſa.¶ id eſt,obligatione.

g ¶ Emptorem.¶ vt ff. de pig.a.ci.l.ſi cōuenerit. ij §.ſi fundū. & ś.de pig. l.debitorem.& ś.citu.ij.l. res pignoris.& ś. de donatio.inter virum & uxorem.l.ſi quidem. & j. de euictio. l. ſi prædium.& ff. de contrahen. empt.l. alienatio.

QVi prædium. ¶ CASVS. Si obligatum mihi fundum,te ceſſante in ſolutione uendidi, neque emptorem in uacuā poſſeſ. induxi : nulla in rem actio emptori acquiritur.

h ¶ In vacuam.¶ quid ſit induci in vacuam poſſeſsionem, probatur ff.de ac.emp.& vend. l.ij §. j.

i ¶ Actionem.¶ neque directam, neque vtilem: vt & ſupra de rei vendi. ſeruum. & de pact.l. traditionibus.& arg. ſi. eo. l. penul. Et not.quod hæc ex eſt contra opinionē noſtram, qui dicimus ſecundum Io. dominium ſine poſſeſsione quæri : vt ff. de ſin.dot.l.ſi fundum. Sed dic quòd nō cauſati ne ponitur quod hoc ſit neceſſe: ſed demonſtrati ue: apponebatur enim eſſe vacuam apud creditorem. ſic & exponimus. ſupra de proba. l. cū res. & ff. de dona.ad eum.§.pen. Vel dic quòd quando eſt apud tradētem vacua: ſic tradere debet: alioquin ſufficit induci in poſſeſsionem, & non uacuam: ut d.l. cùm res. ubi plenè de hoc dixi. Item eſt argu. contra nos ff. de contrahen.emp.l. fiſtulas. §.j. Sed dicut dixi, q̄ uacua erat apud tradentem. uel ibi non dicitur quicquam de uacua.

Dominiū an possit dare poſſeſſionē quæ-

SI in hoc.¶ CASVS. Debitore non ſoluente,& pig.tenente an creditor poſsit illud diſtrahere,quæritur. Et dicitur q̄ ſic. Viuia.

k ¶ Facultatē.¶ vt ś.eod.l.iij.& ś.de admi.tut.l.debitoribus.& de pig. act.l.qui pignoris.in fi.

Obligatis.¶ CASVS. Si creditor mancipium ſibi obligatum diſtrahat & tradat, & poſtea debitor illud ſolicitauit, vt ad ſe rediret : non creditori eidemque venditori,ſed emptori cōtra debitorem poſsidentem in rem cōpetit actio. Viuianus.

l ¶ Hæc.¶ ſcilicet mancipia.

† creditori al. debitori

m ¶ Solicitauerit.¶ & poſſeſsionem rehabuerit vel ad alium fecerit quenire.

VNus.¶ CASVS. Si vnus ex hæredib. debitoris partem ſuā ſoluerit: an aliis ceſſantib. in ſolutione, creditor poſſit pignus diſtrahere,quęritur. Et dicitur q̄ ſic. ne que per illius ſolutionem adempta eſt ſibi diſtrahēdi facultas. Viuia.

† Sabiano

n ¶ Nō ademit.¶ vt & ff. d̄ pig.ac.l.ſi neceſſarias. §. ſi vnus. & l. ſolutū. §. ſi creditori.& j. ſi vnus ex plurib. hæred.& cl.l.j.&ij. j.de lui.pig l.j.& ff famil. erciſ.hæredes.§. an.ea.& ff.de pig.l.qui pignori.

REt creditor.¶ CASVS. Si rem ſpecialiter vel generaliter mihi obligatam alius creditor qui eam hypothecatam non habet, vendit : mihi nō præiudicat. Viuianus.

o ¶ Rei creditor.¶ nec etiā debitor : vt j.titu. ij. l.ſeruos. verum hic credi tor prius debitorem,quā extraneum poſſeſſorem conuenire debet: vt & ś. de pig.authen. hoc ſi debitor.

† uenundatæ.

QVia creditore.¶ P. ¶ Non poteſt.¶ ā quis creditor non fuerit de minus: vt inſti. qui. ali. licet.§.j.& facit.ś. qui por. i pig.hab.l.ſi generaliter, & ś. ſi anti.credi.l.obligata.& j.de euic.l.ſi ea cauſam.Accur.

† creditori al. debitori

† fundum. al. deeſt utrunque.

SI maritus.¶ CASVS. Maritus dans mutuo pecuniam uxoris, & pignus accipiens: non acquirit ſi ei obligationem pignoris.neq; pignus uxor niſi ei ſuccesſerit, diſtrahere poteſt. Viuia.

q ¶ Si maritus.¶ loquitur hæc lex uxori cuius marius deceſſerat & pecuniam mulieris mutuo dederat.

r ¶ Facultatem.¶ ut ś. ſi certum peta l. quāus. & ſi quis alteri vel ſibi.l. q ex aliena.& de rei uēd. l.ſi ex ea pecunia,

SEcundū.¶ CASVS. Obligauit tibi rem pro c.quæ ualebat cc. pacto uel lege diſtraxiſti pro quo ſolo graue eſt. Si igitur poteris euidentibus probationibus monſtrare creditorem per ſuppoſitā imaginarij emptoris perſonā ſem per poſſeſsionem tenuiſſe, nec uē dita bona fide prædia poſtea ſyn ceriter comparaſſe,potes, oblata pecunia cum vſuris, ad reſtitutionem creditorem compellere. PP. iij.noñ.Octobr.ipſis iiij.& iij.AA. Cos̃.

¶ *Dolus facit ceſſare beneficium legis.hoc dicit.Bal.uel sic:Mulier ppria bona obligās pro marito uel quocunque alio,sibi nō præiudicat.secus ſi alius obliget ea ut propria, & ipſa in fraudem tacet. hoc dicit. Salic.*

¶ Idem AA.& CC.Rufinæ. L. XI.

MVlier licet ſpecialiter res pignori dederit ꝓ alio,credi tor eas diſtrahendi non habet facultatem: d niſi diſsimulatione,marito obligāte velut ꝓprias, creditoris ignorantiam circunſcripſerit. e PP. v. Kal. Maij, Heraclię. AA. Cos̃.

¶ *Debitor inuito creditore, uendere poteſt, ſaluo iure creditoris.hoc dicit.Bal.uel sic:uēditio à debitore facta,non præiudicat creditori in ſua hypotheca.h.d. Sal.*

¶ Idem AA.& CC.Zotico. L. XII.

SIdebitor rem tibi iure pignoris obligatam, te nō conſentiēte, diſtraxit, dominiū cum ſua cauſa f tranſtulit ad emptorem. g S.pridie kal.Maij,Heraclię. AA. Cos̃.

¶ *Qui non eſt inductus in poſſeſſionē rei, dominium nō habet.hoc dicit. Bal. uel sic: Ex ſola uenditione ſine traditione dominiū non transfertur.h.d. Sal.*

¶ Idem AA.& CC.Theodoræ. L. XIII.

QVi prædium obligatū à creditore comparauit,ſi in vacuam h poſſeſsionem induc tus non eſt, nullam in rem actionem i habet.

¶ *Creditor poteſt uēdere pignus apud debitorē conſtitutū.h.d.Bal.uel sic:Debitor ñ ſoluens:tenetur facultatem pignorū diſtrahendi cauſa facere creditori.h.d.Sal.*

¶ Idem AA.& CC.Modeſto. L. XIIII.

SIin hoc quod iure tibi debet, ſatisfactum non fuit debitoribus res obligatas tenentibus, aditus præſes prouinciæ, tibi diſtrahendi facultatē k iubebit fieri. PP. xvj. Kalen. Decembr. Sirmij, AA. Cos̃.

¶ *Poſtquam creditor uēdidit,& tradidit, ius rei emptori, & ñ creditori cōpetit.hoc dicit ſecūdū Bal. uel ſic:Si creditor pignus*

cc.& ex pretio fundum comparaſti: an actio. in rem agere poſsim quæritur. Et dicitur q̄ nor. ſed actio. pigno. ad id quod plus eſt in pretio, quam in debito. Viuia.

ś ¶ Conuenit.¶ ſ.q̄ res ex reſiduo empta eſſet ſua ſ.debitoris. Vel dic q̄ eſſet

Universidad de Deusto
Biblioteca

esset ei obligata.nam altero eorum,actio rei vendicationis vel hypothecaria daretur,quarum utraque est in rem.

Actio hypothecaria est realis.

a ¶ In rem.ʒ i.rei vendicatio uel hypothecaria.Accur.
b ¶ Actio,ʒ ff.de pig.actio.l.quamuis.§.fi.& l.seq.& ſ.e.l.creditor.ij.& j.de iur,do.impe.l.fi.§.ſi uerò creditor.Accur.

¶ DEBITOREM venditionem pignoris impedire, &c.

SI sunt,ʒ CASVS. Obligasti mihi fundum tuum non soluéte sua die pecuniam,volebam pignus vendere: denuntiasti mihi ne uenderem, ostendens testm quo cõprehensum erat ne illud distraheretur: & si aliter fieret, ꝙ publica retur:an non obstante tali denuntiatione uel scriptura testamenti,possem fundum uendere, ꝙritur. Et dicitur ꝙ sic: quia nõ impedit talis prohibitio testatoris.

c ¶ Asc.ʒ scilicet, creditore.
d ¶ Prędia.ʒ ſ obligaea.i. nolle uendi à creditore aliqua prędia quæ obligauerat.Accur.
e ¶ Manifestum est.ʒ quia nudum fuit præceptum, secundum P. vt ff. de lega.j. l.filiusfamilias. §.diui.quod nõ placet.ꝙ a hæredibus voluit prouidere.Sed ideo est,ꝙa creditori præiudicari nõ potest: vt ff. de lega.ij.l. qui solidum.§. fina. & j.de litigio.l.j.

DEbitoris ʒ CASVS.
Si creditor debitore cessante in solutione vult pignus vendere, potest, licet à debitore fuerit denuntiatum ei ne vendat, nisi debitum offerat, totam pecuniam deponat, & consignet. si hæc non fiant, creditor poterit pignus distrahere etiam si modica pecu. restet ad soluendum, & quamuis emptor sciat debitorẽ ꝺ nuntiasse,non ideo efficitur malæfi. pos. Viuia.

f ¶ Vsurarum.ʒ pro quibus fuit pignus obligatũ, vt ſ.de vſur. l. per retentionem. Accur.
g ¶ Depositum.ʒ ſic ſ. titu j.l.ſi prius.& l. ſi residuum.& j.de luitio.pign. l. fina. Accur.
h ¶ Nõ potest.ʒ vt & ſ. titu,j.l.quanditu.& l.vnus.
i ¶ Malæfidei.ʒ vt j.de litig.l.j.& sic no.denuntiationem cõtemni, vt ſ.de rescin.vendi.l.ſi maior. Sed cõtrà ſ.de rei ven.ſi fundũ. Sed hic nõ est iusta causa denuntiandi,ibi sic.Item argu.contra.ff.quæ in frau.credi. l.ait prætor.§.ſi particeps. Sed & ibi fuit iusta causa propter creditorẽ. Item argu contra ff.de no.oper.nuntiatio.l.j.Sed ibi prætoris edicto continebatur,vt in eod.tit.l. prætor.

¶ SI VENDITO PIGNORE AGATVR.

PRæses.ʒ CASVS. Si creditor lege vel pacto assecutus ius vendendi pignus,in vẽditione dolum,vel fraudẽ cõmiserit,dãdo pro minori pretio, quã pignus valuit, tenebitur debitori ad interesse,& si creditor nõ soluendo inueniatur, & emptor fraudem participauit, restituo pretio cum vsuris, secundum obligatum eum fructibus restituet. idem dicit tertia.l.

k ¶ Pignora fuit.ʒ ex pacto vel ex lege,vt infrà.qui.alie.licet.§.j
l ¶ Dolo malo.ʒ in eo ꝙ minori pretio vendidit.
m ¶ Interest.ʒ conditione ex lege, vel actione in factum.
n ¶ Iubebit.ʒ Actione pignoratitia.

pignoribus. à creditore maiore quã ei debebatur pretio distractis: licet ex eo fundus comparatus fit, non super hoc in rem,[a] sed in personam, id est pignoratitia de superfluo competit actio.[b] S.vj.id.Nouemb.Bizantij.CC.Cos.

Debitorem venditionem pignoris impedire non posse.

TITVLVS XXIX.

¶ *Testamentũ debitoris non infringit ius creditoris.hoc dicit Bal.uel sic: Debitor in sua uoluntate non potest impedire quo minus creditor iure possit uendere prædia sibi obligata.h.d.Salicetus.*

¶ Imp.Alexander A.Agrippę. L. I.

PRæses prouinciæ adi-
tus, si fuerit probatũ
tuum creditorem, cui
ius distrahendi pigno-
ra fuit, dolo malo fundum vẽ-
didisse:quanti tua interest,[m] resti-
tuere tibi eundem creditorem iu-
bebit.[n] ¶Quod si de bonis cre-
ditoris condemnati solui pecunia
non potuerit, & probatum fuerit
emptorem mala fide [o] emisse: of-
ferente te pecuniã cũ vsuris, quan
ti fundus vænit,restituere tibi fun
dum cum fructibus malæ fidei em
ptorẽ iubebit. [p] PP. Cal. Septẽb.
Alexan.A.Cos.

¶ *Vbi creditor non habuit ius nẽdendi,de bitor uel eius hæres nõ usucaptũ uindicat. h.d.sed,ea usucapta,agit ad ptium.Bal.Vel sic, Debitor uel eius hæres pignus non iure distractum potest uindicare, nisi sit usucaptum, & tunc solum agit contra creditorẽ ad pretium. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Idem A.[r] Aemylio. L. II.

SEruos quos nullo iure[q] à cre
ditore væniſſe dicis, pr̃ tuus,
vel tu([r] si hęreditas ei[s] ad te p
tinet) à possessoribus petere[s] po-
tes. ¶ Quòd si vsucapti[t] sunt: pe
tat pater tu[u] [u] pretiũ eorũ à credi
tore,ꝙ nõ iure eos [v] vẽdidit, PP.
iii.Calẽ.Ian̄.Alexandro A. Consſ.

¶ *Emptor,qui participat fraudẽ , tenet in subsidiũ,si creditor nõ est soluẽdo. h.d. Sal.*

[i] Denuntiatione Edictionis.

[k] Aemilio.

[l] Nonæ

[m] eisdem

[n] nec.

[o] malæfide fit.

[p] Pignus si vẽdatur a creditore qua actione tenet ipse vendens.

ditori denũtiationẽ, [i] malęfidei fit possessor.PP. iij.noñ. Au. Gordiano A. & Auiola Cos.

Si vendito pignore agatur.

TITVLVS XXX.

¶ *Si creditor uendit pignus malefide , ipse creditor tenet pignoratitia, ñ emptor:nisi duo cõcurrant.s. ꝙ creditor nõ sit soluẽdo: & ꝙ emptor participauerit fraudẽ. nã tũc debitor, oblato ptio cũ usuris, recuperabit rem suã.h.d.Bal. Vel sic: Si creditor p fraudẽ minori ptio pignus uendidit,ad interesse debitoris tenetur. & eo nõ existẽte soluendo,contra emptorẽ fraudis participẽ,ad restitutionem pignoris agitur.h.d.Sali.*

¶ Imp.Alexander A.Agrippę. L. I.

PRæses prouinciæ adi-
tus, si fuerit probatũ
tuum creditorem, cui
ius distrahendi pigno
ra fuit, dolo malo fundum vẽ-
didisse:quanti tua interest,[m] resti-
tuere tibi eundem creditorem iu-
bebit. [n] ¶Quod si de bonis cre-
ditoris condemnati solui pecunia
non potuerit, & probatum fuerit
emptorem mala fide [o] emisse: of-
ferente te pecuniã cũ vsuris, quan
ti fundus vænit,restituere tibi fun
dum cum fructibus malæ fidei em
ptorẽ iubebit. [p] PP. Cal. Septẽb.
Alexan.A.Cos.

¶ *Vbi creditor non habuit ius nẽdendi, de bitor uel eius hæres nõ usucaptũ uindicat. h.d.sed,ea usucapta,agit ad ptium.Bal.Vel sic, Debitor uel eius hæres pignus non iure distractum potest uindicare, nisi sit usucaptum, & tunc solum agit contra creditorẽ ad pretium. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Idem A.[r] Aemylio. L. II.

SEruos quos nullo iure[q] à cre
ditore væniſſe dicis, pr̃ tuus,
vel tu([r] si hęreditas ei[s] ad te p
tinet) à possessoribus petere[s] po-
tes. ¶ Quòd si vsucapti[t] sunt: pe
tat pater tu[u] [u] pretiũ eorũ à credi
tore,ꝙ nõ iure eos [v] vẽdidit, PP.
iii.Calẽ.Ian̄.Alexandro A. Consſ.

¶ *Emptor,qui participat fraudẽ , tenet in subsidiũ,si creditor nõ est soluẽdo. h.d. Sal.*

nem. & intellige quod creditor teneatur debitori ad pretium saluo eo quod sibi debebatur.Viuianus.

q ¶ Nullo iure.ʒ quia non venerat dies.
r ¶ Tu.ʒ scilicet filius.
s ¶ Petere.ʒ vt tñ doli habeat exceptionem , nisi pretiũ soluat habita compensatione fructuum & vsurarũ,vt ff. de rei vendi.l.emptor. Accur.
t ¶ Vsucapti.ʒ cum creditor ius distrahendi se habere putabat, aliter furtum faceret,vt ff.de distrac.pig.l.j.
u ¶ Petat pater tuus.] per actionem negotiorum gestorum habendo ratum in subsidiũ, vt & alibi supra,de rei vendicatio.l.mater. & de rebus alie.non alie.l.j.& de communi.rerum alie.li.& ff.si certum petat.l.si eũ seruũ. imo.forte hoc casu & ante vsucapionem completam poterat agi ad pretium,nam & cohæres qui rem communẽ vendidit velut propriã, tenetur statim petitione hæreditatis,vt supra,fami.erciscundæ l.in familiæ.& socius qui rem communem vendidit,à principio tenetur Idẽ ergo in creditore qui ius vendẽdi non habuit.vt à principio teneatur, at extraneus demum in subsidium,vt in contrariis. Accursius.

[q] Aemilio.

[r] nec.

[s] eosdem.

[t] eosdem.

Creditor nõ habens ius vendendi pignus tenetur pretium soluere.

Si vxor.

SI vxor.] CASVS. Vxor mea seruos suos pro xxx.aureis quibusdam creditoribus obligauit: illi creditores ex pacto, vel ex lege illos seruos vendiderunt: sed dolo, vel gratia minori pretio vendiderunt. modo creditores non sunt soluendo. quæritur qualiter vxori meæ sit subueniendũ, vel quid debeat agere? Respon. quod vxor tua poterit agere cõtra emptorem qui fraudẽ participauit, & illos seruos aduocare, & oblato pretio præses prouinciæ iubebit emptores seruos restituere vxori tuæ. Vi.

a ¶ Vendidisse.ʒ cum ius vendendi haberet : vt ſ.co.l.j.in princ.
b ¶ Emptores.] fraudis participes: vt plenè habes ſ.e.l.j.& fac. ff. de priuil.cred.l.imperatores.

CVm contra.] CASVS. Si creditor prędium sibi obligatum non interueniente legis solennitate, puta subhastatione, & quod plus offerẽti detur, distraxit: non solum debitor creditorẽ cõuenire poterit pignorati, sed possessorem ad restitutionẽ prędij & fructuum, si fraudem participauerit cum creditore.

c ¶ Consueuerunt.] vt dicit inf. de iure do.impe. l.fi.& sic non teneat vendi tio secundum Ir.
d ¶ Creditorem.ʒ scilicet actione pignoratitia. Accursius.
e ¶ Possessorem.ʒ etiam non consentio creditore : licet sit secus, quando renuisset venditio , ut ſ.e.l.j. vel si vis potes hanc secundum illã intelligere. Sed quid si hic malæ fidei possessor velit supplere iustũ pretium ? Videtur audiri. arg. ff. mand.l. diligenter. Sed dico contra: quia hic nõ erat dominus qui vẽdebat. Item qui emebat,mala fide emebat: & hoc idẽ quære ſ.e.l.j. Accur.

SI creditore.ʒ CASVS. Creditore vendente pignus lege vel pacto pluris quam fuerit debitum , puta debitum erat v.& pignus valebat decẽ.ad restitutionem debitor conuenier creditorẽ : neque ad restitutionem rei habebit regressum aduersus emptorem.Viuianus.

f ¶ Superfluo.] vt & ſ. titij.l.fi.&.l.ſi cessante.

¶ DE LVITIONE pignoris.

¶ Pignoris distractio impeditur per eius luitionẽ vel liberationem : & ideo ponit de ea. Azo.

VI.ꝑparte.ʒ CASVS. Debitori xx. mihi tenebaꝫ decessit quatuor hæredibus relictis: an vno soluente pro parte sua liberatur pignus pro ea parte,quæritur? Et respon. quod non. Viuia.

g ¶ Non potest.ʒ vt & ſ. titu.iij.l. vnus.& ſ. tit.j.l.j. & l.j & ff.de pign. actl.ſi necessarias.§.ſi unus.nec enĩ ex persona hæredũ &c. ut ff. de ver. oblig.l.ij.ſ.ex his.

Ntelligere.ʒ CASVS. Tenebaris mihi actione personali , & præscripta est xxx.anno.spatio:an adhuc remaneat hypotheca. quæritur? Et dicitur quòd sic:quia durat vsque ad xl.annos.Vinianus.

h ¶ Durare.] id est posse agere hypothecaria.
i ¶ Actione ſ.emota.] Per præscriptionẽ xxx.anno. Ponunt quidam casum quando erant duo rei debendi,quorũ q̃libet obligauit suã rẽ. vno eorũ defuncto,& altero ei succedente, tollitur obligatio personalis,& remanet hypothecaria etiã in rem suã, sed etiam hoc non placet : quia non tollitur personalis : vt ff. de fideiuſſ.l.generaliter. Alij. ponut quando creditor successit debitori, & alij ex aliqua causa hæreditatem restituit : vt ff. ad Trebellia.l.debitor. in prin.& ff. de excep.t.rei.iudic.l.ex sextante. in fine. Tu dic personalem sublatã xxx. ann.durare: hypothec.xl. annos. vt ſ. de pręſc. xxx. anno. cum notissimi. secus autẽ ſi tollaꝫ personalis pacto,vel solutione,vel re iudicata, vel usureturan do,vel alio modo, quia & hypotheca. tunc tollitur.l vt ff.quibus modis pignus vel hypotheca solui.l. solui tur, §. penul.& i.sequen. & l. antepenulti. & ff. de naut. fœno.l. fœnerator. & de pactis l. Labeo. & secundum hoc etiam potest intelligi regula iuris, cum principalis. nam & ibi est plerunque propter casum huius legis. Item nota ex hac l. sublato principali, remanet accessorium . fic & ff. de cõstituta pecunia. l. item illa. §. proinde. Sed contra. ſ. de vſuris l. eos. in princ. Sclu. vt ibi. Accur.

SI reddita.] Si debitor pecuniam soluat, vel aliquas res dederit ei in solutum, vel debitiquo ad inuicem tenebantur, fiat compensatio : perete poterit rem obligatã sibi restitui. vel si offeratur debitum , nec ille velit recipere depo. consign.&c.

k ¶ Rebus.ʒ aliis non obligatis.
l ¶ Compensato.ʒ vt & ſ. de compens.l. inuicẽ.
m ¶ Prouinciæ.ʒ quidabit calculatorem si occurrat dubium : vt ſ. de distract.pign. l. fi residuum.
n ¶ Consignatum.ʒ fic ſ. de distract. pigno. l.j. & l.ſi prius.& de vſur.l.accepta.
o ¶ Edicto.ʒ non solum iure ciuili.
p ¶ Proposita.ʒ pignoratitia.

¶ SI VNVS EX pluribus hæredibus &c.

MAnifesti.ʒ CASVS. Si decedat creditor pluribus, hr̃dibꝫ relictis,actio q̃ ei cõpetebat,cuilibet hr̃di cõpetat pro parte:sed pignus cuilibet remanet in solidum obligatum.unde si unus soluatur pro parte sua,non liberatur pignus. Viuia.

q ¶ Diuidi.ʒ ut ſ. de pact.l.pacto.& ſ.fam. erciſc.l ea.& j.l.proxi.& j.de excep.l.j.
r ¶ Insolidum.ʒ ut ff.de pig.act.solutum.§.ſi creditor.& facit ad l. iſtam. ſ. de distractio.pigno.l.unus.

Hypothecaria qualiter põ dũtur sublata psonali obligatione.

Deest in aliis probare poteris.

pignoris accipiat

xv.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ACtio. ℈ CASVS. Si Titius creditorem habens Sempronium, decedat pluribus relictis hæredibus, personalis actio qua tenebatur Titius, diuiditur inter hæredes. vnde quilibet pro parte sua conuentur. sed si unus pignus possideat, ipse solus insolidum pignoratitia actione conuenitur. Viuianus.

a ¶ Inter hæredes. ℈ creditoris vel debitoris: ut ℈ l. proxima.

b ¶ Vindicatio.] nam in rem est hypothecaria: vt supra de pign. l. pignoris. Et die diuersi hæredes. Nam quidam hæredes debitoris possidebant aliqua de bonis obligatis, & alij alia.

c ¶ Conueniuntur.] id est nõ pro portione hæreditaria quam habent i singulis rebus: sed insolidum &c. ut ff. famil. erciscũd. hæredes. ℈. an ea. & supra de hæred. actio. l. ij. & ff. de pigno. act. l. si necessarias. ℈. si unus.

¶ SI PIGNORIS CONVENTIONEM NVMERATIO PEC. &c.

† Claudia ne.

† cadat

† Hylatic.

IPecuniam ℈ CASVS. Spe numerationis futuræ scripsisti pecuniã recepisse, & pignꝰ obligasti. si numeratio secuta non est: qualiter tibi cõsulitur ut reuoces pignus, quæritur. Et dicitur quod per in rem act. & tenebaris probare datũ pignus. Eodẽ modo, pignore non dum tradito, si creditor aduersus te agat hypothecaria, tenebitur probare se numerasse pecuniam: nec sat erit si dicat se accepisse pignus, neque pecuniam sibi redditam. Viuianus.

d ¶ Si pecuniam. ℈ hæc lex de verbo ad verbum ponitur supra de non nu. pe. u. l. j. & expone hanc ut illam.

e ¶ Pignus. ℈ scilicet destinatione. Vel dic datum est pignus etiam nũc, & sic accedit ciuili obligationi, ut ℈. d nõ. nu. pecu. l. si cui. & facit ff. de pign. act. l. solutum. ℈. si quasi.

f ¶ Intentio ℈ hic duo dicebat creditor: datum sibi pignus, & pecuniam non redditam, & secũdum vo- ebat probare per primũ: quę probatio non ualet, ut hic dicit. Accur.

SIut nunc. ℈ CASVS. Stuxor tua cauit se accepisse pecuniam quam non accepit, & pignus de dit illud persequi poteris, cum per talem falsam cautionẽ res suas obligare non potuit. Vi.

g ¶ Scriptura. ℈ publica vel priuata, licet quidam dicant secus si de publica, arg. ℈. ar. tu. l. fi. & facit ℈. l. proxi.

¶ DE IVRE DOMINII IMPETRANDO.

¶ *Quia quandoque nõ in*

¶ *Actio personalis contra obligatũ tãtũ dirigitur: realis contra possessorẽ. h. d. Bal. uel sic: Licet actio personalis diuidat pro rata inter hæredes debitoris, non tamen hypothecaria, sed unusquisque conuenit pro rebus à se possessis. h. d. Salic.*

¶ Imp. Diocletia. & Maximian. AA. & CC. † Claudiæ. LEX II.

ACtio quidẽ personalis ĩter hæredes [a] pro singulis portionibus q̃ sita, sciditur: pignoris autẽ iure multis obligatis rebus, quas diuersi possidẽt: cũm eius vindicatio [b] non ꝓsonã obliget, sed rẽ sequatur qui possidẽt, tenentes non ꝓ modo singularũ rerũ subst̃atiæ cõueniuntur [c], sed ĩsolidũ: vt vel totũ debitum reddãt vel eo, quod detinẽt, † cedãt. Subscripta v. Nonas Antiochię.

Si pignoris conuentionẽ numeratio pecuniæ secuta non fuerit.

TITVLVS XXXIII.

¶ *Qui nõ numerauit: & in hypothecaria, & in ꝓsonali succũbit. h. d. isle titulus, uel sic: Etiam si debitor quæritur incidẽter, creditor debet ꝓbare pecuniã numeratam Bal. uel sic: Debitor potest creditorem, q pecuniam non numerauit ad restitutionẽ pignoris cõuenire. nec ille põt exceptione dati pignoris se tueri, nisi probet se pecuniam numerasse: quod obtinet etiam debitore possidente. h. d. Salice.*

¶ Impp. Seuer'. & Antoninus AA. ℈ Illaro. LEX I.

SI pecuniam [d] tibi nõ esse numeratã atq; ideo frustrà cautionẽ missam asseris, & pignus [e] datũ ꝓbaturus es in rem experiri potes. Nam intentio [f] dati pignoris neq; redditæ pecuniæ nõ aliter tenebit, q̃ si de fide debiti constiterit. ¶ Eademque ratione veritas seruetur, si te possidẽte pignus aduersarioꝰ tuus agere cœperit. PP. Kal. Septemb. Laterano & Rufino Coss.

¶ *Hypotheca & cautio est inanis, si pecunia numerata nõ fuit. h. d. secundũ Sali.*

¶ Imp. Alex. A. Peregrino. LEX II.

SI (vt nunc asseueras) nihil creditor numerauit vxori tuæ, quæ pignus dedit, sed inanẽ extorsit cautionẽ: mendaci scripturæ [g] cõtra fidẽ veritatis obligari eius res nõ ꝑt. Sine die & cõsule.

De iure dominij impetrando.

TITVLVS XXXIIII.

¶ *Impetrãs possidere pignus iure dominij dẽt exprimere nomina debitorum cessantium, & solennia pegisseinec põt de omni uenit emptorẽ creditor, iõq; opus ℈ ut sibi adiciatur, ideo de hoc ꝑsit.*

DOminiꝰ. CASVS. Obligasti mihi fundum, & generaliter omnia bona: an te cessante in solutione possum impetrare ut liceat mihi omnia bona tua iure dominij possidere quærẽ. Et dicitur quod non. & loquitur creditori Imperator dicens, q̃d libello meo supplicatorio debui expressisse nomen debitoris mei: & an peregi solennia quæ sunt. infra eo. l. fina. Viuianus.

h ¶ Pignora. ℈ aliqua certa.

i ¶ Solennia. ℈ quæ sunt ℈. eod. l. fina.

k ¶ Omnia bona. ℈ id est si omnia bona obligasset, tunc non posset omnia iure dominij petere. Sed quando certas res: tunc sic, ut hic dicit. & argu. ℈. de bo. auth. iudi. pos. l. pro debito. & ℈. ne pro dot. mu. bo. quondam ma. abdi. l. j. & ℈. de pact. l. si pacto. & institut. de suc. sub. quę ſi. per bonen. & ex sena. cõsul. Claud. per totum.

S I creditor.] CASVS. Creditor postulabat à principe vt liceret sibi possidere pignꝰ iure dominij. & princeps concesit: postea exegit a debitoribus vsuras: an videatur renuntiasse beneficio impetrato & obtento, quæritur. Et dicitur quod sic. Vitia.

l ¶ Recessisse. ℈ sic, & ff. de lege cõmiss. l. iij. ℈. eleganter. & l. de lege. ℈. fina. & l. post diem. & ℈. de pact. inter emp. & vendi. l. cõmissoriæ. & ℈. quod metus causa. cum te. & ff. depo. l. si hominem. ℈. quoties. & de vsuris, qui semisses. in princip. & l. cum quidam. ℈. diuus. & ℈. de vsur. l. quamuis. & ff. de iure aur. annul. l. ij.

ADDITIO. De hac materia an scilicet & quãdo per actum cõtrarium, quis perdat priuilegium. vide pulchrè per Abba. in ca. cum accessissent. in vltima col. extra de constitutionibus. & per docto. in l. voluntarie, ĩpra de excu. tuto.

m ¶ Videtur. ℈ vt ff. de lege cõmiss. circa principium.

VEtustissimam. ℈ CASVS. Olim creditor publicè proscribebat pignus, & si post annum debitor illud non recolligebat: creditor id poterat vendere, hodie sic non erit: sed aut conuenit vt creditor pignus vendat: & hoc fiet: an non, & tunc debet denuntiari debitori vt pignus recolligat: & si intra bienniũ nõ redemit, poterit creditor pignus distrahere: & si nõ inueniatur emptor, adeat creditor iudicẽ, & denuntiet debitori vt veniat: si non veniat, statuatur certum tempus à iudice: intra quod si non veniat, possit petere à principe vt dominium

Quia contrarium facit iuri suo, & cõcor. cal. grauũ cum gl. sup. ver. recessimus. de offic. de lega.

† Hanc l. dicunt ad hoc singulare, quòd pacta in priuilegiis pignorum fiunt licita, nisi contra legem prohibentem. vide ad hoc Bal. in l. ordo. ff. de excep. rei ju-

dominium pignoris ei dẽtur, & adhuc si intra aliud biennium debitor venit, & pecuniam offerat, poterit pignus recuperare. si uero nõ uenit, ex tunc elapso biennio cõsequitur creditor plenissimum dominium: & si creditor pignus nendat, neque tunc consequatur debitũ summ: de eo q̃ deest aduersus debitorem, manebit in, egra petitio: & si pluris sit pignus

† omissa

† in tempo re

† Pignoris petitiones & adiudicationes sunt firmãdæ secũdũ statuta & consuetudines locorum. Sic dã mi-

vendidum, debitor uel eius creditores superfluum petere poterunt, & si dubitetur quantũ debuerat uendi pignus, iudex debet ęstimare, & creditor debet iurare se non potuisse plus vendidisse: ita videlicet vt hoc quod iudex æstimauerit, obseruetur. Viuianus.

a ¶ Conuentum est.] hoc dictum fallit in casibus: vt infra titu. j. per totum. & ff. de pign. actio. si conuenerit. j. & ff. de distract. pign. l. si creditor. ℈. si. & facit instit. qui. ali. licet. ℈. j.

b ¶ Ex denuntiatione.] scilicet vna: vbi vero conuenit ne venderet, ter est denuntiandum: vt ff. de pign. actio. l. si conuenerit.] in fine.

c ¶ Sententia.] interlocutoria de soluendo sibi eam.

d ¶ Dominij.] vt ℈. si in cau. iudi. l. fi. & cœur.

e ¶ Præsens. ℈ sic ff. de enictio. l. si ideo. ℈. si.

f ¶ Certo tempore. ℈ not. certum tempus dari ad requirendum, & aliud certum tẽpus ad soluẽdũ: vt statim subiicit. Accur.

g ¶ Certum tempus. ℈ quo tempore non inuentus redire possit Ir. & facit ad hũc ℈. ff. de pig. act. l. eleganter. in prine.

h ¶ Expetat. ℈ i. petat.

i ¶ Ex diuino. ℈ pro eo quod valet, si minus valet. Vel econtra quantum sufficiat ad debitũ si plus valet: vt ℈. patet. Accur.

k ¶ Liceat. ℈ ei. scilicet debitori.

l ¶ Virio. ℈ id est contumacia & negligentia.

m ¶ Iuramento. ℈ Nota iuramentum dari scienti: & vbi singula nõ possunt probari. sic ℈. de iudi. l. fan cimus. Accur.

n ¶ Recuperare. ℈ sic ergo intra quadriennium recuperabit pignus debitor. Sed secus in damno infecto, vbi post secundũ decretum non auditur: vt ff. de dã. infect. l. si finita. ℈. posteà autẽ. Sed hæc quæ hac lege dicuntur, aliter cõsuetudine: & aliter ciuitatũ statutis obseruantur. & per Lombardã. vt in ti. de debitis & gaudimoniis, & q̃ liceat pignora ve nõ. l. si q̃s fidẽiussorẽ.

o ¶ Integra. ℈ vt ℈. de distra. pig. l. hypothecis. & ℈. si certo. peta. l. si pro mutua. Sed secus in pignore quod in causa iudicati capitur: vt ff. de re iudi. l. à diuo. ℈. si pignora. Accur.

p ¶ Ex cedit. ℈ l. res pignora. a. Accur.

aliis cõuentionibus, ea obseruari, de quibus inter creditorẽ & debitorẽ conuentũ est [a]. ¶ Sinautem nulla pactio intercesserit, licẽtia dabitur fœneratori ex denuntiatione [b], vel ex sentẽtia iudiciali, post biennium, ex quo attestatio † missa, vel sententia [c] prolata est, numerandũ eam vendere. ¶ Sin verò nemo est, qui cõparare eam maluerit, & necessariũ fiat creditori saltẽ sibi eam iure dominii [d] possidere, in huiusmodi casibus hanc causam esse obseruãdam cẽsemus, vt siue ꝑsẽs [e] sit debitor, denũtiatio ei, scilicet, post biennium mittat̃, siue abfuerit, ꝓuinciale tribunal creditor petat, & iudicẽ certiorare festinet, quatenus ille eũ requisierit, certo tpe [f] super hoc ab eo statuendo: vt fiat debitori manifestũ per apparitionem iudicis, quod à creditore petitũ est: & certũ tempus statuat, intra quod, si fuerit inuẽtus debitor, debet is q̃ pecunias creditas accepit, debitũ offerre, & pignus recuperare. ¶ Sinautẽ nullatenꝰ fuerit inuentus, iudex certũ tempus [g] definiat, intra quod ei licentia dabitur sese manifestare, & offerre pecuniã, & pignus à pigneratione liberare. ¶ Sinautẽ rem pore statuto minimè fuerit inuẽtus, vel creditam pecuniam totã offerre noluerit: tũc creditor adeat culmẽ principale, & precibus porrectis, iure dominii à nostra serenitate habere eandẽ rem expetat [h] habeatq; ex diuino [i] oraculo eam in suo dominio. Et post quam hoc fuerit subsecutum, pietatis intuitu habeat debitor intra biennii tempus in suam rẽ humanum regressum, ex die sacri oraculi numerandũ; & liceat [k] ei creditori qui iam dominus factus est, offerre debitũ cum vsuris & damnis vitio [l] eius; creditori illatis: quorũ quantitatẽ creditor debet suo iuramẽto [m] manifestare, & suũ pignus recuperare [n]. ¶ Sinautem bienniũ fuerit elapsum, plenissimè habeat rẽ creditor, idẽque do minus iã irreuocabilẽ factã? Sed † si quidẽ minus ĩ pignore, plus ĩ debito ĩueniatur, ĩ hoc quod nescit abũdare, sit creditori omnis ratio integra [o]. Sinautẽ ex utraque parte quantitas æqua ĩuenia tur: sine omni dubitatione totam

¶ ¶ Ex communione. ℈ Communio enim mater est discordiæ, ut ff. de leg. ij. Ecum pater. ℈ duciſimus

¶ Sed domino. ℈ si nunc facto. & facit ff. de pigno. act. l. eleganter. ℈. si vendiderit. & l. quamuis in fi. & ℈. de bo. auth. o. n. post l. fi. ℈. penul.

s ¶ Cautela. ℈ alias cautione. hoc ad debitorem & creditorẽ referri potest: nam debitor cauebit, q̃ illam rẽ nõ reuocabit: & creditor cauebit, quod restituet superfluum. Azo. t ¶ Superfluum. ℈ à debito cum pluris venditũ q̃ esset debitum.

v ¶ Religionem. ℈ Nota de conscientia quem satisfacere. sic inf. de donat. l. si quis pro redẽptione. ℈. eãdem. & ℈. de iure. delibl. fi. ℈. licẽtia dã da. & ℈. de fide instru. l. fi. ℈. sinautẽ. & dixi ℈. de ius qui ad eccl. con fu. l. fi, ℈. ficubi. Accur.

x ¶ Æstimationem.]hic non vult vendere, sed accepit iure dominij, & dicitur quod ualet plus, & ecõtra ipse quod minus: sed ipse impetrauit usq; ad quãtitatem debiti.

¶ DE PACTIS pignorum, &c.

¶ Licet in venditionibus seruetur lex cõmissoria, in pignoribus tamen non seruatur, ut habes in hoc tit.

QVi pactus ℈. CASVS. Obligauit tibi undũ hoc pa to ut non so- luta pecunia sua de hæreditate eum in ꝑfolutum, an liceat pactũ: quæritur. & dicitur q̃ nõ. neq; plus consequeris per talem cõuentionẽ, nisi quod de iure cõmuni tibi cõpetit: hoc est vt pignus vendere possis iure communi. Viuia.

y ¶ Creditoribus. ℈ ius pignorum vel ipsi pignora. Et not. quod hoc non est pactum legis cõmissoriæ, sed quoddam ei simile: & ideo inutile, nã nihil operatur: sicut enim creditor alias potuit vendere pignora, vel ex pacto, vel ex lege: ita & nunc. Et idem dicas si dixit se daturum in solutum, ut sit inutile. ut ff. de sol. l. Calopedius, alias, quamuis sit pulnari. Pactũ autem legis commissoriæ esset, ut si nõ soluam intra certum tempus, creditoris sit pignus: vel habeat pro pecunia sua empturn: vel fit ei ius faciendi quod vult, vel si missa. sed ñ sic dicam, habeas tunc emptum tanta pecunia quam ti tunc valuerit, valet, ut ff. de pign. l. si fundus. ℈. fina.

z ¶ Non contraxit. ℈ scilicet de iure: sed de facto constat venditionem esse, sicut & cum prædium creditori datur in solutum: ut inf. d. enict. o. l. si prædium. Accur.

a ¶ In adipiscendo. ℈ id est in adipiscenda possessione pignorum. Acc.

† residuo

† æstimatione

† communicatione

† Pactum legis cõmissoriæ qualẽ est.

De pactis pignorum, & de lege commissoria in pignoribus rescindenda.

TITVLVS XXXV.

¶ *Pactum est potius interpretandum esse superfluum quam iuri contrarium. h. d. Bal. uel sic: Pactum simile pacto legis cõmissoriæ, in pignoribus nihil operatur. h. d. secundum Bar. & Sali.*

¶ Imp. Alexand. A. Victorino. LEX I.

QVi pactũ [q] est, nisi intra certũ tẽpus pecuniã quã mutuam accepit solueret, cessurum se credito ribus, hypothecæ vẽditionẽ nõ cõtraxit: sed id cõprehẽdit q̃ ius e suo creditor in adipiscendo [a]

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cõmuni itaque.] Nota ergo pactum nil operari. sic l. de fideiuſ. l. non rectè. & ff. pro ſocio. ſed ſi adiiciatur. argu. contra. ff. de vſur. l. ſi ſtipulatus. & ff. de leg. j. l. ſi quando. in princi. & totũ generale, res ſic debet accipi vt nõ pereat: vt ff. de reb. du. l. quoties in actionibus, & l. vbi eſt, & ff. ad munici. l. j. Item contra. eſt huic l. 3. de pactis. l. ſi quis in cõſcribẽdo.

¶ Ex lib. 3. ſtitul. 2. l. 1. C. Th.

† Deeſt C. Th.

† recipere C. Th.

† Sic C. Th. aſs ij.

† Sic C. Th. al. vij.

† In aliqb. legit Conſtãtino Cęſa. & recti arbitror.

Nã Cõſtãtinus A. vj. & vij. eius Conſulatu, non habuit collegam Cõſtãtinũ Cęſ. Cõſtãtius añ Cęſ. fuit Cõſtãtij A. vj. & vij. ei Con h

pignore habituris erat. Communi itaque iure creditor hypothecam vẽdere debet. PP. Id. Octob. Alexandro A. Coſs.

¶ Pactum quo ſi res vendita nõ euincat, alia res p ea obligata debitori reddat, eſt validum, & ſeruandũ. Bal. uel ſic Ceſſãte cauſa, ppter quam pignus eſt datũ, pignus debet reddi. b. d. ſecundum Sali.

¶ Imp. Diocletiã. & Maximia. AA. & CC. Dionyſio. LEX II.

SI fundi nomine quem vendideras, emptori ab alio mota proprietatis quæſtione, alterũ fundũ pro eius euictione pignoris hypothecæve titulo emptiõis inſtrumentis ea lege dediſti, ut quem ſecũdo tradideras, ſi is quẽ vẽdideras euictus non fuerit obtineas: de hoc cõtra eũ qui mouerat quæſtionem lata ſententia: emptori parata ſecuritas, circa eum quem obligaueras reſtituendum: cõuentionis fidem impleri (ſi negotium integrũ eſt) præſes iubebit. S. Kalend. Decemb. Sirmii. AA. Coſs.

¶ Tacitũ legis commiſſoriæ eſt reprobatũ in pignoribus, & habet locum hęc lex in præteritis & futuris. b. d. Bu. Bar. & Sali.

¶ Imp. Cõſtant. A. ad populũ. LEX III.

QVoniã inter alias captiones præcipuè commiſſorię pignorũ legis creſcit aſperitas, placet infirmari eam, & ipoſterum omnem eius memoriam aboleri. ¶ Si quis igitur tali contractu laborat, hac ſanctione reſpiret, quæ cũ præteritis præſentia quoque repellit, & futura prohibet: Creditores enim, re amiſſa, iubem. recuperare quod dederunt. D. prid. Kal. Februar. Serdicæ, Conſtantino A. vj. & Conſtantio Cæſ. Coſs.

De exceptionibus, ſeu præſcriptionib.

¶ Cõmuni itaque.] Nota ergo pactum nil operari. ſic l. de fideiuſſ. non rectè. & ff. pro ſocio. ſed ſi adiiciatur. argu. contra. ff. de vſur. l. ſi ſtipulatus. & ff. de leg. j. l. ſi quando. in princi. & totũ generale, res ſic debet accipi vt nõ pereat: vt ff. de reb. du. l. quoties in actionibus, & l. vbi eſt, & ff. ad munici. l. j. Item contra. eſt huic l. 3. de pactis. l. ſi quis in cõſcribẽdo. Sed hoc ſpeciale ne credi tores nimiam ſuam exercẽat auaritiam. Item contra. ff. de contrahen. empt. l. ſi in prin. ſed ibi non creditori, ſed fideiuſſori remanebat pignus: & ideo nõ eſt ibi pactũ legis commiſſoriæ, vel ei ſimile.

SI fundi.] CASVS. Vendidi tibi fundum, & pro euictione aliũ fundum obligaui: hoc pacto, vt ſi non euinceretur, reſtitueretur. fundus obligatus, ſi aliquis egerit & ſuccubuerit: quia nõ euincit: an fundũ recuperare poſſis, quæritur. Et dicitur q. fic. ſed per quam actionẽ, non aperit. tu dic q. præſcrip. verbis, vel actio. pignoratitia. Viuianus.

b ¶ Dediſti.] loco pignoris.

c ¶ Obtineas.] i. reſtituatur tibi ſecundũ Azo. & ſi amittat loco pignoris retineat quod valet: vt j. de euict. l. ſi non iniuria. Sed quid ſi eſt actũ vt hic loco illius habeat? Rñ. puto valere, & ſic etiã poteſt intelligi innuere lex iſta.

d ¶ Securitate.] id eſt exceptione rei iudicatæ: cum ſit abſolutus.

e ¶ Negotium.] quia iureiurando, & pacto de non petendo, & ſententia.

f ¶ Integrum eſt.] quia nec ſibi hũc vẽdidiſti, nec pro expenſis litis ei dediſti, nec pacto, nec ſententia, vel alto modo amiſiſti.

g ¶ Iubebit.] præſcri. verb. actione propoſita, vel pignoratitia actione.

QVoniam.] CASVS. inter alias deceptiones quibus creditor intendit debitorem deciꝑere eſt hæc, ſcilicet quòd creditor cõuenit cum debitore, vt ſi ſua die nõ ſolueret pecunia, quòd pignus penes eũ remaneat. ſtatuit Imperator q. huiuſmodi conuentiones nullius ſint momenti, ſed creditor debitor debitum recipiat, & pignus debitori reſtituat.

h ¶ Memoriam abo leri.] quo ad ipſa pignora, non quo ad venditionem. Accurſius.

ADDITIO. An autem & quando pactum legis commiſſoriæ reprobetur in pignoribus, Item quare admittatur in contractu emptionis, & ſubſcriptio reprobetur in contractu pignoris, uideas pulchrè per Abbatem i cap. ſi gnificeante. ſuper glo. in uerbo, commiſſorię. extra de pig.

i ¶ Si quis.] debitor.

k ¶ Præteritis.] niſi hoc diceretur non traheretur ad præterita, ut ſ. de ſtantio A. leg. & conſti. l. leges & conſtitutiones.

l ¶ Amiſſa.] improprie: quia dominium nõ fuit in eos translatũ, ut ſ. de ſtitio Cęſ. leg. & conſti. l. non dubiũ. huiuſmodi tamen facta ualent in arris ſponſalitiis: ut ſ. ſi rect. pro. uel ad eum per l. j. Item in ſponſionibus honeſtis, ut ff. de præſcripiis verbis. l. ſi rem. ſ. fi. Sed quid ſi paciſcar ut nõ liceat ſoluere Rñ. nõ ualet, & omnia ſimilla. Sed qd ſi cõuenerit ut nõ liceat ſoluere hinc ad mẽſem? adhuc dixit Paul. idem & eadẽ ratione de anno, & ſic in infinitũ. quod Ioan. non placet: ſed dicit ualere ſi modo ſit tempus mi nus xxx. annorũ. aliter uideretur perpetua alienatio, ut ar. in auth. de alitino Cęſ. & emph. ſ. locationis. col. ix. & facit de feudis quib. mod. feu. cõſti. põt. ſ. ſi quis obligauerit. arg. cõtra. ff. de contrah. ẽp. l. ſi. Sed ſolue, ut ſ. e. tit. l. j.

Caſum ponit duplicit er.

† eo. † admiſſã.

a ¶ Pacti.] tutor ille te induxit dolo ad remiſſionem faciendum: non potes ideo minus agere contra eũ. & ſi excipiat de pacto, replicabis de dolo. Vel dic q. dolum commiſeratin tutela, qui dolus non uidetur generali remiſſione remitti ut arg. ff. de lib. le. Aurelio. ſ. Caius. & ff. de pact. lege tres fratres. Nam & ſeruus quicquid quærit, domino quærit, non tamẽ dolo: vt ff. de acquir. poſſeſſ. l. quod ſeruus. Sed huic expoſitioni eſt argu. contra. ff. de pac. l. ſi unus ſ. illud. Sed prima placet.

b ¶ Siin ea.] alias in eo ſcilicet pacto, alias in ea, ſcilicet remiſſione. uel in ea, ſcilicet tutela.

c ¶ Probare potes.] qui enim dolum dicit &c. ut ff. de probati. l. quoties. ſ. qui dolo.

d ¶ Facit.] id eſt conuenit iudicio tutelæ, quod eſt bonę fidei, opponi replicationẽ doli, ex quo eſt debitis commiſſus, & commentum fraudis repellit, unde Ouidius. Non faciũt molles, ad fera bella manus faciunt, id eſt icon ueniunt.

e ¶ Repellit.] quia metu, uel dolo, uel minor erat.

Caſum ponit.

f VM nondum.] Pone ſic caſum. Cœpi conuenire aliquem, & ſteti p aliquod tempus, in cauſa ſuperſedi per tres annos, & dicitur quod iterũ poſſum agere, & loquitur generaliter in reo & actore.

g ¶ Defenſiones.] perẽptorias. ſubaudi, niſi in cauſibus. ſed dilatorias ante litem conteſtatam, ut hic & ſ. ſent. re. non poſſ. pem ptorias. & ſ. de ꝓba. l. exceptionem.

h LIcet unde ut interdictũ.] Vnde vi interdictum intra annum datur, quãdo poſſeſſio ad violentum non peruenit, ut ff. de ui & ui arma. l. j. in princi. & ſ. un de ui. l. ij. Sed non eſt ita in exceptione, quæ cõpetit vim paſſo. Dic ergo caſum quod deiectus recuperauit incõtinẽti poſſeſſionem, licet habeat interdictum unde vi, intra annũ. p damnis: propoſſeſſione tamen habet exceptionem ꝑpetuam, etiam ſi rei uendicatio ne competeret: vt nota. ſ. unde vi. l. ij. ſi quis tantam. ut ſic quod huic expulſo licuit incontinenti recuperare, non ſit ibi deſicti impunitas. Hęc poſitio non placet Ioanni; quia cum nullum detur tibi interdictum pro poſſeſſione: ergo nec mihi ulla exceptio. Pone ergo ſic: expulſiſti Titiũ qui mihi ceſſit interdicto & omne ius ſuum, unde vt te deieci, poſſeſſio nem non apprehendi, ago aduerſus, te interdicto mihi ceſſo: excipis poſt annum perpetuo: cum alio poſſeſſorio poſſis à me ſi tenerem recuperare, ſcilicet ex ſecunda deiectione: licet ſi ex ſecunda expulſione ageres tantum intra annum audieris. Tertij ut ff. dicunt, expulſtẽ de fundo uio lenter, deinde ex interuallo tu expuliſtime, ſed poſſeſſionẽ non intraſti. ego vero eam retinui, agis cõtra me interdicto de priori expulſiõe ego excipio de violentia quã ex interuallo intuliſti mihi. Et alij ſic ponunt inuaſoré poſt annum poſſeſſionis eſtimationem, & cætera damna reſtituiſſe: certe non habet conditionẽ in debitis: licet ſi poſideret, conueniri non poſſet. Vel dic q. deiectus quoquo modo etiam clam poſſeſſionẽ recuperauit, & conueniatur à deiectore interdicto uti poſſidetis, & perpetuo excipit: quia ſi agens poſſideret, interdicto unde ui, teneretur niſi annus eſſet elapſus: multo magis per exceptionem poteſt ſe tueri ut ff. de ſuperfic. l. j. ſ. quòd autem ait prꝰ. Ex lege ergo iſta nota. quæ annua ſunt agendũ, perpetua ſunt ad excipiendum. P. Idem in doli exceptione, nam licet actio de dolo ſit biennalis, ut ſupra de dolo. l. penulti. tñ exceptio eſt perpetua, vt ff. de excep. do. l. pure. ſ. ſi. ſecus i replicatione, ut ff. de pecu. l. ſi tum. ſ. fin. Cur l. quæſitum. eſt contra. j. l. proxi. Sed ibi ſolues.

i ¶ Intra annũ.] not a perpetua iura ſunt ad excipiendũ, & ꝛeꝓralia ad agendum.

Caſum ponit triplicit er.

k ¶ Pactum.] de non petendo.

l SI ¶ Interceſerit.] trib. modis pone caſum. Primo, debebas mihi de eo ſi expertus non es, propoſita actione conſiſte, nec timueris exceptionem pacti. ſi in ea fraudem dolumq; admiſſum ꝓbare potes, nã replicatio doli oppoſita, bonæ fidei iudiciũ facit, & commentum fraudis repellit.

¶ Diuturnus iudicij tractat' emptoria ñ excludit, ſed exceptio rei finite ſic. b. d. uel ſic; Defenſio emptorij obijci põt uſq; ad litis conteſtationẽ. b. d. cũ gl. Bal. uel ſic Cauſa nõdũ finita, põt opponi exceptio emptoria. b. d. Salic.

¶ Imp. Alexãd. A. Iuliano. & aliis. L. IIII.

CVm nondum finitã ſententia cauſam ſed dilatã allegatis, nõ eſt dubiũ oẽs intergras defenſiones ꝛobis eſſe. PP. ij. Octobris, Maximiano ij. & Aeliano. Coſs.

¶ Quæ annua ſunt ad agẽdũ, ſũt perpetua ad excipiendum. b. d. Bar. Bal. & Sal.

¶ Impp. Diocletia. & Maximia. AA. & CC. Baſilio. LEX V.

LIcet unde ui interdictũ.] Intra annum locum habeat, tñ exceptione perpetua ſuccurri ei qui per uim expulſus poſt retinuit poſſeſſionem, auctoritate iuris manifeſtat. S. Kal. Maiis, Trallis AA. Coſs.

Replicatio & duplicatio expirant ſpe Bal. uel ſic; Exceptio uel replicatio doli, põt ꝑpetuo contra pactum opponi, hoc dicit. Sali.

Idẽ AA. & CC. Helenæ. L. VI.

SI pactum interceſſit, in exceptione ſine ꝑpetuis ꝓpreſinitione de dolo ꝓreplicare poteſt duplicari ſecundum medium. Accurſius.

Ponit caſum.

p I. ex maiore.] Cum x. deberes, ſoluiſti quinque, licet generale pactum de non petendo fecerim, credens nil plus mihi deberi tamen agã. & ſi excipias, replicabo ut ſ. de ſol. l. ſi inter. & ſ. de tranſact. l. ſi q. de. & ſ. de fur. l. poſt decimone. & ff. de condi. ideb. l. ſi. ide q. ſit. Sed certe iimo uidetur in reſiduo non agi, ut ff. de re iudicat. à duo. ſ. ſi pignora. q. eſt contra. ſed ibi lex præſumit remiſſionem reſidui.

q ¶ Preſtiiſti.] ex certa ſcientia: liberaſti tamen quo ad uerba.

PRæſcriptione.] CASVS. Exceptio pemptoria quã q. ſiue ante ſiue poſt, licẽ conteſtata, ꝓteſtatus fuerit uelle opponere: ante ſententiam opponi debet non poſt. Viuianus.

r ¶ Præſcriptionem.] id eſt exceptionẽ ut pacti, uel rei iudicatæ uel ſi miſis.

s ¶ Sufficit.] ex uoluntate, non ex neceſſitate: ut ſubijcit, & ſupra de præſcriptio. longi temporis. Iemptor. & dixi ſ. ſenten. reſcind. non poſſe. li peremptorias.

t ¶ Quandoque.] id eſt quandocunque.

SIquidẽ.] CASVS. Aut reus certus eſt in nullo actori teneri, & actor deficit in probatione, aut certus quod teneat, aut dubius. primo caſu nulla exceptio reo eſt neceſſaria. ſecundo de ea cogitet, ꝓponẽda, ſi quia habet. tertio caſu, ſi eſt peremptoria, ab initio ꝓponere poſſit, ſi uitra, ſuadata intentione actoris, eam probet. & bene dixi, ſi ultra, quia nõ copelli tur poſt litem conteſtatã. ꝓponere. Viuia,

v ¶ Si quidẽ.] quid ſi lite conteſtata ponat actor in cauſa quod reus cõditionẽ promiſit ei dece. reus reſpondet ſe cõditionaliter promiſiſſe, vel ſub eõ ad eat cõditione promiſiſſe, vel promiſiſſe ſed ſub cõditione, ad illas nõ alio modo ditione ꝓdo, uel nõ adiciens, quæritur, an reus uideatur confeſſus pure, niſi probet; uel habet conditionẽ. an contra uideatur negaſſe: ſi actor probet puritatem actoris uel conditionẽ exiſtiſſe? Et uidetur quod reus ſit confeſſus, niſi probet conditionem. nã duo uidetur dixiſſe, ſcilicet ſe promiſiſſe: & ſub cõditione ꝓmiſiſſe: vt & dicitur in arbitri ꝓcepto & ff. de arbit. l. Cel

Reus ſi dicat ſe promiſiſſe ſed

¶ DE EXCEPTIONIBVS, SEV PRÆSCRIPTIONIBVS.

¶ Dixit ſ. de iure agẽdi: nũc de iure defendẽdi. Et quod dicit præſcriptionibus ſ: large ponitur, licet alias pro temporali tantum ponatur.

TITVLVS XXXVI.

¶ Soluens habẽti utilem actionem alio habente directã, ab utili liberat ipſo iure: ſed à directa exceptiõis ope. & obligatio diuidit inter hæredes actiuè, & paſſiuè, ꝓportionib. hæreditarijs. b. d. Bald. uel ſic: Licet obligatio diuidat ipſo ipſo iure iter hẽdes, tamẽ ſi debitor ſoluit uni ex hẽdibus, cui creditor nomẽ prælegauit, aduerſus alios tuetur exceptione doli. b. d. Sal.

¶ Imp. Antoninus A. Claudio. LEX I.

DEbitores q. dẽ hæreditarii vnicuiq; hrẽdũ ꝓportione hrẽditaria antiqua lege obligati ſunt. ¶ Sed ſi eis hrẽdib. omnẽ pecuniã exoluiſti, quibus nomẽ patris tui teſtator ei diuiſione adſcripſerat, doli mali exceptiõe aduerſus alios agẽtes tueri te potes. PP. x. Kalend. Aug. Duobus & Aſpris Coſs.

¶ Licet unus ex fratribus ſuccũbat iudicio, nõ preiudicat alteri fratri. b. d. Bal. uel ſic: Exceptio rei iudicatę nõ obſtat ei contra quem non eſt pronuntiatum. Sal.

¶ Idem A. Iulio. LEX II.

PRo portione tua, qua domũ ad te ptinere dicis, ſi iudicatum non eſt, actionẽ dirigere potes. Nam exceptio rei iudicatæ ei demum obſtat, ſucceſſorib. eius, inter quos cognitum ſuper eare, & pronuntiatum eſt, PP. xv. Kalend. Mart. Antonino A. iiij. & Balbino Coſs.

¶ Dolo cõmiſſus in liberatione adminiſtra tionis, uel in ipſa adminiſtratione, ſecũdũ ſecunda lect. reddit pactũ liberatoriũ ope. exceptionis inutile. Vel ſic: Exceptio pactũ dolo uſſiti, elidii replicatione doli. uel ſic Generalis quietatio ab ignorante factã, nõ porrigitur ad geſta per dolum. b. d. Bal. uel aduerſus exeptionẽ pactũ, poteſt agens dolo inductus uti replicatione doli. b. d. ſecũ dum primam lectũ. quę uerior eſt. Salic.

¶ Idem A. Virali. LEX III.

ADuerſus fratrẽ tuũ quondã tutorẽ legitimũ tutelæ iudi-

Continuatio. Quid exceptio à ſcrip. differat, vid Alcia. il. q. pedum. C. nium regi.

Legẽ xij. Tab. intelligit, quę la Ei hęc uer ba ſunt. Inhrẽditariis portionib obligationes hrẽditarię ipſo iure diuiſę ſunt. vide ver. iuriſp. Prætel. lib. 4.

Legatarij q. nomen eſt plegatũ utile actionẽ habent ad ſolidũ.

Concor. cũ inter. poſt mediũ cũ gl. ſuper. ver. Aſſiſtere extra de fenet. & iudi.

Conco. glo. ij. ante. med. in c. extra de pactis.

PRo portione.] CASVS. Duo habebant domum communem; contra vnum illorum pronuntiatur: ſi alius velit pro parte ſua agere, an res iudicata contra alium ſibi noceat. quæritur? Rñ. quod non.

r ¶ Pro portione.] duo forte erant fratres.

s ¶ Pronuntiatum eſt.] imò tria neceſſaria ſunt: vt ff. de except. rei iud. l. cũ queritur. & l. ſeq. Item fallit hæc regula in popularibus actionibus, & publicis iudiciis, vbi res inter alios acta aliis nocet, niſi colluſio detegatur. Item in aliis caſibus quos not. ſ. quibus res iudic. non noc. l. ij. & facit ad iſtã ff. de re iudi. l. ſæpè. & ſ. res inter alios acta. l. ſi cum fratre. & ff. qui pot. in pig. ha. l. Claudius.

ADuerſus.] CASVS. Frater adminiſtrauit tutelam legitimam fratris tui, & ex mala adminiſtratione tenebatur ei in c. dolo induxit vt ei dimitteret: ſi agat frater, aliius excipiat de remiſſione, replicabit de dolo, id eſt quod induxit eum ad remittendum. uel dic quod commiſerat dolum in tutela, licet frater generaliter remittat ei adminiſtrationem tutelæ, non tamẽ videtur remiſiſſe dolum. prima poſitio. verior eſt.

t ¶ Legitimum.] imò fiduciarium: vt inſti. de fiduci. tute. per totum. Sed omnis fiduciarius eſt legitimus, ſed non conuertitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fus. §.j. Vnum ergo de istis est cõtra se, & ei habet fides: ut ff. de interroga. act. l. de ętate. aliud ꝑ se reo, scilicet conditio, & illi non habet fides: vt ꝛ. de proba. l. exemplo. & in authẽ. de iureiuran. à mo. ꝑst. §.j. col. v. Secundo, q̃a sic diximus i exceptione pacti & similibus, quod si quis confiteat se debere, sed dicit factum pactũ de non petendo: quod nisi probet, pactum, condem natur, nisi præmittat negationẽ: vt nego me debere: sed si apparuerit, dico pactum factum: ut nõ. in hac. l. si quidẽ. & sic in tẽ legimus. ff. de except. l. non utique. Tertio, quia si actor ponat de Sticho sibi debito, & reus fateatur, sed dicat de alio. Sticho se sensisse, stamus dicto actoris: ut ff. de uerbo. obligatio. l. inter stipulantem. §. j. Sed eo̊tra uidetur negasse puritatem, ni si actor probet puritatẽ vel cõditionem extitisse: sicut enim actor non videtur in iudicium deduxisse quod non sentit: sic nec reus videtur confiteri quod non sentit: ut ff. d̃ exceptio. rei iudi. l. si ex testamento. in fi. quia nõ debent deteriores esse conditionis rei: vt ff. de reg. iur. l. fauorabiliores. Item in iudicio si quis loquatur ambiguè, stamus eius dicto: vt ff. de iudic. si quis intentione sic ergo & hic. Sed si dubitet cui sit standum: electioni rei standum est. Tertio, si intelligatur separata conditio & promissio, eadem ratione & loc̃. ergo hęc stipulatio, promittis dare decem hodie Romæ, cũ simus Bononiæ: valeret ratiõe promissionis, quod est falsum: quia stipulatio talis non ualet: vt instit. de uerborum obligą. §. loca. nõ ergo intelligun tur sep arata. Quarto, qui conditionem apponit in ipsa actionis natiuitate, apponit quasi nec sit nata actio. vnde nec cesset nec uenit dies ante cõditionis euẽtũ: ut ff. de verborũ significatio. l. cedere diẽ. & sic aliud est quã in exceptione pacti, uel simili: q̃ nascit̃ post natiuitatẽ primę actionis. Cum ergo dicit conditionaliter promisi, uel sub conditione: tale est ac si diceret, non confiteor actionem natam. Eodem modo si dicat, promisi: sed sub condone idẽ est: q̃a quę incõtinenti dicunt uidentẽ inesse: ut ff. si certum pe. l. lect. i. & maxime si adiciat, & nõ alio modo. Item expressum videt̃, quia si decem stipulor purè, & tu respondes sub conditione, nulla est stipulatio: quia non uideris respondere ad interrogata: ut ff. de uerbo. obliga. l. j. §. si quis simpliciter. & insti. de inuti. stipula. §. præterea. De nouo ergo debet respondere an purè promiserit, cũ non uideatur promisisse. Item si diceremus esse duo, scilicet puram & conditionalem hoc non potest esse, nisi alternatiue: non coniuncta scriptura, scilicet promisi, sed sub conditione faceret tãtũ ac si diceret hoc aut illo modo, ꝓmisi: ut ff. de cõdi. & dẽ. l. nõ ad ea. §. j. Sol. videt distingui an incõtineti aut post modicũ tẽpus adiciatur cõditio: ut primo casu uideatur inesse. & secũdo non: ut j. de dona. quæ sub modo. l. perfecta.

Fidis[a], nulla tibi defensio[b] necessaria[c] est. ¶ Si verò de hac † confitendo[d], exceptione† temunitum asseueras, de hac tãtum agi[e] conuenit. Nam si etiam de intentione dubitas[f], habita exceptionis cõtestatione[g], tũc demum[h] cùm intentionem suã secundum asseuerationem suam petitor ꝓbauerit[i], huic esse locũ monstrari conuenit. S. iij. noñ. Nouemb. Burtadizi CC. Cos̃.

¶ *Sicut reus iuuatur exceptionib. ita actor replicationib. h. d. Bald.*

¶ Iidem AA. & CC. Aquilinę. LEX X.

NOn exceptionib. actores, quibus reis auxiliũ tribuit certis ex causis, sed replicationib. suã intentionem, si quam habeant, muniant[k]. S. Kalẽ. Decemb. Nicomediæ, CC. Cos̃.

¶ *Defensio rei competit fideiussori, nisi reus redimatur ab obligatione per mutationem status. Bald.*

¶ Iidem AA. & CC. Neoni. LEX XI.

DEfensiones[l], siue exceptiones ad intercessores[m] extendin, quibus reus principalis, integro manente statu ꝓ, munitus est, constat.

¶ *Punitur temerarius aduocatus, q̃ patrocinium ꝑstat de exceptione ꝓpostera. hoc dicit Bal. uel sic: De litigio̊sa debet opponi ante litem contestatam, non postea: aliter opponens punitur. h. d. Sal.*

¶ Impp. Seuerus & Antonin. AA. Panlinę. LEX I.

CVm creditor pignus vendit, non potest vi-

Stipulatio non cõmittit̃ si ad interrogata non rñdetur.

Interrogatus nõ semper cogit dicere: vel non credo.

Excipiens an videat confiteri.

non utique. q̃d est verum: quando primo nego: sed si appareat me debere: tunc oppono exceptionẽ. & sic hic intellige. l. prædictam. non utiq.

ADDITIO. De isto uide as per Bart. in l. non utique. ff. de excep. & Dyn̄ i c. exceptionẽ. de reg. iur. lib. vj. & plenissimè Abbatẽ i c. cũ venerabilis. in v. col. extra de exceptionibus.

¶ Imper. Iulianus A. ad Iulianũ comitem Orientis. LEX XII.

SI qs aduocatus inter exordia litis ꝓtermissam dilatoriã ¶ prę scriptionem posteå voluerit exercere, & ab huiusmodi opitulatione submotus, nihilominùs perseueret, atque præpostęræ defensioni insti terit; vnius librę auri cõdemnatione mulctetur. Dat. vij. Id. Mart. Antiochię, Iuliano A. iiij. & Salustio Cos̃.

¶ *Exceptio iudicis incompetentis, ante litem contestatã debet opponi, uel sic: Declinatoria iurisdictionis, debet ante litem contestatam opponi, & terminari. Bal.*

¶ Impp. Honor. & Theodo. AA. Symmacho proconsuli Aphricę. LEX XIII.

PRescriptiones† fori† in principio† litis à litigatoribus opponẽdas esse, legũ decreuit auctoritas. D. v. Kalẽd. Septẽ. Rauennæ, Honorio x. & Theodosio vj. AA. Cos̃.

De litigiosis.

TITVLVS XXXVII.

¶ *Simplex denuntiatio extra iudicium, nõ tenet. uel q̃ sit iudicio, rem litigiosam nõ facit. Bal. uel sic: Venditio pignoris facta per creditorem, etiam si debitor contradicat, non facit rem litigiosam. h. d. Salic.*

¶ Impp. Seuerus & Antonin. AA. Panlinę. LEX I.

CVm creditor pignus vendit, non potest vi-

in medietate bonorum, haberet exceptionem contra creditores.

p ¶ Statu. ꝙ sed mutato statu nõ cõpetunt circa contractus: ut hic, & j. de fideiusṡ. l. j. ꝙ sed circa iudicia sic: ut in e. l. si Lysia. & ff. qui satisd. cog. l. si de cecesserit. & l. seq. & si quis' cautio. l. sed & si quis.

I quis. § CASVS. Aduocatus i initio litis dilatoriã nõ ꝓponens exceptionem: si posteå uelit eã ꝓponere, non audiet̃: & si institerit ut audiatur, in una libra auri condemnabitur. Viuia.

q ¶ Dilatoriam. § q̃ initio erat opponenda: ut j. l. proxi. & §. de ꝓba. l. exceptionem. & §. de procura. l. ita demum, &c.

P Ræscriptiones.] CASVS. Qui uult recusare iudicem, hoc faciat ante litẽ contestatã. postea non audit̃. Viuianus.

r ¶ In principio. ꝙ uel ante dationẽ libelli, uel etiã post: ut ff. de iudi. l. non uidet̃. dũmodo ante litẽ contestatã: ut hic, & §. d̃ iurisdictione. iud. nemo. & ff. de iudi. l. sed & si susceperit. in princip. Item hæc uera quando sciunt iudicem non cõpetentem, alias si ignorant, quandocũq; possunt opponere: ut §. si a non cõpe. iudi. l. si.

ADDITIO. Tu dicas quod quãdo pars scit iudicẽ nõ cõpetentẽ, debet illã exceptionẽ opponere in principio, id est antequã fiat factus aliquis actus per quẽ uideatur in iudicem consentire: ut extra de re iud. cinter monasterium. & ibi de hoc ꝓ canonistas. unde si quis opponeret prius exceptionẽ cõtra personam actoris, uel contra libellũ uel procuratorem, non posset postea opponere exceptionẽ iudicis incõpetentis: quia uidet̃ eum dicere iudicem cõpetentẽ ad cognoscẽdũ & prouintiãdum super dictis exceptionibus: & ideo ista exceptio de incompetenti iudice debet præmitti. ita d. icit. Bart. hic, & in l. quidam consulebat. ff. de re iudi. uersi. quæro quandoque debet, &c.

¶DE LITIGIOSIS.

¶ Quia genus exceptionis res litigiosas iducit, iõ de ea dicit: ut ff. e. l. j. Et potes legere auth. sup ipsa rub. & secundũ B. uel secundũ Azo super. l. j.

CVm creditor.] CASVS. Dixit Imperator in hac. l. quod creditor pignus uendens, non uidetur rem litigiosam uendere: licet debitor denuntiet ei ne uendat, uel emptori ne emat.

h ¶ Demum. § sed quia testes contra testes iduci nõ possunt, cum iam dicit testificata, securius est opponere eam & ꝓbare. i ¶ Probauerit. § post didicita i ergo demũ testificata ꝓbat reus exceptionem. & est contra. §. de proba. authẽ. at q̃ semel. Sed dic vt ibi i l. exceptionem. & facit ad le. §. de act. obli. l. negantes. & de eden. qui accusare. k On exceptionibus. Muniant. § vt & institu. de replica. & ff. eo. l. ij §. illud.

Defensiones. § CASVS. Debitori factum pactum de non petẽdo fideiussori parat ex ceptionem, nisi reus tũc mutauerit statum suum: quia sortè fuit deportatus. & intellige respõsionem istã de excep. cohærente rei, vt est de nõ petendo. de re iud. & nõ de illa quæ cohæret personę: ut est restitutio in integrum. Viuianus.

l ¶ Defensiones. § rei cohærent es, secus in personali: ut ff. eo. l. exceptiones quæ personæ.

m ¶ Ad intercessores. § si habeat ꝓ tra reũ regressũ: nõ aliter, vt ff. de pact. l. quod dictum.

n ¶ Extendi.] etiam inuito reo: vt ff. de fideiusṡ. l. si. stipulatus. & ff. eod. l. omnes. & facit ad leg. istã. ff. de fideiuss. ex ꝑsona. & ist. de replica. §. fi. & ff. de re iudi. l. & si fideiussor.

o ¶ Manente.] quia si fisco condemnatus esset

Aliàs dr auspicia litis ut in ca. pastoralis i prin. cũ gl. j. extra de cã. pol. & ꝓ prie. i Cõcor. c. d̃ testib. cũ gl. sup uerbo, publica tę. extra de testib.

Ex li. 11. tit. 30. lib. C. Th. Cõcord. extra de re iud. c. inter monasterium. Deest C. Th.

Concor. hic l. c. ij. cũ gl. sup verbo, fanciones. extra de alie. iud. mutã. cã facta.

Exceptio non cõpetentis iudicis quando debeat opponi.

Ita C. Th. addit, post alia. Ex lib. 4. titul. 5. l. 1. C. Th.

Lite pendẽte, illud quod in cõtrouersiam deducitur in coniunctã. C. Th.

transferri oportet. C. Th. Deest C. Th.

x Kalen. Aug. C. T.

Item qd̃ hic non patit damnũ, fallit̃ casu, vbi teneat̃ i duplũ: ut ff. c. l. fi. Item hodie patitur qulibet pœnam: vt j. c. l. fi. Accursius.

QVicunque. § CASVS. Si rem vel quantitatem quam in litem quis dederit, mihi legauerit, vel fisco uel potẽtiori, vel actio. aliquam, hęres q̃stimationem dabit mihi illius rei. In secundo casu act. suo periculo manebit. & pecuniã mihi reddet quã essem habiturus, si eas non monuisse & obtinuissem.

m ¶ Ambiguum. § id est litigiosum,

n ¶ Per hæreditatem. § scilicet per fideicommissum relictam, non directo: quia tunc non posset habere locũ exceptio: vel dic ex certa re: vt dixi supra de hæred. instituj. l. quoties.

o ¶ Præstanda. § ab hæredibus. Sed contra. j. eo. l. fin. Sol. hæc per illã & illa. ꝑ authẽ. nũc fi hæres. corrigitur.

CEnsemus. § CASVS. Si rem de qua inter me & te est contro uersia, tu conuentus alij dones uel uendas, si emptor: scit eam litigiosam, tibi restituet, & pretium fisco refundet: & tu eandem quãtitatem dabis fisco: neque pretium quod dedit tibi retinebis: ne in lucro propter dolũ tuum inueniaris. si ignoret rem restituet, & pretium recuperabit, & tertiam partẽ æstimationis rei, vt si ualeat triginta, habebit decem, & duas partes æstimationis dabit fisco secũdum quosdam, licet hoc non dicat. Alij quod insolidum pretiũ præter tertiam quam dabit emptori: quia ipsum non certificauit: sed nõ aperit qua actiõe aget emptor hoc casu: tu dic in factum, vel dic ex hac lege, & hoc in prima & secunda. Si vero dones, rehabebis rem: & si donatarius scivit, sic punitur vt emptor qui sciuit. scilicet vt habeat tertiam partem æstimationis. & hoc in tertia. Si qua autẽ instrumenta super hoc fiant, nulla obtineant firmitatem. & hoc in quarta. Hæc quæ dicta sunt, faliunt in ante donatione propter nuptias, vel dotis, vel transact. vel donationis factæ per cõ-

† præsertim.

† eandemque.

† Tenorẽ huius l. ponit glos. in verbo, litigiosi. in ecclesia sãctæ Mariæ. j. extra vt lite pẽden.

a ¶ Debitor. § vt & §. debi. vend. pig. Ipe. nõ possi. j & lj. & de distract. pigno. creditor. j. uel secundus creditor: ut §. si anti. credi. l. fin. uel quilibet alius: quia sola denuntiatio non facit rem litigiosam: ut ff. eod. l. j. Et quia fit mentio litigiosæ rei, accipe. auth. litigiosa &c. quæ est ex cor. de litigiosis. §. j. collatio. viij.

Litigiosa res. § CASVS. Lex C. facit mentionem de litigiosis. Ista authen. dicit quæ sit res litigiosa. dic ergo sic: Petij à te fundum: actionem meam in aliũ nõ debeo transferre, siue cõueniam te corã iudice ordinario, siue impetraui rescriptum quod aliquis iudex cogn oscat iter me & te: & illud rescriptum obtuli iudici delegato, & ipse tibi.

Mouell. tit. 5. §. j.

b ¶ Litigiosa res.] mobilis uel immobilis: ut in cor. §. j.

c ¶ Dominio ꝙuel quasi dominio: vt per Publicianam, vel per aliquam vtilem rei vendicationẽ, quæ multæ sunt. vel confessoriam pro usufructu, cũ habeat instar proprietatis. forte secus, quando de seruitute rustica agitur. Item secus si agatur hypothecaria vel actione personal, secũdum quosdam vt in eodem corpore probatur. §. ad hæc autem. licet lex ij. huius tituli videatur dicere contra de personali: vt ibi dices.

Concor. gl. vnica in fine c. relatum. de officio delega.

d ¶ Conuentione.] quãdo est ordinarius.

e Et iudici.] quando est delegatus.

Ite pendente. § CASVS. Actor siue reali, siue personali actione aliquem conueniat res petitas à reo & detentas, & actio. non solum in cõiunctum non potest trãsferre, sed neque in extraneos aliquo titulo, vel donationis, uel venditionis: quod si fecerit reuocabitur, perinde ac si factũ nõ fuisset, nihilomin⁹ lite suo Marte currente. Viuia.

f ¶ Lite pendente.] lite contestata: vel nondũmodo causa sit mota i reali.

g ¶ Deductæ sunt. § iure dominij, vel quasi. nam actio in rem potest cedi: vt §. de hæred. vẽdi. l. fina. vel res: vt subiicit si inducam in possessionẽ licet alius scilicet conuent⁹ possideat: vt dixi §. de distractio. pign. l. qui ꝑdium. & sic non loquit̃ de personali actione hæc lex, cum illa nõ possit fieri litigiosa, vt videt̃ dicere authentica, litigiosa. Vel dic actione, scilicet personali, uel res qñ agitur in rẽ, vt ff. de actio. & obligat. l. actio in personam. nam hæc lex, & sequens de ꝑsonali dicunt. Et not. secundum. Pla. quãtum de personali corrigit per authenti. ego puto non corrigi, sed tantũ plus exigi in personali. q̃d fit iudicio motũ lite cõtestata, ut hac lege dicitur.

h ¶ In coniunctã. § de qua magis uidebat̃, vt arg. supra de cõtrahẽ. emptio. l. dudum.

i Contractibus. § nisi in casibus vt j. proxi. & l. ff.

k ¶ Actore licet at. § nec à reo, ut &. j. e. l. fi. & ff. d̃ ali. iud. mu. l. fi. & ff. fam. ercis. l. alienationes. & ff. de in. ius. l. res q̃. Sed cõtra. §. de petit. hęre. l. fi. § j. & ij. & iij. sed illa fiũt ex necessitate. Itẽ contra. §. de ꝑscrip. lõg. temp. j. Sol. ut ibi in prin. dixi.

l ¶ Peragenda.] redhibetur enim res alienanti hodie, ut j. eod. l. fin. & sic est contra. §. ne liceat poten. j. sed ibi non erat litigiosa, & cedebat̃ i potentiorẽ ratione officij, sed titu. de ali. iudi. ratione alterius potentię.

deri litigiosę rei emptio contrahi, etsi debitor† iterdicat, ne vẽditio ꝓficiatur. PP. Kalen. Maijs, Apro, & Maximo Cos̃.

IN AVTH. de litigiosis. §. primo. col. viij. constitu. viij.

¶ *Hæc authenti. definit q̃ est res litigiosa. & res litigiosa est de cuius dñio q̃stio mouet, iudiciaria conuẽtione corã ordinario uel delegato facta super ea petitione. Bal.*

†LItigiosa res b est, de cuius dñio c causa mouetur inter possessorem & petitorem, iudiciaria conuentione d, uel precibus principi oblatis †, & iudici e insinuatis, & per eum futuro reo cognitis.

¶ *Actio mota in iudicio lite pendente, in aliũ non ꝓt transferri: & p ista cessionem inutilẽ, non uidet̃ cedens, renuntiare luti motę. h. d. Bal. uel sic: Pendente lite rei uel actionis, nõ potest fieri alienatio, quasi sit facta litigiosa. hoc dicit. Sal.*

¶ Imp. Cõstanti. A. ad ꝓuinciales. † L. II.

LIte †pendẽte f†, actiones, q̃ in iudicium deductæ sunt g vel res pro quib. actor à reo detentis intẽdit, in coniunctã h personã vel extraneam donationibus, vel emptionibus, vel quibuslibet aliis cõtractibus i mini mè transferri †ab eodem actore liceat k: tanquam † si nihil factũ sit, lite nihilominùs peragẽda l. D. † Kalend. Mart. Basso, & Ablabio Cos̃.

¶ *Vbi legatur res quæ alienari non potest ꝓ iudicium præcedens, debetur æstimatio. h. d. ista lex corrigitur per se. & l. sequens corrigitur per authenti. nunc si hęres. hoc dicit. Bart.*

¶ Impp Gratia, Valẽtin. & Theod. AAA. Tatiano P. P. LEX III.

QVicunq; rẽ litigiosam, vel ambiguũ m chirographũ †, quodlibet denique mobile, vel ĩmobile fisco nr̃o, vel potentiori, seu aliis personis in testamẽto, siue codicillo legauerit fideiveè commiserit, aut per hæreditatem n reliquerit, nullam fisc⁹ noster, uel alia persona licentiã habeat iurgiorum, nec iudicium subeat: sed æstimatio eius litis in eatur †, præstandæ iis, quibus actiones uel res litigiosæ relictæ sunt †. Eandem litem ipsi hẽdes peragant, suarum actionum periculo, ea quæ litigiosa fuerant relicta indicantes. ¶ Quod & de chirographis placet, ut hæredes relictorũ fisco, uel aliis personis præsentem pecuniam numerent, & iudicio eos quos obnoxios existimant, persequãtur. D. xv. kalẽ. Iul. Thessalonicæ. Itẽ rursus Constantinop. xiij. Kal. Iañ. Gratiano v. & Theodosio AA. Cos̃.

¶ *Ista lex ponit pœnã rẽ litigiosam scienter recipiẽti, & h. d. Alienans rem litigiosam uel actionẽ, punit in simplũ, & eadem pœna pun t accipiens scienter. fallit in casibus in hac l. positis. h. d. Bald. Vel sic: Emens scienter rem litigiosam, tenetur illam restituere, nec pretium repetit, sed illud & tantundem uenditor fisco soluit: emens uerò ignoranter pretium repetit, & ultra illud tertiam partem, alienatione irrita remanente. hoc dicit. Sali.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioãni P. P. L. IIII.

CEnsemus † vt si quis lite pẽdẽte vel actiões p, vel res q quas possidet, ad aliũ quem dã trãstulerit: siue sciẽtem, siue ignorãtẽ, vitio r litigiosi cõtract⁹ subiacere: distinctione quadã interpositã cõtrahentes obseruanda, ut si quis s sciẽs vel ad nendi tiones t, vel ad donatiões, seu ad alios cõtractus accesserit, cognoscat se cõpellendum non tantũ rem redhibere u, sed etiam pretio eius priuari x, non vt lucro cedat ei qui mu. diuid. siue famil. ercisc. uel transac. uel legati. & hoc in quinta.

† præsertim.

† eandemque.

p ¶ Vel actiones. ꝙ vt actor.

q ¶ Vel res. ꝙ vt reus.

r ¶ Vitio. ꝙ ut obiciatur exceptio ementi si petat, uel creditori cui esset obligata, cum esset res litigiosa, ut ff. eod. l. prima. & ff. quæ res pignno. obligari possunt. l. prima. §. fin. Item & alia pœna est quã dicit hæc lex.

s ¶ Si quis. § emptor.

t ¶ Ad uenditiones. § scilicet emẽdo, sic enĩ emptor ad uenditionem, donatarius ad donationẽ dicit accedere. § Hæc enim scientiæ distinctio & ignorantiæ, in emptore & in quolibet acceptore fit ut in cor. §, j. col la. viij. non in donatore: illũ enĩ certũ est scire, secundũ Azo. ar. §. de rescin. uend. l. q̃squis. emptore tñ in dubio præsumo ignorare, ut ff. de probatio. l. uerius.

v ¶ Rem redhibere.] id est reddere, ut supra eodem, l. ij. eius enim cõditio cũ quo acceptũ est iudicium, deterior fieri nõ debet, ut ff. eod. l. finali.

x ¶ Primari. ꝙ ut §. de prescrip. xxx. anno. l. j. in fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vel per aliã speciẽ.ʒ vt permutationis, nã de donationibus postea dicit.
b ¶ Recipiat. ʒ scilicet emptor bonę fidei. Sed an punitur venditor in plus? Quidam quod non cũ hoc lex non dicat, argu. ff. de pœnis. l. interpretatione. Alij i alias duas partes, & eas dicũt dari fisco. Tertij dicunt in solido pretio fi sco dãnandum præter hanc tertiam, quia emptorẽ bonę fidei decepit, sed videtur etiã duplum emptori dari vt ff. eod. l. fina. quæ est cõtra. Solu. ibi specialę, q̃ dedicãdo etiã pœnã vtrorem opposuit aduersarij. Sed quibus actionibus aget emptor ad hoc vel venditor ad rẽ? Rñ. condictione ex hac lege vel actione in factum. Quod autẽ fisco erit dãdum, q̃ libet potuerit deferre: vt ff. de iure fil. l. j.
c ¶ Transferens multiplicatur. ʒ scilicet donator & rehabeat rem. In donatario non distinguitur sciat vel ignoret: vt scilicet certiam æstimationis habeat, quãdo ignorauit. Et no. quod hæc lex tantum de reo alienãte videtur dicere, cũ de possidẽte & rem tradẽte & retinente dicat. Sed idẽ dicas de actore: quia & ipse rem vel actionẽ potest alienare dãdo uel vẽdendo. Nam si vẽdidit, punitur: vt dixi in reo. si donauit æstimabitur reo actio: & procedũ postea sicut diximus habita distinctione an trãstulerit in ignorantẽ vel scientẽ.
d ¶ Transactionis. ʒ cum transigo, cum eo inter quẽ & me res posita est in litigio secundũ Io. Alij dicunt etiam si cũ alio cũ quo etiam de ea dem re habeo cõtrouersiam. Accur.
e ¶ Diuisionis. ʒ cum duo conf des diuiderẽt hĩ litatem. nam licet de omnib. sic lis, potuerit tamen cedi ab vno in aliũ.
f ¶ Per legati. ʒ potest. ergo legari res litigiosa. & nec obstat quod non est eius commercium, id est non potest duci in cõtrarium: vt ff. quæ res pign. obli. possunt. l. j. ſi. & ſ. e. l. ij. quæ sunt cõtra. quod verũ est, nisi i casibus exceptis: vt hic. Alij dicunt q̃ illa. l. ſ. e. l. ij. loquit i actore hęc in reo. & q̃ dicit hic in principio, vel actiones. dicũt de duplicibus dici i iudiciis vbi vterq; est actor & reus. q̃ nõ placet. Item videtur q̃ ipsa actio litigiosa dẽ legatario per hanc. l. & sic est contra. ſ. eo. l. quicunq. Sol. hæc secundum illam: vt & hic hæres æstimationẽ præstet. & sic vtraque per auth. nũc ſi. corrigat. Alij q̃ non erat litigiosa apud testatorẽ, sed cœpit esse apud hr̃dẽ. Alij q̃ hæc de reo, illa de actore. Tu dic q̃ hæc illã corrigat, & hæc p auth. ſtatim corrigitur. & sic est triplex ius circa legata.

¶ SEQVITVR AVTHEN. Nunc si hæres. quæ est in corpore eodem, ſ. & hoc autẽ ſpenti. collatio. viij. & legunt q̃dã eam super l. quicunque.

NVnc si hæres.] CASVS. Authẽ. corrigit legem illam quicunque: quia lex illa dicit quod debet soluere pecuniam hæres legatariis, & agere suo periculo. authẽ. dicit q̃d' ager hæres, & ſi vincat, rẽ restituet legatarijs: ſi nihil consequitur per illas actiones, nihil tenetur dare legatariis. Viuianus.
h ¶ Nunc si hæres. ʒ Olim dabatur æstimatio per. l. quicunque. postea ędebat ei actio cum suo periculo per. l. ſi. sed hodie agit hæres ꝑiculo legatarij: vt hic.
h ¶ Dominus esse apparet. ʒ Sed quomodo cũ recta uia transeat ad legatariũ: vt ff. de fur. l. à Titio? Respõ. dic esse, id est fuisse scilicet testatoris, Vel dic rem illam debitam testatori actione ꝑsonali. vnde si nunc rem alienauit, sed vt etiã alia tanta quantitas ab eo fisci iuribus inferatur. ¶ Sin autem ignorans rem litigiosam emerit, vel per aliam speciem a cõtractus eam acceperit, tũc irrita rei alienatione facta, pretium cũ alia tertia parte recipiat b. Iustũ est etenim propter dolosam mentem, & abscondita machinationem, cùm non emptori manifestauerit rem in iudicium deductam fuisse: in tertia parte pretij (sicut iam etiã dispositum) eũ puniri. Tali, videlicet, pœna non solùm in alijs cõtractibus, verum etiã in donationibus porrigenda: vt vera æstimationis fides accedat. Et ita demum ad alium transferens c, mulctet: omnibus instrumentis quę super hoc † conficiunt, nullam vim obtinentib. exceptis, videlicet, huius sanctionis dispositione, ijs, q̃ vel dotis nomine, vel ante nuptias donatiõis, vel trãsactionis d, aut diuisionis e rerum hęreditariarũ factę, vel per legati f vel per fidei cõmissi cãm tales res, vel actiones dederint, vel acceperint. D. xv. Kal. Nouẽbr. Cõstantinop. post consulat. Lampadij, & Orestis VV. CC. anno secundo.

† cõcipium tur. al. constituatur.

IN AVTHEN. de litigiosis. ſ. & hoc autem præsenti. col. viij. consti. viij.

¶ *Hodie re litigiosa legata solum debetur litis euentus: ideo hæres casum prosequitur, & secundum euentum aut res debebitur, aut nihil. hoc dicit. Salic.*

† Nouel. 119. ſ. & hoc ꝑtũ. Litigiosa res legari potest.

NVnc si hæres sĩ lite victor extiterit, rem ipsam cuius dñs esse apparet h, legatarius ꝑ testatorem vindicet. Sed cuius sumptibus litigabat hęres? Respon. potest distingui, an cum legabatur causa iã erat litigiosa: & tunc sumptibus hæredis: vt ff. de leg. j. l. cum seruus. aut postea cepit viuo, vel mortuo testatore, & tunc sumptib. legatarij: ut ff. de legat. j. l. seruus legatus. nisi postquam cœpit hæres esse in mora. argu. ff. de lega. j. l. cũ res. & potes hic distinguere: vt ſ. ne li ce. poten. l. j. distinxi.

Litigiosa legata, cuius sumptibus hęres pro illa litigabit.

De contrahenda, & committenda stipulatione.

TITVLVS XXXVIII.

¶ *Per epistolam probatur actus, qui in ea commemoratur, qui etiam præsumitur solenniter celebratus. Bal.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Secundo. LEX I.

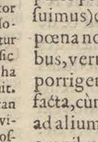

Licet epistolę, i q̃ libello k inseruisti, additũ non sit ſtipulatũ l cẽ eũ, cui cauebatur: tũ si res m inter præsentes n gesta est, credendum est præcedentem ſtipulationem o vocem ſpondentis † subsecutam p esse. Accepta xvij. kalen. Maij, Seuero iij. & Victorino Coss.

Continuatio.

† Secutam

¶ *Pater ſtipulando filio, uidetur ſtipulari ſibi ꝑſi. h. d. Bald.*

¶ Idem AA. Petronio. LEX II.

† Dioch.

SI filiæ tuæ, quam in potestate habebas, pecuniam q dari ſtipulatus es, paratam r obligationem exercere nõ prohiberis. PP. nonas Nouemb. Fausſtino, & Rufino Coss.

¶ Stipulatio directa in persona absentis, nihil ualet: sed quæritũ obligatio ſtipulati: & si talis absens exigit, ſtipulanti resſtituit. h. d. uel sic: Vbi ſtipulatio est inutilis, agitur ex numeratione. Iacob. But. uel sic; Cũ duo contractus uniuntur, unus utilis, alter inutilis: agitur ex utili. h. d. Bal. uel sic: Alteri ſtipulari nemo potest; & qui pecuniam alterius exigit, negotiorum gestorum actione tenetur. Bartol.

¶ Imp. Antoninus A. Hadriano. L. III.

ADDITIO. Materiam istius. l. plenè examinat Bar. in l. j. ſ. de vſur. & in sciendum. ff. de verb. oblig.
k ¶ Libello. ʒ Precum porrectarum principi.
l ¶ Stipulatum. ʒ id est interrogasse promittis.
m ¶ Tamen si res. ʒ id est ſtipulatio. non dico epistolæ missio: q̃s enim cum coram est epistolam mittit?
n ¶ Inter ꝑsentes. ʒ quod ꝑsumit. vt j. e. l. penul. & inſti. de fideiuſ. ſ. & de inuti. ſtipula. ſ. ſi scriptum & ff. de verb. obli. l. sciendum. & l. Titia. ſ. penul. nisi contra probetur, ut ff. de pactis. l. iurisgentium. ſ. ferè.
o ¶ Stipulationem. ʒ id est interrogationem quæ præsumitur interceſſe: ut dixi.
p ¶ Subsecutam. ʒ id est nox promittentis est secuta uocem interrogãtis: quod est necesse: ut inſtitu. de verb. obli. in prin. & facit vt fides epistolę habeatur: vt ff. depoſi. l. Publia.

Epistolæ præſentib. mitti non ſolent.

SI filiæ. ʒ CASVS. Si pater filiæ in potestate constituræ aliquid ſtipulatus fuerit: an illud petere possit nisi obligatione quæsita, quæritur. Et dicitur quòd sic. Viuia.
q ¶ Pecuniam. ʒ secus si in facto: quia tunc non valet: vt ff. eodẽ, l. q̃d dicitur.
r ¶ Paratam. ʒ tibi patri: vt hic. & inſtit. de inuti. ſtipu. ſ. ei vero qui. & ff. eo. l. eum qui. ſ. qui ſibi. & k. dominus seruo. & ff. de pactis. l. & hr̃di. ſ. nos autem. & hoc in profectitiis, uel alijs quæ ei quærũtur: alias ipſi filiæ per patrẽ utilis quæritur actio: ut ff. de uerb. obl. l. quod cũq; ſ. ſi quis ita.

Si cum

SI cum pecuniam tuam. ʒ tus sum eã reddi Titio. q̃ualet ſtipulatio. & ſi Titius de facto egit, & exegerit: actio. negotio. gestorum habendo ratam solutionem pecuniæ, à Titio recuperabo. Viuianus.
a ¶ Crederes. ʒ Tuo nomine non Iuliani, alias quæritur ei actio, ut ff. ſi certum petatur. l. certi condictio. ſ. ſi nummos. & supra, ſi certum petatur. l. ſi absentis.
b ¶ Directa est. ʒ Nota quod hic tenuit obligatio contracta re, non uerbis: & præterea aut consiſtit in dãdo, aut in faciendo: ſi in dando, ualet: ſi in faciendo, non ualet.
c ¶ Conceptione. ʒ quia alteri ſtipulari nemo põt: ut ff. e. l. ſtipulatio iſta. ſ. alteri, & j. titu. j. Liij. & ſi.
d ¶ Obligationem. ʒ Bona est ratio: nam quia defecit ex ſtipulatu remanet ex numeration, ut fic duo contractus interueniant unius vtilis, alter inutilis, ut ff. ſi certum petatur. certi condictio. ſ. quo niam. ſi autem ſtipulatio teneret: quia ſibi eſſet ſtipulatus, non posſet agi ex nu meratione, ut ff. de notatio. ſi ita, in fine, & l. ſeq.
e ¶ Exegerit. ʒ ſ. de facto. de inre non potuit.
f ¶ Ratam habuiſti. ʒ ſed ad quid exigitur in ea rati habitio, cum ei fuerim ſtipulatus, ut argu. ff. de ſolutio. l. nero? Respon. ideo quia persona Iuliani non ad ſolutionem ſed ad obligationem fuit appoſita: quod ſecus eſſet in adiecto, ut ff. de verborum obligatio. l. cum qui. ſ. qui ſibi. & j. ſi ita ſtipulatus fuero. ſi Titius. §. Chryſogonus. Sed ecõtra quomodo habeo ratum non meo nomine gestum? Respond. dic quod Iulian⁹ nomine meo exegit: aliàs non: niſi debitor nõ esſet ſoluẽdo. Vel dic haberi ratum factum debitoris ſoluẽtis qui ad utilitatem creditoris ſoluebar, non Iuliani recipientis: quo facto debitor liberatur, ſicque in ſubſidium contra Iulianũ agit: non ergo habeo ratum in ſubſidiũ, ſed ex ratihabitione deficit actio, & ſic contra Iulianum ſubſidium datur.

† re contractum

Mandati actio non datur, ubi nihil fuit mandatum.

g ¶ Negotiorum gestorum. ʒ ut & ſ. de nego. geſt. l. ſi pecunia. Sed certe imo mandati, ut ff. de reg. iur. l. ſemper qui nõ. Sed ſolu. ibi fuerat prius mandatum, & mãdatum recuſatum, & poſteà acceptum & ratum habitum. ar. ubi nullum fuit mandatum, non potest dari mandat. ut ff. mandat. lex mandato. in fin. ſed negotiorum gestorum, ut hic, & ff. de neg. geſt. l. Pomponius. j. in fi. Item not. hanc l. quod volui, nõ potui, & quod potui, noluiſ. eum facere adiectum sic ſ. ſi quis al. vel ſibi. multum interest.

Casus

h CAsus. Secundum responsum Domitij. ʒ Stipulata fuit mulier à marito dimidiam dotis reddi cum moriatur cui noluerit relinquere, valet, & ſibi ſtipulata uidetur, & ſic hęres aget, ut & ſ. de jur. dot. l. ſi mulier. facit ad l. iſtam. l. etiam. in eod. titul.
i ¶ Videtur. ʒ & sic tenet ſtipulatio.
k NVda pollicitatione. ʒ alias ſtipulatione. i. nudo pacto quod multis ꝓfitetur modis: ut dixi ſ. de pact. l. legem. Accurſius.

? alias natiſtatur.

Casum ponit.

l ¶ Sæpe. ʒ vt d. l. legem. & ſ. loca. l. ſi tibi. & ff. de pact. l. iurisgentium. ſ. quinimo. & dic casum q̃ conuenimus de permutando, & ſi non dares q̃ ex permutatione dare debes, per ſtipulationem promiſiſti quãti mea interesſet, nõ das, ago ad pœnã: & lite contestata in ea, committeſ pœna. vel ſecũdũ Io, ago de facto ex naturali obligatione ut des, q̃a de iure nõ possum litem in ea de facto contestari: ſtatim committitur & petitur pœna. Accurſius.
m ¶ Non semper. ʒ quia quandoque sic, ut not. dicta l. legem.
n ¶ Præterea. ʒ id est præter id quod nudo pacto promiſit.
o ¶ Res. ʒ interum & cõmune intereſſe, ut & ff. de ver. ſigni. l. hęc uerba.
p ¶ Obligationis.] Sortæ ex ſtipulatione. Azo. q. d. non ſolum ſi contineret hæc ſecunda pactio curtum, ſed etiam nunc cum continet incertũ: vel. i. non ſolũ cũ præcederet ueſtitaſted etiam nũc cũ ꝑeſit nuda, committitur hæc ſecunda litis conteſtatio, ſecundum utrunque intellectum. Vel. i. non ſolũ ſi incepiſſet à cõditione, & deſijſſet iam posſe dari uel ficri, ſed etiam nunc cum præceſsit pactio nuda, hæc tamen non sic placet, media placet. Et quod ſubiicit, etiam eius ſummæ &c. q. d. non tantum quando eſſet certa, ſed etiam tunc quando incerta. Accurſius.
q ¶ Post motam litem. ʒ Sed quomodo lis ſuper eo cuius nomine non est actio, cõteſtari potuit: vt ar. ff. de nego. ge. l. ſi pupilli. ſ. fin. ſuæ dicas ſuper nuda obligatione, ſiue ſupra veſtita, cum nõdũ ex titerit. conditio; Rñ. ſecũdum Ioan. ſuper nuda fiat petitio & cõteſtatio de facto, quæ licet nullum habeat effectum quãtum ad hoc ut ex ea fiat condemnatio, imo abſolutio quaſi ex inepta actione: valet tamen quãtum ad committẽdam pœnam. sic & ff. de ver. obl. l. ſi Titius. ac ſi ita promiſiſſet, dabo. cum petieris à me, & ſi non, promitto x. nam & hæc petitio operabitur commiſsionem pœnæ, ut ff. de verbo. obli. l. ſi x. cum petiero. Et ſi quæras qualiter de calũnia iurat actor? Respond. non iurat: quia non procedit actio. uel iurat q̃ non facit animo calumniandi & verum iurat. ſic & ff. de ne. ge. l. at qui natura. ſ. cũ me. Nec mireris agi ex natturali obligatione: qñ ſecũdũ ſ. ex ea datur actio, licet nõ habeat effectum; ut ff. de fideiuſ. l. fideiuſſor obligari. ſ. fideiuſſor. & ſecũdum hęc nõ obſtat oppoſitio. nulla eſt mora ubi nulla petitio, & ſic nõ cõmittit pœna, ut ff. de re iudi. l. nulla. & ff. e. l. ſi pupillus. quia hic fuit petitio, ut dixi. Vel reſpon. quod nõ agit ad pœnã propter moram: ſed quia extitit cõditio ſtipulationis pœnalis quam vult lex extare cum de facto fit conteſtatio litis. Alii dicunt moueri litem ſuper pœna & ante exordium nõ est commiſſa: ſed in ipſius exordio committitur. sic & ff. e. l. ſi Titius. sic etiã cũ quis litẽ conteſtatur in actione ꝓ ſocio, ſoluitur ſocietas & icipitilla actio cõpetere, ut ff. pro ſoc. l. actionę. in prin. & ſ. ꝓ ſoc. l. tandiu. Vel pone tertio q̃ conueniſti dare libr̃ũ, q̃ ſi nõn dares promiſiſti mihi x. nomine pœnæ, vel intereſſe: mihi dare teneris ſtatim cũ fuero cõtra te litem cõteſtatus de libro. Vel quarto poſt pactũ nudũ, promiſiſti intereſſe ſi nauis ex Aſia ueneris, & cœpi ſtatim agere ad librum, & ſtatim venit nauis: dimittã illã litẽ & agam ad intereſſe cum nauis venit: ad quas duas ultimas poſitiones multũ conuenit hæc litera. & facit ad l. iſtam ff. pro ſocio l. duo. Quando aũt quælibet ſtipulatio pœnalis committitur. Dicũt quidam demũ poſt litem conteſtatam, ut hic, quæcunq; pactio præceſſerit: ſed ſi nulla, tunc demum cum poſſe dare uel facere deſijſſet, ut ff. eo. l. ita ſtipulatus, alij ex qualibet mora dicunt eam committi nos idem dicimus, ſi ꝑeſsit pactio obligatoria alioquin dicimus quod primi ſecundum Azo. hoc tamen ſplenius diximus ſ. de pact. l. ſi pacto.

† Adintellectum huius legis, & quando dicat cõditio exiſtere, vide Alci. li. iij. ꝓrer. iuris. c. ix.

Obligatio naturalis quandoque parit actionem.

Stipulatio pœnalis qñ cõmittat.

r ¶ Extitiſſe. ʒ ſcilicet proponas. nam extitit vel declaratũ est eam extitiſſe, cum lis est conteſtata: uel cum potuit facere, & non fecit. sic ff. de vſufru. l. ſed & ſi quis. ſ. interdum.
s ¶ Et eius. ʒ & hæc est reſponſio.
t ¶ Summæ ʒ & incertæ quæ per ſententiam certa fiet, ut inſtitut. de actio. ſ. curare. Accurſius.
Cire. ʒ CASVS. Petij à te pentum cum nihil debereſ: transſegi, & nomine tranſactionis aliquid promiſiſti mihi: ſi fuit certum, agam condict. certi. ſi incertum, agam actio. ex ſtipulatu. Viuianus.
u ¶ Certi. ʒ ut decem.
x ¶ Incerti. ʒ ut in facto.
y ¶ Peti posſe. ʒ licet prius nihil debebatur, ut & ſ. de tranſactio. l. nec in tentio. & agitur condictione certi ubi est certum, uel actione ex ſtipulatu, ubi est incertum, ut inſtit. de verb. obli. in prin.

NEque. ʒ Pupillus vel adultus ſtipulatus est aliquid ſibi dari, quæritur an noceat ſtipulationi, quia non expectauit præſentiam tutoris uel curatoris? & reſpondetur quod non.

Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non ambigatur.¶ vt instit. de inuti. stipul. §. pupillus. & §. de auctho. præst. l.j. & insti. de autho. tuto. in princ.

Casum ponit.

NOn moriturum.¶ ¶ Pone casum secundum Io. Tenebaris mihi ad Stichum te existente in mora decessit: nunc mihi eundē pro mittis: teneris ad æstimationem, licet decesserit, ut ff. de verb. oblig. in ter stipulantem. §. penult. & de iureinran. l. eum qui. §. si iurauero. & sic hoc dictum post mortem, determinat stipulatus, particiPium, & dices non moriturum, scilicet mortuum qui iam niori plus non po test: quia mors illi ultra non dominabitur, & non erat in mora in primo casu legis. Alii dicunt sic: Promisisti mihi seruum Stichum vitum non moriturum, & cum esses in mora, decessit: quæritur vtrum possum agere contra te? Respond. duo promisisse uideris, scilicet seruum, & non moriturum: ex eo quod seruum, teneris tex eo quod non moriturum, est impossibilis, & non teneris. sic ff. d arbit. Celsus. §. idem ait, nec uitiat pars inutilis utilem: ut ff. eo. l. si mihi & Titio. & l. j. §. penult. & ff. si certum petatur. l. certi conditio. §. quoniam. Nec potest poni casus quod in genere promiseris seruum: quia tunc frustra diceret, post mortem &c. cum genus perire non potest: ut ff. ad l. Fal. l. in ratione. j. §. diligenter. & ff. eo. l. inter. §. sacram. Et secundum pdictum casum hæc dictio, post mortem &c. determinat uerbum postulat. Vel tertiò dic, promisisti Stichum non moriturum, & si moritur antequam dares, promisisti centum. si decedat petam centum. & secundum hoc dicas stipulatus, scilicet centum, & sic prima promissio fuit inutilis, secunda utilis: nec vidat inutilis velim. secus si uitiosum non fieri: quia valet: ut §. de ædil. edi. l. si apud. & facit ff. de confess. l. secunda. Accursius.

Genus perire nō potest.

c ¶ Impossibilis.¶ quo ad seruum. Accur.

d ¶ Eius.¶ scilicet serui.

e ¶ Stipulatus.¶ simpliciter.

f ¶ Solutionem.¶ æstimationis. Accur.

¶ Capto ‡ Zenone stipulante

SIquidem.¶ CASVS. Promisi tibi pecuniam inductus per metum: non valet promissio.

Deest in aliis.

g ¶ Spopondisti. ¶ ex causa donationis.

h ¶ Potes.¶ ut inst. titu. j. l. dolo.

i ¶ Si vero nihil tale.¶ q dictum est §.

k ¶ Prætextu.¶ Promisisti enim ei vt non accusaret, vel in accusatione non procederet: nō tamē hoc expresso, vt & §. quod metus causa. l. accusationis. at in sequenti casu fuit expressum: & ideo ibi non valet. vel hoc casu loquitur quando potest transigi: in sequenti quando non. Quando posit vel non, habes §. de transactio. l. transigere. si tamen & quando potest transigi per calumniam accusabat, non teneris. & si soluisti, repetes ex edicto de calumnia. ut ff. de calum. l. j. & l. si ab eo.

l ¶ Cum.¶ id est quando, vel cum non liceat, scilicet expresse secundum primum casum.

tore, stipulari posse, non ambigatur. S. xvj. Kal. Feb. CC. Coss.

¶ *Impossibile secundum naturam non pt promitti: sed æstimatio hominis mortui potest promitti. hoc dicit secundum Bal.*

¶ Iidem AA. & CC. Posidonio. L. VIII.

NOn moriturū b præstari seruum impossibilis c promissio est. ¶ Post mortem autē eius d stipulatus e, rectè solutionem f postulat. S. xij. kalen. Mart. CC. Coss.

¶ *Metus mortis uel cruciatus corporis stipulationem uitiat: nō metus mateꝛ, uel mouendæ litis. Bart.*

¶ Iidem AA. & CC. ‡ Capitoni. L. IX.

SIquidem ‡ Zenoni stipulanti, mortis uel cruciatus corporis territus timore spopōdidisti g ad uersus experiētē exceptione pro posita defendi potes h. ¶ Si nerō nihil tale i probetur, accusatiōis institutæ uel futuræ prætextu k, non ob turpem, sed probabilem causam habita stipulatione, promissio non infirmatur. ¶ Sin autem ob non instituendam accusationem criminis pecunia promissa sit, cum de huiusmodi causis paciSci non liceat m, petitio denegatur. S. v. Id. Octobris Varuariæ, CC. Coss.

¶ *Stipulatio per quecunq; uerba concepta ualet. Salicetus.*

a ¶ Imp. Leo A. Erythrio. P.P. LEX X.

OMnes stipulatiōes, etiam si nō solēnibus vel directis n, sed qbuscunq; verbis cōsensu contrahentiū compositę sunt, vel legibus cognitæ, suā habeant firmitatem. D. Kalen. Ianua. Constantinop. Martiano & Zenone Coss.

¶ *Stipulatio concepta p mortē, nel in mortē, uel i mortis articulo, est ualida de iure. Hoc dicit. Et oēs istę leges, quę sequūtur, sūt Iustiniani, & sūt optimæ. Bald. uel sic: Quis potest stipulari post mortē suam uel ante, simi iter & legare. hoc dicit. Sali.*

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ. P.P. LXI

SCrupulosam ‡ ueterum inquisitionem, utrum post mortē, an cū moreretur o, uel pridie quam moreretur stipulatus sit aliqs p, uel in testamento legati, uel fideicommissi nomine aliqd dereliquerit, penitus amputantes: omnia quæ q, uel quocunque contractu, uel stipulati, uel pacti sunt contrahentes, uel testator in suo testamento disposuit, etiā si post mortem, uel pridie quam moreretur, scripta esse nosceꝛtur: nihil lominus pro tenore cōtractꝰ uel testamenti ualere præcipimus r. D. iij. id. Decemb. Cōstantinop. DN. Iustiniano A. PP. ij. Cos.

¶ *Ista lex est magna in materia purgationis moræ. & h. d. Dies iterpellat pro hoie, & per lapsum dici pœna impurgabilis cōmittitur. hoc dicit. uel sic: Vbi est dies certa pœnalis, post lapsum diei mora diei purgari nō pōt. Bal. Vel sic: Interpellatio hois non est necessaria, ubi dies sit apposita si ō post lapsum. d. ei committit pœna. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Mennę P.P. LEX XII.

MAgna m legum ueterū obscuritatem, quæ protrahēdarū litiū magnā occasionem usq; adhuc præbebat, amputantes, sancimus, ut si quis certo tempore, facturum se aliqd, uel daturum ‡ stipuletur r, uel quæ stipulator uoluit promiserit, & ‡ adiecerit quod si statuto tpe minimè hæc perfecta fuerint, certam pœnam dabit: sciat minimè se posse debitor ad cuitandū pœnā adiicere quod nullus eum admonuit s: sed etiam citra vllam admonitionem eidem pœnæ pro stipulationis tenore fiet obnoxius. cum ea quæ promisit, ipse in memoria sua seruare, non ab aliis sibi manifestari debeat ‡ poscere. Dat. ix. Id. April. Constantinop. Decio V. C. Cons.

¶ *Stipulationes faciendi transeunt de hērdibus in hæredes. hoc dicit. Bal. uel sic: Stipulationes, siue in dādo, siue in faciēdo, siue mistę, ad hęredes & in hērdes sunt transitoriæ, & factū ꝑt ipleri p alium. h. d. Sali.*

¶ Idem A. Iuliano P.P LEX XIII.

VEteris iuris altercationes decidentes, generaliter sancimus omnē stipulationē, siue in dādo, siue in faciendo, siue mista t ex dando, & faciēdo inuenta, & ad hæredes & contra hęredes transmitti, siue specialis hæredum fiat mentio, siue nō. u Cur enim quod in principalibus personis iustum est, non ad hērdes & aduersus eos trāsmittatur? Et sic existimentur huiusmodi stipulationes, quasi tantummodo in dādo fuerint cōceptæ, cū nihilominus & hērdes factū possint adimplere b: illa subtili, & superuacua scrupulositate exposita, per quam petabant c nō esse possibile factū ab alio compleri, quod alij impositum est. ¶ Et quare, cum penè similis omnium hominum natura est, nō etiā facta omnes, uel plus, uel pauciorum adimplere possint: ne ex huiusmodi subtilitate cadāt hoīm uolūtates. D. Kalen. Auguſt. Constātinop. Lampadio & Oreste VV. CC. Coss.

m ¶ Non liceat.¶ si nocens esset; alias contra, ut infra ad le. Iul. de adult. l. serui. Accursius.

n OMnes. Directis.¶ per eadem verba debebat fieri olim responsio, per quæ fiebat interrogatio: ut dabis? dabo. hodie etiam per æqui pollentia, ut dabis? sic uel utiq;, ut hic, & insti. de verbo. obli. §. in hac re.

Crupulosam. ¶

SVSVS Olim non poterat: quis stipulari aliquid sibi dari post mortem, uel cum moreretur, vel una die antequam moreretur. hodie sic.

o ¶ Moreretur.¶ promissor, ut instit. de inuti. stipu. §. sed & si quis.

p Aliquis.¶ dari. de faciendis enim dicit inf. eo. l. fina.

q ¶ Præcipimus.¶ vt institu. d inuti. stipula. §. post mortem. & ff. cod. l. quodcunq;. §. j. & §. vt ac. ab hęred. j.

MAgnam.¶ CASVS. Promisisti mihi centum, uel scribere librum hinc ad pascha, & nisi solueres, uel liber esset scriptus: promisisti mihi pœnam: adueniente paschā nō fecisti: quod conuenit: nunquid incidisti in pœnam? Dicitur quod sic: nec potes te excusare per hoc quod te non interpellaui: quia prędictum tempus debuisti memoriæ cōmendare.

r ¶ Stipuletur.¶ id est p mittat. sic & ff. de condi. ind. l. si non sortem. §. pe.

s ¶ Admonuit.¶ Not. contra admonitionem. sic ff. de vsur. l. pecuniæ. & §. de iu. emphyt. l. j. §. fi. & ff. de lege commiss. l. si fundus. §. fi. & §. de pig. l. creditor. & ff. de fideicommiss. l. l. Thais. § intra. Sed ar. contra. ff. quo. le. l. fi. & §. de iure emphyth. l. fin. § j. & ff. de mino. l. Emilius. & ff de oper. libe. l. cum patronus. & de damno. infec. l. iiij. §. hoc autem audi. Ité si hoc ad euitandam pœnam, nil ei prodest: ergo nō potest purgari mora pœnalis. stipulationis, ut hic, & ff. de act. & obliga. l. traiectitiæ. §. de illo Pomponius. Sed contra. inf. de fideiuss. l. sancimus. & ff. si quis cau. l. & si post tres. Sed illa specialia in iudiciis. sic etiam in arbitriis, ut in alio contra. ff. de arb. l. Celsus. Item contra ff. de verbor. obli. l. si insulam. Sed ibi non fuit pœna. Item eodem modo solue. ff. de constit. pec. l. si duo. §. fina. & l. sequen. Item contra. ff. de verborum obli. l. qui Romæ. §. Flauius. Sed ibi fauore libertatis, ne pereat. Vel non erat ibi commissa. & quod dicit, liberetur, id est in eam non incidat. & de qis dixi §. de pact. l. si pacto.

Mora pœnalis stipulationis, an possit purgari. ‡ Posse in aliquibus, sed hic rectius.

VEteris. ¶ CASVS. Omnis stipulatio siue in dando, siue in faciendo, siue mista, ad hæredes & contra hęredes transmitti potest: siue qui stipulatur de hærede facit mentionē, siue non: nec credatur quod illa quæ in faciendo consistit, contra hæredes non transeat: quasi factum uni impositum, non possit ab alio compleri, quia bene potest transmitti.

t ¶ Mista.¶ vt scilicet illa quę est de rationibus reddendis. continet enim dationem reliquorum & instructionem in ipsis rationibus, ut ff. de condi. & demon. l. cum seruus. §. j. Accursius.

a ¶ Non.¶ ar. ff. de pact. l. iurisgentiū. §. pactorū. & ff. de ꝓba. si pactū. Sed contra. ff. e. l. celeberrimis. §. id qd. Sol. hæc corrigit illā. Vel refert, an factū cōsensu in tempus mortis, ut hic, & ¶ eo. l. fi. si mō per aliū possit impleri, an si: ‡ dandum & tūc serua qd ibi dicit. Vel uerius refert, an sit tale factū qd possit ꝑ aliū expediri; ut hic, an nō, ut ibi. ar. §. de cadu. tollen. §. finautem in faciendo.

in quecunque

b ¶ Adimplere. ¶ pro eis erat ff. de cōdict. inde. l. si nō sortē. §. libertus. & ff. de soluti. l. inter artifices. quæ sunt arg. contra. pro Iustiniano est ff. de duobus reis. l. nemo.

c ¶ Putabant.¶ antiqui.

OPtimam. ¶ CASVS. Si seruus tuus stipuletur a Titio c. tibi dari, & de hoc est factum instrumentū in quo contineatur quod seruus tuus die tali c. stipulatus fuerit, & tē agēte ex illa stipulatiōne obiiciatur tibi a Titio, ꝙ seruus tuus non fuerit, neq; ꝙ fuisset eo die præsens qui instrumento cōtinetur: vel si ti bi ꝓmissi aliqd, & inde fiat instrumentū quo cōtineatur dies factæ stipulationis: an nō obstāte tali exceptiōe agere possis, & credatur scripturę? Et respon. & sic. & in secūdo casu præsumit inter præsentes scā stipulatio, nisi Titius probauerit te uel se nō fuisse in ciuitate tota die, de qua facta é mētio in instrumento, ſ. uel per scriptū, vel per testes omni excep. maiores.

Titius probauerit te uel

d ¶ Optimam. ¶ ex eo q inter optimos tractabatur, aliās nec est optima, nec bona.

e ¶ Protestabatur.¶ repete, contendebant antiqui.

f ¶ Debere ostendi.¶ id est an debeant dici libere ostendi.

g ¶ Personas.¶ stipulantis, & promittentis.

h ¶ Excelsas.¶ quæ non patiuntur nomina sua apponi i instrumentis, ut ff. de autho. tut. l. pupillus. §. pupillus.

Deest, & recte, supplendū cū est stipulationem

i ¶ Non omnibus. ¶ id est perperam esset si hoc esset. sic ff. de ꝓbatio. l. si quis liberum.

k ¶ Concedit.¶ ut & §. de procura. l. maritus.

l ¶ Seruus.¶ i. an seruus fuerit ꝓsens an nō fuerit: vel an fuerit eius dominus: quia sic præsumit quo ad acquisitionem, nō quo ad liberalem causam. ut §. ff iure deli. l. cum aliquis. Et ita est ar. q ꝑ plebat°: & curiæ per talia probentur, si inueniantur instrumenta quæ dicant actum in tali curia. uel similia.

in oībus

m ¶ Credendū.¶ sic §. e. l. j. & de dona. inter virū & uxo. l. si filii. Accur.

n ¶ In eo die. ¶ toto, ut adiicitur institu. de inuti. stipu. §. item verborū. & præsumit. ut hic subiicit. Et not. secūdum hoc die & locum apponi dēre in dēat cōinstrumentis, ut & §. d. tinere diē uer. scrip. l. si qua bōfi- & locumcia. & in auth. ut præpo. no. impe. in prin. col. vj.

‡ & ita eum

Desunt in aliis.

o ¶ Melius. ¶ Not. maioris authoritatis scriptu ram quā testes, qđ admit stipu. to, cum dubiū est de numero annorum, uel ꝑ is tur lapsu, ut & §. si mi. se ma. di. l. iij. Alias cōtra, ut §. de fide instru. l. in exercēdis. Sed quid si duę appareāt scripturæ, una quæ dicit stipulatorem fuisse Bonōn. alia Romæ eadem die? R. si. bon° iudex uide bit cui potius credendū sit, ꝙ si nō uideꝛit, neutri credet, ut §. de fide instru. l. scripturæ. Accursius.

Scriptura quandoque commore

‡ in scriptū

p ¶ Per testes.¶ tres uel plures. nam per duos non uidetur. arg. §. de fide instrumen. l. exercēdis. vel hic in priuata. unde duo sufficiunt. uel hic non directo contra instrumentum, sed per obliquum probatur.

q ¶ Ostēderit.¶ sed quo modo cū dies instrumenti edi non debeat, ut: ff. de eden. l. j. §. editiōes? Resp. illud habet locum, quando inuitus edit instrumētum: hic autē uolēs. Vel ueꝛius: quia hic uult dicere falsum in die. & ideo est edendus, ut §. de fide instrumen. l. fin. Et caue, quia hęc lex in priuato instrumento uidetur loqui. Accursius.

Dies instrumenti an debeat edi.

SIquis. ¶ CASVS. Si promisisti mihi facere domum cùm morieris, an ualeat stipulatio? Dicitur quòd sic, licet olim non ualeret: & hæredes eius tenebūtur ædificare domum. Viuianus.

r ¶ Insulam.¶ i. domum.

s ¶ Moriebatur.¶ promissor.

Instrumētū & locum apponi dēre in

t ¶ Contrahentium.¶ quem latè attendimus, ut §. ut act. ab hære. l. j.

u ¶ Perducatur.¶ scilicet promissio.

v ¶ Perducatur. ¶ hoc ēn fieri non posset, ut ff. eo. l. continuus. §. illud. licet Christus dixerit: possum dissoluere templum hoc &c. sed de templo corporis sui dixit.

tempus

x ¶ Momento.¶ hoc ēn fieri non posset, ut ff. eo. l. continuus. §. illud. licet Christus dixerit: possum dissoluere templum hoc &c. sed de templo corporis sui dixit.

y ¶ A datione.¶ quantū ad transitum. ut hic, & §. eo. l. ueteris. & contrarii ibi positum, & hic posset poni: sed quantum ad alia differunt, ut ff. de verbobl. l. continuus. §. fina. Accursius.

z ¶ In legatis.¶ puta dānas esto hæres meus cum morieris facere illi domum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE INVTILIBVS STIPVLATIONIBVS.

¶ *Dixit de utili, sequitur de inutili stipulatione.*

XStipulatione.] CASVS. Pupillus si tutòrem habeat, sine eius authoritate obligari non potest: idem si non habet tutorem: quia si quis dolo stipulet ab eo, non ualet stipulatio. Vnde a ¶ Impubes.] & tu. b ¶ Nō es obligatus.] Dic quòd pupillus si habeat tutorem, obligare se non potest sine eo alicui extraneo ciuiliter: vt hic, nisi inquantum locupletior est: vt ff. de authori. tu. l. impuberis. & ff. commo. l. iij. in princi. Si uerò non sic locupletior, tunc naturaliter tantum: vt ff. de nouatio. l. j. in fi. & hoc cum est proximus pubertati, alias nec naturaliter: vt ff. de condict. indebi. l. quod pupillus, tutori autem nec ciuiliter nec naturaliter: vt ff. de authori. tut. l. v. cum tutoris authoritate potest se obligare ciuiliter & naturaliter: vt §. si tutor vel curator. l. etiam. Idem intelligendum est in adulto, si habeat curatorem: vt §. de in integrum restitu. min. l. si curatorem. si autem non habeat tutorem: nec naturaliter, nec ciuiliter, obligatur: vt ff. de act. & oblig. l. pupillus. & sic potest intelligi quod hic dicit. Vel illa in interpretatione. Vel dic quod non refert, tutori vel extraneo promittat: sed an sit infans vel maior infante, vt primo casu nec naturaliter teneatur, alias sic. Econtra si sibi stipuletur, potest etiam sine tutore: vt ff. de authori. iud. tuto. in princip. nisi sit infans: vt ff. de verborum oblig. l. mulier. excepto casu uno: vt ff. rem pupil. fore l. ij. & l. seruum.

Pupillus an se possit obligare.

Monophilo † Concor. c. gamma. cum gl. super. ver. stipulatio extra de spō.

ADDITIO. De materia huius. l. an scilicet & quando pupillus obligetur, vide pulchrè per Bar. i. l. j. ff. de noua. uersi. uenio ad uerficulum &c.

† Isidoro

LIbera.] CASVS. Si mulier promisit tx. nomine pœnæ c, si tibi non nuberet, vel si ita te diuerteret, non ualet promissio, nec eo obstante minus diu stret: quia libera debent esse matrimonia. Viuianus,

c ¶ Matrimonia.] tam contracta quam contrahenda: vt §. de nuptiis. l. neque ab initio.

d ¶ Non valere.] placuit.

e ¶ Constat.] vt & ff. de verbo oblig. l. si ita stipulatio facta fuerit. & l. Titia. & §. de sponsa. l. mulier. Sed contra. ff. de dona. inter virum & uxo. l. ea quæ. sed ibi a donatione pœna, incipit.

VTinter absentes.] CASVS. præmittis duas regulas. scilicet quòd inter absentes non potest confici stipulatio, & quod alteri nemo stipulari potest, nisi sua interfit. si ergo pater pro filia sua dotem dederit, & pactus fuerit quod dimidia dotis erit penes uirum, aliam dimidiam stipulatus est nepoti suo ex filio reddi: vel si ille tempore soluti matrimonij in rerum natura non esset, quod redderetur Iuliano absenti. & si ei non redderetur, stipulatus est interesse, scilicet quanti sua interesset Iuliano reddi tam Iulianus agere posit præmortuo nepote, quæritur. Et dicitur quod non: quia sibi nō fuit quæsita obligatio: quia alteri &c. quia adscripserat: sed aget pater ad interesse, scilicet quanti sua intererat dotem fuisse Iuliano redditam. Viuianus.

f ¶ Vt inter absentes, ℥ vt & instit. de inuti. stipu. §. item uerborum. & ff. de verbo. oblig. l. j. in princ. Sed contra. ff. donā. inter virum & uxo. l. ea quæ. sed ibi inter præsentes fuit.

g ¶ Non potest.] vt & ff. de verb. oblig l. stipulatio ista. §. alteri. & institu. eo. §. alteri. & ℥. c. d. don. l. cùm res. & §. p quas perso. no. acquir. l. j. & non est absurda hæc pariscatio: quia utunque impedimentum interueniat in casu istius l. & ideo bona est comparatio.

h ¶ Sua interfit. ℥ potest sic esse quod debeat centum Titio, & tantundem eidem dari stipuletur, & refert quo modo dicat: quia si sic dicat, promittis tu Seio dare centum quæ ei debeo, vel simpliciter an promittis Seio dare cē tum? prima valet. secunda non.

i ¶ Nepoti tuo.] ex eo nato. vel melius ex filio nato: vt & §. de pact. conuen. l. pater. & l. pactum. Et dic quòd fuisti stipulatus nepoti in potestate cōstituto, vel Iuliano: vnde in persona nepotis constitit stipulatio, in persona Iuliani non. Sed potuit solui ei tan quam adiecto: ergo ex eo quod fuit soluendum nepoti, agis condictione certi: ex eo quod Iuliano, ad interesse: vt ff. de verb. obli. l. liber homo. ij. §. fi. secundū H. vel secūdū Azo. dic quòd fuit stipulatus vtique principaliter, & in nepote fuit vulis: sed per mortem facta est inutilis. in Iuliano ab initio fuit inutilis: interposuisti tamē post illa aliam vtilem, sic: si Iuliano non dederis, promittis quanti mea interest te daturum, & de hac stipulatione dicit hic. A ccur.

k ¶ Absentiam. ℥ ne dū quia erat alius: sed si ea præsente stipularetur ei, valeret stipulatio: quia ipse stipulationem fecisse videretur: vt ff. de verb. obli. l. si procuratori.

l ¶ Prouideras.] stipulando nepoti, aut Iuliano dari. Vel dic stipulando post primas inutiles omnē tuum interesse.

m ¶ Tuo.] facto Iuliano secundum primum.

n ¶ Quanti.] scilicet, licet petatur incertum, id est interesse, vt instituto. de actio. §. curare.

EX co.] CASVS. Promisisti per stipulationē quòd faceres me hæredem, & inde confectum fuit instrumentum inutilis est stipulatio, & contra bonos mores, puta de successione futura: & ideo ex ea agi non potest. Viuianus.

o ¶ De successione. ℥ quod est, vel cum paciscor vt succedam: vel certo modo succedam, ut §. de pactis l. pactum quod dotali & l. licet, & l. fi. & de collat. l. pactum. & de inoffic. testa. l. si quando. §. illud. Sed cōtra. ff. de actio. empt. l. si qs seruum. sed ibi ratione præcedentis contractus, scilicet venditionis serui venditor cauet emptori de hæreditate liberti restituenda, sed & aliter ibi solui.

p ¶ Omnia quæ contra. ℥ ut §. de condictio. ob turpem causam. l. j. & l. mercalem. & ff. de verb. obli. l. generaliter. & l. uelut. & l. si plagij. etiam si pœna sit promissa: ut ff. de fideiussoribus. l. fi. a reo. §. fi. & de verb. obli. l. stipulatio hoc modo.

DOlo.] CASVS. Si dolo vel metu induxisti me ad promittendum aliquid: tenet quidem stipulatio, & ex ea agere, poteris: sed obstabit tibi doli uel metus exceptio.

q ¶ Dolo vel metu. Jetiam legali, ut ff. de constit. pecu. l. Illud. §. si iureiurando. licet ibi non habeat locum exceptio. Accur. Flor.

r ¶ Nascitur. ℥ quia stricti iuris est stipulatio: ut hic, & ff. quod metus causa. l. metum autē præsentem. §. sed quod prætor. & ff. de uerbo. obligatio. l. si quis cum aliter nisi in promissione dotis, vt ff. quod metus causa. l. si mulier. §. si dos. at in bonæ fidei ipso iure non ualet, etiam si fiat per metū, vt ff. de dolo l. & elegāter. in prin. secundum H. Vel refert in te dolum apertum, vt ibi, & velatum, vt hic, & etiam in contractu bonæ fidei, vt supra, de rescindum. venditio. l. j. & quod metus causa. l. fina. Acc.

Dol⁹ apertus & uelatus.

¶ Iauia. ℥ CASVS. Mutuaui tibi decem, & ex stipulatus sum mihi & Titio extraneo reddi. Dicitur quod solui sibi extraneo non potest, sed tantum sibi numeranti. Et sic habes, quod extraneo nō acquiritur act. ex stipulatu, sed remanet pe nes numerantē. sed qui sibi & alij stipulatur, valet tantum pro parte dimidia, & sic est differentia, cum numeratio præcedit stipulationē, vel nō præcedit.

a ¶ Potuit.] vt & §. eo. l. vt inter. & de pact. con. l. pactum. & ita ex numeratione actio remanet, vt ff. si cer. pet. a. l. certi condictio. §. qui. & §. de contrahē. & commit. stipula. Liij. Porro cum quis simpliciter stipulatur sibi & alij decē, nulla præceden te numeratione, quinque sibi debentur, alij nihil, ut ff. d verbo. oblig. l. si mihi & Titio decem & l. cū q. ita. & instit. de inuti. stipu. §. quod si quis sibi. secus i contractu bonæ fidei, vt in emptione. q. fi sic fiat, fund⁹ ille sit emptus mihi & Titio, persona Titij pro superuacua habetur: & totius fundi portio ad me pertinet, vt ff. de con trahen. emption. l. fund⁹. Et est ratio, quia bonæ fidei est cōtractus. Vel dic vt ibi.

Septimio

Ius accrescendi locum nō habet in contractibus stricti iuris, secus in contractibus bonæ fidei.

Qualijs ad sit ur. CC. Cōs.

Deest in ueteribus. hæc nec Accursius ea uidetur animaduertisse. alij habent eum post hoc ita ut & secunda huius tit. ut admonet. Ar. i. auth. hoc ita.

Continuatio.

Rei debendi.

Res stipulandi.

¶ E DVOBVS reis stipulandi, &c.

¶ Quia quandoque plures accedunt rei vel stipulādi vel debendi ideo de hoc dicit. & à re non a reatu dicitur, & dicuntur rei debendi qui debent, stipulandi, q. stipulātur, vt ff. eod. l. j. Accursius.

CReditor. ℥ CASVS. Si creditor habeat duos reos promittendi, scilicet quod fibi promittant eandem pecuniam, electionem habet quē eorum velit conuenire, & insolidū, & si ℥ vnū egerit insolidum, habeat ille regressum contra eum pro parte, sed non ape it qua actio. Tu dic mandasi secundum M. secundum Ioannem pro socio, si erant socij, vel manda. si hoc actum erat, vt si vnus pro altero fideiuberet, si nec erat socij, nec hic actum erat actione negotium gestorum.

b ¶ Aque velit.] pro solido vel pro parte: vt hic, & ff. loca. l. eum appa rebit. & de fideiussori. l. inter eos. §. duo. sed hodie, contra vt in authen. hic posita, hoc ita, &c.

c ¶ Conuentum. ℥ ad totum debitum. Accursius.

d ¶ Iuuare.] actione mandati, quia vterque pro altero videtur fi deiussisse secundum Irne. & Azo. argumen. ff. ad Velleianum. l. vir uxori. §. fi. Sed ibi fuit color qūstus. vel ibi non dicit quod interceſſerit sed iuuari. ac si interceſsisset, vt in eod. titu. l. si debitrix. ij. respon. vt ibi erant socij Item & pro eis ff. eod. l. reos. & in authenti. e. citu l. principio, colla. vij. Sed vtrobique fuit actum. Item pro eis quod dicitur de adiecto contra quem agitur mandati, vt institut. de inuti. stipulatio. §. si qs alij Sed ibi fuit mandatum. alias contra, vt ibi diximus. Nos secundum i Ioannem diximus quod nō videtur fideiubere, vt not. ff. ad Velleianum. l. vir uxo ri. & ideo damus hic actionem pro socio, si sint socij, vel ceſſam si fuerit ceſſa à creditore vel mandati, si hoc actum fuerit inter eos, quod vnus pro altero fideiuberet. Sed an sit insolidum cedenda actio soluenti vel pro parte? quidam solidum argumen. ff. de legat. j. l. si res obligata, in fine. sed ibi non aperit insolidum. Ité quia sic est in causa noxali, quod ab initio melior est quandoq; conditio primò agentis, qui cum alijs teneatur, postea erit deterior, vt ff. de noxalibus. l. si quis multis, & ff. si ex noxali causa agatur. l. ij. Nos dicimus quod p parte, vt ff. de tute. & ratio distrahen. l. cū pupillus. & ff. de administratio. tuto. l. si plures. & ff. de pecu. l. quæsitum. Sed q. d si nec fuit ceſſa, q. a hoc nō fuit petitum, nec habet locum pro socio, quia non fuerunt socij, nec mandati, quia non fuit actum. quæ actio locum habet? Quidam dicunt nullam, vt in fideiussore. ff. de fideiussoribus. l. ut fideiussor. Alij mandati, cum semper dicant eos videri inuicem fideiubere. Tu dices negotiorum gestorum. nam licet suam obligationem dissoluerit, tamē & alium liberauit, vt dixi supra, si certū petatur. l. fi in rem. Item dixerunt quidam etiam pro parte. non fieri cessionē nisi sint socij, & eo casu quando sunt socij, vel quando est actum vt fideiussores sint. Alij intelligunt legem istam, quod est falsum, vt cessio fiat tantum quando sunt socii, argumen. infra, titul. j. l. cum alter. Item pone quod tres erant rei debē di in trigin a. vnus insolidū fuit exactus, an insolidum in viginti contra vtrunque an in decem, contra quemlibet fit facienda cessio? Et videtur insolidum in viginti, sicut habet authenti. hoc ita. quæ est in corpore eo.

¶ Nouel 99. in prin. et §. seq. Quæstio mobilis.

HOc ita. ℥ CASVS. Hæc authentica determinat. l. quod creditor non potest cōuenire quemlibet debitorē insolidum, nisi alter non sit non soluendo, vel absens. Si uero virumq; esset præsens & soluendo vter que est conueniendⁿ. Si vero non est actum expresse, vt quilibet possit insolidum conueniri, tūc quilibet conuenit pro parte.

¶ Rescripti principis quo cauetur ut unus ex correis insolidum obligatis cōuen at tātum pro parte, non insolidum, non est ser-

e ¶ Hocita. ℥ scilicet quod vnusquisque teneatur insolidū cum effectu.

f ¶ Speciale. ℥ scilicet. vnusquisque teneatur insolidum, vt subsicit vnumquenque, &c. Sed quid fi dixeris, promittis mihi decem, & tu alius promittis eadem decem? Respondetur, duo sunt rei insolidum, quia satis videtur quod primi, vt ff. de verbo obligatio. l. stipulatio ista. §. eū secus si dicam simul promittus, vt in eodem titu. fi mihi & Titio. & de legā. i. si quis testamento.

g ¶ Absens.] scilicet alter, ergo præsens conuenitur insolidum altero absente, &c. cum alter est inops. secus vero in intercessores præsente, & pro absente, vt authenti. titu. j. præsente, &c. vbi datur dilatio ad re- Promittere pōt unus præsentandum olim autem in nostro casu sufficiebat pactum, licet alter non est inops, vel absens, vt ff. eodem. l. reos. §. finali. Sed quid si vn⁹ sub cōditio promisit purè, alter sub conditione, qd fieri pōt, vt ff. eodem. l. ex duobus. j. numquid eui purè. promisit poterit insolidum conuenīri sicut cum alter est absens vel inops? Dic quod sic, vt dicta lege, duobus. j. ad qd i stitur. eodem. §. finali. ne, altero purè, promittente.

h ¶ Quod fiet. ℥ q. productio nec enim delegatum, sed ordinarium p ducentur re ipsa, vt dicit, & inuiti, ut in auth. de exib. & intro. re. §. ue- Actionum diuidenda ro quidam. collatio. v. Accursius.

i ¶ Solutionem. ℥ nisi renuntiauerit beneficio diuidendarum actionū, rum beneficium enim prætor ait, pacta feruabo, vt §. de pact l pe. & l. pacta nonsima i tu ciū quibus toribus idem, & in conductoribus, & fideiussorib. ex epistola diui Hadria datur. ni ut uiriliter conueniatur, sed non idem in fideiussoribus unus tutoris qui non possunt diuidē darum actionum habere beneficiū, ut ff. de tute. & rationibus, distrahendis. l. §. nunc tractemus. & §. de constitutis pecunia. l. fina. & §. rem pupilli saluam fore. l. finali. Item an hæc authenti. habeat

Universidad de Deusto
Biblioteca

beat locum etiã in fideiussoribus › Dic vt j.tit.j.l.non recte.dximus.Hic ponunt & habent quidem tale legem, quæ non est in Codice, scilicet si duo plures ve rei cuiusdã traditionẽ communem acceperunt insolidũ, cuiuscunq; eorũ quandiu res in eadẽ causa remanserint, si casus obtulerit insolidum actio competit.

¶ Fabritio.

¶ Exprimere. ‡ CASVS. Refert cum duo obligant se pro eadẽ pecunia an ab initio obligentur insolidum, an quilibet pro parte sua. Primo casu creditoris erit electio quem velit conuenire & insolidum. Secundo casu fiet quod euenit, scilicet vt quilibet pro parte sua conueniatur.

a ¶ Insolidum.] & facit ad legem istam supra, loca. & conduct. l.si diuisa. & §.si certum pe tar. l.si in rem. sed hodie plus est opus, scilicet quòd alter sit absens vel inops, vt in authen. hoc ita. Acc.

b ¶ Non possit. ‡ scilicet creditor.

c ¶ Electio. ‡ quam habet creditor, vt possit quẽlibet insolidum cõuenire. Acc.

d ¶ Rescripto. ‡ cum alterius ius per hoc tolleretur, vt supra de precib. impera. offer. l. quoties. Acc.

P Ropter. ‡ CASVS. Mutuauit Titio decem & accepi pro eo duos reos, pura Caiũ & Seiũ. dicitur se nõ esse cõuenie dos qđ sibi pecunia numerata non erat. an sint audiendi, quæritur. Et dicitur quod nõ. Vel dic quod mutuaui omnibus, sed Titio de voluntate omnium mutuaui, & procedit sicut dixi.

¶ Finẽ huius glo. (sed fortè) declara. ‡ Refragantur. ‡ cum non propter numerationem eis faciẽdã fuerint confessi, sed alij facedere, si cienda erat, vt & ẽ. de nõ denuntiant creditori. Vel si erat omnibus numeranda, fuit tamen data vni aliorum vo luntate. & ad hoc facit ẽ. iussor. ff. de si certum petatur. l. si non fi deiuss. ita singuli. secus si non eorũ noratur in voluntate, sed forte pœ. Titius. ff. de procu. nitierant, quod possunt, vt ff. si certum peta l. qui pecuniam. Acc.

CVm quidam. ‡ CASVS. Si plures creditores habet vnum debitorem, vel vnus creditor plures debitores, vel plures creditores habent plures debitores, & aliquis ex debitoribus solua alicui ex creditoribus, talis agnitio debiti sufficit ad interrũpẽdam præscriptionem, quasi volunt alij debitores tueri, qui non agnouerunt, quia talis agnitio debiti ab uno debitore facta vni creditori, alij creditoribus obstet, & aliis creditorib. prodest. Viuianus.

f ¶ Et nos ampliauimus. ‡ vt & ẽ. de pscriptionibus triginta annorum l. cum nostri.

g ¶ Denotionem. ‡ scilicet soluendo.

h ¶ Eis, vel ei. ‡ debitoribus vel debitori.

i ¶ Alios ‡ scilicet creditores, & hoc fi non habes in litera.

k ¶ Emenio. ‡ scilicet triginta annorum.

uandũ. Vel sic. Vnusquisq; tenetur exprimere quæ est causa, & fundamentum suæ ictionis: et per rescriptum nõ intelligitur princeps derogare cõtractui, ex quo nata est naturalis & ciuilis obligatio. h.d. Vel sic, Obligatio solidi non contrahitur contra plures, si hoc agatur. Butrig.

¶ Iidem AA. & CC., Fabiano. L. III.

EXprimere debueras tuis pręcibus, vtrùmne in partem, an insolidũ singuli uos obligaueritis, ac duo rei promittendi extiteritis: cum si quidem ab initio unusquisque pro parte sit obligatus, egredi contractus fidem non possit[b]. Si uerò insolidum, electio[c] rescripto[d] adimi nõ debeat. S. Idibus Aprilis Byzantij AA. Coss.

¶ *Quãdo plures sunt obligati, sufficit qđ causa obligationis finalis reperiatur ĩ uno: nam suas radices extẽdit ĩ oẽs. h.d. Bal. uel sic, Licet pecunia uni numerẽt ĩ ñ alij possunt simul insolidum obligari. h.d. Sal.*

¶ Iidem AA. & CC. Andronico L. IIII.

PRopter mutuam vni datam pecuniã alijs reis promittendi factis, ob non numeratam sibi pecuniã obligationem remittendi desiderio postulantium iura refragantur[e]. S. v. Id. Februa. Sirmij. CC. Coss.

¶ Interruptio facta p unũ correorum uel contra unũ ipsorum alijs pdest & nocet. h.d. Bal. uel sic, Interpellatio facta ab uno de correis credẽdi, ĩterrũpit pscriptionẽ, ẽt quo ad ceteros. & ẽ conuerso, agnitio facta per unũ ex reis debẽdi, nocet alteri, hoc dicit. Sal.

¶ Imp. Iustinianus A. Io. PP. LEX V.

CVm quidam rei stipulandi certos habebant reos, pmittẽdi, vel vn[o] fortè creditor duos vel plures debitores hẽbat, vel è contrario multi creditores vnum debitorem, & alij ex reis promittendi ad certos creditores debitum agnouerunt, vel per solutionem, vel p alios modos, quos in antèrioribus sanctionib. interruptiõis iuenimus positos, & nos ampliauimus[f], uel fortè ad vnum creditorem quidam ex debitoribus deuotionẽ[g] suam ostẽderunt: uel cum plures essẽt creditores, debitor qui solus existeret, ad vnum ex his, vel quosdam debitum agnouit, & quærebatur si eis, uel ei[h] daretur licentia adeuersus alios[i] indeuotionẽ suam exercere, & quasi tempore emenso[k] exactionem recusare, uel quibusdam ex debitoribus debitum agnoscentibus, uel in iudicio pul satis, deberent & alij ab omni cõ tradictiõe repelli: nobis pietate suggerente uidetur esse humanũ semel in uno eodemque cõtractu qualicũq; interruptione uel agnitione adhibita, omnes simul cõpelli ad persoluendum debitum, siue plures sint rei, siue unus, siue plures sint creditores, siue nõ amplius quam unus. sancimusq; ĩ omnibus casibus quos noster sermo complexus est, alioq; ũ deuotionem, vel agnitionẽ, vel ex libello[l] admonitionem aliis debitoribus præiudicare, & alijs prodesse creditoribus. ¶ Sit itaque generalis deuotio, & nemini[m] licear alienam[n] indeuotionem sequi, cùm ex vna stipe vnoq; fonte vnus effluxit contractus, vel debiti causa ex eadem actione apparuit. Dat. Kal. Septembr. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC.

l ¶ Ex libello. ‡ executore interueniẽte vt ẽ. de pscrip. triginta annorũ l. si in rem. Vel loquitur in ptoriis & annalibus, vt ẽ. quando libellus prædatus l. j. &c.

m ¶ Nemini.] qui agnouit. Accur.

n ¶ Alienam. ‡ scilicet eius qui agnouit. Et sic nota factum vnius alij prodesse & nocere, vt ff. eod. ex duobus. vti. Et sic est argu. contra. ff. de solu. l. cum quis. §. fi. quis pro reo. & ff. mandat. l. si fideiussor. j. §. finali. & ff. de nego. gest l. si ex duobus. in fine. Item contra est huic legi. ff. eodem, l. secũda & l. ex duobus. ij. Sed solues j. tit. j. d. fina. Item contra videtur. ff. de vsuris. l. mora. §. finali. Solu. potest dici quod, hic erãt socij, ibi non. Vel ibi mora, hic agnitio quæ est opposita.

Factum vnius alteri prodest & nocet.

o ¶ Fonte. ‡ quantum ad idem debitum & vnã obligationẽ, licet diuersi sint, vt ff. eodem. l. iij. §. fi. Accursius.

¶ DE FIDEIVSSORibus, et mandatoribus.

¶ Diximus ẽ. de iis qui per stipulationem principaliter obligantur: Nũc videamus de fideiussoribus & mandatoribus qui principalibus obligationibus applicantur. Azo.

p ¶ De fideiussoribus, & mandatoribus. ‡ Cuique contractui potest fideiussor accedere & mãdator, vt ff. mandati. l. si hæreditatem. §. & in fum ma. Est ramẽ differentia, quia fideiussor præcedit & sequitur obligationem principalis. eo. §. fideiussor & præcedere. at mandator tantum præcedit, nisi in casu, vt ff. mandati. l. si vero non re. §. fi post traditam. at constitutor tantum sequitur, vt ff. de cõstitu. pecu. l. j. §. primo. & §. debitum.

Fideiussor & mandator differũt

SI Lysias. ‡ CASVS. Mutuaui Lysiæ decem. & fideiussorem accepi & Lysias é condemnatus. l. Iul. de vi. & ita tertia pars omnium bonorum delata est fisco: licet nõ possũ conuenire Lysiam nisi pro duabus partibus quę apud eum remanserunt, & ita in parte tertia, fideiussorem tamen quem insolidum habeo obligatum, insolidũ cõuenire potero.

q ¶ Si Lysias. ‡ pone exemplũ in. l. iusta. de uipriuata ut infra. de publi. iud. §. Item lex. Iulia d uinam fiscus quasi succes-

sor pro tertia ẽ se ad pertinet, conuenitur, vt j. ad l. Iuliam de vi. l. tutoris. & ff. de capi. di. Lij. & sol. matri. l. si marito, in prin. & in ea tertia damnatus habet exceptionem, vt ff. si quis cautũ sed & si quis. in prin.

r ¶ Creditoribus.] pro duabus partibus.

s ¶ Possint.] videtur qđ nõ, vt ẽ. de exceptio. l. defensiones. Sed ibi nõ fuit integer status. Itẽ adhuc contra. ff. de iure fisci in fraudem. §. si principalis, sed ibi nõ successione, sed ex alia causa bona deuenerunt ad fiscũ, vt quia debitor non soluebat. arg. j. de sen. pascl. iij. in fin. Sed hic non est contra quia ibi apud fiscum fideiussorat, hic apud alios.

Creditori.

CReditori. ‡ CASVS. Mutuaui x. fideiussorem & pignus accepi, electio mea est quẽ uelim cõuenire, vel reum vel fideiussorẽ soluẽti ẽ fideiussori eedam ius pignoris. si uero aliàs essent obligata mihi eadẽ pignora, & sic pro alia pecunia in quam non fideiussit, nisi totã pecuniam soluam, non cedam eius pignoris.

a ¶ Licet. ‡ licitum est vt. ff. e. l. inter eos. §. creditor. nisi aliud puenerit, vt ar. ff. man. l. qui mutuam. in prin. & j. e. l. omissis.

b ¶ Obligauit. ‡ ff. fideiussor.

c ¶ Pignorum. ‡ vt ff. de distra. pigno. l. ij. & ẽ. fsen. & interlo. l. cũ eorũ. sed & personales nõ solũ contra reum, vt ff. de solu. Stichum. §. penulti. Sed etiam contra fideiussores vt ff. eod. l. si fideiussores. § idem respondit & l. fideiussoribus. & supra, loca. l. si diuisa. & supra, arbi. tit. l. cum interdictæ. si ergo fecit ne cedere pot sit nec poterit agere vt ff. de administratio. tuto. l. si pupillus. & dicta l. Stichum. §. penul. Sed cõtra ff. eo. l. si stipulatus. §. fina. sed illud. de rigore secundum Ro. hoc de æquitate vel aliter vt ibi notatur.

¶ aliam. ¶ causam.

d ¶ Obligatas. ‡ secus si nõ habet obligatas, nec enim ob chirographariam pecuniam potest retinere contra fideiussoris voluntatem. sed contra voluntatem debitoris tãquam chirographariam pecuniam. j., in fi. Item intelligunt q dam q hic obligatio fuit facta ante fideiussionem secus si post, vt ẽ. etiã ob chirographa. pe. l. j. in fi. & ff. qui pot. l pig. habe. l. si prior. §. si tertius. Alij dicunt quandocunq; per dictam. l. etiam chirographa. pecuniã. l. j. circa mediũ. sed si debet cedere ptra fideiussores, vt ẽ. dixi, quomodo põt facere psonale pactũ vni fideiussorũ, ita q alter insolidũ remaneat obligatus? Dic q volente altero. Accur.

¶ exoluat.

¶ De materiis huius l. & seq. aut. si iure no stro. j. e. tit. ff. e. j. cũ sionem secus si post, vt ẽ. glo. j. extra eod. tit. Pignus cõ tra fideiussoris nolun tẽ. nõ potest ne re obchirographariã pecuniam. ¶ esse. ¶ tu duos. ¶ diuisa. ¶ Deest, ut & Acc. indicat. ¶ Deest in omnib.

NOn recte. ‡ CASVS Electionem habet creditor quẽ velit primo cõuenire, l. fideiussorem vel reum, si ergo mutuaui tibi pecuniã, & fideiussorẽ accepi, & fideiussorib. ob. debitũ aliquod succedat fiscus & conueniam fiscum, procurator autẽ Cæsaris qui cognouit iter fiscum & priuatum, interlocutus fuerit me debere cõuenire pri[o] reũ principalem, an rectè pronuntiauerit, quæritur. Et dicitur qđ nõ. Si vero accepi duos fideiussores, & alteri fiscus succedat, cõueniam fiscum p parte, & alium pro parte si soluendo sit nec (ẽt si ab initio non cognouisset, vt quilibet fideiussor insolidum teneret) ob hoc min[o] insolidum tenebuntur. sed & si omnes idonei fuerint, pro parte erit quilibet cõueniendus: sed Authentica dicit quòd si vterque sit præsens, scilicet tam fideiussor quàm reus principalis: debet primò conueniri principalis, etiã si sit non soluendo in totum nec in partem, si reus sit absens, poterit fideiussor cõueniri. & si perat tempus intra quod reducat reum: à iudice concedendum est, intra quod si non uenerit, conuenietur fideiussor: creditor tamẽ cedet fideiussori actiones suas.

e ¶ Procuratores ‡ scilicet Cæsaris qui iudices sunt inter fiscum & priuatum: ut hic, & ẽ. si aduersus fiscum. l. ij. § j.

f ¶ Audire te. ‡ scilicet creditorem conuenientem fiscum heredem vnius fideiussorum.

g ¶ Permitteretur. ‡ iure veteri: vt hic, & j. eod. l. iure nostro. Sed hodie contra: vt in authen. præsente. hic posita.

h ¶ A procuratore. ‡ l. fisci, qui successit alteri fideiussori: vt ẽ. dixi: tamen insolidum tenentur [m] sed vbi sunt oẽs idonei: in portionẽ obligatio diuiditur [n]. PP. xvij. kal. Septemb. Antonino A. iij. & Geta iij. Coss.

i ¶ Experiri.] vt & ff. e. l. inter eos in prin. & § j. & insti. e. §. si plures.

k ¶ Adiectum. ‡ id est dictum.

l ¶ Conditione. ‡ conditio iuris est ut uterque pro parte conueniatur, quando ambo soluendo sunt. Item constitutio dicit actionem diuidendam. siue ergo dictum sit vt vterque teneatur insolidum, siue non, vterque tenetur insolidum, sed vbi sunt oẽs idonei, pro parte conueniatur, si vterque sit soluendo. & sic est ff. de leg. l. j. Liij.

Fideiussores duo ẽ liter posũt cõueniri.

m ¶ Insolidum tenentur. ‡ hodie contra, nisi hoc dicatur, vt supra, titul. j. authẽti. hoc ita. Vel aliud in reis debendi qui pro parte pecuniam accipiunt: vnde pro parte no uo iure tenentur & conueniuntur, & aliud in fideiussoribus. qui cum intercedant pro eo qui insolidum tenetur, merito & ipsi insolidum tenentur. vt institut. eodem. §. si plures.

† Nouel. 4. §. si q sigif. & §. nõ solũm.

n ¶ Diuiditur. ‡ ex epistola diui Hadriani: vt in stit. e. §. si plures. nisi inficientur, vt ff. eod. si dubitet.

P Ræsente.] Diuiditur in duas partes. Primo quãdo ambo sunt pśentes. Secundo quando principalis est absens. & fideiussor præsens. secundo ibi, absente. Et illa subdiuiditur in partes, quæ per se patent. Sali.

CASVS. Præsens authenti. sic continuatur ad legem C. Iure ff. & C. Erat in electione creditoris, uellet primo conuenire reum uel fideiussorem, sed hodie istud est correctum eum distinctione si vterq; est præsens & soluendo nam primo agendum est cum reo sed si reus est absens, uel non soluendo in totum uel in partem, in subsidium potest ag cum fideiussore. sed si reus est absens, & agitur cum fideiussore, & fideiussor potit tempus ut præsentet reum in iudicio ut primo conueniatur, datur ei tempus à iudice intra quod ducat eum, postea i subsidium agitur cum fideiussore, & cogitur satisfacere elapso prædicto tempore, & ceduntur ei actiones absque distinctione contractus. Viuianus.

† Rosẽ.

o ¶ Primo conueniendum. ‡ secus in hoc seruatur in duobus reis: ut ẽ. titu. j. authen. hoc ita.

p ¶ Actionibus. ‡ si verò non cedantur, non dantur fideiussori actiones quę dabantur creditori: ut ff. e. l. ut fideiussor, & l. fideiussoribus. secus vero in tutoribus: vt ff. de tutelis & ratiõ. distra. l. j. §. nunc tractemus.

q ¶ Absq; distinctione. ‡ quod hic subiicit, sumitur ex cor. §. non solũ. vsque ad §. quod autem. sed præcedentia ex §. si quis igitur.

r ¶ Contractus. ‡ siue mutuum, siue uenditio sit in quo interceserit.

s ¶ Intercessionis. ‡ interceesit mandando vel fideiubendo uel constituendo, non tamen nouando. Accursius.

NOuatione. ‡ CASVS. Habebam debitorem in decem, & fideiusso animo nouandi stipulatus sum decem ei à Titio: an fideiussores sint liberati, quæritur. & dr quòd sic: nisi in consequenti contractu obligauerint se. Viuianus.

t ¶ Ambigitur.] vt & ẽ. etiam ob chirographa. pecuniam. l. j. & ff. de noua. l. nouatione. & de solu. l. solutionem.

¶ Pantomoni.

¶ Vre. ‡ CASVS. Dicit Imperator in hac lege quòd electio datur creditori, velit primò conuenire reum uel fideiussorem relicto reo: nisi aliud fuerit actum.

u ¶ Est potestas. ‡ ut ẽ. eodem. l. rectè. sed hodie contrarium in authen. præsente.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſsente. Item contra. huic legi. ff. de verbo obliga. l. ſi ita ſtipulat' fuero te ſiſti. §. poſſum. ſed ibi actum videter. contra. ff. de admini. rerũ ad ciui. per. l. curatores. §. ſi. ſed ibi ſoluitur. Item contra. ff. de decur. l. j. lib. x. ſed ibi ſolue. Acc.

SI pater.] CASVS. Mutuaui decem Titio cõfectum eſt inſtrumentũ, pater tuus interfuit tãquã teſtis, & in inſtrumento ſignum appoſuit, non propter hoc erit cõueniendi niſi ſe obligaſſet. Viuia.

a ¶ Acciperet.] ſcilicet Cornelius.

b ¶ Conueniris.] vt & §. de adminiſt. tutorum. l. ſi non. & ſi certum peta. l. mutuꝫ. & de actio. & obligatio. l. nimia. & de reb. alie. non alie. l. ij.

c ¶ creditor.] CASVS. Mãdaui tibi vt Titio mutuares decẽ, & pignus acciperes, ſed pignus non accepiſti, an me cõuenire poſſis actione mandati, quæritur. Et dicitur quod non aliter videor me obligaſſe, niſi pignus accepiſſes.

c ¶ Mandato.] id eſt quia nõ põt credere actionem in pignore, vt ff. mãdato. l. ſi mandato Titij. §. fi. Acc.

† obſignauit.

† aliàs.

Filiusfamilias pro patre põt fideiubere.

† Longino

Fb Iliusfamilias.] CASVS. Pater fundum vendidit: filius in ſua poteſtate cõſtitutus pro cuiuſctione fideiuſſit, an teneatur quæritur. Et dicitur quod ſic. Viuia.

d ¶ Tenetur.] poteſt ergo fideiubere pro patre, vt hic, & §. de filiofamilias minore. l. j. & quod cum eo. l. ſi ex actio. & ad Velleianum. l. ſi paternam. & ff. qui ſatisda. cog. l. ij. §. filius. & ff. eod. l. ſi dubitet. §. filiusfamilias. & pro extraneo, vt ff. de pecu. l. ij. §. ſi filius. & ſupra. quod cum eo qui in ali. poteſta. l. nihil. Dubitatio forte hæc erat quia quaſi dominus videtur etiam viuente patre, vt ff. de lib. & poſthumis. l. in ſuis. & inſtitu. de hæredum qualitate & differentia. §. ſui.

ETiam.] CASVS. A debitore fideiuſſ. & pignus accep. egi hypotheca. an nihilominus poſſum conuenire fideiuſſ. per hanc actionẽ, quæritur? Et dicitur quod ſic. non enim ob, hoc quod egi hypothecaria liberatus ẽ fideiuſſor. Viuia.

e ¶ De iure obligationis.] ſcilicet hypothecaria, non ſolum perſonali contra debitorem vel fideiuſſorem, nec enim fit notatio, vt ff. de pig. l. grege. §. etiam. & §. ſi cum defenſore. & §. de pig. l. quamuis. ij. Acc.

f ¶ Fuerit.] à creditore, ad pignora enim agit.

Fi deiuſſor.] CASVS. Si pro te iam in ſorte quam in vſuras fideiuſſi, eas quin ſoluam non põtero recuſare. & hoc in prima. Si verò cum alio fideiuſſi: an poſſim impetrare vt diuidatur inter nos obligatio? Reſpondeo quòd ſic: ſi vterque noſtrum eſt ſoluendo. & hoc in ſecunda.

g ¶ Obligatus eſt.] vel quia expreſsè ſe obliguit. Vel quia in omnem cauſam fideiuſsit: ut ff. loc. l. q. e. circa pr. nc. & ff. de admi. rerum ad ciui. pertin. l. ij. in fi. Aut ubi ſimpliciter interceſsit, dicit Ioã. idem: argum. ff. eod. l. ſi quid pro eo. § ſi numos. & l. amiſſi. § fideiuſſores. & ff. rem pupil. ſal. fore. l. ſi poſtea. & ff. ad municip. l. Lucius. §. Paulus. Pla. tamẽ reſpondet his legibus: quia in omnem cauſam videtur fideiubere quæ ex numeratione nata nunc, vel poſtea naſcitura eſt: ut d. §. ſi numos. At ſi ſura non naſcitur ex numeratione. Item ad l. amiſſi. dicit ideo teneri: quia & prædiorum dos fuerat locata expreſsè vel tacitè, argumen. ff. loca. l. ſed addes. §. illud. Vel expone dotis prædiorũ, id eſt dotaliũ prædiorum. argum. ſupra de iure do. l. ij. Tenentur ergo ſi deiuſſores marito mercedis noïe dotalium prædiorum, etiam ſecuto diuortio. Item in l. ſi poſtea. in omnem cauſam ſi ieiuſſerat. Item ad l. Lucius. dicit non ſp vallere argumen. à contrario ſenſu. Et ipſe diſtinguit an debeantur ex officio, quo caſu cũ nec ſint in obligatione, non teneẽ fideiuſſor, vt ff. de eo quod cert. loc. l. centũ. aut ex ſtipulatione, & tunc ſic, & pro eo quia frustra diceret lex in omnẽ cauſam aliquando, ſi ſem per in omnem cauſam teneretur, vt dicta l. ff. l. o. l. quæro. & ſupra de pact. inter emp. l. in initio. Itẽ quia in pœnis quæ crescunt contra reum, non tenetur, vt ff. eodem. l. ſinali. & dicta l. cẽtum. Itẽ qui ſimpliciter promittit ea tãtum quæ in obligatione iam ſunt promittere videtur, vt ff. de verborum obligationibus. l. ſi ſtipulatus fuerim illud. §. cum ſtipulamur. & l. ſi à colono. Item pro eo. ff. eodem. l. fideiuſſores ma giſtratuũ. ſed ibi pro ſorte tantum interceſsit. ſed tu ſerua primam diſtinctionem, vt no. ff. l. ocad. quæro.

h ¶ Diuidatur.] ſi non inficientur, ut ff. eo. l. ſi dubitet. §. j.

i ¶ Ante condemnationem. § quia dilatoria eſt, vt dicunt, ut ſupra de proba. exceptionem, qꝫ non placet, quia etiam ante litem conteſtatam debet tunc opponi. Dic ergo magis anomalam, quia nec eſt dilatoria, eque peremptoria. & quod dicit ante condemnationem, ſubaudi maxime, nam & poſt poteſt propoui, vt ff. eodem, l. ſi fideiuſſores. § idem. & l. inter eos. § fin. & quia exceptio Velleiani & Macedoniãi poſtea proponuntur, vt ff. ad Macedo. l. ſed & ſi. § fin & l. ſeq. Vel dic vſque ad ſententiam & non vltra. Et aliud eſt in beneficio cedendarum actionum, vt dicta l. ſi fideiuſſores. Item in dicta l. inter eos eſt intelligendum quando eſt appellatum, ut tunc opponatur exceptio in cauſa appellatiõis. Acc.

Exceptio diui Hadriani eſt anomala.

VIr alter.] CASVS. Si creditor plures habens fideiuſſores contra unũ egit, & ſolidum exegerit, an ille contra fideiuſſatgere poſsit, quæritur? Et dicitur quod non, niſi à creditore fuerit ei ceſſa cti. & hoc in prima. Idem eſt in fiſco creditore, vt fideiuſſor ſoluens intra annum aduerſus fideiuſſ. pig. actio habeat, ſi ius pignoris vel actionis ſibi fuerit ceſſum. Viuia.

Tutor contra cõtutores triplex habet auxilium. Fideiuſſor ſoluẽdo pro reo, ipſum liberat.

k ¶ Non competit.] ut & ff. eodem. l. vt fideiuſſor ſecus in tutore qui contra tutores habet vtilem actionem, vt ff. tut. & ra. diſ. l. j. §. nunc tractemus. & ſic tutor triplex habet auxilium, beneficium ſcilicet epiſtolæ. item cedũtur actiones. Item habet vtile, & ſine ceſſione, ut dicto. §. nunc tractemus. & ff. de nego. geſt. l. ſi ex facto ſed fideiuſſor habet tantum prima duo. Item not. qꝫ fideiuſſor ſoluendo pro reo, non liberat rem ipſo iure, vt ff. manda. l. Papinianus, quia nec eſt proprie ſolutio, ſed pretium cedendarum actionum, vt ff. de ſolu. l. Modeſtinus. & ff. eodem, l. cum iis. & de ceſſi. l. cum poſſeſſor. excepto tamẽ cõpetit debitori. & quo ad hoc dicitur ſolutio, ut ff. de iudic. l. de qua re. §. ff. & ff. ſi pet. here. l. ſi quid poſſeſſor. §. ſed & ſi. ſed licet ſi inutilis actio creditori futura per exceptionem, tñ ceſſa ualet, ſicut alias inanis actio vel obligatio additione hæreditatis confirmatur, vt ff. de ſolu. l. Stichum. §. ali quan. io.

l ¶ Fiſco.] ſcilicet creditori.

m ¶ Ius pignoris.] idem perſonalis obligationis, ut ff. eod. l. fideiuſſoribus. & de ſolu. Stichum. §. penult.

Blandit⁹

BLanditus.] CASVS. In Latino ſtipulatus a te decem in Græco reſpondiſti, & intelexiſti: an ſis obligatus quæritur. Et dicitur qꝫ ſic. & ſi aliqtis contra illud perſuaſerit, magis videtur blanditus quàm verum dixiſſe. Intellige qꝫ tantum fideiubeat pro aliquo apud me, & illa ſi ipſe non ſolueret, ſtipulatus ſum a te.

a ¶ Dixiſti.] reſpondendo Græce, vel alio verbo quàm fueris interrogatus, vt & §. de contrahend. ſtipula. Iomnes. mens enim magis quam verba ſpectatur, vt & §. de fideicõ. l. cum virum.

b ¶ Barſatoram.] duobus modis intelligitur hæc lex. Primò quod hic Lyſanias promiſit hunc Iatronem iudicio ſiſti, & ſic quaſi fideiuſſor fuit: non verè cum nulli obligationi acceſſit. Vel ergo exhibebit, vel ſecundum conſuetudinem vel motum iudicis punietur, vt ff. de cuſtod. reo. l. ſi quis reum. & infra, ad Turpil. l. ſecunda. vel aliter promiſit ſe inuenturum Iatronem, & ſuper hoc etiam fideiuſſorem dedit. licet ergo inuenerit, non tamen eſt liberatus niſi exhibeat, vt ff. de in ius vocand. l. eum pro quo. Nam verba cũ effectu &c. vt ff. quod qſ. que iuris. l. prima. §. hæc autem verba. ficut. & qui hauſtum aquæ promiſit: nam & iter promiſiſſe videtur, vt ſi de ſeruitu. ruſtico. prædio. Liter. §. finali.

† Barſatoram

† Lyſanias

† ὁτιοῦν θέλεις, ἐφ' ὅτῳ

† Idem A. Theodoto. L. XII.

BLanditus tibi eſt, qui non teneri te perſuaſit, qꝫ cùm pro alio interuenires, † dixiſti, a cùm & his verbis obligationem verborum poſſe contrahi pridẽ receptum eſt. PP. vj. kalendas. Septembr. Agricola & Clemente Coſs.

¶ *Qui promittit Iatronem inuenire, uidetꝰ promittere in iudicio ſiſti. & ſi non ſiſti, punitur. hoc dicit. uel ſic: Ille dicitur inuentus, qui eſt inuẽtus & captus, & repræſentatus curiæ. uel ſic: Qui promittit antecedens, uidetur promittere conſequens. hoc dicit ſecundũ lecturam. Butrig.*

† Par epiſtolæ Gordiani, A. ad Auxium.

LEX XIII.

SI † Barſatoram b Iatronem Lyſanias decurio inuenturum ſe ſpopõdiſſet: aut † exhibere cõpellendus eſt, aut tranſmittendus ad præſectum † prætorio, c vel ad præſidem prouinciæ.

¶ *Sola ſolutio nõ acquirit fideiuſſori hypothecariam uel perſonalem, niſi cedantur. h. d. Bal. uel ſic: Actio mandati cõpetit fideiuſſori ſoluenti, non hypothecaria competens creditori niſi cedatur: quæ ceſſa poteſt intẽtari contra poſſeſſores bonorum. h. d. Salic.*

¶ Idem A., Saluio. L. XIIII.

MAndati actio perſonalis eſt: quæ ſi nomine d fideiuſſoris, vel aduerſus debitorẽ, ſeu hæredes eius cõpetit, e præſes prouinciæ quæ deberi comperit, reddi iubebit. Pignora etenim quæ reo ſtipulandi nexa fuerunt, ita demum ad vos tranſeunt, ſi facta nominis redemptione, ſolutio celebrata f eſt, vobiſque mandatæ ſunt actiones. Quòd ſi factum eſt, ea quoq; vobis perſequẽtibus, ad ueſus † pignorum poſſeſſores ex traordinariam g iuriſdictionem idem vir clariſsimus impertietur.

† Saluio

† Deeſt in alijs.

Fbr. 1. Paret. cap. 3.

† vel. Pars ex epiſtola.

† Abarſaco rum. al. Barſaorum.

† exhiberi

† prætoriũ

ADDITIO. Aduertas q hanc l. notant doctores ad quæſtionẽ: pone ſtatutum dicit, ſi quis de nocte fuerit inuentus cum armis, punietur tali pœna. Viſus eſt aliquis cum armis de nocte, an inciderit in pœnam? & dicunt doctores communiter quòd non, ſed requiritur quòd fuerit corporaliter apprehẽſus, per l. iſtam. ita vult Bartol. hic, & in l. prima. in principio. ff. de acquirenda poſſeſſione. & Cy. in l. licet ſupra, de acquirenda poſſeſſione. de qua quæſtione videas latius per Ang. & Io. de Imol. in l. j. §. inde Neratius. ff. de acq. poſ.

e ¶ Prætorio.] ſ. Romæ.

MAndati.] CASVS. Mandaui tibi vt pro me fideiuberes, & fideiuſsiſti non ſolùm me, ſed hæredem meum habes obligatum mandati. ſi creditori ſolueris pignora quæ obligaui, ad te non tranſeunt, niſi à creditore ius pignoris tibi fuerit ceſſum, & mandati actio quibus ſecutis aduerſus pignorum poſſeſſores, vtilis hypotheca. ubi cõpetit, quę directa datur.

d ¶ Nomine.] ipſi fideiuſſori, vel eius hæredi. Et not. fideiuſſori dari mandati quandoque negotiorum geſtorum, vt ſi pro abſente fideiuſſit, vt ff. manda. l. qui fideiuſſorem. & l. ex mandato. quandoque nulla, vt ff. manda. l. ſi remunerandi. §. ſi paſſus.

e ¶ Compe it.] ad ſortem a fideiuſſore ſolutam, & vſuras, ſi ſub vſuris accepit vt ſolueret, licet ipſe debitor ſine vſura inuenifſet, non tamen plus repetit quàm ſoluerit ve. è vel interpretatiuè, vt ff. man. l. inter cauſas. §. ſi is. l. ſi verò non remunerandi. § ſimili modo.

f ¶ Celebrata eſt.] cum vel incontinenti facta eſt ceſsio, vel hoc acto etiam poſtea, alias non, vt ff. de ſolu. l. Modeſtinus. & ff. eo. l. cum is. Et no. quòd ſola ſolutio non acquirit fideiuſſori hypothecariam vel perſonalẽ quæ creditori debatur, licet perſonalem mandati fic: ſed demum facta ceſsione, vt hic dicit. Et differentiam inter cedere & mandare dixi §. de action. & obligatio. l. j. Item an ſit eadem hæc vtilis, quæ directa pri

Fideiuſſor ſimpliciter intercedẽs an videat ẽ. p vſuris interceſsiſſe

Fideiuſſor quia actionem hẽt.

Fideiuſſor per ſolã ſolutionẽ nõ acquirit ſibi hypothecam.

Placet

Sali. & eſt diligenter ad hoc aduertendũ.

mo creditori comperens, vel vnde naſcatur hęc vtilis, dixi ſuprà, de legatis. l. ex legato. Item qualiter cedatur vtilis, cum nec vtilis, nec directa remaneat apud creditorem facta ſolutione? Reſp. cedit ante ſolutionẽ vel tunc. Sed quid ſi poſtea ſoluit, & hæc actio prius fuit ceſſa? R. ſi. adhuc erat ſibi vtilis: licet non pro ſe, tamen pro cedendo, & ita ad opus alterius, & quia non ſoluit fideiuſſor, vt debitorem liberet, ſed vt ſibi actionẽ cedat, vt ff. eodem l. cum is.

g ¶ Extraordinariam.] id eſt, ſine ſolennitate quæ olim deſiderabatur, vt inſtitutio. de interdi. §. finali. & ſupra, de formul. Vel dic extraordinariã, id eſt, vulem hypotheca riam. directa verò ipſi numeranti daretur. Accurſius.

SI indebitam.] CASVS. Habebam debitorem & fideiuſſorem: ſoluit mihi debitor fideiuſſore ignorante: poſt ſolutionem factam extor ſi cautionem ab eo de pecunia reddendã: ſi ſoluit, repetet per condictionẽ indebiti: ſi non ſoluit, & agam, excipiet de dolo. & cautionẽ p condictione ſine cauſa vt accepto feratur, ꝙdicet. & hoc in prima. Si bona debitoris ſunt a fiſco occupata: & creditor agat aduerſus fiſcũ, & exigat, nõ ẽ dubiũ quin liberetur fideiuſſor. Viuia.

h ¶ Per errorem.] vt quia nec reus nec ipſe tenebatur, vel licet reus tenebatur, ipſe tamen falsè putabat ſe interceſsiſſe, vel putabat in plus obligatum ſe quàm eſſet. Vel putabat ſe non munitum exceptione: cũ tamen ea ſibi competeret. Vel putabat debitorem non ſoluiſſe, cum tamen ſoluiſſet: & eſt ad hoc ſupra, d non numera. pecun. l. ſi quaſi. & de condict. indebiti. l. cum ex ſoluta. & ſupra, de condi. ex lege. l. ſi non eſt.

i ¶ Fuerit.] conuentus a creditore. Accurſius.

† Barſido. al. Braſilidæ.

LIberum.] CASVS. Cum plures apud me pro debitore meo inſolidum fideiuſſiſſent, egi aduerſus omnes, a ſingulis partem debiti petens. At cum poſtea illos, vno excepto, minus idoneos exiſtimarem, volui contra illam pro integra ſumma transferre actionem. An id mihi liceat quæritur. Reſpon. qꝫ non, poſtea quàm contra omnes pro viribus litem fuit conteſtatus.

k ¶ Eligere.] vt ff. manda. l. ſi mandato Titij. §. Iulianus reſpondit. Accurſius.

l ¶ Exiſtimaret.] vt ff. eodem, l. inter eos. §. primo. & inſtitu. eodem, §. ſi plures.

Actio per lit. conteſtationem diuiſa nõ red integratur.

m ¶ Iuris ratio non patitur.] oppoſita exceptione taciti pacti, vt & ff. eo. l. amiſi. §. r. & ff. de euict. l. ſi per imprudentiam. §. fina. & §. de pactis. l. ſi creditores. Sed cõtra. j. eodem, l. reos. & l. finali. ſed hic diuiſit ab utro que partem petendo, ibi autem ab vno tantum petit: vel ſolue vt ibi. Item cõtra. ff. de legatis. j. l. ſi ex toto. §. j. Solue vt in dicta l. ſupra, de pactis ſi creditores. Et nota ſecundum Irn. quòd non in electione, ſed diuiſione ſibi præiudicauit: vt argu. ff. quod ſal. tute. autho. l. nouiſſimè. §. fi. Accurſius.

OMiſsis.] CASVS. Sempronius Caio centum credidit, ab eo & pignora & fideiuſſores accepit. An liberũ ſit Sempronio relicta pignorũ perſecutione fideiuſſores puenire? R. ſi. liberũ eſſe niſi id duntaxat fideiuſſores ſoluturos ſe, p̃miſerint, qđ̃ véditis pignoribꝰ. i debito ſui peſſet.

n ¶ Conueniri.] vt & §. e. l. creditori. & ff. eo. l. inter eos. §. creditor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

g ¶ Ex his.] scilicet pignoribus.
h ¶ Acceptus.] vt & ff. man. l. qui mutuam. sic & ff. eo. l. si fideiussores, in princip.

S Ivt proponis. § CASVS. Si creditor in centum habeat pignus quod valet centum, & fideiusso. lege vel pacto distrahat pro l, an pro

refici non pote-
rit, acceptus b sit, explorati iuris
est. PP. vj. Id. Mart. Attico & Præ
textato Coss.

¶ *Creditor qui uēdit rē obligatā minus iu
sto pretio, tatum iustū sibi cōputare tenet.
b.d. Bald. uel sic, Si creditor minori pretio
uēdit fundum debitoris, residuum iusti pre
tij à fideiussore non iure petit. b.d. Sali.*
¶ Imp. Philippus A. Smyrnæ.

LEX XVIII.

SI (vt proponis) † fundum ob
debitum obligatum non iusto
pretio vēdidisti, c residuā quā
titatem, quam ex pretio eiusdem
seruare potuisses, refundi tibi à
fideiussore non iure poscis. PP. v.
kalend. Aug. Peregrino, & Aemy
liano Coss.

¶ *Suscipiens obligationem pro alio, potest
cōueniri omisso reo principali, qui accepit
pecuniam mutuo, hoc dicit. Bal. uel sic, Con
stitutor & fideiussor, uel mandator, non po
test compellere creditorem ut prius exigat
reum principalem, nisi aliter conuentum
fuerit. hoc dicit. & est hæc lex correcta à
authen. præsente s. eod. Salicetus.*
¶ Impp. Diocler. & Maximian. AA. & CC.
Sabino. L. XIX.

SI alienam, reo principaliter cō
stituto, obligationem suscepi-
sti, d vel fideiussorio, e siue
mandatorio, vel quocūque alio f
nomine pro debitore intercessi-
sti, non posse creditorem vrgeri
eum, q mutuam accepit pecuniā
† magis quā te conuenire, scire de
bueras: cùm si hoc in initio contra
ctus specialiter non placuit, ha-
beat liberam electionem. S. ij. Ka-
lend. Maij, AA. Coss.

¶ *Licet principalis sit confisc atus, potest
conueniri fideiussor. Bald.*
¶ Idem AA. & CC. Aureliano. L. XX.

SEntentia bonorum g omniū
ademptionem continente,
rei damnati principalis inter-
cessores h eligēdi creditori pote-
stas non adimitur.

¶ *Conueniens fideiussorē, dēt ei cedere in
ra pignorū & hypothecę, nec pōt fideiusso
rē ad soluendū cogere nisi primò actionib.
ei cessis. b. d. uel sic, Sicut subuenit credito
ri, ut eligere possit fideiussores, ita subuenit
fideiussori, ut fiat pignorū cessio. b. d. Bal.*
¶ Idem AA. & CC. Iuliano.

LEX XXI.

Firminæ

† pignus

Fabiano, al. Sabinia no,

Deest in alijs.

tum quod ex his reficiendis non pote-
rit, acceptus sit, explorati iuris
est. PP. vj. Id. Mart. Attico & Præ
textato Coss.

¶ *Creditor qui uēdit rē obligatā minus iu
sto pretio, tatum iustū sibi cōputare tenet.
b.d. Bald. uel sic, Si creditor minori pretio
uēdit fundum debitoris, residuum iusti pre
tij à fideiussore non iure petit. b.d. Sali.*
¶ Imp. Philippus A. Smyrnæ.

LEX XVIII.

SI (vt proponis) † fundum ob
debitum obligatum non iusto
pretio vēdidisti, c residuā quā
titatem, quam ex pretio eiusdem
seruare potuisses, refundi tibi à
fideiussore non iure poscis. PP. v.
kalend. Aug. Peregrino, & Aemy
liano Coss.

¶ *Suscipiens obligationem pro alio, potest
cōueniri omisso reo principali, qui accepit
pecuniam mutuo, hoc dicit. Bal. uel sic, Con
stitutor & fideiussor, uel mandator, non po
test compellere creditorem ut prius exigat
reum principalem, nisi aliter conuentum
fuerit. hoc dicit. & est hæc lex correcta à
authen. præsente s. eod. Salicetus.*
¶ Impp. Diocler. & Maximian. AA. & CC.
Sabino. L. XIX.

SI alienam, reo principaliter cō
stituto, obligationem suscepi-
sti, d vel fideiussorio, e siue
mandatorio, vel quocūque alio f
nomine pro debitore intercessi-
sti, non posse creditorem vrgeri
eum, q mutuam accepit pecuniā
† magis quā te conuenire, scire de
bueras: cùm si hoc in initio contra
ctus specialiter non placuit, ha-
beat liberam electionem. S. ij. Ka-
lend. Maij, AA. Coss.

¶ *Licet principalis sit confisc atus, potest
conueniri fideiussor. Bald.*
¶ Idem AA. & CC. Aureliano. L. XX.

SEntentia bonorum g omniū
ademptionem continente,
rei damnati principalis inter-
cessores h eligēdi creditori pote-
stas non adimitur.

¶ *Conueniens fideiussorē, dēt ei cedere in
ra pignorū & hypothecę, nec pōt fideiusso
rē ad soluendū cogere nisi primò actionib.
ei cessis. b. d. uel sic, Sicut subuenit credito
ri, ut eligere possit fideiussores, ita subuenit
fideiussori, ut fiat pignorū cessio. b. d. Bal.*
¶ Idem AA. & CC. Iuliano.

LEX XXI.

Deest in alijs.

ēdum eum, de cuius facultatibus amplius sperabat quàm in his esset: ibi non erranit, argumentum insti. quibus ma, non licet. §. in fraudem.

z F Ideiussoris. Teneatur. § vt insti. eo. § ij

a ¶ Si idem. § contingit eundem idem sæpius debere.
b ¶ Vtrisque.] f. fideiussori & reo.
c ¶ Finita. § ne sit idem pro se obligatus, & ne duplex ciuilis sit in eo
dem, altera principalis, & altera accessoria, vt ff. de sol. l. hæres. §. 2. & ple
ne dixi de hoc §. de pac. l. debitori. & facit ff. de separa. l. debitor. in pria.
Accursius.

Pigne-

m ¶ Vrgeri. § vt & §. e. l ij. & l. mandati. in fin. & ff. de sol. l. Strichum. § penulti. & etiam post condemnationem: vt ff. eo. l. si fideiussores. § idem respondit.

S Ivltra. § CASVS. Mandaui de quinque mutuandis: accepisti de
cem: non nisi in quinque tenebor. Vel dic aliter vt in glossa.

n ¶ Mandatorio. § Man
daui de decem tibi mu
tuandis, & me reddi
turum scripsi: tu quinqu
tantùm accepisti. non
teneor ex eo quod est † mandatum si vltra est nu
meratum. Et legitur plane tota, nisi in fine. quod
ita verte ex hoc quòd
mandatum tuum est vl
tra numeratum, vel e
contra pone, & finis le
gitur plane, & principii
ta, si vltra hoc quod
scripsisti te daturum, ac
cepit &c.

o ¶ Daturum. § i. red
ditum.

p ¶ Numeratum. § dili
gēter ergo &c. vt ff. man.
diligenter. & l. rogatus.
& instit. eodem. §. is qui
exequitur.

R Eos. § CASVS. Cre
ditor habet electio
nem quem velit conue
nire, an principale, an fi
deiusso. omnes, an vnum
insolidum, vel omnes p
parte. si tamen vnum cō
uenerit, neque exegerit,
quia idoneus non est: ni
hilominus ad alium habe
bit regressum: cum elec
tione nullus eorum libe
retur.

q ¶ Reos principales. § fidebendi.

r ¶ Eligere. § insolidum.

s ¶ Non faciente. § pro
pter inopiam.

t ¶ Egeras. § primo. § in
solidum.

v ¶ Ad alium. § f. primum.

x ¶ Reuerti.] aliis nihil habentibus.

y ¶ Licet. § vt ff. de leg
gat. primo. l. si ex toto. &
argument. ff. de separa
tio. debitor. & ff. de pecu.
l. & ancillarum. §. illud.
& l. quoties. §. si credi
tor. & infra eodem, l. fin.
Sed contra. supra, de pa
ctis. l. si creditores. Sol. ve
ibi. Item contra. supra eo
dem, liberum. Solut. ibi
post litem contestatam
ipsa lite pendente. ante
sententiam non potest
redintegrare petitionem
diuisam. sed post senten
tiam sic, si cōuentus non
potest satisfacere, vt hic.
Vel ibi egit pro parte cō
tra omnes animo diui
dendi: hic autem contra
vnum & insolidum. Vel
hic fuit deceptus con

† Deest in alijs.

† Pergamo

† intercef
sionis

P Ignoribus. § CASVS. Creditor si vendat pignus lege vel pacto,
nec insolidum consequatur: non obstante quòd pignus fuerat vsuca
ptum, si tamen eratres mobilis: vel præscriptum si immobilis, conueniet
fideiusso. in residuum debiti.

a ¶ Distractis. § a creditore. & est plana, vel dic à debitore creditore
ignorante: alias teneret
creditor interpellare vsu
capionem, vt argu. ff. de
fund. do. l. si fundus. & ff.
de neg. gest. l. at qui. §. eā
me. Accur.

S Ancimus. § CASVS.
Promisit aliquem si
stere in iudicio qui deli
quit, & si non staret, pro
misi centum nomine pe
næ: quando committa
tur stipulatio pœnalis,
distingue, aut fuit adie
ctum tempus sex mensium, aut maius intra
quod debui reum repræsentare. Primo casu si in
tra sex menses non vene
rit, incido in pœnam:
sed statim petinon pote
rit, sed dabitur mihi spa
tium adhuc sex mēsium,
intra quod si reum repræ
sentauero, liberor a pœ
na, quo elapso nec reo
veniente, soluam pœ
nam. Si verò post spa
tium sex mensium ab ini
tio constitutum vellem
reum defendere, possem:
nisi esset per pactum de
reo non defendendo, &
si inciperem eum defen
dere, oporteret vt perse
uerem vsq; in finem, nec
pendente lite reum re
præsentādo, essem a pœ
na liberatus. post secun
dum autem tempus mi
hi concessum, omnino
pœnam soluere cogar.
quod dictum est, locum
habet in fideiussore, &
eius hærede.

b ¶ Sancimus. § loquitur hæc lex, quando fi
deiussio fuit facta in scri
ptis: inferior lex scilicet,
si fideiussor, quando
non interuenit scriptura,
vel hæc loquitur quando
quis principaliter promi
sit se exhibiturum alium:
sequens, quando ipse
reus & alium fideiusso
rem dedit. vel secundum
Ioannem, vtraque lex lo
quitur quando quis pro
misit aliquem iudicio fi
sti. In quo ergo differunt?
Potest dici quòd hæc in
criminali, illa in ciuili.
vel verius hic appositum est certum tempus:
ibi non. præterea hic fuit
certa pœna apposita: ibi
non.

c ¶ Tradat. § id est exhi
beat. & hoc tempus arbi
trio parui vel iudicis sta
tuitur, vt ff. qui satisd. cog.
l. de die.

d ¶ Inferat. § nomine pœnæ.

e ¶ Sed competere.] non tamen efficaciter.

f ¶ Profitigari. § i. exigi, sed cōtra. §. de contrah. stip. l. magnam. & ff. de
act. & obl. l. traiectitiæ. Sol. speciale in iudiciis, sic & aliud §. de iudi. l. p
perandum. in fi. & §. tutor vel curator. l. etiam. Item aliud. nā minor ob
ligatur alias: vt §. de in integ. resti. mi. l. si curatorem. in iudicio non: vt ff.
de re iudi. l. acta. §. contra. sic etiam in arbitris est speciale, nisi dies ab ar
bitris sit statuta: vt ff. de arbi. l. si cùm dies. §. fi. & l. seq. & l. Celsus.

g ¶ Posit. § commodè. secus si casu fortuito fuit impeditus: quia tunc

*¶ Fideiussor interuallo longi temporis nō li
beratur ab eo, quod restat soluendū. b. d. uel
sic: Si pignora distracta sint usucapta, fide
iussor non prohibetur conueniri. b. d. Salic.*
¶ Idem AA. & CC. Philippo. L. XXV.

PIgnoribus datis à reo princi
pali distractis, a nec post lon
gi tēporis interuallū residuū
à fideiussore creditor petere † pro
hibetur. S. vj. kal. Ianu. CC. Coss.

*¶ Qui promittit aliquē iudicio sisti, appos
to termino cū pœna, pōt purgare moram si
stendo, uel reū principalem defendendo us
que ad tempus semestre, nisi cōtrarium actū
fit: & si reus principalis decedit intra pri
mū terminū, fideiussor liberat, & non inci
dit in pœnā: sed si reus principalis decedit
intra secūdū terminū statutū ad purgandū
morā, fideiussor non liberatur a pœna: imò
exigit cum effectu. & ius purgandi morā
qd competit fideiussori: transmittit ad he
redē fideiussoris. Vel breuius: In iudicio fi
pulatio penalis habens diē, pœna committi
tur, & purgatur: quod locum habet in pra
paratoriis, non in decisoriis. b. d. Bal.*
¶ Imp. Iustinianus A. Iuliano. PP.

LEX XXVI.

SAncimus, b † si quis pro alio
ipsoponderit, quatenus eū in
tra certum tēpus tradat, c vel
certam quantitatē pecuniarū pro
eo inferat, d & tēpore statuto iā
effluente non poterit eum repræ
sentare, † nō statim pecunias pro
eo stipulatas inferre, sed compe
tere e quidē post temporis lapsum
omnimodo pœnalem actionem:
non autem statim summam pro
qua fideiussor admissus est profti
gari. f ¶ Sed si quidem vsque ad
sex mensium spatium tempus sta
tutum sit, aliud tantum ei indulge
ri † sancimus, intra quod si pos
sit g personā exhibere, & eam tra
dere, pœna sit liberatus. ¶ Sin au
tem amplius quàm sex mensium
tempus ab initio constitutū est: h
tūc quantacunq; tēporis curricu
la data sunt, tamen post lapsum eo
rum semestres tantum habere eū
inducias, intra quas sit ei licentia
personam, & non pecunias † red
dere. i ¶ Sin autem & secūda ad
iectio temporis † excedat: tunc
omnimodo pœnam pecuniariam
persoluat. Sed si quidem post sta

† Non ob-
stat. Sed
tunc more
Græcorū
negatio ge
minatur.

† Hæc lex
aliter eluci
data est, q̄
vulgo fieri
soleat ab
Alcia. lib.
Parerg. Iu
ris. c. 20.
zeo.

† Non aūt
summā pro
eo stipulatā
inferre.

Minor an
possit &
extra iudi
cium, & in
iudicio ob
tinere.

tutum ab initio tempus complē
tum maluerit reum pro † quo con
uenire defendere: licere ei hoc fa
cere, † nisi pacti tenor ad hoc recla
mauerit, si forsitan sine defensio
ne k facienda p eo fideiusit. Sed
si defensionem subierit, eam vsq;
ad finem implere: nulla ei licētia
concedenda in medio personam
tradere, & pecuniarum dationem
effugere. ¶ Sin autem & secūdū
tempus effluxerit, nullo modo ei
licentia cōcedatur, nec ad defen
sionis venire præsidium: sed om
nimodo pœnam † conferat, nisi
intra l primum tempus, quod sta
tutum est, reus principalis ab hac
luce fuerit † subtractus, m † tunc
enim penitus ab ex actione pœnę
liberum cum custodiri oporter.
¶ Quòd si secundo tēpore instāte
mortuus fuerit, nihilominus pœ
na iā cōmissa n à fideiussore exiga
tur: omnibus, quæ in fideiussores,
quādo tali pœnæ fuerint illigati,
statuimus, & in hæredes pro vtili
tate o eorum obtinentibus. D. vj.
Kal. Apri. Constantin. Lampadio
& Oreste VV. CC. Coss.

*¶ Fideiussor de iudicio sisti si nō est inde cō
fecta scriptura fideiussionis, licet postea ap
paret cōfessio in scriptis, non tenetur, nisi
intra duos mēses lis initiet: & hoc est in cā
priuata, sed in cā publica per tēpus tenet. b.
d. Bal, uel sic: Promittens alium exhibere
uel sistere in iudicio sine scriptis, liberatur
per lapsum duorum mēsium, quibus actor
negligens fuit. Et in causa publica promis
sio intelligitur in dub. o facta in scriptis, se
cus in causa priuata. b. d. Sali.*
¶ Idem A. Ioanni. PP. L. XXVII.

SI fideiussor p nullam quidem
cautionem q faciat, ostendens
se fideiussorē extitisse, p præsenti
bus autem tabulariis hoc confes
sus r est, quòd in fide sua eum su
scepit: dubitabatur à Palæstina
aduocatione, vtrumne post duos
menses liberetur, quasi sine scri
ptis fideiussione s facta secūdum
generalia edicta sublimissimæ p
torianæ sedis: an, vt pote scriptura
interueniente, teneatur. ¶ Et
diuisio alia introducebatur, si
† idem iuris esse debeat; tam in

† abstrac-
ta. Not. hic
Sa. difficul
tatē excu
sare a pœ
na, de quo
p Barto. &
Docto. in l.
continuus.
§. illud. ff. d
verb. obli.

† inferat

† quā

Deest in alijs.

Resi exhi
bere, præ
tens, quàm
to tpe tene
tur.

† id iuris

cat & si scriptura interuenisset. Accur.

s ¶ Cautionem. § in scriptis.

t ¶ Confessus est. § scilicet se fideiussisse. quæ confessio pro cautione
habita, in scriptis putabatur valere propter tabellionum præsentiam. Et
no. hic arg. quòd si quis deprehenditur cum aliqua, & iurat se eam vitiā
se, pro veritate accipitur. sic §. de arbi. l. ne in arbitris. §. j. & ij. & ff.
de dona. l. ex hac scriptura.

u ¶ Fideiussione. § nam tunc elapsis duobus mensibus, liberatur. Ac-
cursius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Actionem mouens intra bimestre litē cōtestari dēt.

a ¶ Liberari.} hoc ideo: quia qui agit, promittit se litem contestaturum intra duos menses: vt ℨ. de li. contesta. authenti libellum secundum Azo. & H. quod non placet: cùm tempore huius legis illa authenti. non esset. Sed illa potest esse ratio: quia nō debet esse diu in suspenso promissor: vt ff. de diuer. & tempo. præ. l. si seruus. nec alterius negligentia debet esse damnosa. & ratio authen tex. hac l. colligitur: non hæc ex illa. Ootinet autem hoc nisi fideiusserit in scriptis, vel in publica causa in prælenia tabulariorum: tunc enim perpetuō tenetur. Vel saltem vsque ad triennium, quo durat instantia iudicij: vt supra, de iudici. s.l. properandum. §. primo. Item lex superior videtur contra: quia vltra tenetur, sed ibi in scriptis, hic sine scriptis. Vel aliter dicit, vt in eius princip. not. Vel ibi certum tempus appositum fuit in fideiubendo: hic non. & hæc est bona.

† Abē hæc dicto a me horib. li. & recte.

b ¶ Pro scriptura. } & sic perpetuō tenetur: vel intra triēnium, vt dixi, nisi ante causa fit finita: quia extunc non tenetur: vt ff. de fideiusso. Græcè §. post litem.

¶ Generaliter. } CASVS. Sicut creditor habet electionem an velit conuenire reum vel fideiussorē: ita creditor q habet duos vel plures fideiussores, potest vnū ex fideiuss. conuenire insolidum, & eo conuento non propter hoc erunt liberati alij vel principalis, nisi insolidum satisfaciat conuentus. de hoc dicit Imperator q̄ iusit legē generalē facere qua hoc cauetur: quia si contrahentes hoc agere possunt inter se, vt conuento vno non propter hoc alius liberetur: multo magis potest per legē statui, & definiri, ne contrahentium simplicitas iudicet creditoribus. Viuia.

† Iuliano

c ¶ Statutum est. } vt & co. d. ita eos. Accur.

d ¶ Prospectum. } vt vnus alterius conuentione non liberetur.

e ¶ Electione. } not. per electionem: sed si diuisit petitionē per partes, sic: vt §. vel. liberum.

f ¶ Constituimus. } vt & si. man. l. si mādate Titij. §. Paulus respondit. Accur.

† fidefactū fiat.

g ¶ Non concedentes. } imò videtur contra, vt ff. de duobus reis. l. ij. quæ est contra. Solut. ibi petitatio nouādi, vel ibi peti, & habuit. Accurs.

h ¶ Si enim. } Not. sic institu. de le. Fu. Ca. tol. & ff. de pactis. l. pactum. §. j. & ℨ. de rei vxo. act. l. j. Accursius.

† Notarij simplicitas non nocet ꝓhenubus. Continuatio.

† Simplicitas. } Nota an, per tabellionis simplicitatem nō fieri præiudicium contrahentibus.

¶ DE NOVATIONIBVS ET DELEGATIONIB.

¶ Quia supradictæ obligationes nouātur, & delegant, ideo de h.d. Vel sic: Diximus de obligationibus quę nascuntur ex stipulationibus. Sed quę obligationes sic soluuntur per stipulationes, sicut & contrahuntur, ideo præceſſerit

publicis causis, quàm in priuatis.

¶ Sancimus itaq;, nisi confessio literis expositа fuerit à fideiussoribus ex repræsentatione personarum, licet attestatio super hoc ꝓcesserit, attamen adhuc sine scriptis esse fideiusionem, videlicet in causis priuatis existimari: & duobus mensibus effluentibus, ab huiusmodi nexu fideipssores liberari, nisi in tempus certum data est fideiusio. Tunc enim in tantū eam extendi, in quantum etiam attestatio fuerit expressa. ¶ Sin autem in publica causa necessitas interueniat, tunc omnimodo attestationem pro scriptura haberi. Multis etenim priuilegiis propter publicas necessitates publico iuri ꝑstitis, nō abrē est, & nos huiusmodi prærogatiuam ei condonare. Dat. xij. Calen. Mart. Constantinop. post Consulatum Lampadij & Orestis VV. CC.

¶ Contestatio facta cōtra alterū principaliter, vel accessorię obligatū, nō liberat alterū. Et illud qd quotidie conſueuit apponi in instrumentis, debet haberi ꝓ apposito. h. d. Bal. uel sic: Electo vno de fideiussoribus, vel mādatoribus non liberatur alter: nec reus principalis similiter: nec electo uno de reis principalibus, liberat alius correus, nec fideiussores vel pignora: & quod pōt fieri ꝑ pactum potest fieri per legem. h. d. Salice.

¶ Idem A. Ioanni P. P. L. XXVIII.

GEneraliter sancimus, quēad modū in mādatoribus statuū est vt cōtestatione cōtra vnū ex his facta, alter non liberetur: ita & in fideiussoribus obseruari. ¶ Inuenimus etenim & in fideiussorum cautionibus plerunq; ex pacto huiusmodi causę esse prospectū: & ideo generali lege sancimus, nullo modo electione vnius ex fideiussoribus, vel ipsius rei alterū liberari, vel ipsum reū fideiussoribus, vel vno ex his electo liberationē meteri, nisi † satisfiat creditori: sed manere ius intergrū, donec insolidū ei pecuniæ ꝑ soluantur, vel alio modo satis ei fiat. ¶ Idemq; in duobus reis promittēdi constituimus. ex vnius rei electione præiudiciū creditoribus aduersus aliū fieri non concedē tes: & sed remanere & ipsi creditori actiones integras, & personales, & hypothecarias, donec ꝑ oīa ei satisfiat. Si enim h pactis cōuētis hoc fieri conceditur, & in vsu quotidiano semper hoc versari aspicimus: quare non ipsa legis authoritate hoc permittatur, vt nec simplicitas i suscipientiū contractus ex quacunque causa posit ius ere ditoris mutilare? Dat. xv. kal. Nouēb. Constātinop. post Consulatū Lampadij & Orestis, VV. CC.

† non potest.

De nouationibus, & delegationibus.

TITVLVS. XLII.

¶ Delegatio inuito debitore fieri nō pōt: sed iurium cessio potest fieri eo inuito. h. d. Bal. uel sic: Delegatio debitoris non potest fieri nisi eo consentiente. uenditio uerò nominis sic. h. d. Bar. & Sali.

¶ Imp. Alexander A. Timotheo. L. I.

ELegatio debiti nisi cōsentiēte k & stipulāti promittēte l debitore, iure perfici non potest. ¶ Nominis autem venditio ignorante, vel inuito eo aduersus quem actiones mādantur, contrahi solet. m PP. v. Id. Feb. Maximo ij. & Aeliano Cōs.

¶ Delegans, facta delegatione contra delegatum, non retinet ius agendi. h. d. Bal. uel sic: Ex delegatione animo nouandi facta, tollitur prior obligatio. h. d. Sali.

Imp. Gordianus A. Firmino. L. II.

EX contractu pecuniæ credite actio inefficax dirigitur, si delegatione personę ritè facta, iure nouationis vetustior contractus euanuit. PP. kal. Septēb. Pio. & Pontiano Cōs.

¶ Cedens iura nihilomin⁹ apud se retinet directam actionem qua experiri potest: ni fi in tribus casibus. Primo, si cessionarius esset litē cōtestatus. Secūdo, si cessionarius partem debiti suscepisset. Tertio, si cessionarius certiorato debitore denuntiauerit ei ne soluereꝫ cedenti. h. d. secundum Bal. uel sic: Cessio actionum non liberat debitores: ideo cedenti potest solui: præterquam in tribus casibus hic positis: Delegatione uerò solenniter facta, debitorem liberat: & in sum nouo creditori obligat. hoc dicit Sali.

¶ Idem A. Muciano. L. III.

SI delegatio non est interpōit de nouationibus & delegationibus. Azo.

DElegatio. } CASVS. Debebas mihi decem, & ego Titio de cem: te inuito Titio nō possum delegare: sed ius quod habeo aduersus eum, te inuito & ignorante vendere possum, vel dare nō delegare in solutum: quia in delegatione necesse est vt creditor stipuletur, & debitor promittat: in qua stipulatione necessarius est consensus: in venditione non est necessaria debitoris responsio. Viuianus.

k ¶ Consentiente. } nun quid tenetur consentire? Videtur distinguendum vt in marito. ff. solut. matrimo. l. a. in princip. quæ est contra, maximè quia malitiis &c. vt ff. de rei vend. l. in fundo. Sed dic speciale ibi in dote, sicut & alia multa sunt in ea specialia: hic ergo non poterit cogi ad cōsentiendum, vt inf. eod. l. nec creditoris. Accur.

l ¶ Promittente. } hoc quando fit per stipulationem, fit etiam & per litcontesta. vt ff. e. l. delegare j. §. fi. Accur.

m ¶ Solet. } vt & supra, de hæred. ven. l. nominis. & ff. de hæred. ven. l. nomina. Item donari, vt infra, de dona. l. s. Itē obligari, vt supra, quæ res pigno. obliga. possel. l. nomen. Sed ecōtra debitor creditorem ad recipiendum cogere nō potest, vt infra tit. eum a quo. Sed quare delegatio demum volente, sed cessio contra inuitum fit? Respondeq̄a cum delegatio fit per stipulationem: ergo per consensum debitoris fieri debet, vt ff. de pact. l. j. §. conuentionis. & infra eod. l. nec creditoris. Accur.

EX contractu. } CASVS. Si delegaui debitorem meum creditori meo, & creditor animo nouandi stipulatus fuerit, non potero ammodo eum conuenire.

n ¶ Dirigitur. } contra debitorem.

o ¶ Rite facta. } pro debitore.

p ¶ Euanuit. } fuit ergo actū vt fieret & nouatio. alias remanet prima, & secunda accedit, vt infra eodem, l. finali. quāndoque tamen ita cedit agitur vt fiat nouatio. Quid enim si idem a te pluribus nundinis stipuler faciendo nouā instrumēta, & conueniendo de reddendis primis instrumentis? Certe non agam ex omnibus: argum. ff. de præscribendo: vt ff. de solut. l. aliud. sed ibi non cesserat: sed tantūm solui pro miserat.

q ¶ A cliente. } id est debitore olim tuo. ideo sic dictus: quia qui accipit mutuum, seruus est &c. Vel quia in aliqua causa præstabat ei patrocinium.

† Delegatio nō est sine nouatione.

a ¶ Interposita. } quæ præsupponit nouationem, & sic iure isto vbicunque est delegatio, est nouatio, sed non cōuertitur: quia nouatio etiam in eadem persona fieri potest: sed non delegatio.

b ¶ Mandaueris. } faciendo eum procuratorem in rem suam. idem est si cesserit dicendo, cedo. licet quidam contra. In simplici verò procuratore, constat etiā ante litem cōtestatam, & postea posse reuocari ex causa, vt ff. de procu. l. ante li tem cōtestatam. & l. post litem contestatam. cum sequentibus.

c ¶ Denuntiauerit. } sic ff. de euict. l. ſi cum vendi tor. in prin.

d ¶ Exigere ab inuito, vt ff. de leg. tertio. l. fideicommissa. §. fi rem. Item & trāsigere, vt ff. de transactio. l. fina. Sed videtur procuratorem in rē suam præferendum, vt ff. de procurator. l. procuratorem. quæ est contra. Solutio. hæc determinat illam. Velibi loquitur quando agit vtili suo nomine, quod potest facere cum emit, vel in solutum accepit, vel permutauit. Vel hoc mandatum non valuit: quia delegatio non iure facta fuit, secundum M. prima verior est. Sed quid si simul veniant ambo contestari litem, qui habet vtilem videtur ꝓferri, vt argu. ff. de procurator. l. in causæ. in fine. Item habet ex l. vnde primatus ei auferre nullo modo potest, vt in authē. de nup. §. sed hæc quidem. collat. 4. & in authentic. de consulibus. Sed contradico per legem istā, quæ admittit mandantem. nisi alius fit primò li tem contestatus. sed non est ante qui cū eo venit, vt ff. de donatio. inter virum & vxorem. l. cū hic status. §. si ambo. Item nota actionem remanere apud mandantem, vt hic, & supra, mand. l. si pater. & est rō: quia incorporalia non separantur facilè vt corporalia, vt ff. pro socio. l. j. & de pecul. l. quis ergo. & l. si Stich. Cessa ergo, vel mandata actio, est eius qui cessit. est tamē eius cui est cessa quo ad vtilitatem, inde est q in rem suam dicitur procurator.

c ¶ Et eo modo. } scilicet exigendo, vel, id est demum exactione facta. Primum videtur verius: sed videtur solum deniegari aliis rebus deficientibus: vt §. quando fiscus. vel prima. l. j. & ff. de iudi. l. adino. §. j.

Actionē di recta hns, si cōcurrat cū hñti vtilem adagē dum, vter ꝓferatur.

Cessio & delegatio differunt.

SI delegatio. } CASVS. Si mandaui creditori meo actionem aduersus debitorem meum: & creditor negligens fuerit in petendo, & timebam ne debitor fiat inhabilis: an non obstante quòd mandauī actionem creditori, possum debitorem conuenire, quæritur: Et dicitur quòd sic, nisi in tribus casibus, scilicet si creditor litem fuerit contestatus, ꝑ partem debiti accepit, ꝑ denuntiauerit debitori ne mihi soluat. & hoc in prima. Si verò delegaui debitorem meum creditori per nouationem, non potero eum amplius conuenire. Viuia.

Delegatio duob. modis fit.

posita a debitoris tui, ac propterea actiones apud te remanserunt: quamuis creditori tuo aduersus eum solutionis causa mādaueris b actiones, tamen antè, quàm lis cō testetur, vel aliquid ex debito accipiat, vel debitori tuo denuntiauerit, c exigere d à debitore tuo debitam quantitatem non vetaris: & eo modo e tui creditoris exactionem contra eum inhibere.

¶ Quòd si, delegatiōe facta, iure nouationis tu liberatus es, frustrà vereris ne eò, quòd quasi à cliēte f suo non faciat exactionem, ad te periculum redundet: cùm per verborum obligationem voluntatē nouationis interposita, à debito liberatus sis. PP. v. Id. Iuñ. Gordiano A. & Auiola. Cōs.

¶ Procurator constitutus ad exigēdū, nō potest remittere nō exacta, nisi habeat generale mandatum cum libera. h. d. Bald. uel sic: Procurator simpliciter factus ad exigēdum habet potestatem recipiendi, non nouandi: uel aliter liberandi. h. d. Sali.

¶ Idem A. Stratonico. L. IIII.

NOn abstulit tibi procurator tuus g actionem, si cum ei mandasses exactionē pecuniæ, quam ij tibi debebant contra quos supplicas, parte accepta, de reliquo eos liberauit: h cū neq; cō tra voluntatem tuam nouationē facere, neque in eo, quod non soluebatur, eos liberare † potuerit. PP. Idib. Nouembr. Gordiano A. & Auiola Cōs.

¶ Qui alterius obligationem sub stipulatione suscepit, si is, pro quo stipulatiōnē susceperit non soluat: nec eū conseruet indemnē: ipse soluere cogitur. hoc dicit. uel sic: Non debet quis mihi fidem rumpere: licet sibi rumpatur ab alio. hoc dicit. Bal.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Septimiæ. L. V.

SI pater tuus, cui te successisse proponis, creditori i pro Alexandro susceptō nomine certam pecuniā stipulanti spopondit: licèt per improbitatem Alexandri ei k satis non fecit, tamen sum mæ promissæ nimis improbè solutio negatur. m S. ij. Id. Apri. Sirmij. CC. Cōs.

¶ Etiam creditori creditoris debitor inuitus non delegatur. h. d. Bal.

¶ Idem AA. & CC. Dertiparo. L. VI.

NEc creditoris creditori quam inuitus delegari o potest. S. xij. Cal. Nouēb. Dorostoli CC. Cōs.

¶ Aduersus debitorē debitoris nemo agit, nisi sit sibi delegatus: uel nisi cōstituerit se soluturum. h. d. uel sic: Personalis actio non sequitur debitorem debitoris. h. d. Bald.

¶ Idem AA. & CC. Zoilo. L. VII.

SI soluere tibi pecuniam delegatus Eucarpus p dare spopondit, vel debitū cōstituit, q suo nomine conueniri potest: alioqui aduersus eum ¶ experiri pro chirographario r debitore tuo frustra conaris. S. vij. Calen. Ianuar. CC. Cōs.

¶ Obligatio per obligationem non nouatur, etiā si noua ꝑsona interueniat: uel obligatio aliquid addatur uel detrahatur. unde naturalibus uerbis, id est expressis, debet fieri nouatio: nō per subauditum seu extrinsecum uerbis ipsis intellectum. uel sic: Olim fiebat nouatio noua persona interueniēte, addita, uel mutata quantitate, bodie nō sic, nisi hoc agatur expresse. h. d. Bal.

¶ Imp. Iustinianus A. ad Senatum.

LEX VIII.

NOuationum nocentia corrigētes volumina, & veteris iuris ambiguitates resecantes, sancimus: si qs vel aliā ꝑsonā adhibuerit, vel mutauerit: vel pignus acceperit, vel quantitatem augendam, vel minuendam esse crediderit, vel conditionem, seu tēpus addiderit, vel detraxerit, vel cautionem minorem acceperit, vel aliquid fecerit, ex quo veteris iuris conditores introducebant nouationes: nihil s penitus prioris cautelæ innouari, sed anteriora stare, & posteriora incremētum illis accedere: nisi ipsi specialiter remiserint quidem priorē obligationē, & hoc exꝑsserint, quod & secundum magis pro angnorij. grege. §. ij. Item hoc est verum nisi post missionem ex causa iudeati aliis rebus deficientibus: vt §. quando fiscus. vel prima. l. j. & ff. de iudi. l. adino. §. j.

† Diparo

† Scilicet verbo, vel de hoc argumēntis euidentissimis, aliter cēſet, esto vt ff. de pigno. act. l. ſi cum uenerit. in prin. & ff. de pi aīo nouandi. exempli ficat Sanic. vt ꝓ x. quæ mihi debes promitti xv. hic inquit apparet primā obligationem.

¶ Liberauit. } stipulatione facta animo nouandi, & acceptilatione secuta, vt sic faciat ad titulum, nec liberā administrationem habebat hic procurator, vt & ff. de procura. l. si procurator. & supra, de transactio. l. transactionis. placitum. & ff. de pactis. l. sed si tantūm. & de procurator. l. procurator cui, quæ sunt contra, Accur.

§ I pater. } CASVS. Mutauit Alexandro decem: ea stipulatus fuit a patre tuo animo nouandi. si patri tuo Alexander non satisfaciat, tibi qui ei † succesisti soluere tenetur id in quo liberatur Alexander a me. Viuianus.

i ¶ Creditori. } scilicet Alexandri cui animo nouandi pro Alexandro ꝓmisit pater tuus. Accursius.

k ¶ Susceperō. } per creditorem, secundum Azo. id est Alexander promisit patri tuo, vel eius mandato pater tuus promisit. Accur.

l ¶ Ei. } scilicet patri tuo.

m ¶ Negatur. } idem habes ff. de condict. causa data. l. si donaturus. §. si quis. & ff. de exceptio. do li. l. pure. §. fi cum. & ff. eodem. l. si qs delegauerit. & l. nouatio autem. Accursius.

NEc creditoris. } CASVS. Debitorem meum inuitum nec etiā creditori meo delegare possum, cum per stipulationem fiat delegatio, vt §. e. l. j. Viuia.

n ¶ Delegari. } i. cum fiat per stipulationem, vt §. e. l. j. Accur.

§ I soluere. } CASVS. Si debitor meus Eucarpum mihi delegauit, & Eucarpus pro debitore se soluturum cōstituit, an eum conuenire potero, quæritur. & respondetur, quòd sic. Si verò non constituit, nec delegatus fuit: dimisso debitore meo sine obligatione Eucarpum conuenire non potero. Viuia.

o ¶ Eucarpus. } debitor mi debitoris.

p ¶ Constituit. } ſ. pro debitore tuo.

q ¶ Eum. } scilicet Eucarpum debitorem tui debitoris.

r ¶ Pro chirographario. } secus si debitor tuus obligauit omnia bona, vel saltem illud nomen: vt ff. de pigno. act. l. ſi cum uenerit. in prin. & ff. de pi

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Voluntate.] expressa.
b Non lege.§ i. conicecturis legis, vel interpretatione.
c Et si non.§ i. dicere. & definimus, repete vt sine nouatione causa p̄cedat si non verbis &c. Accur.
d Quod.] quam nouationem solito &c.
e Hoc enim. § i. nouationem: Vel id est vt nouatio fiat.

f Naturalibus § id est verbis naturaliter profatis & non verbis &c. Et sic no. interesse aliq̄d exprimatur, vel intelligatur tacitè, vt hic & §. de impub. & ali. substitu. l. precib'. & ff. d lega. j. l. si ita. §. illi. Sed arg. contra. ff. si cert. pet. l. cùm quid. Vtimò no. tres casus: quia aut est actū vt fiat nouatio. & expressum: quo casu ipso iure tollitur prior obligatio: solaque nouatio manet, aut neque actum neque expressum est: & remanet efficax vtraque vt hac lege. Aut est actum tacitè: licet nō expresè: etiam tunc manet prima ipso iure, sed tollitur per exceptionē, & merito. Quid enim si multas cautiones puta decem p̄ varia tempora tibi fec., puta in nundinis sup eodem debito: ages ne ex omnibus? certè nō: quia præsumitur animo nouandi factum, vt ar. ff. de præscri. fori. l. pe. Item & no. hic distinctionem, nouationum alia voluntaria, alia &c. vt diximus. §. de iudi. l. j. Accur.

¶ DE SOLVTIONIBVS &c.

Dixit de vno mō tollendi obligationem, scilicet per nouationē. Nunc de alio, scilicet per solutionem qua tollitur omnis obligatio, vt inst. qui. mo. tol. ob. in prin. Et potest dici solutio rerum, liberatio personarum. nā per solutionem sequitur liberatio. & sic d ea subijcit. vel dicit de solutionibus rerum & liberationibus, scilicet alius quam per solutionem, licet largo mō omnis liberatio dicatur solutio: vt ff. eo. l. solutionis vetbum.

IN potestate. § CASVS. Sit enear tibi ad plures summas ex pluribus causis puta ad x. ex causa vēditionis: ad alia decem causa mutui: ad decem causa locationis: & solui tibi decē: electione mea est in qua causa velim ea esse soluta: si non elegero: tua erit electio. & si tu nō elegeris, nec expresseris in quam causam velis accipere, nec ego: tunc primò conuertuntur in vsuras: deinde in sortem. Viuia.

g Tempore solutionis. § i. in ipsa solutione, vel parū antè, vel parum post: vt §. de vsu. l. si vsuras. nā rei meæ dicere possum legē quam volo: vt hic, & ff. e. l. j. in prin. & l. Paulus. ij. §. j. & ff. de pact. l. in traditionibus.

h Conuertitur. § debet tamen el gere in grauius debitum, & in continenti eligi vter que non ex interuallo, vt sic vel creditori sit liberū nō accipere, vel debitori non dare: cùm alter non admittat legē solutionis quæ alteri placet: vt ff. eo. l. j. §. fin. & l. ij. & iij. in prin. & quæ sit causa gratior, habes. ff. e. l. j. & iiij. & v. & l. si quid ex famosa. & l. cùm ex pluribus.

i Expræsit. § vel expressit creditor, sed ex interuallo: vt ff. e. l. cæterum. in prin.

k In vsuras. § debitas per stipulationem, non undo pacto: vt ff. e. l. in his. §. eidē autē. Sed aliud in pretio ex pignore redacto, quod etiā in naturale debitū potest cligi: vel vsuras naturaliter tantum debitas: vt ff. e. l. Paulus. ij. §. j. & ff. de pig. act. l. cùm & sortis. Quid autem si pacto tātū debeatur, vtrū actū est pignus pro eis tenea?: Dic secundū Hadem q̄ si de beantur per stipulationē siue soluātur, siue pignus distrahatur: & sic intelige ff. e. l. Paulus. ij. §. j. & ita est idē secūdū eū in debitore soluēte & creditore pignus distrahēte: cū in vtroq; casu in ciuile & naturale debitū, vel naturale tātū. pro quo tenetur pignus ex conuentione reuineri possit: non illud naturale pro quo pignus non tenetur. Cui vī contra. lex illa Paulus. vbi dicit aliā esse causam debitoris soluentis: aliam creditoris distrahentis. Sed pōt dici aliā esse in hoc: quia debitor soluens potest eligere causam in quā soluit. Sed si creditor distrahit, secus: ēt licentia sibi a debitore denegata. Item si primò accipitur in vsuras, ergo non accipit in grauiorē causam. Sed respond. vt diximus §. de vsur. l. vsuras.

l In sortem. § grauiorem scilicet, vt ff. e. l. cēterum. §. fi. & l. magis. & l. his. Sed §m H. nihil videtur referre an hoc eligat creditor, an taceat: cum vtroq; casu in duriorem causam fiat electio. Sed Io. dicit q̄ tūc p̄dest electio: q̄n sunt æqualiter grauesinā si nō eligat, intelligitur antiquior, vt d. l. in his. §. j. sed si eligat cētiā in nouā, de qua fortè non erant ei p̄bationes sicut de prima valet electio. sed hoc non placet: q̄a non sic faceret suū negotiū, q̄d debet facere, vt ff. e. l. j. §. pe. Alij dicūt prodesse in hoc: quia vbi sunt plures æquè graues, & nō eligit, cedit in vnā quāque pro rata, vt ff. e. l. illud. sed vbi eligit, potest in vnam eligere. Sed tu dic ēt si in leuiorem eligat, potest: si modo sic in re sua faceret. Et si dicas q̄ vī in grauiorem eligere hoc verum est: quia sic verisimile est. posset esse tamen contrarium: quia fortè talis est persona.

L Iberali. § CASVS. Fiscus habebat duas stationes, vnā accepi mutuo, & fideiussores dedi. alia statio tenebat mihi in cētū, & ita sui debitor fisci ex vna parte, & creditor ex alia. decessi, & successit fiscus: an fideiussores liberentur, q̄ritur. Et dicitur quòd sic. Viui.

m Liberari. § habet fiscus duas stationes: quarū vni Titius est debitor in decem cū fideiussore, alteri est creditor in alijs x. si fiscus succedit illi Titio: extinguitur hinc inde debitum per cōfusionē. & ita fideiussores quos dederat Titius illi stationi cui erat debitor, ipso iure liberati sunt: non autem hic Titius viuens posset cōpensare si à fisco conueniretur: vt §. de compen. l. j.

n Debitori. § eidem.
o In tua persona. § fideiussori loquitur.
p Procuratores mei. § f. Cęsaris. qui reddūtur ius inter fiscū & priuatū: vt §. si aduer. fis. l. ij. in fi. sed certè imò videnē fideiussores teneri: vt ff. de cuict. l. fi ei. § j. in fi. quæ est contra. Solu. ibi loquitur de fideiussoribus primi contractus, non eius cuius obligatio erat extincta per successionem.

S I cum seruus. § CASVS. Accepi decem mutuo a seruo tuo, qui habebat administrationē peculij tantùm: antequā scirem peculiū fuisse sibi ademptum, solui: nunquid sum liberatus? Dicitur quòd sic. Viuia.

q Liberatus es. § in primo casu ipso iure: in secūdo p̄ exceptionem: & hic verbū semel positū diuersimodē ponit: sic ff. si cer. pe. l. certi condictio. in prin. secundū Azo. Sed si manumisso soluat: aut ex ācta dōreo, & tūc ignorās manumissum, liberatur, si verò ex peculiari: etiā sciens debitor liberatē: si mō ignoret ademptū peculiū: vt ff. e. l. si q̄s seruo. & l. si seruus. & l. quòd seruꝰ. & insti. mā. §. rectè. & facit ff si cer. pet. l. eius qui. Ac.

N Ihil. § CASVS. Siue soluam creditori meo id in quo sibi tenebar: siue voluntate eius seruo suo, quo ad hoc vt contingat mihi liberatio, nihil interest: quia in vtroque casu liberor, licet instrumētum obligationis penes eum remanserit quando decessit. Viuia.

r Numeraueris. § nam mihi soluere videtur qui alij mea voluntate soluit: vt hic, & ff. de pig. act. l. solutum. §. solutam. & j. e. l. inuito. Accur.

s Euacuatæ. § per solutionem.

t Reparari queunt.] sic ergo ēōdicentur per condictionem sine causa, ff non sit dominus debitor: vt §. de. cond. ex lege. l. diffolutg. alias vendicat

dicat, vt §. ad exhi. l. §. Accur.

NVlla. § CASVS. Titius mutuauerat decem Mæuio, volo soluere ea decem Titio, vt cedat mihi act. aduersus Mæuium: nūquid est Titius compellendus cedere, quæritur. Dicitur quòd non. Viuia.

a Actio superest. § vt §. qui pot. in pigno. habe. l. cum tibi. & §. de contra. iudi. tu. l. prima. Accur.

b Suggeras. § quia tunc competeret actio ex empto ad cessionem. & contra debitorem vtilis, & sine cessione, vt supra, de actio. & oblig. l. j. & 2. & ff. de solutio. l. Modestinus.

c Euanescere.] vt ff. de nego. gestis. l. soluendo. Accur.

S I inter. § CASVS. Si pater tuus a debitore tuo partem debiti accepit, partem accepto tulit, vel animo donandi remiserit, pro residuo debitorem poteris conuenire. Viuia.

d Transactio. § scilicet simplex, quæ fit nudo pacto.

e Cauit. § per errorem.

f Acceptilationem. § id est transactionem, quæ fit per Aquilianam stipulationem & acceptilationem, nam duobus modis fit, vt §. de transac. l. vt re sponsum.

g Nec donationis. § Debiti enim remissio, est donatio, vnde non valet inter virum & vxorem, vt ff. de donatio. inter virum & vxor. l. 3. §. sciendum. & l. si sponsus. §. si vxor viri.

h Exuberantis. § i. residui.

i Competit. § fuit ergo prædicta confessio de toto per errorem, credens totum sibi solutum, vt supra, de transactio. l. quidem. vel spe futuræ solutionis, vt infra eod. interest. & facit supra, de exceptio. l. si ex maiore. & hoc probatur. alias præsumerentur omnia solenniter facta, sicut & in obligando, vt insti. de fideiuss. §. fin.

E Ius. § CASVS. Tenebaris mihi in decem, & ego tibi in aliis decē admissa compensatione hincinde, quasi solutione facta non currunt vsuræ. Viuianus.

k Manifestum est. § siue ex vna parte tantùm currebat vsura, siue ex vtraque: vt ff. de compen. l. cùm alter. & l. idem. & §. de compen. l. si constat. Item not. ex eo, quod dicit, compensatio. excludit quòd videtur cōpensatio fieri ipso iure, etiam non opposita, quod non placet: vt not. §. de compensa. l. si constat.

V Suras. § CASVS. Promisisti mihi decem, & promisi me solutorum vsuras bonoñ. vis me compellere vt soluam Mutinæ: nunquid potes? Dicitur quòd non, & sic est, promittere in litera. alias est recipere & tūc dic quòd debitor non potest compellere creditorem alibi recipere solutionem, quam vbi promisit, si habeat pactum, facit ff. de eo quod certo loco. l. is qui. Viuia.

l Quotannis. § id est singulis annis.

m In vrbe. § Romana per excellentiam: vt institu. de iure naturali. §. sed ius quidem.

n Numerandæ sunt. § scilicet ex forma contractus.

o Promittere. § quidam libri habent promittere. & tunc dic quòd ratio exempli non permittit debitorem compelli alio loco promittere, eas dependi, quàm in quo promisit. & hoc nisi ex iusta causa: vt quia creditori Romam venire non liceat: vt quia est infamatus, vel relegatus ab vrbe: vt ff. de excusatio. tutor. l. fed & milites. §. sed ignominia. & ff. soluto matrimonio. l. si cùm dotem. §. si pater. & ff. de re militari. l. milites. §. missionum. Vel quia erat patronus cui debebatur, & quantitas parua, vt argumen. ff. de oper. lib. l. quod nisi. §. finali. & l. sequenti. & argum. ff. de re iudica. l. fi cunda. Vel si æqualiter ille locus distat, & nihil nocet debitori, vt ff. soluto matrimonio. l. fecunda. Item potest esse causa iusta, vt dicunt quidam, si promiserat Romæ minores se soluturum: quas si non solueret: se maiores soluturum promiserat. Nam alibi poterit compelli promittere maiores, vt æstimetur maioritas in eo quòd alio loco erit soluturus, cum & loco plus soluatur, vt institut. de actionibus. §. loco. sed licet non compellatur regulariter alibi, promittere compellitur tamen alibi persoluere, si in loco destinato non soluat, vt ff. de eo quod certo loco. l. prima. & secunda. in principio. Alij libri habent permittere, & tunc lege in debitore, quòd non potest credito rem compellere alibi recipere solutionem. & p̄ hoc ff. de eo quod certo loco. l. is qui. Sed contrà hunc casum in eodem titulo. de eo quod certo loco. l. tertia. §. & generaliter. vbi dicit reum habere electionē vbi soluat, sed dic verum esse, cum in altero duorum locorum quæ erant ibi nominata. Contra. ff. de verborum obligationibus. l. cōtinuus. §. cum ita. vbi dicit quòd vbique potest soluere. Sed dic verum est volente stipulatore, vel vbi locus erat positus gratia rei. & sic potest solu uere vbique, vbi tamen stipulator habeat domicilium.

p Dependi.] id est solui.

O Bsignatione. § CASVS. Per obligationem debiti, & consignationem publicè factam. si creditor non vult oblatum recipere, liberatur debitor, si deponit eo loco quo pecunia debebatur. Viuianus.

q Obsignatione. § depositione, & oblatione facta præsentib. testibus, vt supra, de vsuris. l. acceptam.

r Totius. § non partis, nisi hoc conuentum est vt ff. de vsuris. l. tutor. §. Lucius. vel nisi debitum non sit liquidum: vt ff. si certum petatur. l. quidam. vel nisi pecunia pro libertate danda: vt ff. de stat. lib. l. cùm hæres. §. penult. Accur.

s Contingere. § ipso iure: vt ff. de posi. l. j. §. satisdationes. & argum. ff. manda. l. qui mutuam. §. j. & ff. de vsuris. l. debitor. Alij dicunt per exceptionem: & pro eis est supra, de vsuris. l. acceptā. in fine. vbi dicit conuer tendo eam in vsus suos iterum agi. quod non fieret, si esset extincta per confignationem: sed dic vt ibi. Item cōtra in eod. titu. l. ex p̄diis. sed dic vt ibi.

t Eo loco. § Sic ergo nota congruo loco fieri debere oblationem: vt ff. de vsuris. l. mora. & ff. de solut. l. si soluturus. & de verborum obligatio. l. qui Romæ. Sed quid si alius non debitor offerat, cōsignet & deponat? videtur quòd non contingat liberatio: vt ff. quæ in fraud cred. l. ait prætor. §. illud. Sed arg. contra. insti. quibus mo. tol. ob. in prin. & ff. de nego. gest. l. soluendo.

v Solutio. § id est depositio prædicta: quæ solutionis loco habetur, vt ff. eo. l. satisfactio. Vel puncta post hāc dictionem, solutio. & dic celebrata, scilicet depositio.

x Celebrata. § depositio secundum vltimam expositionem.

S Vccessores. § CASVS. debes mihi decem, mancipium mihi in solutum dedisti: nunquid hæres tuus poterit illud reuocare, quæritur. Dī quòd non. Viuianus.

y Constat. § sic §. de restit. mi. l. ea quæ à patre. & §. de pig. l. cùm domi nam. & §. de reb. alie. l. venditrici. Accur.

Naturaliter — alias ἀφελητικῶς naturaliter

Nouatio an distincte tollat obligationem priorem.

Aristenetus.

Continuatio. tunc vertitur

Pretiū ex pignore redactum pt in naturale debitū cligi.

De solutionibus & liberationibus.
TITVLVS. XLIIII.

Debitor expluribus causis pōt eligere tempore solutionis in quā causam soluat. & si ipse non eligit, potest eligere creditor in quā causam accipiat. & si nemo eligit, lex præsumit electionem m duriorem causam, & si est debitum vsurarum: prius in vsuras, deinde in sortem. Bal. & Sali.

Imp. Antoninus A. Aristænero. L. I.

NON potestate eius est q̄ ex pluribus cōtractibus pecuniā debet, tempore solutionis q̄ expri mere in quam causam reddat. ¶ Quòd si debitor id non fecit, † conuertitur h electio ad eum, qui accepit. ¶ Sineuter voluntatem suam expressit, i prius in vsuras k id quod soluitur, deinde in sortem l accepto feretur. PP. ij. Non. Nouemb. Duobus & Aspris Cōss.

¶ Si fisc succedit debitori & creditori, cōfundit obligatio. h. d. Bal. uel sic: Si fisc succedit debitori & creditori, etiā diuersarū stationum liberantur fideiussores h. d.

Imp. Alexander A. Bassæ. L. II.

LIberari m fideiussores quoties fiscus tam debitori n quā creditori (licet † diuersis † stationib°) succedit, ius certum est. Qđ & in tua persona o procuratores mei p custodient. PP. Cal. Iulij, Lupo & Maximo Cōss.

¶ Seruo mutanti post mutuum reddi, si peculium non est ei ademptū. Bal. uel sic. Si uēs seruo ex cōtractu peculiari ante ademptū peculiū, liberatur ipso iure: post ademptum: ope exceptionis, si tūc ignorans fuit.

Imp. Gordianus A. Apollonio. L. III.

SI cùm seruus liberā peculij administrationē haberet, mutuā ab eo accepisti pecuniam, eique ante ademptum cognosceres, eam exoluisti: ea solutione liberatus es, q̄ PP. v. Calen. Octob. Pio, & Pontiano Cōss.

¶ Siue soluat creditori, siue alij eius māda to liberat soluens, licet instrumenta penes creditorem remaneant nō incisa, nec cācellata. hoc dicit. Bal. uel sic: Obligatio extincta solutione, non resuscitat mandātis morte superueniente ante instrumenta reddita debitori. hoc dicit. Salice.

Idem A. Rufinæ. L. IIII.

NIhil interest, vtrùm creditori mutuam pecuniam solueris, an ex ei° volūtate seruo numeraueris, r Nec enim ex eo, q̄ creditor concesit in fatum, prius quam instrumenta redderet, euacuatæ s obligationis vires reparari queunt, t. PP. ij. Id. Octob. Pio, & Pontiano Cōss.

¶ Extraneus offerens creditori, non pōt p hoc eū cogere ad iura cedēda: nisi emerit no

---

diuisis. al. aduersis — rationib. — ſtationes] aūt hic officinis, siue tabernis. vt l. pen. §. de ope. publ. l. Fulcinius. ff. quib. ex cau. in pos. ea.

Creditor si solutionem recipiat & non exprimitur in quā causam, de qua intelligitur.

Casus.

Procurator Cæsaris cognoscit inter fiscum & priuatum.

Soluens manumisso an liberetur.

Debitū remittēs donare vī.

Soluere p mittens in vno loco, an compelli possit p mittere in alio loco.

† Ista lex reputat sin gu. fm Lu. Ro. in sing. suis singularib. xxj. deferri.

† Adde tu hic quòd si creditor nō fit in loco destinatæ solutionis paratus ad recipiēdū debitū, debitor nō df in mora. Bal. in rub. §. de const. pen. & in l. item illa. & ibi Bar. ff. il lo tit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm maritum.¶ CASVS. Si maritus aduersus debitores vxoris egerit, & exegerit: an mulieri præiudicet, quæritur. Dicitur quòd non. Viuia.

a Nullum tibi præiudicium &c.¶ vt ff. de neg. gest. l. soluendo. & ff. de noua. l. fi Stichus. §. fina.

INuito.¶ CASVS. Debebam Titio decem, illam decem eo ignorante & inuito, alij soluitan sim liberatus, quæritur. Et respondetur q̃ non: secus si soluissem eo volente, q̃ tunc liberor.

b ¶ Obligatione.¶ Fallit in adiecto, cui me inuito soluitur. Item in eo q̃ quandoque fuit procurator, cui rectè soluitur ab eo qui ignorat mandatũ reuocatum: vt ff. eodem. l. vero procuratori. & facit ff. de neg. gest. l. soluendo.

c ¶ Mandante.¶ nisi in casu, vt quando mando Titio solui post mortem meam, vt ff. eo. l. vlt. j. respon. Accur.

¶ Euthyco d ¶ Soluisset.¶ vt ff. de pig. actio. l. solutum. §. solutam.

SI obligatum.¶ CASVS. Procurator meus tenebatur mihi ex causa mandati in centũ, scripsi me recepisse pecuniam, quam non recepi: an talis error mihi præiudicet quo magis liberetur? Dicitur quòd nõ: nisi eum per acceptilationẽ præcedente Aquiliana stipulatione liberassem. Viuia.

¶ Philotimi c ¶ Non.¶ hæc negatio determinat verbum, liberasti.

¶ acceptilatione liberalli f ¶ Acceptilationem.¶ sic enim habet fieri per nouationem super contractu iure gentium, vt infra titulo primo. l. fi. Sed quid si per errorem liberasti eum p acceptilationem: nonne sublata est prior obligatio? Respondetur: sed tamen agere potes cõdictione sine cã, vt se reponat in obligationem: vel si debitum liquidum & purum erat, vt statim soluat, vt ff. de condi. cau. da. l. si quis accepto tulerit. & l. si mulier. & ff. de pactis. l. si cũ te. & ff. de iure dotium. l. licet.

g ¶ Scripsisti.] (perando vel errando.

h ¶ Non potuit.] nisi tacuerit per triginta dies: vt §. de non nume. pecu. l. in contractibus. §. super cæteris.

¶ Concor. cap. sanctæ Mariæ. ij. in fi. cum glo. fi. extra vt li. pendeãt. P Ecuniæ.] CASVS. Si in instrumento confessus sit creditor sibi solutam fuisse pecuniam: maior probatio est, quàm si debitori chirographum reddidisset. Viuianus.

i ¶ Professio.¶ quia scribit creditor se recepisse pecuniam creditam, quæ scriptura dicitur apocha.

k ¶ Maiorem.] Maiorem siquidem, quia redditio chartæ, etiam ob aliam causam fieri potest, quàm vt liberetur debitor. vnde & de hoc fuit cita lex sequens: confessio verò apertè denotat liberationẽ, sic ergo nota q̃ sufficit creditorem liberare debitorẽ, si non potest reddere instrumẽtum: vt hic, & ff. de leg. j. l. huiusmodi. §. si ita cui. Accur.

AA. Cos.

¶ Quod debetur vxori non potest solui marito sine uolũtate uxoris: etiam si uxor sit minor 25 annis. Bald.

¶ Iidem AA. & CC. Capitolinæ. L. XL

CVm maritum tuum à debitoribus tuis minoris viginti quinq; annis cõstituẽs velut ex causa tibi debiti aliquas accepisse quantitates, nec tamen te cõsensum accõmodasse significes: nullum tibi præiudicium [a] potuit fieri, nisi factam solutionem post maiorem ætatem ratam feceris. S. v. kalend. Aaij, Heracliæ AA. Cos.

¶ Qd̃ mihi debes, alij soluere nõ potes: nisi me mandante, uel ratum habente. b. d. Bal.

¶ Iidem AA. & CC. Euthychio. L. XII.

INuito vel ignorante creditore, qui soluit alij, se non liberat obligatione. [b] Quòd si hoc vel mandante, [c] vel ratum habẽte eo fecerit, non minus liberationem consequitur, quàm si eidem creditori soluisset. [d] S. iij. Id. Maij, AA. & CC. Cos.

¶ Simulata liberatio, nõ est liberatio. h. d. Bal. Vel sic: Figmentũ scripturæ de recepto, non præiudicat uer tenti. h. d. Salice.

¶ Idẽ AA. & CC. ¶ Philotimo. L. XIII.

SI obligatum hominem ex causa mandati, non [e] per stipulationem facta nouatione, post [f] acceptilationẽ liberasti, sed tñ recepram ex eadem causa debitã quantitatem falsò scripsisti: [g] figmento veritatis extingui non potuit [h] obligatio. S. vj. kalend. Iuñ. AA. Cos.

¶ Melius est habere euidentẽ liberationẽ, quam chirographi redditionẽ. h. d. uel sic: Melius est habere pro se euidentẽ probationem, quam præsumptionem quæ recipiat in contrarium probationem. Bal. uel sic: Plus probat confessio debiti recepti, quã instrumenti redditio Sali.

¶ Iidẽ AA. & CC. Cohorthæ. L. XIIII.

PEcuniæ solutę professio [i] collata instrumento maiorem [k] rei gestę probationẽ continet, quàm si chirographum acceptæ pecuniæ mutuæ fuisset redditũ, [l] S. v. Id. Iul. AA. Cos.

¶ Chirographũ redditum debitori sine uoluntate creditoris non liberat debitorẽ: & ex ipso instrumẽto (qd ipse debitor tanquã

QVod debitori.¶ CASVS. Titius surripuit mihi instrumentum in quo erat mihi obligatus Seius & reddidit Seio: si probem Seium debere mihi pecuniam, non præiudicat mihi instrumenti surreptio. Viuianus.

l ¶ Voluntatem.¶ Debitor dẽt probare sibi *pro se ducit) conuincitur: & ad soluendũ compellitur.*

¶ Iidem AA. & CC. Quartino. L. XV.

QVòd debitori tuo chirographum redditum contra voluntatẽ [j] tuã asseueras, nihil de iure tuo deminutũ é. ¶ Qui busçunque itaque argumentis iure proditis hanc obligationem tibi probanti, eum pro huiusmodi facto liberationem minimè consecutum, iudex ad solutionem debiti iure compellet. S. v. kalend. Septemb. AA. Cos.

¶ Ius pro re, inuito creditore, cedi nõ põt. Bal. uel sic, creditor nõ cõpellit recipere in solutũ nomen debitoris sui debitoris. Sa.

¶ Iidem AA. & CC. Charidemo.

LEX XVI.

EVm, à quo [m] mutuam sumpsisti pecuniam, in solutum nolentẽ suscipere nomẽ debitoris tui, compelli iuris ratio non permittit.

IN AVTH. de fideiussorib. & mãda. §. qd̃ aũt. colla. j. cõstit. iiij.

¶ Hęc auth. in principio excipit casum. Et no. qd̃ colligitur in l. præcedẽti. & h. d. Si debitor quantitatis nõ habet aliunde unde soluat, pot rem meliorem quam habet in solutum dare creditori p estimationẽ districtus faciẽda per iudicem, & cũ cautela de euictiõe. & si creditor reperit emere nolẽtem, non compellitur tunc in solutũ recipere, sed debitor tenebitur illi uendere cautela adhibita, quòd de pretio satisfiet creditori. Salicetus.

HOc [n], nisi debitor in pecunia, vel alia re mobili [o] soluere nequeat: tũc enim res immobilis quã debitor habet melioré, [p] solui potest, facta per iudicem subtili eius causæ æstimatione: vt rem prædictam & debitori soluere, & creditori liceat petere: præstanda creditori cautela ¶ de euictione, quę debitori possibilis sit. qd̃ est in omni actione. ¶ † At si creditor paratus sit emptorem rei præstare, oportet debitorem cautela iudicis arbitrio creditori præbita, rem tunc distrahere vt satisfiat creditori.

¶ Aliud pro alio uolenti creditori solui potest. Bal. & Sali.

¶ Iidem AA. & CC. Casio. L. XVII.

redditum voluntate creditoris duobus testibus, nisi in casu: vt supra, de Lati. l. b. tol. §. ille autem. & est ad hanc & superiorem. l. ff. de probatio. l. si chirographum. & ff. de pact. l. Labeo. vbi de hoc no. & supra, de fide instr. l. j. & §. de remissi. pign. l. creditricem. & j. de don. l. j. Accur.

EVm, a quo.¶ CASVS. Debebam tibi decem: volebam tibi cedere in solutũ actio. quã habebã aduersus Titiũ: nunquid es cõpellendus? dicitur quòd non. Viuianus.

m ¶ Eum, a quo.¶ Sic ergo no. quòd aliud pro alio inuito creditore non potest solui, vt inf. l. prox. & ff. si cer. pet. l. ij. §. j. & supra, de secund. nupt. authen. sed si aurum. sed hoc fallit in casibus, vt ff. de lega. j. l. non dubium. §. fina. & de auro & arg. lega. l. j. §. fina. & in alijs quos not. ff. si cer. pet. l. 2. inter quos est vnus in authen. hic posita. hoc nisi debitor &c. quã hic lege quę est de fideiuss. §. quod autem. collat. j.

HOnesis.¶ CASVS. Lex Cod. dicit quòd creditor non cogitur recipere aliud pro alio: authen. verò determinat illud, scilicet quòd compellitur, scilicet quando debitor pecuniam non habet, & tunc res immobilis melior quam habet, potest pro pecunia solui creditori. & iudex æstimabit quantum valeat res illa quæ datur creditori in solutum, & si creditor paratus est ostendere emptorem, debitor debet rem distrahere, & solucre pecuniam creditori. Viuia.

n ¶ Hoc nisi.¶ Dixit nõ posse solui aliud pro alio, hoc nisi &c.

o ¶ Mobili.¶ scilicet de debitor.

p ¶ Meliorem habet.¶ hoc ideo, quia aurum accipitur, quod est pretiosius metallum, vel in corpore. aliàs res mediocris posset dari in solutum, vt §. de sacrosanct. eccle. authen. hoc ius porrectum. quæ est contra. Vel dic quòd etiam si in alia re, etiam vili sit debitor: habeat tamen locum, quod hic dicit. & ideo, quia vnum fit contra creditorem, vt inuitus aliud pro alio recipat: aliud fit pro eo, scilicet vt optimam rem habeat in solutum. ar. ff. de iureiur. l. eum qui. & in ecclesia sit speciale: vt in dicta auth. hoc ius porrectum.

ADDITIO. An autem aliud pro alio solui possit. Et quid si mutetur moneta per principem: potes videre per Abb. in c. quanto. extra de iureiu. in v. col. ver. vlterius quæro de quæstione &c. vsque ad finem.

q ¶ Cautela.¶ quòd scilicet de pretio rei soluet creditori: vt in corpore authenticæ.

† Nouel. 4. §. qd̃ a uic.

† Sequẽtia in aliquib. hoc loco non hãt.

Mani-

MAnifesti.¶ CASVS. Si alius soluit creditori quod ei debeo: liberor. Item si res aliquas accepit in solutum, similiter liberor. Viuianus.

a ¶ Soluente.¶ vt ff. de nego. gest. l. soluendo.

b ¶ Consentiente.¶ non inuito, nisi in casu: vt in authenti. superiori, hoc nisi, &c. quæ etiã super hac lege, posset poni. & nisi in alijs casibus, vt no. §. l. proxi.

Casus c ¶ Inquisitio.¶ Procurator tuus creditoris tui de propria pecunia soluit, & chirographa recepit ab eis: itidẽque ab eius hærede restituta sunt, in quib. erat subscriptio procuratoris, scilicet q̃ nihil creditoribus tuis debebatur: certè non tollitur procuratori actio vel hæredi, licet enim & ipse de creditoribus erat, p hoc quòd de suo soluerat: tamen generaliter mone non continetur p̃sona loquentis: sic & ff. loca. qui insulam. §. finali. & ff. de senato. l. j. Sed argumen. contra. ff. de pignoribus. l. Paulus. §. fina. & de verborum significatio. fa miliæ appellatione. cui potest responderi q̃ vide tur dominus obligari p̃ seruum: vnde & ibi ipse seruus obligatur. Item argumen. contra. ff. de cõditio. & demonstratio. l. qui hæredi. §. Plautius. sed certè in generali sermone contractur ibi persona cui loquitur testator. Ioannes.

† compara tum

Persona loquentis generali sermone non cõtinetur. † ignante

d ¶ Fecerat.¶ obligando se creditorib. pro domino.

† præcesit &c.

e ¶ Creditoribus.¶ cæteris.

† Deest, & recte.

f ¶ Et non vestræ.¶ id est, a vobis debitę vestro procuratori, id est, eius quam debetis procuratori. nam (vt ex principio legis apparet) dominо loquitur. & sic repetit illud verbum, satisfactum. & illa erunt datini casus, vestræ pecunię. Vel dic melius quòd sunt generaliter nec repetitur satisfactũ, imò respiciunt sequentia præcessisse solutionem. Accur.

fuscepti furti

SI actore.¶ CASVS. Mulier quædam præposuerat seruum suum pecuniis mutuandis, & recipiendis vel exigendis: solui ei pecuniam quam debebam mulieri: nunquid sum liberatus? Dicitur quòd sic. Si verò solui seruo qui non habuerit mandatum de pecunia exigenda, non liberor. Viuianus.

g ¶ Si actore seruo.¶ accepi a domina mutuum, & reddidi seruo actori: liberor quidem.

h ¶ Susceperas.] à domina.

i ¶ Per ipsum.¶ soluendo ipsi seruo.

k ¶ Instrumentum inane.¶ sic §. ad exhiben. l. fi. & de condict. ex lege. l. dissolutę. & facit §. e. l. nihil. Accursius.

SI operas.¶ CASVS. Obligaui tibi mancipium vt operæ eius in debitum computarentur: si tibi satisfactum fuit: munquid potero mancipium recuperare? Dicitur quòd sic. Viuianus.

l ¶ Pacti tenor.¶ qui est vt satisfacto debito in operis, ipse seruus redatur: quod fieret & si simpliciter pignori fuisset acceptus, vt supra, de pigno. actio. l. j. & ij.

INterest.¶ CASVS Mutuasti mihi centum, solui quinquaginta, scripsi me recepisse centum: non obstãte tali subscriptione petã residua q̃n quaginta. si verò ex causa transactionis accepisse m a te quinquaginta: tibi nulla supereset repetitio. Viuia.

† sumpsisse

m ¶ Numerationis.¶ solutionis.

n ¶ Quantitate.¶ transigendi animo.

o ¶ Integra, vt supra eodem, lege. si inter. si modo intra 30. dies petierit vt supra de non numera. pecu. l. in contractibus. §. super.

p ¶ Conuenit.¶ vt supra de transl. l. si quidem. Accur.

INductum.¶ CASVS. Si debitor soluat creditori: licet instrumentum obligationis non sit cancellatum vel incisum: nõ propter hoc minus consequetur liberationem. Viuia.

q ¶ Inductum.¶ nota q̃ hic pro eodem ponitur inductum & cancellatũ, cum propriè sit inducere, per medias literas pẽnam ducere: cancellare per modum crucis ducere. & incipe constructionem i fine nihil interest, &c. nam videbat debitorem non liberatum, cum chirographũ non sit cancellatum: sed tamen non interest vestrum probatium, scilicet vestram solutionem & cætera, vt & supra, de noa numerata pecunia. l. assueratio. Accursius.

† vestram Cãcellare, & inducere differũt.

SI literarum Auxenonis [r] contemplatione, quas ad Aristonem [s] de numeranda tibi pecunia dederat, recepisse te scripsisti, debitũ ab Aristone: mãdato nõ impleto, [t] cùm petitio debiti maneat integra, nihil legitimam exactionem impedire potest. [u] S. xv. Kalend Ianuar. Nicomediæ, CC. Cos.

¶ Si fundus in solutũ datus per industriã creditoris melior factus est, non propterea debet restitui debitori etiã minori. uel sic: Non debet quis id petere cuius contrariũ postulaturus non esset. nisi sit actum. Hoc dicit cũ glo. secundum Butrigarium.

¶ Iidem AA. & CC. Rufino. L. XXIIII.

CVm p̃ pecunia, quam † mutuo acceperas, secũdũ placitum Euãdro te fundũ dedisse profitearis: eius industriam, vel euentum meliorem, tibi, non ipsi prodesse, contrarium nõ postu-

† Basso

r ¶ Auxenonis.¶ nomẽ debitoris.

s ¶ Aristonem.¶ amici suum. mandauit enim debitor tuus amico suo vt tibi solueret.

t ¶ Non impleto.¶ facto a debitore ad Aristonẽ amicum suum de soluendo tibi creditori. Accursius.

† Deest in aliis. Sic nõ dẽt quis testes hĩe pro ꝙb. fidẽ ad hibere non vult: vt hĩ in c. pfitiũ. glo. sup verbo, pro testatus. extra de testi. vt etiã aliæ cõcordan.

u ¶ Impedire potest.¶ cõtra Auxenonem. si modo intra triginta dies patium sit iuris: vt supra, de non nume. pecul. in contractibus. §. super. Acc. Cursius.

CVm pro pecunia.] CASVS. Obligaui fundum, eum in solutum dedi, & eum melioraſti: nunquid possum reuocare? Dicitur quòd non: quia si deterior factus fuisset, nunquam reuocarem: vnde si petam hoc cuius contrarium non eram petiturus, non sum audiendus. Viuianus.

x ¶ Contrarium.¶ non debet quis postulare, cuius contrarium non esset petiturus. & est sic §. de vsur. l. si ea lege. Sed arg. cõtra. ff. loc. Lea le sunt ge. Sed ibi ex vi pacti fuit.

Distrax

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Distraxisset. ¶ sed deteriorasset prædium, & ita minoris distrahere posset.

SOlutionem. ¶ CASVS. Si debitor dicat se soluisse creditori, debet hoc probare, & postquam probauerit, petere potest vt sibi reddatur instrumentum. Viuia.

b ¶ Incumbit. ¶ vt §. de probat. l. j. & de non numera. pecu. l. asseneratio. Accur.

c. ¶ Quo facto. ¶ §. solutione probata.

d ¶ Condicere potest. ¶ si non est debitoris. alias vendicat, vt §. de condi. ex lege. l. dissolutæ. & §. ad exhi. l. fi.

¶ DE ACCEPTILATIONIBVS.

¶ Dixit de veris solutionibus. Nunc de imaginariis, id est acceptilationibus. Nã acceptilatio est imaginaria solutio, vt instit. quibus modis tol. obli. §. j.

Acceptilatio est imaginaria solutio.

IAm tibi. ¶ CASVS. Si soror mea debitorem suum tutoris authoritate interueniente per acceptilationem liberauit, & debitor post acceptilationem solui t, an repetere possit si indebite fit solutum, quæritur. & dicitur quòd si tu ei successisti, vel nomine illius fi viuit, poteris contra repetentem vti defensionibus. sed non aperit quibus. tu dic, vt q̃a acceptilatio non erat solenniter facta, vel sine tutoris authoritate, vel quia enormiter esset læsa per talem acceptilationem. Viuia.

e ¶ Tibi. ¶ loquitur Imperator fratri petenti p̃ sorore minore accepto ferente, cui forte successit, vel defendit eam.

f ¶ Solennibus. ¶ quia dixit debitor, habes ne quod tibi debeo? Resp. ipse: habeo acceptumque tuli: vt instit. q̃b. mod. tol. obli. §. est autem. Sed quomodo hoc fieri potuit, etiam cùm tutore, scilicet donandi animo: vt §. de admi. tut. l. nõ omnis? Respon. non fuit facta hic animo donandi: sed aliud inutcem erat dictum vel dandum: in quo fi decipitur, restitui potest: vt §. fi aduer. transl. j. & ij. sed fi sine tutore, ipso iure non valet: vt de in integ. resti. minor. l. si curatorem.

g ¶ Exoluit. ¶ scilicet debitor post acceptilationem, credens se nõ esse liberatum: quia illa quæ erat minor, fecit acceptilationẽ tutore authore.

h ¶ Perseuerauit. ¶ repetens indebitum.

i ¶ Defensionibus.] quæ nullæ sunt si accepto tulit. secundum quosdã. Vel dic q̃ aliquæ possunt esse, vt si dicas non solenniter esse factam, vel sine tutoris authoritate, vel eam læsam.

SI donationis. ¶ CASVS. Debebam tibi decem ex causa venditionis: animo nouandi stipulatus es ea tibi reddi: & donãdi animo ea mihi accepto tulisti: nunquid adhuc petere potes? Dicitur quòd non. Viuianus.

k ¶ Gratia. ¶ secus si non donationis, quia tunc ageret præscriptis verbis in id quod conuenit: vt ff. de præscri. ver. l. ob eam.

l ¶ Per acceptilationem. ¶ alias ageretur antiqua, & exciperetur: vt §. de transac. l. vt responsum. & ff. da transact. l. ij.

m ¶ Agendi. ¶ sic ff. de sol. l. qui res. §. aream. & j. l. proxi.

PEr Aquilianam. ¶ CASVS. Debebas mihi decem ex causa venditionis: ea mihi promisisti per stipulationem animo nouandi: & conuenit vt ea accepta tibi ferrem: solenniter accepto tuli: nunquid potero adhuc petere? Dicitur quòd non. Viuia.

n ¶ Stipulationem.] hic dictam, quia ab Aquilio introducta fuit: vt per eam nouarentur obligationes iurisgentium, & in stipulationem deducerentur. sic per acceptilationem possent tolli: quòd alias esse nõ potest: vt habes hic, & insti. qui. mo. tol ob. §. j. & §. est autem. & ff. de regul. iur. l. nihil tam naturale. & facit ff. de solu. l. prout quisque. Super realibus autem actionibus an possit acceptilatio cũ non sit obligatio, & qualiter. dic vt §. de transact. l. vt responsum.

Stipulatio Aquiliana quas obligationes nouat.

vtere

Clario

Aurelio

scripsi. al. rescriptum

Iaturus si minoris distraxisset, non iustè petis. S. vij. Kal. Ianuar. Nicomediæ CC. Cos.

¶ *Qui excipit de solutione, debet probare. hoc dicit. Bald. uel sic, Probata solutione, chirographum condicitur, uel uendicatur. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Idem AA. & CC. †Aureliano.

LEX XXV.

SOlutionem asseueranti, probationis onus incũbit: b quo facto, c chirographum condicere potes. d S. iij. Ka. Ianuar. Nicomediæ, CC. Cos.

De acceptilationibus.

TITVLVS XLIIII.

¶ *Liberatus p acceptilationem, error facti uel iuris postea soluens repetit. Bal. uel sic, Pupillus cũ tutoris auctoritate põt p acceptilationem liberare, nec potest conuiri, nisi ex causa legitima. h. d. Salice.*

¶ Imp. Antoninus A. Apronio. LEX I.

TAm tibi ¶ rescripsi posse apud iudicem quæri, an solẽnibus † verbis tutoris auctoritate interueniente, soror tua acceptilatione debitorem suũ liberauerit, qua re si in repetenda pecunia quam exoluit § diuersa pars perseuerauerit: h † vteris defensionibus competentibus. PP. iij. Id. Febr. Duobus, & Aspris. Cos.

¶ *Acceptilatio facta ex cã donationis, omnem uim agendi perimit. hoc dicit. Bal.*

¶ Impp. Diocl. & Maximian. AA. & CC. †Claro. L. II.

o ¶ Pacto. ¶ sic enim conuenit vt fieret, & facta fuit.

p ¶ Acceptilatione. ¶ i. per acceptilationem.

q ¶ Perempta ¶ stipulatione Aquiliana.

r ¶ Ex nulla. ¶ sunt enim causæ per quas in talibus quis restitui potest, vt propter minorem ætatem, errorem, dolum, metũ, scilicet si dolo vel metu inductus fuerit ad accepto ferendum. & sic agitur actione de dolo, vel metu, vt §. de transac. l. sub prætextu instrumenti. §. fina. vbi autem bene & rite facta fuit acceptilatio, sed non seruatur fides: tũc dic qualiter agatur, vt supra, de transac. l. actione. Ité si acceptilatio ẽ inutilis ratione rei, vel ratione solennitatis omissæ, an saltem iure nudi pacti valeat? Respondeo vt no. ff. de pact. l. si vnus. §. si acceptilatio.

Acceptum ferens potest ex multis causis restitui.

¶ DE EVICTIONIBVS.

giusta causa

¶ Quia soluta & empta solent euinci, ideo de euictionibus subijcit.

EMptor. ¶ CASVS Vendidi tibi hæreditatẽ, cõuentus tu rei vendicatione pro fundo vno, denuntiasti mihi vt te defenderẽ, an tenear, q̃ritur. Et respondetur q̃ non, sed tuis sumptibus te defendere debes, neq; de euictione teneor. nisi aliud conuenisset vt pro vna re euicta debeam tenere. Viuia.

s Rem. ¶ singularem illius hæreditatis emptæ. Accur.

t ¶ Sumptu. ¶ sumptus, quo ad expensas. periculum, quo ad rem quam perdit. sed licet patiatur periculum perdendo, an rehabebat a venditore? Respõ. non aperit hic de sumptu, sed de æstima-

Munatio

Venditor an teneat emptor ad sumptus factos in lite.

tione rei sic, dicens quòd euictio non præstatur. de sumptu autem dicas quòd videtur prima facie ex hac litera suo sumptu, quòd venditor emptori nõ teneatur ad sumptus factos in causa euictionis. Sed certè distingue: Aut pro re principali potest ex empto ad interesse agi: & tunc pro sumptibus agetur: vt infrà eodem, l. si cùm quæstio. in fine. & ff. de do. except. l. fideiussor. & ff. si qd fal. tu. au. l. nouissimè. §. Pomponius. & arg. ff. de lib. leg. l. petitor. & ff. si mulier ven. no. l. finali. in fine. licet illa ecõtra posset intelligi. si autem non potest agere emptor pro re principali: vt quia non est euicta, vel alia de causa, vt hic erat: & tũc nec de sumptibus agetur: vt hic, & infrà eodem, l. si status. in fine. suam enim egit rem emptor: vt ff. ad Trebel. l. deducta. §. qui post tempus. nisi fuissent promissi: vt ff. de verb. obligat. l. venditores. Et est simile in eo qui liber esse iussus est reddi tis rationibus: vt si nulla sunt reliqua purè erit liber: si aliqua, tũc computare domino & reddere reliqua tenetur: vt supra, de test. ma. l. cùm testamento. Item si vincit emptor, alia est ratio quòd non agat ad sumptus: quia eos consequitur à victo ex generali regula, victus victori &c. vt §. de iudi. l. properandum. §. finautem alterutra. Alij dicunt si agatur ex empto, semper posse agi ad sumptus. si verò ex stipulatu, non. sed prima placet.

ADDITIO. Aduertus quòd Bar. in l. venditores. ff. de verb. obli. reprehendit istam gl. volens quòd semper teneatur venditor ad sumptus. quod probat primò per l. si plus. §. mota. ff. eo. & l. qui absentẽ. ff. de curator. vbi dicitur quòd mota lite tenetur defendere emptorem. ergo si non defendat, tenetur ad interesse ob rẽ non defensam. ar. l. cùm quærebatur. in fi. ff. iudi. sol. Secundò probat per rationem. venditor tenetur emptori vt sibi habere liceat: vt l. stipulatio ista habere licere. ver. quòd si forte. ff. de verb. obli. & ibi nota ergo &c. Contraria solue vt per eum.

v ¶ In singularis.] id est in re singulari: quia aut erat hæreditaria, & tunc est ei facta iniuria: vnde venditor non tenetur: vt ff. eod. l. si per. imprudentiam. & ibi plenè dixi. aut non erat hæreditaria: & tunc non videtur vendita. vt probatur hæc distinctio ff. de hæred. vend. l. ij. princip. & ff. eod. l. serui venditor. & l. naue. Sed quid si tantùm tria prædia efant in hæreditate, & illa sunt euicta? Dicunt quidam licet non agatur propter primum prædium, vel secundum: tertio tamen euicto, agitur de omnibus ad exemplum legis Falcidiæ. Sed Ioan. contra: quia hæreditas est etiam sine vllo corpore, vt ff. de petit. hæredi. l. hæreditas. si tamẽ nec nomina sint in hæreditate, nec aliquid aliud nisi prædicta prædia: condicetur pretium: nec enim spes emitur, nisi hoc agatur: & tunc decipiens cõdemnabitur: vt ff. de hæredi. vendi. l. cum hæreditatem. & lege, quòd si in venditione. & lege, hoc autem. Accur.

a ¶ Venisse. ¶ i. venditam esse ab eo qui de iure est hæres. si ergo etiam modica res euincat: ideo quòd non fuit hæres, vendidit aget, vt ff. de hæred. vend. l. quòd si nulla. Item hoc verum vendita hæreditate: si autem rem singularem hæreditatis vendat, de euictione tenet: vt ff. de petitio. hæredi. l. sed & si lege. §. item si rẽ distraxit.

b ¶ Conuenit. ¶ scilicet vt in singulis præstetur euictio. Vel quia singulas res de hæreditate affirmauit, vt ff. de hæred. vendi. l. ad hoc. Azo.

QVoniam. ¶ CASVS. Auus tuus dedit tibi quædam prædia, & de euictione promisit: postea decessit te instituto hærede, & quibusdam aliis: si aliquid ex prædijs illis euincatur, ages pro euictione aduersus cohæredes tuos pro ea portione qua sunt hæredes, actione ex stipulatu. Si verò de euictione per stipulationem non promisisset: nullo modo eum conuenire potes. Viuia.

c ¶ Cohæredes.] contrarium infra, de dona. l. si quis.

d ¶ Hæreditaria. ¶ nam pro parte qua hæres est, extincta est actio, vt supra, de hæred. actio. l. fi. adulta.

e ¶ Interueniente. ¶ scilicet in donando. & sic olim non agebatur, sed hodie sic cõditione ex hac lege: vt hic subiicit. & infrà, de donatio. l. si quis argentum. Vel dic nudo pacto interuenien te super euictione præstanda: & erat olim nudum siue ex interuallo apponeretur ad pactum donationis, siue etiam inconuinẽti. cùm enim nec ex illo possitet agi, per cõsequens nec hoc inforcabit: vt ff. de periculo, & commodo rei vendi. l. si in venditione. secus aũrem si in traditione apponebatur: vt infrà, de donatio. l. legẽ. & supra, de rerum permutatione. l. fin. sed cùm hodie sit pro vestito ipsum principale, vestiet & illud pactũ euictionis sui coherentia. vbi autẽ nihil esset de euictione cautum, tunc dolosus donator tenetur: vt ff. de donatio. Aristo. alias si incepit à pactione, idem si à traditione, agitur ad instar doris: vt supra, de iure dotium. l. j. & ad hoc ff. de ædilitio edicto. l. ad res. In legato autẽ euicto distinguitur, sit in specie, & sic non agitur: aut in genere, & tunc agitur: vt ff. eodem, lege, si is qui, & l. hæres, & de legatis primo. l. si à substituto. §. j. & hoc in vere lucrativa: in quasi lucrativa quid fit, dicitur ff. de noxa. l. si noxale. §. finali.

Donator an teneat de euictione.

QVi rem.] CASVS. Vendidisti mihi prædia: si dicantur aliena vel alij obligata, an possum agere aduersus te actione ex stipulatu pro euictione antequam euincantur? Dicitur quòd non. Nam si emo a te rem quæ dicitur alij pignorata, vel quæ dicitur aliena: licet de ea moueatur mihi quæstio: quandiu non est euicta, non agam de euictione. Viuianus.

Euictionem nomine quando agitur nõdum acta.

f Possidet. ¶ maximè: nam idem si non possidet: vt ff. eodem, l. non tamen consequens

g ¶ Conuenire non potest.] vt & ff. eodem, lege, si plus. §. mota. nisi in limine cõtractus euictio immineat: vt infrà eodem, lege, si post perfectam. vel nisi hoc conuenit: vt infrà eodem, lege, siue in libertatem. Vel nisi venditor fuerit sciens, vt ff. de actio. empt. l. seruus quem. in fine. Vel nisi ad cauendum agatur, vt ff. eo. l. 2. Item nisi agatur vt liberam tradat, non autem euictionis nomine: vt quia erat obligata, vt infra eodem, l. ex his prædijs. quæ omnes sunt contra. sed omnes habent suas rationes diuersitatis, vt dixi.

hæreditatem iure væniisse a constet, nisi aliud nominatim inter contrahentes conuenit. b PP. vj. Kalendas Mart. Seuero A. iij. & Victorino Cos.

¶ *Etiam si ista lex daretur in punctis, esset aurata: & breuiter hoc dicit: Donator tenetur de euictione si per stipulationem de euictione promisit: secus si nudo pacto. hoc dicit Baldus.*

¶ Idem AA. Quartæ. L. II.

QVoniam auus tuus, cùm prædia tibi donaret, de euictione eorum cauit, potes aduersus cohæredes c tuos ex causa stipulationis consistere ob euictionem prædiorum, pro portione, scilicet, hæreditaria. d Nudo autem pacto interueniente, e minimè donatorem hac actione teneri certum est. PP. ij. & kal. Mart. Antonino A. ij. & Geta ij. Cos.

¶ *Antè, quàm res euincatur, de euictione non agitur: etiam si res sit alij obligata. hoc dicit Baldus.*

¶ Idem AA. Aureliano. L. III.

QVi rem emit, & pòst posidet: si quàdiu euicta nõ est, auctorem suum propterea quòd aliena, vel obligata res dicatur, conuenire non potest. § PP. viij. Kalen. Augu. Faustino, & Rufino Cos.

¶ *Si res insolutũ data propter hypotheeam euincitur: vtilis de euictione actio datur. Nam datio in solutum instar vẽditionis obtinet. hoc dicit. uel sic; Si res obligata uenditur transit cum sua causa, etideo pignus non extinguitur. Baldus. uel sic, Pro prædio dato in solutum & euicto agitur de euictione utili ex empto. hoc dicit Salicet.*

¶ Imp. Antoninus A. Georgio. L. IIII.

SI prædium tibi pro soluto datum est, quod aliis creditoribus fuerat obligatum: causa pignoris mutata non est. a Igitur si hoc iure fuerit euictum, vtilis tibi actio i contra debitorem competit. Nam huiusmodi contractus vicem venditionis obtinet. PP. xj. Kalendas. August. Duobus & Aspris Cos.

¶ *Emptor cui res est tradita, potest agere ut libera tradat, & si cõuenitur de pretio, potest excipere de re non tradita. Bal. uel sic, Antequã res tradatur uel pretiũ soluatur, põt emptor petere ut pignoris obligatio dissoluatur. hoc dicit. & est hæc lex bona, & menti tenenda secundum Bar.*

¶ Idem A. Patroniæ. L. V.

EX iis prædiis, quę mercata es, si aliqua à venditore obligata, & necdum tibi tradita sunt: ex empto k actione cõsequeris, vt ea à creditore liberentur. Idem † etiam fiet, si aduersus venditorem ex vendito actione pretium petentẽ, doli exceptionem opposueris. PP. xv. Kalen. Octobris Duobus & Aspris Cos.

† enim fiet

¶ *Licet uẽditor nõ obligauit se de euictione, tamen ex natura cõtractus tenetur de euictione. Bald.*

¶ Imp. Alexander A. Octauio. L. VI.

NOn dubitat, l & si specialiter venditor euictionẽ non promiserit, re euicta ex empto competere actionem. PP. viij. Idibus Mart. Alexandro A. Cons.

¶ *Sufficit denũtiari principali, licet nõ denuntietur fideiussori. h. d. uel sic, Procedit si factus contra principalem citatum, non*

Optimo al. optauo.

I prædium. ¶ CASVS. Debebas mihi decem: prædium dedisti mihi insolutum alijs creditoribus obligatum, vn de si euincatur, dabitur mihi vtilis actio ex empto pro euictione aduersus te: quia hic cõtractus habet similitudinem cũ venditione. Vñ nota hic, vt breuiter tollatur contrarium argumentũ cum quis est debitor meus, & dat mihi in solutum, aut est debitor in quãtitate, & dat mihi rem in solutũ eo casu si res euincit, ista datio in solutum est quasi venditio, & agam vtili ex empto, vt ff. de pign. ac. l. elegãter. in prin. Si aũt est debitor in corpore, puta debet mihi qs aliquam speciem, & dat mihi aliam speciem in solutũ: nõ contrahitur hoc casu emptio de specie ad speciem, vt ff. de ac. empt. l. j. & tũc nõ ago directa vtili actione ex empto secuta euictione, sed agam præscrip. ver. vel prima, vt ff. de solut. l. si quis aliquam rem pro alia. & sic intelligitur quod not. supra, de senten. & interlocuto. omnium iudicum. l. libera quædam. Viuia.

h ¶ Mutata non est. ¶ vt §. de distractio. pignorum. l. si debitor. sed certè imò videtur contra, vt diximus §. si antiquior credi. l. j. Accur.

i ¶ Vtilis tibi actio. ¶ sc. ex empto pro euictione, vt subiicit. & ff. de pigno. actio. l. eleganter. in princi. & argumen. ff. eodem. l. si plus. §. & iussu. sed videtur danda antiqua, vt ff. de solut. l. si quis aliam & supra, de sententiis & interlocuto. l. libera. quæ

Venditor præsumit semper rẽ uendere.

sunt contra. Solue vt in illa l. libera.

EX iis prædiis. ¶ CASVS. Mulier emit à te prædia obligata Seio: si nondum ea tradidisti, ex empto aget vt ea tradas, & liberaberis. Si verò tradidisti, & pretium antequam prædia liberentur, ab obligatione, petas: repellet te mulier doli exceptione. Et nota si consulitur alicui per modum agendi, multo fortius per modum excipiendi: quia cui damus actionem, &c. vt ff. de super. fi. l. j. in fi.

k ¶ Ex empto. ¶ non ex causa euictionis: sed quia liberam rem non tradidit sicut semper præsumitur vendidisse, secundum Ioan. vt hic, & argumen. ff. de actio. empt. l. in venditione. & quod hic consequitur agẽdo, sci licet vt res liberetur, idem consequitur excipiendo: vt subiicit. idẽ enim fiet, &c. argumen. ff. de cõtrahẽda empt. l. pacta. & de pericu. & cõmodo rei vendi. l. habitationem. & facit ff. de verborum obligationibus. l. cũ sti pulatus. in fi. & de contrahẽda emp. l. cùm ab eo. si autẽ tradita esset res alij obligata: tunc quidam dicũt non posse agi ex empto, vt liberetur. & sic esset deterioris conditionis emptor re tradita, quam si nõ esset tradita: vt supra, eodem, l. qui rem. sed certè ibi agebatur quasi euictione secuta: non sit vt liberetur. dicã ergo postea agi vt liberetur: vt ff. de actio. empt. l. creditor. §. prædium.

NOn dubitatur. ¶ CASVS. Licet venditor de euictione non promiserit specialiter: re tamen euicta, tenebitur de euictione actione ex empto. Viuianus.

l ¶ Non dubitatur. ¶ vt supra, de communi rerum alie. l. si maior. & ff. eodem, l. ij. & l. si in venditione. Item petitur pretium, licet fuerit dictum ne agatur. vt ff. de actio. empti. l. emptorem. §. qui autem habere. ni si emptor fuerit sciens. vt infrà eodem, l. si fundum. & facit ff. de act. empt. l. in venditione.

Auctore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Auctore. ¶ CASVS. Vendidisti mihi prædium, de euictione promisisti, & fideiussorem dedisti: denuntiaui tibi vt me defenderes in causa euictionis: licet non denuntiauerim fideiussoribus: an ideo|minus tenentur fideiussores, quæritur. Et dicitur quòd nō. Nota hic quòd emptor non agit de euictione, nisi denuntiet venditori quòd eum defendat, vt supra, vbi in rem ā C.l.prima. & supra, de pericu. & cōmo. rei vēditæ.l. prima. nisi per pactum esset remissa denūtiatio, vt ff.eod.l. Herennius Modestinus. in fi. fideiussori autem dato pro euictione, non hēt necesse denuntiare, vt hic primum nota: subseruit legi immediatè sequenti. Vlpianus.

a ¶ Auctore laudato. ¶ id est venditori denuntiato vt defendat: quod est op' vt de euictione postea agi possit, vt j.l. proxi.

b ¶ Ignoraverit. ¶ Non oportet ergo fideiussori nuntiari, sed sufficit reo, i. auctori, sicut & alias mora rei nocet fideiussori, vt ff. de verbo. obligationibus. l. mora rei.

EMptor.] CASVS. Nisi emptor venditori denuntiauerit vt eum defendat in causa euictionis, & res sit euicta nō rehabebitur venditor actione ex stipulatu, vel pro euictione. si verò emptor in iudicio non compareat, aut præsens per iniuriam iudicis condemnetur, nō tenebitur venditor, vel ejus fideiussor. Viuia.

¶ Conc. cum hac l. c. vlt. extra de emptio & ven.

c ¶ Vel fideiussorem. ¶ vt ff.eod.l.si fundo. §. fed eum posit. & l.si per imprudētiam. §. j. & §. de pericu. & cōmo. rei ven l. j. & hoc ante sententiā, & testium aperturam, vt ff. eo. l. si rem, quam. §. fina. Sed quid si sciuit venditor? Respon. non oportet ei nuntiari, vt arg. ff. eod. l. Herennius. §. Caia & ff. de act, emp. l. j. in fine. & ar. ff. de pet. hæred. l. item veniunt. §. petitam. & ff. de admitt. ut. l. paret tu. §. fin. & ff. eo. l. si dictum. §. penul. Sed arg. contra. ff. ad legē Iul. de adulter. l. denuntiasse. Turius ergo est sciens denuntiari.

¶ Ad hanc l. vide l. fi. i prinsi. ff. de pig. vbi per iustia emptionalia ꝓbaſlatiū do agrorū, & nc. Ang. in l. vēditores. ff. de verb. obl.

Emptor si quietetur sup re empta sciente venditore, an teneat ei denūtiare.

Vel si emptor agendo succubuit, debetur euictio. h. d. ext. cum glos. vel sic: Si emptor agendo succubuit, non debetur euictio: secus si agendo succubuit. h. d. Bal. vel sic: In causa euictionis potest agi etiam pro interesse melioratiōis. h. d. Sali.

¶ Idem A.Terentio. L. IX.

SI† controuersia tibi possessionis, quam bona fide te emisse allegas, ab aliquo a mouetur auctori hæredive eius denuntia: & si quidem obtinueris, habebis quod emisti. ¶ Sin autem euictū fuerit: à venditore succedereve eius cōsequeris quanti tua interest. b ¶ In quo continetur etiam eorum persecutio, quę in rem emptam à te vt melior fieret erogata sunt, k PP. xj. Cal. Ianuar. Alexandro A. Cos.

¶ Quicquid est intra fines demonstratum, uidetur uenditum: & si quid euicantur, debetur euictio. tamen si finium regundorum agatur, propterea nihil debetur. h. d. ista no. lex secundum Bald. vel sic: Quod actione finium regundorum euincitur in actione ex empto, pro euictione uenit. secus, si non euincatur: sed ex alia causa per iudicē adiudicetur. hoc dicit Bartolus.

¶ Idem A.Largo. L. X.

SI fines agri venditor demonstrauit, & legē dixit, intra eos neminem ingressurum: si quid inde euincatur, c periculo fit auctoris. Quod si finibus suis quos demonstrauit, agrum vēdidit, lis finalis m ad venditorem nō pertinet. PP. vij. Cal. Decembr. Maximo ij. & Aeliano Cos.

¶ Fideiussor rem uēditam euincere nō potest. vel sic: Quē de euictione tenet actio, eūdem agentem repellit exceptio. h. d. Bal. vel sic: Exceptio, quē de euictione tenet actio, etiam locū habet contra fideiussorē. h. d. Sa.

¶ Idem A.Clementi. L. XI.

EXceptione doli rectè eū n sub mouebis quē ab auctore tuo fideiussorē accepisti, si eiº nomine controuertam refert, quasi per vxorem suam f antè, quàm tu emeres comparauerit: qui venditioni adeo consensum g dedit, vt se etiam pro euictione obligauerit, r PP. Non. Febr. Pompeiano, & Peligno Cos.

¶ Ista lex ponit de pacto, de quo non habet alibi in iure. Valet pactum quod statim re uendita, lite mota, reddatur pretiū emptori. vel sic: Regulariter non agitur de euictione, nisi euictio sit secuta, aut exceptio iudicata. hoc dicit. Bal. vel sic. Ad interesse agitur antè, quam res euincatur, si inter partes hoc agatur hoc dicit Sali.

¶ Imp. Gordianus A. Philippo. L. XII.

SIue in libertatem euictus est a seruus, quem mercatus es, siue cùm comparares, conuenit, vt si qua quæstio nomine eius relata esset, & si necdum euictus esset, vt pretium † recuperares: b præses prouinciæ quod tibi præstandum animaduerterit: restitui iubebit. PP. vij. Id. Martij Gordiano A. & Auiola Cos.

¶ Res uendita in cā iudicati nō pōt p debitore euinci: & si euincatur ab alio, tenetur debitor de emctione. h. d. vel sic: Factū iudicis reputatur factum partis. ad hoc allegater. Bal. vel sic: Emēs à iudice iudicatū exequēte, partem habet obligatā de euictione: ideo eam agēt em repellit exceptio. h. d. Sal.

¶ Idem A.Zoilo. L. XIII.

SIob causam iudicati pignora capta sunt ex eius auctoritate, cui præcipiēdi ius fuit: eaq; de quibus complecteris, tu mercatus es: c frustrà ab ea, quæ condemnata est, vel quæ in eius locum successit, eorum refertur d quæstio: quandoquidem & si evictio eorum ab alio subsecuta fuisset, aduersus eos debuisse dari actionem, e quibus pretij solutio profecit, † rectissimè responsum est. PP. xvj. kalen. Iul. Gordiano A. & Auiola Cos.

¶ Filius non potest euincere rē, q̄ pr uenditor, cuius ipse est hæres. h. d. Bal. vel sic: quē de euictione tenet actio tanqua hæres principalis, eundē agere repellit exceptio. h. d. Bar. & Sali. secus in hæde fideiussoris.

Idem A.Sabiniano. L. XIIII.

SIue possessio venditoris fuit, filius eiusdemque patris hæres frustrà quæstionem mouet: siue non patris, sed filij eius possessio fuit, de qua iure hæreditario auctor laudari potest: f controuersiam mouere nō potest. g PP. xiiij. Kalend. August. Gordiano A. & Auiola Cos.

¶ Re rite euicta, tenetur de euictione uendītor, & in pignus data ab eo. h. d. Bal. vel sic: Emptor ratione euictionis pignus datum persequi potest. hoc dicit. Salice.

Siue in libertatem.] CASVS. Vendidisti mihi seruum, siue proclamauerit in libertatem, & sic euictus sit: siue conuenit vt si aliqua quæstio mihi moueretur nomine eius, restituēres mihi pretiū, licet nondum esset euictus: quid mihi restituendum sit, animaduerter præses prouinciæ. Nota hic, & tu vendis mihi rem, & tu promittis mihi ꝙ siue res euincatur, siue de re mouecatur qō, restituere pretiū, stat conuentioni. Vi.

a ¶ Euictus est. ¶ satis euincitur qui in libertatē provocatur. vt ff. eo. l. si per imprudentiam. §. j. & j. c. l. si status.

b ¶ Recuperares. ¶ aliàs si actum non esset, non posset agi, nisi demum re euicta, vt ff. eo. l. si plus. §. mota.

¶ Ob causam. ¶ CASVS. Mulier teneba tur mihi in decē conuenta condemnata est: ea nō satisfaciente, iussu iudicis distracta sunt prædia eius, & mihi est satisfactum: an prædia mulieris, cui profuit solutio, q̄ euictione emptori competit actio. Viuia.

c ¶ Mercatus es. ¶ f. ab officialibus.

d ¶ Refertur quæstio. ¶ cum ipsi sint qui de euictione teneantur, vt subijcit, & supra eodem, exceptione.

e ¶ Actionem. ¶ & in pretium & in vsuras habita ratione fructūū, vt ff. eo. l. si plus. §. & si iussu. & ff. de distract. pign. l. rescriptum. ¶ sed quantum non autem tenetur appa ritor, vel executor, vt ff. eo. l. si pignora. & si fama hæreticis cundæ. ¶ qui erat. §. non magis.

Iue possessio. ¶ CASVS. Titius vendidit mihi prædium. decessit filio hærede instituto: siue erat prædium patris, siue filij: filius a me euocare non poterit illud: quia quem de euictione, &c. cum ergo filius hæres patris sit, si agat, per exceptionem repelletur.

¶ Laudari potest. ¶ id est, potest ei denuntiari & fieri tenetur. & sic habet locum hæc regula, quem de euictione tenet, &c. vt hic, & supra eod. l. exceptione. & supra de l. b. cau. l. si ab eo. & de reb. alie non alie. nau. l. venditrici. & de rei vend. cum a matre. & infra, tit. j. l. j. & facit supra, de ser. pig. da. ma. l. si creditorib. & supra, de transac. l. transactionem. & supra, de re. iu. iis quæ in fraudē credi. l. filios. & §. si aliena res pigno. da. sit. l. cum res.

Mauericis, si nec refcripsum est.

Desunt in alijs.

Vendicans non tenet ad pretiū.

Euictione perdit qui sine iudicis sniā rē restituit.

Hæc absunt ab omnib. manuscrip. & rectè.

Consentit

g ¶ Consensum. ¶ no. q̄ fideiubendo quis consentit, vt ff. in quib. cau. pignus contraci. contra. l. si gratuitam. aliàs Pomponius scribit. §. fi. & §. de vsuca. pro quis fideiubendo sicut dominus, vel pater ad eum pro quo fideiubet. non sequitur: quia aliud est consentire vt extraneus, vt fideiubendo: aliud est cōsentire vt dominus, vt ff. quod iussit. l. j. §. quid ergo.

r ¶ Obligauerit. ¶ Nota ergo regulam hic, quem de euictione tenet actio, ipsum agentem repellit exceptio, vt hic & infra eodem. l. si ob causam. & l. siue possessio. & ff. eod. l. vendicantem. quæ fallit in casu quem habes inf. eod. l. fin.

Siue

h ¶ Si non iniuria. ¶ vel alias ob culpam tuam: vt quia fuisti absens, vel non denunciasti: vt ff. eod. l. si per imprudentiam. & l. si ideo. & §. eod. l. emptor. nam gratia exempli ponit.

i ¶ Persequi potes. ¶ vt supra, de pactis pigno. l. ij & supra, de præd. mil. l. & si is.

¶ Imp. Philippus A. ¶ & Philip. C. Menando LEX XV.

SI non iniuria b iudicantis, sed iuris ratione superatus es, pignus ob euictionē acceptū solenniter persequi potes. ¶ Da. kalend. August. *

¶ Re euicta uel eius parte uenditor tenetur de euictione: in quam ueniunt impensæ factæ ad perpetuam rei utilitatem, deductis fructibus. ipse autem euincens non tenetur ad restitutionem pretij. Bald.

¶ Impp. Diocletian & Maximian. AA. Alexandro & Diogeni. LEX XVI.

SVper empti agri quæstione k disceptabit præses prouinciæ: & si portionē l diuersæ partis esse cognouerit, impēsas quas ad meliorandam rem vos erogasse constiterit, habita fructuum ratione, restitui m vobis iubebit. Nam super pretio euictæ portionis non eum, n q̄ dominiū euicerit, sed auctricem conuenīri consequens est. PP. x. kalen. Iul. ipsis iiij. & iij. AA. Cos.

¶ Re uicta, uenditor certiorari tenetur de damno emptoris. Bal. vel sic: Res per sententiam euincatur, de euictione agitur, non si sponte restituatur. h. d. Salic.

¶ Idem AA. Mutiano. L. XVII.

SI cum quæstio tibi super eo quem comparaueras, mouerētur, auctorem tuum certum fecisti, o nec citra iudicis discepta tionem cum, quem emeras, tradidisti: præses prouinciæ in damnis ¶ quæ te tolerasse meministi, mede iam iuris adhibebit. PP. v. Id. Novembr. ipsis iiij. & iij. AA. Cos.

¶ Emptor seruo eo pœnitente libero, agit de euictione, secus, si esset, pœnitentius seruus. hoc dicit. Bal. vel sic, Emptor q̄ succubuit, de euictione agit, non si obtinuit. Sali.

¶ Idem AA. & CC. Eutychio. LXVIII.

SIlatus tibi super homine venundato mota quæstio est: solēnibus, quæ iuris admittit ratio, interpositis: si secūdum libertatem fuerit lata sententia, poteris de euictione p eius, quem comparaueras, si nesciens eius conditionem cōparasti, sine aliqua dubitatione auctorem, vel eius fideiussores, hæredes ve eorum conuenire. b ¶ Quòd si fuisse seruū sententia declauerit, intelligis ad venditorē te reuerti non posse. t

Vper empti. ¶ SVS. Mulier vendidit mihi prædium, in eo meliorādo impensam feci. si Titus partem prædij vendicet, & euincat: sumptus quos feci habita ratione fructuū a Titio recuperabo, & ad pretium agam aduersus mulierē. k ¶ Quæstione. ¶ quam mouet dominus contra emptorem.

l ¶ Portionem.] nam etiam pars quādoq; euincitur ff. e. l. j.

m ¶ Restitui. ¶ a domino vendicante, vt hic, & ff. de rei vendi. l. sumptus. & ff. de ac. emp. idem q̄. §. j. & de exce. doli. l. Paulus.

n ¶ Non eum. ¶ not. ergo vendicante nō teneri ad pretiū, vt §. de furt. l. in ciuitem. & de rei vend. l. mater. & l. si mācipium. In casu tamē dominus tenetur ad pretium, vt ff. de rei ven. l. empror. Idē in alio, si qñ pupillus vendicat prædium suum sine decreto alienatum: cū pretium in suam vtilitatem fit conuersum, vt §. de pdi. mil. vtere. Idē in alio vt supra, de vxo. mili. l. a. sed vide vt ibi.

S I cum. ¶ SVS. Vēdidisti mihi seruū: conuentus rei ven. ꝓ seruo, denunciauit tibi vt me defenderes: nihilominus euictus est, q̄ succubui, dāna quæ passus sum mihi refarcies. q. d. tenebaris mihi ad expensas factas? lite, & ad pretium.

o ¶ Decisti. ¶ vel postea vsque ad finiam, an apertūram tñ testium, vt ff. e. l. si rē quā mihi. §. fi. & secundum hoc et intelligit quod est ff. de leg. 3. l. qui cōcubinam. §. si hæs. qd debet denuntiare ad iudicium. l. ante sententiam, vel speciale in legato.

p ¶ Nec citra. ¶ si n. sine finia iudicis restituisset, nōn ageret de euict one: vt hic, & ff. de rei vend. l. sumptus. & ff. de neg. gest. l. ar qui natura. §. cū me & ff. e. l. si dictū. §. si promiseio. nisi esset notoriū rē esse alienā, vt ff. de actio. emp. l. emptorē. in pr. n.

q ¶ In damnis. ¶ ergo & in sumptibus litis, quod plene dixi §. eo. l. j.

r ¶ Stat'. ¶ Vendidisti mihi liberum, quē credēbā ee seruū: ꝓclamauit libertātē. si ꝓnuncie liber, q̄ scipm

s ¶ Conuenire. ¶ vt §. e. l. fine in libertatem. & ff. e. l. minor. §. pater filiū. & §. de sententiis. l. libera.

t ¶ Non posse. ¶ nec ergo in sumptibus, nisi caueris: vt ff. de ver obl. l. venditores. & plenè dixi supra eodem. l. j. ADDITIO. Tu dicas contra

Universidad de Deusto
Biblioteca

tra vtibi adnotatū, quod segetur etiā Abbas in c. fin. in fi. extra de empt. & vend. Nec obstat l. secundum Bar. in d. l. vēditores. ff. de verb. obl. qa verum est q̄ non potest agi ex clausula de euictione: quia res non est euicta, sed bene potest agi ex clausula ob rem nō defensam: siue hoc fuit ex pressum, siue nō: quia à lege tacitè subintelligitur. vnde potest agi ad interesse: quare est aduertendum in modo cōcludendi in libello. prædicta intelligē quando emptor denuntiauit venditori vt eum defendat, aliàs est quod posset ei imputari, secundum Abb. vbi s.

¶ Iobligata. ‡ CASVS. Venditisti mihi prædium, licet alij obligatum. 10. vel 20. annis illud possedi, an posit a me euinci? Dicitur quòd non.

a ¶ Non potes ‡ quia siue non opposuit eam emptor: & tibi imputet, vt ff. eo. l. si rem quam. §. si duplex, siue opposuerit, & nō fuit admissa, & sic passus est iniuriam, vñ non teneris, vt ff. eo. fi per imprudētiam. in pria. & est idem. ff. e. l. q. alienam. & ar. ff. man. l. Iulianus. Sed quomodo hypothecaria longo tempore præscribitur cū xl. annis dureti: vt §. de præscri. xxx. an. l. cum notissimi? Respond. quia extraneus possessor cum titulo inter præsentes, & sic decēnio. vel inter absentes, & sic xx. an. præscribit, vt §. si aduersus credit. l. j. & 2. Item ō j. e. Iempti. Sol. vtibi.

Hypothecaria ptēscribi logo tempore.

† ad defendam

† omnia euicta

Sparētes. ‡ CASVS. Pater meus vendidit tibi mancipium. si contingat te in iudicio adesse, si forte timeā collusionem. Si verò euictum sit: nisi fuerit appellatum, propter personam meam lis non instaurabitur. Si verò mihi non denuntiasti, de euictione me obligatum nō habebis.

b ¶ Si parentes vestri. ‡ quorum hæredes estis, vt habeat locum sequentia.

c ¶ Non prohibemini. ‡ ne fiat collusio, vt ff. de appell. l. si perlusor. o. & l. a sententia. §. si hæres. & l. ab executore. §. alio. & ff. de mor. vel. l. si suspecta. & in aut. de iuri. §. j. col. 8.

d ¶ Ex persona. ‡ nisi essetis minores.

e ¶ Debeatis.] quia non tenemini. §. eo. l. emptor. Accur.

Empti actio. ‡ CASVS. Mihi seruum vendidisti, possedi eum spatio xx. an. quibus elapsis proclamat in libertatem: denuntiaui tibi, & pronuntiatus fuit liber: agam pro euictione quanti mea interest.

f ¶ Submouetur. ‡ quia talis res erat quæ non poterat vsucapi vel præscribi: vt subiicit, & §. de præscrip. long. temp. quæ p liber. l. fin. alias contra: vt §. eo. l. si obligata. Sed nunquid xxx. annis tollitur? Resp. non: cum præscriptio nec eo tempore compleri possit contra libertatem: vt arg. ff. eo. t. minor. in prin. Vel dic quòd tollitur si nascerentur: sed non nascitur nisi de eo cum re euicta: sicut in aliis actionibus quibusdam dicimus: vt §. rerum permu. l. ex placito.

Euictionis actio an triginta annis tollatur.

¶ Emptor q̄ præscripsit, dēt se tueri exceptione præscriptionis, & q̄ eandē omittit, de euictione regressum non habet. h. d. Bal. vel sic: Præscriptio emptoris q̄dē venditori. h. d. Sali. & ratio assignatur in prin. glos.

Iidem AA. & CC. Theodoro. L. XIX.

SI obligata prædia vænundedisti, & longi tpis præscriptione solita emptores se tueri pūt, euictionis periculum timere non potes. S. ij. Kal. Maij, AA. Coss.

¶ Ex persona uenditoris iudiciū cū emptore sopitum non retractatur: vñ emptor non hēt regressum de euictione, nisi vēditori de nuntiauit. h. d. Bal. vel sic: Re euicta agit de euictione etiā contra uenditoris hæredē. ideo ei dēt denūtiari ut adsit defensioni, nec ex eorum persona potest in integrum restitutio impetrari. h. d. Speculator. & Sal.

Iidem AA. & CC. Solido, & aliis. L. XX.

SI parentes vestri b mancipia vēnundederunt, & quæstio domini mota est: emptorib' adesse, †ac defendere cām nō prohibemini. c ¶ Quòd si eis hęc †etiā euicta sunt, instauratio litis ex persona d vestra, si appellationem nō interposuistis, contra ius desideratur. ¶ Empti sanè iudicio p euictione si conueniri cœperitis, nec vobis negotium vt defendatis, denuntiatum probetur: intelligitis quaten' vosmetipsos tueri debeatis. e S. vj. kal. Iul. AA. Coss.

¶ Licet res post longa tēpora sit euicta, nō impeditur emptor agere de euictione. h. d. Bal. vel sic: Etiā si post longū tps res non ꝑscripta euincatur, d euictione agit, si legitima denuntiatio præcesserit. hoc dicit, Salice.

Iidem AA. & CC. Heliod. L. XXI.

EMpti actio longi tēporis præscriptione nō submouetur, f licet post multa spatia rē euictā emptori fuerit cō ꝑbatū. ¶ Si itaq; is, quem te comparasse commemoras, nunc in libertatem proclamet: interpellare venditorem siue successorem ei' debes, vt tibi assistāt, causāmque instruāt: Quē si liberum esse, vel seruum nō esse fuerit pronūtiatū: nec te conuentione remisisse g periculū euictionis fuerit cōprobatū, præses ꝑuinciæ (si res integra est) quāti tua interest, restitui tibi prouidebit. S. xj. Kal. Aug. Serdicæ AA. Coss.

¶ Emptor conuentus hypothecariā q̄ debi tum obtulit agenti non expectata suā euictē per actionē ex empto, indemnitatē cō sequitur a uenditore. h. d. vel sic: Non creditur libera res emptoris quæ est alteri obligata, & ideo agi pōt contra uenditorē ad interesse: nisi liberet eam. h. d. Bal. vel sic: Ex stipulatione de indemnitate, pōt emptor agere ꝑ eo quod solvit ob liberationem rei emptæ. hoc dicit, sed non de euictione. Sali.

Iidem AA. & CC. Iulio. L. XXII.

CVm tibi liberum h vænundatū fundum ab auctore proꝓas: si ex antecedēte obligatione qđ debebatur iure soluisti. i stipulationem quam subiectā emptioni de indemnitate proponis, ipsius k conceptio l commissam manifestè declarat. S. vij. Kal. Septemb. Viminatij AA. Coss.

¶ Successo: ibus uenditoris in quocūq; gradu est denuntiādū: quo facto, siue ipsis ꝑsentibus siue absentib, res euincat: non solum pretiū, sed interesse emptor a uēditore consequit. h. d. vel sic: Re euicta posē denuntiatione, absente reo, vel absente actore, ad interesse agitur, nec non ad pretium. h. d. Bal.

Idē AA. & CC. ‡ Eustochiæ. L. XXIII.

CVm successores etiam vēditoris pro euictione teneri possit: si velut † obligata sibi respublica Thessalonicensiū pignoris institutæ m iure ꝑseq, q̄ comparasti: auctoris heredibus quocunq; gradu n constitutis assistere negotio denuntia. ¶ Quòd siue præsentibus his fundus, qué emisti, fuerit euictus, siue absentibus: posteà quāti tua interest, rem euictā nō esse, teneri, nō quātū o pretij nomine dedisti, (si aliud nō placuit) publice notum est. S. ij. kalē. Ianuar. Sirmij AA. Coss.

¶ Cum in limine contractus imminet euictio emptor pretium soluere non tenetur: vel residuū pretij: & si soluit, repetit: nisi ei de euictione satisfiatur. h. d. Bald.

Iidē AA. & CC. Eutychio. L. XXIIII.

SI post perfectam venditionem p ante pretium numeratū q rei vænūdatę mota fuerit quęstio, vel mancipia † vēdita proclamēt in libertatem: cùm in ipso limine contractus immineat euictio: emptorem (si satis ei nō offeratur r) ad totius, vel residui pretij solutionē nō cōpelli, s iuris auctoritate monstratur. Vnde cū parti † pretij numerata, dom', quàm emisti, ‡ vēditor teneat de fideiussores ꝑ euictione.

† Concor. l. 9. q̄ & c. vendit. cum l. ij. verſ. restituas. extra de fidei. ꝑs. vtr.

† Tullio

† Eustochio

† obligatio ne

† vænunda ta

Vēditor teneat de fideiussores ꝑ euictione.

a Anastasio

Emptor tenet admonitum posse agere contra vēditorem re euictā.

g ¶ Remisisse. ‡ quia tunc ad pretium tantum ageres: vt ff. de ac. empt. l. emptorem. §. qui autem habere. Accur.

CVm tibi. ‡ CASVS. Vendidisti mihi prædium liberum ab omni obligatione, & promisisti mihi reficere omne damnum: apparuit postea qui dicebat illud sibi forè obligatum pro decem quæ soluit: nunquid ea a te potero petere, quæritur? & dicitur q̄ sic.

h ¶ Cum tibi liberum. ‡ id est, vt liberum, vel hoc dicto expressim, vel non dicto in contrarium, vt §. eod. l. ex his prædiis. Accur.

i ¶ Soluisti. ‡ potuisti enim soluere: vt §. de compen. l. quoniam liberum. Sed quomodo agit non securus aliqua ſuia? Dicūt quidam quia fit notorius: vt ff. de act. empt. l. emptorem. in prin. Vel dic non agitur de euictione hic, sed ex quadam stipulatione de indemnitate interposita, vt sufficit.

k ¶ Ipsius. ‡ ſ. stipulationis.

l ¶ Conceptio. ‡ id est tenor.

CVm successores. ‡ CASVS. Pater tuus vendidit mihi prædium obligatum ciuitati tuæ, & decessit. si actor euictatis agat hypothe. & euincat prædium, prius tibi facta denuntiatione q̄ ei succesisti, non solùm conueniam te ad pretiū, sed etiā ad id quod meā interest prædiū non fuisse euictum.

m ¶ Pignoris institutæ. ‡ id est per hypothecariā. Accur.

n ¶ Gradu. ‡ i. institutis vel substituti sint.

o ¶ Non quantum. ‡ id est non solùm ad pretiū, sed etiam ad interesse: vt hic, & ff. eodem, l. euicta.

S I post. ‡ CASVS. Vēdidisti mihi domū vel mancipium, pretium tamen nō solui: si aliquis dominium vēdicauerit, vel mancipium ad libertatem proclamauerit, an pretium tibi numerare sim compellēdus, quæritur? Et dicitur quòd non. Si verò partem pretij numerauī, & mihi ab aliquo denuntiatum est ne emam: inde x præcipiet tibi vt satisdes de domo me indemnem conseruare, si domus euincatur.

p ¶ Ante pretium numeratum. ‡ si autem esset numeratum, non posset agi, vel vt fideiussor detur, vel vt aliàs quasi re euicta, vt supra eo, qui rem. & ff. eod. l. si plus. §. mota.

q ¶ Satis ei non offeratur. ‡ cum fideiussoribus: vt ff. de peri. & com. rei vēd. l. habitationum. §. fin. aliàs non tenetur dare fideiussorem, nisi conuenerit de dando, vt ff. eod. l. emptori. & ff. de contrahen. empt. pacta. Sed an pro hac euictione tantum? Videtur quòd sic: vt dicta l. habitationum. Argum. contra de rescin. vend. l. fin.

r ¶ Nō compelli. ‡ habet enim doli exceptionem, vt ff. de exce. doli. l. pater. §. ex quadrante.

s ¶ Cum parte. ‡ vel nihilo. sed sic euenerat.

Prouidebit. ‡ scilicet per fideiussoriam satisdationem, vt dixi.

S I tibi. ‡ CASVS. Vendidisti mihi liberam quam credebam ancillam: proclamat in libertatem, & tu eam defendis: pronuntiata est libera. teneberis mihi ad duplum nomine eius si duplum promisisti: vel quātimea interest conueniam te iudicio emptionis.

† tibi velut pignoris iure obligatæ, ne ad emptionem accederes, denuntiatum ab aliquo proponas: iudex tibi, quæ ex emptione veniunt, præstari prouidebit. a S. vj. Kalen. Feb. Sirmij CC. Coss.

¶ Fauore libertatis uenit quis contra ꝑ priū factū: & licet de euictione teneatur, attamen eū nō excludit exceptio. h. d. Bal.

Iidem AA. & CC. Saturninæ. L. XXV.

SI tibi liberā b Saturninus conditionem eius ignorans c distraxit, ac nūc eā defendit d in libertatem, ac libera pronuntiata e est, venditorem vel ex stipulatione duplæ quantum in hanc deductum est, vel empti actione, quanti tua interest, conuenire potes. f S. Id. Februa. AA. Coss.

¶ Homo mortuus non pōt euinci: & ideo de euictione non agitur. h. d. Bal. vel sic: Re ante litem motam perempta, cessat periculum euictionis, hoc dicit. Salicetus.

Iidem AA. & CC. Neoni. L. XXVI.

SI quis tibi seruum vendidit, postquàm is rebus humanis exemptus est, g cùm euictionis periculum finitum sit, à te cōueniri non potest. S. ij. Kalend. April. Sirmij CC. Coss.

¶ Ista lex est nota. in sua materia: & h. d. Qui sciēter emit rē alienā uel alij obligatā, sibi imputet: nisi expressē de euictione sit stipulatus: ignorans enim semper habet regressum de euictione. h. d. secundum Bal.

Iidē AA. & CC. Theophilo. L. XXVII.

SI fundum sciens alienum, vel obligatum comparauit † Athenocles, neq; quicquam de euictione conuenit: a quòd eo nomine dedit, contra iuris posse it † rationem. Nam si ignorans, desiderio tuo iuris forma negantis hoc reddi, refragatur. S. xv. Kalendas Octob. CC. Coss.

¶ Emptor ex persona uenditoris habet ius defensionis. h. d. vel sic: omnis defensio uenditoris transit ad emptorem. Bal.

Iidem AA. & CC. Maximiano & aliis.

LEX XXVIII.

EMptori etiam venditoris iura prodesse non ambigitur.

† Athenocles

† rationem

¶ Si igitur vobis propter rei proprietatem mota fuerit quæstio: tam propriis, quàm venditoris defensionib. vti † poteritis. S. iij. Non. Octo. * Scuppis, CC. Coss.

† poteris

¶ In contractu permutationis uenit euictio, dum tamen interueniat denuntiatio. hoc dicit. Baldus.

Iidem AA. & CC. Rhæso. L. XXIX.

SI permutationis gratia prædia curatoribus quondam fratris tui mater tua dedit: iis quæ in eorum vicē accepit, posteaquam ad defensionem fuerit denuntiatum, vel cùm eorum non haberet facultatem, h euictis: quanti interest, eos cōueniri posse, rationis i est. S. Idibus Decembr. Nicomediæ CC. Coss.

¶ Licet qs sibi diligenter prospiciat, & de dupla stipuletur, non ꝑsumitur malæ fidei: nec rei alienæ sciētia. h. d. vel sic: Ex abundanti cautela non ꝑsumitur mala fides h. d. Bal. vel sic: Stipulatio duplę pro euictione, nō facit emptorē præsum. malę fidei. Salic.

Iidem AA. & CC. † Hastio. L. XXX.

NOn ex eo, k quòd duplum is qui à matre tua l mancipiū cōparauit, euictiōis nomine stipulatus est, alienę rei sciētia conuincitur: nec opinio eius ex hoc læditur, vt malæ fidei emptor existimetur. Aliis itaque hoc indiciis, si vis, probare debes. m S. Idibus Decemb. AA. Coss.

† Cassio

¶ Iste casus nō ē alibi. Hīs fideiussoris ex persona sua pōt euincere, licet tā quam heres fideiussoris teneat de euictione. h. d. vel sic, Quem de euictione hereditario nomine tenet actio, eundem agēte proprio nomine non repellit exceptio. h. d. secundum Bal. vel sic, In fideiussoris hærede cessat regula, quem de euictione tenet actio, eundem agēte m repellit exceptio, si agat nomine proprio. hoc dicit Salicetus.

Cautela abundās nō nocet.

Iidem AA. & CC. Agathoni. L. XXXI.

HAeredē fideiussoris rerū, n pro quibus defunctus apud emptorē interfecerat ꝑ vēditore, factū eius cui successit, ex sua persona o dominiū vindicare

Fides bona ꝑsumitur.

p ¶ Debes. ‡ sic ergo bona fides præsumitur, nisi probetur mala: sic §. de præscrip. lon. temp. l. emptor. Sed quid proderit probanti, cùm nihil nomine possit conueniri de euictione: quia hic promisit: vt §. eo. l. si fundum? Respon. intellige hic quando non est promissum: vt §. communia de leg. l. fi. in fi. Item potest prodesse quantum ad hoc, vt sibi non possit expetas in prædio factas referuare secundum H. vt §. eo. l. si controuersia.

HAeredem. ‡ CASVS. Vendidisti mihi prædium. de euictione promisisti mihi, & fideiussorem vnum pro euictione dedisti. Sempronius hæres Titij vult vendicare prædium: an possit, quæritur. Et dicitur quòd sic: neq; factum Titij cui successisti, sibi obest: quia ex persona sua vendicat. videbatur quòd non: quia quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio. vnde cum fideiussor teneatur, videbatur teneri & hæres fideiussoris. vnde & agere non possit, contrarium tamen est verum.

q ¶ Rerum. ‡ & ita fallit hæc regula, quem de euictione tenet, &c.

r ¶ Persona. ‡ hæredis: sed ipse fideiussor hoc non poterat, nec hæ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ordo lītæ

rei eius ex eius persona: nec hæres vēditoris: vt §. eo. l. exceptione. & ff. eo. §. eis. & ff. de distr. pig. l. & si is. Et incipit cōstructio, factum eius cui &c. & quod sabitio, pro quibus, p quarū euictione. Itē nota ex hac l. falle re regulā in magistralem, quæ colligitur §. eo. l. exceptione. & ff. eo. l. vēdi cāem. scilicet quem de euictione tenet actio, ipsum agētem repellit ex

Deest in alijs.

ceptio. Item contra. §. de reb. alie. nō alie. venditri ci. sed ibi in hærede vēdi tricis: hic fideiussoris. licet & quidā dicāt & hic habere cōuentū electionem vel vtr exceptione, vel pati euinci, vel cōuenēo ēū p euictione. Acc.

¶ CREDITOREM euictionem, &c.

Post generalē euictionē, de quadā spāli dicit.

Diuisio.

CVm iure. § Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit dictum duplex. Secundò ponit exceptionem. Tertiò nouum dictum. Quartò eius rationem. Secundā ibi, Nisi. tertia ibi, Si tamen. quarta ibi, Siue quia. Bald. & hæc loquitur tam in fisco quām in priuato, secundum Sali.

Vendidit

CASVS Si fiscus iure creditoris, hoc est lege vel pacto distrahat, an teneatur emptori de euictione, quæritur. Et dicitur quòd non, sicut nec priuatus, nisi de euictionē se obligasset. Si verò idem p̄dium erat obligatum fisco & priuato, & post venditionem fiscus priuato succedat, an possit fiscus pignus euincere contra factum suū, quæritur. Et dicitur q̄ non, sic quia potior erat quando vendebat, siue quia in firmior: quoniam hoc vtique præstare debet qui pignoris iure vendit potiorem se cæteris esse creditoribus. PP. xv. kalen. Nouembr. Maximo ij. & Aeliano Cōs.

Creditor vendēs pignus, an teneatur de euictione.

¶ *Creditor vēdens iure pignoris, tenēt de euictione duob. casibus, scilicet q̄n expresse fē obligauit de euictione, item quando*

nō impedit: scilicet euictiōis causa durante actione. S. xviij. Kalen. Ianuar. CC. Cōs.

Creditorem euictionem † pignoris non debere.

TITVLVS XLVI.

¶ *Creditor nēdens iure creditoris rē, quā putabat esse debitoris, non tenet de euictione, nisi expresse promisserit. Item creditor nēdens iure creditoris, nec ex persona sua, nec ex persona alterius creditoris cui successit, euincere potest. h. d. Sali.*

Imp. Alexander A. Publicio. L. I.

GVm iure creditoris propter fisci debita p̄dium obligatum procurator meus vēnundedit, euictio non debetur: quia & priuatus creditor eodem iure vteretur: nili nominatim hoc repromissum à priuato fuerit creditore. ¶ Si tamen fiscus, in ius alterius creditoris succesit: emptori non iusta nomine fisci mouetur controuersia: siue quia potior fuerat quando vendebat, siue quia infirmior: quoniam hoc vtique præstare debet qui pignoris iure vendit potiorem se cæteris esse creditoribus. PP. xv. kalen. Nouembr. Maximo ij. & Aeliano Cōs.

¶ *Creditor vēdens iure pignoris, tenēt de euictione duob. casibus, scilicet q̄n expresse fē obligauit de euictione, item quando*

d ¶ Creditore. § tūc enim tenetur sicut promisit: vt hic, & § l. proxi. & debitor tenetur pignoratitia contraria actione creditori ad totum interesse, si ideo promisit creditor quòd melius venderet, vel ideo quia cōsiue tudo erat, alias ad pretium tantùm, non ad duplam: licet in dupla ex promissione teneatur emptori creditor: vt ff. de pig. act. l. si pignore. § fin. & l. seq. & ff. de distr. pig. l. re scriptum. in fi.

e ¶ Si tamen fiscus. § qui prius vendiderat pignus.

f ¶ Succesit. § V. post venditionem pignoris factam.

g ¶ Nomine sisti. § nam sic contra suum factum veniret: quod non potest vt hic, & ff. de adopt. l. post mortem. & § ne fiscus rē quam vend. eum. l. j. & 2. lib. x. & sic esset in priuato creditore prius vēdente, & postea ius alterius succedēte, vt ff. de distra. pigno & l. si is. & facit ff. de iure fisci. l. 3. § si posteriori.

h ¶ Vendebat. § & sic firmus est contractus, vt supra, si antiquior cre. l. j. Accur.

i ¶ Iure vendit. § colligere ergo hic creditorē quatuor p̄stare debere. Primò q̄ sit sibi res obligata, vt ex principio legis patet, vbi dicit p̄dium obligatum. & hic dicit pignus. Secundò quòd sit potior quolibet alio creditore, vt hic, quod euenit, vel tempore, vt § quæ pon. in pign. h. t. 2. vel privilegio, vt in hypotheca prodore, vt § si quis potiorem. in pig. l. fi. Tertiò quòd creditor credatrem esse debitoris, & sic nō sit in dolo & eadem ratione. Quartò quòd sibi liceat vēdere ex pacto a vel ex lege, vel saltem credat sibi licere cū interdum non liceat, vt ex cōtractu ꝑcuratoris, vt dicta l. emptorem § Iulianus. & § sententiam. & § l. proxi. Accur.

Creditor vendens ei sibi obligata quātor p̄stare dēb. 1 Nō tamen glo. & videtur notata in l. 3. C. de distra. pigno. hic.

Verus in alijs.

Imp. Antoninus, & Seuerus AA. Titio.

LEX I.

SI filium tuum in potestate tua esse dicis: præses p̄uincię æstimabit an audire te debeat: cū diu passus sis, vt p̄fisfamilias res ei

a Videbis gl. § contra. & ibi no. istū. quibus alienari cet vel, nō.

De patria potestate.

TITVLVS XLVII.

¶ *Patientia nō solum inducit p̄sumptionē cōsensus: sed inducit p̄sumptionem veritatis, & solemnitatis, hoc dicit. Bal. uel sic: Liberatio a patria potestate præscribitur longo tempore, hoc dicit. Sali. & Bal.*

Imp. Antoninus, & Seuerus AA. Titio.

LEX I.

SI filium tuum in potestate tua esse dicis: præses p̄uincię æstimabit an audire te debeat: cū diu passus sis, vt p̄fisfamilias res ei

de reput. l. fi. §. fi. & hoc cum dubium est, emancipauerit eum vel nō. si autem esset certum emancipationem factam, sed dicit pater non iure factā non audiuit pater, si diu sic steti: filius: vt ff. de adopt. l. post mor. é. si nō dixit, tunc auditur: vt §. si aduersarium. iud. l. ij. Accur.

a ¶ Nominati. § nam dari de iure non potuerunt: sed nominat. debent confirmari: vt ff. de cōfir. tuto. l. j.

EIus. § CASVS. Filius in potestate cōstitutus, acquirit patri. nisi sint ea quæ patri non acquiruntur, puta castrensia.

b ¶ Non acquirun u. § patri: vt castrense peculium, & quasi.

b ¶ Non acquirūtur. § id est, prohibentur acquiri, vt sit infinitum verbum. & est exemplum eorum quæ non acquirunt iure veteri castrensia & quasi: vt ff. de iudi. l. lis nulla. & institu. per quas pson. nob. in princ. hodie omnia etiam aduentitia quātum ad propr etatē: vt dicto titulo, instit. per quas person. § j. & § quæ de bo quæ libe. l. cū oportet. & l. fi.

S Ifilius. § CASVS. Si filius fami. aliq̄d acquirit, quasi patri quæsitum alienari non potest, & si patri non obediat, castigare eum poterit. Si verò in contumacia perseueraverit, eum iudici offerat accepturo de filio iudicium qualem pater voluerit.

c ¶ Non potuit. § idem de aduentitiis quamuis non acquiranitur: ut supra de bo. quæ libe. l. fin. §. filiis autem.

d ¶ Non prohiberis. § sic ff. de surt. leg. seruū & fil j. & de iniur. l. prætor. §. præterea. in fi. § & l. fi. & §. de bo. quæ libe. l. fin. §. filiis autem.

e ¶ Contumacia. § simile de liberto ff. de iure pa. l j.

f ¶ Sententiam § de eo conuincendo, uel cōmouendo, & puniendo, & est sic ff. de offi. procō. & le. l. nec quicquam §. de plano. & ar. ff. de offi. præfect urb. l. j §. cū patronus. & ff. de obsequiis li. per totum. & infra qui accusa. non poss. l. propter. & j l. proxi.

g ¶ Volueris. § nam est uer. simile quòd nō pranam sententiam peter: ut d. l. propter.

CIa creditrice iure. § CASV. Creditrix vendidit mihi prædium si bi obligarum lege vel pacto, si euincatur à me, non agam ꝑ eam de euictione, nisi de euictione promiserit, vel dolum commiserit quam liter committere potest creditrix, non aperit. tu dic si sciat sibi non fuisse obligatum, vel se non esse potiorem, vel rem non esse, debitoris, vel sibi vendere non licere, vel si dicat suam esse, cum sit aliena, in quibus casibus aget emptor de euictione.

k ¶ Promisit. § vt § l. proxi.

l ¶ Vtuo. § id est sibi non esse obligatam, vel se non esse potiorē, vel rē non esse debitoris, vel sibi non licere vendere: vt hic, & ff. de ac. emp. l. emptorem. §. Cassius. & §. Iulianus. & § sententiam.

m ¶ Non excusat. § nota ergo aliquem scientem teneri, qui ignorans non teneretur: sic ff. de hære. ven. l. hoc autem.

¶ DE PATRIA POTESTATE.

Contiuatio.

¶ Dictum est §. de iure quod habet aliquis in reb. suis vel alienis, vel in personis, id est, quod persona alterius mihi obligata sit: nunc de iure qd habet aliquis in personis filiorum de iure ciuili. Azo.

SI filium.] CASVS. Mater filium suum hæredem instituit: tutorē in testamento suo ei nominauit: tutor administrauit, & hoc passus est pater tanquam filius esset emancipatus, vult pater eorum remouere, dicēs filium in potestate sua esse: nunquid est audiendus, quæritur. Et dicitur q̄ potest esse quòd non sit audiendus: eam diu fic passus filium morari in emancipatione.

n ¶ Aestimabit. § bñ dicit æstimabit. pōt. n. esse causa quare non audiatur. & hoc est cū diu &c. sed hic forte p̄ p iustā ignorantiā posset ei subueniri per restōnem ex clausula generali, vel ff. ex quib. cau. ma. l. j. § vlt.

o ¶ Cum diu.] pura decennio, vt ff. qui & a quib. l. fi. cum fideicōmissa. §. Arist. Vel dic 20. an. vt sicut seruus præscribit sibi libertatē tanto tpe, sic & filius suam p̄aterea, vt §. de præscri. long. temp. quæ pro lib. l. 2.

p ¶ Passus fis.] per quam patientiam videris approbare. & præsumitur eum esse iuri iuris, vt hic, & argumen. §. de pett. hæredita. l. si filius. & l. si pupus. & ff. ad Macedonianum. l. si filiusfamilias patre absente. & ff. de

libe. l. fi. §. hoc per. Rubio. & §. de alen. lib. l. j. & ij. & iij. & ff. de libe. agno. l. si quis a liberis in prin. Accur.

A Bdicatio § CASVS. Licet apud Græcos pater filium vendere posset, non tamen apud nos: sed si hac venditione non tenebit: vt §. de patri. qui. fi. dist. j.

a ¶ Nominati. § nam dari de iure non potuerunt: sed nominat. debent confirmari: vt ff. de cōfir. tuto. l. j.

EIus. § CASVS. Filius in potestate cōstitutus, acquirit patri. nisi sint ea quæ patri non acquiruntur, puta castrensia.

b ¶ Non acquirun u. § patri: vt castrense peculium, & quasi.

b ¶ Non acquirūtur. § id est, prohibentur acquiri, vt sit infinitum verbum. & est exemplum eorum quæ non acquirunt iure veteri castrensia & quasi: vt ff. de iudi. l. lis nulla. & institu. per quas pson. nob. in princ. hodie omnia etiam aduentitia quātum ad propr etatē: vt dicto titulo, instit. per quas person. § j. & § quæ de bo quæ libe. l. cū oportet. & l. fi.

S Ifilius. § CASVS. Si filius fami. aliq̄d acquirit, quasi patri quæsitum alienari non potest, & si patri non obediat, castigare eum poterit. Si verò in contumacia perseueraverit, eum iudici offerat accepturo de filio iudicium qualem pater voluerit.

c ¶ Non potuit. § idem de aduentitiis quamuis non acquiranitur: ut supra de bo. quæ libe. l. fin. §. filiis autem.

d ¶ Non prohiberis. § sic ff. de surt. leg. seruū & fil j. & de iniur. l. prætor. §. præterea. in fi. § & l. fi. & §. de bo. quæ libe. l. fin. §. filiis autem.

e ¶ Contumacia. § simile de liberto ff. de iure pa. l j.

f ¶ Sententiam § de eo conuincendo, uel cōmouendo, & puniendo, & est sic ff. de offi. procō. & le. l. nec quicquam §. de plano. & ar. ff. de offi. præfect urb. l. j §. cū patronus. & ff. de obsequiis li. per totum. & infra qui accusa. non poss. l. propter. & j l. proxi.

g ¶ Volueris. § nam est uer. simile quòd nō pranam sententiam peter: ut d. l. propter.

CIa creditrice iure. § CASV. Creditrix vendidit mihi prædium si bi obligarum lege vel pacto, si euincatur à me, non agam ꝑ eam de euictione, nisi de euictione promiserit, vel dolum commiserit quam liter committere potest creditrix, non aperit. tu dic si sciat sibi non fuisse obligatum, vel se non esse potiorem, vel rem non esse, debitoris, vel sibi vendere non licere, vel si dicat suam esse, cum sit aliena, in quibus casibus aget emptor de euictione.

k ¶ Promisit. § vt § l. proxi.

l ¶ Vtuo. § id est sibi non esse obligatam, vel se non esse potiorē, vel rē non esse debitoris, vel sibi non licere vendere: vt hic, & ff. de ac. emp. l. emptorem. §. Cassius. & §. Iulianus. & § sententiam.

m ¶ Non excusat. § nota ergo aliquem scientem teneri, qui ignorans non teneretur: sic ff. de hære. ven. l. hoc autem.

¶ DE PATRIA POTESTATE.

¶ Dictum est §. de iure quod habet aliquis in reb. suis vel alienis, vel in personis, id est, quod persona alterius mihi obligata sit: nunc de iure qd habet aliquis in personis filiorum de iure ciuili. Azo.

SI filium.] CASVS. Mater filium suum hæredem instituit: tutorē in testamento suo ei nominauit: tutor administrauit, & hoc passus est pater tanquam filius esset emancipatus, vult pater eorum remouere, dicēs filium in potestate sua esse: nunquid est audiendus, quæritur. Et dicitur q̄ potest esse quòd non sit audiendus: eam diu fic passus filium morari in emancipatione.

n ¶ Aestimabit. § bñ dicit æstimabit. pōt. n. esse causa quare non audiatur. & hoc est cū diu &c. sed hic forte p̄ p iustā ignorantiā posset ei subueniri per restōnem ex clausula generali, vel ff. ex quib. cau. ma. l. j. § vlt.

o ¶ Cum diu.] pura decennio, vt ff. qui & a quib. l. fi. cum fideicōmissa. §. Arist. Vel dic 20. an. vt sicut seruus præscribit sibi libertatē tanto tpe, sic & filius suam p̄aterea, vt §. de præscri. long. temp. quæ pro lib. l. 2.

p ¶ Passus fis.] per quam patientiam videris approbare. & præsumitur eum esse iuri iuris, vt hic, & argumen. §. de pett. hæredita. l. si filius. & l. si pupus. & ff. ad Macedonianum. l. si filiusfamilias patre absente. & ff. de

libe. l. fi. §. hoc per. Rubio. & §. de alen. lib. l. j. & ij. & iij. & ff. de libe. agno. l. si quis a liberis in prin. Accur.

A Bdicatio § CASVS. Licet apud Græcos pater filium vendere posset, non tamen apud nos: sed si hac venditione non tenebit: vt §. de patri. qui. fi. dist. j.

1 ¶ Abdicatio. § i. separatio: vt quia pater filium vendebat. hoc quidem fieri nō potest apud nos: vt hic & supra de patribus qui filios dist. a. l. prima, nisi in tabi: vt in l. ij. eiusdem tit. Vel dicabdicatio: vt quia dicebat pater, nolo quod sis filius meus, & filius consentiebat vel ignorabat, vel dissentiebat. hoc quidem similiter fieri non potest apud nos: vt hic, & ff. de pact. ius autem agnationis. & de reguiur. l. iura sanguinis.

† Du. Donato.

† al. &

SImaritus.] CASVS. An filius filiusfami. militis sit in potestate aui, quæritur. Et dicitur quod sic.

m ¶ Eum.] Snepotem.

n ¶ Ambigitur.] nam & ipse filius licet miles sit remanet in potestate, vt instit. quibus modis ius pa. po. pot. § filiusfamilias. & facit ꝑ. de castren. pecu. l. erat. hb. xij.

Militia nō liberat a patria potestate.

† Abdicatio. quod etiam fallit in militibus. vide Alcia. disputa. li. 3. ca. xxvij.

LIbertos. § CASVS. Sicut ingenui hominēs liberos natos ex legitimo matrimonio habet in sua potestate, ita libertos.

o ¶ Non est prohibitum. § imo permissum, vt § de suis & legi. hæred. filium. & §. de seruis. recipu. ma. l. fi. decretum.

† Amplianx.

NEc filium. § CASVS. Quatuor sunt quæ declarant nulli licere negare filium quominus teneatur ei præstare, quæ filio à patre sint præstanda, scilicet senatusconsult. de par. agn. pœna denunciata aduersus eum. item præiudicia lis actio, & remedium alimentorum.

† Al. deest.

p ¶ Nec filium. § legitimum, vt non teneatur ei præstare quæ filio a patre præstanda sunt.

q ¶ Liberum.] id est, licitum.

r ¶ Senatusconsulta. § scilicet declarant quod est in fi. & sic subaudi declarant, ad omnia sequitia. & sunt hæc scilicet Plautianum. quod petit nec ad eos partus q̄ post duos tium edūntur. Item aliud senatusconsultum quod factum est tempore diui Hadriani, cuius nomen non habemus: quæ pertinet ad eos qui constante matrimonio edūntur, ut ff. de agnos. libe. l. fiue §. quia Plautianum. hęc enim senatusconsulta dicunt aliquem agnoscī, id est, haberi ut filium.

† Nicagorare.

s ¶ Pœna.] pœna est ex eisdem senatusconsultis, ut agnoscere i. tenere, & alere ut filium teneatur, licet non sit filius, & sic constet calumniōse petere, q̄ si non fecerit, subiicitur alia pœna, quia extra ordinem punit. ut ff. de lib. agnos. l. j. § Iulianus. alias quod senatusconsultum. & § pœna. Sed secus in Carboniana, quæ non datur alicui qui calumniōse petit, ut ff. de Carb. edic. l. iij. § causæ. hæc quidem pœna ei imponitur, si ad denunciationē mulieris faciē dā intra triginta dies à tēpore diuortij dicētis se ex eo prægnantē, non ꝑ denunciauit, scilicet non ex se eam esse prægnantem. Vel custodes non misit, ut in eodem titu. l. j. § ij. alter enim

Alimenta an sine præstanda per eū qui negat aliquē filium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† al.positū termino. † declarat. † al. manifesti.

prædictorum sufficit facere marito: ut in ea.l.j.§.fi.ff. licet teneat agnoscere vt dicto §. Iulian*. alias quod senatusconsul. in prin. Vel die secundò, pœna amissionis patriæ potestatis: vt non habeat eum in potestate cui negat alimenta, ut in libertо dicitur: vt ff. de liber. agno. l. alimenta. & in seruo: quia liber efficitur: vt suprà de Lati. lib. tol.l.j.§.fed scimus. Sed hunc videtur contra §. de nup. leg. patrem. ubi videtur non amittere patriā potestatem, licet non vt filiam habuit in alendo: sed ibi non potuit plus amittere patriā potestatē quam semel amiserat exponendo: vt infrà de infan. expos. l. ij.

† H.PP. † Ex lib. 4. titu. 8. l.j. C.Th. † deest C. Th. † permissa est. C. Th. † al. in libertatem. † Mart.

a ¶ Prætudicij. § i. prætudicialis actio: quia dicit se filiū esse: quod prætudicium fit patri, si non econtra denunciet ex se non esse prægnantē. Vel mittat custodes: vt ff. de libe. agno. l.j. §. Iulianus. Vel dic id est prætudicialis in rem actio, quæ datur filio contra patrem, per quam petit illum in patrem, & se ei in filium: ut instit. de act. §. prætudiciales. quæ non est uerè rei vendicatio: cum non sit pater in dominio filij: nec filius in dominio patris. Et prætudicialis ideo dicitur: quia prætudicat aliis quæstionibus, vt interim non tractentur: vt ff. de libe. cau. leg. ordinata. Item edicto dicit, id est, in generali præcepto. verba cuius edicti nō habemus.

b ¶ Trimo petenti. § i. triennio. inde annua bima, trima &c. vt suprà de rei uxo. acti. §. cum autē. intra triennium ergo mater debet alere: pater ab inde suprà: ut hic, & infrà de infan. expos. l.ij. & §. de nego. gest. l. alimenta. & de hoc ibi dixi.

c ¶ Nomine eius. § ipse enim cum sit infans, petere non potest.

d ¶ Declarāt. § quatuor ergo sunt quæ declarant non licere alicui negare filium: quæ hic l. dicunt.

De adoptionibus.

TITVLVS XLVIII.

¶ *Actus legitimus adoptionis ñ potest ex pliciari, nisi coram eo, qui super eo actu habet plenitudinem iurisdictionis. hoc d. Bal. uel sic: Magistratus auctoritate adoptantē ij, qui in aliena potestate sunt. h.d. Sal.*

¶ Imp. Gordianus A Martiæ. L. I.

I, qui in aliena potestate sunt, iuxta ius ciuile non nisi apud eum † apud quem plena legis actio h est, adoptari possunt. PP. ka. Iuñ. Gordiano A. & Auiola Cos̄s.

† cui.

¶ *Tabellio ex ui tabellionatus nullam habet iurisdictionē: nec potest auctoritatem interponere in legitimis actib. h. d. Bal. uel sic: In adoptione publicum instrumentū nō sufficit, nisi auctoritas iudicis intercesserit. hoc dicit. Sal. ectus.*

¶ Iidem AA. & CC. Proculiano. L. III.

ADoptio non tabulis, licet per tabellionem conficiendis, sed solēni † iuris ordine apud p̄sidē solet copulari PP. Kal. Septēb. ipsisiiij. & iij. AA. † Cos̄s.

¶ *Mulier non potest adoptare quem in filium, nisi permissu principis in solatium liberorum amissorum. h.d. Salice.*

¶ Iidem AA. & CC. Syræ. † L. V.

MVlierē q.dē, quæ nec suos filios habet in potestate, arrogare nō posse certum est.

† iuris.

sideras, si ii, qui sanguinis necessitudine sibi † iunguntur, id ei expedire apud præsidē prouinciæ cōfirmauerint, k filium habebis: ita vt bonorū tuorum quarta pars, l tā in postremo iudicio tuo, q̄ si à te emancipatus m fuerit, ei præbeatur, & super patrimonio eius idoneis fideiussoribus datis, seruo publico n † caueat: ne sub copulandæ adoptionis obrētu, in facultates eius, quæ ei diligenti prouisione seruandæ sunt, irruas. Arrogatio etenim ex indulgentia principali facta, perinde valet apud prætorē vel p̄sidem intimata, ac si per populum o iure antiquo facta esset. PP. v. Idus Mart. Maximo ij. & Aquilino Cos̄s.

¶ *Non debet admitti supplicatio, q̄n aliqd supplicatur cōtra ius, non expressa causa dispensationis. h.d. Bal. uel sic, In arrogatione liberti debet causa inferi; & maxime defectus liberorū alias ñ valet. h.d. Sal.*

¶ Iidem AA. Martiano. L. III.

CVm cum quē arrogaueris, p libertum † tuum q esse profitearis, nec vllā idoneam causam † precib. † addideris, i. q̄ liberos non habeas: intelligis iuris auctoritatem desiderio tuo refragari. PP. xvj. kalend. Iul. Maximo ij. & Aquilino Cos̄s.

† liberum. † tuis. † al. indide ris.

¶ *Arrogatio auctoritate principis fieri debet, causis arrogationis examinādis per p̄sidē in iussu principis, quādo impubes arrogatur, & talis arrogatio valet, ac si esset cōtra toto populo Romano facta. h. d. Bal. uel sic, Impuberis arrogatio a principe impetrata, p̄sidi est in mandatis, q cum magna inquisitione habet illā concedere. Et tenet arrogator impuberi quartā bonorū relinquere ei uel prębere, si eum emācipat sine causa. Et qa. arrogatione finita, emācipatione, uel impuberis morte bona impuberis uenīt restituenda, ideo tenet arrogator satisdare seruo publico de eius bonis cōseruādis & restituēdis in casib. p̄dictis. h.d. Sal.*

¶ Impp. Diocletian. & Maximianus AA. Timotheo. LEX II.

IMpuberem, † quem ad vicem naturalis sobolis arrogare de-

† Syræ.

p ¶ Quem arrogaueris. § i. arrogare uolueris: ut ff. de uerb. obl. l. stipulatus sum Damam.

q ¶ Tuum esse. § quod potes: ut ff. de ritu nup. l. sciendum. alienum autem nullo modò possos: ut ff. e. titu. l. si pater familias. in fin.

r ¶ Causam. § sine causa non auditur. sic & ff. de transac. l. cum hi. §. si prætor. & uertuntur plura in causæ cognitione. ut ff. e. l. nec ei. §. & primū. usque in fi. inter quas hęc est una si liberos habeat vel non.

A Doptio. § CASVS. Si scriptura interueniat, non propter hoc uacet adoptio, nisi apud competentem iudicem fiat cum solennitate.

s ¶ Sed solenni. § sic & emancipatio: ut j. tit. j. l. non nu. do. Accur.

MVlierem. § CASVS An mulier aliquem adoptare possit, quæritur. Et dicitur q̄ non: cum filios naturales in potestate sua habere non possit: tamen in solatium l. berorum in acie principis amissorum adoptare aliquem potest: & perinde est ac si ex ea natus fuisset.

Annuimus

† retinere Du. atque aliquasi † adimicē

2 ¶ Annuimus. § id est, consentimus.

b ¶ Naturalis. § non ergo habet in potestate, cùm nec naturales habeāt in potestate: vt instit. eo. §. fœminæ. & ff. e. l. nā & mulieres. & j. e. l. in adoptionem patre. in fi.

A Rrogationes. § CASVS. Neque in ciuitate Romæ, neque in prouincia, sine principali rescripto facienda est arrogatio.

c ¶ Principali. § vt ff. e. l.ij. & instit. eo. §. j & j. e. Lin adoptionē patre. Ac.

N Adoptionem. § CASVS. Si bononiensis dedit se in adoptionem Mutinen. nō adimitur ei patria quin sit Boñ. vnde in ciuitate Boñ. ad honores p moueri pōt, & onera ciuilia agnoscere.

d ¶ Ciuitatis. § Mutinæ.

e ¶ Dato. § ab aliquo Bononien̄si.

f ¶ Non mutatur. § vt ff. ad municip. leg. ordinē. § fin. & l. seq. & arg. ff. de senā. l senatores licet. & ff. eo. l. per adoptionē. Sed argu. cōtra. ff. ad municip. leg. municeps desinit esse. Sed ibi quo ad onera, non quo ad honores: vt hic. Item ibi in senatore facto, hic in adoptato. Item aliud si in ciuitate alterius prouincię daretur: quia definit esse prioris ciuitatis ciuis: vt ff. de verbo. signifi. l. prouinciales vel dic vt ibi.

Patria originis nō fa mutat. † Item nota hic quòd patria quam quis est sortitus per originem, non tā facile mutatur: vt ea quę iure tantū domicilij habeat: vt hic, & ff. ad municil. assun ptio.

g ¶ In honorum. § nam nic & ibi poterit vocari ad honores: vt ff. ad muni l. ordine. § fin. Sed q.d si simul vtrobiq; ad munera vel honores vocet? R̄n. valet causa originis: arg. d. leg. assumptio. & facit. ff. de cōdi. & demō. l. falsa. § fed & si cui.

I N adoptionem. § CASVS. Accepi libertā vxorem, suscepi ex ea filiam, volo eam dare in adoptionem patrono vxoris: an possim? Dicitur quòd sic. Si verò fui iuris fuisset: sine principis rescripto in adoptionē se filia dare non posset.

h ¶ Patre. § qui est maritus libertæ alicuius, & vult filiam suam dare patrono vxoris suæ, id est, matris pueri Azo.

Marciano.

i ¶ Prohibetur. § coram præside. & hoc vbi erat in potestate. nam si fui iuris, non posset nisi p principem: vt. subijcit. & § eodem. l. arrogationes. & ff. eodem. l.ij & instit. eo. in prin.

A Doptatum. § CASVS. Si beneficio principis aliquem arrogasti in filium: non requisito principis consensu eum poteris emancipare.

k ¶ Prohibetur. § quarVerū quoniā in solatium amissorum tutorum filiorum priuignum tuum cupis vicē legitimæ sobolis obtinere † annuim[2] votis tuis, secundùm ea quæ anno tauimus: & eum perinde ac ex † te progenitū, ad vicem † naturalis b legitimiq; filij habere permittimus. PP. iij. Noñ. Decemb. Tribullis, Tyberiano, & Dione Cos̄s.

¶ *Arrogatio non potest fieri sine principis auctoritate: nec in urbe ubi princeps residet, nec alibi. h.d. Bal.*

¶ Iidem AA. & CC. Meliano.

LEX VI.

ARrogationes eorum, qui sui iuris sunt, nec i regia vrbe, nec in † uinciis, nisi ex rescripto principali c fieri possunt PP. vj. Noñ. Apri. Bizantij CC. Cos̄s.

¶ *Per adoptionē patri additur, nō detrahitur, additur ciuilis, & non detrahitur patria naturalis. h.d. Bal. uel sic: Adoptio non minuit adoptati domicilium originis: ideo & ibi honores, & onera subire tenet. h.d. Sal.*

L. VII.

¶ Iidem AA. & CC. Attico.

IN adoptionem quidē alienæ ciuitatis d eiui rectè dato e ad ditur, nō mutat f patria: ac propterea ius originis in honorū g ac munerum obsequio per adoptionem nō minui perspicis. S. xj. ka. Febr. Sirmij, CC. Cos̄s.

¶ *Maritus libertæ potest communem filiū in adoptionē dare patrono libertæ: mulier autem adoptare nō potest, nisi ex principis rescripto. h.d. Bal. uel sic: Patronus potest adoptare & arrogare filiam libertæ, solennitate debita interuenīente. h.d. Sal.*

¶ Iidem AA. CC. Isioni. L. VIII.

ij IN adoptionem patre h, in cuius est potestate, libertę filiā dāte: matris suę p patronū adoptare non p hibetur i. Nam sui iuris arrogatio fœminæ, nisi ex nostro rescripto, nunquā procedit. S. v. Id. Febr. CC. Cos̄s.

¶ *Id qd est factū auctoritate principis, potest dissolui auctoritate superioris, de partiū cōsensu. h.d. Bal. uel sic: Adoptatus auctoritate principis non impeditur emancipari. h.d. Salic.*

¶ Iidem AA. & CC. Marino. †

LEX IX.

ADoptatum, licet ex beneficio nostro, emācipatione solenni separare à familia sua pater adoptiuus minimè prohibetur k.

¶ *Adoptatus ab extraneo, i. eius potestatē nō redigit, nec hēt ius expugnādi testamētū eius p cōtra tabulas uel querelā: sed ab intestato succedit, nisi prius fuerit emācipatus sed adoptatus a sua ascēdēte, in eius potestatē redigit, & naturalis patris iura pdit: nisi ante mortē patris naturalis sit emancipatus ab adoptante. & hæc uera sunt, siue adoptetur in filium, siue in nepotem nel ulteriorē, seruato tamē quo ad successionem ordine gradus. In arrogatione uero semper fit transitus in potestatem arrogatoris: & omnia iura quæ hēt filius arrogatus. h.d. Bal. uel sic: In adoptionem extraneo datus, nō pdit iura succedēdi patri naturali ex testamēto, nec ab intestato, neq; contra testamentū. datus uero comittit ꝑsonę, pdit iura succedēdi cōtra patris naturalis uolūtatē, & hoc quandiu durat adoptio nō si sit finita: qa tunc omnia iura aduersus patrē naturalē recuperat. h.d. Sal.*

¶ Imp. Iustinianus A. Iuliano † PP.

LEX X.

CVm in adoptiuis filiis, qui filiisfamiliās constituti à patribus naturalibus aliis in adoptionē dantur, antiquę sapientię incidit q̄dā dubitatio, si oporteret talem filium, q[3] † præteritus à naturali patre fuerat, habere cōtra eo[3] testamentū de inofficioso † actionem (quam Papinianus quidem negat[4], Paulus autem sine effectu derelinquit[5], Marcianus verò distinguit[6], ne ex hac causa vtriusque patris perderet successionem, naturalis quidem voluntate eius † circunuentus, adoptiui propter egestatem quā fortè habebat) & iterum aliud vitium erat exortum (si enim post patris naturalis obitum pater adoptiuus per emancipationis modum ius adoptionis † dissoluisset, nulla spes ei remanebat: neq; eīn cōtra patris naturalis voluntatē, quia mortis eius tpe in aliena fuerat familia † constitutus, neque contra adoptiuum patrē, quia per emancipationem eius familia exēptus est) ideo talem dubitationem resecātes, & tale vitium corrigētes, sancimus per adoptionem quidem ad extraneam personam factā, iura naturalis patris minimè dissolui, sed ita eum permanere, quasi non fuisset in alienam † familiā trāslatus. Cū enim tanta fragilitas est adoptionis, vt posit i ipso die & filius fieri, & extraneus p emancipationē inueniri: quis patiatur iura patris naturalis nexu diuino copulata lubrico defraudari? cum in hoc casu † & cōtradicēdi filio ex iure veteri detur † licētia, & inuitus trāsire ad aliam nō cogitur familiam.

† minimè † al. deest † aliam † de inofficio

¶ Oīa igitur (sicūm qd iam disposuimus, cùm ad extraneū patrem filius per adoptionem trāstertur) maneāt integra iura, siue ad inofficiosi † querelam, siue ad alias omnes successiōes, siue ab † testato,

† Marcianus. † Si

1 ¶ De inofficioso. § id est, contra tabulas: sic §. fami. erciscun. filij, patris. nec enim præteritis datur querela.

m ¶ Negat. § scilicet cō petere.

n ¶ Derelinquit. § i. nihilinde dixit.

o ¶ Distinguit. § dicunt quidā distinctionē Martiani se ignorare. Alij dicunt fuisse qd refert, an sit egenus pater adoptiuus: vt tūc detur ō testamentū patris naturalis: alias nō. Alij dicūt q̄ refert an pater adoptiuus voluit eum circūuenire, vel nō: vt primo casu detur alias non: vt ar. j. ea. l. §. fi verò pater. in fi. Alij q̄ refert an pater naturalis voluit eum circunuenire, vel non, vt j. l. pxi.

p ¶ Voluntate eius. § CASVS patris naturalis, secundū vitiuam expositionem. sed secundum alios, id est, sua propria voluntate. Accur.

q ¶ Familia. § nudū ergo nomen filij habet, & qualiqualis potestate est adoptatus.

r ¶ In hoc casu. § id est cum datur extraneo in adoptionem.

s ¶ Detur. § vt ff. eo. l. in adoptionibus, & facit j. titu. j. l. ubemus. in fin. & instit. quibus modis. in pa. pote. fol. 9. pe. & §. fin. hęc magis videt ratio in contrarium. si potuit cioio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

contradicere & non contradixit, videtur cõsentire: vt ff. de aqua plu. arcen. l. Sabinus ait. § si patiẽte. sed dicas potuit contradicere: ergo pinde est ac si contradixisset: sic ff. de furt. l. qui vas. § vetare. & ff. de procur. l. filius familias. § inuitus. Alij dicunt cum in hoc casu &c. id est, cũ pater adoptiuus emãcipat. q. d. merito sic subuenimus in naturali patre: quia & iure veteri sic subueniebat in adoptiuo: sed hoc nõ placet: quia secundũ hoc ꝓ baretur ipsum hodie etiã amittere vtriusque patris successionẽ: vt infrà dices.

al. deest. a ¶ Prodesse patri. § quia ei acquiret sicut cæteri filij. & facit ad prædicta ff. instit. de exhere. lib. § adoptiui. & §. sed hæc quidem.

quidem b ¶ Emancipatus. § ante conceptionẽ filij. a liàs ī potestate aui remãsisset: vt instit. quib. mod. ius pa. pote. sol. § fi.

modo c ¶ Naturalia. § id ẽ, natualiter: vt cesset oppositio de fratre adoptato à fratre: vbi videtur naturalia iura. sed certè nõ cõcurrunt naturalia: nec enim ab eo cõrahit originem. Itẽ nota hic duas rationes vincere vnã: vt in auth. de cõsang. & vtefr. § vult autem hęc. col. 1. vj. & suprà de edicto diui Hadria. tol. l. fi. § j.

Rõnes duę vincunt vnam. d ¶ Procedat. § vt non agat contra testamẽtum patris: vt § eo. in princ.

e ¶ Concedatur. § per querelã de inofficioso testamẽto, vel alio modo.

f ¶ Acquiri. § profectitia, non aduentitia quantum ad dominium: sed quãtum ad vsumfructũ. Item non castrensia vel quasi. Azo.

g ¶ Resecante § nota affectum sanguinis remouere suspicionẽ: vt ff. de ritu nup. l. pe. § denuo.

h ¶ Reuerti. § vt recidat in patriam potestatem. f. cundum P. Item quantum ad succedendum: sed secundum hoc etiã hodie perdit vtriusque patris successionẽ: sic remanet vitium: quod suprà dixi tibi, & iterum aliud vitium &c. Pone enim quòd auus qui adoptauit, emancipat eum post mortẽ patris naturalis. Sed Resp. non perdit, nisi velit. nec enim auus potest eum emancipare nisi velit, scilicet si ius adoptiuus sed olim poterat, secundum Ioan. Sed videt cõtra, suprà eod. ibi, cũ i hoc casu &c. sed tu expone vt ibi primò dixi. Vel dicipo est, imò nõ perditꝫ a auus tenet dare ei quartã, vel relinquere quasi filio arrogato: vt probatur instit. eod. § cũ autẽ, & ff. de iof. test. l. Papinianus. § pe. sed certè illud est verũ in arrogatione: nõ in adoptione, vt instit. de hære. quæ ab intest. § aliquam. in fi. Vel dic ter ⁊ quòd nõ est verisimile ita coniũctam personam venire ad emancipationem propter affectionem auitam: vt modo dixit. Itẽ quid si decesserit pater naturalis post emancipationem? Rñ. sine dubio venit contra testamẽtum sui patris: sed & ipse auus habet necesse cũ instituere vel exhæredare: cũ successerit in locũ sui patris. & idẽ de auo materno: qđ est verũ, si nullus alius est in medio aliàs fortè cõtra. Si enim sim ꝓnepos, licet moriatur pater meus, remanet auus, qui est filius ad proauũ, & sic non habet necesse me instituere, vel exhæredare, vt infrà ea l. § quæ in filio.

al. deest. i ¶ Sine lege. § i. sine præsumptione. alias perfectione legis.

k ¶ Priuinæ cognationis. § naturalis, scilicet paternæ.

l ¶ In hoc tantummodo. § poterit ergo eũ vocare ī ius sine venia, secũdum Azo. licet P. cõtra. vt dixi ff. de in ius vocã. l. adoptiuum. in prin. al. desunt.

m ¶ Ex veteri. § id est, secundũ leges veteres.

n ¶ Nexus. § ñ dixit patrię potestatis. illa enim soluebatur secundũ veteres leges, vt instit. e. prin. & ff. e. l. j. sed nexũ cognationis, quia nihil hominus in bonis patris naturalis admittebat ꝓ bonorum possessionẽ vñ cognati, licet nõ per vnde liberi, vel vñ agnati, vt instit. de hære. quæ ab intest. § ad nouendi. & §. ar hi.

cæteris

o ¶ Reliquis. § v efficedat patri & aliis quos contingit naturaliter ꝓ vnde cognati, vt modo dixi. Accursius.

p ¶ Legitimus. § i. legitime aggregatus, vt succedat ab intestato. Azo.

q ¶ Materna. § q. d. materna iura nõ abolebant secundum veteres leges quæ inducebat vnde cognati, vt §. pxi. ibi, naturalis, fuerat cognatus. Quis ergo ita dicet abolere hodie paterna.

r ¶ Etsi. § id est, quãuis.

s ¶ Iura integra. § i. naturalia ad succedendũ, non per vnde liberi, vel vnde agnati, vt d. §. ar hi. qui est cõtra. sed per vnde cognati, vt in eodẽ ti. § admonendi.

t ¶ Tantummodo. § nõ autem ad agnatos vel cognatos huius patris adoptiui. sic & legitimat ꝓ curiam, vt in authẽ. qui. mo. na. effi. sui. § filiũ verò. colla. vij. & argu. ff. eo. l. antep. sed patri adoptiuo vna cum naturalibus & legitimis succederet, vt hic, & §. de sui & legi. l. fi. te.

v ¶ Nec ipsũ. § scilicet familia.

x ¶ Translatus. § vt &. § ea. l. §. sed hęc omnia mancre.

y ¶ Adoptiuis. § datis extraneo in adoptionẽ.

z ¶ Ex tribus maribus. § tres erant patres quorum quisque suũ filiũ adoptãdi offerebat, vt eũ adopta

adoptaret ex quibus vnus adoptabatur. Vel contra erant tres volentes adoptare: sed vni est datus cui plus videbatur prouidẽdum: cùm sit adoptatus cum maiori solennitate. & facit instit. de hære. quæ ab intest. § aliquam & ī. de decu. l. fi. in fi. lib. x.

Filiũ i adoptionẽ dare nemo potest pater instituendo vel exhęredare.

a ¶ A patre dato. § scilicet alicui extraneo.

b ¶ Extendimus. § ergo filium meum in adoptionem dare, habeo necesse instituere vel exhæredare: ita & nepotẽ. sed hoc nisi filius præcedat nepotẽ. & hoc sub. j. cit. si tamen &c. vt ff. de milit. testa. l. fi. filiusfa. j. § j. & instit. de exhæred. li. § posthumorum.

Do. antecedent. non al. deest

c ¶ Relinquere. § nisi faciat propter timorẽ legis Velleię: vt in dicto § posthumorum. in fi. quæ est contra.

Imitem

d ¶ Liberalitate. § i. auctoritate vel rescripto: vt § e. l. arrogationes.

e ¶ In adoptionem. § i. in arrogationem.

positis al. posito

f ¶ Inducitur. § qa non habet nisi adoptiuum.

VEteres. §

CASVS.

Olim si patervolebat dare filium suum in adoptionẽ, oportebat quòd venderet alicui: deinde alij: & ille rursus alij: & sic ab vnoquoque emancipabatur: postea verò vẽdebatur bis vt seruus, & manumittebat quod non obseruabatur in filia: quia non erat necessaria nisi vna emancipatio e. cluso ergo veterũ circuitu statuit imperator per l. præsentem v. si pater in adoptionem filiũ suum dare voluerit scriptura interueniente hoc iudici insinuet præsente filio qui debet adoptari, & præsente adoptante.

Indozeuit.

g ¶ Veteres circuitus. § no. circuitum inutilẽ tollit: vt j. tit. j. l. j & ff. de cõdic. and. e. l. dominus testamẽto. & ī. de do. l. fi. in fi.

h ¶ Emancipationes. § opus enim erat q̃ ego tibi, & tu illi: & ille alij vẽderemus vt filium. & sic ab omnibus emancipare tur: postea vendebat bis vt seruus, & bis manumittebat.

i ¶ Liberis. § in filia & nepotibus ex filio. & infra: vt hic, & ff. de inius. rup. test. l. verum. § filia.

Iuniani

k ¶ Manifestare. § vt & ar. ī. tit. j l. fin. Sed certè imò & fine actis: vt §. de fide instrũ. l. emãcipatione. quę est contra. sed illa litera aliter intelligitur: quia erant acta perdita.

filium

l ¶ Et non contradicente. § vt j. tit. j. l. ubemus. & l. fi. & ff. eo. l. ij. § j. & l. in adoptionibus.

¶ DE EMANCIPATIONIBVS LIBERORVM. &c.

¶ Qualiter cõstituatur patria potestas dictum est: nunc qualiter dissoluatur. vel sic: Qualiter cõstituatur patria potestas dictũ est: sed quia illa soluitur per emancipationem, ideo ponit de emancipationibus. Azo.

Coniuncto

SI lex § CASVS. Si pater filium suum apud magistratum n. municipalem cui sola consuetudo municipalis iurisdictionem dedit emancipandi, emancipauerat: an teneat emancipatio, quæritur. Et dicitur ꝙ sic.

m ¶ Si lex. § i. consuemdo sic. ī. eo. l. fi.

n ¶ Duumuiris. § id est, magistratibus municipalibus: vt §. de iudi. l. fin. Sed nonne & si non esset consuetudo, est tamen lex quæ dicit apud magistratum municipalem hoc fieri posse: vt §. de magi. muni. l. j. etiã apud

apud extraordinarium: vt ff. de manu. vin. l. etiam. §. fina. & ff. eo. l. emancipari? Respondeo sic: si modo ex consensu à scientibus: cum extraordinariè prædicta fiant. sed hic credebant ordinarium, & non erat: quia consuetudo facit eum ordinarium ad omnes etiam alienigenas. Vel dic ꝙ duumuiri non sunt magistratus municipales, sed quidam officiales qui alias non habent iurisdictionem hanc, nisi consuetudo daret. & hoc placet. Sed quomodo consuetudo eius loci præiudicat omnibus aliorum locorum, vt ff. communia prædi. l. vendit. or. §. si constat? Respon. in voluntaria iurisdictione est hoc: secus forte in contentiosa, vel dic etiam in contentiosa idem. & nõ dicetur illius loci cõsuetudo tantum, sed genera lis: inspectis eis iter quos fit magis quam in loco vbi fit. Item nota hic ar. quòd iura & statuta illius loci vbi agitur iudicium sunt conseruanda, licet actor aliunde sit. Sed ar. contra. ff. de euic. l. si fundus. & ff. de vsur. l. prima. in princip. Ex prædictis patet non esse contra ff. de iurisdi. omni. iudi. l. fi. quia ibi de contentiosa dicit. vel nulla erat consuetudo ibi, & inuitus vocabatur ibi reus.

Iudicium def. fm statuta loci vbi agitur.

AQVILIA. Materiã huius legis videas late & pulchre p Bar. in repetitione. l. cunctos populos. 3. de sum tri. & fi. cath. vbi eam latè examinat.

INemancipationibus § CASVS. In emancipatione an necessaria sit scriptura, quæritur. Dicitur quòd non. vel si pater filium emancipauerat & interuenit scriptura, amissa est postea, an propterea debeat retractari emancipatio? Dicitur ꝙ non, si veritas possit aliter probari. vel si facta erat emancipatio vel donatio per scripturam, nõ tam scriptum ipsum quã actus considerandus est.

o ¶ Veritas. § pone ꝙ emancipatio vel donatio fiebat, sed aliud simulabatur. & tũc est simile suprà plus va. quod agi. per totum. & supra de ꝓba. l. cũ precibus. & infra de do. l. nec ignorãs. Vel dicit quòd in emancipationibus non est necessaria scriptura, & tũc est sic suprà de fide instr. l. emancipatione. & infra eodẽ lex, iubemus. loquitur de adoptionibus, quæ sunt arg. contra. Vel tertiò dicit ꝙ licet fit amissa charta emãcipationis, quæ tamen facta fuit, non nocet, si veritas pateat. & sic potest loqui hic, & d. l. §. de fide instr. l. emancipatione. & sic concordant prædictæ leges. ī. e. l. iubemus. in fi. & §. ti. j. l. fi.

NOn. § CASVS. Si pater dicat filio, fili vis emancipari? nõ propter hoc emancipatio videtur fieri, nisi solennitas interuenerit quæ est necessaria.

p ¶ Non nudo. § a solẽnitate. & sic est. §. de pa. pote. l. abdicatio. & arg. §. de pac. l. traditionibus.

q ¶ Solenni. § auctoritate iudicis. vt instit. quib. mod. ius pa. pote. sol. §. præterea. & arg. §. tit. j. l. adoptio.

r ¶ Casu. § pura patris morte, vt instit. qui. mo. ius pa. pote. sol. §. j.

s ¶ Causæ. § nota non est locus, quare quia variæ sunt voluntates hominum. vt ff. ad Trebel. l. quia poterat. Sed argu. contra. suprà titul. j. l. eum

siue ex testamẽto, q̃ liberis deferũtur: vt ipse possit & ꝓdesse a patri naturali, & ab eo naturalia debita percipere. ¶ Si verò pater naturalis auo materno filij sui, vel si ipse fuerit emancipatus b, & t auo paterno, vel proauo simili modo paterno vel materno, filium suum dederit ī adoptionẽ: in hoc casu, quia in vnã personam cõcurrunt naturalia c, t & adoptionis iura, maneat stabile ius patris adoptiui & naturali vinculo copulatũ, & legitimo adoptionis modo t cõstrictũ: & ad eũ modũ solũ respici at filius, cui eũ & natura aggregauit, & lex per adoptionẽ assignauit: & Papiniani sententia in hac specie procedat d, & ad eũ tantũ modò filius adoptiuus spem totã extendat, & non patris naturalis successionem molestare cõcedatur e, sed auita & proauita tantum modò reuerentia protegatur: ideóq; acquirat quæ possunt acquiri f & prodesse. Et ita si talis pater intel ligatur, quẽ lex fecit, & natura nõ dereliquit. Neque enim Marciani distinctioni locũ esse in hoc casu inuenimus, vbi nullius circũuentionis suspicio potest aliquã sibi vindicare licentiã: auita & ꝓauita affectione hęc omnia resecãte g sed hęc omnia t manere t integra, nisi auus, & ꝓauo emãcipatũ fecerint filiũ adoptiuũ. Tunc etenim necesse est t iterum ad patrẽ naturalem eũ reuerti h: cùm emancipationis interuentu adoptio in qua cunque persona facta dissoluit t.

¶ *Datus in adoptionẽ extraneo, ei põt succedere ex testamẽto sed cõtra testamentũ nullo modo uenire potest, ab itest to uerò huic patr. adoptiuo succedit, si durat adoptio. Et etiã patri naturali succedit, ab intestato de iure prætorio nõ ciuili, qa inter eos finita erat agnatio, & de agnato cognatus est effectus. h. d. Sali.*

¶ Sed ne articulũ adoptionis in extraneam personam factæ, sine lege i relinquamus, licẽtiã dom⁹ tali adoptiuo patri, id est, extraneo (si voluerit) nihil ei testamento suo relinq̃re, sed quicq̃d ei relinquerit, hoc liberalitatis sit & non legitimo vinculo adstrictũ. Cũ enim per omnia naturę suæ filiũ aggregauerimus, manifestũ est q̃ & acquisitiões omniũ rerũ, quæ ad filiũfamiliàs peruenerint secũdũ leges nostras, nõ adoptiuo extraneo patri, sed naturali vsq; ad modum vsusfructus peruẽniãt, & permaneãt in sacris patris naturalis, q̃ si imaginaria quadã & noua affectiõe ei acquisita, nõ pristinę k cognatiõis deminutione introducta. ¶ Sed si q̃dẽ remaneat in tali adoptiõe, nulla ī teruenientẽ emãcipatiõe, in hoc tantũmodo l pro desse ei volumus adoptionẽ, vt ñ successione ab intestato patris ex tranei adoptiui defraudet, sed habeat accessionẽ fortunę ex patris naturalis sibi volũtate acquisitã.

¶ Neq; em̃ ex veteri m iure cognationis nexus n naturalis patris ꝓ adoptionẽ filio dissoluebat, sed accedebãt iura adoptiua, certis t reliqs o ex iure naturali remanẽtibus: & q̃ legitimus p erat familiæ adoptiuę, is naturali fuerat cognatus. Quis em̃ materna q iura posset abolere, cũ videbat & ex anti quo iure patrẽ q̃dẽ habere adoptiuũ, matrẽ aũt eã q̃ natura cognoscit? Et ideo sancim⁹, & si r habeat hmõi filius iura integra s naturæ, attamẽ si intestat⁹ pater extraneo adoptiuus decesserit, hŕe eũ etiã sui hęredis ius ad eius tãtũmodo t successionẽ: vt nõ etiam legitima iura ad familiã extranei patris adoptiui habeat, neq; ipsa ad eũ cõmunionẽ aliq̃ habeat, sed q̃si extran⁹ ita ad illã familiã inueniãt.

¶ *Supra dixit de adoptiuo retento ī adoptionem usque ad mortem. hic dicit quod secus est in emancipato. h. d. Bal.*

¶ Sin aũt per emãcipationẽ iura adoptiua fuerint dissoluta, tunc nullus ei penit⁹ regressus ad adoptiuũ extraneũ patrẽ, & si moriatur intestat⁹, relinquatur: sed maneat tãtummodò patrem naturalem cognoscẽs, tanquã nõ fuisset ab initio in adoptionẽ trãslat⁹ u.

¶ *Quę dicta sunt de adoptatis, locũ habeat qualitercunque fiant adoptiones: qa ubi attendimus solum effectũ, nõ curamus de modo. h. d. Bal. Vel sic: Dicta superius habẽt locum in adoptiuis extãtibus masculis. Sali.*

¶ Quæ aũt de aliis adoptiuis v diximus, hęc sancimus etiã de iis, q̃ ex Sabiniano senatusc̃o. ex tribus maribus x fuerãt ab extraneo adoptati, nulla penit⁹ dria inter alios adoptiuos & eos introducenda.

¶ *Dicta superius in filio in adoptionem dato extraneo, habent locum in filia nepote & nepte & deinceps. Nepos tamẽ iste de mũ succedit auo naturali, si pater eius eũ non præcedat in gradu. nã patre eum præcedente, non aditur. hoc dicit. Sali.*

¶ Quæ in filio diximus in adoptatis etiam in nepote, & nepte, & deinceps ꝓnis vtriusq; sexus ī sacris patris cõstitutis extẽdimus b, si tñ tẽpote mortis aui sui parẽtes eos, vel eas nõ antecedãt, si em̃ patres eos t ãtecedũt t (vbi nec imponit necessitas auo aliq̃d nepoti, vel nepti relinquere c) maneãt omnia iura adoptiua ei t intacta. Hæc em̃ t oĩs sanctio de filio & filia, q̃d nepote & nepte, & deinceps ꝓnis in sacris cõstitutis ītroducta est, vbi dubitabatur q̃d statuendum esset: quasi duobus patrib⁹ ei, vno ex natura, & altero ex. l. t impositis. t

¶ *Superius dicta locum habent in adopta to, non in arrogato, in quo iura uetera remaneãt illibata & firma. h. d. Sal.*

¶ Vbi aũt homo sui iuris cõstitutus per arrogationẽ ex Augusta liberalitate d sese dederit in adoptionem e, tũc omnia iura patris adoptiui habeat intecta. Cum em̃ nullũ inter patres inducit f discrimen, sit suus hæres adoptiuus patri arrogatori, & familiæ eius aggregat: & omnia quæ ad filiũ arrogatum veteres legũlatores introduxerũt, t intacta illibataq; in eo rũ personis reseruẽtur. Dat. Kalẽ. Septemb. Constantinop. Lampadio & Oreste VV. CC. Cos.

¶ *Quod potest per ueritatem dispoñi non debet dispoñi per fictionẽ. Item frustra fit per plura, quod potest fieri ꝑ pauciora. h. d. Bal. uel sic: Solẽnitas antiqua quæ requirebat liberorũ emancipationẽ dum dabatur in adoptionẽ, est sublata: sed sufficit eã fieri apud competentem iudicem. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Iuliano t P. P. LEX XI.

VEteres circuit g in adoptionibus quæ per tres emancipationes h, & duas manumissiones in filiis, t aut ꝓ vnã emãcipationẽ in cęteris liberis t fieri solebant, corrigentes siue tollẽtes, cẽsemus licere parẽti qui liberos in potestate sua cõstitutos in adoptionẽ dare desiderat, sine vetere

apud extraordinarium: vt ff. de manu. vin. l. etiam. §. fina. & ff. eo. l. emancipari? Respondeo sic: si modo ex consensu à scientibus: cum extraordinariè prædicta fiant. sed hic credebant ordinarium, & non erat: quia consuetudo facit eum ordinarium ad omnes etiam alienigenas. Vel dic ꝙ duumuiri non sunt magistratus municipales, sed quidam officiales qui alias non habent iurisdictionem hanc, nisi consuetudo daret. & hoc placet. Sed quomodo consuetudo eius loci præiudicat omnibus aliorum locorum, vt ff. communia prædi. l. vendit. or. §. si constat? Respon. in voluntaria iurisdictione est hoc: secus forte in contentiosa, vel dic etiam in contentiosa idem. & nõ dicetur illius loci cõsuetudo tantum, sed genera lis: inspectis eis iter quos fit magis quam in loco vbi fit. Item nota hic ar. quòd iura & statuta illius loci vbi agitur iudicium sunt conseruanda, licet actor aliunde sit. Sed ar. contra. ff. de euic. l. si fundus. & ff. de vsur. l. prima. in princip. Ex prædictis patet non esse contra ff. de iurisdi. omni. iudi. l. fi. quia ibi de contentiosa dicit. vel nulla erat consuetudo ibi, & inuitus vocabatur ibi reus.

Iudicium def. fm statuta loci vbi agitur.

AQVILIA. Materiã huius legis videas late & pulchre p Bar. in repetitione. l. cunctos populos. 3. de sum tri. & fi. cath. vbi eam latè examinat.

INemancipationibus § CASVS. In emancipatione an necessaria sit scriptura, quæritur. Dicitur quòd non. vel si pater filium emancipauerat & interuenit scriptura, amissa est postea, an propterea debeat retractari emancipatio? Dicitur ꝙ non, si veritas possit aliter probari. vel si facta erat emancipatio vel donatio per scripturam, nõ tam scriptum ipsum quã actus considerandus est.

o ¶ Veritas. § pone ꝙ emancipatio vel donatio fiebat, sed aliud simulabatur. & tũc est simile suprà plus va. quod agi. per totum. & supra de ꝓba. l. cũ precibus. & infra de do. l. nec ignorãs. Vel dicit quòd in emancipationibus non est necessaria scriptura, & tũc est sic suprà de fide instr. l. emancipatione. & infra eodẽ lex, iubemus. loquitur de adoptionibus, quæ sunt arg. contra. Vel tertiò dicit ꝙ licet fit amissa charta emãcipationis, quæ tamen facta fuit, non nocet, si veritas pateat. & sic potest loqui hic, & d. l. §. de fide instr. l. emancipatione. & sic concordant prædictæ leges. ī. e. l. iubemus. in fi. & §. ti. j. l. fi.

NOn. § CASVS. Si pater dicat filio, fili vis emancipari? nõ propter hoc emancipatio videtur fieri, nisi solennitas interuenerit quæ est necessaria.

p ¶ Non nudo. § a solẽnitate. & sic est. §. de pa. pote. l. abdicatio. & arg. §. de pac. l. traditionibus.

q ¶ Solenni. § auctoritate iudicis. vt instit. quib. mod. ius pa. pote. sol. §. præterea. & arg. §. tit. j. l. adoptio.

r ¶ Casu. § pura patris morte, vt instit. qui. mo. ius pa. pote. sol. §. j.

s ¶ Causæ. § nota non est locus, quare quia variæ sunt voluntates hominum. vt ff. ad Trebel. l. quia poterat. Sed argu. contra. suprà titul. j. l. eum

Universidad de Deusto
Biblioteca

eum.& ꝛ.de rebus alie. non alien.l.j.

NEc auus.ꝛ CASVS. Mulier à principe volebat impetrare vt auus suus compelleretur eam emancipare:an posset impetrare? Dicitur quòd non.neque rescriptum impetratum tenet:quia princeps in alterius iniuriam non consueuit concedere rescriptum.

a ¶ Nec auus.ꝛ q.d.nedũ pater. & ē ad hoc qđ no.d. episcaudiē. leg.sile nones.& insti.t.bus mo. ius pa.po.sol.ꝛ.fina.

b ¶ Iniuriã ꝛ patris vel auꝰ vt cogatur emancipare. Et dic iniuriã sci licet magnam:sed parua toleratur:vt ff.ne quid in loco publi.l.ij.ꝛ.si quis à principe.& suprà de pci. impe.offe.l. quoties. & l. rescripta. & ff. de relig.l. si quis sepulchrũ. in prin. & ff. de admi.tu. l. impuberi.& ff.ex q.bus causſis. ma.l.sciẽdum. & ix q. iij. c.nunc. Sed quæritur an ex iisdẽ causſis quibus pa ter compellit emancipa re, compellet econtra filius recipere emãcipationem? Rn.nõ:vt ff. de leg. & se.l. quod non ratione. Item quia nõ est eadem æquitas.

ADDITIO. Aduertas quòd Bartol. in l. quidam cum filium.in j.col. ff. de verbor. obligat. reprobat istam vltimam partem glossæ:dicens quòd sicut pater cogit ex causa emancipare filium:ita filius ex causa cogit eam recipere per illam l. quidam &c. De quo videas etiam Ang. Are. in ꝛ.ſi.in ſtitu. quibus mod. ius pat. po. ſol. in ſi.

Iniuria patris tolerat.

¶ Coloniæ.

¶ Sic Papa nõ vult statuta per rescriptũ restringi: vt i c. audita. cũ gl. ſup verbo, intellexerũt. de restiſpo.

Vbemus licere.ꝛ CASVS. Si pater velit emancipare filium absentem, debet impetrare à principe vt licet sibi filiũ emãcipare:quo impetrato ostendat iudicis ciuitatis rescriptum:& doceat de filij cõsensu, nisi filius fuerit infans.quo casu ſi est requirendus cõsensus eius, & rite fiet eius emãcipatio.

c ¶ Iubemus.ꝛ loquitur hæc lex de absentib⁹ emancipandis.& eodem modo de his loquitur ſuprà de collatio. liberos. & de legi.here.l.ſi ab eo. & l. de emãcipatis. & est hæc lex Anaſtaſij.

d ¶ Vel absentes. ꝛ ſ. à ciuitate tota:vel à loco iudicij: vt subijcit. & sic ex eo qđ subijcit, nota ab sentem esse q. ab est à iudicio. sic accipitur in authen. de test. ꝛ.penul. col. vij. & plenè dixi.ꝛ. de ꝓscrip. long. temp. l. ſi.

e ¶ Hocque.ꝛ ſ. diuinũ oraculum.

f ¶ Insinuare ꝛi demõſtrare:& deponere, id est, dicere ſe velle eo: vti & procedere ad emancipandũ:& est ſimile de impetratione veniæ, quæ primò per rescriptum petitur:& postea apud iudicem causæ probatur vt ꝛ. de ijs qui ve.æta. impe. l. omnes. & arg. ꝛ. de adop. l.ij. in fi.

Emancipatio an dẽat ꝓtra.

g ¶ Liberalitas:ꝛid est, emancipatio.

h ¶ Sub gestorum.ꝛ sic ergo videtur in emancipatione necessaria scrifieri iterue ꝓtra. sic ꝛ.ti.j.l.ſi. Vel ſpeciale hic in absente:& alia loquitur in adoptione scri- nibus:vt diximus.ꝛ. eo.l. in emancipationibus.

i ¶ Deposuerint.ꝛ id est, consenserint filij emancipati. Sic ergo nota

quibus motus pater emancipauit filium, ſed actus ſolennitas quærituꝛ. S. xv. Kal. Aug. AA. Cosſ.

¶ Nõ est de mẽte principis tribuere bene ficia in alterius iniuriam. h. d. Bal. uel sic: Inuitus quis nõ liberat filium uel nepotẽ à ſua potestate. & rescriptum principis ut iniuriosum ſuper hoc, nõ est seruandũ. Sal.

¶ Idem AA. & CC. Colonæ. L. IIII.

NEc auus, neptẽ ſuã liberare potestate cogitur, nec in cu iusquã iniuriã bñficia tribuere, moris ẽ nr̃i, ꝓ Dat. Idi. Octob. ꝓ

¶ Absens & insans nõ possunt emãcipari: nisi ex rescripto principis rescribẽtis ꝑſidi uel iudici cõpetẽti, ut patribus ꝑſentibus auctoritate ꝑncipis ſuiꝰ ponat decretũ emãcipationi: infantis autẽ cõſensus nõ requir. Bal. uel sic: Per rescriptũ principis iudici apud acta intimatũ, possunt parẽtes eorũ li beros emãcipare: accedẽte ãteã uel poſtea illorũ uoluntate, niſi fuerint ifantes quorũ cõſensus ñ requiritur. h. d. no. ſecundũ Sal.

¶ Imp. Anaſtaſius A. Cõſtãtino. P.P. L. V.

IVbemus licere parentibus, id est patri, auo paterno, ſeu proauo, cæteriſq; vlterius p masculini ſexus ꝑſonas cõtinua generis serie cõiunctis, ſi liberos, quos habẽt ĩ potestate, ꝓpria, id est, filiũ vel filiã. nepotẽ, ſeu, ꝓnepotẽ ex filio, ꝓnepotẽ, ſeu, ꝓnepotẽ, cæteroſque itidẽ p masculini ſexus perſonas cõtinua generis linea ſibi cõiũctos, p emãcipationem, vel absentes, vel peregre degẽtes, vel in iisdẽ locis ſeu regionibus vel ciuitatibus cõmorantes, in iudicio verò nõ præſentes, iuris ſui consti tuere maluerint: ſupplicationib⁹ porrectis mereri ſup hoc diuinũ oraculum: hocq; apud competẽtẽ iudicẽ, ad cuius iurisdictionem actus emãcipationis pertinet inſinuare: ſuperq; precibus à ſemet oblatis apud eũ deponere: vt hoc ſubſecuto, & auctoritate præcedẽte principali; pleniſſimum robur emãcipatio ſortiatur: & perſonæ, in quas talis liberalitas collata ſit, de aliena potestate quaſi à patrẽtib⁹ ex emãcipatione manumiſſæ liberentur: ſi tamen ipſe nihilo minus ſub geſtorũ teſtificatione vel apud eundẽ iudicẽ, vel apud

aliũ quẽlibet propoſito parentũ ſuam etiã voluntatẽ cõſonare, vel ante preces oblatas & ſacros apicesꝓmulgatos, vel poſtea depoſuerint ĩ: niſi infantes ſint: qui & ſine conſenſu k etiam hoc modo l ſui iuris efficiuntur. Dat. xj. Kal. Aug. Conſtantinop. Probo & Auieno Iuñ. Cosſ.

¶ Vana obſeruatione ſublata, emãcipationes poſſunt fieri corã iudicib⁹ cõpetẽtib⁹: & emãcipatis poteſt etiam donarios ꝓ emancipationẽ non ſoluuntur iura agnationis. h. d. Bal. uel ſic: Figmentis antiqs ſemotis & ꝓ rescriptũ ꝑncipis & ſine eo apud cõpetentes magiſtratus poſſunt parẽtes liberos emancipare & in emãcipatos libera litates excercere. & emancipati etiã ſi nõ ſit dictũ, retinent ius ſucecedendi. h. d. Sal.

¶ Imp. Iuſti. A. Ioanni P.P. LEX VI.

CVm inſpeximus in emancipationibus varĩam obſeruationẽ cuſtodiri, & venditiones in liberas perſonas figuratas m, & circũductiõnes inextricabiles, & iniurioſa rhapiſmata n, quorum nullus rationabilis o inuenit exitus iubemus huiuſmodi circuitu o in poſterum quieſcente, licẽtiam ei eſſe qui emãcipare vult, vel ex lege Anaſtaſiana p hoc facere, vel ſine ſacro reſcripto intrare competẽtis q iudicis tribunal, vel eos adire magiſtratus, quibus hoc facere vel legibus r vel ex longa conſuetudine s permiſſum eſt: & filios ſuos vel filias, nepotes vel neptes, vel deinceps, ꝓgeniẽi poteſtate ſua conſtitutã à ſua manu t dimittere, & legitima iura u omnimodo habere: & ſi nõ ſpecialiter hoc ſibi ſeruauerit v: & peculiũ x donare, vel aliasres y liberalitatis titulo in eos trãsferre: & eas res, quæ acquiri indignant z, ꝓ vſum fructum ſecũm noſtræ conſtitutionis a modum detinere, & oĩa facere, vana tantummodo (ſecũm qđ iam dictum eſt) obſeruatione ſublata. Dat. Kalen. Nouembr. Conſtantinop. conſulatum Lampadij & Oreſtis VV. CC.

De ingratis liberis.

TIT. L.

1 ¶ Etiam hoc modo.ꝛ non ſolũ alijs quibuſdã: vt morte vel delicto patris: quibus fiunt ſui iuris filij etiam ignorantes: vt infti. qui. mo. ius pa. poteſ. ꝛ.j. & ꝛ. cum autem.

CVm inſpeximus.ꝛ CASVS. Olim cũ volebat pater emancipare filium vendebat eum, & ille emancipabat, & alapam dabat ei. hodie ſi vult quis filiũ ſuũ emancipare, impetret rescriptum principis ambagibus ſublatis antiquis: vel coram iudice terræ eum emãcipet: & habebit dimidiã vſus fructus in bonis filij.

m ¶ Figuratas.ꝛ id est, ſimulatas. vendebatur enim vno nummo.

n ¶ Rhapiſmata.ꝛ nam fortè verberabatur & rapiebat ſe metipſum à venditionibus: vt ſit hodie idẽ ſponſionibus: licet illud pro ludo ſtat. & ad hoc in authentica cõſtitutio quæ de dignitatibus. in prin. colla. vj.

o ¶ Circuitu.ꝛ nota ſic & ff. de condi. inde. l. dominus. & ꝛ.ti.j. l.ſi.

p ¶ Anaſtaſiana.ꝛ quæ est. l. proxima.

q ¶ Competentis.ꝛ forte ſtatim extraordinarij: vt argu. ff. de ma. vin. l. etiam. ꝛ.ſi.

r ¶ Vel legibus.ꝛ vt quæ ſunt ſaltem magiſtratus municipales: cõpetit eorum hoc iure magiſtratus: vt ꝛ. de magiſtr. municip. l.ij.

s ¶ Conſuetudine.ꝛ certiã ſi non ſit fortè magiſtratus. Et ſic nota q. conſuetudo dat iuriſdictionẽ ordinariam: vt ꝛ. eo dem. l.j.

t ¶ A ſua manu.ꝛ i. poteſtate: vel quia etiam ꝑ manũ capit. & habes eadem inſt. quib. modis ius pat. pote. ſol. ꝛ. ꝓterea. vbi ſit mentio huius. l.

v ¶ Legitima iura.ꝛ ſ. de ſucceſſẽdo filio: licet non hoc ſibi expreſſe ſeruauerit: vt hic ſubijcit, & inſti. de leg. ag. ſucceſ. ꝛ. fi. & ibi ſit mentio de iſta conſtitutione.

x ¶ Et peculium donare.ꝛ ſemper repete, licentiam eſſe &c.

y ¶ Indignantur.ꝛ vt ſunt aduentitia. nã in caſtrenſi vel quaſi nihil retinet: vt ꝛ. de bo. quæ lib. l. cùm oportet. ꝛ. cùm autem.

z ¶ Et conſtitutionis modum.ꝛ quæ est in dicta lege, cum oportet ꝛ. cum autem. & ꝛ. hoc obtinente. vbi dicit pro tertia proprietatis quam olim habebat, habere dimidiam vſumfructus: exceptis caſtrenſibus vel quaſi: niſi expreſſè remiſerit. In ſeruo autem diſtinguitur, vt ꝛ. de pecu. eius qui li. me. l.j.

DE INGRATIS LIBERIS. &c.

¶ Qualiter exeat filius ſa. de poteſtate parentis per emãcipationẽ, dixit nunc e contra qualiter retrahatur in poteſtatẽ per ingratitudinem dicit.

Filius diſſilius reuocatur in potẽtatẽ quã habertus.

¶ Ex li. 8. ti. j. l. C. T. de ſtatu. C. ſ.

¶ legis

¶ Ambiatis

¶ Iouino

Continuatio.

¶ Sarmatia.

Filius apud hoſtes conceptus an ſit de poſtliminio.

Curator qñq; bonis captiui datur.

ILios.ꝛ CASVS. Pater emancipauit filium: ex titio ei poſtea ingratus: an poſſit eum reuocare in poteſtatem ſuam, quæritur. & dicitur quòd ſic.

a ¶ Pulſaſſent.ꝛ pro his etiam cauſis poteſt exhæredari vt in authen. vt cum de appel. cogno. ꝛ. cauſas. & ꝛ. ſi quis de parentibus. colla. vij. Et nota difficilius reuocari filium quam libertum, qui ex leui cauſa reuocatur: vt ſupra de liber. & eorũ lib. l. ſi manumiſſus.

b ¶ Reſciſſa.ꝛ ſed quo iure? Reſpõ. officio iudicis: vt arg. ꝛ. de lib. & eorum libe. l.j. licet aliꝰ per accuſationẽ ingratitudinis: vt ff. de procu. ſed & hæ. ꝛ. patronus. & ꝛ. de liber. & eorũ lib. l. pe. vbi eadem dicimus de liberto. alij putant per vtilem rei vendicationem: vt j. de reuo. do. l. his.

c ¶ Immeritæ.ꝛ nec enim meruit habere bonum, ſi ſint mali: vt infra de reuo. do. l. generaliter.

¶ DE POSTLIMINIO reuerſis, &c.

¶ Qualiter reſtituit patria poteſtas per ingratitudinem, dixit. ꝛ.ti.j. nũc qualiter per ius poſtliminij ſeu quia & hi quandoque redimuntur, & de his ſubijcit.

EX duobus.ꝛ CASVS. Si mulier cũ marito ab hoſtib. capiat, & ibi concipiat, & pariat, & ambo reuertantur: an partus habeat poſtliminium, quæritur. & dicitur q. non, de ſtricto iure: quia ille ſolum habet ius poſtliminij q ab hoſtibus captus erat: quod non erat hic. de æquitate tñ ex perſona patris & matris habebit ius poſtliminij. Si verò mater tantum redeat, quantum ad matrem, erit pars legitimus: ſed quantum ad patrem, pro ſpurio habẽdus est. vnde patri nõ erit hæres, ſed matri: quia lex Cornelia fingit eum qui apud hoſtes deceſsit, prima hora captiuitatis deceſsiſſe.

d ¶ Sarmacia.ꝛ vel prius nomen: vel appellatiuum est eius quæ ex captiuis naſcitur. Accur. Florentinus.

e ¶ Nata.ꝛ & concepta apud hoſtes. alias haberet ſemp ius poſtliminij etiam ſola rediens: quia habetur pro nata: vt ff. de ſtatu homi. l. qui in vtero. j. & ij. Accur.

f ¶ Filiam.ꝛ in poteſtate. & improprie dicit reddet: vt ff. de ver. ſigni. l. verbum reddendi. ſic ergo omnes habent poſtliminium: vt ff. eo. l. diuus. in prin. & ex quib. cau. ma. l. ab hoſtibus. ꝛ. non minus. & ff. de ſuis & legi. hære. l.j. ꝛ. quæri.

g ¶ Duxit.ꝛ i. reduxit.

h ¶ Secuta.ꝛ fingitur filia ſine patre, & ſic ſpuria: & matri iure poſtliminij ſuccedat: vt hic, & ff. ad Tertul. l.j. ꝛ. ſed ſi apud. & ff. e. l. diuus. in fi.

i ¶ Nam fictio.ꝛ bene dico parentum reſtitutio &c. nã &c. vel ad ꝓximum &c. No. ergo tres caſus, aut ẽm apud hoſtes conceptus & natus redit cum patre & matre: aut cum matre tantum: aut cum patre tantum. primis duobus caſibus habet poſtliminium: licet in ſecundo ſit ſpurius: & tantum matri & non patri ſuccedat: cũ ex lege Cornelia fingat mortuus pater prima hora captiuitatis. & iſti duo ſunt in hac. l. tertio vero videtur filius ſine matre: & hoc caſu dicam eum habere poſtliminium ſecundum Io. & ſuccedere patri ſicut in filio arrogato: vt ff. de adopt. l. & qui vxorem. Item in dubijs facimus rem valere: vt ff. de reb. dub. l. quoties. ij. Sed P. dicit non habere poſtliminiũ: quaſi filius nõ poſſet eſſe ſine matre licet ſine patre. & ſpeciale dicunt in adoptiuo.

¶ Filius emãcipatus, ꝓpter ingratitudinẽ reducitur in patriam poteſtatem. h. d. Bal.

¶ Imppp. Valẽt. Valẽs, & Gratianus AAA. ad Præ ꝛextatum P.V. LEX VNICA.

ILios ꝛ, & filias, ceterosq; liberos cõtumaces, ꝛ qui parẽtes vel acerbitate conuitij, vel cuiuſcunque atrocis iniurię dolore pulſaſſent a: leges ꝛ emancipatione reſciſſa dãno libertatis immeritæ mulctari voluerunt. Dat. xij. Kalend. Septembr. Mediolani ꝛ, Lupicino & Iouiano ꝛ Cosſ.

De poſtliminio reuerſis, & redemptis ab hoſtibus.

TITVLVS LI.

¶ Cõceptus ĩ captiuitate patris & matris reuertens cũ patre & matre, ſequitur patris originem. & ſi reuertitur ſolum cum matre, & pater apud hoſtes moritur: matris tantum originem imitatur. h. d. Bal.

¶ Impp. Seuerus & Antonin. AA. Ouinio. LEX I.

EX duobꝰ captiuis Sarmacia d nata, patris originem ita ſecuta videtur, ſi ambo parentes in ciuitatem noſtrã rediiſſent. Quanquã enim iure proprio poſtliminium habere non poſſit, quę captã non est, tamẽ parentum reſtitutio reddet patri filiam ꝛ, q cũ ab hoſtibus interſectus ſit, matris duntaxat conditionem quæ ſecũ filiam duxit e, videtur neceſſariò ſecuta. nam fictio legis Cornelię, quę legitimos apud hoſtes defuncto conſtituit heredes: ad eam quę illic ſuſcepta est, nõ pertinet: cũ eo tempore quo captus est, dicem ſuum pater obiiſſe exiſtimet. PP. ſine die, & conſule.

¶ Redẽptus ab hoſtibus, loco pignoris retinẽt donec redimat. & ſi qs redimit liberã mulierẽ, q̃ ſibi poſtea in mrimonio copulauit: uidet nexũ pignoris dimiſiſſe. h. d. Bal.

EX duobꝰ captiuis Sarmacia d nata, patris originem ita ſecuta videtur, ſi ambo parentes in ciuitatem noſtrã rediiſſent. Quanquã enim iure proprio poſtliminium habere non poſſit, quę captã non est, tamẽ parentum reſtitutio reddet patri filiam ꝛ, q cũ ab hoſtibus interſectus ſit, matris duntaxat conditionem quæ ſecũ filiam duxit e, videtur neceſſariò ſecuta. nam fictio legis Cornelię, quę legitimos apud hoſtes defuncto conſtituit heredes: ad eam quę illic ſuſcepta est, nõ pertinet: cũ eo tempore quo captus est, dicem ſuum pater obiiſſe exiſtimet. PP. ſine die, & conſule.

¶ Imp. Gordianus A. Publiciano. LEX II.

AB hoſtibus redempti, quo ad exoluat pretium, magis ꝛ i cauſam ꝛ pignoris ꝛ cõſtituti quã in ſeruilem cõditionem eſſe detruſi videtur: & ideo ſi nummi ■ eo nomine expẽſi donatio ĩtercedat, priſtinę cõditioni eos reddi manifeſtũ est. ¶ Proinde ſi ab hoſtibus redẽptã, poſt diſſolutũ veluti naturalis pignoris vinculũ habere ĩ matrimonio cœpiſti: nihil est qđ de ſtatu eiꝰ ſeu liberorũ communiũ, debeas pertimeſcere ■. PP. ij. Id. Iuñ. Gordiano A. ij. & Pompeiano Cosſ.

¶ Capto ob hoſtibus debet dari curator ſub idoneo fideiuſſore ad bona cõſeruanda, ne diſſipentur. h. d. Bald.

¶ Impp. Diocles. & Maximian. AA. Varo. LEX III.

CVm cognatos tuos nondum poſtliminio regreſſos ꝛ affirmes, ſed adhuc in reb⁹ eſſe humanis & bona eorũ ſi quid ib⁹ diuerſæ partis diſſipari: interpellatꝰ rector ꝓuincię ꝓuidebit eũ ſub obſeruatiõe cõſueta cõſtituere, q̃ ſtipulante ſeruo publico ſatis idoneè dederit. PP. v. Kã. Sep. Dioceſiano iij. & Maximiano Cosſ.

¶ Incertus de morte teſtoris, uelueius cui ab ĩteſtato ſucceederet, hæreditatẽ adire nõ ꝓt, nec diſtrahere, nec paciſci ſup ipſa hæreditate: ſecus factũ ipſo iure ñ tenet. & cũ poſtea erit certum de morte: poterit hæreditas adiri, et bonorum poſſeſſio peti, etiam ſi per prius eſſet renuntiatum tempore dubio ante dicti. h. d. Bald.

¶ Idẽ AA. & CC. Hermog. & alijs. L. IIII.

NEc nos ꝓteriit hĩditatẽ eius, quã ĩcognitũ erat ab hoſtib⁹ interfectã, an captã. eſſe, à filio adiri non potuiſſe: qm̃ corũbona q̃ hoſtiũ poteſtatẽ redigunt, eo demũ tpe ſucceſſionis iure acqri poſſunt, cũ captos apd hoſtes mortuos eſſe cognoſcit. Nec ſup facultatib⁹ eius, cui⁹ incerta vita ac fortuna fuit, trãſigi

¶ Curatorem.ꝛ Obſeruatione.ꝛ ſcilicet bonorum. Et ſic no. curatorem dari bonis captiui: vt ff. ex quibus cauſis ma. l. ab hoſtibus. ꝛ. j. & de tute. l. muto. ꝛ. fi. & quibus ex cauſis in poſſeſſionem eat. Lin. poſſeſſionem. in fin. & idem in bonis cuiuslibet abſentis: vt ff. de mu. & hon. l. ꝛ. penul & fi. & ff. de cura. bo. dan. l.j.

NEc nos ꝓteriit.ꝛ CASVS. Hereditas capti ab hoſtib. quoad ſciatur, aut viuat, vel deceſſerit, adiri non poteſt: nec ſuper bonis ſuis facta tranſactio vel adiudicatio tenet. Si ergo matertera tua apud hoſtes deceſſit, & hoc notum est: agnoſcere poteſ bo. poſſin bonis eius delatam: nec quod in bonis ſuis pro parte geſtum eſt, antequam ſcires eam deceſsiſſe tibi obſtabit.

¶ Nec nos. ꝛ. i. non ſolum anteceſſores noſtros non ꝓteriit, ſed nec nos quin bene ſciamus hoc quod ſubijcit hæreditatem &c.

¶ An captam.ꝛ de matre dicit: ſecus ſorte in paterna hĩditate: vt ꝛ. de ſuis & legi. l. apud. vel ibi nõ deſideratur ſcięcia quo ad tranſmiſſionem.

¶ Cognoſcitur.ꝛ dic vt ꝛ. ſol. ma. l. ſi quidem.

¶ Tranſigi.ꝛ vel paciſci. cùm ſit turpe: vt ꝛ. de pac. l. ſi & de inof. teſta. l. ſi quando. ꝛ.j. neque pro hærede geri: vt ff. de acq. hær. l. neminem nec repudiari vel adiri: vt hic proxime dixit. & ff. de acqui. hære. l. is qui hæres. ꝛ. penul. & l. qui ſuperſtitis. & facit ꝛ. ſol. matri. l. ſi quidem viuit. Sed quid ſi vendidit rem filius talis hæreditatis, an poſtea vendicanti obſtabit exceptio rei venditæ? Videtur quòd non: vt argu. ff. quorum legat. l. prima. ꝛ. quod ait prætor voluntate. in fin. Sed argu. contra. ff. de vſucap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

l.cum vir.& ff.de fundo dota.l.penul.

a ¶ Iudicari.§ alias iudicari.& alias vindicari. Sed si iudicatum fuerit contra eũ,an postea cognito q̃ sit mortuus, potest repelli per exceptionem rei iudicatæ si agat? Videtur q̃ non,arg.ff.quo.lega.l.j.§.quod ait prætor voluntate.& in fi.huius.l.& quia ex alia causa agit:vt ff.de exer. rei iud.l.si mater.§. cãdẽ.

b ¶ Vnde.§ quod dixit in genere,dicit nunc in specie.

c ¶ Successionis.§ decesserat eñ filius in medio.de quo filio habita mẽtio.§.i prin.huius.l.

d ¶ Nõ officientibus.§ imò videntur quædã obstare:scilicet si donauit vt ff. de donati.quidem. §.fi.quæ est contra.Solu. specialis casus in donatione. Vel ibi constabat eum viuere:hic dubium erat. Vel non repellitur ibi quia donauit,sed qa indignus repellitur.

e ¶ Vm non redẽpt.§ tunc enim esset loco pignoris:vt supra eo. Lij.

Vrso Si.al. deest vtrúq;.

Barbari q dicant vide Alcia.in l. ab hostibus si redimatur scriniꝭ. de pala.sacra. largi.C.li. xij.

ideo

f ¶ Vm & postliminij.§ CASVS. Captus ab hostibus si redimatur ab aliquo,& pretium redemptori restituitur priſtinum statũ recuperat. Si verò redemptor pretium recuperare noluerit, compellet eum præses prouinciæ.

f ¶ Restituant.§ restituti sunt quidem statim facta redẽptione:sed postea accepto pretio sic restituũtur,ac si nõ fuerint pignori nexi.

g ¶ Status.§ tui.

h ¶ Inquietare.§ l.com pellet.

F Oedissimæ . § CASVS. Vnus ingenuã quandam ab hostibus redemit,& eam prostituit: redẽptã ad matrẽ fugit custodiendæ pudicitiæ causa.cùm mulier in digna sit pretium recipere,aduersus eam petitio tota erit. Viuia.

i ¶ Ad te.§ patrem.Accur.Florenti.

k ¶ Sciebat.§ maximè? arg.ff.de pigno.act.l.leganter.§.fi.

l ¶ Ex necessitate.§ id est ex misera necessitate seruiendi extracta.& facit.§ de episc. audien.l.si Ienones.

m ¶ Præstabit.§ l. præsidis prouinciæ.

P Præses.§ CASVS. mulier rapta redempta,si pretium soluerit redemptoris,vel quinquennium seruierit,priſtinum consequetur statum:& si filiũ post redemptionẽ peperit,iure pignoris nõ erit obligatus pro pecca to matris.Accur.

n ¶ Habebit.§ postquã soluisti pretium, vel seruisti per quinquennium.

o ¶ Parum ignorat.§ id est bene scit.sic.§.de transac.l.si fratris.

p ¶ Postea quam.§ idem si ante.§.eo.l.commercio.

q ¶ Nec pignoris.§ abundat nec,propter dictionem,nullis.Et nota speciale,nam aliud est in alio pignore,quia nata sunt pignori:vt ff.de pigno.

vel iudicari potuit:vñ postea apud hostes materteram vestram fati munus impleſſe innotuit,tũc vobis licentia permittitur agnoscendæ per bonorũ possessionem successioꝭ ,non officiẽtibus eiꝰ iis,quę perperã gesta sunt, si prioꝛ grãdũ obtinetis, successionis cõpẽdiũ ad vos ptinet.PP.v. kã. Iuñ.ipsis iiij.& ij.AA.Cos̃.

Filius pfectus legioni restitutus à barbaris recuperat priſtinã libertatem: nihilo propterea dato præfecto legionis.h.d. Bal. Vel sic:Captiuus suis donatus sine ullo pretio ſtatim habet ius postliminij, & nihil solu ere tenetur,hoc dicit.no.Sali.

Idem AA.& CC.Vrſæ. LEX V.

C Vm non redemptum ab hostibus filium tuum,sed sine vllo cõtractu traditũ à Barbariꝭ pfecto legionis dicas,postliminij ius locum habuit: & ilico ingenuitati suæ reddi eum præses prouinciæ iubebit.PP.xvij.Kal. Iuñ. ipsis iiij. & ij. AA. Cos̃.

Quolibet offerente redẽptionis pretiũ, debet redempt priſtinæ restitui libertati, h.dicit. Bal. Vel sic:Redemptor compellit iudicis officio pretium redemptionis recipere à captiuo.hoc dicit.Sali.

Idem AA.& CC.Iusto. LEX VI.

C Vm & postliminij ius, & cõmunis vtilitatis rõ exigat, vt si qui captos ab hostibus redemerint , accepto pretio redemptos suę ingenuitati restituãt: ꝓponasq; redẽptorẽ tuũ noluisse oblatũ pretiũ à te vel ab alio recipere; præses prouincię efficaci instãtia cõpellet eũ legibus obtẽperare:& perceptoꝛ eo, qđ prerij noie depẽditur, status q̃ securitatẽ nõ inquietare h .PP. Kalen. Februar. Tyberiano, & Dione Cos̃.

Mulier q̃ redimit puellã ab hostibus, & prostituit:pretium pdit: & illa prostituta ab ea iuſte auſugit.h.d.Bel. Vel sic:delictũ turpis quæstus redẽptoris , priuat ipsum à nexu pignoris pretij redẽptionis.h.d. Sali.

Iidẽ AA & CC.Claudio. LEX VII.

F Oedissimæ mulieris nequitiã permouemur. cùm igitur filiã tuã ab hostibꝰ captã, ac pstitutam ab ea quæ eam redemerat,obretinendæ pudicitiæ cultũ,ac seruandã natalium honestate adiecisũgisse ꝓponas:præses prouinciæ , si filiæ tuæ supradictã iniuriã ab ea , quæ sciebat ingenuã esse, inflictã cognouerit:cùm huiusmodi persona indigna sit pretiũ recipere, propterodiũ detestabilis quęstus,etiã si pretium cõpensatum non est, ex necessitate miserabili custodita ingenuitate natæ tuæ, aduersus flagitiosæ mulieris turpitudinẽ tutam eam, defensamq; præstabit . PP. iij. nonas Feb. Tyberiano , & Dione Cos̃.

Nati ex redẽpta , nascunt ingenui. Bal. Vel sic:Nati ex redẽpta,nõ possunt retineri pignori ꝓ redemptionis pretio.h.d.Sali.

Iidem AA.& CC.Matronæ. LEX VIII.

P Ræses prouinciæ, ne vlterius in seruitutis iugo detinearis, curæ habebit .q pro solertia sua parum ignorat filiorum tuorum statum tueri, quos posteaquam redempta es,enixa te esse significas: cùm eos qui post redẽptionẽ nascũtur,nec pignoris quidẽ vinculo ob pretium quod pro his datum nõ est,teneri, nullis auctoribus visum est.PP.v. Id. Feb. Tyberiano , & Dione Cos̃.

Filius captus ab hoſtibus inueniens patrẽ mortuũ i ciuitate , succedit ei , ut suus hæres ex duabus fictionibus simul iunctis: sc licet ex fictione legis Corneliæ, & postliminij.h.d.tex.eũ gl.Bal. Vel sic:Reuersus fingit nunquã captus, & patri licet anteà defuncto,succedit ex testamento & ab intestato: & ei reuerſo currit pſcriptio.h. d.Sali.

Iidem AA.& CC.Gregorio. L. IX.

C Aptum ab hostibus filiũ patre mortuo medioꝰ tẽpore lex Cornelia reuersum, si i potestate patris tempore quo capiebaꝰ,fuit,suũ facit hęredẽ. vnde siue ex testamẽto ad te,siue ab intestato successionẽ patris tui priꝰnere apud pſidẽ ꝓuincię ꝓbaeris:restitui tibi res hęreditarias iubebit, si nõ tãtũ postq̃ reuersus es, tẽpus effluxit,quantũ intẽtionem tuã tẽporis prolixitate cõq̃escere faciat , PP.v.id. Apr. AA. Cos̃.

Seruus reuersus ab hostibus restituit dõmino, sicut filius patri.h.d.Bal.& Sali.

Iidem AA.& CC.Apolidoræ. L. X.

S Icut liberis captis ab hostibus,ac postliminio reuersis status priſtinus restituitur, sic seruis domino. Vnde si hęc cuius me ministi, ancilla patris tui fuit,nec commercio redẽpta est: reuersa dominũ, vel eius sequitur successorem,qui per captiuitatẽ hanc ergo donata esset alicui,nihilominus habet postliminium si autem est redempta,statim fieret redimentis. vnde & manumittit,& necessarius est ei hæres: vt & ff.de acquirend.hæred.l.si seruum quis.& ff.eo.l.in bello.§.manumittendo. Distinguitur tamen, quia si sciens alienum redimit, perpe

perpetuo auditur dominus pretium offerendo.si ignorans & credens esse vendentis,auditur dominus intra triennium,non vltra:vt ff.e.l.in bello.§. si quis seruum.

I.liberũ.§ CASVS. Si libero ab hostib. capto is qui redemit ius pignoris remisit , non erit libertus,sed ingenuus.vnde si redemptor decedat filijs eius obsequium non debebit.

a ¶ Nullum filiis.§ imò potest pro te agi interdicto de libero homine exhibendo : vt ff.de lib.ho. exhi.l.iij.§.ij.

A B hostibus.§ CASVS. Captus ab hostibus si nõ redimat,sed virtute cõmuni militum suorum hostium potestate euaserit,priſtinũ statum recuperat. si seruus fuit, domino restituitur, nec apud militẽ propter quem euasit hostium potestatem remanebit, cũ miles talium defensor esse debeat, non dominus.

b ¶ Ab hostibus captiꝰ & intra prædia hostium deductꝰ: ante enim manet ciuis, nec fit seruus: vt ff.eo.l.postliminij.

c ¶ Recipiunt.§ vt insti.qui.mo.ius pa. po.sol. §.sed & qui captus. Acc.

d ¶ Non dominum.§ CASVS. Si cut liber ab hostibus captus & reuersus iure personali statum priſtinum recuperat:sic seruus ab hostibus reuersus domino restituitur. si ergo ancilla patris tui erat capta ab hostibus, & reuersa, nec redempta:ad patrem tuum vel ad te qui ei successisti, pertinebit. Viuia.

e ¶ Sicut liberis.§ simo minibus. Vel dic id est filijs,& de vtroque habes institu. quibus modis ius patr.po.sol.§.si ab hostibus.& §.ipse quoq;. Accursius.

f ¶ Sic seruis.§ secus in armis & veste & similibus quæ turpiter amittũtur:vt ff.eo.dem.l.ij.& iij. Item in seruis intelligẽs tamen in potestate domini vel inter dñi præsidia sint,licet liberis statim cum sunt intra limina imperij : vt ff.eo.l.fin. & l.in bello.§ manumittendo.

g ¶ Redempta est.§ CASVS. Liber captus & redẽptus interim quousq; pretium soluerit, vel p quinquennium seruierit,in seruitio remanebit:si interim ob aliquam causam seruus esse desierit,vel deseratur, an eã vendicare possit , quæritur. Et dicitur q̃ sic:vt ex ea pretium soluere possit.

l ¶ Potest.§ nec enim seruus est:sed vinculo pignoris adstrictus : vt s.e. l.ij.& ff.de testa.l.qui testamento.§.j.& ff.de leg. ij.l.senatus.§.fi.

C Ommercio . § CASVS. Si captã quis ab hostib.redemit,& ceriã dũ i seruitio est,filios ex seruo ,priusquam pretium soluerit:an soluente ea pretium,liberi ingenui remaneant,quæritur. Et dicitur q̃ sic.

m ¶ Ex seruo.§ nec eñ patrem,sed matrẽ sequuntur:vt s.de rei ven.l.partũ.& quod dicit medio, i.post redemptionem,& ante redditionem pretii.

n ¶ Placuerunt.§ etiam non reddito pretio pro filijs:vt s.eo l.præses.

L Iber.§ CASVS. Liber ab hostibus redẽptus, cum pretium soluerit, vel ei remissum fuerit,priſtinũ recuperat statum. Si verò mater filiũ redemerit an pretium repetere possit,quæritur. Et dicitur q̃ non.

o ¶ Tunc demũ.§ imò statim post redemptionem.vt s.e.l.ij. Sed intelligẽ tunc demũ,[v. habeatur perinde ac si non fuisset obligatus.

p ¶ Iudicio.§ vt s.eo l.l. fœdissimæ.& l.fi is qui.

q ¶ Statum priſtinũ.§ per omnia.ante eñ quasi seruus est, cũ seruire cogatur,vel pretium reddere:vt ff.de libe ho.exhibẽ.l.ij.vere est tamẽ liber:vt dixi.

r ¶ Excusetur.§ filius.

s ¶ Non conuenit.§ præsumitur enim donasse, nisi contrariũ fuerit probatum : vt ff.de neg.gest.l. Nesennius.& §.de negot. gest.l.alimenta.

t ¶ Concesso.§ inquantum facere potest.vt ff.solu.matri.l.etiam filios.in princip.

A B hostibus.§ CASVS. Captus ab hostib* & reuersus, an recuperare debeat quæ habuerit ante captiuitatem : dicitur q̃ sic.& si nõ fuit viuicapta vel pscripta : p l. Iulis directa agere po. erit. si sic, valì rescissoria.

v ¶ In eadem causa.§ quia nondum fuit præscripta.

x ¶ Directa.§ actione antiqua : vt s.de rei vend.l.nullo.

y ¶ Liberationem.§ à personali actione.

z ¶ Intra annum.§ hodie quadriennii : vt s.de tempo.in integ.restit.l.superuacuam.

a ¶ Rescissoria.§ quæ

Iidem AA.& CC.Macrotraulo.

LEX XV.

S Iquis liber constitutus captus ab hostibus commercio redimit,† etiã† antè, quã restituat pro eo data pecunia,successionis iura sibi vindicare fauore ingenuitatis potest : vt ex ea posit pretium pro se datum exoluere.

Filius sequitur conditionem matris quo ad libertatem.h.d. Bal. Vel sic:Filij concepti uel ẽt nati ex patre et matre captiuis: patre ibi mortuo , matre uero redempta, reuersi intelliguntur ingenui.h.d.Sal.

Iidem AA.& CC.Basilidæ.

LEX XVI.

C Ommercio redemptæ fœminæ filios, licet ex seruo medio susceptos tẽpore, origini ingenuitatis matris,iuxta ea quæ benignè placuerunt , reddi conuenit.S.v. Kalend. Septemb. Viminatij.AA.Cos̃.

Lex notabilis.& hoc dicit :Redẽptus à captiuitate debet pretium pro redimendo solutum reddere redẽptori: nisi mater redimeret filium:quia tunc præsumitur fecisse causa pietatis & non animo repetendi.hoc dicit.Baldus.

Iidem AA.& CC.Diogeniæ.

LEX XVII.

L Iber captus ab hostibus , & commercio redemptus,tunc demũ cùm pretiũ soluerit,† vel ei hoc qualicunque remittatur iudicio † , statum priſtinum recipit. Quo genere, matre filium redimente , cùm huiusmodi contractus nõ de mercede , sed de tristitia repudianda cogitat, voti recipiendi filium cogitatio cum optabili conditione filiũ illico matri restituit : ita vt à ciuilium obsequio munerum propter casum præteritum filius non excusetur .

¶ Pro pietatis itaque ratione ab hostibus redempto filio,facti te pœnitere,ac de pretio quicquã tractare non conuenit : dotem tamen ab eo debitam iure concesso reddi postulas. S. iij. Kalend. Nouemb. Deuellio CC. Cos̃.

Captus ab hoſtibus si rediens inuenit rem nõ esse usucaptam, unde cat ea.si autẽ inuenit eam usucaptam uel præscripta:primò debet petere restitutionem in integrũ. secundo agat rescissoria.hoc dicit.Bal.

Iidem AA.& CC.Trypiniano.

LEX XVIII.

A B hostibus captis,ac postliminio reuersis,pro huiusmodi casu amissã, quę in eadem cã † qđ durant, oĩmodo directa : quæ verò per vsucapionem vel liberationem ex bonis subtracta,vel non vtendo finita esse videntur,intra annum vtilem experientibus actione rescissoria restituuntur. PP. xij. kal.

Mucra- al.redima
al.& ante
soluitur indicio
Du. Trypiniano.al. Trypiranio.
eandem causam.
al Diogenes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

statim reuerso competit fm B. Sed ineficax antequam impetret eam à prætore viuente: sed fm P. demum impetrata competit: contestata autem post impetrationem perpetuatur fm Ioannem, vt plenè diximus. ff. ex quibus causis maiores. l. fi. & facit. §. qui. non obstat long. tempo. præscrip. l. ab hostibus.

I quos. § CASVS. Captus ab hostib. nō sponte, sed vi hostiū: res quas habuit ante captiuitatem & fi à fisco possideantur, recuperat iure postliminii: hoc enī solū inquirendū est an spōte, an coactus apud hostes steterit.

Seueriānum. Ex li. 5. ti. §. l. 1. C. T.

a Si nō transierint. § sponte, subaudi si nō habes: tūc enim denegatur eis postliminium: vt ff. eo. l. postliminium. §. transfugæ. & vbiqs inuentus potest occidi: vt ff. ad l. Cornel. de sica. l. iij. §. fi. & de pœnis. l. fi quis aliquid. §. transfugæ.

al. deest. & C. Th.

desūt. C. Th.

fiue. C. T.

possidean tur, siue à liquè prici pali liberalitate trāsfusa sunt. C. Th.

b Recepturos. § condictione ex hac. l.

c Tenuerint. § iure dominij vel possessionis fortè.

deest. C. Th.

xvj. C. T. Dur. V. A. r. C. T. Rhemis Dagoli pho

d Possideantur. § qui occupauit illo existente in captiuitate. Sed nūqd locum habet. l. cū quæritur. §. vnde vir? Ité qd si possessor titulū vel anequiorem casum captiuitate prætendat? R'n. vt §. de edic diui Hadria. rol. l. fina. & ff. ad exhib. l. iij. §. ibidem.

Posliminium transfugæ nō datur. al. ad Probum. Ex li. 5. ti. §. l. 2. C. T. capt. ua. C. Th.

e Solum. § imò & aliud an iuerit tēpore inducīarum: quo casu non habet postliminiū: vt ff. eo. l. postliminium. §. inducīæ. & l. non dubito.

f Voluntate. § quia transfugæ (vt dixi) non datur postliminiū: vt dicta lege, postliminium. §. transfugæ. ff. e. l. nec ei q victus se dedit hostib. vt ff. e. l. postliminij. §. captiuus. Si tamen bonus miles fuit antea, foli affirmationi eius creditur: alioquin non: vt ff. de re militari. l. non omnes. §. à barbaris.

Laboret

Diuersarum. § CASVS. Capti ab hostibus cuiuscunque prouinciæ fuerint, dū reuertuntur, nō debent in via impedīri: & si aliquid in eis impensum fuerit: illius non detur repetitio: quia pietatis causa videtur impensum fuisse: nec refert masculi fuerit aut fœmina qui ab hostibus capiatur & reuertatur: quia idem beneficiū omnibus debet concedi. pretium verò pro quo redempti sunt, redemptoribus reddere compelledi sunt: vel loco ptij p quinquennij seruire redimenti: & tūc libertate in qua nati sunt, consequuntur, & res suas & iura recuperant: & si aliquis de partibus hīc. l. 3. dicēdū puta uerit. puniet & hæc q dicta sunt locorū episcopi

Decembr. CC. Cos.

¶ *Inuiti ducti ab hostibus habent ius postliminij: id est reuersi recuperāt bona. secus in ijs, qui in ueniunt se capi, nel transfugerunt ad hostes. quia bona perdunt. & ius postliminij non habent. h. d. Bald.*

¶ Impp. Grat. Valentin. & Theod. AAA. ad Seuerinum ducem. LEX XIX.

Si quos fortè necessitas captiuitatis abduxit, sciant, si non transierint, sed hostilis irruptionis necessitate trāsducti sunt, ad proprias terras festinare se debere: recepturos iure postliminij ea, quæ in agris, vel mācipiis, seu aliis rebus antè tenuerunt, & si à fisco nostro possideant, nec tim eat quisquam alicuius cōtradictionis moram: cūm hoc solùm requirendum sit, vtrum fortasan, aliquis cū barbaris voluntate fuerit, an coactº. Dat. xvj. al. Iul. Romæ Gratiano A. v. & Theodosio Cos.

¶ *Redempti ab hostibus debent soluere pium redemptionis, uel seruire per quinquennium redemptori, alimenta autem eis præstita reddere nō tenentur. h. d. Baldus. uel sic: Ab hostibus capti liberam habent facultatem remeandi: & eis pro alimoniatū, non repetitur: ad pretium tamen redemptionis ipsorum tenētur: quod non soluentes, p quinquēnium redēptoribus seruire tenētur: & aliter eos retinente. & ad domū reuertentes puniuntur: similiter & iudex qui negligens fuerit. hoc dicit Salic.*

¶ Impp. Honor. & Theodo. AA. Theodoro P. P. LEX XX.

Diuersarum hominēs prouinciarū cuiuslibet sexus, conditionis, ætatis, quos barbarica feritas captiuitatis, necessitate trāsuexerat, inuitos nemo retineat, sed ad ppria redire cupientibº libera sit facultas. quibus si quicquam in vsum vestiū vel alimoniæ impēsum est, humanitati sit præstitum, nec maneat victualis sumptus repetitio: exceptis iis, quos barbaris vendentibus emptos esse docebitur: à quibus stat sui pretium propter vtilitatem publicam emptoribus æquum est redhiberi. Nequando enim damni cōsideratio in tali necessitate positis negari faciat emptionē, decet redemptos aut datum pro se pretium emptoribº restituere, aut laborīs obsequio, vel opere quinquennij, vicem referre beneficij, habituros incolumē (si in ea nati sunt) libertatem.

Reddentur igitur ædibus pro priis sub moderatiōe quam iussimus: quibus iure postliminij etiā veterum responsis incolumia cūcta seruanda sunt. ¶ Si quis itaque huic præcepto fuerit conatus obsistere, actor, cōductor, procuratorque: dari se metallis cum pena deportationis non ambigat. sin verò possessionis dominus, rē suam à fisco nouerit vindicādā seque deportandum. & vt facilis executio pueniat, Christianos proximorum locorum volumus huiusmodi rei solicitudinē gerere. Curiales quoque proximarum ciuitatum placuit admoneri, vt emergentibus talibus causis sciant legis nostræ auxilium deferendū: ita vt nouerint rectores vniuersi decem libras auri à se, & tantundem à suis apparitoribus exigēdum, si præceptū nostrū neglexerint. Dat. iiij. Id. Decembr. Rauennæ Honorio viij. & Theodosio iij. AA. Cos.

De infantibus expositis liberis & seruis, & de iis qui sanguinolentos nutriendos acceperunt.

TITVLVS LII.

¶ *Alens partū expositum, non tenet eum restituere domino: nisi receptis sumptibus, & etiā mercede data ob aliquod artificiū ad discendū. h. d. Bal. uel sic: Partus ancillæ domino ignorante expositus, repeti potest: ad expensas tamen restituendas tenetur: nisi sint facta à fure. hoc dicit notabiliter. Salicet.*

¶ Imp. Alexander A. Claudio. LEX L.

Si inuito, vel ignorāte te, partus ancillæ vel assciptitiæ tuæ expositus sit, repetere eum nō prohiberis. Sed restitutio ciº si non à fure vindicaueris, ita fiet, vt si qua in alendo eo, vel fortè ad discendum artificiū iustè cōsumpta fuerint, restituas .pp. iij. Kalend. Iunij. Iuliano ij. & Crispino Cos.

¶ *Dictum est in. l. præcedenti quod si domino inuito uel ignorāte partus est expositus, potest dominus uindicare: sed hic dicitur q. eo uolente uel exponēte, perdit dominum, quia ille qui pereūtem contemnit suum dicere nequit. h. d. Bal. uel sic: Exponens fobolem propriā quā nutrire tenet, uenit puniendus: nec dominus recuperat seruum quem exposuit. Sali.*

¶ Impp. Valent. Valens & Grat. AAA. ad Probum PP. LEX LI.

a ¶ Nemo retineat. § vt §. de episc. audien. l. Christianos.

b ¶ Barbaris. § qui hostes erāt populi Romani. idem si quilibet alij sint hostes populi Romani.

c ¶ Decet. § id est oportet: vt probatur. §. eo. l. ij. Sic econtra. § de rap. virg. l. j. §. nec fit facultas. & ff. de iustitia & iure. l. j. in princip.

qua. C. T.

d ¶ Cum pœna deportationis. § sed nonne qui damnatur in metallū libertatem amittit? sed q. deportatur, tm ciuitatē: vt misti. de capi. dī. §. maxima. & §. media? Sed dic q. impropriè dicitur deportatio. q. d. deportatur in metallum. sic §. vt nemo priuatus. l. ij.

seruam

al. deest.

e ¶ DE INFANTIBVS EXPOSITIS LIBERIS & seruis, & de iis qui sanguino. &c.

pueniat.

¶ Non tantū in captiuis opus pietatis exhibetur, sed etiam in infantibus expositis nutriendis: & ideo de hoc subijcit.

Si inuito. § CASVS. Si aliqs me inuito partū ancillæ meæ expositū sibi vendicare posim, quæritur. Et dicitur quòd sic: Ita tamen quòd id quod alimentorum nomine, vel doctrinæ in eo impensum est, refundam ei: nisi à re eum vendicauerim.

al. huius

Tres. ll. in hoc titulo ponit. q. comprehēdunt in. j. de in fan. & lāg. expos.

al. deest

al. exigendas.

deest. C. C. Th.

Du. ij.

Du. deest

Du. CC.

f ¶ Si inuito. § si autem eo volente: amitteret omne ius quod in eo habet: vt infra eodem. l. fin. in prin.

g ¶ A fure. § Nota ergo furem expensas retinere non posse. sic & ff. de condict. furt leg. ex argento. Sed videtur cōtra suprà, de rei vēdicat. leg. domum. vbi dicit malæfi dei possessorem necessarias impensas seruare officio iudicis, & vtiles tollere. Sol. aliud in aliis malæfidei possessoribus: & aliud in fure. Vel dic aliud in expensis factis in domo, & aliud in iis quæ abradi non possunt: vt arg. ff. de rei vend. l. fi autem. §. fi. Accur.

Fur expensas retinere non potest.

al. restituas

res.

h ¶ Restituas. § sic ergo indistinctè redduntur bonæ fidei possessori. Et sic cōtra. d. l. ff. de rei vendica fin autem. §. fin. & l. sequen. vbi dicit non repeti expensas factas in decoendo: nisi in duobus casibus. Solu. ibi, ideo quia habuerat operas eius quæ poterant esse aliquæ: hic non potuit habere, cū esset infans. Vel aliter vt ibi. Ité nota bonæ fidei possessore excepționem habere, malæ fidei nō. sic instītu. de rerū diui. §. & ex diuerso. & facit §. de nuptiis. l. patrē.

Vnusquisque. § CASVS. Si filium suum naturalem & legitimum, vel naturalem tantùm exposuerit quis: pœnæ legibus statutæ subiacebit. si verò dominus seruum vel patronus libertum exposuerit repetere non poterit: nec illud suum dicere potuit, quod vt non peteret contempsit.

Ex li. 5. ti. a. §. l. 2. C. T.

a ¶ Sobolem. § legitimam & naturalē, vel naturalem tantum: vt §. de natu. lib. authen. licet.

b ¶ Animaduersioni. § extraordinariq: vt §. de patria pot. l. nec filiū. & ff. de his. qui. l. j. §. pœna. tenet. ēt quasi occiderit filiū: vt ff. de lib. agnō. l. ne care.

deest. C.

c ¶ Contempsit. § vt ff. p derelicto. l. fi. & §. de l. ati. libe. tol. l. j. §. sed scimus. Sed arg. cōtra ff. de fta. homi. l. seruº. Accur.

Ancimº. § CASVS. Si parentum expositum qs nutrire faciat: nō potest dicere puerū illū seruum sibi. & quicquid acquirit, sibi acquirit: nec dñs illius in fantis poterit eū in seruum vendicare: cū noluit eū pbere alimēta.

d ¶ Sanctimus nemini. § omnes alios comprehendit, præter colligentem: de quo subijcit ibi, sed neque, &c.

e ¶ Paruulus. § id est, q. hoc ipso paruulus est, q puer ē, minor xiiij. annis masculº. vel xij. fœmina. Vel dic puerū, i. infantē: vt restringat puer p id q. dicit paruulº: fœmina pueros: nisi lāguidos esset: vt §. de Lati. libe. tol. l. j. §. sed scimº. sed & in nō puero si q exponat sed denegāt ei alimēta: nō eripit in libertate, sed p derelicto habet: vt ff. de derelicto. l. fi. vt ita cēdatur occupāti vel datur patri: vt d. l. dicit. vbi autem exponit puer, nō est ideo liber: qa habuit eū p derelicto. nam si ēt contra vellet, idem esset propter delictum suū & libertatis fauorem. Azo. & hæc l. est fere ad verbum §. de episco. aud. l. nemini.

Puer quis dicitur.

hi

al. deest.

f ¶ A libertina. pge. § id est, à patre liberto. nā filius eius est ingenuus.

g ¶ Progenie. § Portè matre vel patre: qd hodie nō est, nisi in matre. & sic lege auth. antiqua, &c. q est colla. v. cōsti. vij. q est ex assctip. &c. Vel dic q. nec hoc prælligabat, nisi de eo q ex matre tali esset natº. Accur.

al. ad.

h ¶ Conditione. § hic comprehēdit seruum & assciptum, & prout assciptium refertur gl. quam hic habes, fortè matre, &c.

i ¶ Dominium vendicare. § hoc accipe si domino volente exponitur eo q. ei subiectus est: vt j. e. d. ibi, neque enim, &c. alias cōtra: vt §. eo. l. j.

Pater si ex Posuit filiū, an pdat ius qd habet i eum.

¶ Item nunquid patre exponente amittit ius vendicandi in filium? videtur quòd sic, ex hac l. licet non bñ aperiat. Et pro hoc §. d patria potest l. pe. Sed arg. cōtra. §. de nup. l. patrem. Cui responderi potest quòd de facto contradicebat ibi pater, non de iure.

k ¶ Distinctione. § an eo animo vt sint sui, vel non colligant eos: vt j. hac l. ibi, licet ab initio &c. Accursius.

l ¶ Iterum ad se. § scilicet qui abiecerant.

m ¶ Mercimonio. § misera redemptio videtur. sic & j. de abolit. l. ij.

Vnusquisq; † sobolem suā nutriat. q. si exponendam putauerit, animaduersioni q. cōstituta est, subiacebit. sed nec dominis vel patronis repetendi aditum relinquimus, si ab ipsis † expositos quodammodo ad mortem volūtas misericordiæ amica collegerit. nec enim suū quis † dicere poterit, quem pereuntē contempsit. D. iij. Non. Mar. Gratr. A. iij. & Equit. Cos.

Ancimº. § CASVS. Si parentum expositum qs nutrire faciat: nō potest dicere puerū illū seruum sibi. & quicquid acquirit, sibi acquirit: nec dñs illius in fantis poterit eū in seruum vendicare: cū noluit eū pbere alimēta.

¶ *Suscipiens expositū, non efficitur dominus eius: etia si ea mente uel protestatione suscipiat. & ideo talis expositus si erat ingenuus, remanet ingenuus: & pōt succedere, cōtrahere, et testari in quancunque psonam: etiam prætorio ipso alimētante. h. d. Bal. Vel sic: Expositi cuiuscūque conditionis, p exponentes nō possunt uindicari: nec p colligentes possunt ut serui uel liberti ni ret neri: sed ingenui teliguntur: & quicquid quærunt, sibi quærunt, & ad eorū successores transmittūtur: & competens iudex est præses puincie, ciuitatis defensor, & episcopus. h. d. Sali. & est notabi. lex.*

¶ Imp. Iustī. A. Demostheni PP. L. III.

Ancimus nemini licere, siue ab ingenuis genitoribus puer paruulus procreatus, siue à libertina progenie, siue seruili cōditione maculatus, expositus sit: eum puerum in suum dominium vindicare, siue nomine dominij, siue assciptitię, siue colonarię cōditionis. ¶ Sed neq; iis, † q. eos nutriendos sustulerunt, licentiam cōcedimº penitus cum quadam distinctione ita † eos tollere, & educationē eorum procurare, siue masculi sint, siue fœminę, vt eos loco seruorum, aut loco libertorum, vel colonorum, aut assciptitiorum habeant: sed nullo discrimine habito, ij qui ab huiusmodi hominibus educati sunt, liberi & ingenui appareant, & sibi acquirant, & in posteritatē suam, vel in † extraneos hīdes omnia, quæ habuerint, quomodo voluerint trāsmittant: nulla macula seruitutis, vel assciptitiæ, aut colonarię cōditionis imbuti. nec quasi patronatº iura in rebus eorū iis, qui eos susceperint, prætendere cōcedimus: sed in omnem terram quæ Romanæ ditioni suppposita est, hoc obtinere. Neq; cūm oportet eos qui ab initio infantes abiecerunt †, & mortis fortè spē circa eos habuerunt, incertos constitutos si qui eos susceperint, hos iterum † ad se reuocare conari, & seruili necessitati subiugare. Neque ij qui eos, pietatis ratione suaden te sustulerint, ferendi sunt denuo suam mutantes sententiam, & in seruitutem eos retrahētes, † licet ab initio hmōi cogitationem habentes ad hoc prosiluerint: ne videātur quasi mercimonio contracto, ita pietatis officium gerere. Hæc obseruantibus tam viris clarissimis præfidibus † prouinciarum, quā viris religiosissimis episcopis, necnon officiis prefida libus, & patribus & defensoribus ciuitatum, & omni ciuili auxilio. D. xv. Kalend. Octob. Chalcedonæ, Decio V. C. Cos.

IN AVTHEN. cōstitu. q ex assciptī. §. j. collatio. v. cōstitu. vj.

¶ *Ista authen. dicit quod nati ex libera persona & assciptitio, sūt assciptitij ex iure uteri. & nihil innouat ista authen. hoc dicit. Bal. Vel sic: Hodie natus sequitur conditionem matris, siue sit natus ex libera, siue ex assciptitia: licet olim ex libera & assciptitio natus sequeretur conditionem patris. Salicetus.*

ANtiqua. Conditionem. § hoc est siue mater siue pater sit assciptitiæ conditionis, filij sunt eiusdem. Accur. & forte erat hæc lex sanciens. vel dic quod non habemus eam: quia per legem Codicis sequebatur matris conditionem tantùm, non patris: vt §. de senatu cōsult. Claudi. l. j. & j. de agri. & censi. l. fi. ll. xj. quæ sunt Iustiniani. sed hoc solū addit authē. vt pater in corpo. q. in filiis tantum fuerit intelligantur leges C. præcitatæ.

o ¶ Per Iustinianū. § non per auth. sed per præcitatas leges Codicis.

QVAE SIT LONGA CONSVETVDO.

tabeger sic. Continuatio. pertrahē tes. Consuetudo qñ dicit longa.

¶ Dictum est §. de iure scriptorū: videam⁹ de iure nō scripto: & ideo ponit quę sit longa cōsuetudo. Azo. Sed q est lōga consuetudo? Licet enim rub. quæritur, non tamē soluit l. huius tituli. Sed dic secūdū Ioā. decē annorū. arg. ff. qui & à quib. manu. licet. l. fi cū fideicōmissa. 9. Aristo. & hoc patet ex eo q dicitur lōga: vt hic, & ff. e. in rubri. Lōga autē dicit x. an. vt instit. de usuca. §. j. sequit ergo q x. an. sit. Sed nūqd sufficit semel sic in x annis iudicari? R'n. nō, imò his: vt §. de epi. audi. l. iij. in fi. vel querimonia vel libellum proponi cōtra talem cōsuetudinem sperner: vt ff. e. l. cū de psuetudine. Nunquid ergo iudicat exemplis? R'n. nō: vt §. de sen. l. nemo. sed ex consuetudine quæ pbatur exēplis: & sic concedi tur aliquid per obliquū, qd directo non concederetur. sic ff. quę res pig. obliga. possiunt. l. Aristo. sic ecōtra peto ex præmissione. quę promissio probat ex lōgo vsu: vt ff. de vsur. l. cum de in rē verso. Vel dic quòd licet duæ vices faciant cōsuetudinē: verum est, si populo placuerit, vel consilio (qd eius vicem representat) placet vt idem fieret in futurum. Vel dic non exemplis vnius sed pluriū: vel non malis sed bonis: si ergo inducitur decē annis (vt dictū est) multo magis xx. aut xxx. annis. Si autem tanto tempore q nō exstet memoria: tunc potius dicitur vetustas, quàm consuetudo. Inducitur autem consuetudo per duas sententias: vt dixi. Item ex eo quia perpetuo sic obtētum est ne cōtradictione: vt quia clerici vēdūt sine decreto episcopi ré ecclesiæ: vt ff. eo. l. fi de interpretatione: vel quia libelli querimoniarum non fiērūt de talibus recepti: vt de porticibus supra vias publicas: vt ff. eodem, l. sed eo. & lege, cūm de consuetudine. Item ex eo quia fiunt contradictiū quandoque non esse cōsuetudinem: & reprobata contradictione iudicatum est esse consuetudinem: vt ff. eo. cūm de consuetudine.

Exemplis indicat q̄n ex ets plurē ductū est introducta.

Paulino. al. Aliseo.

Præses. § CASVS. Consuetudo est vt filius vasalli monachus i feudum succedere nō debeat. Sed quid si nō est monachus, sed canonicus regularis: nunquid idem est? Dicitur quòd sic: qa de similibus ad similia debet procedi. Si quid verò contra consuetudinem fiat, hoc reuocabit præses.

P ¶ Præses. § pone q. cōsuetudo est ex certa lōgeuitia inducta: vt si dñs apponat

Universidad de Deusto
Biblioteca

apponat manũ suam ad plaustrũ:rusticus nõ tenetur de vino. idem ergo erit in oleo:hoc nõ placet:per l.ff.eo.qd verò cõtra rationem.& l. quod non ratione.& in auth. vt nulli iudi.§.j. collix. Ideo dic loqui in iis quæ sunt præter legem:vt in feudis & similibus, si consuetudo est quòd non succedat mãcus:idem sit in eo q aliter est debilitatus. & quod est in mo

nacho, idẽ in canonico regulari. & p hoc est ff. eo.l.de quibus.vj.rñ.

a ¶ Probatis ns. § sed cũ cõsuetudo est iusta go ꝓbatur ius, qđ nõ debet esse:vt ff.de ꝓbat.ab ea parte. Sed dic illud in iure scripto quod est certum & finitum:vt ff.de iu. & fac.igno.l.ij.at hic non scriptum pẽdet ex facto: quod factũ est necesse ꝓbari: vt hic dicitur.

b ¶ Frequenter. § id est, vsitato modo.

c ¶ Cõrouersiarum. § vt & ff eod.l.cum de consuetudine. & §. de ędifi. priua.l.an in totũ. & ff de testi.l.iij. in fin. Sed qd si alia sit cõsuetudo in foro actoris, alia in foro rei cũ terra sint diuersæ? Quid etiam si iudex habet suam consuetudinem? Rñ. seruabit iudex quam vult secundum H.arg.ff de arbi.l.si cum dies.§. si arbiter. Sed potest dici q locus iudicij sit spectandus:vt argu.§. de emancipatio.hib.l.ij.

ADDITIO Tu dicas, aut cõsuetudo spectat ad litis ordinationem: & tunc seruatur illa quæ est in foro iudicij.aut ad litis decisionem:& tunc illa quę in foro siue loco contractus est:vt l.j in prin. ff.de vsu.& l.si fundꝰ.ff. de euic.ita distinguit Odofre.hic,& Bar.post eũ in.l.infrà proxi.in versꝰ.xxxiij.quæro &c.

d ¶ Statuet. § cõsuetudinem.

e ¶ Consuetudinem.§ scilicet primam : quę eądẽ bene facit ad casum de quo quæritur. igitur idem ius sit redendum:vt ff.de verb.oblig.l.a Titio.in fin. Et not.rationem legis attendi non minus quàm legẽ:vt no.ff. eo.l. non omniũ. Item no.q sicut trahitur de similibus ad similia ius scriptum:vt ff.eo.l.non possunt.sic & non scriptum ad non scriptum:vt hic, & dicta l.ff.e.l.de quibus ij.respon.

f ¶ Reuocabit § mos nãque seruãdus est &c. vt §. de test.l.testamẽta.

C Consuetudinis. § CASVS. Posset quis dubitare cuius potestatis esset consuetudo. Et respon.quòd consuetudo non est vilis auctoritatis : non tamen tantæ auctoritatis quantæ est l. vel ratio. vnde legem vel rationem vincere non potest.

g ¶ Cõsuetudinis vsusque. § pro eod.pone. & ita lege, que, pro id est.

h ¶ Longæui.§ cuius scilicet non extat memoria.

i ¶ Momento.§ dicitur hic momentum, pro eo tempore quo roboratur consuetudo scilicet x.annorum. aliàs pro paruo tempore:vt pro puncto.aliàs pro die:vt supra de feriis.l.omnes iudices.

k ¶ Aut legem. § i.rationabilẽ legẽ:vel rationẽ.i. mentẽ siue æquitatẽ legis scriptæ & legem scriptam & strictamitvt patet in Macedoniano.ſ. qđ dicit de filiisitde dicit æquiras de nepotib⁹:vt ff ad Maced.l.pe.fic & ff.si qua.pau.fe.di l pe.& instit.de le.patro.tu.in princ.nec ergo tollet legem quæ loquitur de filiis:nec rationem siue mẽtem quæ ad nepotes extendit:ut secũdum P. vel rationẽ.i.legem in qua est ratio:vt est in multis verbi gratiasine vxor teneatur furti ne aliqua fęditio oriatur : vt §. de fur. l.fi.in fi.vel legẽ sine ratione.cuius est exemplũ q vsucapio triennio finitur:vt ff.de vsucap.l.vsucapio. Et no.nõ minus attẽdi mentẽ siue rationẽ legis, quã ipsam legẽ:vt §.eo.l.pxi. Sed videt finis huius legis cõtrarius principio.nã si non est vilis auctoritas,ergo vincit legem:sed in fi. dicitur cõtra.ad quæ dicũt q dam vt B q loquat primò in genere,postea in specie negetur:& sic derogat in parte, nõ abrogat quod est in totũ:vt ff. de verb.sig.l.derogare. Vnde versus. Est genus in primo,species seruatur in imo. Alij intelligũt principiũ de ea quæ est secundũ legẽ,siue de ea quæ est cõtra. Tu dic secundũ Io.q cõsuetudo vincit legẽ,siue fit generalis, & tũc generaliter siue fit specialis.& tũc specialiter,& sic nõ est vilis auctoritas.nõ aũt specialis vincit generalẽ.& hoc subicit,nõ vsq; adeò &c. Sed videt q cõsuetudo indistinctè tollat legẽ : vt ff.eo.l.de quibus.in fin. quæ est cõtra.huic fi.Sol. secũm P, illa loquit secũm sua tẽpora secũdũ q cõsuetudo erat populi,& lex populi:& sic vna poterat aliã tollere.A tho die principis est facere legẽ, & sic cõsuetudine populi tolli nõ debet. Vel secundum M.loquitur ibi de alia cõsuetudine scripta, scilicet iure municipali, quæ tollitur à sequenti consuetudine.non aute lex scripta in cor pore iuris tollitur cõsuetudine : vt hic. Tertij dicunt,aut lex est talis cui posit derogari per pactum,vt in Velliano:vt ff.ad Vellei.l.fin.§.penult.

Versus.

Cõsuetudo an vicat le gem vel illam posit abrogare,

probatis a iis quæ in oppido frequenter b in eodem controuersia rum c genere seruata sunt,causa cognita statuet d. ¶ Nam & consuetudo præcedens, & ratio quæ consuetudinem e suasit, custodiẽda † est. Et ne quid † contra longã cõsuetudinem fiat: † ad solicitudinẽ suam reuocabit f præses prouinciæ. PP. vj. Kalend. April. Iuliano ij.& Crispino Cos.

† tenenda
† al. qcqđ.
† al.fiet,

¶ *Magna est auctoritas consuetudinis, tamen non tanta quod uincat rationabilẽ legẽ.h.d.in nube.Bal.uel sic:Consuetudo non est uilis auctoritatis, ideo pro lege seruatur:nõ tamẽ est tanta quod uincat legẽ uel rationẽ,nisi respectu obseruationis in loco illo in quo est consuetudo.h.d. secundũ Sal.*

¶ Imp.Constantinus A.ad Proculum.

LEX II.

COnsuetudinis g, † vsusq; longæui † h nõ vilis auctoritas est, verùm nõ vsque adeò sui valitura momento i, vt aut rationem vincat, aut legem k. D.vij.Kaled. Maij, Constantinop. PP. A. v. &

Cõsuetudo alia fi sit in foro actoris, & alia in foro rei vtra seruanda sit.

† Cõcor. c, cũ cõsuetudinis.cũ gl. j.& c.fi.extra eo.tit.

† al.longeuus.

Cõsuetudo tunc cõsuetudo derogat etiam non, vt in pacto legis cõmissariæ & aliis q no.ſ. de pactis.l fi quis in cõscribẽdo. & tunc non & meritò purificãt cõ suetudinem pacti:cum ipsa fit tacitus consensus: vt in l.contraria in fi. & ff.eo.l.de quibus. Sed hoc nõ placet, vt pacto purificetur cõsuetudo:quæ secundũ hoc furiosis & similibus quiexpresse vel tacitè cõsentire non possunt:vt fi.lo. leg. q ad certum. non obiciet retur pacto

Cõsuetudo

Licinio Cæs.Cos.

¶ *Consuetudo legẽ imitans,& antiquitus approbata,tenaciter est seruanda:& habet um concessionis collegiorum uel curiarũ. h.d.Bal.uel sic : Consuetudo legẽ imitatur: & pro lege seruatur.h.d. secundum Sal.*

¶ Imp.Leo & Anthemius AA.Alexandro.

LEX III.

LEges quoq; ipsas antiq tus ꝓbata & seruata tenaciter consuetudo imitaẽ j & retinet m i & qđ officiis,curiis n,ciuitatib⁹ †, pricipiis o vel collegiis pstitũ fuisse cognoscit p,ppetuæ q legis vicẽ obtinere statuim⁹. D.vij. Idi. Sep. Matriano & Zenone Cos.

† Alij codi cipalib⁹ in gunt.

De donationibus.

TITVLVS LIII.

¶ *Qui tradit instrumentũ uidetur tradere possessionem rei.h.d.Bal.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Lucio. LEX I.

EMptionũ r mãcipiorũ in strumentis † donatis s,

¶ Cõcor.ci ij.cu gl.sine vt tũc legem abroget an per verbos verò lex lata postea fit cõ figũ circa suetudine roborata.& fic meditꝰ. excontraria cõsuetudo post tra de consuetu.

ea inducta,a lege vincat.arg. ejus qđ de venditione dicit, q solo dissen su tollitur si traditione non fit roborata:alias non:vt § qñ liceat ab emp. dis.l.j & ij. Quinti dicũt q bona cõsuetudo vicit legẽ, vt ibi. mala nõ: vt hic.Sexti dicunt q ex certa scientia vtens populus cõtra legẽ, vincit cõ suetudo legem ignorans non.qđ nõ licet:qa melioris cõditionis esset populus deinquès quã innocens,qđ esse nõ debet, vt ff. de noxa.l.nõ so lum Tu dic sm Io.& Azo. & nos breuiter, q ubi loquitur de gnali cõsuetudine quã princeps patitur ex certa scientia,quæ gnaliter tollit legem, vt ibi,hic de speciali alicuius loci quæ legem non abrogat,etiã si ex certa scientia sit inducta,licet eo loco seruet, vt ff. cõmunia prædio.l.vẽdi tor.§. si cõstat.& ff. de admi.tu.l.fine hærede.§ Lucius. Sed vt contra.ſ. q lex sequens tollat cõsuetudine spãle, vt ff. de sepul.vio.l.iij.§.dnus Hadrianus.sed ibi fuit lex facta post cõsuetudine,secus si antea erat lex, vt dixi modo, nisi prohibita fit a lege, cõsuetudo spãlis, vt §. de vsur.l.eos.§. pe.Bene dixi ex certa scientia,qa si per errorem inducta esset,nec in eo loco legi derogaret.licet q dã cõtra,qui aliter quã nos ponunt casum illius.l.vt ff.e.l.qđ non ratione,vt ibi no. Vltimò quæro quid si post pscriptam consuetudinem vtamur semel vel bis in ꝗnum, an fit interrupta? Rñ. non puto sm quosdam, vt ff. de reg.iu.l.nemo alieno.§. tpalis.& arg. ff. de pac.l.fi vnus,§.fi pactũ. & ff. de iti. actuq; pri.l.j §.j.& l.ij. Item cum municipes ex certa scientia contra legem vtantur,an delinquent oẽs? & sic punũntur qui contra legem faciunt, vt ff. de pœnis.l.sanctio legum? Respon non,quia princeps scire fingitur,& sic consentire.sicut & si res mea vsucapitur, vt ff. de ver.sig.l. alienationis.

Cõsuetudo derogat etiam non, vt in pacto legis cõmissariæ & aliis q no.ſ. de pactis.l fi quis in cõscribẽdo. & tunc non & meritò purificãt cõ suetudinem pacti:cum ipsa fit tacitus consensus: vt in l.contraria in fi. & ff.eo.l.de quibus. Sed hoc nõ placet, vt pacto purificetur cõsuetudo:quæ secundũ hoc furiosis & similibus quiexpresse vel tacitè cõsentire non possunt:vt fi.lo. leg. q ad certum. non obiciet retur pacto

Cõsuetudo

Licinio Cæs.Cos.

¶ *Consuetudo legẽ imitans,& antiquitus approbata,tenaciter est seruanda:& habet um concessionis collegiorum uel curiarũ. h.d.Bal.uel sic : Consuetudo legẽ imitatur: & pro lege seruatur.h.d. secundum Sal.*

¶ Imp.Leo & Anthemius AA.Alexandro.

LEX III.

LEges quoq; ipsas antiq tus ꝓbata & seruata tenaciter consuetudo imitaẽ j & retinet m i & qđ officiis,curiis n,ciuitatib⁹ †, pricipiis o vel collegiis pstitũ fuisse cognoscit p,ppetuæ q legis vicẽ obtinere statuim⁹. D.vij. Idi. Sep. Matriano & Zenone Cos.

† Alij codi cipalib⁹ in gunt.

De donationibus.

TITVLVS LIII.

¶ *Qui tradit instrumentũ uidetur tradere possessionem rei.h.d.Bal.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Lucio. LEX I.

EMptionũ r mãcipiorũ in strumentis † donatis s,

¶ Cõcor.ci ij.cu gl.sine vt tũc legem abroget an per verbos verò lex lata postea fit cõ figũ circa suetudine roborata.& fic meditꝰ. excontraria cõsuetudo post tra de consuetu.

ea inducta,a lege vincat.arg. ejus qđ de venditione dicit, q solo dissen su tollitur si traditione non fit roborata:alias non:vt § qñ liceat ab emp. dis.l.j & ij. Quinti dicũt q bona cõsuetudo vicit legẽ, vt ibi. mala nõ: vt hic.Sexti dicunt q ex certa scientia vtens populus cõtra legẽ, vincit cõ suetudo legem ignorans non.qđ nõ licet:qa melioris cõditionis esset populus deinquès quã innocens,qđ esse nõ debet, vt ff. de noxa.l.nõ so lum Tu dic sm Io.& Azo. & nos breuiter, q ubi loquitur de gnali cõsuetudine quã princeps patitur ex certa scientia, quæ gnaliter tollit legem, vt ibi, hic de speciali alicuius loci quæ legem non abrogat, etiã si ex certa scientia sit inducta,licet eo loco seruet, vt ff. cõmunia prædio.l.vẽdi tor.§. si cõstat.& ff. de admi.tu.l.fine hærede.§ Lucius. Sed vt contra.ſ. q lex sequens tollat cõsuetudine spãle, vt ff. de sepul.vio.l.iij.§.dnus Hadrianus.sed ibi fuit lex facta post cõsuetudine,secus si antea erat lex, vt dixi modo, nisi prohibita fit a lege, cõsuetudo spãlis, vt §. de vsur.l.eos.§. pe.Bene dixi ex certa scientia,qa si per errorem inducta esset,nec in eo loco legi derogaret.licet q dã cõtra,qui aliter quã nos ponunt casum illius.l.vt ff.e.l.qđ non ratione,vt ibi no. Vltimò quæro quid si post pscriptam consuetudinem vtamur semel vel bis in ꝗnum, an fit interrupta? Rñ. non puto sm quosdam, vt ff. de reg.iu.l.nemo alieno.§. tpalis.& arg. ff. de pac.l.fi vnus,§.fi pactũ. & ff. de iti. actuq; pri.l.j §.j.& l.ij. Item cum municipes ex certa scientia contra legem vtantur,an delinquent oẽs? & sic punũntur qui contra legem faciunt, vt ff. de pœnis.l.sanctio legum? Respon non,quia princeps scire fingitur,& sic consentire.sicut & si res mea vsucapitur, vt ff. de ver.sig.l. alienationis.

Cõsuetudo

IL Eges. Imitatur. § i.tantum consuetudo valet vbi lex non est scripta, quantum ipsa lex vbi est scripta. Et sic nota tres virtutes consuetudinis,imitãdi, vt hic. & instit. de iure natu.§.ex non scripto. Item interpretandi, vt ff.eo.ſi de interpretatione. Item corrigendi, vt diximus.§.il.provtutur populus sicut lex dicit.

tres habet virtutes.

m ¶ Retinet. § sicut enim leges stringunt & regunt vitas hominum, ita & consuetudo retinet ius eorum.

n ¶ Curiys. § id est, curialibus. & sic de sequentibus.

o ¶ Principijs. § i principibus. aꝰ est principalibus, & aꝰ principibus.

p ¶ Cognoscitur. § ex cõsuetudine ab aliquo vel aliquibus. Vel dic præstitum per patientiã principis permittentis vti consuetudine aliqua. Azo. vt sic faciat ad titulum.

q ¶ Perpetuæ. § si dicas perpetuæ.i. generalis, est cõtra. §. de leg. & constit.l.iij. Sed dic.i. non ad tempus. sic & §. de diuer. rescri.l. falso.

¶ DE DONATIONIBVS. &c.

¶ Quia per stipulationem tantum olim fiebat donatio, vt j.e.l. ſi qs argentum. §. fi. de qua est dictum, ideo de donationibus dicit.

EMptionum. § CASVS. Emi mancipiũ, dedi tibi instrumentum emptionis, an mancipium videar tibi donasse, quæritur, & dicitur quòd sic.

r ¶ Instrumentis. § scilicet præsentibus seruis datis.

s ¶ Donatis. § sic & in venditis & legatis, vt ff. de legat.j. leg. seruum

filij §. si eum, si rñ pretium sit solutum in venditione, idem in pignoratis: vt § quæ res pig obli.possunt.l.cum conster.& §. de hær.ven.l.penult.

a ¶ Et traditis. § præsentibus seruis: vt & arg.ff.de contrah.emp.l.claudius.Vel aliud in donat on instrumentorũ, cum instrumenta sint præsentia. Ideo nota hic aliud dari & aliud fingi dari propter eius cohærẽtiam & ad hoc.ff.de lega.iij.l. qui chirographum.

Cõsuetudo an æquiparetur pacto

b ¶ Vt traditionem. § hoc si donator possidebat.aꝰ non.arg.ff. de rei vẽ.l.q̃da.& facit.§. de remiss.pig.l.creditricem.

c ¶ Actionem. § si post ea cœperit possidere.

SI nominis. § CASVS. ¶ *Vbi donatur uel ceditur actio : non est necessarius consensus debitoris contra quem actio cedi tur uel donatur.h.d. Bal.*

¶ Imp.Gordianus A.Leonidi. † LEX II.

SI nominis persecutionem interemancpatam pater tuus titulo donationis trãstulit, frustrà prætendit qui debitori tuo hæres extitit, consensum fuisse debitoris necessarium c cùm satis sit eri. actiones eo nomine tibi mãdatas fuisse.PP.ij.Idibus Mart. Gordiano A.ij.& Pompeiano Cos.

¶ *Ius cõditionale potest cedi & donari & iura conditionalia appellant spes.ut instit. de verbo obli.§.ex conditionali.h.d.Bal.*

¶ Imp.Decius A.Marcell.no: LEX III.

SPem futuræ actionis f plena incedente donatoris voluntate posse transferri, non immerito placuit.PP. Nonis Mart.Decio A.j.& Grato Cos.

¶ *Solutio datarum & collectarum facta ab eo cuius res non est,nõ tribuit dominiũ. Bal. Vel sic : Solutio functionum non probat soluentem dominum.h.d. Sali.*

¶ Imp. Probus A.Marsiæ. LEX IIII.

SIunctiones, exactiones ,vel tributa per eum cui g donata res nõ erat, vel ab actoribus † ipsius nomine celebratę sunt:tibi obesse non potest.PP.v. Kalend. Ianua.Messala & Grato Cos.

¶ *Cõmemoratio donationis inter uiuos facta in testõ,si non apparet dedonatione inter uiuos,habet uim testamẽti.Bal. uel sic: Verba confessionalia donationis in ultima uoluntate emissa,fideicomissum inducunt:si aliter de donatione non apparet.h.d. Salic.*

¶ Impp.Carinus & Numerianus AA.Flaconillæ. †

SI donatio per epistolam facta nõ apparet,verba tñ testamẽti, quibus liberalitas testatricis † confirmata est,fideicommissum continere nõ ambigitur. PP. vj.Kalen.Februarij Romę,Carino ij.& Numeriano AA.Cos.

¶ *Donatio potest fieri inter absentes : & adepta possessione ex ea causa transit dominium.h.d Bal.Vel sic:Donatio quæ incipit à traditione,potest perfici inter absentes.h.d.Bar.*

¶ Impp. Diocletian. & Maximianus AA. Chrisanæ. Aristinæ. LEX VI.

NEc ambigi oportet † dõnes ẽt inter absentes † (maxiè si ex vŏlũtate donatiũ possessiões † ij, qb⁹ donatũ est,nãciscantur k vallas esse.PP.iij. Idibus Februa. Maximo ij. & Aquilino Cos.

¶ *Possessio censualis non nocet domino, nisi consentiat:quo casu tacitè donare uidetur. hoc dicit Bal. Vel sic:Soluens censum de re alena ut sua,non præiudicat domino non consencienti.hoc dicit Salic.*

¶ Idem AA.& CC.Iulio. † LEX VII.

CEnsualis quidem professio l domino præiudicare non soler m. ¶ Sed si in censum vel ut suã mãcipia deferenti priuigno tuo consensisti n,donationẽ † o in eum contulisse † videris p. PP. Idibus Iul. ipsis A A. iiij. & iij. Cos.

¶ *Consensus præstitus simulate, non induc it donationẽ. hoc dicit Bal. Vel sic:Pater censuarius filios censum debere scribens, non præiudicat sibi.hoc dicit Salic.*

¶ Idem AA.& CC. Florę. LEX VIII.

SI præses prouinciæ non donandi voluntate filiorum tuorũ nomine prędia in cẽsum detulisse † q te manifestis probationibus cognouerit:quod fides veri suggesserit, statuet r. PP. viij. Idus Septembris ipsis AA. iiij. & iij. Cos.

¶ *Vt pactum donationis impleatur,ex stipulatione uel præscriptis uerbis agitur. h. d.Bart. Vel sic : Pactum in donatione appositum,est seruandum. hoc dicit Bal.*

¶ Idem AA.& CC. Augustianæ. †

LEX IX.

LEgẽ, quã rebus tuis donãdo dixisti, siue stipulatione tibi prospexisti. ex stipulatu s facit.ff.man.l.fi vero non re.§. Pomponius.

SI præses. § CASVS. Si pater animo donandi passus fuerit pro prædio soluere tributum,sib. non præiudicat si hoc probauerit,quod nõ animo donandi,&c.

q Detulisse. § i.in solutum detulisse. Vel scripsit filios pro illis prædiis tantam quantitatem debere nomine tributorum,vt quia si filius filiorum, honorabilius contraherent matrimonium,non vt eis donaret.erãt enim patris ista prædia.

r ¶ Statuet. § permittendo te agere negotiorum gestorum ad pretium vel æstimationem,secundum primum casum.

LEgem. § CASVS. Donaui prædiũ tibi hac lege vt satisfaceres creditoribus meis. si non stes pactis,& intercesserit stipulatio,agam ex stipulatu,si nõ,agam præscriptis verbis,vt fiat quod conuenit, vel repetam quod dedi. Viuianus.

s ¶ Ex stipulatu. § si contineatur ibi incertum,aliter expone,id est,ex stipulatione certi condictione, vt instit. de ver.obli.in prin.

incerti.

† potest Donatio an valeat sine stipulatione.
† al.possessionem.
† Iuliano
† al. donatione.
† trãstuliſſe
† contuliſſe
† Augustino
† al.Iustinæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Incerti.¶quia actio continet incertum, quod tamen per sententiam fit certum: vt infti. de act.¶.curare.
b ¶ Agere.¶vel id quod dedit sub conditione, per conditionē ob causam repetere potest. Accur.
c ¶ Hanc.¶scilicet legē: & ad hoc.¶. de rerū permu.l.rebus.& ¶. de pactis.legem.& ff. de pac.l.
¶ al.incerto in traditionibus. & ¶. de euictio.l.ij.& ¶.tit j.l.j.& ¶. de condi. ob causam.l. si vt proponis,& ¶. de cōtrahend.emptio.si donationis. & de pactis inter empt orem.l.si ea lege.& j.c.l.cum res.

NEc ignorans. ¶ CASVS. Dare nemo cogitur.si ergo quis proferat instrumentū quo eontinetur quòd donauit sibi prædium, cum animum donandi non habuit: plus valet qđ actum est, quàm quod scriptum est: vnde per instrumentum mihi non præiudicatur.
d ¶ Nec ignorans.¶ facit.ff. de transac. cū Aquilianam.& ff. de contrah. emp.l.cum in lege.
e ¶ Nec inuitus. ¶ cum mera liberalitas ibi fit: vt ff. de reg. iur.l.donari. sed hoc falsū ff. ad leg. Aquil. l.si seruus.¶.si oliuam. ff. de regul. iur.l.cuius per errorem. Sed ibi impropriè dicitur donatio, id est rei amissio. sic ęcontra inuito nō datur: vt ff. eo.l hoc iure.¶ non potest. & ¶. de iure delib. l.nec emere.
f ¶ Cogitasti.¶ Credebas Titianū, & erat Setanum: interim tamen stat instrumento, si publicum est: vt ¶. de probat l. cum precibus. & de contrah. & commit. stipula.l. optimam.
g ¶ Perdidisse.¶ vt ¶. plus valeat. quod agit.j.sed fallit in casibus vbi plus valet scriptura: vt ibi notat. & facit ad l.ista.ff de dona. l. causa mortis Seia & de reg.iu.l.in totum. & ¶.e.l. censualis.in prin. Accur.

¶ Sabiniano Donatio ñ fit inuito.

CVm.¶ CASVS. In filium retentum à patre facta donatio non valet.sed eam reuocare potest non est ideo emancipatio: quia sub articulo donationis nomine facta celsio valet, & donatio perfecta est. Viuia.
h ¶ Perfectam.¶ nō valet donatio facta in filiū in potestate cōstitutum, sed fit emancipatum sic: vt hic, & ¶. de inofficio. dot. l.ij. & ¶. de dona. inter virum & vxorem. l. donationes.j.& j.e.l.cum res. Item & in ipsa emancipatione: vt ¶. de emanci. l.b.l.fi.

¶ Iuliæ Donatio facta in filiū, an valeat.
¶ al. donationis in se rectè factæ ꝓbatione nihil derogat.

Ortionē.¶ CASVS. Habebam tecum rem cōmunem pro indiuiso, an partem meam alij do nare posim, quæritur. Et dicitur quòd sic.
i ¶ Prohibetur.¶ vt ¶. de communi rerū alie. l falso. & ¶. de iure do. l. antè diuisionem. & de contrahen. emp. l. dudum. hoc fallit post litem contestatam in communi dinidendo iudicio: vt ¶. cōmuni diuidun. l.j. & mota controuersia in iudicio familiæ erciscundæ: vt ff. fami. erciscund. alienationes. Item possessor hæreditatis prohibetur, nisi satisfidet mota controuersia alienare: vt ff. de peti. hære. l. diuus.

¶ al. necdū

SI aliquid.¶ CASVS. Si dedisti mihi fundum valentem quinquagiēta, & in breui & vili charta scriptum est: nunquid hoc nocet, quæritur. Et dicitur quòd non. Viuia.
k ¶ Per epistolam.¶ quæ valet: vt ¶. eo. l. si donatio per epistolam.

SI filius tuus res ad te pertinentes sponsæ suæ, te non consentiente, donauit, ad eam qđ nō habuit, transferre non potuit. ¶. S. xv. Kal. Octob. AA. Cos.

¶ Donatarius certæ rei nō tenet ad onera deb tor.m quæ non sequuntur fundum: sed debet conuenire uniuersalis heres donatoris. h.d. Bal. uel sic: Aes alienum nō sequit fundum.sed successorē uniuersalē. h.d. Bar. uel sic: Personalis obligatio non sequit singularem successorē, sed realis sic. h.d. Sali.
¶ Idem AA & CC. Seuerę. L. XV.

AEris alieni quod ex hæreditaria causa venit, nō eius, q donationis titulo possidet, sed totius iuris successoris onus est. ¶. si itaque nemini obligata prædia ꝑ donationē consecuta es superuacuam geris solicitudinē, ne vel hę redes donatricis, vel eius creditores te iure posint conuenire. S. xv. kal. Decemb. AA. Cos.

¶ Homo uel mulier ætatis decrepitæ ita potest donare, sicut si esset in ætate uirtte, uel forti. uel sic: Debilitas corporis ratione ætatis senio cōfecta donationē non utiliat. hoc dicit. Bald.
¶ Idem AA. & CC. Theodoro.

LEX XVI.

SEnectus ad donationem faciē dam sola nō est impedimēto. D. v. kal. Decemb. AA. Cos.

¶ Sicut donatio facta emācipato ualet: ita facta filio in potestate per emancipationē confirmatur si pater tradidit, & non ademit. secus si pœnituit ante emancipationē, uel in ipsa emancipatione. h.d. & tene mēti. Bal. uel sic: Si pater non adimit in emancipatione ea, quę donauit filijs potestate, non potest post ea reuocare. h.d. Sali.
¶ Idem AA. & CC. Hermiæ.

LEX XVII.

SIue emācipatis filiis res donasti, siue in potestate cōstitutis, & sui iuris effectis, ac tenētib⁹ nō ademisti, blandiri tibi ñ debes, velut res donatas ex pnīa liceat auferre. ¶ Sanè si ea, q̄ in tua positis potestate donaueras, post emācipationē cōtra tuā tenuerint volūtatē: horū penes te dominiū remāsit: siq̄dē nec tēpore, quo voluisti, ꝑpter vīculū potestatis sibi I ¶ Donationi.¶ sic.¶. de fideicommiss.l.& in epistola.

SI filius.¶ CASVS. Res ad patrem pertinentes sponsæ suæ dedit qs patre nō consentiente: patri non præiudicat quo minus possit eas reuocare. Viuia.
m ¶ Non potuit.¶ vt ff. de regulis iuris. leg. nemo plus iuris. & ff. de acquirend. rer. domi. l. traditio. Accur.

¶ Heroni

A Eris.¶ CASVS. Dedit mihi Titius fundum, & decessit: nūquid creditores me cōuenient? Dicitur ꝙ non, sed vniuersalem successorē, nisi fundus ille esset ei obligatus. Viuia.
n ¶ Onus est.¶ nec enim sequitur fundum, vel rē singularem donatam nisi sit obligata: vt hic, & ff. ad Treb. l.j.¶.si hæres. & ff. de iudi. leg.¶. si fideicommissum.¶. tractatum. & ¶. eodem. l.si patri.& supra de reuo. iis quæ in fraud. cre. l.ij. & supra de hære. act. l. creditores. & de iure dot. leg licet. & de donaante nupt. leg. de rebus. nisi in casu, puta in subsidiū propter necessitatem primipili: vt ¶. de dona. inter virum & vxorem. l. si non verum. Sed qd si omnia bona sua donauit? Dic posse agi reuocatoria: vt ff. quæ in fraud. credi. l. omnes.¶. Lucius. Vel contra ipsum donata tem agi, quasi nō teneat donatio, nisi omni ære alieno deducto: vt ff. de iure do. l. mulier & ff. de iure. fisc. l. non possunt.

Donatarius an teneatur ad æs alienū pro re sibi donata.

¶ Enectus.¶ CASVS. An senex donare possit, quæritur. Et dicitur ꝙ sic. videbatur quòd non, quasi puerilē habeat sensum.
o ¶ Sola.¶ nisi sensum abstulerit. Contra videbatur quia senex puerilē sensum habet & facit supra de transact. l. sanum. & supra qui testa. facere posl. senium.

¶ Du. decēb. al. liceat tibi.

SIue.¶ CASVS. Si pater donauit filio, refert an emancipato, an in potestate constituto, primo casu valet donatio, nec reuocatur. secūdo casu, si filius emancipetur, & retineat donata, an cōfirmetur donatio? distinguitur: aut tenet ea de voluntate patris, & confirmatur aut non, & pater eam reuocare potest quia pater cum nō potuit, voluit &c. Viuia.
p ¶ Non debes.¶ est ergo confirmata: vt hic, & ff. e.l. donationes in cōcubinam.¶. pater. & arg ¶. eo. l. censualis.
q ¶ Nec tempore.¶ facit.¶ si quis alteri vel sibi. l. multum. & ¶. de donat. inter vir. & vxo. l. à marito & ff. de offi. procon. l. obseruare.¶. fi. Item facit ad l. ista. ¶. de emancip. libe. l. fi.

Si dona-

SI donationis. CASVS. Subripui tibi: animo donandi remisisti mihi actionem furtivam iterum possis me conuenire furti quæritur. Et dicitur quòd non.
a ¶ Solicitudinem.¶ ac rursus possis conuenire furti: vt hic, & ¶. de furt. post decisionem. & ff. de pact. l. si tibi.¶. quæ dam. Sed si est sine causa remisit, uel cum cā, sed secura nō est, uel est ingratus donatarius, uel cui est remissa: an ipsa resuscitabitur? R. ſp. secundū Hemonarg. ff. de pac. l. si vnus.¶. si pactum & ¶. de transact. l. vbi pactum.

¶ Claudiæ.

¶ Claudiæ. Alienatio a principio nulla da, deinde ꝙ ualidatur.

SI Iauia.¶ CASVS. Auia tua res quas auus tuus ei dederat, titulo donationis contulit: vis eas reuocare, quia profectæ sunt de bonis illius an tuitan possis? Respō, quòd non.
b ¶ Si auia vestra.¶ & nota hāc l. & facit pro ea ¶. de commu. re. ad l. falso. & supra, de contrahēda emp. l. dudum.
c ¶ Proprias.¶ suas.

¶ al. Alexā dro. donatio-.

VIce.¶ CASVS. Mulier dedit mihi fundum: confectus est instrumentum: uice sua Titius in instrumento conscriptis tan ob hoc minus ualeat donatio ꝙ ipsa nō subscripsit, quæritur. Et dicitur quòd non.
d ¶ Alio.¶ ut ¶. eod. l. in donationibus.¶. j. in fi.

¶ Helio.

COnstante.¶ CASVS. An mulier cōstante matrimonio dotem penes maritum constitutam in alium titulo donationis tran ferre possit, quæritur. Et dicitur quod non.
e ¶ Non potuit.¶ ut interim vti o prætidicet: vt hic, & supra, de iure dotium. l. si prædium. Sed ipsam actionē, siue spem potest cedere, uel etiam dotem promittere: ut supra co. l. spem futuræ. & supra, de coll. dotis. Nā econtra uir nō potest do tale prædium alienare: confirmatur tamen mor tua muliere si dos cessit lucro mariti: ut ff. de usucap. l. cùm vir.

¶ Pacisci alteri nemo potest.
¶ Die incerto.

CVm res.¶ CASVS. Dedi filio tuo emancipato prædium ut credi torib. meis satisfaceret: si non satisfeci, & intercessit stipulatio, nō aget creditor aduersus filium ex ea: quia alteri, &c. sed aduersus me, & ego aduersus filium præscriptis verbis.
f ¶ Creditoribus.¶ quia ius creditorum pacto priuatorum lædi non potest.
g ¶ Actio.¶ quia alteri pacisci nemo potest: ut ff. de verbo. obligat l. ¶. stipulatio ista.¶. alteri. & facit ad l. in eodem titulo Liber homo. in fine, & ¶. de pact. l. debitori. & de condict. ob causam. l. si vt proponis. & de rerum permutatione. l. reb. Sed contra. ff. eod. hæreditatem. solu. vt supra, de hære. vend. l.j. cui simili ter ista est contra.
h ¶ Ciuili.¶ id est, præscriptis verbis.

quicquam quærere, nec post, te in uito, de rebus tuis potuerunt. S. vj. Kalen. Ianuar. AA. Cos.

¶ Gratuita remissio actionis ex maleficio, est donatio. h.d. Bal. uel sic: Furti actio potest ex donatione remitti. h.d. Sali.
¶ Idem AA. & CC. Audiano. L. XVIII.

SI donationis causa furti actionē tibi remissam, pbet, superuacuā geris solicitudinem. S. v. Kaiendas Ianuar. AA. Cos.

¶ Rem fuisse progenitorū nihil operatur, ex quo res ad alia dominia transiit. hoc d. Bal. uel sic: Mulier potest donare extraneis etiam res ab eius parentibus habitas. h.d. sc cūdū Bar. uel sic: Non cōsideratur cuius res fuerit, dummodo sit donantis. h.d. Sali.
¶ Idem AA. & CC. Alexādriæ. L. XIX.

SIauia vestra.¶ proprias ¶ res quacunque ratione factas, titulo liberalitatis in eū contra, quem preces funditis, contulit: quo minus hæc rata maneant, ꝙ ex origine patris, vel aui vestri descendunt, nihil prodest. S. xvj. Kalen. Februar. Sirmii CC. Cos.

¶ Patria sunt per se subscribere, uel aliam subscribere uice eius. Baldus, Vel sic: Donatio non uitiatur, licet alius pro donāte subscribat. h.d. Salic.
¶ Idem AA. & CC. Helinio. L. XX.

VIce donatricis alio voluntatē eius subscribente, iure facta donatio ñ habet irrita. S. vij. Kalen. Februar. CC. Cos.

¶ Lex notabilis: Mulier constante matrimonio, dotem suam donare non potest. h.d. Bald. Vel sic: Vxor non potest donare dotē in mariti prēiudicium. Sal.
¶ Idem AA. & CC. Antoniæ. L. XXI.

COnstante matrimonio, dotem penes maritum suum constitutam auia tua tibi donare ñ potuit. S. v. Idus Mart. CC. Cos.

¶ Ex pacto donationis, nō queritur actio extraneo: sed ipse donator, pacto non seruato, agit ad interesse. hoc dicit. Bald. uel sic: Vt pactum donationi adiectum impleatur, paciscens agere potest, non is cui pacisci no luit. hoc dicit. Salic.
¶ Idem AA. & CC. Diomedi. L. XXII.

CVm res filio tuo emancipato ea conditione, vt credito ribus tuis solueret, te donasse proponas, si stipulatione, vel in continenti habito pacto huic rei prospexisti, creditoribus quidem non contra eum ex placito vestro sed aduersus te competit actio.
¶ Eum autē cui certa lege prædia donasti, incerti ciuili actione

¶ Ea. CASVS. Dedi fundum, eundem mihi donasti: secunda donatio uelli non debet.
i ¶ Obesse potest.¶ nam ultima pacta valent: vt hic, & supra de pactis.
S I pacta nouissima. & ff. de regulis iuris. quicquid. & l incertum.
l. patri.¶ CASVS. Pater rem filij donans, filio non præiudicat: nisi patri filius hæres extitit. Viuianus.
k ¶ Ex facta.¶ in te e- ¶ al. donationis. mancipatum.
l ¶ Liberalitate.¶ i. cū pater tuus res tuas alij donasset.
m ¶ Non posse.¶ ut ¶. e. l. æris. & ¶. de rei uendi. l. cum a matre.

DOnatio.¶ CASVS. Si donatio fiat inter viuos, vel in vltima volūtate, siue fiat purè, siue sub conditione, siue in diem, valet: & pacta quæ in donatione ponuntur, debent obseruari. si vero in donatione inter uenit scriptura, scribi debet nō mē donatoris & donatarij, & rerquæ datur. nec refert, fiat scriptura in tabula, an in charta: dum tamen ceram compet en tiū dicę fiat.
n ¶ Directa.¶ id est, inter viuos. sic ideo dicta, quia directo data. uisa donatio causa mortis quandoq; per alium, puta per hæredem.
o ¶ Suspensa.¶ primò ¶ al. mani- conditionaliter: post ad ea festi. quæ est in die, uel ex die. Conditio Te nō de pura dicit: & potest esse conditio in faciendo, & nō faciēdo: vt si ascendens vel nō ascenderis Capitolium: vt hic dicitur, & sic & institut. de ver. borum obligationibus.¶. finali. potest fieri dupliciter.
p ¶ Notato.¶ id est, ex tempore. vel ad tempus.
q ¶ Animo dantium.¶ hic ꝺ pura. & dic animo, id est voluntate dantium.
r ¶ Sententia.¶ id est, narrationibus voluntate dantium ab accipientibus expressis.
s ¶ Quantum.¶ id est, cum non fit contra legem.
t ¶ Cognominata.] id est, pactis expressa, & distincta sit causa mortis, vel alia. Vel dic per similē. vt enim nomini accedit cognomen, sic donationi imponit tenor qui moderatus esse debet: & hoc dicit quantum ius sinit, scilicet vsque ad ccc. solidos olim. hodie vsque ad quingentos. sine scriptura: sed cum scriptura insinuationis vsq; in infinitum: vt infra eodem, lege. sancimus. & lege penultima.
v ¶ Actiones.¶ scilicet cōdictio ex le. & condictio ex stipulatu, si interuenit stipulatio: quæ actiones a iure inducta sunt.
x ¶ Contineat.¶ scideris Capitolium: vt hic dicit, sic & institut. de verborum obligationibus.¶. finali.

¶ populum Ex l. 8. ff. tit. ¶. l.j. C. Th. ¶ ac. ¶ also.

¶ molestæ ita ut minorum defensionem si per eos donationum conditio neglecta ꝑ rei ad iuniæ periculum præsterit. C. Th.

licet donatio.
y ¶ Hisque.¶ pactionibus.
z ¶ Complaciæ sunt.¶ iuri & partibus.
a ¶ Sunt molestæ.¶ vt turpes, vel contra legem: vt ¶. de pact. l. pacta quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ contra. Et potest hæc prima pars loqui quando est in scriptis donatio, vel quando sine scriptis: sequens vero in scriptis tantum. & hoc subtilius in conscribendis.

a ¶ Donatoris. ʒ subaudi & donatarij.

b ¶ Ius, ʒ quod donatur, puta actio.

c ¶ Oportet. ʒ puta ego Titius do tibi Sæpronio codicē meum titulo donationis: vt cedo actionē quam habeo contra talē & tota scripturam oportet fieri: vt supra de fid. instru. l. contractus. alias enim nisi hoc esset actū quod in scriptis fieret, etiam sine scriptura valeret vt in princ. huius l. & j. cod. l. in extraneos. & l. in donationibus. in fi. l. ni si summam excederet.

d ¶ Occulte. ʒ Qui male agit, odit lucē. fic & ſ. de contrahend. emptio. l. cum ipſe.

e ¶ Tabulæ. ʒ alias tabula, & alias tabulę, scilicet præscribat, quod est j. aut in alia materia subaudi. quodcunq; mærerię tempus dabit, id est, rem poris qualitas: vt charta, vel membrana.

f ¶ Ab eo. ʒ nam etiā per aliū scribi potest: dū tamen cōtrahentes subscribant: vt instit. de contrahen. empt. ſ. j.

g ¶ Actis etiam. ʒ quādo est vltra legitimum modum.

h ¶ Vbi. ʒ id est, quādo & quo loco.

i ¶ Leges.] qa fic olim vltra ccc. solidos: vt dixi mus per l. Iancimus. j. eo. vel hodie vltra quingentos: vt j. eo. l. penul.

§ Iquis.] CASVS. Si infanti quis fundū donare velit, si excedat le gitimam summam vel actionem. vt inde fiat scriptura: non alias perficietur donatio, quā fuerit in finuata: & tunc per seruum infantis perficiatur, vt sic infanti acquiri possit per seruum.

k ¶ Fari possit.] ergo erat infans.

l ¶ Instrumentis.] sic est opus, vt qa hic agebatur vt fieret in scriptis. Vel quia excedebat legitimam summā, ne fiat de terior infantis conditio quam alterius.

m ¶ Seruum. ʒ & nō alio modo: vt innuit. & ff. de acquirēd. possessione. l. prima. ſ. furiosus. & l. quamuis j. ſ. infans. & fic est contra. ſ. de acquirēd. possess. l. donatarum. Sol. vt ibi.

n ¶ Transigi. ʒ id est, perfici. & sic ff. de itine. actuque priua. l. ij.

o ¶ Acquiratur, ʒ sic ff. rem pup. sal. fo. l. si pupillus.

DAta. CASVS. Si quis vltra legitimam summam donare voluerit: non aliter perfectum erit donatio quā si fuerit insinuata, & maxime inter coniunctas personas, ne fraus aliqua propter familiaritatem domesticam committi possit: vel donatio confingi. idem sic in donatione facta inter extraneos: vt sic inde valeat si excessit summam legitimam, si facta fuerit insinuatio.

p ¶ Lege. ʒ quę est ſ. eod. l. donatio. ſ. in conscribendis.

q ¶ Conficiantur. ʒ cum hoc agunt vt fiat in scriptis: vel cum excedat summam legis.

r ¶ Custodiri. ʒ adeo vt dixerit P nō valere in coniunctam personam, nisi fiat in scripis in re ipsa in summam legitimam. p. l. item. & j. eo. l. n extraneos. quod non placet: nec. de donatione inter virum & vxo l. donatio nes j. Sed remouet dubium quod erat, quia debatur inter coniunctos non cōtingere fraudem: vt argum. ff. de rit. nupt. i. penultima ſ. denuo. sed tamen ita fiet vt inter alios.

s ¶ Domesticis.] nota de familiari inimico: qa nulla pestis &c. vt hic, & xiij. dist. c. si inimicus. & xxj. q. ij. c. quibus. & ſ. de nox. act. ſ. l. fratres & not. fi. sal. Syl. l. j in prin.

t ¶ Sufficit. ʒ v. arg. ſ. de contrahen. emp. l. j. & j. e. l. in hac. in prin.

QVisquis. ʒ CASVS. Si vendo tibi rem, vel dono: & retineo pro me vsumfructū, videor rem tradere. Vi uianus

v ¶ Stipulatus.] l. donatarius rem sibi tradi cum perfecta est donatio. vel ergo stipulatione, vel traditione vera, vel hac ficta per ficiebatur, alias poterat reuocari. & hoc olim. hodie etiam pacto nudo perficitur: vt hic, & j. eodem. l. si quis argentum ſ. sed si quidem. Alij vt Azo dicunt it pulatur. f. vsumfructum sibi dari, vel retinere licere, quod non placet.

x ¶ Credatur.] an ergo hoc casu dominium fit. possessione transiit. Respond. non. fiatim enim quòd voluit esse fructuarius, voluit alium possidere ciuiliter, & sic possessorem fecit. cum suo ministerio: vt ff. de acquir. possess. l. quod meo. & de rei vendi. l. quædam. & sic per consequentiam transfert dominium.

y ¶ Tradere. ʒ l. rem. INextraneos. ʒ CASVS. Si in extraneus fit facta donatio: licet insinuata non fuerit, valet: cum si quidē quod gestū est probari possit.

z ¶ In extraneos.] hęc est Theodosij, & facit mentionem de ea j. e. l. in donationibus. Accur.

a ¶ Ignotos.] aliud in consanguineis, iecūdum P. vt supra eodem. l. data. quod non placet: vt dixi ibi & facit supra de fide instru. l. non idcirco.

INhac.] CASVS. Donationes quæ excedunt legitimam summā debent insinuari in ciuitate coram magistro cēsus, in prouinciis corā rectore: vel ipso absente corā defensore ciuitatis. & facta donatio quaruncunque rerum vbique situm, valebit. Vi ia.

b ¶ Vrbe. ʒ Constantinopolitana. & facit ſ. eo. l. data. in fi.

c ¶ Census. ʒ vt ſ. de testamentis. l. consulata.

d ¶ Sine non habeat. ʒ ſ. aliū qui defensore, nā eum habet vt subiicit.

e ¶ Publicare. ʒ etiā præsente in ea ciuitate præside: vt ſ. dixit. Et fic nora minorem iudicem nō debere amittere iu risdictionem suam, licet maior index sit præsens. Sed contra. ar iunct. ff. de offic proconsul. l. mennius. & de dam infec. l. iij. ſ. ij vicinum. & l. fi. & de in ius voc. quique.

Familiaris inimicus, est peior omni peste. Mantissa ad Maximo.

Ex l. 8. ti tu. ſ. 2. C. Th. al. uenū dādo utū que abeat a C. Th. nec C. Th. al. quę quam al. quod est. Constan tinoij. V. C. Consc. C. Th.

Hierico.

Concor. gloſſ. super uerbo pen sionem. in c. cū ueniſſent. de testi. pol.

liberare

Iudex minor propter præsentiā maioris sibi iurisdictionem non perdit.

¶ Atq; vt ipsa donatio sita est in voluntate donātis ita ei liceat donationem suam apud quēcunque ex memoratis voluerit a intimare: & hæ donationes quæ in diuersis proinciis & ciuitatibus apud quēlibet ex prædictis fuerint publicatæ, † obtineāt inconcussam, ac perpetuam firmitatem. Dat. v. Noñ. Mart. Constantinop. Patritio & Ricomere † Coſs.

¶ *In insinuatione donationis sufficiunt acta, licet non sint alijs testibus roborata. Si autē donatio non insinuatur, requirunt testes subscripti: uel cū partis subscriptione. h. d. secundum intellectū glosſe. Bal. uel sic: In actis iudicialib. nō sunt necessarij testes h. d. Bart. uel sic: In donatione quę fit apud acta, nō oportet testes adhiberi: & donatio facta extra acta in scripturā sine testibus redacta, subscriptionē donatoris requirit: etiam si à tabellione scripta fuerit. h. d. secundum Sal.*

¶ Imp. Zeno. A. Sebastiano. P. P.

L. XXXI.

INdonationibus, quæ actis insinuantur, bnon esse necessariū iudicamus vicinos vel alios testes adhibere. c Nam superfluum est priuatū testimonium, cùm publica monumenta sufficiāt. Verū & illas donationes, quas gestis nō est necessarium allegari, dsi forte per tabellionem, vel alium scribā tur, e & sine testium subnotatione f valere præcipimus: ita tamen, si ipse donator, vel alius g volūtatem † eius secundum solitam obseruationem subscripserit: donationibus quę sine scriptis conficiū tur, suam firmitatem habentibus, secundum cōstitutionem h Theodosij & Valentiniani ad Hierium præfectum prærorio promulgatam. D. kalend. Mart. Constantinop. Ello V. C. Coſs.

¶ *Insinuatio facta coram iudice in competenti, nō nalet: nec acta nec testimonia præbita super ipsa. h. d. Bald.*

¶ Imp. Anastasius A. Euphemio. † P. P.

L. XXXII.

SEcundum diui Leonis constitutionē i donationes apud virum clarissimū magistrū census tantummodo insinuarij, k præcipimus: huiusmodi forma in illis instrumentis obseruanda, quæ in hac regia vrbe cōfecta seu celebrata fuerint: l nec cōcedi quēquam l vel apud defensores, seu magistratus aliarum ciuitatum, vel in aliis quibuscunque locis prēter memoratum iudicium insinuare: scientibus tā iis, qui ad huiusmodi insinuationē peruenerint, quam iis qui eam susceperint, necnō tabellionibus, quicunque testimoniū suum m non in competenti (vt dictum est) loco, vel iudicio prębuerint, vicenarum † librarum auri multa & alia grauissima indignatione se esse ferendos. Dat. prid. Kal. Maij, Paulo V. C. Coſs.

¶ *Mortuo procuratore facto in rem suam re integra non finitur mandatum sed trāsit ius ad hæredes: & talis procurator in rem suam, etiā ante litem contestatam facit aliū procuratorem. h. d. Bal.*

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ. P. P.

L. XXXIII.

ILlam subtilem obseruationem amputamus; per quam donationis titulo cessionis actionū acci pientes, nō aliter suis eas trāsmittere hæredibus poterāt, nisi litem ex his cōtestati essent, vel ius cōtestationis diuino rescripto meruissent. n Nam sicut venditionis titulo cessas actiones etiā ante litis contestationē ad hęredes transmitti permittitur, simili modo & donatas ad eos transferri volumus: o licet nulla contestatio vel facta, vel petita sit. p Quod etiam in procuratore constituendo ad mouēdas easdem cessas actiones similiter obseruandum erit, vt minimè quis impediatur procurato rem cessarum sib per † donationē actionū dare: licet nulla litis cōtestatio facta vel petita sit. q ¶ Quæ in iis tātum personis locum habere censemus, quę susceptis per donationē cessionibus adhuc superesse noscuntur. nam iam mortuis huiusmodi psonis, vetera iura super iisdē cessionibus posita seruari concedimus. r Dat. kal. Iuñ. Constantinop. Iustiniano A. PP. ij. Coſ.

¶ *Olim donationes non ualebant ultra ducētos aureos sine insinuatione: hodie ualēt usq; ad trecentos. sunt tamen quædam casus in quib. ualent usq; ad quingentos. h. d. prima pars huius legis usque ibi, sin autem nō in auro. & hæc uera sunt quādo donatio cōsistit in quantitate numerali siue discreta: sed quando consistit in alia re quæ debebat æstimationē: nunc ad æstimationē est uenien dum. Et si pro parte ualebat donatio, p parte non statuit quis modus sit in donatione tenēdus. & hoc facit usque ad §. Si quis autē per diuersa tempora. Bal. uel sic: Donatio simplex ualet hodie usq; ad trecentos aureos non insinuata: & excedens nō ualet abinde supra: nisi sit donatio imperialis q non insinuata ualet cuiuscunq; quātitatis: & nisi in piam causam sit facta, que usque ad quingentos aureos ualet non insinuata: uel nisi sit donatio ante nuptias mulieri facta minori quę ualet indistincte: nō sit facta ætate maiori: quia tunc ualet non insinuata usque ad trecentos aureos: & non ultra h. d. usque ad §. ne autem. Sal.*

¶ Idem A. Demostheni. P. P.

L. XXXIIII.

SAncimus omnem donationē, solidos siue insinuatione fieri pōt: vltra nō hoc sallitin principe, q. pri-

triginta.

al. sibi simper donatione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uilegio principali sine insinuatione potest donare: & in donatione ī piis causis, q̄, valet sine insinuatione vsque ad quingentos solidos & in donatione facta à sponso sponsæ minori viginti quinq; annis. Si verò donatio fiat in specie ob. ita demū valet sine insinuatione, si earū æstimatio nō excedat summā ccc. solid. Si verò excedat, puta quia res valeant septingentos: ille penes quē remanet maior pars, offerat donatario ccc. & retinebit oēs res. si hoc donator nō faciat, puerit electio ad donatarij: qui offerat cccc. habebit totā rē. & omnia ita fiant, ne si starent in quæstione aliqua inter eos possit oriri contentio. Si verò diuersis temporib. q̄s ccc. alicui dederit: ita vt quælibet summa per se subsistat intra legitimā, sed coadunata excedat: tan debeat insinuatio fieri? Dī q̄ nō: quia plures intelliguntur donationes, non vna. Si verò stipulatus fuero omni anno aliquam quantitatē quæ non excedat legitimam summam: an intelligant plures donationes, ut sic nō sit necessaria insinuatio? apud veteres erat dubitatum. imperator distinguit: aut stipulatus sum mihi dari dū viuo, aut dum donator vivit & tunc si excedit legitimam summam, nec est necessaria insinuatio. aut est sic actum vt stipulatio transeat ad hæredes: & sic promittis mihi, & hæredem meo per te & hæredem tuum: & tunc nō est vna donatio: & indiget insinuatione.

a ¶ Siue communem. ʒ simplicem, quæ in omnes fieri potest.

b ¶ Ante nuptias. ʒ sic dicta, quia ifi ante matrimonium fiebat: sed hodie propter nuptias uocatur, cū fiat & post: vt §. de dona. ante nupt. l. fi. §. j. & debebat insinuari: sue hic, & §. de don. ante nu. l. fin. §. simili modo. hodie cōtra: vt statim dices. Et dic maiori fœminæ: ut non contradicat j. §. his insuper. Accur.

c ¶ Trecentos. ʒ vt §. de sacrosan. eccle. l. illud. & instit. e. §. aliæ. Sed hodie ualent vsque ad quingentos sine insinuatione: vt j. l. pen. in fi. Item in donatione ꝓpter nuptias hoc plus est: quia sine insinuatione fiūt, nisi in casu: vt §. de don. afi nup. l. fi. §. fi. & in auth. eo decursum.

d ¶ Ducentorū. j. statim, sicut olim.

e ¶ Superfluum. ʒ inuti lis ergo adiectio vitiatur, & non vitiat: vt ff. de iure dot. l. siue generalis. §. j. & ff. de usur. l. placuit. & l. pe cuniæ. in prin. Accur.

f ¶ Creditur. ʒ ut ff. de except. do. l. pure. §. si do nauī.

g ¶ Propriā maiestatē. ʒ vt scilicet ualeant quantuncunque sint, sine insinuatione, vt hic, & §. de quadrien. præscrip. l. fi. §. fi. & cōtra ri priuatus donet principi, idē est, & hoc dicit auth. eum. quæ est hic. Item & à priuatis, &c. quæ est ex titulo, vt non fiant pig pro aliis §. fin. col. v.

h ¶ Ad quingentorum. ʒ quod hodie est ius commune per legē penul. j. c. Vnde dixerunt quidam ex ingenio suo, q̄ hodie licet donare in piis causis sine insinuatione, etiā vsque ad octingentos solidos: vt addatur cccc. vt olim. Alij dixerunt in immensum causa pietatis posse donari: ut in auth. de non alien. §. fi nimus colla. ij. Sed ibi d̄ imperiali donatione dicit. donationes aūt in captiuorū redemptione in immensum sunt, etiā sine scriptura: aut j. eo. l. pe. in prin.

i ¶ Etiam nisi.] isi non. nam nō licet sine insinuatione facta donatio ꝓpter nuptias minori fœminę: vt hic, & supra de donatio. ante nupt. l. minoribus. quod hodie est ius generale vt dixi per authen. eo decursum, &c. in eodem titu.

k ¶ Non in auro. ʒ idē in Bon. & qualibet alia moneta, cum res per eā æstimentur: ut ff. de fideiuss. l. si ita fideiussorem. si ergo fit aurum ut species erit idem quod in alia specie, vt ff. de lega. j. l. planè j. §. ij.

l ¶ Cōmunione. ʒ quæ inducit ex eo quod pars quæ est vltra legitimum modū, remanet penes donantem, alia transit in donatarium, sicque efficitur communis.

m ¶ Cōtentio. ʒ quam solet excitare cōmunio, vt ff. de lega. ij. l. cum pater. §. dulcissimis, Ioan.

n ¶ Ampliorem.] Nota quod ratione maioris partis quis maiorem cōsequitur potestatem. sic ff. de pact. l. maiore. & ff. de statu homi. l. qn̄ritur hermaphroditū. & j. de meteatis. l. ij. lib. xij. & diis qui se de. l. j. lib. x. & ar. quādo & qui. quarta pars. l. ij. in prin. li. x. Sed quid si æquales habeāt portiones, vt quia res valet sexcentos aureos? Dic, forte occupantis melioré esse conditionem, licet quidā dicant neutrum eligere. pro prima opinione facit ff. de pecul. l. si vero. & est hoc speciale vt in re communi sic fiat, alias cōtra, vt ff. communi diui. l. Sabinus. & §. communi diui. l. penul.

o ¶ Qui minorem. ʒ Not. quod cum is est in mora qui habet electionem, transfertur electio in aduersarium. sic ff. de legat. j. cūm quidā ita. in fin. & de sol. l. j. & est arg. pro R. in legato relicto in genere. Arg. contra. ff. de op. lega. l. mancipiorum. Accursius.

p ¶ Reuocetur. ʒ quod esse nō debet, vt ar. ff. de re, dubi quoties. ij.

q ¶ Intelligantur. ʒ j. proxi. §. si quis cōtra. Sol. hic pluribus temporibus liberalitatem suam pluries dando exercuit: ibi semel tm̄, licet solutionē per diuersitatem temporum facere uoluerit. Itē ad id q̄ non coniugunt facit ff. de iurisdi. om. iud. l. si idem. & §. qui nume. tu. l. j. in fi. Sed arg. ē. ff. de appel.

¶ *Si ratione donationis ineidatur in communionem: quia pars pro indiuiso est donata: datur facultas maiorem partem habēti, offerendi æstimationem partis ius cōsocio: quo non offerente, fieri debet diuisio, si cōmode fieri potest: alias minorem partē habens, offerre potest maiorē partem habēti, hoc dicit. Sal.*

¶ Ne autē communione induēta, donatori, & ei, qui liberalitatem suscepit, aliqua oriatur contentio, electionem damus ei, q̄ ampliorem summam īre donata habuerit, reliquam æstimationis quantitatem offerre ei qui minorem causam habuit, & totū possidere. Sin autē hoc minime facere maluerit, tunc omnimodo res diuidi secundum quātitatem vtrique parti competētem, si res diuidi sine suo periculo possibilis est. Sin autē in huiusmodi casibus in qbus partitio vtiliter celebrari minime potest, amplioris summæ dominus noluerit offerre æstimationem: tunc licebit etiam ei q̄ minoris summæ habet potestatem, offerre prætium, & totum sibi vindicare.

¶ *Hoc q̄d sequitur est etiā ualde notabile. Diuersitas temporū pluralitatē donationū inducit. & ideo quot sunt summæ, tot donationes: & non fit cumulatio. h. d. usq; ad §. Si quis autem talem. Bal. uel sic: Si plures res diuersis temporibus donantur, plures donationes intelliguntur. h. d. Bald.*

¶ Si quis autem per diuersa tempora in eandem personam multas faciat liberalitates, quarum singulæ quidem legitimam quantitatē non excedunt, in vnum autem cōpositæ, & prædicto modo exaggeratæ, redundare videtur, & maioris esse quātitatis: ñ videatur eas oportere in vnū coadunare, & introducere modos per quos nō valeant, & in irritū reuocētur: sed è cōtrario & plures intelligātur, & singulæ secundum sui naturam obtineant, & monumento rum obseruatione nō indigeant. Cùm enim à veteribus super hac re variatum est aliis muitas, aliis vnā esse definiētibus: nobis causa placuit humanior, vt & multæ in telligantur: & omnes validę: & ij qui liberalitates accipiunt, sciāt veros ñ falsos suos eē donatores.

¶ *Donatio facta ad uitā donatoris et donatarij de certa annua quātitate ñ excedēte*

Donatio in pias cau sas, an sine insinuatione possit in immensum fieri.

¶ Sequitur textus l. Codicis.

¶ Alias vero quæ ad pietatem respiciunt, vsq; ad quingentorum solidorum summam & sine monumentis esse validas censemus. Iis insuper ante nuptias donationibus, quę in adultas minores sui iuris constitutas cuiuscunque summæ procedunt secundum veterū legum scita, etiam nisi actis interueniētibus corroboratæ sunt, suam retinentibus firmitatem.

¶ Sin autem nō in auro res donationis fuerint datę, sed per res mobiles, vel īmobiles, vel se mouentes, quantitatem earum æstimari: & si quidem vsque ad legitimam solidorum summam erigatur, validam eam esse, & sine monumētis cōseruari. Sin autem amplioris summæ inueniatur, & minimè actis comprobata est, superfluum tantum vacuari.

IN AVTHEN. vt nō fiant pig. §. ij. alias. §. illud quoque. colla. v. constitutione v.

ITem & à priuatis in principem, etiam cessantibus actis, fit donatio.

FINIS AVTHENTICAE.

fortunā.

al. autem quantitate.

etsi non.

al. obtinē tibus.

Donatio hodie ualet usq; ad quingentos aureos sine insinuatione.

al. si autē obseruauerit.

de apdel. l. si quis separatim. §. i. Item & nota argu. q̄ aliud esset in legatis. si enim relicta singularia vtra dodrantem plura intelligerētur: non detraheretur Falcidia de ijs quæ primo relicta dodrantē non excedunt. sed de post relictis. quod est falsum.

a ¶ Præstari quantitatem. ʒ puta centum aureos. Accur.

b ¶ Vel dantis. ʒ tantū dantis, vel accipientis tantum, vel vtriusq; alternatiuē. sed j. proxi. fuit expressum de dante tantū, vel accipiente tantum.

c ¶ Multæ intelliguntur. ʒ ad hoc vt non insinuentur: vere tamē vna est stipulatio: vt ff. de donatio. causa mor. l. senatus. §. fi. & de verborum obl. l. si Stichum. §. j. quę sunt contra. vt semel in principio inspiciatur cōditio stipulatoris vt sibi vel alij quærat: vt ff. de verbo. obli. l. si filius. nec obstat prædictis in eo. ti. l. pluribus. vbi plures dicit esse stipulationes: q. a ibi per alia verba facta fuit scilicet annua, &c. Vel restatur ut ff. de fideiuss. l. si ita fideiussorem. si ergo fit aurum ut species erit idem quod in alia specie, vt ff. de lega. j. l. planè j. §. ij.

d ¶ Fortunæ. ʒ Nota q̄ ratione incertitudinis statuit valere. sic §. de vsur. l. si ea lege. & l. oleo.

e ¶ Possibile sit. ʒ similis ratio. §. de vsufruct. l. ambiguitatem. §. cū em. inspicitur ergo quod potest cōtingere: vt hic, & ff. de iurisdi. om. iudic. l. si idem. §. final. & de leg. j. cūm res. §. fi. & de statu libe. l. ij. §. fi.

f ¶ Metas. ʒ subaudi per Azo.

g ¶ Superuenire. ʒ alias superuenire, & alias superuenire, id est, superesse subaudi tantum, q̄ alter decessit.

h ¶ Hæredum. ʒ sine definite. Sed quid si de primo tantum dixerūt? Respon. idem: quia eadē est ratio promissionis in secūdo & vlteriori. Sed licet non valeat in infinitum, an valeat vsque ad legitimum modum? Respon. sic, puta singulis cētum annis. sic quæ elapso triennio nō valebit vltra & per tempora fiet solutio. non statim ab initio.

i ¶ Tempus vitæ. ʒ hoc videtur contra esse et quod proximè dixit: ibi, nos autem, &c. Sed dic, hic certū tempus. s. cētum annis: vt §. de sac. san. eccle. l. fi. ibi; nec certum. Vel distingue, an ex vtraq; parte sit personalis. s. dantis & accipientis. & tunc intelligantur plures donationes. An ex altera personalis, & ex altera realis: q. a fuit facta mentio hæredis ex altera parte tm̄, & ex altera vitæ hominis: & tūc intelligitur vna donatio. Item similiter est contra. §. proxi. §. Sol. vt ibi diximus.

k ¶ Densioribus. ʒ id est, spissioribus.

CASVS.

SI quis. ʒ si promisi alicui argentū, alias in massa soluēdo, vel in vasis. liberor. Si promisi reditū annuū, teneor dare prædiū tāti reditus. Sī ꝓmisi tibi v. seruos: nō optimos, nō viliores, sed mediocres dare debeo. si non habeo seruos: teneor dare æstimationem, s. xv. solid. pro vnoquoq; seruo. Itē si non habeo prædiū, dabo æstimationem in xv. annos. Idem est de argēto. & in oibus his casibus, si donatio subsistat intra legitimū modū: nō erit insinuatio: aliter superfluū euanescat & hoc in prima. Si verò quis oīa bona sua, vel duas partes, vel tertiā, vel quartā, & sic deinceps donat: valebit donatio: si querelæ inoffi. locus nō sit: & si necessaria fuerit insinuatio: puta q̄a excedat summā, interponatur: si insra subsistat, non sed q̄d iam statutū est. Sin autē donator in casib. prædictis vsumfruct. retinuerit in re: intelligatur facta traditio: si verò de vsufructus retentione nihil dixerit, siue intercesserit stipulatio, siue non: si agetur adi. ex l. cō pelletur donator rē tradere. & licet ab initio in potestate sua erat nō donare: tñ ex quo donauit, necesse habebit tradere, & maxime cū in pias causas facta sit donatio. aliquī non solum pro mora iudi. extra ordinem punietur, sed cœlestes pœnas expectabit: nec solū ipse ad tradendum compelletur, sed & hæres eius.

l ¶ Pondus. ʒ alias nō valet: vt ff. de iure dot. l. cum post. §. gener. Itē in pondere ideo dicit q̄ si in specie, non posset fieri solutio i æstimatione: q̄d statim dicet: vt ff. de auro & argen. lega. l. j. §. fi. in fine.

m ¶ Vel generaliter. ʒ vt Anglicanum: speciali ter, vt hoc.

n ¶ Æstimatione. ʒ Nota ergo q̄ cui debet aurum & argentum, potest solui pecunia: vt hic, & ff. de auro & argento lega. l. j. §. fi. Sed cōtra. ff. d. sol. l. Paulus respondit. j. vbi dicit non cōpelli creditorē in alia forma accipere solutionē. Sol. secundum quosdā specialē hic in fauorē exercentis liberalitatē: & sic est speciale fauore vltimæ voluntatis: vt in d. l. de auro & argēto legatis. Tu dic pecuniā posse solui pro massa non tamē ære contaminatā: vt not. ff. fi. cer. pe. l. ij. §. mutui. Item an pecuniam vnam pro alia pecunia cogitur creditor accipere: vt Bon. ꝓ imperialibus: hoc nō videtur per d. l. Paulus. j. & fi. si cert. pet. a. l. cū quid. nisi sic se habeat consuetudo, vt Bononiæ: pro quo est d. l. cùm quid. & ff. de reg. iur. l semper in stipulationibus.

ADDITIO.

Aduertas q̄ Bar. in dicta l. Paulus. ponit hanc quæstionem, & dicit ibi q̄ quando debitor vult soluere aliam pecuniam eiusdē ligæ siue bonitatis in materia, licet essent diuersę fortunæ: idem videtur solui: & ideo creditor cogit illam talē pecuniam recipere. sed fi vellet debitor dare monetā alterius materiæ quæ nō esset eiusdem ligæ, de iure posset creditor seruare: quia aliud pro alio solui non potest. de quo vide latius per eundem Bar. ibidem. Vide etiam circa hanc materiam Abb. in c. quanto. in fin. extra de iureiurand.

o ¶ Fundos tradere. ʒ Sed quomodo cōpellitur aliud soluere, & donatarius quo recipere tenetur? Rñ. Quidam dicunt, q̄ dantur ei in pignore. arg. ff. de ali. leg. Lucius. Sed ibi testator sic voluerat q̄ darentur alimentario. Alij dicunt q̄ hic promisit dare possessiones tantum reditum inferre valentes: licet litera videatur dicere reditum. q̄d non placet: q. a contra literam esset. Tu dic ideo hoc esse, q. a placuit principi: & ei placuit fauore exercentis liberalitatem contra cōis iura: quia aliud pro alio inuito creditore reddi non potest, &c. vt ff. si cert. pet. l. ij. §. mutui. in fi. §. & §. de sol. l. cum quod ergo subijcit, tantum reditum, &c. probat donatarium ius habere in eis ad instar fructuarij: vt ff. de vsufru. l. hactenus & alimentarij: vt ff. de alimen. leg. l. ij. vt faciat coli, & fructus percipiat tot quot sufficiunt singulis annis ad donationē deducta omni expensa: quia alias non dicitur fructus: vt ff. de peti. hær. si à patre. §. fi. & ff. fol. ma. l. fructus. Item hoc quando non nominauit certum fundum: vt dixi. alias ex eo darentur: vt ff. de tritico lega. l. cum certus.

p ¶ Reditum. ʒ puta decem corbes frumenti annis singulis. Accur.

q ¶ Mediocris. ʒ vt & j. proxi. §. fic in legato: vt ff. de leg. j. l. legato generaliter. idem in stipulatione: vt ff. de verborum oblig. l. quicquid. Sed arg.

Pecunia pōt solui il li cui debe tur aurū & argentum.

Imponi

al. donationes.

Creditore inuito aliud ꝓ alio reddi non pōt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

contra.ff.manda l.si fide iussor sine.

a ¶ Sed & hic.‡ non solùm si periori §.

b ¶ Habens.‡ nec fundos.

c ¶ Vel non tantùm.‡ habens.

d ¶ Non amplius.‡ i. non maior.

e ¶ Quindecim solidis.‡ sic fit æstimatio §. de cont di. inser. l. fi. alias aliter vt §. communia de leg. l. fi. & §. de cõmuni seruo manumisso. l. j. §. pe.

f ¶ Præstet.‡ nõ statim sed singulis annis. Vel dic statim deducto interusurio medij tẽporis, vt ff. sol. mat. l. si cõstante, §. quoties. Azo. quindecim aũt annis ideo taxant: quia tantum viuere præsumitur: & donatio fuit facta causa alimentorum, quæ constat cum vita finiri, vt ff. de transac. l. cum hi. §. cõstat. Vel quoad viueret donatarius, quæ etiã cum vita finitur, vt insti. de verb. obli. §. at si ita. alias non finiretur morte, vt ff. de verb. obli. l. si Stichum. §. j. Si tamen viuat plus hic, & plus dabitur. si minus etiam minus præstabitur. & facit ff. ad l. Fal. l. hæreditarium. quæ est contra. Sed dic vt ibi.

g ¶ Nostram legem.‡ vt §. e. l. fancimus. Ac.

h ¶ Besis.‡ i. duarum partium, vt insti. de hæred. instit. §. hæreditas.

i ¶ Reclamauerit.‡ nã tunc nõ cogitur, nisi quatenus cessaret querela, de qua dicitur §. de inof. dona. l. j. & l. 2.

k ¶ Legis nostræ.‡ l. huius.

l ¶ Quantum donauit.‡ habita ratione ne egeat, vt ff. de re iudica. l. inter eos. nisi in casu cum donatio facta est in opus publicum: quo casu insolidum tenetur donator, vt ff. de pollic. l. ex pollicitatione. Vel dic hic nõ haberi rõnem, quia opis ferat, vt ff. de liber. agno. l. si quis a liberis. §. ij.

m ¶ Omnimodo.] ex hoc colligitur indistinctè hoc casu fieri insinuationẽ. quod non placet: quia dicit, secundũ q̃ iam, &c. vt §. eo. l. fancimus.

n ¶ Intelligi.‡ vt §. eod. l. quisquis.

o ¶ Expresserit.] de retentione vsusfructus.

p ¶ Sin verò & hoc. Iid est, stipulatio est prætermissa.

q ¶ Detinuerit.‡ & sic quodo pacto facta fuit donatio. Accur.

r ¶ Ex lege.‡ ista præsenti.

s ¶ Etiam tradere.‡ vt insti. de don. §. perficiuntur & argu. §. de don. ante nup. l. cum veterũ. & hoc p condõnem ex hac

al. decurratur.

¶ Cancor. Calliteras, cum gl. super verbo, in clericũ de si. præsbytero.

¶ quantitatis

¶ al. ad

¶ Donator certi numeri seruorum, tenetur ad mediocres, nõ ad meliores: nec potest dare proteruos. h. d. Sal.

¶ Similiq; modo si quis certũ numerum seruorum donauerit, non tamẽ & hic nominatim seruos inscripserit: & hic mediocris figurę † seruos tradere, & neq; tales, quos nõ habere magis quàm habere ꝓ dest: nec iterũ eos qui omnẽ seruorum familiã donatoris antecellũt, sed & hic mediocritas spectetur.

¶ Si donator nõ bet argentum, vel annuũ, reditum, seu numerum seruorum quę dona uit ad eius æstimationẽ hic taxatã recurrit: & si æstimatio nõ excedit legitimã summã nõ indiget insinuatione: alias sic. h. d. S.

¶ Sin autem donator neq; argentum, neq; seruos habens, b vel nõ tantum, c quãtum donauit, fecerit eorum donationem: æstimationẽ in his celebrari ꝓ eo, quod deest: ita tamẽ, vt argenti quidẽ (secũdũ quod prædiximus) æstimatio fiat, in seruis aũt non amplius d nec minus quindecim solidis equãtas pro singulis detur. ¶ In reditibus autẽ in quindecim annos æstimationem prętiet: sed in his omnibus, si quidem intra legitimã summam donatio fiat, nulla monumẽta requirantur. Sin autem amplioris summæ, tũc ad acta publica recurratur: ita vt in iis, quę amplioris sunt æstimationis, secundũ nostram legem g non totum, sed solũ supersluum euanescat.

¶ Valet donatio vniuersalis siue quotæ, siue totius substantię: si regrit insinuationẽ. h. d. vsq; ad §. sin autẽ. Bal. uel sic: Donatio totius uel quotæ bonorũ valet, & regrit insinuationẽ, si excedit legitimũ modũ. h. d. S.

¶ Sed & si qs vniuersitatis faciat donationẽ, siue besis, h siue dimidiæ partis suæ substantiæ, siue tertiæ, siue quartæ, siue quãtęcunq; † vel etiã totius, si nõ d inofficiosis donationib⁹ rõ in † hoc reclamauerit, i coarctari donatorẽ legis nostræ k auctoritate tũ, quãtũ donauit l præstare: obseruatiõe & hic monumentorũ (secũdũ quòd iam sanxim⁹) omnimodo m requirẽda.

¶ Si donator retinuit sibi usumfructũ rerum donatarũ, intellegit illas tradidisse: & si nõ retinuit, cogit illas tradere: & si nudo pacto ꝓmiserit. q̃d obtinet etiã in donatione ad pias cãs: & donationes transeunt ad hẽdes actiuè & passiuè. h. d. secundum Sali.

¶ Sed quidem in omnibus supra dictis casibus vsusfructus fuerit à donatore retentus, & traditionẽ iure intelligi n fieri.

¶ Hic dicit imperator, q̃licet donatio nõ sit nullata stipulatiõe uel traditione: sed nudo pacto, tũ agit ex eo. & maximè ad pias cãs, ista actio appellat̃ codictio ex lege. Bal.

¶ Si autem hoc minimè donator expresserit, o si q̃dem stipulatio donatiõi inserta sit, ex eius auctoritate traditionem cõpelli fieri, Sim verò & hoc ꝓtermissum sit, & vsumfructum minimè detinuerit, q̃nihilominùs ex lege nostra necessitatẽ ei imponi, etiã tradere hoc quod donare existimauit: vt ñ ex hoc inutilis sit donatio, q̃ res nõ traditę sũt: nec cõfirmetur ex traditiõe donatio, sed liberalitatẽ plenam & secundũ legẽ nostrã perfectissimã constitutam necessarius traditiõis effectus sequatur: & necessitatẽ habeat donator omnimodo vel res, vel partẽ substãtiæ quam nominauerit, † vel totam substãtiã tradere. Cùm enim in arbitrio † cuiuscũq; sit hoc facere quod instituit: oportet eum vel minimè ad hoc prosilire, vel cùm ad hoc venire ꝓparauerit, nõ qui busdã excogitatis artibus suũ propositum defraudare, tantãq; inde uotionem quibusdam quasi legitimis † velanieris ꝓtegere. ¶ Tanto magis hęc firma esse, si piis actibus, vel religiosis personis donatio deputata sit monumẽtorũ obseruatione in his modis (secũdum q̃d specialiter à nobis in huiusmodi casibus prædictũ est) obseruanda: ne in prefatis piis † cautis ex quibusdam machinationibus, non solum indeuotus, sed etiam impius donator intelligat: penasq; nõ solum legitimas, ysed etiam cęlestes expectet. resq; donatas in omnibus supradictis casibus, nõ solũ eos dũ super sunt, sed etiã eorũ successores reddere cõpelli, nõ tãtum iis in quos donatio facta est, sed etiam eorum hæredibus. b Dat. xv. kalend. April. Constantinopo. Lampadio & Oreste. VV. CC. Coss.

¶ Ista lex hẽt duo uel tria dicta notabilia. Et dividit in duas partes. In prima ponit quosdã casus speciales, in qb. donatio quan tæcũq; summæ insinuationẽ nõ exigit. In secunda parte statutũ usque ad trecentos aureos, ampliat usque ad quingentos in donationibus, q̃ à iure communi cessent. Sed ubi, Ceteris etiam. & h. d. Datũ uel promissum in redemptionẽ captiuorũ, insinuationem non exigit: nec donatum a duce belli, seu a magistris militum, nec datum uel promissum ꝓ refectione domus uel edificij incẽdio uel ruina corrupti. h. d. In prima parte. Sed ò dicit, q̃ hodie ẽ regula generalis & q̃libet donatio valet sine insinuatione, usque ad quingentos aureos. h. d. hęc lex. Bal.

¶ Idem A. Ioanni. P. P.

L. XXXVI.

SI quis pro redemptione † captiuorũ pecunias dederit, siue per cautionẽ dare ꝓmiserit, cuiuscũq; q quãtitatis: cognoscat se neq; repetitionẽ habere, neq; exactionẽ cautionis r posse declinare, vt potę gestis (sicut in donationibus) nõ subsecutis sup insinuatione eiusdẽ quãtitatis: eo, videlicet, q̃ pecunias accepit, vel prima vice, s vel post cautionem, necessitatem habẽte

Permit⁹

a Permisis.‡ subaudi non permisis.

b ¶ Sacramentum.‡ argumentum contra commissarios vt iurẽt. sic & arg. §. de iur. do. impe. l. fi. & de bo. author. iudi. pos. l. fi. §. fi. Sed caute nõ debent, vt ff. si cui plus quam per l. Falc. l. diuus. Acc.

c ¶ Ad refectionem.‡ hoc ideo, quia sic fuit dictum à donante. alias contra. ff. eo. l. ij. in fine. & l. i. j. & de condi. ob cau. l. repetendi. & ff. de donat. inter virum & vxo. l. sed si vir. §. fin. & l. sequen. Vel dic hic spetiale, etiam si nõ fuerit dictum expressim non solutum nam vouere & reddere, &c. vt & ff. de pollicita. l. ij.

a ¶ Casibus.‡ idem & in omnib. donationibus.

b ¶ Hæredibus.‡ sic & J. de don. ilia. Sed cõtra. §. de act. & obli. l. si quidẽ, sed ex ijs quæ ibi dicit apparet solutio.

¶ Du. ꝓstat

¶ Commissa ri iurare debent non autem cauere,

¶ Donationis insinuatio in quibus cautionis necessaria non est.

¶ Continua

¶ DE DONATIONIBUS quę sub modo, vel cõditione, &c.

¶ Dixit in genere de dona. nunc prosequitur per species: & est modus per vt, conditio per si: vt ff. de condi. & demon. l. demõstratio. §. fin. & patet J. eo. per totum.

SI doceas.‡ CASVS. Auus nepti suæ hoc pacto ꝓdium dedit ut sub ministraret ei alimenta: non fecit q̃d conuenit qualiter auo succurrat, quæritur. Et respon. quod uẽdicabit prędiũ: & neptẽ conditione sine causa personaliter habebit obligatam. Viuianus.

f ¶ Dominium.‡ scilicet directum: nã utile habet, ut dicit.

g ¶ Condictio.‡ sob causam, quæ est in personam, ut dicit. & instit. de actio. §. appellamus autẽ &c. Sic ergo nota tres actiões dari huic, scilicet præscriptis uerbis, vt fiat q̃d conuenit de qua imperialibus donationib. vel in omnibus aliis decæterò fieri. sed & si quisquã ꝓ verbo sitatẽ aliq̃d tale inscripserit, siue remiserit, nulla differentia sit.

De donationib⁹, quę sub modo, vel conditione, vel certo tempore conficiunt̃.

TITVLVS LV.

¶ Si donatarius non præstat alimenta donatori quæ ex pacto præstare tenetur, donatio reuocatur, & potest donans rẽ suã uindicare. h. d. Bal. uel sic; Donatũ ut alimenta præstentur, non solum potest condici si non præstentur, sed etiam rei uindicatione agi. h. d. Sal.

¶ Impp. Vallerian. & Gallien. AA. Gamicæ.

LEX I.

SI doceas (vt affirmas) nepti † tuæ ea lege esse conatum à te, vt certa tibi alimẽta præberet: vendicationẽ etiã in hoc casu vtilẽ, eo q̃ legi illa obtẽperarem noluerit, impetrare potes: id est, actionem qua dñium † pristinũ tibi restituat. Nam non † solùm cõdictio § quidem tibi in hoc casu, id est, in personam actio, iure ꝓcedit, verũ etiã vindicationem quoq; diui principes ĩ hoc casu dãdam esse sanxerunt. † PP. vij. kal. Decẽb. Tusco & Bassо Coss.

¶ Si donatur alicui ad uitam suam, post mortem eius res redit ad donatorẽ. Bald. uel sic; Donatio potest fieri ad tempus certum uel incertum. h. d. Sal.

¶ Impp. Dioclet. & Maximia. AA. & CC. Zenoni.

LEX II.

SI rerũ † tuarum u proprietatẽ dono dedisti, ita vt post mortẽ eiꝰ q. accepit, ad te rediret donatio valet: cùm ẽt ad tẽpus certum, uel incertũ † ea fieri potest, lege scilicet †, quæ ei imposita est, cõseruanda k. PP. v. idus Mar. Maximo. ij. & Aq̃lino Coss.

¶ Lex singularis. Ex pacto celebrato inter donantẽ & donatariũ, acquirit utilis actio sequenti secundo donatario, sine aliqua cessione. h. d. Bal. uel sic: Speciale est ut in contractu donationis alteri per alterum quæratur actio. h. d. Sal.

¶ Iidẽ AA. & CC. Marcellę. l. L. III.

QVoties donatio ita cõficitur l, vt post tps id, q̃d donatũ est, alij m restituat: veteris iuris authoritate rescriptũ est, is ĩ quẽ liberalitatis cõpẽdium conferebat n, stipulatus o non sit placiti fide nõ impleta ei, qui liberalitatis auctor fuit †, vel hæredibus eius cõdictitiæ actionis p secutionẽ cõpetere. ¶ Sed cũ postea benigni iuris interpretatione diui principes ei q̃ stipu

Donator qui alimenta ex pacto à donatario nõ præstatur, tres cõtra eum hẽt actiones.

† al. nepoti suo.

† al. desũt Actiones contrariæ quandoque dantur ad idem.

† al consuerunt.

S Irerum.‡ CASVS. Dedisti mihi prædium hoc pacto, ut post mortem ad te rediret: an ualeat donatio? Dicit quod sic. & conuẽtio seruanda est. Viuia.

h ¶ Si rerũ tuarum.‡ alias incipit, Si prædiorum tuorum.

† prædiorum.

i ¶ Vel incertum.‡ ut dic fuit: vt ff. de condit. & demon. l. j.

k ¶ Conseruanda.‡ sic § supra de iure dot. l. fi dotem. & de legat. l. illud.

† iis

QVoties.] CASVS. Soror mea dedit mihi prædium, ea conditione vt tenerem per x. annos. & eis elapsis restituerem Titio, si non stem placitis: si Titius sibi dari stipulatus nõ fuerat, habebit ad uersus me condictionem sine causa. Item aget ea actione qua soror mea egisset si non concessisset in facta.

† Marcello

l ¶ Conficitur.‡ puta in Titium.

m ¶ Alij. puta Sempronię. Accur.

n ¶ Conferebatur.‡ Semproniam.

o ¶ Stipulatus.‡ stipulata.

† a Linter fuit

p ¶ Actionis.‡ scilicet condictione ob causam datorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Admiserint. ℈erit ergo spāle vt alteri paciſci ſtipulari quis poſit, ut ff. de pac. conuen. tam ſuper do. l. pater. regulariter contra, vt inſti. de inutil. ſtip. §. ſi quis alij. & ff. de actio. & obli. quæcunque. quæ ſunt contra.

b ¶ Sororij. ℈ ſcilicet Sēproniæ. Sed quæ actio cō perit. Sempronię, cum die nenīente nō erat in rebus humanis? Rñ. cōpetebat, ſed exceptione repellebatur.

PErfecta. ℈ CASVS. Pater tuus dedit mihi prædium, poſt elapſis multis temporibus uoluit Pater apponere conditionem, vel quæ conſiſtebat in dando uel i faciēdo an ſit audiendus, quæritur? Et dicitur q̄ non. Viuia.

Concor. c. xxij. q. ij. c. non enim. Donationi perfectę an poſſit apponi condi tio in tradi tione.

c ¶ Non capit. ℈ ſed cū ſit perfecta ſtipulatione uel pacto etiam ante traditionem, ut inſtit. de donati. § perficiuntur. non poſſet a in traditione poterit conditio apponi, ut §. d pac. inter empt. & uē. l. tempore? Reſpon. ſic uolente donatario, nō aliter & niſi libere ut conueneratradat, nec tradidiſſe uidetur unde adhuc tenetur. Vel dic, perfecta, id eſt cōpleta, q̄ eſt poſt traditionem. & facit ſ. tit. j. l. ij. & ff. de ſol. l. j. & d pac. do. l. cum dos.

Decio

d ¶ Facta. ℈ in filios fratris tui.

I quid ℈ CASVS. Donauit mulier filiæ ſuę prędium, ſi intra biennium pater ſuus emancipare eam poterit, nō emācipauit, ſed deceſſit intra biennium & ita filia ſui iuris morte patris effecta eſt, uult mater reuocare prædium quaſi conditione non exiſtēte, an poſſit quęritur? Et dicitur quod non, quia non refert quomodo ſui iuris ſit effecta, uel emācipatiōe uel morte. & hoc ad ſimilitudinē legati ita relicti. unde ſi filia prædium poſsidet, nō reuocabitur, ſi non, uendicabit.

e ¶ Licet hoc ℈ i. hanc rem donatam non tenuit id eſt, nō, poſſedit adhuc Vel dic hoc, id eſt, hęc cōditio non tenuit, id eſt, nō fuit impleta ut uoluit mater directe.

f ¶ Marito.] eodemque pater. Acc.

g ¶ Legati. ℈ ut ff. quando dies lega. cc. l. ſi ita idē in conuerſo caſu, ut ff. ad

quolibet Trebel. mulier. j. in princ. Et ſic nor. nihil intereſſe quid ex æquipollentibus fiat, ut & §. de condi. inſtit. ſi mater. & ff. manda. l. ſi. Sed arg. contra. ff. de leg. ij. l. cū pater. §. hęreditate.

Concor. ca. vlti. extra de donatio. ¶ DE REVOCANdis donationibus.

¶ Licet ſint pfectę donationes, tamen quandoque reuocantur, ut & inſti. eo. §. ſciēdum, & ideo de hoc

℈ & rectē dicit.

latus nō ſit, vtilem actionē iuxta donatoris voluntatē competere admiſerint a, actio, quæ ſorori b tuæ, ſi in rebus humanis ageret cō petebat tibi accōmodabitur. PP. xj. Kalend. Octobr. ipſis iiij. & iij. AA. Coſs.

¶ *Poſt quā donatio eſt pfecta forma ſubſtā tialis ipſius nō pōt mutari uoluntate unīs h.d. Bal. uel ſic. Perfecta donatio cōditiōes non capit inuito donatario. h.d. Sal.*

Idem AA. & CC. Idæ. LEX IIII.

PErfecta donatio conditiōes poſtea nō capit c. Quare ſi pater tuus donatiōe ſctā quaſdā poſt aliquantulū temporis feciſſe cōditiōes videaſ, officere hoc nepotib. eius fratris tui filjs minime poſſe nō dubium eſt. D. kal. Oct. Tyberiano, & Dione Coſs.

¶ *Etiā in contractib. ſufficit aliquid fieri p equipollēs. h.d. Bal. uel ſic. Nō refert qd de equipollētib. fiat. h.d. uel ſic: Donatio facta ſub cōditione emancipationis hēt effectum quomodocunq; donatarius efficiatur ſui iuris. h.d. Sal.*

Idem AA. & CC. Dexipo. LEX V.

SI quid mater filiæ ſuę in potestate patris conſtitutę ſub hac cōditione, ſi fuerit itra biēniū emācipata donauerit licet hoc c matris uoluntate ſui iuris effecta non tenuit tamē prius marito d defuncto, ſui iuris quocunq; modo effecta ad ſimilitudinē legatię ita relicti, rem donatam firmiter habere, vel vindicare pōt. S. Id. Decembb. Nicomediæ. CC. Coſs.

De reuocandis donationibus.

TITVLVS LVI.

¶ *Libert⁹ ingratus pdit res donatas ſed ſi fuit gratus donec uixit, ingratitudo hr̄dū nihil nocet. Bal. uel ſic donatio facta i liber tū, ex leui ingratitudine reuocaī per patronū ſed non per eius hæredem. h.d. Sal.*

¶ Imp. Philippus A. Coſmino. al. Coſmino LEX I.

LEctis pfectis h donatiōib. ī poſſeſsiōnē īductus libert⁹ q̄tolibet e tpe ea, q̄ ſibi donata ſunt pleno iure ut dñs poſſederit, tū ſi īgratus ſit omnis donatio mutata patronorum uoluntate i reuocanda i eſt. ¶ Quod obſeruabiſ & circa ea quæ libertorum nomine, pecunia tamē patronorū & beneficio cōparata k ſunt nam qui obſequijs ſuis libertatem patronorum prouocauerunt, nō ſunt digni quo l eārē tineāt cum ceperint obſequia negligere m: cum magis in eos collata liberalitas ad obſequiū n eos īclinare deberet, quā ad īſolentiā exigere. ¶ Hoc tamē ius ſtabit īter ipſos tātū, qui liberalitatē dederint: cęterū neq; filij eorū neq; ſucceſſores ad hoc beneficiū pti nebūt o. Neq; eū fas eſt ullo modo inquietare p donationes, quas is qui donauerat, in diem uitę ſuę nō retractauit. D. xv. kalend. Iul. Aemyliano & Aquilino Coſs.

¶ *Licet iſtrumēta ſint cōbuſta tñ donatio remanet firma. h.d. Bald. uel ſic, Ex pñā de monſtrata facto uel uerbo. non reuocat pfecta donatio. h.d. cum ſeq. ſecundum Sal.*

Imp. Probus A. Felici. LEX II.

SI apud prouinciæ præſidem auiam q filiæ tuæ quaſi pœnitētia ductā ſubtracta inſtrumēta donationum igne exuſiſſe cō ſtiterit: vereri te non oportet, ne id quod iure vires acceperat, ex poſt facto poſsit in dubiū reuocari. PP. Non. Maiis, Probo. A. & Paulino Coſs.

¶ *Donator rē donatā et traditā uni nō poteſt donare alteri. h.d. Bal. uel ſic: Sola pœnitētia donationē ñ reuocat. h.d. ſcdm Bar.*

Imp. Carinus & Numerian⁹ AA. Ianuario & Felicio. al. Felici. LEX III.

POſſeſsione quā in vos emāci patos p donationē mr̄ cōtulit, ex pœnitētia ſola alienare nō potuit r: PP. ij. Id. Ianuar. Carino ij. & Numeriano. AA. Coſs.

¶ *Ad reuocādū factū ppriū nō admittīt propria fraudis allegatio. h.d. uel ſic. Licet alias factū in fraudē reuoceī tñ ad petēdū reuocari, nō admittitur allegās turpitudi nē ſuā. h.d. Bal. uel ſic, Non licet donatori allegare turpitudinē ſuā ad reuocandum donationem. h.d. Sal.*

Imp. Diocles. & Maximia. AA. & CC. Proculę. LEX IIII.

CVm profitearis in fraudē re alterius donaſſe, pſeſsionē inhoneſtā cōtinere intelligis ¶. Itaq; ſi donationē pfeciſti: eam reuocare non potes ex memorata allegatione ſub obtentu pœnitentię. PP. Kalen. April. Heracliæ. AA. Coſs.

¶ *Donatio pfecta non reſciditur obtēcu reſcripti principalis. h.d. Sal.*

Iidem AA. & CC. Epagatho. LEX V.

SI donationē ritè feciſti, hanc auctoritate reſcripti noſtri reſcindi nō oportet s. S. v. Kalē. Maij, Heracliæ. AA. Coſs.

¶ *Bona lex. donatio pfecta p matrē uni ex illis marito et aljs filjs abſentib. ualet nec ppter abſentiā eorum reſcinditur. h.d. Bal.*

Iidem AA. & CC. Herennię. al. Hermię. LEX VI.

t ſi. deeſt

Simile xxij. q. ij. c. ſi eum ij.

Concor. gloſſ. ſuper verb. dum viueret. in c. ſignificauit. de reſcrip.

Donatio aliquando. ob ſolā negligentiam reuocatur.

Rei uendicatio aliquo reſpectu poteſt dici perſonalis.

t Du. qualē cunque.

& ſupra de rei uen. Limile. & de reſcin uen. de contractu & de dona. ante nup. cum te. & de em ancip nec auus.

VElles. ℈ CASVS. Mulier donationem in filiam factam uult reuocare eo ptextu q̄ dicat maritū, uel alios amicos præſentes non fuiſſe tempore donationis: an ſit audiend⁹, quæritur? Et dicitur quod non.

a ¶ Liberum.] ſic & §. de act. & obli. l. ſicut. & §. de don. l. ſi quis argētam. §. ſi.

b ¶ Mariti. ℈ ſic & §. de poſt. uelamento. Sed contra. eſt in lombarda qualiter mulieribus ali. præ. l. pen. & ſi.

HIs ſolis.] CASVS. Mulier uult reuocare quod dedit filio ſuo, ga exitit ſibi ingratus: an poſsit, quæritur? Et diſtinguitur. aut conuolauit ad ſecundum matrimonium aut non. ſi conuolat, nō reuocabitur, ſi nō cōuolat reuocabitur. Si uero mater ſecundo non nupſerit, ſed alias meretricādo fœdam uitam duxit indiſtincte non reuocabitur.

c ¶ Impietatis. ℈ ingratitudinis.

d ¶ Eo die. ℈ facit ſupra ad exhi. l. non ignorabit.

e ¶ Actionem. ℈ ſi in factum uel condictionē ex lege uel ſine cauſa, cū causa redierit ad non causā. Hęc qdē actio adeo eſt perſonalis. i. non daī hæredi, uel in hæredē, ſicut & rei uendicatio eſt pſonalis eo reſpectu, quia & ipſa non datur hæredi ut hæredi uel in hæredem, vt ſubiicit. & ff. ad exhi. l. de eo. §. ſi. Prædictę autē actiones dantur ad reuocādam donationem. Itē rei uendicatio utilis, ut hic, & ff. de do. cau. mor. l. ſi filio ſa. j & l. ſi mortis. j. & l. qui mortis. Acc.

f ¶ Effectum.] ſi hæc perſonalis habet effectū uendicationis, ergo uidetur dari in extraneū poſſeſſorem. quod nō placet. ſed in hoc ut non ſit tranſitoria habet eius effectū. & facit §. e. l. j. in fi. & ſ. e. l. fi. in fi.

Ex lib. 8. titu. 6. l. 3. C. Th.

g ¶ De cæteris. ℈ ſcilicet mulieribus.

h ¶ Portentoſæ.] i. meretricio more uiuunt.

i ¶ Velimus. ℈ nec enim ampliꝰ caſtitate debet habere luxuria. ut in auth. de reſtitu. & ea quæ pa. §. fi. col. iiij. & ff. de do. inter uirum & uxo. l. iij. §. j. Sed quid ſi poſt ſecundū matrimonium donet? Rñ. nihil hic dicit niſi de ea donatione quam prius fecit. & poteſt dici idē. Sed authent. etiam ſecundo contrahenti mulieri tribus caſibus permittit reuocare, quæ ſequitur. quod mater, &c.

QVod mater. ℈ CASVS. Lex codicis dicit, q̄ ſi mater conuolat ad ſecundas nuptias, uel ſit alias meretrix, donationem reuocare non poteſt. authen. corrigit dicēs, q̄d poteſt in tribus caſibus: ſi ujtæ eius fuerit inſidiatus, ſi eam uerberauit, ſi eam accuſauerit, ratione cuius accuſationis omnia bona ſua poterunt publicari.

¶ Quod mater.] ſimiliter ex cor. de nup. col. iiij §. mater tamen. Sed an idem in patre ſecundam accipiente coniugē? Reſpon. non: ſū q̄ nō inuenitur nuncupatum. arg. §. de teſta. l. ſanc imus tum quia nō ſic facile per ſecundam uxorē animū mutaret, ſicut uxor per uirum ut in cor. auth.

SIunquam. ℈ CASVS. Si patronus carens liberis, libertis ſuis donauit omnia bona ſua, uel partem bonorum ſuorum, poſtea patronus ſuſcepit liberos: nūquid donatio illam inſolidū reuocatur? Reſpon quod ſic. Quicquid] imo uidetur bonorum ſubſidiū tantum, tu §. de inoffi. dona. l. ſi totas. quæ eſt contra. Sol. hic ſpeciale eſt cū liberis eſt donatum. ſecus ſi cuilibet alj. Vel uerius, ibi quando alius filius donauerat, quibus nō reſtituit debet auferri, hic cū extraneo. Nā idem dicā ſi cuilibet extraneo donauerit, cum non ſit uerisimile alienas ſucceſsiones ſuis anteponere, ut §. de fideicō. l. cum acutiſſimi.

ADDITIO. Hanc legem limita non procedere i donatione remuneratoria tota, hoc eſt antidotali quæ non reuocatur ex ſuperuenientia liberorū, ſi nō excedat legitimū modum remunerationis, ut dicit Ang. hic. idem tenet Ludo. in conſil. ſuo xxvj. incipiente, pro deciſione eorum de quibus dubitabatur. Et de pleniore intellectu iſtius legis uide pulchre per Bar. l. Titia Seio. in § imperator autē, ff. de leg. ij. in uerſi. quęro utrum. l. ſi ut quam. & ff. ad quæ ad finem.

m ¶ Reuertatur. ℈ ipſo ire, & ſic uendicabit, uel condicet poſſeſsiones rum. Acc.

DOnationes. ℈ CASVS. Si pater in filium emancipatum, nepotem pronepotem, &c. donationem fecerit, eam reuocare nō poterit, niſi appareat eos eſſe ingratos aliquo genere ingratitudinis, quæ ſcq. l. proxima declarantur.

n ¶ Donationes. ℈ facit ad hoc. §. eo. l. ſi apud. & §. de donat. l. fine. Acc.

GEneraliter. ℈ CASVS. Donatio legitime facta niſi in quibuſdam caſibus qui in litera continentur, non reuocatur. & hoc in priuilegiis. Si uero donator in uita ſua nō reuocauit donationē, hæres eā reuocare non pōt.

o ¶ Lege confectas. ℈ ideſt, legitime.

p ¶ Inueniatur.] hoc fallit in caſu ut etiam ex ingratitudine non reuocetur, quādo ſcilicet captus à latronibus dat p. o patrocinio, ut ff. de don. ſi pater. §. j. uel ibi eſt ob cauſam donatio quæ non reuocatur.

Donatio propter ſuperuenientes liberos reuocatur.

al. Orphi ium. Exhi. 8. ti. 6. l. 2. C. Th. Vide ſi hāc l. And. Tyraquel.

Ex lib. 8. tit. 6. l. 3. C. Th. al. donatione. emancipationis tpe deliberatā. C. Th. quatuor ſi tegri uerſus omiſsiſūt a ppoſitorib. ut appa. et ex C. T. Du. v. DD. NN. Theodoſio xij. C. Th. Du. ij.

t al donationem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

injuriis. Donator si fiat inops, an donatarius eũ alere teneat.

a ¶ Atroces. Jquæ cõsiderantur ex tribus, ut insti. de iniur. §. atrox.
b ¶ Inferat. ʒ vulnerando. Acc.
c ¶ Quæ. ʒ scilicet moles, id est, magnitudo iacturæ.
d ¶ Non leuem sensum substantiæ donatoris imponant. ʒ id'est non videtur leue sensui alicuius insipientis.
e ¶ Periculum ʒ ponendo eis insidias.
f ¶ Voluerit. ʒ sic ergo quinque sunt. Sed quid si donator inops factus non alatur? Potest dici eum ad hoc cogi, uel donationẽ renocari, licet nõ enumeretur hic. arg. ff. de li. ag. alimenta. in prin. & §. j. & in authent. ut li. decg. §. illud col. vj. & ff. de iure patronatus. & l. ingratus. est & alius §. eo. l. fi unquam.
g ¶ Irridere. ʒ sic & insti. eo. §. sciendũ. non enim indulgentia sua, sibi nocere debet, ut ff. ad Syl. l. ij. §. de iis qui.
h ¶ Instituere. ʒ ut & §. eo. l. j. in fin. & l. his solis. & de iof. testa. l. omnimodo; & ff. ad Syl. l. j. §. fi. & §. de testa. milit. quæ à patre. & sic sunt argumenta quod feudum non est auferendum filio propter felonia patris; sed quasi taciturnitate remissa felonia patri uidetur.

noluerit. al. pbatæ fragilitatem. al. ridere.

ADDITIO. Tu dicas de hoc ut per Bart. in l. iij. ff. de inter. & releg. ubi clare & pulchre distinguit, & post eum Abbas in ca. fi. extra de feudis.

¶ DE DONATIONIBVS CAVSA MORTIS.

De donationibus quæ fiunt inter uiuos, supra dictum est: sequitur ut videamus de iis quæ fiunt causa mortis. Azo.

SI donatione.] CASVS. Dedi duobus sub dum hac lege, ut si alteri[a] decederet portio sua ad alterũ perueniret. conditione existente, superstes portionem illius qui in fata concesserit petere poterit.
i ¶ Si donatione. ʒ causa mortis facta, ut sic faciat ad titulum. Sed & si inter uiuos donaretur, idẽ esset ut daretur actio, ut supra titu. ij. l. quoties.
k ¶ Conditione. ʒ quia & donator prius, & alter donatariorum postea decessit. Acc.
l ¶ Perficiebatur. ʒ id est, si donare uoluit mortis causa.
m ¶ Actio. ʒ ex testamẽto, siue fuit factum testamentum, siue quælibet ultima uoluntas, & tunc utilis, ut no. ẽ. communia de legg. l. ij. Sed q̃ritur ex eo quod dicit altero defuncto, an intelligatur sine hæredibus? Quod uidetur. vt ẽ. de instit. & substi. l generaliter. §. fi. Sed ibi filius instituebat hic extraneus. & facit ẽ. quando. di. leg. ce. lagrũ. Item q̃ dicit fideicommissi dicio id est, quasi fideicõmissi, nec enim ꝓprie est fideicõmissum donatio, sed quasi ut j. eo. l. fi An ergo absenti poterit fieri donatio causa mortis, ut fideicommissum uel legatũ. cel an absens potest substitui, uel etiam pñs, qui tamen non potuit stipulari? Et uidetur in omnib. q̃ sic, per legem istam. & quia omnibus conueniunt legatis; ut

Donatio causa mortis an possit fieri absenti.

iniurias atroces[e] in eũ effundat, uel manus impias inferat[b], uel iacturę molem ex insidiis † suis ingerat, quæ non leue[d] sensum substantiæ donatoris imponat, uel uitæ periculum[e] aliquid ei intulerit: uel quasdam cõuentiones siue in scriptis donationi impositas, siue scriptis habitas quas donationis acceptor spopondit, minime implere uoluerit[f] †. Ex his enim tãtummodo causis, si fuerint in iudicium dilucidis argumẽtis cognitionaliter approbatæ †, etiã donatiões in eos factas euerti cõcedimus, ne sit cuiquã licẽtia, & alienas res capere, & singulatim † irridere †[g] donatoris, & ipsũ iterum donatorem suasque res ꝓdere, & præfatis malis abigrato donatiõis acceptore affici. ¶ Hoc tamen usque ad primas ꝑsonas tantummodo stare cẽsemus, nulla licentia concedẽda donatoris successoribus. huiusce modi querimoniam primordiũ instituere[h], & etiam si ipse qui hoc passus est, tacuerit, silẽtiũ eius maneat semper: & nõ à posteritate eius suscitari concedat, vel aduersus † eũ qui ingratus esse dicit, vel aduersus eius successores. † D. xv. kal. April. Lampadio, & Oreste. VV. CC. Cos.

De donationibus causa mortis.

TITVLVS LVII.

¶ *Pactum appositũ q̃ mortuo uno ex donatariis, cã mortis reuertat ad alterũ: valet. h. d. uel melius: Voluntas donatoris expressa q̃ uno ex donatariis causa mortis mortuo res ad alterũ reuertat, valet; & ex ea oritur actio utilis ex testamẽto. h. d. Baldus. uel sic; In donatione causa mortis, potest per fideicommissum substitui. hoc dicit, Bartolus, & Salicetus.*

¶ Imp. Alexander A. Daphnæ. ʒ LEX I.

IN donatione[i] continentur, vt altero defuncto, ad alterũ portio eorum quæ donabantur, pertineret, exsistente conditione[k], si mortis causa donatio perficiebatur[l] fideicommissi actio[m] cõpetit. PP.

Continuatio. al. ad eũ. al. successionem.

al. pasiscę

fuit ante Kl. Octobris Sex Iunio. T. Q. C. 75

iiij. kalend. Octobr. Maximo ij. & Aciliano Cos.

¶ *Pulcher casus. Mr licet ex primo marito hẽat filios, dotẽ suam recuperat: & alij nubere pot. sed si facit extraneũ hanc dotem stipulari aio donandi causa mortis, ea mortua donatio reuocat, usq; ad debitum bonorũ subsidia; nisi ī residuo patrimonio inueniat debitum bonorũ subsidium. h. d. Bal. uel sic; Matri intestatę succedit filia; nõ tñ pot uenire contra pacta inita quando sedo uiro dotem dedit; & de donatione causa mortis detrahit Falcidia. b. d. Sal.*

¶ Imp. Gordianus A. Zoilo. LEX II.

INtestata mortua quondã[n] nuru tua, neptis tua quæ ex ea, filioq; tuo q̃sita est, quandoq; ꝓ põt ad eius venire successionẽ: nec tĩ ea † post mortem filij tui ex quo quæsierat filiã, alij nuptui se collocãda, dotẽ dans, ꝓhibeatur quã velit conditionẽ eidem doti adijcere †. ¶ Sed si mortis cã donationẽ in fratrẽ suũ conferens †, in casum mortis suæ eam dotem eundẽm fratrem suũ stipulari passa est: cũ diui Seueri constitutione & in mortis causa donationibus, si de cętero patrimonio quantũ Falcidia iubet, hæres non habet, ꝓuisum sit[p]: is qui[q] nurui tuæ his extiterit, cius constitutionis beneficium nõ prohibetur postulare. PP. x. Kal. Febr. Gordiano A. & Auiola Cos.

¶ *Pro morte non solum sua, sed alterius (puta fratris) potest quis causa mortis donare. h. d. Bal. uel sic; Etiam ex causa alienę mortis potest donari; nec solus donator potest reuocare. h. d. Salic.*

¶ Imp. Diocle. & Maximian. AA. & CC. Hæredi. LEX III.

NEc fratris sui mortis cã relicte factam donationẽ sorori[r] rescindere licet. S. iij. kalen. Ianua. Sirmij AA. Cos.

¶ *Donatio causa mortis equiparatur legatis & non requirit insinuationem; tñ requiruntur quinq; testes; saluo q̃ inter liberos sufficiunt duo testes, sicut in ultimis uoluntatibus. h. d. Bal. uel sic; Donatio causa mortis potest fieri sine insinuatione cuiuscũq; sit summæ: dum tamen fiat in presentia quinque testium: ut non sit dissimilis ultimæ uoluntati. h. d. Salic.*

¶ Imp. Iustinianus A. Iuliano. PP. L. III.

CVm de mortis cã donatione dubitabat, & alij qdẽ inter vltimas voluntates eã po

Donatio causa mortis an possit fieri absenti.

Donatio simplex an valeat inter absentes.

Donatio pot fieri ꝑ sua & aliena morte.

Filiusfa. si donat causa mortis consentiente patre, an uirius que mors exigatur.

an utriusque mors exigatur? quod uidetur, arg. ff. de donat. inter uirum & uxorem. l. cum hic status. §. non solum. & supra de donat. inter uir. & uxor. l. donatio. & l. si ut ꝓponis. Sed magis puto soluis filij morte cõfirmari. Acc.

CVm de. ʒ CASVS. Olim dubitabatur, an donatio causa mortis esset donatio inter uiuos, an esset legatũ. dicit imperator quod per omnia similitudinem habet cum legatis. nec est necessaria insinuatio, dum tamen quinque testes adhibeantur.

Indigere

Donatio debita an præsumatur, cã mortis uel iter uiuos.

a ¶ Indigere.] Per hoc differt à donatione inter uiuos. Sed quid si dubium est an sit inter uiuos, vel causa mortis? Respondeo presumã inter uiuos, nisi contra probetur: vt ff. e. l. antepenul. in fi. & de do. præleg. l. Seia. licet quidã distinguant an fiat prope mortem vel non.
b ¶ Quinque testibus.] i qui ad minus in qualibet vltima uoluntate exiguntur: ut supra de codi. l. fi.
c ¶ Effectus. ʒ subaudi fere: quod est insti. eod. §. j. nam differt in quibusdam. Primo, quia pro donatione causa mortis non datur interdictum quorum legatorum, sed pro legato sicut ff. quorum leg. l. j. §. j. & §. fi quis ex mortis. licet littera Py. ibi dicat contra. Item in alijs, ut no. insti. e. §. j.

¶ DE INFIRMANDIS pœnis, &c.

Dueis eẽ. Cœlebs qs dicatur.

¶ Pro eodem ponit cœlebs & orbus, id est, qui vxorẽ nõ habet nec vult, sed vult caste viuere. vel etiam qui filios non habebat: cui olim non poterat causa mortis donari: & ideo hic peniturisse titulus post præcedentem.

Viiure.] CASVS Olim ei q cœlibẽ, id est, cœleste vitã ducebat & castã, nec vxorẽ ducere volebat, dari non poterat. hodie dicit imperator secus esse, quia in tales potest fieri donatio, ac si essent maritii: nec refert an fuerit talis masculus vel fœmina.
d ¶ Liberentur.] subaudi ab imminentibus, &c.
e ¶ Mereatur. ʒ nam alia causa esse potest, vt qa non est capax.
f ¶ Orbus.] id est, orbatus vxore vel filiis. Accursius.
g ¶ Omnibus.] scilicet fœminis & viris.
h ¶ Inter.] CASVS. Olim erat statutum per l. Papiam vt decima pars eorum quæ relinquebantur vxori à uiro uel econuerso, applicaretur fisco si non essent liberi ex eo matrimonio: hodie nõ habet locum illa lex, sed solidum capiat aut vir aut vxor, nisi alia lex prohibeat.
h ¶ Inter virum. ʒ statuit lex Papia vt decima eius quod relinquebatur a viro vxori & econtra, daretur fisco si non essent liberi ex eo matrimonio. quod hic corrigitur.
i ¶ Lex alia, ꝑ pura Falcidia, uel alias non sit capax.
k ¶ Amor. ʒ passium est.

fuerunt, & legatis aggregandam esse censuerunt: alij autem inter donationes quę inter viuos consistunt, eã posuerunt: dubietate eorũ exposita, sancimus omnes mortis causa donatiões, siue iuxta mortem facientis fuerint celebratæ, siue à longiore cogitatione mortis subsecutæ sunt, actis minimè indigere: neque expectare publicarũ personarum presentiam, & ea, quę super huiusmodi monumentis solent adhiberi: sed ita res procedat vt si quinque testibus [b] præsentibus, vel in scriptis, vel sine literarum appositione aliquis voluerit mortis causa donationem facere: & sine monumentorum accessione res gesta maneat firmitate valata, & nullã in ea calumniam accipiat. neque propter hoc quòd ei gesta non accesserunt, inefficax est aut inutilis videat: & omnes effectus [c] sortiatur quos vltimæ habent liberalitates: neque ex quacunque parte absimilis eis intelligatur. D. Kalend. Septembr. Cõstantinop. Lampadio, & Oreste VV. CC. Cos.

De infirmandis pœnis cœlibatus & orbitatis, & de decimariis sublatis.

TITVLVS LVIII.

¶ *Olim uiri cœlibes, uel mulieres uiris orbatę, capere non poterant ex mortis causa donatione: hodie sic: hoc dicit. Sal.*

¶ Imppp. Constantinus, Constantius & Cõstans AAA. ad populum. LEX I.

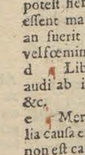

Viiure veteri cœlibes habebant, ĩminentibus legũ terrorib. liberẽt [d] atq; ita viuãt, ac si numero maritorũ matrimonij fœdere fulcirentur: sitq; omnibus æqua conditio capiendi, quod quisq; mereatur [e]. ¶ Nec verò qs quã orbus habeat, & ꝓposita huic nomini damna nõ noceant. Quã rẽ & circa fœminas existimamus, earumque ceruicibus imposita iuris imperia velut quędam iuga, soluimus promiscuè omnibus [f]. D. Kalend. April. Romæ, Constantio ij. & Constante AA. Cos.

¶ *Ista lex declarat primam; quia declarat statutum legis Papiæ, & hoc dicit. Olim eius quod uir relinquebat uxori liberos non habenti, decima debebatur fisco, & econtra. quod hodie per hanc legem corrigitur. Sal.*

¶ Impp. Honorius & Theod. AA. Isidoro. P.P. LEX II.

INter [h] † virum, & vxorem ratione nem cessare ex lege Papia decimarum: & quamuis non interueniant liberi, ex suis quoque eos solidum capere testamentis (nisi fortè lex alia [i] imminuerit derelicta) decernimus. Tantum igitur posthac maritus, vel uxor sibi inuicem derelinquant, quantum superstitis amor exegerit. Da. PP. Non. Septemb. Varana Cos.

De iure liberorum.

TITVLVS LIX.

¶ *Olim quãdo pater emancipabat filium, impetrabat a principe ius liberorum. hodie non est necesse: quia remanet ei saluum. hoc dicit. Bald. uel sic: Non est precibus impetrandum quod a iure communi reperitur concessum. h. d. Sal.*

¶ Impp. Honorius Theod. A A. Isidoro. PP. V. LEX I.

NEmo † post hac à nobis ius liberorum perat [k] † quod simul hac lege oĩbus concedimus. D. PP. Nonis Septembr. Varana Cos.

¶ *Mater succedit filio per Tertyllianum. Bald. uel sic, Mater filio succedit, licet quatuor non peperit. hoc dicit. Sal.*

¶ Imp. Iustinianus A. Mãæ P P. LEX II.

ILlam iniuriam [m] quæ contra matrem defuncti vel defunctæ præteritis fiebat temporibus, pro iustitiæ ratione amputamus, & legitima iura, quæ ex Tertylliano senatusconsulto ei præstantur, omnimodo eam habere sancimus: licet tres liberos ingenua, vel liberna quatuor minimè pepererit. D. Kalend. Iun. Constantinop. ipso A. ij. Cos.

Codicis domini Iustiniani sacratissimi principis ex re petita prælectione.

LIBER NONVS.

De ijs qui accusare non possunt.

TITVLVS. I.

¶ *Quando duo crimina intentãtur, quorũ unũ est præiudiciale ad aliud, sup grauiori procedit. hoc dicit. Bart. uel sic, Sup maiori causa prius est procedendum quam super minori, & sententia absolutoria lata in maiori, non præiudicat in minori, secus in condẽnatoria. hoc dicit. Vel sic, Si accusatio secunda est maior quam prima, & præiudicialis, prius debet ꝓcedi in secũda, & prius definiri secunda quã prima. & absolutoria lata sup secũda, poterit procedi i primã: licet in cõdemnatoria lata in secunda est eo ipso impositum super prima silentium. h. d. Bald.*

Impp. Seuerus & Antoninus AA. Syluano. LEX I.

¶ DE IVRE LIberorum. Vide Alcia. li. 3. dispũ. ca. 3. Continuatio.

¶ Dixit de iure quod habetur in filios iure potestatis: nunc quod habetur iure succedendi à patre: vt in l. j. vel in matre, vt in ij.

NEmo. ʒ CASVS. Olim si pater volebat succedere filio emãcipato, oportebat quod hoc à principe impetraret: hodie secus: quia & hoc non impetrato, poterit pater succedere.
l ¶ Ius liberorum. ʒ scilicet vt eos habeat in potestate. Vel melius, vt eis emancipatis succedat: quo niam hoc iam eis concessum est. Primum est insti. de pa. po. §. ius autem. Secũdum, insti. de legit. ag. suc. §. fin. & facit j. de theſau. l. j. lib. x. & in authen. vt libertꝰ decẽtero §. sanc. imus. col. vj. & ff. ad mu. l. j. & §. arbi. tut. l. cum interdictæ. Accursius.

al. posthæc quærat

Llam. ʒ CASVS. Olim non poterat mater succedere filio, nisi tres liberos peperisset, si esset ingenua: vel quatuor si esset libertina qd̃ hodie non habet locum.
m ¶ Iniuriam. ʒ concordat insti. ad Tertyllianũ. §. sed nos constitutionem. Accursius.

¶ DE IIS QVI accu. &c.

¶ De ciuilibus quæstionibus dixit: nunc de criminalibus: In quibus accusatores sunt necessarij: quare de his prẽmittit. Et dic quod regulariter quilibet potest accusare qui non prohibetur, ut institu. de pub. iu. in prin. Prohibetur autem mulier, ut j. eo. de crimine. Item accusans suum accusatorem: vt j. eo. l. neganda. Item alio nomine, ut j. eod. l. ij. Item qui renuntiauit expresse: vt j. e. l. accusationem. Vel tacitè: ut j. eo. l. si ea. Item frater fratrem, ut j. eod. l. si magnum. Infamis, ut j. eo. l. criminis. Qui duos habet accusatos, prohibetur à tertio, ut j. e. l. cum rationibus. Item alumnus, ut j. e. l. iniquum. Seruis familiares liberti, vt j. eo. l. pe. & fi. Item milites: vt j. eo. non prohibetur. Item pupillus, & qui habet merũ imperium: & qui accepit pretium ad accusandum, vel non accusandum aliũ. Item qui falsum alias dedit testimonium. Et pauper, ut ff. de accu. l. qui accusare. & l. seq. Et socius socium eiusdem criminis

b Quæ ad similitudinẽ redigun tur ciuilia. Sal. & ideo tanquã exẽplata sequũtur exẽplare. dicit Aret. in titu. de accusa. extra. Accusatio est multis interdicta.

non accusat, ut §. de li. cau. l. fi filium. Prædicti regulariter admittuntur, ut in singulis legibus inuenitur.

Prius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuisio.

DRius.] Diuidit in duas partes. In prima loquit de ordine iudicij. In secunda de effectu ꝓnuntiationis secunda ibi, Et tunc ex euentu. Baldus. CASVS. Accusabā te actione iniuriarū, qa seruū meū verberasti die dominico: reaccusasti me, qa eundē seruū meū occidisse die sabbati prēcedenti l. Cor. de sic. quæ accusatio

Concor. iij. q xj. c. prius.

DRius a † est, vt criminibus, quæ tibi ut̄ grauiora ab aduersario tuo obiiciuntur, cadis atque vulnerum respōdeas: & tunc ex euentu d causæ iudex æstimabit an tibi permittendum sit eūdem accusare, tametsi c prior inscriptionem f deposuisti. PP. v. Id. Mart. Tertyllo, & Clemente Coss.

¶ *Tutor & curator pro interesse pupilli vel adulti, ꝑt de falso proprio nomine non alieno accusare, nec punitur non probando nisi de calumnia euidenti. Hoc dicit secundum g'o. Bal. Vel sic: Tutor sine metu calumniæ præsumptæ, potest instrumenta contra pupillum producta de falso accusare. sed proprio nomine debet se inscribere. Salicetus.*

Idē Imp. Antonino.

¶ Idem AA. † Ingenuo. LEX II.

SI cautiones e quibus Secundinus h solutam Eugenio i pecuniam probare se dicit, tutores vel curatores tui suspectas, ut falsas habent: proprio † nomine (cum nō liceat alieno k) non prohibent i crimine falsi subscribere. Nec eū facile tutores vel curatores q ex officio, & † periculo suo res pupillorum vel adolescentium administrant, sententia l notantur; nisi m

al. pupilli.

al. deest & Pu.

Du. deest

te: quia fecisti, vel vsus fuisti falsō: non quia dicit pupillus meus. Sed an ipse pupillus potest? Respon. non, etiam cōsensu tutoris: vt ff. de accu. l. q accusare. nisi i casu: vt ff. de accusa. l. j § primo. Vel ibi facit tutor, & satis dicit minor accusare: sed aliud in causa ciuili: vt ff. de administratio. tu. to. l. j §. suf ficit. ADDITIO. Tu dicas quòd tutor potest accusare tutorio nomine: vt est casus in l. Polla. & l. tutorem. supra allega. per gl. non obstat gl. quia verum est, q in scribit se nomine suo, tamen nomine pupilli accusat. simile quòd vnus ac cusat, & alius se inscribit, habes in l. vt infra. de iniurijs. Istam opinionem tenet Richar. Malum. vt dicit Barto. in l. j. §. pupillus. ff. de accusat. quod ipse Bart. vt ibi dicit, verum putat de iure. Cautela tamen est, vt dicit idē Bart. hic, & in dicto. §. pupillus, quòd quando tutor accusat aliquem, dicat in accusatione: talis tutor. nec ad ijciat tutorio nomine. nā tunc intelligitur eo modo quo potest: vt l. post mortem. §. j. ff. quando ex facto tuto.

Du. deest

Concor. cum hac l. c. licet. §. quæro. contra de accusa.

l Sententia. ꝫ scilicet calumniæ.

al. ingerē dę

m ¶ Nisi.] expositiuè, non exceptiuè. fic & ff. de procura. l. quæ omnia. in fine. & l. nisi. & j. eo. l. non ignorat.

n Apparebit. ꝫ regulariter secundum nos qui non probat, dicitur calumniari: vt §. de aduoc. diuer. iudicio. l. j. sed fallit in casibus, quorum vnus est hic. & alius j. de calum. l. mater. vbi plene dices omnes. & facit supra. de admi. tu. l. non est.

¶ Mulier potest accusare interfectores sui consobrini. h. d. Bal. Vel sic: Mulier accusat de crimine, suam vel suorum iniuriam prosequendo: ratione tamen officii tutor debet ei anteferri. h. d. cum lege sequenti. Salice.

¶ Idem A. Dionysio. LEX III.

QVi crimen † publicum o instituere properant, non aliter ad hoc admittantur, nisi prius inscriptionum paginā præcesserit, & fideiussor q de exercenda lite adhibitus fuerit. ¶ Sin uerò post satisdationem præsentes non fuerint, edicto r admonendi sunt, ut ueniant ad causam agendam †, & si non affuerint, non solum extra s ordinem æstimatione iudicis puniendi sunt, sed etiam sumptus t, quos in eam rem, & circa ipsum iter ad litem vocati fecerunt, depēdere cogētur. PP. Non. Febr. Alexandro A. Coss.

¶ *Mulier potest accusare interfectores sui consobrini. h. d. Bal. Vel sic: Mulier accusat de crimine, suam vel suorum iniuriam prosequendo: ratione tamen officii tutor debet ei anteferri. h. d. cum lege sequenti. Salice.*

¶ Idem A. Dionysio. LEX III.

QVi. ꝫ CASVS. Qille qui vult accusare, duo facere debet: scilicet inscribere, & fideiussorem dare de accusatione prosequēda. Si vero accusatus compareat, & accusator nō comparet, punitur arbitrio iudicis, & condemnabitur ipse accusator in expensis. Viuia.

Du. deest

Accusator an teneatur se semper inscribere ad pœnam talionis.

Punitio quādoque fine accusatore infertur.

o ¶ Qui crimen publicum.] idem si priuatum, si criminaliter agat. secus si ciuiliter, vt ff. de fur. l. fi. & de pri delic. l. fi.

p ¶ Pagina. ꝫ inscribit enim & ꝓsequitur accusator se subiturū eandē pœnam si non probauerit quā subiret reus si ꝓbaret, vt hic, & j. tit. ij. l. ij. §. ex longinquo. & §. de fide instru. l. ij. & l. fi. & j. de calū. l. nō prius. & ff. de accu. l. libellorū. Vel potest intelligi etiam si non dicat. arg. j. ti. j. l. fi. hoc tamen fallit in quibusdā casibus, vt j. tit. j. l. a quidem. & j. de adul. l. quāuis. ij. & §. de Iudę. ne quis de apo. l. a post. tratū. & j. de abigeis. l. i. & j. de calum. l. j. & ff. de accusa. leuia. xv. q. iij. c. de crimine. & iij. q 4. c. aliquādo. Item fallit quando opponitur in modum exceptionis crimen, vt ff. ad l. Iuliam adul. l. j §. fi publico. & extra de acc. c. super his. & ij. q. j. de manifesta. & § de transactio. l. fi ex falsis. Item fallit in casibus vbi quis fine accusatore punitur, ut §. de proba. l. iubemus. & de testa. l. nullum. & ff. de fu spec. tu. l. tutor. §. prætea. & ff. ad l. Iuliam de adul. l. j. § fi publico uel ibi in modū exceptionis opponitur, ut dixi de lenocinio idē i crimine falsi, secundum B. ubi non inscribitur quoniam & sine accusatione procedit secundum eum, ut j. ad leg. Cor. de fal. l. ubi. Alij, vt Io. non admittit, nisi casum illum de abigeis, & in illa. l. ubi accusatio fuit instituta.

q ¶ Et fideiussor. ꝫ habita tamen differentia personarum: vt ff. de cust. reo. l. j. & j. tit. j. l. fin. sic & in ciuili satisdat per actorem; vt & §. de episc. & cleri authen. generaliter. Accursius.

r ¶ Edicto admonendi. ꝫ per interualla xxx. dierum, sicut in ciuili: vt §. de iudi. l. properandum. §. sed si quidem secundum Ioan. vt & §. quomodo & quando iudex. authen. qui semel, non vt quidā dicunt de tribus diebus singulis diebus ter: vt & ff. de pu. iu. l. inter accusatorē. quia ibi fit de facto fuit, vt maior iniquitas appareret de absentis.

s ¶ Extra ordinem. ꝫ etiam vltra pœnam Turpiliani quandoq; : vt ff. de pœnis. l. absente. §. pe. in fi. Sic punitur si tempore à iudice dato, non venerit si vero tēpore legali. i. biennio nō venerit nec accusationē ꝓsecerit, imponitur ei alia pœna: vt j. vt intra certum tempus quæstio crimi. l. j. quæ est contra. Vel dic vt ibi & ad hoc j. tit. j. l. fi accusatoribus.

t ¶ Sumptus. ꝫ sic est in ciuili. ut §. de fruct. & lit. expen. l. non igaorat. & ff. de iudi. l. cum quem. in princi.

Vxor.

VXor.] CASVS. Mulier vult accusare interfectorem consobrini sui: an sit admittenda, quæritur? Et dicitur quod sic.

a ¶ Consobrini] & ita suorū vindicet iniuriā. alias non auditur: vt inf. e. l. proxi. & l. non ignorat. & ff. de accusa. l. j. & l. hi. Et dic, vindicat accusando lege Cornelia de sicariis.

SEnatusconsulto. ꝫ CASVS. Mulier l. Cor. de sica. aliquem accusare non potest, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. Si ergo filius tuus vxorē habeat, & cōtra pupillū actū fuerit, & obtentum per instrumentum nō ipsa, sed tutor nomine suo ꝓprio accusare poterit in strumentū de falso. Viui.

b ¶ Senatusconsulto.] Liboniano.

c ¶ Corneliæ.] de falsis. vt subiicit. Accursius.

d ¶ Ad eam.] imò et ei ad suos: vt ff. de accusa. l. j. & ij. & ff. ad Turp. l. j. §. accusationē. quę sunt cōtra. Solue, & sui includuntur cū dicit suā esse cām. arg. ff. de lib. cau. l. j. & ij. & iij. & iiij. & qñ ap. fit. si procuratorio. §. sed si alius debuit ergo hic admitti, sed quia tutores habent, illi præferuntur. arg. ff. de accu. l. fi plures. si verò non essent, vel essent negligentes, admittitur, vel de suspecto eos accusat. & facit j. de fal. l. etfi ad re.

e ¶ Filij. tui. ꝫ ò mater.

Accusationem. ꝫ CASVS Si aliquem accusare incœpisti, & postea te velle desistere fueris ꝓtestatus: quominus accusationem repetas, tibi præiudicastis, quia amplius accusare non poteris.

f ¶ Non debes. ꝫ vt & ff. ad turpil. l. q desistit. & ff. ad l. Iul. de adul. l. fi matritus §. si negauerit. & de accu. hi tamen. in fi & j. d adulte. l. absolutionē. & §. de pact. l. postquam. & de transa. l. transigere. Sed contrā. ff. de lep. vio. l. iij. §. fi is. sed ibi non desistit. f. in totum: vt hic, & ff. de iudi. l. desistisse. Sed dixit se nolle agere tūc. Vel ibi non erat causa inchoata. hic sic. Ité nota quòd hic desistes si fine abolitione

cognitio de

al. Agaso

desistit, incidit in Turpilianum: vt j. ad Turp. l. j. cuis pœna est quinque librarum auri, & infamia: vt ff. de præuari. l. iij. §. fi. & j. ad Turp. l. ij. Item intellige hanc legem si crimen erat tale super quo poterat transigi vel paci. aliàs idem ipse audit

Turpillana pœna qualis. est.

Causæ criminales & ciuiles quā to tempore durare debent.

secundum Io. vt no. ff. de pac. l. iurisgentium. §. si paciscar.

SIea. ꝫ CASVS. Si mulier aliquem accusare voluerit, vel accusauerit, & moram fecerit, nec ad causam venerit, iudex certum tempus ei dabit: intra q si non venerit, præsumitur defecisse & recessisse à lite.

g ¶ Præstet. ꝫ talia, vt diximus §. eo. l. qui crimē. licet enim biennio limitent istæ causæ: vt j. ut intra certum tempus. & prius potest iudex secundum Concor. stinare: vt hic, sicut & in ciuilibus ante triēnium. Et est hæc l. arg. vt poscilicet cum sit iudex ad testes & ad alia facienda tēpus statuere 1, & vltra nō audiat gloss. super tur aliquis, vt §. de remiss. pig. si eo & ff. de re milit. l. iij. §. fi ad diem. & de verb. men- iure fis. senatus. §. diuus. & §. sequen. & j. de geñ. aboli. l. j. & ff. de re iudi. fum. extrà. cōmunia. c. & §. de inge. ma. l. diffamari. & ff. de opti. leg. l. mancipiorū. de proba.

h ¶ Agere.] i. accusare interfectores.

i ¶ Renuntiasse. ꝫ incidit ergo in Turpilianū, sicut si expressè renunciasset. vt j. ad Turp. si fœmina. Sed contra ff. ad Turpil. l. j. §. accusationē

Accusatio.

¶ *Qui ꝓfessus est in iudicio se ab accusatione instituta discedere, ad eam redire nō potest. h. d. Bal. uel sic: Qui ab accusatione desistit, amplius ad illam non redditur. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Probo. LEX VI.

ACcusationem à qua discedere te ꝓfessus es, repetere nō debes f. PP. v. Noñ. Maij. Iuliano ij. & Crispino Coss.

¶ *Accusatori differenti, statuit terminus ad procedendum in causa: & si non procedit in termino, post non auditur. h. d. Bal.*

¶ Idem A. Felici. LEX VII.

SI ea, quæ crimen intēdit, cognitionē morat, certa pferendæ accusationis tempora iudex competens præstet g: intra quæ si agere h supersederit, renuntiasse i causæ intelligitur. PP. xv. kalen. Septembr. Agricola & Clemente Coss.

¶ *Miles ad accusandum admittitur, si suorum iniuriā prosequatur, se tamē tenetur ꝫ scribere. h. dicunt ambe leges. Sali. & Bar.*

¶ Imp. Gordianus A. Caio militi. al. Taxo. LEX VIII.

NOn prohibentur milites accusationē, quæ publici iudicij instar k obtineat, intendere, si suā suorumq; iniuriā exequātur. Ideoq; consobrini tui necem

in fi. §. Solu. refert an teneat accusatio: vt quia prosequit suam vel suorū iniuriam, & d. l. fi fœmina. An nō & tūc nō incidit: vt in l. cōtraria. Cui solutiō obstat ff. ad Turpil. l. mulier. vbi tenuit accusatio: quia suam iniuriam prosequebat, & tamen non incidit. Sed tu dic quod ibi impetrauit abolitionem, vel tantū denūciauit, non inscripsit. Vel secundo, solue secundum Ioan. an desistat pacto, & tunc incidit: alias non, & facit ad l. §. de pact. l. postquam. & j. de censi. & cōsito. li. xj. l. iij.

nera desens sine abolitione, an in ea cidat in Turpiliū num.

NOn. ꝫ CASVS. An miles in publico iudicio si aliquem accusare velit, sit admittendus, quæritur? Et dicitur ꝙ sic si suam vel suorū iniuriam ꝓsequatur: vnde si interfectorē cōsobrini sui accusare velit, bene poterit.

k ¶ Instar. ꝫ quia ordo siue solennitas in vsu esse desit pœna durante: vt ff. de pub. iudic. Lordo. & facit ff. de accu. l. hi. Accur.

Seueriano.

l ¶ Defendere. ꝫ id est, accusare interfectores.

al. seueriano.

al. deest.

NOn. ꝫ CASVS. Mulier si quē accusare velit, quia dicat eum filium suum interfecisse? an sit admittenda, quæritur? Et dicitur ꝙ sic, si appareat ꝙ sit mater.

m ¶ Nisi. ꝫ expositiuè est illius dictionis temere. Vel dic ꝙ excipit ab eo, qd dixerat, nō admittēdā nō ab eo quod dixit temere. fic & §. eo. l. ij.

Mutuatabio

n ¶ Probauerit. ꝫ vel aliud simile per quod sit audienda, ut quia sit soror, vel consobrina, ut §. eod. l. vxor. Item hoc verum qñ non erat i possessione maternitatis: quia tunc pro probato habetur ad instar serui & domini: ut ff. de ꝓba. l. fi filius.

Materñ incendii late Hip. in l. j. ad leg. Cor. de sic. Bal. in l. iij. §. cognoscit. ff. de of fi. præfe. vigi. Alexan. consil. lxj. in ij. vol. j. Incendiarij uarijs pœnis afficiuntur. † Ex lib. 9. titul. 1. l. 3. C. Th.

SI crimen. ꝫ CASVS. Si miles suam uel suorum iniuriam prosequendo aliquem accusare voluerit, ad pœnam talionis se obligare debet ad hoc ut audiatur.

o ¶ Adstringe. ꝫ licet fit miles, ut ex subscriptione legis apparet: hoc tamen quibusdam remittitur, ut diximus §. eod. l. qui crimen.

DAta. ꝫ CASVS. Si domum meam cōbusisti, an l. Corn. de sica. accusare possim, quæritur? Et dicitur quod sic.

p ¶ Potestis. ꝫ si dolo fuit factū, ut ff. ad l. Corn. de sica. l. j. in princ. & variæ imponuntur pœnæ ꝓ incendiis: vt ff. de incen. l. qui ædes. & l. fi. §. fi. & ff. de pœnis. l. capitulū. §. nonnunquam. & §. seq. Accur.

DE crimine. ꝫ CASVS. Ad accusationem non admittatur mulier, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur: & hoc examinabit præses. fine autem inscriptione accusabit in omnibus illis casibus q bus antiquo iure fuerat sibi ꝓmissum. Vel sic: Vbicunque mulier accusat sine inscriptione, in illis casibus in quibus ei specialiter accusare permittit. istæ expositiones faciunt ad illam literam. secundum antiqui &c. & lege finē cum princip. usque ad uerbum, secūdum antiqui iuris statuta. & subaudi, non exacta inscriptione: tātum i illis casibus, supple de quibus est eis specialiter concessum, scilicet accusare sine inscriptione. hoc est in unico casu, scilicet in crimine abigeatus.

q Iudiciorum. ꝫ id est, puniendum per aliquod publicum iudicium, quæ multa sunt, ut ff. de publi. iudi. l. j.

Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non permittitur. § vt & §. de adul. l. j. nec populari actione eger: vt ff. de popula act. l. mulieri.

Mulier Catilinę coniurationę detexit.

b Persequatur. § & lege Iulia de anno. vt ff. ad. l. Iul. de anno. l. fi. in fi. & in crimine læsæ maiestatis: vt Fuluia mulier coniurationè Catilinæ detexit: vt ff. ad l. Iul. maiestatis. l. j. quęstionib⁹. & l. suspecto tutore: vt isti de suspect. tut. §. cõsequęs.

Mulier an fine inſcriptione accuſet in caſibus quibus ei accuſare permittitur.

c ¶ Antiqui. § duobus modis expone. Primo qa ipſi tantum accuſat ſine inſcriptione mulier, vbi iuxta antiquo expreſsè dicitur, q accuſatio fieri poſſet ſine inſcriptione. quos caſus po. §. e. l. qui crimẽ. Secundo in his caſibus ſolis. vbi mulieri permittit accuſare. & ſic vbicunq; mulier accuſat ſine inſcriptione accuſabit. aliud in milite: vt §. eo. l. ſi crimen. Vel dic tertio, q accuſat mulier ſine inſcriptione in illis caſibus vbi ſpecialiter ei accuſare permittitur: vt in lege Cor. teſtamẽtaria: vt ff. de accu. l. ij. & lege Iulia maieſtatis. vt d. l. in quæſtionibus. nõ vbi generaliter ei permittitur: vt cum ſuam vel ſuorum iniuriam proſequi: vt in prin. huius legis. Alij dixerunt. q. q. dã caſus erant in iure veteri quos nõ habem⁹, q. bus ſpecialiter mulier poterat ſine inſcriptione accuſare, prima placet, & & ſecũdũ cã expone literam. Dic ergo ſecm antiq. iuris ſtatuta, & nõ exacta inſcriptione: tm in illis caſibus ſubaudi, in q b⁹ ſpecialiter eſt eis ſ. mulieribus. & etiam maribus cõceſſum. ſ. accuſare ſine inſcriptiõe: vt no. §. e. l. qui crimen.

d Prohibeatur. § vt qa ꝓſequitur ſuam vel ſuorũ iniuriam, vel ſit ei ſpecialiter conceſſum. & ſecundò quæritur an ſit de illis caſibus qui inſtituuntur fine inſcriptione.

Maij.

SImagnum. § CASVS. Prater fratrem de crimine capitali volens accuſare nõ audietur, ſed in exilium relegabitur.

e ¶ Et capitale. § ſi cus ſi leue: vt §. eo. l. ſi ſororem. & dic capitale. cuius pœna eſt mors, vel exilij: vt ff. de pub. iud. l. ij. Itẽ excipe, niſi vitę ſuę fuerit inſidiatus: nã tũc mater cõtra filiũ aud ſ: vt §. pxi. & pater contra filiũ: vt ff. ad l. Cor. de ſica. l. ij. multò magis frater contra fratrem.

Callusino. al. Callisino. ꝓcepta

Ropter. § CAPSVS. An mulier filium ſuum vitæ ſuæ inſidiantem accuſare poſsit, quæritur? Et dicitur q ſic: niſi à tali intentione eam materna pietas reuocauerit.

f ¶ Contendis. § ò mater: ut patet ex ſubſcriptione legis.

g ¶ Intentionem. § no. ſic: & §. de pa poſe. l. ij. in fi. & §. de abo. l. ij. in fin.

CRiminis. § CASVS. Infamis accuſare non poteſt. ſi ergo integræ famæ fuerit, & quę accuſare voluerit q§: ſine periculo calũniæ poterit.

h ¶ Calumniæ. § quæ præſumitur eoipſo, quod non probat quod intendit, ut dixi §. e. l. ij. non quod de calumnia ſemper debeat cõdemnari: ſed poteſt: niſi aliqua iuſta cauſa impulerit eum ad accuſandum, ut §. de calũ. l. qui non probaſſe. & ff. ad Turpil. l. j. §. ij.

Calumnia præſumit eoipſo ꝙ quis non ꝓbat quod intendit.

i ¶ Exiſtimatio. § id eſt fama, ut ff. de va. cog. l. cognitionum. §. æſtimatio. Infamis ergo non accuſat, ut hic. & ff. de accuſa. l. qui accuſare. niſi ꝓſequatur ſuam iniuriam, uel ſuorum, ut ff. de accuſa. hi tamen. & niſi in crimine læſæ maieſtatis. & ff. ad leg. Iul. maie. l. famoſ.

Infamis an poſsit accuſare.

CVm. § CASVS. Accuſans duos, ad accuſationem tertii non eſt admittendus, niſi ſuam & ſuorum, &c.

Infamis an poſsit accuſare.

k ¶ Cum ra ionibus iuris. ? nam⁹ius vetus hoc vult propter turpẽ quæſtum virũ dum: vt ff. de accu. l. qui accuſare.

l ¶ Tuum.] id eſt tui poſtulantis &c.

m ¶ Tertiã. § ſed videtur q nec duos: vt ff de accu. l. hos. accuſare. §. lege. quę eſt cõtra. Sol. non eſt contra. Sed ibi prohibet duos, quare per cõſequens tres. Hoc nõ placet. Sed dic duos nõ poteſt eo dem libello, vt vbi: ſed diuerſis ſic: vt hic, & d. l. hos accuſare. tres autem non poteſt etiam diuerſis libellis. hoc placet. Alij dicunt coram eodem non poteſt duos: ſed coram diuerſis ſic: quia vnus iudex non poſſet vtrique plenè inſiſtere. alij q vna inſcriptio ne non poteſt, ſed diuerſis poteſt duos: ſed non tres. Item cõtra ad idem §. tit. j. l. qui de crimine. Sol. ibi duo prohibentur accuſare vnum: hic ecõtra vnus poteſt duos. & ibi plenè diſtingues. Item ad idẽ contra §. de adul. l. reos. & ff. de adul. l. nihil. §. cũ alterum. & l. vim paſſam. §. duos quibus dicitur etiam duos adulteros marem ſci licet & fęminam non poſſe ſimul accuſari, ſed ſpeciale in adulterio. ſecus ẽ in inceſt: vt in e. l. vim paſſam. §. inceſti. & l. qui pupillam. §. in libero. Itẽ ad idem quod prohibet de tribus, eſt cõtra. infrà. ſi reus vel accuſator mortuus. l. j. Sol. vt ibi, & eodem modo eſt contra. ff. ad leg. Iu. de adul. l. inter. §. fina. vbi permittitur ei qui duos reos habet delatos: tertiũ iure mariti de adulterio accuſare. Sõlut. ibi perſequebatur ſuam vel ſuorũ iniuriam, quod etiam hęc lex permittit in fine. ibi, niſi ſuas, &c.

Accuſatio nesduas an poſsit quis inſtituere.

n ¶ Delatos. § id eſt accuſatos. Accur.

Niquum. § CASVS. Symmachus Thaumaſium recepit in domum ſuam, & cum abiit Thaumaſius vult Symmachum accuſare: nũquid poterit, quæritur? Et dicitur quod non. ciuiliter tamen aduerſus eum conſiſtere poteſt.

Kal.

o ¶ Conſtabat. § collegit enim eum fortè expoſitum: nihilominus tamen eſt ingenuus, ut hic, & §. de infantibus expo. l. fin.

p ¶ Cum Symmacho. § i. contra Symmachum. & hoc caſu dicam tepetere expenſas quanquam pieta tis cauſa factas. argu. §. de nup. l. patrem.

Du. Laudit tio al. deneęt ganda ꝓfunt C. Th.

q ¶ Experiri. § ſic]. ad leg. Cor. de falſis. l. ubi. & ff. de accu. l. hi §. j.

SIſororem. § CASVS. An aliquis de leui crimine ſororem ſuam poſſit accuſare? Dicitur quod ſic.

Ex lib. 9. ex. 6. l. 3. C. Th.

r ¶ Leuiorum. § ſecus ſi grauiorum: ut §. e. l. ſi magnum. & facit §. e. l. pro pter. &]. ad leg. Cor. de fal. l. falſi. & ff. de accu. l. leuia.

s ¶ Quo. § pro vt.

NEganda. § CASVS. Accuſaui Tirium, vel me accuſauit de pari uel de tali crimine: an ſit audiendus, quæritur? Et dicitur quod non niſi ſuam uel ſuorum, &c. pendente accuſatione aduerſus me poteſt.

c ¶ Suorũ. § ſed & tunc non permittit eis ſi ponas primos accuſatores ꝓſequi ſuã vel ſuorũ iniuriã: ne priori denegẽt quod poſteriori concedit hoc enim eſſe nõ debet. ut §. qui po. in pig. l. aſsiduis. & verba hæc, ſuã ſuorumque, &c. non ſunt late. interpretanda, ut in decre. iij. q. fi. c. j. & fin.

v ¶ Vel minori. § in maiori ſic, ut §. eod. l. j. nec eſt contra. hui c. l. infra, de calumnia. l. prima ubi etiam de pari permittit: quia ibi nõ in modũ accuſationis:

ęuſationis: ſed ex officio. ſic & ff. d bonis lib. l. q. eſt maior. §. ſi liber⁹. Itẽ nec eſt cõtra. ff. de adul. l. j. §. ſi publicè. vbi de pari vel vt minori video ꝓ mitti reaccuſare: quia nõ modũ accuſationis, ſed exceptionis obiiciebat crimẽ lenocinij: vt]. de adul. l. ita pudor. Poſt ſuiam aut tatã diſtinguitur an ſit abſolutoria, & tũc omnes accuſant, an cõdẽnatoria, & tũc aut q adimat ciuitatẽ, aut libertatẽ, aut nõ: vt habes plenè ff. de pub. iudi. l. is qui. & de iure fiſc deferre. §. j.

Hæc vſq; ad fi. deſiũ. C. Th.

SIquis. § CASVS. Ad accuſationẽ alicuius aliquis de familia ſua ſiue liber ſiue ſeruus proſiliit: is nõ ſolùm amiſsio ne bonorũ, ſed capite plectẽdus eſt: excepto de crimine læſæ maieſtatis.

a ¶ Aeſtimationem. § i famam.

b ¶ Capur. § i ſtatum: quod in tribus conſtat, vt ff. de capi. dimi. l. ſi.

c ¶ Fortunas. § i. ſubſtãtias. & ſic ponitur]. de in colis. l. ciues. li. x. & facit]. de delato. l. ſi. lib. x. &]. in quib. cau. coloni do. li. xj. l. ij. in fi.

d ¶ Exordio. § punitur ergo quis licet nõ proceſſit. Et ſic ſunt arg. contrà ff. de bo. lib. l. qui cũ maior. §. accuſaſſe. & l. in ſeruitute §. j) & §. de iis quibus vt indig. alia.

Ex lib. 9. ex. 6. l. 3. C. Th.

Idem 3. q. 11. cap. ꝓtius eſt. §. ſi quis. vbi ponuntur verba huius l.

ꝓ al. cuiuſque

ꝓ ante examinatũ iudicium.

ꝓ al. amputari

Decr. C. Th.

criminalis.

SI libertus.] CASVS. Si libertus ad accuſationem patroni ſui proſiliat ea pœna affi ciendus eſt qua & ſeruus, ſi inueniatur criminis delator.

e ¶ Hæredumue. § etiam extraneorũ. arg. §. de in ius voc. l. ij. Accur.

f ¶ Supplicio. § extraordinario: vt ſupra de iure fiſc. l. ij. §. pe. & facit §. de teſti. l. libertorum. Sed in ciuilibus auditur etiã venia petita & etiam in crimine, ſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur: vt ff. de accuſa. l. hi.

g ¶ Exordium. § vt & §. l. proxi. & dic de hoc vt ibi notaui.

¶ DE ACCVSAtionibus, &c.

Dictum eſt de perſonis accuſantium. nunc de ipſis accuſationibus in quibus quia neceſſarię ſunt inſcriptiones: ideo de eis ſubijcit.

Os.] CASVS. Aliqs ſuſtulit poſi- costerminos inter agrum meum & vicini mei cauſa ſeminandarũ litium. qua pœna puniri debeat? Et reſpon. quòd extraordinaria pro motu iudicis.

Terminos effodiens qua pœna punitur. Tpis diſtinctio ſcripturã concordat. ca. cũ tu. extra de teſti. gl. in l. apud antiquos. C. de furt.

h ¶ Terminos effoderunt. § diſtingue, an tantùm ille. qui effodit lapides voluerit ſibi furari. ſ. ipſos qui faciebant terminos, & tũc habetur ætatis diſcretio, aut cauſa ſeminandarum litium hoc facit. & tunc extraordinariè pro factorum varietate punitur: vt ff. de termino mo. l. ij. & fi. §. fi.

i ¶ Extraordinaria. § nec enim eſt ordinaria pœna pecuniaria quę ex quaginta aureorũ: vt ff. de termi. mo. l. agraria. in prin. quæ eſt contra. Sol. diſtingue tempora & concordabis ſcripturã. à principio enim nõ fuerat ſtatuta, & ſic loquitur hic, & d. l. j. ff. eo. ſed poſtea per Cęſarẽ ſtatuta eſt: vt ibi dicit. Alij dicunt hic de corporali, vt nulla ordinaria ſit ſtatuta: ibi de pecuniaria. vel non eſt ordinaria quantum ad priuatum, ſed quantum ad fiſcum ſic. Vel ibi determinis in iure poſitis: hic in vrbe. prima placet.

SI cuiuſdam.] CASVS. An ſeruus de publico crimine accuſari poſſit, quæritur? Et dicitur q ſic. & dom. nus eum defendere poteſt, & verba pro eo facere: ſed probato crimine, ſeruꝰ, nõ dominus pœnam ſubeat.

se crimine quo premuntur, exuerint, ſecũdum ſcita veterum iuris conditorum. ita ꝓtamen, & ipſi incriptiones contra eos, etiam pẽdente accuſatione, deponere poſſint. D. prid. Id. Augu. Clarnonti. Gratiano A. iij. & Equitio v. Coſs.

¶ Excepto maieſtatis crimine, familares & ſerui non poſſunt dominos accuſare: alias puniuntur. hoc dicit. Sali.

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. Eutychino. P. P. L. XX.

SI ꝓqs ex familiaribus, vel ex ſeruis cuius libet domus cuiuſcũq; criminis delator atque accuſator emerſerit, eius exiſtimationẽ caput, atq; fortunas ꝓpeti turus, cuius familiaritati, vel dominio inhęſerit: ante exhibitionẽ teſtium, atque examinationẽ iudicij, in ipſa expoſitione criminũ, atq; accuſationis exordio, vlto re gladio, feriat. Vocem enim funeſtam interdici ꝓportet potius quàm audiri. Maieſtatis autem crimen ꝓtãtum excipimus. D. vj. Id. Nouembr. Conſtantinop. Cæſario & Attico Coſs.

¶ Libertus nõ poteſt accuſare patronum, nec eius heredem, & contra faciens punitur. hoc dicit. Sali.

¶ Impp. Honorius & Theod. AA. Cõſulib. præto. & trib. pleb. Senatui S. D. L. XXI.

SIliberti accuſatores manumiſſorum, hæredumve eſſe præſumpſerint: eodem, quo ſerui, ſupplicio ꝓtenebuntur, luituri pẽnas ante ꝓhibitę delationis exordium. D. vij. Idus Aug. Aſclepiodoto, & Mariniano Coſs.

De accuſationibus & inſcriptionibus.

TITVLVS II.

Eaulſor finaliũ terminorũ extraordinariè ꝺ bitraria pena punit. h. d. Bal. uel ſic: Qui terminos amouit, cauſa fines turbãdi, punitur extraordinem. hoc dicit. Sal.

¶ Imp. Alexander A. Martiano. al. Maximiano. L. E X I.

Si acccuſatoribus ſabſentibus, & non per contumaciã adeſſe iudicio ceſſantibus, ex vna poſtulatione aditus ꝑſes ꝓuinciæ quod non, ſed apud eundem iudicem vel ſucceſſorem eius cauſa iterata ventilabitur.

q ¶ Si accuſatoribus. § erant ergo plures, & crimen vnum; vt in fin. l. ibi, intẽtati criminis, & ci & vnus accuſatus. ſic ergo plures accuſant vnũ & ſic eſt cõtra.]. e. l. q de crimine. & ff. d accuſa. hi. §. fi. & l. ſi plures. & ff. de lib. ho. exhi. l. quod & lex §. hoc interdictũ. Sol. hic ſic d facto fuit, nõ tamen fieri debuit: vnde non quid fiat, ſed quid fieri habeat obſeruabiẽ: vt & ff. de offi. præſi. l. ſed licet. Vel hic renuntiauit accuſatus de iure ſuo confidens, dicens ſeparatim omnibus reſpondere. Alij dicũt quòd vno libello poſſunt, vt hic: diuerſis non, vt in contrariis.

Accuſatio vnius an ꝓmittat plu ribus.

ADDITIO. Bart. hic dicit quòd hic non fuit oppoſita exceptio. ſi enim fuiſſet oppoſita, de pluribus fuiſſet electus vnus, vt d. l. ſi plures. quod ſatis concordat cum prima ſolutione glo. Dicas ergo q in accuſationibus publicis non admittuntur plures, vt d. l. ſi plures. quod fallit, niſi plurium intereſſet æqualiter, vt l. j. §. ſi ad plures. ff. de ſepul. viola. & ibi de hoc per Bar. & per eundem in d. l. ſi plures. ff. de accuſa.

r ¶ Ex vna poſtulatione. § i. poſtulatione vnius partis, ſcilicet accuſati.

Causa

k ¶ Seruus poſtulatur. § qui omnibus legibus reus fieri põt, exceptis iis quibus pœna pecuniaria imponeret: vt hic, &]. ad l. Iul. de vi pub. vel priuata. l. ſi criminis. & ff. de accu. l. hos accuſare. §. omnibus.

l ¶ Defendere poteſt. § & eius procurator: vt ff. de publi. iudi. l. ſeruus, & ſic eſt cõtra ff. de pub. iudi. l. penult. §. crimen. Sol. põt interuenire ad omnia ꝓterquàm ad ſententiam vt hic, & ibi. Vel hic dominus nõ pro alio ſed pro ſe & ſua vtilitate interuenire videtur: quia ſua intereſt pecuniariter ſeruũ ſuum abſolui. Vel hoc ſpeciale. in quibuſdã tamen criminibus omni no interuenit ꝓcurator quæ imponunt pœnã relegationis, vel infamię, vt no. ff. de procu. l. ſeruum. §. publicè. Accurſius.

Si cuiuſdam crimi nis.

consiſtere tal. accuſationis.] Reſponſurus.

m ¶ Offerre. § q. d. non vt ſententiam ſubeat: ſed & ſi non defendat nõ admittit eum, vt ff. de publ. iudi. l. ſciendum. & ff. de ſta. ho. ſeruus.

REos. § CASVS. An rei abſentes in cauſa capitali per procura. defendi poſsint, quæritur? Et dicitur quòd ſic. quod intellige vt allegat cauſas abſentiæ, non cauſas cauſæ. ne ſit contra. ff. de public. iud. l. accuſatore. §. ad crimen. Vitia.

n Reos. § id eſt, accuſatos.

o ¶ Capitalium. § quæ ſunt, vt ff. de pub. iud. l. a.

p ¶ Per procuratorem. § imò videtur quòd non, vt ff. de publi. iudi. l. pen. §. ad crimen. quæ eſt contra. Sol. ſecundum M. hic erat iam lis conteſtata cõtra principalẽ, vnde ipſe nõ procurator eſt ꝓdemnandus. quod non placet. imò ſemper procurator damnaretur, vt ſupra de procur. l. nihil. Dic ergo defendi ſcilicet vt allegẽtur cauſę abſentiæ, i vt ff. de procu. l. abſens. non in principali, vt in contrario & in q buſdam criminibus etiam plene defendit, vt not. ff. de procur. l. ſeruum. §. publicè. Accurſius.

1 Etiam ea quæ nõ cõcernũt principaliter crimen vt ad dilatorias proponendas: in habilitatẽ iudicis: incapacitatẽ accuſatoris: ineptitu dinẽ libelli proponendam admittitur procurator. Sali.

Si acculatoribus. § CASVS. De facto duo venum accuſabãt de eodẽ crimine: cœperunt abeſſe, & non per contumaciã: in abſentia quorũ iudex ad poſtulationem accuſati eum abſoluit, an valeat ſententia abſoluto ria quæritur? Et dicitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Accusator & recusat quafr citari debent.

a ¶ Causa cognita.ꝛ quod fuit eoipso q̄ non erat præsens vtraque pars: vt ff. si per vim vel alio modo l. fi.
b ¶ Crimination e. id est accusatione.
c ¶ Contumacia.ꝛ contumaci cessatione. Vel contumacia q̄ exp̄ssè dixit, non veniam, cessatio quando est tacita: vt quia ter citatus non fuit inuentus. Sed qualiter fiat citatio accusatoris vel accusati, vt sic ad sententiam possit veniri: Dicunt quidam, ſm formā quæ est. ff. de publ. iudi. l. inter accusatorem. in fi. arg. contra. ff. de pœn. l. absentem. Tu die sicut in ciuilib⁹ actor, sic hic accusator: & sicut in ciuilibus reus, sic hic accusatus: vt dixi. ff. tit. j. l. q̄ crimē. saluo iudici q̄ cā pēdente poterit tpa statue re intra q̄ incidat i Turpillianū accusator, si nō prosecutus fuerit: vt ff. tit. j. l. fi ea. eis autē accusatis citatis & nō venientibus, pœnæ pecuniariæ imponuntur: vel etiā hæ quæ cōtinguūt æstimationem: & etiā inter dū possunt relegari. cæterum si quid grauius eis irrogandū foerit, puta pœna metalli vel capitis, eis irrogāda nō erit: sed i accusatorem absentem q̄siq; grauius statuitur quā p Turpillianū sit statutū: vt ff. de pœnis. l. absentē. §. j. nec obstat. ff. de public. iudi. l. inter. quia illud iuxta hanc exceptionē potest intelligi: vt de eius quidem calūnia p̄nientiatur: nō tñ vt calūniator condemnetur, sed vt plus interdum patiatur quam per Turpilianum fit statutum.

Accusatus citatus non veniēs quo modo puniatur.

d ¶ Eundem.ꝛ sententia absolutoria habita pro nulla. & idē effet in ciuili si q̄ ipso iure esset nulla si legitime citato facta non fuerit: vt §. quomodo & quan. iud. l. ea quæ. Item ad id q̄d dicit, apd eundem, subaudi vel superiorem. vt j. e. l. absentem. & quod apud eūdē cognoscat, est sic suprā, de sen. l. j. in fin. & q̄o & quando iudex. l. fi p̄ses. Sed contra. in eodem titul. quomodo & quando iudex si vt proponis. ꝛ vbi dicit alij committendum. sed ibi primus fuit delegatus: hic ordinarius. Item contra ff. de re iudi. l. iudex. & §. sententiam re cindi non possl. j. Sol. ibi valuit. Sed cōtra ius litigatoris lata fuit: vnde tenuit. hic ipso iure fuit nulla.

e ¶ More. ꝛ id est prout iura requirunt.

NOn ideo.ꝛ CASVS. Intulisti mihi iniuriam: volebam te accusare: dicebas te non esse accusandum, eo prætextu q̄ de mādato alterius dicebas te fecisse: an sis audiendus, quæritur? Et dicitur q̄ non, sed vterque tenebitur tam tu quām ille qui mandauit.

f ¶ Incidit. ꝛ i. iustè accusatus est. agitur ergo criminaliter de iniurijs: vt ff. de priua. delic. l. vlti. & insti. de iniur. §. pen.

g ¶ Quia dicit. ꝛ quod etiam dicere cogitur: vt & ff. ad Syl. l. & si percussor. in prin. & l. prius. Accur.

h ¶ Principalem. ꝛ vocat principalem, iniuriam inferentem.

i ¶ Ignotum non est. ꝛ vterque ergo tenetur: vt hic, & j. ad l. Iul. de vi. l. seruos. & ff. de iniur. l. non solum. in prin. & §. fi mandato. & §. Proculus. & l. Lex Cornelia. §. fi quis liberum. & ff. de vi & vi ar. l. j. §. detecisse. & j. fi reus vel accusa. mor. fue. l. defunctis. & argumen. ff. de consti. pecu. l. vtrū. in fi. vbi dicit, factum alterius alium non releuare. & hoc nisi debuit obedire: quod euenit quādoque in lemoribus: vt ff. ad l. Aquil. l. liber homo. ij. in prin. & ff. de reg. iud. ad ea.

ABsentem. ꝛ CASVS. Accusatum de crimine capitali in absentia sua præses condemnauit in metallū: an sententia teneat? Dicit quòd non causa cognita a sententiā dixit, qua eum, de quo querimoniā detulisti, liberādum existimauit: criminatione b etiā nūc perseuerāte, quę cōtumacia c, vel cessatione accusatorū nō interueniēte audiri nō potuit, causa intentati criminis apud eundē d vel successorē eius more e iudiciorum tractabitur. PP. Noñ. Mart. Gordiano A. ij. & Pompeiano Cos̄.

¶ *Mandatum mādatarium à crimine non excusat: & tam mādator quā mādatarius possūt de crimine accusari. Prāo remouet allegationes mādatarij. Secūdo dicit q̄d iuris de mandāte & mādatario. Sed alibi. Nā que. h. d. Bal. Vel sic: Delinquens, pter mādatum alterius, non excusatur. h. d. Bar.*

¶ Idem A. Paulino. LEX V.

NOn ideo min⁹ crimine sue atrocium iniuriarum iudicio teneē is q̄ iniustam accusationē incidit f, quia dicit g aliū se huiusmodi facti mandatorē habuisse. Nanque hoc casu præter principalem h reum, mandatorē quoque ex sua persona conueniri posse ignotum i nō est. PP. iij. Id. Septēbr. Gordiano A. ij. & Pompeiano Cos̄.

¶ *Contra absentem in causa capitali, non potest procedi nisi per annotationē bonorū: & si ad condemnationē fuerit processum, sententia nulla est: & quatenus de facto processit, à superiori rescinditur. h. d. Bal.*

¶ Idem A. Auiano. LEX VI.

ABsentem capitali k crimine accusari non posse l, sed requirendum m tantummodò anno tari solere (si desit) vetus ius est n. Et ideo cùm absentem te & ignorantem, cui nunquam vllum † crimen denuntiatum o esset, per iniuriam à præside p prouinciæ in me nō, sed requiri debet, & bona eius annotari, ꝑsentabit se ergo accusatus iudici, & seipsum defendet. & q̄d perperā gestū est, in melius reformabit.

k ¶ Absentem capitali. ꝛ id est ex quo pœna imponitur capitalis vltra relegationem. alias secus: vt ff. de pœ. l. absentem. § j.

l ¶ Non posse. ꝛ vt procedatur in causa: vt in d. l. absentē. & ff. de adul. & maritus. ij. §. legis Iuliæ. & j. de adulter. fi quōdā. Accusatio tñ recipit: vt j. tit. l. ij. §. ex longinquo. Interdum etiā procedit: vt j. de pœ. l. ne diū. Accur.

† datum

m ¶ Requirendum. ꝛ ficut in ciuilibus: vt not. §. qui accu. non possl. ij.

† iure

n ¶ Vetus ius. ꝛ est de quo tituli sunt speciales: vt ff. d' req. re. & j. de req. rēdis re. vbi plene dices.

o ¶ Denuntiatū esset. ꝛ ad maiorē exaggerationē dicit: vt hic, & ff. quæ sen. si ap. l. j. §. ité cūm ex edicto. nā idē est si esset citatus cum esset absens.

p ¶ A præside. ꝛ & hoc etiam facit nō valere sententiam: quia præses non pōt damnare in metallū: vt ff. de pœnis. l. ij. §. j. q̄.

q ¶ Reformabit. ꝛ sententia habita pro nulla: vt & §. e. l. fi accusatoribus. & §. quomo. & q̄ñ. l. fi vt proponis j. hoc q̄ lis nō fuerit cōtestata. Quid autem si se lite contestata absentauerit? Hic idē, sed de hoc dic vt no. §. eo. l. fi accusatoribus.

EA. ꝛ Diuiditur in duas partes. Primò ioquit de crimine notorio, & p cessu super eo, secūdo loquitur de crimine nō notorio. Secūda ibi, Verū. CASVS. Officialis de putatus ad hoc vt denūtiet, an se inscribere debeat, quæritur? Et dicit q̄ iudex facile dictis eius non credet.

r ¶ Ea. ꝛ f. crimina.

s ¶ Per officium. ꝛ i. officiales. erāt enim quidā officiales ad hoc deputati: vt j. tit. j. l. j. & ff. de offi. præfe. vrb. l. j. §. & sanè. & j. de decu. l. j. lib. x.

t ¶ Citra solennia. ꝛ i. sine inscriptione. & est speciale. regulariter cōtra: vt j. e. l. vlt. Sed an soli officiali credatur q̄d videtur per prædictā legem. ff. de offi. præfe. vrb. l. j. §. & sanè. & per aliā. ff. de rebus eo. l. magis. §. ne tñ. & maxime quando notorium erat toti populo vel maiori parti: vt arg. ff. qui satisda. cog. l. fi verò pro condemnato. §. fi. Sed dico contra: vt d. l. curiosis. & hic, & ff. de custo. reo. l. diuus. ij. & j. e. l. singuli. hic ergo ad minus debet probari notorium esse.

Officiali so li an credatur.

Stationarij qui dicunt.

v ¶ Perpēdi. ꝛ audiri, & audita puniri, &c. & facit ij. q. j. c. d' manifesta.

x ¶ Nec notorijs. ꝛ Nam tunc non crimen, sed notorium esse sufficeret probari.

SI quis. ꝛ CASVS. Si quis dicat ab alio se passum iniuriā, adeat competentem iudicem non stationarium: & conueniat eum ciuiliter si velit, vel criminaliter. Viuia.

y ¶ Ad stationarios. ꝛ publicos, quibus locatæ fuerunt stationes publicæ. Vel e contra stationarios dicit, id est procuratores Cæsaris & fisci, q̄ præerant stationib. vel appellat stationarios liminarchas, qui custodiunt limina imperij.

z ¶ Præsidem. ꝛ qui est iudex criminum: vt §. de iurisdi. om. iu. l. iuris ordinem. & l. in criminali.

a ¶ Libellos. ꝛ f. accusando criminaliter. & querelam, q̄ñ ciuiliter se cōdū Azo. vel libellos à se scriptos & querelā, quādo apud acta facit sibi scribi libellū per alium, vel libellū, quādo est in scriptis dandus, & querelā, quādo sine scriptis hoc potest fieri, vt j. de dig. quoties. li. xij. Vel libellum, quando scit scribere, querelam quando nescit, vbi verbotenus (dūmodò redigatur in actis) potest accusare & inscribere.

Locum restituit Bud. in annota. posteā l. ab accusatiōe. ff. eod. tit. ad sena. cōsul. Turpi. quo loco & vocē notoria interpretat. Diuiso.

Qui de

QVi de crimine. ꝛ CASVS. Accusatus de uno crimine super eodē casu accusari non potest, nisi esset tale crimen ex quo possunt plures eriri accusationes: verbi gratia: vt quia commisit accusatus adulterium cum cognata sua: q. a de adulterio, & de incestu potest accusari à Titio: & de vtroque cognoscet iudex, & super utroque feret sententiā. Viuia.

a ¶ Qui de crimine publico. ꝛ j. de publi. iudi. l. j.

b ¶ Nō potest. ꝛ Hoc sine fuerit cōdemnatus ab accusatione primi, vt ff. nau. cau. stab. l. pe. in fin. sive absolutus, nisi docetur de p̄uaricatione primi accusatoris. vel nisi secundus prosequatur suā vel suorum iniuriam, & probet se nescisse accusationem ab alio institutam: vt j. e. l. fi quis homicidij. & ff. de præuari. l. iij. in princ. & ff. e. l. fi cui. §. iisdem. sive etiam pendeat vt hic, & ff. e. l. hi tñ. §. ab alio delatum. nisi de cesserit primus, vel nisi aliàs impedit procedere: tūc enim intra xxx. dies admittitur alius, vt ff. eo. l. libellorum. §. fi. Item accipe hic, sive vna lege, sive diuersis: ex eodem tñ crimine: vt ff. e. l. senatus. Item lite contestata. nā si aſi ambo simul ueniāt idoneior eligitur: ut ff. e. l. si plures.

c ¶ Si tamen ex eodem facto. ꝛ multò magis si ex diuersis: ut ff. de priua. delic. l. pen. & j. ad l. Fal. de plag. l. j. in fin.

d ¶ Plurima. ꝛ ut si in iniuriam domini seruū eius occidi. nam teneor iniuriarum & homicidij, ut ff. de priua. delic. l. pe. Vel si qs commiserit adulterium cum sorore, tenetur adulterij & incestus, ut ff. de adult. l. fi adulterium cum incestu. in prin. Sed huic uiderur contra. vt ff. eo. l. senatus. sed ibi eratidem crimen, hic duplex. Quid si aliquē sui aggressus, & in aggressione homicidū perpetrauit? Respon. licet facta diuersa sint. tamē quantum ad initium pro vno facto habetur: vt ar. j. ad legem Iul. de vi. l. quoniam.

e ¶ Ab alio. ꝛ à contrario ergo ab eodē nō potest accusari. & erit verū vbi crimina ex eodem facto oriuntur: si autem ex diuersis, potest etiā ab eodem: vt ff. eo. l. libellorum. §. sed & si aliud.

Crimine duplici q̄ñ quis te neatur.

f ¶ Super vtroque. ꝛ Sic §. de iudi. l. nulli interim. tamen dū respondet pro vno, non arcteatur pro alio: vt ff. de custo. reo. l. ij. §. fi.

Accusatus ab uno super crimine, an possit ab alio super eodē accusari.

g ¶ Super altero. ꝛ vtroq; tamen plenissime discusso, poterit seorsum pronūtiare: vt hic innuit. Et vltimo distingue, quia aut vnus accusat vnū & tunc de uno crimine & una lege potest, diuersis legibus non pōtest ff. eodem senatus. sed si diuersis criminibus descēdentib. ex diuersis factis, potest: vt ff. eo. l. libellorū. §. sed & si aliud. si ex vno, non videtur quod liceat: vt sumitur arg. a contrario sensu, iu hac l. ij. respon. aut vnus accusat plures: & tūc si de eodē crimine, licet: vt j. fi reus vel ac. mor. fue. l. j. & ff. de adulte. l. qui pupillā. §. j. & l. vlm passim. §. incesti. Sed fallit in accusatione adulterij: vt j. de adul. reos. & ff. de adult. l. si marit. ij. §. j. si vero de diuersis criminib. vno libello nō possunt accusari duo: sed si diuersis. sic: non tamen tres. & hoc nisi suam vel suorum iniuriarum. p̄sequatur. ff. e. l. hos accusare. §. j. & §. tit. j. l. cū rationibus. Aut cōtra plures accusant vnū: & tunc si de eodē crimine, idoneior est eligēdus: vt ff. e. l. si plures. si autē de diuersis criminibus ex vno vel diuersis factis descēdētibus possunt, sci licet plures vnum accusare: vt hac l. interim. tamē dū habet necesse respondere pro vno, non arcteatur pro altero: vt ff. de custo. re. l. ij. §. fi.

QVi explicādi. ꝛ CASVS. Si comes vel assessor iudicis accipiat pecunia m à conuento, vt absoluatur: non minus puniēdus est comes vel assessor, quā qui corrupit. quæ autē sit hæc pœna, nō aperit. tu. dic, si corrumpēs sit actor, perdit litem: vt §. de pœna iudi. q. malè iudi. l. j. comes. sustibus ceditur: & pro iniuria quā fecit iudici, damnabitur: vt ff. de iniuris. Item apud. Viuia.

h ¶ Qui explicandi. ꝛ puta familiaris, vel assessor, vel comes, vel consiliarius iudicis: vt & ff. ad l. Iul. repe. l. in comites.

i ¶ Spem. ꝛ id est, victoriam quam sperat qui dat.

k ¶ Situs est. ꝛ dum tamen secundum legem iudicet: ut in authē. de iu. §. omnis autem. collo. vj.

l ¶ Non minus. ꝛ q. d. non minus punitur dictus consiliarius quàm ipse corruptor, cū par sit delictum. arg. §. de epis. & cleri. l. fi quenquā. Sed q̄d sit hoc crimen, non aperit. Dic ergo, actor corrūpens perdit litem: ut §. de pœna iudici. l. j. Ite crimē falsi cōmittitur, ut relegetur ad tēpus, vt ff. de falsis. qui duob. familiares autē vel alij prædicti, fustibus cæduntur, & p hoc de iniuria quam iudici fecisse videntur, damnati, iudicentur: vt ff. de iniur. l. ité apud. §. idem ait. Sed hodie ei qui dedit, parcitur. quod dic vt §. de pœna iudi. aurchen. nouo iure. & facit ad legem istam. ff. d' calum. l. fi ab eo. & quod no. in l. j. §. j. vj. & iij. in e. iudicū.

Iudicē corrūpens quia pœna punitur.

Du. libe ris.

S Iquis. ꝛ CASVS. Accusauit Titium de adulterio, & absolutus est an possit eundem accusare, quæritur? Et dicitur q̄ nō nisi arguere me poteris de p̄uaricatione, quia forte colluſit cum Titio. Si ue ò Tirius homicidium fecis, poteris eum accusare. Viuia.

m ¶ Persequendum. ꝛ contrà eum qui iam ab alio accusatus fuerat & absolutus.

n ¶ Eum. ꝛ primum accusatorem q̄ succubuit.

o ¶ Arguere. ꝛ Aliter eū regulariter non audiri turi, vt hic, & ff. de priu. l. ij. in princ. sed fallit q̄ñ secundus suam uel suoꝝ iniuriam prosequitur, & docet se nescisse de prima accusatione, ut hic. eo. l. fi cui. §. fed hoc utrum. si verò accusatus transigat, quod potest ut §. de transac. l. transigere. non nocet nisi tranſigendi, cū res inter alios acta &c. vt §. res inter alios acta. l. ij. licet enim ciuiliter liceat redimere sanguinem suum, verum est vt non habeatur pro cōfesso, non ad hoc vt nō possit ab alio accusari, quod est in alijs publicis iudicijs, vbi nō de sanguine agitur, vt ff. de priua. delicti. l. fi.

1 Adde Si fi mamentam parga tionis de ita tum fit accusato non poterit am plius accusari. addo tamē quòd si iuramentū veritatis si nocesset ni si differret. Iaſ. in l. ij. §. pen. ff. de iureiu.

p ¶ Præscriptum est. ꝛ id est, in scriptis positum.

q ¶ Nō putauerit. ꝛ scilicet docere de p̄uaricatione primi, quod est etiā cum prosequitur suam vel suorum iniuriā, vt modo notaui. & quod subiici ad sequens crimen. f. homicidij, quod est sequens ratione p̄uaricationis, de qua regulariter deberet ante docere. Ité quod subiicit. pastorū ideo dicit, q̄a a pastribus hoc crimē. f. homicidij, primo deuenit. f. Cayn & Abel. & q̄d subiicit coges, non absolute, sed si vult accusare, coges eū subscribere, vel alias nō audias eū. Vel dic secūdo secundū. B. q̄ fecerat iniuriarū, & postea homicidiū in pastores, & hic secūd' accusator de homicidio & iniuria inscripsit. omisso de homicidio, ad sequēs crimē, iniuriæ puenit, quæ tamen ante homicidiū facta fuerit, quod totale cœpit a pastoribus, vt Cayn & Abel. Tu dic melius tertio, q̄ tria delicta commiserat. primo homicidiū vnius pastoris, postea iniuria fecerat alis. tertio pecora abegerat, & sic ex quo omittut primū, d. secundū et primū crimen pastorum id est, iniuriæ eis factę & domino per eos, & latronū qui scilicet abegerunt pecora. vel iste non fuerat ordo in commictendo, fuit fatemur in libello accusationis, vt habeat locum, quod dicit sequens.

Homicidij crimē à pastoribus ortū habuit.

r ¶ Eum coges. ꝛ fi iam cœperat accusare, vt. f. non incidatur Turpilia num. alias nō compellitur, vt §. vt nemo inuitus. l. j. Sed si inscripficiū tribus casibus supradictis. omisso vno an tunc inscribet in duobus? & respon. sufficit prima inscriptio. Item an ratione omissi homicidij incidit in Turpilianum? Respon. non, quia nūc ſpontè desistit, sed repulsus exceptione, quia ab alio absolutus.

s ¶ Legibus fiat. ꝛ lege Cor. de fica. secundum primum modū. vel secundum vltimum crimine abigeatus & iniuriarum.

FActum. ꝛ CASVS. Si quis sponte vel impatientia doloris se præcipitauerit, hoc hæredi suo non imputabitur.

t ¶ Præcipitantis. ꝛ scilicet ob tædium vitæ, vel impatientiā doloris, vel pudorem æris alieni.

v ¶ Non potest. ꝛ præcipitāri, vel eius hæredi, vt hic, & supra. ꝛ testa. facere

Universidad de Deusto
Biblioteca

facere posl ij.ubi plenè distinxi.& habes titulum specialem infrà,de iis quilmo:tem sibi conscíue.

SI quis.¶ CASVS. Si aliquis uolens seruum accusare, petat eum torqueri,ue sic ueritas pacefiat:an sit audiendus antequam in scribat, quæritur? Et dicitur quòd non. Viuianus.

a ¶ Adtrinxerit.¶ sicut si liberum accusaret : ut ff.eod l. hos accusare. §. si seruus. & dic quòd inscribit promittendo se subiturum eandem pœnam, si non probauerit. Vel dic profitebitur se deposuisse libellum. uel secundum alios,se perseueraturum usque ad finẽ accusationis.

Inguli.¶ CASVS. Si quis publicum crimẽ ab officialib. dicatur perpetrasse:secundum relationem eorum non cognoscet iudex,sed ueritatem inquiret. Viuianus.

b ¶ Vtsuffragiis.¶ hoc est q̃ non ex aliorum cõscientia &scientia iudicent,sed sua : vt in authẽ. de iudi.§. j collati.vj. Vel dic q̃ iudicent sicut alius vel alij iudices in similibus indicauerunt:aut s.de sen.l.nemo.

c ¶ Relationibus.¶ vt dicas quærite ab officialibus : ipsi referunt nobis quid fit,secundũ Azo.& sic non creditur officiali soli:ut & no.ff.e.titu.l.ea quidem.& facit.ff.de custo.reo.l. diuus.j.

d ¶ Inquirere.¶ & facit suprà,de relationib.l. finali.

Vnc conuenit.¶ CASVS. Nobilis dedum adesse iudicio debet. cùm accusatur de publico crimine:aliudcũ pe cuniaria causa conuenitur:quo casu per procuratorem se defendere potest. Viuia.

e ¶ Tunc conuenit.¶ quasi dicat,semper cõuenit eos adesse publicis iudiciis: q̃a semper hoc cã deposcit, cùm ad crimẽ publici iudicij frustra interueniat procurator:ut ff.de publi.iudic.l.penul. §.ad crimen.nisi in crimine iniuriarum,quod mouet uel suscipit illustris per procuratorem :vt ¶. de iniur.l.fi.

f ¶ Licet in pecuniariis.¶ sed hoc ius hodie stat usque ad illustres tantùm ex necessitate:ut suprà,de procuratoribus l.penu.& authen.ibi posita.

N causis.¶ CASVS. In libello accusatorio debet comprehendi nomen accusatoris,& accusati,& crimen,& tempus commissi criminis quod si aliter fiat,iudex recipiens inscriptiones in quinque libris mulctabitur. Viuia.

g ¶ Inscriptiones.¶ id est, libelli accusatorij in scriptis & cum inscriptione.

h ¶ Magnitudinem.¶ exprimendo illud.

i ¶ Tempusque.¶ id est annum & mensem non autem diem commissi criminis,sed dati libelli fic.ut ff.eo.l.libellorum.

k ¶ Alterutram:¶ i.utranque,s.accusatum,si succumbat:accusatorem, si non probet:ut §.l.proxi.& ¶.de calumnia.l.non prius.

l ¶ Statutum.¶ al as scilicet.

m ¶ Secretarium.¶ i.recipientes inscriptiones,secundum Azo.sed alij ut Hi.curatores,alias uiatores litium. In prædicto autem libello plura debent contineri.Primo anni domini eius temporis,quo datur libellus. nam in omni instrumento quod fit,temporis commemoratio poni dẽt & indictio:ut in authẽ.ut præponatur nomen imperatoris.colla.v. Deinde anni imperij illius imperatoris qui tunc est, cùm libellus datur, Consul,Mensis,dies dati libelli,non dico dies.cõmissi criminis.Item q̃s accusat,& quis accusatur : & de quo crimine certetur, & apud quem iudicẽ, Item locus criminis.Certũ tempus mensis.Consul:non dies uel hora apponatur ab initio.in fine subscribitur.Erit ergo hæc forma : Anno dñi Mccxxvij. imperi sacratissimi Friderichi Imperatoris anno septimo, cõsulibus illis, indictione tali,die xij.exeunte mense Iulij, ego Titius defero vt accusso Geraldũ apud Tespinum potestatẽ Bonon. lege Iulia de adulteris : quia fecit adulteriũ cum Bertha tali, idomo illius, mẽse tali, consulibus uel potestate tali : & huius me accusationi subscribo,& vsque ad finem vel ad sententiam perseueraturum promitto. sitper hoc etiã adeiussor dabitur: ut instra ad Turpilianum.l. prima. & ff. eodẽ. l. si cui circa princip. Vel si ponatur in tertia persona, talis deuulit talem &c. non est vis: vt ff. eodem.lege, liberorum, vel erit suprscriptio,quòd patiatur eandem pœnã: vt & infra eodẽ,lege proxi. Vel tertio, profitebitur se dedisse præfatum libellum:per quod statim intelligitur legatus ad talionem. & facit suprà de fide instrumentorum lege finali, & suprà, titulo j.l.iij.

Libellus criminalis quid contineat.

Libelli accusatorij forma.

ASVS. Ccusationis.¶ CASVS. Si quis accusatur decrimine non debet statim credi, quòd crimen commissi: sed accusator libellum accusatorium porrigat, in quo contineatur crimem cõmissum, & nomen accusati : & in fine libelli obligauit se ad pœnam talionis:quæ est vt eandem pœnam patiatur, si non probet quam passurus esset, si crimen institutum probatum fuisset: & vterque sub custodia tenebitur simili : nisi dignitatis ratio aliud exegerit: & non audietur accusatus volens se excusare per hoc quod alij dicantur idem crimen commisisse quod ipse commisit, eum de se confiteri debeat quis : nec de aliena conscientia interrogari:quia nullus de proprio crimine super aliena conscientia est interrogandus. Viuianus.

Du.Senatui eius. Ex lib.9.ti l.19.C Th.

Du.pœnam talionis.

Du.publi philo. Ex lib.9. tit.1.l.8.C. Th.

Du. præponantur. magnitudo. C. Th. tenere. auscultare. forte. al.condẽ natronem. Dubitat

¶ Nõ intelligitur qs esse culpabilis eo ipso q̃ corã iudice diffamatur, sed debet ille qui cum putat culpabilẽ, accusare & detineri una cũ reo,similitudine supplicij puniẽdus si constiterit eum claumniatum hoc primo. Cõfessus in se interrogatus, nõ debet torqueri aliũ : nec debet credi eius testificationi contra alium,b.d.secunda pars,Bal.uel sic: Accusator debet se inscribere & detineri sicut accusatus, donec causa examinetur: & qui torquetur, nõ debet interrogari de socijs. hoc dicit secundum Bald.

Imppp.Valent.Grat.& Theod.AAA. † Mariniano uica.Hispaniæ. L. XIII.

SI † qs seruos crediderit accusandos, nõ prius ad corporũ † tormẽta veniatur,quã se † vtculo subscriptionis adstrinxerit. D.vj.Kalẽ.Ian.Patauij,Merobaudẽ ii. † & Saturlno Coss.

¶ Iudex in criminalibus nõ debet irẽ pmẽdicta suffragia, sed per probationes, quibus lux ueritatis affulgeat,uel sic:in criminalibus iudex nõ debet credere dicto alterius iudicis uel notarij,sed debet inquirere p se.b.d.Bal. Vel sic:Etiam in criminalibus nõ iudicatur exẽplis & simplici relatione:etiam si persona referentis sit publica,nõ creditur,sed de rei ueritate cognoscitur. Sal.

Ex li.9.ti tu.1.l.17. C.Th. Procurator in criminalibus non interuenit. criminalis. C.Th. † hæc usq; ad finẽ absunt C.Th.

Ex li.9.ti tu. 1.l.14. C.Th. † miserorum. † accusator. iterum. C.Th.

Iidem AA. & Arcad. A. Cynegio PP. L. XIIII.

SInguli † vniuersiq; iudices cognoscant in publicis criminibus ñ oportere emẽdicatis vti suffragiis decretorum, aut relationibus publicis personis destinandis credere: sed rei veritatẽ inquirere. D.prid.Kalend.Maij, Constantinop. Arcadio A. & Bautone Coss.

¶ In publicis iudiciis etiam potẽtiores uiri debẽt personaliter adesse:licet in ciuili causa possint mittere procuratorẽ. b.d.Bal.uel sic: Nemo in crimine publico potest p procuratorem litigare.b. d.Sali.

Iidem AAA. Tatiano PP. L. XV.

TVnc † cõuenit potẽtiores viros adesse iudiciis,cum eorũ † psentiã in † criminib. publicis p iscriptionẽ causa deposcat: licet † in pecuniariis † causis per † curatores litẽ sustinẽat. D. xv. Kalen. Mart. Mediolani, Valentiniano A. v. & Neoterio Coss.

¶ In criminalib. causis reqritur inscriptio & facti & tẽporis designatio supple, & etiam loci depositio. b.d.Bal.uel sic. Non debet p̃cedi super crimine,nisi certa & clara

Ex li.9.ti tu.1.l.15. C.Th. Officiali soli nõ creditur.

Et confessi de delictis nõ creditur si alios accusẽt : vt in c.j.cũ gl. ij. extra de confess.

Exli.9.ti.a.l.1. C.T.

Confessus de proprio crimine quæque aliorũ cõscientia interrogat.

Ex lib.9. tit.1.l.3. C. Th.

DE EXHIBENdis,& transmittendis,&c.

De personis accusantium dixit,nunc accusatorum, quæ quandoque exhibentur,quandoque etiam ad alium locum transmittuntur etiam sub custodia:& ideo de hoc dicit.

SI miles.¶ CASVS Miles si publicum crimen in prouincia commisit,præses facier eum custodire:& epistolam mittet ad magistrum militum,in qua continebitur qualiter contra eum fuerit probatum,& vt pro reo mittat.

k ¶ In prouincia.¶ Et sic extra militiam : quia tunc sub magistro militum tantum responderet.

l ¶ Sub custodia.¶ id est custodiendo habetur discretio:vt ff.de custo. re.l.j.& l.diuus.j.

m ¶ Causæ meritum.¶ acta qualiter deliquerit & probatũ sit:& vt mittat pro eo,& huiusmodi scriptura missa appellatur elogium.

Elogiũ quid sit.

n ¶ Vel etiam personæ qualitatem.¶ id est ipsam personam qualis est, remitti,vt hic,& ff.eodem.de militibus.& l.non dubium.§.illud.& ff. de re mili.l.iij.& infra,de re mili.l.fina in princip.lib.xij.& hoc ex voluntate,cùm crimen est commune & enorme : nam & ipse præses potest punire:vt ff.de ac cu.l.fi.& supra vbi se.vel ela.l.j.& in authẽ.vt omnes ob. iud.§.si igitur.colla.v.& plene dixi de his supra,de iurisdi.om.iudi.l.magisteriæ.& facit.§.de offi.ma.mi.l.j.

a ¶ Habita tamen dignitatis æstimatione.¶ quia aliter in dignitate positus custoditur quam alius:vt hic,& ff.de cust.re.l.j.& l diuus.j.

Calumniãs in crimine extraordinario qualiter puniat.

b ¶ Notierit.¶ accusator:vt ¶.de cal.quisq;s. & ¶.ad l.Iul.de vi.l.fi quis.

c ¶ Similitudo supplicij.¶ hoc ergo est vinculum:& quando crimẽ ordinarium erat & pœna criminis ordinaria, planũ est. Sed quid si extraordinarij.R.fi.& hic extraordinaria imponitur pœna calumniãri qualis imponẽda erat reo, si vidus fuisset: vt ff.ad Turpil.& in priuatis. & ff.de priua.delict.finali.& ff.de præuar.ad Imperatorem. in casu tamẽ calumniari permittitur:vt ff.de bon. li.l.qui cũ maior.§.si patris.sed illud vt non perdat patronus cõtra tabulas non vt pœnã talionis cuitet. Itẽ nõ talionis sed alia pœna videtur deberi imponi:vt s.titu.j.l.j.l. iij.sed ibi erat absens accusator:hic præsens.

d ¶ Nemo tamẽ.¶ licet §.faueat reo, non tamen in omnibus fauet,vt si cõfitens de se nominet sociũ parẽ vel maiorẽ, vt illo absoluto,vel nõ inquisito, iniquũ sit eum teneri.

Sociãdus

e ¶ Aut inimici.¶ repete,& nemo sibi blandiatur, quasi hoc sibi possit cõtingere q̃ nominet inimicum quasi in delicto cum quo vt ille pereat, vult libenter perire.

f ¶ Aut eripi.¶ repete,& non blandiatur sibi, quasi & sic possit euadere, scilicet priuilegio vel studio nominati.

Exli.9.ti.a.l.1. C.T.

g ¶ Nec interrogari.¶ nedum accusatione non admitti.

h ¶ Sinat.¶ vt s.de testi. l.quoniam liberi.& infra de quæst.l.sicuti.& ff.de quæst.l.repeti.§.j.& ff.de publi.iudi.l.is qui.

i ¶ Conscientia.¶ fallit in casibus propter immanitatem criminum. Primus est.s.de fer.l.quinciarũ.Secundus.¶.de fal. mo.l.j.Tertius.ff.de cust. re.l.diuus Hadrianus.Itẽ alius.ff.ad exhil.fi.Item ¶.de malefic.& ma.l.fi.& facit ad idem.¶.de cust. reo.l.j.& tñ his casib. nõ debet interrogari, nisi aliqua præcedat præsumptio:vt ¶.de quæstioni.l.j. Item eius responsio non erit plena probatio, sed aliqua præsumptio.

Ex li.9.ti tu.1.l.17. C.Th. † Procurator in criminalibus non interuenit. criminalis. C.Th. † hæc usq; ad finẽ absunt C.Th.

Exli.9.ti tu.1.l.14. C.Th. † miserorum. † accusator. iterum. C.Th.

Ex li.9.ti tu. 1.l.15. C.Th. Officiali soli nõ creditur.

Et confessi de delictis nõ creditur si alios accusẽt : vt in c.j.cũ gl. ij. extra de confess.

Exli.9.ti.a.l.1. C.T.

Confessus de proprio crimine quæque aliorũ cõscientia interrogat.

Ex lib.9. tit.1.l.3. C. Th.

Habita tamẽ dignitatis æstimatione patiat, nec impunitã fore nouerit licentiã mentiendi : cũ calumniantes ad vindictã poscat similitudo supplicij. ¶ Nemo tamẽ sibi blãdiatur obiectu cuiuslibet criminis de se in quæstione cõfessus, veniã sperãs propter flagitia adiuncti, vel pro cõmunione criminis consortiũ personæ superioris optans, aut inimici supplicio in ipsa supremorũ suorum sorte satiãdus, aut eripi se posse cõfidẽs, aut studio, aut priuilegio nominatur : cùm veteris iuris auctoritas de se cõfessos, ne inter rogari quidẽ de aliorũ conscientia sinat. ¶ Nemo igitur de proprio crimine cõsitentẽ, super conscientia scrutetur aliena. Dat. viij. id. Aug. Rauennæ Asclepiodoto, & Mariniano Coss.

De exhibendis, & transmittendis reis.

TITVLVS III.

¶ Miles a præside captus,est magistro militum sub fida custodia remittendus. Bal.

Impp. Valent. & Valens AA. Valentiniano comitali Picent. LEX I.

SI miles ¶ prouincia repert' crimẽ publicũ commiserit, eum rector prouinciæ sub custodia cõstituat,atq; ita vel causæ meritum ,vel etiam personæ qualitatẽ ad magistrũ militũ referat. D.xij.Kal. Feb. Mediolani, Valẽtiniano & Valẽte AA. Coss.

¶ Non est quis in carcere ligandus antequam cõuincatur:non est quis accusandus antequam inscribatur: non est quis ad iudicẽ transmittendus antequam xxx. dierũ spatiũ ejdem ad cõponendum mœstos penates assignetur : & tam reus quã accusator ex uinculis æqualiter causam dicũt:in quibus debẽt detineri donec reperitur celebrata cognitio ueritatis.B.

Impp.Gratian.Valenti.& Theod.AAA. Eutropio P.P. LEX II.

NVllus † in carcerem priuatę, cùm crimen est commune & enorme : nam & ipse præses potest punire:vt ff.de ac cu.l.fi.& supra vbi se.vel ela.l.j.& in authẽ.vt omnes ob. iud.§.si igitur.colla.v.& plene dixi de his supra,de iurisdi.om.iudi.l.magisteriæ.& facit.§.de offi.ma.mi.l.j.

Vllus.¶ CASVS. Accusatus antequam conuincatur,& si custodiri debeat : in uinculis tamen non est ponendus: nec accusatori facilè crẽdendum est,nisi inscripserit. quo facto dabuntur xxx.dies accusato ad disponẽdam familiã suam: nec officialis à quo mittitur ad accusatũ debet habere copiam nundinãdi, id est negotiandi:& si proroget tempus quo veniẽte donec de veritate constiterit,sub pari erit custodia accusator cum accusato. Viuia.

deducendus

o ¶ Omnino vinciat.¶ huic est contra.infra ead. Lin fi.& ¶.titu.j.l.j. Solut. non ponitur in carcere vt ligetur, sed vt custodiat sine ligamine vel in carcere,vel sub fideiussoribus, vel nuntiis secundũ qualitatẽ delicti & personæ: vt ff.de cust.re l.j. Vel dic nõ ponitur vt crucietur, sed vt conseruetur : quod in idem recidit. Vel die, postquã cõuincatur qualiquali præsumptione:sed prima placet, vel hic paratus erat dare fideiussorem.ibi, non.

p ¶ Acciendus.¶ id est accusandus.vel,id est vocandus vt possit accusari. sic ergo absens accusat. & sic est contra.§.titu.j.l. absentẽ.sed recipitur accusatio:vt hic, nõ autem proceditur in ea.vel fit inscriptio, non tamẽ datur iudici.

Ex lib.9. tit.2.l.pen. C.Th. Reali fm Bar.& si resistat, impune offendetur.l. fi seruus.§.de iis qui ad eccl. cõfug.intel lige etiam hãc legem fm eũdem Bal.de citatione verbali.

q ¶ Assensus.¶ qui petebat suam accusationẽ recipi, & accusatum citari & puniri.

r ¶ Vinxerit.¶ faciendo inscriptionem,sed an statim est vinctus etiam anteqũ reus veniat ? Rñ. non,sed viuicẽdus : quasi enim sub cõditione est ligatus. Vel dic etiã prius eum fore ligatum.

s ¶ Qui reducẽdus.¶ absens pro quo mittitur vt veniat, vt sic possit accusari.

t ¶ Erit.¶ re & verbo.

v ¶ Mœstos.¶ id est familiarem.sic ponitur.¶.de compeatu.l.fi.lib.xij.

x ¶ Non minus tamen triginta.¶ plus enim potest.& facit.¶.de pœnis.l fi vindicari.

y ¶ Apud eum.¶ scilicet officialem qui missus est ad exhibendum reũ. vel,id est absentem pro quo missus est.

z ¶ Nundinandi.¶ id est negotiandi vel epulas faciendi:hoc est,nõ debet tempus prorogare.

a ¶ Qui.¶ absens.

b ¶ Quæsitum.¶ id est quare fuit vocatus.

c ¶ Pari.¶ sic supra tit.j.l.fi.

d ¶ Discrimen.¶ veri & falsi.

e ¶ Eminem. Præcipimus.¶ à priuato.fallit ergo quod hic dicit in officiali:vt s.ti.j.l.ea quidem. Item & §.qñ liceat vni.fine iudice l.j. & ij.& ¶.de fal.mo.l.j.& ff.quæ in frau.credi.l.ait prætor.§.fi debitorem. & ff. de fur.interdum.j.§.qui furem.& ¶.de raptu.virgin.l.j.in pria. & in authen. vt liceat ma.& auiæ.§.pe.& §.fi.col.viij.

DE CVSTODIA REORVM.

¶ Exhibiti.id est accusati custodimtur:ideoquẽ de hoc sibi scit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuisio.

IN quaecunque ‡ Diuiditur in quatuor partes: nã primò mandat iudici vt causæ cognitionem & definitionẽ accelere. Secundò mandat reorum custodiam, ann e extendo eius nomẽ n & formam. Tertiò prohibet crudelitatẽ custodis fieri. Quartò imponit pœnã credulitatẽ exercenti: & iudici in iudicando negligẽti. Secunda ibi, Interea. Tertia ibi, Illud etiã. Quarta ibi, Nõ em. CASVS. Sine solenniter quis accusatus de priuato, siue iudici per excubitores denũtiatum fuerit de crimine, vt quia notoriũ: examinatio causæ differri non debet: sed statim accusatus absoluendus est, si appareat innoxius. si verò accusator abstiterũ non debet accusatus catenis pstringi vel cruciari, vel in cõpedibus custodiri: ita vt de die videat lucẽ: de nocte imponatur in profundum carceris: & postea in ortu solis ad lumen eleuetur: cuius verò carceris præmiũ nõ accipiat ab accusatore vt accusato crudelior fiat: vel vt accusato deneget, quomodo audiri possit a iudice: quia si hoc faciat, erit infamis. Vi.

† Ex lib 9. tit. 3. li. 1. C. Th.

quod ad instãtiam accusatorũ rei male tractentur a custodibus. h. d. Sali.

¶ Imp. Cõstan. A. ad Florẽtũ prõsulẽ. L. I.

IN † quacunq; causa reo exhibito, siue accusator existat, a siue eum b publicæ solicitudinis cura pduxerit, c statim debet quæstio d fieri, vt noxius puniatur, innocens absoluatur. ¶ Quòd si accusator abest ad tempus, aut sociorum e præsentia necessaria videatur: id quidem debet quàm celerimè procurari. Interea † verò reum exhibitum non per ferreas manicas & inhærẽtes ossibus mitti oportet, sed plixiores catenas (si crimin is qualitas etiam catenarum acerbitatẽ postulauerit:) vt & cruciatio f desit, & p manẽat sub fida custodia. Nec verò sedis intimæ tenebras pati debebit inclusus, sed vsurpata g luce vegetari, ac subleuari. & vbi nox geminauerit h custodiã, in vestibulis † carcerũ, & in tubribus † locis recipiat, ac reuertẽte iterum die, ad primum solis ortum ilico ad publicum lumen reduci, ne pœnis carcerũ perimatur: quod innocentibus miserum noxijs m non satis seuerum esse dignoscitur. ¶ Illud etiam obseruabitur vt neque ijs, qui † stratorũ n fungũtur officio, neque ministris eorum liceat crudelitatem suam accusatoribus vendere: o & innocentes intra carcerum sepra letho dare, aut subtractos p audientiæ longa tabe consumere. Non enim existimationis q tantùm, sed etiã periculi metus iudici imminebit, si aliqué vltra debitum tempus in media aut quocũq; modo ali quis stratorũ exhauserit, r & non statim eum penes quem officium custodiæ est, atque eius ministros capitali pœnæ subiecerit. s Dat. Prid. Kal. Iul. Serdicæ. Cõstãtino. A. vj. & Constante Cæs. Cos.

Ratio est lis ad lumen eleuetur: cu

Nocte custodia malefactorum est geminãda.

Vestibuli & portic", quid signifi cent.

† Ex lib. 9. tit. 3. l. 1. C. Th.

† Stratorũ, &c.

Carcer est ad custodiam.

¶ *Detentus debet a iudice audiri: & apud acta duci: & iudicibus nimis sæuiẽt ibus debet imponi freni tẽperies. h. d. hæc lex, quæ nõ solum ponit formã in detinendo, sed in procedẽdo, & audiendo detentos. Bal. Vel sic: Si quis de crimine conuincitur, debet apud tribunal duci ut crimen confiteatur, & certum apparcat. h. d. Bart.*

IDem A. ad Euagrium LEX II.

SI quis † in ea culpa, vel crimine fuerit deprehẽsus, t quo dignus clauſtris carceris & custo

ADDITIO. Videas cap. quamuis ad reorum. de pœnis. lib. vj.

b ¶ Vsurpata luce. ‡ id est quasi rapta. vel, id est deputata ad vsum hominum: vt etur & ipse in die.

c ¶ Nox geminauerit. ‡ nota nocte geminari custodiam. sic & ff. de vent. inspici. l. prima. §. tria lumina.

d ¶ Existat. ‡ priuatus & solennis.

e ¶ Eum. ‡ id est reum.

f ¶ Procurari. ‡ vt accusator, & socij accusati sint præsentes.

g ¶ Cruciatio desit. ‡ Ni si in casu: vt ‡. l. proxima. & in l. diuus. ‡. ff. eod. titu. carcer enim ad custodiẽdum, non ad puniendum inductus est: vt hic, & ff. de pœnis. aut damnum. §. solent. & ‡. de exacti. tribut. l. ij. lib. x.

h ¶ Noxij. ‡ id est nocentibus. Azo.

i ¶ Sociorum. ‡ non q eisdẽ socius credatur, nisi in casibus: vt not. §. situ. ij. l. fi. in fi.

k ¶ In vestibulis. ‡ locus ante carcerem: vt porticus ante domũ dicitur vestibulum ab aue: quia ibi saluratabatur antiqui: vt & ff. cõmuni diui. l. arbor. §. de vestibulo. & in decre. lix. dic. si officia. In die ergo etiã extra vestibulũ, & extra domũ stare debẽt.

l ¶ Salubribus ‡ iudicatori bus ad eum saluandum.

m ¶ Stratorũ. ‡ quidam erant qui captos custodiebant, & lectos sternebant.

n ¶ Vendere. ‡ accipiendo aliquid ab accusatorib. vt faciant sequentia.

o ¶ Subractos audientiæ ‡ quia nullum audiunt, vel quia non referunt de eo iudici: vt de alijs.

p ¶ Aestimationis. ‡ id est famæ.

q ¶ Exhauserit. ‡ i. interemerit vel occiderit.

r ¶ Subiecerit. ‡ vt ff. l. carceri. & ‡. ff. de pœnis. l. pe. & autepe.

s ¶ Ad commentariensem. ‡ id est principẽ carceris, qui & ponit illoscu stodes sub se: & dicit cõmentariensis, q ‡ comita ri debet eũ quẽ custodit.

t ¶ Nec putet. ‡ Hoc dicit si aliũ custodiam po fuit cõmentariensis, qui fuerat quam custoditus.

d ¶ Ipsum. ‡ commentariensem.

e ¶ Qui fugerit. ‡ hoc si nimia negligentia fuit in eo, quia tyroni cõmisit vt ff. eod. l. fi. in prin. alias pro modo culpæ in eum statuitur: vt ff. l. milites. & ‡. fi. in prin. & idem in ipso custodiente: vt & similiter puniatur diuersimodè: vt in fine huius. l. sed si ille qui fugit, tenebatur lege Cornel. de sicariis: ergo & custodes eadem lege propter suã negligentiã: quod est cõtra legẽ: q ‡ in dicta lege de sicariis nõ venit negligentia, sed dolus: vt ff. ad le. Cor. de sica. l. in lege.

† Ex lib. 9. tit. 4. l. 6. C. Th.

† iubeatur.

Carcerum custodes ne ciale. Tu dic q non eadẽ diligentes, lege punitur custos, sed qui pœna ex responsionibus vel cõ punitur. stitutionibus: eadem tamen pœna, sicut accusator calumniator punitur simili pœnã, sed nõ similege: sed lege Rhemia: cùm forte lege Iulia de adulteriis accusauerit: vt ff. ad Turp. l. i. §. calõniatoribus. Itẽ facit ad l. ff. e. l. carceri. & ‡. de iudic. l. properandum. §. finaurẽ vtraque. Itẽ & facit contra prælatos erga subditos negligentes. sic & ‡. de of. præfe. præto. orien. l. si quos.

u ¶ Auditus. ‡ auditus apud acta, cùm de admisso constiterit, x pœnam carceris sustineat: atq; ita postmodum eductus apud acta audiatur. Ita enim y quasi sub publico testimonio commemoratio admissi criminis fiet, vt iudicibus immodicè sæuientibus fræni quẽdam temperies adhibita videatur. Dat. iij. nõ. Februar. Heraclię, Constantio A. vij. & Constante Cæs. ij. Cos.

¶ *Carcer mulierũ debet esse separatus a carcere masculorũ. h. d. Bald. uel sic: Mulieres non debent cũ uiris in eodẽ carcere detrudi, sed i monasterio, uel honestis p̃onis tradi. h. d. secũdũ Sali. cum sequẽti authen.*

¶ Idem A. Acindyno PP. LEX III.

QVoniam ‡ vnũ carceris cõclaue a permistos sexu ‡ criminosos includit, b hac lege sancimus, vt etiã si pœnæ qualitas permistione b iniungẽda est: sexu tamẽ dispares c diuersa claustrorum habere tutamina iubeantur. † Dat. nonis April. Acindyno & Proculo Cos.

IN AVTHEN. vt null. iudi. §. necessariũ. colla. ix. constitu. ix.

¶ *Mulier nunquam potest in carcere detineri in causa ciuili. Bald.*

HOdie nouo iure d nullã mulierẽ pro pecunia fiscali, seu priuata cã, aut pro crimine quolibet modo in carcerẽ mitti, aut in cludi, aut custodiri cõcedimus. ¶ Sed si p fiscali aut priuato debito pulset, p virũ suũ, aut quẽ aliũ legitimè respondeat. ¶ Qđ si noluerit vel respõdere, vel per sequi litẽ suam: legitimè in rebus suis executio pcedat. ¶ Si verò tale sit crimẽ, vt necesse e sit eã custodiri: siquidẽ fideiussorẽ dare potest, ipsi credeaẽ: si verò iurauerit fideiussorẽ dare se nõ posse, iurato riã cautionẽ præstet de iudicij observatione. ¶ Sed si crimẽ grauissimũ sit de quo accusaẽ, in monasteriũ vel ascetariũ mittatur, vel mulieribus tradatur, per quas custodiaẽ. ¶ Iudices autẽ qui hæc non seruãt, si maiores sunt, viginti librarum auri pœnam: si minores, decem soluant. ¶ Obedientes autẽ eis in prędictis casibus, spoliati cingulo, dentur in exilium.

¶ *Custos carcerum facto carcere per negligentiam sui custodis, non euitat pœnam eum exhibẽdo, sed subit supplicium, quod qui fugit esset subiturus: nisi iste custos ex causa necessitatis abesset. h. d. Bal.*

¶ Impp. Valent. Valens & Grati. AAA. ad Probum P.P. L. IIII.

ADD commentariensem. ‡ qui accusatum vel incarceratum custodiat, & ob negligentiam illius accusatus fugerit: eadem pœna plectetur custos qua esset plectẽdus incarceratus. Et si habeat socium custos carceris: socius in custodiendo habebit diligentiam: qua omissa, simili pœna plectẽdus est, q ‡ cõmetariensis, si ille negligentiã commisisset.

† Ex lib. 9. tit. 3. l. 5. C.

a ¶ Ad commentariensem. ‡ id est principẽ carceris, qui & ponit illoscustodes sub se: & dicit cõmentariensis, q ‡ comitari debet eũ quẽ custodit.

b ¶ Nec putet. ‡ Hoc dicit si aliũ custodiam pos fuit cõmentariensis, qui fuerat quam custoditus.

c ¶ Vilem. ‡ potiot tñ

d ¶ Ipsum. ‡ commentariensem.

e ¶ Qui fugerit. ‡ hoc si nimia negligentia fuit in eo, quia tyroni cõmisit vt ff. eod. l. fi. in prin. alias pro modo culpæ in eum statuitur: vt ff. l. milites. & ‡. fi. in prin. & idem in ipso custodiente: vt & similiter puniatur diuersimodè: vt in fine huius. l. sed si ille qui fugit, tenebatur lege Cornel. de sicariis: ergo & custodes eadem lege propter suã negligentiã: quod est cõtra legẽ: q ‡ in dicta lege de sicariis nõ venit negligentia, sed dolus: vt ff. ad le. Cor. de sica. l. in lege.

† Ex lib. 9. tit. 4. l. 6. C. Th.

† iubeatur.

Carcerum custodes ne ciale. Tu dic q non eadẽ diligentes, lege punitur custos, sed qui pœna ex responsionibus vel cõ punitur. stitutionibus: eadem tamen pœna, sicut accusator calumniator punitur simili pœnã, sed nõ similege: sed lege Rhemia: cùm forte lege Iulia de adulteriis accusauerit: vt ff. ad Turp. l. i. §. calõniatoribus. Itẽ facit ad l. ff. e. l. carceri. & ‡. de iudic. l. properandum. §. finaurẽ vtraque. Itẽ & facit contra prælatos erga subditos negligentes. sic & ‡. de of. præfe. præto. orien. l. si quos.

f ¶ Adiutorem. ‡ illum vilem. Vel dic socium.

DE iis. § CASVS. Accusatus in carcere in clusus, aut citò conuincatur: aut cõdemnetur, aut absoluatur si innoxius in ueniatur: custos verò carceris numerum personarum, ætatem & ordinem suggerat potestati: qui si hoc nõ fecerit in xv. libris auri multabitur.

g ¶ Subducat. ‡ id est perimat: vt & ‡. de pœ. l. cùm reis. seruato tamen quod est. §. eo. l. si quis. Vel hoc per testes & plenè. ibi per confessionẽ seu plenè probatum erat.

h ¶ Tricesimum diem. ‡ id est singulis xxx. diebus.

i ¶ Ingerat. ‡ iudici.

k ¶ Officium. ‡. i. officiales iudicis. Vel dic, ipsi commentarienses.

l ¶ Tantum vitulum. ‡ id est dignitatem, & ponitur tantum in vi nominis, vel pro tantummodo: nam ex quo iudex non facit quod debet, nomine, sed non re dignitatem retinet.

m ¶ Extorrem. ‡ id est sine parte, vel extraneum factum iudiciali honore propter dictam negligentiam: vt & argu. §. de procu. l. eum. & de offi. præfe. præto. orien. l. si quos. & facit. ff. eo. l. carceri. & §. l proxi. & supra, de epis. audien. l. iudices.

¶DE PRIVATIS CARCERIBVS &c.

¶ Dixit de publico prẽmittendo: nũc de priuato inhibendo. Accur.

AD † commentariensem a receptarum personarũ custodia, obseruatioq; ptineat: nec putet b hominem abiectũ atq; vilem c obiiciendum esse iudici, si reus modo aliquo fuerit elapsus. Nam ipsum d volumus eiusmodi pœna consumi, cui obnoxius docebitur fuisse, qui fugerit e. ¶ Si verò commẽtariensis necessitate aliqua procul ab officio egerit, adiutorem f eius pari iubemus in uigilare cura, & eadem statuimus legis seueritate cõstringi. Da. iij. Kal. Iul. Constantin. Gordiano A. ij. & Probo Cos.

¶ *Causæ carceratorũ debẽt uelociter terminari: & singulis xxx. diebus custos carcerum debet causas & nomina carceratorum iudici deferre: pœna non referenti, & iudici negligenti imminente. h. d. Bald.*

¶ Imppp. Gratia, Valen. & Theodo. AAA. Lutropio P.P. LEX V.

DEt iis, quos tenet carcer in clusos, id aperta definitione sancimus, vt aut conuictos velox pœna subducat: g aut liberam dos custodia diuturna nõ maceret. ¶ Iubem h aũt vt intra trigesimum diem i semper cõmentariensis ingerat k numerum personarũ, varietatem delictorum, clausorũ ordines, ætatẽq; vinctorũ. quòd si hæc prætermiserit, officium l quidem viginti libras auri ærario nostro iubemus inferre: iudicem verò desidẽ ac resupina ceruice tantum l titulum gerentem, extorrem m impetrata fortuna, & decem libris auri multandũ esse censemus. Dat. iij. Kalen. Ianuar. Constantin. Gratiano v. & Theodosio j. AA. Cos.

De priuatis carceribus inhibendis.

TITVLVS V.

¶ *Nemo potest habere priuatũ carcerem. hoc primò. iudex q nõ punit hunc, tenetur crimine læsæ maiestatis. Idẽ de primatibus officiorũ, qui scientes nõ referunt iudici. Item etiã qui hunc carcerẽ retinet, ultimo supplicio condemnatur, tanquã violator imperialis maiestatis. h. d. Bal. uel sic: Priuati carceris crimẽ cõmittẽtes, afficiendi sunt ultimo supplicio, & datur facultas iudici de hoc crimine inquirẽdi: & iudex qui cognitum crimen non iudicauit crimẽ læsæ maiestatis committit. Sa.*

¶ Imp. Zeno. A. Basilio PP. L. VNICA.

IVbemus † nemini penitus licere p Alexãdrinã splẽdidissimã ciuitatẽ, vel Aegyptiacã diœcesim, aut in qbuslibet imperij nĩi puincijs, vel in agris suis, aut vbi cũq; domi priuati carceris exercere custodiã: a viro spectabili pro tempore præfecto Augustali, & viris clarissimis omnium prouinciarũ rectoribus b daturis operã, semperq; futuris in speculis, vt sæ pedicta nephãdissimorũ hominũ arrogantia modis omnibus opprimatur. Nam post hanc saluberrimam cõstitutionẽ, & vir spectabilis pro tempore præfectus Augustalis, & quicũq; prouinciæ moderator, maiestatis crimẽ proculdubio incurs ur c est, qui cognito huiusmodi scelere, læsam non vindicauerit d maiestatem. Primatibus insuper officiorũ eiusdẽ criminis laqueis cõstringẽdis, q simulatq; nouerint memoratũ interdictum facinus in quocũq; loco cõmitti, proprios iudices de opprimẽdo nephãdissimo scelere nõ protin e curauerint instruẽdos. Nam illud perspicuũ est, eos qui hoc criminis genus cõmiserint, etiã pro veterũ legũ & constitutionũ † tenore, tanquàm ipsius maiestatis violatores, vltimo subiugandos esse supplicio. Dat. kal. Iul. Constantinop. Longino V. C. Cos.

In qbusdã est cõstitutio Græca. Diuisio.

Prælatus negligens puniturCarcerẽ habere nõ est prohibitũ.

† Extat vet. constitu. in C. T. eo. ti. lib. 9. tit. 1 l. li. 1.

Si reus, vel accusator mortuus fuerit.

TITVLVS VII.

Græca Constitutio.

¶ *Possunt plures de eodem crimine accusari in uno libello: & uno mortuo pendente processu, nihilominus durat instantia quo ad reliquos. h. d. Bal.*

¶ Imp. Antoninus A. Eutychiano. L. I.

ETsi Marcellus q cric fal si postulabaf, a vita functus est: ac p hoc crimẽ in persona eius sit extinctum b accusatio tamen nõ est abolita c: cùm tam vxorem eius quã te eodẽ crimine postulatos d

Cria multa sunt q̃ mor te nõ extin guntur.

¶ Si Marcellus. ‡ A. SVS. Pendente accusatione falsi qua accusabantur Titius & Seius, & vxor Titii. licet Titius decesserit, & morte eius sit finita crimẽ in p̃sona vxoris suæ, & Seij nõ abolita est accusatio. Vinia.

¶ Postulabatur. ‡ vna cum vxore sua, & tecum: quia falsum instrumentũ fecerat is fieri.

¶ Sit extinctum. ‡ vt ‡. j. proxi. Sed hoc fallit in crimine repetundarum & maiestatis: vt ff. de accusa. l. ex iudiciorum. Item in crimine peculatus & de residuis: vt ff. ad l. Iul. pecul. l. fi. Item in crimine desertæ militiæ: vt ‡. de re milit. l. iij. libro xij. Item cum vxor de veneficio mariti accusatur: vt ff de iure fisc. l. Lucius. Item in crimine apostatatus: vt ‡. de apostatis. l. apostatarum. & hæreseos: vt ‡. de hæreti. l. iij.

¶ Abolita. ‡ contra te & vxorem.

¶ Postulatos. ‡ tres ergo accusati fuerunt de eodem crimine, & ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

eodem, scilicet de crimine falsi. & sic est contra. ¶. qui accusa. nō posl. cū simul quos sant: vt hic, se d non in accusatione proceditur: vt ibi, & qd hic subijcit, male facto- non est abolita die fm H. quin fiat quod fieri poterit. Vel secundū alios, res possint tres possint accusari: vt hic, vt tamen non prosequatur contra omnes, ab eodem, sed ordinarium: vt arg. ¶. ad l. Iul. de adulter. l. reos. Tertij dicunt q sic de facto hic fuit, non tamē esse debuit q tres accusarentur Alij dicunt in criminibus quæ deseenduntur ex legibus publicorum iudiciorum obtinere, quod in dicta contraria. l. dicitur. At lex Cornelia de falsis de qua hic dicit, non est de illis hac. l. nisi quando testamentum. xxiij. dist. c. tum falsum dicitur: vt ff. de publi. iud. l. j. Tu dic q non est cōtra: quia hic loquitur cum ex vno delicto, quod potest etiam. c. ibi ex pluribus non potest tres: vt arg. ff. ad legem Iuliam de adul. l. nihil. §. fin. & l. vim passam. §. incesti. Vel hic prosequitur suam vel suorum iniuriā, quod & l. contraria permittit: & plenè ibi diximus. & supra, de accusa. l. qui de crimine.

Concor. Armianus

SI is. ¶ CASVS. Accusatus de homicidio, si pendente accusatione decedit: accusator quasi accusatione deseruerit, pœnam desertionis non subibit. quæ fit hæc pœna, nō aperit. tu dic quinque lib. auri infamia: vt ¶. ad Turpil. vt ff. de prævari. l. iij. §. j & l. j. cum enim morte accusati extinctum sit crimen, accusationis necessitas adempta videtur. Viu.

instituere

a ¶ Postulasti. ¶. l. Corne. de sicarijs.

b ¶ Ob pœnam. ¶ quinque librarum auri & infamiæ quæ est pœna Turpiliani in desistente: vt ff. de prævari. l. iij. §. fi. & l. j & ¶. ad Turp. l. i. j.

c ¶ Sic extinctum. ¶ nisi in casibus quos no. ¶. l. proxima.

SI vt proponis. ¶ CASVS Conueniebaris ad decē, protulisti instrumentum quod accusabam de falso, pendente accusatione falsi vita functus es, & successit tibi Titius. si hæres velit vti aduersus me eodem instrumēto: an possim eum accusare de falso, quæritur. Et dicitur quod sic. Viuia.

d ¶ Ad emolumētum. ¶ quia hæres Aniani conueniebat te ad centū ex quodam instrumēto pro quo ante pater tuus accusauerat Arianum de falso facto suo. Vel quia vtebatur. nam nihilominus hæres si vtatur, poterit accusari: vt hic, & ¶. de fide instru. l. fi vteris.

e ¶ Author tuus. ¶ i. pater tuus, vel alius cui fuisti hæres.

f ¶ Cœperit. ¶ hæres Aniani.

g ¶ Non possit. ¶ vt ¶. eo. l. j. & ij.

h ¶ Subiectum. ¶ ex eo quod vtitur, vnde non vtendo euadit accusationem, quod non est in eo qui ex eo quod fecit vel fieri fecit accusatur: vt ¶. ad l. Corne. de fal. l. ficut. & l. fi falsos. & facit. ff. ad legem Corne. de fal. l. falsi. §. ordine.

DEfunctis. ¶ CASVS. Si accusatus de homicidio pendente accusatione decessit: ad quem debeant peruenire bona eius, quæritur. Et dicitur quòd ad hæredem, nisi mortem metu criminis sibi cōsciuisset quo esse proponas. PP. vij. Kalend. Octob. Lēto ij. & Cereali Cos.

¶ *Accusator non prosequens accusationē propter casum superuenientem in persona accusati non incidit in Turpilianum. Bald. uel sic: Morte accusati liberatur accusator à prosecutione criminis instituti. h. d. Salic.*

Idem A. Proculo. LEX II.

SI is, quem † homicidij seu cuiusuis criminis postulasti a reum, vita functus est, frustrà ob pœnam b defertæ accusationis conueniris: cùm morte eius crimen cum pœna sit extinctum: ac per hoc tibi adēpta est necessitas accusationis. PP. iiij. Kal. Octob. Romæ, Sabino, & Anulino Cos.

¶ *Etiam eo mortuo qui fabricauit falsum instrumentum, si quis illo instrumento uatur sciēter potest accusari de falso. h. d. Bal.*

¶ Imp. Alex. A. Veronitiano. L. III.

SI (vt proponis) causa pecuniaria ad emolumentum d tuum spectat, licet Anian' † cui falsi crimen auctor tuus e intendebat, vita functus sit: non prohiberis, si quis aduersum te instrumento, quod in dubium vocatur, vti cœperit, f accusationem instituere. † Quamuis enim in persona principalis rei morte subducti, iam subsistere non possit: g tamen si quis illo vti voluerit, intelligit se periculo criminis esse subiūctum. h PP. vj. Kalend. Ianuar. Albino. & Aemyliano Cos.

¶ *Morte facientis & mandantis crimen, in persona moriētis extinguitur, & finitur iudicium inchoatum: & bona nō auferuntur hæredibus, nisi mortem sibi cōsciuerit. hoc dicit. Bal. uel sic: Mortuo reo nō procedit super delicto: nisi is sibi mortem consciuit. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Imp. Gordianus A. Rufo. LEX IIII.

DEfunctis reis publicorū criminū, siue ipsi per se ea commiserunt, siue alijs mādauerunt: i pēdente accusatione, præter quā si sibi mortē cōsciuerint, k bona successoribus eorū nō denegari l notissimi iuris est. PP. vij. ka. Nouēb. Pio, & Pōtiano Cos.

¶ *Etiam ante litem cōtestatam mortuo reo, bona non auferuntur hæredibus, nisi mortem sibi cōsciuerit. Bal. uel sic: Mortuo reo nō procedit super delicto: nisi is sibi mortem consciuit. hoc dicit. Salicetus.*

Imp. Diocletianus & Maximianus AA. Iuliano. LEX V.

SI quis cum capitali m pœna, vel deportatione n damnatus esset, appellatione interposita, o & in suspenso cōstituta, fati diem functus est, crimen morte finitū p est. Idem obseruatur, & si accusator, pendēte appellationis tempore, vltimum diem obijsset q.

¶ Sin autem relegationis r pœnam sustinuit, & in parte bonorū damnatus s appellatione vsus est, etiam post mortem ei' nihilominùs appellationis ratio examinabitur: cùm desideratur, vtrùm valeat necne particularis publicatio. PP. vj. Kalen. Augu. Gordiano A. & Auiola Cos.

Si quis Imperatori maledixerit.

TITVLVS VII.

¶ *Ex leuitate uel insania male dicens principi non punitur: sed si per iniuriam, principis est æstimatio, utrum, & qualiter puniatur: quod facit ex causis & persona. Baldus. uel sic: Qui de Imperatore obloquitur. si non iniuriosè, à iudice condemnari debet: alias & iniuriosè debet ad principem rescribere, hoc dicit. Salicetus.*

¶ Imppp. Theodo. Arcad. & Honor. AAA. Rufino P.P. LEX VNICA.

SI quis † modestiæ nescius, & pudoris ignarus, improbo petulantiq; t maledicto nomina nostra crediderit lacessenda, ac temulentia u turbulentus obtrectator temporū nostrorū fuerit: eū pœnę nolum' subiugari, neque durū aliqd, nec asperū volumus sustinere: quoniā si id ex leuitate x processerit, cōtēnendū y est: si ex insania, miseratione z dignissimū: si ab iniuria, a remittēdū. b

¶ Vnde integris omnib' hoc ad nostram scientiā referatur, vt ex personis hominū dicta pēsemus c, & vtrùm prætermitti, an exquiri debeant censeamus. D. vj. id. Aug. Constantinop. Theodosio A. iij. & Habundantio V. C. Cos.

Ad legē Iuliam maiestatis.

TITVLVS VIII.

¶ *Iudex qui iudicat contra legē, nō ppter eā tenet crimine læsæ maiestatis. h. d. Bal.*

¶ Imp. Alexander A. Paulino. LEX I.

TIā ex alijs causis maiestatis crimina cessant d meo † seculo: nedum etiā admittam te paratum accusare iudicem propterea crimine maiestatis, quòd cōtra constitutionem meam eum dicis pronuntiasse. e PP. iij. id. April. Maximo ij. & Iuliano † Cos.

¶ *Deferens temerariè sacramentum non tenetur crimine læsæ maiestatis. h. d. Bald. uel sic: Deferans non committit crimen læsæ maiestatis. Salice.*

¶ Idem A. Faustiniano. LEX II.

ALienam sectæ meæ solicitudinem concepisti, quasi crimen maiestatis sustineres, si seruo tuo iratus esse nō pseueres qđ semper f te facturū incōsultè † iuraueras. g PP. iij. nōn. Februar. Iuliano ij. & Crispino Cos.

¶ *Accusator & eius instigator, nisi doceāt per manifesta iudicia delictū accusati de crimine læsæ maiestatis, sunt torquēdi, & per torturam qualiter res processerit examinandi. h. d. Sali. uel sic: Accusator qui crimen læsæ maiestatis probauit tantum semiplene, uel per indicia, debet torqueri una cum accusato & instigatoribus, ut ueritas eruatur, nullo obstante priuilegio. Salice.*

¶ Imp. Cōstā. A. ad Maximū P. F. V. L. III.

SI quis alicui maiestatis crimē intēderit, h cū i huiuscemodi re cōuictus, i minimè quisquā priuilegio dignitatis alicuius ad strictiore inquisitione j defendatur: sciat se quoq; tormentis esse subdendū (si alijs manifestis indicijs accusationē suā nō potuerit cōprobare) cū eo qui huiusmodi esse temeritatis reus deprehēditur. k illum quoq; tormētis subdi oportet cui' cōsilio, atq; instinctu ad accusationē accessisse videbit, vt ab oīb' cōmissi cōscijs ĩstituta † vindicta possit reportari. PP. Kal. Ianū. Volusiano & Anniano Cos.

¶ *Priuilegiatus potest suū priuilegium allegare, excepto crimine læsæ maiestatis: & excepto si torqueretur de principis conscientia: & hoc innuitur in principio legis a contrario sensu, secundum Bald.*

¶ Imppp. Valentin. Valens, & Grat. AAA. ad Olybrium P. V. LEX IIII.

NVllus † omnino, cui incōsultis, ac nescientibus nobis fidicularū torméta inferūtur, militiæ, vel generis, aut dignitatis de sensione vti prohibeatur: l exceptа tantùm † maiestatis m causa, in qua sola omnibus æqua conditio est. D. viij. id. Iul. Valētiniano N. P. & Victore Cos.

¶ *Cōspirans cōtra principē, uel eos q sunt ad latus principis, icidit i crimē læsæ maiestatis. sola ordinatiōe & tractatu licet ñ sequāt cuētus. unde ultore gladio debet puniri, & omnia bona sua efficiāt fisci. h. d. Bal.*

¶ Impp. Arcad. & Hono. AA. Eutychiano P.P. LEX V.

QVisquis † cū militibus, vel priuatis, vel barbaris, n sceletā fierit factionē, o aut factionis ipsius susceperit sacramentū vel dederit; de nece ēt virorū illustriū qui cōsilijs & cōsistorio nostro interfunt, senatorū etiam (nam & ipsi † pars corporis nostri sunt p) vel cuiuslibet postremo q nobis militat, q cogitauerit (eadē enim r scueritate voluntatē sceleris, qua effectū puniri iura volueruat) ipse quidē vtpote maiestatis reus gladio feriatur: bonis eius omnib' fisco nostro addictis. s

¶ *Filijs eius de misericordia reseruāt uita: sed nulla bona possunt habere, uel accipere ex aliqua successione intestati, uel testati, & perpetuo sunt infames, & ab omnibus honoribus & officijs exclusi. h. d. Bald.*

¶ Filij † verò eius, quibus vitam imperatoria specialiter lenitate cōcedim' t (paterno u eīn deberēt perire supplicio, in qb' v paterni, hoc est hereditarij criminis exemplametuūtur) à materna, vel auita, omniū etiā ꝓximorū hæreditate accessiōe w habeanē alieni, testamētis extraneorum nihil capiant, sint perpetuò egētes & pauperes, infamia eos paterna semp indigni qui alieno non suo vitio laborant: vt supra, de na. li. l. legem.

& ff. ad l. Pompe. de parri. l. penul. in fi.

a ¶ Si ab iniuria. ¶ id est iniuriosè & ex animo.

b ¶ Remittendum. ¶ ad nos: vt subijcit.

c ¶ Pensemus. ¶ sic. ff. de iniu. l. ité apud. ¶. adijcitur. & ff. de nego. gest. l. Pomponius. li. xxj. in negotiis. & xxiij. q. iij. c. cum ergo. ¶. sed qui. in fi.

¶ AD LEGEM Iuliam maiestatis.

ETiam ex alijs. ¶ CASVS. Si iudex ꝑ principis constituti nes sentē tiā tulerit, an quasi læsæ maiestatis reus accusandus sit? Dicit q non. Viuianus.

d ¶ Cessant. ¶ In quibus videbatur non cessare, vt quando verbo facta est ei iniuria: vt ¶. tit. j. l. j. Item in alio: vt ¶. l. proxi.

e ¶ Pronuntiasse. ¶ qualiter ergo accusabit? R. fi per pecuniam fuit corruptus, lege Iulia repetūdarū: vt ff. ad le. Iul. repe. Leadem. ¶. fi. & ¶. ad l. Iul. repetund. i. fi. & fi fine pecuniā: tūc crimine stellionatus. Ité & crie falsi: vt ff. ad l. Cor. de fal. l. j. ¶. fed & fi iudex. Cuiliter etiā conuenitur: vt institut. de ob. quæ ex quasi deli. na. in prin.

Adiaco A Lienam. ¶ CASVS. Si iracundia motus, q seruus meus stabit in perpetuis vinculis iurauit per vitam principis, & hanc pœnā volo ei remittere: an quasi læsæ maiestatis crimine accusari debeā, quæritur. Et dicit q non.

f ¶ Quod semper. ¶ i. te futurum iratum iuraßti.

g ¶ Iuraueras. ¶ per principis salutē: vt ¶. de rescred. l. j. in fin. & facit. ff. de reg. iur. l. quod calore. & ¶ repu. l. j. ¶. sed alio modo puniris: vt ff. de iureiu. l. fi duo patroni. ¶. fin. Vel dic q iurauerit per Deū. vnde Deū habet vltorē; vt ¶. de iureiu. l. ij. in prin. sed hodie est cōtra hāc. l. sin auth. vt non lux. hom. cōtra naturā. circa mediū constitutionis. coll. vj.

¶ SI QVIS IMPERATORI maledixerit. ¶ CASVS. Si quis principi maledixerit, an puniri debeat quæritur. & distinguit, aut leuitate, & venia ei præstanda est: aut per insaniam, & ei miserandum est. fi animo iniuriandi, mittendus est ad principē, vt ex persona hominis dicta pensentur.

t ¶ Petulantique. ¶ id est superbo & inflato.

v ¶ Temulentia. ¶ id est ebrietate. inde temulentus, id est ebrius. nā temetum ti. genus est optimi vini.

x ¶ Ex leuitate. ¶ no. tribus modis maledici principi: ex leuitate, ex insania, & ex iniuria: & nullo casu punit iudex, licet vltimo remittat.

y ¶ Contemnendum. ¶ quia lubricum linguæ &c. nisi quando est tale crimen quod ex scriptura legis descendat, vel quod ad exemplum legis vindicandum est: vt ff. ad l. Iul. maie. l. famosi. ¶. j. & quia quod calore &c. vt ff. de reg. iur. l. quod calore.

z ¶ Miseratione. ¶ quia satis punitur ipso furore: vt dicta lege famosi. & ff.

Testis vnus facit semiplenā ꝓbationem.

Temulentus. Temetum Principi maledicit tribus modis.

reis. l. ij. in fi.

n ¶ Deprehenditur. ¶ præsumptione.

NVllus. ¶ CASVS. Si accusatus ne torqueatur tormento fidicularū excep. militiæ vel dignitatis habeat an eam obijcere possit, quæritur. Et dicitur q sic, præterquam in crimine læsæ maiestatis.

o ¶ Prohibeatur. ¶ vt & ¶. de quæstio. l. decuriones. & dic q fidis è chordarum de fidicula, i. subtilis chordula.

p ¶ Maiestatis. ¶ ergo & simoniæ: vt & supra, de epis. & cler. l. fi quēquam.

QVisquis. ¶ CASVS. Si aduersus principem vel eius comites cōiurationem fecerit quis, eius sola voluntas punit, licet non fecerit: quia gladio interficietur, & bona eius committuntur in fiscum: filij verò non interficientur, sed nihil de bonis paternis, vel maternis ad eos pertineat: nec alicui succedant, nec ad honores promoueantur, nec ad militiam: cum sit eis mors solatium. & si aliqs pro eis duxerit supplicandum: non audietur, sed erit infamis. filiabus verò in bonis maternis falcidiæ portio remanebit. Si verò post institutum crimen talem filium vel filiam emācipauerit: postquam de nuda coniuratione cogitauerit, valebit: vxor verò dotem recuperabit. & si aliquā fecerit donationē propter nuptias habebit vsumfructum: sed ea in fata cōcedēte, reuertetur ad fiscū. Si quis verò cōiurationē detexerit: licet ipse de iis sit qui coniurationem fecerint pœnam nullam sustinebit, sed erit præmio afficiendus. Viuia.

q ¶ Barbaris. ¶ id est hostibus.

r ¶ Factionem. ¶ i. conspirationem. & dic cōtra principem.

s ¶ Nolīri sunt. ¶ cum & princeps sit caput. &, est interpositio.

t ¶ Nobis militat. ¶ i. circa nost. ¶ laxus, in militia armata vel inermi.

v ¶ Eadem enim. ¶ interpositio est. Et no. cogitatū punit. fic & ¶ de epi. & cleri. l. si quis non. Sed cōtra. ff. de pœn. l. cogitationis. Sol. secundum Ir. hic ad actū deuenit, sed sacramentū dandum vel recipiendum: vt no. ¶. ple ne de ijs qui ad ecc. cōfu. l. prælenti. & facit ad volūtatem. ff. ad l. Corn. l. de fica. l. dimus.

x ¶ Addictus. ¶ vt in authen. vt nulli iudi. ¶. fi. col la. ix.

y ¶ Cōcedimus. ¶ ex mi sericordia, qua non sunt indigni qui alieno non suo vitio laborant: vt supra, de na. li. l. legem.

z ¶ Paterno. ¶ interpositio est.

a ¶ In quibus. ¶ scilicet filijs timetur ne similes sint patribus i. Iuxta illud: Sæpe solet similis filius esse patri &c. vt ff. de ædilitio edic. l. ¶ ñ nolit. ¶. qui mancipia.

b ¶ Successione. ¶ ergo nec libertis paternis succedet. Sic est cōtra. ff. eo. l. eorum. ff. de iure patr. l. iiij. Sol. vt diximus supra, de bo. lib. j.

† statuta

† Ex lib. 9. tit. 35. lib. C. Th.

† nudetur

† tamen

Concor. c. cum dilectus. cū gl. saper ver. familiares. extra ꝺ cleri. non resident.

† Ex lib. 9. titu. 14. l. 3. C. Th.

Affectus tamen effectu q̄doq; punit. ar. abrogatū hūc. ¶. dicit Aug. l. 1. ſol laciter. C. de abol. & Soci. cōſil. 171. q. 2 eſt ꝑ iuſ diuinū filius eū ñ portabitur in q̄ſtē pris, eſtq; cōtra l. eorū. ff. ad l. Iul. maie. P. Prateſius 1 Dic in tn atrociorib. non inconuenit vnū puniri ꝓ alio glo. j. q. iij. in fin. ma.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pœmina minus audet quam masculus.

z Comitetur.ʒ sic ergo delictum patris nocet filijs,qđ est speciale.Regulariter contra: vt ĵ. de pœnis.l.sanctimus.& ff.de pœn.l.crimen.&ff.de de cu.l. ij.§. in filijs. & illud, Pater nó portabit iniquitatem filij &c.

a Sacramenta.ʒ militaria.

b Supplicium.ʒ sic lxxiij.dist. c. quorũdam.

c Tentauerit.ʒ Sic &ita de transact.l. fi quis maior.

d Minus ausuras.ʒ Et no. q minus audet fœmina quã masculus. Sed quid si mater commiserit factionẽ, nunquid parcitur filijs vel filiabus? Rſi. idem qđ in patre. Azo.

e Non valeant.ʒ ab eo tẽpore in quo eãdem factionẽ cogitauerit: vt ĵ.§.proxi. quia videtur facere fraudẽ vt in eos bona conferat.per quod apparet,quòd si antè emancipauerat& bona cõtulerat, quod non auferãtur: vt ĵ.de bo.proscript.l.pe. &sic,ſ.de filijs in potestate positis loquatur.

f Iure.ʒ quolibet cõtractu:vt ĵ.co.l.fin.& sic est cõtra. ff.de donatio.l. post contractum.Sed sol. vt §. de dona. inter vir. & vxor.l. res vxoris.

Donationes inter viros collatę in vxorem, an infirmentur viro dãnato ex lege Iulia maiestatis.

g Titulo donationis.ʒ nam donationes inter viros ante crimen cõmissum collatę in vxorẽ, non infirmantur damnato viro ex hoc crimine, sed cõfirmantur: vt §.dl. res. de donat. inter viru & vxo.amittit tñ eas quo ad proprietatem mulier cum nubit secundo: vt §. de secun.nup.l.fœminæ.

h Abstinetur.ʒ id est finitur qđ multis modis contingit: vt insti.de vsufruct. §. finitur. Interim enim retinet mulier.

i Omnia ea.ʒ scilicet filijs omnib⁹ restituẽ dat:vt dicta l.fœminę.

k Relicturas.ʒ id est eradituras.

l Satellitibus.ʒ Sic ĵ.de rap.virginum.l.j.

m Et honore.ʒ sic ĵ. de ijs q ſe de.l.j.lib.x. & ff.de iur.fiſc.l.edict. & l. senat⁹.& l.cùm tacitũ.& ff.de ali.iu.l.iij.§.fi.

Crimen læsæ maiestatis qui commisit & decedat: post mortem eius accusabitur, vt bona eius publicẽtur.

Eminisse.ʒ

MEMINISSE. CA. Si crimen læsæ maiestatis qui commiserit & decedat: post mortem ei⁹ accusabitur, vt bona eius publicẽtur. serui verò in caput domini in tali casu possunt torqueri:& post crimẽ commissum non poterit commutẽs rem aliquam alienare nec manumittere.

o Post rei mortẽ.ʒ vt & ĵ.l. ĵxi.&ff.de accu. l.ex iudiciorũ quod intelligę in duobus capitulis illius legis:quando scilicet adhuc) cõsiliorũ arcana patefecerit:absolutione tantũ ac venia dignus habebitur. D. ij. noñ. Septẽ. Ancyræ, Cæsario & Attico Coſs.

† Constitutio Græca. †

Crimen læsę maiestatis post mortẽ obijci potest.& in hoc crimine serui torquentur in caput domini.h.d.Bald.

Paul.li.singu.de publicis iudiciis.

LEX VI.

MEminisse oportebit,si quid cõtra maiestatẽ Imperatoris cõmissum dicatur, etiã post rei mortẽ. id crimẽ instaurari solere, postea q̃ diuus Marcus Drũciani, vtpote senatoris, qui Casſiani furoris soci⁹ fuerat bona post mortẽ fisco vindicari iussit: & nostro tpe multis heredibus ablata sunt. In hoc itẽ crimine qđ ad læsam maiestatẽ Imperatoris pertinet, ẽt ĩ caput dñi serui torquenť.

Etiam post mortem crimẽ læsę maiestatis potest inchoari,& memoria cõuinci atque damnari.hoc primo.Crimino⁹us huius criminis, in ipso criminis exordio perdit ipso facto omniũ suarũ rerũ administrationẽ.hoc secundo.Per incertitudinẽ successoris bona interim sequestrantur.Bald.

Martianus lib.j.de publi.iud.tit.ad legem Iuliam maiestatis.

LEX VII.

POst diui Marci constitutionẽ hoc iure vti cœpimus, vt etiã post mortẽ nocentiũ hoc crimen inchoari possit: vt conuicto mortuo, memoria ei⁹ damnet, & ei⁹ bona successori ei⁹ eripiant. nã ex quo sceleratiſsimum quis cõsiliũ cepit, exinde quodãmodo suã mẽte punitus est. Sic & diui Seuerus, & Antoninus cõstituerũt, ex quo quis tale crimẽ cõtraxit, neq; alienare, neq; manumittere eũ posse: nec ei soluere. iure debito rẽ, magnus etiam Antoninus rescripſit. In hac causa in caput domini serui torquẽtur, id est propter causam maiestatis. Et si decesserit quis: ꝓpter incertã personã successoris,bona obseruãtur, si in causa maiestatis fuisse mortuus arguatur, vt Seuer⁹ & Antoninus literis ad rationales missis reſcripserunt. Dat.iij.no.Mart.

† Constitutio Græca. †

Ad legem Iuliam de adulterijs & stupro.

TIT. VLVS IX.

Vxor non potest maritum de adulterio accusare:nec uxoris iure,quia nõ cauetur in lege:nec iure extranei,quia mulier.h.d. tex.cum gl.secundum Bal.

Impp.Seuerus & Antoninus AA. Casiæ.

LEX I.

PVblico iudicio, non habere mulieres adulterij accusationem, quamuis de matrimonio suo violato, quæri † velint, cet cõtrà principem,vel rempublicã est molius, non in alijs: vt ff.eo.l.ſi.

Ost diui Marci.

p Damnetur.ʒ vt & §. l.proxi.& insti. de hæreq̃ ab intestato. §. per contrarium. Sunt & alij casus speciales quos no. §.ſi reus vel accuſ.l.j.

q Neque alienare.ʒ vt & §.l.quisquis.§. emancipationes.& ff.de donat.donationes.in fin.& est spãle.alias cõtra: vt ff.de dona.post contractum.

r Soluere.ʒ iure spãli, alias cõtra.ff.de ſo[illegible]re. crimis.

§ Torquentur.ʒ vt ĩ impetratur alienatio, torquentur donec de crimine conuincantur.

Vide Capitolinũ in Marco.

s Arguatur.ʒid est arguẽ accuſetur.

AD LEGEM Iuliam de adulterijs, &c.

Per ordinem maiora prosequitur crimina,& dicitur adulteriũ, ppriè in nuptã, quasi trastitus ad alterius thorum: propter partũ ex altero cõceptum composito nomine.Stuprũ in virgine uel uiduam:ut ff.eo.inter.§. j.Incestus, cum consanguinea uel affine:ut insti.de nup.§. j.& ff.eo.ſi adulterium cũ incestu. & dic q leges huius tituli factæ sunt ad legem Iuliam emendandã, supplendam, corrigendam, & interpretandam.

Adulterũ stuprum,& incestus, qđ ſ.ſi non cessa.

PVblico iudicio.ʒ CASVS. An vxor maritũ de adulterio posit accusare, q̃rit. Et dr q non, vetante.l. Iul. de adul.quæ in masculis solis locum habet.

Vxor an posit marĩtum de adulterio accusare.

v Publico iudicio.ʒ id est lege Iulia de adulte.quod non publicũ est: vt ff.de publi.iudi.l.j.

x Violato.§non dicit thorũ. si ergo soluta se immiscuit, planũ est,qã à nullo de adulterio accusatur: vt ff.eo.inter.§.j. & xxxvj.q.j.ca.lex illa.§. adulteriũ,sed & si ad alterius vxorem accesserit, nec tunc thorũ huius mulieris vel sui viri est violatũ:sed viri adulteræ:& sic nec tunc hæc accusat: cùm sit mulier:nec suam vel suorũ iniuriã prosequatur: vt §. qui accu. nó pos.de crimine.&hoc de iure mariti. Sed an etiã iure extranei põt? Quidã q̃ sic.sed dic qđ nó:cum dicas eã nó plẽq̃ suã iniuriã: virum tñ dimittere pót.& lucret donationẽ, & dotẽ: vt §. de repu.cõsensu.§.cãs.& sic ẽt intelligendi sunt canones: vt † quæratur xxxij.

xxxij.q.iiij.nemo.in prin.& q.v præcepit.& c.præceptũ.& c.Christiana.

a Declarat.ʒ eo modo qui sequitur.quæ cum &c.& est talis ratio: q̃a cum permittitur vir:videtur prohibitum mulieri.arg.ff.de iudi.l.cum prætor.vel accusanti iure mariti permisit quærĩ de adulte.sed hæc nó potest accusare iure mariti:quia maritus nó est.ergo nullo modo eam iure extranei : quasi dicat non potest accusare aliquando:ergo nunquã.sed maritus aliquando potest secundum Io.& sic generaliter ei concedi videtur.argu.ff.de mili.testa.l. ex militari.Sed mirũ est q̃ vir non committit adulterium accedendo ad soluta:nec ab vxore adulterij accusatur:ad quamcunque accedat:nec dicitur suam iniuriam prosequi,& ideo est argumen. contrarium in authen.de nup.§.ſi igitur.secundum Theod.colla.iiij.

Maritus ac sedẽs ad soluta,adulte rũ nõ committit.

ADDITIO. Aduertas q̃ licet de iure ciuili maritus cognoscendo soluta,non cõmittat adulterium:de iure tamen canonico dicitur adulteriũ committere:vt probatur in c.transmissa.& ibi hoc no. Abbas extra de eo q̃ cognouit.cõsang.vxor suæ. & xxxij.q.iiij c. nemo.& cap dicat.

b Facultatem detulisset.ʒ Nisi exceptione aliqua repellatur : vt ĵ.co.l. ita nobis.

C Rimẽ lenocinij.ʒ CASVS. vixorem tuã in aliquo adulterio deprehendisti, & postea in matrimonio remisti: adulterio consensisse videris:vn de crimine lenocinij poteris accusari.

probari eius

c Crimen lenocinij.ʒ Quod punitur vt adulterium, & cõmittitur multis modis:vt hic, & ff.eo. l.ij.§.lenocinij.& ff.de minorib.l.auxilium.& ĵ.c.l.castrati.& §.de cõdi. ob turpem cau.l.nihil calem.

d Non q̃ suspectam.ʒ Si tamen potest obumbrare patiẽtiam suam prætextu incredulitatis:vt hic,& ĵ.eo.l.fine metu. & ff.eodem.l.ij.§.lenocinij.in fi.& l.mariti Et nota quòd sine accusatore punitur vir de lenocinio,si vxore rea facta,mariti lenocinium detegatur:vt ff.eo.l.ij.§.ſi publico.

NOn solum.ʒ CASVS. Tam ex sententia quã ex verbis.l.Iul.ſi maritus velit vxorem de adulterio accusare : poterunt serui vel ancillæ vxoris vel patris eius torqueri,vt eruatur veritas:& intra lx.dies computandos à die dissoluti matrimonij & hoc in prima.nec manumittentur, neque alienabuntur.& hoc in secunda.& ſi in quæstione serui decesserint, vel deteriores facti fuerint:absoluta muliere cauebit maritus de æquè idoneis reddendis.& hoc in tertia. Viuia.

e Verba.ʒ id est non solum verba,sed etiam sententia.nam q̃sque in aliquid verba & sententia consonant : quandoque verba tantum : quandoque sententia tantum: vt patet in Macedoniano. Tu dic q̃ verba pertinent tantum ad eos quos hic nominat:sententia etiam ad alios quos dicens:& sic hæc dictio,tantum,ad verba tantum respicit.

f Seruorum.ʒ non solum aliis probationibus.

g Volentis.ʒ scilicet legis.

h Comprehendit.ʒ Comprehendit dicta lex,cuius verba tamen non habemus.

i Mulieris.ʒ de adulterio accusatæ.

k Iusti duntaxat.ʒ siue sit iustus de naturali & ciuili iure, siue ciuili tantum: vt adoptiuus.

l Ex dissolutione.ʒ quæ fit per diuortium,& quam opus est fieri antequam inchoet accusationem:vt ĵ.eo.l.crimen.sed si morte,vel bona gratia,vel ex delicto viri soluatur matrimonium,tenet manumissio:vt ff.qui & à quibus.l.sed si maritus.

m Prohibet.ʒ Per eos ergo probatur q̃ ea quæ domi fiunt, per tales possunt manifestari:vt §.de repu.l.consensu.§.finautem aliter.

n Dominis.ʒ scilicet dominæ vel patri eius.

o Secuta absolutione.ʒ mulieris,scilicet accusatæ,nõ aliter:vt hic,& ff.eo.l.ſi postulauerit.§.fi reus. Vltimò no.quòd tria dicit hæc lex seruos torquendos,& non manumittendos ; & damnum emendandum. Circa primum dicit q̃ serui adulteræ & patris eius torquentur ex verbis & sententia.Item ex sententia serui adulteri & patris, sed proprij vbicunque sint:patris si sint in vsu adulteræ vel adulteri:vt hic,& ff.eod.l si postulauerit.§.haberi.& ff.qui à qui.l.prosp exit.& ĵ.ti.j.l.fi.Item serui accusato dulterio deris:vt ff.e.ſi postulauerit.§.sed & serui.Item serui matris mulieris & aui tegẽdo tordendos pertinet, de quib⁹ specialiter comprehendit; † id est mulieris, & patris eius,non naturalis,sed iusti duntaxat, quos intra sexagesimum diem ex dissolutione matrimonij numerãdum,manumitti vel distrahi prohibet : & quorũ dominis caueri præcipit, si defuncti fuerint in quæstione, vel facti deteriores secutã absolutione. PP. xv. Ka. Aug. Antonino A.iiij. & Balbino Coſ.

Serui an

cauere

¶ *Occidens adulterum lege permittente, non censetur homicida.hoc primo.Occidẽs adulterum in casu non permisso,mitius punitur. hoc secundo. Bald. Vel sic: Maritus per se uel filios potest impunè occidere adulterum uilem in adulterio noctis tempore deprehensum:nõ uilẽ uero occidens, in totũ nõ liberatur,sed mitius punitur.h.d. Sa.*

Imp.Alexander A.Iuliano procõſu. Narboneñ.prouinciæ. LEX IIII.

GRacchus,ʒ quẽ Numerius in adulterio noctu deprehẽsum interfecit, si eius conditionis fuit,vt per legẽ Iuliã impunè occidi potuerit; qđ legitimè factum est, nullam pœnam meretur. ¶ Idemq̃ filijs eius qui patri paruerunt, præstãdum est.

¶ Sed ſi, legis auctoritate cessante,inconsulto dolore adulterũ interemit,quãuis homicidiũ ppetratũ sit: tamẽ quia nox & dolor deterioratio ab alio est emendanda.Item an totum damnum deteriorationis serui torti accusator reo absoluto dat? Dicunt quidam dimidiam, & aliam sibi computet:quia & pro eo est tortus : vt argumen.§.de rebus credit.l.generaliter.§.his de præsentibus.Vel potest distingui:aut extraneus accusatur,aut dominus,aut seruus. primo emendatur ab vtroque medietas. Vel secundum alios vnum simplum,vt sic habeat duplum:vt dicta l.ſi postulauerit.in princip.In secundo quando dominus accusatur, in totum emendatur domino absoluto:vt hic,& ff.eodem.l.ſi postulauerit.§.ſi reus.In tertio in duplum domino emendatur : vt dicta l.ſi postulauerit.§. fin. & ff.de calum.l.fin.& infra,de calum.l.dominis:& hic. Vel ex stipulatione ſi interposita est:vel cõdictione ex lege petuntur:vt ff.eo. l.quod ex his.

Aduerte tuitionẽ do & ĵ.de quæstio.l ij Super vltimo quæro, quare caueri in caput domini: vt ff.de ijs quæ pro non scrip.l.j. Respon.fiscus præstat tolummodo quòd tunc tortus & rupius valet.vnde

GRacchus.ʒ CASVS. Numerius deprehendit Gracchum cũ vxore sua adulterantem,& eum occidit:an propter hoc aliquam pœnã sustinere debeat,quæritur.Et distinguitur,an fuerit talis quem licuit interficere,& non punietur.an non,& in exilium mittetur. Viuia.

p Gracchus.ʒ adulter.

q Numerius.ʒ maritus mulieris.

r Occidi potuerit.ʒ quia vilis erat persona,& humilis adulter, & in domo sua,id est mariti & non adulteri vel alia:vt ff eodẽ.l.marito.& l si adulterium.§.imperatores.& ff.ad l. A quil.l.qui occidit.At pater quemlibet occidit in rebus venereis deprehensum : & in sua & generi domo dummodo & filiam occidat,vel per eum non stet:vt ff.eo.l.patri.& tribus legibus sequentibus.& l.nihil.

s Nullam pœnam.ʒ vt & §.de admi.tut.l.sanctimus.ĵ.& ff.de reg.iur. l.nemo damnum.Sed argu.contra.§.de sec.nup.l.j.& in auth.de restit.& ea quæ pa.§.ſi.col.iiij.& §.de rei vendic.l.quoties & ne tut.vel cur.vec. con.l.j.& §.rem alie. ge.l.j. Item & no.econtra q̃ meretur pœnã quod non est legitimè factum:vt ff.de ijs quæ pro non scrip.l.j.

t Præstandum est.ʒ sic ergo parent in atrocioribus.sed hoc ideo,q̃a patri est hoc permissum.alias contra:vt ff.de reg.iur.l.ad ea.

v Homicidium.ʒ quia adulter non erat vlis.

x Dolor.ʒ nota quod iustus dolor aliquem excusat:vt ff.ad leg. Cornẽl.defica.l.j.§.fina.& ff.eod.l.ſi adulteriũ.§.imperatores. Item & tempus facit:vt hic. & ff.de pœnis.l.aut facta.§.j. & §.tempus. & §. vt liceat vnicuique.l.ij.Sed arg.contra.§.de transact.l.non minorem.

¶ In

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ In exilium.¶ cùm alias debeant occidi: vt infitiu. de publi. iudic. §. item lege Cornelia.

A Dulter.¶ CASVS. An maritus elapso continuo quinquennio à die commissi adulterij, posit adulterum accusare, quæritur. Et dicitur q̃ non non enim exceptio temporalis quæ reo datur, sibi reo debet auferri. Vinia.

b ¶ Adulterium.¶ idem si de lenocinio vel stupro aliove capitulo huius legis accusetur: vt ff. eod. l. mariti §. hoc quinquennium.

c ¶ Accusari non potest.¶ In adulterio est plenum, nisi in duobus casibus, quando scilicet non potuit intra hoc tẽpus: quia incœperat ab adultera tantũ. vnde interim non poterat hunc accusare. Item & qñ hic ab alio accusãbatur q. post-ea inuentus est prævaricatum, potest cari, vt ff. eodẽ. l. iij. & l. quinquẽnium. & nisi per vim sit factum stuprum, vt ff. eo. l. mariti. § fin. sed in adultera præscribitur sex mẽsibus vtilib. computandis in nupta à tempore diuortij facti à primo. in vidua, à tempore commissi criminis: & est rario, quia quæ facilius accusatur vt vidua, facilius præscribit à die cõmissi criminis: vt ff. eod. l. marit § sex mensium. & ff. ad Turpillia. l. j. § ac cusationem, non tamen vt sex menses vt. les excedant quinquẽnio, quo adulter præscribit à die commissi criminis. vt ff. eod. l. mariti. §. præterea. & duo ex his sex dantur, vt accuset vir iure mariti: quatuor, vt iure extranei: vt j. eo. l. proxi. & ff. eo. l. j. § extraneis.

d ¶ Nõ oportet.¶ si modo proponãt antequam nomen accusati vel accusatæ inter reos recipiatur: vt ff. eod. l. si maritus. §. præscriptiones. vel illæ. § intelligitur specialiter in quibusdam vt lenocinij, non in his.

† Vadenti † Ex lib. 9. titu. 27. l. fi. C. Th.

Adultera si nõ accusetur intra tẽpus certum, potest præscribi tueri.

† haberentur

I Vre mariti.¶ CASVS. Maritus adulterum intra lx. dies vtiles iure mariti potest accusare: nec timeat accusari de calumnia, si probat quod facile erit sibi probare, scilicet per quæstionem seruorum. Viuianus.

e ¶ Iure.¶ maritus accusat iure mariti. sed & pater mulieris: vt ff. eo. l. is cuius ope. § ex senatusconsulto vt tamen præferatur vir, nisi sit infamis, vel colludat: vt ff. eo. l. ij. § fi simul. & l. iij & erit hoc ius, siue priuilegium in accusando: quia sexaginta dies habet vtiles in quibus præfertur omnibus aliis, & sine metu calumniæ, & etiam ex sola suspicione potest vxorem ream facere, & sine inscriptione: vt dixit P. vt ff. de mino. l. auxilio. & l. e. l. quamuis. ij. Post hos admittitur quilibet: & prædicti etiam admittentur ante alios vsque ad quatuor menses: & quando plures venerunt, iustior præfertur. & sic etiam fortè vir admittitur: vt hic, & ff. eo. l. ij. § fi. & l si maritus. j. § extraneis. & l. is cuius. §. pe. sed videtur q̃ non euadant pœnam calumniæ: vt ff. eo. l. is cuius. §. fi. & l. pater. Sol. refert, sint in euidenti calumnia vel non. argu. ff. qui accusa. non possl. ij. & ff. de ijs qui. vt indig. l. tu rorem. Vel prædictum priuilegium, scilicet sine metu calumniæ accusare, tantum viro detur non patri: vt in cõtrarijs: sed cætera dantur patri, & vt præferatur alijs, & hoc quia propensiori dolore facit vir: vt ff. e. l. j. § fi simul. Vel dic non euitant pœnam calumniæ quãdo vltra sexaginta dies accusant: vt in contrarijs, sed ante fic. & secundũ hoc exponẽ legem illam, is cuius ope accusant. id est accusare solent.

Maritus qñ que iuꝰ ma riti, qñque iure extra nei accusa vxorem de adulterio.

f ¶ Bius.¶ scilicet iudicis adeundi. vnde etiam feriati cedunt, si copia fuerit adeundi: vt ff. e. l. miles. §. sexaginta. & etiã sexagesimus in his computatur: & à die commissi criminis numeratur: vt ff. e. l. pater. § j.

g ¶ Iure extranei.¶ intra quatuor menses vtiles, vt non excedant quinque annos continuos: vt & ff. eod. si maritus. j. §. extraneis. & sic præscriptione sex mensium vtilium mulier defenditur: vt no. §. l. proxi.

h ¶ Non debet.¶ id est non timeat q̃ de ea calumnia condemnetur, si modo probabit quod erit et facilè. nam &c.

i P ¶ Eodem modo.¶ quo & ante sexaginta dies finitos.

Ropter.¶ CASVS. Si iure mariti quis posit accusare propter violatam virginem, quę vxor nondum fuit, quæritur. Et dicitur q̃ non, nisi sponsa fuisset. Si verò ipsa de violentia conqueri velit: authore curatore suo hoc faciet. Vi. k ¶ Iustus non est.¶ velut maritus de adulterio, sed de stupro sic, vt quilibet alius: vt ff. eo. l. si vxor. in prin.

l ¶ Sponsa eius.¶ tunc enim iure mariti accusabit: & fortè vt de adulterio: cùm neq; matrimonium, neque spẽ matrimonij violare permittatur: vt hic, & ff. eodẽ. l. si vxor. §. diuus. & argu. ff. de iniur. l. item apud. §. sponsum. nisi alij posea nupta esset: quia tunc nõ esset spes matrimonij: vt ff. e. l. miles. § quærebat. quæ est cõtra. vel vbi vxor esse nõ poterat, propter ætatẽ: vt ff. eo. l. si vxor. § fi minor. q̃ est contra. Alij hic dicunt q̃ alias nullo modo accuset, nisi qñ est sponsa: & tunc vt sponsam, non vt vxorem per dictam. l. si vxor. §. si minor.

† & absistentibus

† Matrimonium sicut non est vio landum, sic nec spes matrimonij.

m ¶ Iniurias suas.¶ alias enim nõ auditur minor viginti quinq; ann. vt ff. eo. l. si maritus. § lex Iulia. sed accusari post pubertatem pôt non prius: vt ff. eo. l. si minor.

n ¶ Curatoribus.¶ vt & §. de autho. præstan. l. ejusdem. de concubina autẽ stuprata dic vt ff. eo. l. si vxor. in prin.

R Eos.¶ CASVS. Adulterum & adulteram an posit maritus eodem libello accusare, quæritur. Et dicitur q̃ non.

o ¶ Adulterij.¶ secus in crimine incesti: vt ff. e. l. qui pupillam. in fi. & l. vim passam. § incesti.

p ¶ Marem & fœminam.¶ id est adulterum & adulteram.

q ¶ Ex eadem causa.¶ vt ff. e. l. si maritus. ij. § fi. & l. vim passam. § duos. & l. nihil. § pe. & fi. Ex diuersa enim potest: vt quia vnus adulteriũ commisit: alter domum præbuit: vt ff. eo. l. nihil. § fi. In alijs autem criminibus quoties licet accusare? Dic vt no. supra, de accusatio. l. qui de crimine. & tuus fuerit. l. j.

r ¶ De pudicitia.¶ seruanda.

s ¶ Vetat.¶ ab eodem, sed à diuersis potest. vt tamen serues ordinẽ qui legitur. ff. e. l. denuntiasse. §. quæritur. & ſtatim dices.

t ¶ Sed ordine.¶ vt incipiat à quo velit, si illa non nupsit: vel si nupsit, secũ hoc post denuntiationem: alias ab adultero incipere debet, & eius absolutio proderit mulieri, & condemnatio non nocebit: vt ff. e. l. si maritus. ij. § pe. & § fi. & l. sequenti. & l. denuntiasse. & per totam legem. & l. ij. in principio. & l. nupta. & l. si vim passam. § nupta. & infra eo. l. si dum in tuo.

Domne

† Accusare volẽs duos adulterij, quo ordine vti debet.

C Astitati.¶ CASVS. Si quis damnatam de adulterio duxerit, seu maritus fuerit qui reducit, siue alienus: pœna lenocinij plectendus est.

v ¶ In pœnis.¶ quæ pœna est notata. j. eo. l. quamuis. ij.

x ¶ Damnatam.¶ vt j. e. l. sine metu. in fi. & idem si de stupro fuerat dãnata. si autem ex alijs capitulis legis quæ multa sunt: vt ff. de mino. l. auxilium. secus est: vt ff. e. l. mariti. § j. sed concubinam eam habere potest: vt ff. de concubi. l. j. § j. & facit. §. eo. l. ij.

y ¶ Capitalem euaserit.¶ principis indulgentia.

Punietę

a ¶ Punietur.¶ eam tamen ammodo accusare nõ potest: vt ff. eodem. l. si vxor. §. fina.

DE crimine.¶ CASVS. An maritus cum adultero de crimine adulterij posit transigere, quæritur. Et dicitur quod non: si par est delictum vtriusque scilicet transigentis aliquo accepto & dato: qui verò pro comperto stupro aliq̃d accepit, l. Iul. tenetur.

b ¶ Pacisci.¶ nõ licet. nullo modo. distingue tamen vt j. eo. l. serui. Azo.

c ¶ Prævaricatoris.¶ in accusatore totum legi potest; vt siue præsens prævaricetur, siue desistit, idem sit. Vel primum in accusatore, secundum in reo: sed neutra placet quia secundum primum, refugere non esset prævaricatio: vt ff. de prẽua. l. iij. in prin. & §. fina. Dic ergo transigentis & prævaricantis fieri similitudinem. Azo. hoc mõ par delictum est accusatoris prævaricantis, & aliquid à reo accipientis, & ipsius rei refugientis veritatis inquisitionem donando aliquid: nam tali transactione prævaricator ille habetur, & vt adulter punitur, & pro cõfesso habetur. Et dic, q̃d est prævaricari: vt ff. ad Turpill. l. j. §. primo. sed huic legi est contra. ff. eodẽ. l. si maritus. ij. § si negauerint. & aliæ plures quæ eodem modo cõtradicunt supra, de trãsactio. l tranſigere. & ibi solui.

d ¶ Tenetur.¶ vt ff. de minori. l. auxilium. §. fina. & ff. quod met. causa. isti quidem. & ff. eodem. l. mariti. & §. de rondictio. obtur. cau. l. mercalem.

C Rimen.¶ CASVS. Marius an potest accusare vxorem suam de adulterio, si eã retineat in matrimonio? dicitur quòd non.

e ¶ Dubium est.¶ sed nec adulter accusari potest, nisi demum facto diuortio: vt ff. eodem. l. miles. §. voléti. ab extraneo autem potest, si primò virũ lenocinij arguat, non aliàs: vt ff. eod. l. cõstante. nec obst. l. vim passam. §. j. quia potest extraneus cõstãte matrimonio, scilicet secũdo: si primo. iam eã denuo nupserat; sed hodie etiam cõstãte matrimonio, potest vir vxorem accusare. vnde lege authẽ. sed nouo, &c. quæ est in cor. authen. vt licema. & auiæ. § quia verò plurimas. col. viij.

† Imp. Gordianus

† Adulterij accusari potest vxor, etiã constante matrimonio.

Ed nouo.¶ CASVS. Authen. corrigit le. C. quia maritus potest retinere post adulteriũ vxorem suam, & potest eam accusare: & si pbauerit, repudiabit eam. si nõ, sustinebit eam pœnam quam passura esset mulier si maritus probasset.

† Adultera

f ¶ Debet.¶ & dotem & donationem lucrari. & plus si filij non sint: vt in cor.

g ¶ Fuisset.¶ ex hac etiam causa poterit ei mittere repudium, & lucrari donationem & dotem: vt in cor. §. si vir de adulterio.

ET si crimine.¶ CASVS. Licet adulter condemnatus fuerit, neque restituatur: non propter hoc mulier cũ qua dicitur adulter: si commissum, si non accusetur, pœnam aut infamiæ notam sustinebit. Viuia.

h ¶ Potuit.¶ sed absolutio prodesset: vt ff. eodem. l. denũciasse. §. fina. Sed an masculus si deprehendatur, erit infamis? Respond. non: secũdum Ioan. licet secus in fœmina: vt ff. de ritu nuptia. l. palam. §. quæ in adulterio. Accursius.

† prolixum

i ¶ Proponas.¶ facit ff. eodem. l. denũciasse. in fine. & l. sequen.

Dulteram.¶ CASVS. Si post accusationẽ adultera incipiet abesse: non ideo minus ablens inter nomina reorum recipi potest. Vi uianus.

k ¶ Inchoatum est.¶ per lit. contestationem.

† Aquilino

l ¶ Excesserit.¶ si non reipublicæ causa: vt ff. e. l. si maritus. ij. §. legis.

m ¶ Inter reos.¶ hoc fiebat post litem cõtestatam. An autẽ condemnetur, dixi supra, de accusa. l. ablente. & facit j. eodẽ. l. quamuis. j.

† adulterã

I dum.¶ CASVS. In ea prouincia in qua adulterium commissum est, debet marite crimen adulterij persequi, & ãte denuntiationem factam à marito, alij nupserit: nõ ab ea, sed à marito incipiet. Viuianus.

n ¶ Factum est.¶ quia qua in prouincia &c. vt & supra, vbi de crimi. agi opor. authẽti. qua in prouincia.

o ¶ Solito.¶ diuertendo, scilicet pri* ab ea. vt §. l. crimen. Item & causa incipiat ab adultera, & hoc subijcias, nec enim.

† Hylariano

p ¶ Nupta est.¶ secundo viro.

q ¶ Adulterium passa.¶ apud primum virum.

† prouincia

r ¶ Nõ præcesit.¶ in casu etiam si non præcedat denuntiatio: vt ff. eo. l. si quis adulteriums. in princi. & facit ad l. supra eodem. l. reos. in fin. & repete hic quod ibi diximus.

I quondam.¶ CASVS. Mulier antequam accusaretur de adulterio, cepit abesse. absens accusari non potest, neque in prouincia in qua militat maritus, trãsmittenda est. Si verò maritus: quia militiæ causa aberat, intra statuta tempora vxorẽ accusare nõ poterit, an ei currant tẽpora? quæritur Et dicitur quòd non. Viuianus.

† repositis

s ¶ Antequam.¶ secus si post: vt §. l. adulterã.

t ¶ Potest.¶ vt §. de accusa. l. absentem.

v ¶ Deposcitur.¶ cum reus forum accusatoris non sequatur: vt §. de iurisdi. om. iudi. l. iuris ordinem.

x ¶ Debet.¶ quia vtile est tempus: vt ff. eodem. l. miles. §. quidam. & l. ob commissam. & ff. qui. ex cau. ma. l. si qua. & potes hic, vel super legem, adulteraꝛ. legere authen si verò criminis, &c. quæ est, vt nulli iudicũ. §. si verò quis comprehensorum colla. ix.

Si verò

Universidad de Deusto
Biblioteca

QUi verò. ¶ CASVS. Lex C. dicebat, si inchoato crimine mulier se subtrahit, nihilominus nomen eius recipitur inter reos. authent. verò ista dicit, q̃ si mulier inchoato crimine se subtrahit vt impediatur cognitio criminis, debet citari, & de loco ad locum transmitti: vt ita de crimine cognoscatur, & etiam puniatur. Viuia.

a ¶ Nostris legibus. ¶ vt requiratur, & bona eius auferentur: vt ff. de requir. reis l. j.

b ¶ Trãsfugerit. ¶ hic est argumen. contra ff. de iudicijs. l. hæres absens. §. j. Sole. speciale est in delictis: vt hic, & supra, vbi de crimi. agi opor. l. fi. & in auth. vt iudic. sine quo quo suffrag. §. necessitatẽ, colla. ij. & idem vbicunque certæ personæ cognitio mãdatur, vt præsidi: vt §. ne li. po. l. j. & vbi quis de curiali vel cohortali. l. fin. sed in contractibus si ibi non inueniatur, bona q̃ ibi habet possidentur: nõ tamen inuitus reducitur, si alibi versetur vbi habet forum vel domicilium: sed si alias latitet, potest idem quod in criminalibus dici. Vel dic vt in cõtrario notaui.

ADDITIO. Quid in iuris sit in contractibus, vide in c. Romana §. cõtrahentes. de fo. compe. lib. vj. Et videas circa materiam istius authen. glo. in verbo, de more. in clem. pastoralis. §. q̃ si punitio. de re iudica.

Abolitionem. ¶ CASVS. Marius si cœpit accusare suã vxorem, & velit desistere, impetrabit hoc à iudice: alioquin si simpliciter desistat, scilicet nulla impetrata abolitione, pœnam desertæ accusationis non euitabit: nec de cætero ex lege Petronia ad accusationẽ admittetur. Viui.

c ¶ Abolitionem. ¶ id est licentiam desistendi: vt in Turpilianum nõ incidat.

d ¶ Senatusconsulto. ¶ Turpiliano.

e ¶ Sanxerunt. ¶ imò vi detur non incidere: vt & ff. ad Turpil. l. in senatusconsulto. §. eos. Solu. illud intellige in patronis, & non in marito. cui solutioni est argument. contra. ff. de bo. lib. l. qui cum maior. §. sed si minor. & §. si libertus. Vnde dic q̃ in contrario loquitur de tutore & quibusdam alijs qui sine metu calumniæ accusant, non de marito. Vel dic, an in euidenti erat etiã vir calũniaturus: vt hic, an non: vt ff. l. & §. de ijs qui accu. non possunt. l. ij. in fi. sed à pœna talionis per legem Remiam excusatur. Item & ab infamia quæ per Turpilianum etiam imponitur: vt supra eodem, l. iure mariti. Et sic etiam potest diei quòd quo ad aliquid habet locum Turpilianum, scilicet ad pœnam quinquaginta librarum auri, non infamiæ quæ sunt pœnæ Turpilianis: vt ff. de prævarica. l. ij. §. fi. & §. ad Turpil. l. j. & sic etiam isto modo potest tolli contrarium.

f ¶ Postea. ¶ vt ff. eo. quæsitum. §. fina. & ad Turpil. l. qui destitit. & §. qui accu. non possl. accusationem.

Abolitio est licenti a desistẽdi ab accusatione.

SI verò criminis commissi occasione latuerit, aut prouinciam illã reliquerit in qua deliquit: iubemus legitimis edictis à iudice vocari eum, & si non audiat, illa in eum procedere, quæ nostris legibus sunt definita.

¶ Si verò cognoscatur quod in alia prouincia degat, iubemus prouinciæ illius iudicem in qua crimen commissum est, epistola publica vti ad prouinciæ illius iudicem, in qua delinquens degit. ille verò, qui publicas susceperit literas, periculo suo & officij sui cõprehendet eum, & ad iudicẽ prouinciæ transmittet in qua peccauit, supplicijs legitimis subjiciendum. ¶ Si verò qui publicam epistolam susceperit, hoc facere, aut officium eius imperata neglexerit: tunc & ipsum iudicem tres libras auri, & officium eius alias tres pro pœna inferre iubemus. ¶ Sin autem iudex aut aliquis officialium suorum propter lucrum eum nõ comprehenderit, aut comprehendens non transmiserit, & hoc fecisse conuincatur: spolietur cingulo, & exilio tradatur.

¶ *Maritus qui de adulterio accusauit, sine abolitione nõ potest desistere. hoc primò. Et desistens ab accusatione, est exclusus perpetuo. h. d. secundò. Bald.*

¶ Impp. Valerian. & Gallien. AA. Arcesilao. al. Arcisilago. LEX XVI.

ABolitionem adulterij criminis postulans: præsidem in cui officio accusatio fuerit instituta, adire debes. ¶ Cæterùm erras tu marite, existimans etiã si simpliciter, id est sine abolitione destitisses, senatusconsulto in persona tua futurum locum non fuisse. diuersum enim diui principes sæpè sanxerunt. Quin hoc ampliùs scias, nullam fuisse tibi vlteriùs potestatem instituẽdi huiusmodi accusationes: quia & decreto patrum, & lege Petronia ei qui iure viri delatum adulterium nõ peregit, nunquam posteà hoc crimen deferre permittitur. PP. xv. Kalen. Iuñ. Maximo & Glabrione Coss.

¶ *Potest maritus, re integra libello accusatorio renuntiare, ad quem offerendũ ex leuitate & sola suspicione processit: & sibi re*

conciliare uxorem. h. d. Bal. uel sic: Qui uxorẽ in adulterio deprehensam retinet, uel de adulterio damnatam reducit: lenocinij crimen committit, non qui uana indignatione libellum accusationis solum porrexit. h. d. Sali.

¶ Iidem AA. Victorino. LEX XVII.

SIne metu legis Iuliæ de adulteriis coercẽdis reuocare vxorẽ in matrimoniũ potes: cùm nihil ampliùs, quam libellos accusationis obtulisti: quia posteà comperisse te affirmas quòd vana indignatione ad accusationẽ incitatus fueris. ¶ Is enim committit in pœnam, quam lex certo capite denuntiat, qui vel publicè adulterio damnatã habet: vel adulteram sciens, vt ignorãtiam simulare non possit, retinet vxorem. PP. vj. Kalen. August. ipsis AA. iiij. & iij. Coss.

¶ *In delictis non requiritur quod factum producat iuris effectum: sed sufficit ille effectus qui est merum factum, hominis. Vel sic: Habens duas uxores est infamis: & datum pro matrimonio putatiuo, repetitur: & promissum non petitur. h. d. Bald. uel sic: In delictis consideratur animus & merum factum, non iuris effectus: ideo uxoratus scienter accipiens aliam uxorẽ, punitur, non mulier ignorans: imo res in dotem datas repetit, licet sibi promissa petere non possit. h. d. Salic.*

¶ Iidem AA. & Valerianus C. Theodoræ. LEX XVIII.

EVm, qui duas simul habuit vxores, sine dubitatione comitatur infamia. In ea nanque re non iuris effectus ¶ quo ciues nostri matrimonia contrahere plura prohibentur: sed animi destinatio cogitatur. ¶ Verum tamẽ ei qui te ficto cœlibatu cùm aliam matrem familias in prouincia reliquisset, solicitauit ad nuptias: etiam crimen stupri, à quo tu remota es, quòd vxorem te esse credebas, ab accusatore legitimo solenniter inferetur. ¶ Cæterùm res tuas omnes, quas ab eo interceptas matrimonij simulatione deploras, restitui tibi omni exactionis instantia impetrabis à rectore prouinciæ. nam ea quidem quæ se tibi ut sponsæ daturũ, promisit, quomodo repetere cum effectu potes quasi spõsa? Accepta idib. Maiis Antiochiæ Tusco & Basso Coss.

¶ *Exceptio procuratoria in crimine, nõ põt opponi post conclusum uel quasi conclusum in causa. ista est secũda lectura. Vel sic: Ex*

Vxores duas simul habens, efficitur infamis.

¶ Concorda. nuper à nobis. cum gl. sup. verbo, iuris effectus de bi ga.

cerce

recipere

QVamuis. ¶ CASVS. Viator vxorem suam propter adulterium q̃ commisit, a se reiecit. & de adulterio accusauit, dixit se non esse damnandam in absentia accusatoris: quid iuris sit? Respon. q̃ potest nec Viator ab excubijs est reuocandus. Viuia.

a ¶ Oportere. ¶ vt & ꝛ. de accusa. l. fi.

b ¶ Literis tuis. ¶ ò iudex qui consulis me.

c ¶ Materiam. ¶ proprium nomen vxoris accusatæ.

d ¶ Viatoris. ¶ propriũ nomen viri qui accusat.

e ¶ Quæstionibus. ¶ p̃ tormenta, postulante viro qui accusabat. Azo.

f ¶ Viatoris. ¶ absentis causa reipublicæ.

g ¶ Præsentiam. ¶ aliter enim procedi nõ deberet, per dictam legem finalem. supra, de accusatio. sed certè hoc speciale i & quia maritus vsque ad sententiam sterneret, & omnia peregerat: & q̃ in seruitio reipublicæ erat. Vel ideo postulabat, vt obijceret q̃ iste non potuerat accusare per procuratorem, q̃d fecerat: sed & hoc nõ potest: quum sit dilatoria, ante debuit proponi: vt ff. eo. l. si maritus. j. §. præscriptiones.

quæries

Hunc casum exci-pit gl. super Ver. probatiõ. in c. veri-tatis. de do. & contu.

præpositi

h ¶ Confecto. ¶ id est perfecto facinore: q̃a ita plenè probatum erat q̃ sola sententia restabat.

i ¶ Limitis. ¶ præcrat enim ad limites imperij custodiendos. & facit supra eo. l. adulteram. & supra, quomodo & quãdo iud. l. fi. & §. vt intra certum temp. l. fi.

¶ Oediſimam. ¶ CASVS. Mulier quæ sponte stuprum commiserit, punienda est: nõ quæ per vim, quia cuilibet potest nubere. Viuia.

k ¶ Fœdissimam. ¶ loquitur in princip. quando mulier sponte committit stuprum cum aliquo. Alij dicunt loqui, cum fœmina agit vt vir: sicut econtra vir vt fœmina. ¶. eo. l. cùm vir. & sic facit. ff. de postula. l. prima. §. remouet.

l ¶ Voluntate. ¶ nam accusari de adulterio vel stupro non possunt: vt hic, & ff. eodem. l. si vxor. §. si quis planè. Et nota hunc violentũ tam stupri quã de vi publica sine præscriptione quinquennij posse accusari: vt ff. eode. l. mariti. §. fi.

OB commissa. ¶ CASVS. Statuta sunt tempora intra quæ maritus vxorem suam accusare potest: ita q̃ si reipublicæ causa abfuit, sibi nequaquam danda est ex integro licentia accusandi: vt eam quam cito nanus sibi creditum impleuerit, accusare incipiat. Viuia.

m ¶ Tempora. ¶ alias certa tempora, & alias certa rei tempora: quia & ipse vir qui accusat, dicitur reus lenocinij.

n ¶ Vtiliter. ¶ ad sex menses restringitur, non ad quinquennium: quod quinquennium continuum est, vt dixi.

o ¶ Tempora. ¶ flexanimes vtiles, & quinquennium continuũ. §. e. iure mariti. & l. adulteram. & ff. eo. l. quinquennium.

p ¶ Habebis. ¶ communi iure, cum dixerit. §. e. l. fi quondam. nõ auferri tempora talis absentiæ. & facit. ff. ex qui. cau. maio. l. fi qua.

q ¶ Prætendas. ¶ statuerit enim terminus vltra quẽ non audieris: vt §. qui accusa. non possl. & ea. ne semper iactes te accusaturum eã vt hic dicit. & facit. ff. de æd. edic. l. cum sex. & ff. de diuer. præscriptio. l. j. & ff. e. l. miles. & l. si vxor. Accur.

I ea. ¶ CASVS. Si eam quæ meretricio more se cum quolibet sine delectu commiscuit stuprauerit: an stupri accusari possit, quæritur. Et dicitur quòd non. Viuia. mus.

r ¶ Passim. ¶ id est sine delectu: vt ff. de ritu nup. l. palam.

Adulterij ¶ id est stuprum. num adulterium non cõmittat, si esset coniugatus cũ meretrice.

Adulterium non est licitum soluto, & c. vt ff. eodem. si vxor. §. j. & sic lex Iulia vno pro altero vtitur: vt infra eodem. l. quæ adulterium. & ff. eode. l. mariti. §. j. & ibi ater liberas. §. lex.

t ¶ Cessat. ¶ vt nec ipse nec tu possitis accusari: sic ergo habet plus luxuria quam castitas. & sic argu. contra in authent. de restitutio. & ea quę parit. §. fi. colla. iij.

Luxuria plus habet quam castit

S Eruj. ¶ CASVS. An seruus quem habetem cum vxore sua de adulterio accusare possit, quæritur. Dicitur q̃ non. & hoc in prima. Si verò Titius vxorem suam à se reiecit, & alij se copulauerit: & Seius ab illo pecuniam accepit, ne eum accusaret: an eam sic turpiter acceptam repetere possit, quæritur. Distinguitur: aut erat innocens, aut non. primo casu repetet, secundo casu non: & accipiens punietur. Vel dic alitèr vt in gl.

v ¶ Non possunt. ¶ vt ff. eo. l. inter liberas. sed agitur seruj corrupti & iniuriarum. & lege Aquil. vt ibi, & ff. de iniur. l. si stuprum. & est ratio: q̃a nec est ibi matrimonium: vt supra. de incest. nupt. l. cũ ancillis. sed licet directa accusatio cesserit: tamẽ ex traordinariè etiam punitur: vt d. l. inter liberas. & ff. de offi. præsi. l. fi.

x ¶ Is autẽ. ¶ Titius discidium matrimoniũ q̃d accepit postea Caius in vxorem: & hunc vult accusare Titius quasi durãte primo matrimonio ad ulterassset cum ea. timens Caius, dedit Titio centũ vt desisteret: si iniuste oppugnabatur, repetet q̃d dedit: si iuste, non: & etiã qui accepit, punitur.

Casum pone nit.

quod

teneret

y ¶ Diffociatum. ¶ alias dissolutum, alia cã quam adulterij vel stupri: vt ff. eo. l. mariti. §. j.

z ¶ Metum. ¶ nam potentes aduocatos a Titius habebat.

Intellige potentes a iustia forõe si. de qua in l. q̃ si nolit. in §. fi qs in macipia. & est bona gl.

a ¶ Ad recipiendum. ¶ hoc per conditionem ob turpẽ causam. ex parte enim accipiẽtis tantum est turpitudo: vt ff. de calum. l. in hæredem. §. j. ad vltionem agitur lege Iulia repetundarum. ad vtrunque agitur actione in factum de calumniatoribus. quæ in quadruplum datur vlq; ad annum: & sic. ad datum & pœnam: vt ff. ad l. Iul. repe. l. antepe. & ff. de cal. l. j. in prin. & §. j.

b ¶ Potest. ¶ Caius qui dedit.

c ¶ Iuris. ¶ inducentis prædicta auxilia. & facit. §. de contrahẽ. & committen. stipula. l. fi quidem. & ff. de cal. l. fi ab eo. Sed contra. §. quod met. causa. l. accusationis. Sol. vt ibi.

d ¶ Corrupti. ¶ id est delicti, quòd corrumpuntur matrimonia.

e ¶ Eum qui etiam. ¶ punitur ergo reus: quia habetur pro confesso: vt ff. de prævarica. l. in omnibus. accusator etiam incidit in Turpil. & etiam de prævaricatione accusari potest: vt §. eo. l. de crimine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Senatusconsulti.ǯ Turpiliani.

Ieius.ǯ CASVS. Si tu es contubernalis alicuius:& ille vellet te de adulterio accusare:tibi non licet.

b ¶ Contra iuris formam.ǯquia erat seruus.ad quod est.ff.eo.l.seruii.& l.si ea quæ.in quibusdam libris deest hæc lex.

ET si.ǯ CASVS. Alienam ancillã stuprasti,& dominus iudici cõquestus fuit.si iudex ꝓba dixerit, an fias infamis, quæritur. Dicitur ꝙ non.

c ¶ Ex eiusmodi sententia.ǯ qua pronunciatum est te fecisse prædicta.argumen.ff.ad Turpil.l.j.§. primo.

d ¶ Grauatam.ǯfic.ff.de ijs qui no.inf.l.ea,quæ.

e ¶ Manifestum est.ǯfacit.ff.eo.l.seruii.& ff.eo.l.interliberas.

QVoniam.ǯ CAIVS. Titius accusabat Alexandrum de adulterio. Alexander excipiebat de lenocinio Titij:quia dicebat Titium tenuisse eam post commissum adulterium: Titius replicando dixit eum seruum esse.qd istorum trium sit præserendum, quæritur. Dicitur quòd prius inquiretur de statu: & si apparuerit liber,admittetur eius exceptio:si seruus, non.& si apparuerit eum adulteriũ commisisse:iudex eum vt adulterum punire debet. Viuia.

f ¶ Alexandrum.ǯ Titius accusabat Alexadrũ de adulterio. Alexander objciebat de lenocinio contra Titium. Titius replicabat Alexandrum esse seruum, & sic non posse de lenocinio opponere.hoc tertium prius debet inquiri.Acc.

g ¶ Suo.ǯ Alexandro.

h ¶ Perspeximus.ǯ Titium scilicet.

i ¶ In primis.ǯ antequã de adulterio vel lenocinio quæratur: nec enim ante possunt aliæ duę determinari. Sic ergo ciuilis præponetur criminali: vt hic, & infra ad legẽ Flauiam de plagia.l.præses.& hoc ideo,quia præiudicialis est. alias cõtra: vt supra de ordin iudic.l. finali. quæ est contra. An autem de hac incidenti pronũciabitur? Dic quòd non:licet quidam sic: vt not supra,de ordin.iudic. l.prima.

k ¶ Potestatem.ǯ hoc sibi nomen suum non erat inter reos receptum.alias non potest extraneus obijcere lenocinij:vt ff.e. l.ij.§.extraneus.& l.si Maritus.ij.§.præscriptiones.quæ sunt contra.

l ¶ Impedimentis.ǯsed cur non licet ei se defendere?Respond.non se defendit,sed alium aggrauat i cui lenocinium opponit:vt ff eodem.l.ij. §.si publico.

m ¶ Statuit.ǯscilicet gladij:vt infra eodem,l.quamuis.quæ etiam in seruos potest statui:vt ff.de accusa.l.hos accusare.§.omnibus. & facit.ſ.de ordi.cog.l.ij.

C Ommissum.ǯ CASVS. Non ob hoc quòd adultera se dedit nuptui adultero,extinguitur adulterium commissum: quia potest accusari: sed vir prius,illa verò postea.

n ¶ Non extinguitur.ǯscilicet commissum:hæc tamen non accusatur: sed adulter prius,& tunc ipsa poterit accusari:vt ff.eodem.l.miles.§.volenti.& §.licet.& supra eo.l.si dum in tuo.Item nec ipse eam iure mariti accusat de adulterio primitus cõmisso cum alio:quia tunc sua vxor non aduersus senatusconsulti censuram cum fœdissimo flagitio accepit, puniri iubebit. PP. Kal. Nouemb.ipsis iiij.& iij.AA.Coss.

¶ *Exceptio nullitatis matrimonij excludit actum ab accusatione adulterij.h.d.Bal.*

¶ Iidem AA.& CC.Dionysio.

LEX XXIIII.

SI eius à quo nunc adulterij rea postularis , contra iuris formam cõtubernio hæsisti, innumeris auctoritatibus te tueri potes.

¶ *Damnatus de libidine commissa cum ancilla, non efficitur infamis.h.d. Bal.sed opinionem tantum aggrauat.Sali.*

¶ Iidem AA.& CC.Sosiano. L. XXV.

ET si libidine intemperatæ cupiditatis ex actorum lectione exatisse te cognitum est: tamen cùm ancillas compresisse, & nõ liberas stuprasse detectũ sit: ex eiusmodi sentẽtia grauatã potiùs opinionem tuam,quàm in famia afflictam esse manifestum est.* PP. v. id. Mart. Tyberiano, & Dione Coss.

¶ *De emergenti & incidenti est prius agitandum quam de causa prima.h.d. Bal. uel sic : Replicatio uel exceptio præiudicialis antea discutitur:& ea reprobata,super crimine proceditur.h.d.Salicetus.*

¶ Iide AA.& CC.Crispino. L. XXVI.

QVoniam Alexandrũ qui in crimen vocatur,etiã prescriptionẽ esse pollicitum eo nomine quòd accusator vxorem post deprehensum adulteriũ penes se habuisse videatur, & de statu suo agere nunc velle perspeximus: ita ordo quæstionis dirimẽdus videtur, vt in primis quidem de statu Alexandri quæratur:ita vt si liberũ eum esse,adhibita audientia, deprehenderis, prescriptionis ei obijciendæ facias potestatem. ¶ Sin verò eundem esse seruum cognoueris, remotis præscriptionis impedimentis in adulterum crimen protinus debebis inquirere: ac si eum detectum in eo flagitio esse perspexeris, pœnam decernere quam in adulterij crimen legum sanctio statuit. Da.v. Kalend. Septemb. AA.Coss.

¶ *Matrimonium subsequens, non purgat delictum precedẽs.Bal.uel sic:Nuptiæ post ea cum adultero factæ , non extinguunt crimen adulterij.hoc dicit.Salic.*

¶ Iidem AA.& CC.Phœbo.

LEX XXVII.

COmmissum anteà adulteriũ cum eo cui se postea nuptijs sociauit,velamẽto matrimonij nõ extinguitur.* PP.xviij.Kal. Ianua.CC.Coss.

¶ *In crimine adulterij debet iudex admittere tres exceptiones , scilicet prescriptionis,lenocinij,& ordinis:alias uero debet reijcere.quod relatiuũ alias , intelligẽ de his diuersis:nõ solum substantia,sed etiã ratione . non autem alias in quibus similis uel maior est ratio admittendi. hoc dicit. l.nostra.Bal.uel sic:In adulterij quæstionibus procedit , exceptionibus frustratorijs non obstantibus.Vel sic:Nulla exceptio obstat examinationi criminis , nisi de qua caueatur nominatim in iure quod obstet.h.d. text.suppletur per gl.Vel sic:Clausula generalis non obstante exceptione , non intelligitur remouere exceptiones legitimas,sed inanes.Vel sic:Iudex omnes cauillationes debet amouere, & uenire ad rẽ de qua agitur:ita qd non debet pati quod per cauillationes causa protrahatur. Vel sic: Accusationem adulterij repellit exceptio temporis,lenocinij,& ordinis.h.d.Sali.*

¶ Iidem AA.& CC.Concordio proconsi. Numidiæ. LEX XXVIII.

ITa nobis cordi pudor est, vt remoueamus prisci iuris ambages , & cõstituamus in adulterij quæstionẽ (abolitis de medio cæteris præscriptionibus, præter quinquẽnij temporis,& lenocinij quod marito obijcitur) exceptionem illam etiã quæ post solutum prius matrimonium ante denuntiationem nuptæ competit,fidẽ criminis nosci. Iadignum est enim vt vltionem pudoris præstigia versuti iuris excludant. PP.Kalen.Iuñ. Tusco, & Anulino Coss.

¶ *Adulteriũ cõmissũ cũ domina cauponæ, vxor.§.iudex. Item si eam vxorem duxit,quia eam approbare videtur, vt d.l.si vxor.§.fi.Item si adulter est absolutus,proficit adulteræ, vt ff.e. l.denuntiasse.§.quæritur.Dic ergo præter has tres & præter alias finiles approbatas à iure, vt non obstent prædicta iura,quæ vt contraria hic significantur.Accur.*

t ¶ Fidem.ǯid est veritatem.Azo.

v ¶ Pudoris.ǯid est castitatis.

x ¶ Præstigia.ǯ præstigia dicuntur quando per incantationem fit, vt quod ante oculos est,non videatur. Vel econtra, Præstigium est qd præstigat aciem oculorum,& ostendit qd non est, vt faciunt mimi & iocula tores.ita ergo ista delicta per illorum captiones obumbrantur.H.

y ¶ Versuti.ǯ Versutum est vestimentũ cum id quod debet esse extra, ponitur intus:ad eius similitudinem dicitur ius versutum, quia non punit quod est puniendum.& econtra fm Azo.quæ Io.non placet, quia vt dicit H.vestimentum magis debet dicit hututum quàm versutum. Sed certè

Exceptiones tres dicuntur esse fm aliquos in adulterij crimine admittendæ.

Præstigiæ quæ dicãt. Versutũ vestimẽtum.

Ius versutum.

certé & versutum propriè dici potest.Vel dic fm Io.Versutum ius id est decipiens ius:quo per quasdam versutias & machinationes verborum homines ab accusatione repelleb antur,vt si caderet à syllaba, caderet ab accusatione:secundum Ioan.Inde & homo dicitur versutus, qui intendit deceptionibus.

QVæ adulteriũ.ǯ CASVS. Solus commisit stuprum cum taberna ria: an possit accusari ob stuprũ? Distinguitur, aut tabernaria erat domina tabernæ, aut ministra, quæ propinauerat vinum potantib.primo casu punitus.secundo non.

a ¶ Quæ adulterium.ǯ id est stuprum. lex enim Iulia promiscue vtit hoc verbo : vt suprà eodem.l. ea quæ.& ff.e.l.inter liberas.§.lex Iulia.

b ¶ Domina.ǯ licet non nupta.

c ¶ Intemperantiæ vina.ǯ id est ex quibus oritur intemperantia & incontinentia. vnde illud. Nolite inebriari vino in quo est luxuria:venter enim mero affluens, facilè despumat in libidinem.

d ¶ A Vinculis iuris.ǯ Vincula iuris dicuntur q aliquem pro delicto vinciunt ad pœnam. Accurſius.

e ¶ Pudicitiæ ratio.ǯ id est obseruatio.

f ¶ Detinentur.ǯ si delinquunt.

g ¶ Nomen.ǯ Hoc tamen nomen , strictè non accipitur:vt ff.de libe. exhiben.l.deinde.in fin.sed large:quia scilicet nõ vitiat meretricio more : vt ff.de ver.sig.l.pronuncia tio.§. materfamilias. In tertia significatione dicitur illa quæ sui iuris est:vt ff.de iis qui sunt sui vel alieni iuris.l.nam ciuium.

h ¶ Et stupri & adulterij.ǯex hoc colligunt quidam quòd siue sit nupta siue non illa quæ meretricio more viuit, quòd non committatur delictum : cum de vtroque hic ponat scilicet de adulterio & stupro. Item propter hoc quia maritus talem retinens,accusare eam non potest quasi lenocinium exercens:vt supra eo.l.ita nobis.Tu dic,si est nupta quanquam vulgaris,potest accusari commissum,vt ff.eo.l.si vxor.§ j.& sic intelligitur in nupta meretrice.ff.de ritu nup.l.stuprum.quanquam alij de alia vulgaritate intelligant dictam legem,si vxor.loqui.Nec obstat nobis hæc litera:quia ambo ponuntur pro stupro tantum.quasi dicat,quouis nomine censeatur:& sic dices,& pro id est.Item nec obstat quòd à viro non potest accusari:quia ab alio potest:sed & à viro si eam deserat.Item & si simpliciter verum eam à viro nõ posse accusari.& facit ad hoc.ff.de concubi.l.in concubinatu.

Ephesv.

Concor. glos.in c.in sentia.sup verb. publicas. extra despons.

Ex lib.9. strul.7.li.3. C.Th.

Adulterij accusator per multas exceptiões repellitur.

QVamuis.ǯ CASVS. Adulterij crimen quamuis inter publica crimina connumeretur:tamen quilibet non admittitur ad accusandum,sed primo maritus postea pater frater,& alij consanguinei, & postsunt desistere ab accusatione impetrata absolutione à principe. Maritus ex sola suspitione potest vxorem accusare,& tunc suspectam potest penes se retinere:nec tenetur maritus se subscribere in libello accusationis obligando se ad pœnam talionis. Post maritũ & propinquos ad mittitur extraneus,& is qui damnatur de adulterio,capite punitur. Viuius.

i ¶ Referatur.ǯ vt ff.de publi.iudi.l.j.

k ¶ Conceditur.ǯ & inde dicuntur publica, vt insti.de publi.iudi.l.j.cir ca principium.

l ¶ Liceat fœdare connubia.ǯhoc enim licere non debet,vt hic, & ff. eodem.l.constante.Sed quid si matrimonium est solutũ? Videtur contra quasi cessante causa, econtra idem, cum adhuc videtur fœdari præcedens matrimonium qd placet,quia & vir non accusat,nisi soluto matrimonio:vt ff.eo.l.crimen adulterij.quem præferri constat: vt hic,& probatur.ǯ eo.l.si mulier.

m ¶ Proximis.ǯinter hos etiam est ordo cum vir præferatur:vt hic subijcit.Sed quare dicit solummodo,cum etiam alij & post hos admittantur:vt ff.eo.l.ij.in fi.& l.iij;Respon.intelligitur donec prædicti extent,& cæteri cæteros autem iudex eligeret,vt not.supra eod.l. iure mariti.licet hæc lex ordinat.

Vir in accusatione adulteri præfertur cæteris.

n ¶ Verus dolor.ǯ not. causam defendendi connubium.Sed an alij vltériores habẽt priuilegium quod habent hi quatuor? fortè non. Item an hi possunt iure mariti omnes accusare? Respond.sic, quo ad hoc vt præferantur alijs : vt hic dicit sed non quo ad alia priuilegia q̃ habet vir:vt dixi.ſ.e iure mariti.

vel filio

o ¶ Vt crimen.ǯi.crimis accusationem.

p ¶ Compescant.ǯ omnimodo enim permittitur abolitio, licet in alijs distinguatur : vt infra, de abol.tio.l.ij.in fi.& ſ.eo.l. abolitionem.

detinere

q ¶ Oportet.ǯ contra adulteram, vt subijcit,oul quidem &c.sed & an idẽ contra adulterũ? Respõ. idem.

hac

r ¶ Ream.ǯ id est accusare eam:sic & reus,id est accusatus puniturſ. ad Syllania.propter veneni. §.fi.& ff.de testi.l.in testimonium. & ff.de acquir. hæreditate. l. Pantonius. §.rei perduellionis.secundum Ioan. Ac secundum P.potest petere vt ex sola suspicione condemnetur : vt in authentic.vt liceat ma.& auæ.§.is quoque.& §.quia verò ita cõperimus.colla.viij.& j.e. l.si qui adulterij. Sed certè illa non dicitur suspicio,sed legis præsumptio. quare eodem natur : vt j. e.l.si qui adulterij.

s ¶ Non prohibetur.ǯ vt ſ.eod.l.si fine metu.& ff.eo.l.martti.

t ¶ Contineri.ǯid est qa non debet libellũ inscriptionis porrigere : & est speciale in marito. In alijs contra:vt ſ. qui accusa.non posſint.l.qui crimẽ.secũdum.P.sed Io.nõ placet.debet enim inscribere,& sic libellũ dare:vt ff.eod.l.miles.§. quida &.§.fexaginta. sed non tenetur vinculo inscriptionis. quia nõ tenẽt de calumnia:vt hic , & suprà eodem.l.iure mariti.nisi sit euidens:vt ibi dixi. Hodie autem videtur,& donationem propter nuptias amittit:vt in authen. vt liceat ma.& auæ.§.de adulterio.& §.fi vir de adulterio.colla.viij.

Maritus ac cusatus de adulterio , nõ tenetur, se inscribere.

v ¶ Cum.ǯ vel cætiue,vel temporaliter lege.

x ¶ Annuerunt.ǯ vt ſ.e.l.iure mariti.&.& ff.demino.l.auxilium.

y ¶ Ab accusatione.ǯdonec prędictæ personę extent,& accusare non recusent:vt modo dixi.

z ¶ Omne genus.ǯnõ singula generũ, sed genera singulorũ cõprehendit sic insti.de suspec.tuto.§.j.nam & ipse vir non adstringitur, cum iure mariti accusat vt hac.l. Itẽ mulieres:vt ſ.qui accu.non poſſ.de crimine. Et continua fic,licet in huiusmodi crimine subscripto celebrãs pœnãque inscriptionis quiuis (præter maritũ) timeat, & licet crimẽ sit publicum:non tñ cuilibet,vt dictum est, datur delatio indistincte. nam & in populari actione prius agit is cuius interest:vt ff.de ijs qui dcic. vel effu.l. ſi verò.§.hæc autem actio.& ad idem.ff.de sepul.viola.l.iij.in prin.& ff. de libe.ho.exhib.l.ij.§.hoc interdictum omnibus.

Concors. d.c.ruæ fra ternitatis , cũ glo.j.de procur. Vir si calumnie

a ¶ Sacrilegos.ǯi.quasi.non enim vere est sacrilegium.

b ¶ Gladio.ǯtam in mare quã in fœmina t , sed in fœmina corrigitur, & alia pœna imponit,vt in auth.quã hic lege.sed hodie adultera,quę est de vxorem in authen.vt nulli iudi.§.fi verò qñ.colla.ix. Ergo si vir in accusando calumnietur contra vxorem,quæ erit pœna talionis? Quidã dicunt capitis,cùm in eo non sit immutata,vt in auth.vt nulli iudic.§.si verò quãdo. colla.ix.

tur accusan de adulterio, pœna puniend.

colla.ix. Alij quod illa quam subiret mulier cenuicta, fuisti in monasterij, pro quibus est in auth. vt li ma. & auiæ. §. quia verò plurimas col. viij. vbi dicit, & ita adulterium legitime conuictum vna cum vxore puniri. Auth. ista corrigit l. C. eo quod dicit adulteros capite puniri: quia hoc non est verũ in muliere: quia vel beratur, & in monasterium detruditur, & maritus intra bien nium quam recuperare potest. Si biennium effluxerit, vel maritus nõ viuit, quæ partes bonorũ suorũ debẽt dari filijs suis: tertia pars datur monasterio. Si filios nõ habuerit, monasterium omnia occupabit. Viuianus.

Concor. gloss. j. in c. fraternitatis, extrà de procura.

CASVS. Sed hodie adulteram verberata in monasterium [a] †mittatur: quam intra biẽnium viro reci pere [b] licet. Biennio trãsacto, vel viro, priusquàm reduceret ream, mortuo: adultera tonsa monastico habitu [c] suscepto, ibi dum viuit permaneat: duabus partibus propriæ substantiæ liberis, si habet, applicandis: tertia monasterio. Sed si liberos non habet, parentibus extantibus, huiusmodi iniquitati non consentientibus, tertia pars applicabitur, quæ mo nasterio. Quibus prædictis nõ extantibus, omnis ei[9] substãtia monasterio quæretur. Pactis dotaliũ instrumentorum in omni casu vi ro seruandis,

IN AVTHEN. vt li. ma. & auię. §. is quoq;. colla. viij. consti. fina.

¶ *Maritus ei quẽ hẽt de uxore suspectũ, potest denuntiare ne cum ea loquat: si ille spernit denuntiationẽ, siquidẽ inuenit cũ muliere in loco suspecto, potest occidi: si in alio loco in quo non possunt carnaliter cõiungi, licet uellent: potest accusari iudici, & debet puniri. Si autẽ in ecclesia: potest capi & tradi custodi, uel defensori illius loci, qui debet eum custodire, & eum ad iudicẽ trãsmittere. Bal.*

SI quis ei quẽ suspectum habet, de sua vxore ter in scriptis de nuntiauerit [e] sub præsentia tri um testiũ fide dignorũ, & pòst inuenerit eum conuenientem vxo ri suę in domo sua, vel vxoris, vel adulteri, vel i popinis, aut ĩ subur banis; sine periculo cũ perimat. ¶ Si alibi inueniat, trib[9] testibus conuocatis tradat eum iudici: qui nulla alia ratione quæsita habet puniendi licentiã. ¶ Si tamen in sacro oratorio colloquii inuenian tur post tres, vt dictũ est, denũtiationes: liceat marito, vtrasq; personas defensori ecclesiæ tradere, aut alijs clericis: vt ad eorũ periculum diuisim isti seruentur, donec iudex cognoscẽs hoc, mittat epo ciuitatis, quatenus ei isti tradantur, vt debeant subire tormẽtum, vt nũtietur per eum ad præ

[a] Hæc vera fm Ang. vel dic me lius q̃ mari tus lucretur dotẽ nisi p pactũ aliter si puisim: nã dispositio hominis facit cessare dispositionẽ legis. l. si de pac. conuen. is. qui cum uxore sua. & pot g. quis dãnum. & fl. quæ in fraudẽ credito. l. ait prætor. §. fi quis. Item no. secũdum Pe. quod ex suspicione quis damnatur cõtra regulam. ff. de pœn. l. absen

[b] Nota ex hac glosa q̃ habitus nõ facit monachum: sed spontanea voluntas.

[c] Habitu. ¶ non tamẽ est monacha, secũdum Ioan. quod placet: qa pacta dotalia nõ tollatum, sed demum naturaliter mortua valent: vt in fine huius. §. sed si eẽt monacha, sic arim valerent: vt supra, de epis. & cleri. l. Deo nobis. §. j.

[d] Partubus. ¶ imò videtur q̃ tantum legitimam habent filij: vt §. de sacrosan. eccl. authen. si qua mulier. quæ est contra. Solu. hæc per illam corrigitur. Vel hic iuxta intrusa fuit, ibi sponte intrauit.

[e] Duæ ¶ partes: sed cũ monasterium sit loco filij: vt in authenti. de sanc. epis. §. sed & hoc præsentit. coll. ix. quare totum nõ habet? Respon. quia se nõ monachauit: vt dixi.

[f] Seruandis. ¶ pater ergo q̃ prius non fuit facta monacha, licet fuerit tonsa. Sed nonne probato adulterio maritus etiam sine pacto dotem lucratur: vt supra, de repu. l. cõsensu. §. vir quoque. & in authen. vt hic. ma. & auiæ §. quia verò plurimas. colla. viij? Rñ. illud corrigis, secũdum quosdã. Vel dic: cum est ciuiliter cõuicta, maritus dotem lucratur: sed cum accusata & damnata criminaliter, substantia diuidi ur: vt hic. Vel hoc cum extranei accusant illud cum maritus.

CASVS. Si quis ¶ Si maritus habet aliquem suspectũ de vxore sua, denunciare debet ter in scriptis vt se abstineat: si post inuenerit eum cum vxore sua in domo vel sua, vel adulteri, poterit eum interficere: si in alijs locis, tradetur iudici: & si i ecclesia, tradetur œconomo ecclesiæ, & cum audierint separatim, & iudex mittet ad episcopum ciuitatis vt sciatur quare debeant subire tormentum. Viuia.

[g] Denuntiauerit. ¶ no. de vi denuntiationis. fic §. de rei vend. l. si fundum. & fl. quæ in fraudẽ credito. l. ait prætor. §. fi quis. Item no. secũdum Pe. quod ex suspicione quis damnatur cõtra regulam. ff. de pœn. l. absen

tem. Sed dic esse præsumptionem adulterij: vt j. eo. l. si ij qui adulterij. & in authen. vt nulli iudi. §. penul. colla. ix.

CVm vir. ¶ CASVS. Lex ista tractat de quodam turpissimo stupro, & est materia huius legis turpissima: tamẽ per elegãtia verba tradita est: quod laudabiliter fecit Imperator. hãc legẽ potes videre p te. Vt

[h] ¶ In fœmina. ¶ id est in officiũ fœminę se supponit.

[i] ¶ Infames. ¶ ipso iure, nisi per vim fiat: vt ff. de postu. l. j. §. remouet. & ff. quod met. causa. isti quidẽ. & inst. de pub. iud. §. ij.

IN adulterij. ¶ CASVS. Si accusetur quis de adulterio, non solum serui mulieris, sed vi ri torquebuntur. Viuia.

[k] ¶ In adulterij quæstione. ¶ non sic in incestu, nisi per vim adulteriũ fic commissum: vt ff. eod. l. vim passam. §. fin.

[l] ¶ Familia. ¶ no. familiam inquiri: sic & §. de rep. l. consensit. §. penul. & j. ad legem Cor. de sica. l. fin. l.

[m] ¶ Domi fuerit. ¶ imò & si nõ sit domi: vt ff. qui & à qui. l. prospexit. quæ est cõtra. Solu. ibi quo ad manumissionẽ prohiben dam, hic quo ad tormenta. Vel hic de seruis alienis dicit, in quibus vxor vel maritus vsumfructum habet. & facit §. eo. l. verba. & quod ibi no.

ADulterij ¶ CASVS. Si vxorẽ suã de adulterio accusaueris, an põt opponere exceptionẽ, sci licet dotis reddendæ, vel alteri[9] debiti, vt sic remoueat vel differat adulterij accusationem, quæritur. Et dicitur quòd non: sed his non obstantibus procedit accusatio, & fertur sententia, & post sententiam latam, poterunt ciuiles quæstiones intentari. Viuianus.

¶ Hanc l. multum commẽdat Bartol. hic dicens ex ea mãifestè probari: quòd tunc dicitur nomen rei receptum inter reos, quãdo facta examinatione super omnibus exceptionibus dilatorijs respicientibus processum, iudex pronuntiauit procedendum esse super accusatione. Vnde ante litem contestatã potest di ci nomen receptum inter reos, scilicet per illã pronũtiationem, merito hoc potest fieri r. o absente: vt l. adulteram, suprà eodẽ, licet glos. ibi aliter dicat. de quo etiã per eundem Bartolum in l. is qui reus. ff. de publi. iudic. l. iij. col. verficulo, quæro quando

nomen rei &c.

[n] ¶ Præscriptiones, ¶ id est petitiones quas obij cit mulier viro: vt obtentu earum remoueat, vel differat accusationem adulterij.

[o] ¶ Fingitur. ¶ cùm nulla sit, & idem si sit.

[p] ¶ Flagitatur. ¶ quod vxor à viro petit.

[q] ¶ Sequestrari. ¶ vt in iudicio non appareant.

[r] ¶ Afferri. ¶ nam nec dilatio in causa adulterij danda est: nisi fortè vt personæ exhibeãtur, aut iudex secundùm quod qualitas negotij suggesserit, hoc permiserit: vt ff. eo. in crimine.

[s] ¶ Accusatio fuerit. ¶ id est actio.

Ex libr. 7. tit. 7. l. 3. C. Th.

† viris restitura.

Ex eo. li. & titul. l. 8. C. Th.

† Ex eo. li. & titul. l. 4. C. Th.

Dilatio an detur in cã adulterij.

[a] ¶ Publicetur. ¶ per probationes.

[b] ¶ Iurgia. ¶ crimina minora quæ superantur à maioribus.

[c] ¶ Postponatur. ¶ vt supra, qui accusa. non possunt. l. j. & ciuiles post ponatur criminali etiam alias vt hic, & §. de ordi. iu. l. fi. & sic argumẽtatur à maiori & à pari.

[d] ¶ Competere cœperit. ¶ quod erit, si fuerit ab soluta in accusatione adulterij: alias non: vt j. eo. l. fi. Idem in crimine alio vel damnatus non possit eam accusare: licet inchoatas quãdoque possit perficere: vt ff. de public. iudi. l. is qui.

[e] ¶ Examini. ¶ accusatio nis: nec examẽ accusatio nis iam terminatæ obijci tur ciuili postea intentan dæ, si modo (vt dixi) fuerit absoluta.

SI qui. ¶ CASVS. Sed ius dicebatur commisisse adulterium cũ Titia: Titius excusabat se ex pretextu q̃ erat eius agnata: iudex in causa non processit: postea Seius duxit in vxorem eam: vnde præsumptio est contra eum quòd non fuit cognata eius: an sit puniendus, quæritur & dicitur q̃ sic. Vivianus.

[f] ¶ Committi. ¶ vt argu. §. de episcopis & clericis. l. eum qui probabilem.

[g] ¶ Publicabunt. ¶ sic xxxiij. q. j. ca. j. Et not. hic præsumptionem ex præsenti ad præteritum. fic & §. de naturali. libe. l. cùm quis. & in authenti. de restitut. & ea quæ pa. in xj. mẽse. §. vnum si quidem. & §. mulier enim. collat. iiij. & in authenti. vt nulli iudi. §. fi quis verò accusa tus. col. ix.

[h] ¶ Veluti conuictum. ¶ Ex præsumptione huius legis, & sic nõ ex præsumptione hominis, ne obstet ff. de pœnis. l. absentem. sic & dixi de hoc supra eodem. l. quamuis adulterij. Sed videtur quòd nõ debeant cõdemnari iam absoluti: nisi doceatur de præuaricatione primi: vt ff. de accu. l. si cui. §. iiſdẽ. Sed illud verum quando de probatione hominis tantum veretur secũdus accusator, hic autem probatione legis. Vel dic q̃ prima causa non fuit definitiua, sed indiscussa remansit.

SI mulier. ¶ CASVS. Mulier Titio nupta timens se subijcere alij p̃pter accusationem adulterij: & ob hoc ei misit libellũ repudij, vt sic subijcereture: an posit accusari, quæritur. Et dicitur q̃ sic. Viuia.

[i] ¶ Viduitatem. ¶ ad sequentia plenè refert. quã dicat: ideo deferimus viro, ne illa commaculet, &c. Item ad præcedentia, quia ideo diuertit, quia credebat postea non commaculare aliquid, quasi ei liceret.

[k] ¶ Accusationem. ¶ Nunquid accusabitur adulterij vel stupri? Respõ. stupri: vt ff. eo. l. inter. §. lex Iulia. sed pœna adulterij imponitur, vt scili

Ex lib. 3. tit. 16. l. 22. C. Th.

Absoluti semel, an possint cõdemnari.

Ex eo. li. & titul. l. 8. C. Th.

† Ex eo. li. & titul. l. 4. C. Th.

† Ex lib. 9. titul. 8. li. 1. C. Th.

† viribus

† Ex eo. li. & titul. l. 7. C. Th.

† Ex lib. 9. titul. 8. li. 1. C. Th.

† viribus

Dilatio an detur in cã adulterij.

diſcutiatur crimen facti, qualitas publicetur: [a] cùm & iurgia [b] quæ magnitudine superãtur, & ciuilis actio criminali iure post ponat [c]. Idẽ tamẽ cùm competere [d] cœperit, habitura momenti: dummodo non obsit huic examini [e]. D. vij. Idus Decemb. Constantinop. Arcadio A. ij. & Rufino Cos.

¶ *Ex præsenti præsumit ĩ præteritũ, & uiolenta præsumptio quam lex p̃ plena phatione habet, æquiparat cõfessioni partis. h. d. uel sic: Per actũ cõtrariũ subsecutũ præsumit aliquid in præteritũ quod alias erat incredibile. h. d. Bal. uel sic: si is qui repulit accusationẽ adulterij, quia coniunctus matrimonio, reperit postea in uxorẽ illã ducere: puniendus est tanquam confessus. h. d. Sali.*

¶ Iidem AAA. Rufino. PP. LEX XXXIII.

SI qui [f] adulterij fuerint accusati, & obtentu proximitatis in tẽtata depulerint: p cõmemorationem necessitudinis crimini fidem derogãdo, dũ existimarent non debere credi quod allegat, [g] vel non potuisse committi [h] si postmodum in nuptias suas consortiumq; cõuenerint: facinus illud in quo fuerint accusati, manifesta fide atq; indicijs euidẽtibus publicabũt [i]. Vnde si qui eiusmodi reperti fuerint, iusserunt in eosdem seueriſsimè vindicari, & veluti conuinctum [k] facinus, confessumq; puniri. Dat. prid. noñ. Decẽ. Cõstantino. Theodosio A. iij. & Habundantio Cos.

¶ *Maritus quondam in accusationibus stupri aliis antefertur. Vel sic: Sequens diuortium non prodest mulieri quominus a marito quondam non possit accusari. h. d. Bal. Vel sic: Maritus admittitur ad accusandã uxorem quondã de stupro cõmisso postquã diuertit ab eo. h. d. secũdum lectu. glos. Sal.*

¶ Impp. Hono. & Theo. AA. Palladio PP. LEX XXXV.

SI mulier [l] repudij oblatione si ne vlla legitima causa à se dati discesserit, ne viduitatẽ [m] stupri procacitate commaculet, accusationem [n] repudiato marito iure deferimus. D. xij. Kal. Martij. Rauẽ. Eustachio, & Agricola Cos.

¶ *Etiã mortua adultera serui adulteræ intra duos menses manumitti non possunt: quia durat post mortem quæstio adulterii propter dotẽ post aũt duos menses isti pñt manumitti, & subtrahi quæstioni, nisi per subterfugia adulteri istud tempus sit elapsum. hoc dicit. Bartolus.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni PP. LEX XXXVI.

LIbertatẽ seruorũ qui ad dominium pertinẽt vxoris vel mariti, vel parẽtũ eorũ: repudio misso, propter suspicionẽ criminis adulterij legum cõditores intra duorum mensium spatium post missionem repudij numeran dum suspendi definiunt, propter tormentorum quæstionẽ (si opus exegerit) eis imponendam. ¶ Sin verò vxor, tua, matrimonio sub præfato modo dissoluto, reb[9] humanis exẽpta fuerit: nihil de tempore, quousq; seruos eos propter memoratã causam permanere decẽat, adijciũt [o]. ¶ Nobis verò ne cessarium esse videtur, certũ tempus etiã in hoc casu statuere propter dotis quæstionem, vtrum in lucro marito cedat, an hęredibus mulieris restituatur. ¶ Sancimus itaq; duos etiã menses post mortem mulieris seruari, vt intra eos antedicti serui permaneant, & facultatem maritus habeat probationes adulterij per eos pstare [p].

¶ Trãsacto verò memoratò tempore, licentiã habere hæredẽ mulieris libertatẽ eis imponere? [q] † nisi p culpã eius, maritus prohibi tus fuerit causam adulterij, tẽpore, videlicet, imminẽte exercere Dat. v. Kalen. Nouẽb. Constantinop. post consulatum Lampadij, & Orest. VV. CC. anno secundo.

Si quis eam, cuius tutor fuerit, corruperit.

TITVLVS X.

¶ *Si tutor quondam cõmittit stuprum cũ adulta, debet. deportari bonis omnibus cõfiscatis. Bal. dus.*

¶ Imp Constantinus A. ad Bassum vicariũ Italiæ. LEX VNICA

SI [r] tutor pupillã quondam suã, violata castitate, stuprauerit, deportationi subiugeẽ, atq; vniuersæ eius facultates fisci iuri bus [s] vindicentur, quamuis eam pœnã debuerit sustinere quã raptori [t] leges imponunt. ¶ D. pridie Noñ. April. Constantino A. vij. & Constantio C. Cos.

¶ Si tutor quondam cõmittit stuprum cũ adulta, debet. deportari bonis omnibus cõfiscatis. Bal. dus.

¶ Specialiter de quadã corruptione dicit.

ITutor. ¶ CASVS. Si tutor pupillam sã ctam adulã stuprauerit, de portabitur, & bona sua confiscabuntur: licet pœna qua raptor virginis punit, fuerit plectendus.

[p] ¶ Raptori. ¶ virginis.

[q] ¶ Leges imponunt. ¶ quæ est vltimi supplicij: vt j. de raptu virg. l. j. sed pœnæ mitius interpretandæ sunt: vt ff. de pœnis. l. interpretatione. & sic dictio quamuis, hic posita aduersatiuè non correctiuè ponitur. & facit §. de adulc. l. qui pupillam. in prin.

[o] imponẽdi Mortuus pòst accusari de crimine propter bona.

[r] Hoc verum est, qñ maritus sciuit, secus si ignorauit. Tũc enim indistinctè pòst maritũ post mortẽ vxoris de adulterio q̃ rere, secundum Salic. quem communiter sequitur Do cto.

DE

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶DE MVLIERIBVS QVAE SE PROpriis seruis, &c.

¶Et hinc de quodam alio speciali stupro ponit.

SIqua.¶ CASVS. Si domina cum seruo suo se immiscuerit, capite plectetur, & seruus cõburatur, & quikiber admittẽs ad accusationẽ istorum: & si ex tali cõmistione nati fuerint filij: ad dignitates nõ promouebunt, nec ex matris substãtia aliq̃d percipient. mulieri succedant filij legitimi, vel his non extãtib. alij propinqui: & si q̃d habuerit i peculio, hoc quod supererit mulieri ad victum, dabitur successoribus eius. Viuia.

†Ex lib.9. tit.9.libr.1. C.Th.

a ¶Occultè ¶ multo magis si manifestè. Et nota q̃ curialiter dicit.

b ¶Subiugetur. ¶ scilicet fœmina. & est speciale. alias alia pœna ꝑ ius pro imponitur: vt inst. de publi. iudi. ¶. item lex Iulia de adulte.

c ¶Verberone. ¶ i. seruo qui post verbera comburitur. sed alias econtra, quando dominus cũ ancilla sua rem habet. vt instit. qui manumitt. nõ pos. ¶. eadem. & ¶. communia de manumiss. fina. de na. lib. auth. quod ius. Acc.

d ¶Nuntiandi. ¶ & probandi necessitas: vt ¶. de curiosis. l. j. lib. xij.

e ¶Deferendi. ¶ speciale: sed regulariter cõtra: vt ff. de iudi. l. vix.

f ¶Libertas. ¶ dabitur pro præmio. & sic prædũ dabitur domino à fisco: vt ¶. quib. ex caus. fer. pro præ. ac. lib. l. pe. At ille seruus stuprator manumitti non potest: vt ff. de hære. instit. l his verbis. ¶. j. & ¶. de collu. dereg. l. j. & instit. de hære. instit. ¶. seruum. Accur.

g ¶Dignitatis. ¶ quam per matrẽ sibi afferebãt. Accursius.

h ¶Admittit. ¶ agnatũ, vel cognatum, vel etiam virum si habet: & est hoc speciale, vt nulla pars bonorum publicetur. alias contra: vt ¶. de bo. proscr. l. fin. quæ est contra. & facit. ¶. de incest. nup. l. si qs incestũ.

i ¶Id autem & quod ille. ¶ seruus qui condemnandus est, qui dicit habere in peculio nõ vt suum: quia seiptum non habet.

k ¶Dominio sociarũ. ¶ non vt sibi teneat, sed vt succedentibus mulieri de tur. cũm ipsa capitali sententiæ subiiciatur.

Qui seruus stuprator dominæ manumitti nõ potest.

De mulieribus, quę se propriis seruis iniunxerunt. TITVLVS XI.

¶Seruus qui cõcubuit cum domina, debet comburi, & domina decapitari, & filij inde nati sunt spurij, & insuccessibiles mari, & eorum successio defertur alijs legitimis successoribus. h. d. Bal.

¶Imp. Constan. A. ad populum.

LEX VNICA

SIqua †cum seruo suo occultè ¶ rem habere detegit, capitali sententiæ subiugetur ¶, tradendo ignib⁹ verberone ¶. ¶ Sitque omnibus facultas crimen publicum arguendi, sitque officio copia nuntiandi, ¶ sit etiã seruo licentia deferẽdi ¶ cui probato crimine libertas ¶ dabitur. ¶ Filij etiam, quos ex hac coniunctione habuerit, exuti omnibus dignitatis ¶ insignibus, in nuda maneant libertate, neq; per se, neque per interpositam personam quolibet titulo voluntatis accepturi aliquid ex facultatibus mulieris. ¶ Successio autem mulieris ab intestato, vel filiis, si erunt legitimi, vel proximis cognatis deferat, vel ei quę ratio iuris admittit ¶. ¶ Id autẽ ¶ & quod ille qui †cõdẽnatus est, & quod ex eo suscepti filij quolibet casu in sua videãtur habuisse substantia, mulieris dominio sociatum ¶ à memoratis successoribus uindicetur. Dat. iiij. Kalend. Ianuar. Serdicæ, Constantino A. vij. & Constantio C. Coss.

Ad legem Iuliam de vi publica, vel priuata. TITVLVS XII.

¶Ob debitum uiri res uxoris capi nõ possunt, & capiens, uim committit. h. d. Bal.

Imp. Seuerus, & Ant. AA. Pelitiæ.

LEX I.

BEbitũ †viti, vel ciuile munus ¶ tes vxoris qui pignori capiunt, vim contra here videt ¶ Da-

¶ AD LEGEM IVLIAM DE VI PVblica, vel priuata.

Dixit de maioribus criminibus: sequitur de minoribus. Vel q̃ violeria in prædictis quandoque committitur, de hac violentia dicit. & quia hæc lex Iulia tractat de ipsa violentia: ideo de ea interpretãda corrigenda & supplenda dicit. & quæ si eius pœna, dices infra. l. ij.

3 debitum. ¶ CASVS. Creditor siue fuerit priuatus, siue fiscalis, bona vxoris debitoris per vim accipere non debet: a ¶ quin lege Iul. de vi, accusari poterit. Viuia.

l ¶ Munus. ¶ quod gessit maritus, nisi fuerit primipilarius, de quo dic vt supra qui ex cau. pig. ta. contra. l. satis.

m ¶ Videntur. ¶ non ergo licebat vxori, ne vxor pro mari. l. j. & ij. & de donatio. inter vir. & vxo. l. res. An autem res ipsius debitoris? Dic non: vt ¶. vi bo. rap. l. ij. & ¶. c. l. in possessionem. nisi ex conuentione: vt ¶. de pign. l. ij. & facit. ¶. de priuil. fis. l. j. Accur.

Ka. Iuliis Romæ, Antonino A. ij. & Geta ij. Coss.

¶ *Fiscus ex debito succedens pro parte, creditoribus confiscati pro rata tenetur. Item illis confessionibus uti potest quibus poterat uti damnatus. Vel sic: Tam ius agẽdi quam ius conueniendi, & ius excipiẽdi transit in fiscum. hoc dicit Bald. uel sic. Fiscus pro quota bonorum ad cum pertinenta, tenetur creditoribus. hoc dicit. Sal.*

¶ Imp. Antoninus A. Vero.

TVtoris tui lege Iulia de vi priuata damnati, si tertia pars ¶ bonorũ fisco vindicata est, tutelæ ¶ actionẽ pro ea portione aduersus fiscũ dirige: modò si nulla præscriptio ¶ locum habeat. Nam successio † pro oneribus ¶ portionis suæ respõdet. PP. xv. Kal. Martii Antonino A. iiij. & Balbino Coss.

¶ *Socer potest agere de rapina sponsæ, & pater potest agere de inclusione siue incarceratione filij sui. h. d. Bal. uel sic: De raptu sponsę et filij inclusione potest agi lege Iulia de ui publica, uel priuata. h. d. Sal.*

¶ Impp. Diocletia. & Maximia. AA. & CC. Bianori. al. Vranori. LEX III.

SI confidis sponsam filij tui raptam esse ¶ vel filium tuum in clusum, instituere †solenni more legis Iuliæ de vi ¶ accusationẽ apud præfidẽ prouincię nõ prohiberis. PP. viij. Kalendas Maij, Veronæ AA. Coss.

¶ *Ex delicto serui criminaliter accusatur ipse seruus, non dominus: sed si dominus etiam deliquit (putà uerberando) potest ipse de suo delicto conueneri. Bal.*

¶ Idem AA. & CC. Liberatio. L. IIII.

SI criminis accusationem propter res à seruo raptas intentandam putaueris, non contra dominum, sed contra eum, quem facinus cõmisisse proponis, hanc instituere debes ¶. Sed quoniam à Fiscinilo etiam te verberibus afflictum assecuerasse: si hominibus coactis hoc fecerit, de hoc etiã ¶ si legis Iuliæ de de vi priuata reũ deferẽdum putaueris, apud præfidem prouinciæ age, nõ ignarum quemadmodũ criminibus probatis res vindicari debeat ¶. S. xvij. Kal. Iul. Sirmij AA. Coss.

TVtoris. ¶ CASVS. Tenebatur tutor pupillo in centum malę administrationis cõdemnatus: quia alicui vim intulit, relegatus est, & tertia pars bonorũ suorum cum fiscata: an pupillus ratione tertiæ illius posit conuenire fiscum iudicio tutelæ, quæritur. Et dicitur quòd sic.

n ¶ Tertia pars. ¶ quæ est pœna huius legis cum relegatione. sed si publica est vis, tunc oia auferuntur & deportãtur: vt instit. de publicis iudic. ¶. eodem. l. quoniam. & ff. eo. l. ij.

Legis Iuliæ de vi priuata, item de vi publica, quæ sit pœna.

o ¶ Tutelæ. ¶ personalem ergo non solum hypothecariam cõtra fiscũ intentes. nec est speciale in pupillo: sed idẽ in quo libet creditore: vt ff. soluto matrimonio. l. si marito. in princip. & ¶. de bo. proscrip. l. si vt proponis. & de sen. pass. l. ij. & ¶. de fideiuss. l. j. Nec obstat ff. de iure dot. l. mulier. quia ibi mulier non amisit bona, & sic non potest dici maritus, tanquam successor.

† successor

p ¶ Præscriptio. ¶ id est exceptio: vt pacti vel similis. vel dic proprie, vt triginta annorum.

† instrueos

q ¶ Successio. ¶ i. successor, vt est fiscus.

r ¶ Pro oneribus ¶ vt & supra si certum petatur. l. prima. & de hæredi. act. l. prima.

I confidis. ¶ CASVS. Si sponsam filij tui rapuerit quis, vel filium tuũ per vim inclusit: an eum l. Iulia de vi accusare possis? Respond. quòd sic. Vlianus.

s ¶ Raptam esse. ¶ id est hoc te posse probare.

t ¶ De vi. ¶ vt ff. eodẽ. l. & eum. sed & primo casu potest agi de raptu, & maior pœna imponitur: vt ¶. tit. j. Item secundo potest accusare de priuato carcere: vt ¶. de priua. carce. l. j.

defendẽdum

I criminis. ¶ CASVS. Si seruus tuus res meas rapuit, ipsum, non te accusare debeo. l. Iulia de vi. si verò tu me verberaueris hominibus coactis: te potero. l. Iulia de vi accusare.

v ¶ A seruo. ¶ Fiscinuli.

x ¶ Instituere debes. ¶ accusationem legis Iuliæ de vi publi. vel priuata. sed contra. ff. de accu. l. hos accusare. ¶. omnibus. sed dic intentari hic vt vltimo supplicio puniat: vt ¶. e. seruos. vel etiã alias corporaliter coerceatur: vt innuit in fine huius legis. & sic grauius punitur quam liber in bonis & relegatione. arg. ff. ad l. Cor. de fica. l. iij. ¶. pe. Accur.

y ¶ De hoc etiam. ¶ id est propter hoc, quasi diceret non solum iniuriarum ages, sed etiam hac lege criminaliter.

z ¶ Debeat. ¶ quæ est pœna dixi. ¶. eod. l. ij. & facit. ¶. de noxa. l. si seruus. & ¶. de accusa. l. ij.

IN possessionem. ¶ CASVS. Si creditor in possessionẽ fundi sibi obligati per vim ingrediatur, l. Iul. de vi poterit accusari.

a ¶ Priuatæ. ¶ ut ff. ad legem Iuliam de vi priua. l. fin. & ¶. vi bo. rapto. l. iij nisi ex pacto: ut ¶. de pignor. l. iij. Sed contra. ff. de furtis. l. cum credi tor. sed ibi fur ti actionem denegat: vel in dubio illud obtinet. ac hic probatur vis malo animo commissa. vel ibi ex pacto accepit. & facit ¶. eo. l. j. Accur

Titulus crediti non excusat ingredientẽ uel. Baldus. uel sic: Creditor per uim prohibetur ingredi possessionem fundi debitoris. hoc dicit Salic.

¶ Idem AA. & CC. Oploni. LEX V.

IN possessionem fundi licet creditor per vim ingrediatur, Iuliæ legis vis priuatæ re⁹ deferri potest. S. vj. Id. Decẽb. Nicomedię, CC. Coss.

Accedens ad rẽ ab alio possessam, causa expellendi illum de possessione: si ea occasione homicidium iteruenit: siue ex parte resistẽtis, siue ex parte resistẽtis, ẽ ad mortem condemnandus, & appellare non potest. hoc dicit lex nostra. quam no. Bal.

¶ Imp. Constantinus. A. ad Catulinum pro cons. Aphricæ. LEX VI.

QVoniam† multa facinora sub vno violẽtiæ nomine cõtinent ¶, cũ aliis vim inferre certãtibus ¶ †, aliis cum indignatione resistentibus †, verbera, cædesque crebro deteguntur admisse ¶: placuit, si fortè qs vel ex possidentis parte, vel ex eius qui possessionẽ temerare tentauerit, interemptus ¶ sit, in eum suppliciũ ¶ exerceri †, qui vim facere tẽtauerit ¶, & alteruri parti causam malorum præbuerit ¶: & non iam relegatione ¶, aut deportatione ¶ in ſulæ plectatur, sed supplicium capitale excipiat, nec interpositа prouocatione sententiam quæ in eum fuerit dicta, suspendat † ¶. D. xv. Kalen. Maij. Serdicæ, Gallica no, & Basso Coss.

† tentantibus
† repugnãtibus
† unde
† exeri
Homicidium punibile committit aggressus occidens qui sine homicidio se defendere potuisset.
† suspendatur.

¶ *Expulsus cõtra expulsorem potest tã ciuiliter agere, quam criminaliter accusare: si criminali legitimè se subscribendo. hoc primo. Si expulsus ex interuallo suũ deiecit expulsorẽ, potest iterdicto recuperato rio ciuiliter conuenire: & causa p condemnationem terminata, crimẽ aliter deportãdus accusari ex inde si uenit criminaliter condemnandus. hoc dicit. Bald.*

¶ Idem A. ad Bassum. P. V. LEX VII.

SI qs† ad se fundũ ¶, vel quod cunque ¶ aliud asserit ptinere, ac restitutionẽ sibi cõpetere possessionis putat, aut ciuiliter super possidendo agat ¶, aut impleta solennitate ¶ iuris crimẽ violentiæ opponat: non ignarus eam se sententiam subiturum, si crimen obiectum non potuerit comprobare, quã reus debet excipere ¶. ¶ Quod si, omissa interpellatione ¶, vim possidenti intulerit ¶, ante omnia violentiæ causam ¶ examinari præcipimus, & in ea requiri, quid ¶ † ad quẽ peruenerit † possidentem: vt ei quẽ constiterit expulsum ¶ ¶, amisse possessionis ¶ iura reparẽtur, eadẽq; protinus restituta, si criminalis quęstio agitetur ¶ violẽtus pœnę non immerito destinatus ¶, in totius litis terminũ differatur ¶: vt agitato negotio principali ¶ (si cõtra eum fuerit iudicatũ ¶) in insulam deportetur, bonis omnibus omnibus bonis meis confiscatis. Viuia.

m ¶ Si quis ad se fundum. ¶ De fundo quem possidebam me deiecisti: debeo vel ciuiliter, scilicet petitorio vel possessorio repetere. vel criminalem accusationem de vi instituere & inscribere. Si autem ex interuallo mea auctoritate te deiecero, ages contra me de violentia possessione per interdictum vnde vi: & postea criminaliter de vi me accusabis; & vtique tunc differetur pœnæ imposito.

n ¶ Quodcunque aliud.] vineam vel domum.

o ¶ Agat.] id est interdicto vnde vi pro possessione. vel, id est rei vendi. nomine rei possessæ.

p ¶ Solennitate.] scilicet in scribendo solenniter: vt dixi supra, de accu. l. penult.

† Ex eo. li. & titu. l. j. C. Th.

q ¶ Excipere.] vt ¶. de accu. l. fi.

r ¶ Interpellatione.] iudiciali.

s ¶ Intulerit.] sua auctoritate.

t ¶ Violentiæ causam. ¶ id est causam possessionis in qua commissa est violentia, & in qua de violentia incidenter quæretur: & postea principaliter in forma accusationis. sed quando tractabitur hæc causa? Respon. antequam quæratur vel tractetur quis dominus eorum sit vel nõ: vel qua lex habeat in se aliquis eorũ. & hæc ẽ plana. Vel dic ante omnia, id est ãte quam de crimine in forma accusationis quæratur. & si c. cõcord. ¶. de appell. l. j. & ff. de iudi. l. fi de vi. & ff. eod. l. qui cocus. ¶. j. sed cõtra. ¶. quãdo ciui. act. crimi. præm. l. j. vbi dicit actori dari electionẽ ciuilẽ vel criminalẽ quã velit prius quærere. Sol. nullum est contra: quia si ue primo agatur ciuiliter, ve

† quis
† venerit

Vim facere quando- que licet.

ter, siue criminaliter, ante omnia examinat crimẽ incidẽter, nec aliter d interdicto unde ui quæritur, nisi prius violentia patefacta: Vel dic ante omnia, i. ante accusationem criminalẽ. si noluerit expulsus. vel ante omnia, i. præcipuè. Sed quærit, quare de interdicto vnde vi examinatur, cũ certũ sit eã cõmissã: pro constat enim posuit q̃ sit illata, cũ dixit, & intulit; Rñ. expone in ultis. i intulisse dicitur. sic ff. de cõtrah. emp. l. si in emptione. & ff. de vsufr. leg. l. si alij an ¶, secundũ quosdã. Alij q̃ licet cõstet de vi dicebat tamen q̃ incõmenti fecerat: & sic sibi licuerat, ut ff. de ui & vi ar. l qui possessionẽ, uel secũdũ Azo. licet constet: dicebat tamẽ q̃ causa sui iuris confidũ fecerat, ut quia dominus fructuariũ vel vsuariũ deiecerat: vnde opus est q̃ri quo animo fecerat. Io. posuit casum de hoc quod si commissa & quod incontinenti repulit, & quod dicit ¶. reparẽtur iura, scilicet dãna. & quod subiicit restituta, exponit, restituto dãno.

u ¶ Quid ad quem peruenerit. ¶ scilicet posterius: nã prior uis fuit absumpta per secundam ex interuallo factam, ut iam interdicto pro prima non posset agi, ut hic, & ff. de vi & vi. ar. l. qui possessionem. Idẽq; in crimine per hanc legẽ. & ad hoc ¶. unde vi. l. si quis in tantam. sed aliud, in interdicto quod ui aut clam: ut ff. quod vi aut clam. l. si alius. ¶. bellissimè. & aliud in toto generali, nil dolosius dolosius ut ff. de dolo. l. si duo.

x ¶ Expulsum. ¶ scilicet posterius.

y ¶ Possessionis. ¶ id est, est ipsa possessio cum omni damno, ut & ff. de vi & vi arma. l. j. ¶. illud. & ¶. rectissimè. & ¶. si fundum.

z ¶ Agitetur, ¶ per actionem legis Iuliæ. de vi.

a ¶ Deltinatus. ¶ qualiquali præsumptione. per hoc quod in ciuili est dãnatus, tamen non plene: quia in accusatione plenius erat probandum: vt ¶. de proba. l. fi. & poterit multis ex causis uincere q̃ amiserit licet ex eadem causa. ut ff. de adult. l. denunciasse. ¶. pen.

Probationes factæ in ciuili, non faciunt plenam fidem in crimina li.

ADDITIO. Videas de hoc plene per Bar. in l. ij. ¶. j. ff. vi bo. rapt. in ij. col. versi. quæro utrum probationes &c.

b ¶ Differatur. ¶ puniri. & dic in terminum litis, id est post finem litis ciuilis. & sequentis criminalis.

c ¶ Principali. ¶ scilicet de possessione ciuiliter.

d ¶ Iudicatum. ¶ scilicet subsequenter in criminali.

ADDITIO. Tu videas de hoc Bartolum in l. diuus. ff. ad legem Corneliam de sica. ubi pulchrè pertractat quid iuris quando qs plus deliquit quam cogitauerat.

g ¶ Tentauerit. id est tentando fecerit: vel tentauerit quantum ad ablationem: quod facere non potuit.

h ¶ Præbuerit. ¶ sic ff. si quadru. pau. fe. di. l. j. ¶. cum arietes. & ¶. unde vi. l. meminerint. & de accu. l. fi.

i ¶ Relegatione. ¶ quæ est pœna legis Iul. de vi priua.

k ¶ Deportatione. ¶ quæ est pœna publicæ violentiæ: ut dixi ¶. eod. l. secunda.

l ¶ Suspendat. ¶ not. sic ¶. quorum app. non reci. Lob seruare. & ¶. de fal. mo. l. j. ¶. & ¶. tit. j. ¶. j.

SI quis.] Duo facit q̃ primo dat consilium per viam iuris. Secũdo punit eum qui suo suscepto consilio superbiam sequitur uoluntatis. Secunda ibi, quod si omissa secundum Odofre. & Cyn. ¶ Casus istius legis ponitur in ¶. Io. sed clarius dic sic: Licet de possessione fundi me expulsti, an agere possim ciuiliter interdicto unde vi, vel criminaliter lex, Iul. de vi, quo casu nisi probauero, sustinebo penam talionis: si uero te deiecit restitutum tibi possessionem, & me accusabis t. Iul. de vi. & differtur pœna mea quousque de possessione fuerit agitatum: & si contra me fuerit pronuntiatum in causa criminali deportationis pœnam sustinebo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vsucapere nõ desinit, qui vi deiectus ineũti possessione recuperat.

4 ¶ Abrogatis,] tacite: vt ℈. si reus vel accusa. mor. fue. l. fi. Sed quæro si in continenti recupero, an desino vsucapere? Item an habeat locũ pœna legis, si quis in tantã? Respon. nec desino vsucapere, nec locũ habet l. si quis in tantam.

SEruos. ℈ CASVS. Si seruus commisit vim, aut ignorante domino, aut sciente primo casu dabitur seruus ultimo supplicio secũdo casu dominus erit infamis & seruus metallum dabitur. Si uero psona domini, uilis fuerit, & sæpius tale delictum cõmiserit pœna constitutionibus comprehensa puniendus est: quæ ista sit, non aperit: tu dic pœna capitis, uel l. Iul. de ui. iudex uero qui id exequi distulit infamis etit.

† Ex eo. li. & ti. l. 4. C. Th.

b ¶ Confessionibus. ℈ spontaneis. uel si in tormentis ita quod persueretur: ff. de quæst. l. j. §. diuus Seruus. & §. si quis ultro.

De Isauris & Bucellariis, Alcia. dispunctio. li. iij, cap. xx.

c ¶ Supplicio. ℈ id est mortis: vt ff. de pœnis. l. vltimum. Et sic not. quòd plus serui quam liberi puniuntur: vt patet §. eod. si criminis. in principio.

d ¶ Secundum legẽ.] vt ff. ad legem Iul. de vi priua. l. ij.

e ¶ Metallo. ℈ id est aliquo, ergo parcitur etiam in atrociorib. si domino pareant: vt & §. ad legem Iuliã de adulter. l. Gracchus. & facit §. de noxalibus. l. seruus.

† talium. † per.

f ¶ Infamesque.] scilicet dominorum. nam supra in dignitate erant. Et sic nota plus vilem quam nobilem ex æquali facto puniri: vt hic, & ff. de incend. rui. l. Pedius.

† Vñ dicũt q̃ iudex nõ dẽt crimi- nosũ cõcedere puellę petenti eũ in virũ, quia solus princeps remittit pœnam. l. diui frẽs. ff. de pœ.

g ¶ Sæpius.] Nota plus puniri sæpius delinquentem. sic §. de episc. audiẽ. l. iij. in fi.

h ¶ Pœna.] quia fortè capite puniuntur, secundũ quosdã. Vel saltẽ pœna huius l. de vi. & etiam secũm Azo. fortè p̃ vi priuata deportabitur: vt sic in aliquo augeat. & facit ad l. j. de pœ. l. qui sententiam. & ff. de iniu. l. sed si vnius. §. non solum. & de act. & oblig. l. seruus.

i ¶ Impunitate. ℈ absoluendo. Accur.

k C Rimen. ℈ Malam grammaticam. nã deberet crimina dicere hoc modo: hęc duo scilicet rapere, & seruare raptori raptã sciẽter, nõ sũt dissimilia crimina. sic & ibi, factũ ẽ vespere & mane dies vnus. Quia ergo est ęquale crimen, videtur æqualis pœna, vt §. de epi. & cler. l. fi. quẽquã. in fi. & j. d. ijs q. latro. occul. l. j, sed tamen hic est contra arg. j. tit. j. §. pœnas. uel secundam Azo. sic, si ponas aliquẽ rapere, & alium scientem delictum seruare rem raptam raptori: alterum crimen prędictorum non est alteri dissimile. & sic est bona grammatica.

Delictorũ ęqualitas q̃ qualitatem pœnarũ patitur.

† Alc. lib. 3. dispunct. cap. 20.

† consuetudo.

OMnibus. ℈ CASVS. Prohibet imperator ne quis secum habeat tales qui transeuntes spoliant, & eis pœnam centum librarum auri pręter aliam pœnam corporalem imponit. iudex autem qui hoc obseruari non fecerit, pœna centum librarum auri multabitur.

abrogatis a. PP. pri. Noñ. Octob. Romæ, Cõstant. v. & Licinio Cæs. Coss.

¶ *Seruus q̃ proprio motu uim ꝛitulit, debet mori: si hortatu uel iussu dñi, pœna mitigatur: et ideo damnat̃ in metallũ, hoc primo. uiles psonæ, quæ bis aut sæpius violentia cõmiserunt, debent atrocius puniri, quã cũ semel tm̃. hoc ſcdo. Punitur iudex q̃ im illa tã differt uindicare, uel remittit, nel ꝑponit mitiorẽ pœnã q̃ debebat imponere. h. d. Bal.*

¶ Imppp. Valẽt. Theod. & Arcad. AAA. ad Albinum. P. V. LEX VIII.

SEruos ꝑqui feciſſe uiolentiam confessionibus ꝓtestium, aut propriis docebunt, si id, inscio dño commiserint: postremo supplicio ꝯdeditos luere perpetrata cẽsemus. ¶ Quod si illi metu atq; exhortatione dominorum uiolentiam admiserint, palàm est secundum dlegem Iuliam dominum in famem pronuntiatum, loci ac originis propriæ dignitate non uti. Seruos uerò quos furoribus talibus ꝑuisse cõstiterit. metallo e post ſſententiam dedi. Viles autẽ infames q̃; ſpersonæ, & ij q̃ bis, aut sæpius gviolentiã perpetrasse conuincentur, constitutionũ diualiũ pœna h teneantur. ¶ Iudicẽ uerò nosse oportet quod graui infamia sit notandus, si uiolentiæ crimen apud se probatum distulerit ſ, seu omiserit, uel impunitate i donauerit, aut molliorẽ, q̃ præstituimus pœnã ꝑtulerit. D. prid. Noñ. Mar. Valent. A. iiij. & Neoterio Coss.

¶ *Par er men est̃ rapere, & rapinã scienter receptare. h. d. Bald.*

¶ Impp. Honor. & Theo. AA. Aurelio PP.

LEX IX.

CRimen k non dissimile est capere, & ei qui rapuit raptam rem scientẽ delictũ seruare. Da. iij. Noñ. Mar. Honorio ix. & Theodosio vj. AA. Coss.

¶ *Malandrinos et homines malæ condõnis quis nõ debet retinere nec receptare, alias punitur. h. d. Bald.*

¶ Impp. Leo, & Anth. AA. Nicosſt. PP. LX.

OMnibus ꝓ per ciuitates, & agros habẽdi Bucellarios l, vel Isauros m, armatosq; seruos licẽtiã volumus, esse ꝓclusam. ¶ Quod si quis pręter hæc quę nostra mansuetudo ꝓ salubriter ordinauit, armata mancipia, seu Bucellarios, aut Isauros in suis prędiis, aut iuxta se habere tẽtauerit; post exactam centum librarũ auri cõdemnationẽ, uindictã in eos seueriſsimam proferri ſancimus.

¶ Viri quoq; clarissimi prouinciarũ rectores in speculis ſesse debunt, ne quis audeat hæc statuta nostræ mãsuetudinis in aliquo violare: sciẽtes, q̃ ex dissimulatione dignitatis & administrationis cingulo priuabuntur, & post cẽtũ librarũ iuri mulctã, salutis, vitæq; suæ periculũ sustinebunt: primatibus uidelicet apparitionis suæ per sonis pręter amissionem fortunarum suarum capitali quoque supplicio feriendis. D. v. Kal. Septẽb. Anthemio A. ij. Coſ.

De raptu virginum seu viduarum, necnon sanctimonialium.

TITVLVS XIII.

¶ *Pro raptu mulieris honeſtę imponitur pœna amiſsionis capitis. Et deprehenſus in flagrãti crimine, id est in inſtãti, pọt. à cõũ ctis pſonis & tutoribus & curatoribus mulieris occidi impunẽ fugiẽs, ubicunq; cõpre hendi pọt: et debet ad mortẽ dãnari. Res ue ro rapiẽtiũ non publicanẽ, sed ſi rapta ñ ſit ingenua, ſucceſſoribus reſeruant: ſi autẽ ſit ingenua, ipſi applicant: & pœna quæ imponit rapienti imponiẽ pſtãtibus eidẽ auxiliũ & fauorẽ in ipſo raptu: & rapta nõ ẽt nubere raptori. h. d. tota lex in effectu: & hoc ultimũ dictũ dẽt pcedere primũ dictũ. Bal.*

¶ Imp. Iustinianus A. Hermogeni magistro officiorum. LEX VNICA.

RAptores virginum honestarum o vel ingenuarum, siue iam desponsatæ fuerint, siue non, vel quarumlibet uiduarũ ꝓ fœminarũ, licet libertinæ, vel seruæ alienæ sint, pesſima criminũ peccãtes: capitis supplicio q̃ plectẽdos decernimus, & maximè si Deo fuerint uirgines vel viduæ dedicatæ: q̃d ſi ſolũ ad iniuriã hoĩm, sed etiã ad ipsius oĩpotentis Dei irreuerentiã committi tur: maxime cũ virginitas uel castitas corrupta restitui nõ posit † : & meritò mortis damnãtur supplicio: cũ nec ab homicidij crimine huiusmodi raptores sint vacui p.

Raptus non committitur in meretrice.

† Concor. xxxij. q. v. ſi Paulus. & gl. in c. ii. ante fin. de bi ga.

Virginem post ruinã Deus ſuſcitare nequit

l ¶ Buccellarios.] latrones sunt quia minimis inceperunt, puta à buccella panis. Vel verius: quia ponunt in ore captorum lignum vt non clament: vt de conuerſis sancti Lazari factum fuit. Buccellarij q̃ sũt

m ¶ Isauros. ℈ q̃ sunt ꝓdidores latrones alijs, ut §. de feriis. l. ꝓuinciarũ Isauri qui sunt.

n ¶ In speculis. ℈ sic §. de priua. car. l. j. & facit in aut. de armis. in prin. col. vj.

¶ DE RAPTV VIRGINVM, SEV VID. &c.

¶ Specialiter de quadã rapina vel violentia dicit post generalem tractatũ de vi.

RAptores. ℈ Ista lex habet principaliter duas partes: q̃ a primo loquitur de pœna imponenda ratione huius criminis i persona rapto ris. Secundo loquitur de pœna imponẽda raptori in bonis. Secũda incipit ibi, & siquidẽ. Prima pars facit quatuor: quia primo præmittit crimen detesta tum. Secundo pro crimine isto imponitur pœna capitalis. Tertio datur licẽtiam quibusdam occidendi raptores inuentos in crimine. Quarto monet iudicem quod condemnet raptores fugientes: & q̃ omnes ultimo tradat supplicio, fori declinatione & appellatione remotis. h. d. Bal.

CASVS. Si quis virginem rapuerit, vel viduam, vel sanctimonialẽ, capite plectẽd est: & si velit appellare, nõ audietur: bona tamẽ eius fi applicabunt fisco, ſ da buntur, raptę: vel disponat de his secundũ quod voluerit: & poterit nubere cui voluerit, raptore excepto: & non solũ prędicta pœna punietur raptor, sed eius seruatores, siue volente siue nolente muliere tale facinus fuerit ꝑpetratũ. Si vero fuerit seruus qui tale q̃d admiserit, cõcremabit, abolitis his quæ de raptore virginũ antiquis legibus statuta sunt. & hac l. suam obtinente firmitatem.

o ¶ Virginum honestarum. ℈ secus est in meretrice: ut §. ad leg. Iuliam de adulte. l q̃ adulterium. & ff. de furtis. l. verum ij. & determinat hæc dictio honestarum, etiã sequen, tia. Sed nõne hæc est lex superflua, per illam §. de episcop. & cleric. l. raptores? Respon. non: q̃ a multa sunt hic quæ non sunt ibi, & de nupta, & de spõsa, & de libertina, & parentibus, & de rapta, quod non posit nubere raptori.

p ¶ Viduarum. ℈ quæ autem sint & dicãtur uiduæ, dicitur ff. de verb. signi. l. malum. §. viduæ.

q ¶ Capitis supplicio.] vt & ff. ad legem Iuliam de vi publi. l. qui cœtu. §. qui vacantem.

r ¶ Restitui non posit. ℈ etiam à Deo secundum Aug. licet omnia Deo sit impoſsibilia: vt xxxij. q. v. c. ſi Paulus sed illud aliter ibi exponitur: & à Deo potẽt restitui, non ab homine: ut hic.

s ¶ Vacui. ℈ cum plerunque in talibus rapinis homicida perpetrentur.

a ¶ Conuicti.] hoc ipso q̃ inueniuntur in flagranti crimine. & facit ff. de ritu nup. l. palã. §. quæ ĩ adulterio. Sed an idẽ, si Cognatus rapinã patiens potest à cognato defendi. cognatus patiatur rapinã eius cognati posſint resistere? Rñ. sic: vt no. ff. de vi & vi arl. ij. §. cũ igitur.

ADDITIO Videas d hoc plene per Bar. in l. vt vim. ff. de iusti. & iure. in vlt. col. ver. quærit glo. q̃d de offensis &c. vbi tenet q̃ etiã extraneꝰ q̃s potest vi patiẽtẽ defendere.

b ¶ Quibus.] raptoribus.

c ¶ Suam.] idẽ ecõtra si spõſa vel mulier rapiat hominẽ, licet hoc raro cõtingat, secũdũ Io. Sed huic videt cõtra. xxxvj. q. j. c. ij. & q. ij. c. ſi quis virginem. & xxvij. q. ij. raptus.

d ¶ præſcriptione.] nã & hic ratiõe delicti sorum habet: vt §. vbi de crimine agi oportet. l. j. & §. vbiſe, vel cla. l. j.

e ¶ Licentiam. ℈ sic §. ti. j. l. q̃m. & § quorũ appel. nõ re. l. ij. & j. d fal. mo. l. j.

f ¶ Deminutionem. ℈ ſpeciale hic & ſcqũẽ ti catu, vt nihil appli cemus fiſco. & sic §. de mulier. quæ ſer. pro. l. j. aliàs autem cõſtat q̃ publicãtur omnia, vel aliqua pars, secundũ hęc iura: vt j. d bo. dã. l. ſi.

g ¶ Transferantur. ℈ quæ omnia amittit, ſi raptoris eligat consortium: vt in auth. de rap. mu. ſ. ſu perſtuam. colla. ix.

h ¶ Expoſcere. ℈ vt in d. auf. de rap. mu. Sed contra. xxxvj. q. ij. tria. & ca. placuit. videas. c. ſi. extra, de raptoribus.

† duces

i ¶ Oportet. ℈ i. decet. sic ff. de iusti. & iure. l. j. in prin. & §. de postli re. l. ſi.

k ¶ Comitatu. ℈ sic j. de Nili aggeribus. l. j.

l ¶ Volentibus. ℈ sic j. de salgamo hoſp. nõ præ. li. xij. l. ij. sed arg. contra. ff. de iniur. l. j. §. vſque.

m ¶ Ipsum velle. ℈ sic ff. de lib. ho. exhi. l. iij. §. ſi

† quæ extat l. 1. C. T. eod. quis voluntatem.

n ¶ Remiſerint. ℈ gratis: vt ff. ad l. Iul. de vi. l. q cœtu. §. qui vacãtem. nõ transigẽdo pecunia accepta. vi §. de adult. l. de crimine, & plenè dixi §. de transact. l. transigere.

¶ DE EMENDATIONE SERVO.

¶ Dixit de illicita vi, nũc sequitur de licita.

SI Virgis. ℈ CASVS. Si dñs seruũ ſuũ verberauerit: licet postea decesſit seruus, nõ tamẽ crĩaliter poterit cõuenĩri: sed modicę verberabit, nec modũ excedet. V.

o ¶ Aut Joris. ℈ i. frenis.

p ¶ Afflixerit. ℈ cum causa, scilicet emendandi, & siue causa, secundum Io.

¶ Ne igiẽ sine vindicta talis crescat insania, sancimus ꝓ hãc generalẽ cõstitutionẽ, ut ij q̃ huiusmodi crimẽ cõmiserint, & q̃ eis auxiliũ inuasionis tẽpore prębuerint: vbi inuenti fuerint in ipsa rapina, & adhuc flagrãti crimĩe cõprehẽsi, & à parẽtib⁹ uirginũ, uel ingenuarũ, vel viduarũ, vel quarũlibet fœminarũ, autearũ cõsanguineis, aut à tutoribus, uel curatoribus, vel patronis, vel dñis cõuicti a interficiãtur. ¶ Quæ multo magis cõtra eos obtinere ſancimus, q̃ nuptas mulieres ausi sũt rapere: q̃a dupli ci tenẽtur crimine, tã adulterij sci licet quã rapinæ, & oportet acerbi⁹ adulterij crimẽ ex hac adiectione puniri. ¶ Quib⁹ b cõnumeram⁹ etiã eũ q̃ saltẽ ſpõſam suã c ꝓ uim rapere ausus fuerit. ¶ Sin autẽ post cõmiſſum tã dẽtestabile crimẽ, aut potẽtatu raptor se defendere, aut fuga euadere, potuerit: in hac qui dem regia vrbe tã viri excelſi præfecti prærorio, quã vir glorioſiſsimus præfectus vrbi: in ꝓuinciis autem tam viri eminentiſsimi præfecti prætorio per Illyricum & Africã, quã magiſtri militũ ꝓ diuersas nostri orbis regiones, necnõ vir ſpectabilis præfectus Aegypti, & comes Oriẽtis, & vicarij, & ꝓcõſules, & nihilominus oẽs uiri ſpectabiles & duces, & viri clariſſimi rectores ꝓuinciarũ, necnõ alij cuiuslibet ordinis iudices †, qui i illis locis inuẽti fuerint, simile ſtudium cũ magna ſolicitudine adhibeãt, ut eos posſint cõprehẽdere, & cõprehẽſos in tali crimine, post legitimas & iuri cognitas probationes sine fori prescriptione d duriſsimis pœnis afficiant: & mortis condemnẽt ſupplicio. ¶ Quibus & ſi appellare voluerint, nullã damus licentiam e, ſed m antiquę Cõſtantinianæ † legis definitionẽ.

¶ *Hæc est secunda pars principalis, in qua tractat de bonis raptoris, distinguẽs ĩter raptũ nõ ĩg enuæ & ĩgenuæ: ꝓhibet ẽt nuptias cũ raptoribus. Itẽ distinguit ĩter eos q̃ se aſſociarũt ad ipsum delictũ cõmittẽdũ & eos q̃ aliàs sunt culpabiles. Dicit ẽt quod cõſen ſus mulieris raptæ non operat. Vltimo dero gat aliis legibus de materia rapinæ loquentibus, B.*

¶ Et ſiquidẽ ancillę, vel libertinę sint q̃ rapinã passæ sunt, raptores tãtumõ supradicta pœna plectẽt: subſtantiis eorũ nullã deminutionẽ f passuris: ¶ Sin autẽ ĩ ĩgenuã ꝑsonã tale facinus ꝑpetreſ, ẽt oẽs res mobiles, seu ẽt ĩmobiles & ſe mouentes, tam raptorum quam eorum ſodalium, comitum, vel ſequẽtium q̃ eis auxilium ꝑbuerint, ad dñiũ, raptarũ mulierũ liberarũ trãsferant g, puidentia iudicũ, & cura parẽtũ earũ vel maritorũ, vel tutorũ, seu curatorum. ¶ Et si nõ sunt nuptæ mulieres, alij cuilibet præter raptorẽ legitimè coniũgent: in dotẽ mulierũ liberarũ eas dẽres, vel quãtas ex his voluerit, procedere: siue maritũ nolẽtes accipere in ſua pudicitia manere † voluerint, pleno dominio eis sancim⁹ applicari: nemine iudice vel alia quacunq; perſona hoc audẽte cõtẽnere. ¶ Nec sit facultas raptę virgini, vel viduæ, uel cuilibet mulieri, raptorem ſuum ſibi maritum expoſcere h: ſed cui parẽtes voluerint (excepto raptore) eam legitimo copulẽt matrimonio: q̃m nullo modo, nulloq; tẽpore dat à nostra ſerenitate licentia eis consentire, qui hoſtili more in nostra republica matrimonia ſtudent ſibi cõiũgere. ¶ Oportet i eteũ ut q̃cũq; uxorẽ ducere voluerit, ſiue ĩgenuã siue liberrinã, ſecundũ nostras leges & antiquã cõſuetudinem, parẽtes vel alios quos decet petat, vt cũ eorũ voluntate fiat legitimũ cõiugium. ¶ Pœnas autẽ quas prædiximus, id est mortis & bonorũ amiſsionis nõ tãtũ aduerſus raptores, ſed etiã cõtra eos qui hos comitati k in ipsa inuasione, & rapina fuerint, cõſtituimus: cæteros autẽ omnes qui conſcij & miniſtri huiusmodi criminis reperti & cõuicti fuerint, vel qui eos ſuſceperint, uel quicũq; opem eis tulerint, siue maſculi, siue fęminæ sint, cuiuſcunq; cõditionis, vel gradus, vel dignitatis, pœnæ tãtũmodo capitali subiici mus: vt huic pœnæ omnes subiaceãt l, siue volẽtibus, siue nolẽtibus virginibus, siue aliis mulieribus tale facinus fuerit perpetratũ. Si enim ipſi raptores metu vel atrocitate pœnæ ab huiusmodi facinore ſe tẽperauerint, nulli mulieri siue volẽti, siue nolẽti, peccãdi locus relinquẽ: q̃a hoc ipsum m velle mulierũ ab inſidiis neq̃ſimi hoſs q̃ meditãt rapinã, ĩducit. Niſi etenim eã ſolicitaueãt, niſi odioſis artibus circũnenerit, nõ facit eã velle in tantũ dedecus ſeſe prodere: parẽtibus (quorũ maximè vindicta ĩtererat) ſi patiẽtiã ꝑbuerint, ac dolorem remiſerit n, deportatiõe plectẽdis:: ¶ Sed & ſi q̃s ĩter hęc miniſteria ſeruilis cõditionis fuerit cõprehẽſus, † citra ſexus discretionem cũ concremari iubemus: cũ hoc etiã Constãtiniana lege rectè fuerit proſpectum: omnibus legis Iuliæ capitulis quæ de raptu virginum, vel uiduarum, ſiſie ſanctimonialiũ, ſiue in antiquis legum libris, ſiue in ſacris constitutionib. poſita sunt, decætero abolitis: vt hæc tantummodo lex in hoc capite pro omnibus ſufficiat, quam de ſanctimonialibus etiam uirginibus & viduis locũ habere ſancim⁹. Dat. xv. Kal. Decẽb. Constantinop. D N. Iuſtiniano A. PP. ij. Coſs.

q ¶ Depulſa. ℈ qua die ipſum afflixerit, uel q. or diebus: nã etiam i perpetuũ pọt, u. l an fuerit mortuus intra triennium, uel post triduum ſurrexerit & ſup baculũ ſuũ ambulauerit. hoc ẽm in l. Mosayca diſtinguebat. Az. 1

r ¶ Suſtineat. ℈ modicè ergo cũ causa & ſine cau ſa licet secũdũ Io. ut hic, & ff. de vſu. l. locũ. §. ex eo ff. ſo. ma. l. ẽt. §, licet. Sed P. dicebat: nã licet modicè: vt emẽdãdo, & sic intelligebat hic. immodicè venon licet: ut hic ſubiicit, nec uero &c. & ſubſequẽter uidetur dicere: ut ff. dẽ iis qui ſunt ſui vel alieni iur. l. j. §. fi. & inſt. de iis q. ſunt ſui vel alie. iur. §. ſed hoc tempore. in fi. niſi cũ causa. ut ff. de verbo. obl. l, qui ſeruum merentẽ. & de leg. j. l. quid ergo. §. j.

† Dic tu ſi vulnus eſt lætale, quã docũq; meriat nocet l. ait lex. ff. ad l. Aql. vi de ĩa. in l. lecta. ff. ſi cer. peta.

† remanere

Te-

† compreſſerint † deprehenſus

De emendatione seruorum.

TITVLVS XIIII.

¶ *Dominus seruum potest castigare siue emendare: sed non pọt ipsum dolo malo occidere. h. d. & no. in hac l, quot modis homo pọt occidi. Ba.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Bassum. LEX VNICA.

SI † uirgis aut loris * dominus seruum afflixerit p, aut custodię causa in vincula conjecerit: dierum dꝰ ſtinctione siue interpretatione depulſa q, nullũ criminis metũ seruo mortuo ſustineat. ¶ Nec vero imode

† Ex li. 9. ti. 12. l. r. C. Th.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Continuatio.

¶ DE EMENDATIONE propinquorum.

¶ Quia emendatio propinquorum adhibita quo rũ quæda illicita celebratur, de emendatione pro pinquorũ annectit. Azo.

IN corrigendis. § CASVS. Frater fratré pro qualitate delicti punire vel corrigere põtita tamẽ quòd modũ nõ excedat: sed fi excedat à iudice ẽ puniẽdus. e ¶ Propinquis. § vt reuerenda senectus.

f ¶ Iure patrio.] quod potius in pietate quam in atrocitate consistit: vt ff. de partici. l. diuus.

g ¶ Atrocitas.] id est si sic grauiter deliquit, q̃ non sufficit ad pœnã correctio propinquorum: puniturudex. Vel dic atrocitas facti, id est correctionis; quia excesit modum in corrigendo, vnde punitur: vt fi est pater qui filiũ occidit ex volũtate, punitur de parricidio: vt j. tit. ij. aliàs non tenetur: sed si sine causa malè tractat, cogitur emancipare: vt ff. si à parente quis fuerit ma. l. diuus Traianus. alij propinqui pro motu iudicis: vt hic dicit.

¶ AD LEGEM CORNEL. &c.

¶ Quia in violentiis cõmittit homicidiũ: de eo dicit q̃ quod p̃ legẽ Corn. de sicariis punitur. Et est fica latens cultrum: sed largè interpretatur telũ, vt omnia arma comprehendat: vt institit. de publi. iudi. §. item lex Cornelia.

RAter.] CASVS. Miles fortui to casu quendã interfecit: præses p̃ eo misit, nec venit: frater suus cõsulit principẽ à expediret vt se præsentaret; Respon. q̃ sic; q̃ a non punitur de homicidio si probet se casualiter interfecisse. quia sine voluntate non contrahitur crimen. Viuian.

h ¶ Obtulerit.] quàm si celet se.

i ¶ Non occidendi animo. § sed quomodo probatur negatiua: vt §. de proba. actor ſ Respon. per præsumptiones, probando amicitiam & affinitatem & qualitatem occidentis, si etiam per iuramentum purgationis: vt arg. §. de iis qui ad eccle. confu. l. præsenti. §. ficubi. fic & j. de iniur. l. si non conuitii. Accur.

k ¶ Remissa. § No. impropriè nam in eam non incidit, sic ff. de verb. obliga. decem.

l ¶ Militarem. § qualiter consulitur ei vt sit sub præside, cum miles erat, vt §. de iurisd. om. iud. l. magisteriæ? Respon. quia enorme est delictũ, vt §. vbi se. vel clar. l. j. vel adeo notorium erat eum esse innoxium, vt etiã sub præside non sub judice consulatur ei, vt consentiat.

m ¶ Si & voluntas.] hoc vt habeat locum lex Corn. de sica. vt ff. eo. l. j. §. diuus & l. lege. & l. infans & arg. ff. de iniur. l. qui iniuriarum. & institit. de obliga. quæ ex delicto. §. placuit. & ff. de pœnis l. respiciendũ. §. fin. culpa tamen contrahitur etiam sine voluntate delinquendi: vt ff. ad leg. Aquil. l. qui occidit. §. pẽ. & ff. de min. l. si ex ea. § si mulier.

n ¶ Plerunque.] hoc dicit, quia qui hominem per lasciuiã occidit, in aliquo punitur: vt ff. eo. l. lege. §. cum quidam. Itẽ qui incendia fortuita commisit: vt ff. de pœnis. l. capitalium. §. qui ob inimicitias. Item commẽtarien sis tenetur qui non bene custoduit: vt ff. de custo. reo. l. carceri. & §. de custo. reo. l. ad cõmentariensem. Et nota quòd nõ dicit hic casu fortuito, sed improuiso: vnde omnia exempla possunt dari ad dictionẽ plerunque, quæ habes §. de offic. præfect. præto. orien si quos.

I S qui aggressorem. § CASVS. Si Titius aggrediatur Seium & interficiatur Titius: nõ tenebitur Seius l. Cornel. de fica.

o ¶ Is qui aggressorem, § intelligunt quidam id est eum qui vel nocturnus depopulator est, vel de die itinera frequentata insidiis obsedit: vt supra quado lic. vni. sine iudi. l. j. vel dic etiam alium qui ſsultum faciat: dũmodo ad defendendum, nõ vindicandum fiat, vt hic: & j. l. proxi. & diximus §. ad legem Iuliam de vi. l. quoniam.

p ¶ Alium. § qui cum aggressore sit socius. Vel vt puto etiã nõ socius, cũ dicat in discrimine eum constitutum. & facit ff. eo. l. j. in fi. & ff. ad leg. Aquil. l. si quis fumo. § j.

S I quis percussorem. q Videtur. § vt §. l. proxi. & ff. ad legem Aquiliam. sed & si quencunq; in prin.

S Iut. § CASVS. Si furripientem res tuas interfeci ſti, nec lege Cor. de fica. teneberis.

r ¶ Latrocinantem. § id est aggressorem, ut §. l. proxima. vel dic, id est furẽ, & si quidem est nocturnus, ipsum occido: vel si se, telo defendat, vel; sine periculo personæ, vel rerũ parcere ei nõ potui: dũmodo clã est. si uero diurnus, ita demũ si se telo defendat, vt percipi possit ff. ad leg. Aquil. itaque. §. lex. & ff. e. furem. & ff. de furt. l. si pignus. §. j. nam tempus aggrauat delictũ: vt §. ad leg. Iul. de adulte. l. Graech⁹. & ff. de pœnis.

l. aut facta. §. j. & §. tempus. Præterea in die potest cognosci, vnde nõ sic nocet si euadit, cùm postea possit capi.

ADDITIO. Videas tex. in c. interfecisti. & ibi Abb. & in c. si pfodiẽs, extra de homicidio.

EVm qui. § CASVS. Si quis fortuito casu percusit quendam calce, & interfectus est, nunquid tenetur lege Cornel. de fica. quæritur. Et respon. quòd non.

Anno

ratè suo iure vtat: sec. tũc reus homicidij sit, sivolũtate eũ ictu fustis aut lapidis, occideri t: vel certè telo vsus lethale uulnus insixerit, aut suspẽdi laqueo præceperit, vel iusione tetra[a] præcipitadũ mãda uerit, aut veneni uir[b] infuderit, vel dilanianerit pœnis publicis corpus, ferarũ vnguib⁹ latera per scecando, vel exurẽdo oblatis igni bus mẽbra: aut tabescentes artus atro sanguine permista sanie[c] defluentes, prope in ipsis adegerit cruciatibus vitam relinquere sæuitia[d] immanium barbarorum. D. v. Id. Maii Romæ, Constantino A. v. & Licinio Coſs.

De emendatione propinquorum.

TITVLVS XV.

¶ *Propings senioribus licet corrigere minores errantes: nisi facti atrocitas exigat iudicium ultionis iudiciarie. h. d. Bald.*

¶ Imp. Valentin. & Valens AA. ad Senatũ.

LEX VNICA.

IN corrigendis minorib⁹ p̃ qualitate delicti seniorib. p̃pinqs[e] tribuimus potestatẽ. vt quos[f] ad uitæ decora domesticę laudis exẽpla nõ, puocãt, saltẽ correctionis medicina cõpel lat: neq; tũ nos [g] in puniẽdis minorũ uitijs potestatẽ i immẽsum extẽdi volum⁹, sed iure patrio [h] auctoritas corrigat, p̃pĩq; iuuenis erratũ, & priuata aĩaduersione cõpescat.

¶ Quod si atrocitas[i] facti ius domesticę emẽdationis excedat, placet enormis delicti reos dedi iudicum notioni. D. prid. Sal. Decẽb. Valẽtiniano & Valẽte. AA. Coſs.

Ad legem Corneliam de sicariis.

TITVLVS XVI.

¶ *Probãs nõ animo occidẽdi se pepulisse, nõ punit pœna homicidij, sed minori. h. d. Bal.*

¶ Imp. Antoninus A. Herculiano, & aliis militibus. LEX I.

RAter vester recti[j] fecerit, si se præsidi prouinciæ obtulerit[k]. Qui, si probauerit[l] non occidẽdi animo hominem à se percussum esse, remissa[k] homicidij pœna secundum disciplinam militarẽ[l] sententiam proferet. crimẽ enim contrahitur, si & voluntas[m] nocẽdi intercedat. ¶ Cæterum ea quę ex improuiso casu potius, quam fraude accidunt, fato plerunq; [n], non noxæ imputantur. PP. ij. kal. Febr. Læto ij. & Cereali Coſs.

¶ *Aggressus in dubio vitæ discrimine cõsti tutus, potest suum occidere aggressorẽ. si ergo erat certus quod nõ erat in dubio discrimine vitæ, nũ potuisset occidere aggressorẽ, quia excederet modum. h. d. Sal.*

¶ Imp. Gordian. A. Quintiano. LEX II.

IS qui aggressorem[o], vel quencunque alium [p] in dobio vitæ discrimine constitutus occiderit, nullam ob id factum calumniam metuere debet. PP. iij. Noñ. Apri. Ariano, & Pappo Coſs.

¶ *Potest qs gladio propriam salutẽ defendere, & repellere aggressorem. h. d. Et not. hanc legẽ, & uide quæ scribit Innoc. extra de restitut. spolia. c. olim). Bal.*

¶ Idem A. Quintiano. LEX III.

SI quis percussorẽ ad se venientem gladio repulerit, non ut homicida tenetur: quia defensor propriæ salutis in nullo peccasse uidetur[q].

¶ *Licet occidere latronem telo resistentem. hoc dicit. Bald.*

¶ Imp. Gallienus A. Monaxio. L. IIII.

SI (ut allegas) latrocinantem[r] peremisti, dubium non est cũ, q̃ inferendæ cædis uoluntate præcesserat, iure cęsum videri. PP. xiij. kal. Februar. Valerio † & Lucillo Coſs.

¶ *Non præsumitur quod ille q cũ calce so le pcussit, percusserit animo occidẽdi: si ipse hoc allegat quod non percusserit animo occidendi, hoc dicit. Bal.*

¶ Exemplũ facer. liter. Dioclet. & Maximia. AA. & CC. Agatho. † LEX V.

EVm qui asseuerat homicidiũ ese non voluntate, sed casu fortuito feciſse: cũ calcis ictu mortis occasio prębita videatur: si hoc ita est, neque super hoc ambigi poterit, omni metu ac suspicione quam ex admissæ rei discrimine sustinet: secundum id quod

---

a ¶ Annotatione. § iste amiserat bona per annotationem: quia uocatus ab imperatore noluit uenire: postea uenit & probauit se non esse homicidam, & ita recuperauerit. Azo. Sed qualiter negatiua probabitur? Die vt dixi §. eod. l. j. uel dic quod alij indulserat.

S I quis. § CASVS. Minor quendam interfecit: uult se excusare eo

---

† Agatio.

Voluntas inspicitur.

† Hęc lex est canonizata d̃ pç. di. j. si quis cum telo. i Prin. distinctio. Legis Cornelię d̃ sicariis quę est pœna.

† Ex lib. 9. titu. 14. l. 1. C. Th.

Diuisio.

† Ex lib. 9. titu. 7. l. 4. C. Th.

---

† Ex lib. 9. titu. 15. l. 1. C. Th.

---

† Vale riano.

Furem an liceat occidere.

† Agatodiæ.

---

† Exercendos.] i. atrocius, ri. & tenetur Cornelia. de sicariis ut hic. & ff. de leg. Cor. de sicariis. l. eiusdem, in princip. Accur.

Ex lib. 9. tit. 16. li. 1. C. Th.

---

detruden do.

Aruspex quis est.

Gallus gallinaceus qs dicitur.

---

† vt.

Gulleus quid sit.

Continuatio.

---

† Exercendos.] i. atrocius, ri. & tenetur Cornelia. de sicariis ut hic. & ff. de leg. Cor. de sicariis. l. eiusdem, in princip. Accur.

Ex lib. 9. tit. 16. li. 1. C. Th.

---

† Pręparauerit.] occidendo vel tentando occidere: ut ff. eod. l. j. in fi.

annotatione[a] nostra comprehensum est, volumus liberari. Da. vij. Kalen. Decemb. Sirmii, ipsis AA. iiij. & ij. Coſs.

¶ *Adultus homicida tenet pena legis Cornelię de sicarijs. h. d. Bal.*

† Idem AA. & CC. ad Agotiũ. † LEX VI.

SI quis te reum legis Corneliæ de sicariis. fecerit, innocentia purgari crimen, nõ adulta ætate defendi cõuenit. S. vj. Kal. Nouemb. Romæ CC. Coſs.

¶ *Insultus cum telo factus animo occidendi, punit pena homicidij. h. d. Bal. Licet hoc sit uerum de rigore: tamen non seruatur de consuetudine. secundum Specul.*

¶ Idem AA. & CC. Philisco. L. VII.

ISqui † cum telo ambulauerit[c] hominis necandi causa, sicut is, qui hominẽ occiderit, vel cuius dolo[d] malo factum erit commissum, legis Corneliæ de sicariis pœna[e] coẽrcetur. S. vij. Kalẽ. Ianua. Nicomediæ CC. Coſs.

¶ *Aggrediens infantem causa occidendi, punitur ut homicida. h. d. Bal.*

¶ Imppp. Val. n. Valens & Grat AAA ad Probum. PP. LEX VIII.

SI † quis necandi infantis[f] piaculum[g] aggressus[h], aggressáve sit, sciat se capitali supplicio esse puniendum. PP. vij. Idus Februar. Romæ, Gratiano A. iij. & Aequitio Coſs.

¶ *Ad probandum quòd uir uxorẽ uoluit occidere uel econtra: serui utriusque sunt torquendi, h. d. Sali.*

¶ Imppp. Grat. Valentin. Theod. & Arcad. AAAA, Cynegio. P. P. LEX IX.

SI † fortè mulier marito mortis parasse insidias, vel quouis alio genere volũtatẽ occidendi habuisse inueniat vel si fortè mari tus eodẽ modo insecte[i] vxorem: in eadẽ quæstione ab omni familia non solum mariti, sed etiã vxoris suæ (quę tñ nunc temporis domi fuerit) quærẽdũ[i] est sine cuiusquã defensione. D. iij. Id. Decẽbr. Arcadio A. & Bautone Coſs.

Deijs, qui parẽtes vel liberos occiderunt.

TITVLVS XVII.

¶ *Parricidia & similes debẽt ĩsui in culleo ubi sit canis, gallus, uipera, & similes, & proijci debent in flumen. hoc dicit. Sed ista pœna non est in usu. Bal.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Verinum vicarium Aphricę. LEX VNICA.

SI † quis parentis, aut filij, aut filiæ, aut omnino affectiõis[k] eius qui nuncupatione parricidij continetur fata pparauerit[l] siue clam, siue palam id enisus fuerit, pœna parricidij puniatur: & neque gladio, neque ignibus, neque ulli alij solenni[m] pœnæ subiugetur, sed insutus culleo cum cane, & gallo gallinaceo[n] & vipera & simia, & inter eas ferales angustias comprehensus, serpentium cõtuberniis misceatur: & ut regionis qualitas tulerit uel in uicinum mare, uel in amnem[o] proiiciatur: ut omni elementorum[p] usu uiuus carere incipiat, &† ei cœlum[q] superstitit, terra mortuo[r] auferatur. D. xj. kal. Decemb. Licinio v. & Crispo Coſs. Accep. prid. Id. Mar. Carthaginæ. Constantino A. v. Licinio Cæſ. Coſs.

De maleficis & mathematicis,[s] & cæteris similibus.

TITVLVS XVIII.

¶ *Atrocius est uenenare quã occidere gladio, hoc dicit. Bal.*

¶ Imp. Antoninus A. Titio. LEX I.

PLus est[t] hominẽ extinguere ueneno quã occidere gladio. PP. sine die & consule.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Tyberio. LEX II.

ARtem geometriæ[u] discere, atque exercere† publice interest. Ars autẽ mathematica damnabilis est, & iterdicta omnino. S. xiij. Kal. Septemb. Sirmij, CC. Coſs.

¶ *Diuinatores cõcremẽt: & eos euocãtes, cũ publicatione bonorũ deportent. h. d. Sal.*

¶ Imp. Constant. A. ad Maximum. L. III.

NVllus† aruspex,[x] nullus sacerdos,[y] nullus eorum qui huic ritui assolẽt ministrare ad limẽ alterius accedat: nec ob alterã causam sed huiusmodi hominum amicitia (quamuis uerus) repellatur: concremãdo illo aruspice qui ad domum alienam accesserit, & illo in insulam deportatãdo† post ademptionem bonorum qui eum aduocauerit suasionibus uel præmiis. Accusatorẽ autẽ huiusmodi criminis[z] nõ delatorẽ esse, sed dignũ magis præmio arbitramur. PP. Kal. Febr. Romæ, Cõstantino A. v. & Licino Cæſ. Coſs.

¶ *Facientes ĩcantationes ad finẽ mali sunt,*

---

a ¶ Annotatione. § iste amiserat bona per annotationem: quia uocatus ab imperatore noluit uenire: postea uenit & probauit se non esse homicidam, & ita recuperauerit. Azo, Sed qualiter negatiua probabitur? Die vt dixi §. eod. l. j. uel dic quod alij indulserat.

---

† Agatio.

Voluntas inspicitur.

† Hęc lex est canonizata d̃ pç. di. j. si quis cum telo. i Prin. distinctio. Legis Cornelię d̃ sicariis quę est pœna.

† Ex lib. 9. titu. 14. l. 1. C. Th.

Diuisio.

† Ex lib. 9. titu. 7. l. 4. C. Th.

---

† Ex lib. 9. titu. 15. l. 1. C. Th.

---

† Vale riano.

Furem an liceat occidere.

† Agatodiæ.

---

† Exercendos.] i. atrocius, ri. & tenetur Cornelia. de sicariis ut hic. & ff. de leg. Cor. de sicariis. l. eiusdem, in princip. Accur.

Ex lib. 9. tit. 16. li. 1. C. Th.

---

detruden do.

Aruspex quis est.

Gallus gallinaceus qs dicitur.

---

† vt.

Gulleus quid sit.

Continuatio.

---

† Exercendos.] i. atrocius, ri. & tenetur Cornelia. de sicariis ut hic. & ff. de leg. Cor. de sicariis. l. eiusdem, in princip. Accur.

Ex lib. 9. tit. 16. li. 1. C. Th.

---

† Pręparauerit.] occidendo vel tentando occidere: ut ff. eod. l. j. in fi.

m ¶ Solemni pœnæ. Jut & institit. de pub. iudi. §. alia deinde. Sed uidetur pœna legis Corneliæ de sicariis habere locum: ut ff. eo. l. j. quę est cõtra. Solu. dic quod hæc illam corrigit. Vel hic in ascendentibus & descẽdentibus illud, in alijs ibi numeratis personis. Vel pòt intelligi punire l. Cornelia de sicariis sed non accusari: ut tamen pœna unius sufficiat: uel licet teneantur omnes tã quam parricidiæ, diuersæ tamen pœnæ imponunt secundum personarũ diuersitatem: quę idem est cum secunda.

n ¶ Gallinaceo. § id est castrato: & sic uult, quem dicunt fortius pugnare cum serpẽte. Vel dic gallinatio, quia galinas amat: ut uir uxoris qui fœminas diligit, ut in odis Horatij.

o ¶ In amnẽ. § si neutrum proximum est, subiciat bestijs: ut ff. e. l. pen.

p ¶ Elementorum, § Sed nonne utitur aqua? Rñ. hoc est ei ad pœnam.

q ¶ Cœlum. § cùm sit in sacco de corio qui culleus dicitur.

r ¶ Terra mortuo. § cũ in aquam iactetur.

¶ DE MALEFICIS ET MATHEMATIC. ET CAETERIS SIMILIB.

¶ Dictũ est §. de homicidiis. sed quia homicidia quandoq; committuntur ueneno & arte magica: ideo de his ponitur. Azo.

s ¶ Mathematicis.] sine aspiratione debet esse, alioquin quadriuium significat prima breuis est & altera lõga. Azo. un de uersus. Scire faciat ma thesis: sed diuinare mate fis.

t PLus est. § CASVS. Discere & docere geometriam non est prohibitũ sed diuina re sic.

v ¶ Artẽ geometrię. § i. de mensura terrę.

NVllus. § CASVS. Incantator uel aruspex ad domum alterius accedere nõ debet, quod si fecerit, cõcremabitur: & qui eum receperit, deportabitur: & omnia sua bona confiscabuntur: & qui talem accusauerit, crimen delatoris non incurret, sed præmium accipiet. Viuianus.

x ¶ Nullus.] aruspex. id est momentorũ inspector uel horarũ, quo puncto aliquid fit in cho andũ dicens. Et dicit ab aue & inspicio: quia ex auũ garrit quandoq; percipiũt.

y ¶ Sacerdos. § id est doctor nigromantiæ.

z ¶ Criminis. § hoc est qui accusat aruspicem. Accur.

EOrum. ¶ CASVS. Ille puniendus est, qui per artem magicam contra hominum salutem aliquid machinatus est: vel animos mulierum ad impudicitiã prouocauit: ille verò qui per incantationem suam grãdines vel intemperiẽ aeris quo magis fructus sal uentur, sed auferit: puniendus non est.

a ¶ Pudicos. ¶ sic ff. de pœnis. l. si quis aliquid. §. qui abortionis.

b ¶ Crimi nationibus. ¶ i. accusationibus.

NEmo. ¶ CASVS. Nullus debet cõstituere incantatorem de iis quę futura sũt: nec Chaldeos, nec maleficos: & q contra fecerit, vltore gladio capitali pœnæ subiacebit. Vigila.

c ¶ Hariolum. ¶ id est aris vel altaribus & sacrificiis demonum deseruiẽtem. Accur.

d ¶ Chaldęi. id est incantatores.

e ¶ Curiositas.] non enim est nostrum nosse tempora vel momenta quæ &c.

f ¶ Supplicio capitis. ¶ quia concrematur: vel dentibus ferarum dabitur dilacerandus. Vel debet deportari, vel decapitari: vt ff. eo. l. nullus. & l. j. & j. l. proxi. & l. essi excepta. & l. si. q omnes sũt pœnę capitales. Sed iniuriarum non tenetur si quis furem dixerit in diuinando: vt ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. si quis astrologus. & facit §. ff paganis & sacrifi. l. ij.

MVlti. ¶ CASVS. Si aliquis in necem alicuius dęmones iuocauerit & consuluerit, capite punietur.

g ¶ Non dubitant. ¶ pingendo imaginẽ cereã.

h ¶ Manibus.] id est diis infernalibus.

i ¶ Ventilare.] id est elementa mouere.

k ¶ Feralis.] id est ea morte qua bestiæ, id est gladio.

ET si excepta. ¶ CASVS. Licet homines i dignitate constituti pro crimine torqueri non debeant, excepti quibusdam, scilicet læsæ maiestatis & falsi: vt j. de falsis. si quis de crimine. non debent tamen si in comitatu principis aliquis aruspex vel mathema. vel consimilis inueniatur: licet in dignitate fuerit cõstitutus, propter hoc tormenta effugere. l ¶ Prædictorum. ¶ vt §. de quæstioni. l. milites. & l. decuriones.

m ¶ Demostrantur. ¶ scilicet specialiter, vt in crimine læsæ maiestatis

† Ex lib. 9. titu. 16. l. 3. C.Th.

† aust
† inanib s

† Ex eo. lib. & titu. l. 5. C.Th.

Furem si quis dixerit in diuinando, iniuriam non tenetur.

† Ex eo. li. et titu. l. 4. C.Th.

puniendi: non si faciãt ad finẽ boni. de iure uerò canonico etiam si faciant ad fidẽ boni. 2. q. ij. c. illos. & c. ex tuarũ. extra de sortilegiis. & c. fi. eo. tit. ubi gl̃osa. Bar. & Sal.

¶ Iidẽ A. & C. ad Bassum. PP. LEX IIII.

EOrum † est scientia puniẽda, & seueriſſimis meritò legibus vindicanda, qui magicis accincti artibus, aut contra salutẽ hominũ moliti, aut pudicos a animos ad libidinem deflexisse detegũtur. ¶ Nullis verò criminationibus b implicanda sunt remedia humanis quæsita corporibus, aut in agrestibus locis innocẽter adhibita suffragia, ne maturis vindemiis metuerentur imbres, aut ventis, grãdinisque lapidatione quaterentur, quibus nõ cuiusquã salus aut æstimatio læderetur, sed quorũ proficerẽt actus ne diuina munera & labores hominum sternerentur. D. x. Kal. Iun. Aquileiæ, Crispo & Constãt. Coſs.

¶ *Nullus debet consulere diuinatorẽ: & quilibet a diuinando debet cessare: & contrafaciens punitur. h. d. secundum Sali.*

¶ Impp. Constantinus A. & Iulianus Cæſ. ad populum. LEX V.

NEmo † aruſpicem consulat, aut mathematicum, nemo hariolũ. c Augurũ & vatũ praua cõfessio conticescat. Chaldęi, d ac magi, & cęteri quos maleficos ob facinorũ magnitudinem vulgus appellat, nec ad hãc partẽ aliqd moliãtur. Sileat omnibus ꝑpetuò diuinãdi curiositas. e Etenĩ supplicio capitis f ferieẽt gladio vltore ꝑstratus, q cunq; iussis nostris obsequiũ denegauerit. D. viij. Ka. Febr. Mediolani. Cõstantio A. viij. & Iuliano Cæſ. ij. Coſs.

¶ *Quid dęmones inuocant, uel imagines cereas incantant, puniuntur. h. d. Sal.*

¶ Idem A. & C. ad populum. LEX VI.

MVlti † magicis artibus vſi † elementa turbare, vitã in sontiũ labefactare nõ dubitãt, g & manibus h † accitis audẽt vẽtilare, i vt quisque suos cõficiat malis artibus inimicos, hos (quoniã naturæ peregrini sũt) feralis k pestis absumat. D. prid. Noñ. Decembr. Med. Constantino A. ix. & Iuliano ij. C. Coſs.

¶ *Nulla dignitas excusat maleficos et mathematicos quin subiciantur tormẽtis. h. d. Bal. Vel sic: Priuilegio a tormẽtis excẽpti, de crimine maleficio uel magico accusati possunt sine præiudicio torqueris & culpabiles inuenti sunt puniendi. h. d. Sali.*

¶ Idem A. & C. ad Taurum. PP. L VII.

ET si, † excepta † tormẽtis sunt corpora honoribus prædito-rũ, l ꝑter illa videlicet crimina, q̃ legibus demõstrãtur, m etsi hoĩes magi, in quacũq; sint parte terrarũ, humani generis inimici credendi sunt: quoniam tamẽ qui in comitatu nostro sunt ipsam pulsant propemodum maiestatem: si quis magus, vel magicis carminibus assuetus, qui maleficus vulgi cõsuetudine nuncupatur, aut aruspex, aut hariol n, aut certè augur, vel mathematicus, aut enarrãdis somniis occultans artem aliquã diuinandi: aut certè aliquid horũ simile exercens in comitatu meo vel cęsaris n fuerit deprehensus, prę fidio dignitatis exutus cruciatus & tormẽta nõ fugiat. o ¶ Si verò cõiunctus p fuerit, & ad propriũ facinus detegẽtibus q repugnauerit ꝓnegãdo: sit equuleo deditus, vngulisque sulcantibus latera perferat pœnas proprio dignas facinore. D. iij. Noñ. Iul. Arimini, Titiano, † & Cereali Coſs.

¶ *Ars magica nõ potest disci nec doceri. h. d. Salic.*

¶ Impp. Valent. & Valens. AA. ad Modestum PP. LEX VIII.

VIpa † similis est, tam ꝓhibita discere, quã docere. Da. prid. Id. Decẽb. Cõstãtinop. Valẽtiniano, & Valẽte AA. Coſs.

¶ *Maleficũ licet cuicũq; capere, et judicii ꝓsentare: sed nemini licet occidere. h. d. Bal.*

¶ Impp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. Albino. PP. LEX IX.

QVicunq; † maleficiorũ labe pollutũ audierit, deprehẽderit, occupauerit: ilico ad publicũ pertrahat, & iudicii oculis cõmunis hostẽ salutis ostẽdat.

¶ Quòd si quis q̃ ex agitatoribus id est aurigis seu ex quolibet alio genere hominũ, cõtra hoc iterdictũ venire tẽtauerit, aut clãdestinis suppliciis etiã manifestũ reum maleficæ artis oppresserit, † vltimũ suppliciũ nó euadat, geminæ suspicioni obnoxius, quod aut publicũ reũ ne facinoris socios publicaret, seueritati legũ & debitæ subtraxerit quæstioni: aut ꝑpriũ fortasis inimicum sub hujusmodi vindictæ noĩe consilio atrociore cõfecerit. Da. xv. Kal. Decẽb. Romæ, Timasio, & Promoto Coſs.

De sepulchro violato.

TITVLVS XIX.

Contrectans res effectas religiosas, tenetur · Crimine læsæ religionis: nec excusat eũ titulus, cum sit nullus. Bal.

¶ Imp. Gordianus A. Zenoni. LEX I.

REs religioni destinatas, quinimò u iam religionis effectas, sciẽtes qui contingerit x, & emere, & distrahere y non dubitauerint: tamet si iure venditio non subsistat z, læsæ tamen religionis ineiderunt in crimen. a PP. iij. Kal. Mar. Sab. ij. & Venust. Coſs.

† Ex lib. 9. titu. 17. l. 4. C.Th.

† Datiano

† Ex li. eo. & titu. l. 2. C. Th.

† Ex lib. 9. tit. 17. l. 2. C.Th.

† Continuatio. † Ex eo. lib. & tit. l. 11. C.Th.

† religiosas

† Sacrilegio

† quoddã quasi sacrilegiũ.

Pite. in princi. Azo. & oritur ex hoc crimine actio ciuilis, non legis Aquiliæ: sed interdicti, Quod ui aut clam: ut ff. e. l. ii. Item & actio in factũ similiter ciuilis quæ extra eo in centũ aureis datur: ei ad quem res pertinet, ad interesse datur: ut tamen non minus quam in centum aureos. Si autem alius habitat sepulchrum in distincte in cc. aureos agitur: ut ff. eo. l. iij. i princ. & §. j. & ij. & §. q. de sepulchro. & prædicta præstantur actori. Criminaliter datur i xx. libris auri dãdis fisco: ut j. dices eo. l. si quis sepulchrum. quãdoq; in plus: vt ff. eod. l. fina. & dices j. eo. l. qui sepulchra. Sed si ille cuius interest violauerit, an teneatur, Respõ. sic: ut ff. si ſerui. uen. l. altius.

† Ex lib. 9. titu. 17. l. 4. C.Th.

SI seruus .] CASVS. Si nesciente domino seruus sepulchrum spoliauerit, in metallum condemnabitur: si sciẽte domino, relegabit: si ad domum domini aliquid apportatum est, domus confiscabitur. Viuianus.

† peruectũ

a ¶ Relegatione. ¶ & si in aliquo etiam in atrocioribus mitius cum seruis agitur, si domino parent: ut & supra, ad legem Iuliam de ui. l. seruos. Sed videtur hæc pœna non imponi seruo: ut ff. de accusa. l. hos accusare. §. in omnibus. Sol. q̃ ibi dicit sicut relegatio: subaudi quæ cadit in personam seruorum. Vel aliter durior relegatio imponit ei: vt ibi in fine. §. sed quidam libri non habent ibi, non.

† viribus. Serui an possint relegari?

b ¶ Aedificium. ¶ sic & j. de fal. mo ne. l. j. & supra, de incest. nup. l. si qs incesti. & infra de iis qui latro. vel al. l. ij. in fin. Et not. quod si seruus inhabitat, non est actio noxalis, sed accusatio: vt ff. e. l. iij. §. fi.

† Ex lib. 9. tit. 17. l. 2. C.Th.

SI quis.] CASVS. Si iudex sepulchrorũ violatorem punire neglexerit, in viginti libris auri multabitur fisco inferendis. Viuia.

c ¶ Neglexerint. ¶ sic §. de priua. car. l. j.

d ¶ Violatores. ¶ sic ergo in violatores hic eadem pœna statuitur: & sic est contra infra. l. proxi. vbi decẽ pondo auri dicit. Solu. dicunt quidam tantum esse decẽ põdo, quantum viginti librę auri, quod non placet: cum pondo & libra idem significantur ut ff. de leg. j. l. si ex toto. §. fi. Dic ergo quod decem pondo sit pœna i violatores, in iu dicẽ viginti libræ auri. ut si neglexerint uindicare, statuta pœna in uiolatores quæ est decem pondo auri non minus &c.

† fabricę.

Pondo & libra idem sunt.

QVi sepulchra. ¶ CASVS. Sepulchrorum violator duplex facinus committit, scilicet spoliando mortuum, & uiuum polluendo: unde qui aliquid à sepulchro subtraxerit, in decem pondo auri mulctabitur.

e ¶ Domos ¶ unde illud, sepulchra eorum domus eorum in æternum.

f ¶ Destruendo. ¶ sepulchra.

g ¶ Fabricando.] i. faciendo alibi fabricari de materia inde sumpta. Vel dic artifices quos adhibent domini sepulchri ad reędificandum.

h ¶ Decem pondo. ¶ contra §. l. proxi. Sol. ut ibi.

i ¶ Quicũq;. ¶ cum is ad quem ea res pertinet agere nollet: ut ff. eod. l. iij. in prin.

k ¶ Officium. ¶ alias officio, uel alias officium: ut quia sit notorium: ut §. de accusſ. ea quidem.

l ¶ Videtur impositum. ¶ quod secundum diuersitatem personarum

¶ *Proprius motus aggrauat delictũ, sed iussus domini ipsũ attenuat: & confiteri debet ædificium in quo aliqd facit fieri um ædificari. h. d. Bal. Vel sic: Seruus demoliẽs sepulchrũ domino incio, dãnatur i metallũ. si verò eo cõscio, relegat, & locus ad quẽ aliquid de sepulchro exportauit, publicat. hoc dicit. Sali.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Tatianum P. V. LEX II.

SI seruus † in demoliẽdis sepulchris fuerit deprehensus: si id sine dñi scientia faciat, metallo addicatur. ¶ Sin verò domini auctoritate, uel iussione urgetur, relegatione a plectat. ¶ Et si for tè detractũ aliquid de sepulchro ad domũ eius, uillãq; prouectũ † reperitur: uilla, siue domus, aut ędificium b quodcunq; erit, fisci iuribus † uindicetur. Da. vij. Id. Iul. Acyndino, & Proculo Coſs.

† Ex lib. 9. titu. 17. l. 3. C.Th.

¶ *Iudex qui negligit punire violatorẽ sepulchri, debet condemnari in uiginti libris auri. h. d. Sal. et.*

¶ Idem A. ad Limenium PP. LEX III.

SI † quis sepulchrum uiolaturus attigerit, locorum iudices si hoc uĩdicare neglexerit non minus quam uiginti librarũ auri in sepulchrorũ uiolatores d statuta pœna, mulctentur, ut eam largitionibus nostris inferre cogantur, D. v. Kal. April. Limenio, & Catulino Coſs.

¶ *Violator sepulchri ītelligitur offendere mortuum & uiuentẽ: & puniẽ in decem libriz auri, & omni alia pœna antiquitus constituta. idem est in uiolatore cadaueris, & reliquiarum. h. d. Bald.*

¶ Idem A. ad populum. LEX IIII.

QVi sepulchra uiolant, domos (ut ita dixerim) defunctorũ: geminũ uident sacinꝰ perpetrare. nã & sepultos spoliãt destruendo: † & uiuos polluũt fabricãdo. g ¶ Si qs igitur de sepulchro abstulerit saxa, vel marmora uel columnas, aliãve quãcũq; materiã fabricandi † gratia: siue id fecerit vẽditurus, decem pondo h auri cogatur fisco inferre: siue qs propria sepulchra defendẽs, hanc in iudiciũ querelã detulerit, siue quicunque † alius accusauerit, vel ad officium k nuntiauerit: quæ pœna prisc æ seueritati accedit. Nihil enim derogatum est illi supplitio quod sepulchrum violantibus vi detur impositum. l ¶ Huic autem pœnæ subiacebunt & qui corpora sepulta, aut reliquias contrectauerint. Dat. Idib. Iun. Mediolani, Cõstãtino ix. & Iuliano Cæſ. Coſ.

† Quinimo, quo modo ponatur.

† supprefserit.

† Ex lib. 9. tit. 17. l. 5. C.Th.

¶ *Proprię sacrilegiũ est defraudare defuncti corpora, uel sepulturam. h. d. Bal. Vel sic: Remouens sepulchri ornamẽta, punitur ut sacrilegus. h. d. Sali.*

¶ Imp. Iulianus A. ad populum. LEX V.

PErgit † audacia m ad busta n defunctorum, & aggeres o cõsecratos: eũ & lapides hinc mouere, & terram euertere, & cespitem euellere, proximũ sacrilegio maiores nostri semper habuerint: p sed & ornamenta quædam † tricliniis † aut porticibus auferre de sepulchris. s Quibus † primò cõsulẽtes, ne in piaculũ † incidat † cõtaminata religio † defunctorũ; hoc fieri prohibemus, pœna sacrilegij cohibentes. D. prid. Id. Febr. Antiochiæ Iuliano A. iiij. & Saluſtio Coſs.

† solicitare C.Th.

† quidam.

† incidant
† religione bustorũ

¶ *Ratione debiti sepulchra defunctorũ nõ possunt ꝓpediri; et confessio, fideiussio, uel solutio ex hoc extorta, debet uiribus euacuari. h. d. Bal. Vel sic: Propter debitũ defuncti non põt eius sepultura ꝓpediri, sub pœna quinquaginta librarũ auri: quas si non põt soluere, luit in corpore: & cautiones & confessiones et exactiones ob hoc priuus factę, ꝓ so iure non nocent hæredi. h. d. Sal. Sed hodie seruа authenticas hic positas, Sali.*

¶ Imp. Iustinianus A. Theodoro. LEX VI.

CVm sit iniustum, & nostris alienum temporibus, iniuriã † fieri reliquiis defunctorũ quomodo, cum sacrilego imponatur pœna capitis, aut subiiciatur bestiis, aut deportatur aut in metallum datur secundum qualitatem personę, & delicti: ut ff. de cri. sacri. l. sacrilegij pœnam. & l. sacrilegij capite. hic autẽ relegantur uel deportanẽ quandoque ossa mouenẽ: ut ff. e. l. fi. Respon non dicit eandẽ semper, sed quandoq; ut in deportatione. & hoc dicit, proximum sacrilegio &c.

† idem ve tuisse Solo ne reculse P. Prætelii. 2. veter Iurisp.

Sacrilegorum pœna. Mortui ue stem auferẽs, qua pœna puniat.

r ¶ Tricliniis. ¶ subaudi pro. & de ornamentis sepulchri dicit. si autem uestem mortui auferat: si quidem ui armata, capite: si sine armis, metallo punitur: ut ff. e. l. iij. §. aduersus.

s ¶ De sepulchris. ¶ supple proximum sacrilegio habuerũt maiores.

t ¶ Quibus. ¶ factis uel rebus.

u ¶ In piaculum. ¶ qualiter incidit in piaculum, i. in crimen sanguine piandum: cum tantum in casu imponatur pœna sanguinis, ut ff. e. l. fi. Respõ ideo dicit: quia per hoc posset peruenire ad id quod esset sanguine piandum. Vel dic piandum, id est ad pietatem moueus. Accur.

CVm sit institutum. ¶ CASVS. Olim credito ex antequam corpus debitoris posset tradi sepulturę, petebãt debitum & fideiussores & pignora ab hæredib. nec dimittebant corp. sepeliri. hodie si creditor

Universidad de Deusto
Biblioteca

facerat: nō tenebit fideiussorum datio, nec pignoris obligatio: sed q fecerit in quinquaginta lib. auri multabit: vel si soluere nō possit &c. Viuia.

a ¶ Perdere. ʒ quia ne impedirentur, sæpè indebitam pecuniā soluebant, quā forte postea recuperare nō possunt. Vel sua iura dicit scilicet hæreditaria. quia ipsi impediti quo minus sepelirent, non sepeliēdo hæreditatem perderent.

b ¶ Confessiones. ʒ Puta chirographum.

c ¶ Principale.] hodie actionē perdit: vt in authen. quā hic lege. Itē qui dominum &c.

d ¶ Dependere.]præter id: quia nihil valet quod fecit.

e ¶ Luere.] i quod est generale 2 vt ff. de pœ. l. j. & ff. de iurisd. omniū iudic. l. si quis. ʒ. fi. & ff. ā in ius vocan. l. fin. & ff. de in cen. rui. nau. l. qui ædes. & ʒ. de seruis fugi. l. quicunque.

ITem qui. ʒ CASVS. Authen. addit & corrigit. dicit enim q si aliquis ascendit in domum debitoris sui, & morībundum vel familiam eius molestauerit, & res suas occupauerit: amittat actionem suam, & tantū quantum accipit restituet: & tertiam partem bonorum suorū fisco applicandorum amittet:, & infamis efficietur. Viuia.

f ¶ Item qui domum. ʒ sumitur ex corpore vt defun. seu fu. ʒ. sancimus ergo. & ʒ. si vero. col. v. sed in vsuris contra. seruatur: vt extra de vsuris. cap. iij.

SEd neque ʒ CASVS. Hoc addit qđ creditores post mortem testatoris per decem dies non debent petere debitum. & etiā interim si aliqua promissio fieret, non valebit. Viuianus.

g ¶ Sed neque. ʒ Hæc est in authen. vt cum de appel. cog. §. meminimus colla. viij. & facit ff. de in ius vocan. l. ij.

h ¶ Inutile erit. ʒ non tamen actionem amittit: vt in corpore. & sic est cōtra. §. proxim. authen. sed ibi exequias & sepulturam impediebat: hic nō. Vel refert i cautione exigenda fiat iniuria vt hic. an in alijs: vt ibi.

Continuatio

¶ AD LEGEM FABIAM. &c.

¶ Suprā d plagio: id est homicidio quod parentibus & liberis infert. Nūc de omni plagio, id est plaga vel dolore quod parētibus vel dominis a quolibet infertur, tractat. Azo. Et dicitur plagium quasi plagā: quia magna plaga domino vel patri infligitur perdenti filiū vel seruum: vel etiam ipsi libero hominiexportato vel dicfecūdū B. dicitur à plaga maris: vbi quis seruos vel liberos homines furtim subreptos vendidit piratis & barbaris.

Plagium quid signat

¶ Sic legēdū suadet C. Th. & Sētin. l. Pau. eod. titu.

ab iis qui debitorem sibi esse mortuum dicendo, debitūq; exigēdo, sepulturā eius impediunt: ne in posterū eadē iniuria procederet, cogēdis iis ad quos funus mortui pertinet, sua iura perdere: a ea qui dem quæ mortuo posito ante sepulturā eius facta fuerint, vel exigēdo quod debitū esse dicit, vel cōfessiones b aliquas, aut fideiussorē, aut pignora capiēdo, penit amputari pcipimus. ¶ Redditis verò pignorib. vel pecuniis quæ solutę sunt, vel absolutis fideiussoribus, & generaliter oībus sine vlla innouatione pristinū statum reducēdis, principale c negotium ex integro disceptari. Eum verò q in huiusmodi fuerit deprehensus flagitio, quinquaginta libras auri depēdere; d vel si minus idone" ad eas persoluēdas sit, suo corpore sub cōpetēti iudice pœnas luere. e D. kalē. Decembr. Constātinop. Olybrio V. C. Cos.

IN AVTHEN. vt defunc. seu fu. §. sancimus ergo. & §. si verò. colla. v. constitu. xiij.

SEd neque ʒ CASVS. Hoc addit qđ creditores post mortem testatoris per decem dies non debent petere debitum. & etiā interim si aliqua promissio fieret, non valebit. Viuianus.

¶ *Hæc auth. loquitur i casu l. C. scilicet ante corpus dbitoris traditū sepulturę: et addit ad i. C. quæ imponit priuationem iuris: ubi illa nō imponebat. Itē imponit pœnæ publicationis tertiæ partis bonorum. Itē non solum impedienti sepulturam, sed etiam sua actoritate signanti res mortui, imponit hanc pœnam. & not. istam auth. Bal.*

ITem qui domum f moribundi accedit, ipsum aliōsve qui eius sunt, molestans, aut in rebus eius, non seruato legali officio, signacula imponit: actione post mortem illius cadat: & alterū tandem exigatur ab hæredibus in iuriati, publicāda tertia parte bonorum, ipsoq; infamia notato. Eisdem pœnis subiaccat, qui eo moriēte circa funus peccat, cùm prohibeat exequias.

IN AVTHEN. vt cùm de appel. co. §. meminimus. colla. viij. constitu. xj.

SEd neque g ante nouē dies ab obitu numerandos, vlla prorsus fiat molestia aduersus quēlibet ex persona defuncti. Si qua enim cautio, si qd simile fiat, inutile h erit: ex hoc nullo præiudicio creditori generando.

Ad legem Fabiam † de plagiariis.

TITVLVS. XX.

PAter tuus. ʒ CASVS. Ancillam patris mei solicitasti vt fugeret. & eā hac lege vendidisti, ne ad patrē meū rediret: conueniam te vt illi rei vendica. quia dolo desisti habere: & accusabo te l. Flauia de plagiaris. & si vim commisisti: accusaberis de violentia. Viuia.

¶ *Vendens ancillam alienam subtractā, postest cōueniri rei uindicatione, quia dolo desiit possidere: & criminaliter coërceri ppo sita actiōe lege ꝭ Fabiæ d plagiaris. h. d. Bal.*

¶ Imp. Antoninus A. Placido. LEX I.

PAter tuus aduersus cum à quo solicitatā i ancillam plagio quoque facto exportatam quæritur, apud suum iudicem ciuiliter in rem actio ne instituta k consistat. Si verò in causa tenuerit, l etiā legis Fabiæ crimē psequi poterit. ¶ Quod si p violētiā mācipiū alienatum est, accusationē eius † nō prohibetur intendere. PP. xij. kal. April. Antonino A. iiij. & Balbino Cos.

¶ *Actor legis Fabiæ nō potest per procuratōrē institui, sed in actione ciuili serui corrupti, bene adhibitur procurator. h. d. Bald*

¶ Idem A. Aurelio. LEX II.

SI ab Aeliano seruum tuum susceptum, & aliquandiu † occultatum: m oxq; eo suadēte fugæ datū probare potes, legis Fabiæ crimē perte, m vel actionē ad eā rem propositā, id est serui corrupti per procuratorē tuū persequi potes. PP. vij. Kal. Aug. Antonino A. iiij. & Balbino Cos.

¶ *Via ordinaria in crimine legis Fabiæ p ceditur, h. d. Sali.*

¶ Imp. Alexāder. A. Cornelio, il. Corneliæ. LEX III

VT † legis Fabiæ pœna debeatur, in criminē subscriptio n & accusatio & sententia necessaria est, PP. viij. Kal. Iul. Iulia no ij. & Crispino Cos.

¶ *Sentētia in criminali ab incompetēti iudice lata: non valet: & est ipso iure nulla h. d. uel sic: In criminali habet locum iudex competens, & non prorogatio, Bal. uel sic: Procurator Cæsaris de hoc crimine non cognoscit, nisi gerat vices præsidis, Sali.*

¶ Imp. Gordianus A. Paulinæ. LEX IIII.

NOn valet procuratoris sententia, si vicem præsidis nō tueatur, o qui legi Fabiæ locū esse pronunciauit: cū eius legis discęptatio ad præsidis prouincię pertineat notionē. PP. iij. Non. Decemb. Gordiano A. & Auiola Cos.

¶ *Frater potest accusare detentionem, & occultationem fratris. Bal. uel sic: Pro fratre suppresso, fratri competit legis Fabię accusatio, hoc dicit, Sali.*

¶ Imp. Valerian. & Galien. AA. & Valer. Cæs. Iulianæ LEX V.

SI fratrem tuum aduersarius tuus supprimit, legis eum Fabiæ, adito pside prouinciæ, reū i ¶ Solicitaram. ʒ vt sugeret quod sufficit ad plagium vt ff. e. l. non statim. §. j. licet hic vltra ꝑcesserit: vt sequitur, quod fuit necesse propter actionē in rem.

k ¶ Instituta. ʒ sed quomodo cum eam exportauit, & sic non habet? Respō. dolo desiit hēre: & sic vsili in rem tenetur: vt ff. de rei vend. l. qui petitorio.

l ¶ Tenuerit. ʒ id est obtinuerit. idem dicas & si succubuerit: vt j. quando ciui. ac l. prima. nam pro eodem habetur condemnari, & soluere, & absolui: cùm ita vni vt alteri competat exceptio rei iudicatæ: vt ff. de except. rei iudi. l. si quis cum. §. planè. subaudies ergo hic, maximè.

SI ab Aeliano. ʒ CASVS. Si seruum meum solicitasti vt fugeret: conuenire te potero l. Flauia de plagiariis. & ciuiliter per procuratorem actione serui corrupti. Viuia.

m ¶ Per te. ʒ vt ff. eo. l. eum qui. non. autem per procuratorem: vt hic innuit, & j. de fal. l. fide. & ff de pub. iu. l. pe. §. ad crimen sed si ciuilis, per procuratorem: vt subiicit, & §. de fur. l. aduersus.

VT legis.] CASVS. Qui aliquem accusat l. Flauia de plagiariis, debet inscribere: nam si seruum meum abduxisti: & te l. Flauia coram procuratore Cæsaris accusauero: sententia lata ab eo non valet: vt pote dicta à non competēte iudice: nisi vice præsidis hęc cognouerit. hoc dicit cum l. sequenti. Viuianus.

n ¶ subscriptio. ʒ Sic in quolibet crimine: vt supra, qui accusa. non possit. l. ij. Accur.

o NOn valet. Non tueatur. ʒ vt & §. de pœn. iud. l. j. & infra, de pœn. l. ij. & obtinet vicem præsidis quando priuati in eū consentiunt: vt §. de iurisdi. omn. iudi. l. j. Item quādo à præside ab sentātē se delegatur, etiā ad causam meri imperij: vt ff. de offi. eius cui mā. est iurisdict. l. j. §. Item & quando in locum defuncti præsidis substitutus est: vt §. de off. eius qui al. vicem ge. l. j.

SI fratrem. ʒ CASVS. Fratrē meum abduxisti, & suppresisti qualiter te conuenire possum, quęrit. Et rñ. q accusabo te l. Flauia. Viuia.

Postu-

a ¶ Postulare.]& interdicto de lib. ho. exhi. agere ciuiliter: vt ff. de lib. ho. exhiben. l. i. j. in prin.

IN fuga.] CASVS. Serui in fuga constituti nec valet venditio, nec donatio: sed qui vendit punitur pœna pecuniaria fisco inferēda: cohæredi tamen ad iudicium Familiæ erciscundæ procuocanti pro seruo hæreditario in fugam constituto, potest adiudicare facta condemnatione pecuniæ iniuicem: in casu verò potest vendi fugitiuus, scilicet hac conditione ne expressa vt valeat: tūc demum hæc venditio, cū seruus fuerit ab emptore deprehensus. Viuianus.

b ¶ Donare licet. ʒ eius in absente: vt ff. eod. l. sciendum. Sed quare nō? Respōd. quia est in specie libertatis: vt ff. de ædili. edic. l. quis sit fugitiuus. §. idē rectè. Vel quia per hoc inuitarentur ad fugā. arg. §. de l. a. ii. tol. l. j. §. illud. & ff. de pact. do. i. conuenire.

Libertatis species est fugisse.

c ¶ Pœnam. ʒ pecuniariam quæ olim statuta erat. hodie verò cessat: vt ff. eo. l. fin. Sed quidam dicunt etiam hodie hoc casu non habere locum nisi pecuniariā pœnam per legem istam.

d ¶ Exceptis. ʒ cohæredibus & sociis: vt ff. familiercisc. l. propter. & ff. communi diuidund. l. arbor. §. iudex.

e ¶ Deprehensus.]vt & ff. de contrahen. empt. qđ sæpè. §. j. & erit quasi conditiōalis uēditio. arg. ff. de pig. l. fi fundus. §. fin.

† ab

† exporta ti.

† præscribis

QVoniam. ʒ CASVS. Ille cōmittit plagiū qui liberum hominem abducit ut seruum, & eū vendit hac l. ut non redeat ad ciuitatem Romanam: cuius pœna est ut debeat puniri capitaliter, ut alii terreantur: ne simile committant delictum. Viuia.

f ¶ Eorum. ʒ scilicet plagiatorum.

† detrahere

g ¶ Perscribis. ʒ id est dicis iudici. Acc.

h ¶ Decernimus. ʒ ut §. ubi de crimine agi oportet. l. sciens.

† Et

i ¶ Capite. ʒ ut & ff. eo. l. j. & est capitalis secūdū quod dicit inf. e. l. fi.

k ¶ Cæteri possint. ʒ fic j. ad leg. iul. repe.

PRæses. ʒ CASVS. Seruū meum abduxisti & vēdidisti: si accusauit de plagio, & dicas seruum tuū proprium fuisse primo inquiretur de dnio seruiad quē pertineat: & hoc ut locū habeat actio de plagiariis: quia si apparuerit quod seruus fuerit meus, locū habebit accusatio: si tuus, non. Viuia.

l ¶ Iure dominij. ʒ præiudicat ergo i ciuilis criminali: cum præiudiciat gl. j. in lis fit: vt & §. de adul. l. ca. j. extra de ordin. cog.

x De hoc etiam vide per gl. j. in lis fit: vt & §. de adul. l. quoniam Alexandrum.

m ¶ Proprietatis ruæ. ʒ qui accusaris de plagio.

n ¶ Luce.]licet putauerit alienum: vt argu. ff. ad legem Corne. de fal. h impuberem. §. & si ei seruo. & de fur. l. inter omnes. §. rectè.

o ¶ Causam audiet.]vt & ff. eo. l. eum.

EVm, qui.] CASVS. Seruum meum abduxisti, & celasti. l. plagia.

¶ Idem AA. & CC. Eugenio. L. IX.

EVm, qui mancipium alienum celat, Fabiæ legis crimine teneri, non est incerti iuris, S. iij. Id. Maii, Heraclię AA. Cos.

¶ *Bonæ fidei emptor non incidit in crimen legis Fabię de plagiarijs, à plagiario cōparans. Bald.*

¶ Idem AA. & CC. Dizæ. L. X.

COmparantem ab eo qui abduxit plagio mancipia, side licti socius nō probet ¶, nullo crimine teneri cōuenit. S. Nonis Nouēb. † Lucione AA. Cos.

¶ *Delictum rei subtractæ non mutat statū. hoc dicit. Bald. Vel sic: uēditione status nō mutatur. hoc dicit. Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Marpiacæ. † L. XI.

ABducti † plagio facta venditio, statum non mutat ‡. libere enim personæ solicitatio ne ‡ crimen committitur. non conditioni ‖ ptæ iudicatur. S. Idibus Nouemb. Lutione AA. Cos.

¶ *Seruum receptans fugitiuum, ut fur ad rem & ad pœnā tenetur: & sic criminaliter potest de plagio accusari. Bald. uel sic: Suscipiens fugitiuum cum rebus subtractis, furti tenetur & plagii. hoc dicit. Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Mutiano. L. XII.

SI quis seruum fugitiuum sciēs cum rebus furtiuis suscepe-rit, cum horum nomine furti actio ne teneatur: hæc tibi † rector prouinciæ cum solita pœna restitui efficiet x. ¶ Sed & si criminis plagij accusationem instituēris, tibi audientiam prębere non dubitabit. S. kalendas Aprilis Singiduni CC. Cos.

¶ *Plagij criminis accusatio publica est, hoc dicit Baldus.*

¶ Idem AA. & CC. Seuerino.

LEX XIII.

PLagij criminis accusatio publici y sit iudicij. S. v. kalen. Decemb. CC. Cos.

¶ *In proprio seruo uel filio, & etiā in puta tiuo plagium non cōmittitur. hoc dicit. Vel sic: Excusat errans in delictis in quibus requirit dolus, adhoc allegatur. Baldus. Vel sic: Crimen plagij committit dolosus: nō ad accipiēdum iusta ratione motus. hoc dicit. Salicetus.*

¶ Idem AA. & CC. Callistheni.

LEX XIIII.

PLagij criminis accusatio cessat, si suos seruos vel liberos z assecuerent ij qui suppresisse dicuntur, non commisi velandi causa, sed ad hanc opinionem iusta a ducti ratione. S. pridi, Nonis Decemb. Nicomediæ CC. Cos.

¶ *Scienter uendens iberum hominem, plagium committit. h. d. Bal,*

¶ Idem AA. & CC. Pomponio.

LEX XV.

p ¶ Incerti iuris.] ut & ff. eo l. eum.

COmparantem. ʒ CASVS. Seruum meū abduxisti, & distraxisti. an emptor l. Flauia de plagia. teneatur, quęritur. & dicitur quod non nisi particeps criminis inueniatur. Viuianus.

q ¶ Non probetur.]tūc enim secus, ut ff. eo. l. pe. §. lege.

ABducti. ʒ CASVS. Si liberum abduxisti & vendidisti, non mutatur eius conditio ut fiat seruus. secundum istum casum erit, liberæ, in litera: secundum alium casum, liber. Viuia.

r ¶ Abducti. ʒ scilicet liberi, & sic est plana hæc lex. Vel die, serui.

Amplia tæ

s ¶ Non mutat. ʒ ut fiat seruus secundum primū casum: vel ut fiat liber, secundum alium.

Solicitatio est actiua & passiua.

t ¶ Solicitatione.]actiuè & passiuè. i. quādo libera persona solicitatur, secūdū primū: vel solicitat seruum, secūdum alium.

v ¶ Non conditioni. ʒ ſ. liberè, secundum primū: vel seruili, secundum alium. & facit secundum primum j. de inge. ma. l. ad mutandum.

SI quis, ʒ CASVS. Si seruum meum fugitiuum recepisti, & res meas ad te pertulit quas mihi furripuerat: agam furti, & accusabo l. Flauia de plagia.

nobis

x ¶ Efficiet. ʒ ut & §. de fur. l. eos.

y ¶ Lagij. Publici. ʒ Vbi quis abduxit filium vel seruum alicuius. unde patri vel dño licētia accusandi datur, secundū P. hoc nō placet, nec iure nititur aliqua lege, ergo dicere nō debemus. l. si vero. §. de viro. ff. sol matri. sed ad instar priuatæ actiōis datur in hæredes: ut ff. e. l. legis Flauiæ. §. fin.

PLagij. ʒ CASVS. Si vendidi seruum quē credebam meum sed filium non tenear Flauia, si iusta ductus fui ignorātia. Viuia.

Ignorantia quælibet excusat à dolo

z ¶ Vel liberos. ʒ id est filios. Accur.

a ¶ Iusta ducti. ʒ idem si nō iusta, secundum Ioan. quia quę licet ignorantia etiam iuris excusat à dolo, hoc autem crimē dolo demum interuoniente cōmittitur, ut ff. eod. l. iij j. respō. & d liber. cau. l. igitur. §. j. sic & in lege Cornelia de fica. venit tantū dolus. & ff. ad l. Corne. de fica. l. in lege. & ad idē in fra, de iis qui sibi adscrib. l. senatusconsulto. & facit ff. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

ff.de abigeis.l.j.§.fi.

Vxor habẽs uirum inutilẽ, dr vidua.

Ex lib.9. titu.18.l.j. C.Th.

Pulchrẽ hanc l. declarat Ale. li. Parerg. j.ca.23.

Cõtinuatio.

1 Hęc lex, alibi vocat lex Iulia Miscella; ut pareat ẽ. de indicta viduitate tol. p totũ titulum, & aliis itẽ locis.

Vsor habẽs uirum inutilẽ, dr vidua.

Ex lib.9. titu.18.l.j. C.Th.

Pulchrẽ hanc l. declarat Ale. li. Parerg. j.ca.23.

Cõtinuatio.

1 Hęc lex, alibi vocat lex Iulia Miscella; ut pareat ẽ. de indicta viduitate tol. p totũ titulum, & aliis itẽ locis.

Liberum.§ CASVS. Quidam scienter liberum vendit: dicitur quod crimen plagij committit. Viuia.

a ¶ Liberum sciens. §ut & §.ubi de crimine agi oportet. l. sciens.

PLagiarij.§ CASVS. Olim qui committebat plagium, deportabatur: hodie seruus & libertus bestijs dabuntur: ingenuus uero gladio feriẽtur. Viuianus.

b ¶ Plagiarij.] Nobiles natalibus: ut non contradicat fini.

c ¶ Orbitates. §orbatum vocat patrem a filio: licet filius uiuat: quia fibi est inutilis. ergo est idem in marito.

d ¶ Supplicijs. §ut uerberetur pius. ar. ff. e. l. fin.

e ¶ Reus. § ex consuetudine.

f ¶ Ingenuus. § ignobilis, alias finis legis principio contradiceret: uel hoc in eo qui ex cõsuetudine faciebat, principio non consueuit. & secũdũ hanc legem intellige §. e. l. quoniam.

AD LEGEM VISCELLIAM, ALIAS MISCELLIAM.

¶ Lex Cornelia punit homicidas, ut §. ad leg. Corn. de sica. & fal. ut j. ti. proxi. ꝓmittit tamen hic de quodã spectali falso, quod per legem Viscelliam punitur.

Ex Viscellia. § CASVS. Ad honores aspirare libertus nõ põt, nisi ipetrato iure aureorum annulorũ: hoc obtẽto dũ vixerit, statũ i genuitatis obtinet & publica officia: si aliter ad honores aspiret, ciuiliter ꝓperis, ꝓmissis cõueni ri poterit, i. leg. Viscel. criminaliter extra ordinem accusari: & si curiæ se immiscẽat, infamia notabitur: & hoc cum aspirat ad minores honores: sup iora uero intelliguntur, cũ aspirat ad maiores: si uero ad on' tutelæ patroni uocetur, necesse habet illud subire. Viuia.

g ¶ Quæ ingenuorum. § id est quę conueniunt tãtum ingenuis.

h ¶ Arripere. §ut & inf. si seruus aut libertus. l. j. lib. x.

i ¶ Impetrato. § multò magis si natalibus fuerint restituti: vt ff. de natali. re. l. quæris. sed hodie etiam poterit sine impetratione iuris aureorum annulorum: ut in authẽ. vt liberti decẽtero. §. j. colla. vj.

k ¶ Obtinent. § vt & §. de iure aureorum annulorum. l. ij.

l ¶ Libertinus § ad honores ascẽndens.

m ¶ Ciuiliter.] actione in factum, si iuramento debeantur. si autem per stipulationem, ex stipulatu: v. ff. de oper. l. b. l. vt iurisiurandi.

n ¶ Criminaliter. § vt j. quando ciui. ac. l. j. & hæc l. Viscel. extraordinariam imponit pẽnã ex qualitate delictꝰ: ut ff. ad l. Corn. de fal. l. eos. §. fi.

o ¶ Damno. § id est damno quod est infamia. & hoc quãdo ad minores aspirat. sed ẽ. proxi. respon. ad maiores. Vel dic hic idem quod §. & expone damno, scilicet arbitrio iudicis in dicta multa: ut d. l. eos.

p ¶ Personalib. § tutelæ vel curæ: ut & j. de liberti. l. j. lib. x. & §. de excus. tuto. libertes & l. nec senatorum.

AD LEGEM CORNELIAM DE FALSIS.

Continuatio. ¶ In plurali, ideo quia multis modis committitur falsum: vt ff. eod. l. j. & per totum titulum, & hoc titulo per totum.

LIberum, sciens [2] cõditionem eius inuitum vænundando, plagij criminis pœna tenetur. Da. xiij. kalend. Ianuar. Nicomediæ CC. Coss.

¶ *Illi qui committunt plagium in filio alieno, si nõ faciũt hoc ꝑ cõsuetudine, puniunt pœna metallꝰ: si aũt de consuetudine faciũt, serui uel liberti dẽt subiici bestiis, ingenui uero debẽt decapitari. h.d. Bal. Vel sic: Nobile de crimine plagij conuicti, i metallũ dãnantur uerberati: ignobiles uero serui uel liberti bestiis subiiciuntur: ingenui capite puniuntur. secundum aliam lecturã. h.d. Committens plagium non consuetus, damnaẽ in metallũ: Consuetus uero grauius punit: qa si seruus aut libertus, bestijs subiicit: & si ingenuus, decapitatur. hoc dicit. Sali.*

¶ Imp. Constãtinus A. ad Celsum uicarium Aphricę. LEX XVI.

PLagiarii [b] † qui † uiuentium filiorum miserandas instigunt parẽtibus orbitates [c], metalli pœna cũ cæteris ante cognitis supplicijs [d] teneant. ¶ Si quis tamen huiusmodi reus [e] fuerit oblatus, posteaquam super crimine claruerit: seruus quidem uel libertate donatus bestiis subiiciatur, ingenuus [f] autem gladio consumatur. Dat. kalen. Aug. Constantino A. iiij. & Licinio Coss.

Ad legem Viscelliam.

TITVLVS XXI.

¶ *Seruus uel libertus ad publicos honores tacita ueritate ꝓmotus, incidit in legẽ Iuliã Viscelliã: nisi libertus ipetrasset ius anulorũ aureorũ. à tutela tñ patroni & honoribus municipalibus non excusatur libertus. primo enim ista lex tractat de honoribus, secundo de oneribus. h.d. Bald.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian' AA. & CC. Baccho. LEX VNICA.

Ex Viscellia liberti tinæ cõditiõis homines ꝑsequit, si ea quę ingenuorũ [g] sunt, cõtra † honores & dignitates ausi fuerint attentare, uel decurionatum arripere [h]: nisi iure aureorum anulorum impetrati [i] fuerint restituti: vt ff. eod. l. j. & per totum titulum, & hoc titulo per totum.

SI partus.§ CASVS. Mulier accusabatur de partu suppositio: an accusatio differri debeat usque in tempus pubertatis pueri? Dicitur quod non: quia non est uerisimile, quod se non defendat: cum periculum capitis expectet. Viuianus.

to [j] à principe substententur [k]. Tũc enim quoad uiuunt imaginẽ nõ statũ ingenuitatis obtinẽt [l]: & sine periculo ingenuorũ etiã officia peragunt publica. ¶ Qui autẽ libertinus † se dicit ingenuũ, tam de operis ciuiliter [m], quã etiã ex lege Viscellia criminaliter † poterit perurgeri. In curiã † autẽ se immiscens, damno [o] quidẽ cum infamia afficitur. ¶ Muneribus uerò personalibus [p] in patria patroni, quę cõgruunt huiusmodi hominibus, singulos pro uiribus adstrictos † esse non dubium est. PP. ij. Id. Febru. Antiochiæ, CC. Coss.

Ad legem Corneliam de falsis.

TITVLVS XXII.

¶ *Accusatio subiecti partus, ꝓpter impubertatem pueri non differtur: & uerisimile est quod cãm capitalem ille quẽ tãgit, agat ex fide. hoc dicit. Vel sic, Vbi agit de salute alicuius, uerisimile est quod totis uiribus se defendat. Bald.*

¶ Imp. Antonius A. Seuerino. LEX I.

I partus subiecti crimen diuersæ parti [q] obiicitis, cã capitalis † tps pubertatis pueri differri ſ debuit: sicut iã pridẽ mihi & diuo Seuero pĩ meo placuit. neq; eñ † uerisimile ẽ eã q̃ arguit, nõ ex fide cãm suã † defensurã: eũ periculũ capitis subeat. PP. Noñ. Mart. Duobus & Aspris Coss.

¶ *Exceptio falsi obiecta solũ cã differendi processum, non dẽt admitti: sed dẽt debitor ad solutionẽ cõpelli reseruato iure accusandi. h.d. uel sic: Exceptio falsi expulsa, indiscussa nõ parit iudiciũ in iure accusandi. h.d. Vel sic. Si repellat exceptio falsi, tamen accusatio potest institui, si fiat à iudice reseruatum ius accusandi. h.d. Bald.*

¶ Imp. Alexander A. Valerio. LEX II.

SAtis apertè † diuorum parentum meorum rescriptis detrem vel pro ea lata: non tamen tanta est præsumptio, ut per eã debeat Carboniana bonorum possessio denegari. Item quòd præiudicet & differatur, videtur ff. de ven. in poss. mitt. l. si ventris. sed aliud est ibi: quia est ibi de adulterio accusata. Vel dicit ibi de preiudicio qualiquali. vel impetrauit ibi hoc à principe. Vel ibi loquit quando accusauit vt non mitteretur in possessionem. hic autem vt pœna falsi imponatur. argum. ff. de Carb. edict. l. Titia. & ff. de adul. miles. §. defuncto. & facit ẽ. eod. l. cũ suppositi & ff. de fal. j. qui falsãm. §. j. & l. lege Cornelia. §. fi. & de accusl. hi tamen. §. j.

ADDITIO. De materia suppositi partus vide Abb. & alios scribentes in c. officij. extra de pœni. & remiss. vbi tractãt an filius quẽ mater dicit non esse natum ex marito, debeat assertioni matris credere, & bona alijs qui erant ab intestato successuri restituere. de quo etiam ꝑ eũdem Abb. in c. transmisse. qui filij sint legit. & in c. per tuas. de proba. & per legistas in l. filium ff. de ijs qui sui vel alie. iur. sunt. Et alia circa hãc materiam occurrentia, uide in d. c. officij. per eundem Abb. & alios.

SAtis. § CASVS. Conuenit debitorem quis per instrumẽtum, quod debitor arguebat de falso propter fideiussorem, vel hypothe. quasi non deberent inscribi: tamen quia confessus debitum, prius debet soluere & postea intentabit accusare de falso. Viuianus

a ¶ Obiicitur.] vt quia debitum confitetur: sed dicit instrumentum falsum propter fideiussorem, vel hypothecam qui non debuit inscribi, vel aliis indiciis videat iudex fieri causa morandæ solutionis. & facit ff. de re iudi. l. debitoribus. & §. si ex fal instrumen. l. vlti. & de vsur. l. ij.

b ¶ Criminis.] sed quo modo est ei falsa qui calumniari præsumit? vt ff. de accusa. l. alij propter. Resp. nõ est præsumptio adeo violenta, cui stetur oino. & facit ff. de peti. hęre. l. si quis liber. §. plane.

LIcet.] CASVS. Fecit Titius duo testamenta: vnũ verum, in quo instituit filium suum hęredẽ sibi: aliud falsum, ãquo vxorem nouercam &lij: & filio legatum exegit ignorans. an crimen falsi aduersus nouercam non obstãte quod legatum consecutus est intendere possit, quæritur. Et dicitur quod sic. Viuia.

c ¶ Nomine patris.] i. ac si pater tuus feciſſet.

d ¶ Vero testamento.] in vero testamento tu filius eras institutus: in falso, ipsa nouerca: & tibi lictum legatum.

e ¶ Ignores.] vt ff. eo. l. qui ignorans. & ff. de iis quib. vt indig. l. post legatũ. ſ princ. ergo fi scies prẽiudicat sibi quasi trãsegerit: vt innuit à contrario sensu: vt patet ſ. eod. l. ipse. sic ergo nõ potest accusare: sed nec replicare de falso, vt habeat bona: sed apud nouercã remanẽt: licet alij legitimi possint accusare & bõa aduocare. vel potes dicere vt notat in d. l. post legatũ.

MAiorem.] CASVS. Si aliquis vtat rescripto falso principis, magis puniẽdus est quam si uteretur falso instrumento priuato. si uero non impetrauit rescriptum, sed alius, & ille accusẽt: poterit se excusare si illum exhibeat: imo & melius, si probet innocentiam suam qui impetrauit. Viuianus.

f ¶ Maiorem.] quam in aliis instrumentis falsis vtẽdo sed aliud est vti falsa constitutione: quia non maior tunc imponit pœna quam legis Corneliæ de sicariis: vt ff. e. l. fi.

Vel dic maiorem, id est, magnam.

g ¶ Rescriptionibus. §i. rescriptis, quasi à principe obtentis.

h ¶ Per alium. § procuratorem qui dicit se sic impetrasse.

i ¶ Probat. § hoc ipso quod non probatur contrarium: ut ff. de ꝓba. l. verius. & ſ. qui milii. non pos. super seruis, lib. xij. Vel ideo sic dicit: quia in crimine falsi ab utroque exigitur probatio, ut infra eod. l. vbi falsi, & ſ. de abolitionib. l. fallaciter.

k ¶ Exhibet. § & hoc ex vrbanitate vel uoluntate sic ẽ. de fur. l. ciuile. Vel dic, hoc saltem debet probare: quod ab aliquo acceperit.

l ¶ Se liberat. § ab accusatione: vel, id est, non incidit in pœnam. sic ff. de verbo. oblig. l. decem. & facit ẽ. de custo. reo. l. ad Cõmentariensem. & ff. eodem, l. qui nomine. & si contra ius vel utilitatẽ publi. l. & si legibus. Sed contra extra de crimi. fal. c. ad falsariorum.

claratum est, cum morandę solutionis gratia à debitore falsi crimen obiicitur [a]: nihilominus falsa executione criminis [b] debitorem ad solutionem cõpelli oportere. † PP. iij. Nonis Maij, Maximo ij. & Aeliano Coss.

¶ *Agnoscens legatum ex testõ falsi quod putat uerũ, non generat sibi prẽiudiciũ h. d. Vel sic: Approbans falsum instrumẽtũ ꝓ errorem, põt postea illud instrumentum reprobare. Bal. Vel sic: Filius legatum consecutus ex testamento quod uerum put auit, non præiudicat sibi, illo falso probato. Sali.*

¶ Idem A. Casio. LEX III.

LIcet ex tabulis, quas sub nomine [c] patris tui uxorẽ eius, id est, nouercam tuam, surrepto uero testamẽto [d], falsas protulisse allegas: cũ crimen admissum ignorares [e], legatum adscriptum tibi consecutus sis: tamen non im pedieris accusationem cõtra eã, impletis solennibus, instituere. PP. xj. Kalend. Ianua. Albino, & Maximo Coss.

¶ *Plus punitur utens falsi rescripto, q̃ si uteretur alio simplici instrumẽto, hoc primo. Qui utitur ignoranter, excusat a falso. Bal.*

¶ Idem A. Maximo. † LEX IIII.

MAiorem [f] seueritatem exigit, ut merita eorum qui falsis rescriptionibus [g] utũtur, digna coërceant pœna: sed qui deceptus est per aliũ [h], si suam innocentiam probat [i], & eum † à quo accepit, exhibet [k], se liberat [l]: PP. iiij. Kalen. Ianuar. Albino, & Maximo Coss.

¶ *Filio non ꝓmittitur accusatio falsi cõtra matrẽ, sed bene ꝓmittitur defensio quam excẽtiõis. h.d. Vel sic: Permittit excipere contra illum contra quem non permittitur agere. hoc dicit. Bal. Vel sic: De falso non pt filius agere contra matrem criminaliter, sed ciuiliter. hoc dicit Salic.*

¶ Idem A. Petronio. † LEX V.

FAlsi [m] quidem crimen, † uel aliud capitale mouere vos matri vestræ, secta mea nõ patitur: sed ea res pecuniarium cõpendium non aufert. Si enim de fide scripturæ, vnde eadem mater vestra fidei commissum sibi uindicat, dubitatio est: inquiri fides veritatis etiam sine metu [n] criminis potest. PP. iij. Kalen. Septembris Agricola & Clemente Coss.

¶ *Ex testamento quod qs reprobauit ut falsũ se uuare nõ potest. hoc dicit. Bal. uel sic Legatũ non perdit, qui in accusatione falsi succubuit. Sali.*

¶ Imp. Philipp' A. & Philipp' C. Culpio. LEX VI.

QVi falsas tabulas [o] dixerit [p], nec obtinuerit † [q], ad defuncti iudicium [r] aspirare non potest [s] †, PP. xv. Kalen. Apriles Philippo A. & Titiano Coss.

¶ *Transactio sup instrumẽto de cuius fide transigens dubitabat, repellit eũ à contraueniendo. Bal.*

¶ Impp. Valerian, & Gallien. AA. & Valer. C. Heliodoro. † LEX VII.

IPse significas, cum primum aduersarii instrumẽta protulerũt, fidem eorum te habuisse suspectam [t]. Facta igitur trãsactione [u], difficile [x] est ut is qui prouinciam regit, vèlut falsum cui semel acquieuisti, tibi accusare permittat. PP. iij. Kaleud. Iulij, Tusco & Bassо Coss.

¶ *Fabricatione falsi ſstrumenti irremediabiliter quis tenetur de falso: sed si ratione usus, remedium est quod desistatur ab usu. hoc dicit ista lex quæ non est alibi. Bal.*

¶ Idem AA. & CC. Marino. L. VIII.

SI falsos codicillos ab iis, contra quos supplicas, factos esse contẽdis: nõ iõ accusationem euadere possunt, quod se illis negent uti [y], nã illis prodest instrumenti vsu abstinere, qui non ipsi falsi machinatores esse dicuntur, & quos periculo solus vsus adstrinxerit [z], ¶ Qui autem compositis [a] per scelus codicillis, in scelus legis Corneliæ inciderunt: non possunt defensiones eius [b] recusando [c], crimen euitare. PP. iij. Kalend. Iulij, Aemyliano, & Bassо Coss.

¶ *Succedens ab intestato, tenet præstare si deicõmissa relicta ī codicillis: nisi codicill, arguatur de falso criminaliter accusando, uel ciuiliter excipiendo. hoc dicit Baldus.*

m ¶ Alsi. § Ex falso testamento petit mater fideicommissum à filio: excipit contra matrem filius de falso: non verò criminaliter accusabit eam: vt hic, & ff. de accusſi tamen. §. j. Sed arg. cotra §. qui accusa, non est ſl. propter. Casum ponit.

n ¶ Sine metu. § per actionem in factum: vt ff. de vi & vi ar. l. j. §. interdictum hoc vel per exceptionem: ipsa tamen pœnitur à iudice sine accusatore: vt §. de proba. l. pe. & facit §. si tut. nõ gest. l. j.

Qvi falsas.] CASVS Is qui testamentum alicuius arguit de falso, & succubuit, nihil de eo petere põt. Viuio ¶ Tabulas. § Testamenti.

p ¶ Dixerit. § scilicet accusando.

q ¶ Nec obtinuerit. § i. succubuerit: vt §. de iis qui vt indi. l. alia. & l. posla.

r ¶ Iudicium. § legatum petendo.

s ¶ Non potest.] sed si habet, reddit: vt ff. de iis quibus vt indig. l. post legatum. § j. & §. ei qui.

Ipse significas. § CASVS Petebas à me ex instrumento, ego dicebam falsum: postea transegi super eodẽ instrumẽto: nũquid postero postea argue e instrumentũ de falso, quęritur. Et dicitur quod non. Viuianus.

t ¶ Suspectam.] focus fi ignorasset & dedisset causam transactioni: vt §. de transactio. l. penul.

u ¶ Transactione.] quæ valet: vt §. de transactio. l. transigere.

x ¶ Difficile.] quia quandoque permittitur, vt si dolus vel metus alleguetur: vt hic, & facit §. fi ex fal. instru. l. ij. & §. de fi instrumen. l. fi.

I falsos. § CASVS. Accusare tepossum de falso, si falsos codicillos fecisti, licet dicas: te nolle vti his: quia tunc potest quis se excusare si nõ vtatur, quando non ipsa sed alius illos codicillos composuisset. Viuianus.

y ¶ Vti. § quoniam perfectum fuit delictum: & postea non habet locum pœnitentia: vt ff. de fur. l. qui ea mente.

z ¶ Adstrinxerit. § & si fuerint adstricti, quo modo euadent? Respon. bene: quia non pure sunt adstricti: sed dic si vsque ad sententiam perseuerauerint: vt hic, & argumẽ. §. ne tut. vel cura. vectig. con. l. j. tamen mitius propter vsum quãm propter factum puniuntur: vt ff. eo. l. falsi. §. ordine. fic & alias quandoque mitius de falso punitur quis: vt ff. eo. l. qui duobus. alias acrius: vt §. e. l. maiorem. Item nota pœnitentiam admitti. fic in falsa moneta: vt ff. eo. l. qui falsum. sic & ff. de adul. l. fi adulterium. §. j. & ff. de in ius voc. l quãuis. & §. de appel. l. si quis libellos. & ff. de bonis lib. l. fi vero. & ff. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. meminisse. & ſ. rem ratam hab. l. amplius. Item an præsumitur † tenuerit

Concor. c. præsentium. cum gl. extra de testib. & c. cum olim. de censib. † Claudio

Pœnitentia in quibusdãm casibus admittitur.

Si dos

Sidocueris.¶ CASVS. Fecit Titius codicillos, & in eis legata reliquit: ego hæres ingrediar possessionem hæredi.,& præstabo legata,si uero uelim codicillos arguere de falso,& accusationē instituī, & ex principis indulgentia abolita est: de fide codicillorum ciuiliter quæri potest per actionem in factum uel per exceptionem: ut ff.eo.cui nomine.& j.eo. damus. Vjuianus.

a ¶ Scripserat.¶ id est scripsisse,dicebatur.

b ¶ Præbeas.¶ sed quomodo cum nihil tibi relictum est.s. de fideicom.l. ab eo? Respon.tacitè relinquitur: ut ff.de iure codi.l. confic iuntur.§ j.

c ¶ Sopitum est.¶ sed quomodo per abolitionem sopitur: per generalem non: ut ff. ad Turpil. l. Lucius. per specialem non: ut j.de abol.l. fallaciter.§ fina? Respon. ex certa scientia princeps indulsit generaliter vel specialiter.

† concep-tum.

d ¶ Resíduam.¶ ciuilem ut subiicit ,non criminalem : nisi intra xxx. dies computandas ex fine feriarum: ut & j. de generali abolitione.l.j.& ff.ad Turpil.l. aut priuatim.§. triginta.

e ¶ Quæri.¶ id est per actionem in factum uel exceptionem: ut ff.e.l.qui nomine.& j.eo.l. damus.

CVm suppositi.¶ CASVS. Ap uxorem patrui mei de suppositio partu accusare possim , quæritur. Et dicitur quoc sic. Viuianus.

Partus supposici accusatio cui competat.

f ¶ Moueas.¶ cum velis succedere ei,& sic tua interest.alias non posses accusare , ut ff. eod. l. lege. Cornelia.ij.§.j.

g ¶ Apud rectorem.¶ q habet merum imperiū , quoc hic exigitur. Accurſius.

h ¶ Id proba.¶ sine præfinitione temporis: vt ff. eod.l.qui falsam.§ accusatio.

SI lis pecuniaria.¶ CASVS. Conuenite ad centum coram pedaneo iudice ex instrumento quod arguebas de falso: an coram tali iudice posis me conuenire criminaliter de falso,quæritur. Et dicitur quod sic. Viuianus.

i ¶ Remissa est.]per delegationem.

k ¶ Ciuiliter.¶ & etiam criminaliter incidenter: ut s.de iudi. l, quoties.& s,de ordi.iudi.l.j.sed non pronuntiant,ut ibi dixi.

l ¶ Requiretur.¶ excipiendo.

QVerela.¶ CASVS. Titius accusanit aliquem de falso.dicitur quod illa accusatio non finitur nisi spatio xx. ann sicut cæteræ accusationes.

Falsum non testi discuti quatuor modis.

m ¶ Querela.] quatuor modis de falso queritur. Per accusationē.& sic loquitur hæc lex. Item per actionē in factum , & illa tollitur xxx. annis: sic, ut personales ariæ actiones: vt s.de cōsti pec.l.ij. Item p exceptionē , & hæc nullo tempore tollitur: vt ff.de excep.doli.l.purè.§. fi. Ité per iudicis officium sine accusatore ,ut s.de prob.l,iubemus.& de testa. nullū. & tunc fo[illegible]tè xxx.annis tollitur. Vnde versus. Accusas, agis in factum.p I.o.reuocab[illegible]s.Falsum,viginti,triginta,quatuor annis.

Versus.

Accusationes criminum quæro tpe tollantur.

n ¶ Sicut cæte[illegible]ra.¶ scilicet non tollunt temporalibus præscriptionibus eriam xx.anno.se[illegible]undū quosdam,sed tentū xxx.ann. Vel uerius, scilicet tolluntur xx.ann.ein[illegible] in dubiis restringere debemus pœnas,ut ff. de pœ. l.interpretatione. Et se[illegible]ūdū primā expositionē dicit ferē,ppter illas quę tolluntur tpalibus præscri[illegible]ptionibus, ut adulterij.secundū alia dicit ferè, propter plures alias accusa[illegible]iones,quarū q̄dā durāt minori: quædā maiori: ut ecce accusatio adulter[illegible]ij quinquēnio,ut s.de adult.l,adulter. Item quinquēnio finitur accusatio ei[illegible]

¶ Impp. Carinus.& Numerian⁹ AA. Mesio. LEX IX.

SIdocueris apud præsidem prouinciæ ab intestato te hæredē eius extitisse,qui codicillos scripserat[a],ordinariū est vt in hæreditatis possessione constitutus,fidei commissa præbeas[b],quæ iure relicta sunt:nisi cōstiterit codicillos falsos atguere. ¶ Quod si crimina liter cœptum † iudiciū interuentu indulgētiæ sopitum[c] est,habes tamen residuam[d] indagationem: & potes de fide scripturę ciuiliter quęri[e].PP.iij.Kal. April. Carino ij.& Numeriano AA.Coſs.

¶ *In criminalibus ꝓbat actor,nō reus hoc dicit.Salic.*

¶ Impp.Diocler.& Maximian.AA.Legitimo al.Legimino. LEX X.

CVm suppositi partus crimen patrui tui vxori moueas[f], apud rectorem[g] prouincię ista tuta accusatione id proba[h].PP. xj.Kal.Octob.Diocletiano A.ij.& Aristobulo Coſs.

¶ *Quæstio falsi incidēter potest corā pedaneo iudice agitari,hoc dicit.Bal.Vel sic:Etiā corā delegato potest excipi de falso instrumento,hoc dicit.Sali.*

¶ Iidem AA.& CC.Isidoro. LEX XI.

SI lis pecuniaria apud pedaneos iudices remissa est[i], etiam de fide instrumēti ciuiliter[k] apud eos iuxta responsum viri prudentissimi Pauli requiretur[l].PP. x. Kal. Iul. Diocletiano iij. & Maximiano AA.Coſs.

¶ *Accusatio falsi potest usq; ad xx. annos instituiꝛ:quēadmodum & criminales actiones regulariter instituunt.hoc dicit.uel sic: Accusationes regulariter xx.annis uiuūt, & non ultra,hoc dicit.Bald.*

¶ Iidem AA.& CC. Primo. LEX XII.

QVerela[m] falsi temporalibus prę scriptionibus non exclu ditur, nisi uiginti annorum exceptione, sicut cætera[n] quoque ferè crimina. S.vj.Id. Ianuar. Viminatii CC.Coſs.

¶ *Debitor scribens in persona debitoris falsam apocham d recepto,tenetur pena falsi. Bal.Vel sic:Falsa scriptura non ꝑdest scribenti,sed eū adstringit crimini falsi,h.d.Sa.*

¶ Iidem AA.& CC.Marco. LEX XIII.

QVi veluti[o] præsentem scripsisse res recepisse suas,cum absens esset conscripserit, ñ ignorāti quicquā aufert,sed se criminis P obligat periculo, PP. vj. Kal.Ianua.Sirmij AA.Coſs.

¶ *Contrectans codicem testamenti,inuoluitur in crimine falsi.Bal.*

¶ Iidem AA.& CC.Gentianæ. L.XIIII.

EVm,qui celauit,vel amouit testamentum[q],committere crimen falsi, publicè notū est.S. iij.kal.Ianuar.Sirmij AA.Coſs.

¶ *Falsificans tēpore,intelligitur falsificare in totum negotium:unde mutās ueritatē in tempore, mutat in toto.h.d.Bald.Vel sic: Si creditor in alterius ꝓiudiciū fingat se priorē in tēpore,uel sibi solutū nō esse, cum sit:in pœnam ſa si incidit:lucet de cosicientia debitoris fecerit.h.d.Vel sic:Cōscientia debitoris non ipedit creditorē teneri pena falsi in ꝓiudiciū tertij commissi. hoc dicit. quod not.secundum Sali.*

¶ Iidem AA.& C.C.Rufo. LEX XV

SI creditor[r] colludens cum debitore suo tibi prædium venū dedit,falsum commisit: & tibi nihil[s] offecit,sed se magis criminis accusationi[t] fecit obnoxium. S.xiij. kal.Febr.CC.Coſs.

¶ *Testamētū potest dici falsum dupliciter, scilicet ciuiliter ꝓ illum cuius interest, uel suum procuratorē, & criminaliter ꝓ quem libet.h.d.Vel sic . Accusatio ciuilis in falso est priuata:sed accusatio criminalis est publica.h.d.Bal.Vel sic:Si de falso ciuiliter q̄ritur,procurator pōt iteruenire, non si criminaliter.& ciuiliter conuent us non prohibetur criminaliter accusari.h.d.Sali.*

Apostatatus accusatio quanto tēpore datur.

Falsificans non tm testamētum, sed ēt aliud instrm,pōt publicè accusari.

Casus.

Casus.

DE fide.¶ CASVS. De falso testamento egit quis: an posit quæritur. Et respon.quod sic,ciuiliter & criminaliter: primo casu per procuratorem,secundo casu non.

a ¶ Duplex uia.¶ scilicet criminalis & ciuilis:sed ciuilis multiplex,s exci piendo & ꝛeplicando & agendo actione in factum: ut j.e.l.damus.

b ¶ Non poteſt.¶ ut & s.qui accusa.non possl.ij. & ff.de publi.iudi.l.penul. §.ad crimen.

c ¶ Eiusdem.¶ testamenti.

d ¶ Non prohiberis.¶ etiam per procuratorem.

e ¶ Conuentus.¶ priuata disceptatione.

f ¶ Accusari posit.¶ nō ergo habet exceptionem rei iudicatę,siue condemnatus soluit,siue absolutus fuit in prima.ut j. quando ci.ac.præiu. crimi.l.j. sunt enim pari:ut ff.de excep. rei iu.l.si quis cum totum. §.planè.

SIcut.¶ CASVS. Tractur temporis testamentum falsum non fit uerū: nec cōuerso.uel solo tempore. ad eruendā ergo ueritatem torqueri possunt serui aliquib. indiciis præcedentibus.Viuian.

g ¶ Firmari.¶ imo contra uidef: ut s,c. l.querela.sed illud uerū est in accusatione nō i exceptione , uel i replicatione uel actione,uel etiā officio iudicis:ut ibi notaui.Ex parte ergo accusatoris non rei firmat:sicut in actione de dolo quæ tollitur biēnio , sed non exceptio:ut s. de dolo.l. optimum. & ff.de excep.doli.l.pure.§.fi.

h ¶ Non euanescit.¶ argumen. contra.s.de testa.l.sancimus.

i ¶ Interrogatio.¶ seruorum cum tormentis.

k ¶ Commotus.¶ quā à cōnibus nō est incipiēdū: ut j.de q̄st.l.j. & l.milites. & ff.de q̄stī.l.j.in prin.

EX initio.¶ CASVS. Feciſti confici instrumētū in quo cōtinebatur ꝙ prędiū meum erat tuū, nō ꝓpter hoc effectus es iustus possessor:unde potero te accusare de falso. Et si mulier dedit mihi fundū,& Titius fecit confici instrumētum , in quo continebatur muliere ſibi Titio prius donasse , in quo instrumento mulier subscripſit, eredens illud instrumentum esse epistolam , licet uideretur mulier suam prosequi iniuriam si accusaret,tamen accusare non poteſt: mulieribus enim accusare prohibitum est:ut s.qui accu.posſ.l.senatus,hoc dicit , cum.l.se. Viuian.

† Cosmæ.

I ¶ Ex initio.¶ quia scripsisti tuā quam iniustè tenebas,uel timore huius falsi instrumenti quo continebatur ꝙ erat tua,tibi tradita sit: ut s.de trāsact.l.si ex falsis.siue etiam iudex secutus hoc instrumentum,tibi possessionem adiudicauit: ut s. si ex fal.instru,l.ij.

Dominium transfertur dominus tradens rem suam præterquam falsi instrumenti.

m ¶ Commissi.]scilicet instrumenti.

n ¶ Possessio.¶ ut posit sequi usucapio,secundum secundam expositionem. Sed an dominium transeat si dominus erat tradens? Respon. distinguendum an putauit se obstrictum qui tradidit ut daret : an rem quam actoris esse putabat,ei tradidit. In primo casu transfertur dominium,in secundo non: ut hic, & ff.de condi.ob cau.da.li.j.§.subtilius.

o ¶ Contra eos.¶ possessores.

p ¶ Contendere.¶ excipiendo.

Casus.

ET si ad te.] ut quia tiam vel tuorum iniuriam prosequeris. Et dic ꝙ Berta donauit Titio prædium: Seius fecit instrumentum quo continebatur Bertam sibi Seio ante dudum donasse, & fecit etiam subscribere cum crederetur epistolam esse ipsa mulier non accusat.

r ¶ Etiam atque etiam.¶ id est,sepe & sæpius. & facit supra.de obsequi, si manumissori.

s ¶ Improbam.]i. quæ improba est prima facie cum subscripserit.

t ¶ Accusare.¶ ut & s. qui accusa.non possunt.l. senatusconsulto.

u ¶ Prius.¶ quam asscribens tanquam epistolæ.

x ¶ Formam.¶ sed nonne causa mulieris esse uidet,cū de euictione teneatur? R.ſi.nō tenebat: ut distinguit s.de iure dot.l.j.

NEc exemplum.¶ CASVS. Impetrauī reſcriptū à principe ut delegaretur mihi iudex in causa quam habebam aduersus Titium in x.notarius comprehendit in reſcripto xxv an prætextu talis falsitatis debeat iudicis cognitio impediri?Dicit qđ non. Vel dic aliter , ut in glo. Viuianus.

y ¶ Precum.¶ petij iudicem ad decē:scriba dixit de uiginti. uel morato riam dilationem sex mensium petij:scriba scripsit septem mensium , procedit delegatus ēm ueritatem:ut & s:de fici.Impera.offe.l.ij. Et dicit exemplum:q̄ in reſcripto sem per exemplificat petitio: sicut in sententiis libellus. Vel dic q̄ in his precibus fuit falsitas: quia dixi me prædiū emisse agens contra auctorē,ut mihi traderetur,cū donatū mihi esset, nō tamen dolo:non differ cognitio dati iudicis secus si dolo : ut hac l.innuitur : quia tūc reſcriptū esset nullū:&ſic iudex nullus ; ut s.ſi contra ius uel uti.pub.l,& ſi legibus consentaneū.& ff.de pig.act.l. tutor. §.j. & extra de reſcrip. c. ſuper literis. Item nota hac lege falsum sine dolo non commiteti.

Ex li.9.ti tu. 19.l.1. C.Th.

Falsum sine dolo nō committitur.

SI quis decurio.¶ CASVS. Tabellio aliquis multa fecit instrumenta; postea creatus ē decurio: de aliquo instrumento quod ſcripsit dum erat tabellio , an ad eruendam ueritatem torqueri posſit non obstante decurionatus dignitate,quæritur.Et dicitur ꝙ sic.Vi.

¶ reſeruandam,

† cōscripsit

z ¶ Scripserit uoluntatem.¶ non ut tabellio: nā tabellio esse non poteſt: ut infra, de decurio.l.uniuersos : libro x. quæ est contra.Vel dic, hic fuit sed fieri non debuit,uel non debet fieri tabellio postquam fuit decurio, vt ibi : sed prius factus etiam posſet,a poteſt conficere instrumentum ; vt hic.

a ¶ Officium.]dictandi vel componendi,uel subscribendi.

b ¶ Moueatur.¶ ei forte.

c ¶ Sepositō.]ſic s.de testi.l.nullum.

d ¶ Permanet.¶ ergo duplex officium gerit,ſcilicet decurionatus , & tabellionatus seu ſcriptoris.& ſic est argu. contra ff.de pact.l.ſi plures.& facit s.de quæstio.l.decuriones.&.l.milites.

e ¶ Nec uero is.¶ supra,quando post decurionatum scripsit, nū c quādo ante.

f ¶ Super his.¶ scilicet instrumentis.

g ¶ Auctorem.¶ & ei soli credit: ut hic,& i auth.de fide iſtr. ¶ sine ro moriāt omnes.col.vj. Sed cō.s.de testi.l.iurisprudēti. sed hoc speciale, Item cōtra in aut.de hær.& fal.¶ ſi uero absunt col.j. Sed ibi nō de fide ſcripturæ,ſed de ſolennitate agitur. 2 Quid autem ſi diffiteatur ſuam esse

1 Scilicet an ſit ſua ſcriptura an non. Salic.per l. ſi donat o.nibus. s.d donatio.

2 Tunc diſtinguendū intrinseca ſit an extrinſeca.l.ſcribēdum. ff. de verb. obli.

esse scripturam? Respond. suspecta ut: ff. quemadmo. testa. ape. l. j. §. fi.

VBi ¶ CASVS. Si accusetur aliquem quis de falso, debet iudex diligenter inuestigare ueritatem per testes, instrumenta & scripturarum collationem: & tam accusator quam accusatus debet probationes inducere: & iudex debet causam definire & terminare non interloquendo: nec debet durare accusatio ultra biennium: & iudex debet pœnam ponere, uel maiorem uel minorem, uel faciet reum deportari, si hoc exegerit qualitas delicti: uel decapitari si est seruus. Viuianus.

a ¶ Vbi falsi. ‡ dic secundum Bart. quod utebar instrumento contra te, quod dicis falsum, & sic incidit quæstio falsi: per quo facit verbū incidit sic. ℈. de proba. l. iubemus. secundum vnū inteī lectum illius. l. Sed Io. dicit q accusatio falsi directo hic proponebatur pro quo est finis huius legis. ubi dicit de pœna capitali imponēda: quia illa nō debet imponi sine accusatore: ut ff. de mu. & hono. l. rescripto. §. si quis accusatorem. cui tamen respō. B. quod post finitam causam pecuniariam fuit instituta criminalis, & sic pœna secuta. Vel etiā speciale fit vt sine accusatore procedatur: ut & alias: ut ff. ad legem Iuliam de adul. l. ij. §. si publico. & no. ℈. de probat. l iubemus. Item p Io. quia si ciuiliter ageretur: non acerrima, sed leuior fieret indago: ut ‡. l. proxi. Item quia non exigeretur probatio, nisi ab actore: ut supra de edē. l. qui accusare. nisi in excipiente: ut ff. de proba. l. in exceptionibus.

b ¶ Accusatori.] qui falsum probat ei, tamen priuus.

c ¶ Quæstio. ‡ id est falsitatis probatio. non autem de tormentis dicit.

d ¶ Indicatur. ‡ ut & ‡. de aboli. l. fallaciter. secus in ciuili causa: ut suprà, de proba. l. actor. Accursius.

e ¶ Medius. ‡ non declinatus ad dexterā uel sinistram: ut & in authen. iusiurand. quod præstatur ab his. §. & eius. colla. ij. Illud tamen uerum est qđ si accusator non probat, absoluitur reus.

Sabino, & Rufino Cos.

¶ *In crimine falsi acerrima fit indagatio, et per torturā: & nō solū accusati, sed etiā accusantis. Nec iudex debet animi sui finalē motū exprimere: nisi in platione suiæ, q̄ proferre debet intra biennium à die exordij quæstionis: & secundum delicti atrocitatem reo conuicto, uel accusatori calumnianti pœna imponitur. Bald.*

¶Idem A. ad Maximum P.V. L. XXII.

VBi † falsi [a] examen iciderit, tunc acerrima fiat indago argumētis testib. scripturarū collatione, aliisq̄ vestigiis ueritatis. nec accusatori [b] tātū quæstio [c] incūbat, nec probationis ei tota necessitas [d] indicatur: sed inter vtranque personam sit iudex mēdius [e]: nec vlla interlocutione [f] diuulget quæ sentiat: sed tanquā ad imitationē relationis, [g] quæ solū audiendi mandat officiū, præbeat notionē: postrema sententia quid sibi liqueat, ꝓditurus [h]. ¶ Vltimū autem finem strepitus [i] criminalis cōpēdioso† spatio [k] limitamus quem † litigātem † disceptantēq̄; fas non sit excedere: cuius [m] exordiū nascetur auspicio contestatæ accusationis [n] apud iudicē competentem: post probationem suppliciō capitali(si id exigat magnitudo cōmissi [o]), uel deportationē [p], ei qui falsum cōmiserit, imminente. PP. vij. kal. April. in foro Traiani, Constantino A. vj. & Constātino Cæs. Cos.

¶ *De falso potest ciuiliter et criminaliter agi: & electa uia ciuili, debet supersederi in criminali: sed ea finita, potest criminalis quæstio inchoari, & conuictus subiici pœnis legitimis. Sali.*

¶ Imppp. Valens, Grat. & Valenti AAA. ad Maximum. PP. LEX XXIII.

DAmus † licentiam litigantibus, si apud iudicem profera tur scriptura de qua oritur aliqua disputatio profitendi, vtrū de falso criminaliter statuat, qui dubitet de instrumenti fide, experiri, an ciuiliter. Quod si expetens vindictam falsi crimē intenderit, tunc quæstione ciuili [q] per sententiam terminata, criminis fiat indago: ut si quis tabulas testamenti, chirographa, attestationes q̄; nec non & rationes priuatas [r] uel publicas, pacta & epistolas, uel ultimas uoluntates, donationes, uen ditionēs ve, uel si quid [s] prolatum aliud constituere conabitur: habeat † accusandi facultatem.

¶ Ciuilis autem inquisitionis inter vtrasque partes confligentium leuior [t] examinatio procedat: cū iudex qui præerit quæstioni, [u] intentiones actoris [x] falsas, & conuicta † crimina reorum, ex legibus pœnis competentibus posit ulcisci [y]. PP. xvj. Kal. Maij Romæ, Valente v. & Valentiniano AA. Cos.

¶ *Producenti instrm suspectum, imminet prius probatio q̄ sit uerum, & aduersario iminet postea probare cōtrarium. h.d. Bal. Vel sic: De falso pōt q̄ri ciuiliter & criminaliter: pducēs tamen instrm, eius fidē negatam priūs debet probare: deinde de falso potest institui accusatio. hoc dicit. Salic.*

¶ Imppp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. proculo. LEX XXIIII.

PRæbemus † licentiam, ut siue ciuiliter, siue criminaliter (ut actor elegerit [z]) super prolatis codicillis, uel aliis instrumētis requiratur, incumbat probatio fidei instrumenti ei primitius qui scripturam [a] obtulerit, deinde ei qui stricta† instantia falsum arguere paratus sit. Dat. x. Kalen. Februarij, Timasio & Promoto Cos.

¶ Idem A. Crescenti. LEX I.

Vanquā ita interpretanē iuris periti, vt cōtra legē Corneliā videat se scribere hīdem emācipatus filiī pīe dictante: tñ si cū testamentū non esset scriptū, iustus successor futurus esset, accepta bonorū possessione [b], filius patri: perinde habebitur †, atq; si sua manu pr̄ tuus testes heredem scripsisset, functas dulci officio [c]. PP. Nonis Septembris Duobus, & Aspris. Cos.

¶ *Vbi testōr scribenti codicillos asscribit, cessat pœna: sed ubi scribēs sibi asscribit, et testōr in eadem uoluntate, uel in alia hoc recognoscit: scribenti parcitur. h.d. Bal. uel sic: Testatoris subscriptio, et generalis excusat à pœna: sed nō tribuit ius petēdi legatū extraneo qui sibi asscripsit; nisi specialis fuerit subscriptio testatoris, h.d. Salic.*

¶ Idem A. Atticio. † LEX II.

SI testator codicillis, quos scripsisti, legatum quoque seu fideicōmissū reliquisse tibi sua manu asscripsit [d]: non videris in pœnam senatusconsulti incidisse.

¶ Quòd si testamentum dictasse [e] codicillis significauit, legato qui dem vel fideicommisso abstinere debes [f]: pœna verò falsi tibi principali beneficio remittitur. PP. Idibus Decembris Antonino A. iiij. & Balbino Cos.

¶ *Verè ignorantiā alleganti, & à delicto desistenti, pœna remittitur, quam incurrerat quia sibi asscripserat. h.d. Bal.*

¶ Imp. Alexander A. Martiali. L. III.

SEnatusconsulto [g], & edicto diui Claudij prohibitum est eos q̄ ad scribenda testamēta adhibentur, quamuis dictante testatore, aliquod emolumentum ipsis futurum scribere [h]: & pœna legis Corneliæ [i] facienti irrogata est: cuius veniam deprecantibus ob ignorantiam [k], & profitentibus à relicto † discedere, amplissimus ordo vel diui principes venia [l] rarò dederunt [m]. PP. xvij. Kalen. April. Maximo ij. & Aelia no Cos.

¶ *Maritus sibi asscribens in testō uxoris, incidit in pœnam: & ista scriptura non valet. h.d. Bal. Vel sic: Nō licet marito sibi asscribere in uxoris testamento. h.d. Sali.*

¶ Idem A. Crescenti. LEX IIII.

QVæ in testamento vxoris [n] maritus sua manu legata sibi asscripserit, pro nō scriptis habentē [o]: & legis Corneliæ pœna, si venia impetrata non est, locum habet. PP. iij. Nonis Febr. Fusco ij. & Dextro Cos.

¶ *Milas sibi asscribens, ꝓsumitur iuris errore nō malitia in legem incidisse: & ideo sibi parcitur quo ad pœnam, sed relictum non potest petere, hoc dicit. Baldus. Vel sic: Miles excusatur si sibi asscribit, legatū tamen non petit, hoc dicit Salic.*

¶ Idem A. Gallieno militi. LEX V.

QVod adhibitus [p] ad testamētum cōmilitonis scribendum, iussu eius seruum tibi asscripsisti, pro non scripto habetur [q]: & ideo id legatū petere nō potes: sed secuto † tenorē indulgentiæ meæ, pœna legis Cornelię tibi remittitur: in quam credo te magis errore, quàm malitia incidisse. PP. xvij. kalend. Iul. Fusco ij. & Dextro Cos.

¶ *Parcitur ei qui sibi libertatē asscribit domino imperante: tamen quod scribit, est pro nō scripto. h.d. Baldus. Vel sic: Seruus iussu domini sibi asscribens, excusat à pœna: libertatem tamen non consequitur, nisi de descriptione testatoris subscriptioe doceatur. Salicetus.*

¶ Impp. Diocletia. & Maximia. AA. & CC. Aufidio. LEX VI.

SI libertatem tibi manu tua, imperante domino, asscripsisti: cum proponas dominū non subscripsisse, & † suis literis tuā libertatem expressim agnouisse † ad impetrandā libertatē senatusconquod, id est, quia, alias incipit, militi qui &c.

q ¶ Habetur. ‡ ut & ‡. l. proxi. secus si pater filio militi in testamento cō militonis asscripsit, ut ff. eo. l. si pater.

SI libertatem. ‡ CASVS Seruus in testamento domini præcipiente domino libertatem sibi asscripsit, quo minus petat libertatem, authoritas senatusconsul. ‡ sibi obest, pœna tamen l. Cornel. quia domino obtemperauerit, ei remittitur.

r ¶ Expressim. ‡ vel etiam generaliter ut ff. eodem, l. j. §. inter. tunc enim teneret libertas non directo, sed per fideicōmissum, ut ff. e. l. diuus Claudius. §. item si pactus.

Remitta

† Ex lib. 9. titu. 19. l. 2. C. Th.

† anni.

† Quia ēt reus ꝓbare teneturs ut dicit gloss. in ca. illud quoq; . extra de præsumpt.

Iudex neque ad dexteram, neque ad sinistram declinare dēt.

† Ex lib. 9. tit. 19. Lul. C. Th.

Strepitus fit in iudicio.

i ¶ Strepitus. ‡ id est iudicij in quo strepitus fit confligentium, hoc est aduocatorum vel allegantium.

k ¶ Compendioso spatio. ‡ scil. cet biennij; vt intra cer. tempus. crimina. & c. l. fina.

l ¶ Quem. ‡ scilicet fuem.

m ¶ Cuius. ‡ scilicet finis. i. exordium quod respicit finem, & dic, auspicio, id est initio.

n ¶ Contestatæ accusationis. ‡ id est ex die contestatæ litis. & dicitur initium, auspicium: quia veteres principia ab auspiciis & augurijs assumebant. Vel dic, cuius, scilicet strepitus: uel cuius, scilicet accusationis.

o ¶ Commissi. ‡ quia est seruus, & ideo debet decapitari: uel quia est vsus falsis rescriptis sciens: ut ℈. eod. l. maiorem. & ff. eod. l. j. §. fi.

p ¶ Vel deportatione.] ut d. l. ff. eodem, l. j. §. finali.

DAmus. ‡ CASVS.

Si proferatur instrumentum falsum: post proferens criminaliter accusari. l. Cornelia de falsis. uel ciuiliter actione in factum. Et si primo agatur criminaliter, suspenditur quæstio ciuilis quod ad criminalis accipiat finem In ciuili autem leuior procedat indagatio: quia in criminali uterque probat: in ciuili tātum actor. Viuianus.

† præterm̄ fis solēnib.

† conficta.

q ¶ Quæstione ciuili.] super quia iudex primo, aditus fuerat: quæ primo debet terminari: ut hic, & ff. de iudi. l. qui prior. Sed opponitur: quia maior debet præcedere ut ℈. de ordi iud. l. fi. Sed respō. quia causa morandæ solutionis hic obiiciebatur crimen: ut ℈. e. l. ij. Vel hic prima facie instrumentum non apparebat esse falsum. Vel tertio dic quod ciuiliter agebatur de falso actione in factum, quod cum prius fuerat inchoatum, prius finitur quam criminaliter agatur. Quarti dicunt terminata, id est dilata per sententiam interlocutoriam, nam crimina lis est præponenda: alias dixi hoc tenere quādo diuersis temporibus incipit. Si autem simul ciuiliter & criminaliter incipiat, præponitur criminalis: ut ff. de iudi. l. fi de ui. & ℈. de adult. l. adulterij.

Falsitas potest ciuiliter & criminaliter tractari.

videl. 4. & 68. li. 1. ti. 39. C. T.

r ¶ Priuatas. ‡ Sed cur hoc cùm nemini præiudicet, si falsum priuatum scripsit instrumentum? Respond. quia quantum potui, crimen ad effectum produxit: ut ff. de extraor. cri. l. j. Vel intellige de priuato tali quod aliquid valet, saltem ad cōparationem: quia trium testium habet subscriptionem. Azo; vt ℈. de fide instru. l. comparationes.

Instructa

s ¶ Si quid prolatum.] vt ff. eo. l. j. §. j.

t ¶ Leuior. ‡ cùm actor tantum probet; secus in criminali: vt ℈. l. proxi.

u ¶ Quæstioni. ‡ criminali.

x ¶ Actoris. ‡ id est accusatoris.

y ¶ Vleisci. ‡ puniēdo accusatorē si fuerit calūniatus. Si verò probauerit puniendo reum secundū leges quę pœnam imponunt, vt ff. eo. l. j. §. fin.

P Rębemus. ‡ CASVS. Si ex instrumento petas à me decem quod dico falsum; potero criminaliter vel ciuiliter agere vtrū velim; ita tamē vt cum criminaliter agitur, prius incumbat onus probandi proferentis: deinde ei contra quem profertur. Viuia.

z ¶ Elegerit.] quod potest; vt ℈. l. proxi. & ‡. quando ci. ac. præ. cri. l. j.

a ¶ Scripturam.] quę sit prima facie maculata. Vel quia producens alias falsas protulit scripturas; vt ℈. de proba. l. iubemus. Vel volens spontè probare: vt ff. de proba. l. circa. & facit ℈. de fide instru. l. fin.

De

¶DE IIS QVI SIBI ASSCRIBVNT IN TESTAMENTO.

Continuatio.

¶ *De falsis in genere diximus. Nunc in specie de quodam, quod licet non sit falsum punitur tamen ut falsum: ut ‡. e. l. senatusconsulto.*

QVanquam. ‡ CASVS. Qui sibi asscribit in testamento, tenetur l. Corne. de fal. si tamen filius emancipatus patre dictante, scripsit se hæredem: & si filium non scripsit, patri tamen erat successurus: perinde habetur, ac si pater sua manu scripsisset. Vi.

a ¶ Futurus. ‡ iure prætorio: ut instit. de hære. ab intesta. §. emancipati.

b ¶ Bonorum possessionē. ‡ unde liberi quando ab intestato successerat: & sic hic puncta. Vel verius puncta post dictionem, esset. vel secundum tabulas habet. & puncta ibi, possessione.

Filius sibi asscribens i testō pris, an incidat in pœnam.

c ¶ Dulci officio. ‡ sed videtur incidere, filius emancipatus in pœnam. & solus in potestate filius: vel seruus, excusatur: ut ff. de falsis. l. filius. in prin. quæ est contra. Solut. hęc illam corrigit: vt hic innuit. Vel dic ꝙ hic pater subscripsit confirmando: per quod parciturfilio. In quo nota ꝙ generalis sub scriptio sufficit in filio & seruo: ut quæ hoc testamento dictam, hęc manu mea cōfirmo: sed in extraneo, & sic in emancipato filio, specialis exigitur: vt quę illi danda dictaui, cōfirmo: ut ff. eo. l. j. §. inter. Vel ibi ꝺ iure stricto. hic de æquitate. Item no. ꝙ hic mutat personas in ‡. l. Vel die, filius qui libet subaudi, perinde habetur ac si pater te &c. Ité quid si alius qui ab intestato veniret, vt patronus, uel agnatus, vel cognatus dictante testatore scripsit? Respond. non idem: ut ff. eodem, l. fi quis legatum. §. fi. & est ratio: quia filio est magis debita ꝓfis hīdi tas: uts. ꝺ codicil. l. fi. §. pe.

Fallitas.

Seruus & filius in potestate sibi asscribēres fussi defuncti, non puniuntur.

I testator. ‡ CASVS Si testator in codicillis quos scripsi, asscripsit mihi legatum reliquisse: an uidear incidisse in l. Cornel? Dicit ꝙ non. Viuianus.

d ¶ Asscripsit. ‡ generaliter, si eras filius vel seruus: alias specialis exigitur, vt pœna remittatur, & legatū consequatur: sed generalis etiam sola sufficit ad pœnam euitandam: vt ff. eo. l. j. §. inter. Et no. quod filius in potestate manens, uel seruus iussu defuncti sibi ascribens, pœnā euitat: sed legato caret, extraneus autem uel emancipatus, & legato caret. & pœnam incurrunt ut ff. eo. l. j. §. inter. & l. filius emancipatus, & l. diuus Claudius & hoc subiicit.

e ¶ Dictasse. ‡ & scripsisse, subaudi de sua voluntate, & verū est te scripsisse & dictasse: secus si dictasses tantū, quia tibi posset tunc legati, vt ℈. de testa. l. dictanda. & fic est generalis subscriptio. uel recognitio in codicillis, quę valet ad pœnam euitandam in extraneo, ut modo dixi; subaudi sua voluntate, & dic te scilicet extraneum.

f ¶ Debes. ‡ lucri omissio frandem repellit: ut hic, & infra, lege proxima in fine. Accursius.

SEnatusconsulto.] CASVS. Qui sibi aliquid asscribit in testamento, tenetur l. Cornel. de falsis. Si vero dicat se ignorasse, & nolit legatum habere, venia indulgenda est adhibentur, quamuis dictante testatore, aliquod emolumentum ipsis futurum scribere [h]: & pœna legis Corneliæ [i] facienti irrogata est: cuius veniam deprecantibus ob ignorantiam [k], & profitentibus à relicto † discedere, amplissimus ordo vel diui principes venia [l] rarò dederunt [m]. PP. xvij. Kalen. April. Maximo ij. & Aelia no Cos.

¶ *Maritus sibi asscribens in testō uxoris, incidit in pœnam: & ista scriptura non valet. h.d. Bal. Vel sic: Nō licet marito sibi asscribere in uxoris testamento. h.d. Sali.*

¶ Idem A. Crescenti. LEX IIII.

QVæ in testamento vxoris [n] maritus sua manu legata sibi asscripserit, pro nō scriptis habentē [o]: & legis Corneliæ pœna, si venia impetrata non est, locum habet. PP. iij. Nonis Febr. Fusco ij. & Dextro Cos.

¶ *Milas sibi asscribens, ꝓsumitur iuris errore nō malitia in legem incidisse: & ideo sibi parcitur quo ad pœnam, sed relictum non potest petere, hoc dicit. Baldus. Vel sic: Miles excusatur si sibi asscribit, legatū tamen non petit, hoc dicit Salic.*

¶ Idem A. Gallieno militi. LEX V.

QVod adhibitus [p] ad testamētum cōmilitonis scribendum, iussu eius seruum tibi asscripsisti, pro non scripto habetur [q]: & ideo id legatū petere nō potes: sed secuto † tenorē indulgentiæ meæ, pœna legis Cornelię tibi remittitur: in quam credo te magis errore, quàm malitia incidisse. PP. xvij. kalend. Iul. Fusco ij. & Dextro Cos.

¶ *Parcitur ei qui sibi libertatē asscribit domino imperante: tamen quod scribit, est pro nō scripto. h.d. Baldus. Vel sic: Seruus iussu domini sibi asscribens, excusat à pœna: libertatem tamen non consequitur, nisi de descriptione testatoris subscriptioe doceatur. Salicetus.*

¶ Impp. Diocletia. & Maximia. AA. & CC. Aufidio. LEX VI.

SI libertatem tibi manu tua, imperante domino, asscripsisti: cum proponas dominū non subscripsisse, & † suis literis tuā libertatem expressim agnouisse † ad impetrandā libertatē senatusconquod, id est, quia, alias incipit, militi qui &c.

q ¶ Habetur. ‡ ut & ‡. l. proxi. secus si pater filio militi in testamento cō militonis asscripsit, ut ff. eo. l. si pater.

SI libertatem. ‡ CASVS Seruus in testamento domini præcipiente domino libertatem sibi asscripsit, quo minus petat libertatem, authoritas senatusconsul. ‡ sibi obest, pœna tamen l. Cornel. quia domino obtemperauerit, ei remittitur.

r ¶ Expressim. ‡ vel etiam generaliter ut ff. eodem, l. j. §. inter. tunc enim teneret libertas non directo, sed per fideicōmissum, ut ff. e. l. diuus Claudius. §. item si pactus.

Remitta

legato.

g ¶ Senatusconsulto. ‡ Liboniano.

h ¶ Scribere. ‡ per se uel per aliū qui sibi quærat: vt ff. e. l. diuus Claudius. §. scribere. uel etiā alij adimit, vt sibi remaneat: vt ff. eod. l. fi quis. §. si instituatur, & lege impube rem. §. qui codicillos.

i ¶ Corneliæ. ‡ quæ est ff. eo. scilicet de falsis. l. j. in fine.

k ¶ Ob ignorantiam. ‡ nam dicunt se nescire legem istā quę hoc prohibeat.

l ¶ Veniam raro. ‡ alias est in litera raro, & alias deficit.

m ¶ Dederunt.] Duo sunt necessaria, ut dicit: ignorantia, & discedere à commodo: vt & argu. ℈. l. proxi. & ff. e. l. diuus Pius. Sed contra. ff. eod. l. diuus Claudius. secundo respō. vbi dicit non dari uenię feribenti & erranti. Solu. non datur venia erranti, vt ibi: nisi & à delicto vel lit discedere: vt hic Vel non parcitur ipso iure, vt ibi: cū non liceat tius ignorare: sed petito hoc à principe: ut hic vel nō eo ipso sufficit quod se ignorasse dicat. ut ibi: nisi & ꝓbet: vt hic. Item quomodo testetur ipso iure, cum i do lo nō sit, sine quo falsum non committitur? Respō. propter ignorantiam iuris, quæ toleranda nō est.

n ¶ Vxoris. ‡ secus si in testamento extranei uxoris sibi asscripsit uir: ut ff. eod. l. vxori.

Vxoris. CASVS Si maritus in testamento vxoris sibi aliquid asscribat: pro nō scripto habetur. & incidit in l. Cornel. iam de falsis. idē est & econuerso.

† secutus.

o ¶ Habentur. ‡ vt & ff. e. l. ad. l. Cornel. de fal. l. fi quis legatum. secundo respon. & ‡. l. proxi.

Q Vod adhibitus. CASVS Si commilito in testamēto commilitonis sui asscripsit sibi, pro non scripto habēdum est: nec illud petere potest: pœna tamen l. Cornel. ei remittenda est, in quam magis per errorem quam per malitiam videtur incidisse.

nec † adsignasse.

p ¶ Quod adhibitus. ‡

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Remittitur.ʒsi tamen iussus,subscriptione testatoris appareat: ut ff. eo.l. filius.in prin.& l.diuus.j §.& quatenus.
b ¶ Venire.ʒnam uelle non creditur &c.ut.ff.de reg.iur. l.velle.& d.l. ff.eo.l.diuus Claudius.§.& quatenus.

¶DE FALSA MONETA.

¶ De alio spāli falso dicit, quod demum pfectū punitur: ut ff.e.l.q. falsam. Voniam.]

CASVS. Fabricatores falsarū monetarū reqri debēt & torqri: ut manifestē socios suos: & q eos accusat,non punit, si non probet.miles vero qui tales permisit egredi a carcere punitur capite:& appellandi ei copia denegatur. Si vero miles fuerit, qui in prædictum incidit crimen:ad magistrum militum remittēdus est: domus in qua fit moneta adulterina,est confiscanda, si dominus erat præsens:licet ignorauerit. Si vero præsens non fuerit, nullum patietur damnū: sed actor siue castaldus qui hoc passus fuerit,capite plectetur.Si vero i domo viduæ dicatur pecunia adulterina fabricata, venia digna est,licet præsens fuerit, ne domo sua careat: nisi euidens appareat eius delictū:idē in pupillo:tutor tamē eius nō excusabitur, sed tantū ex substātia tutoris fisco inferatur,quātū ex substantia pupilli erat inferendū si alias pupillus nō fuisset c ¶ Cuncti. ʒ quorum prædia sunt: vel domus, vbi falsam fit.

d ¶ Iudici. ʒ Nota speciale contra id quod habes §.ad exhi.l.fi.

e ¶ Prodituri.] Specia le cōtra id quod habes §. de accu a.l.fi.in fi.

f ¶ Eorum.]falsariorum.

g ¶ Immunitatem. ʒ calūniæ,licet nō,p̄ēctiel dic si sunt socij nō tā puniūt.sic §.ad l.Iul.ma.l.q; quis.in fi.& ff.de re mili.l. nō oēs §. fi. Vel imunitas dat,summerū ciuiliū sordidorū, prima placet.Et est speciale hic cōtra id qđ habes §.de accu.l.fi.§.j.

h ¶ Cuius.] inquisitionis.

i ¶ Patrimonium. ʒ i. dispares sunt in quorū patrimoniū sit.Alij em magni, alij pupilli, alij mares,alię viduę & spālis in q̄stitio fit i singulis & hoc incipit.j.§.domus &c.& qđ subiicit si quis autem &c. interpositio est.

k ¶ Suspectam.ʒalias susceptam,ad custodiendum.

l ¶ Priuato.ʒde falsa moneta da mnato: vel quia aliquem de custodia exire fecerit.& sic est speciale,cum regulariter liceat appellare: vt §.de app.l & in maioribus.sic & §.ad leg.Iul.de vi.l.quoniam.

m ¶ Promotus.ʒid est homo alicuius dignitatis.

n ¶ Incurrerit.ʒid est falsam monetam composuerit.

o ¶ Nomine.ʒid est quod sit eius nomen.& in qua dignitate.

p ¶ Iudices.ʒid est ad magistratum militum, si miles erat,vel ad aliū cui subest delinquens.

q ¶ Cuius.ʒscilicet domini.

r ¶ Punienda est.]No.speciale.alias dolus solus punitur.

s ¶ Prodierit ʒcum.al. alio non esset manifestatum: alias punitur si præuentus fuerit vt hic dicit.

t ¶ Iniuriæ.ʒid est damno.

v ¶ Actore.ʒid est castaldione.

x ¶ Capitali ʒimo maior pœna imponitur:ut j.l.proxi.quæ est contra Sol.ut ibi.

y ¶ Impuberes. ʒ doli non capaces.alias contra: ut ff.de reg.iu.l.pupillum. & l.pupillis & ff. de furtis.l.impuberē. & §.si aduer.delic.l.j.

z ¶ Ignorat. ʒ præsumptione iuris: ut ff. de iuris & fac.ign.l.fi. & ff.rē pup. fal.fo.l fi.& ff.de re.iur.l. in eo qđ plus. §. pupillus.

a ¶ Non oportet.] vt §.de ser.fug.l.quicunque. & vnde ui.l. meminerint.

b ¶ Expectabit.ʒid est tenebit.

c ¶ Inferendum.ʒ putā eius rei æstimatio i qua fit falsum.

SCASVS. I quis.ʒ si aliquis falsam monetam cuderit omnia bona sua confiscabuntur, & in loco isto vbi cudit cōcremabitur.

d ¶ Nūmos.ʒ laureos.

e ¶ Nostris.ʒ quid ergo faciunt Pisani uel aliæ ciuitates?Respon.excusari possūt:quia Imperatoris monetam non fabricant; sed propria moneta Imperatoris erat aurea & maximi pretij. Vel permissione principis faciunt.

ADDITIO. De materia,ista scilicet monetæ vide plenè per Abb.in c. quanto.extra de iureiur. vbi pertractat qualiter. puniat falsarius monetæ. Item qualiter scienter expendens falsam monetā. Item an inferiori à principe licitum sit monetam cudere,& alia plura hanc materiam contigentia requirere ibi.

f ¶ Cudendæ.ʒà moneta riis nostris tantum.

g ¶ Pecuniæ. ʒ aureæ.

h ¶ Volumus.]id est nullus alius faciat nostrā monetam,nisi nostri fabricatores.

i ¶ Obnoxii. ʒ i.qui falsificāt nostrā monetā,vel aliā faciūt sine nostra voluntate etiam rectā. Azo.

k ¶ Ex præmio.ʒ qđ p arbitrio iudicis liberoho mini statuitur: vt ff. de iu. fis.l.edicto.§ exrat.seruus fit liber:ut §.pro qui.can. ser.pro præl.penult.

l ¶ Solidorum. ʒ id est nummorū qui faciunt solidum,imo,id est aureorū

m ¶ Flammarum ı. ʒ aliud in eo qui non cudit sed radit vel tingit:vt ff.e.l. quicunque nummos.Sed contra.huic §.l.p. xi.vbi capitis pœna imponit Solu.hic est pœna capitis de qua ibi dicit secundum Azo.vel vbi sunt metalla, vel aliq terreantur hoc habet locū: sed vbi aro fit moneta, habet locū quod ibi,argu.ff.de pœn.l.aut facta. § fina.Vel hæc lex in falsarijs propriæ monetæ Imperatoris.superior in aliis.hæc vera.vel illa indistinctē hoc definit.nam hæc sub illa continet quod in idem accidit cum prima.

SCASVS.] quis.Non debet quis impetrare rescriptū à principe ut liceat sibi fabricare monetā:quod si fecerit,non valebit rescriptum. & pœnam non effugiet.

n ¶ Rescripto.] per obreptionem, dicens se hæredem eius cui Impera-

ministeriū pbuerūt, cū eo q̄ fecit supplicio capitali x plectendis.

10 ¶ Viduas aūt,ac pupillos spāli dignos indulgentia credim, vt viduas nec i proximo cōstitutę domo sua vel possessione careāt, si nulla apd ipsas tā grauis conscientiæ noxa resideat. ¶ Impuberes y ve rō ēt si cōscij fuerint, nullū sustineāt detrimētū: q̄ ætas eorū qđ videat ignorat z †. ¶ Tutores tamen eorū (si in proximo fuerint) quoniam ignorare eos quid i re pupilli gerit,non oportet a, hæc pœna expectabit b ,vt de reb.eorum si idonei fuerint, tantū fisco inferatur,quantum à pupillo fuerat inferendum c †. D.xv.Ka.Decemb.Constantinop.Crispo ij. & Constantino ij.Cęsarib.Cos.

¶ *Falsans monetā Cæsaris:ē reus læsæ maiestatis,et dēt igne cōburi,& ōia eius bona debent cōfiscari,h.d.Bald.Vel sic: Qui nūmos falsa effusione formauit, dēt cōburi,& pmium datur accusatori,h.d.Sali.*

Iidem A. ad Tertullum. PP. Africæ.

LEX II.

SI quis † nūmos d falsa effusione formauerit,vniuersas eius facultates fisco nō præcipimus addici. In monetis etenī tātū nostris e cudendæ f pecuniæ g studium frequentari volumus h, cuius obnoxij i maiestatis crimē committunt: & præmio k accusatoribus proposito, quicunq; soli dorum l adulter poterit reperiri, vel à quocunquet fuerit publica tus:ilico, omni dilatione submota,flāmarum m exustionibus mancipetur. D.prid.Noñ.Iul.Mediolani, Constantino A.vij. & Constantio Cos.

¶ *Obreptitium rescriptum impetratum no exacusat à crimine læsę maiestatis,nec à pœna.Bal.Vel sic:Rescriptum,per quod conceditur facultas cudendi pecuniam, præsumitur surreptitium.h.d.Sali.*

Imppp.Valent.Theod.& Arcad.AAA. Rufino.PP. LEX III.

SI † qs sup cudēdo ære, vel rescripto n aliquo, vel ēt annotatione nr̄a sibi arripuerit † facultatē, non solū fructū propriæ

sulti auctoritas tibi obest:pœna tamen falsi tibi remittitur a † :quoniam non potueras contra dominī uoluntatem uenire o. PP.vj.Id. Decēb.ipsis iiij.& iij.AA.Cos.

De falsa moneta.

TITVLVS XXIIII.

¶ *Fabricātes falsam monetā puniēdi sūt ultimo supplicio sine appellandi remedio: et domus ī qua fabricat,ē publicāda, siue dūs sciuerit,siue ignorauerit: dū tn proximus loco fuerit: fallit in domibus uiduarū et pupillorū:tutores tn eorū tenēt.h.d.Sa.*

Iup.Constan.A.ad Ianuariū. LEX I.

QVoniā nōnulli monetarij adulterinā monetā clādestinis scelerib.exercent, cunctis cognoscāt necessitatē sibi incūbere huiusmodi hoīes inquirēdi:vt inuestigati tradant iudici d †, facti conscios p̄ torméta ilico p̄dituri e, ac sic dignis supplicijs addicēdi. Accusatorib. ēt eorū f immunitatē § pmittimus. cuius h modus (qm̄ dispar † patri moniū i est) à nobis p̄ singulos statuit. Si qs autē militū huiusmodi p̄sonā suspectā k † de custodia exire fecerit,capite puniat. ¶ Appellandi etiā priuato l licentia denegef. ¶ Si verò miles, aut p̄motus m in gradum huiusmodi crimē incurrerit n :super eius nomine o, & gradu, ad † cōpetētes iudices p referat. ¶ Domus verò vel fundus in quo hęc perpetrata sunt:si dominus in proximo constitutus sit, cuius q incuria vel negligentia puniēda est r, etsi ignoret fisco vindicetur:nisi dūs ante ignorās, vt primū repererit, sceleus p̄diderit s perpetratū. tūc enī possessio vel domus ipsius p̄scriptiōis iniuriæ t minimè subiacebit. ¶ Sin verò longissimè ab ea domo vel possessione abfuerit, nullū sustineat detrimētū: actore u videlicet fundi, vel seruis, vel incolis,vel colonis, q̄ ad hoc

† Ex lib.9. tit.2.l.2. & 4.C.Th.

† indiciis. C.Th.

† census.

† Susceptam.

¶ nos.

† permitti tur.

c ¶ Iudicet. ʒ Nota speciale contra id quod habes §.ad exhi.l.fi.

e ¶ Proditurus.] Speciale cōtra id quod habes §. de accu a.l.fi.in fi.

f ¶ Eorum.]falsariorum.

g ¶ Immunitatem. ʒ calūniæ,licet nō,p̄ēctiel dic si sunt socij nō tā puniūt.sic §.ad l.Iul.ma.l.q; quis.in fi.& ff.de re mili.l. nō oēs §. fi. Vel imunitas dat,summerū ciuiliū sordidorū, prima placet.Et est speciale hic cōtra id qđ habes §.de accu.l.fi.§.j.

h ¶ Cuius.] inquisitionis.

i ¶ Patrimonium. ʒ i. dispares sunt in quorū patrimoniū sit.Alij em magni, alij pupilli, alij mares,alię viduę & spālis in q̄stitio fit i singulis & hoc incipit.j.§.domus &c.& qđ subiicit si quis autem &c. interpositio est.

k ¶ Suspectam.ʒalias susceptam,ad custodiendum.

l ¶ Priuato.ʒde falsa moneta da mnato: vel quia aliquem de custodia exire fecerit.& sic est speciale,cum regulariter liceat appellare: vt §.de app.l & in maioribus.sic & §.ad leg.Iul.de vi.l.quoniam.

m ¶ Promotus.ʒid est homo alicuius dignitatis.

n ¶ Incurrerit.ʒid est falsam monetam composuerit.

o ¶ Nomine.ʒid est quod sit eius nomen.& in qua dignitate.

p ¶ Iudices.ʒid est ad magistratum militum, si miles erat,vel ad aliū cui subest delinquens.

q ¶ Cuius.ʒscilicet domini.

r ¶ Punienda est.]No.speciale.alias dolus solus punitur.

† Susceptam.

† census.

† Ex lib.9. tit.2.l.2. & 4.C.Th.

† Susceptam.

† Ex lib.9. tit.2.l.3. & 5.C.Th.

† quoquā.

† Ex lib.9. titu. 2.l.9. C.Th.

† Eripuerit.

1 Idem dicit glo.j.in c.quāto.extra de iure iuran.

Num nes tingentes vel radentes qualiter puniendi sunt.

pera or & sui s oncesse.at hæredibus.alias per consuetudinem tolerāt: cum ex cōcessione principis ciuitatibus plurib⁹ sit concessum. Vel dic hāc l.loq; quādo à priuato petereturtab uniuersitate uero peti uidemus.

a ¶ Amittat.ʒut & §.de preci,impe.offe.l.rescripta.& l.quoties.

¶DE MVTATIONE NOMINIS.

¶ De alio spāli falso dicit.

SIcut in initio. ʒ CASVS. aliquis nomen impositum ei,an mutare possit,q̄rit.Et dicit q̄ sic fi liber fuerit, si in alterius fraudem non fecerit.

b ¶ Libera est.]ut instit. de leg.§.si quis in nomine.

c ¶ Innocentibus.ʒ i.nō fraudulenter facientibus.

d ¶ Fraude.]secus si fraus fieret ut alius decipereiur puta libertus ut ingenuus crederetur, & patronum fraudaret: pœna enim falsi tenetur.

e ¶ Si liber.ʒ secus in servo.quia ibi fraus præsumit ut ff.e.l.falsi.j.in prin.

¶ AD LEGEM IVLIAM DE AMBITV. &c.

Iulię de ambitu

§ pœna est.

¶ Quę in tribus casibus loquitur.

Desunt in cum habet,& cessat in vreb.exē plar.

petitionis amittat a, verum etiā pœnā quā meretur, excipiat. D. iiij.Id.Iul.Constantinop.Theod. A.iij.& Abundantio Cos.

De mutatione nominis

TITVLVS XXV.

¶ *Mutatio nominis non fraudulosa,libero homini est permissa.h. d.Bal.*

Impp.Diocl.et.Maximian.AA.& CC. Iuliano. LEX VNICA.

SIcut in initio noīs, cognominis, prænominis, recognoscēdi singulos, impositio libera est b prius ita eorū mutatio innocentibus c periculosa nō est. ¶ Mutare itaq; nomē, vel p̄nomē †, siue cognomē sine aliqua fraude d licito iore,si liber e es,secundum ea quę sæpe statuta sunt, minime prohiberis:nullo ex hoc præiudicio futuro.S.xv.ka.Ianuar.AA.& Cos.

Ex li.9.ti. 36.l.2.& 3. C.Th.

Ad legē Iuliam de ambitu.

TITVLVS XXVI.

¶ *Nemo pt redire ad officiū quo ente functus est.Et ambitiosus q̄ pobreptionē officia peterat,est cassandus, & ēt deportandus. h.d.Bal.uel sic:Qui honores repetit, in legem ambitus incidit, & pœnam legitimam subit.h.d.Sal.*

Imp.Arcad & Honor.AA.Pompeiano. P.V.Africæ. LEX VNICA.

NVllus † oīno principatum f †, vel numeratum g, seu commentariensis h gradum vel cætera officia repetere audeat i :cūm publicæ disciplinæ semel gesta sufficiant. ¶ At si quispiā promotorū denuo adid munus † etiā per sacras literas k irrepserit,qđ ante docebit gessisse, cassatis, quę hoc modo sunt impetrata, ad solutionem debiti l primitus vrgeatur: & qui cōtrà fecerint, pœnā deportationis † ad instar m legis Iuliæ ambitus n excipiāt. D.pridie ka.Iuñ. Mediolani, Sticone, & Aureliano Cos.

¶ Ex li.9.ti. 36.l.a.& 3. C.Th.

† sequentia

f ¶ Principatum.ʒ qa fuit usq; ad uel princeps agētiū in rebus ut de hoc hēs j.ti. de prin. sunt à C.T. agen.l.in rebus.lib.xij.

¶ Sic C.T.

deest tam in aliis.

g ¶ Numeratum.ʒ ut qa fuit priceps numerorum: ut habes j.de nume. ac. & chartu.&c.lib.xii.

h ¶ Commentariensis.ʒ qa ssunt custodibus carcer.

i ¶ Audeat.ʒ sed contra §.de assef.l.licet. Speciale ibi,& sic soluitur.ff.de offi. procon.l. proconsules. qa ibi spāle uel expone fatīb⁹ i.mensibus. Item cōtra in aut.de defen.ciu.§.fi. col. iij. Sol illud quando legitimi deficiunt:ut ff de mune & ho.l.honor.§ fina.Item nidetur contra.j.de mu.& ho.non conti.l.ij.lib.x, vbi post quinquennium potest repetere:sed ibi in defectum.

Abest à C.Th.

Cōfirmat C. Th. ac. aut solutiō.

Absunt à C.Th.

k ¶ Per sacras literas.ʒ hoc est quasi per priuilegium liceat.ut inf.de suscep.& arca.l.fi aliquid.lib.x.& inf. de diuer. offi.lay.lib.xij.

l ¶ Ad solutionem debiti.ʒ id est,soluat, quod debet ex præcedenti officio:vel quod promisit pro huiusmodi dignitate, soluet tn fiscum. Vel debitum appellat pœnam centum aureorum,ut ff.eo.l.j. quā si non soluit,propter cōtumaciam deportantur:ut subiicit,alias sufficeret dicta pœna cum infamia:ut dicta l ff.eo.l.j.

m ¶ Adinstar.ʒ quia antiqua solennitas cessat,ut ff.de publi.iudi.l.ordo. Vel quia ipsa cessat in vrbe.ad eius instar quod in urbe prius seruabatur: seruabitur in oppidis. Vel in tribus casibus habet locum quo ad verba: hic quo ad sententiam.

¶ AD LEGEM IVLIAM REPETVNDARVM. &c.

¶ Post honorem habitū per ambitionem, facit id propter quod diu pe-

Mittit.id est,aliq̄d iniq; accipit ʒ se vel p aliū:de qp hic dicit. & de repetundarum, cilicet pecuniarum. & habet locū in multis casibus:ut ff.eo per totum.

Iunius.ʒ CASVS. Si rector prouinciæ aliquid commiserit in prouincia quam rexit:extorquendo à subditis,stabitur eisq̄ ad l. dies. & quæ rontibus de se respondebit & si prouinciam egressus,debet reduci & quicquid abstulit, debet in quadruplum restituere.

n ¶ Multorum.ʒ vt ff. de pœnis.l.aut factā. §. fin. Sed arg. cōtra j. de pœnis. l.sancimus.sed dic ut ibi.

o ¶ Præcipimus.ʒ debet enim p se & sui per quinquaginta dies ibi commorari & si fugit,ad locum redire cogit.ut supra ut quinquaginta dies t

Vbemus. ¶ CASVS. Iudex si pecunia accepta aduersus decurionem, vel quemcunque alium sententiam tulerit, uel pro pretio pœnam dignam infligi remiserit, vel non inferendam intulerit: durante administratione, & ea deposita poterit accusari: & accusans si probet, victoriam reportabit & gloriam.

IVbemus [1] atq; hortamur, ut si quis fortè honoratorū [2], decurionū, possessorū, postremo ét colonorū, aut cuiuslibet ordinis, à iudice fuerit aliqua rône cócussus: si qs scit vęnalē fuisse de iure sententiam [b] : si quis pœnā vel ptio remissā, vel vitio cupiditatis ingestam, si quis postremo quacū q: de causa improbū iudicē potuerit approbare: is vel administran te eo, uel post administrationem deposita ī publicum prodeat, crimé deferat, delatū approbet: cum probauerit, & victoriam reportaturus & gloriam [c]. D. x. Kal. Iul. Constantinop. Honorio N. P. & Euodio Cos.

¶ *Hæc lex prouidet circa tempus intra q officiales possunt conueniri. Et primo qñ tempus anni non excesit. Sc̃do quando excess. sęcũda ibi, Si uero. & h.d. Si pcurator. Cæsaris pecuniā extorquet à colonis, uel alius sibi subditis; pt conueniri intra annum a tempore depositę administrationis; non posset hoc dicit. Salice.*

¶ Imppp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. Scutino com. R.P. LEX V.

VNusquisque [1] pcurator: præpositus [c] gynęcio, tabulari [3], susceptor, colonus, uel qcũque se à comite domorum meminerit esse concussum: cum ipse cui pecuniam numerauit, [d] ab administratione decesserit [e] intra annī spatium [f] ad iudicium spectabilitatis tuæ, quicquid dederit, repetiturus [g] occurrat: ut prosit pensionibus [h], quicquid ille reddiderit. ¶ † Si uero ex tempore depositæ administrationis [i] præstituti [k] temporis curricula transfluxerint, nulla uox [l] aduocationis emergat, sed ipsos procuratores, præpositos, colonos, tabularios, susceptores, obnoxios ad solutionē [m] uolumus coarctari. D. pridie Non. Iun. Mediolani Valentiniano. A. iiij. & Neoterio Cos.

¶ *Accedentes ad regendas puincias; dñm iuvare forma hic scripta; & de contrario postea conuicti; in quadruplum s. ut punit di. h. dicit. Salic.*

¶ Impp. Theod. & Valent. AA. Florentio P.P. LEX VI.

SAncimus eiusmodi uiros ad prouincias regendas accedere, q ad honoris insignia nō ambitione, vel pretio, sed ꝓbatæ vitæ & amplitudinis tuæ folent testimonio promoueri [n]: ita sanè, ut quibus hi honores per sedis tuæ, vel per nostram fuerint electionē commissi, iurari iter gesta depromant [o] se pro admnistrationibus fortiēdis neq; dedisse quippiam, neq; daturos vnquam postmodū fore, siue per se, siue per interpositam personam, in fraudem [p] legis sacremēti que: aut vēditionis, dominationisve titulo, aut alio velamento cuiuscunque cōtractus. & ob hoc [q] (excepti [r] solis salariis) nihil penitus tam in administratiōe positos, quàm post depositū officium pro aliquo præstito beneficio tēpore administratiōis, quam gratuito meruerunt, accepturos. Et licet neminem diuini timoris contemnēdo [s] iusiurādū arbitramur [t] immemorem, vt saluti propriæ vllum commodum anteponat: tamen vt ad salutis timorem etiam necessitas periculi subiūgatur: si quis ausus fuerit præbita sacramēta negligere: nō modo aduersus accipientē, sed etiam aduersus dantem accusandi cunctis tāquam crimen publicū, concedimus facultatem: quadrupli pœna [u] eo, qui conuictus fuerit, modis omnibus seriendo. D. vj. ka. Decem. Constantin. Theodosio. A. xvij. & Festo Cos.

De crimine peculatus.

TITVLVS XXVIII.

¶ *Pecunias publicas surripientes, & q ministeriū tunc uel postea prębuerint, pœna capitali puniuntur. h.d. Salic.*

¶ Impp. Honor. Theod. & Arca. AAA. Rufino. P.P. LEX VNICA.

SVdices, qui tpe administratiōis publicas pecunias subtraxerūt lege Iulia peculatus obnoxij sūt, & capitali [u] animaduersioni eos subdi iubemus. ¶ Iis quoque nihilominus, qui ministerium eis ad hoc adhibuerunt, vel qui subtractas ab his scientes susceperunt, eadem pœna percellendis. Dat. v. noñ. Mart. Cōstātinop. Honorio x. & Theodosio vj. AA. Cos.

De crimine sacrilegii.

TITVLVS XXIX.

¶ *Errans in articulis fidei, punitur ut sacrilegus. h.d. Salic.*

¶ Impp. Grat. Valent. & Theod. AAA. Eutropio. P.P. LEX I.

Qui

VIdiuinæ legis sanctitatē aut nesciēdo [a] omittunt [a], aut negligēdo violant & [b] offendunt: sacrilegium committunt [b]. D. iij. Kal. Mart. Thessolonicæ Gratiano A. v. & Theodosio A. j. Cos.

¶ *Præsumitur dignus qui est electus à principe. h.d. Bal. uel sic: improbare quod Imperator fecit ex certa scientia est crimen sacrilegij. h.d. S.*

¶ Idem AAA. ad Symmachū P. P. LEX II.

DIsputare de principali iudicio nō oportet. sacrilegij [c] crimī initare, dubitare, an is dignus sit quē elegerit [d] Imperator. D. v. Kal. Ianuar. Mediolani Richomere, & Clearcho Cos.

¶ *In prouincia propria qs non debet administrationem assumere, nisi ex certa scientia sibi concedatur a principe. Salic.*

¶ Idem AAA. & Arcadius A. Eutropio P.P. LEX III.

NE quis sine sacrilegij crimine desiderādum intelligat gerēdę ac suscipiēdę administrationis officium [e] intra eam prouinciam, in qua prouincialis & ciuis habetur: nisi hoc cuiquā vltro nea liberalitate ꝑ diuinos [f] affatus Imperator indulgeat. D. xvi. kalen. August. Arcadio A. & Bautone Cos.

De seditiosis, & de iis qui plebē contra rempublicam student colligere.

TITVLVS XXX.

¶ *Suscipiens populum contra rempublicam, grauissime est puniendus. Sali.*

¶ Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. Florentio P.P. Augusto. LEX I.

SI [1] quis contra euidentissimam iussionem §. solent & §. de iis quīad eccle. consul. l. denuntiamus.

¶ QVANDO CIVILIS ACTIO CRIMINALI præiudicet, & an vtraq; ab eodem exerceri possit.

¶ *Dixit de ordinariis crīminibus nunc de extraordinariis. Prædictis tamen communem utilum ad præcedentia & sequentia: si eodem crimine competat ciuilis actio, & criminalis accusatio, an vna præiudicet alij: vel prorsus vel interim, quod hic non dicitur. Sed dic q nō præiudicat prorsus, nisi in actione & accusatione iniuriarum: vt ff. de iniur. l. prætor. §. j. & l. quod senatus. Sed interim præiudicat, vt ff. de pub. lud. l. interdum. & ff. vi bono. rapt. l. ij §. j. primum tamen satis hic dicitur.*

Cōtinuatio

Actio ciuilis an præiudicet criminali.

PLerisq; [1] pruden tiū gñaliter definitū ē, quoties de re familia & ciuilis, & criminalis cōpetat actio. [m] vtraq; [n] licere experiri: [1] siue prius criminalis, siue ciuilis actio mouere posses, uel suppresseris: agam ciuiliter de tabulis exhibendis, & criminaliter l. Corn. testamentaria te accusabō. Item si libertus meus se ingenuum dicit, pro operis quas mihi debet, agam ciuiliter, & accusabo eum crimine l. Visel. Item si quis surripuerit mihi rem, agam ciuiliter & criminaliter, ut ff. de priuat. delict. Iulci. Idem si seruum meum abduxisti uel filium: agam ciuiliter reiuen. & criminaliter l. Flauia de plagia. ut ff. ad leg. Flau. l. j Item alia exempla sunt quæ difficile est enumerare. Item potest quis aliquem ac cusare de falf. & ciuiliter agere ad interesse actione in factum.

l ¶ De re familiari. ¶ id est propter rem familiarē. Actio enim furti non est de re familiari, sed propter rem familiarem, ut ff. de incen. rui. naufra. l. j §. j. De familiari autem ideo dicit, quia fecus si ciuilis non esset de re familiari, ut iniuriarum, quia una tollit aliam, ut ff. de injur. l. prætor. §. j. cū ambæ ad vindictam dentur, ut ff. de colla bo. l. cum emancipati. §. emancipatus. Et idem dicas si patronus uoceturin ius à liberto sine venia nam & ciuiliter ad quinquaginta aureos agere potest actione in factum, & criminaliter de crimine stellionatus, cum titulus criminis deficiat, ut ff. de in ius voc. l. pe. & fi. & ff. de crimi. stel. l. iij. Accur.

m ¶ Actio. ¶ propriæ & improprie ponitur. sic ff. de oblig. procon. l. ij.

n ¶ Vtraquc. ¶ sed non simul, ut hic in rubrica dixi.

---

† Ex eo. li. & titu. l. 6. C. Th. Deest C. Th.

a ¶ Honoratorum. ¶ i. habentium dignitatem, siue administrationem.

b ¶ Sententiā. ¶ quę ipso iure non valet, ut s. qñ pro no. nō est necesse. l. venales.

c ¶ Vel administrante. ¶ contra ff. de iudi. l. pars litē rum. & ff. de in ius vo. l. ij. & ff. de iniu. nec magistratib[us]. So. speciale qñ oc casione officii cōuenitur: ut hic, secus si ex alia cā. d ¶ Gloriam. ¶ qa reipublicæ cōsulere uidet, sic s. de episco. & eleri. l. nulli. i fin. Item fallit hæc lex in ecclesiastis: ut ff. de offic. præsi. l. plebiscito. item argu. contra s. eo. l. j.

† Deest in omnibus.

† Disputare.

† Concor. ff. j. in ca. tam se. de ætate & qualitate.

† iureiurando.

† subiuget

† assectus. ꝓpiscopi ab Imperatio: quia per dolum electa tā fierent. & quia nemo decernendi de beant.

† Ex eo li. & titu. l. 7. C. Th. Genętiū vel gentiū, quid est.

Deest in manusc. & C. Th.

Dicit tamen Sali. quod etiā post annū poterit ille exactor eō uniri ad simplum. allegat gl. l. iij. ff. ifto titulo.

† accarrat C. Th.

Sin uero C. Th.

† Cōiur. C. Th. al. accusatione. Diuisio.

† iubemus

† gerendas.

† Ex eo li. & titu. l. 7. C. Th.

† Exli. 9. ti. 33. l. j. C. Th.

† Seditio vn de dicitur.

† Seditiosi qualiter sunt puniēdi. Diuisio.

† Exli. 9. ti. Ro. l. j. C. Th.

† oportet

† Absunt à C. Th. sequētia usq; ad nec fi.

† Heraclio. Diuisio.

† cuiusq;

Libertus vocans patronum in ius sine venia, ciuiliter & criminaliter pōt conueniri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ciuiliter. ¶ pecuniariter. nec enim ponitur ad differentiam iuris prætorij: quia de ciuili actione exemplum ponit in interdicto quæ constat esse prætoria.

b ¶ De vi. ¶ publica vel priuata. Sed certè imò prius de vi.vt.S.ad l.Iul. de vi. l.fi qn.s ad se fundum. Sed dic vt ibi, vel ibi actor prius de vi agere volebat. Ité adhuc contra. S. de appel.l.j. Nã hic dicit posse incipere à qua velit, ibi necessitatem imponit de vna. Sal. ibi vtraq; ac ciuilis quæstio: qa ibi non erat quæstio vtrum p vnã alij præiudicaret: sed quæ esset prius intentãda. hęc non valet vel dic vt ibi.

c ¶ Et si, presso. ¶ ab eo, vel etiam corrupto sic vt nõ appareat quo casu criminaliter & ciuiliter agi potest: vt ff. de dolo. l.si quis affirmauerit. ¶ fin.

d ¶ Ex lege cornelia. ¶ de falsis.

e ¶ Perungeri.] vt S. ad leg. Viscel.l.j.

f ¶ Furti actio.] ex qua criminaliter & ciuiliter agi potest: vt ff. de p.ma. delic.l.ff. & ff. de fal.l. qui testamẽtũ. & ff. de tab.exhibit. sim prin. & l. inj. S. si qs dolo malo. & de fur.l.fi. Et qd subicit, legis flauiæ cõstitutio &c. aliud est exemplum vbi etiã ciuiliter & criminaliter pot agi: vt S. ad legem Flauiã de plagiis. l.j. & ff. de libe. ho. exhibit. l.j. in prin. sed m nos. Sed dicit, & pro id est, quasi vnũ sit exẽplũ cum plagiũ sine furto non fit. Vel si separatim intelligas, dices secundũ eum de furto, de quo est publica accusatio: vt testamenti subrepti non alterius instrumẽti: vt ff. ad legem Cornel. de fal.l. Phillis.

g ¶ Non possunt.] enim. no. ieiscd da exempl. i Iudicijs, ordinarijs & extraordinarijs, in quibus similiter actio in factũ & criminalis ei agitur: vt S. de cõsti. ob tur. pem. cau. quod enim. & ff. ad l. ge Aquil. l. ind. Neratius. S. si dolo.

h ¶ Retractari.] i. iterũ actari: non in eundem, sed alterum modũ. sic S. de iis qui vt indig. l. pollã.

i ¶ Crimen. ¶ generaliquia supra dixit specialiter circa testamentum subtractum. Accur.

k ¶ Ciu l'er. ¶ actione in factum, ut ff. de fal.l. qui nomine. & S. de fal.l. damnis. & l. ff. & de dolo. l. pen.

l ¶ Reperendum. ¶ si in ciuili causa predictis casibus obtineat actor, plenũ est. Si uero succubat, quid cũ? Rñ. ide quasi ia si ualeat absolutio quantũ cõdemnatio cũ solutione: vt ff. de excep. rei iud. l. si quis cũ tertio. S. plane. Sed arg. cõtra S. ad l. Fla. de plagia. l.j. sed expone vt ibi. Sed Pla. contra. vt hoc dixi plenè S. ad leg. Aquil. l. ex morte. Item in publicis criminibus constat habere locum. Iistam secũdum omnes. Sed qd in priuatis delictis? P. dixit quod non habet locũ, & pro eo ff. vi bo. rap. l. j. S. j. sed illa intelligẽ interim. Item pro eo S. ne tu v. l cu. vec. con. l. j. Sed ibi publicum crimen falsi erat: & etiam ante accusationem satisfecit nec expectauit accusari: quod etiam in publico licet: vt ff. ad leg. Iul. de adul. si adulterium. S. idem Pollioni. sic & j. de cri. stel. l.j. qd priuatũ est delictũ et eo ri. de cri. stel. l.ij. Item pro eo ff. de condi. cau. dat. l. pe. Sed ibi ideo non agitur criminaliter: quia fecit serium eius, qui duxit eum in periculum, tradendo prefecto urbi. Item pro eo. ff. de iniur. l. prætor. j. Sed speciale in crimine iniuriarum cum atrocitate modo agitur ad vindictam. Item pro eo. ff. de fur. l. interdum. j. S. qui furem. Sed ibi non fuit accusatus, sed in ciuili ductus fuit non ordinatio iure. Vel dic secundum Ioan. idem in priuatis criminibus quod publicis. & ꝓ nobis hęc ex ubi dicit, quo in genere &c. licet P. pro se ibi exponat, ut ibi notaui. Ité pro nobis S. de condi. ob tur. cau. quod cuitandi. Vltimo oppo quod non prius una via quam alia, sed ambæ simul decidi debeant, ut S. de ord. iu. d. l. iij. Sed

ibi in modum exceptionis opponebatur crimen.

DE CRIMINE EXPILATAE hæreditatis. &c.

¶ Supra de ordinariis & publicis crimibus tractauit: nũc ponit de priuato & extraordinario crimine. A.zo. Extraord inarium est, ut ff. eod. l. j. Diuisio.

ispectis claues traditas cohęredi ꝑtinentis? ¶ Sed cum de his exhibendis apud iudicem quæreretur, ¶ rationem compensationis induci non ¶ oportuit P. Exhibitis enim quæ desiderantur, suis ¶ iudicibus directa quæstio relinquenda est. PP. xij. Kal. Maij, Antonino A. ij. & Geta ij. Cos.

¶ *Priuignus potest agere contra uitricũ crimine expilatæ hæreditatis. l. d. Bal. vel sic: Reuerentia personę uitrici non facit hoc crimen cessare. h. d. Sali.*

Imp. Antoninus A. Primo. LEX II.

Xpilatæ hæreditatis crimen aduersus vitricum, adito prætore quinciæ nõ ꝓhiberis persequi. PP. vij. Kalẽd. Mart. Lato ij. & Cereali Cos.

¶ *Reuerentia nouercæ non facit hoc crimen silere: quando de alia quam de maritata ꝑtur hæreditate. h. d. Sal.*

Idem A. Helenæ. LEX III.

Si aui tui hereditatem adisti, & expilatæ hæreditatis crimine aduersus nouercam quondã tuam, experiri non prohiberis. PP. iiij. Non. Ianuar. Sabino & Anulino Cos.

¶ *Uxor d. f. nõ potest conueniri ab hærede crimine hęreditatis expilatæ, sed res & fructus extantes possunt uindicari. & consumpti possunt condici. h. d. Sal.*

Imp. Gordianus A. Basso. LEX IIII.

A Duersus uxorẽ (quæ ꝑ socia rei humanę atq; diuinę domus suscipit) mariti, diem suũ functi successores expilatę hẽditatis crimen intendere nõ possunt. Et ideo res quas per eandẽ abesse quereris cõpetenti in rem actione, uel si dolo malo fecerit, quo minꝰ res mobiles possideret ad exhibendum persequere. Fructus autem rerum, quas mala fide tenuit, licet expilatæ hæreditatis non teneatur crimine, suos non facit: sed extãtes quidẽ vindicari, cõsumptos verò cõdici posse pro culdubio, ¶ est. PP. vj. Kal. Mart. Attico & Prætextato Cos.

Diuisio. Casus. ratio ponit

¶ *Vxor expilans hæreditatẽ, uel libertus, uel q cunq; nõ ꝓpterea cadit à legatis relictis in testamẽto, h. d Bal. uel sic: Legata nõ minuunt, licet hæreditas expileť. h. d. Sali.*

¶ Imp Philippus A. & Philip. Cæs. ¶ Simplicio. LEX V.

Sulpitio. Hæreditatis expilatę accusatio cũ multis aliis actionib. cõcurrit.

Obtentu expilatæ hæreditatis, emolumẽtum legatorũ, maxiè suspẽsa cognitione legatariis, iisdẽq; libertis de functi auferri ñ oportet. PP. xv. Kal. Feb. Philippo A. & Titiano Cos.

¶ *Hæc accusatio est subsidiaria. Sal.*

Idem A. & C. Basilię. LEX VI.

Expilatæ hæreditatis crimen loco deficientis actionis, intendi cõsueuisse, non est iuris ambigui. PP. x. Kal. Mart. Aemyliano, & Aquilino Cos.

Vi bonorum raptorum.

TITVLVS XXXIII.

¶ *Actio ui bonorũ raptorum habet locum pro ui illata in rebus mobilibus tantũ. Sal.*

¶ Imp. Gordianus A. Valerio. LEX I.

Vi bonorum. Mouentia. ¶ id est ad hęc, & nõ ad alia: vt instit. eo. S. penu. & facit ff. de ver. sig. l. mouẽtũ. & ff. de vi & vi ar. l. j. S. si fundus.

Vi bonorum raptorum actionem, quæ cum pęna sua retrahit ablata: potiꝰ ad mobilia mouentia ꝙ quæ ¶, quàm ad fundos p iniuriã occupatos spectare, explorati iuris est. PP. Kal. Martiis, Attico & Prætextato Cos.

¶ *Hæres donatoris a donatario auferre res non potest. quod si facit, donatario intra annum tenetur ad quadruplum, post annum in simplum. h. d. Bald.*

¶ Imp. Valerian. & Gallien. AA. Lógino. LEX II.

Si res mobiles, quarũ in te fuerat dominium perfecta donatione translatum, violẽter hęres donatricis abripuit, vi bonorũ raporum actionem intra annũ quidem quo experiundi potestas fuit, in quadruplum ¶: post annum, in simplum intendere non vetaris. PP. xij. Kal. Maij, Seculari, & Donato Cos.

¶ *Etiam rapiens res sibi obligatas, intra annum tenetur ad quadruplum. Sal.*

¶ Imp. Diocles. & Maximian. AA. & CC. Eutelpisio. LEX III.

de neg. gest. hæres viri. & ff. rerum amo. l. j. & ij.

a ¶ Proculdubio. ¶ vt & S. de condict. ex leg. l. malæ. ff. de. Accursius.

b ¶ Expilatæ. ¶ ab alio non à legatario.

c ¶ Cognitione. ¶ criminis expilatæ hæreditatis. licet alij dicãt scilicet legatorum. Accur.

d ¶ Non oportet. ¶ vt & ff. de fideicõ. liber. l. fideicõmissaria. ij. in prin. posset ẽt dici secundum quosdã à legatario expilata: & tũc esset cõtra: vt S. de leg. l. nõ dubiũ. sed ibiręipsam legatã subtraxit, hic aliã. vel ibi post apprehensionẽ: hîc ante sed prima placet.

Casus.

e ¶ Expilatæ. Actionis. ¶ furti. secundũ quosdã, quæ nõ cõpetit: vt ff. eo. l. ij. Vel dic, actionis. Nã actio in rẽ, & ad exhibẽdũ, & petitio hęreditatis bene cõpetit cũ hac accusatione: vt ff. eo. l. diu°. Ité secũdum Pla. no. q pro isto crimine non pot agi ciuiliter: quod ꝓ alio crimine priuato nõ inuenitur. Satis tamẽ pot hic dici dari actionem in factũ ad possessionẽ restituendam vel ad duplum præstandũ arg. ff. si quis est. l. j. & facit S. famil. er. aduers'. & qd ibi dixi.

VI BONORVM raptorum.

¶ Qualiter criminaliter de vi agit, dixit: nũc ciuiliter post crimen expilatę hęreditatis, in qua etiã aliqua vis sit.

Vi bonorum. Mouentia. ¶ id est ad hęc, & nõ ad alia: vt instit. eo. S. penu. & facit ff. de ver. sig. l. mouẽtũ. & ff. de vi & vi ar. l. j. S. si fundus.

Que. ¶ pro vel.

Si res. ¶ CASVS. Mulier dedit mihi rẽ aliquã: hæres eius eam rapuit. intra annũ vt lemin. quadruplũ: post annũ, in simplum conuenietur.

h ¶ In quadruplum. ¶ & verũ rei pretium quadruplatur: vt ff. e. l. j. S. in hac. & datur hæredi, sed nõ in hæredẽ. quia est pęnalis: nec in eo qđ peruenit: cũ cõdictio sufficiat quæ insolidũ tenetur siue peruenit siue nõ: vt ff. eo. l. j. S. fi. Quandoq; autem datur in duplum, quãdo scilicet dolo alicui dãnũ intulit. ibi. & ff. de dam. in tuba daretur: vt ff. eo. in p. in.

i Res obligatas. Contigit. ¶ vt S. ad l. Iuliã. de vi. in possessionẽ. nisi ex cõstitutione: vt S. de pignor. l. ij. & facit. S. finiũ regundorũ. l. fi cõstituerit. Ité contra. ff. quæ in fraudẽ credit. l. ait prætor. S. fi

Actio vi bonorũ raptorum in hæredẽ nõ datur etiã in eo qđ ad eũ pucnit.

k ¶ Vij. Maij, in alijs.

Expilatæ hæreditatis crimen qũ locũ hal et.

Sic & Romulũ cauisse refert Hylarca Carnalca apud. P. præterea lib. 3. vete. Iuri p.

Vitricus est quasi pater.

Diuisio.

Resobligatas sibi creditorem vi rapientem non rem licitã facere, sed crimẽ committere conuenit, eumq; etiam vi bonorum raptorum ¶ intra annũ vtilem in quadruplum, post simplici actione conueniri posse non ambigitur. S. vij. Kalend. Ianuar. Sirmij. AA. Cos.

¶ *De raptis a seruo, domin° ignorãs tenetur noxaliter ad quadruplũ intra annũ. h. d. Sa.*

¶ Idem AA. & CC. Artulato. LIIII.

De iis, q̃ ¶ seruus alienus, ne sciẽte domino vi rapuisse ¶ dicit, intra annũ in quadruplum vi bonorum raptorum: & post in simplũ dominus eius noxali ¶ actione apud competentem iudicem cõueniri potest. S. ij. Kal. Maij Heraclię AA. Cos.

¶ *Venditionem rei rapta potest dominus ratam habere, & agere ad simplum: uel improbare, & agere ui bonorum raptorum ad quadruplum. h. d. Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Domnæ. LV.

Siue negotiorum gestorum cõtra nouercam ¶ tuam, siue actione vi bonorum raptorũ (quæ in quadruplũ intra annũ vtilem, ac post in simplum constituta est) putaueris agendum, notione præsidali poteris experiri. S. vj. Non. Iul. Philippopol. AA. Cos.

De crimine stellionatus.

TITVLVS XXXIIII.

¶ *Dissimulanter rem aliquam pignorans pluribus successibus, tenetur crimine stellionatus: cuius pœnam euitat, si creditoribus debitum offerat. h. d. Salic.*

¶ Imp. Alexander A. Alexandro.

LEX I.

Improbum quidẽ, & criminosum fateris easdem res pluribus pignorasse, dissimulando ¶ in posteriore obligatione quòd ¶ eædem aliis pignori tenerentur, Verùm securitati ¶ tuę consules, si oblato omnibus debito ꝓ, criminis instituendi causam peremeris. PP. v. Id. Febr. Pompeiano. & Peligno Cos.

¶ *Etiã rem sibi donatam si pater obligat ignoranti, tenet crimine stellionatus. h. d. Bald. uel sic: Scienter rem alienã obligans ut propriam, tenetur crimine stellionatus.*

¶ Imp. Gordianus A. Valenti. L. II.

Si pater tuus in te donationem contulerit, & cùm emancipatus esses, traditionibus dominiũ ¶ corporũ inte transtulit ¶, postęaque creditorem sortitus, quasdam earum rerum sine voluntate

Codicis

I ¶ Noxali. ¶ vt & S. de noxa. l. si seruus. & ff. e. l. ij. S. hæc actio. & S. ex hac.

Iue negotiorũ. ¶ CASVS, Nouerca tua res tuas vendidit & rapuit. electione habes vel is eã conuenire post annum in simplũ, vel i quadruplum intra annũ. vel habendo rataꝫ vẽditionem quasi negligest.

infra

m ¶ Cõtra nouercam. ¶ uouerca rẽ tuam mobile rapuit, & vendidit: & fic agit negligest. si ratã venditionem habueris: vt & S. de rei ven. l. mater.

ꝙ seruũ alienum. ¶ dicis, infra ann.

¶ DE CRIMINE stellionatus.

¶ Et hoc est extraordinariũ & habet locũ vbi deficit titulus criminis: crimẽ tñ est sicut de dolo actio cinis. & dr à stellione animali: vt ff. e. l. iij. S. j. & pœna est an S. fi.

Improbum. ¶ CAS Debitor qui rẽ eãdẽ duobus obligauit, crie stellionatus tenetur: soluẽdo tñ vtrũq; vel vni liberatur. Viuia.

n ¶ Dissimulando. ¶ & sic fieri es, als pignoratitia conti aria tantũ tenetur. & hoc nisi, ꝓ modico secund o obligauit: vt ff. de pig. ac. l. si qs in pignore.

o ¶ Securitati. ¶ locus est pœnitẽtiæ: vt & S. de iis qui sibi asser. l. j. & ad l. Cor. de fal. l. si falsos. & ff. de adult. l. si adulterio. S. idem Pollioni. & dixi S. ne tu. vel cu. vec. cõ. l. j.

p ¶ Debito. ¶ sed nõne sufficit et alteratui offerri vel etiam si nulli quid prioris creditoris interest cũ semꝑ potior est? Rẽ. interest secundi qui accusat, sed & primus fortè, quia in eius malũ factum est, si tamen vni soluerit, satis est: licet sit consultius vtrique: vt hic dicit. Item quomodo euitatur pœna in quã incidit iam obligãdo duobus? Rñ. ꝓ inde habet. S. ach nec incidisset per pœnitentiam.

non eędẽ

I pater. ¶ Duas soluit S. quæstiones. Prima vet statur circa ius pignoris & præiudicii donatarij. Secũda circa crimẽ stellionatus, & sic ꝓiudiciũ donatoris. sed a ibi, nec tñ.

CASVS. Pater si i filiũ emancipatũ donationẽ fecit: postea rem quã donauit, obligauit: non præiudicauit filio nec filius poterit eum accusare crimine stellionatus.

imporeã

q ¶ Transtulit. ¶ & sic est perfecta: vt S. de do. l. suus emancipatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Obstrinxerit.¶ de facto,non de iure,vt hic, & §. quæ res pig. obli.l. qui filios. & facit §.fi aduer.dona.l.2. & de adul.l.eum.
b ¶ Iniuria.¶ sed iure,vt in lege Aquilia,vt insti.ad l.Aquil.§. iniuria.
c ¶ Tel.¶ scilicet domino.
d § Tellionatus. Publica.¶ nec inter priuata specialia,sed est extraordinaria priuata, vt ff. eo.l.j.

¶ Ignorãtia.¶ CASVS. Si debitor obligat̃r̃ duobus, tenetur crimine stellionatus.si verò collusione cũ sedo creditore,scribens cũ peritore esse,cũ alijs potior erat,q̃ prior: accusat̃ l.Cor.de fal.verbigratia. Titius mutuam sibi xtin cal. Iunij: & scripsit Seium ipsum mutuasse in cal. April.
e ¶ Creditoris.¶ sfedi.
f ¶ Apud alios. ¶ primos.
g ¶ Capi.¶ i.decipi.
h ¶ Tuam.¶ loquitur primo creditori.
i ¶ Perfecta.¶ secum.
k ¶ Pertẽtat.¶ slubricidõ alij,quasi sit potior.vt ff.de fid.instr.l. repetita.
l ¶ Sniam.¶ primo casu accusationem huius criminis.sedo p accusationẽ legis Cornel. de falsis: vt §. ad l. Corn. de fal.l.fi creditor. & facit. ff.eo.l.§.sed & si. & §. itẽ si quis.

¶ DE INIVRIIS. Diximus de act one vi bonor. rapto. & quia rapẽdo fiũt iniuriæ,audiamus de iniuriis. Azo. Pro hac criminaliter extraordinarie, & ciuiliter agit ve instit. eo. §. in summa. & vna tollit alia: vt ff.e.l. ed senatus. & l.prior. §. j.

N Ec seruis. ¶ CASVS. Dicitur in hac.l. q̃ non solũ libero, sed nec seruo faciendæ est iniuria.
m ¶ Nec seruis.] actiuè & passiuè. & facit insti e. §.seruis. & ff.eo.l.j. §. Labeo. & hîc apud Labeonem.§.fi qs sic. & §. pen. & l.eum qui.§ j.

I Niuriarũ.] CASVS. Dfin hac l. q̃ non solũ nomine suo, sed patris & vxoris agere pt maritus.
n ¶ Tibi.¶ ò mulier.] i. ob.iniuriam tibi factam.
o ¶ Duplici.] imò cuplici tibi, s. & pri & viro, vt ff.e.l.j.§. fi & l.eũ.§. si nupta. & insti.e.§. patit. Sed hic p vna ponit eã q̃ patri, & eã q̃ filiæ cõpetit: cum eius exercitium patri detur, vt ff.e.l. patri.

S I non es.] CASVS. Aliquis intulit mihi in iuriam, dicẽdo me esse d̃latorem; an ꝓpter hoc sum infamis, q̃ritur. Et dicitur q̃ non: sed agã aduersus eum iniuriarum.
p ¶ Delatoris. ¶ delator falsus punitur & infamatur, vt j. de calũ. l. nostris. verus non: 1 vt ff. e. l. eum in prin.

Q A Trocem. Proferres. ¶ ex persona & ex tempore, siue loco & facto, siue re dicitur atrox iniuria, vt ff.e.l. prætor. §. atrocem. & insti.eo §. atrox. & hoc est atrox primis duobus modis. & facit §. de episc. & cleri. si quis in hoc. Nota etiam qui iniuriarum agit certum dicere dẽt, & non in genere vel sub alternatione, vt ff.e.l. prætor. in prin. & §. quod autem. & de iure fisci fidei.

tua velut proprias suas obstrinxerit: [a] ius tuũ nõ lęsit, ¶ Nec tamẽ iniuria [b] stellionatus crimine petetur, cùm sciens alienam rẽ, te [c] non cõsentiente, velut ꝓpriã suo nexuerit creditori. PP.ij.kal.Ian. Gordiano A.& Auiola Coss.

¶ Idem A:Hadriano. L. III.

S Tellionatus [†] acusatio inter crimina publica [d] non habetur. PP. Idib. Aprilis Attico,& Prætextato Coss.

¶ *Crimen cõmittit q rem obligatam prior, obligat̃ secundo ignoranti: vel qui animo decipiendi creditorem, cum alio fingit anterior em obligationem.h.d.Sal.*

¶ Imp. Philippus A. Euprepio. L. IIII.

I Gnorantia creditoris [e] cui res pridem apud [f] alios obligatæ, pignoris siue hypothecæ iure obligãtur, nõ sine periculo capi [g] cõsueuit. Etenim huiusmodi fraudes ad extraordinariam criminis executionẽ spectare, ac stellionatus cõmissum seueriſsimè esse vindicãdum, sæpè rescriptum est. proinde siue ignorantiam tuam [h] debitor circonuenire tentauerit, siue [†] obligationẽ ritè ꝓfecta, [†] participato fraudis consilio, per subiectam quasi anteriorẽ personam dispendiũ suum trahere pertentat: [k] adire suũ iudicẽ potes, congruẽtẽ, iuri, ac [†] debitæ religioni sententiam [l] relaturũ. PP.vj.Id.Maij,Peregrino,& Aemyliano Coss.

De iniuriis.

TITVLVS XXXV.

¶ *Actiuè uel passiuè non licet seruis iniuriam facere.h.d.Sali.*

¶ Imp. Alexander A. ad Syro. LEX I.

NEc seruis [m] quidem alienis licet facere iniuriã. PP.xj.kalend. Decemb. Alexandro A.Cos.

¶ *Pro iniuria illata filiæ cõiugatæ, marito & patri competit iniuriarum actio.Sali.*

¶ Idem A. ad Claud. L. II.

I Niuriarum actio tibi [n] duplici. [o] ex causa competit: cùm & maritus in vxoris pudore, & pater in existimatione [†] filiarum propriam iniuriam patiẽtis intelligãtur. PP. prid. Id. Maias, Agricola, & Clemente Coss.

¶ *Qui alium dicit falsum delatorem, & meritur, iniuriarum tenetur.q.d.Sali.*

¶ Imp. Gordianus A. Donato. L. III.

S I non es nuntiator, vereri nõ debes, ne ea propter, quòd iuriæ faciendæ gratia quidam te veluti delatorem [p] esse dixerunt, opinio tua maculata sit: quinimò aduersus eos, [†] qui minuendę opinionis tuæ causa aliquid confecisse [†] comperientur, more solito in iuriarum iudicio experiri potes. PP. ij. Id. Iul. Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ *Qualitas personę, & habitus iniuriati facit iniuriam atrocem iudicari.Sali.*

¶ Impp. Valerian. & Gallien. AA. & Valerian. Cæs. Vindio. L. IIII.

A Trocem sine dubio iniuriã esse factam manifestum est, si tibi illata est cùm esses in sacerdotio, & dignitatis habitũ, & ornamenta [†] præferres: [q] & ideo in dictam potes eo nomine persequi. PP.ij.*. Aemyliano, & Bassо Coss.

¶ *Verba sui natura iniuriosa, præsumunt animo iniuriandi prolata: nisi contrarium probetur: & hęc actio anno tollitur.Sal.*

¶ Impp. Diocles. & Maximian. AA. & CC. Victorino. L. V.

S I non conuitij consilio te aliquid iniuriosum dixisse: [†] probare potes: fides veri à calumnia te defendit. Si autem in [†] ixã inconsulto calore [†] plapsus, homicidij cõuitiũ obiecisti, & ex eo die annus [†] excesserit: cum iniuriarum actio annuo tempore præscripta sit ob iniuriæ admissum conueniri non potes. PP.vj. Id. Iul. ipsis AA. iiij. & iij. Coss.

¶ *Patronus uel eius hæres iniuriam liberto facere non potest.hoc dicit.Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Flauiano. L. VI.

CVm nec patronos iniuriã facere libertis iuris æquitas ꝓmittat, ꝓponasq; parronæ hæredes eum q̃ libertatẽ à defuncta acceperat, iniuriis [r] afficere: curabit præses prouinciæ contumeliam hęredum compescere. PP. Id. Iuliis ipsis iiij. & iij. Coss.

¶ *Hoc crimen est priuatum.h.d.Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Potentiano. L. VII.

I Niuriarum causa non publici iudicij, sed priuati [†] continet querelam. S. Idib. Febr. Sirmij, AA. Coss.

¶ *Pro atroci iniuria in personam serui illata, dominus potest agere ciuiliter & criminaliter ad uindictam.h.d.Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Martiano. L. VIII.

DOminũ pro atroci iniuria, quã seruus ei[o] passus est, edicti ꝓpetui [s] actiõe ꝓpositã, quã dãni etiã haberi rõnẽ verbis [t] iuriæ faciendæ gratia quidam te veluti delatorem [p] esse dixerunt, opinio tua maculata sit: quinimò aduersus eos, [†] qui minuendę opinionis tuæ causa aliquid confecisse [†] comperientur, more solito in iuriarum iudicio experiri potes. PP. ij. Id. Iul. Gordiano A. & Auiola Coss.

¶ *Qualitas personę, & habitus iniuriati facit iniuriam atrocem iudicari.Sali.*

¶ Impp. Valerian. & Gallien. AA. & Valerian. Cæs. Vindio. L. IIII.

A Trocem sine dubio iniuriã esse factam manifestum est, si tibi illata est cùm esses in sacerdotio, & dignitatis habitũ, & ornamenta [†] præferres: [q] & ideo in dictam potes eo nomine persequi. PP.ij.*. Aemyliano, & Bassо Coss.

¶ *Verba sui natura iniuriosa, præsumunt animo iniuriandi prolata: nisi contrarium probetur: & hęc actio anno tollitur.Sal.*

¶ Impp. Diocles. & Maximian. AA. & CC. Victorino. L. V.

S I non conuitij consilio te aliquid iniuriosum dixisse: [†] probare potes: fides veri à calumnia te defendit. Si autem in [†] ixã inconsulto calore [†] plapsus, homicidij cõuitiũ obiecisti, & ex eo die annus [†] excesserit: cum iniuriarum actio annuo tempore præscripta sit ob iniuriæ admissum conueniri non potes. PP.vj. Id. Iul. ipsis AA. iiij. & iij. Coss.

¶ *Patronus uel eius hæres iniuriam liberto facere non potest.hoc dicit.Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Flauiano. L. VI.

CVm nec patronos iniuriã facere libertis iuris æquitas ꝓmittat, ꝓponasq; parronæ hæredes eum q̃ libertatẽ à defuncta acceperat, iniuriis [r] afficere: curabit præses prouinciæ contumeliam hęredum compescere. PP. Id. Iuliis ipsis iiij. & iij. Coss.

¶ *Hoc crimen est priuatum.h.d.Sal.*

¶ Idem AA. & CC. Potentiano. L. VII.

I Niuriarum causa non publici iudicij, sed priuati [†] continet querelam. S. Idib. Febr. Sirmij, AA. Coss.

¶ *Pro atroci iniuria in personam serui illata, dominus potest agere ciuiliter & criminaliter ad uindictam.h.d.Sali.*

¶ Idem AA. & CC. Martiano. L. VIII.

DOminũ pro atroci iniuria, quã seruus ei[o] passus est, edicti ꝓpetui [s] actiõe ꝓpositã, quã dãni etiã haberi rõnẽ verbis [t]

SI nõ puitij. ¶ CASVS. Si mortus ira quẽ homicidam vocatli: si probare posiis, perirã non animo iniuriãdi vocasse: itẽ si excessit ann[o], libera bertis: quia anno finit iniuriarum actio. Itẽ nõ solũ patronus, sed nec hæres ei[o] liberto potest inferre iniuriam: alioquin hęres coereebitur. h.d. cũ l. seq.
r ¶ Probare potes ¶ ubi enim incumbit hoc on[o]: quia præsumitur te animo iniuriandi. hoc dixisse: quia verba sic se habent. sic & si dicat se per iocũ dixisse, ꝓbet: vt ff.e.l.j & §. ad le. Cor. de fica. l.j. nõ aliter enim &c. vt ff. de lega. iij. l. non aliter. §. ¶ Calore. ¶ Sed videt nullo mõ teneri: vt ff. de reg. iur. l. q̃uid calore. Sed speciale in actione iniuriarũ. ar. ff. de pę. l. aut facta. §. ea i fine §. vel hic fiunt per seuerantia.
t ¶ Annus. ¶ continuus, nisi qñ sit per metum. qa tunc vtilis est annus: vt ff. quod me. cau. l. si cũ ex §. j. Sed cũ ex leg. Cornelia hæc actio tribus casibus det: vt insti. e. §. sed & lex an tunc finit anno? B. fict. vt hic, cũ non distinguat, nec ob. inst. de ꝓpe. & c. ꝓpo. act. in princ. quia speciale est hic. sed M. dixit eam perpetuam tũc, per d. §. institc. & solam prætoriam esse annalem.
v C Vm nec. Iniuriam. ¶ atrocem. ꝓ lesi aũt non agitur: vt ff. eo. l. ꝓpter. §. ꝓterea. & ff. d iniust vocan. sed si hæc. §. fina.
x ¶ Iniuriis. ¶ etiam leuibus, facilius contra hæredem agatur.
y ¶ Niuriarum causa. Priuati. ¶ nisi ob famosum libellum detur: vt infrà titu. j l.j.

DOminũ. ¶ CASVS. Si seruũ meũ verberasti, agã iniuriarũ in qua veniet damnũ mihi datũ in seruo. & q̃ animo iniuriãdi liberũ seruum vocaueri, iniuriarũ tenebitur. hoc dicit cũ lege sequẽti z ¶ Perpetui. ¶ i. generalis. nec enim actio hęc est perpetua. sic instituit. de fatisfida. cu. in princ.
a ¶ Verbis. ¶ sic ergo vna actiõe & vna sententia, veniet cõtumelia & damnũ. & sic est ꝑ ff. eo. l. item apud. §. si q̃s seruo. & ff. ad le. aq. l. l. sed & si quẽcũ q̃. §. iniuriã. q̃b[a] dicit aq lia ad dãnũ, & iiuriarũ ꝓ cõtumelia agi, & duas fieri cõdẽnatiões. Sol. ꝓdici q̃ hæc scdm illas intelligãt: & q̃ dicit, qua, sim plicem facit relationem, qua, l. actione l. Aquiliæ vt & ibi, mulier quæ dãnauit saluauit. vel q̃. i. ꝓ quã miniã sat̃ actoꝛ agitur etiã lege Aquilia. ꝫ enim videbat, ex quo enim agitur ad contumeliã, non uidebat posse agi ad damnũ. Veld e et ã in actione iniuriarum venire damnũ: nõ vt damnũ, v in ꝓsissted v contumelia vel cãm contumelię: sic in interdicto vũ vi ven ũt ét mobilia occasione immobilium vt ff. de vi & vi ar. l. §. fi fundũ. similiter & dãnũ datũ in corruptione serui. vel aliud damnũ datũ à seruo, non petit actione serui corrupti, nisi & animus sit corruptus, & tunc fic: ut ff. de ser. cor. l. in hoc iudicio. simile ar. ff. de li. lega. l. pe. & ff. de aqua plu. arcen. l. apud Trebatium. §. aqua.
b ¶ Agere posse ¶ in duobus casibus: qñ scilicet ẽ atrox: licet non in cõtumeliam domini. Item & quando leuis: sed in contumeliã domini facta est. aliàs contra: vt insti. e. §. seruis. secundum Io. Alij vtrunque exigunt ut agi possit. secus in libero, ubi non quæritur cõtra quẽ iniuriam proponebat. ut ff. eodem, leg. eum qui. §. iniuria.
b ¶ Vi liberos. Non ambigitur. ¶ ut ff. e. l. si quis ex libertate.
S I quidem auiam. ¶ CASVS. Si Zenodorus uocauit auiam tuam animo iniuriandi ancillam, audiendus est: & si liberã fuerit pronuntiata, conuenietur etiam Zenodorus iniuriarum.
c ¶ Auiã. ¶ Zenodorus dixit auiã tuã esse ancillã ciuitatis Comanensium, causa infamãdi eam vel ea: nec ẽ causa processit.
d ¶ Recesit. ¶ i. in causa non processit.
e ¶ Si persueuere: ¶ ꝓbãdo illam esse ancillam.
f ¶ Agendi. ¶ fortè qa actor erat illius ciuitatis.
g ¶ Cõuenit. ¶ nõ prius vt§ de lib. cau. si tibi.

S I quãdo iniuriarum. ¶ CASVS. Si illustris accuset vel accuset criminaliter de iniuria, respondere potest ꝓ pro curatorem. sic eus in alio.
h ¶ Actio. ¶ i. accusatio. Accur.
i ¶ Connumerant. ¶ vt & §. eod. l. iniuriarum. ij.
k ¶ De more. ¶ quæ dixi. §. d accusa. l. pe. & erit pœna extraordinaria. Sed si ciuiliter agere ẽ, secũdũ qđ iuraret habita taxatione: vt in authẽ. e. §. in summa. & §. pœna.
l ¶ Per procuratorem.] speciale propter nobilitatem. sicut & §. de pcu. l. quicunque. & authenti. ibi posita. & ꝫ. de dig. l. quoties. li. xij. & §. ubi sena. uel cla. l. fi. regulariter contra ff. de pub. iudi. l. pe. §. ad crimen.
m ¶ Contra eum. ¶ speciale: regulariter ipse procurator est damnandus: tit §. de sen. l. j. & de procu. l. nihil.
n ¶ Nullus aliius. ¶ imò & aliis videtur licere: vt ff. an per alium cau. ap. l. j §. j. Sed ibi in minoribus criminibus: vt plenè not. ff. de procura. seruum § publicè. in ciuili actione iniuriarum, constat posse constitui procuratorem: vt ff. eo. l. non solùm. §. agere.

Damnum an ueniat in actione iniuriarũ.

† Deest in aliis.

Seruo si iniuria fiat an possit dominus agere.

† Comanẽsium dixit Zenodus.

† obseruan.

Nobilitati fauetur.

† veteres. † commemorant.

¶ DE FAMOSIS LIBELLIS. Specialiter de qua ꝫ iniuria dicit. SI quis. CASVS. Si aliquis famosum libellũ inuenerit ad alterius infamiam compositum, debet eum corrumpere: quod si non fecerit, sed manifestauerit: capite plectendus est ac si fecisset. Sed si criminosum quis vult accusare cuius famam per libellum credidit lacessere, audiet: si inscri bat. Et præmium si probat, reportabit. quòd si non probet, capite plectetur: & talis libellus famã eius in cuius ignominiã compositus erat, non lę det. Viuianus.
o ¶ Si quis famosum. ¶ de aliquo. quod ad eius pertinet infamiam: vt ff. eod. scilicet de iniuris. l. lex Cornelia. §. si quis libru. & hoc si tale cõtinebatur: quod si verũ esset, pœna capitalis erat in tempo nenda. vnde qui fecit, capite punit: vel qui inuentum pãdit: vt hic, sed nec in aliis nõ capitalibus licet pãdere per famosum lib. lum, sed in iudicio ac cusẽ: & si cõtra fecerit, capite punitur: vt hic. vel verius, sicut accusandus puniendus esset: argu. ff. de priuat: delic. l. fi.
p ¶ Capitali sentẽtię.] specialiter vt pro iniuria tam magna pœna imponatur: vt §. vbi causa fit. vel di. po. l. vniuersi.
q ¶ Sane. ¶ nõ per libellum famosum, sed per accusatioũe solennem pandat crimina. & hoc subiicit.
r ¶ Deuotionis. ¶ quia deuotus est principi.
s ¶ Salutis. quia interest reipub. maleficia puniri. Azo.
t ¶ Nomen suum. ¶ id est eius quem accusat.
v ¶ Maximam. ¶ vt ff. eo. l. eum qui. in princip. & leg. lex Cornelia. §. fin. & ꝫ. de iis q̃ latro. leg. ij. in fi. & §. ꝫ fal. mo. leg. j. §. accusatoribus.
x ¶ Capitali. ¶ si etiam capitalis reo cõuicto imponenda erat: vt & §. de ac. l. fina.

¶ DE ABIGEIS.

¶ Quoniam abigei extra ordinẽ puniũtur: vt & q̃ committunt stellionatũ ideo de eis punit. Azo.
y ¶ Bacti. Accusatio. ¶ priuata: vt ff. e. abigeatus. & est pœna ei⁹. ff. e. l. j. §. penulti. Et qui sunt abigei, dic quòd qui decẽ oues, porcos quatuor: equum vel bouem vnum semel vel frequenter abegit, id est subripuit de pascuis, sed & equum de stabulo: vt ff. eo. l. oues. & in authen. de nup. minores col. iiij.
z ¶ Obseruatione. ¶ i. fine inscriptione & dic speciale in hoc crimine, ut in pluribus aliis notatis §. qui accu. non posl. iij. Vel dic, cum inscriptione, cùm criminaliter: sine ea, cum ciuiliter. Accur.

¶ DE NILI AGGERIBVS non rumpendis.

¶ Sicut animalia abdicuntur: vt §. tit. j. sic aqua Nili, de quo dicit,

Codicis DD iij Siquis

TITVLVS XXXVI.

¶ *Qui famosum carmen de aliquo inuenerit, illud delere non debet: alias punit̃ pœna capitali nisi docuerit uera esse quæ dixit uel pandit.h.d.Sali.*

¶ Impp. Valentiniani & Valẽtis AA. ad Edictum. L. VNICA.

SI ¶ qs ¶ famosũ libellũ, siue domi, siue in publico, vel quocunque loco ignarus repererit: aut ¶ corrumpat prius q̃ alter inueniat, aut nuli cõfiteat inuentũ.
¶ Si vero nõ statim eas dem chartulas vel corrupit, vel igni cõsumpserit, sed vim earũ manifestauerit: sciat se quasi auctorẽ huiusmodi delicti capitali ¶ snã subiugãdũ. Sanè ¶ si qs deuotionis ¶ suę ac salutis ¶ publice custodiã gerit: nomẽ suũ ꝓfiteatur, ¶ & quę per famosum ¶ libellũ ꝑsequẽda putauerit, ore ꝓprio dicat: ita vt absq; vlla trepidatiõe accedat, sciẽs ¶ q dẽ q̃ si assertionib. suis veri fides fuerit opitulata: laudẽ maximã ¶ & præmiũ à nostra clemẽtia cõsequet. ¶ Sin vero minimè hæc vera ostẽderit, capitali ¶ pœna plectet. ¶ Huiusmodi autẽ libellus alterius opinionem nõ lædat. D. xvj. kal. Mart. Constantinop. Valentiniano, & Valente AA. Coss.

De abigeis.

TITVLVS XXXVII.

¶ *Crimen abigeatus sine inscriptione potest proponi.h.d. Sal.*

¶ Impp. Honor. & Arcad. AA. Pasiphilo.

LEX VNICA.

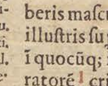

Bacti animalis accusatio ¶ non solum cum inscriptionibus, sed etiã sine ea obseruatione proponitur. D. vj. Kalendas Iañ. Olybrio, & Promoto Coss.

De Nili aggeribus non rumpendis.

TITVLVS XXXVIII.

SI quis. CASVS. Si aliquis famosum libellũ inuenerit ad alterius infamiam compositum, debet eum corrumpere: quod si non fecerit, sed manifestauerit: capite plectendus est ac si fecisset. Sed si criminosum quis vult accusare cuius famam per libellum credidit lacessere, audiet: si inscribat. Et præmium si probat, reportabit. quòd si non probet, capite plectetur: & talis libellus famã eius in cuius ignominiã compositus erat, non lędet. Viuianus.
o ¶ Si quis famosum. ¶ de aliquo. quod ad eius pertinet infamiam: vt ff. eod. scilicet de iniuris. l. lex Cornelia. §. si quis libru. & hoc si tale cõtinebatur: quod si verũ esset, pœna capitalis erat in tempo nenda. vnde qui fecit, capite punit: vel qui inuentum pãdit: vt hic, sed nec in aliis nõ capitalibus licet pãdere per famosum lib. lum, sed in iudicio ac cusẽ: & si cõtra fecerit, capite punitur: vt hic. vel verius, sicut accusandus puniendus esset: argu. ff. de priuat: delic. l. fi.
p ¶ Capitali sentẽtię.] specialiter vt pro iniuria tam magna pœna imponatur: vt §. vbi causa fit. vel di. po. l. vniuersi.
q ¶ Sane. ¶ nõ per libellum famosum, sed per accusatioũe solennem pandat crimina. & hoc subiicit.
r ¶ Deuotionis. ¶ quia deuotus est principi.
s ¶ Salutis. quia interest reipub. maleficia puniri. Azo.
t ¶ Nomen suum. ¶ id est eius quem accusat.
v ¶ Maximam. ¶ vt ff. eo. l. eum qui. in princip. & leg. lex Cornelia. §. fin. & ꝫ. de iis q̃ latro. leg. ij. in fi. & §. ꝫ fal. mo. leg. j. §. accusatoribus.
x ¶ Capitali. ¶ si etiam capitalis reo cõuicto imponenda erat: vt & §. de ac. l. fina.

¶ DE ABIGEIS.

¶ Quoniam abigei extra ordinẽ puniũtur: vt & q̃ committunt stellionatũ ideo de eis punit. Azo.
y ¶ Bacti. Accusatio. ¶ priuata: vt ff. e. abigeatus. & est pœna ei⁹. ff. e. l. j. §. penulti. Et qui sunt abigei, dic quòd qui decẽ oues, porcos quatuor: equum vel bouem vnum semel vel frequenter abegit, id est subripuit de pascuis, sed & equum de stabulo: vt ff. eo. l. oues. & in authen. de nup. minores col. iiij.
z ¶ Obseruatione. ¶ i. fine inscriptione & dic speciale in hoc crimine, ut in pluribus aliis notatis §. qui accu. non posl. iij. Vel dic, cum inscriptione, cùm criminaliter: sine ea, cum ciuiliter. Accur.

¶ DE NILI AGGERIBVS non rumpendis.

¶ Sicut animalia abdicuntur: vt §. tit. j. sic aqua Nili, de quo dicit,

Libellum famosum faciẽs quã pœna puniatur.
† ad Edictũ. C. Th. † Ex l. 9. 44 ru. 5. 4. l. 7 & ꝑ. C. Th.
† Hæc lex est canonizata. v. q. j. ca. si qui. §. si quis fa mosum
† disceꝛpat C. Th.
† Sententia, C. Th.
† & ea quæ † Abest ab omnibus & C. Lh. Maleficia sunt punienda.
† Deest C. Th. Abest à C. Th.

† Abducti in aliis i C. autem Th. abiecti. † Ex l. 2. ti 1. l. 8. C. Th. Abigei qui sunt. Probitio & rectè.

Liquis. Cubitum. ꝛ mensurandum à ripa eius. Accur.

¶ Vetustatis. ꝛ No. a sic ff. de iure immu. semper. & ſ. de te ſta. testamenta omnia. Accur.

c ¶ Consicis. ꝛ facit ſ. de rap. virg. l. j. §. pœnas autem. de aliis verò flu minibus de æquitate idem posset dici, secundum H.

¶ DE HIS QVI &c.

¶ Abigei & alij deliquẽtes occultãtur ab aliis. & sic occultantes alienum delictum, suum faciunt: ideo de hoc dicit.

†Exli. 9. ti. 39. l. 1. C. Th.

EOs. ꝛ CASVS. Si absconditi latronem in domo mea, pœna. puniendus sum qua & latro est, iudici eum non exhibuero: pœnã corporalem subſtinebo.

†Fluenta.

d ¶ Eos. ꝛ Cõstitue. par pœna reos alieni criminis expectet, & ipſos reos ſ latrones: reos dico alie ni criminis q. ſecũ sociarũt aũ, vt ea, occultãdo eos. Et ſic no. æquale eſt de l. cti: vt ff. d. recepti. l. j. & ff. d. incẽ. rui. naul. lij. § ſi tñ. & ſ. de adul. l. caſtita. ti. & ad le. Iul. de vi. l. crimẽ. & ar. ſ. d. fal. mo. l. j & ad l. Hã. de plag. l. ſi quis ſeruũ. niſi affinẽ quis recipiat: vt ff. de recep. l. fin. Quæ aũt pœna latrones expectet, habes ſ. de ſer. fugi. authen. ſed nouo.

e ¶ Supplicio. ꝛ corporali. hoc de ſupplicio referẽt ad ſuſcipiẽdæ ſcienter. qđ dicit de diſpẽdio, referẽt ad eum qui nõ offert: vt j. l. proxi. ſic ergo coniuncta ſeparantur.

†Confirm. C. Th. al. conſortiis eius.

†Latronum pœna qualis eſt.

†xxi. 9. ti tu. 29. l. 1. & 2. C. Th. Diuiſio.

SIq. ꝛ Diuidit ĩ partes octo. Primò mãdat latrones exhiberi. Secũdo ſi nõ exhibeãtur, mãdat rectori ꝓincĩ q vt eos mittat ad capiẽdum. Tertiò ubi effectũ rectoris ꝓuinciæ nõ ſit p ſe potẽs, ꝓuidet vt officiũ militare ꝓquirat à auxiliũ. Quartò punit iudicẽ mãdata nõ ſeruãtẽ. Quintò punit tribunũ militũ auxiliũ nõ ꝓbẽtẽ poſtulatũ: vel dãnũ inferre militib. ꝓmittẽtẽ ꝓuincialib. Sextò punit ꝓdiorũ dños & eorũ ꝓcuratores, latrones nõ exhibẽtes. Septimò ꝓuidet ne dñi ꝓdiorũ ſe ualeant excuſare rõne ĩpotẽtiæ. Octauò punit q accuſationẽ porrexerũt, ſi ſ. crimine ñ docuerũt. Sexta ibi, ſi verò. Tertia ibi, ſin aũt. Quarta ibi, ſi ignaro. Quinta ibi, tribuni. Sexta ibi, dñi. Septima ibi, ipſi quoq; Octaua ibi, ſi verò Sal. CASVS. Si criminoſus, in fando meo latitat: vel ego vel ꝓcurator meus, debeo eũ ꝓſentare iudicialiter. ſi potero cõueniri ab officialib. iudicis vt eũ exhibeã: & ſi nõ exhibuero, rector ꝓuinciæ mittet milites vt me capiãt: q. ſi capere ſi ꝓſit (qæ eis reſiſtã) mi tat ad tribunũ militũ ꝓuincia vt veniat in auxiliũ cum militibus q. ſi hoc facere

†Siue reos

†reos. †à rectore

¶ *Rumpẽtes aggeres Nili, uel eius aquã ultra ſolitum occupantes, concremãtur: et eius criminis participes deportantur ſine ſpe ueniæ. h. d. Sal.*

¶ Impp. Honor. & Theod. AA. Anthemio. PP. LEX VNICA.

SIq̃s poſthac ꝓ Aegyptũ intra duodecimũ cubitum *fluminis Nili valla †fluẽtis de prouiis; ac vetuſtis vſibus præterſas præterq; morẽ atiq; tatis vſurpauerit, ſiãmis eo loco cõſumatur, in quo vetuſtatis breuerẽtiã, & pro pemodũ ipſius imperij appetierit ſecuritatẽ cõſciis, & †cõſortibus eius deportatiõe cõſtringẽdis: ſic vt nũq̃ ſupplicãdi eis, vel recipiẽdi ciuitatẽ, vel dignitatẽ, vel ſubſtantiã, licentia tribuat. D. x. Kal. Octob. Cõſtantini. Honorio viij. & Theodoſio iij. AA. Coſs.

De iis, qui latrones, vel aliis criminibus reos occultauerunt.

TITVLVS XXXIX.

¶ *Eadẽ pœna puniũt receptatores, qua rei principales: in bonorũ uero diſpẽdio: q reũ ſuperjederit offerre in iudicio. h. d. Sal.*

¶ Impp. Valen. Valens & Grat. AAA. Simplicio. Vic. L. I.

EOs, d †q. ſecũ alieni criminis reos occultando, eum, eàm ve ſociarunt: par ipſos & reos pœna expectet. & latrones quiſq; ſciẽs ſuſceperit, & eos offerre †iudicib. ſuperſederit, ſupplicio ecorpora li, aut diſpẽdio facultatũ, ꝓ qualitate pſonæ, & iudicis æſtimatiõe plectetur. D. iij. Kal. Mart. Romæ. Grat. A. iij. & Equitio V. C. Coſs.

¶ *Pro ſummario ſufficit diuiſio ĩ gl. poſita.*

¶ Impp. Honor. & Theod. AA. Palladio. P. P. L. II.

SIq latrones, ſeu aliis criminibus obnoxij. in poſſeſsione degũt ſeu latitãt: dñs poſſeſsiõis (ſi preſto ẽ) aut ꝓcuratores (ſi dñs abeſt) ſeu primates poſſeſsionis vltro eos offerant: aut ſi ſciẽtes hoc †ſpõte nõ fecerint, cõueniãt à ciuili officio, vt tradãt ꝓinciali iudicio eos qui requiruntur ſub examine iudicis arguẽdos, & pœnas poſt documenta congruas ſubituros ¶ †Si vero exhibere eos dñi, vel procuratores, aut primates ſ poſſeſsiõis diſtulerit: tũc ad detinẽdos geos †adito rectore ꝓuincię hoĩa ciuilia dirigãtur auxilia.

¶ Sin aũt ꝓpter multitudinẽ fortẽ corũ, qui in ꝓdio ſunt, ciuile ad miniculũ ſufficere nõ poſſe conſti

¶ Idẽ ſtatuit. Solõ. P. Prateius lib. 2. vete. Iuriſpr.

† commonitione. Diuiſio.

† Deſunt i nonnullis exẽpl.

terit, & memorari audaces executorib. obiecerint manus, vel alias parere diſtulerĩt, tũc iudex ꝓuinciæ memor ꝓiculi ſui à viro deũo to tribuno ſeu primatib. militũ, q in locis ſunt, auxiliũ poſtulet: vt ꝓ militarẽ †manũ correpti accuſati, ſine dãno atq; læſione cuiꝰ libet legib. offerãt, & conuicti pœnas ſub eãt cõpetẽtes: non ignaro iudice, q ſi aduerſus innocentẽ ob aliam cãm ꝓter latronũ vel aliorũ nocẽtiũ inueſtigatiõẽ, militare auxiliũ poſtulauerit, aut diſpendiis affici ꝓuinciales cõceſſerit: cõmotione ſeueriſsimaꝫ put tua cel ſitudo iudicauerit) ſeriẽt.

¶ Tribuni ẽt ſiue primates numerorũ, †vel offi ciorũ, q. in locis ſunt, admoniti p lras †iudicis, ſi adminiculũ militare ꝓbere noluerint, aut ſi ab ipſis militib. dãna ꝓuincialib. inflicta fuerit: & dãna & læſiões reſtituẽt, & acerrima cõdemnatiõe ꝓ arbitrio virorũ illuſtriũ magiſtrorum militũ feriẽt.

¶ Dñi etiã ꝓdiorũ, ſeu ꝓcuratores, vel ꝓiates poſſeſſionũ ſpunes nõ manebũt, ſ plẽtes & ſciẽtes kvltro nõ obtulerit nocẽtes. vel admoniti eos exhibere diſtulerit, nã dñs qdẽ, poſſeſsionis dñio priuabiť: ꝓcurator vero, ſeu ꝓiates ꝓpetuo exilio ſubiacebũt.

¶ Ipſi quoq; ꝓcuratori, vel dño, vel primatib. poſſeſsiõis. ſi ſe ad cõprimẽdã multitudinem ruſticanorũ ſufficere nõ poſſe firmauerint, & id ꝓuinciali iudicio palã fecerĩt: militare auxiliũ rector ꝓuinciæ à tribuno, vel a primatibus numeri faciet dari, ſi ciuilia ñ poſſe ſufficere ꝓſpexerit.

¶ Si vero poſt exhibitionẽ corũ q accuſanť, innocẽtes eos eſſe, & nihil criminis admiſiſſe patuerit: accuſatores pœnã q̃ in calũniatores exercenda lest, ſubire cogantur. Exẽplo †eũ graue eſt, ſic latronẽ †regre re, vt innocẽtib. periculũ fiat.

†† D. xiij. ka. Ianu. Cõſtanti. Marinia nõ, & Aſclepiodoto Coſs.

De requirendis reis.

TITVLVS XL.

¶ *Cõtra abſentẽ de graui crimine accuſatũ, ñ fertur definitiua: ſed citati nõ cõparẽtis bonorũ annotatio debet fieri: q̃ recuperat. ſi itra annũ uenies ſe purgat: & ad heredẽ ea trãſmittit. ſi iteri deceſſat. h. d. S.*

¶ Impp. Valerian. & Galien. AA. Rufico. LEX I.

CVm abſenti reo grauia mcrimina intentantur: ſententia feſtinari non ſolet, ſed annotari ovt requiratur, non vtique ad pœnã, ſed vt poteſtas ei ſit purgandi ſe, ſi potuerit.

¶ Poſt quàm, vero requirendus ſactus intra annum redierit:

g ¶ Ad detinẽdos eos. ꝛ latrones vel nocentes.

h ¶ Pronunciæ. ꝛ ſic ſ. d. rap. virg. l. j.

i ¶ Per literas. ꝛ ſic d. literis, ſ. d. epi. & cler. l. ſi q̃ p calumnia. ſ. præterea.

k ¶ Si præſentes & ſciẽtes. ꝛ ſic & ſ. de fal. mo. l. j. & j. de deſerto. & occultato. l. i. x j. Acc.

l ¶ Exercenda eſt. ꝛ vt & ſ. de ac cuſ. l. fina.

¶ DE REQVIRERIS.

¶ Si accuſẽ præſens ſ. dixit: nunc ſi abſens.

CVm. j tria facit. Primò declarat qſi dẽt fieri annotatio. Secũdo qſi reus uenies bona annotata recuperat. Tertiò q̃d fiet d bonis ſi reuerſus intra annũ moriaſ. Sed a ibi, poſtquã. tertia ibi, ſin verò. CASVS. Si abſens q̃s accuſet: iudex ad ꝓerẽdam ſuam non dẽt feſtinare, ſed dẽt citari & bona e annotari: q ſi intra annũ venerit, recuperabit bona, & ad defenſionẽ criminis admittet. Si verò poſt annũ, ſup bonis non audiet, ſed ſup defenſione criminis: q ſi intra annum deceſſerit, ad hẽdes eius pertinẽt bona ſua. Et idẽ dicit lex ſequens.

m ¶ Grauia. ꝛ ex q̃b. pœna capitalis imponit: vt ff. e. l. j. ſecus ſi relegationis: vt j. cũ abſens poſsit dãnari: vt ff. de pœnis. l. ab ſentem. §. j. & §. ſi ſepius.

n ¶ Sunt ꝛ erat hic ergo lis conteſt. idẽ ſi nõ erat.

o ¶ Annotari. ꝛ ſciẽ bona. i. in ſcripris redigi: & poſtea requiruñ ꝓ literas. Vel dic etiã prius requiri, & dic vt requirat. ſ. primò.

p ¶ Ad pœnam. ꝛ ſi fit annotatio bonorum.

q ¶ Purgãdi. ꝛ ẽt poſt annũ. ſ. de crimine, ſed d bonis intra annũ tantùm.

r ¶ Poſtquã verò requirendus. ꝛ requiſitus. Vel ideo dicit requirendus, q̃a quidã ſunt, q̃ nec requirẽdi ſunt: vt q̃ accuſari non poſſit ab eo à quo accuſauit de quib. dixi ſ. qui accuſ. non poſſ. ſuper rubri.

s ¶ Intra annũ. ꝛ computan-

Absens dãnari poteſt.

¶ Fraudati cenſus. ꝛ i annonæ: cùm & de hoc poſsit dominus accuſare: vt ff. de iudi. l. vix. & ff. ad legem Iuliam de annon. l. j. in prin.

r ¶ Principis. ꝛ vt & ſ. ad legem Iuliam maieſtatis. l. ſi. Idem ſi ad rempublicam, vel ad eos qui militant circa latus eius: vt ff. ad leg. Iuliam maie. l. ſi. & penul. Item excipitur & alius ſi uir vxorem & vxor virum occi-

Serui an poſsit in dominos torqueri.

dit: vt ſ. ad legem Corn. de ſica. l. fin. Itẽ ſi ſocius ſocũ occidit: vt ff. eo. l. extraneo. §. quod congruit. Itẽ & alius: vt ff. ad Syllad. & ſi percuſſor. §. j.

s ¶ Iudicaturi. ꝛ alias iudicaturis: & eſt datiu⁹. & alias iudicaturi. & ſic genitiuus ſingularis. vel eſt nominatiuus pluralis alias iudicantes. Sed ſub audies ſecũdũ ea q̃, &c.

t ¶ Præſcriptionis in-uidia. ꝛ id eſt, inuidioſa præſcriptio ceſſat. Et no. colligi ex hac litera q̃ in ſuperioribus etiã ſi non præcedãt indicia. vel nõ ſunt alię ꝓbationis, torqueantiq̃d falſum eſt: vt ff. e. l. j. prin. Vnde dicũt q̃dẽ in oibus criminibus torqueri. vt tamẽ ſemper

†ex inopia

ſint indicia: & dictio aũt, nõ aduerſatiue, ſed pro etiã ponit: quaſi dicat in cæteris etiã, &c. Tu dic, in aliis nullo modo torq̃ri. Sed hic de facto fuerunt torti. ſufficienter tñ alias ꝓbati eſt. Vnde licet dñs dicat nõ debuiſſe torq̃ri, & bene dicat: nõ tamẽ per hoc abſoluit eũ alias ſit plene ꝓbatum. & ſic ſuũ dictum pro nihilo eſt: cũ & ſeruorũ dictũ ſit nullũ: vt hic, & ff. e. l. j. §. ité Seuerus. & §. ſi ſerui. & j. eo. l. ſeruos. & ſupra, de teſtib. l. ſeruos. & ff. de probat. cum probatio.

v ¶ Manifeſtum eſt. ꝛ hoc fallit j. e. l. interrogari. & l. hoc qđ placet. & l. quoties. & l. ſi. & ſ. de ſer. fug. l. q cunq;. in ſi & l. cũ ſeruũ. Sed certe imo etiã torqueri videť cõtra dñm in pecuniaria: ſi aliæ deſint probationes: vt ff. e. l. diuus. quæ eſt cõtra. Sol. ibi de ſeruis alienis dicit de q̃bus hic nõ prohibet inter alios torqueri. imo videť cõcedere eo q̃ cõtra dominũ vetet tãum Alij dicũt hanc illam corrigere: vel ibi de facto ſeruti: vt j. eo. d. l. interrogari.

† in al. q̃b. lib. hucus q̃ ſunt in ſcriptionis verba et hinc ſcipit lex.

INſolidum. CASVS. Conceſſum eſt priuilegium aliquod cuidam pupillo circa ſeruorum quæſtionem: an illud tranſeat ad matrem vel tutorem, quæritur. & reſpondetur q̃ ſic.

Serui an poſsint in dominum torqueri in cauſa pecuniaria.

x ¶ Aduerſus tutores. ꝛ qui quaſi domini ſunt: vt ff. de furt. l. interdum. §. qui tutelam.

y ¶ Vel matrem dominorum. ꝛ priuilegium. inferioris ad ſuperiorem porrigi nota. ſic j. de priui. ſcho. l. iij. in prin. lib. xij.

Priuilegiũ inferioris ad ſuperiorẽ porrigit.

z ¶ Niſi tutelæ. ꝛ vt & ſ. de admi. tu. l. ſex. §. ante oĩa. nec enim loco do ninũ eſt tunc cum pupillũ ſpoliat: vt ff. pro emp. l. qui fundum. §. ſi tutor.

CVm cognitionaliter.] CASVS. Mulier quædam dicebatur veneno aliquem peremiſſe ſi accuſetur, primo debent torqueri ſeruti alieni; deinde mulieris.

a ¶ Cum cognitionaliter. ꝛ alias incipit, cum cognitionaliter, alias primum & dic, id eſt, priusquam ipſa mulier torqueatur, quæ virum dicitur occidiſſe. nam prius indicia debent præcedere, & poſtea torquentur ſeruti: vt hic, & ſ. ad legem Corne. de ſica. l. ſi.

b ¶ Argumenta. ꝛ id eſt, indicia.

c ¶ Aegrè. ꝛ id eſt, moleſte,

d ¶ Extinxit. ꝛ id eſt, extinxiſſe dicitur: vt ff. de contrahenda emptio. l. ſi in emptio. in princip.

Sicuti.

putãdũ à rpe quo ſciuit, ſeu annotatus fuerit: vt ff. e. l. j. §. pe. & l. iiij. Acc.

z ¶ Purgauerit. ꝛ ſic ergo eo ipſo q̃ non uenit etiam intra annum, præſumitur contra eum, ſed non tantùm ut condemnetur. propter abſentiã ergo grauatur ut probet: ſicut & accuſator. ſic & aliàs ſ. de fal. l. vbi. & j. de abolit. fallaciter. in fi. ſed nullo probante abſoluitur.

a ¶ Poſt intimationẽ. ꝛ irepræſentationem.

b ¶ Tranſmittat. ꝛ vt & ff. eo. l. j. in fi. & facit ſ. ſi pe. app. mor. l. ij. & hoc verũ ẽt i crimine læſæ maieſtatis. ſed licet dent hæredib. tñ ab eis in crimine læſæ maieſtatis auferunt: vt inſtit. de hære. q̃ ab inteſt. §. per cõtrarũ.

d Q Vicunque. Petitus. ꝛ primo iudicio petiť: poſtea annotatur: tertio requiriť. vel primo requiriť quam annotetur.

e ¶ Fiſco vẽdicentur. ꝛ ſi tamẽ fiſcus intra xx. an. non petat, præſcriptione repelliturꝫ vt ff. e. l. ij. & l. ij. & ff. de iure fiſc. j. ꝰ. §. præſcriptio. Accur.

f ¶ Seuerioris. ꝛ quam ſi intra annũ veniſſet & eſſet cõuictus, & ſic grauat in hoc. Itẽ i eo q̃ bona ſi recuperat: vt hic. Item ſit infamis de facto: vt j. l. ſi. Item in ꝓbando: vt ſubiicit, & dixi ſ. I proxi.

IN pecuniariis. ꝛ Primò in cauſa ciuili. Secundo. in criminali. ſecũdia ibi, criminalis.

CASVS. Aliquis in cã pecuniaria fuit citatꝰ, nõ cõparauit: nõ ſit infamis. ſecus in criminali: q̃a & bona amittit, & infamia (llapſo anno ex die reqſitionis eſ factę) notať. Vi.

g ¶ Non lædit. ꝛ niſi ſit forte talis actio, qua dãnatus infamaretur: quo caſu per edictũ, i. citationem ſit infamis de facto.

h ¶ Tenor. ꝛ id eſt, te quiſitio quæ ſit literis: vt & ſ. comminationes epiſtolas. l. programma.

i ¶ Tantam ferat. ꝛ alias transferat. alias tantum ferat.

k ¶ Annotari. ꝛ quod tunc vere poteſt dici, cũ intra annũ nõ redit. nam prima ſententia de annotatione ſub cõditione ſit, ſi non venerit intra annum: vt ff. eo l. ſi. Azo.

l ¶ Sed famæ. ꝛ non vt faciat ipſo iure infamem: q̃a de crimine nõ eſt damnatus, quod lex exigit: vt ff. de iis qui not. infa. l. j. §. j. & l. Athletas. §. calumniator. Sed infamia facti grauatur: vt ff. de obſequiis. l. licet. & l. honori. Et ſic no. ex prædictis quod intra annum veniens, & de crimine, & de bonis auditur. poſtea veniens quandocunque, auditur de crimine, ſed de bonis uunquam: vt ff. eo. l. j. & pe. in fi.

¶ DE QVAESTIONIBVS.

¶ Quia ꝓ prædictis delictis venit ad quæſtiones q̃ns: ideo de his dicit.

QVæſtionem.] CASVS. An in caput domini ſeruus torqueri poſsit, quæritur & diſtinguitur. aut petitur torqueri in cauſa ciuili: aut in criminali. primo caſu non torquetur. ſecundo caſu in tribus caſibus torquetur. & non præcedentibus indiciis in caput dominæ vel tutoris vel eius filij ſeruus torqueri non poteſt.

m ¶ Quæſtionem. ꝛ quid quæſtionis vetbo contineatur, habes ff. de in iuriis. l. item apud Labeonem. §. quæſtionẽ. & ad Sylla. l. j. §. quæſtionis.

n ¶ Dominos. ꝛ præſentes vel præteritos: vt ff. eod. l. vnius. §. ſeruus.

o ¶ Non oportet. ꝛ vt ff. eo. l. j. §. item Seuerus.

p ¶ Adulterij. ꝛ vt & ſ. ad legem Iuliam de adult. l. iij. & l. in adulterij. & l. finali. de repudiis. l. conſenſu. §. vir. & ff. ad legem Iuliam de adulte. l. vim paſſam. §. ſi. & ff. eo. l. extraneo, in prin.

¶ Principes. ꝛ ſi ſe crimine purgauerit, ſ res arbitrio iudicis ſignatas recipiat.

¶ Sin uero intra id tempus reuerſus, poſt intimationẽ ſuã fuerit defunctus: ſi necdũ ſe purgauerit, ad hæredes † proprios res trãſmittat. D. Tuſco & Baſſo Coſs.

¶ *Annotati bona intra annũ nõ comparẽtis, irreuocabiliter cõſiſcãtur: & poſtea uenies reptus nocẽs punit: innocẽs uero abſoluit non ꝓterea bona recuperãs. h. d. Sal.*

¶ Imp. Conſtan. A. † ad Ianuarium. L. II.

QVicũque † ex † eo die, quo reus fuerit in iudicio petitus, ſ † intra anni ſpatiũ noluerit adeſſe iudicio: res eiꝰ fiſco vindicentur.

¶ Et ſi poſtea reperti, nocens fuerit deprehenſus, † ſeueriori ſ ſententiæ ſubiugetur. Sed etſi argumentis euidẽtibus & probatione dilucida innocentiã ſuã † purgauerit, nihilominus falcrates eius penes fiſcum remaneãt. Da. Idib. Ian. Acc. v. Kal. Augu. Corintho. Conſtantino A. V. & Licino C. Coſs.

¶ *Cont umax in ciuili cauſa non notãt etiã facti infamia cõtumax uero in cauſa criminali, afficitur infamia facti, h. d. Sali.*

¶ Impp. Honor. & Theodor. AA. Palladio P. P. L. III.

IN pecuniariis cauſis edictum contra latitantem propoſitum exiſtimationẽ eius non lædit.

¶ Criminalis verò programmatis tenor h hãc † tantam i ferat de iure cenſuram, vt inter reos anno k non tantum patrimonium † debeat transferre, ſed famę l exiſtimationem læ dere. D. vij. kalen. Iul. Rauennæ Euſtachio & Agricola Coſs.

De quæſtionibus.

TITVLVS XLI.

¶ *Regulariter etiã in criminalibus, ſerui nõ torquentur in dominos. fallit in caſibus hic exceptis, hoc dicit. Sali.*

¶ Impp. Seuerus & Antoninus AA. Antianæ. L. I.

¶ Fraudati cenſus. ꝛ i annonæ: cùm & de hoc poſsit dominus accuſare: vt ff. de iudi. l. vix. & ff. ad legem Iuliam de annon. l. j. in prin.

r ¶ Principis. ꝛ vt & ſ. ad legem Iuliam maieſtatis. l. ſi. Idem ſi ad rempublicam, vel ad eos qui militant circa latus eius: vt ff. ad leg. Iuliam maie. l. ſi. & penul. Item excipitur & alius ſi uir vxorem & vxor virum occi-

Serui an poſsit in dominos torqueri.

dit: vt ſ. ad legem Corn. de ſica. l. fin. Itẽ ſi ſocius ſocũ occidit: vt ff. eo. l. extraneo. §. quod congruit. Itẽ & alius: vt ff. ad Syllad. & ſi percuſſor. §. j.

s ¶ Iudicaturi. ꝛ alias iudicaturis: & eſt datiu⁹. & alias iudicaturi. & ſic genitiuus ſingularis. vel eſt nominatiuus pluralis alias iudicantes. Sed ſub audies ſecũdũ ea q̃, &c.

t ¶ Præſcriptionis in-uidia. ꝛ id eſt, inuidioſa præſcriptio ceſſat. Et no. colligi ex hac litera q̃ in ſuperioribus etiã ſi non præcedãt indicia. vel nõ ſunt alię ꝓbationis, torqueantiq̃d falſum eſt: vt ff. e. l. j. prin. Vnde dicũt q̃dẽ in oibus criminibus torqueri. vt tamẽ ſemper

†ex inopia

ſint indicia: & dictio aũt, nõ aduerſatiue, ſed pro etiã ponit: quaſi dicat in cæteris etiã, &c. Tu dic, in aliis nullo modo torq̃ri. Sed hic de facto fuerunt torti. ſufficienter tñ alias ꝓbati eſt. Vnde licet dñs dicat nõ debuiſſe torq̃ri, & bene dicat: nõ tamẽ per hoc abſoluit eũ alias ſit plene ꝓbatum. & ſic ſuũ dictum pro nihilo eſt: cũ & ſeruorũ dictũ ſit nullũ: vt hic, & ff. e. l. j. §. ité Seuerus. & §. ſi ſerui. & j. eo. l. ſeruos. & ſupra, de teſtib. l. ſeruos. & ff. de probat. cum probatio.

v ¶ Manifeſtum eſt. ꝛ hoc fallit j. e. l. interrogari. & l. hoc qđ placet. & l. quoties. & l. ſi. & ſ. de ſer. fug. l. q cunq;. in fi & l. cũ ſeruũ. Sed certe imo etiã torqueri videť cõtra dñm in pecuniaria: ſi aliæ deſint probationes: vt ff. e. l. diuus. quæ eſt cõtra. Sol. ibi de ſeruis alienis dicit de q̃bus hic nõ prohibet inter alios torqueri. imo videť cõcedere eo q̃ cõtra dominũ vetet tãum Alij dicũt hanc illam corrigere: vel ibi de facto ſeruti: vt j. eo. d. l. interrogari.

† in al. q̃b. lib. hucus q̃ ſunt in ſcriptionis verba et hinc ſcipit lex.

INſolidum. CASVS. Conceſſum eſt priuilegium aliquod cuidam pupillo circa ſeruorum quæſtionem: an illud tranſeat ad matrem vel tutorem, quæritur. & reſpondetur q̃ ſic.

Serui an poſsint in dominum torqueri in cauſa pecuniaria.

x ¶ Aduerſus tutores. ꝛ qui quaſi domini ſunt: vt ff. de furt. l. interdum. §. qui tutelam.

y ¶ Vel matrem dominorum. ꝛ priuilegium. inferioris ad ſuperiorem porrigi nota. ſic j. de priui. ſcho. l. iij. in prin. lib. xij.

Priuilegiũ inferioris ad ſuperiorẽ porrigit.

z ¶ Niſi tutelæ. ꝛ vt & ſ. de admi. tu. l. ſex. §. ante oĩa. nec enim loco do ninũ eſt tunc cum pupillũ ſpoliat: vt ff. pro emp. l. qui fundum. §. ſi tutor.

CVm cognitionaliter.] CASVS. Mulier quædam dicebatur veneno aliquem peremiſſe ſi accuſetur, primo debent torqueri ſeruti alieni; deinde mulieris.

a ¶ Cum cognitionaliter. ꝛ alias incipit, cum cognitionaliter, alias primum & dic, id eſt, priusquam ipſa mulier torqueatur, quæ virum dicitur occidiſſe. nam prius indicia debent præcedere, & poſtea torquentur ſeruti: vt hic, & ſ. ad legem Corne. de ſica. l. ſi.

b ¶ Argumenta. ꝛ id eſt, indicia.

c ¶ Aegrè. ꝛ id eſt, moleſte,

d ¶ Extinxit. ꝛ id eſt, extinxiſſe dicitur: vt ff. de contrahenda emptio. l. ſi in emptio. in princip.

Sicuti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scuti. ¶ CASVS. Si accusatus dicat ad excusationem suã q̃ alius idem crimen cõmiserit ob hoc liberetur, quæritur. & dicitur q̃ non. neque ei credi debet si tamen appareat eum cõmisisse, qui criminosum deprehendit, & hoc probetur: non euitabit pœnam: vt ff. de accusa. l. vltima & de liberali causa l. fi. filium.

a ¶ Et si] deprehẽdetes.

b ¶ Non oportet. ¶ vt & ff. eod. l. §. cũ lator. & §. d. accusa. l. fi. & de liberal. cau. l. fi. filium. & de testi. l. quoniam.

c ¶ Id fecisse. ¶ id est, eos deprendisse.

d ¶ Probati. ¶ q̃ alios deprehenderunt.

NEc si. ¶ CASVS. Si hæres testatoris vindicaie velit mortem, ne ab hæreditate repellatur vt indignos: petat seruos q̃ in testamẽto libertatẽ meruerunt torqueri, vt veritas eruatur: an sit audiendus, quæritur. Et dicitur quòd non.

e ¶ Indiscretè. ¶ indistincte nã d̃ minore xiiij. annorũ quæstio nõ haberetur vt ff. eod. l. de minore. Item nec de eo q̃ nõ fuit sub eodem tecto: vt ff. ad Syll. l. j. §. hoc autẽ. Item nec d̃ statulibero nisi particeps sceleris fuerit: vt ff. ad Syll. l. j. §. sed i eo cui, & ibi vt liber: vt ff. eo. l. statuliber. Item attenditur sint indicia vel non: vt no. §. eo. l. j. Item & an fuerit præsens vel non: vt ff. ad Syll. l. j. §. fi quis i vil la. Item an fuerit in ea ualetudine ut dominum iuuare potuerit vel non ut ff. ad Syll. l. iij. in prin.

f ¶ Ridem. Domestica. ¶ Nota qui sunt domestici: vt §. de his qui ad eccle. confu. l. fin. §. fi. & ff. de pœnis. l respiciendum. §. furta.

g ¶ Vt neque pro his neque aduersus. ¶ ergo q̃d fauore eius inductum, in eius lesionem retorqueẽ. & sic est §. §. de leg. & cõstitu. l. q̃d fauore. Sed certe non ideo q̃ non p̃ eum admittitur, euenit, q̃ non pro eo, sed quia ut testis pro vtraque parte eũ dicere oportet: vt & §. de episco. & cleri. authẽ. sed iudex. & ad hoc §. de testi. l. seruos. & ff. e. l. j. §. imperator noster. & §. fer. tus & ff. de testi. l. lege Iulia. Accur.

h ¶ In capitalibus. ¶ nisi in causis §. e. l. j. & facit ff. eod. l. unius. §. seruus. & sic vbi quis inuitus nõ dicere testimonium non torquetur.

i ¶ Seruos. Nec offerente. ¶ i volente dominũ non torqueter contra dominum. ut & suprà de test. l. seruos. & leg. parentes. & ff. eod. l. unius. § seruus.

k ¶ Tantum abest. ¶ i. multo magis, & hic abest à iure. quod subiicit. sic & §. de codici. fi.

MIlites. ¶ CASVS. Miles in criminali causa torquendus nõ est, nisi ignominiosè fit à militia missus. Item nec filij militum. Iudex verò an equum aliquem torqueat, debet esse instructus argumentis: nec à quæstionibus debet incipere. si tamen quis torqueri debeat, habenda est personarum discretio. Vinia.

l ¶ Tormentis. ¶ id est, quæstionibus.

paternorum.

¶ *Non est credendũ de facili cõfesso de se & socio: sed si allegat euidentẽ rationem, uel aliud uerisimile qdmstrat iudicẽ, debet procedere ad inuestigationem veritatis.* 01

h.d. Bal. Vel sic: Confesso uel conuicto non credetur de socio, & Maxime de ipsum apprehendente, nisi euidenter probauerit: & tunc quia eum apprehendit pœnam delicti non euitabit, hoc dicit. Salicetus.

¶ Pars ſ rescripti Imp. Antonini. A.

LEX IIII.

SIcuti cõuictis, confessisque ad societatẽ scelerum vocãtibus eos, ª à q̃bus ſ apprehẽsi custoditi ve sunt, facile credi nõ oportet: ᵇ ita si euidentibus rationibus post cõmissum cõiter facinus ad euitãdam de se sᵉntẽtiã id fecisse fuerint, p̃bati, ᵈ publicæ vindictę nõ sunt subtrahẽdi. PP. v. Kalend. April. Sabino, & Anulino Coss. 30

Etiam si de nece defuncti uinc cãdatur, seruitus libertate donati non indistincte torquentur. hoc dicit. Salicetus.

¶ Imp. Alexander A. Respecto. L. V.

NEc si mors testatoris vindicãda est, quæstioni indiscretae ᶠ subiiciuntur ij, q̃ libertatẽ supremo iudicio acceperunt. PP. vj. Id. Mart. Iuliano ij. & Crispino Coss.

¶ Seruus, uel libertus, nõ torqueẽ in domiñ uel patronum uel pro eo. hoc dicit. Sali.

¶ Imp. Gordianus A. Herodiano. L. VI.

IDem placuit domestica ᶠ seruorum seu libertorũ propriorum vel ſ maternorum interrogatione in causis ad dños, vel patronos p̃tinẽtibus abstinẽdum esse: vt neq; p̃ his, ᵍ neq; aduersus eos in capitalibus ʰ vel pecuniariis quæstionib. veritatis vim obtinere posit, q̃d i cõfessiõe ab eis fuerit deductum. PP. vij. Idus Maij, Sabino, & Venusto Coss. 60

¶ Seruus non torquetur contra dominiũ uolentem, uel inuitum. hoc dicit. Sali.

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Vrbanæ L. VII.

SEruos, qui proprij indubitatè iuris tui probabuntur, ad interrogationem nec offerente ⁱ te p̃duci sineremus: tũ abest ᵏ vt ẽt inuita te, cõtra dominã vocẽ rũpere cogãtur. PP. Kalen. Nouembr. Maximo ij. & Aquilino Coss. 70

¶ Milites etiã ueterani, & eorũ filij nec-

¶ Pœnis. ¶ quæ sunt fustigatio, in merallum damnatio, uel in ministerium metallicorum: vt ff. de pœnis. l. moris. §. iste. & §. de pœnis. l. honor. & ff. de re mili. l. iij §. j. Sed hoc fallit in crimine læsæ maiestatis: ut §. ad leg. Iul. maiest l. si quis alicui. ADDITIO. Aduertas q̃ sicut milites non torquentur, sic nec doctores: ut tenet Cy. hic, & in l. iuj. §. ad legem Iuliam maiest. Item dicas i homine decrepitę ætatis: vt in l. iij. §. ignoscitur. ff. ad Sylla. Idẽ potest dici in clerico, nisi sit infamis. de quo per Anto. de But. & alios canonistas in c. j. extra de depos. & p Abb. in c. cùm in contemplatione. de reg. iur. in antiquis.

n ¶ Stipendiis. ¶ sed forte causaria missione est missus, cùm multa sint genera missionum: vt ff. de iis qui notant. infa. l. iij. §. ignominię.

o ¶ In his criminibus. ¶ in criminibus quando q; fallit: vt ff. ad Sylla. prius. Sed forte & ibi præcedentia indicia. Item & fallit §. eo. l. j. Vel dic ut ibi. Accur.

p ¶ Sed argumentis. ¶ vt & suprà de fal. l. sicut. & ff. eo dem. leg. j. in princip. & l. de minore. & l. vnius §. in ea.

q ¶ Personarum conditio.] quia non sit in dignitate, vel militiæ, vel alterius conditionis.

SVper statu ingenui. ¶ CASVS. Si dicat se quis filium alicuius, & ideo debere ei succedere, & obiiciatur ei q̃ sic fuppositus: an in hutusmodi quæstione posit, vel debeat seruorum haberi quæstio? Dicitur quòd sic: nec talis loco nobilitas, & legitimorum subrogetur: & ingenuis auferatur debita successio. Vinianus.

r ¶ Super statu. ¶ Vbicunque fit quæstio, caute debet fieri: vt ff. eo. d. l. de minore. §. plurimum. maximè vbi quis negatur ingenuus vel filius & sic dicitur non debere succedere, sed alios. Vel econtra dicitur esse liber, vel filius qui non est, ne sordida stirps subrogetur: ut hic & ff. eo. l. extraneo. §. de quæstione. & l. vnius. §. iudex. Item in possessione libertatis: ut suprà de libe. cau. l. eã quæ. Sed non in proprietate libertatis & seruitutis: vt ff. eo. l. de minore. §. fin. Item si d̃ liberinitate tractetur. argu. huius l.

s ¶ Ingenuitatis. ¶ De supposito partu. Irn.

t ¶ Per compositam. ¶ id est, fallacem uel fictã. Alij dicunt quæstionem à quærendo: quia per fallaciam quærit hæreditatem qui habere non debet.

CVm ¶ CASVS Accusauit testamentum de falso in quo eras institutus hęres an serui hæreditarij torqueri possint vt eruatur veritas? Dicitur quòd sic. Vel sic: Reuocabatur in dubium de quodam testamento esset verum vel falsum: an serui &c. Et respon. q̃ sic, etiam si is qui sa hæredem affirmet, illos manumisit.

u ¶ Proponas. ¶ ò accusator. Accur.

x ¶ Per tormenta. ¶ & hoc ratione dubij: q̃a dubiũ est sit hẽs uel non q̃ torquetur, vt ff. e. l. hæreditarij. & l. extraneo. § j. & j. e. l. hoc quod.

Plebeiorũ pœnæ quæ sunt.

† Subscriptionum.

† subiugari.

† ignominiæ causſa.

† in inuestigatione.

† Si argumentis.

Duo.

DIuo. ¶ CASVS. Decuriones priuileg. habent q̃ torqueri nõ debent. idem priuilegium extenditur vsque ad pronepotes: nisi in priore gradu constitutus esset infamis. verbi gratia: Auus meus erat decurio: filius meus fuerit infamis, non habebit idem priuilegium quin torqueri possit. idem est in alijs nobilibus, & eorum filijs.

a ¶ Ad pronepotes liberos. ¶ vt ff. de pœn. l. moris. §. liberos. Accur.

b ¶ Aspergit. ¶ tunc. n. per liberos aspersos macula, sequenti gradui nõ porrigitur prærogatiua: vt hic. porrigitur tamen per auum vel proauum a quo cœpit hoc priuilegium, vt ff. de sena. l. emancipatum. §. fi. ar. ff. de inter. & rele. l. j. quæ sunt contra. Alij dicunt q̃ ibi remãsit in potestate aui: hic non. Alij quòd illud quo ad dignitates: hoc quo ad tormẽta. Sed si filius senatoris aspergit macula, & prius habuit, vel genuit filiũ qui infamare tur: non nocet huic nepoti quo minus vt & filius & nepos senatoris dicaẽ, & priuilegio fruaẽ, secus si post maculam cõceptus est. illi enim ex p̃sona aui tm̃ subueniturex prædicta l. & ex alia in eo. tit. fitiam. & de in ius vocando tit. §. fi.

c ¶ Hoc obseruari. ¶ vt non torqueantur, nisi infames sint, vt ff. de pœnis. l. moris. §. iste. & l. fi. & j. de pœnis. l. si matrem. & l. decuriones. Acc.

QVoties. ¶ CASVS. Si de dominio alicuius serui inter aliquos fiat quæstio, s. ad quem eorũ dominium serui pertineat: an idem seruus torqueri possit, quæritur. Et dicitur q̃ sic.

d ¶ Tractatur. ¶ quia vnus vendicat ab alio rei vendicatione, & sic ratione dubij torquetur, vt & de rei vend. l. cum super. & j. l. proxi. Si autem libertalis, vel super possessione libertatis esset q̃stio: dic vt §. de libe. cau. l. eã quæ. Nec ob. huic l. fi. eo. l. ex lib. §. fi. quia ibi petitione hæreditatis agebatur, hic rei vẽdicatione, vel illa corrigit. Item cõtra. ff. eo. l. de minore. §. fina. Sed positio casus tollit contrarium.

e ¶ Ipsa.] s mancipia.

HOc quod. ¶ CASVS. Si inter aliquos sit cõtentio sia de hæreditate aliqua, vt qui vnus dicat se hæredem, & alius similiter, an seruus hæreditatis torqueri possit, quæritur. Et dicitur quòd sic. sed si Titius habeat commune seruum cũ Seio: & Titius dicat Seium crimen commisisse: an possit petere vt seruus communis torqueatur, torqueri ur. & dicitur quod non. Vinianus.

f ¶ Quæritur. ¶ quia ego dico me insolidum hæredem. Tu dicis de te & hoc placet sapientibus seruos hæreditarios torqueri: vt ff. eo. l. hæreditarij. & l. extraneo. §. de quæstione.

g ¶ Opitulari.] agenti contrarium diuidendo. Ira.

¶ Ergo a sensu contrario, si veritas aliter illuminari posset adhuc procedẽ tibus indicijs non est ferendum tortura deuitandũ, alios casus ponit Hyp. in l. j. q̃ qõ.

¶ agatur

¶ ibi enim dũ de &c.

¶ ex hæreditate

¶ disputationum

Betho

¶ Si inter duos est quæstio de dominio serui potest ipse torqueri. h.d. Sali.

¶ Idem AA. & CC. † Aspro. L. XII.

QVoties de dominio manci piorum tractatur, ᵈ si aliis p̃bationibus veritas illuminari nõ posit: † de seipsa ᵉ esse cũ tormentis interroganda, iuris auctores p̃bant. PP. iij. Idus Maij. Sirmij, Tyberia. & Dione Coss.

¶ Si q̃s sit inter duos se contendentes hæredes, serui hæreditarij possunt torqueri. Si autẽ inter duos se fatẽtes cohæredes q̃s sit, an res aliqua sit hereditaria serui iure isto torqueri nõ poterunt: cùm seruus communis nisi ex casu homicidij pro uno contra alterum non possit torqueri. h.d. Sali.

¶ Idem AA. & CC. Philippæ. L. XIII.

HOc quod placet, si de hæreditate † quæratur, ſ hereditarios seruos interrogari, tibi opitulari ᵍ nõ põt. † Vbi enim de dominio incertum ʰ est, ad quem † hæreditas pertineat: meritò per interrogationem hæreditarij serui ad veritatis indaginem peruenitur. ¶ Tu autem asseueràdo seruum communem esse, ⁱ non dubitas portionem ad eum pertinere, contra quẽ interrogari ᵏ eum cupis. Quæres quæstionẽ haberi ab eo non permittit: cum ⁱ nec cõmunis seruus aduersus dominũ communem q̃ nõ occidisse sociũ suum dicatur, interrogari posit. S. iij. Kalen. Maij, Heraclię AA. Coss.

¶ Indem quæstionẽ

¶ Nedum pro domino præsenti, sed nec pro præterito seruus potest torqueri. Sali.

¶ Idem AA. & CC. Constãtio. L. XIIII.

SEruos nõ solum pro dominis, sub quorũ dominio sunt constituti, sed nec p̃ iis quorũ antea fuerunt, ᵐ interrogari posse cõstat. S. viij. Id. April. CC. Coss.

¶ Vbi de facto serui queritur, ipse potest torqueri. h.d. Sal.

¶ Idem AA. & CC. Maximo. L. XV.

INterrogari † seruos de facto ᵍ suo nõ solũ in criminali causa, sed etiam in pecuniaria (veluti quando per eos depositi vel commodati nomine, vel aliis causis legibus cognitis res aliis † præstitæ ° sunt) posse, non ambigitur. S. v. Idibus April, CC. Coss.

¶ Decuriones p̃hibentur torqueri: nisi cõtra principem uel rempublicã dicant moliti: pœna capitis imminente iudici in contumeliam erdinis torquenti. h.d. Salicetus.

¶ Impp. Valent. Valens, & Gratia. AAA. ad Antoninum P.P. † Galliarũ. L. XVI.

DEcuriones † siue ob alienũ, siue ob suum debitum, exortes ᵖ omnino earũ volumus esse pœnarum, quas fidiculæ ᵍ & tormenta constituunt. Quod quidem capitale iudicium erit, si in contumeliam ordinis, exitiumque ʳ tentetur. Maiestatis tãtummodò reos, & quę nephanda † dicta sunt cõscios, aut molitẽtes ex ordine ˢ municipali, maneat † tã cuenta cõditio. Dat. † kalend. Octobris Treueri, Valentiniano v. & Valente AA. Coss.

¶ Nec gratia nec pecunia iudex dẽt innocentes uel dignitate munitos torquere. & memoria pristinę dignitatis p̃dest. h.d. Sali.

¶ Impp. Arcadius, & Honor. AA. Messalæ. P.P. L. XVII.

NIhil † sibi defectens à iustitia indignatio cognitorũ. ᵘ nihil vanalis exigentium terror in eas, q̃ aut † innocentia ˣ secure, aut principali sunt honore municę, intelligat licere p̃sonas, ad iferẽdas iniurias corporales. ʸ habeat hanc mercedẽ laboris multorum munerum testimoniis commendata deuotio. ¶ Idemque est si † munera ᶻ decurionatus q̃s deposuerit. nam & ipse propter pristinam dignitatẽ quæstionem non patitur. ᵃ Dat. xij. Calend. Septembris Theodoro V.C. Coss.

† ex rescripto, deprehensi.

Quæstio non indistincte est habenda etiam de seruis.

† Cum hac l. concord. ca. dilecto. cum gl. de offi. archi.

† permisse

† Galliano rũ. sed hic rectè.

† Ex li. 9. ti tul. 35. l. 2. V. Th.

† Hanc eõ fir. C. Th. al. dictu.

† xv Kal. Kal. Valente v. & Valentiniano. AA. Coss. & rectè.

Fidiculæ qd significant † Ex li. 9. ti. 35. l. 6. C. Th.

† Innocentiæ auctoritate securæ, aut principalitatis. C. Th.

† Hęc vsq; ad fi. desit.

C. Th.

† munera

y ¶ Corporales. ¶ id est, tormenta. nec etiam pœnas plebeiorum ex sententia: vt ff. de pœnis l. moris. §. iste. Sed aliæ sunt pœnæ quæ talibus imponuntur: vt ff. de re mili. l. iij. § j. Sed hoc fallit: vt ſ. proxi. nos. Accur.

z ¶ Munera. ¶ id est, onera.

a ¶ Non patitur.] vt ff. de decurio. l. fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

E tormentis.§ CASVS Si inter aliquos de hæreditate singularis fuerit quæstio an seruũ hereditari torqueri possint: quæritur. Et dr q̃ sic siue eis fuerit relicta libertas in testamento, siue non. præstito tamen sacramento calumniæ ab eo qui petit eos torqueri. Viuia.

a ¶ Discrimine.§ id est, distinctione quę fiebat ex l. 5. eo. hoc quod placet. vtrũ de tota hæreditate ille q̃stio, vel de vna re quæ per hanc cortigitur. Accur.

b ¶ De iure.§ id est, de vsu: nẽtu.

c ¶ Dextroque.§ vsu tractu & prædijs.

d ¶ Corporibus.§ vt prædijs. Accur.

e ¶ Hæreditariis.§ vel etiam iuribus. q. d. nõ de alijs rebus aliũde sibi cõmunibus.

f ¶ Præcepti sunt.§ leuius tamen illi torquentur: vt ff. eo. ſtatuhber. & s. eo. l. nec si mors.

g ¶ Deduci.§ speciale, vt contra dominum torqueatur: vt §. de iure deliberan. l. fina. & §. licentia danda. & alias cõtra: vt ff. e. l. j. Icẽ & alias contra: vt ff. eo. l. diuus §. fin. sed hæc per hanc correcta sunt.

h ¶ Præstando.§ q̃ non calũniose petat torquentari: vt supra de iuramen. calum. l. j in fi. Sed cum fiat quæstio, an per eam fiat plena probatio? Videtur q̃ non: quia fragilis est res: vt ff. e. l. j. §. nõ ni. Econtra q̃ sic efficacissima videtur: vt ff. e. l. edictum. Potest dici secundum quosdam in nimium duros, & in nimis molibus tormentis non fit probatio: in mediocribus sic. Sed videt in nullis fieri fidem: vt ff. eodẽ l. j §. diuus Seuerus. vbi dicit nõ haberi p̃ explorato crimine quare dic si perseueret, tenet confessio in tormẽtis contra se: alias non: vt argum. j. eodem. l. si quis vltro. Alij dicunt quod illud loquitur quando de alijs delinquentibus cõfitentur. Tertij econtra, quando de se.

peculata autem

Confessio facta in tormẽtis an sufficiat plenã probationẽ.

¶ *In quæstione hæreditatis, uel de rebus hæreditariis serui hæreditary possunt torqueri prius præstito sacramento a petente torqueri, quod hoc nõ petit animo calumniæ. h. d. Bal. uel sic: Serui hẽditarij gubernationẽ rerũ habẽtes, pñt torqueri, siue sit qõ de hæreditate, siue de re hæreditaria: non obstante quod eis libertas sit legata. h. d. Salic.*

¶ Imp. Iustinianus A. Demostheni P. P.

LEX VIII.

DE tormentis hæreditariorũ seruorum sancimus, nullo discrimine secũdũ anteriores leges & cõstitutiones interposito, siue de iure hẽreditatis aliqua moueat inter hæredes q̃stio, siue de corporib⁹ tãtũ hereditariis sit orta, siue de vtroq; eorũ: seruos de corporib⁹ tm̃ hereditariis ẽ terrogari, & licere seruos eos tãtũmodo, q̃ res gerẽdas detinẽt, siue in seruitute relicti sunt, siue libertatẽ adipisci p̃ vltimã testatoris volũtatẽ præcepti sunt, in quæstionẽ rerũ hereditariarum deduci, & et ex his ea, q̃ occulta sunt, reuelari, priꝰ tñ sacramẽto sup his a nobis stato. Dat. xv. Kal. Octobr. Chalcedone, Decio V. C. Cons.

De abolitionibus.

TITVLVS XLII.

¶ *Accusatio cuius abolitio est concessa a præside, non repetitur: nisi a principe impetretur. h. d. Sali.*

¶ Impp. Diocleti. & Maximian. A A. & CC. Paternæ. LEX I.

PRæses puincię si pspexerit abolitionem ad ea crimina, quę mota sunt pertinentẽ, a se impetratã: ne semel finita instauretur, intercessione auctoritatis sũæ pspicier. Supplicatione vero porrecta nutui principali, præfata abolitione sopitum crimẽ, ab eadẽ persona renocari potest. PP. xv. Kalen. Decẽbr. Diocletiano iij, & Maximiano AA. Cos.

¶ *Abolitio priuata cõcedẽda est a iudice causa cognita: & iuste denegatur, quãdo p calũniã ad accusadũ prosiluit impetrator, uel a reo corruptus fuerit: nisi uel suã uel suorũ iniuriam prosecutus fuerit. h. d. Sal.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Ianuarium, P. V. LEX II.

ABolitio presentibus mpartibus causa cognita, non à principe: sed à cõpetenti iudice postulari debet: id est, si p errorẽ, seu temeritatẽ, seu calorẽ ad accusationẽ p̃siluerit. hoc eñ accusator explanãs, abolitioni locum faciet. ¶ Sinaũt per deceptionẽ, vel pecuniis tã reo corruptus, ad postulãdã abolitionẽ venit: redẽptę miserationis vox minimè ad mittatur, sed aduersus nocẽtem reũ inquisitione facta, pena cõpetens tingeratur. ¶ Hi aũt, q̃ suã, suorũq; iniuriã defendũt, & qui cognatos suos in accusationẽ de ducunt: omnimodo abolitionẽ, petere nõ prohibentur. Dat. xvj. Kalen. Decẽbr. Serdicæ Constantino A. v. & Licinio Cos.

¶ *Per calũniã accusãti, nõ debet abolitio cõcedi: nec et a mẽte syncera accusanti, si reus iã fuerit carceratus, uel aliq̃ grauanẽ corporale pas', nisi cõsentiat ipetrati & post tortura testiũ nõ debet cõcedi: nec etiã i criminibus hic enumeratis. h. d. Sali.*

¶ Impp. Valẽ. & Valẽs AA. Flor. o. LIII.

FAllaciter incusantibus, accusationis abolitio nõ dabit.

¶ Sin aũt syncera mẽte accusationem instituerit, & reus aliqd iniurię p̃scripsionib. illate tolerauerit, id ẽ, si vel carceres substinuerit, vel tormenta, vel verbera, vel catenas. abolitio nõ petetur, nisi forte ille q̃ hæc passus est, suũ cõsensum ad petendã abolitionẽ accõmodauerit. ¶ Qũ aũt reus nihil tale passus est, postquã fuerit officij custodiæ traditus, intra dies triginta accusatori perenti etiã inuito reo, dari permittit. Post hoc verò tẽpus nisi reus consentiat, cẽsemus non esse tribuendã.

¶ Quòd si ingenuorũ licet plebeiorũ, qui cõscij, & participes criminũ nõ erant, testimonij gratia corpora fuerint lacerata verberibus, tormẽtisq; vexata, abolitionem etiã duarũ partiũ cõsensu petitã iubemus vigore iudicis d'negari: & crimẽ propositũ, cuius examen tormentis iam cœperat, agitari. ¶ Sin autem testibus tormenta minimè sunt illata, etiam sic abolitio non dabitur in illis criminib. ¶ vt in violata maiestate, aut patria oppugnata, vel principe: sed à cõpetenti iudice postulari debet: id est, si p errorẽ, seu temeritatẽ, seu calorẽ ad accusationẽ p̃siluerit. hoc eñ accusator explanãs, abolitioni locum faciet. ¶ Sinaũt per deceptionẽ, vel pecuniis tã reo corruptus, ad postulãdã abolitionẽ venit: redẽptę miserationis vox minimè ad mittatur, sed aduersus nocẽtem reũ inquisitione facta, pena cõpetens tingeratur. ¶ Hi aũt, q̃ suã, suorũq; iniuriã defendũt, & qui cognatos suos in accusationẽ de ducunt: omnimodo abolitionẽ, petere nõ prohibentur. Dat. xvj. Kalen. Decẽbr. Serdicæ Constantino A. v. & Licinio Cos.

¶ *Per calũniã accusãti, nõ debet abolitio cõcedi: nec et a mẽte syncera accusanti, si reus iã fuerit carceratus, uel aliq̃ grauanẽ corporale pas', nisi cõsentiat ipetrati & post tortura testiũ nõ debet cõcedi: nec etiã i criminibus hic enumeratis. h. d. Sali.*

¶ Impp. Valẽ. & Valẽs AA. Flor. o. LIII.

FAllaciter incusantibus, accusationis abolitio nõ dabit.

¶ Sin aũt syncera mẽte accusationem instituerit, & reus aliqd iniurię p̃scripsionib. illate tolerauerit, id ẽ, si vel carceres substinuerit, vel tormenta, vel verbera, vel catenas. abolitio nõ petetur, nisi forte ille q̃ hæc passus est, suũ cõsensum ad petendã abolitionẽ accõmodauerit. ¶ Qũ aũt reus nihil tale passus est, postquã fuerit officij custodiæ traditus, intra dies triginta accusatori perenti etiã inuito reo, dari permittit. Post hoc verò tẽpus nisi reus consentiat, cẽsemus non esse tribuendã.

¶ Quòd si ingenuorũ licet plebeiorũ, qui cõscij, & participes criminũ nõ erant, testimonij gratia corpora fuerint lacerata verberibus, tormẽtisq; vexata, abolitionem etiã duarũ partiũ cõsensu petitã iubemus vigore iudicis d'negari: & crimẽ propositũ, cuius examen tormentis iam cœperat, agitari. ¶ Sin autem testibus tormenta minimè sunt illata, etiam sic abolitio non dabitur in illis criminib. ¶ vt in violata maiestate, aut patria oppugnata, vel principe: sed à cõpetenti iudice postulari debet: id est, si p errorẽ, seu temeritatẽ, seu calorẽ ad accusationẽ p̃siluerit. hoc eñ accusator explanãs, abolitioni locum faciet. ¶ Sinaũt per deceptionẽ, vel pecuniis tã reo corruptus, ad postulãdã abolitionẽ venit: redẽptę miserationis vox minimè ad mittatur, sed aduersus nocẽtem reũ inquisitione facta, pena cõpetens tingeratur. ¶ Hi aũt, q̃ suã, suorũq; iniuriã defendũt, & qui cognatos suos in accusationẽ de ducunt: omnimodo abolitionẽ, petere nõ prohibentur. Dat. xvj. Kalen. Decẽbr. Serdicæ Constantino A. v. & Licinio Cos.

¶ *Per calũniã accusãti, nõ debet abolitio cõcedi: nec et a mẽte syncera accusanti, si reus iã fuerit carceratus, uel aliq̃ grauanẽ corporale pas', nisi cõsentiat ipetrati & post tortura testiũ nõ debet cõcedi: nec etiã i criminibus hic enumeratis. h. d. Sali.*

¶ Impp. Valẽ. & Valẽs AA. Flor. o. LIII.

FAllaciter incusantibus, accusationis abolitio nõ dabit.

¶ Sin aũt syncera mẽte accusationem instituerit, & reus aliqd iniurię p̃scripsionib. illate tolerauerit, id ẽ, si vel carceres substinuerit, vel tormenta, vel verbera, vel catenas. abolitio nõ petetur, nisi forte ille q̃ hæc passus est, suũ cõsensum ad petendã abolitionẽ accõmodauerit. ¶ Qũ aũt reus nihil tale passus est, postquã fuerit officij custodiæ traditus, intra dies triginta accusatori perenti etiã inuito reo, dari permittit. Post hoc verò tẽpus nisi reus consentiat, cẽsemus non esse tribuendã.

¶ Quòd si ingenuorũ licet plebeiorũ, qui cõscij, & participes criminũ nõ erant, testimonij gratia corpora fuerint lacerata verberibus, tormẽtisq; vexata, abolitionem etiã duarũ partiũ cõsensu petitã iubemus vigore iudicis d'negari: & crimẽ propositũ, cuius examen tormentis iam cœperat, agitari. ¶ Sin autem testibus tormenta minimè sunt illata, etiam sic abolitio non dabitur in illis criminib. ¶ vt in violata maiestate, aut patria oppugnata, vel

ADDITIO. Dica de hoc vt per canonicas in c. j. extra de posiţi. & per Abb in c. cũm in cõtemplatione. de reg. iur. in antiquis.

y ¶ Etiam duarum.§ i. accusatoris & accusati.

z ¶ Cœperat.§ præcedentibus tamen iudicijs: non verò à tormentis in cœpit: vt §. tit. proxi. l. milites. §. oportet.

a ¶ In his criminibus.§ in quibus &c. quod est §.

Prodita

a ¶ Prodita.§ & iste inducit in crimen læsæ maiestatis, ut ff. ad legem Iuliam maiest. l. j. ff. iij. & l. ij. & l. final. eſtatis. & ad dem ff. de capti. & postlimi. reuer. l. postliminium. §. etiam fugæ. & de re milit. omne. §. exploratores. & prodiores. & Cato. Pugna pro patria.

b ¶ Deferris. hoc in mil. cẽ cadit, ut ff. de mili. test. l. ex militari. Item adde §. de fal. l. ubi. Icẽ est istud speciale regulariter contra, ut §. de probat. lici.

¶ DE GENERALI abolitione.

§. Quia §. tractuit de ea abolitione tm̃ qua una extinguitur accusatio: ponit hic de ea quæ oẽs perimũtur accusationes, & ió dicit de abolitione gñali. Azo. Quę dat ob aliquã lętitiã: quæ publica dicit. Est etiã legitima. si morit ia causa vel accusator: ẽ & priuata q̃ si pereitur ut ff. eo. l. abolitio. & l. sequen. l. fin.

Abolitio generalis legitima & priuata quę sunt.

¶ Licit.

Si accusationem duplicem instituerit, & falliter principem abolitũ sit vel ad certũ ips: puta octo dies, q̃ natus sit ei filius: an eam repetere possit, quę tur. §. Et dicit q̃ sic intra triginta dies: post non.

c ¶ Qui potentiores, puta si fuerit oppidus p̃potẽtium.

d ¶ Factam lex eã publicat: vt ff. e. l. fi. in fi. euenietc.

e ¶ Statuum. ¶ xxx. dierum: vt ff. e. l. aut priuatim. §. triginta. Icẽ & si legitima est abolitio: vt ff. de accu. l. libellorũ. §. fi. ficus si priuata: vt §. tit. j. l. j.

Hic uide notata in. l. fi unus. §. fi paciscar. ff. de pac.

Ex lib. 9. titu. 38. l. j. C. Th.

itra annũ. C. Th.

Ex lib. 9. titu. 39. l. j. C. Th.

¶ subscriptione.

Vm. J. CASVS.

Tpe q̃o volebam te accusare ex princ pis idulgẽtia, ante accusationem institutã interuenit abolitio: an tempore elapso possim te accusare, quæritur. Et Dicitur q̃ sic, nec curit xxx. dierum exceptio.

f ¶ Crimina.§ id est, accusationes criminum.

g ¶ Præscripto. xxx. dierum qui computantur ab eo tpe quo cessauerunt feriæ, ut ff. eo. an hẽ privatim. §. triginta. & facit ff. de. & senatusfl. cũ lex Ac. Ndulgentia.§ CASVS. Dãnatus de publico crimine impetrauit a principe ut sibi pœna remitteret. nũq̃d infamia sit abolita? Dicitur q̃ non Vih ¶ Indulgentia.§ id est, pœnę remissio.

¶ Conscripti. §. senatoribus loquitur.

k ¶ Liberat.§ à pœna.

l ¶ Notat. §. i. notatos relinqt, ut §. de sen. pascl. gñalis. & §. de iis qui no. infa. l. qd ẽ go. §. pœna. sbi fol. 1ẽ no. uersum, Ouidii de Ponte. Pœna potest demi culpa perẽnis erit, i. fi. mala.

¶ DE GENERALI abolitione.

§. Quia §. tractuit de ea abolitione tm̃ qua una extinguitur accusatio: ponit hic de ea quæ oẽs perimũtur accusationes, & ió dicit de abolitione gñali. Azo. Quę dat ob aliquã lętitiã: quæ publica dicit. Est etiã legitima. si morit ia causa vel accusator: ẽ & priuata q̃ si pereitur ut ff. eo. l. abolitio. & l. sequen. l. fin.

Abolitio generalis legitima & priuata quę sunt.

¶ Licit.

Si accusationem duplicem instituerit, & falliter principem abolitũ sit vel ad certũ ips: puta octo dies, q̃ natus sit ei filius: an eam repetere possit, quę tur. §. Et dicit q̃ sic intra triginta dies: post non.

c ¶ Qui potentiores, puta si fuerit oppidus p̃potẽtium.

d ¶ Factam lex eã publicat: vt ff. e. l. fi. in fi. euenietc.

e ¶ Statuum. ¶ xxx. dierum: vt ff. e. l. aut priuatim. §. triginta. Icẽ & si legitima est abolitio: vt ff. de accu. l. libellorũ. §. fi. ficus si priuata: vt §. tit. j. l. j.

Hic uide notata in. l. fi unus. §. fi paciscar. ff. de pac.

Ex lib. 9. titu. 38. l. j. C. Th.

itra annũ. C. Th.

Ex lib. 9. titu. 39. l. j. C. Th.

¶ subscriptione.

Vm. J. CASVS.

Tpe q̃o volebam te accusare ex princ pis idulgẽtia, ante accusationem institutã interuenit abolitio: an tempore elapso possim te accusare, quæritur. Et Dicitur q̃ sic, nec curit xxx. dierum exceptio.

f ¶ Crimina.§ id est, accusationes criminum.

g ¶ Præscripto. xxx. dierum qui computantur ab eo tpe quo cessauerunt feriæ, ut ff. eo. an hẽ privatim. §. triginta. & facit ff. de. & senatusfl. cũ lex Ac. Ndulgentia.§ CASVS. Dãnatus de publico crimine impetrauit a principe ut sibi pœna remitteret. nũq̃d infamia sit abolita? Dicitur q̃ non Vih ¶ Indulgentia.§ id est, pœnę remissio.

¶ Conscripti. §. senatoribus loquitur.

k ¶ Liberat.§ à pœna.

l ¶ Notat. §. i. notatos relinqt, ut §. de sen. pascl. gñalis. & §. de iis qui no. infa. l. qd ẽ go. §. pœna. sbi fol. 1ẽ no. uersum, Ouidii de Ponte. Pœna potest demi culpa perẽnis erit, i. fi. mala.

¶ DE GENERALI abolitione.

§. Quia §. tractuit de ea abolitione tm̃ qua una extinguitur accusatio: ponit hic de ea quæ oẽs perimũtur accusationes, & ió dicit de abolitione gñali. Azo. Quę dat ob aliquã lętitiã: quæ publica dicit. Est etiã legitima. si morit ia causa vel accusator: ẽ & priuata q̃ si pereitur ut ff. eo. l. abolitio. & l. sequen. l. fin.

Abolitio generalis legitima & priuata quę sunt.

¶ Licit.

Si accusationem duplicem instituerit, & falliter principem abolitũ sit vel ad certũ ips: puta octo dies, q̃ natus sit ei filius: an eam repetere possit, quę tur. §. Et dicit q̃ sic intra triginta dies: post non.

c ¶ Qui potentiores, puta si fuerit oppidus p̃potẽtium.

d ¶ Factam lex eã publicat: vt ff. e. l. fi. in fi. euenietc.

e ¶ Statuum. ¶ xxx. dierum: vt ff. e. l. aut priuatim. §. triginta. Icẽ & si legitima est abolitio: vt ff. de accu. l. libellorũ. §. fi. ficus si priuata: vt §. tit. j. l. j.

Hic uide notata in. l. fi unus. §. fi paciscar. ff. de pac.

Ex lib. 9. titu. 38. l. j. C. Th.

itra annũ. C. Th.

Ex lib. 9. titu. 39. l. j. C. Th.

¶ subscriptione.

Vm. J. CASVS.

Tpe q̃o volebam te accusare ex princ pis idulgẽtia, ante accusationem institutã interuenit abolitio: an tempore elapso possim te accusare, quæritur. Et Dicitur q̃ sic, nec curit xxx. dierum exceptio.

f ¶ Crimina.§ id est, accusationes criminum.

g ¶ Præscripto. xxx. dierum qui computantur ab eo tpe quo cessauerunt feriæ, ut ff. eo. an hẽ privatim. §. triginta. & facit ff. de. & senatusfl. cũ lex Ac. Ndulgentia.§ CASVS. Dãnatus de publico crimine impetrauit a principe ut sibi pœna remitteret. nũq̃d infamia sit abolita? Dicitur q̃ non Vih ¶ Indulgentia.§ id est, pœnę remissio.

¶ Conscripti. §. senatoribus loquitur.

k ¶ Liberat.§ à pœna.

l ¶ Notat. §. i. notatos relinqt, ut §. de sen. pascl. gñalis. & §. de iis qui no. infa. l. qd ẽ go. §. pœna. sbi fol. 1ẽ no. uersum, Ouidii de Ponte. Pœna potest demi culpa perẽnis erit, i. fi. mala.

¶ VT INTRA CERTVM TEMPVS CRIMINA, &c.

Accusatione institutã opus est finiri, &c. intra quanũ tẽpus, dicit §. el. fi.

QVisquis.§ CASVS. Si accusator intra tempus à lege constitutum, puta biennium, accusationem suam prosecutus non fuerit, & ultio die non præsentauerit in quarta parte bonorum suorum multabitur, & infamia notabitur.

m ¶ Detulerit. an hic sufficit deferre? quod uidetur sec'm Azo. ut §. de adul. l. miles. §. socer. & §. de calũ. l. fi. Econtra q̃ nõ, nisi fideiussor de exercenda lite det. & ea contestata secundũ Hug. ti. j. l. j. & §. & ff. ad Turpil. quæstũ. & l. in senatus. §. qui post. & ff. eẽ rat. ha. amplius. prim. placet.

n ¶ Statutum.§ à lege. scilicet biennium. Vel dic à iudice. secundum moderamen locorum: ut §. prædicit. l. j:

o ¶ Aculeos.§ ii. pœnas de quarta parte bonorum quas hæc cõsultissima lex poni. Sed videt alia pœna imponitur §. qui accusanon posl. crimẽ. Sol. hæc pœna & illa extraordinaria ponit. Vel hic à lege data fuit dilatio. ibi à ministro legis, & sic corporaliter extraordinarie punit. nam minus agitur cũ lege quã cum ministro legis: ut §. de adi. Cessus. secundum Azo. Vel quod ibi dicit ex traordinarie, hic exponit. i. quarta parte, &c.

p ¶ Infamia.§ grauata est enim eius opinio, ut argu. §. de requir. l. fi tamen turpitet condẽne. ẽtiã de iure est infamis: ut §. tit. j. l. j. nec ob. huic l. j. ij. j. ij. qui ait ibi solnam. hic etiam Turpiliano tenet: ut §. tit. j. l. j & ff. ad Turpil. ab accusatione §. de ttius.

Querint. § CASVS Si ter. e. s. q̃ debẽt q̃ cã criminalis instata biennii terminari dẽt: & si per accusatorem ste erit, an alius fi velis sit, ne pœna talionis. sine calumnię. sed videt aliq̃ pœna imponitur §. qui accusanon posl. crimẽ. Sol. hæc pœna & illa extraordinaria ponit. Vel hic à lege data fuit dilatio. ibi à ministro legis, & sic corporaliter extraordinarie punit. nam minus agitur cũ lege quã cum ministro legis: ut §. de adi. Cessus. secundum Azo. Vel quod ibi dicit ex traordinarie, hic exponit. i. quarta parte, &c.

p ¶ Infamia.§ grauata est enim eius opinio, ut argu. §. de requir. l. fi tamen turpitet condẽne. ẽtiã de iure est infamis: ut §. tit. j. l. j. nec ob. huic l. j. ij. j. ij. qui ait ibi solnam. hic etiam Turpiliano tenet: ut §. tit. j. l. j & ff. ad Turpil. ab accusatione §. de ttius.

Querint. § CASVS Si ter. e. s. q̃ debẽt q̃ cã criminalis instata biennii terminari dẽt: & si per accusatorem ste erit, an alius fi velis sit, ne pœna talionis. sine calumnię. sed videt aliq̃ pœna imponitur §. qui accusanon posl. crimẽ. Sol. hæc pœna & illa extraordinaria ponit. Vel hic à lege data fuit dilatio. ibi à ministro legis, & sic corporaliter extraordinarie punit. nam minus agitur cũ lege quã cum ministro legis: ut §. de adi. Cessus. secundum Azo. Vel quod ibi dicit ex traordinarie, hic exponit. i. quarta parte, &c.

p ¶ Infamia.§ grauata est enim eius opinio, ut argu. §. de requir. l. fi tamen turpitet condẽne. ẽtiã de iure est infamis: ut §. tit. j. l. j. nec ob. huic l. j. ij. j. ij. qui ait ibi solnam. hic etiam Turpiliano tenet: ut §. tit. j. l. j & ff. ad Turpil. ab accusatione §. de ttius.

Querint. § CASVS Si ter. e. s. q̃ debẽt q̃ cã criminalis instata biennii terminari dẽt: & si per accusatorem ste erit, an alius fi velis sit, ne pœna talionis. sine calumnię. sed videt aliq̃ pœna

ultima ãnidie

Lex q̃que mitiꝰ punit q̃ min. iter legis.

addit. i. quibus post alia.

Ex li. 9. titu. 36. l. 2. C. Th.

anni curcula. C. j Th.

habeat. C. Th.

statutas réporis. metas. In C. Th. ãnme tas

In Iudicũ

Excõmunicatus iterum excõmunicatur. num. quãdos

Concor. glo. j in c. p ofhc. dele. Dest in alijs.

ipsius

Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ AD SENATVSCONSVL. ¶ Per hoc desiderans punir quę cognoscitur ordinatio de cuius pœna & culpa, librariani: vt ff. de prætoriel. iuris. & ff. de off. eius qui vic. Alij calumniantur qui in talione lege Romia punientur. Alij prætendunt quę sua parte prodita & cę. vt ff. eo. l. ju. pœnę prætorum & extraordinarię puniuntur: vt ff. de prætoriel. ij.

Ad senatusconsultū Turpilianum. TITVLVS XLV.

¶ *Desistēs pter abolitionē a causa criminis publici iudicij licidit i Turpilianū. h. d. Sal.*

Imp. Antonius A. t. Amato. LEX I.

SI demum[a] in senatusconsulto inciditur videtur, qui crimen publici iudicij deserit & causa crimijalis ordinata, id est inscriptionibus depositis, & fideiussore de exercēda lite præstito, eoque qui accusat, sub custodia officij facto, nō ꝑpetrata[b] abolitione ab executione[c] criminis destitit[c].

¶ *Fideiussor datur ꝓ lite ꝓsequenda, accusatore non ꝓsequēte. nō tenetur vlr ad illā quantitatē, quā promisit. si accusator nō ꝓsequeret, & hoc casu fideiussor solvendo nō liberat principalem. h. d. Bal. vel sic. Fideiussor non tenet vltra quantitatē. quam promisit. & accusator desistens notat infamia, & etiā ꝓ motu iudicis punit. h. d. Sal.*

Imp. Gordianus A. Apto. LEX II.

SI pro eo, qui in crimen subscripsit, fidem tuam adstrinxisti, isdē; destitit. & cōmissa stipulatio est: nō vltra quātitatē, quam spopondisti, obligatus es: eo qui destitit, infamia nihilominùs notando, & extra ordinē secundum iudicialem motum puniendo.

¶ *Desistens ab accusatione criminali sub prætextu certę finalis causę, non potest ad illam reuerti quāuis eam nō prosequatur. h. d. Secus esset i ciuili causa. vt s. de transla. l. sic apud acta. Bal. vel sic: Licet promissa non seruentur ei qui desistit: ad accusationem non propterea redit. h. d. quod no. Sal.*

¶ Impp. Valer. & Gallie. AA. Syllano.

Q Vāuis eum ordinē scriptura[g] cōtineat, vt primo abolitio criminis poscerēt, & tūc de hinc oībus placitis[h] obtēperaret: non obseruantibus in aduersariis pactorū fidē, instaurare accusationem minimè potes, à qua ipse destitisti[k]. PP. prid. Non. Iul. † Tusco & Basso Cos.

Inquisitoribus. TITVLVS XLVI.

¶ *Accusatoris calumnia iudicis officio mercenario puniēda est tempore quo ferēt absolutoria, non postea. h. d. Sal.*

Imp. Alexander. A † Sabino. LEX I.

ALumnia eo tempore coerceri[l] solet, quo de causa, præsente[m] accusatore, iudicatur: ideoque posteaquam[n] de causa iudicatum est[o], contra consuetudinem calumniam accusatoris

Alumnia Coerceri. ℨ. criminaliter vel ciuiliter: vt modo in rubrica dixi. Et sic. i. eadem sententia vel incontinenti.

¶ Præsente. ℨ vel per contumaciam absente: vt ff. de publ. iudi. inter. Sed quomodo, cùm non est inscriptum ab eo qui de calumnia accusat: vt s. qui accusa. non posl. iij. quæ est contra? Solu. speciale hoc, quia per officium iudicis petitur puniri.

x ¶ Posteaquam. ℨ. i. ex interuallo: vt ff. de contrah. emp. l. pacta. Vel dic ex interuallo fieri etiā si inconsinenti fiat, dummodo fiat in eadem sniæ absolutionis: nam totum in eadē sententia debet contineri. Sed videtur, q̄ semper demum lata sententia absolutionis de calumnia inquiratur: vt ff. ad Turpil. l. j. ℨ. j. quæ est contra. Sed ibi in modum accusationis, hic ꝓ officium iudicis. Vel quod ibi dicit reo absoluto, f destinatione incœpit quærere de calumnia. sic. ff. de iureiu. l. admonendi. Alij dicunt tibi incœpit inconsinenti, non ex interuallo: quæ non placet. Item cum de hac calumnia pari pœna puniatur, quia est par delictum, ergo pendente priori non potest de hac calumnia cognosci: vt s. qui accusā. non posl. Inegandā, quæ est contra. Sed hic nō accusabat, sed officio iudicis puniri petebat. Vel prosequitur suam iniuriam: quod lex contraria permittit.

y ¶ Iudicatum est. ℨ absoluendo reum.

Punitus. ℨ per officium iudicis.

Mater. ℨ CASVS. Si mulier accuset aliquē de morte filij sui, licet nō probet, excusatur de calumnia. Item extraneus hæres excusatur si accusat interfectorem testatoris, nā incumbit ei necessitas hoc faciendi.

b ¶ Possunt. ℨ regulariter enim qui non ꝓbat calumniari vī: vt no. ff. de aduo. diuer. iu. l. j. Sed hoc fallit cū mī de morte filij accusat, vt hic: vel pater: vt ff. de publ. iudi. l. fin. Vel ecōtra filius pris, vt ff. eo. l. calūniæ. Vel et extraneus hæres, si mō à defuncto suspicionē habuerit, vt hic subijicit. Item in tutore: vt ff. eo. l. qui accusā. nō posl. ij. Itē in viro: vt s. de adul. l. j. & l. Iuis. ij. Et his casb. log. f regula nō eo ipso q̄ nō ꝓbat, &c. vt l. e. l. qui nō probasse. & ff. ad Turp. l. j. ℨ. j. c ¶ Beneficium. ℨ vt sine metu calūniæ accuset.

d ¶ Publicis. ℨ. f. vbi eunq; mulier admittit ꝓ quocūque: vt ar. ff. eo. l. qui ac. nō posl. de crimine. Tu restringe ad filium, quando, l. de iniuria filij accusat. Accur.

e ¶ Cauit. ℨ dictū defuncti ꝑsumptionē vilē, non ꝓbationē fac. vt hic, & ff. ad Syl. l. j. ℨ. fi. & l. ij. ℨ. j. Si ergo hic extraneus hæs nō haberet suspicionem hāc, nō euitaret calūniæ pœnā.

f ¶ Interfit.] arg. ff. famercisc. l. qui erat. & ff. de bonis. l. j. cū maior. ℨ. pe. & de mino. l. qd si minor. ℨ. restitutio. & ℨ. q ac. nō posl. l. ij.

Q Vinō r CASVS. Accusaui Titium, nō ꝓbaui. multū refert an iudex dicat in sententia, absoluo Titiū q̄ a nō ꝓbasti: an sic, absoluo q̄ a calūnia tus es. primo casu non est infamis, secundo casu fic.

g ¶ Pronuntiatur.] vt q̄ a dixit iudex, non ꝓbasti secus si dicat, calumniatus es licet de calūnia cū aliter fi dānauit: vt ff. e. l. j. ℨ. j.

h ¶ Nō patitur. ℨ accusari tñ poterit de calūnia: nisi fit de ꝑsonis exceptis ℨ. l. proxi. & satis erit pro accusatore, q̄ non probauerit qui nunc accusat. Ac.

i ¶ Credendus est. ℨ quasi dānatus. vel quando est de ꝑsonis exceptis.

¶ CASVS Accusabam Titium: quia dicebam eum interfecisse patrem meum: non probaui: an sim puniēdus de calumnia, quæritur. Et dicitur quòd non.

k ¶ Calumniæ. ℨ facit ℨ. eo. l. mater. Accursius.

Q Vi. ℨ CASVS. Qui accusat: si desistit, incidit in Turpilianum: si non desistat in agendo ciuili actione, non incidit: vt si in ejpiebam à te petere decem, & postea desisti.

l ¶ Iudiciorum. ℨ i. in his iudiciis vel criminib⁹ quæ punire publicè interest: quod euenit etiam in priuatis vt officio iudicis calumniantes puniantur: vt ff. ad Turpil. l. & in priuatis. licet Turpilianum in priuatis cesset: vt ff. ad Turpil. l. si quis repetere. ℨ. si stellionatus.

m ¶ In liberalibus. ℨ hoc est cont. a ℨ. de li. æau. l. ff. tibi. sed ibi apparet locū nōhēt ad Turpil. l. si quis repetere. ℨ. si stellionatus.

n ¶ Solent. ℨ id est periculum calumniæ pari. Solutio. Ominis. ℨ CASVS Si q̄s petat calūniose seruos aliquos torqueri, & moriantur in tormentis: tenebit ad duplum æstimationis seruorum.

o ¶ Dominis seruorum. ℨ accusatorum: vt & plenè dixi ff. de calum. l. fi. & facit ℨ. ad legem Iul. de adult. l. verba. & ff. de adult. l. si postulauerit.

N On. ℨ CASVS. Dicit in hac l. q̄ non debet aliquis admitti ad accusandū: nisi prius libellū accusationis accusator porrexerit, & se ad pœnam talionis obliguerit: tunc si probet, excusatur. si non, suppliciū pati debet accusans.

p ¶ Fefellerit. ℨ vt suprā, de accusā. l. fin. & ℨ. qui accusa. non posl. ij.

NOstris.] ℨ CASVS. Hic tenetur de calumnia, qui accusationē instituit, nec ꝓbauit: idē si aliū substituerit qui noie suo intēdet accusationē. qui non ꝓbat, tenet de calūnia, & vterque infamia notabit.

q ¶ Constitutionibus. ℨ quas non habemus.

r ¶ Nominibus.] i. alterius mandato, suo tñ noie nā alieno non pōt: vt ff. de publi. iud. l. pe. ℨ. ad crimē.

s ¶ Atque ideo. ℨ accipe] supplicium, &c.

t ¶ Calūniosum caput. ℨ accusationis alterius mandatis, & etiam mandatis. hoc si non probat submissus. alias nemo punitur. vt ff. ad Turp. l. j. ℨ. fi. sed fallit ℨ. qui accē. non posl. ij.

FAllaciter. ℨ CASVS. Qui per calumniam aliquem accusat, post exhibitionem accusati nec publica nec priuata oblatione potest desistere: nec gñale nec speciale beneficium principis sibi prodest.

v ¶ Fallaciter. ℨ id est, per calumniam.

x ¶ Maxime. ℨ abundat ſcdm H. vel nō abūdat ſcdm dr̄ ſ. ti. j. l. j. & ſ. ti. ij. l. j. y ¶ Non publica. ℨ triplex em̄ est: vt ff. de obli. l. obligatio. & l. ſeq. & l. fin.

z ¶ Indulgentia. ℨ nisi ſ set dictum, non obstante aliqua lege: vt arg. ff. de leg. iij. l. fi quis in prin.

a ¶ Subducat.] in ghalinō cōtinent ea quæ ſpāliter non cōtinent: vt ſ. quæres pig. ob. posl. l. alumnos.

Visquis. ℨ CASVS. Dicitur in hac l. q̄ accusator si non probet, punitur de calūnia: quia eadē pœna puniēdus est qua puniret accusatus si contra eum probarū fuisset.

b ¶ Quisquis. ℨ excepti quibusdam: vt ſ. e. l. mater.

c ¶ Calumniantem.] vt ſ. eo. l. nō prius. & ſ. de accu. l. fi. idem de prævaricatoribus: vt ff. de præua. l. ab Imperatore. Accur.

Ex li. 9. ti tu. 39. l. s. C. Th.

† Confir. C. Th. al. dicendos.

† infamiæ deportatio ſequitur. C. Th. principū. C. Th. commouere

† Deest ſ. quæ nonia in aliis.

† Deest ſ. eo quòd in aliis.

† Arcadio.

† Animo.

† Deest & scito.

† Dagalaipho.

† Ex li. 9. ti tu. 37. l. 3. C. Th. Cōfir. C. Thi. accusantibus.

† Deest. cō fir. C. Th. ſpiciat nc

† Deest ſuis in aliis. Ex lib. 9. tit. 1. l. fin. C. Th.

† Deſunt & ſequuntur, ſed ſupplenta ſunt ex C. Th.

† Accusationē deferēs rōne ꝓ nisi ſiōis nōi facē ad illā nō redit et ꝓmissione nō ſeruata.

† Valeriānum. Ex li. 9. tit. 1. l. 9. C. Th.

† Ista lex, ſecundum Sali. limitat l. Athletis. ſ. calumniator. ſſ. d. huis qui no. infa.

† Archelao † accusatio nem

† Domitiano

† Aemilia no

† Sabiniano: Calumniator quis dicitur.

Calumnia si uideatur non probar.

† Potest

† Lucidio nos. al. Lucciliano.

† Arcadio. † accusatio nem

† Dagalaipho.

† Vrgere in lib. manuscri. & confir. C. Th.

† Ex li. 9. tit. 39. l. s. C. Th.

† Confir. C. Th. al. dicendos.

† infamiæ deportatio ſequitur. C. Th. principū. C. Th. commouere

† Deest ſuis in aliis. Ex lib. 9. tit. 1. l. fin. C. Th.

† Deſunt & ſequuntur, ſed ſupplenta ſunt ex C. Th.

Idem A. Apollonię. LEX II.

MAter inter eas ꝑsonas est, quæ sine calumniæ timore necē filij sui vīdicare † possunt[b]. Idq; beneficiū senatusconsulti, & † aliis publicis iudiciis seruatū est est. ¶ Sed extranea[c] hęres, qui suspitionē quā de morte sua habuisse defunctus cauit[s], exequit, hoc nomine à calūnia excusatus est: cū inter voluntariam accusationem, & officij necessitatē hæredis, multū intersit[t]. PP. vj. Kal. Iul. Iuliano. & Crispo Cos.

¶ *Non probās crimen q̄ intendit, non infamat, nisi de calūnia damnetur. h. d. Sal.*

¶ Idem A. † Acmylio. LEX III.

QVinō ꝓbasse crimē, q̄ intēdit, pronuntiatur[u], si calūnię non dānetur, detrimentum existimationis non patit[h]. Non enim si reus absolutus est, ex eo solo etiā accusator qui pōt iustam habuisse veniēdi ad crimē rationē, calūniator credendus est.

¶ *Filius accusans de morte patris excusatur à ꝓsumpta calumnia. h. d. Bald.*

¶ Impp. Carus Carin. & Numerian. AAA. † Arcadio. LEX IIII.

CAlumniæ[i] pœna in paternæ mortis † accusatiōe cessat. PP. xj. Ka. Decē. Ca. & Cari. AA. Cos.

¶ *In cā criminali non probās punit de calūnia, nō in cā ciuili etiā liberali. h. d. Sal.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Cæsio. aliās Cæcio. LEX V.

QVi calūniatores ꝓnūtiānt: in publicorū dūtaxat iudiciorū cōnibus, nō etiā liberalib⁹ causis, q̄ priuatas disceptatiōes cōtinēt, piclitari solēt[k].

¶ *Faciens torqueri seruos alienos p calūniam tenet ad duplum. hoc dicit. Bal.*

¶ Idem AA. † Domitio. LEX VI.

DOminis seruorū[l] per accusatoris calumniā tortorum, aduersus eum pœna dupli lege Iulia prouidetur. S. xv. *

¶ *Ante ſcriptionē accusatoris reū de re nō dēt adduci, sed nec accusatio recepi. Sa.*

¶ Impp. Valē. & Valēs AA. ad Vale. L. 7.

NOn † prius quęquā synceritas tua ad tuæ sedis examen

Iubebit adduci, quā solēnibus satisfecerit, qui nitīt fidem doloris asserere: cùm iuxta formam iuris antiqui, ei qui cœperit † arguere, aut vindicta proposita sit, si vera detulerit: aut supplicium, si fefellerit P. D. vij. ka. Decēb. Rhemis. Gratiano: & † Gadalaipho Cos.

¶ *Accusator licet submissus, delator uocat, et d calūnia nō excusat, nec à similitudine supplicij. h. d. Vel breuius: Accusator licet submissus, à pœna calumniæ non excusatur. h. d. Sali.*

¶ Idem AA. & Arcad. A. Menandro vicario Asiæ. LEX VIII.

NOstris[x] & parentum nostrorum constitutionibus cōprehēsum est, eos, qui accusationē alienis nominib⁹ ꝑsumptiōsē, dilatorū numero esse indicendos: atq; ideo † calūniosum caput & ꝑsonā iudicio irritæ delatiōis † infamiæ supplitiū sequat: quo post hac singuli, vniuersique cognoscāt nō licere in eo, q̄ nō possit ostendi, † iudicū animos † cōmoueri. Da. viij. Idi. Maij Constātino. Arcad. A. & Bautone Cos.

¶ *Per calūniā accusātib⁹ n ꝓsūt beneficia abolitionū, etiā à principe cōcessa. h. d. Sa.*

¶ Idem AAA. Floro. PP. L. IX.

FAllaciter † † incusantibos, maximè post exhibitionem accusati, nullius iuris color, veluti deriuata excusatione, ꝓficiat: nō publica † † q̄dē abolitio, nō priuata talibus † ꝓficiat subueniatq; ꝑsonis: nō specialis indulgētia, † † nec beneficium q̄dē eos generale subducat. D. xv. Kalē. Iuñ. Constan. Ant. & Syag. Cos.

¶ *Nemo pōt mētiri ipune. h. d. Bal. vel sic. Pœna calūniæ est similitudo supplitij. Sali.*

¶ Impp. Honor. & Theod. AA. Consprætribu. pl. Senatui suis. S. D. LEX X.

QVisquis[b] crimē intendit, non impunitam fore nouerit licētiā mētiēdi: cū calūniātes ad vindictā poscat simili tudo supplicij. D. viij. Idib. Aug. Rauē. Asclepio. & Marin. Cos.

De pœnis. TITVLVS XLVII.

¶ *Deportat', et i opus publicū aliud quā metalli damnatus æquiparantur. h. d.*

¶ Imp. Tit. Aelius Antoninus A. † Lucio. L. I

TIam in opus † † perpetuū

ETiam. ℨ CASVS Dānatus in opus Perpetuū similis est ei qui in insulā deportatus est: & præses inter duos priuatos debet cognoscere procurator Cæsaris inter fiscum & priuatū. Si ergo procurator Cæsaris vice ꝑsidis nō cognoscēs iter duos priuatos aliquē eorū † exiliū damnauerit: an sententia teneat, quæritur. Et dicitur q̄ non. h. d. cū l. ſeq. d ¶ Etiā in opus.] ꝓ publicū, nō metalli. & tūc est plana. & sunt similes in hoc.

† Ex li. 9. tit. 37. l. 3. C. Th. Cōfir. C. Thi. accusantibus.

† Deest. cō fir. C. Th. ſpiciat nc

† Deest ſuis in aliis. Ex lib. 9. tit. 1. l. fin. C. Th.

† Deſunt & ſequuntur, ſed ſupplenta ſunt ex C. Th.

† Continuato.

† Luciano.

† perpetuō

Universidad de Deusto
Biblioteca

in hoc quia uterque sine ciuitate est, ut ff. e. l. q dam. § j. & l. Capitoliū, circa prin. Si vero dicas opus metalli, licet sint similes, q nō sunt ciues: dissimiles tñ essent: quia primus amitteret libertatem: secundus non: ut d. l, quidam. & l. aut damnum. § inter eos. & facit ff. de var. cog. l. pe. § j.

a ¶ Procurator. Non potuit. ʒ facit ſ. ad le. Fla. de pla. l. non valet. & ſ. de ped. iudi. l. j.

b ¶ Curionem. ʒ Et facit ſ. de quæſtionibus diuo Marco. & ff. de pœnis. l. moris. § iſtæ. & ſ. ex quibus eau. infa. irrog. l. decuriones.

S I ante. CASVS. Mulier damnata in metallum, peperit dum erat in pœna, an peperit filium ſeruum vel liberum, diſtinguitur, aut concepit antequam daretur i metallum, & tunc erit ejuſdem conditionis cuius mater erat antequam damnaretur, ut ſi erat libera, & partus liber: ſi ancilla, & partus ſeruus. Vivia.

c ¶ Si autē ſecus ſi poſt: quia tunc fiſci eſſet mancipium, non pœnæ ut mater, ut ff. de fideicommiſſ. lib. l. generaliter. § ex damnata.

d ¶ Eius fuit.] q a tempus conceptionis ſpectatur, hic, ſicut in filio ſenatoris ſpectatur: ut ff. de ſena. l. emancipatum. & de decurl. ij. § pen. & facit ff. de ſta. ho. l. imperator Hadrianus. & inſtit de inge. circa prin. & ff. eo. pregnantis.

e ¶ H Onor. Etiam in eo.] peter alia priuilegiaquæ plura habent: ut hic, & ff. de priuileg. veteranorum.

f ¶ Dum axat.] ſecus in filijs ſecutionum: ut ff. de pœnis l. moris. § iſtę.

g ¶ Non afficiantur.] ut & ff. de priuileg. veteranorum. l. j & iij. & facit ſ. quando pronoc. non eſt neceſſ. veteranis, & ſ. de excuſ. ve. p totum. In militante contextus ſ. de quæſtion. militum. & l. duo. & ff. de re militari. l. j. ſ. Accur.

h ¶ N credibile eſt.] q a fieri non debent. ut ff. e. l. mandatis. Sed videtur fieri poſſe, & in decem annis intelligitur, vt ff. eod. fine præfinito. Sed ibi dixit ad tempus, nec appparuit quod. unde decem anni intelligantur. hic in perpetuum dixit. unde aditur princeps ut pœnā remittat. nam idem iudex remittere non poteſt ut ff. de quæſtion. lege prima. §. fin. & de pœnis. l. moris. § iſtę. & l. diui fratres. & j. eo. pœnam. & ſic tenet donec renoceſ, licet ſic pronuntiari non debuit. ut ff. de interdict. & relegat. l. relegatorum. §. ad tempus. licet ſit argumen. contra. ff. de iniuſto teſtamen. l. ſi quis filio exheredato. §. quod ſi quis fuerit. Sed expone non tenet, ſcilicet incommutabiliter.

ADDITIO. Aduertas qđ hæc lex & ſimiles procedunt de iure ciuili. ſecus autem de iure canonico, quod permittit a liquem damnari ad carceres temporales & perpetuos ut in c. quamuis. de pœnis. lib. vj. Et eſt ratio quare ius canonicum hoc permittat ſecundum Io. Mo. & Archi. in d. c. quamus. quia Deus non uult mortem peccatoris, ſed magis conuertatur & uiuat. Ezech. xviij. & iij. q. 3. hi. qui. & xxiij. q. viii. hi a quibus. & in authen. ut non luxu. con. na. in princ. col. vj.

i ¶ Vix. ʒ nam in ſeruo tenet ut j. eo. ſeruus. & ff. de iudi. l. uix. Accur.

Mpunitas. CASVS. Minor xxv. annorum commiſit deli ctum an pertexta ætatis debeat excuſari? Dicitur quòd non.

petuū dānati, non diſſimiles conditionis ſunt ab iis, q deportant i inſulam. PP. ſine die & conſule.

¶ *Annum datum ab eo qui nō hēt iuriſdictionē, eſt nulla ipſo iure nel, ſicut Sententia quæ eſt ipſo iure nulla, nō eſt timēda. Bal. uel ſic: Procurator Cæſaris non poteſt in exilium mittere, & ſententia à non ſuo iudice lata, non valet. h. d. Salic.*

¶ Imp. Antoninus A. Valerio. L. II.

PRocurator meus, q uice præſidis non fungebatur, exilij tibi pœnā non potuit arrogare: ac propterea fruſtra vereris ſententiā q̄ nulla iuris ratione ſubnixa eſt. Vivia.

c ¶ Si autē ſecus ſi poſt: quia tunc fiſci eſſet mancipium, non pœnæ ut mater, ut ff. de fideicommiſſ. lib. l. generaliter. § ex damnata.

† Seuero. al. Sencioni,

d ¶ Eius fuit.] q a tempus conceptionis ſpectatur, hic, ſicut in filio ſenatoris ſpectatur: ut ff. de ſena. l. emancipatum. & de decurl. ij. § pen. & facit ff. de ſta. ho. l. imperator Hadrianus. & inſtit de inge. circa prin. & ff. eo. pregnantis.

e ¶ H Onor. Etiam in eo.] peter alia priuilegiaquæ plura habent: ut hic, & ff. de priuileg. veteranorum.

¶ daretur

f ¶ Dum axat.] ſecus in filijs ſecutionum: ut ff. de pœnis l. moris. § iſtę.

g ¶ Non afficiantur.] ut & ff. de priuileg. veteranorum. l. j & iij. & facit ſ. quando pronoc. non eſt neceſſ. veteranis, & ſ. de excuſ. ve. p totum. In militante contextus ſ. de quæſtion. militum. & l. duo. & ff. de re militari. l. j. ſ. Accur.

† Sententioni.

h ¶ N credibile eſt.] q a fieri non debent. ut ff. e. l. mandatis. Sed videtur fieri poſſe, & in decem annis intelligitur, vt ff. eod. fine præfinito. Sed ibi dixit ad tempus, nec appparuit quod. unde decem anni intelligantur. hic in perpetuum dixit. unde aditur princeps ut pœnā remittat. nam idem iudex remittere non poteſt ut ff. de quæſtion. lege prima. §. fin. & de pœnis. l. moris. § iſtę. & l. diui fratres. & j. eo. pœnam. & ſic tenet donec renoceſ, licet ſic pronuntiari non debuit. ut ff. de interdict. & relegat. l. relegatorum. §. ad tempus. licet ſit argumen. contra. ff. de iniuſto teſtamen. l. ſi quis filio exheredato. §. quod ſi quis fuerit. Sed expone non tenet, ſcilicet incommutabiliter.

† Glo. j. c. extra de præſcript. presby. allegatāe l. q. nomine hæredis intelligitur primus ſeu proximus.

Apio. ¶ iuncilis ¶ detinere tur ¶ minime poteſt ¶ iij. Id. Feb.

ADDITIO. Aduertas qđ hæc lex & ſimiles procedunt de iure ciuili. ſecus autem de iure canonico, quod permittit a liquem damnari ad carceres temporales & perpetuos ut in c. quamuis. de pœnis. lib. vj. Et eſt ratio quare ius canonicum hoc permittat ſecundum Io. Mo. & Archi. in d. c. quamus. quia Deus non uult mortem peccatoris, ſed magis conuertatur & uiuat. Ezech. xviij. & iij. q. 3. hi. qui. & xxiij. q. viii. hi a quibus. & in authen. ut non luxu. con. na. in princ. col. vj.

i ¶ Vix. ʒ nam in ſeruo tenet ut j. eo. ſeruus. & ff. de iudi. l. uix. Accur.

Mpunitas. CASVS. Minor xxv. annorum commiſit deli ctum an pertexta ætatis debeat excuſari? Dicitur quòd non.

¶ Idem A. Senatui. LEX. V.

HOnor veteranis etiam i eo habitus eſt, vt liberi eorum uſque ad primum dūtaxat gradū pœna metalli uel operis publici non afficiantur, ſed in inſulam relegentur.

¶ *Liber homo non debet damnari ad perpetuum carcerem. Sal. & Bal.*

¶ Idem A. Alphio. LEX VI.

NCredibile eſt, quod allegas, liberū hominē ut uinculis perpetuis contineret, eſſe dānatū. Hoc eñ uix i in ſola ſeruili conditione ꝓcedere pōt. PP. iij. Feb. Meſſala & Sabino Coſs.

¶ *Ætas non releuat q̄ pœna q̄ delictum dixerūt. Vanæ uoces populi nō*

k ¶ Non datur. ʒ ut & ſ. ad legem Corneliam de ſica. l. ſi quis, malorum enim mores &c. ut ſ. ſi aduerſus delic. l. j. Mitius tamen agitur, ut ff. de minor. l. auxilium. §. in delictis. & l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum.

l ¶ Cadere poſſe. ʒ quia ſit proximus pubertati: ut ff. de fur. l. impuberem. alias ſecus, ut hic, & ff. ad legem Corneliam de ſicar. infans. & ſupra, de fal. mo. l. j. in fine. Item & minor xiiij. annorum excuſatur à delicto carnis ut ff. de adulte. l. ſi minor.

Deportare poſſunt tantū quatuor iudices.

Victorino

Concor. gl. in verb. ſubrahuntur in c. paſtoralis extra de appellat. poſt prin. gloſ. Demetriano

Feraculo

Et ſic eſt perpetuus. ſimile in c. ſi autē. extra de cohabita. cleri. & mulie.

D Eportatorum . ʒ m ius erat. ʒ ut a pſecto prætorio uel ab eo qui ea ius uice cognoſcit, & qui mandato principis. ut de lega. iij. l. j. §. hi. Item præfectus urbis: ut ff. eodem. l. ij. Præſes uero principi reſcribit ut comprobet. ut ff. de iniuſto rupto teſtamen. l. ſi quis filio exheredato. §. ſed & ſi de decurione. & ſi interim dum reſcribitur decedat hęredes eius habebunt bona: ut ff. de bonis eorum. lege ij. §. j. & facit ſupra ſi reus uel accuſ. l. finali. & ſ. pendente appellatio. l. ij.

m ¶ Adempta fuerint.] quod fieri non debet ut ff. de interdic. & relega. l. relegatorum. §. ad tempus. niſi lex ſpecialiter aliud'inducat: ut ſ. de epiſco. audi. l. nemo uel in foro.

o S I matrem. miniſterium. l. ut feruiret hominibus in metalum damnatis. Et dic differentiam inter metallum, & opus metalli, & miniſterium metallicorum: ut ff. eodem. lege aut damnum. §. inter eos. & §. miniſterium. & facit ſupra de quæſtionibus. lege. diuo in fin. & ff. eod. moris. § iſte. & ſupra ex quibus eau ſis infamia irroga. l. decuriones.

p S Eruus. J Sruus deliquit, pro quo iuſſit iudex eum ſtare in pœnis uinculis. & domino reddi. certè perpetuo ligatus eſſe debebit. Sed contra. ff. eodem. l. ſine præfinito ubi dicit decennio. Sed hic ex certa ſcientia dixit, ibi per errorem. vel ibi in metallum, hic in uinculis. prima placet.

q ¶ Reddi.] Sed & hoc tacite, cum dominus per uincula dominium non amittit, & ſic ſibi debet reddi: ut ff. de pœnis. l. aut dānum. §. finali.

r ¶ Eſſe debet. Jubi ergo iudex non definit, nec ego definiam: ut ſupra de diuerſis re. l. falſo. & ff. de

poteſt cadere in perſonam. h. d. Sal.

¶ Imp. Alexan. A. Iſidoro. LEX VII.

IMpunitas delicti propter ætatē non datur r, ſi modo in ea quis ſit in quam crimen quod intenditur, cadere ꝓteſt.

¶ *Ad pœnam deportationis tacitè ſequitur ademptio bonorū, nō ad pœna relegatiōis. hoc dicit uel ſic: Bona deportati confiſcantur, non relegati. Salic.*

¶ Idem A. Victori. LEX VIII.

DEportatorum in inſulam ab eo, cui id faciēdi ius erat m, bóa fiſco uindicant, relegatorum autem nō, niſi ſententia ſpecialiter ademptа fuerint,

¶ *In metallū uel miniſterium metallicorū non damnantur filiæ decurionum. Sali.*

¶ Idem A. Demetrio. LEX IX.

SI matrem tuam decurionis filiam fuiſſe probatum fuerit, apparebit eam non oportuiſſe in miniſterium metallicorum nec in opus metalli dari.

¶ *Sententia lata ſine tēporis ꝓfinitione eſt ꝑpetua, uel ſic: Sententia q̄ continet actum ſucceſſiuū n̄ modificatū nec limitatū ad tēpus, in ꝓpetuū extenditur. h. d. Bal. uel ſic: Seruus ad uincula ſimpliciter dānatus, in telligitur perpetuo damnatus. Salic.*

¶ Idem A. Catullo. LEX X.

SEruus p ſub pœna vinculorū ſine temporis præfinitione † domino reddi iuſſus ſententiā præſidis prouinciæ, perpetuo vinctus eſſet debet s.

¶ *Tam liberi quam ſerui poſſunt in metallum damnari. h. d. Salic.*

¶ Imp. Gordianus A. Titiano. LEX XI.

METalli ſupplicum tam ad perſonas liberas, quàm etiam ad ſeruiles ꝓtinet cōditiones.

¶ *Ad clamorē populi ꝑſes non dēt illicita perpetrare: unde magis dēt adhærere legibus q̄ clamori populi. h. d. Bal. uel ſic: Ad rumorē populi non dēt ſententia ferri, ſeu contra iura iudicari. h. d. Sal.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. in cōſiſtorio dixerunt. LEX XII.

DEcurionum filii non debēt beſtiis ſubiici u, cūque à populo exclamatū ſ eſt, iterū dixerūt y. Vanæ uoces populi nō

euict. l. ſi rem quam. §. ſi.

s Etali. Ad ſeruiles.] Et definit eſſe domini etiam ſi euadat: vt ff. eodem, lege, aut damnum. §. finali. ſed non ſic ſi in opus publicum ſit damnatus de facto. nam ſiuito tempore domino redditur, ut ff. eodem. l. ſeiuus.

DEcurionum.] CASVS Fecit Imperator ſtatutum in quo cautum eſt ne filij decurionum beſtiis ſubiiciantur. quod ſtatutum nolebat populus admittere: ſed aduerſus id clamauerat. dicit poſtea Imperator quod uane uoces populi non ſunt audiendę. non enim exaudiri debet cū noxium petit abſolui: innocentem condemnari. Vivia.

t ¶ Decurionum.] alias incipit in conſiſtorio.

v ¶ Subiici. ʒ ut ſ. de quæſti. l. diuo. & l. decuriones. & j. de decur. l. omnes. lib. x. & decu. vr. Ro. lib. xj. l. j. & ij.

x ¶ Exclamatum eſſet.] ut torquerentur.

y ¶ Iterum dixerunt. ʒ Imperatores.

a ¶ Audiendæ. Ji. ex audiendæ. & ſic Pilatus male fecit: ut hic, & ſ. qui manu. non poſ. di. no Marco. & ſ. qui & à quibus. l. ſi priuatus.

† Pilatus male fecit qui ſā populi clamorem Chriſtum condemnauit.

S Eruo ʒ CASVS Si ſeruus ob delictū aliquod condēnatus fuerit, & p ſententiā dominiū eius adēptū nō fuerit, puta qa i metallū nō eſt condēnatus ſed i opus publicū: uſq; ad x. an. ante elapſū decēniū nō liberabit à pœna qa publicè itereſt pœnā nō remittine qs ad ꝓtrāda maleficia temere ꝓſiliat.

b ¶ Amputatū. ʒ ablatū dño, ut qa in metallū uel ut fiat ſeruꝰ pœnę nō cōdēnat: ſed in opus publicū ꝓptuū uel tēporariū: ut ff. e. l. aut dānū. §. fi. & l. ſeruus. & j. de ſenat. l. fruſtra. & ſ. e. l. ſeruꝰ & ff. de ſtatu ho. l. ſeruus. c ¶ Par.] id eſt, conueniens. alias peræquum.

d S I operis. Conuenit.] ut ff. e. l. ſeruus.

e ¶ Profiliar. ʒ ut ff. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. in fi. & ff. d fideiuſ. l. ſi a reo. § fi. & ſ. de hęreti. l. q cunque. §. quod ſi fecerint. & ff. depoſiti. l. bona fides.

† uitali

† necdum

f P Oenam. Nō licet. ʒ ut & ff. de re iudi. l. acta. & ſ. ſen. reſcin. non poſ. l. j. & de ſen. ex breui cu. l. j. ſecus in multa: ut ff. de offi præſi. l. illicitas. §. fin, ſed principi ꝓhoc mittitur q̄nque: ut dixi ſ. eo. l. incredibile. Itē ratione reſtitutionis quis ſuā ſententiam reuocat: ut ff. de min. l. in cauſæ. 2. §. fi. & l. præfecti. & §. ad legē Iul. de ui. l. ſeruos. & ſ. de cuſto. reo. l. ſi qs in ea, & ff. e. l. reſpiciendū. in pri.

† Concor. glo. in c. cū clamor. ſupper uerbo, confiſi. extra de teſt. pœna

† Ex lib. 9. titu. 42. l. 1. C. Th.

Vi ſententiam. ʒ CASVS Qui cognoſcit de crimine, cūcta debet inueſtigare: nec præcipitanter debet condemnare, niſi per cōfeſsiones uel probatiōes accuſatus conuincatur: ita ut crimē non poſsit inficiari, quod commiſit. Vivia.

g ¶ Capitalē. ʒ Vbi mors naturalis uel ciuilis ſubſequitur: ut ff. de publi iudi. l. ij.

† conſpirā. te concordanteq; In C. aũt Th. conſpirantem, cōcordatemque.

h ¶ Aut certe. ʒ repete confeſsione.

i ¶ Sufficiat. ʒ ut & ſ. de probr. l. fin. & ſ. de fal. l. ubi. Sed contra. ff. de quæſti. l. j. §. diuus Seuerus. ſed ibi nō ſtatur tormentis ſi non perſeueraret. hic ſic: ut in cadē. l. §. ſi q s ultro. & c. ixi. ſ. de quæſtio. l. fin.

K S I qs. In manibus. ʒ id eſt, brachiis Accurſius.

l ¶ Et in ſuris. ʒ id eſt, in ubiis, ſiue culpa cruris.

m ¶ Quo. ʒ pro ut.

n ¶ Cœleſtis figurata. ʒ qua cognoſcitur, ut dicitur ff. de religi. l. cum in diuerſis. Et ſic no. non eſſe quem bullandum in fronte.

C Vm. ʒ CASVS Dicitur in hac l. quod conuictus de crimine, ſtatim debet condēnari nulla adhibita dilatione, ne detur criminoſis facultas occaſione dilationis quibuſdam machinationibus euitandi pœnam.

o ¶ Cum reis manifeſta. ʒ qualem habes ſ. eo. l. qui ſententiam.

ſunt audiendæ. † nec enim vocibus eorum credi oportet, quando aut noxiū crimine abſolui, aut innocentem cōdemnari deſiderāt.

¶ *Pœna per quam dominus non priuatur ſerui dñio, non priuat eum ſeruitio. h. d. Sa.*

¶ Idem AA. Xriſino. LEX XIII.

SEruo ex ſnīa dānato, ſi quoquo modo ex ſnīa proprietatis ius amputatum b non ſit, domino ſuo obſequi eum par c eſt.

¶ *Iudex nō poteſt corrigere ſnīam ſuā circa tēpus, uel ſic: Iudex non poteſt facere gratiam de tempore, nec de pœna. h. d. Bal.*

¶ Iidem AA. & CC. Vicario. L. 14.

SI operis publici tēporalis pœnæ ſententia præfinitus † non dū exceſsit dies, hunc expectare conuenit: c cum † non remitti † pœnā facilè, publicè interſit: ne ad maleficia temerè q̄ſquā ꝓſiliat. c

¶ *Pœnam tēporalem uel perpetuā iudex non reuocat uel minuit poſt ſnīam. h. d. Sa.*

¶ Iidem AA. & CC. Agatho. L. XV.

POenam ſua dicta ſnīa præſidi ꝓuinciæ reuocare non licet. f

¶ *Ad pœnalem ſnīam non peruenitur, niſi reus fuerit confeſsus, uel probationibus clariſsimis conuictus. h. d. Sal.*

¶ Imp. Conſtantinus A. ad Catulinū proconſulem Aphricæ. L. XVI.

QVi † ſnīam laturus eſt, temperamentū hoc teneat, vt non prius capitalem g in quēpiā promat ſeueramq; ſnīam, quàm in adulterii, uel homicidii, vel maleficii crimē aut ſua confeſsione, aut certè h oīum qui tormētis vel interrogationibus fuerint dediti, in vnū † conſpirantes, concordā teſq; rei finem, conuictus ſit: & ſic in obiecto flagitio deprehēſus, vt vix ét ipſe ea, quæ cōmiſerit negare ſufficiat. i Dat. 3. Nonas Nouē. Treueris, Accepta xv. kalen. Maij Adrumenti, Voluſiano & Anniano Coſs.

¶ *Nemo eſt ſignandus in fronte: quia non debet facies hominis ad ſimilitudinem Dei formata fœdari. h. d. Bal. uel ſic: Pœna damnati in eius fronte uel facie non debet ſignari. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Eumelio. LEX XVII.

SI quis k in mettallū fuerit ꝓ criminū deprehēſorū qualitate damnatus, minimè i eius facie ſcribatur: † cum & in manib. l & in ſuris † poſsit pœna dānationis una † inſcriptione comprehendi: quo m facies, quæ ad ſimilitudinē pulchritudinis eſt cælestis figura ta n, minimè maculetur. D. xij. ka

p ¶ Datur. ʒ quod dari non debet.

q ¶ Arctibus. ʒ tumultum fortè faciendo: ut ff. de fica. l. penul.

r ¶ Patet. ʒ quod eſſe non debet.

s ¶ Differenda non ſit. ʒ ut ff. eo. l. ſi quis fortè. in prin. niſi in caſu: ut j. eo. l. ſi in iudicari. Accurſius.

lend. April. Cabiluno, Conſtantino. A. 4. & Licinio. 4. Coſs.

¶ *Crimine liquidato non debet ſnīa differri, ne detur materia ſuplicandi. h. d. Sal.*

¶ Imp. Conſtantius A. Theodo. V. P. præſidi Arabiæ. LEX XVIII.

CVm reis ſ manifeſta probatione conuictis ſpatiū tpis añ ſnīam dat, ꝓ facultas ſuplicādi, † uel q̄buſdā malignis artib' ¶ tā pſidū, quàm officialiū pęnas euitandi criminoſiſſimis patet: r cū & in homicidii crimine, & in aliis detectis grauioribꝰ cauſis, vltio differēda nō ſit. s † Igitur de cætero iuxta criminis qualitatē legē oportet ſeruari, & in ſceleroſos & noxios ꝓferri iure ſnīam.

t ¶ Dat. Id. Octobr. Conſtan. A. iiij. & Conſt. C. Coſs.

¶ *In pœnā delicti, nō dēt q̄s alicui corpori uel collegio cōgregari, uel trāſferri. h. d. S.*

¶ Impp. Grat. & Valentin. AA Olybrio. ꝑ V. LEX XIX.

NE † quis ꝓ † coercitione delicti, uel piſtoribus, uel cuicūque alteri corpori u (cum alterius ſit corporis) addicat, ſed unuſquiſque pro crimine in quo fuerit deprehēſus, † motū cōgruę ſeuerita tis excipiat. Dat. 3. Id. Apri, † Val. & Va!. AA.

¶ *Si princeps reſcribat aliquē puniri ultra modum regularem, debet iudex uſque ad dies triginta differre: ut uideat ſi princeps pœnam relaxet. hoc dicit. Sali.*

¶ Imppp. Grat. Valētin. & Theod. AAA. Flauiano. P. P. Illyric. & Italię. L. XX.

SI uindicari † in aliquos ſeuerius cōtra noſtrā cōſuetudinem pro cauſæ intuitu x. iuſſerimus, nolumus y ſtatim eos aut ſubire pœnā, aut excipere ſententiā, ſed p dies trigīta ſuperſtatu eorū ſors, & fortuna ſuſpenſa ſit. Reos ſane † excipiat uinciatque z cuſtodia, & excubiis a ſolertib. vigilāter obſeruet. D. xj ka. Septembr. Veronæ Antonino & Syagrio Coſs.

¶ *De uenali perfidia apparitores licet abſentes, debent damnari. h. d. S.*

¶ Imppp. Val. Theod. & Arcad. AAA. ad Principium. P. P. L. XXI.

NEt diu apparitorum b prauа admodum venaliſque perfidia c impune in publica cōmoda deſeguiat, cenſemus etiam i abſentes d eos pro competēti vltione debere conſurgi. Dat. Kalen. Iuñ. Are. A. & Baut. Coſs.

¶ *Pœna nō debet egredi delinquentē, ſed*

b N E diu apparitorum. ʒ id eſt, nuntiorum.

c ¶ Perfidia. ʒ ſic in authen. de exhib. §. illud col. v.

d ¶ In abſentes. ʒ ſpeciale a regula iter cōtra: ut ff. eo. abſentē. in prin.

† Ex e. lib. & titul. l. 4. C. Th.

† Hæc omnia uſque ad criminoſi ſimis, absū à C. Th.

† Igit q̄d, qui iam impetrauerūt, ad uenia ꝑ tineant. C. Th.

† Cōfir. C. Th. al. P. P.

† Ex e. lib. & ti. l. 9. C. Th.

† coercitio ne Cōfir. C. Th. al. modum

† al. Valentiniano A. Cos. Innō nullis enim faſtis Valentinian. ſolus Conſul reperitur.

Confir C. Th. al. desunt.

Concor. c. ſi quādo. extra de re ſcrip.

Exlib. 9. tit. 40. l. 13. C. Th. Hāc legē aucto re Diuo Ambroſio latā, eccleſiaſticæ omnes hiſtoriæ teſtant. ſozomen. lib. 7. eccleſiaſti. hiſtor c. 24.

† accipiat. Confir. C. Th. al. accipiant iuncta atque

† Antonio

† Ex lib. c. & tit. l. 14. C. Th.

a Et hunc caſum excipit glo. j. in c. quoniam frequenter extra ut lite non con teſt.

fe nec appellant: ut §. quo. ap. non re. l. nulli. Accurſius.

Seniores debent iuniores corrigere.

SAncimus. § CASVS Qui delinquit, pœnis cõpetẽtibus ſubiici dẽt: & can pœna eius ad cognatos uel affines extendat, q̃rit? Et rñ. q̃ nõ,
a ¶ Sancimus ibi. Jid eſt, in eo homine.
b ¶ Noxia. § id eſt, delictum: ut inſti. de noxa. §. j.
c ¶ Familiares. § ſcilicet

† Ex lib. 9. tit. 40. l. 22. C. Th.

† Confirm. C. Th. al. cuſtodiam.

† poſtmodum miſerias, C. Th. † teluiſſe, C. Th.

† Cõfir. C. Th. al. pœnam

Exiliũ eſt triplex.

Afflicto non eſt afflictio danda.

† Ex lib. 9. tit 40. l. 23. C. Th.

maleſactoris.
d ¶ Calũnia. § i. ab accuſatiõe q̃ calũniosè fieret.
e ¶ Societas. § tũc enim ſuo nomine tenerentur.
f ¶ Admittunt. § corrigere tñ debẽt ſeniores iuniores agnatos: ut §. de emenda. propin. l. j.
g ¶ Teneant. § non tamen in omni loco: ut ff. de poſtu. l. ex ea.
h ¶ Nec ulterius. § i. in plures perſonas. nã & in eadẽ q̃nque maior iponi tur pœna quã ſit delictũ: ut §. eo. l. ſi uindicari. dixit. & pro hoc q̃ alius p alio nõ puniat, facit §. de inoff. teſt. l. ſi q̃s i ſuo. §. le gis. & §. de natu. li. l. legẽ. in fi. j. rñ. & §. ne uxor p mari. l. ob maritorũ. & ff. e. l. ſi pœna. & l. crimẽ. & de mu. & ho. l. 3. §. q̃d pater. & ff pro ſoc. l. actiõe. §. diximus. & d' ritu nup. l. ſi generalis. §. fi. & ff. ſolu. ma. l. ſi maritus. & ff. quod quiſq; iu. l. 3. §. ſi is. in fine §. & ff. ad Syll. l. ſi. & in aut. ut nulli iu. §. fin. col. ix. ſed ſpeciale eſt in crimine læſæ maieſtatis: ut §. ad l. Iul. maie. l. quiſquis §. q̃ne eſt contra.

† Monaxio

† Ex eo. li. & titu. l. ſi. C. Th.

ſuos tenere auctores. h. d. multũ not. Sal.
¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. Eutychiano. P.P. LEX XXII.

SAncimus. † ibi[a] eſſe pœnã, ſubi & † noxia[b] ẽ. Propiquos, † notos, familiares[c] procul a calũnia[d] ſubmouemus: quos reos ſceleris ſocietas[e] nõ facit. Nec. n. affinitas uel amicitia nefariũ crimẽ admittunt. † ¶ Peccata igit ſuos teneãt[f] auctores: † nec ulterius[h] progrediat metus, † quàm reperiat delictũ. & hoc ſingulis q̃busque iudicibus intimẽt. Dat. 8. ka. Auguſt. Conſtantinop. † Eutropio & Theodoro † VV. CC. Coſ.

¶ *Tẽpus quo quis eſt in carcere, cõputatur in tẽpore, quo quis debet eſſe exilio. h. d. Bal. uel ſic: Hæc lex habet duas lectũras, una gl. ſecundũ quam breuiter. h. d. In exiliũ temporale dãnatus, tempore finito nõ debet ad carceres reduci: & reductus debet liberari. hæc lectura nõ eſt de dubitabili: & nõ bene ꝯgruit huic tex. licet applaudere magis uideat l. ſeq. Dic ergo ſecũdum Pet. & Mader. Tempus quo condemnatus poſtea ſtetit in carcere, cõputatur in exilij tempus. h. d. S.*

¶ Impp Honor. & Theod. AA. ad Anthemium. P.P. LEX XXIII.

OMnes,[k] † quos dãnationis conditio diuersis exiliis de ſtinatos metas tẽporis ſi ſtituti in carceris impleſſe[l] † cuſtodia deprehenderit, ſolutos pœna vinculiſq; laxatos, cuſtodia liberari ꝓcipimus, nec formidiare[m] miſerias vllas exilii. ¶ Sit[n] ſatis immẽſorũ cruciatuũ ſemel[o] luiſſe[p] † ſupplicia, ne ij, qui diu priuati ſũt auræ cõis hauſtu, & lucis aſpectu, nõ ĩtra breue ſpatiũ catenarũ põderibus pregrauati, etiam exilij pœnam ſuſtinere iterum cõpellãtur. Da. 14. kal. Maii Conſt. & Cõſtante. VV. CC. Coſ.

¶ *Ille qui ſtetit in exilio q̃ntum debuit, non debet incarcerari poſtea. h. d. uel ſic: Completo tempore pœnæ, quis reponitur in priſtinum ſtatum. h. d. Bal.*

¶ Iidẽ AA. Monachio. P.P. L. XXIIII.

REctores[q] † prouinciarũ cõueniri præcipimus: vt ij, qui ꝓ ſuo crimine pœnã exilii ſub certo tẽporis ſpatio ſubire decreti ſunt, exacto præfinito tpe, nec clauſtris carceralibus, nec locis, q̃bus exules verſati ſunt, teneantur.[r] Dat. 3. Kal. Sept. Eudoxio-poli. D N. The. A. vij. & Palladio V. C. Coſ.

¶ *Puniendi ſunt capite, qui barbaros docent nauigi a fabricare. h. d. Sal.*

¶ Iidem AA. † Maximo. P.P. L. XXV.

HIs,[t] † qui cõficiẽdi naues incognitã ante peritiã barbaris tradiderint,[u] capitale ſuppliciũ ꝓponi decernimus. D. 8. Kal. Octo. Conſt. † Monax. & Plinta Coſ.

Ne ſine iuſſu principis certis iudicibus liceat conſiſcare.
TITVLVS XLVIII.

¶ *Exceptis ſummis magiſtratib. nemo iudicum poteſt oĩa bona alicuius cõſiſcare, niſi principe ſpecialiter præcipiente. h. d. uel ſic: Iudices merum imperium non habentes, non poſſunt ſuo officio præter legẽ exercendo bona confiſcare. h. d. ſecundum ueram lecturam. Io. & Azo. Sal.*

¶ Imp. Theod. A. & Valent. C. ad Hierũ. P.P. LEX VNICA.

NVlli † iudiciũ liceat (excepris iis, q̃ in ſumma[p] adminiſtrationis ſunt † poſiti ptãte) proſcriptionis[q] tempeſtate totius ſubſtantiæ aliquem p cellere, niſi ad noſtras aures hoc ipſum referat. Dat. x. kal. Februar. Conſtant. Theod. A. xi. & Valẽt. Cæſ. Coſs.

De bonis proſcriptorum ſeu damnatorum.
TITVLVS XLIX.

¶ *Quando ſeruus capitaliter damnatur, peculium domino nõ auferturꝫ: imò exercitio differtur, donec ab eo domino accelerãti reddatur ratio adminiſtrationis. Sal.*

¶ Imp. Antoninus A. † Marco. L. I.

SEruorũ capitis[r] crimine damnatorũ peculia dñis non auferri notũ eſt: ſed q̃d ſeruũ dominus habuiſſe[s] ꝓbauerit, recipiet, ptiũq; rerũ, † ſi q̃ ab eo diſtractæ ſũt.[u] ¶ Ipſius quoq; pſentię ptãs ei dabit, quoad rõnes p eũ adminiſtratę reddãtur, ac diſponanẽ. Sed meminiſſe dominum oportebit inſtare, vt id velocius[z] fiat, vt pœnæ ſuæ reddi poſſit.

¶ *Deportatus in quæſitis poſt deportationem non habet hæredem. h. d. Bal. uel ſic: Etiam poſt deportationem quæſita, in mortẽ ueniunt publicanda, hoc dicit. Sal.*

¶ Imp. Alexander A. Frontoni. L. II.

DEportati nec earũ quidẽ rerũ, quas poſt pœnã irrogatã habuerint,[a] hæredẽ habere poſſunt: ſed & hæ publicabuntur.[b]

¶ *Peculium caſtrenſe filij deportati non debetur fiſco, ſed patri. h. d. Sal.*

¶ Idem A. Iuliano. LEX III.

SI filius tuus cũ eſſet in tua poteſtate, in inſulã deportari meruit, peculiũ eius, nec q̃d ei militaturo donaſti, auferri tibi debet PP. vj. Id. Septembr. Alexan. 2. & Marcello Coſs.

¶ *Dãnatus in metallum, ſeruus efficitur: & publicãtur bona, quę nõ reſtituuntur, niſi ſola principis indulgentia. h. d. Sal.*

¶ Imp. Gordianus A. Callimorpho. L.

a ¶ IN metallũ Rerum. § fiam confiſcẽtur. um.
b ¶ Indulgentia. § ut §. de ſen. paſſi. cum patrem. & §. degene abo. l. ſi. Secꝰ ſi fuerit in integrũ reſtitutus: ut §. de ſent. paſſi. j. & facit ff. d' in. fiſc. l. i. metallum. Item contra §. de ſen. paſſi. ſi. i ſi. ibi ſolues. & facit §. e. l. 2.

SIut proponis. § CASVS. Tutor tenebãt pupillu ex mala adminiſtratiõe in c. omnia bona ſua publicata ſunt: an iudicio tutelæ poſsit fiſcũ conuenire, q̃ritur? Et dicitur quod ſic.
c ¶ Non negabit. § contra fiſcũ: ut §. ad l. Iuliam dẽ ui. l. tutoris. & ff. de tutẽ. & §. ad l. ſi tu. & §. diſẽ. pa. l. tutor. & ff. ſo. ma. l. ſi marito. & §. ſol. matri. l. 2.
d ¶ Debonis matris. § ſecus in patre: ut §. eo. l. ſi. Vel dicasillam cor rigere iſtam. Accur.

SIquis. § CASVS Dicitur in hac l. q̃ ſi bona damnati confiſcẽtur, officiales fiſci debẽt ingere iugera terræ: quot ſũt boues: quot mãcipia: poſtea denuntiabunt, & tradent procuratori fiſci: uel militibus de palatio principis: poſtea debẽbunt tere literas ad principẽ, in quibus hæc omnia cõtineãtur. & ſi procurator fiſci iuenerit plura bona quã dixerit officialis, puniatur in duplum eius officialis quo ſubtractum fuerit. Accur.
e ¶ Stylũ. § i. ſentẽtiam.
f ¶ proſcriptionis incurrerit. § i. tale delictum fecerit, propter quod debebant bona eius confiſcari. Accur.
g ¶ Officii. § præſidis: ut §. debonis. l. ſi. ſi. ibi ſolues. & facit §. e. l. 2.
h ¶ Rei priuatæ. § i. rei fiſcalis: quæ propriæ principis dicitur: ut §. de quadrien. præſcrip. l. bene à Zenone. Accurſius.
i ¶ Deſcriptio. § Nota qualiter fiat inuentariũ: ut §. de admini. tuto. l. tutores. a.
k ¶ Spatium. § ſcilicet in ſingulis agris ſit.
l ¶ Ingenium. § id eſt, ſertile ſit, an ſterile.
m ¶ Gratia. § i habilitas
n ¶ Quot boum. § i. quot boues.
o ¶ Apotheciꝰ § i. ſtationibus: uel locus ubi pecunia reconditur.
p ¶ Rationalis. § i. procuratoris Cæſaris. & facit ad hoc ff. de cenſi. l. forma. & §. de apo. pub. l. j & de bo. ua can. l. ſi. li. x. Vel dicpro curatori fiſci: ut §. dixi.
q ¶ Patrimonio. § fiſcali.
r ¶ Multanda. § quæ omnia læditut in authen. de quæſto. §. j. colla. vj.
s ¶ Inferat. § ut §. de iniſtis rei priuatæ, cui inquiſitio ſecũda mandata eſt, amplius fortaſsis inuenerit: officium fraudulentũ ea condẽnatione ferietur, † vt aliud tantum, quantum fuerat ſubtractum, ex propriis facultatibus inferat. D. iij. no. Maij. Treueris Val. N.B.P. & Victori Coſs.
¶ *Bõa deportati ꝓ parte liberis reſeruãtur. § qua reſeruatione cõtinent filij emancipati, & filiæ dotatæ cõferãt dotẽ ſuam. uel ſic. Vbi ſuccedit ex delicto, ita debet fieri, collatio, ſicut ſi ſuccederetur ab inteſtato. h. d. B. uel ſic. Emancipati non admittuntur ad bona damnatorum patrum, quæ reſeruant liberis ex gratiacui ſi exiſtentibus in poteſtate conſerant: quę a patre receperant. h. d. Sal.*

¶ Imppp. Grat. Valenti. & Theod. AAA. Eutropio. P.P. LEX VIII.

SI † deportatus ſuos,[t] & emancipatos filios habuerit, pars,[u] q̃ ex bonis eius liberis conceſſa eſt, ad eos tũ q̃ in poteſtate[x] erant, tranſferat: ſi emancipati ea, q̃ conſecuti erant emancipationis tpe, † dãno[y] ſuo exiſtimant conferenda. ¶ Sin aũt conſuſionẽ bonorũ & donationis[z] elegerint: ea oĩa, quæ fiſcus † liberis dãnati concedit, † æque diuiſionis partibus ſortianẽ. Quæ regula ẽt in † dote filiæ vel neptis † ex filio deportati conferenda, cuſtodiendа erit.[a] Dat. xv. Kalẽ. Iul. Theſſal. Gra. v. & Theod. j. AA. Coſs.

¶ *Marito deportatores paraphernales uxoris, & dos eius nõ debent fiſco incorporari, nec et ã donata uxori, nec etiam donata emancipatis liberis ante tempus criminis. Reliqua uero bona incorporanda ſũt h. d. uſq; ad §. ſed in ijs. B. uel ſic. Publicatis bonis uiri res ꝓprie uxori non debent occupari, & dotes illico debent ſibi reſtitui: & ei donata ante matrimonium, uel eo cõſtante an reatum debent apud eam permanere. h. d. uſq; ad uer, ſi qd etiam. S.*

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. Cæſario. P.P. LEX IX.

SI quis poſthac ſtylũ (quod abſit) proſcriptionis exceperit: vxor eius res proprias[b] ex quocunq; titulo ſibi q̃ſitas veluti manu iniecta mox vindicet, aut certè quoquo modo occupatas ſtatim recipiat. Dos ẽt, non quæ aliquoties inaniter dotaliũ[c] inſtrumẽtorũ tenore cõſcribit, ſed quã ſe corporaliter tradidiſſe docuerit, repræſenteꝫ. Ea ẽt, q̃ ab innoxio adhuc marito ante nuptias titulo donationis acceperit, vel durante mr̃imonio largitione[d] viri ad eã ante ꝓſcriptionẽ[e] peruenerint, apud eã firmiter † pmanẽat.

¶ *Donata filijs emancipatis ante reatum patris non reuocantur, & ée donationib. in filios collatis principi reſcribitur. hoc dicit uſque ad §. ſed in ijs. Sal.*

¶ Si quid † ẽt in emãcipatos libe ros ante tpẽs criminis, ac reatus

Confir C. Th. al. aliud crimẽ

Eius erãt

damnosè, C. Th.

Hæc abſunt à C. Th. al. æquis. dotem exilio

† maneant

Sequẽtia tractũ. niſi fuerit crimen perduellionis, ut §. ad le. Iul. maie. l fin.
f ¶ Reatus. § etiam poſt, ut modo dixi, niſi delicti

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

facere: timore: quia tunc non valet: ut ff. de dona. cau. mor. l. 7. in fi.
a ¶ Filios. ¶ quia dimidia eis datur: ut j. eo. l. fi.
b ¶ Damnatus. ¶ supple an non.
c ¶ Vendicauerint. ¶ a licet nō ualeāt, tñ morte cōfirmabūtur. & sic p dānatione patris nō reuocātur, licet sit aliud in dānatione cā mortis: ut ff. de don. ca. mor' l. 7.
d ¶ Sed in iis. ¶ §. pro delicto: hic pro ratiociniis bona publicantur.
e ¶ Ante initium. ¶ i. an tequā ex eo actu, p dolo aut culpa filio cœperit teneri. & sic bona sua fuerūt exide demū fisco obligata, ẽm Azo. Vel dic ẽt prius: ut ar. §. d' bo. q. lib. I. sū oportet. §. fi. & de secun. nup. l. hac edictali. §. omnibus.
f ¶ Dedncta est. ¶ accipe incemeratū, &c. qđ est j.
g ¶ Obnoxium. ¶ id est tacite obligatum: ut j. de iur. fis. l. j. lib. x.
h ¶ Habuerit. ¶ & multomagis q̄ habēt postea. Et caue q̄ hic nō excipit à generalitate proxima: nec quicquam, &c.
i ¶ Vxoris. ¶ id est, suo & uxoris: uel suo & filiorū. nā pro sua parte fisco etiā tacite obligatū est.
K ¶ Cæsarianis. ¶ loquitūr forte d' his, quos dicimus primipilarios. nā cū p tali debito mulierisbona occupāt: ut §. i q. cau. pig. ta. p. tra. l. satis. filii & fi nō sint hēdes, tenētur: ut j. de primipil. l. cū ex sola lib. xii. multo magis hmōi donata reuocātur.

† captum & incorporatum. C. Th.

† Cōfir. C. Th. al. libe ros.

† antequā ortonexu

† ortus est, Confir. C. Th.

† al. id est Catholicia nis. Deest aūt C. Th.

† actum, C. Th.

Mulieris bona quando que pro debito mariti obligā tur.

QVando. ¶ CASVS. Si deportat' filios uel nepotes habeat, dimidia pars bonorū remanebit penes filios & cętera alia penes fiscū. si fi extāt filii, oia bona sua applicabūtur fisco. idē est si reliquerit posthumū: q̄ media pars bonorū ei seruabit. sed si deportabit' decurio, & filios nō habet: oia bona applicabunt fisco. si habeat: & si uēter sit, solidā bona ad eū ptinebūt. Si uero fuerit fœminæ tm dimidia pars ad eas, alia ad fiscū pertinet ut curiā. si sint masculi & fœminę, dimidiam habebūt masculi, & alia inter masculū & fœminā p æqualib. portionib. distribuētur. Et hæc sunt uera prętерquā in crimine læsæ maiestatis, ubi pœna transit ad posteros.
l ¶ Perueniant. ¶ huic est cōtra. §. de mul. q̄ fer. p. pr'. fe. l. j. & §. de rap. uir. l. j. §. & si qdē. & §. fin aūt i igenuā. Sed illa spālia ut fisco nō deni: sed hæc hodie est correcta. & sic loquit aut. bona dānatorū &c. q̄ est ut nulli iudi. §. fi. col. ix. quam hic lege.
m ¶ Dimidia. ¶ si uero pars tāum esset publicata, filiis nil datur: ut ff. e. l. j. in fi. sed patrono nihil pōt diminui de suo iure i bonis liberti damnatiut ff. eo. l. cum ratio. §. fi in li

† Ex lib. 9. tit 42. l. pe. & fi. C. T.

† reseruata

bertinū. fi tamē plures sint filii, princeps nihil eis auferet: ut ff. e. l. fi. §. fi.
n ¶ Decurioni. ¶ id est, curiali.
o ¶ Incurrerit. ¶ id est, in pœnā capitis ut ff. de iure fis. l. i. ī fraudē. §. 2.
p ¶ Ipsa per se. ¶ quasi in suo matrimonio.
q ¶ Subiecturum. ¶ scilicet aliquem, cui assignentur hæc bona.
r ¶ Soboles. ¶ scilicet masculina. Azo.
s ¶ Eis. ¶ id est, maribus.
t ¶ Cōmune omnibus. ¶ maribus & fœminis.
v ¶ Transmittet. ¶ ut §. ad l. Iul. maie. l. quisquis.

† Derelās querit.

† sua, C. Th.

† abest à C. Th.

† quā municipales sibi uindicent functiones ītegris fortunis fulciatur, C. Th.

† quod pro certa legis sanctione defixū est, pars &c. C. Th.

† deueniat, C. Th.

† abest à C. Th.

† al. cius

† diuidant

† mittet

& si posthumos † dereliquerit.

¶ Decurioni[n] verò, qui hoc incurrerit, [o] si liberos non habeat, succedat curia, bonaq; vniuersa detineat, aut ipsa [p] per se, aut † suo ordinatura periculo munera subiturum. [q] ¶ Sin † autem erit soboles [r] curiali: & † & si ea necdū p creata est, integris patris fortunis fulciatur. ¶ Si filia, vel filiæ fuerint, † pars dimidia ad eas † deuoluatur facultatum: altera dimidia ad curiam. ¶ Sin autē mares curiales fuerint intermisti, dimidia pars † eis [s] curiæ nomine deferat: & alia, quā in cōe oībus [t] tribuit indulgentia principalis, pro virili † diuidatur portione: excepta sola maiestatis quæstione: quam si q̄s sacrilego animo assumpserit, iustè pœnam ad suos ēt posteros † transmittet [u] D. x. Kal. Feb. Cōst. D. N. Th. 12. & Val. ij. AA. Coss.

IN AVTH. vt nulli iudi. §. fin. col. ix. const. ix.

¶ *Hodie bona damnatorum debentur ascēdentibus & descendentibus & ex latere usque ad tertium gradum, excepto crimine læsæ maiestatis. b. d. Salic.*

BOna damnatorum, seu proscriptorum non fiunt lucro iudicibus, [x] aut eorum officiis: neque secundū veteres leges fisco [y] applicant, sed ascendentibus & descendentibus, & ex latere usq; ad tertiū gradū, si supsint. ¶ Vxores verò eorū dotem & ante nuptias donationē accipiant. ¶ Si verò sine dote sint, de substantia mariti accipiant partē legibus definitam: [z] siue filios habeant, siue non. Sed si neminē p dictorum habent, qui deliquerunt, eorū bona fisco sociantur. ¶ In maiestatis verò crimine cōdēnatis, veteres leges seruari iubemus. [a]

De bonis eorum, qui mortem sibi consciuerunt.

TITVLVS I.

¶ *Bona occidentis seipsum non metu criminis sed ex insana uel dolore: non auferunt hæredibus. b. d. Bald. uel sic: Vbi quis mortē sibi consciunt ob criminis publ. et cō scientiā, bona eius publicantur. secus si ob doloris impatientiam. b. d. cum l. sequenti.*

¶ Imp. Antoninus A Aquiliæ. L. I.

EOrum † demum bona fisco uindicantur, qui cōscientia delati [b] admissiq; criminis, metuq; futuræ sīæ manus sibi intulerent. [c]

¶ Ea p̄p frātē, vel patrē tuum, si

x ¶ Bona. ¶ CASVS. Bona accusati, qui seipsum p̄p metū futurę pœnę interfecit, ad fiscū ptinebūt. Si ergo ob īpatientiā doloris uel debitorū p̄ tuus se suspēdit: ñ ad fiscū, sed ad successores ex testamēto uel ab intestato pertinent. Viua.
b ¶ Delati ¶ i. postulati uel in crimine deprehensi. & dic talis ex quo si dānaret, pœna esset mors, uel deportatio. ut ff. e. l. fi. A.
c ¶ Intulerūt. ¶ ut & ff. de iur. fisc. l. in fraudē. §. 2.

Pertinebunt

† Nouel. 134 §. fi. Matrimoniū per sup plicium nō dissoluitur

† in quibus dā est Græca constitutio.

a ¶ Pertinebunt. ¶ ut & ff. eo. l. fi. §. i. & de iure fis. l. in fraudem. §. 3.

EOrum. ¶ CASVS. Si pendente accusatione decesit accusatus, si sibi mortem non consciuit, nec crimen læsæ maiestatis non cōmisit, bona eius ad successores suos pertinent.
b ¶ Transmittantur. ¶ ut & §. fi reus uel accus. l. pe. & fi. & de iure fis. in fraudem. §. j. & ff. de accu l. ex iudiciorum. & §. ad legem Iul. maiesta. l. fi.

Continuatio.

¶ DE SENTENtiam pasis, & restitutis.

¶ *Quia dānati restituūtur, ideo de hoc dicit.*

Vm. ¶ CASVS. Vlpianus cum qui busdam prætoriis exiuit obuiam principi, & cum salutauit: & ut illum, qui fuerat deportatus restitueret, deprecabatur. restituit, & adiecit: restituo te ad omnia bona tua & honores.
c ¶ Cum salutatus esset. ¶ Imperator Antoninus.
d ¶ Principalibus. ¶ præsidentibus officiorum.
e ¶ Processisset. ¶ aliquātulum his assurgens.

† ab Diocletiā Gentiato. & Ad meto & Apellio Rectius legitur, oblatusq; esset, &c.

f ¶ Dixit. ¶ imperator.
g ¶ Quid sit in integrū. ¶ hoc est honoribus &c. ut & ff. de uerbor. sig. princeps. & institu. qui. modus pa. po. fol. §. sed fi ex idulgentia: & j. de bon. va. l. 2. l. x. ff. eo. l. j. An & fama? Rñ. sic: ut ff. de postul. l. j. §. pē. & §. de nup. l. imperialis. in prin. & §. sed & si tales. & j. e. l. fi. secus in indulgētia, p quā fama nō restituitur: ut §. de gener. aboli. l. fi. & j. e. l. generalis.

ADDITIO. Hanc l. intellige nisi bona essent iā alienata: quia restitutio principis nō trahitur retro contra ius quæsitum alteri. pro quo est glossa in uerbo, emancipatus esset. & hoc ibi dicūt Bar. Ange. Rapha. & Imo. il. Gallus. §. & quid si tātū. ff. de lib. & posthum. Pro hoc est etiam tex. nota. in ea. quāuis. & ibi bona gl. de rescrip. libe. vj. intelligе hoc casu bona nō possunt recuperari à possessoribus, sed à fisco quatenus locupletior. est effectus, possunt recuperari: ut dicit Bar. in l. fi. j. eod. in 3. col. versi. p declaratione huius, &c.
h ¶ Cæteris. ¶ etiam ad bona.
i ¶ Vm patrem. A fisco. ¶ ut & supra de bonis proscrip. l. in metallum.
K ¶ Impetratum. ¶ ut & j. eo. l. tutor.

nullo delato crimine, dolore aliquo corporis, aut tædio vitę, aut furore, vel insania, aut aliquo casu suspendio vitā finiuisse constiterit: bona eorū tam ex testamento, quàm ab intestato ad successores pertinebunt. [a]

¶ Imp. Alexander A. Rustico. L. II.

EOrū, qui in reatu diem suum functi sunt, si non perduellionis cām sustinuerunt, nec ob metum criminis mortem sibi consciuerunt, bona ad successores transmittantur. [b]

De sententiam pasis, & restitutis.

TITVLVS LI.

¶ *Restitutio a principe concessa damnato, restituit eum in pristinum statum, etiā quo ad honores & bona. hoc dicit. Bal.*

¶ Imp. Antoninus A. LEX I.

Vm salutatus esset [c] à Gentiano, & aduento, & Opilio Macrino præfectis prætorio clarissimis viris, itē amicis, & principalibus [d] officiorū & vtriusq; ordinis viris, & processisset: [e] † oblatus est ei Iulianus Licinianus ab Opilio Vlpiano tunc legato in sulā deportatus: tunc Antoninus Augustus dixit: [f] Restituo te in integrū p uinciæ tuæ. & adiecit: Vt aūt scias quid sit in integrū [g] restituere: honoribus, & ordini tuo, & omnibus cæteris [h] te restituo.

¶ *Indulgentia solam pœnam remittit, non autem bona restituit, nisi dictum sit. Sal.*

¶ Idem A. Quieto. LEX II.

CVm patrem tuum in metallū dānatū fuisse proponas, eiusq; bona meritò a fisco [i] occupata sint, non ideo, q̄ ex indulgētia mea pœna tantūmodò metalli liberatus esset, ēt bonorū restitutionē impetrauit, nisi speciale beneficiū sup hoc fuerit ipetratū. [k]

¶ *Recuperans bona p uiam quotæ, tenet creditorib. pro rata, non si recuperet aliquid in singulari, & quādo pp debita bona alicuius transeunt in fiscum, ille non liberatur a creditorib. fiscus. si propter delictum. b. d. Sal.*

¶ Imp. Alexander A. Stratonico. L. III.

SI debitor pœnam [l] sententiæ passus est, quam bonorū adeptio secuta est: quāuis postea ciui

I debitor. ¶ CASVS. Si debitor meus deportat', & bona ei adimant: si remittit ei pœnam recidet in obligationē, q̄rit. Et dicit quod non ēt. Si rem aliq̄ beneficio principis receperit. Si. tū pars bonorū ut tertia uel quarta fuerit restituta p̄ ei', p rata obligabit. Si uero debitor erat fisci, ut q̄ si soluit, & iō bōa eius cōfiscata sunt, nō solū ipse sed fi deiussor eius remanet obligatus. Vi.

l ¶ Pœnā. ¶ deportationis. Accur.

m ¶ Aliqd. ¶ singulare, ut p dium.

n ¶ Liberatus est. ¶ motte ciuili: ut & ff. eod. l. 2. Sic. liber factus seruus,

licet manumissus, tamen non tenetur primis creditoribus: ut ff. de ac. & obligat. l. seruus.

o ¶ Partem. ¶ quotam. sic ergo refert quotam partem uel singularem rem habeat. ut hic, & ff. ad Trebel. l. fi legatus. multum. & insti. de fidei com. hære. §. fi quis una.

tati Romanæ restitutus, non totā subſtantiam, sed aliquid [m] ex indulgētia principis, vt haberet, impetrauit: æris tamen alieni ex pœdente tpe pœna liberatus est. [n]

¶ Si vero partem [o] bonorum accepit, pro rata portione eius tenetur. [p] ¶ Quòd si ob pecuniā [q] debitā fisco bona eius occupata sūt, mansit vna cū suis fideiussoribus propriis creditorib' obligatus. [r]

¶ *Indulgentia non restituit obligationes contra reuersum etiam in postea quæsitis. Hoc dicit. Sal. uel sic. Ex indulgentia reuersus ab exilio, non tenetur priorib. creditorib. hoc dicit prima pars. Nec agit cōtra primos debitores. hoc dicit lex seques uel sic, Qui non recuperat bona non recuperat iura actiue nec passiue. hoc dicit tū l. sequenti.*

¶ Idem A. Valentinæ. L. IIII.

TVtor filiorū † tuorum, quorum te bonorū possessionē accepisse dicis, [s] in metallū dānatus, & postea ex indulgentia generali regressus, quanquam ho cupletior † sit, actione tutelæ administratę tibi non tenetur, si nō ex gratia sententiæ facta, spāliter statum pristinū cū bonis omnib. recuperauerit. [t]

¶ *Deportatus cui remissum est exilium, non potest agere ex ante gesto. hoc dicit. B. uel sic: Indulgentia non restituit actiones aduersus quondam debitores. S.*

¶ Idem A. Iuliano. LEX V.

SI, ademptis bonis, in insulam deportatus fis, quamuis ex indulgentia cōmuni [u] rediisti, actiones tamen quascunque habuisti, remanent in causa bonorum publicatorum [z]: nec ex ordine est, q̄ petis, ut contra hæredes tutorū [a] actiones tibi præstentur.

¶ *Indulgentia concessa filio deportato non restituit cum in patria potestatem. S.*

¶ Imp. Gordianus A. Fabiano. L. VI.

IN insulam deportato filio, hac quę ratiōe vinculo paternæ potestatis exempto [b]: si postea ex indulgētia diui Alexandri (ut proponis) reditus in patrium solum præcedensque dignitas restituta sit, potestas tamē patria repetita non videtur [c].

¶ *Indulgentia principis non restituit militiam, neque famam. b. d. S.*

p ¶ Tenetur. ¶ pro alia fiscus. ut §. de bo. proscri. l. fi ut proponis.
q ¶ Ob pecuniam. ¶ & sic non propter delictum.
r ¶ Obligatus. ¶ ut & §. de fideiusso. l. j.

TVtor. ¶ CASVS. Tenebatur tutor pupillo in centum ex mala administratiōe. deportatus é. & omnia bona sua confiscātur. & pœna ei indulta é. licet postea loquples fiat, nō tenetur actione tutelæ. secus si fuisset restitutus ad bona. Viuianus.

Bonorum possessio septima q̄b' datur.

s ¶ Accepisse. dicis. ¶ ò mater. Sed quam bonorum possessionem accepisti? Respondetur, unde legitimi: ut ff. unde leg. l. ij. §. fi. & l. seq. Vel septimam extraordinariam, quę datur iis, qui nouis legibus postantur: ut §. ut ex leg. & sena. bonorum possessio de. l. j. & institu. de bonorum possess. §. septima.

† Septimo † Alexan. † Deest in alijs.

t ¶ Locupletior. ¶ bonis postea quæsitis.
v ¶ Non tenetur. ¶ ut & §. eod. l. fi debitor. sed fiscus: ut §. ad l. Iuliam de vi. l. 3.
x ¶ Recuperauerit. Iuel cum princeps ei restituere uellet bona, noluit: ut ff. eo. l. 2. & 3.

SI ademptis cōmuni. ¶ quia & multis aliis cōmuniter indulsit.
z ¶ Publicatorum. ¶ sic & §. eod. l. cum patrem. Sed uidetur contra. ff. de ali. lega. l. is cui. Speciale in alimentis, sicut & pōt ad eam causam in metallum damnato legari: ut ff. de iis, quæ pro non scrip. ' fi in mettallum.
a ¶ Tutorum. ¶ quondā tuorum.

IN insulam. ¶ CASVS. Si filius deportetur: & postea pœna ei remittatur: an recidet i potestatem patris fierat in potestate tempore latæ sententiæ aduersus eum, quæritur? Et dicitur qđ non.
b ¶ Exempto. ¶ ut insti. qui. mo. ius pa. po. fol. §. cum autem. in prin.
c ¶ Non uidetur. ¶ imo uidetur quod sic. ut institu. qui. mo. ius pa. pot. fol. §. cum autem. in fin. Solut. aliud in parte. quia ipse restitutus patriam potestatē recuperat. filius ve-

Restitutus an recuperet omnia iura.

ro restitutus, non recidit in eandem. quia sic ei restitutio noceret. ẽm quosdam hoc non uale: quia expresse de utroque ibi dicit, scilicet de patre & filio deportato & restituto. Item & per hoc q̄ habes j. eo. l. fi pater. Ité & p hoc quia libertus restitutus recidit in ius libertinitatis ut ff. de iure patro. siue patronus. alias siue libertus. Alij dicunt esse ibi sophisma puncti: & dicunt ibi fuerunt ad omnia restituti, hic non. Tu dic uerius, hic fuit indulgentia, ibi restitutio arg. infra. l. proxi. & sup. e. l. j. & §. de genera. aboli. l. fi. Accur.

Sophisma.

GEneralis.§ CASVS Si ex indulgentia priuciꝑis pena deportato remittatur, non propter hoc dignitas in qua erat, concedit nec fama conseruatur.

a ¶ Reseruauit.§ ut & ſ. l. proxi. & de generali aboli. l. fi. Sed cõtra. J. e. l. cum indulgentia. Sol, ut ibi. Accur.

FRustra.§ CASVS. Seruus in metallum damnatus, & releuatus à pœna pricipis beneficio, non recidit in potestatẽ domini: iniuriosus tamẽ ei existere nõ debet i memoriã prioris dominij & dñs eũ cõuenire poterit si res suas teneat: & cognoscet, ꝓcurator Cęsaris qui cognoscit inter fiscũ & priuatum. Vi.

b ¶ Damnatus.§ & sic tutus esse desit: ut ff. de q̃st. l. extraneo. §. fina. nec liberatus redijt: ut hic. & ff. de pœn. l. aut damnum. §. fi. nisi ex erronea suа cõfessione habita in tormẽtis fuit condẽnatus, quæ postea falsa apparet, & sic liberatur. nã domino redditur ęstimatio seruꝰ, ut ff. de quæst. l. j. §. fi. quę est contra.

c ¶ Non placuit. J secus de Liberto. ut ff. de iure pa. l. fiue Vel distingue. seruꝰ restituat, & tunc idẽ qđ in liberto. an ex indulgẽtia pœna remittatur. ut hic, secundum Io.

d ¶ Patietur. § in memoriam prioris dominij: ut ff. de quæst. l. extraneo. in fi.

e ¶ Procurator.§ scilicet Cæsaris.

f ¶ Vobis.] scilicet tibi & fisco.

g ¶ Cępit.§ post liberationem pœnę. primo eñ seruus pœnę erat: non fiscũ: unde ei legari fi potest: ratiut ff. de iure fisci. l. in metallũ & de iis, quæ ꝓ non scriptis. l. 3. quæ sunt contra. Vel est fisci etiam prius nõ pure. uel ꝓprie sed per quãdam cõsequẽtiam suæ secundario, ex quo nõ est dominii, secundum Bar. & facit §. de pœnis l. seruo. & de bon. proscripd. in materia lum. & ff. de fideicom. liber. l. generaliter. §. fi seruus. Accur.

Seruo pœnæ legari non potest

SI pater. § CASVS. Per deportationẽ patris filius eximit̃ abeius ptãte. si ergo sit restitutus, nec impetrat ut filius eiꝰ recidat i eius potestatẽ: si filius medio tẽpore aliquam acquisierit hæreditatem, filio nõ patri acquiretur.

h ¶ Pes uos.§ filios.

i ¶ Quos.§ filios.

k ¶ Eum.§ scilicet patrem.

l ¶ Nequaquam.§ contra. J. e. l. fi. & insti. quib. mo. ius pa. pot. sol. §. cũ autem. Solue ut dixi. ſ. eo. l. in insulam.

m VM indulgentia. Tuos.§ & sic ad bona specialiter.

n C ¶ Calumniam.§ fi dicas calumniam. i. infamiam, quęsi ꝓ indulgentiam remittatur infamia, est contra. ſ. eo. l. generalis. & §. de gene. abo. l. fi. Dic ergo calumniã, id est, pœnã infamia cõtractã. Vel dic specialiter hic fuisse indultã infamiam. Vel tertio nil dicitur hic de infamia, sed de bonis: de quibus dicit eum non debere pati calumniã, id ẽ aliquid calumniose. Vel quarto de tali crimine fuerat damnatus, qđ imfamiam, nõ importauerat, ut stellionatus: ut ff. de crimi. stellio. l j.

CAsius.§ CASVS. Petebam a te fundum, postea deportatus sum, & restitutus. nunquid postea petere potero. Dicitur quod sic. Vi.

o ¶ Casus.§ Mota actione in rem, deportatus fuit actor, & tandẽ restitutus. agit quidem actione inchoata.

p ¶ Eius.§ alias.

q ¶ Restituto.§ in integrum: & supra eo. l. j. & ff. de uerborum. l. signifi. l. princeps. Vel si dicas quod fuit indulgentia, & specialiter etiã bona restituta: ut & supra eo. l. cum patrẽ. in fin. & ff. eo. l. 3. alias nõ esset actio restituta: ut supra eo. l. fi adempti. dic ergo casus deportationis irrogatę ei, qui &c.

SI deportationis.§ CASVS. Debitor deportatus si uentiam pœnæ consequatur, & ad bona restituatur, an recidat in obligationem, & habeat necesse debitum soluere, quæritur? Et dicitur ꝙ sic ut ff. e. l. 2.

r ¶ Si deportationis. J indulgentia bonorũ fuit consecuta veniam pœnæ: & sic recepit substantiã scilicet deportatus, uel etiam recipere potuit. ut ff. eodem. l. ij. Accur.

s ¶ Recepit.§ scilicet de portatus.

t ¶ Substantiam.§ id est, bona.

v Protegere.§ i. , defendere.

x ¶ Sceleris.§ id est, delicti.

y ¶ Pœna.§ quam passus fuit.

z ¶ Improbe.§ ut & ff. eodem. l. 3. sed interim in deportatione cõueniri ñ potest. ut ff. de capi. dimi. l. tutelas. §. fi.

a ¶ Nquæstione.§ Ista lex uariis modis legitur p'oſſin sui princ. & diuiditur in quatuor partes. secunda ibi, Ita tamen. tertia ibi, Minores. quarta & ultima ibi, Quem si.

CASVS. Seius filium habens in sacris vinculis suæ potestatis, deportatus est: medio tempore filius fecit testamentũ. cõtractus celebrauit emendo uendendo. postea Seius in integrum restitutus est. Ex isto themate duę eliciũtur quæstiones an ualeat testamentum. ad quod non respondet. uel alij contractus. quam quæstionem prosequitur dicẽs quod ualent. & si filio datus erat, tutor, desinet esse tutor patre reuersionis nisi pater esset prodigus uel furiosus, quia patri non præiudicat sententia ꝺportationis, quo minus filius recidat in potestatem suam: quia ad omnia bona sua restituit. quia si non haberet filiũ in potestate. luctuosior esset reditus quam discessus. & hic filius per emancipationem sui iuris efficitur non per patris deportationem.

Casum ponit.

Diuisio.

Idem AA. & CC. Dementrio. L. X.

CVm indulgentia nostra iter cueniẽte, sis reuersus ad lares tuos m, f. ustra vereris, ne ex anno tatione præsidis, quę iam abolita est, calumniam n patiaris.

¶ *Actor interim deportatus, & restitutus potest ad priorem actionem redire. Sa.*

¶ Idem AA. & CC. Philippo. L. XI.

CAsus o eius P, q fundi mouerat quæstionem, & ex benignitate nostra facta in eũ cum bonis restitutio q, statum pristinum causæ non † immutauit.

† mutauit.

¶ *Restitutus in integrum non potest se tueri contra creditores suos. h. d. Bal. uel sic: Onus creditorum sequitur bona per indulgentiam restituta. h. d. Sal.*

¶ Iidem AA. & CC. Tryphoni. P. P. LEX XII.

SI deportatiõis r sententiæ ve niam indulgentia nostra cõsecuta suam recepit s substãtiam t, se protegere u sceleris x pœna y cõtra creditores, quo minus iure debitum soluat, improbe z conatur.

¶ *Si deportatus restituat in integrũ, recuperat patriã potestatem dignitatẽ & bona. h. d. B. uel sic. Restitutio redintegrat omnia, & medio tẽpore facta dependentia rescindit, nõ quæ sunt in esse ꝑfecto & consummato. h. d. uel sic latius, Restituto dãnato filij recidũt in eius ptãtẽ, & per consequens testamentum eorũ irritatur cõtractus uero ꝑ eos interi legitime celebrati remanẽt rati, eorũq; tutela expirat, si pater, ꝑ quos habeat mores, nõ alter. & ꝙ abstulit deportatio, redintegrat restitutio h. d. ſm Sal. Quem ego Hieronymꝰ Clarius Brixianus minimus iuris utriusq; doctor, in istis summarijs per me additis ad singulas leges totius Codicis sum potissimum secutus post Bal. quãuis in illis legibus, in quibus scripsit præceptor meus Alexan. de Imola, eum præcipuum habuerim.*

¶ Imperator Cõstantinus A. ad Maximũ P. V. LEX XIII.

IN hac ꝙstione a testamẽti, quod deportati b filius remeãte c patre d fecisset, remotis Vlpiani, atq; Pauli. notis, Papiniani placet valere sententiã: utĩ patris sit filius potestate, a cui dignitas, ac bona restituta sunt.

¶ *Gesta per filium tempore deportationis paternæ sunt nulla: donec filius fuerit ætatis legitimæ. si enim non fuisset ætatis legitimæ, non sortirentur immutabilem esse ctum. Bal.*

¶ Ita tamen, vt gesta per filium cuius b consilia legitima ætas firmauerat, rata c sint, eodem iu potestatem patriã redeũte, nec eorum d rescissio efficiat e (quod est maximè absurdum) eodem tempore nec in patris, nec in sua quãquam fuisse potestate. f

¶ *Tutor & curator dati filio deportati patre restituto deponunt officium tutelæ & curæ: & pater reassumit ius legitimæ administrationis nisi pater esset prodigus: & uitiorum seruus: quia tunc nec tutela: nec cura finitur: nec ius administrationis ad patrem reuertitur: ut luctuosior filijs sit paterna restitutio: quam fuerit eius deportatio. h. d. Bal.*

¶ Minores g enim ętate iure q̃quam agere prohibẽtur. h ¶ Quibus i si, damnato patre, tutor datus k est, necesse est, vt ab officio suo recedat, regresso eo, quem nõ solùm nomine redire, sed etiã officium suum nulla prauitate corruptũ l liberis prębere oportet: vt eorũ bona tueatur, & augeat. Nam si patriã m potestate ad corrumpendi atque effundẽdi patrimonij licentiam abutatur: vt furioso, ac dementi, itemque prodigo libidinum omnium vitiorum que seruo, n non est eorum o pecunia committenda: † quin ab administratione fugiat: p neque tutor q esse desinat, omniaq; minoris dispẽdia suis ipse damnis præstet. r

¶ Sentẽtia verò deportatiõis nullo patrẽ præiudicio deminuat. s

¶ *Quicquid deportatio abstulit, restitutio restituit: nisi sit aliqua causa ab extrinseco impediens. h. d. Bal.*

¶ Quem si comperta integritas, vt naturæ, ita officio liberis restituerit, ei gubernacula rerum tradẽda sunt. cuius t ad imitationem publici iuris prouisa custodia est. Quæ u nisi bonis patribus detur, luctuosior erit filiis reditus, quã discessus. x Ideoque tantum ad restitutionem indulgentia y valeat, quantum ad correctionem sententia valuit: vtque deportationis ipsum per se z nomen rerum omnium spoliatio est, ita indulgentiæ restitutio a bonorum ac dignitatis vno nomine amissorum omnium sit recuperatio. Et filij emãcipationem a patribus officiis petant: vt libertatem c non damnationis, sed lenitatis paternæ testem habeant. d D. vij. Kalẽ. Octo.

Sirmij, Crispo: ij. & Constantino ij. CC. Coſs.

Sic C. Th. al. ne

Filius deportati est sere sui iuris.

Ex lib. 9. tit. 43. l. vnica. C. Th.

a ¶ Potestate.§ imo non: ut ſ. e. l. in insulam. sed ibi sola iudulgentia pœnæ hic restitutio in integrum, qnæ est ad omnia. ut ibi dixi.

b ¶ Cuius.§ scilicet filii.

c ¶ Rata sint.§ quid de testamẽto filii deportati? Irn. & Cyprianus dicũt ualere, & ꝙ eis est qđ subijcit, Ne eorũ, &c. & istiut. de testa. §. sed neque hæres. ibi, ga totũ hoc negotiũ quod agitut ita conueniat ad id, ꝙ hic dicit gesta, Io. dicit irritari: sicut cũ testor sedat in arrogationẽ: ut in fi. ꝙ. mo te infir. §. alio. Item pro c. ff. de uer. sig. l. uerba cõtra xerunt. Sed si facto testamẽto ãte restitutionẽ patris decederet, nulet testamẽtum. & hoc in articulo, potest lo qui hæc lex etiam in testamẽto ubi dicit, Ratasint, ne eorũ, &c. secus si filius capti ab hostibus testet, & decedat ante ꝓris reditum: nam neq; eius testamentum sicut si nõ decessisset, ualet, cum semper fingi ur in potestate fuisse: ut ff. ad Macedo. l. j. §. fi pẽdeat. & ff. de capti. l. q si filius. & ff. unde liberi. l. 2. §. si quis decesserit. & ff suis & legi. l. si pater. At i deportati filio non est factio: imo uere est fui iuris. ide est quod hẽt tutorem, qnẽ filius capti non habet: ut ff. de tute. l. muto. §. fi. & J. subiicit. Itẽ i bonis liberti paterni hẽt contra tabulas filius deportati non capti, non obstãte patre: ut ff. de bo. liber. l. si necem. §. fi deportatus. & facit ff. de pactis dotalibus. l. quoties.

d ¶ Ne eorum.§ à filio gestorum. Accursius.

e ¶ Efficiat.§ i. si diceres ꝙ rescinderentur gesta p eum, absurdum sequeretur, quod sequitur.

f ¶ Potestate.§ Not. pro nobis, q dicimus nihil esse in pendẽti: ut not. insti. quib. mo. ius pa. po. sol. §. fi ab hostibus.

g ¶ Minores.§ bene dixi, cuius consilia legitima, &c.

h ¶ Prohibent.§ cõtra se, sed pro se sic: vt ſ. de procu. l. non eo minus.

i ¶ Quibus.§ minoribus.

k ¶ Datus.§ secus in filio capti: vt ff. de tut. l. muto. §. fin,

l ¶ Corruptum.§ & sic testamentum rumpitur, vt dixi.

m ¶ Patria.§ bene dixit, nulla prauitate, &c.

n ¶ Seruo.§ No. qui facit peccatũ, seruꝰ est peccati

o ¶ Eorum.§ minorũ: vt sicut tutor integræ vitæ non prodigus uel malus administrat; ita & pater talis esse debet.

† ab est a C. Th.

p Fugiat.§ ſ. pater. id est fugetur.

q ¶ Tutor.§ datus dudũ. Et sic nota mirabile. ꝙ q. in potestate patris est, tutorẽ hẽt: regulariter contra: vt insti. de tu. in prin.

r ¶ Præstet.§ ſ. tutor qui actione tutelæ tenebitur. Accur.

s ¶ Diminuat.§ id est aggrauet: nisi esset prodigalitas.

† natura.

t ¶ Cuius.§ ſ. patris custodia est prouisa, &c. & dic duplici iuris, i. tutelæ. vt ergo tutor tenetur reddere rõnem, sic & pater: & vt bona obligata sunt tutoris, sic & patris. & sic est contra. ſ. de bo. quæ libe. l. cum oporteat. §. nõ autẽ, potest dici hanc corrigi, vel speciale in quodã deportato.

Peccati seruus est ꝙ peccatum facit.

† ab est a C. Th.

v ¶ Quæ.§ f. gubernatio.

x Quam discessus. J sic §. de apostat. l. hi qui.

y ¶ Indulgentia.§ i. in integrum restitutio.

z ¶ Per se.§ vt & supra, de pœnis. l. deportatorum.

a ¶ Restitutio.§ ſ. in integrum: vt & §. eo. l. j.

b ¶ Officiis.§ patribus ex hibendis. sic §. de inoffi. testa. l. si quando. §. j.

c ¶ Libertatẽ.§ l. existentiam sui iuris.

d ¶ Habeant.§ i. dicãt se liberatos potestate, non pœna paterna, sed benignitate patris, q. eos emãcipauit. Similis testificatio est ſ. de admi. tut. l. lex q̃ tutores. §. sed & h parẽs. Accur. Fio. legũ doctor pitifsimus.

Universidad de Deusto Biblioteca

Quæ subiacent, desiderantur in multis exemplaribus in l. 1. in fi. C. de offi. Præfe. Præto. Africæ. vbi hæc signa † reperies.

Et est notitia DEO auxiliante.

¶ Pro annonis, & capitu pro tépore PP. per totā Africam auri libras 100. Pro annonis Consularium auri lib. 20. Pro annonis Cancellario rū auri lib. 7. Ité officiis eius ita. In scrinio primo hominibus decē. Pro annonis 18. Pro cap. sol. 12. fiunt solid 148. Ité Numerario pro annonis soli. 5. & pro capi. sol 4 fiunt sol. 46. Secūdo pro ann. 3. annuos sol. 5. & pro cap. 7. cap. sol. 5. & pro cap. 2. cap. sol. 4. Fiūt sol. 16. Tertio uelō & 4. ad ann. 50. ann. sol. 5. & ad cap. 50. cap. sol. 4 Fiunt 24. Reliquis 3. ad ann. 50. ann. sol. 5. & ad cap. 50. cap. sol. 4. Fiūt solid. 28. In scrinio secūdo ut s. scriptū est. In scrinio tertio ut s. scriptū est. In scrinio quarto ut s. scriptū est. ¶ In scrinio Primi scrinii, quod est subadiuvæ hominibus 10. ann. 14. capit. 12. Fiunt sol. 116. s. Ita Primi scrinio, p ann. 3. ann. sol. 5. & p capit. 2. cap. sol. 5. Fiunt sol. 23. Secūdo pro ann. 2. annona sol. ut s. scriptū est & pro cap. capit. sol. ut s. scriptum est. & sunt solid. 16. Tertio & quarto p ann. 1. annona solidorū, ut s. scriptum est, & p capitu. 1. capit. sol. ut s. scriptū est Fiunt sol. 23 Reliqs homiaibus 6. ad ann. 1. annona soli. 5 & p cap. capit. sol. 4. Fiunt sol. 58. ¶ In scrinio Cōmentariensis hominibus 12. ann. 17. cap 4 Fiunt soli. 153. Primo Cōmentariensi ann 3. sol. 5. p cap 2 capit. sol 4. Fiūt soli. 23. Sequētes homines 3. ad ann. 2. ann. sol. 5 p cap. 2. cap. sol. 3. Fiunt soli. 58. Reliqui homines 8. ad ann. 1. ann. soli. 5. & cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt soli. 27. ¶ In scrinio abactis hominibus 10. ann. 14. cap 12 soli. 118. Ita primo ann. 3. p ann 1. sol. 6. cap. 3. cap. sol. 4. Fiūt sol. 23. Secundo & tertio ad ann. 2. ann. sol. 5 l& ad cap. 2. cap. solid. 4 Fiūt soli. 32 Reliqs 17. ad ann. 1. sol 5. ad cap. 1. cap. sol. 8 Fiūt soli. 64. ¶ In scrinio libellorū homini bus 7. ann. 6. cap 6 Fiūt sol. 5. p cap. 2. cap sol. 4 Fiūt sol. lb 16. Secūdo. 2. p ann sol. 5. p cap. 1. sol. 4 Fiūt soli. 12. Reliqs hominibus 4. ad ann. 1. ann sol 5. & ad cap. 1. sol. 4 Fiūt sol. 36. ¶ In schola exceptorū hominibus 60. ann 74. cap. 62 soli. 618 Ita primo & secūdo ann. 3 pro ann. sol. 5 & ad cap. ca. sol. 4 Fiūt solid. 46. Aliis hominibus 6. ad ann. 2. ann. sol. 5. ad cap. cap. sol 4 Fiūt sol. 1 6. Reliqs hominibus 10. ad ann. 1. ann. soli. 5 & ad cap. 1. cap. sol. 4. Fiūt sol. 115. Reliqs hominibus 44. ad ann. 1. sol. 5. & ab cap. soli. 4. Fiūt soli. 386. ¶ In schola singularium hominibus 50. ann. 3. cap. 1. sol. 473. Ita primo ann. 2. ann. sol. 5. cap. 1. c. soli. 3. Fiūt sol. 34. Secūdo tertio, & quarto ad. ann. 5. ann. sol. 5 & ad c. 1. c. solid. 4. Fiūt soli 34. 5. Reliqs 46. ad ann. 1. soli 5. & c. 1. c. soli. 4. Fiūt sol. 418. ¶ In schola mittendariorū hominibus 50. ann. 52 s. c. 50. sol. 442. Ita primo ann. 2. ann. sol. 5 & ad c. 1. c. sol. 4. Fiūt soli. 14. Secūdo, tert. o, & quarto ad ann. 1. ann. sol. 5. & ad c. 1. c. sol 4. Fiūt soli. 34 s. Reliquis hominibus 46. ad ann. 1. ann. solid. 5. & ad c. 1. c soli. 4. Fiunt soli. 324. ¶ In schola cursorū hominibus 30. ann. 22 s. c. 30 sol. 232. Ita primo ann. ann. sol. 5 c. 1. c. sol. 4 Fiūt soli. 17. Secūdo, tertio, & quarto ad ann. 1. s. ann. solid. 5. & ad c. 1. c. sol. 4. Fiunt soli 34. 5. Reliqs hominibus 26. ad ann 1 ann sol. 5. & ad c. 1. c. sol. 4. Fiūt soli 234. ¶ In schola Nomenculatorū hominibus 22. ann. sol. 5. c. 12. soli. 4. Fiūt solid. 115. Ita primo ann. ann. sol. 5. c. 1. 5. c. sol 4. Fiūt soli. 16. Reliquis hominibus 11. ad ann. 1. ann. sol. 5. & ad c. 1. c. sol. 4. Fiūt soli. 99. In schola stratorū hominibus 6. ann. 7. c. 6. solid. 59. Ita primo anno. ann. sol 5. c. 1. c. sol. 4. Fiūt soli. 14. Reliqs hominibus 5 ad ann. 1. ann. sol. 5. & ad c. 1 c. sol. 4. Fiūt sol. 45. ¶ In schola † Prætorianorū † hominibus 10. an. 12 c. 11 sol. 97. Ita primo anno, p ann 2 sol. 5. p c. sol. 4. Fiūt sol. 16. Reliqs hominibus 9 ad ann. 1., p ann. sol. 5. c 1. p c. sol 4. Fiunt sol. 71. ¶ In schola Draconariorū hominibus 10. ann. 11. c. 10. s. sol. 206. Ita primo anno pro ann. sol. 14. cap. 1 pro cap. 1. sol. 4. Fiunt soli. 16. Reliquis hominibus 9. ad ann. 1., p ann. sol. 5. c. 1., p. 0 sol. 4. Fiūt sol. 80. ¶ In scrinio operū hominibus 20. an. 24. c. 21 soli. 224. Ita prio anno 3. pro an. sol. 5. c. 2 pro c. sol. 8. Fiūt solid. 24. Reliquis hominibus 3. ad an. 2. pro an. sol. 5. & ad c. 1. pro c. soli. 4. Fiūt soli. 62. Reliqs aliis hominibus 6. ad an. 1. pro an. sol. 5. & ad c. 1. pro c. soli. 4. Fiunt soli. 90. ¶ In scrinio Arcæ hominibus 20. an. 28. c. 21. sol. 224. Ita primo ann 3. pro an. sol. 5. c. 2. pro c. sol. 4. Fiūt soli 23. Reliquis hominibus 4. ad an. 2., p an. sol. 5. & ad c. 1. pro c. sol. 4 Fiūt soli. 42. Reliqs hominibus 6. ad an. 2. soli. 5. & ad c. 1. pro c. sol. 4 Fiūt sol. 68. Reliquis aliis hominibus 110. ad an. 1. p ꝙ an. sol. 5. & ad c. 1. pro c. soli. 4 Fiūt solid 90. ¶ In schola Charrulariorū hominibus 50. an. 58. c. 2. pro c. sol. 4. Fiūt solid. 24 Ita primo an 3. pro an. sol 5 c. 2 pro c sol 4 Fiūt soli. 23. Reliquis hominibus 3. ad an. 2. pro an. sol. 5. & ad c. 1. pro c. sol. 4. Fiūt sol. 48. Reliquis aliis hominibus 6. ad an. 1. pro an. sol. 5. & ad c. 1. pro c. soli. 4. Fiūt soli. 44. Reliquis hominibus 40. ad an. 1. pro an. sol. 5. & ad c. 1. pro c. sol. 4. Fiūt soli. 360. Fiūt homines 396. an. 498. sol. 2. 490. c 420. Fiūt soli. 4. 72 4. 682. Ité, p an. & ca. † Censu. Tum soli. 448. Officiorum eius soli. 160. † pt Medi hominibus 5. an 48. c. 18. soli. 418. Ita primo anno pro an. 15. c. 5. sol. 5. Secūdo p. 0 an. 10. c. 5. sol 70. Reliquis hominibus 3. ad an. 8. & ad c. 2. soli. 150. Grammaticis hominibus 2. ad an. 16. & ad c. 2. ad sol 70 sor. itas † ¶ Oratoribus hominibus 2. ad an. 10. c. 5. ad solid. 70. Hæc igitur, quæ pro dispendiis ciuilibus iudicibus Africæ, eorū que officiis. i. tam scriniariis amplissimæ eius præfecturæ, quā cohortalibus per hāc diuinā constitutionē statuimus tua magnitudo cognoscēs ex Kal. Septemb. futuræ decimę tertię indictionis effectui mācipari, obseruariq; procuret, atq; edictis publicis omnibus innotescat iis, scilicet qui ordinati fuerint à tua sublimitate secundum prælentē diuinā constitutionē firmitatē sui status in perpetuo habituris. Nam DEO iuuante de militaribus iudicibus, & de officiis eorum & de alio nostro exercitu per aliam sanctionem statuimus.

Subsequentia, quæ in omnibus vulgar. exemplar. desunt, debent interiici l. 2. ante versi. Ita verò duci Tripol. C. de offic. præfe. Prat. Afri. quod & obseruant Accur. in glo. in d. l. 2. in ver. percipiant.

Et hæc notitia (DEO uolēte) debet delegari ducibus & eorum offi ciis in Africa constitutis pro annonis, & capitu per singulos ānos spēdis clarissimo uiro Duci Tripolitanæ prouinciæ, & hominibus P. eius singulis sol. 5. c. 159 singulis c. sol. 783. Assessori Ducis, & officio ac hominibus eius 40. an. 96. s. singulis annis c. sol. 6. simul fiūt pro an. & c sol. 674. Diuiduntur sic: Assessori in an. 8. c. 4. Primicerio in an. 8. c. 2. Ducenariis. 3. ad an. 6 solid. fiunt an capitis fiunt capitū c. Centenariis 6. an 5 sunt. Fiūt an. 4 & ad c. 1. fiunt an. 16. & ad c. 3 fiunt c. 8. Circitoribus. 9. s. Aliis. 11. ad an. 1. s fiunt an. 14 sunt, & ad capita 3. fiunt c. 11. Item uiro clarissimo Duci Bizacenæ prouinciæ, & hominibus eius an 190. singulis in an. sol. 5. c. 158 singulis c. sol. 10. simul fiūt p an. cap. sol 670. oēs. Diuiduntur sic. Assessori in ann. 7. capit. 4. Primicerio in ann. 5. cap. 2. Numerario in an. 6. cap 3. Ducenario. 4. ad ann. 3. fiūt cap. 3. Centenariis 6. ad ann. ann. 15. & ca. 1. fiūt cap. 7. Circitoribus 9. ad ann. 1 fiunt ann. 13. & ad cap. 3. fiūt cap. 7. Circitoribus 9. ad ann. 2. fiūt. 18. & ad cap. fiunt ann. † 13. † cap. 9. semis. Aliis 11. ad ann. 3. † fiunt ann. 13. 5. & ad cap. 11. ¶ Item uiro clarissimo Duci Numidiæ prouinciæ, & hominibus eius ann. 190. singul. ann. sol. 9. capit. 158. singulis capit. sol 9. simul fiunt pro ann. & cap. sol. 35 1. 34. Assessori Ducis, & officio eius hominibus 40. ann. & cap. sol. 5. cap. 49. singul. cap. sol. 5. c. 47. 2. sing. c. sol. 3. Simul fiunt pro ann. c. sol. 144. s. Diuiduntur sic. Assessori in ann 13. ca. 6. Primicerio † ann. c 3. Numerario in annū 4. † Fiunt. ad ann. 16. & ad ca. 5. Centenariis ad ann. 2. s. Fiunt duo decim, & ad c. capita 6. Biarchis 8. Circitoribus. 9. ad ann 2. fiunt ann. 127. & ad capit. 3. fiunt capit. 8. semis. Aliis 11. ad ann 2 fiūt ann 16. sunt 15. & ad c. 3. fiūt cap. 11. ¶ Ité uiro clarissimo Duci Mauritaniæ prouinciæ, & hominibus eius ann. 190. singul. ann. sol. 5. c. 200. 160. 35. Assessori Ducis, & officio eius hominib. 40. ann. 96. s. † 3. s. fiunt simul pro ann. & c. sol. 670. 3. s. Diuiduntur sic. Assessori. in ann. 9. c 4. Primicerio in ann. 5. c. 1. Numerario in ann. cap. 3. Tucenariis 3. ad ann. 3. s. fiunt ann. † & c. 3. fiunt c. 2. † Centenarij 9. ad ann. 10. & ad c. 3. fiūt c. 5. Biarchis. 8. Circitorib. ad ann. 8. fiūt ann. 18. & ad c. 3. fiūt c. 3. fiunt c. 11. ¶ Ité uiro clarissimo Duci Sardiniæ insulæ, & hominibus. eius ann. 190. singulis ann. sol. 282. Assessori Ducis & officio eius hominibus 40. ann. 96. s. singul. ann. sol. † cap. 48. singulis cap. sol. 9. Simul fiūt pro ann. & cap. 150 186. Diuiduntur sic. Assessori ann. 9. & cap. 3. Primicerio in ann. 2. cap. 3. Numerario in annum capit. 3. Ducenariis 4. ann. 3. sunt ann. 16. & capit. 3. sunt & capit. 9. Circitoribus. 9. ann. 3. Fiunt ann. 28 & cap. 3. fiunt cap. 9 Circitoribus 9 ann. 3. fiunt ann. 4. ca. 9 semis. Alijs 11. ad ann. 16. sunt & ad ca 3. fiūt cap. 11. NOTITIA Consuetudinum, quas in sacro Laterculo, & prætorio amplissimæ. præfecturæ per Africam, & in officio magistri militum pro tēpore Dux præberē debet uniuscuiusque limitis. sic in sacro Laterculo solidi 6. ¶ In officio magisteriæ militū potestatis pro insinuandis administrationis suæ diuinis nostrę serenitatis affatibus solidi 12. ¶ In officio ā pliſsime præfecturę per Africam pro insinuandis eiusdem chartis soli di 12. Gloria itaq; tua quæ per hanc pragmaticā sanctionem nostra statuit aternitas effectui ea mancipari, obseruariq; præcipiat. Emissa lex Idib. April. C. P. DN Iustiniano.

Lex subsequens desideratur sub tit. de iureiur. propt. calum. dan. supra subijci autem debuit l. 5. C. eod. tit. IDEM.

PATEAT omnibus nostram rempub. procurantibus conuenticulam, ceu conspirationem iurisiurandi religione, uel quoquo modo compositam à nostra maiestate prohiberi, & detestarium unde huius rei fautores, & socios ab omni publico honore sibi commisso infamię nota priuamus. non habentibus autem ad ullam publici honoris gradum accedendi licentiam penitus amputamus.

Codicis D. Iustiniani sacratissimi principis ex repetita prælectione Librorum proprium nouem, cum suis glossematis Finis.

Ἡ ἀρετὴ τῶν πόνων κρίνεται.

Gregorius Haloander omnibus, qui vel ius Ciuile in vsu habent, quibusve vsui esse potest, S. P. D.

MEMOR officii (neque cōuenit, ut stationem, q̄ semel authore Deo tenere ae tueri occepi, facile deserā) amās itē publici bōi, & de studiorū vestrorū rōnib. solicit⁹: nihil penes me tā charū, tā a cognitione vulgari remotū bēo, q̄ nō in vsus vestros & libēter & benigne p̄ferā: nihil tā arduū: tā laboriosū eē p̄t q̄ non uestri cā & magno animo suscipiam & patientissime perferam: dūmodo pulcherrimis honestissimisq; conatib. vestris mea opera & industria uel cōpendij, uel additamēti aliqd importari existimē. Inde adeo cū iam per mēses plus minus vigintisex ī Digestis explicandis, recognoscendis Institutionib. Iustiniani Codice ex antiquissimis & spectatissimis exemplarib. reformando, incredibiles labores grauissimas curas, & pene dies ipsos æquātes vigilias sustinuerī, & exhauserim simul aut intellegam, die & Con. plerisq; cōstitutionibus additum (quamaxime re dignoscī p̄t, quo quæq; constitutio die sit edita q̄ ité p̄cesserit, quę cōsecuta sit, quid deniq; priorib. temporib. obtinuerit. qd postea authoritate ī peratoria sit innouatū) ob summā earū rerū hoc tēpore obscuritatē exiguo aut nulli penit⁹ vsui futurum, nisi p̄petua quadā serie omnes Cons. in ordinē digerantur, non dubitaui sub operis finē catalogū Cons. quā simplicissime descriptū, longa à me obseruatione conq̄situ, & pro thesaura habitū, subiycere. Neque consiliū hoc meum sine effectu aut factū sine fructu erit. Nā si diligenter & æquis animis facti mei rationē inieritis, quin nō solū de singulis eiusmodi cōstitutionib. libere & feliciter pronuntiare, q̄tum queq; habeat authoritatis, sed ēt p omnes omnium ueterum historias inoffenso pede volitare. & obscuriss. quoq; authorū locos uel sine iterp̄te intelligere poteritis, nulla dubitatio ē. Accipiāt sane alij ī q̄ uelint partē & suo arbitratu ac iure factum nostrum iterpretentur. Certe q̄ negare, nisi iniquus rerum æstimator, nemo p̄t, multo plus bēt in recessu laboris & ingenij, q̄ prima frōte & intuitu oſtendat. Nec temere quisquā rē facilem dixerit, nr̄a tēpestate ac memoria singulos Cons. suo ānō, suo numero juo ordine describere, q̄mō Livium nō indiligentē annaliū Romanorū tractatorē & descriptorem, grauiter de iplicata tempor⁹ obscuritate, de incerta authorū fide q̄ rentē audiat, Tanti (inquit) errores implicant tēporum aliter apud alios ordinatis magistratib. ut nec q Cons. ī m quosdā, nec qd quoq; anno factū sit, in tāta uetustate non rerū tantū, sed authorum quoq; digerere passis. Idē testatur alicubi Dionysius Halicarnasseus ī quo nescias, utrum magis studium & diligentiā in peregrine gentis rebus gestis cognoscendis mireris an uero in iisdem exponendis (ī in hoīe Greco) fidem p̄bes uideas. Aurelium Cassiodorum & ipsum cōsulem q̄ ex p̄fesso sibi hoc scriptiōis genꝰ desumpsit, quē supiore nobis ānō Basilea dedit dū Cons. alios pro alijs recensēt, dū multos omittit, dū falsam temporum rationem init, dum χρονισμοὺς alieno loco ītexit nō solū summæ de se negligētię & securitatis significationē dare, sed ēt à p̄fessiōe sua & ueritate ipsa q̄ longissime discedere. Atq; ut alia omittamus: qs obsecro diligentiā in eo non requirat, cū p 40. annos decē uiros legib. scribundis creatos, per 20. vtrinq; annos tribunos militū cōsulari potestate, p 4. annos neminē in urbe summū ī periū tenuisse, item Valerio Potito & M. Manlio Cons. vrbē à Gallis captā esse scripsit: qui & ex rebus ipsis clareat, & p̄batissimis authoruu testimonij cōprobari posit dacēuiros in tertium dūtaxat, annū neq; eum integrum sibi imperiū, aut potius dominatū vsurpasse: tribunos militares p 50. ferme annos in cōsulum locū sublectos, solitudinē magistratuum p quinquennium usq; fuisse: urbē autem captam à Gallis anno 364 hoc est tertio anno post Manlij consulatū. Plinius li. 33. c. 1. agrum uero Romanum depopulatum a Gallis & exercitum cōtra eos cōscriptum altero post eundē cōsulatū ānō, teste Dionysius. Ea dē & multo his plura & maiora in cæteris deprehēndas, q̄ omniare censere, neq; huius tēporis neque loci est. Cæterū nolim exīstimet aliquis reprehendēdi ista animo & studio calumniādi a me proferri, sed ut ueluti per transennā & obiter oſtendā quam longe adhuc ī harū rerū cognitione absimus a nero, quāq; infiniti laboris sit, amissis vetustis annalib. (quorū unum atque alterum etiamnum fragmentū inter epigrāmata & titulos urbis Romę cernimus) deficiēte itē bona parte Liuij, Dionysij, Corn. Taciti, Prosperi & aliorū, ex sola authorū obseruatiōe, & nō falletib. coniecturis dēnuo Cons. in ordinē redu cere, & ueteri Romanæ historię nouū lumen ac claritatem inferre. Enimuero cur digestiōi huic meę nō a Romulo ipso urbis parente, nō ab Hadriano & cæteris ī peratorib, quorū cōstituta Iustinianeo Codici sunt inserta, principiū dederī, cur etiā ultra D. Iustiniani 4. & Paulini. V. C. cōsulatū eā prosecutus nō sim, utriq; certas rationes & magnas cās habuit. Quis enī mediocriter in ueterū historijs ver satus ignoret, Romulum post cepta mœnia & inauguratā urbem per 37. annos ī perium tenuisse. postea p ānum ter regnum fuisse, debinc Numam Pōpilium 43. ānis, Tullum Hostilium, 42. Ancum Martiū 53. Tarquinum Priscum. 28. & 44. Seruium Tullum, Tarquinum uero Superbum cognomēto vsq; ad 25. ānum regnasse? Vt cum ano primo septime Olympiadis (ut C. Sēpronius author est) hoc ē ano mūdi 3208 ſm computationem sacrorum Bibliorum. uel ſm Eusebium 445 1. prima urbis fundamenta sint posita, decursis. 200. & 44. annis & regifugium, & primi Cos in primum. 68. Olympiadis ānum incidāt Subducta videl. 3 rōne annorum mundi ad kalendas Martias, Olympiadis. ex dieb. cōstiuis. quib. certamen Olympicum in Elide ad honorem Iouis Olympij celebrabat urbis condite. ex Palilibus, quæ festa ad 12. Kalen. Maias agebantur, regifugij & primi consulatus initi, à die kalen. Martiarum. Ab imperatoribus uero incipere nō libuit ppter leges & uaria senatusconsulta, ut earū ætates per authores facilius deprehenderentur, ppterq; iuris originē. quæ specialiter à Tōponio iurisconsulto lib. singulari descripta est, & in Digestis hodie titu. de orig. iuris legit, qui (q̄ ad rationē tēporū attinet, q̄ in Florentino ēt exemplari admodum depravata sunt) aliter neque intelligi, neq; declarari p̄t. Sed a D. Iustiniani. 4. & Paulini. V. C. cōsulatu iō digestioni finem fecimus, quod ad præsens institutum amplius ptinere nō uidebat, q̄q; deinceps, exceptis paucis admodū annis ferme p̄m dictiones: & annos regnorū ī peratoris si quidem iam inde ppetuam sibi p̄tātem consularem haud aliter adsumpserunt, atq; olim ius tribunitię potestatis, ut apud oēs gentes sacrosancti & inuiolati essent, agnouerant, testante id etiam Iustiniano in præfis cōstitut. de cōsuli bus, temporanotari cpermit: id q̄cū alijs multis in locis, tum uero ex actis antiquorū consiliorum. & Gregorij Magni epistolis ex regesto clare l. 3 deprehendere. Atque cū tria Cons. genera apud ueteres fuerint, ordinarij scilicet suffecti, & honorarij, ne quis de mea sententia erret suaq; ipse fraudet ordinarios me tantū Cō. qui uel suffragijs populi centuriatis comitijs: uel deīde lege Regia ī unū oī potestate & suffragiorū iure reiecto beneficio p̄cipali designati Kalen. Ianuarijs magistratū inierint descripturū p̄hiteor. Nā & suffectos omnes q uel in d mortuorū ut L. Quintus Cincinnatus ī P. Valerij Publicola: uel eorū qui ultro se ipc̄ro abdicarūt: ut P. Valerius ī Tarquinij Collatini: uel deinde aucta ambitione: p principes in ordinariorum locū: posī binos quousq; menses (q̄d ex Cornel. Tacito obseruies) sub lecti sunt, pcensere nō ita breui ui, sed plixa historię opus fuerit & honorarios, q nullo certo numero inclusi erant: & (ut eleganter Ausonius poeta scribit) muneris exortes, noīe participes tantū habeantur, ī numerū cogere & literis cōplecti nō solū factu ipossibile, ſ3 ēt demētię simile sit, cū neq; ullam ea res utilitatem secū allatura sit, neq; ut allatura aliquā sit, ullis literarum monumentis eorū notā cognosci possint. Illud pene præterieram, p cū primis dicendū erat, nonnullorū in pandectis & Institutionibus senatusconsul. quorum authores nō ordinarij, sed suffecti fuerīt neq; ut tēpora designēt, sed q ipsis authorib. primum omnium ad senatū relatum sit, rogatæq; exīde sentētię, mentionem fieri. Quo in numero & Annæus Seneca, & alij cōplures fuerunt. Quapp cum hæc ita sint, recte atq; ordinetia tietis, sique ad utilitatem uestrā ppenso studio & summa animi alacritate in medium a me pferunt, ea & boni cōsulatis, & in eam aceipiatis partē, ī q̄ homines candidos, & humanitatis literis excultos accipere equum est. Quare futurum est, ut nō solum mei me laboris ī gētes fructū p̄cepisse arbiter. sed ēt ad similia ed̄a multoq; maiora meditanda calcar addatis. Magna gratiæ pars ē (ūt uulgare proverbium) grato accipere animo, q̄ gratis offerunt. Valete & fruimini.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Annorum iam inde abiectis regibus vsque ad quartum D. Iustiniani

sacratissimi principis & Paulini V.C. consulatum, quo tempore Codicis repetita prælectio fuit absoluta, per Consules Romanos & Olympiadas breuis & dilucida digestio, ex probatissimis quibusq; authoribus per Gregorium Haloandrum conquisita.

Anni ab eiectis regib.			Anni à cõdi. vrb.
	1	L. Iunius Brutus.	
	2	P. Valerius Publicola. 2.	
	3	P. Valerius Publicola. 3.	
	4	Sp. Largius Rufus.	
† al. Flauius	5	M. Valerius Volerus.	
	6	P. Valerius Publicola. 4.	
	7	P. Postumius Tuburtus. 2.	
	8	Opiter Verginius Tricostus.	
	9	Postumius Cominius † Aurunus.	
† al. Aurunculeus.	10	Ser. Sulpitius Camerinus.	
	11	T. Ebutius Helua.	
	12	T. † Largius Flauius. 2.	
† al. Largius Flauus al. Rufus ut sup.	13	A. Sempronius Atratinus.	
	14	A. Postumius † Regillensis.	
	15	† App. Claudius Sabinus.	
† Albus Regillen.	16	A. Verginius Cælimontanus.	
† al. M. Claud.	17	Postumius Cominius † Aurunus. 2.	
† al. Aurunculeus.	18	T. Geganius Macerinus.	
	19	A. Sempronius Atratinus. ij.	
	20	Sp. † Largius Rufus. ij.	
† al. Largius Flauus.	21	P. Pinarius † Rufus.	
	22	Sext. Furius † Philo.	
	23	T. Sicinius.	
	24	Sp. Cassius Vicelinus. 3.	
† al. Mamercinus.	25	Ser. Cornelius Maluginensis.	
† al. Fusc.	26	L. AEmylius Mamercus.	
	27	L. Valerius Potitus.	
	28	C. Iulius † Tullius.	
† al. Iulus.	29	Sp. Furius † Medullinus.	
† al. Fusius.	30	C. Manilius Cincinnatus.	
	31	T. Verginius Rutilius.	
† al. structus Ahala.	32	C. Seruilius † Priscus Structus.	
	33	T. Menenius Lanatus.	
	34	Sp. Seruilius Priscus Structus.	
	35	P. Valerius Publicola.	
	36	C. Manilius Volso.	
† al. Iulus.	37	Vopiscus Iulius † Tullus.	
	38	P. Furius Medullinus.	
	39	T. Quintius Capitolinus Barbatus.	
† al. Mamercinus.	40	T. AEmylius † Mamercus.	
	41	A. Verginius Cælimontanus.	
	42	Q. Seruilius Priscus.	
	43	Q. Fab. Vibulanus.	
† al. Albus.	44	Sp. Postumius † Lauinius Regillensis.	
	45	Q. Fabius Vibulanus. ij.	
	46	Sp. Furius Fuscus.	
	47	L. Ebutius Helua.	
	48	T. Veturius Geminius Ligurinus.	
	49	Ser. Sulpitius Camerinus.	
	50	C. Claudius Sabinus.	
	51	L. Cornel. Maluginensis.	
	52	C. Nautius Rutilius.	
	53	Q. Minutius Augurinus.	
	54	Sp. Verginius Cælimontanus.	
† al. C. Vetur.	55	† T. Veturius Cicurinus.	
† al. Aternius.	56	A. † Aternius Fontinalis.	
† al Sextius Capitolinus.	57	Sex. Quintilius Varus.	
	58	P. † Sestius Vaticanus.	
	245	L. Tarquinius Collatinus.	Olympiad
	246	T. Lucretius Tricipitinus.	Hosanno
	247	M. Oratius Puluillus. 2.	a cõd. urb.
	248	T. Herminius Aquilinus.	244. Cos.
	249	P. Postumius Tubertus. 2.	fuisse uolũt
	250	T. Lucretius Tricipitinus. 2.	& sequẽtes
	251	Agrippa Menenius Lanatus.	omnes, nõ
	252	Sp. Cassius † Vicelinus.	anno hic
	253	T. † Largius Flauius.	notato sed
	254	M. Manlius Tullus Longus.	præcedenti
	255	† Cn. Veturius Cicurinus.	70
	256	Q. Chlœlius † Siculus.	† Vicellinus.
	257	M. Minutius Augurinus.	
	258	T. Verginius Tricostus.	71
	259	P. Seruilius Priscus Structus.	† al. Largius Flauus. al. Rufus.
	260	T. † Vetusius. Geminius.	
	261	Sp. Cassius † Vicelinus. 2.	† al. P. Vetusius Geminus.
	262	P. Minutius Augurinus.	
	263	M. Minutius Augurinus. 2.	72
	264	Q. Sulpitius Camerinus.	† alias. Vocula.
	265	C. Iulius † Tullus.	
	266	Sp. Nautius Rutilius.	† al. Veturius Geminus.
	267	C. Aquilius.	
	268	Proculus Verginius Rutilus.	
	269	Q. Fabius Vibulanus.	73
	270	† Cæso Fabius Vibulanus.	† al. Vicellinus.
	271	M. Fabius Vibulanus.	
	272	Q. Fabius Vibulanus. ii.	† al. Iulus.
	273	† Cæso Fabius Vibulanus. ij.	74
	274	M. Fabius Vibulanus. ij.	† al. R. Fabius.
	275	† Cæso Fabius Vibolanus. 3.	75
	276	L. AEmylius Mamercus. ij,	† al. R. Fabius.
	277	† C. Oratius Puluillus.	
	278	A. Verginius Rutilus.	† al. R. Fabius.
	279	C. Nautius Rutilius.	
	280	L. Furius Medulinus.	76
	281	L. AEmylius Mamercus. 3.	† al. M. Oratius.
	282	L. Pinarius † Rufus.	† al. Mamercinus.
	283	App. Claudius Sabinus.	
	284	L. Valerius Potitus. ij.	
	285	T. Numitius Priscus.	77
	286	T. Quintius Capitolinus Barbatus. ij.	
	287	T. AEmylius Mamercus. ij.	
	288	Q. Seruilius Priscus. ij.	
	289	T. Quintius Capitolinus Barbatus. 3.	78
	290	A. Postumius Albus Regillensis.	
	291	P. Seruilius Priscus.	
	292	T. Lucretius Tricipitinus.	79
	293	P. Volumnius Amentinus.	
	294	P. Valerius Publicola. 2.	
	295	Q. Fabius Vibulanus. 3.	80
	296	L. Minutius Carbetus.	† al. Romilius.
	297	C. Oratius Puluillus. ij.	
	298	M. Valerius Maximus.	† al P. Tergeminus
	299	T. † Romulus Vaticanus.	81
	300	Sp. Tarpeius Capitolinus.	Curiatius.
	301	† P. Oratius Trigeminus.	† al. T. Menenius.
	302	† L. Menenius Lanatus.	82

Inde mutauit statum respublica, &

† Hoc anno 302 alii Cõs. fuisse scribunt.

59	† Decemuiri creati: App. Claudius Sabinus. T. L. Genutius. P. Sestius Vaticanus. T. Veturius Cicurinus. C. Iulius Tullus. A. Manilius. P. Sulpitius Camerinus. Sp. Postumius Albus. P. Oratius Puluillus. T. Romulius Vaticanus.	303	83
60	App. Claud. Sabinus. 2. L. Minutius Augurinus. M. Cornelius Maluginensis. M. Sergius. Q. Fabinus. Vibulanus. Q. Pætilius. T. Anto. Merenda. Cæso Duilius Sp. Oppius Cornicen. M. Robuleius.	304	App. Claudium Crassinũ, & T.
61	Idem ut tamen iam à Claudio proximus sit Q. Fabinus. Vibulanus: ut testatur antiq. Calendarium.	305	Genutium Augurinũ, tali Decẽuiros creatos dicunt anno 302.

Rursus ad Cons. recidit resp. nondum finito anno, electique

L. Valerius Potitus. M. Horatius Barbatus.

T. Ver-

per Consules Romanos.

Anni ab eiectis regibus.				Anni à condi. urb. Olympiad.	
	62	T. Verginius Cælimontanus. Tricostus.	† Sp. Herminius Continisanus.	306 84	
† al. Iulus.	63	Claud. † Iulius Tullus.	M. Geganius Macerinus.	307	† al. Largius Herminius Exquilinus.
† al. C. Curtius Medullinus Fusius	64	T. Quintius Capitol. Barbatus. 4.	Agrippa Furius Medullinus.	308	
	65	† P. Curiatius Philo.	M. Genutius Augurinus.	309	

Iterum mutatur status reipub. & pro Con. primi omnium Trib. militum eliguntur.

	66	L. Atilius Luscinius. T. Cęcilius Siculus. A. Sempronius Atratinus.		310	

Hi ante anni finem magistratum deponentes locum denuo Cons. fecerunt, vt post quartum fere mensem eligerentur.

		L. Sempronius Atratinus.	L. Papyrius Mugillanus.	311	
	67	T. Quintius Capitol. Barbatus. v.	M. Geganius Macerinus. ij.	312	85
	68	Postumius Ebutius Helua Cornicen.	M. Fab. Vibulanus.	313	
	69	M. Papyrius Crassus.	C. Furius Pacilius.	314	
	70	L. Menenius Lanatus.	Proculus Geganius Macerinus.	315	
	71	Agrippa Menenius Lanatus.	T. Quintius Capitol. Barbatus. vj.	316	
† al. L. Iulius Iulus.	72	† Ci. Iulius Tullus. Trib. Mil.	M. Aemylius Fidenas. L. Quintius Cincinnatus.	317	86 † al. Mamercinus.
	73	L. Sergius Fidenas.	M. Geganius † Macerinus. 3.	318	
	74	M. Cornelius Maluginensis.	L. Papyrius Crassus.	319	
† al. C. Iulius Iulus.	75	† Claudius Iulius Tullus. 2.	L. Verginius Tricostus.	320	
† al. C. Iulius Iulus. ij.	76	† M. Manlius Capitolinus.	† Q. Sulpitius Cossus.	321	87 † al. L. Vergilius Tricostus ij. † al. Fossius.
† al. Mamercinus.	77	M. Fabius Vibulanus.	M. † Folius Flaccinator.		
			L. Sergius. Fidenas. Trib. Mi.		
	78	L. Pinarius † Mamercus.	L. Furius Medullinus.	322	

Sp. Postumius Albus Trib. Mil.

	79	T. Quintius † Pœnus Cincinnatus.	Cn. Iulius Manto.	323	† Iulus.
† al. Penus.	80	L. Papyrius Crassus.	L. Iulius † Tullus.	324	
	81	L. Sergius Fidenas. 2.	Hostius Lucretius Triciptimus,	325	88
† al. Pennus.	82	T. Quintus † Penus Cincinnatus. ij.	A. Cornelius Cossus.	326	
	83	C. Seruilius † Hala Structus.	L. Papyrius Mugillanus.	327	
† al. Axilla.	84	A. Cornel. Cossus. L. Calphurinus Piso. T. Quintius Penus Cincinnatus. M. Postumius. Trib. Mil.		328	
	85	A. Sempronius Atratinus. L. Furius Medullinus. L. Quintius Cincinnatus. ij. L. Oratius Barbatus. Trib. Mil.		329	89
† al. App. Claudius Crassus	86	† C. Papyrius Crassus. T. Sergius Fidenas. Sp. Nautius Rutilius. Sex. Iulius † Tullus. Trib. Mil.		330	† al. Iulus.
	87	† A Sempronius Atratinus.	Q. Fabius Vibulanus.	331	
† al. C. Sempronius	88	L. Manlius Capitolinus. L. Papyrius Mugillanus. Q. Antonius Merenda. Trib. Mil.		332	
	89	Cn. Fabius Vibulanus.	T. Quintius Capitolinus.	333	
	90	L. Quintius Cincinnatus. 3. Sext. Furius Medullinus. M. Manlius Capitolinus. A. Sempronius Atratinus. 2. Trib. Mil,		334	90
	91	Agrippa Menenius Lanatus. Sp. Nautius Rutilius. 2. P. Lucretius Tricipitinus. Trib. Mil.		335	
	92	L. Sergius Fidenas. ii. Claud. Seruilius Structus. M. Papyrius Mugillanus. Trib. Mil.		336	
† al. li. Seruil.	93	† Claud. Seruilius Structus. ij. P. Lucretius Triciptinus. ii. Agrippa Menenius Lanatus. ii. Sp. † Rutilius Craffus. Trib. Mil		337	91 † al. Valerius.
	94	A. Sempronius Atratinus. 3. M. Papyrius Mugillanus. 2. Sp. Nautius Rutilius. Trib. Mil.		338	
	95	P. Cornelius Cossus. T. Quintius Cincinnatus. C. Valerius Potius. C. Martius Rutilus. M. Fabius Vibulanus. Trib. Mil.		339	
	96	Q. Fabius. ij. L. Valerius Potius. Cn. Cornelius Cossus. M. Postumius Regillensis. Trib. Mil.		340	
	97	L. Furius Medullinus.	† A. Cornelius Cossus.	341	92 † al. M. Cornel.
	98	Q. Fabius Vibulanus Ambustus.	C. Furius † Petilius.	342	† al. Pacillus.
	99	M. Papyrius Mugillanus.	C. Nautius Rutilius.	343	
	100	M. AEmylius † Mamercus.	P. Valerius Potitus.	344	
	101	Cn. Cornelius Cossus.	L. Furius Medullinus.	345	93
† Iulus.	102	C. Iulius † Tullus. Cn. Cornelius Cossus, 2. C. Seruilius Hala. Trib. Mil.		346	
	103	C. Valerius Potitus. 2. C. Seruilius Hala. 2. L. Furius Medulinus. 2. Qu. Fabius Vibullanus. 2. Trib. Mil.		347	
	104	Cn. Cornelius Cossus. 3. L. Valerius Potitus. ii. P. Cornelius Cossus. Claudius Fabinus Ambustus. Trib. Mil.		348	
† al. Iulus.	105	C. Iulius † Tullus. 2. M. AEmylius † Mamercus. T. Quintius Capitolinus. Q. Quintius Cincinnatus. A. Manilius. L. Furius Medullinus. 3. Trib. Mil.		349	94
† al. Mamercinus.	106	P. Cornelius Maluginensis. M. Veturius Cicurinus. L. Valerius Potitus. iij. M. Sergius Fidenas. Cn. Cornelius Coss. iiij. Claudi. Fab. Ambustus. ij. Sp. Nautius Rutilius. iiij. Trib. Mil.		350	
	107	M. Aemilius Mamertinus. M. Furius Camillus. L. Valerius Potitus. iij. App. Claudius Crassus. M. Quintilius Varus. M. Iul. † Tullus. M. Postumius Regillen. M. Postumius Albinus. Trib. Mil.		351	
† al. Iusus.	108	C. Seruilius Hala. C. Sulpitius Cornutus. Q. Seruilius Fidenas. P. Verginius. A. Manilius. ij. M. Seruigius Fidenas ij. Trib. Mil.		352	
	109	M. Furius Camillus. ij. L. Iulius † Tullus. L. Valerius Potitus. v. M. Aemylius Mamercus iij. Cn. Cornelius Cossus. ij. Claudius Fabinus Ambustus. Trib. Mil.		353	95
† al. Iulus.	110	L. Popilius Volscus. P. Manlius Capitolinus. P. Titinius. P. Melius. L. Furius Medullinus. P. Licinius Calvus primus ex plebe, Trib. Mil.		354	
	111	M. Veturius Cicurinus. ij. L. Titinius Longus. P. Menenius. Cn. Genutius Pansa. L. Racilius Volso. Trib. Mil.		355	

L. Valerius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Annorum digestio per Consules Romanos.

Anni à cõd. urb.	Olympiad.		Anni ab electis regibus.
356		L. Valerius Potitus. vj. L. Furius Medulinus. v. Q. Valerius Maximus. M. Furius Camillus. iij. Q. Seruilius Fidenas. ij. Qu. Sulpitius Camerinus. ij. Trib. Mil.	112
† al. Iulus.			
357		L. Iulius † Tullus. ij. L. Sergius Fidenas. iiij. P. Furius Medullinus. ij. A. Postumius Regillensis. P.	113
† al. Atili.	96	Cornelius Maluginensis. A. Manilius Trib. Mil.	
358		Cn. Genutius Pansa. ij. L. Racilius Volso. ij. P. Licinius Calui filius. P. Menenius. ij. L. † Titinius Longus. ij Trib. Mil.	114
359		P. Cornelius Cossus. L. Furius Medulinus. v. P. Cornelius Scipio. M. Valerius Maximus. ij.	115
	97	Cæso Fabius Ambustus. Q. Seruilius Fidenas. iij. Trib. Mil.	
360		M. Furius Camillus. iiij. A. Valerius Publicola. L. Furius Medullinus. vi. Claud. Aemylius Mamercus. Sp. Postumius Albinus. P. Cornelius Scipio. ij. Trib. Mil.	116
361		L. Lucretius Flauius. Serg. Sulpitius Camerinus.	117
362		L. Valerius Potitus. M. Manlius Capitolinus.	118
363		L. Lucretius Tricipitinus. M. Aemylius Mamertinus. Ser. Sulpitius Rufus. L. Furius Medulli	119
† al. Fusus.		nus. vij. Agrippa Furius † Philo. Claud. Aemylius. ij. Trib. Mil.	
	98		
364		Q. Sulpitius Longus. Clau. Fabius Ambustus. Alteri duo Fabii. Q. Seruilius Fidenas. iiij. P. Seruilius Maluginensis. Trib. Mili.	120
365		M Furius Camillus per annum dictator & solus.	121
366		L. Verginius Tricostus. L. Postumius Albinus. A. Valerius Publicola. ij. P. Cornelius. A. Manilius. L. Aemylius Mamertinus. Trib. Mil.	122
367		T. Quintius Cincinnatus. L. Aquilius Coruus. Q. Seruilius Fidenas. v. Q. Iulius † Tullus. L. Lucretius Tricipitinus. Ser. Sulpitius Rufus. ij. Trib. Mil.	123
	99		
368		L. Papyrius Cursor. Licinius Menenius Lanatus. Cy. Sergius Fidenas. L. Aemylius Mamertinus. ij. A. Valerius Publicola. iij. Trib. Mil.	124
369		Ser. Cornelius Maluginensis. L. Quintius Cincinnatus. M. Furius Camillus. v. Q. Seruilius Fidenas. vj. L. Oratius Pulvillus. P. Valerius Potitus. Trib. Mil.	125
370		A. Manlius Capitolinus. T. Quintius Cincinnatus. L. Quintius Capitolinus. L. Papyrius Cursor. ij. P. Cornelius. Trib. Mili.	126
371		M. Furius Camillus. vj. Ser. Sulpitius Rufus. iij. Ser. Cornelius Maluginensis. ij. P. Valerius Potitus. ij. Claud Papyrius Crassus. Tit. Quintius Cincinnatus. ij. Trib. Mil.	127
	100		
372		L. Valerius Publica. iij. M. Trebonius Flauus. L. AEmylius Mamertinus. iij. A. Manilius. iij.	128
373		Q. Seruilius Fidenas. Claud. Papyrius Crassus. L. Papyrius † Cursor. iiij. L. Aemylius Mamertinus. iij. Serg. Sulpitius Maluginensis. iij. C. Sulpitius Peticus. Trib. Mil.	129
374		L. Valerius Publicola. iiij. L. Lucretius Tricipitinus. iij. M. Furius Camillus. vij. L. Furius Medullinus. A & L. Postumij Regillenses. M. Fabius Ambustus. Trib. Mil.	130
375		L. Valerius Publicola. v. L. Aemylius Mamertinus. P. Valerius Potitus. iij. Cn. Sergius Fidenas. iij. Lucinius Menenius Lanatus. ii. P. Papyrius. Ser. Cornel Maluginensis. Trib. Mil.	131
	101		
376		P. Manlius Capitolinus. M. Albinus ex plebe. C. Manlius Capitolinus. L. Iulius † Tullus. L. Antistius. C. Sextilius. Trib Mil.	132
377		Q. Seruilius Fidenas. ij. P. Cheilius Crassus. Spur. Furius Medullinus. Licinius Menenius Lanatus. iij. C. Orarius Pulvillus. L. Geganius. Trib. Mili.	133
378		L. Aemylius Mamertinus. L. Quintius Cincinnatus. C. Quintius Capitolinus. B. Valerius Potitus. iiii. Ser. Sulpitius Rufus. v. C. Veturius. Trib. Mili.	134
379		Solitudo magistratuum per quinquennium fuit, Licinio Stolone	135
	102		
380		& L. Sextio Laterano Trib. pleb. intercessione perpetua comi-	136
381		tia interturbantibus, dum sedulo a patribus resistitur ne legem de	137
382		communicando plebe consulatu, de agrorum modo, de fœ-	138
383		nore minuendo perferrent.	139
	103		
384		L. Furius Medullinus. ij. Valerius Potitus Publicola. C. Valerius. Ser. Corn. Maluginensis. vj. A. Manilius. Ser. Sulpitius Rufus. vj. Trib. Mil.	140
385		Q. Seruilius Fidenas. viij. M. Cornelius Maluginen. A. Cornelius. C. Veturius. Q. Quintius Capitolinus. M. Fab. Ambustus. Trib. mil.	141
386		T. Quintius Capitolinus. Sp. Seruilius Structus. Ser. Cornelius Maluginensis. vij. L. Papyrius Crassus. Ser. Sulpitius Prætextatus. iiij. L. Veturius Crassus Cicurinus. Trib. Mil.	142
387		A. Cornelius Cossus. ij. L. Veturinus Crassus Cicurinus. ij. M. Cornelius Maluginensis. ij. P. Valerius Potitus Publicola. vj. P. Manlius Capitolinus ij. M Geganius Macerinus. Trib. Mil.	143
	104		
388		L. Aemylius Mamertinus.	
389		L. Genutius Auetinensis.	
390		T. Sulpitius † Peticus.	
† Pythicus, corruptele,			
gitur in Fa			
bio Quinti			
liano lib. j.			
391		L. Aemylius Mamertinus.	
392		Q. Seruilius Hala. ij.	
393		C. Sulpitius peticus. ij.	
394		M. Fabius Ambustus.	
	105		
395		M. Popilius Lænas.	
396		C. Fabius Ambustus.	
397		Cn. Manlius Capitolinus Imperiosus. ij.	
	106		
398		M. Fabius Ambustus. ij.	
399		C. Sulpitius Peticus. iij.	
400		M. Fabius Ambustus. iii.	
401		C. Supitius Peticus. iiij.	
	107		
402		P. Valerius Publicola.	
403		C. Sulpitius. Peticus. v.	
404		M Popilius Lænas. iij.	
405		L. Furius Camillus.	
	108		

L. Sextius Lateranen. primus e plebe Con. 144
Q. Seruilius Hala. 145
C. Licinius Stolo Caluus. 146
C. Genutius Auentinensis. 147
L. Genutius Auentinensis. 148
C. Licinius Stolo Caluus. 149
C. Petilius Balbus Libo Visolus. 150
Cn. Manlius Capitolinus Imperiosus. 151
C. Plautius Proculus. 152
Claudius Martius Rutilus. 153
M. Popilius Lænas. ij. 154
M. Valerius Publicola. 155
T. Quintius Capitolinus. 156
M. Valerius Publicola. ij. 157
Claud. Martius Rutilius. ij. 158
T. Quintius Pœnus Cæso. 159
L. Cornelius Scipio Aruina. 160
† App. Claudius Crassus. 161 † al. P. Cla.

M. Popilius

Anni ab electis regibus.			Anni à cõd. urb.	Olympiad.
162		M. Pompilius Lenas. iiij. M. Valerius Publicola Coruinu.		
163		M. Manlius Torquatus. C. Plautius Venox. ∴	406	
164		M. Valerius Coruinus. ij. C. Pætilius Balbus Libro Visolus. ij.	407	
165		M. Fabius Dorsuo. Ser. Sulpitius Camerinus Rufus.	408	
166		Claud. Martius Rutilus. iij. T. Manlius Torquatus. ij.	409	109
167		M. Valerius Coruinus. iij. ∴ A. Cornelius Cossus.	410	
168		Clau. Martius Rutilus. iiij. Q. Seruilius Haias. ij.	411	
169		C. Plautius Venox. ij. L. AEmilius Mamercus.	412	
170		T. Manlius Torquatus. iij. P. Decius Mus.	413	110
171		T. AEmylius Mamertinus. Q. Publius Philo.	414	
172		L. Furius Camillus. C. Mænius Nepos.	415	
173		C. Sulpitius Longus. P. AElius Pætus.	416	
174		L. Papyrius Crassus. Cæso Duillius Helua. 418. ∴	417	111
175		M. Valerius Coruinus iiij. ∴ M. Atilius Regulus Calenus.	418	
176		T. Veturius Caluinus. S. Postumus Albinus Caudinus.	419	
177		Annus sine Conf.	420	112
178		Cn. Domitius Caluinus. A. Cornelius Scipio Aruina.	421	
179		T. Valerius Potitus. M. Claudius Marcellus.	422	
180		L. Papyrius Crassus. ij. L. Plautius Venox.	423	
181		L. AEmylius Mamercus Priuernas. Cn. Plautius Decianus.	424	113
182		P. Plautius Proculus. P. Cornelius Scapula Barbatus.	425	
183		L. Cornelius Lentulus. Q. Publius Philo. ij.	426	
184		Clau. Pætilius Libo Visolus. iij. L. Papyrius Cursor. ij. ∴	427	
185		L. Furius Camillus. ij. Iunius Brutus Scæua.	428	114
186		L. Papyrius Cursor dictator sine Conf.	429	
187		Clau. Sulpitius Longus. Q. AElius Cæritanus.	430	
188		Q. Fabius Maximus Rollianus. L. Fulvius Curuus.	431	
189		T. Veturius Caluinus. ii. Sp. Posthomius Albinus. ii.	432	115
190		L. Papyrius Cursor. ii. Q. Publius Philo. iii.	433	
191		L. Papyrius Mugillanus Crassus. iij. Q. AElius Cæritanus. ii.	434	
192		L. Plautius Venox. M. Folius Flaccinator.	435	
193		Q. AEmylius Barbula. ∴ P. Iun. Brutus Bubulcus.	436	116
194		Sp. Nautius Rutilus. M. Popilius Lenas.	437	
195		L. Papyrius Cursor. iiii. Q. Publius Philo. iiii.	438	
196		M. Pætilius Libo. C. Sulpitius Longus.	439	
197		L. Papyrius Cursor. v. C. Iun. Brutus Bubulcus. ii. ∴	440	117
198		M. Valerius Maximus. P. Decius Mus.	441	
199		C. Iun. Brutus Bubulcus. iii. Q. AEmylius Barbula. ii.	442	
200		Q. Fab. Max. Rollianus. ii. C. Martius Rutilus Censorinus.	443	
201		Hoc adno dictator & magister equitum sine Conf. fuerunt.	444	
202		Q. Fab. Max. Rollianus. iii. P. Decius Mus. ii.	445	118
203		App. Clan. Crassus Cæcus. L. Volumnius Flamma Violensis.	446	
204		P. Cornelius Aruina. Q. Martius Tremulus.	447	
205		L. Postumus Megellus. T. Minutius Augurinus.	458	
206		P. Sempronius Sophus Longus. P. Sulpitius Auerrio.	449	119
207		L. Genutius Auentinensis. Ser. Cornelius Rufus.	450	
208		M. Liuius Denter. Q. AEmylius Paulus.	451	
209		M. Valerius Coruinus. v. ∴ Q. Apuleius Pansa.	452	
210		M. Fulvius Petus. T. Manlius Torquatus. ∴	453	120
211		L. Cornel. Scipio. Cn. Fulvius Centumalus.	454	
212		Q. Fab. Max. Rollianus. iiij. P. Decius Mus. iii.	455	
213		App. Claudius Cæcus. ii. L. Volumnium Flamma Violensis,	456	
214		Q. Fab. Max. Rolianus. v. P. Decius Mus. iiii.	457	121
215		L. Postumius Megellus. ii. M. Atilius Regulus.	458	
216		L. Papyrius Cursor. ∴ Sp. Caruilius Maximus.	459	
217		Q. Fab. Max. F. Gurges. D. Iun. Brutus. Scæua.	460	
218		L. Postumus Megellus. iii. C. Iunius Brutus.	461	122
219		M. Curius Dentatus. P. Cornelius Rufinus.	462	
220		M. Talerius Coruinus. vj. Q. Cæditius Noctua.	463	
221		Q. Maritus Tremulus. ii. P. Cornelius Aruina.	464	
222		M. Claudius Marcellus. C. Natitius Rutilius.	465	123
223		C. AElius Pætus. M. Valerius Maximus.	466	
224		M. AEmmylius Lepidus. C. Claudius Caninius. ∴	467	
225		L. Cecilius Metellus. ∴ C. Seruilius Tucca.	468	
226		Co. Domitius Calnus. P. Cornel. Dolabella Maximus.	469	124
227		C. Fabritius Luscinus. Q. AEmilius Papus.	470	
228		Q. Martius Philippus. L. AEmilius Barbula.	471	
229		Tyberius Coruncanus. P. Valerius Leuinus.	472	
330		P. Decius Pyrrichus. P. Sulpitius Auerrio.	473	125
232		C. Fabritius Luscinus. ii. Q. AEmilius Papus. ij.	474	
232		C. Iunius Brutus. ii. ∴ P. Cornel. Lusinus. ij. ∴	475	
233		C. Genutius Clepsina. Q. Fabius Gurges. ij.	476	
234		L. Cornelius Lentulus. M. Curius Dentatus. ij.	477	126
235		Ser. Cornelius Merenda. M. Curius Dentatus. iii.	478	
236		C. Claudius Cinna. C. Fabricius Luscius.	479	
237		Sp. Caruilius maximus. ii. ∴ L. Papyrius Cursor. ii.	480	
238		L. Genutius Clepsina. C. Quintus Claudius.	481	127
239		Cn. Cornelius LaSna. C. Genutius Clepsina. ii.	482	
240		Q. Fabius Pictor. L. Quintius † Gulo. † Alias, Gallus.	483	
241		App. Claudius Russu. ∴ P. Sempronius Sophus.	484	
			485	128

Universidad de Deusto
Biblioteca

	486	M.Attilius Regulus.	L.Iulius Libo.	242
	487	D.Iunius Pera.	M.Fabius Pictor.	243
	488	M.Valerius Maximus.	Qu.Mamilius Vitulus.	244
129	489	App.Claudius Pulcher Caudex.	M.Fuluius Flaccus.	245
	490	M.Valerius Maximus.ij.	M.Otacilius Crassus Messala.	246
	491	L.Postumius Megellus.	Qn.Mamilius Vitulus.ii. ∴	247
	492	L.Valerius Flaccus.	L.Otacilius Crassus.	248
130	493	Cn.Cornel.Scipio Asina.	C.Duillius.	249
	494	L.Cornelius Scipio.	C.Aquilius Florus.	250
	495	A.Attilius Calatinus.	C.Sulpitius Paterculus.	251
	496	M.Attilius Regulus Serranus. ∴	Cn.Cornelius Blæsus.	252
131	497	Qu.Cæditus Longus.	L.Manlius Regulus.	253
	498	Ser.Fuluius Nobilior.	M.Aemylius Paulus.	254
	499	Cn.Cornel.Scipio Asina.ii.	A.Attilius Calatinus.ii.	255
	500	Cn.Seruilius Cæpio.	C.Sempronius Blæsus.	256
132	501	C.Aurelius Cotta.	P.Seruilius Geminus.	257
	502	L.Cæcilius Metellus.	C.Furius Placidus.	258
	503	M.Attilius Regulus Serranus. ii.	L.Manlius Volso. ∴	259
	504	P.Claudius Pulcher Cæci nepos.	L.Iunius Pullus.	260
133	505	C.Aurelius Cotta.ij.	P.Seruilius Geminus.ii.	261
	506	L.Cæcilius Metellus.ij.	M.Fabius Buteo.	262
	507	Otacilius Crassus Messalla.ij.	M.Fabius Licinus.	263
	508	M.Fabius Buteo.ij. ∴	C.Atilius Balbus.	264
134	509	A.Manlius Atticus.	C.Sempronius Blæsus.ii.	265
	510	C.Fundanius Fundulus.	C.Sulpitius Gallus.	266
	511	Q.Luctatius Catulus Cereonius.	A.Postumius Albinus.	267
	512	Q.Luctatius Catulus Cercus.	A.Manlius Atticus.ii.	268
135	513	C.Claudius Cento.	M.Sempronius Tuditanus.	269
	514	C.Manilius Lucrinus.	Q.Valerius Flaccus.	270
	515	T.Sempronius Gracchus.	P.Cornelius Falco.	271
	516	L.Cornelius Lentulus Caudinus.	Q.Fuluius Flaccus.	272
136	517	P.Cornelius Lentulus Caudinus.	C.Licinius Varus.	273
	518	C.Atilius Balbus.ij.	T.Manlius Torquatus.	274
	519	L.Postumius Albinus.	Sp.Caruilius Maximus.	275
	520	Q.Fabius Verrucosus.	M.Pomponius Matho. ∴	276
137	521	M.Aemilius Lepidus.	M.Oblitius Malleolus.	277
	522	M.Pomponius Matho.ij.	C.Papyrius Massus.	278
	523	M.Aemilius Barbula.	M.Iunius Pera.	279
	524	L.Postumius Bibinus.ij.	Cn.Fuluius Centumalus.	280
138	525	Sp.Caruilius Maximus.ij. ∴	Q.Fabius Verrucosus ii.	281
	526	P.Valerius Flaccus.	M.Attilius Regulus.	282
	527	L.Apustius.	M.Valerius Leuinus. ∴	283
	528	C.Attilius Regulus.	L.Aemilius Padus.	284
139	529	T.Manlius Torquatus.ii.	Q.Fuluius Flaccus.ii.	285
	530	Qu.Furius Philo.	C.Quintus Flaminius.	286
	531	Cn.Cornelius Scipio Caluus.	M.Claudius Marcellus.	287
	532	M.Minutius Rufus.	P.Cornelius Asina.	288
140	533	C.Luctatius Scæuola.	L.Veturius Leuina.	289
	534	M.Liuius Salinator.	L.Aemilius Paulus.	290
	535	T.Sempronius Longus.	P.Cornelius Scipio.	291
	536	Cn.Seruilius Geminus.	C.Quintus Flaminius.ii.	292
141	537	Cn.Seruilius Musitanus.	M.Artilius Fabianus	293
	538	M.Terentius Varro.	L.Aemilius Paulus.	294
	539	L.Postumus Albinus. ∴	T.Sempronius .Grachus.	295
	540	M.Claudius Marcellus.iii.	Q.Fabius Max.Verrucosus.iiij.	296
142	541	T.Sempronius Gracchus.ii.	Q.Fabius Max. Verrucosi F.	297
	542	Q.Fuluius Flaccus.iij.	App.Claudius Pulcher. ∴	298
	543	Cn.Fuluius Centumalus.	P.Sulpitius Galba Maximus.	299
	544	M.Valerius Leuinus.ij.	M.Claudius Marcellus.iiii.	300
143	545	Q.Fuluius Flaccus.iiii.	Q.Fab.Max.Verrucosus.v.	301
	546	T.Quintus Crispinus.	M.Claudius Marcellus.v.	302
	547	C.Claudius Nero.	M.Liuius Salinator.ii.	303
	548	L.Veturius Philo.	Q.Cęcilius Metellus.	304
144	549	P.Licinius Crassus Diues.	P.Cornelius Scipio Aphricanus.	305
	550	P.Sempronius Tuditanus.	M.Cornelius Cethegus.	306
	551	C.Seruilius Geminus. ∴	Cn.Seruilius Cæpio.	307
	552	M.Seruilius Pulex Geminus.	T.Claudius Nero.	308
145	553	Aelius Pętus.	Cn.Cornelius Lentulus.	309
	554	C.Aurelius Cotta.	P.Sulpitius Galba Maximus.ii.	310
	555	P.Villius Appulus Tribulus.	C.Cornelius Lentulus.	311
146	556	Sext.Aelius Pętus Catus.	T.Quintius Flaminius.	312
	557	Q.Minutius Rufus.	Cn.Cornelius Cethegus. ∴	313
	558	M.Claudus Marcellus.	L.Furius Purpureo.	314
	559	M.Porcius Cato.	L.Valerius Flaccus.	315
	560	T.Sempronius Longus.	P.Cornelius Scipio Aphricanus.ii,	316
147	561	Q.Minutius Thermus. ∴	L.Cornelius Merula.	317
	562	Cn.Domitius Aenobarbus.	L.Quintius Flaminius.	318
	563	M.Cornel.Scipio Nasica.	M.Attilius Glabrio.	319
148	564	C.Lælius Aphricanus.	L.Cornel.Scipio Asiaticus.	320
	565	M.Fuluius Nobilior.	Cn.Manilius Volso.	321

322	C.Liuius Salinaror.	M.Valerius Messala.	566	
323	M.Aemylius Lepidus.	C.Quintus Flaminius.	567	
324	Sp.Postumius Albinus.	Q.Martius Philippus. ∴	568	
325	App.Claudius Pulcher.	M.Sempronius Tuditanus.	569	149
326	P.Claudius Pulcher.	L.Porcius Licinius.	570	
327	Q.Fabius Labeo.	M.Claudius Marcellus.	571	
328	L.Aemylius Paulus.	Cn.Bæbius Tamphilus.	572	
329	P.Cornelius Lentulus Cethegus.	M.Bæbius Tamphilus.	573	150
330	A.Postumius Albinus Luscus.	C.Calphurnius Piso.	574	
331	Q.Fuluius Flaccus.	L.Manlius Accidinus.	575	
332	M.Iunius Brutus.	M.Atilius Volso.	576	
333	C.Claudius Pulcher. ∴	T.Sempronius Gracchus.	577	151
334	Q.Pætilius Spalo.	C.Cornelius Leuinus.	578	
335	Q.Mutius Scævola.	M.Aemylius Lepidus.	579	
336	Sp.Postumius Paulus.	P.Mutius Scæuola. ∴	580	
337	L.Postumius Albinus.	M.Popilius Lænas.	581	152
338	C.Popilius Lenas.	P.Cælius Ligo.	582	
339	P.Licinius Crassus.	D.Cassius Longinus.	583	
340	C.Hostilius Mancinus.	C.Atilius Seranus.	584	
341	Q.Martius Philippus ij.	Q.Seruilius Cæpio.	585	153
342	L.Aemylius Paulus.ii. ∴	C.Licinius Crassus.	586	
343	Q.Aelius Pætus.	M.Iunius Pœnus.	587	
344	C.Sulpitius Gallus.	M.Claudius Marcellus. ∴	588	
345	Cn.Octauius.	T.Manlius Torquatus.	589	154
346	Q.Cassius Longinus.	A.Manlius Torquatus.	590	
347	M.Iuuentius Helua.	T.Sempronius Gracchus.	591	
348	C.Martius Figulus.	P.Scipio Nasica.	592	
349	C.Fiannius Strabo.	M.Valerius Messala.	593	155
350	M.Cornelius Cethegus.	L.Anicius Gallus.	594	
351	M.Fuluius Nobilior.	Cn.Cornelius Dolabella.	595	
352	C.Popilius Lenas.ii.	M.Aemilius Lepidus.	596	
353	L.Aurelius Orestes. ∴	Sex.Iulius Cæsar.	597	156
354	C.Maritus Figulus. ii.	L.Cornelius Lentulus.	598	
355	M.Claudius Marcellus.ii.	P.Cornelius Nasica. ∴	599	
356	L.Postumius Albinus.	Q.Opimius.	600	
357	T.Annius Fusius.	Q.Fuluius Nobilior.	601	157
358	L.Valerius Flaccus.	M.Clau.Marcellus.iii.	602	
359	A.Postumius Albinus.	L.Licinius Lucullus.	603	
360	M.Acilius Balbus.	L.Quintius Flaminius.	604	
361	M.Manilius.	L.Maritus Censorinus.	605	158
362	L.Piso Cæsonianus.	Sp.Postumius Magnus.	606	
363	C.Liuius Drusus.	P.Scipio Aphricanus Aemilianus.	607	
364	L.Mummius Achaicus. ∴	L.Cornelius Lentulus.	608	
365	L.Hostilius Mancinus.	Q.Fab.Maxi. Aemilianus.	609	159
366	L.Aurelius Cotta.	Ser.Sulpitius Galba.	610	
367	Q.Cæcilius Metellus Macedonicus.	App.Claudius Pulcher.	611	
368	Q.Fabius Maximus Seruilianus.	L.Metellus Caluus. ∴	612	
369	Q.Pompeius Nepos.	Cn.Seruilius Cæpio.	613	160
370	Q.Seruilius Cæpio.	C.Lelius.	614	
371	M.Popilius Lænas.	Cn.Calphurnius Piso.	615	
372	Decius Iunius Brutus.	P.Scipio Nasica Serapion.	616	
373	C.Hostilius Mancinus.	M.Aemylius Lepidus Porcina.	617	161
374	Sext.Atilius Serranus.	P.Furius Philo.	618	
375	Q.Calphurinus Piso.	Ser.Fuluius Flaccus.	619	
376	C.Fuluius Flaccus.	P.Scipio Aphrica.Aemylianus.ij.	620	
377	L.Calphurinus Piso. ∴	C.Mutius Scæuola.	621	162
378	C.Sulpitius Galba.	P.Polius Lænas.	622	
379	L.Valerius Flaccus.	P.Licinius Crassus Mutianus.	623	
380	M.Perpenna Nepos.	App.Claudius Lentulus.	624	
381	M.Aquilius.	C.Sempronius Tuditanus.	625	163
382	T.Annius Rufus.	Cn.Octauius.	626	
383	L.Cornelius Cinna.	L.Cassius Longius Rauilla.	627	
384	L.Aurelius Orestes.	M.Aemilius Lepidus.	628	
385	M.Fuluius Flaccus.	M.Plautius Hypseus. ∴	629	164
386	Sex.Domitius Caluinus.	C.Cassius Longinus.	630	
387	T.Quintius Flaminius Appellas.	Q.Cæcilius Metellus.	631	
388	C.Fannius.	Cn.Domitius Aenobarbus.	932	
389	Q.Fabius Maximus.	L.Opimius.	633	165
390	C.Papyrius Balbus.	P.Manilius.	634	
391	L.Aurelius Cotta. ∴	L.Cæcilius Metellus.	635	
392	Q.Martius Rex.	M.Portius Cato Nepos. ∴	636	
393	Q.Mutius Scæuola.	L.Cæcilius Mætellus Diadema.	637	166
394	Q.Maximus Eburnus.	C.Licinius Geta.	638	
395	M.Cæcilius Metellus.	M.Aemilius Scaurus.	639	
396	C.Portius Cato.	M.Acilius Balbus.	640	
397	C.Papyrius Carbo.	C.Cæcilius Metellus Capratius.	641	167
398	L.Piso Cęsonianus.	M.Liuius Drusus.	642	
399	Calphurnius Bestia.	P.Scipio Nasica.	643	
400	Sp.Postumius Albinus.	M.Minutius Rufus. ∴	644	
401	M.Iunius Syllanus. ∴	Q.Cæcilius Metellus.	645	168

Universidad de Deusto
Biblioteca

Annorum digestio.

Olympiad. Anni a cond. urb.			anni abeiectis regib.	An. Christi.
	646	Ser. Sulpitius Galba.		
	647	L. Cassius Longius.		
	648	C. Atilius Serranus.		
169	649	P. Rutilius Rufus.		
	650	C. Flauius Fimbria.		
	651	L. Aurelius Ostes.		
	652	M. Aquilius.		
170	653	Q. Luctatius Catulus.		
	654	L. Valerius Flaccus.		
	655	A. Postumius Albinus.		
	656	T. Didius Viuius.		
171	657	P. Licinius Crassus.		
	658	C. Cassius Longinus.		
	659	Q. Mutius Scęuola.		
	660	L. Domitius Aęnobarbus.		
172	661	M. Herennius.		
	662	M. Pulcher Perpenna.		
	663	Sext. Iulius Cæsar.		
	664	P. Rutilius Lupus.		
172	665	Lucius Porcius Cato.		
	666	Q. Pompeius Rufus.		
	667	L. Cornelius Cinna.		
	668	L. Cornelius Cinna. ij.		
173	669	Cn. Papyrius Carbo.		
	670	Cn. Papyrius Carbo. ii.		
	671	C. Norbanus Bulbus.		
	672	C. Marius † Gratidianus.	† alias Marii filius.	
174	673	Cn. Cornelius Dolabella.		
	674	Q. Metellus Pius.		
	675	App. Claudius Pulcher.		
	676	Q. Luctatius Catuius.		
175	677	D. Brutus Iulianus.		
	678	C. Scribonius Curio.		
	679	† L. Manlius Torquatus.	† Alias. L. Octauius.	
	680	M. Aurelius Cotta.		
176	681	M. Licinius Lucullus.		
	682	Cn. Cornelius Lentulus.		
	683	Cn. Aufidius Orestes.		
	684	M. Licinius Crassus.		
177	685	Q. Cæcilius Metellus.		
	686	Q. Martius Vatia.		
	687	M. Atilius Glabrio.		
	688	L. Torquatus Tullus.		
178	689	L. Antronius Pætus.		
	690	Q. Martius Thermus.		
	691	C. Antonius.		
	692	L. Murena.		
179	693	M. Valerius Messala.		
	694	Q. Cæcilius Metellus.		
	695	M. Bibulus.		
	696	A. Gabinius.		
180	697	Q. Metellus Nepos.		
	698	L. Martius Philippus.		
	699	M. Licinius Crassus.		
181	700	App. Claudius, Pulcher.		
	701	M. Valerius Messala.		
	702			
	703	M. Claudius Marcellus.		
182	704	C. Claudius Marcellus.		
	705	L. Lentulus Cruscellus.		
	706	P. Seruilius Isauricus.		
	707	P. Vaticanus.		
183	708	M. Aemilius Lepidus.		
	709			
	710	C. Iulius Cęsar. v.		
184				
185	711	A. Hirtius.		
186	712	M. Aemylius Lepidus.		
	713	P. Seruilius Isauricus. ii.		
	714	Cn Domitius Caluinus.		
	715	L. Porcius Censorinus.		
	716	App. Claudius Pulcher.		

M. Aemilius Scaurus Hortensius. 402
C. Marius Nepos. 403
Q. Seruilius Cæpio. 404
C. Manilius Maximus. 405
C. Marius Nepos ii. 406
C. Marius Nepos. iii. 407
C. Marius Nepos. iiij. 408
C. Marius. Nepos. v. 409
C. Marius. Nepos. vj. 410
M. Antonius. 411
Q. Cæcilius Metellus. 412
Cn. Cornel. Lentulus Clodianus. 413
Co. Domitius Aenobarbus. 414
L. Licinius Crassus. 415
C. Cæcilius Caldus. 416
C. Valerius Flaccus. 417
P. Claudius Pulcher. 418
L. Martius Philippus, 419
L. Iulius Cæsar. 420
Cn. Pompeius Strabo, 421
L. Cornelius Sylla. 422
Cn. Octauius. 423
C. Marius Nepos. vij. 424
L. Cornelius Cinna. iii. 425
L. Cornelius Cinna. iiij. 426
L. Scipio Asiaticus. 427
C. Papyrius Carbo. iij. 428
M. Tulius Decola. 429
L. Cornelius Sylla. ij. 430
P. Seruilius Vatia Isauricus. 431
M. Aemylius Lepidus. 432
M. Aemylius Mamercus. 433
C. Octauius. 434
L. Aurelius Cotta. 435
L. Licinius Lucullus. 436
C. Cassius Varus. 437
L. Gellius Publicola. 438
P. Cornelius Lentulus. 439
C. Pompeius Magnus. 440
Q. Hortensius Nepos. 441
L. Cæcilius Metellus Creticus. 442
C. Calphurnius Piso. 443
An. Aemylius Lepidus. 444
P. Cornelius Sylla. 445
L. Iulius Cęsar. 446
M. Tulius Cicero. 447
D. Iunius Syllanus. 448
M. Pupius Piso Calphurnianus. 449
L. Afranius. 450
C. Iulius Cæsar. 451
L. Piso Cæsonianus. 452
P. Cornelius Lentulus. 454
Cn. Lentulus Marcellinus. 454
Cn. Pompeius Magnus. ij. 455
L. Domitius Aenobarbus. 456
Cn. Domitius Caluinus. 457
Cn. Pompeius Magnus. iii. & solus. 458
Ser. Sulpiaius Rufus. 459
L. Aemilius Paulus. 460
C. Claudius Marcellus. ii. 461
C. Iul. Cæsar primus in rep. singulare imperium arripit.
C. Iulius Cæsar. ij. 462
Q. Fusius Calenus. 463
C. Iulius Cæsar. iij. 464
C. Iulius Cæsar. iiij. & solus. 465
M. Antonius. 466
Iulio Cæsare Idib. Martiis. xxiij. vulneribus in curia Pompeij occiso, in cuius demortui locum P. Corne. Dolabella Con. suffectus est. per. xii. annos perpetuos sub triumuiris mirum in modum res Romana conquassata est, donec solus rerum potiretur, C. Cæsar Octauianus postea Augustus à senatu dictus.
C. Vibius Pansa. 467
His consul. ad Mutinam occisis, occupato omni exercitu ante legitimam ætatem per vim adacto Senatu C. Cæs. Octauianus secum Q. Pedio Con. ad x. diem Calen. Octobr. constituit.
L. Munatius Plancus. 468
L. Antonius Petas. 469
C. Asinius Pollio. 470
C. Caluisius Sabinus. 471
C. Norbanus Flaccus. 472

L. Cani-

per Consules Romanos.

Olympiad. Anni à cõdi. urb.				anni abeiectis regibus.	
717		M. Vipsanius Agrippa.		473	
718		L. Gellius Publicola.		474	
719		L. Cornificius.		475	
720		L. Scribonius Libo.		476	
721		C. Cæsar Octauianus. ij.	† M. Lælius Volcatius Tullus.	477	187
722		Cn. Domitius Aenobarbus.	C. Sossius.	478	
723		C. Cæsar Octauianus. iii.	M. Valerius Messala.	479	
724		C. Cæsar Octauianus. iiij.	M. Licinius Crassus.	480	
725		C. Cæsar Octauianus. v.	Sext. Apuleius.	481	188
726		C. Cæsar Octauianus. vj.	M. Vipsanius Agrippa. ii.	482	
727		C. Cæsar Octauianus. vij.	M. Vipsanius Agrippa. iij.	483	
728		C. Cæsar Octauianus Aug. viij.	T. Statilius Taurus.	484	
729		C. Cæsar Octauianus Aug. ix.	M. Iunius Syllanus.	485	189
730		C. Cæsar Octauianus Aug. x.	C. Norbanus Flaccus.	486	
731		C. Cæsar Octauianus Aug. xi.	Cn. Calphurnius Piso.	487	
732		M. Clau. Marcellus.	L. Arruntius.	488	
733		M. Lollius.	Q. Lepidus.	489	190
734		M. Apuleius.	P. Silius Nerua.	490	
735		C. Sentius Saturninus.	Sp. Lucretius Cinna.	491	
736		Cn. Cornelius Lentulus.	P. Cornelius Lentulus.	492	
737		T. Furnius.	C. Iunius Silanus.	493	191
738		L. Domitius Aenobarbus.	P. Scipio.	494	
739		M. Drusus Liuius.	L. Calphurnius Piso.	495	
740		M. Licinius Crassus.	Cn. Lentulus Augur.	496	
741		Clau. Tyberius Nero.	Q. Quintilius Varus.	497	192
742		M. Valerius Messala. ii.	P. Sulpitius † Quirinus.	498	
743		Q. Aelius Tubero.	Paulus Fab. Maximus.	† Hic deinc cõsularis in descriptiõe orbis Romani cẽsui agẽdo in Syria pfectus mis fus ẽ. cuius, métio apud Lucam e.z.	469
744		Iulius Antonius.	Fabius Aphricanus.		500
745		Drusus Nero.	L. Quintius Crispinus.		501 193
746		C. Martius Censorinus.	C. Asinius Gallus.		502
747		Clau. Tyberius Nero. ii.	Cn. Calphurnius Piso.		503
748		D. Lælius Balbus.	C. Antistius Vetus.		504
749		C. Cæs. Octauian. Augustus. xii.	L. Sylla.		505 194
750		C. Caluisius Sabinus. ij.	L. Passienus Rufus.		506
751		C. Lentulus Getulicus.	M. Messalinus.		507
		His Consad. viij. Cal. Ianuar. Dei filius Iesus Christus salutis nostræ princeps & author de virgine Maria nascitur, vnde Christianorum anni ducuntur.			
1	752	C. Cæsar Octauian. Augustus. xiij.	M. Plautus Syluanus.	508	
2	753	Cossus Cornelius Lentulus.	L. Calphurnius Piso.	509	195
3	754	P. Vinitius.	P. Altenus Varus.	510	
4	755	L. Aelius Lamia.	M. Seruilius.	511	
5	756	Sext. Aelius Catulus. †	† Hinc. L. Aelia Sentia. C. Sentius Saturninus.	512	
6	757	Cn. Cinna Magnus.	L. Valerius Messala.	513	196
7	758	M. Aemylius Lepidus.	L. Arruntius.	514	
8	759	Q. Cæcilius Creticus.	A. Licinius Nerua.	515	
9	760	M. Furius Camillus.	Sext. Nonius Quintilianus.	516	
10	761	C. Poppæus Sabinus.	Q. Sulpitius Camerinus.	517	197
11	762	C. Iunius Syllanus.	P. Cornelius Dollabella.	518	
12	763	T. Statilius Taurus. ij.	M. Aemilius Lepidus.	519	
13	764	C. Fonteius Capito.	Germanicus Cæsar.	520	
14	765	C. Silius.	L. Munatius Plancus. ij.	521	198
15	766	Sextus Apuleius.	Sextus Pompeius.	522	
		Claudius Tyberius Cæsar.			
16	767	C. Norbanus Flaccus.	Drusus Cæsar.	523	
17	768	L. Scribonius Libo.	Sisenna Statilius Taurus.	524	
18	769	C. Cælius Rufus.	L. Pomponius Flaccus.	525	199
19	770	Germanicus Cæsar. ij.	Cl. Tyberius Nero Cæs. iij.	526	
20	771	L. Norbanus Balbus.	M. Syllanus.	527	
21	772	M. Aurelius Cotta.	M. Valerius Messala.	528	
22	773	Drusus Cæsar. ij.	Claud. Tyberius Nero Cæsar iij.	529	200
23	774	C. Sulpitius Galba.	D. Haterius Agrippa.	530	
24	775	C. Antistius Vetus.	C. Asinius Pollio.	531	
25	776	L. Visellius Varro.	Sext. Cornelius Cethegus.	532	
26	777	Cossius Cornelius Lentulus.	M. Asinius Agrippa.	533	201
27	778	C. Caluisius Sabinus.	Cn. Lentulus Getulicus.	534	
28	779	L. Calphurnius Piso.	M. Licinius Crassus.	535	
29	780	P. Silius Nerua.	App. Iunius Syllanus.	539	
30	781	C. Fusius Geminus.	C. Rubellius Geminus.	537	202
		His Consad. viij. Calend. April. Dei filius Iesus Christus dominus Deus & saluator noster ac redemptor cruci affigitur, si quid Tertulliano credimus. nam alij secus opinantur.			
31	782	C. Cassius Longinus Iurisconsul.	M. Vinitius, Quartinus.	538	
32	783	Claud. Tyberius Cæsar. v. & solus, licet postmodum collegam adsumpserit Aelium Scianum.		539	
33	784	Cn. Domitius Aenobarbus.	Fur. Camil. Arruntius Scribonianus.	540	203
34	785	L. Cornelius Sylla.	Ser. Sulpitius Galba.	541	
35	786	Paulus Fabius Priscus.	L. Vitellius.	542	
36	787	Q. Nonianus.	P. Gallus Camerinus.	543	
37	788	Quintius Plautianus.	Sext. Papinius Gallienus.	544	
38	789	C. Pontius Nigrinus.	C. Acerronius Proculus.	545	205

Universidad de Deusto
Biblioteca

Annorum digestio.

Olympiad. Anni a cond. urb.			anni ab eiectis regib.	An. Christi.
	790	C.Cæsar Caligula.ij.		
	791	M.Aquilius Iulianus.		
	792			
805	793	C.Cæsar.Caligula.iiij.		
	794	Tyberius Claudius Cæsar.ij.		
	795	Tyb.Claudius Cæsar.iij.		
	796	L.Quintius Crispinus.ij.		
806	797	M.Vinirius.Quartinus.ij.		
	798	P.Valerius Asiaticus.ij.		
	799	Tyb.Claudius Cæsar.iiij.		
	800	A.Vittellius.		
	801	Q.Verannius,		
207	802	C.Antistius Vetus.		
	803	Tyb.Claudius Cæsar.v.		
	804	Faustus Sylla.		
	805	D.Iunius Syllanus.		
208	806	M.Asinius Marcellinus.		
	807	Claudius Nero Cæsar.		
	808	Q.Volusius Saturninns.		
209	809	Claud.Nero Cæsar.ij.		
	810	Claud.Nero Cæsar.iij.		
	811	C.Vipsanius Apromanus.		
	812	Claud.Nero Cæsar.iiij.		
210	813	Cæsonius Pætus.		
	814	P.Marius.		
	815	L.Memmius Rugulus.		
	816	Q.Lecanius Bassus.		
211	817	Silius Nerua.		
	818	C.Suetonius Paulinus.		
	819	Fonteius Capito.		
	820	Valerius Turpilianus Trachala.		
212				
	821	Ser.Galba Augustus.ij.		
		Trucidato Galba, nouæ tempestates & cædes in rep.extiterunt, donec rerum potiretur Flauius Vespasianus pater, qui reipu.statum pristinum, & orbi pacem restituit. nam neque M.Syluius Otho vltra menses.iij.dies.v. neque A.Vitellius ultra menses.viij. dies.x.imperauit.		
	822	Fl.Vespasianus Augustus.ij.		
	823	Flau.Vespasianus Augu.iij.		
	824	Fl.Vespasianus August.iiij.		
	825	Fl.Domitianus.ij.		
213	926	Fl.Vespasianus Aug.v.		
	827	Fl.Vespasianus Aug.vi.		
	828	Fl.Vespasianus Aug.vij.		
	829	Fl.Vespasianus Aug.viij.		
214	830	Commodus.		
	831	Fl.Vespasianus Aug.ix.		
	832	T.Vespasianus Aug.vij.		
	833	Syluanus.		
215				
	834	Fl.Domitianus Aug.viij.		
	835	Fl.Domitianus Aug.ix.		
	836	Fl.Domitianus Aug.x.		
	837	Fl.Domitianus Aug.xi.		
216	838	Fl.Domitianus Aug.xij.		
	839	Fl.Domitianus Aug.xiij.		
	840	Fl.Domitianus Aug.xiiij.		
	841	Fuluius.		
217	842	Fl.Domitianus Aug.xv.		
	843	Glabrio.		
	844	Fl.Domitianus Aug.xvi.		
	845	Collega.		
218	846	Nonius Aspernas.		
	847	Fl.Domitianus August.xvij.		
	848	Antistius Vetus.		
	849	Cocceius Nerua.A.iij.		
219	850	Cocceius Nerua.A.iiij.		
	851	Palma.		
	852	Vlp.Traianus August.ij.		
220	953	Vlp.Traianus.A.ii ij.		
	854	Sossius Senecio.iij.		
	855	Vlp.Traianus.A.v.		
		C.Cæsar Caligula.		
		L.Cæsianus.	546	39
		L.Nonius Asprenas.	547	40
		C.Cæsar.Caligula.iij.& solus.	548	41
		L.Volusius Saturninus.	549	42
		Tyb.Claudius Cæsar.		
		Longus.	550	43
		L.Vitellius.ij.	551	44
		M.Statilius Taurus.	552	45
		A.Cornelius Coruinus.	553	46
		L.Cornelius Syllanus.	554	47
		L.Vitellius.iii.	555	48
		L.Viplanius Publicola.	556	49
		C.Pompeius Gallus.	557	50
		M.Silius Seruilianus.	558	51
		Ser.Cornelius Orphitus.	559	52
		Syluius Otho.	590	53
		Q.Haterius Antoninus.	561	54
		M.Acilius.Auiola.	562	55
				56
		Cl.Domitius Nero Cæsar.		
		L.antistius Vetus.	563	
		P.Cæpio.	564	57
		L.Calphurinus Piso.	565	58
		M.Valerius Messala.	566	59
		L.Fonteius Capito.	567	60
		Cossus Cornelius Lentulus.	568	61
		Petronius Turpilianus.	569	62
		L.Asinius Gallus.	570	63
		Verginius Rufus.	571	64
		M.Licinius Crassus Frugi.	572	65
		Atticus Vestinus.	573	66
		L.Telesinus.	574	67
		Iulius Rusus.	575	68
		Silius Italicus Poeta.	576	69
		Ser.Sulpit.Galba Cæs.		
		T.Iunius.	577	70
		Flauius Vespasianus pater.		
		T.Vespasianus Cæs.	578	71
		Cocceius Nerua.	579	72
		T.Vespasianus filius Cæsar.ij.	580	73
		Valerius Messalinus.	581	74
		Tit.Vespasianus Cæsar.iij.	582	75
		Tit.Vespasianus Cæs.iiij.	583	76
		Tit.Vespasianus Cæs.v.	584	77
		Fl.Domitianus.vi.	585	78
		Priscus.	586	79
		Tit.Vespasianus Cæsar.vi.	587	80
		Tit.Vespasianus Filius.		
		Fl.Domitianus.vij.	588	81
		Verus Pollio.	589	82
		Fl.Domitianus.		
		Valerius Messalinus.ij.	590	83
		Verginius Rufus.ij.	591	84
		Sabinus.	592	85
		Furuus.	593	86
		Ser.Cornelius Dolabella.	594	87
		A.Volusius Saturninus.	595	88
		L.Minutius Rufus.	596	89
		Atratinus.	597	90
		Cocceius Nerua.ij.	598	91
		Vlp.Traianus Crinitus.	599	92
		Volusius Saturninus.	600	93
		Priscinus.	601	94
		Lateranus.	602	95
		Flauius Clemens.	603	96
		L.† Valerianus. † Valens in Eutropio.	604	97
		Cocceius Nerua.		
		Verginius Rufus.	605	98
		Vlp.Trajanus Crinitus.ij.	606	99
		Vlp.Traianus.		
		Sossius Senecio.ij.	607	100
		M.Fronto.	608	101
		Articuleius Pætus.	609	102
		Licinius Sura.ij.	610	103
		Q.Maximus.ij.	611	104

Seruia-

per Consules Romanos.

Olympiad Anni à cõ di. urb.			Anni ab eiectis regibus.	
		Seruianus Marcellus.ii.	612	105	
856	Suranus.ij.	Vnidius Quadratus.ij.	613	106	
857	Candidus.	Cerealis.	614	107	
858	Commodus.	Licinius Sura.iij.	615	108	221
859	Sossius Senecio.iiij.	M.Atilius Metilius Bradua.	616	109	
860	App.Ann.Trebonius Gallus.	Caluisius Tullus.	617	110	
861	Palma.ii.	Solenus Orphitus.	618	111	
862	Priscinus.ij.	Rusticus Bolanus.	619	112	
863	Calphurnius Piso.	Vlp.Traianus.A.vi.	620	113	222
864	Iul.Aphricanus.	Iuuentius Celsus fil.iurisconsultus.	621	114	
865	Crispinus.	C.Piso Vopiscus.	622	115	
866	Serulius Asta.	Valerius Messala.	623	116	
867	Q.Pedo.	Aemilius Aelianus.	624	117	223
868	L.Vetus.	Quintius niger.	625	118	
869	T.Apronianus.	Aelius Hadrianus.			
		Aelius Hadrianus.A.ii.	626	119	
870	Salinator.	Aelius Hadrianus.A.iij.	627	120	224
871	Rusticus.	Catilius Seuerus.ij.	628	121	
872	T.Aurel.Fuluius Antoninus.	Annius Verus.	929	122	
873	Augur.	Acilius Auiola.	630	123	
874	Cornellius Pansa.	Pætinus.	631	124	225
875	Cassius Apronianus.	M.Atilius Glabrio.	632	125	
876	C.Bellicius Torquatus.	Asiaticus.ii.	633	126	
877	Qu.Aquilinus.	Aelius Verus.iii.	634	127	
878	Ambiguus Bibulus.	Attilius Titianus.	635	128	226
879	Gallicanus.	Torquatus Asprenas.	636	129	
880	Annius Libo.	Iuuentius Celsus.ij.	637	130	
881	Neratius Marcellus.	Catulinus.	638	131	
882	Aper.	Lænas Pontianus.	639	132	227
883	Antonius Rufinus.	Augurinus.	640	133	
884	Sergianus.	Tyberius.	641	134	
885	Sisenna.	Sergius Seruianus.	642	135	
886	Verus.	Pompeianus Lupercus.	643	136	228
887	Aticus Atilianus.	L.Ceionius Commodus.	644	137	
888	Ciuica Pompeianus.ii.	Lælius Cæsar.ij.	645	138	
889	Balbinus.	Niger.	646	139	
890	Camerinus.	T.Aurel.Ful,Antonius Pius.			229
891	Brutius Præsens.	T.Antoninus Pius.A.ij.	647	140	
892	Aelius Aurelius Cæsar.	T.Antoninus Pius.A.iij.	648	141	
893	Iul.Seuerus.	Plautius Syluanus.	649	142	
894	Quadratus.	Rufinus.	650	143	
895	Herodes Atticus.	Torquatus.ij.	651	144	
896	Gauius Maximus.	Lollianus Auitus.	652	145	230
897	Aelius Aurelius Cæsar.ij.	T.Antoninus Pius.A.iiij.	653	146	
898	Seuerus.	Clarus.ii.	654	147	
899	Messalinus.	Largus.	655	148	
900	Iulianus.	Torquatus.iij.	656	149	231
901	Priscus.	Orphitus.	657	150	
902	Venustus.	Gallicanus.	658	151	
903	Gordianus.	Maximus.	659	152	
904	Hamullus.	Glabrio.	660	153	232
905	Rufinus.	Præsens.	661	154	
906	Sesitilius Lateranus.	Celius Commodus.	662	155	
907	Seuerus.	Sabinus.ii.	663	156	
908	M.Vibullius Augurinus.	Siluanus.	664	157	233
909	Regulus.	Barbatus.	665	158	
910	Sacerdos.	Tertullus.	666	159	
911	Priscus.	Quintillus.	667	160	
912	Metilius Bradua.	Verus.ii.	668	161	
		M.Aelius Antoninus Philosophus.& L.Aelius Commodus Verus diui fratres, duo. AA. simul.			234
913	L.Aelius Verus.A.	M.Antoninus Philosoph.A.	669	162	
914	Aquilinus.	Iun.Rusticus.	670	163	
915	Pastor.	L.Aelianus.	671	164	23
916	Aelius Celsus.	Macrinus.	672	165	
917	Orphitus.	Pudens.	673	166	
918	Pollio.	Pudens.ii.	674	167	
919	Quadratus.	Verus.iij.	675	168	236
920	Paulus.	Apronianus.	676	169	
921	Priscus.	Apollinaris.	677	170	
922	Erutius Clarus.ij.	† Cethegus.	678	171	
		M.Aelius Antoninus Philosophus solus.			237
923	Seuerus.	Herennianus.	679	172	
924	Maximus.	Orphitus.	680	173	
925	Seuerus.ij.	Claud.Pompeianus.	681	174	
926	Gallus.	Flaccus.	682	175	
927	Piso.	Iulianus.	683	176	
928	Pollio.ij.	Aper.	684	177	238
		M.Aelius pater,& Commodus filius Antonini.AA.			
929	Antonius Commodus.A.	Quintillus.	685	178	

Universidad de Deusto
Biblioteca

Annorum digestio.

Olympiad. Anni a cond. urb.			Anni a tiberii regib.	An. Christi.
	930	Orphitus.		
	931	Antoninus Commodus. A.		
		Rufus.	686	179
		Verus.	687	180
		Antoninus Commodus solus.		
	932	Arrius Præsens.		
239	933	Antoninus commodus. A. iij.		
	934	Petronius Mamertinus.		
	935	Antoninus Commodus. A. iiij.		
	936	M. Marullus.		
240	937	Maternus.		
	938	Antoninus Commodus. A. v.		
	939	Crispinus.		
	940	Fuscianus.		
	941	Duo et		
241	942	Antoninus Commodus. A. vi.		
	943	Apronianus.		
	944	Antoninus Commodus. vij.		
		Gordianus.	688	181
		Byrrus.	689	182
		Rufus.	690	183
		Victorinus.	691	184
		Aelianus.	692	185
		Bradua.	693	186
		Glabrio.	694	187
		Aelianus.	695	188
		Silanus.	696	189
		Silani.	697	190
		Petronius Septimianus.	698	191
		Bradua.	699	192
		P. Aelius Pertinax.	600	193
		P. Aelius Pertinax.		
	945	Falco.		
		Clarus.	701	194
242		Pertinace post alterum mensen, & dies xxv. quam Imperator factus erat, v. Cal. April. occiso: Didius Iulianus cedit author, per menses duos & quinque dies tantummodò Imperium tenuit. hunc deinde secutus est.		
		L. Septimius Seuerus cum M. Bassiano Antonino Caracala filio.		
243				
	946	Septimius Seuerus. A. ij.		
	947	Tertullus.		
	948	L. Turpilius Dexter.		
	949	Lateranus.		
244	950	Ti. Saturninus.		
	951	P. Cornelius Anulinus.		
	952	L. Septimius Seuerus. A. ij.		
	953	L. Annius Fabianus.		
	954	L. Septimius Seuerus. A. iiij.		
245	955	Geta Cæsar.		
	956	Fabius Chilo.		
	957	Bassianus Antoninus. A. ij.		
	958	Clodius Albinus.		
246	959	Aper.		
	960	Bassianus Antoninus. A. iij.		
	961	Pompeianus.		
	962	Faustinus.		
247	963	Gentianus.		
		Albinus.	702	195
		Clemens.	703	196
		Priscus.	704	197
		Rufinus.	705	198
		C. Gallus.	706	199
		M. Aufidius Fronto.	707	200
		C. Aufidius Victorinus.	708	201
		M. Nonius Mutianus.	709	202
		Bassianus Antoninus. A.	710	203
		Plautianus.	711	204
		Libo.	712	205
		Geta Cæsar. ii.	713	206
		Aemylianus.	714	207
		Maximus.	715	208
		Geta Cæsar. iij.	716	209
		Lollianus Auitus.	717	210
		Rufinus.	718	211
		Bassus.	719	212
		M. Antoninus Caracalla solus.		
	964	Duo. et		
	965	Antoninus. A. iiij.		
248	966	Messala.		
	967	Lętus. ii.		
	968	† Sabinus. ij. †Alias Agli		
	969	Præsens. sius.		
249				
	970	Aduentus.		
		Aspri.	720	213
		Balbinus.	721	214
		Sabinus.	722	215
		Cerealis.	723	216
		Anulinus.	724	217
		Extricatus.	725	218
		Opilius Macrinus.		
		Antoninus Heliogabalus.	726	119
		M. Antoninus Heliogabalus.		
	971	Sacerdos.		
	972	Comazon.		
	973	Seleucus.		
250	974	Aure. Alexander Seuerus.		
		Antoninus. A. ji.	727	220
		Antoninus. A. ij.	728	221
		Gratus.	729	222
		Antoninus. A. iiij.	730	223
		Aurelius Alexander Seuerus.		
	975	Aelianus.		
	976	Crispinus.		
	977	Dexter.		
251	978	Quintil. C. Marcellus.		
	979	† Maximus. †Alias Aemylianus.		
	980	Probus.		
	981	† Dion. †Alias Dyonisius.		
252	982	† Clementinus.		
	983	† Pelignianus. †Alias, Clemens.		
	984	Maximus †Alias, Peligonus.		
	985	Paternus.		
	986	Vrbanus.		
253	987	L. Ragonius Vrinatius Largus Quintian.		
		Maximus. ii.	731	224
		Iulianus. i j.	732	225
		Fuscus.	733	226
		Alexander. A. ii.	734	227
		Albinus.	735	228
		Molestus.	736	226
		Alexander. A. iii.	737	230
		Agricola.	738	231
		Pompeianus.	739	232
		Lupus.	740	233
		Maximus. ii.	741	234
		Maximus. iii.	742	235
		Seuerus.	743	236
		Iul. Maximinus cum filio.		
	988	Iul. Aphricanus.		
	989	Cornelianus.		
	990	Pontianus.		
		Maximinus. A.	744	237
		Perpetuus.	745	238
		Pius.	746	239
254		Gordianus Iunior.		
	991	Auiola.		
	992	Venustus.		
	993	Pompeianus.		
	994	Prætextatus.		
255	995	Papus.		
		Gordianus. A.	747	240
		Sabinus. ij.	748	241
		Gordianus. A. ii.	749	242
		Atticus.	750	243
		Arrianus.	751	244

Pere-

per Consules Romanos.

Olympiad Anni à cõ di. urb.			Anni a tiberii Cæsaris regibus.	An. Christi.
	996	Peregrinus.		
		Aemylianus.	752	245
		M. Iul. Philippus.		
256	997	Philippus. A.		
	998	Præsens.		
	999	Philippus. A. ij.		
	1000	Philippus. A. iij.		
	1001	Aemylianus.		
		Titianus.	753	246
		Albinus.	754	247
		Philippus Cæsar.	755	248
		Philippus Cæsar. ij.	756	249
		Aquilinus.	757	250
		Decius cum filio Cæsare.		
		Gratus.	758	251
257	1002	Decius. A. ij.		
	1003	Decius. A. iij.		
		Decius Cæsar.	759	252
		Gallus Hostilianus & Volusianus fil.		
	1004	Virius Gallus. A. ij.		
	1005	Volusianus. A. ij.		
		Volusianus. A.	760	253
		Valer. Maximus.	761	254
		Licinius Valerianus & Gallienus.		
258	1006	Valerianus. A. ij.		
	1007	Valerianus. A. iij.		
	1008	Valer. Maximus. ij.		
	1009	Valerianus. A. iiij.		
259	1010	Aurel. † Tuscus. † Aliàs, Fiscus.		
	1011	Aemilianus.		
	1012	Corn. Secularis. ij.		
		Gallienus. A.	762	255
		Gallienus. A. ij.	763	256
		Glabrio.	764	257
		Gallienus. A. iij.	765	258
		Pomponius Bassus.	766	259
		Bassus.	767	260
		Iun. Donatus.	768	261
		Galienus & Valerian. Iun.		
260	1013	Galienus. A. iiij.		
	1014	Galienus. A. v.		
	1015	Numius Albinus.		
	1016	Gallienus. A. vi.		
261	1017	Valerianus. A. ij.		
		Patronus Volusianus.	769	262
		Faustinus.	770	263
		Max. Dexter.	771	263
		Saturninus.	772	264
		Luciilus.	773	266
		Gallienus solus.		
	1018	Gallienus. A. vij.		
	1019	Paternus.		
	1020	Paternus. ij.		
		Sabinillus.	774	267
		Arcesilaus.	775	268
		Marinianus.	776	269
		Flaudius.		
262	1021	Claudius. A.		
	1022	Fl. Antiochianus.		
		Quinius Paternus.	777	270
		Lurius Orphitus.	778	271
		Valer. Aurelianus.		
	1023	Valer. Aurelianus. A. ij.		
	1024	Quietus.		
263	1025	Ann. Tacitus.		
	1026	Aurelianus. A. iij.		
	1027	Aurelianus. A. iiij.		
	1028	Ann. Tacitus. ij.		
		Celonius Bassus.	779	272
		Voldumianus.	780	273
		Placidianus.	781	274
		Capitolinus.	782	276
		Marcelinus.	783	276
		Aemylianus.	784	277

Occiso per serui sui fraudem Aureliano. A. per sex menses Imperator ex Con. factus Ann. Tacitus, & ipse perit, quod idem & Floriano Taciti fratri, per menses duos dieśque viginti arepto imperio contingit. post hos imperium adeptus est.

		Aurelius Probus.		
264				
	1029	Aurel. Probus. A.		
	1030	Aurel. Probus. A. ij.		
	1031	Aurel. Probus. A. iij.		
	1032	Iuni Messala.		
265	1033	Aurel. Probus. A. iiij.		
	1034	Aurel. Probus. A. v.		
		Paulinus.	785	278
		Lurius Lupus.	786	279
		Quinius Paternus. s.	787	280
		Gratus.	788	281
		Iun. Tyberianus.	789	282
		Pompon. Victorinus.	790	283
		Carus, Carinus, & Numerianus.		
	1035	Carus. A.		
		Carinus. A.	791	284
		Carinus & Numerianus.		
	1036	Carinus. A. ij.		
		Numerianus. A.	792	285
		Diocletianus Iouios.		
266	1037	Diocletianus. A. ij.		
		Aristobulus.	793	286
		Dioclet. Iouius & Maximian. Herculius.		
	1038	Iun. Maximus. ij.		
	1039	Diocletianus. A. iij.		
	1040	Maximianus. A. ij.		
267	1041	Bassus. ij.		
	1042	† Diocletianus. A. iiij.		
	1043	Iun. Tyberianus. ij.		
	1044	Afranius. Annibalianus.		
	1045	Diocletianus. A. v.		
268	1046	Constantinus Cæs.		
	1047	Numius Tuscus.		
	1048	Diocletianus. A. vi.		
	1049	Maximianus. A. v.		
269	1050	Anicius Faustus. ij.		
	1051	Diocletianus. A. vij.		
	1052	Constantius Cæs. iij.		
270	1053	Postumius Titianus. ij.		
	1054	Constantius Cæs. iiij.		
	1055	Diocletianus. A. viij.		
	1056	Diocletianus. A. ix.		
271	1057	Constantius Cæs. v.		
		Gallus.	794	287
		Maximianus.	795	288
		Pomponius Ianuarius.	796	289
		Quintinianus.	797	290
		Maximianus. A. iij.	798	291
		Cæsius Dion.	799	292
		Asclepiodotus.	800	293
		Maximianus. A. iiij.	801	294
		Maximianus Cæs.	802	295
		An. Anulinus.	803	296
		Constantius Cæs. ij.	804	297
		Maximianus Cæs. ij.	805	298
		Gallus.	806	299
		Maximianus. A. vi.	807	300
		Maximianus Cæs. iij.	808	301
		Mepotianus.	809	302
		Maximianus Cæs. iiij.	810	303
		Maximianus. A. vij.	811	304
		Maximianus. A. viij.	812	305
		Maximianus Cæs. v.	813	306

† Hoc anno Cæsares assumpti Constantius Chlorus & Maximianus Galerius ex D. constit. Cordicis.

Maxi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Annorum digestio.

Olympiad.	Anni a cond. urb.		anni ab electis regib.	An. Christi.
	1058	Constantius Cæs. vi. Maximianus Cæs. vi.	815	302
		Hoc anno Diocletianus & Maximianus Herculius ob ætatis defectum vno die purpura depositâ, ætate iunioribus, nempe Cæsaribus administratione reipub. & imperio vltro cesserũt, postea seniores. A A. dicti, quemadmodum veteres inscriptiones testantur. Ergo in eorum locum facti sunt impp. A A. Constantius Chlorus & Maximian. Galerius.		
	1059	Maximian. Herculius, ix. M. Fl. Constantinus.	816	309
	1160	Diocletianus. x. Maximianus. A. vij.	817	310
		Hoc anno Eboraci in Britania demortuo Constantio, eius filius Constantinus ex Helena fauore militum, & Croco Alemanorum rege illic auxilium ferente imperium arripuit: cum postea in Italia ad imperij fastigiũ à Galerio. A. subueheret Licinius, eoq; paulo post mortuo alterũ per Augustorũ, nempe		
272		Maxentius Augusti filius, & Maximinus accederet. q paulatim gliscente odio, mutuis bellis confecti, conciderunt longissima tamen concordia inter Constantinum & Licinum fuit. Maximian. Galer. & Constantinus.		
	1061	Post consulat. Diocletiani. x. & Maximiani. A. septimum.	817	310
	1062	Item post cõsulat. Dioclet. x. & Maxim. A. vij. anno scdo.	818	311
	1063	Maxim. Galer. A. viij. & solus. & postea tamẽ Licinium collegam assumpsit, quem Augustum creauerat.	819	312
		Constantinus. Maxentius, Licinius & Maximinus.		
273	1064	Constantinus. A. ij. Licinius. A. ij.	820	313
	1065	Constantinus. A. iij. Licinius, A. iij.	821	314
		Constantinus, Licinius & Maximinus		
	1066	Rufius Volusianus. Annianus.	822	315
274	1067	Constantinus. A. iiij. Licinius. A. iiij.	823	316
	1068	Sabinus. Arcadius Rufinus.	824	317
	1069	Ouinius Gallicanus. Septimius Bassus.	825	318
		Constantinus & Licinius.		
	1070	Licinius. A. v. Crispus Cæsar.	826	319
	1071	Constantinus. A. v. Licinius Cæsar.	827	320
	1072	Constantinus. A. vi. Constantinus Cæsar.	828	321
275	1073	Crispus Cæsar. ij. Constantinus Cæsar. ij.	829	322
	1074	Patronus Probianus. Anicius Iulianus.	830	323
	1075	Acilius Seuerus. Anicius Rufinus.	831	324
	1076	Crispus Cæsar. iij. Constantinus Cæsar. iij.	832	325
276	1077	Anicius Paulinus. Ceionius Iulianus Camœnius.	833	326
		Constantinus solus.		
	1078	Constantinus. A. vij. Constantinus Cæsar. iiij.	834	327
	1079	Constantinus Cæsar. v. Valer. Max. Basilius.	835	328
	1080	Ianuarius. Iustus.	836	329
277	1081	Constantinus. A. viij. Constantinus Cæsar. vi.	837	330
	1082	Gallicanus. Symmachus.	838	331
	1083	Bassus. Ablabius.	839	332
	1084	Pacatianus. Mecilius Hilarianus.	940	333
278	1085	Dalmatius Cæsar. Xenophilus.	841	334
	1086	Publius Optatius. Anicius Paulinus Iunior.	842	335
	1087	Constantius Cæsar. Rufius Albinus.	843	336
	1088	Nepotianus. Facundus.	844	337
279	1089	Felicianus. Titianus.	845	338
	1090	Vrsus. Polemius.	846	339
		His cons. Constantinus cognomento Magons in fata concessit, prius in filios fratrisque filium Dalmatium concordiæ conseruandæ causa diuiso imperio, quod pleno ad ipsos iure pertinebat, & postea quoque peruenit. Sed Dalmatio protinus à constantini A. morte à militibus in Thracia trucidato, simul regnant		
		Constantinus, Constantius, & Constans.		
	1091	Constantinus. A. ij. Constans. A,	847	340
	1092	Sept. Acyndinus. Valer. Proculus.	848	341
280	1093	Marcellinus. Cælius Probinus.	849	342
		Constantinus & Constans.		
	1094	Constantius. A. iij. Constans. A. ij.	850	343
	1095	Palcidus. Romulus.	851	344
	1096	Leontius. Sallustius.	852	345
281	1097	Constantius. A. iiij. Constans. A. iij.	853	346
	1098	Amantius. Albinus.	854	347
	1099		855	348
	1100	Rufinus. Post consularum Amantij & Albini.	856	349
282	1101	Philippus. Eusebius.	857	350
	1102	Limenius. Salia.	858	351
	1103	Sergius. Aco Catulinus. Philomanus.	859	352
	1104	Nigrinianus.	860	353
		Constantius solus.		
283	1105	Constantius. A. v. Post consulatum Sergij & Nigriniani.	861	354
	1106	Constantius. A. vi. Constantius Gallus Cæs.	862	355
	1107	Constantius. A. vij. Constantius Gallus Cæs. ij.	863	356
		Constantius Gallus Cæs. iij.		

per Consules Romanos.

Olympiad.	Anni à cõ. d. urb.		Anni ab electis regibus.	
	1108	Arbitrio. Lollianus.	864	357
	1109	Constantius. A. viij. Cl. Iulianus Cæsar.	865	758
	1110	Constantius. A. ix. Cl. Iulianus Cæs. ii.	866	359
284	1111	Fab. Tatianus. Neratius Cerealis.	867	360
	1112	Eusebius. Hypatius.	868	361
	1113	Constantius. A. x. Cl. Iulianus Cæs. iii.	869	362
	1114	Taurus. Florentius.	870	363
285		Claudius Iulianus.		
	1115	Mamertinus. Neuita.	871	364
	1116	Iulianus. A. iiij. Sallustius.	872	365
		Iouinianus.		
	1117	Iouinianus A. Veronianus.	873	366
		Fl. Valentinianus & Fl. Valens.		
286				
	1118	Valentinianus. A. Valens. A.	874	367
	1119	Gratianus. N. P. Gadalaiphus.	875	398
	1120	Lupicinus. Iouinus.	876	369
		Fl. Valenti. Fl. Valens, & Flor. Gratian.		
287	1121	Valentinianus. A. ii. Valens. A. ii.	877	370
	1122	Valeutinianus. N. P. Sex. Aurel. Victor.	878	371
	1123	Valentinianus. A. iij. Valens. A. iii.	876	372
	1124	Gratianus. A. ii. Probus.	880	373
	1125	Modestus. Arintheus.	881	374
288	1126	Valentinianus. A. iiij. Valens. A. iiij.	882	375
	1127	Gratianus. A. iii. Equitius.	883	376
	1128	Post consulatum Gratiani. A. iii. & Equitii. V. C. Fl. Valens. Fl. Gratianus, & Fl. Valentinianus. ii.	884	273
289	1129	Valens. A. v. Valentinianus. A. ii.	885	378
	1130	Gratianus. A. iiij. Merobaudes.	886	379
	1131	Valens, A. vj. Valentinianus. A. iii.	887	380
		Gratianus & Valentinianus. ii.		
	1132	Decius Ausonius Gallus. Olybrius.	888	381
290		Gratian. Valent. ii. & Theodosius.		
	1133	Gratianus. A. v. Theodosius. A.	889	382
	1134	Syagrius. Eucherius.	890	383
	1135	Antonius. Euagrius.	891	364
	1136	Merobaudes. ii. Saturninus.	892	385
291	1137	Richomer. Clearchus.	893	385
		Hoc anno apud Lugdunum capto & occiso Gratiano, item Valentiniano in triennium per fœderis simulationem à Maximmo tyranno ditione Italiæ, cæterisq; prouinciis electo, Theodosius solus regnat.		
	1138	Arcadius. Bauto.	894	387
		Theodosius & Arcadius.		
	1139	Honoris nob. P. Eudoxius.	895	388
		Valentin. ii. Theodos. & Arcadius.		
	1140	Valentinianus. A. iiij. Eutropius.	896	389
	1141	Theodosius. A. ii. Cynegius.	897	390
	1142	Fl. Timasius. Fl. Promotus.	898	391
292	1143	Valentinianus. A. v. Neoterius.	899	392
	1144	Tatianus. Symmachus.	900	393
	1145	Arcadius. A. ii. Rufinus.	901	394
		Dheodos. Arcadius & Honorius.		
	1146	Theodosius. A. iii. Habundantius.	902	395
	1147	Honorius. A. ii. Arcadius. A. iij.	903	396
293	1148	Probinus. Olybrius.	904	397
		Archadius & Honorius.		
	1149	Honorarios. A. iij. Arcadius. A iiij.	905	398
	1150	Atticus. Cæsarius.	906	399
	1151	Eutichianus. Honorius. A. iiij.	907	400
294	1152	Theodorus. Eutropius.	908	401
	1153	Aurelianus. Fl. Stillico.	909	402
	1154	† Frauita. Vincentius.	910	403
	1155	Honorius. A. v. Arcadius. A. v.	911	404
		† Alias, Fabricius, in act. concil. Arcad. Honor. & Theodosius Iun.		
295	1156	Cumoridius. Theodosius. A.	912	405
	1157	Aristænetus. Honorius. A. vi.	913	406
	1158	Anthemius. Fl. Stillico. ii.	914	407
	1159	Probus. Arcadius. A. vi.	915	408
296	1160	Theodosius. A. ii. Honorius. A. vij.	916	409
	1161	Philippus. Bassus.	917	410
		Honorius & Theodosius Iun.		
	1162	Theodosius. A. iii. Honorius. A. viij.	918	411
	1163	Tertullus Fl. Varo.	919	412
297		Hoc anno prima Romæ direptio facta à Gotthis, duce Alaricho, qui tamen præda contentus, victoria, nimis insolenter vsus non est.		
	1164	Theodosius. A. iiii. & solus	920	413
	1165	Theodosius. A. v. Honorius. A. xi.	921	414
298	1166	Herodianus. sed huius Lucius. V. C.	292	415
				deinc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Annorum digestio.

Olympiad.	Anni a cond. ur			anni ab eie- &is regib.	An. Chri ßi.	
		deinde memoria ob crimen per duellionis damnata fuit.				
416	923	Constans.	Constantius.		1167	
417	924	Honorius. A. x.	Theodosius. A. vi.	∴	1168	
418	925	Theodosius. A. vij.	Palladius.		1169	29
419	926	Honorius. A. xi.	Constantius. ij.		1170	
420	927	Honorius. A. xij.	Theodosius. A. viii.		1171	
421	928	Maximus.	Plinta.		1172	
422	929	Theodosius. A. ix.	Constantius. iij.		1173	100
423	930	Eustachius.	Agricola.		1174	
424	931	Honorius. A. xiij.	∴ Theodosius. A. x.	∴	1175	
425	932	Asclepiodotus.	Marinianus.		1176	
			Theodosius Iun. solus.			
426	933	Castinus,	Victor.			301
427	934	Theodosius, A. xi.	Valentinianus Cæsar.		1177	
			Theodos. Iun. & Valentinian. iij.		1178	
428	935	Theodosius. A. xij.	Valentinianus. A. ij.		1179	308
429	936	Xierius.	Ardaburius.		1180	
430	937	Felix.	Taurus.		1181	
431	938	Florentius.	Dionysius.		1182	
432	939	Theodosius. A. xiij.	∴ Valentinianus. A. iij.	∴	1183	303
433	940	Bassus.	Antiochus.		1184	
434	941	Actius.	Valerius.		1185	
435	942	Theodosius. A. xiiij.	Maximus.		1186	
436	943	Arioüindus.	Asper.		1187	304
437	944	Theodosius. A. xv.	Valentianus. A. iiij.	∴	1188	
438	945	Isiodorus.	Senator.		1189	
439	946	Aetius. ij.	Sigisuultus.		1190	
440	947	Theodosius. A. xvi.	Faustus.		1191	305
441	948	Theodosius. A. xvij.	∴ Festus.		1192	
		Hoc anno Carthago à Vandalis duce Genserico capta, cum iam p annos 585. in ditione Ro. imperij fuisset, cuius mentio. C. de offi. præfec. præto. Aphricæ. l. in principio.		∴		
442	949	Valentinianus. A. V.	Anatolius.		1193	306
443	950		Cyrus. V. C. & solus.		1194	
444	951	Dioscorus.	Eudoxius.		1195	
445	952	Paterius.	Maximus. ii.		1196	
446	953	Albinus.	Theodosius. A. xviij.		1197	
447	954	Nonius.	Valentinianus. A. vi.	∴	1198	
448	955	Q. Aurel. Symmachus.	Actius. iii.		1199	197
449	956	Ardaburius.	Callipius.		1200	
450	957	Zeno.	Rufius Postumianus.		1201	
451	958	Asterius.	Protogenes.		1202	
452	959	Auienus.	Valentianus. A. vii.		1203	
			Valentin. iii. & Martianus.			
453	960	Adelphius.	Martianus. A.	∴	1204	
454	961	Asporatius.	Herculanus.		1205	308
455	962	Vincomalus.	Opilio.	∴	1206	
456	963	† Studius.	† Alias Asterius. Aetius.		1207	
457	964	Anthemius.	Valentinianus. A. viii.		1208	
		Iterum hoc anno caput imperij & gentium domina Roma in prædam & direptionem fuit exposita, sed Vandalis, qui præter id quod vrbem post homines natos potentissimam omnibus opibus spoliarunt, imperialia etiam ornamenta & insignia duce Genserico secum in Aphricam transtulerunt, scribente id Iustiniano. C. de offi. præ. præ. Aphricæ. ut verum tandem sit quod M. Varro lib. xviii. Antiquitatum apud Censorinum scriptum reliquit. Vectium se Romæ in augurio nō ignobilem, & ingenio cuiuis doctori in disceptando parem, audiuisse dicentem, Quoniam. cxx. annos incolumis præteriisset. pop. Romanus, ad M. & cc. peruenturum. Quid enim abeo, tempore vrbs Roma vel imperij vel maiestatis habuit, quæ (si vetera memoria repetimus) improbissimo cuique maxime. semper patuit, tot incursiones barbararum gentium, tot oppressiones tyranorum, tot calamitates perpessa, donec ad extremum misera in summis malis consenuit?				
			Martianus solus.			
458	965	Varari.	Ioannes.		1209	309
459	966	Rufus.	Constantinus.		1210	
			Leo & Maiorianus.			
460	967	Maiorianus. A.	Leo. A.		1211	
461	968	Richomer.	Patricius.		1212	312
462	969	Appollonius.	Magnus.		1213	
463	970	Dagalaiphus.	Seuerinus.		1214	
			Leo & Seuerus.			
464	971	Seuerus. A.	Leo. A. ii.		1215	
465	972	Viuianus.	Basilius.		1216	313
466	973	Olybrius.	Rusticius.		1217	
467	974	Herminerichus.	Fl. Basilicus.		1218	
			Leo & Anthemius.			

Leo.

per Consules Romanos.

Olympiad	Anni à cō di. urb.			Anni ab e- &is re- gibus.	
468	975		Leo. A. iij. & solus.	1219	
469	976	Buseus.	Ioannes.	1220	
470	977		Anthemius. A. ij. & solus.	1221	
471	978	Martianus.	Zeno Isauricus.	1222	
			Leo solus.		312
472	979	Iordanes.	Seuerus.	1223	
473	980	Leo. A. ij.	Probianus.	1224	
474	981	Festus.	Martianus.	1225	
475	982		Leo. A. v. & solus.	1226	
			Leo Iunior & Zeno Isauricus.		313
476	983		Leo iunior. A. & solus.	1227	
			Zeno Isauricus solus.		
477	984		Post consulatum Leonis Iunioris. A.	1228	
478	985	Fl. Basilius. ij.	Armatius.	1229	
479	986		Post consulatum Basilij. ij. & Armatij.	1230	314
480	987	Ellus. V. A. & solus.		1231	
481	988		Zeno. A. ij. & solus.	1232	
482	989		Basilius Iunior. V. C. & solus.	1233	
483	990		Placidus. V. C. & solus.	1234	
484	991		Seuerinus. V. C. & solus.	1235	315
485	992		Faustus. V. C. & solus.	1236	
486	993	Theodericus rex.	Venantius.	1237	
487	994		Symmachus. V. C. & solus.	1238	
488	995	Decius.	Longinus.	1239	
489	996		Fl. Boenthius. V. C. & solus.	1240	316
490	997	Dynamius.	Si fidius.	1241	
491	998	Probinus.	Eusebius Chronio.	1242	
492	999		Faustus Iunior. V. C. & solus.	1243	
493	1000		Olybrius Iunior. V. C. & solus.	1244	317
			Anastasius.		
494	1001	Anastasius. A.	Rufinus.	1245	
495	1002		Albinus. V. C. & solus.	1246	
496	1003	Asterius.	Præsidius.	1247	318
497	1004	Viator.	Aemylius.	1248	
498	1005		Paulus. V. C. & solus.	1249	
499	1006		Anastasius. A. ij. & solus.	1250	
500	1007	Ioannes.	Paulinus.	1251	319
501	1008		Post consulatum Ioannis & Paulini.	1252	
502	1009	Ioannes.	Asclepion.	1253	
503	1010	Patricius.	Hypatius.	1254	
504	1011	H. Auienus.	Pompeius.	1255	320
505	1012	Auienius Iunior.	Probus.	1256	
506	1013		Cætheus. V. C. & solus.	1257	
507	1014	Sabinianus.	Manlius Theodorus.	1258	
508	1015	Arioüinius.	Messala.	1259	321
509	1016	Anastasius. A. iij.	Venantius.	1260	
510	1017	Anarolius.	Agapitus.	1261	
511	1018	Venantius Iunior.	Celer.	1262	
512	1019		Importunus. V. C. & solus.	1263	32
513	1020	Boenthius.	Euthericus.	1264	
514	1021	Felix.	Secundinus.	1265	
515	1022	Paulus.	Muschianus.	1266	
516	1023	Clementinus.	Probus.	1267	323
517	1024		Senator. V. C. & solus.	1268	
518	1025		Aurel. Cassiodorus. V. C. & solus.	1269	
519	1026	Florentinus.	Anthemius.	1370	
520	1027		Petrus. V. C. & solus.	1271	
			Iustinus.		324
521	1028	Iustinus. A.	Euthericus Cillica.	1272	
522	1029	Rusticus.	Vitalis.	1273	
523	1030	Iustinianus.	Valerius.	1274	
524	1031	Symmachus.	Seuerinus Boenthius.	1275	
525	1032		Maximus. V. C. & solus	1276	325
526	1033	Iustinus. A. ij.	Opilio.	1277	
527	1034	Probus.	Philoxenus.	1278	
128	1035		Olybrius. V. C. & solus.	1279	
			Iustinianus.		
529	1036		Mauortius. V. C. & solus.	1280	326
530	1037		Iustinianus. A. ij. & solus.	1281	
531	1038		Decius. V. C. & solus.	1282	
			Hoc primum anno D. Iustinianus A. ex tribus Codicibus Gregoriano. Hermogeniano & Theodosiano, reiectis inde inutilibus, & superadditis necessariis, sacrarum constitutionum Codicem compositum. & suo nomine præfulgentem edidit.		327
532	1039	Lampadius.	Orestes.	1283	
533	1040		Post consulatum Lampadij & Orestis. VV. CC.	1284	
534	1041	Item post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. Anno secundo.		1285	
535	1042		Iustinianus. A. iij. & solus.	1286	328

Universidad de Deusto
Biblioteca

Olympiad. Annia cond. urb.

Annorum digestio.

anni ab eiectis regib. An. Christi.

Hoc anno quinquaginta libri digestorum seu Pandectarum, in quibus tota iuris ciuilis ex vetere iure enucleati & in compendium ac nouum ordinē redacti ratio continetur, à Triboniano excellentis ingenij & doctrinæ viro mandato D. Iustiniani. A. primum absoluti sunt & editi. his accesserunt quatuor institutionū libri, qui fores quodammodò aperiunt ad penetralia iuris ingredi volentibus.

1287 Iustinianus. A. iiii. Theodotus Paulinus. 1043 536

Hoc deinde anno repetitā Codicis prælectionem D. Iustinianus. A. instituit & absoluit, in qua quæcūq; toti compositioni iuris deesse, vel pugnātiam aliquā præ se ferre videbantur, & suppleta sunt, & in concordiam redacta. Inde tam multæ nouę constitutiones de integro additę, quę in proprie editione non habebantur, tam multa item subtracta, quæ ad id vsque tempus firmiter in iudiciis obtinuerant. Quę omnia ex die & Con. plerisque constitutionibus addito, si ad calculum reuocentur, clarius & rectius poterunt cognosci.

Hæc habui, cādidi lectores, quæ de ratione Consc. cum ad alia multa, tū ad examinanda cōstitutionum tempora maximè necessāria, vobiscum communicarem. Neminē tamen mouerit, si cubit in authoribus passim aliter atque alitez tempora notata deprehēderit. si qua enim in re vnquā boni authores deprauati sunt tum verò in numeris temporū ita multis & magnis erroribus scatēt vt omnem fidem superet. quam culpam meritò in superiorum temporum barbariem, & supinā librariorum inscitiā reiicimus. Accedit, eò q; principia vrbis conditę nō simpliciter & eodē modo ab omnibus ducantur, aliis vel citius vel tardius incipientibus: nos certè, patissimorum authorum fidem secuti, initiū vrbis à primo anno septimę olympiadis dedimus, eodemque ordine ad Iustiniani vsq; seculum deduximus. Vestrum igitur fuerit, nostrū erga vos studium & industriam boni consulere, dèque huiusmodi, si quando incidant, candi de statuere. Valete.

Authores, quibus in Consc. obseruatione & digestione potissimum usus sum.

T. Liuius.
Polybius.
Suet. Tranquillus.
A. Gellius.
Epigramata vrb. Romę.
Tabulæ vrbicariæ fragmentū vetustum.
Eusebius. Chronic.
Ael. Spartianus.
Dion.
Vulc. gallicanus.
Aurel. Cassiodorus.
M. Tul. Cicero.
Symmachus.
Strabo.
Athenæus.
Digesta, seu Pandectæ iuris ciuilis.
C. Sempronius.
Plutarchus.
Ascon. Pædianus.
Lat. Pacatus Drepanius.
Vergilius.
Tibullus.
Lucanus.
Martialis.
Censorinus.
Seruius.
Prophirius.
Ambrosius.
Sacra biblia.
Dyonysius Halicarnaß.
Velleius Paterculus.
Ply. Cæcilius.
Macrobius.
Veteres inscriptiones.
Acta conciliorum & Pontificum.
Ecclesiastica historiæ.
Lampridius.
Fl. Vopiscus.
Sext. Iul. Rufus.
C. Iul. Cæsar.
Sallustius.
Appianus.
Frontinus.
Libanius sophista.
Institutiones Iustiniani.
M. Cato.
Valer. Maximus.
Mamertinus.
Orosius.
Ouidius.
Catullus.
Statius.
Iuuenialis.
Seneca.
Donatus.
Tertullianus.
Hieronymus.
Lucas Euangelista.
Cornel. Tacitus.
C. Plinius auunculus.
Solinus.
Iosephus.
Calendarium bissextile antiquum.
Prosper Chronic.
Tripertita historia.
Capitolinus.
Trebel. Pollio.
Amm. Marcellinus.
A. Hirtius de relicti.
Corn. Nepos.
Vitruuius.
Herodianus.
Aristides rhetor.
Codex Iustiniani.
M. Varro.
Hegesippus.
Mazarius.
Sigebertus Chronic.
Oratius.
Propertius.
Ausonius.
Claudianus.
Quintilianus.
Acron.
Lactantius.
Gregorius magnus.
Aliquot pœtarum vitæ
Et alij incert. auth.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Literarum notæ, quę per XII. libros Codicis, vel in constitutio numinscriptionibus, vel temporum denotationibus hinc uisuntur, ne cui forte caligi nem obiiciant, ad hunc modum legi debent.

A.	Augustus.	NN.Cæss.	Nobilissimis Cæsaribus.
AA.	Augusti.	Non.	Nonas vel Nonis.
A.& C.	Augustus & Cæsar.	N.P.vel nob.P.	Nobili vel
AA.& CC.	Augusti & Cæsares.		Nobilissimo puero.
Accept.	Accepta.	Off.	Officiorum.
C.	Cæsar.	Quæst.	Quæstori.
C.	Clarissimus.	R.P.	Rerum priuatarum.
CC.	Cæsares.	R.P.orient.	Rerum priuatarũ orientis.
CC.	Clarissimi.	P.vel.Pr.	Præsidi·
CC.vel CC.Conss.	Clarissimis Consulibus.	Præs.prou.	Præsidi prouinciæ.
Cæs.	Cæsar.	PP.	Proposita.vel Patri patriç.
Cæs.	Cæsaribus.		præfecto prætorio.
Ciuitat.	Ciuitatis.	PF.	Præfecto.
Cl.Cæs.	Clarissimus Cæsar.	PP.G.	Proposita gesta.
Com.	Comes.	P.V.	Præfecto vrbi.vel uigilum.
Com.R.P.vel rer. priu.	Comes rerum priuatarũ.	P.Vig.	Prefecto vigilum.
		P.V.R.	Præsecto vrbis Romæ.
Com.S.L.vel Sacr. larg.	Comes sacrarũ largitionũ.	P.vel PF.Aug.	Præfecto Augustali.
Con.	Consule.	PP.emiss.	Proposita emissa.
Conss.	Consulibus.	P.P.Cal.	Præfecto ptoriorum Gallianorum.
Conss.vel conss.	Consulibus.	Pet.	Petita.
Conss.	Consularis.	Pleb.	Plebis.
Const.vel C.P.vel Constantinop.	Const.p.vel. Constantinopoli.	Præf.ann.	Præfecto annonæ.
		Præt.	Prætoribus.
Correct.	Correctori.	Pr.uel Prid.	Pridie.
D.	Data,vel Dicta.	Propuel	Proposita.
Dat.	Data.	Propos.	Proconsuli.
D.S.	Data subscripta.	Proconss.	Proconsules.
D.PP.	Data proposita.	Proconss.	Publiciis iudicis.
DN.	Domino. vel dño nostro.	Publ.iudic.	Salutem.vel Scripta.vel
Dix.	Dixerunt.	S.	Subscripta. vel suppositа.
Emis.	Emissa.	S.D.	Salutem dicit.uel dicũt. vel
Fl.	Flauius.		Subscripta data,
G.	Gesta.	Subsc.	Subscripta.
Gen.PP.	Gennadio pfecto ptorio	.S.L.	Sacrarum largitionum. vel
Id.	Idus.vel Idibus.		Sacrarum literarum.
Imp.	Imperator.	Sacr.liter.	Sacrarum literarum.
Impp.	Imperatores.	S.P.	Subscripta petita.
Infor. Tr.	In foro Traiani.	SP.	Suppositа.
iv.	Quarto.	S.PP.	Subscripta proposita.
Cal.	Calendas.	Supp.vel Suppos.vel	Supposit.Suppositа.
L.Iul.	Legem Iuliam.	S.petit.	Subscripta petita.
Lect.	Lecta.sapud acta.	Tit.	Titulo.
Mag.	Magistro.	Trip.pl.	Tribunis plebis.
Magist.mil.	Magistro militum.	V.	Viro.
Mag.	Magistro.officiorum.	V.C.	Viro clarissimo.
N.	Nobilissimo.	VV.CC.	Viris clarissimis.
N.Cæs.	Nobiliss.Cæsare.	Vic.uel Vicar.	Vicario.

Glos. Præcipua dicta in earum marginibus collocata in hanc facilimam tabellam coniecta sunt.

Abbas an debeat de calumnia iurare, vel syndicus monasterij fo.358.li.60
Abigei qui sunt.1814.71
Abolitio est licentia desistendi ab accusatione.1755.7
Abolitio generalis, legitima & priuata quę sunt.1825.20
Abolitio habetur tribus modis.1823.77
Abolitio quid sit,1823.81
Absens damnari potest.1818.53
Absentem defendere nemo cogitur inuitus.489.20
Absentium causa reipublicæ bona an vendi possit, 330.24
Absolutus in ciuil potest ꝯdemneri in criminali 1807.77
Absoluti seme'an possint condemnari.1765.58
Absoluere quis potest q damnare non pōt.419.46
Absoluit nemo qui condemnare non potest. 70.60.
Acceptilatio est imaginaria solutio.1619.23
Acceptum ferens potest ex multis causis restitui. 1661.6
Accusari simul quod malefactores possunt ab eodem.1743.5
Accusare volens duos adulterij quo ordine vti debet,1752.68
Accusitor an teneatur se semper inscribere ad pœnam talionis.1724.57
Accusator & accusatus qualiter citari dēnt.1731.6
Accusatio est multis interdicta.1722.54
Accusatio vnius an permittatur plurib⁹. 1730.74
Accusationis desertæ pœna est quinque librarum auri.421.84
Accusationem deferens sine abolitione an incidat in turpilianum. 1725.86
Accusationem deferens ratione promissionis sibi factæ ad illā nō redit etiā promissione nō seruata. 1827.76
Accusationes criminum tēpore tollantur.1791.80
Accusationes duas an possit quis instituere. 1728.5
Accusatus ab vno super vno crimine an possit ab alio super eodem accusari.1733.76
Accusatus citatus non veniens quomodo puniatur, 1731.23
Accusatus transigens an possit datum repetere.282. 78
Acephali qui dicuntur.101.22
Acrimonia vnde dicitur.21.76
Acta quæ dicantur.39.10
Acta quæ dicantur.348 58
Actore non probante quandoque cogitur reus se defendere.695.43
Actio ad exhibendum non competit nisi interfit pecuniariter.519.2
Actio ad exhibendum vtilis an aliqua sit.520.2
Actio ad exhibendum arbitraria quæ.520.64
Actio aliter dicitur incipere in stipulatione post mortem,& aliter in legato.566.47
Actio bonæ fidei & actio stricti iuris differunt.520. 82
Actio ciuilis an præiudicet criminali.1806.14
Actio de constituta pecunia in quibus sit priuilegia. 580.50
Actio dedolo aliquas actiones secū admittit.284.62
Actio depeculio datur inquantum est locupletatum & non in plus in certis casibus.630.50
Actio ex stipulatu pro dote quinque specialia hēt. 864.35
Actio famosa an possit in patrem dari.286.53
Actio finium regundorum quando & vnde nascitur 515.8
Actio funeraria contra quos competat.575.67
Actio hypothecaria est realis.1607.1
Actio hypothecaria quanto tempore duret.563.2
Actio in actum ex edicto de alienatū iudi. &c.vel locum habeat tria sunt necessaria.341.60
Actio in factum ad exhibendum datur in quinque casibus.713.37
Actio in factum in multis habet locum.763.72
Actio locati non habet locum in aduocato, nec in mensore.543.75
Actio neg.gest.vide nascitur.270.80
Actio per alterum non quærit regulariter.735.64
Actio per litis contestationem diuisa non redintegratur.1642.75
Actio personalis scripta in rem præscribitur longo tempore.279.54
Actio personalis pro vsufructu competens quanto tempore tollatur.482.10
Actio personalis.x.vel. xx.annis aliquādo tollitur 482.80
Actio personalis ex testamento quanto tempore tollitur.1415.85
Actio pignoratitia est personalis.621.76
Actio pignoratitia quando nascitur,& ex quo tēpore currit præs.1416.10
Actio potest hodie dari ex contractu dudum inito. 762.85
Actio præscriptis verbis vbi habet locum. 763.85
Actio prima non nouatur per sententiam 1462.59
Actio pro socio quādo incipit competere. 1415.76
Actio pro socio qñ nascitur.699.60
Actio pro tute.contra quem datur.269.20
Actio qualiter sumitur.31.86
Actio quandoque datur in quintuplum.1335.39
Actio quādoque ipso iure per factū tollitur.204.12
Actio quandoque nascitur ex contractu dudum inito.942.83
Actio quanto minoris & ex empto differūt.730.22
Actio quod metus causa,qualis est, & contra quem datur.279.40
Actio rerum amatorum est pœnalis.906.65
Actio rerum amotarum quando detur.906.6
Actio transit ipso iure de uno fideicommissario in alium.1239.84
Actio vi bonorum ratorum in hīdem non datur etiam in eo quod ad eum pernenit.1809.70
Actio vtilis datur in sex casibus sine cessione.1188. 60
Actio vtilis & directa differunt.1188.37
Actio vtilis in aliquibus casibus ab initio datur sine cessione.560.6
Actionis cessio ex trib.præsumitur simulata.263.54
Actionis cuiuslibet an possit fieri cessio.709.87
Actionis directæ & vtilis an sit eadē substantia.560 86
Actionis nomen officium iudicis continet.709.75
Actioni hypothecariæ quanto tempore præscribitur ab emptore.1395.31
Actionem cedere & mandare differunt.560.51
Actionem directam habens si cōcurrat,cum habēte vtilem ad agendum,vter præferetur.1646.49
Actionem mouens intra bimestre litem contestari debet.1647.2
Actione legis aquiliæ conuentus si mendatio conuincitur,in duplum punitur.491.80
Actione pro tutelæ tenetur qui nec est,nec esse potest tutor.965.87
Actione vtili qui tenetur,an sit obligatus.560.70
Actiones aliquæ non tolluntur tempore.1415.24
Actiones an & quando dentur hæredibus & in hęredes.578.5
Actiones contrariæ quandoque dantur ad idem. 1714.37
Actiones ex contractu transeunt ad hīdes 189.58
Actiones in rem vniuersales sunt quatuor. 1402.84
Actiones mistæ quanto tempore durant. 1391.71
Actiones olim erant perpetuæ.1401.23
Actiones loco immobilium computantur. 316.55
Actiones personales priuilegiatæ 1585.62
Actiones personales.xxx.annis durant. 480.17
Actiones quædam personales tolluntur brem tempore.1394.3
Actiones reales facilius quæruntur per alterum,quā personales.632.73
Actiones reales sunt decem.1402.80
Actiones sunt in multiplici differentia.273.64
Actiones reuocatoriæ sunt quatuor.1044.87
Actiones diuidendarum beneficium quibus datur. 1634.80
Ademptio est duplex.1173.22
Adire & immiscere differunt.312.15
Adire hæreditatē videtur,qui domum patris post mortem inhabitat.312.40
Administratione negligens punitur.1021.61
Adoptio potest fieri de aliquo in fratrem. 1114.82
Adultera si non accusetur iatra tempus certum potest se præscriptione tuer.1751.20
Adulterium an committatur cū meretrice.1758. 7
Adulterium non fit sine dolo.894.14
Adulterium,stuprum,& incestus quod significent. 1748.32
Adulterij accusator per multas exceptiones repellitur.1760.63
Adulterij accusari potest vxor etiā,constante matrimonio.1753.70
Aduocatus an debeat pro vno salario præstare patrocinium in causa appel.544.70
Aduocatus an teneatur appellationis causam sine nouo salario agere.968.4
Aduocatus cum cliente cōrahere non potest.226. 70
Aduocato quando sit salarium præstandum.543. 85
Aduocati salarium qua actione potest peti. 543. 78
Aduocatus stare,iudex cedere debet.227.15
Aduocati actores vocantur.262.72
Aduocati fisci quæ salaria olim habebant. 235.67
Aduocati salarium ad hæredem transmittitur.232. 25
Affectus sine effectu punitur.1031.10
Affectus sine effectu quandoque punitur.1746.66
Affinitatis definitio.799.75
Afflictio non est afflictio danda. 1855. & fol.1029. 60
Agere quandoque quis compellitur.390.14
Agrum per alienum transire an liceat.488.73
Alienare si obligetur, an teneat obligatio. 1578. 35
Alienare generale verbum est.1305.79
Alienās rem prohibitam alienari,an transferat dominium.551.72
Alienam rem possum vendere,sed non seruum alienum manumittere.750.83
Alienatio à principio inualida quandoque validatur.1701.60
Alimenta an sint præstanda per eum,qui negat aliquem filium.1674.80
Alimenta sunt ingratis deneganda.9980
Alimenta sunt parentibus & patronis præstanda. 626.1
Alimentorum petitio aliqua habet singularia.969.4
Allodij fui esse rem primo asserens,an possit postea dicere se in feudum habere 1343.8
Altero de tribus quandoque dicitur.99.1
Amor descendit.436.11
Amore vehementius nihil est.1369.85
Ancilla ab hostibus liberata an sit domino restituēda.1688.87
Ancilla sit detur in dotē soluto matrimonio cuius erit partus.991.5
Ancilla sub conditione libera si ante conditionem pariat an sint filijeius seruivel liberi.1315.72
Angariæ quæ.244.5
Annona & capitatio sunt tributa.171.85
Annotatio quid sit.23.69
Annotari bona quid sit.1816.59
Annotatus quis dicatur.1508.26
Annotatus si postea comparear,super quo audietur 1817.67
An iuramentum iudiciale possit recusari.534.42
Annua ad agendum, perpetua sunt ad excipiendū. 1617.85
Annui debiti obligatio, an sit vnica & possit per vnam præscriptionem tolli.1410.81
Annus embolismus quid sit.23.57
Antapocha quid est.611.52
Antichristus regnabit per tres annos cū dimidio. 6696.2
Anuferna quid est,& vnde dicatur.796.28
Appellans an causam appellationis exprimere debeat 1174.62
Appellans quid probare tenentur.311.75
Appellans quintra biennium appellationem prosequi non potuit,an tertium habebit.1493.80
Appellare non potest qui est conuictus & cōfessus 1504.58
Appellari ad quem debeat à sub delegato.388.10

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarū Codicis in glosis contentarū.

Appellari à multorum sententiis non licet. 1480. 42
Appellari an possit à consultatione. 1470.86
Appellari non licet à sententia principis. 1479. 18
Appellandi decendium currit à tempore sententiæ & scientia. 1473.80
Appellantes temere pœna. 1475.34
Appellanti sufficit dicere appello ad iudicem eom petentem. 1520.60
Appellantes male puniuntur. 1506.68
Appellario à quocunque iudice debet. 1481.40
Appellatio interiecta intra quod tẽpus debet inchoari. 1488.72
Appellatio intra quod tempus debet exerceri. 1421. 78
Appellatio intra quod tempus debet interpon. 1423.27
Appellatio non potest interponi ab interlocutoria nisi in certis casib. 1507.5
Appellatio potest interponi ratione cõtumeliæ per iudicium parti factæ. 1483.84
Appellatio quandoque potest interponi viua voce. 1478.80
Appellatio quandoque tantum semel conceditur. 1358.36
Appellatio quomodo debeat fieri. 1475.44
Appellatio secunda quandoque est interdicta. 88.7
Appellatio si à iudice spectabili interponatur ad imperatorem, quis de ea cognoscet. 1486.44
Appellatio si emittatur à sententia ipso iure nulla, qualiter sententiabit iudex ad quem. 1508.4
Appellatio si interponitur, cui incumbit onus probandi. 1475.60
Appellatio vbi est interdicta an etiam restitutio in integrum ibi denegetur. 1511.80
Appellationis causa, an possit tempore feriarum exerceri. 399.80
Appellationis exercendæ tempus à quo tempore currit. 1492.42
Appellationis tempus currit à tempore scientiæ. 1346.80
Appellatione pendente non debet res sequestrari. 1506.20
Appellatione remota soli principi licet delegare. 147951
Appellatur ab executore ante tempus exequente. 1484 3
Appellatur à delegato ad delegantem. 1084.79
Apocha quid. 711 52
Apolides dicitur ille qui est sine ciuitate. 891.82
Apollinariani. 97 14
Apostata quis. 15.74
Apostatarus accusatio quanto tempore duret. 1792. 4
Apoli quomodo fiant. 1473.55
Apostropho quid. 217.62
Arbiter quomodo cognoscitur. 87.53
Arbitri sententia non parit actionem. 339.52
Arbitrium boni viri quandoque requiritur & à persona receditur. 841.22
Arbitrium per appellationem non rescinditur. 342.46
Arcere quid, & vnde dicatur. 1146.2
Archimandrita vnde dicitur. 15.83
Argumentum a contrario sensu non semper valet. 52.84
Argumentum a maiori est validum. 1133.4
Argumentum nõ est trahendum ex legibus abrogatis. 6.85
Arras perdens ad nullum aliud interesse tenetur. 609 45
Arratum contractus an sit contractus per se. 608. 60
Ariani qui 95.74. & fo. 97.1
Adscriptitius. xl. annis fit liber. 1401.55
Auaritiosimum genus mulierum. 792.98
Assertor libertatis quis dicatur. 1357.29
Asse toto distributo, an sit necesse ad dipondium transire. 1190.1
Audacia qualiter sumetur. 570.1
Augustalis quis dicatur. 1485.27
Aurum pollutur ab ære. 524.20
Authẽtica qua in puincia multa inducit noua. 409.84
Aut pro & quandoque ponitur. 1195.38
Autus & auia si sint quis præferetur in tutela 937.45
Auxilium multiplex quãdoq; simul cõcedit. 516.74
Beneficiũ dẽt esse perpetuũ fo. 314. li. 37
Brephotrophium quid. 394
Bibliopola quis dicatur. 754.30
Bonæ fidei possessor in petitione hẽreditatis quid restituere tenetur. 454.77
Bonæ fidei possessor tenetur noxali. 1031.60
Bona fides quare exigitur in contractibus. 561.56
Bona fides quo tempore in contractibus exigatur. 1371.70
Bona hæredum mariti non sunt obligata pro dote. 1589.80
Bona quæ habet filiusfamilias vnde præsumantur quæsita. 1297.25
Bona vacantia an vsucapiantur. 1376.3
Bonorum defuncti separatio à bonis cohæredum qualiter & quando petitur. 577.38
Bonorum possessio contra tabulas quibus detur. 1057.45
Bonorum possessio duplex. 1000. 50
Bonorum & possessio & possessio bonorum differunt. 1520.16
Bonorum possessio non petita ad hæredem non transmittitur. 328.63
Bonorũ possessio quæ dã est facti, quę dã iuris. 431.14
Bonorum possessio septima quibus datur. 1842.30
Bonorum possessiones sunt. vij. 1061.56
Bonorũ possessiones an sint hodie sublatæ. 1061.70
Bononia est nutrix legum. 1111.2
Bucellarij qui suus. 1772.1
Calumnia in ciuili causa commissa punitur criminaliter. fo. 1354. lin. 33
Calculus qualiter accipitur. 375, 80
Calculus quid. 223.66
Calendarium qui signat. 661.20
Caligatus quis dicitur. 804.84
Calix fructus non remanet facer. 40.84
Calumnia præsumitur eoipso quod quis non probat quod intendit. 1727.78
Calumniam in crimine extraordinario qualiter puniatur. 1739.5
Calumniari videtur qui non probat. 1329.5
Calumniator quis dicitur. 1838.62
Cancellare & inducere differunt. 1658 35
Canonica vnde dicatur. 21.64
Canon quid. 21.62
Capitatio quid sit. 730.4
Carcer est ad custodiam. 1739.60
Carcerem habere non est prohibitum. 1742.52
Carcerum custodes negligentes vua pœna puniuntur. 1741.42
Castaldio quis dicatur. 631.10
Castratus si cõtrahat, an matrimoniũ teneat. 899.4
Casus fortuiti periculũ quo qs in se suscipiat. 276.72
Casus liberat speciei debitorem. 726.75
Causa cessante cessat effectus. 80.2
Causa cessante cessat priuilegium. 331.68
Causa cessante quando cessat effectus. 553.33
Causa & lis differunt. 208.75
Causa & res differunt. 549 69
Causa impulsiua datum, an possit repeti causa non secuta. 55.61
Causa quandoque per inficiationem crescit. 146.80
Causæ conscientia non est diuidenda. 971.35
Causæ criminales & ciuiles quanto tẽpore durare debent. 971.35
Causæ criminales & ciuiles quanto tẽpore durare debent. 1725.77
Causarum genera quatuor sunt, in quibus tantum præses, vel maior eo iudicat. 403.60
Causarum tria erant genera. 385.47
Cauſidicus quis dicitur. 226.35
Cautela abundans non nocet. 1670.62
Cautio dicitur nuda promissio. 249.3
Cautio nutiana quando habet locum. 1198.74
Cautio non valet, si nulla causa exprimatur. 655.76
Cautio quid sit. & quotuplex est. 249.45
Cautiones quædam remitti possunt & quędã. 475.15
Cedere bonis quis vere dicatur. 1513.79
Cœlebs quis dicatur. 789.1. & 1721.32
Celeritas nimia quandoque punitur. 823.37
Cælestis quis dicatur. 23.65
Cælum quid dicatur. 17.26
Census & reliqua differunt. 722.70
Centuriones qui dicantur. 1085.20
Certiorari non debet, qui non ignorauit 90.54
Certatim qualiter accipitur. 1561.44
Cessio actionis ex quib. præsumat simulata. 694.92
Cessio aliquando pro iusta præstatione est. 541 38
Cessio bonorum ad multa prodest. 1513.80
Cessio delegatio differunt. 1648.45
Cessio quando simulata dicatur. 694.80
Cesion quid. 814.79
Caritis ordinata incipit à se. 487.42
Chirographũ si habeat debitor, præsumatur ob id libertatus. 1327.7
Citatio per edicta non per quemlibet. iudicem fieri potest. 1422.67
Citans scholarem ad iudicem vetitum, an perdat causam suam. 571.26
Cimeliarchium quid est. 1533.2
Ciues & incolæ quomodo differant. 1477.64
Ciuilis præfertur criminali. 1756.6
Ciuilis quæstio quãdoq; criminalis ciuili &c. 392.32
Ciuiliter aliquid fieri non sufficit, nisi & naturaliter etiam fiat. 324.19
Ciuiliter agi de crimine an possit atque eo, qui illud commisisse dicitur, viuente. 615.18
Ciuiliter & criminaliter in multis casibus agi potest. 1087.29
Ciuitas vna dicitur res publica. 1583.72
Ciuitatis administratores an transigere possit. 206. 67
Ciuitatem muri non sunt publici. 1559.1
Ciuitatum res non vsucapiuntur. 1376.14
Chirographarius vnde dicitur. 541.81
Clericus quandoq; à iudici secularj punitur. 86. 24
Clerici non dant fideiussores iudicio sisti vel iudicatum solui. 58.80
Clerici priuilegio fori renuntiare non possunt. 97. 50
Clericum intonsum percutiens an ligatur excõmunicatione. 57.48
Codicilli qualiter dicuntur pertinere ad testamentum. 1178.2
Codicilli sine scriptis possunt fieri. 1177.77
Codicilli si videantur cõtrarij quid iuris. 1179.15
Cogitatio an sit punienda. 112.60
Cogitatio quando puniatur. 47 84
Cognatus rapinam patiens potest à cognato defendi. 1773.7
Cognati an hodie admittantur ad tutelam. 925.30
Cognati & agnati hodie sic ceduntur vsq; ad decimũ gradum. 1270.55
Cognatiure nouo vocantur ad tutelam. 939.29
Collationem facere duplici quis compellitur. 1072. 3
Collectarius quis dicitur. 541.56
Colles qui dicantur. 17.41
Colonia dicitur terra ad colendũ destinata. 1322.78
Colonus an possit conueniri pro debito locatoris. 561.37
Colonus de sterilitate non de exiguitate quare potest. 772.10
Colonus interueniendo possessionem si vendat, an possit emptor vsũ capere. 1381 55
Colonus nihil soluẽs, & an ascribere possit. 1402.20
Colono an succurrat contra dominum per aliquod interdictum 771 32
Commentarienses qui dicuntur. 88.45
Commendo quãdoque depono significat. 1315.72
Commentariensis quis est. 1741.9
Cõmissarij iurare debent, non autẽ cauere. 1713. 4
Committere in legem. 118.56
Commodatarius ad maiorem diligentiam tenetur quam creditor. 1035.8
Commodatarius qua actione re cuperat rem sibi
Commodatam à iure. 1034.29
Commodatario minus fauet, quã fullonũ. 1052.80
Comonouoló, commodaulomolo, regindalia, rcypusacra quid significent. 524.50
Comparatio qualiter fit hodie. 614.39
Comparatio solã an plenè probet. 614.52
Comparationes ex quibus generibus scripturarum fiunt. 613.12
Comparatiuus, posit uo quandoq; ponẽ. 736.28
Compensatio an & quemadmodum fisco opponatur. 660.64
Compensatio an fiat ipso iure 661.85
Compensatio cessat in multis casibus 665.85
Compensatio in quibus debitis fit & in quibus non 665.5
Cõpensare aliquando quis potest quod sibi non debetur. 663.80
Concessa quatuor ob ecclesia recepta. 17.16

Conc

Concubinæ cũ omnibus possunt cõtrahere. 910.95
Condemnari an debeat procurator, vel an dominus. 258.50
Condictio furtiua vnde sit. 578.49
Condictio nulla infamat. 244 85
Conditio ob causam non habet locũ in contractibus nominatis 744.1
Conditio & modus in quo cõueniãt & in quo differant. 1217 20
Conditio non inbendi an sit reprobata. 838.67
Conditio potest fieri dupliciter. 1772.46
Conditio quando debet impleri. 1121.25
Conditionem habens ad rem, rem videtur habere. 1384 79
Conditione sub impossibili datum, an possit repeti 553 79
Conductor vectigalium inuitus quandoque detineri potest. 767 73
Confessus de proprio crimine quandoque super aliorum conscientia interrogatus. 1737. 54
Confessio an statim præiudicet. 1586 73
Cõfessio de indebito cõfitenti præiudicat. 395.59
Confessio de recepto statim præiudicatin quinq; casibus. 658.54
Confessio extra iudicialis non infamat. 818.61
Confessio extra iudicium an valeat. 600.6
Confessio facta in tormentis, an noccat. 1504. 83
Confessio facta in tormentis, an faciat plenam probationem. 1823 40
Cõfessio priorẽ facta, an possit reuocari. 134.83
Confessio quãdo dicatur facta in iure. 1468. 66
Confessus habetur pro conuicto, an sit verum indistinctè. 1468. 48
Confessum an & qñ dẽat sequi sententia. 1468 85
Confitensse donasse sed sub condõne an teneatur hoc probare quid sub condõne donauit. 788.30
Confitetur crimen qui paciscitur. 247 86
Coniectura quid est 1031 37
Coniuncti nominatim loco vnius sunt. 1159.57
Consanguinitas suspitionem quandoque inducit quandoque remouet. 992. 84
Consensus erroneus non nocet. 1365.2
Consentit quis fideiubendo. 1684 78
Consentit qui tacet. 1539 45
Consobrini qui dicantur. 1062 56
Constantinus fuit primus imperator christianus. 913 13
Constituto quid. 955
Consuetudo alia fit in foro actoris, & alia in foro rei: vtra seruanda sit. 1695.28
Consuetudo altera natura est. 581.65
Consuetudo an æquiparetur pacto. 1696.4
Consuetudo an vincat legem vel illam possit abrogare. 1695.77
Consuetudo dat iurisdictionem. 348.12 1684.57
Consuetudo generalis quam princeps scit & tolerat legem tollit gene aliter. 1696 48
Consuetudo qualiter potest interrumpi. 1696.56
Consuetudo quando dicitur long. 1594 24
Consuetudo tres habet virtutes. 1696. 66
Consularis quis. 2 81
Consul quis. 2 82.
Contestatio non iure facta non prodest ne fit interruptio. 1367 44
Contractus an rescindatur per pœnitentiam alterius contrahentium. 561 76
Contractus coram quot testibus, & cum qua solẽnitate celebrari debet. 542.70
Contractus imperialis esse lex. 891.25
Contractus in fraudẽ legis factus nõ valet. 616 77
Contractus ponitur proprie & improprie. 608.53
Contractus qñ dicatur inscriptis celebrari 598. 84
Contractus qñ dicit in scriptis celebrari. 543 30
Contrarietas nulla est in legibus. 363.
Contubernium quid sit. 1249
Contumacia præsumpta & expssa quæ sit. 1425.50
Corpus iuris quid sit. 862 75
Contumax an audiatur appellans. 372. 46
Contumax an possit appellare. 1504 3
Creditor non possit pro modica pecuniarem maximam sibi obligatam distrahere. 1603 71
Creditor e cuius pecunia militia est empta, præfertur omnibus. 1574 85
Creditor non habens ius vendendi pignus, si vendat, an statim teneatur ad pretium. 1608. 83
Creditor pignu perfequens, an debeat probare debitorem cũ dominum. 1598.5
Creditor pignus vel hypothecam inuadens propria authoritate, qua actione tenetur. 622 76
Creditor primus suum ius non perdit, licet se patiente pignus alij obligatum fuerit. 1598 1.
Creditor posterior qñq; potior est priore. 1585.44
Credi. priori solues an i ei' locũ succedat. 1591. 54
Creditor quemadmodum agat contra furẽ qui pignus sibi furripuit. 1574 3
Creditori quomodo si fuit cursum sit, debitor pignus vendiderit. 1570 4
Creditor quo ordine debet conuenire debitorem fideiussorem aut pignoris possesso. 1573 56
Creditor relegatur qui filiumfamilias in pignore accepit. 1580 84
Creditor secundus quandoque contra primum audiur. 1593. 19
Creditor si solutioné recipiat, & non exprimitur in quã causam, de qua intelligitur. 1652.12
Creditor vendens pignus, an teneatur de euictione. 1671.57
Creditores vẽdens rem sibi obligatam quatuor præstare debet. 1672.33
Creditore inuito non potest aliud pro alio solui. 1656.28. & 17 8 72
Creditores hẽditarij quos possint agere. 462.35
Creditum & res verba sunt generalia. 525.32
Credulus quis esse non debet. 173676
Crimen concussionis quid est. 356.71
Crimen dicitur capitale tripliciter. 209.67
Crimen lesæ maiestatis post mortem. obici potest in duobus casibus. 1724.87
Crimine duplici quandoque quis tenetur 1733 47
Crimina aliqua non extinguũtur morte. 1309 60
Crimina multa sunt, quæ morte non extinguntur. 1742.80
Culeus quid sit. 1778.30
Culpæ nomine nullus tenetur in suis. 615. 48
Curator an possit cogi rationem reddere officio durante. 945 85
Curator curatorem habenti dare potest. 809 82
Curator qualiter datur adulto. 927. 32
Curator quandoque bonis capitis datur. 1686.58
Curiæ an possit esse clericus. 56. 70
Curiales erant serui. 1405 78
Curatores à quibus dari possunt. 987.12
Damnatio in metallum est pena ceteris grauior. fol. 224. lin. 50
Damnatus in pluribus criminibus si in vno appellat, quid iuris. 1506.67
Danati bona à fisc cõsicãda. 184 38
Damnant qui soluit. 419 59
Damnũ an veniant in actione iniuriarum. 1813. 4
Damnum datur multipliciter. 492 14
Debitor an & quando liberetur perempta re debita. 540.33
Debitor an possideat pignus, quid creditori tradit. 1407 80
Debitor audit quãdoque vẽdito pignore. 1592 66
Debitor si offerat, & creditor nolit accipere si res oblata pereat, an liberetur creditor. 1231 80
Debitor pupilli plenam, preniorem, & plenissimam consequitur quãdoque securitate. 306 82
Debitor qui accipit quinquennale post non audit bonis cedere volens. 1516.73
Debitorem debitoris conuenire possumus. 573. 66
Debitum rei indiuiduæ an extinguatur totum creditore debitori in partem succedente. 575.8
Debitum remittens donare videtur 1653 40
Deceptus vltra dimidium iusti pretij agit vsque ad. xxx. annos 339.76
Deceptus vltra dimidium iusti pretij potest restitui. qualiter intelligitur dimidia 714.6
Deceptis subueniendum est. 644 30
Decisio quid. 9 11
Decretum primum & secundum quanto tempore differe debent. 1520 33
Deditij quales erant. 1321.54
Defensores ciuitatũ ita iudicantes ordinari. 176.14
Defensor veniens post litem contestatam an sit cõdemnandus. 255. 3.
Defuncti status etiam ante quinquennium queri non debet. 1365. 24
Defuncti voluntas in ambiguo benigne est interpretanda 1118 87
Defuncti voluntas est de ambulatoria. 494. 54
Delator quis dicatur. 64.10
Defunctorum voluntates dispositiuæ sunt seruandæ, sed non enunciatiuæ. 1094.75
Delegatio in quibusdam fieri non potest. 169.14
Delegatio non est sine nouatione. 1649.3
Delegatio fit duobus modis. 1648.30
Delegatus an possit causam exequi. 382 45
Delegatus an possit citare. 1521. 1
Delegatus quando potest delegare. 326. 17
Delegati quidam sunt ad veuerificatem causarum. 3845
Deliberandi tempus petens, an tacite videatur adire. 1159.72
Deliberandi tempus quantum esse debet. 1161.10
Delictũ æquale pœnã equa exigit. 65 33. & 1771.72
Delictum & crimen differunt. 308.5
Delictum occultum quandoque plus punitur quã manifestum. 47.1
Delictorũ æqualitas equa. pœnarũ parit. 1771.72
Delinquens melioris conditionis esse non debet. 882 20
Delinquẽdi occasio nemini danda est. 1326.86
Denunciatio illius cuius non interest non nocet. 71883
Denunciatio ne quis emat rem talem. an faciat emptorem possessorem malæ fidei. 471 86
Deponenti vel commodanti an possit referri quæstio dominij 1413.20
Deportare possunt tantũ quatuor iudices. 1832.15
Deportatio aliquando adimit libertatem. 265.75
Deportatio tollit ea quæ sunt iuris ciuilis. 1838. 2
Deportati quid perdant. 1112.81
Deportato relictum quis capiet. 1112 13
Depositarius an propter impensas habeat retentionem 684 5
Depositarius aliquando teneatur vltra dolum & culpam. 680 78
Depositarius vẽs re deposita, an furtũ faciat. 682.40
Deum iurans Deum habet vltorem. 1745. 56
Deuon qui dicuntur. 759 73
Dictum generale generaliter est intelligẽdum. 488. 85
Dies à planetis nomina sumpserunt. 400 28
Dies instrumenti an debeat cedi. 1652 42
Dilatio an detur in causa adulterij. 1764 84
Dilatio an sit danda propter amicorum absentiam. 396 2
Dilatio data à lege, an possit minorari per iudicem. 393.85
Dilatio est quandoque trium mensium. 385.76
Dilationes sunt amputandæ. 396 44
Digesta, institutionrs. & codex quo ordine sint facta 980
Discordia sit ex communione. 1614 1
Disiunctiua ponitur quãdoq; pro copulatiua. 1045. 86
Dives & pauper qui dicuntur. 1066 24
Dues plus obligatur, quam pauper. 85 85
Diuisio an præsumatur facta ex longa rei possessione pro diuisio. 507 45
Diuisio permutatio quædam est. 497 65
Diuisiones quidam petere non possunt. 907 70
Diuisione facta à patre non agunt filij de euictione. 501 56
Doctorum filij in quo sunt priuilegiati. 235.4
Dolus apertus & velatus. 1633.5
Dolus authoris succesio inocere nõ debet. 1572.84
Dolus duplex est 283 43
Dolus non infertur scienti. 717 47
Dolus præponderat culpæ. 7 86.
Dolus quandoque dat causam contractui, quandoque incidit in contractum. 293 80
Dolus comodo probetur in venditione interuenisse 716.80
Dolus scienti non infertur. 319 20
Dolus tertij an vitiet emptionem. 294 1
Domicilium vbi dicitur quis habere. 1390.4
Dominium aliqñ transferatur sine traditione. 474.65
Dominiũ an possit sine possessione quæri. 1605.73
Dominium an trãsferatur ex inutili ẽctu. 608.85
Dominium an transferat dominus tradens rẽ suã prætextu falsi instrumenti. 1693.80
Dominium an transferatur, si res contra prohibitionem alienatur. 738 82
Dñij trãslatio an requrat vacuæ possessionis tradit. 729.72
Dominus quæ actione teneatur ratione contractus cum seruo celebrari 624.75
Domo instructa legata an ornat vinũ. 1193.27

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarũ Codicis in glosis contentarum.

Donatarius an teneatur ad æs alienum pro re sibi donata. 1709 32
Donatio aliquando ad solam negligentiam reuocatur. 1716.25
Donatio an debeat esse inofficiosa euentu & consilio antequam possit reuocari. 450.28
Donatio an valeat duo sunt inspicienda. 790.67
Donatio an valeat sine stipulatione. 1698.28
Donatio causa mortis an possit fieri absenti. 1719.75
Donatio dubia an præsumatur causa mortis vel inter viuos. 1721.2
Donatio est contractus nominatus. 550.85
Donatio est triplex. 889.72
Donatio est contractus. 1411.71
Donatio facta filio potestate à patre non valet. 303. 45
Donatio facta ecclesiæ vltra quingentos aureos sine scriptura, an valeat. 39.47
Donatio facta in filium, an valeat. 1699.72
Donatio hodie valet vsque ad quingentos aureos sine insinuatione. 1708. 77
Donatio in pias causas an sine insinuatione possit in immensum fieri. 1768.5
Donatio inter virum & vxorem si non interuenit traditio non confirmatur morte. 878.85
Donatio inter viuos facta constante matrimonio, an possit vsuca. 1373.62
Donatio morte confirmata quemadmodum retrotrahatur. 450.57
Donatio non fit inutro. 1699.42
Donatio aliquando ob solam negligentiam reuocatur. 1716.25
Donatio patris facta filio in potestate posito si validatur per vsucapionem. 1373.55
Donatio patris in filium quandoque statim tranfert dominium. 459. 39
Donatio potest fieri p̃ sua & aliena morte. 1720. 63
Donatio ꝓpter nuptias ẽ in dominio vxoris. 645. 46
Donatio propter nuptias facta per minorem, an possit retractari. 303 5
Donationis inofficiosæ querela in quantum reuocat. 449.40
Donatio propter nuptias olim ttia habebat vitiat. 795.80
Donatio propter nuptias quare datur vxori 797.67
Donatio ꝓpter superuenientes liberos reuocatur. 1718.24
Donatio quare est inter coniuges prohibita. 796. 51
Donatio simplex duobus casibus confertur. 1079.8
Donatio simplex an valeat inter absentes. 1720. 5
Donationis insinuatio in quibusdam casibus necessaria non est. 1713. 28
Donationis insinuatio potest fieri apud acta sine testibus. 1705. 36
Donationi perfectæ an possit apponi conditio in traditione. 1715 23
Donationes inter viros collatæ in vxorem, an infirmentvno dãnato ex lege iulia maiestatis. 1747.44
Donator à teneat de euictione. 1661.70. & 1843. 80
Donater cui alimenta ex pacto à donatario non præstantur tres contra eum habebat actiones. 1714 3
Donater si fiat inops, an donatarius eum alere teneatur. 1719. 14
Dos ad mulierem redit soluto matrimonio. 793. 27
Dos aliquando retinetur pro debito mariti. 567. 18
Dos a marito potest repeti si sua substantia malè cæpit vti. 855. 21
Dos an minuatur propter impensam. 855. 60
Dos an possit per curatores constitui adultæ vltra vires. 944. 65
Dos à quo possideatur. 1588. 33
Dos data cõfertur in quatuor casibus constante matrimonio. 1069. 62
Dos data ob matrimonium, quod de iure non potuit sequi, an possit repeti. 550. 12
Dos etiam constante matrimonio quandoque reddẽda est 9. 470
Dos & donatio à possit cõstitui in æqualiter. 796. 67
Dos & donatio propter nuptias æquis passibus ambulant. 797. 58
Dos filiæ data, à possit p̃ creditores reuocari. 1527. 6
Dos habet multa priuilegia. 649. 6
Dos habet tria consyderanda. 861. 22.
Dos inofficiosa per quos potest reuocari. 454. 2
Dos in quibus casibus exigitur matrimonio constante. 855. 52
Dos non est titulus lucratiuus. 1538. 2
Dos per quas actiones repeti potest. 856. 86
Dos potest constitui per pollicitationem. 849. 6
Dos profectitia redire debet ad patrem, etiam liberis existentibus. 992 5
Dos quando redditur, si matrimonium per consanguinitatem soluitur. 866. 72
Dos si per extraneum promittitur, de cuius patrimonio promissa præsumitur. 842. 60
Dotis & donationis propter nuptias debet esse æqualitas. 875. 42
Dotis fructus cuius sunt. 868. 12
Dotis nõ numeratæ exceptio currit etiam minoribus & habet multa specialia. 336. 56
Dotis retẽtio olim p̃ quinque competebat. 864. 67
Dotem accipiente minore, an sua bona tacite obligentur. 926. 60
Dotem dans an teneatur de euictione. 844. 18
Dotem maritus recipiens, an pro illius conseruatione debeat fideiussorem dare. 905. 29
Dotem potest maritus vxori legare. 1225. 79
Dotem promittens simpliciter extraneus, an possit tradendo pacisci, eam sibi restitui. 869. 24
Dotalis non est res ex pecunia dotali empta. 848. 70
Dotalis rei dominus est maritus. 468. 25. & 857. 76
Dubia fit res per negationem. 1360. 78
Dubitans pro ignorante habetur. 549. 49
Dumuir ex decurionibus eligitur. 1501. 7
Dumuiri qui dicuntur. 382. 8
Dubitationem quis decidere debeat. 121. 60
Ecclesia an debeat damnum pati per factũ prælati. fo. 23. li. 77
Ecclesia est loco pupilli. 986. 12
Ecclesia in sex casibus nullo modo alienare potest. 32. 6
Ecclesiæ, minor maritus ad diuisionem non prouocant, sed prouocantur. 507. 86
Ecclesia remuneranda an possit alienare. 29. 5
Ecclesiæ res in sex casibus possunt alienari. 33. 5
Economus an debeat esse clericus. 89. 34
Edificij facti in alieno solo ex propria materia cuius est possessio. 464. 76
Editio non debet fieri sine causæ cognitione. 177. 78
Edictum de testibus est prohibitorium. 102. 37
Edictum diui Traiani quid sit. 1327 48
Edictum successorium quid sit. 1062. 77
Einateres qui dicantur. 204 87
Electio propter moram transfertur. 1708. 72
Electione facta an statim habeat iurisdictionem electus. 404. 38
Electionem vnius tollitur aliud. 668. 85
Elogium quid sit. 1737. 85
Emancipatio an debeat fieri interueniente scriptura. 1684. 84
Emancipatio an valeat sine scriptura. 606. 33
Emancipatio hodie videtur semper contracta fiducia fieri. 1281. 51
Emancipatio non datur inuito. 1313. 73
Emancipati à suis adhuc in aliquib⁹ differũt. 1344. 73
Emancipatus manumittes nõ videt gerere. 1143. 12
Emens rem à sure, an præsumetur particeps fraudis 1023. 66
Emere rem meam non possum. 1162. 24
Emptio & diuisio differunt. 508. 43
Emptio permutatio in quibus conueniant, & in quibus differant. 762. 30
Emptio & venditio qualiter resoluitur. 720. 40
Emptio suæ rei quare non valeat. 701. 63
Emphyteota emphyteote si velit vẽdere, cuius requiret consensum. 782. 75
Emphonema quid significat. 705 35
Emphonema quid dicitur. 781. 45
Emptares de pecunia mea, an sit mea. 732. 76
Emptor quandoque pretium amittit, nec illud vendi tor lucrifacit 1400. 6
Emptor quemadmodum possit agere contra venditorem re euicta. 1669. 87
Emptor qui emit bona fide liberum patientem se vẽdi duas habet actiones. 1359 89
Emptor si inquietetur super re empta sciente vendito re an teneatur ei denuntiare. 1663. 60
Emptor domus an teneat stare in inquilino. 769. 63
Endiadis figura. 81. 80
Epiphania vnde dicitur. 401. 51
Episcopi ab iperatore electi detrudi debẽt. 1805. 46
Episcopi decretum quandoque est in transactione necessarium. 223. 13
Episcopi & monachi tutores esse non possunt. 79 78
Episcopi excõmunicare possunt, scientes furtũ nisi indicauerint. 1724. 52
Epistalma quid notat. 1298. 40
Epistolæ præsentibus mitti non solent. 1624. 67
Equalitas seruanda est. 306. 25
Equestres milites qui dicuntur. 805. 13
Equipollentium quid fiat nihil refert. 1118. 15
Eremoditium & schema idem sunt. 409. 56
Ergasterium quid sit. 677 4
Error aduocati vsque quo possit corrigi. 241. 40
Error an excuset à pœna. 817. 16
Error nominum vel finium an vitiet legatũ. 1285. 6
Erro quis dicitur. 731. 83
Es alienum quod. 564. 58
Est proprium quod. 564. 62
Estimatio in dubio facit emptionẽ. 852. 2
Etates mundi sex. 16. 8
Euãgelio nõ obediens coram quo accusabit. 1805. 4
Euictionis actio an. xxx. annis tollatur. 667. 83
Euictionis nomine quando agitur re mandum euicta. 1661 87
Euictionem perdit qui sine iudicis sententia rem restituit. 1666. 65
Exactio tacita quæ est. 991. 66
Exceptio diui Hadriani est ano mala. 1640. 43
Exceptio non competentis iudicis quando debeat opponi. 1620 74
Exceptio non numeratæ pecuniæ limitata tempore an habeat locum contracta celebrato non inscriptis. 537. 73
Exceptio non numeratæ pecuniæ cõtra quam scripturam obiicitur. 651. 14
Exceptio nõ numeratæ pecuniæ an possit post biennium opponi. 655. 87
Exceptio Velleiani realis est. 644. 84
Exceptionem non numeratæ pecuniæ ab possit qui ei renuntiatur opponere. 651. 55
Exceptiones nouas an licet opponere, in causa appellationis. 1495. 79
Exceptiones reo competentes an competãt fideiussoribus. 655. 46
Exceptiones tres duntaxat secundum aliquos, sunt in adulterij crimine admittendæ. 1760. 35
Excipiens an videatur confiteri. 1620. 2
Excipens non semper compellitur probare. 651. 78
Excommunicatio an suspendatur per appellationem sequentem. 1450 74
Excommunicatus iterum excõmunicatur. 1826. 70
Exconsul. quis. 2. 78
Executio quo ordine fiet in bonis. 1459 68
Executor multis modis potest excedere: & tunc ab eo licet appellare. 1505. 84
Exemplis iudicatur quando ex eis consuendo est introducta 1694. 45
Exercitoria locũ habet tribus cõcurrentibus. 623. 67
Exheredatus non habet contra tabulas. 431. 75
Exilium est triplex. 1835. 55
Exilium propriè quando dicatur. 90. 4
Expensæ tribus modis repetuntur. 466. 87
Expensarum reseruatio qualiter fiat. 1455. 4
Expensas habeat ab ecclesia subditus agens contra prælatum. 1364. 14
Expilatæ hẽditatis crimen quando locũ hẽt. 2808. 43
Expilatæ hereditatis reus infamatur. 245. 80
Ex præfectus quis. 2. 77
Ex quæstor quis. 2. 77
Faber & instrumentum faciunt domum. fo. 138 2. lin. 68
Fabricenses qui dicuntur. 1307. 48
Facere contra legem. 118. 25
Facere fraudem legi. 118. 34
Facere pro se quis potest aliqua quæ nõ ꝓ alio 3. 85
Factum alienum promitti non potest. 752. 84
Factum proprium quãdoque licet infringere 451. 82
Factum vnius alteri prodest & nocet. 1635
Falcidia cessat in multis casibus 1243. 39
Falcidia detrahit de donatione causa mortis. 1720 42
Falcidia inducitur quandoque de erimi relictis occasione vltimorum relictorum. 449. 4
Falcidia in testamento & ab intestat locum habet 501. 25
Falcidia in vna re retineri non potest. 1241. 18
Falcidia quæ non detrahitur de legato pio nõ aggrauat alia legata. 1245. 6

Falci-

Tabula materiarũ Codicis in glosis contentarum.

Falsificans non tantum testamentũ, sed etiam aliud instrumentum potest publice accusari. 1692. 55
Falsitas potest ciuiliter & criminaliter tractari 1796. 49.
Falsum potest discuti quatuor modis. 1791. 73.
Falsum sine dolo non committitur. 1794. 57.
Fama quandoq; consumitur, q̃nq; minuit. 226. 65.
Fama quid est. 242. 18.
Familiaris inimicus est peior omni peste. 1704. 13.
Familiæ erciscundæ & communi diuidendo vnde nascuntur & quibus competant. 1415. 56.
Fastigium quid. 274
Fatale causarum quid dicitur esse. 1492. 4.
Fatalia causarum per quẽ possunt reparari. 1492. 17
Fatalia erant olim quinq; 1497. 40.
Fauor quando dicitur. 120. 43.
Fœmina minus auder, quam masculus. 1747. 28.
Fœmina non potest esse argentaria. 177. 65.
Fœnus nauticum multa habet specialia. 672. 60.
Feriæ sunt duplices. 399. 12.
Feriis an possit à partibus renunciari. 401. 83.
Feudum an auferatur filiis iam natis propter delictum patris. 1048. 28.
Fideicommissarius reputatur pro instituto. 445. 78.
Fideicommissum ab eo relinqui non potest cui nõ est relicta pecunia. 1040. 35.
Fideiussor an possit agere ante, quã soluat. 689. 36.
Fideiussor ciuili obligatiõi tñ, an accedat. 660. 30.
Fideiussor & mandator differunt. 1636. 46.
Fideiussor minoris an & quando possit in integrum restitui. 294 42.
Fideiussor per solam solutionem non acquirit sibi hypothecariam. 1641. 82.
Fideiussor quam actionem habet. 1641 78.
Fideiussor simpliciter intercedens, an videatur etiã pro vsuris intercedere. 1639. 85.
Fideiussor si omisit exceptionem, an sit ei imputandum. 689. 75.
Fideiussor soluendo pro reo ipsum non liberat ipso iure. 1640. 76
Fideiussores duo qualiter possunt cõueniri. 1638. 4
Fideiussores plures vnius tutoris quo modo teneantur. 1015. 67
Fideiussores semper in solidum tenentur. 641. 8
Fides bona præsumitur. 1670. 73
Fides quid est. 11. 22
Fiduciæ quid significat. 1822 63
Filius acquirens an acquirat patri. 973. 10
Filius an possit sub conditione inst cui. 1118. 60
Filius an possit hereditatem adire iussu patris non præcedente. 459. 76
Filius apud hostes conceptus an habeat post limi-nium. 1785 82
Filius deportati est verè sui iuris. 1845. 45
Filius difficilius reuocatur in potestatem quam libertus. 1785 7
Filius in debito bonorum subsidio institutus, an sit hæres vel legatarius. 470. 54
Filius in quo sequitur paternã conditionẽ. 1333. 70
Filius non portabit iniquitatem patris. 440. 22
Filius patris curator esse potest. 809. 80
Filius pro patre & pater pro filio fideiubere potest. 729. 30
Filius quo remedio peti potest. 1555. 27
Filius sibi adscribens in testamento patris an incidat in pœnam. 1797 2.
Filius sub conditione institutus, si decedat ante cõditionem, an hæredi atem transmittat ad suam posteritatem. 1262. 10
Filius succedens patri, an possit reuocare rem ab ipso alienatam. 430. 45
Filius fa. & ferus differunt in multis 726. 86
Filius familias minor si fideiubeat, an sit restituendus 2924
Filius fa. in quo potest testari. 1274 44.
Filius fa. in sex casibus, in quantum facere potest, condemnatur 725. 79
Filius fa. pro patre potest fideiubere. 1639. 44
Filij fami. si donat causa mortis consentiente patre, an vti iusque mors exigatur. 1720 70
Filius fami. testando duo priuilegia olim habebat. 447. 49
Filij parentes castigare non debent. 1298. 81
Filij duorum fratrum an succedant in stirpes, vel capita. 1278. 53
Filij in potestate constituti patris administrationẽ non debent perferrutari. 837. 10
Filij nati ex mrimonio verito an sit legitimi. 813. 84
Filij sunt multiplices. 815. 87
Filio data patris contemplatione, videntur ex patris substantia processisse. 1296. 87
Filio in patris potestate constituto non datur tutor, nec curator. 1303. 4
Filium alius antecedere non potest. 1141. 80
Filium in adoptionem datum tenetur pater instituere, vel exhæredare. 1681. 8
Filium vendere & pignorare potest pater aliquando. 712. 47
Filiis bona potius quam ecclesiæ sunt relinquenda. 7631
Filius prioris thori quibus nihil relinquitur quærela non datur. 838. 10
Filia patri ab intestato succedens non soluit legata à filio relicta. 1256. 87.
Filiatio qualiter probatur. 801. 52
Fingere & præsumere differunt 869. 47
Fiscus alienam rem vendendo an & quando domino præiudicet. 740. 75
Fiscus dupliciter rem alienam vendit. 310. 60
Fiscus & priuatus. si litigent quis erit iudex. 325. 14
Fiscus ex bonorum cessione quandoque consequitur blasmum. 1515. 3
Fiscus regulariter post vxorem succedit decedentibus ab intestato: fallit in certis casibus. 130. 20
Fiscus repetit datum ab aliquo ob turpem causam. 555. 78.
Fiscus vbique præsens est. 1396. 8
Fisci res vel publicæ an vsucapiantur. 1386 26
Fisco aliquando tollitur rei vendicatio quinquennio. 756 25
Fisco vendente rem alienam an statim sit emptor secutus. 1401. 54
Formari pactum quando dicitur. 207. 63
Forum impinguat terram. 755. 32.
Frater fratrem, an teneatur alere. 209. 20
Fratres consanguinei qui dicantur. 435. 30
Fratres consanguinei tantum, & vterini tantum qualiter succedunt. 1279. 6
Fratres vterini qui dicantur. 435. 19
Fraus quando præsumatur. 12. 82
Fraudem probet qui eam allegat. 1577. 69
Fructus cõpensantur cum vsuris & sumptib. 471. 51
Fructus percipiendi in quatuor casibus debent restitui etiam ab habente titulum. 472 13
Fructus percepti à rogato restituere an sint in quartam computandi. 1236. 37
Fructus quandoque deponuntur appellatione pendente. 1472 32
Fructum laboris habere, requies est. 401. 30
Fucus quid est 710 49
Fundum instructum, fundum cum instrumento, fundum & instrumentum legare, differunt. 1193. 67
Fundo simpliciter vendito an veniant instrumenta. 1193 84
Fur expensas retinere non potest. 1692. 55
Fur triplex est. 225 85
Furem an liceat occideretur. 1776. 78
Furem indicare nemo tenetur. 1024. 43
Furem si quis dixer. in diuinando iniuriarum non tenetur. 1779. 46
Furiosi curator adiens hæreditatem nomine ipsius furiosi, an faciat eum hæredem. 1001. 75
Furiosi curator an possit bonorum possessionem repudiare. 999. 87
Furtum sit casus fortuitus. 680. 50
Furti actio an & vnde competat successori eius cui factum est. 1026. 33
Furti actio cui competat. 1032. 67
Fustigatio an in infamet. 246. 54
Gallus gallinaceus quis dicitur. fol. 1778. lin. 15
Gallo pressus, bedellus Azonio &c. l. hac consultissima. qui testa. fac. pos. 1089. in marg.
Genetium vel genetheum quid est. 1083. 43
Generalitas non porrigitur ad specialiter cauta.
Generalitas trahitur ad ea tantum de quibus est cogitatum. 645 6
Generaliter dici tantum valet quantum si singula numerentur. 1405. 1
Generis debitum perire non potest. 540. 29
Genus perire non potest. 1627 40
Geruntocomium quid 39 2
Gesta quæ dicuntur. 1458. 9
Gestor an teneat à seipso exigere debita. 275. 98
Gestor de quo tenetur. 275 70
Gestor quandoque de casu fortuito tenetur. 776. 74
Glos quæ dicatur. 204 86
Gnauiter quid sit. 1397 87
Abeo p̃ aiũ q̃ nõ p̃ me. fol. 337. lin. 21
Habere multipliciter dicitur 412. 56
Habitatio differt ab vsu, & vsufructu. 479 64
Haruspex quis est 1778. 79
Hæreditas est cognatis debita. 1182. 67
Hæreditas nondum adita ad superiores an transmittatur. 1268. 45
Hæreditas non adita vt transmittatur, duo sunt necessaria. 1261. 80
Hæreditas per procuratorem aditi nõ potest. 688. 2
Hæreditas solo verbo restitui potest. 1233. 66
Hæreditas vel legatum sub conditione relictum, an debeatur si conditioni non pareatur. 1117. 7
Hæreditatis emptor quam actionem habet facta sibi cessione per venditorem. 708. 35
Hæreditatis expilatę accusatio cum multis actionibus concurrit. 1809. 27
Hæreditatis expilatæ crimen an possit concurrere cum rei vendicatione & alijs. 493. 54
Hæreditatis petitio qdã ẽ directa qdã vtilis. 459. 64
Hẽditatẽ clausis tabulis q̃libet adire põt. 1143. 81
Hæreditatem ex testamento & fideicommissum ex codicillis quis petere non potest. 1181. 14
Hæreditatem habere ab instituto quandoque vtilius est quam à substituto. 1234. 70
Hæreditatem petens petitione hæreditatis si succumbat potest postea illam ab intestato petere. 1181 79
Hæreditatem pupillarem an possit repudiare qui paternam acceptauerit. 1151. 54
Hæreditatem rogatus restituere retenta quantitate vel præ lio quid retinebit. 685. 80
Hæmodicium an possit contrahi in causa liberali. 1346. 70
Hæredes an teneantur sibi inuicem de euictione. 497. 68
Hæres cubans cum vxore testatoris est indignus hæreditate eius. 1176. 10
Hæres curatoris an teneatur de leui culpa. 274. 15
Hæres esto secundum conditiones infrascriptas si nõ scribat, an testamentum valeat. 1121. 85
Hæres ẽ successor vitiorũ & culpæ defuncti. 1374 73
Hæres hæredis est hæres testatoris. 901. 48
Hæredes non semper tenentur pro portionibus hæreditariis. 575. 54
Hæres qualiter vlciscí debet mortem defuncti. 1170. 65
Hæres quãdoque factum defuncti reuocat. 1044. 81
Hæres suus an præsumatur statim adibile. 312. 25.
Hæres suus & necessarius non præscribit titulo pro hærede nec titulo pro suo. 1374. 48
Hæres tenet vt ex dolo lata culpa defuncti. 98. 69
Hæres vti debet iure defuncti. 302. 44
Hæredis loco an reputetur qui ex certa rescribitur. 1115 87
Hæredem instituens alienare videtur. 835. 16.
Hæresium diuersitatem & multiplicitatem earum habes, xxiiij. q. ij. quidã autem, vsque ad finẽ. q. 98. 10
Hæreticus quis dicitur. 98. 65
Hæretici an possint testificari. 102. 60
Hæretici sunt omnes infames. 12. 48
Hispanorum cautella. 286. 71
Histeron proteron est ordo conuersus. 1416. 73
Hypotheca & pignus differunt. 620. 76
Hypothecaria actio hẽ quatuor tempora. 1447. 1
Hypothecaria qualiter potest durare sublata personali obligatione. 1610. 6
Hypothecariæ potest præscribi lõgo tẽpore. 1667. 33
Homicidium punibile committit aggressus occidere qui sine omicidio se defendere potuisset. 1769. 43
Homicidij crimen à pastoribus orum habuit. 1734. 64
Homo liber quandoque vendi potest. 41. 3
Hominis prouisio tollit legis prouisionem nascituram sed non natam. 877. 60
Hominem per lasciuam occidens in aliquo punitur. 1776. 13
Honor maior debetur electo à maiori. 237. 51
Honores non sunt continuandi. 169. 79
Hospitationis iure quis non potest sibi successionem vendicare. 1278. 69

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarũ Codicis in glosis contentarũ.

Accente hæreditate furtum fieri non potest, nisi in tribus casibus. 1 26 60
Ignorantia iuris non nocet in damno vitando. 137.65
Ignorãtia psumit nisi scia phibet. 90. 27.
Ignorãtia quilibet excusat à dolo. 1786.80
Ignorare & nescire differunt. 633 80
Illustres sunt quinque sola administratione. 9163
Illustres sub prætide non conueniuntur. 262.85
Immunitas à tutela datur tantum in sacris constitutis. 80.14
Imperator solus an sufficiat in condendo testamento 1099.76
Imperium merũ habens dicitur esse potẽs. 1417 31
Impubes si agat petitione hæreditatis an possit agi de statu suo 39 .64
Impuberi nõ potest moueri quæstio status 1363.14
Impossibile quãdoque pro difficili ponitur. 998.51
Incendiari variis pœnis afficiuntur. 1726 70
Incestus quid 814 79.
Incorporalia non possidentur. 486.18
Indebitũ p errorem solutũ an possit repeti. 136.56
Indebitum solutum à minore quemadmodum repetatur. 3 742
Indefensus iuniturdupliciter 6 12
Indicium vnde dicatur. 4 272
Infamia detrimentum est famę 242 2
Infamia quid est. 2124
Infamia tribus modis infertur. 948.77
Infamia, turpido & macula differunt. 435.13
Infamiæ facti effectus. 246.25
Infamiam nõ incurrit qui ex officio iudicis damnatur 963 80
Infamis an possit accusare. 1727 83
Infamis est q̃ sup certis crimin b. pacisciturr. 247 80
Infames an possint esse testes. 1 35
Infames fere e testimonium non possunt. 102 60
Infans quis dicatur. 1379 57
Infirmus p̃ infirmitate paratus esse ofa dare 226 72
Ingenium acutius est in primis horis diei. 632
Ingenuus post moram nascitur ex ancilla 1276 86
In integrum restitutionis petitio an litis contestatione perpetuetur 338 55
Iniuria parua tolerãda. 1 84 13
Iniuria vna facta quandoq; reddit in tres. 1811 71
Iniuriarum actio quanto tempore finiatur. 1812.38
Inquilinus in quatuor casibus expelli potest. 766 0
Inquilino an teneatur stare emptor domus. 769 63
Institutio inutilis non firmatur per vulgem. 863 27
Institutio quando dicitur captatoria. 1884 60
Institutionis iure debet filius quarta relinqua. 8694
Institutiones & exhæredationes tantum fiunt in testamento. 1096.82
Instrumẽtũ an debeat cõtinere diẽ & locũ 1630.10
Instrumenta forensia quę & vnde dicãtur. 612 84
Instrumenta manumissionis debent manumissis dari a patronis. 383.4
Instrumenta repugnantia an probent. 607 64
Instrumẽtorũ & testiũ eadẽ est authoritas. 1215 58
Instrumentorum subtractorum accusatio cuius iuris sit. 520 50
Instrumentorum traditio includit tacitum mandatum de agendo. 8 73.
Intellectus subauditus is est prauus non est obseruãdus. 1229 64
Interdictum de tabulis exhibendis, edictum quẽadmodum testamenta aperiantur, & actio adexhibendum differunt. 1554 54
Interdictum quorum bonorum, & petitio hereditatis conueniunt & differunt. 1538 27
Interdictum saluianum & actio seruiana differunt. 1556 40
Intragentes qui dicantur. 2.97
Iteratũ non dicitur q̃d factum esse ignoratur. 103.6
Interesse singulare qualiter probatur. 1449 5
Interpretatio est multiplex & non omni standum est. 1216 10
Interrogatus an teneatur ad ola respondere. 356 3
Interrogatus non semper cogitur dicere credo, vel non credo. 1619 80
Interruptio est duplex. 13 879
Interruptio p æscriptionis quæ fit per executores missione differt ab ea, quæ fit perilitis cõtestationem. 407.22
Inuentarium an possit fieri cum vnico tabellione 950.2
Inuentarium faciens tutor, an debeat, vocare creditores pupilli 950 75
Inuentarij tempus. 1244 34
Inuidus sibi parinuidet. 284 63.
Ifauri qui sunt. 1724
Italia est prouinciarum domina. 408.57
Italia est prouinciarum domina. 724.12
Italica prædia non debent dare tributa. 723.81
Iudex soluens reum & non condemnans accusatorem de calumnia videtur eum absoluere à culpa. 1354 44
Iudex à lege datus dicitur ordinarius. 144 73
Iudex an possit pœnã augere vel minuere. 243.28
Iudex de facto potest supplere. 1493.4
Iudex de iure supplet, sed non de facto. 241.54
Iudex in ciuilibus causis accipiens pecuniam an teneatur lege iulia repetundarum. 1802.77
Iudex interdum iudicat secundum conscientiam. 949 12
Iudex minor propter præsentiam maioris suam iurisdictionem non perdit. 1704.85
Iudex neque ad dexteram, neque ad sinistram declinare debet. 1795 63
Iudex ordinarius an possit recusari. 404 60
Iudex pedaneus dicitur delegatus. 386.83
Iudex potest iudicare secundum id quod est ei notum vt notorium 316.85
Iudex potest terminum præfigere ad agendum. 1341.24
Iudex qui condemnationem expensarum omisit, tenetur parti. 1503 3.
Iudex qui corruptus sententiam dicit, qua actione tenetur. 1452 42
Iudicis præceptum an sit sententia. 1302.46
Iudicem corrumpens qua pœna punitur. 1734.3
Iudices aliqui possunt sententiam suam interpretari. 1459 76
Iudicare periculosum est. 376.49
Iudicium ordo quis est 1431 39
Iudicium detur secundum statuta loci vbi agitur. 1682.25
Iudicium est duplex 389.16
Iudicium regulatur secundum deum. 376.43
Iudicium validatur quandoque ratione incertitudinis. 457 79
Iudicij vnius acta faciunt fidem in alio. 347.73
Iuramentum actoris quam actionem pareat 528 85
Iuramentũ calumniæ præstatur bis quinquies 6 3 14
Iuramentum defuncti an paret securitatem extraneo debitori 384 3
Iuramentum in litem contra tutorem & eius hæredem ex quibus præstetur 977 23
Iuramentum in litem præstatur in hypothecaria & in petitione hereditatis 1160 36
Iuramentum quandoque ex delatione. quandoque ex spontanea voluntate præstatur. 509.82
Iuramento quãdoque in est tacita conditio. 660.53
Iuramentum quãdoq; nullo modo refertur. 533.12
Iuramentum quãdoque testibus remittitur. 595.52
Iuramentum reo defertur in multis casibus. 526.83
Iuramentum tria contineret debet. 807 43
Iurantes an debeant sacra tangere. 377 8
Ius accrescendi locum non habet in contractibus stricti iuris secus in ẽctibus bonefidei. 1663 43
Ius deliberandi an possit pluries dari. 1156.53
Ius idem sit vbi est eadem æquitas 991 51
Ius offerendi an per præscriptionem possit tolli. 1408 77
Ius omne per xxx annos tollitur. 1550.1
Ius patronatus in certis casibus amittitur. 1043 77
Ius versutum quod est. 1761.2
Iuris naturalis ignorantia mulieres non excusat. 929.16
Iuri offerendi an possit præscribi 1405.10
Iura publica habentes præferuntur vnum tantum habentibus. 1289 42
Iurisdictio cõtentiosa apud quẽ dicitur esse 1675.87
Iurisdictio quandoque causa dubitationis alicui cõpetit. 144.61
Iustinus fuit pater Iustiani. 913 26
Mabor est in militia. fol. 330. lin. 73.
Mangiri sibi an possit qs à seipso. 1330. 30
Laterculus quid sit. 158 73
Latina verba legitima dicũtur. 923.42
Latini qui sunt. 1321 85
Latrocinium est casus fortuitus. 680.37
Latronum pœna qualis est. 1815.37
Laticlauius qualiter accipitur. 1081.32
Legare fundum instructum, fundum cum instrumẽto, & fundũ & instrumentum, & differunt. 1193. 67
Legari quandoque potest alicui res sua. 1187.11
Legari sibi an possit quis à seipso. 1330.50
Legato varia adiiciuntur. 1224.69
Legatum an valeat si dicatur, lego tibi cum moriebis. 1114 80
Legatum an valeat si testator dixit, lego tibi decem quæ debeo. 656.80
Legatum an vitietur propter conditionem impossibilem ei appositam. 1201 40
Legatum an videatur adimere testator alienando rem legatam. 1183.83
Legatum certo tempore finiri potest. 1162.69
Legatum cum onere impossibili legatario relictum an peti possit. 1253 70
Legatum & quasi legatum repetitur. 499.59
Legatum ipso iure minuitur falcidia. 1240.81
Legatum non reuocatur ex leui culpa legatarij. 1047 72.
Legatum qualiter adimatur. 1188 4
Legatum rei alienæ, an valeat de iure canonico. 1186.24
Legatum relictum tutori quandoque debetur eidẽ, licet turelam non gerat. 1191.8
Legatum seruo proprio factum sine libertate, an valeat. 1133.27
Legatum virgini relictũ ne nubat, an valeat. 1199. 70
Legatum vnum soluens in minus solenniri relictum voluntate, an in aliis sibi præiudicet. 1097.77
Legati dominium recta via quæritur non autem hęreditatis. 1002.42
Legata ab instituto relicta, an videantur repetita à substituto. 1196.60
Legata nutu relinqui possunt. 1210.84
Legata olim fiebant tripliciter. 1217.66
Legata soluuntur post solutionem æris alieni. 1156. 74
Legatarius tria habet auxilia. 1182.5
Legatarij an sint creditores hæreditarij. 577 58
Legatarij non cum defuncto, sed cum hærede eius videntur contrahere. 410.62
Legatari portio licet videatur esse pro non scripta, non tamen accrescit collegatario in certis casibus. 1252.65
Legatarij quibus nomen est prælegatum, vtilem actionem habent ad solidum. 1616 43
Lex aliqua habet tria capita. 492.41
Lex falcidia ad quæ fit inducta 1242 43
Lex fluuia de plagia. vbi locum habeat 517. 42
Lex humana legem dei distinguere potest. 147.27
Lex longobarda quæ 1346 40
Lex papia duo continebat. 1250.25
Lex quandoque mitius punit quam minister legis 1826 24
Lex rebus & non verbis imponi debet. 671.63
Lex velleia quid statuebat. 441 15
Lex auxilio careat, qui in aliam peccat. 1156.18
Legis cumeliæ de falsis pœna quę est. 603.69
Legis corneliæ de sicariis quæ est pœna. 1777 38
Legis iulię de ambitu quæ est pœna. 1801.32.
Legis juliæ de vi priuata. item de vi publica quę sit pœna. 1768 19
Legis verba an possint offendi mente seruata. 118. 86
Legem superioris inferior tollere non potest. 672. 43
Legem legit quintupliciter. 1437.6
Leges armis egent. & econtra 555
Leges diuinitus factæ sunt. 1390.58
Leges non debent esse ludibrio. 1306 77
Leges quo ordine sunt situendæ. 4.15
Legibus sustentatur respublica. 2.68
Lenocinium quid. 556 85
Leuir quis dicatur. 2.486
Liba quid sit. 88 38
Libelli accusatorij forma. 1736 5
Libellus appellatorius qd debeat cõtinere 1475.82
Libellus criminalis quid continere debet 173, 84
Libellus est coram arbitro dandus. 347.60
Libellus incertus non debet admitti. 1418 77
Libellus vsquequo emendari possit. 179.27
Libellũ famosum faciens, qua pœna punit. 1814 24

Libellum

Tabula materiarũ Codicis in glosis contentarum.

Libellum porrigẽs si quid dicat contra se statur dicto suo. 1348.45
Liberalis causa quæ dicitur. 1356.27
Liberalis nemo est inuitus, aut in necessitate positus 101.17
Liberorũ appellatione ptinentur nepotes. 1228.76
Libros quos pater emit filio, an debeat filius habere præcipuos. 499.46
Libertas an competit ex testamento falso. 1315.45
Libertas directa data seruo hæredis, an trahatur ad fideicommissariam. 13 12.25
Libertas directa & fideicommissaria quandoque differunt, quandoque non. 1319.38
Libertas directa fauorabilior est, quam fideicommissaria. 1337.65
Libertas est res inæstimabilis. 1231.52
Libertas ex falsa causa data, an retractetur. 1308.5
Libertas libero præstare nequit. 553.26
Libertas per fallsam scripturã data an valeat. 463.43
Libertas quanto tempore præscribitur. 414.56
Libertas quanto tempore præscribatur. 1368.25
Libertas relicta seruo quem testator creditsuum in distincte debetur ei. 1186.52
Libertas sicut difficile reuocatur, sic difficile tribuitur. 551.55
Libertas siseruo alieno reliquatur q̃d iuris. 1316.78
Libertas valet, licet legatum non valeat. 1083.66
Libertatis cõdo est deterior, quã alterius rei. 1327.6
Libertatis ex matre fit probatio. 1350.70
Libertates in fraudem creditorum concessæ. an sint reuocandæ. 1335.80
Libertatis ornandæ causa quo modo fiat cautio. 1038.67
Libertatis specie est esse fugitiuum. 751.87
Libertatis specie est fugisse. 1785.20
Libertus an possit conueniri ex contractu in seruitute facto peculio sibi legato. 572.1
Libertus possit in seruitutem redigi ratione obsequij patrono non prestiti. 1354.1
Libertus an propter legum offensam reuocetur in seruitutem. 1037.66
Libertus ex quibus causis in seruitutem reuocatur. 1048 72
Libertus non petens tutore filius patroni qualiter punitur. 927.53
Libertus vocans patronum in ius sine venia ciuiliter & criminaliter potest conueniri. 1806.82
Liberti filij qui ingeui sunt, an propter suam ingratitudinẽ in seruitutem redigantur. 1049.63
Liberti libertorum tutores erunt. 987.54
Limenarcha quis dicitur. 1355.81
Lis & causa quomodo summantur. 1355.81
Litis cõtestatione an perpetuetur. actio. 287.48
Litis contestatione an quis efficiatur malæ fidei possessor quo ad omnia. 1454 20
Litem contestans in actione ad exhibendum non videtur contestari in rei vendicatione. 1418.43
Lite etiam contestata non semper transit actio ad hæredes. 869 87
Litigator victus qui rem non restituit qualiter conuenitur, & ad quid tenetur. 1453.87
Litigiosa relegata cuius sumptibus hæres pro illa litigabit. 1624.4
Litigiosa res an possit pignori dari. 506.4
Litigiosa res legari potest. 1623.63
Litigiosi vium rem non afficit. 1385.73
Locatio non potest esse sine mercede in pecunia. 772.87
Locator non tenetur de leuissima culpa. 776.10
Locupletior ex alieno quis efficitur tribus modis. 1372.83
Locans operas suas quando possit mercede petere. 765.77
Locus quid sit. 513.79
Logista quid sit & vnde dicatur. 173.71
Luo varias significationes habet. 768.58
Lupus ex vento viuit. 969 53
Luxuria plus haber quam castitas. 1758.19
Macedoniani quib. fo. 97 lin. 5
Macedoniano renũtiari non potest sed bene Velleiano. 637.58
Magistratus non omnes tenentur de mala administratione tutorum. 1016.14
Magistratus sunt quadruplices. 1485.3
Magistratum si duo geranr, an vnus alteri authoritatem præstare poterit. 173.15
Maleficia puniri expedit. 739.14
Maleficia sunt punienda. 1814.47
Mancipes qui dicuntur. 1377.65
Mancipia non sunt prostituenda. 7047.21
Mandatarius transgrediens mandatum an possit repetere quod plus dedit. 277.55
Mandatum cum finiatur re integra quando dicitur res integra. 691.28
Mandatum generale an iudicet domino. 631.58
Mandatum & iussus differunt. 626.21
Mandatum mandantis morte finitur. 663.46
Mandatum principum & constitutio differunt. 800.27
Mandati actio non datur vbi nullum fuit mandatum. 1725.83
Manichæi qui. 95.71
Manumissio an possit per alium fieri. 285.58
Manumittere coactus operas imponere non potest. 1042.2.
Manumissus si decem dederit ex peculio ea soluere potest. 697.68
Manumissus tenetur rationem reddere. 473.64
Maritus accedens ad solutam adulterium non committit. 1749 85
Maritus accusatus de adulterio non tenetur se inscribere. 1762.63
Marius est rei dotalis dominus. 845.50
Maritus est vxoris suæ procurator. 25.45
Maritus quandoque iure extranei accusat vxorem de adulterio. 1751.64
Maritus quare non possit esse curator vxoris suæ. 931.82
Maritus q̃d pstare debeat in rebus dotalib. 856.81
Mariti hæredes an teneantur vxorem alere. 867.2
Martinus fuit par apostolis. 401.64
Masculus & fœmina in impetranda venia ætatis tur pliciter differunt. 323.22
Mathematicus vnde dicitur. 88.63
Mater filij succesionem perdat sit tutorem suspectum remoueri non faciat. 267.55
Mater an possit repetere alimenta filio facta. 271.39
Mater non cogitur accusare tutorem vt suspectum. 954.40
Mater non cogitur suscipere tutelam filiorum suorum. 937.76
Mater esse tuetrix & curatrix filiorum. 937.67
Mater quandoque filij successionem non perdit licet illi tutorem non quæsierit. 1271.46
Mater quid habet in bonis filij nubat ante mortem eius vel post. 1272.42
Mater tutrix filii si transit ad secunda vota, an desinat esse tutrix. 1173.24
Matrimonium ad dirimi possit. 897.54
Matrimonium ad possit contrahi per senes. 810 68
Matrimonium an possit esse sine dote. 806.48
Matrimoniũ an possit esse sine traductione. 789.78
Matrimonium debet esse ab obseruatione pœnæ liberum. 786.55
Matrimonium fit per solum consensum. 1407.14
Matrimonium non est cum festinatione contrahendum. 345.41
Matrimonium per supplicii nõ dissoluitur. 1840.47
Matrimonium sicut non est violandum, sicut nec spes matrimonij. 1752.23
Matrimonium tantum est inter liberos. 185.16
Matrimonium vetitum per errorem contractum an accusetur ignorantes. 813.74
Matrimonij onera sunt 851.50
Matrimonia augent rempublicam. 1199.3
Mea res quandoque mihi debetur. 482.74
Membranæ vnde dicantur. 148.85
Mendacium facit quem puniri. 1585.14
Mercandis rebus an possit modus insticui. 83.70
Merces propter casum remittitur. 776.16
Meretrici promissum an teneat. 789.17
Metati vnde dicuntur. 73.12
Metus multipliciter punitur. 283.17
Metus vt sufficienter probetur, probatur iactatione minantis. 282.24
Miles damnatus de crimine, an possit testamentum facere. 1085.50
Miles si deliquit quis erit eius iudex. 405.55
Miles vnde dicitur. 1689.40
Militis testamentum quot testibus probari debet. 1086.3
Milites plures hæredes instituti an sit locus iuri accrescendi inter eos. 1080.3
Milites sunt duplices. 406.5
Militia non liberat à patria potestate. 1674.31
Militia quædam est inermis. 416.39
Milito militiam. vado viam. 1574.61
Minister qui non est, ministerium commendare nõ potest. 95.29
Minor aliquãdo sine curatore in iudicio esse potest. 388.78
Minor an possit & extra iudicium & in iudicio obligari. 1645.83
Minor an possit rem suam immobilem dare in dotem vel donationem propter nuptias. 9048.28
Minor an sit deterioris conditionis quam maior in præscriptione. 1013.60
Minor petens restitutionem probet se minorem & læsum. 1006.76
Minor potest esse senator. 323 42
Minor prouocatur non tamen prouocat. 306.62
Minor qui se ab hæreditate paterna abstinuit, an à creditorib. hæreditarijs cõueniri possit. 9070.25
Minor. xx. annis manumittere nequit. 1309.22
Minoris rem si quis vendat vt suam, an habeat locũ præscriptio. 1013.76
Minoris res immobilis quandoque sine decreto alienatur. 955.2
Minoris substantia pro iudicio sisti potest obligari 948.26
Minori læso in contractu datur restitutio, sed non maiori. 338.27
Minorum bona multis in casibus sine decreto alienari possunt. 1009 30
Minorum res aliquando licite alienantur. 119.68
Minoribus in delictis non datur venia. 248.67
Missio in possessionem fit contra pupillum. 298.68
Missio in possessionem quando fieri potest. 364.5
Missio potest fieri in omnia bona. 1521.46
Mobilia an veniant in interdicto vnde vi. 1310.34
Modus, cõductio, & causa, per q̃ verba fiat. 12 27.6
Molẽdinum habens in flumine, an possit impedire ne aliud ibi fiat. 487.72
Momentum quid est. 1307.3
Monachus an agnatis vel cognatis succedere possit. 82.75
Monachus si conueniatur, quis respondere debeat. 69.58
Monachus vnde dicitur. 16.2
Monachus vnde dicitur. 61.71
Monachi possunt testificari. 596.87
Monasterium pro filio reputatur. 27.44
Monasteriũ vel ecclesia habetur loco filij. 1237.80
Monasterio dans se & sua quid dat. 26.7
Monetam cudere an possint ciuitates. 1800.43
Monopolium quid dicitur esse. 754.22
Montes qui dicantur. 17.41
Monumentum quid dicitur esse. 513.57
Mora pœnalis stipulationis, an possit purgari. 1628. 60
Mortis causa capio p Falcidiã diminuitur. 1248.76
Mortis causa capio quid est. 1242.58
Mortuus ciuiliter censetur in metallum damnatus. 889.25
Mortuus potest accusari de crimine propter bona. 1766.47
Mortui vestem auferens qua pœna puniatur. 1782. 77
Mortuum esse aliquem quomodo probatur. 902.59
Mulier an possit omnia bona sua dare in dotem. 308.14
Mulier an præferatur habẽtibus expressam hypothecam. 1589.4
Mulier an sibi præiudicet si marito alienanti fundũ dotalem consentiat. 87 1.12
Mulier an sine inscriptione accusat in casibus ei accusare permittitur. 1727.10
Mulier binuba ex vtroque matrimonio lucretur, qualiter illud inter filios diuidetur. 836.10
Mulier, Catilinæ coniurationem detexit. 1727.4
Mulier domina & vsuaria. vel vsufructuaria relicta quid habere debet. 839.70
Mulier fideiubens ipso iure tuta est per Velleianum. 327.20
Mulier non omnibus creditoribus, antefertur in dotis repetitione. 1588.3
Mulier nubens intra annum luctus, an sit infamis. 246.75
Mulier nubens intra tempus luctus, an patiatur pœnas legales. 822.35

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Codicis in glosis contentarũ

Mulier plus de dolo & auaritia participat quam masculus.322 87
Mulier potest rem suam etiam post præscriptionẽ quandoque vendicare.332.24
Mulier quare non potest agere pro filio sicut faciat pro patre.257.83
Mulier secundo nubens filiis iniuriam facit.827.28
Mulier transiens ad secundas vota si dat totum quod habet secundo viro, an filij primi reuocare possint.813.32
Mulieris bona quandoque pro debito mariti obligantur.1839.27
Mulieris consilium est fragile.923.77
Mulieres quandoque vt decipiant vestes viriles assumunt.638 6
Mulieres remotæ sunt ab officijs publicis.91.41
Mulierum artificia quæ sint.27 2.56
Mulierum genus est auarissimum.638.36
Mulierum malarum conuersatione animus occiditur.910.14
Mulieribus multæ leges subueniunt.137.54
Mundum quid est.608 74
Munus & donum quomodo differunt. 1058.41
Munus militiæ euitare delictum est.288.8
Munus personale quid est.1502 65
Murorum reparatio omnes adstringit.1561.59
Mutuum non potest sola pactione vel scriptura cõstitui.538 72
Narurales non instituti à matre an possint contra testamentum agere. fol. 1276.lin.47
Nauiculari qui sunt.993 4
Nauicularij qui sunt.13-7 33
Necessitudo pro affinitate quandoque ponitur. 1355.45
Negatione res fit dubia.1360 78
Negatiua qualiter probatur.1775.78
Negligentia lædit omnia.1837.84
Negligentia nocens alicui in vno, nocet ei in alio. 1335.48
Negligentibus non subuenitur.328.77
Negligentium quatuor modis ad aliquem dicitur pertinere.269.84
Negotium quatuor modis ad aliquem dicitur pertinere.269.84
Negotiorum gestor, an teneatur de gerẽdis.275.43
Nepos an possit sub conditione institui vel exhæredari.1118.66
Nepotes ex fœmina & ex masculo descendentes, an admittantur eodem modo.1076 66
Nisi capitur dupliciter.599.4
Nobilibus concedit quod aliis denegatur.419 39
Nobilitari fauetus.1813 74
Nocte custodia malefactorũ ẽ geminẽda.1739.77
Nolle dicor quod non possum.910.36
Nomen vendi potest ignoranti debitore & etiam inuito, non autem delegari 7-7.73
Nomina hæreditaria per hominem diuidi non possunt 494 80
Nosocommium quid.38.86
Notarius non debet scribere in instrumento spem partium.559.49
Notarij simplicitas non nocet cõtrahẽtib.1647.81
Notorium & manifestum differunt.1477.78
Nouatio an tollat obligationem priorem. 1651.22
Numerus singularis pro plurali ponitur.1347.85
Nummos tingentes vel reddentes qualiter puniendi sunt.1800 80
Nundinæ quomodo amittantur.755.12
Nuptiæ nefariæ & incestę quæ sunt.811.40
Nuptiæ secundæ quæ dicantur.821 4
Nuptiæ sunt variis ex causis vetitæ.815.23
Oblatio solã, an & quando impediat cursum vsurarum.fol.669 lin.10
Oblatio sola debiti, an inducat pignoratitiam actionem.673 82
Oblatio sola debiti q̃d operetur.674.48
Obligans res suas tam præsentes, quam futuras obligare videtur, secus in donante vel simili.1581.72
Obligata nihil non est res ex mea pecunia empta. 1584.61
Obligatio iuris est possessio facti.735.73
Obligatio naturalis quandoque parit actionem. 1626 38
Obligatio quandoque simul oritur & extinguitur. 888.63
Obligatio sæpe nascitur extra id q̃d agitur.1032 53
Oblatio sola an sufficiat ad inhibendam pignoris venditionem.1604 18
Occupare & inuadere quomodo capiantur.466 81
Octauarij qui dicantur.757 44
Officialis in officio delinquens in quo puniatur. 1802 36
Officiali soli an credatur.1732 62
Officiali soli non creditur.1735.57
Officiales an & quando possit ciericari. 61.85
Officium iudicis est triplex.682.3
Officium, obsequium, & pietas differunt.269 62
Officium suum nemini debet esse dãnosum. 952.28
Omnes tangens ab omnibus approbetur. 985.36
Opera est diurnum officium. 1036.8
Operæ obsequiales sunt duplices.1040 70
Operæ sunt duplices.1036.20
Operarum futurarũ an possit peti prætiũ. 1036.43
Operarum obligatio quandoque soluitur. 1036.55
Operarum pretium an liceat exigere.1038 25
Operas imponit, qui ex voluntate manumittit. 1037.48
Oportet, pro decet aliquando accipitur.1296.77
Opus nouum si nuncietur alicui, an sit permittendus ædificare si velit satisdare.1559 85
Oratio diui Marci in quinque deficit.1176 70
Oraculum quid.23 69
Orcini qui sunt.1311 47
Ordinarius de iure recusari non potest. 407.2
Orphanotrophus quid.65.60
Orphanotrophi an hodie rationem reddere teneantur.66 3
Orphanotrophium quid. 8 87
Orthodoxus vnde dicatur.1311 44
Orthodoxus vnde dicitur.13 72
Osculum gratia cuius interuenit.792 66
Pacisci alteri nemo põt.folio 1701.li.82
Pactum legis commissoriæ quale est. 1614.63
Pactum nudum non semper parit exceptionẽ.721 6
Pactum nudum quandoque parit actionem. 842.3
Pactum nullum reducitur ad aliquod. 876.72
Pactum quando dicitur esse contra legem. 185.22
Pactum quod creditor possit debitorem capere & retinere pro debito non valet 564 33
Pactum quod maritus teneatur ad dotem restituendam insolidum non valet.866 20
Pactum turpe dicitur multis modis.191.94
Pactum vestitur iureiurando.1036 3
Platinus quis dicatur.7 197 1
Palatini qui dicantur.1593
Palmyrena quid 1340 81
Papa confirmando vetus nihil nouum dat. 885.82
Parabolani qui dicuntur.53 81
Parapherna vnde dicuntur.871.70
Paraphernalium rerum accessiones extrinsecas vir partim lucratur, non autẽ intrinsecas.877.36
Par in parem non habet imperium. 118 9
Partis appellatione continetur dimidium.225.63
Partem quis quandoque facit, qui non admittitur ad partem.1259.25
Partus subiecti crimen, an sit differendum propter filij impubertatem.1788.6
Partus suppositi accusatio cui competat. 1791.40
Partus ventrem sequitur.584.81
Pater agens in aduentitiis, an satisfidare debeat iudicatum solui vel derato.1304 12
Pater aliquando cauet filio.1236.81
Pater auum maternum excludit in successione filij. 1274.75
Pater dans dotem pro filia sua quare non possit actionem sibi appropriare simplici pacto sicut extraneis.846 78
Pater & filius eadem persona reputantur. 1301.46
Pater ex filij cõtractu sæpe tenetur insolidũ 628.86
Pater filium occidens vel eum male tractans, qualiter punitur.1775.36
Pater filiis bona diuidẽs videt eos instituere.495.87
Parer pro mutuo filij quandoque insolidum tenetur.636.60
Pater quandoque cogitur emancipare.89 4
Pater quemadmodum teneatur pro filio suo tutore.635.50
Pater si exposuit filium, an perdat ius quod habet in eum.1693.80
Pater succedit filio fratribus etiam extãtib.1288.30
Pater vero probari non potest. 801.60
Pater vt tutor rationem reddere tenetur. 1846.29
Patris bona non sunt filio obligata pro mala administratione.1398.77
Patris consensus in quibus casibus sit filiosa, agenti necessarius. 1301 77
Patris delictum filius nocet quandoque.1747.8
Patris quælibet voluntas est inter libros leuanda. 498.73
Patre agente vel conuẽto nomine filij in cuius persona concipietur libellus.1290.6
Patres conscripti qui dicuntur.8 80
Patria originis non facile mutatur.1677.43
Patricius quis est.418.69
Patronatus iura sunt sex.1043.67
Patronus aliquando sine venia in ius vocari potest à liberto.1043.62
Patronus an reuocet per libertũ alienata. 1044.10
Patronus in successione liberti præfertur filio aterius patroni.1044 70
Patronus quod ius habet in bonis liberti. 1058.6
Patrono an præferatur frater liberti in successione. 1044.62
Paupertas prodest.77 30
Peccati seruus est qui peccatum facit.1842.19
Pecculatus vbi proprie dicatur. 241.55
Peculium est quadruplex.271.78
Peculium profectitiũ filij non cedit fisco, vendicanti bona patris.1515.64
Peculium si minus sit quam debitum seruj, quid iuris.762 80
Pecunia nautica quę dicatur.178.8 4
Pecunia potest dari dupliciter. 750.2
Pecunia potest solui illi cui debetur aurum & argẽtum.1710.22
Pecuniæ nomen multis modis ponitur. 581.7
Pedagia soluere an teneantur scholares.569 85
Pedaneus iudex quis dicitur.193 31
Pedestres milites qui dicuntur.805.10
pœna an possit excedere quadruplum.1022.8
Pœna & mulcta differunt.1501 65
Pœna maior maioribus debetur.373.50
Pœna per inficiationem crescit 652.71
Pœna ex publicis criminibus in quibus casibus trãseant contra heredes.578 75
Pœnę legales vel conuentionales vsque ad quam summam poterunt peti.1449.62
Pœna mitigare ex quibus causis possit iudex. 242.75
Pœnitẽtia in quibusdã casibus admittitur.1790.77
Pœnicentia non liberat à pœna mundi. 104.25
Pensitationes publicæ quæ dicuntur.721.20
Parangariæ quæ.246
Peregrini in bonam & in malam partem accipiuntur.1287 67
Perequator dicitur q̃ns fisci procurator. 734.39
Perire volens non auditur.1468.82
Permutatio quare non dicatur contractus nominatus 761 14
Perpetuum qualiter accipitur.1 40
Perpetuum qualiter accipitur.207.29
Persona libera qua actione est petenda.416.63
Persona loquentis generali sermone non continetur.1657.26
Persona sunt rebus præferendæ.1007.34
Personam liberam quandoque possumus propria authoritate capere 416.19
Petitio hæreditatis an detur contra emptorem hæreditatis.455.83
Petitio hæreditatis & rei vendicatio an simul intẽtari possint 456.60
Petitio hereditatis in quinque casibus datur contra titulo possidentem.1392 9
Petitio hæreditatis duare non datur contra titulo possidentem regulariter.458.67
Petitorium & interdictum de recuperanda vel adipiscenda simul intentari possunt.566 55
Petrus propter Christum omnia dimisit.1515.82
Petri baylardi iactantia.514 34
Phana quæ dicuntur.14 36
Piaculum quid est.1777.45
Pietas nos deo parificat 806 55
Pignus à debitore de consensu creditoris vẽditum, & postea ab eodem recuperatum an reincedat in obligationem.1690 28
Pignus an possit creditor, propria authoritate occupare.1566 23
Pignus bene tollitur præscriptione, sed non vsucapione.1567 79
Pignus contra fideiussoris volũtatem non potest reuocari ob chirographariam pecuniam. 1637.44

Pignus

Tabula materiarũ Codicis in glosis contentarũ.

Pignus datum ob pecuniam numerandam numerationẽ non secuta qua actione repetatur. 649.84
pignus datum ob turpem causam possit vendi cari vel repeti actio.556.3
pignus iudiciale quid sit.1583.2
pignus manet in bonis debitoris.739.78
pignus possidens si offert debitũ absoluitur.1602.6
pignus prætorium iudiciale dici potest.1594.81
Pignus prętorium qualiter constituitur. 1265.30
Pignus prætoriũ quando dicitur contrahi. 1532.35
Pignus quandoque potest à creditore alienari sine denuntiatione 1603.2
Pignus si vendatur à creditore mala fide, qua actione tenetur ipse vendens.1608.10
Pignus subractum an possis vsucapi.1372.5
Pignus suum vendicanti an possit dici, non es dominus.622.4
Pignoris amissio per creditor emrophari debet. 619.77
Pignoris ius non tollitur alienatione legali, nec alienatione hominis.1567 74
Pignoris venditiones & adiudicationes sunt seruandæ secundum statuta & consuetudines locorum. 1613.70
Pignore minoris vendito, an sit ei tribuenda restitutio.305.12
Pignore reddito nõ videtur remitti debitũ. 1599.3
Pignore vẽdito nõ tollitur psonalis actio. 1565.30
Pilatus male fecit, qui ad populi clamorem Christum condemnauit.1833.1
Pileati serui qui dicuntur.1324 81
Plagium quis committat.1026.2
Plagium quid signat.1733 78
Plebeiorum pœna quæ sunt.1820.3
Pleonasmos qualis figura est.1313.27
Plurale pro singulari quandoque ponitur. 1155.56
Pollicitatio quid sit.840.3
Poeumaromachi 97 8
Pomerio prohibito uidetur, phibita ciuitas.743.86
Pondo & libra idem sunt.1681.72
Populator quis sit.424.20
Possessio an perdatur si colonus animo ipsam deserendi fundum egrediatur.1375 65
Possessio an possit quæri infanti.1379.60
Possessionis causa sex modis mutatur. 1381.24
Possessio ciuilis qualiter amittitur.1385.1
Possessio est duplex.1380.41
Possessio est triplex.1378.10
Possessio multis modis repetitur.389.40
Possessio naturali quæ dicitur.138.25
Possessio non tollitur tempore.1380.73
Possessio nulla esta. ud colonum.1375.46
Possessio quãdo dicitur vacãs aut vacua. 1548.72
Possessio quare dicitur momentanea, & an possit appellari à sententia super eam lata. 1511.45
Possessio quæritur per alium nobis etiam ignorantibus.1377.85
Possessionis traditio vnum de duobus operatur. 632 4
Possessioni alienę inscribentis pœna. 265.10
Possessor malæ fidei qua actione conuenitur pro fructibus consumptis. 559.19
Possessor non restituens quatuor remediis compellitur.473 4
Possessor post litem motam videtur non possessor. 1383.59
Possessor rei mobilis, an possit domino denuntiare. 411.22
Possessorium est triplex.389 22
Possessorium & petitorium an simul possint intentari.469 78
Possideri ne missus in possessionem ex primo decreto iudicis.1413.48
Posthumus dicitur quinque modis.1140.75
Posthumus habetur pro nato cum quæritur de eius commodo.1319 43
Posthumi non possunt exhæredari. 1139.3
Postliminium & lex Cornelia diuersimo de fingunt. 1688.4
Postliminium transfugæ non datur.1691.52
Postulare prohibitus in vno loco an possit in alio postulare.22 56
Potestatem maiorem quis consequitur ratione maioris partis.1708.46
Pragmatica quid.23.70
Pragmatica quid.149.43
Pragmatica quid sit. 409.78
Præbenda non vacans conferri non potest.1199.37
Precaria possessio large quandoque capitur. 1401.74
Precarium à commodato differt.1556 73
Pretium ex pignore redactum pótin naturale debitum eligi. 1651.80
Pretium in cessione quando dicitur modicũ. 695.3
Predium quolibet præsumitur liberum. 488.2
Prædia minoris an possint in dotem dari.307 82
Prælatus negligens punitur.1742.49
Prælatus repelli potest si eius electio aliqualiter vitiari possit.966.48
Præfectus prætorio habet aliqua specialia. 1421.40
Præfectus quandoque ponitur pro procuratore Cæsaris.422.55
Præscribens bona fide longissimo tempore an contra dominum habeat rei vendicationem.1412.33
Præscribẽtis bona fides quomodo ꝓbetur. 1389.6
Præscriptio an currat contra hæredem hæreditate nondum adita.654.5
Præscriptio an currat contra minorem.1290.76
Præscriptio an currat contra minores. 315.81
Præscriptio an interumpatur per litis contestationem.474 12
Præscriptio impeditur per iuris eorrorem. 1010.48
Præscriptio interrumpitur etiam coram non ordinario.1418.75
Præscriptio interrumpitur in personali, & hypothecaria simul interdum.1409.63
Præscriptio longi temporis agenti non currit. 474.28
Præscriptio non inchoatur contra hæredẽ ante aditam hæreditatem 335.59
præscriptio nulla currit contra minorem.309.62
præscriptio quandoque currit cõtra pupillos.1366.87
præscriptio xxx. annorum contra multos non currit.1404.58
præscriptionis interruptio ciuilis à naturali interruptione differt.1383.48
præscriptionis interruptio est duplex.1410.5
præscriptioni ingenuitatis tria dat causam.1363.85
præscriptione an quæratur dominium directum. 1290.67
præscriptiones an currant contra minores. 1290.77
præscriptor malæ fidei quandoque vendicat 1413 7
præsens vel absens qualiter dicitur quis esse. 1390.10
præsidis nomen est generale. 298.6
præstigia quæ dicuntur.1760.80
præsumitur quilibet sanæ mentis.1179 82
præsumptio an & quando admittat probationem in contrarium.588 22
præsumptio iuris & de iure non admittit probationem in contrarium.283.77
præsumptio iuris & de iure non admittit probationem in contrarium.641.56
præsumptio nõ semper sumitur de præterito ad præsens.289 70
præsumptio sumitur quandoque ex præsenti ad præteritum.1765.41
præsumptio violenta est contra tutorem qui inuentarium neglexit facere.974 56
prætoris iurisdictio annua erat.329.22
prætores duo erant 1479 65
prætorium quid sit. 67 3
prætorium quid sit.1561.72
præuaricator quis dicitur.228.40
primiscriniius quis dicitur.383.34
principis est aliquem sublimare.418.83
principis sunt omnia qualiter intelligatur. 1398.2
principi maledicitur tribus modis. 1744.81
priuilegiatus contra priuilegiatum admittitur. 310.44
priuilegiatus si concurrat cum non priuilegiato, vel etiam priuilegiato quis præferetur. 1525.82
priuilegiatus succedens non priuilegiato non habet priuilegium.654.42
priuilegium alicui concessum videtur concedi secũdum qualitatem suæ personæ.442.20
priuilegium inferioris ad superiorem porrigitur. 1818.73
priuilegium super sportulis non soluendis concessum quale est.1356 8
priuilegium vnde dicatur.120.53
probatio ab vtroq; exigitur in crimine falsi. 1789.80
probatio fit quandoque eoipso quod contrari non probatur.555.54
probatio fit viua voce & non mortua.602.85
probatio multipliciter fieri potest.518.80
probatio quandoque reum onerat.588.10
probatio quandoque transfertur de vno in alium. 591.61
probationes factę in ciuili non faciunt plenam fidem in criminali.1770.78
procurator actoris duas præstat cautiones. 258.80
procurator quandoque sine speciali mandato distrahit.256.67
procurator an possit dari ad litis contestationem. 256.43
procurator an teneatur de leuissima culpa. 690.69
procurator cæsaris an possit cognoscere de causa status.414.85
procurator cæsaris cognoscit inter fiscum & priuatum.1952.66
procurator Cæsaris quandoque obtinet vicem præfidis.1784.70
procurator & curator reipublicę differunt.1438.19
procurator & nuncius differunt.735.4
procurator fallsus accipiens debitum an liberat soluentem, & qua actione cõueniri possit. 1030.18
procurator fisci non potest fidem habere de pretio. 422.16
procurator in criminalibus non interuenit. 1735.58
procurator non semper constitui potest. 1005 35
procurator pacisens de quotalitis an possit petere quæ viuiter expendit.692.55
procurator quando possit rẽ domi obligare. 1577.6
procurator succumbens an possit iumpsus repetere 687.66
procurator transigendo quando præiudicet domino.204.43
procuratorem priorem remouet qui posteriorem dat.921.84
prodigus & adultus differunt.289.4
prodigus post interdictionem bonorum antequam sibi detur curator, an possit contrahere. 990.69
professio qualiter accipitur. 724.59
programma quid est.1466.60
programma quid notat.1598.69
programma quid sit.117 56
promittere potest vnus sub conditione altero pure promittente.1634.73
pronurus quæ.868.68
profana vnde dicuntur.14.24
propria causa quæ dicatur. 252.69
proprietas & possessio aliquando separari non possunt.1382.64
proxeneticа quæ dicantur.383.65
protector quis dicitur.805.5
prouinciæ continentes quæ dicantur.396.
proximus quis dicatur.1275.10
prochotrophium quid.39.1
publicatio testamenti qualiter fieri debeat. 1093.58
publicatio testamenti quomodo fiat.75.68
publicamus furti non tenetur.242.59
publicanus quis dicatur 767 74
puer quis dicitur.1693.38
punitio quãdoque sine accusatore infertur. 1724.60
punitur quis in id in quo deliquit.1280 39
pupillares vsuræ quæ dicuntur.93 .66
pupillus an se possit obligare.1631.15
pupillus est magis priuilegiatus quam mulier & fiscus.1332.36
pupillus potest ciuiliter & naturaliter obligari.327.47
pupillus sine tutore non potest procuratorem ordinare.253 78
pupillus vendens rem aliquam sine tutore, an præstet vsucapiendi conditionem.984 53
pupilli fauore an differatur quæstio status. 386.41
pupilli res an possit vsucapi. 309.45
pupillo an sint tacite obligata bona eius qui gerit pro tutore.947.32
pupillorum res non possunt vsucapi.1371.12
Vãitas capitur generaliter.fo.61.lin.10
Quantitatis quandoque sumitur large. 439.83
Quantitatis appellatione etiam continetur species.559.79
Querela inofficiosæ an donationis irritetur in totũ. 453.5

Querela

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarū Codicis in glosis contentarum.

Querela inofficiosi medium tenet inter actionem & accusationem.430 55
Querela repudiari non potest ante aditam hæreditatem.441 69
Querela inofficiosi testamenti quomodo tacite renunciatur.237.78
Quarta datur iponte adeuntibus. 1234.69
Quarta filiis relinquenda iure institutionis.869.4
Quarta iuris institutionis debita, an posit dari cum onere.1157.81
Quartæ duæ an possint à filio detrahi, si de restituendo grauetur.1246.3
Quartam detrahere possunt hi qui ab intestato succedunt.1264 70
Quartam iuræ naturæ debitam non potest testator impedire.1246.64
Quæstio & querimonia differunt.514 34
Quæstio non indistincte est habenda etiam de seruis. 1619 29
Quæstio per tormenta potest haberi si est quæstio de dominio serui.1351.81
Quæstor est cancellarius.149 64
Quæstus turpis suspicio est vitanda.881.78
Quinimo quomodo ponatur.1780.53

Ratihabitio in multis casibus mandato non assimilatur.637 31
Ratihabitio quid sit.249 65
Ratio sumptum & fructuum haberi debetur.507 71
Rationes quæ vincunt vnam.1679 31
Ratum habere an possum quod meo nomine non est gestum.465 70
Reconuentus an possit adhuc reconuenire.1435.79
Recusatio debet proponi ante litē contestatā.84.50
Recusatio iudicis intra quantum tempus fieri debeat. 382 20
Redhibitoriæ & quanto minoris tempus quandoque breuiatur.652 64
Refutatoriæ literæ quid continent.1479 81
Regis filius an dicatur, qui natus est antequam pater eius rex esset.807 82
Regula, si vinco vincentem te &c. fallit in aliquibus casibus 1275 18
Res inter alios acta aliis qñque præiudicat. 1464 53
Res inter alios acta quandoque prodest aliis. 919 84
Res quando dicitur integra.720.3
Res sic debet accipi vt non pereat.1615.4
Rei debendi an videantur pro se inuicem fideiubere 1633 74
Rei debendi qui dicuntur.1633.6
Rei singularis sub conditione legate alienatio medio tempore facta an teneat.222 73
Rei stipulandi qui dicuntur.1633 61
Rei vendicatio aliquo respectu potest dici personalis.1717 36
Rei vendicatio an pro re sacra possit intentari.40.43
Rei vendicatio contra quem detur.463.72
Rei vēdicatio non cōpetit nisi duo cōcurant.241 52
Rei vendicatione cōuentus tenetur dicere possideat necne.460 56
Rem meam si obligo pro alio, quæ actio mihi competit.618 31
Rem mihi obligatam si aufero quid perdo. 568.32
Rem tuam te præsente obligare possum sed non vendere.639 71
Relatio an permittatur.1470.67
Relatio quid sit.116 69
Relatio simplex qualiter cognoscitur. 268.80
Relator omnis delator est 5333
Relegatus & ab ordine motus an differant. 243. 70
Relictum in certis personis quando valeat 58 4
Relicta in minus solenni voluntate an debeantur. 1214.18
Religio non paritur defectum in genere.14 85
Religio quid sit.11 70
Remissio tacita aliquando valet vbi expressa non valeret.668 4
Renunciatur facilius iuri speciali quam communi. 647 76
Reprobare non possumus quos approbauimus.598.4
Rerum amotarum an possit dari constante matrimonio.1035 30
Rescriptum contra ius an valeat. 147.22
Rescriptum contra legem non valet nisi dicatur nō obst re tali lege.11 2 79
Rescriptum per mēdacium impetratum, an valeat. 144.78
Rescriptum super matrimonio contrahendo, an valeat.820.78
Respublica est sub administratoribus.340.10
Respublica potest hæres institui. 1234 17
Restitutio in integrum, an competat iure magistratus.326.65
Restitutio in integrum, an detur minori habenti aliud auxilium. 295.86
Restitutionis in integrum petendæ tempus, an sit omnino continuum.333 43
Restitutionem an faciat cessare decretum indicis. 1007.7
Restitui ad totam causam est aliud, quam restitui ad appellationem.321.24
Restitutus an recuperet omnia iura.1842.75
Restituto minore, an aduersarius eius restituatur ipso iure. 306.2
Reus an possit actorem cogere litigare sub certo iudice.404.85
Reus est fauorabilior quam actor.337.10
Reus si dicat se promisisse sub conditione, an debeat conditionē probare vel actor puritatem.1618.84
Reum exhibere promittens quanto tempore tenetur.1646.68
Roma est duplex.5.28
Romani per quid omnibus sunt dominati. 5.73
Rubrica prohibitoria optimum inducit argumentum.905 76

Sacramentum ex certis causis deseritur. fol. 807.lin.22
Sacrilegus quis dicitur.85.4
Sacrilegiorum quoddam est verum, & quoddam quasi sacrilegium.1780.82
Sacrilegoirum pœna.1782 71
Salarium procuratoris, an possit excedere centum aureos.686.77
Salus qualiter accipitur.517 9
Sanguinem suum redimere cuilibet permittitur. 350.68
Satisdatio etiam datur pro hæreditate. 1265.73
Satyra qualiter accipitur.1322 51
Schedæ quid est.608 72
Scenicæ quæ sunt. 806 25
Scholaris in scholis, an habeat domicilium. 407 80
Scholares an possint habere rectores.405 85
Scientia inflat. 138077
Scriptura in multis casibus præualet veritati. 616.5
Scriptura præsumitur solennior acta. 840.54
Scriptura quandoque præfertur testibus. 1630.16
Seculo renunciatur dupliciter. 25.77
Seditio vnde dicitur.1805.70
Seditiosi qualiter sunt puniendi.1805.80
Senatores an possint cum fœminis humilioribus contrahere 816.16
Senatores dicitur centumuiri.1137.81
Senatusc.largianum quid. 1327 41
Senatusconsulta quatuor seruis auxiliantur pro libertate consequenda 1318.41
Seniores debent iuniores corrigere. 1835.11
Sententia absolutoria quando nocet iterum agenti ad eandem rem & quando non.519 52
Sententiam an debeat semper esse certa. 1437.78
Sententia an detur in confessum. 1460.60
Sententia an sit super incidenti pronunciada 391.50
Sententia continens errorem non valet. 320.36
Sententia contra ius minoris lata ei non præiudicat. 993.87
Sententia contra leges lata, an & quando valeat. 1500.83
Sententia contra tutores vel curatores lata contra quos mandabitur executioni. 299.45
Sententia cum procuratore reuocato lata an teneat. 348.78
Sententia definitiua an possit ferri ante litem contestatam. 113 80
Sententia errorem continens est nulla. 245.3
Sententia falsa prolata semper retractari pot. 1467.77
Sententia ferri non potest reo absente non per contumaciam. 372.5
Sententia ingenuitatis pīudicat inter oēs. 1340. 58
Sententia in pupillum lata sine tutoris authoritate non valet. 984.84
Sententia in quibus casibus rescindi potest. 1452.75
Sententia interlocutoria quæ sit. 5876
Sententia intra quid tempus potest executioni mādari, & an per iudicem possit tempus abbreuiari vel prorogari. 1460 71
Sententia iudicis appellationis quam formam debet habere. 1474 32
Sententia lata contra adultum non habentem curatorem an valeat. 298.67
Sententia lata contra matrem de partu suppositō an noceat partui. 1788.26
Sententia lata contra ordinem iudiciorum an valeat. 1472.3
Sententia lata in personali actione non parit actionem in rem. 344 34
Sententia lata per gratiam tenet. 1502.2
Sententia lata pro vno in causa appellationis, an prosit aliis. 1511.5
Sententia lata super possessorio est definitiua. 1511. 62
Sententia potest ferri super equum vel in curru. 148 74
Sententia potest mandari executioni contra fideiussores reo condemnato. 1493 22
Sententia quando proferatur. 216 75
Sententia secunda etiam de paruum consensu non valet. 208.14
Sententia secunda lata contra primam quare non valeat. 1499.84
Sententia secunda si concordat cum prima, quæ iustarum valet. 1499 66
Sententia super alimentis lata, an præiudicet in filiatione. 1362.15
Sententia vanalis non tenet. 994 10
Sententiæ diuersæ si ferantur a pluribus quid iuris. 1501 27
Sententiæ duę feruntur in lite quid metus causa. 280 47
Separatio bonorum quibus concedi potest. 1517.81
Separatio bonorum vt petri possit multa requiruntur. 1517.85
Separatorum separata debet esse ratio. 883 67
Sepulchrum & monumentum differunt. 522.32
Sepulchrum familiare quod dicatur. 523.60
Sepulchra violans qua actione, & ad quid conueniatur 1781 5
Sequester quid est. 544 87
Sequestratio quæ est 54 .2
Seruitus quelibet est indiuidua excepto vsufructu. 296 80
Seruitus seruitutis esse non potest. 479.83
Seruitutis altius non tollendi quando incipiat quis habere possessionem. 484.25
Seruitutis pars assignari non potest. 505 81
Seruitutem aquæductus habens an possit eam alij concedere. 486.76
Seruitutes quanto tempore amittuntur. 1390.13
Seruus à domino abiectus cuius sit. 1324.15
Seruus an possit dominum possessione iuæ rei priuare. 627.42
Seruus an torqueri possit si est quæstio de ipsius dominio. 468.70
Seruus communis stipulatus omnibus dominis & Titio specialiter, an illi plus acquirat. 1490.86
Seruus deliquens vel contrahens an liber factus teneatur. 573.5
Seruus duorum stipulando cui acquirit. 633 83
Seruus etiam si excoriaretur à domino potest nolle adire. 1113.25
Seruus & filius in potestate sibi adscribentes insulam defuncti, non puniuntur. 1797 78
Seruus ex datione tutelæ liber fit. 1152.45
Seruus in multis casibus successoren habet. 1286.3
Seruus non potest esse notarius. 1221.71
Seruus pendente lite de statu quo ad multa probato habetur. 1349.60
Seruus si mandet domino suo de seemento nihil valet. 697.5
Seruus stuprator dominæ manumitti non potest. 1767.51
Seruus sub conditione legatus non potest iterum ab hærede manumitti. 1232.40
Seruus sub conditione legatus non potest manumitti. 730.76
Seruus tutor esse non potest nisi testamentarius. 936.6

Serui an censeatur caput habere. 1836.26
Serui an possint in dominium torqueri in causa pecuniaria. 1818.60
Serui an possint in dominos torqueri. 1818.5
Serui an possint relegari. 1781 32
Serui an sint pro adulterio detegendo torquendi. 1750.1
Serui corrupti actione quid continetur. 192 46
Serui graui puniuntur, quàm liberi. 14 42
Serui inuiti libertatem consequuntur, nisi in certis casibus. 1313.44
Serui olim erant triplices. 1370.14
Serui quandoque etiam in causa ciuili possunt in iudicio stare 423.74
Serui quandoque possunt agere. 1362.80
Seruo pœnę legari non potest. 1843.42
Seruo si iniuria fiat, an possit dñs agere. 1833.18
Seruum exportandum non seruata lege vendicauit fiscus, demum sub tali pacto venditionem exportatur: cui dabitur manus iniectio. 745 40
Seruum manumittens peculium donare videtur. 1299.50
Seruum quem possideo se liberum contendentem si accipio, ius meum non perdo. 1546.25
Seruis ad libertatum consequendam multæ constitutiones auxiliantur. 747 77
Sica quid est. 1775.58
Sycophana vnde dicitur. 247.42
Silentiarij qui sint. 438 30
Siliqua quid est. 59 78
Siliqua quid notat. 1563.55
Similitudo sit quandoque per contrarium. 1351.41
Simplicitas legi placet. 2033.23
Synoditæ qui dicuntur. 868
Societas ad hæredes non transit. 669.10
Socius qui pecuniam solus contulit an debeat eam habere saluam in diuisione societatis. 698.58
Socium criminis me accusantem quibus verbis repellam. 1355.62
Sociorum si vnus velit rezdificare, an alij compellantur. 1558 25
Socrus nurui & econtra donare potest. 881.16
Solicitatio est actiua & passiua. 1786.36
Solutionem particularem quandoque tenetur quis recipere. 673.46
Solutens manumisso an liberetur. 1651.75
Soluere promittens in vno loco, an compelli possit promittere in alio loco. 1653.82
Solutum per metum interueniente iuramento an repeti possit. 2787 5
Sophisma quid sit. 1342.84
Sorte an & quando sit discordia litigantium diriminde. 1221.5
Speciale ad consequentiam non trahitur. 1605.9
Specialia duo circa idem concurrere non possunt. 840.69
Species posit affirmatiue genus inferre. 291.60
Sponsalia possunt esse vbi non potest esse matrimonium. 787.6
Sponsalibus factis interpositis mata. 1684.30
Sponsalitia largitas, quæ dicatur. 645.69
Sponsalitia quæ sunt. 87.68
Sportulæ à quibus & cuibus sunt dandæ. 393.71
Sportulæ & xenia possunt dari iudicibus. 354.22
Stationarij qui dicuntur. 732.76
Statua & imago differunt. 150.2
Statuliber est seruus. 57 17
Statuliber qñque tenetur cantegesto. 571.75
Stranuta negotiatorum an fides seruanda. 581.37
Sterilitas quando dicatur. 76.63
Stipendia vnde dicta. 252.60
Stipulatio an sit semper stricti iuris. 1632.50
Stipulatio agliana quas obligationes nouat. 1659.81
Stipulatio est contractus improprie. 566.3
Stipulatio non committitur si ad interrogata non respondetur. 161965
Stipulatio pœnalis in matrimonio nō valet. 802.76
Stipulatio pœnalis quando committatur. 1626.68
Stipulatio si contra venero, vel amplius petiero, qñ committatur. 221.4
Stipulatio vna aliam corroborat. 69 55
Stipulans animal esse & viuere qñ stipletur. 790.2
Stipulor qñque significat promittere. 1128.41
Strepitus fit in iudicio. 1795 5
Substitutio tacita an admittatur contra matrem 1122.70
Substitutio tacita non admittitur contra matrem etiam in testamento militis. 1082.55
Substitutio quæ sit in donatione causa mortis, an requirat stipulationem. 1255.84
Substitutioni pupillari tria sunt necessaria. 1082.29
Substitutionem nō transmittit cohæres substitutus, licet fure institutionis adierit. 1258.12
Substitutus an excludatur per naturalem sobolem. 1120.53
Successoris mala fides an impediat vsucapionem. 1377.42
Suffragium quid. 563.48
Suggestio quid sit. 116.69
Sui etiā ignorātes transmittūt hæreditatē. 1150.35
Suorum initiriam quis dicitur prosequi. 1828.10
Supellex quid est. 948 79
Suppletio de iure qualiter fit per iudicem. 241 68
Supplicatio admittit vbi appellatio reijcit. 1421.73
Supplicare in quib. casib. liceat lite pēdente. 143.2
Suspicione sola an possit quis damnari. 1763.87

Tabellio an computetur in numero testium in testamento. fo. 1090. lin. 17
Tabelliōi an eredat sine testib. 1705 58
Tabularij qui sunt. 65 74
Taciturnitas æquipollet pfensui. 800.4
Thermæ quæ dicuntur. 1562.2
Thesaurus in fundo dotali inuentus cuius sit. 858.3
Telum quid significet. 1744.80
Temetum quid sit. 1775.59
Tempus excusationis datum nitoribus quando incipit currere. 988.69
Tempus pro tpe quandoque ponitur. 243 66
Tempus restitutionis quando currit minori. 335.20
Temporis distinctio scripturam cōcordat. 1729.80
Temulentus quis dicatur. 1744.79.
Terminos effodiens qua pœna punitur. 1729.74
Terræ duos pedes cōcedam vt vbi proijcias aquam quid conceditur. 853.48
Testm aliquod dicitur nuncupatiuum. 1089 54
Testm an possit dici inofficiosum, si pr extraneum instituit filio dicente nolo esse hæres. 443.70
Testamentum an rumpatur per ingressum monasterij. 26 85
Testm an vitietur per præposterationem. 1105.67
Testamentum debet habere septem testes rogatos. 1182.77.
Testamentum etiam solenniter factum non est publica scriptura. 1165.10
Testm & pactum multipliciter differunt. 873.79
Testm facere per alium prohibitum est. 1109.37
Testamentum filij cuius pater fuit deportatus & postea restitutus est, an valeat. 1345.7
Testamentum imperfectum inter liberos ab requirat subscriptionem. 505 40
Testm imperfectum valet inter liberos. 1101.54
Testamentū multipliciter expugnari potest. 437.3
Testamentum nuda voluntate non constituitur nec tollitur. 1110.5
Testamentum secundum an ipso iure tollat primū. 1106.45
Testamentum si incidatur per testatorem quibus applicetur hæreditas. 110.18
Testamentum si infirmetur, præiudicium legatarijs generatur. 603.84
Testamentum solenne in multis casibus tollitur per secundum solenne. 1103.8
Testamento in scriptis perdito an deficiat probatio 606.18
Testamēto rupto per agnationem posthumi, an debeantur legata. 1141.6
Testatoris voluntas est lex. 1679.82
Testatus pro parte & pro parte intestatus quis esse non potest 831.79
Testimonium de auditu alieno qñque valet. 599.12
Testis depositio sine redditione causæ sufficiat. 593. 34
Testis dictum secreto recipi debet. 601.26
Testis secundo productus an iterum teneatur iurare. 632.51
Testis semel reprobatus in vna causa, an possit per alium in alia causa produci. 604.12
Testis vnicus semiplenè probat. 317.25
Testis vnus an pro alio scribere possit in testamento. 1101 46
Testis vnus facit semiplenā probationem. 1745.83
Testis vnus semiplenè probat. 527.17
Testes an cognoscere debeant contrahentes. 1155. 86
Testes an possint produci in causa appellationis. 1496.66
Testes deponentes de reuocatione testamenti, an debeant deponere coram notario, vel an coram iudice. 1103.80
Testes diuersa vel ēria dicentes an probent. 607.78
Testes & instrumenta æquiparantur. 607.84
Testes inuiti coguntur. 600.61
Testes quinque in certis casib. requiruntur. 599.60
Testes singulares non probant. 996.24
Testibus publicatis alij non sunt producendi. 1496. 30
Titulus ne liceat po. quomodo differat à tit. de alienatiōibus &c. 262.55.
Titulus, vario modo sumitur. 495.63
Traditio sicut se habet in rebus corporalibus, ita celsio in actionibus. 574 67
Transactio an possit fieri super crimine falsi. 210 60
Transactio & finia finem imponunt litibus. 223.75
Transactio facta à minore an valeat. 305.76
Transactio facta cum curatore liberat eum etiam à malè gestis per dolum. 222.82
Transactio facta per dolum non est nulla ipso iure. 211.47.
Transactio generalis, an noceat in omnib. 216.53
Transactio iurata, an possit infringi. 300.5
Transactio dolosè inita super dolo an valeat. 395. 26
Transactio non potest fieri, nisi cognitis verbis testamenti. 535.5
Transactio super alimentis, an fieri possit. 204.73
Transactio vnius ex tutoribus an prosit alijs. 200.46
Transactio vt quis remaneat seruus, an valeat. 223.8
Transactionis causa datum non repetitur. 213.3
Transactionem an vitiet calumnia. 206.36
Transigere an liceat super raptu. 1339.36
Trebellianum senatusconsultum habet quinque remedia. 1243.20
Turpia de iure dicuntur impossibilia. 218.12
Turpilianum locum non habet in criminibus primatis. 1829 86
Turpiliani pœna qualis est. 1725.66
Turpitudo est vis & metus. 278.72
Turpitudinem suam allegare non licet. 1345.74
Turpitudinem sui authoris allegans non auditur. 1527.38
Tutela est munus publicum authoritate, sed priuata vtilitate. 1473.33.
Tutela est triplex. 921.54.
Tutelæ actio & accusatio non se compatiuntur. 950.81
Tutelam sumpta etiam administratione quandoque deferere licet. 992 70
Tutor à iudice sub conditione dari non potest, bene tamen à testatore 930.54
Tutor aliquando datur habenti tutorem 940.52
Tutor aliquando de dolo, & lata culpa solum tenetur. 970.5
Tutor an administrare possit inuentario nondum confecto. 950.33
Tutor an possit à pupillo cōueniri durante officio. 942.70
Tutor an possit dari certæ rei. 924.85
Tutor an possit remittere. 194 55
Tutor an quærat pupillo per stipulationē. 957.73
Tutor à se vt ab aliis debet exigere. 979 37
Tutor aut curator, an debeat se intromittere de maritanda puella 784.81
Tutor confirmatus est datiuus, & non testamentarius. 938.19
Tutor contra contuteres triplex habet auxilium. 1640.73
Tutor datur illi, qui est sui iuris. 457 69
Tutor datur inuitus & inuito. 275.15
Tutor datus alicui pupillo quando teneatur & quando non. 80.45.
Tutor de leuissima culpa non tenetur. 972.11
Tutor de rebus pupilli aliqñ dare potest. 946.50
Tutor dñs est, cum bene administrat. 906.37
Tutor finita tutela debet admonere pupillum de petendo curatore. 954.27
Tutor habens excusationem à tutela, si vnam sponte recipit, non propter hoc cogitur aliam accipere. 989.84
Tutor in testamento inualidè datus, à iudice confirmatus an dicatur testamentarius.
Tutor legitimus superat datiuum. 934 87

Tabula materiarū Codicis in glosis contentarum.

Tutor minoris esse non potest, qui est eius creditor, vel debitor. 933.70
Tutor non gerens, an possit suspectus postulari. 962.20
Tutor oblatā culpā remotus, an sit infamis 993.57
Tutor pecuniam pupillarem in suos vsus cōuertēs, ad quas vsuras tenetur. 980.73
Tutori periculosum est contrahere officio depositō antequam rationem reddiderit. 741.78
Tutor principaliter personæ datur. 991.77
Tutor pro curatore ponitur quandoque. 965.70
Tutor propter paupertatem solam non remouetur à tutela. 960.61
Tutor pupillam dotare tenetur. 785.44
Tutor pupillo tenetur, qui facit, quod ei actio non quæratur. 947.30
Tutor quando incipit teneri pupillo. 944.34
Tutor quare dari nō potest tutorē habenti 940.80
Tutor qui dicit se ignorasse, quòd fuerit datus, an probare debeat. 956.61
Tutor si calumnioſam accusationem instituat, an pupillo noceat. 1172.4
Tutor si fecit sibi relinqui, quod pupillo volebat alii quis relinquere, an teneatur. 972.30
Tutor suspectus quandoque sine accusatore remouetur. 980.10
Tutor tenetur in connexis perseuerare. 973.60
Tutor vectigal conducendo se magno supponit periculo. 959.59
Tutor vel curator an possit esse habens rem cōmunem cum pupillo, seu adulto. 992.24
Tutoris contractus nō obligat pupillum. 295.67
Tutoris datio an possit delegari. 932.75
Tutoris datio facta in minus solenni testamento, an valeat. 920.80
Tutorem an possit dare iudex originis, si pupillus ibi non habeat facultates. 929.65
Tutorem quandoque habet qui in patris potestate est 1846.29
Tutores aliqui satisdare non tenentur. 960.27
Tutores an possint accusare noie pupilli. 1233.83
Tutores & magistratus quo ordine sunt conuenien di à pupillis 1014.80
Tutores multis ex causis remoueri pñt. 953.70.
Tutores pupillo obligati quo ordine conueniātur. 975.46

Agabundus vbilibet potest cōueniri. fo. 407. lin. 69
Varietas reprobatur. 174.42
Vasallus amicitias copulans cum inimico dñi, an amittat feudū. 435.86
Vasallus an possit per alium seruire. 53.27
Vbertas quando dicatur. 768.66
Vectigal non solutum, & multa alia faciunt res cadere in commissum. 756.43
Vectigal vnde dicatur. 755.50
Vectigali non soluto, an tota res incidat in cōmissum. 755.75
Vectigalia quibus sunt applicanda. 757.86
Vectigalia sunt principibus vtilia. 757.14
Velleianum an hodie locum habeat. 646.81
Velleianum cessat in multis casibus. 649.15
Velleianum perdit mulier per solam cōfessionem. 300.22
Vendendi ius habent aliqui non domini. 1370.78
Vendens fraudulenter rem vitiosam multū differt ab ignoranter vendente. 751.76
Vendicans non tenetur ad pretium. 1666.24
Venditio an valeat, si in alterius arbitrium pretium conferatur. 704.29
Venditio an valeat sine pretio. 716.69
Venditio bonorum alicuius propter publicum debitum vt valeat, quæ requirantur. 719.15
Venditio facta per dolum non valet. 287.5
Venditio non impeditur per verbum voio. 704.75
Venditio prædiorum propter tributa non soluta vt valeat quinque requiruntur. 1401.10
Venditionem per metum factam si quis velit rescindere, an debeat pretium offerre. 713.25
Venditæ rei multiplex vtilitas accedere pōt. 925.3
Venditor an possit vendicare rem venditam & traditam propter pretium non solutum. 469.52
Venditor an teneatur præcise ad rem tradendam. 728.53
Venditor an teneatur dare fideiussores pro euictione. 1668.75
Venditor an teneatur emptori ad sumptus factos in lite. 1660.58
Venditor præsumitur semper rem liberam vendere. 1662.69
Venditoris mala fides, an noceat emptori. 1386.3
Venditoris mala fides, an noceat emptori 726.20
Venditori decepto qualiter subueniatur. 339.68
Venetorum obseruatio. 539.56
Ventura sunt consyderanda 1222.63
Verbum idem potest propriè & impropriè poni. 1022.49
Verba directa & indirecta quæ dicuntur 1219.40
Veritatis sectatores ideo placent. 145.25
Vernæ quæ dicantur 468.49
Vestibulum & porticus quid significent. 1739.82
Versutum vestimentum quid sit 1760.85
Vitia an sequantur successores. 1384.6.
Vicia sunt triplicia. 1383.75
Vitiosa an efficiatur res, si vacans occupet. 1549.58
Vidua quæ dicatur 25.26
Viduam ducens nō nouam rem aggreditur. 375.75
Vilitas prodest. 77.34
Vim facere quandoque licet. 1770.62
Vinum oblivionem parit. 316.35
Vini venditi cuius est periculum 730.85
Violentia est multiplex 277.72
Vir & vxor ad imparia iudicari non debent. 900.2
Vir & vxor non sunt affines. 1287.5
Vir in accusatione adulterij præter cæteris. 1762.4
Vir si calumnietur accusando vxorem de adulterio qua pœna punietur 1762.86
Vir succedit vxori in aliquo. 1291.66
Virginem post ruinā deus suscitare nequit. 1772.84
Virgines sunt feliciores continentibus, 1199.80
Vitricus an possit esse tutor priuigni. 968.44
Vitricus est quasi pater. 1808.71
Vitricus potest esse tutor priuigni sui. 817.38
Vltio qualiter accipitur in iure. 424.27
Voluntas cum aliquo actu spectatur in maleficijs, non exitus. 1273
Voluntas inspicitur. 1777.32
Voluntas sine effectu an sit punienda. 514.67
Voluntates enunciatiuæ non sunt seruādæ. 969.80
Vota sunt reddenda. 1712.30
Vsucapere non definit, qui vi deiectus incontinenti possessionem recuperat. 1771.2
Vsucapio an interrumpatur per litis contestationē. 1417.71
Vsucapio an interrumpatur, si scientia rei alienæ superueniat. 814.27
Vsucapio completur quandoque interrupta possessione. 1387.9
Vsucapio non habet locum in rebus furtiuis & vi possessis. 279.75
Vsucapio non quæritur ignoranti. 1378.29
Vsucapio quoque procedit sine possessione. 1408.26
Vsucapionem impedit duplex vitium. 1011.76
Vsucapi potest aliquando quod non potest alienari. 3166.
Vsufructuarius non semper est satisdatione onerandus. 473.84
Vsufructuarius quandoque releuatur à satisdatione. 1304.65
Vsufructuarius quare nō possit præscribere. 477.76
Vsufructuarius si non potest satisdare q̄d erit. 476.4
Vsusfructus aduentiorum filij in multis casibus patri non quæritur. 1298.40
Vsusfructus alternato tempore relictus si perditur pro vno anno, non perditur pro alio. 489.75
Vsusfructus an perdatur per monasterij ingressum 1298.24
Vsusfructus quem habet pater in aduentitijs filij amittatur morte filij. 475.65
Vsusfructus quid est 474.87
Vsusfructus seruo relictus quandoque dicitur finiri 483.62
Vsufructu legitime an possit filius fraudari. 427.74
Vsura aliquando debetur ex nudo pacto. 670.28
Vsura aliquā est licita etiam de iure canonico. 666.8
Vsura centesima est in multis casib. pstanda 677.17
Vsura centesimæ quæ sit. 161.63
Vsuræ an debeantur ex pacto incontinenti apposito. 667.4
Vsuræ an possunt peti secundum ius ciuile. 1174
Vsuræ an tollantur principali obligatione sublatæ 676.66
Vsuræ debentur iure bono meliori & optimo. 666.48
Vsuræ de iure ciuili sunt cōditæ & sublatæ. 672.26
Vsuræ quando sunt præstandæ 274.60
Vsuræ quando sunt soluendæ. 1413.80
Vsuræ quæ cœperunt currere, no tollunt. [illegible] obligatione. 673.73
Vsuræ specierum cognitio. 677.2
Vsuræ sunt odiosæ, nec debentur sine [illegible]pul[illegible] 1601.69
Vsurarum taxatio qualis esse debet. 671.84
Vsuras minores accipiens sibi præiudicat. 667.86
Vsuras præsumimus ex quantitate pœnæ. 671.67
Vsuras quatenus stipulari liceat 671.85
Vxor an possit maritū de adulterio accusare. 1761.73
Vxor debet esse in viri seruitio. 640.4
Vxor etiam matrimonij tempore est in potestate patris. 1230.36
Vxor habēs virum inutilem dicitur vidua. 1787.1
Vxor militis an possit restitui contra alienationem se absente de re sua factam. 32.69
Vxor non est affinis. 1114.3
Vxor præfertur fisco in successione. 8807
Vxor res mariti tribus tēporibus furripit. 1026.82
Vxor viro succedit aliis deficientibus. 1065.85
Vxores duas simul habēs efficitur infamis. 1756.58
Vxores multæ gaudent de sorte mariti. 860.28

X Enodochium quid. 3. ling. 85
Xenones qui dicuntur. 41.43

FINIS.

Regestum,

aa a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO. Omnes quaterniones, demptis aa quaternione, & OO ternione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Chile
Biblioteca

Université de Genève
Bibliothèque